Mauguent t I et II

5/3 8V

H. C.

14-2-4

APPROBATIO P. PROVINcialis Societatis Ieſu Caſtellanæ Prouinciæ, nomine R.P. Generalis eiuſdem Societatis facta.

POTESTATE ad id mihi facta à Reuerendo admodum Patre Claudio Aquauiua, Præpoſito noſtro Generali, facultatem concedo, vt Tertius Tomus Commentariorum in Tertiam partem diui Thomæ, à Patre Franciſco Suarez noſtræ Societatis ſacræque Theologiæ in noſtro Collegio Salmanticenſi Profeſſore compoſitus, & eiuſdem Societatis grauium doctorúmque hominum iudicio approbatus, typis mandetur. In quorum fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas ſigillóque noſtro munitas dedimus. Valentiæ, die vigeſimaoctaua menſis Auguſti, anni milleſimi quingenteſimi nonageſimi tertij.

GONZALVS DAVILA *Prouincialis.*

CENSVRA.

QVÆ in his duobus voluminibus differuntur de Sacramentis, in communi, & d tribus Sacramentis, Baptiſmo, Confirmatione, & Euchariſtia, à P. Franciſco Surez, Societatis IESV, *& ſacræ Theologiæ apud Salmanticenſes Profeſſore, ſunt vera, & noſtræ Religioni conſentanea, eáque eruditione referta, vt digniſſima eſſe cenſeam, quæ in Theologorum vtilitatem typis mandentur. Madriti, Kalendis Maij, Anni* CIↃ. IↃXCIV.

PETRVS LOPEZ DE MONTOYA,
Doctor Theologus.

COM

COMMENTARII ET DISPVTATIONES P. FRANCISCI SVAREZ E SOCIETATE IESV IN TERTIAM PARTEM D. THOMÆ,

A QVÆSTIONE SEXAGESIMA vſque ad octuageſimam tertiam.

PRÆFATIO.

Sacramenta ſeptem columnæ, ſeptémue fontes ſunt.

CVM D. Thomas in ſuperioribus quæſtionibus doctrinam de Verbo incarnato copioſè tradiderit, ad ſacramentorum conſiderationem iure progreditur, quoniam ſeptem ſacramenta ab eodẽ Verbo inſtituta, & ſeptem columnæ ſunt, quas diuina ſapientia excidit, vt ſuper eas Eccleſiæ ſuæ domũ ædificaret, vt ſignificarunt Cypr. epiſt. 63. & Auguſt. 17. de Ciuit. cap. 20. & vberrimi etiam ſunt gratiæ fontes, quos idem Verbum Dei, & fons vitæ in hac domo ſua petennes eſſe voluit, vt filij eius aquã vitæ ex eis haurirent, ſicut Iſa. prædixerat, *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.* *Cap. 12.* *Non fontibus fluminis Ægypti,* inquit Hieron. *ſed de fontibus Ieſu, qui in Euangelio clamabat, qui ſitit, veniat ad me, & flumina de ventre eius exibunt.* Admirandũ ſanè diuinæ ſapientiæ artificium, atq; infinitæ virtutis diuini verbi ſingulare iudicium, quòd res externa ſpecie caducas, atque labentes firmũ æterni ædificij fundamentum effecerit, & ſub ſignis ex corporeis elementis concretis, quibus nihil excelſius, nihilque diuinius, quàm cæteris rebus ineſſe videtur, cœleſtia myſteria omnémq; ſpiritualem animi ſalutẽ contineri voluerit. *Seſſ. 7. in pr.* *Sacramentorum ratio rebus humanis accommodatiſſima eſt.* Per hæc enim diuina ſacramenta, vt Concil. Trid. docuit, omnis vera iuſtitia, vel incipit, vel certè augetur, vel amiſſa reparatur. Qua in re benigniſſimè diuina prouidentia, ſeſe fragili hominũ naturæ accommodauit; cùm enim hæc ſit hominis imbecillitas, vt res quæ ſub ſenſum non cadunt, non niſi ex iis, quæ ſenſibus obiiciuntur, coniectare poſſit, ad diuinæ prouidentiæ ſapientiam, ſuauitatémq; pertinuit, diuina myſteria ſub ſenſibilibus ſignis homini proponere, eáq; inſtrumẽta efficere, quibus & ab homine colatur Deus, & à Deo gratiæ beneficium, & auxilium homo ſuſcipiat. *Sacramenta noua veteribus præſtantiora.* Hæc itaq; eſt eorum ſacramentorũ, quæ Eccleſiæ ſuæ Chriſtus prouidit, dignitas, & maieſtas, ob quam longè ſanctiora, ac diuiniora, quàm ſacramenta vetera cenſentur, teſte Ambroſ. 1. de ſacram. c. 4. Quia licèt numero pauciora ſint, actu tamen ſunt faciliora, virtute maiora, vtilitate meliora, vt Auguſt. contra Fauſtum ſcripſit. *Lib. 19. c. 13.* Atq; de his ſacra-

A mentis præſens diſputatio præcipuè inſtituitur, quamuis propter rerum ſimilitudinem, & conuenientiam de aliis etiam, quæ in lege naturæ, aut ſcripta fuerunt, quaſi per occaſionem diſſeratur.

Suſcepti operis grauitas, vtilitas, & iucunditas.

Iam verò ex iis quæ dicta ſunt, de ſubiecto & materia huius doctrinæ facilè intelligi poteſt, quanta ſit eius dignitas, neceſſitas, ac obſcuritas. Multa enim in ea continẽtur diuina ac ſupernaturalia myſteria, quorum cognitio ac cõtemplatio licèt humani ingenij vires, ac intelligentiam ſuperat, tamen per ſeſe iucundiſſima eſt, & ad Chriſtianos mores componendos vtiliſſima; quæ eo maiori ſtudio, ac diligentia his temporibus illuſtranda, & ex veterum fontibus, quorum B traditione maiori ex parte conſiſtit, eruenda eſt, quo ab hoſtibus fidei vehementiùs impugnatur, qui hos præclariſſimos gratiæ fontes, aut prorſus obruere, aut fœdare ſaltem, atque imminuere totis viribus hac tempeſtate conati ſunt. Quam ob rem non ſolùm curandum nobis eſt, vt veram doctrinam, quæ ex principiis fidei colligitur, explicemus, atque illuſtremus, quod ſcholaſtici doctoris munus eſt, ſed etiam, vt ipſa fidei dogmata confirmemus, & aduersùs hæreticos ſtabiliamus. *Ordo & ratio totius operis.* In hac verò doctrina tradenda, eam methodum obſeruabimus, quam & D. Thom. & reliqui omnes ſcriptores tenuerunt, ac rebus ipſis, & modo cognitionis humanæ conſentanea eſt. Prius C enim vniuersè de ſacramentis; poſtea verò in ſpecie de ſingulis ſacramentis nouæ legis dicemus. Quia verò, vt diximus, doctrina hæc partim ſpeculatiua eſt, partim practica; quædam enim continet, quæ ad ſolam veritatis, & rerum cognitionem, alia, quæ ad mores hominum dirigendos & componendos ſpectant, ideo vt claritati & breuitati ſtudeamus, tam generalem tractatum de communi ratione ſacramentorum, quàm proprios, ac ſpeciales de ſingulis, in duas principes partes diſtinguendos curabimus, quarum prior veluti ſpeculatiua ſit, in qua inquiratur, an ſit, & quid ſit ſacramentum, & quas cauſas, effectus, proprietatéſve habeat; poſterior verò ſit practica & moralis, & in ea explicentur præcepta quæ ad huiuſmodi ſacra-

menta pertinent, & quibus modis contra ea peccare contingat, & ſi quæ fortaſſe Eccleſiaſticæ pœnæ, aut cenſuræ ob huiuſmodi tranſgreſſionem impoſitę ſunt. Quoniam verò in ſacramentorum adminiſtratione, præter ea quæ ſunt de ipſorum ſubſtantia, multa ſunt ex Eccleſiæ inſtitutione, & præcepto ad maiorem ornatum, ac reuerentiam ſacramentorum adiuncta, quæ veluti accidentia ſacramentorum, vel cæremoniæ, aut ſacramentalia dici poſſunt, quorum cognitio ſtudioſis omnibus, ac præcipuè ſacramentorum miniſtris admodum neceſſaria eſt, ideo de iis etiam ſuo loco, & ordine diſputabimus, vel in communi in diſputatione de ſacramentis in genere, vel in ſingulis ſacramentis, proprios vniuſcuiuſque ritus explicando.

Prius verò quàm ad diſputandum de rebus accedamus, pauca de nomine ſacramenti præmittēda ſunt, quoniam huius temporis hæretici etiam nomē ipſum reiiciunt in ea ſignificatione, qua à Catholicis vſurpatur, quia & noua & in Scriptura ſacra, & in ſanctis Patribus minimè vſitata eis viſa eſt. Sacramentum igitur Latinis à ſacro deductum eſt, & priùs impoſitum fuit ad ſignificandum pignus quoddam, vel pecuniam, quam litigantes apud Pontificem deponere ſolebant; vt qui cauſa caderet, pecuniam ſuam amitteret, quæ ærario publico applicabatur, & ſacramentum dicebatur, eo quòd in loco ſacro ſeruaretur.

Vnde ſacramentum dicatur, & quid ſignificet, nēpe, Certum pecuniæ depoſitum.

Ita Varro lib 4. de lingua Latina, & colligitur ex Cicerone epiſt. 110. Deinde omne iuramentum, vel quod iuramento affirmatum eſt, dictum eſt ſacramentum: quæ ſignificatio in iure præſertim vſitata eſt, l. ſacramenta puberum, C. ſi aduersùs venditionem, & c. ſi ſacramenta, 22. quæſt. 4. & ſæpe aliàs.

Varro.
Cicero.
Iuramentum.

Sic Hieronym. Epiſt. 1. ad Heliodorum ſcripſit, *Recordare tyrocinij tui diem, quo Christo in Baptiſmate conſepultus in ſacramenti verba iuraſti pro nomine eius non te patri parciturum eſſe, non matri.* Atque eodem modo Tertullianus lib ad Martyres, cap. 3. *Vocati ſumus ad militiam Dei viui, iam tunc cùm in ſacramenti verba reſpondimus*, & lib. de corona militis, cap. 11. *Credimus humanum ſacramentum diuino ſuperduci licere, & in aliū dominum reſpondere poſt Chriſtum.*

Hieronym.
Tertullia.

At verò in Scriptura ſacra hæc vox præcipuè ſignificare ſolet rem aliquam diuinam, hominibus occultam, eorúmque cognitionem ſuperantem, vt ſacramentum idem ſit, quod ſacrum ſecretum, quod à Græcis *myſterium* appellatur: ſic Sapien. 2. *Neſcierunt ſacramenta Dei*, ad Epheſ. 1. *Vt notum faceret ſacramentum voluntatis ſuæ*, 1. ad Timoth. 3. *Magnum eſt pietatis ſacramentum*; quibus locis Græcè reſpondet vox *myſterium*, quæ interdum à Latino interprete retinetur, vt Matth. 13. *Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei*, & 1. ad Corinth. 13. *Si nouerim myſteria omnia*; quod Auguſtinus de gratia, & lib. arb. cap. 17. legit, *Si ſciero ſacramenta omnia*, & 1. Cor. 15. *Ecce myſterium vobis dico*, & ad Coloſſen. 4. *vt Deus aperiat nobis oſtium ſermonis ad loquendum myſteriū Chriſti*, ad Epheſ. autem 3. vtraque vox poſita eſt, *Secundùm reuelationem notum factum mihi eſt ſacramentum; ſicut ſuprà ſcripſi in breui, prout poteſtis legentes intelligere prudentiam meam in myſterio Chriſti.* Vnde veluti per analogiam quandam deriuata eſt hæc vox ad ſignificandum ſecreta Regum, vel amicorum, Tob. 12. *Sacramentum regis abſcondere bonum eſt*, & Prouerb. 20. *Et qui reuelat myſteria, & ambulat fraudulenter, & dilatat labia ſua, ne commiſcearis.*

Rem cui ſubeſt occultum myſterium.

Hinc verò vlterius factum eſt, vt verba illa ſeu res, quæ rem aliquam occultam, diuinam, ac ſupernaturalem ſignificant, ſacramenta dicantur, eo quòd, veluti in ſe contineant, & occultent ſacra myſteria, ſic Paulus ad Epheſ. 5. de coniugio inter primos homines in paradiſo contracto, dixit, *Sacramentum hoc magnum eſt*, eo quòd coniunctionem Chriſti cum Eccleſia ſignificaret, & Danielis 2. *Mihi*

Rem, quæ vim occultam, diuinam & ſupernaturalem continet.

A *ſacramentum hoc reuelatum eſt*, & infrà *verè Deus reuelans myſteria, quia tu potuiſti explicare hoc ſacramentum*, & Apocalypſ. 1. *Sacramentum ſeptem ſtellarum.* Ein eadem ſignificatione, vtuntur ſæpe Sancti hac voce, vt Cyprianus Epiſt. 63. dicens, omnia teſtimonia & ſacramenta ſacræ Scripturæ Chriſtum prædixiſſe & Tertullianus lib de præſcript. aduersùs hæreticos, c. 40. *Ipſas* (inquit) *res ſacramentorum diuinorum in idolorum myſteriis æmulatur.* Vbi Pamelius multa de nomine ſacramenti congerit. Ambroſius etiam lib. 1. de ſacramen. cap. 4. tranſitum Iudęorum per mare rubrū, manna, & alias ſimiles veteres figuras Iudæorum ſacramenta vocat, & eodem modo loquitur Lacta. lib. 4. cap. 17. & D. Auguſt. lib. 2. contra aduerſarium leg. & prophet. cap 9. & lib. 8. de Geneſi ad literam.

Cyprianus.
Tertullia.
Pamelius.
Ambroſ.
Auguſtinus.

B 4. & 5. lib. .. de pecc. mer. & remiſ. c. 26. lb. 4. de ſymbol ad Catechum. c. 1. & 19. contra Fauſt. c. 11. Ep. 23. & aliis innumeris locis. Ex hac verò generali ſignificatione, amplius contracta eſt hæc vox communi vſu Eccleſiæ, SS. Patrum, & Theologorum ad ſignificandum quædam ſpecialia ſigna ſenſibilia ſpiritualem gratiam continentia, ac ſignificantia, cuius ſignificationis integra ratio ex ipſius rei explicatione pendet, quam ſtatim diſputatione ſequenti trademus. F[illegible] autem neceſſarium Theologis, ad explicanda prop[illegible] noſtræ fidei myſteria propriis etiam ac ſpecialibus vocibus ea exprimere, ac ſignificare, & ideo, ſicut in al[illegible] myſteriis Incarnationis, aut Trinitatis, nouas voc[illegible] adinuenerunt, ita hîc non communem, & analoga[illegible] vocem adaptarunt, & accommodarunt. Atque in h[illegible]

Quid in præſenti ſacramētum ſignificet.

C modum vtuntur voce ſacramenti Concilia, præſerti[illegible] Lateranenſ. ſub Innocent. III. Conſtantienſ. Florent. Triden. & Victor Papa, epiſt. 2. Anaſtaſ. 2. in epiſt. [illegible] Anaſt. Imp. cap. 8. & Nicol. primus in ſuis reſcript[illegible] tit. 11. cap. 5. & ex Patribus, Auguſt. epiſt. 118. c. 1. & lib. de doctr. Chriſtiana. c. 19. Cyprian. ſermone de ab lutione pedum, & ſerm. de Baptiſmo, *Verborum* (inqui[illegible] *ſolemnitas & ſacri inuocatio nominis, & ſigna inſtitutionibus Apoſtolorum, ſacerdotum miniſteriis attributa, viſibi[illegible] celebrant ſacramentum.* Item Iſidor. lib. 6. Etymo. c. 1[illegible] Hieronym. Dialog. contra Luciferian. & Ezech. 4[illegible] Lactant. & Tertull. paſſim. Atque in eadem ſignificatione pro voce, *Sacramentum*, vtuntur Græci hac voce *myſterium*, vt Concilium Nicenum, can. 14. vbi interpres vertit, *ſacramentum*, vt Baſil. lib. de Spiritu ſancto

Concil. Lateran. Conſtantienſ. Florent. Trident.

Quæ nos ſacramenta, Græci myſteria appellant.

D cap. 23. & Orig. homil. 5. in Numer. Cyril. Hieroſol. in Catecheſ. myſtagogicis, & interdum vocant ſacra, aut myſtica ſymbola. vt Dionyſ. de Eccleſiaſt. Hierar. & Baſil. in Exhortatio. de Baptiſ. & hæc de nomine ſacramenti ſufficiant.

Supereſt, vt nonnullos ex præcipuis authoribus cōmemoremus, qui de hac materia diſſeruerunt. Ex Patribus pauci diſputant in genere de ſacramentis, ſed de ſingulis ſpeciebus, vt poſtea videbimus, ſolus Ambroſ. quoſdam libros de ſacramentis inſcripſit & alterum de myſteriis, ſed in eis ferè de Baptiſmo & Euchariſtia ſolùm diſputat. Hugo etiam Victor. prolixum

Authores, qui de ſacramentis ſcripſerunt.
Ambr.

E opus de ſacramentis edidit, ſed in illo de omnibus myſteriis noſtræ fidei tractat, ſolùm lib. 1. par. 9. quædam de ſacramentis in genere ſcripſit, eodem ferè ſenſu, quo nos loquimur. Quæ repetit in ſumma ſententiarum tract. 4. à quo multa ſumpſit Magiſter ſententiarum, qui de hac re diſſeruit lib. 4. à principio, vbi ſcholaſtici, eādem latè perſequuntur Contra hæreticos verò illuſtrarunt hanc materiam diligenter, Vvaldenſis tom. 2. de ſacramen. Roſſenſ. in refut. art Luther. art. 1. Ruardus in articulis Louanienſibus art. 1. Alanus lib. de ſacramen. in genere, Eckius homil. de ſacramen. Tilet. in defenſione Concil. Trid. contra Kemnitium, circa ſeſſ. 7. Hoſius in confeſſ. c. 37. & ſeq. Lindan. lib. 4. Panop. à principio, Bellarm. tom. 2. à princ.

Hugo.
Magiſ. ſen. 4.
Valdenſ.
Roffenſ.
Ruardus.
Alanus.
Eckius.
Tilet.
Hoſius.
Lindan.
Bellarm.

QVÆ

QVÆSTIO LX.

De Sacramentis, in octo articulos diuiſa.

POſt conſiderationem eorum, quæ pertinent ad myſteria Verbi incarnati, conſiderandum eſt de Eccleſiæ ſacramentis, quæ ab ipſo Verbo incarnato efficaciam habent. Et prima conſideratio erit de ſacramentis in communi. Secunda de vnoquoque ſacramentorum in ſpeciali.

Circa primum quinque conſideranda ſunt.

Primò, quid ſit ſacramentum.
Secundò, de neceſſitate ſacramentorum.
Tertiò, de effectibus ſacramentorum.
Quartò, de cauſa eorum.
Quintò, de numero.

Circa primum quæruntur octo.

Primò, vtrùm ſacramentum ſit in genere ſigni.
Secundò, vtrùm omne ſignum rei ſacræ, ſit ſacramentum.
Tertiò, vtrùm ſacramentum ſit ſignum vnius rei tantùm, vel plurium.
Quartò, vtrùm ſacramentum ſit ſignum, quod eſt res ſenſibilis.
Quintò, vtrùm ad ſacramentum requiratur determinata res ſenſibilis.
Sextò, vtrùm ad ſacramentum requiratur ſignificatio, quæ eſt per verba.
Septimò, vtrùm requirantur determinata verba.
Octauò, vtrùm illis verbis poſſit aliquid addi, vel ſubtrahi.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Sacramentum ſit in genere ſigni.

4.d.1.q.1.ar. 1.q.1.& art. 3.ad 1.& ar. 4.q.1.ad 1.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd ſacramentum non ſit in genere ſigni. Videtur enim ſacramentum dici à ſacrando, ſicut medicamentum à medicando. Sed hoc magis videtur pertinere ad rationem cauſæ, quàm ad rationem ſigni. Ergo ſacramentum magis eſt in genere cauſæ, quàm in genere ſigni.

*2. Præterea, ſacramentum videtur aliquid occultum ſignificare, ſecundùm illud Tobiæ 12. Sacramentum Regis abſcondere bonum eſt. Et Epheſ. 3. Quæ ſit diſpẽſatio ſacramenti abſconditi à ſæculis in Deo. Sed illud quod eſt abſcõditum, videtur eſſe contra rationem ſigni. Nam ſignum eſt, quod præter ſpeciem quam ingerit ſenſibus, facit aliquid aliud in cognitionẽ venire, vt patet per Auguſtinum * in 2. de Doctr. Chriſtian. Ergo videtur, quòd ſacramentum non ſit in genere ſigni.*

Lib. 2. cap. 1. circa princ. tom. 3.

*3. Præterea, iuramentum quandoque ſacramentum nominatur, dicitur enim in Decret. * 22. quæſt. 5. Paruuli qui ſine ætate rationabili ſunt, non cogantur iurare, & qui ſemel periuratus fuerit, nec teſtis ſit poſt hoc, nec ad ſacramentum (id eſt, iuramentum) accedat. Sed iuramentum non pertinet ad rationem ſigni: ergo videtur, quòd ſacramẽtum non ſit in genere ſigni.*

22. q. 5. cap. Paruuli qui ſine ætate.

*Sed contrà eſt, quod * Auguſtinus dicit in 10. de Ciuitate Dei. Sacrificium viſibile, inuiſibilis ſacrificij ſacramentum, id eſt, ſacrum ſignum eſt.*

Lib. 10 c. 15. non procul à prin. tom. 5.

Reſpondeo dicendum, quòd omnia quæ habent ordinem ad vnum aliquid (licèt diuerſimodè) ab illo denominari poſſunt, ſicut à ſanitate, quæ eſt in animali, denominatur ſanum, non ſolùm animal, quod eſt ſanitatis ſubiectum, ſed dicitur medicina ſana, inquantum eſt ſanitatis effectiua: diæta verò, inquantum eſt conſeruatiua eiuſdem, & vrina, in quantum eſt ſignificatiua ipſius. Sic igitur ſacramentum poteſt aliquid dici, vel quia in ſe habet aliquam ſanctitatem occultam (& ſecundùm hoc, ſacramẽtum idem eſt quod ſacrum ſecretum) vel quia habet aliquem ordinem ad hãc ſanctitatem, vel cauſæ, vel ſigni, vel ſecundùm quãcumque aliam habitudinem. Specialiter autem nunc loquimur de ſacramentis, ſecundùm quòd important habitudinem ſigni, & ſecundùm hoc ſacramentum ponitur in genere ſigni.

Ad primum ergo dicendum, quòd quia medicina ſe habet vt cauſa effectiua ſanitatis, inde eſt quòd omnia denominata medicina dicuntur per ordinem ad vnum primum agens, & propter hoc medicamentum importat cauſalitatem quamdam. Sed ſanctitas, à qua denominatur ſacramentum, non ſignificatur per modum cauſæ efficientis, ſed magis per modum cauſæ formalis vel finalis, & ideo non oportet, quòd ſacramentum ſemper importet cauſalitatem.

Ad ſecundum dicendum, quòd ratio illa procedit, ſecundùm quòd ſacramentum idem eſt quod ſacrum ſecretum. Dicitur autem non ſolùm Dei ſecretum, ſed etiã Regis, eſſe ſacrum & ſacramentum, quia ſecundùm antiquos, ſancta vel ſacroſancta dicebantur, quæcumque violari non licebat, ſicut etiam muri ciuitatis, & perſonæ in dignitatibus conſtitutæ. Et ideo illa ſecreta ſiue diuina, ſiue humana, quæ non licet violari, quibuſlibet publicando, dicuntur ſacra vel ſacramenta.

Ad tertium dicendum, quòd etiam iuramentum habet quandam habitudinem ad res ſacras, inquantum ſcilicet eſt quædam conteſtatio facta per aliquid ſacrum. Et ſecundùm hoc dicitur iuramentum eſſe ſacramentum, nõ eadem ratione, qua nunc loquimur de ſacramentis, nõ tamen æquiuocè ſumpto nomine ſacramenti, ſed analogicè; ſcilicet ſecundùm diuerſam habitudinem ad aliquid vnum, quod eſt res ſacra.

COMMENTARIVS.

De ſigno ſignificante ad placitum, eſſe ſermonem.

EXplicaturus D. Thom. eſſentiam, ac definitionẽ ſacramenti, conuenienti ordine illius genus ante omnia inquìrit, & quamuis ſolùm de ſigno in communi titulum proponat, tamen ſpecialiter loqui videtur de ſigno ſignificante ad placitum, ſeu ex impoſitione, & hoc ſenſu reſpondet ſacramentum eſſe ſignum quoddam: quam veritatem non aliter probat, niſi, quia ſignum ſanctitatis, ſeu rei ſacræ occultæ, poteſt conuenienter ſignificari hoc nomine ſacramenti: nam omnia, quæ dicunt habitudinem ad eandem formam, poſſunt eadem voce, ſaltem ſecundùm analogam rationem ſignificari: quòd autem in præſenti materia, in hac ſignificatione hæc vox ſumatur, ſupponit ex communi vſu eorum, qui de ea ſcribunt, aut loquuntur, ſignificatio enim vocum ex vſu tantùm probari poteſt. Quæſtiones autem, quæ ſunt de quidditate vel eſſentiis rerum, nec tractari, nec expediri à nobis poſſunt, niſi vocum ſignificatio ex communi modo loquendi ſupponatur. Et ita procedit D. Thom. tam in hoc articulo, quàm in duobus ſequentibus, ad quorum expoſitionem deſeruiunt, quæ de nomine ſacramenti præmiſimus.

Significatio vocum tãtùm ex vſu probari poteſt.

Duæ quæſtiũculæ inſinuãtur à D. Th.

In ſolutione ad primum indicat D. Thom. vnam vel alteram quæſtiunculam. Prior eſt, cùm medicamentum non ſignificet rationem ſigni, ſed cauſæ, cur non idem dicamus de ſacramẽto? nam ſicut medicamentum dicitur à medicando, ita ſacramentum à ſacrando. Et reſpondet medicamentum dictum eſſe à medicina, quæ eſt cauſa effectiua ſanitatis, & ideo non denominari per modum ſigni, ſed per modum cauſæ: ſacramentum autem denominari à ſanctitate, quæ non ſignificatur per modum cauſæ efficientis, ſed formalis vel finalis: & ideo ſacramentum non neceſſariò ſignificari per modum cauſæ efficientis ſanctitatem, ſed aliquid denominatum à ſanctitate, vel intrinſecè, vel extrinſecè, atque hoc modo comprehendere poteſt ſub ſignificatione ſua id quod eſt ſignum ſanctitatis. Ad quod amplius explicandum addi poteſt, quamuis medicamentum dictum ſit à medicina, non tamen dicere habitudinem ad illam, ſed ad ſanitatem, ad quam habet habitudinem eiuſdem generis, quam habet medicina, cui medicamentum ſubordinatur, & ideo participare rationem cauſæ, quam habet medicina: at verò ſacramentum ita dicitur à ſanctitate vel re ſacra, vt dicat habitudinem ad illam, & ab illa denominetur; vt à termino, ſeu forma extrinſeca: hæc autem habitu-

do poteſt eſſe multiplex, & vna eſt habitudo ſigni, quæ propterea optimè poteſt illa voce ſignificari. Iuxta quam reſponſionem, non erit neceſſarium, quod in argumento ſumitur, ſicut medicamentum dicitur à medicando actiuè, ita ſacramentum dici à ſacrando etiam actiuè, non enim hoc conuenit omni ſacramento, præſertim loquendo de perfecta ſanctificatione, quæ eſt per gratiam: loquendo enim latiùs de ſanctificatione aliter dicendum eſſet, vt in diſputatione latiùs explicabimus. Hinc videtur oriri ſecunda dubitatio, cùm ſacramenta ſint cauſa & ſigna rei ſacræ, cur potius dicantur conſtitui in genere ſigni, quàm in genere cauſæ: quæ attingit multa tractanda in ſecunda diſputatione, & dicendum breuiter eſt, ſacramentum potiſſimùm denominari à ſanctitate perfecta, quæ eſt maximè occulta & ſupernaturalis: quamquam autem aliqua ſacramenta ſint cauſæ huius ſanctitatis, non tamen omnia; & ideo non eſt hoc de ratione ſacramenti ſecundùm ſe: eſſe autem ſignum conuenit omni ſacramento, & ideo meritò dicitur ſub hoc genere ſacramentum conſtitui.

ARTICVLVS II.

Vtrùm omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramentum.

Inf. q. 64. a. 1. Et 1. 2. q. 161. ar. 4. cor. & q. 102. ar. 5. col. & 4. d. 1. q. 1. art. 1. q. 1.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd non omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramẽtum. Omnes enim creaturæ ſenſibiles ſunt ſigna rerum ſacrarum, ſecundùm illud Rom. 1. Inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt, intellecta, conſpiciuntur. Nec tamen omnes res ſenſibiles poſſunt dici ſacramenta. Non ergo omne ſignum rei ſacræ, eſt ſacramentum.

*2. Præterea, omnia quæ in veteri lege fiebant, Chriſtum figurabant, qui eſt ſanctus ſanctorum: ſecundùm illud 1. ad Corinth. 10. Omnia in figura contingebant illis, & Coloſ. 2. Quæ ſunt vmbra futurorum, corpus autem Chriſti. Nec tamen omnia geſta Patrum veteris Teſtamenti, vel etiam omnes cæremoniæ legis ſunt ſacramenta, ſed quædam ſpecialiter (ſicut in ſecunda parte habitum eſt *. Ergo videtur, quòd non omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramentum.*

1. 2. q. 101. art. 4.

3. Præterea, etiam in nouo Teſtamento multa geruntur in ſignum alicuius rei ſacræ, quæ tamen dicuntur ſacramenta, ſicut aſperſio aquæ benedictæ, conſecratio altaris, & ſimilia. Non ergo omne ſignum rei ſacræ eſt ſacramentum.

*Sed contrà eſt, quòd definitio conuertitur cum definito. Sed quidam definiunt ſacramentum per hoc, quod eſt ſacræ rei ſignum, & hoc etiam videtur ex authoritate Auguſtini * ſuprà inducta. Ergo videtur, quòd omne ſignum rei ſacræ, ſit ſacramentum.*

In art. præc. arg. ſed con.

Reſpondeo dicendum, quòd ſigna propriè dantur hominibus, quorum eſt, per nota ad ignota peruenire. Et ideo propriè dicitur ſacramentum, quod eſt ſignum alicuius rei ſacræ ad homines pertinentis, vt ſcilicet propriè dicatur ſacramentum, ſecundùm quòd nunc de ſacramentis loquimur, quod eſt ſignum rei ſacræ, in quantum eſt ſanctificans homines.

Ad primum ergo dicendum, quòd creaturæ ſenſibus ſignificant aliquid ſacrum, ſcilicet, ſapientiam & bonitatem diuinam, in quantum ſunt in ſeipſis ſacra: non autem in quantum nos per ea ſanctificamur. Et ideo non poſſunt dici ſacramenta, ſecundùm quòd nũc loquimur de ſacramentis.

Ad ſecundum dicendum, quòd quædam ad vetus Teſtamentum pertinentia, ſignificabant ſanctitatem Chriſti ſecundùm quod in ſe ſanctus eſt. Quædam verò ſignificabant ſanctitatem eius, in quãtum per ea nos ſanctificamur, ſicut immolatio agni Paſchalis ſignificabat immolationem Chriſti, qua ſanctificati ſumus. Et talia dicuntur propriè veteris legis ſacramenta.

Ad tertium dicendum, quòd res denominatur à fine & complemẽto, diſpoſitio autem non eſt finis, neque perfectio.
A *Et ideo quæ ſignificant diſpoſitionem ad ſanctitatem, non dicuntur ſacramẽta (de quibus procedit obiectio) ſed ſolùm ea quæ ſignificant perfectionem ſanctitatis humanæ.*

COMMENTARIVS.

EXplicato genere inquirit D.Th. differentiam, vt definitionem ſacramenti compleat; & quoniam ratio ſigni reſpectiua eſt, quæ ſpeciem ſumit à termino; ideo ex parte rei ſignificatæ per ſacramentum, illius definitionem complet, dicens, *Sacramentum eſſe ſignum rei ſacræ, in quantum eſt ſanctificans homines*, quæ particula reduplicatiua duplicem ſenſum habere poteſt. Prior eſt, ſi cadat ſupra rem ſacram, ita vt ſenſus ſit, ſacramentum debere ſignificare rem ſacram ſanctificantem hominem, & quatenus illum ſanctificat. Poſterior eſt, vt reduplicatio cadat in ipſum ſacra-
B mentum, & ſenſus ſit, ſacramentum, quatenus hominem ſanctificat, debere eſſe ſacræ rei ſignum, & quamuis vterque ſenſus in re ſit aliquomodo verus: nam vtrumque horum pertinet ad rationem ſacramenti, vt poſtea explicabimus; tamen prior reuera eſt à D.Thoma intentus, qui loquitur de ſanctificatione hominis ſimpliciter, quæ per gratiam fit, vt apertè explicat in ſolutione ad tertium, & ita eſt clarus totus contextus. Quomodo autem definitio ſic explicata ſufficiat ad eſſentiam ſacramenti declarandam, in ſequenti diſputatione tractabitur.

Quid ſit ſacramentum definitur à D.Thom. Duplex ſenſus definitionis.

ARTICVLVS III.

Vtrùm ſacramentum ſit ſignum vnius rei tantùm.

4. d. 1. q. 1. ar. 1. q. 1. ad 4. & ar. 3. cor.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd ſacramẽtum
C *non ſit ſignum, niſi vnius rei. Id enim quo multa ſignificantur, eſt ſignum ambiguum, & per conſequẽs fallendi occaſio, ſicut patet de omnibus æquiuocis. Sed omnis fallacia debet remoueri à Chriſtiana religione, ſecundùm illud Coloſ. 2. Videte, ne quis vos ſeducat per philoſophiam, & inanem fallaciam. Ergo videtur, quòd ſacramentum nõ ſit ſignum plurium rerum.*

Art. præced.

*2. Præterea, Sicut dictum eſt *, Sacramentum ſignificat rem ſacram, in quantum eſt humanæ ſanctificationis cauſa. Sed vna ſola eſt cauſa humanæ ſanctificationis, ſcilicet ſanguis Chriſti, ſecũdum illud Hebr. vlt. Ieſus, vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portã paſſus eſt. Ergo videtur, quòd ſacramentum non ſignificet plura.*

Art. præced. ad 3.

*3. Præterea, dictum eſt *, quòd ſacramentum propriè*
D *ſignificat ipſum finem ſanctificationis, ſed finis ſanctificationis eſt vita æterna, ſecundùm illud Rom 6 Habetis fructum veſtrum in ſanctificatione, finem verò vitam æternã. Ergo videtur, quòd ſacramentum non ſignificet niſi vnam rem, ſcil. vitam æternam.*

*Sed contrà eſt, quòd in ſacramento altaris eſt duplex res ſignificata, ſcil. corpus Chriſti verum, & myſticum, vt * Auguſt. dicit in lib. ſent. Proſperi.*

De conſ. diſt. 2. cap. Hoc eſt quod dicimus. Art. præced.

Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut dictum eſt) ſacramẽtum propriè dicitur quod ordinatur ad ſignificandam noſtram ſanctificationem. In qua tria poſſunt conſiderari, videlicet ipſa cauſa ſãctificationis noſtræ, quæ eſt paſſio Chriſti, & forma noſtræ ſanctificationis, quæ cõſiſtit in gratia & virtutibus, & vltimus finis ſanctificationis noſtræ, qui eſt*
E *vita æterna. Et hæc omnia per ſacramenta ſignificãtur. Vnde ſacramentum eſt & ſignum rememoratiuum eius quod præceſſit, ſcil. paſſionis Chriſti, & demonſtratiuũ eius quod in nobis efficitur per Chriſti paſſionem, ſcil. gratiæ, & prognoſticum, id eſt, prænuntiatiuum futuræ gloriæ.*

Ad primum ergo dicendum, quòd tũc eſt ſignum ambiguum, præbens occaſionem fallendi, quando ſignificat multa, quorum vnum non ordinatur ad aliud. Sed quando ſignificat multa, ſecũdùm quòd ex eis quodã ordine efficitur vnũ, tũc non eſt ſignum ambiguũ, ſed certum, ſicut hoc nomẽ homo, ſignificat animam & corpus, prout ex eis conſtituitur humana natura. Et hoc modo ſacramentum ſignificat tria prædicta, ſecũdùm quòd quodã ordine ſunt vnum.

Ad

Ad ſecundum dicendum, quòd ſacramentum in hoc quòd ſignificat rem ſanctificantem, oportet quòd ſignificet effectum, qui intelligitur in ipſa cauſa ſanctificante, prout eſt ſanctificans.

Ad tertium dicendum, quòd ſufficit ad rationem ſacramenti, quòd ſignificet perfectionem, quæ eſt forma, nec oportet quòd ſolùm ſignificet perfectionem, quæ eſt finis.

COMMENTARIVS.

Explicatur D.Thom.

IN corpore articuli ſolùm explicat D.Th. quomodo fieri poſſit, vt idem ſacramentum plura ſignificet, quæ ordinem dicunt ad ſanctificationem noſtrã, vel per modum formæ, vel per modum cauſæ efficientis, vel finalis; quòd autem hoc ſit de ratione ſacramenti, non probat D.Thom. imò neque id apertè affirmat, ſed ſolùm dicit, hæc omnia ſignificari per ſacramenta: fieri autem poteſt, vt hoc conueniat omnibus ſacramentis, quæ nunc habemus, quãuis non ſit de ratione ſacramenti vt ſic, ſicut re vera non eſt, poteſt enim optimè definitio ſacramenti data præcedenti articulo intelligi, atque ſaluari cum ſola ſignificatione formali ſanctitatis, ſine ſignificatione propria atque immediata cauſarum eius. Quin potiùs, quòd omnibus ſacramentis conueniat, illa tria ſignificare, ſcilicet preteritam Chriſti paſſionem, præſentem gratiam, & futuram gloriam: aſſeritur quidem à D. Thom. non tamen probatur: ſed (vt Caiet. dixit) ex communi modo loquendi omnium, vt clarum ſumitur: quod vt verum ſit, neceſſariò intelligendum eſt de ſacramentis nouæ legis, nam vetera (licèt veram rationem ſacramenti participarent) nec præſentem gratiam, nec futuram, gloriam ſemper ſignificarunt, quæ omnia in ſequenti diſputatione latiùs diſputabuntur.

DISPVTATIO I.

De eſſentia ac definitione ſacramenti.

Quid ſit ſacramentum primò per rationem metaphyſicam, deinde per phyſicam oſtendendum.

COgimur doctrinę ordinem aliquantulum inuertere, priùs, quid ſit ſacramẽtum, quàm an ſit inquirendo (ſicut D. Th. fecit) quia antequam ſacramenta eſſe oſtendamus, neceſſe eſt exactè intelligere, quid nomine ſacramenti ſignificetur: ſignificatio autem huius vocis tam eſt coniuncta cum proprietate & eſſentia ipſius rei, vt ſine huius cognitione non poſſit intelligi, & ab omni alia æquiuoca, vel analoga ſignificatione ſeparari. Dicemus ergo priùs de quidditate ſacramenti, quam in hac diſputatione per rationem metaphyſicam generis & differentiæ; in ſequenti verò per rationem quaſi phyſicam, ſcilicet materiæ & formæ explicabimus.

SECTIO I.

Vtrùm ſacramentum ſit ſacrum ſignum aliquam ſanctificationem homini conferens, vel ſignificans.

Ratio dubitandi.

NOn inquiro, an ſit hæc propria & exacta definitio ſacramenti: priùs enim paulatim explicabimus omnia, quæ ſacramento conueniunt, & ita tandem in fine diſputationis integram definitionẽ complebimus. Ratio verò dubitandi in quæſtione propoſita eſt, quia neque omnia ſigna ſacra ſanctificationem hominis ſignificantia ſunt ſacramenta, neque è contrario, omnia ſacramẽnta videntur ſanctificationem ſignificare. Prior pars conſtat, quia tranſitus maris rubri ſignificauit ſanctitatem per Baptiſ-
A mum conferendam, vt colligitur ex 1. ad Cor. 10. & ſimiliter manna ſignificauit ſanctitatem dandam per Euchariſtiam, & tamen illa nõ fuêre vera ſacramenta. Deinde, quod difficilius eſt, ſacrificium, vt ſacrificium eſt, non eſt ſacramentum, vt docet D.Thom. 1. 2. quæſt. 101. artic. 4. & tamen habet totam illam ſacram ſignificationem: nam, vt Aug. art. 10. de Ciuit. Dei, cap. 5. *Sacrificium viſibile, inuiſibilis ſacrificij ſignum eſt*, & de noſtro ſacrificio conſtat cruentum ſacrificium Chriſti repræſentare, iuxta illud, *Hoc facite in meam commemorationem*, idémque de veteribus ſacrificiis tradit D.Thom. latè ſupra in 1. 2. loco citato, & videri poteſt Sanderus lib. 1. de viſib. Monarch. c. 5. Vnde fit, ſacrificium, vt ſacrificium, ſignificare rem
B ſacram, quatenus nos ſignificat, quia ſignificat paſſionem Chriſti, qua ſanctificati ſumus. Poſterior pars probatur, quia eſus agni Paſchalis fuit ſacramentum, & non conferebat, nec ſignificabat ſanctificationem hominis; atque idem argumentũ fieri poteſt de multis aliis cæremoniis, ſeu ſacramentis veteris legis.

Auguſtinus.

Signum ſecũdum ſacramẽtum, vel ratione rei, quæ ſignificat, vel ratione rei, quæ ſignificatur.

Vt reſpondeamus huic quæſtioni, aduertendũ eſt, ſacramentum, vt ex ipſa voce cõſtat, aliquid ſacrum eſſe: cùm autem ex communi vſu ſupponamus, ſacramentum hîc accipi pro ſigno, conſequenter fit, debere ſacramentum eſſe ſignum ſacrum, & religioſum; poſſunt autem in omni ſigno duo conſiderari, ſcilicet res ſignificans, & ſignificatio ſeu habitudo ad rem ſignificatam; & ex vtroque capite poteſt ſignum eſſe ſacrum, ſcilicet, vel quia res, quæ ſignifi-
C cat, eſt ſacra & religioſa & pertinens aliquo modo ad cultum Dei, & animæ ſanctitatem: vel ſignificatio ipſa ſacra eſt, ſcilicet, quia eſt de re ſacra, & ad rem ſacram terminatur, quomodo manna, vel tranſitus maris rubri, quamuis ipſæ non eſſent res ſacræ, ſigna ſacra propter rem ſignificatam dici poſſunt, vt bene notauit Cano relect. de ſacrament. p. 1. ad 3.

Sacramentum debet eſſe ſignum ſacrum ex parte rei ſignificantis.

Mag. 4. d. 1. Bonauen. Scotus. Gab. q. 1. D. Thom.

1. Probatur inductione.

Dico ergo primò, Sacramentum, prout de illo nunc agimus, debere eſſe ſignum ſacrum ex parte rei ſignificantis, id eſt, res aliqua vel cæremonia ad cultum Dei ordinata ſeu inſtituta. Ita ſignificant cum Magiſt. in 4. diſt. 1. Bonauent. Scotus, & Gabr. q. 1. Caiet. hic artic. 2. expreſſiùs verò id docet D.Thom. 1. 2. q. 101. art. 4. & quæſt. 102. art. 5 Et probatur pri-
D mò inductione: nam in lege veteri omnia propriè ſacramenta erant huiuſmodi vt circumciſio, per quam homines initiabantur, & in Dei populo conſignabantur, Geneſ. 17. Item conſecratio ſacerdotum, per quam cultui diuino dedicabantur, & ad hoc munus quodammodo ſanctificabãtur, Exod. 28. Leuit. 8. Agnus itẽ Paſchalis, ſi concedamus cum D.Thom. fuiſſe ſacramentum, idem habuit: quamuis enim non deſint, qui negent fuiſſe ſacramentum aſſerentes ſolùm fuiſſe ſacrificium, probabile autem eſt vtramque rationem habuiſſe, tanquam perfectam figuram noſtræ Euchariſtiæ; mactabatur enim in cultum Dei, & vt ſic erat ſacrificium, & comedebatur certo quodam ritu legẽ præſcripto, & tanquam cibus ſacer Deo dicatus, & vt ſic dici poteſt
E fuiſſe ſacramentum, & ſub vtraque ratione erat cæremonia illa religioſa, & per illam diſponebantur homines ad ſanctificationem aliquam in illa lege obtinendam, vt D.Thom. notauit dict. q. 102. art. 5. & Cano ſuprà ad 4. Prætereà idem intueri licèt in legẽ gratiæ, Baptiſmus enim *Lauacrum regenerationis*, dicitur ad Titum 3. & tanquam prima fidei Chriſtianæ profeſſio, & vnica ianua Eccleſiæ & regni cœlorum præcipitur, Ioan. 3. & Matth. vltim. at de cæteris ſacramentis idem facilè conſtat. Solùm de matrimonio poſſet quis dubitare, quia non videtur eſſe cæremonia ſacra, ſed contractus quidam humanus ac moralis. Sed, licèt ex ſe, & prout eſt à ſola volun-

Agni Paſchalis ritum, & ſacrificium, & ſacramentum fuiſſe probabile eſt.

Matrimoniũ etiam eſſe cæremoniam ſacram probatur.

tate humana, vt à principali cauſa, tantùm hoc habeat, tamen, prout à Chriſto eleuatum eſt, & inſtitutum ad dandam coniugibus ſanctificationem ſuo ſtatui neceſſarium, iam non tantùm eſt ciuilis contractus, ſed ſacra cæremonia, quia iam non tantùm efficit coniuges, ſed quantum in ipſo eſt efficit ſanctos coniuges, nec ſolùm efficit vinculum mutuæ obligationis, ſed etiam confert vinculũ mutuæ charitatis, & ideo de illo dixit Paulus ad Epheſ. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt*: præmiſerat autem, *Viri, diligite vxores veſtras, ſicut Chriſtus Eccleſiam*, ſignificans, in lege gratiæ vinculum illud iam eſſe ſacrum & religioſum gratia & charitate ſanctificatum, vt Conc. Trid. docuit, ſeſſ. 24. Denique de his ſacramentis rectè intelligitur illud Pauli 1. ad Cor. 4. *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorũ Dei*, id eſt, ſacramentorum, vt Ambroſ. legit, & alij intelligunt, quæ ſacramenta, quia res ſacræ ſunt, & ad cultum Dei pertinẽtes, per Chriſti miniſtros diſpenſanda dicuntur, atque tantùm illis dãda, quibus oportet, vt Chryſ. expoſuit homil. 10. quem D. Th. & Anſel. imitantur. Secundò probatur concluſio ex Patribus, Auguſt. epiſt. 23. dicit conſecrari homines Deo per ſacramenta, idem quæſt. 84. in Leuit. Ambroſ. lib. de myſteriis dicit, initiari homines per ſacramenta, idem Cypr. ſerm. de baptiſ. Chriſti, & Hilar. in id Pſal. 131. *Ei filij eorum vſque in ſæculum ſedebunt ſuper ſedẽ tuam*, dicit, hos filios eſſe animas fidelium ſacramentis Eccleſiæ ſanctificatas. Denique oſtendemus inferiùs totum ſacramentorum negotium ad cultum Dei religioſum ordinari, vt nimirum homines per hæc ſigna in vnum nomen religionis conueniant, in qua, & ipſi ſanctificentur, & Deum profiteantur ſuæ ſanctificationis authorem. Tertiò ratione, nam quòd in Eccleſia ſunt cæremoniæ aliquæ ordinatę ad ſanctificationem hominum colentium Deum, conſtat ex vſu, qui ortus eſt ex diuina prouidentia, quæ hominum naturæ accommodatur, & eorum vtilitati conſulit: nam, quia homo eſt corporeus, per viſibiles, & corporeas cæremonias conuenienter ad ſuam ſanctificationem & cultum diſponitur, vt latiùs ſect. 3. dicturi ſumus. Quòd verò ſacramenta ſub hoc cæremoniarum genere contineantur, non aliunde, quàm ex vſu ipſius vocis, petendum eſt, qui vſus ſatis eſt in ſuperioribus demonſtratus, & in hoc ſenſu poteſt hoc confirmari ex notatione ipſius nominis, *Sacramentum*: nam ſicut veſtimentum dicitur, quo veſtimur, ornamentum, quo ornamur, ita ſacramentum ſatis conuenienter dicitur, quo ſacramur, ſeu quo initiamur: hanc enim ſignificationem habet etiam vox Græca, *Myſterium*, quæ, vt diximus, Latinæ voci, *Sacramentum*, reſpondet. Quamquam enim Soto hic hanc notationem vocis ſacramenti reiiciat exiſtimans eſſe ſententiam D. Thom. hic art. 1. ad 2. tamen reuera eſt valde probabilis & cõſentanea ſanctis Patribus, & valde apta ad explicandum munus, & inſtitutionem noſtrorum ſacramentorum. Nec D. Thom. in dicta col. illam abſolutè negat, ſed, vt ibi expoſui, docet ſacramentum ex ſua ratione, vel etymologia non dicere habitudinem cauſæ efficientis ad veram animæ ſanctitatem, & in hoc ſolùm ponit differentiam inter ſacramentum, & medicamentum, tamen cum his, quæ ibi dicit, & cum aliis exemplis à nobis adductis, rectè quadrat, vt poſſit dicere habitudinem cauſæ quaſi formalis conferẽtis aliquam ſanctitatem, ſaltem per extrinſecam denominationem, quomodo ſanctificari dicitur, quicquid cultui diuino dicatur, vt expreſſiùs docuit idem D. Thom. 1. 2. in locis citatis.

Locus Pauli ad Cor. explicatur. *Ambroſ.* *Chryſoſt.* *2. Probatur concluſio ex Patribus. Auguſt. Ambroſ. Cyprian. Hilarius.* *3 Probatur ratione. Diuina prouidentia hominum naturæ ſe accommodat.* *Sacramentum eſſe aliquid ſacrum, vel ex ipſa nominis notatione cognoſcitur.* *D. Thom. explicatur.*

Sacramentum debet eſſe ſignum ſacrum

Dico ſecundò: De ratione ſacramenti eſt, vt illa cæremonia ſacra, quæ ſacramentum dicitur, ſit etiam ſignum ſacrum ex parte ſignificationis, ſeu rei ſignificatæ, vel vt rem ſacram ſignificet. Hæc aſſertio eſt D. Thom. hic, & omnium, qui hac ratione deſcribũt, ſacramentum debere eſſe ſignum rei ſacræ, & probatur. Primò ex Scriptura, hoc enim modo Gen. 17. Circumciſio dicitur *ſignum fœderis inter Deum, & homines*, & ad Rom. 4. additur fuiſſe *ſignaculum iuſtitiæ fidei*. Similiter ad Rom. 6. dicimur, *ſepeliri in Chriſto per Baptiſmum*, non reipſa, ſed repræſentatione, & ad Epheſ. 5. matrimonium dicitur *ſignum coniunctionis Chriſti cum Eccleſia*, & Matth. 26. & 1. ad Corint. 11. *Myſterium Chriſti dicitur, commemoratio paſſionis Chriſti*. Secundò probatur ex Patribus, qui in hac ſignificatione vtuntur hac voce, *Sacramentum*, vt patet ex Alex. Papa epiſt. 1. cap. 4. optimè Auguſt. epiſt. 5. *Longum*, inquit, *eſt conuenienter diſputare de varietate ſignorum, quæ, cum ad res ſacras pertinent, ſacramenta appellantur*. Idem lib. 2. de doctr. Chriſt. c. 3. & lib. 4. de catechizandis rudib. c. 26. hac ratione *ſacramenta* vocat *verba viſibilia rerum diuinarũ*, & 19. contra Fauſt. c. 16. vocat etiam *ſignacula*, & epiſt. 118. c. 1. dicit ſacramẽta nouæ legis eſſe *ſigna præſtantiſſima*. Sic etiam Bern. in ſerm. de Cœna Dom. ſacramentum dicit eſſe *ſacrum ſignum*, atque in eodem ſenſu Græci Patres, ſacramenta vocãt *myſteria*, vt ſuprà diximus, quia in ſignificatione ſua rem ſacram atque diuinam habent reconditam, vnde à Dionyſ. c. 1. de Eccleſ. Hierar. vocãtur *ſacratiſſima ſigna*, eorúmque ſacrã ſignificationem toto illo libro exponit, & eodem ferè modo loquitur de cœleſti Hierar. Baſil. etiam in exhortatione ad Baptiſmum ſeu homil 13. ex variis, vocat *ſigna myſtica*, & ſimiliter loquimur in epiſtola ad Amphylochium can 72. & 80. Martialis etiam epiſt. ad Tholoſanos. c. 4. vocat, *myſteria ſacramentorum, per quæ Deo coniungimur*, quibus verbis vtrumque indicat, ſcil. ſacramenta, & eſſe ſacras cæremonias, & rem ſacram ſignificare, ſcil. coniunctionem cum Deo. Quomodo Greg. Nyſſ oratio. de Baptiſ. dicit externam ablutionem eſſe ſignum internæ, & ideo eſſe ſacramentum, quod elegãter proſequitur Cyril. Hieroſ. Catecheſ. 3. illuminatorum, vbi ſacramentum *ſignaculum* appellat. Tertiò probatur ratione, quæ primò (ſicut ſæpe dictum eſt) ſumenda eſt ex vſu, & impoſitione ſeu accommodatione huius vocis, *ſacramentum*. Deinde hæc poſterior aſſertio probari poteſt ex præcedenti, quia, ſi ſacramentum eſſe debet cæremonia ſacra & religioſa, non debet eſſe ſignum rei prophanæ, & vulgaris; eſſet enim hîc abuſus ſacrarum cæremoniarum: ergo, ſi aliquid ſignificare debet, vt ſacramentum ſit, neceſſe eſt, vt illud ſit aliquid ſacrum: quin potiùs oſtendemus ſtatim, neceſſe eſſe, vt illud ſit maximè ſacrum, atque recõditum, vt ea ratione poſſint ſacramenta diſtingui à multis cæremoniis ſacris, quæ ſacramenta non ſunt.

ex parte rei ſignificatæ. *Alex. Papa.* *Auguſt.* *Bernard.* *Dionyſ.* *Baſilius.* *Martialis.* *Greg. Nyſſ.* *Cyrillus.*

Ad rationem dub. reſpond.

Ad rationem ergo dubitãdi in principio propoſitam facilis eſt ex dictis reſponſio: ad priorem enim partem concedimus multa eſſe ſigna rerum ſacrarũ, quæ non ſunt ſacramenta, præſertim ſi non ſint cæremoniæ ſacræ, vt ſunt multa exempla ibi adducta. Ad poſteriorem verò partem negatur eſſe vel fuiſſe vnquam aliquod ſacramentum, quod non contulerit, vel ſignificauerit aliquam ſanctitatem, aut internã, & perfectam, aut externam ſaltem & legalem, qualis per externas cæremonias conferri poteſt, ſicut dictum eſt de Agno Paſchali. Quòd ſi in lege veteri fuerunt aliquæ cæremoniæ, quibus hęc ratio ſigni, & cæremoniæ ſacræ non conueniebant, illæ non fuêre ſacramenta, ſed obſeruantiæ, vel aliquid huiuſmodi, vt D. Thom. docet in prædictis locis ex 1. 2. citatis.

In lege veteri non omnes cæremoniæ obtinuerunt rationem ſacramenti.

Dubitatio verò, quæ in priori parte illius difficultatis indicatur, aliquos coëgit, vt dicerent, quamuis non omne ſacramentum ſit ſacrificium, omne tamen

Neq; omne ſacramentū eſt ſacrificiū, neque è conuerſo.

tamen ſacrificium eſſe ſacramentum. Ita loquitur Sanderus lib. 1. de viſib. Monarch c. 5. Fauet Aug lib. 10 de Ciuitate c. 20 dicens omnia ſacrificia vetera fuiſſe paſſionis Chriſti ſacramenta. Sed ibi late vtitur voce *Sacramentum*, prout dicitur de quouis ſacro ſigno, tamen loquendo proprie de ſacramento, vt loquimur, differt in ratione ſua formali à ſacrificio, in actione autem ſeu re materiali poſſunt interdum conuenire, ſicut in lege gratiæ factum eſt in myſterio Euchariſtiæ, non tamen ſemper, quia, neque omne ſacramentum eſt ſacrificium, vt de ſex ſacramentis legis nouæ conſtat, & in lege veteri multa fuerunt ſacrificia quæ non erant ſacramenta, vt D. Thom. docet 1. 2. q. 102. ar. 3. & 5. Vnde, quod Canus prædicta relectione par. 1. ad 2. dicit, ſacrificiū, quod offertur Deo tantùm in cultum, & recognitionem dominij non eſſe ſacramentum, quod verò offertur in expiationem peccati eſſe ſacramentum, non probatur: quia formaliter loquamur de vtroque, vt tale eſt, in neutro ratio ſacrificij eſt eadem cum ratione ſacramenti, vel è conuerſo: ſi autem loquamur materialiter, vtraq; ratio ſacrificij poteſt coniungi cum ratione ſacramenti, vt in Euchariſtia videre licet. Vtraque etiam poteſt à ratione ſacramenti ſeparari: nam ſicut poteſt inſtitui ſacrificium honorarium vel in gratiarum actionem, quod non ſit ſacramentum, ita etiam poteſt inſtitui in expiationem peccati, nihil enim vetat, neque eſt vlla neceſſitas vtranque rationem coniungendi; quin potiùs exiſtimo multa fuiſſe in veteri lege ſacrificia pro peccato, quæ nō erant ſacramēta, vt D. Thom. loco citato ſentit, ex cuius doctrina ſumēda eſt vera reſponſio ad difficultatem propoſitam, quam breuiter attingam. Dicendum eſt ergo, ſacrificium quidem, & ſacramentum conuenire in ratione ſigni ſacri, tam ex parte cæremoniæ, quia vtrumque eſſe debet cæremonia religioſa, quàm ex parte rei ſignificatæ, quia vtroque eſſe debet res ſacra: differre tamen in re ſignificante, quia ſacrificium continet ſupremum cultum Dei, id eſt, immediatè refertur & inſtituitur ad tribuendum cultum Deo, quocunq; titulo religionis, vel iuſtitiæ tribuatur: ſacramentum verò immediatè refertur ad ipſos cultores Dei, quos diſponit ſeu ſanctificat ad cultum Dei. Vnde fit, vt ſacrificium conſiſtat in actione aliqua, ſeu oblatione, quæ ad Deum refertur, ſacramentum autem in receptione ſeu quaſi paſſione, quæ in Dei cultoribus aliquo modo ſuſcipiatur. Et hinc etiam oritur, vt vnum ſacrificium poſſit à multis offerri, & omnibus prodeſſe, vnum verò ſacramētum, ſeu vſus ſacramenti, tantùm in vno recipiatur, eique tantùm proſit. In rebus autem ſignificata differunt, quia ſacrificium per intrinſeca ratione ſua ſolùm requirit, vt ſignificet diuinam excellentiam, & cultum, qui illi præſtatur, ſacramentum verò potiùs ordinatur, vt iam diximus, ad ſignificandam ſanctificationem eorum, qui eum colunt. Vnde licèt contingat, eandem Chriſti paſſionem, per ſacrificium, & ſacramētum ſignificari, tamen in hoc ipſo eſt aliqua diuerſitas: nam per ſacrificium ſignificatur, vt fuit oblatio quædam placans Deum, eique ſummum honorem exhibens, per ſacramentum verò, vt applicatur nobis per ſanctificationem aliquam, quæ ab illa manat.

Differentia inter ſacrificiū & ſacramentum.

SECTIO II.

Quamnam ſacram, quámve ſanctificationem conferat, aut ſignificet ſacramentum: & conſequenter, an ſacramentū vniuoce dicatur de ſacramentis veteris, & nouæ legis.

Quoniam dictum eſt, ſacramentum conſtitui in ratione ſigni ſacri, vt eius ratio perfectè cognoſcatur, explicare oportet; vnum eſt, qualis eſſe

A debeat res ſignificata, quæ eſt quaſi terminus huius relationis, alterum, qualis eſſe debeat res ſignificans quæ eſt veluti relationis fundamentum; de hoc dicemus ſectione ſequenti, vbi etiam impoſitionem explicabimus, quæ eſt veluti ratio fundandi. Vt ergo quæſtioni propoſitæ reſpondeamus, ſupponendum eſt ex Aug lib 2. de pecc. mer. c. 26. & ſerm 14. de verbis Apoſtoli, varios eſſe ſanctificationum modos, quos poſſumus ad duo membra reuocare quæ ad Hebr. 5. inſinuantur: alia enim eſt ſanctificatio interior ſpiritualis, & coram Deo, quæ fit per gratiā ſanctificantem, & poteſt dici ſanctificatio ſimpliciter; alia verò eſt ſanctificatio externa legalis & ſecundùm quid: qui modus ſanctificationis erat frequens in veteri lege, & ideo hæc ſignificatio huius

Auguſt.

Sanctificatio duplex, interior, & exterior.

B vocis frequens eſt in veteri Teſtamēto, & non ſolùm de hominibus, ſed etiam de aliis rebus dicitur. Explicandū ergo eſt à nobis, quæ harum ſanctificationum in ſacramentis conferatur, aut ſignificetur.

Hæretici ergo huius temporis de noſtris ſacramentis ita ſentiunt, vt negent eſſe ſigna noſtræ ſanctificationis, vnde conſequenter negabunt hoc eſſe de ratione ſacramenti: dicunt autem eſſe ſignum diuinæ beneuolentiæ, & prædeſtinationis, vel potiùs eſſe ſigillum, ac teſtimonium iuſtitiæ acceptæ per fidem, quam ſacramenta excitant, vt externa quædam motiua, iuxta illud Rom. 4. vbi circunciſio dicitur, *Signaculum iuſtitiæ fidei, quæ fuit in Abraham*, ita referunt Lynd. Bellar. & alij. Sed hic error, quod attinet

Hæreticorum error confutatur.

C ad ſignificationem diuinæ beneuolentiæ vel prædeſtinationis, planè eſt abſurdus, quia ſacramenta indifferenter pro reprobis, ac prædeſtinatis inſtituta ſunt: vnde ſignificationem habent rerum, quæ vtriſque poſſunt eſſe communes, alioquin non eſſent bene inſtituta, & ſæpe haberēt falſam ſignificationem. Denique nunquam Baptiſmus, vel aliud ſacramentum, etiam ſi optima diſpoſitione recipiatur, ſignificat hominem eſſe prædeſtinatum: vnde enim habere poteſt ſignificationem hanc, aut quo fundamento affirmatur? Quod verò dicunt de ſigillo & teſtimonio iuſtitiæ acceptæ per fidem, prout ab eis aſſeritur, plures errores inuoluit. Primus eſt ſolam fidem iuſtificare: ſecundus eſt ſacramenta nouæ le-

D gis gratiam non conferre, ſed ſolùm excitare fidem, atque adeò nullam vim habere ex paſſione Chriſti, contra illud ad Epheſ. 5. *Mundans eam lauacro aquæ.* Vnde Baptiſmus paruulorum ſufficit ad confutandum hunc errorem, quia in illis non ſupponitur fides ante Baptiſma: ergo nec iuſtitia data per fidem. Ergo ſi Baptiſmus illam non confert, non poteſt eſſe ſigillum, aut teſtimonium eius: quomodo etiam poteſt Baptiſmus excitare fidem paruuli, qui ratione vti non poteſt? Denique ſupponunt, teneri fideles, qui ſacramenta ſuſcipiunt, ad credendum certa fide ſe eſſe iuſtos, quod planè falſum eſt, & impoſſibile ſine ſpeciali Dei reuelatione. Neque eos quicquam iuuat locus ille ad Rom. 4. nam in primis non

E eſt ibi ſermo de fide viua Abrahæ, per quam iuſtificatus eſt, vt latiùs expoſuit Iacob. in ſua Epiſt. cap. 2. Deinde circumciſio, non tantùm dicitur ſignaculum, ſed etiam ſignum: ſignaculum enim dicitur reſpectu Abrahæ, qui propter fidem, & obedientiā conſignatus eſt diuino ſigillo, vt multarum gentium pater exiſteret, vt exponit Chryſ. homil. 8. in ad Rom. ſignū autē dicitur, tam reſpectu illius, quā totius poſteritatis, &, vt ſic, erat ſacramentū. Quamquā ſano, ac meliori ſenſu etiam poſſet illud ſacramentum, vel Baptiſmus dici ſignaculū, quo cōſignātur homines qui ſunt de populo Dei, vel Eccleſia; ſed hoc ipſum nō fit ſine ſignificatione alicuius ſanctificationis, quia o-

Iacob. Epiſt. cap. 2.

Chryſoſt.

Signaculum ſignum etiam eſt.

mne ſigillũ,vel ſignaculũ,ſignũ etiam eſt;& hoc ipſo quòd indicat hominem cultui ac religioni deputatum , ſanctificationem aliquam ſignificat , & hoc ſenſu Baſil.lib.de Spiritu ſancto,c.12.dicit, Chriſtianos Baptiſmo ſanctificari,& conſignari , & hom.13. vocat *Baptiſmum regenerationis lauacrum & ſigillum*,& Nazianz.orat. 40. dicit eſſe *lauacrum , quia abluit,ſigillum,quia ſignificat dominationem.* Vnde , quod idem Nazian. orat. 11. in laudem ſororis Gorgoniæ dicit,Baptiſmum non tam fuiſſe illi gratiam,quàm ſigillum,per exaggerationem dictum fuit , vt ſignificaret ſanctam illam fœminam ante Baptiſmum magnam gratiam fuiſſe aſſecutam , & ideo præmiſit Greg.illa verba,*Pene,vt audacter loquar.* Sic etiã Hier. ad Eph.1.circa illa verba , *Signati ſpiritu promiſſionis ſancto*,dicit,*Qui in regeneratione Spiritum ſanctum acceperit, ab eo ſignatur,& ſignum conditoris accipit*,vbi ſimul dicit Baptiſmum eſſe ſignum ſanctificationis & ſigillũ,quo conſignamur.Et idem dici poſſet de Cõfirmatione,& Ordine,& ſuo modo de cæteris ſacramentis,præſertim quia,quatenus in ſe occultant , & quaſi conſignata habent aliqua diuina myſteria , ſignacula ſeu ſigilla dici poſſunt. Quomodo Origen. lib.4.in ad Rom.paulo poſt principiũ dicit ſacramẽta eſſe ſigna , quatenus myſteria indicant , ſignacula verò,quatenus ea myſteria continent , & obſeruata habent. Auguſt. verò 19. contra Fauſt.c. 11.ſigna,& ſignacula ea vocat , addens eorum virtutem inenarrabiliter valere plurimum.

Baſil. *Nazianz.* *Hieronym.* *Orig. 10.* *Sacramẽta eſſe ſigna,quatenus myſteria indicãt,ſignacula verò,quatenus ea myſteria continẽt ex Origene.* *Auguſt.*

Hoc ergo refutato errore , ſupponamus vt certum ſacramentum nouæ legis,& conferre , & ſignificare veram , atque interiorem ſanctificationem noſtram. Et prior quidem pars de cauſalitate infrà, q. 62.ex profeſſo tractanda eſt; & ideo hoc loco ſolùm eſt ſupponenda , & ex illa ſequitur poſterior de ſignificatione,quæ ad præſentem locum magis ſpectat : quia hæc ſacramenta id ſignificant , quod efficiunt,vt Concil.Florent.& Trident.docuere,& probant Scripturæ teſtimonia paulo ante citata:hæc verò ſignificatio ita explicatur à D. Thom hic , & cæteris Theologis , vt , ſcilicet hæc ſacramenta , non tantùm ſignificent formalem ſanctitatem , quæ in nobis recipitur , ſed etiam Chriſtum , qui eſt fons huius ſanctificationis,iuxta illud ad Rom. 6.*Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu,in morte ipſius baptizati ſumus;cõſepulti enim ſumus per Baptiſmum in mortẽ.* Quibus verbis indicat Paulus,Baptiſmũ eſſe ſignum mortis & ſepulturæ Chriſti,& ſtatim ſubdit ſignificare etiam futuram gloriam,& reſurrectionem, quæ eſt finis noſtræ ſanctificationis. *Vt quemadmodum Chriſtus reſurrexit à mortuis per gloriã Patris , ita & nos in nouitate vitæ ambulemus , ſi enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius , ſimul & reſurrectionis erimus*,& ſimilia traduntur de Euchariſtia Ioãnis 6. Lucæ 22.1.ad Corinth.11.atque ita Eccleſia de illo myſterio,inquit,*O ſacrũ conuiuium,in quo Chriſtus ſumitur, recolitur memoria paſſionis eius,mens impletur gratia , & futuræ gloriæ nobis pignus datur.* Et de matrimonio aliquid ſimile indicatur ad Epheſ. 5. de cæteris verò ſacramentis , non ſunt tam expreſſa teſtimonia , tamen eadem doctrina in eis locum habet , quià omnia habent vim ex paſſione Chriſti,& illius nomine ac virtute conferuntur. Omnia etiam nobis conferunt ſpem gloriæ per gratiam:& ideo in omnibus habet locum illa triplex ſignificatio gratiæ , gloriæ, & Chriſti vtriuſque authoris,quæ,quia per modum vnius fit in ordine ad noſtram ſanctificationem,ideo hæc abſolutè dicitur eſſe ſignificatio horum ſacramentorum. Solùm eſt obſeruanda differentia , inter Euchariſtiam,quæ eſt ſacramentum permanens,

Sacramẽta id efficiunt, quod ſignificant. *Florent.* *Trident.* *Sacramẽta ſignificant non ſolum ſanctificationem formalem,ſed etiam Chriſtũ vt cauſã effectiuam,& gloriam vt finẽ illius.* *Rom.6.* *Significatio gratiæ, gloriæ Chriſti , eſt ſignificatio triũ per modum vnius.* *Differentia inter Euchariſtiam & cætera ſacramenta,quia cætera immediatè gratiam ſignificant & tribuunt,ac Euchariſtia mediatè.*

A habens ſuam ſignificationem ante vſum , & cætera , quæ eſſentialiter in vſu conſiſtunt : nam hæc primò ac proximè ſignificant , ac conferunt ſanctificationem animæ , propter quam immediatè ſunt inſtituta , & ita omnia verba , quæ in illis dicuntur hoc maximè exprimunt , at verò ſacramentum Euchariſtiæ , quod eſt permanens , proximè & immediatè ſignificat ipſum Chriſtum : nam ipſe eſt panis, qui de cœlo deſcendit , quíque per verba huius ſacramenti immediatè conficitur,ac ſignificatur,& ſimiliter ſub ſpeciebus ſacramentalibus immediatè continetur & ſignificatur , tamen repræſentatur per modum cibi,& conſequenter cum ordine ad ſanctificationem noſtram,quam,& confert , & expreſſiùs ſignificat,quando ad vſum applicabitur , iuxta illud, B *Qui mãducat hunc panem,viuet in æternum. Et qui mãducat meam carnem,& bibit meum ſanguinẽ,in me manet,& ego in eo.* Sic igitur omnibus ſacramentis commune eſt , vt ſanctificationem noſtram ſignificent, propter quod omnia dicuntur eſſe ſigna demonſtratiua gratiæ præſentis,ſcilicet quantum eſt de ſe, niſi ex parte ſuſcipientis adſit impedimentum , & vt omnibus conueniat,intelligendum eſt , quando applicantur ad vſum ; nam Euchariſtia ante vſum non ſignificat gratiam præſentem,niſi velimus dicere,ſignificare gratiam ſubſtantialem , quæ eſt Chriſtus ipſe,vel gratuitum effectum , vt loquuntur Scot. Okam,& alij,in princip.4 quod parum refert,cùm de C re conſtet. Dicuntur etiam hæc ſacramenta eſſe ſigna commemoratiua,reſpectu paſſionis,& prognoſtica,reſpectu gloriæ,quæ omnia habent,vt rectè D. Thom.dixit,ſine æquiuocatione,vel ambiguitate aliqua,quia ex his omnibus quaſi completur vna integra ſignificatio noſtræ ſanctificationis perfectæ.

Omnia noſtra ſacramenta in vſu ſunt ſigna demõſtratiua gratiæ præſentis quantum eſt de ſe.

Iam verò explicandum ſupereſt,an hoc,quod noſtris ſacramentis conuenit , ſit de ratione ſacramenti vt ſic.Prima ſententia negat , de ratione ſacramenti eſſe,vt vel cõferat,vel ſignificet veram,ac perfectam ſanctitatem , ſed vel hanc , vel quamcunque aliam perfectam ſeu legalem. Ita indicat Cano dict.relect. de ſacram.p.1.circa fin. quamuis aliis locis eiuſdem relectionis aliter loqui videtur Fundamentum eſſe poteſt,quia de ratione ſacramenti ſolùm eſt,vt ſigni- D ficet eam ſanctitatem,quam conferre poteſt , ſed nõ eſt de ratione ſacramenti,vt veram ſanctitatem conferat,vt patet in multis ſacramẽtis veteribus:ergo neque etiam eſt de ratione ſacramenti idem ſignificare.

Ex tribus dictis ſacramentorum ſignificatio ſine æquiuocatione completur. *1. Sententia. Cano.*

Secunda ſententia in hac quæſt.eſſe poteſt,de ratione ſacramenti eſſe , vt conferat , & ſignificet veram ſanctitatem,ita ſentiunt Magiſt.in 4.d. 1 & Hugo Victor. in ſum.ſent.tract.4 c.1.& 1.lib.de ſacram. p.9.c.1 qui in definitione ſacramenti ponunt , quòd ſit,*viſibilis forma inuiſibilis gratiæ* , cuius cauſa exiſtat, ita exponentes Aug.10.de Trin.c.1 quib.fauet idem Auguſt. q.84. in Leuit. dicens , totum fructum viſibilium ſacramentorum in inuiſibili gratia poſitum eſſe,& 19.contra Fauſt.c.11.dicens,*virtutem ſacramẽ-* E *torum inenarrabiliter valere plurimum.* Fauet etiam definitio ſacramenti , quæ ex Gregor. refertur in cap. multi,1.q.1.reperitur autem apud Iſidor.lib.6. Etym. c.14.& Rabban.lib.1. de inſtit. cleric. c.24. ſcilicet ſacramenta dicuntur , *Quia ſub tegumento corporalium rerum diuina virtus ſecretius ſalutem operatur*,vnde à ſacratis virtutibus vel ſacris , ſacramenta dicuntur. Ratio autem huius ſententiæ eſſe poteſt , quia ſacramentum ſolum habet ſignificare eam ſanctitatem, quam confert : ſignificat enim vt ſignum practicum,& quaſi in actu exercito ſanctificationem,quæ per ipſum,vel ſub ipſo fit,non enim poteſt aliter rectè diſtingui ſacramentum ab aliis ſignis , quæ quaſi ſpecu

2.Senten. *Magiſt.4.* *Hugo.* *Auguſt.* *Gregor.* *Iſidor.* *Rabban.* *Fundamentũ huius ſententiæ.*

ſpeculatiuè eandem ſanctificationem ſignificant, ſed de ratione ſacramenti eſt, vt ſignificet hoc modo veram,atque interiorem ſanctificationem: ergo, vt illam etiam conferat. Quòd ſi obiicias,quia antiqua ſacramenta non conferebant veram, & internam ſanctificationem: dupliciter reſpondent authores huius ſententiæ. Primo negando aſſumptionem: Hugo enim exiſtimat etiam vetera ſacramenta contuliſſe gratiam,quam ſignificabant, quem ſequitur Bonau.in 4.d.1.ar.1.q.5. Alij verò reſpondent concedendo aſſumptum, & negando, vetera ſacramenta fuiſſe verè & propriè ſacramenta, & vniuocè cum noſtris,quod videtur ſentire Magiſter, quem diuus Thom.ſecutus eſt in 4. d. 1. q. 1. artic. 1. quæſtiunc. 3.ad 5.

Obiectio. *Reſponſio 1.* *Hugo.* *Bonauen.* *Reſponſio 2.*

3.Sententia.

Tertia ſententia eſſe poteſt, de ratione quidem ſacramenti eſſe,vt ſignificet ſanctitatem, non verò, vt aliquam ſanctitatem conferat,neque perfectam, neque imperfectam, quæ videtur eſſe communis opinio diſcipulorum D. Thomæ, vt ſignificant hic Soto & Ledeſ. quia D. Thom. in his articulis ſolam ſignificationem requiſiuit ad ſacramentum, non verò ſanctificationem.

In ſacramẽto requiritur ex parte materiæ, vt ſit ceremonia ad conferẽdam aliquã ſanctificationẽ inſtituta.

Dico tamen primò: Quamuis non ſit de ratione ſacramenti,vt conferat interiorem animæ ſanctitatem,tamen ex parte materiæ,ſeu rei impoſitæ ad ſignificandum,de ratione illius eſſe, vt ſit cæremonia inſtituta ad conferendam homini aliquam ſanctificationem. Prior pars ſufficienter mihi probari videtur argumento illo ex veteribus ſacramentis deſumpto,quæ,vt ſuppono ex dicendis infrà,& q. 62. gratiam ex opere operato non conferebant, neque oppoſitum poteſt aliqua probabilitate affirmari, excepta circumciſione,neque Hugo, aut Bonauentura quoad hoc in re videntur diſſentire: nam videntur magis loqui de gratia ex opere operantis, quàm ex opere operato,quæ tamen gratia, nihil refert ad rationem ſacramenti, communis enim eſt omnibus operibus meritoriis, vnde non ſignificatur per ſacramentum,,vt ſacramentum eſt,id eſt,ratione inſtitutionis eius, ſed vt opus meritorium eſt ad eum modum, quo cauſa poteſt ſuum effectum ſignificare. Immeritò autem negatur, illa ſacramenta fuiſſe ſimpliciter atque vniuocè ſacramenta. Primò, quia ſancti Patres ita de illis loquuntur, præſertim Auguſt. 19. cont Fauſt.c.11. comparans ſacramenta noua cum veteribus,dicit noſtra perfectiora,in comparatione autem ſupponit vtraque eſſe vera ſacramenta,deinde generalem regulam ſtatuit, non poſſe homines in aliquod nomen religionis congregari,niſi aliquo viſibilium ſacramentorum conſortio: ſub quo principio ſubſumere poſſumus, in lege veteri fuiſſe veram religionem diuinam & ſupernaturalem,& modo hominibus accommodato;cur ergo negabimus fuiſſe in illa vetera ſacramenta? Præterea, in illis ſacramentis continebantur & occultabantur ſupernaturalia myſteria; non enim inſtituta erant ſolùm propter illud viſibile, quod in eis proſpiciebatur,ſed propter altiora myſteria: ſed vbi eſt vera ratio myſterij,poteſt eſſe vera ratio ſacramenti, vt ex dictis patet:ergo. Tandem illa erant vera ſigna ſub quo genere ſacramentum conſtituitur, vt diximus, & nulla eſt ſufficiens ratio analogiæ. Dices, eſſe analogiam,quia illa ſacramenta erant ſigna noſtrorum ſacramentorum, atque ita habuiſſe rationem ſacramenti per ordinem ad noſtra,in quo conſiſtit ratio analogiæ. Reſpondetur in primis,non omnia illa ſacramenta ſignificaſſe noſtra ſacramenta, ſed interdum ſignificaſſe alia myſteria, vel effectus noſtrorum ſacramentorum, quod non eſt ſatis

Antiqua cum nouis ſacramentis vniuoce conuenire probatur. *Auguſt.* *Obiectio.* *Reſponſio.*

A ad analogiam. Deinde etiam quatenus ſignificabant noſtra ſacramenta, erant vniuocè ſacramenta cum illis,quia ſicut datur ſignum rei, ita poteſt dari ſignum ſigni, quod tam verum ſignum eſt, ſicut ſignum ipſius rei, quia non accipit rationem ſigni ex habitudine ad aliud ſignum, quatenus ſignificatum eſt;ſicut imago imaginis tam vera imago eſt, quàm imago prototypi, & noſtrum ſacrificium perfectè ac vniuocè ſacrificium eſt,quamuis ſit imago ſacrificij,& ſimiliter ſacrificia vetera, quamuis ſigna eſſent, vel noſtri ſacrificij incruenti, vel ſacrificij cruenti Chriſti; nihilominus erant ſimpliciter ac vniuocè ſacrificia. Vnde tandem confirmatur: nam ſi in veteri lege erant propriè ac vniuocè ſacrificia, cur
B non eſſent ſacramenta?Cùm ergo vera ratio ſacramenti in illis ſeruetur,& illa veram ſanctitatem non contulerint, non poteſt hoc eſſe de ratione ſacramenti vt ſic.

Eſſe ſignum ſigni non tollit vniuocationẽ. *Conferre verã ſanctitatem nõ eſt de ratione ſacramenti vt ſic. Cõferre aliquã ſanctitatẽ eſt de ratione ſacramenti.*

Dico ſecundò,de ratione ſacramenti eſſe,vt conferat aliquam ſanctificationem ſaltem imperfectam. Hæc concluſio ferè probata eſt in ſectione præcedenti, & colligi poteſt facta inductione in omnibus veris ſacramentis, quæ hactenus fuerunt inſtituta: nam de ſacramentis legis nouæ conſtat ſanctificationem conferre, de veteribus id probat atque explicat D.Thom.in 4.diſtin.1. art.5.quæſtiũcula ſecunda & tertia, & eſt per ſe manifeſtum ex inſtitutione ſacramentorum. De tempore autem legis naturæ ſolùm nobis conſtat de vno ſacramen-
C to,quod in remedium originalis peccati tunc erat; ſed nos non loquimur de ſacramentis, niſi prout hactenus fuerunt in vſu, neque aliunde eorum rationem colligere poſſumus, præſertim cùm ſunt res quædam artificiales, quæ totum ſuum eſſe habent ab inſtitutione. Præterea, quia ſuprà oſtenſum eſt,ſacramentum debere eſſe cæremoniam aliquam ad cultum Dei ordinatam, quæ in hoc differt à ſacrificio, quòd non immediatè refertur ad Deum, ſed ad cultores Dei,vt ex vſu omnium conſtat: ergo de ratione ſacramenti eſt,vt ſi per ipſum conferatur aliqua ſanctificatio ſaltem imperfecta cultoribus Dei. Denique hanc concluſionem confirmant omnia,quæ in præcedenti ſectione, aſſertione prima adduximus.

D Dico tertiò de ratione ſacramenti eſſe, vt conferendo ſanctitatem aliquam ſignificet veram animæ ſanctitatem. Itaque, ſi hæc interna ſanctitas per ipſum ſacramentum, vel in ipſo confertur, per illud etiam ſignificatur, de quo nullus dubitat; ſi verò ſolùm conferat legalem & imperfectam ſanctitatem, nihilominus, vt verum ſacramentum ſit, neceſſe eſt, vt aliquid altius, ac diuinius, interiorem ſcilicet ſanctificationem ſignificet. Hanc aſſertionem ſumo ex D. Thom. art. 2. ad 3. dicente rationem ſacramenti in hoc compleri, quòd humanæ ſanctitatis perfectionem ſignificet. Idémque affirmat inferiùs quæſt.61.art.3.ſentit etiam Auguſt.19.
E contr. Fauſt.cap.16. dicens, ſacramentum eſſe donum temporale, ſignificare verò donum æternum. Et probatur primò inductione, & quoniam de ſacramentis nouæ legis, & de circumciſione,& de ſacramento legis naturæ, quod erat in remedium originalis peccati nulla eſt controuerſia, de cæteris ſacramentis veteribus in vniuerſum probatur ex Concil.Florent. in literis Vnionis, vbi ſacramenta vetera vocat ſimpliciter ſacramenta, quamuis gratiam non cõferrent, quia ſignificabant gratiam per Chriſtum dandam. Vnde Dionyſ. cap.5. de Eccleſiaſt. Hierarchia, p. 3. dicit legale ſacerdotium & ſacramentum; ſacerdotium noſtrum noſtraque ſacra

De ratione ſacramenti eſt ſanctificationẽ ſignificare. *Probatur 1.* *Auguſt.* *Concil.Flor.* *Antiqua ſacramenta ſi-*

gnificabãt gratiam per exẽplum dãdam. *Dionyſ.* *Auguſt.*

cramenta figuraſſe;idem ſentit Aug. in expoſitione Pſal.77.in principio, vbi inter alia dicit, *Sacramentum regni cælorum fuiſſe velatũ in veteri Teſtamẽto, quod plenitudine tẽporis reuelaretur in nouo.* & infrà dicit, *ſacramenta fuiſſe omnibus communia, non tamen gratiam, quæ eſt virtus ſacramentorum*, & adducit teſtimoniũ Pauli

Sacramẽta eſſe veteribus nobiſcum cõmunia, nõ tamen gratiam.

1.ad Corinth. 10. *Bibebant autem de ſpirituali conſequente eos petra; petra autem erat Chriſtus.* Facit etiam, quod ibidem generatim Paulus ait, *Omnia in figura contingebant illis.* Poſſet etiam hoc in ſpecie oſtendi diſcurrendo per ſingula illius legis ſacramenta; ſed quia oneroſum hoc eſſet, & præter noſtrum inſtitutum, legi poteſt D. Th. 1.2.q. 102. ar.1. Secundò probatur eadem aſſertio, quia in lege noua multæ ſunt cæremoniæ ſacræ ad aliquam ſanctificationem fidelium inſtitutæ, quæ ſacramenta non ſunt; & tamen non poſſunt alia ratione conuenienti excludi, niſi quia non habent prædictam ſignificationem: eſt ergo illa ſignificatio de ratione ſacramenti. Antecedens declaratur variis exemplis.

Cur nõ ſit ſacramentũ prima tonſura.

Primò, prima tonſura, cæremonia ſacra eſt, per quam incipit homo dicari cultui diuino, vnde aliquam ſanctificationem confert & ſignificat; tamen non eſt ſacramentum, quia non ſignificat gratiam.

Aqua luſtralis.

Secundò: Aqua luſtralis eſt etiam cæremonia ſacra, & aliquam ſanctificationem habet, præſertim, ſi verum eſt delere peccata venialia.

Abſolutio ab excommunicatione, &c.

Tertiò: Abſolutio ab excommunicatione dici poteſt quædam legalis ſanctificatio: nã excommunicatio, quædam legalis macula eſſe videtur, non minus quàm eſſent in veteri lege legales irregularitates, à quibus ſacramenta vetera homines mundabant, vt D. Thom. in 4. loco citato. & Aug. lib. 2. de pecc. mer. c.26.

D. Thom. *Auguſt.*

Quartò, per ſignum crucis, per manus impoſitionem, confertur catechumenis aliqua ſanctificatio imperfecta, & tamen conſtat non eſſe ſacramentum propriè, vt loquimur, quamuis ab Auguſt. ibi vocetur ſacramentum latiſſima ſignificatione. Tandem addere poſſumus profeſſionem, quæ in religione fit, quæ ſacram habet ſignificationem, & aliquam ſanctificationem, quia per eam ſingulari modo dicatur homo cultui diuino.

Obiectio.

Dices hæc omnia, nõ eſſe ſacramenta, vel quia tãtùm ſunt diſpoſitiones quædam ad perfectam ſanctificationem, vt hîc dicit D. Thom. art 2. ad 3. vel quia tantùm ſunt ab Eccleſia inſtituta.

Reſponſio.

Sed primum non obſtaret, niſi illa particula excluſiua, *tantum*, excluderet etiam ſignificationem gratiæ, de qua loquimur: nam etiam ſacramenta vetera in ratione cauſæ ſolùm erant diſpoſitiones quædam imperfectæ ad ſanctificationem veram & perfectam; tamen, quia in ratione ſigni non ſolùm hoc habebant, ſed etiam ſignificationem veræ ſanctificationis, ideo vera ſacramenta fuere; & ideo S. Thom. in illa eadem ſolutione concluſit, de ratione ſacramenti eſſe, vt ſignificet perfectionem ſanctitatis humanæ. Secundum etiam nihil obſtat, quia, ſi res ab Eccleſia inſtituta haberet totum, quod eſt de ratione ſacramenti, parum referret, quòd à Chriſto, vel ab Eccleſia eſſet inſtituta; quia res non denominatur talis à cauſa agente, ſed à ratione intrinſeca conſtitutiua rei, vndecunque illam habeat. Quocirca, hinc potiùs ſumi poteſt argumentum ad confirmandam concluſionem, quia ſi verum eſt, vt re vera eſt, quod

Cur ſolus Deus poteſt ſacramenta inſtituere.

Theologi docent, & infrà quæſt. 64. tractandum eſt, non poſſe ſacramentum verum inſtitui, niſi à ſolo Deo, aut ex ſpeciali commiſſione ſeu poteſtate eius, hoc ideo eſt, quia ſacramentum eſſe debet ſignum gratiæ conferendæ: nam, quia ſolus Deus poteſt eſſe author gratiæ, ſolus poteſt etiam huiuſmodi verum ſignum inſtituere; ergo talis ſignificatio eſt

A de ratione ſacramenti: nam ſi ſufficeret ſignificatio cuiuſlibet imperfectæ ſanctitatis, ſicut poteſt Eccleſia cæremonias inſtituere, quæ & conferant, & ſignificent huiuſmodi ſanctitatem, ita poſſet ſacramenta inſtituere. Vltimò argumentor ex proprietate nominis, *ſacramentum*; ſignificat enim arcanum aliquod & latens myſterium, ſi autem ſolã externam ſanctificationem, & imperfectam ſignificaret, nihil magnum vel arcanum in ſe contineret; oportet ergo, vt aliquid internum, & ſpirituale ſignificet, & quia hoc nomen ſpecialiter accommodatum eſt ad ſignificanda illa ſigna, quæ ad nos pertinent, & ad noſtram ſanctitatem ſunt aliquomodo inſtituta, ideo neceſſe eſt, vt ad perfectam ſanctitatem hominis habitudinem dicant.

Confirm.

B Confirmatur tandem; quia ſacramentum dicit habitudinem ad ſanctitatẽ vniuocam, quæ eſt ſanctitas interna per gratiam: nã alia imperfecta & externa ſolùm analogicè meretur nomen ſanctitatis; ſed illa habitudo, quæ communis eſſe poteſt omnibus ſacramentis, non eſt niſi habitudo ſigni: ergo.

Obiectio.

Dices; quomodo ſacramenta vetera poterant eſſe ſigna gratiæ, cùm in illis per ſe, & ex vi ſacramenti non daretur gratia, & alioquin ſacramentum eſſe debeat ſignum practicum, & demonſtratiuum gratiæ. Reſpondetur non eſſe de ratione ſacramenti vt ſignificet gratiam, quæ in ipſo datur; ſed ſatis eſſe, vt ſignificet gratiam dandam aliquo tempore.

Sacramentum poteſt conferre, imperfectã ſanctitatẽ, & ſignificare perfectã. Noſtris ſacramẽtis cõuenit propriè eſſe demonſtratiua gratiæ præſentis. Quomodo cõueniat ſacramẽtis ratio ſigni practici.

Quare non eſt neceſſe, vt ſacramentum ſignificet ſolam C ſanctitatem, quam confert; poteſt enim conferre imperfectam ſanctitatem, & ſignificare perfectam: ſicut noſtra ſacramenta, non ſolùm ſignificant gratiam, quam conferunt, ſed etiam gloriam, quam promittunt. Quare non eſt etiam de ratione ſacramenti vt ſic, quòd ſit ſignum demonſtratiuum gratiæ præſentis, quamuis hoc conueniat noſtris ſacramentis; ſed abſtrahit ſecundùm communem rationem ſacramenti à ſigno demonſtratiuo, & promiſſiuo, ſeu prognoſtico; & ita in ſacramentis veteribus non dabatur, ſed promittebatur gratia aliquando danda. Denique hinc ſequitur, ſi practicum ſignum dicatur illud, per quod, vel in quo actu datur gratia, non eſſe de ratione ſacramenti vt ſic, D eſſe hoc modo ſignum practicum: ſi autem ſignum practicum dicatur illud, in quo exercendo, & conferendo aliquam ſanctificationem externam, ſignificatur gratia conferenda, & ſecundùm illum modum quo conferenda eſt, vel tunc, vel poſtea, ſic omne ſacramentum dici poſſe ſignum tale, quia non ſignificat gratiam ſecundùm ſe, & abſolutè: ſed cum ordine ad opus, ſeu per modum actualis ſanctificationis.

Obiectio.

Sed obiicies, quia etiam hic modus ſignificandi communis eſſe poteſt aliquibus rebus, quæ non ſunt ſacramenta, vt fuit tranſitus per mare rubrum, vel manducatio manna.

Reſponſio.

Tranſitus maris rubri, & manna excluduntur à ratione ſacramẽti.

Reſpondetur primò huiuſmodi iam eſſe excluſa à ratione ſacramenti per vniuerſaliorem quandam rationem, ſcilicet, quia E non erant cæremoniæ ſacræ & ſtabiles, ac lege firmatæ: nam ſacramentum, licèt de formali dicat ſignificationem, tamen connotat vel requirit, vt talis ſignificatio in tali materia fundetur, vt dictum eſt, & in ſequenti ſectione latiùs explicabitur, ſicut Scriptura eandem ſignificationem habere poteſt, quam vox, tamen dicit illam in tali materia. Deinde dicitur, illa ſigna non contuliſſe ſanctificationem aliquam etiam imperfectam, atque adeò non ſignificaſſe vnam ſanctificationem perfectam, exercendo ſaltem imperfectam, & in hoc defeciſſe ab ea ratione ſigni practici. Et ex his ſatis reſponſum eſt ad fundamenta aliarum opinionum.

Atque

Sacramenta noua & vetera in quo conueniant:& in quo differant.

Atque hinc intelligitur primò, quomodo ſacramenta noua & vetera genericè,atque vniuocè conueniant in ratione ſacramenti, ſpecie autem differant; conueniunt enim,tum in ratione cæremoniæ ſacræ,tum in ratione ſigni gratiæ, & ſanctificationis noſtræ, tum etiam in ſignificanda Chriſti paſſione, quæ eſt fons totius gratiæ, tum denique in ſignificanda gloria, quæ finis eſt huius ſanctificationis. Quamuis enim neceſſe non ſit hæc omnia ſignificata fuiſſe per ſingula ſacramenta vetera, neque tam expreſſe & diſtinctè, ſicut per noſtra, tamen non eſt dubium, quin ſacramentis illis hæc omnia ſignificata fuerint, cum ordine ad noſtram ſanctificationem: & hoc ſatis eſt, vt in ratione ſacramenti vniuocè conueniant. Differunt tamen primò; Quia diuerſo ritu externo, & in diuerſis actionibus inſtituta ſunt, vt per ſe conſtat, & rationem reddidit Auguſtinus dicto lib. contra Fauſtum, & dicta Epiſt. 118. quia mutata lege,& ſtatu rerum, quæ ſignificandæ erant, oportuit etiam externum Dei cultum mutari. Vnde quo ſtatus legis gratiæ perfectior eſt, eo oportuit actum ſacramentorum eſſe etiam perfectiorem,& faciliorem, & ad expreſſiorem ſignificationem magis accommodatum. Vnde eſt ſecunda differentia iam ſuprà tacta, quòd omnia noſtra ſacramenta ſunt demonſtratiua gratiæ præſentis,quæ per ipſa datur,vetera autem ſacramenta, ex ſe tantùm erant ſigna promiſſiua in futurum, vt colligi poteſt ex Concilio Florentino, & ex Auguſt. Pſal. 73. & ex ſupradictis. Quomodo autem quoad hoc excipienda ſint, circumciſio & ſacramentum paruulorum in lege naturæ,inferiùs q. 62. tractabitur. Tertiò differunt: quia noſtra ſacramenta clariùs,& apertiùs ſignificant, & ideo in eorum ritu adiunguntur verba, vt poſtea dicemus. Quartò ſignificatio gloriæ, magis propria, & immediata eſt in noſtris ſacramentis, vt colligitur ex Dionyſ. cap.5. de Eccleſ. Hierarch. vbi noſtram Eccleſiam ponit mediam inter ſynagogam, & Eccleſiam triumphantem, quia in noſtra datur gratia per ſacramentum, & immediatè ſignificatur gloria, cuius ianua aperta iam eſt,& ideo ab hac noſtra Eccleſia immediatè fieri poteſt tranſitus ad illam triũphantem: at verò in lege veteri ex vi illius & ſacramentorum eius,nec dabatur gratia, nec ſignificabatur gloria, vt poſt illum ſtatum immediatè conſequenda,& ideo Paulus ad Hebræos 10. dicit legem veterem fuiſſe vmbram futurorum, noſtram verò continere ipſam imaginem rerum, vt ibi notant Theodoret. & Theopil. qui in eandem ſententiam refert Gregor. Nazianz. oratione de Paſchate.

In quo differant. — *Floren.* — *Auguſt.* — *Dionyſ.* — *Theodor.* — *Theophil.*

Cõferre & ſignificare ſanctificationem diuerſas eſſe rationes,alteram verò formalem.

Secundò intelligitur ex dictis,quomodo in eandem rationem ſacramenti illa duo coniungantur, ſcilicet conferre, & ſignificare ſanctificationem, ſunt enim hæ duæ rationes valde diuerſæ. Altera enim ad genus actionis, altera verò ad genus relationis pertinet, & ideo non videntur poſſe componere eandem rationem ſacramenti. Dicendum verò eſt, alteram iſtarum rationum per ſe requiri ex parte materiæ, ſeu rei ad ſignificandum impoſitæ;alteram verò,ex parte rationis formalis: nam vt ſacramentum imponatur ad ſignificandam gratiam, ſupponi, vel inſtitui debet, vt ſit cæremonia ſacra, aliquam ſanctificationem conferens; hoc ergo eſt quaſi materiale, quia eſt res, quæ ad ſignificandum imponitur, cuique adiungitur ſignificatio, tanquam vltima ratio formalis conſtitutiua ſacramenti.

Interdum ſignificatio in intentione, & ſanctificatio in executione prior eſt.

Quo etiam fit, vt licèt in re, quæ eſt ſacramentum interdum primariò intendatur ſignificatio, ex intentione agentis, tamen in executione immediatiùs conferatur ſacramentum ad aliquam ſanctificationem conferendam, quia ſemper fit ſacramentum per modum cæremoniæ ſacræ, & ſacrantis, & hoc eſt quaſi materiale, quod ſignificationi ſubſternitur. Quapropter ſi ſanctificatio propter quam conferendum inſtituitur ſacramentum eſt perfecta, & per gratiam ſanctificantem,tunc non eſt neceſſe, vt etiam ex intentione inſtituentis primariò ſit ſacramentum inſtitutum, propter ſignificationem, ſed propter effectionem; ſeu donationem ſanctificationis, quia tunc huiuſmodi finis videtur altior & perfectior,& ita poteſt eſſe magis intentus.

In noſtris prius intẽtam ſanctificationem, quàm ſignificationem.

Obiectio.

Dices: Si ratio cauſæ,ſeu conferendi ſanctitatem nobilior eſt quàm ratio ſignificandi, cur hæc potius dicitur formaliter conſtituere rationem ſacramenti, quàm prior? Reſpondetur, aliam rationem eſſe reddendam ſi loquamur de ſacramento, aliam verò ſi agamus de noſtris ſacramentis;loquendo enim in communi, habitudinem aliquam dicit ad ſanctitatem perfectam, quæ habitudo, non eſt generalis, nec communis omnibus, niſi in ratione ſigni, & ideo hæc eſt,quæ formaliter conſtituit rationem ſacramenti, & ſub hac communi ratione, non eſt nobilior ratio conferendi, quàm ſignificandi ſanctitatem,quia ſacramentum vt ſic in ratione conferendi ſanctitatem abſtrahit à ſanctitate perfecta, vel imperfecta, quia quodcunque horum ſufficit ad rationem cæremoniæ ſacræ aptæ, vt ſit veluti materia ad altiorem ſignificationem impoſita: at verò in ratione ſigni, non abſtrahit ſed determinatur ad perfectam ſanctitatem, vt conſtituatur ſacramentum in abſoluta & perfecta ratione ſacramenti. Si autem agamus de noſtris ſacramentis, quamuis in eſſe entis perfectior ſit ratio cauſæ, quàm ratio ſigni reſpectu eiuſdem ſanctitatis, tamen, quia differentiæ futuræ ſunt proportionatæ generibus, & ſub generico conceptu ſub ratione ſigni conſtituuntur, ideo in eadem latitudine ſpeciem,& differentiam ſortiuntur. Accedit etiam, quòd in modo ſuæ ſignificationis includunt ſuam cauſalitatem, quia ſignificant vt efficacia ſigna gratiæ, ſeu ſignificant gratiam,vt à ſe conferendam,& ita in huiuſmodi ratione ſigni quodammodo includitur tota perfectio cauſæ reſpectu eiuſdem ſanctitatis.

Reſponſio.

SECTIO III.

Vtrùm oporteat ſacramentum ſignum eſſe ſenſibile ex inſtitutione ſua.

EXplicuimus ſignificationem ſacramenti ex parte rei ſignificatæ;reliquum eſt,vt ex parte rei ſignificantis, & modi participandi ſignificationem eam declaremus. Non defuerunt autem hæretici, qui negauerunt omnia ſacramenta eſſe ſenſibilia, præſertim in lege gratiæ,quorum errorem commodiùs confutabimus in q.61.

Sacramẽtum eſſe debere ſignum ſenſibile.

Dico ergo primò: Sacramentum debere eſſe ſignum ſenſibile & conſequenter rem, quæ ad ſignificandum imponitur, debere eſſe aliquomodo materialem,& ſenſibilem:ita docent omnes Theologi in 4.d.1.& D.Th. hic art. 4. cum Auguſt. 19 contr. Fauſt. c.11.& aliis Patribus ſuprà citatis,& ſtatim referendis,& patet inductione in omnibus ſacramentis legis veteris, & nouæ, item ex definitione ſigni, quam tradit Aug. 2.de doct.Chriſt. cap.1.Signũ eſt, quod

Auguſt.

quod præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, aliquid aliud facit in cognitionem venire, quæ eſt definitio ſigni humani, ſeu hominum cognitioni accommodati: nam humana cognitio à ſenſibus incipit; cùm ergo dicitur ſacramentum conſtitui in genere ſigni, intelligitur, de ſigno humano, atque adeò de ſigno ſenſibili. Atque hinc ſumitur prima congruentia, ob quam omnia ſacramenta inſtituuntur ſenſibilia, quia ſcilicet, homo ex ſenſibilibus ad intelligibilia contemplanda traducitur, & ideo valde vtile fuit in ipſomet exteriori, ac ſenſibili cultu religionis, internam ſanctificationem ſignificari; vt homo ad illam capeſſendam, & intelligendam manu duceretur, ſic Dionyſ. cap. 1. de cœleſti Hierarch. *Nec enim* (inquit) *aliter fas erat infirmitati noſtræ lucere diuinum radium, niſi ſacrorum varietate velaminum, quibus ad ſuperiora ferremur opertum, & his, quæ nobis familiaria ſunt, prouidentia paterna naturæ mortalium ſeſe accommodante, veſtitum*, & de Eccleſiaſt. Hierarch. cap. 1. *Nos* (inquit) *viſibilibus imaginibus ad diuinas intelligẽtias pro virium noſtrarum modo conſcendimus.* Quam rationem latè etiam proſequitur Chryſoſt. hom. 60. ad populum, & 83. in Matthæum, vbi habet illa verba, *Si incorporeus eſſes, incorporea tibi dediſſet ipſe dona, nunc autem, quoniam coniuncta eſt corpori anima tua, ſub ſenſibilibus tibi intelligibilia tradit*, & eandem rationem tetigit Damaſcenus lib. 4. de fide, cap. 10. & 14. & Aug. lib ſuper Epiſt. ad Galat. colum. 9. vbi dicit omne ſacramentum ad contemplationem veritatis eſſe referendum, & ad bonos mores, atque idem ſumi poteſt ex eodem, concion. 1. in Pſal. 33. vbi agens de Verbo diuino, quod eſt cibus Angelorum, dicit oportuiſſe ipſum panem, & carnem fieri, vt ab homine capi poſſet. Quod etiam tetigit Iſidor. lib. de ſum. bono, cap. 17. Secunda congruentia: quia ſicut homines, naturali ratione ducti in vnum populum, vel rempublicam congregantur, ita per Chriſtum, qui ſuauiter, ac ſapienter omnia diſpoſuit, in vnum Eccleſiæ corpus, viſibile, & ad diuinum cultum ordinatum conueniunt, & ideo neceſſe fuit, ſigna aliqua ſenſibilia inſtitui, quæ vniuerſo corpori Eccleſiæ eſſent communia, vt totum hoc corpus, veluti in eſſentiali ritu colendi Deum conueniret. Hæc autem ſigna, eo ſunt perfectiora, quo perfectiorem ſanctitatem, vel conferunt, vel ſignificant, quæ ratio ſumpta eſt ex Auguſtino, 19. contra Fauſt. c. 11. & ſequentibus, & lib de ver. relig. c. 17. & ex Chryſ. homil. 39. in Geneſ. vbi ad hanc rationem alludens, inquit, *Quando Deus voluit peculiarem ſibi populũ congregare, dediſſe illi proprias, ac definitas cæremonias, quibus ipſum coleret*, & propter eandem rationem Tertull. lib. de præſcript. hæret. cap. 20. agens de vnitate Eccleſiæ, inquit, *Communionem panis non alia ratione conſeruari poſſe, quàm eiuſdẽ ſacramẽti vna traditione*, quod rectè explicat, ac confirmat inferiùs, c. 40. Tertia: quia cùm homo conſtet corpore, & anima, non ſatis eſt, vt corde credat, niſi etiam actibus corporis ſuam fidem profiteatur, vt Paulus ſignificat ad Rom. 10. Et ideo neceſſe eſt vt actibus etiam corporis Deum colat, ſeſéque Deo ſubmittat. Item, quia cum corpore, & animo Deum offendat, expedit, vt per ſacramenta corporea, vim ſpiritualem habentia, curetur, & ſanctificetur, quam rationem latè proſequuntur Greg Nazian. oratione de ſancto Baptiſmate, & Greg. Niſſ. oratione etiam de Baptiſmo, non longè ab initio. *Compoſitus* (inquit) *eſt homo, atque idcirco cognata, ſimiliáque medicamenta ad curationem ei deſtinata ſunt*, ſimilia habet Cyril. Alex. lib. 2. in Ioan. cap. 42. & Cyril. Hieroſol. Catecheſ. 3. & multa ad locupletandam hanc rationem poſſunt

Signum humanum quod ſit. — *1. Congruen.* — *Dionyſ.* — *Chryſoſt.* — *Damaſc.* — *Auguſt.* — *2. Congruen.* — *Auguſt.* — *Chryſoſt.* — *3. Congruen.* — *Nazianz.* — *Niſſenus*

A ſumi ex Tertul. lib. de reſurrect. carnis, cap. 15. & ſequentibus. Quarta ſumi poteſt ex Gregor. lib. 6. in 1. Reg. c. 3. prope finem, his verbis, *Oportuit, vt per miniſterium hominum ſpiritualia dona nobis darentur, vt dũ exterius ſacramenta percipimus, interius diuina gratia repleamur.* Et aliæ ſimiles congruentiæ legi poſſunt in Auguſtino 3. de Doctr. Chriſt. c. 9. quæſt. 33. in Numer. & 84. in Leuit. vbi aduertit, non eſſe viſibilia ſacramenta contemnenda, etiam ſi inuiſibilis gratia priùs comparata ſit. Prædictæ verò rationes potiſſimùm procedere videntur de ſacramentis nouæ legis, tamen ſeruata proportione, accommodari poſſunt ad omnia ſacramenta.

4. Congru. Greger. — *Auguſt.*

Sed obiiciunt quidam Scholaſtici, conditionem B hanc non eſſe de ratione ſacramenti, vt ſic, quia poſſet Deus rem ſpiritualem inſtituere, ad cuius præſentiam gratia daretur, verbi gratia, ad præſentiam actus voluntatis angelicæ, vel humanæ: ille ergo actus ſtatim, ac fieret, de ſe gratiam ſignificaret intuentibus, ſeu cognoſcentibus illum; eſſet ergo ſacramentum non quidem ſenſibile, ſed ſpirituale. Atque ita ſentiunt Okam, Petrus de Aliaco, & alij in princip. 4. ſententiarum. Et confirmant, quia contritio eſt materia ſacramenti pœnitentiæ, & non eſt ſenſibilis, & character Baptiſmi, Confirmationis, vel Ordinis, eſt res ſpiritualis, & tamen eſt ſacramentum. Chriſtus etiam, prout eſt in Euchariſtia, eſt modo inſenſibili, & tamen eſt ſacramentum. Reſpondetur ad principalem obiectionem, poſſe C quidem Deum, imponere rem aliquam, ſeu actionem ſpiritualem ad efficiendam, vel ſignificandam gratiam, illud verò non eſſet ſignum humanum, ſed potiùs angelicum: ac proinde, tale ſignum non eſſet ſacramentum, prout nunc de ſacramentis loquimur: ſacramenta enim vocamus quædam ſigna hominibus accommodata, vt eis vti poſſint ad colendum Deum, corpore, & anima. Et ideo ſub hac conſideratione, neceſſe eſt, ſacramentum eſſe rem aliquam, ſeu cæremoniam ſenſibilem. Ad confirmationem tria diſtinguuntur à Theologis in ſacramentis nouæ legis, res tantùm, ſacramentum tantùm, res & ſacramentum ſimul: res tantùm dicitur, quæ ſignificatur, & non ſignificat, & hæc eſſe poteſt omnino inſenſibilis, vt eſt gratia: ſacramentum tantùm dicitur, quod ſignificat, & non ſigni- D ficatur, & hoc eſt neceſſe eſſe ſenſibile: propter rationes factas: nam de hoc præcipuè hîc loquimur: res, & ſacramentum ſimul dicitur, id quod & ſignificat, & ſignificatur, & huiuſmodi ſunt omnia illa quæ in argumento numerantur, & quidem, quatenus res ſignificatæ ſunt, nihil obſtat quòd ſint res inſenſibiles, quia per ſenſibiles ſignificantur, vt character per ablutionem, vel vnctionem, contritio per confeſſionem, Chriſtus per ſpecies panis & vini, quatenus verò hæc ſacramenta dicuntur, oportet, vt aliquomodo ſignificent, atq; adeò, vt fiant ſenſibiles ſaltem per aliud, atque hoc modo res per ſe inſenſibilis poteſt eſſe, aut pars ſacramenti, aut E res, & ſacramentum ſimul, quatenus, vt coniuncta ſigno ſenſibili, aliquo modo manifeſtatur, atque hoc modo interior contritio ſenſibilis quodammodo fit per exteriora ſigna doloris, & compunctionis, & Chriſtus videri dicitur per ſpecies panis, & vini, & quia videtur per modum cibi adeò refectionem animæ ſignificat, & ſic de aliis. Quò fit, vt in toto ſacramento ſemper requiratur aliquod ſignum per ſe ſenſibile, ratione cuius totum ſacramentum per ſe, & abſolutè ſenſibile ſit, quamuis ad illius conſtitutionem, aliquid ſpirituale internum poſſit concurrere, quod

Obiectio. — *Okam. Aliacus.* — *Confir. obiec.* — *Reſponſio ad principalem obiectionem.* — *Sacramẽta eſſe ſigna hominibus accommodata.* — *Ad cõfirm. reſpondetur. In ſacramẽtis tria diſtinguũtur. Res tantum, ſacramentum tantum, res & ſacramẽtum.* — *Res interior vt coniuncta exteriori fit quodammodo ſenſibilis.*

quod non per ſe,ſed per aliud ſentiatur, ſicut homo abſolutè & per ſe ſenſibilis eſt, quamuis ſimul cum corpore,animo conſtet,qui ſpiritualis eſt,atque adeò per ſe inſenſibilis, licet per actiones corporis ſeſe prodat,& aliquomodo ſentiri faciat.

Similitudo.

Sacramentum non eſſe ſignũ naturale. *Auguſtinus.*

Dico ſecundò,Sacramentum non eſſe naturale ſignum,ſed ex inſtitutione,& impoſitione ſignificans. Hæc aſſertio ſumitur ex D.Thom. art.5. & Auguſt. 2.de doct.Chriſtian.cap.3.vbi ſignificationem ſacramentorum,ſignificationi verborum comparat,quod vtraque eſt ex impoſitione, idem lib.3.cap.9. vbi dicit ſacramentum eſſe ſignum diuinitus inſtitutum. Et ratio eſt clara ex dictis, quia ſacramentum eſt ſignum gratiæ,quæ vel in ipſo detur,vel poſtea danda ſit, ſed nulla res ſenſibilis ex natura ſua habet hanc ſignificationem,vt per ſe eſt manifeſtum;ergo oportet, vt illam habeat ex impoſitione, ſeu beneplacito eius,qui gratiam poſſit dare,aut promittere; ergo ex diuina impoſitione, vt latiùs dicturi ſumus infrà, agentes de cauſa & inſtitutione ſacramentorum.

Obiectio. *Auguſt.* *Hugo Victo.* *Reſponſio.*

Sed obiici poteſt primò: quia ſacramenta ſignificant propter ſimilitudinem quam habent cum re repræſentata,dicit n.Aug. Epiſt.23. *Sacramenta, quandam ſimilitudinem habent earum rerum,quarum ſunt ſacramenta, quam ſi non haberent omnino ſacramenta non eſſent*,& ſimilia habet lib.de catechizand.rudib.c.26. Vbi dicit explicandum eſſe catechumeno,quę ſit res in ſacramento recondita, cuius ſimilitudinem gerit. Propter quod Hugo Victorinus,lib.1. de ſacramen. par.9.cap.1.in definitione ſacramenti ponit, vt ex ſimilitudine repræſentet.Reſpondetur; Sicut dialectici dicunt,voces ita ſignificare ad placitum, vt impoſitio ipſa rationabilis ſit,& quoad fieri poſſit, obſeruet proportionem aliquam, vel ſimilitudinem inter ſignum & rem ſignificatam; ita dicendum eſt, in ſacramentalibus ſignis obſeruatum eſſe. Quamuis enim ſigna hæc voluntaria plerumque imponantur, nullo habito reſpectu ad ipſarum rerum ſimilitudinem, & proportionem, ſed ex mera voluntate imponentis, vt eſt vulgare exemplum de viridi ramo pendente,qui ſignificat vinum venale, tamen maior quædam ſeruatur proportio,magíſque oſtenditur ſapientia inſtituentis, quando in huiuſmodi ſignis ſimilitudo aliqua,vel proportio ſeruatur,& ideo in inſtitutione ſacramentorum id ſemper obſeruauit diuina prouidentia Et hoc eſt quod Auguſt. dicto loco intendit: conſtat enim, ſolam illam analogam ſimilitudinem, vel proportionem, quæ in huiuſmodi rebus inuenitur,verbi gratia, inter ablutionem corporis,& mundationem animæ, & ſimiles, non eſſe ſufficientes, vt altera per alteram verè, & abſolutè ſignificetur; & ideo neceſſaria eſt impoſitio, & hoc ſenſu dicimus, ſacramenta ex impoſitione ſignificare.Quoniam verò contingit, vt ſequenti diſputatione videbimus,humana verba,quæ ſunt ſigna ad placitum,ad ſacramentalem ſignificationem aſſumi,atque eleuari, ideo notanda eſt differentia inter ea, & res alias,ſeu actiones naturales, quòd in his proportio illa,quæ ad inſtitutionem ſupponitur, intercedit, quaſi ex natura rei,inter actionem ſacramentalem & effectum,vt inter ablutionem corporis, & animæ:at verò verba ſecluſa humana impoſitione, ex qua ſignificant,nullam habent analogiam, vel proportionem,cum effectu ſacramẽtali, vt ad illum ſignificandum aſſumantur,quod notauit D.Thom. opuſc. 22. cap.24. & ideo in eiuſmodi verbis ſupponenda eſt propria ſignificatio ad placitum ex humana impoſitione,quæ eſt veluti materialis reſpectu ſacramentalis ſignificationis, & inter has duas ſignificationes conſideranda eſt proportio,ſeu analogia, quæ ad ſacramenti inſtitutionem ſupponitur,vt diximus.

D.Thom.

2.Obiectio. *Reſponſio.*

Secundò obiici poteſt; quia ex hac aſſertione ſequitur ſacramentum formaliter eſſe ens rationis, quia ſignificatio ad placitum tantùm eſt relatio rationis.Propter hanc difficultatem nonnulli Theologi ex profeſſo hic tractant, quid ſit ſignificare formaliter, & quam relationem importet, & ſimilia, quæ Dialecticorum ſunt propria.His ergo omiſſis, dicendum eſt, rationem ſigni ex impoſitione ſignificantis propriè ac formaliter non conſiſtere in relatione,neque reali,nec rationis.Primum patet,quia non habet reale fundamẽtum in re ſignificata, extrinſeca enim impoſitio nullam rem ponit in eo, quod ad ſignificandum imponitur. Secundum patet, quia relatio rationis tamdiu eſt, quamdiu ab intellectu concipitur ſeu fingitur.Huiuſmodi autem ſignum poſtquam impoſitum eſt non pendet ex fictione, vel comparatione intellectus referentis vnum ad aliud: ſine illa enim,ſeu ante illam,exercet munus ſigni, excitando mentem, vt veniat in rei ſignificatæ cognitionem. Hæc ergo ratio ſigni præciſè oritur ex impoſitione, quæ re ipſa facta eſt, quamuis nihil in re ponat phyſicè,niſi denominationem extrinſecam, à reali actu prouenientem;moraliter verò,& quaſi more humano loquendo,relinquitur in re impoſita ad ſignificandum, habilitas quædam,ſeu aptitudo ad excitandum intellectum, vt rem aliam cognoſcat:nam hæ denominationes extrinſecæ,quatenus manent in memoria, & exiſtimatione hominum, multum valent ad huiuſmodi actiones morales, & humanas; vt facilè poteſt exemplis declarari, in poteſtate iuriſdictionis, in gradu doctoratus:hæc enim, & ſimilia ſolùm per quandam extrinſecam deputationem, & denominationem fiunt.

Significationẽ non eſſe relationem. *Significationẽ eſſe denominationẽ extrinſecam.*

Sacramenti impoſitio debet fieri publica,& ſtabili lege.

Dico tertiò:Hæc ſacramenti impoſitio fieri debet publica, & ſtabili lege, quæ duret pro ſtatu aliquo, in quo homines ex diuina ordinatione talem modum colendi Deum profitentur. Hæc aſſertio explicatur ſimul, & probatur inductione: nam Circumciſio, & vetera ſacramenta inſtituta fuerunt in ritum perpetuum, vt dicitur Geneſ.17. Exod.12. & ſæpe aliàs,id eſt, in ritum multo tempore duraturum, ſcilicet quamdiu ſtatus ſynagogæ, ac veteris legis duraret: ſimiliter ſacramenta nouæ legis inſtituta ſunt, pro toto tempore legis gratiæ vſque ad conſummationem ſæculi,vt Matth.vlt.ſignificatur. Ratio verò huius veritatis eſt,quia ſacramenta,vt diximus, ſunt quædam cæremoniæ, in quibus conueniunt omnes fideles, qui membra ſunt eiuſdem Eccleſię,vt ſanctificentur, & iuxta Dei beneplacitum ipſum colant, atque ita vnam Eccleſiam, vnúmque modum religionis conſtituant,non quòd in ſolo ſacramentorum vſu hæc vnitas conſiſtat, ſed quòd ad illam neceſſarius ſit:ſicut ergo ſtatus religionis & Eccleſię eſt permanens, ac durabilis, ita etiam ſacramenta habere debent permanentem inſtitutionem.Et confirmatur: nam ſigna ad placitum,quæ ad cõmunem vſum hominum inſtituuntur communi lege, ac conſuetudine ſtabili imponuntur, alioquin non cenſentur habere ſimpliciter talem ſignificationem;ergo.Et confirmatur ſecundò: nam aliqua ſunt ſigna diuina quæ non poſſunt conuenienter excludi à ratione ſacramentorum, niſi ob defectum huius conditionis, vt verba illa Chriſti Lucæ 7. *Remittuntur tibi peccata tua*, illa enim ſignificarunt internã ſanctificationem Magdalenæ, & Ioan.20. cùm Chriſtus inſufflauit, dicens, *Accipite Spiritum ſanctum*, facto ſimul & verbo ſignificauit ſpirituale donum, quod Apoſtolis contulit, & tota illa actio exterior ad ſanctificationẽ Apoſtolorum ordinata fuit, & tamen non fuit ſacramentum,

Signa ad placitum ad cõmunem vſum inſtituta ſtabilia ſunt. *Signa non ſtabilia ſacramenti rationẽ non obtinent.*

mentum, quia non fuit cæremonia, certa lege ſtabilita ad ſanctificationem conferendam & ſignificandam. Quod enim Cano dicit loco ſupra citato, Chriſtum non contuliſſe gratiam illis verbis, *Accipite Spiritum ſanctum*, & non ſufficit ad rationem ſacramenti excludendam, ſatis enim eſſet, quòd gratiam ſignificauerit, & præterea falſum eſt, quia verba Chriſti fuerunt efficacia, & ſicut alia miracula imperio ſuo fecit, ita & ſanctificationem, vt in 1. tomo circa q. 1. 3. D. Thom. latiùs diximus. Aliter verò, inquit Soto, illam Chriſti actionem, non habuiſſe ſignificationem ex inſtitutione, ſed naturalem tantùm, & ideo non fuiſſe ſacramentum: quæ reſponſio, eadem erit, cum doctrina à nobis tradita, ſi loquatur de inſtitutione ſolẽni, & lege ſtabili poſita. Si autem omnem ſignificationem ad placitum excludat etiam particularem, & pro illo tantùm tempore, non videtur vera, quia Chriſtus per ſenſibilem illum flatum, ſignificare voluit interiorem Spiritus ſancti afflatum, quam ſignificationem, veram, ac certam non habet ſimilis flatus ex ſola naturali proportione, ſeu analogia; ergo tunc habuit eam ſignificationem ex ſpeciali Chriſti voluntate, in quo conuenit cum ſacramentis: differt tamen, vt dixi, in modo ſtabilis, & fixæ ſignificationis, & ideo non habuit rationem ſacramenti. Dices, quòd res magis, vel minùs duret, non variat eius rationem; ergo, quòd ſignum ſit lege ſtabili inſtitutum, aut ad breue tempus, vel vnum actum, non variabit rationem ſigni; ergo nec rationem ſacramenti. Reſpondetur hoc verum eſſe, ſi ratio ſigni, tantùm metaphyſicè conſideretur: at verò, ſi moraliter, & in ordine ad humanos vſus ſpectetur, ſic valde diuerſam rationem habet: nam vno modo accipitur tanquam res permanens, & religioſa cæremonia, alio autem modo, vt actio quædam tranſiens; ſub nomine autem & ratione ſacramenti priori modo ſignificatur, vt iam declaratum eſt.

Cano. *Soto.* *Obiectio.* *Reſponſio.*

SECTIO IIII.

Quænam definitio ſacramenti ex prædictis omnibus colligatur.

Alij ſacramẽtũ eſſe putant aggregatum ex multis.

ALiqui Theologi dixerunt ſacramentum non poſſe definiri, quia non eſt vnum ens, ſed aggregatum ex multis, aut ex ente reali, & rationis, in quam ſententiam referuntur Scotus in 4. diſt. 1. q. 2. Richard. art. 1. q. 2. & Maior quæſt. 1. ſed nec Scot. id dicit, neque alij authores in re poſſunt ab aliis diſſentire, qui indicant ſacramẽtum poſſe abſolutè & ſimpliciter definiri, eo modo quo habet eſſe, vt diſcipuli D. Thom. ſentiunt. Ad hoc autem explicandum, alij neceſſarium exiſtimant dicere ſolam ſignificationem eſſe eſſentiam ſacramenti, vt eius ratio ſit per ſe vna, ac definibilis, quod ſignificare viſus eſt Scot. in d. quæſt. §. de ſecundo principali: ſed quamuis fortaſſe quæſtio ſit de nomine, non cenſeo ſic eſſe loquendũ. Nam ſacramentum non eſt ſola ſignificatio, ſed eſſentialiter includit rem ſignificatam, ſicut domus nõ eſt ſola figura, ſed res artificialis conſtans ex tali materia cum tali figura, & nomen, aut verbum, non dicit ſolam ſignificationem, ſed vocem, aut figuram ſic ſignificantem: ſic ergo ſacramentum non dicit ſolam ſignificationem, ſed illam in tali materia, ſeu compoſitum ex tali re, & ſignificatione, quæ eſt veluti forma illud conſtituẽs. Quocirca quamuis ſacramentum non ſit tam per ſe vnum, ſicut homo, & ideo definiri non poſſit tam exacta definitione ſicut definiri ſolet ſubſtantia, nihilominus non eſt omnino vnum per accidens, ſeu per aggregationẽ, ſed habet ſuum modum compoſitionis & vnitatis formalis, ratione cuius ſufficienter poteſt definiri, ſeu deſcribi. Nam ſi in ſacramento conſideremus ſignificationem, & rem ſignificantem, illa duo coniunguntur per modum actus, & potentiæ; ſi verò conſideremus rem ipſam ad ſignificandum impoſitam, quæ interdum non eſt vna tantum, ſed multæ, adhuc in eis inuenire licet aliquem modum potentiæ, & actus, ſeu aliquam certam habitudinem vel ordinem, in quo conueniunt ad componendum vnum ſacramentum ſub eadem ratione ſigni, atque hoc modo componũt vnum aliquid per modum entis artificialis, ad hunc enim modũ reperitur vnitas in exercitu, oratione, &c.

Alij tantũ ſignificationem. *Sententia authoris.* *Sacramẽtum dicit ſignificationem in tali materia.* *In ſacramento inuenitur aliqua vnitas.*

A

Hoc ergo ſuppoſito variæ tradunt definitiones, non ſolùm a Catholicis, ſed etiam ab hæreticis, ſed hæretici tot mutant definitiones, & addunt vel tollunt particulas, quot ad ſuos errores tuendos, neceſſariæ illis videntur, & ideo refutatis eorum erroribus prauæ illorum definitiones per ſe concidunt. Quapropter in eis referendis, vel refutandis immorari non oportet, ſed de ea re legi poſſunt authores citati, qui ex profeſſo contra eos ſcripſerunt: ex definitionibus verò, quas Catholici aſſignant, duæ videntur potiores, quæ à nobis exponendæ ſunt.

Hæreticorum in definiendo ſacramento varij errores.

B

Prima definitio eſt Magiſtri diſt. 1. *Sacramentum eſt inuiſibilis gratiæ viſibilis forma, eiuſdem gratiæ ſimilitudinem gerens, & cauſa exiſtens*, quæ ſumpta eſt ex Hugone in ſumma ſententiarum tract. 9. cap. 1. & in eandem ferè coincidit alia, quam pluribus verbis tradit idem Hugo lib. 1. de ſacramen. par. 9. cap. 1. *Sacramentum eſt materiale elementum ſenſibiliter propoſitũ, ex ſimilitudine repræſentans, & ex inſtitutione ſignificans, & ex ſanctificatione continens aliquam inuiſibilem, & ſpiritualem gratiam.* Cuius definitionis particulæ omnes ex hactenus tractatis ſatis claræ ſunt, præter illam, *elementum ſenſibiliter propoſitum*, nomine enim elemẽti, non ſignificatur aliquod corpus ſimplex, ſed quodlibet ſenſibile corpus, in cuius vſu, vel conſecratione ſacramentum conficitur, & verbis, quæ ſunt forma ſacramẽti, tanquam materia ſupponitur, & ideo elementum dicitur, vt ſtatim in Commentario art. 4. & latiùs in diſputatione ſequenti dicturi ſumus. Nec multum ab eadem definitione differt ea, quę habetur in Catechiſmo Pij V. *Sacramentum eſt inuiſibilis gratiæ viſibile ſignum, ad noſtram iuſtificationem inſtitutum*, tamen hæc definitio, vt ex verbis eius conſtat, non ſolùm definit ſacramentum, vt ſignum, ſed etiam, vt cauſam gratiæ. Vnde nõ conuenit ſacramento vt ſic, ſed vt ſacramento nouæ legis; & hoc modo eſt ſatis apta definitio, pręſertim prout vltimis verbis propoſita eſt: nam priores definitiones paulo ſunt longiores, quàm expediat, & particulas continent, vel obſcuras, vel non omnino neceſſarias, qualis eſt illa, quod ſacramentum ſignificare debet ex ſimilitudine, quæ omnibus quidem ſacramentis conuenit, quæ de facto inſtituta ſunt, & quamuis non ſit ſimpliciter neceſſaria, tamen ex quadam congruitate, & ſapienti inſtitutione, ſemper obſeruatur, & ideo non oportet eam diſtinctè in definitione explicare, quia eo modo, quo requiſita eſt, in ipſa diuina inſtitutione virtute continetur. Secunda eſt D. Thom. hæc, *Sacramentum eſt ſignum rei ſacræ*, quam ſumpſit ex Auguſt. 10. de Ciu. Dei. cap. 5. quamquã Aug. ibi generaliùs nomine ſacramenti vtatur, vt ſacrificiũ etiam comprehendat. cui etiam definitionem illam accommodat; eadem verò definitio reperitur apud Hugonem ſuprà, & Bernard. ſerm. de Cœna Domini, eámq; multi ex ſcriptoribus ſuprà citatis libenter amplectuntur propter illius breuitatem, tamen propter eandẽ cauſam non potuit non eſſe ſubobſcura. Vnde, vt cõuertatur cum definito nonnulla, vel explicare, vel ſubintelligere neceſſe eſt, & in primis D. Thom. addidit illam particulam, ſeu determinationem, *rei ſacræ quatenus*

1. Sacramentum definitur à Magiſtro. *Defini. Hug.*

C D E

D. Thom. *Auguſt.* *Bernard.*

tenus ſanctificat homines, vt intelligeremus, non ſatis eſſe ad rationem ſacramenti, vt ſignificet quamcumque rem ſacram, ſed oportere vt ſignificet hominis ſanctificationem, quæ fit per gratiam, & cauſas eius, de hac enim ſanctificatione D. Th. loquitur. Rurſus iuxta ea, quæ diximus, ſubintelligendum eſt, hoc ſignum tale eſſe debere, vt aliquam homini ſanctificationem conferat: nam oſtenſum eſt, hoc eſſe de ratione ſacramenti. Vnde exponendo definitionem illam poſſet clarius dici, *Sacramentum eſt ſignum ſenſibile ad ſanctificationem aliquam conferendam, & veram animæ ſanctitatem ſignificandam inſtitutum.* Vel (ſi more Ariſtotelico definire velimus) dicere poſſumus: *Sacramentum eſt ſacra, ac ſenſibilis cæremonia, homines aliquomodo ſanctificans & veram animæ ſanctitatem ex inſtitutione ſignificans.* Quæ definitiones, ex ſupradictis ſatis claræ ſunt, & probari facilè poſſunt, quia, & conueniunt omnibus ſacramentis, & habent omnes particulas ſufficientes ad excludenda omnia ſigna ſacra, quæ ſacramenta non ſunt, qualia ſunt ſacrificiũ, vſus aquæ benedictæ & ſimilia, de quibus iam diximus. Porrò, prædicta definitio facilè poteſt ad ſacramenta nouæ legis coarctari, addendo, huiuſmodi ſacramentum ſignificare veram animæ ſanctitatem, quam confert, ſeu quatenus ab ipſo confertur, & ex parte rei ad ſignificandum impoſitæ poſſet addi, debere conſtare materia & forma, ſeu rebus, & verbis, de quo iam dicemus. Denique ſeruata proportione facilè poteſt contrahi illa definitio, ad ſacramenta veteris legis, addendo fuiſſe inſtituta ad conferẽdum legalem ſanctitatem per quam vera ſanctitas per Chriſtum conferenda ſignificabatur; quæ tamen definitio non videtur competere circuncíſioni quum antiquior fuit, quàm ſacramenta veteris legis, neque etiam ſacramento legis naturæ: ſed in hoc inculcatur grauis difficultas infrà tractanda, qua explicata facile erit, definitionem his etiam ſacramentis accommodare; fuerunt enim illa quaſi media inter ſacramenta nouæ legis, & propria ſacramenta legalia, quia nec conferebant gratiam propria virtute; vnde non ſignificabant gratiam à ſe collatam, ſicut noſtra ſacramenta; nec ſolùm ſignificabant gratiam vt futuram, ſeu promiſſam, ſed etiam indicabant præſentem, quæ in ipſis dabatur.

Propria definitio.

Quomodo prædicta definitio noſtris ſacramentis aptetur.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm ſacramentum ſit ſemper aliqua res ſenſibilis.

*A*D quartum ſic proceditur. *Videtur, quòd ſacramentum non ſemper ſit aliqua res ſenſibilis. Quia ſecundùm Philoſophum in lib. Priorum, omnis effectus ſuæ cauſæ ſignum eſt. Sed ſicut ſunt quidam effectus ſenſibiles, ita etiam ſunt quidam effectus intelligibiles, ſicut ſcientia eſt effectus demonſtrationis. Ergo non omne ſignum eſt ſenſibile. Sufficit autem ad rationem ſacramẽti, quòd ſit ſignum alicuius rei ſacræ, inquantum per eam homo ſanctificatur, vt dictum eſt*. Non ergo requiritur ad ſacramentum, quòd ſit aliqua res ſenſibilis.*

4. d. 1. q. 1. ar 1. q. 1. & art. 2 q. 1. & art. 3. cor. Et 4. contra. c. 56. & Ioan. 3. 1. Cor. 4.

Art. 2. huius quæſt.

2. *Præterea, Sacramenta pertinent ad cultum vel regnum Dei. Sed res ſenſibiles non videntur pertinere ad cultum Dei. Dicitur enim Ioan. 4. Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in Spiritu & veritate oportet adorare. Et Rom. 14. Non eſt regnum Dei, eſca & potus. Ergo res ſenſibiles non requiruntur ad ſacramentum.*

3. *Præterea, Auguſt.* dicit in lib. de Libero arbitrio quòd res ſenſibiles ſunt minima bona, ſine quibus homo rectè viuere poteſt. Sed ſacramenta ſunt de neceſſitate ſalutis humanæ (vt infrà patebit*) & ita ſine eis homo rectè viuere non poteſt. Non ergo res ſenſibiles requiruntur ad ſacramenta.*

Lib 2. c. 15. tom. 1.

Quæſt. 61.

A *Sed contrà eſt, quod Auguſt.* dicit ſuper Ioan. Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum. Et loquitur ibi de elemento ſenſibili, quod eſt aqua. Ergo res ſenſibiles requiruntur ad ſacramenta.*

Tract. 80. in Euang. Ioan. poſt me. 10. 9.

Reſpondeo dicendum, quòd ſapientia diuina vnicuique rei prouidet ſecundùm ſuum modum, & propter hoc dicitur Sap. 8. quòd ſuauiter diſponit omnia. Vnde & Matth. 25. dicitur, quòd dedit vnicuique ſecundùm propriam virtutẽ. Eſt autem homini connaturale, vt per ſenſibilia perueniat in cognitionem intelligibilem. Signum autem eſt per quod aliquis deuenit in cognitionem alterius. Vnde, cùm res ſacræ, quæ per ſacramenta ſignificantur, ſint quædam ſpiritualia & intelligibilia bona, quibus homo ſanctificatur, conſequens eſt, vt per aliquas res ſenſibiles ſignificatio ſacramenti impleatur, ſicut etiam per ſimilitudinem ſenſibilium rerum in diuina Scriptura res ſpirituales nobis deſcribuntur. Et inde eſt, quòd ad ſacramenta requiruntur res ſenſibiles: vt etiam Dionyſ. probat in 1. cap. cæleſt. Hierar.*

B

Cap. 1. Inter med. & fi.

Ad primum ergo dicendum, quòd vnumquodque præcipuè denominatur & definitur ſecundùm id quod conuenit ei primò & per ſe, non autem ſecundùm id quod conuenit ei per aliud. Effectus autem ſenſibilis, per ſe habet, quod ducat in cognitionem alterius quaſi primò & per ſe homini innoteſcens, quia omnis noſtra cognitio à ſenſu oritur: effectus autem intelligibiles non habent, quòd poſſint ducere in cognitionem alterius, niſi inquantum ſunt per aliud manifeſtati, id eſt, per aliqua ſenſibilia. Et inde eſt, quòd primò & principaliter dicuntur ſigna, quæ ſenſibus offeruntur: ſicut Aug. dicit in 2. de doctrina Chriſtiana, vbi dicit,* C *quòd ſignũ eſt, quod præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire. Effectus autem intelligibiles non habent rationem ſigni, niſi ſecundũ quòd ſunt manifeſtati per aliqua ſigna. Et per hunc etiam modum, quædam quæ non ſunt ſenſibilia, dicuntur quodammodo ſacramenta, inquantum ſunt ſignificata per aliqua ſenſibilia, de quibus infrà agetur*.*

Lib. 2. de doct. Chriſtia. circa principium lib. tom. 3.

Quæſt. 63. ar. 6. ad 2.

Ad ſecundum dicendum, quòd res ſenſibiles, vt in ſua natura conſiderantur, non pertinent ad cultum vel ad regnum Dei, ſed ſolùm ſecundùm quòd ſunt ſigna ſpiritualium rerum, in quibus regnum Dei conſiſtit.

Ad tertium dicendum, quòd Aug. ibi loquitur de rebus ſenſibilibus ſecundùm, quòd ſunt in ſua natura, non autem ſecundùm quòd aſſumuntur ad ſignificandum ſpiritualia, quæ ſunt maxima bona.*

D

Loco citato in arg. 3.

COMMENTARIVS.

DVobus modis poteſt res sẽſibilis accipi in quæſtione hoc articulo propoſita. Primò vt ſignificet quamcumque rem, quæ ſenſibus percipi poteſt: & hoc modo etiam verba ſunt res ſenſibiles; & in hoc ſenſu tractata eſt à nobis hæc quæſtio diſputatione præcedenti ſectione 3. & eundem videntur præſeferre omnia argumenta, quæ D. Thom. obiicit, quorum ſolutiones faciles ſunt. Et difficultas, quæ tangitur in ſolutione ad 1. An ſacramentum eſſe poſſit ſignum ſpirituale, in prædicto loco explicata eſt. E Secundus ſenſus eſt, vt res ſenſibilis à verbis diſtinguatur, & ſignificet rem aliquam permanentem corpoream, quæ ſenſibus percipi poſſit, qualis eſt aqua, oleum, & ſimiles, quam Hugo paulo antea citatus nomine elementi ſignificauit, & ſumpſit ex Auguſt. tractatu 80. in Ioan. dicente, *Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum,* quæ verba retulit hîc D. Thom. in argumento, ſed contrà. Ex quo nõ obſcurè conſtat hunc poſteriorem ſenſum eſſe à D. Th. intentum, quem magis ipſe explicuit infrà art. 6. vbi ſpecialiter inquirit. An præter res requirantur verba; & ibi ad 2. declarat, nomine rei ſenſibilis, nõ tantùm intelligi rem ipſam permanentem, ſed vel illam, vel

Duplex ſenſus quæſtionis.

Hugo.

Auguſt.

Senſus D. T.

vſum eius, qualis eſt ablutio, vnctio, &c. In hoc ergo ſenſu reſpondet, ſacramentum debere cõſtitui in aliqua re ſenſibili; quam aſſertionem egregie probat ex naturali modo & accommodato homini, qui intelligibilia per ſenſibilia intelligit. Quæ quidem ratio in ſuperioribus eſt ex Patribus confirmata, & explicata, & quia generalis eſt, in omni tempore & ſtatu humanæ naturæ, quamdiu homo eſt in via, ideo aſſertio poſita in omnibus ſacramentis cuiuſcumque legis & ſtatus locum habet. Solùm poſſet dubitari, quia prædicta ratio ſolum videtur procedere in priori ſenſu; quia humana cognitio, nõ ſolùm ex rebus, ſed etiam ex verbis ſenſibilibus accipi poteſt. Reſpondetur verum eſſe, rationem D. Thomæ, non probare neceſſitatem ſimpliciter, ſed congruitatem, quæ non ſolùm in hoc conſiſtit, quòd humana cognitio incipit à ſenſu, vt obiectio ſumit; ſed in hoc etiam, quòd intelligibilia commodè intelligãtur à nobis per analogiam & proportionem ad ſenſibilia, & quatenus in eis aliquomodo repræſentantur: hæc autem repræſentatio non fit propriè per verba, ſed per actiones aliquas, vel res ſenſibiles, in quibus ſit quædam imago, vel veſtigium potiùs intelligibile: quod rectè declarat D. Thom. exemplo ſumpto ex vſu diuinæ Scripturæ, in qua res diuinę non ſolùm traduntur verbis, ſed rebus etiam ſenſibilibus repræſentantur, vel in propheticis viſionibus, vel in parabolis & metaphoricis locutionibus, vel certè in variis figuris, quarum pars quædam in vſu ſacramentorum conſiſtit.

ARTICVLVS V.

Vtrùm requirantur determinatæ res ad ſacramenta.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quòd non requirantur determinatæ res ad ſacramẽta. Res enim ſenſibiles aſſumuntur in ſacramentis ad ſignificandum, vt dictum eſt. Sed nihil prohibet diuerſis rebus ſenſibilibus idem ſignificari, ſicut in ſacra Scriptura Deus aliquando metaphoricè ſignificatur per lapidem, quandoque per leonem, quandoque per ſolem, aut aliquid aliud huiuſmodi. Ergo videtur, quòd diuerſæ res poſſint congruere eidem ſacramento. Non ergo determinatæ res in ſacramentis requiruntur.*

Art. 3. huius quæſt.

2. Præterea, Magis eſt neceſſaria ſalus animæ, quàm ſalus corporis. Sed in medicinis corporalibus, quæ ad ſalutem corporis ordinantur, poteſt vna res pro alia poni in eius defectu. Ergo multo magis in ſacramentis, quæ ſunt medicinæ ſpirituales ad ſalutem animæ ordinatæ, poterit vna res aſſumi pro alia, quando illa defuerit.

3. Præterea, Non eſt conueniens vt hominis ſalus arctetur per legem diuinam, & præcipuè per legem Chriſti, qui venit omnes ſaluare. Sed in ſtatu legis naturæ non requirebantur in ſacramentis aliquæ res determinatæ, ſed ex voto aſſumebantur, vt patet Geneſ. 28. vbi Iacob vouit ſe Deo decimas & hoſtias pacificas oblaturum. Ergo videtur, quòd non debuerit arctari homo, & præcipuè in noua lege, ad alicuius rei determinatæ vſum in ſacramentis.

Sed contrà eſt, quod Dominus dicit Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.

Reſpondeo dicendum, quòd in vſu ſacramentorum duo poſſunt conſiderari, ſcilicet cultus diuinus, & ſanctificatio hominis. Quorum primum pertinet ad hominem per comparationem ad Deum, ſecundum autem è conuerſo pertinet ad Deum per comparationem ad hominem. Non autem pertinet ad aliquem determinare illud, quod eſt in poteſtate alterius, ſed ſolum id, quod eſt in ſua poteſtate. Quia ergo ſanctificatio hominis eſt in poteſtate Dei ſanctificãtis, non pertinet ad hominem ſuo iudicio aſſumere res, quibus ſanctificetur, ſed hoc debet eſſe ex diuina inſtitutione determinatum. Et ideo in ſacramentis nouæ legis, quibus homines
A *ſanctificantur (ſecundùm illud 1. ad Cor. 6. Abluti eſtis, ſanctificati eſtis) oportet vti rebus ex diuina inſtitutione determinatis.*

Ad primum ergo dicendum, quòd etſi idem poteſt per diuerſa ſigna ſignificari, determinare tamen, quo ſigno ſit vtendum ad ſignificandum, pertinet ad ſignificantem. Deus autem eſt, qui nobis ſignificat ſpiritualia per res ſenſibiles in ſacramentis, & per verba ſimilitudinaria in Scripturis. Et ideo ſicut iudicio Spiritus ſancti determinatum eſt, quibus ſimilitudinibus in certis Scripturæ locis res ſpirituales ſignificentur, ita etiam debet eſſe diuina inſtitutione determinatum, quæ res ad ſignificandum aſſumantur, in hoc vel in illo ſacramento.

Ad ſecundum dicendum, quòd res ſenſibiles habẽt naturaliter ſibi inditas virtutes conferentes ad corporalem
B *ſalutem, & ideo non refert, ſi duæ earum eandem virtutem habeant, qua quis vtatur. Sed ad ſanctificationem non ordinantur ex aliqua virtute ſibi naturaliter indita, ſed ſolùm ex inſtitutione diuina, & ideo oportuit diuinitus determinari quibus rebus ſenſibilibus ſit in ſacramentis vtendum.*

Ad tertium dicendum, quòd ſicut Aug. dicit 19. contra Fauſtum, diuerſa ſacramenta diuerſis temporibus congruunt, ſic etiam diuerſis verbis ſignificantur diuerſa tempora, ſcilicet præſens, præteritum & futurum. Et ideo ſicut in ſtatu legis naturæ homines nulla lege exterius data, ſed ſolo interiori inſtinctu mouebantur ad Deum colendum, ita etiam ex interiori inſtinctu determinabatur eis, quibus rebus ſenſibilibus ad Dei cultum vterentur. Poſtmodum verò neceſſe fuit etiam exteriùs legem dari, tum propter obſcu-*
C *rationem legis naturæ, ex peccatis hominum, tum etiam ad expreſſiorem ſignificationem gratiæ Chriſti, per quam humanum genus ſanctificatur. Et ideo etiam neceſſe fuit res determinari, quibus homines vterentur in ſacramentis. Nec propter hoc arctatur via ſalutis, quia res quarum vſus eſt neceſſarius in ſacramentis, vel communiter habentur, vel paruo ſtudio adhibito haberi poſſunt.*

Lib. 19. c. 16. & 17. tom. 6.

COMMENTARIVS.

DVplex poteſt eſſe ſenſus huius quæſtionis. Prior, vt hæc neceſſitas intelligatur conſequẽs inſtitutionem. Poſterior, vt intelligatur antecedens. Priori modo quæſtio eſt, an facta inſtitutione ſacramenti, neceſſaria ſit res determinata, vt ſacramentum conſiſtat, quo ſenſu facilis reſolutio eſt, eo mo-
D do requiri res determinatas, quo per inſtitutionem definitæ fuerint: habet enim ſacramentum totum eſſe ab inſtitutione, vt dictum eſt: quia eſt ſignum ad placitum; vnde, ſicut verba, vel ſcripturæ, vel alia ſimilia ſigna ad placitum habere debent eam figuram, vel compoſitionem, vel in vniuerſum illum entis modum, cui ex impoſitione adiuncta eſt ſignificatio, ita ſacramenta ex illis rebus neceſſariò conficiẽda ſunt, quæ per inſtitutionem ad ſignificandum ſunt impoſitæ: atque ita, ſi inſtitutio facta ſit de tali re ſecundùm ſpeciem, illa erit neceſſaria ad ſacramentum; ſi verò ſolùm ſit facta determinatio ſecundùm genus, illa eſſet ſufficiens. Et in hoc ſenſu videtur tractari quæſtio à D. Thom. nam illa verba, qui-
E bus ad quæſtionem reſpondet: *In ſacramentis oportet vti rebus, diuina inſtitutione determinatis*, in prædicto ſenſu quæſtionem definiunt, & loca Scripturæ, quæ adducit, in eodem etiam loquuntur, & ratio, ſeu diſcurſus eius in eodem ſenſu procedit, ſcilicet, quia ad Deum pertinet determinare res, per quas homines ſanctificentur, quæ ratio (vt ipſemet D. Thom. vidit) ſolùm in ſacramentis nouæ legis procedit, poteſt autem facilè ad omnia extendi, ex his quæ idem D. Thom. dicit, in ſolut. ad 1. quia etiam ad Deum pertinet per res ſenſibiles effectum gratiæ ſignificare, vt à nobis etiam ſuprà dictum eſt. Poſteriori modo quæſtio

1. Senſus quæſtionis. Res in ſacramento debet eſſe determinata, prout eſt inſtituta ad ſignificãdum.

quæſtio eſt, vtrùm ſacramentum ita inſtitui debeat, vt res determinatæ præſcribantur, ex quibus conficiatur ſacramentum, & hoc etiam ſenſu videtur D. Thom. definire quæſtionem, præſertim in ſolut. ad 1. in illis verbis, *Sicut iudicio Spiritus ſancti determinatum eſt, quibus ſimilitudinibus in certis Scripturæ locis res ſpirituales ſignificentur, ita etiam debet eſſe diuina inſtitutione determinatum quæ res ad ſignificandum aſſumantur, in hoc vel in illo ſacramento.* In quibus hanc etiam rationem indicat, quia, nimirum per diuerſa ſacramenta diuerſæ res ſignificantur: ergo oportet etiam per res diuerſas ſignificari: ergo oportet ad ſingula ſacramenta conficienda determinatas res præſcribi. Item, quia ſacramenta inſtituuntur, vt per quandam ſimilitudinem, & proportionem, nobis indicent ſpirituales effectus: ſed non in omnibus rebus eſt ſimilitudo, & proportio ad quoslibet effectus repræſentandos: ergo oportet res determinatas inſtitui aptas, & accommodatas ad ſignificationem intentam. Et hinc intelligitur etiam doctrina D. Thom. in ſolutione ad 2. & 3. nam in priori docet, duo ſacramenta diuerſa non habere virtutes, ſeu ſignificationes eiuſdem rationis: quod intelligendum eſt de propriis, & ſacramentalibus effectibus, quia, ſicut in diuerſis rebus inſtituuntur; ita ad diuerſos effectus ſignificandos imponuntur, cum quibus propriam ſimilitudinem & proportionem habent.

In ſolutione verò ad tertium docet in diuerſis legibus ſeu temporibus iuxta diuerſos hominum ſtatus diuerſo modo fuiſſe res determinatas ad conſtitutionem ſacramentorum. Vnde colligitur, hanc determinationẽ non eſſe eiuſdem rationis in omnibus, nec debere eſſe ſemper ſpecificam aut genericam proximam, vel remotam; ſed poſſe interdum fieri vno modo, interdum alio iuxta diuinæ prouidentiæ, & ſapientiæ rationem, de quo plura dicemus poſtea de variis ſacramentorum generibus ac ſpeciebus diſputantes.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm in ſignificatione ſacramentorum requirantur verba.

*AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd in ſignificatione ſacramentorum non requirantur verba. Dicit enim Auguſt. contra Fauſtum * lib. 19. Quid ſunt aliud quæque corporalia ſacramenta, niſi quaſi quædam verba viſibilia? Et ſic videtur quòd addere verba rebus ſenſibilibus in ſacramentis, ſit addere verba verbis. Sed hoc eſt ſuperfluum. Non ergo requiruntur verba cum rebus ſenſibilibus in ſacramentis.*

4.d.1.q.1.art. 3.& d.13.q. 1.art.2.q.6. ad ſecundum. Et veteri.q. 27.art.4.ad decimum. Lib.19.c.16. circa med. tom.6.

2. Præterea, Sacramentum eſt aliquid vnum. Ex his autem, quæ ſunt diuerſorum generum, non videtur poſſe aliquid vnum fieri. Cùm igitur res ſenſibiles & verba ſint diuerſorum generum (quia res ſenſibiles ſunt à natura, verba autem à ratione) videtur, quòd in ſacramentis non requirantur verba rebus ſenſibilibus.

*3. Præterea, Sacramenta nouæ Legis ſucceſſerunt ſacramentis veteris Legis, quia illis ablatis iſta ſunt inſtituta, vt Aug. dicit lib. 19. contra Fauſtum *. Sed in ſacramentis veteris Legis non requirebatur aliqua forma verborum.* **E** *Ergo nec in ſacramentis nouæ Legis.*

Lib.19.c.16 & 17. in tom.6.

*Sed contrà eſt, quòd Apoſtolus dicit Epheſ. 5. Chriſtus dilexit Eccleſiam, & tradidit ſemetipſum pro ea, vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Et Auguſt. dicit ſupra Ioan. * Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum.*

Tract.80.in Io.poſt med. tom.9.

Reſpondeo dicendum, quòd ſacramenta (ſicut dictum eſt) adhibentur ad hominum ſanctificationem ſicut quædam ſigna. Tripliciter ergo conſiderari poſſunt, & quolibet modo congruit eis, quòd verba rebus ſenſibilibus adiungãtur. Primò enim poſſunt conſiderari ex parte cauſæ ſancti-* **A** *ficantis, quæ eſt Verbum incarnatum, cui ſacramentum quodammodo confirmatur, in hoc quòd rei ſenſibilis verbum adhibetur, ſicut in myſterio Incarnationis carni ſenſibili eſt Verbum Dei vnitum. Secundò poſſunt conſiderari ſacramenta ex parte hominis qui ſanctificatur, qui componitur ex anima & corpore, cui proportionatur ſacramentalis medicina, quæ per rem viſibilem corpus tangit, & per verbum ab anima creditur. Vnde Aug. * dicit ſuper illud Ioan. 15. Iam vos mundi eſtis propter ſermonem, &c. Vnde eſt iſta tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, niſi faciẽte verbo, non quia dicitur, ſed quia creditur? Tertiò poſſunt conſiderari ex parte ipſius ſignificationis ſacramentalis. Dicit autem Auguſt. * in 2. de doctr. Chriſtiana, quòd verba inter homines obtinuerunt principatum* **B** *ſignificandi, quia verba diuerſimodè formari poſſunt ad ſignificandos diuerſos conceptus mentis, & propter hoc per verba magis diſtinctè poſſumus exprimere, quod mente concipimus. Et ideo ad perfectionem ſignificationis ſacramentalis, neceſſe fuit, vt ſignificatio rerum ſenſibilium, per aliqua verba determinaretur. Aqua enim ſignificare poteſt & ablutionem propter ſuam humiditatem, & refrigerium propter ſuam frigiditatem. Sed cùm dicitur,* Ego te baptizo, *manifeſtatur, quòd aqua vtimur in Baptiſmo ad ſignificandam emundationem ſpiritualem.*

Art.2.& 3. — Tracta.80. in Io.poſt med. tom.9. — Lib.2.c.3.circa med. to.3.

Ad primum ergo dicendum, quòd res viſibiles ſacramentorum dicuntur verba per quandam ſimilitudinem, in quantum ſcilicet participant quandam vim ſignificandi, quæ principaliter eſt in ipſis verbis, vt dictum eſt. Et ideo non eſt ſuperflua ingeminatio verborum, cùm in ſa-* **C** *cramentis, rebus viſibilibus verba adduntur, quia vnum eorum determinatur per aliud, vt dictum eſt *.*

In corp. art. — In corp.art.

*Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis verba & aliæ res ſenſibiles ſint in diuerſo genere, quantum pertinet ad naturam rei, conueniunt tamen in ratione ſignificandi, quæ perfectius eſt in verbis quàm in alijs rebus. Et ideo ex verbis & rebus fit quodammodo vnum in ſacramentis, ſicut ex forma & materia, in quantum ſcilicet per verba perficitur ſignificatio rerum, vt dictum eſt *. Sub rebus autem comprehenduntur etiam ipſi actus ſenſibiles, putà ablutio, inunctio, & alia huiuſmodi, quia in his eſt eadem ratio ſignificandi & in rebus.*

Art.3.ad 1.

*Ad tertium dicendum, quòd (ſicut Aug. * dicit contra Fauſtum) alia debent eſſe ſacramenta rei præſentis, & alia rei futuræ. Sacramenta autem veteris legis prænuntia* **D** *erant Chriſti venturi: & ideo non ita expreſsè ſignificabãt Chriſtum ſicut ſacramenta nouæ Legis, quæ ab ipſo Chriſto effluunt & quandam ſimilitudinem ipſius in ſe habent: vt dictum eſt *. Vtebantur tamen in veteri Lege aliquibus, in his, quæ ad cultum Dei pertinent, tam ſacerdotes, qui erant ſacramentorum illorum miniſtri (ſecundùm illud Num. 6. Sic benedicetis filijs Iſrael & dicetis eis: Benedicat tibi Dominus, &c.) quàm etiam illi, qui illis ſacramentis vtebantur: ſecundùm illud Deut. 26. Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, &c.*

Lib.19.cap.6. tom.6. — In corp.art.

COMMENTARIVS.

HIc articulus intelligendus eſt de ſacramentis nouæ legis, & ita eſt clarus in vtroque ſenſu articulo præcedenti explicato, & rationes & congruentiæ D. Thomæ ſunt optimæ; in quibus non explicatur neceſſitas ex inſtitutione orta; hæc enim per ſe ſatis clara eſt, ſi de inſtitutione conſtet. Reddit ergo rationem ipſius inſtitutionis, tam ex parte inſtituentis, qui fuit Verbum incarnatum, quàm ex parte hominis, qui animo & corpore cõſtat, quum ex parte ipſius ſigni, vt eſſet expreſſiùs, magiſque determinatum ac certum. Atque ex eiſdem rationibus colligit D. Thom. in ſolut. ad 3. quare hæc proprietas & perfectio potiùs ſacramentis nouæ legis attributa eſt, quàm veteribus, & omnia ſunt in contextu D. Thom. ſatis clara.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm requirantur determinata verba in ſacramentis.

*AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quòd non requirantur determinata verba in ſacramentis. Vt enim Philoſophus * dicit, voces non ſunt eædem apud omnes. Sed ſalus, quæ per ſacramenta quæritur, eſt eadem apud omnes. Ergo non requiruntur aliqua determinata verba in ſacramentis.*

Lib. 1 Periher. parum à prin. to. 1.

*2. Præterea, verba requiruntur in ſacramentis in quãtum ſunt principaliter ſignificatiua, ſicut dictum eſt *. Sed contingit per diuerſa verba idem ſignificari. Ergo non requiruntur determinata verba in ſacramentis.*

Art. praced.

3. Præterea, Corruptio cuiuſlibet rei variat eius ſpeciem. Sed quidam corruptè verba proferunt, nec tamen propter hoc creditur ſacramẽtorum effectus impediri, alioquin illiterati & balbi, qui iſta ſacramenta conferunt, frequenter defectum in ſacramentis induceret. Ergo videtur, quòd non requirantur in ſacramentis determinata verba.

B

Sed cõtrà eſt, quod Dominus determinata verba protulit in cõſecratione ſacramẽti Euchariſtiæ dicens Matt. 26. Hoc eſt corpus meum. *Similiter etiam mandauit diſcipulis, vt ſub determinata forma verborum baptizarent, dicens Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.*

Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut dictum eſt) in ſacramentis verba ſe habent per modum formæ, res autem ſenſibiles per modum materiæ. In omnibus autem compoſitis ex materia & forma, principium determinationis eſt ex parte formæ, quæ eſt quodammodo finis & terminus materiæ, & ideo principalius requiritur adeſſe res determinata forma, quàm determinata materia: materia enim determinata requiritur, vt ſit proportionata determinatæ formæ. Cùm igitur in ſacramentis requirantur determinatæ res ſenſibiles, quæ ſe habent in ſacramentis ſicut materia, multo magis requiritur in eis determinata forma verborum.

Art. praced. ad 2.

*Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut Auguſt. * dicit ſuper Ioan. verbum operatur in ſacramentis, non quia dicitur, id eſt, non ſecundùm exteriorem ſonum vocis, ſed quia creditur, id eſt, ſecũdùm ſenſum verborum qui fide tenetur. Et hic quidem ſenſus eſt idem apud omnes, licèt nõ eædem voces ſint, quantum ad ſonum. Et ideo cuiuſcumque linguæ verbis proferatur talis ſenſus, perficitur ſacramentum.*

Tractat. 80. à med. tom. 6.

Ad ſecundum dicendum, quòd licèt in qualibet lingua contingat diuerſis vocibus idem ſignificari, ſemper tamen aliqua illarum vocum eſt, qua principaliùs & communiùs homines illius linguæ vtuntur ad hoc ſignificandum, & talis vox aſſumi debet in ſignificatione ſacramenti. Sicut etiam inter res ſenſibiles illa aſſumitur ad ſignificationem ſacramenti, cuius vſus eſt communior ad actum, per quem ſacramenti effectus ſignificatur, ſicut aqua communiùs vtuntur homines ad ablutionem corporalem, per quam ſpiritualis ablutio ſignificatur, & ideo aqua aſſumitur, vt materia in Baptiſmo.

Ad tertium dicendum, quòd ille, qui corruptè profert verba ſacramentalia, ſi hoc ex induſtria facit, non videtur intendere facere quod facit Eccleſia, & ita non videtur perfici ſacramentum. Si autem hoc faciat ex errore vel lapſu linguæ, ſi ſit tanta corruptio, quæ omnino auferat ſenſum locutionis, non videtur perfici ſacramentum. Et hoc præcipuè contingit, quando fit corruptio ex parte principij dictionis, putà, ſi loco eius, quod eſt in nomine Patris: dicat in nomine matris. Si verò non totaliter auferatur ſenſus locutionis per huiuſmodi corruptelam, nihilominus perficitur ſacramentum. Et hoc præcipuè contingit, quando fit corruptio ex parte finis, putà, ſi aliquis dicat in nomine Patrias & filias. Quamuis enim huiuſmodi verba corruptè prolata, nihil ſignificent ex virtute impoſitionis, accipiuntur tamen vt ſignificantia ex accommodatione vſus.

A *Et ideo licèt mutetur ſonus ſenſibilis, remanet tamen idem ſenſus. Quod autem dictum eſt * de differentia corruptionis, circa principium vel finem dictionis, rationem habet, quia apud nos variatio dictionis ex parte principij mutat ſignificationem, variatio autem ex parte finis dictionis, vt plurimum mutat cõſignificationem, quæ tamen apud Græcos variatur etiam ſecundùm principium dictionis in declinationibus verborum. Magis tamen videtur attendenda quantitas corruptionis, quia ex vtraque parte poteſt eſſe tam parua, quòd non aufert ſenſum verborum & tam magna, quòd aufert, vnum horum faciliùs accidit ex parte principij, & aliud ſed ex parte finis.*

In iſtamet ſolutione.

COMMENTARIVS.

B HIc articulus eodem modo exponendus eſt, quo articulum quintum declarauimus: nam eadem eſt vtriuſque ratio, imò addit D. Thom maiori quadam ratione requiri hanc determinationem in verbis, quàm in rebus, quia per verba determinantur res ad propriam ſacramentalem ſignificationem. In ſolutione verò ad primum explicat hanc determinationem, non debere materialiter intelligi, in ſono vocis, ſed in ſenſu & ſignificatione. & in hunc modum exponit difficilia verba Aug. tract. 80. in Ioan. *Verbum operatur in ſacramentis, non quia dicitur, ſed quia creditur,* id eſt, quia ſignificat aliquid, quod fide creditur, ſed hic locus Auguſt. latiùs eſt tractandus in ſequentibus. In ſolutione verò ad 2. & 3. tradit D. Thom. quaſdam regulas circa mutationem & corruptionem
C verborum ſacramentalium, quæ in ſequenti diſputatione latiùs ſunt à nobis explicandæ.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm liceat aliquid addere verbis, in quibus conſiſtit forma ſacramentorum.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quòd nihil liceat addere verbis, in quibus conſiſtit forma ſacramentorum. Non enim minoris ſunt neceſſitatis huiuſmodi verba ſacramentalia, quàm verba ſacræ Scripturæ. Sed verbis ſacræ Scripturæ nihil licet addere vel minuere, dicitur enim Deut. 4. Non addetis ad verbum, quod vobis lo-
D *quor, nec auferetis ab eo. Et Apocalyp. vlt. Conteſtor omni audienti verba prophetiæ libri huius, ſi quis appoſuerit ad hæc, apponet ſuper eum Deus plagas ſcriptas in libro vitæ. Ergo videtur, quòd neque in formis ſacramentorum liceat aliquid addere vel minuere.*

4. d. 3. art. 2. 4. 2. 3. & 4.

*2. Præterea, Verba ſe habent in ſacramentis per modum formæ, vt dictum eſt *. Sed in formis qualibet additio vel ſubtractio variat ſpeciem, ſicut & in numeris, vt dicitur 8. Metaph. * Ergo videtur, quòd ſi aliquid addatur vel ſubtrahatur à forma ſacramenti non erit idem ſacramentum.*

Art. praced.

Lib. 8. metaphy. text. 8. tom. 3.

3. Præterea, ſicut ad formam ſacramenti requiritur determinatus numerus dictionum, ita etiam requiritur determinatus ordo verborum, & etiam orationis continui-
E *tas. Si ergo additio vel ſubtractio non aufert ſacramenti veritatem, videtur, quòd pari ratione nec tranſpoſitio verborum, aut etiam interpolatio pronuntiationis.*

Sed contrà eſt, quòd in formis ſacramentorum quædam apponuntur, à quibuſdam, quæ ab aliis non apponuntur, ſicut Latini baptizant ſub hac forma: Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Græci autem ſub iſta: Baptizetur ſeruus Chriſti N. in nomine Patris, &c. Et tamen vtrique verum conferunt ſacramentum. Ergo in formis ſacramentorum licet aliquid addere vel minuere.

Reſpondeo dicẽdum, quòd circa omnes iſtas mutationes, quæ

*quæ poſſunt in formis ſacramentorum contingere, duo videntur eſſe conſideranda. Vnum quidem, ex parte eius, qui profert verba, cuius intentio requiritur ad ſacramentũ, vt infrà dicetur**. *Et ideo ſi intendat per huiuſmodi additionem, vel diminutionem alium ritum inducere, qui nõ ſit ab Eccleſia receptus, non videtur perfici ſacramentum, quia nõ videtur, quòd intẽdat facere id, quod facit Eccleſia. Aliud autẽ eſt conſiderandum ex parte ſignificationis verborum. Cùm enim verba operẽtur in ſacramentis, quãtum ad ſenſum, quem faciunt (vt ſuprà dictum eſt*) oportet conſiderare, vtrùm per talem mutationem tollatur debitus ſenſus verborum: quia ſic manifeſtum eſt, quòd tollitur veritas ſacramenti. Manifeſtum eſt autem, quòd ſi diminuatur aliquid eorum quæ ſunt de ſubſtantia formæ ſacramẽtalis, tollitur debitus ſenſus verborum: & ideo non perficitur ſacramẽtum. Vnde Didymus * dicit in lib. de Spiritu ſancto: Si quis ita baptizare conetur, vt vnũ de* prædictis nominibus prætermittat (ſcilicet Patris & Filij & Spiritus ſancti) ſine perfectione baptizabit. Si autẽ ſubtrahatur aliquid, quod non ſit de ſubſtantia formæ, talis diminutio non tollit debitum ſenſum verborum & per conſequens nec ſacramenti perfectionem. Sicut in forma Euchariſtiæ, quæ eſt: Hoc eſt enim corpus meum, ly enim, ſublatum, nõ tollit debitũ ſenſum verborum: & ideo non impedit perfectionem ſacramenti: quamuis poſſit contingere, quòd ille, qui prætermittit, peccet ex negligentia vel contemptu. Circa additionem etiam cõtingit aliquid apponi, quod eſt corruptiuum debiti ſenſus; putà ſi aliquis dicat: Ego te baptizo in nomine Patris maioris & filij minoris, ſicut Ariani baptizabant: & ideo talis additio tollit veritatem ſacramenti. Si verò ſit talis additio, quæ non auferat debitum ſenſum, non tollitur ſacramenti veritas, nec refert, vtrùm talis additio fiat in principio, medio, vel in fine: vt ſi aliquis dicat: Ego te baptizo in nomine Dei Patris omnipotentis & filij eius vnigeniti & Spiritus ſancti paracleti, erit verũ Baptiſma. Et ſimiliter, ſi quis dicat: Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, & beata Virgo te adiuuet, erit verũ Baptiſma. Fortè autẽ ſi diceret, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, & beatæ Virginis Mariæ, non eſſet Baptiſmus: quia dicitur 1. Cor. 1. Nũquid Paulus pro vobis crucifixus eſt? Aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Sed hoc verũ eſt, ſi ſic intelligatur in nomine beatæ Virginis baptizari, ſicut in nomine Trinitatis, quo Baptiſmus conſecratur: talis enim ſẽſus eſſet contrarius veræ fidei, & per cõſequens tolleret veritatem ſacramenti. Si verò ſic intelligatur, quod additur (& in nomine beatæ Virginis) non quaſi nomen beatæ Virginis aliquid operetur in Baptiſmo, ſed vt eius interceſſio proſit baptizato, ad conſeruandã gratiã baptiſmalem, nõ tollitur perfectio ſacramẽti.*

Quæſtio. 64. artic. 8.

Artic. præced. ad 1. & ad 3.

Lib. 2. de Spiritu S. paulo à princ.

Habetur hic liber in fine operum S. Hieron.

Ad primum ergo dicendũ, quòd ad verba ſacræ Scripturæ non licet aliquid apponere, quantum ad ſenſum, ſed quantum ad expoſitionem ſacræ Scripturæ, multa eis verba à doctoribus apponuntur. Non tamen licet etiã verba ſacræ Scripturæ apponere, ita quod dicantur eſſe de integritate ſacræ Scripturæ, quia hoc eſſet vitium falſitatis. Et ſimiliter ſi quis diceret aliquid eſſe de neceſſitate formæ, quod non eſt.

Ad ſecundum dicendum, quòd verba pertinent ad formam ſacramenti ratione ſenſus ſignificati. Et ideo quæcunque fiat additio vel ſubtractio verborũ, quæ nõ addat aliquid aut ſubtrahat debito ſenſui, non tollitur ſpecies ſacramenti.

Ad tertium dicendum, quòd ſi ſit tanta interruptio verborum, quòd intercipiatur intentio pronunciantis, tollitur ſenſus ſacramenti, & per conſequens veritas eius: non autẽ tollitur, quando eſt parua interruptio, quæ intentionem proferentis & intellectum verborum nõ aufert. Et idem eſt etiam dicendũ de tranſpoſitione verborum, quia ſi tollit ſenſum locutionis non perficitur ſacramentum, ſicut patet de negatione præpoſita vel poſtpoſita ſigno. Si autem ſit talis

A *tranſpoſitio quæ ſenſum locutionis non variet, non tollitur veritas ſacramenti: quia, ſecundũ quod Philoſophus * dicit, nomina, & verba tranſpoſita idem ſignificant.*

Li. 2. Periher. c. 1. parum ante fi. tom. 1.

Litera D. Thom. ſatis eſt perſpicua, de re autẽ dicemus diſputatione ſequenti. Solùm eſt aduertendum, in hac additione vel quacunque mutatione facta in verbis ſacramentalibus, duo poſſe conſiderari: primum quando ſit, vel non ſit contra ſubſtantiam ſacramenti. Secundum, quando licitè vel illicitè fiat, & vtrũque promiſcuè attigit D. Thom. hoc art. tamen, quia nobis in animo eſt, totam materiam moralem, ſeparatim & diſtinctè tradere, ideo hic ſolùm agemus de his quæ ſpectant ad ſubſtantiam ſacramentorum; de his verò, quæ ad mores pertinent, B infrà in diſputatione practica ſeu morali.

DISPVTATIO II.

De materia & forma ſacramentorum.

IN præcedẽti diſputatione, metaphyſica ratione tractauimus de eſſentia ſacramenti per genus & differentiam eius: in hac amplius eſt eadẽ eſſentia explicanda more phyſico, ſcilicet per materiam & formam, quæ doctrina propriè ſolum habet locum in ſacramentis nouæ legis: ſi quid autem ad cætera ſacramenta accommodari poterit, obiter etiam explicabimus.

SECTIO I.

C *Vtrùm oporteat ſacramenta conſtare rebus & verbis tanquam materia & forma.*

PRincipio dicendum eſt, hanc compoſitionem non eſſe de ratione ſacramenti, vt ſic. Probatur, quia non fuit inuenta in ſacramentis veteribus, quæ ſuprà oſtendimus fuiſſe propriè & vniuocè ſacramenta: quod præſertim de circumciſione nemo negare poteſt, atque idem eſt de ſacramento in lege naturæ inſtituto in remedium paruulorum. Conſtat autem ex Geneſ. 17. circumciſionis ritum in ſola actione inſtitutum fuiſſe ſine mentione alicuius verbi. Idem legimus de Agno paſchali Exod. 12. & de ordinatione ſacerdotis Leuit. 8. & licèt in ſacrificio pro peccato dicatur Leu. 4. *Et orabit pro eo ſacerdos*: tamen, D neq; conſtat illud fuiſſe ſacramentum, neque orationẽ illam fuiſſe ſub certa verborum forma proferendam, ſed ſolùm debuiſſe ſacerdotem ſuo arbitrio orare, vt offerenti peccata remitterentur; vnde in principio eiuſdem capitis, vbi fit mentio expiationis peccatorũ, nihil de aliquibus verbis proferendis dicitur: &, ſi aliqua verba interdum dicebantur, vel à ſacerdotibus, vel ab ipſis fidelibus, quibus ſacramenta dabantur, illa non erant de ſubſtantia ſacramenti, ſed ad diuinum cultum, vel commemorationem beneficiorum Dei pertinebant. vt D. Thom. hîc art. 6. ad 3. notauit. Ratio verò eſt, quam eodem loco ipſe indicauit, videlicet ſtatum veteris legis fuiſſe imperfectum, in quo fides & obſcurior & ma- E gis implicita erat: & ideo non oportuit ſacramẽta illius temporis habere tã expreſſam ſignificationem, ſicut nunc habẽt; atque adeò neceſſe nõ fuit, vt exterioribus rebus ſeu cæremoniis, verba adiungerentur, quæ ad expreſſiùs ſignificandum adhiberi ſolent. Generaliùs autem poſſumus rationem hanc explicare, ſcilicet quia de ratione ſacramenti, vt ſic, ſolùm eſt, vt ſit exterior cæremonia ſacra cum debita ſanctificatione & ſignificatione, hæc autem omnia poſſunt conſiſtere abſq; illa compoſitione ex rebus & verbis, ſeu materia & forma.

Verba non erant de ratione ſacramẽtorum veterũ.

D. Thom.

Dico ſecundò: Sacramenta nouæ legis omnia cõſtãt rebus & verbis, vel omnino propriè, vel ſecun-

Sacramenta nouæ legis

conſtant rebus & verbis.

dùm aliquam proportionem. Ita eſt explicanda ſententia D. Thom. hîc, quæ communis eſt doctorum in 4.d.1.& Alenſ.4.par.q.1.memb.4. & q.8.mẽb. 3. ar.1.2.& 3. Et explicatur primò inductione facta ex Scripturis: nam de Baptiſmo dicitur Matthæi vltim. *Baptizã es eos*, ecce rem, *in nomine Patris, &c.* ecce verba, quæ Paulus diſtinctè explicuit ad Epheſ. 5. *Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.* Vbi licèt Hieron. per verbum vitæ intelligat verbum doctrinæ, ſenſus tamen eſt tropologicus, vt ipſe fatetur: nam ad literam ſermo eſt de verbo conſecratorio ſacramenti, vt Chryſoſt. homil. 20. Theodor. & alij Græci, Ambroſ. Anſelm. D. Thom. & Latini exponunt. Præterea, in inſtitutione Euchariſtiæ legimus accepiſſe Chriſtum res aliquas, ſcilicet, *panem & vinum*, & dixiſſe verbũ, *Hoc eſt corpus meum. Hic eſt calix ſanguinis mei.* Itẽ de Extrema vnctione Iacob 5. *Vngentes eos oleo ſancto in nomine Domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum.* De cæteris verò, quamuis non ſint tam apertæ Scripturæ, tamen ex traditione Eccleſiæ conſtat, vt Concil. Floren. tandem explicuit. Ratio à priori poſita eſt in voluntate Chriſti ſic inſtituentis, congruentiæ verò, quas D. Thom. attulit, optimæ ſunt, ex quibus tertia maximè videtur literalis, quæ in hunc modum poteſt explicari; nam res externæ ſeu actiones ſenſibiles ſunt valde accommodatæ ad exteriorem cultũ diuinum, & ideo in omnibus ſacramentis tam veteribus, quã nouis adhibitæ ſunt; verba autem conferunt, vt ſignificatio ſit certior, & expreſſior, qualis eſſe debet in lege gratiæ propter huius ſtatus perfectionem: & ideo conueniens fuit, ſacramenta huius legis, ex rebus & verbis componi. Vel alia ratione poteſt hoc explicari ex alio fine ſacramentornm, quia eſt, per ſenſibilia manuducere hominem ad intelligibilia cognoſcenda; duo enim ſunt ſenſus, qui intellectui maximè deſeruiunt, viſus ſcilicet, & auditus, quibus duo modi acquirendi ſcientiam accommodantur, ſcilicet, per inuentionem, & diſciplinam; & ideo ad ſpiritualia intelligenda multum homini confert, repræſentatio aliqua ſenſibilis viſui obiecta, quæ fit rebus ſeu actione aliqua, vel vſu alicuius rei ſenſibilis: ſi autem huic repræſentationi adiungantur verba, perficitur doctrina, & repræſentatio, & iuuatur homo, vt partim quaſi per inuentionem, & collationem rei, quam videt, cum ea, quam non videt, partim per diſciplinam, quam verbis accipit, perfectiùs ſpiritualia concipiat, & intelligat. Cur autem in aſſertione addiderim, has res, & verba vel propriè, vel ſecundùm accommodationem inueniri in omnibus ſacramentis, ſtatim in reſponſione ad primam obiectionem explicabimus.

Hieronym. Chryſoſt. Theodor. Ambroſ. 1. Anſelm. D. Thom. Iacob. 5. Conc. Flor.

Res & verba inſtar materiæ & formæ concurrunt.

Dico tertiò hanc compoſitionem ſacramentorum ex rebus & verbis optimè accommodatam eſſe cõpoſitioni ex materia & forma. Hæc aſſertio ſatis probatur communi conſenſu Theologorum omniũ, cui Florent. Conc. maximam auctoritatem adhibuit; nam ex rebus & verbis vnum ſacramentum componitur, & non omnino per accidens, ſeu per aggregationem: ergo optimè intelligitur, vnum concurrere per modum materiæ & potentiæ, & alterum per modum actus & formæ. Quòd verò res, & verba hoc modo concurrant, rectè explicatur à D. Thom. quia ſola res, vel actio exterior de ſe eſt valde indifferens & imperfecta ad ſignificandum; & ideo cenſetur, concurrere per modum materiæ: vnde Aug. & Hug (vt ſuprà vidimus) vocatur elementum; verba autem cenſentur habere rationem formę, quia determinant ſignificationem, & quaſi conſtituunt, ac complent ſacramenta; iuxta illud Aug. tract. 80. in

Auguſt. Hugo. Verba rerum ſignificationem complent.

A Ioan. *Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentũ.*

Sed occurrit difficultas circa has duas aſſertiones, de ſacramentis Confeſſionis, & Matrimonij: nam illud perficitur ſolis verbis, quia tam confeſſio, quàm abſolutio verbis tantùm fit; hoc verò interdum fit ſolis verbis, quibus vtriuſque coniugis conſenſus explicatur, interdum ſine vllis verbis, nutibus videlicet, aut alijs ſignis. Ad hanc difficultatem quidam hæretici negarunt, hæc duo eſſe ſacramenta; exiſtimabant enim materiam ſacramenti debere eſſe rem ita materialem vt & contrectari manibus, & oculis percipi poſſit, quod ex ſuo cerebro ſine auctoritate vel ratione confingunt: quòd autẽ illa ſint propria, & veriſſima ſacramenta, ſuo loco oſtendemus. Aliter opinatus eſt Dur. in 4.d. q. 3. qui hoc argumento coactus, negat aſſertionem ſecundam eſſe vniuerſalem, aut veritatem habere in his duobus ſacramentis, & quod ad matrimonium attinet, idem opinatur Adrianus q. 2. de baptiſmo, ad finem. Sed immeritò deſerunt communem ſententiã, cùm cõmodè poſſit explicari, & accommodari; & res hæc magis in modo loquendi, quàm in re aliqua conſiſtat. Igitur in ſacramento confeſſionis certum eſt, requiri verba ex parte formæ in omni rigore, & proprietate vt ex Concil. Florent. colligitur, & in ſequenti tomo latiùs oſtendemus. Rurſus concurrunt in hoc ſacramento actus pœnitentis, quaſi materia, vt Concil Florent. & Trident. dixerunt, & hoc modo cum verbis concurrit res aliqua, quia nomine rei non intelligitur tantùm ſubſtantia ſenſibilis, ſed quælibet actio ſenſibilis, quæ verbis ſupponatur, vt D. Thom. dixit. Atq; hoc modo actus ſatisfactionis, & contritionis, ſunt materia huius ſacramenti, & ipſa etiam confeſſio, licèt verbis fieri poſſit, eſt materia, quia reſpectu abſolutionis, eſt quid imperfectum, inchoatum, & informe. In omni enim iudicio accuſatio eſt inchoatio quædam iudicij, ſententia verò iudicis eſt, quæ iudicium perficit. Sacramentum autem confeſſionis perficitur per modum cuiuſdam iudicij, in quo confeſſio peccatorum concurrit, vt accuſatio rei, abſolutio verò ſacerdotis, vt ſententia iudicis, & ita quod ad rem ſpectat hoc ſacramentum eſt ſacra quædam cæremonia, quæ conſtat partim ex actibus pœnitentis, tanquam materia, in quibus quaſi accidentarium eſt, quòd verba miſceantur; per ſe verò eſt quòd doloroſam accuſationem, & ſatisfactionem contineant, partim ex verbis ſacerdotis ſententiam proferentis. De matrimonio multa dicit Soto hoc loco quæ prætermitto, quia ſunt alterius conſiderationis. Illud ſolum aduerto, eam quidem ſatis impugnare aliorum ſententias, non tamen exactè exponere quomodo in hoc ſacramento reperiantur res, & verba, ſeu materia, & forma: dicit enim conſenſus expreſſos vtriuſq; coniugis ſibi inuicem eſſe materiam, & formã, non tamen declarat, qua ratione id fiat. Breuiter ergo dicendum eſt, externam cæremoniam huius ſacramenti eſſe contractum, qui inter coniuges perficitur; in omni autem huiuſmodi contractu duo interueniunt, ſcilicet traditio, & acceptatio illius rei, de qua eſt contractus, vt in præſenti eſt mutua traditio & acceptatio corporum; hæc autem duo, ſcilicet traditio, & acceptatio ita in contractu concurrunt, vt traditio ſupponatur acceptationi, & in illa inchoetur, per hanc verò conſummetur contractus, atq; hinc fit, vt conſenſus vtriuſque coniugis ſiue verbis, ſiue nutibus exprimatur, quatenus mutuam traditionem continent, habeant rationẽ materiæ, quatenus verò efficiunt mutuam acceptationẽ, habeãt rationẽ formæ, atq; hoc modo facilè explicatur in hoc ſacramento tertia aſſertio

Dubium. Durand. Adrianus. Soto.

ſertio poſita. Quòd verò ad ſecundā attinet, peculiare eſt huic ſacramento, vt neque in materia, neque in forma requirat verba in omni rigore, & proprietate ſumpta, quia Chriſtus Dominus nihil aliud voluit ad ſacramentum, vt ſenſibile ſignum exigere, quàm quod ad perficiendum humanum contractum eſſet neceſſarium: ad hoc autem quælibet ſigna ſufficiunt, quibus conſenſus contrahentium exprimitur, etiam ſi non ſint verba propriè. Tamen quia verba determinant, ac perficiunt ſignificationem, ideo illa ſigna, quibus exprimitur acceptatio mutua vtriuſque coniugis, dicuntur verba, vel propriè, vel proportione quadam, quia illis perficitur ſignificatio: & eadem ratione mutua traditio, quamuis verbis fiat, quia eſt quid informe, & quia tendit ad hunc effectum realem, ſeu moralem, qui eſt tranſlatio dominij corporis vtriuſque coniugis, ideo dicitur habere rationem materiæ ſeu rei, ex qua conficitur ſacramentum. Atque ita conſtat, cur in ſecunda aſſertione dixerim, in omnibus ſacramentis inueniri res, & verba, vel propriè, vel proportione quadam.

Obiectio. Secundò eſt difficultas præcipuè circa tertiam aſſertionem: nam in ſacramentis propria forma, eſt ſignificatio; nam in omni ſigno materia eſt res ad ſignificandum impoſita, forma verò ſignum conſtituens eſt ſignificatio; ergo præter hanc nulla alia eſt forma ſacramenti, ſed potiùs quidquid ſignificat, ſiue ſit res, ſiue verbum, eſt materia ſacramenti.

Reſponſio 1. Reſpondetur, hæc duo non pugnare inter ſe, quòd ſignificatio ſit vltima forma totius ſacramenti, quæ adæquatè ineſt toti compoſito ex rebus & verbis, & quod in eo compoſito, vna pars ad alteram comparetur, ſicut forma ad materiam, quod ſignificauit hîc Caietan. artic. 6. & exemplis rerum artificialium poteſt facilè explicari: domus enim vnum quid eſt, cuius vltima forma eſt totius domus figura; hæc autem forma ineſt compoſito ex multis materialibus partibus ita inter ſe diſpoſitis ac ordinatis, vt vna reſpectu alterius ſit veluti forma & materia: nam fundamentum, quod ſupponitur, eſt quid imperfectum, & quaſi materia, tectum verò quaſi forma. Ratio autem eſt, quia compoſitio materiæ & formæ non tribuitur his rebus propriè, ſed ſecundùm quandam habitudinem & accommodationem, & ideo iuxta varios reſpectus, & habitudines poteſt eadem res recipere has denominationes reſpectu diuerſorum.

Reſponſio 2. Deinde dici poteſt, materiam & formam ſacramentorum habere ſuas partiales ſignificationes, ratione quarum ad vnum integrum ſignum ſeu ſacramentum componendum conueniunt. Quo fit, vt licèt tota ſignificatio ſit veluti forma totius, tamen comparando ſignificationem elementi ad ſignificationem verbi, illa ſit, quaſi materia, hæc verò, vt forma, quia, vt ſuprà dicebam, ſignificatio elementi eſt magis indeterminata & imperfecta, determinatur autem, atque perficitur per ſignificationem formæ. Quod etiam explicari poteſt adducto exemplo ex rebus artificialibus: nam partes componentes domum per ſuas partiales figuras concurrunt ad totam figuram domus componendam, & vna ad alteram, tanquam materia ad formam comparatur.

Caiet. Neque obſtat, quod Caiet. hîc has partiales ſignificationes, in rebus, ac verbis ſacramentorum negare viſus eſt, quia nulla ratione id perſuadet, nec video, cur negandum ſit tā ablutionem, quàm verba, *Ego te baptizo*, ſignificare effectum Baptiſmi, ſcilicet ablutionem animæ, & eadem ratio eſt de cæteris ſacramentis: nam verba Euchariſtiæ ſignificant præſentiam Chriſti, ſpecies verò animæ nutritionem, &

A vnionem fidelium inter ſe, & cum Chriſto, & ſic de cæteris. Neque partialis hæc ſignificatio impedit ſignificationem totius, ſed potiùs vtraque concurrit ad componendam illam, imò (ſi propriè loquamur) non habent hæ partes eſſentiales propriam ſignificationem ſacramentalem, niſi in ordine ad totum, quod componunt: quo ſenſu dici poteſt ſacramentalis ſignificatio compoſita, quodammodo indiuiſibilis: quia ſi ſacramentum non ſit eſſentialiter perfectum, omnino perit ſacramentalis ſignificatio in toto & in partibus; hoc autem non obſtat quominus partes ipſæ in toto ſuas habeant ſignificationes partiales, vt videtur eſſe aperta ſententia D.Thom. hîc art. 6. *D.Thom.*

B

SECTIO II.

Vtrùm materia & forma ſacramentorum ſint partes componentes & conſtituentes ſacramentorum.

QVæſtionem hanc ſic in genere propoſitā pauci ex Theologis attigerunt, agētes verò de ſingulis ſacramentis nonnulla indicant, quæ videri poſſunt generali doctrinæ traditæ eſſe contraria, & ideo neceſſaria hoc loco viſa eſt. Sit ergo prima opinio quæ in vniuerſum negat, formam ſacramenti eſſe partem ſacramenti, ita ſentit tractans de Baptiſmo Soto d. 3. art. 1. vbi conſequenter dicit, Baptiſmum ſupponere pro ablutione, imò totam ſignificationem Baptiſmi in ablutione poſitam eſſe, atque idem docet agens de ſacramento pœnitentiæ, diſt. 14. art. 1. atque eadem eſt ratio de cæteris ſacramentis, quæ in vſu conſiſtunt, & de Euchariſtia eſt multo maior, quia materia eius eſt permanens, vnde diſt. 8. art. 1. de illo ſacramento tractans dicit, formam tantùm eſſe quoddam ſacramentale. Fundamentum eius præcipuum eſt, quia in artificialibus materia eſt tota ſubſtantia rei, & pro ea ſupponunt nomina huiuſmodi res ſignificantia. Omitto coniecturas alias, ex quibuſdam nominibus ſacramentorum deſumptas, quia nullam vim habent, & manifeſtam continent æquiuocationem, vt ſtatim dicam. *1. Opinio.* *Soto.*

Secunda ſententia eſt, materiam & formam ſacramentorum non ſemper eſſe partes ſacramenti, ſed interdum eſſe, interdum non eſſe, iuxta varias rationes, & ſignificationes ſacramentorum. Sacramentum enim illud eſt, in quo ineſt ſignificatio ſacramentalis: hæc autem interdum eſt in toto compoſito ex materia & forma, vt in Baptiſmo, Confirmatione, Extrema vnctione, in quibus materia & forma ſunt partes componentes ſacramentum. Interdum verò ſignificatio eſt in ſola forma, vt in abſolutione ſacerdotis & tunc illa eſt totum ſacramentum, materia verò ſolùm concurrit, vt quid prærequiſitum, è contrario autem aliquando eſt ſignificatio tota in materia, forma verò ſolùm ſe habet, vt efficiens reſpectu materiæ, & tunc non eſt pars ſacramenti, ſed ſola materia eſt totum ſacramentum; vt in Euchariſtia videre licet: tota hæc ſententia ſumpta eſt ex Scoto in 4. diſt. 3. q. 1. diſt. 8 q. 1. & 2 diſt. 14. q. 4. Fundamentum eſſe poteſt, quia ſacramentum eſt id, quod eſt impoſitum ad ſignificandum, non ſemper autem imponitur compoſitum totum ad ſignificandum, ſed interdum tota ſignificatio eſt in altera parte, vt in exemplis demonſtratum eſt. Confirmatur, quia Concil. Florent. ſolùm dixit ſacramenta tribus perfici, rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & perſona miniſtri conficientis ſacramentum debita intentione, quorum ſi aliquid deſit, non fit ſacramentum, ex quibus ſolùm habetur; hæc tria eſſe neceſſaria, non *3. Opinio.* *Scotus.* *Concil. Florent.*

non verò quòd materia & forma ſint partes, quemadmodum nec miniſter pars eſt ſacramenti.

Vera ſenten.

Dico tamen primò: Omnia ſacramenta, quæ conſiſtunt in vſu, conſtant rebus & verbis, ſeu materia & forma, tanquam ex partibus, quibus componuntur? hæc eſt ſentẽtia D. Thom hic art. 9. ad 2. & art. 7. vbi dicit, ſacramentum eſſe vnum ex materia & forma compoſitum, quo modo loquitur etiam infrà q. 86. art. 9. & eadem locutione vtuntur cõmuniter Theologi in 4. diſt. 1. Alenſ. 4. part. quæſt. 8 membr. 3. art. 1. & 2 Marſil. in 4. q. 1. art. 1. & Soto his articulis ſæpe vtitur eadem locutione, non tamen ſatis conſtanter, vt mihi quidem videtur. Quia ſi ſacramentũ eſt vnum compoſitum ex materia & forma, quomodo negari poteſt illas eſſe partes? Fauent etiã huic concluſioni illa verba Aug ſæpe citata; *Accedit verbum ad elementum & fit ſacramentum.* Doctrina etiã Concilij Florent. non parum fauet huic aſſertioni, quia ipſa nomina materiæ & formæ ſunt nomina partium componentium vnum totum: ergo, cùm Concilium dicat, res & verba concurrere vt materiã & formã, & de perſona miniſtri id non affirmet, ſatis ſignificat, illa concurrere per modum partium, miniſtrum verò extrinſecè per modum cauſæ efficientis. Hinc ſumitur prima ratio ſumpta ex analogia materiæ, & formæ, quæ ad hoc inuenta eſt in ſacramentis eíſque accõmodata, vt indicaretur quid ſit de ſubſtantia ſacramenti, quia per has voces ſignificãtur partes eſſentiales vel ſubſtantiales rei; ergo ex ipſis nominibus ſatis colligitur, res & verba quæ dicuntur materia & forma ſacramenti eſſe partes ſacramenti Secunda, quia in his ſacramentis, nec ſola materia, nec ſola forma ſignificat, ſed vtraque; ergo ex vtraque componitur ſacramentum. Antecedens patet inductione: nam in Baptiſmo, & in omnibus ſimilibus Scotus id admittit: contra Sotũ verò probatur, quia ablutio ſignificationem ſacramentalem habet, vt ipſe concedit, verba autem non ſolùm ſignificant, verùm etiam expreſſius & perfectius ſignificant quam ablutio: nam ad hoc addita ſunt, vt determinent, & perficiant ſignificationem, vt D. Thom. hic expreſsè docuit, & ex natura & modo ſignificandi ipſorum verborum ſatis conſtare poteſt. Item in pœnitentia per formam ſignificatur remiſſio peccatorum, quæ eſt ſignificatio ſacramentalis. Idem apertè conſtat de forma Extremæ vnctionis, *Dimittat tibi Deus, &c.* & de forma confirmationis præſertim in illis verbis. *Et confirmo te Chriſmate ſalutis:* & de forma Ordinis, *Accipe poteſtatem, &c.* de forma etiam Euchariſtię per ſe notum eſt ſignificare ſacramentalem effectum: in Matrimonio item, non eſt vlla ratio cur traditio potius, quàm acceptatio ſignificet coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, ſeu ſpirituale vinculum charitatis, quandoquidem matrimonij vinculũ non magis traditione, quàm acceptatione perficitur. Cur ergo in ſolo Baptiſmo negantur verba formæ, *Ego te baptizo*, ſignificare ſacramentaliter internã animi ablutionem? id certè, nec ratione vlla probabili, neque alicuius Theologi auctoritate nititur. Atque ſimilis ratio fieri poteſt contra Scotum de materia ſacramenti pœnitentiæ: nam in omnibus aliis ſacramentis materia habet ſignificationem ſacramentalem, vt patet de ablutione, vnctione chriſmatis vel olei, tradicione calicis, aut libri, & c. traditionis mutuæ corporis in matrimonio; cur ergo id negabitur in confeſſione, quæ non minorem proportionem habet ad ſignificandã expulſionem peccati ab anima, quàm cæteræ materiæ ad explicandos ſuos effectus, nec minus eſt de ſubſtantia talis ſacramenti ex Chriſti Domini inſtitutione; ergo non minus habet ſignificationem ſacramentalem, quã reliquæ materiæ. Confirmatur tota hæc ratio, quia ſacramenta efficiunt, quod ſignificant, ſed non ſolum efficiunt per formã, ſed etiam per materiam, de aqua enim Baptiſmi ait Auguſt. *Corpus tangit & cor abluit*, & eadem eſt ratio de cæteris & ſpecialiter de ſacramento pœnitentiæ, & generaliter de omnibus id docet D. Thom. infra q. 8 .art. 6. vbi latius tractandũ eſt. Neque e contrario efficiunt per ſolam materiam, ſed etiam per formam: nam de Baptiſmo ait Auguſt. aquã habere vim abluendi animam ratione adiuncti verbi, multo ergo magis ipſum verbum habebit hanc vim: quæ ratio eodem modo procedit in confirmatione & extrema vnctione de Euchariſtia verò & abſolutione pœnitentiæ nemo dubitat, neque etiam eſt vlla ratio dubitandi de forma ordinis; quæ magis profertur per modum traditionis, ſeu imperij & in matrimonio eſt res clara propter rationem ſuprà factam: ergo ſicut omnes materiæ horum ſacramentorum habent efficientiam ſacramentalem, ita etiam ſignificationem: ergo componunt intrinſecè ſacramenta tanquam partes ſubſtantiales eorum. Vnde adiungi poteſt tertia ratio contra Scotum retorquendo argumentum eius: nam in re arte facta omnia illa, quæ componunt totum, in quo ineſt forma & figura artificij, ſunt partes componentes ipſum artificium, vt in exemplo domus ſuprà poſito, tectum fundamentum, & reliqua, ſunt partes cõponentes domum, quia ex omnibus conſurgit vna figura domus, quamuis vna pars reſpectu alterius dicatur habere rationem formæ, vel materiæ: ergo ſimiliter in ſacramento res & verba, quæ inter ſe comparantur vt materia & forma, erunt partes intrinſece componentes ipsũ ſacramentum: quia ex illis componitur integrum ſignum ſenſibile in quo eſt tota ſignificatio ſacramenti: vnde illæ duæ partes, licèt inter ſe comparentur vt materia & forma: tamen in ordine ad ſignificationem materialiter ſe habent, vt ſupra dictum eſt. Vnde infero falſum eſſe quod Soto ait, ſacramentum ſupponere pro ſola materia, verbi gratia, Baptiſmum pro ablutione, maléque applicare regulam dialecticam, artificialia nomina ſupponere pro re materiali vt ſubeſt tali figuræ vel formæ, quia ſicut in re arte facta ſupponunt pro tota materia, quæ ſubeſt formæ totius & non pro vna parte materiæ, vt ſubſtat alteri: domus enim non ſupponit pro fundamento vt ſubeſt parieti, vel tecto, ſed pro his omnibus, vt ex eis reſultat vna figura: ita ſignum ad placitũ ſupponit pro tota & adæquata materia ſignificationis, quæ impoſita eſt ad ſignificandum, & non pro aliqua parte eius, quæ ad alteram vt materia ad formam comparatur: quia in huiuſmodi ſigno veluti vltima forma eſt ſignificatio, & reliqua omnia ſunt veluti ſubſtantia, ſeu ſuppoſitum talis formæ: ſic igitur ſacramentum, quod in vſu conſiſtit (de hoc enim agimus) non ſupponit pro ſola materia, aut pro ſola forma, ſed pro compoſito ex vtraque, quod eſt quaſi ſubiectum adæquatum, talis ſignificationis. Neque obſtat argumentum, quod Soto ſumit ex nominibus ſacramentorum, quia ſcilicet Baptiſmus ſolùm ſignificat ablutionem, & Chriſma, vnctionem, & ſic de aliis: non enim in his nominibus attendendum eſt, vnde ſumpta ſunt, ſed ad quid ſignificandum impoſita ſunt. Interdũ verò ſumitur à materia proxima, vt vnctio, interdum verò à materia remota vt Chriſma, interdum à ritu aliquo, vt manus impoſitio, interdum à forma: aliquando enim ſacramentum pœnitentiæ vocari ſolet abſolutio, tamen ſimpliciter imponuntur ad ſignificandum totum ſacramentum, & hoc modo non ſignificant ſolam

Auguſt.

Nec ſola materia, nec ſola forma ſacramenti ſignificat.

Sacramenta non ſolùm per formam, ſed etiam per materiam efficiunt.

Auguſt D. Thom.

Sacramentum non ſupponit pro materia ſolam.

ſolam materiam, ſed totum compoſitum, pro quo etiam ſupponunt.

Dubium.

Sed ſupereſt difficultas, quia, ſi hæc materia & forma ſunt partes ſacramenti, ergo debent ſimul eſſe, & vniri, vt vnum ſacramentum componant, hæc enim ſunt de ratione materiæ & formæ, quæ ſunt partes vnius compoſiti: ſed neutrum horum reperitur in hac materia & forma: nã, cùm ſint res ſucceſſiuæ ſæpe fit, vt quando ſit forma iam non ſit materia, & è conuerſo: qui enim heri confeſſus eſt, hodie aliquando abſoluitur; & ſic de cæteris: nulla etiam vnio inter has partes fit, nam & ſunt tres diuerſarũ rationum, quæ nullam realem vnionem admittunt, & ſæpe diſtant, & tempore, & loco. Reſpõdetur cùm ratio materiæ & formæ non omnino proprie, ſed ſecundùm quandam accommodationem his partibus ſacramenti tribuatur, non oportere, vt conditiones materiæ & formæ cum omni proprietate, & rigore, eis conueniant, neceſſarium tamen eſſe, vt ſecũdùm aliquam analogiam vel proportionem illas participent. Oportet ergo, vt aliquo modo ſint ſimul, & vt aliquo modo coniungantur, vt argumentum factũ probat: quia, niſi aliquo modo coniungerentur, non facerent aliquo modo vnum, propter quod dixit Auguſt. *Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum*: nam verbum illud *accedendi*, cõiunctionem aliquam ſignificat: ſi autem non eſſent ſimul, non poſſent coniungi, & ideo ipſæ formæ ſacramentorum ſæpe requirunt hanc coniunctionem vel propinquitatem; nam cùm miniſter dicit, *Ego te baptizo*, illa verba requirunt, vt actio baptizandi tunc ſimul fiat: nam ſi antea facta eſſet, nõ ſatis eſſet ad veritatem formę indicantis materiam de præſenti. Confirmatur primò, quia materia ſacramenti, vt dictum eſt, determinatur per formam: ergo neceſſe eſt, vt cum illa coniungatur, & aliquo modo ſimul cum illa ſit; nam ſi eſſent omnino diſiunctæ, & quaſi diſparatæ, non poſſet vna in alterã cadere, & eam determinare. Tandem in ipſamet forma ſacramenti, quæ pluribus dictionibus ſeu partibus cõſtat, & in vniuerſum in omni oratione neceſſe eſt, vt partes eius vel ſimul, vel cum debita propinquitate & coniunctione proferantur: aliàs neque vnam orationem, neque vnum ſignum componerent; ergo ſimiliter in toto ſacramento, vt materia & forma componant vnum ſignum vnam integram ſignificationem habens, neceſſe eſt, vt ſimultatem aliquam, & coniunctionem habeant. Quæ ſimultas, & coniunctio exemplo declarari poteſt: nam ſicut oratio eſt quædam res ſucceſſiua, cuius partes per debitam quandam propinquitatem, & certum ordinem coniunguntur, neque aliud genus vnionis inter illas exquirere oportet; ita ſacramentum de quo agimus, eſt res, quæ ſucceſſiuè perficitur, inter cuius partes tantùm eſt neceſſaria debita propinquitas & ſubordinatio, vt per modum materiæ, & formæ vnum ſacramentum componant.

Inter materiã & formã ſacramentalem, quæ propinquitas requiratur.

Sed quæres, quanta debeat eſſe hęc propinquitas: Quidam dicunt, neceſſarium eſſe, vt antequam finiatur tota materialis actio, verbi gratia, ablutio, perficiatur tota forma. Ita ſentit gloſ. in cap. detrahet. 1. q. 1. Sed eſt falſa, & improbabilis ſententia: nam in primis id affirmãt ſine vllo fundamento, quia neque ad veritatem formæ vel materiæ id neceſſarium eſt, neque ad cõpoſitionem totius, quia in rebus artificialibus, præſertim ſucceſſiuis non eſt neceſſaria, tam ſcrupuloſa propinquitas ſeu coniunctio. Item, cur magis neceſſarium eſt, vt forma ante materiam, quàm materia ante formam perficiatur? nulla certè aſſignari poteſt ratio; requirere autem, vt ambæ finiantur in eodem inſtanti, eſt præter humanam fa-

Ca. detrahet. 1. q. 1.

A cultatem, vnde eſt reuocare in dubium omnium ſacramentorum veritatem. Dicetur fortaſſe, eſſe neceſſarium ad veritatẽ formæ de præſenti: quod cùm ipſa abſoluitur adhuc exerceatur actio, quæ eſt materia ſacramenti, vt verbi gratia, ablutio, quia eam indicat forma tanquam præſentem. Sed in primis hæc ratio ad ſummum habet locum in vno vel altero ſacramento. Deinde etiam in illis ſacramentis, in quibus forma ita indicat actionem materialem, non requiritur ad veritatem forma tam phyſica & indiuiſibilis præſentia ſeu concomitantia: quia per illa verba in communi modo loquendi ſolum ſignificatur actio, quæ hîc & nunc moraliter exercetur: ſiue in rigore actio coexiſtat verbis, ſiue paulo pòſt exercenda ſit vel parum antea præceſſerit.

Non requiritur phyſica & indiuiſibilis concomitantia.

B Hinc refellitur aliorum opinio, qui dicunt oportere, vt, antequam actio, quæ eſt materia omnino abſoluatur, inchoetur forma, & è conuerſo, vt, antequam abſoluatur forma, inchoetur materia, ita vt in aliqua ſui parte concurrant, & coexiſtant, quæcunque illa ſit. Pro qua ſententia citatur Richard. in 4. d. 3. art. 4. q. 2. vbi dicit quidem hoc ſufficere, non tamen dicit eſſe neceſſarium; eam verò ſententiam indicat Scotus tractans de Baptiſmo diſt. 6. q. 3. clariùs & prolixiùs Caiet. tom. 1. opuſc. tract. 26. Cuius fundamentum eſt illud ſuprà tactum, quoniam ad veritatem formæ requiritur hæc præſentia, ſeu coniunctio cum materia: nam cùm ego profero hæc verba, C *Ego te baptizo*, ſi tunc actu non exerceo illum actum ſaltem ſecundùm aliquam partem eius, non erit vera enunciatio. Contra hanc verò ſententiam procedunt omnia argumenta facta contra præcedentem, & præſertim illud morale, quod ſine cauſa inijcit magnum ſcrupulum circa veritatem, & certitudinem ſacramentorum: actiones enim morales habent illum ſenſum; nec expediebat, vt ſpeciali intentione Chriſti inſtituentis hoc exigeretur. Vnde rectè obiicit Soto quia cùm baptizanda eſt magna multitudo, vt verbi gratia, cùm Apoſtoli vno die tria millia hominum baptizabant, non tam metaphyſicè attendebant, vt pars materiæ coexiſteret parti formæ, ſed moraliter vtrumque faciebant. Præterea: in ſacramento confeſſionis non poteſt habere locum il- D la opinio: nam aliquo tempore poſt abſolutam confeſſionem datur abſolutio, nec neceſſe eſt, vt tunc exerceatur aliquis dolor, vel actus pœnitentis: nam ſi confeſſio fuit doloroſa, etiamſi tunc ſit omnino diſtractus vel phreneticus, perficitur ſacramentum, ſatisfactio verò poſtea futura, & magis diſtat, & non eſt eſſentialis, & fieri poteſt, vt nunquam ſequatur. Dicendum eſt ergo, inter hanc materiam & formam requiri eam propinquitatem moralem, quæ iuxta verborum formæ ſignificationem, & iuxta qualitatem actionis per quam fit ſacramentum, ſufficiat, tum ad veritatem formæ, tum etiam, vt moraliter cenſeatur cadere ſuper talem materiam, & cum illa coniungi ad vnum ſignum conſtituendum. Ita E ſentit Richar. ſuprà & latiùs Soto d. 3. art. 8. Nec poteſt certior regula tradi, quia non poteſt metaphyſicè deſignari, quanta debeat eſſe hæc propinquitas: eſt ergo moraliter penſanda, & obſeruandum ne fiat magna interpolatio, & vt ex modo, quo fit actio, & quo proferuntur verba, iuxta communem & humanum modum concipiendi intelligatur vnum alteri applicari, atque vnum ab altero determinari. Vnde fit, pro diuerſitate ſacramentorum diuerſam etiam requiri propinquitatem materiæ cum forma: nam quando materia eſt actio ipſius miniſtri & hæc indicatur per pronomen demonſtratiuum, aut per verbum indicatiui modi, tunc maior requiritur,

Richar. in 4.

Scot. Caiet.

Auguſt.

Propinquitas moralis ſufficit.

Maior, minorue propinquitas pro diuerſitate Sacramentorum poſtulatur.

tur propinquitas, vt in Baptiſmo, Confirmatione, & Extrema vnctione; ac fere idem eſt in ſacramento Ordinis, vbi per formam ſignificatur traditio poteſtatis, quam etiam ſignificat traditio libri, & calicis, &c. ideo neceſſe etiam eſt, vt illa duo moraliter ſimul fiant; in ſacramento etiam matrimonij tanta propinquitas requiritur inter mutuam traditionem, & acceptationem, quanta eſt ad humanum contractum neceſſaria: at verò in ſacramento Pœnitentiæ, quia materia eius nullo modo eſt actio miniſtri, ſed ipſius pœnitentis: & quia illud ſacramentum perficitur per modum iudicij, tota materia, quæ fit per modum accuſationis ſupponitur ante ſententiæ prolationem, in qua forma conſiſtit: & ideo, in eo ſacramento ſufficit ea ſimultas, quæ moraliter ſatis ſit, vt idem iudicium peragi, & per ſententiã conſummari intelligatur.

Quæ hactenus diximus, vt in aſſertione explicui, ſolùm habent locum in ſex ſacramentis, quæ in vſu conſiſtunt. nam cùm in modo quo fiunt, exiſtunt, & componuntur, conueniant, poteſt generalis doctrina de omnibus tradi: at verò de ſacramento Euchariſtiæ eſt ſpecialis difficultas propter proprium & ſpecialem modum exiſtendi, ſignificandi, & efficiendi, quem habet; nam forma eius in verbis conſiſtit, quæ tranſeunt, ſicut in aliis ſacramentis, materia autem eius proxima non eſt aliqua actio vel vſus tranſiens, ſed res permanens. Vnde fit, vt ſimpliciter durett ſacramentum & permaneat, poſtquam factum eſt, etiam ſi forma tranſeat; deinde in hoc ſacramento forma ſolùm ſignificat præſentiam corporis, vel ſanguinis Chriſti; materia verò ſignificat vnionem fidelium cum Chriſto, & inter ſe. Rurſus forma eſt, quæ efficit ipſum ſacramentum per actionem phyſicam & realem, qua panis conſecratur, & non efficit gratiam in anima; materia verò explicata ad vſum efficit gratiam in ſuſcipiente. Ex quo etiam fit vt hoc myſterium ſit ſacrificium, ſeu ſacrificatio in ipſa effectione ſacramenti; ſit autem ſacramentum id, quod permanet factum per ſacrificationem, propter quæ omnia ſpecialem difficultatem habet, quomodo materia & forma in hoc myſterio concurrant ad vnum ſacramentum componendum. De qua re in hoc eodem tomo ex profeſſo diſputandum eſt, & ideo non oportet conciſè, & ſine ſufficiẽti examinatione aliquid definire, præſenti enim loco ſatis eſt dicere, vt hoc ſacramentum conficiatur, neceſſarium eſſe, vt materia præſens adſit, quando profertur forma, cuius virtute conſecrata manet, & quodammodo per illam informata.

Specialis eſt difficultas in ſacramento Euchariſtiæ.

SECTIO III.

Vtrùm materia & forma ſacramenti ſint certæ ac definitæ ex diuina inſtitutione.

Varij errores.

IN hac re varij fuerunt errores ſpeciales circa proprias materias & formas ſingulorum ſacramentorũ; de quibus ſuo loco dicendũ eſt: nunc tantùm duo ad præſentem locum videntur pertinere. Primus eſt eorum qui ſolis verbis certis putabant confici ſacramenta, de actionibus verò ſeu materiis nihil curabant. Ita ſenſerunt Paulitiani, vt refert Euthymius in ſecunda parte Panopliæ, tit. 21. Secundus error eſt hæreticorum huius temporis, qui negant requiri in ſacramentis definita verba, quæ conſecratoria vocamus, ſed tantùm verbum doctrinæ, ſeu concionatorium, quia hoc ſolum neceſſarium eſt ad excitandum fidem, & in memoriam reuocandum id, quod Chriſtus in ſacramentis operatus eſt: ad hanc autem doctrinam proponendam non ſunt neceſſaria definita verba, variis enim modis, ac verbis

Euthymius.

A fieri poteſt: ergo præſcripta verba requirere ad hominũ ſanctificationẽ, ſuperſtitioſum eſt (inquiunt) & veluti quædam magiæ ſpecies.

Materia, & forma in ſacramentis definitã.

Dico primò, materias & formas ſacramentorum determinatas eſſe ex Chriſti Domini inſtitutione, & eo modo, quo definitæ ſunt, eſſe neceſſarias ad ſacramenta conficienda. In hac aſſertione comprehendimus vtrumque ſenſum explicatum in commentario art. 5. & in vtroque eſt communis Theologorum, & abſolutè loquẽdo eſt de fide, quia res in hac aſſertione intenta ex Scriptura ſufficienter colligitur, adiuncta Eccleſiæ & Sanctorum expoſitione, & traditione. Primùm de Baptiſmo dixit Chriſtus Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua.* Vbi materiam remotam deſignat, proximam verò materiam ſimul cum B forma ponit Matth. vltimo, *Baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.* Similiter de Euchariſtia determinata materia ponitur Matth. 26. *Accepit Ieſus panem*, determinata autẽ forma in illis verbis, *Hoc eſt corpus meum.* Similiter in illis verbis Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata*, in primo indicatur forma, & in ſecundo materia Pœnitentiæ, de Extrema vnctione colligitur Iacobi 5. Et idem eſt iudicium de cæteris ſacramentis, quamuis non ſint ita in Scriptura explicata. Vt enim ait Dionyſ. cap. 1. de Eccleſiaſt. Hierarch. *Primi ſacerdotalis muneris duces viſibilibus ſignis cœleſtia ſacramenta texuerunt, & partim ſcriptis, partim non ſcriptis inſtitutionibus nobis tradiderunt.* Atque in hunc modum explicat ipſe determinatum C ritum conficiendi ea ſacramenta de quibus in ſequentibus capitulis ſcribit. Hinc etiam Auguſt. lib. de Vnic. bap. cap. 8. dicit, ſacramenta Chriſti debere ritu euãgelico celebrari: & lib. 3 de bap. cap. 15. dicit, Baptiſmum celebrari debere verbis euangelicis, & vbicunque tractat illã quæſtionem, an ab hæreticis vera fiant ſacramenta, eam tradit generalẽ regulam, ſi in eis conficiendis ritum à Chriſto traditum obſeruant vera tradere ſacramenta, & non aliàs. *Non enim* (inquit epiſtola 23.) *propterea non regenerant quia non ab illis hac intentione offeruntur, celebrantur enim ab eis neceſſaria miniſteria*, ſimilia habet lib. 7. de bap. cap. 47. & 53. lib. de vnitate Eccleſ. capite 19 & Baſil lib. de Spiritu ſancto, cap. 10. vbi, *Perinde* (dicit eſſe) *ſi quis expers Baptiſmati decedat, & ſi in vno quopiã quæ à* D *Chriſto tradita ſunt deficiẽs Baptiſmũ accipiat*; atque idẽ ſignificat in c. 15. Ter. lib. de bap. c. 1. *Homo* (inquit) *in qua demiſſus, & inter pauca verba intinctus, & c. 13. lex tingendi poſita eſt, & forma præſcripta.* Vnde Vigil. Pap. Epiſtola prima decret. capite ſecundo dicit, defectum vnius particulæ copulatiuæ in forma Baptiſmi, multum derogare veritati ſacramenti. & capite ſexto, ex eadem cauſa dicit proiiciendum eſſe ab Eccleſia eũ, qui in forma Baptiſmi ritum à Chriſto inſtitutum non ſeruat, & plura ſtatim referemus in concluſione ſecunda. Ratio verò tacta eſt à D. Thom. in art. 4. nã hæc ſacramenta ſunt ſigna gratiæ, quam conferunt, ſed hoc non habent niſi ex inſtitutione diuina: ergo E vt hanc virtutem habeant, neceſſe eſt, vt in eis conficiendis diuina inſtitutio ſeruetur: ergo oportet, vt ex illis rebus, & verbis conſtent, quæ Deus decreuit. Quæ ratio ſatis declarata eſt in commentario art. 5. vbi etiam diximus, potuiſſe Deum inſtituere ſacramenta, non determinando certam materiam in ſpecie, vel in aliquo determinato vſu, ſed liberam hominibus dando facultatem, vt quibus rebus vellent vterentur ad ſacramenta conficienda, ſicut de ſacramento legis naturæ poſtea dicemus, in lege autem gratiæ certum eſt, non ita feciſſe, vt oſtendimus, cuius inſtitutionis congruentias nonnullas collegimus ex D. Thom. in eodem art 5. Quibus addere poſſu

Dionyſ.

Auguſt.

Baſil.

Epi. 1. Decr.

poſſumus, pertinuiſſe ad perfectionem ſacramentorum nouæ legis, vt à Chriſto eſſent determinata, ſicut in veteri lege Deus ipſe ſacramentorum, cæremonias definiuit, tum quia hoc confert ad maiorem claritatem, & proportionem neceſſariam in ſignificatione ſacramenti, tum etiam quia, cùm hæc ſacramenta futura eſſent inſtrumenta gratiæ, debuerunt ab ipſo authore gratię definiri: tum præterea, quia ad maiorem Eccleſiæ vnitatem & confeſſionem neceſſarium fuit, vt in ſacramentis, & ſacrificio, in quibus conſiſtit eſſentialis ritus exterior colendi Deum, tota Eccleſia conſpiraret & conueniret: ſicut oportuit vt eſſet vnum Baptiſma, quod eſt ianua Eccleſię ad vnitatem commendandam, non poſſet autem hæc vnitas ſeruari in vniuerſa Eccleſia, niſi eſſent à Chriſto determinatæ materia & forma ſacramentorum. Denique hoc maiorem reuerentiam conciliat ipſis ſacramentis, quando intelligemus ritu ab ipſo Chriſto tradito & verbis eiuſdem Chriſti confici.

Materia in ſacramẽtis modò determinata in ſpecie, modò in genere tantùm.

Quæres, an hæc determinatio materiæ & formæ ſit æqualis ſeu eiuſdem rationis in omnibus ſacramentis. Reſpondetur non eſſe id neceſſarium, in quibuſdam enim certum eſt, materiam eſſe determinatam in quadam ſpecie vltima, vt eſt aqua in Baptiſmo, & oleũ in Extrema vnctione, in aliis verò ſufficit vnitas generica, vt verbi gratia, confeſſio doloroſa eſt materia ſacramenti pœnitentiæ, ſiue ſit doloroſa per attritionem, ſiue per contritionem, quæ ſpecie differũt, & ſiue ſit de peccato veniali vel morali, & ſiue verbo ſiue nutibus explicetur; in aliis verò materiis dubia res eſt, an materia ſit vnius ſpeciei phyſicæ vel vnius generis, vt panis & vinum in Euchariſtia, & balſamũ in Confirmatione. Atque idem reperire poſſumus in formis, quamuis in his maior vnitas & determinatio reperiatur: nam in ſacramentis excepto Matrimonio, requiruntur propria verba certa ac præſcripta in ſenſu & ſignificatione, non in idiomate, vt poſtea dicemus: in Matrimonio verò ſufficit quodlibet ſignum conſenſum ſufficienter ſignificans, ſiue ſit proprium verbum, ſiue non, vt ſuprà dixi: quia Chriſtus noluit magis determinare materiam & formam huius ſacramenti, quàm ad rationem contractus eſſet neceſſarium, quia illud ſatis erat ad ſignificationem huius ſacramenti. Quapropter non dixi requiri in ſacramentis determinatam formam & materiam in ſpecie, vel in genere, ſed iuxta Chriſti inſtitutionem: in omnibus autem his materiis & formis reperiemus quandam determinationem in ordine ad particularem aliquem finem, vel vſum humanum, vt eſt in Matrimonio coniugale vinculum: nam ſignum ſufficiens ad faciendum hoc vinculũ, ſufficit ad ſacramentũ, & in Euchariſtia panis & vinum quæ ſimpliciter talia cenſentur in ordine ad humanum vſum, ſunt ſufficiens materia ſacramenti, & ſic de aliis, de quibus diſtinctiùs agemus de ſingulis ſacramentis diſputantes, vbi etiam occurremus difficultatibus, quæ hîc obiici poterant de aliquibus mutationibus, quæ in materiis & formis ſacramentorum facta ſunt in Eccleſia: oſtendimus enim omnes fuiſſe accidentales, & non ſubſtantiales.

Mutationes ab Eccleſia factæ in ſacramentorum formis vel materiis accidentales.

Sacramenta vetera certis ritibus determinata.

Ex hac verò concluſione, & ratione eius colligitur primò, idem proportione ſeruata dicendum eſſe de ſacramentis veteris legis: nam, licet illa non conſtiterint materia & forma, ſeu verbis & rebus, tamẽ ex diuina inſtitutione habuerunt certum & determinatum ritum, & ideo de eorum neceſſitate erat, vt fierent in eis rebus, vel actionibus quas Deus inſtituerat.

Secundò ſequitur, in ſacramentis nouæ legis non

Verbum concionatorium non eſt ſimpliciter neceſſarium in ſacramento.

A eſſe ſimpliciter neceſſarium verbum concionatorium, vt hæretici dicunt, ſed conſecrationem, vt patet ex dictis, & ex eiſdẽ ferè locis Scripturæ & Sanctorum. Chriſtus enim, quando Euchariſtiam confecit, non eſt vſus verbo concionatorio ad docendũ, ſed verbo apto ad conſecrandum panem & calicem eo modo, quo ad varietatem talium verborum fuit, neceſſariũ. Vnde Paul. 1. ad Corint. 10. *Calix* (inquit) *cui benedicimus*, id eſt, quem verbis conſecramus, benedictio enim verbi fit. Præterea Matth. vlt. priùs dixit Chriſtus Apoſtolis, *Euntes docete omnes gentes.* Et poſtea ſubdit, *Baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti*, & poſtea, *Docentes eos ſeruare omnia, &c.* illud ergo verbum, *In nomine Patris*, non B ſignificat verbũ doctrinæ, quia iam hoc præmiſerat, ſicut Catechiſmus, ſolet præcedere Baptiſmum, vt bene Hieron. notauit: & ideo ſimpliciter dixit Chriſtus, *Docentes eos*, ſcilicet non tantũ myſterium Trinitatis, ſed fidẽ abſolutè, poſtea verò ſpecialiter exprimi myſterium Trinitatis, tanquam neceſſariò explicandum in forma Baptiſmi, quod etiam indicat illa particula, *in nomine*, id eſt, in inuocatione, iuxta illud 1. ad Corint. 1. *Nunquid in nomine Pauli Baptizati eſtis?* hoc eſt, numquid ſuper vos inuocatũ eſt nomen Pauli quando baptizati eſtis: ſic enim intelligunt Patres omnes, quos infrà agentes de Baptiſmo latiùs referemus: nunc ſatis erit vnũ vel alterum commemorare præter citatos in prima aſſertione. C Cypr. ſer de baptiſ. Chriſt. *Verborum* (inquit) *ſolennitas & ſacri inuocatio nominis, & ſigna Apoſtolicis inſtitutionibus, & ſacerdotum miniſteriis attributa, viſibile efficiunt ſacramentum.* Auguſt. Epiſt. 118. hoc ſenſu dicit, cõſecrari Baptiſmum in nomine Trinitatis: & 19. contra Fauſtum, cap. 16. dicit, *Niſi illæ ſyllabæ celeriter ſonantes & tranſeuntes dicantur, non conſecratur*, & lib. 20. c. 13. *noſter calix & panis certa conſecratione myſticus fit nobis*, & lib 3. de baptiſmo, cap. 10 & ſequentibus idem latè docet. Ac denique hunc ſenſum habent illa eius verba, tract. 80. in Ioann. *Accedit verbum ad elementum & fit ſacramentum*, quem locum prauè interpretantur hæretici, quia re vera ſubobſcurus eſt: nam ſi antecedentia & conſequentia conſiderentur, interdum de verbo doctrinæ, interdum de ſacramentali D loqui videtur; numquam tamen dicit, verbum concionatorium eſſe de ratione ſacramenti, ſed tantùm verbum aliquod noſtram ſanctificationem efficiens: vnde videtur generatim loqui de verbo, quo ſanctificamur. Tandem veritas hæc ſatis definita eſt in Concil. Florent. vbi præſcripta verba docet eſſe neceſſaria ad conſecranda ſacramenta, idémque colligitur ex Concil. Trident. ſeſſio. 7. can. 13. de ſacramentis in genere. & can. 3. de Baptiſmo. & ex cap. ad abolendam, de hæreticis, vbi generaliter damnantur, qui aliter de ſacramẽtis ſentiunt quàm Eccleſia Romana docet. Ratione poſſumus in hunc modum argumentari contra hæreticos: nam vel ipſi E exiſtimant, verbum concionatorium eſſe neceſſarium ad conficienda ſacramenta, vel non: ſi negant eſſe neceſſarium, ſequitur ex eorum ſententia nullum verbum eſſe neceſſarium in ſacramentis, quia omnino reiiciunt verbum conſecratorium, tanquam ſuperſtitioſum, & nullius efficaciæ ad ſacramenta conficienda; conſequens autem eſſe contra fidem, ſuprà oſtenſum eſt. Si verò aſſerant, verbum concionatorium eſſe neceſſarium ad veritatem ſacramentorum, in primis oportet, vt oſtendant, vbi Chriſtus hoc inſtituerit, aut præceperit, nobis enim traditum non eſt, neque etiam in Scriptura id legimus, ſed potiùs in ea contrarium indicatur vt vidimus: ipſi autem dicunt nihil eſſe credendum, niſi quod in Scri-

Cypria.

Auguſt. Epiſt. 118.

Concil. Florent.

Trid. ſeſſ. 7. can. 13.

ptura continetur. Secundò, ſi ratione vti velimus, in re, quæ ex inſtitutione pendet, nulla eſt probabilis coniectura, ob quam hoc verbum requiratur: nam concio per ſe nõ eſt neceſſaria, propter eum, qui ſuſcipit ſacramentum: nam ſæpe non eſt capax eius, vt paruuli, phrenetici, ſæpe verò illo non indiget, quia eſt ſufficienter inſtructus, & diſpoſitus. Neq; eſt etiã neceſſaria propter circunſtantes, tum propter ſimiles rationes, tum quia accidentarium eſt, vt alij adſint, imò in ſacramento Confeſſionis regulariter eſt neceſſarium, vt non adſint: atq; ſimile argumentum fieri poteſt ex parte eius, à quo præmitti debet hæc concio: aut enim neceſſarium eſt, vt fiat à miniſtro, vel ab alio. Nõ primum, quia non eſt de ratione miniſtri ſacramenti, vt poſſit docere: nam aliud eſt baptizare, aliud euangelizare, vt Paulus dicit 1. ad
1.Cor.1. Anſelm. Ambroſ. Corint. 1. vbi Anſelm. aduertit, non omnem illum, qui eſt idoneus ad ſacramentum adminiſtrandum, eſſe etiam ad docendum, & Ambroſ. addit ſacramẽtum perfici verbis ſolemnibus, & ideo neceſſarium nõ eſſe, vt qui baptizat docere poſſit, & aduertit, Petrũ docuiſſe Cornelium, & domum eius, poſtea verò præcepiſſe, vt à miniſtris baptizaretur. Neque etiam dici poteſt ſecundum, ſcilicet hoc verbum adhibendum eſſe à miniſtro, vel ab alio, tum quia non eſt de neceſſitate ſacramenti, vt alius, præter miniſtrum & eum qui ſuſcipit ſacramentum, ibi operetur: tum etiam, quia forma ſacramenti ſemper à miniſtro adhibenda eſt, vt poſtea videbimus. Rurſus poteſt ſimile argumentum cõfici ex parte ipſius doctrinæ: nam interrogo, quid ſit neceſſariò docendum, vt ſacramentum conficiatur; numquid tota doctrina fidei, aut aliquod certum myſterium, aut fortaſſe inſtitutio illius ſacramenti, quod tradendum eſt, quidquid reſponderint, ſine fundamento loquentur, & contra Eccleſiæ conſuetudinem. Quin potius ſequitur, ſi hæreticus miniſtret ſacramẽtum ſeruato ritu Eccleſiæ, præmittendo verò falſam doctrinam, non conficere ſacramentum, quia illud verbum, non eſt verbum fidei, ſed erroris. Quod ſi dicant quodlibet verbum ſufficere, cuiuſcunque doctrinę vel myſterij ſit, nihil certè poteſt dici abſurdius, & præterea refutari poteſt omnibus argumentis adductis in priori aſſertione, quibus oſtendimus, determinata verba eſſe ad conficienda ſacramenta neceſſaria. Ad fundamentũ autem hæreticorum reſpõdetur, eos errare ex alio falſo principio, nimirum ſacramenta nõ deſeruire, niſi ad excitandam fidem, per ſe autem nihil valere, & ideo dicunt eſſe ſuperſtitioſum, vti determinatis verbis, cùm ad excitandam fidem quælibet verba poſſint ſufficere. Fides autem docet ſacramẽta ipſa per ſe multum valere, tũ ad ſignificationem, vt oſtenſum eſt, tũ ad efficaciam, vt dicemus latiùs q.62. & ideo meritò requiri determinata verba, quæ cùm ſint verba Dei, & ab ipſo Chriſto tradita, non poſſunt eſſe ſuperſtitioſa, ſed aptiſſima tum ad colendum Deum, tum ad noſtram ſanctificationem: nam verbo Dei ſanctificantur etiam ipſi cibi, vt Paul. ait 1. ad Timot. 4. Nulla etiam verba aptiora ſunt ad Deum orandum, quàm illa, quæ ipſe nobis tradidit: ſic ergo nulla eſſe poſſunt aptiora ad Deum colendum. Denique in hoc nulla eſt maior ratio de verbis, quàm de rebus. Si ergo determinatæ res ſunt neceſſariæ, & non eſt ſuperſtitioſum vti aqua in Baptiſmatę, & vino in Euchariſtia potius quàm aliis rebus, quia Chriſtus ſacramentorum & noſtræ religionis author has res definiuit atque inſtituit, cur erit ſuperſtitioſum vti definitis ac conſecratoriis verbis, ex eiuſdem Chriſti voluntate & inſtitutione.

A

SECTIO IIII.

Virùm omnis mutatio materiæ, aut formæ ſacramentorum ſit contra eorum ſubſtantiam, & veritatem.

RAtio dubitandi oritur ex præcedenti ſectione, dictum eſt enim, de neceſſitate ſacramentorum eſſe determinatas formas & materias; ergo ſi in his fiat immutatio, non manebit ſacramentum, ſicut ſi vera forma, aut materia hominis auferatur, vel mutetur, non manebit homo. In contrarium verò eſt, quia non omnis immutatio eſt ſubſtantialis, ſed aliqua eſt accidentalis, quas oportet diſtinguere, duæ enim regulæ ſunt in hac materia obſeruandæ.

Mutatio materia aut forma ſubſtãtiali nullum eſt ſacramẽtum.
Prima regula eſt: Si mutatio materiæ & formæ
B ſubſtantialis ſeu eſſentialis ſit, nullum efficitur ſacramentum. Hanc probat ratio facta ex doctrina præcedentis ſectionis, quia per huiuſmodi mutationes tollitur vera materia, aut vera forma eſſentialis ſacramenti. Et confirmari poteſt ex Concil. Nicen. *Conc. Nicen.* can. 19. vbi Baptiſmus, quem hæretici Paulinianiſtæ dabant, iudicatur nullus, non quia ab hæreticis daretur, hoc enim non eſt contra ſubſtantiam ſacramẽti, ſed quia mutabant veram & eſſentialẽ formam, *Innoc. I.* vt conſtat ex Innoc. I. ep. 22. cap. 5. Atque ſimile eſt, *Concil. Laod.* quod in Concil Laodacen. cap. 8. dicitur, Baptiſmum Cataphrygarum eſſe nullum, quia videlicet mutabãt formam, vt notauit Prateol. verbo Cataphrygæ, *Prateol. Sander.* & Sander. hæreſ. 32 quãuis antiqui hunc errorem in
C Cataphrygis non notent, ſed ſolùm dicant eos de Trinitate malè ſenſiſſe, vt in Aug. & Da. videre licet.

Mutatio tantum accidentalis in materia vel forma non deſtruit ſacramẽtum.
Secunda regula eſt, ſi in materia, vel forma ſacramenti fiat mutatio tantùm accidentalis, non omnino deſtruitur ſacramentum, ſed factum tenet. Eſt communis & certa, quæ ſumitur ex Zacharia Pap. ep. 1. ad Bonifac. & habetur in c. retulerunt, de con- *Zachar.* ſecr. d. 3. vbi docet, mutationem factam in forma Baptiſmi ex ignorantia cuiuſdã non irritaſſe Baptiſ- *Auguſt.* mum, quia accidẽtaria erat. Sic etiam Auguſt. lib. 6. de baptiſ. cap. 25. dicit, dummodo verba euangelica ſeruẽtur, ſine quibus Baptiſmus nihil valet, licèt interdum per imperitiã aliquid ex errore miſceatur, nihilominus perfici ſacramentum. Ratio verò clara
Vt differat mutatio ſubſtantialis, & accidentalis.
D eſt, quia ſola accidentalis mutatio non variat ſubſtãtiam rei: ergo etiam in ſacramentis, illa non obſtante, manere poterit ſubſtantia ſacramenti, atque adeò verum ſacramentum.

Vt verò diſtinguamus has mutationes ſit tertia regula circa materias ſacramentorum. Quando mutatio materiæ tanta eſt, vt iuxta communem vſum & conceptionem hominum minimè conueniat ratione, & nomine cum materia ab Eccleſia vſitata & à Chriſto præſcripta, tunc mutatio eſt eſſentialis, alioqui eſt accidẽtalis. Declaratur exemplis, materia Baptiſmi eſt aqua; ſi ergo mutatio fiat ex elementali aqua in roſaceam, mutatio eſt eſſentialis, quia aqua roſacea, nec ſimpliciter eſt aqua, neq; rationẽ, aut vſum aquæ ſimpliciter dictæ habet: ſi verò ſolũ
E mutetur aqua ex frigida in calidam, mutatio eſt accidentalis, quia aqua calida ſimpliciter & nomen & rationẽ, & vſum aquæ retinet. Simile eſt in Euchariſtia de materia panis: nam ſi mutetur ex azimo in fermentatum, & è contrario, accidentalis eſt mutatio, quia vterq; eſt ſimpliciter panis, ſi triticeus ſit, ſi tamen ita fiat mutatio, vt ex alia re conficiatur, mutatio eſt eſſentialis, quia iam ille, neque in re, neque in vſu hominum cẽſetur ſimpliciter panis. Ratio verò eſt clara ex ſuprà dictis: nam materia ſacramẽtorũ eſt determinata à Chriſto; ergo neceſſe eſt, vt ſub aliqua ratione & nomine determinationem habeat: ergo, ſi tanta ſit mutatio, vt amittat illam rationẽ, & conſe

conſequẽter nomen, erit mutatio eſſentialis, ſin minùs, erit accidentalis. Adiungo autem mutationem nominis cum mutatione rei, non quia illa ſit per ſe neceſſaria: nã, ſicut in rebus ipſis conſiſtit ſacramentũ, ita mutatio rei eſt, quæ per ſe pertinet ad veritatem, vel nullitatem ſacramenti, tamen quia nomina ſunt nobis ſigna rerũ, ideo amiſſio nominis eſt magnum morale argumentum, quòd res etiam mutata ſit: agimus enim de nomine communi, quo propria rei ſubſtantia indicatur. Obſeruandum autem eſt, quod ſuprà etiam adnotauimus, hanc rationem materiæ non ſemper eſſe cõſiderandam ſecundùm aliquam rationem vltimam, ac phyſicam; ſed in ordine ad humanum vſum, & vt ſignificatur per nomẽ, quod huiuſmodi vſum reſpicit, quia iſtæ materiæ ſacramentorũ deſignatæ ſunt in aliquibus actionibus humanis, vel in ordine ad illas, & ſub ea ratione habent propriam determinationem, & eſſentialem immutabilitatem; exemplum vulgare eſt in pane, qui eſt materia Euchariſtiæ: maſſa verò nondum cocta, non eſt materia, ſiue differat à pane in ſpecie ſubſtãtiali phyſica, ſiue non, quia non eſt panis, qui poſſit eſſe cibus humanus. Denique in praxi huius regulæ obſeruanda maximè eſt traditio Eccleſiæ: nam omnis illa mutatio materiæ, quæ iuxta vſum Eccleſiæ non deſtruit ſacramentum, accidẽtalis eſt, neque in hoc poteſt Eccleſia errare, ſi traditio ſit vniuerſalis, vel approbata ab vniuerſali Eccleſia, quia hæc res maximè pertinet ad fundamenta fidei & morum in quibus Eccleſia errare non poteſt, cùm ſit columna & fundamentum veritatis.

Materia attendenda eſt in ordine ad vſum humanum.

Mutatio varians ſenſum verborũ ſubſtantialis.

Quarta regula ad formas ſacramentorum pertinens eſt, mutationẽ illam, quæ variat ſenſum verborum formæ eſſe ſubſtantialem; ſi verò illum non variet, eſſe accidentalem, ita D. Th. hic, & latè Scot. in 4. d. 3. q. 2. Gab. q. 1. & alij, quos ſtatim referam, & in eandem ſententiam adducit D. Thom. Auguſt. vt in commentario art. 7. viſum eſt, exemplum afferemus ſtatim. Ratio verò eſt, quia ſenſus eſt veluti anima verbi; quia verbum non profertur propter ſonum, ſed propter ſenſum, & ideo, ſi idem ſenſus maneat, idem verbum, atq; adeò eadem forma manere cenſetur; ſi autem mutetur ſenſus, & verbum & formam ſubſtantialiter mutari neceſſe eſt.

D. Thom.
Scotus.

Gabriel.

Octo mutationum modi in verbis eſſe poſſunt.

Sed, vt hæc regula clarior ſit, & ad vſum poſſit accõmodari, oportet omnes mutationes, quæ in formis ſacramentorum cõtingere poſſunt, diſtinguere. Octo autem potiſſimum reperio huius mutationis genera, ſeu modos. Prima mutatio eſt idiomatis, ſcilicet vnius linguæ in aliã, de qua certa fide tenẽdum eſt, eſſe accidentalẽ tamen, alioqui oporteret ſacramenta cõficere in ea lingua ſeu idiomate, quo Chriſtus locutus eſt, quod apertè conſtat eſſe hæreticũ: ſi autẽ verba, quæ Chriſtus protulit Hebraicè, vel Syriacè poſsũt Græcè, vel Latinè prolata ad ſacramẽta conficienda ſufficere, eadem ratione quodlibet genus linguæ, vel idiomatis ſufficiet, quia non eſt maior ratio de vno, quàm de alio, & ratio generalis omnib. eſt ſuprà dicta, quia retinetur idẽ ſenſus. Dices, Eccleſiæ vſum vel præceptum poſſe efficere, vt vnum idioma potius, quàm aliud ſufficiat. Reſpondetur, Eccleſiã poſſe præcipere, vt hoc, vel illo idiomate vtamur in conficiendis ſacramentis: & tunc malè faciet, ac peccabit, qui tale præceptum fuerit tranſgreſſus alio idiomate vtendo: non poteſt tamen Eccleſia efficere, vt ea ſolùm de cauſa ſacramentum nullũ ſit, ſi idem ſenſus formæ retineatur, quia in his quæ ſunt de ſubſtantia ſacramentorum, nihil poteſt immutare, neque aliquid, vt eſſentiale præſcribere, quod iuxta Chriſti inſtitutionem eſſentiale non ſit.

A Vnde rectè etiam obſeruauit Caiet. hîc car. 7. citra ſolut. ad 2. mixtionem idiomatum, etiam ſi in eadem numero forma fiat, non eſſe contra ſubſtantiam ſacramenti, dummodo ſingulæ voces eiuſdem ſignificationis ſint cum verbis formæ; & in vnam orationem coniunctæ eundem ſenſum referant. Ex quo intelligitur, apertè errare hæreticos huius temporis qui neceſſarium putant, vt ſacramẽta in ſingulis nationibus & prouinciis, in vulgari lingua conficiantur, contra quorum errorem ſufficit Eccleſiæ traditio & authoritas, ac prætera, ſi de neceſſitate ſimpliciter ad ſacramenti ſubſtantiam loquãtur, ſatis conuincuntur ratione prædicta, quia non minus ſignificant verba in alio idiomate, quàm in vulgari. Quòd ſi dicant, vulgarem populum non intelligere ſignificationem; B Reſpondetur primùm id non eſſe neceſſarium, vt ſæpe Dionyſ. repetit de Eccleſ. Hierarch. Deinde ſatis eſt, quòd confusè intelligant illa actione, & verbis ſacris ſignificari ſanctificationem noſtram, & hoc omnes intelligunt, etiam ſi propriam verborum ſignificationem non percipiant. Si autem loquantur de neceſſitate præcepti, ſeu maioris congruentiæ, confutabitur latiùs hic eorum error inferiùs, cùm de ritibus, ac cæremoniis ſacramentorum diſputabimus.

Secunda mutatio eſt, quando intra idem idioma ponuntur alia verba, quàm ea, quibus Eccleſia vti conſueuit; eaſdem tamen res ſignificantia, vt ſi loco *Patris & Filij* ponãtur, *genitor, & genitus*, & loco verbi *Baptizo*, ponatur verbum, *abluo*, & ſic de reliquis, C & in hac mutatione diligenter obſeruandum eſt, an voces re vera idem ſignificent, ita vt ſynonymę ſint: nam tunc ſine dubio eſt mutatio accidentalis, quia eſt idem ſenſus: ſi autem voces non ſint ſynonymæ, erit eſſentialis mutatio: quia iam non tantùm ſonus, ſed etiam ſignificatio vocum mutatur; & ideo cauendum eſt, ne in dubio hæc mutatio fiat: quia dubium conſequenter erit ipſum ſacramentum. Quocirca vlterius eſt circa hanc mutationem obſeruandum, cùm dicimus, debere voces ſignificare eaſdem res, intelligendum eſſe de ſignificatione æquè diſtincta & clara: nam, ſi quod quibuſdam verbis diſtinctè ſignificatur, aliis ſignificetur confusè, non poteſt dici æquiualẽs ſignificatio, vt, ſi loco illorum verborum, *In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti*, dicatur D *in nomine Trinitatis*, mutatio eſt eſſentialis, propter dictam cauſam. Atque eadem ratione (vt Soto meritò aduertit) neceſſarium eſt, vt ſignificatio vocis, in quam fit mutatio, ſit publica, & communi impoſitione recepta: nam ſi quis ſuo arbitrio, & priuata authoritate tentet imponere nouas voces ad id ſignificandum, quod voces ſacramentales ſignificãt, etiam ſi eis vtatur animo conficiendi ſacramentum, nihil faciet; quia non poſſunt illa verba ſimpliciter dici ſignificare ad placitũ, tanquam verba humana, & ad communem vſum hominũ deſeruientia, qualia eſſe debent verba ſacramentalia, ad quorũ ſignificationem E neceſſe eſt, vt verba habeant prædictam ſignificationem publicam & vſualem (vt ſic dicam) Prætera tertiò eſt in hac mutatione obſeruandum, accidere poſſe, vt verba, in quę fit mutatio, ſint ęquiuoca, & in vna ſignificatione omnino referant eundem ſenſum, quem habent verba ſacramentalia, in alia verò minimè; & tunc difficultas eſſe poteſt, an talis mutatio ſit ſubſtantialis. Videtur enim multùm variare ſignificationem vocis: nam eam, quæ erat certa & determinata, reddit incertam & dubiam. Nihilominus, ſi debita intentione proferantur; in eo ſenſu, quo ſacramentalia verba, dicendum eſt, mutationem eſſe accidentalem, & in primis, ſi ex

Verbum æquiuocum, in bono tamen ſenſu prolatum non deſtruit ſacramẽtum.

adiunctis verbis & circumſtantiis ſatis determinentur verba ad talem ſignificationem, res videtur clara; ſicut etiam è cōtrario, ſi ex adiunctis determinarentur verba ad alium ſenſum & ſignificationem, mutatio eſſet eſſentialis, & deſtrueretur ſacramentum, quia tunc quodammodo tollitur æquiuocatio; quia definiuntur verba ad certam ſignificationem: vnde ſi in illa reddant eundē ſenſum cū forma, ſatis ſufficiens erit ad ſubſtantiam ſacramenti. Deinde, ſi verba maneant in ſua æquiuocatione & ambiguitate; quoad exteriorem ſonum, & tamen ex animo, & intentione proferentis determinentur ad ſignificationē & ſenſum verborum formæ, id ſatis eſſe videtur, vt mutatio ſit accidētalis: nam illa verba in ea ſignificatione ſunt ſynonyma cum verbis formæ, & in ea proferuntur; ergo vt ſic, referunt eundem ſenſum; ergo ſufficient ad ſubſtantiā ſacramenti. Confirmatur: nam ſola æquiuocatio non videtur ſufficiens, ad mutationem ſubſtantialem, ſi aliàs ſeruatur ſignificatio, & debita intētio; tum, quia ferè in omnib. vocibus eſt aliqua æquiuocatio, quæ vel ex communi vſu, vel ex intentione loquentiū, ad alteram ſignificationem determinantur: tum etiam quia in aliis rebus, & exemplis, quæ attigit D. Thom. ar. 8. & in ſequenti ſectione tractabimus, negari non poteſt, quin aliquando voces dubiæ, vel æquiuocæ, iuxta intentionē proferentis poſſint ſufficere ad ſubſtantiam ſacramenti. Vnde conſequenter fit, ſi miniſter proferat verba æquiuoca, & animo ſuo intendat ea proferre in ſenſu alieno, à verbis formæ, tunc eſſe mutationem ſubſtantialē, quia tunc illa verba, vt ab iſto prolata, non ſignificant neque habent eundem ſenſum, quem forma ſacramenti requirit.

D. Thom.

Atque ex dictis circa hanc mutationē colligitur, quomodo intelligenda ſit regula, quam D. Thom. tradit art. 7. ad 2. quando in aliqua lingua eadem res pluribus vocibus ſignificatur, illam eſſe aſſumēdam ad conficiendum ſacramentum, qua homines illius linguæ principaliùs & communiùs vtuntur ad illam rem ſignificandam: nam hoc in primis intelligendū eſt de communiori vſu Eccleſiaſtico, vt Caiet. notat, exemplum adhibens in verbo, *Baptizo*, quod apud Latinos nō eſt proprium, neque vſitatum ad actum abluendi ſignificandum, tamen ex vſu Eccleſiæ accommodatum eſt ad eam ſignificationē, prout vſurpatur communiter in forma Baptiſmi. Deinde, verbum illud *debet* nō ſignificat neceſſitatem ſimpliciter ad ſubſtantiam ſacramenti: quia, vt ex dictis conſtat, ſi verba ſint ſynonyma, quodlibet eorum ſufficiet ad ſignificationem eiuſdem ſenſus; & conſequenter ad ſubſtantiam ſacramenti, etiam ſi alterum eorum principalius ſit, ſeu magis vſitatum: ſolùm ergo ſignificatur illo verbo, vel congruens ratio, ob quam Eccleſia ferè ſemper vtitur huiuſmodi verbis magis vſitatis, in formis ſacramentorum, vel potiùs ſignificatur obligatio, quam miniſtri ſacramētorum habent, vtendi in ſacramentorum formis verbis illis, quibus Eccleſia vti ſolet: nam illa ſimpliciter dicenda ſunt principaliora, & communiora in huiuſmodi vſu.

Vſitata cenſentur verba, quæ communis vſus Eccleſiæ recepit.

Tertia mutatio eſt, per tranſpoſitionem verborū, vt ſi quis dicat, *Baptizo te*, vel ſi actiuam orationem in paſſiuam conuertat, & in hac mutatione idem, quod de præcedenti, dicendum eſt: nam, ſi ſenſum mutet, eſt contra ſubſtantiam ſacramenti; non verò ſi ſenſus idem ſit, quod ex vſu verborum & communi ſignificatione iudicandum eſt. Regulariter tamen hæc mutatio erit accidentalis, quia ſi ſingulæ formæ

A ſacramentorum conſiderentur, hæc ſola mutatio vix poteſt ſenſum formæ variare.

Quarta mutatio eſſe poteſt per interpolationem, ſeu diſiunctionem partium ſeu verborum formæ, vt ſi priùs dicat, *Ego te baptizo*, & ibi aliquantulum ſiſtat vel etiā de rebus aliis loquatur, & poſtea ſubiungat, *In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti*, & in hac mutatione nihil poteſt certius dici, quàm quod in ſuperioribus de materia & forma ſacramēti diximus, & de morali propinquitate, quam requirūt, eadem enim moralis regula ſeruanda hîc eſt: nā, ſi tāta eſt diſiunctio verborum, vt ex modo proferendi communi ſenſu iudicetur ex illis non confici vnam orationem, nec reddi vnum integrum ſenſum, mutatio eſt ſubſtantialis, quia nō ſolùm ſingulæ voces, B ſed etiam debita earum compoſitio eſt de ſubſtātia formæ; quia eſſe debet oratio ex illis vocibus cōpoſita, vt poſſit verum ac proprium ſenſum talis formæ reddere: at verò ſi mora aut diſiunctiua tam parua ſit vt ea non obſtante cenſeamur iuxta cōmunem ſenſum voces illæ ſufficienter coniūgi ad vnā orationē componendam, & vnum integrum ſenſum efficiendum, mutatio erit accidentalis, vt conſtat ex generali principio poſito. Quando verò interruptio ſit, huius vel illius generis, non poteſt certa, ac indiuiſibili regula definiri, ſed ex modo, & ex duratione tēporis, & ex aliis circunſtantiis prudenter eſt iudicandum. Quapropter ad tollendum omne dubium diligenter cauendū eſt, ne huiuſmodi interpolatio fiat. C

Verba diſiunctè prolata quando tollāt ſubſtantiam ſacramenti.

Quinta mutatio eſſe poteſt per additionē alicuius verbi, & ſexta per ſubtractionem, de quib. latè agit D. Thom. hic art. 8. vbi, quod dicit de intentione miniſtri, in ſequenti ſectione examinabitur. Quod verò ait de ſenſus mutatione, ex dictis ſatis explicatum eſt: nā ſi additio vel ſubtractio talis ſit, vt mutet debitū ſenſum formę, mutatio erit ſubſtātialis, & cōtra ſacramenti veritatem, alioqui erit accidentalis. Solū obiici poteſt, quia vix fieri poſſe videtur, vt aliquod verbum ſubtrahatur, & non mutetur ſenſus formæ, vt in exēplo illo quo D. Th. vtitur, de forma Euchariſtiæ, *Hoc eſt enim corpus meum*: nam ſi tollatur particula, *enim*, dicitur eſſe mutatio accidentalis, & tamen mutatur ſenſus propoſitionis, quia mutatur propoſitio cauſalis in proportionem de ineſſe, quę valde D diuerſos referunt ſenſus. Reſpondetur in primis, non ſemper mutati vllo modo ſenſum, vt ſi in forma Baptiſmi, vel pœnitentiæ tollatur pronomen *ego*. Deinde, conſiderandus eſt ſenſus per ſe inuentus in forma ſacramenti: ille enim eſt ſubſtantialis, & ſimpliciter neceſſarius, & quod illi additur, vel ſubtrahitur, accidentale eſt: ille autem ſenſus eſt per ſe inuentus in forma, quo proprius ſacramenti, vel ipſius formæ effectus ſignificatur, in quo diſcernendo Eccleſiæ traditio potiſſimū conſulenda & ſequēda eſt, vt in d. exemplo de Euchariſtia ſubſtantialis ſenſus formæ eſt, vt ſignificet conuerſionem ſubſtantiæ panis & E vini in corpus & ſanguinem Chriſti, & hic ſenſus non mutatur ablata particula, *enim*, & ideo mutatio illa accidentalis eſt.

In additione vel detractione verbi, mutatio qualis.

Obiectio.

Reſponſio.

Septima mutatio eſt per aliqualem formæ corruptionem, vt eſt in illo vulgari exemplo ſumpto ex Zach. Pap. in d. c. retulerunt, ſi in forma Baptiſmi quis dicat, *In nomine Patrias & Filias*, &c. De qua idē Pontifex tradit regulā à nobis poſitā, conſiderādum nimirum eſſe, an corruptio ſit tanta, vt omnino tollatur ſenſus: nā tunc erit ſubſtantialis mutatio, non verò ſi verba ſic corrupta poſſint eūdem ſēſum reddere. Nec neceſſe eſt, vt verba ſic corrupta per ſe ſumpta habeant in rigore illā ſignificationē, ſed ſatis eſt,

Syllabarum corruptio quāta eſſe debeat vt ſacramentum deſtruatur.

eſt,vt ex modo,quo hîc & nunc proferuntur, iuxta communẽ concipiendi modũ talẽ ſenſum generent in audientib.ſicut in prædicto exemplo,vox *Patrias*, per ſe ſumpta in rigore longè aliam ſignificationem habet quàm vox *Patris*,tamẽ poſita in illa oratione, & accõmodata illi actioni, iuxta communẹ̃ modum concipiendi,idẽ ſignificat,atq; eundem ſenſum reddit:& hoc ſatis eſt,vt illa mutatio accidẽtalis cenſeatur. Addit verò D.Thom. hic art.7 ad 3. quãdo corruptio cõtingit in principio dictionis,frequẽtiùs eſſe ſubſtantialem,& omnino mutare ſenſum, vt ſi loco *Patris*,dicatur, *Matris*. Quod ſæpe fortaſſe ita eſt in aliquib. vocib.Latinis:nã in aliis fieri poteſt,vt maior ſit mutatio in fine dictionis facta, vt ſi pro *Baptizo*,dicatur, *Baptizor*,&ſic de aliis. Quapropter communis ſenſus & modus concipiendi potiſſimùm eſt conſulendus, ac fortaſſe magis conferet obſeruare, an corruptio talis ſit, vt cùm illa verba non habeát alium legitimũ, & cohærentem ſenſum præter ſenſum formæ:nam tunc regulariter eundẽ ſenſum retinent, atque ita corruptio erit accidentalis,& eiuſmodi eſt illa,in nomine Patrias,&c. quãdo verò per corruptionem tranſeunt verba in aliam ſignificationem valde diuerſam legitimã & cohærentẽ orationi,quæ reſultat ex verbis ſic corruptis, tunc regulariter eſt mutatio ſubſtãtialis,vel vt minimum reddit formã valde dubiam: vt patet in illis mutationibus, *In nomine matris*,vel, *Ego baptizor*,& ſic de aliis.

Mutatio ſigni in ſignum vt in nutus, ſcripturã, &c in matrimonio valet. in aliis non item. In ſacramento pœnitentiæ requiri verba propriè, probabiliſſimum.

Octaua mutatio eſſe poſſet,ſi omnia verba formæ mutarentur in alia ſigna,vel nutus,vel ſcripturã, de qua dicendum eſt in Matrimonio eſſe accidentalem propter rationẽ ſuprà datã,in aliis verò eſſe ſubſtantialem,quod in quinq; ſacramentis certũ eſt;de pœnitentiæ verò ſacramento nonnulli dubitarunt, an poſſit ſufficere forma, ſeu abſolutio ſcripto miſſa, ſed longè probabilius eſt non ſufficere; ſed verba propria requiri ex Chriſti inſtitutione, quam habemus ex Eccleſiæ traditione, & doctrina Concil. Florentin. cuius generales congruentias ſuprà tradidimus, cùm oſtenderemus verba eſſe in ſacramentis neceſſaria,& aſſignauimus peculiarem cauſam excipiendi matrimonium, quæ omnia in ſingulis ſacramentis latiùs examinanda,& confirmanda ſunt.

SECTIO V.

Vtrùm ex ſcientia, vel intentione miniſtri pendeat,quòd mutatio facta in forma ſacramenti ſubſtantialis ſit,vel accidentalis.

Zach.Pap.

Ratio dubitandi ſumitur ex Zach.Pap.dict. cap. retulerunt, vbi dicit, illam corruptionem formæ Baptiſmi, *In nomine Patrias, &c.* non eſſe contra ſubſtantiam ſacramenti ſi ex ignorantia facta ſit, & non ex intentione introducendi nouum ritum in Eccleſiam,quem D.Thom. hîc imitatur,ex qua doctrina à contrario ſenſu videtur, ſi prædicta mutatio ex illa intentione oriatur,fore ſubſtantialẽ.In cõtrarium verò eſt,quia tũc mutatio eſt ſubſtãtialis, quoniam tollitur ſenſus verborũ formæ:ſed ad hoc nihil referre videtur ſcientia vel intentio miniſtri, quia ſenſus verbi pendet ex ſignificatione eius, ſignificatio autem conſequitur verbi prolationem; ſi ergo eadem ſit prolatio,& compoſitio verborum, eadem erit ſignificatio atq; idem ſenſus, quidquid miniſter intendat,ſciat, aut ignoret. Confirmatur:nam ſi miniſter integrè proferat formam, non poteſt mutare ſenſum eius, etiam ſi ipſe velit aliud intendere, vel ſignificare & ſimiliter, ſi ita corrumpat formam, vt in re ipſa mutetur ſenſus eius, etiam ſi ipſe maximè intendat,& cupiat verum ſenſum proferre,mutatio erit ſubſtantialis;ergo è contrario,ſi verba non

A adeò corrumpãtur,vt amittãt ſenſum & ſignificationem,non poterit mutatio eſſe ſubſtãtialis, quidquid miniſter intẽdat. Et ratio vniuerſalis eſt, quia ſignificatio & ſenſus pendet ex re ipſa, & non ex intentione,ſi maior,vel minor mutatio in re non fiat.

Tribus modis miniſter poteſt mutare verba.

In hac re oportet diſtinguere ſcientiam ab intentione,quia diuerſæ difficultates ex eis oriuntur. Tribus igitur modis poteſt ſe habere miniſter in hac mutatione. Primò,vt bona fide operetur, nullã exiſtimans ſe mutationem efficere, ſed ex imperitia ita corrũpat,vel mutet verba, quia putat ita ſolere proferri, quod etiam poteſt contingere ex naturali linguæ impedimento, vt ſi non poſſit aliter verba proferre;& in hoc caſu loquitur Zachar.Pap.ſuprà,& in eo procedunt ſine difficultate omnia, quæ in ſuperiori B ſectione dicta ſunt.

Primo nec ſciens, neque intendens.

Secundo ſciens & intendens ipſam tantum mutationem.

Secundò fieri poteſt, vt miniſter ſciens & videns voluntariè faciat huiuſmodi mutationes, nõ animo introducendi nouum ritum,ſed vel ex indiſcreta deuotione, aut potiùs ſuperſtitione, vel ex alio vano motiuo. Et in eo caſu aliqui ſine diſtinctione affirmant,mutationem eſſe ſubſtantialem,& putant eſſe ſententiam D. Thom. hîc art. 7. ad 3. quam indicat D. Anton.3.p.tit. 14.c.15.§.3.Sed ſimpliciter eſt falſa ſententia;vnde regula generalis ſtatuenda eſt, ſi miniſter habeat intentionem faciendi ſacramentum, quamuis ſciens,& videns aliter proferat verba, quã cõmuniter proferri ſolent in Eccleſia, ita tamen, vt in eis non mutetur ſenſus verborũ mutationem eſſe accidentalem;atque adeò ſacramentũ eſſe validũ: C licèt in ea actione miniſter peccet, vt infrà videbimus.Ita ſentiunt omnes Theologi ſtatim citandi.Et ratio eſt,quia iuxta Conc. Flor. omne ſacramentum tribus perficitur:materia, forma, & miniſtro debita intentione operante,quibus concurrentibus, neceſſariò fit ſacramentum:ſed in eo caſu omnia iſta concurrunt;nam ſupponimus adhiberi veram materiã, & miniſtrum habere intentionem faciendi, quod Eccleſia facit; ex parte autem formæ nõ eſt defectus eſſentialis,quia manent verba cum eodem ſenſu (vt etiam in caſu ſupponitur) ergo eſt tantùm mutatio accidentalis.Neque D.Thom. in illa ſolutione contrarium docuit,ſed potiùs,ſi attẽntè legatur,hoc poteſt colligi ex eius doctrina: nam in primis ibi non agit abſolutè de omni mutatione,ſed de illa, quæ fit D per corruptionem verborum.Deinde non dicit ſimpliciter quando hæc mutatio fit ex certa ſcientia nõ perfici ſacramentum,ſed dicit, non videri perfici ſacramentũ:quia nimirũ ille,qui ſcit eſſe dicendum in forma Baptiſmi, *In nomine Patris*, & voluntariè corrumpit,ac dicit, *In nomine Patria*:videtur potiùs per iocum,aut contemptum velle proferre formam quã vt conficiat ſacramentum,aut certè vult aliud ſignificare,quàm Eccleſia intendat. Quamuis autem hoc ſignum ſit probabile, non tamen certum: potuiſſet enim miniſter ex alia intentione ſic operari retenta ſubſtantiali intentione faciendi ſacramenta, quod E in aliis mutationibus facilius eſt;vt ſi quis breuitatis cauſa verbum aliquod voluntariè omittat,vel addat ob indiſcretam deuotionem, quod manifeſtè docet D.Thom.in art.8.

D. Thom. D. Anton. Regula tenenda.

Conc.Flor.

Explicatur D.Thom.

Tertiò ſciens, & intendens nouum ritum inducere.

Tertio modo fieri poteſt,vt miniſter,non ſolũ ex certa ſcientia mutationem efficiat,verùm etiam per eam intendat nouum ritum & errorem in Eccleſiam introducere,& in eo caſu prima ſentẽtia valde communis eſt mutationem eſſe ſubſtantialem,ac veritati ſacramẽti contrariã.Ita videtur ſentire D. Thom. hîc art.8.& in 4.d.3.q.1.art.2. q. 3.& ibi Bonau.art. 2.q.3.ad finem, in illis verbis, *Niſi velit introducere errorem*.Alex.Alenſ.4.p.q.13.mẽb.3.ar.3.D.Anton. loco

1. Sententia. Bonauen. Alenſ. Antonin.

loco paulo antea citato. Qui authores generaliter loquuntur. Alij verò ſpecialiter hoc affirmant, quãdo miniſter intendit aliquid addere formæ, tanquam eſſentiale, quod non eſt ex Chriſti inſtitutione neceſſariũ, vel ſi intendit auferre aliquid, putãs eſſe eſſentiale, cùm re vera non ſit: nã in huiuſmodi euentibus, & ſimilibus negant confici ſacramentum propter formæ mutationem. Ita opinatur Gabr. in 4. d. 3. art. 2. concl. 3. & ibi Scot. q. 3 Richar. art. 2. q. 3. & huic ſententiæ videtur fauere deciſio Zachar. Pap. in d. c. retulerunt. Fundamentum autem prædictorum authorum eſt, quia miniſter, qui intendit introducere ritum Eccleſiaſticæ traditioni contrarium, non poteſt intendere facere, quod facit Eccleſia; & ſimiliter, qui intendit addere, vt eſſentiale præter Chriſti inſtitutionem, non poteſt intendere efficere veram eſſentiam ſacramenti: & multo minùs id poteſt, qui intendit tollere aliquid, quod putat eſſe eſſentiale: ſed abſque debita intentione miniſtri non poteſt perfici ſacramentum, vt infrà dicemus; ergo.

Gabr. Scot. Zach. Pap.

2. Sententia. Secunda ſententia eſt non pendere ex intentione miniſtri, quòd mutatio ſit ſubſtantialis, vel accidentalis, ſed attendendam eſſe regulam ſuprà poſitam, an in re ipſa deſtruatur legitimus ſenſus formæ necne: quia, ſi non deſtruitur, mutatiò erit accidentalis, etiam ſi miniſter intendat introducere nouum ritum Eccleſiæ contrarium; dummodo intendat facere ſacramentum: nam hæ duę intentiones non ſunt contrariæ. Et quoniam ex hoc vltimo magna ex parte pendet fundamẽtum huius ſententiæ, illud in primis probãdum eſt. Primò exemplis, ſeu inductione quadam: nam Græci intendunt plures ritus, vt eſſentiales, qui re vera non ſunt neceſſarij, putant enim panem fermentatum eſſe de eſſentia Euchariſtiæ, & ſimiliter verbum illud, *Quod pro vobis tradetur* eſſe de eſſentia formæ, qua corpus Domini conficiatur, & illam formam Baptiſmi, *Baptizetur ſeruus Chriſti*, ita vt in ea non exprimatur perſona miniſtri, eſſe eſſentialem; & hæc non obſtant quominus & intendant facere ſacramentum à Chriſto inſtitutum, vt re vera faciant, quia in re ipſa vera materia, ac vera forma vtuntur. Similiter Donatiſtæ intendebant, de neceſſitate ſacramẽti eſſe, vt miniſter ſit fidelis, vel iuſtus; & hunc ritum volebant in Eccleſia introducere: & nihilominùs verum Baptiſma conficiebant, vt Aug. contra illos ſcribens, tanquam indubitatum vbiquę ſupponit. Rurſus inter Catholicos ſæpe eſt quæſtio, an aliquod verbum ſit de eſſentia ſacramẽti, necne, vt v.g. in forma ſanguinis de verbis illis, *Qui pro vobis, & pro multis, &c.* Si quis ergo opinetur eſſe eſſentialia, & hoc modo intendat illis conficere ſacramẽtum, quamuis contingat re ipſa non eſſe de eſſentia, non propterea non conficiet, quia illa priuata opinio & intentio non excludit abſolutam, & generalẽ intentionem conficiendi, ſicut Chriſtus inſtituit; & alioquin non impedit, quominus ſufficiens materia & forma applicentur.

Cum errore priuato poteſt eſſe ſimul intentio conficiendi ſacramentum. Vnde argumentor ſecundò ratione, quia cum errore priuato poteſt ſimul eſſe generalis intentio faciendi ſacramentum, vt ex dictis patet, & latius dicetur infrà q. 64. & ex ſe videtur manifeſtum; quia illæ duæ intentiones non ſunt contrariæ in obiectis ſuis; & ideo non eſt neceſſe vt altera alteram excludat. Vnde, ſi contingat, miniſtrum non habere intẽtionem faciendi ſacramentũ, erit quidem ſacramentum irritum, non tamen ex eo capite, quod nũc tractamus, ſcilicet ex mutatione formæ aut materiæ: ſed ex alio extrinſeco, ſcilicet ex defectu intentionis, qui non eſt neceſſariò coniunctus cum tali mutatio-

A ne, & coniungi poſſet cum materia & forma integrè exteriùs exhibitis ſine vlla mutatione. Et hanc opinionem tenet Dur. in 4. d 3. q. 2. n. 4 clariùs Palud. q. 1. n. 15. & ferè Adrianus in materia de baptiſ. q. 3. in 2. p. illius, quamquam ex parte videatur primæ ſententiæ aſſentire, tenet etiam Ledeſ. in 4. 1. p. q. 1. art. 7. vbi ad D. Thom reſpondet eodem modo, quo paulo antea explicuimus ſolutionem ad 3. art. 7. ſcilicet, vt non ſimpliciter neget, in hoc caſu confici ſacramentum, ſed ſolum dicat, ita apparere, id eſt, miniſtrum ſic operantem ſuſpicionem generare quòd non debita intentione ſacramentum conficiat. Tandem Soto diſt. 1 q. 1. art 8. & d. 3 q. 1 art. 5 licet Paludani ſentẽtiam reprehendat, poſtea verò, vel in eam

Duraud. Palud. Adrian. Ledeſma.

Soto.

B incidit vel non ſatis conſtanter loquitur; dicit enim, ſi is, qui intendit errorem inducere, eum exprimat in forma, tunc eſſe mutationem ſubſtantialem, & non fieri ſacramentum, vt ſi quis exiſtimans perſonas diuinas eſſe inæquales, hoc ſignificet in forma Baptiſmi dicens, *In nomine Patris maioris & Filij minoris.* Si autem (inquit) error non exprimatur in forma, priuatus error non obſtabit, quominus fiat ſacramentum. Sed inquiro, quomodo exiſtimet neceſſarium, vt error in forma exprimatur: aut enim id fieri neceſſe eſt, mutando legitimũ ſenſum formę, vt in exemplo ſuprà poſito contingit, & tunc res eſt extra controuerſiam: nam tunc illa mutatio eſt ſubſtantialis, non ex defectu intentionis, ſed quia in re ipſa verus ſen-

Soti ſententia refutatur.

C ſus deſtruitur: aut verò ad hoc, vt error exprimatur in forma, ſatis eſt, quòd ex tali errore, & intentione aliquod verbum addatur, vel ſubtrahatur formæ, etiam ſi ex ea additione vel ſubtractione ſenſus formæ non mutetur, & ſic non loquitur conſequenter: nam rationes omnes quibus probat poſteriorẽ partem illius diſiunctionis, ſcilicet errorem non expreſſum in forma non eſſe contra ſubſtantiã ſacramenti, probant etiamſi ſit expreſſus prædicto modo, non obſtare veritati ſacramenti: quia omnes fundãtur in hoc, quòd non mutatur ſenſus formæ. Vnde potiùs videtur ſentire (& meritò) tunc errorem non eſſe expreſſum in forma, quando etiam ſi aliquid ſit additum, vel ſubtractum formæ, nullus error per eam ſi-

D gnificatur, vt in prædicto exemplo, ſi quis in forma panis Euchariſtiæ ex errore Græcorum, & intentione inducendi nouum ritum, addat illud verbũ, *Quod pro vobis tradetur*, quamuis in actu exercito (vt ſic dicam) errorem ſuum prodat in forma: tamen non illum exprimit quaſi in actu ſignato: non enim dicit in ipſa forma illam particulã eſſe eſſentialem, nec propter illam additionem error aliquis in forma ipſa ſignificatur. Quòd ſi hunc ſenſum intendit Soto, incidit in opinionem Palud. vt ex dictis patet, quia ille ſupponit mutationem eſſe talem vt legitimus ſenſus non mutetur. Adhibet præterea Soto diſtinctionem aliam de miniſtro tolerato, vel non tolerato ab Eccleſia, quæ ad præſentem cõtrouerſiam nihil refert, ſed ſolùm poteſt deſeruire ad præſum-

Error in actu tantum exercito poſitus in forma; nõ verò formaliter expreſſus ſacramentum non deſtruit.

E ptionem quandam nam ſi miniſter ſit hæreticus, vel ab Eccleſia præciſus, faciliùs poteſt dubitari, an verã habuerit intentionem conficiendi ſacramentum: ſi tamen illam habeat, eadem ratio eſt de illo, & de quocunque alio, vt latiùs dicemus q. 64.

In vtraque iſtarum opinionum aliquid verum inueniri poteſt, & ideo poſſunt, vel in concordiam redigi, vel ita diſtingui, vt ex vtraq; aliquid eligamus, & aliquid relinquamus. Primò ergo ſupponendum eſt, aliud eſſe agere de effectu ſacramenti ex defectu materiæ, vel formæ eius, aliud verò ex eo, quòd miniſter non habet intentionem faciendi ſacramentũ, nec in particulari, nec in generali; ſcilicet intendẽdo

Quid ex his opinionibus verum.

facere

facere quod inſtituit Chriſtus, vel Eccleſia facit. Hic ſolùm ac præciſe agimus de priori defectu,non de poſteriori;de quo in q. 64. agendum eſt,hi enim duo defectus, per ſe ſunt ſeparabiles ad inuicem,& quilibet eorũ ſufficit ad ſacramenta irritanda: quod rectè intelligitur in quodam exemplo ſupra poſito de miniſtro,qui omittit aliquod verbum, vel aliquã partem materię vt eſſentialem ex falſa ſua exiſtimatiōne, cum re vera non ſit;vt ſi in forma ſacramenti Pœnitentię omittat inuocationem Trinitatis putans eſſe eſſentialem,vel in materia calicis omittat infuſionem aquæ;tales enim mutationes nõ poſſunt dici ſubſtantiales propter falſam miniſtri exiſtimationẽ. Neque ex eo capite ſacramẽtum eſſet nullum,quia in re habetur quidquid eſt ſimpliciter neceſſarium; ex defectu autem intẽtionis regulariter erit nullum tale ſacramentum,quia moraliter loquendo,fieri nõ poteſt,vt habeat intentionem faciendi ſacramentũ, qui omittit aliquid quod putat eſſe eſſentiale; ſicut eſt impoſſibile intendere finem,& omittere mediũ, quod neceſſarium ſimpliciter exiſtimatur. Dico autem,moraliter loquendo,quia ſpeculatiuè fingi poteſt,eum qui ſic operatur, habere intentionem generalem efficiẽdi, quidquid illis verbis effici poteſt, & licèt priuato errore exiſtimet, nihil per ſola illa fieri poſſe,tamen habere poteſt,quaſi conditionata, voluntatem efficiendi ſacramentum, ſi fortaſſe illa verba ſufficiunt;& tunc ſine dubio fiet ſacramentũ, quia nihil ex neceſſariis deeſt; quod eſt manifeſtum argumentum ex parte mutationis formæ aut materiæ nihil ſubſtantiale ibi deeſſe, quandoquidem adhibita ſufficiendi intẽtione ſtatim fit ſacramentum.

Omittens aliquid quod putat falsò eſſe eſſentiale, poteſt etiam habere intentionem conditionatam conficiendi ſacramentum.

Secundò eſt obſeruandum,mutationem formæ, per quam quis intendit nouum introducere ritum, interdum poſſe eſſe talem,vt neque excludat verum ſenſum formæ, nec reddat illum ambiguum, ſed omnino eundem relinquat,ſolùm addendo aliquid, vel modum proferendi immutando, vt ſi in forma Euchariſtiæ intendat addere illa verba, *Quod pro vobis traditur*,vt eſſentialia, vel ſi formam eãdem proferat in vulgari lingua, *Eſte es mi cuerpo*,intendẽs hũc ritum, vt eſſentialem & neceſſarium introducere. Secundò poteſt talis eſſe mutatio, vt, licèt non deſtruat ſenſum,reddat tamen illum ambiguum,& æquiuocum,vt in illo exemplo, *Ego te baptizo in nomine Patrias*, in his enim verbis illa ſaltem eſt ambiguitas,quòd ex vi verborum, non habẽt ſenſum legitimum,licèt ex accommodatione,& circumſtantiis poſſint illum habere,& clarius exemplum eſſet, ſi quis in forma panis Euchariſtiæ hanc mutationẽ faceret, *Hic eſt corpus meus.* manet enim ambiguum, an illa particula, *Hic*,ſit pronomen,& ex ignorantia ponatur maſculinum pro neutro,an verò ſit aduerbium locale,quod ponatur ad introducendum errorem, veram tranſubſtantiationem excludentem.

Intentio noui ritus inducendi, vel relinquit verum ſenſum formæ, vel reddit ambiguum.

Dico ergo primò: Quando per mutationem nullo modo variatur ſenſus formæ non poteſt eſſe ſubſtantialis propter ſolam intentionem miniſtri volẽtis introducere nouum ritum; neque etiam propter eam cauſam præciſè ſumptam ſacramentũ erit nullum;quia cum illa intentione poteſt ſimul eſſe intẽtio faciendi ſacramentum;& ita poterunt concurrere omnia ad veritatem ſacramenti neceſſaria. Quòd ſi interdum defuerit intentio faciendi ſacramentum, tunc quidem ſacramentum erit nullum: non tamen propter mutationem formæ,aut materiæ,quæ de ſe ſufficerent, cùm ſolùm accidentalis mutatio in eis facta ſit,ſed ex alio defectu intentionis. Hæc aſſertio cum omnibus, quæ in illius explicatione & probatione dicta ſunt, ſufficienter conſtat ex dictis in ſe-

Ex intentione noui erroris præciſè non tollitur ſacramentum.

A cunda opinione, quam in hoc ſenſu veram cenſeo. Vnde fit nihil referre, quòd quis intẽdat aliquid addere, vt eſſentiale,quod eſſentiale non eſt: nã ſi nihil ex eſſentialibus excludat, nec ſenſum formæ variet,mutatio eſt ſubſtantialis,nec neceſſariò excluditur intentio faciendi ſacramentum. Dices hoc ipſo quòd aliquid additur, vt eſſentiale, quod à Chriſto non eſt impoſitum,mutatur ſignũ:nam eſt aliud totum, quàm à Chriſto ſit inſtitutum. Reſpõdetur negando aſſumptum,quia in prædicto caſu verè ponitur in forma,quidquid Chriſtus inſtituit,&quamuis materialiter, & ex priuato errore addatur aliquid, quod putatur à Chriſto etiam eſſe additum,tamẽ illud nõ mutat ſenſũ,& ita nõ excludit id,quod Chriſtus inſtituit,&per generalem intentionem faciendi B ſacramẽtum corrigitur priuatus error, & ex vi illius intentionis exhibetur ſignum,quod Chriſtus voluit exhiberi,licèt per accidens aliquid illi addatur.

Dico ſecundò: Quando per mutationem redditur ambiguus ſenſus formæ, tunc,ſi miniſter ita intẽdat introducere nouum ritum vt non intendat verum ſenſum, ſed falſum atque erroneum per talem formã ſignificare; tunc mutatio ſubſtantialis, eſt ſufficiens ad irritandum ſacramentum,non ſolùm ex defectu intentionis,ſed etiam ex defectu veræ formæ; & quoad hanc aſſertionem admitto primã opinionẽ ſupra citatam;& iuxta eandem intelligo ſententiam Zachariæ Pap.in dict.cap.retulerunt:& patet ex ſuprà dictis de mutatione proprij verbi formę in aliud verbum æquiuocum diximus enim, ſi fiat animo ſignificandi aliud,quàm per formã C ſignificetur,mutationem eſſe ſubſtantialem: ſed idem eſt in præſenti. Et ratio eſt clara, quia in eo caſu formaliter & propriè aliud eſt ſignum, quod miniſter exhibere intẽdit,quàm quod Chriſtus inſtituit: nam quòd materialis ſonus ſit idem,vel diuerſus,non refert,vt ſuprà dictũ eſt,ſed ſignificatio eſt attendenda; hìc autem, licèt verba quoad materialem ſonũ ſint eadem, vel parum diuerſa, tamen ſignificatio, quæ intenditur, eſt longè alia,& per intentionem proferentis determinantur verba ad talem ſignificationem: fit ergo tunc ſubſtantialis mutatio, ſicut è contrario eſt ſubſtantialis identitas,quando ſignificatio eſt eadem,licèt ſonus vocis varietur;neque cõtra hanc aſſertionẽ procedunt argumenta ſecundæ ſententiæ, vt per ſe D conſtat. Et iuxta eandem optimè intelligitur, quomodo interdum, ſi miniſter intendat addere, vt eſſentiale aliquid,quod eſſentiale non eſt,poſſit ea ratione mutatio eſſe ſubſtantialis,vt D. Thom.docuit art.8.eſt enim hoc verum, quando inde oriri poteſt ſenſus aliquis contrarius veritati formæ, & ille eſt intentus:vt ſi quis addat in forma Baptiſmi, *Et beatiſſimæ Virginis*,intẽdens ſignificare, & profiteri quaternitatẽ perſonarum, earúmque æqualitatem:tunc enim reuera eſt mutatio ſubſtantialis,quamquam ſi per eadẽ verba ſolùm intenderet,Virginem inuocare vt Dei matrem,mutatio eſſet ſolum accidentalis.

Intendens nouum ritum& ponẽs verbum ambiguum ex intẽtione ſenſus falſum ſacramentum non facit.

SECTIO VI.

E *Vtrùm eadem materia & forma in ſingulis ſacramentis pro vniuerſa Eccleſia ſufficiat.*

Diſtinguere oportet ritum accidentalem ab eſſentiali: & neceſſitatem ſacramenti à neceſſitate præcepti,hoc enim loco,vt antea diximus, non agimus de neceſſitate præcepti ſed ſacramenti: nec de ritu accidentali ſed eſſentiali. Vnde vt certũ ſupponimus in ſacramentis tradendis non ſeruari eundem ritum accidentalem in vniuerſa Eccleſia,&cõſequẽter ad ſeruanda præcepta,quæ in diuerſis prouinciis,vel regionibus obligare poſſunt, nõ ſufficere vbi

Non eſt identitas accidentalis in omnibus Eccleſiæ locis.

re vbique ſeruare ritum accidentalẽ, qui alicubi eſt in vſu, quod eſt extra controuerſiam inter Catholicos, & conſtabit latiùs ex his, quæ poſtea dicemus de cæremoniis ſacramentorum, & præcipuè de ſingulis ſacramentis in ſpecie.

Explicatio quæſtionis.

Quod ergo nũc inquirimus eſt, an non obſtantibus præceptis Eccleſiaſticis, vel diuerſis ritibus variarum Eccleſiarum, ea materia & forma, quæ ſufficit ad verum ſacramentum conſtituendum in vna parte Eccleſiæ, ſufficiat vbique. Non enim deſunt Catholici, qui hoc negent, præſertim ex Doctoribus Iuris canonici, vt Innoc. cum aliis in cap. 1. de baptiſmo, & Felin. in c. quæ in Eccleſiarum, de conſtit num. 26. qui ſentiunt, Grȩcis ſufficere ad Baptiſmum conficiendum formam illã, *Baptizetur ſeruus Chriſti*, & ad conſecrandum corpus Domini ſatis eiſdem eſſe panem fermẽtatum; ſi tamen aliquis in Latina Eccleſia illa forma, vel hac materia vti velit, neque Baptiſmũ, neq; Euchariſtiã effecturum. Difficiléque exemplũ videtur de ſacramento Matrimonij: nam ſi aliqui nunc contrahant priuatim in aliquo loco, vbi decretum Conc. Trid. promulgatum non ſit, illi conſenſus ſic expreſſi erũt ibi ſufficiens forma & materia ſacramenti, qui tamẽ non ſufficiunt in vniuerſa Eccleſia, vt in Italia, v.g. vel Hiſpania, vbi ritus à Conc. inſtitutus neceſſarius eſt.

Innocen. c. 1. de Baptiſm. Felinus.

Eadem materia & forma ſacramenti eſt vbique terrarum.

Dicendum nihilominus eſt, ſacramenta omnia eadem materia & forma conſtare in vniuerſa Eccleſia, atque adeò id quod in vno loco ſufficit, ſufficere vbique vt ſacramentum factum teneat, quamuis fortaſſe peccet miniſter accidentalem ritum omittendo. Hanc aſſertionem obſeruauit Adrian. contra prȩdictos Canoniſtas, in loco citato ſectione præcedenti in materia de Baptiſmo; & eſt cõmunis Theologorum diſputantium de ſacramentis in ſpecie, & conuinci poteſt illiſmet exemplis de Baptiſmo, & Euchariſtia: nam, vt propriis locis videbimus certiſſimum eſt, in illis caſibus vera effici ſacramenta, ſi quis in Eccleſia Latina vtatur forma, vel materia Græcorum.

Vtens materia & forma Græcorum verum conficit ſacramentum.

Ratio verò eſt, quia duobus modis poteſt intelligi formam aliquam, vel materiam ſufficere in vna parte Eccleſiæ & non in alia, ſcilicet vel ex inſtitutione Chriſti, vel ex præcepto Eccleſiæ: neutrũ autem dici poteſt probabiliter. Quod patet primò de Chriſti inſtitutione: nam, ſicut Chriſtus vnam inſtituit Eccleſiam, ita vnam tantùm fecit ſacramentorum inſtitutionem quæ vniuerſæ Eccleſiæ deſeruiret, & ideo dixit Paul. in hac Eccleſia eſſe *Vnũ Deum, vnam fidem, vnum Baptiſma*. Quis enim fingat inſtituiſſe Chriſtum vnum ritum Baptiſmi, vel Euchariſtiæ pro Græcis, & alium pro Latinis? hoc ſanè alienũ eſt ab omni ratione; & ab omni Eccleſiæ ſenſu, vt ex Concil Florent. ſatis conſtat, alioqui eadem facilitate poſſet aliquis fingere inſtituiſſe vnum ritum pro Iudæis, & alium pro Gentilibus, aut quid ſimile: aut certè dici poſſet, diuerſis tẽporibus poſſe variari ſacramentorum eſſentias, ita vt quod nunc ſufficit, antea non fuerit ſufficiens: vel è contrario, quia non eſt maior ratio de diuerſis locis, quàm de diuerſis temporibus, & ſicut potuit Chriſtus aliquid inſtituere pro vno loco & aliud pro alio; ita etiam, vt aliquid in vno tempore fieret, & aliud in alio. Et quidem ſi fundamenta prioris ſententiæ alicuius momenti eſſent, non minus probarent de diuerſis temporibus, quàm de diuerſis locis; quinimo in multis ſacramentis maior mutatio facta videtur in temporibus diuerſis, quàm in locis: eſſet autem abſurdiſſimum dicere, ſacramenta ex Chriſti inſtitutione eſſentialirer variari pro temporum diuerſitate: quia neque iſta multiplex inſtitutio Chriſti à principio facta fuit, aut nobis tradita; nec poſtea aliquo tempore

Florent.

A per ſpecialem reuelationem manifeſta eſt; vna eſt ergo inſtitutio, quæ immutabilis perſeuerat omni tempore; eadem ergo eſt vniuerſalis pro omnibus locis. Tandem ex fine huius inſtitutionis, quem ſupra tractauimus, idem probari poteſt; inſtituta enim ſunt ſacramenta, vt Chriſti populus in vnum religionis nomen congregaretur, & ideo neceſſe fuit, vt vna eſſet pro omnibus inſtitutio.

Eccleſia non poteſt mutare inſtitutionem à Chriſto factam.

Altera verò pars de Eccleſiæ præcepto facilè conuinci poteſt; quia Eccleſia non poteſt mutare, aut impedire inſtitutionem à Chriſto factam; non enim ab illo accepit poteſtatem excellentiæ ſacramentis ſuperiorem, ſed miniſterialem, & ſacramẽtis alligatã, vt latiùs dicturi ſumus quæſt. 64 ergo nec poteſt B facere Eccleſia, vt ſine materia & forma à Chriſto inſtitutis fiat ſacramentum, neque etiã poteſt impedire, quin ex materia & forma eſſentiali fiat ſacramentum à debito miniſtro: ergo non poteſt Eccleſia efficere, vt materia, & forma, quæ in vna Eccleſia ſufficit, non ſufficiat in vniuerſa Eccleſia, ſaltem vt ſacramentum factum teneat. Patet vltima hæc conſequentia, quia ſi illi forma & materia in vno loco ſufficit, illa ſola eſt eſſentialis ex Chriſti inſtitutione: ergo eadẽ ſufficiet in quolibet loco ſi ibi applicetur. Confirmatur: nam licèt Eccleſia prohibeat alicui miniſtro, ne conficiat ſacramentum, ſi non priuet illum aliqua re ſubſtantiali, ac neceſſaria ad ſacramẽtum, ſola prohibitio non ſatis eſt ad irritandum ſacramentum C ab huiuſmodi miniſtro factum, etiam ſi ipſe peccet ſacramentum conferendo contra Eccleſiæ prohibitionem; ergò ſimiliter, licèt Eccleſia prohibeat, ſacramentum fieri ex tali materia, niſi adhibita tali circumſtantia accidentali, aut ex tali forma, niſi tali modo prolata, hæc prohibitio non erit ſufficiens ad irritandum ſacramentum, ſi ſubſtantialis materia & forma in eo ſeruetur, licèt peccet ſacerdos accidentalem illã ſolemnitatem omittendo; ergo quamuis in diuerſis regionibus & locis Eccleſiæ diuerſi ritus accidentales præcepti ſint, id obſtare non poteſt, quominus ad veritatem ſacramenti ſufficiant materia & forma eſſentialis, quocunque modo vel ritu adhibeantur.

Canoniſtarũ quorundam error vnde.

Ad fundamenta ergo prioris ſententiæ reſpondetur, D eos authores erraſſe non ſatis diſtinguendo neceſſitatem ſacramenti à neceſſitate præcepti: vnde illa duo exempla, quæ afferunt, potiùs cõtra illos demonſtrant vt diximus; nã in eis caſibus peccare poſſet ſacerdos ita cõficiendo ſacramentũ, ipſum autem validum eſſet. Ad tertium exemplũ de Matrimonio reſpondetur idem argumentum fieri poſſe de temporibus diuerſis: nam eadem ſigna mutui conſenſus, quæ antea ſufficerent ad ſacramentum Matrimonij, nunc non ſufficient, ſi abſque parocho, & teſtibus exhibeantur; & tamen non propterea dicendum eſt, materiam & formam eſſentialẽ, quæ antea ſufficiebãt ad Matrimonium, nunc nun ſufficere, non enim potuiſſet Eccleſias illas mutare. Sed dicendũ potiùs E eſt, materiam & formam huius ſacramenti eſſe mutuum conſenſum expreſſum, & ad contractũ Matrimonij perficiendum inter baptizatos ſufficientem; quã materiã, & formam Eccleſia mutare nõ poteſt, neq; impedire quominus illis adhibitis fiat ſacramẽtũ: at verò, quia hoc ſacramentum ſupponit contractum, in quo fundatur: & valor ſeu efficacia contractus pendere poteſt ex modo contrahendi, qui modus poteſt ab Eccleſia præſcribi, ideo fieri poteſt, vt expreſſio conſenſus, quæ aliquando ſufficit ad valorem contractus ſine aliqua ſolemnitate, alio tempore ſine illa nõ ſit ſufficiens, & ita nõ variatur formaliter, ac propriè materia, & forma ſacramenti, ſed id

Eccleſia in matrimonio non mutauit materiam & formam.

quod

quod erat materia, & forma, admittit illud eſſe, ratione cuius poterat eſſe materia, & forma ſacraméti; ſicut ſi Eccleſia poſſet efficere, vt id quod erat panis, iã nõ ſit panis, vel, vt hæc vox *Corpus*, nõ ſignificaret, quod tunc ſignificat, ſed rem aliam, tunc conſequenter faceret, vt ex illa re, vel ex illo verbo non fieret ſacramentum; non quidem mutando formam, vel materiam ſacramenti propriè, ac formaliter, ſed remotè quaſi deſtruendo rem ipſam, quæ poterat eſſe forma vel materia ſacramenti.

QVÆSTIO LXI.

De neceſſitate Sacramentorum, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE *conſiderandum eſt de neceſſitate ſacramentorum.*

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primò, Vtrum ſacramenta ſint neceſſaria ad ſalutem humanam.

Secundò, Vtrùm fuerint neceſſaria in ſtatu ante peccatum.

Tertiò, Vtrùm fuerint neceſſaria in ſtatu poſt peccatum ante Chriſtum.

Quartò, Vtrùm fuerint neceſſaria poſt Chriſti aduentum.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ſacramenta ſint neceſſaria ad humanam ſalutem.

4.d.q.1.art.2. q.1. Et 3.contra.c.110. Et li.4.c.55.fi. & c.56. *AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd ſacramenta non ſint neceſſaria ad humanã ſalutem. Dicit enim Apoſtolus 1.ad Timot.4. Corporalis exercitatio ad modicũ vtilis eſt. Sed vſus ſacramentorum pertinet ad corporalem exercitationem, eo quòd ſacramenta perficiuntur in ſignificatione ſenſibilium rerum & verborũ, vt dictum eſt* *. *Ergo ſacramenta non ſunt neceſſaria ad humanam ſalutem.* Quæſt.præc. a.1.6.ad.2.

2. Præterea, 2. ad Corint.12. Apoſtolo dicitur, Sufficit tibi gratia mea, non autem ſufficeret, ſi ſacramenta eſſent neceſſaria ad ſalutem. Non ſunt ergo ſacramenta ſaluti humanæ neceſſaria.

3. Præterea, poſita cauſa ſufficienti, nihil aliud videtur eſſe neceſſarium ad effectum. Sed paſſio Chriſti eſt ſufficiens cauſa noſtræ ſalutis. Dicit enim Apoſt. ad Roman. 5. Si cùm inimici eſſemus reconſiliati ſumus Deo per mortem filij eius, multo magis reconſiliati ſalui crimnis in vita ipſius. Non ergo requiruntur ſacramenta ad ſalutem humanam.

Lib.19.c.11. Inf.tom.6. *Sed contrà eſt, quod Auguſt.* * *dicit 19. contra Fauſtũ: In nullum nomen religionis ſeu verum, ſeu falſum coadunari homines poſſunt, niſi aliquo ſignaculorum ſeu ſacramentorum viſibilium conſortio colligentur. Sed neceſſarium eſt ad humanam ſalutem homines adunari in vnum veræ religionis nomen. Ergo ſacramenta ſunt neceſſaria ad humanam ſalutem.*

Reſpondeo dicendum, quòd ſacramenta ſunt neceſſaria ad humanam ſalutem triplici ratione. Quarum prima ſumenda eſt ex conditione humanæ naturæ: cuius proprium eſt, vt per corporalia & ſenſibilia, in ſpiritualia & intelligibilia deducatur. Pertinet autem ad diuinam prouidentiam, vt vnicuique rei prouideat ſecundùm modum ſuæ conditionis. Et ideo conuenienter diuina ſapientia homini auxilia ſalutis confert ſub quibuſdam corporalibus, & ſenſibilibus ſignis, quæ ſacramenta dicuntur. Secunda ratio ſumenda eſt ex ſtatu hominis, qui peccando ſe ſubdidit per affectum corporalibus rebus. Ibi autem debet medicinale remedium homini adhiberi, vbi patitur morbum. Et ideo conueniens fuit, vt Deus per quædam corporalia ſigna, homini ſpiritualem medicinã adhiberet: nam ſi ſpiritualia nuda ei proponerentur, eius animus applicari non poſſet, corporalibus deditus. Tertia autem ratio ſumenda eſt ex ſtudio actionis humanæ, quæ præcipuè circa corporalia verſatur. Ne ergo eſſet homini durum, ſi totaliter à cor- A *poralibus actibus abſtraheretur, propoſita ſunt ei corporalia exercitia in ſacramentis quibus ſalubriter exerceatur ad euitanda ſuperſtitioſa exercitia, quæ conſiſtunt in cultu dæmonum, vel qualitercumque noxia, quæ conſiſtunt in actibus peccatorum. Sic igitur per ſacramentorum inſtitutionem, homo conuenienter ſuæ naturæ eruditur per ſenſibilia: humiliatur, ſe corporalibus ſubiectum cognoſcens, dum ſibi per corporalia ſubuenitur: præſeruatur etiam à noxiis actionibus per ſalubria exercitia ſacramentorum.*

Ad primum ergo dicendum, quòd corporalis exercitatio, in quantum eſt corporalis non multum vtilis eſt, ſed exercitatio per vſum ſacramentorum, non eſt purè corporalis, ſed quodammodo eſt ſpiritualis, ſcilicet per ſignificationem & cauſalitatem.

B *Ad ſecundum dicendum, quòd gratia Dei eſt ſufficiens cauſa humanæ ſalutis, ſed Deus dat hominibus gratiam ſecundùm modum eis conuenientem: & ideo neceſſaria ſunt hominibus ſacramenta ad gratiam conſequendam.*

Ad tertium dicendum, quòd paſſio Chriſti eſt ſufficiens cauſa humanæ ſalutis. Nec propter hoc ſequitur, quòd ſacramenta non ſint neceſſaria ad humanam ſalutem: quia operantur in virtute paſſionis Chriſti, & paſſio Chriſti quodammodo applicatur hominibus per ſacramenta, ſecundùm illud Rom. 6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus.

COMMENTARIVS.

IN titulo tam huius articuli, quàm omniũ ſequentium obſeruandum in primis eſt, non eſſe ſermo- C nem de neceſſitate ſacramenti poſt factã inſtitutionem: hæc enim non eſt generalis, neque eiuſdem rationis in omnibus ſacramentis; ſed in vnoquoque talis erit, qualis fuerit eius inſtitutio, vt inferiùs attingitur à D. Thom. in q. 65. ſed eſt ſermo de neceſſitate ipſius inſtitutionis. (Sacramentorum non eſt neceſſitas ſimpliciter.) Vnde fit (quod rectè annotauit Caiet.) non poſſe eſſe ſermonem de neceſſitate ſimpliciter, ſed ad melius eſſe; abſolutè enim potuiſſet Deus ſine ſenſibilibus ſacramentis ſalutem hominum operari. Quod ergo inquiritur, eſt, an hic modus fuerit conuenientior, & homini magis accommodatus. Secundò eſt obſeruandum, D. Thom. ſimpliciter mouere quæſtionem hanc abſtrahendo à determinato aliquo tempore: nam in D tribus articulis ſequentibus de ſingulis temporibus inquirit, atque ita hìc abſolutè etiam reſpondet, ſacramenta eſſe ad ſalutem homini neceſſaria. Vnde videtur colligi, definitionem hanc eſſe generalem, & applicari poſſe ad omnia tempora, & ad omnem ſtatum humanæ naturæ: alioqui nec doctrinalis eſſet reſponſio, neque interrogationi adæquatè ſatiſfaciens. (Conciliantur duo loca D. Thomæ.) In contrarium verò eſt, quia D. Thom. artic. ſequenti negat, fuiſſe neceſſaria homini ſacramenta in aliquo ſtatu, ſcilicet, ante peccatum, oportet ergo, vt & titulum huius articuli & reſponſionem eius de tempore poſt peccatum intelligamus. Dicẽdum tamen exiſtimo, mentem D. Thomæ fuiſſe loqui de homine abſolutè conſiderata eius natura, non tantum vt lapſa, neque vt euecta ad perfectio- E nem ſtatus innocentiæ, ſed ſecundùm ſe ex vi naturalis conditionis eius; & hoc modo reſpondet, indigere ſubſidio ſacramentorum. An verò conſtitui poſſit in aliquo altiori ſtatu, in quo illis non indigeat, hoc inquirit in articulo ſequenti.

Et iuxta hũc ſenſum, tam reſpõſio articuli, quàm prima & tertia ratio eius claræ ſunt. Secunda verò nonnihil difficultatis habet; quia cùm ex peccato ſumatur, videtur procedere de homine lapſo, & non de homine ſecundùm ſe. Reſpondetur tamen rationem illam non fundari in propria malitia culpæ, ſed in effectu relicto ex culpa, qui eſt affectus, & nimia propenſio ad res corporales, qui quidem affectus (Secunda ratio D. Thom. fundatur in affectu ad res corporeas.) idem

idem eſt in homine in ſua pura natura conſiderato, quamuis in illo non eſſet pœna, nec effectus pecati, eodem tamen modo eſſet ſufficiens ratio efficiens ſacramentorum neceſſitatem, ſeu indigentiam: quia hæc non oritur ex illo affectu propter habitudinem, quam habet ad culpam originalem, ſed ſecundùm ſe, & ita facilè accommodatur hæc ratio ſenſui prædicto.

Alia verò difficultas oriri poterat ex rationibus D. Thom. & ſolutionibus argumentorum; procedũt enim de ſacramentis ad ſanctificandos homines inſtitutis: vnde ſolùm videntur probare de ſacramentis nouæ legis. Reſpondetur in primis, cùm dictum ſit, hic non eſſe ſermonem de neceſſitate ſimpliciter, ſed ad melius eſſe, etiam ſi fateamur, ſermonem D. Thom. eſſe de ſacramentis nouæ legis, meritò dici poſſe, illa eſſe neceſſaria homini ſecundùm ſe ad ſalutem obtinendam, quamquam non ſemper illi data ſint: quia non omni tempore abundantia gratiæ illi collata eſt. Deinde dicitur D. Thomam abſolutè loqui de ſacramentis, ſiue ſint ſigna, ſiue cauſæ gratiæ, vt apertè patet in ſolutione ad primum, & omnes vtilitates ſacramentorum, quæ in tribus rationibus proponuntur, non pendent ex cauſalitate gratiæ, ſed ſolùm requirit, quòd ſacramenta contineant diuinum cultum, & ſpiritualem ſignificationem. Vnde etiam fit, vt eorum vſus poſſit conferre ad hominis ſanctificationem, ſaltem ex opere operantis, quòd ſi etiam habuerint virtutem ad ſanctificandum ex opere operato, tanto erunt meliora & vtiliora homini; & hoc modo loquitur D. Thom. in ſolutione ad 2. & 3. & ita eſt perſpicua litera huius articuli.

ARTICVLVS II.

Vtrùm etiam ante peccatum fuerint homini neceſſaria ſacramenta.

4. diſt. 1. q. 1. art. 2. q. 3. Art. præced. ad 2.

AD ſecũdum ſic proceditur. Videtur, quòd etiam ante peccatum fuerint homini neceſſaria ſacramenta. Quia, ſicut dictum eſt, ſacramenta ſunt neceſſaria homini ad gratiam conſequendam. Sed etiam in ſtatu innocentiæ homo indigebat gratia, ſicut in prima parte habitum eſt*. Ergo etiam in ſtatu illo erant neceſſaria ſacramenta.*

1. p. q. 95. art. 4. ad 1. Art. præced.

2. Præterea, Sacramenta ſunt neceſſaria homini ſecundùm conditionẽ humanæ naturæ, ſicut dictum eſt. Sed eadẽ eſt natura hominis ante & poſt peccatum. Ergo videtur, quòd etiã ante peccatum homo indiguerit ſacramentis.*

3. Præterea, Matrimonium eſt quoddam ſacramentũ, ſecundùm illud Epheſ. 5. Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & Eccleſia. Sed matrimonium fuit inſtitutum ante peccatum, vt dicitur Geneſ. Ergo ſacramenta erant neceſſaria homini ante peccatum.

Sed contrà eſt, quòd medicina non eſt neceſſaria niſi ægroto, ſecundùm illud Matth. 9. Non eſt opus ſanis medicus: ſed ſacramenta ſunt quædam ſpirituales medicinæ, quæ adhibentur contra vulnera peccati. Ergo non fuerunt neceſſaria ante peccatum.

Reſpondeo dicendum, quòd in ſtatu innocentiæ ante peccatum ſacramenta neceſſaria non fuerint. Cuius ratio accipi poteſt ex rectitudine ſtatus illius, in quo ſuperiora inferioribus dominabantur, & nullo modo dependebãt ab eis: ſicut enim mens ſuberat Deo, ita menti ſuberant inferiores animæ vires, & ipſi animæ corpus. Contra hunc autem ordinem eſſet, ſi anima perficeretur, vel quantum ad ſcientiam, vel quantum ad gratiam, per aliquid corporale, quod fit in ſacramentis. Et ideo in ſtatu innocentiæ homo ſacramentis non indigebat non ſolùm in quantum ſacramenta ordinantur ad remedium peccati, ſed etiã in quantum ipſa ordinantur ad animæ perfectionem.

Ad primum ergo dicendum, quòd homo in ſtatu innocentiæ gratia indigebat, non tamen, vt eam conſequeretur per aliqua ſenſibilia ſigna, ſed ſpiritualiter & inuiſibiliter.

Ad ſecundum dicendum, quòd eadem eſt natura hominis ante peccatum & poſt peccatum, nõ tamen eſt idem naturæ ſtatus. Nam poſt peccatum anima etiam quãtum ad ſuperiorem partem, indiget accipere aliquid à corporalibus rebus ad ſui perfectionem, quod in illo ſtatu homini neceſſe non erat.

Ad tertium dicendum, quòd matrimonium fuit inſtitutum in ſtatu innocentiæ, non ſecundùm quòd eſt ſacramentum, ſed ſecundùm quòd eſt in officium naturæ: ex conſequenti tamen aliquid ſignificabat futurum circa Chriſtum & Eccleſiã, ſicut & omnia alia, quæ in figura Chriſti præceſſerunt.

COMMENTARIVS.

Quid quæratur quæritur.

CIrca intelligentiam tituli huius articuli diſſentiũt inter ſe interpretes D. Th. Caiet. enim exiſtimat D. Thom nõ habere quæſtionem de ſtatu innocentiæ abſolutè prout futurus eſſet, ſi homo non peccaret, ſed ſolùm prout de facto fuit in primis hominibus ante peccatum: ita vt hic nõ tractetur quæſtio quaſi conditionalis, ſcilicet an ſi ſtatus innocentiæ duraſſet, & in eo multiplicarentur homines, indigerent ſacramentis, ſed abſoluta, vtrùm Adam, & Eua deberent aliqua ſacramenta accipere antequam peccarent. Fundatur Caiet. primò in verbis tituli, quia non quæritur, vtrùm in ſtatu innocentiæ, ſed *vtrùm ante peccatum.* Secundò in ſolutione ad ſecundum, in qua dicitur ante peccatum non indiguiſſe hominem corporalibus rebus, vt ab eis aliquam perfectionem animæ acciperet, quod eſt verum de Adam & Eua, non tamen eſſe verum de omnibus hominibus, ſi ſtatus innocentiæ duraret; acciperent enim ſcientiam à corporalibus rebus. Tertiò iuuat hanc expoſitionem, quòd iuxta illam reſolutio articuli eſt vera, & facilis, in alio verò ſenſu eſt valde difficilis, vt videbimus. At verò Soto & Ledeſma intelligunt D. Thom. quærere de ſtatu innocentiæ, tam qui iam fuit in primis hominibus, quàm qui futurus eſſet in omnibus, ſi Adam non peccaret. Qui ſenſus & ſimplicior & verior eſt ſine dubio. Primò, quia D. Thom. in diſcurſu huius quæſtionis tractare voluit de neceſſitate ſacramentorum in omnibus temporibus & ſtatibus hominum, quod nõ plenè feciſſet, niſi in hoc poſteriori ſenſu quæſtionẽ mouiſſet. Secundò, quia in diſcurſu articuli non fundatur in peculiari perfectione, quam habuerunt Adã & Eua ante peccatum, ſed in communi ratione, & rectitudine ſtatus innocentiæ, quæ futura erat in hominibus, ſi peccatum non interceſſiſſet. Tertiò, quia tam in corpore articuli, quàm in ſolutione ad primum, pro eodem ducit D. Thom. agere de ſtatu innocentiæ, quàm de primis hominibus, & ita ratio ſumpta ex titulo articuli nullius momenti eſt, neque etiam ratio deſumpta ex ſolutione ad ſecundum, quia D. Thom. non intendit excludere ab illo ſtatu perfectionem homini cõnaturalem, qualis eſt, vti rebus corporalibus, vt obiectis ad ſcientiam acquirendam; quia hoc nihil pugnabat cum perfectione illius ſtatus. Vnde de ipſomet Chriſto, qui perfectiorem ſtatum habuit, quantum ad animam, docet alibi D. Thom. hoc modo accepiſſe naturalem ſciẽtiam à rebus; & de Adam & Eua negari non poteſt, quin aliquo modo perficere potuerint ante peccatũ ex ſenſibilibus obiectis, ſaltem quantum ad experimentalem ſciẽtiam. Loquitur ergo D. Thom. de ſupernaturali perfectione ſcientiæ, & gratiæ in quibus nõ expediebat hominem in ſtatu innocentiæ proficere per vſum rerum ſenſibilium, neque illis ſubiici ad

Intelligenda quæſtio de ſtatu innocentiæ qui fuit & qui futurus eſſet, niſi Adã peccaſſet.

ad huiuſmodi fructum capiendum propter rectitudinem ac perfectionem illius ſtatus,& ita eſt perſpicua litera,& ſenſus D. Thom. de re autem ipſa commodiùs diſputatione ſequenti dicemus.

DISPVTATIO III.

De ſacramentis, quæ futura eſſent in ſtatu innocentiæ.

IN præcedentibus diſputationibus tractauimus,quid ſit ſacramentum,ante quæſtionem, an ſit propter rationem ibi traditã;reliquum ergo eſt,vt quæſtionem ibi ex accidenti omiſſam diſputemus,antequam ad effectus,vel cauſas ſacramẽtorum progrediamur. Quoniam verò ſacramenta habent ſuum eſſe ex inſtitutione, idem eſt quærere, an ſacramenta ſint, & an facta ſit eorum inſtitutio, & quoniam Deus, qui ſolus eſt ſacramentorum inſtitutor, vt poſtea dicemus, nihil niſi ex certa ratione,neceſſitate, vel vtilitate operatur, ideo inueſtigando ſacramentorum inſtitutionem, neceſſariò inquirendum eſt,quæ fuerit cauſa, vel neceſſitas illa inſtituendi:hæc ergo tria ſimul tractanda ſunt; vnde ſimul ex parte obiter explicabitur finalis cauſa ſacramentorum,quæ eſt eorum vtilitas vel neceſſitas, hæc enim duo idem in hac materia ſignificant,vt in Commentario articul. 1. notaui, & latiùs tractant Scotus in quart.diſtinctio.prim.quæſtione tertia, & Gabr.quæſt.ſecunda,articul. 1. Quamuis autem D. Thomas priùs generalem quæſtionem de homine præmiſerit, quàm de ſingulis ſtatibus hominis diſputauerit;tamen claritatis gratia,illa prætermiſſa,de ſingulis ſtatibus ſigillatim dicemus: quia cùm non ſit in omnibus æqualis congruentia, vel neceſſitas, neque eadem inſtitutio, & ratio ſacramentorum omnibus conueniat, non tam commodè poteſt ſacramentorum neceſſitas in communi explicari, quàm in particulari: præſertim, quia de illa generali quæſtione ſufficiunt,quæ D.Thom.tradit, & quæ dicemus de homine in ſtatu innocentiæ,omnia applicari poterunt homini ſecundùm ſe cõſiderato: nam certum eſt,ex ſtatu innocentiæ non fuiſſe ortam ſpecialem neceſſitatem ſacramentorum,vnde,ſi quæ in illo fuit neceſſitas, hæc nata eſt ex natura hominis ſecundùm ſe.

In hac ergo diſputatione dicemus de ſtatu innocentiæ, in ſequentibus verò de ſtatu poſt peccatum iuxta diuerſa tempora,ætates, & leges à Deo datas. Conſideratio autem ſacramentorum fieri poteſt,vel ſecundùm propriam & ſpecificam rationem ſacramenti,vel ſecundùm communiorem rationem diuini cultus externi, quas duas rationes ſæpe confundunt auctores in præſenti materia,cùm tamen valde diuerſæ ſint,& ratio externi cultus latiùs pateat,quã ratio ſacramenti: quia ergo de ſtatu innocentiæ vtraque in dubium verti poteſt, vt à communioribus & clarioribus procedamus, dicemus priùs de cultu in cõmuni,deinde de ſacrificio,poſtea de ſacramẽto.

SECTIO I.

Vtrùm in ſtatu innocentiæ colendus eſſet Deus ab hominibus cultu externo,priuato,& publico.

IN quæſtione hac non inuenio inter Catholicos diſſentientes ſententias, neque etiam fuerunt aliqui hæretici qui de illo ſtatu ſpecialiter hoc negarẽt, præter eos,qui in vniuerſum hunc externum cultum reiiciunt, vt per ſe malum in hoc ſtatu, contra quos non eſt hoc loco diſputandum, tum quia eſt abſurdiſſima hæreſis, & ſine fundamento, tum quia eſt valde generalis ad materiam de religione pertinens.

A Dicendum eſt ergo primò: Cultus Dei externus per actiones corporis valde conſentaneus eſſet hominibus in ſtatu innocentiæ, vnde & probabile eſt de facto in eis fuiſſe, & longè probabilius futurum fuiſſe ſi homo non peccaſſet. Hanc concluſionem exiſtimo certam ex ipſa naturali ratione, quia hic cultus externus non eſt ex accidenti, ſeu per occaſionem introductus ratione peccati, ſed eſt per ſe debitus Deo, eo quòd eſt auctor humanæ naturæ, quæ animo & corpore conſtat, hæc eſt enim fundamentalis ratio huius cultus, qua ſæpe Patres vtũtur,vt in ſuperioribus viſum eſt, & latiùs in materia
B de religione tractatur: ſæd hæc ratio eodem modo obligaret in ſtatu innocentiæ, in quo etiam homo conſtaret corpore & anima: ergo vtriuſque actibus deberet colere Deum auctorem ſuum. Secundò eſt alia ratio ſumpta ex conſortio & ſocietate aliorum hominum: eſt enim naturalis homini vita politica & ſocialis,& ideo non ſatis eſt, vt interiùs credat & colat verum Deum,ſed etiam oportet vt ore & opere ſuam fidem & religionem oſtendat: ſed hæc ratio tota haberet locum in ſtatu innocentiæ, in quo & homines policitè, & non ſolitariè viuerunt, neque enim alia viuendi ratio perfectioni illius ſtatus fuiſſet conſentanea, & vnus non cognoſceret interiores actus alterius, niſi quatenus per exteriores manifeſtarentur: ergo neceſſarium erat, vt
C in eo ſtatu non ſolùm eſſet vera religio, ſed etiam exterior eius profeſſio, quæ non fit niſi hoc exteriori cultu religionis. Tertiò,naturale eſt homini, vti corpore & animo in ſuis actionibus: ergo maximè in diuino cultu. Quis enim poteſt excogitari decentior vſus facultatum,&actionum corporis,quàm diuini cultus? ſicut ergo non eſſet indecens homini in ſtatu innocentiæ animo & corpore conſtare: ita neque offerre cultum Deo ſuo modo ſpiritu & corpore compoſitum. Confirmatur quia actiones corporis iuuare ſolent ad actiones mentis & animi deuotionem excitare, hunc autem vſum poſſent habere etiam in ſtatu innocentiæ.

Cultus Dei externus valde conſentaneus eſſet in ſtatu innocentiæ.

Dices, his rationibus probaretur etiam in ſtatu
D gloriæ poſt reſurrectionem corporum futurum eſſe diuinum cultum externum,ac ſenſibilem. Reſpondetur in primis non eſſe omnino eandem rationem, quia in gloria reſurget corpus ſpirituale, & anima multo magis erit independens ab actionibus eius: erit enim intentiſſima Deo, abſque conſortio ſeu concurſu corporis: in ſtatu verò innocentiæ quamuis corpus eſſet imperfectiori ſtatu,quàm nunc ſit, tamen reuera eſſet corpus animale, & licèt anima perfectiùs illi dominaretur, tamen etiam poſſet ab illo iuuari, vt perfectiùs interiores actus exerceret, & vehementiùs ad illos applicaretur: penderet
E enim intellectus in cognitione ſua à phantaſmatibus, & affectus omnino ſpirituales coniunctionem haberent cum affectibus corporis; & conſequenter cum obiectis ſenſibilibus, à quibus hi excitantur. Deinde dicitur, verum eſſe, in beatitudine futurum eſſe externum Dei cultum, laudabunt enim ſancti Deum non tantùm mente, ſed etiam voce & actibus corporis: & præſertim indubitatum eſt adoraturos Chriſtum Deum hominem, exteriorem reuerentiam illi exhibendo.

Obiectio.

Reſpon.

Homines beati externo cultu Deũ laudabunt.

Circa verò hanc aſſertionem inquiri poteſt, vtrũ hic cultus externus futurus eſſet in ſtatu innocentiæ priuatus tantùm pro vniuſcuiuſque arbitrio,an verò etiam publicus nomine totius Eccleſiæ, vel reipublicæ ſolẽni aliquo ritu exhibitus: nã rationes factæ ſolùm videntur procedere de priori modo cultus.Reſpondetur, licèt concluſio certior de ritu priuato, veram

Homines in ſtatu innocentiæ publico ritu Deum colerent.

veram tamen videri etiam de publico, propter illam præcipuè rationem, quia homo natura ſua eſt politicum animal, & ideo naturale eſt hominibus in vnum populum vel rempublicam congregari; eſſet ergo hic modus ſocietatis in ſtatu innocentiæ: nam per ſe bonus eſt, & humanæ naturæ conueniens, & non tãtùm occaſione peccati; ergo homines ſic cõgregati in vnum corpus politicum, deberent etiam in vnum religionis nomen congregari. Nam in omni republica bene inſtituta primum, ac præcipuùm eſſe debet religionis negotium, ad cuius debitam inſtitutionem, ordinem, conſeruationem, & augmentum reliqua omnia, ſi neceſſe fuerit, referri debent, non enim poſſet honeſtas morum rectè in humana republica inſtitui, & conſeruari, niſi ratio diuini cultus principem locum haberet: non poſſunt autem homines congregari in vnum nomen religionis, niſi medio aliquo cultu Dei externo & ſenſibili, ac toti reipublicæ communi, vt conſtat ex D. Auguſt. 19. contra Fauſt. cap. 11. & ex ratione facta, quia homines non vident actiones animi, ſed corporis. Secundò eſt etiam optima ratio, quia ſicut recta ratio dictat, vt vnuſquiſque priuatus homo ſuo proprio corpore, & animo, & priuatis actionibus colat Deum: ita etiam dictat, vt tota reſpublica, prout eſt vnum corpus politicum, vnum etiam cultum quaſi communi conſenſu Deo offerat: ſed hoc eſt colere Deum publico, & ſolenni cultu; ergo. Tandem, nã in ſtatu innocentiæ futura eſſet vna humana cõgregatio, ſeu reſpublica, ſiue omnino vna, ſiue in varios populos, vel regna, eſſet diuidenda, hoc enim nihil ad præſentem diſputationem refert: ergo eadem vel maiori ratione futura eſſet vna Eccleſia, magis enim ad ſpiritualem finem quàm ad temporale commodum, in vnum corpus congregarentur homines, quorum vnum eſſet interior fides, & intentio eiuſdem beatitudinis acquirẽdæ: eſſet igitur illa Eccleſia viſibilis, quia hoc eſt de ratione Eccleſiæ militantis, & ex viſibilibus hominibus compoſitæ: ergo neceſſarius eſſet in illa Eccleſia viſibilis cultus religioſus, publicus & communis, vt in eo omnia vnius Eccleſiæ membra conuenirent. Neque contra hæc omnia inuenio obiectionem aliquam, vel difficultatem, quia nullam habent repugnantiam vel indecentiam, in illo ſtatu, & ex ipſa naturali ratione bene inſtituta, & præſertim fide illuſtrata conſequuntur abſque aliis legibus poſitiuis, vel ſpeciali diuina inſtitutione, quæ neceſſaria ſit: poſſet enim totus hic cultus hominum arbitrio relinqui, & ex rerum conſenſione, vel maiorum traditione definiri.

In rep. præcipuum debet eſſe negotium religionis.

Auguſt.

SECTIO II.

Vtrùm in ſtatu innocentiæ futurus eſſet ſacrificiorum & oblationum cultus.

Dvplex intelligi poteſt externus ac ſenſibilis Dei cultus. Alter, qui fit ſolis actionibus, & organis corporis humani, alter qui fit aliquo vſu externarum rerum. Priorem exercemus, quando voce Deum oramus, vel laudamus, quando genu flectimus, vel ſimiles actiones exercemus, quæ non habent aliam materiam, circa quam verſentur, præter noſtri corporis membra, & eorum vſum. Poſteriori verò modo colimus Deum, quando res externas illi offerimus, vel ſacrificamus, cereos accendimus, vel thus, aut incenſum adolemus in eius honorem. Vnde pendet explicatio quæſtionis propoſita, an in illo ſtatu futurum eſſet ſacrificium. Soto enim negat in ſtatu innocentiæ futura fuiſſe ſacrificia, quia omnis finis & ratio ſacrificiorum in eo ſtatu creſceret: quia tunc non eſſent peccata, & ita non eſſent neceſſaria ſacri- A ficia ſatisfactoria, neque eſſet varietas cultus, aut religionis, quia omnes vno ore colerent & adorarent Deum, & omnibus eſſet notum, omnes eſſe eiuſdem Dei cultores, & amicos, ac iuſtos, quia omnes eſſent in iuſtitia procreati, & nulla tunc eſſent peccata, atq; ita non eſſent neceſſaria ſacrificia, vel ad manifeſtationem, vel ad diſtinctionem veræ religionis. Neque etiam ad memoriam beneficiorum Dei, quia aliis modis eſſent tunc homines ſufficienter inſtructi de diuinis rebus ac beneficiis. Nec denique ad gratias agendas cõferrent ſacrificia, quia omnes tũc ſimplici corde, & ore Deum laudarent. B Confirmatur primò, quia vanè offeruntur res ſenſibiles, niſi ceſſuræ ſint in vſum miniſtrorum & templorum: tunc autem non eſſent miniſtri, neque templa, neque etiam quiſquam aliqua re indigeret, quia omnia eſſent cõmunia: ergo tales oblationes, tunc nullius eſſent momẽti; ergo & nullius meriti vel laudis. Tandem confirmatur, quia ſecluſa ſignificatione, vanum ac futile eſt huiuſmodi ſenſibilia ſacrificia facere: ſed hæc ſignificatio non eſſet neceſſaria in ſtatu innocentiæ: ergo. Hæ verò rationes non me ita mouent, quin cõtrariam ſententiam valde probabilem exiſtimem, & conſentaneam doctrinæ D. Thom. qui nunquam negauit in eo ſtatu futura fuiſſe ſacrificia: quin potiùs 2. 2. q. 85. art. 1. abſolutè dicit offerre ſacrificium eſſe de lege naturæ, quia ex naturali ratione procedit, C quòd homo quibuſdam rebus ſenſibilibus vtatur, vt per earum oblationem ſubiectionem ad Deum ſignificet, & diuinum dominium recognoſcat, & ſimilia repetit art. 4. Hoc autem naturale dictamen de offerendo Deo ſacrificia, non oritur ex occaſione aliqua orta ex peccato, vt ex ratione facta conſtat: ſed ex ſubiectione, & illius recognitione, quam homo debet Deo propter ſupremum eius dominium. Quæ ratio ita poteſt ex dictis confirmari, quia homo non tantùm accepit à Deo corpus & animam, ſed etiam res externas, quibus ad corporis conſeruationem, & animi profectũ, oblectationem, vel exercitiũ vtitur: ergo non ſolùm debet corpore & animo Deũ colere, ſed etiam rebus externis, quarum oblatione, cõſum- D ptione, aut alio ſimili vſu. Deum eſſe omnium dominũ proteſtetur, eiq; gratias agat, iuxta illud 1. Paral. 29. *Tua ſunt omnia, & de his, quæ de manu tua accepimus, reddimus tibi*, quæ tota ratio & congruentia locũ haberet in ſtatu innocentiæ. Deniq; huiuſmodi vſus rerum ſenſibilium eſt per ſe decens, & honeſtus, & non includit imperfectionẽ ſtatui innocentiæ repugnãtẽ, vt ex dictis facilè cõſtat, & ex his q̃ Soto obiicit, nullã enim in hoc actu imperfectionẽ oſtendunt.

Contraria ſententia melior & doctrinæ D. Thom. congruentior.

Ad primam enim & præcipuam rationem in primis dicitur, eum ſupponere, ſi Adam non peccaſſet, nulla fuiſſe futura hominum peccata: quod non ſolùm incertum eſt, ſed etiam minùs probabile: nam E per iuſtitiam originalem nõ magis cõfirmarẽtur homines in gratia, quàm Adam ipſe fuit in ſua creatione, & prima iuſtificatione confirmatus. Sicut ergo ille peccauit, potuiſſent alij peccare, etiam ſi ipſe non fuiſſet lapſus, neque in illa tota natura corruiſſet. Quòd ſi peccarent aliqui, ceſſant omnes rationes Soti: nam pro illis poſſent fieri ſacrificia, vel ſatisfactoria, vel deprecatoria à viris ſanctis & iuſtis: poſsẽt etiam adeò multiplicari peccata, vt diuerſi ritus religionis, vel veræ aut falſæ ab hominibus inſtituerẽtur. Deinde ſecluſis omnibus peccatis eſſet ſufficiens ratio ad inſtituenda ſacrificia, exhibitio diuini honoris & gratiarum actionis, & cauſa etiam aliquid impetrandi à Deo. Quanquam enim poſſent hæc omnia homines corde & ore facere, decebat tamen, vt etiam externis rebus hoc facerent, vt omnib. modis

Etiam ſi Adã non peccaſſet, probabile eſt alios peccaturos.

Sotus negat futura fuiſſe ſacrificia.

Sacrificiorum ſatis magna cauſa eſt gratiarum actio, &c.

dis animi gratitudinem, & recognitionem oſtenderent. A Quod verò de vſu templorum, ac miniſtrorum obiicitur, valde accidentarium eſt, & extrinſecum ad inſtitutionem, honeſtatem, & vtilitatem ſacrificij, vt in lege gratiæ, ſi ſolùm ſacrificium nudè ac per ſe ſpectetur, oblatio, quæ in eo fit, non cedit in vſum templorum, vel miniſtrorum; imò ſi tales eſſent homines, vt nulla re indigerent, puriùs ac ſinceriùs illud ſacrificium offerre poſſent. Atque eadem ratione impertinens eſt, quòd bona ſint communia; quia ſacrificium non habet honeſtatem ex eo, quòd homo ex propriis bonis, aliquid amittit, vel conſumit, vt videre licet in ſacrificio Miſſæ: in quo offerendo ferè nihil ex temporalibus bonis cõſumitur; & æquè religioſè fieri poſſet ex bonis communibus, ſicut ex B priuatis: ergo propter has cauſas extrinſecas non eſt negandum ſacrificium in ſtatu innocentiæ, cùm per ſe & intrinſeca ratio eius cum perfectione illius ſtatus non repugnet, ſed maximam habeat congruẽtiam. Vnde circa id, quod in vltima confirmatione dicebatur de ſignificatione ſacrificij, diſtinctione opus eſt, quam latiùs inferiùs tradituri ſumus. Eſt enim in ſacrificio ſignificatio quædam moralis, quatenus eſt ſignum interioris ſacrificij, & hæc ſola eſt de eſſentia ſacrificij, quæ non repugnabat ſtatui innocentiæ: nam in eo etiam naturale eſſet hominibus interiorem mentem exterioribus ac ſenſibilibus ſignis manifeſtare, tam verbis, quàm factis & rebus. Alia eſt ſignificatio myſtica, quatenus per ſacrificiũ ſignificatur aliquod ſupernaturale diuinum myſte- C rium, & hæc non eſt de eſſentia, ac neceſſitate ſacrificij, abſolutè, & ſimpliciter loquẽdo; & ideo, quamuis gratis concederemus hanc ſignificationem non fuiſſe futuram in ſtatu innocentiæ, non inde fit, tunc non fuiſſe futurum ſacrificium, quamquam improbabile non eſt potuiſſe tunc eſſe ſignificationem aliquam myſticam alicuius diuini myſterij, vt v.g. Chriſti Domini, qui in eo ſtatu venturus eſſet etiam ſi homo non peccaſſet: quia, ſicut hæc myſteria poſſent tunc ſignificari ab hominibus per verba ſenſibilia, vel per ſcripta; ita etiam per facta, vel res externas: cur enim hoc poſterius repugnat perfectioni illius ſtatus potius, quàm illud prius? Mihi igitur probabilius eſt, vſum ſacrificij potuiſſe habere ſufficientem D congruentiam in ſtatu innocẽtiæ, & neque indecentiam vllam fuiſſe allaturum: ac denique (quod certius eſt) non futurum fuiſſe malum, nec contra rationem, nec ſpeciali aliqua Dei lege prohibendum; vanum enim eſſet, ſine fundamẽto vel ratione aliqua huiuſmodi legem fingere. An verò de facto futurus fuiſſet talis vſus ſacrificij, ſi homo non peccaſſet, non exiſtimo poſſe certa ratione affirmari, quia licèt hoc ſacrificium dicatur eſſe de lege naturæ, vel ſecundùm rationem communem cultus externi, vel quia eſt conſentaneum rationi naturali, tamen ſimpliciter non eſt in præcepto naturali, propriè loquendo de ſacrificio, prout conſiſtit in ſacra oblatione exter- E narum rerum ſenſibilium. Igitur ex ſola obligatione legis naturæ non poteſt certò colligi, homines perſeuerantes in iuſtitia originali vſuros fuiſſe ſacrificiis, penderet enim hoc ex eorum arbitrio, vel certè ex diuino, ſi huiuſmodi legem eis vellet imponere. Si tamen credendum eſt, facturos fuiſſe homines in eo ſtatu, quod eſſet magis congruum, magíſque humanæ naturæ ac rectæ rationi conſentaneum, credibilius eſt, fuiſſe vſuros aliquo ſacrificio propter rationes ſuprà factas. Denique, ſi quæratur, vtrùm Adam & Eua ante peccatum aliquod ſacrificium obtulerint, id multo magis incertum eſt: nam ſicut id affirmare non poſſumus propter illius temporis breuitatem, ita neque eſt ſufficiens fundamentum ad id negandum: nam licèt Scriptura hoc non referat, non inde ſequitur factum non eſſe, vt in ſimili dixit D. Thom. 2.2.q.85.art.1.ad primum, vbi dicit credendum eſſe, Adam obtuliſſe ſacrificium, licèt non legatur, loquitur autem abſolutè de Adam, non diſtinguendo de tempore, ante vel poſt peccatum.

Quæ ſignificatio ſit de eſſentia ſacrificij.

Ex ſola obligatione legis naturæ nõ poteſt certò colligi futura ſacrificia, ſi iuſtitiæ donum perſeueraſſet.

Adam obtuliſſe ſacrificiũ ante peccatũ cur negetur, omnino nõ eſt.

SECTIO III.

Vtrùm in ſtatu innocentiæ fuerint ſacramenta, vel futura fuiſſent peccato non exiſtente.

Prima ſententia negat, tenet Hugo Victor. lib. 1. de ſacrament. part. 9. cap. 3. & 5. & in ſum. ſent. tract. 9. cap. 1. vbi omnes congruentias ſacramentorum ortas dicit occaſione peccati. Et hæc videtur eſſe mens D. Thom. vt diximus, quamuis enim non expreſsè neget futura fuiſſe tunc ſacramenta; tamen, cùm negat fuiſſe neceſſaria, hoc planè intendit, ſcilicet non fuiſſe illi ſtatui congruentia, & conſequenter, nec in eo futura fuiſſe: quia Deus ſuauiter omnia diſponit, & in ſingulis ſtatibus prouidet, quod eis eſt conſentaneum. Idem D. Thom. in 4. d. 1. art. 2. q. 2. & ibi Bonauen. art. 1. q. 1. Richar. art. 1. q. 1. & Gabriel. q. 2. concl. 1. Maior q. 4. Palud. q. 3. concl. 2. Altiſiod lib. 4. ſum. in principio, Caiet. Soto, & Ledeſma. Fundamentum eſt, quia ſacramenta inſtituuntur propter ſupernaturalem perfectionem, vel cognitionis, vel gratiæ, ſacramenta enim ſunt vel propter ſignificationem, quæ ad cognitionem ordinatur, vel propter effectionem, per quam gratia confertur, ſed neutro modo debuit perfici homo per ſacramenta in ſtatu innocentiæ: ergo non eſt, cur tũc inſtituerentur. Probatur minor: nam nobiliora perfici ab inferioribus non eſt ordo per ſe conueniens, niſi vel ex neceſſitate naturæ oriatur, vt cùm homo naturalem cognitionem accipit à ſenſibilibus, vel cùm propter aliquam rationẽ ortam occaſione peccati, ita fieri expedit: ſed vtraque cauſa ex his deficit in ſtatu innocentiæ, quoad inſtitutionem ſacramentorum: ergo. Et confirmatur, quia ordo illius ſtatus erat, vt homo ſecundùm partem ſuperiorem dominaretur omnibus rebus, eíſque minimè ſubiiceretur, quamdiu ipſe ſubiectus eſſet Deo: ergo durante hac ſubiectione perfecta hominis ad Deum, non eſſet ipſe ſubiiciendus ſacramentis ſenſibilibus, vt per ea gratiam, vel ſupernaturalem cognitionem acciperet.

Hugo.
Hæc ſententia cenſet omnia ſacramẽta orta occaſione peccati.

Bonau. Richar. Gabr. Maior. Palud. Altiſiod.

Secunda ſententia affirmat, licèt in ſtatu innocentiæ non eſſet futura tanta neceſſitas ſacramentorum ſicut modò eſt, non tamen fuiſſe defuturam ſufficientem rationem, & cauſam, ob quam inſtituerentur. Ita tenet Alex. 4. p. q. 1. membr. 2. art. 1. inclinat etiam Duran. diſt. 1. q. 2. num. 9. nec diſſentit Scot. q. 3. art. 3. ſolùm enim dicit, in eo ſtatu non fuiſſe tantam congruentiam ad ſacramẽtorum inſtitutionem, ſicut modò eſt.

In hac quæſtione multa ab authoribus inuoluuntur, quæ confuſionem pariunt. Diſtinguenda ergo ſunt vt diſtinctè poſſimus quæſtioni ſatisfacere. Primùm ergo inquiri poteſt, an in ſtatu innocentiæ fuerit ſufficiens congruentia ad inſtituenda ſacramenta, an verò talis inſtitutio oppoſitionem aliquam vel repugnantiam habeat cum perfectione illius ſtatus. Secundum, an inſtituta fuerint ſacramenta in eo ſtatu eo breui tempore, quo durauit; nam licèt demus, potuiſſe hanc inſtitutionem habere conuenientem rationem pro illo ſtatu, non ſtatim ſequitur, factam eſſe, quia non ſemper facit Deus, quidquid videtur congruenti ratione fieri poſſe. Tertium, eſto de facto non fuerint talia ſacramenta, an futura fuiſſent, ſi homines in illo ſtatu perſeueraſſent.

Quid in quæſtione inuoluatur euoluitur.

Sacramenta eſſe in ſtatu innocentiæ non dedecet.

Dicendum eſt primò: Sacramentorum inſtitutionem non eſſe contra debitum ordinem & perfectionem illius ſtatus, quinimo potuiſſe in eo habere ſufficientem cauſam,& congruentiam. Probatur,quia dupliciter poſſunt conſiderari ſacramenta, vno modo,vt ſigna,alio modo, vt cauſa gratiæ, & vtroque modo poſſunt habere conuenientem rationem in illo ſtatu.Primò de ſignificatione probatur,quia ſacramenta, vt ſigna, non tantùm ſunt ad acquirendam cognitionem,ſed ad alias vtilitates. Prima ad exprimendam,& profitendam interiorem fidem.Secunda ad excitandam memoriam, & effectum. Tertia, ad quandam repræſentationem ſupernaturalium myſteriorum, & faciliorem eorum apprehenſionem. Quarta,ad conſenſionem,& vnitatem hominũ eiuſdem religionis in exteriori cultu Dei:ſed has omnes vtilitates poſſent habere ſacramenta in ſtatu innocentiæ ſine aliqua imperfectione contraria recto ordini illius ſtatus.Quod probo primò, quia in eo ſtatu ſeruaretur naturalis modus humanæ cognitionis, quantum ad hæc videlicet, quòd excitaretur homo ab obiectis ſenſibilibus, & intelligeret cum dependentia à phantaſmatibus;&, quia non conciperet res ſpirituales, prout in ſe ſunt, ſed per aliquam analogiam ad res ſenſibiles. Item filij Adæ non haberent ſcientias naturales per accidens infuſas, ſed eas ſibi compararent, vel per inuentionem ab obiectis ſenſibilibus,vel per diſciplinam à parentibus. Vnde neceſſariò vterentur ſignis ſenſibilibus ad mentis conceptus exprimendos. Quod verò Sotus inquit, hæc habere locum in cognitione naturali, non tamen in ſupernaturali, quia hæc à principio cum ipſa gratia, & iuſtitia infunderetur, hoc(inquam) ſi rectè penſetur, non habet abſolutam veritatem in omnibus. Vnde non ſufficit ad excludenda omnia ſenſibilia ſigna ſupernaturaliũ rerum. Probatur,quia,licèt cum gratia,& iuſtitia infunderetur habitus fidei,ſicut nũc infunditur infantibus baptizatis; tamen non infunderentur ſpecies,& phantaſmata, quibus homo indiget ad apprehendendas res fidei, neque fierent omnibus, ac ſingulis hominibus interiores reuelationes rerum omnium credendarum, ſed per traditionem filij à parentibus acciperent:nam hic eſt modus connaturalis homini viatori,& nulla eſt cauſa ad fingenda miracula,vel nouum prouidentiæ modum. Deberent ergo tunc homines inſtitui in rebus fidei per voces, & ſigna ſenſibilia, eáſque apprehendere per habitudinem ad illa, quia in vſu fidei à phantaſmatibus dependerent:ergo pari ratione, ſi tunc inſtituerentur alia ſigna,quæ in actionibus,vel rebus conſiſterent,poſſent habere vſum & vtilitatem illi ſtatui conuenientem abſque imperfectione, vel inuerſione ordinis eidem ſtatui conuenientis. Confirmatur argumento ſuprà facto, quia non eſt dubium, quin tunc eſſent futura ſigna vocalia; credibile etiam eſt futuras tunc fuiſſe ſcripturas, ſaltem vt poſſent homines cum abſentibus loqui.Item veriſimile eſt, futuras fuiſſe imagines, non ſolùm propter exercẽdam artem illam nobilem, in qua homo naturam, & authorem eius quodammodo imitatur,ſed etiam,vt res abſentes quodammodo præſentes fierent;& præterea in honorem & venerationem aliquarum perſonarum, & in ſignum amoris: in illo enim ſtatu futura eſſet hæc imperfectio, quòd non poſſent homines omnes res æquè habere præſentes, neque oculis intueri,quæ lõgè diſtarent. Neque etiam haberent rerum omnium memoriam in actu continuo, ſed indigerent,vt aliquomodo excitarentur ad actu conſiderandas res,quas memoria retinerent: ergo oporteret ad hæc omnia iuuari adminiculo ſenſibilium ſignorum: ergo pari ratione poſſent eis ad hos fines eſſe vtiles actiones ſacræ, ad ſignificandas ſpirituales res impoſitæ:neque huiuſmodi ſigna eſſent ab ordine illius ſtatus aliena. Tandem, in illo ſtatu futurus erat externus Dei cultus,tam in actionibus, quàm in rebus cõſiſtens; ſed quòd Deus huiuſmodi cultum ad ſacram ſignificationem eleuaret, nullam præſefert indecentiam,nullámque affert imperfectionem, aut perfectionẽ impedit;& poteſt habere vtilitatẽ: ergo, ſi fieret,ſatis congruentem rationem habere poſſet.

Significationis ſacramentorum variæ vtilitates.

Filij Adæ ſciẽtias ſibi compararunt.

Species rerum fidei non infunduntur cum fide.

Congruentiæ variæ.

Sacramẽta vt cauſa gratiæ non tantã habent proportionem cum modo operandi hominis.

Secundò, ſi conſiderentur ſacramenta, vt cauſæ gratiæ, ſub hac quidem ratione habent minorẽ coniunctionem, ſeu proportionem cum modo naturali cognoſcendi, & operandi hominis, & ex hac parte videtur eſſe minor congruentia ſacramentorum in illo ſtatu,quia talis modus prouidentiæ nullo modo debetur naturæ, aut oritur ex naturali modo operandi eius. Aliunde verò conſiderata maxima ſpirituali vtilitate,quæ eſt in obtinenda gratia, ſeu augmento eius ex vi operis externi, vltra omne meritum operantis,eſt hæc perfectio tanti momenti, vt, ſi Deus vellet eam conferre hominibus in ſtatu innocentiæ, ex hoc ſolo capite eſſet maior congruitas in inſtitutione ſacramentorum,quàm ſit in omnibus aliis coniecturis, quæ in contrarium afferri poſſunt. Confirmatur & explicatur: nam decuit in illo ſtatu arceri hominem ab eſu ligni ſcientiæ boni, & mali, quæ erat quædam arbor ſenſibilis;quia id factum eſt propter vtilitatem obedientię,& humilis ad Deum ſubiectionis:ergo propter eandem obedientiam, & humilitatem; & maximè adiuncto præterea fructu gratiæ ex opere operato,potuiſſet, & conuenienter, & ſatis congruenter, præcipi homini in eo ſtatu vſus alicuius rei ſenſibilis, quo & Deum coleret, & ipſe magis ſanctificaretur. Tandem, quia conferre gratiam per res ſenſibiles, eſt vnum ex maximis operibus ſapientiæ,potentiæ,& bonitatis diuinæ,quia res infimas cum ſupremis in eo opere mirabiliter coniungit, quod eſt magnæ ſapientiæ; & res inferioris ordinis eleuat ad perfectiores efficiendas; quod eſt magnæ potentiæ, ac denique in rebus facilibus, & quæ paſſim vſu veniunt, ſanctificationem ſuam & gratiam præſtat, quod eſt magnæ bonitatis & miſericordiæ: ergo huiuſmodi opus non ſolùm propter vtilitatem hominum, ſed per ſe propter manifeſtationẽ diuinæ virtutis,poterat in ſtatu innocentiæ ſufficientem congruentiam habere; nam hic & potiſſimus finis diuinorum operum,eorum præſertim,quæ ſupernaturalia, ac miraculoſa ſunt: ergo ſacramenta ſanctificantia poſſent eſſe congrua ſtatui innocentiæ, non ad medicinam peccatorum:ſed ad maiorem perfectionem. Nec cõtra aſſertionem hanc obſtant fundamenta primæ ſententiæ: nam licèt non ſit naturalis ordo, vt homo perficiatur per ſenſibilia in gratiæ augmento,vel intenſione,ſed ſupernaturalis; tamen non eſt neceſſe, vt hoc fiat ſolùm occaſione peccati, cùm per ſe habeat alias conuenientes rationes vel congruentias tam ex parte Dei, quàm hominis, neque hoc eſſet propriè hominem ſubiici ſenſibilibus rebus,ſed Deo in vſu alicuius rei ſenſibilis,quod non repugnabat cum perfectione illius ſtatus, vt oſtenſum eſt in exemplo ligni ſcientiæ boni & mali.

Adeptio gratiæ vltra meritum ſatis magna cauſa eſt ad inſtituẽda ſacramẽta.

Simile.

Non oportet vt ſacramẽta inſtituantur tantum occaſione peccati ſed aliis etiam rationibus.

Secundò, dicendum eſt de facto nullum fuiſſe ſacramentum inſtitutum,aut traditum Adamo in ſtatu innocentię,quatenus breui tempore ante lapſum durauit. Hæc aſſertio non poteſt certo fundamento oſtendi,quia non eſt reuelata in Scriptura, vel traditione hæc pars, qua negatur fuiſſe ſacramenta in eo ſtatu, fit autẽ veriſimilis ex eo quòd nullibi ſit mentio talium ſacramentorum, & cùm aliunde tempus, quo

Adamo in ſtatu innocentiæ nullũ traditum ſacramentum.

quo ille ſtatus durauit, fuerit breuiſſimum, ita vt vix potuerit eſſe locus tali vſui ſacramentorum; cúmque Deus præſciiſſet inſtantem lapſum hominũ & amiſſionem illius ſtatus; non erat, cur ipſe pro tam breui tempore inſtituiſſet ſacramenta, neque etiam Adam pōtuit ea inſtituere, aut definire, etiam ſi hoc illius arbitrio fuiſſet commiſſum. Et ad hoc confirmandum valent illæ coniecturæ, quòd primi homines pro illo breui tempore non indiguerunt ſacramentis, quia erant perfecti in ſcientia, & cognitione rerum ſupernaturalium, & in gratia & iuſtitia, quantum pro tunc oporteret.

Num matrimonium in ſtatu innocentiæ fuerit ſacramentum, Epheſ.

Solùm poteſt obiici, quia Matrimonium videtur tunc fuiſſe ſacramentum, Paulus enim ad Epheſ. 5. loquens de coniugio Adæ, & Euæ, dixit, *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & Eccleſia.* Dici poteſt, Paulum non dicere; ſacramentum hoc magnum fuit, ſed *ſacramentum hoc magnum eſt*, vt ſit ſenſus: Matrimonium, quod in Adam, & Eua inchoatum fuit, nunc eſſe ſacramentum ſignificans coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, non verò, quod à principio eam rationem vel ſignificationem habuerit. Sed contra hoc eſt, quia ferè omnes Patres ex his verbis Pauli colligunt in formatione Euæ ex coſta Adami, & in coniugio vtriuſque ſignificatam fuiſſe Incarnationem Verbi diuini, eámque ſignificationem propheticè reuelatam fuiſſe Adamo, vt in primo tomo huius tertiæ partis, q. 1. in commentario art. 3. fusè dictum eſt. Vnde Hug. de San. Vict. lib. 1. de ſacr. par. 8. c. 12. & 13 ab aſſertione poſita excipit Matrimonium, quod ſolùm ſacramentum dicit eſſe inſtitutum in ſtatu innocentiæ. Addit verò hoc eſſe intelligendum de ſacramento, quantum ad ſignificationẽ; quo verbo indicat ſe loqui de ſacramento in generali ſignificatione, qua complectitur, quodcumque myſterium, figuram, vel ſignum rei ſacræ.

Hugo.

Reſpondetur propriè non fuiſſe ſacramentum.

Dicendum eſt ergo, Deum illo opere voluiſſe quidem præſignificare deſponſationem Verbi cum humana natura, ſeu Chriſti cum Eccleſia, non tamen inſtituiſſe propriè contractum matrimonij in ſacramentum: quia neque ad aliquam hominis ſanctificationem illud ordinauit, neque fecit illud cæremoniam ſacram, aut religioſam, cùm certum apud omnes ſit, tunc non fuiſſe datam gratiam ex opere operato per Matrimonium; cùm enim hoc ſit opus gratiæ maximè ſupernaturale, non eſt ſine fundamento affirmandum.

Adam primũ per reuelationem cognouiſſe incarnationẽ, deinde proportionem matrimonij cum illa probabile.

Addit etiam D. Thom. in 4. d. 1 art. 2. quæſtiunc. 2. Adam non cognouiſſe myſteriũ Incarnationis per illud ſignum ſenſibile Matrimonij, vel formationis Euæ ex coſta ſua: ſed è contrario potiùs, poſtquam perfectè cognouerat futurũ myſterium per diuinam reuelationem, cognouiſſe per infuſam ſapientiam (quam habebat) proportionem, & analogiam, quæ erat inter Matrimonium illud, & myſterium futurum; & ita ænigmaticè prædixiſſe, & prophetaſſe myſterium futurum ſub velamine rei ſenſibilis: itaque ſignificat, illud ſignum non tam fuiſſe à Deo impoſitum, quàm ab ipſo Adamo cognitum, & accommodatum, quod eſt probabile. Quocumque verò modo id factum ſit, rectè ex hoc facto colligimus, quod antea dicebamus, non repugnaſſe perfectioni illius ſtatus vti ſenſibilibus ſignis ad ſpiritualia & diuina myſteria explicãda.

Futura ne fuiſſent ſacramenta, ſi ſtatus innocentiæ duraſſet, incertum.

Tertiò dicendum eſt, incertum eſſe, ſi ſtatus innocentiæ abſque peccato duraſſet, an in illo futura fuiſſent ſacramenta. Ratio eſt, quia ſacramentorum inſtitutio pendet ex voluntate diuina; non eſt autem nobis nũc relatum aliquod decretum diuinæ voluntatis, ex quo neceſſariò ſequatur futuram fuiſſe vel non fuiſſe ſacramentorum inſtitutionem in illo ſtatu, ſi duraſſet. Probatur, quia nõ eſt nobis reuelatus modus prouidentiæ, quem circa res omnes ſeruaturus eſſet Deus in eo ſtatu, ſed ſolùm nobis cõſtat, ſi Adã non peccaſſet, generãdos fuiſſe homines in originali iuſtitia, & gratia, ac perfecta naturæ integritate, ex hoc autem ſolo principio, nec colligi poteſt futura tunc fuiſſe ſacramenta, nec non fuiſſe, vt oſtenſum eſt. Rurſus, nec reuelatum nobis eſt, quale decretum habiturus tunc eſſet Deus circa ſacramentorum inſtitutionem. Et, licèt poſſint inueniri congruentiæ, ob quas credi poſſit Deum inſtituturum ſacramenta, tamen, neque Deus ſemper operatur, quod humano diſcurſui & ratiocinationi congruum videtur, neque deeſſent aliunde rationes, ob quas videri poſſet congruum, vt in eo ſtatu ſacramenta non inſtituerentur, ſicut videmus Angelis nulla fuiſſe data ſpiritualia ſigna, per quæ ſanctificarentur ex opere operato vltra meritum operantis, aut quibus iuuarentur ad ſupernaturalium rerum cognitionem: ergo idem credi poteſt de hominibus in ſtatu innocentiæ, ſeruata proportione ſenſibilium ſignorum: nam angelico more viuerent & immortalem vitam agerent ſine vllo impedimento corporis vel ſenſibilium affectionum.

Simile.

Si Chriſtus non fuiſſet venturus, nec futura ſacramenta veriſimilius.

Dices, ſi quid tandem aſſerendum eſt, quid eſt exiſtimandum probabiliorem habere coniecturam? Reſpondetur primùm, ſi quis ſentiat, non exiſtente peccato Deum non fuiſſe futurum hominem, probabilius exiſtimabit, nulla tunc fuiſſe futura ſacramenta ſenſibilia. Quod primò colligere licet ex omnibus ſacramentis, quæ de facto inſtituta ſunt, omnia enim ad ſignificandum Chriſtum, & gratiam ab illo manantem referuntur, & omnia ſunt aliquo modo medicinæ vel ſubſidia aduerſùs peccatũ, vel effectus ab illo manantes: ergo, ſi ex his, quæ de facto operatus eſt Deus, creditur non exiſtente peccato non fuiſſe futurum principale myſteriũ, quod eſt cauſa omnium ſacramentorum, & remedium omnis peccati, conſequenti ratione credendum eſt, non fuiſſe tunc futura ſacramenta. Deinde, quia ſi congruentiis agendum eſſet, multo maiores ſunt vt Deus fieret homo abſq; hominis peccato, quàm vt per ſacramenta ſenſibilia gratiam ſignificaret, aut conferret, multo enim magis in eo opere manifeſtaret ipſe ſuam ſapientiam, bonitatem & potentiam & maiores vtilitates ex illo beneficio hominibus prouenirent: ergo ſi, hoc non obſtante, negatur futurum fuiſſe illud myſteriũ, multo magis negandum eſt de cæteris ſacramentis.

Si Chriſtus fuiſſet venturus ne tũ quidem futura ante ipſius aduentũ credibilius eſt.

At verò ſi ſupponamus homine non peccante Chriſtum fuiſſe venturum, dicendum vlterius eſt, credibilius eſſe, nullum tunc fuiſſe inſtituendum ſacramentum, antequam ipſe in carne veniret. Probatur, quia neque eſſent inſtituenda ſacramẽta eo tempore, vt cauſæ gratiæ, neque vt ſigna tantũ. Primum patet, quia in eo ſtatu omnis gratia à Chriſto, & eius meritis deriuaretur ſuppoſita prædicta ſententia, ergo, ſi aliqua ſacramenta poſſent conferre gratiã, eam virtutem haberent ex meritis Chriſti, eſt autem, & ipſius Chriſti dignitati, & ſuo modo naturis rerum conſentaneum, vt inſtrumentalis virtus ad gratiam efficiendam non conferatur inſtrumentis ſeparatis, niſi per coniunctum organum diuinitatis, ergo ante realem exiſtentiam humanitatis, & vnionẽ eius cum Verbo, non tribueretur hæc virtus alicui ſacramento, ſicut neque nunc data eſt, quia omnia huiuſmodi ſacramenta ſunt inſtrumenta humanitatis.

Sacramenta ſunt inſtrumenta humanitatis Chriſti.

Secundum patet, quia vti ſignis ſenſibilibus, egenis, ac vacuis, eſt imperfectio quædam pertinens ad legalem ſeruitutem & puerilem pædagogiam; vt ex Paulo ſumitur in Epiſt. ad Gal. non ergo indigerent homines in illo perfectiſſimo ſtatu hoc imperfecto prouidentiæ genere; nam propter vitam innocentiſſimam, ac pacatiſſi

Paul. ad Gal.

tiſſimam,& perfectam parentum traditionem homines eſſent in rebus fidei ſatis inſtructi, quarum contemplationi,quaſi perpetuò vacarent,& tam propter hanc cauſam, quam propter corporis impaſſibilitatem;tum etiam propter frequens ſtudium, vſum, ac ſermonem de diuinis myſteriis, nec memoria exciderent,nec extrinſecis adiumentis indigerent,quibus ad iſtarum rerum intelligentiam,& conſiderationem excitarentur.

In ſtatu innocentiæ cōtemplationi perpetuò ferè vacarent.

Vltimò tamē probabiliter credi poteſt,poſt Chriſti Incarnationem futurum fuiſſe tunc aliquod ſacramentum, quod maximè videtur probabile de ſacramento Euchariſtiæ;quia hoc ſacramentum eſt per ſe maximè expetibile,& independens à peccato, ſecluſa ſignificatione paſſionis, quæ facilè excludi poſſet manente reali præſentia Chriſti, & intima vnione, qua nos ſibi coniungit per hoc ſacramentum, quæ eſt per ſe primò in illo intenta; de qua re dicemus plura infrà tractantes de hoc ſacramento.Ex aliis verò ſacramentis conſtat,Baptiſmum non fuiſſe neceſſarium, quia homines ſine peccato in iuſtitia naſcerentur; vnde ſicut nunc ſunt natura filij iræ, ita tunc eſſent natura filij iuſtitiæ,& filij Dei; ideóq; alia ſpiritali regeneratione non indigerent; atque eadem eſt ratio de pœnitētia,& de extrema vnctione,quæ peccatum,ægritudinem, ac corporis mortalitatem ſupponunt. De Confirmatione nonnulla poſſet eſſe maior ſuſpicio;quia abundantia Spiritus ſancti, quæ per illud ſacramentum datur, omni tempore, & abſque vlla occaſione peccati optari maximè poſſet, tamen etiam negandum eſt,hoc ſacramentum futurū fuiſſe in eo ſtatu, quia præſertim ordinatur ad profitendam fidem,ſuperando difficultates,& pericula, ſeu perſecutiones tyrannorum,quæ in eo ſtatu locum non haberent:item quia homines in eo ſtatu aliis mediis ſatis eſſent in gratia perfecti. Atque eadem ferè ratio eſt de Matrimonio;nam,cùm in eo ſtatu futurus eſſet contractus matrimonij, & aptus eſſet ad ſignificandum myſterium Chriſti, videtur facillimè potuiſſe eleuari ad rationem ſacramenti, & ideo facilè credi poſſet,ita faciendum fuiſſe, & ad perfectionem ſine imperfectione pertinuiſſe:aliunde verò, ſi conſideretur proprius finis, propriúſque effectus huius ſacramenti,non videtur in eo ſtatu neceſſarium;quia in eo tempore eſſet matrimonium ſine libidine,& concupiſcentia inordinata,& ſine difficultate,quæ nunc eſt in ſuſtinendis oneribus matrimonij, propter quas duas cauſas nunc præcipuè eſt inſtitutum hoc ſacramentum. Maior denique probabilitas videri poſſet eſſe de ſacramento Ordinis, propter habitudinem; quam habet ad Euchariſtiā; ſed hoc etiam incertum eſt:fingere verò alia ſacramentorum genera,quæ tūc inſtitui poſſent,& voluntarium eſt,& preter omnem ſcientiam,quia in infinitum excogitari poſſunt.

Poſt Chriſti incarnationē futura ſacramēta Euchariſtiā præſertim,probabile.

Baptiſmus, Pœnitentia, Vnctio neutiquam eſſent: nec etiā confirmatio.

Matrimonij ſacramentum ex parte videtur non futurum.

Sacramentum ordinis probabilius cenſetur futurum.

Solum illud prætermittendum non eſt, quod à multis interrogatur, & deſideratur, ſupponendo potuiſſe homines peccare in eo ſtatu;an pro his, qui peccaſſent,inſtituendum eſſet aliquod ſacramentum in remedium peccati. Dico ergo, incognitum nobis eſſe,quo modo nunc Deus prouiſurus eſſet huiuſmodi hominibus, an ſtatim puniret illos nullo conceſſo pœnitentiæ tempore;ſicut in malis Angelis fecit, videri enim poteſt hoc conſentaneum illi ſtatui. Tum, quia homines ſola voluntate abſque paſſione, vel ſimili fragilitate peccarent;tum etiam, quia non expediret,peccatores, amplius in hoc mundo viuere, ne fœlicem innocentium vitam, & ſtatum perturbarēt: aut,ſi credibilius eſt,vt re vera eſt, illis fuiſſe concedendum tempus & locum pœnitentiæ, quia non aliter peccarent,quàm Adam, & Eua, quibus hoc re-

A medium negatum non eſt, quia humana natura non eſt ita inflexibilis, ſicut angelicæ,incidimus in aliam ambiguitatem, an tales homines peccatores perpetuò ſepararentur ab aliis hominibus iuſtis extra paradiſum,& an poſſent originalem iuſtitiam,& priorem ſtatum recuperare, ac denique quo remedio remiſſionem peccati, & iuſtitiam conſequi poſſent. Omiſſis verò, quæ ad præſentem locum non pertinent,veriſimilius videtur,remedium amoris, & contritionis futurum fuiſſe ſufficiens abſque aliquo ſacramento;quia (quantum credi poteſt) pauci eſſent homines,qui in eo fœlici ſtatu peccarent, atque illi facilè poſſent ad pœnitentiam, & contritionem moueri, ipſo ſaltem experimento propriæ miſeriæ, & B fœliciſſimi ſtatus per peccatum amiſſi, ſicut Adam contigiſſe legimus, quem ſapientia eduxit de delicto ſuo,vt dicitur Sap.10.Item; quia, poſito ſacramento Pœnitentiæ, vel cum illo requireretur contritio ad remiſſionem peccati; & ſic parum ad eam remiſſionem iuuaret;vel remitteret peccatum ſine contritione;& hæc indulgentia videtur nimia pro illo ſtatu,in quo tam facilis eſſet dilectio Dei. Sed de rebus adeò incertis,& abſconditis,hæc coniectaſſe ſufficiat.

Pro peccantibus in eo ſtatu ſatis videtur remediū amoris & contritionis ſine ſacramento.

ARTICVLVS III.

Vtrùm poſt peccatum ante Chriſtum,ſacramenta debuerint eſſe.

C *AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd poſt peccatum ante Chriſtum ſacramenta non debuerint eſſe. Dictum * eſt enim,quòd per ſacramenta paſſio Chriſti hominibus applicatur,& ſic paſſio Chriſti comparatur ad ſacramenta,ſicut cauſa ad effectum. Sed effectus non præcedit cauſam.Ergo ſacramenta non debuerūt eſſe ante Chriſti aduentum.*

4.d.1.q.ar.2. q.4.

Art.1.huius q.ad 3.

2. *Præterea,Sacramenta debent eſſe conuenientia ſtatui humani generis,vt patet per* Aug.19. contra Fauſtū. Sed ſtatus humani generis non fuit mutatus poſt peccatū, vſque ad reparationem factam per Chriſtum. Ergo neque ſacramenta debuerunt immutari,vt præter ſacramenta legis naturæ,alia ſtatuerentur in lege Moyſis.*

Lib.19.c.16. & 17.tom.6.

3. *Præterea,Quanto aliquid eſt magis propinquū perfecto,* D *tanto magis debet ei aſſimilari. Sed perfectio ſalutis humanæ per Chriſtum facta eſt, cui propinquiora fuerunt ſacramenta veteris legis,quàm ea,quæ fuerunt ante legem. Ergò debuerunt eſſe ſimiliora ſacramentis Chriſti. Cuius tamen contrarium apparet,ex eo,quòd ſacerdotium Chriſti prædicitur eſſe futurum ſecundùm ordinem Melchiſedech, & non ſecundùm ordinem Aaron:vt habetur Heb.7.Non ergo cōuenienter fuerunt diſpoſita ante Chriſtū ſacramenta.*

*Sed contrà eſt, quòd * Auguſt.dicit 19, contra Fauſtū, quòd prima ſacramenta, quæ celebrabantur & obſeruabantur ex lege,prænuntia erant Chriſti venturi.Sed neceſſarium erat ad humanam ſalutem, vt aduentus Chriſti prænunciaretur. Ergo neceſſarium erat ante Chriſtum ſa-* E *cramenta quædam diſponi.*

Lib.19.c.13. in prin.1.

Reſpondeo dicendum, quòd ſacramenta neceſſaria ſunt ad humanam ſalutem,in quantum ſunt quædam ſenſibilia ſigna inuiſibilium rerum, quibus homo ſanctificatur.Nullus autem ſanctificari poteſt poſt peccatum, niſi per Chriſtum,quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius,ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ, vt ſi ipſe iuſtus & iuſtificans eum,qui ex fide eſt Ieſu Chriſti. Et ideo oportebat ante Chriſti aduentum eſſe quædam ſigna viſibilia, quibus homo fidem ſuam proteſtaretur de futuro Saluatoris aduentu.Et huiuſmodi ſigna dicuntur ſacramenta. Et ſic patet,quòd ante Chriſti aduentum,neceſſe fuit quædam ſacramenta inſtitui.

Ad primum ergo dicendū,quòd paſſio Chriſti eſt cauſa finalis

finalis veterum ſacramētorum, quæ ſcilicet ad ipſam ſignificandam ſunt inſtituta. Cauſa autem finalis non præcedit tempore, ſed ſolùm in intentione agentis. Et ideo non eſt inconueniens aliqua ſacramenta ante Chriſti paſſionē fuiſſe.

Ad ſecundum dicendum, quòd ſtatus humani generis poſt peccatum & ante Chriſtum, dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo ſecundùm fidei rationem, & ſic ſemper vnus & idem permanſit, quia ſcilicet iuſtificabantur homines per fidem futuri Chriſti aduentus. Alio modo poteſt conſiderari ſecundùm intentionem & remiſſionem peccati, & expreſſæ cognitionis de Chriſto. Nam per incrementa temporum & peccatum cœpit in homine magis dominari, in tantum, quòd ratione hominis per peccatū obtenebrata non ſufficeret homini ad rectè viuendum præcepta legis naturæ, ſed neceſſe fiat determinari præcepta, in lege ſcripta, & cum his quædam fidei ſacramenta. Oportebat etiam, quòd per incrementa temporum magis explicaretur cognitio fidei, quia, vt Greg. dicit. Per incrementa temporum creuit diuinæ cognitionis augmentum. Et ideo etiam neceſſe fuit, quòd in veteri lege quædam ſacramenta fidei, quam habebant de Chriſto venturo, determinarentur. Quæ quidem comparantur ad ſacramenta, quæ fuerunt ante legem, ſicut determinatum ad indeterminatum, quia ſcilicet ante legem non fuit determinatè præfixum homini, quibus ſacramentis vteretur, ſicut fuit per legem; quod erat neceſſarium, & propter obtenebrationem legis naturalis, & vt eſſet determinatior fidei ſignificatio.*

* Homil. 16. in Ezech. à medio.

Ad tertium dicendum, quòd ſacramentum Melchiſedech, quod fuit ante Legē, magis aſſimilatur ſacramento nouæ Legis in materia, in quantum, ſcilicet obtulit panem & vinum (vt habetur Gen. 14.) ſicut etiam ſacrificium nouæ legis oblatione panis & vini perficitur. Sacramenta tamen legis Moſaicæ magis aſſimilatur rei ſignificatæ per ſacramentum, ſcilicet paſſioni Chriſti, vt patet de agno Paſchali, & aliis huiuſmodi. Et hoc ideo, ne propter continuitatem temporis, ſi permaneret eadem ſacramentorum ſpecies, videretur ſacramenti eiuſdem eſſe continuatio.

COMMENTARIVS.

IN hoc articulo D. Thom. duo tempora comprehendit, ſcil. tempus legis naturæ, & legis ſcriptæ: nam licèt in eis temporibus inſtitutio ſacramentorum fuerit in eis ſtatibus diuerſa, vel quantùm ad determinationem maiorem, vel minorem, vel quantùm ad clariorem ſignificationem; tamen ratio ſignificandi gratiam, vt futuram per Chriſtum, fuit vtriſque communis, & propriam differentiam conſtituēs inter omnia illa, & ſacramenta nouę legis, & ita ſunt facilia omnia, quæ D. Thom. poſuit. Ex quo obiter colligere licet, quàm ſit doctrinæ D. Thom. conſentaneum, quod ſuprà diximus, de ratione ſacramenti eſſe, vt ſignificet gratiam Chriſti; quibuſdam verò ſignificari vt futuram: aliis verò, vt præſentem.

DISPVTATIO IV.

De inſtitutione & neceſſitate ſacramentorum legis naturæ.

DIſtinguimus claritatis gratia tempus illud, quod à peccato Adæ, vſque ad Chriſtum interceſſit (de quo ſub vno titulo D. Thom. egit, art. 3.) in duo tempora, ſcilicet legis naturæ & ſcriptæ; & quamuis hoc poſterius propriè inceperit à Moyſe, per quem lex data eſt; tamen quia circumciſio, quæ in lege ſcripta permanſit, multis annis legem anteceſſit à diebus Abraham, cui præcepta fuit, ideo tempus hoc legis naturæ ſolùm vſque ad inſtitutionem circumciſionis extendimus: illud enim legis naturæ tempus appellatur, in quo tantum vigebat lex naturalis in mentibus hominum ſcripta & nulla fuerant à Deo data ſpecialia præcepta, quibus peculiaris cultus, aut determinatæ cæremoniæ ordinariè ac regulariter hominibus præciperentur. Cùm autem de lege naturali agimus, non intelligimus ſolum illud dictamen rationis, quod manat ex pura natura hominis, ſeu ratione naturali nudè ſumpta; nunquam enim humana natura huiuſmodi ſtatum legis naturæ habuit; quia ſicut creata fuit ad ſupernaturalem finem ac ſemper à Deo habuit media, quibus illum conſequi poſſet, ita ſemper habuit aliqua ſupernaturalia præcepta, quibus ad eundem finem dirigeretur. Comprehendimus ergo ſub lege naturæ ea præcepta, quæ connaturalia ſunt gratiæ & iuſtitiæ ſupernaturali, ſeu illud dictamen rationis, quod non tantùm ex naturali lumine, ſed etiam ex fide ſupernaturaliter reuelata ac ſufficienter propoſita intrinſecè oritur, qualia ſunt præcepta fidei, ſpei, charitatis, pœnitentiæ & ſimilia, quæ per ſe & ex natura rei ſunt neceſſaria ad vitam rectè inſtituendam, in ordine ad finem ſupernaturalem, & ita ſunt intelligenda, quæ ibi D Thom. docet, art. 3. ad 2. & q. pręced. art. 5 ad 3. & 1.2. q 98. art. 5. & q 100. art. 1. Ex quo intelligitur, ſtatum illum legis naturæ diſtingui à ſtatu legis veteris, tanquam partem à toto, ſeu tanquam includens & incluſum, ſeu tanquam determinatum & indeterminatum, vt eiſdem locis D. Thom. notauit; nam, quidquid erat neceſſarium ad ſalutem in lege naturæ, fuit etiam in lege veteri; ſed hæc addidit aliqua peculiaria, ſeu determinata præcepta. Rurſus hinc fit, quia illa præcepta legis ſcriptæ nō omnes obligabant, ſed tantùm Iſraeliticum populum, ideo ſolum reſpectu illius populi diſtingui hæc duo tempora; nam reſpectu aliorum hominum, qui ea lege non tenebantur, vſque ad Chriſtum & legem gratiæ durauit; imò, quod pertinet ad præſentē quęſtionem, etiam in populo Iſraëlitico durauit remedium illius legis ad tollendum originale peccatum, ſaltem reſpectu fœminarum, vt poſtea videbimus. De hoc ergo tempore difficile eſt inquirere, quæ ſacramenta in illo fuerint, quia perpauca ſunt nobis de illo reuelata, aut ſcriptura diuina, aut Patrum traditione: vt verò diſtinctior ſit inquiſitio, viſum eſt, priùs dicere de hoc ſpeciali ſacramento, quod ad remedium originalis peccati ordinatur; quoniā de illo maiora eſſe poſſunt veritatis veſtigia, vel indicia, quæ, prout poterimus, inueſtigata facilè erit de reliquis ſacramentis illius temporis generatim dicere.

Tempus legis naturæ quod.

Lex naturæ intelligitur dictamen rationis, non ſolum ex naturali, ſed etiam ex ſupernaturali lumine ortum.

Lex naturæ reſpectu aliorū à populo Iſrael durauit vſque ad Chriſtum.

SECTIO I.

Vtrùm in lege naturæ potuerint infantes ante vſum rationis ab originali peccato, aliquo remedio liberari.

PRæmittimus quæſtionem hanc, quoniam neceſſaria eſt ad inueniendam & definiendam veritatem, quam inquirimus ſpecialitérque agimus de infantibus, quia de adultis non eſt dubium, quin ſaltem per conuerſionem in Deum ex vera fide per charitatem operante poſſent iuſtificari & ab originali peccato facilius, quàm ab actuali liberari. An verò remedium pro paruulis inſtitutum illis prodeſſe potuerit, facile poſtea dicemus. Ratio autem dubitandi in primis eſt, quia in tota antiquitate ferè nulla eſt mentio huius remedij, ſaltem ante Auguſtinum: in Scriptura enim nihil de eo legitur, neque ante inſtitutam circumciſionem, neque poſt illam pro fœminis Iudæorum, aut pro aliis gentibus, de ipſa verò circumciſione adhuc eſt res ſub controuerſia, an fuerit inſtituta in remedium originalis peccati, vt poſtea videbimus. Rurſus ante Auguſtinum nullus ſanctorum Patrum huius remedij meminit, ipſe verò Auguſt. qui primus vide

Ratio dubitandi.

videtur fuiſſe huius remedij inuentor, ſub dubitatione loqui videtur, & non certa authoritate, ſed pietate quadam & probabili coniectura nititur, nimirum, quòd videtur grauiſſimum, & à diuina pietate alienũ, quod omnes illos infantes abſque remedio reliquerit. Quæ tamen coniectura non videtur admodum firma, etiam iuxta doctrinam eiuſdem Auguſt. qui in huiuſmodi admirandis iudiciis & myſteriis diuinæ prouidentiæ, prædeſtinationis, ac reprobationis, ſimilia ſæpe docet, quæ non minorem admirationem habent, & occultam cauſam, & rationem; nam in lib. de bon. perſeue c. 12. & lib de nat. & grat. cap. 8. dicit, eſſe aliquos paruulos, quos Deus ſaluare noluit, neq; de remedio illius prouidere ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ, quia in eis eſt ſufficiens cauſa ſuæ damnationis, ſcilicet, peccatũ originale. Quid ergo, ſi aliquis idem dicat de omnibus illis paruulis, qui in lege naturæ mortui ſunt? quia in illis etiam fuit ſufficiens cauſa damnationis, & materia, in qua oſtendi poſſet diuina iuſtitia. Præſertim cùm Paul. Act. 17. ætatem illam vocet, *Tempora ignorantiæ, quæ deſpexit Deus.*

Auguſt.

Dicet aliquis, id, quod Auguſt. ait citatis locis, intelligendum eſſe de his, quæ rarò contingunt; pauci enim ſunt, qui ita deſeruntur à Deo, paruulos autem defunctos in lege naturæ fuiſſe pene infinitæ multitudinis: & ideo non eſſe parem rationem. Sed contra hoc eſt, nam paruuli, qui moriuntur in vteris maternis, à principio mundi vſque ad finem, non ſunt pauci, ſed in multitudine etiam pene infinita, & tamen omnes illos reliquit ſine remedio, non ſolùm in lege naturæ, & veteri, ſed etiam in lege gratiæ. Quibus adiungi poſſunt omnes illi, quibus ob defectũ aquæ, vel aliud ſimile impedimentum, applicari remedium non poteſt; nam hi etiam non ſunt pauci, & moraliter loquendo, ac humano more relicti ſunt ſine remedio, ſolùm ex iuſta permiſſione Dei, qui ſolùm voluit quædam generalia remedia inſtituere, quæ his omnibus applicari non potuerunt; cur ergo non poterit idem dici de infantibus legis naturæ? nam ſicut eſt per accidens hominem mori ante natiuitatem ex vtero, ita eſt per accidens mori ante ætatem adultã, ergo ſicut non ſolùm inſtituit Deus remedium pro his, qui naſcuntur ex vtero, & non cenſetur inconueniens alios manere ſine remedio, quia eſt per accidens, quod antea moriantur, ita fieri potuit, vt tunc ſolùm daretur remedium pro adultis, & non cenſebitur inconueniens, vt, qui antea decedunt, remedio careant, quia etiam eſt per accidens, quod antea moriantur.

Augetur difficultas.

Secundò augetur difficultas ratione oſtẽſiua, quia ante legem gratiæ nemini dabatur gratia, & aliquod mediũ ex opere operato, ſed ſolùm ex vi diſpoſitionis aut meriti operantis, nam ille alius operandi modus eſt proprius ſacramentorum nouæ legis, vt poſtea videbimus: ſed nullum remedium poterat paruulis prodeſſe ad tollendum originale peccatum, niſi eis daretur gratia ex opere operato: ergo non potuerunt tunc habere tale remedium. Minor probatur, quia, vt ſuppono, peccatum originale non deponitur, niſi per infuſionem gratiæ, ad quam conſequendam paruuli non poterant habere propria merita, aut diſpoſitionẽ propriam, debuiſſet ergo infundi ex opere operato, quod imperfectioni illius temporis repugnabat.

Tertiò, quia non poteſt facile fingi in quo poſitum fuerit hoc remedium. Quòd ſi quis dicat, non fuiſſe determinatum, ſed fuiſſe relictum arbitrio parẽtum, certè hinc ſequitur, melius fuiſſe prouiſum infantib. legis naturæ, quàm legis gratiæ, quia multo faciliùs poterat illis applicari remedium ita amplum, ac voluntarium, quam remedium aquæ certum ac definitum, quod in lege gratiæ inſtitutum eſt. Vnde fieret, vt re bene compenſata, plures infantes damnarentur in lege gratiæ ex defectu remedij quàm in lege naturæ, quia hoc ipſo, quòd determinatum eſt hoc remedium ad Baptiſmum aquæ, relicti ſunt ſine remedio, qui baptizari nõ poſſunt, qui poſſunt eſſe quàm plures. Tum quia ob naturæ debilitatem & maiorem hominum multitudinem plures infantes nunc moriuntur ante adultam ætatem, quàm in lege naturæ, tum etiam, quia Baptiſmi neceſſitas ab innumeris nationibus, & gentibus ignoratur: tum denique, quia, cùm remedium ſit ita præfixum ac vnicum, multis de cauſis fieri poteſt, vt applicari non poſſit, at verò in lege naturæ, cùm remedium eſſet indifferens ex parte illius, faciliùs applicari poterat, & alioqui ex parte paruulorum erat minus periculum: quia, cùm natura eſſet robuſtior, pauciores in ea ætate moriebantur: ergo omnibus penſatis meliùs eſſet prouiſum infantibus in illo ſtatu quam in lege gratiæ, quod videtur incredibile, cùm in hac lege abundãtiùs Chriſti gratia hominibus communicetur.

In lege naturæ omnino fuit aliquod remedium ad infantium ſalutem. 4. diſt. 1. Auguſt.

Nihilominus omnino affirmandum eſt, in ea lege fuiſſe aliquod remedium ad infantium ſalutem à Deo inſtitutum. Ita docent omnes Theologi in 4. diſt. 1. & 2. abſque vlla controuerſia, aut opinionum varietate, quod eſt ſignum, dogma hoc certum ac indubitatum apud illos fuiſſe, quod priùs docuerat Auguſt. 5. contra Iulian. c. 9. dicens, *Non eſt credendum ante datam circumciſionem, famulos Dei quandoquidem illis inerat mediatoris fides, nullo ſacramento eius opitulatos eſſe paruulis ſuis, quamuis quid illud eſſet, aliqua neceſſaria cauſa ſacra Scriptura tacere voluerit*, ſimilia habet 2. lib. de nupt. & concup. c. 12. & lib. 2. de pecc. meri. & remiſſ. cap. 9. quem poſtea ſequuti ſunt Greg. Beda, & Hugo de S. Vict. infrà citandis. Et videtur eſſe ſententia Innoc. 3. in c. maiores, de baptiſm. vbi, cùm docuiſſet, Baptiſma prodeſſe nunc paruulis, ſicut eis circumciſio prius conferri poterat: poſtea quaſi generalem reddens rationem, ſubiungit hæc verba: *Abſit enim, vt vniuerſi paruuli pereant, quorum quotidie tanta multitudo moritur, quin & ipſis miſericors Deus qui neminem vult perire, aliquod remedium procurauerit ad ſalutem.* Quæ verba & generalia ſunt, & de omnibus temporibus æquè procedunt, & propriam rationem continent huius veritatis: nam licèt ſine iniuſtitia potuerit Deus permittere omnium illorum paruulorum damnationem, eóſque ſine remedio relinquere, vt rationes dubitandi in principio poſitæ concludunt, non tamen eſt conſentaneum diuinæ prouidentiæ, neque illi generali voluntati, qua vult, omnes homines ſaluos fieri, vt Innocen. ſignificat, nam illa voluntas ſaltem eſt antecedens, ergo ad illam ſpectat, vt Deus det omnibus ſufficientia media ad ſalutem, modo accommodato, iuxta ſingulorum capacitatem: ergo, ſi in illa generali voluntate paruuli comprehẽduntur, debuit Deus in omni lege aliquod remedium eis prouidere, nam hoc poſtulat fragilitas, & mortalitas humanæ naturæ, ex qua tanta certitudine ac neceſſitate, ſequitur multorum mors ante adultam ætatem, vt non poſſit cenſeri hominibus omnibus ſufficienter prouiſum, niſi etiam infantium ante vſum rationis morientium, ratio habeatur. Nec verò ſimile eſt de infantibus, qui in vtero moriuntur, quia pro illo ſtatu, non cenſentur capaces remedij quod per homines, & modo accommodato hominibus applicari poſſit, cùm nondum in hanc lucem ſint editi, & vix cadant ſub cognitionem humanam. Præterea huius veritatis magnum indicium eſt, quòd non eſt veriſimile, fœminas Iudæorum, quibus circumciſio applicari non poterat, relictas eſſe ſine remedio, quo

Gregor. Beda. Hugo. Innocen.

Diuinæ prouidẽtia eſt omni ætati prouidere.

Fœminæ Iudææ remedio ad ſalutem nõ caruerunt.

quo tolleretur peccatum originale;ſed ad hunc effe- A
ctu[m] nullum remedium legimus eſſe inſtitutum in illa lege; nam ſi aliquod eſſet huiuſmodi, eſſet proprium fœminarum, & non adhiberetur viris, qui circuncidebantur, nullum autem tale remedium fuit in illa lege: nam,ſi quod eſſet maximè præſentatio, ſeu oblatio in templo: hæc autem communis erat viris,& fœminis;ſignum ergo eſt, non fuiſſe inſtitutam illam cæremoniam in remedium originalis peccati: ergo ſignum eſt, illud ipſum remedium, quòd in lege naturæ fuit, perduraſſe, & vtile fuiſſe fœminis in populo Iſraelitico, tam ab Abraham vſque ad Moyſem, quàm poſtea in toto tempore legis naturæ: ergo ſignum eſt,ſimile remedium ſemper fuiſſe à Deo prouiſum omnibus infantibus,tam viris, quã B
fœminis. Prima propoſitio in hac ratione aſſumpta videtur per ſe nota,tũ,quia non eſt veriſimile in eodẽ Dei populo infantibus viris prouiſum eſſe remedium ad ſalutem, non autem fœminis; tum etiam, quia fœminæ ante vſum rationis offerebantur Deo, & fiebant participes ſacramentorum,& cæremoniarum illius legis, quod nullo modo fieret, niſi in diuinam amicitiam priùs eſſent reconciliatæ.

Nullum reliquit Deus ſine remedio.

Ad rationes in contrarium iam facile eſt ex dictis reſpondere. Ad primam negatur propriè loquendo, Deum reliquiſſe aliquem ſine remedio ad ſalutem iuxta ſui ſtatus capacitatem: quamquam enim non de ſingulis in particulari prouiderit,vt eis efficaciter applicaretur remedium generaliter omnibus prouiſum: tamen,quantum in ipſo eſt, omnibus proui- C
dit;præuidens autem in quibuſdam futurum eſſe impedimentum, ne illis poſſet remedium ad ſalutem applicari, id permittere voluit, & hoc ſenſu dixit Aug.quoſdã ſine remedio reliquiſſe,hæc enim præmiſſio, ſeu voluntas non repugnat vniuerſali,ac ſufficienti gratiæ, quam de ſe omnibus obtulit,& ideo eſſe poteſt accommodata ad manifeſtationem diuinę iuſtitiæ; ſecus verò eſt de voluntate relinquendi aliquod genus hominum ſine ſufficienti remedio pro aliquo ſtatu;id enim, quamuis ex rigore iuſtitiæ fieri poſſet,non enim eſſet tamen conſentaneum generali voluntati,qua Deus omnibus hominibus redemptionem ac ſalutem obtulit.Ad ſecundũ dicetur latiùs infrà q.62.concedendũ eſt enim,ante Chriſti aduẽtum D
aliquibus datã eſſe gratiam ex diuina promiſſione ad præſentiã alicuius ſigni,vel operis ſine proprio merito,vel diſpoſitione,ſi illius capaces non erãt;quamquam ille modus propriè non fuerit ex opere operato,& in hoc ſit aliqua diuerſitas,inter illa remedia,& noſtra ſacramenta,quæ prædicto loco explicanda eſt. Ad tertium patebit ex ſectio.ſequenti.

Auguſt.

SECTIO II.

Vtrùm ad tollendum peccatum originale infãtium in lege naturæ ſufficiens fuerit interior fides parentum,vel fuerit præterea neceſſaria aliqua actio exterior.

Paruulorũ actio non fuit neceſſaria.

EX dictis in præcedenti ſectione nonnulla per ſe clara & certa colligere poſſumus. Primum eſt, E
hoc paruulorum remedium non potuiſſe adhiberi per propriam actionem ipſorum paruulorum: agimus enim de ſtatu eorum ante vſum rationis,in quo non ſunt capaces humanarum actionum; aliæ verò actiones,vel paſſiones,quæ vel merè naturales ſunt, vel caſu eueniunt ab extrinſeco,non ſunt apta media ad prædictum effectum; aliàs, vel omnes iuſtificari fuiſſent per aliquam naturalem actionẽ,ſicut omnes originali culpa inficiuntur, quia per modum naturæ cõmunicatur in ipſa naturali generatione, vel certè Deus ſuo arbitrio iuſtificaret, quos vellet, & ita non omnibus prouidiſſet certum, ac definitũ remedium.

Aliqua humana actio requiſita eſt.

Secundò eſt certum,hoc remedium debuiſſe aperiri per aliquam humanã actionem parentum,ſeu eorum,quibus paruulorũ cura incumberet. Patet, quia nec ex parte ipſius remedij, nec ex parte eius, per quem applicandum erat, poteſt aliquid aliud accommodatum excogitari; nam, quòd fuerit neceſſaria aliqua actio humana, patet, quia ſi hominibus nihil agentibus, Deus iuſtificaſſet aliquos paruulos, vel iuſtificaſſet omnes, vel aliquos tantum ſuo arbitrio, vel certe per cauſas aliquas naturales gratiam communicaret, quæ omnia ſunt abſurda, & improbabilia. Rurſus neq; hoc remedium poſitum fuit in aliqua ſanctitate habituali parentum, aut alij ſimili conditione, ratione cuius filij orti ex talibus parentibus iuſtificarentur: quia ſicut nulla ſanctitas,vel conditio parentum impedire potuit,ne filij in peccato originali conciperentur, & naſcerentur: ita nec poterat eſſe ſufficiens, vt ratione illius tolleretur poſtea originale peccatum, ſine alia operatione. Præterea, quòd hæc actio habuerit eſſe parentis, vel alterius, qui eius vicem gereret,patet, quia non poterat eſſe ipſius paruuli,vt dictũ eſt: quia non erat capax,& optimè congruebat,vt qui per alienã actionem peccatum contraxerat, per alienam etiam voluntatem iuſtitiam conſequi poſſet.Neque etiam ad alterum hoc magis pertinebat, quàm ad parentem; quia filius eſt ſub cura eius,& quando propriam non habet,regendus eſt etiam in his, quæ ad animã ſpectant, voluntate parentis; & ita ſeruatum videmus in aliis remediis paruulorum à Deo inſtitutis in lege veteri,& noua,de quibus nobis magis conſtat.

Remediũ hoc in aliquo cultu religioſo conſiſtebat.

Tertiò conueniunt omnes,huiuſmodi remedium poſitum fuiſſe in aliqua actione, vel profeſſione fidei,& cultus religioſi, quo paruulus dicaretur Deo, & cultui eius mancipatetur ex fide,& intentione parentis,vel eius per quem remediũ applicabatur. Cuius ratio eſt,quia,cùm,per hoc remediũ ſanctificandi eſſent paruuli,& in diuinam amicitiã reuocandi, neceſſe eſt,vt hoc fieret per aliquam actionem ſacram, & ad Deum pertinentẽ, & quia fundamẽtum omnis iuſtitiæ,& omnis veri cultus diuini eſt fides,ideo neceſſariũ dicimus, illam actionẽ aliqua ratione fuiſſe operationem fidei: & hoc ſenſu dicunt omnes fuiſſe tunc paruulos iuſtificatos in fide parentum,vt magis in ſequentibus explicabimus. Igitur inquirendum reſtat,qualis fuerit illa actio,ſenſibilis ne, vel merè interna,& ſpiritualis,vt poſtea dicere poſſimus, an fuerit ſacramentum,necne.

1. Sentẽtia remedium hoc in actu internæ fidei conſtituit.

Prima ſententia eſt,illum actum ſolum fuiſſe internæ fidei, ita tamen,vt per fidem non intelligatur ſola credulitas intellectus,ſed aliqua alia moralis actio interior à fide manans,qua parens filium ſuum Deo offerret,vel ſalutem ſpiritualem ipſius deprecaretur,vel aliquid ſimile. Ita ſentit Bonau. diſt. 1. ar. 2. q.1.& 2.Rich.ar.5.q.1.& 2.qui fundant effectum,ſeu fructũ huius remedij in merito de congruo ipſorum parentum,& nihilominus dicunt, ſufficientem fuiſſe informem fidem eorum,quia hæc ſatis eſt ad meritũ de congruo Sed hi authores in hoc,& falſum ſupponunt,quia re vera ad meritum de congruo nõ ſufficit fides informis,& præſertim ad merendã alteri gratiã & ſanctitatem,& præterea non ſatis explicant vim, & radicem huius remedij, quia, vt eſſet infallibile, quod neceſſarium eſt, vt eſſet verum remedium, non ſatis erat meritum de congruo, quia non ſemper & infallibiliter habet effectum, ſed neceſſaria erat diuina promiſſio, & hanc oportet oſtendere. Quòd ſi hæc interceſſit,non erit neceſſarium meritũ de congruo,ſed ſola illa actio,quam diuina promiſſio poſtulabat. Alia ergo via defendit eandẽ ſententiam

D.Thom.in 4.d.1 q.2.art.6.quæſtiū.1.& 2.vbi dicit, A per interiorem fidem parentum fuiſſe paruulos iuſtificatos ex vi diuinæ promiſſionis & quaſi ex opere operato; vnde conſequenter negat fuiſſe tunc inſtitutum aliquod ſacramentum in remedium paruulorum,quia non erat ſignū ſenſibile, ſed actus merè interior, quòd ſi interdum adiungebatur exterior, id erat accidentarium; nam ex vi ſolius interioris actus eſſet iam collatus effectus. Et eandem ſententiam latè defendit Soto in 4.d.2.q.1.art.4. circa med. Et primò fundari poteſt authoritate Aug. lib. 2. de Nup. c.12. vbi dicit,per fidem fuiſſe iuſtificatos tam paruulos, quàm adultos, quamuis myſterium iuſtificationis ex fide, multos latuerit. Magis fauet Tertul lib de baptiſ.c.13.dicens olim fuiſſe ſufficien- B tem fidem ſine ſacramento ad conſequendam ſalutem,poſtea aucta fide,additum fuiſſe ſacramentum. Sed ibi non loquitur ſpecialiter de paruulis. Quapropter clariùs videtur docere hanc ſententiam Greg.4.moral.c.2.& 3. vbi dicit, *Quod apud nos valet aqua baptiſmatis,hoc egit apud veteres,vel pro paruulis ſola fides,vel pro maioribus virtus ſacrificij, vel pro his, qui ex Abrahæ ſtirpe prodierant myſterium circumciſionis.* Vbi, vt differentiam aliquam conſtituat inter paruulos,& adultos, intelligere neceſſe eſt, cùm dicit ſolam fidem ſuffeciſſe pro paruulis,excludere omnem actum externum: alioqui nulla eſſet differentia; atque eodem modo loquitur Beda lib.2. in Luc.c.8.& Bernar. Epiſt.77.& Hug.de ſanct. Vict.lib.1.de ſacram.p.11. C c.3.& 6.& p.9 c.5. qui addit fuiſſe quidem in ea lege aliquod ſacramentum pro paruulis,illud tamen fuiſſe deuotionis, non neceſſitatis. Secundò, probatur ratione,quia ſtatus legis naturæ, vt ſuprà dicebamus non includit præcepta diuina poſitiua,ſed ſolùm ea, quæ ex intrinſeca ratione fidei, & gratiæ in humana natura exiſtentis conſequebantur; ſed vti aliqua externa & ſenſibili actione ad remedium paruulorum non ſequitur neceſſarium ex fide,aut gratia:ergo non erat neceſſarium in illo ſtatu. Dices, hac ratione probaretur etiam actum interiorem non fuiſſe neceſſarium, quia ex ſola rei natura non ſequitur hæc neceſſitas. Reſpondetur, ideo dixi conſideranda eſſe præcepta,quæ conſequuntur gratiam & fidem,prout in humana natura exiſtunt; naturale autem eſt D homini, vt parenti incumbat, tam ſpiritualis,quàm corporalis ſalus filij: & ideo ex intrinſeca natura gratiæ ſequitur,vt parentes habentes fidem de lapſu filiorum & de neceſſitate remedij, quam habent,vt Deo reconcilientur; debeant, quod in ipſis eſt facere & aliquo modo filios ſuos Deo offerre, vt iuſtitiā coram illo conſequantur: &,quia hoc neceſſe eſt,vt fiat ſaltem per actum internum, ideo ipſa lex naturæ obligat parentes ſaltem ad huiuſmodi remedium, at verò actus exterior non erat ſic neceſſarius ex ſola rei natura: oporteret ergo, vt eius neceſſitas manaret ex præcepto diuino poſitiuo, quod in eo ſtatu nullum erat. Confirmatur,quia, cùm eo tempore fides eſſet valde obſcura & implicita, præſertim E de Chriſto & de lapſu primi hominis ac originali peccato, oportuit præter fidem nihil aliud exigi in remedium paruulorum, vt remedium, quod propter ignorantiam erat difficillimum, & à pauciſſimis cognoſci & adhiberi poterat, fieret aliqua ex parte facile, vt aliquibus ſaltem applicari poſſet,& in hoc eſt magna differentia inter ſtatum legis naturæ,& legis ſcriptæ,vel gratiæ, propter quam non licet ab exemplo harum legum ſumere argumentum ad ſtatum legis naturæ.

Auguſt. — *Tertul.* — *Gregor.* — *Beda.* — *Bernard.* — *Hugo.*

Status legis naturæ nō includit præcepta diuina poſitiua.

Hoc remediū debuit applicari per actum externum.

Secunda ſententia, quæ probabilior nobis videtur, eſt hoc remedium paruulorum in lege naturæ non fuiſſe poſitum in ſolo interiori actu, ſed, debuiſſe applicari per aliquē actum externum,qui eſſet veluti exterior profeſſio interioris fidei. Hæc eſt communior ſententia Theologorum, Alex. Alenſ. Scot.Dur Palud. Gab. Maior & aliorum in 4. d.1.vt latiùs ſequen. ſectio. referam,& Adria in 4. q. vlt.de Bapt.ad 2.& Armachan.lib.8.de quæſt.Armen.c.27. & videtur manifeſta D.Thom hic & q.præced.art.5. & clarius infra,q.70.art.4.ad 2.vbi, cùm dixiſſet ſolam fidem parentum fuiſſe ſufficientem paruulis ad ſalutem in legem naturæ, ſubdit inferiùs, veriſimile eſſe debuiſſe eam fidem aliquo ſenſibili ſigno manifeſtari. Et primò probari poteſt hæc ſententia D. Aug. authoritate,nam licet aliquando hanc quæſtionem attingens eam non definiat, dicens ſacram hiſtoriam hoc tacuiſſe,vt videre licet 15 de Ciui. c.16. & lib 2.de grat.Chriſti,ſeu de pecc.orig.c.30. tamen lib.5.contra.Iul.c.9 eam definit verbis, quæ ſectione præcedenti retuli, quæ in ſequenti iterum attingam,& eandem ſententiam indicat Cypria. lib. de Car.Chriſti operibus,cap. de circumciſione Chriſti, dicens: *Sanè originale peccatum,quod a primis parētibus in totum generis huius ſucceſſionem defluxit,omni tempore aliquibus remedijs oportuit expiari,licèt vim plenā ſignificantia non habuerint,donec ad rem ipſam ventū eſt, quæ figurarum operiebatur velamine,*vbi apertè dicit illa remedia habuiſſe ſignificationem ſenſibilem & ſtatim illa vocat *Sacramenta*,& rationem reddit,cur externis actionibus fieret, ſcilicet, ad præfigurandam Chriſti mortem & diuinam ſententiam ab initio in peccatum prolatam. Secundò probatur ratione hæc opinio. Primò, quia in lege naturæ neceſſarius erat cultus Dei externus & ſenſibilis; ergo per huiuſmodi cultum, ſeu per actum ad illum pertinentem debuit fieri hæc ſanctificatio paruulorum. Hanc rationem latè proſequitur Cano in relect. de ſacramen. in gene.c.5. Sed ferè omnia,quæ adducit ad probationem antecedentis pertinent, quod tamen adeò clarum eſt, vt nulla noua probatione indigeat, maximè ſuppoſitis, quæ de ſtatu innocentiæ diximus, de conſequentia verò,in qua eſt difficultas,pauca dicit. Probari autem poteſt primò, quia cùm per hoc remedium paruuli initiarentur & cultui diuino conſecrarentur, oportebat, vt per illud genus cultus ſanctificarentur, qui eſt homini accommodatus & Deo ab homine debitus,ſed hic nō tantùm eſt interior, ſed etiam exterior:ergo. Secundò,quia hominibus non ſolùm eſt neceſſaria ad ſalutem fides; ſed etiam fidei profeſſio:ergo eo modo, quo paruuli participare poterant fidem, ſcilicet per parentes vel (vt ita dicam)non actiuè, quia non poterant illi elicere, vel profiteri fidem, ſed paſſiuè, quia per alios fieri poterant fideles,& profeſſores fidei:eo(inquam) modo,quo erant capaces, vtrumque debuit circa illos exerceri. Tertiò, quia cùm Eccleſia ex hominibus conſtans ſit viſibilis, valde conſentaneum illi eſt, vt hoc remedium eſſet ſenſibile, tum,vt conſtare poſſet Eccleſiæ tale remedium eſſe applicatum, ne oporteret, aut ſemper eſſe in dubio, aut inutiliter repeti: tum etiam, quia per hoc remedium fierent paruuli membra Eccleſiæ, ſicut nunc fiunt per Baptiſmum, vel ſynagogæ fiebant per circumciſionem; oportuit enim, vt coniunctio ad corpus viſibile,per actum ſenſibilem fieret Aliter colligit Dur. hanc rationem, ſcilicet, quia iuſtificatio paruuli fiebat ex merito de congruo totius Eccleſiæ: ergo oportebat fieri per aliquam actionem,quæ in perſona Eccleſiæ fieret: ergo per actionem ſenſibilem, nam actio purè interior,cùm ſit ignota Eccleſiæ non eſt apta,vt nomine eius fiat. Sed fundamentum huius

Auguſt. — *Cypria.*

In lege naturæ cultus Dei externus neceſſarius.

ius rationis, vno ſenſu eſt falſum, alio verò eſt probabile: nam ſi intelligat propriam cauſam, ob quam dabatur, & promittebatur iuſtitia paruulis, fuiſſe meritũ Eccleſiæ, eſt falſum; nullus enim meretur alteri primã gratiam, præſertim infallibiliter dandam, & ſine proprio motu ſuſcipientis, niſi ſolus Chriſtus; & ita ſolùm meritũ eius eſt propria cauſa huius promiſſionis & iuſtitiæ. Si verò intelligant, illud meritũ de congruo fuiſſe veluti conditionem neceſſariam, quam Deus tunc exigebat, eſt quidem probabile in eo ſenſu, quo Auguſt. dicit epiſt. 23. per charitaté totius Eccleſiæ adiungi paruulos ad fidelium communionem: non eſt autem intelligendum, fuiſſe neceſſarium aliquod meritum actuale miniſtri vel Eccleſiæ, quia, licèt nullus actus bonus nunc ſanctè fieret, iuſtificaretur paruulus ex vi diuinæ promiſſionis; ſicut nunc fit in Baptiſmo; ſed ſolùm eſt intelligendum, decuiſſe actionem illam fieri miniſterio publico, atq; ita in perſona Eccleſiæ, vt actio moraliter cenſeretur magis accommodata, & ex parte hominum aptior ad illũ effectũ obtinendũ. Quartò accedit ſimilis ratio ex parte Chriſti, quia per hoc remedium coniungebantur hi paruuli Chriſto capiti, & in virtute illius ſanctificabantur, & ideo, ſicut Chriſtus, non tantùm ſperabatur Deus, ſed etiam homo, & caput hominũ homogeneum, & ſenſibile, ita oportebat, modo etiã externo, & ſenſibili, in illo regenerari. Quintò addere poſſumus, peccatum originale communicari per actioné corporeã, & ſenſibilẽ, & ideo ad profitẽdam totius humanæ naturæ ruinam, indigentiam, ac vitiatam originem, debuiſſe per actionem etiã ſenſibilem ab hac peccati macula liberari, per quam etiã tacitè profitebantur homines, quòd ſicut per vnũ hominẽ peccatum intrauit in mundũ, ita per aliũ ſalutẽ ſperabant, vt Cypria. ſuprà indicauit. Tandem hic modus maximè eſt accõmodatus homini ad operandum circa aliũ, & quodãmodo cõmunicandũ illi fidẽ ſuã.

Reſponſio. Ad argumenta in contrarium propoſita reſpondetur, primò ad teſtimonia Patrum, ad Aug. de cuius ſententia iam conſtat, reſpondetur quamuis non ſemper meminerit ſigni ſenſibilis, nunquam tamen illud excluſiſſe: & cum in dicto loco ait, homines in lege naturę fuiſſe per fidẽ iuſtificatos, ſicut non excludit opera, ita etiam non excludit actus externos, qui ad ſalutem erant neceſſarij; ſed fidem diſtinguit à lege, & à ſpecialibus remediis, ſed ſacramentis à Deo deſignatis. Et eodem modo loquitur apertè Tertull. ac ſimiliter Gregor. ſub fide includit fidei profeſſionem, & applicationem humano more factam: differentia autem, quam conſtituit inter paruulos, & adultos, hæc eſt, quòd quia paruuli non habent niſi originale peccatũ, illis ſufficiebat ſacramentũ fidei ad ſalutem, adultis verò propter actualia peccata neceſſaria erãt ſacrificia, per quæ Deo ſatisfacerent, ſaltem ex opere operantis, vt notauit ſuprà D. Thom. in 4. quæſt. 3. & eadem eſt reſponſio ad omnes alios Patres qui Greg. imitati ſunt. Ad rationem rectè ibi reſponſum eſt, ſuppoſito ſtatu naturæ lapſæ, & indigentia gratiæ & fidei, ex natura rei ſequi, vt teneantur parentes ſubuenire filiis, & remedium ad comparandam iuſtitiã & expellendam culpã neceſſariũ adhibere; quale autem futurum eſſet hoc remedium, non poterat ex ſola naturali ratione etiã fide illuſtrata definiri, quia pendet neceſſariò ex Dei inſtitutione, & promiſſione: ſiue ergo conſtituatur hoc remediũ in actu exteriori, ſiue in interiori tantùm, neceſſariò dicendum eſt, interueniſſe aliquã inſtitutionem diuinam, quæ ex ſola rei natura ſequi non poteſt. Et ita difficultas in illa ratione tacta cõis eſt in omni opinione. Atqui dicendũ eſt, quamuis ſtatus legis naturæ non includat

A ſpecialia præcepta diuina, non tamen excludere eam prouidentiã, eaq; auxilia, & remedia ad ſalutem, quæ iuxta conditionem & ſtatum naturæ lapſæ ſunt neceſſaria; & ideo etiam in eo ſtatu prouidiſſe medium aliquod ad ſaluté paruulorũ procurandam, quod mediũ magis conſtituit in actu exteriori, quàm in ſolo interiori; quia hoc eſt magis conſentaneum humanæ naturæ, vt dictum eſt: hoc auté remedio inſtituto, & dato à Deo ex natura rei ſequebatur obligatio parẽtum de filiorũ ſalute procuranda per tale remedium. Ad confirmationem reſpondetur ſuppoſita interiori fide, nihil difficultatis fuiſſe in exhibendo aliquo exteriori ſigno præſertim voluntario, id eſt, ex ſe indifferenti & arbitrio hominis determinando, vt ſect. B ſeq. dicetur. Quocirca quamuis exemplo legis ſcriptæ & gratiæ non poſſimus argumentari, hoc remediũ in lege naturæ poſitũ fuiſſe in aliquo actu determinato ex diuina inſtitutione, ſicut in prædictis legibus determinatũ fuit propter varios ſtatus, & diuerſam fidei perfectionẽ his ſtatib. reſpondentem, tamen rectè ex illo exemplo poſſumus colligere, ſaltem in genere hoc remedium etiam in lege naturæ fuiſſe ſenſibile, quia in lege ſcripta & gratiæ, non ſolùm eſt definita actio ad huiuſmodi remedium, ſed etiam inſtitutum eſt, vt eſſet ſenſibilis: ergo ſignum eſt, hunc modum ſanctificationis ſub ſigno ſenſibili eſſe maximè accõmodatũ homini lapſo, atq; adeò ſeruatũ eſſe etiam in lege naturæ modo proportionato illi ſtatui.

SECTIO III.

C *Vtrùm in lege naturæ fuerit inſtitutum aliquod verum ſacramentum, quo peccatum originale deleretur.*

PRima ſententia eſt, fuiſſe in eo ſtatu inſtitutum à Deo, determinatum ſignum ſenſibile ſub certa quadam cæremonia ſenſibili à Deo definita, vt eã facta, ſeu applicata paruulis, illis originale peccatum remitteretur: vnde fit, hoc ſignum fuiſſe verè ac propriè ſacramentum. Ita ſentit Scot. in 4 d. 1 q. 6. & 7. *1. Sententia conſtituit determinatum ſignum, verũque ſacramẽtum.* Ratio huius eſt, quia peccatum originale, ſemper fuit remiſſum per regenerationem in Chriſto: ergo per aliquod ſignum viſibile: ergo oportuit hoc ſignũ eſſe determinatũ ex diuina inſtitutione, vt iuſtificatio ſub tali ſigno eſſet omnino certa, & profeſſio fidei eſſet magis clara, & expreſſa. Hæc ſententia affirmat rẽ incertã ſine fundamento, & ideo à cæteris Theologis D relicta eſt. Aſſumptum declaratur: quia in primis, neq; in Scriptura neque in Patribus, neq; in vlla hiſtoria eſt aliquod veſtigium huius traditionis, vel inſtitutionis determinati ſigni. Deinde ad certitudinẽ iuſtificationis nõ erat neceſſaria talis determinatio; quia, ſi Deus generatim promittat remittere originale peccatum per fidem parentum, quocunq; actu externo filiis applicaretur, non eſſet minùs certa, & infallibilis iuſtificatio, imò ex parte ſigni requiſiti, quodammodo eſſet certior, vel ſaltem facilior, quia ex parte promiſſionis diuinæ æqualis eſt infallibilitas, ex parte verò conditionis requiſitæ facilius eſt applicare quẽcunq; actum in genere quàm certam, ac definitam E cæremoniam. Rurſus, nec propter fidei clariorem profeſſionem expediebat tunc fieri talem ſigni determinationem diuinam, quin potiùs, propter eam cauſam expediebat non fieri. Primùm quidem, quia in eo ſtatu fides erat imperfecta, & obſcura, propter quod implicita fides Chriſti ad ſalutem ſufficiebat: ergo non erat neceſſarium, vt profeſſio fidei eſſet adeò clara & explicita: tum etiam, quia eo tempore non conueniebant omnes fideles in eodem ritu externo colendi Deum: ergo non expediebat ritum ſanctificandi paruulos eſſe eundem apud omnes homines, ſicut nunc eſt in vniuerſa Eccleſia, quam rationem attigit D. Thom. infrà quæſt. 70. art.

70. art. 4. & ſequenti. Et confirmatur præterea, quia difficillimum erat eo tempore conſeruari apud omnes fideles traditionem huius remedij certi, & determinati, quia non habebant ſcripturas, nec erant ita perfectè congregati in vnum corpus, vt poſſent huiuſmodi traditiones perfectè conſeruare: vnde fiebat, vt valde imperfectam haberent huiuſmodi rerum cognitionem. Confirmatur ſecundò, quia oportebat hanc determinationem fieri per propriam legem Dei poſitiuam; nulla autem vniuerſalis lex de aliqua cæremonia determinata creditur eo tempore data, quia non erat illi ſtatui conſentanea, nam propterea vocatur ſtatus legis naturæ. Tandem, ſi hoc remedium determinatum fuiſſet, perduraſſet pro fœminis in lege veteri; nullibi autem legimus factam eſſe mentionem huius remedij, vel cæremoniæ, neque in Scriptura ſacra, neque in aliis authoribus Hebræis.

2. Sententia ponit ſignū ſēſibile, tamen negat ſacramentum.

Secunda ſententia eſt, hoc remedium paruulorum, quamuis in aliqua ſenſibili actione poſitum eſſet, non tamen fuiſſe verum ſacramentum, ita tenet Duran. in 4. d. 1. q. 8. Fundamentum eius eſt, quia ſacramentum eſſe debet cæremonia aliqua à Deo determinata ad ſignificandam gratiam, quæ ſub tali opere, vel cæremonia datur ex diuina promiſſione; ſed hoc remedium paruulorum, neque erat cæremonia determinata à Deo, nec erat propriè inſtituta ad ſignificandam gratiam, ſed ſolùm erat quædam actio meritoria de congruo, ratione cuius Deus dabat gratiam; & ita non aliter ſignificabat illam, quàm alia opera meritoria illam ſignificent: ergo illa actio non magis erat ſacramentum, quàm ſint cætera opera meritoria. Sed hoc fundamentum Durandi ſupponere videtur ſenſum illum, quem falſum eſſe diximus ſectione præcedenti, ſcilicet, per huiuſmodi actum fuiſſe iuſtificatos paruulos verè ac propriè ex merito operantis Eccleſiæ, & non ſolùm ex meritis Chriſti, ſicut nunc iuſtificantur in Baptiſmo, vel olim in circumciſione, quod omnino falſum exiſtimo, vt latiùs infrà dicam quæſt. 62.

Fuit ſacramētum ſub indeterminata cæremonia.

Dicendum ergo eſt, in lege naturæ fuiſſe quoddam ſacramentum ad iuſtificationem paruulorum, & remedium originalis peccati inſtitutum, quamuis ex diuina inſtitutione non fuerit determinata cæremonia, ſeu actio ſenſibilis ad ſignificandum impoſita, ſed ex hominū arbitrio ad certum actionis modū definiretur. quia hoc non eſt contra veram rationem ſacramenti. Hæc eſt ſententia D. Thom. hic ad 2. vbi docet vera fuiſſe ſacramenta ante legem ſcriptam, quæ comparantur ad ſacramenta legis ſcriptæ, ſicut indeterminatum ad determinatum: idem q. præced. art. 5. ad 3. & infrà q. 70. art. 4. ad 2. vbi cùm inquit, ante legem non fuiſſe requiſitum aliquod ſignum poteſtatiuum fidei ad iuſtificandos paruulos, intelligi debet de ſigno determinato & fixo, eandem ſententiam tenet Alex. Alenſ. 4. p. 1. memb. 3. art. 3. clariùs q. 5. mem 1. Palud. in 4. d. 1. q. 5. art. 5. & Maior q. 4. circa fin. Gabr. q. 2. art. 3. dub. 1 vbi hoc modo Scotum interpretatur, latè Cano dicta relect. de ſacramen. in gene. part. 3. Et probatur primò ex Auguſt. dicto loco contra Iulia. lib. 5. cap. 9. vbi dicit non eſſe negandum, quin in lege naturæ, parentes ſubuenirent filiis aliquo ſacramento fidei: Cyprian. etiam dicto ſermone de Circumciſione Chriſti, ſacramentum vocat hoc remedium. Ratione verò probatur aſſertio, quia in primis hoc remedium erat aliqua cæremonia ſenſibilis ad ſanctificationem paruulorum ordinata, quia inſtituta erat ad remedium originalis peccati, vt ſupponimus, quod peccatum non deletur ſine hominis ſanctificatione. Rurſus hæc

D. Thom.

Alenſ. Palud. Gabr. Cano.

Auguſt.

Cyprian.

A ſanctificatio neceſſariò ſignificabatur per hoc remediū, quia ad hoc inſtitutū erat, vt intelligerent homines, adhibita tali cæremonia exteriori hominem interiùs ſanctificari à Deo; ſignificabatur ergo gratia per huiuſmodi cæremoniam ſenſibilem; & conſequenter etiam ſignificabatur, vel explicitè vel ſaltem implicitè venturus mediator, in cuius fide, & ſpe meritorū eius, illa gratia obtineretur; ergo nihil in eo opere, ſeu remedio deerat ad veram rationem ſacramenti. Quòd enim talis cæremonia ſit determinata in ſpecie, & in particulari, ex inſtitutione diuina, aut in genere tantùm, & modus ac determinatio eius commiſſus fuerit hominum arbitrio, nihil refert ad verā rationē ſacramenti, vt patet ex ſuprà tractatis

B de eſſentia & definitione ſacramenti. Et ratio etiam eſt facilis, quia, licèt in ſola diuina inſtitutione ſacramentum non ſit determinatum ad hanc vel illam actionem, ſeu cæremoniā; tamen, cùm in re ipſa exercetur; ſemper adhibetur determinata cæremonia ſacra, quæ hic & nunc eſt verum ſignū internæ ſanctificationis, & in hoc conſiſtit eſſentialis ratio ſacramenti. Quòd autē illa determinatio hic & nunc orta ſit ex ſola inſtitutione diuinâ, vel etiam ex arbitrio humano, hoc ſolùm pertinet ad cauſam extrinſecam efficientem ſacramentum, non verò mutat intrinſecam rationem, & naturam ſacramenti, ſicut ſi Chriſtus inſtituiſſet Baptiſmum, non ſolùm in aqua naturali, ſed in genere, in quacunq; aqua naturali, ſeu artificiali, vel in quocunque liquore, non propterea, non

Simile.

C eſſet verū ſacramentum, quāuis in particulari determinatio aquæ, vel liquoris, humano arbitrio fieret.

Obiectio.

Vna ſola obiectio ſupereſt contra hanc ſententiā, quam attigit D. Th. præced. q. ar. 5. arg. 3. quia ſequitur, remedium paruulorum coarctatum eſſe, in lege ſcripta, vel gratiæ magis, quàm eſſet in lege naturæ, quia nunc determinata cæremonia requiritur, remedium autem eo facilius, & generalius eſt, quò minorem habet determinationem, & in re quacunque adhiberi poteſt. Reſpondetur negando ſequelam, primùm quidem, quia licèt nunc ſit determinata cæremonia paruulorum ad regenerationem, tamen eſt valde facilis, & in rebus conſiſtens, quæ obuiæ ſunt, & præ manibus ferè ſemper habentur. Deinde, quia

Reſponſio.

D ſicut nunc oportuit determinari hoc ſignum ob expreſſiorem fidei ſignificationem, & repræſentationem, & maiorem Eccleſiæ vnitatem, ita notius eſt omnibus hoc remedium, & ex hac parte faciliùs applicari poteſt, licèt determinatum ſit, quàm olim poſſet remedium legis naturæ, quantumuis indeterminatum ac indifferens.

Hoc remediū inſtitutū propter paruulos.

Vltimò ex dictis colligitur, hoc remedium præcipuè eſſe inſtitutū propter paruulos, quia ipſi eo maximè indigebant; adulti enim, cùm per propriam diſpoſitionem ſanctificari poſſent, illo ſimpliciter non egebant, propter delendum peccatum, quamuis ad profitendam fidem, & ad coniunctionem quandam exteriorem cum Eccleſia viſibili, quæ tunc erat, o-

E portebat eos vti aliqua ſenſibili cæremonia iuxta vniuſcuiuſque populi ſeu regionis conſuetudinem & ritum. An verò hoc remedium haberet rationem ſacramenti reſpectu adultorū, & an obligati fuerint ad vtendum illo nō ſolùm ob fidei profeſſionē ſeu confeſſionem, ſed etiam ob remiſſionē peccati, dicemus infrà q. 62. vbi explicabimus, quomodo remiſſio peccati per gratiam fuerit effectus huius ſacramenti.

SECTIO IV.

Vtrùm in lege naturæ fuerint alia ſacramenta.

Can. de hac re ſententia.

IN hac quæſtione explicanda diuiſi ſunt D. Thom. diſcipuli. Cano enim dicta relectio de ſacramen. in

gene

genere, par. 3. docet fuiſſe varia ſacramenta in lege naturæ. Cuius fundamentum ſolùm eſt, quia in illa lege fuit neceſſarius cultus Dei externus, qui non conſiſtit in vno ſolo actu, quo remittitur peccatum originale, ſed in multis aliis, quibus homines vti poſſunt & ad ſuam ſanctificationem, & ad fidei profeſſionem. Quæ ratio poteſt in hunc modum explicari, quia ad cultum Dei perfectum quatuor requiruntur, ex D. Thom. 1. 2. q. 101. ar. 4. ſcilicet, ſacrificia, ſacra obſeruantiæ, & ſacramenta; ſed in lege naturæ fuit perfectus Dei cultus, & fuerũt tria propria, quæ ferè coniuncta ſunt cum vero vſu religionis: ergo etiam credendũ eſt fuiſſe ſacramenta in illo ſtatu. Cõfirmari poteſt hæc opinio, quia omnes vtilitates ſacramẽtorũ ſuprà poſitæ in diſputatione præcedenti locum habẽt in tempore legis naturæ; & præterea aliæ, quæ occaſione peccati ortæ ſunt, ſcilicet vt homo, qui malè vtendo creaturis corporalibus ceciderat, illis ſe ſubiiciẽdo ad ſuã ſanctificationem humiliaretur, & confunderetur. Item, vt homo, qui per creaturas ſæpe Deum offendit, aſſueſceret per eaſdẽ Deum colere, & ad vſus ſacros illas conuertere. Denique vt homo lapſus, ad idololatriam pronus in vera Dei fide, & vero cultu per hæc ſacramenta ſenſibilia conſeruaretur, & in vnum politicum corpus congregaretur. Fauet tandẽ huic opinioni, quòd antiqui Doctores, qui de lege naturæ tractant, non in ſingulari, ſed in plurali, definiunt ſacramẽta in illo ſtatu fuiſſe, ita enim loquuntur Hug. de Sanct. Victor. D. Thom. Scot. Richar. Palud. & alij ſect. præced. citati, præſertim in 4 diſt. 1.

2. Sententia.

Aliorum verò opinio eſt, in ea lege nullum fuiſſe ſacramentum propriè dictum præter illud, quod hactenus explicuimus. Et hæc tribui poteſt illis authoribus, qui nec prædictum ſacramentũ, neq; aliquod aliud proprium in ea lege admittũt, ex quibus videtur eſſe D. Thom. in 4. d. q. 1. art. 2. quæſt. 3. vbi licèt doceat in eo ſtatu fuiſſe ſacramenta, tamen id poſtea explicat de ſolo cultu externo per ſacrificia, & oblationes, & idẽ ſentit Duran. ibi. q. 2. & Soto d. 1. q 2. ar. 3. & diſt. 2. q. 1. art. 4. & Ledeſ. 1. p. 4. q. 2. ar. 3. Et hæc ſententia abſolutè videtur probabilior, indiget tamen aliqua expoſitione. Aliud eſt enim loqui de cultu externo in genere, ſeu de actibus ſenſibilibus, quibus homines fidem exteriùs profitentur, & interiorem cultum oſtendunt. Aliud verò eſt loqui de propriis ſacramentis, quæ ſolùm partem continent illius cultus, & ſpecialem inſtitutionem, ac ſignificationem requirunt. Rurſus aliud eſt loqui de illo ſtatu legis naturæ ſecundùm communem, & ordinariã legem, aliud verò de ſpeciali aliquo caſu, ſeu prærogatiua alicuius perſonæ.

D. Thom. Durand. Ledeſma.

In lege naturæ fuit cultus Dei externus per ſacrificia & oblationes.

Dico ergo primò, in lege naturæ fuiſſe cultũ Dei externum per ſacrificia, oblationes, & alias ſimiles cæremonias. In hac aſſertione conueniunt ferè omnes authores ſuprà citati, quamuis videatur differre; quia aliqui ſentiunt, hunc cultum fuiſſe neceſſariũ ad ſalutem; alij verò tantũmodo voluntarium, quod ſignificat D. Thom. loco proximè citato, & Hug. Victor. lib. 1. de ſacr. part. 11. c. 3. & part. 12. c. 3. vbi differentiam conſtituit inter ſacramenta legis naturæ, & veteris, quòd illa fuerunt voluntatis, hæc neceſſitatis, illa ex voto, hæc ex præcepto, & Anacle. Papa epiſt. 2. cap. 2. ſic dicit, *Abraham & antiquos Patres ante Aaron obtuliſſe ſacrificium ſpontanea volũtate.* Sed intelligendum eſt fuiſſe voluntarium, quoad determinationem, & modum cultus, vt ait D. Thom. 1. 2. q. 103. art. 1. cùm enim neq; ex natura rei determinatus ſit, neque ex ſpeciali Dei inſtitutione, quæ in illo ſtatu non fuit, rectè dicitur cultus ille, quoad modum, & determinationem fuiſſe voluntarius; at verò abſo- A lutè loquendo de cultu externo, ſiue per hanc, ſiue per illam actionem exhibeatur, dicendum eſt illum fuiſſe neceſſarium, neceſſitate præcepti naturalis, vt conſtat ex 2. 2. q. 84. & 85. & infra in materia de ſacrificio iterum dicemus. Et probari facilè poteſt ex dictis præcedenti diſputatione, vbi oſtendimus hanc obligationem oriri ex naturali compoſitione hominis ex corpore, & anima, & ex origine, quam à Deo habet ſecundùm vtramq; rationem, & ex modo viuendi quem natura ſua poſtulat in congregatione, & ſocietate aliorum hominum. Ex hoc ergo principio ſequitur neceſſariò concluſio poſita: nam in tempore legis naturæ ſemper fuerunt aliqui homines iuſti, qui vero Deo cultum ex naturali lege B debitum exhiberent: nam ab initio mundi ſemper Eccleſia durauit, & vera fides ac religio. Confirmari hoc poteſt traditione ex Scriptura deſumpta: nam à principio Abel & Cain cœperunt colere Deum rebus externis, & idem legimus de aliquibus hominibus ſanctis ab Adam vſq; ad Noë, & à Noë vſq; ad Abraham, vt latiùs tractabimus infrà agentes de ſacrificio. Confirmari etiam poteſt, quia non ſolùm fideles, ſed etiam Gentiles hoc ſemper obſeruarunt, vt quos Deos colerent, eos cultu aliquo externo venerarentur, vnde Gen. 41. & 47. fit mentio ſacerdotum Ægypti, & terræ ſacerdotalis, & Exodi 2. & 3. nominatur ſacerdos Madian, & idem eſt frequens in Scriptura, & aliis hiſtoriis. Quin potiùs notant ſan- C cti Patres, propterea Deum tãta ſacrificiorum & cæremoniarum multitudine Iſraeliticum populum oneraſſe, vt eum à cultu externo idolorum, quo gentes vtebantur, abſtraheret: ſignum ergo eſt, ipſam naturã eſſe propenſam ad hunc cultum tribuendum Deo, & conſequenter, ſi rectè inſtructa ſit verúmq; Deum agnoſcat, eum interiùs, & exteriùs culturam: fuit ergo hic cultus in lege naturæ in ſanctis hominibus, qui veram Dei fidem, & religionem retinuerunt.

Nunquam defuit veri Dei cultus.

In lege naturæ præter remedium paruulorum, non fuit aliud ſacramentum.

Dico ſecundò, quòd in ſtatu legis naturæ cõmuni & ordinaria lege non fuerũt aliquæ cæremoniæ, quæ haberent propriam rationem ſacramentorum præter illud, quod fuit in remedium paruulorum. Probatur primò, quia non fuerunt aliæ cæremoniæ, in quibus ſignificaretur gratia aut præſens, quæ in illis D daretur, aut futura, quæ in illis promiſſa ſignificaretur: ſed de ratione proprij ſacramenti eſt, vt gratiam ſignificet: ergo non erant aliæ cæremoniæ, in quibus propria ratio ſacramenti inuenta fuerit. Maior quoad priorem partem communis eſt, & certa, vt latiùs q. 62. dicturi ſumus, quia ſpecialis promiſſio gratiæ, in aliquo opere præter meritum operantis, per ſe loquendo erat præter ſtatũ, & perfectionẽ illius temporis; & ideo ſolùm propter extremam paruulorum neceſſitatem facta eſt illi operi, ſeu remedio, quod ad tollendum originale peccatum eſt inſtitutum, de aliis verò neq; eſt neceſsitas, nec fundamentum ad id aſſerendum. Poſterior verò pars in prima propoſitione aſſumpta probatur, quia talis ſignificatio fu- E turæ gratiæ non poterat eſſe, niſi ex inſtitutione diuina, vt ſuprà dictum eſt, nam debet practicè continere & exhibere diuinam promiſſionem: nulla autem legitur huiuſmodi diuina inſtitutio, neq; eſt vlla ratio ſufficiens, vt aſſeratur: neque eſt conſentanea illi ſtatui, qui legis naturæ dicitur, quia non habebat poſitiuas leges, & cæremonias. Confirmatur, quia ſi tunc Deus inſtituiſſet huiuſmodi ſacramenta, quæ eſſent prognoſtica, & præſentarent res futuras, inſtituiſſet illa, in particulari definiendo proprios ritus illorum, alioqui non poſſet fieri commodè repræſentatio cum debita proportione, & analogia, in quo non eſt eadem ratio de ſacramento paruulorum, quia

quia in illo præcipuè attendebatur neceſſitas, & remedium paruuli, quamuis ſignificatio non eſſet tam accommodata, & expreſſa; ſecus verò dicēdum eſſet de illis ſacramentis, quæ propter ſignificationē præcipuè inſtituerentur. Secundò argumentor, quia hæc ſacramenta non erant neceſſaria in eo ſtatu ad cultum Dei, neque ad aliquem alium finem, qui ex neceſſitate aliqua morali ſit coniunctus cum lege naturæ: ergo non fuerunt tunc talia ſacramenta. Patet conſequentia, quia in eo ſtatu illa tantùm fuêre, quæ ſunt aliquo modo de lege naturæ: ſeu, quę vel ex parte Dei, vel ex parte hominis habent neceſſitatem aliquam, propter quam ex naturali ratione fide illuſtrata dictentur, vel eligantur. Antecedens verò patet, quia triplex fingi poteſt neceſſitas talium ſacramentorum. Prima eſt in remedium peccati; & hæc, ſecluſo originali peccato, nulla eſt, quia cætera ſunt actualia, quæ, ſicut à ſolis adultis per proprios actus committuntur, ita per propriam eorum diſpoſitionem remitti poſſunt, & quamquam in hoc poſſint adulti multùm iuuari per ſacramenta, in quibus gratia conferatur, & maximè, ſi talia ſint, quæ faciant hominem ex attrito contritum, tamen hæc perfectio ſuperat imperfectionem illius temporis, & ſtatus, vt dictum eſt. Secunda neceſſitas poteſt ſumi ex aliqua ſanctificatione hominum colentium Deum; at verò, ſi ſermo ſit de ſanctificatione per gratiam, iam dictum eſt, eſſe ſupra conditionem vel imperfectionē illius legis & ſtatus; ſi verò ſermo ſit de ſola ſanctificatione externa, & legali, in primis non eſt cur hæc cenſeatur neceſſaria, quia fideles ſufficienter ſanctificabantur, & aggregabantur Eccleſiæ Dei per illud ſacramentum, quod diximus eſſe inſtitutum in remedium originalis peccati; præterquam quòd nulla alia ſanctificatio exterior eſt communiter cultoribus Dei neceſſaria, ſed illa tantùm, quæ fit per externos actus pœnitentiæ, religionis, & aliarum virtutum. Solùm in ſacerdotibus videtur eſſe quædam ſpecialis neceſſitas, quia proprio quodammodo deſtinantur ad cultum Dei, ſed neque illis tunc erat neceſſaria exterior ſanctificatio, vel conſecratio, quia primogeniti, quaſi iure hæreditario erant ſacerdotes, vel poterant certè ſola extrinſeca deputatione ad illud munus deſtinari; quo ſenſu videtur dixiſſe

Anacl. Pap. Anacl. Papa in dict. epiſt. antiquos illos Patres, non obtuliſſe ſacrificium ſacerdotali authoritate; illa ſcilicet, quæ data eſt Aaron, per vnctionem ſacram, & alias cæremonias à Deo inſtitutas. Deinde, licèt admittamus, fuiſſe tunc cæremonias ordinatas ad aliquam externam ſanctificationem fidelium, non ſequitur illa fuiſſe ſacramenta; quia non ſignificabant gratiam præſentem, nec præfigurabant futuram, nec talis ſignificatio eſt per ſe neceſſaria ad cultum Dei. Tertia neceſſitas ſacramentorum eſſe poteſt, propter fidei profeſſionem, qua ratione vtitur D. Th. in hoc ar. 3. & ex illa generaliter colligit, debuiſſe eſſe ſacramenta ante Chriſti aduentum; vnde videtur loqui, & ratiocinari de toto illo tempore, etiam legis naturæ: vt patet, tum quia principia, quæ aſſumit, communia ſunt illi ſtatui, ſcilicet quia homines ſemper fuerunt iuſtificati in fide Chriſti, quam oportuit ſignis viſibilibus proteſtari; tum etiam, quia in ſolutio. ad 2. de vtroque tempore legis naturæ, & ſcriptæ concluſionem explicat; & in vtroque dicit fuiſſe ſacramenta, quamuis in modo inſtitutionis, & determinationis fuerint diuerſa. Nihilominus tamen ex hoc ſolo capite non poſſunt colligi propria ac perfecta ſacramenta, quia profeſſio fidei ſine ſacramentis propriè dictis fieri poterat multis aliis modis, vt per verba, per ſacrificia, & per alias ſimiles exteriores actiones;

Profeſsio fidei fieri poterat ſine ſacramētis.

A ſicut nunc in lege gratiæ præter ſacramēta habemus plures alios exteriores actus, quibus fidem profitemur. Quocirca, licet in ſacramentis ſit quidam peculiaris modus profitendi fidem, & ſignificandi ſpiritualem ſanctificationem, qui ad perfectiorem cultum religionis pertinet: & ideo vtile, vel congruum fuerit, hunc modum profitendi fidem Chriſti venturi fuiſſe viſitatum ante aduentum eius, vt fides eius meliùs conſeruaretur, & homines ad illum ſuſcipiendum paulatim diſponerentur, non tamen neceſſe fuit, hunc modum cultus generaliter incipere à tempore legis naturæ, ſed ſatis fuit inchoari à tempore legis ſcriptæ; in quo propter hominum peccata fides erat obſcurior, & rarior, ac ratio magis obtenebrata.

B Præterea, quamuis admittamus, aliquem ſacramētorū vſum debuiſſe eſſe in lege naturę, ſatis eſſe videtur ille, qui in prima fidei profeſſione, ſeu in illo ſacramento, quod in remediū originalis peccati inſtitutū fuit, exercebatur; nullū ergo eſt ſufficiens fundamentum, vt aſſeramus fuiſſe in eo ſtatu alia ſacramenta.

Dices, in lege naturæ fuerunt vera & propria ſacrificia, cur ergo non admittimus fuiſſe etiam plura ſacramenta vera & propria, & non vnum tantùm? *Obiectio.*

Reſpondetur, non eſſe eandem rationem, quia, vt ſuprà tetigi, & infrà tractando de ſacrificio iterum dicam, de ratione ſacrificij per ſe ſolùm eſt ſignificatio moralis interioris cultus diuini, quam ſignificationem poteſt habere ſacrificium ex hominum impoſitione abſque ſpeciali Dei inſtitutione; at verò ſacramentm propriè conſtituitur per ſignificationem myſticam gratiæ ſanctificantis, quam non poteſt habere certam, & infallibilem, niſi ex diuina inſtitutione. *Reſponſio.* C Dices, quamuis primaria ratio ſacrificij viſibilis conſiſtat in ſignificatione inuiſibilis ſacrificij interioris, tamen ſuppoſita fide Chriſti venturi, quam in lege naturæ homines habebant, poterant ſuis ſacrificiis adiungere ſignificationem myſticam, abſque ſpeciali inſtitutione diuina ſolùm per generalem inſtinctum fidei, quomodo probabile eſt, Abel ſua oblatione ſignificaſſe ac figuraſſe ſacrificium Chriſti: ergo eodem modo poterant tunc homines ducti fide inſtituere aliquas cæremonias ad ſanctificationē aliquam hominum exteriorem, eiſque adiungere ſignificationem futuræ gratiæ Chriſti, & redemptionis eius: ergo potuerunt eſſe illo tempore hoc modo ſacramenta. D Reſpondetur, huiuſmodi inſtitutionem, & ſanctificationem in primis non habere fundamentum. Deinde non ſufficere ad perfectam rationem ſacramenti, de qua nos agimus, vt patet ex definitione ſuprà data, & quia illo modo eſſent nunc in Eccleſia multa alia ſacramenta præter ſeptem à Chriſto tradita. Vnde bene aduertit Soto loco ſuprà citato, antiquos Doctores, qui de ſacramentis legis naturæ loquuntur, præſertim ſcholaſticos poſt Hugo. de ſanct. Victor. loco nuper citato vſos eſſe nomine ſacramenti communiori ſignificatione, qua oblationes, ſacrificia, & ſimilia ſolent vocari ſacramēta, nō quia propriā rationē ſacramenti habuerint, E ſed quia cùm eo tempore non fuerint perfectiora ſigna ſacra, illis accommodatū eſt commune nomen.

Ex qua doctrina colligitur, hæc ſacramenta impropria, quæ in lege naturæ fuerunt, non fuiſſe ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem neceſſitate medij, præter illud vnicū ſacramentum ad remedium originalis peccati inſtitutum, quod ſaltem reſpectu paruulorū erat medium neceſſarium ad eorum ſalutem; nam de adultis fortaſſe alia eſt ratio, vt inferiùs dicemus. At verò reliqua ſacramenta, ſeu potiùs ſacrificia, & cæremoniæ externæ, non erant propriè neceſſaria media ad ſalutem, quia nec tollebant peccatū, nec conferebant

Impropria ſacramenta non fuerunt neceſſaria ad ſalutem neceſsitate medij, ſed neceſsitate præcepti.

ferebant interiorem ſanctitatem ex vi ſua, ſed erant neceſſaria neceſſitate pręcepti, quatenus erant determinata ad reddendum Deo cultum debitum, ſicut erat neceſſarium honorare parentes, vel alios ſimiles actus exercere. In quo eſt magna differentia inter fidem interiorem viuam, & exteriorem profeſſionem eius: nam illa eſt neceſſaria neceſſitate præcepti & medij; quia continet ſubſtantialem animi iuſtitiam, & Dei cultum, hæc verò ſolùm eſt neceſſaria ex pręcepto, ſecluſa ſpeciali inſtitutione Dei, & ita fuit in lege naturæ, vt notauit D. Thom. in 4. diſt. 1. q. 1. art. 6.

Speciale aliquando fuit ſacramentum in ſpeciali familia.

Dico tertiò: Ex ſingulari Dei beneficio, & reuelatione, interdum fuiſſe in lege naturæ in aliqua familia, vel gente, vſum alicuius ſacramenti propriè dicti, præter illud, quod commune erat omnibus in remedium originalis peccati. Hanc aſſertionem conſtituo primò propter oblationem Melchiſedech, in pane & vino, quæ non ſolùm habuit rationem ſacrificij, vt ſacra oblatio erat, ſed etiam res oblata habuit rationem ſacramenti, vt in 1. tom. huius 3. part. circa quęſtionem 22. D. Thom. dixit & indicat hîc D. Thom. ad 3. & D. Auguſt. epiſt. 95. ad Innocen. vbi panem illum vocat *Sacramentum menſæ dominicæ*, & idem ſentit Ambroſ. lib. 4 de ſacr. cap. vltim. & Clemens Alexandr. lib. 4. ſtromatum in fine dicens, *Melchiſedech dediſſe in nutrimentum panem & vinum ſanctificatum in typum Euchariſtiæ*; credibile ergo eſt, illud fuiſſe proprium ſacramentum datum Melchiſędech ſpeciali inſtinctu & reuelatione diuina, vt ritu ſolemni & publico celebraretur. Quod fortaſſe interdum aliis nationibus accidit, nos verò de nullo alio id poſſumus affirmare, quia nec in Scriptura, vel Patribus habemus fundamentum, nec erat id commune ac regulare in illo ſtatu. Poſſumus verò à ſimili hoc confirmare, quia etiam determinatio ſacrificiorum facta à Deo non erat communis & frequens in illa lege, & tamen interdum Deus ab aliquibus determinata poſtulauit ſacrificia, vt de ſacrificio Abraham conſtat Geneſ. 22. & de amicis Iob cap. vlt. lib. Iob. Et interdum fieri poterat hæc determinatio, non quidem per expreſſam reuelationem, ſed per ſingularem inſtinctum Dei, ſicut credi poteſt de Abraham, quando decimas obtulit Melchiſedech Geneſ. 14. & de Iacob, quando votum fecit dandi decimas Deo Geneſ. 28. vt author eſt Hugo Victor. lib. 1. de ſacramen. part. 12. cap. 3. & 4. & D. Thom. 2. 2. q. 87. art. 1. ad 3. Igitur eodem modo potuerunt eo tempore aliquibus dari propria ſacramenta ex ſingulari Dei beneficio. Ratio verò ſolùm eſt, quia licèt huiuſmodi ſacramenta non eſſent neceſſaria in illa lege, tamen poterant eſſe vtilia, & quòd aliqua interdum fuerint, potuit eſſe conueniens ad Chriſti honorem & ad prædicenda ſeu præfiguranda aliqua myſteria, quæ in lege gratiæ conſummanda, atque perficienda erant.

D. Thom. Auguſt. Ambroſ. Clemens.

Hugo.

Ad arg. 1. opin. reſpon.

Et ex his facilis eſt reſponſio ad fundamenta primę opinionis. Ad rationes enim omnes reſpondetur ſolum probare, in illo ſtatu fuiſſe aliqua ſacrificia, vel cærемonias externas, quæ latè poſſunt ſacramenta vocari. Probant etiam, potuiſſe ſacramenta habere vtilitatem in illo ſtatu, & ideo, ſi aliquibus data ſunt, conuenienter atque vtiliter dari potuiſſe, non tamē probant fuiſſe pro eo tempore neceſſaria, neque debita hominibus regulariter iuxta illius temporis ſtatum ac viuendi rationem. Ad Doctores verò antiquos, qui de ſacramentis illius temporis loquuntur, partim reſponſum eſt, ſacramentorum nomine, ſacrificia comprehendere, & alios externos ritus diuini cultus, quod euidenter conſtat ex Hugone & aliis; partim etiam dici poteſt, loqui generaliter de ſacramentis, quia aliquod ſacramentum commune fuit omnibus fidelibus in eo ſtatu & præter illud fuerunt alia non ita communia, ſed ex ſingulari Dei beneficio aliquibus collata, vt dictum eſt.

DISPVTATIO V.

De inſtitutione & neceſſitate Circumciſionis & aliorum ſacramentorum veteris legis.

IN hac diſputatione agendum eſt de reliquo tempore ab Abraham, vſq; ad Chriſtum; & ideo non propoſui in titulo de ſacramentis in lege veteri inſtitutis, vt circumciſionem comprehenderem, quia in lege veteri inſtituta non eſt, ſed in Abraham initium habuit, manſit tamen in lege, & inter cæremonias legis veteris computatur, quia per illam cœpit congregari ſpecialis Dei populus, & ad ſpecialem legem eius ſuſcipiendam præparari, & poſtea fuit quaſi proprius character illius populi & profeſſio per quam aliquis illi legi ſe obligabat ac ſubiiciebat, iuxta illud Pauli ad Galat. 5 *Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ*. Seruabimus ergo in hac diſputatione methodum, quam in præcedenti tenuimus, vt priùs de circumciſione, poſtea de reliquis ſacramentis illius legis diſſeramus.

Circumciſio & legis naturæ & veteris legis fuit.

SECTIO I.

Vtrùm Circumciſio fuerit verum ſacramentum in remedium originalis peccati inſtitutum pro filiis Abrahæ.

QVæſtionem hanc valde difficilem reddunt varia dicta & ſententiæ antiquorum Patrum, quia omnes ferè, qui Auguſtinum præceſſere, longè aliter de circumciſionis inſtitutione, quàm Auguſtinus, & qui eum ſecuti ſunt, ſenſiſſe videntur. Conueniunt quidem omnes circumciſionem fuiſſe verum ſacramentum, quia id ſatis apertè docet Paul. in epiſtola ad Romanos, vt poſtea dicemus, differunt tamen, tum in tradenda ratione inſtitutionis eius, tum etiam in primaria illius ſignificatione declaranda.

Prima ſententia dicit fuiſſe quidem ſacramentum, non tamen in remedium originalis.

Prima ergo ſentētia fuit primariam rationem tradendi circumciſionem tantùm fuiſſe ad conſignandum peculiarem Dei populum, eúmque à cæteris gentibus diſtinguendum, non verò in remedium originalis peccati; vnde fit circumciſionem quidem fuiſſe cæremoniam ad aliquam ſanctificationem illorum hominum inſtitutam, quia per eam dedicabantur homines ſpecialiter ad cultum Dei, quæ meritò dici poteſt quædam ſanctificatio; non tamen fuiſſe inſtitutam ad internam ſanctificationem conferendam; vnde fit, non ſignificaſſe gratiam, quæ in illa daretur: ſignificauit tamen ex diuina inſtitutione Baptiſmum & circumciſionem ſpiritualem per Chriſtum conferendam, & hinc cenſentur habuiſſe perfectam rationem ſacramenti.

Probatur ex Patribus Græcis.

Iuſtin.

Irenæus.

Hanc ſententiam primò docere videtur ex Græcis Patribus Iuſtinus Martyr dialog. contra Triphon. aliquantulum à principio dicens, *Circumciſionem accepit Abraham ſignificationis gratia, non iuſtitiæ, idque & ſacræ Scripturæ & res ipſæ nos cogunt confiteri*. Secundò, Irenæus lib. 4. contra hæreſ. cap. 30. *Circumciſionem non quaſi conſummatricem iuſtitiæ; ſed in ſignum dedit Deus, vt cognoſcibile perſeueret genus Abrahæ, quod ex ipſa Scriptura diſcimus*, & deinde adducit verba Geneſ. 17. *Circumcidetur omne maſculinum veſtrum & circumcidetis carnem præputij veſtri & erit ſignum teſtamenti inter me & vos.* Quæ verba confert cum illis, quæ habentur Exod. 21. *Sabbata mea obſeruabitis, erítque ſignum vobis apud me in generationes veſtras*, & illa Ezech. 20. *Sabbata mea de-*

di eis, vt ſint in ſignũ inter me & ipſos. Ex quibus exemplis colligere vult, ſolùm fuiſſe cæremoniam quandam ad congregandum populum Dei, & diſtinguendum eum ab aliis. Poſtea verò de ſignificatione ſubdit, *In ſigno ergo data ſunt hæc, non autem ſine ſymbolo erant ſigna*, id eſt, ſine argumento, *neque otioſa, tãquam quæ à ſapiente artifice darentur, ſed ſecundùm carnem circumciſio, circumciſionem præfigurabat ſpiritualem; etenim nos* (ait Apoſtolus ad Coloſſen. 2.) *circumciſi ſumus circumciſione non manu facta.* Tertiò, Chryſoſtomus homil. 27. in Geneſ. *Voluit circumciſionem lege ſanciri, non quòd ad ſalutem animi hæc proficere aliquid poſſet, ſed vt hoc gratitudinis indicium, quaſi ſignum & ſigillum circumferrent Iudæorum pueri, & ne eis liceret contaminari gentium commiſtionibus: propter quod Paulus ad Rom. 4. circumciſionem vocat ſignum: nam ad iuſtitiam nihil ipſa conducit*, idem homil. 39. in fine; expreſſiùs 40. in fine, vbi dicit: *Nulla alia ex circumciſione fuit vtilitas, quàm hæc ſola, quòd ex hoc ſigno eſſent cognoſcibiles & ab aliis Gẽtibus ſequeſtrarentur Iudæi; noſtra autem circumciſio, Baptiſmatis (inquam) gratiæ medicinã habet.* Quartò, Cyrillus lib. 1. in Ioannem, cap. 21. *Lex circumciſionem introduxit carnis, quæ nihil eſt, vt Paulus ait, Dominus autem circumciſionis ſpiritus*, & lib. 11. contra Iulianum ad finem, de circumciſionis ratione & inſtitutione diſputans, nullam mentionem facit remedij peccati, neque aliam ſignificationem, quàm circumciſionem cordis in ſpiritu. *Et abſurdarum*, inquit, *concupiſcentiarum & voluptatum abiectionem, ſignificat, quam per Spiritum ſanctum in nobis omnibus Chriſtus operatur.* Quintò, Euſebius eodem modo explicat circumciſionis inſtitutionem lib. 1 de præpar. Euangel. cap. 10. & lib. 1. hiſtor. cap. 1. vbi circumciſionem comparat, & æqualem facit aliis cæremoniis legalibus, & ſolùm illi tribuit eſſe figuram & ſignum futuræ gratiæ. Sextò, eodem modo loquitur Epiphan. hæreſ. 8. poſt medium, & clariùs hæreſ. 30. non longè à fine. Septimò, Origenes homil. 3. in Geneſ. latè & Theodoretus q. 67. in Geneſ. vbi dicit circumciſionem nihil dediſſe Abrahæ, neque Iſmaeli; & hinc ſumit argumentum probabile, nam Ægyptij & alij populi, qui circumcidebantur, dicuntur impij in ſacra Scriptura, ſignum ergo eſt non fuiſſe iuſtificatos in circumciſione. Vnde concludit, *non ergo circumciſio iuſtos facit.* Octauò eodem modo loquitur Damaſcenus lib. 4. cap. 26. Nonò, indicat etiam Athanaſius oratione in illud, *Omnia tradita ſunt mihi à Patre meo*, non longè à fine, dicens circumciſionem tantùm fuiſſe notam, Baptiſmum autem regenerationem continere. Denique idem docent Oecum. ad Rom. 2. & 3. & Theoph. ad Rom. 4.

Chryſoſt. — Rom. 4. — Cyrillus. — Euſebius. — Epiphan. — Orig. — Theodor. — Damaſc. — Athanaſ. — Oecum. — Theoph.

Secundò principaliter ex Latinis Patribus, Cypr. lib. 1. ad Quint. cap. 8. hoc ſenſu vocat illam primam circumciſionẽ carnalem, quæ euacuata eſt, per quam ſecunda ſpiritualis circumciſio promiſſa eſt, ac figurata; & probat illam non dediſſe ſpiritualem circumciſionem: tum quòd priores Patres ſancti incircumciſi fuerint, tum etiam, quia illud ſignaculum fœminis non proficiebat, idem epiſt. 59. Secundò Ambroſius epiſt. 72. eodem modo ſentit de circumciſione, nullúmque diſcrimen inter eam, & alias cæremonias legales agnoſcit, illámque circumciſionem carnalem vocat: quam in hoc à ſpirituali diſtinguit, quòd illa corpus, hæc verò peccatum amputet. & lib. 1. de Abraham, cap. 4. dicit, circumciſionem tantùm fuiſſe ſignum, & ſuper ad Roman. 4. negat aliquid iuſtitiæ Abrahæ contuliſſe. Tertiò, eodem modo ſentit Hieronymus, lib. 1. in epiſt. ad Galat. circa illa verba, c. 3. *Cognoſcitis ergo, quia, qui ex fide ſunt, hi filij ſunt Abrahæ* (inquit) *Circumciſionem, non ob meritum operum, ſed in*

Ex patribus Latinis. — Cyprianus. — Ambroſ. — Hieronym.

A *ſignum fidei prioris accepit; quia enim ex ſemine eius erat Chriſtus oriundus (in quo vniuerſarum gentium fuerat benedictio repromiſſa & ab Abraham vſque ad Chriſtum multa erant tempora tranſitura) prouidens Deus, ne ſoboles dilecti Abrahæ cæteris nationibus miſceretur, & paulatim familia eius fieret incerta, gregem Iſraeliticum quodam circumciſionis cauterio denotauit*, & lib. 2. in fin. circa illa verba, cap. 5. *Neque circumciſio aliquid valet*, quamuis exponat, hoc intelligendum eſſe poſt Chriſtum Ieſum: nam antea aliquomodo vtilis fuit, dicit tamen: *Ideo voluiſſe Iudæus iuſſe, quia illis credita ſunt eloquia Dei quæ in opera vertentes, à ſalute extranei non fuerunt.* & infrà dicit, *Etiam voluiſſe ad obtinendas benedictiones carnales quæ legem ſeruantibus ſpondebantur.* B De vtilitate verò circumciſionis ad tollendum originale peccatum, ne verbum quidem, & in id ad Rom. 4. *Signum accepit circumciſionis*, inquit, *Ne dicerent; ergo ſuperfluè circumciſus eſt Abraham, ſignum dicit eſſe iuſtitiæ, non augmentum*, quæ verba ferè tranſcripſit Anſel. eodem loco. Quartò, Tertul. lib. contra Iudæos, cap. 3. de Abraham incipit, *Acceperat circumciſionem, ſed quæ eſſet in ſignum temporis illius, non in prærogatiuam*, & infrà dicit, *Datam eſſe in ſignum populo Iſrael, vt dignoſceretur, non in ſalutem*, & cap. ſeq. latè probat, circumciſionem non eſſe datam ad purgationem, ſeu iuſtitiam. Quintò, Author libri de altercatio. Eccleſ. & ſynagogæ, qui eſt in 6. tomo operum Auguſtini, latè probat, circumciſionem non eſſe datam illi populo, vt ad æternitatem per illam proficeret; C & potiſſimum vtitur illo argumento, quòd remedia ad ſalutem ſunt communia viris & fœminis. Sextò, Iſidorus lib. in Geneſ. c. 13. reddens cauſam circumciſionis, inquit, *Iam tunc propter peregrinationem futuram ne commiſceretur ſemen eius inter gentes, datur ei circumciſio in ſignum his verbis, Circumcidetur in vobis omne maſculinum*, & infrà, *Sed quid aliud circumciſio ſignificat, niſi renouatam naturam per Baptiſmum, poſt explicationem veteris hominis?* atque eodem modo ſcribunt de circumciſ. Gloſ. & Lyr. Gen. 17. & 20.

Anſelm. — Tertul. — Iſidor. — Lyr.

Tertiò & principaliter ex Hebræis Philo, libr. de circumciſione, tom. 2. reddens varias cauſas & rationes, propter quas inſtituta eſt circumciſio, nullam D mentionem facit originalis peccati; ſi autem circumciſio in remedium peccati eſſet inſtituta, hæc fuiſſet potiſſima cauſa inſtitutionis eius; atque inter Iudæos celebrior, ac notior eſſe debuiſſet: ad eandem rem citari ſolet Ioſephus, lib. 1. antiquitat. ibi tamen c. 18. commemorans circumciſionis præceptum, promittit ſe alio loco cauſas circumciſionis explicaturum, quod nullibi impleuiſſe reperio.

Ex ipſis Hebræis. Philo.

Quartò principaliter fundatur hæc ſententia in loco Geneſ. 17. vbi circumciſionis inſtitutio refertur, & nulla facta mentione iuſtitiæ, vel remiſſionis peccati, ſolùm dicitur, *Vt ſit in ſignum fœderis inter me & vos*, & infrà, *Eritque pactum meum in carne veſtra in fœdus æternum.* Ex quibus verbis colligitur datam eſſe circumciſionem ad ſignãdum populum, quem Deus E peculiariter eligebat, quoniam ex illo Chriſtus erat naſciturus, vt illius ſingularem haberet prouidentiã & ab eo ſpecialiter coleretur; hoc enim erat pactum & fœdus inter Deum & illũ populum, cuius ſignum erat circumciſio.

Ex loco Geneſ. 17.

Quintò videtur hæc ſententia colligi ex aliquibus Pauli locis, vbi dicit, *Circumciſionem nihil valere*, vt ad Gal. 5. & 6. *aut nihil eſſe*, vt 1. ad Corinth. 7. ſed hæc loca non vrgent, quia ſermo in illis eſt de circumciſione poſt Chriſti aduẽtum, & ideo dicitur, *In Chriſto Ieſu, neque circũciſio aliquid valet.* Locus autẽ ad Rom. 3. videtur magnã vim habere, nam cùm interrogaſſet Paul.

Ex locis Pauli.

Theodor.

Paul. *Quæ vtilitas circumciſionis?* reſpondet, *multum per omnem modum.* Explicans autem hanc magnam vtilitatem, nullam aliam affert, niſi *quia credita ſunt illis eloquia Dei.* Vbi Theod. dicit potuiſſe Paul. multa enarrare beneficia, quibus Deus Iudæos præ gentibus affecit. *Elegit enim eorum maiores, ab Ægyptiorum potẽtia liberauit: vt clara eſſet eorum fama & in ore omnium verſaretur perennis generis miracula effecit: legem ad auxilium dedit, Prophetas eis conſtituit, his autem omnibus ſilentio prætermiſſis, ſolam legiſlationem poſuit, quia maximus hic honos eſt.* Ergo, teſte Paul. ſolùm eſt data circumciſio, vt ille populus ſeparatus à reliquis ſpecialem Dei legem acciperet & promiſſiones ac prophetias de Chriſto, de remiſſione autem peccati nullam mentionem facit. Quin potiùs paulo inferiùs dicit, *Ex operibus legis neminem iuſtificari,* ſub quibus circumciſionem ſine dubio comprehendit, & ideo ad Coloſſ. 2. illam vocat, *Circumciſionem manu factam in expoliationem corporis carnis,* eámque à ſpirituali circumciſione omnino diſtinguit; & ad Philip. 3. vocat circumciſionem, *fiduciam in carne,* quia non erat ſignum ſpiritualis regenerationis, ſed tantùm generationis carnalis ex Abraham, in qua multum Iudæi confidunt.

Congruẽtibus rationibus.

Sextò adduci poſſunt congruentiæ, vel cõiecturæ, quas Patres citati indicant. Prima & frequens eſt, quia remedium peccati cõmune eſt maſculis & fœminis. Secunda ex Cypr. quia remedium peccati non præciperetur differri vſque ad octauum diem. Tertia ex Hieron. & Theod. quia populus in deſerto non eſt circumciſus per 40. annos, remedium autem peccati non eſſet tanto tempore dilatum. At verò, quia circumciſio ſolùm erat ad ſegregandum illum populum ab aliis, & eo tempore quo erat in deſerto, erat ſatis ſeparatus à gentibus, ideo tunc non indiguit circumciſione; poſtquam verò cœpit commiſceri populus gentium, omnes fuerunt circumciſi, quamuis ſine dubio iam multis eſſet originale peccatũ remiſſum. Quarta, quia priores Patres ſine circũciſione fuerunt iuſtificati: media autem ad iuſtitiam acquirẽdam neceſſaria, eadem ſemper fuerunt ante Chriſti aduentũ.

2. Sententia circumciſionẽ in remedium peccati fuiſſe dicit.

Secunda ſententia eſt, circumciſionem inſtitutam fuiſſe, & datam populo Iſraelitico in remedium originalis peccati, ita vt remedium legis naturæ, quod de ſe indifferens erat quoad externam cæremoniam, determinatum fuerit ad ritum circumciſionis, pro filiis & poſteris Abrahæ. Hanc ſententiam ex patribus qui Auguſt. præceſſerunt, indicauit tantùm Athanaſ. in oratione nuper citata, his verbis: *Rebus autem ita conſtitutis, videtur circumciſio data eſſe, vt auferretur vituperium terreni ſtemmatis ab Abrahamitis, quò in poſterum non ſimus obnoxij huic maledicto, Terra es, & in terram ibis, ablatum eſt enim opprobrium delicti, id autẽ tunc factum eſt ad figuram huius Baptiſmatis, quod in Chriſto perficitur; tunc enim ex parte fiebat, vtpote ad vmbram, nunc autem, ſicuti Apoſtolus ait, terrenam originem eruẽtes, per lauacrum Baptiſmi regeneramur.* Sed re vera Athanaſius, ſi rectè perpendatur, ſolùm dicit, circumciſionem fuiſſe figuram Baptiſmi, & repræſentationẽ quandam regenerationis per illum perficiẽdæ. Apertiùs hanc ſententiam docuit Cypr. (ſi ipſe eſt author operis de Cardinalibus Chriſti operib.) c. de circũciſ. Chriſti, vbi ſic inquit: *Hoc cùm octaua die iuſſum ſit celebrari & nomẽ circũciſo optari, intimatũ eſt his, qui digni Sanctorum conſortio cenſebantur, quòd eorum nomine ſcriberentur in cœlis, & æternæ beatitudinis hæredes fierent, & conſortes.* & infrà cùm dixiſſet, originale peccatum omni tempore aliquibus remediis eſſe expiatum, ſubiungit, *Propter hoc cùm iam fidei tempora appropinquarent, imperata eſt circumciſio.* Ambr. etiam epiſt. 84.

Athanaſ. *Cyprian.* *Ambroſ.*

A ad medium, vbi ex inſtitutione circumciſionis, veritatem peccati originalis demonſtrat, & eandem vim exiſtimat habere illa verba Gen. 17. *Maſculus, cuius præputij caro circumciſa non fuerit, delebitur anima eius de populo ſuo.* & illa Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum cœlorum.* Verùm illa epiſtola, non cenſetur eſſe Ambroſij, ſed Proſperi. Primus itaque ac præcipuus & indubitatus author huius ſententiæ fuit Auguſt. qui 3. lib. contra Iulian. c. 18. ſic inquit: *Reſponde, ſi potes, cur ipſe Iſaac, niſi Baptiſmatis Chriſti ſigno circũciſus octauo die fuiſſet, periiſſet anima eius de populo ſuo? Explica, ſi potes, cur merito tanta pœna plecteretur, niſi ab hac, tanto ſacramento liberaretur?* Idem repetit lib. 5. cap. 9. lib. 2. de gratia Chriſti & pecc. orig cap. 30. & 32. & lib. 2. de nuptiis, B cap. 11. & 12. & lib. 4. de baptiſ. cap. 24. vbi dicit, *Ex circumciſione carnis, quam prior populus accepit conijcere nos poſſe quid valeat in paruulis Baptiſmi ſacramentum,* vbi adducit etiam argumentum ex 4. Exod. vbi filius Moyſis per circumciſionem mortis periculo ereptus eſt, & lib. 2. contra liter. Petilian. cap. 72. *Antiquus populus circumciſione, pro Baptiſmo vtebatur,* idem docet 15. de Ciu. Dei, cap. 16. & lib. 16. cap. 27. & lib. de pœniten. & medici. cap. 5. & lib. 5. hypogno. à medio. *Circumciſio* (inquit) *illa octauæ diei gratia Baptiſmi geſtabat, & paruulus, qui ea fraudatus eſt, delicto, quod ex Adam traxit, non caruit.* & tractat. 20. in Ioan. dicit, ideo circumciſionem ſolitam eſſe dari etiam in ſabbato: quia ſanctificationem afferebat, à quo non erat in ſabbato vacandum. Vnde Chriſtus Ioan. 7. dicebat, *In Sab-* C *bato circumciditis hominem, & mihi indignamini, quia totum hominem ſaluum feci in ſabbato.*

Primus huius ſententiæ author Auguſtinus.

Secundò, Auguſtinum ſequuti ſunt poſteriores Patres, Greg. 4. moral c. 2. & 3. & habetur in c. quòd autem, de conſecrat. d. 4. & apud Iuonem in decret. part. 1. c. 49. Proſper. d. epiſt. & lib. de promiſſionibus Dei, 1. p. c. 14. Iſidor. lib. in Gen. c. 13. vbi eodem modo, quo Auguſt. exponit illam comminationem, *Paruulus, cuius præputij caro circumciſa non fuerit, &c.* vt infrà videbimus. Beda lib. 2. in Lucam, cap. 8. & homil. quadam de circumciſione, tom. 7. vbi dicit; tam circumciſionem, quàm Baptiſmum, tollendæ præuaricationis gratia poſita eſſe; differre verò, quia illa non introducebat ad regnum, ſicut Baptiſmus, idem lib. D variarum quæſtionum, q. 15. tom. 8. Bernard. ſerm. 3. de Circumc. ſerm. 2. de Aſſump. Virginis circa fin. & epiſt. 77. Rupert. Abb. lib. 5. de operib. Trin. in Geneſ. c. 33. Hugo Victor. lib. 2. de ſacram. par. 6. c. 3. vbi comparat in hoc effectu circumciſionem cum Baptiſmo: & licet dicat verum eſſe, per Baptiſmum aperiri ianuam regni, quod per circumciſionem non fiebat, tamen dicit hanc differentiam, non tam in ipſis ſacramentis poſitam eſſe, quàm in eo, quòd paſſio Chriſti nunc eſt exhibita, quæ antea non erat.

Gregor. *Beda.* *Bernard.* *Rupert.* *Hugo.*

Tertiò, ſententiam hanc ſecuti ſunt omnes ſcholaſtici ſine vlla opinionum diuerſitate, Magiſt. in 4. d. 1. vbi D. Thom. Scot. Duran. Bonau. Richard. Palud. Gabr. & alij, idem D. Thom. hîc & infrà q. 62. art. 6. E ad 3. & q. 70. art 4. Alex. Alenſ. 4. par. q. 7. memb. 7. art. 2. & ſequentibus.

Quartò fundari poteſt hæc ſententia in decreto Innocentij III. in c. maiores, de Baptiſm. vbi primùm dicit Baptiſma ſucceſſiſſe circũciſioni. Deinde comparat illa verba, *Maſculus, cuius præputij caro circumciſa non fuerit,* cum illis, *Niſi quis renatus, &c.* Deinde concludit plus cõferre nunc Baptiſmum, quàm olim circumciſionem, *Quoniam etſi originalis culpa remittebatur per circumciſionis myſterium & damnationis periculum vitabatur, non tamen perueniebatur ad regnum cœlorum, quod vſque ad mortem Chriſti fuit omnibus obſeratum,*

ratum, ſed per ſacramentum Baptiſmi culpa remittitur, & ad regnum cœlorum peruenitur: vbi quamuis Pontifex non intendat hanc veritatem definire; tamen cùm hac ſententia vtatur, vt oſtendat paruulos in lege noua eſſe baptizandos, ſicut in veteri circumcidebantur, magnam certè huic ſententiæ præbet authoritatem.

Præcipuum fundamẽtum Auguſt.

Quintò, fundamentum præcipuum, quo motus eſt Aug. ad hanc ſententiam aſtruendam nititur verbis illis Geneſ. 17. *Maſculus, cuius præputij caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illius de populo ſuo.* Ad cuius teſtimonij vim intelligendam, tria expendenda ſunt. Primum ad quos referantur illa verba, ſeu in quos cadat illa comminatio. Secundum, quæ ſit pœna, quam Deus ibi comminatur. Tertium, quod ſit illud pactum, quæve illius tranſgreſſio, propter quam illa pœna iniungitur. Circa primum multi exponunt, verba illa intelligenda eſſe de adultis & ratione vtentibus, qui vel propriam circumciſionem contemnerẽt, vt Caiet. in Gen. exponit, & indicat Iuſtinus, & nonnulli ex aliis Patribus: vel qui filiorum ſuorũ circumciſionem negligerent, vt exponit Diodorus ad Lypoman. in catena ſuper Gen. Quæ expoſitio probabilior apparebit, ſi verba illa, non paſſiuè, ſed actiuè legantur, hoc modo: *Maſculus, qui non circumciderit carnem præputij ſui,* vt Ambr. & nonnulli alij legunt. Græca enim & Hebraica lectio hanc verſionem admittit: & Chaldaica paraphraſis eodem modo habet; iuxta hanc autem lectionem, de ſolis adultis poteſt propriè eſſe ſermo, quia paruuli non poterant ſe circumcidere, nec phyſicè, nec moraliter; adulti autem, quia voluntariè poterant, vel negligere, vel admittere & procurare circumciſionem, ideo dicuntur habuiſſe præceptum, vt ſe circumcidant, licèt non eſſent propriis manibus circumciſionem effecturi: parentes etiam propriiſſimè dicuntur fuiſſe obligati ad ſuos filios circumcidendos. In vtroſque ergo & in eos tantùm optimè cadit illa comminatio. Et iuxta hũc ſenſum facilè intelligitur, propter quam cauſam comminaretur Deus illam pœnam, ſcil. propter culpam, quam hi committebant, negligendo circumciſionem, vel propriã, vel filiorum. Quod videtur conſentaneum illis verbis, *quia pactum meum irritum fecit.* Illud enim pactum (niſi apertam æquiuocationem in breui textu admittamus) non eſt aliud niſi illud, quod ſæpius in præcedentibus verbis repetitur, *Statuã pactum meum inter me & te & ſemen tuum. Tu ergo cuſtodias pactum meum & ſemen tuum poſt te: hoc eſt pactum meum, quod obſeruabitis, inter me & vos & ſemen tuum poſt te; Circumcidetur ex vobis omne maſculinum, &c.* Illud ergo pactum, nullum aliud erat, quàm lex circũciſionis; conſtat enim ſæpe in Scriptura legem diuinam nomine pacti & fœderis ſignificari: quia habet adiunctam promiſſionem & comminationem: imponebatur ergo illa pœna propter tranſgreſſionem huius legis, quam non poterant paruuli, ſed ſoli adulti committere. Et iuxta hæc non eſt difficile exponere, quæ fuerit illa pœna: erat enim vel mors corporalis, aut quædam excommunicatio, ſeu ſeparatio à populo Dei, vtrumque enim ſignificare ſolent illa verba: *Delebitur anima eius de populo ſuo,* iuxta phraſin Hebraicam, non enim ſignificare ſolent pœnam alterius vitæ, ſed præſentis; & interdum pœnam mortis, vt Exod. 12. *Quicũque comederit fermentatum, peribit anima illius de Iſrael,* id eſt, occidetur: ſimiliter c. 30. & 31. Leuit. 17. 18. & 19. & ita intelligunt præſenté locum Geneſ. Lyra & Caiet. ibi dicunt enim patrem fuiſſe morte plectendum, ſi filium nollet circumcidere: & ipſum etiam filium, ſi poſt vſum rationis voluntariè maneret incircumciſus. Interdum verò ſignificatur A illis verbis excommunicatio & ſeparatio à populo Dei, vt Num. 19. *Qui tetigerit humanæ animæ morticinium, & aſperſus hac commiſtione non fuerit, peribit ex Iſrael,* & infrà, *Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio Eccleſiæ,* quãquam hæc verba ab aliis intelligantur de morte corporis. In dicto ergo loco Geneſ. *Delebitur de populo ſuo,* id eſt, non memorabitur, nec erit membrum populi Dei, neque erit particeps ſacramentorum, beneficiorum & promiſſionum illius populi. Iuxta quam expoſitionem hic locus nihil omnino confert ad ſententiam Auguſtini fundandam; quia ex illis verbis ſic expoſitis non poteſt colligi, circumciſionem fuiſſe medium neceſſarium paruulis ad ſalutem, quia non ſequitur paruulos incircumciſos fuiſſe damnatos, ſed ſolùm ſequi- B tur eam circumciſionem fuiſſe in præcepto, cuius tranſgreſſores puniri præcipiebantur. At verò Aug. longe aliter intelligit tria illa, quæ explicanda propoſuimus. Primò enim exiſtimat, comminationem illã non tantùm ad adultos, ſed etiam ad paruulos dirigi. Cui in primis fauet editio 70. Interpretum, qui addunt particulam illam, *Octauo die,* hunc in modum, *Maſculus, cuius præputij caro octauo die circumciſa non fuerit, &c.* quæ lectio retenta eſt in noua editione ſeptuaginta Interpretum, iuſſu Sixti V. facta; & eadem vſus eſt Auguſt. in citatis locis, & Ambroſ. epiſt. 77. & Orig. lib. 2. ad Rom. circa fin. cap. 3. Quare non videtur facilè reiicienda, eò quòd in Hebræa & vulgata Latina nõ habeatur, quia illis non repugnat ſed po- C tiùs ea explicat. Vnde poteſt ſumi indicium, antiquã Iudæorum Synagogam, ita hunc locum intellexiſſe & ſeptuaginta Interpretes, ad explicandum amplius ſenſum ſuo tempore & in ſua Eccleſia receptum, illam particulam addidiſſe. Qua poſita, non poteſt illa comminatio ad ſolos adultos referri: cùm etiam maſculus poſt octauum diem incircumciſus periturus dicatur. Præterea, ſecluſa etiam illa particula, verba Scripturæ indefinita ſunt, & æquiualent vniuerſali loquutioni; non ergo poſſunt liberè ad ſolos adultos coarctari, alioqui, etiam illa verba Chriſti, *Niſi quis renatus fuerit, &c.* poſſent ſimili modo limitari: quia eſt idem genus indefinitæ ſeu vniuerſalis loquutionis, & in vtraque paſſiuè dicitur, *Cuius caro circumciſa non fuerit,* &, *Niſi quis renatus fuerit*: ergo ſicut D hæc non limitantur ad eos, qui actiuè (vt ſic dicam) tranſgrediuntur præceptum Baptiſmi, ſed ſimpliciter intelliguntur de omnibus, qui Baptiſmum non recipiunt, nec re, nec voto, cuiuſcumque ætatis ſint, ita nec alia verba limitanda ſunt, ſed eodem modo intelligenda. Præterea huic expoſitioni fauet contextus Geneſ. nam proximè dictum erat, *Infans octo dierum circumcidetur in vobis, eritque pactum meum in carne veſtra, in fœdus ſempiternum,* ſtatim verò ſubditur, *Maſculus, cuius præputij caro circumciſa non fuerit, &c.* ergo, niſi ſit magna æquiuocatio in verbis, idem maſculus periturus dicitur, ſi non circumcidatur, qui præceptus erat circumcidi; hic autem erat infans octo dierum; ergo de illo, & non tantùm de E adulto, ſermo eſt in prædictis verbis. Ex quo vlterius intelligit Auguſtinus per illa verba, *Delebitur anima eius de populo ſuo,* ſignificari non tantùm pœnam aliquam huius vitæ, ſed ſeparationem à Deo, & à cœtu ſanctorum, per carentiam diuinæ gratiæ & æternæ beatitudinis; quia paruulus, qui poſt octauum diem ſine circumciſione moreretur, hanc pœnam incurreret, etiam ſi in hac vita nulla alia afficeretur. Neque eſt hic ſenſus ab illo genere locutionis alienus; nam in veteri Teſtamento, cùm iuſti moriũtur, dicuntur apponi ad populum ſuum, Geneſ. 25. 35. & 49. id eſt, ad cœtum Sanctorum: ergo rectè dicitur

Caiet. Iuſtin. Diodor.

Ambroſ. Locus Gen. 17. expoſitus.

Lex diuina & pactum & fœdus in ſacris literis appellatur.

Auguſt. aliter hunc locum Geneſ. explicat.

dicitur periturus à populo ſuo, qui non erat ad Sanctorum cœtum aggregandus. Confirmatur, quia vt notat Burgenſ. Geneſ. 17. & Gloſ. ord. nunquam Hebræi intellexerunt, ibi eſſe impoſitam pœnam mortis, aut paruulis incircumciſis, aut adultis tranſgreſſoribus illius præcepti: vnde nunquam illud delictum tali pœna punitum fuit in populo Iſrael, vt iidem referunt: non ergo rectè intelliguntur illa verba de pœna mortis, neque etiam de legali ſeparatione, ſeu excommunicatione: nam illud præceptum datum fuit multo ante legem ſcriptam, quæ introduxit cæremonias, irregularitates & legales ſeparationes, quæque per terrores & minas pœnarum cœpit homines inducere ad ſui obſeruationem; igitur nec pœna mortis nec ſeparationis legalis aptè quadrat huic præcepto. Ac denique, licèt admittamus, hominem incircumciſum, etiam in hac vita ſeparandum fuiſſe ab illo populo, & abſcindendum tãquam membrum carens propria nota & ſigno illius populi, tamen hoc nihil obſtat, quominus etiam pœna alterius vitæ in illis verbis indicetur, & per hanc ſeparationem repræſentetur; ſicut etiam nunc homo non baptizatus & ab Eccleſia eſt ſeparatus in hac vita, & propterea ſeparabitur à conſortio iuſtorum in futura. Tandem colligit Auguſtinus cauſam huius pœnæ propriam, & adæquatam non fuiſſe actuale peccatum in tranſgreſſione præcepti circumciſionis commiſſum, ſed peccatum originale ex Adami trãſgreſſione contractum, paruulus enim non habet aliud peccatum, & ideo verba illa, *Quia pactum meum irritum fecit*, non cenſent Auguſt. Iſidor. & Bed. eſſe intelligenda de pacto circumciſionis; quia non potuit paruulus octo dierum præceptum illud tranſgredi, ſed de pacto inito cum Adam, quod paruulus in ipſo irritum fecit, ſicut in Adam peccauit. Quæ expoſitio, quoad hanc vltimam partem duriuſcula videri poteſt, propter rationem ſuprà factam, quòd videlicet in toto illo capite per pactum intelligitur circumciſio, & ideo retinendo eundem ſenſum & amplius illum explicando, dici poſſet, immediatè & in ſenſu maximè literali ſermonem eſſe de pacto circumciſionis: hoc tamen dici irritum fieri à paruulo incircumciſo, non actiuè per tranſgreſſionem præcepti culpabilem, ſed paſſiuè, quia in eo non eſt obſeruatum, ſeu executioni mandatum pactum diuinum, quod ea ratione irritum in eo factum eſt. Fortaſſe verò ſub hoc ſenſu voluit etiam Spiritus ſanctus indicare culpam exiſtentem in paruulo ex tranſgreſſione prioris pacti, quam humana natura in Adamo commiſit, vt Auguſtinus dixit. Et ita in illis verbis immediatè ſignificatur ratio incurrendi illam pœnam, quæ eſt carentia remedij per quod tollenda eſſet culpa, quæ eſt cauſa illius pœnæ; quæ etiam culpa myſticè ſeu in ſenſu magis recondito indicatur, & ita coincidit hæc expoſitio cum intentione Auguſtini, eámque ſignificauit Eucher. lib. 2. in Geneſ. capit. 24. Atque ex tota hac expoſitione rectè concluditur, circumciſionem fuiſſe inſtitutam in remedium neceſſarium paruulis, vt liberarentur ab originali peccato, quandoquidem ex carentia illius ſequebatur damnatio infantis; ſicut ex illis verbis, *Niſi quis renatus fuerit*, colligimus, Baptiſmum eſſe medium neceſſarium ad tollendum originale peccatum, vt inferiùs ſuo loco dicemus. Vnde in hoc propriè videtur circumciſio fuiſſe figura Baptiſmi; ſicut Paulus eam vocat ad Coloſſenſ. 2. & ſæpe aliàs.

Burgenſ.

Auguſt. Iſidor. Beda.

Eucherius.

Circumciſio figura, Baptiſmi.

Sextò poſſumus afferre coniecturas, ſeu congruentias. Prima & præcipua ſit; quia licèt verum ſit, quòd prima ſententia aſſeuerat, circumciſionem

A inſtitutam eſſe ad conſignandum Dei populum: & illum à cæteris diſtinguendum, tamen cum hoc fine non repugnat, quòd ſimul etiam ſit inſtituta in remedium originalis peccati: nec priores Patres, qui priorem cauſam aſſignant, licèt poſteriorem taceant, illam excludunt: nec hæ ſunt ex ſe repugnantes, quin potiùs optimè inter ſe conueniunt, vt qui conſecratur Deo, & nouum pactum & fœdus cum eo init, ſeruandi legem eius & colendi eum, cuíque Deus promittit ſuam peculiarem prouidentiam, ac paternam benedictionem, iam non maneat inimicus Dei; ſed ſanctus & iuſtus: ſicut nunc in Baptiſmo vtrumque ſimul fit, nam per illum conſignantur fideles charactere Chriſti, & fiunt propria membra Eccleſiæ & mundantur etiam ab originali peccato. Ex qua B analogia etiam confirmatur hæc ſententia, quia, vt diximus, circumciſio fuit quædam figura Baptiſmi; propter quod Baptiſmus dicitur ſpiritualis circumciſio, quia conſignat homines, non in corpore, ſed in anima per characterem ſpiritualem, & circumcidit non corpore, ſed corde; circumciſio autem appellatur carnalis, non quia nullum ſpirituale bonum in ea daretur, ſed quia carnali, ac viſibili charactere cõſignabat homines. Confirmatur hęc coniectura, quia niſi in illo ſacramento tollẽdum eſſet originale peccatum, nulla eſſet ſufficiens cauſa, ob quam infantibus dari præciperetur: nam ad alium finem ſufficiebat dari in adulta ætate; & videri poſſet conuenientior, tum ad meritum per illum actum obedientiæ & C doloris, tum etiam ad intelligendam ſignificationem illius myſterij: ſicut nunc etiam Baptiſmus non daretur paruulis, niſi eſſet remedium originalis peccati. Tandem hæc ſacramentalis ſignificatio optimè quadrat cum ritu circumciſionis; nam quia peccatum originale per ſeminalem generationem communicatur, & vires ſuas in concupiſcentia carnis potiſſimum exſerit, cui malo ſola diuina gratia potens eſt ſubuenire; ideo per circumciſionem carnis aptè ſignificatur effectus, qui fit in anima, cùm ab illa tollitur originale peccatum.

Baptiſmus cur ſpiritualis: & circumciſio cur carnalis.

Vtraque iſtarum ſententiarum tanto authoritatis pondere & tam probabilibus nititur fundamentis, vt noſtri muneris eſſe videatur, neutram, ſi fieri poteſt, D reiicere, ſed vtrique aliquid concedere, eáſque in concordiam redigere. Vnde dicimus primò, primariam rationem inſtituendi circumciſionem non fuiſſe remiſſionem originalis peccati, neque ad hoc habuiſſe maiorem aliquam vim, quàm habuerit ſacramentum legis naturæ. Hanc concluſionem probant omnia, quæ pro prima opinione adducta ſunt. Neque negari poteſt, quin primarius finis circumciſionis fuerit, congregatio populi Dei, & ſegregatio eius à cæteris populis, per ſpecialem, magíſque expreſſam profeſſionem fidei veri Dei, & Chriſti venturi, quæ fides eo tempore valde imperfecta iam erat, vt notarunt Hugo Victor. libro 1. de ſacraE ment. parte 11. cap. 6. & Alexand. Alenſ. 4. part. q. 7. memb. 2. & diuus Thomas hîc, & eleganter in 1. 2. q. 102. art. 5. ad primum, vbi ait: literalem principalémque rationem inſtituendi circumciſionem fuiſſe ad proteſtationem fidei vnius Dei: figuralem verò ad ſignificandam ablationem corruptionis per Chriſtum faciendam. Rurſus, quòd circumciſio nihil habuerit ſpeciale ad delendum originale peccatum, præter id, quod commune erat in lege naturæ inter alia, quæ adducta ſunt pro prima ſententia, probat optimè illa coniectura, quia ſi aliquid amplius daretur paruulis in lege veteri, quàm in lege naturæ, nõ debuiſſent ab illo beneficio fœminæ excludi: cur enim cum diuina gratia, & præſertim ea,

Sententia authoris & opinionum concordia.

In circumciſione non plus dabatur, quàm in remedio legis naturæ.

quæ eſt in remedium peccati, de ſe æquè omnibus communicetur? Illud etiam ſignum non eſt contemnendum, quòd tanto tempore ſit circumciſio in deſerto prætermiſſa.

In circumciſione originale paruulis remittebatur. Secundò, dicendum eſt, circumciſionem fuiſſe remedium in quo peccatum originale paruulis remittebatur: quod quidem etiam ex diuina inſtitutione habuit, ſecundariò tamen & quaſi conſequenter. Prior pars ſufficienter probatur ex his, quæ adducta ſunt in poſteriori ſententia. Hæc videtur non poſſe nunc negari, ſine aliqua temeritate, propter communem conſenſum tantorum Patrum & Scholaſticorum omnium, & maxime Innocentij III. *Innocen. 3.* Modus autem huius inſtitutionis & tota concluſio ita poteſt à nobis intelligi & exponi, quia, vt vidimus, ante inſtitutam circumciſionem in lege naturæ erat lex & promiſſio Dei de remittendo paruulis originali peccato per quodcumque ſignum externum proteſtatiuum fidei à parentibus applicatum: circumciſio autem ex vi ſuæ inſtitutionis habuit, vt eſſet quoddam ſignum ſacrum fidei proteſtatiuum, quo paruuli ſpecialiter dedicabantur Deo; ergo ex vi huius inſtitutionis, quamuis nihil aliud addatur, habuit circumciſio, vt poſſet eſſe remedium ſufficiens, vt tolleretur originale peccatum, ſaltem ſi priùs non eſſet ablatum. Quod poteſt exemplo declarari: nam ſi eſſet à Deo lata lex, vt quicumque ſibi offerret ſacrificium, peccatorum remiſſionem vel alium ſimilem effectum conſequeretur, & poſtea Deus aliquam actionem in ſacrificium inſtitueret; quamuis ex vi huius poſterioris inſtitutionis, non haberet tale ſacrificium aliquem effectum; nihilominus ex vi prioris inſtitutionis generalis, haberet effectum cuicumque vero ſacrificio promiſſum. Ita ergo in præſenti intelligi poteſt: nam priùs erat vniuerſalis lex, vt per quamcumque cæremoniam externam poſſet paruulis ſubueniri: ergo hoc ipſo, quòd fuit cæremonia ſacra, non tantùm pro adultis, ſed pro paruulis inſtituta ad ſanctificandos illos aliquo modo, ſeu cultui diuino dicandos, hoc (inquam) ipſo, habuit ex vi prioris generalis legis, vt poſſet eſſe remedium ſufficiens aduersùs orginale peccatum, etiam ſi nihil aliud in eius inſtitutione intelligamus. Quòd autem hoc modo & non alio excellentiori fuerit eleuata circumciſio, vt in ea daretur hic effectus, colligi ſatis videtur ex authoritate omnium Sanctorum, quos in priori ſententia adduxi: imò etiam ex Pauli teſtimonio, qui nihil tribuit circumciſioni, quatenus talis cæremonia peculiariter inſtituta fuit, quòd ad internam iuſtitiam & remiſſionem peccati pertineat. Et eodem ſenſu dicunt Patres, nullam attuliſſe ſpiritualem vtilitatem, quam non habuerint alij Sancti in lege naturæ. Ex quibus probabile ſumitur argumentum ad hoc confirmandum, non quia non potuerit Deus inſtituere in lege veteri aliquod remedium, quod maiorem gratiam conferret ex diuina promiſſione, quàm in lege naturæ, vel perfectiori modo, ſed quòd nulla ſit ratio ad id aſſerendum, nec ſit conſentaneum ſtatui illius legis. In hoc enim habebat eandem imperfectionem, quam lex naturæ; quia non habebat exhibita & præſentia Chriſti merita, ſed ſolùm credebat & ſperabat futura; & ideo ſacramenta eius de ſe tam egena erant & infirma, ſicut in lege naturæ: ergo ex conditione illius legis & ſtatus, non eſt, cur in aliquo ſacramento eius vberior gratia, vel perfectiori modo collata ſit: ergo nec in circumciſione fuit aliter remiſſum peccatum, quàm in ſacramento legis naturæ; nec per alium effectum, nec per aliud cauſalitatis genus; & conſequenter, nec fuit neceſſaria quo-

A ad hoc illa inſtitutio, præter eam, qua circumciſio ſub ratione cæremoniæ ſacræ proteſtatiuæ fidei & paruulis applicandæ conſtituta eſt. Præterea poteſt hoc à ſigno declarari ex probabili opinione Theologorum aſſerentium, poſt Chriſti mortem, quamdiu legalia fuerunt mortua & non mortifera, circumciſionem fuiſſe vtilem paruulis ad remedium originalis peccati, non vt cæremonia legalis, ſed vt remedium legis naturæ: quia nimirum retinuit rationem cæremoniæ ſacræ, per quam poterat fides parentum filiis applicari. *Circumciſio aliquanto poſt Chriſti mortem quomodo vtilis.* *Obiectio.* Dices, ergo eodem modo poſſet dici de Baptiſmo non eſſe per ſe primò inſtitutum, in remedium originalis peccati, ſed ad proteſtandam fidem, ſeu ad conſecrandos homines cultui diuino; & conſequenter habuiſſe, vt in illo tol-

B latur originale peccatum. *Reſponſio.* Reſpondetur negando ſequelam; tum, quia hoc ſacramentum habet effectus gratiæ longè diuerſos & perfectiores, à circumciſione & ſacramento legis naturæ, & ideo oportet, vt illos habeat ex vi ſuæ inſtitutionis. Item habet illos effectus perfectiori modo, vt infrà dicemus. Item ex verbis promiſſionis & inſtitutionis eius conſtat per ſe primò eſſe inſtitutum ad regenerandos homines in Chriſto, iuxta illud: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua.* Regeneratio autem in Chriſto non fit primariò & per ſe per externam aliquam ſanctificationem, ſed per ſpiritualem & internam. Denique ſtatus legis gratiæ propter Chriſti merita præſentia eſt longè perfectior, & ideo conſentaneum illi fuit, vt noua gratiæ promiſſio, nouúſque modus regenerationis in

C eo fieret.

Dubium. Rurſus verò dicet aliquis: quamuis prædicto modo ſatis explicatum ſit, quomodo circumciſio fuerit ſufficiens remedium peccati originalis ex vi inſtitutionis prædicto modo explicatæ; non tamen id ſatis eſſe, vt fuerit remedium neceſſarium paruulis ad ſalutem: quod tamen Aug. præcipuè contendit; & ex loco Geneſis, vt à nobis explicatus eſt in eius doctrina, neceſſariò conſequitur, vt ex dictis patet. Antecedens declaratur: nam ſi circumciſio non habuit, quòd in ea deleretur peccatum originale, niſi ex generali ratione cæremoniæ ſacræ, ſeu proteſtationis fidei paruulis applicatæ, ſequitur, quòd ſi ante circumciſionem parentes alio modo offerrent ſuos

D paruulos Deo per quodcumque aliud ſignum, paruuli conſequerentur remiſſionem originalis peccati: ergo ad hunc effectum, non eſſet illis neceſſaria circumciſio: ergo, licèt non circumciderentur, non propterea damnarentur. Antecedens patet, quia per hoc ſolùm, quòd circumciſio inſtituta eſt, vt eſſet cæremonia ſacra & proteſtatio fidei, &c. non eſt ablata poteſtas faciendi alias cæremonias ſeu proteſtandi fidem aliis ſignis, ſicut antea in lege naturæ fieri poterat, & ſicut tunc in eadem lege ſcripta circa fœminas fiebat. Vnde confirmatur & explicatur difficultas optimo exemplo: nam ex præcepto legis veteris, fœminæ recens natæ offerendæ erant Deo in templo poſt octuageſimum diem, Leuit. 12. Et hæc

E eſt prima cæremonia ſacra, quæ ex neceſſitate legis ſcriptæ exercenda tunc erat circa fœminas. Ex qua neceſſariò ſequitur, quòd, ſi ante illum diem, nulla alia via, neque alia fidei proteſtatione, eſſet illis remiſſum originale peccatum, in illa oblatione facta in templo ſine dubio remitteretur, non propter ſpecialem inſtitutionem, vel promiſſionem; ſed ex generali ratione ſacramenti legis naturæ, vt de circumciſione explicatum eſt. Quo tamen non obſtante, neceſſarium non erat expectare octuageſimum diem, vt fœminæ iuſtificarentur, ſed quocúque ſigno proteſtatiuo fidei ſubueniri illis poterat, ſicut in lege

naturæ

naturæ:ergo idem dicendum erit de circumciſione, ſi non habuit ſpecialiorem inſtitutionem. Ad quam difficultatem poſſet aliquis totum hoc concedere, quia non videtur eſſe magnum inconueniens, & quia hoc modo meliùs ſaluantur omnia dicta antiquorum Patrum, quæ in priori ſententia attulimus. Iuxta quam reſponſionem conſequenter dicendum erit, circumciſionem appellari communiter remedium originalis peccati, quia illa erat, quam regulariter loquendo primò applicabatur, non quia eſſet ſimpliciter neceſſaria. Quod poteſt confirmari:quia certum eſt,interdum potuiſſe remitti originale peccatum infanti Hebræo abſque circumciſione per medium legis naturæ, vt ſi ante octauum diem eſſet in euidenti mortis periculo; non enim licebat præuenire circumciſionem:nam ex præcepto diuino definitum erat tempus octauæ diei,non ſine magna ſignificatione & myſterio. Ac præterea, quia ſi infans ante illum diem exiſteret in periculo mortis, tunc eum circumcidere, eſſet illum interficere. Quare etiam ſi in die octauo,vel poſt illum non poſſet dari circumciſio,ſine graui incommodo,& periculo mortis,nulla ratione erat applicanda: quia non eſt veriſimile voluiſſe Deum,vt parentes ſuos filios interficerent,quod etiam apertè colligitur ex Ioſue 5. non enim propter aliam cauſam videtur in tranſitu per deſertũ omiſſa vel dilata circumciſio:niſi, quia cùm quotidie iter agerent,non poterant ſine graui incommodo circumcidi; & ideo ibidem dicitur poſtquam tempore Ioſue omnes circumciſi ſunt, manſiſſe in eodem caſtrorum loco,donec ſanarentur. Igitur in his & ſimilibus caſibus poterãt Iudæi ſaluari,vel remiſſionem originalis peccati conſequi per aliud remedium, quia non eſt veriſimile,relictos eſſe à Deo ſine remedio, & factos eſſe deterioris conditionis, quàm alios infantes in lege naturæ conſtitutos, & ita apertè ſentit diuus Thomas infrà quæſt. 70. art. 3.& 4. ad 3. ergo non fuit circumciſio inſtituta, vt medium neceſſarium ad remittendum originale peccatum: fuit enim valde acerbum, & difficile remedium,& ideo non oportuit, vt eſſet ſimpliciter neceſſarium, ſicut nunc eſt Baptiſmus; ergo quacumque ratione applicaretur aliud remedium legis naturæ,ante circumciſionem, illud ſufficeret. Et hæc ſententia videtur claritatem quandam & probabilitatem præ ſe ferre:ſed non eſt iuxta mentem Aug. & Innoc.III.nec ſatis explicat,cur circumciſioni tribuatur effectus remittendi originale peccatum viris,magis quàm oblationi in templo attribuatur remiſſio originalis peccati in fœminis. Denique ſi vera eſt expoſitio verborum Geneſ. ſuprà data, quæ etiam approbat Innocentius III. in dicto capitulo, Maiores: non poteſt cum illa hæc ſententia conſiſtere, quia illa comminatio de paruulis intellecta apertè infert neceſſitatem aliquam huius remedij.

Cum periculo mortis non adhibebatur circũciſio ſed aliud remediũ legis naturæ etiã poſt octauum diem. Ioſue 5.

Propter hanc ergo difficultatem addo in concluſione circumciſionem fuiſſe remedium originalis peccati ex peculiari Dei inſtitutione. Itaque quamuis non promiſerit Deus ſpecialem aliquam gratiam circumciſioni, neque in eum finem primariò illam inſtituerit, quæ duo hactenus docuimus, voluit tamen,vt remedium illud, quod in lege naturæ indifferens erat quoad cæremoniam & ritum externum, eſſet in populo Iſraelitico pro pueris ſeu viris determinatum, quoad ritum circumciſionis, ita vt ordinariè,ſeu quandocumque fieri poſſet ſine graui incommodo proteſtatio fidei parentum, & applicatio eius ad remedium paruulorum, per circumciſionem fieret, & hoc modo,ac non alio,parentes filios ſuos

Quomodo intelligenda concluſio.

A Deo dicarent,& offerrent. Ex quo factum eſt, vt ſi parentes vellent,alio ritu vel cæremonia vti ad offerendum filios ſuos Deo, ſecluſa ſpeciali gratia, vel neceſſitate,nihil efficerent, quod ad eorum ſalutem vtile eſſe poſſet, quia iam illa non cenſeretur cæremonia ſacra,ſed ſuperſtitioſa, quod videtur ſignificatum Leuit. 12. vbi dicitur: *Mulier ſi ſuſcepto ſemine pepererit maſculum immũda erit ſeptem diebus, & die octauo circumcidetur paruulus,*& in figurã huius applicari poteſt:quod Leuit. 2.dicitur, *Septem diebus erunt ſub vbere matris ſuæ,die autem octauo & deinceps offerri poterunt Domino.*Et ita facilè intelligitur, quomodo tũc fuerit circumciſio neceſſaria, tum neceſſitate præcepti reſpectu adultorum,tum etiam neceſſitate medij ſaltem reſpectu paruulorum, quando ſine graui

Leuit. 12.

Circũciſio neceſſaria neceſſitate præcepti, reſpectu adultorum & neceſſitate medij reſpectu paruulorum.

B incommodo applicari poterat. Ita enim eſt limitanda & exponenda Auguſtini ſententia, cui non contradicunt antiquiores patres,qui directè contra Iudæos ſcribunt, qui ſuam ſpem totam in circumciſione ponebant; & ideo præcipuè docuerunt circumciſionem nullam habuiſſe ſpiritualem efficaciam vel vtilitatem. Ad hanc autem Sanctorum mentem & intentionem ſatis eſt, quòd circumciſio, vt erat peculiaris cæremonia Iudaica, nullam habuit ſpecialem vim ſanctificantem, neque ad hoc fuit primariò inſtituta,prout in prima aſſertione diximus, quam prædicti Patres,ſine dubio docent: non tamen negant ſecundam,neque illam explicant,quia ad eorum inſtitutum non pertinebat. Auguſtinus verò

C locutus eſt contra Pelagianos negãtes originale peccatum,& ideo clariùs ac diſtinctiùs explicuit, quòd in ſingulis ætatibus fuerit remedium ad huiuſmodi peccatum tollendum.

Tertiò dicendum eſt, circumciſionem fuiſſe verum ac proprium ſacramentum veteris legis, primò, & per ſe prognoſticon ſeu præfiguratiuum gratiæ futuræ; conſequenter verò demonſtratiuum gratiæ præſentis,quæ in eo dabatur. Hæc aſſertio eſt præcipuè intenta in hac ſectione. Nam ad hunc locum propriè ſpectat: & prima pars eius eſt certa de fide,ſcilicet,circumciſionem fuiſſe verum ſacramentum.Nam licèt non ſub his verbis expreſſis, tamen

Circumciſio, fuit ſacramẽtum primo & per ſe figuratiuum gratiæ futuræ, conſequenter verò demonſtratiuum gratiæ præſentis.

D ſub æquiualentibus & definitionem ſacramenti continentibus habetur ad Rom. 4. *Et ſignum accepit circumciſionis,ſignaculum iuſtitiæ fidei.* vbi genus ſacramẽti illi tribuitur,ſcilicet eſſe ſignum. Quod autem fuerit ſignum gratiæ ac iuſtitiæ, conſtat ex ſequenti verbo,*Signaculũ iuſtitiæ*:non enim poterat eſſe ſigillũ iuſtitiæ niſi illam ſignificaret: quamquam probabile ſit,ſolùm reſpectu Abrahæ, fuiſſe ſignaculum iuſtitiæ:quia vt Chryſoſtomus & Theophyl. dicunt ei data eſt in teſtimonium iuſtitiæ & peculiaris dilectionis,qua Deus gratus erat. Quod autem fuerit ſignum circumciſionis ſpiritualis, atque adeò gratiæ dandæ per Chriſtum,ſatis ſignificauit,Paul. ad Col. 2. Denique ex Geneſ.17. apertè conſtat circumciſionem fuiſſe religioſam cæremoniam & ſacram. Dici-

Chryſoſto. Theoph.

Coloſſ. 2. Geneſ. 17.

E tur enim fœdus & pactum inter Deum & Abraham, *Vt ſim*(inquit)*Deus tuus,& ſeminis tui poſt te*, & infrà dicitur,*vt ſit in ſignum fœderis inter me & vos.* & infrà, *erit pactum meum in carne veſtra in fœdus æternum*; ergo ex diuina inſtitutione habuit illa actio, vt per eam peculiariter dicarentur homines Deo, & coniungerentur illis. Erat ergo quid ſacrum & religioſum; & alioqui erat ſignum, vt ibidem dicitur, & Paulus confirmat, & explicat: nihil ergo illi deerat ad rationem proprij ſacramenti: & in hoc conſentiunt omnes Patres ſuprà citati contra Gnoſticos & Manichæos,qui circumciſionem deteſtabantur tanquam rem indecentem, & à malo principio

profectam. Cõtra quos videri poteſt ſpecialiter Ambroſ. epiſt. 77. Origen. libro 2. ad Roman. circa fin. capite 2. & Auguſt. libro conten. Adimant. Manich. cap. 16. & lib. 6. contra Fauſtum, cap. 3. vbi hoc propoſitum adducit illud ad Tit. 1. *Omnia munda mundis, infidelibus autẽ nihil eſt mundum.* legi etiã poteſt D. Thom. infr. 2. quæſt. 70. & in 1. 2. quæſt. 102 art. 5. ad 1. vbi optimè declarat rationem huius cæremoniæ, & ſacramenti. Quomodo autem dicatur eſſe ſacramentum veteris legis in principio huius diſputationis explicatum eſt; nam licèt ante legem fuerit inſtituta, manſit tamen in lege, & erat quaſi ianua ad cætera ſacramenta illius legis: quia ſine illa nullus ad legales cæremonias admittebatur, vt D. Thom. docuit 1. 2. quæſt. 102. art. 5. Denique quòd circumciſio fuerit ſignum præfiguratiuum gratiæ futuræ, certiſſimum eſt, ita vt nullus ſacris literis mediocriter eruditus id ignoret, vt Auguſt. dixit lib. 6. cont. Iul. cap. 3. Quòd verò fuerit ſignum demonſtratiuum gratiæ præſentis, tam certum eſt, quàm eſt certa eiuſdem Aug. ſententia ſuprà tractata; atque ita tota concluſio ſatis conſtat ex dictis inter explicandas ſuperiores Patrum ſententias. Vnde ad earum fundamenta nihil aliud reſpondere oportet.

1. 2. q. 102. artic. 5.

SECTIO II.

Vtrùm in veteri lege fuerint alia ſacramenta præter circumciſionem.

HÆc quæſtio ſuppoſitis his, quæ de cæremoniis veteris legis in Exod. & Leuit. tradũtur, & quæ ſuprà de definitione ſacramenti diximus, nullam difficultatem continet nouam, quæ de re eſſe poſſit, ſed ſolùm de modo loquendi.

In lege veteri plura fuerunt ſacramenta, præter circumciſionem.

Primò enim de fide certum eſt, præter circumciſionem fuiſſe in lege veteri plures cæremonias ſacras atque ſenſibiles ad aliquam cultorum Dei ſanctificationem ordinatas, vt ex Exod. & Leuit. conſtat Secundò eſt certum illas cæremonias non ſolùm dediſſe ſanctificationem legalem, ſed etiam ſignificaſſe gratiam per Chriſtum dãdam, ita docuit D. Thom. 1. 2. q. 102. artic. 5. Et primò poteſt generaliter probari ex illo Pauli 1. ad Corinth. 10. *Omnia in figura cõtingebant illis,* & in particulari, de Agno paſchali, ex illo 1. ad Corinth. 5. *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus,* & de legali ſacerdotio & aſperſione ſanguinis taurorum & vitulorũ, ex tota epiſtola ad Hebræos. Præterea hoc tradidit apertè Eugenius 4. in decreto de ſacramen. in Concil. Florent. Tertiò, Dionyſ. c. 5. de Eccleſ. Hierar. par. 1. dicit: Synagogam habuiſſe carnalia ſacramenta, quæ erant vmbræ ac figuræ futurorum. Idem latè atque eleganter explicat Euſebius Emiſ. hom. de Transfigur. in Sabbatum poſt Dom. 1. Quadrageſ. vbi ex paulo ad Hebr. 9. tria tabernacula diſtinguit. *Primum Synagoga, ſecundum Eccleſia, tertium cœlum, primum in vmbra fuit & figura, ſecũdum in figura eſt & veritate, tertium in veritate ſola: in primo oſtenditur vita, in ſecundo datur, in tertio poſſidetur: non enim ſacramenta Eccleſiæ, ſicut ſacramenta ſynagogæ medicinam docent & oſtendunt, ſed ipſa potiùs ſunt medicina & remiſſio peccatorum.* Idẽ tradit Ambroſ. lib. 1. de ſacrament. cap. 4. & 6. & lib. de his, qui initiantur myſteriis, c. 8. & 9. Denique frequenter Patres hanc differentiam conſtituunt inter illa ſacramenta & noſtra; quòd illa tantùm erant ſigna futuræ gratiæ, & non cauſæ præſentis, ſicut noſtra, vt referemus latiùs in fin. quæſt. 62. Quartò poteſt adiungi ratio, quia illæ cæremoniæ fuerunt ab ipſo Deo ſapientiſſimè inſtitutæ ad profitendam fidem & excitandam ſpẽ Chriſti venturi: ergo non debuerunt inſtitui propter id ſolùm quod exteriùs in eis fiebat, ſed propter myſterium, quod in eis latebat. Poſſet deniq; idem confirmari, explicando ſingulorum ſacramentorum ſignificationes; ſed quoniam id copioſè præſtitit D. Thom. 1. 2. q. 102. art. 5. non eſt, quòd in ea re immoremur.

D. Thom.

Eugen. 4.
Dionyſ.

Euſeb.

A

Tertiò probabilius eſt, illas cæremonias non fuiſſe demonſtratiuas gratiæ præſentis, quæ per eas vel in eis daretur, circumciſione excepta. Hoc probandũ eſt latè infrà in q. ſeq. & ideo hîc tantùm ſupponitur, vt neceſſarium ad id de quo agimus, ex his enim ſequitur non eſſe certum, atq; de fide, an illæ cæremoniæ fuerint propria & vera ſacramenta ſimpliciter & vniuocè; an verò tantùm ſecundùm quid, ita vt hoc ipſo quod dicuntur ſacramenta vetera, illa ſit conditio diminuens: pendet enim hoc ex vera definitione ſacramenti, de qua nihil hactenus definitum eſt de fide. Quartò tamẽ ex principiis à nobis poſitis neceſſariò ſequitur, fuiſſe in lege veteri alia ſacramenta præter circumciſionem, quæ propriè, ſimpliciter & vniuocè ſacramenta dicenda ſunt. Quæ aſſertio eſt magis conſentanea modo loquendi Conciliorum, præſertim Floren. loco ſuprà citato, & Trid. ſeſſ. 7. & omniũ Patrum; ita enim de illis ſacramentis loquuntur. Ratio verò ex dictis conficitur, quia præter circumciſionẽ fuêre aliæ cæremoniæ ſacræ ad ſanctificationem hominum inſtitutæ & veram ſanctificationem ſignificantes: ergo præter circumciſionẽ fuerunt alia vera ac propria ſacramenta. Atque hîc adiungi poſſunt omnia quibus ſuprà oſtendimus, ſacramenta vetera fuiſſe vniuocè ſacramẽta. Item poſſunt adduci omnes vtilitates ſacramentorum, quæ in illa lege locũ habuerunt, prẹſertim propter infirmitatem & imperfectionem illius populi, qui per hæc ſacramenta in vnum religionis nomẽ cõgregabatur, & ad ſpecialem Dei cultum aſſumebatur, & ab aliis gentibus & falſis cultibus ſeparabatur & abſtrahebatur.

B

C

Poſſet autem hoc loco quæri primò, quis fuerit numerus illorum ſacramentorum, & quomodo diſcernenda ſint, tam inter ſe quàm ab aliis cæremoniis & obſeruantiis illius legis, & præſertim à ſacrificiis. Sed ad hæc explicanda neceſſarium eſſet hoc loco magnam Exodi & Leuitici partem interpretari, quod alienum eſt à noſtro inſtituto, & parum vtile ad doctrinam moralem. Quapropter pro ſcholaſtico inſtituto ſufficere exiſtimo, quæ de hac re tradidit diuus Thomas 1. 2. quæſtio. 102. artic. 5. vbi hæc ſacramenta reuocat ad tria capita præter circumciſionem. Quædam enim inſtituta fuere ad conſecrandos Sacerdotes, & Pontifices. Alia verò ad quendam vſum & participationem rerum ſacrarum ſeu recognitionem beneficiorum Dei, vt Agnus paſchalis. Alia denique ad expiationes & purificationes legalium irregularitatum vel peccatorum. Et ita fuerunt in illa lege ſacramenta, quæ fuêre figuræ quatuor noſtrorum ſacramentorum: nam circumciſio fuit figura Baptiſmi: Agnus paſchalis Euchariſtiæ: ſacerdotium legale noſtri ſacerdotij & expiationes omnes ſacramenti pœnitentiæ: Matrimonium verò non fuit tunc ſacramentum, quia nondum facta fuerat coniunctio Verbi cum humanitate, nec data gratia, quæ concupiſcentiam ſuperat, nec noſtrũ ſacramentum Matrimonij habuit tunc ſpiritualem figuram, quia per ipſum matrimonij contractũ ſemper fuit aliquo modo adumbratum: & quia cùm non ſit adeò perfectum, nec ſingulis neceſſarium, non oportuit ſpecialiùs præfigurari. De Cõfirmatione autem & extrema vnctione ait D. Thom. non habuiſſe proprias figuras: quia in illo datur plenitudo Spiritus ſãcti: per hoc verò maximè præparatur homo ad introitum gloriæ: vt ergo ſignificaretur illam legem fuiſſe egenam & gratia vacuam, & non introduxiſſe homi

D

D. Thom.

Noſtrorum ſacramentorum figuræ.

E

homines ad regnum cuius ianua tunc aperta non erat: ad hoc ſignificandum non fuerunt in illa lege illa duo ſacramenta etiam in figura & imagine Hæc quidem ſufficiunt de numero illorum ſacramentorũ, ex quibus facile erit, ea inter ſe diſtinguere Quomodo autem à ſacrificiis diſtinguenda ſint, ex ſuprà dictis de diſtinctione ſacrificij & ſacramenti petendum eſt: ſolúmque obſeruandum, quoniam ſacrificia multa afferebantur in expiationem peccatorum, vel irregularitatum, difficile eſſe ſemper diſtinguere in his ſacrificia à ſacramẽtis: & ita D. Thom. in citato loco interdum videtur illa confundere; ſemper tamen obſeruari poteſt aliquid, quod immediate fiebat in cultum Dei: vt eleuatio in altari, concrematio & aliquid ſimile; id enim propriè habebat rationem ſacrificij: aliquid verò quodammodo inde reſultabat, quòd fiebat circa fideles ad eorum ſanctificationem, vt aſperſio aliqua vel inunctio, vt ſumitur ex Numer. 19. Exod 24. ad Hebr. 9. Et in huiuſmodi cęremonia ſita maximè erat ratio ſacramenti iuxta doctrinã ſuprà traditam. Vnde etiam veriſimilius mihi eſt huiuſmodi purificationes, quando fiebant circa res inanimatas, vt circa veſtes, vel domum, &c. non fuiſſe propriè ſacramenta, ſed quaſi ſacramentalia, quia non erant cæremoniæ immediatè ad ſanctificationem hominum ordinatæ. Atque hinc facile erit hæc ſacramenta ab aliis obſeruantiis diſtinguere, & legi etiam poteſt D. Thom. prædicta quæſtio. art. 3. & 6.

D. Thom.

Secundò quæri poteſt, an hæc ſacramenta vetera fuerint illo tempore hominibus neceſſaria ad ſalutem: nam hoc pertinet etiam ad quæſtionem, an ſint ſacramenta. In quo breuiter dicendum eſt, ſi ſermo ſit de neceſſitate, quæ antecedit inſtitutionem, non fuiſſe neceſſaria, fuiſſe tantum valde vtilia propter rationes ſuprà factas. Si verò ſit ſermo de neceſſitate, quæ conſequitur inſtitutionẽ, dicendũ eſt, illa non fuiſſe neceſſaria neceſſitate medij, quia non habebant aliquem effectum ad ſalutem neceſſarium, fuiſſe tamen neceſſaria, neceſſitate præcepti, non quidem omnibus hominibus; ſed his tantùm qui erant de populo Iſrael, quibus erat circumciſio imperata. Nam, vt diximus, circumciſio erat veluti ianua illorum ſacramentorum; quia non licebat illis vti, niſi hominibus circumciſis, vt conſtat Exod. 12. vbi in particulari eſt ſermo de Agno paſchali. Eſt autem eadem ratio de cæteris ſacramentis, vt conſtat ex diſcurſu Exod. & Leuitici, & ex Actor. 16. & 21. non obſcurè colligitur, & ex omnibus ſuprà tractatis, intelligendum autem eſt de viris, nam fœminæ non poterant circumcidi: pertinebant autem ad illum populum ratione originis & parentum, & hoc ipſo erant capaces ſacramentorum. E contrario verò omnes circumciſi, tenebãtur ad legem ſeruãdam, iuxta illud Paul. ad Gal. 5. *Teſtificor omni homini circũcidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ.* Quod intelligendum eſt de his qui vtebantur circumciſione quatenus erat profeſſio illius legis; nã aliæ gentes, quæ tantum propter quandam imitationem Abrahæ, vel conſuetudinem circumcidebantur, non propterea tenebantur ad alia ſacramenta illius legis ſuſcipienda, vt de Ægyptiis, Moabitis, & aliis notat Hieronymus Ierem 9. circa illa verba: *Viſitabo ſuper omnem, qui circumciſum habet præputiũ.* Igitur ſacramenta vetera Iudæis erant neceſſaria neceſſitate præcepti. Ita enim in lege præcepta erant, aliis verò nationibus nullo modo erant neceſſaria, niſi ex ſuppoſitione, quòd vellent circumcidi, & illam legem profiteri. Quamuis enim circumciſio non fuerit omnibus præcepta, ſed tantùm Abrahæ & eius familiæ, ac poſteritati, vt patet Geneſi 17. & iterum

Hæc ſacramẽta vetera fuerunt neceſſaria, tãtum neceſſitate præcepti.

Circumciſione vtẽtes ad profeſſionẽ illius legis tenebantur ad cætera ſacramẽta, alij non item.

A attingemus infrà quæſtione ſeptuageſima, tamen omnibus nationibus fuit propoſita, vt ſi vellent, illa vti poſſent, & per illam legem ſubiici, vt conſtat cap. 12. Exodi, vbi exteris nationibus dabatur facultas comedendi de Agno paſchali, ſi vellent circumcidi. & Iudith 14. Nachor circumciſus fuit, & populo annumeratus. Poſtquam legis profeſſionem, ſicut poterat aliquis vti ſacramentis veteribus, ita etiam erant illi neceſſaria eo modo, quo dictum eſt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm poſt Chriſtum debuerint eſſe aliqua ſacramenta.

B *AD quartũ ſic proceditur. Videtur quòd poſt Chriſtum non debuerint eſſe aliqua ſacramenta. Veniente enim veritate debet ceſſare figura. Sed gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, vt dicitur Ioan. 1. Cùm igitur ſacramenta ſint veritatis ſigna ſiue figuræ, videtur quòd poſt Chriſti paſſionem ſacramenta eſſe non debuerint.*

4. d. 1 q. 1. ar. 2. q. 5. Et diſ. 2. art. 4. q. 1. Et 4. con. capi. 57.

*2. Præterea ſacramenta in quibuſdam elementis conſiſtunt, vt ex ſuprà dictis patet *. Sed Apoſt. dicit Galat. 4. Cùm eſſemus paruuli, ſub elementis mundi eramus ſeruiẽtes: nunc autem temporis plenitudine veniente, iam non ſumus paruuli. Ergo videtur, quòd non debeamus Deo ſeruire ſub elemẽtis huius mundi, corporalibus ſacramentis vtẽdo.*

q. præc. art. 4. & 5.

3. Præterea, Apud Deum nõ eſt tranſmutatio nec viciſſitudinis obumbratio; vt dicitur Iacob. 1. Sed hoc videtur ad quãdam mutationem diuinæ volũtatis pertinere, quòd alia
C *ſacramenta nunc hominibus exhibeat ad ſanctificationem tempore gratiæ, & alia ante Chriſtum: ergo videtur, quòd poſt Chriſtum non debuerint alia ſacramenta inſtitui.*

*Sed contrà eſt, quòd * Auguſtinus dicit cõtra Fauſtum 19. quòd ſacramenta veteris legis ſunt ablata, quia impleta: & alia ſũt inſtituta, virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.*

Libro 19. c. 13. tom. 6.

Reſpondeo dicendum, quòd ſicut antiqui Patres ſaluati ſunt per fidem Chriſti venturi: ita & nos ſaluamur per fidem Chriſti iam nati & paſſi. Sunt autem ſacramenta quædam ſigna proteſtantia fidem, qua homo iuſtificatur. Oportet autem aliis ſignis ſignificari futura, præterita ſeu præſentia; vt enim Auguſt. dicit 19. contra Fauſt. eadem res aliter annunciatur facienda, aliter facta, ſicut ipſa verba paſſurus & paſſus non ſimiliter ſonant. Et ideo oportet quæ-
D *dam alia ſacramenta eſſe in noua lege, quibus ſignificentur ea, quæ præceſſerunt in Chriſto, præter ſacramenta veteris legis, quibus prænunciabantur futura.*

Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut Dionyſius dicit in 5. cap. Eccleſ. Hierar. ſtatus nouæ legis medius eſt inter ſtatũ veteris legis, cuius figuræ implentur in noua lege, & inter ſtatũ gloriæ in qua omnis nudè & perfectè manifeſtabitur veritas: & ideo tũc nulla erãt ſacramenta. Nunc autem quãdiu per ſpeculũ & in ænigmate cognoſcimus (vt dicitur 1. ad Corint. 13) oportet nos per aliqua ſẽſibilia ſigna in ſpiritualia deuenire. Quod pertinet ad rationẽ ſacramẽtorũ.

Ca. 5. Eccle. Hierar. par. 12. tit. 1. à med.

Ad ſecundum dicendum, quòd ſacramenta veteris legis Apoſtolus vocat egena & infirma elementa: quia gratiam
E *nec cõtinebant, nec cauſabãt. Et ideo vtentes illis ſacramẽtis, dicit Apoſtolus ſub elementis mundi Deo ſeruiiſſe: quia ſcilicet nihil aliud erant, quàm elementa huius mũdi. Noſtra autem ſacramenta gratiam continent & cauſant: & ideo non eſt de eis ſimilis ratio.*

Ad tertium dicendum, quòd ſicut paterfamilias non ex hoc habere monſtratur mutabilem voluntatem, quòd diuerſa præcepta familiæ ſuæ proponit pro tẽporum varietate, non eadem præcipiens hyeme & æſtate: ita nõ oſtenditur aliqua mutatio eſſe circa Deum, ex hoc, quòd alia ſacramẽta inſtituit poſt Chriſti aduentum, & alia tempore legis, quia illa fuerunt congrua gratiæ præfigurandæ: hæc autem ſunt congrua gratiæ præſentialiter demonſtrandæ.

DISPV

DISPVTATIO VI.

De inſtitutione & neceſſitate ſacramentorum legis gratiæ.

HÆc diſputatio breuiſſimè à nobis expedienda eſt, quoniam hæc inſtitutio multo cōmodiùs in ſingulis ſacramentis explicabitur, & ſimiliter vniuſcuiuſque ſacramenti neceſſitas ac perfectio. De numero etiam horū ſacramentorum nouæ legis quæ ad præſentem diſputationem pertinere poterat, tractat D. Thomas infrà, quæſt. 65. & ideo, ne ordinem eius inuertamus, in commentariis illius quæſtionis illam partem explicabimus. Hic verò ad doctrinæ complementum ſolùm in genere tractabimus, an in lege gratiæ debuerint ſacramenta inſtitui, & quantum priora ſacramenta perfectione ſuperent.

SECTIO I.

Vtrùm in lege gratiæ fuerint ſacramenta neceſſaria.

Qui hæretici omnia ſacramenta abiecerunt Epiphan. Theo. Auguſt. Da. Irē. Guid.

NOn defuerunt hæretici, qui omnia ſacramenta legis naturæ abiicerent, vt de Archonticis referunt, Epiph. hæreſ. 4. & Theodor. lib. prim. fabul. quamuis Auguſt. & Damaſc. de his hæreticis ſcribentes, hunc taceant errorem. Eundem tribuit Gnoſticis Irenæ. libro tertio, capite 18. & Epiph. hæreſ. 34 circa fin. vbi eos Marchoſeos vocat. Eundem tribuit Guido Carmel. Cathariſtis, qui diuerſi ſunt à Chataris: hi enim ſolam pœnitentiam; illi verò omnia ſacramenta negabant, quos aliqui putant fuiſſe illos, quorum Auguſtinus meminit hæreſi 46. & à Manichæo dicit originem duxiſſe, qui fuerunt anno Domini 279. ſub Aurelian. Imper. &

Prateol. Caſtro. Sander.

Felice I. Pontif. ita Prateol. verbo, *Cathariſtæ*, & Caſtro verbo, *ſacramenta*. Sanderus autem libro 7. de viſi. monar. hæreſ. 147. putat eſſe recentiores; & vixiſſe ſub Alex. I. Feder. I. Imp. & damnatos eſſe in Concil. Lateranenſ. ſub Alex. III. 3. p. cap. 27. Sed incertum eſt, quid horum verius ſit: quia neque in dicto Concilio, neque apud Auguſtin. fit mentio huius erroris: quamuis Cathariſtæ ibi nominentur. Denique Ioannes 22. in Extrauag. ſancta Romana, de relig. domibus refert hæreticos Fraticellos omnia Eccleſiaſtica ſacramenta deſpexiſſe. Huius hæreſis nullum video apparens fundamentum in Scriptura, aut Patribus: ſolùm poteſt adduci congruentia, quia perfectioni legis gratiæ repugnare videtur, vt ſeruiamus Deo ſub elementis mundi huius & ſub vmbris & figuris: nam veniente veritate ceſſant figuræ, veritas autem per Chriſtum facta eſt, & ideo de veteribus ait Paul. ad Hebræos 10. habuiſſe vmbrā futurorum, de nobis autem, habere ipſam imaginē rerum.

In lege gratiæ ſunt vera ſacramenta.

Dicendum verò eſt primò in lege gratiæ eſſe inſtituta vera ac propria ſacramenta. Eſt de fide, definitum in Conc. Flor. & Trid. locis ſæpe citatis, quāuis enim ſub hac voce non conſtet certè, haberi hanc veritatem expreſſam in nouo Teſtamento, tamen res ipſa euidentiſſimè continetur, vt oſtenſum eſt in ſuperioribus, cùm de nomine & ratione ſacramenti tractando, eam ex variis Teſtamēti locis colligimus, & idem probant Sanctorum teſtimonia ibi citata. Denique res eſt notior apud Catholicos, quàm vt probatione indigeat. Rationes verò ſeu congruentiæ huius inſtitutionis ex ſuperioribus peti etiā poſſunt; nam omnes vtilitates ſignorum ſenſibilium, & ſacramentorum, quæ proueniunt ex ipſa natura hominis, & modo cognitionis eius, & connaturali modo colendi Deum, quáſque diximus habere locum in ſtatu innocentiæ, multo magis illum habent in ſtatu legis gratiæ. Primò, quia etiàm in hoc ſtatu A debetur Deo cultus externus, quia ex ipſa lege naturæ proficiſcitur, & gratia non deſtruit naturam, ſed perficit. Secundò, quia in hoc ſtatu Eccleſia viſibilis ex hominibus conſtans, eſt maximè vna, & ideo maximè indiget ſignis ſacris ſenſibilibus, quibus congregetur. Tertiò, quia nunc in Eccleſia habet Chriſtum Deum hominem, quem, vt caput ſuum veneratur, eiúſque fidem profitetur, & ideo, ſicut ipſe non tantùm ſpiritu, ſed etiam corpore conſtat, eiuſq; paſſio & myſteria ſenſibiliter peracta ſunt, ita oportet vt eius memoria ſenſibilibus ſignis renouetur, vt illorum fides conſeruetur. Quartò, ſi conſideremus neceſſitatem ex parte naturæ lapſæ vtiliſſimum fuit, in hoc ſtatu inſtitui ſacramenta ſenſibilia, per quæ faciliùs homines peccatorum remiſsionem & gra- B tiæ ſanctificationem conſequantur. Quintò, hinc augetur charitas in Chriſtum & Deū, cuius miſericordia, ſapientia, potentia & liberalitas in his ſacramentis multum oſtenditur: quandoquidē in rebus facillimis nobis ſanctificationē præparauit & per eaſdem res corporeas, quibus vtimur, ſpiritualē ſanctificationem efficere voluit. Augetur etiā ſpes ſalutis conſequendæ, dum noſtra infirmitas ipſorum ſacrificiorum efficacia iuuatur: atq; ita multo facilior fit ſalutis via. In quo tamen cauendus eſt hæreticorū error, qui in ſacramentorum vſu dicunt concipiēdam eſſe abſolutam fidem propriæ iuſtitiæ; non enim hæc fides eſt, ſed ſtultus error, qui ſacramentorum efficacia diſpoſitionem ſuſcipientis requirit: C vel ſaltem, vt obicem non ponat; & ideo, ſicut non eſt certum, hominem non ponere obicem (loquendo de adultis) ita non eſt de fide certum, per ſacramenta ſanctificari: ſatis verò eſt ad prædictum ſpei augmentum, fides quædā quaſi conditionalis, quòd ſacramenta, quantum in ſe eſt, propria virtute carere non poſſunt, vt Cyp. dixit ſer. de Cœna Domini, & ideo, ſi homo non ponat obicem, infallibiliter habebunt effectum. Vnde oritur quædā moralis certitudo, quam Scotus dicit 1. q. 3. art. 1. vocauit certitudinem, vt in plurimum, quia ſi homo non ſit valdè negligēs, ſed bona fide, quod in ſe eſt, faciat, non priuabitur fructu ſanctitatis, quod eſt magnum ſpei ſolatium. Aliunde verò in ſacramentis quodammodo D oſtenditur diuina iuſtitia, & inepta hæreticorum fiducia retunditur: per inſtitutionem enim ſacramentorum oſtenſum eſt non ſatis eſſe ad ſalutem re ipſa conſequendam, quòd Chriſtus mortuus ſit pro nobis, niſi fructus paſſionis eius nobis applicetur: hoc enim fit per ſacramentorum vſum. Item oſtenſum eſt, neceſſarium eſſe homini etiā in hoc ſtatu ſuam fragilitatem & indignitatem recognoſcere, vt, ſicut abuſus eſt ſenſibilibus creaturis in Dei iniuriam, ita eis ſe ſubmittat ad ſuam ſanctificationem & ad diuinum cultum eis vtatur. Tandem ex hac inſtitutione maximè perficitur fides; tum extenſiuè, quia plura myſteria de Chriſto, & de diuina potentia illi credenda proponuntur, tum etiam intenſiuè, quia per E ipſa ſacramenta datur maius auxilium ad credendū, & perſeuerandum in fide, tum denique in exteriori profeſsione, & cultu religioſo, qui cæteris paribus per hæc ſacramenta meliùs & perfectiùs Deo exhibetur, quæ omnia partim deſumpta ſunt ex Aug. lib. 19 contra Fauſtum, c. 11. & epiſt. 118. & ex Leo Pap. ſerm. 4. Quadrag. Chryſ. hom. 83. in Matth. & ex Irenæo lib. 4. cap. 32. & Damaſc. lib. 4. de fid. c. 14. Hug. de S. Vict. lib. 1. de ſacr. p. 9 c. 3. D. Th. 3. cont. gēt. cap. 19. & lib. 4. cap. 56. ex quibus rationes peti poſſunt.

Cur in hoc ſtatu ſacramenta eſſe debeāt variis cōgruentiis.

Auguſt. Leo Papa. Chryſoſto. Irenæus. Damaſce. Hugo. D. Thom.

Sacramentorum vſus in hoc ſtatu ad omnium ſalutē neceſſarius.

Dico ſecundò, vſum ſacramentorum eſſe in hoc tempore legis gratiæ ad omnium hominum ſalutem neceſſarium. Hæc aſſertio intelligenda eſt de neceſſitate,

ſitate quæ inſtitutionem conſequitur: nam ipſiuſmet inſtitutionis non potuit eſſe neceſſitas ſimpliciter, ſed tantùm vtilitas, quæ iam à nobis explicata eſt: & hoc ſenſu concluſio eſt de fide generaliter ac ſimpliciter intellecta, vt traditur in Tridentini concilij ſeſſione 7 canone quart. non enim eſt ſenſus omnia, vel ſingula ſacramẽta eſſe neceſſaria, ſed abſolutè. Quomodo autem, aut in quibus ſacramentis in particulari concluſio verum habeat, attingemus infrà cum diuo Thoma quæſtio. 65. artic. 4. latiùs verò in ſingulis ſacramentis explicandum eſt. Nam eſt quædam neceſſitas, quæ dicitur medij, alia quæ appellatur præcepti. Item alia eſt neceſſitas reſpectu ſingulorum: alia eſt reſpectu totius communitatis. Vnde quoddam ſacramentum eſt neceſſarium omnibus neceſſitate medij & præcepti, vt Baptiſmus, aliud verò eiſdem modis neceſſarium eſt adultis tantùm, qui poſt Baptiſmum mortaliter peccauerunt, vt Pœnitentia: aliud verò eſt neceſſarium ſingulis neceſſitate præcepti, vt Euchàriſtia, alia verò duo, ſcilicet Confirmatio & Extrema vnctio, licet vtilia ſint, non conſtat tamen, an de illis ſit neceſſitas impoſita etiam præcepti, reliqua verò duo ſunt Eccleſiæ neceſſaria, quãuis non ſingulis perſonis; quæ omnia propriis locis ſigillatim demonſtranda ſunt. Atque ita ſatis patet concluſio poſita. Ratio verò eius à priori ſumenda eſt ex Chriſti voluntate & inſtitutione; congruentiæ verò ex fine & effectu ſacramentorum, fuit enim expediens inſtitui ad conferendos aliquos effectus neceſſarios, vel maximè vtiles ad ſalutem. Et inde factum eſt vt interdum fuerit expediens inſtitui tanquam cauſas neceſſarias, interdum verò præcipi propter maiorem vtilitatem, aut propter fidei profeſſionem vel propter Dei cultum & reuerentiam. Ex quo patet ſolutio ad fundamentum contrarij erroris; nam, licèt veritas præcedentium vmbrarum ac figurarum per Chriſtum facta ſit, & quòd hoc ceſſauerit neceſſitas ſenſibilium ſignorum, tamen neceſſaria nobis eſt memoria præteritorum beneficiorum Dei, & fidei profeſſio, & exterior cultus & applicatio gratiæ & veritatis, quæ per Chriſtum ſufficienter facta eſt. Et ideo non eſt contra perfectionem legis nouæ, quòd ſignis ſenſibilibus vtatur. Præſens enim Eccleſia ſtatus medius eſt inter ſtatum legis veteris, & ſtatum gloriæ, vt ſuprà ex Dionyſio retulimus, quia, licèt iam habeamus Chriſtum præſentem, & eius merita exhibita, nondum tamen illo fruimur de facie ad faciem, neque omnem fructum paſſionis eius conſecuti ſumus. Et ideo nobis neceſſaria ſunt ſigna, quæ præſentem gratiam ſignificent, & futuram gloriam promittant. Et ideo vti huiuſmodi ſignis, non eſt ſeruire ſub elementis mundi huius, ſed potiùs eſt, elementa ipſa ad nobiliſsimos effectus, & vſum perfectiſsimum eleuare. Iudæi enim dicebantur militare ſub elementis mundi huius. Nam multitudine cæremoniarum quaſi premebantur, & non iuuabantur, quia illis gratiam non conferebant. Noſtra verò ſacramenta, & pauciora ſunt, & faciliorem vſum habent, & dum gratiam conferunt, noſtram infirmitatem iuuant. Ita ferè reſpondet Auguſtinus libro ſecundo de doctrina Chriſtiana capite 6. & libro 83. quæſt. 9. & aliis locis infrà citandis.

Trid. ſeſſ. 7. canõ. 4.

Ad fundamẽtum contrarij erroris reſpondetur.

SECTIO II.

Vtrùm ſacramenta nouæ legis, antiqua ſacramenta perfectione excellant.

Hæretici nouis vetera ſacramenta vel præferunt vel æquant.

HÆretici huius temporis ita ſentiunt de noſtris & veteribus ſacramentis, vt vel æqualia ea faciant, vel certè noſtra in inferiori ordine conſtituant. Tria enim poſſunt in ſacramentis conſiderari, ſcilicet, ritus externus, ſignificatio & efficientia gratiæ, efficientiam tam noſtris quàm antiquis ſacramentis denegant. Et ita in hoc paria illa faciunt, quia omnia quæ ſunt apta ad excitandam fidem; de quo errore quæſtione ſequenti dicemus. Rurſus quoad ſignificationem negare non poſſunt, quin noſtra ſignificent Chriſtum, & paſsionem eius iam factã, quę vetera ſacramenta ſignificabant futura. Item etiam non negant per priora ſacramenta ſignificata eſſe noſtra, non tamen è conuerſo: vnde ex hac parte fateantur neceſſe eſt, noſtra ſacramenta aliquo modo excedere, quamquam hic exceſſus magis in re ſignificata & in diuerſa habitudine, ſeu ſtatu eius, quàm in ipſis ſignis poſitus ſit. Poteſt enim ſignum rei futuræ in ratione ſigni tam perfectum eſſe, ſicut ſignum rei præſentis, ſi æquè, clarè ac diſtinctè illam ſignificet, & præſertim ſi res ſignificata æquè perfecta ſit. Et in hoc videntur hæretici non agnoſcere differentiam inter vetera ſacramenta ac noſtra, quia in vtriſque negant eſſe neceſſarium verbum conſecratorium, à quo maximè pendere videtur expreſsior & clarior ſignificatio ſacramenti. Vtriſque verò adiungi poterat verbum concionatorium: ergo in hoc non eſt differentia. Denique, quod ad ritum attinet, ſi ineſſe rei ſeu actionis materialis conſideretur, interdum poterant ſacramenta vetera eſſe in hoc perfectiora, quàm noſtra. Agnus enim perfectior res eſt quàm panis, & maius quid eſt carnem ſuam ſcindere, & ſanguinem fundere in cultum Dei & profeſsionem fidei, quàm aqua lauari: ſi verò conſiderentur ſecundùm proportionem, ſeu aptitudinem ad ſignificandum, ſic interdum poteſt eſſe æqualitas, vt in ſignificatione, quæ fit per ablutionem aquæ. Interdum verò videntur excedere ſacramenta vetera, quia vel erant magis durabilia, vt circumciſio, quæ imprimebat ſignum ſenſibile permanens, quod non facit Baptiſmus: vel habebant quandam maiorem proportionem, vt agnus interfectus ad ſignificandum Chriſtum pro nobis mortuum.

Sacramenta noua veteris præſtant. Florent. Trident.

Dicendum verò eſt, noſtra ſacramenta ſimpliciter & abſolutè eſſe perfectiora veteribus ſacramentis: concluſio eſt de fide definita in Concil. Florent. & eandem videtur intendiſſe Trid. Conc. ſeſione ſeptima canone 2. cùm Anathema dicit in eum qui dixerit nouæ legis ſacramenta ab antiquæ legis ſacramentis non differre, niſi quia cæremoniæ ſunt aliæ, & alij ritus externi. Eandem veritatem ſæpiſsime docet Auguſtinus præſertim 19 cõtra Fauſt cap. 13. vbi quatuor excellentias noſtrorum ſacramentorum ponit, ſcilicet, *Quòd ſunt virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.* Epiſt. verò 118. cap. 1. iis addit, quòd ſunt etiam *ſignificatione præſtantiſſima.* Similia poſſunt ſumi ex eodem Pſalmo 73. in principio, & Pſalmo 77. in principio, & Ambroſius libro prim. de ſacrament capite quart. & ſex. Et in genere probari poteſt, quia ſtatus legis gratiæ eſt perfectior & ideo habet fidem magis explicatã, copioſiorem gratiam & faciliorem ſalutis viam: ergo etiã habere debuit ſacramẽta perfectiora, quibus & expreſſior fieret fidei profeſsio, & Deo perfectior cultus redderetur, & hominibus maior vtilitas, & facilitas ad conſequendam ſalutem proueniret. Confirmatur, quia propter hanc cauſam ſacrificium in noua lege fuit perfectiſsimè inſtitutum, quia ipſa lex, & ſtatus eius excellentior eſt, & ideo decet, vt in eo reddatur Deo perfectiſsimus cultus: ergo eadem ratione debuerunt eſſe ſacramenta perfectiſsima. Secundò

Auguſt.

Ambroſius.

cundò, vt diſtinctiùs intelligatur, & probetur concluſio, tribus modis poſſunt comparari ſacramenta noua cum veteribus. Primò, generatim tantùm, & hoc modo eſt multiplex exceſſus noſtrorum ſacramentorum, vt Auguſtinus ſuprà indicauit, ſcilicet, quòd noſtra ſunt fœliciora, puriora & mundiora, quòd expreſſiùs ſignificant, ſaltem ratione verborum, quòd ſunt veluti exemplaria, & prototypa veterum ſacramentorum, quæ erant figuræ noſtrorum: deinde quòd illa tantùm ad breue tempus data ſint, noſtra vt durent vſque ad finem ſæculi: quòd illa per Moyſen, hæc per Chriſtum promulgata ſint. Præter hæc autem tres ſunt notandi exceſſus noſtrorum ſacramentorum; propter quos euidenter ſunt ex genere ſuo perfectiora. Primus eſt, quia perfectiſſima noſtrorum ſacramentorum infinitè excedit quodcumque ſacramentum vetus, quantumuis fingatur perfectum; vt eſt Euchariſtia, quæ in ſe continet auctorem omnium ſacramentorum: comparando ergo maximum ad maximum, noſtra ſacramenta euidenter excedunt, quod ſatis eſſet, vt ex ſuo genere dicerentur perfectiora. Secundus exceſſus eſt, quòd noſtra ſacramenta non tantùm ſignificant, ſed conferunt etiam gratiam per virtutem quam in ſe continent: quod in antiquis ſacramentis nõ fiebat, vt poſtea latiùs dicturi ſumus. Tertius eſt, quòd in noſtris ſacramentis dantur & ſignificantur nobiliſſimi effectus ſpirituales, qui non dabantur in ſacramentis veteribus. Noſtra enim præter gratiam ſanctificantem, & ea dona quæ ipſã conſequuntur ſpirituales characteres imprimunt, ſuper naturalem poteſtatem conferunt & ſpecialia auxilia: qui effectus licet non fiant eodem modo per ſingula ſacramenta nouæ legis, ſufficiunt tamen ad demonſtrandum hoc genus ſacramentorum perfectius eſſe. Secundò comparare poſſumus ſingula ſacramẽta inter ſe non vnum cum omnibus conferendo, ſed ſingula ſingulis cum quadam proportione, vt v. g. comparando ſingula ſacramenta legis nouæ cum illis, quibus in lege veteri vel naturæ reſpondent, vt v. g. Baptiſmum cum circumciſione, vel remedio legis naturæ, Euchariſtiam cum Agno paſchali, vel ſacramẽto Melchiſedech, & ſic de aliis, atque hoc modo ſingula ſacramenta noua manifeſtè ſuperant in perfectione ſacramenta antiqua, omnibus illis modis, quos Aug. explicuit, vt patebit facile diſcurrenti per ſingula. Nã Baptiſmus in ritu exteriori eſt facilior, vniuerſalior, decentior, quàm circumciſio, & habet expreſſiorem fidei & ſpiritualis mundiciei ſignificationem, & præterea habet nobiliores effectus, & altiori modo, vt poſtea dicemus. Atque idem eſt facile reperire in cæteris ſacramentis, ne in re clara prolixiores ſimus. Præter hæc autem ſunt in lege noua quædã ſacramenta, quæ propter ſpeciales aliquas perfectiones huius ſtatus, non habuerunt in lege veteri alia etiam minùs perfecta, quæ illis ſecundùm aliquã proportionem reſponderent. Nec verò hinc fit, noſtra ſacramenta eſſe plura numero, quàm illa, quia hæc potiùs eſt perfectio noſtrorũ ſacramentorum, quòd cùm ſint numero pauciora, complectuntur excellentiori modo omnia munera illorum ſacramentorum: & quidquid in illis repræſentabatur, & plura alia, quæ in illis nullo modo continebantur: è contrario verò in illis propter ſuã imperfectionem multitudo cæremoniarum, vel expiationũ vix adumbrabit id, quod vnum noſtrum ſacramentum pœnitentiæ perficit. Tertiò comparari poſſunt ſingula ſacramenta noſtra ad omnia ſacramenta vetera abſolutè & ſimpliciter, & hoc modo etiam eſt verum minimum noſtrorum ſacramentorum eſſe perfe-

A ctius omnibus ac ſingulis ſacramentis veteribus: tum, quia in quolibet ex noſtris ſacramentis repetiuntur, quamplures excellentiæ & perfectiones in prima comparatione numeratæ, tum maximè, quia in quolibet ex noſtris ſacramentis eſt virtus ad cauſandam gratiam, & ita eſt ſignificatio gratiæ præſentis ex vi ipſius ſacramenti collatæ, & hæc perfectio eſt maioris momenti, quàm omnis alia, quæ in quolibet antiquo ſacramento conſiderari poſſit. Solùm dubitari poſſet de ſacramento inſtituto in remedium originalis peccati, quia in eo dabatur gratia, vt poſtea dicemus, tamen adhuc illud ſacramentum erat inferius, tum quia (vt opinor) minor gratia in illa dabatur ex virtute ipſius ſacramenti: vnde (B) etiam fortaſſe non dabatur omnibus, ſed ſolùm pueris extremè indigentibus, vt poſtea tractabimus.

Ad hæreticos autem nihil oportet ſpecialiter reſpondere: ſupponunt enim falſa fundamenta, quæ partim in ſuperioribus reiecta ſunt, vbi egimus de compoſitione noſtrorum ſacramentorum ex rebus & verbis: partim quæſtione ſequenti confutabuntur. Hìc verò deſiderari poterat, vt ipſa nouæ legis ſacramenta inter ſe conferremus: ſed hoc, vt exactè fiat, omnium illorum cognitionem exactam ſupponit. Et ideo in diſcurſu totius doctrinæ tractandum eſt. Aliquid verò attingemus cum diuo Thoma infrà quæſt. 65. articul. 2. & 3.

QVÆSTIO LXII.

C

De principali effectu ſacramentorum qui eſt gratia, in ſex articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de effectu ſacramentorum. Et primò de effectu eorum principali qui eſt gratia. Secundò de effectu ſecundario, qui eſt character.

Circa primum quæruntur ſex.

Primò, vtrùm ſacramenta nouæ legis ſint cauſa gratiæ.

Secundò, vtrùm gratia ſacramentalis aliquid addat ſuper gratiam virtutum & donorum.

Tertiò, vtrùm ſacramenta contineant gratiam.

Quartò, vtrùm ſit in eis aliqua virtus ad cauſandũ gratiã.

Quintò, vtrùm talis virtus in ſacramentis deriuetur à paſſione Chriſti.

D

Sextò, vtrùm ſacramenta veteris legis gratiam cauſarent.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ſacramenta ſint cauſa gratiæ.

AD primum ſic proceditur, Videtur, quòd ſacramenta non ſint cauſa gratiæ. Non enim idem videtur eſſe ſignum & cauſa, eò quòd ratio ſigni videtur magis effectui competere. Sed ſacramentum eſt ſignum gratiæ. Non igitur eſt cauſa eius.

Infr. art. 6. & q. 64. art. 1. Et 3. d. 40. ar. 3. & 4. d. 1. q. 1. & ar. 4. q. 1. & art. 5. q. 1. & 4. cont. ca. 57. & 74. prin. & col. 1. in prin. & veri. q. 27. ar. 4. & quolib. 12. arti. 15. Lib. 12. c. 16. in me. to. 3.

2. Præterea, nullum corporale agere poteſt in rẽ ſpiritualem, eò quòd agens honorabilius eſt patiente, vt Auguſt. dicit 12. ſuper Geneſ. ad literam. Sed ſubiectum gratiæ eſt mens (E) hominis, quæ eſt res ſpiritualis. Nõ ergo ſacramenta poſſunt gratiam cauſare.

3. Præterea, illud quod eſt proprium Dei, nõ debet alicui creaturæ attribui. Sed cauſare gratiam, eſt propriũ Dei, ſecundùm illud Pſal. 83. Gratiam & gloriã dabit Dominus. Cùm ergo ſacramenta conſiſtant in quibuſdã verbis & rebus creatis, non videtur, quòd poſſint gratiam cauſare.

Sed contrà eſt, quod Auguſt. dicit ſuprà Ioã. quòd aqua baptiſmalis corpus tãgit, & cor abluit. Sed cor nõ abluitur, niſi per gratiam. Ergo cauſat gratiam, & pari ratione alia Eccleſiæ ſacramenta.

Tractat. 80. in med. tom. 9.

Reſpondeo dicendum, quòd neceſſe eſt dicere ſacramenta nouæ legis, per aliquem modum gratiam cauſare.

Mani

A Manifeſtũ eſt enim, quòd per ſacramenta nouæ Legis, homo Chriſto incorporatur: ſicut de Baptiſmo dicit Apoſtolus ad Gal.3. Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtũ induiſtis: non autẽ efficitur homo mẽbrum Chriſti, niſi per gratiã. Quidam tamen dicũt, quòd non ſunt cauſa gratiæ aliquid operando, ſed quia Deus ſacramentis adhibitis, in anima gratiam operatur. Et ponũt exemplum de illo, qui afferens denarium plũbeum, accipit centum libras ex Regis ordinatione, non quòd denarius ille aliquid operetur ad habẽdũ prædictæ pecuniæ quantitatẽ, ſed hoc operatur ſola voluntas Regis. Vnde & * Bernardus dicit in quodã ſermone de Cœna Domini, ſicut inueſtitur Canonicus per librum, Abbas per baculum, Epiſcopus per annulum, ſic diuiſiones gratiarum diuerſæ ſunt traditæ ſacramentis.

Bernard. ſer. de Cœn. Do. ante med. illius.

B Sed ſi quis rectè conſideret, iſte modus nõ tranſcendit rationem ſigni. Nã denarius plũbeus, non eſt niſi quoddã ſignũ regiæ ordinationis de hoc, quòd pecunia recipiatur ab iſto. Similiter liber eſt quoddã ſignum quo deſignatur traditio canonicatus. Secundùm hoc igitur, ſacramenta nouæ Legis nihil plus eſſent, quàm ſigna gratiæ: cùm tamen ex multis ſanctorum authoritatib. habeatur quòd ſacramenta nouæ Legis non ſolùm ſignificant, ſed cauſant gratiam.

Et ideo aliter dicendũ, quòd duplex eſt cauſa agẽs, principalis & inſtrumẽtalis. Principalis quidem operatur per virtutẽ ſuæ formæ, cui aſſimilatur effectus: ſicut ignis ſuo calore calefacit. Et hoc modo nihil poteſt cauſare gratia, niſi Deus, quia gratia nihil eſt aliud quàm quædã participata ſimilitudo diuinæ naturæ, ſecundũ illud ſecundæ Petri primo. Magna nobis & pretioſa promiſſa donauit, vt C diuinæ ſimus cõſortes naturæ. Cauſa verò inſtrumẽtalis nõ agit per virtutẽ ſuæ formæ, ſed ſolùm per motũ, quo mouetur à principali agẽte. Vnde effectus nõ aſſimilatur inſtrumento, ſed principali agenti: ſicut lectus nõ aſſimilatur ſecuri, ſed arti, quæ eſt in mente artificis. Et hoc modo ſacramẽta nouæ legis gratiã cauſant. Adhibẽtur enim, ex diuina ordinatione hominibus, ad gratiã in eis cauſandã. Vnde * Aug. dicit 19. cõtra Fauſtũ: Hæc omnia, ſcilicet, ſacramentalia, fiunt & tranſeũt; virtus tamen, ſcilicet Dei, quæ per iſta operatur, iugiter manet. Hoc autẽ propriè dicitur inſtrumentum, per quod aliquis operatur. Vnde, ad Titũ 3. dicitur, Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.

Ca.19. in pr. tom.6.

Ad primum ergo dicendum, quòd cauſa principalis non propriè poteſt dici ſignum effectus, licèt occulti, etiam D ſi ipſa ſit ſenſibilis & manifeſta; ſed cauſa inſtrumentalis ſi ſit manifeſta, poteſt dici ſignum effectus occulti: eò quòd non ſolùm eſt cauſa, ſed etiam quodammodo effectus, in quantum mouetur à principali agente. Et ſecundùm hoc, ſacramenta nouæ Legis, ſimul ſunt cauſæ & ſigna: & inde eſt, quòd ſicut communiter dicitur, efficiunt quod figurant. Ex quo etiam patet, quòd habent perfecti rationem ſacramenti, in quantum ordinantur ad aliquid ſacrum non ſolùm per modũ ſigni; ſed etiam per modum cauſæ.

Ad ſecundum dicendum, quòd inſtrumentũ habet duas actiones. Vnam inſtrumentalẽ, ſecundũ quam operatur nõ in virtute propria, ſed in virtute principalis agẽtis. Aliam autẽ habet actionẽ propriã, quæ cõpetit ſibi ſecundùm propriam formam, ſicut ſecuri competit ſcindere ratione ſuæ acuitatis; facere autem lectum, in quantum eſt inſtrumen- E tum artis. Non autẽ perficit inſtrumentalẽ actionem, niſi exercendo actionem propriã: ſcindendo enim facit lectum. Et ſimiliter ſacramenta corporalia per propriam operationem, quam exercent circa corpus, quod tangunt, efficiunt operationem inſtrumentalẽ ex virtute diuina circa animã ſicut aqua Baptiſmi abluendo corpus ſecundùm propriam virtutem abluit animam in quantum eſt inſtrumentum virtutis diuinæ; nam ex anima & corpore vnum fit. Et hoc eſt, quod * Aug. dicit, quod corpus tãgit & cor abluit.

Loco citato in argu. Sed contra.

Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit de eo quod eſt cauſa gratiæ per modum principalis agentis. Hoc enim eſt proprium Dei, vt dictum eſt*.

In corp. art.

A COMMENTARIVS.

HIc articulus, de ſacramentis nouæ legis intelligendus videtur, vt ex reſponſione articuli cõſtat, & ex articulo vltimo huius quæſtionis, in quo ſpecialis quæſtio proponitur de ſacramentis veteribus: rectè autem notat Caiet. gratiam hic ſumi, vt à charactere diſtinguitur, quia ita illam diſtinxit D. Thom. in principio queſtionis vocans gratiam, effectum principalem ſacramẽtorum; characterem verò, effectum ſecundarium: quamquam autem in articulo ſequenti declaret D. Thom ſpecialiùs de hac gratia ſacramentorum quid ſit: tamen ſine dubio eſt hic art. præcipuè intelligendus de gratia ſanctificãte & habituali, quia in hac præcipuè verſatur tota effi- B cacia ſacramentorum. Vnde ratio D. Thom. in articulo de hac gratia potiſſimum procedit: nam hęc eſt per quam Chriſti membra efficimur.

Reſpondet ergo D. Thom. negari non poſſe, quin ſacramenta ſint aliquo modo cauſæ gratiæ; quia per illa incorporamur Chriſto, tum etiam, quia ita loquuntur SS. Patres de ſacramentis. In modo autem huius cauſalitatis explicando dicit, duo extrema eſſe cauenda. Alterum, ne exiſtimentur eſſe cauſæ principales gratiæ; hoc enim ſolius Dei propriũ eſt; alterum eſt, ne exiſtimentur eſſe tantùm conditiones requiſitæ, ad quarum præſentiam Deus operatur, quia hoc non excedit rationem ſigni: ſed aſſerendum eſt, eſſe cauſas inſtrumentales, quę à Deo, vt à principa- C li agente ordinantur & eleuantur ad hunc effectum. In quo diſcurſu apertè conſtat, mentem D. Thom. eſſe, tribuere inſtrumentis propriam cauſalitatem phyſicam inſtrumentalem. Primò, quia omnis alia cauſalitas non excedit rationem ſigni, vt apertè D. Thom. explicat, exẽplum ponens in ſigillo regio ſeu denario plumbeo, quo exhibito, datur magna quantitas pecuniæ propter ordinationem regis, in quo repetitur cauſalitas moralis, ſeu conditionis requiſitæ, & omnis alia, quæ præter phyſicam & propriam actionem fingi poſſet, & tamẽ totam illam excludit D. Thom. vt ſufficientem ſacramentis. Secũdò, quia, cùm D. Thom. diſtinguit duplicem cauſam agẽtem, principalem & inſtrumentalem, apertè loquitur de D cauſa per ſe, ac phyſica. Obſeruandum præterea eſt, D. Thom non probare, ſed ſupponere, eſſe poſſibilem huiuſmodi cauſalitatem inſtrumentalem ſacramẽtorum: exiſtimauit enim ſatis eſſe argumenta ſoluere, quibus hoc videri poſſet impoſſibile, quod pręcipuè fecit in ſecundo argumento, cuius ſolutio eſt valde difficilis, tractanda verò eſt latè in ſequenti diſputatione, alia verò argumenta facilia ſunt.

D. Thom. tribuere ſacramẽtis cauſalitatem phyſicã oſtenditur.

Vltimò eſt obſeruandum in hoc articulo, non eſſe hoc loco tractandum, an aliquid præter Deum poſſit eſſe cauſa principalis gratiæ, & quam vim habeat illa ratio D. Thom. gratiam eſſe participatam ſimilitudinem diuinæ naturæ, & ideo non poſſe manare ab alio, vt à principali agente, niſi ab ipſa diuina natura. Hæc enim quæſtio proprium locum habet in E materia de gratia, & hîc ſolùm obiter & per occaſionem à D. Thom. tangitur: nam præſenti diſputationi non eſt neceſſaria, quia certiſſimum & extra controuerſiam eſt, ſacramenta non eſſe cauſas principales gratiæ, cùm ſint res inferioris ordinis.

Sacramenta nõ eſſe cauſas principales gratiæ, ita certum, vt ne in quæſtionem quidem vocetur.

ARTICVLVS II.

Vtrùm gratia ſacramentalis aliquid addat ſuper gratiam virtutum & donorum.

Inf. q 72. art. 7. ad ſecundũ. Et 4. d 7 q. 2. art. 2. q. 3. & d. 17. q. 1. art. 4 q. 5.

AD ſecũdũ ſic proceditur. Videtur, quòd gratia ſacramẽtalis non addat aliquid ſuper gratiã virtutũ & donorum. Per gratiam enim virtutũ & donorum perfici-

A tur anima ſufficienter, & quantum ad eſſentiam animæ, 1. 2. q. 110. ar. 3. & 4. & quantum ad potentias eius, vt patet ex his, quæ in* ſecunda parte dicta ſunt. Sed gratia ordinatur ad animæ perfectionem. Ergo gratia ſacramẽtalis non poteſt aliquid addere ſuper gratiam virtutum & donorum.

2. Præterea, Defectus animæ ex peccatis cauſantur. Sed omnia peccata ſufficienter excluduntur per gratiam virtutum & donorum: quia nullum eſt peccatum, quod non contrarietur alicui virtuti. Gratia ergo ſacramẽtalis, cùm ordinetur ad defectus animæ tollendos, non poteſt aliquid addere ſuper gratiam virtutum & donorum.

3. Præterea, Omnis additio vel ſubtractio in formis, variat ſpeciem: vt dicitur 8. Metaph.* Lib. 8. tex. 10. tom. 3. *Si ergo gratia ſacramentalis addat aliquid ſuper gratiam virtutum & donorum, ſequitur, quòd æquiuocè dicatur gratia. Et ſic nihil certum nobis oſtenditur, ex hoc, quòd ſacramenta dicuntur gratiam cauſare.*

B *Sed cõtrà eſt, quòd ſi gratia ſacramentalis non addit aliquid ſuper gratiam donorũ & virtutum, fruſtrà ſacramenta habentibus & dona & virtutes, conferrentur. In operibus autem Dei nihil eſt fruſtrà. Ergo videtur, quòd gratia ſacramentalis aliquid addat ſuper gratiam virtutum & donorum.*

Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut in ſecunda parte dictum eſt) gratia ſecundùm ſe conſiderata, perficit eſſentiã animæ, in quantum participat quandam ſimilitudinem diuini eſſe.* 1. 2. q. 110. art. 3. & 4. *Et ſicut ab eſſentia animæ fluunt eius potentiæ, ita à gratia fluunt quædam perfectiones ad potẽtias animæ, quæ dicuntur virtutes & dona, quibus potentiæ perficiuntur in ordine ad ſuos actus.* C *Ordinantur autem ſacramenta ad quoſdam ſpeciales effectus neceſſarios in vita Chriſtiana: ſicut Baptiſmus ordinatur ad quandam ſpiritualẽ regenerationẽ, qua homo moritur vitiis & fit membrũ Chriſti. Qui quidem effectus eſt aliquid ſpeciale præter actus potentiarum animæ. Et eadẽ ratio eſt in aliis ſacramentis. Sicut igitur virtutes & dona addũt ſuper gratiã communiter dictam, quandam perfectionem determinatè ordinatã ad proprios actus potẽtiarum, ita gratia ſacramentalis addit ſuper gratiam communiter dictam & ſuper virtutes & dona, quoddam diuinum auxilium ad conſequendum ſacramenti finem. Et per hunc modum gratia ſacramentalis addit ſuper gratiam virtutum & donorum.*

D *Ad primum ergo dicendum, quòd gratia virtutum & donorum ſufficienter perficit eſſentiam & potentias animæ, quantum ad generalem ordinationem actuum animæ. Sed quantum ad quoſdam effectus ſpeciales, qui requiruntur in vita Chriſtiana, requiritur ſacramentalis gratia.*

Ad ſecundum dicendum, quòd per virtutes, & dona excluduntur ſufficienter vitia & peccata, quãtum ad præſens & futurum. In quantum ſcilicet, impeditur homo per virtutes & dona à peccando. Sed quantum ad præterita peccata, quæ tranſeunt actu & permanent reatu, adhibetur homini remedium ſpecialiter per ſacramenta.

E *Ad tertium dicendum, quòd ratio ſacramentalis gratiæ ſe habet ad gratiam communiter dictam, ſicut ratio ſpeciei ad genus. Vnde ſicut non æquiuocè dicitur animal communiter dictum & pro homine ſumptum, ita nõ æquiuocè dicitur gratia communiter ſumpta & gratia ſacramentalis.*

COMMENTARIVS.

PEr gratiam virtutum & donorum intelligit D. Thom. gratiam habitualem, quæ eſt in eſſentia animæ, & virtutes infuſas, cum donis Spiritus ſancti. Quærit autem, non an ſacramentalis gratia diſtinguatur ab hac gratia virtutum & donorum, ſed an aliquid illi addat: itaque ſentit (quod notandum eſt) gratiam, quæ eſt effectus ſacramentorum, primum omnium ſupponere, atq; includere hanc gratiam virtutum & donorum, & hoc ſumit tanquam probatum articulo præcedenti, hîc verò inquirit, an aliquid addat. Et hoc ſenſu eſt facilis reſpõſio D. Thom. ſcilicet, hãc gratiam addere auxiliũ aliquod, præter gratiam virtutum & donorum; vbi nomine auxilij intelligendum eſt vel auxilium proprie dictũ, quod ad operandum datur, vel quicunque ſpecialis effectus gratiæ, qui ratione ſacramenti cõfertur; nã ſingula ſacramenta ad ſpeciales fines & effectus ordinantur, & ideo neceſſe eſt, vt aliquid ſpeciale conferant. Quæ eſt ſumma rationis D. Thom. & ita eſt facilis tota litera articuli præter ſolutionem ad tertium, vbi dicit, hanc gratiam ſacramentalem comparari ad gratiam in communi, ſicut ſpeciem ad genus quod explicabimus inferiùs de ea re diſputãtes.

ARTICVLVS III.

Vtrùm ſacramenta nouæ legis contineant gratiam.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd ſacramenta nouæ legis non contineant gratiam: contentum enim videtur eſſe in continente. 4. diſt. 2. ar. 4 q. 4. & ver. q. 27. art. 7. *Sed gratia non eſt in ſacramẽto, neque ſicut in ſubiecto (quia ſubiectum gratiæ non eſt corpus, ſed ſpiritus) neque ſicut in vaſe, quia vas eſt locus mobilis, vt dicitur in 4.* Phyſic.* Lib. 4. tex. 41 tom. 2. *Eſſe autem in loco non conuenit accidenti. Ergo videtur, quòd ſacramenta nouæ legis non contineant gratiam.*

2. Præterea, Sacramenta ordinantur ad hoc, quòd homines per ea gratiam conſequantur. Sed gratia, cùm ſit accidens, non poteſt tranſire de ſubiecto in ſubiectum. Ergo pro nihilo eſſet gratia in ſacramentis.

3. Præterea, Spirituale non continetur à corporali, etiam ſi in eo ſit. Non enim anima continetur à corpore, ſed potiùs continet corpus. Ergo videtur, quòd gratia, cùm ſit quiddã ſpirituale, non contineatur in ſacramẽto corporali.

*Sed contrà eſt, quod * Hugo de ſancto Victore dicit, quòd ſacramentum ex ſanctificatione inuiſibilem gratiam continet.* Lib. de ſacra. p. 1. 9. c. 1.

*Reſpondeo dicendum, quòd multipliciter aliquid dicitur eſſe in alio: inter quos duplici modo gratia eſt in ſacramentis. Vno modo ſicut in ſigno: nam ſacramentum eſt ſignum gratiæ. Alio modo ſicut in cauſa: nam ſicut dictũ eſt, * ſacramentum nouæ legis eſt inſtrumentalis gratiæ cauſa.* Art. præced. *Vnde gratia eſt in ſacramento nouæ legis, non quidem ſecundùm ſimilitudinem ſpeciei, ſicut effectus eſt in cauſa vniuoca; neque etiam ſecundùm aliquam formam propriam & permanentem & proportionatam ad talem effectum, ſicut ſunt effectus in cauſis non vniuocis, putà, res generatæ in ſole: ſed ſecundùm quandam inſtrumentalem virtutem, quæ eſt fluens & incompleta in eſſe naturæ, vt infrà dicetur*.* Art. ſequen.

Ad primum ergo dicendum, quòd gratia nõ dicitur eſſe in ſacramento, ſicut in ſubiecto, neque ſicut in vaſe, prout vas eſt locus quidam, ſed prout vas dicitur inſtrumentum alicuius operis faciendi, ſecundùm quòd dicitur Ezech. 9. Vnuſquiſque vas interfectionis habet in manu ſua.

Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis accidens nõ tranſeat à ſubiecto in ſubiectum, trãſit tamen à cauſa per inſtrumentum aliqualiter in ſubiectũ, non vt eodem modo ſit in eis, ſed in vnoquoque ſecundùm propriam rationem.

Ad tertium dicendũ, quòd ſpirituale exiſtens perfectè in aliquo, continet ipſum & non cõtinetur ab eo. Sed gratia eſt in ſacramento ſecundùm eſſe fluens & incompletum. Et ideo non inconuenienter ſacramentum dicitur continere gratiam.

IN hoc articulo nullam rem nouam declarat D. Thomas, ſed ſolùm explicat hunc loquendi modum, quo nihil aliud ſignificatur, quàm ſacramenta habere aliquo modo virtutem ad efficiendã gratiam: nam hoc modo dicuntur eam continere, non formaliter, ſed in virtute, non principali, ſed inſtrumentali.

ARTI

ARTICVLVS IV.

Vtrùm in ſacramentis ſit aliqua virtus, gratiæ cauſatiua.

Inf.q.78.art. 4.& 4.diſ.1. & d.8.q.2.q. 1.art.4.q.2. art.3.& quo. art.15.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd in ſacramentis non ſit aliqua virtus, gratiæ cauſatiua. Virtus enim gratiæ cauſatiua, eſt virtus ſpiritualis. Sed in corpore non poteſt eſſe virtus ſpiritualis, neq; ita, quòd ſit propria ei (quia virtus fluit ab eſſentia rei, & ita nõ poteſt eã trãſcendere) neq; ita, quòd recipiat eam ab alio, quia quod recipitur ab aliquo, eſt in eo per modũ recipientis. Ergo in ſacramẽtis non poteſt eſſe aliqua virtus gratiæ cauſatiua.

2. Præterea, Omne quod eſt, reducitur ad aliquod genus Entis, & ad aliquem gradum boni. Sed nõ eſt dare in quo genere entis ſit talis virtus (vt patet diſcurrenti per ſingula) nec etiam poteſt reduci ad aliquem gradum bonorum: neq;
B
enim eſt inter minima bona, quia ſacramenta ſunt de neceſſitate ſalutis: neque etiam inter media bona; cuiuſmodi ſunt potentiæ animæ, quæ ſunt quædam potẽtiæ naturales, neque etiam inter maxima bona; quia nec eſt gratia, nec virtus mentis. Ergo videtur, quòd in ſacramentis nulla ſit virtus, gratiæ cauſatiua.

3. Præterea, Si talis virtus eſt in ſacramentis, non cauſatur in eis, niſi per creationem à Deo. Sed inconueniens videtur, quod tam nobilis creatura, ſtatim eſſe deſinat, ſacramẽto perfecto. Ergo videtur, quòd nulla virtus ſit in ſacramentis ad gratiam cauſandam.

4. Præterea, Idem non poteſt eſſe in diuerſis. Sed ad ſacramenta concurrunt diuerſa, ſcilicet, verba & res. Vnius autem ſacramenti non poteſt eſſe niſi virtus vna. Ergo videtur quod in ſacramentis nulla ſit virtus.

Aug. tract. 20 in Ioann. poſt medium, to 9. In hõ. Euan. quod canitur in octa. Epiph. id habetur. In homiliario totius anni inuenies.

C
*Sed contrà eſt, quod * Auguſtinus dicit ſuper Ioan. Vnde tanta vis aquæ, vt corpus tangat & cor abluat? Et Beda * dicit, quod Dominus tactu ſuæ mundiſſimæ carnis vim regeneratiuam contulit aquis.*

Reſpondeo dicendum, quòd illi, qui ponunt quod ſacramenta non cauſant gratiam, niſi per quandam concomitantiam, ponunt quod in ſacramento non ſit aliqua virtus, quæ operetur ad ſacramenti effectum, eſt tamen virtus diuina ſacramento aſſiſtens, quæ ſacramentalem effectum operatur. Sed ponendo, quòd ſacramentum eſt inſtrumentalis cauſa gratiæ, neceſſe eſt ſimul ponere, quod in ſacramento ſit quædam virtus inſtrumentalis, ad indicendum ſacramentalem effectum. Et hæc quidem virtus proportionatur inſtrumento. Vnde comparatur ad virtutem abſolutam & perfectam alicuius rei, ſicut comparatur inſtrumentum ad agens principale.
D
Inſtrumentum enim (vt dictum eſt) non operatur niſi in quantum eſt motum à principali agente, quod per ſe operatur. Et ideo virtus principalis agentis habet permanens & completum eſſe tranſiẽs ex vno in aliud & incòmpletum: ſicut & motus actus imperfectus, ab agente in patiens.

Art. 1. huius quæſt.

Ad primum ergo dicendum, quòd virtus ſpiritualis nõ poteſt eſſe in re corporea per modum virtutis permanentis & cõpletæ, ſicut ratio probat. Nihil tamen prohibet in corpore eſſe virtutem ſpiritualem inſtrumentaliter, in quantum ſcilicet corpus poteſt moueri ab aliqua ſubſtantia ſpirituali, ad aliquem effectum ſpiritualem inducẽdum. Sicut & in ipſa voce ſenſibili eſt quædam vis ſpiritualis ad excitandum intellectum hominis, in quantum procedit à cõceptione mẽtis.
E
Et hoc modo vis ſpiritualis eſt in ſacramẽtis, in quantum ordinantur à Deo ad effectum ſpiritualẽ.

Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut motus, eo quod eſt actus imperfectus, non proprie eſt in aliquo genere, ſed reducitur ad genus actus perfecti (ſicut alteratio ad qualitatem) ita virtus inſtrumentalis non eſt, propriè loquendo, in aliquo genere, ſed reducitur ad genus & ſpeciem virtutis perfectæ.

Ad tertium dicendum, quòd ſicut virtus inſtrumentalis acquiritur inſtrumento, ex hoc ipſo, quod mouetur ab agente principali: ita & ſacramẽtum conſequitur ſpiritua-
A
lem virtutem ex benedictione Chriſti & applicatione miniſtri ad vſum ſacramenti. Vnde Auguſt. dicit in quodam ſermone de Epiphania: Nec mirum, quòd aquam, hoc eſt, ſubſtantiã corporalem, ad purificandam animã dicimus peruenire. Peruenit planè & penetrat conſcientiæ vniuerſa latibula: quamuis enim ipſa ſit ſubtilis & tenuis, benedictione tamen Chriſti facta ſubtilior, occultans vitæ cauſas, ad ſecreta mentis ſubtili rore pertranſit.

Ad quartum dicendum, quòd ſicut eadem vis principalis agentis inſtrumentaliter inuenitur in omnibus inſtrumentis ordinatis ad effectum, prout ſunt quodam ordine vnum; ita etiam eadem vis ſacramentalis inuenitur in verbis & rebus, prout ex verbis & rebus perficitur vnum ſacramentum.

COMMENTARIVS.

B
HVnc articulum propoſuit D. Thom. ad ſoluendam præcipuam difficultatem huius materiæ, ſcilicet quomodo ſacramenta poſſint efficere gratiam, cùm non habeant virtutem ad hunc effectum. Ad quam difficillimè reſpondet, eſſe in ſacramentis virtutem inſtrumentalem, quæ non habet eſſe permanens, ſed tranſiens ex vno in aliud & in completum; propter quam imperfectionem, aut in ſolutione ad primum hãc virtutem, licèt ſpiritualis ſit, poſſe eſſe in re corporea; & in ſolutione ad ſecundum ait, non conſtitui in aliquo prædicamento, ſed reduci ad genus virtutis perfectæ gratiæ effectricis. Eandem doctrinam habet D. Thom. q. 6. de poten. artic. 4. & q. 27. de veritate, art. 4. ad 4. & in quarto. 1. d. 1. q. 1. artic 4. quæſtiuncula 2. vbi Palud & Capreol. mentem D. Thom. explicant, pro vt verba ſonant;
C
nimirum, addi ſacramentis qualitatem quãdam realem, per quam poſſint gratiam efficere, ſed differunt inter ſe: quia Palud. ſentit, qualitatem illam eſſe materialem; in quo ſanè non ſatis conſtanter loquitur: nam omnis qualitas corporalis eſt improportionata ad producendam gratiam; vnde illa poſita, eadem difficultas ſupereſt: eſt ergo impertinens talis qualitas. Atque ideo Capreol. dicit, illam eſſe qualitatem ſpiritualem: ſed hoc etiam magnas habet difficultates, quas tetigi in 1. tom. diſput. 31. ſect. 5. ſcilicet, quomodo qualitas ſpiritualis poſſit inhærere in ſubiecto materiali, cùm ex natura ſua non poſſit habere habitudinem & naturalem proportionem cum illo. Et ideo non poſſit magis informare
D
illud, quàm poſſit aliqua potentia animæ ferri extra obiectum ſuum: quia magis intrinſecus eſt formæ ordo ad ſuum actum formalem & ſubiectum, quàm ſit potentiæ ordo ad ſuum actum & obiectum. Secundò, quia nulla qualitas poteſt ex natura ſua eſſe effectiua gratiæ habitualis. Si autem non habet hanc virtutem connaturalem, eſt impertinens, nihilque iuuare poterit. Aſſumptum patet, quia nec illa qualitas poteſt natura ſua efficere gratiam, per modum virtutis principalis, vel ſufficientis in genere cauſæ ſecundæ, quia non eſt tam perfecta, ſicut gratia. Neque etiam poteſt efficere per modum agentis principalis partialis: quia gratia eſt altiſſima participatio diuinæ naturæ. Et ideo in ſolo Deo po-
E
teſt eſſe tota virtus principalis ad efficiendum illam; adeò, vt neque ipſa gratia poſſit hoc modo concurrere ad efficiendam aliam ſibi ſimilem. Denique nec poteſt concurrere, vt inſtrumentum connaturale: quia huiuſmodi inſtrumentum non agit, niſi media aliqua actione præuia ſibi & effectui ex natura rei proportionata, quæ nulla hîc ſingi poteſt: & ideo Caiet. Soto & alij Thomiſtæ negant hanc qualitatem: & exponunt D. Thom. per virtutem illam intellexiſſe motionem primi agentis: quod etiam habet difficultates prædicto loco tractatas. Fortaſſe

igitur D.Thom. per virtutem hanc inſtrumentalem intellexit potentiam, quam nos vocamus obedientialem:non enim dixit, hanc potentiam addi ſacramentis, ſed eſſe in ſacramentis: dicitur autem à D. Thom. hæc virtus tranſiens, quia non cenſetur eſſe in potentia proxima,niſi quando à Deo eleuatur per ſpecialiſſimum auxilium. Et propterea dicitur non eſſe in aliquo determinato genere, quia non diſtinguitur à quacunque entitate rei; nam ſi eſſet ſpecialis qualitas, cur non eſſet in determinato genere & ſpecie? Denique dicitur illa virtus ſpiritualis, non formaliter,ſed cauſaliter,quia ad efficiendum ſpiritualem effectum eleuatur.

DISPVTATIO VII.

De efficacia ſacramentorum nouæ legis ad gratiam conferendam.

TRactauimus hactenus quæſtionem,an ſit,& quid ſit ſacramentum,conſequés eſſe videbatur, vt de cauſis eius diſputaremus: tamen, quia prima omnium eſt cauſa finalis,quæ cum effectu coincidit in his, quæ ſunt inſtrumenta ad aliquid agendum,ideo priùs à D.Thom.diſputatum eſt de effectu ſacramentorum, qui eſt præcipuus finis eorum; & conſequenter diſſerendum fuit de efficacia, quam ſacramenta habent,ſeu de modo,quo poſſunt hunc effectum inducere.Quia verò in hac re longè diuerſam perfectionem habent ſacramenta noua, quàm vetera,ideo priùs dicemus de nouis ſacramentis,poſtea de veteribus.

SECTIO I.

Vtrùm ſacramenta nouæ legis conferant gratiam ex opere operato.

Vide Euth.2. d. Panopli.tit. 21. poſt medium.

Damaſc. Theodor. Epiphan. Auguſt.

Guid. Prateol. Hæreticorum error circa effectum ſacramentorum.

MVlti hæretici negarunt ſacramentis omnem virtutem ad conferendam gratiã:ita Meſaliani, qui ſpecialiter de Baptiſmo dixerunt nihil valere ad ſalutem conferendam, ſed ſolam orationem ſufficere,vt referunt Damaſc.lib.de centum hæreſibus, prope finem, & Theod.lib.4.hæret. fabul. circa finem, quamuis Epiph. hæreſ. 80. & Auguſt. hæreſi 57.tractantes de Meſalianis, nihil de hoc errore dixerint.Generaliùs aſſeruerunt hunc errorem Armeni.vt referunt Guid.Carm.& Prateol.verbo, Armeni.Præterea hæretici huius temporis docent, ſacramenta non aliter valere ad gratiam conferendam, niſi vt obiecta,vel ſigna excitantia fidem, quam ſolam iuſtificare dicunt: & licèt interdum vocent ſacramenta cauſas,vel inſtrumenta iuſtitiæ, tamen ita loquuntur ad decipiendos homines & occultandum errorem;quia re vera ſentiunt,non aliter eſſe cauſas, quàm concionem, vel aliud obiectum quod poteſt fidem excitare. Addidit præterea Lutherus, ſacramenta etiam iſto modo non poſſe tollere peccata, ſed tantum efficere, vt tegantur, vel non imputentur:ſed hic error in materia de iuſtificatione ex profeſſo impugnatur.

Sacramenta nouæ legis sũt cauſa gratiæ. Triden. ſeſſ.7. can.6.7.& 8. & ſeſſ. 6.c.7.

Dico ergo primò, Sacramenta nouæ legis eſſe cauſas gratiæ.Hæc cõcluſio eſt de fide,nam ſub eiſdem ferè terminis definitur in Trid.Con.ſeſſione 7. can.6.7.& 8.& in ſeſſ.6.cap.7.dixerat, Baptiſmum eſſe inſtrumentalem cauſam iuſtificationis. Concil. etiam Florent.hanc differentiam conſtituit inter ſacramenta antiqua & noſtra, quòd illa non cauſabãt gratiam, hæc verò & gratiam continent & dignè ſuſcipientibus conferunt. Præterea in ſymbolo Niceno & Conſtantinopolitano dicitur:*Confiteor vnum Baptiſma in remiſſionem peccatorum*, quibus verbis ſi-
A gnificatur, per Baptiſmum conferri remiſſionem peccatorum & conſequẽter etiam gratiam.Et idem traditur in Conc.Mileuit.c.2.& Arauſicano 2.c. 25. ac denique in Conc. Senonenſ. c. 10. error Lutheri anathematis damnatur.

Cõc. Mileuit. Arauſican. Senonen.

Probatur ex Patribus. Clemens. Auguſt.

Secundò probatur hæc veritas ex Patrum traditione,Clemens Alexand lib. 1.Pędag.c.6.de Baptiſmo dicit eſſe,*Gratiam,perfectionem, illuminationem & lauacrum,per quod peccata abſtergimus.* Iuſtinus q.56. ad Orthodoxos dicit, Baptiſmum multa bona afferre eis,qui baptizantur.Idem latè Chryſoſt. Homilia de Neophy.& Homilia ad Baptizatos,& de Euchariſtia habet multa ſimilia Homilia 83. in Matth. Baſilius libr. de Spiritu ſancto, capit. 15. dicit baptiſ-
B mum *depurgare animam*, & Homil. 1. de Baptiſm. dicit per Baptiſmum Chriſti *conferri Spiritum ſanctum, quem Ioannis Baptiſma non conferebat.* Præterea Leo Pap.ſerm.4.de natiuit. inquit, *Omni homini renaſcenti Baptiſmus inſtar eſt vteri virginalis,eodem Spiritu ſancto replente fontem, qui repleuit & Virginem, vt peccatũ,quod ibi euacuauit ſacra conceptio,hîc ſoluat abſolutio.*Et ſimilia ſcribit ſermo.5. atque addit, *Virtus altiſſimi,quæ fecit,vt Maria pareret Saluatorem, facit, vt regeneret vnda credentem.* Ambroſ. lib. 4.Luc.cap. cuius titulus eſt,Confirmatio eiuſdem exemplo Eliſæi,& Naaman, eandem tradens doctrinam, illam confirmat exemplo Naaman Syri, iuſſu Prophetæ à lepra mundari in aquis Iord. lib.1. de ſacramentis,
C capite 4.*Qui per hunc fontem tranſit à terrenis ad cœleſtia,à peccato ad vitam, à culpa ad gratiam,ab inquinamento ad ſanctificationem.* & capite 5. adhibens eandem figuram Naaman ſubdit,*Non aqua omnis ſanat, ſed aqua ſanat, quæ habet gratiam Chriſti: non ſanat aqua, niſi priùs Spiritus ſanctus deſcenderit, & aquam illam conſecrauerit.* & lib. 3.de Spiritu ſancto, capite 11.dicit: *Per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti ſpem vitæ accipimus æternæ.* Et ſimiliter docet de Euchariſtia,quòd gratiam conferat, lib.5. de ſacramen. c.3. Præterea Cypr. ſerm. de ablutio. ped.& ſermon.de Cœna Domini eodem modo loquitur de his ſacramentis.Idem Epiſt. 63. & 76. & lib.2.ad Quirin.c.65.ad hoc adducit verba illa 1. ad Corinth.6.*Sed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis.* Hiero.
D etiam lib.3.cõtr.Pelag.in principio dicit *Baptiſmum præterita donare peccata.*Idem ferè dialog. contra Lucifer.circa finem,& epiſt. 83. ad Oceanum in principio, D.Gregor.lib.9.epiſt.39.& Auguſtinus ſemper conſtituit differentiam inter vetera & noua ſacramenta,quòd illa promittebant Saluatorem, hæc dant ſalutem, præſertim enarratione Pſalm. 73. in principio,& ideo 19. contra Fauſt. cap. 3. dicit hæc ſacramenta eſſe *virtute maiora,& vtilitate meliora*,& lib.1.contra duas epiſtolas Pelagia.cap. 3. dicit, *Baptiſmum facere nouos homines, & omnia peccata delere.* Et lib.2.de gratia Chriſti & pec.origin.cap.32.addit baptiſmum hoc facere, *Per virtutem à Chriſto com-*
E *municatam*; & plura referemus in ſequentibus.Hinc etiam Optatus lib.5.contra Parmenian.dicit *Baptiſma Chriſtianorum Trinitate conſecratum, gratiam conferre.*& Hilar.in id Pſal.65.*Venite & videte opera Domini*, dicit *per Baptiſmum donari ſpem vitæ, & remitti peccata.*ſic Lactant lib.3. cap. 26. dicit, *Vno lauacro omnia peccata aboleri.*& libro 7.capite 5.dicit, *Hominem ſacro lauacro purificari*, multaque ſimilia leguntur apud Tertulianum libro de Baptiſmo,qui capite primo dicit,*Nonne mirandum,lauacro mortem dilui?*& capite quar.alludens ad illud Geneſ.prim.*Et Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas*, dicit de Spiritu ſancto. *Sanctificata natura aquarum, & ipſa ſanctificare cœpit.* & infrà,*Superuenit n. ſtatim Spiritus de cœlis,& aquis* *ſupereſt*

Chryſoſt. Leo Pap. Ambroſ. Cypr. 1.Cor.6. Hieron. Gregor. Opta.1. Hilar. Lactan. Tertul. Geneſ.

ſuperest, ſanctificans eas de ſemetipſo, & ita ſanctificatæ vim ſanctificandi combibunt. A

Bernard.

Ad hæc Bernard.ſerm.de cœna Domini,ad hoc dicit eſſe inſtituta ſacramenta Chriſti, *vt inuiſibilis gratia viſibili ſigno præſtaretur.* & infra dicit, *ipſum ſacramentum hanc gratiam operari.*

Gaudent.

Ac denique Gaudent.tractat.2.in Exod.circa finem, *Adeſt* (inquit) *ſacramētis ſuis Chriſtus; cuius virtus inæſtimabilis permanet in omnia ſecula.*

Probatur ex Scriptura.

Vnde hæc definitio & traditio Eccleſiæ fundamētum habet in Scriptura:nam de Baptiſmo dicitur ad

Epheſ.5. Tit.3. Ioan.6. 1.Cor.10.

Epheſ.5. *Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ*, ad Titum 3. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.* De Euchariſtia Ioannis 6. *Qui mãducat hunc panem, viuet in æternum*, & propterea dicitur panis vitæ, & dans vitam,& 1.ad Corinth.10. *Vnum corpus ſumus,* B *qui de vno pane & calice participamus.* Vbi Græci habent cauſalem notam, *Quia de vno pane*,qua ſignificatur,hunc eſſe effectum huius ſacramēti, vt Theophyl.notauit,& alij Græci.

Act.8.& 19. 2.Tim.2.

De confirmatione dicitur Act.8. & 19. *Per manuum impoſitionem dari Spiritum ſanctũ*,& ſimiliter de Ordine dicitur 2. ad Timoth. 2. *Vt reſuſcites gratiam, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum*,

Ioan.20.

de pœnitentia Ioannis 20. *Quorum remiſeritis peccata.* Vnde ſumpta ſunt illa verba: *Ego te abſoluo*, quorum veritas requirit, vt ipſe ſacerdos per illud ſacramentum gratiam conferat,qua remittantur peccata.

Iacob.5.

De Extrema vnctione eodem ferè modo dicitur Iacob. 5. *Oratio fidei ſaluabit infirmum & eleuabit eum Dominus: & ſi in peccatis eſt, dimittentur ei.* C Vbi per orationem fidei,forma illius ſacramēti ſignificatur,quia communi appellatione forma ſacramenti ſolet vocari deprecatio (vt ſuprà dictum eſt) ſed etiam quia illa forma fit per modum deprecationis.

Epheſ.5.

Denique de Matrimonio, licèt non ſit tam apertus locus,indicatur tamen ad Epheſ.5. & explicatur traditione Eccleſiæ,quia eſt verum ſacramentum nouæ legis, & eiuſdem rationis cum cæteris obiect. Dices,ex his locutionibus ad ſummum colligi poſſe, adhibitis ſacramentis Deum dare gratiã, non verò ipſa ſacramenta eſſe cauſas gratiæ. Reſpōdebitur,hic iam attingi quæſtionem aliam pertinētem ad modum,quo ſacramenta conferunt gratiam: quam nunc non diſputamus,ſed ſolùm aſſerimus ex D prædictis teſtimoniis colligi, ſimpliciter & abſolutè ſacramenta eſſe vocanda cauſas gratiæ, vt patet ex illis modis dicendi, *Per lauacrum*, & ſimilibus, quæ in proprietate ſermonis cauſalitatem ſignificāt. Item vox illa,inſtrumentum,qua vtitur Trid.Conc.nomē eſt cauſæ,& Flor. ſimpliciter cauſas appellauit. An verò ille modus explicandi hanc cauſalitatem ſufficiat ad veritatem, & proprietatem harum locutionum,dicemus diſputatione ſequenti.

Ratio à priori ſumitur ex voluntate Chriſti.

Quartò, rationibus non poteſt à priori oſtendi hæc concluſio melius,quàm oſtendendo hanc fuiſſe Chriſti voluntatem, quia hæc eſt tota ratio,& radix huius cauſalitatis. Congruentiæ verò ſufficiunt,quę in quæſt.60.& 61. adductæ ſunt: & re vera ſuppo- E nendo,hoc non eſſe impoſſibile,quod infrà declarabimus,per ſe notum eſt,fuiſſe valde conueniēs, tum ad noſtram vtilitatem, tum ad perfectionem legis gratiæ, tum ad oſtendendam efficaciam meritorum Chriſti, tum denique ad demonſtrandam diuinam potentiam,& ſapientiam, erga homines miſericordiam, & liberalitatem.

Atque ex his colligitur primò, hæc ſacramenta conferre gratiam ex opere operato non ponentibus obicem. Quibus verbis eadem res explicatur, quæ in præcedenti aſſertione: ea verò addimus ad declarandum modum loquēdi Theologorum quem ſub iiſdem verbis retinuit Con.Triden. dicta ſeſſione ſeptima ad confuſionem Hæreticorum, qui illa A verba irrident,tãquam portentoſa & barbara, quod faciunt vt reiectis vſitatis verbis, rem etiam obſcurent & ad ſuos falſos errores peruertant. Theologi verò e contrario,vt fidei veritatem exactè declarent de verborum elegantia non ſunt admodum ſoliciti.

Gratia ex opere operantis & ex opere operato.

Diſtinguunt ergo duplicem modum obtinendi gratiam; priorem vocant ex opere operantis, qui eſt quando obtinetur gratia ex merito vel ratione propriæ diſpoſitionis præciſè vt eſt ab operante. In qua fortaſſe ſemper eſt aliquod meritum ſaltem de cōgruo:poſteriorem vocant ex opere operato, qui eſt quando ratione operis externi, vel ſacramenti applicati datur aliqua gratia vltra omne meritum operantis,tam de condigno,quàm de congruo,vt ex B Alexandro Alenſi, D.Thom. & aliis notauit Gabriel, in 4.diſtinct.1.quæſtio 3.in principio.

Alenſ. D.Thom. Gabr. Auguſt. Cyprian.

Atque eodem ſenſu dicit Auguſtinus libro 4. de Baptiſmo, capite 24.ipſum ſacramentum per ſe ipſum multum valere,& Cyprianus ſerm.de Cœna Domini,ſacramenta, quantum in ſe eſt, ſine propria virtute eſſe non poſſe. Cùm igitur ſacramenta ſint cauſa gratiæ, aliquid gratiæ conferunt præter omne meritum operantis:conferunt igitur gratiam ex opere operato:requirunt tamen, vt ſuſcipiēs non ponat obicem peccati mortalis. Quia cum illo gratia eſſe non poteſt; & illud ſine voluntate, & diſpoſitione ipſius peccatoris expelli non poteſt;& ideo non eſt contra virtu- C tem ſacramenti,quòd ponenti obicem non conferat gratiam, ſed potiùs commune eſt cauſis agentibus, vt propter reſiſtentiam paſſi ab agendo impediantur. De quo dicemus plura infrà agentes de diſpoſitione neceſſaria ad effectum ſacramenti.

Sacramenta non conferunt gratiam ſolũ excitando fidem.

Secundò ſequitur, ſacramenta non conferre gratiam ſolùm excitando fidem, vt noui hæretici dicũt, quorum error refellitur ex dictis. Primò, nam locutione Scripturæ, Conciliorum, & Sanctorum plus ſignificant. Nam eſſe obiectum excitans fidem non ſatis eſt, vt Baptiſmus dicatur regeneratio hominis, ſicuti Ioannis 3.dicitur *homo renaſci ex aqua, & Spiritu ſancto*, vbi particula, *Ex*,vt dixi, cauſalitatem ſignificat,ſicuti ibidem dicitur, *Quod natum eſt ex carne caro eſt.* Secundò,quia ſicut concio excitat fidem, D ita & imago, & exempla, ſeu bona opera aliorum, quæ non dicuntur conferre gratiam,ſicut ſacramenta. Tertiò ſacramentalia,vt aqua benedicta, excitant fidem;vnde ſequitur iuxta hunc Hæreticorum errorem, poſſe Eccleſiam inſtituere ſacramenta, quæ ſint cauſa gratiæ, quia poteſt inſtituere ſigna excitantia fidem. Quartò ſimiliter ſequitur ſacramenta vetera, non minus ſanctificaſſe, quàm noua, quia etiam erant apta ad excitandam fidem. Quintò ſequitur, ſacramenta per ſe non conferre gratiam ſuſcipienti, ſed cuicunque videnti, & conſideranti, nam illius fidem excitant. Dicent fortaſſe,non excitare aliquem ad concipiendam fidem certam de E propria iuſtitia, niſi ſolùm ſuſcipientem, & ita hoc eſſe proprium ſacramentorum Chriſti. Sed in primis potiùs hinc ſequitur, hæc ſacramenta nemini conferre gratiam, etiam ſuſcipienti. Quia etiam illi impoſſibile eſt, quòd hanc fidem concipiat certam & abſolutam, vt ſuprà dixi. Deinde ſi hanc fidem poteſt concipere, qui ſuſcipit ſacramenta, & non alij qui adſunt: ergo aliqua promiſſio ſpecialis facta eſt ſuſcipienti, atque adeò ſacramentum aliquid confert per ſe illi, quod non confert aliis: alioqui nulla eſt ratio, ob quam ſacramentum ſuſceptum excitaret hominem ad credendum ſe eſſe iuſtum, magis quàm ſacramentum viſum. Sextò, aut loquimur de paruulis,aut de adultis:ſi de paruulis,illi non poſſunt

poſſunt excitari ad actum fidei, vt per ſe manifeſtū eſt, & infrà dicetur in materia de Baptiſmo:& tamē ſacramentum confert illis gratiam & fidem : ergo non confert excitando fidem. Dicent fortaſſe, excitare fidem parentum. Sed hoc eſt impertinens; quia interna fides parentum, nec eſt neceſſaria ad iuſtificationem paruulorum; neque eſt ſufficiens, aut propria cauſa illius. Alioqui, cùm illa fides per ſe loquendo ſupponi poſſit ante Baptiſmum paruuli & aliis modis excitari, poſſent iuſtificari paruuli ſine Baptiſmo. Si verò loquamur de adultis, ſacramenta, vt in eis habeant effectum, ſupponunt fidem: propter quod dixit Chriſtus Matth. vlt. *Qui crediderit & baptizatus fuerit ſaluus erit*, & Philippus Act. 8. *Si credis ex toto corde, licet*. Et præter eam fidem, quæ ſupponenda eſt, vt conueniens & neceſſaria diſpoſitio, nulla alia eſt neceſſaria, quæ per ſacramentum fiat; ergo vel ſacramentum per ſe nihil facit, ſi ſola fides iuſtificat, vt Hæretici dicunt; quia ſicut ſupponitur fides, ita & iuſtificatio facta per fidem; & quamuis demus ſacramenta excitare fidem, non tam erit ad conferendam iuſtitiam, quàm ad exercendam iuſtitiam acquiſitam; vel certè, ſi ſacramenta iuſtificant, id non faciunt tantùm excitando fidem, ſed verum donum iuſtitiæ conferendo.

Fides interna parentum, ad iuſtificationē paruulorū, nō neceſſaria.

Contra hanc veritatem obiiciunt multa Hæretici: ſed omnia eò tendunt, vt probent, nos per ſolam fidem iuſtificari, nam ex hoc principio ſuum errorē inferunt: ſed alienum eſſet à noſtro inſtituto ad illā nūc quæſtionem deriuare ſermonem. Primùm quidem, quia in materia de iuſtificatione proprium habet locum. Deinde, quia eadem teſtimonia, quibus Hæretici vtuntur, poſſunt facilè contra illos retorqueri: quia non ſunt pauciora Scripturæ loca, nec minus clara, in quibus ſacramentis tribuitur noſtra iuſtificatio, quàm fidei; ergo, vel vtriſque attribuant, aut vtriſque negent noſtræ iuſtificationis effectum. Veritas ergo eſt omnia hæc requiri & ſuo modo concurrere ad noſtram iuſtificationem; fidem, vt fundamentum: pœnitentiam & dilectionem, vt diſpoſitionem: ſacramenta, vt inſtrumenta, ſicut Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 7. declarauit. Denique dicitur, etiam illationem Hæreticorum eſſe ineptam, vt oſtendi: quia ſi ſola fides iuſtificat, vel eſt ſermo de actuali, vel de habituali: ſi de habituali, etiam ſi illud verum eſſet, poſſunt ſacramenta iuſtificare, infundendo habitum fidei: ſi de actuali, non poterunt ſacramenta iuſtificare paruulos: neque etiam adultos, quia in his ſupponunt fidem, non faciunt, neque augent per ſe loquendo.

Fides, Pœnitētia, ſacramenta ſuo quoque modo concurrunt ad iuſtificationem. Seſſ. 6. c. 7.

Vnum verò Scripturæ teſtimonium per ſe difficile, quódque videri poteſt propoſitæ veritati contrarium, hoc loco explicandum eſt, ait enim Petrus 1. Canon. c. 3. *Octo animæ* (loquitur de diluuio) *ſaluæ factæ ſunt per aquam. Quod & vos nunc ſimilis formæ ſaluos facit Baptiſma: non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum per reſurrectionem Ieſu Chriſti.* Quibus verbis ſignificat, Baptiſmum nō ſaluare hominem per externam lotionem, ſed ratione bonæ conſcientiæ & interioris fidei. Cuius teſtimonij difficultatem auxit Auguſtinus tract. 80. in Ioan. vbi tractans illa verba, *Vos mundi eſtis propter ſermonem meum*, interrogat, cur non dixerit propter Baptiſmum: & reſpondet, quia ipſe Baptiſmus non habet, quòd ſanctificet, niſi *à verbo Chriſti*, & ſubiungit, *Non quia dicitur, ſed quia creditur.* Et ſtatim citat prædicta verba Petri & alia Scripturæ teſtimonia, in quibus iuſtificatio tribuitur fidei. Vnde ſerm. 30. de verbis Domini, ait, *Baptiſmus, qui ſemel adhibetur per fidem mūdat*: & ſtatim teſtimonium Petri allegat,

Locus Petri 1. Can. ca. 3. explicatur.

Similia habētur lib. qq. noui & veter. Teſtam. q. 59. & ſimilem doctrinam habet Lanfrancus lib. de Euchariſt. circa med. & Guitmundus lib. 2. de verit. Euchariſt. circa finē, & Algerus lib. 3. de Euchariſt. c. 7. vbi tractans prædictum locum Petri ex Proſpero in lib. ſent. citat hæc verba, *Verus Baptiſmus conſtat non tam ablutione corporis, quàm fide cordis.*

Lanfranc. Guitmund. Algerus.

Ad locum Petri reſpondetur primò, in illis verbis, *Vos nunc ſimilis formæ ſaluos facit Baptiſma*, docere fidei veritatem à nobis propoſitam: quam non negat in ſequentibus verbis, ſed explicat vnde Baptiſmus habeat hunc effectum, vel qua mente & diſpoſitione ſuſcipiendus ſit, vt illum habere poſſit: & prior quidem pars illorum verborum, ſcilicet, *Non carnis depoſitio ſordium*, perſpicuum habet ſenſum, ſcilicet, non ideo Baptiſmum ſaluare hominem, quia corpus mundat: poſterior verò pars, ſcilicet, *ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum*, obſcura eſt: vnde alij legunt, *ſtipulatio in Deum*, quæ vox, contractum vel pactum ſignificat. Vnde primus ſenſus eſt, Baptiſmum ſaluare, non ex virtute quam habet ad mundandum corpus, ſed quia ex pacto, vel promiſſione diuina, vim habet ad mundandam conſcientiam. Hoc videtur indicare Baſilius libro de Spiritu ſancto, cap. 15. dicens, *Si qua eſt gratia in aqua, non eſt ex ipſius aquæ natura, ſed ex Spiritus præſentia: non enim eſt Baptiſmus depoſitio ſordium corporis, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum.* Alij legunt *inquiſitio*, vt ſit ſecūdus ſenſus, Baptiſmum ſaluare non propter effectū, quem habet in corpus, ſed quia facit hominem inquirere, ſeu procurare bonam conſcientiam apud Deum. Ita Caiet. ibi: & in idem ferè redit, quod ſignificat Eraſm. Baptiſmum efficere, vt bona conſcientia bene reſpondeat apud Deum. Itaque iuxta priorem expoſitionem, explicatur illis verbis vnde ſit virtus Baptiſmi: iuxta hanc verò poſteriorem, explicatur effectus eius, ratione cuius nos ſaluare dicitur. Vtraque verò illud difficultatis patitur, quod vix poteſt verbis Petri accommodari, præſertim prout in vulgata lectione leguntur. Tertius ergo ſenſus eſt, Baptiſmum ſaluare non, vt ſumitur ad mundandum corpus, ſed, vt ſumitur ad mundādam animam, & cum diſpoſitione ad hunc effectum accommodata, quæ ideo indicata eſt *per interrogationem bonæ conſcientiæ apud Deum*, quia fit alluſio ad conſuetudinem Eccleſiæ, in qua interrogatur baptizandus, an velit baptizari, & an renuntiet Satanæ: & per ſe, vel per ſuſceptorem reſpondet, *Volo, abrenuntio.* Sic Philippus Act. 8. priuſquam Eunuchum baptizaret, interrogauit eum, *Si credis ex toto corde, licet.* Per hanc ergo interrogationem ſignificatur, qua intentione & diſpoſitione ſuſcipiendum ſit Baptiſma, vt ſaluet. Quam expoſitionem indicarūt Gloſſæ & Gagneius ibi.

1. Explicatio. Baſilius. 2. Explicatio. Caiet. 3. Explicatio. Gloſſa. Gagneius.

Ad Auguſt. ſimiliter reſpondetur; non ſolùm aliis ſed etiam illo loco, apertè docere aquam Baptiſmi habere virtutem admirabilem, *Vt corpus tangat & cor abluat.* Vnde, cùm ſubdit, hanc vim habere à verbo, *non, quia dicitur, ſed, quia creditur*, non poteſt intelligere, hanc vim prouenire ex fide ſuſcipientis, quæ per Baptiſmum excitatur, vt Hæretici dicunt: quia ibidem ait, eandem virtutem habere in paruulis, qui non ſunt capaces actus fidei; alioqui ergo exponunt, per verbum Chriſti non intelligere Auguſtinum formam Baptiſmi, ſed inſtitutionē Baptiſmi à Chriſto factam: nam quia illa creditur in Eccleſia, & in hac fide Baptiſmus applicatur, ideo Baptiſmus habet hunc effectum. Ita Ruard. artic. 1. verſùs finem. Sed Auguſtinus apertè loquitur de verbo, quo conſecratur ſacramentum. Item inſtitutio non dat aquæ virtu

Auguſtinus explicatur.

virtutem,quia creditur, ſed quia ab ipſo Chriſto efficaciam habet. Dices hoc eſſe verum de fide ipſius miniſtri, quæ non eſt neceſſaria, vt infrà dicetur; ſecùs verò eſſe de fide Eccleſiæ, quæ neceſſaria videtur. Sic enim exponit Bonau. in 4. d. 3. 1. p. art. 1. q. 3. quæ expoſitio tam poteſt explicari verbo formæ quàm verbo inſtitutionis: tamen neutro modo videtur ſatisfacere: quia virtus Baptiſmi non manat à fide Eccleſiæ, ſed à ſolo Chriſto & paſſione eius, vt notauit Palud. d. 1. q. 1. art. 5. Vnde, ſi per impoſſibile nulla eſſet fides in Eccleſia, & applicaretur Baptiſmus iuxta Chriſti inſtitutionem, haberet Baptiſmus ſuum effectum: ergo non habet hunc effectum, quia creditur in prædicto ſenſu ſcilicet ab Eccleſia. Alij exponunt de fide ſuſcipientis: ita vt illa cauſalis non reddat originalem cauſam huius virtutis, ſed ſolum diſpoſitiuam ex parte ſuſcipientis. Qui ſenſus eſſet probabilis, ſi eſſet ſermo de adultis: tamen paruulis nullo modo poteſt applicari, quia illi non ſunt capaces fidei actualis: habitualis verò nõ eſt in eis diſpoſitio, ſed effectus Baptiſmi. Senſus ergo eſt, quem D. Thom. ſuprà tetigit q. 60. art. 7. ad 1. aquã Baptiſmi habere vim ſanctificandi, vt coniungitur verbo Chriſti: id eſt, forma per quam veluti conſecratur ablutio & conſtituitur in eſſe ſacramenti: verbum autem formæ dicitur habere hanc virtutem, quia creditur, non ſubiectiuè (vt ſic dicam) ſed obiectiuè, id eſt, quia fidei Chriſti profeſſionem in ſe continet. Ita vt ſenſus ſit, hæc verba aſſumpta eſſe ad hunc effectum non propter materialem ſonum, ſed propter fidei myſterium, quod continent, & omnibus credendum proponunt. Vnde ſubdit ibid. Auguſtin. *Nam & in ipſo verbo aliud eſt virtus tranſiens, aliud virtus manens.* Et ad hunc modum, ſunt explicandi alij authores ſuprà citati. Secundum autem Aug. teſtimonium facilius eſt: nam illa verba, *Baptiſmus per fidem mundat*, intelligi poſſunt de fide viua, & in genere cauſæ formalis. Nam Baptiſmus conferendo fidem viuam, per eam mundat animam. Qui ſenſus explicatur latiùs in alio loco quæſtionum veteris & noui Teſtamenti.

Bonauen.

Palud.

SECTIO II.

Vtrum omnia ſacramenta legis nouæ virtutem habeant conferendi gratiam habitualem & virtutem, ac dona, quæ illam conſequantur.

NOmine gratiæ habitualis, intelligere poſſumus vel gratiam primam, vel aliquod eius augmentum, vel denique abſtractè loqui poſſumus de gratia in communi, abſtrahendo à prima vel ſecunda, augmento eius. Supponamus ergo nonnulla ſeu quæ certa ſunt.

1. *Suppoſitio.*

Primum eſt omnia ſacramenta nouæ legis conferre gratiam habitualem, omnibus non ponentibus obicem abſtractè loquendo, ſiue illa gratia ſit prima, ſiue ſecunda; & in hoc ſenſu exiſtimo, hanc concluſionem eſſe de fide, hoc enim ſenſu definiunt Conc. Trid. & Flor. ſacramenta nouæ legis conferre gratiã, quam continent, & in ea conueniunt Theologi omnes: atque eam probant omnia adducta præcedẽti ſectione, & facile poteſt fieri inductio, nam Baptiſmus & Pœnitentia non poſſent remittere peccatum originale, vel mortale niſi gratiam darent. Confirfirmatio, cùm det Spiritum ſanctum, neceſſe eſt vt det etiam gratiam: Euchariſtia, cùm charitatem nutriat, atque nos Chriſto magis vniat, neceſſe eſt vt gratiam conferat: atque eadem ratio eſt de cæteris A ſacramentis: omnia enim inſtituta ſunt propter veram hominis ſanctificationem. Nam licèt ſingula ad proprios effectus ſint inſtituta, vt infra dicemus, omnium tamen principalis cauſa, & maximè connaturalis eſt gratia ſanctificans, & ideo in omnibus commune eſt, vt hanc gratiam conferant.

2. *Suppoſitio.*

Secundò eſt certum omnia hæc ſacramenta poſſe conferre augmentum gratiæ, ſi ſuſcipientem inueniant in gratia iam conſtitutum. Hæc etiam eſt communis omnium ſententia, & ſequitur euidenter ex prima aſſertione, & ex definitione Concil. Tridenti. ſeſſio. 7. canon 7. *Si quis dixerit non dari gratiam per huiuſmodi ſacramenta ſemper & omnibus, quantum eſt ex parte Dei, ſed aliquando, & aliquibus,* B *etiam ſi ritè ea ſuſcipiant, anathema ſit.* Ex hac enim definitione ſequitur, hæc ſacramenta ſemper & omnibus ſuſcipientibus dare aliquam gratiam, ſi non ponant obicem; conſtat autem eum, qui accedit in gratia ad ſuſcipiendum quodlibet ſacramentum, ex eo capite nõ ponere obicem, ſed potiùs accedere optimè diſpoſitum; ergo ſemper poteſt recipere gratiam ſanctificantem: ergo augmentum gratiæ, nam ille, qui iam eſt in gratia conſtitutus, non eſt capax nouę gratiæ primæ, ſed ſolius augmenti. Quinimo hac ratione probatur, ſemper conſequi gratiam augmentum gratiæ eum, qui in gratia conſtitutus ſacramentum ſuſcipit: quia ille non poteſt obicem ponere ſuppoſito eo ſtatu & perſeuerantia in illo: vt ex his, quę ſtatim dicem⁹ de diſpoſitione, apertiùs cõſtabit.

Trid. ſeſſ. 7. canon. 7.

C

3. *Suppoſitio.*

Tertiò eſt certum, non omnia ſacramenta nouæ legis eſſe per ſe, & ex propria ac ſpecifica ratione inſtituta ad dandam gratiam primam; neque omnia ad dandum augmentum gratiæ: ſed quædam per ſe eſſe inſtituta ad dandam primam gratiam, alia verò minimè; ſed tantùm ad augmentum. Probatur & explicatur, quia Baptiſmus & Pœnitentia ſecundùm fidem inſtituta ſunt ad remittendum originale, vel mortale peccatum, quod non tollitur, niſi per primam gratiam: ergo neceſſe eſt, vt hæc ſacramenta per ſe ſint inſtituta ad primam gratiam conferendam. E contrario verò, Confirmatio inſtituta eſt ad dandum Spiritus ſancti robur & augmentum, & D ideo per ſe non eſt inſtituta ad primam gratiam, ſed ad eius augmentum conferendum. Et eadem ratio eſt de Euchariſtia, quę per ſe inſtituta eſt ad nutriendam charitatem ſecundùm propriam & ſpecialem rationem, an verò ſecũdùm aliquem alium modum hoc ſacramentum ſit inſtitutum ad dãdam primam gratiam, vt aliqui opinati ſunt, dicemus poſtea de illo diſſerentes. De aliis verò tribus ſacramentis, cùm certum ſit non fuiſſe per ſe inſtituta ad tollendum peccatum originale, vel mortale, ex conſequenti etiam eſt certum per ſe & ex vi propriæ ac ſpecialis inſtitutionis, non habere, quòd gratiam primam conferant: ſed tantùm augmentum eius. Ex qua inductione ſumi facilè poteſt ratio à priori huius veritatis, E quia non omnia ſacramenta ſunt inſtituta ad eundem finem, ſed vnumquodque habet ſuum proprium munus diſtinctum ab alio. Quædam autem ſunt propria quorumdam ſacramentorum munera, quæ per ſe requirunt primæ gratiæ infuſionem: alia verò illam potiùs ſupponunt, & ſanctiùs ac digniùs fiunt per augmentum eius: ergo meritò ſunt inſtituta quędam ſacramenta ad dandam primam gratiam per ſe, quædam ad augmentum.

Baptiſmus & Pœnitentia ad primã gratiam, reliqua verò ad augmẽtum gratiæ inſtituta ſunt.

His ergo tribus exiſtentibus certis, tria alia in dubium poſſunt reuocari. Primum eſt: An in re ipſa detur aliquando prima gratia per aliquod ſacramentum per propriam efficientiam ſacramẽtalem & ex opere operato; quidam enim Theologi negant, ſacramen

Vtrum per aliquod ſacramentũ detur prima gratia.

cramen

cramentum poſſe vmquam habere hunc effectum, ſaltem in adultis:nam de paruulis certa fides eſt, Baptiſmum poſſe habere in eis hunc effectum; & ſolùm illum. Primum conſtat ex traditione Eccleſiæ, de qua dicemus latiùs in materia de Baptiſmo. Secundum verò conſtat, quia ante baptiſmalem characterem nullus eſt capax gratiæ ſacramentalis:paruuli ergo, niſi priùs Baptiſmum recipiant, non poſſunt recipere aliud ſacramentum,nec effectum eius; ſi autem recipiunt priùs Baptiſmum, neceſſe eſt, vt primam gratiam per illum ſuſcipiant. De adultis ergo fundamentum eſſe poteſt,quia non ſunt capaces primæ gratiæ, niſi ſint contriti, Deúmque ſuper omnia diligant: ſi autem huiuſmodi diſpoſitionẽ habeant,per illam iuſtificantur & gratiam primam recipiunt; ergo nunquã illam recipiunt per ſacramentum,quia vel accedunt ad illud contriti, vel non: ſi non, nullam gratiam recipiunt; ſi verò priùs fuere contriti, iam priùs fuere iuſtificati, quàm ad ſacramentum accederent: ergo non recipiunt per illud gratiam primam, ſed ſolùm gratiæ augmentum. Solùm fingi poſſet euentus quidam medius, ſcil. quòd in eodem inſtanti incipiat homo contritionem habere,in quo conſummatur ſacramentum. Sed quia hic caſus eſt accidentarius & regulariter ac humano modo ferè non poteſt accidere, ideo morali modo loquendo,negatur,ſacramenta habere hunc effectũ. Vel dici poteſt iuxta hanc ſententiam, in eo etiam caſu contritionem antecedere ordine naturæ,vt diſpoſitionem ad ſacramentum, & illi reſpondere gratiam primam: quæ daretur ex diſpoſitione operãtis, etiam ſi ſacramentum non adeſſet:ſtatim verò in ſecundo ſigno naturæ dari aliquos gradus gratiæ ratione ſacramenti per modum augmenti. Quòd ſi obiicias, hoc videri contrarium inſtitutioni ſaltem eorum ſacramentorum, quæ diximus, per ſe primò eſſe ordinata ad dandam primam gratiam; Reſponderi poteſt,non eſſe contrarium; quia vt ſacramenta ſint inſtituta per ſe ad hunc effectum primæ gratiæ,ſatis eſt, vt non detur, niſi in ordine ad aliquod ſacramentum, ſeu per votum eius, quod in contritione includitur, quandocumque per illam datur prima gratia & remiſſio peccati. Et hæc opinio ſic explicata eſt Gabr. Maior. Petri Soti & aliorum, qui negant Baptiſmum, aut Pœnitentiam habere virtutem ad faciendum hominem ex attrito contritum ex opere operato, quos infrà ſuis locis in particulari referemus.

Ratio dub. in adultis.

Obiectio.

Reſponſio.

Gabr. Maior. Petr. Soto.

Nihilominus dicendum eſt, habere ſacramenta virtutem conferendi aliquando primam gratiam: quæ eſt communior ſententia Doctorum diſputantium de Baptiſmo & Confeſſione,vt ſuis locis videbimus. Ratio verò eſt illa ſuprà adducta:quòd ſacramenta aliqua ſunt per ſe inſtituta ad tollẽdum peccatum, quod ex natura rei habet formalem oppoſitionem cum gratia,& non niſi per illam expellitur: ergo neceſſe eſt, quòd ſaltem hæc ſacramenta aliquando expellant peccatum, & conferant primam gratiam ex opere operato, aliàs nunquam efficerent propria virtute illum effectum, propter quem ſunt inſtituta. Nec ſatis eſt dicere,quòd datur hæc prima gratia per contritionem, vt continet ſacramentum in voto: quia, licèt hic modus conferendi gratiam verus ſit, quando contingit haberi contritionem ante ſacramentum, tamen ſi hoc ſemper eſt neceſſarium, numquam ſacramentum habebit ſuum effectum ex opere operato;nec ex propria efficacia ſacramentorum: quia contritio, quæ antecedit ſuſceptionem realem ſacramenti, etiam ſi dicatur ſacramentum in voto includere, tamen non confert gra-

Sacramenta vim habent conferendi aliquando primam gratiã.

A tiam ex opere operato, vt infrà dicã, ſed ſolùm iuxta menſuram diſpoſitionis operantis: ergo, ſi ſemper neceſſe eſt,quòd præcedat prima gratia data per cõtritionem, numquam ſacramentum habebit vi ſua proprium ſuum effectum: vnde reſpectu illius quodammodo fruſtrà eſſet talis inſtitutio:nũquam enim aſſequeretur ſuum primarium finem, ſed aſſecutum ſemper ſupponeret. Ex quo etiam fieret, vt ſacramentorum inſtitutio non contuliſſet hominibus faciliorem aliquam viam obtinendi primam gratiam, quàm ſine ſacramentis haberent; quod etiam eſt contra finem horum ſacramentorum. Quocirca negandum eſt,neceſſariam ſemper eſſe contritionem ad conſequendum per ſacramenta huiuſmodi effe-B ctum,ſed ſufficere interdum attritionem, vt in materia de Baptiſmo & latiùs de Pœnitentia dicturi ſumus.

Secundum dubium eſt,an omnia ſacramenta ſub aliqua ratione habeant per ſe & ex vi inſtitutionis ſuæ, primam gratiam conferre. Quibuſdam enim neceſſarium hoc videtur propter definitionem Concil. Flor. & Triden docentium ſacramenta nouæ legis conferre gratiam & continere illam;quod neceſſe eſt intelligi de prima gratia:nam ſi aliqua tantùm haberent vim ad augendam, vel intendendam gratiam,de illis non poſſet ſimpliciter verum eſſe,quòd gratiam contineant & illam conferre poſſint: tum quia gratia ſimpliciter dicta non ſignificat ſolùm in-C tentionem gratiæ,ſed abſolutè gratiam quoad totã ſubſtantiam eius:tum etiam,quia conferre gratiam, non ſignificat augere, ſed dare illam ſimpliciter & abſolutè. Confirmatur, quia homo non dicitur mereri gratiam, ſed tantùm augmentum gratiæ: quia non poteſt mereri gratiam primam: ergo ſi aliqua ſacramenta poſſent tantùm augere gratiam & non conferre primam gratiam, illa non dicerentur ſimpliciter continere gratiam,vel augere illam;ſed tantùm ſecundùm quid:vel poſſe gratiam augere: ergo neceſſe eſt, vt fateamur omnia ſacramenta habere virtutem ad conferendam primam gratiam. Vnde, cùm illam non habeant, nec habere poſſint niſi ab inſtitutione,conſequenter dicendum eſt,aliquomo-D do ſeu ſub aliqua ratione habere hanc virtutem ex vi ſuæ inſtitutionis. Quòd ſi inquiras, quomodo hoc non pugnet cum tertia aſſertione ſuprà poſita, quam certam & ab omnibus receptam eſſe diximus: Reſponderi poteſt, in ſacramentis poſſe conſiderari, aut genericam rationem ſacramenti nouæ legis, ac ſpecificam; in tertia ergo aſſertione ſolùm dictum eſt, non omnia ſacramenta ſecundùm proprias & ſpecificas rationes eſſe inſtituta ad conferendam primam gratiam: huic autem veritati non repugnat, quòd ſecundùm genericam rationem ſacramenti nouæ legis omnia ſint inſtituta ad hunc effectum; atque ita ſub hac ratione generica dicuntur habere vim per ſe, & ex inſtitutione ſua ad primam gratiam conferendam.

An omnia ſacramenta habeant ex vi inſtitutionis ſuæ dare primam gratiã.

Obiectio.

Reſponſio.

E Sed hæc ſententia nobis non probatur, propter ſequentes cauſas. Prima, quia nullo vel debiliſſimo vtitur fundamento. Nam, cùm Concilia dicunt, ſacramenta nouæ legis continere gratiam, aut dare illam,non loquuntur de prima gratia, ſed abſolutè, præciſè & abſtractè de gratia,ſiue prima ſit,ſiue ſecunda. Quod patet, tum ex Concilio Florent. nam, poſtquam dixit, noſtra ſacramenta continere gratiam, & illam dignè ſuſcipientibus conferre, ſubdit, *Per Baptiſmũ enim ſpiritualiter renaſcimur:per Cõfirmationẽ augemur in gratia & roboramur in fide, renati autẽ & roborati,nutrimur diuina Euchariſtiæ alimonia.* Cùm ergo Concilium hæc verba proferat,vt continentia ſuffici

Flor. Conc.

ſufficientem explicationem & probationem generalis cõcluſionis priùs poſitæ, neceſſe eſt, vt per gratiam intellexerit, vel, primam vel ſecundam: tum etiam quia Concil. Triden. ſeſſio. 7. canon. 6. cùm dicit, *Sacramẽta nouæ legis continere gratiam*, addit illam particulam, *Quam ſignificant*: non omnia autem ſacramenta ſignificant gratiam primam, ſed vel hanc, vel augmentum eius: tum deniq; quia ſecunda gratia, ſeu quilibet gradus gratiæ, eſt vera gratia, ſicut quilibet gradus caloris eſt calor, vnde in Scriptura, qui in gratia creſcit iuſtificari dicitur, iuxta illud Apocal. vlt. *Qui iuſtus eſt iuſtificetur adhuc*. Eccl. 18. *Ne verearis vſque ad mortem iuſtificari*. Et Iacob. 2. *Ex operibus iuſtificatur homo*; quæ teſtimonia de augmẽto gratiæ expoſuit Cõc. Trid. ſeſſ. 6. c. 10. ergo ex eo dogmate Conciliorum, quòd ſacramẽta habent virtutem ad conferendam gratiam, non poteſt colligi, omnia habere vim ad dandam gratiam primam, ſed abſolutè, vel primam, vel ſecundam.

Trid. Conc.

Apocal. vlt.
Eccleſ. 18.
Iacob. 2.
Trident.

Secunda cauſa eſt, quia illa metaphyſica diſtinctio, de ſacramento ſecundùm genericam, vel ſpecificam rationem, etiam eſt ſine fundamento conficta; quia ſacramenta ſub nulla ratione habent vim ad conferendam gratiam, niſi ex inſtitutione: Chriſtus autem nullam inſtitutionem ſacramentorum fecit ſecundùm genericam rationem, ſeu generalem omnibus. Vbi enim talis inſtitutio tradita eſt? vel quo fundamento affirmari poteſt? Solùm ergo inſtituit ſingula ſacramenta ad ſuos ſpeciales fines & effectus: ex inſtitutione ſingulorum ortum eſt, vt omnia & effectus eorum inter ſe conueniãt in aliquibus cõmunibus rationibus, quas intellectus abſtrahere poteſt ac præciſè conſiderare quod ad noſtram ſpeculationem pertinet, non ad practicã & moralem inſtitutionem, quæ per ſe reſpicit particularia & proprios ac determinatos fines; non verò generales rationes, niſi quatenus in ſpecificis continẽtur: ergo ex inſtitutione ſacramentorum non poteſt colligi, quòd ſecundùm communem rationem ſacramenti habeant aliquam propriam virtutem, præter illam, in qua conueniunt, ratione propriarum & ſpecialiũ inſtitutionum ſingulorum ſacramentorum. Ex quibus ſolùm poteſt colligi conuenientia in cauſalitate gratiæ, abſtrahendo à prima, vel ſecunda. Confirmatur, quia alias omnia ſacramenta nouæ legis, ſaltem ſecundùm rationem genericam, eſſent per ſe inſtituta ad delendum peccatum mortale: quod eſt alienum à communi doctrina & ab omni antiqua traditione. Item, aliàs quodlibet eorum poſſet per ſe & ex intentione aſſumi ad hunc effectum, ſaltẽ quando non poſſet applicari ſacramentum Pœnitentiæ. Vnde probabile fieret, tunc poſſe ſacramentũ ſumi cum ſola attritione cognita: quia per ſe, ac præcipuè ſumitur, vt primam gratiam cõferat. Denique ſequitur, ſingula ſacramenta habere per ſe duos effectus gratiæ; vnum ex ratione generica, ſcilicet primam gratiam; alterum ex ratione ſpecifica, ſcilicet intenſionem: vnde fieret, ſacramentum ſemper dare diuerſos gradus gratiæ, ratione generis & ſpeciei: quia ſi homo accedit ad ſacramentum iam iuſtificatus, recipit augmentum gratiæ, ratione ſacramenti talis ſpeciei, non priuabitur autem alio fructu, vt reſpondet rationi genericæ: quia ſacramentum per ſe inſtitutum ad dandam primam gratiam, ſi inueniat ſubiectum gratum, nõ priuatur effectu, ſed dat aliquod augmentum loco primæ gratiæ: ergo idem erit de ſacramento quolibet ſecundùm genericam rationẽ ſi ſecundùm illam inſtitutum eſt ad primam gratiã conferendam. E contrario verò, ſi accedens ad ſacramentum eſt in peccato, recipiet primam gratiam

Sacramenta ſingulatim nõ generatim à Chriſto inſtituta ſunt.

A per ſacramentum, ſecundùm genericam rationem eius, & tunc iam erit ſubiectum diſpoſitum; vt idem ſacramentum ſecundùm rationem ſpecificam aliquod augmentum gratiæ illi tribuat. Hæc autem omnia abſurda ſunt, & ſine fundamento.

Tertia cauſa, propter quam poteſt hæc ſententia improbari, eſt; quia ex nullo effectu ſacramentorum colligi poteſt hic modus inſtitutionis, ſeu cauſalitatis per ſe primæ gratiæ, vt ex dicendis dubitatione ſequenti magis conſtabit. Dicendum ergo eſt, non omnia ſacramenta per ſe eſſe inſtituta, neque ſub ratione ſpecifica, neque ſub ratione generica ad primam gratiam conferendam. Quod ſatis probatum eſt ex dictis contra præcedentem ſententiam.

Sed nunc inſurgit dubitatio tertia, an de facto
B omnia ſacramenta poſſint aliquando conferre primam gratiam. Et ratio dubitandi oritur ex præcedenti dubio Nam aliqua ſunt ſacramenta, quæ non ſunt inſtituta ad dandam primam gratiam, vt dictum eſt: ergo illa nunquam poterunt conferre huiuſmodi gratiã. Patet conſequentia, quia ſacramenta ſolùm ab inſtitutione habent, quòd gratiam conferre poſſint: ergo ſecluſa inſtitutione non poſſunt illam conferre. Atque ita ſentiunt omnes, qui negant, Confirmationem, Extremam vnctionem, aut Euchariſtiam, facere hominem ex attrito cõtritum, quos commemorabimus tractando de ſingulis ſacramentis.

An omnia ſacramenta poſſint aliquando cõferre primã gratiam.

Nihilominus contraria ſententia, & magis pia eſt & probabilior, quam D. Thom. vbique docet
C tractando de ſingulis ſacramentis, vt ſuis locis videbimus; quem & diſcipuli eius, & multi alij ſequuntur, quos ibidem referemus, ne cogamur in multiplicandis, & repetendis allegationibus prolixiores eſſe. Ratio autem generalis ſolùm eſt; quia omnia hæc ſacramenta ſunt per ſe inſtituta ad dandum aliquem gradum gratiæ: ergo, ſi ſubiectum non habet diſpoſitionem repugnantem actualiter gratiæ ſemper illum conferrent vel per modum augmenti; ſi ſubiectum ſit iam gratum, vel per modum primæ gratiæ, ſi ſubiectum nondum erat iuſtificatum. Probatur conſequentia; quia ſi homo bona fide accedat ad ſacramentum putans ſe eſſe iuſtificatum, non peccat, & conſequenter non ponit actualem obicem gratię. Rurſus ſi cum tali bona fide habet attritionem pec-
D cati, eſt ita diſpoſitus, vt ex parte ſubiecti non repugnet peccatum expelli, & gratiam infundi: ergo ex parte etiam ſacramenti non repugnabit ex defectu virtutis & inſtitutionis dare gratiam primam. Probatur hæc vltima conſequentia, quia non eſt minoris virtutis, augere gratiam, quàm illam infundere: neque primus gradus gratiæ eſt excellentior, quàm ſecundus: neque actiuitas ſacramenti per ſe requirit ex parte ſubiecti, niſi ſolam non repugnantiam cum capacitate obedientali. Et explicatur à ſimili. Nam ſacramenta per ſe inſtituta ad dãdam primam gratiam, quando eam iam infuſam inueniunt, augent illam, quamuis non ſint per ſe inſtituta ad
E augendũ: ergo è cõtrario ſacramenta per ſe inſtituta ad augendã gratiam, quando illa non inueniũt infuſam, infundent illam, ſi aliunde obicem non inuenerint: eſt enim eadem ratio ex qua facile eſt reſpondere ad rationem dubitandi in principio poſitã, neceſſe eſt enim, vt totus hic effectus maneat ex Chriſti inſtitutione, vt argumentum concludit: tamen non eſt neceſſe, vt ex tali inſtitutione ſit ſacramentum per ſe ordinatum ad hunc effectum, ſed ſolùm ex accidenti, ſicut enim Baptiſmus non fuit ordinatus ex ſua inſtitutione ad dandum gratiæ augmentum, ſed tantùm ex accidenti. Itaque voluit

Chriſtus, vbi hęc ſacramenta per ſe & ex intentione non ſumantur ad hunc effectum: ſi tamen contingat ſumi ad proprium effectum, non tamen in gratia, ſed cum diſpoſitione non repugnante, ſed ſufficiente ad gratiam, tunc illam conferent loco illius gradus gratiæ, quem per modum augmenti datura eſſent, ſi ſubiectum eſſet antea iuſtificatum.

Virtutes & dona Spiritus ſancti infunduntur, vel augentur per ſacramentum modo per ſe modo ex accidenti. Trid. ſeſ. 6. & 7.

Ex dictis hactenus conſtat, quid dicendum ſit de virtutibus infuſis & donis Spiritus ſancti, quæ habitualem gratiam comitari ſolent, an ſcilicet hæc per ſacramenta intendantur, vt augeantur. Dicendum eſt enim ex communi omniū ſententia, hæc omnia infundi, vel augeri cum gratia ipſa, ſeruata proportione. Itaque ſi per ſacramentum infunditur prima gratia per ſe, vel ex accidenti, eiſdem modis infunduntur virtutes, & dona, & in eodem gradu, in quo infunditur gratia: atque idem eſt proportionaliter de augmento. Ita ſentiunt omnes Theologi, & colligi poteſt ex diſcurſu Concilij Tridentini ſeſſio. 6. & 7. definit homines iuſtificari per ſuſceptionem gratiæ & donorum, quam inferius vocat iuſtitiam, quæ eſt vnica cauſa formalis noſtræ iuſtificationis; & huius inſtrumentalem cauſam dicit eſſe Baptiſmum, in ſeſſione verò ſeptima definit, omnia ſacramenta conferre gratiam, intelligit ergo de gratia iuſtificationis, vt ibidem loquitur canon. 4. eamque gratiam & iuſtitiam appellat cano. 6. ergo ſub gratia, quæ eſt effectus ſacramentorum, includuntur virtutes, & dona. Ratio etiam hoc conuincit, quia virtutes & dona ſunt veluti paſſiones, ſeu proprietates conſequentes gratiam, ſed qui dat formam, dat conſequentia ad formam, pręcipuè ſi ſit agens perfectum. Et hæc ratio etiam probat infundi hæc dona per ſacramenta cum proportione debita; quia proprietas, quæ comitatur formam, ſi debito modo fiat, infundi debet cum perfectione, intentione vel remiſſione proportionata formæ, & hoc pertinet ad perfectum ſtatum ipſius gratiæ, & totius ſupernaturalis iuſtitiæ.

Canon. 4.

Obiectio.

Dices, aliquando poteſt homo accedere ad ſacramentum magis diſpoſitus ad augmētum fidei, quàm charitatis; vel temperantiæ, quàm iuſtitiæ, & ſic de cæteris. Item quædam ſacramenta videntur principaliùs inſtituta ad perfectionem vnius virtutis, quàm alterius, vt Confirmatio ad robur fidei; Euchariſtia ad nutritionem charitatis: extrema vnctio ad firmitatem ſpei. Reſpondetur, diſpoſitionem ſuſcipiētis, penſatis omnibus, conſiderandam eſſe in ordine ad infuſionem, vel augmentum gratiæ habitualis: nam, licèt hæc diſpoſitio ſit actus alicuius virtutis, & interdum ex multis, & variis actionibus coaleſcat, tamen moraliter conſiderata, ſufficiens eſt ad conſequendos tot gradus gratiæ per ſacramenta, & conſequenter ſufficit ad eoſdem gradus in cæteris virtutibus & donis: quia hæc dantur concomitanter cum ipſa gratia. Et in hoc eadem eſt ratio & proportio ſacramētorum omnium; nam licet per auxilia actualia quædam ſacramenta magis iuuent ad actus quarundam virtutum, quàm aliarum, tamen in infuſione gratiæ habitualis omnia primariò reſpiciunt gratiam ſanctificantem, & conſequenter virtutes & dona quæ illam comitantur. Vnde licet fortaſſe gratiā habitualem conferant aliqua ſacramenta principaliter propter aliquos ſpeciales actus virtutum, tamen hoc ipſo quod gratiam conferant, dat etiam conſequenter virtutes ac dona cum debita proportione. Quod etiam iuuare poteſt ad perfectum vſum cuiuſlibet virtutis, quia virtutes omnes connexæ ſunt, & ſe mutuò iuuare poſſunt.

Solutio.

Omnia ſacramenta primario reſpiciunt gratiam ſanctificantem.

SECTIO III.

Vtrùm ſacramenta conferant aliquam ſpecialem gratiam præter gratiam virtutum & donorum, & quid illa ſit.

Sacramētum ſuam quoque gratiam ſacramentalem efficit.

Qvæ hactenus diximus communia ſunt omnibus ſacramentis. Sequitur, vt explicemus, quomodo in hoc effectu differant. In qua re Theologi omnes conueniunt: habere ſingula ſacramenta proprias ſacramentales gratias, quas efficiunt. Ita docēt D. Thom. hîc & in 4. d. 1. quæſt. 1. art. 5. quæſtiuncula 5. & D. Bonau. art. 1. quæſt. 6 Ric. art. 4. q. 4. & reliqui Theologi, & Alenſ. 4. p. q. 8. mem. 4. art. 2. §. 1. Et ratio eſt, quia ſacramenta ad diſtinctos fines ordinantur. Vnde neceſſe eſt, vt diſtinctos habeant effectus. Deinde quia ſi omnia eundem omnino haberent effectum, non differrent formaliter in ratione ſacramenti, id eſt, in ſignificatione & cauſalitate gratiæ, ſed tantum materialiter in ritu, ſeu cæremonia ad ſignificandum & efficiendum impoſita. Item hinc fieret, non eſſe quædam ſacramenta magis neceſſaria ad ſalutē, quàm alia; nec poſſet reddi ratio cur quædam poſſint iterari, & non alia. Nec denique, cur ſint tot ſacramenta multiplicata, ſi omnia ad eundem gratiæ effectum eſſent ordinata. Neceſſe eſt igitur, effectus gratiæ, qui per diuerſa ſacramenta conferuntur aliquo modo inter ſe differre.

D. Thom. Bonauen. Richar. Alenſ.

Sacramentales gratiæ differunt à communi gratia virtutum.

Ex quo fit primò, ſacramentales gratias diuerſorum ſacramentorum differre aliquo modo à communi gratia virtutum & donorum; quia non poſſent gratiæ ſacramentales inter ſe differre, niſi etiam aliquo modo diſtinguerentur ab effectu gratiæ, vel aliquid proprium, & ſpeciale adderent. Dicetur fortaſſe, ſolùm in hoc differre, quod gratia in cōmuni abſtrahit à prima vel ſecunda, & à gratia intenſa vel remiſſa, ſeu à tali, vel tali gradu gratię: ſacramentales verò gratiæ includunt determinationē, ſcilicet quòd ſit prima, vel ſecunda, quòd detur in tanto, vel tali gradu. Sed licèt hæc differentia ex parte vera ſit, tamen non eſt ſufficiens, quia ad varios fines & effectus ſacramentorum, non ſatis eſt illa diuerſitas in gradibus gratiæ, quia hæc tantum eſt ſecūdum magis & minus intra eandem rationem gratiæ. Vnde propter hanc ſolam cauſam non eſſent multiplicata ſacramenta, nam idem ſæpius repetitum poſſet omnes hos gradus conferre. Oportet ergo, vt ſit aliqua formalis diuerſitas in ipſis donis gratię, quę per ſacramenta conferūtur. Et de hac diuerſitate inquirimus, quid ſit, & in quo conſiſtat.

Obiectio.

Refutatio.

In qua re quidam dixerunt gratiam ſacramentalem vniuſcuiuſque ſacramenti addere ſpecialem quendam habitum diſtinctum a gratia ſanctificante, quæ eſt in eſſentia animæ; & ab omnibus virtutibus infuſis, & donis Spiritus ſancti, quæ ex natura rei illam comitantur. Ita ſentit Palud. in 4 d. 2. q. 3 Et exiſtimat eſſe opinionem D. Thom. quam dicit eſſe ſingularem, & contrariam communi opinioni aliorum Doctorum Verum tamen eſt, Palud. nunquam expreſsè dicere hanc gratiam ſacramentalem eſſe habitum ſpecialem; multum tamen indicat, quia ſi de auxilio tantùm loqueretur, non eſſet cur exiſtimaret, opinionem ſuam eſſe ſingularem, & communi doctrinæ contrariam: ipſe tamē nullam rationem adducit, quæ doceat hanc gratiam debere eſſe habitum, ſed ſolùm eſſe aliquid proprium, & ſpecialem ſingulis ſacramentis. Hinc verò poteſt cōcludi, quòd ſit habitus. Tum, quia ita datur per ſacramenta vt permaneat & duret, quandiu homo non poſuerit obicem tum etiam, quia aliàs non poſſet fieri per ſacramenta.

Sacramentalis gratia non

Dicendum verò eſt primò, per nullum ſacramentum infundi, vel augeri aliquem habitum qui non infun

addit aliquem habitum vltra gratiam virtutum & donorum.
D.Thom. Alenſ. Bonauen. Richar. Caieta. Soto.

infundatur, vel augeatur per alia. Quo fit, vt ſacramentalis gratia non addat aliquem habitum vltra gratiam virtutum & donorum Non agimus de charactere, quia de illo eſt ſpecialis ſermo q. ſequenti, & magis annumeratur inter gratias gratis datas, quàm inter dona gratiæ gratum faciẽtis. Et ita aſſertio poſita eſt, D.Th. hîc art. 2. & Alex. Alenſ. Bonau. Rich. locis ſuprà citatis, quam bene expoſuit Caiet. hîc, & Soto d. 1. quæſt. 3 art. 2. Et ratione declaratur: quia, vel talis habitus eſſet in eſſentia animæ vel in potẽtiis. Non primum, quia ad ſanctificandam animam ſufficit gratia, & non poteſt fingi alius finis, vel effectus, qui in eſſentia animæ fiat, propter quem huiuſmodi habitus ſuperaddatur. Neque etiam ſecũdum, quia in potentiis ſolùm infunduntur habitus, qui ſunt principia ſupernaturalium, & honeſtorum actuũ, ſed per virtutes infuſas Theologales & morales, & Spiritus ſancti dona ſufficientiſſimè perficiuntur noſtræ potentiæ in huiuſmodi actibus, nec excogitari poteſt aliquis actus huiuſmodi, qui ad aliquam virtutem infuſam, vel donum Spiritus ſancti non pertineat: nec ſacramenta ordinãtur, vel requirunt alia genera ſupernaturalium actuum, vt facilè patebit, per ſingula breuiter diſcurrendo. Nam Baptiſmus & pœnitentia ſolùm ordinantur ad infuſionem primæ gratiæ, & remiſſionem peccati, requirunt autem fidem & pœnitentiam. Confirmatio inſtituta eſt, vt det animæ robur ad confitendam fidẽ: qui actus ſolùm poteſt, vel ab ipſa fide, vel à religione, vel à fortitudine, vel à charitate, vel ab omnibus his virtutibus ſimul proficiſci, neque ad hũc finem poteſt ſacramentum dare aliquem habitum ab his virtutibus diſtinctum. Similiter Euchariſtia ordinatur ad nutriendam charitatem: vnde per ſe iuuat ad actus deuotionis charitatis, vel ſimiles. Item Extrema vnctio, præter reliquias peccatorum, quas tollit, confortat hominem ad vincendas tentationes, quæ in articulo mortis occurrunt: quod non fit niſi per actus fidei, ſpei, pœnitentiæ & aliarum virtutum. Similiter ſacramentum Ordinis dat ſpecialem gratiã ad ſanctè & religioſè exercendas ſacras actiones ad cultum Dei ſpectantes: vnde omnes actus, qui per hanc gratiam fiunt, pertinent ad charitatem vel religionem, aut alias virtutes. Denique idem videre licet in Matrimonio: actus enim ad quos tale ſacramẽtum ordinari poteſt, ſolùm ſunt, vel caſtitatis, vel fidelitatis, iuſtitiæ, aut charitatis, ſeu pietatis inter coniuges: ergo nullus fingi poteſt actus propter quẽ ſpecialis habitus infundatur per ſacramentum: ergo gratia ſacramentalis non addit aliquem habitum præter gratiam virtutum & donorum.

Gratia ſacramentalis aliquod ſpeciale auxilium addit ſupra gratiam virtutũ.

Dico ſecundò, gratia ſacramentalis addit ſupra gratiam virtutum & donorum aliquod ſpeciale auxilium gratiæ ordinatum ad proprium finem ſacramenti. Quocirca ipſamet gratia communis quatenus per tale ſacramentum datur & ordinatur ad talem finem, & quatenus ſub ea ratione ibi reſpõdet, ac debetur ex diuina inſtitutione tale auxilium, poteſt dici gratia ſacramentalis. Hæc eſt mens D. Th. hîc & facilè probatur. Primò ex dictis: quia nihil aliud relinquitur, quod gratia ſacramẽtalis eſſe poſſit nec poteſt intelligi, quid aliud addat, ſi non addit habitum. Secundò declaratur in ſingulis ſacramentis: nam Baptiſmus differt à reliquis ſacramentis, quia per ſe ordinatur ad delendum originale peccatum, & reliqua, quæ cum illo coniuncta erãt, atq; adeò ad dandam primam gratiam, ſimpliciter primam, id eſt, quæ primò homini infunditur in toto vitæ tempore, & per quam primò ſanctificatur: & ideo datur per modum ſpiritualis regenerationis.

A Quia ſicut per generationem datur primum eſſe rei genitæ, ita per Baptiſmum datur primum eſſe diuinum, & quia hoc perfectè fit in lege gratiæ, ideo datum etiam eſt Baptiſmo, vt ſimul auferat, non ſolùm culpas mortales & veniales, ſed etiã omnem pœnæ reatum. Atque ipſa gratia prima, vt regeneratiua, eſt gratia ſacramentalis huius ſacramenti, & hoc eſſet ſufficiens, vt diſtingueretur à reliquis: veriſimile autem eſt, ac piè credi poteſt, per hoc ſacramentum conferri aliqua ſpecialia auxilia, vel ad ſe conformandum cum Chriſto, cui in Baptiſmo homo conſepelitur, vel ad ſeruanda diuina mandata; quia Baptiſmus eſt profeſſio diuinę legis, vel ad digne ſuſcipienda alia ſacramenta, quia eſt ianua ſacramentorum. Idem ſuo modo videre eſt in Pœnitentia: nam
B hoc ſacramentum per ſe eſt inſtitutum ad remittenda peccata mortalia poſt Baptiſmum commiſſa; & ad dandam primam gratiam; non primam ſimpliciter in toto tempore vitæ, ſed primam poſt lapſum & ſpiritualem mortem, vnde non confertur per modum regenerationis, ſed quaſi ſpiritualis reſurrectionis, ſeu curationis, & ſanitatis animæ; & prima gratia ſub hac ratione eſt ſacramentalis reſpectu huius ſacramenti, & cum ea coniuncta eſt remiſſio æternæ pœnæ, non tamen plena remiſſio temporalis pœnæ, ſed ea eſt maior, vel minor iuxta diſpoſitionem pœnitentis: præter hæc verò credibile eſt dari aliquod ſpeciale auxilium ad efficaciùs deteſtandum peccata & ſatisfaciendum pro commiſſis. Similiter in cõfirmatione gratia ſacramẽtalis addit ſpeciale auxilium
C ad conſtanter, ac firmiter confitendam fidem: vnde ipſummet gratiæ augmentum, quod ad hunc finem per hoc ſacramentum datur ſub ea ratione, & quatenus habet annexum prædictum Dei auxilium, ſacramentalis gratia dicitur Et ad hunc modum facile erit in cæteris ſacramẽtis hoc declarare: neque contra hanc doctrinam D.Thom. ſic expoſitam aliquid difficultatis obiiciendum occurrit.

Solùm poteſt quis dubitare, an gratiæ ſacramentales, ſeu auxilia illa, quæ à nobis explicata ſunt, poſſint extra ſacramẽta conferri. Quibuſdam enim videtur nunquam aliter dari; quia aliàs ſacramentorum inſtitutio eſſet ſuperflua, ſi aliis modis poſſent effectus ſacramentorum obtineri, quàm per ipſa ſacramenta. Alij verò dicunt, non ſemper eſſe neceſ-
D ſaria ſacramenta re ipſa ſuſcepta ad obtinendos huiuſmodi effectus: ſemper tamen conferri in ordine ad illa, ſeu in voto illorum. Ego verò cẽſeo ex communi, ac præciſa ratione & inſtitutione ſacramenti neutrum horum ſequi: atque adeò fieri poſſe, vt aliquæ gratiæ eiuſdem rationis cum ſacramentalibus extra ſacramentum obtineantur, vel per orationem & impetrationem, vel per modum meriti. Ratio eſt, quia, licèt ſacramento detur virtus ad aliquem effectũ conferendum, non ſtatim conſtituitur, vt ſit medium neceſſarium ad talem effectum, ſeu gratiæ beneficium obtinendum: poteſt enim eſſe cauſa de ſe ſufficiens & efficax, non tamen neceſſaria, neq; pro-
E pterea ſacramenti inſtitutio eſt ſuperflua, ſed eſt vtiliſſima ad obtinendam huiuſmodi gratiam, etiã ſine ſpeciali impetratione & merito operantis. Exemplo declarari poteſt in effectu confirmationis: nã ſi quis non confirmatus, ſit in neceſſitate, vel periculo deſerẽdi fidem, poteſt, ſi faciat, quod in ſe eſt, obtinere à Deo omne auxilium neceſſarium ad confitendã fidem & tãta charitate, ac fiducia poteſt orare Deum, vt ab ipſo obtineat ſuperabũdãs auxilium ęquale & fortaſſe maius, quàm ſit illud, quod per cõfirmationem datur. Cur enim hoc negãdum eſt, cùm totum hoc cadere poſſit ſub gratiæ meritum & per iuſtam ac ho

ac honeſtam petitionem poſſit debito modo poſtulari? Neque oportet fingere, quòd hoc fiat cum ordine, vel ex voto confirmationis, quia nulla eſt neceſſitas huius voti, præſertim ſi verum eſt, hoc ſacramentum non eſſe ſub præcepto impoſitū. Quocirca in ſingulis ſacramentis conſiderandum eſt, an ſint media neceſſaria ad aliquos effectus, & quomodo: vt poſſit iudicium ferri, an illi effectus poſſint extra talia ſacramenta conferri: v. g. Baptiſmus eſt medium neceſſarium ad remiſſionē originalis peccati, & ad characterem baptiſmalem, tamen nō eodem modo: nam ad priorem effectum ſufficit, vt in re vel in voto ſuſcipiatur: tamen ad poſteriorem neceſſe eſt, vt re ipſa applicetur, ad alia verò auxilia obtinenda eſt medium vtile, non tamen neceſſariū. Et ad hunc modum de aliis cenſendum eſt, vt propriùs in ſingulis ſacramentis dicemus, & in ſequentibus ſectionibus aliqua attingemus.

SECTIO IV.

Vtrùm ſacramenta ſemper conferant ſuos effectus gratiæ, & quam diſpoſitionem ad hoc requirant.

IN hac quæſtione, ſicut in præcedentibus nō agimus de charactere, ſed ſolùm de gratia ſignificante, & præcipuè tractatur hæc quæſtio de gratia habituali virtutū & donorum, & de augmento eius: ſimul tamen aliquid dicemus de gratia ſacramentali, ſeu de auxiliis gratiæ, quæ per ſacramenta dantur.

Sacramenta non ponentib. obicem infallibiliter conferunt effectum gratiæ.

Primò igitur ſtatuēda eſt generalis regula in hac materia, Sacramenta ſemper atque infallibiliter cōferre gratiæ effectum non ponentibus obicem. Quā his verbis tradit Cyprianus ſermone de Cæna Domini: *Sacramenta quidem, quantum in ſe eſt, ſine propria virtute eſſe non poſſent.* Et expreſſiùs eam definit Conc. Trid. ſeſſione 7. canone 7. dicens: *Si quis dixerit, non dari gratiam per huiuſmodi ſacramenta ſemper & omnibus, quantum eſt ex parte Dei, etiam ſi ritè ea ſuſcipiant, ſed aliquando & aliquibus, anathema ſit.* Ratio eſt primò, quia ſacramenta nouæ legis ſunt ſigna gratiæ, non prognoſtica, ſed demonſtratiua: ſignificat error gratiam, quæ in eorum ſuſceptione confertur: ſunt autem ſacramenta ſigna vera, & infallibilia, cùm ſint ab ipſo Deo tradita & impoſita: ergo neceſſe eſt, vt, quantum eſt ex parte ipſorum, ſemper conferant gratiam, vt eorū ſignificatio ſemper vera ſit. Quod inductione manifeſtè declaratur: nam ſi hæc verba, *Hoc eſt corpus meum*, non ſemper habent ſacramentalem effectum, non poſſent ſemper eſſe vera: & ſimiliter, ſi ſacerdos non haberet virtutem de ſe certam, & efficacem ad remittenda peccata homini diſpoſito, non poſſet ſemper verè dicere, *Ego te abſoluo*, & ſic de cæteris. Secundò eſt ratio à priori: quia omnia ſacramenta habent coniunctam promiſſionem gratiæ à Chriſto datam, vt eſt illa: *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum*, & illa, *quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Promiſſio autem Chriſti eſt infallibilis, eo modo, quo fit; nam ſi eſt abſoluta, ſemper impletur, ſi autem eſt cōditionata, neceſſe eſt etiam impleri, ſaltem poſita cōditione: in præſenti autem non potuit eſſe omnino abſoluta: quia indiſpoſiti, atque indigni homines, non ſunt pro illo ſtatu capaces diuinæ gratiæ: ergo neceſſe eſt, vt ſaltem ſit conditionata, quia alioqui nulla eſſet promiſſio: non potuit autem conuenientior conditio poni, quàm ſi in ſuſcipiente non ſit obex, id eſt, aliquid diuinæ gratiæ repugnans. Tertiò colligi poteſt hæc veritas ex principio ſuprà poſito, quòd ſacramenta hæc ſunt cauſa gratiæ, quam habent ex ſua inſtitutione. Nam hæc inſtitutio eadem ſemper immutabilis perſeuerat: ergo ex vi illius ſemper ha-

A bent ſacramenta eandem vim ad gratiam conferendam: ergo poſita inſtitutione iam ſunt veluti cauſæ naturales, quæ ſemper operātur, ſi ex parte ſubiecti non ſit tanta repugnātia, vt ſit omnino indiſpoſitum ad effectum talis cauſa.

Infantes duorum ſunt capaces, eorum ſemper fructū percipiunt.

Ex quo principio ſequitur, primò quæſtionem hanc nihil difficultatis habere infantibus, reſpectu eorum ſacramentorum, quorum ſunt capaces, quia certum eſt ſemper & infallibiliter habere in eis effectum gratiæ, ſi ſacramenta ritè conficiantur, & applicentur. Vnde ſacramentum Baptiſmi ſemper & infallibiliter in his habet effectum tam characteris quàm gratiæ; quia huiuſmodi infantes non poſſint ponere obicē, cùm non ſint capaces actualis culpæ;
B & ad remiſſionem originalis nulla in eis requiratur diſpoſitio. Suppoſito autem Baptiſmo, ſi confirmatio, vel aliud ſimile ſacramentum illis tribuatur, etiā habet infallibiliter effectum propter eandem cauſam, neceſſe eſt autem ſupponi Baptiſmum, quia ſine charactere baptiſmali non ſint capaces aliorum ſacramentorum, vt poſtea dicemus.

Sine charactere baptiſmali non eſt capacitas ad reliqua ſacramēta.

Secundò ſequitur ex malitia vel indiſpoſitione ſuſcipientis fieri poſſe, vt ſacramentum ſuo effectu priuetur, vt clarè ſignificauit Conc. Trid. addens illā particulam, *quantum eſt ex parte Dei*, & in can. 6. cum definit ſacramenta conferre gratiam, non ponentibus obicem: quo modo etiam locutum fuerat Con. Flor cuius rei cauſā egregiè tradidit Cypr. ſuprà his
C verbis: *Non poſſunt tamen Spiritus eſſe participes, quorum infidelitas, vel indignitas tantæ ſanctitudini contradicit: ideòque aliis ſunt hæc munera odor vitæ in vitā aliis odor mortis in mortem, quia omnino iuſtum eſt, vt tanto priuentur beneficio gratiæ contemptores, nec indignis tātæ gratiæ puritas ſibi faciat manſionem.* Eandem ſententiam habet Aug. Pſ. 142. cir. fin. dicens, *Non eſt malū quod datur, ſed bonum malo in iudicium datur: bene enim eſſe non poteſt male accipienti, quod bonum eſt.* Quæ ſententia habetur in lib. ſen. Proſp. n. 69. & præterea dixit idem Aug. lib. de bap. c. 3. *Neminem debere eſſe ſecurū de effectu ſacramenti, licèt ſacramentum ſuſceperit, niſi ſit corde diſpoſitus*: quia, vt idem Aug. ait Pſalm. 77. *Licèt omnia communia ſint ſacramenta, non tamen omnibus communis eſt gratia.* Quod etiam repetit concio. 1. in
D Pſal 103. Supereſt verò explicandum, quæ ſit indignitas vel indiſpoſitio, quæ impedire poteſt effectū ſacramenti. Et quoniam priuatio per habitum cognoſcitur, ſimul explicandum erit, quæ diſpoſitio ſit neceſſaria in ſuſcipiente ad hunc effectum.

Peccatū mortale in ipſa ſacramenti ſuſceptione commiſſum effectū gratiæ tūc impedit.

Secundò igitur dicendum eſt, peccatum mortale actu commiſſum in ipſa ſuſceptione ſacramēti impedire omnem effectum gratiæ eius, ne ſcilicet, tunc conferatur. An verò poſſit poſtea reuiuiſcere & conferri, inferiùs diſputandum eſt ſect. 6. Et hoc ſenſu concluſio eſt communis Doctorum, & certa, quia peccatum mortale in actu repugnat diuinæ gratiæ & ideo quandiu illud durat, gratia infundi non poteſt: ergo, ſi durat tale peccatum, quamdiu ſacramē-
E tum ſuſcipitur non poterit tunc ſacramentum gratiam præſtare. Atque ita ſequitur hęc aſſertio ex illo principio, quòd ſacramenta conferunt gratiam non ponentibus obicem, cuius ſenſus non ſolùm eſt affirmatiuus, prout verba ſonant ac præſeferunt, ſed etiam negatiuus, qui virtute in illis verbis continetur, ſcilicet quòd ſacramenta gratiam non conferunt ponentibus obicem, nullus autem maior obex poni poteſt, quàm actuale peccatum mortale.

Ad primam gratiā ſacramenti ſemper eſt neceſſaria aliqua diſpoſi. actualis.

Tertiò dicendum eſt, vt ſacramentum conferat gratiam primam, neceſſariam ſemper eſſe ex parte ſuſcipiētis aliquam actualem diſpoſitionem, quia ſe ad gratiam ſuſcipiendam ita præparet, vt illi obicem

non

Gabr.
Petr. Soto.

non ponat. Hæc eſt certa ſententia, de qua videri poteſt Gab. in 4. d. 14. q. 1. art. 1. & Pet. Sot. lect. 9. de ſacram. in gen. & lect. 7. de confeſ. Et probatur: quia ſacramentum non dat primam gratiam, niſi homini ſuſcipiẽti illud in peccato originali, vel mortali: quia vt prima gratia dari poſſit, ſupponitur in ſubiecto priuatio eius; priuatio autem gratiæ non eſt, niſi per peccatum, & gratia immediate opponitur ſecundùm ordinariam potentiam, de qua loquimur. Vnde etiam fit, vt non poſſit ſacramentum primam gratiam conferre, niſi expellendo peccatum originale vel mortale habituale: quia nõ poſſunt ſimul eſſe gratia, & huiuſmodi peccatum; ergo vt ſacramentum poſſit gratiam primam infundere, neceſſaria eſt in ſubiecto aliqua diſpoſitio actualis ſufficiens ad expulſionem peccati. Nam ad hoc non ſufficit, vt homo ceſſet à peccato actuali: neque etiam ſatis eſt, vt voluntariè ſuſcipiatur ſacramentum; ſed præterea neceſſaria eſt bona aliqua diſpoſitio, tam in intellectu, quàm in voluntate: nam in illo requiritur fides, *Sine qua impoſſibile eſt placere Deo*, ad Hebr. 11. vnde etiam de Baptiſmo, qui minimam diſpoſitionem requirere videtur, dixit Chriſtus Matth. vlt. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit*. Et ideo dixit Philip. Eunucho Actor. 8. *Si credis ex toto corde, licet*. Deinde in voluntate requiritur aliqua deteſtatio peccati, vel bonus motus in Deum, vnde de Baptiſmo dixit Pet. Act. 2. *Pœnitentiã agite & baptizetur vnuſquiſque veſtrũm*, & de Euchariſtia ait Paul. 1. Cor. 11. *Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat*. Et eadem eſt ratio de reliquis. Vnde Concil. Trid. ſeſſ. 6. deſcribens iuſtificationẽ adultorum, quæ fit per Baptiſmum; & ſeſſ. 14. tractans de illa, quæ fit per ſacramentum Pœnitentiæ, ad vtramque requirit diſpoſitionem hominis per proprium aliquem actum voluntatis eius. Vnde euidenter concluditur, multo magis requiri in omnibus aliis ſacramentis, ſi fortaſſe per illa interdum datur prima gratia, tum quia, cùm hic effectus ſit proprius ac per ſe tantùm illorum duorum ſacramentorum, minorem diſpoſitionem reſpectu illorũ requirere debet, quam reſpectu aliorum: tum etiam, quia cætera ſacramenta nunquam poſſunt remittere peccatum mortale, niſi in voto ſacramenti Pœnitentię, quod votum non eſt ſine aliqua deteſtatione prioris peccati, & propoſito emendationis. Ratio denique à priori eſt, quia homo peccando, voluntariè auertitur à Deo, & ad creaturam conuertitur: & ideo quacumque via, aut ratione iuſtificandus ſit, ſiue extra ſacramentum, ſiue per illud, meritò ab illo exigitur, vt neceſſaria diſpoſitio, quod voluntariè peccatum deſerat, & ad Deum aliquo modo conuertatur; quod non fit, niſi per aliquem actum. Quæ ratio ſufficiens eſt reſpectu primæ gratiæ, quando infunditur ad delendum peccatum mortale: ſi verò cõtingeret infundi homini adulto ad delendum ſolum originale peccatum, prædicta ratio non procederet: quia originale peccatum non eſt propria voluntate commiſſum, tamen hic caſus moraliter nunquam accidit; quia non contingit hominem poſt vſum rationis multo tempore eſſe in peccato originali, quin aliquando in mortale peccatum labatur. Verumtamen in eo caſu dicendum eſt, quamuis in illo homine non requiratur diſpoſitio, qua formaliter deteſtetur peccatum, propter rationem factam, requiri tamen aliquam conuerſionem in Deum, qua voluntariè iuſtificationem & diuinam amicitiam amplectatur. In paruulis enim, qui propria voluntate vti non poſſunt, hæc diſpoſitio non requiritur, ſed ſicut aliena voluntate peccarunt, ita per Chriſti voluntatem in Baptiſmo applicatam, iuſtificantur: adulti verò, quia iam habent dominium pro-

Hebr. 11.
Matth. vlt.
Actor. 8.
Actor. 2.
1. Cor. 11.
Conc. Trid. ſeſſ. 6. ſeſſ. 14.

A priæ voluntatis, debent aliquo modo voluntariè concurrere, ſeu conſentire ſuæ iuſtificationi, vt latiùs infra dicemus agentes de Baptiſmo.

Quæ diſpoſitio requiratur ad effectum ſacramenti.

Occurrebat autem hoc loco diſputandum, quænam ſit hæc diſpoſitio, quam ſacramenta requirunt ad gratiam conferendam. Sed de hac re dicetur commodiùs in ſingulis ſacramentis. Nũc in genere ſufficiat dicere id, quod ex dictis in ſecunda ſectione facile colligitur, ad hũc effectum non eſſe neceſſariam contritionem præuiam: quia ſi hæc antecedit, ſtatim dabitur prima gratia, atque ita nõ dabitur per ſacramentum, ſed augebitur: ſufficiet ergo attritio, diuerſo tamen modo. Nam in duobus ſacramentis, quæ dicuntur mortuorum, quoniam per ſe inſtituta ſunt ad B tollendum peccatum, & dandam primam gratiã, per ſe etiam ſufficit hæc diſpoſitio, tam ad effectum ſacramenti, quàm ad dignam ſumptionem eius: in aliis autem quinque ſacramentis viuorum, quoniam per ſe non ſunt inſtituta ad delendum peccatum mortale, per ſe etiam non ſufficit illa diſpoſitio ad dignam ſumptionem, ſed requiritur ſtatus gratiæ; tamen ex accidẽti, ſi quis inculpabiliter exiſtimet, ſe eſſe in ſtatu gratiæ cùm non ſit, ſufficiet illa diſpoſitio ad prædictum gratiæ effectum: quia ratione prædictæ ignorantiæ ac bonæ fidei, nõ ponitur obex: & alioqui per attritionem auertitur voluntas à peccato, ſufficienti modo, vt per ſacramentum iuſtificari poſſit, vt prędicta ſect. 2. dictum eſt. Dices, hinc videtur ſequi, neq; hanc diſpoſitionem requiri, ſi aliàs homo per ignorã- C tiam excuſetur ab actuali culpa: quia vel habituale peccatum eſt ſufficiens obex, vel non. Si primũ; ergo, qui eſt tantum attritus, cùm adhuc in ſe habeat habituale peccatum, ponit obicem ſacramento, & ſic non iuſtificabitur. Si ſecundum, ergo qui bona fide accedit cum habituali peccato, ſine alia diſpoſitione, non ponit obicem ſacramẽto; ergo iuſtificabitur: nam ſacramenta conferunt gratiam non ponentib. obicẽ. Propter quam rationẽ viſus eſt ita ſentire Scotus in 4. d. 14. q. 4. art. 3. Sed reuera non ita ſentit, vt latiùs dicemus agentes de ſacramento Pœnitentiæ, & de ſacramento Baptiſmi De quo nonnulli alij idem ſenſiſſe videntur, quorũ ſententia falſa eſt, vt ibi dicam. Reſpondetur ergo ad argumẽtum, non ſolùm actuale D mortale peccatum eſſe obicem ad effectum ſacramenti, ſed etiam habituale nullo modo deteſtatum, ſeu retractatum, ſaltem per attritionem, quia quamdiu retractatum non eſt, moraliter cenſetur voluntariè permanere, & ideo eſt obex ad diuinã gratiam ſuſcipiendam.

Obiectio.
Scot.
Solutio.

Dico quartò: Vt ſacramenta conferant augmentum gratiæ, ſolùm requirunt habitualem gratiæ diſpoſitionem, id eſt, quod in ſtatu gratiæ recipiantur. Hæc eſt ſententia D. Thom. Scoti, & aliorũ quos ſtatim referam. Et quidem pars affirmatiua huius concluſionis non indiget probatione; quia gratiæ augmentum ſupponit gratiam primam. Probatur ergo altera pars negatiua, ſcilicet aliam diſpoſitionem non requiri, quia ſacramenta conferunt gratiã E non ponentibus obicem: ſed qui recipit ſacramentum in ſtatu gratiæ, non ponit obicem augmento gratiæ; quia ad hoc augmentum ex opere operato efficiendum, neq; eſt neceſſaria aliqua actualis bona diſpoſitio, neq; etiam impediri ſufficienter poteſt per paruam diſpoſitionem actualem, quæ peccatum mortale non ſit, quia gratia, & augmentum eius non habent formalem repugnantiam cum quolibet actu, qui non ſit peccatum mortale.

Actuale peccatum veniale non obeſt augmento gratiæ.

Atq; hinc ſequitur primò, actuale peccatum veniale non eſſe obicem ad hunc effectum ſacramenti ſuſcipiendum: quod de Euchariſtia docuit D. Th. infrà

D. Thom.

infrà q. 79. art. 8. Vnde à fortiori idem diceret de A cæteris ſacramentis, quæ minùs digna ſunt, & de Baptiſmo idem affirmat Scot. in 4 d. 4. q. 7. & idem ſentiunt frequentius Theologi, vt in particulari de ſingulis ſacramentis dicemus, & fauent Aug. & alij Patres ſuprà citati, qui ſolùm mortale peccatum dicunt obſtare ſacramento, ne effectum gratiæ conferat. Ratio verò eſt ſuprà tacta, quia veniale peccatum non habet formalem repugnantiam cum augmento gratiæ, nec reddit ſumptionem ſacramenti ita indignam, vt ea de cauſa habeat mortalem malitiam. Quæ ratio etiam probat, peccatum veniale non eſſe obicem, reſpectu infuſionis primæ gratiæ: quod verum eſt, non ſolùm in iuſtificatione per ſacramentũ, ſed etiam extra ſacramentum: nam poteſt quis habere contritionem mortalis peccati, & concomitanter B admittere aliquod veniale peccatum, quod non obſtabit, quo minùs ſtatim iuſtificetur. Contra hanc verò doctrinam opinatus eſt Caiet. infrà q. 79. art. 1. vbi ſpecialiter de Euchariſtia dicit, non ſolùm propter veniale peccatum, ſed etiam propter actualem diſtractionem impediri, ne augmentum gratiæ conferat. Quod ad cætera ſacramenta ampliauit Pet. Soto lect. 9. de ſacram. in gen. & lect. 8. de confeſſ. Et fundari poteſt hæc opinio, quia videtur abſurdum, quòd homo, dum actu peccat, & offendit Deum, fiat ſanctior, ac Deo gratior. Sed nihilominus doctrina tradita apud me ferè certa eſt, quia contraria nulla ratione, aut authoritate nititur, & eſt nimis rigida, ac præter humanam fragilitatem. Cùm autem hoc pendeat ex Chriſti voluntate, & inſtitutione, piè potiùs C credẽdum eſt, ſeſe in hoc humanæ fragilitati accommodaſſe: præſertim, quia gratia habitualis in nomine manens tantæ eſt dignitatis apud Deum, vt vincere poſſit ac ſuperare leues omnes defectus, ac negligentias, & ideo ipſa ſola eſt ſufficiens diſpoſitio ad hunc ſacramenti effectum. Denique ratio ſuprà facta, & in principiis fidei fundata, à prædictis authoribus non ſoluitur: eſt autem valde efficax, ſatiſque oſtendit, hanc fuiſſe Chriſti inſtitutionem. Neque eſt inconueniens, diuerſis titulis, ſeu actibus eſſe ſimul augmentum in diuina amicitia cum aliqua leui offenſione Dei, quia hæc, vt dixi, non ſunt formaliter repugnantia, & in merito ex opere operantis poteſt interdum accidere per duos actus concomitantes, quo- D rum vnus non ſit circumſtantia alterius, vt notauit Scot. in 4. d. 4. q. 7. & in 1. 2. latiùs tractatur.

Scot.

Petr. Soto.

Obiectio. Dicunt verò aliqui, quamuis peccatum veniale non impediat, quo minùs gratia in eſſe gratiæ augeatur per ſacrmentum, propter rationem factam, im-

Reſponſio. pedire tamen, ne augeatur in eſſe qualitatis. Sed hæc diſtinctio in propoſito non bene accõmodatur; quia qualitas illa, quæ eſt gratia, ex intrinſeca ſua natura facit gratum & proportionatum gloriæ: vnde eſſe gratiæ, & eſſe illius qualitatis idem ſunt, niſi fortè eſſe gratiæ dicatur extrinſeca acceptatio ad gloriam. Sed ſub hac etiam ratione numquam gratia augetur in eſſe gratiæ, quin augeatur in eſſe qualitatis: quia ſecundùm legem ordinariam nunquam homo acce- E ptatur ad maiorem gloriam, quin intrinſecè fiat proportionatus illi per maiorem gratiam. Ac denique licèt aliquando hoc fieret, vt quidam dicunt de merito per actus remiſſos, tamen in effectu ſacramenti nulla eſt probabilis ratio ad hoc aſſerendum; quia ſacramentum, cùm agat vt inſtrumentum Chriſti, virtutem habet ad totum ſuum effectum præſtandum, ſi ſubiectum non ponat obicem. Neque aliam diſpoſitionem poſitiuam requirit, quàm, quòd ſubiectum ſit gratum, vt oſtenſum eſt. Nam, ſi alia eſſet neceſſaria ad augmentum gratiæ in eſſe qualitatis, eadem ratione diceretur neceſſaria ad augmentum in eſſe gratiæ, quandoquidem illa non tam eſſet diſpoſitio phyſica, quàm moralis; aut dicendum eſt, ſacramentum nunquam augere habitum in eſſe qualitatis, niſi homo diſponatur per intenſioré actum, quod omnino falſum eſt & improbabile.

Secundò colligitur ex dictis, quę ſit neceſſaria diſpoſitio, vt ſacramentum conferat propriam ſacramentalem gratiam, prout addit diuinã aliquam motionem, ſeu auxilium. In primis enim neceſſariũ eſt, vt homo eo tempore, quo recepturus eſt huiuſmodi auxilium ratione ſacramenti, ſit in ſtatu gratiæ. Tum, quia hic effectus ſacramentalis nõ datur, niſi, vt coniunctus & fundatus in gratia ſanctificante, vt diximus: tum etiam, quia, qui eſt in peccato, indignus eſt his ſupernaturalibus donis: & ideo, quamdiu eſt in illo ſtatu, non ſunt illi debita ratione ſacramenti; quamquam poſſit Deus illa liberaliter cõferre: Deus enim, qui ſapienter, & ſuauiter omnia diſponit, noluit, vt huiuſmodi auxilia debita eſſẽt homini in peccato mortali exiſtenti. Eſt autem ſermo de auxiliis, quæ ad ſanctificationem propriam ſuſcipientis ordinantur. Nam alij ſpeciales Dei concurſus, qui pertinent ad bonum aliorum, ſeu Eccleſiæ vtilitatem, aut vſum alicuius ſpiritualis poteſtatis, vt ad conſecrandum, abſoluendum, vel ſimiles, hæc (inquam) auxilia non pendent ex gratia ſanctificante, ſed ſunt ad modum gratiæ gratis datæ quæ propter aliorum cõmodum, interdum bonis, interdum malis tribuitur, vt latiùs infrà dicetur quæſt. 64. Deinde neceſſarium eſt, vt homo non habeat actualem diſpoſitionem repugnantem huiuſmodi auxiliis ſeu motionibus diuinis. Hæc enim non ſolùm per mortale peccatum, ſed etiam per veniale; & per voluntariam diſtractionem, ſeu attentionem ad res alias impediri poſſunt, vt per ſe conſtat, & latiùs in ſingulis ſacramentis dicemus.

Quæ diſpoſitio requiratur ad ſacramẽtalem gratiã formaliter ſumptã.

SECTIO V.

Virùm omnium ſacramenta conferant æqualem gratiam.

POteſt comparatio fieri, vel inter ſacramenta ſpecie diuerſa, vt inter Baptiſmum, & Confirmationem, & ſic de reliquis ſeptem ſacramentis: vel inter ſacramenta ſolo numero diuerſa, vt ſunt duo Baptiſmata. Prior comparatio non pertinet ad hũc locum, ſed infrà quæſt. 65. facienda eſt. Circa poſteriorem verò duo poſſunt eſſe dicendi modi extremè contrarij. Primus eſt, ſacramenta poſſe habere in eodem, vel diuerſis ſubiectis, inæqualem effectũ, etiamſi ex parte ſuſcipientium eadem ſit diſpoſitio, & æqualitas in omnibus Ita ſentit Palud. diſtinct. 4. q. 1. vbi agens de Baptiſmo dicit, paruulos, qui cum ſolo Baptiſmo morituri ſunt, recipere inæqualem gratiam, quia ſunt ad inæqualem gloriam prædeſtinati Hoc autem colligit ſupponendo homines futuros eſſe æquales, in multitudine Angelis beatis: vnde infert futuros etiam eſſe pares in gloria, vt latera (inquit) ciuitatis ſint æqualia; Angeli autem inter ſe non ſunt æquales in gloria: ergo, vt homines ſint æquales illis, neceſſe eſt, vt inter ſe non ſint æquales. Sed hoc fundamentum valde eſt infirmũ. Nã omnia ferè, quæ aſſumit, nituntur leui ac volũtaria cõiectura, ſine firmo fundamento. Nec ſolidius eſt, quod alij dicunt, homines prædeſtinari, vt in gloria accipiant ſedes, quas Angeli mali amiſerunt: Angeli autem omnes ſunt in gloria inæquales, ſicut & in natura: quia acceperũt gratiam iuxta naturæ proportionem, & ideo omnes homines fore inæquales in gloria. Scotus etiam eadem diſt. 4. q. 8. & Gab. q. 2. concl. 7. licèt abſolutè hoc non affirment, dicunt tamen, rem eſſe dubiam, an ſcilicet ſacramentum conferat vni maiorem gratiam, quàm alteri,

Quæſtionis explicatio.

1. Sententia.

alteri, vel propter ſolam Dei voluntatem, ſcil. quia prædeſtinauit vnum ad maiorem gloriam, quàm aliū; vel propter merita parentum, aut miniſtrorum, qui impetrant homini maiorem ſacramenti effectum, cæteris paribus. Et hoc poſterius ſecutus etiam eſt Caietanus infrà quæſt. 64. art. 1. qui cum Scoto adnotat, illum gratiæ gradum, qui additur ex merito, vel impetratione miniſtri non eſſe propriè effectum ſacramenti ex opere operato, ſed concomitanter dari cum effectu ſacramenti: atque ita ſaluat, formaliter non augeri effectum ſacramenti. Fundamentum huius ſententiæ quoad priorem partem ſolùm eſſe poteſt, quia diuina virtus, ac voluntas non eſt alligata ſacramento: ergo quamuis Deus ſolùm promiſerit aliquem certum gradum gratiæ, poteſt voluntate ſua dare maiorem, vt prædeſtinatio conſummetur, iuxta illud Matth. 20. *An non licet mihi quod volo facere?* Ex qua ratione colligitur, effectum ſacramenti ex parte vnius termini ſemper eſſe æqualem exiſtente æquali diſpoſitione ſubiecti: quia ſcilicet ſemper dabitur tanta gratia quanta promiſſa eſt, & non minor; quia diuina promiſſio habet infallibilem effectum: ex parte autem alterius termini poterit eſſe inæqualitas; quia poteſt Deus dare vltra id, quod promiſit. Altera verò pars in eo fundari poteſt, quòd vnus homo iuſtus poteſt alteri impetrare, ſeu mereri gratiam de congruo; ergo poteſt etiam impetrare, vt augeatur effectus ſacramenti.

Secunda ſententia.

Secunda ſententia eſt, ſacramenta eiuſdem rationis ſemper habere æqualem effectum gratiæ, quomodocumque homo ſit diſpoſitus, dummodo non ponat obicem. Ita Baptiſmus ex opere operato eandem gratiam confert homini attrito, & contrito, ſeu homini attrito, vt duo, vel vt quatuor. Et ratio eſt, quia ſacramentum, vt det ſuum gratiæ effectum, ſolùm requirit, vt ſuſcipiens non ponat obicem; ergo ſacramentum operatur, quantum poteſt in homine non ponente obicem; ergo non magis operabitur in homine magis diſpoſito, quàm in alio: quia, ſi operatur, quantum poteſt in eo, qui minimam diſpoſitionem habet, nihil ei ſupereſt, quod in alio operetur. Et ratio eſt, quia in non ponēdo obicem omnes ſunt æquales, & diſpoſitio per ſe non eſt neceſſaria ad effectum ſacramenti, ſed ſolum, vt non ponatur obex.

Obiectio.

Quòd ſi obiicias, quia videtur magnum incommodum, quod recipiens ſacramentum, verbi gratia, Baptiſmum cum meliori actu attritionis vel contritionis, non recipiat maiorem gratiam.

Solutio.

Reſponderi poteſt, recipere quidem maiorem gratiam, non tamen ex opere operato, ſed ex merito operātis: in illo enim inſtanti meritum operantis coniungitur cum effectu ex opere operato, & ex vtroque maior effectus reſultat. Ille verò exceſſus non eſt effectus ſacramenti, ſed concomitanter eſt ſimul cum illo: ſicut Caiet. dicebat de effectu, qui augetur per impetrationem, vel meritum miniſtri.

Cum æquali diſpoſitione æqualis eſt effectus ſacramenti.

Dico tamen primò ſacramentum ſemper habere æqualem effectum in ſubiecto æquè diſpoſito. Ita ſentiunt communiter Theologi. Quamuis enim non loquantur in genere de ſacramento, ſed in particulari de aliquo, & maximè de Baptiſmo, fundantur tamen in ratione generali, & communi omnibus, vt videre licet in D. Th infrà q. 69. art. 8. Alex. Alen. 4. parte, q 2 . mem. 3 Richar. diſt. 4. art. 3. q. 3. Bonauen. q. vlt. Maior q. 3. Soto diſt. 6. q. 1. art. 6. & fauet Damaſcen lib. 4. de fide, c. c. Cypria. Aug. & Chryſoſt. locis infrà citandis. Ratio verò eſt, quia vnumquodque ſacramentum habet definitum effectum ex certa lege, & promiſſione; ergo ex parte Dei hic effectus ſemper eſt æqualis: ergo, ſi ex parte ſuſcipientis ſit

D. Thom. Alenſ. Rich. Bonauen. Maior. Soto. Damaſ. Cypria. Auguſt. Chryſoſt.

A etiam æqualitas, effectus ſimpliciter & abſolutè erit æqualis. Primum antecedens conſtat ex ſupradictis, & ex Concil. Trid. ſeſſione 7. can. 7. definiente, ſacramentum conferre gratiam ex certa & ſtatuta lege: nam eadem eſt ratio de gratia, & de tanta gratia per illam legem definita. Item, quia ſicut ſignificatio ſacramentorum debuit eſſe determinata, ita & efficiētia, quantum eſt ex parte ſacramenti. Præterea, quia ad conuenientem modum prouidentiæ ſpectat, vt ſingulæ cauſæ habeant certos effectus. Denique quia alias eadem ratione dici poſſet, nullum ſacramentum comparatum ad aliud ſpecie diſtinctum, habere determinatum effectum: ſed nunc dare hunc effectum, poſtea alium pro Dei arbitrio, quod eſt manifeſtè contra debitam inſtitutionem ſacramentorum, & B contra doctrinam Concilij Trid. ſeſſione 7. & Flor. in decreto Eugenij. Prima verò conſequentia primò ex dictis eſt manifeſta. Quia rationes factæ non ſolùm probant, debuiſſe effectum ſacramenti eſſe determinatum, quoad minimum, ſed etiam quoad maximum effectum producendum in tali ſubiecto ſic diſpoſito: nec eſt maior ratio de vno termino, quàm de alio. Quapropter, ſi fingamus, Deum ſuo arbitrio interdum augere huiuſmodi effectum exiſtente æquali diſpoſitione ex parte ſuſcipientis, ille exceſſus nō poteſt dici effectus ſacramenti; ſed eſſe donum quoddam merè gratis à Deo collatum concomitāter cum effectu ſacramenti, ſicut Caiet. dicebat de impetratione ſeu merito miniſtrorum. Atque hinc probata C relinquitur ſecunda conſequentia, quia ſi ex parte paſſi eſt æqualitas, & etiam ex parte agentis, ſcil. ſacramenti, non eſt vnde effectus ſit inæqualis. Nam circumſtantiæ temporis, loci, aut aliæ eiuſmodi, nihil conferre poſſunt, vt effectus ſacramenti ſit maior, vel minor: quia effectus ſacramentorum nec pendent ex tempore, nec ex propinquitate, aut diſtantia loci, dummodo ſacramentum reuera fiat, & ſuſcipiatur. Et confirmatur tota hæc ratio ex Cypr. Epiſtola 59. vbi agens de ſacramento Baptiſmi dicit, habere apud omnes homines vnam diuini muneris æqualitatem, ſed *Illis* (inquit) *æqualitàs diuina & ſpiritalis exprimitur, quòd pares, atque æquales ſint omnes homines, quando à Deo ſemel facti ſunt: & poſſit ætas noſtra in incremētis cor-* D *porum ſecundùm ſæculum, non ſecundùm Deum habere diſcrimen: neque gratia ipſa, quæ baptizatis datur, pro ætate accipientium, vel minor vel maior tribuitur, cùm Spiritus ſanctus, non de menſura ſed de pietate, ac indulgentia paterna, æqualis omnibus præbeatur; nam Deus, vt perſonā non accipit, ſic nec ætatem cum ſe omnibus ad cœleſtis gratiæ conſecutionem æqualitate liberata præbeat parem.* Et eandem doctrinā indicat Chryſoſt. hom. 24. in Acta, tractans illa verba, c. 10. *Dās illis par donum, ſicut & nobis.* Poſſet tamen aliquis hæc loca explicare de æqualitate doni quoad ſubſtantiam, non verò quoad intēſionem: quia reuera prædicti ſancti de hoc præcipuè loquuntur. Tamen ſi doctrina eorum, & ratio atten- E datur, æquè de vtraque æqualitate procedit, vt magis explicuit idem Cyprian. lib. 4. Epiſt. 7. aliàs epiſt. 76. circa finem dicens, *An conſecuti ſunt quidam gratiam dominicā, ſed breuiori, & minori menſura muneris diuini, ac Spiritus ſancti, vt habeantur quidem Chriſtiani, non ſint tamen cæteris adæquandi? quinimo Spiritus ſanctus non de menſura datur, ſed ſuper credentem totus infunditur: nam ſi dies omnibus æqualis naſcitur, & ſi Sol ſuper omnes pari & æquali luce diffunditur, quanto magis Chriſtus Sol, & dies verus, in Eccleſia lumē vitæ æternæ pari æqualitate elargitur?* Quod latiùs poſtea perſequitur.

Conc. Trid. Florent. Cypria. Chryſoſt. Act. c. 10. Cypr.

Effectus ſacramenti de lege ordinaria non augetur eadē

Dico ſecundò ſecundùm legem ordinariam, & ſecluſis miraculis, nec concomitanter augeri effectum ſacra

diſpoſitione exiſtente.

ſacramenti ex ſola Dei voluntate, & prædeſtinatione, neque ex ſolo merito, vel impetratione miniſtrorum vel aliorum, ſi ſuſcipientis diſpoſitio ſemper ſit eadem. Probatur prior pars: quia licet ex diuina prædeſtinatione, & electione oriatur, vt vnus maiorem gratiam recipiat, quam alius, tamen hoc non fit regulariter, niſi per media conſentanea, & ad hunc effectum accommodata; quia hoc pertinet ad ſuauem Dei prouidentiam, & perfectam prædeſtinandi rationem. Vnde, ſi duo ſint prædeſtinati ad inæqualem gloriam, non inde fit, recepturos eſſe inequalem gratiam per Baptiſmum in infantia receptum, ſi in ea ætate ſint morituri; ſed potiùs fit, ita Deũ illis eſſe prouiſurum, vt alter non decedat, donec illi applicetur medium, quo maiorem gratiam conſequatur. Et confirmatur, quia aliàs eadem ratione dici poſſet, interdum ſaluari infantes ſine ſacraméto Baptiſmi, ſolùm, quia prędeſtinati ſunt, & ex Dei voluntate datur illis gratia, & remiſſio peccati ſine medio ad hunc effectum inſtituto. Item, eadem ratione dicere poſſet aliquis, eundem actum, cæteris omnibus paribus eſſe in vno magis meritorium, quàm in alio, ſolùm quia prædeſtinatus eſt ad maiorem gloriam, quàm per ſolum illum actum eſt conſecuturus. Denique hoc ſenſu dicunt Sancti citati, Deum, quod in ſe eſt, æqualiter ſe præbere omnibus per ſacramenta. Et ita hanc priorem partem confirmant omnia adducta in præcedenti aſſertione. Poſterior verò pars ſumitur ex

Auguſt. Ambroſ.

Aug. lib. 4. de Baptiſ. c. 20. & tract. 5. ſuper Ioan. & Ambroſ. lib. de myſteriis, c. 5. Cyp. ſerm. de Baptiſmo Chriſti, vbi hoc eleganter docet. Et Nazian. orat. 40. in ſanctum Baptiſma, ſatis poſt medium. Vbi comparat miniſtrum bonum, vel malum, ſigillo ferreo, vel aureo, quod eundem confert effectum, Chryſ. hom. de reditu ſuo ex Aſia. vbi ſic loquitur, *Multi me abſente baptizati ſunt, & quid tunc? nihil minus habet gratia, non claudicat donum Dei: abſente me baptizati ſunt, ſed præſente Chriſto ſunt baptizati.* Ratio verò eſt: quia effectus ſacramenti non datur ob meritum miniſtri, ſed ſolius Chriſti, propter quod ait Paul. 1. ad Cor. 1. *Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* vbi hoc D. Th. notat. Dices hac

D. Thom.

ratione ſolum probari proprium effectum ſacraméti formaliter, ac propriè loquendo non augeri per orationem, aut meritum miniſtri: nõ verò probari, quòd nullus gradus gratiæ poſſit adiungi effectui ſacramẽti propter orationem miniſtri. Vnde D. Th. infrà q. 64. art. 1. ad 2. ſic inquit, *Effectus ſacramenti non datur melior per meliorẽ miniſtrũ, aliquid tamen annexum impetrari poteſt recipienti ſacramentũ per deuotionẽ miniſtri.* Et q. 82. art 6. eodem ſenſu dicit quòd Miſſa melioris ſacerdotis magis eſt fructuoſa ex deuotione ſacerdotis orantis. Sed, licèt verum ſit miniſtrum ſacramenti poſſe mereri de congruo, & impetrare aliquid vltra effectum ſacramenti, non tamen poteſt immediatè mereri gratiam ſanctificantem, vel aliquem eius gradum abſque proprio actu, vel merito ſuſcipientis: in hoc enim merito, vel impetratione non eſt maior ratio, vel efficacia in miniſtro ſacramenti, quàm ſit in quolibet alio homine æquè iuſto pro alio orante, ab bene operante, cæteris paribus: quia miniſter in hac ratione tantùm ſe gerit vt perſona priuata; ſolúmque concomitanter adiungit orationem ſuam miniſterio ſacramenti; neque habet aliquam ſpecialem promiſſionem, aut valorem in ſuo opere, vel oratione: ſed nullus hominum præter Chriſtum poteſt alteri mereri, vel impetrare gratiam ſanctificantem ſine actu, vel diſpoſitione eius, aliàs poſſem ego mereri, vel impetrare, vt alicui remitteretur peccatum ſine contritione: quod eſt apertè falſum. Nam licèt poſſimus

A mereri alteri de congruo primam gratiam, merendo illi bonum motum, quo ſe ad illam diſponat, vel merendo etiam applicationem ſacramenti, ſi opus ſit; mereri tamen alicui gratiam dandam ſine ſufficienti diſpoſitione, & ſine ſacramento, eſt præter legẽ Dei ordinariam. Et ideo ſine ſpeciali miraculo impetrari non poteſt: aliàs poſſemus etiam à Deo mereri, vt paruulus ſine Baptiſmo ſaluetur, vel vt paruulus iam baptizatus creſcat in gratia, ante quàm poſſit habere actum. Quid enim refert impetrare hoc augmẽtum concomitanter eo tempore, quo datur Baptiſmus, vel poſtea? aut ſi ſemel hoc augmentũ impetrari poteſt, cur non iterum atque iterum? at verò magnum abſurdum eſſet hæc omnia admittere ſecundùm or-

B dinariam legem: alioquin fieri poſſet, vt paruulus, vel adultus dormiens, aut nihil de ſalute ſua cogitans vnico momẽto abundantiſſimam gratiã conſequatur, ſi multi iuſti pro illo orant, & vnuſquiſque aliquem gratiæ gradum illi impetrat: deberemus etiam omnes pro paruulis ſic orare, vt in gratia creſcant, etiam dum incapaces ſunt propriorum actuum Hoc autem eſt planè falſum, & inauditum in Eccleſia. Signum ergo eſt, non eſſe poſſibilem huiuſmodi modũ meriti ſecundùm legem ordinariam, aut ſine ſpeciali miraculo. Cuius ratio propria eſt, quia eſſentiale prẹmium meritorum eſt gloria, quæ gratiæ reſpondet: & ideo non augetur gratia, niſi per propria merita, vel per merita Chriſti ſufficienter applicata per ſacramentũ: vnde cùm aliquis pro alio orat, aut ei de con-

C gruo meretur, per illammet orationem, vel meritoriam operationem, ſibi ipſi meretur de cõdigno præmium gratiæ, & gloriæ proportionatum, & adæquatum. Et ideo non poteſt mereri alteri immediatè tale præmium: aliquod autem auxilium, vel bonum motum, quo alter ſe præparet ad gratiam ſuſcipiendã, mereri poteſt: quia hoc eſt quaſi accidentarium præmium reſpectu merentis. Reſpectu autem alterius, eſt principium, quo ſe diſponat ad gratiam, vel augmentum eius obtinendum Et ideo huiuſmodi meritum ſolum habet locum reſpectu adultorum, qui ſunt capaces diuinarum motionum. Vnde fit tandẽ, vt oratio miniſtri poſſit prodeſſe ſuſcipienti ſacramentum, ſi adultus ſit, vt à Deo moueatur, quo mẽ-

D liùs ſe diſponat ad ſuſcipiendum ſacramenti effectũ; non tamen, vt immediatè, ac ſine meliori diſpoſitione, abundantiorem gratiam recipiat.

Dico tertiò, Sacramentum eiuſdem rationis confert maiorem effectum gratiæ homini meliùs diſpoſito. Hæc eſt communis ſententia Theologorũ, quos retuli. Tenent etiam Ledeſm. 1. par. 4. q. 22. ar. 4. dub. 2. & eam indicat Damaſc. lib. 4. cap. 20. dum inquit, *Quamuis peccatorum remiſſio omnibus æquè per Baptiſmum detur, Spiritus tamen gratiæ pro fidei, ac præcedentis purgationis modulo, ac ratione comparatur.* Idem colligitur ex Concil. Trid. ſeſſ. 6 cap. 7. dicente, *Nos iuſtificari, iuſtitiam in nobis recipientes, vnuſquiſque ſuam ſecundùm menſuram, quam Spiritus ſanctus partitur ſingulis prout vult, & ſecundùm propriam vniuſcuiuſque diſpo-*

Conc. Trid.

E *ſitionem, & cooperationem.* Et loquitur eo loco de iuſtificatione, quæ fit per Baptiſmum. Ratio à priori huius concluſionis petenda eſt ex Chriſti inſtitutione, potuit enim ita inſtituere, & promittere gratiam, vnicuique ſacramentum, vt voluerit, illam non eſſe abſolutè æqualem in omnibus, ſed proportionalem, & accommodatã vniuſcuiuſque diſpoſitioni. Quod verò ita fuerit facta inſtitutio, ſolùm poteſt congruentiis declarari. Primò, quia ad ſuauem Dei prouidentiam, & ſapientem, ac iuſtiſſimam diſtributionem pertinet, vt meliùs diſpoſito maior gratia conferatur. Secundò fuit hoc expediens, vt homines excitarent

Vt melius diſpoſito maior gratia tribueretur, oportuit.

tarentur ad recipienda ſacraméta cum maiori deuotione, & reuerétia ſaltem propter ſpem maioris fructus. Tertiò, quia cauſæ naturales meliùs operantur circa paſſum melius diſpoſitum, decuit ergo, vt cauſę gratuitæ (vt ſic dicam) eandem proportionem obſeruent. Nec ad hæc omnia ſatis eſt, vt homo ipſe per meliorem diſpoſitionem aliquid amplius mereatur, vel obtineat; quia hoc totum eſt ex opere operantis. Vnde non ſufficit ad propriam cauſalitatem ſacramentorum, quæ eſt ex opere operato. Et confirmatur, quia ſi duo accedant ad ſacramentum cum ſola attritione, in gradu tamen & perfectione inæquali, vel recipiunt æqualem gratiam, & ita non iuſtificabuntur iuxta vniuſcuiuſque diſpoſitionem, quod eſt contra Concilium; vel vnus recipit maiorem gratiã quàm alius; & ita neceſſe eſt ſacramentum ex opere operato habere maiorem effectum in vno, quàm in alio, quia attritioni ſecundum ſe nullus gradus gratiæ

Obiectio.

reſpondet. Sed ad hoc reſpondere poteſt aliquis, duplicem gratiam eſſe ibi conſiderandam; alteram per modum gratiæ primæ, quæ datur ex opere operato virtute ſolius ſacramenti; & hanc eſſe æqualem in vtroque homine; quia vt argumentum probat, nihil huius gratiæ reſpondet attritioni ſecundùm ſe. Altera verò gratia poteſt ibi conſiderari per modum augmenti, quatenus attritio, iam informata gratia, fit meritoria coram Deo: videtur enim eſſe meritoria alicuius augmenti gratiæ, cùm prior gratia nullo modo ratione illius data ſit, ſed ſolum ratione ſacramenti. Sed hæc reſponſio ſupponit quiddam, vel falſum, vel valde incertum: ſcilicet, per attritionem informatam gratiæ ſacramentali mereri hominem augmentum gratiæ in eodem inſtanti conferendum.

Attritio, quæ eſt diſpoſitiua ad primam gratiam, falſo fingitur eſſe meritoria noui augmenti.

Nam, cùm ipſa ſacramentalis gratia ſimul detur ratione attritionis in genere cauſæ diſpoſitiuæ, ſine cauſa dicitur, habere eandem attritionem cauſalitatem meritoriam circa nouum gradũ gratiæ: aliàs eadem contritio quæ, vt antecedit primam gratiam, eſt diſpoſitio ad illam, vt informata per illam eſſet meritoria noui augmenti, quod eſt falſum, & contra omnes, vt conſtat ex materia de gratia. Vnde confirmatur, quia homo contritus eſſet ſi ſimul ſacramentum ſuſcipiat, non meretur augmentum gratiæ: ergo multo minus illud merebitur homo attritus. Ac tandem, quia per illam attritionem meretur primam gloriam, quantum poteſt, & illud eſt condignum præmium. Deinde, quidquid de hoc ſit, non ſatisfit argumento: quia formaliter loquendo de gratia prima, qua ſanctificatur homo, & transfertur de morte ad vitam, illa non daretur ſecundum propriam vniuſcuiuſque diſpoſitionem, ſi æqualis eſſet, at hoc repugnat doctrinæ Concilij Trid.

Quæ ſit diſpoſitio quæ creſcit ſacramentalis effectus.

Sed quæres, quęnam ſit hæc melior diſpoſitio hominis ſuſcipientis ſacramentum, ratione cuius creſcit ſacramentalis effectus: fieri enim poteſt, vt vnus excedat alterum in habituali gratia, & ſanctitate, non tamen actuali deuotione & reuerentia; in ipſa etiam actuali diſpoſitione poteſt eſſe diuerſitas, vel in ſpecie actus, vt ſi vnus ſit attritus, & alter cõtritus, &c. vel in intenſione, vt ſi vnus accedat cum affectu charitatis intenſo, alius cum remiſſo, vel in multitudine actuum; vt ſi vnus accedat cum vno actu, alius cum duobus, alius cum pluribus: vel in actuali, vel in virtuali præſentia; vt ſi quis in eodem momento, in quo recipit effectum ſacramenti, ſit in actuali diſpoſitione, alius verò, licèt proximo antecedenti tempore multis actibus ſe diſpoſuerit, in ipſa tamen actuali ſuſceptione ſacraméti non habeat huiuſmodi actum phyſicè præſentem. Nam tota hæc diſpoſitio cenſetur actualis, quia per proprium actum facta eſt, &

A moraliter manet, licèt phyſicè non duret. In hac igitur tanta diſpoſitionum varietate, & quacũque alia, quæ facilè excogitari poteſt, dicendum videtur, ad effectum ſacramenti maximè conferre actualẽ diſpoſitionem: quia in ea maximũ locum habent cõgruentiæ adductæ, ob quas ſacramẽtum ita eſt inſtitutum, vt maiorem conferat gratiam meliùs diſpoſito: nam moraliter loquendo, illa eſt proprie diſpoſitio: nam in ea aliquid homo de ſuo confert, cum diuina gratia, vt digniùs ſacramentum recipiat: habitualis autem gratia potius pertinet ad quandam perſonæ dignitatem & ad excludendũ impedimentum peccati. Deinde addendum, hanc diſpoſitionẽ moraliter eſſe conſiderandam: nam illa quæ penſatis omnibus circumſtantiis, melior eſt & laudabilior, & magis proportio- B nata ad effectum ſacramenti, conducet ad augmentum eius: & hoc modo, inter alias circumſtantias poterit etiam iuuare maior gratiæ dignitas, quatenus aliquo modo redundat in actum, & facit illum eſſe maioris valoris, ac dignitatis moralis.

DISPVTATIO VIII.

De tempore, in quo ſacramenta gratiam conferant.

TRia ſunt tempora, de quibus diſputare poſſumus. Primum eſt, quod duratione antecedit ſuſceptionem ſacramenti. Secundum eſt illud, in quo ſacramentum recipitur. Tertium eſſe poteſt poſt C tranſactam ſuſceptionem ſacramenti: de quibus ſigillatim dicendum eſt.

SECTIO I.

Vtrùm ſacramenta interdum conferant gratiam ex opere operato antequam recipiantur.

RAtio dubitandi eſſe poteſt, quia interdum contingit conſequi effectum ſacramenti per ſolum votum & deſiderium ſacramenti: quod inductione oſtendi poteſt in quinque ſacramentis, quæ ad vtilitatem ſingulorũ fidelium inſtituta ſunt; nam de duobus aliis, quæ ſunt ordinata ad bonum totius cõmu- D nitatis, ſcil. Ordine & Matrimonio, nemo exiſtimare poteſt, quòd conferant ſacramentalem effectum, per ſolum ſui deſiderium. Quis enim dicat, conſequi aliquem ſacramentalem gratiam Ordinis, vel matrimonij, eo quòd ordinari, aut vxorem ducere cupiat. Et ratio eſt aperta; quia hæc duo ſacramenta inſtituta ſunt ad iuuandos homines in tali ſtatu, vel dignitate conſtitutos: & ideo donec reipſa in eo ſtatu conſtituantur, non eſt cur recipiant ſacramentales effectus illorum ſacramentorum: non conſtituuntur autem in eo ſtatu per ſolum deſiderium, ſed per realem ſuſceptionem taliũ ſacramentorum. Ex aliis igitur ſacramentis Baptiſmus in ſolo voto ſuſceptus peccatum originale delet, & hominẽ in Chriſto regenerat, qui E eſt proprius effectus talis ſacramenti, & ſimiliter ſacramentum Pœnitentiæ in voto acceptum reſuſcitat ſpiritualiter hominem, & tollit mortale peccatũ poſt Baptiſmum commiſſum. Præterea, ſacramentum Euchariſtiæ tantùm ſpiritualiter acceptum, & non ſacramentaliter auget gratiam, vt ſentit D. Thom. infrà q. 80. art. 1. ad 3. vbi propter hanc cauſam generaliter dicit, effectum ſacramenti poſſe ab aliquo percipi, ſi ſacramentum habeat in voto, quamuis non accipiat in re; atque idem dixerat q. 66. art. 11. 68. art. 2. 73. art. 3. Vnde Soto d. 11. q. 2. art. 1 refert, quoſdam aſſeruiſſe, ſacramentum Euchariſtię ſolùm ſpiritualiter ſuſce

D. Thom.

Soto.

ſuſceptum interdum dare effectum ex opere operato, ſaltem in extrema neceſſitate. Denique eadē ferè ratio eſt de Confirmatione, & Extrema vnctione, quòd ſcil. effectus ſuos præbeant per ſolum deſiderium ſui, præſertim in caſu neceſſitatis, ſi re ipſa ſuſcipi non poſſint; quia licèt hæc duo ſacramenta non ſint tam neceſſaria, ſunt tamen valde vtilia, & vrgente neceſſitate mortis, vel fidei confitendæ poſſunt dici moraliter neceſſaria. Ratio verò generalis eſt, quia hæc ſacramenta inſtituta ſunt ad ſubueniendum humanæ neceſſitati, & infirmitati, cui homo ſæpe ſubeſſe poteſt, cùm ſacramentum ſuſcipere non poteſt; ergo ad benignitatem & liberalitatem Chriſti pertinuit, ita inſtituere hæc ſacramenta, vt poſſint effectus ſuos conferre, tantùm per fidem, & deſiderium applicata, præcipuè in caſu neceſſitatis; ſicut olim paſſio Chriſti, antequam in re exhiberetur, per fidem viuam applicata, effectus gratiæ præſtabat; quia neceſſitas illius temporis hoc exigebat.

Sacramenta antequam re ipſa applicentur, nō tribuūt gratiā ex opere operato. Ledeſma.

Nihilominus dicendum eſt, ſacramenta nunquā conferre gratiam ex opere operato, antequam re ipſa ſumantur, ſeu applicentur. Ita ſentit Alex. Alenſ. 4. p. q. 41. memb. 3. art. 3. vbi in ſpecie de Euchariſtia loquitur; generaliùs & expreſſiùs hoc docuit Soto loco ſuprà citato, & diſt. 12. q. 1. art. 1. & Ledeſ. 1. p. 4. q. 21. art. 1. vbi dicit, per ſacramentum in voto non recipi effectum ſacramēti ex opere operato, ſed alium; addit tamen fortè per huiuſmodi deſiderium bonum de altero obiecto cæteris paribus, ſed hæc limitatio non eſt neceſſaria, quia, cùm per deſiderium ſacramenti nihil omnino detur ex opere operato, fructus eius eodem modo comparatur ad fructum alterius boni deſiderij, quo ipſamet deſideria inter ſe fuerint æqualia, vel inæqualia in bonitate morali, vel in ratione meriti. Vnde idem author q. 22. artic. 4. dub. 1. eandem ſententiam ſine limitatione repetit. Et probatur primò, quia effectus ſacramentorum non ſunt promiſſi, niſi reali vſui ſacramentorum, vt patet ex illis verbis, *Qui manducat meam carnem, habet vitam æternam.* Secundò probatur apertè in quibuſdam effectibus propriiſſimis ſacramentorum: vt ſunt character Baptiſmi, vel Confirmationis, quos certiſſimum eſt, non magis poſſe conferri per ſolum votum, ſine reali ſuſceptione ſacramenti, quàm characterem Ordinis. Nam ſi per Baptiſmum in voto imprimeretur character, non poſſet poſtea recipi Baptiſmus in re. Et quamquam hic effectus non pertineat ad effectus gratiæ, de quibus nunc loquimur, tamen ſumimus argumentum à paritate rationis, ſeu à ſigno. Alius effectus eſt in Baptiſmo, remiſſio totius pœnæ ſimul cum culpa; hic enim non datur per Baptiſmum in voto ad modum operis operati: aliàs omnes Catechumeni, qui iuſtificarentur per contritionem includentem Baptiſmum, conſequerentur remiſſionem totius pœnæ, quod falſum eſt. Tertiò à poſteriori poteſt ratio ſumi: nam, qui accepit ſacramentum in voto & deſiderio, quando poſtea re ipſa illud ſuſcipit, integrum effectum ſacramenti ex opere operato recipit: ergo ſignum eſt, ſacramentum nihil priùs contuliſſe ex opere operato; aliàs idem numero ſacramentum ſæpius conferret effectum ſuum; vnde poſſet quis etiam dicere, ſi poſt ſumptum ſacramentum iterum quis cogitet de tali ſacramenti ſumptione, atque de illa gaudeat, & de nouo in ea conſentiat, per huiuſmodi actum accipere effectum ex opere operato, quia non minùs bonum eſt gaudium de vſu ſacramenti, quàm deſiderium eius, vnde non eſt, cur ſit minùs efficax.

Ad rationem ergo dubitandi propoſitam reſpon-

A detur, negando inductionem factam: nam, quando datur prima gratia, vel remiſſio peccati per ſolā contritionem includentem votum Baptiſmi, vel Pœnitentiæ, ille effectus non eſt propria ex opere operato talium ſacramentorum, ſed eſt idem effectus, qui reſponderet contritioni, vt diſpoſitioni operantis, qui effectus ſuo modo, & in ſuo genere eſt connaturalis tali diſpoſitioni, & ideo, & ſemper illum habuit ante ſacramentorum inſtitutionem, & poſt ſacramenta inſtituta eundem retinuit, cum ordine tamen & habitudine ad aliquod ex dictis ſacramentis, quod in voto includit. Cuius ſignum eſt, quia ſola attritio, etiam ſi fiat cum expreſſo voto ſacramenti ſuſcipiendi, non ſufficiet ad illum effectum, niſi ſacramentum realiter applicetur: quia nimirum applicatum per ſolum votum non ſufficit ad dandum effectum, & ideo nunquam datur, niſi aliàs ipſe actus operantis ex ſe ſit ſufficiens diſpoſitio ad gratiā obtinendam; & tunc illa non eſt propriè effectus ſacramenti, ſed diſpoſitionis cum ordine ad ſacramentum.

Ad rationes dub. reſpondetur.

Sacramentum in voto non confert effectū gratiæ, niſi actus operātis ſit ex ſe ſufficiens ad illum diſpoſitio.

B Ad aliud de Euchariſtia reſpondetur, per deſiderium Euchariſtiæ formaliter, ac propriè non comparari ſacramentalem effectum Euchariſtiæ; obtineri tamen maiorem vnionem ad Chriſtum per gratiam, & charitatem ex merito operantis, ſi ille in gratia ſit. Nam, ſi fortaſſe ſit in peccato, etiam ſi tale deſiderium habeat, putans inuincibiliter ſe eſſe in gratia, nullum gratiæ effectum obtinebit, quod etiam eſt ſignum ibi non interuenire effectum ex opere operato. C Cùm ergo D. Thom. ait, effectum ſacramenti recipi interdum per votum ſacramenti, non loquitur de effectu ſecundùm relationem effectus (vt ſic dicam) ſed ſecundùm naturæ ſimilitudinem, quemadmodum interdum dicimus, effectum ignis interdum fieri ex ſole ſine igne; non quia, quando fit, tantùm à ſole tunc ſit effectus ignis, nam re vera non eſt, cùm ab illo non fiat, ſed quia ille effectus eſt eiuſdem rationis cum eo, qui fieri ſolet ab igne: ita ergo effectus ſacramenti dicitur fieri per votum ſacramenti, non quia tunc ſit effectus ſacramenti, ſed quia eſt quidam effectus eiuſdem rationis cum illo, qui per ſacramentum daretur, ſi re ipſa applicaretur; & hoc ſenſu dixit etiam Concil. Trid. ſeſſ. 13. cap. 8. *Eos* D *qui voto cœleſtem panem edunt fide viua, quæ per dilectionem operatur, fructum eius, & vtilitatem ſentire.* Quia nimirum in charitate creſcunt, & magis in Chriſto vniuntur, qui eſt fructus illius ſacramenti, quamuis tunc non ſit ab illo ſacramento, vt à propria cauſa, ſed vt ab obiecto: atque hic planè eſt ſenſus D. Th. in citato loco.

Conc. Trid.

Aduertendum verò eſt, non omnem effectum ſacramenti poſſe obtineri per ſolum votum ſacramenti, etiam in prædicto ſenſu, ſed ſolum illum, qui proportionatus eſt indiſpoſitioni, vel merito operantis, aliquis enim effectus ſacramenti talis eſt, vt nunquam per merita, vel diſpoſitionem obtineri poſſit, vt de charactere diximus; & idem eſt de remiſſione peccati cum ſola attritione; vel de remiſſio- E ne totius pœnæ ſine condigna ſatisfactione, & fortaſſe aliquod genus auxilij datur per ſacramenta realiter ſuſcepta; quod ſine illis nunquam datur. Alij verò ſunt effectus ſacramentorum, quorum ſimiles obtineri poſſunt per merita, vel diſpoſitionem operantis, vt ſunt remiſſio peccati, & prima gratia, charitatis augmentum, ſeu nutritio, auxilium ſufficiens ad vincendas tentationes, & hi effectus dicuntur interdum fieri in voto ſacramenti in ſenſu iā explicato. Vnde patet reſponſio ad aliam partem de Confirmatione & Extrema vnctione; quia in illis multo minor eſt neceſſitas. Ad congruentiam verò ibi inſinuatam

Non omnis effectus ſacramenti obtineri poteſt per votum ſacramenti.

reſpon

reſpondetur, potuiſſe Chriſtum illo modo inſtituere ſacramenta, ſi vellet; quòd autem non fecerit, conſtat ex dictis: & quia nullum eſt probabile fundamentum, vel authoritas ad explicandam aliter voluntatem, & inſtitutionem eius, nec oportuit aliter fieri; quia hoc modo ſatis ſubuentum eſt humanæ neceſſitati; & alioqui magis conſentaneum eſt naturis rerum, vt cauſa efficiens, quale eſt ſacramentum prius exiſtat, quàm operetur, & ad conciliandam reuerentiam & amorem ad vſum ſacramentorum conueniens fuit, vt haberent proprios effectus, quos in ipſo vſu conferrent, & non abſque illo.

SECTIO II.

Vtrùm ſacramenta conferant gratiam, dum ſuſcipiuntur in aliquo tempore, vel inſtanti.

IN hac re certum eſt, ſacramenta maximè conferre effectum gratiæ ſanctificantis, quoniam actu ſuſcipiuntur, ſi in ſuſcipiente non ſit obex, vt patet ex definitionibus Conciliorum ſuprà adductis, & ex omnibus aliis hactenus diſputatis de hoc effectu; & ex illa ratione generali, quòd cauſa efficax ſtatim operatur, ac eſt, ſi ex parte effectus, vel ſubiecti non ſit repugnantia, ſed ſacramentum de ſe eſt cauſa efficax gratiæ, & ex parte ipſius gratiæ non repugnat ſtatim fieri: ergo, ſi ex parte ſubiecti non ſit obex, ſtatim ſacramentum operabitur. Locutus ſum autem de effectu gratiæ ſanctificantis ſeu habitualis, quia ſacramentalis gratia, prout ſpeciale auxilium ſignificat, non ſemper datur ſtatim, quoniam ſacramentum accipitur, etiam ſi tunc ſuſcipiens non ponat obicem, ſed poſtea tempore opportuno iuxta finem, & inſtitutionem ſacramenti, vt v. g. quando homo recipit ſacramentum Confirmationis, ſtatim recipit augmentum gratiæ, & plenitudinem Spiritus ſancti per dona habitualia, ſeu eorum perfectionē: non tamen ſtatim recipit in actu ſecundo ſingulare auxilium ad confitendam fidem: ſed tunc recipit illud quaſi in actu primo, ſeu conſequitur ius ad obtinendum illud, cùm oportuerit, & ſimile eſt de ſacramento Ordinis, Matrimonij, & aliis. Quòd autem hic effectus non ſtatim detur, neq; eſt ex defectu ſacramenti, neque ex defectu ſuſcipientis, ſed ex vi ipſius inſtitutionis, quæ facta eſt modo accommodato tali effectui. Gratia enim habitualis, quia natura ſua eſt permanens, & magna perfectio, quæ ſemper & ad omnia poteſt eſſe vtilis, ideo meritò ſtatim datur: auxilium verò actuale, non eſt de ſe durabile ac permanens, nec propter ſe datur, ſed ſolùm propter aliquē actū exercendum; & ideo ex ſe poſtulat, vt tunc ſolùm detur, quoniā eſt tempus opportunum ad exercēdum actū, propter quem datur, tunc autem ſtatim infallibiliter datur, ſi pro eo tempore homo obicem non ponat; & ita in hoc potiùs conſpici poteſt perfectus modus quem ſacramenta habent conferendi gratiam: ſcilicet tempore opportuno, & vnicuique gratiæ accommodato.

Speciale auxilium, qui eſt effectus ſacramenti, ſæpe nō datur ſimul cū ſacramento.

Supereſt verò circa priorem partem vulgaris difficultas, an ſacramenta conferant gratiam habitualem in tempore, vel in inſtanti, & ſi in inſtanti, quodnam illud ſit. Ratio autem difficultatis eſt, quia ſacramentum, ſeu vſus eius non fit in inſtanti; ſed in tempore: quia ſucceſſiuè fit; ergo non poteſt efficere gratiam, quando fit, quia tunc nondum eſt perfectum, neque habet ſuam abſolutam ſignificationem, & ideo ſimpliciter loquendo, nondum eſt ſacramentum, vt patet in forma Baptiſmi vel Euchariſtiæ, quamdiu enim quis profert verba, *Hoc eſt corpus*, donec abſoluat vltimam particulam, *meum*, nondum fecit ſacramentum, & idem eſt de cæteris. Ergo toto illo tempore, quo fit ſacramentum, non fit gratia, quia nondum eſt ſacramentum, per quod efficienda eſt. Rurſus, cùm primum ſacramentum abſoluitur, iam non eſt, quia cùm ſit Ens ſucceſſiuum, deſinit per primum non eſſe (loquor de ſacramentis, quæ conſiſtunt in vſu) ergo nunquā ſacramenta conferunt gratiam, dum fiunt, vel exiſtunt.

Vtrum ſacramenta conferant gratiam in tempore, an in inſtanti.

Ad hanc difficultatem varii ſunt modi reſpōdendi. Primus eſt, ſacramenta conferre gratiam non in inſtanti, ſed in tempore non definito, ac certo, ſed indeterminato, ſcilicet, in illo tempore, quod immediatè antecedit illud inſtans, quod eſt primum non eſſe ſacramenti: nam in illo inſtanti conſummatur ſacramentum extrinſecè. Ergo in tempore immediatè ante illud conſummatur intrinſecè; ergo in eodem tempore immediatè ante illud, confert ſuum effectum; quia operatur ſtatim, ac eſt, cùm ſit cauſa efficax; ſed tempus illud, quod immediatè antecedit inſtans, eſt indeterminatum, quia nulla pars temporis ſecundùm ſe totam, immediatè coniungitur, ſeu antecedit ante aliquod inſtans, vt per ſe notum eſt: ergo ſacramentum confert gratiam in tempore indeterminato, ita vt qualibet particula temporis deſignata, non fiat gratia in tota illa, ſed in minori, ac in minori, etiam ſi in infinitum procedatur, verſus prædictum inſtans extrinſecum, quod eſt, primum non eſſe ſacramenti. Vnde etiam fit, ſacramentum non conferre gratiam per aliquam ſui partem determinatam, ſeu quamdiu illa durat, ſed per indeterminatam. Quod autem hic modus conferendi gratiam non ſit impoſſibilis, ita poteſt è contrario declarari: nam peccatum committi poteſt in tempore immediato ante hoc inſtans, & non antea, neque poſtea; ergo & gratia poteſt deſinere eſſe intrinſecè in tempore immediato ante inſtans, ergo eadem ratione poteſt in eadem menſura incipere. Antecedens patet, ſi conſtituamus hominem iuſtum habentem præceptum amandi Deum, ante primum inſtans mortis; nam ſi hic homo toto hoc tempore non diligat, peccat mortaliter, & perdit gratiam, & non in ipſo inſtanti mortis, quod eſt primum non eſſe hominis, tum quia immediatè ante illud inſtans tranſgreſſus fuerat præceptum: nam pro illo tempore obligabat, & non pro inſtanti mortis; ergo ante illud inſtans peccauit, & perdidit gratiam, quæ nec ſimul eſt cum peccato, nec prius amittitur, quàm peccatum committatur: tum etiam, quia non poteſt aliquis toto tempore vitæ eſſe in gratia, & in primo non eſſe, illam perdere: neque etiam peccat, & perdit gratiam in aliquo inſtanti ante inſtans mortis, quia quolibet ſignato inter illud, & inſtans mortis mediat tempus; in quo poteſt impleri præceptum; ergo nondum erat violatum præceptum: nec gratia erat perdita; ergo non potuit amitti, niſi in tempore immediato ante inſtans.

1. Sententia.

Nihilominus hæc ſententia falſa eſt, primò quidem, quia ille modus inceptionis tam gratiæ, quàm cuiuſlibet qualitatis eſt impoſſibilis: vnde omnes Philoſophi duos tantùm modos inceptionis rerum diſtinxerunt, ſcilicet per primum ſui eſſe, & per vltimum non eſſe: ille autem, qui eſt ſolum in tempore immediatè ante aliquod inſtans, ſub neutro horum comprehenditur, vt facilè probari poteſt; quia nullū poteſt ſignari inſtans, quod ſit primū eſſe gratiæ, tum quia dicitur intrinſecè incipere in tempore, & non in inſtanti: tum etiā, quia neque illud inſtans, in quo cōſummatur ſacramētū, eſt primū eſſe gratiæ

Refutatur iſta ſententia.

iuxta hanc ſententiam, quia dicitur eſſe immediatè ante illud: neque etiam aliquod præcedens inſtans, quia nullum eſt immediatum. Vnde ſi in aliquo inſtanti præcedenti inciperet gratia, inter illud & aliud inſtans conſummatiuum ſacramenti, intercederet tempus, in quo non primò fieret gratia, ſed conſeruaretur; & ita non fieret in tempore immediato ante illud inſtans, vt hæc ſententia ſupponit: ergo iuxta hanc ſententiam non incipit gratia in inſtanti per primum ſui eſſe. Rurſus, nec incipit per vltimum non eſſe; quia ſi poſſet ſignari inſtans, in quo vltimò gratia non eſſet, intrinſecè inciperet habere eſſe in tempore immediato poſt illud inſtans; repugnat autem ſimul incipere in tempore, quòd immediatè antecedit inſtans, & quòd immediatè ſubſequitur: nam, vel illud inſtans eſt vnum & idem, vel ſunt diuerſa inſtantia: ſi eſt vnum, non poteſt idem terminus immediatè antecedere & ſubſequi, neque eadem res poteſt ſimul incipere in diuerſis temporibus, quorum vnum immediatè antecedit & aliud immediatè ſubſequitur idem inſtans: ſi autem inſtantia ſunt diuerſa, inter illa intercedit tempus: vnde neceſſariò fiet, vt multo magis inter ſe diſtet tempus, quòd antecedit vnum inſtans, & quòd ſubſequitur aliud: ergo iuxta hanc ſententiam nullo modo aſſignari poteſt inſtans, quòd ſit, vel primum eſſe, vel vltimum non eſſe gratiæ, quæ per ſacramentum fit. Hoc autem eſſe impoſſibile, probatur: nam cùm eſſe gratiæ, quæ fit, immediatè ſequatur poſt non eſſe eius, neceſſe eſt intelligere, illa duo, eſſe quaſi continua, vel contigua, per coexiſtentiam ad noſtrum tempus: ergo neceſſe eſt dari vnum inſtans, quod diuidat eſſe à non eſſe, & ſit terminus vnius, & initium alterius, & vni extrinſecum, & alteri intrinſecum: atque adeò quòd ſit primum vnius & vltimũ alterius. Quæ ratio tam de gratia, quàm de omnibus aliis rebus, & tam de inceptione, quàm de deſitione generaliter conuincit, non poſſe accidere, niſi alterutro ex duobus dictis modis; ſcilicet per primum eſſe, vel per vltimum non eſſe: aut per primum non eſſe, vel vltimum ſui eſſe. Præterea, ſi verum eſt, ſacramenta phyſicè ac propriè efficere gratiam, ex eo capite habet hæc ſententia ſpecialem difficultatem, quia intelligi non poteſt, Deum vti aliqua re, vt inſtrumento, & tamen illam non eſſe certam, & determinatam, & vt talem cognoſci a Deo. Quod poteſt declarari argumento ſimili ſuprà facto: nam ſacramentum ſucceſſiuè fit, & non confert gratiam toto tempore, quo fit. Ergo non confert gratiam per omnes partes ſuas. Ergo ſi efficit illam per aliquam partem ex vltimis, poterit ſignari inſtãs diſtinguens partes ſacramenti, quæ efficiunt ab his, quæ non efficiunt, ita vt in illo ſit verum dicere, vſque ad hoc inſtans partes ſacramenti nihil effecerũt, poſthac verò efficient: vel è contrario; nunc incipiunt efficere, & immediatè antè non effecerunt, quia illæ partes immediatè ſibi ſuccedunt. Ergo neceſſe eſt, vt tota efficientia ſacramenti claudatur inter duo inſtantia, ſcilicet inter illud, quod diſtinguit partes efficientes à non efficientibus, & illud in quo conſummatur ſacramentum. Ergo, ſi efficientia ſacramenti eſt per aliquam partem ſacramenti, neceſſe eſt, vt ſit per partem determinatam, neque eſſe poteſt per partem indeterminatam.

Ad argument. reſpondetur. Ad rationem ergo illius ſententiæ reſpondetur: etiam ſi gratis demus, ſacramentum intrinſecè conſummari in tempore immediatè ante inſtans, nihilominus non efficere gratiam illo modo; quia eſt repugnantia in tali modo efficiendi, vt oſtenſum eſt. *Prima ſolutio.* Ad confirmationem eadem ratione dicitur, eſſe impoſſibile, gratiam deſinere illo modo. Ad caſum verò ibi confictum, primò reſponderi poteſt, negando obligationem præcepti affirmatiui poſſe illo modo extrinſece terminari: nam illa admiſſa, videtur ſane argumentum factum, in rigore metaphyſico ſumptum non parum vrgere. Poteſt autem reddi ratio, ob quam hic modus obligationis imponi homini non poſſit; quia obligatio debet eſſe accommodata actibus humanis, quibus implenda eſt. Secundò admiſſa illa obligatione, reſpondetur, tranſgreſſionem illius præcepti cõmitti ante inſtans mortis, non tamen immediatè ante illud inſtans, ſed in aliquo inſtanti, quod licèt à nobis deſignari non poſſit, in ſe tamen certum ac diffinitum eſt & Deus illud agnoſcit. Nec refert, quòd inter illud inſtans, & aliud inſtans mortis intercedat aliquod tempus: nam illud poteſt eſſe tam breue, vt in eo non poſſit moraliter impleri præceptum. Quia ad eliciendos huiuſmodi actus, moraliter & humano modo loquendo, indiget homo aliquo tempore, quod ad deliberandum, & operandum neceſſariũ eſt; & ideo, quoniam peruenit homo ad illas temporis anguſtias, ſi adhuc eſt negligens, & omittit actum præceptũ, moraliter conſtituitur in ſtatu, in quo non poteſt præceptum implere & ideo tunc peccat. Quæ quidem reſponſio moraliter ſatisfacit, conſiderando res humanas, prout ex natura rei præcipi, & fieri poſſunt. Vrgeri tamen poſſet argumentum, vel in Angelis, vel in anima ſeparata, vel in homine de abſoluta potentia Dei. Sed non oportet in his immorari: nam ſi alia reſponſio adhiberi non poſſit prior eſt ſufficiens.

Secundus modus dicendi eſt, ſacramentum efficere gratiam in tempore aliquo certo ac determinato, in quo vltima quædam particula ipſius ſacramenti conficitur, quæ licet ſucceſſiua ſit & partes habeat, nihilominus per totam illam fit gratia, quia per illam conſummatur ſacramentum. *2. Sententia.* Sed hæc reſponſio nullo modo probari poteſt: primò quidem *Refellitur.* quia impoſſibile eſt, primam inceptionem rei permanentis, & quæ tota ſimul fit, coexiſtere tempori determinato: gratia autem, quæ per ſacramentum fit, eſt res permanens, & tota ſimul efficitur, quia in agente eſt virtus ſufficiens, & in ſubiecto non eſt reſiſtentia, & ipſa ex natura ſua poſtulat ita fieri. Antecedens patet: primò, quia talis inceptio, nec eſſet per primum eſſe rei, quæ fit, nec per vltimum non eſſe. Prior pars eſt per ſe nota: quia ſi res incipit per primum ſui eſſe ſecundùm coexiſtentiam ad noſtrum tempus, iam non incipit in tempore, ſed in inſtanti. Poſterior pars probatur: quia, ſi incipit per vltimum non eſſe; ergo nunc non eſt, & immediatè poſt hoc erit, ſed illud tempus, quòd dicitur eſſe immediatè poſt hoc inſtans, non poteſt eſſe determinatum, quia non clauditur inter duo inſtantia: nam in quolibet inſtanti ſignabili in illo tempore immediato poſt hoc eſt, verum dicere, antea incepiſſe rem illam, quæ fit immediatè poſt hoc inſtans. Vnde confici poteſt generalis ratio, quia quodlibet determinatum tempus clauditur inter duo inſtantia, & diuidi poteſt in duas partes, quæ alio inſtanti medio coniunguntur. Si ergo res incipit in illo tempore, & incipit tota ſimul; ergo ſignato inſtanti medio illius temporis iam in illo tota res inceperat: ergo non incipit, ſed conſeruatur in reliqua parte temporis. Atque idẽ argumentum fieri poteſt de reliqua parte ſignata, & de quacumque alia quantumuis minima: non poteſt igitur determinata pars temporis eſſe menſura adæquata inceptionis, niſi res, quæ fit, per partes fiat, ſeu per intentionem ſucceſſiuam.

Dici

1. Obiectio. Dici poteſt hoc argumentum rectè cònuincere de inceptione in rigore ſumpta; non verò de inceptione, ſeu effectione, quæ neceſſariò habet adiunctam aliquam conſeruationem, qualis eſt omnis inceptio rei permanentis: quæ licèt in ſe indiuiſibilis ſit, & tota ſimul, ſecundùm coexiſtentiam tamen ad noſtrum tempus fit per vltimum non eſſe, quia tunc neceſſe eſt, vt illa actio duret pro aliquo tempore determinato & incluſo inter duo inſtãtia, ſaltè extrinſeca. Quia, ſicut incepit per vltimum non eſſe, ita neceſſe eſt, vt ipſa actio ſeu effectio, aut depẽdentia, cùm non ſemper duret, deſinat eſſe in aliquo inſtanti intrinſeco vel extrinſeco; ergo neceſſe eſt, vt duret ſaltem tẽpore incluſo inter illa duo inſtantia. Illa verò actio habet rationẽ inceptionis, ſolùm prout intelligitur coexiſtere tempori indeterminato, quod ſequitur immediatè poſt inſtans: prout verò durat maiori tempore determinato, habebit potiùs rationẽ conſeruationis. Sic ergo in propoſito dici poteſt, gratiã quidẽ fieri per ſacramentum pro tempore aliquo determinato, in quo durat vltima quædã particula ſacramenti, per quam fit gratia: illa enim particula non poteſt efficere in inſtanti, quia eſt ſucceſſiua; & ideo partes, quæ antecederent illud inſtans, non poſſent efficere, quia iam non eſſent: nec partes, quæ ſequuntur illud inſtans, quia nondum ſunt, vt ergo tota illa pars ſacramenti efficiat, neceſſe eſt, vt actio tamdiu duret, quamdiu durat ſucceſſio illius partis, quia non poteſt gratiam efficere, niſi quamdiu eſt: illa verò actio dicetur incipere per vltimum non eſſe in ratione inceptionis, atq; ſub hac ratione non fieri tempore determinato, ſed indeterminato, tamen abſolutè ſub ratione effectionis, quæ aliquã conſeruationẽ includit, durabit pro aliquo tempore determinato.

Solutio. Sed licèt hæc doctrina in aliis rebus vera ſit, tamen in præſenti non poteſt habere locum. Primò, quia impoſſibile eſt, variato agente, non variari actionem, vt ex principiis Philoſophicis conſtat, ſi autem ſacramentum per aliquam determinatam partem vltimam, gratiam efficit; ſicut illa pars ſucceſſiuè fit, ita principium, ſeu inſtrumentum illius actionis eſt in continua variatione; ergo & actionem quæ ab illo procedit, neceſſe eſt continuè variari: non ergo poteſt eadem indiuiſibiliter permanere toto illo tempore, ſicut dicebatur. *2. Obiectio.* Sed reſponderi poteſt, variari quidem actionem illam; vt eſt dependentia ab agente, atque hoc modo ſucceſſiuè fieri, & continuè mutari: tamen ex parte termini, qui eſt gratia, non eſſe ſucceſſiuam, quia gratia tota ſimul fit, per totam illam actionem, & per quamlibet partem eius. Quæ reſponſio in communi etiam ſumpta, difficilis quidem eſt ad intelligendum: quia vix concipi poteſt, quomodo actio, quæ tota ſimul incipit ex parte termini, ex parte agentis ſit in continua ſucceſſione, & mutatione. Vix tamen impugnari poteſt, quia non videtur tam apertam inuoluere contradictionem. *Solutio.* Sed licèt hoc ita ſit in genere loquendo, tamen in præſenti probari non poteſt, ſumo enim totam illam particulam vltimam ſacramenti, per quam dicitur fieri gratia, & inquiro, an in priori dimidia parte eius ſit cõſummatum ſacramentũ, nec ne: nam ſi nõ eſt, ergo illa prior pars non poteſt efficere gratiam. Quia quamdiu non eſt ſacramentum factũ, nõ datur gratia, aliàs dici poſſet, gratiam fieri à principio, ex quo ſacramentũ incepit: quia non eſt maior ratio de vna parte, quã de alia, ſi in vtraq; ſacramentũ eſt inchoatũ, & nondum perfectum: ſi autem in priori parte ſacramentum eſt iã conſummatum, ergo alia, quæ poſtea ſubſequitur, non eſt pars ſacramenti, ergo nec efficit effectũ ſacramenti. Reſponderi poteſt, in priori parte eſſe ſacramentum perfectum eſſentialiter, non tamen eſſe omni ex parte integrum. Sed hoc non rectè dicitur, quia, vt forma ſacramenti, verbi gratia, ſit eſſentialiter completa, neceſſe eſt, vt ſit conſummatus, & abſolutus ſenſus eius, quod ſi ita ſit, talis forma etiam eſt integra, & omni ex parte completa: vnde ſi fingeremus prolationem verborũ non vltra progredi, ſacramentum erit omnino integrum, & perfectũ, & ſimiliter effectus eius: ſi autẽ ſenſus formæ nondũ eſt conſummatus, ſacramentum neq; eſt integrũ, neque eſſentialiter cõpletũ. Atque idẽ argumẽtũ fieri poteſt ex parte materiæ. Nã ſi ablutio, verbi gratia, tanta eſt, vt ſufficiat ad eſſentiam Baptiſmi, cùm ſola illa, ſi adiungatur forma, & integer Baptiſmus, & omnis ablutio, quæ poſtea ſequitur, neque ad eſſentiam, nec ad integritatem Baptiſmi pertinet, ſed per accidens illi coniungitur, ſi verò ablutio non eſt tanta, quæ ſufficiat ad eſſentiam Baptiſmi, neque etiam erit ſufficiens ad dandum effectum, donec compleatur.

1. Sententia. Tertius modus dicendi eſt, ſacramentum conferre gratiam in tempore indeterminato, ſcilicet per vltimum non eſſe ipſius gratiæ, quia ſacramentum eodem modo conſummatur in tempore indeterminato. Quod poteſt ita explicari, primò ex parte materiæ ſacramenti, ſi conſtituamus id, quod facile fieri potuit, ablutionem, verbi gratia, quæ propter ſui paruitatẽ non ſufficit ad eſſentiã ſacramenti terminari ad minimam extrinſecè, ita vt verè dicere poſſimus, tanta ablutio non ſufficit ad eſſentiam ſacramenti, quælibet autem maior ſufficit. Hoc enim poſito ſequitur facta illa minima ablutione, verum eſſe dicere, nunc non eſt ſacramentum, & immediatè poſt hoc erit ſacramentum, ergo eadem ratione erit verum dicere, nunc non eſt gratia, & immediatè poſt hoc erit gratia: incipiet ergo per vltimum non eſſe & fiet in tempore indeterminato, quia illud *immediatè poſt hoc* non deſignat determinatam temporis quantitatem. Secundò idem argumentum fieri poteſt, ex parte formæ, quia prope finem prolationis verborum intelligi poteſt dari aliquod inſtans, in quo ſit verum dicere, nunc non eſt conſummatus ſenſus ſeu ſignificatio verborum, & immediatè poſt hoc erit conſummatus: vt verbi gratia, in forma Baptiſmi, non intelligitur conſummatus ſenſus, donec incipiat proferri vltima particula dictionis vltimæ & totius formæ, vt eſt particula *cti*, in dictione *Spiritus ſancti*: ſtatim verò ac incipit proferri illa particula, iam intelligitur conſummata ſignificatio formæ, quia iam eſt aliquid illius, quod ſufficit ad imprimendam ſpeciem totius propoſitionis. Illa autem particula incipit proferri per vltimum non eſſe, quia ſucceſſiuè profertur. Ergo eodem modo conſummatur ſacramentum, & fit effectus eius.

Contra hanc ſententiam fieri ſolet generale argumentum: quia non poteſt res permanens, quæ tota ſimul fit, incipere per vltimum non eſſe. Sed hoc argumentum non exiſtimo eſſe efficax, quia ſi cauſa, quæ efficit huiuſmodi effectum, ita applicetur, ex parte effectus, non cenſeo eſſe repugnantiam, quòd ita fiat, quia res permanens habet ſuã intrinſecã indiuiſibilẽ durationẽ, quę poteſt, & inſtanti, & tẽpori noſtro coexiſtere, & ita quod in ſe eſt, poteſt vtroq; modo incipere, ſi ex parte agentis non ſit repugnantia. Nihilominus in præſenti non placet hic modus dicendi, quia neceſſe eſt, vt coincidat cum præcedenti, & ideo eiſdem rationibus refellendus eſt. Aſſumptum explicatur: primò, quia quando actio, quæ eſt in ſe indiuiſibilis, ſecundùm coexiſtentiam ad noſtrum tempus

tempus incipit per vltimum non eſſe,neceſſe eſt, vt in re duret per aliquod tempus determinatum, cui coexiſtit. Sed effectio gratiæ eſt actio indiuiſibilis, vt oſtenſum eſt; quia gratia, quæ eſt effectus ſacramenti, tota ſimul datur; ergo ſi illa actio incipit per vltimum non eſſe, durat pro aliquo tempore determinato, quia non ſemper durat: ergo deſinit eſſe in aliquo inſtanti intrinſeco, vel extrinſeco: ergo durabit toto tempore interiecto, inter illa duo inſtantia, quod tempus certum eſt, ac determinatum: ergo hæc ſententia neceſſariò coincidit cum præcedenti.

Secundò idem declaratur, quia impoſſibile eſt, ſacramentum conſummari illo modo, ſcilicet per vltimum non eſſe vltimæ particulæ conſummantis ſacramentum; quia neceſſe eſt, vt in aliquo inſtanti, vel tempore ſit verum dicere ſacramentum eſſe, aliàs nunquam eſſet: quia non poteſt eſſe,niſi, vel in tempore vel in inſtanti: ſed poſtquam ſacramentum eſt,deſinit eſſe: ergo neceſſe eſt, ſignari aliquod inſtans, quod diuidat eſſe ſacramenti à non eſſe. Ergo neceſſe eſt, vt illud inſtans ſit, aut primum non eſſe ſacramenti, aut vltimum eſſe eius; quia nulla res poteſt deſinere eſſe, niſi alterutro ex his modis, vt ſuprà probatum eſt; ergo non poteſt ſacramentum incipere eſſe, in vltimo non eſſe vltimæ particulæ eius. Nam inquiro, an illud inſtans, quod eſt vltimum non eſſe gratiæ, vel poſtremæ particulæ ſacramenti, ſit primum eſſe ſacramenti,vel vltimum non eſſe eius. Primum dici non poteſt iuxta hanc ſententiam; tum, quia, ſi in illo inſtanti iam eſt ſacramentum, ergo in illo inſtanti iam eſt quidquid eſt de eſſentia ſacramenti: ergo pars, quæ poſtea ſubſequitur, & tunc incipit extrinſecè, non pertinet ad conſtitutionem ſacramenti; tum etiam, quia ſi tunc, iam eſt ſacramentum; ergo in eodem inſtanti erit effectus ſacramenti: quia ſacramentum ſimul atque exiſtit, efficit. Si verò dicatur ſecundum, ſcilicet, hoc inſtans eſſe vltimum non eſſe ſacramenti, neceſſe eſt, vt poſt illud deſignari poſſit aliquod inſtans, in quo deſinat eſſe ſacramentum,quia non poteſt in eodem deſinere in quo incipit extrinſecè, vt per ſe notum eſt; quia in illo inſtanti nondum res eſt, & ita illud inſtans nec poteſt eſſe primum non eſſe rei,cùm potiùs dicatur eſſe vltimum non eſſe illius:neque etiam poteſt eſſe vltimum eſſe rei, cùm nondum ſit: ac denique quia nulla res poteſt deſinere eſſe, antequam eſſe ſupponatur; neceſſe eſt ergo, vt deſignetur aliud inſtans, in quo deſinat eſſe ſacramentum; ergo durabit ſacramentum toto illo tempore determinato, quod eſt inter illa duo inſtantia, ergo non fuit ſacramentum conſummatum per illam particulam, vt incepit eſſe in tempore indeterminato, ſed vt conſummata eſt toto illo tempore determinato. Patet hæc vltima conſequentia: quia ſi illo modo fuiſſet conſummatum ſacramentum, ergo in dimidia parte illius particulæ fuiſſet conſummatum, & in quacumque alia minori deſignata. Conſequens autem oſtenſum eſt falſum,quia ſi priùs fuiſſet conſummatum ſacramentum, priùs etiam eſſe deſiiſſet, quia cùm ſacramentum ſucceſſiuè fiat, ſtatim ac cõſummatur deſiit eſſe, repugnat ergo, ſacramentum conſummari illo modo in tempore indeterminato, quia illud neceſſariò erit reuocandum ad tempus determinatum ex parte deſitionis ſacramenti. Non poteſt autem totum aliquod tempus determinatum eſſe ſecundùm ſe totum, & ſecundùm quamlibet ſui partem eſſe conſummatiuum ſacramenti, quia hoc ipſo, quòd pars prior ſufficit ad conſummandum ſacramentum, reliquæ non requiruntur, ergo eadem

A ratione repugnat effectum ſacramenti incipere illo modo, quia in hac ſententia ſupponitur effectus ſacramenti incipere ſimul cum ipſo ſacramento. Tertiò confirmari poteſt hic diſcurſus, quia, vt ſuprà dicebam, ſacramentum in re eſſe debet aliquid determinatum, cúmque ſit inſtrumentum gratiæ, oportet vt illam efficiat per aliquam rem determinatum: ergo, ſi illa pars, per quam ſacramentum efficit gratiam, eſt ſucceſſiua, neceſſe eſt, vt duret aliquo tempore determinato: ergo toto illo durabit effectio gratiæ, quod ſuprà improbatum eſt, atque ita neceſſe eſt, vt hæc tertia ſententia cum ſecunda coincidat.

Ad argumen. reſpondetur. Vnde ad fundamentum huius ſententiæ negatur, B minimam ablutionem, ſeu materiam ſacramenti, deſignandam eſſe illo modo, ſed intrinſecè, ſcilicet, tanta ablutio ſufficit, & minor non ſufficit: nec poteſt aliter intelligi; quia ſicut ſacramentum in re debet eſſe certum, ac determinatum, ita & materia eius intrinſeca. Item, quia quantitas materiæ non determinatur, niſi quatenus neceſſaria eſt, vt ſit vera ablutio vel vnctio hominis, ſeu partis illius, ad hoc autem requiritur, quòd fiat vt minimum, in tanta quantitate. Atque eodem modo reſpondetur ad alteram partem de forma. Nam ſignificatio eius, non perficitur per indeterminatam inceptionẽ vltimæ particulæ aliàs non redderet ſenſum certum: ergo conſummatur ſenſus & ſignificatio in aliquo inſtanti, in quo vel tota vltima particula, vel aliqua ſufficiens C pars eius prolata eſt.

1. Sententia. Quartus ergo modus dicendi eſt, Sacramentum conferre gratiam in vnico inſtanti, non in quo ſacramentum primò eſt, aut vltimò non eſt, ſed in quo primò non eſt. Cùm enim ſacramentum ſucceſſiuè fiat, non aliter eſt ac deſinit eſſe, quàm entia ſucceſſiua, & ideo tamen eſt, dum fit in temporis ſucceſſione, in qua non poteſt dare gratiam, quia id repugnat vt declaratum eſt in omnibus modis, ſuprà tractatis. Rurſus in nullo inſtanti illius ſucceſſionis poteſt dici ſacramentum eſſe conſummatum, quia ſemper ſupereſt aliquid efficiendum, quod eſt de eſſentia illius: & propterea in nullo etiam illorum inſtantium in quo fit ſacramentum, poteſt gratiam conferre, D quia non dat illam, donec ſit eſſentialiter perfectum: quia ſicut antea non habet conſummatam ſignificationem ſuam, ita neque efficaciam. Denique, quia ſi ſemel fieret gratia in inſtanti intermedio, licèt poſtea non conſummaretur ſacramentum, maneret effectus eius, & ita haberetur effectus ſacramenti ſine vero ſacramento, quod eſt impoſſibile, ſupereſt ergo, vt gratia ſacramenti conferatur in inſtanti, in quo conſummatur ſacramentum, quod eſt primum non eſſe illius: nam in rebus ſucceſſiuis, vt eſt oratio, dies, &c. illud inſtans, in quo conſummantur, eſt primum non eſſe earum. Ita docet Soto in 4. d. 9. q. 2. art 7. circa finem. *Soto.* Quæ ſententia facile ſuſtineri poſſet, ſi opinaremur ſacramenta non eſſe E cauſas phyſicas gratiæ, ſed morales, quia in cauſis moralibus nullum eſt incommodum, quòd effectus earum conferatur, poſtquam illæ eſſe deſierunt, tamen, ſi ſupponamus, ſacramenta eſſe cauſas phyſicas, non poteſt hæc reſponſio ſuſtineri: nec Soto, & aliqui Thomiſtæ, qui hæc duo coniungunt, conſequenter in eo loquuntur: quia nihil poteſt efficere, quando non eſt. Primò, quia nihil poteſt efficere, niſi habeat virtutem agendi, vel naturalem, vel obedientialem, ſed quod non eſt, non habet naturalem virtutem agendi, vt eſt per ſe notum; nec obedientialem: quia neceſſe eſt, vt hæc fundetur ſaltem in aliqua entitate; ergo quod entitatem non habet, non

non poteſt aſſumi vt inſtrumentum ad agendum. Secundò, quia quod fit ab alio, pendet ab illo in ſuo eſſe; ſed res, quæ exiſtit, non poteſt phyſice, ac realiter pendere à re, quæ non exiſtit; quia rem vnam pendere ab alia phyſicè & effectiuè, intrinſecè includit, quòd exiſtentia vnius rei ita innitatur in exiſtentia alterius, vt ablata vna, tollatur altera, quæ ab illo pendet. Tertiò, quia fieri non poteſt, vt res, quæ futura eſt, efficiat, antequam ſit: ergo ſimiliter repugnat, vt res quæ præteriit, efficiat, quando iã non eſt, nec in ſe, neque aliqua reali virtute. Patet conſequentia, quia res, quæ fuit, poſtquam eſſe deſiit, tam eſt omnino nihil, quàm res futura, quamdiu facta non eſt: immo illa, quæ iã fuit, quodammodo magis diſtat ab Ente reali; quia iam non poteſt habere eſſe per cauſas naturales, ſicut poteſt res futura. Quòd autem res aliquando habuerit eſſe, ſi nunc illud non habet, neque in ſe, neq; in aliquo inſtrumento, ſeu virtute, tam eſt impertinens ad præſentem actionem, ſicut, quòd res habitura ſit eſſe, quod nondum habet. Vnde hæc ſola vera differentia inueniri poteſt inter rem præteritam, & futuram; quia res præterita, quia aliquando habuit eſſe, poteſt relinquere virtutem aliquam, quæ vice ſui efficiat, quam non poteſt præmittere res futura, quæ nondum habuit eſſe: at verò ſi res, quæ fuit, nullam virtutem reliquit, non magis poteſt agere, quàm ſi nunquam fuiſſet: quia illud fuiſſe, nihil omnino eſt, niſi denominatio purè extrinſeca, quæ non poteſt eſſe ſufficiens ratio agendi. Et hinc conſequenter fit, ſi res iam omnino deſiit eſſe, nihil omnino referre, quòd inter eſſe præteritum, & non eſſe, ſit magna, vel parua diſtantia: nam repugnantia non oritur, niſi ex ipſa ratione non Entis; quæ, cùm nihil ſit, non poteſt eſſe origo, ſeu fons alicuius eſſe. Et hæc ratio eandem vim habet ſiue præterierit eſſe ante multum, ſiue ante paruum tempus. Et idem eſt etiam, ſi præceſſerit in tempore immediato ante præſens inſtans: quia hæc differentia ſolùm eſt ſecundùm magis vel minus, in propinquitate, vel diſtantia; nam præſens inſtans re vera habet durationem indiuiſibilem diſtinctam à toto tempore præcedenti. Non enim ſunt ſimul, ſed quando eſt præſens inſtans, iam præteritum tempus omnino non eſt: ergo, quando ex duabus rebus vna incipit in præſenti inſtanti, alia verò deſiit eſſe in tempore immediato ante hoc inſtans, non poteſt illa ab hac dependere in efficientia, & exiſtentia: quia duæ illæ res nunquam coexiſtunt ſimul, nec ſe tangunt (vt ita dicam) ſecundùm coexiſtentiam, & conſequenter nec ſecundùm efficientiam. Quia hæc intrinſecè, & eſſentialiter pendet ab exiſtentia, de qua paulo inferiùs, & in diſputatione ſequenti redibit ſermo.

Res præterita poteſt eſſe cauſa per virtutẽ relictam, quod neutiquã poteſt futura.

Quod obiicit Sot. refellitur.

Neque eſt verum, quod Soto ſuprà ait, in naturalibus cauſis interdum accidere, vt res quę immediatè ante hoc fuit nunc operetur: ſicut motus, inquit, eſt cauſa caloris, & non efficit illum, niſi in primo non eſſe ſui: & alij ponunt exemplum in diſpoſitionibus quæ præcedunt immediatè ante inſtans generationis, quæ, licèt in inſtanti generationis non maneant, efficiunt tamẽ formã quæ in illo inſtanti producitur. Sed vtrumque exemplum eſt falſum: nam motus, nõ eſt cauſa caloris per ſe, ſed per accidens: vnde pręter illum eſt alia cauſa per ſe, fieri autem poteſt, vt calor ſucceſſiuè fiat ſimul cum ipſo motu, ſi ſubiectũ ratione illius ſucceſſiuè diſponatur, vel cauſa per efficiens calorẽ ſucceſſiuè applicetur. Quòd ſi aliquando incipit calor in termino motus, ideo eſt, quia per motũ relinquitur ſubiectum diſpoſitum ad calorem, & cauſa per ſe efficiens calorem in eodem inſtanti & A exiſtit, & applicata manet. De diſputationibus autẽ, primò veriùs eſt, non corrumpi, ſed manere in inſtãti generationis. Secundò. demiſſa probabili ſententia, quòd illæ pereunt in inſtanti generationis, non eſt probabile, illas effectiuè concurrere ad introductionẽ formæ, tum propter rationes factas, quia iam non ſunt, neq; aliquid vice ſui relinquunt, tum etiã, quia ſunt inſufficientes ad introducendam formam, quia non habuerunt vltimum terminum, & complementum neceſſarium ad introductionem formæ. Sed de hoc plura in Philoſophia.

Vltima tenendaque ſententia.

Vltimus ergo ac verus dicendi modus eſt, ſacramentum conferre gratiam in inſtanti, in quo non extrinſecè, ſed intrinſecè perficitur ac conſummatur; B quamquam enim ſacramenta extrinſecè fieri incipiant per vltimum non eſſe ablutionis, vel prolationis verborum, &c. conſummatur tamen in vno inſtanti, in quo fit aliquid indiuiſibile, poſitiuum, & reale, quo intrinſecè completur ſacramentum & in eodem inſtanti gratia confertur. Probo ſingula; & primum quidem ex Philoſophia conſtat, dari in omni motu ſucceſſiuo, quando peruenitur ad terminum eius, aliquam mutationem inſtantaneam, qua conſummatur terminus illius motus: quia per illam mutationem acquiritur in illo inſtanti aliquid indiuiſibile, quod in toto anteriori tempore non erat acquiſitum; vt verbi gratia, in intenſione acquiritur terminus caloris, vt duo, vel tria, & ſic de aliis, C & ideo licèt illud inſtans dicatur primũ non eſſe motus, quatenus ens ſucceſſiuũ eſt, tamen eſt primũ eſſe termini conſummati, & perfecti, & ideo vocatur vltimũ mutatũ eſſe motus. Quocirca idem videre licet in materiis, & formis ſacramentorum: nam materiæ illæ, quæ conſiſtunt in vſu, per motum localem, vel contactum aliquẽ perficiuntur, vt ablutio vel vnctio: intelligi autem poteſt, contactum ſufficientem perfici aut fieri in aliquo inſtanti terminante motum præcedentẽ, quia terminus licèt extrinſecus ſit motui præcedenti, eſt tamen intrinſecus contactui, qui aliquid reale eſt, & intrinſecũ ſacramento. Similiter forma ſacramenti eſt oratio aliqua, quatenus reddit integrum, & perfectum ſenſum, qui ſenſus in aliquo inſtanti intrinſecè conſummatur per aliquem ſonũ; D qui in eo inſtanti additur, & realiter exiſtit, tanquam realis terminus totius ſoni præcedentis. Cuius ſignũ eſt, quia in eo inſtanti ita conſummatur oratio, vt in eo multiplicentur ſeu efficiantur ſpecies in auditu. Ergo durat in illo inſtanti aliquid rei, pertinens ad complementum verborum ſeu orationis.

Sacramentum in aliquo inſtanti exiſtere neceſſe eſt.

Secundò hoc declaratur. Quia neceſſe eſt ſignare aliquod inſtans, in quo ſit verum dicere, ſacramentum eſſe, quia inconueniens videtur, rem aliquam realiter fieri, & nunquam de illa affirmari poſſe, quòd exiſtat: Sacramentum autem realiter fit, & quamdiu fit, ſi aliquid illius ſupereſt faciendum, nondum exiſtere dicitur: quia nondum tota eius eſſentia facta eſt. In quo differt à motu, & tempore, & huiuſmodi E Entibus ſucceſſiuis, quæ tunc exiſtere dicuntur, quãdo aliquid eorum factum eſt, & aliquid ſupereſt faciendum. Ergo oportet vt ſacramentum dicatur eſſe, ſaltem in illo inſtanti, in quo perficitur, quãquã poſt illud inſtans, vltra futurum non ſit ſacramentũ, neq; aliquid illius reſtet efficiendum; quia in eo inſtanti perficitur & conſummatur tota ſignificatio ſacramenti. Ergo neceſſe eſt, vt in eo inſtanti fiat, & ſit aliquid intrinſecum ſacramenti. Quia ſi nihil illius eſſet, nulla ratione dici poſſet, tunc exiſtere ſacramẽtũ. Dices, ſi tunc exiſtit ſacramentũ, cũ antea nõ eſſet: ergo tũc incipit eſſe ſacramentũ; ergo incipit per primũ ſui eſſe: ergo non eſt Ens ſucceſſiuũ, nã repugnat

Obiectio.

entia

entia ſucceſſiua fieri per primum ſui eſſe:nam, quod ita ſit, totum ſimul ſit. Vnde etiam ſequitur, quòd ante illud inſtans ſacramentum non fiebat. Rurſus immediatè poſt illud inſtans non erit ſacramentum, vt dictum eſt: ergo ſi tunc eſt ſacramentum, deſinit eſſe per vltimum ſui eſſe, quod etiam repugnat rebus ſucceſſiuis, vt conſtat ex communi ſententia Philoſophorum.

Propter hæc aliqui renuunt concedere, in illo inſtanti ſacramentum exiſtere, etiam ſi aliquis realis terminus eius exiſtat, qui cùm ſit indiuiſibilis, & ideo ſufficiat, vt in eo inſtanti fiat gratia actione indiuiſibili, non tamen ſufficit, vt dicatur exiſtere ſacramentum; quia nihil illius faciendum ſupereſt: ſicut etiam, quamuis in termino motus aliqua mutatio indiuiſibilis ſuperaddatur toti motui præcedenti, non tamen dicitur in eo inſtanti eſſe motus, quia nihil amplius ſupereſt faciendum; & hæc eſt natura entis ſucceſſiui, vt tantùm eſſe dicatur, quando aliquid eius factum eſt, & aliquid faciendum ſupereſt. *Sacramentum non in omnibus imitatur entia ſucceſſiua.* Verius tamen eſt quod aſſeruimus, quia non oportet, vt in omnibus ſacramentum imitetur entia ſucceſſiua. Nam ſicut in hoc non ſeruat ſimilitudinem cum illis, quòd illa dicuntur eſſe, dum fiunt, & aliquid ex eis ſupereſt faciendum, ſacramentum autem minimè: ita è contrario non oportet, vt in eo ſeruet ſimilitudinem, quòd ſicut illa non ſunt in ſuo termino, ita etiam ſacramentum tunc non ſit, quin potiùs, quia in illo eſt diſſimile, debet etiam eſſe in hoc, quia oportet, vt in aliquo inſtanti dicatur iam exiſtere; cùm ergo hoc non verificetur in intermediis inſtantibus, debet ſaltem verificari in illo inſtanti, in quo ſacramentum perficitur & conſummatur. Nam ex his differentiis inter ſacramentum & alia entia ſucceſſina colligimus, ſacramentum requirere quidem ſucceſſionem, non tamen in ſola illa conſiſtere, ſed in ea, vt intrinſecè terminata, vſque ad tale inſtans, in quo intrinſecè perficitur, aut ſenſus verborum aut contactus ex parte materiæ neceſſarius, aut denique tota ſignificatio ſacramenti. *Sacramentum in eo inſtanti eſſe dicitur, in quo habet perfectam ſignificationem.* Erit ergo ſacramentum ſignum quoddam quod ſucceſſiuè fit. & intrinſecè terminatur, in quo termino habet perfectam ſignificationem ſuam. Et ideo in eo eſſe dicitur, quia ſignum tunc eſt, quando ſignificat. Atque huius rei exemplum eſſe poteſt oratio, vel propoſitio, quæ ante inſtans, in quo cōſummatur, ſenſus eius non poteſt dici eſſe, quia nondum ſignificat verum vel falſum: in illo verò inſtanti propriè dicitur eſſe, quia tunc habet veram ſignificationem.

Obiectioni ſatisfit. Ad argumentum ergo reſpondeo in illo inſtanti incipere eſſe ſacramentum per primum ſui eſſe, in eſſe perfecto, quamuis ſecundum eſſe imperfectum antea fiat; ſicut calor, vt octo incipit eſſe per primum ſui eſſe, quia tunc terminatur, & perficitur, licèt antea fieret, quoad latitudinē caloris per alterationem ſucceſſiuam; vnde quod ita incipit per primum ſui eſſe, non oportet, vt ſimul incipiat, ſed quòd in inſtanti abſoluatur, ac terminetur: neque oportet, vt diximus, in hoc eſſe ſimile ſacramentum aliis entibus ſucceſſiuis, quæ non requirunt determinatam perfectionem, & veluti intrinſecam conſummationem, ſed ſolam ſucceſſionem. Atque idem reſpondendum eſt ad alteram partem de definitione ſacramenti: concedo enim illud idem inſtans, quod eſt primum eſſe ſacramenti perfecti, eſſe vltimum eſſe ſacramenti, quod nullum eſt inconueniens, vt ex dictis facilè conſtat.

Vltimò facile ex dictis intelligitur, quomodo ſacramentum gratiam conferat in vnico inſtanti, in A quo & ipſum ſacramentum exiſtit, & primò perficitur ac conſummatur; quia in eo inſtanti omnia concurrunt, vt effectus fieri poſſit, quæ neque ante illud inſtans, nec poſt illud concurrere potuerunt, quia in eo inſtanti cauſa eſt eſſentialiter perfecta, & antea non fuit, neq; poſtea duratura eſt: & alioqui ſubiectum eſt capax, & ſine obice, vt ſupponimus, & effectus natura ſua poſtulat, vt indiuiſibiliter fiat: ergo in nullo alio tempore, vel inſtanti perfici commodiùs poteſt huiuſmodi effectus. Quam doctrinam colligo ex D. Thom. infrà quæſt. 75. art. 7. ad 1. & 3. dicente, tranſſubſtantiationem perfici in vltimo inſtanti prolationis verborum, & quæſt. 78. artic. 4. ad 3. vbi dicit in vltimo inſtanti prolationis verborum habere verba virtutem efficiendi, & eandem doctrinam ſignificat Capreol. in 4. diſtinctione 2. quæſt. 1. art. 3. ad 2. Scoti contra tertiam concluſionem, vbi refert alia loca diui Thomæ. *D. Thom.* B *Capreol.* *Confirmatur.* Poſſunt etiam prædicta omnia confirmari quodam vulgari exemplo ſeu caſu, nimirum, ſi contingat ſubiectum deficere in eo inſtanti in quo conſummatur ſacramentum, ita vt illud inſtans ſit primum non eſſe hominis, qui ſacramentum recipit, an tunc detur gratia per ſacramentum: nam iuxta opiniones ſuprà tractatas, & præſertim iuxta quartam ſequitur, ſacramentum fuiſſe perfectum, & conſequenter ratione illius dandam eſſe gratiam, etiam ſi in illo vltimo inſtanti danda ſit. Et ita ſentiunt Maior in 4. d. 16. & Adrian. materia de Confeſſione, quæſtione 4. quod tamen C habet nonnulla incommoda. *Maior.* *Adrian.* Primùm hominem, qui toto tempore vitæ fuit in peccato mortali, vel originali, in termino eius incipere eſſe in gratia, vel etiam in gloria, ratione Baptiſmi. Secundò ſaluari eum qui in hac vita, nec fidem actualem, nec habitualem conſecutus eſt. Iuxta noſtram autem ſententiam hæc incommoda facilè vitantur: negamus enim illum hominem accepiſſe ſacramentum, quia defuit illi aliquid neceſſarium ad eſſentiam, & perfectionem ſacramenti. Item, quia cùm in eo inſtanti perficiatur ſignificatio, & tunc deficiat ſubiectum, quod per verba ſignificatur, non poſſunt tunc reddere verum ſenſum. Vnde conſequenter fit, vt neque tunc detur effectus ſacramenti, quia ſine ſacramento non comparatur effectus, vt ſuprà D dictum eſt, & hoc ſignificauit Soto in 4. d. 9. q. 2. ar. 7. in fine. *Soto.*

Obiectio. Dices, ſi ſacramētum in ſolo vltimo inſtanti confert gratiam, ergo non totum ſacramentum facit illā, ſed ſolùm aliquid indiuiſibile ſacramenti quod in illo vltimo inſtanti exiſtit. *Solutio.* Reſpondetur ſimpliciter negando conſequentiam, quia licèt ſacramentum ſolum efficiat per illum vltimum terminum ſuum, tamen ſimpliciter totum ſacramentum confert effectum, quia ille vltimus terminus non efficit, niſi in virtute, ſeu ratione totius formæ. Item quia, quod fit per partem, vel per aliquid, quatenus eſt complementum alterius, ſimpliciter fit ab ipſo toto, E ſicut homo videre dicitur, licèt non per omnes ſui partes, ſed per oculum tantùm videat, & globus perfectus tangit planum, & impellit illud, quamuis ſolùm per indiuiſibile tangat & impetum imprimat. Adde quòd in ſacramentis, licèt in ratione mutationis, ſeu ſucceſſionis illud, per quod fit actio, ſit quid indiuiſibile: tamen, conſiderando rem ipſam, ſemper eſt res aliqua diuiſibilis, vt aqua, ſonus, vel ſimilia.

In quo inſtanti detur gratia. Sed quæres rurſus, cùm ſacramentum conſtet forma & materia, in quo inſtanti vltimo detur gratia: an in eo, in quo abſoluitur forma, vel in quo finitur materia; non enim ſemper ſunt vnum, & idem.

Reſpon

Reſpondetur in quouis illorum, quòd fuerit vltimum complementum ſacramenti: non enim eſt de ſubſtantia ſacramenti, quòd phyſicè finiatur prius forma, quàm materia eius, ſed interdum poteſt priùs abſolui forma, interdum materia, dummodo moraliter coniungantur, vt ſupra dictum eſt. Et donec vtraque finita ſit eſſentialiter, non eſt completum ſacramentum. Et ideo indifferenter fieri poteſt, vt ſacramentum compleatur poſterius tempore, quàm forma, ſi nondum finita ſit materia, & è contrario, atque eadem ratione, interdum fieri poteſt effectus in inſtanti completiuo formæ, interdum verò in inſtanti terminatiuo materiæ, dummodo ſit illud, in quo completur ſacramentum: nam hoc ſolum eſt per ſe, ac ſimpliciter neceſſarium. Vnde fit, hoc effectum gratiæ re ipſa interdum fieri per formam, interdum per materiam, interdum per vtramque ratione vltimi termini, ſi contingat vtrumque ſimul concurrere; ſemper tamen effectus tribuitur toti ſacramento, quia fit in virtute totius; vt ſuprà dictum eſt. Et eodem modo tribuitur magis formæ, quàm materiæ; quia illa eſt, quæ determinat ſignificationem materiæ; vel etiam, quia regulariter conſummatur in ea ſacramentum.

Vltimò ſupererat hîc difficultas ſpecialis de ſacramento Euchariſtiæ: nam quæ hactenus diximus propriè ſolùm procedunt de his ſacramentis, quæ conſiſtunt in vſu, & ita communia ſunt omnibus ſine vlla ſpeciali difficultate; at verò ſacramentum Euchariſtiæ eſt permanens, & quamuis conſtet, nō conferre gratiam ante vſum manducationis; tamen ille vſus habet ſucceſſionem, & in eo reperiuntur duo valde diuerſa à cæteris ſacramentis. Primum eſt, quòd à principio vſus vſque ad finem, totum ſacramentum iam exiſtens applicatur, & tangitur à ſuſcipiente. Secundum, quòd aliquo tempore poſt finitam manducationem permanet ſacramentum applicatum ſuſcipienti, & ideo eſt ſpecialis difficultas in hoc ſacramento, quando conferat ſuam gratiam. Sed cum ſit illius propria, in propriam etiam materiam reſeruanda eſt.

SECTIO III.

Virùm ſacramenta conferant gratiam poſtquam tranſacta ſunt.

Quæſtionis ſenſus explicatur.

HÆc difficultas potiſſimùm procedit de gratia habituali, & de ſacramentis, quæ conſiſtunt in vſu, & ſi extendatur ad Euchariſtiam, intelligenda eſt de tempore, poſtquam ſpecies ſacramentales eſſe deſierunt, ſeu corruptæ ſunt: nam de tempore, quo permanent in ſtomacho poſt manducationem, eſt ſpecialis difficultas ſuo loco tractanda. Rurſus ſupponendum eſt, certum eſſe, ſacramentum, propriè loquendo, vnum tantùm effectum gratiæ conferre. Vnde, ſi ſacramentum, quando recipitur, ſuum effectum conferat, certum eſt poſtea non conferre alium ſimilem; quia tantùm ordinatur ad vnū adæquatum effectum gratiæ conferendum: agimus enim de gratia habituali, nam de auxiliante infrà dicam. Non diſputo nunc, an illa gratia per ſacramentum ſemel collata, ſi poſtea per peccatum perdatur, rurſus per pœnitentiam reſtituatur; quia hoc non eſt præſentis inſtituti, ſed ad materiam de Pœnitentia ſpectat; & quamuis demus, illam gratiam reſtitui, illa non cenſebitur nouus effectus ſacramenti, ſed quaſi cōtinuatio prioris ſine noua dependentia à ſacramento, ſed ex vi applicationis meritorum Chriſti factę per præcedentem ſacramēnti ſuſceptionem. Difficultas ergo ſupereſt, quando ſacramentum eo tempore, quo A ſuſcipitur, non habet effectum propter fictionem ſeu obicem ſuſcipientis, an poſtea incipiat illam habere, quando fictio, ſeu obex remouetur. In qua duo poſſūt eſſe extremi modi dicendi, plures autem medij inter illos extremos. Primus in vniuerſum negans, ſacramentum, quod ſemel fuit impeditum, ne conferret ſuum effectum propter obicem, poſtea illum conferre, etiam ſi obex auferatur: quia promiſſio gratiæ ſolùm eſt facta ſuſceptioni ipſius ſacramenti, & ſub ea conditione, ſi homo non ponat obicem; ſi ergo homo conditionem non implet, & obicem ponit, promiſſio Dei non habet effectum, atque adeò Deus liber manet ab omni obligatione conferendi talem effectum. Rurſus ſacramentum iam non eſt, vt poſſit illum conferre. Ergo non eſt, cur dicamus, illum per

1. Modus dicendi conſtituitur & probatur.

B ſacramentum poſtea dari: quia nec ſacramentū dat, nec Deus dare tenetur ratione ſacramenti, quòd ſi nō tenetur, neque infallibiliter dat, nec ex certa lege. Vbi enim eſt huiuſmodi lex? Quòd ſi non infallibiliter datur, iam non eſt effectus ſacramentalis. Et confirmatur. Nam ſacramentum non dat gratiā, niſi per illud applicentur Chriſti merita ad hunc effectum, ſed ei qui ponit obicem ſacramento, non applicātur tunc Chriſti merita, quia eſt inimicus, & incapax meritorum Chriſti: ergo illud ſacramentum non poteſt poſtea habere effectum in huiuſmodi homine. Probatur conſequentia, quia ſine applicatione meritorum Chriſti non poteſt gratia conferri; quia hæc applicatio non fit, niſi per ipſum ſacramentum, quan-

C do ſuſcipitur. Et hanc ſententiam neceſſe eſt, doceāt illi authores, qui negant, Baptiſmum habere effectum recedente fictione. Quia ſi de aliquo id affirmandum eſt, maximè de Baptiſmo. Hos autem authores referam in propria materia.

2. Modus dicendi.

Secundus modus dicendi eſt, Omnia ſacramenta, ſi cum fictione ſuſcipiantur, illa poſtea ablata, incipere conferre ſuum effectum gratiæ ſanctificantis. Ita ſentit Caiet. tom. 1. Opuſc. tract. 5. q. 5. de confeſſ. informi, & Pet. Soto, lect. 4. de Baptiſm. & videtur eſſe ſententia D. Th. in 4. d. 17. q. 3. art. 4. quæſtiunc. 1. vbi cùm dixiſſet, eum, qui ſine interiori pœnitentia abſoluitur, tunc non percipere fructum abſolutionis, conſequi tamen illum recedente fictione, ſubdit, ſic-

Caiet. *Soto.* *D. Thom.*

D ut etiam eſt & in aliis ſacramentis: vnde eidem ſententiæ adhærere videntur Palud. ibi. q. 8. Capr. q. 2. Ratio huius ſententiæ eſſe poteſt, quia ſacramentorum omnium inſtitutio, & cauſalitas eiuſdem rationis eſt. Conſtat autem, aliqua ſacramenta habere effectum recedente fictione; ergo idem dicendū eſt de omnibus. Dices, in quibuſdam eſſe ſpecialē cauſam, & neceſſitatem, vt in Baptiſmo aut Pœnitentia. Sed contrà, quia abſolutè nulla eſt neceſſitas, vt ſacramentum incipiat habere proprium, & ſpecialē effectum. Satis enim erat, quòd homo poſſet reſurgere à peccato per contritionem abſque voto eiuſdem ſacramenti, ſed potiùs cum ordine ad ſacramentum

Obiectio.

E ſuſceptum, quod fieri poteſt abſque effectu ex opere operato. Nam ſicut ſuprà diximus, quādo datur gratia per contritionem in voto futuri ſacramenti, non dari ex opere operato, ſed ſolùm iuxta diſpoſitionem operantis, cum ordine ad ſacramentum futurum: ita poſſet dari gratia, ſolum iuxta diſpoſitionem operantis, cum ordine ad ſacramenta præterita, abſque effectu ex opere operato, & illa gratia eſſet ſufficiens ad ſalutem. Ergo quòd ſacramenta aliqua habeant effectum ex opere operato, recedente fictione, non eſt propter neceſſitatem ſimpliciter, ſed propter maiorem vtilitatem & propter efficaciam meritorū Chriſti, & ſacramentorum eius: hæc autem ratio locū habet in omnibus ſacramentis. Quæ in hunc etiā mo-

Reſponſio.

dum explicari poteſt, quia per vſum ſacramenti, applicantur Chriſti merita, quantum eſt ex parte Dei, & Chriſti, ergo poſt ſacramentum receptum manent Chriſti merita applicata, & acceptata a Deo, vt quotieſcumque ablatum fuerit impedimentum, ſtatim habeant ſuum effectum. Nam ſicut gratia priùs collata per ſacramentum, & deinde per peccatum amiſſa, poſtea per pœnitentiam reparatur, quia ad illum effectum iam ſemel fuerunt applicata Chriſti merita, quæ ſemper manent in diuina acceptatione; ita etiam gratia quæ danda erat per ſacramentum, quãdo primò ſuſceptum fuit, ſi nullum inueniſſet impedimentum, reuiuiſcet poſtea ablato impedimento, quia merita Chriſti fuerunt applicata, & acceptata à Deo ad illum effectum. Atque ſimilis coniectura, ſeu proportio ſumi põteſt ex eo, quòd opera mortificata reuiuiſcunt poſtea, quoad effectum gratiæ: quia ſacramentum, etiam ſi in peccato ſuſcipiatur, licèt, vt eſt opus hominis recipientis illud, ſit opus mortuum; tamen vt eſt opus Chriſti, non eſt opus mortuũ, ſed viuum, quamuis quoad effectum ſit veluti mortificatum ex indiſpoſitione operantis. Ergo ſicut alia opera mortificata recedente peccato habent ſuum præmium, ita & ſacramentum fictè ſuſceptum, recedente fictione habebit effectum ſuum.

3. Dicendi modus. Soto. Tertius modus dicendi eſt, Baptiſmum habere effectum ſuum, recedente fictione, alia verò ſacramenta minimè, ita Soto in 4. d. 6. q. 1. art. 8. Alij hanc virtutem tribuunt Baptiſmo, & Pœnitentiæ tantùm, quod ſentit Durand. in 4. d. 4. q. 4. num 8. & 17. q. 13. Alij hoc tribuunt omnibus, & ſolis ſacramentis imprimentibus characterem. Quod ſentit D. Th. in 4. d. 4 q. 2 art. 2. quæſtiunc. 3. ad 3. Palud. ibi. q. 5. Sylu. verbo, Baptiſmus 4 in fin. Couarr. in c. alma mater. 1. p. §. 4. num. 13. in fine. Quæ ſententiæ commodiùs examinabuntur infrà in materia de Baptiſmo. Nunc ſolùm in genere quæſtioni propoſitæ reſpondetur: non repugnare ſacramento nouæ legis, vt ſic, habere effectum, poſtquam tranſactum eſt, habendo ſcilicet effectum recedente fictione. Probatur, quia certum ferè eſt, effectum Baptiſmi dare recedente fictione. Eſt enim hæc aperta ſententia Auguſt. lib. 1. de Baptiſm. c. 12. & lib. 3. cap. 13. quam omnes Theologi ſecuti ſunt, vt in proprio loco videbimus. Motus eſt autem Auguſtinus ad hoc aſſerendum, propterea quòd ſacramentum Baptiſmi iterari non poteſt; vnde ne homo, qui fictè illum ſuſcepit, perpetuò careat effectu huius ſacramenti, neceſſe eſt, vt effectus ſacramenti priùs indignè ſuſcepti, redire poſſit, recedente fictione. Quod in hoc ſacramento neceſſarium fuit, quia eius effectus, ſcilicet remiſſio originalis peccati, eſt neceſſarius ad ſalutem, & ſacramentum ipſum eſt medium neceſſarium ad talem effectum obtinendum, vt latiùs in prædicto loco dicemus. An verò hoc ſit proprium eius, vel aliis etiam conueniat, tractabimus agentes de effectu Baptiſmi.

Sacramentum tranſactũ non dat propriè effectum, ſed Deus ratione illius. Vltimò addendum eſt, quando effectus ſacramenti ſit poſt ſacramentum ſuſceptum, & aliquo tempore tranſactum, tunc non propriè fieri effectum ab ipſo ſacramento, ſed dari à Deo intuitu ſacramenti, ſeu ratione ſacramenti priùs ſuſcepti: cùm enim ſacramentum iam non ſit, non poteſt proprie cauſare, vel efficere gratiam. Nam cauſare, & efficere ſupponit eſſe; ergo ſolùm dicitur ille effectus dari ratione ſacramenti, quia intelligitur manere in diuina acceptatione, de qua re dicemus plura in ſequenti diſputatione.

Ad arg. in contrarium reſpondetur. Ad fundamenta aliarum opinionum facilis eſt reſponſio ex dictis. Ad rationem enim primæ ſententiæ dicendum eſt, ſacramenta, quæ habent effectum recedente fictione, id habere ratione diuinæ promiſſionis, quæ ſub hac lege, & modo fieri potuit, & facta creditur, quando finis & natura ſacramenti id poſtulare videtur. Vnde ad fundamenta ſecundæ opinionis dicitur, hanc promiſſionem, & inſtitutionem nõ eſſe eiuſdem rationis in omnibus ſacramentis, quia non in omnibus eadem cauſa, & eadem neceſſitas, vt declaratum eſt. Cætera, quæ ibi dicuntur, facilia ſunt, & ideo non eſt neceſſe ad ſingula prolixiùs reſpondere.

DISPVTATIO IX.

De modo, quo ſacramenta efficiunt gratiam.

IN hac diſputatione non eſt ſermo de modo effectionis, ex parte ipſius effectus, vt ita dicam, id eſt, an fiat in inſtanti, vel ſucceſſiue, vel an fiat per creationem, vel eductionem de potentia ſubiecti. Nam prior quæſtio in præcedenti diſputatione expedita eſt: poſteriorem verò obiter attingemus in ſequentibus. Eſt igitur ſermo de modo effectionis ſeu cauſalitatis ex parte ipſius cauſæ, ſeu ſacramenti. Supponimus autem tanquam certum, ſacramenta non efficere gratiam, vt cauſas principales, ſed vt inſtrumenta. Quod eſt per ſe notum, quia neque ex ſe, neque in ſe habent virtutem ſufficientem ad huiuſmodi effectum producendum. Solùm ergo ſupereſt quæſtio de modo inſtrumentorum, id eſt, an ſacramenta efficiat, vt propria inſtrumenta phyſica, vel alio imperfectiori modo, & minùs proprio. In qua re dicemus priùs, quid fuerit poſſibile, deinde quid de facto fuerit à Chriſto inſtitutum.

SECTIO I.

Virùm ſacramenta potuerint eſſe propriæ cauſæ inſtrumentales phyſicæ, gratiæ ſanctificantis.

AVthores ferè omnes, qui negant ſacramenta de facto eſſe inſtrumenta phyſica, ſupponere videntur eſſe impoſſibile communicare ſacramentis, hoc cauſalitatis genus, & ita videntur procedere, Durand. Scot. Capreol. & alij ſect. ſequenti citandi. Poteſt autem hæc ſententia fundari, primò in ſpeciali quadam proprietate ſacramentorum, eorum præſertim, quæ in vſu conſiſtunt, ſcilicet, quia ſunt Entia ſucceſſiua, quæ dum fiunt, non ſunt perfecta, & quando ſunt perfecta, iam non ſunt, quando autem non ſunt, efficere non poſſunt. Sed hoc fundamentum expeditum à nobis eſt ex dictis diſputatione præcedenti, ſect. 2. Vbi declarauimus, quomodo effectus gratiæ fiat in aliquo inſtanti, in quo ſacramentum perficit, & exiſtat per aliquid tale, pertinens ad intrinſecum complementum ſuum, per quod poteſt gratiam efficere. Secundò fundari poteſt hæc ſententia in aliqua ſpeciali proprietate gratiæ efficiendæ per ſacramentum, ſcilicet, quia gratia tantùm poteſt fieri per creationem: nulla autem creatura poteſt eſſe creationis inſtrumentum. Maior patet, quia cùm gratia ſit forma ſupernaturalis, non continetur in potentia animæ: ergo non poteſt inde educi; oportet ergo, vt creetur. Tertiò poteſt fundari in generali ratione omnium diuinorum operum, ſeu miraculorum, quæ ſuperant virtutem creaturæ, & ideo non videntur propriè, ac phyſicè effici poſſe ab inferiori creatura; quia impoſſibile eſt operari ſine virtute

1. Sententia negat. *Durand. Scotus. Capreol.* *Fundamenta.*

operandi; creatura verò non habet virtutem ad gratiam efficiendam, quia neque habet illam connaturalem, cùm tota illa actio ſit ſupra naturam eius; nec ſuperadditam, quia nulla res, ſeu qualitas ei additur, per quam agat. Quæ ratio maximè locum habet in ſacramentis, quæ in eſſe naturæ, ſeu entitatis ſuę ſunt valde imperfecta: quia ſolùm ſunt quidam motus locales, vel ſoni, aut voces. Et augeri poteſt hæc difficultas. Primò, quia in his rebus, præſertim in ſacramentis, nulla poteſt intelligi actio præuia proprij inſtrumenti, per quam concurrat ad gratiam efficiendam; ſed ſine huiuſmodi actione non poteſt intelligi propria ratio inſtrumenti, quia de ratione inſtrumẽti eſt, vt de ſe aliquid conferat, & agat ad effectum principalis agentis, aliàs vix intelligi poteſt, quomodo inſtrumentum ſit. Confirmatur ſecundò, quia, ſi ſacramenta poſſunt aſſumi, vt inſtrumenta ad efficiendam gratiam, eadem ratione quælibet res poſſet eſſe inſtrumentum ad efficiendam quamcumque aliã, quia non eſt maior ratio de vna, quàm de alia. Conſequẽs verò videtur falſum, aliàs per ſenſum poſſet Deus efficere viſionem beatificam, & per relationem poſſet efficere rem abſolutam, quantumuis perfectam. Vnde etiam fieret, vt per diuinas etiam relationes poſſet Deus efficere per creaturas, non habentes virtutem connaturalem operãdi, quam per relationes ſibi proprias, & intrinſecas. Conſequens autem eſt falſum, aliàs etiam poſſet Deus aliquid efficere per vnam relationem perſonalem, & non per aliã, atque ita opera Trinitatis ad extra non eſſent neceſſariò indiuiſa.

Sacramenta poſſe eſſe inſtrumẽta phyſica non repugnat. D.Thom. Caiet.

Nihilominus dicendum eſt non eſſe impoſſibile, neque implicare contradictionem, vt ſacramẽta ſint propria, ac phyſica inſtrumenta ad gratiam in anima efficiendam, attingẽdo immediatè ac proximè ipſam gratiæ productionem. Hæc eſt ſententia D.Thom. in his articulis, quam Caiet. ſequitur, & alij eius diſcipuli frequentiùs. Et probari poteſt, primò omnibus teſtimoniis, quibus infrà probabimus, ita eſſe de facto. Secundò probari poteſt ex his, quæ docuimus in primo tomo huius partis diſput. 31. vbi oſtendimus Chriſti humanitatem fuiſſe inſtrumentum phyſicè gratiam efficiens: non eſt autem maior implicatio contradictionis in ſacramentis, vt per ſe cõſtat. Quia Chriſtus, aut verbo, aut tactu ſuo gratiam conferebat; cur ergo non poterit idem facere per verbum ſacerdotis, ſeu miniſtri? Tertiò, ratio à priori eſt, quia non implicat contradictionem, vt Deus faciat creaturam aliquam pendere ab alia, à qua ex natura ſua non pendet; neque implicat Deum facere, vt creatura aliter producatur, quàm ex natura ſui produci poſſit. Neque etiam repugnat, vt aliqua naturalis potentia aliquid efficiat, vltra ſuas naturales vires, vt verbi gratia, quòd intellectus efficiat viſionem beatam; ergo pari ratione non implicabit contradictionem, quòd ſacramenta efficiant gratiam. Sed hoc oſtendetur meliùs, ſoluendo difficultates, & repugnantias, quæ in hac effectione eſſe videntur: nam ſi nulla afferri poteſt ratio quæ oſtendat hoc implicare contradictionem, non eſt cur aſſeramus hoc eſſe Deo impoſſibile. Et quoniam, vt dixi, prima difficultas in ſuperioribus expedita eſt, reliquis tantùm ſatisfaciendum erit.

Ad 1. fundamentũ variè reſpondetur. 1. Modus.

Secunda ergo difficultas non ſolùm alios authores, ſed etiam plures ex D.Thom. ſectatoribus torſit, & ideo variè circa illam locuti ſunt. Primus modus reſpondendi eſt, illo argumento rectè probari, ſacramenta non poſſe eſſe inſtrumẽta phyſica ad efficiendam gratiam immediatè, ac proximè illam attingendo; ineſſe inſtrumenta ad efficiendam aliquam diſpoſitionem, vt characterem, vel ornatum, ad quem ſta-
A tim ſequitur gratia: ſicut (iuxta multorum opinionem) calor eſt inſtrumentum ignis ad producendum ignẽ, non quia attingat ipſam ſubſtantiam formam ignis proximè, & immediatè, ſed quia efficit diſpoſitionem, ad quam illa forma conſequitur. Ita opinatus eſt D.Thom. q. 27. de verit. artic. 4. ad 3. & in 4. d. 1. q. 1. artic. 4 quem ſecuti ſunt ibi Palud. q. 1. opinione 2. Capreol. q. 1. conc. 3. Thomas de Argentin. q. 1. & in 2. d. 19. q. 1. artic. 3. Sed hic modus dicendi mihi omnino diſplicet. Quia neque vlla ratione fulcitur, nec conſequenter loquitur. Quia neceſſe eſt, vt in eandem difficultatem incidat quam vitare cupit: vnde difficultatem non ſoluit, ſed auget. Quòd vt declarem, interrogo de diſpoſitione illa quam dicuntur ſacramenta efficere, an ſit qualitas aliqua naturalis,

D.Thom. Palud. Capreol. Argen. Refutatur.

B vel ſupernaturalis: nam primum horum dici non poteſt, tum, quia huiuſmodi qualitas naturalis gratis ac ſine fundamento eſſet conficta: neque explicari poteſt, quæ, vel qualis ſit, aut quod ſit eius munus, tum etiam quia ſecundùm fidem nulla qualitas naturalis ex ſe eſt ſufficiens diſpoſitio, vt ad eam gratia conſequatur: neceſſarium ergo eſt dicere illam diſpoſitionem eſſe qualitatem aliquam ſupernaturalem. Quo poſito, argumẽtor primò, quia vel illa qualitas fit per creationem, vel non; ſi creatur: ergo non magis poteſt immediatè fieri per ſacramenta, quàm gratia; ergo oportebit aliam fingere diſpoſitionem, quàm poſſit ſacramentum attingere, de qua eadem redibit quæſtio, & argumentandi ratio; atque ita poterit in infinitum procedi. Si verò non creatur; ergo nec gratia
C creabitur: quia licèt dici poſſit, gratiã eſſe perfectiorem qualitatem, quàm ſit illa diſpoſitio, tamẽ in hoc conueniunt, quòd vtraque eſt forma ſupernaturalis, & vtraque fit in ſubiecto vltra naturalem capacitatem eius: ergo, vel vtraque creatur, vel neutra. Secundò hæc qualitas, ſeu diſpoſitio ſupernaturalis, gratis eſt conficta, & ſine fundamento: nam in primis, licèt certum de fide ſit, tria ſacramenta imprimere characterem, qui eſt veluti potentia quædam, aut ſpirituale ſignaculum, quo anima ad ſpeciale aliquod munus obeundum conſignatur; tamen propriè, & in rigore loquendo, non poteſt character dici diſpoſitio, ad quam gratia conſequatur: quia, nec gratia ipſa ex ſe poſtulat talem diſpoſitionem, vt conſtat, quia ſine
D huiuſmodi charactere multis temporibus gratia eſt hominibus communicata; & nunc etiam ſæpe communicatur, cùm tamen nunquam detur ſine propria, & connaturali diſpoſitione, quam ipſa gratia ſecundùm ſe requirit; ergo ex parte ipſius gratiæ non eſt hæc diſpoſitio ad illam. Neque etiam ex parte characteris reperitur illa naturalis connexio, vt poſito charactere, neceſſariò ponatur gratia: quia, licèt de facto ita ſit, vt cui datur character, detur etiam gratia ablato obice, propter diuinam promiſſionem, vel efficaciam ſacramentorum; tamen quòd hoc ſit ex naturali connexione ipſarum qualitatum, non poteſt cum fundamento, ſed merè gratis affirmari; alioquin etiam poſſet aliquis dicere, amiſſa gratia, amitti characterem, quia ablata forma aufertur vltima diſpoſi-
E tio. Igitur ſi hæc ſacramenta, quæ characterem imprimunt, nullam poſſent habere efficientiam circa gratiam præter eam, quam habent circa characterem, propter illã ſolam non poſſent dici inſtrumenta phyſica gratiæ ſanctitatis. Tertiò, in ſacramentis, quę non imprimunt characterem, vanum eſt fingere qualitatem illam præuiam ad gratiam, quæ dicitur ornatus. Quæ eſt enim qualitas iſta? aut in quo eſt ſubiecto? aut propter quem finem, vel effectum ponitur? Nihil ſanè reſponderi poteſt probabiliter; quod in hunc modum declaratur. Quia anima ſuis actibus, &

Character nõ eſt diſpoſitio ad gratiam.

& habitibus ornatur: ille autem ornatus non eſt habitus operatiuus, vt prædicti etiam authores concedunt; quia non poſſet eſſe, niſi aliqua ex virtutibus infuſis. Et hinç fit, huiuſmodi ornatum non eſſe in potentiis animę; quia in eis tantùm ſunt habitus operatiui: neque etiam eſt, cur fingatur eſſe in eſſentia, quia ad nullum finem eſt neceſſarius; quia, nec ponit ad conſignandum hominem ad aliquod ſpirituale munus, alioqui eſſet character, & ita omnia ſacramenta imprimerent characterem, quod eſt contra mentem Conciliorum, & contra rationem; quia nullum eſt ſpeciale munus, ad quod obeundum conſignentur homines per cætera ſacramenta. Neque etiam dari poteſt huiuſmodi ornatus in eſſentia animæ, vt ſit diſpoſitio ad gratiam, tum quia aliàs, etiam alia ſacramenta, quæ imprimunt characterem, præter characterem imprimerent huiuſmodi ornatum, tum etiam, quia ſi gratia indigeret huiuſmodi diſpoſitione, etiam poſtularet illam in iuſtificatione, quæ fit extra ſacramentum. Tum præterea, quia anima per ſe eſt capax gratiæ, quæ immediatè illam informat & perficit; nec eſt cur requirat aliam diſpoſitionem phyſicam per modum habitus, ſeu actus primi. Tum denique, quia aliàs etiam in voluntate eſſet neceſſarius ornatus præuius, qui eſſet diſpoſitio ad infuſionem charitatis, imò ad ipſum ornatum poſſet requiri alia diſpoſitio, & ſic in infinitum. Præterea hic ornatus non eſt aliquis actus ſecundus, quia non poteſt eſſe, niſi aliquis actus alicuius virtutis, neque enim alium in nobis experimur, neque aliquid aliud fingi, vel excogitari poteſt. Ac denique, quia iuxta veram ac ſanam doctrinam, vt hæc ſacramenta conferant gratiam, non eſt neceſſaria ex parte hominis alia diſpoſitio, niſi vel attritio, vel contritio, aut dilectio, aut alij ſimiles actus. Quartò ſumi poteſt ſpeciale argumentum ex effectione ſeu conſecratione Euchariſtiæ: ibi enim non poteſt fingi ornatus, qui ſit diſpoſitio præuia ad tranſſubſtantiationem: quia illa diſpoſitio non poſſet fieri in ſubſtãtia panis, quia hæc iam non eſt, quando verba efficiunt tranſſubſtantiationem, & ante illud inſtans verba nihil efficiunt, quia nondum habent completam ſignificationem, & ſenſum. Nec poſſet fieri illa diſpoſitio in corpore Chriſti; tum, quia per hoc myſterium nulla qualitas additur corpori Chriſti, ſed ſola ſacramentalis præſentia; tum etiam, quia corpus Chriſti non eſt ſubiectum, quod præſupponitur tranſſubſtantiationi, ſed eſt primarius terminus eius: non ergo præſupponitur tanquam ſubiectum, in quo recipiatur præuia diſpoſitio. Nec denique fieri poteſt illa diſpoſitio in accidentibus panis & vini, propter ſimiles rationes, ſcilicet, quia illa accidentia nihil acquirunt in hoc myſterio præter modum per ſe exiſtendi, ad quem nõ poteſt diſponere qualitas aliqua, cùm omnis qualitas natura ſua poſtulet eſſe in ſubiecto. Dicetur fortaſſe, in hoc opere non eſſe neceſſariam diſpoſitionem præuiam, quia non fit per creationem ſicut fit gratia. Reſpondetur primò non eſſe minorem difficultatem in inſtrumento tranſſubſtantiationis, quàm creationis, vt in dicta diſputatione 31. primi tomi, attigi, & latiùs infrà dicam tractando de Euchariſtia. Si ergo verba conſecrationis poſſunt immediatè attingere tranſſubſtantiationem, & non tantùm diſpoſitionem præuiam, poterunt verba Baptiſmi, vel Pœnitentiæ immediatè attingere effectionem gratiæ. Ac deinde tota hæc reſponſio ſupponit, & gratiã creari, & non poſſe dari inſtrumentum creationis: neutrum autem eſt verum, vt dicemus.

Ad effectum ſacramenti qua neceſſaria diſpoſitio.

Obiectio.

Reſponſio.

2. Modus dicendi. Soto.

Secundus modus expediendi hãc difficultatem eſt Soti in 4. diſt. 1. q. 3. artic. 1. quem probabilem etiam A exiſtimat Ledeſm. 1. part. 4. q. 3. artic. 1. nimirum ſacramenta non poſſe efficere gratiam ipſam: poſſe tamen efficere hominem gratum Deo; quia, licet effectio ipſius gratiæ ſit creatio, tamen, quòd homo ſit gratus Deo, non fit per creationem. Quod altero è duobus modis videtur Soto explicare. Primus eſt, quia eſſe gratum Deo de ſe non requirit qualitatem: fieri enim poteſt ſine illa: ergo poſſunt ſacramenta efficere hominem gratum Deo, etiam ſi non creent gratiam in illo, quamuis Deus ſtatim ſua propria actione & creatione illam qualitatem infundat. Sed hæc ſententia hoc modo explicata omnino improbabilis eſt. Primò, quia, eſto, concedamus, hominem poſſe fieri gratum Deo ſine qualitate inhærente, tamen B hoc poſito, multo eſſe impoſſibilius, quòd ſacramenta eſſent phyſicè inſtrumenta ad efficiendum hominem gratum Deo. Quia tunc ſolùm fieret homo gratus per extrinſecam beneuolentiam, vel acceptationem ad ſupernaturalia dona; quæ denominatio nullo modo fieri poſſet effectiuè à ſacramentis, eſſet enim extrinſeca ab actu Dei, & nihil in homine intrinſecum poneret: ſacramenta autem nec poſſunt efficere ipſum actum Dei, vt per ſe conſtat, nec denominationem ab actu illo deſumptam, quia talis denominatio, vt dixi, nihil ponit in homine: efficientia autem realis neceſſe eſt, vt habeat aliquem effectum realem in ſubiecto, circa quod fit: nam ſi nihil fit, nulla poteſt eſſe effectio. Quod facilè explicatur illo exemplo, quo ipſe Soto vtitur, de amiC citia humana, quatenus conſiſtit in mutua beneuolentia, quæ fit per actus, ſecluſo omni alio reali habitu; nam hoc poſito impoſſibile eſt intelligere, quòd huiuſmodi amicitia habeat aliam cauſam efficientem, præter eam quæ efficit actus mutuæ beneuolentiæ: ſic igitur, ſi eſſe gratum Deo, ſolum conſiſteret in extrinſeca beneuolentia Dei, non poteſt dari cauſa efficiens hominem gratum, ſeu ipſius eſſe grati, niſi quæ efficeret actum beneuolentiæ diuinæ erga hominem: illius autem actus nulla poteſt dari cauſa efficiens, quia eſt ipſemet actus increatus, qui eſt in Deo. Atque ſimili ratione, ſi eſſe gratum Deo, eſſet denominatio ſumpta non ab actuali gratia inhærente, ſed ab aliquo actu ipſius hominis D diligentis Deum, non poſſent ſacramenta phyſicè efficere hominem gratum Deo, niſi efficiendo phyſicè actum illum; quo gratificaretur homo. Et ratio generalis eſt, quia huiuſmodi compoſita, ſeu concreta, non poſſunt aliter fieri, quàm efficiendo formam in ſubiecto, vel vnionem eius: ſi autem homo fieret gratus per extrinſecam acceptationem, ſacramenta non poſſent efficere formam, qua homo gratus fieret, quia talis forma non eſſet aliquid propter ipſum actum Dei; nec poſſet efficere vnionem: quia illa non eſſet realis & phyſica, ſed ſolùm per extrinſecam habitudinem, & denominationem. Secundò reiicienda eſt hæc ſententia, quia eſt impertinens ad explicandam cauſalitatem, quam nunc habent ſacramenta. Nam, quidquid ſit de poſſibili, taE men de facto eſt certum, hominem fieri gratum Deo formaliter per qualitatem inhærentem: non poſſunt ergo ſacramenta nunc efficere hominem gratum cauſalitate phyſica, niſi de facto poſſint efficere vel qualitatem ipſam gratię, vel ſaltem realem eius vnionem ad animam.

Ledeſm.

Refellitur.

Quocirca adhiberi poteſt alter modus explicandi hanc Soti ſententiam, ſcilicet, quòd in ipſa gratia diſtinguantur illa duo, nimirum ipſa qualitas gratiæ, & vnio eius, ſeu inhærẽtia in anima, & quòd ſolus Deus, priùs natura efficiat per creationem qualitatem ipſam gratiæ, ſecundùm ſe ac præſcindendo ab

ab vnione, ac ſubiecto, in qua actione ſacraměta non poſſunt eſſe inſtrumenta propter difficultatem tactã: ſcilicet, quia non poſſunt concurrere ad creationem. Præter hãc verò actionem ponenda eſt ibi alia actio, per quam gratia vnitur animæ, & ad hanc poſſunt concurrere ſacramenta, vt inſtruměta, quia illa actio non eſt creatio, & hoc modo poſſunt efficere hominem gratum, non creando gratiam. Exemplum huius rei eſt in hominis productione ſeu generatione: nam ibi duæ actiones circa animam intercedunt: vna eſt creatio animæ, ad quam nulla alia cauſa præter Deum poteſt concurrere: altera eſt vnio animæ ad corpus, ad quam poſſunt aliæ cauſæ naturales cooperari. Poteſt autem hæc ſententia ſic explicata fundari vel in ſpeciali natura illius qualitatis, quæ eſt gratia; nam cùm ſit forma omnino ſupernaturalis, & ſpecialis participatio diuinæ naturæ, non videtur poſſe aliter fieri, quàm per creationem: petit tamen vniri ſubiecto, eo quòd eſt accidens eius. Vel ſecundò fundari poteſt in generali ratione omnium formarum, quæ in ſubiecto fiunt, quia in omnibus neceſſe eſt diſtinguere duas actiones, vnam per quam fiat Entitas formæ; alteram per quam fiat vnio eius ad ſubiectum. Quod poteſt probari, primò, quia hæc duo in re ipſa diſtincta ſunt, ſcilicet, Entitas formæ, & vnio eius. Nam in re poſſunt ſeparari: poteſt enim Deus conſeruare formam ſine vnione. Ergo actio, per quam fit forma ipſa, diſtincta eſt ab actione, per quam fit vnio. Quia, ſi termini ſunt diſtincti, neceſſe eſt actiones eſſe diſtinctas. Secundò poteſt hoc ipſum aliter probari, quia omnis forma creata eſſentialiter eſt creatura; ergo eſſentialiter habet dependentiam à Deo; ergo in omni huiuſmodi forma eſſentialiter includitur aliqua dependentia à Deo, quam neceſſe eſt, eſſe omnino inuariabilem, & inſeparabilem à forma creata: quia ea quæ ſunt eſſentialia, inuariabilia & immutabilia ſunt. Hæc autem dependentia eſſentialis non poteſt eſſe, niſi per modum creationis, quia ſolus hic modus dependentiæ eſt ſimpliciter neceſſarius, vt forma quælibet in rerum natura exiſtat, vel conſeruetur. Si enim Deus faciat, vel conſeruet gratiam, aut calorem ſeparatum extra ſubiectum, ibi nulla interueniet actio educens formam de potentia ſubiecti, neque vniens illam ſubiecto: quia ibi nullum interuenit ſubiectum neque cauſalitas eius, quod eſt ſignum, huiuſmodi actiones, vel dependentias nõ eſſe eſſentiales his formis, quãdoquidem ſeparãtur ab eis: neceſſaria autem eſſet tunc actio diuina, ſeu dependentia à Deo per modum creationis, vel conſeruationis, quæ non ſit alia actio, quàm creatio permanens, ac durãs; ſine qua dependentia non poſſet illa forma eſſe in rerum natura; ergo hæc dependentia eſt eſſentialis, & inuariabilis: in omni forma creata: ergo quãdocumque fit talis forma in ſubiecto, habet hanc dependentiam a Deo, & conſequenter, prius natura creatur, quàm vniatur ſubiecto: quia prior eſt eſſentialis dependentia à creatore, quàm accidentalis à creatura; ſic igitur gratia hoc ipſo, quòd creata eſt, prius natura creatur à Deo quàm per ſacramenta vniatur animæ.

Cur altera actione producatur anima, & altera vniatur, formæ autem accidentales non item.

Sed hæc ſententia hoc etiam modo explicata mihi videtur falſa & improbabilis. Et in primis, vt à clarioribus incipiamus, exemplum de anima rationali, non ſolùm non valet ad confirmãdam hãc ſententiam, verùm etiam deſeruire poteſt ad confutandam illam, ſi differentiam inter qualitatem gratiæ, & animam rationalem conſideremus, anima enim eſt forma natura ſua ſubſiſtens & independens à corpore, gratia verò cùm accidens quoddam ſit ex natura ſua non eſt ſubſiſtens, ſed inhærens ac pendens à ſuo

A ſubiecto in eſſe, & conſeruari. Quæ differentia, quoad priorem partem eſt certa de fide. Quoad poſteriorem verò, quãuis non tam aperte videatur ad fidem pertinens, nec in propriis terminis definita, ſequitur tamen neceſſariò, ex quibuſdam principiis fidei, & aliis euidentibus lumine naturæ. Quia certum eſt, gratiam eſſe in anima, formaliter afficiendo, ac perficiendo, atque adeò informando illam. Ex quo ſit gratiam non eſſe formam ſubſtantialem, ſed accidentalem, quia vna forma ſubſtantialis non poteſt informare aliam. Gratia ergo, quæ informat animam, non eſt ſubſtantialis, ſed accidentalis forma; ergo natura ſua poſtulat actualem inhærentiam in ipſa anima, tanquã in ſubiecto ſuo. Nam hæc eſt prima, ac communiſſima ratio accidentalis formæ cuiuſcumque

B gradus, aut ordinis illa ſit: quia ſi ex natura ſua non poſtularet hanc inhærentiam actualem: ergo ex natura ſua poſſet eſſe, & conſeruari ſine illa; ergo ex natura ſua eſſet apta ad ſubſiſtendum: non ergo eſſet ex natura ſua accidentalis forma. Secundò ex hac differẽtia colligitur alia, quia anima rationalis, etiam cùm eſt corpori vnita, ita conſeruatur à Deo in ſuo eſſe, vt diſſoluta vnione, ex vi prioris conſeruationis exiſtere poſſit, & manere in rerum natura, & ideo neceſſe eſt diſtinguere duas actiones, & dependentias: aliam, qua conſeruatur exiſtentia animæ, & aliã, qua conſeruatur vnio, quandoquidem ceſſante vna, ex natura rei manet alia. Neque enim exiſtimandum eſt, quamdiu anima eſt in corpore vnica, & eadem

C actione conſeruari exiſtentiam, & vnionem animæ: in morte autem hominis ceſſare actionem illam, & inchoari aliam, qua ſubſtantia animæ in ſuo eſſe ſine vnione conſeruatur: nam ſi hoc verum eſſet, nulla poſſet afferri ſpecialis ratio, propter quam debita eſſet animæ rationali conſeruatio eius poſt ſeparationem à corpore potius, quàm aliis formis: quãdoquidem non aliter ponitur conſeruari in corpore, quàm aliæ formæ, ſcilicet per vnicam actionem, & dependentiam, quæ eſſe non poteſt, nec conſeruari ſine corpore, actio enim illa, per quam fit, vt conſeruetur vnio, eſſentialiter pendet a corpore: ergo, ſi per illammet actionem conſeruaretur exiſtentia animæ, conſeruaretur per actionem dependentem à corpo-

D re: ergo quamdiu eſſet in corpore, non aliter conſeruaretur, quàm aliæ formæ: ergo deſtructo corpore, nulla eſſet ratio cur magis conſeruaretur, quàm aliæ formæ. Igitur exinde pendentia, quam exiſtẽtia animæ habet ab vnione ad corpus, rectè colligitur, etiam eo tempore, quo eſt corpori vnita, per aliam actionem conſeruari exiſtentem diſtinctam ab ea, qua conſeruatur vnita, ſecus verò eſt in qualitate gratiæ. Nam in ſua exiſtentia ita pendet ab vnione, vt naturaliter, & ex vi illius actionis, qua nunc conſeruatur in ſuo eſſe, non poſſit manere exiſtens ablata vnione, & ideo nulla eſt neceſſitas fingendi ibi duas actiones, alteram, qua ſimpliciter conſeruetur

E exiſtentia gratiæ; alteram, qua conſeruetur vnita. Nam ipſamet exiſtentia non conſeruatur ſine vnione. Alioquin, ſi illæ eſſent duæ actiones diſtinctæ, nulla poſſet reddi naturalis ratio, ob quam, diſſoluta vnione, & ceſſante actione, per quam vnio conſeruabatur, non poſſet manere gratia exiſtens, & durare actio per quam ipſa gratia conſeruabatur ſecundùm ſe. Nam hæc actio cùm non attingat vnionem, ex natura ſua non pendet à ſubiecto: actio enim circa ſubiectum, nec intelligi poteſt ſine vnione, ſaltem in fieri. Ergo ablato ſubiecto, & vnione ad illud, poſſet actio illa, & terminus eius ex natura ſua durare. Non enim alia ratione permanet anima corpore deſtructo: ergo non ſunt duæ actiones, ſed vna, qua

Quæ actio eſt conſeruatiua formæ accidẽtalis, eadem eſt conſeruatiua vnionis eius.

qua conſeruatur gratia, & qua conſeruatur vnita.

Tertiò ex his colligitur alia differentia in ipſo fieri, quæ præcedentem confirmat, & declarat: videlicet, quod cum anima fit, alia eſt actio, per quam in ſuo eſſe producitur, & alia, per quam corpori vnitur. Nam ſicut habet eſſe independens à corpore, ita etiam neceſſe eſt, vt fiat & recipiat eſſe per actionem independentem à corpore, quæ non poteſt eſſe actio eductiua, neque etiam vnitiua animæ ad corpus. Nam huiuſmodi actio à corpore neceſſariò pendet. Eſt ergo actio diſtincta, atque vera, & propria creatio, cùm fiat ſine concurſu materiæ. At verò in productione gratiæ, non eſt neceſſaria actio, quæ prius terminetur ad exiſtentiam gratiæ, quàm ad vnionem eius. Quia ſicut gratia non habet eſſe independens à ſubiecto, ita neque ex natura ſua poſtulat, vt recipiat illud eſſe per actionem independentem à ſubiecto: vnaquæque enim res fit eo modo, quo poſtulat eſſe ipſius: ſi ergo ipſum eſſe non eſt independens, ergo nec ipſum fieri; & ſimiliter, ſi conſeruatio non eſt per actionem independentem à ſubiecto, ergo neque productio: nam eadem actio, per quam res fit, ſi duret aliquo tempore, habet rationem conſeruationis. Igitur ex illo exemplo animæ rationalis non poteſt colligi, prius gratiam creari, quàm vniri; ſed potiùs contrarium propter diuerſam naturam vtriuſque formæ.

Gratia, non quia perfectiſſima eſt, propterea poſtulat, vt altera actione creetur, & altera vniatur.

Secundò principaliter oſtenditur contra hãc ſententiam, gratiam ex ſua ſpeciali ratione, nimirum, quia eſt ſupernaturalis, ac perfectiſſima qualitas, non poſtulare, vt alia actione creetur, & alia vniatur ſubiecto: primò quidem, quia actus fidei, charitatis, & viſionis beatificæ, ſupernaturales qualitates ſunt in ſubſtantia, & Entitate ſua, ſicut ipſa gratia, & alij habitus infuſi, & tamen hi actus effectiuè fiunt à potentiis vitalibus, non ſolùm quoad vnionem, ſed etiam quoad entitatem ipſorum: vnde non prius natura creantur à ſolo Deo, quàm fiant ab ipſius potentiis: quia ſaltem ex natura rei repugnat actibus vitalibus, vt aliter fiant. Et hoc euidentiùs oſtendi poteſt in actibus liberis: nam ſi à ſolo Deo prius natura efficeretur in nobis, non poſſet intelligi libertas noſtra circa tales actus. Quia vel poſita illa Dei efficientia, eſſet in poteſtate hominis non influere in illum actum, neque illum ſibi vnire, & hoc eſt impoſſibile: aliàs maneret actus vitalis productus à ſolo Deo in potentia, ipſa nihil operante, & conſequenter neque amãte, neque intelligente, neque aliquem effectum vitalem recipiente, vel operãte, quod eſt impoſſibile, vel poſita Dei efficientia, neceſſariò voluntas influit in illum actum; & ſic nulla relinquitur libertas: nec poteſt eſſe verum, quod Concil. Trident. ſeſſ. 6. definit, ſcilic. ſtante quacumque Dei motione præueniente, & antecedente conſenſum voluntatis, adhuc eſſe in poteſtate eius efficere, vel non efficere actum. Probatur ſequela, quia iuxta contrariã ſententiam, priuſquam Deus creet in voluntate noſtra actum infuſum charitatis, non poteſt voluntas illum elicere, neque aliquid aliud efficere: ex quo neceſſariò ſequatur infuſio, vel creatio talis actus; poſtquam verò Deus ſe ſolo infundit, & creat in voluntate talem actum, non eſt in poteſtate voluntatis non habere illum, & influere eo modo, quo poteſt: ergo in his actibus non poteſt vlla ratione affirmari, prius natura fieri aut creari à ſolo Deo, quàm fiant à voluntate, & vniantur illi: ergo ſimiliter non eſt neceſſarium, gratiam prius creari, quàm vniri.

Dices, gratiam eſſe perfectiorem qualitatem. Sed hoc præterquam quod incertum eſt (præſertim ſi comparatio fiat cum viſione beatifica) nihil in præ- A ſenti refert. Quia commune eſt omnibus his qualitatibus, quòd ſint ſupra capacitatem naturalem ſubiecti: ergo, ſi hoc non obſtante, poſſunt aliquæ earum fieri per eductionem, & non per creationem, eadem ratione, tam gratia, quàm quælibet alia qualitas ſupernaturalis poterit in anima fieri abſque præuia creatione. Item ratio, & imperfectio, vnde hoc naſcitur, non minus conuenit gratiæ, quàm aliis qualitatibus ſupernaturalibus, ſcilicet eſſe formam accidentalem, natura ſua pendentem è ſubiecto, tam in fieri, quàm in eſſe: nam ex hac imperfectione naſcitur, vt, quando gratia fit modo connaturali, non fiat ſine concurſu ſubiecti. Ex quo vlterius argumentor contra Sotum, quòd, ſi ſacramenta poſſunt effectiuè attingere B vnionem gratiæ cum anima, poſſint etiam attingere primã gratiæ effectionem: primò quidem, quia ſicut gratia eſt forma ſpiritualis & ſupernaturalis, ita & vnio gratiæ ad animam, & ſicut vnio illa fit in anima tãquam in ſubiecto, à quo pendet in fieri, & conſeruari; ita eodem modo gratia ipſa fit in anima, tanquam in ſubiecto, à quo pendet in fieri, & conſeruari: ergo eſt eadem vtriuſque ratio, quia non magis exiſtentia gratiæ, quàm vnio fit per creationem. Vnde poteſt alia formari ratio. Nam hæc vnio gratiæ ad animam, talis eſt, vt per illam pendeat gratia ab anima, tanquam à cauſa materiali, non ſolùm in vnione, & informatione, ſed etiam in exiſtentia ſua, in quo differt multum inter vnionem hanc gratiæ, & vnionem animæ ad corpus: ergo ſi ſacramenta C poſſunt attingere illam vnionem gratiæ ad animam, poſſunt etiam attingere ipſum eſſe gratiæ. Quia illud eſſe communicaretur in ipſa vnione, & quodammodo per illam ex parte materialis cauſæ; ante cuius concurſum nulla eſt effectio gratiæ, cùm oſtenſum ſit non creari.

Forma accidentalis non prius creatur, & poſterius vnitur.

Tertiò principaliter probandum eſt contra prædictam ſententiam, gratiam ob generalem rationem formæ creatæ non fieri priùs natura per creationem à ſolo Deo, vt poſteriùs natura poſſit per ſacramenta animæ vniri. Nam ſi hoc cõueniret gratiæ ex hoc præciſè, quòd forma creata eſt, conueniret omni formæ creatæ, & omni accidenti: conſequens autem eſt valde abſurdum. Aliàs ſequitur primò, non D eſſe proprium animæ rationalis, vt priùs natura fiat per creationem, & deinde vniatur ſubiecto: ſed hoc commune eſt omnibus animabus brutorum, imò omnibus formis materialibus & accidentibus omnibus, atque ita nulla forma fieret per eductionem de potentia materiæ, ſed per creationem. Conſequens autem eſt contra recepta philoſophiæ principia, imò contra communem Eccleſiæ doctrinam, quæ ſentit aliquid proprium in hoc habere rationalem animã. Et ratione conuinci poteſt ex dictis in primo puncto contra hãc ſententiam. Sequela probatur, quia ſi omnis forma prius natura fit à ſolo Deo, quàm ab agente creato vniatur materiæ, inquiro, an illa actio Dei fiat cum materiali concurſu ſubiecti, necne. Primum dici non poteſt, quia materia non habet E concurſum, niſi circa formam ſibi vnitam, ſeu quæ ſibi vnitur, nec forma pendet à materia in fieri, vel in facto eſſe, niſi quatenus illi vnitur in fieri, vel in facto eſſe; ſi ergo per illam actionem Dei forma ita fit, vt non vniatur materiæ, non poteſt illa actio, aut terminus eius, vt ſic, pendere à materia, nec materia poteſt ibi habere aliquem materialem concurſum. Propter hanc enim cauſam nullum habet in productione animæ rationalis, quia illa actio, per quam fit anima, ſecundùm ſe præſcindit ab vnione ad materiam. Si verò dicatur ſecundum, neceſſe eſt, dicere, illam actionem eſſe verè, ac propriè

circa

creationem: tum quia non eſt eductio de potentia materiæ,ergo non eſt actio ex ſubiecto, ergo ex nihilo, ergo creatio; tum etiam, quia illa eſt actio ex ſola efficacia cauſæ efficientis ſine concurſu cauſæ materialis;ergo eſt creatio.

Vnde argumentor ſecundò:nam ex hoc principio ſequitur,quòd ſicut ſacramenta dicuntur(iuxta hanc opinionem)nõ efficere gratiam, ſed vnionem gratiæ cum anima,ita dicenda ſunt omnia agentia naturalia non efficere formas, nec qualitates educendo illas de non eſſe ad eſſe,ſed tantùm vnire illas ſubiectis ſuis. Patet ſequela,quia ſupponuntur factæ priùs natura à Deo: ergo non poſſunt iterum fieri à cauſis ſecundis,ſed tantùm vniri; maius enim miraculum eſſet,rem iam factã iterum facere, quàm omnino ab actione ceſſare. Tertiò hinc vlterius ſequitur, tales formas natura ſua non pendere à ſubiecto in exiſtentia ſua, ſed ſolùm in vnione,ſicut docet fides de anima rationali. Probatur ſequela argumento ſuprà facto, quia huiuſmodi formæ fiunt priùs natura per actionem independentem à ſubiecto:ergo per illam vt ſic recipiunt eſſe independens à ſubiecto. Rurſus quamdiu ſunt in ſubiecto,per hanc actionem permanentem continuatam conſeruantur in eſſe, quod in principio acquiſierunt; ergo ablata vnione ad ſubiectum, per eandem actionem à ſubiecto independentem conſeruabuntur in eſſe. Nam hæc actio non eſt cur neceſſariò tollatur, ablata vnione, quæ eſt quid poſterius, ſicut philoſophamur in anima rationali. Dici tamen poteſt,quòd licèt vnio harũ formarum ſit poſterior, quàm exiſtentia earum, quæ fit per creationem; tamen poteſt eſſe conditio neceſſaria,ſine qua nõ debetur his formis exiſtentia,& conſeruatio; hoc enim modo interdum poteſt id, quod prius eſt,pendere a poſteriori;atq; in hoc poteſt conſtitui differentia inter animam rationalẽ,& alias formas:illa enim,quia ſpiritualis & ſubſtantialis eſt,non requirit illam conditionem,ſeu vnionem ad corpus, vt conſeruetur in eſſe.Sed hæc reſponſio,licèt ex parte verum dicat,tamen & petit principium, & nõ poteſt ſufficientem rationẽ reddere eorũ,quæ dicit,hoc enim inquirimus, cur vnio ad ſubiectum ſit conditio neceſſaria,vt huiuſmodi formæ conſeruentur in eſſe. Sanè non poteſt alia ratio philoſophica reddi, niſi quia neceſſe eſt,vt ſubiectũ in ſuo genere cauſæ materialis concurrat, non tantùm ad vnionem, ſed etiam ad ipſum eſſe harum formarum,& cõſequenter ad fieri & conſeruari ipſius eſſe;vnde fit,vt huiuſmodi formæ ſecundùm naturam ſuam, non poſſint priùs natura fieri per creationem, cùm non poſſint fieri ſine concurſu ſubiecti, ſeu materiæ. Quartò ex prædicto modo explicandi hãc ſententiã ſequitur, non ſolã formam,ſed etiam vnionem formæ ad ſubiectum, prius natura fieri à ſolo Deo, quàm à cauſa ſecunda:quod eſt apertè falſum. Sequela probatur: quia ſicut forma eſt res creata, quæ à ſolo Deo habet dependentiã eſſentialem,ita vnio formæ ad ſubiectum eſt res,vel modus creatus,qui etiã à ſolo Deo habet eſſentialem dependentiam: vnde ceſſante actione cauſæ ſecundæ, non ſola forma,ſed etiã ipſa vnio conſeruatur à ſolo Deo,& è contrario à principio potuiſſet fieri vnio à ſolo Deo ſine cauſa ſecunda,quãuis non poſſet fieri a cauſa ſecunda ſine Deo, ergo eſt æqualis ratio eſſentialis dependentiæ à Deo in vnione, & in exiſtentia formæ; ergo ſi propter hanc cauſam prius natura fit forma à ſolo Deo, quã à cauſa ſecunda, etiam vnio prius natura fiet à ſolo Deo.Quod autem hoc conſequens falſum & abſurdum ſit, patet, quia nihil relinquitur, quod poſſit fieri à cauſa ſecunda,& in præſenti materia nihil eſt,

A quod poſſit facere ſacramentum. Nam ſi priùs Deus gratiam creat,& priùs ſe ſolo gratiam vnit, quid facient ſacramenta? Et idem quæri poteſt de igne, vel quolibet alio agente. Dices,facere eandem vnionem, quam priùs natura fecit Deus ſecundùm nouam dependentiam, vel actionem. Sed hoc vanum eſt, & abſurdum: præter naturas enim rerum eſt, iterum agere quod actum ſupponitur, aliàs, cur non ageret naturaliter quælibet res ad ſe ipſam efficiendam,vel conſeruandam? Item ſaltem eſſe ſuperflua efficientia naturalium cauſarum, ſi nullas res nouas agerent, ſed ſolùm nouas dependentias earũdem rerum,quas Deus ſe ſolo iam effecerat.

Quintò obiici poteſt argumentum ſuprà tractatum de actibus liberis:nã,ſi omnis forma, vel quali-
B tas creata prius natura creatur a ſolo Deo, quam à cauſa ſecunda: ergo,cùm actus liberi voluntatis ſint qualitates creatæ,prius natura fiet à ſolo Deo, quàm à voluntate: ergo quòd talis actus,ſeu qualitas ſimpliciter fiat,non eſt liberum voluntati humanæ: quia non pendet ab illa in ſuo fieri ſimpliciter: ergo intelligi, vel explicari non poteſt, in quo conſiſtat libertas talis actus.Nam quòd Deus illum in me creet, non eſt mihi liberum, quia non pendet ex me,neq; immediatè,neque ratione alicuius prioris diſpoſitionis. Nam de illa redibit eadem quæſtio. Suppoſito autem, quòd Deus in me creet talem actum,non eſt mihi liberum non influere, vt ſuprà argumentabamur.Denique hoc inconueniens adhuc maius eſt in
C actibus intrinſecè malis: nam præter omnia ſuprà dicta ſequitur, ante omnem efficientiam voluntatis creatæ, Deum ſe ſolo creare in illa huiuſmodi actus prauos, quoad omnem poſitiuã Entitatem eorum. Vnde vlterius fit, Deum ſola ſua efficacia determinare voluntatem hominis ad obiecta praua iſtorum actuum prius natura,quàm ipſa ſe determinet.Quia poſita in voluntate Entitate talis actus, neceſſariò manet determinata ad obiectum: niſi per Entitatem poſitiuam ſui actus:hæc autẽ omnia ſunt valde falſa, & abſurda; falſum ergo eſt dicere,de ratione formæ; vt ſic creatæ, eſſe,vt prius natura fiat à ſolo Deo per creationem,ſeu dependentiam eſſentialem,quàm ab agente creato. Quòd ſi nõ cõuenit hoc omnibus for-
D mis creatis,ex hac præciſa ac generali ratione,neque etiam conueniet gratiæ,neq; alicui formæ, quæ natura ſua pendeat à cauſa materiali in fieri, & in eſſe: quia, vt oſtenſum eſt, nulla eſt in qualitate gratiæ ſpecialis ratio,quæ hũc modũ productionis requirat.

Et per hæc reſponſum eſt ad primum fundamentum illius ſententiæ. *Ad argum. reſpondetur.* Ad ſecundum reſpondetur,falſam eſſe primam propoſitionem aſſumptam, ſcilicet in productione omnium formarum diſtinguendas eſſe duas actiones: vnam, qua producatur forma, & alteram qua vniatur, nam in omnibus formis,quæ fiunt per eductionem de potentia ſubiecti, falſum eſt. Quia cùm non fiant ſine concurſu cauſæ materialis, illamet actio, qua fiunt, pendet non ſo-
E lùm ab agente, ſed etiam à ſubiecto in genere cauſæ materialis, non poteſt autem pendere à materia,niſi in ea inſit, eique vniatur, quia cauſalitas materiæ non eſt, niſi per vnionem & ſuſtentationem formæ vel actionis, quæ ab ea cauſatur: & ideo illamet actio & tendit ad formam, & vnit illam ſubiecto, quia non facit illam niſi in ſubiecto, & ex ſubiecto. Quinimo ex hac ratione colligo primò, non poſſe formam fieri ab agente naturali modo ac virtute naturali, niſi eadem actione,qua fit, vniatur ſubiecto:quia non poteſt fieri,niſi per educationẽ de potentia ſubiecti.Ergo nec poteſt fieri,niſi per actionẽ, quæ in ſubiecto inhæreat,& à ſubiecto pendeat,ſed

per talem actionem neceſſariò ſimul fit forma, & vnitur ſubiecto, quia actio inhærens ſubiecto, vt ſic, non facit, niſi formam inhærentem, ſeu informantem ſubiectum: & hoc eſt facere vnionem, ſeu formam vnitam ſubiecto, & hoc ſenſu dixit Ariſt. per calefactionem non fieri per ſe primò calorem, ſed calidum. Atque eadem eſt ratio de ſacramentis, quatenus eſſe poſſunt inſtrumenta ad efficiendam gratiam. Nam licèt ille modus agendi ſit ſupernaturalis ex parte principij actiui, tamen ex parte ſubiecti concurrentis in genere cauſæ materialis, & ex parte ipſius gratiæ, talis eſt, qualis iuxta naturam ipſius qualitatis eſſe debet, quia per illum non fit gratia per ſe, & independens à ſubiecto, hoc enim eſſet nouum & ſpeciale miraculum; ſed fit in ſubiecto, & dependenter ab illo.

Forma pendẽs à ſubiecto, non poteſt effectiue vniri quin ab eodẽ agẽte eadem actione fiat.

Secundò infero, non poſſe formam, quæ ex natura ſua pendet a ſubiecto in ſuo eſſe, vniri effectiuè ſubiecto ab aliquo agente, niſi eadem actione fiat ipſa forma ab eodem agente; atq; adeò non poſſe eleuari ſacramenta ad vniendam gratiã animæ, quin ſimul eleuentur ad efficiendam ipſam gratiam. Ratio patet ex dictis, quia per actionem illam ita vnitur forma, ſeu gratia ſubiecto ſuo, vt ab illo pendeat in ſuo eſſe; ergo eadem actione, qua vnitur, recipit ſuum eſſe. Dices, quamquam hoc ſit verum, conſiderato modo connaturali productioni talis formæ, non tamen repugnare, Deum ſe ſolo priùs producere gratiam, deinde verò vnire illam per ſacramenta. Reſpondetur primùm, hoc non poſſe fieri ſine ſpeciali miraculo, nimirum quòd forma natura ſua dependens à ſubiecto fiat ſine dependentia ab illo. Deinde adhuc poſito illo miraculo neceſſariũ eſſet, vt actio vniens talem formã cum ſubiecto, attingeret Entitatem ipſam ſeu exiſtentiam talis formæ; in quo eſt differentia inter huiuſmodi formam, & animã rationalem, quòd anima, quæ prius natura creatur, quàm vniatur, per ſolam actionem creatiuam recipit eſſe, per actionem verò vnitiuam, ſolùm recipit vnionem, & informationẽ, ita, vt illa actio non attingat ipſum eſſe, ſeu exiſtentiam animæ: at verò gratia, & quælibet alia forma pẽdens à ſubiecto, etiam ſi fingamus, miraculosè priùs creari independenter a ſubiecto, tamen, cùm ſubiecto vnitur, neceſſe eſt, vt hoc fiat per actionem, & efficientiam, quæ non ſolam vnionem, ſed etiam Entitatem, ſeu exiſtentiam formæ attingat. Et ratio differentiæ eſt, quia omnis forma debet neceſſariò informare ſubiectum modo ſibi connaturali; neq; in hoc poteſt recipere varietatem, quia informatio eſt actus intrinſecus, & formalis, qui nec ſuppleri, nec variari poteſt ſi forma eſt in ſe eiuſdem rationis; anima ergo, quia ex natura ſua eſt forma independens, ex ſe habet talem modum informandi, vt ratione illius non ſuſtentetur a materia in ſuo eſſe, ſed ſolùm vniatur illi ad componendum vnum totum; at verò gratia, & omnis alia forma, quæ natura ſua pendet à ſubiecto, quod informat, ex natura ſua etiam poſtulat talem informandi modum, quo inhæreat ſubiecto, ſeu ab illo ſuſtentetur in ſuo eſſe, & ideo neceſſe eſt, vt agens, quod attingit huiuſmodi modum vnionis, attingat etiam ipſum eſſe talis formæ. Quapropter, ſi illa forma priùs facta ſupponitur à Deo per creationem, neceſſarium erit, vt vel priùs tempore creetur, & poſtea vniatur, vel, vt in eodem inſtanti recipiat eſſe per duas actiones, ſcilicet per creationem, & per eductionem de potentia ſubiecti; quod quidem non videtur implicare contradictionem, quamuis fieri non poſſit ſine ſpeciali miraculo, non ſolùm propter pluralitatem actionum totalium, ſeu per ſe, ac ſigillatim ſufficientium ad

A dandum eſſe tali formæ: ſed etiam, quia actio creatiua ſemper eſt præter modum connaturalem, quem talis forma poſtulat.

Actualis vnio eſt de eſſentia actionis, qua educitur forma de potẽtia ſubiecti.

Tertiò ſequitur quòd in actione eductiua formæ de potentia ſubiecti, non ſolum aptitudinalis, ſed etiam actualis vnio, & inhærentia illius actionis in ſubiecto, eſt de eſſentia ſeu neceſſitate talis actionis: quia illa actio natura ſua talis eſt, vt eſſentialiter pendeat à cauſa agente, & materiali, in quo differt eſſentialiter à creatione: non poteſt autem pendere à cauſa materialiter, niſi illi inhæreat. Et confirmatur: nã ob hanc cauſam calefactio, quæ fit ab igne, verbi gratia, in ligno non poteſt conſeruari omnino extra ſubiectum; quia hoc ipſo, quòd extra ſubiectum fieret, B iam eſſet creatio, ſeu per modum creationis Dices, in calore, qui fit ab igne, vnio ad ſubiectum non eſt de eſſentia caloris: ergo in calefactione; per quam naturaliter fit calor ab igne, actualis inhærentia in ſubiecto non eſt de eſſentia talis calefactionis. Reſpondetur negando conſequentiam, quia calor non dicit dependentiam, ſed formam dependentem, tamen calefactio dicit ipſam dependentiam caloris ab agente naturali (de hac enim calefactione loquimur) huiuſmodi autem dependentia ex ſua intrinſeca & ſpecifica ratione includit actualem habitudinem ad duplicem cauſam agentem, & materialem. Et ideo ſicut de eſſentia illius eſt, quòd actu pendeat à tali cauſa agente, ita etiam quod actu pendeat à ta- C li cauſa materiali. Vnde etiam fit, vt illa dependentia tam eſſentialiter ſit paſſio, quam actio. Quæ duo ſola ratione in ea diſtinguuntur. Et hinc tandem patet reſponſio ad primam probationem contrariæ ſententiæ, quomodo ſcilicet, quamuis gratia, & inhærentia eius ad ſubiectum ex natura rei diſtinguantur, nihilominus vnica actione ſimul natura fiant: quia videlicet illa duo gratia & vnio per modum vnius fiunt cum ipſo compoſito, quod per ſe primò fit, ſcilicet homo gratus. Quare licèt poſſint inter ſe comparari illa duo ſecundùm aliquem ordinem cauſalitatis, tamen in ordine ad agens, quod educit formam de potentia ſubiecti, ſimul ac per modũ vnius fiunt, & vnica actione. Quæ cùm eſſentialiter ſit mutatio ſubiecti, ſimul facit formam, & vnit illam, D ſeu introducit in ſubiecto.

Emanatio à Deo per modũ creationis non præcedit ordine naturæ in omni forma ante actionem cauſæ ſecũdæ.

Supereſt, vt reſpondeamus ad illam probationem de dependentia eſſentiali creaturæ à Deo ad quam primò reſponderi poterit: eſto, concedamus in omni forma creata eſſentialiter includi dependentiam, & emanationem à Deo, per modum creationis, non tamen eſt neceſſarium intelligere hanc emanationem, vt priorem natura, quàm ſit emanatio formæ creatæ à cauſa ſecunda principali, vel inſtrumentali. Hoc enim potiſſimùm videntur probare omnes rationes ſuprà factæ in tertio argumentandi modo, ſcilicet, quòd emanatio à Deo per modum creationis non præcedat ordine naturæ in omni forma, ante actionem cauſæ ſecundæ. Et hoc ſatis eſt vt nec in effe- E ctione gratiæ ſit neceſſarium dicere priùs natura antecedere creationem eius. Et hoc ſufficit, vt, ſi ſacramenta efficiant vnionem gratiæ, neceſſariò efficere debeant gratiam ipſam, quia cùm nõ poſſint vnare, niſi rem exiſtentem, ſi non ſupponunt factam, neceſſe eſt, vt vniendo efficiant. Dices fieri poſſe, vt ſolùm concomitanter ſe habeant effectio gratiæ à ſolo Deo facta, & vnio per ſacramenta effecta. Reſpondetur, ſi ſacramenta præciſè attingerent vnionem & non exiſtentiam ipſius gratiæ, neceſſarium eſſet, vt ſaltem ordine naturæ, antecederet creatio gratiæ, quia exiſtentia formæ ſupponitur vnioni, quando per vnionem non fit. Et hac ratione in

in productione hominis creatio animæ ordine naturæ antecedit vnionem eius, quia actio, qua fit vnio, non attingit exiſtentiam animæ, ſed præciſè vnionem. Si autem concedatur, quòd ſacramēta non ſolùm efficiunt vnionem, ſed etiam ipſam gratiam, hoc ſatis eſt ad id, quod in præſenti quæſtione intendimus. Alia verò quæſtio erit, an præter hanc efficientiam ſit alia eſſentialiter incluſa in ipſa Entitate gratiæ propter dependentiam eſſentialem, quam habet à Deo, quatenus forma creata eſt, non antecedens ordine naturæ aliam efficientiam, ſed concomitans, vel potiùs natura poſterior, eo modo, quo terminus eſt poſterior natura, quàm actio, vel fieri eius. Quæ quæſtio ad præſentem diſputationem nihil ferè refert, cùm generale ſit omnibus formis creatis, & in omnibus efficientiis cauſarum ſecundarum locum habeat.

Neque etiam includitur in omnibus formis creatis talis dependentia à Deo.

Vt autem breuiter veram reſponſionē difficultatis poſitæ tradamus, reſpondendum ſecundò eſt, falſum eſſe in omnibus formis creatis includi aliquam dependentiam eſſentialem à Deo, quæ ſit vera emanatio, & effectio cauſæ efficientis omnino inuariabilis, & ipſam rei eſſentiam intrinſecè conſtituat. Primò quidem, quia licèt non ponatur hæc dependentia prior natura, quàm effectio cauſæ ſecundæ, tamen neceſſariò dicendum erit, per illam fieri totum id, quod per actionem creaturæ, & conſequenter omnem formam, quæ fit per actionem cauſæ ſecundæ neceſſariò bis fieri, & manare à Deo, quoad ſuam Entitatem, & exiſtentiam: nam primò manat à creatura per actionem eius, & conſequenter à Deo, vt concurrente cum creatura, quia non poteſt actio creaturæ eſſe ſine concurſu Dei, à quo pendet eſſentialiter, non ſolùm effectus creaturæ, ſed etiā ipſamet actio creaturæ; & ſecundò dicitur iterum manare à ſolo Deo, per dependentiam eſſentialem, quæ dicitur eſſe vera creatio. Quinimo rurſus ſequitur, non ſolam Entitatē gratiæ, vel cuiuſuis formæ hoc modo bis fieri, ſed etiam ipſammet vnionem talis formæ cum ſubiecto bis etiam fieri: ſemel à cauſa ſecunda & Deo concurrente, & iterum à ſolo Deo per dependentiam eſſentialem: nam, vt ſuprà argumentabar, cùm hæc vnio ſit modus creatus diſtinctus ab actione creaturæ, qui poteſt eſſe ſine illa, etiam in ſua eſſentia includet aliquam dependentiam à Deo inuariabilem, ſine qua eſſe non poſſit. Rurſus, cùm effectio huius vnionis talis ſit, vt non ſolùm attingat modum vnionis, ſed etiam Entitatem ipſius formæ, quia per illam pendet in eſſe à ſuo ſubiecto, vt ſuprà dicebam: cùm hoc (inquam) ita ſit, ſequitur vlterius omnem huiuſmodi formam creatam, quandocumque fit à cauſa ſecunda, tribus modis emanare à Deo: primò quatenus fit a creatura cum concurſu Dei; ſecundò quatenus fit per dependentiam eſſentialem huius formæ, vt vnitæ, quomodo conſeruatur à ſolo Deo ceſſante actione creaturæ; tertiò, per dependentiam eſſentialem ipſius formæ ſecundùm ſe; quæ eſt diſtincta à præcedentibus: quia poteſt manere ſine illis, vt ſi forma à ſubiecto ſeparata conſeruetur, & ideo eſt per modum creationis, & independens à ſubiecto, quod non habent duæ aliæ dependentiæ, & ideo non dicuntur eſſe eſſentiales ipſi formæ ſecundùm ſe & abſolutè ſumptæ. Sed hoc modo ſola hæc tertia eſt eſſentialis, ſecunda verò erit eſſentialis vnioni, prima verò accidentalis vtrique. Attamen ſuperfluū eſt, admittere tot modos effectionū ſeu productionū eiuſdē rei ſimul concurrentiū, cū vnuſquiſque eorū per ſe ſufficeret ad effectū producēdum, neq; apud vllum authorē grauem huiuſmodi doctrina reperietur. Neq; etiā quòd omnis forma materialis dum educitur, ſimul creetur, ſimúlque educatur à cauſa ſecunda ſimul cum concurſu Dei, & alio modo per ſe ſufficiente fiat à ſolo Deo. Secundò, hoc idem probatur alio modo; quia cauſa ſecunda, dum calefacit, verbi gratia, ſimpliciter educit de non eſſe ad eſſe totam Entitatem caloris; ergo, ſi in hac Entitate caloris eſſentialiter includitur creatio per dependentiam eſſentialem à Deo, ſequitur, hanc ipſam creationē fieri ab igne producente calorē; quia non poteſt ignis facere calorē, quin faciat, quidquid eſt de eſſentia caloris: quia calor eſt Entitas ſimplex, quę cū fit, educitur de nō eſſe ad eſſe virtute & efficacia illius agentis, à quo fit. Ergo totum id, quod eſt eſſentiale calori, fit ab eodē agente. Hoc autē eſſe valde abſurdum dupliciter declaratur. Primò, quia agens creatum non poteſt ſua virtute creare. Ergo nec poteſt virtute ſua efficere creationem. Vt enim omittam, eſſe difficillimum intellectu, quòd creatio ipſa fiat per aliam actionem, tanquam terminus eius, quod in hac ſententia concedendum neceſſariò eſt: multo tamen difficilius, & impoſſibilius videtur, quòd hoc fiat per virtutem agentis creati. Nam, ſi hoc agens non poteſt efficere creationem per modum emanationis à virtute ipſius, cur poterit illam facere per modum termini ſuæ actionis, cùm non requiratur minor virtus ad efficiendum aliquid per modum termini, quàm per modum actionis? Secundò, quia tota Entitas huius formæ pendet in ſuo eſſe, & fieri à cauſa materiali; ergo ſi in intrinſeco, & eſſentiali conceptu huius formæ includitur creatio, etiam illa pendebit in fieri, & in eſſe à cauſa materiali; quia non poteſt forma ipſa phyſica pendere à materia ſecundùm Entitatem ſuam, quin omnia ea quæ ſunt de eſſentia eius, quatenus in ea continentur à materia pendeant; ſed contra rationem creationis eſt, vt habeat ex natura ſua dependentiam à cauſa materiali, quia eſſentialis ratio creationis in hoc conſiſtit, quòd ſit effectio ex nihilo, atque adeò independens à ſubiecto.

Vnde argumentor tertiò: Quia quando Deus conſeruat calorem ſine ſubiecto, vel adhibet nouam efficientiam ad conſeruandum illum, vel non; ſi adhibet, ergo iam habet calor nouam dependentiam, quam antea non habebat: ergo illa dependentia eſſentialis, quam dicebatur habere calor ſecundùm Entitatem ſuam, quando inhærebat ſubiecto, non erat ſufficiens ad procreandam illam Entitatem, cùm non ſit ſufficiens ad conſeruandam illam: ergo ſuperfluè fingitur illa dependentia, cùm præter illam addenda ſit in omni ſtatu caloris alia actio, vel effectio per quam exiſtat. Si verò dicatur, non eſſe neceſſariam nouam efficientiam ad conſeruandam calorem ſine ſubiecto præter illam dependentiam eſſentialem, quam habebat etiam in ſubiecto: hoc in primis repugnat communi ſenſui omnium Theologorum, qui ſentiunt, non poſſe conſeruari accidens ſine ſubiecto, ſine ſpeciali ac miraculoſa efficientia Dei: & præterea impugnatur ex dictis. Quia illamet dependentia eſſentialis natura ſua pendet à ſubiecto non minus, quàm ipſe calor, vt oſtenſum eſt: quia ſi eſt de eſſentia caloris, neceſſe eſt, vt habeat eandem dependentiam à ſubiecto, quam habet calor: ergo ipſamet dependentia non poteſt conſeruari ſine ſubiecto, niſi aliunde ſuppleatur cauſalitas ſubiecti. Non poteſt autem ſuppleri ab ipſa dependentia per ſe ipſam, quia hoc nihil addit; ergo neceſſe eſt, vt ſuppleatur per nouum modum diuinæ efficientiæ; hic autem modus non eſt alius niſi, quod extra ſubiectum ſit, vel conſeruetur per modum creationis, non verò in ſubiecto;

ergo

ergo in eſſentia caloris, vel alterius ſimilis formæ nō includitur aliqua dependentia eſſentialis per modum creationis, & conſequenter nulla talis eſt eſſentialis dependentia incluſa in huiuſmodi formis. Quia ſi aliqua eſſet futura, maximè eſſet per modum creationis, vt ratio in principio facta optimè probat.

Vltimò argumentor, quia nullum eſt argumentum ſufficiens ad fingendam huiuſmodi dependentiam eſſentialem inuariabilem: cùm enim dicitur eſſentiale eſſe creaturæ, vt pendeat à Deo, non eſt ſenſus, aliquam dependentiam determinatam eſſe de eſſentia creaturæ, ſed entitatem creatam talis eſſe naturæ & eſſentiæ, vt exiſtere non poſſit ſine dependētia à Deo. Et hoc eſt veriſſimū, quia, cùm ſit Ens per participationem, non poteſt habere eſſe, niſi manans a primo fonte totius eſſe. Quia verò poteſt manare diuerſis modis, & per varias actiones, quæ per ſe ſingulæ ſufficiunt ad dandum eſſe: ideo eſſentia creaturæ non determinat eſſentialiter vnum, vel alium modum dependentiæ, ſed quocumq; ſufficienti contenta eſt. Et quamuis interdum poſtulet aliquem, tanquam ſibi magis connaturalem, non tamen vt eſſentialem, aut vt ſimpliciter neceſſarium, cùm de potentia Dei abſoluta deleri poſſit. Vnde licèt verum ſit, quando Deus conſeruat accidens ſine ſubiecto, alio genere actionis illud conſeruare, quàm in ſubiecto, non inde fit, illam actionem, ſeu dependentiam eſſe eſſentialem accidenti, aut neceſſariam fuiſſe, dū accidens in ſubiecto conſeruabatur, ſed eſt noua actio ſeu dependentia, quæ diuina virtute fit, & ſuccedit loco illius quam accidens haberet in ſubiecto. Atque hæ rationes, præſertim tres priores maximè procedunt de formis, quæ ex natura ſua pendent à ſubiecto, & per diuinam potentiam poſſunt dari, vel conſeruari extra illud. De rebus verò, quæ natura ſua poſtulant fieri per creationem, non tam euidenter procedunt rationes factæ. Quia illæ res nunquam poſſunt fieri per eductionem, nec cum concurſu cauſæ materialis, nihilominus tamen à paritate rationis poteſt ſumi efficax argumentum. Nam ſi ratio Entis creati, vt ſic non conſiſtit in hoc, quòd per ſe eſſentiam ſuam manet à Deo abſq; vlla dependentia media, nulla eſt ratio, cur aliquibus Entibus creatis hoc tribuatur. Item, quia ſi Deus miraculosè efficeret animam leonis, verbi gratia, ſeparatā, neceſſariò faceret illam per creationem, & illa creatio eſſet quid diſtinctum à tali anima, & extra eſſentiam eius, cùm poſſit talis anima exiſtere ſine illa creatione, & abſq; tali genere dependentiæ: ergo eadem ratione, quando creatur anima rationalis, vel Angelus, illa dependentia eſt aliquid diſtinctum & extra eſſentiam rei creatæ. Item, quia etiam in hac dependentia poteſt intelligi aliqua varietas manente eodem termino. Nam ſi eadem res fiat à ſolo Deo, vel fiat mediante aliquo inſtrumento, diuerſa eſt actio dependentiæ. Poteſt autem vtroq; modo fieri, vt diximus in 1. tomo, & dicemus iterū agentes de tranſubſtantiatione.

Non poſſunt eleuari ſacramenta ad efficiendum phyſicè hominem gratum, quin eleuentur ad efficiendā gratiam ipſam.

Ex his ergo omnibus ſatis apertè demonſtratum eſt, ſuppoſito modo, quo nunc fit gratia in anima, non poſſe ſacramenta eleuari ad efficiendum phyſicè hominem gratum, quin eleuentur ad efficiendam gratiam ipſam. Vnde ad ſecundam difficultatem faciliùs reſpondetur, quidquid ſit, an poſſit creatura eſſe inſtrumentum creationis, gratiam tamen non creari. Et ideo ex hoc capite nihil obſtare quominus ſacramenta eſſe poſſint inſtrumenta gratiæ. Quia gratia non fit ſine concurſu materiali animæ, à qua pendet in fieri, & conſeruari. Et ideo non creatur, ſed educitur de potentia obedièntiali ipſius animæ. Neq; etiam propriè concreatur, vt aliqui loquuntur; pro-

A priè enim concreari dicitur, quod ſimul fit cum alio, quod eodem tempore creatur. In productione autem gratiæ, quæ fit per ſacramenta, nullius rei creatio intercedit, ſed fit ſolùm quædam veluti ſpiritualis alteratio ſeu mutatio perfectiua, qua per ſe primò fit animus, vel homo gratus Deo, ipſa verò gratia conproducitur, ſeu de potentia animæ educitur.

Tertia verò difficultas in principio poſita plures continet, quæ communes ſunt omnibus diuinis inſtrumentis, quibus ſupernaturalia, ac miraculoſa opera efficiuntur, & longiſſimam diſputationem requirerent, niſi in diſp. 31. 1. tomi latè fuiſſent tractatæ, vbi ſect. 5. explicuimus, quænam ſit illa virtus, per quam poſſunt inſtrumenta Dei concurrere, quando eleuantur. Diximus enim non eſſe rem aliquam ſu-

Quæ eſt illa virtus per quā poſſunt inſtrumenta Dei cōcurrere quādo eleuantur.

B peradditam, ſed ipſammet entitatem rei, quæ hoc ipſo, quòd creata eſt, & ſubordinata primo agenti, eſt in potentia obedientiali actiua, vt efficiat, quidquid non implicat contradictionem reſpectu illius. Hæc enim ratio obedientialis potentiæ communis eſt ſacramentis, quorum eleuatio diuina ſolū in hoc conſiſtit, quòd Deus altiori modo concurrit dando auxilium ſufficiens, vt res operetur ſecundùm hanc potentiam. Neque ad hoc refert, quòd ſacramenta ſint imperfecta in ſua entitate. Quia hic concurſus non fundatur in naturali eorum perfectione, ſed in prædicta virtute obedientiali, & infinita Dei virtute, cui omnia ſubordinantur. Et ideo nihil refert, quòd ſacramenta conſiſtant in motu, vel ſono, dummodo

C aliquid entitatis habeant. Quamquam fortaſſe non efficiant ſolùm per ipſum motū, qui eſt Ens imperfectum, ſeu modus Entis, & ſignificatur nomine ablutionis vel vnctionis, ſed per ipſaſmet res, quæ mouentur, vel applicantur, dum ſacramenta fiunt, vel accipiuntur, vt per oleum, aquam, ſpecies panis, &c. ſic enim dixit Aug. aqua eſſe, *Quæ corpus tangit, & cor abluit.* Vnde nullum eſt inconueniens concedere, quamcumq; creaturam, quātumuis imperfectā poſſe à Deo aſſumi, vt inſtrumentum ad efficiendā aliam, ſi aliunde non inuoluitur ſpecialis ratio contradictionis. Non eſt autem eadem ratio de relationibus diuinis: illæ enim propter ſuam infinitam perfectionem non poſſunt eſſe in potentia obedientiali ad

D aliquid agendum: & cùm in ſuo eſſentiali, & adæquato conceptu includāt eſſentiam diuinam, à qua eſt tota virtus agendi, ratione illius habent proprium ac determinatum modum agendi omnibus communem, per modum vnius cauſæ primæ ac principalis; & ideo non poſſunt illæ relationes cum creaturis comparari. Plura poſſem de hac potentia obedientiali actiua hoc loco adiungere, niſi in poſteriori editione primi tomi diſp. 36. ſect. 6. id præſtitiſſem.

Verum ſacramēta habeant aliquam præuiam actionē, vt eleuari poſſint ad gratiā efficiendam.

De alia verò difficultate, quomodo ſacramenta poſſint habere actionem præuiam, & an hæc neceſſaria ſit in diuinis inſtrumentis, in prædicta diſputatione. ſectione 9. fusè etiam dictum eſt. Diſcipuli enim D. Thomæ in omnibus ſacramentis conantur

E inuenire actionem præuiam connaturalem ipſis ſacramentis, vt eleuari poſſint ad gratiam efficiendam, quæ actio præuia non recipitur in anima, ſed in corpore hominis, vt eſt lotio, vnctio, & aliæ ſimiles, quas cenſent ſufficere, vt poſſint ſacramenta efficere gratiā in anima corpori coniuncta. Et Aug. dicit, aquam Baptiſmi, *corpus tangere, & cor abluere.* Quæ doctrina fundamentum habet in D. Thom. hîc art. 1. ad 2. difficile tamen eſt, eam commodè applicari omnibus ſacramentis, præſertim ſi illa actio præuia requiratur, vt omnino neceſſaria ad efficientiam inſtrumentalem. Quod declaratur primò, diſcurrendo ferè per omnia ſacramenta. Nam in primis

primis verba Euchariſtiæ, non habent actionē præuiam, vt poſſint eſſe inſtrumentum phyſicum ad efficiendam tranſſubſtantiationem, quæ eſt ſubſtantialis, & ſupernaturalis actio. Probatur antecedens, quia talis actio præuia non poteſt eſſe circa ſubſtantiam panis, & vini, quia illa non eſt ſubiectum tranſſubſtantiationis, ſed potius deſinit eſſe per eam, neque etiam poteſt eſſe actio præuia circa accidentia. Nam ſi in eo myſterio conſideretur actio, quia accidentia ſeparantur à ſubſtantia & per ſe conſtituuntur, vel qua corpus Chriſti ſub accidentibus conſtituitur, neutra eſt à verbis virtute naturali. Vnde neutra eſt actio præuia, de qua loquimur, ſed eſt potiùs actio inſtrumentaria, quæ eſt ſupra virtutem naturalem verborum, & fit ex virtute & efficacia ſupernaturalis agentis. Ante hanc verò actionem nulla alia eſt, quæ circa accidentia verſetur. Et eadem ratione probari poteſt, nullam eſſe actionem præuiam, quæ verſetur circa Corpus Chriſti: nam præter illam actionem, qua conſtituitur ſub ſpeciebus, cuius Corpus Chriſti non eſt ſubiectum, ſed terminus nulla eſt alia actio præuia, quā verba efficiant circa ipſum, & illa non eſt à verbis virtute naturali, ſed inſtrumentali; ergo nulla poteſt ibi excogitari actio præuia. Niſi fortaſſe ipſamet prolatio verborum dicatur actio præuia: Quod non poteſt conuenienter dici, tum, quia talis actio parum refert ad ſoluendam difficultatem, de qua agimus, vt ſtatim dicam; tum etiam, quia illa actio, non tam eſt actio præuia inſtrumenti, quàm actio, qua fit & conſtituitur in rerum natura ipſum inſtrumentum. Nam inſtrumentum illius actionis eſt verbum ore prolatum: ergo prolatio verbi non eſt actio, quæ fit ab inſtrumento, ſed quæ antecedit ordine naturæ ipſum inſtrumentum; ergo non eſt actio præuia, quæ mediet (vt ſic dicam) inter inſtrumentum ipſum, & actionem principalis agentis. Atq; hæc ratio procedit de omnibus formis ſacramentorum, quæ in verbis conſiſtunt, de quib. tamen dici poteſt, quòd habent actionem præuiam, quia efficiunt ſpecies in auditu. Sed hoc quā ſit impertinens, ſatis notum eſt. Quia neq; illa actio confert ad effectum ſacramenti, neq; etiam ſi fingamus naturaliter vel ſupernaturaliter impediri, propterea impediretur ſacramenti effectus. Dici etiam poteſt, verba efficere ſonum in aëre. Sed hoc, & non rectè dicitur, quia verba non tam efficiunt ſonum, quàm ſunt ipſa quidam ſonus articulatus organis vitæ effectus. Et quamuis id eſſet verum, nihil referret ad præſentem quæſtionem, quia neque illa actio confert aliquid natura ſua ad effectum principalis agentis, qui eſt gratia, neque recipitur per ſe loquendo, in illo ſubiecto, in quo fit actio principalis agentis. Præterea, eodem ferè modo fieri poteſt inductio in materiis ſacramentorum; nam in primis in Euchariſtia ſpecies ſacramentales nullam habent actionem præuiam, vt conferant gratiam, ſed ſolùm neceſſe eſt, vt manducentur, quæ manducatio non eſt actio præuia ipſarum ſpecierum, ſed potiùs eſt paſſiua motio earum, & quaſi applicatio ad agendum, ex qua ex natura rei ſolum ſequitur contactus quidam inter corpus ſumentis, & ipſas ſpecies, qui per ſe non eſt actio ſpecierum, ſed ſolùm conſiſtit in propinquitate, & contiguitate duarum quantitatum. Et quamuis inde reſultare poſſit aliqua alteratio materialis, vel intentionalis, facta virtute accidentium ſacramentalium circa guſtum, vel alia organa corporis manducantis ſacramentum, tamen tota illa alteratio eſt impertinens ad effectum gratiæ, quia neque ex ſe confert aliquid ad illum, neque etiam eſt per ſe neceſſaria: nam, licèt impedire-

A tur naturaliter, aut ſupernaturaliter, non propterea impediretur effectus gratiæ. De aliis verò ſacramentorum materiis, quæ conſiſtunt in vſu, eſt alia ſpecialis ratio: quia proxima materia ſacramenti non eſt aqua, vel oleum, ſed ipſa ablutio, vel vnctio; ergo hæc debet eſſe inſtrumentum: ergo non eſt actio præuia, nec poteſt fingi aliqua alia, quæ mediet inter hoc inſtrumentum, & actionem principalis agentis. Secundò ex hac inductione colligitur generalis ratio: nam etiam ſi admittamus, nunc de facto antecedere aliquam actionem inſtrumenti circa corpus ante actionem gratiæ, quæ eſt à principali agente, non poteſt illa actio requiri, vt ſimpliciter neceſſaria in diuinis inſtrumentis; quia illa actio ex na-

B tura ſua nihil confert ad ſpiritualem effectum principalis agentis, neque habet proportionem, vel naturalem connexionem cum illo; cur ergo exiſtimanda eſt talis actio neceſſaria ad hunc effectum? In naturalibus enim inſtrumentis, quando antecedit actio præuia inſtrumenti, ex natura rei diſponit aliquo modo ad effectum principalis agentis, cum quo habet proportionem & non cum alio, & ſi hoc non haberet, illa actio, neque neceſſaria, neque vtilis cenſeretur ad effectum principalis agentis: ergo cùm actiones materiales ſacramentorum ex ſe & ex natura rei nullo modo diſponant, aut conferant ad effectum gratiæ, vel non ſunt actiones præuiæ neceſſariæ de potentia abſoluta loquendo, vel ſi aliqua

C actio præuia eſt ſimpliciter neceſſaria homini, non eſt ſufficiens. Et confirmatur, ac declaratur: nam ablutio, verbi gratia, ſupra aquam nihil addit, niſi quòd aqua per corpus aliquo modo fluat, ſeu moueatur, illud contingendo: incredibile autem eſt poſſe Deum efficere gratiam per aquam ſic motam & contingentem corpus, & nō per aquam quietam, & propinquam, vel contiguam abſque alia motione vel materiali actione: cùm illa motio, quæ eſt ablutio nihil ex ſe conferat ad actionem gratiæ, neq; habeat maiorem proportionem, aut connexionem cum illa, quàm ipſa aqua.

Quocirca vera reſponſio ad prædictam difficultatem, vt opinor, eſt in diuinis inſtrumentis non eſſe ſimpliciter neceſſariam præuiam actionem con-

In diuinis inſtrumētis nō eſt ſimpliciter neceſſaria præuia a lio connaturalis inſtrumento.

D naturalem inſtrumento ante actionem, & effectum principalis agentis. Et ratio eſt, quia, vt diximus, diuina inſtrumenta non addunt potentiam naturalem, ſed obedientialem, & ideo operantur vltra terminos naturalis perfectionis, propter quod in eis non attenditur naturalis connexio, quæ reperiatur inter actiones eorum naturalis & effectus principalis agentis; ſolùm ergo requiritur, vt immediatè effluant in ipſum effectum Dei, vt eleuata ab ipſo per ſpecialem concurſum non debitum naturali perfectioni eorum, in quo differunt ab omnibus naturalibus, & artificialibus inſtrumentis, hæc enim aſſumuntur ad agendum per virtutes eorum naturales, & ideo ſemper agunt

E effectum principalis agentis media aliqua actione ſibi connaturali, quamuis non ſemper illa actio ſit præuia, propriè loquendo ad actionem principalis agentis. Et hinc etiam oritur, vt diuerſa naturalia vel artificialia inſtrumenta ad diuerſos effectus requirantur, quia talis conditio inſtrumenti eſt accommodata tali actioni, & non alteri: at verò diuina inſtrumenta nō habent hanc determinationem, quia ſolùm aſſumuntur ſecundùm obedientialem potentiam, quæ indifferens eſt ad omne id, quod non implicat contradictionem, propter infinitatem diuinæ virtutis, quæ omnia latiùs explicui in dicto 1. tomo, diſput. 31. ſect. 6. & 9.

SECTIO

SECTIO II.

Vtrùm ſacramenta nouæ legis gratiam conferant, vt vera ac propria inſtrumenta phyſica.

IN præcedenti ſectione ſolùm diximus, quid poſſibile ſit: in hac ſupereſt explicandum, quid fuerit de facto à Chriſto inſtitutum; non enim quidquid eſt poſſibile, affirmandum eſt factum eſſe, ſi omnino ſit ſupernaturale, ac miraculoſum, & reuelatum non ſit ita factum eſſe, nec ex reuelatis ſatis colligi poſſit. Videtur autem ita eſſe in præſenti: quia quòd ſacramenta per phyſicam efficientiam conferant gratiam, ſolùm eſt poſſibile per diuinā potentiam, & per maximum quoddam miraculum, ſed hoc miraculū non eſt reuelatum, neque eſt neceſſariū ad ea quæ reuelata ſunt: nam, vt ea omnia verum habeant, ſatis eſt, quod ſuſcipienti ſacramentum, ratione illius conferat Deus gratiam, quamquam ſacramentum ipſum phyſicè ac propriè illam non efficiat. Quod poteſt confirmari primò, ex modo loquendi ſanctorum Patrum, qui ſæpe tribuunt ſoli Deo totum interiorem effectum ſacramentorum. *Cyprian.* Cyprian. ſerm. de Baptiſm. Chriſti, ſic inquit, *Remiſſio peccatorum ſiue per Baptiſmum ſiue per alia ſacramēta donetur, propria Spiritus ſancti eſt, & ipſi ſoli huius efficientia priuilegiū manet. Verborum ſolemnitas & ſacri inuocatio nominis, & ſigna inſtitutionibus apoſtolicis, ſacerdotum miniſteriis attributa, viſibile celebrant ſacramentum, rem verò ſacramenti Spiritus ſanctus format, & efficit.* *Baſilius.* Baſilius lib de Spiritu ſancto, c. 15. ſic ſcribit, *Qui nobis vitam diſpenſat Dominus, Baptiſmatis pactum nobis ſtatuit, mortis quidem imaginem implēte aqua, Spiritu verò vitæ arrham præbente*, & iterum infrà, *Aqua mortis exhibet imaginē, Spiritus verò vim viuificandi immittit*, vbi aquæ ſolam repræſentationem videtur tribuere, Spiritui ſancto verò efficientiam ex pacto. *Ambroſius.* Sic etiam loquitur Ambroſ. 1. de ſacram. c. 5. *Aliud eſt elementū, aliud cōſecratio, aliud opus, aliud operatio, aqua opus eſt, operatio Spiritus ſancti eſt.* *Hieronym.* Præterea Hieronym. Iſa. 40 tractans illa verba Matth. 3. *Ego vos baptizo in aqua, qui autē poſt me venit, ille vos baptizabit in Spiritu sācto & igni. Ex hoc* (inquit) *diſcimus, quòd homo tantùm aquam tribuat, Deus autem Spiritum ſanctum.* *Auguſtinus.* ſic etiam Auguſt. Epiſt. 23. *Aqua* (inquit) *exhibens forinſecus ſacramentum gratiæ, & ſpiritus operans intrinſecus beneficium gratiæ, ſoluēs vinculum culpæ, reconſilians bonū naturæ, regenerans hominē Chriſto.* & in lib. 15. de Trinit. c. 26. negat diſcipulos Chriſti dediſſe Spiritum ſanctum. *Orabant* (inquit) *vt veniret in eos, quibus manus imponebant, non ipſi eum dabant,* atque ſimiles locutiones reperientur apud Damaſc. Cyril. & Greg. Niſſe quorum loca ſtatim referemus. *Damaſcen. Cyrillus. Greg. Niſſe.*

2. Argumen. Secundò probari idem poteſt, quia ſi ſacramenta aliquam gratiam conferent phyſicè, maxime gratiam ſacramentalem; hæc enim eſt illis maximè propria, & eodem modo illis attribuitur, quo gratia habitualis: ſed ſacramentalem gratiam non conferunt, vt inſtrumenta phyſica. Quia, vt ſupra dixi, hæc gratia ſæpe confertur multo tempore poſt ſuſceptū ſacramentum, quando occurrit opportuna occaſio. Item, quia hæc graria interdum conſiſtit in effectibus quibuſdam moralibus, qui non poſſunt per phyſicam efficientiam fieri, vt eſt, verbi gratia, remiſſio totius pœnæ in Baptiſmo; ſicut ergo verè dicuntur ſacramenta conferre hos effectus ex opere operato ſine efficientia phyſica, ita poſſunt veræ, ac propriæ eſſe locutiones Sanctorum, & Conciliorum, in quibus affirmantur ſacramenta conferre gratiam ex opere operato, abſque phyſica efficientia.

3. Argum. Tertiò poteſt ſumi ſimile argumentum ex effectu gratiæ, quem habet Baptiſmus priùs fictè ſuſce- A ptus, recedente fictione: nam illo verificantur omnes prædictæ locutiones. Nam ille homo mundatur, regeneratur, & ſaluatur per Baptiſmum: & tamen hoc totum fit abſque efficientia phyſica; nam Baptiſmus præteritus, quia iam non eſt, nō poteſt phyſicè gratiam conferre, ergo idem dici poteſt de Baptiſmo, & de quolibet alio ſacramento, in cuius præſentia datur gratia. Patet conſequentia, tum quia inſtitutio, & cauſalitas eſt eiuſdem rationis in omnibus, tum etiam, quia hoc exemplum demonſtrat non eſſe neceſſariam efficientiam phyſicam ad verificanda omnia, quæ de efficacia ſacramentorum fides docet.

Quartò eſſe poteſt aliud ſignum à poſteriori. *4. Argum.* B Quia Deus eodem modo conſeruat gratiam datam cum ſacramento, & ſine ſacramento: nam finito ſacramento non conſeruat illam per ſacramentum, ſed ſola actione ſua. ergo eodem modo illam dedit à principio; ergo, ſicut ſacramentum non concurrit phyſice ad conſeruationem, ita neque ad infuſionem. Secunda conſequentia eſt euidens, & prima probatur, tum quia conſeruatio non eſt alia actio à productione, ſed eadem continuata, ac durans, tum etiam, quia ſicut gratia in principio data eſt ratione ſacramenti, ita ratione eiuſdem conſeruatur: ergo, ſicut hoc poſterius fit ſine efficientia phyſica ſacramenti, ita & illud prius.

Quintò ſumi poteſt argumentum ex cauſa principali vnde manat hæc virtus ſacramentorum, quæ *5. Argum.* C eſt paſſio Chriſti. Nam ex eius latere pendentis in Cruce manarunt ſacramenta; Chriſti enim paſſio non efficit phyſicè gratiam in nobis, cùm iam non ſit; ergo nec ſacramenta, quæ ſunt inſtrumenta eius: nam ſi præcipua cauſa non eſt phyſica, multo minùs cauſa miniſterialis, vel ſi inſtrumentum proximum, quale eſt paſſio Chriſti reſpectu Verbi diuini, non concurrit phyſicè: multo minùs concurret inſtrumentum remotum, quale eſt ſacramentum, quia remotum inſtrumentum non mouetur à principali agente, niſi mediante proximo. Ideo enim remotum appellatur reſpectu agentis, quamuis ſit immediatum reſpectu effectus, cùm immediatè illum attingat.

Sextò tandem argumentari poſſumus ex fine hu- *6. Argum.* D ius cauſalitatis ſacramentorum, qui eſt noſtra ſanctificatio: nā ad illam nihil refert, ſed potiùs omnino eſt nobis inutile, quòd ſacramenta phyſicè efficiant, vel non efficiant gratiam, dummodo idem gratiæ fructus nobis præſtetur. Neque etiam deſeruit hæc cauſalitas ad augmentum, vel exercitium noſtræ fidei, præſertim cùm tota ſit ſub opinione, & adhuc incertum ſit, an ſit poſſibilis. Nec alia vera, & realis vtilitas excogitari poteſt, quæ ex huiuſmodi efficientia oriatur: Deus autem ſua miracula vel inſignia opera non facit fruſtrà. Ergo non eſt, cur credamus ſacramenta prædicto modo eleuari ad gratiam efficiendam.

E In hac re multi & graues Theologi negant, ſa- *1. Sententia.* cramenta efficere gratiam per veram, & phyſicam efficientiam. Quoniam verò fides docet ſacramenta eſſe cauſas, & inſtrumenta gratiæ, quamuis hi authores in prædicta propoſitione negatiua conueniant, in explicanda de hac affirmatiua, quam negare non poſſunt, multum inter ſe diſſentiunt. Quamquā fortaſſe tota diuerſitas magis in verbis, quàm in re conſiſtat. Primò ergo dixerunt aliqui, ſacramenta non eſſe cauſas efficientes, ſed quaſi materiales gratiæ, quam continere dicuntur, ſicut vas continens medicinā non eſt cauſa efficiens ſanitatem, ſed per modum materiæ. Ita Altiſiod. lib. 4. ſum. trac. 3. in *Altiſiodor.*

prin

principio, qui vnum docet verum ac de fide certum, ſcilicet ſacramenta continere gratiam: ſub his enim verbis definitur in Concil. Florent. in decreto Eug. & in Trident. ſeſſ. 7. can. 6. Quod tamen non intelligitur de formali continentia ipſius gratiæ. Nam ipſa qualitas gratiæ non adhæret ipſis ſacramentis, ſed intelligitur virtuali, ſeu inſtrumentali continentia: quia nimirum ex Dei promiſſione habēt ſacramenta virtutem ad conferendam gratiam, & applicanda nobis merita Chriſti iam exhibita, & in ipſis ſacramentis, tanquam in eiuſdem Chriſti inſtrumentis contenta, vt effectus eorum per ipſa ſacramenta nobis conferantur. Ex hoc autem vel principio non ſolùm non poteſt colligi, ſacramenta habere cauſalitatem materialem, & non effectiuam, verùm etiam potiùs infertur, non poſſe ad aliud genus cauſæ niſi efficientis reuocari. Primò, quia ratione huius cauſalitatis dicuntur ſacramenta mundare & ſanare, quæ efficientem potius cauſam, quàm materialem denotant. Secundò, quia hæc continentia non eſt formalis ſeu virtualis, vt dixi: ergo non dicuntur ſacramenta continere gratiam, niſi quia habent aliquam vim conferendi illam: ergo neceſſe eſt, vt ad genus cauſæ efficientis reuocentur. Tertiò, quia per ſacramentorum vſum & applicationem datur nobis gratia, ſed hic modus cauſandi nullam ſimilitudinem vel proportionem habet cum genere cauſæ materialis, habet autem maximam cum cauſa efficienti. Neque exēplum illud de vaſe eſt ad rem; tum, quia medicina formaliter continetur in vaſe, gratia autem non eſt ita in ſacramento: tum etiam, quia ſi vas comparetur ad ſanitatem, quam efficit medicina, re vera non eſt cauſa materialis eius, neque vllo modo eſt cauſa per ſe, ſed poteſt dici per accidens, quatenus eſt inſtrumentum ad applicandam cauſam per ſe efficientem ſanitatem.

Conc. Floren. Trid.

2. Modus explicandi hanc ſententiam.

Secundò, dixerunt alij, ſacramenta conferre gratiam per modum impetrationis, quia oratio miniſtri, vel Eccleſiæ coniuncta ſacramento impetrat gratiam ſuſcipienti, ſicut legimus Actor. 8. Apoſtolos præmiſiſſe orationem ante manus impoſitionem, *Orauerunt* (inquit) *pro ipſis, vt acciperent Spiritum ſanctum*; & infrà, *Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum*, ita videtur ſentire Guiliel. Pariſ. lib. de ſacramento in genere, capit. 1. in fine. Hæc verò ſententia duobus modis intelligi poteſt. Primò, quòd effectus ſacramenti per ſe pendeat ex oratione & impetratione miniſtri aut Eccleſiæ, illique tribuendus ſit, tanquam propriæ cauſæ: & hoc ſenſu eſt falſa & improbabilis: quia, quod non eſt de ſubſtantia & neceſſitate ſacramenti, non eſt per ſe neceſſarium ad effectum ſacramenti, niſi quatenus neceſſarium eſt, vt ſuſcipiens non ponat obicem; ſed oratio miniſtri non eſt per ſe de ſubſtantia ſacramenti, vt per ſe cōſtat, nec neceſſaria, vt ſacramentum fiat, quia ſufficit intentio faciēdi ſacramentum, & idem eſt de oratione vel impetratione Eccleſiæ; quia ſi per poſſibile vel impoſſibile Eccleſia nihil oraret, imò nec fidem aut ſanctitatem haberet, ſi applicarentur omnia neceſſaria ad ſacramentum cum debita intentione, ſacramentum fieret: ergo etiam daret ſuum effectum non ponenti obicem. Et ratio à priori eſt: quia ſacramentū ex ſe eſt ſufficiens cauſa gratiæ in ſuo genere: & ideo dicitur illam cōferre ex opere operato, quod habet ex meritis & inſtitutione Chriſti: & ideo per ſe aliunde non pendet eius efficacia. Vnde quamuis interdum adiungatur oratio miniſtri, tamen effectus non eſt illi per ſe tribuendus; poteſt autem ad hoc conferre, vt impetret ſuſcipiendi bonam diſpoſitionem, & vt non ponat

Guil. Pariſ.

A obicem. Alio modo poteſt intelligi hæc ſententia, vt non ſit ſermo de perſonali (vt ita dicam) oratione, vel impetratione miniſtri, ſed de ſacramentali, ita vt ipſamet applicatio ſacramenti dicatur quędam gratiæ impetratio, quia illa poſita, Deus promiſit dare gratiam propter merita Chriſti, & hoc ſenſu eſt probabilis opinio, & coincidit cum ſequentibus.

3. Modus explicandi hanc ſententiam.

Tertiò ergo dixerunt alij, ſacramenta tantùm eſſe conditiones quaſdam, quibus poſitis, ſeu ad quarum præſentiam Deus confert gratiam. Vnde ſolùm dicuntur cauſæ, tanquam conditiones neceſſariæ, & ſine quibus gratia non datur. Ita Durand. in 4. d. 1. quæſtio. 4. & re vera illam tenet Scot. d. 2. quæſt. 5. Ad primam ergo quæſtionem dico: B quanquam in modo loquendi videatur differre, dicit ſacramenta non eſſe dicenda cauſas per accidens gratiæ, ſed vera inſtrumenta, & cauſas per ſe eodem modo, quo diſpoſitio eſt cauſa per ſe formæ, & inſtrumentum ad illam producendam: nam ex ordinatione diuina (inquit) ſacramenti ſuſceptio eſt veluti vltima diſpoſitio gratiæ, ad quam immediatè conſequitur. Quem dicendi modum variis coniecturis & exemplis philoſophicis explicat, quę non oportet prolixius referre, & expendere. Nihil enim ad præſens inſtitutum confert: quia licèt Scot. modum loquendi diſſimulet, tamen re ipſa nihil aliud, quàm Durand. dicit, licèt quas Durand. vocat conditiones neceſſarias, ad quarum præſentiam Deus dat gratiam C ex ſua promiſſione, ipſe appellet diſpoſitiones ex diuina ordinatione ſufficientes ac neceſſarias, & inſtrumenta Dei, qui modus loquendi gratis excogitatus videtur, & ſine fundamento, cur enim dicentur diſpoſitiones illæ, quæ ex ſe nullam habent connexionem cum gratia, ſed ſolùm requiruntur, quia Deus voluit ad earum præſentiam dare gratiam: item diſpoſitio propria debet recipi in eodem ſubiecto, vel ſaltem in eodem ſuppoſito, in quo eſt forma, quæ fit per actionem agentis. Sed in primis formæ omnes ſacramentorum non recipiuntur in homine: neque cùm ſit Euchariſtia, forma recipitur in pane, aut in corpore Chriſti: quomodo ergo vocabitur diſpoſitio? Idem argumentum fieri poteſt de multis materiis ſacramentorum, vt v. D g. de Euchariſtia, quæ licèt dicatur recipi ab homine quando comeditur ab homine, tamen non recipitur in illo, tanquam in ſubiecto, ſed ſolùm applicatur illi. Quod non ſatis eſt, vt vocetur diſpoſitio: aliàs approximatio agentis ad paſſum vocari poſſet diſpoſitio & cauſa per ſe. Et idem argumentū fieri poteſt de reliquis materiis, quę conſiſtunt in quodam contactu. Ac denique, quidquid ex diuina ordinatione extrinſeca & voluntaria eſſet neceſſarium ad aliquē effectū, ita, vt illo poſito, ſtatim poneretur effectus, & non aliàs poſſet dici diſpoſitio vltima ad talem effectū: vt ſi Deus ſtatueret, me loquente, creare Angelū, vel aliquid huiuſmodi; hoc autem impropriiſſimè diceretur, nec magis propriè vocatur hoc à Scoto E inſtrumentū per ſe, cùm reuera nihil influat in effectum. Nec ſit aliud, quàm conditio neceſſaria ex Dei ordinatione requiſita. Item eſt argumentum ad hominem, nam ſi hoc ſatis eſt ad rationē inſtrumenti, cur Scotus negat poſſe dari inſtrumētum creationis? Item, quod Soto ait, diſpoſitionem vltimam eſſe inſtrumentum ad formam, non ſatis conſequēter ab eo dicitur: quia vltima diſpoſitio non habet actionē aliquam circa formam introducēdam, ſed ſolùm informando ſubiectum, præparat illud ad introductionem formæ. Vnde licèt calor v.g. quo ignis introducit vltimā diſpoſitionem in ligno, poſſit dici inſtrumentum ignis ad generandum ſibi ſimile, tamē calor

Durand. Scotus.

lor productus in ligno, qui eſt vltima diſpoſitio non A poteſt proprie dici inſtrumentum ad generandum ignem. Quare, ſi ſacramenta ſunt diſpoſitiones, & non habent aliam actionem, non propriè vocabuntur inſtrumenta. Scotus ergo non videtur locutus in rigore philoſophico, ſed latè vocauit diſpoſitionem vel inſtrumentum morali quadã ratione, & ita comparat huiuſmodi cauſalitatem cum merito & ſimilibus. Vnde Gab. eadem diſtin. 2. q. 5. art. 1. not. 3. & 4. & art. 2. concluſ. 6. & 7. licet ſequatur hanc opinionem Scoti, fatetur tamen iuxta illam, ſacramenta nõ eſſe niſi conditiones quaſdam: addit verò, non vocari cauſas per accidẽs, ſed per ſe; quia poſita cauſa per accidens, non ſequitur infallibiliter effectus; poſitis autem ſacramentis, ſequitur neceſſariò effectus. Sed hoc nec verũ eſt nec ſufficiens. Approximatio enim B agentis naturalis, talis eſt, vt illa poſita ſequatur infallibiliter effectus, remotis extrinſecis impedimentis, & tamen non eſt cauſa per ſe. Et ratio eſt, quia hoc non ſufficit ad cauſam per ſe: ſed præterea requiritur, quòd ex propria virtute & influxu eius ſequatur effectus, vt quãdo ſol appropinquat aeri, ſtatim ſequitur lumen; non tamen ex virtute approximationis, ſed lucis, quæ eſt in ſole: ſic ergo, ſi ſacramenta ſunt tantùm conditiones neceſſariæ, gratia fiet ſolùm ex influxu Dei: Sacramenta ergo erunt cauſæ per accidens, phyſicè loquendo. Quamquam moraliter poſſint dici cauſę per ſe; quia, quod eſt per accidens in genere phyſico, cẽſetur per ſe in genere moris, vt ad hoc propoſitum rectè notauit Bonau. in 4. d. art. 1. q. 4. Sicut ſigillum, vel ſcriptura eſt con- C ditio, qua poſita, ſequitur effectus, & licèt phyſicè ſit cauſa per accidens, tamen moraliter cenſetur habere vim quandam, & eſſe per ſe cauſa.

Gabriel.

Quartus modus explicãdi hanc ſententiam.

Quartò igitur alij, negando ſacramenta eſſe cauſas phyſicas gratiæ, docent eſſe cauſas morales: quã ſententiam docet latè Can. relect. de ſacramen. in gen. part. 4. vbi priùs latè improbat opinionem Scoti, & Dur. poſtea verò, ac ſi nouum aliquid, diuerſum ab eis diceret, concludit, ſacramenta eſſe tantùm cauſas morales, quia ſunt veluti chirographa continentia ſanguinem Chriſti, qui fuit noſtræ redemptionis pretium. Quam ſententiam etiam defendit Ledeſm. 1. p. 4. q. 3. art. 1. circa finem. Quæ quidem in ſe probabilis eſt, vt dicemus, tamen in impugna- D tione aliarum opinionum ſibi ſimilium non ſibi conſtat; quia ſacramenta eſſe chirographa, vel cauſas morales, ſi bene expendatur, nihil aliud eſt, quàm eſſe res, vel conditiones quaſdam, quę ex inſtitutione Chriſti, & promiſſione Dei fundata in ſanguine Chriſti pro nobis effuſi, hoc habent, vt illis poſitis & applicatis, ſtatim nobis gratia detur. Quòd ſi contra hanc opinionem obiiciatur, quia inſtrumentum debet eſſe proportionatum cauſæ principali: Deus autem qui eſt cauſa principalis gratiæ non eſt cauſa moralis, ſed phyſica: ergo ſacramenta, quæ ſunt illius inſtrumenta, non poſſunt eſſe inſtrumenta moralia, ſed phyſica: facilè reſponderi poteſt eandem eſſe poſſe cauſam phyſicam, & moralem: E nam cauſa phyſica eſt, quæ propria actione influit in effectum, quæ ſi per intellectum, & voluntatem liberè operetur, ſimul erit cauſa moralis, maximè propria, & principalis, atque in hunc modum Deus ſimul eſt cauſa phyſica & moralis. Et ideo reſpectu effectus, quem Deus operatur, non repugnat dari alias cauſas, ſeu inſtrumenta moralia. Illa enim cauſa dicitur moralis tantùm, quę per ſe non habet vim ad influendum in effectum; poteſt tamen mouere moraliter, & inducere cauſam principalem, vt efficiat effectum: & hoc modo cauſa conſulens eſt moralis, & epiſtola, vel chirographum, quod mouet hominem ad ſoluendas pecunias, vel ad aliquid aliud agendum, eſt cauſa moralis, & inſtrumentum morale, quamuis homo & moraliter, & phyſicè illam actionem efficiat. Sic ergo ſacramenta dicentur iuxta hanc ſententiam cauſæ morales gratiæ, quia illis applicatis, quaſi mouetur & excitatur Deus ad gratiam, & phyſice, & voluntariè, atque adeò moraliter conferendam.

Ledeſm.

Quintus modus explicãdi hanc ſententiam.

Vnde intelligitur non eſſe diuerſum ab his quintum dicendi modum, quem Ledeſm. refert, & impugnat non ſatis conſequenter, neque conſtanter: dixerunt enim aliqui, ſacramenta eſſe cauſas gratiæ ſolùm, quia cùm applicantur, mouent & excitant Deũ ad conferendam gratiam. Quòd enim hic modus dicendi non ſit diuerſus a præcedentibus, conſtat, quia illa motio, de qua hic agitur, non eſt propria & phyſica, ſeu metaphorica, & moralis fundata in pacto & promiſſione Dei. Nam exhibita illa exteriori cæremonia, & ſigno externo, recordatur Deus (vt more Scripturæ loquar) pacti ſui, & ſuam promiſſionem implet, ad eum modum, quo Gen 9. dixit Deus. *Arcum meum ponam, vt ſit in ſignum fœderis.* Omnes ergo iſti modi reducentur ad cauſalitatem moralem, imò, vt rectè D. Thom. hic dixit, nullus eorum tranſcendit rationem ſigni, ſicut in citato loco Gen. dicitur, arcum illum eſſe in ſignum fœderis, licèt ſimul dici poſſit cauſa moralis, & chirographum; non aliter eſt cauſa moralis, quàm ſignificando, ac teſtificando & reuocando in memoriam priorem promiſſionem.

D. Thom.

Sextus modus explicãdi hãc ſententiam Henrici.

Vltimus modus explicandi hanc ſententiam eſt Henri. quodli. 4. q. 37. vbi priùs impugnat ſententiam aſſerentem, ſacramenta eſſe tantùm conditiones neceſſarias, ac deinde negat cauſalitatem phyſicam, tandem verò concludit ſacramenta eſſe inſtrumenta gratiæ, quia Deus, vt ſpeciali modo in illis exiſtens, efficit gratiam, vt cauſa principalis. Hæc verò opinio, & nihil dicit diuerſum à præcedentibus, & obſcuriori modo rẽ proponit. Inquiro enim, quid ſit Deum ſpeciali modo exiſtere in ſacramentis. Vt enim omittam Euchariſtiæ ſacramentum, in reliquis nihil aliud eſſe poteſt, quàm virtutem diuinam ex promiſſione & certa lege ita adeſſe ſacramentis, vt illis applicatis, Deus gratiam efficiat. Quid enim aliud fingi poteſt; nàm Deus in ipſis ſacramentis nullum effectum nouum operatur, ergo nec nouo modo in illis exiſtit, præterquam per eſſentiam, præſentiam & potentiam. Interrogo ergo, an virtus diuina adſit prædicto modo ſacramentis, vt per ipſa propriè ac phyſicè operetur, vel vt ipſe ſolus ad præſentiam eorum operetur. Nam etiam inter hæc duo non poteſt aliquod medium excogitari. Et primum non admittit Henricus, ergo neceſſe eſt, vt incidat in ſecundum: illud autem nihil aliud eſt, quàm eſſe conditiones, ad quarum præſentiam Deus operatur. Sed inquit Henricus aliud eſſe Deum aſſiſtere in ſacramento, aliud eſſe in ipſo: nàm primum non ſufficit, vt ſacramentum ſit cauſa, ſecundum ſatis eſt. Nam in circumciſione (inquit) Deus aſſiſtebat ſacramento, quia ad pręſentiam eius dabat gratiam ex promiſſione ſua, tamen non erat in ipſo ſacramento: in Baptiſmo verò & aſſiſtit, & ſpeciali modo eſt Deus, & ideo ipſe Baptiſmus dicitur dare gratiam, vt inſtrumentum. Sed hæc omnia in verbis ſolùm conſiſtere videntur. De re autẽ ipſa non explicant aliquid, quod mente concipi poſſit. Quid enim eſſe poteſt, Deum eſſe in Baptiſmo, niſi eſſe paratum ad efficiendum ſpecialem effectum in præſentia Baptiſmi ex ſua promiſſione? cùm neque

in

in illum aliquam rem influat, neque illo vtatur ſpecialiori modo, vt inſtrumento phyſico iuxta hanc ſententiam. Omnium igitur horum authorum vna eſt in re ſententia,quamuis verbis diſſentiat. In qua nonnulla dicuntur, quæ vera & certa ſunt.Primum, cauſalitatem ſacramentorum requirere promiſſionem diuinam: nam, hac ſecluſa, ex ſolis rerum naturis non ſequitur talis effectus: nec poteſt eſſe certus & infallibilis, niſi nitatur in diuina promiſſione, vt ſæpe dictum eſt. Secundum, ſacramenta eſſe tales conditiones ſenſibiles,quibus poſitis,neceſſe eſt, ſequi gratiæ effectum, ſuppoſita inſtitutione & promiſſione.Hoc per ſe conſtat ex dictis & ex omnibus teſtimoniis Patrum, quæ attulimus, & quæ ſtatim afferemus. Tertium eſt, rectè poſſe dici ſacramenta cauſas morales gratiæ, & moraliter continere pretium & valorem ſanguinis Chriſti.Nam ſicut Chriſti paſſio fuit cauſa moralis noſtræ redemptionis,ita ſacramenta,per quæ applicatur eius virtus, poſſunt dici cauſæ morales: & hoc probant omnia, quæ inter explicandas prædictas ſententias dicta ſunt,& in ſequenti diſputatione ampliùs cōfirmabitur. Vnum ergo, in quo omnes prædictæ ſententiæ cōueniunt, ſcilicet ſacramenta non habere alium cauſandi modum præter dictum,examinandum ſupereſt.

2. Sententia principalis. Secunda igitur ſententia principalis eſt,ſacramēta eſſe cauſas gratiæ,quia per veram actionem phyſicam concurrunt ad ſanctificandos homines. In explicanda verò hac ſententia tres ſunt modi diuerſi, quos in præcedenti ſectione tetigimus Primus eſt eorum,qui dicunt, ſacramenta phyſicè efficere diſpoſitionem aliquam ad gratiam,non verò immediatè attingere ad gratiam ipſam, ſed hanc efficere ſolum Deum. Ita Capreol. Palud. Thom. de Argent. Alexan.Alenſ.& aliquando D. Thom. vt ibi retulimus.Sed hæc ſententia ſatis improbata eſt in prædicto loco;quia & nulla fingi poteſt talis diſpoſitio,& quia eadem difficultas eſt in efficientia huiuſmodi diſpoſitionis, quæ eſſe poteſt in efficienda ipſa gratia.Secundus modus dicendi eſt, ſacramenta efficere hominem gratum,non efficiendo gratiam ipſam, ſed efficiendo vnionem eius ad animam. Sed hæc etiam improbata eſt,tum quia non eſt difficilius attingere vnionem,quàm gratiam, cū neutra creetur, & vtraque ſit ſpiritualis &ſupernaturalis;tum etiam quia ſuppoſito,quòd gratia ſit dependens in fieri, & in eſſe ab anima, non poteſt ſacramentum efficere vnum,quin efficiat aliud.Denique, quia Patres non ſolùm affirmant,ſacramenta efficere hominem gratum,ſed etiam efficere gratiam: ſi ergo ad verificandum primum ponitur efficientia phyſica, cur non ad ſecundum? nam ſola efficientia vnionis non ſatis eſt, vt ſacramenta dicantur efficere gratiam:ſicut homo efficit hominem, non tamen animam, quia non attingit animā ipſam, ſed ſolùm vnionem eius. Tertius ergo modus propriè ac rigoroſè explicandi hanc ſententiam eſt, ſacramenta efficere gratiam, quia ipſamet actio phyſica, per quam gratia fit, & educitur de potentia obedientiali animæ,verè ac realiter & phyſicè pendet ab ipſis ſacramentis.Ita ſentit D.Thom.hic,quem Caiet ita intelligit, & ſequitur,& infrà,quæſt.78 art.4. & hæc ſententia eſt iam communis in ſchola D.Thom.& mihi videtur valde conſentanea dignitati noſtrorum ſacramentorum, & locutionibus Scripturæ, Conciliorum & Sanctorum, & facillimè defendi poſſe, & ideo non eſſe ab ea diſcedendum.

Capreol. Palud. Thom.de Argent. Alex. Alenſ. D.Thom.

D.Thom. Caietanus.

Concluſio. Sacramenta nouæ legis sūt vera inſtrumenta, attingunt que vere, ac phyſice gratiæ productionem. Dicendum eſt enim, ſacramenta nouæ legis eſſe vera inſtrumenta per veram ac phyſicam efficientiam attingentia veram gratiæ productionem. Probatur primò, quia hoc eſt magis conſentaneum illis locis ſacræ Scripturæ, in quibus dicimur mundari & ſanctificari & regenerari, *Ex aqua*,aut,*per lauacrū regenerationis, & lauacro aquæ in verbo vitæ.* Si autem Scripturæ verba poſſunt cum omni proprietate intelligi ſine inconuenienti, imò maximè accōmodatè ad res,de quibus agitur, non eſt, cur recurramus ad ſenſus improprios: poſita autē hac effectione ſacramentorum, propriiſſimè intelliguntur omnes dictæ locutiones: iuxta alias verò ſententias, non niſi valde impropriè. Secundò ſumi poteſt ſimile argumentum ex modo loquendi Conciliorum: Florent. enim & Trident.ſuprà dicunt, ſacramenta gratiam continere & conferre, & de quibuſdam eorum dicunt imprimere characterem, & de verbis Euchariſtiæ, virtute illorum confici corpus & ſanguinem Chriſti; quæ omnia multum indicant prædictam efficientiam. Eſt etiam optimus ille locus Concil. Trident. ſeſſio.6.cap.7. Vbi annumerans cauſas gratiæ dicit, Baptiſmum eſſe inſtrumentalem cauſam eius: omnia autem alia genera cauſarum,quæ numerat,ſunt propriiſſima, ſingula in rationibus ſuis; ſentit ergo etiam Baptiſmum eſſe verè, ac propriè inſtrumentum, quod eſſe non poteſt ſine prædicta efficientia, vt ſatis conſtare poteſt ex his, quæ dicta ſunt, referendo opinionem Scoti & aliorum. Quapropter Concil.Mogunt.c.11.ſic inquit, *Doceant paſtores, ſeptem eſſe Eccleſiæ ſacramenta, diuinitus inſtituta, per quæ velut apta inſtrumenta atque remedia ſuæ gratiæ munera nobis impartitur Deus.* Et infrà dicit ſacramenta eſſe *ſancta ſignacula & efficacia ſigna*;& Conc. Senonenſe in Decretis fidei, capit. 10. dicit, ſacramenta habere vim diuinæ gratiæ conferendæ, & ſimilia ferè habet Concil.Colonienſ.p.7.c.1. Tertiò poſſumus eodem modo argumentari ex ſententiis Patrum; Syluester Papa apud Niceph.lib.7. hiſtor.c.33.ſic loquitur ad Conſtantinum ad Baptiſmum accedentē: *Hæc aqua, Imperator, diuina virtute per inuocationem viuificæ Trinitatis concepta, ſicut exteriùs corpus hominis abluit, ita etiam interiùs animam mundat, & ſplendidiorem radiis ſolaribus efficit.* Secundò, Leo Papa epiſt.4.cap.6. dicit Baptiſmo datam eſſe virtutem &potentiam renouandi & regenerandi hominem: & ſerm.4. de Natiuitate dicit, homini renaſcenti Baptiſmum eſſe inſtar vteri virginalis,& ſerm.5. habet illa verba, quæ ſuprà citaui.*Virtus Altiſſimi,quæ fecit vt Maria pareret Saluatorem,facit,vt regeneret vnda credentem.* Tertiò, Cyprian.in ſerm.de Cœna Domini agens de Euchariſtia,*Panis*(inquit)*eſt eſca propter nutrimenti congruentiam,ſanguis propter viuificationis efficientiam*, & infrà, *Panis iſte communis in carnem & ſanguinē mutatus procurat vitam & nutrimentum corporibus, idcoque ex conſueto rerum effectu fidei noſtræ adiuta infirmitas ſenſibili argumento edocta eſt, ſenſibilibus ſacramentis ineſſe vitæ æternæ effectum,& non tam corporali,quàm ſpirituali trāſitione,Chriſto nos vnire.* Similia habet in ſermone de Vnctione chriſmatis,& lib.2.epiſt.2.Quartò, Chryſoſtomus Homil.25.in Ioan.*Nouum iam naturæ noſtræ intexitur opificium à Spiritu ſancto & aqua*; *quod enim eſt matrix embrioni,hoc & fideli aqua*; & infrà, *Ex quo Iordanis alueum ingreſſus eſt Chriſtus, non amplius reptilia animarum viuentium, ſed animas rationales & ſpirituales aqua producit*,& Homil.31. *Futurum erat Baptiſma plenū maximæ poteſtatis & gratiæ,purgaturū peccata, pro mortuo viuum effecturum*,& Homil. 16.in ad Rom. circa illa verba cap.9.*in Iſaac vocabitur tibi ſemen*, cōparat eos,qui naſcuntur ex aqua cum Iſaac, *Qui natus eſt*(inquit) *non ſecundùm naturæ vires, ſed ſecundùm vires promiſſionis*, quam comparationē ibi latè perſequens, aquæ ſæpe tribuit ſupernaturalem vim & efficaciam;

Conc.Trid. *Conc. Mog.* *Conc. Senon.* *Colonienſ.* *Syluest.* *Leo.* *Cyprianus.* *Chryſoſt.*

ficaciam; atq; eandem tribuit latè & eleganter verbis conſecrationis. Homil. de proditione Iudæ, circa finem. Quintò, Damaſc. lib. 4. de fid. cap. 10. ſępe dicit, per aquam nos mundari, & potum ſanguinis eſſe cauſam vitæ æternæ, & cap. 14 dicit, Chriſtum verbo ſuo efficaciter panem & vinum in corpus ſuum & ſanguinem tráſmutaſſe, & eandem vim dicit habere verba à ſacerdote prolata. Sextò, eodem modo loquitur de Baptiſ. Iuſtinus in dial. cum Triph. de Baptiſmo & Euchariſtia, in Apol. 2 pro Chriſtianis, circa finem. Septimò, Gregor. Nyſſen. lib. de Baptiſ. in principio dicit, per Baptiſmum dari nobis ſpiritualia dona: & infrà dicit, eſſe cauſam ſpiritualis regenerationis: & infrà dicit, Euchariſtiam habere in nobis excellentem operationem: & infrà comparat ſacramenta cum virga Moyſis; *Per quam* (inquit) *voluit Deus efficere ſublimia*, & tandem comparat cum virtute miraculorum effectrice. Octauò, Cyrillus Alexan lib. 2. in Ioan. cap. 42. poſtquam dixerat per Baptiſmum dari gratiam, ſubdit, *Sicut enim viribus ignis intenſius aqua calefacta calorem efficit, non aliter quàm ignis, ſic Spiritus ſancti operatione ad diuinã aquæ reformantur virtutem, quæ baptizatum abſtergunt*, atq; eodem modo loquitur de Euchariſtia, lib. 4. in Ioan. c. 16. lib. autem ſeptimo contra Iulian. circa finem dicit, ſacramenta Chriſti, non tantùm ad res ſenſibiles & viſibiles pertingere, ſed Chriſtum, qui magna facilitate mirabilia operatus eſt, dediſſe illis vim & virtutem mirabilem & ſupernaturalem. Nonò, eodem ferè modo loquitur Cyril. Hieroſoly. in præfatione ad Catech circa finem, & Catech. 3. & 4. Decimò, Theodoret. in Epitom. diuinorum officiorum, cap. de Baptiſmo, dicit, Baptiſmum efficere nos participes Chriſti, & largiri remiſſionem peccatorum. Vndecimò, Ambroſ. lib. 1. de Sacram. c. 5. *Non omnis aqua ſanat, ſed aqua ſanat, quæ habet gratiam Chriſti*, & infrà, *Non ſanat aqua, niſi Spiritus ſanctus deſcenderit, & aquam conſecrauerit*, & lib. 3. cap. 1. *Tibi reſeruatum eſt, vt aqua te generet ad gratiam, ſicut illa generauit ad vitam, &c.* & lib. 4. c. 4. *Si tanta vis eſt in ſermone Domini Ieſu, vt inciperent eſſe, quæ non erãt, quãto magis operatorius eſt, vt ſint, quæ erant, & in aliud commutentur.* Duodecimò, Aug tract. 80. in Ioann. habet illa verba, *Quæ eſt tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat?* & epiſt. 23. dicit, aquam cum Spiritu regenerare hominem in Chriſto, & multa ſimilia habet de Baptiſm. tract. 5. in Ioan. & Patres vbicunque loquuntur de Baptiſmo, dicunt. datam eſſe illi mirabilem virtutem ad nos ſanctificandos, vt patet ex Greg. Nazian. orat. de Baptiſmo, & Beda ſer. 1. de Epiph. & aliis, quæ referuntur in Decreto de Conſecratione, diſt. 4. & de Baptiſmo traduntur ſimilia, de Conſecr. diſt. 2. Et vbique ſignificant eſſe magnũ diuinæ omnipotentiæ opus, quòd rebus ſenſibilibus vim dederit ad effectus mirabiles producendos; ſi autem ſacramenta tantùm eſſent conditiones, quibus poſitis, Deus operaretur, nullum eſſet in hoc ſpeciale opus omnipotentiæ.

Damaſc.
Iuſtinus.
Greg. Nyſſen.
Cyrill. Alex.
Cyrill. Hiero.
Theodor.
Ambroſ.
Auguſtin.
Greg. Naz.
Beda.

Quartò argumentari poſſumus ex veritate & proprietate verborum ſacramentaliũ, ſeu formarum ſacramentorum, præſertim ex illis, *Ego te abſoluo*, quę fundantur in verbis Chriſti, Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*; ad illorum enim veritaté oportet, vt ſacerdos illa proferens, verè abſoluat, vt docuit Concil Conſtant. ſeſſ. 45 Ergo neceſſe etiam eſt, vt verè conferat gratiam, quæ eſt forma, per quam peccator à peccato abſoluitur: ſed non poteſt ſacerdos dici verè conferre gratiam, niſi ſaltem ſuo verbo illam efficiat: nam, ſi ſolus Deus efficit ad præſentiam verbi; ergo ſolus Deus remittit & ab-

Ioannes.
Conc. Conſt.

A ſoluit, & non verè, ac propriè ſacerdos: ſicut in moralibus exemplis ſuprà poſitis, quamuis oblato, ſeu præſentato chirographo, alius debitum ſoluat, non dicitur propriè ſoluiſſe debitum, qui chirographum obtulit: vt ergo huiuſmodi locutiones in omni proprietate veræ ſint, oportet, vt miniſtri ſacramentorum per illa verba gratiam efficiant.

Quintò argumentari poſſumus, quia Chriſtus ſua humanitate tangẽdo vel loquendo faciebat miracula, & conferebat gratiam per veram & phyſicam efficientiam, vt in primo tomo late oſtenſum eſt; ergo idem ſentiendum eſt de ſacramentis. Probatur conſequentia: primò, quia Scriptura ſacra & ſancti Patres eodem modo loquuntur de ſacramen-
B tis, quo de Chriſti humanitate. Secundò, quia ſacramenta non reputantur, niſi tanquam verba & actiones ipſiuſmet Chriſti, vt verbi gratia, in Euchariſtia verba proferuntur in perſona Chriſti, & ideo eandem vim nunc habere cenſentur, quam habuerunt in nocte Cœnæ ab ipſo prolata, & caro ipſa Chriſti ſicut actu ſuo viuificabat, ita in ſacramento exiſtens verè viuificat animam, iuxta illud, *Qui manducat me, viuet propter me.* Propter quod dixit Concil. Epheſ in Conc. Epheſ.
illo ſacramento accipi non communem carnem, ſed verè viuificatricem, per quam ſanctificamur. In aliis verò ſacramẽtis Chriſtus eſt, qui principaliter operatur. Vnde, ſicut humanitas eius eſt verum ac proprium inſtrumentum phyſicum coniunctum, ita ſa-
C cramenta ſunt vera & propria inſtrumenta eius ad gratiam efficiendam.

Sextò tandem poteſt afferri congruentia, ſuppoſita poſſibilitate huius efficientiæ, de qua ſuprà dictum eſt: quia decuit Deum vti illis hoc modo, tum ad maiorem dignitatem, ſanctitatem & excellentiã horum ſacramentorum, tum etiam ad diuinæ omnipotentiæ oſtenſionem: aliquid enim amplius & excellentius videtur tribuendum diuinis ſacramentis, & inſtrumentis etiam in modo operandi, quàm tribuatur ſignis recordatiuis pacti, ſeu promiſſionis: nam totum hoc genus cauſalitatis, ſi quod eſt, non tráſcendit rationem ſigni, vt D. Thom. dixit, & quodammodo attribui etiam poteſt circumciſioni. In
D quo argumento magnam vim aliqui faciunt contra Scotum; ſed quantam habeat efficaciam, dicemus diſputatione ſequẽti. Illud verò non nihil iuuat, quia etiam dæmon in magicis artibus ſolet opem ſuam illo modo promittere ad præſentiam alicuius ſigni ſenſibilis, quod ipſe cõſtituit in memoriam promiſſionis & pacti, quod inter eum & aliquem prauum hominem interceſſit: decet ergo, vt altiori modo Deus efficiat per ſua ſacramenta.

Ad argumenta in principio poſita reſpondetur. Ad 1. argum.
Ad primum, Sanctos ibi citatos non negare efficientiam ſacramentorum, quam eiſdem, vel aliis locis ipſimet docent, ſed ſignificare, ſolum Deum & Spiritum ſanctum eſſe principalem gratiæ authorem, à quo virtus ſacramentorum manat; & ideo diſtin-
E guunt, quid ſit in ſacramentis ex ſe, ſeu ex propria virtute miniſtrorum, quid verò ex dono, ſeu motione Spiritus ſancti. Nam id, quod eſt viſibile & externum, eſt ab homine virtute propria; quod eſt autem inuiſibile & ſpirituale, eſt à virtute Spiritus ſancti operantis per ſacramẽta. Vnde Aug. lib. 4. de Baptiſ. Auguſt.
cap. 22. *Nemo* (inquit) *debet contemnere ſacramentum, quod miniſtrorum opere corporaliter exhibetur: nã per hoc Deus hominis cõſecrationem ſpiritualiter operatur.* Deus ergo eſt, qui principaliter operatur, ſed per ſacramẽta tanquam per inſtrumẽta. & Ambr. ep. 84. circa mediũ, *Non eſt* (inquit) *idem in ſacramento forma, quod virtus: nam forma, cum humani miniſterij obſequio exhibetur;*

betur, virtus autem per diuini operis præſtatur effectũ, ad cuius vtique potentiam referendum eſt, quòd, dum homo exterior abluitur, mutatur interior. & Baſil. dict. lib. de Spiritu ſancto, quaſi explicans verba ſuperiùs citata ſubdit; *Quòd ſi qua eſt gratia in aqua, non eſt ex ipſius aquæ natura, ſed ex Spiritus præſentia*, & ad hunc modum ſunt exponenda reliqua teſtimonia. Illa verò vltima locutio Aug. ſcilicet, *hominem non dare Spiritum ſanctum*. Eatenus vera eſt, quatenus dare, ſignificat authoritatem quandam in dante, ac ſi proprio arbitrio & virtute donet. Hoc enim modo ſolus Spiritus ſanctus ſeipſum donat, & à Patre, & Filio mittitur, vt docuit etiam D. Thom. 1. p. q. 43. art. 8. Denique ad hanc totam reſponſionem confirmandam, ſunt optima verba Bernard. lib. 5. de Conſid. ad Eug. non longè à principio, vbi de angelicis virtutibus ſic loquitur: *Virtutes pro ſuo miniſterio, & potentia ſuſcitãt excitantque corda torpentia hominum, inquiſitione ſignorum, virtus verò in eis manens ipſa facit opera. Faciunt & illæ, ſed in comparatione eius non faciunt.*

Baſilius. *D. Thom.* *Bernard.*

Ad ſecundum. Ad ſecundum reſpondetur, efficientiam phyſicam ſacramentorum potiſſimum eſſe circa gratiam habitualem, & virtutes, quæ illam conſequuntur; gratia verò ſacramẽtalis non eſt neceſſe, vt in ſe fiat phyſicè per ſacramentum; ſed ſatis eſt, vt ſacramenta efficiant gratiam habitualem, per quam, vt à ſacramento effectam, acquiritur ex diuina promiſſione & ordinatione ius ad obtinenda illa dona & auxilia, in quibus gratia ſacramentalis conſiſtit. Quod verò pertinet ad effectus morales, ſatis eſt, quòd ratione ſacramentorum moraliter tribuantur. Nam, vt dixi in primo tomo tractando de potentia humanitatis Chriſti, diuinis inſtrumentis ita eſt vnuſquiſque effectus tribuendus, ſicut factibilis eſt. Et ideo effectus phyſicus, qui per veram efficientiam phyſicam fieri poteſt, hoc modo fit à ſacramento. Effectus autem moralis tantùm poſtulat, vt moraliter fiat. Nam etiam ab ipſo Deo vnuſquiſque effectus fit iuxta modum & capacitatem ſuam.

Ad tertium. Ad tertium, aliqui Thomiſtæ conantur defendere effectum ſacramenti, qui datur recedente fictione, fieri effectiuè & phyſicè à ſacramento præterito, & putant eſſe poſſe inſtrumentum phyſicum ac reale, id quod præteriit, licèt nunc non ſit neque in ſe, neque in aliqua reali virtute, quam reliquerit. Sed hæc doctrina eſt falſa, vt latè oſtendi in prædicta diſputatione primi tomi, & ideo in ea impugnanda hic amplius non immorabor. Alij ergo dicunt, effectum fieri propriè & phyſicè à virtute reali relicta è ſacramento, quod præteriit, & ratione illius tribui hanc efficientiam ipſi ſacramento, hanc autem virtutem dicunt eſſe characterem in his, quæ imprimunt illum: nam, cùm ſit res & ſacramentum ſimul, mirum non eſt, quòd efficere poſſit rem tãtùm, quæ eſt gratia. In aliis verò fortaſſe dicerent eſſe ornatum, vel aliquid ſimile. Sed hoc de ornatu in ſuperioribus eſt ſatis improbatum; ergo de ſacramento, verbi gratia, Pœnitentiæ, ſi fictè ſuſcipiatur, certum eſt, nullã efficere in homine qualitatem permanentem per modum habitus, quæ poſtea, recedente fictione, poſſit gratiam efficere. De charactere verò non eſt dubium, quin poſſit Deus, ſi velit, vti illo, vt inſtrumentum ad infundendam gratiam recedente fictione: tamen certum eſt primò & per ſe non infundi characterem ad hunc finem, vt poſtea videbimus: vnde ſine fundamento dicitur, Deum vti illo, vt inſtrumento. Quando enim à principio infunduntur ſimul character & gratia, nõ fit gratia à charactere, ſed vtrumque fit immediatè à ſacramento: ergo, quando gratia cõfertur poſt characterem propter priorem obicem, non eſt cur gratia fiat à charactere. Item ſi gratia baptiſmalis ſemel habita, per peccatum amittatur, & poſtea per pœnitentiam reparetur, non fit phyſicè à charactere: ergo neque quando primò acquiritur, & quaſi reparatur recedente fictione. Denique cùm hoc non ſit connaturale characteri, nec per ſe pertineat ad finem, propter quem datur, non eſt hoc aſſerẽdum ſine fundamento; imò cùm character non ſit quaſi virtus inſtrumentalis Baptiſmi, neque ad hoc detur, vt ſuppleat efficientiam Baptiſmi in abſentia eius, parùm videtur conferre, vt Baptiſmus dicatur efficere gratiam, quòd character eleuetur ad aliam efficiẽdam, necne; quia hoc eſt merè accidentarium Baptiſmo. Atque eiſdem ferè rationibus refellitur alia reſponſio, quæ excogitari poteſt, ſcilicet fictionem ſemper tolli per aliquem actum hominis, contritionis vel attritionis, & illum actum efficere gratiam in virtute prioris ſacramenti. Nam, licet hoc fieri poſſit volente Deo, tamen gratis dicitur; tum, quia ille actus non eſt pars ſacramenti præcedentis; tum etiam, quia ſi ſimul concurreret cum ipſo ſacramento, verbi gratia, Baptiſmi, non haberet hanc efficientiam; tum denique, quia ille actus non eſt virtus, vel inſtrumentum prioris ſacramenti. Reſpondetur ergo, in eo caſu ſacramentum præteritum non concurrere per phyſicam efficientiam ad gratiam præſtandam, quando enim dicuntur ſacramenta efficere phyſicè ac propriè gratiam, ſicut intelligitur, neceſſarium eſſe, vt ex parte ſubiecti concurrant cõditiones neceſſariæ ad hunc effectum, ſcilicet, vt obicem non ponat; ita ex parte ipſius ſacramenti intelligendum eſt debere concurrere neceſſarias conditiones omni agenti phyſico, ſcilicet, vt exiſtat, & debito modo applicetur: in prædicto ergo caſu Baptiſmus non habet efficientiam phyſicam: non quia ex ſe nunquam illam habeat, ſed quia tunc cum debitis conditionibus non applicatur. Quod verò pertinet ad modum loquendi, in huiuſmodi effectu, re vera non verificantur propriè omnes locutiones, quæ ſunt de efficientia ſacramentorum. Nam hic Baptiſmus neque fuit, neq; eſt vera cauſa inſtrumentalis gratiæ, nec de illo ſimpliciter dici poteſt, quòd hominẽ mũdet; ſed propriè dicitur Deus mundare, aut conferre gratiam ratione prioris Baptiſmi, qui in diuina acceptatione manere intelligitur: eſt enim tanta huius ſacramenti perfectio, vt licèt ſuo tempore impediatur ab agendo, & poſtea, quando iam non eſt, phyſicè agere non poſſit propter defectum conditionis neceſſariæ ad agendum; Deus tamen ſuppleat eius abſentiam, & conferat gratiam ratione illius.

Ad quartum. Ad quartum, qui admittunt, inſtrumenta diuina phyſicè agere, quando non ſunt, dicere conſequenter poſſent, gratiam collatam per ſacramentũ, quandiu durat, eadem actione conſeruari, dependentem à præterito ſacramẽto. Sed hæc omittamus, vt improbabilia. Primùm ergo ſtatuendum eſt, non ſemper formam conſeruari per eãdem actionem, per quam fuit effecta; aliud enim eſt dicere, conſeruationem poſſe fieri, & ſufficienter fieri per eãdem actionem, per quam res fuit producta, ſi illa eadem perſeueret & duret, quod veriſſimum eſt: aliud verò eſt dicere ſemper ac neceſſariò conſeruationem eſſe eandem actionem cum productione durãte ac permanente; quod falſum eſt: poteſt enim res per vnam actionem fieri, & per aliam conſeruari, quod ſemper accidit, quandocunq; effectus ab vna cauſa fit, & ab alia cõſeruatur: quia variata cauſa neceſſe eſt actionem variari, quia per ſe ipſam, & non per aliã actionem depẽdet à cauſa: vnde calor factus ab igne, qui poſtea à ſolo

ſolo Deo conſeruatur, alia actione conſeruatur, quã productus ſit; ita ergo eſt in præſenti. Nã in inſtanti, in quo fit gratia per ſacramentum, eſt vna actio pẽdens eſſentialiter à ſacramento, vt inſtrumento, & à Deo, vt principali cauſa: hæc autem actio ceſſat finito ſacramento, & cõſequenter etiam ceſſat ille concurſus, quem Deus præbebat ſacramento Quia hìc non erat actio diſtincta ab illa, quę à ſacramẽto pendebat: incipit ergo conſeruari gratia à ſolo Deo per nouam actionem quæ licet fortaſſe habeat reſpectum aliquem ad præcedens ſacramentum, quia per illud data eſt gratia, vt poſtea conſeruetur, non tamẽ eſt phyſicè ab ipſo ſacramẽto, cùm iam non exiſtat.

Ad quintum. Ad quintum Thomiſtæ reſpondent, paſſionem Chriſti, quæ præteriit, eſſe inſtrumentum phyſicum efficiens omnes effectus ſacramentorum, & mouẽs ipſa ſacramenta, eíſque virtutem præbens ad efficiendum. Sed ſi hæc intelligantur propriè de paſſione, vt fuit quædam mutatio, quæ iam non eſt, falſa ſunt & ſine fundamento, vt latè in primo tomo dixi. Si autem non loquamur de paſſione præcisè ratione motus præteriti, ſed de humanitate in qua Chriſtus paſſionem ſuſtinuit, ſic concedi poteſt, illam eſſe phyſicum inſtrumentum coniunctum vtentes ſacramentis, vt inſtrumentis ſeparatis ad gratiam efficiẽdum, vt dixi in dicta diſp. 11. 1. tomi. Quod non eſt ita intelligendum, ac ſi Chriſtus per humanitatem phyſicè moueat, vel applicet ſacramẽtum, aliquam motionem realem imprimendo ipſi ſacramento: cõſtat enim ex dictis nullam qualitatem vel realem motum imprimi ſacramento: ergo non poteſt illo modo explicari, ſacramentum moueri, aut eleuari à verbo media humanitate: ergo ſi humanitas Chriſti ſimul influit cum ſacramento in effectum gratiæ proprio influxu, intelligendum eſt, immediatè influere ſimul cum ipſo ſacramento, ita vt illa ſint duo inſtrumenta inter ſe ſubordinata ex diuina ordinatione. Poteſt autem humanitas in genere inſtrumẽti dici vniuerſalis cauſa reſpectu ſacramentorum: quia cum omnibus illis operatur, & omnia ab illa pendent: ipſa verò ſine illis operari poteſt: & eadem ratione poteſt reſpectu illorum dici, quaſi principalis, non ſimpliciter, quia re vera humanitas eſt tantùm inſtrumentum coniunctum reſpectu harum actionum, vt loco ſuprà citato diximus: ſed ſecundùm quandam comparationem, quia Chriſtus per ſuam voluntatem influit, & ab illa pẽdet ſacramentorum virtus. Dices, quomodo ergo virtus ſacramẽtorum dicitur manare à paſſione Chriſti, ſi nihil influit in ipſa ſacramenta? Item, quomodo illa virtus poteſt eſſe phyſica ſi paſſio ipſa nihil phyſicè operatur. Reſpondetur, ſacramẽta habere virtutem a paſſione Chriſti nihil aliud eſſe, quàm Chriſtũ paſſione ſua meruiſſe & impetraſſe, vt ſacramenta haberent hanc vim conferendi gratiam: & ideo non eſt neceſſe, vt illam vim habeant per aliquem influxum realem, qui fiat circa ipſa ſacramenta, ſed ſolùm per diuinam eleuationem, & ſpecialem concurſum, vt ſuprà dictum eſt: & ob eandem cauſam neceſſarium non eſt, vt paſſio Chriſti phyſicè det ſacramentis hanc virtutem, ſed meritoriè ac moraliter: neque inde fit cauſalitatem ſacramentorum eſſe tantùm moralem, quia ipſamet cauſalitas phyſica ſacramentorum, poteſt cadere ſub meritum Chriſti, ſicut auxilium gratiæ nobis datur propter Chriſti paſſionem in genere cauſæ meritoriæ, & tamen datur, vt per illud phyſicè operemur.

Ad ſextum. Ad ſextum ex dictis patet reſponſio, non enim affirmamus hanc phyſicam cauſalitatem ſacramentorum, eò quòd illa poſita, maior gratia vel ſanctifi-

A catio nobis conferatur, ſed quia hoc eſt conformius Scripturæ & Sanctis, & quia hoc pertinet ad maiorem quãdam dignitatem & excellentiam ſacramentorum, magiſque declarat efficaciam diuinæ omnipotentiæ, & meritorum Chriſti.

ARTICVLVS V.

Vtrùm ſacramenta nouæ legis habeant virtutem ex paſſione Chriſti.

*AD quintũ ſic proceditur. Videtur quòd ſacramenta nouæ legis non habeãt virtutem ex paſſione Chriſti. Virtus enim ſacramentorum eſt ad gratiam cauſandã in anima, per quam ſpiritualiter viuit. Sed ſicut * Auguſtinus dicit ſuper Ioannem, Verbum prout erat in principio apud Deum viuificat animas ſecundùm autem, quòd eſt caro factum, viuificat corpora: Cùm igitur paſſio Chriſti* B *pertineat ad Verbum ſecundùm quod eſt caro factum, videtur quòd non poſſit cauſare virtutem ſacramentorum.* Inf. q. 64. art. 2. & 4 diſt. 1. q. 1. ar. 4 q. 3. & diſt. 5. q. 2. art. 2. q. 1. Tractat. 19. à medio, & 23. ante medium, tom. 9.

2. Præterea, Virtus ſacramẽtorum videtur ex fide dependere, quia, ſicut dicit Auguſtinus ſuper Ioannem, Verbũ Dei perficit ſacramentum, non quia dicitur, ſed quia creditur. Sed fides noſtra non ſolùm reſpicit paſſionem Chriſti, ſed etiam alia myſteria humanitatis ipſius, & principaliùs etiam diuinitatem eius. Ergo videtur quòd ſacramenta non habeant ſpecialiter virtutẽ à paſſione Chriſti.* Tract. 80. in Euang. Ioan. poſt medium, tom. 9.

3. Præterea, Sacramenta ordinãtur ad hominum iuſtificationem, ſecundùm illud 1. Cor. 6. Abluti eſtis, & iuſtificati eſtis. Sed iuſtificatio attribuitur reſurrectioni, ſecundùm illud Rom. 4. Reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Ergo videtur, quòd ſacramẽta magis habeant virtutem à reſurrectione Chriſti, quàm ab eius paſſione.

C *Sed contrà eſt, quòd ſuper illud Rom. 5. In ſimilitudinem præuaricationis Adæ*, &c. dicit gloſ. ex latere Chriſti dormientis in cruce fluxerunt ſacramenta, per quæ ſaluata eſt Eccleſia. Sic ergo ſacramenta videntur habere virtutem ex paſſione Chriſti.* Gloſſ. ordin. ſuper illud, Qui eſt factus forma futuri ſeculi.

*Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut dictum eſt *) ſacramentum operatur ad gratiam cauſandam per modum inſtrumenti. Eſt autem duplex inſtrumentum: vnum quidem ſeparatum, vt baculus: aliud autem coniunctum, vt manus: per inſtrumentum autem coniunctum mouetur inſtrumentum ſeparatum, ſicut baculus per manum. Principalis autem cauſa efficiens gratiæ, eſt ipſe Deus, ad quem comparatur humanitas Chriſti, ſicut inſtrumentum coniunctum, ſacramentum autem ſicut inſtrumentum ſeparatum: & ideo oportet, quòd virtus ſalutifera, à diuinitate* D *Chriſti, per eius humanitatem, in ipſa ſacramenta deriuetur. Gratia autem ſacramentalis ad duo præcipuè ordinari videtur, videlicet ad tollendos defectus præteritorum peccatorum, in quantum tranſeunt actu & remanent reatu: & iterum, ad perficiendam animam in his, quæ pertinent ad cultum Dei, ſecundùm religionẽ vitæ Chriſtianæ. Manifeſtum eſt autẽ ex his, quæ ſuprà dicta ſunt*, quòd Chriſtus liberauit nos à peccatis noſtris, præcipuè per ſuã paſſionem, non ſolùm efficienter & meritoriè, ſed etiam ſatisfactoriè. Similiter etiam per ſuam paſſionem initiauit ritũ Chriſtianæ religionis, offerens ſe ipſum oblationem & hoſtiam Deo, vt dicitur Epheſ. 5. Vnde manifeſtum eſt quòd ſacramenta Eccleſiæ ſpecialiter habent virtutem ex paſſione Chriſti, cuius virtus quodammodo nobis copulatur per* E *ſuſceptionem ſacramentorum. In cuius ſignum de latere Chriſti pendentis in cruce fluxerunt aqua & ſanguis, quorum vnum pertinet ad Baptiſmum, aliud ad Euchariſtiam, quæ ſunt potiſſima ſacramenta.* Art. 1. huius quæſt. q. 48. & 49.

*Ad primum ergo dicendum, quòd Verbum, prout erat in principio apud Deũ viuificat animas, ſicut agens principale, caro tamen eius & myſteria in ea perpetrata, operantur inſtrumentaliter ad animæ vitam. Ad vitam autem corporis non ſolùm inſtrumentaliter, ſed etiã per quandam exemplaritatem, vt ſuprà dictum eſt *.* q. 56. art. 1.

Ad ſecundum dicendum, quòd per fidem Chriſtus habitet in

tet in nobis (vt dicitur Ephe. 3.) & ideo virtus Chriſti copulatur nobis per fidem. Virtus autem remiſſiua peccatorum, ſpeciali quodam modo pertinet ad paſſionem ipſius Chriſti: & ideo per fidem paſſionis eius, ſpecialiter homines liberantur à peccatis, ſecundùm illud Rom. 3. Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius. Et ideo virtus ſacramentorum, quæ ordinatur ad tollēda peccata, præcipuè eſt ex fide paſſionis Chriſti.

Ad tertium dicendum, quòd iuſtificatio attribuitur reſurrectioni ratione termini ad quem. qui eſt nouitas vitæ per gratiam. Attribuitur tamen paſſioni ratione termini à quo, ſcilicet quantum ad remiſſionem culpæ.

HIc articulus in fine præcedentis ſectionis explicatus eſt, & de illo multa legi poſſunt in primo tomo diſput. 31.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm ſacramenta veteris legis gratiam cauſarint.

1. 2. q. 103. art. 2. & qu. 107. art. 1. ad 3. q. 1. art. 6. q. 1. art. præ.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd etiam ſacramenta veteris legis, gratiam cauſarunt. Quia (ſicut dictum eſt) ſacramenta noua legis habent efficaciam ex fide paſſionis Chriſti: ſed fides paſſionis Chriſti fuit in veteri lege, ſicut & in noua, habemus enim eundem Spiritū fidei, vt habetur 2. ad Cor. 4. Sicut ergo ſacramenta nouæ legis conferunt gratiam, ita etiam ſacramenta veteris legis gratiam conferebant.*

Inter principium & medium illius. In Homiliario totius anni eā inuenies.

2. Præterea. Sanctificatio non fit niſi per gratiam. Sed per ſacramenta veteris legis, homines ſanctificabantur: dicitur enim Leuit. 8. Cúmque ſanctificaſſet Moyſes Aaron & filios eius in veſtitu ſuo, &c. Ergo videtur, quòd ſacramenta veteris legis gratiam conferebant.

3. Præterea, Sicut Beda dicit in Homilia Circumciſionis: Idem ſalutiferæ curationis auxilium, circumciſio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod Baptiſmus agere reuelatæ tempore gratiæ conſueuit. Sed Baptiſmus nunc confert gratiam. Ergo circumciſio gratiam cōferebat. Et pari ratione alia ſacramenta legalia: quia ſicut Baptiſmus eſt ianua ſacramentorum nouæ legis, ita & circumciſio erat ianua ſacramentorum veteris legis. Propter quod & Apoſt. dicit Galat. 5. Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quoniā debitor eſt vniuerſæ legis faciēdæ.*

Gloſ. ordinaria ibid.

Sed contrà eſt, quòd Gal. 4. dicitur: Conuertimini iterum ad infirma & egena elementa? Gloſſ. id eſt, ad legē, quæ dicitur infirma, quia perfectè non iuſtificat. Sed gratia perfectè iuſtificat. Ergo ſacramenta veteris legis gratiam non conferebant.*

Reſpondeo dicendum, quòd non poteſt dici, quòd ſacramenta veteris legis conferrent gratiam iuſtificantem per ſeipſa, id eſt, propria virtute, quia ſic non fuiſſet neceſſaria paſſio Chriſti, ſecundùm illud Gal. 2. Si ex lege eſt iuſtitia, Chriſtus gratis mortuus eſt. Sed nec poteſt dici, quòd ex paſſione Chriſti virtutem haberent conferēdi gratiam iuſtificandi. Sicut enim ex prædictis patet, virtus paſſionis Chriſti copulatur nobis per fidem & ſacramenta, differenter tamen. Nam continuatio, quæ eſt per fidem, fit per actū animæ, continuatio autem, quæ eſt per ſacramenta, fit per vſum exteriorum rerum. Nihil autem prohibet id, quod eſt poſterius tempore, antequàm ſit, mouere ſecūdùm quod præcedit in actu animæ, ſicut finis, qui eſt poſterior tempore, mouet agentem, ſecundùm quòd eſt apprehenſus & deſideratus ab ipſo. Sed illud quod nondum eſt in rerum natura, non mouet ſecundùm vſum exteriorem rerum. Vnde cauſa efficiens non poteſt eſſe poſterior in eſſe, ordine durationis, ſicut cauſa finalis. Sic ergo manifeſtum eſt, quòd à paſſione Chriſti, quæ eſt cauſa humanæ iuſtificationis cōuenienter deriuatur virtus iuſtificatiua ad ſacramenta nouæ legis, non autem ad ſacramenta veteris legis, & tamen per fidem paſſionis Chriſti iuſtificabātur antiqui Patres, ſicut & nos. Sacramenta autem veteris legis, erant quædam illius fidei proteſtationes, in quantum ſignificabant paſſionem Chriſti & effectus eius. Sic ergo patet*

Art. præced.

A *quòd ſacramenta veteris legis, non habebant in ſe aliquā virtutem, qua operarentur ad conferendam gratiam iuſtificantem, ſed ſolùm ſignificabant fidem, per quam iuſtificabantur.*

Ad primum ergo dicendum, quòd antiqui Patres habebant fidem de paſſione Chriſti futura, quæ ſecundùm quòd erat in apprehenſione animæ, poterat iuſtificare. Sed nos habemus fidem de paſſione Chriſti præcedentis, quæ poteſt iuſtificare etiam ſecundùm realem vſum ſacramentalium rerum, vt dictum eſt.* In cor. art.

Ad ſecundum dicendum, quòd illa ſanctificatio erat figuralis: per hoc enim ſanctificari dicebantur, quòd applicabantur cultui diuino ſecundùm ritum veteris legis, qui totus ordinabatur ad figurandum paſſionem Chriſti.

B *Ad tertium dicendum, quòd de circumciſione multiplex fuit opinio: quidam enim dixerunt quòd per circumciſionem non conferebatur gratia, ſed ſolùm auferebatur peccatum. Sed hoc non poteſt eſſe, quia homo non iuſtificatur peccato, niſi per gratiam, ſecundùm illud Rom. 3. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius. Et ideo alij dixerunt, quòd per circumciſionem conferebatur gratia, quantum ad effectus remotiuos culpæ, ſed non quantum ad effectus poſitiuos gratiæ. Sed hoc etiam videtur eſſe falſum, quia per circumciſionem dabatur pueris facultas perueniendi ad gloriam, quæ eſt vltimus effectus poſitiuus gratiæ. Et præterea, ſecundùm ordinem cauſæ formalis, priores ſunt naturaliter effectus poſitiui quam priuatiui, licèt ſecundum ordinem cauſæ materialis, ſic è conuerſo: forma enim non*

C *excludit priuationem, niſi in formando ſubiectum. Et ideo alij dicunt, quòd circumciſio conferebat gratiam, quantum ad aliquem effectum poſitiuum, qui eſt facere dignum vita æterna, non tamen quantum ad hoc quod eſt reprimere concupiſcentiam impellentem ad peccandum. Quod & aliquando mihi viſum eſt, ſed diligentiùs conſideranti apparet hoc etiam non eſſe verum: quia minima gratia poteſt reſiſtere cuilibet concupiſcentiæ, & mereri vitam æternam: & ideo melius dicendum videtur, quòd circumciſio, ſicut & alia ſacramenta veteris legis, erat ſolùm ſignum fidei iuſtificātis. Vnde Apoſtolus dicit Rom. 4. quòd Abraham accepit ſignum circumciſionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei. Et ideo in circumciſione conferebatur gratia, in quantum erat ſignum paſſionis Chriſti futuræ, vt infrà patebit*.* q. 7. art. 4.

D

COMMENTARIVS.

QVamquam D. Thom. tātùm videatur loqui de ſacramentis legis ſcriptæ, quæ propriè dicitur lex vetus, tamen, ſi diſcurſus articuli, & ſolutio ad quartum conſiderentur, reſponſio eius vniuerſalis eſt de omnibus ſacramentis, quæ ante Chriſti aduētum fuêre, tam in lege naturæ, quàm in veteri. Ratio D. Thom. eſt, quia illa omnia nitebātur in Chriſto venturo, & illum promittebant, ac præfigurabāt, & ideo non coniungebantur illi, vt inſtrumēta eius: quia ſicut cauſa efficiens non operatur antequam ſit; ita etiam non vtitur aliquo reali inſtrumento ad efficiendum: ſolùm ergo erant ſigna. Quæ ratio eandem vim habet, in omnibus præteritis ſacramentis, atque ita in ſolutione ad quartum abſolutè extendit D. Thom. hanc concluſionem, etiam ad circumciſionem. Quæ omnia in ſequenti diſputatione examinabuntur ampliùs & declarabuntur.

E

DISPVTATIO X.

De inefficacia veterum ſacramentorum ad gratiam conferendam.

SVb hoc titulo, vt paulo antea dixi, cōprehendo omnia ſacramenta, quæ ante Chriſti aduentum fuere. Quoniam verò in eis ſpecialis ratio ac difficultas eſt, de ſacramento circumciſionis, ac

de illo, quod in remedium peccati originalis fuit in lege naturæ, ideo priùs de his ſpecialiter dicemus, poſtea generatim de reliquis omnibus ſacramentis illius temporis.

SECTIO I.

Vtrum in circumciſione, vel ſacramento legis naturæ data ſit gratia ſanctificans præter meritum operantis.

D. Thom. RAtio difficultatis eſt, quia D. Thom. abſolutè negat, per ſacraměta vetera datam eſſe gratiam iuſtificantem; & eodem modo loquũtur antiqui Patres quos infrà referemus ſect. vlt. huius diſputat. ſed eadem eſt ratio de ſacramento legis naturæ, vel circumciſione, quæ legem anteceſſit: quia etiam hæc B reſpiciebant Chriſtum venturum, cuius ſola fides viua prodeſſe tunc poterat; ergo.

In contrarium verò eſt, quia in his ſacramentis remittebatur originale peccatum, ſed non remittitur ſine gratia; ergo neceſſe eſt, vt in eis data fuerit gratia.

1. Sententia. In hac quæſtione varij poſſunt eſſe opinandi modi: primus eſt, in circumciſione remiſſum fuiſſe originale peccatum, non verò fuiſſe datam gratiam. *Magiſter.* *Gloſſa.* Hęc fuit opinio Magiſt. in 4. d. 1. circa fin. & Gloſſ. in c. quod autem, de conſecr. d. 4. vbi ſignificat, in circumciſione ſolam pœnam fuiſſe remiſſam. Sed hæc ſententia repugnat manifeſtè principiis fidei, & ideo meritò ab omnibus Scholaſticis reiecta eſt. Nã manente culpa mortali, vel originali, non poteſt æterna pœna remitti: quia inimicus Dei non poteſt non carere viſione eius. Rurſus originalis culpa non remittitur ſine infuſione gratiæ; quia non remittitur, niſi *Conc. Trid.* per veram iuſtificationem, vt tradit Conc. Trid. ſeſſ. 6. & in materia de iuſtificatione latiùs tradetur. Peccatũ enim originale, ſicut & mortale, includit priuationem gratiæ, & ideo non remittitur ſine infuſione eius. Item, quia de facto homini non datur medium inter ſtatum amicitiæ & inimicitiæ diuinæ, ſed is, cui remittitur originale peccatum, non manet inimicus: ergo fit amicus Dei, ergo infunditur ei gratia & charitas, in quibus amicitia Dei conſiſtit.

2. Sententia. Atq; ex eiſdem principiis & rationibus, reiecta eſt ab omnibus Theologis ſecunda ſententia aliorum dicentium, datam fuiſſe in circumciſione gratiam, quoad effectus priuatiuos, non quoad poſitiuos. Quæ opinio per effectus priuatiuos intellexiſſe videtur carentiã culpæ, aut reatus pœnæ: per poſitiuos verò, aut amicitiam diuinam, aut acceptationem ad gloriam, vel internam animæ renouationem & ſanctificationem. Vnde intelligitur, hanc ſententiã ferè nihil à præcedenti differre, nec minùs cũ veris principiis fidei repugnare. Primò quidem, quia gratia, per quam peccatum remittitur, non eſt tantùm extrinſecus actus diuinæ voluntatis remittentis peccatum, vel acceptantis hominem ad gloriam, in quo poſſunt illi effectus aliquo modo diſtingui, ſed eſt intrinſecum donum animæ infuſum, quo à ſtatu peccati ad ſtatum gratiæ & adoptionis filiorum Dei *Conc. Trid.* homo transfertur, vt dicitur in Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 3. 4. & ſequentibus: impoſſibile autem eſt, hanc gratiam animæ infundi & carere ſuo effectu poſitiuo; ergo ſi peccatum originale remittebatur in circumciſione, in ea infundebatur huiuſmodi gratia; ergo perficiebat poſitiuè animam efficiendo illam proportionatam ad gloriam & ſupernaturalia opera, & dando ius illi ad hæreditatem gloriæ, atq; adeò conſtituendo hominem amicum & acceptum ad gloriam. Denique cùm ratio culpæ in priuatione conſiſtat, illius excluſio non tam habet rationem effectus A priuatiui, quàm poſitiui, ſicut expellere tenebras magis conſiſtit in effectu poſitiuo luminis, quàm in priuatione.

Tertia ſententia eſt, in circumciſione fuiſſe datam gratiam, quæ ſufficeret ad remittendam culpã, nõ tamen, quantum ad vim & efficaciam reprimendi & ſuperandi concupiſcentiam & merendi vitam æternã. *3. Sententia.* Quam ſententiam tenuit D. Thom. in 4. d. 1. q. 2. art. 5. quæſt. 3. *D. Thom.* ſignificat Bonau. ibi q. vlt. dicens *Bonau.* illam gratiam non valuiſſe ad profectum. Hanc verò ſententiam correxit D. Thom. hic ad 3. & infra q. 70. art. 4. & meritò; quia quælibet gratia quantumuis minima conſtituit hominem Deo gratum; hoc enim non habet ratione intenſionis, ſed ratione ſuæ eſſentiæ; & ideo de ſe eſt ſufficiens principium merendi gloriam. Rurſus talis gratia ſemper habet adiũctam ſecum charitatem, quæ eſt diuina amicitia, quæ Deũ habet pro vltimo fine, eúmque ſuper omnia diligit, & ideo de ſe ſufficiens eſt ad ſuperandam concupiſcentiam: quia amor Dei ex ſe eſt fortior & potentior omnibus; & ideo dicitur 1. Ioan 3. *Omnis, qui in eo manet, non peccat*, &, *Omnis, qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniam ſemen ipſius in eo manet, & nõ poteſt peccare, quia ex Deo natus eſt.* *Ioannes.* Hoc enim ſemen eſt gratia Dei, quam ſi homo ſeruare velit, atq; eius inclinationem & efficaciam ſequi, non peccabit, & ideo dicit Ioan. in eadem Canon. c. 4. *Vos ex Deo eſtis filioli, & viciſtis eum, quoniam maior eſt, qui in vobis eſt, quàm qui in mundo.* *Ioannes.* C Eſt ergo quæcunque gratia de ſe efficax ad vincenda peccata & ſuperandas concupiſcentias: præſertim, quia ſemper habet adiũctum auxilium Dei ſufficiens ad ſuum finem conſequendum. Præterea ad præſentem quæſtionem nihil refert, quòd illa gratia data in circumciſione, fuerit magna, aut parua, ſed ſimpliciter, an data fuerit gratia: quoniam, ſi quæ ſunt teſtimonia, quæ videntur ſignificare, non fuiſſe datam gratiam per circumciſionem, non loquuntur de magna, aut de parua gratia, ſed ſimpliciter de gratia. Item, quia ſiue magna, ſiue parua fuerit, non potuit dari, niſi per Chriſtum venturum; ergo eadem difficultas erit in gratia minima, quo modo dari potuerit per circumciſionem, D cùm nondum eſſent exhibita merita Chriſti.

4. Sententia, in circumciſione nihil fuiſſe datum vltra meritũ operantis. Quarta ergo ſententia eſſe poteſt, in circumciſione per ſe nullum ſpiritualem fructum fuiſſe collatum homini vltra illud, quod reſpondebat fidei & merito operantis; atq; adeò in circumciſione ſecundùm ſe nec gratiam fuiſſe collatã, nec originale peccatum fuiſſe remiſſum, ſed fuiſſe ſolum ſignum fidei iuſtificãtis. In hanc ſententiam videtur inclinare D. Thom. hic ad 3. vbi in hoc æquiparat circumciſionẽ *D. Thom.* aliis ſacramentis legalibus, & ſimpliciter dicit, tantũ fuiſſe ſignum fidei iuſtificantis: & idem docet q. 70. ar. 4. quanquam poſtea dicat in circumciſione fuiſſe collatam gratiam, & ideo difficile eſt mentẽ D. Tho. explicare, & eorum, qui illum ſequuntur, vt videre E licet in Capreol. Sot. & aliis in 4. & in Bellar. lib. 2. de *Capreol.* *Sot.* *Bellarm.* ſacram. c. 13. & ſequentibus, vbi conſtanter hãc ſententiam defendit, ita vt ſentire videatur, ſecluſo merito recipientis, nullum ſpiritualem fructum in circumciſionẽ fuiſſe collatum. Quod confirmat variis Scripturæ teſtimoniis, ex quibus aliqua ſunt generalia de omnibus veteribus ſacramentis, quæ egena & infirma in Scriptura dicuntur, ſub quibus circumciſio etiam comprehenditur, vt ſectione ſeq. dicam. Alia ſunt ſpecialia de circumciſione, qualia ſunt ea, in quibus ſignificatur circumciſionem nõ fuiſſe inſtitutam, propter dandum ſpiritualem iuſtitiæ fructum, vt eſt illud ad Rom. 3. *Quid ergo amplius Iudæo eſt? aut quæ vtilitas circumciſionis?* &c. Sed hęc iã ſunt à nobis

nobis tractata & explicata. Illa verò difficiliora videntur, in quibus Paul. ait, *Circumciſio nihil eſt, & præputium nihil eſt*, 1. ad Cor. 7. & illud ad Gal. 6. *Neque circumciſio aliquid valet, nec præputium, ſed noua creatura.* Et ad Col. 2. & ad Philip. 3. ſignificat Paulus, nihil in circumciſione fuiſſe, niſi exteriorem illam carnis amputationem. Et ad hoc propoſitum afferri poſſunt omnes Patres Græci, quos ſuprà retulimus agentes de fine circumciſionis.

Huius ſententiæ cenſura.

Hanc verò ſententiam, ſic abſolutè prolatam, vt à nobis expoſita eſt, quidam, vt falſam, alij etiam, vt temerariam reiiciunt, vtpote omnibus Scholaſticis contrariam. Sed vt mens dictorum authorum & rei veritas intelligatur, aduertendum eſt, variis modis poſſe intelligi hanc ſententiam. Primò, ante Chriſti aduentum nulli hominum fuiſſe gratiam collatam, aut remiſſum peccatum, niſi per propriã ipſius hominis fidem, ac diſpoſitionem de ſe ſufficientem ad obtinendam gratiam, & expellendum peccatũ. Quę ſententia de adultis quidem probabilis eſt, vt poſtea dicam: tamen ſi in vniuerſum tam de paruulis, quàm de adultis intelligatur, erit valde temeraria, quia ex illa ſequitur, tam in lege naturæ, quã Moyſis omnes infantes fuiſſe relictos ſine remedio originalis peccati, atque adeò omnes, qui mortui ſunt ante vſum rationis, damnatos fuiſſe. Quod impium eſt ſentire, & contra communem Eccleſiæ traditionem, & ſenſum, vt ſuprà probatum eſt: tamen in hoc ſenſu à nullo prædictorũ authorũ hæc ſententia aſſeritur.

Secundò ergo intelligi poteſt, ante Chriſti aduentum nullum fuiſſe inſtitutum externum remedium ſeu ſenſibile ſignum, in quo alicui daretur gratia vel remedium peccati, præter meritum vel ſufficiẽtem diſpoſitionem eius, ſed remedium originalis peccati fuiſſe eo tempore merè internum, poſitúmque fuiſſe in ſola interiore fide, vel ipſiuſmet hominis, cui remittebatur peccatum, ſi erat capax eius, vel alterius, ſub cuius erat cura, & poteſtate, ſi erat paruulus. Et in hoc ſenſu ſententia hæc, quoad tempus legis naturæ, eſt quidem minùs probabilis, non tamen temeraria, neque omnino improbabilis, vt in ſuperioribus diximus. Quoad circumciſionem verò videtur maiori cenſura digna, propter authoritatem Auguſtini, Gregorij & aliorum, quos ſuprà retuli, & præſertim propter authoritatem Innoc. III. in c. maiores, de Baptiſmo: dicentis, *quòd originalis culpa remittebatur per circumciſionis myſterium.* Nihilominus, quamuis etiam in hoc ſenſu falſa ſit hæc opinio, nõ tamen videtur notæ temeritatis digna: tum quia plura Sanctorum teſtimonia illi fauere videntur, tum etiam, quia licèt hæc ſententia affirmet externum ſignum legis naturæ, vel circumciſionis non fuiſſe neceſſarium ad applicandum paruulis remedium originalis peccati, non tamen negabit, quin, ſi ſimul cum fide interna hoc ſignum exhiberetur, daretur ſtatim gratia, & remiſſio originalis peccati, quamquam è conuerſo ſolum externum ſignum ſine fide non ſufficeret ad dictum effectum; & aliunde ſola fides interior poſſet iuxta hanc opinionem ſufficere ſine exteriori ſigno. Vnde, cùm dicunt Sancti aliqui, per circumciſionem remiſſum fuiſſe originale peccatum, explicandi eſſent iuxta hanc ſententiam, id intelligendum eſſe, ratione fidei, vel etiam, niſi iam eſſet remiſſum per fidem, ſicut de adultis poſtea dicemus. Sed prædicti authores, non in hoc ſenſu aſſerunt prædictam ſententiam, ſaltem quoad circumciſionem.

Auguſt. Gregor. Innocen.

Quomodo ſit probabilis iſta ſententia.

Tertio ergo modo intelligi poteſt, in circumciſione (& idem eſt proportione ſeruata de ſigno externo legis naturæ) in circumciſione (inquam) da-

A tam eſſe gratiam, & peccatum originale remiſſum, atque ad hunc ſpiritualem fructum conſequendum neceſſarium fuiſſe externum ſignum, ſeu circumciſionem, non tamen ſine fide interiori, Eccleſiæ vel miniſtri, neque è contrario fidem internam ſuffeciſſe ſine tali ſigno externo: effectum autem gratiæ fuiſſe tribuendum interiori fidei, vt propriæ cauſæ, externum autem ſignum tantùm fuiſſe conditiònem, ſine qua non. Et hoc ſenſu eſt illa opinio, non ſolùm nulla cenſura digna, ſed etiam probabilis: nam ſine dubio probabile eſt, hunc fuiſſe ſenſum D. Thomæ, quem ita explicat & ſequitur Cano relect. de ſacramento, p. 5. & Bellarm. ſuprà c. 15. in fine, & huius ſententiæ etiam videntur fuiſſe Bonauen. Richard.
B & Durand. cum quibus diſputabimus ſectione ſequenti.

Quinta ſententia eſt, in circumciſione per ſe ac ſemper datam fuiſſe gratiam, per hoc ſolum, quòd ſignum externum adhiberetur, ita tenet Alex. Alenſ. 4. p. q. 5. m. 3. & q. 7. m. 5. art. 1. & 2. Scot. Gab. Palud. ſectio. ſequenti citandi.

Alenſ. Scot. Gabr. Palud.

In hac re mihi videtur diſtinguendum inter paruulos & adultos, & dicendum primò, applicata circumciſione, ſeu exteriori ſacramento legis naturæ, paruulis ante vſum rationis, datam eis fuiſſe gratiam & remiſſionem peccati originalis. Huius concluſionis fundamentum ſumendum eſt ex dictis ſuprà de ſacramento legis naturæ, & de inſtitutione circum-
C ciſionis, vbi oſtendimus, nunquam fuiſſe remiſſum originale peccatũ ſine exteriori ſigno proteſtatiuo fidei: oſtendimus etiam, hoc ſignum, quod priùs fuit indifferens, in lege Moyſis determinatum fuiſſe pro maſculis, quoad circũciſionem: ſi ergo hoc ſignum externum neceſſarium fuit ad remiſſionem originalis peccati, oportuit, vt illo adhibito tolleretur peccatum originale, & daretur gratia.

Paruulis ante vſum rationis gratiam fuiſſe datam in circumciſione.

Dico ſecundò, probabilius eſt ipſum ſignum externum circumciſionis fuiſſe ſufficiens, vt illo applicato daretur gratia paruulis, etiam ſi ſine fide parentis, aut miniſtri, ſiue hominis conferentis ſacramentum applicaretur. Hãc concluſionem ponit expreſsè Alex. Alenſ. ſuprà. Palud. in 4. d. 1. q. 5. art. 5. & idem ſentiunt Scot. & alij nuper citati, & probatur
D primò, ex Aug. lib. 1. contra Creſc. c. 31. vbi æquiparat circumciſionem in hoc cum Baptiſmo, quòd data à miniſtro infideli, non magis erat poſtea iterãda, quàm nunc ſit iterandus Baptiſmus datus ab Hæretico: ergo ſicut nunc talis Baptiſmus eſt ſufficiens remedium originalis peccati, ita & illa circumciſio.

Ad pueri ſanctificationem non fuiſſe neceſſariam fidẽ parentis.

Secundò, quia Baptiſmus applicatus à miniſtro infideli eſt ſufficiens remedium peccati, vt infrà probabimus: ergo & circumciſio. Probatur conſequentia primò, quia differentia, quæ in hoc ab aliis aſſignatur, nulla authoritate, vel probabili fundamento nititur, & aliàs Patres ſimpliciter affirmant: circumciſionem fuiſſe inſtitutam, in remedium peccati ori-
E ginalis, cui poſtea Baptiſmus ſucceſſit: ergo quòd ſufficiebat ad veram circumciſionem, id eſt, vt eſſet verum ſacramentum, ſufficiebat etiam, vt eſſet remedium peccati, ſicut de Baptiſmo conſtat. Secũdò, quia ſicut paruuli ante Chriſti aduentum dicuntur iuſtificati in fide parentum, ita etiam nunc in lege gratiæ, vt loquitur Iuſt. Martyr q. 56. ad Orthodox. & Aug. lib. 1. de pecc. mer. c. 2. & lib. de ver. & fal. pœn. c. 2. & epiſt. 23. & 107. ergo ſicut hoc poſterius eſt intelligendum de fide (vt ita dicam) obiectiua cũ exteriori eius profeſſione, non de propria & interna fide ipſius miniſtri ſeu parentis, ita etiam erit illud intelligendum. Tertiò, quia omnes rationes, quibus infrà q. 64. probabimus malitiã vel hæreſin miniſtri

Iuſtin. Auguſt.

non

non impedire veritatem ſacramenti, nec effectum eius; ferè eodem modo poſſunt circumciſioni applicari. Præſertim, quia alias remedium originalis peccati eſſet valde incertum, & ſæpe eſſet iterandum. Tandem argumentor, quia vel fides miniſtri eſſet neceſſaria, vt daretur gratia paruulo propter meritum de condigno vel de congruo ipſius miniſtri: & hoc non; tum, quia nullus hominum præter Chriſtum, meretur alteri primam gratiam habitualem immediatè, & ſine vlla diſpoſitione recipientis, vt etiam in ſuperioribus dictum eſt; tum etiam, quia aliàs non quæcũque fides, ſed viua, & charitate formata, eſſet neceſſaria ad huiuſmodi effectum, quod eſt ſatis abſurdum. Vel illa fides poſtularetur à Deo, vt conditio neceſſaria ſimul cum opere externo; & hoc, licèt à Deo fieri potuerit, gratis tamen & ſine fundamento dicitur factum: quia non conſtat promiſſionem eſſe factam fidei. ſed ſigno externo, iuxta illud, *Anima cuius præputij caro circũciſa non fuerit, &c.* Ex quibus verbis ſumi etiam poteſt aliud argumentum: nam ad veritatem illius ſacramenti, & vt eſſet impletum præceptum illis verbis contentum, non erat neceſſaria fides miniſtri: ergo neque erat neceſſaria fides miniſtri: ergo neque erat neceſſaria, vt in illo ſacramento daretur gratia, nõ exiſtente obice in recipiente. Tandem, quia cùm hæc gratia non daretur propter meritum hominis applicantis ſacramentum, non expediebat, vt ab eius fide penderet.

Obiectio.

Epiph. Ambroſ. Orig.

Sed cõtrà, nam multæ Gentes vtebantur circumciſione, quæ erant impiæ & infideles, vt latè refert Epiph. Hær. 30. Ambr. ep. 77. Orig lib. 2. in ad Rom. cir. fin. c. 3. & lib. 5. contra Celſ. poſt medium, quæ tamen Gentes non conſequebantur gratiã ſolùm; quia ſine fide vtebantur nuda exteriori cæremonia; ergo. Præterea, de ſacramento legis naturę eſt ſpeciale argumentum, quia cùm non haberet ſpecialem cæremoniam inſtitutione Dei definitam, vt ſignum exteriùs applicatum haberet rationem ſacræ cæremoniæ, oportebat per fidem conferentis determinari, ad ſignificandum veri Dei cultum, & paruuli ſanctificationem & oblationem vero Deo factam: ergo hac ratione erat tunc neceſſaria fides veri miniſtri.

Reſponſio.

Reſpondetur ad priorem partem, ſicut in noſtris ſacramentis, ita & in circumciſione diſtingui poſſe fidem miniſtri ab intentione faciendi ſacramentum à Deo inſtitutum: nam licèt fides non eſſet neceſſaria, intentio tamen neceſſaria fuiſſe videtur ad veritatem ſacramenti, quia quoad hoc eadem eſt ratio de illo, & de noſtris ſacramentis, vt poſtea videbimus. Vnde colligitur, fuiſſe etiam intentionem illam neceſſariam, vt detur gratia ſub illa cæremonia externa, quia non dabatur in illa, niſi, vt habebat rationem ſacramenti, & religioſæ cæremoniæ pertinentis ád Dei cultum. Quocirca de illis Gentibus, quæ extra Dei populum vtebantur circumciſione, dicendum eſt, quòd ſi id faciebant ſub prædicta intentione, etiam ſi aliàs eſſent infideles, poterant infantes illarum Nationum in illa circumciſione iuſtificari, & remedium originalis peccati conſequi; ſicut nunc omnes Gentes, quæ vtuntur Baptiſmate, debito ritu, & ſub intentione faciendi, quòd Chriſtus inſtituit, iuſtificant paruulos ſuos, etſi alioqui verſentur in Infidelitate aliqua, aut Hæreſi, vel Schiſmate; poterant autem illæ Gentes habere hanc intentionem, ſaltem ſub ratione valde confuſa & generali, nimirum intendendo facere, quod Deus inſtituit, aut imitari Abraham ſeu populum Iudæorum, aut intendendo ſanctificare paruulos ſuos, aut dicare & conſecrare illos Deo, vel aliquid ſimile, & probabile eſt ferè ſemper habuiſſe aliquam intentionẽ huiuſmodi, quia ſine illa, non erat alia cæremonia per ſe expetibilis, aut ad aliquid aliud vtilis.

A

Sed quæret aliquis obiter, ſi verum eſt, hanc intentionem fuiſſe neceſſariam, quid eſſet Iudæo faciendum, ſi contingeret puerum circumcidi ſine intentionẽ debita: nam illa cæremonia exterior circumciſionis non poterat iterari, ſicut nunc poteſt repeti exterior cæremonia Baptiſmi, quando ſine debita intentione facta eſt: quod ergo remedium eſſet nunc applicandum illi paruulo? Aliquis fortaſſe diceret, iterandam fuiſſe exteriorem cæremoniam circumciſionis, aliquid ampliùs illius pelliculæ abſcindendo; veriſimile enim eſt, nunquã fieri tam exactam ac præciſam circumciſionem, quin poſſit magis perfici. Vel etiam dici pote , in eo caſu educendum eſſe præputium, vt iterum fieret circumciſio. Quod enim poſt ſemel factam circumciſionem, iterũ poſſet arte fieri, aut ſuperinduci præputiũ, multi colligunt ex illis verbis Paul. 1. ad Cor. 7. *Circumciſus aliquis vocatus eſt, non adducat præputium,* vt ibi notat Gagneius ex Epiph. Theoph. & Photio, Græcis. Sed quidquid ſit de ſenſu huius loci, tamen quod ad pręſens attinet, improbabilis eſt iſta reſponſio. Quis enim obligaret Iudæum ad vtendum huiuſmodi arte? nullo enim fundamento id affirmari poteſt, neq; ex lege Dei colligitur. Nec etiã prior reſponſio mihi probatur, quia eſt voluntaria & ſine fundamento.

An eſſet iterãda circumciſio, ſi ſine debita intentione fieret.

B

Gagne. Epipha. Theoph. Photio.

Reſpondetur quæſtioni.

Dico igitur, in eo caſu non eſſe iterandam circumciſionem. Quia illa (vt ita dicam) non conſiſtebat tantùm in fieri ſed etiam in facto eſſe. Et ideo licèt contingeret nõn fieri debito modo, ex intentione applicantis illam, tamen ſi in re ipſa ſufficienter fiebat, re vera manebat facta quoad externum effectum ſeu characterem ſenſibilem; & ita illa lex quoad ſubſtantiam eius, manebat in eo nomine impleta; & imò non erat, quòd repeteretur: maximè cùm moraliter eſſet impoſſibile; tũc ergo, ſi in priori circumciſione non erat applicatum ſufficiens remedium peccati ex defectu intentionis; ſuppleri poterat, atque ſupplendum erat quolibet alio ſigno externo proteſtatiuo fidei, ſeu ſacramento legis naturæ, ſicut in ſuperioribus diximus faciendum eſſe in aliis euentibus, quando non poterat applicari circumciſio.

C

Ad aliam partem difficultatis propoſitæ reſpondetur. Primò, quamuis in lege naturæ non eſſet determinatum certum ſignum in remedium paruulorum ex iure diuino: tamen in vnoquoque populo potuiſſe publica authoritate determinari, qua determinatione facta, poterat etiam applicari tale ſignum ab aliquo non habente veram fidem, vel cognitionem Dei, ex intentione faciendi, quod ille populus fidelis faciebat, ſeu intentione offerendi paruulum illum illi Deo, quem talis populus colebat, vel quem parentes eius coluerunt. Quinimo, quãuis ſignum non eſſet ab aliqua republica definitum, ſed determinandum eſſet voluntate & arbitrio ipſius miniſtri, adhuc poſſet ab eo determinari, & ſufficiẽti intẽtione, & ſine vera fide, vt ſi haberet prædictam intentionem offerendi paruulum illum vero Deo creatori omnium, ſeu Deo, quem coluerunt patres eius, de quo poſſet is, qui ſic applicaret ſacramentum, non habere veram fidem, ſed aut nullam, aut certè ſolùm humanam, & multis erroribus admiſtam. Itaque nec in lege naturæ, videtur ſimpliciter fuiſſe neceſſaria fides miniſtri ad veritatem ſacramenti Quamuis moraliter loquendo, vix poſſet ſine illa fieri ſacramentum, non quia in illa niteretur veritas ſacrameẽti ſed quia ſine illa vix poterat tũc haberi ſufficiens intentio faciendi ſacramentum, ſuppoſita

D

E

poſita autem veritate ſacramenti, vt in eo daretur gratia, nō magis erat neceſſaria fides miniſtri, quàm in circumciſione, quia quoad hoc eſt eadem ratio, vt ex dictis patet.

In circumciſione non datur gratia adultis ſine fide, &c.

Dico tertiò: In circumciſione non dabatur gratia adultis, niſi habentibus fidem & dilectionem Dei, ſeu contritionem peccatorum; & idem ſentiendum eſt à fortiori de ſacramento legis naturæ. Hanc aſſertionem docuit Cano in relectio. de ſacramen. p. 5. Soto verò in 4. d. 2. q. 1. ar. 4. ad 5. eam admittit in ſacramento legis naturæ, non autem in circumciſione. Probatur ergo primò de ſacramento legis naturæ, quia illud tempus per ſe non erat accommodatum, vt in eo daretur gratia ex opere operato vltra meritum & diſpoſitionem operantis, quia merita Chriſti nondum erant exhibita; ergo non eſt aſſerendum, aliquam gratiam fuiſſe hoc modo tunc datam, niſi quam neceſſitas humani generis lapſi omnino requirit, & ſine qua videretur diuina prouidentia homini in neceſſariis defuiſſe; præſertim cùm nulla certa authoritate conſtet, gratiam fuiſſe ſic datam illo tempore, ſed ſolùm ex ratione diuinæ prouidentiæ colligenda ſit: at verò hæc ratio & neceſſitas ſolùm habet locum in paruulis; nam adulti, cùm poſſint ſe ſufficienter ad primam gratiam diſponere, non erant in eo articulo neceſſitatis conſtituti; ergo non eſt, cur aſſeramus illis fuiſſe remiſſum peccatum, aut datam gratiam in ſacramento legis naturæ, ſine diſpoſitione per ſe ſufficienti. Et confirmatur primò: nam reddere hominem ex attrito contritum per infuſionem gratiæ & charitatis habitualis abſq; connaturali diſpoſitione, eſt vnus ex potiſſimis effectibus ſacramentorum nouæ legis, adeò excellens & ſupra naturas rerum, vt multis viſum ſit, etiam in lege gratiæ, nunquam remitti hoc modo peccatum; ergo non eſt veriſimile, hoc beneficium fuiſſe conceſſum hominibus in lege naturæ. Et confirmatur ſecundò, quia ſi ad remiſſionem peccati originalis, habebant adulti huiuſmodi remedia, quibus poſſent fieri ex attritis contriti, cur non dicemus habuiſſe ſimile remedium, ad remiſſionem peccati mortalis commiſſi, poſt primam gratiam ſemel conſequutam? cùm non ſit minus neceſſaria ad ſalutem remiſſio huius peccati, quàm illius, nec ſit minus difficilis diſpoſitio ad remiſſionem huius, quàm illius. Atque hæ rationes æquè in circumciſione procedunt, præſertim cùm ſuprà oſtenſum ſit, circumciſioni non eſſe additam virtutem aliquam ſpiritualem, nec ſpecialem promiſſionem gratiæ, ſed ſolùm ſubiiſſe locum ſacramenti legis naturæ & remedij originalis peccati, quatenus illud, quod indifferens erat in lege naturæ, determinatum fuit ad talem cæremoniam in illo populo. Quod ſaltem probant teſtimonia Pauli in ſecunda ſententia adducta, vt latiùs infrà videbimus ſectione 3. Et confirmatur, quia licèt Abraham fuerit circumciſus, non fuit in illa circumciſione iuſtificatus vltra meritum ſuæ fidei & obedientiæ, vt apertè docent omnes Patres ſuperiùs citati, diſputatione 5. ſectione 1. & non obſcurè colligitur ex Paulo ad Rom. 4. vbi hoc ſenſu dicit, Abraham non fuiſſe iuſtificatum in circumciſione, ſed ex fide; accepiſſe autem circumciſionem, *in ſignum & ſignaculum iuſtitiæ fidei*. Ergo neque aliis adultis dabatur gratia in circumciſione vltra meritū & diſpoſitionem eorum.

Obiectio Scoti.

Reſpondet Scotus in 4. d. 1. q. 6. circumciſionem potuiſſe augere gratiam adultorum ex opere operato, vſq; ad certum gradū, non tamen vltra illum; & quia in Abraham inuenit excellentem gratiam, quę illum gradum vel attingeret vel ſuperaret, ideo nihil illi contuliſſe pręter meritum operantis. Sed hæc reſponſio & voluntaria eſt, & parum rationi conſentanea: quia ſacramenta, quæ poſſunt conferre aliquem gradum gratiæ, non impediuntur in ſuo effectu propter inſignem ſanctitatem recipientis: nam cùm illa ſit melior diſpoſitio ad ſacramentum, non debet impedire effectum ſacramenti. Item, quia gratia viatoris de ſe ſemper augeri poteſt, & ex parte ſacramenti non poteſt deeſſe virtus ad augendam illam, ſi ad hoc inſtitutum ſit, quia operatur vt inſtrumentum Dei, vel ſaltem Deus operatur ad præſentiam eius: virtus autem diuina poteſt adiungere gradum gratiæ etiam ſecundùm legem ordinariam cuicunque gratiæ viatoris, quantumuis intenſæ, & ideo gratia Virginis aucta fuit per Baptiſmum; quamuis magis excelleret communem gratiam baptiſmalem, quàm gratia Abrahæ gratiam circumciſionis ſuperaret; ſi ergo Abrahæ in circumciſione non fuit datum augmentum gratiæ vltra eius meritum, certum videtur, neque aliis adultis fuiſſe hoc modo datum augmentum gratiæ, quando contingebat, eos circumcidi iam iuſtificatos per viuam fidem, quamuis non ſit dubium, quin mererentur augmentum gratiæ per circumciſionem, vt erat opus hominis iuſti ex virtute & obedientia procedens: ergo æquè etiam certum eſt, non dediſſe primam gratiam adultis, niſi per contritionem diſpoſitis, nec ratione circumciſionis fuiſſe datam maiorem primam gratiam, quàm ipſi contritioni reſponderet. Patet conſequentia, quia eadē vel maior ratio eſt de augmento, quàm de prima gratia; nam magis debitum eſt iuſto augmentum gratiæ, quàm peccatori diſpoſito prima gratia. Vnde etiam in lege gratiæ nullum eſt ſacramentum potens conferre primam gratiam, & efficere hominem de attrito contritum, quod non melius poſſit augere gratiam, ſi ſubiectum iam iuſtificatum inuenit.

Solutio.

In circumciſione non datur adulto prima gratia maior, quam ipſi contritioni reſpōderet.

Obiectio.

Contra hanc verò concluſionem obiici poteſt primò, quòd grauiores Theologi docent, per circumciſionem remiſſa eſſe adultis, non tantùm peccatum originale, ſed etiam actualia, ita docet D. Thom infrà q. 70. art. 4. ad 5 & in 4. d. 1. q. 2. art. 4. quæſtiuncula 2. ad 4. & ibi Richar. art. 6. q. 3 Duran. q. 7. ad 2. Palud. q. 5. art. 4. concluſ. 2 non poterant autem in circumciſione remitti peccata, niſi in ea daretur prima gratia, per quam remittuntur peccata; ergo oportebat, vt in circumciſione homo fieret ex attrito contritus, nam ſi ſemper ſupponenda eſſet contritio, ſemper eſſent ante circumciſionem remiſſa peccata; numquam ergo in ipſa circumciſione remitterētur adultis. Et cōfirmatur: nam aliàs ſequitur, reſpectu adultorum non fuiſſe circumciſionem vel ſacramentum legis naturæ inſtituta in remedium originalis peccati: quia de ratione huiuſmodi remedij eſt, vt per illud, vel in illo, poſſit remitti peccatum: nam, ſi ſemper ſupponendum eſſet peccatum remiſſum, nullius vtilitatis vel momenti eſſet tale remedium. Vnde vlterius fit, circumciſionem vel ſacramentum legis naturæ reſpectu adultorum non habuiſſe rationem ſacramenti, ſed ſolùm cuiuſdam profeſſionis fidei, vel religioſæ cæremoniæ meritoriæ ex opere operantis: quia non aliter erant ſigna gratiæ.

Reſponſio.

Reſpondetur ad primam difficultatem, in primis D. Thom. nunquam docuiſſe in hac 3. parte per circūciſionem remiſſa fuiſſe peccata actualia, ſed verba eius ſunt, *Adulti, quando circumcidebātur, cōſequebantur remiſſionē, non ſolum originalis peccati, ſed etiā actualium peccatorum*. Quæ verba vera ſunt: intelligenda ſunt tamen, dummodo adultus, qui circūcidebatur, accede

accederet diſpoſitus ad remiſſionem peccatorum A conſequendam. Poterat enim hæc diſpoſitio ſimul cum circumciſione concurrere, & hoc erat, vt minimùm, neceſſarium, ac ſufficiens, vt in circumciſione daretur gratia; quòd verò aliquando antecederet contritio & prima gratia, eſt accidentarium. Vnde ad primam confirmationem primò concedi poſſet, circumciſionem (& idem eſt de ſacramẽto legis naturæ) reſpectu adultorum non fuiſſe propriè remedium peccati, ſed ſolùm ſignum externum remedij peccati, quod erat internum in fide & contritione conſiſtens. Secundò faciliùs magíſq; iuxta communem loquendi modum negatur ſequela; poteſt enim circumciſio fuiſſe etiam adultis remedium, ad remiſſionem originalis peccati obtinendam, vt conditio neceſſaria, ſine qua ille effectus non daretur: voluit enim Deus omnes, etiam adultos, ſigno aliquo externo profiteri ſuam fidem & deuotionem internam, vt remiſſionem originalis peccati conſequi poſſent; & ideo ſine tali ſigno vel in re exhibito, vel in voto cõcepto non poterat remitti originale peccatum; & hoc ſatis eſt, vt dicatur remediũ illius. Ex quo patet ſolutio ad alteram partem de ſacramẽto: ſimpliciter enim negatur ſequela. Primò quidẽ quia circumciſio non tantùm erat ſacramentum propter gratiam præſentem, quæ in illa dabatur, & ſignificabatur, ſed etiam propter alia myſteria, vt ſuprà dictum eſt, & conſtat de circumciſione, quæ data fuit Abrahæ in perſona eius. Secũdò, quia, vt Scotus ſuprà dicit, ad rationem ſacramenti ſatis eſt, quòd ſignificet gratiam, quæ in ipſo datur per ſe loquẽdo, id eſt, ſi non ſit obex in ſubiecto; vel quæ ſubiecto ineſt etiam ſi priùs accepta ſit, præſertim ſi data fuit cum ordine ad tale ſacramentum, atque hoc modo circumciſio data adulto ſignificabat iuſtitiam eius, ſiue illa tunc fieret, quia ſubiectum nec antea ſe diſpoſuerat, nec tunc ponebat obicem, ſiue priùs eſſet facta & accepta per diſpoſitionem ſufficientẽ cum ordine ad tale ſacramentum.

Secundo reſpondetur, circumciſionem fuiſſe cõditionem neceſſariam ad remiſſionem peccati.

B

SECTIO II.

Vtrùm circumciſio, vel ſacramentum legis naturæ confert gratiam ex opere operato.

HÆc quæſtio præcipuè habet locum in iuſtificatione paruulorum: nam in adultis in noſtra opinione nõ habet difficultatem; diximus enim illis non fuiſſe datam gratiam niſi contritis, vel diligentibus Deũ ſuper omnia; in paruulis verò habet difficultatem, quia dabatur eis gratia ſine eorum actu, & ideo Theologi variè loquuntur. Prima ergo ſententia fuit Palud. in 4. diſt. 1. q. 5. art. 4. qui duplicem diſtinguit modum cauſalitatis ex opere operato; vnũ per cauſalitatem phyſicam; alterum per modũ conditionis, ad cuius præſentiam, infallibiliter confertur gratia. Dicit ergo circumciſionem & ſacramentum legis naturæ dediſſe gratiã ex opere operato, diuerſo tamen modo: nam circumciſio phyſicè ſicut ſacramenta nouæ legis gratiam conferebat; ſacramẽtum autem legis naturæ ſolùm per modum conditionis requiſitæ. Hæc verò opinio, quoad priorem partem de cauſalitate phyſica circumciſionis, neque ab ipſo aliquo fundamento vel coniectura probatur, nec videtur probabilitatem aliquam habere; tum quia affirmarem valde ſupernaturalem & miraculoſam abſque vllo fundamento; tum etiam, quia omnes authores qui hoc genus cauſalitatis tribuunt ſacramentis nouæ legis, docent eſſe priuilegium propriũ illorum, vt conſtat ex D. Thom. hîc ad tertium, & infrà q. 70. art. 4. Alij verò qui nec ſacramentis nouæ legis tribuunt hoc genus efficiendi, multo magis negabunt conuenire circumciſioni. Præterea congruentia D. Thom. eſt optima, quia ſacramenta agũt in virtute Chriſti, & ideo non oportuit, vt prius daretur illis virtus efficiendi gratiam, quàm Chriſtus in humanitate ſua illam haberet. Argumenta etiam alia, quæ contra opinionem Scoti infrà tractandam obiici ſolent, à fortiori impugnant hãc ſententiam, vt inferiùs videbimus, vbi alterã huius opinionis partẽ tractabimus, quæ cũ opinione Scoti coincidit.

C

D

E

Refellitur hæc ſententia.

Secunda opinio eſt Durandi in 4. d. 1. q. 5. 7. & 8. vbi aliter diſtinguit inter circumciſionem & remedium legis naturæ: nam de circunciſione (inquit) cõtuliſſe gratiam ex opere operato eodem modo, quo ſacramenta nouæ legis, ſcil. vt cõditionem, ad cuius præſentiam Deus operatur, & quoad hanc partem coincidit hæc opinio cum opinione Scoti infrà tractanda; de remedio autem legis naturæ negat contuliſſe gratiam ex opere operato: quia exiſtimat, non fuiſſe verum ſacramentum. Vnde concludit, gratiam fuiſſe in illo remedio datam per modum meriti & ſuffragij totius Eccleſiæ, quæ fidem ſuam paruulo applicabat, eíque remiſſionem peccati merebatur & impetrabat. Hanc opinionem indicauit etiam Alex. Alenſ. 4. p. q. 5. memb. 3. & q. 7. membr. 5. art. 1. ad 2. Hæc verò opinio mihi non probatur: nam primò differentia, quam conſtituit inter circumciſionẽ & ſacramentum legis naturæ, nullo fundamento nititur: nam in ſuperioribus oſtendimus, circumciſionem ex vi ſuæ inſtitutionis non habuiſſe nouam aliquam virtutem ſanctificandi, quam ſacramentum legis naturæ non haberet; ſed ſolùm habuiſſe determinationem talis cæremoniæ. Et hæc ratio habet etiam vim cõtra opinionem Palud. paulo antea impugnatam. Secũdò nititur duobus falſis fundamentis. Primum eſt, remedium legis naturæ non fuiſſe ſacramentum, cuius oppoſitum ſuprà oſtendimus. Secũdum eſt, tunc datam fuiſſe paruulis gratiam ex merito Eccleſiæ, quod in primis ab illo non probatur, ſed deducitur ex priori falſo principio, ſcil. quia tunc nullum fuit ſacramentum. Deinde, inquiro an loquatur de merito de condigno, vel de congruo. Primum affirmari non poteſt, quia mereri alteri primã gratiam de condigno eſt proprium Chriſti, neq; gratia creata in perſona creata poteſt habere hanc vim ex natura ſua. Quòd autem illã habuerit in hoc ſpeciali caſu ex ordinatione diuina, oſtendendum eſt aliqua reuelatione, vel authoritate, cùm ex naturis rerum non colligatur, ſed ſit ſupra illas. Si autem dicatur fuiſſe meritum de congruo. Contrà eſt primò, quia hoc ſolũ non ſufficit: quia per ſe non eſt infallibilis effectus huius meriti; gratia autem in illo remedio legis naturæ infallibiliter dabatur. Quòd ſi quis dicat, illi merito fuiſſe adiunctam promiſſionẽ diuinam. Primum oportet, vt illam oſtendat; deinde poſita tali promiſſione ſub conditione talis operis habentis meritum & valorem ex ſanctitate Eccleſiæ, vix deerit aliquid ad meritum de condigno, quantum cadere poteſt in perſona creata reſpectu alterius. Præterea, vel Durand. intelligit propriè & in rigore, illam gratiam datam eſſe paruulis propter meritum Eccleſiæ tanquam proprium præmium reſpondens operibus Eccleſiæ, vt propriæ cauſæ & veluti pretio, quo (vt ita dicam) obtinebatur à Deo illa gratia. Et hic ſenſus videtur nimium falſus. Primò, quia hoc neque eſt neceſſarium, neque vlla ratione conſtat, neque eſt conſentaneũ meritis fundatis in gratia tãtùm creata, nec ordinariæ legi diuinæ, iuxta quã nullus meretur alteri infallibiliter primam gratiam ſine proprio motu illius, niſi ſolus Chriſtus, cuius meritum fuit ſemper propria & ſufficientiſſima cauſa

Durandus remedium legis naturæ nõ cenſet eſſe ſacramenta.

Refellitur.

ma cauſa huius effectus, & ideo nulla ratione tribui A poteſt merito Eccleſiæ.

Et confirmatur, quia aliàs etiam nunc poſſet effectus Baptiſmi tribui Eccleſiæ hoc modo: non eſt enim nunc minus efficax meritum Eccleſiæ, quam in lege naturæ fuerit. Item, cur deficiente Baptiſmo, non poſſet nunc Eccleſia mereri, vt paruulo daretur gratia, applicando illi vt poſſet, fidem & meritum ſuum. Denique confirmatur, quia vt iuſtificaretur paruulus in lege naturæ, nõ erat neceſſarium actuale meritum Eccleſiæ: fingamus enim nullum iuſtum actu operari tunc quando paruulus offerebatur Deo per miniſterium, & actionẽ parentis in peccato exiſtentis, tunc enim ſine dubio iuſtificaretur paruulus, & tamen nullum eſſet actuale meritum in Ecleſia. Quòd ſi dicatur, ſufficere merita præterita, B permanẽtia in diuina acceptatione. Contra hoc eſt, quia ſequitur, illa merita fuiſſe ſufficientia ad eundem effectum gratiæ paruulo obtinendum, abſque illa actione ſeu oblatione parentis peccatoris, quia illa actio nullum addit meritum. Quòd ſi tandem dicatur, illam actionem fuiſſe neceſſariam, vt applicationem meriti Eccleſiæ, ſeu vt actualem impetrationem. Contra hoc eſt: quia inquiro, an illa actio fuerit neceſſaria ex inſtitutione Eccleſiæ, vel ex inſtitutione diuina. Si primum dicatur, ſequitur primò, potuiſſe Eccleſiam inſtituere, vt illa applicatio ſui meriti non fieret per aliquam ſpecialem actionem circa paruulũ factam, ſed vel per orationem ſacerdotis, vel per ſacrificium generale publicum, vel C per quamcũque actionem externam virtutis, vt v.g. per eleemoſynam, vel per aliquid ſimile, quod videtur abſurdum & præter communem ſenſum omnium. Sequitur deinde, illam actionem nihil aliud fuiſſe, quàm conditionem, ad cuius præſentiam Deus conferebat gratiam propter meritum Eccleſiæ, quia ex ſententia ipſius Durandi, meritum Chriſti non aliter applicatur per actiones externas, quàm vt per conditiones, quibus poſitis Deus confert gratiam: ergo, reuera interueniebat ibidẽ modus cauſalitatis ex opere operato, qui eſſe non poterat ſine promiſſione diuina, ſolúmque erit differentia in fundamento illius cauſalitatis: quia Durand. vult, illud eſſe meritum Eccleſiæ, cùm tamen meliùs & rationabilius D dicatur fundari in merito Chriſti. Atque idem argumentum fieri poteſt, ſi dicatur, illam actionem externam fuiſſe ex inſtitutione diuina, vel multo magis, magíſque fidei conſentaneum eſt dicere, reſpexiſſe Deum in illa inſtitutione, & promiſſione, ad meritum Chriſti, quàm ad meritum Eccleſiæ. Quòd ſi ſenſus Durandi non fuit dicere, meritum Eccleſiæ fuiſſe propriam rationem, & cauſam illius gratiæ, ſed fuiſſe conditionem ſecundùm legem ordinariam neceſſariam, vt conuenientiori modo applicaretur meritum Chriſti, talis ſenſus eſt minùs improbabilis, tamen ille non excludit cauſalitatem ſacramentalem, & ex opere operato, quia, vt in ſuperioribus dicebam ex Auguſt. epiſt. 23. etiam nunc per charitatem totius Eccleſiæ ad communionem fidelium par- E uuli adiunguntur, quia ſcil. cùm baptizantur, miniſterio publico, & quaſi in nomine totius Eccleſiæ offeruntur Deo, vt ipſi Eccleſiæ adiungantur. Ac deinde hoc ipſum non eſt ſimpliciter neceſſarium ad hunc effectum: nam ſi per impoſſibile nullus eſſet iuſtus in Eccleſia, & paruulo applicaretur Baptiſmus, haberet in illo ſuum effectum, & idem eſſet in lege naturæ, ſi ſimilis caſus per impoſſibile fingatur, vt rectè notauit Palud. dict. q. 5. art. 5. concluſio. 1. vbi rectè & facilè diſſoluit rationes Durandi. Neque enim poteſt cum fundamento dici magis fuiſſe tunc neceſſariam ad iuſtificationem paruuli ſanctitatem actualem vel habitualem Eccleſiæ, quàm nunc ſit: quia meritum Chriſti non erat tunc minùs ſufficiens, aut magis indigens conſortio meriti vel ſanctitatis Eccleſiæ ad obtinendam gratiam paruulo, quàm nunc ſit, neque è contrario, meritum Eccleſiæ plus valebat tunc, quàm nunc valet apud Deum. Atque ex his multo magis improbata relinquitur opinio Bonauenturæ, in 4. diſt. 1. art. 2. q. 1. ad 2. & Richar. art. 5. quæſt. 1. & 2. dicentium, in lege naturæ non fuiſſe datam gratiam paruulo ex opere operato, quia ſolum dabatur ex merito de congruo parentis: contra hanc enim opinionem multo magis vrgent omnia dicta contra Durandum.

Tertia igitur ſententia principalis eſt, circumciſionem, & ſacramentum legis naturę dediſſe gratiam paruulis ex opere operato. Ita docet Scotus in 4. diſtin. 1. quæſt. 6. & 7. & Gabr. quæſt. 4. art. 1. & quoad circumciſionem tenuit idem Alenſ. Durand. & Palud. ſupra. Et poteſt hæc ſententia probari primò, quia ſicut Scriptura dicit de Baptiſmo: *Niſi quis renatus fuerit, &c.* ita de circumciſione dicit, *Maſculus, cuius præputij caro circumciſa non fuerit, &c.* Quæ verba eundem reddunt ſenſum, & idem genus promiſſionis continent, vt Auguſt. ſæpe expoſuit, vt ſuprà vidimus. Propter quod idem Auguſtinus eodem modo loquitur vbique de circumciſione, quo de Baptiſmo. Vnde 6. contra Iulian. c. 3. dicit, per circumciſionem ablatum eſſe animæ vitium, & peccatum originale, & 15. de Ciuit. Dei, c. 16. dicit, circumciſionem fuiſſe viſibile regenerationis ſignum, & ſimilia multa habet 3. cont. Iulian. cap. 18. & lib. 5. Hypognoſtic. circa medium dicit, circumciſionem liberaſſe paruulos à peccato, & infrà eandem comparat cum Baptiſmo. Vnde libro 4. de Baptiſmo, capite 24. dicit ex virtute quam habuit circumciſio, coniectare nos poſſe quam virtutem habeat Baptiſmus, & infrà, *Cur* (inquit) *præceptum eſt Abrahæ, vt paruulos circumcideret, niſi quia ipſum ſacramentum per ſe ipſum multum valet?* Quæ verba æquiualent his, quibus Theologi vtuntur, ſacramentum habere vim ex opere operato. Præterea Bernardus ſerm. 2. de Aſſumptione virginis, *In Baptiſmate* (inquit) *ſola gratia lauat hanc maculam*, ſcil. originalem, *quam olim raſit petra circumciſionis.* Atque idem videntur ſentire Gregorius, Beda, Rupertus, dum aiunt, circumciſionem eſſe inſtitutam ad tollendum originale peccatum, quorum teſtimonia ſuprà retuli diſput. 5. ſect. 1.

Tertia ſententia.

Secundò argumentor ratione, quia nullum videtur poſſe excogitari mediũ inter modum dandi gratiam ex opere operantis & ex opere operato, ſed paruulis non dabatur gratia in lege naturæ, & veteri, ex opere operantis, vt conſtat, quia in eis nullum erat meritum vel diſpoſitio: ergo ex opere operato. Maior patet, primò, quia illi duo modi ſunt contradictoriè oppoſiti: nam cùm gratia ſemper data ſit ratione alicuius operis, quandocumque non datur propter opus ipſius operantis, neceſſe eſt vt detur propter opus operatum. Secundò, quia poſito tali opere, nullo expectato actu ipſius paruuli, dabatur ei gratia: ergo dabatur ratione talis operis operati. Denique in opinione Scoti, vel Durandi videtur neceſſariò hoc ſequi: quia ad opus operatum ſolùm requirunt, quòd opus ſit, vel conditio, qua poſita infallibiliter detur gratia, vel diſpoſitio externa habens ſemper gratiam coniunctam ex ordinatione diuina, vtrumque enim ita conuenit circumciſioni, ſicut noſtris ſacramentis. Atque idem videtur ſequi in quacumque opinione, quæ ſolùm tribuit noſtris ſacramentis cauſalitatem moralem, & illam cenſet eſſe ſufficien-

tem ad opus operatum. Nam oſtendimus, hanc cauſalitatem moralem non tranſcendere rationem ſigni, vel conditionis: ergo conuenit circumciſioni, erat enim veluti ſigillum diuinum, aut quaſi publicum inſtrumentum continens Dei pactum vel promiſſionem, quòd in re exhibitum, vel quaſi repræſentatum Deo, eum mouebat, & ſuo modo obligabat ad gratiam conferendam. Vnde ſumi poteſt noua confirmatio, quia circumciſio erat cauſa moralis gratiæ: ergo in ſuo genere abſolutè conferebat gratiam, quia vnicuique cauſæ poteſt effectus attribui; ergo dabat illam ex opere operato: quia omnis cauſa operatur ſuo modo & vi ſua, & hoc eſt in ſacramento conferre gratiam ex opere operato.

Quapropter Cano dicta relectio. de ſacramento in genere, part. 5. negat, ſolam circumciſionem externam fuiſſe ſufficientem conditionem, vt daretur gratia ſine fide miniſtri. Sed hoc in primis falſum eſt, vt ſuprà oſtendimus, & deinde non euacuat difficultatem, quia inde ſolùm fit, circumciſionem externam, non ſe ſola, ſed ſimul cum fide miniſtri contuliſſe gratiam; ex quo non fit, ipſam non dediſſe gratiam ex opere operato, ſed potiùs poteſt colligi contrarium, quia ex illa ſimul cum fide miniſtri componebatur, iuxta hanc ſententiam, vna moralis cauſa integra gratiæ puero collatæ, ſicut in noſtris ſacramentis, quamuis ſola materia non conferat gratiam ſine forma, non propterea negabimus conferre illam ex opere operato, quia ſimul cum forma componit vnum ſacramentum, quod habet hanc vim. Quòd ſi Cano contendat, illum effectum nullo modo eſſe tribuendum circumciſioni, aut ſacramento externo, ſed ſoli fidei, non loquitur conſequenter, quia tam neceſſaria conditio erat ſacramentum externum, ſicut fides interna, & ipſi fidei internæ non poteſt tribui effectus, vt cauſæ meritoriæ aut diſpoſitiuæ, ſed vt conditioni neceſſariæ, aut cauſæ morali applicanti meritum Chriſti: vnde de ipſa fide redit eadem difficultas, quæ locum habet etiam in ea opinione, quæ negat in lege naturæ fuiſſe neceſſarium ſacramentum externum, ſed ſuffeciſſe fidem internam ad iuſtificationem paruulorum. Nam de illa fide redibit eadem quæſtio, an contulerit gratiam ex opere operato, quandoquidem non dabat illam ex opere operantis & alioqui, poſita ille fide, infallibiliter ſtatim dabatur gratia.

Quid alij reſpondeant. Quapropter alij Thomiſtæ confugiunt ad efficientiam phyſicam, aſſerentes eam eſſe neceſſariam vt dicatur ſacramentum conferre gratiam ex opere operato, quia niſi ſacramentum phyſicè efficiat, ipſum non conferre gratiam, licèt Deus conferat ad præſentiam eius: ergo neque ex opere operantis, neque ex opere operato illam dabit. Et quidem ratio D. Thom. hìc in ſolutione ad tertium, & infrà, quæſt. 70. art. 4. qua probat, circumciſionem non dediſſe gratiam ex opere operato, ſolùm probat, non fuiſſe inſtrumentum phyſicum, quia non potuit in hoc genere cauſalitatis coniungi Chriſto, antequam incarnaretur, quia cauſa efficiens ſupponit eius exiſtentiam. *Quid obſtet.* Sed contra hanc reſponſionem obſtat. Primò, quia opinio illa de cauſalitate phyſica eſt valde incerta, & ad hominum ſanctificationem non multum referens, dummodo illis detur gratia ad præſentiam ſacramentorum. Vnde non videtur credibile, ex ea pendere doctrinam de inefficacia ſacramentorum veteris legis ad dandam gratiam, nec ſolùm ea de cauſa dicta eſt egena, & infirma, quòd illam phyſicè non darent. Præterea, quia vt ſacramentum dicatur conferre aliquid ex opere operato, ſufficit cauſalitas moralis, vt patet de remiſſione totius

A pœnæ, in Baptiſmo, & de aliis effectibus ſacramentalibus, ſupra tractatis. Sacrificium etiam habet effectum ex opere operato, quamuis non habeat cauſalitatem phyſicam, vt ſuo loco videbimus: ergo idem eſſe potuit de circumciſione, & ſacramento legis naturæ.

Quarta ſententia eſt, illa ſacramenta non dediſſe gratiam ex opere operato. *Quarta ſententia.* Hæc eſt opinio D. Thom. hic ad 3. & dicta quæſt 70. art. 4. & in 4. diſt. 1. q. 2. art. 4. & 6. licèt illic obſcuriùs loquatur. Eandem opinionem defendit latè Soto in 4. diſt. 1. quæſt. 1. art. 4. Ledeſm. hìc, Cano, & Bellarm. locis ſuprà citatis. Quæ ſententia potiſſimum fundari ſolet in generali doctrina de efficacia legis antiquæ ad dandam gra-

B tiam quam ſect. ſeq. confirmabimus. Sed præcipuè adduci ſolet contra Scotum decretum Eugenij IIII. in Concil Flor. dicentis, ſacramenta nouæ legis multum à ſacramentis antiquæ legis differre, quia noſtra continent gratiam, eámque dignè ſuſcipientibus conferunt, illa verò non cauſabant gratiam, ſed eam ſolùm per paſſionem Chriſti dandam figurabant. Ad quam definitionem Scotus & alij reſpondent ſub illa non comprehendi circumciſionem, quia hæc non fuit ſacramentum antiquæ legis, ſed ante legem, non enim ex Moyſe fuit, ſed ex Patribus, vt dicitur Ioan. 7. Sed hæc reſponſio nullo modo probanda videtur. Primò, quia Pontifex ibi loquutus eſt eo ſenſu quo ſancti Patres communiter loquuntur de ſacramentis veteris legis; quandocũque autem Scri-

C ptura, vel Sancti generatim loquuntur de illis ſacramentis comprehendunt circumciſionem, quia erat profeſſio illius legis, & veluti ianua ad alia ſacramenta, & quamuis paulo ante legem fuerit inſtituta, fuit tamen quædam illius inchoatio, & quaſi præparatio ad illam, vnde cum illa durauit, & cum illa etiam ceſſauit. Quare quod ait Paulus ad Hebræos 7. *Reprobatio fit præcedentis mandati*, non minus de circumciſione, quàm de cæteris mandatis intelligitur: ergo ratio etiam quam ſubdit, ſcil. *Propter infirmitatem eius, & inutilitatem: nihil enim ad perfectum adduxit lex*, etiam circumciſionem comprehendit: ergo quandocumque ſacramenta dicuntur infirma & inutilia, ſub eis intelligitur circumciſio: nam de illa etiam verum eſt,

D quod ad Hebræos 10. dicit Paulus, *Vmbram habens lex futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum, nunquam accedẽtes perfectos facere poteſt* Quin potiùs Paulus in Epiſtola ad Romanos & ad Galatas, in quibus de inefficacia veteris legis ad iuſtificãdum, & de ceſſatione legalium potiſſimè diſputat, præcipuè ſermonem habet de circumciſione. Imò quodammodo ad eam, totam diſputationem reuocat, quoniam illa erat, veluti fundamentum totius legis, vnde de illa concludit ad Galatas 5. *State & nolite iterum iugo ſeruitutis contineri, quoniam ſi circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit.* Sub iugo ergo ſeruitutis circumciſionem comprehendit. Atque idem eſt de cæteris

E locutionibus ſimilibus. Cùm ergo Eugenius nihil aliud in illo Decreto tradat, quàm quod ex doctrina Pauli colligitur, conſequens eſt ipſum in generali illa doctrina circumciſionem comprehendere. Et confirmatur, quia aliàs nec ſufficientem doctrinam, nec ſatis vniuerſalem differentiam ſacramentorum tradidiſſet, ſicut, quando Concilium Tridentinum, ſeſſione 7. canone 2. definit in hæc verba: *Si quis dixerit, ea ipſa nouæ legis ſacramenta à ſacramentis antiquæ legis nõ differre, niſi quia cæremoniæ ſunt aliæ, & alij ritus externi, anathema ſit.* Sub hac definitione ſine dubio cõprehendit circumciſionem, quia intendit vniuerſalem, ac ſufficientem doctrinam tradere. Comprehenditur ergo circumciſio ſub ſacramẽtis antiquæ legis.

Alij

Alij ergo reſpõdent, eſſe differentiam inter Baptiſmum & Circumciſionem, quòd Baptiſmus dat gratiam, & aperit ianuam regni cœlorum: Circumciſio verò, licet gratiam daret, non tamen ſufficientem ad introducendum in regnum cœlorum. Sed hæc differentia, licet in vero ſenſu vera ſit; eam enim tradit Innoc. in cap. maiores, de Baptiſmo, & ſignificata creditur Lucæ tertio, quãdo baptizato Chriſto, apertum eſt cœlum, vt indicaretur, nobis eſſe per Baptiſmum aperiendum; nihilominus parum refert ad rem præſentem explicandam, aut verificandam doctrinam Concil. Florent. Primò quidem, quia illa differentia, nõ tam oritur ex cauſalitate ſacramentorum, aut ex gratia ab eis collata, quàm ex extrinſeca cauſa: quia in vno tempore nondum erat ſatisfactum pro reatu totius humanæ naturæ; in alio verò iam eſt ſatisfactio oblata. Vnde Baptiſmus ſolùm dicitur aperire ianuam regni, quia applicat fructum paſſionis Chriſti iam exhibitæ, per quam paſſionem aperta eſt ianua regni; per Circumciſionem verò applicabatur fructus eiuſdem paſſionis non exhibitæ, ſed exhibendæ: eſt ergo illa differentia in tempore, & in extrinſeca cauſa principali, non verò in proprio effectu gratiæ, & modo cõferendi illum; cuius ſignum eſt, quia etiam Baptiſmus Chriſti prout inſtitutus & applicatus fuit ante paſſionem eius non aperiebat ianuam regni; & è contrario, Circumciſio, vel ſacramentum legis naturæ, eo tempore, quo potuit eſſe vtile poſt paſſionem Chriſti, etiam aperiebat ianuam regni: hæc ergo differentia non ſatis eſt ad explicandam & verificandam Eugenij doctrinam, ſi re vera circumciſio fuit propria cauſa gratię. Sicut etiam vera eſt differentia inter Baptiſmum & Circumciſionem, quòd per Baptiſmum copioſior gratia datur, quàm per Circumciſionem, vt omnes Sancti & Theologi docent, propter perfectionem legis gratiæ. Tertia item differentia vera eſt, quòd Baptiſmus remittit omnem culpam & pœnam; in Circumciſione verò non remittebatur tota pœna, vt D. Thom. ſuprà docet; quia non erat regeneratio, ſicut Baptiſmus. Tamen hæ differentiæ non ſufficiunt ad doctrinam Cõcilij explicandam: quia in eo non dicitur, ſacramenta vetera minorem gratiam contuliſſe, ſed omnino nullam: cui contrarium eſt, dicere contuliſſe minorem gratiam; quia minor gratia aliqua gratia eſt.

Propria differentia cauſa, inter noſtra ſacramenta & antiqua.

Quî poſſit explicari Eugenij locus.

Poteſt verò aliter hic locus explicari ex doctrina ſuprà tradita, diſputatione quinta: nimirum circumciſionem poſſe dupliciter conſiderari. Primò, vt ſacramentum legis veteris; & hoc modo ſimpliciter verum eſſe, non magis habuiſſe virtutem ad conferendam gratiam, quàm alia vetera ſacramenta. Secundò, vt habebat conuenientiam cum ſacramento legis naturæ, & idem munus ac officium obtinebat ſimul cum propria inſtitutione, & hoc modo habuiſſe eandem virtutem conferendi gratiam, quam habuit ſacramentum legis naturæ: atque hoc ſenſu explicata prior reſponſio Scoti non videtur improbabilis. Nam Concilium non negat virtutem conferendi gratiam omnibus ſacramentis, quę fuerunt ante Incarnationem Chriſti; ſed ſolùm ſacramentis veteris legis: ergo hæc definitio non obſtat, quo minùs ſacramentum legis naturæ hanc virtutem habuerit, & conſequenter etiam circumciſio, vt eam rationem participauit. Et poteſt hæc interpretatio ſuaderi: quia ex illa generali doctrina Concilij, quam ex Paulo ſuprà deduximus, non ſolùm colligitur, ſacramenta vetera non dediſſe gratiam, ſed etiam in eis datam non fuiſſe, vt ſequenti ſectione oſtendemus: ergo neceſſe eſt aliquo modo excipi circumciſionem ab illa generali doctrina; diximus enim ſuprà, in ea

A datam fuiſſe gratiam: ergo ſaltem excipienda eſt, quatenus habebat vim ſacramenti legis naturæ: ergo etiam ſi dicamus ſub hac ratione, dediſſe gratiam ex opere operato, non erit contra definitionem Concilij.

Quare non ſit admittenda hæc explicatio.

Sed hæc etiam euaſio, quamuis apparentior ſit, non videtur probanda Primò, quia licet Concilium loquatur de ſacramentis veteris legis, tamen ſub illis a fortiori, comprehendiſſe videtur ſacramenta legis naturæ. Primò quidem, quia in ea differentia intendit docere, propriam excellentiam ſacramentorum nouæ legis ſupra omnia antiqua ſacramenta; ergo non tantùm illa præfert ſacramentis veteribus, ſed multo magis antiquioribus ſacramentis. Secundò, quia ex parte ipſarum legum, ſcilicet veteris, & B naturæ, hoc ipſum à fortiori colligitur: quia ſtatus legis naturæ ſecundùm id, quod erat proprium eius, imperfectior fuit, quàm ſtatus legis ſcriptæ: quia Deus paulatim proceſſit perducendo homines ab imperfecto ad perfectum; ergo ſi ſacramenta vetera non habebant vim iuſtificandi, multo magis nec ſacramenta legis naturæ. Alioqui poſſet quis dicere fuiſſe in lege naturæ multa ſacramenta iuſtificantia: quod ſanè eſſet contra ſanam doctrinam. Vnde quod Paulus vbique negat legem iuſtificaſſe; *quia ſi ex lege eſſet iuſtitia, gratis Chriſtus mortuus eſſet*; non ſolùm habet verum in lege ſcripta, ſed etiam in lege naturæ, quia etiam gratis Chriſtus mortuus eſſet, ſi lex illa vi ſua poſſet iuſtificare: & ideo, ſi in vtraque illarum legum aliqua gratia data fuit, ſemper fuit data C intuitu Chriſti venturi, & ex fide & promiſſione eius, vt Paulus dicit: ergo ſicut in hoc eſt eadem ratio vtriuſque legis; ita & in inefficacia ſacramentorum earumdem legem ad iuſtificandum. Vnde argumentor tertiò ex radice huius differentiæ: ideo enim ſacramenta veteris legis, & circumciſio, quatenus fuit vnum ex illis, non potuerunt conferre gratiam ex opere operato, quia nondum erat pretium noſtræ redemptionis exhibitum, à quo omnia ſacramenta habent virtutem: ſed hæc ratio pari modo habet locum in ſacramentis legis naturæ. Ergo.

Quocirca, quamuis ſuppoſitis his, quæ in ſuperioribus dicta ſunt, quæſtio hæc videatur ad modum loquendi pertinere, nihilominus hic modus lo- D quendi magis probandus eſt, vt non ſimpliciter aſſeramus, circumciſionem vel ſacramentum legis naturæ contuliſſe gratiam ex opere operato, ſed interdum in eis datam eſſe præter opus operantis, ſolùm ob ſpecialem neceſſitatem, cui diuina prouidentia non ſtatuit aliter ſubuenire, quæ neceſſitas in paruulis tantùm accidebat. Probatur primò, quia hic modus loquendi eſt magis conſentaneus modo loquendi Pauli: numquam enim dixit, circumciſionem mundaſſe animam, ſicut de Baptiſmo ſæpe loquitur: cui etiam conſentaneæ ſunt aliæ locutiones Pauli ſuprà citatæ. Secundò hic modus loquendi in rigore phyſico eſt magis proprius, quia illa ſacramenta non fuerunt cauſæ phyſicæ gratiæ, vt dictum eſt, loquen- E do item de cauſalitate morali, habet maiorem proprietatem, quod ita explico. Nunc enim Baptiſmus, verbi gratia, rectè dicitur moraliter continere gratiam Chriſti, quia iam Chriſtus illam promeruit, & pretium illius perſoluit, atque eam, in tali ſacramento moraliter reliquit: at verò de ſacramento legis naturæ, vel circumciſione, non poteſt propriè dici gratia fuiſſe in eis moraliter contenta, quia nondum erat pretium illius gratiæ ſolutum: vnde cùm illa ſacramenta tantùm eſſent ſigna Chriſti, & meriti futuri, ex ſe non habebant, vnde gratiam moraliter continerent; ergo nec poſſunt propriè dici, mo-

Quare noſtra ſacramenta dicantur gratiam continere, antiqua verò nõ item.

raliter dediſſe gratiam ex opere operato; quia con- **A** tinere gratiam, prius eſt, quàm dare illam: & ideo Concilia, quando definiunt, noſtra ſacramenta conferre gratiam, addunt, illa continere. Paulus verò è contra, quando loquitur de iuſtitia quæ dabatur in lege, dicit, non fuiſſe ex lege, quia non continebatur in illa, ſed ex promiſſione, quia reſpiciebat Chriſtum venturum. Poteſt hæc ratio alio exemplo declarari: nam ſi conſtituamus hominem, qui ad obtinendam mercedem offerat teſtimonia earum rerum vel actionum, quas iam operatus eſt; alium verò, qui oſtendat Scripturam continentem promiſſionem futurorum laborum; meritò dicemus, prius inſtrumentum continere iam ipſum pretium, & moraliter eſſe efficax ad dandum illud, poſterius verò eſſe **B** de ſe inefficax, quamuis interdum ex aliqua ſpeciali conceſſione poſſit pretium obtineri ſeu anticipari; ergo ad eundem modum philoſophandum eſt de circumciſione & de Baptiſmo. Et in hoc ſenſu rectè accommodatur ratio D. Thomæ etiam ad cauſas morales: quia meritum Chriſti, antequam eſſet, ſolùm poterat mouere vt præuiſum, & quaſi per modum intentionis: ſacramentum autem cauſat ſecundùm virtutem, quam in ſe habet. Tertiò à poſteriori hoc colligimus, ex eo, quod ſuprà diximus, non omnibus, quibus applicabatur circumciſio, ſemper fuiſſe aliquam gratiam datam vltra eorum merita, quod etiam nobiſcum Scotus admittit. Hinc autem rectè colligimus, quando in ea dabatur gratia, non fuiſſe datam ſimpliciter ex opere operato ipſius circumciſionis: nam ſi hoc modo daret illam, vtique omnibus daret qui non ponerent obicem: nam hæc eſt ratio ſacramenti ex opere operato gratiam conferentis; non ergo erat ipſum ſacramentum operatiuum talis effectus, ſed ſolùm in paruulis propter neceſſitatem eorum, Deus illum effectum conferebat, non tam ex virtute ſacramenti, quàm ſupplendo inefficaciam eius. Atque hoc ſenſu explicari poteſt, ne apertum errorem contineat, quod dixit Cano, dicta relectione de ſacramentis parte quinta, in circumciſione datam eſſe gratiam paruulo ex ſola miſericordia, & pacto Dei; in Baptiſmo verò ex iuſtitia & merito Chriſti: videri enim poteſt hoc eſſe falſum, quia ſi conſideretur opus externum ipſius ſacramenti, in vtroque neceſſaria eſt promiſſio & pactum Dei, vt in eo detur gratia ex certa lege. Si autem effectus gratiæ conſideretur in ordine ad recipientem, vtrique datur ex miſericordia diuina: ſi verò in ordine ad Chriſtum vel meritum eius, in vtroque data eſt gratia ex iuſtitia; nulla ergo videtur eſſe illa differentia. At verò iuxta dicta poteſt aliquo modo exponi: nam in Baptiſmo, & in quolibet ſacramento nouæ legis, interceſſit abſoluta inſtitutio Chriſti fundata in rigoroſo merito iam exhibito, ratione cuius voluit per hæc ſacramenta gratiam dare omnibus non ponentibus obicem; & ideo dicitur hic effectus eſſe propriè ex iuſtitia: at verò in ſacramento legis naturæ, vel circumciſione, nondum erat exhibitum Chriſti meritum, neque erat ſpecialiter applicatum, vt in illis ſacramentis daretur gratia, ſed Deus ex ſua miſericordia hanc dari voluit paruulis ſine ſufficienti diſpoſitione ex parte eorum, propter ſpecialem eorum neceſſitatem: & ideo, licèt illa gratia data fuerit propter meritum Chriſti præuiſum, atque ita ex iuſtitia, tamen quia propriè & ſpecialiter data fuit ad ſubueniendum neceſſitati paruulorum, & ante meritum Chriſti exhibitum, ideo dicitur fuiſſe ſpecialiter ex miſericordia, & præter id, quod generaliter debitum erat imperfectioni illorum temporum ac legum.

Ad argumẽta tertiæ ſententiæ reſpondetur.

Ad fundamenta Scoti facilis eſt ex dictis reſponſio: nam Patres ibi citati ſolùm intendunt, quod præcedenti ſectione dictum eſt, illud ſacramentum fuiſſe remedium, in quo peccatum originale remittebatur, vt latiùs explicuit Auguſtinus lib. 2 de peccato originali, cap. 30. & ſequentibus. Ad rationem verò reſpondetur, modum obtinẽdi gratiam ex opere operantis, & ex opere operato, propriè & in rigore loquendo, non eſſe immediate oppoſita: alius enim modus eſſe poteſt ex ſpeciali priuilegio, vt infrà dicemus agentes de martyrio: & ita in præſenti dici poteſt gratia data paruulis in his ſacramentis ſpeciali Dei prouidentia ac promiſſione ob neceſſitatem paruulorum: qui modus, ſi dicatur eſſe ex opere operato, vel ad modum operis operati, ſolùm propter illam negationem, ſcilicet, quia non fuit ex proprio merito, vel diſpoſitione operantis, non multum refert, dummodo effectus non tribuatur propriæ virtuti & cauſalitati ipſius ſacramenti.

SECTIO III.

Vtrùm in aliis ſacramentis veteris legis data fuerit gratia.

NOn mouetur hæc quæſtio de ſacramentis legis naturæ; quia, eo tempore non arbitramur fuiſſe alia præter illud, quod fuit in remedium originalis peccati: quòd ſi fortè aliqua alia fuerunt, idem iudi- **C** candum de illis erit, quod de ſacramentis legis veteris. Duæ igitur poſſunt eſſe de hac quæſtione extremæ ſententiæ. Prima eſt, in vſu ſacramentorum veteris legis nullam fuiſſe datam gratiam etiam ex merito operantium, quamquam iuſti eſſent, & in charitate & ex charitate illa ſuſciperent. Quæ opinio tribuitur Magiſtro ſentent. in 4. diſtinct. 1. in cuius ſententiæ confirmationem afferri poſſunt omnia teſtimonia Scripturarum, in quibus ſacramenta illius legis dicuntur egena, infirma, inutilia, & tanquam ſtercora: quæ non poſſent de illis rectè dici, ſi ſaltem meritoriè poſſet per illa gratia obtineri: & præcipuè videtur fauere Paulus, qui ad Rom. 2. 3. & 4. negat, ex operibus legis fuiſſe homines iuſtificatos. Et con- **D** firmari poteſt hæc opinio ratione: quia meritum de condigno non eſt ſine promiſſione, ſed vſui illorum ſacramentorum non erat facta gratiæ promiſſio, ſed ſolùm retributio aliqua temporalis: & ideo ad Heb. 8. probat Paulus, *Nouum teſtamentum eſſe perfectius veteri, quia melioribus repromiſſionibus ſancitum eſt.* Ergo in vſu talium ſacramentorum non erat meritum de condigno.

Prima ſententia omnino negans.

Secunda ſententia extremè contraria eſt; in ſacramentis antiquis datam fuiſſe gratiam, non ſolùm ex merito operantis, ſed etiam præter illud. Ita ſentit Hugo Victor. libro 1. de ſacrament. part. 9. cap. 1. & part. 11. cap. 5. & part. 12. cap. 4. & 12. & in ſum. **E** ſentent. tit. 4. cap. 1. quibus locis etiam de ſacramentis legis naturæ loquitur, non tamen expreſsè declarat, in eis datam fuiſſe gratiam vltra meritum operantis, ſed ſolùm dicit, illa ſacramenta fuiſſe ſanctificantia, & adiuuantia ad obſeruãda præcepta. Idem ſentit Alenſ. 4. part. quæſt. 6. memb. 3. artic. 2. vbi dicit, illa ſacramenta non eſſe tantùm inſtituta ad ſignificandum; apertiùs Bonauent. in 4. diſtinct. 1. artic. 1. quæſt. 5. vbi dicit, illa ſacramenta dediſſe gratiam ex opere operato; addit tamen, hoc habuiſſe illa ſacramenta tantùm per accidens, ratione fidei, non autem per ſe; quia non habebant (inquit) hanc virtutem ex pactione ſeu promiſſione Dei, ſicut habent ſacramenta nouæ legis. Sed vel ipſe æquiuocè loqui

Secunda ſententia ex oppoſito affirmans.

loquitur de opere operato, vel repugnantia inuoluit in eis quæ dicit: quia impoſſibile eſt in aliquo opere externo dari ſemper aliquam gratiam præter meritum operantis, niſi intercedat pactio vel promiſſio diuina: vnde enim poteſt huiuſmodi effectus oriri, niſi ex voluntate Dei: hanc eandem ſententiam partim limitat, partim clariùs explicat Durand. in 4. d. 1. q. 5. Diſtinguit enim duplicia ſacramenta veteris legis: quædam impropria, vt erant ſacrificia quædam, & oblationes, quæ, licèt eſſent meritoriæ ex opere operantis, tamen in eis non cõferebatur ſpecialis gratia; quia non ſuſcipiebantur vt ſacramenta. Alia verò erant ſacramenta propriè, quæ per ſacerdotes applicabantur fidelibus, & hæc (inquit) quædam ordinabantur ad effectum, ad quem non erat gratia neceſſaria: vt erant illa, quę ſolùm ordinabantur ad legales expiationes; & de his etiam negat, cõtuliſſe aliquam gratiam, quia nec ratione effectus, nec ratione ſignificationis, illam poſtulabant. Alia verò (inquit) erant ſacramenta ordinata ad actus, qui ſine gratia nõ poſſunt conuenienter exerceri vt conſecratio, ſeu ordinatio Pontificis & Sacerdotis: & de his dicit contuliſſe gratiam ex opere operato, & non adhibet aliam probationem, niſi quia Deus nõ deficit in neceſſariis. Alij etiam dixerunt, Matrimonium dediſſe gratiam ex opere operato etiam in lege naturæ, vt indicat Paludanus in quarto, diſt. 1 q. 5. num. 52. dicit enim fuiſſe ſacramentum, & æquiparat illud cum ſacramento ordinato ad remiſſionem peccati, & ibidem ait, in illo ſtatu fuiſſe etiam ſacramentum Pœnitentiæ contra actuale peccatum; de quo eodem modo loquitur, quo de remedio originalis peccati, Guilielm. etiam de Rubion in 4. diſt. 14. dixit, in lege veteri fuiſſe ſacramentum Pœnitentiæ, remittens peccata actualia ex opere operato. Cui opinioni in primis fauere videntur loca Scripturæ, in quibus promittitur remiſſio peccatorum hominibus vtentibus illis ſacramentis, vt Leuitici 4. & 5. Deut. 6. & ſimiliter per conſecrationem dicebatur ſacerdos ſanctificari, Exod. 28. & 29. Leuitici 8. Vnde Aug. q. 84. in Leuiticum, exponens illa verba Leuit. 20. *Ego Dominus, qui ſanctifico vos*, ait, *Quomodo Moyſes ſanctificat & Dominus? Moyſes viſibilibus ſacramentis per miniſteriũ ſuum, Dominus inuiſibili gratia per Spiritum ſanctum, vbi eſt totus fructus viſibilium ſacramentorum: nam ſine iſta ſanctificatione inuiſibilis gratiæ, viſibilia ſacramenta quid proſunt?* Atque de eiſdem ſacramentis loquens quæſt. 25. in Numer. inquit, *Si per ſe ipſa attendatur, nullo pacto poſſunt mederi; ſi autem res ipſæ, quarum hæc ſacramẽta ſunt, inquirantur, in eis inueniri poterit purgatio peccatorum.* Quapropter 29. contra Fauſtum, cap. 13. comparans noſtra ſacramenta cum illis, ſolùm dicit, noſtra eſſe, *Virtute maiora & vtilitate meliora*: ſentit ergo, in eis fuiſſe aliquam virtutem, licèt minorem. Et idem videtur etiam ſenſiſſe Athanaſ. oratione in illud, *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo*, poſt medium, dum ait, *Tunc ſanctificationem fuiſſe factam viſibilibus figuris & ſacramentis, ex parte vtpote ad vmbrã. Ex parte*, inquit, id eſt, imperfectè, conferebant enim illa ſacramenta aliquam gratiam, ſed minorem, quàm noſtra. Deniq; huic ſententię fauet Hieron. exponens Paul. ad Gal. 4. vocantem illa ſacramenta egena & infirma, quod intelligendum eſſe dicit de illis ſacramentis, prout iam ceſſarunt poſt Chriſti mortem. *Reſpondebimus* (inquit) *infirma his eſſe, & egena elementa, qui ad ea poſt Euangelij gratiam reuertuntur: in tantum enim nihil proſunt cultoribus ſuis, vt ne hoc quidem exhibere valeant, quod antea præſtiterant*: ſentit ergo, antea non fuiſſe egena & infirma, ſed habuiſſe virtutem ad conferendam aliquam gratiam. Ratio pro hac ſententia ſolùm eſt di-

A uina voluntas vel inſtitutio, quæ ex dictis teſtimoniis colligitur. Congruentia verò eſſe poteſt, quia, quòd Deus hoc beneficium contulerit illi populo, nihil derogat legi gratiæ, quia totum illud proficiſcebatur ex meritis Chriſti venturi in lege gratiæ, & ſemper reſeruata erant maiora beneficia, & gratię priuilegia pro hoc tempore: alioqui verò expediebat, populum illum etiam ſpecialiter iuuari ad portandum graue onus illius legis, & ad digne tractandas res diuinas: & dum ex illis eſſet Chriſtus naſciturus, etiam oportebat propter ipſum ſpecialiter ſanctificari.

Quid in hac re dicendum.

Dico primò, in illis ſacramentis veteris legis nullam fuiſſe datam gratiam ex opere operato. Ita D. Thomas hîc, & in 4. diſtinct. 1. quæſt. 1. artic. 5. vbi B communiter Theologi, Richard. Scotus, Gabriel, Soto: & Magiſtri ſententia facilè poteſt in hunc modum exponi. Probatur autem primò ex nonnullis Scripturæ locis. Primum eſt illud ſuprà tactum ad Galat. 4. *Quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa?* Quem locum tractans Auguſtinus in expoſitione illius Epiſtolæ, non de ſacramentis Iudaicis, ſed de idolis Gentium, illum intelligit, & ea dicit vocari, infirma & egena elementa, aut certè ipſamet ſimplicia corpora elementaria, ex quibus mundus componitur, ac ſolem & lunam, & corpora cœleſtia, quæ ſolebant Gentiles vt Deos adorare: ſcribit enim Paulus ad Galatas, qui Gentiles fuerant, quibus inquit, *Sed tunc quidem ignorantes Deum, his, qui natura non ſunt dij, ſeruiebatis*: cùm ergo ſubdit, *Quomodo con-* C *uertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuo ſeruire vultis?* Per egena elementa intelligit, falſos Deos, quibus priùs ſeruiebãt. A qua expoſitione non multum diſcrepat Ambroſ. ibi: nam licèt per elementa, ſolem & lunam intelligat, tamen ſeruire illis, dicit eſſe, illis abuti ad ſuperſtitioſas temporum obſeruationes, quas Gentiles colebãt. Sed hæc expoſitio difficultatem habet, quia Galatæ non volebant iterum ad idololatriam reuerti, ſed legem Moyſis amplecti: ergo non conuertebantur ad infirma & egena elementa, id eſt, idola; ergo oportet intelligere cæremonias Moſaicas, quas in principio capitis vocauerat elementa mundi huius in illis verbis, *Cùm eſſemus paruuli, ſub elementis mundi huius eramus ſeruientes*; vo- D cat enim elementa cæremonias illas, vel quia fuerũt initia quædam diuini cultus & religionis ac expreſſioris fidei; vel certè, quia omnes illæ conſiſtebant in quibuſdam rebus externis, vt in lauacris, &c Quamquam ergo Galatæ priùs fuiſſent idololatræ, non dicit eos iterum voluiſſe conuerti ad egena elementa, id eſt, ad idola, ſed ad quaſdam res, quibus hoc erat commune cum idolis, quod erant res egenæ & infirmæ. Huic verò argumento tacitè reſpondet Adamus defendens Auguſtini expoſitionem: per egena elementa, intelligi ſolem & lunam, ad quæ volebant conuerti Galatæ, non vt ſeruirent illis vt diis, ſicut olim fecerant, ſed vt per eorum curſum obſeruarent Sabbata, Neomenias & alias ſolemnitates legis, quæ ſecundùm elementorum volumina, id eſt, aſtrorum E reuolutiones ſumuntur & adminiſtrantur. Sed hæc interpretatio nimis coacta mihi videtur: quamquam enim demus, ſolem & lunam vocari infirma elementa, quod ſatis voluntarium eſt; tamen, quòd obſeruare curſus horum aſtrorum ad feſta legis celebranda, ſit ſeruire his elementis, valde violentum eſt. Paulus autem de his loquens elementis dicit, *quibus denuo ſeruire vultis*. Magis ergo probanda videtur expoſitio, quæ per egena elementa, ſacramenta vetera intelligit, quam ſequitur Tertul. lib. 5 con. Mar. cap. 4. & alij Patres ſtatim citandi. At verò alia ratione eneruari poteſt hoc teſtimonium, ſi intelligatur, Paulum loqui

Pauli locus examinatur.

de illis ſacramentis non prout fuère præcepta ante Chriſti aduentum, ſed prout mortua, atque mortifera poſt Chriſti paſſionem. Ita Hieronymus ibi interpretatur, & inſinuat Chryſoſtomus ibidem, & clarius Theophyl. dicens, vocare Paulum infirma, & egena elementa; cultum eorum idololatriæ comparans, quia genus idololatriæ eſt, illas cæremonias ſeu ſacramenta, poſtquam abolita ſunt, ſimul cum Euãgelio introducere. Quæ expoſitio, quoad hunc locum attinet, eſt ſatis probabilis, quam etiam ſequitur diuus Thomas ibi, & Anſelmus, quamuis literam, & contextum Pauli aliter exponat, quod nunc examinare non oportet, qui tamen etiam inſinuat, eadem ſacramenta potuiſſe antea dici infirma & egena, quia per ſe non valebant cultores iuuare, ſed gratiæ auxilio egebant, quod etiam inſinuant Chryſoſt. Theophyl. & D. Thomas; non dicerentur autem infirma & egena, ſi in eis gratia daretur, ſicut non erat infirmum & egenum remedium legis naturæ, in quo originale peccatum delebatur. Hoc autem teſtimonium confirmari poteſt ex eadem Epiſtola ad Gal. cap. 2. & 3. vbi Paulus probat, illam legem non potuiſſe iuſtificare, quod etiam ſæpe docet in Epiſt. ad Rom. ſi autem in illis ſacramentis data fuiſſet gratia, multum valuiſſet lex illa ad iuſtitiam comparandam. Sed neque hoc argumentum videtur conuincens: Paulus enim intendit, euertere Iudæorum errorem, qui putabant, ſua ſacramenta & cæremonias fuiſſe per ſe ſufficientia ad iuſtitiam & ſalutem ſine Chriſto & fide eius, vt latè exponit Aug. Epiſt. 19. ad Hieron. ergo ſolùm hoc ſenſu poteſt ex illis locis colligi, non fuiſſe in illis ſacramẽtis datam iuſtitiam, ſcilicet, ſine fide Chriſti; & hoc ſolum concludit illa ratio, qua Paul. vtitur, *quia aliàs Chriſtus gratis mortuus eſt*: at verò quòd in illis ſacramentis data fuerit gratia in fide Chriſti, ſicut in circumciſione, nec fauet Iudæorum errori, nec videtur eſſet contra hanc Paul. doctrinam, neque inde inferri poteſt, gratis Chriſtum eſſe mortuum, vt per ſe conſtat. Neque etiam ſequitur, illa ſacramenta debuiſſe ſemper durare, ſed potiùs ſequitur ceſſaſſe adueniente Chriſto, quem præfigurabant, & ad quem homines diſponebant.

Sed quamquam hæc vera ſint, nam propter has expoſitiones horum teſtimoniorum, & aliorum ſimilium, contraria ſententia non eſt hæreſis nota afficienda, nihilominus in huiuſmodi locis ſemper Paulus fauet huic ſententiæ, extenuans & quaſi in nihilum redigens virtutem illorum ſacramentorum, & docens, illam legem præceptis oneraſſe homines, non tamen iuuiſſe, & ideo ad Romanos 3. dicit, per legem tantùm datam eſſe cognitionem peccati, & c. 4. legem non iuſtitiam, ſed iram operatam fuiſſe, & ad Galatas 3. *Quid ergo lex? propter tranſgreſſionem poſita eſt.* Quæ loca tractans Auguſtinus toto libro de Spirit. & liter. & libro 1. de peccat. mer. & remiſſio. capite 11. & libro ſecundo de peccat. origin. capite 25. & libro 1. contra duas Epiſtolas Pelag. cap. 8. & lib. 3. cap. 4. docet, hanc fuiſſe diuinæ prouidentiæ rationem, vt priùs homines præceptis oneraret, & ſacramentis, quæ per ſe gratiam non conferrent, vt homines ſuam infirmitatem agnoſcerent, & gratioribus animis authorem iuſtitiæ, & legem gratiæ amplecterentur, & hac de cauſa dicit, interdum vocari à Paulo legem illam, *legem mortis*, aut *miniſtrationem mortis*, aut *literam occidentem*, ad Romanos 7. 2. Corinth. 3. & apud Ezechielem capite 20. vocari illa præcepta, *non bona*, vnde dicta Epiſtola 19. ad Hieronymum, *Cur* (inquit) *non dicam præcepta illa veterum ſacramentorum, nec bona eſſe, quia*

Confirmatur aliis teſtimoniis.

A *non eis homines iuſtificantur, vmbræ enim ſunt prænunciantes gratiam, qua iuſtificamur, nec tamen mala, quia diuinitus præcepta ſunt, temporibus perſoniſque congruentia: cùm me adiuuet etiam prophetica ſententia, qua dicit Deus, dediſſe ſe illi populo præcepta non bona, fortè enim propterea non dixit mala, ſed tantum non bona, id eſt, non talia, vt illis homines boni fiant, aut ſine illis boni non fiant:* ad verificandas autem has locutiones, neceſſe eſt, vt in illis cæremoniis gratia daretur. Nam quacumque ratione compararetur gratia per modum operis operati, per illa ſacramenta, ſeu in illis multum iuuarentur homines ad illius legis obſeruationem, & peccata vitanda, & fortaſſe hanc ob cauſam Ioan. 1. Lex à gratia condiſtinguitur dum dicitur, *Lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum*
B *facta eſt.* Confirmatur tandem hæc veritas ex Paul. ad Hebræos 7. dicente: *Reprobatio quidem fit præcedentis mandati propter infirmitatem eius & inutilitatem.* Et priùs vocauerat legem illam, *legem mandati carnalis*, ſignificans ex ſe non habuiſſe ſpiritualem fructum, quod explicauit poſtea illis verbis, *Propter infirmitatem eius, vt inutilitatem.* Quæ verba non poſſunt explicari, ſicut alia ſimilia adducta ex Epiſtola ad Galat. de tempore legis gratiæ, in quo lex vetus eſt reprobata, quia non dicit Paulus, eam eſſe inutilem & infirmam, quia reprobata eſt, ſed potiùs è contrario, eſſe reprobatam, quia erat inutilis & infirma: erat ergo huiuſmodi prius etiam, quàm abrogaretur; explicat autem hanc infirmita-
C tem & inutilitatem ſequentibus verbis: *Nihil enim ad perfectum adduxit lex, introductio verò melioris ſpei, per quam approximamus ad Deum*, & capite 9. magis explicans hanc imperfectionem, dicit de veteri Teſtamento, *Habuit quidem & prius iuſtificationes culturæ*, id eſt, pertinentes ad cultum externum, *& ſanctum ſæculare*, ſeu *mundanum*, vt textus Græcus habet, quod verbum, cùm obſcurum ſit, varias habet interpretationes: Theodoretus, & Ambroſius intelligunt, templum ipſum dictum eſſe, *ſanctum mundanum*, eo quòd totius mundi figuram haberet, Chryſoſtomus & alij Græci intelligunt, idem templum dictum eſſe mundanum, quoad exteriorem partem eius, quia omnibus hominibus, etiam ſæcularibus
D ad illud patebat aditus. Anſelmus verò exiſtimat dictum eſſe mundanum, quia tota eius maieſtas erat externa & quodammodo ex his rebus conſurgens, quæ mundus in æſtimatione habet, vt ſunt, aurum, argentum, lapides pretioſi, & ſimilia. Nec multum ab hac expoſitione diſcrepat diuus Thomas, qui dicit, vocari mundanum, quia ſolùm erat corporale & externum, & in eo diuina virtus gratiam non operabatur. Quæ expoſitio ad rem præſentem confirmandam conducit, ſicut & illa, quam Caietanus addit, vocari mundanum, quia ſolùm exigebat externam munditiam, quæ erat ſecundùm iudicium hominum, & eodem modo dicere poſſumus, voca-
E ri mundanum, quia in eo per ſe non dabatur iuſtitia interior in oculis Dei, ſed exterior in oculis mundi huius, vnde ſubdit Paul. inferiùs, *Iuxta quam munera & hoſtiæ offeruntur, quæ non poſſunt iuxta conſcientiã perfectum facere ſeruientem, ſolummodo in cibis, & in potibus, & in variis baptiſmatibus, & iuſtitiis carnis, vſque ad tempus correctionis impoſitis.* & infrà, *Sanguis* (inquit) *hircorum & taurorum, vt cinis vitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat, ad emundationem carnis.* Sentit igitur Paulus in omnibus illis ſacrificiis, & cæremoniis, ſecundùm ſe conſideratis non fuiſſe datam gratiam, nec ſpiritualem fructum, ſed ſolùm fuiſſe vmbram futurorum bonorum, vt dicit cap. 10.

Secundò

2. Probatur ex Patrum teſtimoniis.

Secundò principaliter probatur hæc veritas ex communi Patrum ſententia, Chryſoſtomus Homil. 7. in ad Romanos dicit, Paulum tria oſtendere in illa Epiſtola. Primum, ſine lege poſſe eſſe iuſtitiam. Secundum quod ad nos ſpectat, per legem non potuiſſe comparari. Tertium, legem fidei non repugnare. Idem Homil. 14. ad Hebræos dicit, *Sacerdotiu vetus non potuiſſe prodeſſe nec lætificare.* Similia habet Homil 13. in Ioannem, & Baſilius libro de Spiritu ſancto, capite 14. Orig. libro 2. contra Celſum. Irenæus libro 4. capite 28, 32. & 34. Theodoretus libro 7. ad Græcinium, Ambroſ. de ſacramen. capite 4. & 6. & libro de his, qui initiantur, capite 8. & 9. Cyprianus ſerm. de circumciſione, circa finem, dicens, in illis ſacramentis tantùm fuiſſe vmbram futurorum, B apertiùs Auguſtinus enarratione in Pſalmum 73. in initio, differentiam conſtituens inter ſacramenta vetera & noua, quòd hæc dant ſalutem, illa tãtùm promittebant ſaluatorem, & tractat. 41. in Ioannem circa medium. *In veteribus* (inquit) *ſacrificiis non erat expiatio peccatorum, ſed tantùm vmbra futurorũ*: & Euſebius Emiſ. Homil. de Transfiguratione in ſabbat. poſt primam Domini Quadrageſ. diſtinguens tria tabernacula, Synagogæ, Eccleſiæ & Gloriæ. *Primum* (inquit) *in vmbra fuit & figura. Secundum in figura eſt, & veritate. Tertium in veritate ſolùm. In primo oſtenditur vita, in ſecundo datur, in tertio poſſidetur, non enim ſacramenta Eccleſiæ, ſicut ſacramenta Synagogæ, medicinã docent & oſtendunt, ſed ipſa potius ſunt medicina & remiſſio* C *peccatorum.* Ad hoc denique confirmandum valent omnia quæ ſuprà de circumciſione adducta ſunt, & præſertim definitio illa Concilij Florentini, in qua duæ partes ponderandæ ſunt, altera negatiua, in qua dicitur, *Sacramenta vetera non cauſabant gratiam*: quæ abſolutè excludit omnem gratiam ſacramentalem, ſiue magnam, ſiue paruam, & omnem cauſalitatem ſimpliciter, ſiue phyſicam, ſiue moralem. Dicere verò quis poſſet, per hanc propoſitionem negatiuam non excludi gratiam datam in ipſis ſacramentis, ab eis tamen non cauſatam, & ideo expendenda eſt altera particula excluſiua, ſcilicet, *Sed eã ſolùm per paſſionẽ Chriſti dandã figurabant*: nam per hanc excluditur omnis gratia data in ipſis ſacramentis per meritum D recipientium, quia, ſi talis gratia daretur, eam ſacramenta ſignificarent: ergo non tantùm eſſent ſigna prognoſtica gratiæ, per Chriſtum dandæ, vt Concil. dicit. Tertiò, ad hanc veritatem confirmandam nulla alia ratio afferri poteſt, niſi quia huiuſmodi gratia danda in ſacramento ad præſentiã externi operis, pendet ex diuina voluntate, & promiſſione, de qua nobis non conſtat, niſi per ſcripturas, vel doctrinam fidei: ergo, cùm ex his non colligatur promiſſio, ſed potiùs contrarium nullo modo aſſerenda eſt, maximè, cùm nulla ſit neceſſitas, & illa perfectio conſentanea non ſit imperfectioni illius ſtatus & legis, vt ex hactenus dictis ſatis conſtat.

Iuſti ſacramentis vtẽtes in lege veteri de condigno merebantur augmẽtũ gratiæ.

Dico ſecundò, homines iuſtos vtentes illis ſacrificiis vel ſacramentis de condigno illis actibus me- E ruiſſe coram Deo gratiæ augmentum. Ita docent omnes Theologi ſuprà citati, & eſt res certa: colligitur enim ex Scripturis & principiis fidei, quia ibi cõcurrebant omnia neceſſaria ad huiuſmodi meritum & augmentum gratiæ: nã ex parte operantiũ erat vera ſanctitas & iuſtitia. Supponimus enim eo tempore fuiſſe multos homines verè iuſtos & gratos Deo. Quod eſt de fide certum, vt conſtat ex diſcurſu veteris Teſtamenti, & ad Hebræos 11 Lucæ 1. & 2. Deinde ipſa opera ex obiecto erant bona, & grata Deo, quandoquidẽ ab ipſo erant præcepta, & ad illius cultũ & religionẽ pertinebant. Denique fieri poterant A ex vera fide & charitate: ergo ex parte operantium & operum, nihil deerat ad meritum de condigno. Neque etiam ex parte Dei aliquid deeſſe poterat; nam ſemper atq; omni tempore, paratus fuit, mercedem retribuere bene operantibus, vt patet Iſai. 56. *Hæc dicit Dominus eis, qui cuſtodierint præcepta mea & elegerint, quæ ego volo, dabo illis in domo mea locũ nominatiſſimum, nomen æternum dabo eis*, de quo præmio dicit idem Iſaias capite 64. *Oculus non vidit, Deus abſque te, quæ præparaſti expectantibus te.* quod de præmio gloriæ explicat Paulus 1. ad Corinth. 2. & de eodem dicitur Sap. 11. *Iuſti autem in perpetuum viuent.* & Eccleſiaſt. 18. *Merces Domini manet in æternum*, de qua dictũ eſt Abrahæ, Geneſ. 15. *Merces tua magna nimis.* Ac de- B nique Paulus ad Hebræos 11. dicit de antiquis Patribus, *Defuncti ſunt, nõ acceptis repromiſſionibus, ſed a lõge eas aſpicientes*, & infrà, *Qui enim hoc dicunt, ſignificãt ſe patriã inquirere*: erat ergo etiam in eo ſtatu pactũ diuinum ſeu repromiſſio ſub conditione operum, quod ſi illis operibus gloriam promerebantur antiqui iuſti, eadem ratione merebantur etiam gratiæ augmentum, quia poſt acquiſitum ius ad primam gloriam nullus meretur gloriam, niſi merendo eius, & gratiæ augmentum. & ideo de Abraham dicitur Iacobi 2. fuiſſe ex operibus iuſtificatum, quæ verba de merito de condigno, & de augmento iuſtitiæ expoſuit Concili. Tridentin. ſeſſione 6. capit. 10. vbi eodem modo exponit illud Eccleſia. 18. *Ne verearis vſq; ad* C *mortem iuſtificari.* Si ergo iuſti antiqui, per opera iuſtificari amplius poterant: ergo etiam per ſacramenta, vel ſacrificia, quatenus erant quædam religionis opera.

Reſpondetur ad argumenta primæ ſententiæ.

Ad fundamenta primæ ſententiæ reſpondetur primò, ad illa loca Scripturæ, aliqua ex illis intelligi poſſe de tempore poſt Chriſti mortem, vt dictum eſt, eſſe probabile de teſtimonio ſuprà tractato ad Galatas quarto, atque idem videtur de verbis illis ad Philippenſes tertio, vbi de eiſdem cæremoniis legalibus tractans ait Paulus, *Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimenta.* & infrà, *Omnia detrimentũ feci, & arbitror vt ſtercora, vt Chriſtũ lucrifaciam, & inueniar in illo, non habens etiam iuſtitiã, quæ ex lege eſt, ſed illam, quæ ex fide eſt Chriſti.* Quædam D verò intelligenda ſunt de tempore legis ſcriptæ, quando illa ſacramenta vigebant, & illa dicuntur inutilia, & egena, quantum ad ſacramentalem iuſtificationem præſtandam, non verò quantum ad iuſtificationis augmentum ex merito, quod commune eſt omnibus bonis operibus, & non prouenit propriè ex virtute, ſeu valore ipſorum operum externorum, ſed ex interiori charitate & virtute. Dici etiam poſſunt illa ſacramenta tunc fuiſſe inutilia ad iuſtificandum quocumque modo per ſeſe, ac ſine fide Chriſti: nam ſi aliquod meritum in vſu illorum futurum erat, neceſſe erat, vt in fide Chriſti fundaretur. Et hoc ſenſu intelligendum eſt, quod in locis citatis ex Epiſtola ad Romanos ait Paulus, *Ex ope-* E *ribus legis neminem iuſtificari*, ſcilicet virtute ipſorum operũ, quatenus præciſè à libero arbitrio fieri poſſunt, ſecus verò, vt a fide, & charitate procedunt. Nam hoc modo potiùs dicit Paulus eodem loco ad Romanos ſecundo, *Factores legis iuſtificabuntur, & qui fecerit ea, viuet in illis*, & hac ratione dicunt interdum Patres, homines illius temporis quatenus iuſti erant & merebantur coram Deo, ad nouum Teſtamentum pertinuiſſe, quia per fidem Chriſto coniungebantur, & inde vim merendi accipiebant, atque eodem ſenſu aiunt, religionem Chriſtianam ab initio fuiſſe, vt videre licet apud Euſebium libro primo hiſtoriarum, capite 1. & Auguſtinum 1. retract. capite 13.

Ad rationem pro illa opinione factam, iam oſtenſum eſt, in eo ſtatu fuiſſe promiſſionem diuinam ad meritum de cōdigno ſufficientem; quod verò Paul. ait, Teſtamentum nouum melioribus repromiſſionibus eſſe ſancitum, exiſtimo in hunc modum eſſe intelligendum, aliud enim eſt loqui de promiſſione quaſi intrinſeca ordini gratiæ & prouidentiæ ſupernaturali, quæ generalis fuit in omni tempore, & in omni ſtatu humanæ naturæ, aliud verò de promiſſionibus propriis alicuius legis ſeu ſtatus. Promiſſio ergo primæ gratiæ conferendæ homini ſufficienter diſpoſito per contritionem, & promiſſio gloriæ conferendæ homini grato, & promiſſio augmenti gratiæ & gloriæ dandæ iuſtis in præmium bonorum operum, quodammodo ſunt intrinſecæ ordini gratiæ, vt eſt ſub perfecta ac ſuaui prouidentia Dei ſupernaturali, & ita hæ promiſſiones fuerunt tam in lege naturæ, quàm in lege ſcripta, nec conſtat nobis in lege ſcripta fuiſſe maiores, aut potiores, quàm in lege naturæ fuerint, quamuis fuerint clariores, magiſque à fidelibus cognitæ. At verò propriè promiſſiones, quæ additæ ſunt in veteri Teſtamento, videntur fuiſſe tantùm temporales, vt conſtat ferè ex toto diſcurſu illius legis, & exponit optimè Auguſtinus toto libro de Spiritu & liter. & in enarration. in Pſal. 72. & libro contra Adimantum Manich. cap. 3. & 19 cōtra Fauſtum, capite 31. Quibus locis ait in antiqua lege propter imperfectionem eius, & quia regnum cœlorum longè diſtabat, factas eſſe promiſſiones temporales; non tamen eſſe omnino prætermiſſas ſpirituales, quæ interdum in ipſis temporalibus figurabantur, interdum expreſſiùs fiebant, vt diximus. Et ideo dicebat Chriſtus Phariſæis Ioan. 5. *Scrutamini ſcripturas, in quibus putatis vitam æternam habere*. at verò in nouo Teſtamento & generalis promiſſio gratiæ & gloriæ expreſſiùs facta eſt, adeò vt ſub nomine *Regni cælorum*, non fuerit antea propoſita, ſed initio prædicationis noui Teſtamenti, vt Auguſtinus ſuprà notat & 1. retract. cap. 22. & præterea additæ ſunt multæ promiſſiones ſpirituales abundantioris gratiæ propriæ huius ſtatus in quo de temporalibus promiſſionibus ferè nulla eſt mentio, ſed veluti ſupponuntur hæc temporalia bona adiicienda iuſtis, ſi illis aut neceſſaria aut vtilia fuerint. Propter hanc ergo cauſam meritò dixit Paulus, *Nouum teſtamentum in melioribus reſponſionibus eſſe ſancitum.*

Ad fundamenta ſecundæ ſententiæ. Primò illa coniectura Durand. quod Deus non deficit in neceſſariis, nullius eſt momenti. Primò quia non conſtat ſacerdotium Leuiticum & miniſteria eius fuiſſe adeò perfecta, vt neceſſarium ſimpliciter fuerit illa in gratia perficere. Deinde quicquid de hoc ſit, ſufficiebat iuſtitia, quam per meritum & diſpoſitionem operantis comparari poterat. Neque enim illa lex adeò perfecta fuit, vt oportuerit meliori & vtiliori modo hominibus prouideri.

Ad argumen. 2. ſenten. reſpondetur. Ad teſtimonia verò Scripturarum, in quibus promiſſiones quædam continebantur, reſpondetur primùm multas ex illis non intelligi de interiori ac vera remiſſione culpæ coram Deo, ſed de legali quadam remiſſione quoad aliquas pœnas, vel irregularitates legis, cuius ſignum eſſe poteſt, quòd non in ſingulis ſacramentis, vel ſacrificiis promittebatur remiſsio omnium peccatorum, ſed quædam peccata dicebantur tolli quibuſdam ſacrificiis, quædam verò aliis, cùm tamen in vera remiſsione culpæ mortalis nunquam vna ſine alia remittatur, & ideo Prophetæ aliis in locis, reiectis illis ſacrificiis, interiorem animi contritionem & commutationem requirebant ad conſequendam veram remiſsionem pec-

A catorum, & hoc ipſum ſignificauit Paulus vocans omnes illas iuſtitias carnis. Secundò dicitur, illa ſacrificia hominibus nondum iuſtificatis per contritionem potuiſſe valere ad remiſſionem peccatorum obtinendam per modum impetrationis. Ad quod multum etiam iuuare poterat oratio ſacerdotis, ad impetrandum ſcilicet à Deo auxilium & motum cordis, quo remitterentur peccata, vt docuit diuus Thomas 1. 2. quæſtione 130. artic. 2. & Cano 12. de locis, capite 13. ad 9. hominibus autē iam iuſtificatis prodeſſe poterant ad ſatisfaciendum pro peccatis quoad temporales pœnas, non quidem ex opere operato, vt videtur ſenſiſſe Alexander Aleſ. m. 4. artic. 3. ſed ex opere operantis, vt rectè docuit

B diuus Thomas in 4. diſtinctione 1. quæſt. 1. artic. 5. quæſtiunc. 2. ad 2. & ex dictis ſatis conſtare poteſt. Atque eodem modo exponēda ſunt teſtimonia Sanctorum ibi citata: ſufficienter enim intelliguntur de fructu ex opere operantis, neque aliud probat congruentia ibi adducta.

QVÆSTIO LXII.

De effectu ſacramentorum, qui eſt character, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE *conſiderandum eſt de alio effectu ſacramentorum qui eſt character.*

Et circa hoc quæruntur ſex.

C *Primò, vtrùm ex ſacramētis cauſetur character aliquis in anima.*

Secundò, quid ſit ille character.

Tertiò, cuius ſit character.

Quartò, in quo ſit, ſicut in ſubiecto.

Quintò, vtrùm ſit indelebiliter.

Sextò, vtrùm omnia ſacramenta imprimant characterem.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ſacramentum imprimat aliquem characterem in anima.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd ſacramētum non imprimat aliquem characterem in anima. Character enim ſignificare videtur quoddā ſignum diſtinctiuū. Sed diſtinctio membrorum Chriſti ab aliis fit, per æternam 4.d.4.q.1.ar. 4.q.1.c.

D *prædeſtinationem, quæ non ponit aliquid in prædeſtinato, ſed ſolùm in Deo prædeſtinante, vt in prima parte* habitū eſt.* 1.p.q.23. artic.3. *Dicitur enim 2. Timot. 2. Firmum fundamentum Dei ſtat, habens ſignaculum, hoc nouit Dominus qui ſunt eius. Ergo ſacramenta non imprimunt characterem in anima.*

2. Præterea, character ſignum eſt diſtinctiuum, ſignum autem (vt Auguſt. dicit in 2. de Doctrina Chriſtiana) eſt quod præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire. Nihil autē eſt in anima, quod aliquā ſpeciē ſenſibus ingerat. Ergo videtur, quòd in anima non imprimatur aliquis character per ſacramenta.* Libr. 2. circa princ. 10. 3.

3. Præterea ſicut per ſacramenta nouæ legis diſtinguitur fidelis ab infideli, ita etiam per ſacramenta veteris legis, ſed

E *ſacramenta veteris legis, non imprimebant aliquem characterem in anima, vnde & dicuntur iuſtitiæ carnis, ſecundū Apoſtolum ad Hebræos 9. Ergo videtur, quòd neque ſacramenta nouæ legis imprimunt characterem.*

Sed contrà eſt, quod Apoſtolus dicit 2. ad Corinth. 1. Qui vnxit nos, Deus eſt, & qui ſignauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris. Sed nihil aliud importat character, quàm quādā ſignationem. Ergo videtur, quòd Deus per ſacramenta nobis ſuum characterem imprimat.

*Reſpondeo dicendum, quòd ſicut ex prædictis * patet, ſacramenta nouæ legis, ad duo ordinantur, videlicet ad remedium contra peccata, & ad perficiendum animam his quæ pertinent ad cultum Dei, ſecundùm ritū Chriſtianæ vitæ* q.62.art.5.

ne vitæ. Quicunq; autem ad aliquid certum deputatur, cōſueuit ad illud conſignari, ſi milites, qui aſcribebantur ad militiam antiquitus, ſolebāt quibuſdam characteribus corporalibus inſigniri, eò quòd deputabantur ad aliquid corporale. Et ideo cùm homines per ſacramenta deputentur ad aliquid ſpirituale pertinens ad cultū Dei, cōſequēs eſt, quòd per ea fideles aliquo ſpirituali charactere inſigniantur. Vnde Auguſt. dicit in ſecundo contra Parmenianum. Si militiæ characterem in corpore ſuo, non militans pauidus exhorruerit, & ad clementiam Imperatoris confugerit, ac prece fuſa, & impetrata iam venia militare cœperit, nunquid homine liberato atque correcto, character ille repetitur, ac non potiùs agnitus approbatur? an fortè minùs hærent ſacramenta Chriſtiana quàm corporalis hæc nota.*

Contra epiſt. Parme. libr. 2. c. 13. parum à med. to. 7.

Ad primū ergo dicendum, quòd fideles Chriſti ad præmium quidem futuræ gloriæ deputātur, ſignaculo prædeſtinationis diuinæ. Sed ad actus cōuenientes præſenti Eccleſiæ deputantur, quodam ſpirituali ſignaculo eis inſignito, qui character nuncupatur.

Ad ſecundum dicendum, quòd character animæ impreſſus habet rationem ſigni in quantum per ſenſibile ſacramētum imprimitur, per hoc enim ſcitur aliquis eſſe baptiſmali charactere inſignitus, quòd eſt ablutus aqua ſenſibili. Nihilominus tamen character vel ſignaculum dici poteſt per quandam ſimilitudinem, omne quod configurat alicui, vel diſtinguit ab alio, etiam ſi nō ſit ſenſibile, ſicut Chriſtus dicitur figura vel character paternæ ſubſtantiæ, ſecundùm Apoſtol. Hebr. 1.

q. 62. art. 6.

Ad tertium dicendum, quòd ſicut ſuprà dictum eſt, ſacramenta veteris legis non habebant in ſe ſpiritualem virtutem, ad aliquem ſpiritualem effectum operantem. Et ideo in illis ſacramētis non requirebatur aliquis ſpiritualis character, ſed ſufficiebat ibi corporalis circumciſio, quam Apoſtol. ſignaculum nominat, Rom. 4.*

COMMENTARIVS.

TItulus huius articuli, vt rectè Caietan. notat, indefinitè, prout ſonat intelligendus eſt; non enim de omnibus ſacramentis vniuerſaliter, nec de aliquo in particulari ac definitè, quæſtio proponitur, ſed abſolutè & confusè de ſacramentis nouæ legis. Rurſus oportet aduertere nomine characteris ſignificari, ſignum, ſeu ſigillum, quo ſolet ſignari res aliqua, vel vt cognoſcatur, & ab aliis diſtinguatur, quomodo ſolet ſignari ſeruus, aut ouis, charactere proprio domini ſui, vel vt in pretio habeatur, quomodo ſignatur pecunia ſigillo regio, vel vt ad aliquod munus deputetur, quo modo milites charactere militari inſigniuntur, & hoc modo accipitur in Scriptura character Antichriſti pro ſigno, quo ille ſigillabit ſectatores ſuos. Apocal. 13. 14. & ſequētibus. Atque in hac propria ſignificatione accipi in præſenti conſtat, tam ex proprietate vocis, quàm ex vſu omnium. Verum eſt, vocem characteris communiter ſignificare ſignum ſenſibile, quia hæc vox primùm eſt impoſita ab hominibus, qui ſenſibilibus ſignis vtuntur: hîc verò ſumitur pro ſigno ſeu charactere ſpirituali, quo ſignantur animæ Chriſtianæ per Chriſti ſacramenta.

Reſpondet ergo diuus Thomas, per ſacramenta Chriſti imprimi in anima ſpiritualem characterem. Quam concluſionem in argumento, Sed contrà, probat ex Paul. 2. ad Corinth. 1. dicente, *Qui autē confirmat nos vobiſcum in Chriſto: & qui vnxit nos Deus, & qui ſignauit nos, & dedit pignus Spiritus, in cordibus noſtris.* Quod teſtimonium eſt valde probabile, quatuor enim diuini effectus à Paulo ibi diſtinguūtur, primus fidei, qua firmamur in Chriſto; ſecundus eſt charitatis & gratiæ, qua vngimur; tertius eſt pignus Spiritus, quod eſt teſtimonium bonæ conſcientiæ. Quartus ergo, qui continetur in illis verbis; *Qui & conſignauit nos*, debet eſſe effectus diſtinctus à reliquis, & non poteſt melius interpretari, quàm de charactere, quo Chriſto conſignamur. Dices, ipſomet Baptiſmo ſignari fideles, nec eſſe neceſſarium alium characterem. Reſpondet Ambroſius 1. de Spiritu ſancto, cap. 6. *Et ſi ſpecie ſignemur in corpore, veritate tamen in corde ſignamur*: nam illud ſignum ſenſibile, quod eſt Baptiſmus, non eſt tam proprius effectus Spiritus ſancti, ſicut eſt ſpirituale ſignum, quod animæ imprimitur, vnde ſicut alia omnia, quæ ibi numerantur à Paulo, ſunt interna & ſpiritualia, ita & conſignatio. Et ita obiter explicata manet cōgruentia D. Thom. Dixit autem prædictum teſtimonium eſſe probabile, quia optimè & accommodatiſſimè prædicto modo exponitur, non tamen eſt per ſe ſufficiens ad conuincendum proteruum, quia multi Patres intelligunt aliter illum locum Anſel. ſignum crucis tantùm intelligitur, quod noſtris frontibus Deus impoſuit, & per illud ab infidelibus diſtinxit. Apparentior eſt aliorum expoſitio, qui dicunt illam conſignationem fieri per gratiam ſanctificantem, & indicant per illa tria, *Qui vnxit, ſignauit, & dedit pignus Spiritus*, eandem gratiam ſignificari, illa enim vngimur, & in filios Dei ſignamur, & pignus eſt, atque arrha gloriæ futuræ, ita ferè Chryſoſtom. Theodor. Theophyl. & Oecumen. Indicatur etiam in commentariis, quæ Hieronym. tribuuntur, & D. Thom. in Paul. quamuis de ſigno fidei & crucis etiam exponat, magis tamen approbat expoſitionem de ſigno gratiæ, quam etiam ſequitur Ambroſius ibi dicens, *Vnxit nos ſpirituali vnctione, & ſignauit nos, dando Spiritum ſuum nobis pignus, vt nō ambigamus de promiſſis eius.* Et in prædicto libr. de Spiritu ſancto. *Sancto* (inquit) *Spiritu ſignati ſumus à Deo, ſicut enim Chriſto morimur, vt renaſcamur: ita etiam Spiritu ſignamur, vt ſplendorem atque imaginem eius tenere poſſimus, quod eſt vtique ſpirituale ſignaculum.* Quamquam hæc verba Ambroſij rectè poſſunt intelligi, ita vt inter hoc ſignum, & gratiam diſtinctionē faciat: non enim dicit, ſignari nos per gratiam, ſed ſignari, vt gratiam tenere poſſimus, quod eſt proprium characteris baptiſmalis; illo enim ſignamur, vt efficiamur capaces gratiæ, quæ per Baptiſmum datur: eſt ergo valde probabilis prima expoſitio huius loci, & aptior ad diſtinguendum illa tria, quæ Apoſtolus annumerat.

ARTICVLVS II.

Vtrùm character ſit ſpiritualis poteſtas.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd character non ſit ſpiritualis poteſtas. Character enim idem videtur eſſe quod figura, vnde Hebræorum 1. vbi dicitur, Figura ſubſtantiæ eius, in Græco habetur loco figuræ, Character. Sed figura eſt in quarta ſpecie qualitatis, & ita differt à poteſtate, quæ eſt in ſecunda ſpecie qualitatis: Character ergo non eſt ſpiritualis poteſtas.

4. diſt. 4. qu. 1. art. 1.

2. Præterea Dionyſ. dicit 2. cap. Eccleſ. Hier. quòd diuina beatitudo accedētem ad beatitudinem in ſui participationem recipit, & proprio ſuo lumine, quaſi quodam ſigno ipſi tradit ſuam participationem. Et ſic videtur, quòd character ſit quoddam lumen. Sed lumen ad tertiam ſpeciem qualitatis videtur pertinere. Non ergo character eſt poteſtas, quæ videtur ad ſecūdam ſpeciem qualitatis pertinere.*

c. 2. eccl. Hier. par. 3. parum ante med.

3. Præterea, A quibuſdam character ſic definitur Character eſt ſignum ſanctum communis fidei & ſanctæ ordinationis, datum ab Hierarcha. Signum autem eſt in genere relationis, non autem in genere poteſtatis. Non ergo character eſt ſpiritualis poteſtas.

4. Præterea, poteſtas habet rationem cauſæ & principij, vt patet 5. Metaph. ſed ſignū quod ponitur in definitione*

Lib. 5. Meta. tex. 17. to. 3.

chara

characteris,magis pertinet ad rationem effectus. Character ergo non eſt ſpiritualis poteſtas.

Lib. 2. Ethic. c. 5. in princi. to. 5.

*Sed cõtrà eſt,quòd Philoſophus*dicit in 2. Ethic. Tria ſunt in anima,potentia,habitus & paſſio. Sed character nõ eſt paſſio,quia paſſio citò tranſit,character autem indelebilis eſt,vt infrà dicetur †. Similiter etiã nõ eſt habitus,quia nullus habitus eſt,qui ſe poſſit ad bene & malè habere:character autẽ ad vtrũque ſe habet,vtuntur enim eo quidam bene,alij verò malè : Quod in habitibus non contingit:nam habitu virtutis,nullus vtitur malè,& habitu malitiæ,nullus bene:ergo relinquitur,quòd character ſit potentia.*

Art. 5. huius quæſt.

Art. præced.

*Reſpondeo dicendum , quòd ſicut dictum eſt ſacramenta nouæ legis , characterem imprimunt , in quantum per ea deputantur homines ad cultum Dei,ſecundùm ritũ Chriſtianæ religionis. Vnde Dionyſ.*in 2. cap. Eccleſ. Hierar. cùm dixiſſet , quòd Deus in quodam ſigno tradit ſui participationem accedenti ad Baptiſmum , ſubiungit, Perficiens eum diuinum,& communicatorem diuinorum. Diuinus autem cultus conſiſtit vel in recipiendo aliqua diuina,vel in tradendo aliis. Ad vtrumque autem horum requiritur quædam potentia : nam ad tradendùm aliquid aliis,requiritur potentia actiua , ad recipiendum autẽ requiritur potentia paſſiua. Et ideo character importat quãdã potentiã ſpiritualẽ ordinatã ad ea quæ ſunt diuini cultus. Sciendum tamẽ quòd hæc ſpiritualis potentia eſt inſtrumẽtalis,ſicut etiam ſuprà dictum eſt*de virtute,quæ eſt in ſacramentis. Habere enim Sacramenti characterem competit miniſtris Dei. Miniſter autem habet ſe per modum inſtrumenti,vt Philoſ.*dicit in 1. Polit. Et ideo ſicut virtus,quæ eſt in ſacramentis,non eſt in genere per ſe,ſed per reductionem,eo quòd eſt quiddam fluens & incompletum, ita etiam character non propriè eſt in genere vel ſpecie,ſed reducitur ad ſecundam ſpeciem qualitatis.*

Cap. eccl. Hier. part. 3. parum ante med.

Quæſt. præc. art. 4.

Lib. 5. cap. 3. aliquantulum à princ. to. 5.

Ad primum ergo dicendum , quòd figura eſt quædam terminatio quantitatis:vnde propriè loquendo,nõ eſt niſi in rebus corporeis,in ſpiritualibus autem dicitur metaphoricè. Non autem ponitur aliquid in genere,vel ſpecie,niſi per id quod de eo propriè prædicatur. Et ideo character non poteſt eſſe in quarta ſpecie qualitatis,licèt hoc quidam poſuerint.

Ad ſecundum dicẽdum,quòd in tertia ſpecie qualitatis, non ſunt niſi ſenſibiles paſſiones , vel ſenſibiles qualitates. Character autem non eſt lumen ſenſibile , & ideo nõ eſt in tertia ſpecie qualitatis,vt quidam dixerunt.

Ad tertium dicendum,quòd relatio, quæ importatur in nomine Signi,oportet quòd ſuper aliquid fundetur. Relatio autem huius ſigni,quod eſt character , non poteſt fundari immediatè ſuper eſſentiam animæ,quia ſic cõueniret omni animæ naturaliter. Et ideo oportet aliquid poni in anima, ſuper quod fundetur talis relatio:& hoc eſt eſſentia characteris. Vnde non oportebit,quòd ſit in genere relationis,ſicut quidam poſuerunt.

Ad quartum dicendum,quòd character habet rationẽ Signi per comparationem ad ſacramentum ſenſibile , à quo imprimitur,ſed ſecundùm ſe conſideratus , habet rationem principij per modum iam dictum.*

In corp. art. & art. præce.

COMMENTARIVS.

Quid importet character exponitur.

CIrca titulum poteſt in primis dubitari : cùm D. Thom. præcedenti articulo ſuppoſuerit , characterem eſſe ſignum , quid neceſſe fuit inquirere , an ſit poteſtas , aut quomodo hæc cohæreant , eſſe ſignum & eſſe poteſtatem. Vt hoc ergo explicetur, obſeruandum eſt , in omni ſigno diſtinguendam eſſe relationem , ſeu denominationem ſigni à fundamento , ſeu re quæ ad ſignificandum imponitur; character ergo non poteſt ſignificari ſolam relationem vel denominationem , ſed rem aliquam , quæ animæ imprimitur cum tali impoſitione ſeu denominatione : quod videre licet in omnibus characteribus corporalibus,qui non imprimuntur,niſi per appoſitionem alicuius rei , talis vel talis figuræ : ſic ergo vt anima interiùs conſignetur realiter & intrinſecè neceſſe eſt,vt aliqua res abſoluta illi imprimatur , quæ ſit ſignum,ſeu fundamentum relationis ſigni,ſeu res,ad ſignificandum impoſita : quia ſola relatio ſigni non poteſt immediatè imprimi,aut per ſe fieri aliqua actione , vt conſtat ex generali ratione relationis: & præſertim,quia hæc ſignificatio neceſſe eſt vt ſit relatio orationis & ex impoſitione , vt infra dicam;quare non poteſt immediatè cadere in ipſam animam , tum , quia anima eſt quæ ſignatur , non quæ ad ſignificandum imponitur , tum etiam , quia aliàs hæc impreſſio characteris , nihil eſſet in anima niſi ſola denominatio extrinſeca per impoſitionem. Quamuis ergo character ſit ſignum,neceſſe eſt, vt ſit aliquid reale,in anima inhærens , ac propterea diuus Thomas hoc tanquam certum ſupponens, inquirit in quo genere , ſeu ſpecie ſit character. Supponit autem vlterius tanquam manifeſtum , non poſſe eſſe niſi in prædicamento qualitatis : quia cùm inſit in anima , non poteſt eſſe ſubſtantia , quia ſubſtantia non inhæret ſubſtantiæ, nec anima rationalis informari poteſt alia forma ſubſtantiali : nec etiam poteſt eſſe quantitas , cùm ſit forma ſpiritualis , accommodata ſubiecto ſuo ; ſupereſt ergo , vt ſit qualitas : nam de relatione iam dictum eſt , de aliis verò prædicamentis , nulla poteſt eſſe quæſtio.

Ratio D. Tho. expenditur.

Reſpondet ergo D. Thom. characteré eſſe potentiam ſpiritualem ordinatam ad ea quæ ſunt diuini cultus,quam concluſionem in argumento ſatis diſputauimus. Sed contrà , probat hoc diſcurſu;In anima tantùm ſunt potentia,habitus & paſſio , ex Ariſtotele , ſecundo Ethicorũ,capite quinto. Sed character non eſt paſſio : quia paſſio citò tranſit ; character verò indelebilis permanet : neque eſt habitus; quia nemo poteſt eodem habitu bene & malè vti, ſicut poſſumus vti charactere ; ergo eſt potentia. Sed hæc ratio ſine dubio efficax non eſt. Primò quidem , quia non eſt contra rationem habitus,vt poſſimus eodem habitu bene & malè vti in genere moris , vt ratio facta procedit. Probatur primò , quia etiam in voluntate eſt probabile præter habitus virtutum & vitiorum dari habitus indifferentes genitos ex actibus , ex obiecto & ſpecie ſua indifferentibus , cur enim hoc repugnat ? Nam licèt actus ſpecie indifferens in indiuiduo non fiat ſine bonitate , vel malitia accidentali ſumpta ex fine extrinſeco , tamen in entitate ſua manet indifferens,& ſecundùm illam generare poteſt habitum. Secundò, quidquid de hoc ſit,de habitibus intellectus eſt hoc euidens : nam eodem habitu ſcientiæ vtimur bene & malè,& de habitu fidei multi idem exiſtimant,& eſt ſatis probabile. Character autem à diuo Thoma ponitur in intellectu : ergo nihil obſtat quominus poſſit eſſe habitus eius , in quo voluntas bene,& malè,moraliter vti poſſit. Dico autẽ ſemper,bene & malè moraliter , quia ſi loquamur de bono , & malo in eſſe naturæ , ſeu in ſuo genere,ſicut nullus poteſt vti bene & malè ſcientia in ratione iudicandi, quia , ſi per ſcientiam iudicat,neceſſe eſt,vt bene iudicet : ſi autem non rectè iudicat , non vtitur ſcientia , & ſimili modo de qualibet arte , quæ ſit virtus, ita nullus bene & malè vtitur charactere in genere ſacramenti , vt ſic dicam : nam ſi charactere vtitur ritè , conficiet ſacramentum , applicando omnia ad illius conſtitutionem neceſſaria , ſi autem non ritè conficit,iam non vtitur charactere ; non ergo hoc currit apparens modus defendendi hanc rationem

diui

diui Thom. quod mirum eſſe non debet; quia, & D. Thom. concluſio difficilis eſt, & in argumentis, Sed contrà, non ſemper vtitur D. Thom. rationibus neceſſariis.

Addit ergo in corpore articuli, rationem hanc; quia per characterem deputantur homines cultui diuino: ſed hic cultus conſiſtit in recipiendo & tradendo diuina, ad quos actus requiritur aliqua potentia; ergo character eſt huiuſmodi potentia. Circa quam rationem meritò dubitat Caietanus, quia illa conſequentia nec formalis eſt, nec etiam videtur tenere ratione materiæ Primum patet, quia ſimili modo argumentari poſſumus: Per characterem deputatur homo ad cultum diuinum; ſed ad hunc cultum requiritur fides, aut ſcientia: ergo character eſt fides, aut ſcientia. Defectus autem illationis eſt, quia ad cultum diuiuum multa requiruntur. Vnde ex communi ratione, quòd aliquid ſit requiſitum ad cultum Dei, non licet inferre, illud eſſe characterem: nam character eſt, vnum ex requiſitis; non verò eſt omne illud quod requiritur ad cultum Dei. Quod autem nec illatio teneat ratione materiæ, probatur, quia per characterem deputantur homines ad cultum Dei tanquam per quoddam ſignum, vt D. Thom. dixit artic. præced. ergo ex hac deputatione non poteſt colligi, characterem eſſe potentiam; ſicut etiam per characterem militarem deputatur homo ad militiam; vnde non fit, illum eſſe potentiam, ſed tantùm ſignum. Reſpondet Caiet. conſecutionem tenere ratione materiæ, quia character non eſt qualecumque ſignum, ſed perficiens animam ad cultum Dei, vt diuus Thomas in liter. ex Dionyſ. refert. Quia ergo hic cultus conſiſtit in tradendo & recipiendo diuina; ideo character perficit animam ad recipiendum, vel dandum diuina: homo autem primò ac per ſe perficitur ad recipiendum vel dandum per potentiam dandi vel recipiendi. Sed hæc reſponſio in eandem incidit difficultatem: quia etiam perficitur homo ad dandum & recipiendum per habitus & diſpoſitiones. Optima ergo reſponſio eſt, quam idem Caiet. in principio & fine huius diſputationis ſignificauit, ſcilicet per characterem ita deputari hominem ad diuina, vt non ſupponatur in homine potentia tradendi aut recipiendi diuina ſacramenta, quæ ſine charactere haberi non poteſt, & cum illo ſtatim habetur; character ergo non eſt ſignum deputatiuum ſupponens potentiam: ergo neceſſe eſt, vt ſecum illam afferat; ergo ſignum eſt, ipſum etiam characterem eſſe potentiam, & hoc modo eſt ratio probabilis: quomodo autem re vera concludat eſſe potentiam, aut quomodo poſſit omni characteri applicari, in diſputatione ſequenti tractabitur; in qua diſcutiemus aliam partem corporis articuli, in qua duo valde difficilia D. Thom. dicit. Vnum eſt, characterem eſſe potentiam inſtrumentalem, ſicut eſſe virtutis, quæ eſt in ſacramentis. Alterũ eſſe, non eſt propriè in genere vel ſpecie, ſed reduci ad ſecundam ſpeciem qualitatis. Et ibi etiam explicabimus ſolutionem ad 2. quæ aliquam difficultatem habet: reliquæ enim ex dictis faciles ſunt.

ARTICVLVS III.

Vtrùm character ſacramentalis ſit character Chriſti.

4. diſt. 4. q. 1. ar. 2. & ar. 3. q. 5.

AD tertiũ ſic proceditur. Videtur, quòd character ſacramentalis nõ ſit character Chriſti. Dicitur enim Epheſ. 4. Nolite cõtriſtare Spiritum ſanctum Dei, in quo ſignati eſtis. Sed conſignatio importatur in nomine characteris. Ergo character ſacramentalis magis debet attribui Spiritui ſancto, quàm Chriſto.

2. Præterea, Character habet rationem ſigni. Eſt autem ſignum gratiæ, quæ per ſacramentum confertur, gratia autem infunditur animæ à tota Trinitate. Vnde dicitur in Pſal. 83. Gratiam & gloriam dabit Dominus. Ergo videtur, quod character ſacramentalis non debeat ſpecialiter attribui Chriſto.

3. Præterea, Ad hoc aliquis characterem accipit, vt eo à cæteris diſtinguatur. Sed diſtinctio Sanctorum ab aliis, ſit per charitatem, quæ ſola diſtinguit inter filios regni & filios perditionis: vt Auguſt. dicit 15. de Trinit. Vnde & ipſi perditionis filij characterem beſtiæ habere dicuntur, vt patet Apocal. 13. Charitas autem nõ attribuitur Chriſto. Sed magis Spiritui ſancto: ſecundùm illud Roma. 5. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Vel etiam Patri, ſecundùm illud 2. ad Corinth. vltimo, Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti & Charitas Dei. Ergo videtur, quòd character ſacramẽtalis non ſit attribuendus Chriſto.*

Lib. 18 c. 18 tom. 3. in pr.

Sed contrà eſt, quòd quidam ſic definiunt characterem: Character eſt diſtinctio a charactere æterno impreſſa animæ rationali, ſecundùm imaginem conſignans Trinitatẽ creatam Trinitati creanti & recreanti, & diſtinguens à non configuratis ſecundùm ſtatum fidei. Sed character æternus eſt ipſe Chriſtus, ſecundùm illud Hebr. 1. Qui cum ſit ſplendor gloriæ & figura vel character ſubſtantiæ eius. Ergo videtur quod character ſit propriè attribuendus Chriſto.

Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut ex ſuprà dictis patet) character propriè eſt ſignaculum quoddã, quo aliquid inſignitur, vt ordinatum in aliquem finem: ſicut charactere inſignitur denarius ad vſum commutationum, & milites charactere inſigniuntur, quaſi ad militiam deputati. Homo autem fidelis ad duo deputatur. Primò quidem & principaliter ad fruitionem gloriæ: & ad hoc inſignitur ſignaculo gratiæ, ſecundùm illud Ezech. 9. Signa* Tau *ſuper frontes virorum gementium & dolentium. Et Apocalyp. 7. Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus, quoadusque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorum. Secundò autem deputatur quiſque fidelis ad recipiendum, vel tradẽdũ aliis, ea quæ pertinent ad cultum Dei, & ad hoc propriè deputatur character ſacramentalis. Totus autẽ ritus Chriſtianæ religionis deriuatur à ſacerdotio Chriſti. Et ideo manifeſtum eſt, quòd character ſacramentalis ſpecialiter eſt character Chriſti, cuius ſacerdotio configurantur fideles ſecundùm ſacramentales characteres, qui nihil aliud ſunt, quàm quædam participationes ſacerdotij Chriſti ab ipſo Chriſto deriuatæ.*

Art. 1. huius quæſt.

Ad primum ergo dicendũ, quòd Apoſtolus ibi loquitur de conſignatione, ſecundùm quam aliquis deputatur ad futuram gloriam, quæ fit per gratiam, quæ Spiritui ſancto attribuitur, in quantum ex amore procedit, quòd Deus nobis aliquid gratis largiatur, quod ad rationem gratiæ pertinet. Spiritus autem ſanctus amor eſt, vnde & 1. Corin. 12. dicitur, Diuiſiones gratiarum ſunt, idem autem Spiritus.

Ad ſecundùm dicendum, quòd character ſacramentalis eſt res reſpectu ſacramenti exterioris, & eſt ſacramẽtum reſpectu vltimi effectus. Et ideo dupliciter poteſt aliquid characteri attribui. Vno modo ſecundùm rationem ſacramenti, & hoc modo eſt ſignum inuiſibilis gratiæ, quæ in ſacramento confertur. Alio modo ſecundùm propriam rationem characteris, & hoc modo eſt ſignum configuratiuum alicui principali, apud quem reſidet authoritas eius, ad quod aliquis deputatur, ſicut milites qui deputantur ad pugnã inſigniuntur ſigno ducis, quo quodãmodo ei configurantur. Et hoc modo illi qui deputãtur ad cultum Chriſtianum, cuius author eſt Chriſtus, characterem accipiant, quo Chriſto configurantur. Vnde propriè eſt Character Chriſti.

Ad tertium dicendum, quòd charactere diſtinguitur aliquis ab alio, per comparationem ad aliquem finem, in quem ordinatur qui characterem accipit, ſicut dictum eſt de charactere militari, quo in ordine ad pugnã diſtinguitur*

Art. 1. huius quæſt.

miles

miles regis à milite hoſtis. Et ſimiliter character fidelium eſt, quo diſtinguuntur fideles Christi à ſeruis diaboli, vel in ordine ad vitam æternã, vel in ordine ad cultũ præſentis Eccleſiæ. Quorum primum fit per charitatem & gratiam, vt obiectio procedit, ſecundum autem fit per characterẽ ſacramentalẽ. Vnde & character beſtiæ intelligi poteſt per oppoſitum, vel obſtinata malitia, qua aliqui deputantur ad pœnam æternam, vel profeſſio illiciti cultus.

COMMENTARIVS.

HIc articulus, quod attinet ad quæſtionem in eo propoſitam & reſolutionem eius, non indiget expoſitione; ſupponendum eſt enim, Chriſtum eſſe ſupremum Pontificem ac ducem Chriſtianæ religionis, eiúſque authorem & inſtitutorẽ; de quo latè dictum eſt in 1. tomo huius 3. par. Hinc ergo fit, vt omnes, qui ſub hac religione militant, dicantur conſignari ſigno ſeu charactere Chriſti, quia talis character a ſacerdotio Chriſti manat, & nos illi ſpecialiter ſubiicit & configurat. His ergo rationibus dicitur character eſſe Chriſti, vt Dei hominis, quia illi nos conſignat, tanquam membra capiti, vel tanquã milites duci, ac Principi, & tanquam miniſtros ſummo Sacerdoti, ac principaliter operanti. Aliis verò rationibus poteſt etiam dici character Dei & totius Trinitatis, quatenus à tota Trinitate efficitur, & quatenus eſt ſpiritualis quædam perfectio: eſt etiam quędam Dei participatio: nihil igitur de hac denominatione amplius dicendum ſupereſt.

B

Solùm eſt in hoc articulo notanda ſolutio ad 1. in qua diuus Thomas explicat verba Pauli ad Epheſ. 4. *Nolite contriſtare Spiritum ſanctũ Dei, in quo ſignati eſtis in die redemptionis*, & dicit intelligenda eſſe de conſignatione per gratiam, per quam homo deputatur ad futuram gloriam; *Gratia enim* (inquit) *quæ ex amore diuino procedit, Spiritui ſancto appropriatur.* Ex qua expoſitione & ratione eius ſequitur, eodem modo exponenda eſſe ſimilia verba ad Epheſ. 1. *In quo & credẽtes ſignati eſtis Spiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ.* & vtriuſque loci expoſitio eſt ſatis probabilis, vt patet ex dictis in commentario artic. 1. & ex Chryſoſtomo, qui in hunc modũ videtur explicare hanc conſignationẽ Homil. 2. in ad Epheſ. dicens, *Obſignauit ad hoc, vt ad futuram hæreditatẽ ſorte adſciſcamur*, & infra, *Obſignati ſunt & Iſraelitæ, ſed circumciſione, quemadmodum pecudes, obſignati ſumus & nos, ſed Spiritu vtpote filij: quid eſt Spiritu promiſſionis? Videlicet, quòd Spiritũ iuxta promiſſionem accepimus*, & Homil. 14. in illa verba, *In quo ſignati eſtis. Hic* (inquit) *Spiritus nos regalem eſſe gregẽ oſtendit, hic nos ab omnibus prioribus vitæ actibus cohibuit: hic non eſt paſſus vt coniũcti eſſemus illis qui iræ Dei ſunt obnoxij.* Videtur ergo, per hoc ſignum intelligere gratiam & charitatem, quæ diſtinguit inter filios Dei, & filios perditionis, & Theodoretus ad Epheſ. 1. ſic exponit prædicta verba, *Sanctiſſimi Spiritus gratiam adepti eſtis*, & addit, *Illud autem, ſignati eſtis, ſimile eſt dicto prophetico: Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine, pro eo quod eſt velut quoddam ſignaculum, Spiritus donum accepiſtis: illud autẽ vocat promiſſionẽ, quia promittit Dominus ſe miſſurũ gratiam Spiritus*, & eodem ferè modo expònit Theophylactus & Oecumeni. & expreſsè Hieronymus ad Epheſ. 1. *Signaculũ Dei eſt, vt quemodo primus homo conditus eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei, ſic in ſecũda regeneratione quicumque Spiritum ſanctum fuerit cõſecutus, ſignetur ab eo, & figuram conditoris accipiat*, & ſimilia repetit cap. 4 Denique hæc eſt frequentior apud cæteros Patres, Ambroſ. Anſelm. Haymon. atque eundem D. Thom. Solùm poteſt illi obiici, quia non videtur ratio, cur in artic. 1. expoſuerit locum 2. ad

A

Corinth. de ſignatione per characterem, hic verò non exponat locum ad Epheſ de eadem ſignatione; nam in vtroque loco fit mentio Spiritus, & character etiam, quatenus eſt donum gratuitum, poteſt Spiritui ſancto attribui. Dico ergo, quamuis hæc expoſitio vera ſit & ſufficiens, non eſſe tamen reiiciendum, quin poſſint hæc teſtimonia exponi de charactere: nam ferè omnes dicunt, Paulum ibi loqui de ſignatione ſpirituali, quæ in Baptiſmo accipitur, per quã efficimur *grex Chriſti*, vt Chryſoſt. & Theodoretus expreſſe dixerunt: hæc autem conſignatio, quamuis perfectè & conſummate fiat per gratiam, tamen proximè fit per characterem, quo ita conſignamur, vt etiam ablata gratia, ratione illius pertineamus ad gregem Chriſti, & hoc etiam confirmat illa antitheſis circumciſionis, quia illa imprimebat ſignum in corpore; Baptiſmus verò imprimit in anima.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm character ſit in potentiis animæ, ſicut in ſubiecto.

AD quartum ſic proceditur. Videtur quòd character non ſit in potẽtiis animæ, ſicut in ſubiecto. Character enim dicitur eſſe diſpoſitio ad gratiã. Sed gratia eſt in eſſentia animæ, ſicut in ſubiecto, vt in ſecũda parte dictũ eſt. Ergo videtur, quòd character ſit in eſſentia animæ, non autem in potentiis.* 4 diſt. 4. q. 1. art. 1. cor. & art. 2. q. 3. 1. 2. q. 110. artic. 4.

C

2. Præterea, Potentia animæ non videtur eſſe ſubiectum alicuius niſi habitus, vel diſpoſitionis. Sed character (vt dictum eſt) non eſt habitus, vel diſpoſitio, ſed magis potentia, cuius ſubiectum non eſt niſi eſſentia animæ. Ergo videtur, quòd character non ſit, ſicut in ſubiecto, in potentia animæ, ſed magis in eſſentia ipſius.* Art. 2. huius quæſt.

3. Præterea, Potẽtiæ animæ rationalis diſtinguuntur per cognitiuas & appetitiuas. Sed non poteſt dici, quòd character ſit tantùm in potentia cognitiua, neque etiam tantùm in potentia appetitiua (quia non ordinatur neque ad cognoſcendum tantùm, neque ad appetendum) ſimiliter etiam non poteſt dici, quòd ſit in vtraque, quia idem accidens non poteſt eſſe in diuerſis ſubiectis. Ergo videtur, quòd character non ſit in potentia animæ, ſicut in ſubiecto, ſed magis in eſſentia.

D

*Sed contrà eſt, quòd (ſicut in præmiſſa definitione * characteris continetur) character imprimitur animæ rationali ſecundùm imaginem. Sed imago Trinitatis in anima attenditur ſecundùm potentias. Ergo character in potentiis animæ exiſtit.* *Art. præced. in arg. ſed cõtra.

*Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut dictum eſt *) character eſt quoddam ſignaculum quo anima inſignitur ad ſuſcipiendum, vel aliis tradendum ea quæ ſunt diuini cultus, Diuinus autem cultus in quibuſdam actibus conſiſtit. Ad actus autem propriè ordinantur potentiæ animæ, ſicut eſſentia ordinatur ad eſſe. Et ideo character non eſt, ſicut in ſubiecto in eſſentia animæ, ſed in eius potentia.* Art. præced.

E

Ad primum ergo dicendum, quod ſubiectum alicui accidenti attribuitur ſecundùm rationem eius, ad quod propinquè diſponit, non autem ſecundùm rationem eius, ad quod diſponit remotè vel indirectè. Character autẽ directè quidẽ & propinquè diſponit animam ad ea, quæ ſunt diuini cultus exequenda, & quia hæc idoneè non fiunt ſine auxilio gratiæ (quia vt dicitur Ioan. 4. Eos, qui adorant Deum, in Spiritu & veritate adorare oportet) ex conſequenti diuina largitas recipientibus characterem, largitur gratiam, per quam dignè impleant ea, ad quæ deputantur. Et ideo characteri magis eſt attribuendum ſubiectum, ſecundùm rationem actuum ad diuinum cultum pertinentium, quàm ſecundùm rationem gratiæ.

Ad ſecundum dicendum, quòd eſſentia animæ eſt ſubiectum potentiæ naturalis, quæ ex principiis eſſentiæ procedit.

Talis

Talis autem potentia non eſt character, ſed eſt quædã ſpiritualis potentia, ab extrinſeco adueniens. Vnde ſicut eſſentia animæ, per quam eſt naturalis vita hominis, perficitur per gratiam, qua anima ſpiritualiter viuit, ita potentia naturalis animæ perficitur per ſpiritualem potentiam, quæ eſt character. Habitus enim & diſpoſitio pertinent ad potentiam animæ, eo quòd ordinantur ad actus, quorum potẽtiæ ſunt principia. Et eadem ratione, omne, quod ad actum ordinatur, eſt potentiæ tribuendum.

In cor. art.

Ad tertium dicendum, quòd (ſicut dictum eſt) character ordinatur ad ea quæ ſunt diuini cultus. Qui quidem eſt quædam fidei proteſtatio per exteriora ſigna. Et ideo oportet, quòd character ſit in cognitiua potentia animæ, in qua eſt fides.*

COMMENTARIVS.

IN corpore articuli docet D. Thom. characterem eſſe in potentia animæ, quia ordinatur ad cultum Dei, qui in actibus conſiſtit, ad actus autem potentiæ proximè ordinantur: ergo etiam character erit proximè in potentiis. In ſolutione verò ad 3. explicat D. Thom. hanc potentiam, in qua character reſidet, eſſe intellectum, in quo eſt fides. Sed hæc doctrina D. Thom. magnam continet difficultatem, & ideo in ſequenti diſputatione latiùs diſcutienda eſt.

DISPVTATIO XI.

De natura, ac neceſſitate characteris.

IN præcedentibus diſputationibus dictum eſt de effectibus gratiæ ſanctificantis, qui ſub aliqua ratione generales ſunt, & communes omnibus ſacramentis; ſequitur, vt dicamus de quodam effectu, qui, licèt ſit proprius ſacramentorum nouæ legis, non tamen eſt omnibus communis, qui dicitur character de quo videndum eſt, an ſit, & quid ſit; & inde facilè conſtabit, per quas proprietates, effectus, ac vtilitates habeat.

SECTIO I.

Quænam ſacramenta characterem imprimant.

In ſacramẽtis veteris legis nullus fuit ſpiritualis character.

VT ab his quæ ſunt clariora, incipiamus, primum omnium certum ſit, in ſacramentis legis veteris & naturæ non fuiſſe aliquem ſpiritualem characterem animæ impreſſum. Ita docet D.Th. hîc art. 1. ad 3. & cæteri Theologi, & colligitur ex Chryſoſt. in verbis illis nuper citatis ex Homil. 2. in ad Epheſ. *Obſignati ſunt & Iſraelitæ, ſed circumciſione, quemadmodum pecudes,* vbi ſentit, illud ſignaculum fuiſſe tãtùm corporale & non ſpirituale. Ratio verò eſt, quia in illis ſacramentis per ſe nullus ſpiritualis effectus conferebatur per modum operis operati, vt ſuprà dictum eſt; & ſi interdum gratia dabatur, erat ſolùm ob neceſſitatem paruulorum, quibus non erat neceſſarius character, ſicut nec adultis. Præterea ratio ſumi poteſt ex charactere, vt per illum deputantur homines ad cultum Dei. Nam in lege naturę hic cultus nõ erat determinatus etiam quoad cæremonias externas, ſed arbitrio hominum determinabatur, & ideo nõ oportebat aliquo ſpeciali charactere diuinitus infuſo deſignari homines ad huiuſmodi cultum, ſed per fidem vel charitatem ſatis determinabantur. In lege autem veteri, quamuis cultus eſſet determinatus, quoad externas cæremonias, tamen nullam habebat ſpiritualem virtutem, & ideo non oportebat imprimi characterem ſpiritualem. Nam ad deputandum illum populum ad vſum paſſium (vt ſic dicam) ſacramento-

A rum illius legis, ſufficiebat corporalis character circumciſionis, vt Chryſ. dixit. Ad vſum verò actiuum, qui conuenit ſacerdotibus, ſufficiebat externa conſecratio præter carnalem originẽ ex Leui, per quam diſtinguebatur tota Leuitica tribus à reliquis. Nam ſicut in illis ſacerdotibus non erat propriè poteſtas ad ſpirituales effectus, ita nec illis fuit neceſſarium ſpirituale ſignaculũ. Solus Scot. 4. d. 6. q. 9. inter Scholaſticos docuit, per circumciſionem, impreſſum fuiſſe characterem. Gabr. ibi q. 2. art. 3. dub. 5. dicit, neutrum probari poſſe. Tamen hoc ipſum ſatis eſſe deberet, vt nemo affirmaret, circumciſionem impreſſiſſe characterem; quia, cùm ſit effectus ſupernaturalis, & nulla authoritate, vel ſatis probabili ratione oſtendi poſſit; non eſt pro libito cõfingendus: præterquam quòd ratio iacta, & authoritas Chryſoſt. & D. Thom. ſatis
B contrariam partem perſuadeant.

Scotus. *Gabr.*

Sacramenta nouæ legis non omnia characterem imprimunt.

Secundò ſtatuendum eſt pro certo, non omnia ſacramenta nouæ legis imprimere characterem: nam quatuor ex illis, ſc. Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema vnctio, & Matrimonium characterem nõ imprimũt. In hoc conueniunt omnes Theologi. Et colligitur ex Conciliis Trid. & Flor. quia licèt expreſsè non negent, hæc quatuor ſacramenta imprimere characterem, tamen, dum de tribus aliis affirmant, de aliis tacitè negant; maximè, quia dicunt inde habere alia ſacramenta, vt iterari non poſſint. Vnde ſumitur à poſteriori ratio. Nam hæc quatuor ſacramẽta iterabilia ſunt; ergo non imprimunt characterem. Præterea, cùm character ſit res ſupernaturalis, & valde occul-
C ta nobis, vbi non cogit ſufficiens authoritas aut euidens neceſſitas, ponendus non eſt. Quòd autem hæc quatuor ſacramenta characterem imprimant, nulla authoritas docet; neceſſitas nulla eſt, quia per ea non deputantur homines ſpecialiter ad cultum Dei, ſed tãtùm ſunt ipſa quidam ſpecialis actus diuini cultus, ordinati ad ſpeciales effectus, vt Pœnitentia ad remiſſionem actualium peccatorũ, Euchariſtia ad nutritionem charitatis, quæ hoc etiam habet ſpeciale, quod non ſolùm non ordinatur ad alia ſacramenta, verùm potiùs cætera ad ipſam, vt ad finem referũtur. Similiter Extrema vnctio inſtituta eſt ad iuuandum & purificandum hominem (vt ſic dicam) in mortis periculo conſtitutum. Vnde ordine executionis, dici
D poteſt vltimum ſacramentorum omnium. Matrimonium denique ordinatur ad iuuãdos homines in oneribus matrimonij. Vnde non charactere indiget, ſed gratia, & auxilio. Obiici verò poteſt, quia inter congruentia ſeu vtilitates characteris, quas Theologi afferunt, vna eſt, quia congruum eſt, vt ſacramenta à nullo recipiantur, quin habeant in illo aliquem effectum, etiam ſi ipſe obicem ponat: ergo oportet, vt omnia efficiant characterem, quia, cùm non conferant gratiam homini ponenti obicem, ſi nec characterem imprimerent, nullum effectum in eo haberẽt. Altera coniectura eſt, quia oportet, vt diſponant ſubiectum ad recipiendam formam perfectam, qualis eſt gratia. Hæc autem duplex congruentia in prædictis
E quatuor ſacramentis locum habet. Propter hanc rationem quidam Theologi antiqui dixerunt, hæc ſacramenta, quãuis characterem non imprimant, efficere tamen ornatum quendam, qui eſt diſpoſitio ad gratiã. Sed hæc ſententia in ſuperioribus reiecta eſt, quia nullum habet fundamentum, neq; in Scriptura, nec in Patribus, nec explicari poteſt, quæ ſit neceſſitas, vel ratio, aut finis fingendi huiuſmodi ornatum. Nec illæ cõgruentiæ veræ ſunt; nulla enim eſt neceſſitas, quòd omnia ſacramenta conferãt aliquid homini etiam fictè; nec gratia indiget alia diſpoſitione preter eam, quæ in actibus hominis cõſiſtit, nec pro-

1. Obiectio. *Secunda.* *Reſponſio.*

pter has cauſas ponitur character, vt iam dicemus.

Quæſtio ergo ſupereſt de aliis tribus ſacramentis: hæretici enim negant, etiam per illa ſacramenta imprimi characterē, ita tenuit Vvitclef. vt refert Vvalden. tom. 2. de ſacram, c. 109. & idem docent omnes hæretici huius temporis Luther, Calu. & alij. Scholaſtici verò quidam verbis admittunt characterem, re tamen negāt, vt de Dur. videbimus ſect. ſequenti. Alij dubitare videntur, vt Scot. & Gab. ſuprà citati, quia vix inueniunt firmum fundamentum ad ponendum characterem. Alij denique murmurant, eſſe rem nouam, vt Caiet hîc.

Quæ ſacramētā characterem imprimant.

Dicendum verò eſt, hęc tria ſacramenta, Baptiſmū, Confirmationem, & ordinem imprimere in anima characterem. Eſt de fide definita ſub his terminis in Conc. Trid. ſeſſ. 7. can. de ſacr. in genere, & in Conc. Flor. in decreto Eugenij, & de Baptiſmo idem docuit Inn. 3. in c. maiores, de Baptiſmo. Et habetur etiam ex illo generali dogmate, Eccleſiam Romanam veram, & infallibilem doctrinam de ſacramentis profiteri, vt traditur in c ad abolēdam, de hæreticis, & in Cōc. Trid. ſeſſ. 7. can. 3. de Baptiſmo. Sed Eccleſia Romana vniuerſa conſpirat in hac veritate, quòd prædicta ſacramenta imprimunt characterem; ergo eſt certa de fide, & credendum eſt, manaſſe ab Apoſtolica traditione, per quam Romana Eccleſia in fide edocta eſt. Non enim definit Eccleſia res nouas per nouas reuelationes, ſed quæ in Scripturis, vel Apoſtolicis traditionibus continentur. Poteſt autem hæc veritas probari ex illis Scripturæ locis 2. ad Cor. 1. ad Epheſ. 1. & 4. quæ in cōment. art. 1. & 3. explicata reliquimus. Nam licèt per ſe non cogant, tamen ſuppoſita traditione Eccleſiæ, & veritate characteris, veriſimile eſt Paulum vſum fuiſſe verbo ſignandi propter characterem, & in locis ad Epheſ. videtur ſpecialiter loqui de charactere Baptiſmi, vt vidimus. In loco verò ad Corinth. videtur ſpecialiter loqui de ſacramento Cōfirmationis, vt patet ex omnibus illis verbis: *Confirmauit nos Deus, vnxit, ſignauit, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris.* Atque ita exponit Ambr. lib. de hisqui initiantur, c. 7. in fine, & aliqui ex expoſitoribus. De charactere verò Ordinis nullum inuenio Scripturæ locum, in quo ſatis inſinuetur: nam illud 1. ad Tim. 4. *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam, per impoſitionem manus Preſbyterij.* & 2. ad Tim. 1. *Vt reſuſcites gratiam, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* Hæc (inquam) loca ſufficienter intelliguntur de gratia gratum faciente.

Secundò probari poteſt hæc veritas ex modo loquendi ſanct. Patrum. Nam in primis ſæpe vocant Baptiſmum, *ſignaculum, & ſigillum,* quia hominē conſignat, & quaſi ſigillat per characterem: ſic loquitur

De Baptiſmo.

Baſil. lib. de Spiritu ſancto, cap. 12. vbi dicit, quòd Baptiſma conſignat pactum noſtrum. Et Homil. 13. quæ eſt exhortatio ad Baptiſmum; agens de nō baptizatis, *Charactere* (inquit) *ſacro carentibus, os aciémque intētat,* ſcilicet diuinus gladius, & infrà: *Niſi characterem in te agnoſcat Angelus, quonā modo pro te pugnabit, aut ab inimicis vindicabit, quomodo* (inquā) *dices, Dei ſum, ſigna nō oſtendens? An ignoras, quemadmodum ſignatas domos in Ægypto exterminator præterijt? theſaurus non obſignatus furibus facilè patebit. Ouis item abſque nota inſidiis protinus eſt obnoxia.* & Nazian. Orat. 40. in ſanctumBaptiſma dicit, Baptiſmū eſſe lauacrū, quia abluit, ſigillum verò, quia eſt ſignificatio, & conſeruatio dominationis, & Cyril. Hieroſ. in præfatione Catecheſ. vocat Baptiſmum, *Veſtimentum candidum, & ſignaculū ſanctum & indelebile.* Vtrumq; autem cauſaliter eſt intelligendū. Quia & confert indumentum gratiæ, & ſignaculum characteris. Vnde Catecheſ. 3. in principio

A ſic loquitur ad Catechumenos, *Spiritus ſanctus obſignabit animas veſtras, deligēdi eſtis in militiā magno regi, itaque parate vos, & inſtructi eſtote,* & Catechum. 4. c. de Spiritu ſancto, *Spiritus ſanctus* (inquit) *tēpore Baptiſmi animā tuam obſignat,* & Catech. 16 non longè à fine loquens de Spiritu ſancto, *Hic* (ait) *ad hodiernam vſq; diē obſignat animas in Baptiſmo.* Sic etiam Epiph. hæreſ. 8. poſt med. & hæreſ. 20. circa fin. dicit: *Baptiſmū circumcidere nos à peccatis & conſignare nos in nomen Dei,* Damaſ. lib. 4. c. 10. *Per Baptiſmū* (inquit) *regeneratio, ſignaculū, præſidium, & illuminatio nobis efficitur.* Præterea ex Latinis, Aug. multis in locis characterem nominat, Epiſt. 23. poſt med. & 50. circa fin. inquit, *Nō facio iniuriā characteri imperatoris, cum errorē corrigo deſertoris.*

B Idē lib. 2. contra liter. Petil. c. 13. comparat characterē cum militari ſigno. Idem in eodem lib. c. vlt. & lib. 1. contra Creſcon c. 3. & lib. 2 contra Gaud. c 4. vbi vocat *regiū characterē,* lib. 6. de Baptiſ. c. 1. vocat *Dominicū characterē,* tract. 5. & 6. in Ioan. *Si baptizatus* (inquit) *charitatē non habet, characterē quidem impoſitū habet, ſed deſertor vagatur.* Præterea dict. lib. 2. contra lit. Petil. c. 13. & in ſer. de geſtis cum Emerit. præter characterē Baptiſmi facit mētionem characteris Ordinis, & hac ratione lib. de bono coniugali, c. 24. dicit, ſacramentum Ordinationis manere, etiā ſi quis ob culpam ab officio remoueatur. Optima etiam ſunt de hoc charactere verba Greg. Nyſſ. lib. de Baptiſ. non longè à principio; *Sacerdos poſt conſecrationem, quòd ad externā ſpeciē attinet, idem eſt, qui antea, inuiſibili tamen quadam*

De Ordine.

C *vi, ac gratia, inuiſibilē animam transformatā gerit in melius.* Deniq; de charactere Confirmationis afferri poteſt Cypr. in ſer. de ablutione ped. vbi Confirmationem æquiparat Baptiſmo, in hoc, quod eſt ſacramentum ęquè initerabile, ratum, ac firmum. Sic etiā Aug. lib. 2. contra lit. Petil. c. 104. dicit, *Sacramentū Chriſmatis ſemel datū permanere etiā in peſſimis;* quod neceſſe eſt intelligi ratione alicuius effectus, alioqui etiā ſacramentū Extremæ vnctionis ſemel datū poteſt dici manere etiā in peſſimis. Præterea Hier. circa illa verba, 2. ad Cor. 1. *Qui vnxit nos Deus* (ait) *Spiritu ſancto, vel chriſmate. Et qui ſignauit nos; Illud* (inquit) *ſignatur, quod aliquid intrinſecus continet pretioſum.* Cyril. deniq; Hieroſ. cùm in d. Catecheſ. 3. dicit, *Spiritus ſanctus obſignabit animas veſtras, deligendi eſtis in militiam magno*

De Confirmatione.

D *regi,* in priori particula videtur intelligere characterem Baptiſmi, in poſteriori verò ſacramentum Confirmationis. Quoniam verò hæc omnia teſtimonia non videntur cogere, ideo Scot. d. q. 9. dicit, facilè exponi poſſe, ipſummet ſacramentum Baptiſmi, v. g. eſſe characterem, & ideo concludit, ſola Eccleſię authoritate nos cogi ad ponendum characterem. Sed quamuis verum ſit. Eccleſiæ authoritatem habere præcipuas partes in hoc negotio, tamen ea ſuppoſita intelligimus, mentem Sanctorum fuiſſe in eadem ſignificatione de charactere loqui, & ſine dubio multa ex dictis Sāctorū meliùs prędicto modo intelligūtur.

E Tertiò, ratio huius veritatis à priori eſt inſtitutio & voluntas Chriſti, qui potuit hanc vim tribuere his ſacramentis. Congruentia verò, ſeu moralis neceſſitas ſola illa adduci poteſt, quā D. Thom. art. 1. expoſuit, quæ ſigillatim his tribus ſacramentis in hunc modum applicanda eſt. Primò enim per Baptiſmum ita deputatur homo, & conſecratur ad cultum Dei, vt fiat membrum Eccleſię Chriſti: & diſtinguatur ab illis, qui nullo modo ſunt Chriſto coniuncti; ergo oportet aliquo ſpeciali ſigno Chriſti conſignari, & hunc vocamus characterē. Dices ſufficere fidem per Baptiſmū infuſam: nam illa etiam dici poteſt ſignū conſignās Chriſti membrum, & diſtinguēs ab infidelibus: ſic enim Pſal. 4. dicitur, *Signatū eſt ſuper*

nos

nos lumen vultus tui Domine. Vnde Ambroſ. lib. de his, qui initiantur, c. 7. tractans illud Cant. 8. *Pone me, vt ſignaculum in corde tuo, vt ſignaculum* (inquit) *quo fides tua pleno fulgeat ſacramento,* & clariùs Dionyſ. de Eccleſ. Hierar. c. 2. part. 3. dicit, *Accedenti ad Baptiſmum Deũ lumen ſuum perinde atque ſignum aliquod tradere, ſanctũ efficiendo, & ſanctorum participem.* Reſpõdetur tamen, fidem non poſſe habere perfectam rationem huiuſmodi ſigni: tum quia, interdum baptizatus non accipit fidem, & tamen manet ſigillatus ſigno Chriſti, tum etiam, quia licet priùs fidem accipiat, & poſtea amittat, ſignum tamen Chriſti retinet, tum denique, quia character baptiſmalis non eſt qualecunque ſignum, ſed quo fit homo capax aliorum ſacramentorum Chriſti: fides autem non eſt huiuſmodi ſignum; Catechumenus enim fidem habet, & tamen nõdum eſt capax ſacramentorum Chriſti, donec baptizatus ſit. Propter quod Concil. Floren. vocat Baptiſmum, *ianuam ſacramentorum,* nemo enim poteſt confirmari, niſi priùs fidem in Baptiſmo ſit profeſſus. *Quomodo enim deſignabitur miles Chriſti, qui nondum eſt Chriſto conſignatus per Baptiſmum*; vt ait Clemens Papa in Epiſt 4. poſt medium. Et eadem eſt ratio de ſacramẽto Ordinis, vt conſtat ex cap. ſi quis, & cap. veniens, de preſbytero non baptizato, quia non eſt aptus, vt conſignetur in principale membrum & paſtorem Eccleſiæ qui nondum eſt in membrum Eccleſiæ deſignatus. Et ſimile eſt de Euchariſtia. Non enim aptus eſt, vt nutriatur, qui nondum eſt genitus. Quod ſignificatum fuit, vt ſcribit Baſil. Homil. 13. in Iſraëlitico populo, qui neque aquam de petra bibere, nec cœleſtem panem manducare valuit, donec mare pertranſiit. Sic etiam, inquit: *Nec tibi aliquis veram potionem, niſi vere baptizato præbebit: quomodo enim tu viuentem comedes panem, niſi ſumpto priùs hoc ſacramento?* Atque hæc ratio facilè eadem proportione procedit in charactere Ordinis: nam per illum ſingulari modo deputatur homo in cultum Dei, & diſtinguitur à cæteris Eccleſiæ membris tanquam proprius miniſter Chriſti, participans ſpeciali modo ſacerdotium eius, & poteſtatem accipiens ad ſacramenta diuina miniſtranda ex officio: ergo valde conueniens eſt, vt ſpeciali quadam nota ac ſigno conſecretur, qui ſic ordinatur. De Confirmatione verò non videtur æquè procedere hæc ratio: quia per illam non videtur dari poteſtas ad recipiendum vel dandum aliquid, ſicut in prædictis duobus ſacramentis. Nihilominus dicendum eſt, characterem Confirmationis dari, tanquam ſignum militare: nam in ſacramento Confirmationis conſtituitur homo, veluti Chriſti miles ex officio deſtinatus ad profitendam publicè Chriſti fidem & pugnandum pro illa; & ideo ſpeciali Chriſti charactere inſignitur: legatur Scot. in 4. d. 6. q. 10. ſed reſtant duo dubia; vbi totam hanc rationem & ſufficientiam triplicis characteris egregiè declarat. Accedit, quòd propter hanc cauſam hoc ſacramentum iterari non poteſt, ſicut neque Baptiſmus, neque Ordo, quod eſt ſignum characteris impreſſi: nã hinc habent hæc ſacramenta quòd iterari non poſſint, vt Conc Trid. expreſsè dixit. Neque obſtat, quod Gabr. & alij Scholaſtici obiiciunt, quòd diuina inſtitutio poſſet eſſe ſufficiens ſine charactere, vt hæc ſacramenta iterari non poſſint, ſicut conſecratio Eccleſiæ vel calicis iterari non poteſt, quamuis nullã qualitatem intrinſecam imprimat. Hæc enim ratio ſolùm oſtendit, characterem non fuiſſe neceſſarium de potentia abſoluta ad hunc effectum, quod nos fatemur; fieri enim poſſent omnia ſuprà dicta per extrinſecam denominationem, & moralem habitudinẽ, vel deputationem; tamẽ nõ eſt dubium, quin perfectiori mo-

A do fiant per internum ſpirituale ſignum, quod & ad ornamentum animæ, & ad perfectam conſecrationem conferre poteſt. Hanc ergo perfectionem voluit Chriſtus ſuis cultoribus conferre.

Sed dubitabit aliquis, an hæc tria ſacramẽta principalius ſint inſtituta propter hunc effectum characteris, vel propter effectum gratiæ: nam D. Thom. hic art. 4. ad 1. indicat, primariò eſſe propter characterẽ, qui directè ordinatur ad ea exequenda, quæ ſunt diuini cultus. Et quia hæc inquit idoneè non fiunt ſine auxilio gratiæ, ex conſequenti diuina largitas recipientibus characterem, largitur gratiam, per quam dignè impleant ea, ad quæ deputantur. Verum D. Thom. eo loco non loquitur de ſacramento; ſed de B charactere, & ſolùm docet, characterem non eſſe diſpoſitionem ad gratiam, ſed eſſe facultatem operandi, quia adiungitur gratia, vt operatio conuenienter fiat. Vnde Soto diſt. 1. q 4. art. 4. generaliter dicit, omnia ſacramenta principaliùs ordinari ad dandam gratiam, quam characterem, quia principalius inſtituta ſunt, vt medicinæ peccatorum. Quod faciunt in fundendo gratiam. Quamquam in his ſacramentis, quæ characterem imprimunt, ex conſequenti ordinetur gratia per diuinã prouidentiam ad bonum vſum ipſius characteris Vnde vlteriùs addit, ea ſacramenta, quæ characterem imprimunt, ſi ſubiectum non ponat obicem, prius natura dare gratiam, quàm characterem, quia character conſequitur fidem: eſt enim ſignum ſanctæ communionis fidei, fides autem C per ſe loquendo conſequitur gratiam, ad quam comparatur, vt potentia ad eſſentialem; licèt ex accidenti contingat dari fidem mortuam ſine gratia. Mihi tamen ſub diſtinctione videtur dicendum: in primis, Baptiſmum principalius eſſe inſtitutum propter gratiam gratum facientem, ſcil. ad ſpiritualem regenerationem, & remiſſionem peccati originalis: conſequenter verò illi datum eſſe, vt ſit ianua ad ingrediẽdum Chriſti Eccleſiam, & participanda alia eius ſacramenta; & propterea, datam eſſe illi virtutem ad imprimendũ characterem. Atque ſimili ratione Confirmatio, quæ eſt, veluti complementum Baptiſmi; inſtituta primariò eſt ad conferendam plenitudinem Spiritus ſancti, & abundantiora auxilia, quibus ho- D mo conſtantior fiat ad confitendam fidem, conſequẽter verò datum eſt illi, vt characterem imprimat, quo milites Chriſti deſignantur. At verò in ſacramento Ordinis, è conuerſo dicendum videtur, per ſe primò eſſe inſtitutum ad dandam ſpiritualem poteſtatem ordinis, quæ datur per impreſſionem characteris; gratiam verò dari in illo ſacramento ad dignè exercendos actus illius poteſtatis. Nam licèt gratia ſecundùm ſe perfectior ſit, tamen in hoc ſacramento datur propter officium ſeu miniſterium ſacerdotale. Neque eſt generaliter verum quod Soto dicit, ſacramenta eſſe inſtituta, vt ſint medicinæ peccatorum, ſi ſermo ſit de effectu, ad quem proximè inſtituitur vnumquodque ſacramentum: quod apertius quàm in aliis, conſtat in ſacramento Ordinis: proximè enim E non ordinatur ad remittenda peccata eorum, quibus confertur; ſed ad conſtituendos illos miniſtros ſacramentorum: & quia per hos miniſtros remittuntur peccata, ideo mediatè & remotè ordinatur hoc ſacramẽtum ad medicinam peccatorum. Igitur proximus finis & effectus eius non eſt, dare gratiam remittentem peccata, ſed propriam formam conſtituentem ſacerdotem, vel miniſtrum diuini cultus, quę eſt character, cui coniungitur gratia propter bonum vſum eius. Vnde quod Soto ait, in his ſacramentis prius natura dari gratiã, quàm characterem, mihi non probatur: quia phyſicè nullus eſt ordo cauſalitatis inter

has duas qualitates. Nulla enim ratione aut fundamento fingi poteſt,quandoquidem ex natura ſua vna ab altera nullo modo pendet. Manet enim character ſine gratia, & gratia optimo & cõnaturali modo eſſe poteſt ſine charactere. Loquendo autem moraliter, prius natura datur character, quàm gratia ſacramentalis,quia talis gratia characterem requirit, & non è contrario. Nemini enim datur gratia per hæc ſacramenta,cui non detur character, multis autem datur character,quibus non datur gratia Idem inductione explicari poteſt;quia cùm in ſacramẽto Ordinis gratia ſacramentalis detur ad bonum vſum actiuum diuini cultus,talis gratia ſupponit poteſtatem,& facultatem ad efficiendos actus huiuſmodi cultus. Et ſimilis ratio fieri poteſt de Confirmatione: prius eſt enim,aliquem conſignati in militem, quàm illi dari auxilia;& arma ad militandum neceſſaria. Et ideo licèt ordine intentionis (vt ſic dicam) prior ſit in hoc ſacramento gratia,quàm character;tamẽ ordine executionis prior natura eſt impreſſio characteris,quàm collatio gratiæ. Atque eodem modo philoſophari poſſumus in Baptiſmo.In quo eſt ſpecialis ratio,quia eſt ianua ad ſacramenta: & ideo ſicut character eius eſt potentia ad alia ſacramenta, ita etiam eſt veluti potentia ad gratiam ſacramentalem ipſiuſmet Baptiſmi;& ita eſt quodammodo prior. Tãdem eodem modo philoſophandum eſt de fide & charactere. In nullo enim genere cauſæ character conſequitur fidem.Eſt enim omnino independens ab illa; nam ſine illa conſeruari, & imprimi poteſt.Vt verò vtrumque fieri poteſt per ſacramentum,moraliter priùs natura ſit character propter eaſdem rationes, quas de gratia fecimus.Neque obſtat definitio characteris; tũ quia non eſt adeò recepta,tum maximè,quia ex illa ſolùm colligitur,fidei profeſſionem, & ſignificationem ordine intentionis eſſe priorem charactere, qui in hũc finem datur,non verò, quod in executione & effectione ordine naturæ præcedat fides,& ex illa conſequatur character.

SECTIO II.

Vtrùm character ſit qualitas ſupernaturalis ab anima & potentiis eius diſtincta.

VAriæ ſunt Theologorum opiniones. Prima eſt Durand.in 4.d.4.q.1. qui ſentit, characterem ſolùm eſſe relationem rationis, ſeu denominationem extrinſecam,per quam ex inſtitutione diuina deputatur aliquis ad ſacras actiones.Fundamentum eius eſt, quia hoc ſufficit ad quemcumque finem characteris, & facilè intelligitur abſque obſcuritate, alia verò omnia ſunt obſcuriſſima, & difficiliora reddunt myſteria fidei. Hæc verò ſententia Durand. potuit fortaſſe ſuo tempore ſine hæreſi ſuſtineri, quamquam non ſine temeritate, cùm non ſolùm eſſet contra cæteros Theologos,ſed etiam contra Innocent.3. in c. maiores,de Baptiſ.vbi ita concludit: *Tunc characterem ſacramentalis imprimit operatio, cùm obicem voluntatis contrariæ non inuenit obſiſtentem.* Nunc verò non poteſt hæc opinio ab errore in fide vindicari propter definitiones Conc.Flor.& Trid. quæ docent, characterem eſſe ſpirituale ſignum animæ impreſſum. Quæ non poſſunt vllo modo conuenire relationi rationis, aut denominationis extrinſecæ; quia hæ nec ſunt aliquid ſpirituale neq; animæ inhærent,nec imprimuntur:nam hoc apertè ſignificat actionem realẽ, quam Innoc.vocauit *ſacramentalem operationem.* Dicendum ergo eſt ſine dubio characterem eſſe rem aliquam verè ac realiter exiſtentem & intrinſecè in anima inhærentem. Quod confirmatur contra Durand. quia aliàs non magis imprimeret characterem ſacramentum Ordinis in lege noua, quàm ſacerdotalis conſe-

A cratio in lege veteri, quia etiam ibi fiebat deputatio extrinſeca,& conſequenter ſignificatio aliqua; & relatio rationis. Et ſimili ratione non magis imprimeretur character homini cum ordinatur, quàm calici cum conſecratur;quæ omnia & ſimilia quæ facilè inferri poſſunt manifeſtè pugnãt cum doctrina catholica in præcedenti ſectione tractata.Denique hęc Durand. ſententia nihil in re differt à ſententia hæreticorum, quam Concilia voluerunt directè damnare. Fundamentum verò Durand.valde friuolum eſt,quia non ſemper quæ videntur nobis clariora, ſunt veriora,præſertim in rebus fidei; ſed quæ ſunt magis conſentanea Eccleſiaſticæ doctrinæ, & traditioni:eò vel maximè,quod in hac doctrina de charactere non eſt B tanta obſcuritas aut difficultas. Quis enim dubitet, potuiſſe Deum hoc reale ac ſpirituale ſignum animæ imprimere:aut cur difficile creditu eſt,id feciſſe: non propter neceſſitatem ſimpliciter, ſed propter maiorem perfectionem.

Secunda ergo opinio eſt characterem quidem eſſe aliquid reale,non tamen abſolutum quid, ſed ſolùm relationem. In hãc opinionem inclinat Scotus in 4.d.6 q.10. Fundamentum eſſe poteſt, quia cùm character ſolùm ſit quoddam ſignum, vt Concilia dicunt, conſtituitur in genere relationis; ergo & in ſpecie relationis. Nam genus relatiuum non poteſt contrahi per differentiam abſolutam.Deinde hęc ratio relatiua ſufficit ad illa omnia, ad quæ ponitur character;& hac occaſione latè ibi digreditur Scotus, C vt probet, dari relationes reales extrinſecus aduenientes, quæ per ſe primò fieri poſſint per actionem agentis. Hæc verò ſententia Scoti mihi nõ probatur. Cenſeo enim characterem non poſſe eſſe relationem realem. Primò, quia eſt terminus propriè actionis realis, quæ per ſe primò ad talem terminum tendit: non enim conſequitur character poſitionem fundamenti,vel termini,vt patet:præcipuè, quia poteſt ſolus imprimi per ſacramẽtum ſine gratia vel alia qualitate: ſed nulla relatio realis poteſt eſſe huiuſmodi naturæ;vt per ſe primò fiat per actionem.vt latè probat Caiet.hìc contra Scot.& Capreolus in 4. d. 4.q. 1.art.3.ad argumenta contra primam concluſionem, ſed id prætermitto,quia philoſophicum eſt. Secun- D dò,illa relatio nullum poſſet habere fundamentum; ſed ſine fundamento intelligi non poteſt:ergo. Maior conſtat,quia nec gratia,nec fides, nec quid aliud animæ infuſum poteſt eſſe talis relationis fundamentum, quia ablatis omnibus illis, poteſt manere character,nec verò ſola anima,alioqui poſito aliquo termino, reſultaret ex ipſa anima talis relatio, eſſet ergo intrinſeca,& connaturalis illi ſuppoſita exiſtentia talis termini. Reſpondet Scotus,hanc relationem fundari in ſola anima, non tamen reſultare ex illa, quia non eſt intrinſecus ſed extrinſecus adueniens. Sed,vt alibi latiùs dixi,hæc eſt petitio principij Pugnat enim cũ natura Relationis, vt ſuppoſito funda- E mento & termino, non reſultet, ſed extrinſecus adueniat.Et deinde,hoc in re nihil aliud eſt quã dicere, hãc relationem nullum habere fundamentum,quod conſequatur;ſed tãtùm ſubiectum,in quo recipiatur. Tertiò,ſi character eſt relatio,inquiro in primis,qualis relatio ſit. Dicetur fortaſſe eſſe relationẽ ſigni. Sed contrà, quia ſi eſſet relatio ſigni realis oporteret eſſe ſignum naturale,& nõ ad placitum: nã ſigna ad placitum ſignificãt tãtùm ex impoſitione, atq; adeò per denominationem extrinſecam; vnde non poteſt eſſe relatio realis,ſed rationis, vt ſuprà dictũ eſt de ſacramẽtis:relatio autem ſigni naturalis ſemper fundatur, aut in ratione effectus ſeu cauſæ, quomodo fumus ſignificat ignem: aut in aliqua naturali vnitate, ſeu ſimili

Characterem non eſſe relationem probatur primò.

nilitudine. Vnde hæc relatio ſigni naturalis, ſiue ſit ſtincta à relatione effectus, ſiue non, ſemper tamen pponit naturam aliquam ſeu entitatem factam, dendentem, ſeu habentem connexionem aut vnitam cum alia quam ſignificat. Quæ entitas ſemper ſt abſoluta fundans in ſe relationem. Rurſus inquio, ad quem dicat habitudinem hæc relatio quæ eſt haracter. Aut enim reſpicit Deum tanquam termium, & hoc non, quia explicari non poteſt, ſub qua atione illum reſpiciat: non enim ſub ratione cauſæ, uia hæc relatio communis eſt omni effectui diuino; portet autem hic explicare aliquam rationem relaionis vel ſub ratione ſimilitudinis per aliquam paricipationem diuinæ perfectionis: & hoc non; quia alis relatio ſupponit naturam aliquam & vnitatem n qua fundetur: alioquin dici poſſet gratiam etiam ſſe quandam relationem, quia eſt participatio quædam diuinæ naturæ, & poteſt ad illam referri iuxta anc ſententiam aliqua relatione ſimilitudinis. Aut hæc relatio characteris dicit habitudinem ad Chriſtum, vt ad terminum, & redeunt eadem argumena; quia non poteſt intelligi, niſi per modum alicuius effectus aut ſimilitudinis, ſeu conformitatis cũ Chriſto; huiuſmodi autem relatio maximè requirit formam abſolutam, in qua fundetur: nam ſi anima priùs non habebat perfectionem aliquam, ratione cuius eſſet conformis Chriſto, quomodo poteſt intelligi, vt manens immutata in omnibus abſolutis, & ſine additione alicuius perfectionis recipiat realem relationem ſimilitudinis? Aut denique hæc relatio reſpicit, vt terminum, futuros actus diuini cultus, vt v.g. ſacramenta recipienda, vel conferenda. Et tunc vlterius interrogo, quomodo illa reſpiciat: aut enim per modum potentiæ realis; & ita non erit relatio, ſed qualitas: aut per modum ſigni, & redeunt argumenta facta. Ac præterea, illa non erit relatio realis, ſed rationis, cùm nõ reſpiciat terminum realem exiſtentem, neque ab illo pendeat. Quin potiùs intelligi non poteſt, quid ex natura rei ſignificet hoc ſignum. Neque enim ſignificat, futura eſſe talia ſacramenta, vt per ſe conſtat, quia fieri poteſt, vt nunquam ſint. Nec ſignificat, hunc hominem eſſe capacem ſacramentorum; quia ſicut ſacramenta pendent ex inſtitutione, ita etiam, quòd homo affectus tali entitate ſit capax illorum & non alio modo, pendet ex inſtitutione & non ex ſola rei natura. Igitur hæc ſignificatio characteris non eſt ſolùm ex natura rei, ſed ex impoſitione: ergo non poteſt tota realis eſſentia huius entitatis in hac relatione ſigni conſiſtere: nullo ergo modo intelligi poteſt, quòd character ſit pura relatio realis.

Ad fundamentũ Scoti.

Ad fundamentum ergo Scoti reſpondetur, vocem *ſigni*, dupliciter accipi poſſe. Primò, pro ipſa relatione ſigni. Secundò, pro forma vel figura, quæ alicui imprimitur, vt ex impoſitione ſignificet, quomodo in circumciſione cicatrix illa, quam imprimebat, dicitur ſignum & ſigillum, & aliæ ſimplices figuræ, ſigna vocantur, licèt in ſe ſint res abſolutæ. Ad hunc ergo modum dicunt Concilia, characterem eſſe ſignum, quia eſt forma realis animæ impreſſa, qua conſignatur intrinſecè, ac deputatur ad aliquos actus diuini cultus, quæ forma ex diuina impoſitione habet, vt ſignificet eum, cui imprimitur, eſſe aptum ad recipiendum, vel efficiendum huiuſmodi actus. Quæ impoſitio non poteſt intelligi fundata in aliqua re permanente in anima, niſi præintelligatur aliqua forma abſoluta illi impreſſa; & ideo negatur, ſolam relationem ſufficere ad omnia, propter quæ ponitur character.

Tertia ſententia eſt, characterem eſſe aliquid abſolutum, non tamen eſſe rem ab anima & potentiis

A eius realiter diſtinctam, ſed fortaſſe aliquem modum eius, Soto in 4.d. 1.q.4.art. 2. dicit, hanc ſententiam eſſe valde probabilem, dummodo non negetur, characterem imprimi animæ, & formaliter ab illa diſtingui, atque adeò in genere qualitatis conſtitui: & fundamentum eſt, quia hæc diſtinctio ſufficit ad omnia ſoluenda, quæ de charactere dicuntur. Sed hæc ſententia mihi etiam non probatur, ſed dicẽdum exiſtimo, characterem eſſe rem diſtinctam realiter ab anima, & potentiis eius, illíque imprimi, non, vt modum habentem eandem realem entitatem cum anima, ſed vt nouam formam omnino realiter diſtinctam. Primò quidem, quia intelligi non poteſt, quis modus huius naturæ poſſit in anima fieri; aut qua ratione

B immutari poſſit hoc modo, & conſignari anima ſine additione nouæ qualitatis, & realitatis. Præſertim, cùm manifeſtum ſit, hanc impreſſionem characteris, non conſiſtere in mutatione aliqua locali, neque in habitudine, aut relatione, vt eſt oſtenſum. Secundò, quia character eſt ſupernaturalis forma, & accidentalis, quæ in anima fit per propriam actionem diuinam; ergo eſt noua forma realiter ab anima diſtincta. Non enim efficaciori ratione concludi poteſt, gratiam, vel charitatem eſſe res diſtinctas ab anima, & potentiis eius. Quia etiam character eſt res abſoluta, & non eſt vnio ad aliam rem, neque aliquid huiuſmodi. Tertiò tandem, quia poſita huiuſmodi forma, & diſtinctione eius ab anima facillimè & propriiſſimè intelliguntur omnia, quæ de charactere ſcribun-

C tur à Sanctis, & Conciliis. Et in hac diſtinctione affirmanda nulla eſt ſpecialis difficultas, neque eſt ſuperfluum, quòd animæ imprimatur huiuſmodi entitas; ſed ad perfectionem, & decorem eius pertinet, vt ſuprà dictum eſt: non ergo cur hoc in dubium reuocetur, atque ita tandem Soto in hanc deſcendit ſententiam.

Character eſt qualitas ſupernaturalis realiter ab anima diſtincta.

Ex dictis ergo omnibus concluditur, characterem eſſe qualitatem ſupernaturalem, realiter ab anima diſtinctam, eíque diuinitus infuſam. Hoc ſufficienter patet ex dictis à ſufficienti partium diuiſione, quia eſt res ſupernaturalis animæ infuſa, & non eſt relatio; vt oſtenſum eſt, & non eſt ſubſtantia; neque aliquod ex cæteris prædicamentis: ſupereſt ergo, vt ſit qualitas, vt in commentario art. 2. declarauimus. Inquirendum

D ergo reſtat quæ qualitas ſit.

SECTIO III.

In qua ſpecie qualitatis ſit character.

Prima ſententia negat characterem eſſe in aliqua ſpecie qualitatis directè.

PRima ſententia eſt, propriè & directè in nulla eſſe, ſed ſolùm reductiuè. Ita ſentit D Th. hic art. 2. & probabile iudicat Richar. in 4.d. 5.art 2.q. 1. ad 3. diuerſo tamẽ modo. D. Thom. enim fundatur in hoc, quòd character eſt per modum potentiæ, ſeu virtutis inſtrumentalis, quam ipſe dicit non poni per ſe ſub genere, ſed reductiuè tantùm. Richar. verò fundatur

E in hoc, quòd qualitates ſupernaturales non conueniunt in genere aut prædicamento cum qualitatibus naturalibus: atque ita de gratia & aliis habitibus infuſis, negat directè conſtitui in aliqua ſpecie qualitatis, ſed reduci ad illam, vel potiùs per ſe conſtituere ſuum genus illi ſimile; atque eodem modo dicit, characterem directè tantùm conſtitui ſub genere ſupernaturalis qualitatis, & per quandam proportionem, vel ſimilitudinem, poſſe ad tres ſpecies qualitatis reduci, ſcilicet, ad potẽtiam, diſpoſitionem, & figuram, de quo poſtea dicimus. Ego verò falſum exiſtimo qualitates naturales & ſupernaturales non cõuenire vniuocè in genere qualitatis; quid enim obſtat, quo

Qualitas naturalis, & ſupernaturalis vniuocè conueniunt.

minùs ab omnibus abſtrahi poſſit vna ratio communis, quæ ſimpliciter omnibus conueniat, cùm in modo afficiendi animam ſimilitudinem & vnitatem habeant, & nullam inter ſe dicant habitudinem, in qua poſſit aliqua analogia fundari? Itẽ, quis neget, actum fidei, vel charitatis eſſe propriè & vniuocè actum intellectus, vel voluntatis? ergo nec de habitibus infuſis negari poteſt, quin ſint ſimpliciter habitus, vel virtutes: ergo & ratio qualitatis illis conuenit. Nam, quòd qualitas ſit ſupernaturalis, non eſt conditio diminuens, ſed perficiens potiùs, & eleuans genus qualitatis ad nobiliorem ordinem; non tamen ita eleuat, vt conſtituat analogiam. Quia qualitates naturales non dicunt habitudinem ad ſupernaturales, nec dicuntur qualitates propter aliquam proportionem cum illis. Ex quo infero primò, negari non poſſe, quin character ſit ſimpliciter & vniuocè qualitas, quia eſt ſupernaturalis qualitas nobilior, quàm naturales qualitates, & altioris ordinis. Ergo, ſi ad illas comparetur, eſt vniuocè & ſimpliciter qualitas maiori ratione, quàm omnes illæ. Si verò comparetur ad alias qualitates ſupernaturales, non eſt cur dicenda ſit qualitas ſecundùm quid, vel analogicè; quia ſimpliciter afficit, ac perficit animam, & eſt qualitas permanẽs, imò & perpetua, vt infrà dicemus; & non conſtituitur in ſuo eſſe per habitudinem ad aliquam aliam qualitatem, vt euidentiùs etiam ex ſequentibus conſtabit. Imò etiam ſi concedamus, dicere aliquam habitudinem tranſcendentalem, illa erit habitudo principij, vel potentiæ, aut virtutis inſtrumentalis, quę habitudo non ſufficit ad cõſtituendam analogiam ſub communi genere: neque impedit, quo minùs propria ratio qualitatis alicui cõueniat, vt patet in omnibus qualitatibus naturalibus, quæ ſunt inſtrumenta ſubſtantiæ ad agẽdum; poteſt enim forma aliqua accidentalis, quæ ſecundùm eſſe ſuum, abſolutè & propriè afficit ſubiectum in ratione principij actiui, habere vim agendi tantùm per modum inſtrumenti, atque ita priori ratione, ſecundùm eſſe ſuum erit vera, ac propria qualitas. Vnde infero ſecundò, neceſſarium eſſe, vt character directè, ac propriè conſtituatur ſub aliquo genere ſubalterno, & in aliqua ſpecie vltima qualitatis: quia fieri non poteſt, vt aliqua res ſit directè ſub ſupremo genere, niſi mediantibus generibus ſubalternis, & ſpeciebus adæquatè diuidentibus illud genus.

Secunda ſententia conſtituit characterem in quarta ſpecie qualitatis.

Secunda ſententia collocat characterem in quarta ſpecie qualitatis, quæ eſt figura: quia per characterem fit in anima quædam ſpiritualis configuratio. Ita Marſil. in 4. q. art. 1. concluſ. 7. & ex parte conſentit Richard. loco ſuprà citato. D. Thom. hìc art. 2. ad 1. meritò hanc ſententiam reiicit, nam figura propriè dicta, & non per metaphoram, non reperitur in rebus ſpiritualibus, cùm ſit proprietas quantitatis reſultans ex terminis eius: character autem eſt qualitas ſpiritualis, quæ ſolùm metaphoricè dicitur configurare nos Chriſto; quia in rebus ſenſibilibus vti ſolemus figuris impreſſis, tanquam ſignis, quibus res diſtinguamus, ſeu ſigillemus. Vnde quoniam character eſt qualitas impreſſa ad huiuſmodi proportionalem ſignificationem, ideo per metaphoram & analogiam dicitur configurare nos Chriſto. Vnde non fit, ipſum eſſe in ſpecie figuræ, quia res non conſtituitur in eſſe per denominationes metaphoricas, ſed per proprias rationes formales. Aliàs, quia virtus dicitur facere hominem rectum, conſtituenda eſſet in ſpecie lineæ, vel figuræ, ad quam rectitudo ſpectat.

Tertia ſententia dicit eſſe potentiam.

Tertia ſententia eſt D. Thomæ hìc art. 2. characterem conſtitui in ſecunda ſpecie qualitatis; eſſẽque potentiam ſupernaturalem, vel paſſiuam, vel actiuã,

A qua homo aptus redditur ad opera diuini cultus pręſtanda. Quam opinionem defendunt Caietan. Soto, & alij Thomiſtæ, & Scotus diſt. 6. quæſt. 10. dicit, hanc ſententiam non poſſe ſatis improbari, & ſimul addit, poſſe ſimul habere rationem potentiæ, & habitus ſupernaturalis operatiui. Mihi tamen hæc ſententia viſa ſemper eſt difficillima; & ideo diſcurrendo per ſingulos characteres oſtẽdam difficultatem eius. Suppono autem dupliciter poſſe nos loqui de potentia; Primò phyſicè quomodo intellectus vel calor ſũt potentiæ ad ſuas actiones. Secundò, tantùm moraliter, quomodo poteſtas iuriſdictionis, vocatur potentia: & ſceptrum ſeu virga regia poteſt vocari potentia moralis, ſi per traditionem eius detur poteſtas dominandi vel regendi.

B

[Ch]aracterem [bap]tiſmalem [no]n eſſe potentiam phyſicã [ost]enditur.

Primò ergo, tractando de charactere baptiſmali, non poteſt verè dici, quòd ſit potentia phyſicè ac propriè receptiua alicuius actus pertinentis ad cultum Dei. Quòd autem non ſit actiua, omnes concedunt, quia illud ſacramentum non dat poteſtatem ad agendum, ſed ad recipiendum. Maior patet: nam potentia phyſicè receptiua eſt, quæ recipit actum & per illum actuatur. Character autem Baptiſmi non ordinatur ad recipiendum hoc modo aliquem actum ſupernaturalem; ergo non eſt potentia paſſiua phyſice propria. Maior conſtat ex definitione potentiæ paſſiuæ. Minor probatur, quia character Baptiſmi vel comparatur ad alia ſacramenta, vel ad effectum gratiæ, quia per illa datur; neutro autem modo habet

C prædictam rationem phyſicam potentiæ paſſiuæ. Et primò, non reſpectu ſacramentorum in primis, quia ſacramenta non recipiuntur in anima, ſed in corpore, imò interdum non propriè recipiuntur per paſſionem phyſicam, ſed recipi dicũtur, vel quia proferuntur, vt de ſe audiri poſſint; vel quia localiter coniunguntur, ſeu tanguntur: hæc autem fiunt circa corpus per naturales qualitates eius, neque eſt neceſſaria ad hæc omnia, aliqua alia potentia phyſica ſupernaturalis. Secundò, quia ſi conſideretur character tanquam conditio neceſſaria, vt ſacramentum conſtituatur in eſſe ſacramenti, re vera non requiritur propter aliquam rem phyſicam, quæ quidem addenda ſit ipſi ſacramento, & recipienda in homine, qui re-

D cipit ſacramentum; ergo ex hoc capite non poteſt character requiri vt potentia phyſica receptiua. Antecedens declaratur: nam verbi gratia, Matrimonium contractum inter homines non baptizatos, eiſdem verbis vel ſignis fit quibus inter baptizatos; neque aliquid phyſicum ex parte ipſius ſigni externi reperitur magis in vno contractu, quàm in alio: & tamen in omnibus baptizatis eſt ſacramentum, & non in aliis, ſolùm propter moralem rationem & ſignificationem adiunctam vni, & non alteri. Secundò, quòd character baptiſmalis non habeat propriam ac phyſicam rationem potentiæ paſſiuę reſpectu effectuum aliorum ſacramentorum, facilè probari poteſt, quia

E ille effectus, aut eſt gratia habitualis, aut ſacramentalis, aut character in ſacramentis Confirmationis & Ordinis. Primò ergo gratia habitualis immediatè recipitur in ipſa anima, quæ per ſeipſam eſt capax gratiæ, & per potentias ſuas eſt capax virtutum & donorum, quæ gratiam conſequuntur. Quod tam eſt per ſe notum, vt non indigeat probatione. Nam ante inſtitutionem Baptiſmi recipiebatur gratia in anima, nulla alia mediante potentia receptiua: & nunc etiam Catechumenus recipit gratiam, & virtutes ante characterem, & Baptiſmus poſtea adueniens confert effectum gratiæ, augendo gratiam præexiſtentem in eodem ſubiecto, & potentia, in qua antea erat. Præterea, quia ſi character eſſet hoc modo poten

Anima, vt ſit receptiuum gratia, non indiget aliquo alio à ſe.

A potentia paſſiua reſpectu gratiæ, oporteret prius natura atque immediatius recipi in eſſentia animæ, quàm ipſam gratiam, quod tamen D. Thom. non admittit. Atque eadem ratione poſſet fingi alius character in voluntate, vt eſſet potentia receptiua charitatis. Denique, ſi gratia, quia eſt forma ſupernaturalis, requireret in anima potentiam receptiuam ab anima diſtinctam, cùm character ſit forma ſupernaturalis, non poſſet immediatè recipi in anima, ſed aliam potentiam receptiuam requireret, & ita procederetur in infinitum.

Reſponderi ad hæc omnia poteſt, characterem vocari potentiam paſſiuam, non quia ſit propriè receptiua gratiæ, vel alicuius actus, quo informetur, ſed quia diſponit hominem ad alia ſacramenta recipienda, & effectus eorum; diſpoſitio enim reducitur ad cauſam materialem, & hac ratione vocari poteſt potentia paſſiua. Sed in primis, ſi verum eſſet, characterem eſſe diſpoſitionem, directè & propriè conſtitueretur in prima vel tertia ſpecie qualitatis: vnde non eſſet reducendus ad ſecundam. Deinde ſuprà oſtendimus, & argumentis etiam factis oſtendi poteſt, characterem non eſſe diſpoſitionem phyſicam ex natura rei habentem connexionem cum gratia, ſed ſolùm ex ordinatione diuina reſpectu gratiæ, quæ fit per ſacramenta; vnde, ſiue vocetur potentia, ſiue diſpoſitio, quoad hoc eadem eſt ratio. Nec verò poteſt character baptiſmalis dici diſpoſitio ad gratiam, eo quòd ſit principium efficiendi aliquem actũ, quo homo ſe ad gratiam diſponat; tum quia hoc re vera eſt falſum, & improbabile, vt de aliis characteribus ſtatim oſtendemus: nam certiùs hoc eſt de charactere baptiſmali. Tum etiam quia paruulus baptizatus poteſt recipere aliqua ex aliis ſacramentis validè, & cum effectu ſine proprio actu. Tum denique, quia ſi illud eſſet verum, non eſſet character baptiſmalis conſtituendus in ſpecie potentiæ paſſiuæ, ſed vel in ſpecie potentiæ actiuæ, vel potiùs in ſpecie habitus. Nullo ergo modo poteſt character baptiſmalis dici potentia paſſiua ſeu receptiua phyſicè ac propriè reſpectu gratiæ ſanctificantis, quæ vel per ipſum Baptiſmum, vel per alia ſacramenta datur. Et eiſdem rationibus idem oſtendetur de gratia ſacramentali, quæ, cùm non ſit res diuerſa ab actibus intellectus, aut voluntatis, eadem vel maior ratio de illa eſt, quæ de habitibus. De charactere autem Confirmationis, & Ordinis, ſi quis contendat, recipi, medio charactere Baptiſmali, vt propria potentia phyſicè receptiua; non poteſt quidem euidenti argumento impugnari: quia neque ex terminis conſtat id eſſe impoſſibile, neque ex effectibus aut ſignis aliquibus probari poteſt, non ita eſſe, cùm hi characteres nunquam dati ſint, nec dentur, niſi homini habenti characterem baptiſmalem. Nihilominus tamen, gratis & ſine fundamento id affirmatur: nam, quod ex ordinatione diuina character baptiſmalis ſemper ſupponatur ante hos characteres, non eſt ſignum, eſſe potentiam receptiuam illorum propriè ac phyſicè: quia etiam alia ſacramenta nõ poſſunt habere valorem, neque effectum in ſubiecto non habente characterem baptiſmalem; non propter rationem phyſicæ potentiæ paſſiuæ, ſed ſolùm propter diuinam inſtitutionem; ergo ſimiliter hæc ſola eſt propria & immediata ratio, propter quam dicta ſacramenta non poſſunt eſſe valida in ſubiecto non habente characterem. Vnde fit, vt nihil in eo poſſint efficere. Et præterea, ſi ex naturalibus philoſophari licet, vna qualitas nunquam eſt potentia receptiua alterius, niſi per illam conſtituatur in actu ſecundo, vel primo ad agendum, vt contingit in potentiis animæ, quæ nec ſunt purè actiuæ, nec purè paſſiuæ, ſed vtramque rationem participãt; ſed character baptiſmalis non habet rationem huiuſmodi potentiæ reſpectu aliorum: ergo gratis fingitur, eſſe potentiam phyſicam receptiuam eorum. Et præterea, ſine neceſſitate; quia ſicut anima per ſe ipſam & per ſuas potẽtias eſt capax vnius characteris, ita & aliorum. Neque eſt veriſimile, characterem baptiſmalem ex natura ſua ita eſſe ſubordinatũ aliis characteribus, vt ſine illis ſit quaſi in ſtatu imperfecto, qualis eſt ſtatus potentiæ paſſiuæ, quæ ſuo actu caret; eſt ergo hîc character qualitas quædam non actiua, formaliter actuans ac perficiens ſubiectum ſine vllo ordine, vel habitudine connaturali ad alium actum in eo recipiendum, & ideo phyſicè ac propriè non eſt potentia paſſiua.

B

Character Ordinis non eſt potentia phyſica.

Tertiò, de charactere Ordinis, omnes admittunt non habere rationem potentiæ paſſiuæ, quia non datur ad recipiendum, ſed potiùs ad agendum, quamuis de charactere, qui datur per inferiorem Ordinẽ, dubitari poſſet, an comparetur, vt potentia paſſiua ad characterem impreſſum per ſuperiorem Ordinem. Dicendum verò eſt, etiam ſub hoc reſpectu non habere propriè rationem potentiæ paſſiuæ: quod oſtendi poteſt rationibus paulo antè factis de charactere baptiſmali reſpectu aliorum. Et addi poteſt, minorem eſſe ſubordinationem eſſentialem inter characteres diuerſorum Ordinum, quia, licèt ſuperior Ordo recipi non debeat ante inferiorem, C tamen ſi recipiatur, factum tenet, & eius character imprimitur, & ſicut tunc non recipitur in alio charactere, qui nondum eſt, ſed immediatè in ipſa anima, vel potentia eius, ita intelligendum eſt fieri ſemper, quia ſemper informat animam eodem modo.

Omiſſa ergo potentia paſſiua, dicendum eſt de ratione potentiæ actiuæ. Et interrogo an character Ordinis dicatur eſſe potentia actiua phyſica reſpectu ſacramentorum, quæ à ſacerdotibus dantur, vel reſpectu effectuum talium ſacramentorum: neutrum autem dici poteſt; ergo hîc character non habet propriam rationem potentiæ actiuæ. Prior pars de ſacramentis manifeſta in primis eſt in characteribus ſex Ordinum inferiorum, ſcilicet vſque ad Diaconatum. D Nam per illos propriè non datur poteſtas ad conferendum aliqua ſacramenta. Nam, licèt Diacono detur interdum facultas baptizandi, vel diſpenſandi ſacramentum Euchariſtiæ, hoc potius eſt, vt iure & licitè id faciat, quàm vt factum teneat. Vnde conſtat, id non pertinere ad poteſtatem Ordinis ſimpliciter, ſed ſolum ad rectum modum adminiſtrandi ſacramentum. Relinquitur ergo, hos characteres inferiorum Ordinum non habere propriam rationem potentiæ actiuæ ſupernaturalis. Primò: nam illi actus, propter quos dantur, ſi exteriùs conſiderentur, quoad actus externos, verbi gratia, cantandi Euangelium, vel ſimiles, nec in ſe habent aliquid ſupernaturale, neque faciunt ſupernaturalem effectum ex opere operato, propter quem requiratur E potentia actiua ſupernaturalis phyſica & propria. Si verò conſiderentur, quoad actus interiores, qui ad exteriores requiruntur, illi ſolùm eſſe poſſunt actus fidei vel religionis, ad quos non requiritur alia potentia præter habitus virtutum. De charactere verò ſacerdotali, vel Epiſcopali (ſi diſtinctus eſt) idem facilè probatur, quia ſacramenta omnia, quoad ſuum eſſe ſolùm conſiſtunt in re ſenſibili, ſeu actione corporali & ſenſibili (excipio Euchariſtiam, de qua eſt alia ratio, vt ſtatim dicam) ſed ad omnem actionem ſenſibilem, in qua ſacramentum conſiſtit, ſuffi

ſufficiunt organa corporis cum ſuis naturalibus potentiis, vt, verbi gratia, ad proferendum verba, ſufficit naturalis vis loquendi, & ad lauandum, vel vngendum naturalis vis motiua manus, vel aquæ, & ſic de aliis. Ergo ad faciendum totum id quod eſt ſenſibile in ſacramento, non eſt neceſſaria potentia

Obiectio. aliqua phyſica, quæ eſt character. Reſponderi poteſt, hoc eſſe verum de ſacramento quoad id quod eſt materiale in ipſo: tamen formaliter ad faciendum ſacramentum in eſſe ſacramenti, eſſe neceſſariam

Refutatio. huiuſmodi potentiam. Sed hoc facilè refutatur, quia illud eſſe ſacramenti, ſupra rem ſenſibilem, quæ eſt ſacramentum, nullam rem addit, ſed ſolam denominationem extrinſecam, & ſignificationem, quæ conuenit tali actioni, vel paſſioni ex diuina inſtitutione. Vnde, in miniſtro nullam aliam realem actionem externam requirit, vt fiat illud eſſe formale ſacramenti, ſed ſicut intelligitur reſultare relatio realis poſito fundamento & termino; ita, ſuppoſita inſtitutione Chriſti, eo ipſo, quòd talis actio ſenſibilis fit à miniſtro Chriſti, vt ſic, circa ſubiectum capax, reſultat ratio ſeu relatio ſacramenti. Dico autem, *à miniſtro Chriſti, vt ſic*: quia neceſſe eſt, vt illa actio fiat à miniſtro deputato à Chriſto, ad quod non eſt neceſſaria potentia phyſica reſpectu ſacramenti, ſed ſola Chriſti inſtitutio, vel ordinatio. Neceſſaria præterea eſt in huiuſmodi miniſtro intentio faciendi quod fecit Chriſtus, vt infrà dicemus. Tamen ad hanc etiam intentionem non eſt neceſſaria noua potentia phyſica actiua, quæ ſit character, niſi velimus fingere miracula non neceſſaria. Primò, quia huiuſmodi intentio poteſt haberi, quoad aliqua ſacramenta, ſine charactere, vt in Baptiſmo, & in Matrimonio: in aliis verò ſacramentis, licèt requiratur character miniſtri, vt ſacramentum ſit validum, tamen ipſa intentio non poteſt eſſe à charactere, tanquam à principio phyſicè eliciente talem actum; quia ille actus eſt voluntatis, & ſupponit aliquam cognitionem: ſed illa cognitio ſufficienter habetur per fidem; voluntas verò conficiendi ſacramẽtum ſufficienter eſt, vel à religione, ſi fiat in cultum Dei; vel à charitate proximi, ſi fiat in bonum eius, vel ab vtraque ſimul; vel aliis virtutibus voluntatis, ſi fiat ex multis motiuis honeſtis. Interdum verò nec fides ſupernaturalis neceſſaria eſt ad huiuſmodi intentionem dandi ſacramentum; quia hæreticus, ſeu infidelis poteſt habere illam. Neque in voluntate eſt neceſſaria aliqua virtus, vel potentia ſupernaturalis, à qua procedat; quia per actum merè naturalem poteſt miniſter ſacramenti velle conficere ſacramentum; imò per actum humanum, & ex prauo motiuo. Ergo propter efficiendum huiuſmodi actum internum, quatenus neceſſarius eſt ad faciẽdum ſacramentum externum, non poteſt requiri character, vt proprium principium phyſicum effectiuum talis actus. Adde, etiam ſi hac ratione requireretur character, non poſſe habere rationem potentiæ, ſed potiùs habitus, quia ſupponeret in intellectu & voluntate aliquam potentiam eliciendi tales actus vitales. Sic enim concurrunt omnes alij habitus infuſi ad ſupernaturales actus: ergo reſpectu ſacramentorum tantùm non poteſt character Ordinis habere rationem potentiæ actiuæ phyſicæ ac propriæ.

Characterem non eſſe effectiuum gratiæ oſtendunt. Supereſt, vt probemus alteram partem, ſcilicet comparando hunc characterem ad effectum ſacramentorum, qui eſt gratia, non comparari ad illum, vt veram potẽtiam actiuam phyſicè effectiuam eius. Duobus enim modis poſſumus intelligere, ſpiritualem characterem inhærentem ſacerdoti, phyſicè efficere gratiam in alio, cui ſacerdos miniſtrat ſa-

A cramentum. Primò mediante actione aliqua immanenti, ſeu vitali ipſius ſacerdotis ſicut voluntas Angeli efficit motum in cœlo medio actu immanente, quo vult, ſeu imperat talem motum. Alio modo intelligi poteſt efficere per actionem merè tranſeuntem, ſicut calor efficit calorem in alio. Prior modus hìc non habet locum, vt ex dictis facilè probari poteſt: quia, vt miniſter per ſacramentum alteri gratiam conferat, non eſt neceſſe vt habeat alium actum immanentem & vitalem præter intentionem internam dandi ſacramentum, & actionem externam, in qua ipſum ſacramentum conſiſtit. Nam his poſitis, neceſſariò ſequetur gratia in ſuſcipiente ſacramentum ſine obice, etiam ſi miniſter non habeat aliam voluntatem dandi gratiam, imò licèt habeat

B voluntatem repugnantem collationi gratiæ, dummodo retineat voluntatem dandi ſacramentum: oſtenſum eſt autem, characterem non eſſe potentiam phyſicam reſpectu horum actuum miniſtri; ergo nec poteſt eſſe potentia efficiens gratiam medio aliquo actu vitali ipſius miniſtri. Dices, characterem *Obiectio.* efficere gratiam actu miniſtri, non quidem efficiendo ipſam ſubſtantiam actus ablutionis, verbi gratia, vel prolationis verborum, ſed efficiendo in illo virtutem ad conferendam gratiam. Sed hoc etiam *Reſponſio.* ſtare non poteſt iuxta doctrinam ſuprà traditam, diximus enim, virtutem ſacramentorum non eſſe rem aliquam eis ſuperadditam, ſed ſolam ipſorum entitatem, & potentiam obedientialem, vt ſubordinatam ſpeciali Dei concurſui, & ideo ante actionem

C ſupernaturalem, qua fit effectus ſacramenti, non antecedere aliquam ſupernaturalem actionem, vel motionem circa ipſum ſacramentum, qua recipiat virtutem ad agendum. Ergo non poteſt character eſſe potentia actiua phyſica talis virtutis in ipſo ſacramento; quia vbi non eſt actio realis, neque aliquid reale, quod de nouo fiat, non poteſt eſſe neceſſaria potentia actiua præſertim propria ac phyſica, cùm hæc ad aliquid realiter agendum ordinetur. Poſterior autem modus, ſcilicet, quòd character efficiat gratiam immediatè ſe ipſo per actionem, quaſi trãſeuntem ſimul cum ſacramento, non videtur etiam veriſimilis. Primò, quia interrogo, an character ſacerdotalis habeat ex natura ſua hanc actiuitatem, vt

D potentia ſeu virtus inſtrumentalis ex natura ſua ordinata ad hunc effectum ſupernaturalem: & hoc dici non poteſt iuxta principia à nobis ſuprà poſita partim hìc diſputatio. 9. partim in 1. tom. diſp. 31. vbi oſtendimus nullam eſſe poſſe qualitatem, quæ ex natura ſua effectiua gratiæ ſanctificantis; neque vt virtutem principalem, neque vt inſtrumentalem, atque hoc maximè verum eſſe de qualitate natura ſua *Nulla qualitas ex natura ſua eſt effectus gratiæ.* permanente, vt eſt character. Nam ſi iuxta doctrinam D. Thom. non poteſt dari huiuſmodi qualitas, quæ ſit potentia effectiua miraculorum, nec dari poterit ad efficiendam gratiam, non eſt enim minus ſupernaturale hoc opus, quàm alia miracula. Item propter hanc cauſam negamus, datam eſſe humani-

E tati Chriſti inhærentem virtutem ac permanentem ad faciendam gratiam vel alia miracula: multo ergo magis negandum eſt, dari ſacerdotibus Chriſti huiuſmodi virtutem phyſicam ac permanentem natura ſua gratiæ effectricem. Non poteſt ergo verè affirmari characterem eſſe in hoc ſenſu potentiam actiuam. Et re vera, ſi character talis eſſet qualitas, quæ natura ſua eſſet effectrix gratiæ vel tranſubſtantiationis, perfectiſſima eſſet, & eminentiſſima virtus, vnde ſine cauſa negaretur, datam eſſe animæ Chriſti ad operandum per virtutem intrinſecam, & proportionatam. Si ergo illi data non eſt hæc virtus,

ſignum

ſignum certè eſt, characterem non eſſe talem virtutem. Alio ergo modo dici poteſt, characterem ſacerdotalem influere phyſicè in gratiam, vt inſtrumētum Dei per potentiā obedientialem eleuatū. Et hic modus efficiendi, non inuoluit cōtradictionē, vt conſtat ex generali doctrina de inſtrumentis diuinis tradita in ſuperioribus. An verò de facto Deus ita eleuet characterem ad efficiendum, ſatis incertum eſt. In primis verò licèt id concedamus, nihil refert ad id de quo modò agimus, id eſt, ad explicandum naturam & ſpecificā eſſentiā characteris: quia illo modo, ſc. vt inſtrumentum Dei, & per potentiam obedientialem, quælibet qualitas, cuiuſcumque ſpeciei ſit, poteſt eleuari à Deo ad efficiendam gratiam: vt per gratiam, quæ in vno eſt, poteſt efficere gratiā in alio; vel per fidem, vel per ſcientiam: ergo quamuis cōcedamus, Deum per characterem ſacerdotalem efficere gratiam in aliis, eleuando characterē per potentiam obedientialem non poteſt colligi, characterem eſſe natura ſua potentiam actiuam, magis quàm id colligi poſſit de gratia aut de habitu fidei, ſi per hæc Deus gratiam efficeret. Et ratio eſt clara, quia hæc potentia obedientialis eſt communis & quaſi tranſcendens in ente creato; & ideo non poteſt per illam colligi propria rei natura. Quod ſic etiam explico: nam, ſi character Ordinis ex propria ſpecie & eſſentia eſt potentia actiua, neceſſe eſt, vt natura ſua ſit propter aliquam actionem ſibi connaturalem: non eſt autem hoc modo propter effectionem gratiæ; ergo ex hoc capite non habet, quòd ſit potentia actiua: nulla autem actio aſſignari poteſt, quæ illi ſit connaturalis; ergo nullo modo poteſt eſſe vera ac phyſica potentia actiua. Addo præterea, veriſimilius eſſe, characterem ſacerdotalem non influere prædicto modo in gratiam, quæ datur per ſacramenta; quia quantum ex doctrina Conciliorum colligi poteſt, tota actio miniſtri immediate verſatur circa ſacramentum, efficiendo vel applicando illud. Vnde non alio modo cenſetur conferre gratiam, quàm mediante ſacramento, ſc. abſoluendo, abluendo, &c. ergo omnis alia efficientia eſt gratis conficta, & ſine fundamento. Præterea non eſt neceſſaria: quia quando miniſter Baptiſmi non habet characterem, quia non eſt ſacerdos, tota efficientia gratiæ eſt mediante ſacramento, & miniſter non habet aliam: ergo idem eſt, etiam ſi miniſter habeat characterem; quia non habet tunc ſacramentum minorem, neque aliam efficientiam. Atque idem argumentum fieri poteſt in ſacramento Matrimonij, in quo proprius miniſter non habet characterem. Præterea illa efficientia characteris, quæ fingitur per modum actionis tranſeuntis, nullo modo verſatur circa actiones miniſtri, ſed circa extrinſecum effectum. Eſt ergo impertinens ad rem moralem, & ad proprium finem, propter quem ponitur huiuſmodi character, ſcilicet vt miniſter ſit deputatus ad tales actiones pertinentes ad cultum Dei.

Character in ordine ad Euchariſtiam & effectum eius. Atque ex his conſtat, eandem eſſe rationē de efficientia characteris ſacerdotalis reſpectu ſacramēti Euchariſtiæ, & effectus eius. Nam ſi ſermo ſit de effectu verborum, quibus ipſum ſacramentum conficitur, actio ſupernaturalis tranſubſtantiationis quæ ibi intercedit, tota eſt immediatè ab ipſis verbis, & miniſter ibi non habet aliam actionem, niſi verborum prolationem, vt expreſsè dixit D. Thom. infrà 78. art. 1. atque ita character reſpectu tranſubſtantiationis non habet rationem potentiæ actiuæ phyſicæ, ſed ita ſe habet ad tranſubſtantiationē, ſicut ſe habet ad gratiam efficiendam per verba abſolutionis, vel per aliud ſacramentū. Si autem ſermo ſit de effectu gratiæ, quam confert ipſum Euchariſtiæ ſacramentum; reſpectu illius multo minorem concurſum habet character, quia in ea actione ſolùm ſe habet ſacerdos vt applicans ſacramentum iā factum. Et in illo non eſt ſimpliciter neceſſarius character ad effectum ſacramenti; ſed ſolùm ordinariè requiritur, vt legitimè fiat diſpenſatio. Igitur reſpectu nullius ſacramenti, vel effectus eius habet hic character rationem potentiæ actiuæ.

Solum poſſet aliquis dubitare de charactere ſacerdotali, vel Epiſcopali, ſi verum eſt, Epiſcopatum eſſe ſacramentum, & imprimere characterem. Videtur enim character Epiſcopi efficere ſibi ſimilem, vel in ſpecie, vel in genere, quando ordinat Sacerdotem, vel conſecrat Epiſcopum. Ergo rectè dici poteſt quòd character epiſcopalis eſt potentia actiua ad efficiendum aliquem characterem ſibi ſimilē. Reſpondetur tamen, hoc etiam nō habere maiorem probabilitatem, quàm ſit in reliquis ſacramentis vel effectibus ſacramentorum. Primò, quia etiam character epiſcopalis non concurrit ad imprimendum characterem alteri per immediatam actionem in ipſum characterem, ſed ſolùm per verba ſeu per materiam & formam ſacramenti Ordinis. Non enim aliter concurrit ad ordinandum, quàm ad confirmandum; nullum enim eſt fundamentum ad aſſignandam huiuſmodi differentiam. *Character ſacerdotalis, aut epiſcopalis non efficit ſibi ſimilem.* Præterea, quia ſi propter ſolam ſimilitudinem ſpecificam poſſet character epiſcopalis efficere ſibi ſimilem, ſequitur primò eadem ratione poſſe characterem ſacerdotalem facere ſibi ſimilem. Sequitur ſecundò, illum characterem eſſe veluti propriam & principalem virtutem ad efficiendum ſibi ſimilem, ſicut eſt calor ad efficiendum calorem. Vnde etiam obiter ſequitur, quòd licèt haberet hanc actiuitatem, nō eſſet primò, & per ſe conſtituendus in ſpecie potentiæ, ſicut calor, licèt poſſit efficere ſibi ſimilem, non conſtituitur primò & per ſe in ſpecie potentiæ. Præterea hic modus efficientiæ eſt alienus à qualitatibus ſpiritualibus. Tantùm enim habent actiuitatem in ordine ad actus vitales, quatenus eſſe poſſunt principia, & obiecta eorum: non tamen ſunt actiuæ per modum actionis tranſeuntis ad generandum ſibi ſimiles, quod maximè verum habet in ſupernaturalibus qualitatibus, quæ ſunt ſupra naturalem capacitatem ſubiecti in quo recipiuntur. Et ideo gratia non poteſt illo modo efficere ſibi ſimilem: idem ergo erit de quolibet charactere. Cuius ſignum ſumi etiam poteſt ex eo, quòd ſimplex ſacerdos poteſt interdum ex commiſſione ſummi Pontificis ordinare in inferioribus Ordinibus, vel etiam in Subdiaconatu: & tamen tunc non eſt dicendum, imprimere characterem alteri, per characterem quem in ſe habet, quaſi efficiendo ſibi ſimilem, alioquin etiam Subdiaconus & Diaconus hoc poſſent facere ex diſpenſatione Papæ, vel etiam ſine illa: ſicut etiam quādo ſacerdos ex diſpenſatione Papæ miniſtrat ſacramentum Confirmationis, poteſtas eius ſe extendit ad imprimendum characterem, quem antea non poterat imprimere, propter ſolā extrinſecam diſpenſationem, & quaſi moralem deputationem neceſſariā ad veritatem ſacramenti, à quo eſt immediatè totus effectus & impreſſio characteris. Atque idem argumentum ſumi poteſt iuxta probabilem opinionem D. Thom. quòd Epiſcopatus non eſt ſacramentum nec imprimit characterem. Nam per ſolam extrinſecam conſecrationem extenditur character ſacerdotalis, vt ſit poteſtas conſecrādi, vel ordinandi: ergo ſignum eſt, non eſſe propriè ac rigoroſè potentiam phyſicam, ſed moralem.

Tertiò

De charactere Confirmationis.

Tertiò principaliter de charactere Confirmationis faciliùs oſtendi poteſt, non habere propriam ac veram rationem potentiæ phyſicæ. Interrogo enim, an ſit potentia actiua, vel paſſiua. Quòd autẽ neutrũ dici poſſit, oſtendo; quia D. Thom. vtroq; modo in diuerſis locis explicuit rationem huius characteris, & nũquã explicat propriũ actum ſeu actionem realem in ordine, ad quã habeat propriam rationem potẽtiæ phyſicæ. Primùm enim in hac quæſtione infrà art. 6. ſignificat eſſe potentiam paſſiuã, dum ait, *Per Baptiſmum ordinari homines ad recipiẽdũ alia ſacramẽta*, & ſubdit, *Ad idem etiam ordinãtur quodammodo Cõfirmatio.* Dicit autem, *quodammodo*, quia character Confirmationis non eſt ſimpliciter neceſſarius, vt alia ſacramenta valde recipiantur, ſed ſolum præcedere debet ante Ordinem, & Matrimonium, & ſi cõmodè fieri poteſt ante alia ſacramenta, vt congruus ordo ſeruetur. Si ergo character baptiſmalis non eſt propriè potentia phyſica paſſiua, euidentius eſt, characterem Confirmationis non eſſe ſimilẽ potentiam, præſertim cùm non ſit ſimpliciter neceſſarius ad recipiendum aliquem actum, ſed ſolũ ſecundùm quandam congruitatem prærequiratur. Rurſus idem D. Th. infra q. 72. ar. 3. dicit, per ſacramentum Confirmationis dari homini poteſtatem ſpiritualem ad alias actiones ſacras præter illas, ad quas datur ei poteſtas in Baptiſmo, infra dicit, *Hanc poteſtatẽ eſſe ad agẽdum ea, quæ pertinent ad pugnam ſpiritualem contra hoſtes fidei.* Quibus verbis indicat, eſſe potentiam actiuam, ſed conſtat illas actiones non eſſe à charactere Confirmationis, vt à potentia phyſicè actiua, ergo. Patet minor, quia illæ non ſunt niſi actus fidei, charitatis, fortitudinis, aut religionis, vel exteriores actus, qui ab his internis procedunt, vel auxilia gratiæ, quæ ad hos actus efficiendos dantur, ſed omnes iſti actus ſufficienter fiunt à potentiis animæ: intellectu, ſcilicet, & voluntate eleuatis per habitum virtutum infuſarum cum auxilio Dei excitante, & adiuuante. Ergo ad has actiones nulla efficientia characteris eſt neceſſaria, nec facile intelligi poteſt. Ac præterea quamuis gratis daremus, characterem habere aliquam efficientiam in hos actus, non compararetur ad illos vt potentia, ſed vt habitus infuſus potentiæ, & adiuuans illam ad ſuos actus, ſicut ſupra in ſimili argumentabamur. Præſertim quia inter hos nullus eſt actus, ad quem ſit ſimpliciter neceſſarius character Confirmationis. Omnia enim, quæ pertinent ad pugnam ſpiritualem contra hoſtes fidei, poſſunt fieri ab homine non confirmato, ſolũ per auxilia gratiæ. Idq; non ſolùm de potentia abſoluta, ſed etiam de ordinaria. Ergo non datur character, vt potentia ſimpliciter ad huiuſmodi actum, ſed ſolùm, vt aliquis deſignetur, vt ſit miles ex officio deputatus ad huiuſmodi pugnam, & vt hac de cauſa habeat à Deo ratum ſubſidium neceſſarium ad eandem militiam exercendam, in quo nulla intercedit propria ratio potentiæ phyſicæ actiuæ.

Character dici poteſt moralis poteſtas.

Quartò ex his conſtat characterem ſolùm poſſe dici habere rationem potentiæ aut poteſtatis ſecundùm moralem quandam conſiderationem. Quia videlicet eſt ſignum ex diuina ordinatione ad hoc deſtinatum, vt qui illo inſignitus fuerit, aptus ſit ad tale miniſterium, ſicut in lege veteri circumciſio dici poterat potentia paſſiua ad recipienda ſacramenta illius legis, & ſimiliter virga iudicis poteſt dici poteſtas actiua ad gubernandum. Quòd autẽ ita de charactere ſentiendum ſit, ita explicatur. Nam in primis, quòd character habeat aliquo modo rationem potentiæ, probat ratio D. Thom. hîc art. 2. quia per characterem datur homini aliqua poteſtas: nam cum

A charactere poteſt aliqua efficere, aut recipere, vel alio modo quàm ſine charactere poſſit, ergo character eſt aliquo modo potentia, ſed vt oſtenſum eſt, character non eſt potentia phyſica: ſupereſt ergo vt tantùm ſit potentia moralis; & hoc etiam modo dixit Scotus dicta quæſt. 10. quòd licèt character ſit relatio, poteſt habere rationem potentiæ miniſterialis: quia non oportet, vt talis potentia influat in actum, ſed vt ſit veluti conditio requiſita à principali agente in miniſtro, vt eius actione tanquam inſtrumento vtatur; Deus autem deputando miniſtros ſacramentorum, voluit propter maiorem perfectionem eos intrinſecè deſignari per characterem. Et hac ratione dicitur character poteſtas B moralis, cuius ſignum eſt, quia hoc non eſt ſemper vniuerſale, vt dictum eſt de miniſtro Baptiſmi, & de miniſtro Matrimonij, quia per ſolam extrinſecã deputationem & inſtitutionem diuinam habent hanc poteſtatem, & è contrario interdum character Ordinis non eſt ſufficiens potentia ad aliquem actum, v. g. ad confirmandum, vel ordinandum, & tamen adiuncta conceſſione Pontificis, ſubdit rationem potentiæ. Præterea, quid ſimile videre licet in potentia paſſiua. Nam character Baptiſmi in viris eſt ſufficiens potentia ad recipiendum ordinem, non autem in fœminis: & in ægrotis eſt ſufficiens potentia ad recipiendum ſacramentum Extremæ vnctionis, non autem in ſanis; ergo ſignum eſt, hæc omnia pendere C ex inſtitutione, atque ita pertinere ad moralem potentiam, non autem ad phyſicam.

Character nõ eſt propriè & eſſentialiter potentia.

Quintò ex his vlterius concludi videtur, non poſſe characterem propriè & eſſentialiter conſtitui in ſpecie potentiæ. Probatur ex dictis, quia character non eſt potentia phyſica actiua, vel paſſiua: ergo verè ac propriè non eſt potentia, quia nulla eſt verè potentia, niſi quæ re ipſa, ac phyſicè ordinatur ad aliquẽ actũ, ergo non conſtituitur in ſpecie potentiæ, quia nulla res conſtituitur in ſpecie, niſi ſecundùm eam rationem, quæ verè, propriè, ac phyſicè illi conuenit. Et confirmatur: nam propterea ſuprà diximus cum D. Thom. characterem non conſtitui in ſpecie figuræ, quia hæc ratio non propriè, ſed metaphoricè in illum conuenit. Sed ſimiliter ratio potentiæ non conue- D nit propriè characteri, ſed metaphoricè ac per denominationem extrinſecam, quatenus per extrinſecum actum Dei, qui per characterem eſt deſignatus, factus eſt capax talis actus ex ordinatione diuina, ſicut aliis exemplis declaratum eſt: ergo.

Character eſt qualitas primæ ſpeciei.

Vltimò ergo dicendum exiſtimo, characterem eſſe qualitatem primæ ſpeciei, ſcilicet diſpoſitionem ſeu habitum conuenientem ipſi animæ ac formaliter perficientem illam, ſine vllo ordine ad operationẽ; ſicut pulchritudo, vel ſanitas eſt bona corporis diſpoſitio. Ita ſentit Alex. Alen. 4. par. q. 19. m. 1. artic. 2. & Bonauen. in 4. d. 6. art. 1. vbi Scot. q. 10. ſub diſiunctione defendit, ſi character eſt qualitas abſoluta eſſe potentiam vel habitum. Et probatur E primò, quia hoc modo facilè intelliguntur dicta Conciliorum, dicunt enim characterem eſſe ſignum ſpirituale. Ex quo in primis colligo, characterem non dari per ſe primò, vt principium operandi, ſed ſolùm ad conſignandum, & deputandum hominem ad aliquam actionem. Deinde colligo, eſſe formam animæ impreſſam, vt ita affecta intelligatur eſſe conſignata. Quæ forma non poteſt melius intelligi, quàm per modũ cuiuſdam bonæ & permanentis diſpoſitionis, ſicut videre licet in aliis ſignis corporalibus. Vnde non ſumitur hîc diſpoſitio, vel relatiuè dicitur ad aliã formam, ad quã diſponit in genere cauſæ materialis, quia hoc modo nõ cẽſeo characterem

racterem eſſe phyſicè ac propriè diſpoſitionẽ ad aliã formã, vt ſæpe dixi in ſuperiorib. ſed ſumitur diſpoſitio abſolutè, prout dicitur de quacunque forma abſoluta bene ac conuenienter afficiẽte ſubiectũ quomodo gratia poteſt dici bona diſpoſitio animæ. Neq; etiam ſumitur hîc diſpoſitio in eo rigore, quo ab habitu diſtinguitur, & ſignificat qualitatem facilè mobilẽ, ſed prout cõprehendit habitum fixum & immobilem: quamuis operatiuus non ſit. Atq; hoc modo explicata ratio characteris facilè intelligi ac perſuaderi poteſt, cùm tamen in quolibet alio ſenſu vix poſſit concipi. Vnde tandem confirmatur à ſufficienti partium enumeratione, quia in nulla alia ſpecie qualitatis poteſt conſtitui. Niſi fortè quis dicat, poni in tertia, & eſſe paſſibilẽ qualitatem, quatenus eſt terminus alicuius propriæ actionis, per quam imprimitur ſubiecto. Sed quia hîc non eſt locus tractandi de diſtinctione harum ſpecierum, ſolùm breuiter dicitur, hanc rationem termini non ſufficere per ſe ad conſtituendam propriã ſpeciem qualitatis, quia hæc ratio communis eſt ferè omnibus ſpeciebus, quatenus per aliquam actionem fieri poſſunt. Item, quia illa ratio termini ſolùm addit denominationem extrinſecam, & ideo fortaſſe illa ratio paſſibilis qualitatis aliter explicanda eſt in ordine ad mutationes ſenſibiles; atq; ita probabile eſt, illam ſpeciẽ ſolùm reperiri in qualitatibus ſenſibilibus.

Obiectio. Contra hanc verò ſententiam ſolùm obiici poteſt, quia omnis habitus diſponit ad faciliter operandum, vt ſumi poteſt ex Ariſt. 2. Ethic. c. 5. ſed character per ſe ac phyſicè non confert ad operationem; ergo ſicut propter hanc rationem negandum eſt eſſe potentiam, negandum etiam eſt, eſſe habitum. Ad idem obiici poteſt authoritas D. Thom. art. 2. *Reſponſio.* Ad rationem reſpondetur, aſſumptum non eſſe verum, ſi per habitum intelligamus quamcunque diſpoſitionem permanentem, ac ſubiecto conuenientem. Ariſt. autem ibi locutus eſt de habitibus potẽtiarum, qui per actus noſtros acquiruntur, qui propriè ſunt habitus operatiui. Præter hos verò poſſunt eſſe aliquæ qualitates bene diſponentes ſubiectum in ſuo eſſe ſine ordine ad operationem, quæ ſi permanentes ſint, & difficilè mobiles, vocari etiam poſſunt habitus non operatiui; & de his non eſt neceſſe, vt diſponant ad faciliter operandum, & hoc modo gratia vocatur habitus, & ſanitas etiam ſolet ita vocari; hoc ergo modo intelligimus characterem eſſe habitum. Ad D. Thom. reſponderi poteſt, intellexiſſe characterem eſſe potentiã improprio modo, ſcilicet moraliter, & ideo addidiſſe, illũ non poni propriè & directè in ſpecie potentiæ, ſed reductiuè. Hæc verò reſponſio (vt verum fatear) mihi non ſatisfacit: nam D. Thom. planè intendit, characterem habere aliam ſpeciem, & eſſentiam; alioquin nec reſpondiſſet quæſtioni; nec etiam impugnare debuiſſet opinionẽ ponentem characterem in ſpecie figuræ. Quocirca nihil inuenio, quod reſpondere poſſim, ita vt ſatisfaciam. Rationes enim ſuprà factæ me cogunt, vt in re non magni momenti à ſententia D. Thom. diſcedam, paratus ei aſſentire, cùm primùm earum ſolutiones inuenero, quas hactenus nec reperire, nec aſſequi potui.

SECTIO IV.
In quo ſubiecto ſit character.

QVæſtio hæc potiſſimũ tractanda eſt de ſubiecto proximo, in quo character inhæret: nam de remoto nulla eſt ferè controuerſia. Voco autem ſubiectum remotum, perſonam, quæ habet characterem. De hoc ergo ſubiecto certũ eſt, de facto ſolùm eſſe characterẽ in illis hominibus qui recipiunt aliquod ex ſacramentis, quæ characterẽ imprimunt, eſt enim character proprius effectus ſacramẽtorum. Hinc tamen rectè colligitur, quemlibet hominem ſecundũ ſe eſſe capacem characteris per obedientialem potentiam; quia quoad capacitatem hanc, eadẽ eſt ratio de omnibus hominibus. Imò cùm homo ſit capax characteris ſecundũ animã, quæ ſpiritualis eſt, & in hoc Angelis ſimilis, veriſimile eſt, eandem capacitatẽ eſſe in Angelis, ſicut etiã eſt capacitas ad reliqua omnia dona gratiæ. Solet verò hic inquiri, an character fuerit etiã in Chriſto. Sed non eſt, quod in hoc immoremur: nam, vt rectè hic D. Th. docuit ar. 5. Chriſtus non indiguit charactere: quia Chriſtus ratione ſuæ diuinitatis excellentiori modo eſt veluti deſignatus in ſupremum Ducem, Principem, ac Sacerdotem: & ideo non indiget charactere, qui eſt veluti participatio quędam ſupremi ſacerdotij Chriſti, & ſupponit imperfectionem in ſubiecto quod afficit ſcilicet, quòd ſit membrum; miles aut miniſter alterius ſuperioris capitis, de quo dixi nonnulla in priori tomo diſput. 46. ſect. 5. *Chriſtus charactere non eguit, vt eſſet ſummus ſacerdos.*

Prima opin. Omiſſo ergo ſubiecto remoto, de ſubiecto proximo poteſt eſſe prima ſententia, characterem eſſe in corpore hominis tanquam in ſubiecto proximo. Quem dicendi modum ſolùm illi tenere poſſunt, qui dicunt, characterem non eſſe aliquid diſtinctum ab ipſo ſacramento, ſed ipſummet ſacramentum, quatenus ex diuina inſtitutione ad hoc ordinatur, vt ſuſcipiens illud perpetuò maneat deſtinatus ad tale munus, eſſe characterem. Qui ergo ita de charactere ſentiunt, conſequenter affirmabunt, ſicut ſacramentum recipitur immediatè in corpore, ita etiam ſubiectum proximum characteris eſſe corpus. Sed huiuſmodi ſententia ſolùm ab hæreticis defendi poteſt, qui characterem negant; quia dicere characterem nihil eſſe præter ſacramentum, re vera eſt negare illum eſſe, aut fieri, ſeu imprimi per ſacramentum. Soto verò in 4. d. 1. q. 4. artic. 4. tribuit hanc ſententiam Dur. d. 4. q. 1. alio tamen ſenſu, & modo. In primis enim illi imponit, quòd neget eſſe aliũ characterem præter characterẽ Ordinis, deinde refert eum docere characterem Ordinis non eſſe in anima, ſed in corporis membris, non quidem in illis, in quibus ſacerdos recipit ſacramentũ Ordinis, quando ordinatur, ſicut prior error dicebat; ſed in illis quibus ſacramenta conficit, ſcilicet in lingua & manibus, quia virtus actiua inſtrumentalis eſſe debet in proximo inſtrumento operationis. Vnde fit iuxta hanc ſententiam, characterem Ordinis tantùm durare eo tẽpore, quo durat ſacramentalis operatio, quia virtus inſtrumentalis tãdiu durat, quamdiu durat motio principalis agentis. Veruntamen Soto non retulit fideliter Durandi opinionẽ; ille n. nihil eorum affirmat, quæ illi imponuntur, ſed potiùs ea omnia infert tanquam incommoda, quæ ſequuntur ex opinione eorum, qui dicunt, characterem eſſe inſtrumentariam virtutem proportionalem illi, quæ eſt in ſacramentis ad conferendam gratiam. Nam inde (inquit) ſequitur primò ſolùm ſacramentum Ordinis dare characterem, quia ſolùm per hoc ſacramentum conſtituuntur homines miniſtri ſacramentorum, ergo ad ſummum in hoc ſacramento ſolo oportebit dari inſtrumentariam virtutem, quæ dicitur eſſe character. Secundò (inquit) ſequitur, hanc virtutem eſſe in membris, quibus ſacramenta perficiuntur propter rationem ſuprà factam. Ac denique tertiò ſequitur, characterem non eſſe virtutem permanentem, ſed tranſeuntem, ſicut ponitur eſſe virtus ſacramentorum. Quæ omnes illationes Durandi, re vera ſunt ſatis apparentes &

proba

probabiles; tantum autem abeſt, vt ipſe admittat ea, quæ inferuntur, quòd potiùs (vt dixi) ea infert, vt magna incommoda, ſicut re vera ſunt; quibus reſpondere fortaſſe poterunt aliquo modo, qui eam ſententiam defendunt: nos autem in hoc immorari non oportet, quia cum Durando exiſtimamus, ſententiam illam de inſtrumentaria virtute falſam eſſe.

Alio tamen modo poſſet hæc opinio tribui Dur. in eodem loco: nam cùm ipſe affirmet characterem non eſſe niſi relationem rationis, ſequitur ex eius opinione, vel characterem nullum habere ſubiectũ, quia relatio rationis nulli inhæret, vel ſi illi tribuendum eſt ſubiectum denominationis, illud non eſſe animam, vel corpus, ſed totum hominem ſimpliciter: nam ille eſt, qui deſtinatur, vt ſit capax ſacramentorum; vel certè, ſi aliquod ſubiectum propinquius aſſignandum eſt ratione fundamenti huius relationis, illud erit corpus, quatenus in illo recipitur ſacramentum, per quod homo deſtinatur ad aliquem Dei cultum. Et hoc videtur ſignificaſſe Duran. in fine illius q. vbi explicans ritum Baptiſmi, quem Dionyſ. ſcriptum reliquit, ita concludit: Et iſte ritus exterior cum Baptiſmo erat characterizatio ſua, nec de alio charactere locutus eſt Dionyſ. Et in ſolutione ad ſecundum clarius concludit, non eſſe quærendum, in quo ſit character, tanquam in ſubiecto, cùm non ſit niſi deputatio hominis ad ſacras actiones actiuè vel paſſiuè. Sed hæc ſententia Durandi tam eſt falſa, quàm fundamentum, ex quo ſequitur. Vnde in re nihil à ſententia Hæreticorum differt, vt ſuprà etiam dixi.

Characteris ſubiectũ anima.

Quocirca, vt certum ſtatuendum eſt, characterem eſſe in anima, vt in ſubiecto proprio. Ita enim docent cæteri omnes Theologi, & clarè definiunt Concil. Florent. & Trident. dum docent, characterem imprimi in anima, & eſſe ſignum ſpirituale. Sequitur etiam neceſſariò ex his, quæ ſuprà diximus de natura characteris; diximus enim, eſſe qualitatem ſpiritualem: neceſſe eſt ergo, vt in ea parte hominis inhæreat, quæ ſpiritualis eſt, ſcilicet in anima. Quia verò in anima tria ſunt, ſcilicet ſubſtantia eius, intellectus & voluntas, videndum ſupereſt, in quo ex his ſit immediatè character: nam de his omnibus variæ ſunt opiniones.

Secunda opi.

Secunda ergo ſententia eſt, quæ ponit characterem eſſe in anima, & in vtraq; potentia eius, id eſt, in tota imagine Trinitatis. Ita enim loquebantur antiqui, quos ex parte ſequitur Alex. Alenſ. 4. par. q. 19. mem. 3. & Bonauen. in 4. d. 6. art. 1. q. 3. vbi ſentit, characterem eſſe in vtraque potentia, quamuis principalius dicat eſſe in intellectu, quàm in voluntate. Sed hæc ſententia ab aliis reiecta eſt, quia re vera gratis affirmat quid ſuperfluum, & quod nullo fundamento probari poteſt; cùm enim character ſolùm ponatur vt ſignum, quid neceſſe eſt, illum multiplicare in diuerſis potentiis? Item contra hanc opinionem à fortiori obiici poterunt omnes difficultates, quas in tertia & quarta opinione proponemus.

Tertia opinio.

Tertia ergo opinio eſt, characterem eſſe in voluntate. Ita tenet Scotus in 4. diſtin. 6. q. 11. Cuius fundamentum eſt. Primò, quia character eſt diſpoſitio ad gratiam, ſed gratia, cùm ſit idem cum charitate, eſt in voluntate: ergo & character. Secundò, quia character eſt ſignum obligationis hominis ad Deum: ſed homo proximè obligatur Deo per actum voluntatis; ergo decet, vt tale ſignum ſit in voluntate. Sed in primis hæc fundamenta Scoti firma non ſunt. Nam primum ſupponit gratiam eſſe idem cum

A charitate, & non eſſe in eſſentia animæ, quod eſt falſum. Præterea ſumit characterem eſſe diſpoſitionem ad gratiam, quod propriè etiam intellectum non eſt verum; & ad ſummum dici poteſt diſpoſitio moralis, ſecundùm quandam congruitatem vel diuinam ordinationem ad gratiam ſacramentalem. Non eſt autem neceſſe, quòd huiuſmodi diſpoſitio ſit in eodem ſubiecto, in quo eſt forma, ſed ſatis eſt, quòd ſit in eodem ſuppoſito: ſicut contritio eſt diſpoſitio ad gratiam, & ſanctitas B. Virginis fuit diſpoſitio ad maternitatẽ diuinã, & ſcientia vel prudentia eſt diſpoſitio ad aliquam moralem dignitatem, vel iuriſdictionem. Secundum etiam fundamentum facilè diluitur: primò, quia character non tam eſt ſignum obligationis, quàm muneris aut ſtatus ſuſcepti, qui interdum ſecum affert aliquam obligationem: ſicut in iudice; ſignum quod defert, non eſt ſignum obligationis, ſed poteſtatis, ad quam ſequitur obligatio. Secundò, quia nulla ratio cogit, vt ſignum obligationis ſit in eadem facultate, ex qua naſcitur obligatio. Nam etiam homo interdum voluntate ſe obligat & vendit in ſeruum: ſignum autem ſeruitutis defert in facie. Vnde ex præciſa ratione ſigni non videtur poſſe colligi, in quo ſubiecto ſit character; quia ſignum non tam ponitur in aliquo, vt ipſe vtatur eo, quàm vt ab aliis dignoſci & diſtingui poſſit; & ideo in ea parte collocari ſolet, quæ eſt aptior ad huiuſmodi finem, ſcilicet ad ſignificandũ aliis, vt in corporalibus rebus facilè conſtat. In ſpiritualibus autem, quia anima & potentiæ eius æquè patent ſpiritualibus oculis, quibus tantùm videri poſſunt, ideo ex hac parte æquè apta ſunt, vt in eis collocetur ſpirituale ſignum; ergo ex hoc capite non poteſt ſatis iudicari, in quo ſubiecto ſit character, ſed aliunde ferendum eſt iudicium. Imò addo, ſi ſola ratio ſigni conſideretur, potiùs eſſe ponendum characterem in eſſentia animæ, quàm in voluntate, vel aliqua potentia, vt ſtatim oſtendam probando noſtram ſententiam, vbi rationes alias contra Scotum afferemus.

Diſpoſitio moralis non poſtulat eſſe in eodem ſubiecto, in quo eſt forma.

Quarta ſententia.

Quarta ſententia eſt, characterem eſſe in intellectu. Hæc eſt D. Thom. hîc, vt vidimus, quam defendunt omnes Thomiſtæ. Caiet. Soto, & Ledeſm. & Palud. in 4. d. 4. q. 2. artic. 2. & ibid. Capreol. Richard. diſ. 5. art. 2. q. 2. Fundamentum D. Thom. eſt, quia character ordinatur ad actus diuini cultus, ad actum autem immediatè ordinatur potentia animæ, & non eſſentia; ergo character immediatè eſt in potentia, & non in eſſentia animæ. Rurſus actus diuini cultus ad quem character ordinatur eſt quædam fidei proteſtatio; ergo oportet, vt character ſit in cognoſcitiua potentia, in qua eſt virtus: hæc autem eſt intellectus. Hæc ſententia eſt quidem probabilis propter authoritatem D. Thomæ, ſi tamen rectè conſideretur fundamentum eius, ſupponit doctrinam priùs à D. Thom. traditam, ſcilicet, characterem ordinari ad actus diuini cultus per modum potentiæ actiuæ, vel paſſiuæ. Cùm autem nos dixerimus, non eſſe veram potentiam, ſed ſolùm per modum ſigni, quo deputatur, & conſignatur homo ad cultum Dei, non eſt neceſſe, vt ſit in potentia operante; quia non quidquid ordinatur ad actum, eſt in potentia, ſed id quod ordinatur per modum principij efficientis, ſeu coefficientis ipſum actum: quod autem ordinatur tantùm per modum ſigni, poteſt eſſe in quacumque parte vel in ſubiecto, in quo ſit commodius ad ſignificandũ; ſicut militiæ ſignum ponitur in pectore, vel capite, & tamen militia manibus exercetur. Illa ergo ratione non ſatis probatur characterem eſſe in potentia animæ magis,

gis, quàm in eſſentia. Et hinc fit, ex eo quòd cultus Dei ſit, proteſtatio fidei per exteriora ſigna, nō rectè ſequi characterem eſſe in intellectu, vbi eſt fides; tum quia, non oportet ſignum eſſe in eodem ſubiecto, in quo eſt res ſignificata, tum etiam, quia ſi illa ratio valida eſſet, potiùs conſtituendus eſſet character in voluntate, quàm in intellectu; quia immediatè non ordinatur ad fidem, ſed ad cultum Dei: quia licet à fide dirigatur, tamen proximè à religione elicitur, quæ eſt in voluntate. Ergo vel ponendus eſt in vtraque potentia vel in neutra, vel certè ſi in vna ponitur potius, quàm in altera, nō debet huius ratio ſumi ex re ſignificata, ſed ex eo, quòd character aliquid potiùs conferat ad actus vnius potentiæ, quàm alterius, quod tamen verum eſſe non poteſt, vt infrà oſtendam.

Quinta ſententia.

Quinta ergo ſententia eſt characterem eſſe immediatè in eſſentia animæ. Hanc tenet Marſil. in 4. q. 4. art. 1. & Gab. diſt 6. q. 2. art. 3. dub. 2. vbi primùm ait hanc dubitationem non habere locum in ſua, & Nominalium ſententia, quòd intellectus & voluntas nullo modo diſtinguantur à ſubſtantia animæ. Deinde verò ſubiungit, ſuppoſita diſtinctione potentiarum ab anima, potius eſſe characterem ponédum in anima quàm in potentiis: ac tandem addit, ſi ponendus eſſet in potentia, potius eſſe ponendum in voluntate, quàm in intellectu, quia in voluntate eſt gratia, quæ idem eſt cum charitate. Fundamentū Marſilij eſt, quia ſignum & id quod ſignificatur, debent eſſe in eodem ſubiecto. Sed character eſt ſignū eorum, quæ per ſacramenta conferuntur, quibus tota anima perficitur, vt ſunt fides, ſpes, charitas: ergo. Secundò, quia per characterem deputatur anima, & conſignatur ad aliquod miniſterium ſpirituale: ergo debet eſſe in ipſa anima. Sed hæc fundamenta non ſunt efficacia: quia in prima ratione maior eſt falſa, vel ſaltem non neceſſaria, vt ſæpe dictum eſt, alias debuiſſet Marſil. illa ratione concludere, eſſe characterem etiam in voluntate & in intellectu, quia ſignificat perfectionem, ſeu augmentum fidei, & charitatis. Secunda verò ratio ſolùm probat, characterem eſſe in homine, vel in anima, non tamen quòd ſit in ſubſtantia animæ immediatè. Melior eſt ratio, quam adducit Gabr. & quam etiam Dur. attigerat, ſcilicet quia character non eſt principium alicuius actus intellectus aut voluntatis, quam ſtatim latiùs explicabimus.

In hac igitur re, quæ ſatis incerta eſt, veriſimilius videtur, characterem eſſe immediatè in ſubſtantia animæ. Ratio ſumi poteſt primò, ex munere, ſeu officio ſigni: quando enim aliquid imprimitur alicui rei, vt in ſignum, manifeſtans rem illam vt deſtinatā ad aliquod munus, eámque à cæteris diſtinguens, in illa parte poni debet, quę notior eſt, & aptior ad notificādam rem illam; & diſtinctionem eius. Sed ſubſtātia animæ ſecundùm ſe notior eſt, & prior, quàm potentiæ. Ergo cùm hoc ſignū ſit ſpirituale, atq; adeò proportionatum ipſis rebus quatenus ſecundùm ſe cognoſcibiles ſunt, poni debet in ea re, quæ ſecūdùm ſe notior eſt; ergo debet poni in ſubſtantia eius. Et hæc ratio eadem probabilitate oſtendit, ſi character ponendus eſſet in potentia, & non in eſſentia, potius eſſet ponendum in intellectu, quàm in voluntate, quantum eſt ex hoc capite, ſc. ex ratione ſigni, quia intellectus ſecundū ſe eſt notior ac prior. Secunda ratio & efficacior eſt, quia character nō eſt principium alicuius actus intellectus, aut voluntatis pertinentis ad cultum Dei, vel vſum ſacramentorū; ergo nō eſt conſtituendus in intellectu, neque in voluntate; ergo in ſubſtantia animæ. Antecedens pro-

A batur, diſcurrendo per ſingulos characteres. Nam primò character Baptiſmi datur, vt facultas moralis ad recipiendum alia ſacramenta, ſed ad huiuſmodi receptionem, ad ſummum requiritur in intellectu actus fidei, vel prudétiæ. Ad hos autē actus efficiendos non cōcurrit character Baptiſmi, vt potentia actiua, neque etiam vt habitus, vt omnes ſine controuerſia fatentur: tum quia character Baptiſmi ponitur vt potentia paſſiua; tum etiam, quia hi actus habent alia ſufficientia principia, ſcilicet habitum fidei, & dona intellectus ac virtutem prudentiæ. Atq; eadem ratio probat de actibus voluntatis: quia ad recipiendum ſacramentum, ad ſummum requiri poteſt in hac potentia volūtas recipiendi ſacramētum, quæ ſi naturalis ſit, ad illam non requiritur princi-

B pium ſupernaturale; ſi verò ſit ſupernaturalis, & obiectio proportionata, erit elicita à virtute religionis & fide, ac prudentia regulata. Requiri etiam poteſt bona diſpoſitio ſuſcipientis, non ad ſubſtantiam ſacramenti, ſed vt dignè ſumatur. Et de hac conſtat, non eſſe à charactere, vt principio efficiēti, ſed à charitate, pœnitentia, & aliis virtutibus. Secundò, idem diſcurſus facilè fieri poteſt in charactere Confirmationis: nam actus ad quém ordinatur hic character, eſt conſtans fidei & religionis Chriſtianæ profeſſio. Ad hunc verò effectum ex parte intellectus hi actus requiri poſſunt, ſcilicet fidei, prudentiæ, charitatis, obedientiæ, religionis, fortitudinis, ac ſimilium virtutum. Neque aliquis alius excogitari poteſt, qui in intellectu & voluntate non habeat ſua propria, &

C ſufficientia principia à quibus, etiam ſi character nō adſit, connaturaliter, & perfectè fieri poteſt, & character per ſe nullam vim ad eos eliciendos confert. Quod in hunc modum etiam confirmatur, quia ſi character eſſet principium ad eliciendos hos actus, eſſet habitus intellectualis, aut appetitiuus: diceret etiam ordinem ad obiecta iſtorum actuum, denique eſſet virtus intellectus, aut voluntatis, theologica vel moralis. Tertiò, eadem ratio accommodari poteſt ad characterem ordinis, qui datur ad ſacramenta miniſtranda. In miniſterio n ſacramentorum nullus actus intellectus, vel voluntatis requiritur ad ſubſtantiam ſacramenti, niſi intentio faciendi ſacramentum, quæ formaliter dicit actum voluntatis, & ſupponit in intellectu aliquam cognitionem, de quibus

D actibus eadem eſt ratio: quia ſi cognitio ſit naturalis, qualis eſſe poteſt in hæretico miniſtrante ſacramentum, ad illam non requiritur ſupernaturalis potentia: ſi verò ſit ſupernaturalis, erit, vel à fide, vel à prudentia, vel ab aliquo intellectuali dono: nec fingi aut excogitari poteſt aliud genus actuum intellectualium, propter quod ponatur character. Similiter intentio faciendi ſacramentum nihil aliud eſt, quàm voluntas conferendi illud, quæ ſi ſupernaturalis ſit, ad charitatem, religionem, aut ſimilem aliam virtutem pertinebit: ergo nullus eſt actus intellectus, aut voluntatis, propter quem efficiēdum oporteat, characterem poni in intellectu vel voluntate.

E Ad hanc verò rationem reſpondere videtur Palud. ſuprà, quòd licèt character non eliciat, nec dirigat intentionem dandi ſacramentum: nam æqualiter, inquit, poſſunt habere hāc intenſionem qui habet characterem, & qui non habet; tamen character ad hoc deſeruit, vt intentio habeat virtutem, quam aliàs non haberet. Sed hoc nihil omnino confert. Primò, quia non poteſt accommodari characteri Confirmationis. Secundò, vix etiam locum habet in charactere Baptiſmi: nam licèt intentio recipiendi ſacramentum ſit neceſſaria in adultis; tamen illa intentio non confert aliquid per modum efficiētis ad valorem

valorem ſacramenti; ſed ſolùm eſt neceſſaria conditio, vt vtens ratione ſit capax ſacramenti ex ſuaui Dei prouidentia propter modum operandi tali ſubiecti. Vnde etiam ad ipſum Baptiſmum, qui nullum characterem ſupponit, requiritur illa intentio; infantibus verò non requiritur, neque ad Baptiſmum, neque ad alia ſacramenta, quorum ipſi ſunt capaces. Tertiò, neque in charactere Ordinis id quicquam valet, quia intentio miniſtri nullam in ſe virtutem phyſicam recipit. Quis enim fingat, qualitatem aliquam ſpiritualem effici à charactere circa ipſummet actum intentionis, vt ſit efficax; hoc enim nullus hactenus finxit, & improbabilius eſt, quàm quòd in ipſis ſacramentis imprimatur qualitas aliqua: ſeu virtus phyſica: quia illa interior intentio, immediatè non attingit effectiuè gratiam, quæ eſt effectus ſacramenti, quia hæc immediatè fit à ſolo ſacramento, vt ab inſtrumento, vt ſuprà dictum eſt. Verſatur ergo illa intentio immediatè ſolùm circa ipſum ſacramentum. Ad faciendum autem totum id, quod eſt ſenſibile in ſacramento, non eſt neceſſaria ſupernaturalis virtus: ſed ipſa voluntas ſua naturali efficacia ſufficit, vt ſuprà oſtendi. Ad faciendum verò ſacramentum in eſſe ſacramenti, non requiritur aliqua virtus, vel noua actio phyſica, quia illud ſolùm habet ſignificationem ex inſtitutione, vt ſuprà etiam dixi: ergo ſuperfluè eſſet conficta omnis virtus, quæ per modum qualitatis factæ per actionem characteris, additur intentioni ſacerdotis, vt ſit efficax, ſed hoc ſolo, quòd illa voluntas, & intentio eſt ab homine deſignato à Chriſto ad hoc munus, eſt efficax ad faciendum hoc ſacramentum. Ad hoc autem impertinens eſt, quòd character ſit in potentia, vel in eſſentia. Imò, ſi propter hoc ponendus eſſet in potentia, potiùs eſſet ponendus in voluntate, quàm in intellectu; quia intentio, quæ futura eſt efficax, in voluntate eſt formaliter, & cognitio intellectus requiritur, vt conditio neceſſaria ad actum voluntatis. Sed re vera in neutra potentia eſt neceſſarius ad hunc finem, ſed ſolùm quòd ille homo ſit conſignatus: optimè autem & melius quodammodo & accommodatius deſignatur homo per qualitatem impreſſam ſubſtantiæ animæ eius, quàm potentiæ.

Intẽtio ad ſacramenta requiſita nõ phyſicam ſed moralem habet efficaciã ex eo, quòd ſit à tali perſona.

Addo interdum intentionem hãc eſſe efficacem ſine vllo charactere, vt conſtat in miniſtro Baptiſmi, aut ſine charactere qui ſit per modum facultatis actiuæ, vt in Matrimonio: quia in his, vt intentio ſit efficax, ſolùm requiritur iuxta diuinam inſtitutionem, quòd ſit à tali perſona, quia illa non eſt efficacia phyſica, ſed moralis: idem ergo erit, quando ex inſtitutione diuina requiritur, quòd intentio ſit à miniſtro charactere deſignato; non enim neceſſe eſt, vt character aliquid phyſicè influat in intentionem, ſed ſolùm quòd deſignet perſonam ad illud munus: hoc enim poſito, ſi cætera neceſſaria concurrant, erit intentio moraliter efficax ad conficiendum ſacramentum. Neque hæc doctrina pugnat cum ea, quam ſuprà tradidimus de efficacia ſacramentorum: nam tota illa efficacia propriè conuenit ipſis ſacramẽtis reſpectu gratiæ: miniſter verò non habet per ſe efficientiam immediatam, niſi circa ipſum ſacramentum, circa quod nullam exercet actionem phyſicam, & ſupernaturalem, quia in ſacramento nulla perfectio realis ac ſupernaturalis recipitur, vt latiùs ſuprà explicatum eſt.

Quædam reſponſio refellitur.

Aliam reſponſionem indicat Soto loco ſuprà citato, vbi diſertè concedit, characterem non ordinari ad cognoſcendum neque ad appetendum; ſed ad operandum, ſcilicet ad proteſtandum fidem; & reſpondens Durando ait, quòd, licèt character non A ſit cognoſcitiuus, eſt tamen facultas fidei ad colendum Deum, ſicut ipſa docet: nam ſicut ars eſt cognitio practica, ita fides charactere vtitur ad opus. Sed non ſatis intelligo, quò tendat hæc reſponſio, aut quomodo argumentis factis ſatisfaciat. Nam primùm, ſi character non eſt cognoſcitiuus, ſicut neque appetitiuus, cur ponitur in intellectu potius quàm in voluntate, cum proteſtatio fidei, quæ eſt per cultum Dei proprius ac formalius pertineat ad voluntatem, quàm ad intellectum? Secundò, ſi character eſt operatiuus, tanquam facultas fidei, inquiro, quænam ſit eius operatio? Aut enim eſt actus interior ſpiritualis, & immanens; & ita non poteſt eſſe niſi actus intellectus, vel voluntatis; aut eſt B actus exterior & corporalis; & ad hunc actum nec character ſpiritualis poteſt concurrere, vt ſuprà oſtenſum eſt; nec etiam ſi poſſet, propter hunc concurſum oporteret ipſum eſſe in intellectu, magis quàm alibi. Rurſus, ſi eſt operatiuus, vel operatio eius eſt actio vitalis, & ſic eſſe non poterit niſi intellectus, vel voluntatis: vel non eſt actio vitalis, ſed per modum tranſeuntis actionis; ſed neque explicari poterit qualis ſit hæc actio, neque quid deſeruiat ad finem conficiendi ſacramenta, nec quo fundamẽto nitatur, vt ſatis patet ex dictis ſectione præcedenti. Ac denique, admiſſo hoc genere actionis, impertinens eſt propter illam, characterem ponere in intellectu. Dicet aliquis, eſto, character non ſit C operatiuus propriè, ac phyſicè, ſed ſolùm conſtituatur per modum ſigni: nihilominus poſſe optimè poni in intellectu ſolùm, vt ipſum ornet, & perficiat, & hoc modo conſignet hominem, ſicut neceſſariò dicturi ſumus, ſeruata proportione, etiam ſi teneamus, illum eſſe in eſſentia animæ. Quòd ſi hoc eſt poſſibile, vnde conſtare poteſt, non ita factum eſſe. Videtur enim eſſe congruum, vt ſicut anima per potentias ſuas colit Deum, ita etiam in aliqua potẽtiarum conſignetur ac deſtinetur ad illum cultum; & conſequenter congruum etiam erit, vt hoc fiat in intellectu, qui eſt primaria potẽtia, in qua eſt primũ fundamentum cultus Dei, quod eſt fides. Reſpondeo, ſi aliquis eſſe poteſt probabilis modus explican- D di, & defendendi opinionem D. Thom. fortaſſe nullum alium excogitari poſſe faciliorem, aut probabiliorem. Valde tamen dubito in primis, an fuerit hæc mens D. Thom. propter ea, quæ dixi in fine ſectionis præcedentis. Deinde dubito, an potentiæ animæ ſint capaces alicuius qualitatis, quæ nec ſit actus ſecundus talis potentiæ, neque actus primus diſponens, vel dans virtutem ad ſimpliciter agendum, vel ſaltem ad meliùs & faciliùs eliciendum actum talis potentiæ; quia huiuſmodi potentia tota eſt natura ſua deſtinata ad operandum, & totum ſuum eſſe & ſpeciem ſuam recipit cum hac inclinatione ſeu habitudine ad actus & obiecta; & ideo non videtur poſſe perfici in ſuo eſſe per aliquam qualitatem, quæ non E ſit actus ſecundus, niſi perficiatur in actiuitate ſua in ordine ad actum ſecũdum. Tandem etiam, ſi admittamus, hoc eſſe poſſibile, videtur certè maior eſſe congruentia, quæ ſuprà adducta eſt, vt ponatur character in ipſa ſubſtantia animæ, quæ principaliter deſtinatur, ac deſignatur ad ſacrum miniſterium, & quæ eſt principale principium omnium actuum diuini cultus, & quia ferè non eſt maior ratio de intellectu, quàm de voluntate, ita conuenientiùs ponitur in ſubiecto communi vtrique.

Capacitas potentiarum animæ ad quas qualitates ſe extendat.

ARTICVLVS V.

Vtrùm character inſit animæ indelebiliter.

Ad

4. diſt. 4. q. 1. art. 3. q. 4. Et Ro. 7. col. 2.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quòd character non inſit animæ indelebiliter. Quanto enim aliquod accidens eſt perfectius, tanto firmius inhæret. Sed gratia eſt perfectior, quàm character: quia character ordinatur ad gratiam ſicut ad vlteriorem finem. Gratia autem amittitur per peccatum. Ergo multo magis character.

2. Præterea, per characterem aliquis deputatur diuino cultui, ſicut dictum eſt. Sed aliqui à cultu diuino trāſeūt ad contrarium cultum, per apoſtaſiam à fide. Ergo videtur, quòd tales amittant characterem ſacramentalem.*

Art. 1. & 2. huius quæſt.

3. Præterea, Ceſſante fine, ceſſare debet & id quod eſt ad finem, alioquin fruſtrà remaneret, ſicut poſt reſurrectionem non erit matrimonium, quia ceſſabit generatio, ad quam ordinatur matrimonium. Cultus autem exterior, ad quem character ordinatur, non remanebit in patria, in qua nihil agetur in figura, ſed totum in nuda veritate. Ergo character ſacramentalis non manet in perpetuum in anima, & ita non eſt indelebiliter.

B

Lib. 2. c. 13 à me. tom. 7.

Sed contrà eſt, quòd Auguſt. dicit 2. contra Parmen. Non minus hærent ſacramenta Chriſtiana, quàm corporalis nota militiæ. Sed character militaris non repetitur, ſed agnitus approbatur in eo, qui veniam meretur ab Imperatore poſt culpam. Ergo nec character ſacramentalis deleri poteſt.*

Art. 3. huius quæſt.

Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut dictum eſt) character ſacramentalis eſt quædam participatio ſacerdotij Chriſti in fidelibus eius, vt ſcilicet Chriſtus habet plenam ſpiritualis ſacerdotij poteſtatem, ita fideles eius ei cōfigurentur in hoc quòd participant aliquam ſpiritualem poteſtatem reſpectu ſacramentorum, & eorum quæ pertinent ad diuinum cultum. Et propter hoc etiam Chriſto non competit habere characterem, ſed poteſtas ſacerdotij eius comparatur ad characterem, ſicut id quod eſt plenum & perfectum ad aliquam ſui participationem. Sacerdotium autē Chriſti eſt æternum, ſecundum illud Pſalm. 109. Tu es ſacerdos in æternum, ſecundùm ordinem Melchiſedech. Et inde eſt, quòd omnis ſanctificatio, quæ fit per ſacerdotium eius, eſt perpetua, re conſecrata manente. Quod patet etiam in rebus inanimatis: nam Eccleſiæ, vel altaris manet conſecratio ſemper, niſi deſtruatur. Cùm igitur anima ſit ſubiectum characteris, ſecundùm intellectiuam partem, in qua eſt fides (vt dictum eſt*) manifeſtum eſt, quòd ſicut intellectus perpetuus eſt, & incorruptibilis, ita character indelebiliter manet in anima.*

C

Art. præc. ad 3. arg.

Ad primum ergo dicendum, quòd aliter eſt in anima gratia, & aliter character. Nam gratia eſt in anima ſicut quædam forma habens eſſe completum in ea, character autem eſt in anima, ſicut quædam virtus inſtrumentalis, vt ſuprà dictum eſt. Forma autem completa eſt in ſubiecto, ſecundùm conditionem ſubiecti, & quia anima eſt mutabilis, ſecundùm liberum arbitrium, quamdiu eſt in ſtatu viæ, conſequēs eſt, quòd gratia inſit animæ mutabiliter. Sed virtus inſtrumentalis magis attenditur, ſecundùm conditionem principalis agentis, & ideo character indelebiliter ineſt animæ, non propter ſui perfectionem, ſed propter perfectionem ſacerdotij Chriſti, à quo deriuatur character, ſicut quædam inſtrumentalis virtus.*

D

Art. 2.

Lib. 1. contra Dona. parum à prin. tom. 7.

Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut Auguſt. dicit ibidē: Nec ipſos apoſtatas videmus carere Baptiſmate, quibus vtiq; per pœnitentiam redeuntibus non reſtituitur, & ideo amitti nō poſſe iudicatur. Et huius ratio eſt, quia character eſt virtus inſtrumentalis, vt dictum* eſt. Ratio autem inſtrumenti conſiſtit in hoc, quòd ab alio moueatur, non autem in hoc, quòd ipſum ſe moueat, quod pertinet ad voluntatem. Et ideo quantumcunque voluntas moueatur in contrarium, character non remouetur, propter immobilitatem principalis mouentis.*

E

In ſolutione præced.

Ad tertium dicendum, quòd quamuis poſt hanc vitam nō remaneat exterior cultus, remanet tamē finis illius cultus. Et ideo poſt hāc vitam remanet character, & in bonis

A

ad eorum gloriam, & in malis ad eorum ignominiam. Sicut etiam militaris character remanet in militibus poſt adeptam victoriam, & in his qui vicerunt, ad gloriam, & in his qui ſunt victi, ad pœnam.

COMMENTARIVS.

POterat in diſputatione præcedenti quinta ſectio ſeu dubitatio addi, An character ſit qualitas incorruptibilis natura ſua: hanc verò omiſimus explicandam in hoc commentario, quia ferè coincidit cum quæſtione huius articuli; idem enim eſt, characterem eſſe indelebilem, & permanere ſemper, & eſſe aliquo modo incorruptibilem. Reſpondet ergo D. Thom. vnica aſſertione, characterem eſſe indelebilem. Quæ abſolutè de fide eſt: nam ſub his verbis definitur in dictis Conciliis Florentino, & Tridentino. Poteſt autem varios habere ſenſus. Primus eſt, quem Caiet. hic notauit, ſcilicet characterem ſemel animæ impreſſum, ita illi adhærere, vt dimoueri amplius non poſſit, etiam per potentiā Dei abſolutam. Et hic ſenſus, vt rectè ipſe docet, eſt falſus, & à nemine intētus, quia, cùm character ſit qualitas realis, quæ à Deo conſeruatur, poteſt ab eodem per ſuſpenſionem influxus, corrumpi ſeu deſtrui; non enim ex neceſſitate naturæ, ſed liberè illum conſeruat. Sed poteſt obiici contra hoc ratio D. Thomæ, quia res conſecrata, dum manet integra, neceſſariò manet conſecrata, nec poteſt amittere conſecrationem etiam de potentia abſoluta, vt patet in calice conſecrato: ſed D. Thom. affirmat, characterem eſſe ad hunc modum indelebilem, quia anima ſemel conſecrata, non poteſt non manere conſecrata. Reſpondetur primò, ſimilitudinem non tenere in omnibus: nam character eſt qualitas realis intrinſecè manens in ſubiecto, & pendens in conſeruari à Deo; conſecratio verò calicis ſolùm eſt denominatio extrinſeca ab actu præterito. Vnde quia ad præteritum non eſt potentia, videri poteſt illa conſecratio inamiſſibilis durante ſubiecto, non verò æquè per characterem, quia pendet ex reali præſentia characteris. Secundò dicitur, aſſumptum eſſe falſum. Poteſt enim Deus facere, vt calix, aut quælibet alia res ſimilis ſemel conſecrata, maneat, & perdat conſecrationem, vel execrando illam aliquibus aliis cæremoniis, vel actibus contrariis: vel certè volendo, & ſtatuendo, vt non ſit ampliùs deſtinata ad vſus ſacros; ſicut ceſſante lege veteri fecit, vt templum & vaſa eius, quæ antea erant quodammodo ſacra, ſuum ſtatum & dignitatem amitterent. Atque idem videre licet in ſimilibus moralibus denominationibus, quæ per cōtrariam voluntatem auferri poſſunt. Cùm ergo dicitur, quòd res ſemel conſecrata, ſemper conſecrata manet, niſi deſtruatur, intelligendum eſt, non in ordine ad potentiam Dei abſolutam, ſed vel ex natura rei, vel quantum eſt ex parte ipſius rei conſecratæ; quamquam ab extrinſeco agente habente ſufficientem poteſtatem poſſit auferri conſecratio, quæ obiter notanda ſunt pro his, quæ de voto ſolemni tractantur 2. 2. q. 88. artic. 11.

Indelebilitas characteris, de potentia ordinaria, intelligenda.

Obiectio.

Solutio 1.

Solutio 2.

Secundus ſenſus eſt, characterem eſſe indelebilē, quia de facto perpetuò manebit in anima, quamdiu ipſa durat in quocunq; ſtatu; & hoc modo explicat concluſionem ſuam D. Thom. in ſolutione ad tertiū, qui ſenſus, licèt verus fortaſſe ſit, non videtur de fide, quia Concilia non intendunt definire, characterem etiam poſt mortem durare; non enim hoc erat neceſſarium, vel ſpectabat ad dogmata fidei. Nam quòd character ſit indelebilis, ex eo præſertim colligitur,

Quòd character ſit indelebilis in vita de fide eſt: quod autem etiam poſt mortem, probabile.

gitur, quia ſacramenta, quæ illum imprimunt, iterari non poſſunt; ſed ad hoc ſatis eſt, quòd ſit indelebilis, quamdiu vita durat; hoc ergo ſolum videtur in rigore de fide. Nihilominus tamen prædictus ſenſus verus cenſetur, quia & D. Thom. & cæteri Scholaſtici ita ſentiunt. Item, quia Concilia abſolutè loquuntur, & poſſunt commodè ſine limitatione intelligi. Item, quia ſi moriatur ſacerdos, & rurſus ſuſcitetur, manebit ſacerdos, nec indigebit noua ordinatione; ergo ſignum eſt, conſeruari characterem poſt mortem, & idem argumentum fieri poteſt, de quolibet homine baptizato & confirmato. Item, quia ſi character vſq; ad mortem durat, non eſt cur in morte pereat, cùm ſpiritualis ſit, & à corpore non pendeat, & in Beatis munere poſſit ſine vlla imperfectione repugnante illi ſtatui, & cum perfectione, quam ex ſe affert, quia de ſe eſt bona qualitas animæ perficiens illam; & deſeruire etiam poteſt in eo ſtatu, vt ibi deſignati ſpecialiter ſint qui hoc beneficium accepêre, abundantiùs fruendi diuitiis Chriſti in lege gratiæ. De damnatis verò adhuc eſt res magis dubia, tamen etiam eſt probabile, in illis manere ad eorum ignominiā, vt D. Thom. ait, & vt notior ſit eorum ingratitudo, qui cùm in hac vita ſacramentis Chriſti potiti fuerint, illorum gratia bene vti noluerunt.

Characterem eſſe indelebilē, dupliciter intelligi poteſt.

Tertius ergo ſenſus eſt, characterem eſſe indelebilem, quamdiu homo viuit, ita vt ſacramētum per quod ille datur, iterari non poſſit. Et hoc ſenſu, vt dixi, eſt concluſio de fide. Tamen duobus modis explicari poteſt, & ita duplicem habere ſenſum; & duplex eius ratio poteſt reddi. Primus ergo ſenſus huius veritatis eſſe poteſt, quòd Deus conſeruat characterem ſemel impreſſum ſemper, ſeu toto tempore vitæ, neque illum aufert propter quodcunque peccatum, & quoad hoc ſaltem eſt concluſio de fide; quia hoc, vt minimum, neceſſarium eſt ad prædictam veritatem; & quia hoc etiam ſufficit, nihil amplius de fide eſt. Huius autem prouidentiæ ſeu conſeruationis diuinæ reſpectu characteris præter naturam rei, de qua ſtatim dicemus, reddi poteſt ratio. Primò, ex parte ſacerdotij Chriſti, cuius participatio ſeu conſecratio quæ ab illo manat, debet eſſe perpetua, quantum eſt ex parte eius, atque adeò quamdiu ſubiectum talis conſecrationis durauerit. Nam omnis conſecratio de ſe perpetua eſt, ſi ſubiectum duret, & cauſa efficiens perpetua & ſufficiens ſit: ergo conſecratio etiam, quæ fit per characterem, eſt perpetua de ſe, durante ſubiecto eius; quia cauſa efficiens illius, quæ eſt ſacerdotium Chriſti, perpetuum eſt efficax: ergo & character, quo formaliter fit hæc conſecratio, perpetuus eſt & indelebilis. Atque in hunc modum rectè explicatur ratio D. Thom. in artic. in quo propoſitio illa: *Omnis ſanctificatio, quæ fit per ſacerdotium Chriſti eſt perpetua, re conſecrata manente*, intelligenda eſt, non de quacunque ſanctificatione, quæ à ſacerdotio Chriſti manat; nam hoc modo etiam ſanctificatio, quæ fit per gratiam, fit per ſacerdotium Chriſti, nam Chriſtus vt ſummus ſacerdos remittit peccata, & dat gratiam, & tamen non eſt perpetua, re ſanctificata manente. Intelligenda ergo eſt formaliter de ſanctificatione per ſacerdotium, id eſt, quæ fit per quandam participationem actiuam vel paſſiuam ſacerdotij Chriſti, quæ fit per conſignationem quandam, ſeu deputationem ad ea quæ pertinent ad cultum Dei; & hoc modo eſt facilis propoſitio, & optimè explicatur exemplo conſecrationis rei inanimatæ, quo D. Thom. vtitur. Atque in hunc modum explicata ratio directè concludit de tempore, in quo homo durat & viuit, quia ſimpliciter loquendo homo eſt, qui conſecratur per chara-

A cterem, ſicut homo baptizatur, & ordinatur. Extendi autem poteſt, vt D. Thom. etiam ſignificat, ad perpetuam animæ durationem, quia licèt homo ſit qui conſecratur, tamen conſecrationem, ſeu formam, qua formaliter conſecratur, in anima recipit, quæ perpetuò durat.

Character ſuapte natura incorruptibilis eſt

Quartus ſenſus, qui ſimul continet ſecundam explicationem ſeu rationem veritatis fidei, eſt, Characterem ſemel datum ſemper conſeruari à Deo; quia natura ſua eſt qualitas incorruptibilis. Et hic ſenſus, quamuis non ſit de fide, eſt tamen valde conſentaneus principiis fidei, & aptior ad rem fidei explicandam. Deus enim non deſtruit rem de ſe perpetuam ad ſolam ſuſpenſionem ſui influxus vel conſeruationis, niſi quando naturales cauſæ, vel morales id poſtulant; vt patet in omnibus aliis diuinis effectibus: hac enim ratione Deus nunquam annihilat res quas condidit; corrumpit verò illas, quæ aliquo modo corruptibiles ſunt, quando cauſæ ſecundæ id poſtulant: nam alioqui dona Dei ſunt ſine pœnitentia. Dupliciter autem contingit, formam aliquam ſeu qualitatem eſſe incorruptibilem. Primò phyſicè ac propriè: & hoc modo character non eſt corruptibilis, quia eſt qualitas ſpiritualis, & caret contrario, & eſt in ſubiecto incorruptibili, & à nulla cauſa creata effectiuè pendet, ſed à ſolo Deo. Secundo modo, poteſt eſſe qualitas corruptibilis moraliter demeritoriè, ac diſpoſitiuè: quomodo amittitur charitas & gratia per peccatum mortale, & fides per hæreſin: & hoc modo non eſt etiam corruptibilis character; cuius ſignum à poſteriori euidens eſt, quia nullum peccatum etiam deſperationis vel hæreſis, impedit infuſionem characteris, dummodo ſacramentum perficiatur, quoad ſubſtantiam ipſius, ſicut perfici poteſt, non obſtante quocunque peccato recipientis. Ex quo effectu ſumitur ratio à priori, ſcilicet, quia nulla eſt diſpoſitio in homine contraria characteri, & quaſi formaliter illi repugnans. Aut enim hæc diſpoſitio eſt habitualis; & hoc non, quia neque in eſſentia animæ, vbi eſt character, poteſt fingi habitus aliquis poſitiuus contrarius characteri: nec in potentiis, quarum habitus, ſi vitioſi ſint, opponuntur aliis habitibus, non verò ſigno, vel poteſtati alterius rationis, quæ ex voluntate vel malitia non pendeat. Aut illa diſpoſitio eſſet actus aliquis: & hoc etiam dici non poteſt, quia actus non eſt diſpoſitio repugnans habitui, vel qualitati permanenti per modum habitus, niſi immediatè opponatur alteri actui, qui ſit propriè operatio, vel diſpoſitio ad talem habitum; character verò neque habet aliquem actum proprium intellectus aut voluntatis, vt ſuprà oſtenſum eſt, nec per ſe requirit vllam diſpoſitionem, vt infundatur. Dicet aliquis ſolam rationem demeriti ſufficere, vt character ſit moraliter incorruptibilis, ſcilicet demeritoriè; meretur enim peccator priuari omnibus ſpiritualibus bonis. Vel certè dici poteſt, ſicut ad recipiendum characterem requiritur in adultis voluntas, & intentio recipiendi ſacramentum, ita voluntatem contrariam eſſe diſpoſitionem characteri repugnantem, atque adeò per illam amitti; vt, ſi aliquem pœniteat ſuſcepiſſe Baptiſmum. Reſpondetur, ſi merita peccati mortalis abſolutè conſiderentur, iuſtiſſimè potuiſſe Deum priuare peccatorem quolibet ſpirituali beneficio propter tale peccatum: nam etiam poſſet ea de cauſa iuſtè in nihilum illum redigere. Tamen ſecūdùm legem ordinariam, & cōuenientem, ſicut non priuat illum fide, & ſpe, quando non committit peccata directè his virtutibus repugnantia: ita multo minùs priuat illum charactere, propter ſolum peccati demeritum:

Quare per peccatum nō deleatur character.

meritum: quia non punit peccatum, quantum poteſt, ſed quantum expedit iuxta ordinem diuinæ ſapientiæ. De actu verò illo, quo poteſt peccator retractare priorem voluntatem ſuſcipiendi ſacramentum, reſpondetur, non eſſe illam diſpoſitionem contrariam characteri, ſicut poſtquam aliquis voluntariè ſe ſeruum conſtituit, & ſignum ſeruitutis voluntariè ſuſcepit, etiam ſi eum poſtea pœniteat, actio eſt inefficax, & non eſt diſpoſitio ſufficiens ad expellendum ſignum ſeruitutis. Eò vel maximè, quòd ad ſuſcipiendum characterem propriè ac formaliter non eſt neceſſaria voluntas ſuſcipiendi illum, ſed ſufficit voluntas recipiendi ſacramentum. Vnde, ſi quis ex ignorantia vel malitia, vellet ſuſcipere ſacramētum, & ſimul nollet recipere aliquem effectum eius, etiam characterem, nihilominus illum reciperet, quia reciperet verum ſacramentum: ſacramentum autem non poteſt priuari hoc effectu, quia ad illum nullam diſpoſitionem voluntatis requirit: & conſequenter, nec poteſt illi poni obex, ſi maneat ſubſtantia, ac veritas ſacramenti, quod propter hanc cauſam nunquam eſt iterabile.

Verè ſuſcipiēs ſacramētum, quāuis nolit effectum recipere characterem recipiet.

Vltimò poteſt hìc moueri alia quæſtio ſimilis præcedenti, & illi annexa, an character ſit qualitas indiuiſibilis, id eſt, quæ ex natura ſua intendi & remitti non poſſit. Ad quod dicendum eſt. Primò, characterem Baptiſmi nunquam augeri vel remitti in eodem vel diuerſis ſubiectis, neque in vno intenſiorem fieri, quàm in alio. Probatur, quia nec intendi poteſt propter iterationem ſacramenti, cùm iterabile non ſit; neque à principio dari poteſt intēſior propter diſpoſitionem ſubiecti, quia character per ſe nullam requirit, neque ab illa pendet, & alioqui ſacramentum de ſe æqualem effectum confert, ſi ex diſpoſitione ſubiecti non varietur. Præterea poteſt reddi congruentia, quia cùm character per ſe primò detur, vt ſignum, oportuit illud eſſe omnino certum & indiuiſibile, atque adeò omnino idem ſeu ſimile in omnibus qui illo inſigniuntur; præſertim cùm ex parte ipſius characteris omnibus detur æqualis poteſtas ad ea quæ pertinent ad diuinum cultum. Atq; hinc fit veriſimile, qualitatem characteris ex natura ſua eſſe incapacem intenſionis & remiſſionis, quia non repugnat, fieri qualitatem huius naturæ, & congruum eſt, vt Deus contulerit eam qualitatem maximè accommodatam ſecundùm naturam ſuam ad effectum ſeu finem, in quem ordinatur. Secundò dicitur, characterem Cōfirmationis ſimiliter eſſe qualitatem indiuiſibilem, propter eaſdem omnino rationes. Tertiò idem dicendum eſt de charactere vniuſcuiuſque Ordinis, ſi ſecundùm ſe conſideretur, & comparetur cum alio charactere eiuſdem Ordinis, non enim recipit maiorem poteſtatem conſecrandi vnus Sacerdos, quàm alius, & ſic de cæteris Ordinibus; non eſt ergo intenſior character ſacerdotalis in vno Sacerdote, quàm in alio. Comparando verò characterem inferioris Ordinis ad characterem ſuperioris Ordinis, dubitari poteſt, an ſint diſtinctæ qualitates indiuiſibiles, an verò ſit vna & eadē, quæ paulatim augetur per diuerſos Ordines, vel per modum intenſionis, vel per modum extenſionis; ſicut ſolet (vt aiunt) augeri habitus ſciētiæ: hæc verò quæſtio non eſt hoc loco tractanda, ſed cùm dicetur de Ordinis ſacramento,

Character Baptiſmi & Cōfirmationis neque augeri, neq; remitti poteſt.

Character Ordinis an indiuiſibilis, remiſſiue.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm per omnia ſacramenta nouæ legis imprimatur character.

Inf. q. 7. ar. 5. Et 4. diſ. 4. q.

AD ſextum ſic proceditur. *Videtur, quòd per omnia ſacramenta nouæ legis imprimatur character, per*

A *omnia enim ſacramenta nouæ legis fit aliquis particeps ſacerdotij Chriſti. Sed character ſacramētalis nihil eſt aliud, quàm participatio ſacerdotij Chriſti, vt dictum eſt*. Ergo videtur, quòd per omnia ſacramenta nouæ legis imprimatur character.* *1. ar. 4. q. 2. & 3. & q. 3. art. 2. q. 3. Et d. 2. q. 2. ar. 1. q. 1. & q. 3. ar. 3. q. 3. & d. 23. q. 1. ar. 2. q. 3. art. 3. & 5. huius quæſt.*

2. Præterea, character ſe habet ad animam in qua eſt, ſicut cōſecratio ad res conſecratas. Sed per quodlibet ſacramentum nouæ legis homo recipit gratiam ſanctificantem, vt ſuprà dictum eſt. Ergo videtur, quòd per quodlibet ſacramentum nouæ legis, imprimatur character.* *Quæſt. præced. art. 1.*

3. Præterea, Character eſt res & ſacramentum. In quolibet autem ſacramento nouæ legis eſt aliquid, quod eſt res tantùm, & aliquid quod eſt ſacramentum tantùm, & aliquid quod eſt res & ſacramentum. Ergo per quodlibet ſa- B *cramentum nouæ legis imprimitur character.*

Sed contrà eſt, quòd ſacramenta, in quibus imprimitur character, non reiterantur, eo quòd character eſt indelebilis, vt dictum eſt. Quædam autem ſacramenta iterātur, ſicut patet de Pœnitentia & Matrimonio. Ergo nō omnia ſacramenta imprimunt characterem.* *Art. præced.*

*Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà * dictum eſt) ſacramenta nouæ legis ad duo ordinantur, ſcilicet in remedium peccati, & ad cultum diuinum. Eſt autem omnibus ſacramentis commune, quòd per ea exhibetur aliquod remedium contra peccatum, per hoc quòd gratiam conferūt: non autem omnia ſacramenta ordinantur directè ad diuinum cultum, ſicut patet de Pœnitentia, per quam homo liberatur à peccato, non autem per hoc ſacramentum exhibetur homini aliquid de nouo, pertinens ad diuinum cultū,* C *ſed reſtituitur in ſtatum priſtinum. Pertinet autē aliquod ſacramentum ad diuinum cultum tripliciter, vno modo per modum ipſius actionis, alio modo per modum agentis, tertio modo per modum recipientis. Per modum quidem ipſius actionis pertinet ad diuinum cultum Euchariſtia, in qua principaliter diuinus cultus conſiſtit, in quātum eſt Eccleſiæ ſacrificium. Et per hoc idem ſacramentum non imprimitur homini character, quia per hoc ſacramentum non ordinatur homo ad aliquid aliud vlterius agendum, vel recipiendum in ſacramentis, cùm potius ſit finis & cōſummatio omnium ſacramentorum, vt Dionyſ. dicit 3. c. Eccleſ. hierar.* Continet tamen in ſe ipſo Chriſtum, in quo non eſt character, ſed tota ſacerdotij plenitudo.* *Quæſt. 62. ar. 1. & 5.* *circ. pr. illius.*

D *Sed ad agentes in ſacramentis, pertinet ſacramentum Ordinis, quia per hoc ſacramentum deputantur homines ad ſacramenta aliis tradenda. Sed ad recipientes pertinet ſacramentum Baptiſmi, quia per ipſum homo accipit poteſtatem recipiendi alia Eccleſiæ ſacramenta. Vnde Baptiſmus dicitur eſſe ianua omniū ſacramentorū. Ad idem etiā ordinatur quodāmodo Confirmatio, vt infrà ſuo loco dicetur*. Et ideo per hæc tria ſacramēta character imprimitur, ſcilicet per Baptiſmum, Cōfirmationem & Ordinē.* *Quæſt. 72. art. 5.*

Ad primum ergo dicendum, quòd per omnia ſacramenta fit homo particeps ſacerdotij Chriſti, vtpote percipiens aliquem effectum eius. Non tamen per omnia ſacramenta aliquis deputatur ad agendum aliquid vel recipiendum, quod pertineat ad cultum ſacerdotij Chriſti. Quod quidē E *exigitur ad hoc quòd ſacramentum charakterē imprimat.*

Ad ſecundum dicendum, quòd per omnia ſacramenta ſanctificatur homo, ſecūdùm quòd ſanctitas importat munditiem à peccato, quæ fit per gratiam. Sed ſpecialiter per quædam ſacramenta, quæ characterem imprimunt, homo ſanctificatur quadam conſecratione, vtpote deputatus ad diuinum cultum. Sicut etiam res inanimatæ ſanctificari dicuntur, in quantum diuino cultui deputantur.

Ad tertium dicendum, quòd licèt character ſit res & ſacramentum, non tamen oportet, omne id quod eſt res & ſacramentum, eſſe characterem. Quid autem ſit res, & ſacramentum, in aliis ſacramentis infrà dicetur.* *In materia cuiuſque in ſpeciali,*

HIc articulus explicatus à nobis eſt ſect. 1. præcedentis diſputationis: quoniam ad explicandam characteris naturam, neceſſarium fuit omnes modos & fines characteris explicare, vnde hîc nihil addendum occurrit.

QVÆSTIO LXIV.

De cauſa ſacramentorum, in decem articulos diuiſa.

DEINDE *conſiderandum eſt de cauſis ſacramentorum, ſiue per authoritatem, ſiue per miniſterium.*

Et circa hoc quæruntur decem.

Primò, vtrùm ſolus Deus interiùs operetur in ſacramentis.

Secundò, vtrùm inſtitutio ſacramentorum ſit ſolùm à Deo.

Tertiò, de poteſtate, quam Chriſtus habuit in ſacramentis.

Quartò, vtrùm illam poteſtatem potuerit aliis communicare.

Quintò, vtrùm poteſtas miniſterij in ſacramentis conueniat malis.

Sextò, vtrùm mali peccent diſpenſando ſacramenta.

Septimò, vtrùm Angeli poſſint eſſe miniſtri ſacramentorum.

Octauò vtrùm intentio miniſtri requiratur in ſacramētis.

Nonò, vtrùm requiratur ibi recta fides, ita ſcilicet, quòd infidelis non poſſit tradere ſacramenta.

Decimò, vtrùm requiratur ibi recta intentio.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ſolus Deus operetur interiùs ad effectum ſacramenti.

Inf. art. 5. Et 4. diſt. 5. q. 2. art. 2. q. 2.

AD *primum ſic proceditur. Videtur, quòd non ſolus Deus, ſed etiam miniſter interiùs operetur ad effectum ſacramenti. Interior enim ſacramenti effectus eſt, vt homo purgetur à peccatis, & illuminetur per gratiam. Sed ad miniſtros Eccleſiæ pertinet purgare, illuminare, & perficere, vt patet per Dion.* in 5. c. Eccleſ. hierar. Ergo videtur, quòd nō ſolus Deus, ſed etiam miniſtri Eccleſiæ interiùs operentur ad ſacramenti effectum.*

c. 5. 1 par. per totum.

2. Præterea, In collatione ſacramentorum quædam orationum ſuffragia proponūtur. Sed orationes iuſtorum ſunt magis apud Deum exaudibiles, quàm quorumcunque, ſecundùm illud Ioan. 9. Si quis Dei cultor eſt, & volūtatem eius facit, hunc Deus exaudit. Ergo videtur, quòd maiorem effectum ſacramenti conſequatur ille qui recipit ipſum à bono miniſtro. Sic ergo & miniſter aliquid operatur ad interiorem effectum, & non ſolus Deus.

3. Præterea, Dignior eſt homo, quàm res inanimata. Sed res inanimata aliquid operatur ad interiorem effectum: nam aqua corpus tangit & cor abluit, vt Auguſt. dicit ſuper Ioan. Ergo homo aliquid operatur ad interiorem effectum ſacramenti, & non ſolus Deus.*

Tract. 80. in Ioan. poſt to. 9.

Sed contrà eſt, quòd dicitur Rom. 8. Deus eſt qui iuſtificat. Cùm ergo interior effectus omnium ſacramentorum ſit iuſtificatio, videtur, quòd ſolus Deus operetur interiorem effectum ſacramenti.

*Reſpondeo dicendum, quòd operari aliquem effectum, contingit dupliciter; vno modo per modum principalis agentis, alio modo per modum inſtrumenti. Primo igitur modo ſolus Deus operatur interiorem effectum ſacramentorum quia ſolus Deus illabitur animæ, in qua ſacramenti effectus exiſtit: non autem poteſt aliquid immediatè operari, vbi non eſt. Tum quia gratia, quæ eſt interior ſacramēti effectus, eſt à ſolo Deo, vt in ſecūda parte dictū eſt *. Character etiā qui eſt interior quorundam ſacramentorum ef-* A *fectus, eſt virtus inſtrumentalis, quæ manat à principali agente, quod eſt Deus. Secundo autem modo homo poteſt operari ad interiorem effectum ſacramenti, in quantum operatur per modum miniſtri: nam eadem ratio eſt miniſtri & inſtrumenti, vtriuſque enim actio exteriùs adhibetur: ſed ſortitur effectum interiorem ex virtute principalis agentis, quod eſt Deus.*

1. 2. q. 112. artic. 1.

Ad primum ergo dicendum, quòd purgatio, ſecundùm quòd attribuitur miniſtris Eccleſiæ, non eſt à peccato. Sed dicuntur Diaconi purgare in quantum, vel immundos eiiciunt à cœtu fidelium, vel eos ſacris admonitionibus diſponunt ad ſacramentorum receptionem. Similiter etiam ſacerdotes illuminare dicuntur ſacrum populum, nō quidem gratiam infundendo, ſed ſacramenta gratiæ tradendo, vt B *patet per Dionyſ.*. ibidem.*

Loco citato in arg. 1.

Ad ſecundum dicendum, quòd orationes, quæ dicuntur in ſacramentorum collatione, proponuntur Deo, non ex parte ſingularis perſonæ, ſed ex parte totius Eccleſiæ, cuius preces ſunt apud Deum exaudibiles, ſecundū illud Matthæi 18. Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re, quancunque petierint, fiet illis à Patre meo. Nihil tamen prohibet, quin deuotio viri iuſti, ad hoc aliquid operetur. Illud tamen, quod eſt ſacramenti effectus, non impetratur oratione Eccleſiæ, vel miniſtri, ſed ex merito paſſionis Chriſti cuius virtus operatur in ſacramentis, vt dictum eſt. Vnde effectus ſacramenti non datur melior per meliorem miniſtrum. Aliquid tamen annexum impetrari poteſt recipienti ſacramentum, per deuotionem miniſtri.* C *Nec tamen miniſter illud operatur, ſed impetrat operandum à Deo.*

q. 62. art. 1.

Ad tertium dicendum, quòd res inanimatæ non operantur aliquid ad interiorem effectum, niſi inſtrumentaliter, vt dictum eſt. Et ſimiliter homines non operantur ad ſacramentorum interiorem effectum, niſi per modum miniſterij, vt dictum eſt*.*

In cor. art.

Ibid.

COMMENTARIVS.

CIrca titulum huius articuli aduertendum occurrit, quæſtionem in illo propoſitam non tam pertinere ad cauſas ſacramentorum, de quibus titulus totius quæſtionis erat propoſitus quàm D ad explicandam principalem cauſam gratiæ, quæ eſt ſacramentorum effectus, atque ita reſponſio diui Thomæ in articulo huic ſenſui reſpondet: dicit enim ſolum Deum efficere gratiam vel characterem, qui ſunt effectus ſacramentorum, vt cauſam principalem; hominem verò poſſe concurrere, vt miniſtrum: quia eadem eſt ratio miniſtri, & inſtrumenti. Quæ res ſatis eſt à nobis in ſuperioribus agitata. Nam quòd ſacramento ſint cauſæ inſtrumentales gratiæ, in quæſtione 62. oſtenſum eſt: quòd verò ſolus Deus ſit cauſa principalis, ibidem tactum eſt, latiùs verò in materia de gratia traditur.

E Quæri verò hoc loco poteſt, an miniſter ſit etiam inter cauſas gratiæ computandus, & quemnam influxum in eum effectum habeat. Quæ res ex his quæ de charactere diximus, facilè poteſt etiam expediri. Primò enim ſimpliciter aſſerendum eſt, ſacramentorum miniſtros habere poteſtatem miniſterialem ad remittenda peccata, & conferendam gratiam, atque illam conferre per ſacramenta. Ita colligitur apertè ex Conciliis Florentino, in Decreto Eugenij, & Trident. ſeſſ. 7. 13. & 14. & patet ex veritate illorum verborum: *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, Ioannis cap. 20. Ex quibus ſumpta eſt illa forma: *Ego te abſoluo.* Quæ non eſſet vera, ſi miniſter non efficeret effectum

Miniſtri medio ſacramento efficiunt effectum ſacramenti.

ctũ ſacraméti, vt ſignificat Trid. d. ſeſſ. 14. can. 1. & 6. & can. 3 Ergo. Confirmatur: nam miniſter per verba conſecrationis dicitur efficere Euchariſtiam, ſeu conuerſionem panis & vini, in corpus & ſanguinem Chriſti. Ita enim loquuntur Concilium Florentin. & Trid. ſuprà: ergo eadem ratione per alias formas ſacramentum dicetur efficere gratiam. Nam, ſicut in Euchariſtia effectus formæ eſt conſecratio materiæ: ita in aliis eſt ſanctificatio perſonæ, cui confertur ſacramentum. Ratio denique eſt, quia ſacramentum omne (Euchariſtia excepta) conſiſtit in ipſo vſu, qui includit actionem miniſtri: ergo illamet actio eſt inſtrumentum, per quod Deus gratiam confert. Atque hac ratione in Euchariſtiæ ſumptione non dicitur miniſter conferre gratiam, niſi valde remotè, quatenus applicat ſacramentum iam factum, quod eſt cauſa gratiæ, quæ applicatio neque eſt actio propria ſacramentalis, nec pars ſacramenti. At verò in cæteris ſacramentis, quia ipſamet actio miniſtri eſt quodammodo inſtrumentalis effectio gratiæ ſacramentalis: quia per illam actionem tanquam per inſtrumentum fit gratia; ideo miniſter efficiendo illam actionem dicitur efficere effectum ſacramenti.

Secundò verò addendum eſt, miniſtrum non habere circa effectum ſacramenti actionem aliquam vel influxum diſtinctum ab actione vel influxu ipſorum ſacramentorum, neque aliter illum conferre, quàm dando & efficiendo ſacramenta, per quæ ille confertur. Ita colligitur ex communi doctrina Conciliorum, & Theologorum, qui hoc ſenſu docent, hanc poteſtatem miniſtrorum eſſe alligatam ſacramentis, neque aliter quàm per illa poſſe operari. Vnde Auguſt. lib. 4. de Baptiſ. c. 22. inquit: *Sacramentum miniſtrorum opere corporaliter adhiberi, ſed per illud Deũ hominis conſecrationem ſpiritualiter operari*, & libr. 3. contra literas Petilian. c. 54. de miniſtro ſacramenti ſic loquitur: *Ad miniſtrandum & diſpenſandum verbum ac ſacramentum, aliquid eſt, ad mundandum verò, ac iuſtificandum non eſt aliquid: quia hoc non operatur in interiori homine, niſi per quem creatus eſt totus homo.* In quibus vltimis verbis videtur Auguſtinus, omnem prorſus effectionem gratiæ miniſtro negare. Sed exponendus eſt de effectione propria, & principali, quam miniſter non habet, neque aliam, præter miniſterium dandi ſacramentum, quod eſt inſtrumentum Dei ad efficiẽdam gratiam. Ratio præterea colligi poteſt ex his, quæ ſuprà dicta ſunt de charactere: vbi oſtendimus, illum non habere proprium, ac phyſicum influxum in ſacramentum vel effectum ſacramenti. Hinc enim neceſſariò ſequitur miniſtrũ ipſum nullam aliam phyſicam actionem habere immediatè, præter verborum prolationem, ablutioné, vnctionem, vel aliam phyſicam actionem, per quam ſacramentum confert immediatè, & per illud efficit gratiam.

Verus miniſter circa effectum ſacramenti idem omnino efficit ſiue conſecratus ſiue non cõſecratus ſit.

Ex quo intelligimus, non maiorem efficientiam phyſicam habere circa effectum ſacramenti, miniſtrum conſecratum, quàm non conſecratum, dummodo vterque verum ſacramentum conficere valeat, vt contingit v. g. in Baptiſmo dato à laico, vel à ſacerdote. Ita docuit Soto, 4. d. 1. q. 5. art. 1. cuius ſententia vera eſt, quamuis oppoſitum doceat Palud. in 4. d. 1. q. 1. n. 85. Quamquam non comparet miniſtrum Baptiſmi conſecratum cum non conſecrato, ſed abſolutè miniſtrum Baptiſmi, & Matrimonij, cum miniſtris aliorum ſacramentorum. Atque idem ſentit Capreol. ibi q. 1. art. 3. ad 2. Durandi contra 4. concluſ. Soto probat ſuam ſententiam, quia non eſt minùs vera forma Baptiſmi, *Ego te baptizo*, prolata à laico, quàm à ſacerdote; ſed illa non ſolùm ſignificat externam, ſed etiam internam ablutionem; ergo eodem modo confert gratiam vnus, ac alius. Secundò, quia in Matrimonio nullus alius eſt miniſter, qui ad ſacramentum concurrat, præter contrahentes ipſos; ergo, ſicut in aliis ſacramentis, in quibus requiritur miniſter conſecratus, qui actione ſua applicat formã ſacramenti, vel etiam materiam, dicitur conferre gratiam, quæ per eam formam datur, ita etiam coniuges, quia exhibent actione ſua ſacramentale ſignum, quo conſtituitur ſacramentum & datur gratia, dicentur efficere gratiam. Ratio verò à priori eſt, quia vbi miniſter conſecratus ſufficit ad ſacramentum, ex inſtitutione diuina eſt deſignatus ad illud miniſterium, ſaltem vt ſufficiens cauſa eius in illo ordine. Quòd autem hæc deputatio facta ſit per conſecrationem, aut ſine illa; nihil confert ad efficientiam phyſicam, cùm oſtenſum ſit, characterem, qui per conſecrationem datur, non eſſe virtutem phyſicam effectiuam gratiæ. Quamuis ergo in hoc differant miniſter conſecratus & non conſecratus, quòd vnus confert ſacramentum, vt miniſter ex officio, alius verò non; tamen in modo concurrendi ad effectum ſacramenti nulla eſt differentia, nec maius eſt inconueniens, quòd laicus vel etiam infidelis poſſit dici gratiam conferre, quàm quòd poſſit eſſe verus miniſter ad conficiendum & dandum ſacramentum. Atq; eadem ratione cenſeo, non magis cõcurrere ad gratiam, quę per Euchariſtiam datur, ſacerdotem diſpẽſantem Euchariſtiam conſecratam, quàm Diaconũ, vel etiam laicum: quamuis Soto oppoſitum dicat. Et ratio eſt, quia nullus horum miniſtrorum habet in illo effectu aliam actionem præter localem applicationem ſacramenti; vnde quòd ſacerdos, habet virtutem ad conficiendum tale ſacramentum, & non alius, poterit quidem conferre ad moralem dignitatem, & ad habendum ius diſpenſandi ſacramentum, non verò ad efficientiam, de qua agimus. Quin potiùs ſi res attentè conſideretur, in diſpenſatione huius ſacramenti, priùs tempore ceſſat actio miniſtri, quàm gratia detur: nam miniſter ſolùm applicat ſacramentum ori, & ibi ceſſat eius actio, gratia verò poſtea datur in ipſa manducatione, quæ potiùs fit phyſica actione, & efficientia ipſius hominis ſuſcipientis, qui etiam non dicitur propriè conferre gratiam propter rationem ſuprà datam.

Non magis concurrit ad gratiam ſacerdos diſpenſans Euchariſtiam quàm laicus.

Quomodo ſit intelligendus D. Tho.

In ſolutione ad primum duo dicit D. Thom. Primum eſt, *Quòd purgatio, ſecundùm quòd tribuitur à miniſtris Eccleſiæ, non eſt à peccato*, ſed intelligendus eſt loqui ad mentem Dionyſij, c. 5. de cœleſt. Hierar. vt citatur in codice D. Thom. repetitur tamen lib. de Eccleſ. Hierar. c. 7. Tribuit enim hanc actionem purgandi ſpiritualiter fideles miniſtris Eccleſiæ, ad quos ſpectat docere, admonere ac diſponere fideles ad ſacramentorum ſuſceptionem. Nihilominus tamen, ſi ſub miniſtris Eccleſiæ comprehẽdamus ſacerdotes, in quibus eſt poteſtas clauium, eis attribui poteſt purgatio etiam à peccato; eodem modo, quo eis tribuitur effectus ſacramenti, ſcilicet miniſteriali modo: nam inter effectus ſacramentorum comprehenditur purgatio à peccato. Secundò ait D. Th. ſacerdotes illuminare populum, *non gratiam infundendo, ſed ſacramenta gratiæ tradendo.* Ex quibus verbis colligit Soto ſuprà, ſentire D. Th. ſacramentum non attingere effectioné illius qualitatis, quæ eſt gratia, quia cũ gratia non fiat, niſi per infuſionem, ſi ſacramentum illã efficeret, eam etiã infunderet; ergo & ſacerdos per ſacramẽtũ infunderet gratiã, quod D. Th. negat. Sed longè alia eſt mẽs D. Th. quòd enim ſacramẽta gratiam efficiant, ſatis diſertè in ſuperioribus docuit: atq; eodem ſenſu cõcedi poteſt, quòd gratiam

iufundant. Hic verò ſolùm voluit D. Thom. docere ſacerdotes non illuminare interiùs, ac mere ſpiritualiter, circa mentem hominis operando, neque aliqua alia ſpeciali actione, præterquam ſacramenta gratiæ tradendo.

In ſolutione ad ſecundum tangit D. Thom. quæſtionem illam; quid ſanctitas, meritum, aut oratio miniſtri conferat ad effectum ſacramenti, de qua re diximus ſuprà diſp. 7. ſect. 5. Solutio ad 3. nulla indiget expoſitione.

ARTICVLVS II.

Vtrùm ſacramenta ſint ſolùm ex inſtitutione diuina.

4. diſt. 3. q. 1. ar. 2. q. 2. cor. & diſt. 5. q. 1. art. 1.

AD ſecundũ ſic proceditur. Videtur, quòd ſacramenta non ſint ſolùm ex inſtitutione diuina. Ea enim quæ ſunt diuinitus inſtituta, traduntur nobis in ſacra Scriptura. Sed quædam aguntur in ſacramentis, de quibus nulla fit mentio in ſacra Scriptura, putà de chriſmate, quo homines confirmantur, & oleo, quo ſacerdotes inunguntur: & de multis aliis tam verbis, quàm factis, quibus vtimur in ſacramentis. Non ergo ſacramenta ſunt ſolùm ex inſtitutione diuina.

2. Præterea, Sacramenta ſunt quædam ſigna. Res autẽ ſenſibiles naturaliter quædam ſignificant, nec poteſt dici quòd Deus quibuſdam ſignificationibus delectetur, & non aliis, quia ipſe omnia, quæ fecit, approbat. Hoc autem proprium videtur eſſe dæmonum, vt quibuſdam ſignis ad aliquid alliciantur, dicit enim Auguſt. 21. de Ciuitate Dei. Alliciuntur dæmones ad inhabitandũ per creaturas, quas non ipſi, ſed Deus condidit, delectabiliùs pro ſua diuerſitate diuerſis, non vt animalia cibis, ſed vt ſpiritus ſignis. Non ergo videtur, quòd ſacramenta indigeant eſſe ex inſtitutione diuina.*

Lib. 21. c. 6. parũ ante me. tom. 5.

3. Præterea, Apoſtoli vicem Dei geſſerunt in terris: vnde Apoſtolus dicit 2. ad Cor. 2. Nam & ego quod donaui, ſi quid donaui, propter vos in perſona Chriſti, idem eſt, ac ſi ipſe Chriſtus donaſſet. Sic ergo videtur, quòd Apoſtoli & eorum ſucceſſores poſſint noua ſacramenta inſtituere.

*Sed contrà eſt, quòd ille inſtituit aliquid, qui dat ei robur & virtutem, ſicut patet de inſtitutoribus legum. Sed virtus ſacramenti eſt à ſolo Deo, vt patet * ex prædictis. Ergo ſolus Deus poteſt inſtituere ſacramentum.*

Art. præced. q. 62. ar. 1. & 5.

Art. præced.

Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut ex ſuprà dictis patet) ſacramenta inſtrumentaliter operantur ad ſpirituales effectus. Inſtrumentum autem habet virtutem à principali agente. Agens autem reſpectu ſacramenti eſt duplex, ſcilicet inſtituens ſacramentum, & vtens ſacramento inſtituto, applicãdo ſcilicet ipſum ad inducendum effectum. Virtus autem ſacramenti non poteſt eſſe ab eo qui vtitur ſacramẽto, quia non operatur niſi per modum miniſterij. Vnde relinquitur, quòd virtus ſacramẽti ſit ab eo, qui inſtituit ſacramentum. Cùm igitur virtus ſacramẽti ſit à ſolo Deo, conſequens eſt, quòd ſolus Deus ſit ſacramẽtorum inſtitutor.*

Ad primum ergo dicendum, quòd illa, quæ aguntur in ſacramentis per homines inſtituta, non ſunt de neceſſitate ſacramenti, ſed ad quandam ſolemnitatem, quæ adhibetur ſacramentis, ad excitandam deuotionem & reuerentiã in his, qui ſacramenta ſuſcipiunt. Ea verò quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti, ab ipſo Chriſto inſtituta ſunt, qui eſt Deus & homo. Et licèt non ſint omnia tradita in Scripturis, habet tamen ea Eccleſia ex familiari Apoſtolorum traditione, ſicut Apoſtolus dicit 1. ad Cor. 11. Cætera cùm venero diſponam.

Ad ſecundum dicendum, quòd res ſenſibiles aptitudinem quandam habent ad ſignificandum ſpirituales effectus ex ſui natura: ſed iſta aptitudo determinatur ad ſpecialem ſignificationem ex inſtitutione diuina. Et hoc eſt quod Hugo de ſancto Victor. dicit, quòd ſacramentum ex inſtitutione ſignificat. Praelegit tamen Deus quaſdam res aliis ad ſignificationes ſacramentales, non quia ad eas contrahatur eius effectus, ſed vt ſit conuenientior ſignificatio.*

Lib. 1. de ſacr. p. 9. c. 2.

Ad tertium dicendum, quòd Apoſtoli, & eorum ſucceſſores, ſunt Vicarij Dei, quantum ad regimen Eccleſiæ conſtitutæ per fidem & fidei ſacramenta. Vnde ſicut non licet eis conſtituere aliam Eccleſiam, ita non licet eis tradere aliam fidem, neque inſtituere alia ſacramenta, ſed per ſacramenta, quæ de latere Chriſti pendentis in cruce fluxerunt, dicitur eſſe fabricata Eccleſia Chriſti.

COMMENTARIVS.

QVamuis D. Thom. ſolùm de facto quæſtionem proponere videatur; reſpondet tamen etiam de poteſtate, negando poſſe alium præter Deum ſacramenta inſtituere: quod intelligit de connaturali, & intrinſeca poteſtate, quam vocant ſupremæ authoritatis: nam de aliis inferioribus, articulis ſequentibus dicturus eſt; & hoc ſenſu aſſertio diui Thomæ eſt perſpicua, præſertim ſi intelligatur ſolùm de ſacramentis nouæ legis, vt iuxta mentem, & rationem eius ſatis commodè exponi poteſt. Probat enim prædictam aſſertionem, quia cùm ſolus Deus poſſit eſſe principalis author gratiæ, ſolus etiam ipſe poteſt dare ſacramentis virtutem conferendi gratiam; & conſequenter ſolus ipſe poteſt ea inſtituere: quia ex inſtitutione habent ſacramenta prædictam virtutem. Quæ ratio vim habet, ſiue virtus ſacramentorum ad efficiendam gratiam, ſit phyſica, ſiue moralis, ſiue per modum cauſæ propriæ, ſiue per modum conditionis, ad cuius præſentiam infallibiliter gratia detur; quia omnib. his modis ſolus Deus poteſt efficere, vt collatio gratiæ ſit infallibiliter cõiuncta cum ſuſceptione ſeu præſentia ſacramenti, vt bene Caietanus notauit. Hæc verò ratio, vt conſtat, directè ſolùm procedit de ſacramentis nouæ legis, quorum eſt propria hæc virtus. Atque eadem ferè ratio applicari poteſt Circumciſioni, & ſacramento legis naturæ, quatenus in illis infallibiliter dabatur gratia paruulis ex lege diuina. Quomodo autem extendi etiam poſſit ad ſacramenta vetera, quatenus erant nuda ſigna, dicemus in ſequenti diſputatione, vbi rem totam latiùs tractabimus. Argumenta D. Thom non indigent expoſitione.

ARTICVLVS III.

Vtrùm Chriſtus*, ſecundùm quòd homo, habuerit poteſtatem operandi interiorem effectum ſacramentorum.

Inf. art. 4. eo. Et 4. diſt. 5. q. 1. art. 1. & q. 2. art. 2. q. 1.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd Chriſtus, ſecundùm quòd homo, habuerit poteſtatem operandi interiorem effectum ſacramentorum. Dicit enim Ioan. Baptiſta, vt habetur Ioannis primo: Qui me miſit baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris Spiritum deſcendentem & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto. Sed baptizare in Spiritu ſancto, eſt interiùs gratiam Spiritus ſancti conferre: Spiritus ſanctus autem deſcendit ſuper Chriſtum in quantum homo, non in quantum Deus, quia ſi ipſe dat Spiritum ſanctum. Ergo videtur, quòd Chriſtus ſecundùm quòd homo, habuerit poteſtatem interiorem effectum ſacramentorum cauſandi.

2. Præterea, Matthæi 9. Dominus dicit: Sciatis, quia Filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata. Sed remiſſio peccatorum eſt interior effectus ſacramenti. Ergo videtur, quòd Chriſtus, ſecundùm quòd homo interiorem effectum ſacramentorum operetur.

3. Præterea, Inſtitutio ſacramentorum pertinet ad eũ qui tãquam principale agens operatur ad interiorẽ ſacramenti

cramenti effectum. Manifeſtum eſt autem, quod Chriſtus ſacramenta inſtituit. Ergo ipſe eſt, qui interius operatur ſacramentorum effectum.

4. Præterea, Nullus poteſt ſine ſacramento effectum ſacramenti conferre, niſi propria virtute ſacramenti effectum operetur. Sed Chriſtus ſine ſacramento contulit ſacramenti effectum, vt patet in Magdalena, cui dixit: Dimittuntur tibi peccata. Ergo videtur, quòd Chriſtus ſecundùm quòd homo, operetur interiorem ſacramenti effectum.

5. Præterea, Illud in cuius virtute ſacramentum operatur, eſt principale agens ad interiorem effectum. Sed ſacramenta habent virtutem ex paſſione Chriſti & inuocatione nominis eius, ſecundùm illud 1. ad Cor. 1. Nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptiZati eſtis? Ergo Chriſtus in quantum homo, operatur interiorem effectum ſacramenti.

Habetur 1 q. 1. c. Multi ſecularium: à med. illius: ſimile habet Auguſt. lib. 3. cont. Dona. c. 10. à med. tom. 7.

Sed contrà eſt, quòd Auguſt. dicit, quòd in ſacramentis diuina virtus ſecretius operatur ſalutem. Diuina autem virtus eſt Chriſti, ſecundùm quòd eſt Deus, non autem ſecundùm quòd eſt homo. Ergo Chriſtus non operatur interiorem ſacramenti effectum, ſecundùm quòd eſt homo, ſed ſecundùm quòd eſt Deus.*

Reſpondeo dicendum, quòd interiorem ſacramentorum effectum operatur Chriſtus, & ſecundùm quòd eſt Deus, & ſecundùm quòd eſt homo, aliter tamen & aliter. Nam ſecundùm quòd eſt Deus operatur in ſacramentis per authoritatem; ſecundùm autem quòd eſt homo, operatur ad interiores effectus ſacramentorum meritoriè & efficienter, ſeu inſtrumentaliter. Dictum eſt enim quòd paſſio Chriſti, quæ competit ei ſecundùm humanam naturam, cauſa eſt noſtræ iuſtificationis, & meritoriè & effectiuè, non quidem per modum principalis agentis, ſiue per authoritatem ſed per modum inſtrumenti, inquantum humanitas eſt inſtrumentum diuinitatis eius, vt ſuprà dictum eſt*. Sed tamen quia eſt inſtrumentum coniunctum diuinitati in perſona, habet quandam principalitatem & cauſalitatem reſpectu inſtrumentorum extrinſecorum, qui ſunt miniſtri Eccleſiæ, vt ex ſuprà dictis patet*. Et ideo ſicut Chriſtus in quantum Deus, habet poteſtatem authoritatis in ſacramentis, ita inquantum homo, habet poteſtatem miniſterij principalis, ſiue poteſtatem excellentiæ. Quæ quidem conſiſtit in quatuor. Primò quidem in hoc, quòd meritum & virtus paſſionis eius operatur in ſacramentis, vt ſuprà dictum eſt*. Et quia virtus paſſionis copulatur nobis per fidem (ſecundùm illud ad Rom. 3. Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius) quam fidem per inuocationem nominis Chriſti proteſtantur, ideo ſecundò ad poteſtatem excellentiæ, quam Chriſtus habet in ſacramentis, pertinet, quòd in eius nomine ſacramēta ſanctificantur. Et quia ex eius inſtitutione ſacramenta virtutem obtinent; inde eſt quòd tertiò ad excellentiam poteſtatis Chriſti pertinet, quòd ipſe qui dedit virtutem ſacramētis, potuit inſtituere ſacramenta. Et quia cauſa non dependet ab effectu, ſed potiùs è conuerſo, ideo quartò ad excellentiam poteſtatis Chriſti pertinet, quòd ipſe potuit effectum ſacramentorum ſine exteriori ſacramento conferre.*

q. 48. & 49.

q. 49. & 2. & 3.

Art. 1. huius quæſt.

q. 62. art. 5.

Et per hoc patet reſponſio ad obiecta, vtraque enim pars obiectionum, ſecundùm aliquid vera eſt, vt dictum eſt.*

In corp. art.

COMMENTARIVS.

QVæſtio hæc, prout à diuo Thoma proponitur, magis pertinet ad diſputationem de cauſis gratiæ, quàm de cauſis ſacramentorum, eam tamen hoc loco inſeruit, vt ex poteſtate, quam Chriſtus habuit ad conferendam gratiam, explicaret eam, quam habuit ad inſtituenda ſacramenta. Sed de hac re ex profeſſo diſſeruimus in 1. to. huius 3. p. diſp. 47. ſect. 1. & ideo hoc loco non erit neceſſe plura addere, litera enim D. Thom per ſe ſatis perſpicua eſt.

A

ARTICVLVS IV.

Vtrùm Chriſtus poteſtatem ſuam, quam habuit in ſacramentis, potuerit miniſtris communicare.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus poteſtatem ſuam, quam habuit in ſacramentis, non potuerit miniſtris communicare. Vt enim argumentatur Aug. contra Max. Si potuit & non voluit, inuidus fuit. Sed inuidia longè fuit à Chriſto, in quo fuit ſumma plenitudo charitatis. Ergo cùm Chriſtus non communicauerit ſuam poteſtatem miniſtris, videtur, quòd non potuerit communicare.*

4. diſt. 5. q. 1. ar. 2 & ar. 3. q. 1. & 2. Lib. 3. cont. Max c. 7. ad fin. tom. 6.

2. Præterea, Super illud Ioannis decimoquarto: Maiora horum faciet, dicit Aug. Prorſus maius hoc eſſe dixerim, ſcilicet, vt ex impio iuſtus fiat, quàm creare cœlum* B *& terram. Sed Chriſtus non potuit communicare diſcipulis, quòd crearent cœlum & terram. Ergo neque quòd iuſtificarent impium. Cùm igitur iuſtificatio impij fiat per poteſtatem ſuam, quam in ſacramentis, videtur, quòd poteſtatem ſuam, quam in ſacramentis habuit, non potuerit miniſtris communicare.*

Tract. 72. in Ioan. poſt me. tom. 9.

3. Præterea, Chriſto, in quantum eſt caput Eccleſiæ, cōpetit, vt ab ipſo gratia deriuetur ad alios, ſecundùm illud Ioannis primo: De plenitudine eius nos omnes accepimus. Sed hoc non fuit aliis communicabile, quia ſic Eccleſia eſſet monſtroſa multa capita habens. Ergo videtur, quod Chriſtus poteſtatem ſuam non potuerit miniſtris communicare.

Sed contrà eſt, quòd ſuper illud Ioannis primo: Ego C *neſciebam eum, dicit Auguſtinus* quòd non nouerat poteſtatem Baptiſmi, ipſum Dominum habiturum, & ſibi retenturum. Hoc autem non ignoraſſet Ioannes, ſi talis poteſtas communicabilis non eſſet. Potuit ergo ſuam poteſtatem Chriſtus miniſtris communicare.*

Tract. 5. in Euang. Ioan. non multum ante med. tom. 9.

Reſpondeo dicendum, quòd ſicut dictum eſt, Chriſtus in ſacramentis habuit duplicem poteſtatem. Vnam authoritatis, quæ competit ei ſecundùm quòd Deus: & talis poteſtas nulli creaturæ potuit communicari, ſicut nec diuina eſſentia. Aliam poteſtatem habuit excellentiæ, quæ competit ei ſecundùm quòd homo. Et talem poteſtatem potuit miniſtris communicare, dando ſcilicet eis tantam gratiæ plenitudinem, vt eorum meritum operaretur ad ſacramentorum effectus, vt ad inuocationem nominum ipſorum, ſanctificarentur ſacramenta, & vt ipſi poſſent ſacramenta* D *inſtituere, & ſine ritu ſacramentorum effectum ſacramentorum conferre ſolo imperio. Poteſt enim inſtrumentum coniunctum quanto fuerit fortius, tanto magis virtutem ſuam inſtrumento ſeparato tribuere, ſicut manus baculo.*

Art. præced.

Ad primum ergo dicendum, quòd Chriſtus non ex inuidia prætermiſit poteſtatem excellentiæ Eccleſiæ miniſtris communicare, ſed propter fidelium vtilitatem, ne in homine ſpem ponerent, & ne eſſent diuerſa ſacramenta, ex quibus diuiſio in Eccleſia oriretur: ſicut apud illos, qui dicebant; Ego ſum Pauli, ego autem Cephæ, ego verò, &c. vt dicitur 1. ad Cor. 1.

Ad ſecundùm dicendum, quòd obiectio illa procedit de E *poteſtate authoritatis, quæ conuenit Chriſto ſecundùm quod eſt Deus, licèt & poteſtas excellentiæ poſſit authoritas nominari, per comparationem ad alios miniſtros. Vnde ſuper illud 1. ad Corinth. 1. Diuiſus eſt Chriſtus, dicit gloſ.* quòd potuit eis dare authoritatem Baptiſmi, quibus contulit miniſterium.*

Gloſ. ord. ibid.

Ad tertium dicendum, quòd ad hoc inconueniens euitandum, ne ſcilicet multa capita in Eccleſia eſſent, Chriſtus noluit poteſtatem ſuæ excellentiæ miniſtris communicare. Si tamen communicaſſet ipſe eſſet caput principaliter, alij verò ſecundariò.

COMMENTARIVS.

HAnc quæſtionem tetigimus etiam loco ſuprà citato; & iterum in ſequenti diſputatione eam attinge

attingemus nunc, quod ad literam D. Thom. attinet, ſolùm occurrit conſiderandum, quid D Thom. reſpondeat ſecundo argumento, quod in hũc modum propoſuerat. Maius eſt iuſtificare impium, quàm creare cœlum, & terram, ſed Chriſtus non potuit communicare miniſtris, quòd crearent cœlum & terram: ergo nec quòd iuſtificarent impium. Reſpondet autem, argumentum hoc procedere de poteſtate authoritatis, quæ conuenit Chriſto ſecũdùm quòd eſt Deus. Quæ ſolutio non videtur euacuare totam argumẽti difficultatem. Nam eadem proportione vrgeri poteſt argumentum; quia maius eſt iuſtificare, quàm creare, ſed poteſtas inſtrùmentalis creandi non poteſt communicari: ergo nec poteſtas inſtrumentalis iuſtificandi. Cui argumento, ſi vera ſunt quæ ſuprà diximus, facilè reſponderi poteſt, negando Minorem. Sed iuxta mentem D. Thom. dicendum videtur, maiorem propoſitionem intelligendam eſſe de poteſtate iuſtificandi per propriam authoritatem, non verò de poteſtate inſtrumentaria. Et ratio reddi poteſt, quia licèt creatio & iuſtificatio æqualem potentiam requirant in principali operante: iuſtificatio tamen eſt opus maioris miſericordiæ, vt Ang. dixit, tract. 72. in Ioan. Atque ita in cauſa inſtrumentaria non reperitur hic exceſſus reſpectu iuſtificationis, & aliunde creationis opus (iuxta hanc ſententiam) habet ſpecialem difficultatem propter modum, quo fit ex nihilo & ſine concurſu ſubiecti; ſed de hoc aliàs.

Quam vim habeat ſolutio D. Thom.

DISPVTATIO XII.

De cauſa inſtituendi ſacramenta.

QVoniam ſacramenta non ſunt res, aut ſigna merè naturalia, ſed ex impoſitione pendent: ideo duplicem cauſam requirunt: alteram quodammodo remotam & primam, quæ illa ad ſignificandum imponat, & conſequẽter eorum eſſentiam ſeu eſſentialia principia inſtituat. Alteram proximè efficientem, & applicantem ſacramẽtum, de priori egit D. Thom. in his articulis; de poſteriori verò in ſequẽtibus, quorum materiam in ſeq. diſp. comprehendemus. Nunc de priori cauſa duo breuiter tractanda ſunt. Primum de facto, quæ fuerit. Deinde de poſſibili, quæ potuerit eſſe cauſa inſtitutionis ſacramentorum.

SECTIO I.

Vtrùm omnia ſacramenta fuerint à Deo, vel à Chriſto Domino immediatè inſtituta.

PRima ſententia eſt hæreticorum huius temporis, qui ſolùm duo ſacramenta dicunt eſſe à Chriſto inſtituta: quia de his tantùm exiſtimãt fieri mentionem in Scriptura; & reliqua, quæ in Scriptura nõ ſunt expreſſa, vocant traditiones humanas. Sed ſi quis rectè conſideret, iſti non negant, Chriſtum inſtituiſſe omnia ſacramenta quæ in lege noua eſſe exiſtimant, ſed errant circa numerum ſacramentorum. Contra quorum errorem quæſt. 65. diſputandum eſt.

Secunda ſententia eſt quorundam Catholicorum, qui negarũt, Chriſtum immediatè inſtituiſſe omnia ſacramenta, præſertim Confirmationem, & Extremam vnctionem. Sed quia huiuſmodi opiniones commodiùs tractabuntur, diſputando de ſingulis ſacramentis, ideo nunc illis prætermiſſis, breuiter eſt definienda veritas. Et priùs dicemus de ſacramentis nouæ legis, poſtea de reliquis.

Omnia ſacramẽta à Chriſto immediate inſtituta.

Dico primò: Chriſtus Dominus immediatè ac
A per ſe ipſum inſtituit omnia ſacramenta nouæ legis. Concluſio eſt omnino certa ex definitione Concilij Trid. ſeſſ. 7. canon. 2. vbi ſic inquit: *Si quis dixerit, ſacramenta noua legis non fuiſſe omnia à Ieſu Chriſto Domino noſtro inſtituta, anathema ſit.* Vbi prætermiſit Concilium illam particulam, *immediatè, & per ſe, ſit*, & ideo non dixi abſolute, concluſionem eſſe de fide, tamen hanc fuiſſe Concilij mentem vix poteſt dubitari. Primò ex proprietate ſermonis: nã quæ Chriſtus immediatè non præcepit, etiam ſi ab Eccleſia præcipiantur per poteſtatem ab ipſo acceptam, non dicuntur eſſe præcepta à Chriſto, ſed ab Eccleſia; ergo eadem ratione ſi non Chriſtus immediatè, ſed Eccleſia per poteſtatem ab ipſo acceptam, inſtituiſſet, vel omnia, vel aliqua ſacramẽta, non poſſet pro-
B priè ac verè ſimpliciter dici, omnia ſacramenta eſſe à Chriſto inſtituta. Cùm ergo Concilium hoc abſolutè doceat, planè loquitur de immediata inſtitutione. Secundò, quia idem Concilium eadem ſeſſ. can. 13. longè aliter loquitur de cæremoniis, ſeu ritibus ſacramentalibus, qui in ſolemni ſacramentorum adminiſtratione adhiberi ſolent, quos ab Eccleſia approbatos eſſe dicit, & conſuetudine receptos, ſentiens, huiuſmodi ritus eſſe ab Eccleſia approbatos & inſtitutos per poteſtatem à Chriſto acceptam, vt expreſſiùs dixit ſeſſ. 22. c. 2. Ergo ſentit, ſacramenta non hoc modo, ſed immediate fuiſſe à Chriſto inſtituta. Propter hanc enim cauſam longè aliter de ſacramentis, quam de ſacramẽtalibus loquitur. Quod egregiè confirmari poteſt ex illo cap. ſeſſ. 21. vbi ait;
C *Perpetuò fuiſſe in Eccleſia poteſtatem, vt in ſacramentorum diſpenſatione, ſalua illorum ſubſtantia, poſſet ea ſtatuere, vel mutare, quæ ſuſcipientium vtilitati, ſeu ipſorum ſacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire iudicaret.* In quibus verbis illud maximè ponderandum eſt, *Salua illorum ſubſtantia*, quo apertè docet Concilium, Eccleſiam nullam habere poteſtatem ad mutandam ſubſtantiam ſacramentorum, vtpote, quòd non fuerint ab ea proximè inſtituta; neque in ea vllam poteſtatem accepit. Supponit ergo, Chriſtum ipſum tradidiſſe Eccleſiæ ſacramentorum ſubſtantiam, eámque immutabilem eſſe voluiſſe. Hoc autem ipſum fuit, ſacramenta immediatè inſtituere. Denique de inſtitutione ſacramentorum, quòd fuerit à Chriſto media-
D tè vel immediatè, nullum erat dubium, neque aliquis vnquam negauit, omnia ſacramenta eſſe à Chriſto inſtituta alterutro ex dictis modis. Quod ergo ab aliquibus reuocabatur in dubium, an, ſcilicet omnia eſſent à Chriſto immediatè inſtituta, voluit docere Concilium. Et ideo inferiùs ſeſſione 24. canon. 1. de Extrema vnctione, de qua maximè dubitari poterat, definit, illam eſſe à Chriſto inſtitutam, & à ſancto Iacobo promulgatam. Qua diſtributione ſatis declarat, ſe loqui de immediata inſtitutione.

Secundò; hæc definitio Concilij habet fundamentum in Scriptura, in qua inſtitutiones duorum
E ſacramentorum à Chriſto traditas clarè & expreſsè habemus, ſcilicet Baptiſmi, & Euchariſtiæ. Matth. 26. & 28. de duobus verò aliis, ſcilicet Pœnitentia. & Ordine, quamuis non ſit tam aperta materiæ & formæ expreſſio tamen de Pœnitentia, ſatis ſignificata eſt illis verbis Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* De ordine verò in illis; *Hoc facite*, Matth. 26. & ex his à paritate rationis intelligimus, reliqua omnia quæ ſunt vera, ac propria ſacramenta, eodem modo eſſe à Chriſto inſtituta: quamuis eorum inſtitutio ſcripta expreſsè non ſit: quia ex traditione Eccleſiæ habemus in hoc omnia ſacramenta

menta eſſe æqualia, atq; omnia pertinere ad Eccleſiæ fundamenta, quæ immutabilia eſſe oportuit. Et confirmatur, quia ſi aliquis præter Chriſtum poteſt exiſtimari inſtitutor alicuius ſacramenti, maximè Apoſtoli; ſed Apoſtoli in Scriptura non dicuntur inſtitutores, ſed diſpenſatores ſacramentorum, & miniſtri Chriſti. 1. ad Corin 3. *Quid eſt Paulus? Quid verò Apollo? Miniſtri ſunt eius, cui crediddiſtis*, & c. 4. *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.* 1. Pet. 4. *Sicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei.*

Tertiò, ex Patribus, Ambr. 4. de ſacramen c. 4. *Author ſacramentorum quis eſt, niſi Dominus Ieſus?* Aug. Epiſt. 118. c. 1. *Primum* (inquit) *tenere te volo, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum leni iugo ſuo nos ſubdidiſſe, & ſarcinæ leui vnde ſacramentis numero pauciſſimis, obſeruatione facillimis, ſignificatione præſtantiſſimis, ſocietatem noui populi colligauit, ſicuti eſt Baptiſmus Trinitatis nomine conſecratus, & communicatio corporis & ſanguinis ipſius; & ſi quid aliud in ſcripturis canonicis commendatur.* Quæ vltima verba cum debito moderamine interpretāda ſunt. Videtur enim eis Auguſtinus ſignificare, ſolum ea ſacramenta eſſe à Chriſto inſtituta, quę in Scriptura continentur Et difficultatem augēt verba, quæ paulo pòſt ſubdit, *Illa autem, quæ non ſcripta ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſeruantur, dantur intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenariis conciliis, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima authoritas, commendata, atque ſtatuta retineri.* Hæc verò vltima verba in primis non ſunt intelligenda de ſacramentis; nulla enim ſunt (vt dixi) ab Apoſtolis, vel Conciliis inſtituta, ſed de aliis quibuſdam cæremoniis, quas vniuerſa ſeruat Eccleſia, vt ſunt celebratio Paſchatis, & aliæ ſimiles, in quibus Auguſtinus ponit exemplum. Deinde non eſt vniuerſaliter intelligendum, omnia, quæ in Scriptura ſacra non continentur, eſſe ab hominibus inſtituta, & non immediatè à Chriſto: nam aliqua potuerunt Apoſtoli ab ipſius Chriſti ore accipere, & Eccleſię tradere; etiam ſi ſcripta non ſint, vt docuit hoc loco D. Thom. art. 2. ad 1: dicens, omnia, quæ ſunt de neceſſitate ſacramentorum, eſſe à Chriſto inſtituta, & licèt non ſint omnia tradita in Scripturis, ea tamen habere Eccleſiam ex familiari Apoſtolorum traditione. Quod ideo D. Thom. dixit, quia, licèt omnia ſacramenta habeant in Scriptura aliquod fundamentum, non tamen omnium inſtitutio eſt ibi ſufficienter expreſſa, ſecluſa traditione.

Dices: ſi ea quæ traditione habentur, interdum creduntur manaſſe immediatè à Chriſto, interdum verò ab Apoſtolis, vel Eccleſia, quomodo iudicare poſſumus, quando traditio eſt prioris generis, aut poſterioris? nam ex ſola antiquitate diſcerni non poſſunt. Quamquam enim Auguſt. lib. 4. de Baptiſmo, c. 24. dicat, *Quod vniuerſa tenet Eccleſia, nec conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi authoritate Apoſtolica traditum rectiſſimè creditur*, licèt (inquam) hoc verum ſit, fieri tamen poteſt, vt hæc nitantur authoritate Apoſtolica, aut tāquam promulgante Chriſti voluntatem & inſtitutionem, aut tanquam inſtituente & ordinante. Et in hoc diiudicando magna eſt difficultas: quia ex ſola antiquitate, vt dixi, diſcerni non poteſt. Et ideo obſeruanda primò eſt materia traditionis. Nam ſi pertineat ad ſubſtantialia fundamenta fidei ſeu Eccleſiæ, ſignum eſt ab ipſo Chriſto manaſſe immediatè, quia ſolus ipſe eſt author fidei & Eccleſiæ; & huiuſmodi eſt traditio, de qua nunc agimus. Deinde ipſamet traditio conſulenda eſt: ipſa enim ſeipſam manifeſtat, qualis ſit, quia nimirum ſimul tradit, & docet ſuam originem.

A Vt in præſenti: non ſolùm ex traditione habemus ſacramenta, ſed etiam eorum originem, ſcilicet Chriſti inſtitutionem. Denique Eccleſiæ authoritate, & definitione, ſeu communi cōſenſu de origine vniuſcuiuſque traditionis iudicandum eſt. Atque in hunc modum exponendus etiam eſt alius locus Auguſtini lib. 3. de doctr. Chriſt. c. 9. vbi agens de ſacramentis nouæ legis, inquit, *Quædam pauca pro multis, eadémq; factu faciliima, & intellectu auguſtiſſima, & obſeruatione caſtiſſima, ipſe Dominus, & apoſtolica tradidit diſciplina.* Intelligit enim Dominum tradidiſſe, vt eorum authorem, Apoſtolos verò, vt promulgatores. Eſt etiā alius locus non facilis apud Cypr. qui in eundē ſenſum trahi, ac piè exponi debet. Nam in ſerm. de lotione pedum, poſtquam de Euchariſtiæ ſacramento

B rectiſſimè dixit; *Ipſe ſummus ſacerdos ſui eſt ſacramenti inſtitutor, & author*, ſubdit deinde; *In cæteris homines Spiritum ſanctum habuere doctorem, & ſicut per eſt Spiritui ſancto, & Chriſto diuinitas, ita in ſuis inſtitutis æqua eſt authoritas, & poteſtas, nec minus ratum eſt, quod dictante Spiritu ſancto, Apoſtoli tradiderunt, quàm, quod ipſe tradidit, & in ſui commemorationem præcepit.* Qui locus primū ita poteſt exponi; vt licèt in illis primis verbis, *Ipſe ſummus ſacerdos ſui eſt ſacramenti inſtitutor & author*, in ſingulari de ſacramento loquatur, non tamen de vno definito, ſed de quolibet: atque adeò de omnibus ſacramentis nouæ legis: nā ibidem planè docet, Baptiſmum, Pœnitentiā & alia eſſe à Chriſto inſtituta. Cùm ergo ſubdit: *Reliqua tradita eſſe ab hominibus, Spiritu ſancto dictante*, non intelligit de ſa-

C cramentis, ſed de aliis ritibus & cæremoniis. Vel ſi aliqua eſt conſtituenda differētia inter Euchariſtiam & alia ſacramenta, non eſt ponenda in inſtitutione, ſeu materiæ & formæ deſignatione, ſed in promulgatione, & vſu. Nam ſacramentū Euchariſtiæ, nō ſolùm per ſe inſtituere, ſed etiam per ſe cōficere Chriſtus voluit, quod in nullo alio ſacramento feciſſe cōſtat. Nam, licèt probabile ſit, aliquos per ſe ipſum baptizaſſe, id tamē in Scriptura non legitur; & quāuis etiam Apoſtolos Sacerdotes ordinauerit, non tamen propriè conferendo ſacramentum, ſed per excellentiæ poteſtatem, illis verbis: *Hoc facite*, &c. & illis, *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Fuit etiam in hoc ſingulare Euchariſtiæ ſacramentum, quòd non ſolùm Chriſtus

D tradidit, ſed etiam accepit. Deniq; aduertit rectè D. Thom. in 4. diſt. 23. q. 1. art. 1. q. 3. ad primum & ſecundum, in Scriptura explicatiùs tradita eſſe quædā ſacramenta, quæ ſunt præcipua, & magis neceſſaria: alia verò per Apoſtolos fuiſſe tradita, quamuis à Chriſto fuerint etiam inſtituta; & ibidem piè exponit catholicos authores dicentes, quædam ſacramenta eſſe ex inſtitutione Apoſtolorum, quòd per inſtitutionem, intelligant promulgationem.

Quartò, afferre poſſumus rationes & congruentias, ob quas Chriſtus hanc inſtitutionem ſacramentorum ſibi ſoli reſeruauit. Primò, quia hæc inſtitutio

E pertinet ad quandam excellentiæ poteſtatem, quam decuit ſoli humanitati Chriſti cōmunicari propter ſingularem eius dignitatem, & excellens meritum. Nunc enim non agimus, an hęc poteſtas aliis hominibus communicari potuerit; & ideo non vtimur rationibus ſumptis ex rei poſſibilitate, ſed ex decentia. Secundam indicat D. Thom. hic artic. 4. ad 1 dicens, Chriſtum per ſe ſolum inſtituiſſe ſacramenta propter fidelium vtilitatem, ne in homine ſpem ponerent. Vnde, ſicut fides Chriſti Dei hominis eſt neceſſaria ad ſalutem, & in lege noua oportet, vt ſit explicita, ita etiam decuit, ipſum eſſe authorem ſacramen-

cramentorum, in quibus ſit huius fidei profeſſio, & A per quæ applicatur hominibus gratia & iuſtitia propter merita Chriſti. Tertiam addit D. Thom. eodem loco, ſcilicet, ne varia ſacramenta multiplicarentur, ex quo facilè naſci poterant diuiſiones, & ſchiſmata in Eccleſia. Quartam addit ibid. ſolut. ad 3. quia ſolus Chriſtus eſt caput Eccleſiæ; eiuſque inſtitutor & author, & ideo ad eum pertinuit illius iacere fundamenta, & dare ſenſibilia ſigna, quibus homines in hac Eccleſia cõgregarentur, & ab aliis congregationibus ſecernerentur. Nam, licèt ſacramenta ſola nõ ſufficiant ad diſcernendam Eccleſiam, & ad veritatem & vnitatem eius indicandam, niſi ſimul alia concurrant, præſertim coniunctio cum Chriſti Vicario in terris per fidem & obedientiam, ſunt tamen B vnum ex præcipuis ſignis & maximè neceſſariis ad fideles in vno corpore Eccleſiæ congregãdos, vt Auguſtinus dixit 19. contra Fauſt. c. 11. & ideo fuit valde conueniens per Chriſtum immediatè tradi.

Sacramenta veteris legis omnia à Deo immediatè inſtituta.

Dico ſecundò; Sacramenta veteris legis omnia fuere ab ipſo Deo immediatè inſtituta. Concluſio eſt certa: nam de Circumciſione conſtat Geneſ. 17. de reliquis verò ex toto Exodo & Leuitico. Nam ſicut illa lex diuina fuit, ita ſacrificia, & ſacramenta eius ab ipſo Deo ſunt tradita. Nam quod Ioan. 1. dicitur, lex per Moyſen data eſt, intelligitur tanquam per miniſtrum, & promulgatorem tantùm; & ideo ſemper in Exodo & Leuitico præmittitur: *Dixit Dominus ad Moyſen*, & eadem ratione non refert, quòd C per Angelos data fuerint illa ſacramenta, ſicut etiam per eos data fuit illa lex, teſte Paulo, quia etiam ipſi non erant niſi miniſtri & legati, per quos Deus ſuam voluntatem oſtendebat. Inſtitutio ergo ipſa diuina fuit, ſolúmq; Deum habuit propriũ authorem. Ratio huius aſſertionis præcipua eſt, quia Deus voluit, lege, ac cæremoniis à ſeipſo latis, populum illum ſingulariter ſibi coniungere, & à ritu Gentilium ſegregari. Deinde, quia quod ad Circumciſionem attinet, cùm in ea danda eſſet gratia, & remittendum originale peccatum, neceſſaria erat authoritas, & promiſſio diuina: quòd verò ſpectat ad alia ſacramenta illius legis, quamuis hoc ſenſu vacua eſſent, quòd in eis non daretur gratia præter meritum ſuſcipientiũ, D erant tamen quodam modo grauida myſteriorum & ſacramentorum nouæ legis, quæ in illis præfigurabantur, & promittebantur, & ideo etiam in illorũ inſtitutione erat neceſſaria diuina ſapientia, & authoritas illa quæ futura myſteria cognoſceret, & accommodatis ſignis poſſet iudicare; atque poteſtatem haberet promittendi talia myſteria, & gratiam per ſacramenta legis nouæ conferendam.

Dices; ergo quoad inſtitutionem & authorem eius fuerunt digniora vetera illa ſacramenta quàm noua, quia illa tradita ſunt à Deo, vt Deus eſt per diuinitatem; hæc verò à Chriſto homine per humanitatem. Reſpondetur, negando conſequentiam, quia, E licèt Chriſtus per humanitatem inſtituerit noſtra ſacramenta, hoc tamen non excludit, quin prima & principalis cauſa, & ratio huius inſtitutionis fuerit voluntas diuina, ad quam Chriſtus vt homo, ſuam humanam voluntatem conformabat: atq; ita in hoc eſt quædam ęqualitas inter vetera & noua ſacramẽta: in hoc autem noſtra ſuperant, quòd illa per purũ hominem immediatè data ſunt; hæc verò per hominem Deum. Item, quòd circa illorum inſtitutionem, nullam poteſtatem; vel authoritatem habuit ille homo, per quem à Deo data ſunt, ſed nudum miniſterium promulgandi voluntatem diuinam. In noſtris verò ſacramentis inſtituendis ſimul cum diuina voluntate & authoritate, interceſſit voluntas Chriſti hominis, qui etiam vt homo, id eſt, in humanitate ſua habuit poteſtatem excellentiæ, qua, ſicut poteſt leges terre, & gratiam dare, ita etiam ſacramẽta potuit inſtituere, & gratiam per eam dandam promittere, & ad ea ſuſcipienda obligare. Quod quidem pertinet ad dignitatem humanitatis aſſumptæ, & ſacramentorum dignitatem non minuit, ſicut, quòd nunc detur gratia per ſacramenta, pertinet ad ipſorum ſacramentorum dignitatem, nihil minuit de perfectione & dignitate ipſius gratiæ, cùm ſemper principalis eius author ſit Deus.

Excellentia inſtitutionis noſtrorum ſacramẽtorum.

Immediatus ſacramenti legis naturæ author fuit De⁹.

Dico tertiò: Etiam ſacramentum legis naturæ fuit ab ipſo Deo immediatè inſtitutum. Contra hanc aſſertionem videtur ſcribere Sot. in quarto, diſt. 5. q. 1. art. 2. qui in hoc ponit differentiam inter legem naturæ, & veterem ac nouam, quòd in his ſunt ſacramenta à Deo inſtituta, non verò in illa. Quia ſacramenta (inquit) illius legis, neque habebant virtutem conferendæ gratiæ, niſi implicitè, & valde obſcurè. Sed ipſe procedit in ea ſententia, quæ negat fuiſſe in ea lege inſtitutum externum ac ſenſibile remedium originalis peccati. Tamen ſupponendo, vt ſuprà docuimus, fuiſſe in ea lege aliquod ſacramentum in quo dabatur gratia, & delebatur originale peccatum, neceſſariò dicendum eſt, illud manaſſe ex diuina inſtitutione, quia nullus poterat talem medicinam adhibere peccato originali, nec gratiam ſub tali ſigno promittere, niſi ſolus Deus, vel ex cõmiſſione eius. Non poteſt autem apparenti aliquo fundamento dici, hoc fuiſſe alicui homini commiſſum: nam ſi hoc in lege veteri & noua factũ non eſt, nec fieri decuit, multo minùs in lege naturæ fieri oportebat. Dices: Tunc non fuit à Deo determinatum aliquod ſignum, ſed voluntate humana determinabatur: & veriſimile eſt, vt ſuprà dixi, fuiſſe tũc poteſtatem in fideli republica definiẽdi huiuſmodi ſignum ſeu cæremoniam, & obligandi fideles ad vtendum illo ſigno, & non alio; ergo inſtitutio talis ſigni erat humana, & non diuina. Reſpondetur, argumentum ſolùm concludere, inſtitutionem Dei, nõ fuiſſe eiuſdem modi, cuius fuit in lege veteri, vel noua, non tamen quòd non fuerit diuina inſtitutio; Deus enim voluit, & inſtituit, vt ſigno aliquo ſenſibili applicaretur remedium originalis peccati per externã fidei profeſſionem, & applicationem, in qua gratia daretur; hoc enim non fuit inuentum humanum, ſed diuinum. Liberum autem reliquit hominibus, vt hoc, vel illo ſigno vterentur. Vnde ſolùm fit determinationem ſigni, fuiſſe ex voluntate humana, vel priuata, vel publica, non tamen ipſam ſacramenti inſtitutionem.

Obiectio.

Reſponſio.

SECTIO II.

Vtrùm potuerint ſacramenta ab alio, quàm à Deo inſtitui.

Ratio dubitandi eſſe poteſt, quia verum ac proprium ſacramentum (de quo ſolùm agimus) oportet vt ſit certum, atque infallibile ſignum gratiæ, vel præſentis, vel ſaltem futuræ: ſed nullus poteſt imponere ſignum certum gratiæ, niſi Deus, quia ſolus ipſe poteſt eam dare aut promittere; ergo ſolus ipſe poteſt ſacramenta inſtituere.

Propter hanc rationem nonnulli Theologi abſolutè negant, potuiſſe Deum communicare creaturæ facultatem inſtituendi ſacramenta. Ita ſentit Scot. in 4. d. 1. quæſt. 5. art. 2. Gab. q. 2. art. 3. dub. 2. Durand. d. 2. q. 1. Quòd ſi obiicias, poſſe Deum committere voluntati alicuius hominis, vt ſuo arbitrio inſtituat, & promittat gratiam dandam ſub aliquibus ſignis ſenſibilibus, quæ ipſe arbitrio ſuo deſignauerit; Reſpondẽt, etiã ſi hoc faciat Deus, ſemper tamen huiuſmo

iuſmodi gratiæ effectum pendere ex diuina voluntate;& ideo,etiam ſi id fiat, non dari homini poteſtatem ad inſtituenda ſacramenta,ſed tantum ad determinandum ſignum, ad cuius præſentiam Deus vult dare gratiam,vel illam aliquando dandam promittere.Quod magis explicat Scotus in 4. diſt.2. quæſt.1. ex his, quia ſolus Deus determinat ſe ad cauſandum effectum ſibi proprium, quia, ſi poſſet ab alio determinari,iam eſſet cauſa ſecunda reſpectu eius:effectus autem gratiæ,quem ſacramenta ſignificant, eſt proprius ſolius Dei;ergo ſolus ille poteſt ſe determinare ad cauſandum talem effectum, atque adeò à ſola diuina voluntate poſſunt fieri certa aut efficacia ſigna gratiæ. Quæ ratio ſi quam habet efficaciam, eodem modo procedit in Chriſto,quoad humanam eius voluntatem, atque ita eodem modo de illa ſentit ac loquitur Scotus.

Non quidem primaria,at delegata poteſtas Sacramēta condendi communicari poteſt puro homini.

Sed quamuis fortaſſe quęſtio ſit de modo loquendi,dicendum ſimpliciter eſt, potuiſſe Deum dare puro homini authoritatem inſtituendi ſacramenta, non quidem primariam,ac principalē, hæc enim incommunicabilis eſt,ſed miniſterialem, & quaſi delegatā. Hæc eſt ſententia diui Thomæ hic art.4. quem ſequuntur omnes Thomiſtæ,& idem tenet Richard.in 4.diſt.5.art.1.quæſt.3.& ibi Bonauent.art.3. quæſt.1. & videtur ſententia Auguſtini tract.5. in Ioannem dicentis; *Potuit autem Dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſi vellet,dare poteſtatem alicui ſeruo ſuo, vt daret Baptiſmum ſuum tanquam vice ſua, & transferre à ſe baptizando poteſtatem, & conſtituere in aliquo ſeruo ſuo, & tantam vim dare Baptiſmo tranſlato in ſeruum, quantam vim haberet Baptiſmus datus à Domino.* Ex quibus verbis ratione declaratur hæc ſententia; quia in primis certum eſt, nullam creaturam poſſe vi ac poteſtate ſua naturali inſtituere ſacramenta,quæ ſint cauſæ efficaces gratiæ,aut infallibilia ſigna illius,niſi ſuppoſita diuina promiſſione,vel ſpecialiter, vel generaliter facta tali creaturæ,conferendi gratiam, vel auxilium neceſſarium ad illam, per quodcumque ſignum arbitrio,& voluntate talis creaturæ, ad hunc effectum vel ſignificationem deputatum, quia nulla voluntas creata, ex ſe poteſt eſſe ſufficiens cauſa gratiæ, nec poteſt per ſe determinare voluntatem diuinam, vt efficiat gratiam per ſignum ſenſibile, ſeu ad præſentiam eius,cùm nec talis effectus,vel concurſus ſit per ſe debitus creaturæ, nec voluntas creata ex ſe poſſit habere hanc connaturalem vim, vt hominem faciat participem diuinæ naturæ:neceſſe eſt ergo, vt certitudo talis ſignificationis vel effectus habeat primam originem ſeu fundamentum in diuina voluntate & promiſſione.Et hoc ſenſu diximus, non poſſe communicari creaturæ primariam authoritatem inſtituendi ſacramenta, & hoc probat fundamentum primæ opinionis,& re ipſa nihil aliud docent authores illius.Hoc tamen non obſtante certum etiam eſt, poſſe Deum facere liberam facultatem alicui puræ creaturæ intellectuali, vel rationali (inferiores enim non ſunt capaces, vt per ſe conſtat) vt ſuo arbitrio conferat aliis gratiam eo modo,quo voluerit,vel per ſolum actum internum ſuæ voluntatis,vel per externum contractum aut verbum, vel per aliquod aliud ſenſibile ſignum,ad eum modum, quo communicata eſt humanitati Chriſti poteſtas faciendi miracula, & dandi gratiam, vt latè diximus in primo tomo, diſputatione 31. quia nulla eſt per ſe loquendo maior repugnantia in communicāda hac poteſtate ſuppoſito creato,quàm naturæ creatæ. Quo ſenſu diximus in eodem primo tomo,diſputatione 47.ſectio.1. ſecluſa ratione meriti & ſatisfactionis, de rigore iuſtitiæ,poſſe communicari puræ creaturæ poteſtatem

Facultas aliis gratiā conferendæ cōmunicabilis eſt.

A excellentiæ conferendi gratiam.Ex quo manifeſtè ſequitur, poſſe communicare eidem creaturæ, vt ſuo arbitrio deſignet externos actus vel cæremonias,per quas, vel ad quarum præſentiam infallibiliter detur gratia, quia nulla eſt in hoc maior repugnantia, neque poteſt aliqua probabilis excogitari. Vnde nec Scotus,nec alij authores hoc negant.

Ex his autem tandem concluditur,poteſtatem inſtituendi ſacramenta, eſſe communicabilem creaturæ.Patet,quia hæc poteſtas, qualis à nobis explicata eſt, eſſet poteſtas inſtituendi ſacramenta, & tamen oſtenſum eſt,illam eſſe communicabilem.Maior patet, quia inſtitutio ſacramenti nihil aliud eſt, quàm impoſitio talis rei,vel actionis ſenſibilis,vt ſit certum

B ſignum,& infallibile gratiæ, ſed poteſtas explicata, eſt poteſtas ad huiuſmodi actum.Nam qui illam haberet,verè imponeret illam rem ad ſignificandā gratiam. Sed ait Scotus, impoſitionem vt factam à tali homine,non eſſe inſtitutionem ſacramēti,ſed ſolùm determinationem ſigni,qualis erat in ſacramento legis naturæ, vt ſuprà diximus. Et ratio eſt, quia licèt tunc voluntas creata determinaret ſignum, non tamen daret illi veritatem & certitudinem ſignificationis,ſed hanc haberet ex voluntate & promiſſione diuina: ſacramentum autem eſſe debet ſignum certum,& infallibile,& ideo inſtitutio eius non tantùm requirit determinationem ſigni, ſed etiam efficaciā, ſeu certitudinem ſignificationis. Et propter hanc ra-

Obiicit Scot.

C tionem quamuis Scotus re ipſa nihil diuerſum à nobis doceat,tamen in modo loquendi differt,& negat, in eo caſu committi creaturæ inſtitutionem ſacramenti,ſed tantùm determinationem ſigni. Et confirmatur,quia aliàs in lege naturæ, qui determinabant cæremoniam ſenſibilem, qua iuſtificandus erat paruulus,eſſent ſacramenti inſtitutores, quod eſt apertè falſum.Reſpondetur tamen, verum quidem eſſe ſacramentum debere eſſe ſignum certum & infallibile,quantum eſt in ſe, & conſequenter etiam admitto, inſtitutionem ſacramenti non tantùm includere impoſitionem ſigni,ſed etiam efficaciam ſeu certitudinem ſignificationis eius.Quapropter neceſſe etiam eſt, vt is qui futurus eſt potens ad inſtituenda ſacramenta,poſſit non tātùm imponere ſignum ſed etiam

Diluitur obiectio.

D dare illi certitudinem, quatenus habere poteſt in ſua poteſtate,vt infallibiliter detur gratia,quādo & quomodo ipſe voluerit. Dico tamen, hanc poteſtatem poſſe committi creaturæ, vt paulo ſuperiùs declaraui.Neque enim neceſſarium eſt, vt in eo qui inſtituit hoc ſacramentum, ſit hæc poteſtas omnino independens à ſuperiori voluntate, & quaſi in primo authore gratiæ, ſed ſatis eſt, quòd tota efficacia ſacramenti pendeat ex voluntate talis creaturæ inſtituentis huiuſmodi ſignum,quia hæc poteſtas,quam dicimus communicari poſſe creaturæ ad inſtituendum ſacramentum,non eſt primaria, ſed ſecundaria, & delegata:ergo ad illam ſatis eſt, vt effectus gratiæ ſit etiam poſitus in voluntate eius, ſaltem ex delegatio-

E ne & commiſſione. Et ideo non eſt ſimile determinationi ſenſibilis cæremoniæ, quæ fiebat in lege naturæ,quia inſtitutio ſacramēti verè erat facta à Deo, ſolùm applicatio per hanc vel illam cæremoniā fiebat ab homine tanquam à miniſtro à Deo deputato, quia in ipſamet inſtitutione relicta fuit indifferens ratio aut motus talis cæremoniæ. Sicut nunc etiam liberum eſt ſacerdoti, conſecrare in vino albo, aut rubro:quia hoc eſt indifferens ex vi inſtitutionis talis ſacramenti.Vnde illa determinatio non eſt inſtitutio, ſed applicatio talis inſtitutionis ad realem materiam: ſimili ergo modo fiebat in lege naturæ, hac tantùm interueniente differentia, quòd in differentia mate-

ria latior tunc erat. At verò in caſu de quo agimus, non ſolum determinatio materiæ, ſed ſimpliciter impoſitio ſigni, & totus effectus ſacramenti eſſet pendens à voluntate, & poteſtate eius, qui immediatè inſtitueret ſacramentum. Quod tandem confirmatur argumento ſuprà indicato, quia non aliter Chriſtus habuit in humanitate ſua poteſtatem inſtituendi ſacramenta, & tamen iuxta modum loquendi ſanctorum Conciliorum, ſectione præcedenti tractatum, non ſolùm, vt Deus, ſed etiam vt homo habuit poteſtatē inſtituendi ſacramenta, & de facto illa inſtituit.

Non eſt hæc poteſtas puræ creaturæ commiſſa.

Quæres, an hæc poteſtas alicui puræ creaturæ commiſſa ſit; ſi enim eſt poſſibilis, cur nemini data eſt? Videtur enim ad quādam perfectionem, & complementum diuinorum operū pertinere, vt per ſuas creaturas operetur omnibus modis, quibus id fieri poteſt. Et confirmatur: nam quando Chriſtus dixit Apoſtolis Ioan. 20. *Sicut miſit me pater, ego mitto vos, accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, videtur eis communicaſſe ſimilem poteſtatem, quam ipſe habebat; nam eam vim habet verbum, *Sicut miſit me Pater*. Ergo ſicut ipſe habebat poteſtatē inſtituendi ſacramenta, & remittendi peccata, eo modo quo vellet, ita conceſſit Apoſtolis poteſtatem, quia illa verba ſunt generalia, & non ſunt à nobis limitāda: vt ſi Rex Proregi ſuo diceret, totam poteſtatem meam tibi cōcedo, intelligeretur vniuerſam dare ſine vlla limitatione. Reſpondetur, ex dictis in præcedenti diſputatione conſtare, nullam puram creaturam vſam eſſe hactenus hac poteſtate, quia nec in lege naturæ, nec in veteri, nec in noua, facta eſt ſacramenti inſtitutio per aliquam creaturam, vt oſtenſum eſt. Vnde rectè inferre poſſumus, etiam in poſterum nullam creaturam vſuram aliquando eſſe hac poteſtate, quia ſicut lex gratiæ vltima eſt, & vſque ad finem mundi durabit, ita etiam inſtitutio ſacramentorum eius vltima eſt, ac perpetuò duratura, ita vt neque augenda, neque minuenda ſint vſque ad finem ſæculi. Atque hinc tandem inferimus nemini datam eſſe hāc poteſtatem, quia poteſtas eſt propter vſum: ergo, ſi vſus non fuit vnquam, nec futurus eſt, nec poteſtas ad illam conceſſa eſt. Atque ita Eccleſia, ſicut nunquam in ſe agnouit poteſtatem mutandi formas vel materias ſacramentorum; ita neque augendi, neque minuendi eorum numerum. Ad obiectionem ergo reſpondetur, non eſſe neceſſarium, omnem poſſibilem facultatem concedi puris creaturis, præſertim quia diuina omnipotentia, & liberalitas, quoad præſens attinet, ſatis in hoc manifeſta eſt, quòd hanc poteſtatem humanitati Chriſti communicauit. Decuit etiam illi ſoli tribui, tum ob ſingularem dignitatem & excellentiam eius, tum etiam propter alias congruentias præcedenti ſectione adductas. Ad confirmationem reſpondetur, verba illa Chriſti intelligenda eſſe iuxta Eccleſiæ ſenſum perpetua traditione receptum, nimirum, eis ſignificaſſe Chriſtum ſacramenti Pœnitentiæ inſtitutionem, atque ita dediſſe poteſtatem ad remittenda peccata, non quomodocumque, ſed ſeruata forma cuiuſdam ſpiritualis iudicij, in quo iuxta merita cauſæ reus, vel abſoluatur, vel ligetur, ſeu ligatus relinquatur. Quapropter illa particula *ſicut*, non ſignificat æqualitatē, ſed ſimilitudinem, aut imitationem, quod peruulgatum eſt, ac frequens in Scripturis.

ARTICVLVS V.

Vtrùm per malos miniſtros ſacramenta conferri poſſint.

Inf. art. 9. col. 4. d. 5 q. 2. ar. 2. & diſt. 7. q.

A*D quintum ſic proceditur. Videtur, quòd per malos miniſtros ſacramenta conferri non poſſint. Sacramenta enim nouæ legis ordinantur ad emundationem culpæ, & collationem gratiæ. Sed mali, cùm ſint immundi, non poſſunt alios à peccato mūdare (ſecundùm illud Eccleſ. 34. Ab immundo quis mundabitur?) & etiam cùm gratiam non habeant, non videtur, quòd gratiam conferre poſſint, quia nullus dat quod non habet. Non ergo videtur, quòd per malos ſacramenta conferri poſſint.*

3. ar. 1. q. 1. 2. & q. 23. ar 3. q. 5. ad 3. & 4. contra c. 7.

*2. Præterea, Tota virtus ſacramentorum deriuatur à Chriſto, vt dictum eſt *. Sed mali ſunt præciſi à Chriſto, quia non habent charitatem, per quam membra capiti vniuntur, ſecundùm illud 1. Ioannis 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Ergo videtur, quòd per malos ſacramenta conferri non poſſint.*

Art. 3. huius quæſt.

3. Præterea, ſi deſit aliquid horum quod debitum eſt eſſe in ſacramentis, non perficitur ſacramentum, ſicut ſi deſit debita forma, vel debita materia. Sed debitus miniſter B *ſacramenti eſt ille qui caret macula peccati, ſecundùm illud Leuiticorum 21. Homo de ſemine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo ſuo, nec accedet ad miniſterium eius: ergo videtur, quòd ſi miniſter ſit malus, nihil efficiatur in ſacramento.*

Sed contrà eſt, quod Auguſtinus dicit ſuper illud Ioan. 1. Super quem videris Spiritum, &c. Quid in Chriſto non nouerat Ioannes? Poteſtatem baptiſmi, ipſum Dominum habiturum, & ſibi retenturum, ſed miniſterium planè tranſiturum in bonos & malos, quid tibi facit malus miniſter, vbi bonus eſt Dominus?

Tract. 5. in Io. circa mediū tom. 9.

*Reſpondeo dicendum, quòd, ſicut dictum eſt *, miniſtri Eccleſiæ inſtrumentaliter operantur in ſacramentis, eo quòd quodammodo eadem ratio eſt miniſtri & inſtrumenti.* C *Sicut etiam ſuprà dictum eſt *, inſtrumentum non agit ſecundùm propriam formam, aut virtutem, ſed ſecundùm virtutem eius, à quo mouetur. Et ideo accidit inſtrumento in quantum eſt inſtrumentum, qualemcumque formam, vel virtutem habeat, præter id quod exigitur ad rationem inſtrumenti, ſicut quòd corpus medici (quod eſt inſtrumentum animæ habentis artem) ſit ſanum vel infirmum, & ſicut quòd fiſtula, per quam tranſit aqua, ſit argentea, vel plumbea. Vnde miniſtri Eccleſiæ poſſunt ſacramenta conferre, etiam ſi ſint mali.*

Art. 1. & 3. huius quæſt.

Quæſt. 62. ar. 2. & 3.

Ad primum ergo dicendum, quòd miniſtri Eccleſiæ, neque à peccatis mundant homines ad ſacramenta accedentes, neque gratiam conferunt ſua virtute, ſed hoc facit Chriſtus ſua poteſtate per eos, ſicut per quædam inſtrumē- D *ta. Et ideo effectus conſequitur in ſuſcipientibus ſacramenta, non ſecundùm ſimilitudinem miniſtrorum, ſed ſecūdùm configurationem ad Chriſtum.*

Ad ſecundum dicendum, quòd per charitatem membra Chriſti vniuntur ſuo capiti vt ab eo vitam recipiant: quia, vt dicitur 1. Ioannis 3. Qui non diligit, manet in morte. Poteſt autem aliquis operari per inſtrumentum carens vita, & à ſe ſeparatum quantum ad corporis vnionē, dummodo ſit coniunctum per quandam motionem, aliter enim operatur artifex per manum, & aliter per ſecurim. Sic igitur Chriſtus operatur in ſacramentis & per bonos, tanquam per membra viuentia, & per malos, tanquam per inſtrumenta carentia vita.

E *Ad tertium dicendum, quòd aliquid eſt debitum eſſe in ſacramento dupliciter. Vno modo ſicut exiſtens de neceſſitate ſacramenti, quod quidem ſi deſit, non perficitur ſacramētum, ſicut ſi deſit debita forma, vel debita materia. Alio modo eſt aliquid debitum eſſe in ſacramento ſecundùm quandam decentiam, & hoc modo debitum eſt, vt miniſtri ſacramentorum ſint boni.*

COMMENTARIVS.

IN hoc, & ſequentibus articulis obſeruandum eſt, eſſe quædam ex parte miniſtri neceſſaria ad veritatem ſacramenti, vt factum teneat, & effectum habeat in ſuſcipiente non ponente obicem, alia verò

eſſe

eſſe neceſſaria vt dignè miniſtretur, quæ duo promiſcuè tractat diuus Thomas in his articulis. Nos verò maioris claritatis gratia, & vt res morales faciliùs percipiãtur, etiam ab his qui res ſpeculatiuas minus diligenter & accuratè inquirunt, ea ſeparabimus: hic ſolùm explicando, quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti, poſtea verò totam materiam moralem ſeparatim comprehendendo. In hoc ergo articulo diuus Thomas agit de neceſſitate ſacramenti, atque ita reſpondet, malitiam miniſtri per ſe non impedire, quin ſacramentum verè fiat, dummodo applicet reliqua omnia, quæ ſunt ad ſacramentum neceſſaria. Ratio eſt, quia cùm miniſter ſit inſtrumentum, non pendet effectus ex forma eius, quæ ad inſtrumenti rationem non pertinet, quia inſtrumentum non agit propria virtute, & ideo effectus non ſit ſimilis inſtrumento, ſed principali agenti. Circa quam rationem ſolùm eſt aduertendum, primariam cauſam, ob quam bonitas, vel malitia miniſtri non eſt neceſſaria ad ſubſtantiam ſacramenti, petendã eſſe ex Chriſti inſtitutione & voluntate. Nam ſi Chriſtus Dominus voluiſſet, potuiſſet ſine dubio inſtituere, vt ſacramenta non eſſent rata, niſi à bonis miniſtris conferrentur, ſicut inſtituit, vt quamplura eorum dari poſſent à miniſtro conſecrato, & non ab alio, ſeu à viris, & non à fœminis. Diuus Thomas autem ſupponens, vt clarum eſt ex doctrina fidei, Chriſtum ex ſpeciali inſtitutione ſua non poſtulaſſe in miniſtris ſanctitatem, vt neceſſariam ad valorem ſacramenti, huius inſtitutionis congruentem rationem afferre ſtuduit; & ita eſt ratio facilis & ſatis congrua. Quia cùm ſanctitas miniſtri, non ſit futura principium, vel cauſa ſanctitatis conferendæ per ſacramẽtum, nulla potuit eſſe conueniens ratio, ob quam Chriſtus Dominus illã exigeret, vt ſimpliciter neceſſariam ad valorem ſacramenti. Solutiones argumentorum claræ ſunt, ſolùm in ſolutione ad ſecundum adnotetur, quod D. Thomas dicit de vnione charitatis, extendi poſſe eadem ratione ad vnionem per fidem. Nam ſicut Chriſtus poteſt vti, vt inſtrumento membro mortuo, ſibíque per charitatem non vnito, ita etiam vti poteſt membro omnino ſeparato ſibíq; nullo modo actu vnito in aliquo eſſe ſupernaturali, quia tanta eſt efficacia eius, vt poſſit etiam huiuſmodi hominem mouere, ſeu actione illius vti ad ſacramenti effectum præſtandum, ſi aliunde ſubſtantiale impedimentum non interuenit.

Quare bonitas vel malitia miniſtri ad ſubſtantiã ſacramenti nihil conferat.

ARTIC. VI.

Vtrùm mali miniſtrantes ſacramenta, peccent.

4 diſt. 5. q. 2. ar. 2. q. 4. co. & di. 19. q. 2. ar. 2. co. Et d. 24. c. 1. art. 2. q. 1. & arti. 3. q. 1. & 2.

AD ſextũ ſic proceditur. Videtur, quòd mali miniſtrãtes ſacramẽta, nõ peccent. Sicut enim miniſtratur Deo in ſacramentis, ita per opera charitatis, vnde dicitur Hebræor. vlt. beneficentiæ & cõmunionis nolite obliuiſci, talibus enim hoſtiis promeretur Deus. Sed mali non peccant, ſi miniſtrent Deo in operibus charitatis, quinimo hoc eſt eis conſulendum, ſecundùm illud Daniel. 4. Conſilium meum tibi placeat, peccata tua eleemoſynis redime. Ergo videtur, quòd mali non peccent ſacramenta miniſtrando.

2. Præterea, Quicunque communicat alicui in peccato, etiam ipſe eſt reus peccati, ſecundùm illud Rom. 1. Digni ſunt morte, non ſolùm qui peccata faciunt, ſed etiam, qui conſentiunt facientibus. Sed ſi mali miniſtri peccent, ſacramenta miniſtrando, illi qui ab eis ſacramenta recipiunt, eis in peccato communicant. Ergo etiam ipſi peccarent, quod videtur inconueniens.

3. Præterea, Nullus videtur eſſe perplexus, quia ſic homo cogeretur deſperare quaſi non potens peccatũ euadere. Sed ſi mali peccarent ſacramenta tradendo, eſſent perplexi, quia etiam quandocunq; peccarent, ſi ſacramenta non traderẽt,

A *putà, cùm eis ex officio incumbit neceſſitas (dicitur enim 1. Corint. 9. Væ mihi ſi non euangelizauero, neceſſitas enim mihi incumbit) quandoque etiam propter periculum, ſicut ſi puer in periculo mortis exiſtens, offeratur alicui peccatori baptizandus. Ergo videtur, quòd mali non peccent ſacramenta miniſtrando.*

*Sed contra eſt, quod Dionyſ. dicit 1. cap. Eccleſi Hierar. * quòd malis non eſt fas, nec tangere ſymbola, id eſt, ſacramẽtalia ſigna. Et in Epiſtola ad Demophylum * dicit, Talis, ſcilicet peccator, audax videtur ſacerdotalibus manum apponens, & non timet, neque verecundatur, diuina præter diuinitatem exequens, & Deum putans ignorare, quæ ipſe in ſemetipſo cognouit, & decipere exiſtimat falſo nomine Patrem ab ipſo appellatum, & audet immundas infamias* B *(non dicam orationes) ſuper diuina ſigna Chriſti formaliter enunciare.*

c. 1. Ec. Hier, declinando ad fin.

Ex ep 8. quæ incipit, Hebræorum tradit. hiſt. parũ ante med.

*Reſpondeo dicendum, quòd aliquis in agendo peccat ex hoc quòd operatur non ſecundùm quòd oportet, vt patet per Philoſophum in libro 2. Ethic. * Dictum * eſt autem conueniens eſſe, vt ſacramentorum miniſtri ſint iuſti, quia miniſtri debent Domino conformari, ſecundùm illud Leuiticorum 19. Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum, & Eccleſiaſtici 10. Secundùm iudicem populi, ſic & miniſtri eius. Et ideo non eſt dubium, quin mali exhibentes ſe miniſtros Dei, & Eccleſiæ in diſpenſatione ſacramentorum peccent. Et quia hoc peccatum pertinet ad irreuerentiam Dei, & contaminationem ſacramentorum, quantum eſt ex parte ipſius peccatoris (licèt ſacramenta ſecundùm ſe ipſa conta-* C *minabilia ſint) conſequens eſt, quòd tale peccatum ex genere ſuo ſit mortale.*

Ex lib. 2. eth. c. 3. & 6. haberi poteſt. Et lib. 3. c. 7. tom. 5. Art. præce. ad. 3.

Ad primum ergo dicendum, quòd opera charitatis non ſunt aliqua conſecratione ſanctificata, ſed ipſa pertinent ad iuſtitiæ ſanctitatem, ſicut quædã iuſtitiæ partes, & ideo homo qui ſe exhibet Deo miniſtrũ in operibus charitatis, ſi ſit iuſtus, ampliùs ſanctificatur, ſi verò ſit peccator, per hoc ad ſanctitatẽ diſponitur. Sed ſacramenta in ſe ipſis ſanctificationem quandam habent per myſticam conſecrationem; & ideo præexigitur in miniſtro ſanctitas iuſtitiæ, vt congruat ſuo miniſterio. Et ideo incõgruè agit & peccat, ſi in peccato exiſtens ad tale miniſterium accedat.

Ad ſecundũ ergo dicendum, quòd ille, qui ad ſacramẽta accedit, ſuſcipit ſacramẽta à miniſtro Eccleſiæ, nõ in quantum eſt talis perſona, ſed in quantum eſt miniſter Eccleſiæ, D *& ideo quandiu ab Eccleſia toleratur in miniſterio, ille qui ab eo ſuſcipit ſacramentum, non communicat peccato eius, ſed communicat qui eum tanquam miniſtrum exhibet. Si verò ab Eccleſia non toleratur (putà cùm degradatur, vel excommunicatur, vel ſuſpenditur) peccat, qui ab eo accipit ſacramentum, quia communicat peccato ipſius.*

Ad tertium dicendũ, quòd ille qui eſt in peccato mortali, non eſt perplexus ſimpliciter, ſi ex officio ei incumbat ſacramenta diſpenſare, quia poteſt pœnitere de peccato, & licitè miniſtrare. Non eſt autẽ inconueniens, quòd ſit perplexus ſuppoſito quodã, ſcilicet, quòd velit remanere in peccato. In articulo tamen neceſſitatis nõ peccaret baptizando, in caſu in quo etiam poſſet laicus baptizare, ſic enim patet, quòd nõ exhiberet ſe miniſtrum Eccleſiæ, ſed ſubuenire neceſſitatem E *patienti. Secus eſt autem in alis ſacramentis, quæ non ſunt tantæ neceſſitatis, ſicut Baptiſmus, vt infrà patebit *.*

Quæſt. 67. a. 3. & 4.

COMMENTARIVS.

RESponſio diui Thomæ eſt, eſſe peccatum mortale ex genere ſuo, miniſtrũ Chriſti & Eccleſiæ ex officio ad hoc deputatum, ſacramentum in peccato mortali diſpenſare, quia debet in ſuo miniſterio, ſuo principali Domino conformari. De qua concluſione & ratione, & de difficultatibus, quas diuus Thomas tangit in ſolutionibus argumentorum, dicturi ſumus latè inferiùs in diſputationibus moralibus. Hîc ſolùm occurrunt adnotanda duo teſtimonia

Locus D. Thoex duob. locis D. Dion. illuſtratus.

Dionyſij, quæ D. Thomas affert in argumento, ſed contrà, primum ſumptum eſt ex capite 1. de Eccleſiaſtica Hierarchia, quod ſi in rigore literæ ſumatur, non videtur conuincere. Docet enim ibi, Chriſtum & Apoſtolos tradidiſſe nobis diuina myſteria ſub ſenſibilibus ſignis, cuius inſtitutionis rationem reddens, ſubdit, *Idque fecerunt non prophanorum modò cauſa, quibus nec ſigna quidē fas eſt contingere, & tractare, ſed etiam quòd hierarchia noſtra, id quod dixi, pro modo noſtro, ſignis cōtinetur, cùm egeat rebus, quæ ſenſum mouent, ad diuinorum noſtri ex ipſis, ad eas, quæ mente comprehenduntur, reuocationem.* Vbi per prophanos, videtur planè intelligere infideles, qui cùm omnino ſint à Chriſto & Eccleſia alieni, ſemper ſunt indigni iudicati, non ſolùm contactu, ſed etiam conſpectu ſacrorum myſteriorum; diuus Thomas verò propter quandam rationis ſimilitudinem ad omnes prauos, & iniquos, huiuſmodi ſententiam ampliauit, & ad miniſtros ſacramentorum & actiones eorum eam applicuit.

Secundum teſtimonium ſumptum eſt ex epiſtola eiuſdem Dionyſij ad Demophylum, cuius verba, prout à diuo Thoma referuntur, obſcuriora ſunt. Iuxta tranſlationem verò Perionij ſunt clariora, quæ ſic habent: *At mihi quidē videtur audax & temerarius, ſi quis ea ſibi ſumat, quæ ſunt propria ſacerdotū, neque metu & pudore à diuinorum tractatione præter captū ac meritum deterretur, putátque, Deum ignorare, quæ ipſe ſibi eſt conſcius, & ſperat, ſe decepturū eum, qui à ſe falſo nomine appellatur Pater, audétque ſceleſtas ſuas (vt ita dicam) maledictiones (neque enim preces dixerim) in diuinis myſterijs Chriſti imitatione proferre.* In quibus verbis non videtur loqui Dionyſius de malis ſacerdotibus miniſtrantibus ſacramentum, ſed de illis potiùs, qui cùm ſacerdotes non ſint, ſacerdotum miniſteria vſurpant. Hoc enim ſignificare videntur illa verba, *Videtur audax & temerarius, ſi quis ea ſibi ſumat, quæ ſunt propria ſacerdotum.* Sed, licèt in ſpecie hoc appareat, tamen reuera videtur diuus Thomas mentem Dionyſij aſſecutus: nam ſi antecedentia, & conſequentia conſiderentur, de malis ſacerdotibus indignè miniſtrantibus loquitur, priùs enim ita ſcribit: *Quòd ſi ſacerdotum Ordo illuſtrandi vim habet, profectò penitus abhorret, à ſacerdotum ordine atque facultate, is qui illuſtrandi vi non eſt præditus, ac multo etiam magis, qui illuſtratus non eſt.* Quo loco, *abhorret à ſacerdotum ordine atque facultate*, non ſignificat, non eſſe ſacerdotem, ſed abuti munere, & dignitate ſacerdotis; quod ergo ſtatim ſubdit de his qui præter captum, & meritum ea ſumunt, quæ ſunt propria ſacerdotum; non intelligit ſolùm de his, qui cùm ſacerdotes non ſint, ſacerdotalia munera vſurpant, ſed propriè loquitur de ſacerdotibus qui indignè ſuo funguntur munere, & eodē ſenſu accipiendum eſt, quod poſtea ſubdit, *Non eſt iſte ſacerdos, non eſt; ſed inimicus, fallax, irriſor ſui, lupúſque in gregem Domini ouina pelle armatus*; nam quòd loquatur de ſacerdotibus, ſequentia verba planè declarant: *Non tamen fas eſt Demophylo hæc corrigere.* Reprehendit enim Dionyſius Demophylum, eo quòd cùm non eſſet ſacerdos, ſed tantùm monachus quidam ſacerdotem obiurgare, ac corripere auſus fuerat.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm Angeli poſſint ſacramenta miniſtrare.

4. d. 5. q. 2. artic. 3.

AD ſeptimū ſic proceditur. Videtur, quòd Angeli poſſint ſacramēta miniſtrare. Quicquid enim poteſt miniſter inferior, poteſt & ſuperior, ſicut quicquid poteſt Diaconus, poteſt ſacerdos, ſed non conuertitur. Sed Angeli ſunt ſuperiores miniſtri in ordine hierarchico, quàm etiam quicunque homines, vt patet per Dionyſium in libro Cæleſt.

Cap. 9. cæle. hierar. parū ante med.

A *hierar. Ergo cùm homines poſſint miniſtrare in ſacramētis, videtur, quòd multo magis Angeli.*

*2. Præterea, Homines ſancti aſſimilantur Angelis in cœlo, vt dicitur Matthæi 22. Sed aliqui ſancti in cœlo exiſtentes poſſent miniſtrare in ſacramentis, quia character ſacramentalis eſt indelebilis, vt dictum eſt *. Ergo videtur, quòd etiam Angeli poſſint in ſacramentis miniſtrare.* Quæſt. præ. art. 5.

*3. Præterea, Sicut ſuprà dictum eſt *, diabolus eſt caput malorum, & mali ſunt membra eius. Sed per malos poſſunt miniſtrari ſacramenta. Ergo videtur, quòd etiam per dæmones.* Quæſt. 7. ar. 7.

Sed contrà eſt quod dicitur Hebræorum 5. Omnis pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum. Sed Angeli boni vel mali, non ſunt ex hominibus. Ergo ipſi non conſtituuntur miniſtri in B *his, quæ ſunt ad Deum, id eſt, in ſacramentis.*

*Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt *) tota virtus ſacramentorum a paſſione Chriſti deriuatur, quæ eſt Chriſti, ſecundùm quòd eſt homo, cui in natura cōformantur homines, non autem Angeli, ſed potiùs ſecundùm paſſionē dicitur modico ab Angelis minoratus, vt patet Hebræorum 2. Et ideo ad homines pertinet diſpenſare ſacramenta, & in eis miniſtrare, non autem ad Angelos. Sciendum tamen, quòd ſicut Deus virtutem ſuam non alligauit ſacramentis, quin poſſit ſine ſacramentis effectum ſacramentorum conferre, ita etiam virtutem ſuam non alligauit Eccleſiæ miniſtris, quin etiam Angelis poſſit virtutem tribuere miniſtrandi in ſacramentis. Et quia boni Angeli ſunt nuncij veritatis, ſi aliquod ſacramentale miniſte-* C *rium à bonis Angelis perficeretur, eſſet ratum habendum, quia deberet conſtare, hoc fieri voluntate diuina, ſicut quædam templa dicuntur angelico miniſterio conſecrata. Si verò dæmones, qui ſunt ſpiritus mendacij, aliquod ſacramentale miniſterium exhiberent, non eſſet ratum habendum.* Quæſt. præc. arti. 3.

Ad primum ergo dicendum, quòd illud, quod faciunt homines inferiori modo, ſcilicet, per ſenſibilia ſacramenta, quæ ſunt proportionata naturæ ipſorum, faciunt Angeli, tanquam ſuperiores miniſtri ſuperiori modo, ſcilicet, inuiſibiliter purgando, illuminando & perficiendo.

Ad ſecundum dicendum, quòd Sancti qui ſunt in cœlo, ſunt ſimiles Angelis, quantum ad participationem gloriæ, non autem, quantum ad conditionem naturæ, & per conſe- D *quens neque quantum ad ſacramenta.*

Ad tertium dicendum, quòd mali homines non habent quòd poſſint miniſtrare in ſacramentis ex hoc, quòd per malitiam ſunt membra diaboli. Et ideo non ſequitur, quòd diabolus, qui eſt eorum caput, magis hoc poſſit.

COMMENTARIVS

REdit D. Thomas in hoc articulo ad explicanda ea quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti ex parte miniſtri, & inquirit an neceſſariò ſit futurus homo, vel poſſit eſſe Angelus. Et in Corpore reſpondet; Primò, neceſſarium eſſe hominem ad miniſtrandum ſacramentum, & reddit rationem, quia miniſter ſacramenti eſt miniſter Chriſti, vt eſt homo, cui in na- E tura conformantur homines & non Angeli. Quæ ratio continet congruentiam inſtitutionis: nam ratio à priori ex ipſa inſtitutione petenda eſt, vt in art. 1. diximus. Secundò, dicit D. Thom. ſi conſtaret aliquod ſacramentale miniſterium factum eſſe per Angelos, illud eſſe ratum habendum, quia licèt non ſit iuxta inſtitutionem ſacramenti, eſſe tamen iuxtà diuinam voluntatem, quæ non eſt alligata ſacramentis, de qua ſufficienter conſtare poteſt ex miniſterio bonorum Angelorum, qui non poſſunt, niſi vera nunciare; ſecus eſt de malis Angelis, quibus nulla fides adhibenda eſt. In ſolutione ad ſecundum, ſignificat diuus Thomas animas hominum, qui ex hac

hac vita deceſſerunt,& ſanctæ ſunt, & beatæ, poſſe miniſtrare ſacramenta. Argumentum enim erat huiuſmodi: Homines in cœlo ſunt ſimiles Angelis. Sed aliqui homines exiſtentes in cœlo poſſunt miniſtrare ſacramenta, quia retinent characterem indelebilem. Reſponſio autem eius ad propriam formam reducta videtur conſiſtere in negatione conſequentiæ, quia licèt homines ſint ſimiles Angelis in cœlo, quantum ad participationē gloriæ, non tamen quantum ad conditionem naturæ. Atque ita intellexit diuum Thomam Soto diſtinct. 1. quæſt. 5. art. 7. & reuera videtur hic ſenſus eius. Eſt tamen in hunc modum intelligendus: Animas ſcilicet ſeparatas, ſecundùm eum ſtatum, non poſſe miniſtrare ſacramenta, quia pro tunc non ſolùm ſunt ſimiles Angelis in participatione gloriæ, ſed etiam in conditione naturæ, id eſt, in actuali abſtractione & ſeparatione à corpore. Neque contra hoc obſtat, quòd retineant characterem, quia ad ſacramentum conficiendum non ſufficit character ſine organo corporeo, quo vox aut alia vitalis actio, qua conſtituendum eſt ſacramentum, exerceri poſſit. At verò, ſi anima ſeparata ad corpus rediret, illúdque informaret, ſignificat diuus Thomas, poſſe illum hominem eſſe miniſtrum ſacramenti, de qua re, quomodo intelligenda ſit, poſtea dicemus.

Anima ſeparata, etiā charactere inſignita miniſtrare ſacramenta non poſſunt.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm intentio miniſtri requiratur ad perfectionem ſacramenti.

Sup. q. 60. a. 8. cor. Et 4. d. 6. q. 1. art. 2. q. 1. & diſt. 7. q. 1. ar. 1. q. 1. ad 3. & d. 8. q. 2. a. 4. q. 3. ad 1. & d. 30. q. 1. ar. 3. ad 3. q. 65. ar. 3. & 4.

Ad octauū ſic proceditur. Videtur, quòd intētio miniſtri non requiratur ad perfectionē ſacramenti. Miniſter enim in ſacramento inſtrumentaliter operatur. Sed actio nō perficitur ſecundùm intentionē inſtrumenti, ſed ſecundùm intentionem principalis agentis. Ergo intentio miniſtri non requiritur ad perfectionem ſacramenti.

*2. Præterea, Non poteſt homini eſſe nota intētio alterius. Si igitur intentio miniſtri requiratur ad perfectionē ſacramenti, nō poſſet homini ad ſacramentum accedenti eſſe notum, quod ſacramentum ſuſcepiſſet. Et ita non poſſet habere certitudinem ſalutis, præcipuè cùm quædam ſacramenta ſint de neceſſitate ſalutis, vt infrà dicetur *.*

q. 65. artic. 3. & 4.

3. Præterea, Intentio hominis non poteſt eſſe ad id, circa quod non eſt attentus. Sed aliquando illi, qui in ſacramentis miniſtrant, non intendunt ad ea, quæ dicunt, vel faciūt, alia cogitantes. Ergo ſecundùm hoc non perficeretur ſacramentum, propter intentionis defectum.

Sed contrà eſt, quòd ea quæ ſunt præter intentionem, ſunt caſualia. Quod non eſt dicendum de operatione ſacramentorum. Ergo ſacramenta requirunt intentionem miniſtri.

Reſpondeo dicendum, quòd quando aliquid ſe habet ad multa, oportet, quòd per aliquid determinetur ad vnum, ſi illud effici debeat. Ea verò quæ in ſacramentis aguntur, poſſunt diuerſimodè agi, ſicut ablutio aquæ, quæ fit in Baptiſmo, poteſt ordinari & ad munditiam corporalem, & ad ſanitatem corporalem, & ad ludum, & ad multa alia huiuſmodi. Et ideo oportet, quòd determinetur ad vnum, id eſt, ad ſacramentalem effectum per intentionem abluentis. Et hæc intentio exprimitur per verba, quæ in ſacramentis dicuntur, putà, cùm dicit: Ego te baptizo in nomine Patris, &c.

Ad primum ergo dicendum quòd inſtrumentum inanimatum non habet aliquam intentionem reſpectu effectus, ſed loco intentionis eſt motus, quo mouetur à principali agente. Sed inſtrumentum animatum (ſicut eſt miniſter) nō ſolùm mouetur, ſed etiam quodammodo mouet ſeipſum, in quantum ſua voluntate mouet membra ad operandum. Et ideo requiritur eius intentio, quæ ſubiiciat principali agēti, ſcilicet intēdat facere quod facit Chriſtus & Eccleſia.

Ad ſecūdum dicendū, quòd circa hoc eſt duplex opinio. A *Quidam enim dicunt, quòd requiritur mētalis intentio in miniſtro, quæ ſi deſit, non perficitur ſacramentum: ſed hunc defectum in pueris (qui non habent intentionem accedendi ad ſacramentum) ſupplet Chriſtus, qui interiùs baptizat, in adultis autem, qui intendunt ſacramentum ſuſcipere, ſupplet illum defectum fides & deuotio. Sed hoc ſatis poſſet dici, quantum ad vltimum effectum, qui eſt iuſtificatio à peccatis, ſed quantum ad effectum, qui eſt res & ſacramētum, ſcilicet quantum ad characterem, non videtur, quòd per deuotionem accedentis poſſet ſuppleri: quia character nunquā imprimitur, niſi per ſacramentum. Et ideo alij melius dicunt, quòd miniſter ſacramēti agit in perſona totius Eccleſiæ, cuius eſt miniſter. In verbis autem quæ profert, exprimitur intentio Eccleſiæ, quæ ſufficit ad perfectionem ſacramenti, niſi cōtrarium exteriùs exprimatur ex parte miniſtri, vel recipientis ſacramentum.* B

Ad tertium dicendum, quòd licèt ille qui aliud cogitat, non habeat actualem intentionem, habet tamen intentionē habitualem, quæ ſufficit ad perfectionem ſacramenti, putà, cùm ſacerdos accedens ad baptizādum, intendit facere circa baptizandum quod facit Eccleſia. Vnde ſi poſtea in ipſo exercitio actus, cogitatio eius ad alia rapiatur, ex virtute primæ intētionis, perficitur ſacramentum. Quamuis ſtudioſè curare debeat ſacramenti miniſter, vt etiam actualē intētionem adhibeat. Sed hoc non eſt totaliter poſitum in hominis poteſtate, quia præter intentionem, cùm homo vult multum intendere, incipit alia cogitare, ſecundùm illud Pſalm. 39. Cor meum dereliquit me.

COMMENTARIVS.

C Hic etiam articulus de perfectione eſſentiali & ſubſtantiali intelligendus eſt, vt ex diſcurſu eius planè conſtat. Quo autem ſenſu diuus Thomas loquatur de intentione miniſtri, reuera eſt obſcurum, propter ea præſertim, quæ docuit in ſolutione ad 2. vt videbimus. Reſpondet igitur, neceſſariam eſſe in miniſtro intentionem ad perficiendum ſacramentum, & in ſolutione ad primum explicat, hanc intentionem debere eſſe ſaltem faciendi quod facit Chriſtus, vel Eccleſia. Cuius veritatis primaria ratio ex Chriſti voluntate & inſtitutione petenda eſt, vt ſæpe dixi, tamen diuus Thomas, hac ſuppoſita duas affert congruentes rationes illius. Prima eſt in argumento, ſed contrà. D Quia ſi ſacramentum non requireret intentionem miniſtri, caſu perfici poſſet, ea enim ſunt caſualia, quæ præter intentionem accidunt, hoc autem inconueniens eſt, & præter ſacramentorum dignitatem. Secunda eſt in corpore articuli: nam extremæ actiones, quæ in ſacramentis ſunt, ex ſe indifferentes ſunt, & ad varios effectus, vel fines ordinari poſſunt; ergo oportet, vt determinentur aliquo modo ad vnum potius, quàm ad alium, id eſt, ad ſacramentalem effectum: non determinantur autem, niſi per intentionem miniſtri, quæ verbis exprimitur in forma ſacramenti.

Circa quem diui Thomæ diſcurſum, dubium inprimis eſt, de qua intentione loquatur. Triplex enim intentio poteſt in miniſtro ſacramenti intelligi. E Prima eſt intentio ſeu voluntas proferendi illa verba, ſeu faciendi actionem externam, verbi gratia, lauandi, vel vngendi. Secunda eſt, intentio faciendi ſacramentum, vel quod idem eſt faciendi quod Chriſtus inſtituit, vel quod Eccleſia intendit. Tertia eſt, intentio conferendi effectum ſacramenti. Obſcurum ergo eſt, de qua intentione loquatur diuus Thomas: nam, ſi conſiderentur ea, quæ in ſolutione ad 2 dicit, videtur in corpore loqui tantùm de prima: nam in illa ſolutione ſignificat, ſine ſecunda & tertia intentione poſſe eſſe validum ſacramentum. Atque ita intellexit diuum Thomam Syluest. Baptiſmum, 3. numero

Miniſtri intētio triplex eſſe poteſt.

numero 12. & Adrianus in 4. materia de Baptiſmo quæſt. 4. articulo 1. & prior ratio diui Thomæ hoc ſolùm videtur probare, quia hæc intentio ſatis eſt, vt opus non ſit caſuale, ſed humano modo factum. Poſterior item ratio videtur poſſe ad hunc ſenſum facile accommodari, quia diuus Thomas ſolùm concludit requiri intentionem ſacramentalis effectus, quatenus exprimitur in forma, quæ ſignificat, & continet intentionem Eccleſiæ. Neque aliud videtur poſſe concludi illa ſecunda ratione, quia materia ſacramenti ſufficienter determinatur per formam ad eſſe,& conſequenter ad effectum ſacramenti;ergo,vt ſacramentum determinetur ad vnum,ſufficit quòd miniſter velit proferre talia verba ſuper talem materiam. Atque hæc expoſitio, ſi litera diui Thomæ in cortice tantùm inſpiciatur, videtur certè faciliùs & clariùs illi accommodari. Nihilominus tamen Caietanus,Soto & omnes diſcipuli D. Thom. alienum exiſtimant hunc ſenſum ab illius mente, quibus ego lubens aſſentio, tum, quia illa ſententia in ſe valde falſa eſt, & ideo non eſt impingenda diuo Thomæ, niſi euidenter & abſque vlla commoda expoſitione conſtet, hanc fuiſſe mentem eius,tum propter alia,quæ ſtatim afferemus. Alij verò exiſtimant,diuum Thomam eſſe locutum de tertia intentione conferendi effectum ſacramenti. Ita loquitur Soto in 4. diſtinctione 1 quæſtione 5.art.8. circa ſolutionem ad 2. & videtur fauere D. Thom. in illis verbis: *Oportet quòd determinetur ad vnum, id eſt, ad ſacramentalem effectum, per intentionem abluentis.* Sed hæc ſententia ſano modo intelligenda eſt: nam in rigore intentio effectus ſacramentalis propria, & vt diſtinguitur ab intentione ſacramenti, non eſt neceſſaria ad perfectionem ſacramenti, imò neque ad eius effectum. Nam, ſi quis intendat conferre alteri ſacramentum Baptiſmi, etiam ſi nolit ipſum ſanctificare,aut gratiam ei conferre, ſacramentum erit validum, & habebit effectum, ſi ex parte ſuſcipientis non ſit impedimentum, vt poſtea dicemus. Dicendum ergo eſt, diuum Thomam loqui de ſecunda intentione: nam illa eſt neceſſaria ad valorem ſacramenti. Et hoc patet ex citatis verbis: *Oportet quòd determinetur ad vnum, id eſt, ſacramentalẽ effectũ per intentionem abluentis.* Ex quibus apertè conſtat,iuxta mentem diui Thomæ requiri aliam intentionem, quàm primam: nam intendere ſolùm ablutionem, verbi gratia, & prolationem verborum, non eſt intendere vllo modo ſacramentalem effectum, quia illa intentio indifferens eſt,vt tota illa actio fiat per ludum vel propter obtinendam ſanitatem corporalem. Diuus Thomas autem requirit intentionem ita determinatam, vt hanc indifferentiam tollat, & determinet actionem ad eſſe ſacramentale, quia ſola verba per ſe ad hoc non ſufficiunt, cùm poſſint etiam ipſa ad varios fines proferri. Per ſacramentalem autem effectum non eſt neceſſarium intelligere gratiam vel characterem,ſed ipſum eſſe ſacramenti, quod eſt effectus miniſtri. Itaque intendere ſacramentalem effectum, nihil aliud eſt, quàm intendere conſtitutionem ſacramenti, actione ipſius miniſtri perficiendam. Vel certè,ſi per ſacramentalem effectum, gratiam intelligamus, dicendum eſt, intentionem eius eſſe neceſſariam,non in ſe,ſed in ſua cauſa,id eſt, intentionem ſacramenti, quod ex ſe ſufficiens eſt ad effectum ſacramentalem conferendum. Nam moraliter loquendo, qui intendit ſacramentum, intendit effectum ſacramenti, & formalis intentio vnius, eſt virtualis intentio alterius:ideo intentio ipſius ſacramenti, interdum vocari ſolet intentio effectus. Et fortaſſe Sotó nihil aliud dicere voluit. Et confirmatur hęc expoſitio D Thom.ex ſolutione ad primũ, vbi egregiam differentiã D.Thom.cõſtituit inter inſtrumentum inanime, & miniſtrum animatum ſeu rationalem,quòd in illo non requiritur intentio,quia non eſt capax eius, & ideo ſatis illi eſt motio principalis agentis: at verò miniſter eſt capax intentionis propriæ, & concurrit non tantùm motus,ſed etiam aliquo modo mouendo ſeipſum,in quantum ſua voluntate mouet membra ad operandum. Vnde cõcludit D.Th. *Et ideo requiritur eius intentio,qua ſe ſubiiciat principali agenti,* quæ intentio ſine dubio alia eſt à ſola intentione faciendi externum opus: nam per hanc ſolam non ſubiicitur miniſter principali agenti,cùm poſſit intendere illud opus ſine tali ſubiectione propter alios fines. Vnde tandem ſatis exprimit D. Th. qualis eſſe debeat illa intentio,dicens: *Vt ſcilicet intendat facere quod facit Chriſtus, & Eccleſia.* Quod non eſt tantùm materialiter intelligendum, id eſt, quòd intendat facere illud opus, vel proferre illa verba,quæ Chriſtus inſtituit: nam hoc etiam intendit ille qui ſolùm ad ludum vel fictionem hæc facit;eſt ergo intelligendum formaliter, ſcilicet,quòd explicitè, vel implicitè, vel aliquomodo intendat ſacramentum facere, quod Chriſtus inſtituit. Denique ex articulo 10. eſt ſatis clara hæc mens D.Thom.ibidẽ enim docet cùm aliquis non intendit ſacramentum conferre,ſed deriſoriè aliquid agere,hoc eſt,cõtra veritatem ſacramenti; ſupponit ergo intentionem conferendi ſacramentũ,eſſe de neceſſitate ſacramẽti. Quod verò D.Thom.ſubiũgit, *Præcipue quãdo ſuã intẽtionẽ exterius manifeſtat,* non obſtat expoſitioni datæ,ſed potiùs illã confirmat. Cùm enim dicit *præcipuè*,ſentit, etiam ſi exteriùs non manifeſtetur hic defectus, eſſe contra veritatem ſacramenti,cùm verò exteriùs manifeſtatur,tunc non ſolùm ſacramentum in ſe nullum eſſe, ſed etiam coram Eccleſia, & hoc ſignificat illud *præcipuè*,quod notandum eſt pro his, quæ dicemus circa ſolutionem ad ſecundum. Illud etiam eſt conſiderandum, quòd ſi defectus prædictæ intentionis mentalis non eſſet contra ſubſtantiam ſacramenti, manifeſtatio eius exterior non poſſet derogare veritati ſacramenti. Quia illa manifeſtatio non addit ſpecialem defectum, ſed ſupponit & prodit illum. Quare, ſi contingeret è conuerſo, miniſtrum exteriùs negare,velle ſe conficere ſacramentum,tamen reuera interiùs intentionem haberet, ſine dubio conficeretur ſacramentum, quia adhiberentur omnia neceſſaria; & ſolum miniſtri mendacium nullum eſſet impedimentum, quamuis in exteriori foro Eccleſiæ, tale ſacramentum irritum eſſet exiſtimandum.

De qua intentione loquatur D.Tho.

Neque eſt difficile ad hunc ſenſum accommodare rationes diui Thomæ; prior enim non eſt intelligenda de materiali opere, quo fit ſacramentum, ſed de ipſo ſacramento formaliter, ſeu conſtitutione eius, quæ non debet eſſe caſualis, ſed humano modo facta:ſi autem,vt ſacramentum fieret, ſufficeret voluntas ipſius operis externi, quaſi materialiter ſumpti, ſacramentum vt ſic,caſu fieret,& præter intentionem hominis operantis, hoc autem eſt inconueniens, & contra dignitatem ſacramentorum. Adde, quòd ſi non eſſet inconueniens, ſacramentum, vt ſacramentum, caſu & præter intentionem fieri, nullum etiam eſſet incommodum, quòd fieret etiam præter intentionem propriam & humanam ipſius operis materialis, vt ſi verbi gratia,mulier lauans puerum caſu diceret verba formæ, nec ſciens, nec animaduertens, quid diceret:quod abſurdiſſimum eſt. Et ſequela patet,quia cùm tota ratio huius intentionis & neceſſitatis eius ſumenda ſit ex ipſo eſſe ſacramentali,ſi hoc poſſet caſu & præter in

ter intentionem fieri, nihil referret, quòd cætera etiã poſſent caſu fieri Poſterior verò ratio D. Thomæ ex dictis fere declarata eſt; oportet enim, vt talis ſit intentio, quæ determinet totam actionem externam, ad eſſe ſacramentale, ad quod non ſufficit ſola forma, cùm prolatio eius ſit etiam ex ſe indifferens, vt declaratum eſt.

In argumento ſecundo (de primo enim iam ſatis dictum eſt) tangit D. Thomas difficultatem, quia ſequitur, non poſſe nos eſſe certos de veritate ſacramentorum, nec de effectibus eorum, cùm non poſſimus eſſe certi de intentione miniſtri, ex qua omnia hæc pendent. In ſolutione verò duo dicit D. Thomas valde difficilia. Primò enim refert opinionẽ quorundam dicentium, deficiente intentione miniſtri, non fieri ſacramentum, tamen effectũ ſuppleri à Chriſto, vel abſolutè, & immediatè in infantibus, vel media fide, & deuotione ſuſcipientis in adultis, quæ fuit opinio Alexandri Alen. 4. par. quæſt. 13. memb. 1. quã poſtea ſecuti ſunt Duran d. 6. quæſt. 2. Gab. quæſt. artic. 3. dub. 2. De qua opinione ait diuus Thomas poſſe admitti, quantum ad vltimum effectum ſacramenti, qui eſt iuſtificatio à peccatis, non tamen, quantum ad effectum characteris, quia hic nunquam imprimitur, niſi per ſacramenta. Et in hac poſteriori parte nulla eſt difficultas, quia cùm puer ille reuera non maneat baptizatus, non manet etiam inſignitus charactere. Vnde quacunq; ratione conſtaret etiam per reuelationem, ſacramentũ fuiſſe nullum, ex defectu intentionis eſſet iterandum; ſignum ergo eſt, non impreſſiſſe characterem, ſicut ſi ſacramentum fuiſſet nullũ ex defectu eſſentiali in materia & forma, vel etiam ſi omnino non eſſet exteriùs applicatum: nam perinde eſt, fictè, ſeu cum eſſentiali defectu ſpecietenus applicari, ac omnino non dari. Hinc verò oritur difficultas circa alteram partem doctrinæ D. Thom. quia etiam effectus gratiæ, & iuſtificatio à peccatis, prout eſt proprius effectus ſacramenti ex opere operato, nunquam datur, niſi quando ſacramentum eſt ratum & validum, vt poſtea latiùs dicemus; ergo falſum eſt, quòd infantibus ſuppleat Chriſtus effectum gratiæ, quando ſacramẽtum nõ eſt validũ, hoc enim eſt contra generalem legẽ & regulã à Chriſto datam, *niſi quis renatus fuerit, &c.* & ideo affirmari non poteſt ſine alia reuelatione, vel teſtimonio. Et eadem ratione in adultis nõ ſuppletur effectus per deuotionem eorum, niſi quatenus deuotio poteſt eſſe tanta, vt perueniat ad veram dilectionem ſeu contritionem includentem votum ſacramenti, tunc enim dabitur quidem gratia per talem diſpoſitionem ex generali & communi lege, non quia Chriſtus ſpecialiter aliquid ſuppleat circa effectum ſacramenti, quando ob defectum intentionis miniſtri deeſt veritas ſacramenti. Confirmatur primò, quia rationes factæ de charactere procedunt etiam de effectu gratiæ. Secundò, quia ſi ſacerdos ſine iuriſdictione abſoluat, aut ſi laicus ſe fingat ſacerdotem, & conſecret, non propterea dicẽdum eſt, Deum ſupplere hunc defectum, & perficere ſacramentum, aut effectum eius, ne populus decipiatur; hoc enim neque vlla Dei lege, aut promiſſione fundatum eſt, nec aliqua neceſſaria, aut probabili ratione: ergo idem eſt, in Baptiſmo. Atq; ita docuerunt Soto, & Ledeſ. hîc, & Maior in 4. diſt. 2. quæſt. 1. & ita mihi videtur ſimpliciter aſſerendum.

Non dato ſacramento, non ſupplet Deus defectum ſacramenti.

Quapropter ad propoſitam difficultatem, quod ad rem attinet, nihil habeo quod reſpondeam, exiſtimo enim hanc doctrinam eſſe veriſſimam; quod verò ſpectat ad D. Thom. fateor illum conciſè ac breuiter percurriſſe, attingendo ſolùm, quæ ſibi erant neceſſaria; reliqua verò ſine examinatione, aut affirmatione prætereundo. Vnde cùm illa opinione duo retuliſſet, vnum pertinens ad infantes, aliud pertinens ad adultos, hoc tantùm approbauit, non quia cenſeat, in eo caſu dari aliquem effectum gratiæ adultis, præter eum, qui præciſe reſpondet deuotioni eorum, ſed ſolùm, vt doceat poſſe interdum obtineri effectum gratiæ, ſine reali ſuſceptione ſacramenti, quia hoc ad ſolutionem argumenti nonnihil conferebat. Quia verò ſentiebat, hoc non poſſe ad infantes applicari, neque ad effectum characteris, ideo ipſe ſecundam reſponſionem adhibet. Dicit ergo ſecundò, miniſtrum ſacramenti agere in perſona totius Eccleſiæ, & in verbis formæ exprimere intentionem Eccleſiæ: *Quæ ſufficit ad perfectionem ſacramenti, niſi contrarium exteriùs exprimatur.* Quæ verba ſunt obſcuriſſima, & deſtruere vidẽtur totam doctrinam datam; indicat enim diuus Thomas, etiam ſi deſit interior intentio miniſtri faciendi ſacramentum, ſi tamen exteriùs materiam & formam ſine vllo defectu applicet, verè fieri ſacramentum ex intentione Eccleſiæ, quod eſt apertè contra ſenſum ſuprà expoſitum, & contra veram & ſanam doctrinam, vt poſtea videbimus. Quare neceſſariò admittenda eſt pia interpretatio Caiet. ſcilicet, illa verba: *Intentio Eccleſiæ ſufficit ad perfectionem ſacramẽti, niſi contrariũ exteriùs exprimatur,* non eſſe intelligenda de perfectione, ſeu veritate ſacramenti in re ipſa, ſed in humana exiſtimatione & certitudine, ac ſi diceret hoc ſatis eſſe, vt ſacramentum cenſeatur eſſe perfectum, & humana quadam certitudine tale reputetur, quamdiu miniſter defectum ſuæ intentionis exteriùs non expreſſerit; vt hoc modo ſolutio reſpondeat argumento, cuius difficultas erat, quòd veritas ſacramentorum nobis eſſet incerta. Reſponſio enim eſt, eſſe certam humano modo, & quantum in Eccleſiæ foro & iudicio eſſe poteſt, & hoc ſatis eſſe ad pacandos hominum animos, & conſcientias, & ad ſatisfaciendum Eccleſiæ, quæ quia non iudicat de occultis, de veritate ſacramenti ex ſola veritate materiæ & formæ iudicat: nam intentionem ſemper ſupponit, quamdiu contrarium exteriùs non conſtat, vt colligitur ex cap. à quodam, de conſecr. d. 2. & aliis. Fateor quidem, non omnino adimi ſcrupulum, ſi rigorosè verba literæ perpendenda ſint, & explicanda: tamen neceſſe eſt, hunc rigorem lenire, quia non eſt veriſimile D. Thom. in tam breui textu ſibi eſſe contrarium.

In ſolutione ad 3. vbi D. Thomas ait ſufficere ad conficiendum ſacramentum habitualem intentionem miniſtri, debere tamen ſacerdotem curare, vt actualem intentionem habeat, rectè Caiet. explicat D. Thom. mentem quoad vtramque partem. Nã in priori per intentionem habitualem virtualis intelligitur, quæ quia non eſt in actu, habitualis interdum vocatur: non tamen ſatis eſt, vt quomodocunq; in habitu retineatur, ſed neceſſe eſt, vt aliquo modo influat, & moueat ad externum actum, & hoc eſt, quod ſtatim diuus Thomas ſubiungit, *ex virtute primæ intentionis conficitur ſacramentum.* Quomodo autem fiat hoc in diſputatione ſequenti explicabimus. In poſteriori autem parte, ait Caiet. actualem intentionem non eſſe intelligendam in actu ſignato: quia nec neceſſarium eſt, nec expedit, vt ſacerdos, verbi gratia, dum conſecrat, hunc actum interiùs repetat, Ego intendo cõficere, ſed melius eſt vt de ipſo myſterio à ſe conficiendo cogitet, quam vocauit Caiet. actualẽ intẽtionẽ in actu exercito, & eſt potiùs

attentio quædã ad res ſacras peragendas, cũ qua eſt coniuncta voluntas perficiendi eadẽ myſteria, quãuis neceſſe non ſit hanc ſemper actu exerceri, neque nimiam diligentiam ad hoc exhiberi.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm fides miniſtri ſit de neceſſitate ſacramenti.

4.d.6.q.1.a.3.q.2. Art.præ. *AD nonum ſic proceditur. Videtur, quòd fides miniſtri ſit de neceſſitate ſacramẽti. Sicut enim dictũ eſt*, intentio miniſtri eſt neceſſaria ad ſacramenti perfectionem. Sed fides intentionem dirigit, vt Auguſtinus* dicit contra Iulianum. Ergo ſi deſit vera fides in miniſtro, nõ perficitur ſacramentum.*

Id habet Auguſt. in præf. Pſal. 31. nõ lõgè ante med. tom. 8.

2. Præterea, Si miniſter Eccleſiæ veram fidem non habeat, videtur eſſe hæreticus. Sed hæretici, vt videtur, nõ poſſunt ſacramenta conferre. Dicit enim Cyprianus in Epiſtola cõtra hæreticos: Omnia quæcũq; faciũt hæretici, carnalia ſunt, & inania & falſa, ita, vt nihil eorũ quæ illi geſſerint, à nobis probari debeat. Et Leo Papa dicit in epiſtola ad Leonẽ* Auguſtũ, manifeſtũ eſt per crudeliſſimam & inſaniſſimã veſaniã, in Alexandrina, ſed omne cœleſtium ſacramentorũ lumẽ extinctũ, intercepta eſt ſacrificij oblatio, defecit Chriſmatis ſanctificatio, & parricidalibus manibus impiorum, omnia ſe ſubtraxere myſteria. Ergo vera fides miniſtri eſt de neceſſitate ſacramenti.*

Lib. 1. Ep. 12. non remotè à fi. incipit, Cùm ſimul in cõci. Leo in Epiſt. 75. quæ incipit, Litteras clemẽtiæ tuæ à medio.

3. Præterea, illi qui non habent veram fidem, videntur eſſe per excommunicationem ab Eccleſia ſeparati: dicitur enim in ſecunda Canonica Ioan. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, nolite eũ recipere in domũ, nec Aue dixeritis ei, & ad Titum 3. Hæreticum hominẽ poſt primã, & ſecundam correctionem deuita, ſed excommunicatus non videtur poſſe conferre Eccleſiæ ſacramentũ cùm ab Eccleſia ſit ſeparatus, ad cuius miniſterium pertinet ſacramentorum diſpenſatio. Ergo videtur, quòd vera fides miniſtri ſit de neceſſitate ſacramenti.

Lib. 1. ca. 47. circa fi. to. 7. *Sed cõtrà eſt quod Auguſtinus† dicit contra Petilianum Donatiſtam: Mementote, Sacramẽtis Dei nihil obeſſe mores malorum hominum, quòd illi vel non ſint, vel minùs ſancti ſint.*

Art. 5. huius q. & q. 6. art. 1. & 2. *Reſpondeo dicẽdum, quòd, ſicut ſuprà dictum eſt*, quia miniſter in ſacramentis inſtrumentaliter operatur, non agit in virtute propria, ſed in virtute Chriſti. Sicut autem pertinet ad propriam virtutem hominis charitas, ita & fides. Vnde ſicut non requiritur ad perfectionem ſacramenti, quòd miniſter ſit in charitate, ſed poſſunt etiam peccatores ſacramenta conferre, vt ſuprà dictum eſt*: ita non requiritur ad perfectionem ſacramenti fides eius, ſed infidelis poteſt verum ſacramentum præbere, dũmodo cætera adſint, quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti.*

Artic. 5. & 6. huius quæ.

Ad primũ ergo dicendum, quòd poteſt contingere, quòd aliquis patiatur defectum fidei circa aliquid, & non circa veritatem ſacramenti, quod exhibet, putà ſi aliquis credat iuramentum eſſe in omni caſu illicitum, & tamen credat Baptiſmũ efficaciã habere ad ſalutẽ, & ſic talis infidelitas non impedit intentionem conferendi ſacramentum. Si verò patiatur fidei defectum circa ipſum ſacramentũ, quod exhibet, licèt credat per id quod agitur exteriùs, nullum ſequi interiorẽ effectũ, nõ tamen ignorat, quòd Eccleſia catholica intendit per huiuſmodi, quæ exteriùs aguntur, præbere ſacramẽtũ. Vnde nõ obſtante infidelitate poteſt intendere, & facere id quod facit Eccleſia, licèt æſtimet id nihil eſſe. Et talis intentio ſufficit ad ſacramentum, quia ſicut ſuprà dictũ eſt, miniſter ſacramenti agit in perſona totius Eccleſiæ, ex cuius fide ſuppletur id, quod deeſt fidei miniſtri.*

Art. 8. huius quæſt.

Ad ſecundum dicendum, quòd hæreticorum quidam in collatione ſacramentorum, formam Eccleſiæ non ſeruant, & tales neque ſacramentum conferunt, neque rem ſacramenti. Quidam verò ſeruant Eccleſiæ formam, & tales conferunt quidem ſacramentum, ſed non conferunt rẽ ſacramenti. Et hoc dico, ſi ſunt manifeſtè ab Eccleſia præciſi, quia ex hoc
A *ipſo, quòd aliquis accipit ſacramenta ab eis, peccat, & per hoc impeditur, ne effectum ſacramenti conſequatur. Vnde Auguſtinus † dicit in libro de fide ad Petrum: Firmiſſimè tene, & nullatenus dubites, extra Eccleſiam baptizatis, ſi ad Eccleſiã nõ redierint, Baptiſmo cumulari perniciem. Et per hũc modũ dicit Leo Papa* in ſede Alexandrina omne Sacramentorum lumen eſſe extinctum, ſcilicet, quantũ ad rem Sacramenti, nõ autem quantum ad ipſum Sacramentum: Cyprianus autem nullo modo Sacramentum conferre Hæreticos poſſe credebat, ſed in hoc eius ſententia non tenetur. Vnde Auguſtinus* dicit, martyrẽ Cyprianũ, qui apud Hæreticos, vel Schiſmaticos datum Baptiſmũ nolebat cognoſcere, tanta merita vſque ad triumphũ martyrij ſecuta ſunt, vt charitatis, qua excellebat, luce obumbratio illa fugaretur, & ſi quid purgandum erat, paſſionis falce tolleretur.*

cap. 36. vſque ad med. to. 3. Epiſto. 75. à medio illius. Epiſt. vlt. lib. 1. epiſto. Ex E. 48. ante finem habetur. to. 2. expreſſius li. contra Dona. ca. 18. to. 7. & in fine lib. 2. contra Creſ. tomo 7.

B *Ad tertium dicendum, quòd poteſtas miniſtrandi ſacramenta, pertinet ad ſpiritualem characterem, qui indelebilis eſt, vt ex ſuprà dictis patet*. Et ideo per hoc quòd aliquis ab Eccleſia ſuſpenditur, vel excommunicatur, vel etiam degradatur, non amittit poteſtatem conferendi ſacramentum, ſed licentiam vtendi hac poteſtate. Et ideo ſacramentum quidem confert, ſed tamen peccat conferendo, & ſimiliter ille qui ab eo accipit ſacramentum, & ſic non percipit rem ſacramenti, niſi fortè per ignorantiam excuſetur.*

quæſtio præce. articulo 5.

DOctrina huius articuli comprehenſa eſt ſub generali doctrina data in articulo 5. & ideo non indiget noua explicatione. Nam quod à diuo
C Thoma dicitur in ſolutione ad ſecundũ, hæreticum poſſe dare ſacramentum, non tamen rem ſeu effectum ſacramenti, intelligendum eſt, non ex defectu poteſtatis ipſius miniſtri, ſed ratione obicis ex parte ſuſcipientis, quia peccat ſuſcipiendo ſacramentum à tali miniſtro. Et hoc explicuit diuus Thomas in ſolutione ad tertium dicens de huiuſmodi ſuſcipiente: *Et ſic non percipit rem ſacramenti, niſi fortè per ignorantiam excuſetur*; ſub qua exceptione ſubintelligi debet omnis alia ratio excuſationis, quæ intercedere poteſt. Nam eadem eſt omnium ratio. Atque intelligitur, totum hoc impedimentum oriri ex obice peccati: nam ſi illud excuſetur, ſacramentum non priuabitur ſuo effectu, propterea quòd ab hæretico miniſtretur, vt latiùs poſtea dicemus.

D

ARTICVLVS X.

Vtrùm intentio recta miniſtri requiratur ad perfectionem ſacramenti.

AD decimum ſic proceditur. Videtur, quòd intentio recta miniſtri requiratur ad perfectionẽ ſacramenti. Intentio enim miniſtri debet conformari intentioni Eccleſiæ, vt ex dictis patet. Sed intentio Eccleſiæ ſemper eſt recta. Ergo de neceſſitate ad ſacramenti perfectionem requiritur intentio recta miniſtri.*

Infra q. 74. a. 2. ad 2. & 4. d. 6. q. 1. ar. 2. q. 2. & d. 11. q. 2. ar. 1. q. 3. ad 1. & d. 10. quæſt. 1. ar. 3. ad 3. a. 8. & 9.

2. Præterea peruerſa intentio deterior eſſe videtur, quàm intentio iocoſa. Sed intentio iocoſa tollit ſacramẽtum, putà, ſi aliquis non ſeriò, ſed ludo aliquẽ baptizaret. Ergo multo magis peruerſa intentio aufert ſacramentum, putà, ſi ali-
E *quis aliquem baptizaret, vt poſtmodum eum occideret.*

3. Præterea, peruerſa intentio facit totum vitioſum, ſecundùm illud Lucæ 12. Si oculus tuus fuerit nequã, totum corpus tuum tenebroſum erit. Sed ſacramenta Chriſti non poſſunt inquinari per malos homines, ſicut Auguſtinus dicit contra Petilianum. Ergo videtur, quòd, ſi ſit peruerſa intentio miniſtri, non ſit ibi verum ſacramentum.*

In tract. lib. 1. contra Peti. per 8. vel 9. c. & lib. 3. cont. Creſ. c. 5. 6. 7. to. 7.

Sed contrà eſt, quòd peruerſa intentio pertinet ad malitiam miniſtri, ſed malitia miniſtri non tollit ſacramentum. Ergo nec peruerſa intentio.

Reſpondeo dicendum, quòd intentio miniſtri poteſt peruerti dupliciter. Vno modo reſpectu ipſius ſacramenti, putà cùm aliquis non intendat ſacramentum conferre, ſed deriſoriè

deriſoriè aliquid agere. Et talis peruerſitas tollit veritatem ſacramenti, præcipuè quando intentionem ſuam exteriùs manifeſtat. Alio modo poteſt peruerti intentio miniſtri, quantum ad id quod ſequitur ſacramentum, puta, ſi ſacerdos intendat aliquam fœminam baptizare, vt abutatur ea, vel ſi intendat conficere Corpus Chriſti, vt eo ad veneficia vtatur. Et quia prius non depẽdet à poſteriori, inde eſt, quòd talis intentionis peruerſitas veritatem Sacramenti nõ tollit, ſed ipſe miniſter ex tali intentione grauiter peccat.

Ad primum ergo dicendum, quòd Eccleſiæ intentio recta eſt, & quantum ad ſacramenti perfectionem, & quantum ad ſacramenti vſum, ſed prima rectitudo perficit ſacramentum, ſecunda operatur ad meritum. Et idem miniſter qui conformat intentionem ſuam Eccleſiæ, quãtum ad primam rectitudinem, non autem, quantum ad ſecundam, perficit quidem ſacramentum, ſed non eſt ſibi ad meritum.

Ad ſecundum dicendum, quòd intentio ludicra, vel iocoſa excludit primam rectitudinem intentionis, per quam perficitur ſacramentum, & ideo non eſt ſimilis.

Ad tertium dicendum, quòd peruerſa intentio peruertit opus intendentis, non autem opus alterius. Et ideo ex peruerſa intentione miniſtri, peruertitur id quod agit in ſacramentis in quantum eſt opus eius, non in quantum eſt opus Chriſti, cuius eſt miniſter. Et eſt ſimile, ſi miniſter alicuius hominis praua intentione deferret pauperibus eleemoſynã, quam Dominus recta intentione mandaret.

Litera huius articuli clariſſima eſt, doctrina verò eius comprehenſa eſt in illa, quæ art. 5. & 8. eſt tradita.

DISPVTATIO XIII.

De cauſa proximè miniſtrante ſacramenta.

IN hac diſputatione explicanda ſunt omnia quæ ex parte miniſtri neceſſaria ſunt ad veritatem ſacramenti, vnde primò dicemus de perſona, deinde de actibus, quos adhibere debet ad ſacramentum perficiendum, vt factum teneat, & excludemus alias conditiones, quæ ſimpliciter neceſſariæ non ſunt. De his verò, quæ ad dignè miniſtrãdum ſacramentum ſeruari debent, commodiùs dicemus inferiùs in moralibus diſputationibus.

SECTIO I.

Vtrùm omnes & ſoli homines poſſint eſſe ſacramentorum miniſtri.

Ille verus ſacramenti miniſter eſt, quẽ Chriſtus eſſe voluit.

PRincipio ſtatuenda eſt generalis regula in Commentariis articulorum indicata, quæ eſt baſis & fundamentum omnium, quæ dicenda ſunt, ſcilicet illum eſſe ſufficientem, ac neceſſarium miniſtrum ad ſacramentum conficiendum, quem Chriſtus ſua inſtitutione deſignauit. Probatur, quia vt Conc. Florẽt. docuit, ſacramenta tribus perficiuntur, materia, forma, & miniſtro; ergo neceſſe eſt, vt qui ſacramentum inſtituit, hæc tria ſtatuat, atque deſignet, quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti: quia inſtitutio ſacramenti hęc omnia includit; ergo ſicut in vnoquoque ſacramento, quæ ſit materia vel forma ſufficiens aut neceſſaria, ex Chriſti inſtitutione petitur, ita de miniſtro ratiocinandum eſt. Et confirmatur: nam hac ratione ſacramentorum miniſtri dicuntur operari, vt inſtrumenta & organa, quæ vicem Chriſti gerunt, non ſolùm reſpectu effectus ſacramenti, ſed in ipſomet ſacramento conferendo. Ita ſumitur ex Auguſtino, tract. 5. & 6. in Ioann. vbi ponderat verbum illud, *Hic eſt qui baptizat*, id eſt, Chriſtus. Quia licèt Petrus baptizet, tamen id facit, vt miniſter à Chriſto deputatus, idem lib. 3. contra Creſcon. cap. 8. vbi adducit illud 1. ad Corinth. 9. *Neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat*; & lib. 11. contra liter. Petilian. c. 7. com-

A parat miniſtrum ſacramenti cum miniſtro Euangelij, quatenus vterque operatur, vt legatus Chriſti. Addit verò lib. 5. de Baptiſmo, cap. 14. conſideratione dignum eſſe, Paulum interdum vocare Euangelium ſuum, nunquam tamen appellaſſe Baptiſmum ſuum: quia licèt in vtroq; munere ſit homo miniſter Chriſti, ſpecialiori tamen modo in collatione ſacramenti, quàm in fidei prædicatione. Nam in hac poteſt homo aliquid de ſuo ponere, aut in modo, aut in doctrinæ expoſitione, aut in ſimilibus: tamen in ſacramento tradendo totum, quod ad ſubſtantiam pertinet, fit ex inſtitutione & virtute Chriſti De qua re plura legi poſſunt apud eundem Auguſtinum, lib. 3. contra liter. Petilia. c. 8. 49. & 55. & aliis lib. contra Donatiſtas. B Vltimò adiungi poteſt ratio, quia conficere ſacramentum, eſt opus ſupernaturale: nam eſt conficere ſignum efficax gratiæ: ſed nulla creatura ex ſe habet hanc poteſtatem; ergo oportet, vt illam recipiat ex diuina inſtitutione.

Soli homines ſacramentorũ miniſtri ſunt.

Hoc poſito, dico primò: Soli homines ſunt ſufficientes miniſtri ſacramentorum. Hæc eſt mens diui Thomæ hîc, art. 7. atque idem docet Alex. Alenſ 4. par. q. 16. memb. 4. Gab. d. 6. q. 1. Soto d. 1. q. 5. art. 7. & reliqui. Probatur primò ex Chriſti inſtitutione in ſingulis ſacramentis: nam ſolis hominibus dixit Matth. vltimo, *Baptizantes eos*, & Luc. 22. *Hoc facite*, & Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata*, & Iacobi 5. ſimiliter dicitur, *Vocet preſbyteros Eccleſiæ*: & Actor. 8. Apoſtoli mittuntur ad confirmandos eos, qui fuerãt C in Samaria ad fidem conuerſi. Denique ad Epheſ. 4. inquit Paulus de Chriſto; *Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus*; & poſtea ſubiungit, *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores, ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti.* Totum ergo hoc miniſterium commiſſum eſt hominibus; de quibus propterea dicitur 1. ad Corinth. 4. *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.* Secundò afferri poſſunt congruentiæ huius inſtitutionis. Prima, quia præcipui miniſtri ſacramentorum, & qui ex officio ad hoc conſtituuntur, ſunt ſacerdotes: ſacerdos autem (ait D Paulus ad Hebr. 5.) oportet, *vt ſit ex hominibus aſſumptus, vt pro hominibus conſtituatur in his quæ ſunt ad Deum.* Quam congruentiam attigit diuus Thom. in artic. 5. & optimè illam confirmat, quia ſummus Pontifex Chriſtus, qui eſt præcipuus author ſacramentorum, eſt verus homo, & ideo expedit vt miniſtri ſint illi in natura conformes. Secunda adiungi poteſt, quia illi quibus miniſtranda ſunt ſacramenta, ſunt ſoli homines; ergo vt ſeruetur proportio, oportet, vt miniſtri etiam ſacramentorum ſint homines. Tertiò, fuit hoc Eccleſiæ conueniens: nam cùm humana & viſibilis ſit, debuit per humanos, ac ſenſibiles miniſtros gubernari; ergo etiam oportuit, vt ab eiſdem ſacramenta miniſtrarentur; ergo angelici ſpiritus non erant ad hoc miniſterium accommoda- E ti. De inferioribus verò creaturis, nihil dicere oportet: quia cùm ratione careant, omnino ſunt huius miniſterij incapaces. Quartò addit Caietanus, fuiſſe conueniens, vt ſacramenta conſtarent verbis: ſoli autem homines poſſunt propria verba proferre: nam licèt Angeli in corporibus aſſumptis poſſint efficere ſonum verbis ſimilem, non tamen poſſunt veram locutionem efficere, vt docuit D. Thom. 1. part. quæſt. 51. art. 3. ad 4. Dices; ille ſonus in ipſa motione, vel qualitate, vel ſigno ſenſibili, nihil differt à propria locutione humana, ſed ſolùm in habitudine, ſeu emanatione ab organis vitæ & anima informante

mante illa: hoc autem nihil differre videtur à ratione ſacramenti, quæ conſiſtit in ſigno ſenſibili; ergo hoc nihil obſtat, quominus Angelus per corpus aſſumptum poſſit proferre verba ex ſe ſufficientia, ad conſtituendum ſacramentum. Reſpondetur (quidquid ſit de phyſica diſtinctione inter vtrumque ſonum, quæ ad præſentem diſputationem non refert) propria verba & humanam locutionẽ eſſe neceſſariã ad formam ſacramenti, quod colligimus ex Chriſti inſtitutione, qui ſolis hominibus præcepit, vt illis ſenſibilibus verbis, quibus exprimere ſolent conceptus ſuos, ad conficienda ſacramenta vterentur.

Tandem, ſi per ſingula ſacramenta diſcurramus, de ſacramento Matrimonij nulla poteſt eſſe controuerſia, quia in illo nullus requiritur miniſter præter ipſos contrahentes, quos non poſſe eſſe, niſi homines, per ſe ſatis notum eſt. De quinque verò aliis ſacramentis, in quibus neceſſarius eſt miniſter conſecratus, & charactere Ordinis inſignitus, ſatis etiam conſtat, eorum miniſtrum non poſſe eſſe, niſi hominem, quia nullus eſt capax ſacramenti Ordinis, & characteris, niſi homo. Igitur ſolùm relinquitur ſacramentum Baptiſmi, de quo poſſit dubitari. Nam Scotus in 4. diſtinct. 6. quæſt. 1. ſentit Angelum poſſe eſſe miniſtrum huius ſacramenti, quia poteſt per corpus aſſumptum abluere, & verba proferre, & per ſe poteſt id facere debita intentione. Cui ſententiæ fauere videtur Auguſt. lib. 2. contra Parmen. cap. 15. dicens: *Nemo accipit ſine dante; ſed quod attinet ad ſanctitatẽ Baptiſmi, adeſt Deus, qui dat ſiue per hominem, ſiue per Angelum.* Dicendum eſt tamen, ſecundùm legem ordinariam ſolum hominem poſſe eſſe miniſtrum in ſacramento; propter omnes rationes ſuprà adductas, quæ ſatis declarant hanc fuiſſe Chriſti inſtitutionem, atque hanc eſſe ordinariam legem. Vnde Concilium Florentinum in decreto Eugenij aſſignans miniſtrum huius ſacramenti tam ordinarium, quàm ſufficientem in caſu neceſſitatis, ſolùm facit hominum mentionem. Auguſtinus verò loquitur, non de lege ordinaria Baptiſmi, ſed de variis modis quibus Deus poteſt ſanctitatem conferre, vel per hominem, vel per Angelum, vel vt ipſemet addit, *per ſeipſum*, cùm tamen certum ſit Deum per ſe ipſum non conferre ſacramentũ Baptiſmi, iuxta ordinariam legem; loquitur ergo Auguſtinus de eo quod abſolutè fieri poteſt. Certum eſt autem, ex priuilegio, ſeu diuina diſpenſatione, poſſe Deum conferre effectum Baptiſmi, per ſignum ſenſibile, per Angelum factum, & fortaſſe Scotus nihil aliud voluit; requirit enim diuinum præceptum, & ideo negat, Baptiſmum datum à malo Angelo cenſendum eſſe validum, niſi certa reuelatione conſtet de diuino præcepto. Hæc verò diſpenſatio, non ſolùm habet locum in ſacramento Baptiſmi, ſed etiam in aliis: eſt enim eadem ratio, quia Deus non magis alligauit potentiam ſuam ſigno ſenſibili in aliis ſacramentis, quàm in Baptiſmo. Vnde refert Nycephorus lib. 11. hiſto. cap. 20. Amphilochium quendam fuiſſe conſecratum Epiſcopum per Angelum, eámque conſecrationem ratam fuiſſe habitam ab aliis Epiſcopis, quibus credendum eſt ſufficientibus coniecturis conſtitiſſe illum fuiſſe bonum Angelum.

Baptiſmi etiã miniſtrũ debere eſſe hominem oſtẽditur.

Quidam ab Angelo conſecratur Epiſcopus.

Atque ex his omnibus ſequitur, animam à corpore ſeparatam non poſſe eſſe miniſtrum ſacramẽtorum; non ſolùm quia non poteſt propria verba formare, ſed etiam quia reuera non eſt homo. Si autem poſt ſeparationem à corpore iterum ad illud rediret proprie informando & viuificando illud, non eſt dubium quin ſuppoſitum illud, quantum eſt ex parte

A naturæ poſſet eſſe ſufficiens miniſter ſacramenti, ſi aliæ conditiones neceſſariæ concurrerent, quia eſſet verè homo. Quod maximè verum eſt magiſque dubitatum, ſi anima illa rediret ad corpus paſſibile, & mortale, quia non ſolum ille eſſet homo, ſed etiam viator. Si autem loquamur de homine omnino exiſtente extra viam in corpore & anima glorioſis, poteſt nonnulla ratio dubitandi ſuboriri; quia Chriſtus ſolis hominibus viatoribus videtur hæc miniſteria commiſiſſe, & huiuſmodi poteſtatem contuliſſe: nam ad illos ſolos dixit, *Baptizantes eos*, vel, *hoc facite*, &c. Nec videtur ſufficere, quòd in huiuſmodi homine maneat character Ordinis, quia cùm character non ſit potentia phyſica, ſed ſolum ſignum, B potuit dari ad deputandum hominem ad tale miniſterium, pro ſtatu viæ, & non pro ſtatu beatifico. Nihilominus D. Thomas ſenſit hunc hominem eſſe ſufficientem miniſtrum ſacramenti, vt notauimus artic. 7. ad 2. Et videtur hæc ſententia probabilior, quia in huiuſmodi ſuppoſito concurrunt omnia neceſſaria ex parte miniſti ad ſubſtantiam ſacramenti. Nam poteſt proferre propria verba humana, atque ita applicare propriam formã & materiam cum debita intentione, & poteſt etiam habere characterem ſi neceſſarius ſit. Quod verò non ſit in ſtatu viatoris, non videtur eſſentiale impedimentum, quia, licet Chriſtus ad viatores homines ſit locutus, quando eis dedit huiuſmodi poteſtatem, quo modo eos tantùm præſentes habebat, & per eos reuera exercenda C erant hæc miniſteria, tamen nihilominus inſtitutio abſoluta fuit, & poteſtas data eſt hominibus, nec appoſita eſt illa conditio aut limitatio, ſcilicet, pro ſolo ſtatu viæ, & ideo in eis abſolutè manet, eámque exercere poſſent, ſi inter nos verſari permitterentur.

Qui redit ad vitam etiam in ſtatu glorioſo, ſacramenta poſſet miniſtrare.

Vltimò dicendum eſt non omnes homines eſſe poſſe miniſtros quorumcumque ſacramentorum, ſed illos ſolos, qui iuxta Chriſti inſtitutionem & variam ſacramentorum rationem hanc poteſtatem acceperunt. Ratio huius aſſertionis conſtat ex principio ſuprà poſito, & applicabitur ad ſingula ſacramenta ex profeſſo in propriis eorum tractatibus ſeu diſputationibus, & præſertim cùm agemus de ſacramento Ordinis, vbi contra hæreticos oſtende- D mus, non omnes homines poſſe eſſe ſacerdotes, aut habere æqualem poteſtatem perficiendi res ſacras. Itaque in omnibus ſacramentis in primis neceſſarium eſt, vt homo ratione vti poſſit, quia aliàs non poterit habere debitam intentionem, & ideo nec infantes, neq; amentes, aut alij eiuſmodi poſſunt eſſe ſacramentorũ miniſtri. Deinde, quod attinet ad neceſſitatem ſacramenti in Baptiſmo quilibet homo ratione vtens poteſt eſſe miniſter, in Matrimonio omnes fideles baptizati qui poſſint inter ſe matrimonium contrahere, in Euchariſtia & Extrema vnctione quilibet ſimplex ſacerdos, in Pœnitentia verò ſacerdos, iuriſdictionem habens: in aliis duo- E bus Epiſcopus, vel ex diſpenſatione ſacerdos in ſacramento Confirmationis & aliquibus ordinibus. Quæ omnia intelliguntur de poteſtate ſimpliciter neceſſaria: nam ius dandi non his omnibus competit, ſed quibus ex officio incumbit, de his verò omnibus latiùs in ſequentibus.

Qui ratione vti non poteſt, nec ſacramentorũ miniſter eſſe poteſt.

SECTIO II.

Virùm ad ſacramentum conficiendum neceſſaria ſit in miniſtro intentio faciendi ſacramentum.

NOmine intentionis hoc loco ſolùm intelligimus, voluntatem faciendi ſacramentũ ex quocumque fine, vel ratione procedat, quia omnis alius finis extrinſecus eſt impertinens (vt nunc ſupponimus)

mus ad ſacramenti veritatem: ſolùm ergo hoc obiectum, ſcilicet, ſacramentum perficiendum, conſideratur in præſenti tanquam finis, ad quem aliæ actiones ordinantur, & ideo voluntas illius obiecti, vt perficiendi, vocatur intentio, de cuius neceſſitate præſens quæſtio inſtituitur.

In qua eſt prima ſententia, negans requiri huiuſmodi intentionem ad valorem ſacramenti. Hanc facilè amplectuntur hæretici omnes, qui ſacramentis nihil tribuunt præter externum ſymbolum, quatenus aptum eſt ad excitandam fidem; hoc enim facere poſſunt actiones, & verba ſenſibilia, etiam ſi abſque huiuſmodi intentione fiant, imò etiam ſi non procedant à voluntate rationali, ſed omnino caſu & indeliberatè fiant. Omiſſo verò hoc hæretico fundamento, alia via nonnulli Catholici ſecuti ſunt hanc ſententiam, dicentes, ad perficiendum ſacramentum requiri quidem voluntatem faciendi illas actiones externas, quas Chriſtus inſtituit, verbi gratia, lauandi & proferendi talia verba, & hanc dicunt eſſe intentionem faciendi, quod Chriſtus inſtituit, ſeu quod facit Eccleſia, quam Concilia requirunt ad ſacramenti veritatem, negant tamen præter hanc voluntatem, eſſe neceſſariam intentionem faciendi ſacramentum: nam ſi miniſter velit debita verba proferre ſuper debitam materiam, etiã ſi decipiendi, vel illudendi cauſa id faciat, erit validum ſacramentum. Hanc ſententiam probabilem iudicat Palud. ibidem quæſtio. 2. artic 3. licèt contrariam iudicet veriorem. Angelus in ſum. verbo *Baptiſmus* 5. num. 7. dicit, quòd licèt baptizans intẽdat non facere quod facit Eccleſia, ſi tamen in re facit, quia formam ſeruat, nihilominus baptizat, dũmodo baptizare intendat: ſecus verò (inquit) ſi intenderet ſolùm lauare. Et pro hac ſententia citat Innocent. in capite 1. de Baptiſmo. Hi verò duo authores re vera non defendunt prædictam opinionem, quia dum diſtinguunt inter intentionem lauandi & baptizandi, ſatis indicant ſe ſentire, eſſe neceſſariam aliquo modo intentionem faciendi ſacramentum, & non ſufficere intentionem faciendi actionem externam; quòd verò aiunt, poſſe eſſe validum ſacramentum etiam ſi miniſter intendat non facere quod facit Eccleſia, intelligunt, quando ex ignorantia habet intentiones repugnantes, vnam baptizandi, & aliam diſcordandi ab intentione Eccleſiæ. Expreſſè tenet hanc ſententiam, Syluest. Baptiſ. 3. num. 12. qui exiſtimat, eſſe ſententiam diui Thomæ, vt ſuprà dixi, & ſaltem negari non poteſt, quin in 4. diſt. 6. quæſt. 1. articulo 2. quæſtiuncula 1. ad 2. in hanc opinionem fuerit propenſus, refert enim ſecundo loco opinionem aſſerentem, in Baptiſmo & aliis Sacramentis, quæ habent in forma actum exercitum, non requiri mentalem intentionem, & quanuis non expreſſè, illam tamen approbare videtur. in hac verò 3. parte multo aliter locutus eſt, vt explicuimus.

Intentio conficiendi actiones externas à quibuſdam putatur ſufficiens.

Poteſt autem in huius ſententiæ fauorem afferri hiſtoria illa vulgaris de Athanaſio, qui cùm eſſet puer, quoſdam alios pueros per iocum baptizauit, & tamen eum Baptiſmum ratum habuit Alexander Patriarcha Alexandrinus, vt referunt Ruffinus libro 1. hiſtoriar. capite 14. & Nycephor. libro 8. cap. 44. & Sozomen. lib. 2. capite 16. & Gratian. in cap. Spiritus ſanctus, §. ecce 1. q. 1. Nec diſſimilis eſt hiſtoria, quam refert Nyceph. libro 3. hiſtor. capite vltimo de quodam puero Iudæo per ſimilem ludum ab aliis pueris baptizato, qui Baptiſmus in Eccleſia Conſtantinopolitana approbatus eſt, & ideo non fuit iteratus, ſed ſolùm additæ cæremoniæ quæ defuerunt. Ergo ſignum eſt, fuiſſe iudicatum à

A prædictis Patribus, ad veritatem Baptiſmi, nihil aliud eſſe neceſſarium, præter externam ablutionem & formam, de quibus in prædictis caſibus conſtare potuit: nam de interna intentione, non ſolùm conſtare non potuit, verùm etiam neque ſatis probali ratione præſumi, quod tamen proximè neceſſarium erat, ſi exiſtimaretur talis intentio neceſſaria, præſertim in re tam graui, & in ſacramento ad ſalutem neceſſario.

Secundò augeri poteſt difficultas ex Auguſtino, libro 7. de Baptiſmo, capite 53. & habetur in capite, ſolet etiam quæri, de conſecratio. diſt. 4. vbi in primis ait, eum qui baptizatur abſque ſimulatione baptizari, ſeruata Eccleſiæ forma, manere baptizatum, in quibus verbis ſignificat, ſimulationem baptizan-
B tis non eſſe contrariam veritati ſacramenti, tum in vniuerſali locutione, tum maximè in ſpeciali exceptione ſimulationis baptizati: nam exceptio (vt dicitur) firmat regulam. Rurſus verò inferiùs expreſſiùs quærens, an cenſendus ſit eſſe Baptiſmus, quando miniſter omnia per iocum & irriſionem facit, non audet quidquam definire, ſed expectandam putat diuinam reuelationem.

Tertiò argumentor à ratione: certum enim eſt, potuiſſe Chriſtum ita ſacramẽta inſtituere, vt ad illorum valorem & efficaciam non ſit neceſſaria prædicta intentio, ſed ſolùm ſignum externum, vel ad ſummum, voluntas efficiendi actionem externam & proferendi verba. Nihil enim afferri poteſt, cur
C hoc abſolutè repugnet, aut Chriſto fuerit impoſſibile, ſed hic modus inſtitutionis eſt multis rationibus conuenientior; ergo credendum eſt, hanc fuiſſe Chriſti voluntatem. Minor declaratur variis modis. Primò ex communi ratione miniſtrorum: nã quando aliquis tranſigit negotium, ſeu obligationem, aut contractum per miniſtrum, non requiritur intentio miniſtri ad valorẽ contractus, ſed ſola externæ actionis executio, vt ſi Petrus per famulum rem aliquam dono mittat ad Paulum, non oportet vt famulus habeat intentionem transferendi dominium, ſed ſolùm vt rem exteriùs exhibeat & tradat nomine Petri, & quòd Paulus acceptet, ſed hoc eodem modo
D comparantur ad Chriſtum miniſtri ſacramentorum; ergo. Secundò ex generali ratione ſigni ſenſibilis ex impoſitione ſignificantis: nam hoc ipſo, quòd vox vel actio externa ad ſignificandum aliquid imponitur, ſi exteriùs exhibeatur ſeu proferatur, erit verum ſignum ſenſibile, quacunque intentione fiat, ſed ſacramentum eſt ſignum ſenſibile impoſitum à Chriſto ad ſignificandum in tali actione, & talibus verbis; ergo talis actio & verba exteriùs exhibita habent illam ſignificationem ex impoſitione Chriſti, quidquid miniſter intendat: imò, ſi etiam ipſe nolit. Nam dum exhibet exteriùs talẽ cæremoniã velit, nolit, facit ſignum à Chriſto inſtitutum; facit ergo ſacramentum: ſicut qui exhibet ſeu diſpenſat hoſtiam conſecratam, velit, nolit, confert ſacramentum, quia
E ex vi conſecrationis, habet inſeparabilem ſignificationem. Ita ergo, qui exhibet talem cæremoniam externam, velit, nolit, dabit ſacramentum, quia illa cæremonia habet inſeparabilem ſignificationem. Et confirmatur: quia ſi miniſter velit dare ſacramentum, non tamen effectum, nihilominus, ſi ſuſcipiens ſit diſpoſitus, recipiet effectum: quoniam ex Chriſti inſtitutione & promiſſione effectus infallibiliter eſt coniunctus cum ſuſceptione ſacramenti quãtum eſt ex parte illius. Et ideo nõ poteſt miniſter illius impedire, ſed ſimili modo ſacramentalis ſignificatio à Chriſto eſt impoſita tali cæremoniæ exteriori; ergo nihil aliud neceſſarium eſt, vt illa cæremo-

nia

nia ſignificet, præterquam, quòd exteriùs fiat; ergo, ſi miniſter hoc velit & faciat, neceſſariò faciet ſacramentum, nec poteſt ſua voluntate ſeu intentione contraria impedimentum ponere Chriſti inſtitutioni. Secundò confirmatur hæc coniectura & ratio, quia re vera miniſter nihil aliud facit, niſi externam actionem, ſeu prolationem verborũ; formalem enim ſignificationem non poteſt efficere: hæc enim nihil reale addit verbis, aut actibus externis, ſed ſolam denominationem reſultantem ex Chriſti inſtitutione; ergo, vt ſacramentum fiat in ratione ſigni, non fuit neceſſarium exigere à miniſtro aliam intentionem ſeu voluntatem, præterquam faciendi illud opus externum: quia natura ſacramenti nihil aliud poſtulat, neque aliud eſt neceſſarium ad totum illud ſenſibile ſignum applicandum. Tandem explicatur hoc exemplo: nam ſi duo baptizati velint cõtrahere matrimonium in facie Eccleſiæ, & expreſsè nolint facere ſacramentum, nihilominus efficient: quia prior voluntas eſt efficax ad faciendum contractum, & non eſt in eorum poteſtate ſeparare rationem ſacramenti à tali contractu inter baptizatos inito; ergo ſimili ratione in cæteris non requiritur talis intentio. Vnde poteſt confici generalis confirmatio: nam interdum habet miniſter contrarias intentiones ex ignorantia, vt in prædicto caſu: aut ſi velit dare Baptiſmum, non verò ſanctificare paruulum, quid ergo tunc fiet? Videtur etenim res eſſe perplexa, ſi requiritur intentio, quia non eſt maior ratio, cur vna intentio operetur, quàm alia; ergo ad vitandam huiuſmodi perplexitatem, melius eſt, negare intentionis neceſſitatem. Tertiò, ad certitudinem ſacramentorum, & ad pacandos animos ſuſcipientium illa, videtur hic modus inſtitutionis multo magis conueniens. Decuit enim maximè, vt de ſacramentorum veritate conſtaret fidelibus, quoad fieri poſſet, & Eccleſiæ; vt rectè docuit D. Thom. in 4. diſt. 5. q. 2. art. 2. quæſtiun. 1. vt ex hoc principio cõcludat, bonitatem miniſtri non eſſe ad ſubſtantiam ſacramenti neceſſariam; atque eodem ad eandem rem vtitur ſæpe Auguſtin. vt videre licet lib. 1. contra liter. Petilian. cap. 3. & lib. 2. cap. 3. & 5. & aliis locis infrà tractandis: ſi autem valor externi ſacramenti penderet ex intentione interna miniſtri, non minùs eſſet incerta veritas ſacramenti, & ſanctificatio eius, quàm ſi penderet ex ſanctitate & fide miniſtri, quia non magis poteſt conſtare Eccleſiæ de intentione, quàm de fide eius. Et confirmatur: nã potiſſimũ redderentur incerta ſacramenta ab hæreticis collata, ſeruata Eccleſiaſtica forma: quia meritò dubitare poſſumus de vera intentione eius, qui veram fidem non habet, præſertim, cùm dicat August. Pſalm. 31. quòd intentionem rectam non facit, niſi recta fides. Confirmatur hæc coniectura; quia vt Chryſ. ait. Homil. 85. in Ioan. prope finem, *Iuſtum non eſt, propter alius* (id eſt, miniſtri vel ſacerdotis) *malitiam ad ſalutem noſtram accedentis offendi*: ergo neque etiam videtur iuſtum, vt is qui bona fide, ac mente accedit, & exteriùs recipit totum id, quod videtur neceſſarium ad ſacramentum, propter ſolam malitiam miniſtri volentis illum decipere & illudere, tantum patiatur detrimentum, quantum eſt priuari ſacramento & fructu eius, & interdum fortaſſe propter ſolam eam cauſam damnari.

Intentio faciendi ſacramentum eſt omnino neceſſaria.

Dicendum nihilominus eſt, ad faciendum ſacramentum non ſufficere externam effectionem cæremoniæ ſenſibilis, nec voluntatem efficiendi illam actionem, quaſi materialem, ſed requiri intentionem faciendi ſacramentum, vel ſub hoc conceptu, vel ſub aliqua ratione confuſa & communi, ſeu æquiualenti,

A ſcilicet intendendo facere, quod Chriſtus inſtituit, vel quod Chriſtiani faciunt, vel aliquid ſimile, quilibet enim ex his modis intentionis abſque controuerſia ſufficit, & reperiri poteſt in hæretico, vel alio infideli, & in homine ignorante. Atque hoc modo explicata concluſio, eſt communis Theologorum in 4. diſt. 6. Bonauent. art. 3. quæſt. 1. Richar. art. 1. q. 2. clariùs & meliùs Scotus q. 5. Gabriel quæſt. 1. artic. 2. concluſ. 3. & 4. Duran. quæſt. 2. Maior diſt. 2. quæſt. 1. §. penult. circa finem. Hadria. quæſt. 3. de Baptiſmo, Soto diſt. 1. quæſt. 5. ar. 8. Victoria in ſum. de ſacramentis, in materia de Baptiſmo, num. 31. Alex. Alenſ. 4. part. quæſt. 13. in membr. 1. per totum, præſertim art 4. Hugo de S. Vict. lib. 2. de ſacramen. par. 6. c. 13. De D. Thomæ ſententia ſatis eſt in cõmentariis dictum, eadémque apertè colligitur ex his, quæ

B ſuperiùs docuit artic. 8. Eſt autem in nonnullis ex his authoribus aduertendum, non ſolùm videri requirere intentionem faciendi ſacramentũ ſed etiam conferendi effectum, quas intentiones expreſſiùs diſtinguens Scotus, quàm alij, negat vtramque eſſe neceſſariam, ſed ſolùm priorem, quod etiam nos ſuprà diximus in commentario, art. 8. & aſſignauimus modum, quo explicandi ſunt authores, qui loquuntur de intentione effectus ſacramenti, non enim eſt neceſſarium, illum formaliter & in ſe intendere, ſed ſolùm in cauſa, ſeu in ipſo ſacramento.

Huius veritatis præcipuum fundamentũ.

Fundamentum huius ſententiæ ſic explicatæ ſumendum eſt, ex Chriſti inſtitutione, quoniam ex ſola

C rei natura certum eſt, non poſſe probari hanc intentionem eſſe neceſſariam, neque eſſe impoſſibilem alium inſtitutionis modum; hoc enim ſatis conuincunt rationes factæ in fauorem primæ ſententiæ. Quòd autem fuerit hæc Chriſti voluntas & inſtitutio, quamuis in Scriptura ſacra expreſsè non doceatur, poteſt tamen colligi ex modo & verbis, quibus Chriſtus ſacramenta inſtituit. Quod ita declaratur, quia duobus modis potuerunt ſigna ſacramentalia imponi ad ſignificandum. Primò, imponendo res ipſas, aut verba, aut actiones externas, quacunq; ratione fiant, ſeu ponantur in rerum natura: quo ſenſu procedunt multa ex argumentis prioris ſententiæ. Secundo modo poteſt intelligi hæc inſtitutio, vt per

D ſe primò dirigatur ad miniſtros, & illis detur poteſtas efficiendi ſacramenta. Hoc ergo ſuppoſito, argumentor in hunc modum: Sacramentorum inſtitutio facta eſt hoc poſteriori modo, ſcilicet, dando miniſtris poteſtatem efficiendi & diſpenſandi ſacramenta; ergo ex vi illius requiritur intentio miniſtri ad conficiendum ſacramentum. Antecedens patet ex illis verbis inſtitutionis ſacramenti Pœnitentiæ; *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, Ioan. 20. vbi poteſtatem dat miniſtris, & vſum eius ponit in eorum iudicio & arbitrio. Idem eſt de illis, *Hoc facite in meam commemorationem*, Luc. 22. nam illis ſignificatur actionem illam per deceptionem & ſimulationem factam, non habere rationem ſacrificij,

E vel ſacramẽti, ſed neceſſarium eſſe, vt aliqua ratione fiat ad Chriſti imitationem, ſeu repræſentationem, vel prout ab ipſo fuit inſtituta. Idem ferè eſt de illis verbis, *Baptizantes eos*, &c. Nam licèt ibi non fuerit inſtitutum ſacramentum, ſed datum præceptum, tamen in ipſis verbis ſatis ſignificatur, eam poteſtatem datam eſſe miniſtris & eorum arbitrio cõmiſſam. Idem colligi poteſt ex forma ſacramenti Ordinis, quæ datur per modum imperij, *Accipe poteſtatem, &c.* & ex forma Extremæ vnctionis, quæ fit per modum deprecationis. Vnde D. Iacobus cap. 5 ad miniſtrum loquitur dicens; vt ſuper infirmum oret. Sic igitur in omnibus ſacramentis ita eſt facta inſtitutio, vt

tio, vt procedant ex poteſtate data miniſtris tãquam propriæ actiones eorum, & ideo dicuntur remittere peccata, conuertere panem in corpus Chriſti. Prima verò conſequentia probatur, quia hæc poteſtas data eſt homini, vt homo eſt; ergo, vt vtatur illa humano modo operando per actiones humanas; ergo talis poteſtas ſubiicitur voluntati humanæ; ergo neceſſaria eſt propria intentio & voluntas ipſius hominis, vt per hanc poteſtatem cenſeatur operari; ergo non ſatis eſt velle efficere, quaſi materialiter ſenſibilem illam actionem: quia illa ex ſe non eſt actio huius poteſtatis, nec per illam voluntatem applicatur hæc poteſtas ad operandum; eſt ergo neceſſaria prædicta intentio faciendi ſacramentum, vt homo operetur, tanquam miniſter Chriſti, habens ab illo ſpecialem poteſtatem. Quod confirmatur & declaratur ex verbis illis Pauli primæ ad Corinth. 4. *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti & diſpenſatores myſteriorum Dei.* Diſpenſator enim propriè dicitur ille, cuius poteſtati & arbitrio committitur aliquarum rerum diſtributio, quam neceſſe eſt fieri modo humano, atque adeò cum voluntate diſpenſandi res tali poteſtati commiſſas; ergo ad hunc modum intelligenda eſt diſpenſatio ſacramentorum commiſſa Chriſti miniſtris. Quocirca duobus modis intelligi poteſt negotium aliquod fieri per nuncium, vel miniſtrum, in quorum diſtinctione & intelligentia conſiſtit vis huius fundamenti, & ſolutio contrarij. Primus eſt, quando legatus ſeu miniſter, tantùm eſt nuncius referens alterius voluntatem. Secundus eſt, quando poteſtas datur huiuſmodi miniſtro, vt ipſe vice alterius, ſuo tamen iudicio & arbitrio, negotium tractet & tranſigat, ſeu perficiat; quando enim fit priori modo, non requiritur voluntas ſeu intentio internuncij, ſed ſolùm quaſi materialiter concurrit, referens alterius voluntatem. At verò, quãdo fit poſteriori modo, tunc volũtas miniſtri neceſſaria eſt; vt ſi rex committat iudici cognitionem, & iudicium alicuius cauſæ, neceſſe eſt vt talis iudex modo humano, & per propriam voluntatem vtatur tali poteſtate. Miniſtri ergo ſacramentorum non ſunt prioris generis, ſed poſterioris, vt ex inſtitutione declaratum eſt. Propter quod dixit Concil. Trid. loco ſtatim citando, abſolutionem ſacerdotis non eſſe nudum miniſterium, ſed actum iudicialem; ergo neceſſaria eſt in illo prædicta intentio. Quod tandem poteſt alio exemplo declarari. Nam ſi Deus daret homini poteſtatem ſuſcitandi mortuum ſuis verbis, aut imperio, ex vi talis conceſſionis cenſeretur poſitum in voluntate talis hominis, vti tali poteſtate, quia hoc eſt de ratione poteſtatis humanæ, vt ſic: & ideo non poſſet actio procedere à tali poteſtate, niſi aliquomodo dirigeretur in finem ſeu effectum eius per intentionem ſeu voluntatem hominis, quia hoc eſt intrinſecè de ratione humanæ poteſtatis.

Miniſter ſacramentorum non ſe gerit vt referens alterius voluntatem, ſed vt poteſtate vtens.

Veritas hæc ab eccleſia definita.

Secundò principaliter probatur hæc veritas, quia hoc modo eſt intellecta Chriſti inſtitutio ab Eccleſia: propter quod eſt eius authoritate definita prædicta aſſertio in Conc. Flor. in decreto Eugenij, & in Trid. ſeſſ. 7. can. 11. *Si quis dixerit, in miniſtris, dum ſacramenta conficiunt, non requiri intentionem, ſaltem faciendi, quod facit Eccleſia, anathema ſit*: non enim poteſt hæc definitio explicari de intenſione imitandi exteriùs, quaſi materialiter, ritum quem ſeruat Eccleſia. Primò, quia hoc ſenſu nullius momenti eſſet illa definitio; quia loquendo moraliter ac humano modo, non poteſt aliquis facere exteriorem cæremoniam, quam Eccleſia facit, nihil volendo illam facere: ergo aliquid vltra hoc intendit Concilium. Secundò, quia de hoc nulla fuerat controuerſia: Concilium autem

A intendit damnare errorem dicentium, ſacramentum eiuſdem valoris eſſe, ſiue ſeriò, ſiue ioco & ſimulatè fiat, vt ſtatim ex alio loco patebit. Tertiò, quia Concilia vtuntur illis verbis eo modo, quo ſapientes & docti in hac materia vti ſolent: omnes autem Theologi, cùm ita loquuntur, non ſumunt illa verba in eo materiali ſenſu; quia reuera in illo non ſignificant requiri aliquam intenſionem, ſed ſolùm requiri externum ritum, quem Eccleſia ſeruat Et reuera, ſi formalis intenſio, de qua agimus, faciendi quod facit Eccleſia, ſeu faciendi ſacramentum, vel alia ſimilis non eſſet neceſſaria, illa etiam voluntas faciendi externam cæremoniam non eſſet neceſſaria, niſi quatenus ad actionem externam concurrere poteſt.
B Quare, ſi actio illa exterior fieri poſſet ſine tali voluntate ſaltem deliberata & humana, ſed caſu; etiam ab homine ebrio, aut amente perficeretur ſacramentum: quia non eſt maior ratio de vna, quàm de alia, vt patebit facilè applicando argumenta prioris ſententiæ. Concilia ergo, quæ intentionem requirunt faciendi quod facit Eccleſia, ſine dubio loquuntur de intenſione ſacramentali (vt ſic loquamur.) Quod in hunc modum poteſt præterea declarari: nam quod verè ac propriè facit Eccleſia, non eſt ſola cæremonia exterior, quaſi materialiter ſumpta; illam enim poſſent facere etiam pagani & dæmones; quod ergo eſt proprium Eccleſiæ, eſt facere illam vt ſacramentum eſt. Intentio ergo faciendi, quod facit Eccleſia, eſt ſacramentalis. Denique Conc. Trid. ſeſſ.
C 14. cap. 6. agens in particulari de miniſtro pœnitentiæ, docet, ſi à ſacerdote deſit animus ſeriò agendi, & verè abſoluendi, nihil fieri, idque definit in can. 9. Quæ definitio ſatis explicat, vniuerſalem definitionem priùs datam; propter quam exiſtimo, contrariam ſententiam non poſſe iam tutò defendi, nec ſine errore.

Tertiò poſſumus addere congruentias huius inſtitutionis. Prima, quia cùm ſacramentum ſit cæremonia ſacra, pertinet in primis ad eius reuerentiam, vt non fiat ioco, ſed ex animo; nec caſu, ſed ex intentione. Secũda, quia actiones, quibus fiunt ſacramenta, ex ſe indifferentes ſunt, vt hoc vel illo modo fiant, & ad ſignificandum hoc vel illud: atque adeò, vt ſint ſacræ vel profanæ: ergo oportet, vt definiantur ad eſ-
D ſe ſacramentale per intentionem miniſtri. Dices, determinari poſſunt per intentionem ſuſcipientis, aut per intentionẽ Eccleſiæ, vel Chriſti. Reſpondetur; In primis ſuſcipiens non ſemper eſt capax propriæ intentionis. Deinde actio, cùm ſit ab agente, per eius intentionem determinari debet. Item poteſt retorqueri argumentum: nam ſi ex parte recipientis requiritur intentio, quando illam habere poteſt, cur non multo magis ex parte dantis? Rurſus Eccleſia non habet per ſe propriam intentionem: ſed per miniſtrum vult applicare ſacramenta, iuxta Chriſti inſtitutionem; Chriſtus verò non vult fieri ſacramentum ſine intentione miniſtri: quia expediens cenſuit,
E hanc poteſtatem ſuis miniſtris committere, vt modo humano illa vterentur, qui eſt nobilior modus operandi, magíſque ad dignitatem tanti miniſterij, ipſorúmque miniſtrorum ſpectans: quæ poteſt eſſe noua congruentia, ſeu confirmatio. Tandem argumentum illud, quod ſuprà, explicãdo Concilia, inſinuabamus, non eſt contemnendum: nam ſi prædicta intentio non eſſet neceſſaria ad ſacramentum, nulla prorſus eſſet neceſſaria. Ex quo ab inconuenienti argumentatur Hugo Victor. ſuprà, contra priorem ſententiã: nam ex ea ſequitur, ſi mater ablueret corpus infantis ſolo animo & cogitatione mundandi corpus, & eadem mente bene imprecaretur illi, inuocabo Trini-

tatem, nihil omnino de ſacramento cogitans, in eo caſu perfici ſacramentum. Ac ſimili modo, ſi ſacerdos habens præſentem panem, nihil cogitans de ſacramento, proferret verba formæ, referens fortaſſe factum Chriſti, conficeret ſacramentum: vtrumque autem & per ſe ſtatim abſurdiſſimum apparet, & prædictis definitionibus Conciliorum apertè repugnat. Sequela verò patet à paritate rationis: & quia argumenta prioris ſententiæ, vel nihil, vel hoc etiam concludunt. Quia, ſi externum ſignum ita eſt impoſitum ad ſacramentaliter ſignificandum, vt hoc ipſo, quod in re ipſa exiſtit verbum, vel actio exterior, neceſſariò habeat annexam prædictam ſignificationem, & eſſe ſacramentale, tam habebit illud eſſe ſacramenti, ſi caſu fiat, quàm ſi ex voluntate deliberata abſque intentione ſacramenti. Quæ argumentandi ratio plurimum valet, ſaltem ad eneruanda prioris ſententiæ argumenta, quibus nihilominus ſigillatim reſpondendum eſt.

Ad argum.

Ad primum fundamentum reſpondetur ex Hugone Victor. ſuprà, dupliciter poſſe aliquid fieri per iocum. Primò, animo illud verè efficiendi, quamuis extrinſecus finis ſit iocus, aut animi oblectatio; & talis intentio iocoſa non eſt contra ſubſtantiam ſacramenti, quia non deſtruit obiectum intrinſecum, ſed addit finem extrinſecum; & ita non tollit veritatem, ſed honeſtatem actionis, quæ non eſt de ſubſtantia ſacramenti. Secundò poteſt intentio ita eſſe iocoſa, vt ſit ficta & ſimulata; & hæc eſt contra veritatem ſacramenti. In prædictis ergo factis, quæ in citatis hiſtoriis narrantur, credendum eſt, ſufficientibus ſignis & coniecturis repertum eſſe, intentionem fuiſſe prioris modi: & in facto Athanaſij ſignum eſſe poteſt, quòd ſolùm catechumenos baptizabat, vt Durand. ſuprà notat. Ad ſecundum reſpõdetur, ad priorem partem, Auguſtinum ibi ſimpliciter loqui de intentione neceſſaria ex parte recipientis: non tamen propterea excludere intentionem dantis; quia neque ibi confert vnam cum alia, neque ponit exceptionem ad contrariam regulam affirmandam. Ad alteram verò partem, Durandus ſuprà exponit Auguſtinum, quòd intellexerit, expectandam eſſe reuelationem, quando dubium eſt de intentione iocoſa, qualis fuerit, an ſcilicet omnino ficta, vel vera. Sed certè neque in eo dubio oportet ad reuelationem recurrere; quia conſtat in eo caſu ſacramentum eſſe dubium, atque ideo iterandum eſſe, vel abſolutè, ſi eſt iterabile: vel ſub conditione, ſi iterabile non ſit. Fortaſſe igitur Auguſtinus tunc fuit dubius, quia nondum erat res tam exactè declarata: multa enim alia ibi reliquit ambigua, quæ iam faciliùs expediri poſſunt ex his, quæ diſcurſu temporum ab Eccleſia ſunt iam declarata.

Ad tertium: negatur, illum modum inſtitutionis ibi propoſitum fuiſſe conuenientiorem. Ad primam verò probationem de munere & officio miniſtri, iam reſponſum eſt, probando noſtram ſententiam: vbi diſtinximus varios miniſtrorum modos, & explicuimus, quales exiſtimandi ſint miniſtri ſacramentorũ. Ad ſecundam etiam probationem data ferè eſt reſponſio, nimirum, externas actiones ſacramentorũ, non vtcumque eſſe impoſitas ad ſignificandum, ſed vt ſunt actiones humanæ ipſorum miniſtrorum, & procedunt aliquo modo ex poteſtate illis data ad ſacramenta conficienda. Quod poteſt exemplo declarari: nam ſi Diaconus, verbi gratia, audita alterius confeſſione, proferat verba abſolutionis, ſi reſpicias id quod exteriùs fit, eiuſdẽ rationis eſſe videtur cum ſimili actione facta à ſacerdote; tamen nullam habet ſacramentalem ſignificationem: quia non procedit

A à perſona habente poteſtatem: eodem igitur modo, ſi ſacerdos proferat verba ſine debita intentione, non habent ſacramentalem ſignificationem; quia non procedunt à ſacerdote, vt habente talem poteſtatem, & per illam operante. Quocirca non eſt ſimilis ratio de ſacramento, & voce ad ſignificandum impoſita; quia vox imponitur ſecundùm ſe, vt eſt ſonus quidam articulatus, vnde, etiamſi à pſittaco proferatur, aliquo modo ſignificat: ſacramentale autem verbum non eſt hoc modo impoſitum, vt declaratum eſt. Neque etiam eſt ſimile aliud exemplũ, quod ibi adducitur, de Euchariſtia conſecrata: quia illud eſt ſacramentum permanens in facto eſſe; & ideo, cùm diſpenſatur a miniſtro, non eſt, quod ab intentione eius pendeat; quia, nec fit, nec conſeruatur

B ab alio: vnde ſi contingat caſu ſumi abſque vlla voluntate ſumendi ſacramentum, nihilominus re ipſa verum ſacramentum ſumitur, quamuis fortaſſe tunc non habeat effectum; quia hic non datur abſque aliqua intentione, vel voluntate ſuſcipiẽtis. Ad primam confirmationem de intentione effectus reſpondetur ſimpliciter negando conſequentiam; quia ſacramentum ita eſt à Chriſto inſtitutum, vt poſtquam eſt, & applicatur, ſit veluti cauſa naturaliter agens, vbi non inuenit impedimentum: & ideo ſi miniſter habet intentionem dandi ſacramentum, illud habebit effectum ſuum, etiamſi miniſter nolit; quia hoc non eſt poſitum in voluntate eius. Secus verò eſt de ipſo ſacramento: nam ratio ſacramenti non eſt neceſſariò

C connexa cum exteriori actione ſeu cæremonia, ſed pendet ex miniſtro, cui data eſt poteſtas faciendi vel non faciendi ſacramentum. Hic verò oriebatur dubium, quia ille videtur habere intentiones quaſi cõtrarias, de quo ſtatim dicam in fine huius ſectionis, atque idem eſt de caſu Matrimonij ibi propoſito. Ad ſecundam confirmationẽ huius probationis reſpondetur, miniſtrum ſacramenti phyſicè proferre verba, aut efficere alias actiones externas quantum ad phyſicam entitatem earum; moraliter verò efficere illas actiones, prout humanæ actiones ſunt. Atque hoc modo eſt cauſa illarum, vt ſunt actiones ſacræ & ſacramentales, & ad hoc eſt neceſſaria intentio: nam

D ſub hac ratione morali aſſumuntur ad ſignificationem ſacramentalẽ. Ad tertiam probationem reſpondetur, non eſſe inconueniens, ſacramenta ex hoc capite habere aliquã incertitudinem metaphyſicam (vt ſic dicam) ſatis eſt enim, quòd habeant moralem & humanam certitudinem: qualis eſſe poteſt in actione, quæ per homines & humano modo exercenda eſt; ſicut negari nõ poteſt, quin multorum ſacramentorum veritas pendeat ex eo, quòd miniſter verè ſit baptizatus, aut ordinatus, atque ex interno charactere, vel ex poteſtate iuriſdictionis, vt in ſacramento Pœnitentiæ: ex quibus principiis poteſt oriri aliqua incertitudo de veritate vel effectu ſacramenti, quod nullum eſt inconueniens; quia res humanæ ha-

In ſacramẽtis quæ certitudo ſit ſatis.

E bent hãc incertitudinem annexã: voluit autem Chriſtus, homines in huiuſmodi effectibus & actibus gubernari & operari, vt homines ſeu humano modo: ad pacãdas autem conſcientias ſufficit certitudo moralis. Non eſt tamen ſimile exemplum, quod in argumento illo adducitur, de interna bonitate ſeu ſanctitate miniſtri; quia hæc eſt multo magis dubia & incerta: vnde ſi eſſet neceſſaria, non ſolùm auferret metaphyſicam certitudinem, ſed etiam moralem & humanã. Eo vel maximè, quòd huiuſmodi bonitas per ſe non eſt neceſſaria ad operandum humano modo, neque ad applicãdum poteſtatem acceptam ad operandum, & ideo non eſt, cur requiratur ad veritatem ſacramenti; intentio verò ſacramenti, eſt per ſe neceſ

neceſſaria ad humanam operationem & applicationem miniſterialis poteſtatis, & vix poteſt, moraliter loquendo, deeſſe: & ideo non eſt ſimilis ratio. Et ex hoc patet ſolutio ad primam confirmationem de ſacramento dato ab hæretico; non eſt enim inconueniens, quòd tale ſacramẽtum ſit aliquo modo ſuſpectum ex conditione talis perſonæ; & ideo non debet ſacramentum ab hæretico ſuſcipi, quoad fieri poſſit. Nihilominus non eſt ſimpliciter dubium tale ſacramentum, ſi nullus alius defectus intercedat, vel timeatur, præter defectum intentionis: quia hæreſis non excludit omnino hanc intentionem ſacramenti; poteſt enim hæreticus intendere id facere, quod Chriſtus inſtituit, vt infrà latiùs dicemus. Quòd verò Auguſt. ait, intentionem rectam non facere niſi rectam fidem; intelligendum eſt de rectitudine honeſtatis meritoriæ, & quę ad vitam æternam conducat.

Sacramentum ab hæretico dari, quare non pugnet.

Secunda confirmatione moti videntur authores, qui dixerunt, piè credi poſſe, in eo caſu, quando iniquus miniſter decipit hominem innocentem, fictè dando ſacramentum ſine intentione debita, tunc Deum ſupplere effectum ſacramenti. Hæc verò pietas, vt dixi in commentario art. 8. non eſt ſecundùm ſcientiam; quia non eſt conſentanea ordinariæ legi à Chriſto latę: hæc autem, quæ ſupernaturalia ſunt, ſine ſufficienti fundamento non ſunt aſſerenda, vt ibi latè probaui. Quare dicendum eſt, in eo caſu fieri poſſe, vt aliquis damnetur propter malitiam miniſtri; quod non poteſt refundi in Deum, quia ipſe ſufficiẽter prouidit hominibus, modo tamen illis accommodato: quia iudicauit expediens, homines ſaluare per homines & remedia ſalutis in eorum manibus conſtituere, eorúmque arbitrio committere. Quamuis ergo iuſtum non ſit, hominem priuari ſpirituali remedio abſque culpa, tamen hæc iniuſtitia non eſt Dei, ſed iniqui miniſtri; & is, qui eam patitur, propriè ac per ſe, non propter alterius culpam damnatur, ſed propter proprium peccatum originale, aut mortale; alter verò eſt, veluti cauſa per accidens remouens ſalutis remedium.

Si quis intendat facere, quod fecit Chriſtus, & non quod intẽdit eccleſia, verũ conficiat ſacramẽtum.

Supereſt, vt reſpondeamus ad caſum illum, in quo videtur eſſe perplexitas, propter intentiones miniſtri inter ſe contrarias, vt v. g. ſi intendat facere quod fecit Chriſtus, non verò quod intendit Eccleſia Romana. In qua re primùm omnium obſeruandum eſt, an tanta ſit cõtrarietas voluntatum, vt omnino deſtruatur intentio faciendi ſacramentum, tam in particulari, quàm in generali, ſeu confuſè: nam ſi talis ſit contrarietas, non fiet ſacramentum; quia tollitur intentio neceſſaria. Exemplum eſſe poteſt, ſi miniſter ita intendat facere ſacramentum, quale ipſe exiſtimat ex falſa & erronea opinione, vt nullo modo velit facere illud, quale Eccleſia intendit, etiamſi contingat, ipſum decipi, & Eccleſiæ intentionem eſſe conformem inſtitutioni Chriſti, vt ſi hæreticus Caluiniſta, hoc modo velit efficere talem Euchariſtiam, quæ ſit ſignum corporis Chriſti, non quæ ſit verum corpus Chriſti. Hic autem modus intentionis vix haberi poteſt moraliter loquendo; requirit enim nimiam quãdam reflexionem actuum ex odio, aut maxima quadam pertinacia profectam. Deinde obſeruandum eſt, an illa contrarietas impediat, ne aliquid applicetur, quod ſit de ſubſtantia ſacramenti; tunc enim ſacramentum eſſet nullum, non tam ex defectu intentionis, quàm ex defectu materiæ vel formæ, vt ſi quis intendat dare ſacramentum Baptiſmi, lauando puerum aqua roſacea, vel aliquid huiuſmodi. At verò, ſi neutrum horum intercedat, illa contrarietas voluntatum ex ignorantia concepta, non impediet ſacramentum; quia nihil tollit ex tribus illis rebus,

A quæ neceſſariæ ſunt in omni ſacramento: adeſt enim materia & forma, vt ſupponimus; adeſt etiam intentio, quia contraria voluntas, propter interuenientem ignorantiam non fuit ſufficiens ad excludendam illam. Vnde fit, vt non ſit propriè ac formaliter contraria in mente operantis, ſed ſolùm materialiter in obiecto ipſo: hæc autem materialis contrarietas non fuit ſufficiens ad deſtruendam moralem intẽtionem, à qua procedit exterior effectio ſacramenti, & per illam moraliter informatur. Atque ita ſine controuerſia contingit in illo exemplo, quando quis intendit facere quod fecit Chriſtus; non verò quod facit Romana Eccleſia, decipitur enim: nam cùm idem ſit, quod Chriſtus & Romana Eccleſia docent, qui intendit vnum, neceſſariò re ipſa intendit aliud; quòd ſi
B huiuſmodi homo non vult facere quod Eccleſia facit, ideo eſt, quia exiſtimat, hoc eſſe diuerſum ab eo quod Chriſtus fecit, atque hac ratione voluntas in falſo errore fundata non excludit formalem & ſufficientem intentionem ſacramenti. Atque idem exiſtimandum eſt de illo, qui intendit efficere ſacramentum, non tamen dare effectum ſacramenti; tum quia, vt Durand. notauit, intentio ſacramenti eſt prior & eſſentialis, intentio autem effectus eſt poſterior; tum maximè, quia neceſſe eſt, vt hæc poſterior intentio procedat ex errore, quo exiſtimetur, poſſe miniſtrum voluntate ſua ſuſpendere & ſeparare effectum à ſacramento: & ideo cum voluntate procedente ex hoc errore ſtat abſoluta, & efficax voluntas ſacramenti.

An qui vult dare ſacramẽtum, non tamen effectum ſacramenti, efficiat ſacramentum.

C Si autem è contrario quis velit dare effectum ſacramenti, ſine ſacramento, id eſt, nolit facere ſacramentum, verbi gratia, Baptiſmi, velit autem infantem ſanctificare, nihil omnino efficiet; quia ſimpliciter non intendit facere ſacramentum, & alia voluntas dandi gratiam, non eſt virtualis intentio ſacramenti: ſed procedit ex errore, quo exiſtimat, ſe poſſe dare gratiam ſine ſacramento. Atque hinc colligi poteſt, quid dicendum ſit in illo caſu de Matrimonio, ſi contrahentes cùm ſint baptizati velint facere contractum, non tamen ſacramentum. Nam ſi hæc poſterior voluntas procedat ex priuato errore, quo exiſtimant, Matrimonium non eſſe ſacramentum, tamen reipſa velint Matrimonium contrahere eo modo, quo
D Chriſtus inſtituit, vel quo iuxta Dei voluntatem & ordinationem contrahi debet: tunc ille error particularis non excludit ſufficientem intentionem ad faciendum ſacramentum; quia ad hoc ſufficit illa voluntas vniuerſalis, & altera particularis, non propriè eſt ex affectu & intentione non faciendi ſacramentum, ſed ſolùm ex errore: quia putant in re ipſa nullum eſſe ſacramentum. Si autem illa voluntas reuera ſit propriè intentio & affectus ſeparandi, quãtum in ipſis eſt, rationem ſacramẽti à ratione contractus, vel vt Matrimonium non ſit indiſſolubile, vel propter aliam ſimilem ineptam rationem, tunc reuera non fieret ſacramentum: quia deeſt neceſſaria inten-
E tio. An verò validum eſſet tale Matrimonium in ratione contractus, alterius eſt conſiderationis. Quidquid ergo circa hoc dicatur, probatur illud primum, quia vel ratio contractus eſt in re ipſa ſeparabilis à ratione ſacramenti inter tales contrahentes: & ſic dum ipſi intendant, illa duo ſeparare, & vtrumque pendeat ex eorum intentione, nihil obſtat, quominus reipſa ſeparentur: aut non poſſunt in re ſeparari poſt Chriſti inſtitutionem; & tunc valor contractus pendet intrinſecè ex ſacramento: comparatur enim ad illud, vt effectus ad cauſam, ſeu, vt res ad ſacramentum: ergo oportet, vt intentio ſacramenti ante omnia præcedat, alioqui nihil fiet, ſicut dicebamus de intentione Baptiſmi & effectus eius. Qui verò intende

An baptizati volentes contrahere matrimoniũ, & non facere ſacramentum, faciant ſacramentum.

tenderent facere ſacramentum, non autem contractum Matrimonij, nihil etiam facerent, quia illa poſterior intentio, non tantùm eſt circa effectum, ſed etiam circa materiam ſacramenti, quam deſtruit. Sed de his hactenus.

SECTIO III.

Qualis intentio ſufficiat ad efficiendum ſacramentum.

Intentio multiplex.

MVlta ſub hoc titulo comprehēdi poſſunt, quia multiplex poteſt eſſe intentionum partitio; altera enim eſt actualis, alia habitualis, alia virtualis, alia interpretatiua, ſeu remota, & in cauſa tantùm. Rurſus, quædam intentio poteſt eſſe conditionata, alia abſoluta. Præterea, quædam eſſe poteſt vera ac certa, ſeu ex vera cognitione orta, alia falſa, ſeu ex errore. Denique, interdum eſſe poteſt honeſta, nonnunquam verò turpis: de quibus omnibus ſigillatim dicendum eſt.

Intentio in cauſa tantùm non ſufficit.

Dico primò, intentio remota, ſeu interpretatiua & in cauſa, qualis eſſe cenſetur in voluntario tātùm indirecto, non ſufficit ad efficiendum ſacramentum. Explicatur, finge ſacerdotem, qui inebriari ſolet, & eo tempore, quo ebrius eſt, verba conſecrationis ſuper panem dicere, certum eſt, licèt huiuſmodi homo voluntariè inebrietur, & ibi in cauſa indirectè velit illum effectum, nihilominus eam voluntatem non eſſe ſufficientem ad conficiendum ſacramentum, quia licèt ille indirectè velit externam prolationem verborum circa panem, tamen ſacramentum vt ſic, nec indirectè voluit, quia hoc non continetur in illa cauſa, ſed ſolùm illud prius. Addi verò vlteriùs poteſt prædicto caſui, quòd ille homo præuideat non ſolùm ſe prolaturum externa verba, ſed etiam habiturum voluntatem conficiendi ſacramentum. Sed neque hoc ſatis eſſet, quia illa voluntas, quam haberet tempore ebrietatis, non eſſet humana, nec rationalis, & ideo per ſe non eſſet ſufficiens ad conficiendum ſacramentum: voluntas autem indirecta, quæ præceſſit, minimè etiā ſufficit, quia reuera nullo modo imperat poſteriorem actionem, imò neque eſt propria voluntas talis obiecti, ſed ſecundùm moralem rationem imputatur, ac ſi eſſet voluntas eius, quando homo præuidit talem effectum, & potuit ac debebat illum vitare. Vt hoc verò à fortiori conſtet, addo vlteriùs, etiāſi huiuſmodi homo habuiſſet priùs intentionem proferendi verba, & per illa conficiendi tempore ebrietatis, nihilominus poſtea nihil efficeret: quia illa non eſt ſatis, vt actio, quæ poſtea fit, ſit propriè humana, nam exercetur ab illo, qui ratione vti non poteſt. Vnde, licèt prior intentio comparetur ad illum actum, qui poſtea fit in ebrietate, vt actus interior ad obiectum ſuum, non tamen comparatur, vt principium, ſeu cauſa moralis ad ſuum effectum, actio autem ſacramenti debet procedere ab intētione miniſtri, vt à principio operante. Et in hoc differt illa actio ab illa, quæ fit ab homine ſui compote, tamen diſtracto: nam cùm huiuſmodi homo ratione vtatur, actio eius ſimpliciter eſt humana, & libera, & procedit aliquo modo à priori intentione; at verò actio ebrij, licèt in ordine ad culpam denominari poſſit, voluntaria & libera à præcedenti voluntate, magis tamen vt effectus quidam phyſicus, quàm vt actio humana, vnde vt eſt actio hominis tunc reuera non eſt libera, nec moraliter procedit à priori intentione, ſed ſolùm remotè & valde per accidēs, per applicationem cuiuſdam cauſę, à qua poſtea proficiſcitur illa actio modo quodam naturali ſeu irrationali, qui non eſt ſufficiens, nec accommodatus ad miniſterium ſacramentorum.

Quare homo diſtractus poſſit ſacramentum facere ex intētione præcedenti, ebrius autem non item.

Obiectio.

Sed contrà: nam Auguſt. tractatu 5. in Ioannem dicit: Baptiſmum ab ebrioſo datum, eſſe validum. Confirmatur: nam Baptiſmus, quem ebrius, aut amens ſuſcipit, eſt validus, ſi priùs ille habuit intentionem ſuſcipiendi Baptiſmum; ergo ſimilis intentio ſufficiet in miniſtrante.

Solutio.

Ad Auguſt. reſpondetur, eum non loqui de ebrio, ſed de ebrioſo, qui in hoc differunt, quòd ebrius dicitur ille, qui actu ita eſt affectus, ebrioſus autem vocatur qui inebriari ſolet, etiamſi actu ebrius non ſit. Ita ergo dicit Auguſtinus, eſſe validum Baptiſmum ab ebrioſo, ſicut dicit validum eſſe, datum ab homicida, vel alio iniquo miniſtro. Ad confirmationem negatur conſequentia, quia ſuſcipiens non eſt principium efficiens ſacramentum, ſed ſubiectum tantùm, & ideo in illo non requiritur intentio, quæ ſit principium humanæ actionis, ſed quæ ſit tantùm diſpoſitio, vt ſubiectū ſit capax, ſeu non repugnans ſacramento; at verò in miniſtro requiritur intētio, vt principium, & veluti forma exterioris actionis, quę humano modo fieri debet.

Quæ intentio ſit ſufficiens ad ſacramentum.

Dico ſecundò: Intentio merè habitualis, non ſufficit ad ſacramentum conficiendum, nec requiritur actualis, quamuis illa perfectiſſima ſit, ſed ſufficere poteſt virtualis. Hæc eſt omnium ſententia, & mens D. Thomæ hîc, vt Caietanus & omnes Thomiſtę explicant, & ſequuntur. Idem reliqui Doctores in 4. diſt. 6. Scot. q. 6. Gab. q. 1. art. 3. dub. 1. Et probatur; explicando priùs breuiter, cuiuſmodi ſint hæ intentiones, & quomodo. Actualis ſatis eſt clara, conſiſtit enim in hoc, quòd actu eliciatur voluntas faciendi ſacramentum, eo tempore, quo exteriùs fit. Habitualis dicitur eſſe, quando præceſſit voluntas faciendi ſacramentum, & poſtea nullo modo influit in effectum, ſeu in actionem externam, qui neque vllo modo eſt poſtea in memoria, ſeu cogitatione hominis, nec per ſe, aut per aliquem effectum, ſeu virtutem relictam, eſt cauſa talis actionis. Virtualis ergo dicitur, quando præceſſit actualis intentio, quæ iam in ſe non exiſtit, quando fit ſacramentum, manet tamen aliquid ab illa relictum, per quod cenſetur virtute mouere ad actionem ſacramenti. Hoc poſito, facile eſt, omnes aſſertionis partes perſuadere. Primam quidem, quia illa intentio habitualis nullo modo eſt cauſa actionis, ſed eo modo quo cēſetur habitu manere, tantùm concomitanter ſe habet. Vnde ſicut ratione illius non poteſt dici actio bona, aut mala, ita nec humana; ergo illa eſt inſufficiens ad effectionem ſacramenti. Dices, ſi quis hodie habeat intentionem offerendi craſtino die ſacrificium pro Petro, quamuis poſtea maneat tantùm in habitu, ita vt, cùm poſtea fit ſacrificium, nullo modo influat in illud, nec per ſe, nec per aliquam virtutem, nihilominus ex vi prioris intentionis, manet illud ſacrificium Petro applicatum; ergo intentio merè habitualis aliquid poſtea operatur: ergo eadem ratione poterit eſſe ſufficiens ad efficiendum ſacramentum. Reſpondetur diſtinguendo antecedens; dupliciter enim poteſt intelligi illa voluptas offerendi ſacrificium pro alio. Primò vt ſit voluntas quaſi de præſenti abſoluta, & ex tunc applicans fructum ſacrificij craſtino die offerendi, & hoc modo concedo, illam voluntatem eſſe ſufficientem, dummodo non retractetur, vt ſacrificium poſtea factum, ſit fructuoſum alteri, etiamſi illa voluntas poſteà maneat tantùm in habitu. Alio modo poteſt haberi illa voluntas, quaſi de futuro, ita vt nunc tātùm ſit propoſitum applicandi poſtea ſacrificium tali perſonæ, & hæc voluntas non ſufficit ſi poſtea maneat tantùm in habitu, & non accedat alia voluntas, qua offeratur, & applicetur ſacrificium

tali

tali perſonæ. Et ratio eſt clara, quia illa altera voluntas non fuit applicatio ſacrificij, ſed propoſitum applicandi: ergo, ſi poſtea non mandetur executioni, non habebit effectum. Voluntas ergo conferendi ſacramentum, quando omnino antecedit, ita vt poſtea maneat ſolùm in habitu, non comparatur priori voluntati applicatiuæ ſacrificij, ſed poſteriori propoſito applicandi in futurum: & ideo non eſt ſufficiens ad efficiendum ſacramentum; quia reuera tantùm fuit propoſitum faciendi poſtea ſacramentum, quod nihil poſtea operatum eſt, ſi manſit tantùm in habitu. Ratio verò differentiæ, ob quam non poteſt habere locum in ſacramento efficiendo prior modus voluntatis ſicut in ſacrificio offerendo, eſt clara; quia voluntas, qua offertur ſacrificium, non oportet, vt ſit operatiua ſacrificij, ſed ſolùm applicatiua fructus eius; & ideo fieri poteſt per ſimplicem voluntatem, quæ antecedat ipſum ſacrificiũ, & poſtea nihil aliud circa ipſum ſacrificium operetur: at verò intentio ſacramenti eſſe debet voluntas operatiua ipſius ſacramenti; & ideo quando omnino antecedit, ita vt poſtea nihil actualiter, nec virtualiter operetur, non eſt ſufficiens ad ſacramentum, neque eſt propriè voluntas efficax eius, ſed ſolùm propoſitum illud poſtea faciendi.

Altera pars de actuali intentione non indiget probatione. Vltima verò de virtuali, quòd ſcilicet illa ſufficiat, probatur primò ex vſu atque adeò ex conſenſu totius Eccleſiæ: nullus enim exiſtimat, neceſſarium eſſe ad valorem ſacramenti, vt miniſter quando illud exteriùs conficit, actu cogitet & intendat ſacramentum conficere: & contrarium eſſet magnam occaſionem præbere ſcrupulis & dubitationibus circa valorem ſacramenti. Item, eſt præter humanam diligentiam & poteſtatem moralem. Vnde confirmatur, quia hæc intentio virtualis ſufficit ad operandum moraliter humano modo, & ad tranſigenda alia humana negotia: ſufficiet ergo ad actionem ſacramentorum. Neque ex verbis Chriſti ſuprà allatis, aut ex poteſtate collata miniſtris ſacramentorum, colligi poteſt, alium modum intentionis eſſe ſimpliciter neceſſarium.

Virtualis intentio qua.

Hìc verò deſiderari poteſt, quid ſit hæc intentio virtualis, & quomodo influat in exteriorem actionẽ: de qua re latiùs agitur 1.2.q.1. Hìc breuiter reſpondetur, duobus modis poſſe hoc explicari, ſcilicet moraliter & phyſicè. Prior facilè expediri poteſt aduertendo, quòd licèt ad conficiendum ſacramentum nõ ſit neceſſaria actualis intentio, quæ in rigore coëxiſtat exteriori actioni, vt dictum eſt, neceſſarium tamen eſt, vt ſaltem in initio actionis, quando homo incipit ſe mouere, & applicare ad ſacramentum conficiendum, præcedat aliqua actualis voluntas, à qua inchoetur illa actio, vt poſtea in progreſſu actionis virtualiter durare poſſit: quia niſi ita fiat, nec intelligi poterit, quomodo intentio ſit virtualis, & influat in opus, nec in quo differat ab intentione habituali. Item, quia neceſſarium eſt, vt actio ſacramenti cenſeatur moralis & humana, hominem ex vi intentionis ſeu voluntatis ſacramenti, humano modo & cum humana aduertẽtia applicari ad eam actionem exercendam; vt, verbi gratia, ad Miſſam dicendam, vel quid ſimile: quia hoc ſaltem neceſſarium eſt ad humanam operationem. Vnde tandem requiritur, quòd illa intentio non ſit per contrariam intentionem reuocata, alioqui actio exterior iam non procederet ab illa, ſed caſu fieret præter hominis intentionem. Poſteriori modo, ſcilicet phyſicè, difficiliùs hoc explicatur; quia non apparet, quomodo actus exterior, qui nunc fit, procedat phyſicè ab actu interno,

A qui præteriit; quia ille, cùm iam non ſit, nihil poteſt per ſe ipſum efficere, nec fingi poteſt aliqua virtus phyſica ab illo relicta, per quam influat: quæ eſt enim hæc virtus? non ergo apparet, quomodo talis actus exterior procedat phyſicè ab illa intentione. Quòd ſi phyſicè non procedit: ergo nec talis actus exterior denominabitur humanus ab illa intentione, nec magis procedet ab illa, quam ab habituali. Et confirmatur, quia ſi præcedens intentio aliquam virtutem reliquit, vel illa eſt in voluntate: & hoc non, quia in voluntate, ad ſummum poteſt relinquere aliquem habitum, vel diſpoſitionem per modum actus primi, qui non poteſt influere in actum externum, niſi mediante aliquo actu ſecundo interno ipſius voluntatis: ſupponimus autem, voluntatem
B non eſſe in actu ſecundo proprio & interno, qui verſetur circa talem externum; alioqui iam eſſet intentio actualis: vel illa virtus manet in potentiis inferioribus, ſeu externis; & hoc non, quia nulla qualitas illis imprimitur ex vi talis intentionis, quæ poſſit manere per modum virtutis influentis. Ad hanc difficultatem Richard. diſtinct. 6. artic. 1. q. 3. ad 2. cenſet, hanc virtutem eſſe quandam qualitatem ſeu diſpoſitionem, ac veluti impetum, quæ imprimitur ex vi talis intentionis exterioribus organis motiuæ potentiæ, & durat ceſſante actuali intentione: nam ſicut in proiectis, ceſſante contactu proiicientis, manet quidam impetus continuans motum, per quem dicitur proiiciens virtualiter mouere; ita (inquit)
C quando voluntas ex intentione ſacramenti applicuit exteriora organa ad motum, illis impreſſit quãdam virtutem, quæ durat ceſſante actuali intentione interna, & ratione illius dicitur actus exterior virtualiter manare ab interiori: illa autem virtus ſua ſponte paulatim deficit, & quando omnino extincta eſt, ceſſat virtualis motio. Sed hanc ſententiã non probant Scot. ibi, q. 6. & Gabr. q. 1. art. 3. dub. 1. Et quamquam argumenta, quæ faciunt, non videantur conuincere, quia de impetu proiectorum, eodem modo procedunt, & neceſſariò ſoluenda ſunt, nihilominus mihi etiam non placet ille dicendi modus, quia non intelligo, per actum interiorem vo-
D luntatis fieri in membris externis phyſicam impreſſionem alicuius qualitatis. Item, quia hoc non eſt ſimpliciter neceſſarium; non eſt ergo neceſſe id fingere, aut credere. Aliter ergo dici poteſt, quamuis nõ ſit neceſſaria formalis & propria intentio actualis ſacramenti, neceſſariam tamen eſſe actualem voluntatem, quæ verſetur ſaltem circa materialem actionem externam, quæ fit per modum vſus actiui. Vnde conſequenter neceſſaria etiam erit aliqua actualis attentio, ſaltem ad ipſam actionem externam, quæ exercetur. Quòd ſi dicas, nos non experiri huiuſmodi attentionem & actualem voluntatem: reſpondetur, illam attentionem eſſe valde debilem & remiſſam: & non includere reflexionem, qua aduertamus,

Num aliqua requiratur actualis attentio, dum exercetur actio.

E nos attendere, aut velle: & ideo, licèt reuera ſit, vt exterior effectus probat, nos tamen illam in ſe non experimur, quamdiu durat, nec poſtquam tranſacta eſt, recordari, aut diiudicare poſſumus, an illam habuerimus. Et hic modus dicendi non poteſt efficaciter refelli. Vnde probabilis eſt, & ſæpe fortaſſe ita accidit. Nihilominus nihil eſt etiam, quod conuincat, hoc eſſe ſimpliciter neceſſarium. Vnde D. Thom. hìc art. 8. ad 3. tanquam manifeſtum ſupponit, poſſe fieri actionem externam ex virtuali intentione præcedente, ſine vlla actuali attentione, atque idem colligitur ex eodem 2. 2. quæſt. 83. art. 13. Item, experientia huius rei videtur eſſe adeò clara, vt non videatur neganda abſque euidenti ratione. Quis enim dicat,

quamdiu homo ambulat ex vi prioris intentionis ſeu applicationis, ſemper actu cogitare de ipſa ambulatione, præſertim cùm inter ambulandum alias res attentiſſimè meditatur, aut alia negotia tractat.

Vbinam, & quamdiu maneat virtualis intentio.

Quocirca dicendum cenſeo, cum Scoto & Gab. ſuprà, hanc intentionem virtualem manere in ipſa motione externa, quæ non ſemper pendet in fieri, & conſeruari ab actuali intentione ſeu voluntate interna: ſed poſtquam per debitam intentionem applicuit miniſter ſuas exteriores potentias ad actionem ſacramentalem, quamuis interrumpatur intentio exterior potentiæ ipſæ manent applicatæ & continuāt motus ſuos, & quamdiu motio illa durat ex vi prioris applicationis, dicitur virtualiter manare à priori intentione: durabit autem, donec vel finiatur vel obtineatur res priùs intenta, vel donec per contrariam intentionem, vel per aliquod ſuperueniens impedimentum interrumpatur, & tunc neceſſaria erit noua voluntas, vt interrupta actio iterum inchoetur, ſeu continuetur. Probabile autem eſt, cum actione externa ſemper concurrere actualem aliquam phantaſiæ, & appetitus motionem, atque hoc modo per quaſdam actiones externas excitari hominem ad alias ſibi ordinatè ſuccedentes ex vi prioris intentionis, atque ita fieri ſacramentum virtute illius.

Ad ſacramētum requiritur abſoluta intentio vel conditionata, quæ ſtatim tranſit in abſolutam.

Dico tertiò, ad efficiendum ſacramentum neceſſaria eſt intentio abſoluta, nec ſufficiet conditionata, niſi talis ſit, quæ ſtatim tranſeat in abſolutum. Hanc concluſionem explicuit bene Caietanus in Sum. verbo, Abſolutio, & quamuis in particulari loquatur de ſacramento Pœnitentiæ, tamen eadem ratio eſt de omnibus. Prior ergo pars probatur, quia ſola intentio abſoluta eſt efficax: nam ſicut propoſitio conditionalis vt ſic nihil ponit in eſſe, ita conditionalis voluntas, quamdiu talis eſt, ſuſpenſa manet, & nihil operatur; ſi ergo intentio ſacramenti non ſit abſoluta, vel æquiualeat, ſeu tranſeat in abſolutam, non poteſt eſſe efficax ſacramenti. Quod præterea confirmatur explicando poſteriorem partem: nam conditio appoſita intentioni poteſt eſſe, aut de præterito, aut de præſenti, aut de futuro. Si ſit primo, aut ſecundo modo, neceſſe eſt, vt vel omnino deſtruat intentionem, vel vt illam abſolutam & efficacem relinquat: nam vel illa conditio re ipſa fuit aut eſt iam poſita, vel non; ſi non, deſtruitur intentio, quia voluntas ſub conditione, non poſita conditione, nulla eſt: ſi verò conditio eſt poſita, intentio tranſit in abſolutam propter contrariam rationem; & ita hæc intentio eſt ſufficiens ad faciendum ſacramentum, quod eſt certiſſimum: nam hoc modo ſæpe iura conſulunt baptizare, ſeu conficere ſacramentum ſub conditione de præterito, vel de præſenti, ſcilicet, ſi non eſt baptizatus, vel alia ſimili. Quæ conditio interdum poteſt exteriùs exprimi, interdum ſola mente & intentione concipi, neutro autem modo adhibenda facilè eſt ſine cauſa vel neceſſaria, vel probabili, quia intentio debet fieri determinata, quoad fieri poſſit, & ideo non debet fieri dependens ab aliqua conditione ſine neceſſitate, alioqui peccare poterit miniſter adhibendo huiuſmodi conditionem, nunquam tamen illa obſtabit veritati ſacramenti, ſi in re ipſa conditio poſita fuerit. Quapropter non placet quod ait Soto in 4. diſtinctione 1. quæſtione 1. articulo 8. ſi quis baptizet aliquem hac intentione: Si es hæreticus, non te baptizo; ſi autem es Catholicus, ego te baptizo, non conficere ſacramentum, quia ille non intendit facere quod facit Eccleſia: nam Eccleſia intendit, vt ſacramentum ſit validum, etiamſi hæretico detur, cuius contrarium miniſter ille intendit. Hæc (inquam) ſententia mihi non probatur, quia ſi A talis conditio in re ipſa inuenitur, iam intentio tranſit in abſolutionem; ergo talis miniſter abſolutè intendit baptizare hunc, & applicat veram materiam & formam (vt ſuppono) ergo conficit ſacramentum. Neque enim refert, quòd non intendat in vniuerſum, quidquid intendit Eccleſia; ſatis enim eſt, quod circa hunc Catholicum intendit facere quod facit Eccleſia, ſcilicet, baptizare: nam valor huius ſacramenti in indiuiduo, non pendet ex intentione generali circa omnes, ſed ſolùm ex intentione particulari circa hunc habentem hic & nunc has conditiones. Præſertim, quia quòd miniſter nolit baptizare hūc, ſi eſt hæreticus, procedit ſolùm ex priuato errore, qui nihil obſtat, quando non deſtruit aliquid eorum, B quæ ſunt de ſubſtantia ſacramenti, & aliquando fieri poteſt, vt non errore ſpeculatiuo, ſed ex odio nolit baptizare hunc, ſi eſt hæreticus, vel inimicus, & tunc certum eſt, conditionem appoſitam, ſi in re inuenitur, nihil obſtare veritati, & intentioni ſacramenti. Neque etiam refert, quòd talis intentio exteriùs verbis exprimatur, quia hoc nec intentionem variat, nec ſubſtantiam formæ, quia illa conditio appoſita, neque eſt pars formæ, neque illam immutat.

Conditio de futuro ſemper eſt contraria ſacramento.

At verò, ſi conditio poſita ſit de futuro, hæc ſemper eſt contraria ſubſtantiæ ſacramenti, vt ſi quis dicat: Si reſtitueris, ego te abſoluo, nihil fit; quia conditio de futuro ſuſpendit præſentem intentionem, & C facit, vt miniſter hîc, & nunc, abſolutè non habeat voluntatem faciendi ſacramentum: ergo abſolutè hîc & nunc non efficit; ergo nunc non fit ſacramentum. Dices, ſi poſtea impleatur conditio, incipiet illud eſſe ſacramentum. Reſpondetur, id fieri non poſſe, quia illud quod futurum erat materia & forma ſacramenti, iam præteriit, & non eſt; eo tempore, quo fuit, non fuit ſacramentum: ergo nec nūnc poteſt incipere eſſe ſacramentum; quia conditione impleta nō poteſt incipere eſſe ſacramentum pro eo tempore, quo fuit actio ſacramentalis facta; quia oſtenſum eſt, in illo tempore non fuiſſe ſacramentum, neque etiam poteſt incipere pro illo tempore in quo impletur conditio, quia in illo nullum eſt ſignum ſenſibile, quo poſſit eſſe ſacramentum. D Dices, quamuis futurus effectus non ſit factus quando conditio ponitur, tamen propoſitio de futuro, tunc aut eſt determinatè vera, aut determinatè falſa: ergo, ſi eſt vera, iam cenſetur conditio poſita in re, quia reuera illud eſt futurum, vt ſupponitur; conditio autem erat, ſi hoc fiat, vel futurum ſit: ſi autem propoſitio de futuro eſt determinatè falſa, intentio iam erit nulla, quia conditio in re non eſt poſita. Nec refert, quòd nobis ſit ignotum, an propoſitio illa de futuro ſit vera, vel falſa: nam ſatis eſt, quòd in re ipſa ſit vera, vt conditio ſit etiam in re ipſa poſita, & conſequenter ſacramentum ſit in re validum, quamuis nos id ignoremus, donec videamus effectum in E re factum. Reſpondetur, non eſſe hunc ſenſum conditionis de futuro quæ contractui, ſeu conſenſui adiungi ſolet (& eadem eſt ratio de conditione appoſita intentioni ſacramenti) ſed hæc conditio apponi ſolet ad ſuſpendendum effectum, ſeu abſolutum conſenſum, donec res in conditione poſita eueniat, vel non eueniat, qui ſenſus conſtat, tam ex communi modo concipiendi, & ſentiendi omnium hominum, tum etiam, quia quòd propoſitio de futuro contingenti nunc ſit vera, vel falſa, non eſt res, quæ in humanam cognitionem cadit, & ideo non poteſt prudenter ſub huiuſmodi conditione conſenſus præſtari. Et confirmatur, quia aliàs, qui vxorem duceret ſub conditione de futuro, ſi conditio

poſtea

poſtea eueniret, non eſſet tunc denuo matrimonium perficiendum, nec tunc inciperet eſſe validum, ſed conditio ſubſecuta, tantùm eſſet ſignum, matrimoninium fuiſſe validum ab eo tempore, quo ſub conditione contractum fuit, quod eſt euidenter falſum, alioqui, ſi intra illud tempus ante impletam cõditionem homo ille aliam duxiſſet abſolutè, & ſine conditione, non fuiſſet tale matrimonium validum, quod eſt contra Eccleſiæ conſuetudinem. Signũ ergo eſt, conſenſum conditionatum ſuſpendi, donec impleatur conditio.

An ſub conditione veritatis rei futuræ fiat ſacramentum.

Sed vrgebis, quòd miniſter ex certa ſcientia, vel malitia intendat ex tunc facere, vel non facere ſacramentum ſub hac conditione, ſi verum eſt dicere, hoc eſſe futurum, vel non eſſe futurum, quæ conditio ſic explicata, iam non erit de futuro, ſed de præſenti, & æquiualet huic, ſi Deus ſcit, hoc eſſe futurum. Quæri (inquam) poteſt, an talis intentio ſufficiat ad ſacramentum, & ſimilis quæſtio eſt de hac intentione: Volo te baptizare, ſi es prædeſtinatus, & non aliàs, & aliæ ſimiles facilè excogitari poſſunt. Videtur autem hæc intentio ſufficiens, vt in re ipſa teneat ſacramentum, ſi conditio in re ipſa poſita eſt, quamuis à nobis ignoretur; noſtra enim cognitio vel ignorantia non refert ad valorem ſacramenti. Sæpe enim baptizatur aliquis ſub hac conditione: ſi non es baptizatus, quamuis illa conditio omnino ſciri non poſſit. In contrarium autem videtur illa conditio valde contraria inſtitutioni ſacramenti, eiúſque veritati. Nam quòd Deus ſciat nunc de euentu futuro, aut quid prædeſtinauerit de hoc homine, eſt omnino res aliena ab humana cognitione; & ideo præter humanum operandi modũ eſt, aliquid velle efficere ſub ea conditione. Alioquin ſacramentum eſſet omnino incertum per ſe, & ex vi talis intentionis, nec poſſet humano modo ſciri, an homo baptizatus, verbi gratia, ſub tali conditione, ſit verè baptizatus, nec ne, quod eſt magnũ incõmodum. In quo eſt magna differentia inter hanc conditionem, & illam de præterito, ſi non eſt baptizatus, tum quia illa eſt de re humana, quæ per ſe loquendo inquiri & ſciri poteſt, & per accidens eſt occulta, tum maximè, quia licèt propter talem conditionem incertum ſit, an præſens Baptiſmus ſit validus, tamen ſimpliciter eſt certum, hunc hominem manere baptizatũ, vel præſenti Baptiſmo vel præterito. Nihilominus, etſi non inuenio ſufficientem rationem, quæ conuincat ad dicendum, ex hac intentione, in re ipſa non confici ſacramentum, ſi conditio poſita in re ipſa exiſtit, quamuis ignoretur; cenſeo tamen in primis, talem modum eſſe iniquiſſimũ, & grauiſſimũ ſacrilegium continere: quod ſaltem conuincit ratio poſteriori loco facta. Deinde dico, tale ſacramentum eſſe iterandum (ſaltem ſub conditione ſi ſit iterabile) quia, & ſimpliciter dubium eſt, an intentio ſub tali conditione ſit ſufficiens, & ſaltem hìc, & nunc in tali perſona eſt incertum, an in re exiſtat talis conditio. Vt, verbi gratia, ſi quis baptizaret aliquẽ, ſi eſt prædeſtinatus, omnino eſſet rebaptizandus, quia eſt incertum, an ſit prædeſtinatus, cùm tamen, licet fortaſſe contingat non eſſe prædeſtinatum, nihilominus baptizari debeat. Quinimo, quamuis conditio talis ſit, vt ex futuro euentu conſtare poſſit, an fuerit in re poſita, nec ne, vt, verbi gratia, ſi conditio ſit hæc: ſi Deus ſcit, te hoc anno victurum, vel alia ſimilis; quamuis (inquam) conditio huiuſmodi ſit, non oportet expectare illius rei euentum, quiã non debet homo eſſe ſuſpẽſus, & dubius de ſuſcepto ſacramento, & ideo ſub conditione iterandum eſt, ſi prius non fuit validum.

Dico quartò: Vt ſacramentum ſit validum, neceſ-A ſe eſt, vt intentio miniſtri dirigatur ad certam aliquam perſonam, ſeu materiam, circa quam verſetur abſq; ſubſtantiali errore. Hæc aſſertio in genere ſumpta certa eſt, & prior pars conſtat, primò ex ipſis formis ſacramentorũ, *Baptizo te, Abſoluo te*, nam illa pronomina deſignant determinatam perſonam, ad quã dirigi debet intentio miniſtri, & ſimiliter in forma Euchariſtiæ pronomen, *Hoc*, deſignat determinatam materiam conſecrandam, eſt enim peculiare illi ſacramento, vt fiat per materiæ conſecrationem, & quod eſt effectus formæ, ſit circa ipſam materiam. Ratio autem eſt, quia hæc intentio miniſtri eſſe debet efficax & operatiua: actiones autẽ ſunt circa ſingularia. Poſterior verò pars ſcilicet, quòd hæc intentio eſſe debeat ſine errore ſubſtantiali, hunc ſenſum

Intẽtio miniſtri debet dirigi ſupra certam perſonam ſeu materiam abſque errore ſubſtantiali.

B habet, ſcilicet, neceſſariũ eſſe, vt ſubiectum ſeu materia circa quam verſatur actio miniſtri, vera ac ſine errore ſit illa, ad quam hìc & nunc dirigitur eius intentio. Et ita explicata hæc pars ſequitur ex præcedenti: quia determinata intentio miniſtri eſt neceſſaria ad valorem ſacramenti; ergo etiam neceſſarium eſt, vt verè cadat in eam rem, ad quam determinatur ex intentione eiuſdem miniſtri, alioquin ſi intentio dirigatur ad vnum, & actio verſetur circa alium, non procedet talis actio ex tali intentione: ergo non erit ſufficiens ad ſacramentum conficiendum.

Quid ſit error ſubſtantialis.

Sed quæres, quando ſit cenſendus error ſubſtantialis ille, qui in huiuſmodi intentione ſolet intercede-C dere, vt, verbi gratia, audio ego confeſſionem alicuius, quem puto eſſe Petrum eumque abſoluo, cùm reuera ſit Paulus, dubium eſt, an hic error ſit ſubſtantialis; & idem eſt de ſimilibus. Ratio dubij eſſe poteſt, quia variatur perſona ad quam fertur intentio; ergo non verſantur actio & intentio circa idem. Confirmatur: nam in Matrimonio talis error eſt ſubſtantialis. In contrarium verò eſt, quia in prædicto caſu nullus dubitauit, quin illa perſona verè ac validè fuerit abſoluta. Item, quia ad abſolutionem valde accidentarium eſt, quòd ſit Petrus vel Paulus. Reſpondetur totum hoc pendere ex voluntate miniſtri, quia reuera tantùm facit id quod reipſa & de facto intendit. Vnde ſi ita determinet intentionem ſuam ad hãc D perſonam, vt omnem aliam excludat, omnis error in tali perſona erit ſubſtantialis, vt probat ratio facta; ſi verò non ita determinet intentionem, ſed abſolutè velit conferre ſacramentum huic perſonæ, quam præſentem habet, licèt exiſtimet eſſe Petrum & cõtingat eſſe Paulum, erit error accidentarius, quia eo non obſtante, intentio perſeuerat circa hanc perſonam præſentem, atque idem eſt, ſi intentio conſecrare hanc, quam putat eſſe vnam hoſtiam, cùm ſint duæ, non tamen excludat, ſed abſolutè velit conſecrare materiam quam præſentem habet, tunc enim vtraq; manebit conſecrata, quia error eſt accidentalis, & non excludit ſufficientem intentionem. Sed interrogabit aliquis, qualis de facto ſit intentio E miniſtri. Reſpondetur, aliud eſſe quærere, qualis ſit, aliud verò qualis eſſe debeat. Primum pertinet ad factum, & ideo non poteſt à nobis definiri, ſed ipſe miniſter debet agnoſcere & diſcernere intentionẽ ſuã: quòd ſi fortaſſe neſciat, ex materia & circunſtãtiis diiudicanda erit. Secũdum verò pertinet ad ius, de quo dicitur intentio miniſtri debere eſſe talem, vt ſimpliciter dirigatur ad præſentem materiam, vel perſonam abſque limitatione, ſeu implicita conditione, non faciendi ſacramentum ſi perſona non eſt illa quã ipſe exiſtimat, niſi ſpecialis ratio aut neceſſitas obliget ad limitandam hoc modo intentionẽ. Ita ſentiunt ferè omnes Theologi, qui hunc punctum attingunt,

vt videre licet in Scoto, Ledeſma, & aliis, & cõſtat etiam ex vſu. Et ratio eſt, quia non debet miniſter ſine cauſa ſe exponere periculo nihil faciendi. Vnde quãdiu apertè non conſtat de contraria intentione, hoc modo explicanda eſt intentio miniſtri, quia omnes intendunt facere ſacramenta, modo in Eccleſia conſueto. Dixi autem, niſi ſpecialis ratio aliud exigat; præcipuè propter matrimonium, in quo error perſonæ ſemper eſt ſubſtantialis, vt diuus Thomas docet in 4. diſt. 30. quæſt. 1. art. 1. Irritat enim contractum, & conſequenter reddit nullum ſacramentum: nam in illo negotio contrahentes, quatenus mutuò ſibi tradunt dominiũ corporis, ſunt principales cauſæ illius, & meritò limitant intentionem ad hanc perſonam, excludendo omnem aliã, quia ratio & æquitas humani contractus, hoc intrinſecè poſtulat, & maximè neceſſarium eſt in grauiſſimo matrimonij onere ſuſcipiendo. Poſſet etiam interdum in aliquo alio ſacramento tradendo expedire, miniſtrum habere ſimilem intentionem, vt ſi timeret, ne ſupponeretur aliqua perſona, cui non expediret dare ſacramentum, ordinando illam, vel baptizando, &c. regulariter tamen hoc non expedit, vt dixi.

Error perſonæ in Matrimonio ſubſtantialis.

SECTIO IIII.

Virùm ſanctitas, bonitas, vel fides miniſtri in ſacramento faciendo, ſint de neceſſitate ſacramenti.

Coniungimus hæc omnia, quamuis à D. Thoma diſtinctis articulis tractata ſint, quoniam eadem eſt omnium ratio, & ex eiſdem principiis ſunt definienda. Per ſanctitatem autem miniſtri intelligimus ſtatum gratiæ; per bonitatem verò non ſolùm habitualem virtutem, ſed etiam actualem honeſtatem ipſius operis, quo fit ſacramentum, comprehendimus. Ac ſimili modo per fidem non ſolùm habitualem fidem circa alia myſteria, ſed etiam ſpecialiter veram exiſtimationem, & credulitatem habitualem, aut etiam actualem, circa ipſum ſacramentum quod faciendum eſt, intelligere poſſumus. Itaq; hæc omnia ſub huius quæſtionis titulo complectimur. De qua varij fuerunt errores. Primus fuit dicentium miniſtrum ſacramenti, ſi ſit præſcitus, ſeu reprobus, nihil efficere, ſed neceſſarium eſſe, vt ſit prædeſtinatus. Ita fertur docuiſſe Vvicleph. & colligi poteſt ex Vvaldenſ. tom. 2. de ſacram. cap. 14. in Concil. autẽ Conſtantienſi non expreſsè refertur, inſinuatur tamen ſeſſio. 8. art. 8. illius. Tamẽ hæc hæreſis prorſus vana eſt, & ſine vllo fundamento, & ex his, quæ contra alios errores dicemus, euidentiùs confutabitur.

Prim. error.

Secundus.

Secundus error fuit, miniſtrum exiſtentem in peccato mortali, non conficere ſacramentum. Hunc errorem innominato authore refert D. Thomas 4. cont. gẽt. cap. 67. & Bern. ſer. 66. in Cantica. Videntur autem Donatiſtæ huius erroris authores, quantum ex Aug. colligi poteſt, lib. 3. cont. lit. Petil. cap. 20. vbi refert, hoc fuiſſe apud illos receptum, & quaſi generale principiũ, *Conſcientia ſanctè dantis attenditur, quæ abluat accipientis.* Idem colligitur ex lib. 2. cont. Parm. cap. 10. & ex libro 2. cõt. Creſco. cap. 20. quibus locis maximè videtur eſſe ſermo de peccatoribus publicis: tamen in illo libro contra Creſcon. cap. 27. & 28. apertè eſt ſermo de omnibus peccatoribus etiam occultis. Præterea in eodem errore fuiſſe Luciferianos, colligitur ex Hieron. in dial. contra illos, non longè à principio; ſic enim aiebãt: *Qui ipſe peccator eſt, quo modo poteſt peccata dimittere: quomodo ſanctũ ſacrilegus facit?* Præterea eundem errorem ſecuti ſunt hæretici, dicti *Apoſtolici*, qui licèt antiquiores ſint, tamen tempore diui Bernardi iterum pullulaſſe dicuntur, illúmque prædicto ſermone aduersùs eos ſpecialiter ſcripſiſſe. Refert etiam Antonin. 4. part. theologali, A tit. 11. cap. 7. §. 2. Pauperes de Lugduno eũdem ſecutos eſſe errorem, & de Albanenſibus refert idẽ Prateol. verbo, Albanenſes: & de aliquibus hæreticis huius temporis, idem referunt Hoſius in confeſ. c. 29. & Lyndan. dial. 2. ſui Dubitantij.

Tertius.

Tertius error eſt, fideles etiamſi iuſti non ſint, poſſe ſacramenta conficere, non tamen hæreticos, aut ſchiſmaticos. Hæc ſententia ſolet tribui Cypriano, non tamen fuit ipſe primus eius author, ſed Agrippinus prædeceſſor eius in Epiſcopatu Carthaginenſi, vt refert Vincent. Lyrinenſ. in libro contra proph. voc. Nouit; & conſtat ex Auguſtino lib. 2. de Bap. cap. 7. & lib. de vnico Baptiſ. cap. 13. qui referũt, Agrippinum cœpiſſe immutare antiquum morem, rebaptizando eos qui ab hæreticis fuiſſent baptizati. B Cyprianus verò illam ſententiam acriter defendit, eámq; ita aliis Aphricæ Epiſcopis perſuaſit, vt coacto Concilio illam definierit ſeruata tamen pace cũ Eccleſia Romana vt infrà dicem⁹, & fortaſſe ob hãc cauſam Euſeb. lib. 7. hiſt. cap. 3. prætermiſſo Agrippino, Cyprianum facit primum huius ſententiæ authorem, quem ſecutus eſt Niceph. lib. 6. hiſtor. cap. 7. Hæc verò controuerſia inter hos Patres eo tempore ſine pertinacia, aut nota hæreſis ventilabatur: poſtea verò Donatiſtæ contra Romanæ Eccleſiæ authoritatem, eam pertinaciter, tanquam hæretici docuerunt, adeóque hunc errorem auxerunt, vt veram Eccleſiam, in ſolis ipſis permanſiſſe dicerent, ideóque C omnes ad ſuam ſectã tranſeuntes, vbicunque baptizati eſſent, rebaptizarent, vt Auguſt. frequentiſſimè contra eos diſputans, author eſt.

Quartus.

Quartus error eſſe poteſt, habitualem fidem, vel ſanctitatem miniſtri, non requiri ad veritatem ſacramenti, neceſſarium tamen eſſe, vt ſaltem ipſum opus adminiſtrandi ſacramentum rectè & ſine peccato exerceat, quia ſacramentum principaliter eſſe debet opus Dei; peccatum verò ita cum Deo pugnat, vt non poſſit Deus eſſe author illius: ergo, ſi ipſũmet opus, quo fit ſacramentum, peccatum ſit, non poteſt eſſe aptum ad conſtituendum ſacramentum. Huius ſententiæ non inuenio ſpecialem aliquem authorẽ.

Quintus.

Quinta ſententia eſſe poteſt, hæreticos, aut malos D miniſtros, poſſe quidem dare ſacramentum, non tamen effectum ſacramenti, quia ſi ſanctus non eſt, non poteſt alium ſanctificare: & hoc maximè videntur ſignificare Luciferiani in verbis ex Hieronymo nuper citatis. Fundamenta omnium horum errorum afferemus commodiùs in fine ſectionis, eiſque ſatiſfaciemus.

Valor vel veritas ſacramẽti non pendet ex fide, vel ſanctitate miniſtri.

Dicendum ergo in primis eſt, valorem ac veritatem ſacramenti, non pendere ex fide vel ſanctitate miniſtri, atq; adeò ſacramentum datum à miniſtro, quantumuis iniquo, ſchiſmatico, hæretico, & ab Eccleſia præciſo, validum eſſe, dũmodo reliqua omnia neceſſaria concurrant. Hæc aſſertio iam eſt de fide: quamquam ex ſola Scriptura probari non poſſit, vt Aug. notauit lib. de vnico Baptiſmo, cap. 11. Poſſunt E tamen ex Scriptura ſacra nonnulla teſtimonia adduci, ad hanc veritatem confirmandam, quale eſt illud, Matt. 23. *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi, quæcunque dixerunt vobis ſeruate, & facite, ſecundùm autem opera eorum, nolite facere.* Quod teſtimonium affert D. Thomas, loco ſuprà citato, atque ex eo colligit, manere in miniſtris Chriſti poteſtatem Ordinis, etiamſi praui ſint cùm illis obediendum ſit propter poteſtatem, quam habent. Ex prædictis autem verbis ſolùm videtur immediatè inferri, manere in eis poteſtatem iuriſdictionis: nam obedientia magis debetur propter hanc poteſtatem, quàm propter poteſtatem Ordinis. Nihilominus tamen argumen

argumentum poteſt eſſe efficax, vel à paritate rationis: nam ſi poteſtas iuriſdictionis manet in miniſtro iniquo, cur non etiam poteſtas Ordinis; cùm vtraque non ad ipſius commodum, ſed ad aliorum bonum à Deo data ſit, & in vtriuſque vſu Chriſtum repræſẽtet, eiúſq; vicem gerat? Vel certè dici poteſt, aliquãdo eſſe obediendum miniſtro Chriſti, non ſolùm propter poteſtatem iuriſdictionis, ſed etiam propter poteſtatem Ordinis, vt maximè patet in interiori foro ſacramenti Pœnitentiæ. Aliud teſtimonium aſſumi poteſt ex 1. ad Corint. 4. vbi Paulus priùs inquit: *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti & diſpenſatores myſteriorum Dei*, poſtea verò ſubdit: *Hic iam quæritur, inter diſpenſatores, vt fidelis quis inueniatur.* Sentit ergo, miniſtrum Chriſti, etiamſi prauè aut infideliter ſuo munere fungatur, nihilominus diſpenſatorem eſſe myſteriorum, ſeu ſacramentorum Dei. Tertiò ponderat Hieron. in citato dialogo contra Lucifer. circa finem in Apocalypſia, hæreticos, qui ſecuti fuerant doctrinam Nicolaitarum, inuitari ad pœnitentiam, non tamen moneri, vt quos baptizauerant, vel ordinauerant iterum baptizent, vel ordinent, quia nimirum, licèt gratiam & fidem amiſiſſent, non tamen ſacramentorum veritatem. Quartò etiam conſiderari poteſt, quòd Paulus Actorum 19. iterum baptizari fecit eos, quos ſolo Baptiſmo Ioannis inuenit baptizatos; nunquam tamen legimus, Apoſtolos iuſſiſſe iterum baptizare, aliquos Baptiſmo Chriſti baptizatos, etiamſi credibile ſit, multos fuiſſe baptizatos ab hæreticis, qui ab illis tẽporibus pullulare cœperunt. Veriſimile etiam eſt, iniquiſſimum Iudam aliquos cum cæteris Apoſtolis baptizaſſe: non eſt autem veriſimile, Baptiſmum ab eo datum, exiſtimatum fuiſſe minùs validum, aut fuiſſe iteratum. Quintò denique adiungere poſſumus verba Chriſti, quibus ſuis miniſtris hanc dedit poteſtatem, fuiſſe abſoluta ac generalia: *Hoc facite*; ſeu, *Quorum remiſeritis peccata, &c.* ergo non eſt, quòd nos ea limitemus ad miniſtros ſanctos vel fideles.

Secundò præcipuè probatur hæc veritas ex antiquitate, ac perpetua traditione, ac tandem Eccleſiæ definitione. De antiquitate enim ſic ſcribit Vinc. Lyrinen. de Agrippino loquens: *Primus omniũ mortalium contra diuinum Canonem, contra vniuerſalis Eccleſiæ regulam, contra ſenſum omnium conſacerdotum, contra morem, & iuſtitiam maiorum, rebaptizãdum eſſe cenſebat.* Vnde inferiùs ſubdit: *Quis ergo tunc vniuerſi negotij exitus? quis vtique, niſi vſitatus & ſolitus? retenta eſt ſcilicet antiquitas, exploſa nouitas. Sed fortè tunc ipſi nouitiæ adinuentioni patrocinia defuerunt; imò verò tanta vis ingenij adfuit, tanta eloquentiæ flumina, tantus aſſertorum numerus, tanta veriſimilitudo, tanta diuinæ legis oracula; ſed planè nouo, ac malo more intellecta, vt mihi omnis illa conſpiratio nullo modo deſtrui potuiſſe videatur, niſi ſolam tanti moliminis cauſam, ipſa illa ſuſcepta defenſa, ipſa laudata nouitatis profeſſio deſtituiſſet*; & hæc de antiquitate ſufficiant, nam etiam Euſebius loco ſuprà citato cap. 2. 3. & 4. refert, ſententiam huic dogmati contrariam, tempore Cornelij & Stephani Romanorum Pontificum, & Dion. Alexandrini exortam eſſe, ac Dionyſium epiſtolam de hac re ad Stephan. ſcripſiſſe, in qua refert, quamplures Epiſcopos, repudiata nouitate, antiquam ſententiam retinuiſſe, eámque variis Conciliis definiuiſſe. Specialiter autem Auguſt. lib. 1. de Baptiſ. cap. 7. refert, poſt mortem Cypriani hanc veritatem definitam eſſe in plenario Concilio. Non explicat autem, quodnam illud fuerit, nonnulli verò coniectantur fuiſſe Concilium quoddam Capuenſe, ſic enim de illo dicunt Concilium Carthaginenſe tertium, capite 38. & Conciliũ

A Aphricanum cap. 15. *Illud autem ſuggerimus mãdatum nobis, quod etiam in Capuenſi plenaria Synodo videtur ſtatutum, vt non liceat fieri rebaptizationes & reordinationes.* De qua Synodo Capuenſi nihil aliud ſcriptum reperio. Conſtat autem, non fuiſſe vniuerſalem totius Eccleſiæ, ſed fortaſſe nationalem totius Aphricæ; & ideo appellatam eſſe plenariam Synodum in illis Conciliis. Nam quòd abſolutè vniuerſalis non fuerit, patet, quia poſt Concilium Nicenum primum, nullum aliud vniuerſale congregatum eſt vſque ad Concilium Epheſinum, quod fuit tertium generale, præter Conſtantinopolitanum primum, certum verò eſt, Concilium illud Capuenſe, & Carthaginenſe etiam tertium ante Concilium Epheſinum celebrata fuiſſe. Vnde non videtur Aug. de hoc B Concilio locutus, ſed de aliquo alio vniuerſali totius Eccleſiæ, quia libro 1. de Bap. cap. 18. vocat illud vniuerſale totius orbis; lib. autem 2. cap. 9. dicit fuiſſe congregatum, antequam ipſe naſceretur. Vnde probabile eſt, illud fuiſſe Concilium Nicenum primum, quia ante Auguſtinum natum nullum aliud Oecumenicum Concilium celebratum fuit: nam Sardicenſe, quod paulo poſt Nicenum fuit celebratum, & quaſi pro eodem cum illo computatur, videtur fuiſſe Auguſtino ignotum, vt colligitur ex Con. 6. Carthag. can. 6. & 7. Quod autem Cõc. Nic. hoc tradiderit, colligi poteſt ex Hieron. dial. con. Lucifer. circa finem, vbi dicit, Concilium Nicenum recepiſſe omnes ab hæreſi reſipiſcẽtes in ſuo gradu, id eſt, baptizatos, vt verè baptizatos, & ordinatos ſi- C militer in ordine ſuſcepto, exceptis ſolis Paulianiſtis, quæ exceptio habetur nunc in can. 19. Concil. Nicen. & can. 8. de Nouatianis ſpecialiter præcipitur, vt in ſuo gradu recipiantur. Illa verò definitio vniuerſalis quam refert Hieron. non extat; ſed fortaſſe illam intulit ex particulari illa definitione, quoniam eadem ratio & doctrina eſt de omnibus; & ex altera exceptione Paulinianiſtarum, qui propterea excepti ſunt, quia non ſeruabant verum ritum Baptiſmi, vt expoſuit Innocent. 1. epiſt. 22. cap. 5. Ibi tamen ſignificat, nec fuiſſe in illo Concilio additam de hac re vniuerſalem regulam, nec licere, eam quæ de Nouatianis ſpecialiter tradita eſt, ad omnes alios hæreticos extendere. Sed non intelligit hoc Innocentius, D quoad valorem ſacramẽti: nam in hoc potiùs apertè docet, omnes qui vero ritu baptizati fuerint, ſicut à Nouatianis, non eſſe iterum baptizandos, quia verum recipiunt Baptiſma. Intelligit, illam regulam non eſſe extendendam quoad hoc, vt omnes recipiantur in eodem gradu & honore, quod ſpectat ad quandam remiſſionem cuiuſdã Eccleſiaſticæ pœnæ, in qua non licet ſumere argumentũ à ſimili, vt gratia quibuſdam conceſſa, omnibus facta cenſeatur. Secus verò eſt de valore ſacramenti, quia in hoc neceſſe eſt, doctrinam eſſe vniuerſalem. Quocirca non eſt improbabile, fuiſſe in Concilio Niceno additum alium canonem, qui generalem illam doctrinam contineret: nam quòd fuerint plures canones illius Con- E cilij, quàm nunc extant, & hæreticorum induſtria fuiſſe corruptos, conſtat ex Athanaſio in epiſtola ad Marcellum Papam. Accedit, quòd Syricius Papa epiſt. prima, capit. 1. ſic inquit aduersùs quoſdam, qui denuo baptizare volebant eos qui ab hæreſi Arriana ad Eccleſiam redibant: *Quod non licet, cùm hoc fieri, & Apoſtolus vetet, & canones contradicant, & poſt caſſatum Ariminenſe Concilium miſſa ad prouincias à venerandæ memoriæ prædeceſſore meo Liberio, generalia decreta prohibeant. Quos nos cũ Nouatianis aliiſque hæreticis, ſicut & in Synodo conſtitutum per inuocationem ſola ſeptiformis Spiritus epiſcopalis manꝰ impoſitione Catholicorum*

licorum conuentui ſociamus: vbi generalia decreta appellat, alicuius Concilij generalis decreta, quod per antonomaſiam *Synodum* abſolutè vocat; conſtat autem nullam Synodum generalem fuiſſe ante Nicenam. Eandem doctrinam tradit Conc. Carthag. primum, cap. 1. vbi hoc ſenſu dicit, rebaptizationes eſſe prohibitas contra Donatiſtas. Idem clariùs definitur in Concilo Aurelian. 1. capite 8. & Concil. Conſtant. ſeſſio. 8. damnantur artic. 4. Ioan. VViclep. & artic. 18. Ioan. Hus, in quibus prædictus error continebatur. Ac denique Concil. Trident. ſeſſio. 7. can. 12. de ſacrament. in genere, definit, miniſtros ſacramentorum, etiamſi in peccato mortali ſint, ſi cætera neceſſaria ſeruent, vera conficere ſacramenta. Et canone 4. de Baptiſmo definit, Baptiſmum poſſe dari ab hæreticis. Idem docuit Stephanus Papa I. tēpore Cypriani, vt conſtat ex hiſtoriis ſuprà citatis, & ex epiſtolis Cypriani inferiùs citādis, & Leo Papa epiſt. 77. aliàs 79. c. 7. Anaſtaſ. Pap. epiſt. ad Anaſt Imperat. c. 7. & 8. qui in particulari loquitur de Baptiſmo & Ordine; alij verò frequentiùs loquuntur de ſolo Baptiſmo. Vnde non inuenio expreſſam definitionem vniuerſalem de omnibus ſacramentis, quòd miniſtrata ab hæreticis rata ſint, eſt tamen res certa, vt ex dictis ſatis patet, & in ſingulis ſacramentis latiùs tractabitur.

Tertiò, probāda eſt hæc veritas ratione. Quia verò res hæc non eſt ex his quæ conſiſtunt in phyſica rerum natura, ſed ex inſtitutione pendet, ideo ad illam neceſſariò recurrendum eſt, eiúſque prudens ratio inueſtigāda. Non eſt enim dubium, quin potuerit Chriſtus Dominus ita inſtituere ſacramenta, vt ad eorum valorem & veritatē, tāquā neceſſariam conditionem poſtularent miniſtri ſanctitatem aut fidem; nulla enim in hoc eſt repugnantia. Fuit autem maximè expediens, non ita inſtituere, ſed abſolutam poteſtatem dare ſuis miniſtris ad conficienda ſacramēta, promittendo illis ſuum neceſſarium concurſum independenter ab eorum malitia, vel bonitate. Primò, quia aliàs Eccleſiaſticus ordo, & regimen valde eſſet perturbatum ac incertum, non ſpeculatiua aliqua vel inuſitata incertitudine, ſed valde communi, morali ac humana; quoniam fides vel ſanctitas miniſtri frequentiſſimè deeſt ac moraliter deeſſe poteſt, qua ratione ſæpe vtitur Auguſt. in 1. lib. contra lit. Petil. c. 3. & lib. 2. cap. 5. ac ſæpe aliàs. Dices, rationem hanc eſſe probabilem de peccatoribus occultis; non verò de publicis, & præſertim ſi ſint hæretici & ſchiſmatici, & ab Eccleſia præciſi: nam cùm horum malitia nota ſit, & facilè vitari poſſunt, & ſatis poteſt Eccleſiæ conſtare, ſacramenta ab eis data, irrita eſſe. Reſpondet Auguſtinus, ſi hæc poteſtas miniſtrandi ſacramenta non pendet ex gratia vel fide in re ipſa in peccatoribus occultis, neque etiam debuiſſe pendere ex fama vel notitia talis defectus in miniſtro exiſtentis, tum quia hæc notitia eſt valde accidentalis, & extrinſeca: tum etiam, quia quòd delictum ſit occultum, ſæpe aggrauat malitiam propter ſimulationem & hypocriſin: tum præterea de hoc ipſo maxima eſſet dubitatio & perplexitas, qualis ſcilicet vel quanta eſſe debeat hæc notitia ſeu publicatio delicti. Idem, quia interdum accidit, peccatum miniſtri, etiamſi aliàs publicum ſit, latere eum qui bona fide ad ſuſcipiendum ſacramentum accedit, aut è contrario peccatum aliis occultum, eſſe cognitū ei, qui ſuſcepturus eſt ſacramentum, fortaſſe bene vtendo malitia alterius. Ac tandem interdum expedit propter neceſſitatem ſacramentum accipere etiam à publico peccatore; nonnumquam etiam qui coram Deo innocens, & bonus eſt, prauus exiſtimatur à multis. Nō

A ergo debuit veritas ſacramentorum ex hominum opinione vel exiſtimatione pendere. Secunda ratio principalis eſt, quia ſi peccator vel hæreticus priuaretur hac poteſtate, vel hoc eſſet, quia eſt illa indignus, vel quia non decet, Deum vti homine iniquo, vt inſtrumento ad ſupernaturalem effectum, præſertim ad gratiam cōferendam, vel quia Eccleſiæ, ſeu hominibus, qui recepturi ſunt ſacramenta, non expedit, huiuſmodi homines eſſe poſſe ſacramentorū miniſtros. Sed nihil horum dici poteſt, aut eſt veriſimile. Primum probatur, quia peccator eſt indignus fide, & hæreticus eſt indignus baptiſmali charactere, & vita ac bonis omnibus, quibus iuſtè priuari poſſunt, & non priuantur; ergo ex hoc capite nihil colligi poteſt, præſertim in eo genere bonorum, quæ ipſis non propter ipſos, ſed propter aliorum vtilitatē dantur, inter quæ hæc poteſtas cōficiendi ſacramenta annumeranda eſt. Quod à ſimili confirmatur, quia gratiæ gratis datæ ſæpe dantur peccatoribus, quāuis illis indigni ſint, quia ad aliorum vtilitatem ordinantur. Vnde de Caipha dicitur Ioan. 11. prophetaſſe, *Quia erat Pōtifex anni illius*. & Mat. 7. dicit: *Domine, nōne in nomine tuo prophetauimus?* Et ſimile argumētum ſuprà ſumpſimus ex poteſtate iuriſdictionis, qua non priuantur peccatores, etiāſi indigni ſint, & idem dici poteſt de domino temporali. Secundū mēbrum probari poteſt primò ab exēplo ex Aug. lib. 4. de Bap. c. 11. ex poteſtate euangelizandi, & effectu eius: ſæpe enim Deus per verbū hominis peccatoris alios con-

B

C uertit, & iuſtificat, quod non eſt cōtra diuinā bonitatem, ſed maximè illam decet, eiúſque ſapientiam & potentiam commendat, dum quorundam malitia in aliorum bonum vtitur: maximè quia non illis vtitur, vt mali ſunt, ſed vt homines & creaturæ ſuæ ſunt ſub qua ratione boni ſunt. Adde, quia Deus vtendo malo miniſtro, oſtendit ſanctitatem & efficaciam ſacramenti, non eſſe ab ipſo miniſtro, ſed à Chriſto; ipſum verò miniſtrum ſolùm eſſe veluti canalem, per quē gratia ad alios confluit, aut tanquam operarium, qui iacit ſemina, plantat, aut rigat, Deo incrementum dante. Tertium membrum ſatis probatum eſt ex prima ratione: nam potiùs Eccleſiæ maximè expediens fuit, vt ſacramēta ab his miniſtris collata valida ſint,

D quamquam ipſi peccent illa miniſtrando. Hæc ſumpta ſunt ex Auguſt. lib. 2. cont. lit. Petil. cap. 5. & lib. 3. cont. Creſcon. cap. 8. & lib. 3. de Bap. cap. 11. & lib. 4. cap. 20. & tract. 5. in Ioan.

Tertiò tandem poſſumus à poſteriori argumentari, fuiſſe conueniens, characterem eſſe indelebilem: nam ſi catholicus baptizatus in hæreſin labatur, & poſtea reſipiſcat, non baptizatur iterum ex omnium ſententia etiam hæreticorū. Signum ergo eſt, characterem Baptiſmi indelebilem manere, & non amitti propter peccatum vel hæreſin; ergo eodem modo ſacerdos ritè ordinatus, ſi hæreticus fiat, characterem ſacerdotalem retinet indelebilem; ergo retinet poteſtatem conficiendi ſacramenta: ergo ſi velit illa con-

E ferre, & materiam & formam neceſſariam abhibeat, verum ſacramentum perficiet. Hæc ex Aug. 2. contra Parmen. cap. 13 & Hieron. dial. contra Lucifer.

Ex quibus rationibus ſequitur primò, aſſertionem poſitam æquè procedere in omnibus ſacramentis, quia rationes factæ eandem vim in omnibus habēt, atq; ita eadem ferè eſt de omnibus traditio: quanuis in Baptiſmo magis ſit expreſſa, præſertim quoad hæreticos, vt dixi. Atque eodē modo rationes factæ eādem ferè vim habent in quocunque genere peccati, ſiue illud contra charitatem ſit, ſiue contra fidem: & ſiue peccatum habituale ſit, ſiue actuale, ac redundās in ipſammet actionem, qua miniſtratur ſacramentum;

tum: nam licèt procedat ex intentione praua, aut ex defectu alterius circunſtantiæ actio iniqua ſit, nihilominus ſacramentum validũ erit: quia ipſa bonitas vel malitia quæ ex voluntate vel circũſtantia perſonæ miniſtri adiungitur tali actioni, eſt per accidens & extrinſeca ad rationem ſacramenti. Neque inde fit, aut ſacramentum amittere ſanctitatem ſuam, aut Deum ſpeciali & ſupernaturali auxilio cõcurrere ad peccandum, quia ſacramentum non eſt ipſum peccatum, ſed eſt actio illa vt paſſio, cui ex malitia miniſtri coniungitur aliquis defectus ſeu culpa, ad quam Deus nullum ſpeciale auxilium præbet, ſed ad actionem ſeu effectum ſacramenti. Hic verò occurrebat difficultas, quia interdum in decretis indicatur, Ordinationes ab hæreticis factas non eſſe veras: ſed de hac re ſuo loco dicendum eſt; non enim eſt ſenſus, Ordinationes factas ab hæreticis, ſi ſubſtantialia omnia ſeruentur, non eſſe ratas, ſed eſſe prohibitas, & ſic ordinatos eſſe ab vſu Ordinum reiiciendos. Legatur de hac re Petrus Damianus epiſtola 15. cap. 31.

Secundò ſequitur, aſſertionem poſitam non ſolùm de ſacramentis, ſed etiam de effectibus ſacramẽtorum veram eſſe. Itaque miniſter quantumuis iniquus vel hæreticus, ſicut confert verum ſacramentum, ita etiam dabit ſacramenti effectum, ſi ſuſcipiẽs non ponat obicem. Quod omnes Scholaſtici docent, hanc quæſtionem tractantes, & præſertim bene explicuit Alenſ. 4. part. q. 16. m. 3. art. 1. tradit etiam expreſsè Auguſt. lib. 2. cont. lit. Petil cap. 6. & 47. tract. 5. in Ioan. Et quamuis hoc de effectu non ſit, ſub his terminis tam expreſsè definitum, tamẽ omnino certum eſt, & neceſſariò ſequitur ex principiis fidei. Et primò quidẽ de effectu characteris res eſt clara: nam ideo Baptiſmus datus ab hæretico iterari non poteſt, quia characterem indelebilem imprimit. Atq; idem eſt de ſacramento Ordinis, vel Confirmationis. Rurſus de effectu gratiæ regula fidei eſt, ſacramenta dare gratiam non ponentibus obicem, ex Concil. Trid. ſeſſio. 7. Can. 6. & 7. ſed ſacramenta data ab iniquis miniſtris ſunt vera ſacramenta; ergo dant effectum, ſi ſuſcipiens non ponat obicem. Cuius exemplum euidens eſt in paruulo baptizato ab hæretico: nam ſi ſtatim moriatur, ſine dubio ſaluabitur, alioqui vel rebaptizandus eſſet à Catholico, priuſquam moreretur, ne periret, vel maneret omni remedio deſtitutus. Vtrumque autem abſurdiſſimum & hæreticum eſt: ergo non ſolùm recipit ſacramentum, ſed effectũ ſacramenti, & ſanctificationem, quia nimirum non poſuit obicem; ergo idem eſt de quocunq; alio non ponente obicem, etiamſi miniſter ſacramenti iniquiſſimus ſit. Denique propter hanc cauſam diximus in ſuperioribus, per ſe loquendo non augeri, aut minui effectum ſacramenti propter bonitatem vel malitiam miniſtri, & ibi oſtendimus hanc ſententiam antiquorum Patrum.

Tertiò colligi ex dictis poteſt, veritatem hanc non ſolùm in ſacramentis legis nouæ, ſed etiam in ſacramentis legis naturę & veteris habere poſſe locũ: quãquã n. nõ ſit tãta certitudo, quia nonnulli dubitarũt, pręſertim de ſacramento legis naturæ, & nihil in hoc eſt hactenus definitũ, tamen ſine dubio hoc eſt probabilius: quia rationes adductæ eandẽ vim habẽt in omnibus ſacramentis, & in omni tẽpore ac lege: præterq̃ quòd hæc eſt expreſſa ſententia Aug. ep. 203. & lib. 2. con. lit. Petil. cap. 72. & lib. 1. cont. Creſ. cap. 31. Sine cauſa igitur quidã moderni contrariũ affirmant de ſacramento Circumciſionis, nimirum non fuiſſe validum ab infideli collatum, eámque opinionem attribuunt antiquis Theologis in 4. diſt. 1. & Alenſ. 4. part. quæſt. 1. mem. 7. ad 2. & quæſt. 6. mem. 3. artic. 3.

A Cui opinioni fauet Cano relectio. de ſacramentis in genere, part. 5. vbi inter alias hanc differentiam cõſtituit inter noua & vetera ſacramenta, quòd illa ſanctificant ab infideli miniſtrata, hæc verò minimè. Sed in primis Cano non explicat, an tale ſacramentum eſſet validum, ſed ſolùm loquitur de effectu: poterat autem ſacramentum eſſe validum, quamuis non ſanctificaret, vt patet in adulto ponente obicem: quòd ergo abſque fide miniſtri non eſſet verum ſacramentum, prorſus ſine fundamento dicitur, & cõtra debitam ſacramentorum inſtitutionem, vt ex omnibus adductis à paritate rationis facilè oſtendi poteſt. Si autem ſacramentum erat validũ, ſine cauſa negatur, non fuiſſe in illo datam ſanctitatem non ponenti obicem: quia ille effectus non nitebatur in meB rito aut fide miniſtri, ſed in Dei promiſſione & meritis Chriſti præuiſis. Nec refert, quod dici ſolet, in Circunciſione, vel ſacramento legis naturæ, nõ fuiſſe datam gratiam niſi vt erant ſigna proteſtantia fidem Chriſti venturi: nam hoc intelligendum eſt non de fide miniſtri, ſed de fide Eccleſiæ, vt ſuprà explicatum eſt. Quod verò Cano ait tunc fuiſſe datam gratiam ex miſericordia, & non ex iuſtitia, nunc verò dari ex iuſtitia & merito Chriſti, non eſt ſimpliciter verum: nam reſpectu noſtri, etiam nunc datur ex miſericordia; reſpectu verò Chriſti, etiam tunc dabatur ex iuſtitia. Neque antiqui authores aliquid diuerſum docent ab his, quæ diximus, ſi attentè legantur.

C Supereſt, vt fundamentis contrarij erroris ſatiſfaciamus. Et primò quidem Epiſcopi Aphricani multa ex Scripturis obiiciebant, vt illud Eccleſiaſt. 34. *Ab immũdo quis mũdabitur*; & infrà eod. cap. *Qui baptizatur à mortuo, quid proficit lauatio eius*, & illud Pſal. 140. *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum*. & ſimilia, quæ latiſſimè proſequitur Auguſt. libris citatis contra Donat. ſcribens. Reſpondetur tamen ad primum teſtimonium, miniſtrum ſacramenti non mundare virtute ſua, ſed virtute Chriſti, qui per illum operatur, non vt immundus, ſeu peccator eſt, ſed vt homo eſt quo vtitur, vt inſtrumento ſuo, & ideo poteſt miniſter ſanctitatem, quam ipſe non habet, alteri dare, quia non vt principalis, ſed vt inſtrumentalis D cauſa operatur. Ad ſecundum, Aug. 2. cont. Creſcon. c. 24. in verbis illis: *Qui baptizatur à mortuo*; per *mortuum*, idolum intelligit, & interpretatur illa verba ſcripta eſſe aduersùs cæremonias gentium, quæ inutiles erant & ſine fructu, idem verò Auguſt. lib. 6. de Bap. cap. 34. eundem locum attingens, & prædictam expoſitionem tacitè referens, inquit: *Quid ſi à mortuo baptizari, ſine præiudicio diligentioris eiuſdem Scripturæ conſiderationis, alibi iam diximus*. Diligentiùs ergo textum illum conſiderando, videtur literalis ſenſus eſſe, particulam illam, *à mortuo*, non ſignificare habitudinem & cauſam efficientem, ſeu ad miniſtrum, ſed ad terminum à quo; ita vt ſenſus ſit, qui baptizatur, vt mundetur ab immunditia, quam contraxit ex contactu mortui, & iterum tangit mortuum, nihil ei prodeſt ablutio. Vnde ſermo ibi potiùs eſt de cæremoE niis, quibus Iudæi in lege veteri vtebantur, ad immunditias legales detergendas, vt conſtat Num. 19. ſub hoc autem exemplo, dirigetur proloquium illud in eos, qui nunc in peccatis dolent, & ea confitentur, paulo autẽ pòſt ad ea redeunt, vt notauit Greg. exponens illa verba Pſal. 50. *Sacrificiũ Deo ſpiritus contribulatus*, & lib. 9. epiſt. 39. & in eodẽ ſenſu citat hoc teſtimoniũ Cæſarius hom. 9. & ex ipſo cõtextu eſt manifeſtus: nam inprimis verba ipſa non integrè citantur ab Aphri. Epiſc. ſic n. habent: *Qui baptizatur à mortuo & iterũ tãgit mortuũ, quid proficit lauatio illius?* omittebant enim illa intermedia verba, *& iterũ tãgit mortuũ*,

1. *Obiectio.*

quæ

quę apertè explicant ſenſum prædictum. Deinde ſtatim exemplum prædictum accommodat Sapiens, dicens: *Sic homo, qui ieiunat in peccatis ſuis, & iterum eadē faciens, quid proficit humiliando ſe?* Ad tertium de oleo peccatoris reſpondetur, ſermonem ibi eſſe de oleo ablutionis, & applicari etiam poteſt ad oleum turpis voluptatis, de quo legi poteſt Aug. epiſt. 120. de gratia noui Teſtamenti, cap. 31.

2. Obiectio. Secundò obiici poteſt Can. 45. Apoſtolorum, qui ſic ait: *Epiſcopum, aut presbyterum hæreticorum ſuſcipientem Baptiſma, damnari præcipimus, quæ enim conuentio Chriſti ad Belial; aut quæ pars fidelis cum infideli?* Reſponderi poteſt primò, non dici Baptiſmum hæreticorum, Baptiſmum Chriſti ab hæreticis miniſtratum, ſed alium ab hæreticis inuentum in quo illi ſuos errores miſcent, mutando formam, vel materiam, & adiungendo ritum aliquem veritati ſacramenti contrarium. Secundò, ſi hunc canonem intelligamus de Baptiſmo Chriſti dato ab hæretico, pœna illa non fertur in eos, qui tale Baptiſma, poſtquam datum eſt, tanquam verum ſacramentum recipiunt, ſed in eos Epiſcopos vel preſbyteros, qui hæreticos admittunt ad ſacramenta miniſtranda. Hoc enim ſemper prohibitum fuit, non quia talia ſacramenta inualida ſint, ſed quia ſacra miniſteria non ſunt indignis committenda.

3. Obiectio. Tertia obiectio confici poteſt ex variis Patrum ſententiis, quæ partim ſunt de ſacramento ipſo, partim de effectu. *Cyprianus.* Primò ergo Cypr. acerrimus fuit defenſor contrariæ ſententiæ, in quo illud eſt difficile, quòd non ſolùm eam ſimpliciter docuiſſe, ſed etiam contra definitionē Stephani Par. pertinaciter aſſeruiſſe videtur: nam epiſt. 74. ad Pompe. ſic inquit: *Quæ mihi ad literas meas Stephanus frater noſter reſcripſerit, miſi tibi reſcripti eius exēplū, quo lecto, magis ac magis errorem eius denotaui, qui hæreticorum cauſam contra Chriſtianos, & cōtra Eccleſiam Dei aſſerere conatur.* Multáque ſimilia aduersùs Pontificis ſententiam in ſequentibus ſcribit. Illa tamen Stephani epiſt. quam ibi commemorat, non extat. Videtur autem Stephanus ſcripſiſſe definiendo Pontificia authoritate. Scribit enim Aug. lib. 5. de Bap. cap. 23. Stephanū in ea epiſt. non ſolùm Cypriano non conſenſiſſe: *verùm etiam contrà ſcripſiſſe, atq; præcepiſſe.* Vnde cap. 25. de Cypriano ſic ſcribit: *Illa, quæ in Stephanū irritatus effudit, retractare nolo, quia non opus eſt, eadem quippe eſſe dicūtur, quæ iā ſatis diſcuſſa ſunt, & ea præterire melius eſt, quæ periculum pernicioſæ diſſenſionis habuerūt*, & ſubdit: *Stephanus autem & abſtinendos putauerat, qui de ſuſcipiendis hæreticis priſcam conſuetudinem conuellere conarentur.* Significat ergo Stephanum excōmunicaſſe eos, qui cōtrariā ſententiam tuerentur. Atque idem indicat Euſ. lib. 7. Hiſt. cap. 4. qui addit Dionyſ. Alex. hoc ægrè tuliſſe, & ad Sixtum Pap. ſcripſiſſe, conſiderandam eſſe rei magnitudinem, *Quia non quicunq; (inquit) ſed permagni, & nobiles inter Epiſcopos viri ſunt, quibus hoc viſū eſt.*

Secundò fauere videtur contrariæ ſentētiæ Athan. ſer. 3. con. Arrian. cir. med. vbi Baptiſmum ab Arrianis datum, vanum, & inutilem, & ſpeciē tantùm Baptiſmi, atque inane ſimulachrū vocat, & poſtea ſubiungit: *Sicut creatum diuerſum quid eſt à filio, ita diuerſū quiddam eſt, quod ab illis dari exiſtimatur, tametſi nomen Patris & filij, quia illa in Scripturis vident, ſimilem ſe nominare. Non enim, qui ſimpliciter ait, Domine, is eſt, qui legitimum tribuit Baptiſma, ſed qui nomen exprimit, & fidem rectam habet, ideóque Saluator, non quouis modo baptizandū præcepit, ſed prius dixit, docete, deinde baptizate, vt ex doctrina recta fides crearetur.*

Tertiò Greg. Naz. orat. 40. licèt doceat, peccatorē poſſe eſſe Baptiſmi miniſtrum, hanc verò doctrinam

A his verbis limitat. *Dummodo nō apertè condemnatus ſit, & ab Eccleſia alienus*, & infrà: *Quiuis tibi initiator eſt, qui modò eadem fide informatus ſit.* Vnde fit coniectura, noſtram ſententiam nō fuiſſe in Con. Nic. definitam: præſēs enim fuit Atha. & Gre. Naz. poſtea ſcripſit, & Baſil. etiam, qui tamen in epi. 1. ad Amph. can. 1. licèt in ſententiā catholicam inclinet, non tamen vt certam, ſed vt dubiam eam amplectitur, dicens: *Quoniā nonnullis Aſiaticis omnino viſum eſt, propter multorū œconomiā & diſpenſationē, eorū Baptiſma ſuſcipi, ſuſcipiatur.*

Quartò de effectu ſacramenti ſic loquitur Amb. lib. de his, qui initian. cap. 4. *Nō ſanat Baptiſmus perfidorum, ſed polluit*, ſic etiā Leo Pap. in cit. epiſt. negat, baptizatos ab hæreticis ſuſcipere ſanctificationem, ſed ſolum ac nudum ſacramētum. Atq; eodem modo Aug. cont. Donat. ſcribens, ſæpe dicit eos erraſſe,
B non diſtinguentes inter ſacramentum, & effectum ſacramenti. Nam ex eo, quòd hæretici non poſſunt dare ſanctificationem, inferebant, non poſſe dare ſacramentum, cùm tamen prius verum ſit, poſterius autem falſum, vt ex Aug. colligi poteſt, lib. 3. de Bap. cap. 17. lib. 5. cap. 21. 22. & 24. & lib. 6. cap. 1.

Ad Cyprianum dixerunt quidam (vt Aug refert epiſt. 48.) Cyprianum reuera nunquam ſenſiſſe, nec docuiſſe, ſacramentum datum ab hæretico nullum eſſe, aut baptizatos ab hæreticis eſſe rebaptizandos, ſed hoc illi fuiſſe ab hæreticis impoſitū, eiúſq; ſcriptis inſertum. Sed meritò Aug. reſponſum hoc incredibile iudicat: nam ex antiquiſſimis Patribus & hiſtoriis & ex ſcriptis Cypria. ferè euidentiſſimè con- *Ad Cyprian.*
C ſtat, illum in ea ſentētia fuiſſe. Neque eius ſanctitati vel authoritati derogat, quòd in re nondum apertè definita, recta intētione, ac religionis zelo, errare potuerit. Negari tamē nō poteſt, quin in prædicta epiſt. aliquantulum exceſſerit, vt ſignificauit etiam Aug. d. lib. 5. de Bap. cap. 25. vbi ad eum excuſandum ſubiungit: *Quamuis cōmotius, ſed tamē fraterne indignetur, vicit tamē pax Chriſti in cordibus eorū, vt in tali diſceptatione, nullū inter eos malū Schiſmatis oriretur*; & ſimilia habet lib. 2. cap. 6. Vnde intelligitur Steph. Pap. neq; definiuiſſe, neq; cōtra ſententiā Cyp. aliquid abſolutè pręcepiſſe. Et propter hāc cauſam Vinc. Lyr. ita de hac cōtrouerſia loquitur: *O rerū mira conuerſio, authores eiuſdem opinionis Catholici, conſectatores verò hæretici*
D *iudicantur: abſoluuntur magiſtri, condemnantur diſcipuli, conſcriptores librorum filij regni erunt, aſſeſſores verò gehēna ſuſcipiet. Nā quis, illud Sanctorum omniū & Epiſcoporum & Martyrum lumen, beatiſſimum Cyprianum, cum cæteris collegis ſuis, in æternum dubitet regnaturum cum Chriſto?* Addit tandem Aug. lib. de vni. Bap. c. 13. *Si Cyprianus in hac cauſa aliquid purgandum habuit, vltima paſſionis falce fuiſſe ſublatum.* & epiſt. 48. dicit, non incongruenter de tali viro credi, quòd ante mortē ſe correxerit, & ſententiam mutauerit. Quam etiam mutaſſe Epiſcopos Aphricanos, qui priùs in ſuo Cōcilio ſubſcripſerant, ſignificat Hier. in Dial. cōtra Luci. author etiam libri de car. Chriſt. ope. qui Cypriano tribuitur capite, de Baptiſ. Chriſt. ſententiam Ca-
E tholicam apertiſſimè docet.

Ad Athan. Ad Athanaſium reſpondetur, non negare ſacramentum ab Arrianis datum eſſe validum: nam potiùs dicit, Arrianos verſatos eſſe in magno periculo amittendi Baptiſmi integritatem, & veritatem. Non ergo ſentit, Baptiſmum Arrianorum hoc ipſo, quòd ab hæreticis miniſtrabatur, fuiſſe nullum, alioquin non diceret eos verſatos eſſe in periculo amittendi Baptiſmum, ſed ſimpliciter amiſiſſe illum: ſed ſentit, quoniā illi errabant in fide Trinitatis, facilè potuiſſe cōmittere eſſentialem defectum, aut in forma, aut in debita intentione baptizandi. Ac præterea in citatis verbis

verbis non de valore ſacramenti loquitur, ſed de effectu qui eſt ſanctificatio, quam nunc conſequuntur qui ab Arrianis baptizantur, illis nimirum conſentiendo in fide,& errore; & hoc ſenſu dicit, tale Baptiſma eſſe vanum,& infructuoſum, vt magis in ſequentibus explicat. Neque eſt alia mens Greg. Naz. Non enim prohibet, ſumere Baptiſmum ab hæretico, quia non poſſit ab illo fieri verum ſacramentum, ſed quia nō debet ab indigno miniſtro ſumi, & quia ſemper prohibitum fuit cum hæreticis communicare, præſertim in rebus ſacris, loquitur autem Nazian. per ſe, ac regulariter, non verò de caſu extremæ neceſſitatis. Quapropter ex horum Patrum teſtimoniis, nihil colligi poteſt de definitione Concilij Niceni. Baſilius verò in eo loco ſine dubio non exiſtimauit, ſententiam catholicam ſuo tempore fuiſſe certam, aut ab Eccleſia definitam. Quare fatendum eſt aut definitionem Concilij Niceni non fuiſſe omnino expreſſam, aut Baſilium latuiſſe: nam Canones illius Concilij, etiam viuente Athanaſio, fuerunt ab hæreticis magna ex parte corrupti, vel occultati.

Ad alios Patres. Ad alia teſtimonia quarto loco poſita dicendum eſt, ſenſum illorum Patrum eundem eſſe, quem in Athanaſio explicuimus, ſcilic. hæreticos non poſſe dare ſanctificationem per Baptiſmum his, qui eo animo & ſpiritu ab eis baptizantur, vt cum eis in errore vel ſchiſmate conueniant, quod eſt veriſſimum, & in vniuerſum affirmari poteſt de quolibet prauo miniſtro, ſi ille, qui ab eo ſacramentum ſuſcipit, cum eo in malitia, vel ſacrilegio communicat: nam tunc ſuſcipiens ponit obicem effectui ſacramenti, quæ eſt propria & proxima ratio non recipiendi effectum; nō verò quia miniſter careat poteſtate illum conferendi:& hoc inſinuauit Aug lib.2.contra Parm.c.18.vbi concludit, neminem coniungi cum infidele, niſi qui talia facientibus fauet, & iniqua, vel agit, vel approbat, & lib.1.de Baptiſ.c.2.dicit, eum, qui in extrema neceſſitate ſacramentum ab hæretico accipit catholicè, ſanctè, atq; adeò fructuosè accipere: quod etiam expreſſe docet lib.6.de Bapt.c.5 Et iuxta hæc explicanda eſt quædam alia locutio qua ſæpe Aug. vtitur in lib.contra Donatiſt. Dicit enim, poteſtate remittendi peccata datam eſſe Eccleſiæ, quatenus ex iuſtis & ſanctis conſtat, qui loquendi modus poteſt erroneum ſenſum inducere, ſi quis intelligat, ſolos miniſtros ſeu ſacerdotes iuſtos poſſe remittere peccata, quod, abſolutè loquendo, falſum eſt: nam ſiue ſacerdos ſit iniquus, ſiue iuſtus, fidelis, vel infidelis, poteſt remittere peccata, ſi ſuſcipiens non ponat obicem,& miniſter poteſtatem iuriſdictionis in eum habeat, ſi de ſacramento Pœnitentiæ ſit ſermo. Senſus ergo Auguſtini eſt, nemini remitti peccata, niſi quatenus charitate coniungitur Eccleſiæ, quæ ex iuſtis & ſanctis conſtat, propter quam data eſt poteſtas miniſtris ſacramentorum:& ideo dicitur illi ſpecialiter data,& miniſter dicitur operari ſpecialiter, vt huius Eccleſiæ miniſter, cui per charitatem coniungit eos, quos per ſacramenta ſanctificat, eiſque peccata remittit.

Obiectio. Quarta obiectio eſſe poteſt, quia hæreticus nō eſt membrum Eccleſiæ, caret enim fide, quę eſt primum vinculum membrorum Eccleſiæ; ergo non poteſt operari, vt miniſter Eccleſiæ: nam corpus non operatur, niſi per membra ſua; ergo non poteſt conferre ſacramenta: nam miniſtri ſacramentorum operantur vt miniſtri Chriſti,& Eccleſiæ. Rurſus, vbi non eſt vera Eccleſia, non poſſunt eſſe vera ſacramenta; nam ſacramenta ſoli Eccleſiæ Chriſti data ſunt: ſed inter hæreticos non eſt vera Eccleſia; ergo nec vera ſacramenta: ergo illa quæ ipſi conficere tentant, non ſunt vera ſacramenta. Reſpondetur ad priorem partem, licèt hæreticus non ſit membrū Eccleſiæ, quoad ſubſtantiam (vt ita dicam) ſeu formam conſtituentem tale membrum in eſſe membri Eccleſiæ, nihilominus, quoad miniſterium ſe gerere, vt Chriſti miniſtrum: nam Chriſtus, non ſolum per membra ſibi coniuncta, ſed etiam per abſciſſa operatur, eiſque vtitur in ſuæ Eccleſiæ vtilitatem, & hoc ſenſu ait Aug.lib.1.de Bapt.c.10. Chriſtum aſſiſtere hæretico homini conferenti ſacramentum iuxta ritum ab ipſo inſtitutum, propter ipſius miniſterij & ſacramenti ſanctitatem. Ad alteram partem, negatur propoſitio aſſumpta: nam licèt ſacramenta ſoli Eccleſiæ data ſint, poſſunt tamen ab his qui ſunt extra Eccleſiam, impiè atque iniuſtè vſurpari,& ideo vera ſacramenta extra Eccleſiam inueniri poſſunt, quamuis, vbicūque ſint, potius dicenda ſint ſacramenta Eccleſiæ, quàm hæreticorum: ſicut Euangelium etiam dici poteſt proprium Eccleſiæ, quia illi datum eſt, & nihilominus inter hæreticos reperiri poteſt verum Euangelium, iniquè tamen vſurpatum ac malè intellectum.

DISPVTATIO XIIII.

De ſubiecto apto ad ſuſcipienda ſacramenta.

Diſputationem hanc prætermiſit D. Th. in hac materia de ſacramentis in genere, inferiùs verò de ſingulis ſacramentis diſputans, numquam ferè illam prætermittit, quia cùm ſubiectum ſuſceptiuum ſacramenti ſit aliquo modo cauſa eius in genere cauſæ materialis, eius cognitio pertinet ad exactam ſcientiam ſacramenti, & cauſarum eius, tradendam. Et propter eandem rationem viſum eſt, nonnulla de hac cauſa ſacramētorum præmittere, tum ad materiæ complementum, tum etiam vt faciliorem paremus viam ad ea, quæ de ſingulis ſacramentis dicenda ſunt. Tria verò ſunt, quę de ſubiecto ſuſceptiuo ſacramenti conſiderari poſſunt. Primum, quid ex parte eius requiratur ad valorem ſacramenti. Secundum, quid neceſſarium ſit ad ſacramenti effectum obtinendum. Tertium, quo modo dignè ſuſcipiatur. Ex his verò tribus ſecundum latè ſuperiùs tractatum eſt diſput.7. ſect.4. De tertio verò inferiùs dicendum eſt in parte morali; ſolùm ergo ſupereſt, vt de primo puncto dicamus.

SECTIO I.

Quinam ſint capaces ſacramentorum.

Ex hæreticis quidam dixerunt, ſolos prædeſtinatos eſſe capaces ſacramentorum, qui error tribui ſolet Ioanni Vvitcleph,& Ioan. Hus, de quorum errore ſatis dictum eſt in præced. diſput. de miniſtro, eſt enim, quoad hoc eadem ratio de miniſtro, & de ſuſcipiente. Alij verò dixerunt, ſolos iuſtos eſſe capaces ſacramētorum, cum quibus agemus ſect. ſeq. Omiſſis ergo hæreticis,

Dico primò, ſolos homines viatores eſſe capaces ſacramentorum. Eſt res certa & euidens ſuppoſitis principiis fidei, quia ſacramenta inſtituuntur ad ſanctificandos per gratiam eos, quibus conferenda ſunt (agimus enim præcipuè de ſacramentis legis nouæ) ergo tātùm illi ſunt capaces horum ſacramentorum, qui ſunt capaces gratiæ: huiuſmodi autem ſunt ſolæ creaturæ rationales; cùm autem ſacramenta ſint cæremoniæ ſenſibiles, neque ad Angelos pertinent, neque illi eſſe poſſunt capaces eorum; & eadem ferè ratione non pertinent ad beatos homines, etiam ſi admittamus, aliquos iam eſſe corpore glorioſos, quia *Homines viatores ſolū eſſe ſacramentorū capaces.*

quia vſus harum cæremoniarum & ſenſibilium ſignorum, valde alienus eſt ab eorum fœlici ſtatu. Eo vel maximè, quod ſacramenta ſunt inſtituta ad gratiam dandam, vel augendam, cùm tamen neque Angeli, neque beati omnes in ſtatu ſint, in quo poſſint gratiam vel augmentum eius acquirere. Dices, ſacramentum poſſe ſeparari ab effectu ſuo; ergo ex incapacitate effectus non poteſt colligi incapacitas ſacramenti. Nonnulli enim exiſtimarunt, B. Virginem poſt conceptionem filij ſui fuiſſe incapacem augmenti gratiæ, cùm tamen non negarét, nec negare poſſent, eſſe capacem ſacramenti. Reſpondetur, quamuis valor ſacramenti & effectus eius quoad actum, non ſint neceſſariò coniuncta, tamen quoad capacitatem ex parte ſubiecti, ipſa ratio, & inſtitutio ſacramenti poſtulat, vt habeant neceſſariam connexionem: quia ſacramenta ſunt inſtrumenta à Chriſto inſtituta ad dandam gratiam; ergo ex inſtitutione ſua, tãtùm ſunt ordinata ad perſonas gratiæ capaces, & pro illo ſtatu, in quo ſanctificari poſſunt: & ita Chriſtus Dominus, vbicumque de ſacramentorum inſtitutione vel diſpenſatione ſermonem habet, ad huiuſmodi perſonas illum dirigit, vt cùm dixit: *Docete omnes gentes, baptizantes eos*. Non enim docentur ab hominibus, niſi homines viatores, & cùm dixit: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis* Non enim remittuntur peccata niſi hominibus viatoribus. Illa verò ſententia de B. Virgine probabilis non eſt: iuxta illam tamen reſpondendum eſſet, B. Virginem propter aliquam diſpenſationem, vel legem Dei extrinſecam, non potuiſſe poſt filij conceptionem in gratia creſcere, tamen per ſe & iuxta ſtatum ſuum, capacem fuiſſe gratiæ & augmenti eius: & hoc ſatis eſſe, vt fuerit capax ſacramentorum. Quod de Baptiſmo neceſſariò dicendum eſt: nam per ſe eſt inſtitutus ad dãdam primam gratiam, vnde per ſe reſpicit ſubiectum capax primæ gratiæ: B. autem Virgo ratione ſuæ perfectionis & confirmationis in gratia, non poterat ampliùs primam gratiam recipere, tamen, quia ex vi conditionis & ſtatus talis perſonæ erat capax eius, ideo hoc ſatis eſt, vt fuerit capax Baptiſmi.

Obiectio.

Solutio.

B. Virgo quomodo fuerit effectuum ſacramentorum capax.

Dices, rationem adductam ſolùm procedere de ſacramentis nouæ legis, non autem in veteribus, exceptis illis, per quæ ſignificabatur gratia, quæ in eis dabatur, vt erat Circumciſio, & ſacramentum legis naturæ: nam de his rectè procedunt omnia quæ de noſtris ſacramentis dicta ſunt; ſecus autem videtur eſſe de aliis, per quæ ſolùm dabatur ſanctificatio legalis: nam huiuſmodi ſanctificatio conferri poteſt rebus etiam inanimatis; ſic enim ſanctificatur tẽplum, calix & ſimilia, & per eam ſanctificationem ſignificari poſſet interior ac perfecta ſanctificatio. Reſpondetur, ſolos homines fuiſſe ſemper capaces ſacramẽti propriè dicti, quia ſacramentum, vt ſuprà diximus, quamuis non ſemper ordinetur ad dandam gratiæ ſanctificationem, ſemper tamen proximè refertur ad ipſos cultores Dei, ſcil. ad initiandos illos & conſecrandos aliquo modo cultui diuino: ſoli autem homines inter creaturas ſenſibiles ſunt cultores Dei. Vnde illæ cæremoniæ, quæ interdum fiunt ad ſanctificandas aliquo modo res inanimatas, nõ ſunt propriè ſacramenta, prout nunc de ſacramentis loquimur, ſed dicuntur ſacra quædam, ſeu ſacramentalia. Vnde fit, nõ ſolùm de facto, ſed etiam poſſibili, irrationales creaturas eſſe prorſus ineptas & incapaces ſacramentorum.

Creaturæ irrationales ſacramentalia quidem, non tamen ſacramenta recipere poſſunt.

Hic verò inquiri poteſt, an poſſint inſtitui ſacramenta ſenſibilia quorũ Angeli ſint capaces. Reſpõdetur, non poſſe quidem Angelum in ſe recipere immediatè materialem paſſionem, vt v. g. ablutionem, A vel vnctionem, quia hoc requirit materialem contactum, & quantitatem in vtroq; extremo, poſſe tamen fieri de potentia abſoluta, vt Angelus ſanctificetur per ſignum ſenſibile, vt per vocem aut per actionem factam, circa aliquod corpus. Nam ſicut dæmon cruciatur per ignem, tanquam per inſtrumentum Dei; ita poſſet Angelus ſanctificari per aquam, vel aliud ſenſibile ſignum: hic autẽ modus ſanctificationis nõ eſt cõſentaneus angelicæ naturæ, primò quidẽ, quia omnino ſpiritualis eſt, & ideo nõ oportuit eam perfici & ſanctificari per ſigna ſenſibilia, quamuis in pœnam peccati ſubiiciantur mali Angeli actioni inſtrumenti ſenſibilis: tum etiam, quia ſanctificatio Angelorum, quæ fit in via, cum ipſa natura incipit, & vno actu perfectè meritorio, ac deliberato conſummatur; B in patria verò, vt diximus, non eſt conſentaneus ſacramentorum vſus.

An Angeli ſint ſacramẽtorum capaces.

Dico ſecundò; Omnes homines viatores ſunt capaces ſacramentorum nouę legis. Nõ affirmo quemlibet hominem eſſe capacem omnium, ſed indefinitè ſacramentorum. Et hoc ſenſu eſt aſſertio certiſſima, quia nulla eſt ætas, nullus ſexus, nulláve cõditio, quæ perſonam viatricem abſolutè reddat incapacem omnium ſacramentorum, ſi ea velit ſuſcipere; vt poſtea dicemus. Item, omnes viatores de ſe ſunt capaces gratiæ, & illa indigent: & ſacramenta ſunt media ad huiuſmodi gratiam conferendam inſtituta; ergo ex ſe omnibus dari poſſunt; ergo etiam ex parte perſonarũ omnes ſunt capaces eorum: nam cæremonię ſenſibiles C ſacramentorum, per ſe loquẽdo, circa quemlibet hominem exerceri poſſunt. Eſt autem in primis circa hanc aſſertionem obſeruandum hominem viatorem (prout de illo nunc loquimur) nõ inchoare viam, donec ex vtero matris natus eſt; tũc enim incipit eſſe viator in foro Eccleſiæ, ſeu humano. nam quamdiu eſt in vtero matris, licèt coram Deo iam ſit viator, quatenus eſt perſona à matre diſtincta, capax proprię originalis culpæ, propriæque ſanctificationis ſi Deus illam conferre velit, tamen quoad nos homines, qui ſenſibus vtimur, tunc cenſetur inchoare viam ſuam, quando hac luce frui, nobiſque ſenſibiliter apparere poteſt: & ideo, quãdiu homo latet in vtero matris, nõ D eſt capax ſacramẽti, quod per miniſtros Eccleſiæ viſibilis modo ſenſibili & ad ſubiectum ſenſibile applicari debet. Deinde eſt obſeruandum, hanc capacitatem non reſpicere immediatè omnia ſacramenta, ſed ſolùm ſacramentum Baptiſmi, cuius omnes viatores ex ſe capaces ſunt proximè, ac immediatè: quia Baptiſmus, vt poſtea dicemus, eſt ianua ſacramẽtorum, poſt illum verò ſuſceptum omnes homines ſunt capaces ſaltem aliorum duorum ſacramentorum, ſcil. Confirmationis, & Euchariſtiæ: nam hæc nullã aliam conditionem certam requirunt, quæ ſimpliciter neceſſaria ſit ad valorem, vel effectũ ſacramenti; aliorũ verò ſacramentorũ nõ omnes homines ſunt capaces; ſed quædã requirunt certam ætatẽ; alia determinatũ E ſexum, alia verò conditiones alias, quæ in ſingulis ſacramentis explicanda erũt. Quocirca vltimò obſeruandũ eſt, hanc capacitatẽ nõ ſolũ eſſe phyſicè conſiderandam per modũ propriæ potentiæ paſſiuæ, ſed præcipuè per modũ capacitatis moralis: ſi enim phyſicè conſideremus capacitatẽ hominis, vt circa illum exerceantur actiones illæ, vel cæremoniæ, in quibus ritus ſacramentorum cõſiſtunt, nullus homo eſt, qui per ſe loquẽdo, nõ habeat hãc capacitatem, vt per ſe cõſtat, ſiue ſacramẽtũ recipiatur per inhærentiã, ſiue per cõtactũ, ſiue per verborũ prolationẽ, aut alio modo ſimili. Tamẽ, ſicut ſacramentũ nõ eſt tantũ ille ritus externus quomodocũque factus, ſed cum debitis cõditionibus, ac neceſſariis, vt ſit ſignũ efficax gratię,

Nullus homo viator eſt incapax omniũ ſacramentorum.

ita

ita illa capacitas phyſica,& materialis (vt ſic dicam) non ſatis eſt ad capacitatem ſacramenti,ſed requiritur vt coniunctas habeat eas circunſtantias & conditiones, quæ iuxta Chriſti inſtitutionem neceſſariæ ſunt ad ſacramentalem ritum:& hanc propterea vocamus capacitatem moralem. Atque his obſeruatis, ſicque prædicta aſſertione expoſita, nulla difficultas circa illam explicanda occurrit.

SECTIO II.

Vtrùm ad valorem ſacramenti requiratur ex parte ſuſcipientis conſenſus voluntatis eius, vel aliqua alia diſpoſitio.

De pueris nulla quæſtio eſt. HÆc difficultas locum non habet in paruulis, qui ratione vti non poſſunt, quia cùm illi non ſint capaces proprij conſenſus,aut dicendum eſt,eos eſſe incapaces omniũ ſacramentorum; quod eſt hæreticum:aut Deum miraculosè efficere, vt cõſentire poſſint ſuſceptioni ſacramenti, illuminando eos interiùs,eóſque præueniẽdo,vt ratione vti poſſint, ſicut Hæretici fingunt,quod vanum eſt,ac temere & ſine fundamento excogitatum,non ſolùm cõtra totius Eccleſiæ ſenſum, omniúmque Patrum doctrinam, verùm etiam contra experientiam ipſam,vt in materia de Baptiſmo latiùs dicturi ſumus.Aut dicendũ eſt, infantes eſſe capaces ſacramentorũ ſine proprio conſenſu,quod eſt certiſſimum, vt latiùs citato loco dicemus.

Sententia 1. Quæſtio ergo ſupereſt de adultis. In qua prima ſententia eſt,ex parte ſuſcipientis ſacramentum,non requiri interiorem cõſenſum, ſeu intentionem ſuſcipiendi ſacramẽtum,ſed ſolùm vt non habeat contrariam voluntatem, vt ſi gentilis ſeu infidelis adultus, qui nihil vnquam de Baptiſmo cogitauit, vt illũ velle aut nolle potuerit,dormiens baptizetur,ſacramentum erit validum,iuxta hanc ſententiam, quam defendit Caiet.infrà q.68.art.7.Qui motus videtur primò ex verbis Innoc. in c. maiores, de Baptiſ. vbi ſic inquit; *Tunc characterem ſacramentalis imprimit operatio,quando obicem contrariæ voluntatis non inuenerit.* Secundò,exemplo paruulorum,in quibus, vt diximus, nulla voluntas requiritur, ſed ſola non repugnantia. Tertiò,in ſacramẽto Extremæ vnctionis videtur colligi ex vſu;datur enim homini baptizato,ſi contingat eum ſubitò rationis vſum amittere, & in mortis periculum incidere, quamuis nullam voluntatẽ oſtenderit recipiendi ſacramentum,quia ſatis exiſtimatur, quòd contrariam voluntatem non habuerit.Quartò, quia Conc.Flor.tribus tantùm dixit perfici ſacramenta,materia,forma, & miniſtro habente debitã intentionem:ſi autem intẽtio ſuſcipientis eſſet neceſſaria, debuiſſet quatuor numerare. Nec multũ ab hac ſententia diſcrepat gl.in c. ſolet, verbo,ſimulatione, & verbo, implorandum,de conſecr. diſt.4. quamquam illa ſentit, etiam contrariam voluntatem recipientis non obſtare veritati ſacramenti ex cap.de Iudæis,45. diſtin. vbi tamen non eſt ſermo de ſuſcipiente ſacramentum ſine vllo interiori conſenſu,ſed de illo, qui per vim adducitur vt conſentiat. In eadem ferè ſententia fuit gl.in c.maiores,de Baptiſ.verbo, perdurare,quæ tamen addit,quòd ſi quis ore conſentiat,quãuis corde diſſentiat,& nolit ſacramentum, nihilominus ſacramentum recipiet, quia Eccleſia dare illud intendit:& ita interpretatur capitulum, ſicut ficti, 1. q.1.& c.ſolet, de conſecr. diſt.4. Sed hoc quod hæc gloſſa addit,ſi,vt ſonat,intelligatur, improbabile eſt, quia ſolius oris mendacium non poteſt conferre ad valorem ſacramenti, ſi interior intẽtio neceſſaria eſt, A vel,ſi hæc non eſt neceſſaria.neque oris mendacium reputari poteſt neceſſarium, vt ſacramentum teneat: ergo ſi is, qui interius non habet voluntatẽ recipiendi ſacramentum,exterius illam oſtendens,verum ſacramentum recipit, eadem ratione, etiamſi exteriùs contradicat,ſacramentum erit validum,quod falſiſſimum eſt,vt dicemus;ergo æquè fere falſum eſt,exteriorem conſenſum ſine interiori ad valorem ſacramenti ſufficere.Nec Decreta,quæ illa gloſſa allegat, quidquam iuuant:nam in priori, in quo dicitur, ſacramentum cum fictione eſſe validum,non eſt ſermo de ficta voluntate recipiendi ſacramentum; ſed de obice ſeu fictione contraria effectui ſacramenti; quo ſenſu dicere ſolemus, ſacramentum incipere habere effectum recedente fictione. B In poſteriori autem capite,quod ex Auguſtino ſumptum eſt lib.7.de Baptiſ. c.53 potiùs apertè dicitur, ad veritatem ſacramenti requiri, vt abſque ſimulatione recipiatur: eſt autem propria ſimulatio, quando aliquis ore aliquid profitetur,& contrarium habet in corde.Dixi autem, huius gloſſæ ſententiam falſam eſſe, ſi prout ſonat, intelligatur:quia in alia gloſſ.marginali, ita exponitur, vt non ſit ſenſus tale ſacramentum verum eſſe, ſed ſolùm in foro Eccleſiæ verum præſumi quando ſuſcipiens exteriùs profitetur velle ſe ſuſcipere ſacramentum, quod quidem in ſe verum eſt, quia licèt poſtea neget ſe interiùs conſenſiſſe, non eſt ei fides adhibenda, tamen ſi gloſſæ illæ hunc ſenſum intendebant,nec verbis ſuis ſatis explicãt, nec veram differentiam aſſignant inter dantem,& recipientem ſacramenta: C nam in illo dicunt requiri intentionem dandi,in hoc verò negant requiri intentionem recipiendi.Nam ſi loquantur in re ipſa,hoc poſterius falſum eſt,vt videbimus;ſi verò in foro Eccleſiæ, nulla eſt differentia:nam etiam ſacramentum datum à miniſtro, qui exteriùs profeſſus eſt velle ſe dare ſacramentum,ratum habebitur in foro Eccleſiæ, etiamſi ille poſtea neget ſe habuiſſe intentionem dandi, vt in Matrimonio conſtat, & eadem ratio eſt de aliis. Quod intelligendum eſt, quando ex ſignis & coniecturis exterioribus non poteſt ſatis probari humano modo,ac morali defectus interioris intentionis.

Secunda ſentẽtia in alio extremo eſſe poteſt, præter voluntatem ſuſcipientis ſacramentum, requiri D aliquam aliam diſpoſitionem ad valorem ſacramenti. In qua diſpoſitione poteſt eſſe latitudo,& opinionum varietas:nam illi Hæretici,qui putabant, neminem recipere verum ſacramentum, niſi qui recipit ſanctificationem ſeu ſacramenti effectum, conſequenter dicerent, gratiam ſeu diſpoſitionem illam, *2. Sententia.* quæ ad effectum ſacramenti neceſſaria eſt, ad valorem etiam ſacramenti requiri;quia non eſt cur Deus conferat ſacramentum, quod maximum donum eſt, homini indigno & ſine fructu. Alter verò modus dicendi eſſe poteſt, ſaltem fidem requiri in ſuſcipiente ad valorem ſacramenti,quod ſignificat Aug.lib 7.de Baptiſ.c.53.in c.ſolet,de conſecr.diſt.4.Dicit enim vt E ſacramentum teneat,oportere,vt ſine ſimulatione & cum aliquali fide recipiatur. Et propter hanc fortaſſe cauſam dicit Cyrill.Hieroſ. in præfat. Catecheſ. rebaptizari eos,qui in ſtatu hæreſis baptizati fuere.

Dico tamen primò,ad valorem ſacramenti neceſ- *Concluſ. 1.* ſarium eſſe,vt recipiens habeat intentionem,ſeu voluntatem formalem, aut virtualem ſeu interpretatiuam,recipiendi ſacramentum. Hæc concluſio colligitur ex communi ſententia Theologorum, qui hoc ſpecialiter docẽt de Baptiſmo, vt patet ex D.Thom. infrà q.68.art.7.& in 4.d.6.q.1.art.2.quæſtiun.3.Bonauent.d.4.art.2.q.1.Scot.q.4.Durand. q.7. Richar. d.6.art.2.q.3.Palud.q.2.Adr.q.1.de Bapt.art.3. Alex.

Alenſ. 4. p. q. 18. memb. 1. qui idem docent de ſacramento Ordinis, & de aliis vt ſuis locis videbimus, ac de ſacramento Euchariſtię ſimiliter docent, ſi aliquis baptizatus & in gratia exiſtens illud recipiat caſu & ſine voluntate recipiendi ſacramentum, non recipere effectum eius, quia illa ſumptio nõ eſt ſacramẽtalis; ergo in aliis ſacramentis, quorum ſubſtantia cõſiſtit in vſu, multo magis requirent prædictam voluntatẽ, vt talis vſus ſit ſacramentalis, atque adeò vt conficiatur verum ſacramentum. Et probatur hæc ſententia primò ex Concil. Carthag. 3. cap. 34. vbi ſic dicitur: *Ægrotantes ſi pro ſe reſpondere non poſſunt, cùm volũtatis eorum teſtimonium hi, qui ſui ſunt, dixerunt, baptizentur*, & in Concil. Arauſi. 1. c. 12. ſimiliter dicitur; *Obmuteſcens baptizari, aut pœnitentiam accipere poteſt, ſi* B *voluntatis præteritæ teſtimonium aliorum verbis habet.* In quibus Conciliis apertè ſupponitur, voluntatẽ adulti eſſe neceſſariam vt ſacramentum recipere poſſit. Idẽ clariùs docet Innoc. 3. in c. maiores, § item quæritur, de Baptiſ. vbi inquit, *Ille verò qui nunquam conſentit, ſed penitus contradicit, nec rem, nec characterem ſuſcipit ſacramenti*: & paulo pòſt inde probat, eum, qui cõtradicit ſuſceptioni ſacramenti, etiamſi inuitus baptizetur, non recipere ſacramentum: *Quia plus eſt* (inquit) *expreſſè contradicere, quàm minimè conſentire.* Quod ergo in fine totius capitis concludit, *Tunc ſacramentum eſſe validum, cùm obicem voluntatis contrariæ non inuenit obſiſtentem*, iuxta præcedentia intelligendum eſt: nam C per voluntatem contrariam intelligit, non ſolum poſitiuum diſſenſum, ſed etiam carentiam conſenſus. Quia enim quæſtio propoſita fuerat de illo qui inuitus baptizatur, ideo de hoc expreſsè reſpondet. Iam verò declarauerat, ſolam carentiam conſenſus obſiſtere ſacramento, eo vel maximè, quòd moraliter loquendo, adultus, qui non conſentit, reſiſtere cenſetur, & inuitus pati: & ideo pro eodem cenſentur moraliter loquendo, carere conſenſu, & habere obicem diſſentientis voluntatis. Præterea, in eadem ſententia eſt Auguſt. in c. cùm pro paruulis, de conſecr. d. 4. ex lib. 4. de Bapt. c. 24. vbi ait, ideo ſufficere vt pro paruulis alij reſpondeant, quia ipſi reſpondere non poſſunt. *At ſi pro eo (inquit) qui reſpondere poteſt, alius reſpondeat, non itidem valet, ex qua regula illud in Euangelio* D *dictum eſt, quod omnes, cùm legitur, naturaliter mouet, ætatem habet, ipſe pro ſe loquatur*, Ioan. 9. In quibus verbis rationem differentiæ aſſignat inter paruulos, & adultos: nam ſacramentum vt validum ſit, non eaſdem conditiones requirere debet in omni ſubiecto, ſed iuxta vniuſcuiuſque capacitatem. Quia ergo paruulus non eſt capax propriæ voluntatis, voluntas Chriſti ſeu Eccleſiæ ei ſufficit; ſecus verò eſſe debet in adulto, qui capax eſt propriæ voluntatis. Atque eandem doctrinam habet, idem Aug. lib. 7 de Bapt. c. 53. prout habetur in d. cap vtrùm ſub figura, quamuis Gloſſ. ibi textum deſtruat. Ex his ergo ſatis conſtat, hanc fuiſſe Chriſti voluntatem, & inſtitutionem, quę eſt prima ac præcipua radix huius veritatis: & ex vſu E & traditione Eccleſiæ præcipuè habetur; indicatur verò in illis verbis Chriſti, Matth. vlt. *Ite, docete omnes gentes.* Debet ergo doctrina præcedere Baptiſmum, vt ſicut fides voluntariè ſuſcipienda eſt, ita & Baptiſmus, atque eadem ratione quodlibet ſacramentum voluntariè ſuſcipiatur ab his, qui voluntate propria vti poſſunt. Ratio verò ſeu congruentia eſt, quia ſicut ad ſuauem Dei prouidentiam ſpectat, non iuſtificare adultum, nec gratiam illi augere ſine eius cõſenſu & voluntaria diſpoſitione; ita pari ratione pertinet ad idem prouidentiæ genus, vt nullus adultus per ſacramenta initietur, vel conſecretur ſine proprio conſenſu. Quod tandem confirmatur & declaratur indu-

Innocentij verba explicantur.

Declaratur concluſio in ſingulis ſacramentis.

A ctione facta in omnibus ſacramentis: nam in tribus illis, quæ imprimunt characterem, valde neceſſariũ fuit, vt in adultis non eſſent valida ſine proprio eorum conſenſu, vt de Baptiſmo dicitur in d. c. maiores: alioqui cùm hæc ſacramenta iterabilia non ſint, ſtatim imprimerent characterem: vnde ſequeretur, cogendum eſſe ad fidem, & ad profitendam legẽ Chriſti eum qui ſine proprio conſenſu adultus baptizatus eſt, quod eſſet magnum incommodum, & cõtra conuenientem Eccleſiæ gubernationem, & propagationem, vt latiùs in materia de fide diſputatur. Præterea de Matrimonio, & Pœnitentia ſunt ſpeciales rationes euidentes; Matrimonium enim eſſentialiter fundatur in contractu: cõtractus verò huiuſmodi omnino neceſſariò requirit conſenſum ſeu voluntatẽ dandi & acceptandi; ergo voluntas contrahendi, & tradendi mutuò corpora ſua, eſt neceſſaria in coniugibus ſuſcipientibus hoc ſacramẽtum: præſertim, quia cùm ipſi ſint miniſtri talis ſacramenti, neceſſaria eſt illis intentio faciendi ſacramentum. Pœnitentia verò intrinſecè inuoluit vt ex propria voluntate oriatur: vnde non ſolùm voluntas ſuſcipiendi ſacramentum, ſed etiam aliqua alia diſpoſitio ac voluntaria retractatio peccatorum eſt neceſſaria ad valorem huius ſacramenti. Rurſus Euchariſtia, quia non conſiſtit in vſu, ſed fit per conſecrationem materiæ, ideo nõ pendet in ſuo fieri ex voluntate ſuſcipientis, ſed ex ſola intentione conſecrantis, & quia eſt ſacramentũ permanens, pòſtquam ſemel factum eſt, non pendet in eſſe, & conſeruari ab vſu, vel voluntate vtẽtis. Vnde fit, vt tale ſacramentum re ipſa ſumi poſſit ab inuito, vel non habente voluntatem ſuſcipiendi ſacramentum, vt ſi caſu vel per errorem aut deceptionem cõtingat, proponi, ad manducandum panem conſecratum loco communis panis: tamen, vt ſupra inſinuauimus, & ſuo loco latiùs dicemus, illa ſumptio ſacramenti eſt merè materialis, & non eſt vſus ſacramentalis, id eſt, ſacer & ordinatus ac ſufficiens ad effectũ talis ſacramenti: nam in eo caſu ſic recipiens ſacramentum, non reciperet effectum eius, nec per illam corporalem refectionẽ interior animæ refectio, aut vnio animæ cum Chriſto ſignificaretur; quia ille non eſt humanus vſus ſacramenti, vt ſacramentũ eſt. In hoc ergo myſterio ad recipiendum ſacramentum etiam requiritur voluntas & conſenſus ſuſcipientis, ſi ſit capax illius, quantum pro ſacramenti qualitate & modo requiri poteſt, ſcil. ad formalem vſum eius. Solùm ergo ſupereſt, vt in Extrema vnctione hoc etiam explicemus: nam in hoc etiam ſacramẽto verum eſt, nunquam dari homini ſine illius conſenſu, & voluntate; hæc tamen voluntas nõ oportet vt ſit actualis, ſed ſatis erit, quòd fundetur in aliqua priori voluntate non retractata, ratione cuius ſuſceptio ſacramenti, moraliter voluntaria cenſeatur, vt à fortiori patet ex his, quæ de intentione miniſtri ſuperiùs tractauimus. Quin potiùs minor concurſus voluntatis huius requiritur in ſuſcipiente, quàm in miniſtrante ſacramentum: nam quia in miniſtro intentio concurrit aliquo modo, vt cauſa efficiens ſacramẽtum, ideo oportet, vt ſit actualis, vel ſaltem virtualis; in ſuſcipiente verò non requiritur vt cauſa influens in ſacramentum efficienter, ſed ſolùm vt conditio ex parte ſubiecti neceſſaria, vt ſacramenti ſuſceptio ſit voluntaria, non vt effectus, ſed vt obiectum volitum, ad quod ſatis eſt, quòd aliquis actus præceſſerit, qui non ſit retractatus, ſed habitualiter ac moraliter maneat. Propter quam rationem diximus etiam ſuperiùs, ſacramentum non poſſe miniſtrari ab amente, ratione intentionis priùs habitæ, poſſe tamen recipi ab amente ratione voluntatis & conſenſus priùs

adhi

adhiberi. Addo præterea, hunc conſenſum quem neceſſe eſt præceſſiſſe, quando actu non adeſt, non eſſe eodem modo neceſſarium in omnibus ſacramentis: nam Baptiſmus v. g. quia eſt ianua ad Eccleſiam, & in eo fit prima ſolemnis profeſſio fidei, & legis Chriſti, ideo videtur requirere in adulto voluntatem magis expreſſam & formalem. Similiter Pœnitentia, quia eſſentialiter includit actus pœnitentis vt materiam, ideo etiam requirit voluntatem formalem, qua pœnitens ſe, & actus ſuos clauibus Eccleſiæ ſubiiciat: at verò in Extrema vnctione, quæ per ſe ſupponit hominem baptizatum, & bene diſpoſitum per pœnitentiam, & non poſtulat aliquos actus ipſius hominis recipientis tale ſacramentum, vt ipſum aliquomodo conſtituant, non requiritur voluntas adeò expreſſa & formalis ſuſcipiendi tale ſacramentum in particulari, ſed ſufficit voluntas, qua vnuſquiſq; fidelis pœnitens ac bene diſpoſitus vult frui omnibus ſacramentis & remediis à Chriſto Domino ad ſuam ſalutem inſtitutis, & ea cupit ſibi applicari, ſi eis indiguerit. Quam voluntatem & petitionem ab ea profectam exigit Eccleſia in particulari circa ſacramentum Extremæ vnctionis, quando homo eſt ſui compos, ſuámque voluntatem explicare poteſt; quando verò non poteſt, ſi aliunde cõſtet, hominem ægrotum eſſe bene diſpoſitum, ſeu ſigna pœnitentiæ dediſſe, præſumit Eccleſia, illum habuiſſe ſaltem generalem illam voluntatem, quam explicuimus, eámque ſufficientem reputat ad hoc ſacramentum præſtandum.

Atque ex his non ſolùm probata eſt aſſertio poſita, ſed etiam ferè reſponſum eſt fundamentis, quæ in fauorem Caietani adduximus, præſertim tribus primis. Ad quartum verò ex Concil. Flor. reſpondetur, Concilium Florentinum non numeraſſe ſuſcipientem, & intentionem eius, quia hæc non in omnibus, nec ſemper ſunt neceſſaria; ad conficiendum enim ſacramentum Euchariſtiæ non requiritur ſuſcipiens ex vi ſacramenti, & in paruulis non eſt intentio neceſſaria. Adde in ſacramentis, quæ conſiſtunt in vſu, ſuſcipientem quodammodo includi in materia, quatenus hæc conſiſtit in paſſione aliqua, quæ circa ſuſcipientem exercetur.

2. Concluſ. Dico ſecundò, excepto Pœnitentiæ ſacramento, in reliquis nulla diſpoſitio fidei, pœnitentiæ aut iuſtitiæ neceſſaria eſt ad valorem ſacramenti. De exceptione poſita dicemus ſuo loco, quia in illo ſacramẽto illud eſt peculiare, vt idem actus, quo ſuſcipiens diſponitur ad effectum ſacramenti, ſit pars ſubſtantialis ipſius ſacramenti. De reliquis ergo ſacramentis certa eſt concluſio, primò, ex definitione Conciliorum & Pontificum tradentium hæreticos baptizatos, vel ordinatos ſi iuxta ritum Eccleſiæ catholicæ baptizati, vel ordinati ſint, non eſſe iterum baptizandos, vel ordinandos; quorum teſtimonia præcedenti diſputatione adducta ſunt. Supponunt ergo, ſacramentum ſuſceptum ſine vera fide, & conſequenter ſine vlla ſupernaturali diſpoſitione voluntatis, eſſe validum. Eandem veritatem ſæpe tradit Aug. lib. 2. contra Parmen. c. 16. lib. 2. contra Petil. c. 35. vbi dicit, ſi quis baptizatur, propter flagitium aliquod committendum, dummodo baptizari velit, verè manere baptizatum. Idem lib. 3. de Bapt. c. 14. atq; eodem ſenſu lib. de catechizan. rud. c. 17. dicit, aliquos fieri Chriſtianos propter lucrum temporale, & nihilominus validè baptizari. Et hoc ipſum confirmat hiſtoria, quam refert Niceph. lib. 14. hiſt. c. 19. videlicet, Iudæum quendam lucrandæ pecuniæ cauſa, ſæpe Baptiſmum accepiſſe, ac tandem cum à quodam Paulo Epiſcopo baptizandus accederet, ineffabili quadam

A diuinæ prouidentiæ vi, aquam ſemel atq; iterum diſparuiſſe, atq; illo mirabili ſigno compertum eſſe, illum Iudæum priùs fuiſſe baptizatum. Vnde etiam conſtat, primùm Baptiſmum in eo Iudæo fuiſſe validum, quanquam ſine recta intentione, ac fortaſſe ſine debita fide ad illum acceſſiſſet. Congruentiæ ad hanc veritatem confirmandam eædem afferri poſſent, quæ de miniſtro adductæ ſunt diſp. præcedenti. Et optima eſt, quia aliud eſt ſacramentum, aliud effectus ſacramenti; & ſacramentum de ſe prius eſt; ergo non impeditur propter diſpoſitionem cõtrariam effectui, ſi ſacramento ipſi contraria non ſit. Item talis diſpoſitio ad effectum non eſt cauſa ſacramenti in vllo genere; ergo etiamſi deficiat, concurrere poſſunt omnes B cauſæ neceſſariæ ad conficiendum ſacramentum: ergo perficietur ſacramentum. Tandem inductione conſtat, tria ſacramenta initerabilia non eſſe iteranda, eò quòd indignè ſuſcepta ſint. Atq; idem eſt de Matrimonio, & Extrema vnctione, quatenus aliquo modo iterari non poſſunt: illud, viuente vtroq; coniuge, hoc durante eadem ægritudine, eodémq; ſtatu eius. De Euchariſtia non oportet probationem addere, cùm ſit ſacramentum permanẽs: neq; enim Chriſtus diſcedit, quando ab indigno ſacramentum ſumitur, vt infrà ſuo loco latiùs dicemus. Quod verò ſecunda ſententia obiiciebat, Deum non conferre ſua dona indignis, vniuerſè intellectum falſum eſt; tanta enim eſt Dei bonitas, vt omnibus ſe communicet, quantum in ipſo eſt. Addo verò per ſe inſtituta eſſe C ſacramenta, vt homines illis vtantur, Deum autem iuſtè permittere, vt mali interdum eis abutantur, noluit tamen tunc ſacramenta eſſe inualida, quia oportuit ſacramenta eſſe certa, & vniuerſalia: vnde etiam fit, vt aliquando proſint eis, qui indignè illa receperunt, ſi poſtea reſipiſcant.

Ad Auguſtini verò teſtimonium, quod ibi afferebatur, reſpondetur in primis, illum in eo capite magis dubitando, quàm aſſerendo, procedere. Deinde dicitur, non requirere fidem ſimpliciter, id eſt, ſupernaturalem, quæ infidelitatem, & omnem hęreſim excludat, ſed *aliquam fidem*, id eſt, aliqualem credulitatem, quanta nimirum neceſſaria eſſe poteſt ad voluntatem ſuſcipiendi ſacramentum habendam. Ad Cyrillum reſpondetur, cùm inquit, *Hæreticos rebaptizandos, ſiquidem prius illud non erat Baptiſma*, hæc verba D indefinitè, non vniuerſaliter eſſe intelligenda, de his nimirum, qui in ipſomet Baptiſmi vſu hæretici ſunt & veram formam vel materiam Baptiſmi corrumpunt: nam ſi non interueniant huiuſmodi defectus, ſola hæreſis ſuſcipientis non ſufficit, vt ſacramentum nullum ſit.

QVÆSTIO LXV.

De numero ſacramentorum, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de numero ſacramentorum.

E Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primò, vtrùm ſint ſeptem ſacramenta.

Secundò, de ordine eorum ad inuicem.

Tertiò, de comparatione eorum.

Quartò, vtrùm omnia ſint de neceſſitate ſalutis.

ARTICVLVS I.

Vtrùm debeant eſſe ſeptem ſacramenta Eccleſiæ.

AD primũ ſic proceditur. Videtur, quòd nõ debeant eſſe ſeptem ſacramenta. Sacramẽta enim efficacia habẽt ex virtute diuina, ex virtute paſſionis Chriſti. Sed vna eſt virtus diuina, & vna Chriſti paſſio, vna enim oblatione 1. diſt. 1. q. 1. ar. 2. & 4. cõ. cap. 58. & 1. to pri.

cõſummauit in ſempiternum ſanctificatos, vt dicitur Heb. 10. Ergo non debuit eſſe niſi vnum ſacramentum.

2. Præterea, Sacramentum ordinatur contra defectum peccati. Hic autem eſt duplex, ſcilicet, pœna & culpa; ergo ſufficeret eſſe duo ſacramenta.

Cap. 2. Eccl. Hier. par. 3.

3. Præterea, Sacramenta pertinent ad actiones Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, vt per Dionyſ.* patet. Sed ſicut ipſe dicit, tres ſunt actiones Hierarchiæ, ſcilicet, purgatio, illuminatio, & perfectio. Ergo non debent eſſe niſi tria ſacramẽta.

Lib. 19. c. 13. à med. to. 6.

4. Præterea, Auguſt.* dicit, 19. contra Fauſt. Sacramẽta nouæ legis ſunt numero pauciora, quàm ſacramenta veteris legis. Sed in veteri lege non erat aliquod ſacramentũ, quod reſponderet Confirmationi & Extremæ vnctioni. Ergo neq; hæc debent numerari inter ſacramenta nouæ legis.

2. 2. q. 154. art. 3.

5. Præterea, Luxuria non eſt grauiſſ inter cætera peccata, vt patet ex his quæ in ſecunda parte dicta ſunt*. Sed contra alia peccata non inſtituitur aliquod ſacramentum. Ergo neque contra luxuriam debuit inſtitui ſacramentum Matrimonij.

6. Sed contrà videtur, quòd ſint plura ſacramenta. Sacramẽta enim dicuntur quaſi quædã ſacra ſigna, ſed multæ aliæ ſanctificationes ſũt in Eccleſia ſecundùm ſenſibilia ſigna, ſicut aqua benedicta, cõſecratio altaris, & alia huiuſmodi. Ergo ſunt plura ſacramenta, quàm ſeptem.

Li. 1. de ſacr. par. 12. c. 10.

7. Præterea, Hugo* de S. Victore dicit, quòd ſacramẽta veteris legis fuerũt oblationes, decimæ, & ſacrificia. Sed ſacrificium Eccleſiæ eſt vnum ſacramentum, quod dicitur Euchariſtia. Ergo etiam oblationes & decimæ debent dici ſacramenta.

8. Præterea, Tria ſunt genera peccatorum, originale, mortale, & veniale. Sed contra originale peccatum ordinatur Baptiſmus, contra mortale autem Pœnitentia. Ergo deberet eſſe aliud præter ſeptem, quod ordinetnr contra veniale.

Quæſt. 62. art. 3. & q. 63. art. 2.

Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà * dictum eſt) ſacramenta Eccleſiæ ordinantur ad duo, ſcilicet ad perficiendum hominem, in his quæ pertinent ad cultum Dei, ſecundùm religionem Chriſtianæ vitæ, & etiam in remedium contra defectum peccati. Vtroq; autem modo conuenienter ponuntur ſeptem ſacramenta. Vita enim ſpiritualis conformitatem aliquam habet ad vitam corporalem, ſicut & cætera corporalia conformitatẽ quandam ſpiritualium habẽt. In vita autem corporali dupliciter aliquis perficitur. Vno modò quantùm ad perſonã propriam; alio modo per reſpectum ad totam communitatem ſocietatis, in qua viuit, quia homo naturaliter eſt animal ſociale reſpectu autẽ ſui ipſius perficitur homo in vita corporali dupliciter. Vno modo per ſe, acquirendo ſcilicet aliquã vitæ perfectionẽ: alio modo per accidens, ſcilicet remouendo impedimenta vitæ, putà, ægritudines, vel aliquid huiuſmodi. Per ſe autem perficitur corporalis vita tripliciter. Primò quidem per generationẽ, per quã homo incipit eſſe & viuere. Et loco huius in ſpirituali vita eſt Baptiſmus, qui eſt ſpiritualis regeneratio, ſecundùm illud ad Titum 3. per lauacrũ regenerationis, &c. Secundò, per augmentum, quo aliquis perducitur ad perfectã quantitatẽ & virtutẽ. Et loco huius in ſpirituali vita, eſt, Cõfirmatio, in qua datur Spiritus ſanctus ad robur. Vnde dicitur diſcipulis iam baptizatis, Luc. vltim. Sedete in ciuitate, quoaduſque induamini virtute ex alto. Tertiò, per nutritionẽ, quia conſeruatur in homine vita & virtus. Et loco huius in vita ſpirituali eſt Euchariſtia, vnde dicitur Ioã. 6. Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinẽ, non habebitis vitam in vobis. Et hoc quidẽ ſufficeret homini, ſi haberet & corporaliter & ſpiritualiter impaſſibilẽ vitã. Sed quia homo incurrit interdũ & corporalẽ infirmitatem & ſpiritualem, ſcilicet peccatum, ideo neceſſaria eſt homini curatio ab infirmitate. Quæ quidem eſt duplex, vna quidem eſt ſanatio quæ ſanitatẽ reſtituit. Et loco huius in ſpirituali vita eſt Pœnitentia, ſecũdùm illud Pſalm. 40. Sana animam meam, quia peccaui tibi: alia autẽ eſt reſtitutio valetudinis priſtinæ per conuenientem diætã & exercitium. Et loco huius in ſpirituali vita eſt Extrema vnctio, quæ remouet peccatorum reliquias, & hominem paratum reddit ad finalem gloriam, vnde dicitur Iac. 5. Et ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. Perficitur autem homo in ordine ad totam communitatem dupliciter. Vno modo per hoc, quod accipit poteſtatem regendi multitudinẽ & exercendi actus publicos. Et loco huius in ſpirituali vita eſt ſacramẽtũ Ordinis, ſecundùm illud Hebræ. 7. quòd ſacerdotes hoſtias offerunt, non ſolùm pro ſe, ſed etiam pro populo. Secundò, quãtum ad naturalem propagationem, quod fit per Matrimonium tam in corporali, quàm in ſpirituali vita, eo quòd non eſt ſolum ſacramentum, ſed naturæ officium. Ex his etiam patet ſacramentorum numerus, ſecundùm quòd ordinentur contra defectum peccati. Nam Baptiſmus ordinatur cõtra carentiam vitæ ſpiritualis. Confirmatio, contra infirmitatem animi, quæ in nuper natis inuenitur Euchariſtia cõtra labilitatem animi ad peccandũ. Pœnitentia contra actuale peccatum poſt Baptiſmum commiſſum. Extrema vnctio cõtra reliquias peccatorum, quæ ſcilicet non ſunt ſufficienter per Pœnitentiam ſublatæ, aut ex negligentia, aut ex ignorantia. Ordo contra diſſolutionem multitudinis. Matrimonium in remedium contra concupiſcentiam perſonalem, & contra defectum multitudinis qui per mortem accidit. Quidam verò accipiunt numerum ſacramentorum per quandã adaptationem ad virtutes, & ad defectus culparum & pœnalitatum, dicentes, quòd fidei, reſpõdet Baptiſmus, & ordinatur cõtra culpam originalẽ: ſpei, Extrema vnctio, & ordinatur cõtra culpã venialẽ: charitati, Euchariſtia, & ordinatur contra pœnalitatem malitiæ: prudentiæ, Ordo, & ordinatur contra ignorantiã: iuſtitiæ, Pœnitentia; & ordinatur contra peccatum mortale: temperantiæ, Matrimonium; & ordinatur contra concupiſcentiam: fortitudini, Confirmatio; & ordinatur contra infirmitatem.

Ad primum ergo dicendum, quòd idem agẽs principale vtitur diuerſis inſtrumentis ad diuerſos effectus, ſecundùm congruentiam operum. Et ſimiliter virtus diuina & paſſio Chriſti operantur in nobis per diuerſa ſacramẽta, quaſi per diuerſa inſtrumenta.

Ad ſecundum dicendum quòd culpa & pœna diuerſitatẽ habent, & ſecundùm ſpeciem, in quantum ſunt diuerſæ ſpecies culparũ & pœnarum, & ſecundùm diuerſos hominum ſtatus & habitudines. Et ſecundùm hoc oportuit multiplicari ſacramenta, vt ex dictis * patet.

In corp. art.

Ad tertium dicendum, quòd in actionibus hierarchicis conſiderantur, & agentes, & recipientes, & actiones. Agẽtes autẽ ſunt miniſtri Eccleſiæ: ad quos pertinet Ordinis ſacramentum. Recipientes autem ſunt illi, qui ad ſacramentum accedunt, qui producuntur per Matrimonium. Actiones autem ſunt purgatio, illuminatio, & perfectio. Sed ſola purgatio non poteſt eſſe ſacramentum nouæ legis, quod gratiam confert: ſed pertinet ad quædam ſacramentalia, quæ ſunt Catechiſmus, & Exorciſmus. Purgatio autẽ & illuminatio ſimul ſecundùm Dionyſ. * pertinent ad Baptiſmũ: & propter reciduum ſecundariò pertinent ad Pœnitentiam & Extremam vnctionem. Perfectio autem quantũ ad virtutem quidem (quæ eſt quaſi perfectio formalis) pertinet ad Confirmationem: quantum autem ad conſecutionem finis, pertinet ad Euchariſtiam.

Ca. 3. Eccleſ. Hier. p. 1. circa finem.

Ad quartum dicendum, quòd in ſacramento Confirmationis datur plenitudo Spiritus ſancti ad robur: in Extrema autẽ vnctione præparatur homo, vt recipiat immediatè gloriam. Quorum neutrum competit veteri Teſtamẽto, & ideo nihil potuit his ſacramentis in veteri lege reſpondere. Nihilominus tamen ſacramenta in veteri lege plura fuerunt numero, propter diuerſitatem ſacrificiorum & cæremoniarum.

Ad quintum dicendum, quòd contra concupiſcentiam venereorum oportuit ſpecialiter remedium adhiberi per aliquod ſacramentum. Primò quidem, quia per huiuſmodi cõcupiſcen

cupiſcentiam, non ſolùm vitiatur perſona, ſed etiam natura. Secundò propter vehementiam eius, quæ rationem abſorbet.

Ad ſextum dicendum, quòd aqua benedicta, & aliæ conſecrationes non dicuntur ſacramenta: quia non perducunt ad ſacramenti effectum, qui eſt gratiæ conſecutio. Sed ſunt diſpoſitiones quædam ad ſacramenta, vel remouendo prohibens, ſicut aqua benedicta ordinatur contra inſidias dæmonum, & contra peccata venialia, vel etiam idoneitatẽ quandam faciendo ad ſacramenti perfectionem & perceptionem, ſicut conſecratur altare & vaſa, propter reuerentiam Euchariſtiæ.

Ad ſeptimum dicendum, quòd oblationes & decimæ erant tã in lege naturæ, quàm in lege Moyſis ordinatæ, non ſolùm in ſubſidiũ miniſtrorũ & pauperũ, ſed etiam in figuram, & ideo erant ſacramenta: nunc autem nõ remanſerũt in quantum ſunt figuralia, & ideo non ſunt ſacramenta.

Ad octauum dicendum, quòd ad deletionem venialis peccati nõ requiritur infuſio gratiæ. Vnde cùm in quolibet ſacramento nouæ legis gratia infundatur, nullum ſacramentum nouæ legis inſtituitur directè contra veniale, quod tollitur per quædam ſacramentalia, putà per aquam benedictam, & alia huiuſmodi. Quidam tamen dicunt, Extremam vnctionem contra veniale peccatum ordinari, ſed de hoc ſuo loco dicetur.

Non compleuit morte præuentus.

COMMENTARIVS.

DIuus Thom. in diſcurſu articuli ſupponit fidei doctrinam, ſcilicet in noua lege (de illa enim ſola tota hæc quæſtio intelligenda eſt) ſeptem eſſe ſacramenta, & non plura, nec pauciora. Quam ex principiis fidei non probat, ſed congruentes rationes huius numeri ſacramentorum affert. Quoniam verò non eſt in animo, de hac re propriam diſputationem inſtituere, quia facilis eſt, & breuiter in hoc commentario expediri poteſt: ideo priùs veritas fidei ſtabilienda eſt, & deinde explicandæ congruentiæ, quas D. Thom. affert.

Error minuẽtium numerũ ſacramentorum.

Duobus ergo modis circa hanc doctrinã erratum eſt. Primò per defectum: & hoc modo lapſi ſunt hæretici huius temporis, ex quibus alij duo, alij tria, alij quatuor, vel quinque ſacramenta admittunt, vt conſtat ex Lindan. in fine Panopl. & aliis recentioribus, & vtuntur teſtimoniis ſanctorum Patrum, qui vbicumque ſacramentorum mentionem faciũt, pauciora, quàm ſeptem numerant. Auguſt. epiſt. 118. in principio, de Chriſto & leui iugo eius loquens, inquit: *Vnde ſacramentis numero pauciſſimis, obſeruatione facillimis, ſignificatione præſtantiſſimis ſocietatem noui populi colligauit, ſicuti eſt Baptiſmus Trinitatis nomine cõſecratus, communicatio corporis & ſanguinis ipſius, & ſi quid aliud in ſcripturis canonicis commendatur*: ac ſimilia repetit lib. 3. de Doct. Chriſt. cap. 9. Ambroſius etiam in libr. de ſacram. tantùm prædictorũ duorum ſacramentorum meminit, ſicut & Cyrill. Hieroſol. in Catech. præſertim in tertia illuminatorum, & Iuſtin. Martyr Apolog. 2. pro Chriſtian. in fine. & Tertullian. lib. 4. contra Marcion. cap. 34. Alij his duobus tertium addunt, ſcilicet Chriſmatis, ſeu Confirmationis, vt ex Gregor. refert Gratian. in c. multi. 1. quæſt. 1. Dionyſ. verò in lib. de Eccleſ. Hierar. præter hæc tria ſolum quartum addidit, ſcilicet ſacramentum Ordinis. Quintum verò, ſcilicet Pœnitentiæ ſacramentum adiunxit Cypr. in ſerm. de Cœn. Domi. nullus verò ſanctorum Patrum alicubi ſeptem numerat. Nec ex diuina Scriptura colligi poteſt ille numerus, cùm tamen D. Auguſt. primo loco ſuprà citato dicat, ea tantùm ſacramenta Chriſtum Eccleſiæ reliquiſſe, quæ in ſcriptura canonica commendantur.

Error augentium numerũ ſacramẽtorũ.

Alius error eſſe poteſt per exceſſum, aſſerendo, ſcilicet plura eſſe ſacramenta, quàm ſeptem. In quem videntur aliqui Scholaſtici inclinaſſe aſſerendo dari plura ſacramenta, quam ſeptem ſpecie diſtincta, vt v.g. plura ſacramenta Ordinis, plura ſacramenta Euchariſtiæ; vnum in pane, aliud in vino; vel vnum permanens, aliud in vſu conſiſtens; vel plura etiam Baptiſmata, vnum aquæ, aliud ſanguinis: Martyrium enim cùm gratiam conferat ex opere operato, ſacramentum eſſe videtur, de quibus opinionibus in propriis locis dicendum eſt: authores enim earum cùm catholici ſint, ſeptenarium ſacramentorum numerum confitendum eſſe docent, ſecundùm tamen rationes genericas eſſe explicandum. Quòd verò præter illa ſeptem dentur alia, videtur ſumi poſſe ex Auguſt. lib. 2. de peccat. mer. & remiſ. c. 26. vbi cibum ſanctificatum, qui Catechumenis dabatur, ſacramentum appellat, & lib. 4. de ſymbol. c. 1. Exorciſmos, inſufflationes, & alia quæ fiunt circa Catechumenos ſacramenta vocat, & lib. 19. contra Fauſt. c. 14. Baptiſmum Euchariſtiam, & Crucis ſignum, inter ſacramenta numerat. Baſil. etiam lib. de Spiritu ſancto, c. 27. plura numerat ſacramenta, quæ ex Apoſtolorum traditione Eccleſia retinet, & ſacram habent ſignificationem.

Concluditur ſeptem eſſe ſacramenta.

Doctrina verò Catholica vtrumque vitat extremum; & primò docet, ſeptem eſſe à Chriſto Domino inſtituta ſacramenta, quæ partim in Scriptura expreſſa ſunt, partim inſinuata, & ab Eccleſia magis declarata. De Baptiſ. habetur ſermo Io 3. & 4. Mat. 28. ad Epheſ 4. de Euchariſtia, Matth. 26. Luc. 22. Marci 14. Ioann. 6. & 1. ad Cor. 11. de Pœnitentia eſt clarus locus, Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata*, inſinuatur verò 1. ad Cor. 5. *Dedit nobis Spiritum reconciliationis*. De Confirmatione fit mentio Act. 8. & 19. vbi Apoſtoli imponebant manus ſuper baptizatos, vt eis daretur Spiritus ſanctus. De Ordine præter verba Chriſti Matth. 26. *Hoc facite*, rectè intelligitur locus ille, 2. ad Tim. 1. *Admoneo te, vt reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te, per impoſitionem manuum tuarum*. De extrema vnctione mentionem facit Iacobus in ſua epiſt. cap. 5. *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo ſancto, &c.* Deniq; de Matrimonio ait Paul. ad Epheſ. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt*. Quæ teſtimonia in ſingulis ſacramentis diligentiùs expendẽda ſunt, quædam enim, vt dixi, per ſe ſunt ſatis clara; alia verò ſine Eccleſiæ authoritate, & expoſitione non cõuincerẽt. Secũdò ergo probatur ex traditione Eccleſiæ: nunc enim videmus in Eccleſiæ vſu ſeptem eſſe ſacramenta, & cõmuni Catholicorum conſenſu omnia eſſe recepta, vt vera, ac propria ſacramenta à Chriſto inſtituta: ſed hoc non eſt aliquid nouum in Eccleſia, ſed potiùs tam antiquum, vt præterita tempora vſque ad Chriſtum repetendo, nullum eius initium, vel in aliquo Concilio, vel in alicuius Pontificis decreto reperiatur; ergo ſignum eſt à Chriſto per Apoſtolos & eorũ ſucceſſores, vſq; ad nos perueniſſe. Propter quod hæc veritas tandem definita eſt in Cõcil Flor. in decreto Eugenij, quam Græci & Armeni facilè cũ Latinis receperunt. Idem definit Con. Trid. ſeſſ. 7. can. 1. Et in c. ad abolendam, de hæreticis, damnantur, qui de Eccleſiæ ſacramentis aliter ſentiunt, quàm catholica Eccleſia Romana tradit, quæ in hac doctrina errare non poteſt, cùm ad præcipua fidei fundamenta pertineat. Tertiò afferre poſſemus Patrum teſtimonia; ſed quia, tractando de ſingulis ſacramentis, ea fuſiùs & diligentiùs afferenda ſunt, nunc ad confirmandam hanc veritatem, pro quinque ſacramentis,

ſufficiant ea teſtimonia, quæ obiiciendo in princi-pio quæſtionis adducta ſunt: quibus ſtatim alia addemus. Pro ſacramento verò Extremæ vnctionis, eſt apertus locus apud Innoc.I.epiſt. 1.ad decem. c. 8. vbi loquens de *oleo infirmorū*, dicit; *Pœnitentibus infundi non poſſe, quia genus eſt ſacramenti, nā quibus reliqua ſacramenta negantur, quomodo putatur vnum genus poſſe concedi?* Citari etiam poteſt Auguſt. epiſt. 119. c.7. vbi inter materias ſacramentorum, oleum ponit præter aquam, panem, & vinum. Atque eodem modo ſcribit Tertull.lib.1.contra Marcion. cap. 14. qui hoc etiam ſacramentum videtur indicaſſe lib. de reſurrect carn.cap.8.dicens, *Caro vngitur, vt anima conſecretur*, & lib. de præſcriptio.aduersùs hæret. cap.41.in illo verbo, *Quæ audeant curationes repromittere*, vt ibi notat Pamel. qui de hoc argumento plura Patrum teſtimonia congerit. Tandem pro ſacramento Matrimonij afferri poteſt Auguſtin. lib. de bono coniugali, c.18.vbi, *Sacramentum nuptiarum*, illud appellat. Et eodem modo loquitur lib.1.de Nupt. & concup. cap.10. Et plures alios refert Pamel. in ſcholiis ad Tertull lib.de Præſcript.hæret.c.40.num. 248.& ſpecialiter affert Pet. Damia. in ſer. 1.de Dedicat.Eccleſiæ; vbi ſeptem numerat ſacramenta quæ alij ſeparatim recenſent.

Nullus ex patribus ſacramenta negauit, quamuis alij alia aliquando tacuerint.

Vnde intelligitur nullum argumentum in contrarium ſumi ex eo, quòd ſancti Patres quædam ſacramenta alicubi numerant, aliis prætermiſſis: nam aliud eſt tacere, aliud negare, ſeu excludere aliquod ex prædictis à numero ſacramentorum. Hoc poſterius in nullo ſanctorum Patrum reperitur: illud autem prius nihil obſtat; quia nec neceſſe eſt, omnes ac ſingulos Patres de omnibus ſacramentis ſcripſiſſe, & multo minùs neceſſarium eſt, vt in omnibus locis, vbi aliquorum incidit ſermo, omnia commemorent, interdum enim ſpecialis occurrit occaſio ſcribendi, aut loquendi de quibuſdam, & non de aliis; nonnunquam verò gratia exempli, quædam ponuntur quæ celebriora ſunt, vt facilè intelligetur breuiter diſcurrendo per ſingulos in principio citatos. Auguſt. enim in illis locis in exemplum adduxit duo ſacramenta, non verò excludit alia, cuius ſignum euidens eſt, quia generalem clauſulam poſtea adiunxit. Quod etiam obſeruauit Conc. 1. in Pſal. 103.circa illa verba; *Qui tegis aquis ſuperiora eius. Reſpice*(inquit)*ad munera Eccleſiæ, munus ſacramentorū in Baptiſmo, in Euchariſtia, & in cæteris ſanctis ſacramentis.* Quorum ipſe aliis locis ſpecialem mentionem facit, vt ſacramenti Chriſmatis, lib.2.cont.lit.Petil. c. 104. & Ordinis, lib.2.cont.Parmen. c.12. & lib. 1. de Baptiſ.cap.1. & Pœnitentiæ. in toto lib. de ver. & falſ. pœnit. & enarratione in Pſal. 146. circa illa verba: *Qui alligat contritiones eorum.* Cyprianus verò in eo ſerm.de his tantū ſacramentis ſcripſit, quæ ipſe credit fuiſſe à Chriſto in nocte cœnæ inſtituta. Iuſtinus verò ad Gentes ſermonem habens, eorum tantùm ſacramentorum rationem reddidit, quorum notitia ſeu fama ad eos magis peruenerat; quia ſunt in frequentiori vſu fidelium, & quia ſpecialiter illa duo ſacramenta adhibita ſemper fuêre in ritu & modo initiandi eos, qui ad fidem conuertuntur. Propter quam cauſam, vbi ſancti Patres de initiandis fidelibus ſcribunt, horum ſacramentorum ſpecialem mentionem faciunt, vt videre eſt apud Tertull. lib. 4. cont. Marcion. cap. 34. interdum verò addunt etiam Confirmationem, quia hoc ſacramentum ſtatim poſt Baptiſmum & ante Euchariſtiam conferri ſolebat, quando Epiſcopus aderat, qui eſt ordinarius miniſter illius ſacramenti, quod ſignificauit Cyprian.epiſt.70.& Hieron.Dialog. contra Lucifer.

A ante medium, dicens, *An neſcis, hunc eſſe Eccleſiæ morem, vt baptiZatis poſtea manus imponantur & inuocetur Spiritus ſanctus? exigis vbi ſcriptum ſit? in Actibus Apoſtolorū. Et etiam ſi ſacræ Scripturæ authoritas non ſubeſſet, totius orbis in hanc partem conſenſus inſtar præcepti obtineret.* Quæ poſtrema verba contra hæreticos huius temporis valde notanda ſunt. Et hoc modo intelligi poteſt, locutum fuiſſe Gregorium in d. c. multi, quamuis ſolùm gratia exempli, illorum trium ſacramentorum mentionem ibi feciſſe videatur. Dionyſius denique non aſſumpſit prouinciam explicandi omnia ſacramenta, ſed Eccleſiaſticam Hierarchiam deſcribendi: & ideo ſolùm diſputat de actibus hierarchicis, qui publico & ſolemni ritu fiunt, vt ſunt B ſolemnis adminiſtratio Baptiſmi, Confirmatio, Ordo, & Euchariſtiæ ſacrificium, de aliis verò ibi mentionem non fecit; quia intentioni eius nihil deſeruiebant. Atque eodem modo Raban. lib. de inſtit. cler. prætermiſſo Matrimonio, de aliis diſputauit, quia ſolùm agebat de his, quæ ad clericos per ſe poſſunt ſpectare.

Nō eſſe plura, quàm ſeptem ſacramēta definitur.

Secundò fides catholica docet, non eſſe plura ſacramenta quàm hæc ſeptem. Hanc veritatem inſinuauerat Concil. Flor. expreſſiùs verò eam definiuit Trid. ſeſſ.7. canon. 1.de ſacram.in gen. Fundatur autem in Eccleſiaſtica traditione; quæ docet Chriſtum illa ſeptem inſtituiſſe, & non plura. Dices, ex Scriptura ſacra, vel traditione Eccleſiæ non conſtat C quidem Chriſtum inſtituiſſe plura; hinc tantùm non poteſt inferri, tāquam de fide certum, Chriſtum non inſtituiſſe plura, quia eſt argumentum ab authoritate negatiua; quod ex ſuo genere infirmum eſt. Reſpondetur, Concil. Trid. non ſolùm tacuiſſe plura, ſed poſitiuè docuiſſe, ac definiuiſſe non eſſe plura, quod non tantùm collegit ex authoritate negatiua, ſed tacitè ita interpretatur Scripturam & eccleſiaſticam traditionem, quòd nimirum, docendo prædictum ſeptenarium numerum, quemcumque alium maiorē negauerit, quod in aliis fidei dogmatibus obſeruare licet. Quando enim Scriptura docet, in Deo eſſe tres perſonas, hoc ipſo intelligitur, negare eſſe plures, etiamſi expreſſiùs non dicat. Et ſimiliter, cùm affirmat, Filium factum eſſe hominem D intelligitur negare alias perſonas eſſe incarnatas, etiamſi hoc ampliùs non declaret. Ad exactam enim myſteriorum fidei cognitionem, & ſynceram veritatem vtrūque neceſſarium eſt: & ideo in tali definito numero, intelligitur præſcindi & excludi maior numerus. Denique aliàs liberum fuiſſet vnicuique fingere noua ſacramenta ſine fundamento, aſſerendo, ea fuiſſe à Chriſto inſtituta, quod eſſet valde perniciosum Eccleſiæ. Quapropter non ſolùm de fide eſt eſſe in Eccleſia ſeptem ſacramenta generatim, & confuſè, ſed definitè illa ſeptem, quæ Cōcilia numerant, ſcilicet Baptiſmum, &c. quæ intelligenda ſunt cū ea proprietate, quæ iuxta cōmunem vſum, & ſenſum Eccleſiæ recipiuntur: vt v. g. nomine Bapti-E ſmi intelligendus eſt Baptiſmus aquæ ſub tali forma adminiſtratus, quia hoc intelligit communiter Eccleſia nomine Baptiſmi abſolutè dicti. Vnde fingere aliud genus Baptiſmi, quòd ſit verum ſacramentum contra hanc eſſet definitionem: & ideo nullo modo affirmari poteſt, Martyrium, quod per metaphoram quādā dicitur Baptiſmus ſanguinis, eſſe ſacramentum, quomodo autem in eo gratia cōferatur, infrà dicemus. Atque idem obſeruandum eſt in cæteris ſacramentis. An verò illa ſeptem ſacramenta ſint ſeptem ſpecies vltimæ, vel ſolùm ſint ſeptem capita ad quæ omnia Eccleſiæ ſacramenta reducuntur, ſiue illa ſint ſpecifica, ſiue generica, in hoc nihil eſt

Septem eſſe ſacramēta ſecundū ſpecies vltimas probabilius.

de fide

de fide definitum; quamuis probabilius ſit, omnia eſſe vltimas ſpecies ſacramentorum: nam ſi qua eſt varietas vel multitudo, tota ordinatur ad vnum integrum ac perfectum ſacramentum perficiendum, vt de Ordine & Euchariſtia ſuo loco dicemus. Vltimò eſt in hac concluſione conſiderandum, ſermonem hic eſſe de propriis ac perfectis ſacramentis: ſic enim Con. Trid. definiuit, quodlibet horum ſeptem eſſe verè & propriè ſacramentum. Quãdo verò ſancti Patres alios ritus vel cæremonias ſacramenta vocant, loquuntur de ſacramento in lata ſignificatione, prout quodlibet ſignum ſacrum, ſub quo myſterium aliquod latet, dici ſolet ſacramentum, vt ex dictis in principio huius materiæ conſtat. Et hactenus de doctrina fidei.

Quare nõ ſint plura quàm ſeptem.

Supereſt, vt rationes ſeu congruentias, propter quas ſeptem ſacramenta & non plura, neque pauciora nobis data ſunt, explicemus. Prima & valde recepta eſt illa, qua vtus eſt hîc D. Thom. & 4. contra Gent. cap. 58. quámque Concilium Florentinum amplexum eſt, & ſumpta eſt ex proportione inter corporalem & ſpiritualem vitam: nam finis ſacramentorum eſt vita ſpiritualis animarum, & ideo ex neceſſitate vel vtilitate finis rectè ſumitur ſacramentorum numerus, neceſſitas autem ex parte huius finis rectè per dictam proportionem explicatur. In corporali enim vita, quædam ſunt neceſſaria ſingulis perſonis, quædam vniuerſæ toti naturæ. Rurſus priora quædam ſunt per ſe requiſita ex intrinſeca conſtitutione naturæ, alia ex accidenti. Per ſe namque primùm neceſſaria eſt productio ſeu generatio: deinde augmentum vſque ad perfectum & virilem ſtatum. Tertiò, nutritio continua ad conſeruandum corpus. Quartò, ex accidenti propter occurrentem corporis ægritudinem neceſſaria eſt medicina, quæ vim habet curandi corpus, & expellendi morbum: quo expulſo quintò neceſſarium eſt aliquod remedium, vt conualeſcat corpus, & amiſſas vires recuperet. Præter hæc verò ad conſeruationem & gubernationem totius naturæ neceſſaria eſt poteſtas propagandi genus humanum per coniunctionem maris & fœminæ licitam & conuenienti modo factam: & poteſtas, gubernandi rempublicam & continendi homines in officio ac iuſtitia. Hæc igitur omnia in vita ſpirituali ſunt, & propter illa ſunt ſeptem ſacramenta inſtituta. Baptiſmus, ad regenerandos homines in ſpirituali vita: Confirmatio, ad dandum augmentum, robur, ac virilem ſtatum: Euchariſtia ad conſeruandam & nutriendam charitatem, & ita hæc tria ſacramenta ſunt bona per ſe ordinata ad bonum ſingulorum: Pœnitentia verò addita eſt occaſione actualis peccati ad curandam ſpiritualem ægritudinem, ſi poſt generationem ſpiritualem contingat illam incurrere; adiuncta verò eſt Extrema vnctio, quaſi ad inſtaurandas vires & reliquias ægritudinis prorſus curandas. Ordo verò & Matrimonium ad bonum totius communitatis ordinata ſunt: hoc propter propagandos homines ſpiritualis vitæ capaces, ille verò ad ſpiritualiter regendos illos.

Obiectio.

Circa hanc verò congruentiam dubitari poteſt quia in multis rebus non ſeruatur conueniẽter proportio aſſumpta: nam in vita corporali non ſunt diſtincta media ordinata ad augendum, & nutriendum, ſeu conſeruandum corpus, & ad reparandum illud poſt expulſam ægritudinem, totum enim hoc agitur eiſdem cibis & eiſdem internis facultatibus, calore ſcilicet naturali & virtute nutriente: ergo in vita etiam ſpirituali idem Euchariſtiæ ſacramentum, quod eſt cibus animæ, ſufficere poterat, & ad nutriendam, & augendam ſpiritualem vitam per Baptiſmi regenerationem datam, & ad confirmandam, perficiendam, & purificandam (vt ſic dicam) eandem ſpiritualem vitam per Pœnitentiæ medicinam reſtitutam. Hac enim de cauſa Euchariſtia non ſolùm poſt Baptiſmum, ſed etiam poſt Pœnitentiam, nec ſemel tantùm, ſed iterum atque iterum ſumenda eſt. Secundò aliunde videri poteſt addenda fuiſſe alia duo ſacramenta ad bonum totius communitatis, vnum quidem ad commodum eorum, qui humanam rempublicam temporaliter gubernant, dictum eſt enim ad vitam humanam naturalem duo eſſe neceſſaria, ſcilicet propagationem generis humani, eiúſque gubernationem: ergo ſicut inſtitutum eſt vnum ſacramentum ratione propagationis, vt ſanctè fiat; ita inſtitui aliud debuit ratione gubernationis: vt Magiſtratus, qui rempublicam gubernant, inde haberent ſpeciale Dei auxilium, ſuo muneri valde neceſſarium. Neque n. ad hoc ſufficit ſacramentum Ordinis, quia valde diuerſum eſt ſpirituale & temporale regimen, & valde diuerſa vtriuſque poteſtas. Nam inter ſe & re & ſubiecto frequenter ſeparantur: ſacramentum autem Ordinis dat ſpiritualem poteſtatem, non verò temporalem; nec ſpeciale auxilium ad illam ſanctè exercendam: ergo ad hoc neceſſariũ fuit aliud ſacramentum pro bono totius communitatis. Alia ratione videntur etiam requiri plura ſacramenta ad commune bonum Eccleſiæ: nam triplex hominum ſtatus eſt in Eccleſia; Sacerdotij ſeu Epiſcopatus; Matrimonij, & Religionis: ſed ad perficiendos ſeu iuuandos homines in duobus primis ſtatibus inſtituta ſunt duo ſacramenta; ergo oportuit aliud inſtitui quo perficerentur homines, qui tertium ſtatum vellent aſſumere, vt gratiam ex opere operato, & ſpeciale auxilium reciperent ad ſuſtinenda, & perficienda onera illius ſtatus, maximè cùm ſtatus ille religioſus ſit & ſacer, ac difficilis, multúmque indigens diuina ope & gratia, & aliunde magnam proportionem habeat ad ſacram ſignificationem ex inſtitutione recipiendam, cùm ſit veluti quoddam ſpirituale vinculum & mutuus contractus inter Deum & animam.

Ad obiectionẽ reſpondetur.

Reſpondetur in his congruentiis & proportionibus non eſſe petendam exactam ſimilitudinem, neque abſolutam demonſtrationem, quæ oſtendat id quod factum eſt ita eſſe conueniens, vt non poſſit alio conuenienti modo fieri, conſtat enim hoc non eſſe neceſſarium: quia facile eſt Deo variis atque infinitis modis conuenientibus, atque infinitæ ſapientiæ eius conſentaneis hominibus conſulere. Ad priorem ergo partem obiectionis reſpondetur primò, in vita corporali illos tres fines eſſe diuerſos, ſcilicet nutriendi, augendi, & reparandi vires corporis. Rurſus, media ad hos fines, licèt non omnino, tamen aliquo modo eſſe diuerſa: & hoc ſatis eſt ad prædictam proportionem, & vt intelligamus etiam in ſpiritualibus hos fines eſſe diuerſos, & propter eos potuiſſe ſatis conuenienter tria ſacramenta inſtitui. Sed addi præterea poteſt, ſacramentum Euchariſtiæ per ſe primò inſtitutum eſſe ad nutriendam charitatẽ; fuiſſe tamẽ neceſſariam Confirmationem, quæ proximè ac per ſe inſtitueretur ad ſtabiliendum hominem in fide, dando illi ſpecialem gratiam & robur ad profitendam illam ſuperando omnia pericula: & propter hanc cauſam dicitur ſpecialiter dare augmentum & virilem ſtatum in vita ſpirituali; & conſignare hominem in militem idoneum ad ſpiritualem pugnam ſtrenuè exercendam. Præter hæc verò neceſſa-

ceſſarium fuit aliud ſacramentum, quod ſpecialiter iuuaret hominem in virtute ſpei, quod non immeritò attribui poteſt ſacramento Extremæ vnctionis: nam ſpes beatitudinis obtinendæ, maximè videtur neceſſaria in mortis articulo. Et ideo inſtitutum fuit illud ſacramentum, quo animarentur, & nouã quandam fiduciam conciperent homines ex hoc mundo tranſituri. Propter has ergo cauſas, & propter plures alias, quæ ſuis locis tradentur, oportet hæc ſacramenta eſſe diſtincta.

Ad poſteriorem partem obiectionis reſpondetur, non fuiſſe neceſſaria alia ſacramenta: nam quod attinet ad temporalem poteſtatem, magna differentia eſt inter illam, & ſpiritualem: nam illa naturalis eſt ſeu humana, fundamentum habens in natura & voluntate humana; hæc verò eſt ſupernaturalis, & in ea non tantùm reperitur poteſtas iuriſdictionis, quæ per extrinſecam conceſſionem dari ſolet; ſed etiam poteſtas Ordinis, quæ ad ſupernaturales & diuinas quodammodo actiones ordinatur: & ideo oportuit hanc poteſtatem dari per ſpeciale ſacramentum. Rurſus, quia actiones huius poteſtatis ſacræ ſunt, & proximè ordinantur ad cultum Dei, ideo oportet ſpecialiter ſanctificari per ſacramentum eos, qui ad illas ex officio obeundas ordinantur: actiones verò poteſtatis temporalis non ſunt ſacræ, ſed ciuiles ac morales, & ideo, ſicut ad illas probè exercendas, morales virtutes ſufficiunt, ita etiam ſatis ſunt ea ſubſidia & ſacramenta quæ Deus omnibus fidelibus prouidit, vt bene moraliter viuere poſſent: alioqui, ſi ad iuſtitiam rectè adminiſtrandam inſtituendum fuiſſet vnum ſacramentum, eadem ratione ad ſeruandam caſtitatem, & ſingulas virtutes, debuiſſent ſingula ſacramentalia remedia inſtitui. Atque eadem ferè reſponſio eſt ad alteram partem. Vt enim nunc abſtineamus ab illa diſputatione, an ſtatus religionis fuerit à Chriſto inſtitutus, propter illum non fuit neceſſarium ſpeciale ſacramentum inſtitui, quia in eo nullum eſt ſpeciale miniſterium, ſeu ſpiritualis poteſtas, ſicut eſt in ſacerdotali ſtatu, ſed ſolùm eſt via quædam & ſchola addiſcendæ & acquirendæ perfectionis, charitatis, & virtutum omnium; ad quem finem ſufficiunt communia ſacramenta, ſi frequentiùs & digniùs eis vtamur: nam, vt dixi, propter ſolam perfectionem virtutis exercendæ, niſi adſit alia ſpecialis ratio, non oportuit diſtinctum ſacramentum inſtitui. At verò in Matrimonio non vna tantùm, ſed plures rationes ſpeciales reperiuntur. Primùm, ſpecialis ſignificatio coniunctionis Chriſti cum Eccleſia, quam à principio habuit fidelium Matrimonium, propter quam oportuit in lege gratiæ ſanctificari. Deinde magna neceſſitas illius ſtatus, coniuncta cum magna fragilitate, difficultate ac periculo, propter fomitis ac concupiſcentiæ inordinationem. Rectè igitur ſeptem ſacramenta à Chriſto inſtituta ſunt, eiſque ſufficienter eſt Eccleſiæ prouiſum. Atque hæc ſufficiant etiã de reliquis congruentiis D. Thom. quæ per ſe ſatis claræ ſunt.

ARTICVLVS II.

Vtrùm ſacramenta conuenienter ordinentur ſecundùm modum prædictum.

4.d.2.q.1.ar.3.& d.7.q.1.art.1.q.3.& Ephe.5.fi. Art.præced.

*AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd inconuenienter ſacramenta ordinẽtur ſecundùm modũ prædictũ *, vt enim Apoſtolus dicit, 1. Corinth. 15. Prius eſt quod eſt animale, deinde quod ſpirituale. Sed per matrimonium generatur homo prima generatione, quæ eſt animalis; per Baptiſmum autem generatur homo ſecũda generatione,* A *quæ eſt ſpiritualis. Ergo matrimonium debet præcedere Baptiſmum.*

2. Præterea, per ſacramentum Ordinis aliquis accipit poteſtatẽ agendi actiones ſacramentales. Sed agens eſt prior ſua actione. Ergo Ordo debet præcedere & Baptiſmum & alia ſacramenta.

3. Præterea Euchariſtia eſt ſpirituale nutrimentum, Confirmatio autem comparatur augmento. Nutrimentum autem eſt cauſa augmenti, & per conſequens, prius eo. Ergo Euchariſtia eſt prior Confirmatione.

4. Præterea, Pœnitentia præparat hominem ad Euchariſtiam. Sed diſpoſitio præcedit perfectionem. Ergo Pœnitentia debet præcedere Euchariſtiam.

5. Præterea, Quod eſt propinquius fini vltimo, eſt poſterius. Sed Extrema vnctio inter omnia ſacramenta B *propinquior eſt vltimo fini Beatitudinis; ergo debet habere vltimũ locum inter ſacramenta.*

*In contrarium eſt quòd communiter ordinantur ab omnibus ſacramenta, ſicut priùs dictum eſt *.* Art.præced.

Reſpondeo dicendum, quòd ratio ordinis ſacramentorum apparet ex his quæ ſuprà dicta ſunt. Art.præced. *Nam ſicut vnũ eſt prius quàm multitudo, ita ſacramenta quæ ordinantur ad perfectionem vnius perſonæ naturaliter, præcedunt ea, quæ ordinantur ad perfectionem multitudinis. Et ideo vltimò inter ſacramenta ponuntur Ordo & Matrimonium, quæ ordinantur ad multitudinis perfectionem. Matrimonium tamen poſt ordinem, eò quòd minus participat de ratione ſpiritualis vitæ, ad quam ordinantur ſacramẽta. Inter ea verò, quæ ordinantur ad perfectionem vnius perſonæ,* C *naturaliter ſunt priora illa, quæ per ſe ordinantur ad perfectionem ſpiritualis vitæ, quàm illa quæ ordinantur per accidens, ſcilicet, ad remouendum accidens nociuum ſuperueniens, cuiuſmodi ſunt Pœnitentia & Extrema vnctio. Poſterior tamen eſt naturaliter Extrema vnctio, quæ conſumat ſanationem, Pœnitentia, quæ inchoat. Inter alia verò tria manifeſtum eſt, quòd Baptiſmus, qui eſt ſpiritualis regeneratio, eſt prius, & deinde Confirmatio, quæ ordinatur ad formalem perfectionem virtutis, & poſtmodum Euchariſtia, quæ ordinatur ad perfectionem finis.*

Ad primum ergo dicendum, quòd matrimonium, ſecundùm quòd ordinatur ad animalem vitam, eſt naturæ officium, ſed ſecundùm quòd habet aliquid ſpiritualitatis, eſt ſacramẽtum. Et quia minimum habet de ſpiritualitate, D *vltimò ponitur inter ſacramenta.*

Ad ſecundum dicendum, quòd ad hoc quòd aliquid ſit agens, præſupponitur quòd ſit in ſe perfectum, ideo priora ſunt ſacramenta, quibus aliquis in ſe ipſo perficitur, quàm ſacramentum Ordinis, quo aliquis conſtituitur perfector aliorum.

*Ad tertium dicendum, quòd nutrimentum & præcedit augmentum, ſicut cauſa eius, & ſubſequitur augmentum, ſicut conſeruans hominem in perfecta quantitate & virtute. Et ideo poteſt Euchariſtia præmitti cõfirmationi, vt Dionyſ. * facit in lib. de Eccleſiaſ. Hier. & poteſt poſtponi, ſicut Magiſter * facit in quarto ſententiarum.* 4.cap.3.agit de Euch. ſed c.4.de Confir. Vbi de Confir. trac.in d.7.de Eucha. verò diſt.8.

Ad quartum dicendum, quòd ratio illa rectè procederet, ſi pœnitentia ex neceſſitate requireretur, vt præparatoria ad Euchariſtiam. Sed hoc non eſt verum: E *nã ſi aliquis eſſet ſine peccato mortali, non indigeret pœnitentia ad ſumptionem Euchariſtiæ. Et ſic patet, quòd per accidens pœnitentia præparat ad Euchariſtiã, ſcilicet ſuppoſito peccato, vnde dicitur 2. Paral. vlt. Tu Domine iuſtorum, non poſuiſti pœnitentiam iuſtis.*

*Ad quintum dicendum, quòd Extrema vnctio propter rationem inductam *, eſt vltimum inter ſacramenta, quæ ordinantur ad perfectionem vnius perſonæ.* In argu.

COMMENTARIVS

NVmerauerat D. Thom. articulo præcedenti ſeptem ſacramenta, hoc ordine, Baptiſmus, Con

Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema Vnctio, Ordo. Matrimonium; quærit ergo in præſenti, an hic ordo numerandi ſacramenta ſit conueniens, id eſt, an ſit fundatus aliquo modo in ipſis ſacramentis, vel omnino ſit voluntarius. Et reſpondet, eſſe conuenientem & fundatum in ipſis ſacramentis. Cuius ſignum adducit in argumento, Sed contra; quia ab omnibus hoc ordine numerantur: nam ſi res fuiſſet prorſus voluntaria, & ad libitum, non tam facile omnes in ea conueniſſent. Cùm autem diuus Thom. *Omnes* dicit, Scholaſticos potiſſimùm intelligere videtur: quos Concilia, præſertim Florent. & Trident. hac in parte approbaſſe videntur, quamuis nonnulli ex ſcriptoribus antiquis, interdum hunc ordinem mutent, vt in ſolutione ad 3. idem D. Thom. indicat, & infrà latiùs dicam in principio diſputationum de Euchariſtia. Rationem autem huius ordinis optimam reddit D. Thom. quæ in litera ſatis clara eſt. Solum poteſt dubitari, qui nã ſit hic ordo ſacramentorum; non eſt enim ordo perfectionis. Nam de hoc agitur in articulo ſequenti, nec neceſſitatis; quia de hoc in art. 4. tractatur; nec naturæ, ſeu cauſalitatis; quia vnum ſacramentũ non eſt cauſa alterius; neque etiam eſt ordo temporis: quia non eſt neceſſe ſacramenta eo ordine ſuſcipi, quo numerata ſunt. Reſpondetur, hunc ordinem præcipuè videri ſumptum ex finibus ſacramentorum, quatenus ad ſpiritualem vitam ordinantur, vel cum illa coniunctionem habent. Nam hoc modo hominum perfectio ſeu ſpiritualis vita prius conſideratur in ſingulis perſonis, quàm intelligatur aliquid eſſe neceſſarium in tota communitate in ordine ad hunc finem; & hoc modo dicuntur eſſe priora ſacramenta ordinata ad ſingulos, quàm ad communitatem, & ea quæ ſunt per ſe, his quæ ſunt per accidens, & ſic de aliis. Hinc verò fit, vt hic ordo partim conſurgat ex maiori neceſſitate, vel in ordinẽ ad effectum, vel in ordine ad vſum aliorum ſacramentorum: ſic enim Baptiſmus eſt ſimpliciter primus inter omnia ſacramenta, partim verò ex ordine ad vſum, vel neceſſarium, vel conuenientiorem; quomodo Confirmatio eſt prior Euchariſtia per ſe loquendo, vt infrà dicam diſputans de Confirmatione, & Pœnitentia, quàm Extrema vnctio, ſi peccatum actuale præceſſit. Partim denique ex maiori perfectione, ſeu ſpiritualitate, vt D. Thom loquitur, qui hac ratione dixit, Matrimonium Ordini poſtponi, & hæc ſufficiant de præſenti articulo. Nam in eo ſolùm videtur D. Thom. voluiſſe reddere rationem illius ordinis quem in diſputatione de ſacramentis Scriptores tenere conſueuerunt.

Vnde ſumatur ordo Sacramẽtorum inter ſe.

ARTICVLVS III.

Vtrùm ſacramentum Euchariſtiæ ſit potiſſimum inter ſacramenta.

4. d. 7. q. 1. art. 1. q. 5. cor. & d. 8. q. 1. art. 1. q. 1. & 4. con. c. 44. col. 2. & ver. q. 27. art. 4. cor.

Lib. 1. Ethic. c. 2. in fi. tom. 8.

*AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd ſacramentum Euchariſtiæ non ſit potiſſimum inter ſacramenta. Bonum enim commune potius eſt, quàm bonum vnius, vt dicitur primò Ethic. * Sed matrimonium ordinatur ad bonum commune ſpeciei humanæ per viam generationis, ſacramentum autem Euchariſtiæ ordinatur ad bonum proprium ſumentis. Ergo non eſt potiſſimum ſacramentorum.*

2. Præterea, Digniora ſacramenta eſſe videntur, quæ per maiorem miniſtrum conferuntur. Sed ſacramentum Confirmationis & ſacramentum Ordinis non conferuntur, niſi per Epiſcopum qui eſt maior miniſter, quàm ſimplex ſacerdos, per quem confertur Euchariſtiæ ſacramentum. Ergo illa ſacramenta ſunt potiora.

3. Præterea: Sacramenta tanto ſunt potiora, quanto maiorẽ virtutem habent. Sed quædã ſacramenta imprimunt characterẽ (ſcilicet Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo) quod non facit Euchariſtia. Ergo illa ſacramenta ſunt potiora.

4. Præterea, illud videtur eſſe potius, ex quo alia dependent, & non è conuerſo. Sed ex Baptiſmo dependet Euchariſtia, non enim poteſt aliquis Euchariſtiam accipere, niſi fuerit baptizatus. Ergo Baptiſmus eſt potior Euchariſtia.

Sed contrà eſt, quod Dionyſ. dicit 3. cap. Eccl. hierarch. quod non contingit aliquem perfici perfectione hierarchica, niſi per diuiniſſimam Euchariſtiam. Ergo hoc ſacramentum eſt potiſſimum omnium aliorum.

Cap. 3. Eccleſ hier non remotè à prin

*Reſpondeo dicendum, quòd ſimpliciter loquendo, ſacramentum Euchariſtiæ eſt potiſſimum inter alia ſacramenta. Quod quidem tripliciter apparet; primò quidem ex eo, quod in eo continetur: nã in ſacramento Euchariſtiæ continetur ipſe Chriſtus ſubſtantialiter, in aliis autem ſacramentis continetur quædam virtus inſtrumentalis participata à Chriſto, vt ex ſuprà dictis * patet. Semper autem, quod eſt per eſſentiam, potius eſt eo, quod eſt per participationẽ. Secundò, hoc apparet ex ordine ſacramentorũ ad inuicẽ: nam omnia alia ſacramenta ordinari videntur ad hoc ſacramentum, ſicut ad finem; manifeſtum eſt enim, quòd ſacramentum Ordinis ordinatur ad Euchariſtiæ conſecrationẽ: ſacramentũ verò Baptiſmi ordinatur ad Euchariſtiæ receptionem, in quo etiam perficitur aliquis per Confirmationem, vt non vereatur ſe ſubtrahere a tali ſacramento. Per Pœnitentiam etiam & Extremam vnctionem præparatur homo ad dignè ſumendum Corpus Chriſti: Matrimonium etiã ſaltẽ ſua ſignificatione attingit hoc ſacramẽtũ, in quantum ſignificat coniunctionem Chriſti & Eccleſiæ; cuius vnitas per ſacramentum Euchariſtiæ figuratur, vnde & Apoſtolus dicit, Epheſ. cap. 5. Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia. Tertiò hoc apparet ex ritu ſacramentorum. Nam ferè omnia ſacramenta in Euchariſtia conſummantur: vt Dionyſius * dicit 3. Eccleſ. Hierarch. ſicut patet, quòd ordinati communicant, & etiam baptizati, ſi ſint adulti. Aliorum autem ſacramentorum comparatio ad inuicem, poteſt eſſe multiplex. Nam in via neceſſitatis, Baptiſmus eſt potiſſimum ſacramentorum. In via autem perfectionis ſacramentum Ordinis. Medio autem modo ſe habet ſacramentum Cõfirmationis. Sacramentum verò Pœnitentiæ & Extremæ vnctionis ſunt inferioris gradus à prædictis ſacramentis: quia ſicut dictum eſt * ordinantur ad vitam Chriſtianam, non per ſe, ſed quaſi per accidens, ſcilicet in remedium ſuperuenientis defectus. Inter quæ tamen Extrema vnctio comparatur ad Pœnitentiam, ſicut Confirmatio ad Baptiſmum: ita ſcilicet, quòd Pœnitentia eſt maioris neceſſitatis, ſed Extrema vnctio eſt maioris perfectionis.*

Quæſt. 62. ar. 3. 4.

Ca. 3. Eccl. hierar. circa prin.

Art. 1. huius quæſt.

Ad primum ergo dicendum, quòd Matrimonium ordinatur ad commune bonum corporaliter, ſed bonum cõmune ſpirituale totius Eccleſiæ continetur ſubſtantialiter in ipſo Euchariſtiæ ſacramento.

*Ad ſecundum dicendum, quòd per Ordinem & Confirmationem deputantur fideles Chriſti ad aliqua ſpecialia officia, quæ pertinent ad officium principis. Et ideo tradere huiuſmodi ſacramenta, pertinet ad ſolum Epiſcopum, qui eſt quaſi princeps in Eccleſia. Per ſacramentum verò Euchariſtiæ non deputatur homo ad aliquod officiũ, ſed magis hoc ſacramentum eſt finis omnium officiorum, vt dictum eſt *.*

In cor. art.

*Ad tertium dicendum, quòd character ſacramentalis, (ſicut ſuprà * dictum eſt) quædam participatio ſacerdotij Chriſti. Vnde ſacramentum, quoad ipſum Chriſtum coniũgit homini, eſt dignius ſacramento, quod imprimit Chriſti characterem.*

q. 63. art. 3.

Ad quartum dicendũ, quòd ratio illa procedit ex parte neceſſitatis: ſicut enim Baptiſmus, cùm ſit maximæ neceſſitatis, eſt potiſſimum ſacramentorum, ſic Ordo & Cõfirmatio habent quandam excellentiam ratione miniſterij, & Matri

Matrimonium ratione ſignificationis. Nihil enim prohibet aliquid eſſe ſecundùm quid dignius: quod tamen non eſt dignius ſimpliciter.

COMMENTARIVS.

Circa hunc articulum obſeruandus eſt Canon tertius Concil. Trident. ſeſſione 7. de ſacram. in genere, *Si quis dixerit, hæc ſeptem ſacramenta ita eſſe inter ſe paria, vt nulla ratione aliud ſit alio dignius, anathema ſit.* Ex quo non colligitur tanquam de fide certum, omnia ſacramenta eſſe inæqualia in perfectione; ſed hoc ſolùm, non omnia eſſe æqualia. Quod ſaltem eſt de fide certum ratione comparationis, quam hoc loco D. Thom. facit; quoniam ſaltem neceſſe eſt confiteri, Euchariſtiæ ſacramentum perfectius eſſe cæteris, vt idem Concilium non obſcurè docuit ſeſſ. 13. cap. 1. 2. & 3. & infrà de illo ſacramento ſpecialiter diſputantes latiùs dicemus, nunc ſufficiant rationes D. Thom. Circa quas eſt obſeruandum ſecundò; perfectionem ſacramenti poſſe conſiderari, vel in eſſe ipſius ſacramenti, vel in ratione cauſæ, ſeu finis aliorum ſacramentorum; vel in effectu gratiæ, ſeu in virtute conferendi illam. Iuxta primam comparationem procedit prima ratio D. Thom. Et eſt res manifeſta ſuppoſitis principiis fidei. Nam Euchariſtiæ ſacramentum, & eſt res permanens, & in ſe complectitur realiter & ſubſtantialiter ipſum Chriſtum; ergo in eſſe ſuo eſt perfectius cæteris ſacramentis. Vnde fit etiam, ſuperare reliqua in ratione ſigni: quia reliqua immediatè ſignificant gratiæ effectum, hoc verò ſignificat ipſum Chriſtum, quem continet, & vltra hoc ſignificat etiam gratiam, quam confert, vt eſt animarum cibus. Iuxta ſecundam comparationem procedit ſecunda ratio, & oritur ex præcedenti. Nam quia Euchariſtia in ſuo eſſe eſt ita perfecta, vt in ſe Chriſtum contineat, ideo ad illam, vt ad finem ordinãtur cætera ſacramenta. Quod ſolùm in Extrema vnctione aliquam difficultatem habet, quam hîc tetigit Caietanus, quia Extrema vnctio quoad vſum eſt vltimum ſacramentorum, quantum eſt ex vi ſuæ inſtitutionis: nam ordinatum eſt, vt poſt cætera ſacramenta in extremo vitæ periculo accipiatur; ergo non ordinantur ad Euchariſtiam. Reſpondet autem Caietanus, quodammodo dici ordinari ad Euchariſtiam ratione effectus: tollit enim reliquias peccatorum, & perfectè mundat animam quæ eſt optima diſpoſitio ad vnionem cum Chriſto, quam facit Euchariſtia. Addo præterea, quia Chriſtus eſt præſens in Euchariſtia, quod ordinatur ad perfectiorem vnionem cum Chriſto, quãtum in ſe eſt, ordinari etiam poſſe ad digniorem huius ſacramenti ſumptionem, vt in præſenti per ſacram vnctionem homo ſit habilior & melior diſpoſitus ad recipiendum Euchariſtiæ ſacramentum; ſi velit illud poſtea ſuſcipere, vt poteſt interdum accidere. De Matrimonio verò ipſe D. Thom. explicat, ratione ſignificationis ordinari ad Euchariſtiam, quia ſignificat coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, quam Euchariſtia perficit. Poteſt verò non improbabiliter dici, ſacramentum Matrimonij ſpecialiter ordinatum eſſe ad moderandam carnis concupiſcentiã, vt qui filiorum procreationi incumbunt, magis idonei ſint ad puriſſimum Euchariſtiæ ſacramentum ſuſcipiendum.

D. Thom. rationes explicantur.

Extrema vnctio an ad Euchariſtiam ordinetur.

De tertia comparatione D. Thom. nihil dixit, nec in illa quidquam certum, aut definitum inuenio: nam licèt propter Chriſti præſentiam videatur probabile, ſacramentum Euchariſtiæ (ſtante æquali diſpoſitione ſubiecti) maiorem gratiam conferre, quàm cætera, tamen aliunde, quia hoc ſacramentum inſtitutum eſt, veluti ad continuam nutritionem & conſequenter, vt ſæpius ac frequentiùs recipiatur, ideo non videtur neceſſarium, vt quoties recipitur, toties maiorem gratiam conferat, quàm Baptiſmus ſemel ſuſceptus, vel quàm Confirmatio, aut Ordo. Eſt itaque res incerta; D. Thom. autem videtur priorem partem inſinuare: nam ſimpliciter præfert Euchariſtiam omnibus ſacramentis; poſtea verò comparat cætera inter ſe: quæ comparatio maximè videtur, quoad effectum intelligenda; ergo in eadem re præfert Euchariſtiam cæteris.

Tertiò igitur circa vltimam partem corporis articuli aduertendum eſt, diuum Thomam inter cætera ſex ſacramenta, hunc ordinem præfectionis conſtituere, vt primum locum teneat Ordo; ſecundum Confirmatio; tertium Baptiſmus; quartum Extrema vnctio; quintum Pœnitentia; ſextum Matrimonium. De qua comparatione multa dici poſſunt, nam ferè in omnibus ſacramentis eſt aliquid excellens & ſingulare, in quo cętera ſuperant: ſed hoc pendet ex notitia omnium ſacramentorum, & ideo hæc comparatio meliùs in ſingulis fiet.

Solutiones argumentorum non indigent explicatione, & quæ Caietanus notat circa ſolutionem ad 2. ex dictis ſunt ſatis explicata.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm omnia ſacramenta ſint de neceſſitate ſalutis.

Ad quartum ſic proceditur. Videtur, quòd omnia ſacramenta ſint de neceſſitate ſalutis. Illud enim quod non eſt neceſſarium, videtur eſſe ſuperfluum. Sed nullum ſacramentum eſt ſuperfluum: quia Deus nihil facit fruſtrà. Ergo omnia ſacramenta ſunt de neceſſitate ſalutis.

4. diſt. 7. q. 1. art. 2. q. 2. & 3. ar. 2. q. 1.

2. Præterea, Sicut, de Baptiſmo dicitur: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnũ Dei, ita de Euchariſtia dicitur Ioan. 6. Niſi mãducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinẽ, non habebitis vitam in vobis. Ergo ſicut Baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis, ita & Euchariſtia.

*3. Præterea, Sine ſacramento Baptiſmi poteſt aliquis ſaluus fieri, dummodo non contemptus religionis, ſed neceſſitas ſacramentum excludat, vt infrà * dicetur. Sed in quolibet ſacramento contemptus religionis impedit hominis ſalutem. Ergo pari ratione omnia ſacramenta ſunt de neceſſitate ſalutis.*

** q. 62. ar. 1. & 2.*

Sed contrà eſt quòd pueri ſaluantur per ſolum Baptiſmum ſine aliis ſacramentis.

Reſpondeo dicendum, quòd neceſſariũ reſpectu finis (de quo nunc loquimur) dicitur aliquid dupliciter: Vno modo, ſine quo non poteſt haberi finis, ſicut cibus eſt neceſſarius vitæ humanæ. Et hoc eſt ſimpliciter neceſſarium ad finem.

Alio modo dicitur eſſe neceſſarium id, ſine quo non habetur finis ita conuenienter, ſicut equus neceſſarius eſt ad iter. Hoc autem non eſt ſimpliciter neceſſarium ad finem. Primo igitur modo neceſſitatis ſunt tria ſacramenta neceſſaria, duo quidem perſonæ ſingulari: Baptiſmus quidem ſimpliciter & abſolutè, Pœnitentia autem ſuppoſito peccato mortali, poſt Baptiſmum: Sacramentum autem Ordinis eſt neceſſarium Eccleſiæ, quia vbi non eſt gubernator, populus corruet, vt dicitur Prouerb. 11. Sed ſecundo modo ſunt neceſſaria alia ſacramenta: nam Confirmatio quodãmodo perficit Baptiſmum; Extrema vnctio Pœnitentiam, Matrimonium verò Eccleſiæ multitudinem per prorogationem conſeruat.

Ad primum ergo dicendum, quoad hoc quòd aliquid non ſit ſuperfluum, ſufficit, quòd ſit neceſſarium primò vel

ſecundò

In cor. art. *ſecundo modo, & ſic ſunt neceſſaria omnia ſacramenta, ſicut dictum eſt *.*

Ad ſecundum dicendum, quòd illud verbum Domini eſt intelligendum de ſpirituali manducatione, & non de ſola ſacramentali, vt Aug. exponit ſuper Ioan.* *Tract. 26. & 27. tom. 9.*

Ad tertium dicendum, quòd licèt omnium ſacramentorum contemptus ſit ſaluti contrarius, non tamen eſt contemptus ſacramenti, ex hoc quòd aliquis non curat accipere ſacramentum, quod non eſt de neceſſitate ſalutis: alioquin omnes, qui non accipiunt Ordinem, & qui non contrahunt Matrimonium, contemnerent huiuſmodi ſacramenta.

COMMENTARIVS.

QVæſtio huius articuli intelligenda eſt de neceſſitate, quæ orta eſt ex inſtitutione ſacramentorum; quia ante inſtitutionem nulla poterat eſſe neceſſitas, & ipſius inſtitutionis non tam fuit neceſſitas, quam vtilitas, vel congruentia, de qua ſuprà dictum eſt. Ex inſtitutione autem duplex poteſt intelligi orta neceſſitas; vna vocatur, *Neceſſitas medij*, altera verò, *Neceſſitas præcepti:* quas voces latiùs infrà explicabimus, de Baptiſmo, & de Euchariſtia diſputantes. Nunc breuiter ſciendum eſt, illud dici neceſſarium in præſenti, quod ad vitam conſequendam neceſſarium eſt. Quo fit, vt tota hæc neceſſitas ſit in ordine ad finem, & conſequenter, quòd tota dici poſſit neceſſitas medij, generali quadam ratione loquendo: quia quidquid eſt neceſſarium ad finem, præſertim ſi tempore antecedat conſecutionem finis, meritò dici poteſt medium ad finem neceſſarium. Rurſus, quoniam ſacramenta in humanis actionibus conſiſtunt, quæ per ſe, & natura ſua non ſunt ad vitam æternam neceſſaria, hinc conſequenter fit, vt non poſſit in eis reperiri neceſſitas medij reſpectu adultorum, niſi ſuppoſito aliquo præcepto, per quod inducatur illa neceſſitas. Quin potiùs generaliter verum eſt, nullum eſſe medium neceſſarium ad ſalutem, quod in actione hominis conſiſtat, quod non ſit etiam præceptum: quamuis in quibuſdam præceptum, & neceſſitas oriatur ex natura ipſorum actuum; in aliis verò tota oriatur ex præcepto, & extrinſeca inſtitutione, & huiuſmodi ſunt ſacramenta. Quocirca ſub hac ratione generali quodlibet ſacramentum, quod eſt neceſſarium, vt medium poteſt dici neceſſarium neceſſitate præcepti; & è contrario; quodcumque ſacramentum cadens ſub præceptum, poteſt etiam dici neceſſarium neceſſitate medij eo modo, quo obſeruatio mandatorum eſt medium ad ſalutem neceſſarium. At verò propria quadam & ſpeciali conſideratione diſtinguuntur illæ duæ rationes, quia neceſſitas præcepti ſolùm requirit, quòd præceptum ſit impoſitum: neceſſitas autem medij in ſacramentis vltra id conſiſtit in hoc, quòd ſacramẽtum ſit per ſe inſtitutum ad conferendum effectum ad ſalutem neceſſarium, tãquam propria cauſa illius, & per ſe loquendo, atque ex vi inſtitutionis ad illum neceſſaria; quomodo Baptiſmus eſt neceſſarius ad ſalutem.

De qua neceſſitate ſit intelligenda quæſtio.

De hac ergo neceſſitate medij loquitur D. Thom. hîc, vt conſtat ex principio art. Atque ita reſpondet primò: quamuis omnia ſacramenta ſint vtilia ad ſalutem, non tamen omnia eſſe neceſſaria. Quæ aſſertio clara eſt: nam conſtat, Confirmationem, Extremã vnctionem, & Matrimonium, non eſſe media ad ſalutem neceſſaria, cùm non ordinentur ad effectus ſimpliciter neceſſarios; quatenus verò gratiam præſtant, manifeſtum eſt eſſe valde vtilia. Solùm de Matrimonio oportet aduertere, vtilitatem eius non tam

Sacramenta omnia vtilia, non tamen omnia neceſſaria.

A eſſe conſiderãdam reſpectu ſingulorum, quàm reſpectu multitudinis, propter quam per ſe primò inſtitutum eſt: nam ſimpliciter ac per ſe loquendo, reſpectu ſingulorum, ſicut vnicuique melius eſt, caſtitatem ſeruare, quàm copulari coniugio, ita ſimpliciter non eſt vtilius hoc ſacramentum propter effectum eius, quàm priuari effectu eius propter virginitatem ſeruandam: ex hypotheſi autem (vt ſic dicam) id eſt, ſuppoſito, quòd Matrimonium contrahendum eſt, ſeu reſpectu eorum, qui illud contrahere decreuerunt, tale ſacramentum vtiliſſimum eſt. Secundò ait D. Thom. tria ſacramenta eſſe neceſſaria ad ſalutem: vnum reſpectu corporis Eccleſiæ, quamuis non reſpectu ſingulorum, ſcilicet ſacramentum Ordinis; B ſine quo, neque Hierarchia Eccleſiæ poſſet conſiſtere, neque alia ſacramenta confici poſſent, vel ſimpliciter, vel modo debito. Duo verò reſpectu ſingulorum, ſcilicet Baptiſmum abſolutè reſpectu omnium, quia omnes in originali peccato naſcuntur; Pœnitentiam verò reſpectu eorum, qui poſt Baptiſmum mortaliter peccauerunt, quia remiſſio talis peccati ad ſalutem neceſſaria eſt: & ad hunc effectum inſtitutum eſt huiuſmodi ſacramentum. De ſacramento autem Euchariſtiæ non meminit diuus Thomas in corp. art. quamuis aliorum ſex ſacramentorum mentionem fecerit, tamen, cùm tantùm dicat, tria ſacramenta eſſe neceſſaria, planè ſentit, reliqua non eſſe neceſſaria, alioquin valde ambiguus eſſet in doctrina tradenda. Ac præterea in ſo- C lutione ad ſecundum, cùm argumentum eò tenderet, vt concluderet, ſacramentum Euchariſtiæ eſſe neceſſarium, quia Ioan. 6. dicitur: *Niſi manducaueritis, &c.* Reſpondet in forma; inde non colligi neceſſitatem, *quia illud verbum Domini* (inquit) *eſt intelligendum de ſpirituali manducatione, & non de ſola ſacramentali.* Eſt ergo hæc aperta ſententia D. Thom. hoc loco, quam infrà latiùs tractaturi ſumus, vbi etiam expendemus expoſitionem verborum Chriſti, quam hîc D. Thom. tradit. Hîc verò attentè ſunt ponderanda verba eius; non enim negat D. Thom. Chriſtum in verbis illis loqui de ſacramento Euchariſtiæ, nec de manducatione ſacramentali, quia non ſine cauſa addidit dictionem excluſiuam, dicens, *Et non de ſola ſacramentali;* non ergo negat Chriſtum loqui de illa, D ſed de illa ſola, quod valde diuerſum eſt. Sentit igitur, verba illa intelligi poſſe de manducatione ſacramentali vel ſpirituali, quod tamen verum non eſſet, niſi de ſacramento eſſent intelligenda; quia Chriſtus non poteſt ſacramentaliter manducari, niſi in ſacramento, licèt in eo etiam poſſit ſpiritualiter manducari, & hic modus manducationis ſufficere poſſit ad implendum id quod in prædictis verbis Chriſti continetur, iuxta expoſitionem D. Thom. quam, vt dixi, in proprio loco examinabimus.

Tria ſacramenta neceſſaria.

Colligitur tãdem ex doctrina huius articuli, quomodo intelligendus ſit Canon Concilij Trident. ſeſſ. 7. can. 4. de ſacramẽtis in genere, vbi condemnat di- E centes, ſacramenta non eſſe neceſſaria ad ſalutem. Vtrumque enim voluit comprehendere, quod in dictis aſſertionibus à D. Thoma explicatum eſt, ſcil. & omnia hæc ſacramenta eſſe vtilia, & abſolutè loquendo ſacramenta eſſe neceſſaria, quamuis non omnia: quorum primum indicauit in illis verbis; *Si quis dixerit, ſacramenta nouæ legis non eſſe ad ſalutem neceſſaria, ſed ſuperflua,* ſuperfluitas enim vtilitati opponitur, & ſi inter ſacramenta aliquod eſſet inutile, tantus ſacramentorum numerus eſſet ſuperfluus; & hoc intendit damnare Concilium. Secundum verò docuit in verbis ſequentibus, quæ per ſe ſatis clara ſunt. Et hæc ſufficiant de neceſſitate medij in communi.

Canon Trid. iuxta doctrinam D. Thom. intelligendus.

muni. Nam in particulari dicemus in ſuis locis. De neceſſitate autem præcepti, quod hîc D. Thom. omiſit, generatim dicemus in ſequentibus diſputationibus moralibus; ſigillatim verò poſtea.

DISPVTATIO XV.

De ſacramentalibus, ſeu cæremoniis ſacramentorum in genere.

HANC diſputationem prætermiſit D. Thom. in hac materia, tamen, cùm in ſingulis ſacramentis, de vniuſcuiuſque cæremoniis diſſerendum ſit, cum ipſomet D. Thom. neceſſarium víſum eſt, hoc loco præmittere ea quæ communia ac generalia eſſe poſſunt. Nam reuera, de his ſacramentalibus ferè omnia illa capita diſputari poſſunt, quæ de ſacramentis à nobis ſunt generaliter dicta: tamen ſuppoſitis his, quæ diximus de ſacramentis, breuiùs poterunt omnia expediri.

SECTIO I.

Quid ſit cæremonia, ſeu ſacramentale.

Quid ſit cæremonia, & eius nominis origo.

PRiùs quærimus quid ſit, quàm an ſit cæremonia, tum quia per ſe notum eſt, cæremonias eſſe; tum etiam, quia ſicut de ſacramentis diximus, non poteſt in his rebus, vocis ſignificatio ſatis exponi, niſi ſimul intelligatur, quid res ipſa ſit. Aduertendum eſt igitur in primis, nomine Cæremoniæ, ſi primam huius vocis impoſitionem, vel etymologiam attendamus, ſignificari poſſe omnem cultum Dei externum, qui certo ac definito ritu fit ob maiorem Dei reuerentiam. In hac enim ſignificatione Latini omnes ea voce vtuntur, quam omnes etiam ducunt à Cære Italiæ oppido, vel à verbo carendi, vt videre licet in D. Thom. 1. 2. quæſtio. 99. art. 3. & D. Auguſtino 2. retract. cap. 37. & in hac ferè ſignificatione ſumitur cæremonia in Scriptura veteri, vbicumque de legalibus cæremoniis agitur. Atque ita ſub hac voce comprehenduntur ſacramenta, ſacrificia, ſacra, & obſeruantiæ, ad quæ quatuor capita reuocat diuus Thomas 1. 2. quæſt. 101. art. 4. omnes legis veteris cæremonias. Ex quibus duo prima quid ſint, ſatis eſt in ſuperioribus expoſitum, & de ſacrificio dicemus in particulari, poſtea tractantes de Miſſa: ſacra autem vocantur à diuo Thoma ea, quæ ſunt veluti inſtrumenta, aut res deputatæ ad ſacrificia peragenda, aut ſacramenta miniſtranda, vt ſunt vaſa ſacra, veſtes, templa, & ſi quæ ſunt alia ſimilia: obſeruantias autem vocat, omnes actiones, quibus cultores Dei vtuntur, vt eis ſeſe ad cultum Dei diſponant, vt ſunt ieiunia, genuflexio, vſus ſigni crucis, & ſimilia. In præſenti verò materia non vtimur nomine cæremoniæ in hac ampliſſima ſignificatione: ſed aptamus illam ad cæremoniam ſacramentalem, & à Theologis appellari ſolet ſimpliciter ſacramentale. Qua voce ſignificamus actiones quaſdam, vel circumſtantias religioſas, quas in ſacramentorum adminiſtratione, vel ſacrificij oblatione, Eccleſia obſeruat, præter eas, quæ ſunt de eſſentia, ſeu ſubſtantia ſacrificij, vt ſunt, verbi gratia, in Baptiſmo vnctio, exorciſmus, & alia huiuſmodi.

Cæremoniarũ varietas quãta.

Secundò eſt obſeruandum cæremonias has, ſi materialiter (vt ita dicam) ſumantur, varias & multiplices eſſe, ita vt per omnia prædicamenta diſtingui poſſint, & variari: nam quędam interdum poſita ſunt

A in ſubſtantia alicuius rei, vt, verbi gratia, quòd vino conſecrando miſceatur aqua naturalis, & non alia: quòd vnctio fiat in oleo oliuarum, &c. Quædam reuocari poſſunt ad quantitatem, vel continuam, vt quòd aqua miſceatur vino in quantitate valde modica; vel diſcretã, vt quòd Baptiſmus fiat tribus merſionibus. Rurſus alię reuocari poſſunt ad qualitatem, vt quòd panis ſit fermentatus, vel azymus; quòd veſtis ſit huius figuræ, vel coloris. Præterea, quædam poſſunt reuocari ad relationem, quia ſolùm propter deputationem quandam, aut extrinſecam benedictionem cenſentur ſacræ, vt oleum benedictum, & alia huiuſmodi. Item, quædam conſiſtunt in temporis vel loci determinatione, vt templa, & dies feſtiui. Aliæ pertinent ad veſtitum ſiue habitum ſacrum ac

B decentem. Aliæ reuocantur ad ſitum, vt genuflexio. Aliæ denique in actione vel paſſione conſiſtunt, & hæ ſunt frequentiores, ſub quibus comprehenduntur orationes, geſtus, ſigna, & ſimilia; quinimo omnia alia, quæ numerata ſunt, in tantum ad cæremonias ſeu ſacramentalia pertinent, in quantum in vſu alicuius actionis ſacræ obſeruandæ ſunt. Vnde fit, poſſe etiam has cæremonias diſtingui, iuxta ſeptem circumſtantias actuum moralium, quæ à Philoſophis moralibus & Theologis numerantur, vt ſunt circumſtantia loci, temporis, perſonæ, modi, & ſimiles.

Cæremonia vt differant aliæ ab aliis.

Tertiò eſt obſeruandum, omnibus his cæremoniis commune eſſe, vt ad diuinum cultum ordinen-

C tur: hac enim intentione inſtituuntur, & obſeruantur ab Eccleſia, vt ipſe ſacramentorum vel ſacrificij vſus maiori cum reuerentia ac deuotione fiat. Hoc igitur commune eſt ſacramentalibus cæremoniis cum ſacramentis ipſis, vel ſacrificio, quòd actus ſunt externi, virtutis religionis. Differunt tamen ab ipſis, quòd ſacrificium continet ipſum ſupremum Dei cultum, quo Dei excellentiam per alicuius rei oblatæ ſacrificationem ſeu immutationem profitemur; ſacramenta verò ordinantur ad ſanctificationem fidelium, quam ſignificant & conferunt, præſertim in lege noua. At verò ſacramentalia ordinantur ad cultum Dei medio ſacrificio, vel ſacramento ali-

D quo (vt ſic dicam) nam proximè referuntur ad reuerentiam ſeu conuenientiorem modum offerendi ſacrificium, vel adminiſtrandi ſacramentum. Differre autem poſſunt ſacramentalia inter ſe, vel in ritu externo, vt dictum eſt; vel etiam in fine, quia quædam propinquiùs, quædam remotiùs reſpiciunt ſacramenta, quædam ordinantur præcipuè ad ornatum quendam decentem ac religioſum: vt, verbi gratia, quòd calix ſit argenteus, vel aliquid huiuſmodi; quædam ad maiorem reuerentiam, vt quòd Euchariſtia à ieiuno ſumatur; quædam etiam continent ſacram ſignificationem, vt quòd baptizati induantur veſte alba, &c. ac denique quædam ordinantur etiam ad aliquem ſpiritualem effectum, vel

E ſanctificationem ſaltem imperfectam, vt poſtea dicemus.

Cæremonia in præſenti quid.

Ex his igitur ſatis conſtat, quid ſit cæremonia, de qua hîc agimus. Eſt enim exterior actio religioſa, aut circumſtantia ſeu conditio eius ad ornatum ſeu cultum debitum ſacramentorum ſeu ſacrificij inſtituta. Cuius deſcriptionis ratio ex dictis ſatis conſtat, & ex ipſo vſu, & ex intentione præſentis diſputationis; hîc enim non agimus de omni cultu externo, ſed de illo tantùm, qui eſt quaſi circumſtantia ſacramenti, & à ſubſtantia eius diſtinguitur, éſtque veluti accidens eius; eſt ergo hæc propria ratio ſacramentalis cæremoniæ, prout de illa nunc agimus. Verum eſt tamen, & obſeruatione dignum; quia

cære

cæremoniæ ſacramentorũ eiuſdem ferè rationis ſunt cum nonnullis aliis ritibus, qui extra ſacramenta fiũt & obſeruantur: ideo nomen *ſacramentalis*, latiùs frequenter vſurpari, & doctrinam de his cæremoniis ſacramentorum magna ex parte poſſe ad alias extendi. Et hoc modo diſputant de his cæremoniis ſeu ſacramentalibus plures authores, præſertim VValdenſ. in tomo integro de ſacramentalibus. Hoſius in confeſſione catholica, cap. 37. & latiùs capit. 86. & ſequentibus, & Lindan. lib. 4. Panopl. capit. 97. & ſequentibus. Bellarmin. lib. 2. de ſacrament. in gen. cap. 29. & antiquiores, qui de ritibus ſeu officiis Eccleſiaſticis ſcripſerunt, vt Iſidorus, Alcuin. Amalar. Duran. & alij, & Raban. lib. 1. de inſtitut. Cler. à cap. 27. Hugo Victor. lib. 2. de ſacrament. part. 4. & 5. poſtea in ſequentibus agens de ſingulis ſacramentis.

SECTIO II.

An vſus ſacramentalium religioſus & ſanctus ſit atque Eccleſiæ conueniens.

Primus error omnem externum Dei cultum reprehendit.

MVlti hæretici hos Eccleſiæ ritus ſuperſtitioſos & illicitos eſſe dixerunt; variis tamẽ modis, atque ex diuerſis principiis. Quidam enim in vniuerſum omnem cultum Dei externum reprobarunt: ſed cùm hi omnia euertant, non eſt quòd hoc loco cum eis ſpecialiter diſputemus; hi enim, non ſolùm accidentia, ſed etiam ſubſtantiam ſacrificij & ſacramenti è medio tollunt: ſufficiunt ergo contra illos, quæ de neceſſitate & vtilitate ſacramentorum dicta ſunt, & quæ dicemus poſtea de ſacrificio; & videri etiam poſſunt dicta de vſu & veneratione imaginum, in primo tomo huius tertiæ partis circa q. 25. hîc enim ex principiis & rationibus magis propriis agendum eſt.

Hæretici alij aliter cæremoniarum vſum exagitant.

Alij ergo Eccleſiaſticas cæremonias reprehendũt, eò quòd ſint humana inuenta, abſque diuino præcepto, vel authoritate in diuinis Scripturis contenta. Putant enim iſti, licere quidem colere Deum externo cultu, non tamen alio niſi illo, qui in Scriptura ſacra nobis præceptus eſt. In quo fundamento varij etiam errores continentur, qui aliis in locis magis propriis impugnandi ſunt. Primus eſt, ſola ea, quæ ſcripta ſunt, non verò quæ traditione habentur, eſſe retinenda in Eccleſia, & in veneratione habenda, contra Paulum ſecundæ ad Theſſalon. 2. dicentem, *Tenete traditiones, ſiue per epiſtolam, ſiue per ſermonem*: quia ſine traditione, neque ipſa Scriptura diuina potuiſſet à prophana diſcerni. De qua re legi poteſt Baſil. lib. de Spiritu ſancto, cap. 27. Iren. lib. 3. contra hæreſ. cap. 3. Cypr. Epiſt. 72. circa finem. Epiph. lib. 4. hær. 71. Hieronym. dialog. contra Luciferian. Aug. lib. 4. de Bapt. cap. 24. Secundus eſt, ſolùm illum externum cultum Dei eſſe licitum, qui ab ipſomet Deo præceptus & traditus eſt. Qui error eſt abſurdiſſimus. Nam in primis nullum habet fundamentum in Scriptura, vel traditione aliqua: nam in diuina Scriptura potiùs legimus, in quolibet tempore, ſeu ſtatu, homines ſua ſpõte & arbitrio, & abſque ſpeciali præcepto Dei variis modis Deum exteriùs coluiſſe: ſic Geneſ. 4. Abel obtulit ſacrificium de primogenitis gregis ſui: & Noë cap. 8. erexit altare, & obtulit ſacrificia de pecoribus multis; Iacob verò cap. 28. votum vouit, decimáſque obtulit Deo. In lege autem veteri, quamuis multa eſſent diuina lege præſcripta, numquam tamen fuit prohibitus voluntarius cultus, vel publicus, vel priuatus; quin potiùs Leuit. 23. poſtquam varia ſacrificiorum, & feſtiuitatum genera præcepta ſunt, ſubditur: *Exceptis donis veſtris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ ſponte tribuetis Domino.* Atque Eſther 9. Iudith vltimo, 1. Machab. 4. quædam feſtiuitates humana lege introductæ leguntur, præter eas quæ in diuinis erant præceptis. In lege autem gratiæ nullibi reperitur prohibitio hæc facta à Chriſto. Quin potiùs, ſi eius exemplum nobis imitandum eſt, conſtat ex Euangelio, eum ſæpe fuiſſe externis cæremoniis vſum, vel eleuando oculos, & externam gratiarum actionem, atque orationem fundendo, vel accipiendo in manibus panem, benedicendo, oculos in cœlum eleuando; Luc. 9. & 22. vel orando genibus flexis, aut in terram procidẽs, Matth. 26. & Lucæ 22. vel inſufflando in Apoſtolos, vt eis Spiritum ſanctum daret: vel denique eleuando manus, vt diſcipulis benediceret, Lucæ 24. Quocirca, cùm hæretici negent, eſſe credendum, quod non reperitur ſcriptum, oſtendant vbi ſit ſcriptum hoc præceptum, quo prohibetur omnis cultus Dei exterior liber ac ſpontaneus, vt eis fidem adhibeamus: nam quòd ex traditione ſola non habeatur hoc præceptum, certiſſimum eſt, cùm potiùs contrarium ex traditione habeamus; vt dictum eſt, & ſtatim dicemus latiùs. Nec verò fingere poſſunt ipſa naturali lege hoc eſſe prohibitum: nam potiùs lex naturæ, quæ docet, Deum eſſe actibus & ſignis externis ab homine colendum, vel quia ipſe eſt author animæ, & corporis, & ideo vtriſque actibus coli debet, vel quia cùm homo conſtet anima, & corpore, in actionibus animæ multùm ab actionibus corporis pendet, eíſque iuuatur ad illas meliùs exercendas: ipſa (inquã) lex naturæ, quæ hoc docet, ex ſe nõ definit huiuſmodi actiones; quia licèt fortaſſe aliquæ per ſe ſtatim appareant aptiores ad huiuſmodi cultum, vt ſunt, oratio vocalis, laus, genuflexio, eleuatio manuum, pectoris tunſio, tamen, neque iſtæ ſunt ita per ſe determinatæ ad cultum Dei, quin aliæ ſimiles poſſint ad alias perſonas referri, nec ſunt ita neceſſariæ, quin aliis modis poſſit idem religioſus animus ſignificari. Hic ergo modus ex ipſa lege naturæ non eſt definitus. Vnde neceſſariò fit, per hanc legem non prohiberi voluntarium modum exteriùs colendi Deum, ſed potiùs relinqui, vt vel poſitiua lege, vel certè vniuſcuiuſque arbitrio determinentur. Hoc ergo ſemper licitum eſt, quamdiu ſpeciali lege diuina, vel humana non eſt prohibitum, dummodo prudenter ac decenter fiat. Sed dicunt hæretici, quamuis huiuſmodi cultus ſpontaneus licitus eſſe poſſit in lege noua, non tamen eſſe licitum, illum præcipere; ita vt illius omiſſio, peccatum reputetur, quia hoc eſt cõtra priuilegium legis gratiæ, quæ eſt lex libertatis: nam ſubiici hoc modo his cæremoniis & ritibus magna eſt ſeruitus. Sed in hoc inculcatur tertius error, quo negant habere Eccleſiam, poteſtatem præcipiendi atque ordinandi ea quæ ad conuenientem modum diſpenſandi ſacramenta fuerint neceſſaria. Cuius contrarium definiuit Concil. Trid. ſeſſ. 21. can. 2. & in materia de legibus & de Eccleſiaſtica poteſtate impugnatur ex profeſſo hic error, & in ſequenti ſectione nonnulla afferemus.

Hæreticorum inſania confutatur.

Alij denique nõ reprobant generatim omnes cæremonias, ſed ſpecialiter inuehuntur in illas, quas nunc Eccleſia Romana obſeruat, quia dicunt eſſe vanas, & ſuperſtitioſas. Sed non eſt hic locus dicendi de ſingulis, ſed cùm agemus de ſpecialibus ſacramẽtis; vbi apertè oſtendemus, hanc eſſe falſam calumniam. Illud verò, quod generale omnibus eſt, ſcil. quòd à nobis fiunt intentione cultus, & tanquam pertinentes ad virtutem religionis, hoc (inquam) ſuperſtitioſum eſſe dicunt, quia licèt in ſacramentis

tradendis oporteat ſeruare modum, & debitas circumſtantias, vt omnia honeſtè & ſecundùm ordinem fiant, vt dicitur primæ ad Corinth. 14. tamen hoc ſolùm eſſe volunt propter quandam humanam politiam; non verò ex intentione cultus & religionis: nam hoc dicunt eſſe ſuperſtitioſum. Qui error non poteſt niſi aliquo ex ſuprà reiectis fundari: nam, ſi cultus Dei exterior voluntarius, vt lege humana præſcriptus ex ſe non eſt malus, & ſuperſtitioſus, neque etiam erit malum, illum intendere; ergo neque etiam erit per ſe malum, cæremonias ſacramentales hac intentione obſeruare.

Concluſio.

Prætermiſſis ergo hæreticorum ſententiis, dicendum eſt, vſum ſacramentalium cęremoniarum, quas nunc Eccleſia obſeruat, pium eſſe, & ad cultum Dei, ſecundariò ſaltem, pertinere, & Eccleſiæ ac fidelibus non parum eſſe vtilem. Concluſio eſt de fide, quo ad omnes partes, vt colligitur ex Concil. Trid. ſeſſione 7. can. 13. de ſacramentis in genere: vbi hos ritus in ſolemni ſacramentorum adminiſtratione adhiberi conſuetos & ab Eccleſia catholica receptos, & approbatos, obſeruandos ac retinendos eſſe definit. Poteſt etiam concluſio ex generali principio oſtendi, quòd Eccleſia non poteſt errare in his, quæ ad fidem & mores pertinent: ſeruare autem cæremonias religioſas, & vtiles, ac non ſuperſtitioſas, maximè pertinet ad bonos mores Eccleſiæ. Deinde, quòd hæ cæremoniæ ſint honeſtæ, ſatis patet ex his, quæ contra hæreticos diximus; quia ex obiecto non ſunt malæ, neque ex aliqua circumſtantia, quam per ſe requirant. Nulla enim circumſtantia huiuſmodi fingi, aut aſſignari poteſt. Rurſus ex fine proximo ordinantur ad decentem & conuenientem modum adminiſtrandi ſacramenta; ſicut ergo ſacramentorum adminiſtratio ad religionem pertinet, ita etiam harum cæremoniarum obſeruantia, quantum eſt ex ſe, & ex fine ſuo, & ideo dicuntur pertinere ad cultum ſecundarium, non ſolùm quia continent cultum externum, ſed etiam, quia in ipſomet externo cultu, ſint veluti accidentia aliarum actionum nobiliorum, ſcilicet ſacrificij, & ſacramentorum. Tandem ex hoc fine facilè colligitur vtilitas harum cæremoniarum; conferunt enim primò, vt ipſa ſacramenta debito honore tractentur, & in maiori æſtimatione & reuerentia habeantur: nam cũ eorũ ſubſtantia in paucis verbis & exteriorib. actionib. aut rebus externa ſpecie vilioribus atq; infimi ordinis conſiſtat, niſi cæremoniarum apparatu, & ſignificatione eleuetur animus ad cogitãdum aliquo modo de myſteriis ſub illis ſignis contentis, & ad concipiendam deuotionem & reuerentiã illis debitã, facilè vileſcerent & deſpicerentur, præſertim à rudioribus hominibus, qui ſenſibus ferè ducuntur. Igitur per has cæremonias docetur Chriſtianus populus, ſub ſenſibilibus ſacramentis magna myſteria contineri, & ideo magna veneratione eſſe tractanda. Secundò conferunt hæ cæremoniæ ad maiorẽ quandam intelligentiam, & memoriam myſteriorum fidei, vt, verbi gratia, ferè in omnibus ſacramentis adhibere crucis ſignum, vt conſtat ex Steph. Pap. in c. nunquid, de Conſecr. d. 5. & Auguſt. tra. 118. in Ioan. & ſer. 19. de Sanctis; illud autem fit, vt eo ſigno admoneantur fideles, virtutem ſacramentorum ex Chriſti morte deriuari. Similiter, dum in Baptiſmo præmittuntur exorciſmi, & inſufflationes, docentur fideles, puerum antequam baptizetur, eſſe ſub poteſtate dæmonis ob originale peccatum, & ita hoc argumento vtitur ſæpe Auguſtinus ad probandum originale peccatum ex vſu & traditione Eccleſiæ, vt videre licet lib. 1. de peccator. merit. & remiſ. cap. 34. & lib.

Cæremoniarũ vtilitas.

A 6. contra Iulian. cap. 2. & alia exempla videri poſſunt in Leone Pap. epiſtol. 81 & Innocentio I. epiſt. 1. Nec refert, quòd non omnes fideles intelligant hæc myſteria; ſatis eſt enim, vt à Doctoribus intelligantur, qui ſimpliciores docere poſſint de his, quorum ipſi ſunt capaces, quæve ipſos ſcire oportet; huiuſmodi enim hominibus frequentius ſufficit admiratio illa, quam in eis cauſat ipſamet cæremoniarum grauitas, & authoritas, ſub quibus ſtatim concipiunt aliquid ſacrum contineri, quamuis, quid illud ſit, ignorent. Tertiò, per hæc conſeruatur & augetur deuotio fidelium, vt rectè docuit Auguſtinus lib. de Cura pro mort. agend. cap. 5. & Epiſtol. 119. cap. 11. qui tamen addit cap. 19. cauen-
B dum eſſe, ne nimium ſit hoc cæremoniarum onus; tantum enim eſſe poteſt, vt animum diſtrahat, & impediat. Quo ſolo ſeruato moderamine, ac prudenti concilio, vt re vera ab Eccleſia ſeruatur, ruunt obiectiones omnes & calumniæ, quas hæretici excogitare poſſunt. Quartò, tandem deſeruire poſſunt hæ cæremoniæ ad diſtinguendum fidelem populum ab infideli, & vnitatem Eccleſiæ commendandam, vt ſignificauit Innocent. ſuprà, & Concil. Tolet. 4. can. 2. & ideo diligenter vitat Eccleſia in huiuſmodi cæremoniis & obſeruantiis omne conſortium & apparẽtem ſimilitudinem cum Iudæis, vel aliis infidelibus, vt colligitur ex Auguſt. dicta epiſt. 119. & Epiphan. lib. 3. contra hæreſ. in fine, vbi multa de his cæremoniis congerit.

C

SECTIO III.

Qui poſſit ſacramentales cæremonias inſtituere, mutare aut miniſtrare.

Diximus de ſubſtantia & ratione harum cæremoniarum, ſequitur dicendum de cauſis earum. Et cauſa quidem finalis explicata iam eſt. Cauſa verò materialis, ſeu formalis in genere definiri non poteſt; ſed in ſingulis obſeruanda eſt pro ratione inſtitutionis. Solùm ergo generatim dici poteſt, intrinſecam veluti formam, ac materiam vniuſcuiuſque cæremoniæ conſiſtere in eo ritu, qui eſt ab habente poteſtatem inſtitutus ac definitus. Igitur dicendum
D ſupereſt de cauſa efficiente; quæ duplex eſſe poteſt, ſicut de ſacramentis diximus, ſcilicet inſtituens & miniſtrans.

Dico ergo primò: Sacramentales cæremoniæ, quæ ſunt extra ſubſtantiam ſacramentorum, quamuis interdum introductæ ſint ad imitationem ſeu exemplum Chriſti, non tamen ſunt ab eo immediatè inſtitutæ. Prior pars partim ex dictis præcedendi ſectione conſtat, partim poteſt facilè exemplis oſtendi: nam in conficienda Euchariſtia ex Chriſti exemplo manauit miſtio aquæ in vino, teſte Cypriano epiſt. 63. atque ex eodẽ fonte manauit vſus Eccleſiæ Latinæ conficiendi in azymo, & nõ in fermentato, atq; ſimi-
E lia exempla facilè adduci poſſunt, quæ in ſingulis ſacramentis latiùs perſequemur. Poſterior ergo pars colligitur ex Concil. Trident. ſeſſione 21. cap. 2. docente, *Salua ſubſtantia ſacramentorum*, reliqua fuiſſe Eccleſiæ commiſſa, quod latiùs confirmabimus concluſione ſequenti; ergo ſignum eſt, cæremonias, quæ ſunt extra ſubſtantiam ſacramentorum, non fuiſſe in particulari à Chriſto Domino præſcriptas. Quod poteſt confirmari ſecundò, ab authoritate negatiua; quia neque ex Scriptura, nec ex traditione conſtat Chriſtum Dominum huiuſmodi cæremonias inſtituiſſe, aut in particulari præcepiſſe. Quin potiùs dogma eſt receptum ab omnibus Theologis,

Cæremoniæ, quæ ſunt extra ſubſtantiã ſacramenti, non ſunt immediatè à Chriſto inſtitutæ.

Chriſtum in lege noua nulla præcepta præterquam fidei & ſacramentorũ tradidiſſe. Tertiò, ex vſu idem colligitur. Nam in his cæremoniis pro diuerſitate temporum & locorum reperitur varietas in Eccleſia, ſubſtantia ſacramentorum inuariabili manente; ergo ſignum eſt, hanc ſolam eſſe de iure diuino, & immediatè à Chriſto Domino definitam. Quartò hinc ſumitur ratio ſeu congruentia huius aſſertionis: nam ſacramenta ordinantur ad ſpiritualem hominum ſanctificationem, quæ à Chriſto Domino fuit principaliter intenta, & ideo oportuit ab ipſo tanquam ab authore noſtræ ſalutis & gratiæ inſtitui. Atq; idem ſemper intelligendum eſt de ſacrificio: nam hoc etiam oportuit à Chriſto inſtitui, quia continet proprium ac principalem Dei cultum, & quia in eo offerendus erat ipſemet Chriſtus. Deniq; ad maiorem Eccleſiæ vnitatem & ſtabilitatem neceſſarium fuit, vt hæc quæ ſunt veluti fundamenta Eccleſiæ, immutabilia eſſent ex Chriſti inſtitutione. Cætera verò, quæ accidentalia ſunt, non oportet ita inſtitui ac definiri, quia pro temporum diuerſitate expedire poteſt, ea variari. Vnde hoc etiam pertinuit ad perfectionem legis Euangelicæ. In veteri enim lege, quia erat lex ſeruitutis, magis conſiſtens in exterioribus oneribus, quàm in interiori gratiæ ſpiritu, plurimæ cæremoniæ fuerunt diuina inſtitutione traditæ, ac præceptæ: at verò lex noua, eſt lex gratiæ & ſpiritus; & ideo ſolùm in ea tradidit Chriſtus, quæ ad gratiam obtinendam ſunt neceſſaria media, vel vtilia inſtrumenta, reliqua verò Eccleſiæ ſuæ diſponenda commiſit.

Eccleſiæ à Chriſto tradita poteſtas cæremonias inſtituendi.

Dico ergo ſecundò, Chriſtum Dominum dediſſe Eccleſiæ poteſtatem inſtituendi has cæremonias, quam partim Apoſtoli, partim eorum ſucceſſores Epiſcopi & Pontifices exercuerunt, & huiuſmodi originem habuerunt cæremoniæ, quas nunc Eccleſia obſeruat. Tota hæc aſſertio, quoad rem in ipſa contentam, eſt de fide, vt conſtat ex Concil. Triden. ſeſſ. 7. can. 13. de ſacram. in genere, ſeſſione 21. cap. 2. & ad eam confirmandam adducit illud Pauli primæ ad Corinth. 4. *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorũ Dei*, & illud primę ad Corinth. 11. *Cætera autem cùm venero diſponam*; vbi Paulus agebat de ritu in diſpenſatione Euchariſtiæ ſeruando. De quo etiam agens Aug. epiſt. 118. c. 6. inquit: *Non præcepit Chriſtus, quo deinceps ordine ſumeretur, vt Apoſtolis, per quos Eccleſiam diſpoſiturus erat, ſeruaret hunc locum.*

Cæremoniarũ in Eccleſia antiquitas.

Secundò hæc poteſtas ex ipſo vſu ſatis probatur, ex actibus enim potentia rectè colligitur: conſtat autem, hunc vſum non eſſe in Eccleſia recentem, ſed à temporibus Apoſtolorum incepiſſe, vt author eſt Clemens Pap. in Epiſt. 2. decret. & lib. 7. conſtit. Apoſt. c. 23. & ſæpe in illis libris & epiſtolis, Dionyſ. toto lib. de Eccl. Hierarch. vbi ferè in ſingulis capitibus hos ritus docet, atque eorum ſignificationes declarat, & cap. 1. præmittit illos eſſe ex Apoſtolica traditione. Item Innocent. I. Epiſt. 1. docet, huiuſmodi cæremonias in Latina Eccleſia duxiſſe originem ab Apoſtolo Petro: ſimiliter Leo Pap. Epiſt. 81. agens de cæremoniis ſeruandis in ordinatione ſacerdotis, eas dicit haberi ex Patrum traditione. Vnde Tertul. lib. de Corona militis, cap. 3. vbi agit de obſeruandis traditionibus non ſcriptis. Præcipuè exemplum ponit in his cæremoniis ſacramentorum. Quod etiam fecit Orig. homil. 5. in Numer. qui exempla ponens in his cæremoniis ait datas eſſe *A magno Pontifice, & à filiis eius, & ab omnibus obſeruandas eſſe, licèt ratio omnium non omnibus pateat.* Idem legimus apud Baſil. lib. 1. de Spiritu ſancto, cap. 27. & frequenter apud Auguſt. epiſt. 118. & 119. vbi

A ſpecialiter cap. 15. dicit, multa ex his ſtabilita eſſe per Patrum Concilia, & cap. 18. optimam regulam conſtituit: *Quæcunque bonis moribus non repugnant, nec fidei, & habent aliquid exhortationis vitæ melioris, vbicumque inſtituta videantur, non eſſe improbanda, ſed laudanda, & ſectanda.* Et lib. de Nup. cap. 20. & lib. 6. contra Iulian. cap. 2. vbi ait, huiuſmodi cæremonias ab vniuerſa Eccleſia, vera fide ſeruari. Tertiò probari poteſt, quòd in Eccleſia ſit huiuſmodi poteſtas à Chriſto data, ex alia vniuerſaliori poteſtate, quam Chriſtus Eccleſiæ ſuæ reliquit in Vicario ſuo ad illam cõuenienti modo regendam, iuxta illud, *Paſce oues meas*, Ioan. 21. quæ res latiùs tractatur in 2.2. q. 1. art. 10. nam ſub hac vniuerſali poteſtate neceſſe eſt, aliam B de qua hìc agimus contineri. Primò quidem, quia cùm hæc poteſtas ſpiritualis ſit, principaliter ordinata eſt ad diuinum cultum & ad bonum animarum; ad eam ergo pertinet ſtatuere debitum modum ad ordinem ſeruandum in Eccleſia, in ritu ac cæremoniis neceſſariis ad conuenientem ſacramentorum adminiſtrationem. Deinde, quia cùm Chriſtus Dominus per ſe ipſum immediatè hæc non inſtituerit, neceſſaria fuit Eccleſiæ hæc poteſtas, alioqui non poſſent ſacramenta debita reuerentia diſpenſari, & infinita eſſet confuſio in Eccleſia, ſi vniuſcuiuſque arbitrio hoc eſſet commiſſum. Vnde etiam in lege naturæ, vt publicus Dei cultus per oblationes, vel ſacrificia, vel orationes & laudes publicas, vel alias obſeruantias, debito modo fieret, erat poteſtas in C republica ad præſcribendum modum, & ritum in huiuſmodi cultu & cæremoniis eius, vt latiùs dicemus infrà, agentes de ſacrificio; multo ergo magis in lege noua neceſſaria fuit hæc poteſtas, tanto altior, & ſuperioris rationis, quanto cultus diuinus in hac lege altior eſt & ſupernaturalior. Si autem talis poteſtas eſt in Eccleſia, non poteſt eſſe, niſi in paſtoribus eius, quorum principes fuerunt Apoſtoli, quibus Epiſcopi ſuccedunt; inter quos ſummus Pontifex ſupremam habet poteſtatem, à qua omnis alia Eccleſiaſtica poteſtas pendet, ſolus enim ille propriè loquendo poteſt aliquid inſtituere, quod vniuerſam Eccleſiam obliget: nam licèt Concilium generale hoc etiam poſſit, non tamen ſine authoritate D Pontificis congregantis & confirmantis illud. Poſſunt tamen priuati Epiſcopi in ſuis Diœceſibus nonnullos ritus & cæremonias inſtituere, quæ non ſint contra vniuerſalem Eccleſiæ legem aut traditionem, ſicut legimus feciſſe Ambroſ. Chryſoſt. & alios, & noſtra etiam ætate videmus eſſe in vſu: quia omnes Epiſcopi ſunt ordinarij paſtores, & principes ſuarum Eccleſiarum, & ideo ſufficientem habent iuriſdictionem ad huiuſmodi actus, ſicut poſſunt etiam præcipere ieiunium, aut obſeruantiam alicuius diei feſti, & alia huiuſmodi. Conſtat igitur ſufficienter, eſſe in Eccleſia hanc poteſtatem: vſus autem eius ipſa rerum euidentia notiſſimus eſt. Quæ autem cæremoniæ inſtitutæ ſint ab Apoſtolis, quæ verò à Conciliis, vel Pontificibus, in particulari E tractandum eſt, cùm agemus de ſingulis ſacramentis. Hìc generatim nulla melior regula tradi poteſt, quàm illa vulgaris, quæ eſt apud Auguſt. lib. 4. de Bap. cap. 42. nam quæ ſeruantur ab vniuerſa Eccleſia, ſempérque ſeruata leguntur, & in nullo Concilio, vel ſummi Pontificis decreto inſtituta eſſe reperiuntur, ſignum eſt, ab Apoſtolica traditione manaſſe, vt v. g. quòd Euchariſtia à ieiunis ſumatur, quòd aqua vino conſecrando miſceatur, &c. In his verò quædam ſunt abſolutè recepta in vniuerſa Eccleſia, tam Græca, quàm Latina, vt ea quæ diximus; alia verò ſunt recepta in vniuerſa Eccleſia Latina, non tamen

in Græca, vel è contrario, vt quòd fiat conſecratio in azymo, vel fermentato, quæ potuerunt etiam ab Apoſtolis manare. Nam cùm diuerſi in diuerſis regionibus prædicauerint, & Eccleſias fundauerint, potuerunt in his quæ pédebant ex humano arbitrio, diuerſos ritus tradere, ſeu introducere. Cuius egregium exemplum eſt in illa antiqua controuerſia de celebratione Paſchatis, in qua Orientales contendebant ritum celebrandi Paſcha Luna decimaquarta, quocunque die hebdomadæ incideret, ſibi fuiſſe à Ioanne Euangeliſta traditum, Romani verò, & Occidentales ex Petri traditione, Paſcha eſſe Dominica die celebrandum ſemper docuerunt. Quem ritum ab vniuerſa Eccleſia ſeruari poſtea præcepit Concil. Nicen. Atque ſimili modo ſunt aliæ vniuerſales cæremoniæ, quas conſtat eſſe à Pontificibus inſtitutas; vt de aqua benedicta, &c. Alij verò ritus particularium regionum aut Diœceſium ex priuatis conſuetudinibus vel ordinationibus Epiſcoporum introducti ſunt.

Penes quē ſit poteſtas mutandi ritus. Vnde intelliguntur verba citati Canonis Concilij Trid. ſeſſ. 7. can. 13. vbi ſic inquit: *Si quis dixerit, receptos & approbatos Eccleſiæ Catholicæ ritus, in ſolemni ſacramentorũ adminiſtratione adhiberi conſuetos, in nouos alios per quemcunque Eccleſiarum paſtorem immutari poſſe, anathema ſit.* Hæc enim verba intelligenda ſunt præcipuè de vniuerſalibus ritibus in vniuerſa Eccleſia, præſertim Romana, receptis, de quibus non dicit Concilium, per nullum paſtorem mutari poſſe, ſed non per quemcunque: nam ab inferioribus Epiſcopis mutari non poſſunt; quia huiuſmodi ritus vniuerſales, vt dixi, originem habent ab vniuerſaliori, & ſuperiori poteſtate: inferiores autem non poſſunt derogare ea quæ à ſuperiori inſtituta, & præcepta ſunt. Summus autem Pontifex de plenitudine poteſtatis ſuæ poſſet huiuſmodi ritus mutare; quia eius poteſtas non eſt inferior, ſed eadem cum illa, ex qua huiuſmodi ritus originem duxerunt. Nunquam tamen id facit, aut faciet ſine magna neceſſitate vel vtilitate, præſertim in his obſeruantiis, quæ antiquiſſimæ ſunt in Eccleſia, & ab Apoſtolis creduntur traditæ, ac perpetuò obſeruatæ. Atque eadem proportione iudicandum eſt de priuatis cæremoniis particularium Epiſcopatuum. Nam illę etiam poſſunt ab Epiſcopis mutari, ſi expedire cenſuerint, quando propria ſummi Pontificis authoritate non ſunt confirmatæ, propter eandem rationem. Cauendum tamen eſt in huiuſmodi mutationibus ſcandalum, & pro temporum ac locorum opportunitate ſemper eſt habenda ratio diuini cultus & fructus animarum.

Eiuſdē Eccleſiæ eſt ſacramentaliũ miniſtros deſignare cuius eſt ſacramentalia inſtituere. Dico tertiò, ſicut hæc ſacramentalia per Eccleſiam ſunt inſtituta, ita miniſtri eorum illi ſunt, qui iuxta eandem Eccleſiæ inſtitutionem ſunt ad hoc miniſterium deſignati. Ratio eſt clara, quia ad eum pertinet deſignare miniſtrum alicuius actionis, ſeu miniſterij, ad quem ſpectat, talem actionem & miniſterium inſtituere. Nam illud eſt veluti pars inſtitutionis. Qui autem deſignati ſint ab Eccleſia ad huiuſmodi ſacramentalia efficienda, non poteſt in genere dici, donec ad ſingula deſcendamus: nam quædam fieri poſſunt à ſimplici ſacerdote, quædam ab Epiſcopo, & quædam ſolus ſummus Pontifex exercet, vt eſt conſecrare cereos Dei agnos. Loquendo verò ſpecialiter de his ſacramentalibus, quæ ſunt veluti circumſtantiæ ſolemnis adminiſtrationis alicuius ſacramenti, ille poteſt regulariter loquendo talia ſacramentalia miniſtrare, qui poteſt tale ſacramentum tanquam miniſter ex officio conferre. Ex quo rectè colligit Durand. in 4. diſt. 2. quæſt. 1. num. 8. in hac re poſſe fieri mutationem per ſummum Pontificem. Nam ea ſacramentalia, quæ nunc ſolus Epiſcopus poteſt efficere, poſſunt committi ſimplici ſacerdoti ex ordinatione Pontificis; quia cùm hæc ſint de iure poſitiuo, mutari poſſunt ab eo qui ſupremam habet in eo genere poteſtatem. An verò hoc miniſterium poſſit cuilibet inferiori clerico, vel etiam laico committi, ex profeſſo dicetur in tractatu de ſacramento Ordinis.

SECTIO IIII.

Vtrùm hæc ſacramentalia habeant aliquem effectum ſpiritualem.

Quæſtionis explicatio. Non eſt quæſtio de effectibus ex opere operantis, ſeu ex natura ipſius operis: nam certum eſt, hos actus, cùm ſint honeſti & religioſi cultus Dei, ex ſe aptos eſſe ad meritum, & ſatisfactionem, ſi operans ſit in gratia, & debita intentione ac modo hæc omnia obſeruet, ſeu operetur, quia talis obſeruatio eſt grata Deo; ergo de ſe meretur apud ipſum, effectum gratiæ ex opere operantis. Vnde legimus, interdum Sanctos paſſos eſſe martyrium, ne cæremonias Eccleſiaſticas contemnerent, vt eleganter proſequitur Tertullian. in libro de Corona militis; & in Scriptura habemus Machabæorum exemplum, quia nimirum in his continetur quædam profeſſio fidei, & religionis; ergo ſi debite fiat, erit valde meritoria, iuxta illud ad Romanos 10. *Confeſſio fidei fit ad ſalutem*, & illud Matthæi 10. *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.* Item conſtat, huiuſmodi cæremonias eſſe aptas ex ſe ad excitandam memoriam, intelligentiam, ac deuotionem circa Deum & res diuinas, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt; & hos effectus voco connaturales ipſi operi. Quæſtio ergo eſt de effectu aliquo per modum operis operati, qui coniunctus ſit cum tali opere ex ſpeciali virtute ſeu efficacia, vel promiſſione illi addita ex vi inſtitutionis. Eſt autem ratio dubitandi; quia hæc ſacramentalia, vt dictum eſt, per Eccleſiam ſunt inſtituta: non videtur autem Eccleſia habere poteſtatem ad promittendum, vel conferendum aliquem effectum ſpiritualem ex opere operato. In contrarium verò eſt, quia omnes authores, qui de his ſacramentalibus ſcribunt, aliquam ſpiritualem vim illis attribuunt.

Vt diſtinctiùs reſpódeamus, diſtinguemus omnes effectus, qui videntur poſſe his ſacramentalibus attribui. Primus eſt, gratia gratum faciens habitualis. Secundus, aliquod auxilium, vel bonus motus gratiæ. Tertius, remiſſio culpæ ſaltem venialis. Quartus, remiſſio alicuius pœnæ temporalis, cuius reatus manere ſolet remiſſa culpa. Quintus, dæmonis expulſio, vel cohibitio, ne lædat. Sextus, aliquod commodum temporale, vt ſanitas, vel aliquid huiuſmodi. Eſt autem obſeruandum, quando inquirimus, an ſacramentalia habeant huiuſmodi effectus, non eſſe ſenſum, an omnia & ſingula conferant omnes illos; quia non omnia habent eoſdem effectus, neque ad eoſdem fines ſunt inſtituta; quod colligendum eſt ex ſingulorum inſtitutione, & modo quo conficiuntur. Senſus ergo eſt indefinitus; an in latitudine ſacramentalium ſint aliqua quæ hos effectus conferant.

Circa primum effectum, certum eſt, per hæc ſacramentalia non conferri gratiam ex opere operato, quia, ſi hoc haberent, iam non eſſent ſacramenta

mentalia, ſed ſacramenta: vnde quibus rationibus ſupra probauimus, non habere Eccleſiam poteſtatem inſtituendi ſacramenta, probari etiam poteſt, non potuiſſe dare de his cæremoniis virtutem ad conferendam gratiam ex opere operato.

Prima opinio affirmans habere vim excitandi boni gratiæ motum ex opere operato.

Circa ſecundum effectum, nonnulli tribuunt his ſacramentalibus virtutem ad excitandum in nobis aliquem bonum gratiæ motum ex opere operato. Quæ ſententia tribui ſolet D. Thom. infra q. 83. art. 3. dicenti, templum & res alias ab Eccleſia conſecratas habere ſpiritualem quandam virtutem, per quam apta diuino cultui redduntur, vbi Caiet. ait hanc virtutem non eſſe qualitatem aliquam his rebus conſecratis ſuperadditam, quod eſt certiſſimum; alioqui fingenda eſſet in templo conſecrato qualitas aliqua ſpiritualis illi inhærens, & in eo permanens, quamdiu conſecratio durat; quod nõ ſolùm abſurdum eſt, ſed etiam ridiculum. Dicit ergo Caiet. eſſe habilitatem quandam, quam ipſe ſpiritualem virtutem inchoatiuè vocat, per quam huiuſmodi res fiunt idoneæ ad excitandam in nobis deuotionem, & reuerentiam, tanquam inſtrumenta Dei. Quibus verbis ſignificat Caiet. hæc ſacramentalia conferre hunc effectum per veram efficientiam phyſicam. Caietanum autem ſequitur Soto d. 13. q. 2. ar. 3. Fauet etiam D. Th. q. 71. art. 3. dicens, vnctionem, quæ fit in capite baptizati, conferre auxilium ad conſeruandam gratiam baptiſmalem, & per ſaliuam typicam & ſacerdotalem actum diuinam virtutem operari ſalutem catechumeni: quod ſumpſit ex Rabano, lib. 1. de inſtitutione Cleric c. 27.

Secunda opinio negans.

Aliorum verò ſententia eſt, huiuſmodi res non habere aliam vim ad excitandum huiuſmodi bonum motum, niſi illam, quam ex natura rei ſequi diximus ex ſignificatione ad placitum, ſeu deputatione ad diuinum cultum, ſicut imagines excitant deuotionem, & ſcripturæ ac voces. Ratio eſt, quia nullum apparet fundamentum ad tribuendum his rebus maiorem efficaciam ad huiuſmodi gratiæ effectum.

Sed in hac re, media quædam via tenenda videtur, ſunt enim inter huiuſmodi ſacramentalia quædam quæ ſolùm deputantur ad cultum diuinum abſque vlla ſpeciali conſecratione, vel benedictione, vt ſunt imagines, aliqua ornamenta, & aliquæ pallæ, vel oratoria, & his ſimilia; quædam verò ſunt, quæ licèt benedicantur, tamen in orationibus vel aliis cæremoniis, quibus benedictio fit, non poſtulatur huiuſmodi effectus, vt videre licet in benedictione candelarum, &c. Aliæ verò ſunt, quæ conſecrantur & benedicuntur, orando & poſtulando huiuſmodi effectum, vt patet in benedictione veſtium ſacerdotalium &c.

Quid in hac re dicendum.

Dicendum ergo eſt in primis, in nullis ſacramentalibus eſſe virtutem ex opere operato ad dãdum huiuſmodi effectum. Et primò, quòd non ſint inſtrumenta phyſica, probatur, quia licèt non implicet contradictionem, tamen nec eſt neceſſitas, nec fundamentum vllum ad id aſſerendum: cur autem ſine ſufficienti fundamẽto affirmabimus, datam eſſe Eccleſiæ poteſtatem, ad inſtituendas & eleuandas res ſenſibiles, vt ſint inſtrumenta phyſica ſpiritualium effectuum? Alioquin eadem facilitate poſſet quis dicere habere Eccleſiam poteſtatem ad inſtituenda inſtrumenta phyſica gratiæ, quia non eſt minùs ſupernaturale, quòd templum, vel alia res ſimilis efficiat in anima ſupernaturalem actum gratiæ, quàm quòd aqua efficiat habitum gratiæ. Item, ſicut eſt propriũ Dei dare gratiam habitualem, ita etiam dare gratiam auxiliantem & excitantem; ergo ſicut ob hanc rationem non poteſt Eccleſia inſtituere ſigna effectiua gratiæ habitualis: non poterit etiam inſtituere ſigna A effectiua gratiæ auxiliantis. Nec D. Thom. de hac virtute locutus eſt, præſertim in poſteriori loco; agit enim de cæremoniis Baptiſmi, quæ fiunt circa paruulum, qui non eſt capax huiuſmodi motus eo tempore quo baptizatur; poſtea verò non poteſt cæremonia Baptiſmi habere circa illum phyſicam efficientiam. Hac ergo efficientia relicta, quæ nullo modo probabilis eſt, oſtenditur præterea hunc effectum non eſſe ex opere operato, eadem fere ratione cum proportione applicata; quia non poteſt Eccleſia inſtituere ſignum, in quo infallibiliter detur gratia ſanctificans ex opere operato, etiam ſecluſa efficientia phyſica; ergo nec poteſt inſtituere ſignum in quo infallibiliter detur gratia auxilians ex opere operato. B Patet conſequentia, quia vtriuſque gratiæ ſolus author eſt Deus; & ideo ſolus ille poteſt illam promittere infallibiliter ſub ſigno ſenſibili: & non conſtat, dediſſe alicui poteſtatem hoc promittendi nomine ſuo. Et confirmatur, quia in nulla Eccleſiæ benedictione vel conſecratione reperitur huiuſmodi promiſſio, ſed ſolùm oratio, in qua poſtulat à Deo huiuſmodi effectum. Neque vllo teſtimonio, vel authoritate Eccleſiæ oſtendi poteſt, Deum hoc aliquando promiſiſſe: ſine promiſſione autem, non poteſt intelligi ſpiritualis effectus ex opere operato.

Dicendum ſecundò.

Vnde ſecundò dicendum eſt, quando huiuſmodi res ſacræ deputantur, aut benedicuntur, abſque oratione Eccleſiæ ad hunc effectum ſpecialiter ordinata, C non eſſe in eis vllam vim ſeu ſpecialem rationem, propter quam eis tribuatur hic effectus, præter illam, quæ ex natura rei ſequitur, ſcilicet per modum ſigni excitantis memoriam. Probatur, quia ſecluſa promiſſione & oratione nullum ſupereſt fundamentum talis effectus, vt clariùs patebit ex ſequẽti aſſertione.

Dicẽdum tertiò.

Addo ergo tertiò, quando hæc ſacramentalia in ſua benedictione ſpecialiter ordinantur per Eccleſiæ orationem ad tales effectus, tunc per modum impetrationis ſpecialiter conferri à Deo tales effectus adhibitis huiuſmodi ſacramentalibus, vt, verbi gratia, credendum eſt, in templo conſecrato ratione conſecrationis Deum ſpecialiùs aſſiſtere ad exaudiendas D fidelium orationes, vel eorum animos ad deuotionem excitandos, & ſic de aliis. Probatur primò, ex ipſiſmet Eccleſiæ orationibus, quæ apud Deum magnam vim habent ad impetrandum, diligit enim eam tanquam ſponſam. Item, quia aliàs fruſtrà adhiberentur illæ orationes, niſi habere poſſent effectum, ſaltem per modum impetrationis. Non eſt autem hic effectus omnino infallibilis, quia non eſt fundatus in ſpeciali aliqua Dei promiſſione, quia, vt dixi, de tali promiſſione non conſtat, ſed fundatur in communi lege & efficacia orationis, quæ non ſemper habet effectum, præſertim quando pro aliis funditur. Quocirca hic effectus non eſt ſpecialis legis nouæ, vt colligi poteſt ex ſecundo Paralip. 6. & 2. Machabæor. 3. & ex aliis, quæ rectè congerit Vvaldenſ. tom. 2. de ſa- E cramentalibus, cap. 147. Quando ergo D. Thom. ait, in templo vel huiuſmodi rebus eſſe virtutem diuina, ſolùm intelligit, propter orationes Eccleſiæ Deum ibi ſpeciale aliquod auxilium præbere, prout explicatum eſt.

An habeant vim ad remiſſionem venialium.

Circa tertium effectum de remiſſione peccatorum, nihil eſt hoc loco dicendum: quia de remiſſione peccati mortalis nulla eſt difficultas, hoc enim non remittitur niſi per gratiæ infuſionem, & ideo illius remiſſio propria eſt ſacramentorum. De peccato autem veniali res eſt valde dubia, & pendet ex multis principiis tractandis in materia de Pœnitentia

& ideo differendum hoc eſt vſq; ad quæſt. 87. art. 3. vbi hoc D. Thom. attigit. Solùm hic duo, quæ clariora videntur, & ex dictis in ſuperiori puncto colliguntur, præmitti poſſunt. Primum eſt, illa ſacramentalia, quæ ad hunc effectum non ſunt ab Eccleſia inſtituta, non habere illum; quia hic effectus oriri debet ex inſtitutione, & conſequenter requirit finem, ſeu intentionem inſtituentis: nam ſacramenta ipſa non habent aliquem effectum, niſi ab illo ſint inſtituta (loquor autem directè, & per ſe) ergo multo magis idem erit in ſacramentalibus. Poteſt autem valde probabile ſignum huius inſtitutionis, & finis eius ſumi ex modo & orationibus, quibus conficiuntur ſacramentalia: nam ſi in eis nulla fit mentio, nec deprecatio talis effectus, formaliter aut virtualiter ſaltem, ſignum, non eſſe inſtituta ad huiuſmodi effectum: ſecus verò erit, ſi in conficiendis ipſis ſacramentalibus adiunguntur orationes, quibus huiuſmodi effectus poſtulatur. Atque hinc fit veriſimile, ea ſacramentalia, quæ ſunt propriiſſima huius materiæ, ſcilicet cæremonias, vel ritus, qui adiunguntur in ſolemni adminiſtratione ſacramentorum, regulariter non habere hunc effectum; quia non ſunt ad hunc finem inſtituta, ſed ad ornatum ſacramentorum, & deuotionem ac reuerentiam conciliandam. Secundum eſt, ſi Eccleſia inſtituat aliquod ſacramentale ad hunc finem (vt multi exiſtimant de aqua luſtrali) & adiungat orationes ſuas, quibus à Deo poſtulet, hunc effectum, poſſe obtinere illum per modum impetrationis, ſaltem impetrando bonum motum, per quem homo à veniali culpa liberetur, vt patet ex ratione facta in præcedenti puncto. An verò poſſint ſacramentalia habere maiorem efficaciam ad prædictum effectum, dicemus prædicto loco.

De remiſſione pœnæ temporalis quid ſentiendum.

Circa quartum effectum de remiſſione pœnæ tẽporalis, non eſt dubium, quin ſit in Eccleſia poteſtas ad applicandum ex theſauro ſuo aliquam ſatiſfactionem, ratione cuius aliqua pœna temporalis remittatur vltra meritum & ſatiſfactionem propriam eius, cui applicatur: vt conſtabit in materia de indulgentiis. Sic igitur certum eſt, potuiſſe Pontificem applicare huiuſmodi ſatiſfactionis partem homini vtẽti hoc, vel illo ſacramentali, vt nimirum oranti in tẽplo conſecrato, vel alio ſimili, quæ applicatio ſi fiat, erit per modum indulgentiæ: nec video, quomodo poſſit aliter per Eccleſiam attribui his ſacramentalibus. An verò hoc modo ſint aliqua ſacramentalia inſtituta ad hunc finem, & ad hunc effectum illo modo tribuendum, mihi non ſatis conſtat: nec video, quo fundamento ſufficienti affirmari poſſit. Nam de cæremoniis, v.g. Baptiſmi, non veriſimile eſt ordinatas eſſe ad hunc effectum, cùm ipſum ſacramentum per ſe ſit ſufficiens ad tollendam totam pœnam, & ante Baptiſmum non ſit homo capax talis effectus. De cæremoniis verò aliorum ſacramentorum, licèt non ſit omnino eadem ratio, tamen modus inſtitutionis videtur eſſe ſimilis: & ideo, niſi in particulari de aliquo ſacramentali ſatis conſtet eſſe inſtitutum ad hunc effectum, non eſt leuiter & ſine fundamento aſſerendus. Illud verò multo improbabilius eſt, quod quidam aſſeruiſſe feruntur, ſcilicet per huiuſmodi ſacramentalia interdum remitti pœnam temporalem ante remiſſionem culpæ venialis, propter quam debetur. Eſt enim hoc improbabile, quia reatus pœnæ eſt intrinſecè annexus culpæ, quamdiu illa durat, & ideo quamdiu culpa non remittitur, reatus pœnæ, nec tolli, nec diminui poteſt; vt iterum dicemus agentes de Baptiſmo.

Circa quintum effectũ, qui eſt expellere, & coërcere dæmones, ex ipſo vſu Eccleſiæ, & ex orationib. quæ in conficiendis multis ſacramentalibus dicuntur, conſtat ſatis hunc effectum eſſe frequenter intentum ab Eccleſia. Quapropter primum omnium ſtatuendum eſt, habere Eccleſiam ſpecialem poteſtatem à Chriſto datam in dæmones, ad imperandum illis, ſeu ad illos coërcendos, ſeu expellendos. Hoc conſtat ex vſu & traditione Eccleſiæ, quæ colligitur ex Cœleſtino Papa epiſt. 1. ad Epiſcop. Galliæ, c. 12. vbi inquit, *Eos qui ad regenerationis veniunt ſacramentum, non prius fontem vitæ adire, quàm Exorciſmis, & inſufflationibus Clericorũ ſpiritus ab eis immũdus abigatur.* Vnde in Cõcil. Carthag. 4. c. 7. dicitur, Exorciſtis dari poteſtatem ad imponendum manus ſuper Energumenos, ſcilicet ad pellendos dæmones. Et idem habetur in Concilio Aquiſgranenſi ſub Ludouico I. c. 4. Hinc Iuſtinus in Dialog. contra Triph. dicit, ſolitos fuiſſe Chriſtianos adiuuare dæmones, eóſq; per inuocationem Ieſu Chriſti Domini noſtri coercere, *Cuius* (inquit) *vim nominis, etiam dæmones exhorreſcunt*; idem Apolog. 1. pro Chriſtianis: & eleganter Lactan. lib. 2. c. 16. de dæmonibus loquens inquit, *Nocent illi quidem, ſed iis à quibus timentur; quos manus Dei potens & excelſa nõ protegit, qui prophani ſunt à ſacramento veritatis. Iuſtos autẽ, id eſt, cultores Dei metuunt; cuius nomine adiurati de corporibus abſcedunt, quorum verbis tanquam flagris verberati, non modò dæmones ſe eſſe confitẽtur, ſed etiam nomina ſua edũt, quia nec Deo, per quem adiurantur, nec iuſtis, quorum voce torquentur, mentiri poſſunt. Itaque maximis ſæpe vlulatibus editis verberari ſe, & ardere, iam, iãq; exire proclamãt.* De eadem re ſcribit Tertull. Apolog. cap. 32. & lib. ad Scapul. c. 2. *Dæmones* (inquit) *non tantùm reſpuimus, verùm etiã reuincimus, & quotidie traducimus, & de corporibus expellimus.* Auguſt. 10. de Ciuit. c. 22. & ſæpe aliàs huius conſuetudinis & poteſtatis meminit. Item Cypr. lib. 4. epiſt. 7. aliàs epiſt. 76. circa fin. vbi Pamel. alia congerit.

Eccleſia ſpecialẽ poteſtatem habet in dæmones.

An hæc efficacia fundetur in oratione miniſtri operantis.

Non explicant autem prædicti Patres, an hic effectus, ſeu efficacia fundetur in merito, vel priuata oratione miniſtri operantis, quamquam interdum hoc ſignificent: poteſt enim ſine dubio multum prodeſſe; non eſt tamen cenſenda hæc tota cauſa, imò nec ſimpliciter neceſſaria ad hunc effectum, vt ſentiunt communiter Scholaſtici tractantes de Exorciſmis, vel cæremoniis Baptiſmi. D. Thom. infrà q. 71. art. 3. & in 4. d. 6. q. 2. ar. 3. quæſtiun. 2. Bonauen. ar. 3. q. 2. Richar. ar. 6. q. 1. Palud. q. 4. ar. 3. Duran. q. 4. Soto q. 2. ar. 3. Hẽric. quodl. 8. q. 35. vbi generaliter de ſacramentalibus loquitur. Hoc etiam ſentiunt Patres citati; quatenus hunc effectum etiam tribuunt virtuti & efficaciæ nominis Ieſu, & inuocationis eius, & fidei ac ſanctitati Eccleſiæ; ſentiunt etiam prouenire hoc à ſpeciali poteſtate à Chriſto data: quæ etiam colligitur ex Matth. 10. Lucæ 10. Mar. 16. *In nomine meo dæmonia eiicient*, & in lege veteri videtur fuiſſe ſimilis poteſtas, vt notat Hieron. in id Math. 12. *Filij veſtri, in quo eiiciunt?* Multo ergo magis erit in lege noua. Et confirmatur, quia ſicut in adminiſtratione ſacramentorum effectus non pendet ex ſanctitate miniſtri, quia non in ſua, ſed in Chriſti perſona operatur; ita neque in ſacramentalibus, quæ ad hunc effectum inſtituta ſunt, efficacia pendet ex ſanctitate miniſtri, quia non in ſua, ſed in perſona Eccleſiæ operatur: hac enim de cauſa ad hoc munus conſecratur, & ordinatur, & definitis verbis ac orationibus ab Eccleſia inſtitutis vtitur: igitur, quamuis miniſtri ſanctitas & meritum conferre aliquid poſſint, non tamen eſt hæc cauſa vnica, nec neceſſaria huius effectus.

Poteſtas ex-

Sed explicandum ſupereſt, qualis ſit hæc poteſtas, & quis

pellendi dæmones nullo modo eſt naturalis.

& quis modus operandi hunc effectum. In quo primùm reiiciēda eſt ſententia, quā Scholaſtici referūt, poteſtatem hunc expellendi dæmones poſſe eſſe naturalem, a qua non multum diſcordat Burgenſ. 1. Regum 16 qui muſicæ, & quibuſdam aliis qualitatibus naturalibus hanc vim tribuit, eſt tamen ridicula ſententia. Nam cùm dæmon ſit ſubſtantia ſpiritualis, nec noceri poteſt, neque aliquid pati à qualitatibus naturalibus; ergo nec cogi poteſt, vt à corpore humano diſcedat. Item dæmon non habet præſentiam, vel vnionem cum corpore humano, quæ pendeat ex diſpoſitionibus corporalibus eius, vt facta transmutatione in corpore cogatur dæmon inde recedere. Et quamuis fortaſſe propter corporis immutationem fieri poſſit interdum, vt impediatur dæmō, ne poſſit, vel ſaltem, ne tam facilè poſſit hominem vexare aliquo paſſionis, ſeu alterationis genere, non tamen poteſt ſimpliciter impediri, ne hominem obſideat, & membra eius vel humores moueat localiter. Adde, quamuis hoc in rebus etiam aliis certum videatur, multo tamen certiùs eſſe in cæremoniis, ſeu ſacramentalibus Eccleſiæ, de quibus agimus, quia Eccleſia ſolùm vtitur orationibus, imperio, & ſacris ſignis, in quibus nulla naturalis efficacia fingi poteſt. Eſt ergo ſupernaturalis poteſtas & efficacia.

Hic effectus non fit per phyſicā actionem, ſed moralem.

Secundò verò dicendum eſt, hoc non fieri per actionem ſeu efficientiam phyſicā. Primò quidē; quia nec eſt neceſſaria, nec fundari poteſt, neque eſt gratis fingenda. Secundò, quia ſæpe nullus intercedit effectus, qui per phyſicam efficientiam fiat, quia vel hic effectus fit in homine: & hoc non, quia nullus poteſt probabiliter excogitari; vel in dæmone, & huic maximè poteſt eſſe motus localis, quia videlicet cogitur dæmon hinc recedere: nihil enim aliud poſitiuū poteſt fingi, quod in dæmone fiat. Hic autē effectus non ſemper fit; interdū enim ſolū impeditur dæmō ne noceat, vel ne tentet, etiā ſi loco recedere non cogatur, & tunc intelligi non poteſt, quis effectus phyſicus fiat in dæmone, aut quo modo impediatur per actionē phyſicam; ſed ſolùm per virtutē diuinam cogentem illum, vel ſubtrahentē concurſum. Si aliquando verò cogitur etiā mutare locū, vel recedere, licèt intelligi poſſit fieri hoc ab agente extrinſeco per actionem phyſicam, tamen non oportet ita fieri: nam cùm dæmones percipiant verba & ſigna humana, & vim eorum intelligant, morali modo præcipiuntur, & obedire cogūtur; fit ergo hic effectus non phyſicè, ſed moraliter.

Huius efficaciæ triplex radix.

Sed adhuc reſtat explicandum, quis ſit modus & quæ radix huius efficaciæ moralis. Reſpondetur; triplex poteſt aſſignari. Prima eſt veluti connaturalis, ſuppoſitis noſtræ fidei myſteriis, cùm enim dæmon virtutem Chriſti vel inuitus agnoſcat, & credat, ſéq; per crucem eius victum & ſuperatum intelligat, ex hoc ipſo quaſi ex natura rei ſequitur, vt audito Chriſti nomine perhorreſcat, & viſo ſigno crucis eius, quodammodo torqueatur, & confundatur. Et ideo Sancti his duobus ſignis, crucis, & nominis Chriſti, potiſſimū vſi ſunt ad hūc effectū cōſequendū. Vnde Lact. lib. 4. c. 27. inquit: *Sicut Chriſtus cum inter homines ageret, vniuerſos dæmones verbo fugabat, ita nunc ſectatores eius in nomine Magiſtri ſui, & ſigno paſſionis eius eos ab hominibus excludunt.* Sic etiam Orig. Homil. 6. in Exod. *Quid* (inquit) *timent dæmones? quid tremunt? ſine dubio Chriſti crucē, in qua triūphati ſunt.* Secūda eſt vis impetrandi, fundata, non tantùm in miniſtro, ſed ſanctitate totius Eccleſiæ, in cuius perſona miniſter orat, & ratione huius interceſſionis fit hic effectus per modum impetrationis, ſicut de ſecundo dictum eſt. Tertia cauſa probabilis eſt, ſpecialis poteſtas da-

A ta Eccleſiæ à Chriſto Domino ad imperandum dæmonibus, qui ex ipſius Chriſti voluntate obediri coguntur, hæc enim poteſtas videtur colligi ex citatis locis Scripturę, & ex vſu & traditione Eccleſię Cum n. ordinando Exorciſtas dat eis poteſtatem aduerſus dæmones, nō tantùm videtur eis concedere facultatē poſtulandi hunc effectum nomine ſuo, ſed etiā in eos transferre poteſtatem aliquā ſpecialem ſibi a Chriſto conceſſam, & fortaſſe de hac loquitur Iuſtinus q. 40. ad gentes; cùm inquit, eſſe vim quandē, quæ ſub ſenſum non cadit, quæ timorem incutit dæmonibus cùm ab Eccleſia imperantur. Hanc etiā videtur Aug. lib. 83. quæſtionum, q. 79. vocare publicam & imperialem legem, & ſummi Dei poteſtatē, quæ interdum Sanctis conceditur, vt imperent infimis poteſtatibus.

B Verum eſt, hæc & alia teſtimonia intelligi poſſe de gratia gratis data, quæ ad gratiam miraculorum reuocatur; quæ interdum ſanctis hominibus conceditur ſupra dæmones, de qua legi poteſt optima hiſtoria apud Greg. Nyſſ. orat. de S. Gregorio Thaumaturgo, nihilominus tamen intelligi etiam poſſunt de ordinaria poteſtate, quā etiā Aug. ſuprà vocat publicā adminiſtrationē quæ fit iuſſu eius. *Cui cuncta creatura ſubiecta eſt*, & eodem modo dicit ibidem, nonnūquam malos Chriſtianos, vel ſchiſmaticos, vel hæreticos per nomen Chriſti, aut verba aut ſacramenta Chriſtiana, exigere aliquid à poteſtatibus, quibus honori Chriſti cedere indictum eſt: & hæc vocat ibi-

C dē, *ſigna publicæ iuſtitiæ*, quæ efficaciā habēt propter honorem excellentiſſimi imperatoris. Quòd ſi inquiras, cur hæc ſigna non ſemper ſint efficacia, ſeu cur hic effectus non ſemper ſit infallibilis. Reſpondet ibidē Aug. dicens, *Cùm autem non cedunt his ſignis huiuſmodi poteſtates, Deus ipſe prohibet occultis modis, cùm id iuſtū atq; vtile indicat, vel ad confundendos malos, cùm eos oportet cōfundi, vel ad mouendos bonos, vt proficiāt in fide atq; iſta non iactanter, ſed vtiliter poſſint, vel ad diſcernenda dona membrorum Eccleſiæ.* Itaque hic effectus non eſt ita abſolutè promiſſus, quin impediri poſſit, vel propter priuatam, vel propter publicam cauſam. Nam cùm hic effectus non pertineat ad donum gratiæ gratum facientis; ſed ad liberationem quandam à

Cur hic effectus non ſit infallibilis.

D malo pœnę, nō ſolùm ex proprio demerito, ſeu obice impediri poteſt, ſed etiam propter maiorem vtilitatem animæ, vel in aliorum exemplum, aut propter aliud Eccleſiæ commodum.

Circa ſextum effectū, qui eſt beneficium aliquod temporale, ſeu corporale, nihil nouū addendum occurrit, non eſt n. dubium, quin aliquæ cæremoniæ, vel benedictiones ſint ab Eccleſia inſtitutæ ad impetrādos huiuſmodi effectus, vt late proſequitur Vvaldenſis tom. 3. de ſacramentalibus, c. 5. & ſeqq. Tamen hic effectus ſolùm obtinetur per modū impetrationis loquendo directè, & quaſi per ſe; per accidens verò, & remouendo prohibens, interdum obtineri ſolet coërcendo dęmonum poteſtatem, quomodo vti ſolet Eccleſia exorciſmis ad tempeſtatem repellēdam, vel

E fuganda animalia nociua, vt 2. 2 q. 90. D. Thom. tractat. & Soto lib. 8. de iuſt. & iur. q. 3. ar. 3.

DISPVTATIO XVI.

De præceptis ſacramentorum pertinentibus ad miniſtros eorum.

Hactenus vniuerſalem doctrinā ſpeculatiuam de ſacramentis proſecuti ſumus. Doctrinam verò moralem in hāc poſtremam partem reiecimus, vt clariùs ac breuiùs comprehendi poſſit, & ad vſum applicari. Moralis autem doctrina in tribus

Ratio in doctrina morali ſeruanda.

tribus potiſſimùm verſari poteſt. Primùm in explicandis præceptis, quæ ad rem aliquam pertinent. Secundum, in explicando modo, quo ſeruari debent, vel violari poſſunt præcepta. Tertiò in pœnis declarandis quæ propter huiuſmodi tranſgreſſionem impoſitæ ſunt: loquor autem de pœnis eccleſiaſticis, vt ſunt cenſuræ, inhabilitates, & huiuſmodi: nam pœnæ quas Deus infligit, vel aliæ humanæ ſeu ſæculares ad noſtram conſiderationem nõ ſpectant. Atque de his tribus capitibus dicemus, tam hoc loco, quàm in morali diſputatione de ſingulis ſacramentis, atque eandem methodum ſeruabimus diſputando de ſingulis virtutibus, ſi Deus hoc aliquando conceſſerit. Rurſus obſeruandum eſt, duas ſolùm perſonas neceſſarias eſſe, vt ſacramentum fiat; ſcilicet dãs & recipiens, quas ſuprà diximus debere eſſe diſtinctas, ſaltem in his ſacramentis, quæ in vſu conſiſtunt: atque hæ duæ perſonæ ſufficiunt, generatim loquendo: nam licèt in quibuſdam ſacramentis plures interueniant, tamen vel non ſunt de ſubſtantia ſacramenti, vel earum neceſſitas eſt ex ſpeciali ratione alicuius ſacramenti, quæ ad hanc generalem conſiderationem nõn pertinet. Ad has ergo pertinere poſſunt ſacramentorum præcepta: quæ conſiderari poſſunt vel quatenus abſolutè pertinent ad miniſtrum, vel prout imponuntur recipienti, vel prout reſpectiuè reſpiciunt vnum in ordine ad alterum, vel è conuerſo; & iuxta hæc tria membra partem hanc moralem tribus diſputationibus complectemur.

Denique obſeruandum eſt, cùm ſacramenta ſint res maximè ſacræ, in eis in primis habere locum ea naturalia præcepta, quæ virtus ipſa religionis circa res ſacras præcipit obſeruare. Quorum vnum, & præcipuum eſt illud negatiuum, non inferendi iniuriam, nec indignè tractandi res ſacras; vt in ſpecie notauit D. Thom. 2. 2. q. 99. ar. 3. dicens, huius præcepti tranſgreſſionem ex genere ſuo eſſe peccatum mortale; quia eſt contra nobiliſſimam virtutem, & contra honorem debitum Deo. Aliud præceptum naturale & generale poteſt eſſe affirmatiuum, non abſolutè, ſed ſub conditione, ſcilicet dignè tractandi ſacramenta, ſi diſpenſanda vel recipienda ſint: quod ferè idem eſt cum præcedenti negatiuo: & in his fundantur multa, quæ dicemus de præceptis ſacramẽntorum, quæ ex natura rei oriuntur ex ipſamet ſacramentorum inſtitutione. Alia verò ſunt poſitiua, diuina vel eccleſiaſtica, quæ omnia explicanda à nobis ſunt.

SECTIO I.

Quis poſſit licitè vel teneatur ſacramenta miniſtrare.

PRimùm omnium ſtatuendum eſt, poteſtatem adminiſtrandi licitè ſacramentum, ſupponere poteſtatem conficiendi illud: nam ſi quis ſacramentum conficere non poſſit, multo minùs poterit illud efficere licitè. Quia ſi illud tentet efficere ſine poteſtate, nihil efficiet; & hoc ipſo erit ſacrilegus, quia fictè tentat facere rem ſacram, quam non poteſt efficere. Præterea facit contra Chriſti inſtitutionem, qui certos miniſtros ſacramentorum inſtituit. Tertiò quantum in ſe eſt, prauum ritum in conficiendis ſacramentis introducit, & facto ipſo falſam doctrinam profitetur, & ideo meritò vt ſacramenti illuſor & in fide ſuſpectus ab Eccleſia punitur. Quartò grauiter decipit, tum eum, cui huiuſmodi fictum ſacramẽtum tribuit, tum etiam Eccleſiam, ex qua deceptione ſequi poſſunt grauia incommoda, vt exteriores idololatriæ, animarum pericula, ſcandala, & ſimilia.

Quòd ſi quis inquirat, quænam ſit hæc poteſtas?

A Dicendum eſt, non eſſe eandem reſpectu omnium ſacramentorum: nam in quibuſdam ſufficit poteſtas Ordinis ſacerdotalis, vel epiſcopalis. Aliquando requiritur etiam poteſtas iuriſdictionis, aliquando verò neutra eſt neceſſaria ad valorem ſacramenti, vt in Baptiſmo. Hìc ergo abſolutè loquimur de poteſtate, qualis neceſſaria fuerit, vt ſacramentum teneat. Dices; quid, ſi miniſtraturus ſacramentum dubius ſit de ſua poteſtate, id eſt, an ſit ordinatus, vel iuriſdictionem habeat? Reſpondetur primò, ſi dubium tale ſit, vt in neutram partem poſſit homo inclinari per aſſenſum ſaltem probabilem, non poteſt licitè ſacramentum miniſtrare, quia exponit ſe manifeſto periculo nihil faciendi, & incurrendi in omnia incommoda ſuperiùs indicata. Secundò, quando

An dubius de poteſtate poſſit ſacramẽta miniſtrare.

B hoc dubium eſt formido quædam, ſi cum illa ſit coniunctus aſſenſus, quo penſatis omnibus homo iudicat eſſe probabilius, ſe habere talem poteſtatem, regulariter loquendo poteſt illa vti, ſi nullum detrimentum, vel iniuria tertiæ perſonæ intercedat. Probatur; quia huiuſmodi iudicium eſt humano modo certum, & ideo eſt moraliter ſufficiens ad regulandas actiones humanas, quando nec certior cognitio haberi poteſt, neque ex hoc vſu ſequitur graue aliquod detrimentum, quod facilè & ſine vllo incommodo vitari non poſſit. Et confirmatur: nam propter hanc cauſam in omnibus aliis rebus licitum eſt vti opinione probabiliori, quandocumque illa duo concurrunt; quòd nec comparari poteſt certior cognitio, nec ex illo vſu ſequitur graue detrimentum,

C quod facilè vitari non poſſit, quod eſt extrinſecum & per accidens. Ratio verò eſt, quia vix poteſt homo certiorem cognitionem in quacumque materia conſequi, & præſertim in rebus agendis, quæ lubricæ ſunt & incertæ; ergo præter rationem eſſet, maiorem certitudinem requirere in homine ad conuenientem modum operandi. Tertiò quando iudicium eſt probabile, vel veriſimile, ita tamen, vt ſimul homo iudicet eſſe probabile, vel probabilius, ſe non habere neceſſariam poteſtatem, res eſt magis incerta. Nam quidam abſolutè docent, tunc eſſe liberum homini ſequi iudicium probabile, & in re incerta vti iure ſuo & poteſtate, quam ſe habere probabiliter credit. Alij verò abſolutè negant, propter pericu-

D lum quod in re ipſa exiſtit, nihil faciẽdi, propter probabile iudicium. Quæ ratio ita videtur vrgens, vt videatur concludere, nunquam eſſe in hac re vtendum iudicio probabili abſque certitudine morali, & humana, niſi aliqua neceſſitas, vel grauis cauſa ad id cogat, quod ſanè eſt ſatis veriſimile. Et ideo cenſeo, neutram ex illis duabus contrariis ſententiis poſſe generaliter ad praxim reduci: nam prior quidem non ſemper erit tuta, vt ratio facta conuincit, poſterior verò ſæpe erit minùs rigida, & hominem coniiciet in magnas anguſtias & perplexitates. Quocirca prudenter ſunt penſandæ occurrentes circunſtantiæ, vt homo temere & ſine cauſa non ſe exponat periculo faciendi ſacramentum irritum & nullum;

In re incerta quæ mediocritas tenenda.

E hoc enim re vera non licet: cenſebitur autem ſe exponere huic periculo, quando ſine neceſſitate graui vel cauſa vrgente vtitur poteſtate incerta, ſequendo iudicium minùs probabile. Secus verò erit, quando neceſſitas vrget, & non eſt alia ſecurior via; quia verbi gratia, vel ſacramentum omnino omittendum eſt, vel illo probabili modo diſpenſandum, tunc enim licitum eſſe poterit vti tali poteſtate, quia tunc non tam ſe exponit periculo, quàm permittit illud, vt maius vitet; & alioqui habet humanam cognitionem, quæ poteſt eſſe ſufficiens principium rectè operandi quando aliunde non oritur ſpeciale incommodum

modum aut periculum. Atque tota hęc doctrina ſumpta eſt ex generalibus principiis, quæ de vſu conſcientiæ traduntur à Theologis, & eam poſtea ad ſingula ſacramenta applicabimus, & ideo in congerendis exemplis in particulari nõ immorabor, ne prolixior ſim.

ius ad ſacramentum miniſtrandum requiri.

Secundò dicendum eſt, præter poteſtatem conficiendi ſacramentum, requiri ius ſeu facultatem adminiſtrandi illud, vt licitè poſſit diſpenſari Itaque nõ omnis, qui poteſt facere ſacramentum, poteſt etiam licitè illud dare, ſed qui cum poteſtate, habet etiam ius. Concluſio eſt certa, quæ originem trahit à iure diuino: pendet tamen aliquo modo ex determinatione iuris humani. Quod explico in hunc modum: nam, vt docet Auguſt. lib. 2. contra Parmenian. cap. 13. ſoli ſacerdotes, per ſe loquendo, habent poteſtatem & ius adminiſtrandi ſacramenta quæ ab ipſis adminiſtrari poſſunt, quia collatio ſacramenti eſt actio ſacra, ad quam dignè perficiendam miniſtri cõſecrantur. Excipitur autem ab hac generali regula, in primis Matrimonium, in quo ipſi contrahentes habent rationem miniſtri conficientis ſacramentum; quia materia & forma illius hoc requirit, nam in ipſo exteriori contractu poſita eſt. Quamquam nunc ex Eccleſiæ ordinatione, neceſſaria ſit præſentia parochi; non vt ſit miniſter ſacramenti, ſed vt conditio quædam neceſſaria ad valorem contractus. Deinde excipi poteſt Baptiſmus, quem interdum poteſt laicus miniſtrare: quæ facultas conceſſa eſt in illo ſacramento propter neceſſitatem eius, & ideo, ſi extra neceſſitatem laicus ea vtatur, faciet quidem ſacramentum, quia ſimpliciter poteſtatem habet; grauiter tamen peccabit: nam non habet ius, indebito modo poteſtate ſibi data vtitur, alienum miniſterium vſurpando. Vnde Auguſtinus ſuprà, ſic inquit: *Nulla cogente neceſſitate ſi fiat, alieni muneris vſurpatio eſt, quod autem datum fuerit, non poterit dici non datum, quamuis poſſit dici illicitè datum.*

Secundò obſeruandum eſt, in ipſis ſacerdotibus præter poteſtatem Ordinis, quam ex vi ſuæ ordinarionis habent, vt licitè poſſint miniſtrare ſacramenta, requiri poteſtatem iuriſdictionis, vel ordinariam, vel ab eo delegatam qui eſt ordinarius paſtor; quod quidẽ à iure diuino originem ducit, per ius autẽ poſitiuum conſummatur. Loquendo enim in genere vel in vniuerſali, de iure diuino eſt, vt in Eccleſia alij ſint paſtores, ad quos cura animarum pertineat, alij verò ſint oues. Ioann. 20. & ad Epheſ. 4. Et ipſa naturalis ratio dictat, in corpore myſtico, quale eſt Eccleſiæ, ad conueniens eius regimen, neceſſariam eſſe hanc munerum diſtinctionem, ordinémque hierarchicum. Hoc autem poſito, neceſſariò ſequitur, adminiſtrationem ſacramentorum eſſe proprium munus paſtorum Eccleſiæ, quibus cura animarum incumbit. Primò quidem, quia ipſi ſunt diſpenſatores myſteriorum Dei, & ideo ad illos pertinet cura & ſolicitudo, atque diſcretiǫ inter dignos & indignos, vt ſacramenta pro dignitate tractentur. Secundò, quia ſacramenta ſunt animarum medicinæ, & ideo paſtorum animarum eſſe debet ius illa diſpenſandi. Tertiò, quia per ſacramenta conſtituuntur membra Eccleſiæ, & miniſtri etiam Eccleſiæ ordinantur: ergo neceſſe eſt, vt hoc pertineat ad eos, qui Eccleſiam regunt; alioqui neceſſe eſſet, multa fieri in Eccleſia inordinatè, ac confuse. Hoc ergo modo ducit hæc obligatio originem ex iure diuino. Per ius autem humanum conſummatur, quatenus iuriſdictionis huius diſtributio per homines facta eſt, & à ſupremo capite Chriſti vicario ad cæteros aliquo modo deriuatur, qua diuiſione facta, & huic, vel illi homini

Poteſtas iuriſdictionis orta à iure diuino, iure conſummatur humano.

A tali iuriſdictione applicata; etiam fit illi iniuria, vſurpando ius, ſeu miniſterium eius abſque ſuperioris delegatione ſeu facultate. Atque ex hoc capite peccat Epiſcopus, qui in aliena diœceſi Ordines confert, ſine proprij Epiſcopi facultate: peccat etiam ſimplex ſacerdos propria authoritate miniſtrans ſacramenta alienis ouibus; peccant denique omnes, qui iuxta Eccleſiaſtica ſtatuta priuati ſunt iure, ſeu vſu adminiſtrandi ſacramenta, & nihilominus ea diſpenſant. Quare in hoc negotio potiſſimum conſulendæ ſunt Eccleſiaſticæ leges, & omnino ſeruandæ. Notanda verò eſt differentia quæ in hoc eſt, inter ſacramentũ Confeſſionis, & cætera, quia in aliis ſacramentis hæc facultas & iuriſdictio eſt neceſſaria, vt licitè diſ-
B penſentur ſacramenta: ſi tamen abſque illa miniſtrẽtur, valida erunt; in ſacramẽto autem Pœnitentiæ iuriſdictio neceſſaria eſt ad valorem ſacramenti, quoniam eſt actus iudicialis, vt ſuo loco dicemus. Nunc etiam in ſacramento Matrimonij ad valorem eius aliquo modo neceſſaria eſt iuriſdictio, quia eſt neceſſaria pręſentia Parochi, vel alterius ſacerdotis ex eius commiſſione, ſed non eſt ex natura, vel miniſterio ſacramenti, ſed ſolùm quia eſt conditio ex iure poſitiuo neceſſaria ad valorem contractus, vt dictum eſt, & alibi latiùs dicemus.

Dico tertiò, obligatio miniſtrandi ſacramenta ſolùm cadit in eum, qui poteſt illa licitè miniſtrare, vel ſimpliciter, vel in caſu aliquo: quia obligatio eſſe non poteſt, niſi de actu licito. Poteſt autem hæc
C obligatio ex duplici capite oriri, vt omittam alias obligationes extrinſecas, vt eſſe poſſunt ex voto, obedientia, &c. hæc enim ſunt accidentalia, quæ ſub ſcientiam non cadunt. Vnum caput eſt, charitatis, ſeu miſericordiæ, in quo ſeruandæ ſunt generales regulæ de tempore in quo obligat præceptum charitatis, ſeu miſericordiæ: nihil enim aliud ſpeciale hîc addere oportet. Secundum caput eſt iuſtitiæ, cuius obligatio conuenit tantùm illis qui vel ex officio vel ratione ſtipendij, & promiſſionis, & pacti tenentur hoc munus exercere. Quapropter vtraque ex his obligationibus ex ſuo genere grauis eſt, & ſub mortali obligat: poſterior autem eſt maior & illius tranſ-
D greſſio poteſt interdum obligationem reſtituendi inducere, quia hæc obligatio ad iuſtitiam commutatiuã pertinet. De hac verò obligatione magis in particulari dicemus in ſequentibus, tractando de ſingulis ſacramentis, & præſertim in materia de Pœnitentia, & de Ordine.

Ad ſacramenta miniſtranda obligatur aliquis, aut ratione charitatis aut iuſtitiæ.

SECTIO II.

Vtrùm miniſtri ſacramentorum teneãtur non mutare formas nec materias ſacramentorum, & quo modo in hoc peccent.

PRimum fundamentum huius materiæ eſſe debet, Sacramentorum miniſtros iure diuino teneri ad retinendum in vſu ſacramentorum materias, & for-
E mas a Chriſto inſtitutas. Hoc eſt de fide certum, & ex ipſa inſtitutione intrinſecè ſequitur: nam tenentur vera ſacramenta conficere, non ficta & falſa; non efficient autem vera ſacramenta, niſi applicent materias à Chriſto inſtitutas.

Ex hoc igitur fundamento ſequitur primò, eſſe graue peccatũ mutare in forma vel materia ſacramenti aliquid ſubſtantiale, ſeu eſſentiale. Probatur, quia facta hac mutatione, non applicatur materia, & forma à Chriſto inſtituta: nam quidquid eſt de eſſentia talis materiæ, & formæ cadit ſub talem inſtitutionem. Secundò, quia facta tali mutatione non ſit verum ſacramentum, vt ſuprà oſtenſum eſt. Tenentur

Peccat grauiter, qui ſubſtãtialem formã, vel materiam mutat.

nentur autem, vt dixi, ſacramentorum miniſtri vera miniſtrare ſacramenta; alioqui & ſacramentis ipſis, & eorum authori Chriſto, & ſuſcipienti,& vniuerſæ Eccleſiæ magna ſit iniuria, dum nouus ritus introducitur contra Chriſti inſtitutionem; & fruſtrantur fideles veris ſacramentis ac remediis ſalutis ſuæ. Atque (vt hoc obiter definiamus) ſub hac aſſertione comprehendi poteſt intentio miniſtri, quæ ſuo modo eſſentialis dici poteſt, quatenus ſimpliciter neceſſaria eſt,vt ſacramentum ſit validum. Quapropter non adhibere debitam ac neceſſariam intentionem in conficiendo ſacramento, mortale peccatum eſt, illúdque grauiſſimum. Sed quæres; an huiuſmodi lapſus poſſit interdum per ignorantiam excuſari? Reſpondetur, ignorantiam iuris, moraliter loquendo, nunquam poſſe in hoc negotio excuſare; quia hoc generale ius, quòd ſacramenta debeant confici vera & integra ex partibus ſaltem eſſentialibus, tã eſt per ſe euidens, vt non poſſit ignorari, ſuppoſitis principiis fidei, quæ ex parte ſunt lumine naturæ nota, ſcilicet quòd ſancta verè ac religioſè & ſine fictione ac deceptione tractanda ſunt. Lex autem particularis de materia & forma eſſentiali ſingulorum ſacramentorum, quamuis ignorari poſſit à multis,tamen à miniſtris ſacramentorum non poteſt ignorari ſine culpa; quia vel non debent ſeſe huic miniſterio ingerere, aut ſi volunt illud ſuſcipere, tenentur priùs huiuſmodi ignorantiam expellere. Loquor autem moraliter & regulariter, quia non nego poſſe accidere (ſpeculatiuè rem conſiderando, ſeu caſus fingendo) vt aliquis ex ignorantia inuincibili habeat falſam exiſtimationem circa eſſentiam alicuius ſacramenti, ſed illud raro accidit, & valde accidentarium eſt:& ideo non cadit in conſiderationem moralem. At verò loquendo de ignorantia facti ſeu naturali inaduertentia, ſæpe accidere poteſt, vt miniſter à culpa excuſetur,cõſecrando,v. g.in aqua, vel omittendo aliquod verbum ex aliqua perturbatione, quæ perfectam aduertentiam, ac deliberationem impediat, quod notauit Caietanus in ſum. verbo, Miſſæ celebratio, circa finem. Eſt autem difficile diſcernere, quando hæc inaduertentia eſt inculpabilis, aut ſufficientia indicia præbere ad hoc iudicandum. Exiſtimo tamen,ſi quis bona fide ac intentione procedat, & moralem diligentiam adhibeat, qualis ordinariè adhiberi ſolet à viris prudentibus ac timoratis, facilè excuſari à culpa, præſertim graui. Quid autem faciendum poſtea ſit, quando contingit huiuſmodi defectum committi, dicemus commodiùs in ſingulis ſacramentis. Regula enim frequentiùs ſeruanda eſt; iterandum eſſe ſacramentum, præſertim ſi ſit neceſſitatis. An verò interdum aliud expediat, pro ratione ſacramenti & circumſtantiarum iudicandum eſt,& in particulari, vt dixi, dicetur meliùs.

Is qui debitã intentionẽ non adhibet, peccat.

An ignorantia excuſet.

Materia, aut forma vti incerta, quando peccatum ſit.

Secundò colligitur ex prædicto fundamento; teneri miniſtrum ſacramentorum ad applicandũ materiam & formam certam, grauitérq; peccare, ſi vtatur materia ſeu forma dubia, vel incerta, omiſſa certa, etiamſi id faciat ſequendo opinionem probabilem ſpeculatiuè, vel etiam probabiliorem, de veritate & ſufficientia. Hanc aſſertionem indicauit Scotus in 4.diſt.5.q 2.art.3.in prima variatione, licèt nõ tam diſtinctè eam explicuerit. Exempla ſunt facilia, ſi quis, v.g. in Baptiſmo diceret in forma: *In nomine Genitoris*, &c. omiſſo nomine *Patris*, &c. vel ſi in forma calicis omitteret illa verba: *Qui pro vobis & pro multis*, vel qui conſecraret in materia hordeacea, aut confirmaret ſine balſamo. Ratio verò eſt tacta in præced. ſect. quia in huiuſmodi mutatione exponit

A ſe miniſter periculo nihil faciendi; quia relinquit certum, & aſſumit incertum, & quamtumuis ſpeculatiue opinio probabilis ſit, ſi tamen in re eſt falſa, vt eſſe poteſt, nihil fiet. Eſt ergo manifeſtum & morale periculum; ergo eſt ſacrilegium tali periculo ſine cauſa ſe exponere. Nam, ſi miniſtrare fictum ſeu falſum ſacramentum, ſacrilegium eſt, vt oſtendimus, etiam erit ſacrilegium exponere ſe ſine cauſa tali periculo; quia in moralibus perinde eſt aliquid facere, & exponere ſe periculo faciendi. Quòd autem hoc fiat ſine cauſa, patet, quia, vt ſupponimus, teneri poteſt via certa,& illa omittitur ſolùm voluntariè ad vtendum incerta. Confirmatur, quia huiuſmodi mutatio ſemper eſt contra vniuerſalẽ Eccleſiæ morem,

B & contra reuerentiam ſacramento debitam: materia enim & forma ſacramenti, quæ ſunt in communi vſu Eccleſiæ, ſemper ſunt certæ,& ad reuerentiam ſacramento debitam ſpectat, vt ex materia & forma certis conficiatur, ſi commodè poteſt.

Obiectio.

Dices, ergo nunquam licebit vti materia vel forma probabili in conficiendo ſacramento: nam, ſi hoc eſt malum, eſt natura ſua intrinſecè malum; quia ſicut exteriùs efficere ſacramentum fictum & nullum, eſt intrinſecè malum, ita exponere ſe morali periculo nihil faciendi, eſt intrinſecè malum; quia hæc duo, vt diximus, moraliter idem ſunt: ergo nunquam hoc licebit. Cõſequens verò eſt falſum: nam ſæpe eſt neceſſarium vti materia probabili. Reſpondetur,

Reſponſio.

C aliud eſſe vti materia probabili, voluntariè omiſſa certa, aliud verò eſſe, vti materia probabili, quando certa adhiberi non poteſt. Primum eſt propriè ſe exponere periculo; & ita concedo nunquam licere, ſed eſſe intrinſecè malum. Secundum verò poteſt interdum licere. Exemplo res declaratur: nam in ſacramento Confirmationis Chriſma confectum ex balſamo, & oleo conſecratum ab Epiſcopo eſt materia certa, oleum verò ſimplex ab Epiſcopo benedictum eſt materia probabilis: vti ergo hac poſteriori materia, quando eſt copia prioris, ſemper eſt malum propter rationem factam; vti verò ſimplici oleo conſecrato ad conficiendum Confirmationis ſacramentum, vbi Epiſcopus non poſſet alicuius balſami copiam habere, non eſſet malum: quia tunc moraliter

D loquendo, non ſe exponit periculo, ſed patitur potiùs ſeu permittit aliquod periculum, quod vitare non poteſt, vt ſacramentum conficiat ſaltem probabile: nam minus malum hoc eſt, quàm omnino carere ſacramento, cui nulla in hoc fit iniuria vel irreuerentia, quia fit certiori modo, quo tunc poteſt moraliter fieri.

An, qui in materia confeſſionis vtitur materia probabili, omiſſa certa, peccet.

Sed vrgebit aliquis: nam in materia Confeſſionis ſæpe licet vti materia probabili, omiſſa certa, vt v.g. confiteri cum attritione cognita abſque contritione, cùm tamen hæc ſit materia certa, illa verò probabilis tantùm,& vtraque ſit in hominis poteſtate. Simile exemplum eſt, quando ſunt opiniones, an teneatur quis in tali caſu confiteri tale peccatum, nec ne: tunc

E enim, ſi pœnitens confiteatur illud, vtitur materia certa: quia non eſt dubium, quin illa ſit confeſſio integra, ſi verò taceat, vtitur materia probabili, & tamen hoc licet, quamquam vtraque materia ſit in eius poteſtate. Reſpondetur in hoc poſteriori caſu ſemper materiam eſſe certam; quia ſemper eſt confeſſio integra formaliter, & hæc eſt materia certa & indubitata confeſſionis. Dicitur autem confeſſio formaliter integra quandocumque nihil in confeſſione taceatur ex malitia, ſeu negligentia quæ ad peccatum mortale ſufficiat; quando verò aliquid prudenter ac licitè tacetur propter occaſionem, talis confeſſio formaliter eſt integra ſine vlla dubitatione. At verò,

qui

qui ſequendo opinionem probabilem aliquid facit, A prudenter ac licitè operatur, & ideo practicè certus eſt, ſe facere confeſſionem integram abſque formali mutilatione; & ideo etiam eſt certus exhibere ſe materiam certam ſacramenti. Eadem reſponſio applicari poteſt priori exemplo: quãquam enim ſit ſub opinione, an attritio cognita ſufficiat ad effectum ſacramenti conſequendum, tamen, quòd ad ſacramentum ipſum conficiendum ſit materia ſufficiens, certum eſt, & extra omnem opinionem; & ideo qui ſic accedit, materiam certam ſacramenti præbet, & ideo in hoc non peccat. Dices, peccabit ſaltè in hoc, quòd non adhibet diſpoſitiònem certam ad effectum ſacramenti, & exponit ſe periculo fruſtrandi ſacramentum ſuo effectu, quod non videtur minus malũ, B quàm exponere ſe periculo non conficiendi ſacramentum. Reſpondetur, reprehenſione dignum eſſe eùm, qui ſic accedit, præſertim ſi poſſit abſque magna difficultate contritionem procurare; vt enim inquit Auguſtinus primo de Baptiſmo, cap. 3. *In rebus ad ſalutem animæ pertinentibus, hoc ipſo grauiter quis peccat, quòd certis incerta præponit.* Et quidem ſi articulus eſſet extremæ neceſſitatis, vt in articulo mortis, non excuſarem huiuſmodi hominem à graui culpa, propter graue periculum æternæ mortis, quod eſt damnũ irreparabile; extra hunc verò articulũ excuſari poteſt, præſertim ob difficultatem habendi contritionem, quia quod attinet ad reuerentiam ſacramenti, iam ille accedit cum diſpoſitione practicè C ſufficienti, cùm ſequatur opinionem probabilem dicentem, ratione ſacramenti non teneri ad perfectiorem diſpoſitionem. Quod verò pertinet ad effectum ſacramenti, etiam ſi verum ſit, ſe exponere periculo non obtinendi illum, tamen, cùm ille non ſit tunc ſimpliciter neceſſarius ad ſalutem, & poſtea poſſit aliis viis ſuppleri, ſi fortè tunc non obtineatur, non eſt illa ſufficiens ratio mortalis culpæ.

Tertiò addendum eſt, non ſolùm eſſe præceptum vtendi in ſacramentis conficiendis materia & forma eſſentialibus, ſed etiam ſeruandi eum modum in tali materia & forma, quem Eccleſia præſcripſit, vel vniuerſali ac recepta conſuetudine obſeruat: vnde mutationem in hoc facere ex ſuo genere, gra- D ue peccatum eſt. Ita ſentiunt communiter Theologi in quarto, diſtinct. 3. vbi Palud. quæſt. 1. articul. 3. Soto diſtinct. 1. quæſt. 1. articul. 8. circa finem. Exempla ſunt, ſi quis omitteret miſtionem aquæ in conſecratione ſanguinis, vel in pane fermentato conſecraret in Eccleſia Latina. Ratio eſt, quia in Eccleſia eſt poteſtas ad præcipiendum huiuſmodi modum, ſeu accidentalem ritũ, ſicut oſtẽſum eſt ſectione præcedenti. Quòd autem de facto hoc præceperit, conſtare poteſt, vel ex vniuerſali vſu, & conſuetudine, vel ex Conciliorum aut Pontificum decretis, vt in particulari dicendum eſt iuxta materiæ diuerſitatem. Denique quòd hoc peccatum ex ſuo genere ſit graue, patet; quia eſt contra vir- E tutem religionis, vnde in ſua ſpecie eſt ſacrilegium: ſacrilegium autem ex ſuo genere peccatum mortale eſt. Poteſt autem hoc peccatum eſſe veniale ex leuitate materiæ, ſicut alia peccata contra alias virtutes, quod tamen non contingit in mutatione eſſentiali, de qua in præcedenti aſſertione locuti ſumus: nam illa ſemper eſt grauis materia, cùm ab illa pendeat tota ſubſtantia ſacramenti; in accidentali verò ritu poteſt eſſe latitudo, quia etiã ſi in illo fiat mutatio, manet ſacramentum, & tam parua eſſe poteſt, vt non cenſeatur res grauis. Vt verbi gratia, ſi priuatim baptizando, vtatur lingua vulgari, omiſſa Latina, vel ſi ex negligentia aliquantulum corrum-

Mutare ritum ab Eccleſia præſcriptũ cõtra religionem eſt & graue peccatũ ex ſuo genere.

pat formam ſeruato ſenſu: nam hæc & ſimilia leuia ſunt, dummodo ſcandalum abſit, & contemptus, vel intentio introducendi nouum ritum, vel damnandi aliquem vſum Eccleſiæ: nam ex his circumſtantiis fieret peccatum mortale, vt per ſe conſtat. His verò ſeclusis, leuis illa mutatio, ad ſummum, erit venialis culpa. Quin potiùs tales poſſunt concurrere circumſtantiæ, vt nullum peccatum ſit: vt, ſi Baptiſmus ſit neceſſarius, & nullus adſit, qui ſciat formam Latinam proferre, nihil peccabit baptizando in lingua vulgari: nam cùm hoc ſit accidentale & leue, mutari poteſt ob grauem cauſam ſeu neceſſitatem. Atque eadem ratione, ſi quis ſit lingua impeditus, ita vt non poſſit formam proferre, niſi aliquantulum corrumpendo illam, non peccaret, faciendo prout poſſet, dummodo in eſſentialibus ſufficienter faceret. Meritò tamen monet Palud. diſtinct. 3. quæſt. 3. circa finem, eum qui habet huiuſmodi impedimentum, non eſſe facilè aſſumendum ad miniſterium ſacramentorum, niſi res ſit valde leuis.

SECTIO III.

Virùm ſacramentorum miniſtri teneantur eſſe in ſtatu gratiæ, quando ea miniſtrant, & quomodo in hoc peccent.

DVobus modis contingit miniſtrari ſacramentum, vno modo quaſi per ſe, vt cùm datur à miniſtro ex officio deputato & conſecrato ad tale miniſterium, & proprio ac ſolemni ritu accommodato tali ſacramento. Alio modo quaſi per accidens, vt cùm laicus baptizat in neceſſitate priuatim, & ſolùm vt neceſſitati ſubueniat. De priori modo dicemus in hac ſectione, de alio verò in ſequenti.

Dico ergo, qui miniſtrat ſacramentum, vt miniſter, ex officio tenetur ſe ad gratiam præparare, vt ſanctè illud exerceat. Vnde, ſi ſciens, & videns, in ſtatu peccati mortalis hoc faciat, mortaliter peccat. Concluſio eſt communis Theologorum, quos ſtatim referam. Probatur primò ex Patribus: Dionyſius c. 1. de Eccleſ. Hierar. ſic ad Timoth. loquitur: *Ipſóſque reuerendiſſimos præſules pontificio iure monebis, mũdè, vt munda contingant*, & Epiſt. 8. ad Demophil. circa medium: *Neſas eſt* (inquit) *ea, quæ iuſta ſunt, non ſecundùm dignitatem, meritaq; exequi*, & infrà: *Et mihi quidẽ videtur, audax nimium huiuſmodi eſt, qui non veretur, ea quæ ſunt diuina, præter meritum exequi*, & Gelaſ. Pap. vt habetur in cap. ſacroſancta, 1. quæſt. 1. & apud Iuonem in 2. par. Decreti, cap. 90. & in 6. parte, cap. 110. *Quomodo* (inquit) *ad diuinum myſterium Spiritus inuocatus adueniet, ſi ſacerdos criminoſis actionibus plenus eſſe probetur?* Quibus verbis non intendit Pontifex negare, quin adſit Spiritus ſanctus ad conficiendum ſacramentum, ſi ſacerdos iniquus ſit, ſed negat, aduenire ad ſanctificandum ipſum; docétque non ſolùm ſine fructu, ſed etiam ad ſuam damnationem, ita conficere. Præterea Nicol. I. ad conſulta Bulgarorum, tit. 11. cap. 5. & habetur in cap. vltimo, 15. quæſt. 8. *Mali* (inquit) *bona adminiſtrando, ſe tantummodo lædũt.* Loquitur autem de ſacerdote adultero Euchariſtiam miniſtrante, vnde Greg. lib. 1. Epiſt. 24. & habetur in cap. neceſſe eſt, 1. quæſt. 1. *Neceſſe eſt* (inquit) *vt mũda ſit manus, quæ diluere ſordes curat*, adducítque illud Iſa. 52. *Mundi eſtote qui fertis vaſa Domini.* Hinc Greg. IX. in c. vlt. de temporibus ordinationum, dicit, monendos eſſe ſacerdotes iniquos, & ſub interminatione diuini iudicij obteſtandos, ſi non pœnituerint, vt in ſuſceptis Ordinibus non miniſtrent. Atque idem Pontifex in cap. vlt. de cohabit. Cler. & mulier. dicit, quemlibet ſacerdotem, pro mortali peccato, quo ad ſe ipſum, eſſe ſuſpenſum: non quia ſpeciali Eccleſiæ cenſura affectus, ſeu impeditus ſit: ſed

Miniſter ex officio tenetur ſe ad gratiam præparare, vt ſacramentum miniſtret.

ſed quia ratione ſui ſtatus, & peccati impeditus eſt. ne pro eo ſtatu poſſit licite ſacramenta miniſtrare. De qua re multa ſimilia decreta habentur 1. quæſt. 1. Denique D. Auguſtinus multis in locis veritatem hanc docet, ac confirmat lib. 2. contra Parmen. c. 10. *Omnia ſacramenta, cùm obſint indignè tractantibus, proſunt tamen per eos dignè ſumentibus.* Appellat tamẽ indignè tractare, in peccato mortali ea miniſtrare, vt ibidem explicat, & alia plura habet cap. 2. 4. 5. & 11. & in enarratione Pſal. 103. circa illa verba; *Qui tegit aquis ſuperiora eius. Videant* (inquit) *quam rationem ſint reddituri coram Deo, qui ſanctis nõ ſanctè vtuntur.* Quæ omnia referuntur 1. quæſt. 1. cap. omnia, cap. per Eſaiam, c. prophetauit. Vnde idem Auguſt. lib. 4. de Trin. c. 14. de ſacrificio loquens, inquit, *Non poſſe ritè offerri, niſi per ſacerdotem ſanctum & iuſtum.* Dicit autem *ritè*, id eſt, honeſtè, & rectè: non validè; bene poteſt offerri ſacrificium etiam ab iniuſto ſacerdote: quod licèt ipſi vtile non ſit, aliis poteſt prodeſſe. Atque in hanc ſententiam congerit Auguſt. teſtimonia veteris Teſtamenti, quale eſt illud Iſa. *66. Facinoroſus, qui ſacrificat mihi vitulum, quaſi qui canẽ occidit*, & Leuitic. 21. *Incẽſum & panes offerunt Deo, & ideo ſancti erunt Deo ſuo*, & cap. 22. *Omnis, qui acceſſerit ad ea, quæ conſecrata ſunt, in quo eſt immunditia, peribit corã Domino*, & Exod. 19. *Sacerdotes qui accedunt ad Dominum, ſanctificentur, ne percutiat eos.* In quibus locis interdum eſt ſermo de immunditia & ſanctificatione legali: tamen ex eis ſumi poteſt proportionale argumentum. Nam ſi, ad miniſtranda legalia, & imperfecta ſacramenta, neceſſaria erat ſanctitas & munditia legalis, ad miniſtranda ſpiritualia ſacramenta, & habentia vim ſanctificandi per gratiam, erit neceſſaria ſpiritualis ac vera ſanctitas.

De hoc eſſe naturale præceptum, veriſimilius eſt.

Vltimò reddẽda eſt ratio huius veritatis, ad quod neceſſe eſt explicare, an hoc præceptum ſit poſitiuum, vel naturale. Nam quòd in Eccleſia ſit hoc præceptum, dubitari non poteſt; vt conſtat ex decretis, & teſtimoniis adductis. Vnde quamuis ſola ratione probari non poſſit, dicendo latum eſſe, vel à Chriſto, vel ab Apoſtolis, & perpetua traditione ſeruatum eſſe in Eccleſia; veriſimilius tamen eſt, ex ipſa rei natura intrinſecè conſecutum eſſe, ſuppoſita talium ſacramentorum, taliúmque miniſtrorum conſecratione: nam hoc ipſo, quòd talia ſacramenta & tam ſancta, veréque ſanctificantia inſtituta ſunt, & ad illa dignè miniſtranda conſecrantur ſacerdotes, & ſpecialem gratiam recipiunt, ſtatim oritur obligatio miniſtrandi ea in ſtatu gratiæ. Hanc verò conſecutionem dupliciter probat D. Thomas ſuprà, quæſt. 94. art. 6. Primò, quia huiuſmodi miniſter, ſe exhibet in illo miniſterio tanquam diuinum & animatum inſtrumentum ex officio ad huiuſmodi munus deputatum; ergo tenetur ſe conformare principali agenti, vt ſit ſanctus, ſicut ille ſanctus eſt, alioqui grauem irreuerentiam in eum committit. Secundò, quia quantum eſt in ſe, contaminat ſacramentum, tractando illud tanquam rem prophanam, non diiudicans, neque diſcernens pretioſum à vili, neque miniſterium ſacrum à communi & vulgari, vt in ſimili dixit Paulus, 1. ad Corinth. 11.

Dices, hac ratione probaretur, eſſe peccatũ quãcunq; actionem ſanctam exercere in peccato mortali. Reſpondetur, non eſſe æqualem rationem; tum quia non omnis bona actio eſt ſpecialiter conſecrata & ſanctificata Deo, neque ſpeciali titulo eſt actio ipſius Dei, & inſtrumentum eius ad ſanctificandos homines, quæ omnia in ſacramentis reperiuntur. Tertia probatio addi poteſt: nã ſacerdotes ſunt ſpe-

A cialiter conſecrati ad hoc munus, & ad illud dignè exercendum ſpecialem gratiam recipiunt: ergo ex vi talis muneris & conſecrationis oritur eis obligatio, dignè ac ſanctè tractandi ſacramenta, ſaltem quando illa miniſtrant ex officio. Dices: hac ratione probaretur, eum, qui poſt acceptum Confirmationis ſacramentum ad confitendam fidem accedit, teneri in gratia accedere, quia per ſacramentum eſt ſpecialiter conſecratus ad id munus. Reſpondetur, quidquid ſit, an in eo caſu aliunde oriatur hæc obligatio, vel ratione periculi, vel propter difficultatem & rei grauitatem; tamen, quod ad præſens ſpectat, nõ eſt ſimilis ratio, quia illa actio, quia eſt proprium opus hominis, non habet ſpecialem ſanctificationẽ, B ſicut actio ſacramentalis. Item ſacramentum Confirmationis non dat, vt illa actio meritoriè fiat primariò ac per ſe, ſed vt fideliter & conſtanter fiat. Quartò poſſumus à ſigno argumentari, quia in miniſterio ſacramentorum, vti vaſe immundo eſt irreuerentia propter indecentiam, quæ tanta eſſe poſſet, vt fieret mortale peccatum. Ergo cùm indecentia & immunditia peccati mortalis ſit infinitè maior, & concurſus miniſtri ſit propinquior, & excellentior, maior irreuerentia erit, eũ exhibere in peccato mortali; eſt ergo hoc ſacrilegium & ex ſuo genere graue, quod tanto erit maius, quanto iniquitas miniſtri maior fuerit, & ſacramentum dignius.

Obiectio.

Solutio.

Attritio per ſe nõ eſt ſatis ad hoc miniſterium.

Atque hinc ſequitur, ſacerdotem miniſtraturum C ſacramentum, ſi in peccato mortali priùs ſit, non ſatisfacere huic obligationi, habendo attritionem. Poterit quidem per ignorantiam excuſari, ſi ad hoc miniſterium accedat cum ſola attritione, inculpabiliter exiſtimans, illam eſſe contritionem: nam talis ignorantia excuſat à culpa; tamen re ipſa ac per ſe loquendo tenetur ad veram contritionem: vel ſi attritionem ſolam in ſe agnoſcat, tenetur confeſſionẽ præmittere, quia tenetur ita ſe diſponere, vt gratiam conſequatur. Quò fit, vt ſi huiuſmodi miniſter hinc teneatur ex officio miniſtrare ſacramentum; illinc verò ita ſit peccato affectus, vt nolit ſtatum illum relinquere, neceſſarium ſit, fore perplexum, vt quidquid faciat, peccaturus ſit: nam ſi ſacramentum miniſtret, erit ſacrilegus, ſi non miniſtret, erit iniu- D ſtus, non ſoluendo ſui officij debitum. Neque mirum, ſi ſuppoſita malitia, perplexitas oriatur, quæ ſimpliciter nulla ſit, cùm ſit in poteſtate huiuſmodi hominis exire à peccato. Neq; eſt, quòd aliquis ob rei difficultatem excuſetur; quia contritio ſemper eſt moraliter poſſibilis cum diuino auxilio, quod omnibus præſtò eſt. Quòd ſi aliquis ob prauam conſuetudinem vel proximam occaſionem, quam præ manibus habet, tam eſt obſtinatus vel affectus peccato, vt vix poſſit reſurgere, ſibi imputet, & vel à miniſterio ſacramentorum abſtineat, vel totam illam difficultatem vincat, ac ſuperet.

Sed quæret aliquis, primò, an ſit præceptum præmittendi confeſſionem ante hoc miniſterium, quan- E do præcedit conſcientia peccati mortalis. Aliqui affirmant, vt Marſil. in 4. quæſt. 12. ar. 1. par. 5. & inſinuat Palud. d. 5. quæſt. 2. circa finem, ante ſolutiones argumentorum. Et ſuaderi poteſt, quia ſacerdos tenetur miniſtrare ſacramentum in ſtatu gratiæ; ergo tenetur mortalem diligentiam facere, vt in eo ſtatu cõſtituatur ad hoc miniſterium: huiuſmodi autem diligentia fit per confeſſionem, quam qui omittit videtur ſe ſe exponere periculo miniſtrandi in peccato mortali. Reſpondetur, eſſe hoc optimum conſilium, nón tamen eſſe ſimpliciter neceſſarium præceptum, ſi ſola ratio miniſtrandi ſacramentum interueniat; hoc enim præceptum non eſt diuinum poſitiuum, quia neque

Præmittere confeſſionem nõ eſt ſimpliciter neceſſa

num ad hoc miniſterium.

neque ex Scriptura habetur, neque ex traditione:nõ eſt etiam Eccleſiaſticum; quia nullum eſt de hac re ſcriptum decretum, neque etiam ex conſuetudine colligi poteſt;neque etiam eſt naturale, ita vt ex ſola inſtitutione ſacramentorum, & miniſtrorum poſſit ſufficienti ratione colligi. Nam moralis diligentia, quam tenetur miniſter præmittere, vt ſe ad gratiam præparet,ſufficienter fit per contritionem, & quamuis maior ſit illa,quæ fit per confeſſionem ſimul cum contritione,tamen non eſt, cur obligemus illum ad ſummam diligentiam, cùm illa prior ſufficiat ad excludendum mortale periculum ſi homo bona fide procedat, & quod in ſe eſt faciat. Et confirmatur, quia non eſt minor obligatio in recipiẽte ſacramenta viuorum accedendi in gratia,& tamen ex ſola hac obligatione naturali, non tenetur confeſſionem præmittere, ſed hæc obligatio eſt ſingularis in Euchariſtia propter proprium & ſpeciale præceptum in illo ſacramento impoſitum, vt ſuo loco videbimus. Et propter hanc cauſam addidi illam limitationem, ſi ſola ratio adminiſtrandi ſacramentum interueniat; quia ſacerdos ad cõficiendam Euchariſtiam tenetur confeſſionem præmittere,non tam propter actiuum miniſterium (vt ſic dicam) quàm quia communicaturus eſt. Vnde ſi ſolùm exerceat miniſterium diſpẽſandi Euchariſtiam ex præconſecratis, non erit neceſſarium præmittere confeſſionem, ſed contritio ſufficiet. Atque hanc ſententiam docent omnes authores ſtatim referendi.

An duo peccata committat, qui miniſtrat in peccato.

Quæri etiam vlterius poteſt circa eandem aſſertionem,an is, qui miniſtrat ſacramentum in peccato mortali,committat duo peccata. Vnum omiſſionis, quatenus non conteritur, ad quod videtur teneri ex præcepto affirmatiuo:alterum commiſſionis, quatenus iniuriam facit ſacramento,illud in eo ſtatu miniſtrando, quod videtur eſſe contra præceptum negatiuum.Reſpondetur, vnicum tantùm ſacrilegij peccatum committere; quia tunc non habet propriè & abſolutè affirmatiuum præceptum pœnitendi, neq; illa obligatio habendi contritionem, tunc oritur ex virtute pœnitentiæ,ſed religionis, quæ obligat ad dignè tractãda ſacramenta. Eſt autem peccatum illud, propriè loquendo, peccatum commiſſionis; quia eſt indigna & ſacrilega miniſtratio ſacramenti: omiſſio autem pœnitentiæ,quæ ibi interuenit,non habet per ſe ſuam malitiam,ſed eſt tantùm circumſtantia actus mali,& priuati circumſtantiis debitis. Ita docent recentiores authores, qui hanc quæſtionem attigerũt. Dominicus Soto in 4.diſt.17.q.2.art.6.concluſ.4.circa finem.Petr. Soto lectio.13. de neceſſitate pœnitẽtiæ,Nauarrus in ſumma cap.22. num.3. & de pœnitentia diſt.5.in princip.Annot.circa 3.par.gloſſ.num. 34.Cano relect.de pœnit.par.4.non longè à fine,qui aliter loquitur de ſuſcipiente Euchariſtiam; ſed hæc exceptio ad præſentem diſputationem non ſpectat.

An qui exercet actum ſui Ordinis in peccato, peccet mortaliter.

Tertiò,quæri etiam hîc obiter ſolet,vtrùm diaconus, vel ſubdiaconus peccet mortaliter exercendo actum ſui Ordinis in peccato mortali. Atque idem quæri poteſt de quocumque miniſtro conſecrato ad aliquod ſacrum miniſterium,illúdq; in peccato mortali exercente.In quo dubio D.Thom. in 4. diſt. 24. quæſt.1.art.3.quæſtiun.5. generalem ſtatuit regulã, ſcilicet peccare mortaliter eum qui aliquod ſacrum officium, quod ſibi ex ordinatione competit, in peccato mortali exequitur; quia indignè tractat res ſacras,& ſacrilegium committit:ſacrilegium autem ex ſuo genere mortale peccatum eſt. Sed, vt à clarioribus incipiamus, in inferioribus quatuor Ordinibus probabilius ac ferè certum eſt,per ſe loquendo, non eſſe peccatum mortale, actus illorum Ordinum in peccato mortali exercere. Primò, quia illa materia leuis eſt, quia licèt illi actus ſint aliquo modo ſacri, tamen ſunt valde remoti à proprio ac perfecto actu ſacrificandi,vel miniſtrandi ſacramenta, ad quem finem ordinantur. Secundò, quia non ſatis conſtat, omnes illos Ordines eſſe vera ſacramenta, ſed probabilis opinio eſt,tantùm eſſe quædam ſacramentalia. Vnde Soto ſtatim citandus etiam à culpa veniali excuſat huiuſmodi actum: quod fortaſſe frequenter ita verum eſt ex ignorantia, vel inaduertentia naturali; per ſe tamen nonnulla videtur eſſe illa irreuerentia, quando hoc miniſterium fit publico & ſolemni ritu, tanquam à publico Eccleſiæ miniſtro, hoc enim modo eſt propriè actus Ordinis ad quem eſt miniſter conſecratus, & ideo non videtur poſſe omnino excuſari à culpa, qui hoc miniſterium indignè exercet in peccato mortali. Quòd verò addunt Syluest.& Angel.ſtatim citandi, peccare mortaliter clericum,qui tangit res ſacras in peccato mortali, vt calicem,corporalia,&c. quoniam indignè vtitur officio ſuo,hoc(inquam) incredibile eſt, ſecluſo contemptu,vel ſcandalo, aut alia ſimili extrinſeca circumſtantia,quia illa eſt materia leuis,& nullum poteſt afferri præceptum, vnde hæc tanta malitia colligatur, vt infrà etiam dicemus de Euchariſtia tractantes.

Quid de diacono, & ſubdiacono dicẽdum.

De aliis verò duobus miniſteriis Diaconi, & ſubdiaconi eſt maior dubitatio: nam multi exiſtimant hos peccare mortaliter,canendo Epiſtolã, vel Euangelium ſolemniter in peccato mortali. Ita tenet Angelus verbo,Clericus 8.num.1.Syluester,verbo,Clericus 2.num.2. & idem ſentit Caietanus 2. 2. q. 60. art.2.in fine. Fundamentum eſt, quia illud miniſterium eſt graue, & proximè accedit ad ſacrificium,& ad illud dignè exercendum datur ſpecialis gratia per ſacramentum. Vnde quo hoc omnia maiora ſunt in diaconatu,quàm in ſubdiaconatu, eo in illo erit hæc ſententia veriſimilior, atque ita diaconis ſpecialiter dicitur primæ ad Timoth.3. vt miniſtrent, *nullum crimen habentes*, & huic ſententiæ fauere videtur c. vlt.de temporibus ordinationum,ſuprà citatum, vbi generatim prohibentur clerici iniqui in ſuſceptis Ordinibus miniſtrare. Quod maximè intelligendum videtur de clericis in ſacris ordinatis,vt colligi poteſt ex Gregor.lib.2.epiſt.c.83.aliàs epiſt. 44. & habetur c.vlt.d.33. vbi ſic dicitur:*Si in ſacro Ordine conſtitutus,eius*(id eſt,concubinæ) *permiſſione eſſe recolis maculatum, ſacerdotij honore depoſito, ad miniſtrandum nullo modo præſumas accedere.* Atque hæc ſententia probabilis eſt, & non facilè contemnenda. Nihilominus contrariam tenet Soto in 4. diſt.1. quæſt.5. art.6. & diſt.24.quæſt.1.art.4.circa finem; putat enim, illam materiam non eſſe adeò grauem,quoniam illa actio, quæ in hoc miniſterio exercetur, non eſt illo ſpeciali modo conſecrata,& ſanctificata,quo ſunt actiones ſacramentorum. Et hæc poſterior ſententia practicè etiam probabilis eſt,& ſecura, atque in rigore vera; quia vbi non conſtat de præcepto, non eſt facilè imponenda obligatio ſub peccato mortali: hîc autem non conſtat de præcepto poſitiuo. Nam illud caput vlt.de tempor. ordination. non condit circa hoc nouam legem poſitiuam, ſed tantùm explicat naturalem,dum ait,monendos eſſe huiuſmodi malos ſacerdotes, & ſub interminatione diuini iudicij obteſtandos,vt in ſuſceptis Ordinibus non miniſtrent. Quãta verò & quàm grauis ſit hæc tranſgreſſio, ibi non explicatur,ſed ex obiecto & materia diiudicanda relinquitur. At verò hæc materia, de qua agimus, non videtur eſſe adeò grauis, vt ex natura rei cenſenda ſit iniuria, vel ſacrilegium graue huiuſmodi actionem

in peccato mortali exequi, præſertim ſi ſemel tantùm, aut iterum hoc fiat ſine ſcandalo, aut contemptu. Nam ſi quis animum habeat diu vel frequenter ſolemniter miniſtrandi in his Ordinibus ſacris in ſtatu mortalis peccati, vel ſi hanc conſuetudinem habeat, ita vt huiuſmodi animum moraliter habere cêſeatur, non eſſet excuſandus facilè à peccato mortali, quia illud obiectum ita ſumptum videtur ſatis graue; & illa conſuetudo vel propoſitum videtur oriri ex quodam contemptu formali aut virtuali, & hoc ſaltem videtur indicari in citato capitulo.

De eo, qui exercet aliqua ſacramentalia in peccato quid cenſendum.

Atque hinc conſtat, quid dicendum ſit de Preſbytero vel Epiſcopo, non quidem adminiſtrante ſacramenta, nam de hoc iam dictum eſt; ſed exercente aliqua ſacramentalia, vt de Epiſcopo, verbi gratia, dante primam tonſuram, vel conſecrantem Eccleſiam, aut veſtes ſacras benedicente, & ſimilia. De quibus nihil inuenio, quod ſatis certum ſit, nec doctores ſatis diſtinctè hoc definiunt. Aliqui verò eorum aliquid attingunt. Medina enim Cod. de Pœnitentia, tractatu 1. quæſt. 6. circa finem dicit, peccare mortaliter Epiſcopum, qui conficit Chriſma, benedicit Oleum, aut conſecrat Eccleſiam in peccato mortali; quia illæ actiones videntur graues, & duæ priores videntur quodammodo ſacramentales, quatenus per eas ſacratur materia ſacramenti. Nihilominus per ſe loquendo, ac ſecluſo contemptu, de quo paulo antea loquebar, in huiuſmodi actionibus non interuenit peccatum mortale, ſed veniale. Vnde D.Th. hìc art. 6. quæſt. 64. ſolùm de miniſterio ſacramentorum, dicit eſſe peccatum mortale, illud exercere in ſtatu peccati mortalis; & in ſolutione ad primum, reddit ſpecialem cauſam; quia illæ actiones ſunt ſingulari modo conſecratæ. Atque ita explicat hanc doctrinã Caietanus tom. 2. opuſcul. tract. 10. atque in eãdem inclinat Soto, loco ſuprà citato. Nam cùm aliæ actiones, præter ſacramenta, non ſint ad ſanctificationem per gratiam proximè ordinatæ, neque in eis ſe exhibeat ſacerdos, vt miniſter Dei ſanctificantis animã, non eſt tam grauis cauſa, & ratio exigendi internam animæ ſanctitatem ad eas exercendas; ergo illas in peccato efficere ex parte materiæ, non videtur eſſe graue ſacrilegium.

An concionãs in mortali, peccet mortaliter.

Hinc verò expediri ſolent hoc loco ſimiles dubitationes breues, nimirum an peccet mortaliter Concionator verbum Dei prædicans in mortali, vel Prælatus corrigens ſubditum, vel Iudex proferendo ſententiam in eodem ſtatu. Et ratio dubitandi eſt: nam Auguſt. lib. 2. contra Parmen. cap. 11. in hac obligatione videtur facere pares, miniſtrum ſacramentorũ, & miniſtrum Verbi Dei; vnde D.Th. in 4. diſt. 19. q. 2. art. 2. quæſtiun. 2. ad quartum, differentiam conſtituit, inter Doctorem ſeu Lectorem Scripturæ, & Prædicatorem Verbi Dei, quòd ille non peccat mortaliter, etiã ſi in peccato mortali ſuum munus exerceat, niſi fortaſſe per accidens ratione ſcandali, quãdo eſt peccator publicus; hic verò mortaliter peccat concionando in peccato mortali, etiam ſi peccatum ſit occultum. Et hanc ſententiam ſequutus eſt Caietanus hîc quæſt. 64. art. 6. Et ratio eius eſt, quia munus prædicandi per ſe eſt annexum Ordini, & præcipuè conſecrationi Epiſcopali: nam licèt ab aliis interdum exerceatur, non tamen ex officio. Vnde à laicis exerceri non poteſt, niſi in diſpenſatione, vel ob neceſſitatem; eſt ergo actio illa annexa Ordini, & alioqui eſt grauiſſima, & in ea præcipuè operatur homo, vt Spiritus ſancti organum; ergo grauis videtur fieri iniuria Spiritui ſancto, tãtum munus in peccato mortali obeundo. Nihilominus dicendum eſt, hoc non eſſe peccatum mortale per ſe loquendo. Sic

A D.Thom. 2.2. q. 33. art. 5. dicit, non peccare mortaliter Prælatum, qui ſubditum ob peccatum non mortale corrigit, cùm ipſe vel eodem vel alio ſimili ligatus ſit, retractans, quod docuerat in quarto loco ſuprà citato, & q. 60. art. 2. ad tertium, negat, peccare mortaliter Iudicem Eccleſiaſticum, qui in ſtatu peccati mortalis iudicium dicit, vel alios actus iuriſdictionis exercet, qui non ſunt ſpeciali conſecratione ſanctificati. De actu verò prędicationis nunquam D. Thom. expreſsè retractauit, quod in quarto docuit; à paritate autẽ rationis credi poteſt ita ſenſiſſe. Quod tandem opinatus eſt Caiet. in dicto opuſcul. 10. tom. 2. & idem tenet Soto in 4. diſt. 1. q. 5. art. 6. & Medina dicto Codice de Pœnitentia, tractatu 1. q. 5. Ratio

B autem eſt ſæpe inſinuata; quia nulla eſt lex poſitiua diuina, vel humana, in qua poſſit huiuſmodi obligatio fundari, neque etiam ſola naturali ratione ſatis conuinci poteſt: nam in primis munus prædicandi, licèt maximè pertineat ad paſtores animarum, quia ratione officij & iuriſdictionis ex diuino præcepto habent hanc curam & obligationem, vt indicauit Concilium Tridentinum, ſeſſione 23 c. 1. de Reformatione, tamen propriè non eſt actus alicuius Ordinis, ſed ſolùm eſt quædam actio honeſta, quæ ex ſuo genere pertinere poteſt ad charitatem, vel miſericordiam, vel etiam ad iuſtitiam: poteſt autem actio exterior, etiam ſi ex obiecto ſit optima & honeſtiſſima, ſine peccato exerceri ab homine exiſtente in ha-

C bituali peccato. Nam, quòd perſona operans ſit in gratia, non eſt circumſtantia talis actionis, niſi quãdo ſpeciali modo eſt ſanctificata, & conſecrata, vt de miniſterio ſacramentorum dictum eſt. Atque hæc ratio eodem modo procedit de actu corrigendi, iudicandi, ac ſimilibus. Hæc autem doctrina intelligenda eſt per ſe, ac præcisè ex vi talis ſtatus: nam per accidens interuenire poteſt peccatum mortale, vel ratione ſcandali, quando peccatum eſt publicum; ratione cuius Verbum Dei quodammodo fit contemptibile, & inefficax: nam exemplum magis mouet, quàm verbum; vel etiam ratione contemptus, vt ſi quis ex contemptu Verbi Dei, & fructus eius, pro nihilo ducat in eo ſtatu prædicare: vel denique, ſi tale

D peccatum non ſolùm ſit defectus ipſius perſonæ, ſed etiam redundet, & influat in ipſum actum prædicationis, abutendo concione (vt Caiet. inquit) tanquam prophana declamatione, in qua doctrina ferè conueniunt citati authores.

SECTIO IIII.

Vtrùm qui miniſtrat ſacramentum, cùm non ſit ad hoc munus ex officio deputatus, teneatur illud miniſtrare in ſtatu gratiæ.

Prima ſententia affirmat, eſſe huiuſmodi præceptum, & obligationem, atque adeò peccare mor-

E taliter eum, qui quauis occaſione, aut quouis modo ſacramentum quodlibet in peccato mortali miniſtrat. Ita refert Durand. in 4. diſtinct. 5. quęſt. 2. num. 6. qui licèt dicat, durum eſſe, hãc obligationem imponere, ſolùm tamen videtur excuſare huiuſmodi miniſtrum, quãdo neceſſitas eſt in cauſa, vt ipſe non aduertat ſtatum conſcientiæ ſuæ. Quæ ratio communis eſt cuilibet miniſtro conſecrato etiam ex officio miniſtranti, vnde non tollit obligationem per ſe, atque in hoc videtur etiam inclinare Palud. ibi q. 2. art. 2. & Capreolus ibi. quæſtio. 1. articulo 1. concluſ. quarta, & articulo tertio, in defenſio. eiuſdem concluſionis, & Adrianus q. 3. de Baptiſmo. 2. parte illius in fine, licèt non ſatis explicet mentem ſuam,

ſuam:& ſimiliter Angelus in ſumma, verbo, Baptiſmus 5. num. 10. dicit, eum qui baptizat ob neceſſitatem ſine ſolemnitate, in peccato mortali non peccare mortaliter, ſi non aduertit, & conſiderat ſtatum ſuum, vnde indicat, ſi aduertat teneri ad contritionem præmittendam. Non tamen explicant hi authores, an huiuſmodi homo, per ſe loquendo, teneatur aduertere, & diſcutere conſcientiam, vt in ſtatu gratiæ conferat ſacramentum, & non in alio. Si tamen conſequenter loquantur, hoc videntur eſſe dicturi, quia ſi quando aduertit huiuſmodi homo, ſe eſſe in peccato mortali, tenetur ſe ad gratiam præparare, vt dignè miniſtret. Ergo ſimpliciter ac per ſe ad hoc tenetur: nam aduertentia hæc non ponit obligationem miniſtrandi in gratia, ſed ſupponit illam. Qua poſita, ex vi illius tenebitur homo conſiderare, an ſit debito modo diſpoſitus ad ſacramentum miniſtrandum. Atque ita explicata hæc ſententia, iuxta illam nulla erit differentia inter miniſtrum conſecratum, vel non conſecratum, ſolemniter, aut priuatim, ex officio vel ob neceſſitatem miniſtrantem. Et pro eadem ſententia ſolet referri Nauarrus, de Pœnitentia, diſtinctione quinta, in principio, numero 33. quia ſine limitatione dicit, eſſe peccatum mortale, miniſtrare ſacramentum in ſtatu peccati mortalis. Atque eodem modo loquitur de miniſtrante Baptiſmum, in ſumma, cap. 22. numero ſexto, ibidem tamen num. 3. cùm dixiſſet, peccare mortaliter eum, qui in peccato mortali ſacramentum miniſtrat, limitationem addidit *ſaltem ſolemniter*.

Probatur hæc ſententia primò.

Poteſt autem hæc ſententia ſuaderi primò, argumento Durandi: quia nullus miniſtrat ſacramentum etiam ſi laicus ſit, & in neceſſitate, ac priuatim miniſtret, quin illud faciat vt miniſter Chriſti ad hoc inſtitutus; ergo tenetur illud in gratia miniſtrare, cùm ſemper poſſit ſe diſponere, & ſaltem contritionem præmittere. Conſequentia probatur, quia eſt eadem radix obligationis, nempe ſanctitas actionis ſacramentalis & reuerentia illi debita, ac principali agenti, cui conformari debet miniſter, qui, vt miniſter eius operatur. Antecedens autem probatur, quia implicat, aliquem operari ſacramentum, & non operari illud, vt miniſtrum Chriſti. Tum, quia neceſſe eſt, Chriſtum eſſe qui principaliter confert ſacramentum, & effectum eius; ergo neceſſe eſt, omnem illum qui ſacramentum confert, id facere vt miniſtrum Chriſti. Tum etiam, quia nullus poteſt conferre ſacramentum, niſi à Chriſto habeat poteſtatem, & ab eo inſtitutus ſit ad illud miniſteriũ, quia omnia, quę ſunt de neceſſitate ſacramenti, quorum vnum eſt miniſter, oportet vt ſint à Chriſto inſtituta: ergo ſemper qui dat ſacramentum, operatur, vt miniſter Chriſti.

Secundò.

Secundò argumentor, quia ſi tunc ceſſat hæc obligatio, vel id eſt ob neceſſitatem ſuſcipientis, vel ob defectum ſolemnitatis Eccleſiaſticæ, vel quia miniſter priuatim dans ſacramentum, non eſt ad hoc munus ſpecialiter conſecratus. Sed ex nullo iſtorum capitum ſumitur ſufficiens ratio; ergo. De primo res eſt clara, quia neceſſitas ſuſcipientis non impedit, quo minùs ſancta ſanctè tractari debeant, aliàs ſacerdos baptizans ſolemniter infantem, iamiam animã agentem, non teneretur in gratia ſacramentum illud miniſtrare, & ſimiliter ſacerdos miniſtraturus ſacramẽtum Pœnitentiæ, aut Euchariſtiæ huiuſmodi exiſtenti in neceſſitate & extremo mortis periculo, non teneretur in ſtatu gratiæ, id agere; quæ omnia ſunt apertè falſa ex omnium ſententia: ergo neceſſitas ſuſcipientis non excuſat. Neque eſt vlla ratio, cur excuſet, cùm illa non obſtet, quo minùs miniſter poſſit ſe præparare, & debito modo fungi officio ſuo. De ſecundo capite, ſcilicet ſolemnitate Eccleſiaſtica, videtur etiam res clara; tum quia illa ſolemnitas eſt accidentaria, obligatio autem ſanctè miniſtrandi ſacramentum eſt per ſe, & intrinſecè oritur ex ſubſtãtiali ritu, & ſanctitate ipſius ſacramenti. Vnde in antiqua Eccleſia, quãdo in initio dabatur ſacramentum, verbi gratia Baptiſmi, ſolo ſimplici ac eſſentiali ritu, non erat minor obligatio miniſtrandi illud in ſtatu gratiæ, quàm nunc ſit, vt patet ex omnibus rationibus factis ſectione præcedenti, quæ abſolutè procedunt ex vi ipſius ſacramenti, & ſubſtantiæ eius, ſecluſis his circumſtantiis. Eo vel maximè, quia hæ cæremoniæ accidentariæ parum addunt ſanctitati & grauitati ipſius ſacramenti; non ergo poteſt ex eis oriri obligatio ſub mortali culpa, ſi ex vi ſolius ſacramenti non oritur.

Dices; non oriri ex ſolis cæremoniis ab Eccleſia adiunctis, ſed ex ſacramento coniuncto talibus cæremoniis: nam hoc totum aliquid maius eſt, quàm ſacramentum nudum. Sed hoc non ſatis facit: nam cùm tota hæc ſolemnitas accidentalis, ſit veluti extrinſeca, & per ſe non attingat ſanctificationem animæ, & non fiat à ſacerdote, vt ab inſtrumento Chriſti, eo modò quo fit ſacramentum non videtur illa per ſe poſtulare miniſtri ſanctitatem, vt ſine peccato fiat; ergo, ſi ſacramentum per ſe adhuc non obligaret, propter ſolemnitatem illã adiunctã, hanc obligationem non induceret. Vnde ſi ſacerdos miniſtraturus ſolemniter Baptiſmũ, inciperet in peccato mortali cæremonias eius peragere, cum propoſito tamen procurãdi contritionem & habendi illam, priuſquam ſubſtãtiam ſacramenti perficeret, non videtur peccare mortaliter, etiam ſi omnes exorciſmos, & alia quæ præcedũt in peccato mortali faciat, dummodo prius quàm abluat, & verba formæ proferat, conteratur; è contrario verò miniſtrãs ſacramentum Pœnitentiæ in peccato mortali, mortaliter peccat, quamuis ibi nulla ferè ſit ſolemnitas, nec accidentalis ritus. Et idẽ ferè eſt in diſpenſatione Euchariſtiæ ex præconſecratis. De tertio capite, ſcil. conſecratione miniſtri, quòd nec illud etiam ad excuſandum ſufficiat, patet, quia hæc obligatio per ſe non oritur ex conſecratione miniſtri, ſed ex ſanctitate ſacramenti & principalis agẽtis, qui eſt Chriſtus, & reuerentia illis debita, quã non minùs debet miniſter non conſecratus, quàm conſecratus; & facilè poteſt illam exhibere, cùm poſſit ſe ad gratiam præparare. Vnde licèt in hoc genere fortaſſe magis peccet, per ſe loquendo, miniſter conſecratus in hoc delinquens, propter ſanctiorem ſtatũ, quem habet, & maius auxilium, non eſt tamen cur alius omnino excuſetur, cùm ipſe etiam ſit miniſter Chriſti. Et confirmatur, quia aliàs contrahentes Matrimonium in mortali peccato, non peccarent mortaliter, ſacramentum illud in peccato miniſtrando, & ſacerdos quãdocumque aliquid ageret, ad quod non eſſet per ſe neceſſaria conſecratio, non teneretur in gratia id operari; & ita licèt diſpenſaret Euchariſtiã in peccato mortali, non peccaret mortaliter, dummodo illam nec conficeret, nec ſumeret, quia ad illud miniſterium non eſt neceſſaria conſecratio, cùm fieri poſſit à Diacono, vel etiam ab inferiori clerico, vel laico in neceſſitate.

Concluſio.

Nihilominus dicendum eſt, eum, qui ob neceſſitatem priuatim miniſtrat ſacramentum, non vt miniſter ex officio, ſed eo modo, quo laicus poteſt illud miniſtrare, non teneri ſe præparare ad gratiam, vt illud miniſtret & conſequenter nec peccare mortaliter, illud miniſtrando in peccato mortali, ſiue ſuum ſtatum aduertat, ſiue non. Hæc eſt ſententia D. Th. hîc quæſtion. 64. art. ſexto, ad 3. & in 4. diſt. 24. q. 1. art. 3.

art.3.quæſtiun 5.Richard.in 4.diſt.5.art.3.q.3. Syl-A ueſtri,verbo Baptiſmus,num.4.Caietani & Soto hic, & ferè nullus ex authoribus in priori ſententia citatis auſus eſt eam ſimpliciter docere. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia hæc obligatio ſub peccato mortali,diſponendi ſe ad gratiam,propter ſacramentum conficiendum, non oritur ex ſola ſanctitate ſacramenti per ſe conſiderata;neque ex eo,quòd Chriſtus in eo opere eſt principale operans: ſed præter hæc quæ multum ad hanc obligationem conferunt, oportet adiungere,quòd is qui dat ſacramentum, in ipſo modo miniſtrandi ſe gerat, vt perſona ſpecialiter & ex officio deputata & conſecrata ad illud munus; atque adeò quòd in eo opere ſe exhibeat publicum Chriſti & Eccleſiæ miniſtrum. Ratio autem huius eſt,quia cùm huiuſmodi miniſter per ſe, & ex officio ſit ad hoc munus inſtitutus, & ſpiritualia ſubſidia recipiat accommodata ad hoc munus pro dignitate exercendum,ideo meritò obligatur, cùm debita diſpoſitione & ſanctitate id faciat, & ideo quando aliter facit, grauem irreuerentiam & inordinationem committit;at verò quando priuata perſona permittitur ſacramentum dare ob neceſſitatem, non tam illi commiſſa cenſetur adminiſtratio ſacramenti, quàm conceſſa vt ſubueniat neceſſitatem patienti, & ideo non debuit tantum onus illi imponi, ſed ſatis eſt, quòd ſine contemptu,& cum debita fide,& exteriori reuerentia ſacramentum adminiſtret; tunc enim ceſſat illa ſpecialis deformitas: quia huiuſmodi miniſtro ſolùm,veluti per accidens,permittitur tale miniſterium. Confirmatur, quia hæc obligatio diſponendi ſe ad gratiam proprie ſacramentum miniſtrãdum,non eſt tam clara & euidens, vt extendi debeat ſine magno fundamento,& non potiùs reſtringi; ergo ſatis eſt, ſi eam admittamus in his miniſtris qui per ſe, & ex officio ad hoc ſunt conſecrati, præſertim cùm decreta Eccleſiaſtica, quæ hanc obligationem declarant, de his ſolùm miniſtris loquantur, & naturalis ratio, in qua potiſſimum hoc præceptum fundari debet, iudicio ſapientum in his habeat ſpecialiorem vim,quàm in aliis.

Ad fundamentum ergo Durandi reſpondetur, laborare in æquiuoco; verum eſt enim nullum poſſe miniſtrare ſacramentum, niſi ex inſtitutione Chriſti, & virtute eius; nihilominus tamen quidam ſunt per D ſe & ex officio ad hoc munus deputati,& conſecrati, & hos vocamus miniſtros ex officio,& propria Chriſti inſtrumenta, quibus incumbit ſpecialis obligatio ſe conformandi in ſanctitate ſuo principali agenti, cuius vicem gerunt. Alij verò,quibus ſolùm ex accidenti,& ob neceſſitatem hoc munus permittitur, nõ grauantur hoc onere; quia per ſe ad illos non pertinet hæc cura,& adminiſtratio. Ad ſecundum argumentum concedo, ex primo & ſecundo capite non ſumi ſufficientem rationem, ſed potiſſimùm ex tertio;vt declaratum eſt, nec ratio ibi facta contrarium ſuadet:nam licèt hæc obligatio oriatur ex ſanctitate ſacramenti,& principalis agentis, tamen non oritur E reſpectu cuiuſcumque,ſed reſpectu illius, qui per ſe eſt ad hoc munus deputatus,& conſecratus: nam licèt omnes teneantur debitam reuerentiam ſacramẽto exhibere,& authori eius;non tamen idem modus reuerentiæ ab hominibus exigitur, ſed ab vnoquoque iuxta capacitatem & ſtatum ſuum. Ad confirmationem,quoad priorem partem de miniſtro ſacramenti Matrimonij poſſet negari ſequela & dici, in illo ſacramento ipſos contrahentes eſſe per ſe, & ex primaria inſtitutione miniſtros illius, & ideo non ſolùm recipiendo, ſed etiam miniſtrãdo illud in peccato mortali,grauiter peccare. Secundò verò reſpon-

Quomodo peccẽt in mortali contrahentes matrimonium.

deri poteſt cum Soto in 4.diſtin.q.5.art.6. in vltimis verbis, concedendo ſequelam; quia illi non ſunt miniſtri conſecrati ad illud munus, ſed ſolùm illis conceſſum eſt neceſſitate quadam; quia oportuit, materiam, & formam ſacramenti in ipſomet contractu conſtitui:contractus autem fieri non poterat, niſi per conſenſus expreſſos ipſorum contrahentium. Si ergo in peccato mortali contrahant,peccant grauiter, ſacramentum indignè recipiendo,& illius effectui obicem ponendo,non tamen proprie miniſtrando. Neque etiam peccat ſacerdos qui aſſiſtit, vt Eccleſiæ miniſter,& contrahentes benedicit, etiam ſi hoc faciat in ſtatu peccati;quia ille non miniſtrat ſacramẽtum, ſed ſolùm adhibet accidentalem cæremoniam, B vt notauit Paludanus in 4.diſt. 5.q. 2. num.22. Ad aliam partem illius confirmationis diſtinguendum eſt, quid ſit conſecrationem non eſſe per ſe neceſſariam ad aliquem actum. Si enim dicatur non neceſſaria, quia ſine illa poteſt interdum ille actus fieri validè,& cum fructu; in hoc ſenſu negatur ex dictis ſequi omnem actionem ad quam non eſt ſimpliciter neceſſaria conſecratio, poſſe à ſacerdote licitè fieri extra ſtatum gratiæ; alioquin etiam poſſet ſacerdos licitè baptizare ſolemniter in ſtatu peccati. Alio ergo modo dicitur conſecratio per ſe neceſſaria ad aliquem actum, vel diſpenſationem ſacramenti; quia per ſe loquendo, miniſter conſecratur ad illum actũ ſeu miniſterium,quod propterea exerceri non poteſt tanquam à miniſtro publico, niſi ab eo,qui eſt ad il-C lud conſecratus; & hoc modo non ſolùm conficere, ſed etiam diſpenſare Euchariſtiam per ſe, ſit à miniſtro cõſecrato,& ideo,ſi in peccato mortali fiat, graue peccatum erit; vt inferiùs latiùs ſuo loco dicemus cum D.Thom.infrà quæſt.82. art.9. vbi abſolutè dicit,eſſe peccatũ mortale, miniſtrare illud ſacramentum in peccato mortali,quamuis Paludan.ſuprà, excipiat caſum neceſſitatis,de quo ibi videbimus.

Miniſtrare Euchariſtiam in mortali, mortale peccatum eſt.

Atque hinc apertè ſequitur, peccare grauiter ſacerdotem,qui ſacramentum Pœnitentiæ miniſtrat in peccato mortali, etiam ſi ſuſcipiens ſit in quacũque neceſſitate, quia ſemper ille actus eſt proprius Ordinis ſacerdotalis,& neceſſitas ſuſcipientis eſt impertinens ad excuſandum, vt rectè probat argumentum ſuprà factum, & omnes Theologi vno ore fatentur. Atque idem maiori ratione dicendum eſt de miniſtrante Extremam vnctionem, Confirmationem, aut Ordinem, quæ ſunt ſacramenta minoris neceſſitatis & proprij actus Ordinis ſacerdotalis, aut Epiſcopalis conſecrationis. De ſacerdote verò miniſtrãte Baptiſmum ſine ſolemnitate in caſu neceſſitatis, poteſt eſſe non vlla dubitandi ratio,quia licèt in modo miniſtrandi, ita miniſtrare videatur ſicut laicus poſſet miniſtrare, nihilominus ratione ſuæ conſecrationis habet ſpeciale ius ad illud munus propter quod præferendus eſt cuiuis alteri. Videtur ergo ſe gerere vt miniſter ex vi conſecrationis ad id deputatus Nihilominus D.Thom.ſuprà,quem alij ſequuntur,idem ſentit de ſacerdote, quod de laico eo modo baptizante, quia reuera tunc non baptizat vt miniſter ex officio, ſed ſubuenit neceſſitatem patienti,eo modo quo laicus poſſet illud facere. Quòd autem ſacerdos ſit præferendus laico in eo miniſterio, non eſt ſufficiens ſignum, quòd operetur vt miniſter ex officio, quia etiam vir eſt præferendus fœminæ, & clericus in quouis Ordine conſtitutus laico, quia ad reuerentiam ſacramenti hoc ſpectat, & quia in vniuerſum rerum ſpiritualium adminiſtratio ad ſacerdotes pertinet. Maior poſſet eſſe dubitatio, ſi extra caſum neceſſitatis, ſacerdos baptizaret paruulum,priuatim,eodem modo, ac ſi eſſet in neceſſitate conſti

Sacerdos baptizãs in peccato ſine ſolemnitate non peccat.

conſtitutus. Dicẽdum verò eſt, tunc peccare quidem grauiter, vel vſurpando ius ad baptizandum, quod non habet, vel baptizando modo indebito, iuxta ea quæ dicemus ſectione ſequenti: tamen ſuppoſito hoc peccato, non committere ſpeciale peccatum mortale ex eo quòd non ſe præparet ad gratiam, vt ſic miniſtret, quia de facto hic & nunc, nõ ſe gerit, vt miniſter ex officio, & ideo de facto ceſſat alia obligatio, quamuis hoc ex culpa naſcatur.

SECTIO V.

Vtrùm teneantur miniſtri ſacramentorum in ſacramentis miniſtrandis Eccleſiaſticum ritum ſeruare, & quomodo in hoc peccent.

HÆc ſola dubitatio ſupereſt circa obligationes miniſtrorum, quæ in ipſis abſolutè conſiderantur ſine reſpectu ad ſucipientem. In qua non eſt ſermo de ritu ſubſtantiali à Chriſto inſtituto. De quo in ſecunda ſectione diximus, ſed de accidentali ab Eccleſia ſuperaddito. De quo hæretici huius temporis, qui non omnino reiiciunt has cæremonias, vt ſuperſtitioſas, ad ſummum illas admittunt, vt voluntarias, & non neceſſarias. Quia intolerabile (inquiũt) eſt, de his humana præcepta tradere, & legem libertatis, legem ſeruitutis efficere. Sed eſt hæreſis manifeſta, cõtra Eccleſiaſticam poteſtatem à Chriſto traditam, & contra vſum ac traditionem eius. Eſt etiam hic error contra naturalem rationem, quia in omni republica neceſſarium eſt, vt in rebus ſacris tradendis ſeu perficiẽdis ſit aliqua forma præſcripta, vt cum debito honore ac reuerentia fiat.

Concluſio 1. Quapropter dicendum eſt primò, eſſe in Eccleſia præceptum miniſtris ſacramentorum impoſitum, vt ea non miniſtrent, niſi ſeruata ſolemnitate & cæremoniis ab Eccleſia inſtitutis. Cõcluſio eſt de fide, definita in Concilio Tridentino, ſeſſione 7. can. vlt. de ſacramentis in genere, de qua multa diximus ſuprà, diſputatione decima quinta, vbi oſtendimus, eſſe in Eccleſia hanc poteſtatem. Quòd verò hac poteſtate fuerit Eccleſia vſa tradendo hoc præceptum, ex ipſa conſuetudine conſtat, & ex ſenſu omnium fidelium, & ex multis decretis, quæ ſuis locis afferemus. Hoc enim præceptum non eſt vnum generatim datum de omnibus ſacramentis ſeu cæremoniis eorum, ſed eſt obligatio conſurgens ex variis præceptis latis in ſingulis ſacramentis, iuxta modum & ritum vnicuique proprium.

Concluſio 2. Dico ſecundò, contemptum huius præcepti ſemper eſſe peccatum mortale, tranſgreſſionem verò eius abſque contemptu, non ſemper, ſed pro materiæ grauitate. Hoc conſtat ex generali doctrina de omnibus præceptis, quæ hîc eſt ſpecialiter applicanda. Et prudenter eſt diſcernendum, quid ſit contemptus; propriè enim in præſenti materia, ſi quis negligeret aliquas Eccleſiaſticas cæremonias obſeruare in ſacramentorum adminiſtratione, exiſtimans illas eſſe vel omnino ſuperfluas, vel impertinentes, aut aliquid huiuſmodi, ille propriè diceretur contemnere cæremonias Eccleſiaſticas, & grauiter peccaret, etiã ſi leuiores cæremonias hoc animo negligeret, quia magnam faceret iniuriam Eccleſię, atque indignè de Spiritu, quo huiuſmodi cæremoniæ inſtitutæ ſunt, ſentiret. Si autem aliquis negligens ſit in huiuſmodi cęremoniis, ſolùm ex quadam fragilitate, quamquam ſciens & videns faciat, non dicetur propriè contemnere, etiam ſi fortaſſe huiuſmodi culpam leuiorem reputet, & ideo frequenter & facilè illam committat. Non excuſabitur tamen à graui culpa, ſi cæremo-

A nias præceptas, & conſuetudine Eccleſiaſtica receptas, hoc modo omittat in graui materia, quia præceptum hoc ad virtutem religionis pertinet, cuius obligatio ex ſuo genere grauis eſt. Quæ autem ſit in hoc negotio cenſenda materia grauis, quæ verò leuis prudenti arbitrio relinquendum eſt, potius quàm certa regula definiendum: & in ſingulis ſacramentis id explicabitur commodiùs. Generaliter tamen aduertere poſſumus, cæremonias inſtitutas propter ſacram ſignificationem, eſſe grauiores, & culpabilius omitti, quàm quæ propter ſolum ornatum & decentiam quandam inſtitutæ ſunt; & eadem proportione, quarum ſignificatio eſt altior, grauiores cenſebũtur, præſertim ſi cum ſignificatione habeant aliquem B ſpiritualem effectum. Ex his verò, quæ ad decentiam pertinent, circumſtantia loci, & temporis præſcripti, per ſe loquendo, ſolent graues exiſtimari, quia hę circumſtantiæ multum ſpectant ad exteriorem ornatũ & publicam ſolemnitatem & exiſtimationem, quod in his circumſtantiis plurimum obſeruandum eſt. Addendum denique eſt, hanc obligationem eſſe humanam, & ideo per ſe loquendo, minorem eſſe, quàm quæ oritur ex diuino præcepto, & interdum poſſe ceſſare ob neceſſitatem vrgentem, ſicut patet in Baptiſmo. Quomodo autem in cæteris ſacramentis hoc obſeruandum ſit, in propriis locis dicemus.

DISPVTATIO XVII.

C *De præceptis pertinentibus ad eos, qui ſacramenta ſuſcipiunt.*

HÆc diſputatio erit breuiſſima, quia de hac obligatione in genere ſumpta pauca authores dicunt. Poſſumus autem illam ad duo capita reuocare; vnũ eſt de obligatione vtendi, ſeu ſuſcipiẽdi ſacramenta; aliud de obligatione pertinente ad modum illa recipiendi.

SECTIO I.

Vtrùm ſacramentorum vſus ſit in præcepto.

D SVperiùs in Commentario articuli quarti, quęſtio. 65 duplicem neceſſitatem ſacramẽtorum diſtinximus, medij videlicet, & præcepti: priorem ibi explicauimus, poſteriorem verò in hunc locum remiſimus. Quia verò præcepta dantur de actibus in particulari ſeu in ſpecie, hîc verò de ſacramentis in genere diſputamus, pauca poſſunt de huiuſmodi neceſſitate proueniente ex præcepto in genere dici.

Breuiter ergo aduertendum eſt, duplicem poſſe intelligi obligationem præcepti, vna eſt per ſe, altera per accidens, ſeu propter aliud. Prior eſt quando ſacramentum abſque alio extrinſeco fine propter ſuam vtilitatem, ſeu effectum preceptum eſt quomodo eſt neceſſarium confiteri ſemel in anno, aut communicare in Paſchate; poſterior obligatio intelligi E poteſt ſi contingat, vſum ſacramẽti eſſe neceſſarium ad extrinſecum finem, vt verbi gratia ad vincendam tentationem, vel vitandum ſcãdalum, vel ſubueniendum proximis, aut aliquid huiuſmodi. *Obligatio præcepti duplex.*

Dicendum eſt ergo primò, Sacramentorũ vſum, tam diuino iure, quàm Eccleſiaſtico præceptum eſſe. Hæc aſſertio eodem ferè modo explicanda eſt, quo neceſſitatem medij declarauimus. Non eſt ergo intelligenda diſtributiuè, ſed indefinitè; non n. nunc definire volumus quæſtionem illam, an omnia ſacramenta, præcepta ſunt diuino iure vel Eccleſiaſtico, quæ in quibuſdam clara eſt; in aliis magnam habet *De ſacramentorum vſu diuino & humano iure præceptum.*

difficul

difficultatem. De Baptiſmo enim certa res eſt, impoſitum eſſe illius præceptum omnibus adultis, qui ſoli ſunt præcepti capaces; & eadẽ certitudo eſt de ſacramento Pœnitentiæ, reſpectu eorum, qui poſt Baptiſmum mortaliter peccauerunt: nam vtrumque ex his ſacramentis, eſt medium neceſſarium ad ſalutem; at verò præcepta potiſſimùm dantur de his mediis neceſſariis, vel potiùs ipſamet neceſſitas medij in huiuſmodi actibus adultorum, neceſſariò ſupponit præceptum, vt ſuprà tetigimus. Et hoc ſatis eſſet ad veritatem concluſionis poſitæ; quia vt indefinitè verum ſit, vſum ſacramentorũ eſſe in præcepto, ſatis eſt, quòd aliqua ſacramenta ſint in præcepto. Vltra hæc verò certum etiam eſt, vſum Euchariſtiæ eſſe in præcepto, & de Eccleſiaſtico quidem, de fide eſt: de diuino autem res eſt controuerſa; quanuis probabilior ſit ſententia, quæ id affirmat. De Confirmatione verò & Extrema vnctione, vtrumque eſt dubium, vt ſuis locis tractabimus. Tandem dè Ordine, & Matrimonio conſtat, non eſſe data præcepta, quæ ſingulos obligent regulariter, aut moraliter loquendo; quia hæc ſacramenta nec ſingulis neceſſaria ſunt, nec propter vtilitatem ſingulorũ ſunt per ſe inſtituta. Eſt tamen in Eccleſia præceptũ communitatem obligans, ne in ea deſint ſacerdotes, nec Chriſtiana coniugia, ad conſeruandam ipſam Eccleſiam neceſſaria. Atque ex his poteſt facilè reddi generalis ratio concluſionis: nam ſacramenta inſtituta ſunt à Chriſto, vt animarum medicinæ, & remedia valde neceſſaria ad ſalutem fidelium, conuenientem totiùs Eccleſiæ gubernationem; ergo oportuit illis adiungi præceptum.

Dico ſecundò, huiuſmodi ſacramentorum vſum ſæpe poſſe cadere ſub obligationem ex fine vel circumſtantia extrinſeca, etiam tunc quando proprium ſacramentorum præceptum non obligat. Probatur; quia licèt ſacramenta habeant proprios & quaſi intrinſecos fines, propter quos præcipi poſſunt, tamen etiam poſſunt eſſe valde vtilia, vel moraliter neceſſaria ad alios fines per accidens occurrentes; ergo poteſt in eo cadere obligatio, quaſi extrinſeca, ſeu per accidens. Exemplis res facilè declaratur: nam fieri poteſt, vt aliquis tentatione aliqua vrgente, teneatur ad illam vincendam vel confiteri, aut communicare, ſi diuturna experiẽtia moraliter certus ſit, ſolere ſe à tentatione ſuperari, quando huiuſmodi remedium omittit. Item ad communionem dandam proximo in neceſſitate exiſtenti, poteſt obligari ſacerdos, vt Euchariſtiam conficiat; & conſequenter, vt ipſe cõmunicet. Quòd ſi conſcientiam peccati mortalis habeat, ex conſequenti obligabitur confiteri, & ſic de aliis. Ex quibus exemplis intelligere licet, hanc obligationem, quàm per accidens vocamus, oriri ex illa virtute, ad quam pertinet actus, propter quem vſus ſacramenti exiſtimatur neceſſarius, vt ſi ſit ad vincendam tentationem libidinis, erit obligatio ex caſtitate; ſi ad ſubueniendum proximo, erit ex charitate, & frequentiùs oritur hæc obligatio ab hac virtute, quæ vniuerſalior eſt. Interdum verò, licèt rarò, poteſt oriri ex iuſtitia, vt in parocho, qui tenetur miſſam facere, vt omittam obligationẽ valde extrinſecam, quæ ex voto oriri poteſt. Denique hinc etiam intelligitur quando obligatio recipiendi ſacramentum eſt huius poſterioris generis omiſſionẽ eius non eſſe ſpeciale peccatum religioni ſacramentorum cõtrarium; quale erit, quando omittitur proprium præceptum ſacramenti, ſed eſſe peccatum vel circumſtantiam peccati contrarij illi virtuti, vnde orta eſt obligatio, vt ſi orta eſt ex neceſſitate vincendi tentationem carnis, omiſſio ſacramenti habebit mali-

Obligatio ad vſum ſacramẽti ſæpe oritur ab extrinſeco.

Cuius generis ſit talis obligatio, & eius omiſſio.

A tiam caſtitati contrariam: quia vel ea occaſione homo lapſus eſt, vel morali periculo ſe expoſuit; ſi verò ratio obligationis fuit proximi neceſſitas, omiſſio eius erit contra miſericordiam. Atque in his caſibus, & ſimilibus, omiſſio hæc nõ eſt peccatum diſtinctum ab illo, quod contrarium eſt virtuti, vnde obligatio oritur; ſicut in ſimili dictum eſt, diſputatione præcedenti, ſectione tertia.

SECTIO II.

Vtrùm grauiter peccent, qui ſacramenta indignè recipiunt.

IN modo recipiendi ſacramenta duo poſſunt conſiderari. B Vnum eſt ex parte ipſius ſacramenti, ſcilicet, quòd vere, integrè, & cum debitis circunſtantiis fiat, aliud eſt ex parte effectus ſacramenti, & conſequenter ex parte diſpoſitionis ſuſcipientis, quæ ad effectum eſt neceſſaria.

Dicendum eſt ergo primò, hominem, qui ſacramentum ſuſcipit, obligari ex præcepto ad exhibenda ea omnia, quæ ex parte illius neceſſaria ſunt ad valorem & ſubſtantiam ſacramenti; & ad eas etiam circumſtantias, quæ vel ex natura rei, vel ſpeciali Eccleſiæ præcepto neceſſariæ ſunt ad decentem modum recipiendi ſacramentum. Tota hæc concluſio eſt ferè ex terminis euidens. Et prior quidem pars conſtat ex dictis in ſimili de obligatione miniſtri. Nam cooperatio ſuſcipientis eſt in ſuo genere neceſ- C ſaria, vt ſacramentum fiat; ergo tenetur ipſe adhibere ſuum concurſum neceſſarium, alioqui non eſſet ſacramenti ſuſceptio, ſed illuſio & irriſio ſacramenti, grauiſque & iniurioſa Eccleſiæ deceptio. Hic autem concurſus generalis omnibus ſacramentis eſt, quòd recipiens habeat intentionem debitã formalẽ, vel virtualem recipiendi ſacramentum. Tenetur ergo ex præcepto illa habere, & grauiter peccaret, ſi abſque tali voluntate accederet. Deinde huc ſpectat, vt nullus accipiat ſacramentum cuius eſt incapax; vt ſi fœmina vellet ordinari, aut Profeſſus, vel ordinatus in ſacris, vxorem ducere, aut homo ſanus vngi. Nam his & ſimilibus caſibus fit ſpeciale peccatum ſacrilegij contra reuerentiam debitam ſacramento. Præ- D terea, quando recipiens adhibet aliquem concurſum actiuum, ex vi huius obligationis tenetur ita illum exhibere, vt ſacramentum fiat, vt in ſacramento Pœnitentiæ debet integrè confiteri, & cum dolore, in ſacramento Ordinis debet tangere calicem, verbi gratia, & nunc in ſacramento Matrimonij, tenetur non exhibere conſenſum, niſi coram parocho & teſtibus. Poſterior pars per ſe etiam ſatis clara eſt. Nam ſuppoſita ſacramenti ſanctitate & religione, ratio naturalis dictat, eſſe decenter, & cum debita veneratione ſuſcipiendum. Leges autem Eccleſiaſticæ, quæ ad ritum ſacramentorum pertinent, quanuis præcipuè ad miniſtros attineant, interdum verò recipientes per ſe obligant; vt verbi gratia, quòd E ieiuni communicent, & ſi quæ ſunt ſimiles. Imò præcepta, quæ de his ritibus miniſtris impoſita ſunt, poſſunt quodammodo redundare in recipientes, quatenus non debent ſacramenta ſuſcipere, niſi à miniſtris, qui debito modo & ſeruato Eccleſiaſtico ritu ea diſpenſent, quamuis hæc obligatio ea ſolùm ratione poſſit recipientes obligare, qua tenentur non participare nec communicare alieno peccato, nec miniſtrũ ad peccandum inducere: quia per ſe & directè hæc cura ad eos non pertinet; & ideo de hac obligatione iudicandum erit iuxta principia & regulas, quas diſputatione ſequenti trademus.

Quæ neceſſaria ſunt & ad ſubſtantiã ſacramenti & ad decentem modum recipiẽdi adhibere tenetur recipiens.

Dico

Suſcipiens ſacramentū debet eſſe ita diſpoſitus, vt ſit capax effectus principalis.

A Dico ſecundò, recipiens ſacramentum tenetur ita diſpoſitus ad illud accedere, vt ſit capax principalis effectus eius, qui eſt gratia ſanctificans; cui effectui obicem ponere, ſemper eſt peccatum mortale, niſi propter ignorantiam inuincibilem aliquis excuſetur. Concluſio eſt certa ex communi Theologorum doctrina, & vniuerſali Eccleſiæ conſenſu. Quod enim ait Paulus de Euchariſtia, 1. ad Corinth. 11. *Qui indignè manducat, & bibit, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.* Ad omnia ſacramenta applicari poteſt. Nam qui indignè illa ſumit, non diiudicat inter ea, & elementa vacua & egena. Atque hinc ſumitur ratio concluſionis. Prima, quia cùm hæc ſacramenta ſint inſtituta, vt ſint efficacia gratiæ ſigna, qui illa recipit, ponendo obicem huic effectui, B quantum in ſe eſt, inanem & falſam reddit eorum ſignificationem, & ideo graue ſacrilegium committit. Secunda, quia ſancta debent ſanctè tractari, & ideo ſi in dante hæc ſacramēta gratia poſtulatur, multo magis in recipiente; quia propinquiùs, & (vt ita dicam) intimiùs concurrit ad ſacramentū, cùm ipſi quodammodo adhæreat, & in ipſo recipiatur.

Gratia nō eſt in omnibus ſacramentis diſpoſitio neceſſaria.

Sed obſeruanda ſunt nonnulla circa hanc doctrinam. Primum enim non dixi, teneri, qui ſacramentū recipit, ad accedendum in gratia, ſed ad accedendum ita diſpoſitum, vt effectum gratiæ poſſit recipere; quoniam diſpoſitio gratiæ non eſt in omnibus ſacramentis ex præcepto neceſſaria: nam illa quæ inſtituta ſunt ad dandam primam gratiam, quæ dicuntur ſacramenta mortuorum, ſcilicet, Baptiſmus, & Pœnitentia, C non prærequirunt gratiam, vt diſpoſitionem, quia non debent neceſſariò præſupponere effectum ad quem ordinantur. Solùm ergo requirunt talem animi diſpoſitionem, ſeu dolorem de peccatis, qui ad obicem gratiæ tollendum ſufficit; & tunc non dicetur propriè aliquis recipere ſacramentum in peccato mortali, quia licèt toto antecedenti tempore ſit in eo ſtatu, tamen in inſtanti, in quo ſacramētum conſummatur, ac perfectè recipitur, ipſe recipiens iuſtificatur, & ſignificatio ſacramenti vera efficitur. In aliis verò ſacramentis viuorum, quia per ſe ordinantur ad gratiam augendam, roborandam ac iuuandam, ideo prærequirūt gratiam, & illa diſpoſitio eſt ex præcepto neceſſaria vt non ponatur obex effectibus talium D ſacramentorum. Quæ doctrina ſumitur ex D. Thom. infrà q. 79. ar. 3. ad 2. & q. 80. art. 4. ad 2. & in ſingulis ferè ſacramentis ex profeſſo declarabitur. Secundò locutus ſum de effectu gratiæ ſanctificantis; quia licèt ſacramenta habeant alios effectus, illis obicem ponere, licèt interdum poſſit eſſe aliqua culpa, tamē per ſe loquendo, ac ſecluſo contemptu, non eſt peccatum mortale: vt verbi gratia, Baptiſmus præter effectum gratiæ, habet remittendi totam pœnam; cui ponet aliquis obicem, ſi accedat cum complacentia aliquorum peccatorum venialium, in quo tamen nō peccabit mortaliter. Similiter actualis deuotio eſt effectus Euchariſtiæ, cui ponet quis obicem, ſi ad communicandum imparatus & diſtractus accedat; non E tamen peccabit mortaliter, dummodo accedat ſine conſcientia alicuius peccati mortalis, & ſic de aliis. Et ratio eſt, quia per huiuſmodi obicem ſimpliciter non redditur falſa ſignificatio ſacramenti, cùm ſacramentum verè efficiat gratiam, quam ſignificat; nec recipitur in ſubiecto indigno, cùm ſit per gratiam ſanctificatum. Igitur ſi aliqua intercedit irreuerentia, leuis eſt culpa. Omitto effectum characteris; quia huic non poteſt recipiens obicem ponere, ſi velit ſacramentū verum accipere, & ideo obligatio non ponendi obicē huic effectui non eſt diſtincta ab obligatione habendi debitam intentionem ſuſcipiendi ſacramentum; de qua præcedenti ſectione dictum eſt. Atque eadem ratio eſt de quibuſdam aliis effectibus, qui vel non pendent ex ſpeciali diſpoſitione recipientis præter ſtatum gratiæ, vel non ſtatim dantur, ſed temporibus opportunis, vt ſunt verbi gratia, ſanitas corporis in Extrema vnctione, actuale auxilium in Confirmatione, Matrimonio, aut Ordine; & ſimiles, ad quos vix cognoſcitur, quæ ſit diſpoſitio neceſſaria ex parte recipientis, aut quando, vel quomodo illis ponatur obex.

DISPVTATIO XVIII.

De obligatione non cooperandi indignè danti, vel recipienti ſacramentum.

HActenus diximus de abſoluta obligatione dantis & recipientis ſacramentum; nunc ſupereſt dicendum de reſpectiua, quæ oriri poteſt in miniſtro ex praua diſpoſitione petentis ſacramentum; vel è conuerſo in eo qui ſuſcepturus eſt ſacramentum ex praua diſpoſitione illius qui eſt daturus. Quæ obligatio ad eam reducitur, qua vnuſquiſque tenetur non communicare alienis peccatis, ſeu fieri illorum particeps. Et ideo diſputationem hanc ſub dicto titulo propoſui, ſub quo poſſunt aliæ perſonæ cōprehendi præter dantem & recipientem ſacramentum. Nam poſſunt alij inducere vel cooperari ad indignè dandum, vel recipiendum ſacramentum. Nihilominus tamē, nihil eſt quod circa alias perſonas immoremus: quia vel rariſſimè peccare poſſent in hac cooperatione, vel ſi aliquando peccant, eſt quatenus aliquo modo inducunt ad malum, quorum culpa vel obligatio ex regulis generalibus de charitate, & ſcandalo menſuranda eſt, & quæ dicemus de recipiente ſacramentum, poterunt ferè ad alias perſonas applicari, ſeruata proportione, vt in ſequentibus explicabimus. Dicemus ergo priùs de ſuſcipiente, quoniam materia frequentior eſt & vniuerſalior; poſtea verò de miniſtrante.

SECTIO I.

Vtrùm teneantur omnes non ſuſcipere ſacramenta ab iniquis miniſtris; & quomodo in hoc peccare poſſint.

SVppono primò, neminem poſſe ſacramentum petere ab eo qui non poteſt ritè & validè dare, probatur apertè; quia ſi quis petit ſacramētum ab eo, qui omnino non poteſt illud conficere, vt ſi quis abſolui petat à Sacerdote, qui iuriſdictionem non habet, duplici ratione peccat. Primò, quia inducit ad actum ſacrilegij. Secundò, quia ipſa ſuſceptio ficti ſacramenti in ſe eſt mala, & contra rectam rationem, vt ſuprà oſtenſum eſt. Et ideo velle ſeu procurare illam per ſe, eſt peccatum, præter inductionem ſeu cooperationem ad peccatum alterius. Quapropter non ſolùm cōmittitur hoc peccatum, quando ſacramentum petitur ab eo qui non poteſt dare; ſed etiam, ſi petatur ab eo, qui poteſtatem habet, malè tamen illa vſurus eſt, ita vt ſacramentum non conficiat: vt ſi quis ab Epiſcopo hæretico peteret ordinari, ſciens illum non ſolere ſeruare ſubſtantialem ritum illius ſacramenti. Ratio eſt eadem, quia tunc tam actio, quàm receptio eſt ſacrilega, & prorſus inutilis, pernicioſámque fictionem continens. Secundò ſuppono, ſi is à quo petitur ſacramentum, poteſtatem habeat conficiendi illud, quoad ſubſtantiam, & ritè ſit illa vſurus, ita vt ſacramentum factum teneat, non tamen poſſit licitè illa

vti

vti, vel ſimpliciter, quia, verbi gratia, prohibitus eſt aut ſuſpenſus, vel aliquid huiuſmodi; vel reſpectu petentis, quia videlicet non habet ius dandi, quia neque eſt paſtor illius, nec facultatem habet à proprio paſtore, neque ob neceſſitatẽ, aut aliam ſimilem cauſam cenſetur illi conceſſum tale ius; in huiuſmodi caſibus ſemper eſt illicitum, ſacramentum petere à tali miniſtro: quia cùm ab aliquo petitur, quod ſine peccato præſtare non poteſt, conſequenter petitur peccatum ipſum, quod eſt intrinſecè malum, & præterea quando ab eo petitur qui non habet ius dandi, præter malitiam inducendi alium ad malum, fit etiam contra obligationem, qua fideles tenentur, non petere aut accipere ſacramenta ab aliis, quàm à ſuis paſtoribus, vel qui ab eis habent dandi facultatem. Nam ſicut paſtores tenentur, non vſurpare ius alienum, ita & oues non debent, niſi à ſuis paſtoribus ſacramenta petere, vtrumque enim ad bonum Eccleſiæ regimen neceſſarium eſt, & ita vtrumque habet in ipſo iure diuino & naturali fundamentum. Et in his conueniunt authores ſtatim citandi. Dices, accidere poteſt, vt is qui non habet poteſtatem licitè adminiſtrandi ſacramentum, ſit paratus & expoſitus ad dandum, & fingamus eſſe in actuali diſpenſatione eius, vt verbi gratia, in altari Euchariſtiam diſpenſando, licebit ne tunc ab illo ſuſcipere ſacramentum? videtur enim in eo caſu, neque eſſe inductionem ad malum, quia ille eſt expoſitus, neque inde augeri peccatum dantis moraliter loquendo; neque etiam videtur illa eſſe cooperatio ad actionẽ malam, ſed ad receptionem bonam ex actione mala. Nihilominus dicendum eſt, etiam in eo caſu hoc non licere, quia hoc ipſo quòd miniſter non habet ius dandi, vel habet illud ſuſpenſum, eſt directè prohibitum fidelibus, ne ab eo accipiant ſacramenta; ideo non licet eis accedere, quamtumuis alter expoſitus ſit. Ac deinde, non omnino deeſt ibi cooperatio ad malum: nam licèt ſit minor, quàm ſi alio modo fiat; non eſt tamen omnino nulla. Imò etiam eſt quædam virtualis petitio ſacramenti. Nam qui accedit ad recipiendum, petit illud: petere autem ab eo qui non poteſt dare licitè, intrinſecè malum eſt; non ergo illa pura paſſio licita ex illicita actione reſultans, ſed eſt quædam cooperatio ad actionem illicitam, quæ non poteſt cenſeri leuis ex parte materiæ, eo quòd peccatum dantis, parum augeri videatur; quia reuera eſt grauis materia, cùm ſit intra effectio, vel diſpenſatio ſacramenti; quæ ſi per ſe ſola fieret, ſufficeret ad peccatum mortale conſtituẽdum.

Difficultas ergo huius quæſtionis eſt, quando miniſter, & ritè & licitè poteſt dare ſacramentum petenti, tamen re ipſa non eſt daturus ſine peccato, quamuis verum ſacramentum ſit daturus, an tunc licitè ab eo petatur ſacramentum. Et ratio dubitandi eſt, quia, quamuis alius habeat poteſtatem, & ius dandi ſacramentum, ſi tamen mihi conſtet ſacrilegium commiſſurum, illud miniſtrando, petendo ſacramentum, ſum cauſa illius ſacrilegij, quia ſi ego non peterem, non fieret; ergo non licet. In contrarium verò eſt, quia ego peto rem licitam, quã alius licitè præſtare poteſt, & mihi vtilem & fortaſſe neceſſariam; cur ergo priuari debeo meo commodo, & vtilitate?

In hac re variæ ſunt authorum ſententiæ. Prima eſt D. Thom. ſuprà q. 64. art. 6. ad ſecundum, & infrà q. 82. art. 9. qui duplicem diſtinguit miniſtrum iniquum: alium vocat toleratum ab Eccleſia, quia licèt peccator ſit, tamen neque eſt ab Eccleſia præciſus, neque à ſacramentorum miniſterio aliqua cenſura ſuſpenſus: alterum vocat non toleratum, quia eſt ab Eccleſia prohibitus, ſeu ſuſpenſus, ac præciſus. Qua ſuppoſita diſtinctione, duas ſtatuit regulas generales, & ſine vlla limitatione. Prima eſt; à miniſtro tolerato, quamuis iniquus ſit, licitum eſt, petere ſacramentum. Cuius fundamentum eſſe videtur paulo antea tactum in ratione dubitandi ſecundo loco poſita. Secunda eſt; à miniſtro non tolerato, non licere petere ſacramentum. Cuius fundamentum eſſe videtur, quia ille non ſolùm iniquè eſt daturus, ſed etiam non poteſt licitè dare. Hanc doctrinam ſequitur Duran. in 4. diſt. 5. q. 2. & Palud. q. 3. artic. 1. qui diſertè & ſine limitatione declarant, licere non ſolum accipere, ſed etiam petere ſacramentum à miniſtro tolerato, licèt iniquus ſit. Idem ſentit Richard. ibi. art. 3. quæſtio. 4. nam licèt addat, hoc maximè licere, quando miniſter tenetur ex officio dare ſacramentum, nõ tamẽ negat, licere etiam reſpectu aliorum; ſed generatim etiam loquitur. Idem ſequitur Syluest, verbo Baptiſmus 3. num. 7.

Hæc verò tam generalis doctrina multis aliis non placet, & ideo variis diſtinctionibus vtuntur. Primò, Scotus eadem diſt. 5. q. 2. ar. 1. diſtinguit priùs de miniſtro non tolerato. Nam in caſu neceſſitatis licet ab eo accipere, non tamen extra illum: loquitur autẽ ibi ſpecialiter de Baptiſmo; in articulo verò ſecundo diſtinguit de miniſtro tolerato. Nam aut eſt occultus peccator, aut publicus: & de occulto abſolutè affirmat, licere ab eo petere ſacramentum; de publico verò ſubdiſtinguit: nam vel tenetur ex officio dare, & tunc etiam licet ab eo petere; aut non tenetur, & tunc vlteriùs ſubdiſtinguit: nam ſi ſit alius ſacerdos à quo ſit meliùs, & ſine peccato ſacramentum dandum, non licebit à peccatore petere, ſi verò non ſit alius, licebit. Hæc Scotus. In cuius ſententia, quod de miniſtro non tolerato dicit, in genere ſumptum verum eſt, & nõ eſt contrarium D. Thom. qui locutus eſt per ſe, prout materia moralis poſtulat, non tamen excludit accidentales caſus ex neceſſitate prouenientes. Quæ verò, & quanta eſſe debeat hæc neceſſitas, in particulari explicandum eſt in variis ſacramentis pro ratione neceſſitatis eorum, & ad materiam de cenſuris hoc maximè ſpectat, & ſtatim nonnulla dicemus pro huius loci opportunitatẽ.

Omiſſo ergo miniſtro non tolerato, de tolerato aliter diſtinguit Caiet. d. q. 64. ar. 6. nam vt liceat ab eo ſacramentum petere vel recipere, duas requirit conditiones. Prima, vt ille ſit paratus ad dandũ. Secunda, vt qui petit ſit in aliqua neceſſitate ſuſcipiendi ſacramenta; quandocumque verò hæ duæ conditiones non concurrunt, abſolutè & ſine diſtinctione, negat hoc licere. Aliter Adrianus quæſtio. 3. de Baptiſmo, diſtinguit, de miniſtro parato ad miniſtrandum, vel non parato; & rurſus de eo qui ex officio tenetur ad miniſtrandum, vel non tenetur. Et dicit primò à miniſtro iniquo, qui ex officio tenetur dare ſacramentum, licitum eſſe illud petere ſine aliqua cauſa vel limitatione, id eſt, ſiue ille ſit paratus, ſiue non, & ſiue petens ſit in neceſſitate, ſiue non; ſatis enim illi eſſe cenſet, quòd petit ius ſuum in re ſancta & bona. Secundò dicit, ab eo qui ex officio non tenetur dare, nec paratus eſt ad dandum, & iniquè eſt daturus, nunquam licere petere etiam propter neceſſitatem, quia eſſet inducere ad malum, cùm ceſſet ratio petendi ius ſuum. Tertiò addit, à miniſtro iniquo parato ad miniſtrandum ſacramentum licitum eſſe illud petere abſque alia conditione, id eſt, quamuis ille non teneatur dare, nec ſit

ſit ſpecialis neceſſitas: quia illa non eſt inductio ad malum, cùm ille ſit paratus. Quam doctrinam ferè docuit Angelus verbo, Clericus 8. num. 2. Tamen verbo, Baptiſmus 5. num. 12. dicit licere ſacramentū accipere a miniſtro malo tolerato, dummodo qui accipit non inducat illum ad dandum. Eandem ferè doctrinam ſequitur Soto in 4. d. 1. q. 5. ar. 6. ad 2. addit verò limitationem à Scoto ſuprà indicatam, videlicet etiam ſi malus miniſter ſit paratus non eſſe ab eo accipiendum ſacramentum, ſi poſſit recipi à bono miniſtro, quamuis id facere (inquit) non eſſet peccatum mortale. Rurſus à miniſtro non parato dicit interdum licere ſacramētum petere, etiam ſi ex officio dare non teneatur, dummodo grauis neceſſitas intercedat, qualis eſt in articulo mortis, vel in tempore, quo implendum eſt aliquod diuinum præceptum; putat enim, neceſſitatem implendi Eccleſiaſticum præceptum ad hoc nō ſufficere. Nauar. autem in ſum. cap. 22. num. 4. ſolùm damnat eum, qui petit ſine neceſſitate à malo miniſtro non parato, ſignificans, ob neceſſitatem hoc licere. Non explicat autem, qualē eſſe oporteat neceſſitatem hanc, nec diſtinguit de miniſtro, qui ex officio obligatur ad ſacramentum dandum, vel qui non tenetur. Quocirca in tanta varietate iudiciorum, & diſtinctionum multitudine, difficile eſt moralem doctrinam in praxi ſeruandam, clarè ac perſpicuè, & cum ſufficienti fundamento proponere.

Prohibitio petēdi ſacramētum duplex.

Vt ergo ſi fieri poteſt, rem totam ad pauca & vera principia reuocemus, aduertendum eſt, duobus modis poſſe alicui eſſe prohibitum petere aut accipere ſacramentum ab aliquo miniſtro. Primò directè ex vi alicuius præcepti ſibi impoſiti, quo prohibetur aliquis accipere ſacramentum ab alio, qui ſecluſa tali prohibitione, haberet poteſtatem, & ius dandi. Secundò quaſi indirectè ex generali obligatione vitandi ſcandalum, ſeu non inducendi aliquē ad peccandum, nec cooperandi peccato alterius. Prior prohibitionis modus fit per cenſuras Eccleſiaſticas, præſertim per excommunicationem maiorem, per quam non ſolùm ille qui excommunicatur, à miniſterio ſacramentorum arcetur, ſed etiam alij prohibentur directè, ne cum illo communicent, præſertim in ſacris, & maximè in ſacramentorum participatione; & hæc eſt prohibitio, de qua dixit diuus Thomas, non licere ſacramentum accipere à miniſtro non tolerato; quod per ſe loquendo ſeruandum eſt. An verò aliquando liceat à miniſtro excommunicato ſacramentum petere, vel accipere, non eſt huius loci, ſed in materia de cenſuris tractandum eſt, & in materia de Baptiſmo dicemus hoc licere in caſu neceſſitatis illius ſacramenti. An verò idem fit dicendum de Pœnitentia, & Euchariſtia, dicetur de illis diſputando. Hìc ſolùm ſunt tria obſeruanda circa hunc miniſtrum nō toleratum.

Aetate D. Thom. omnis excōmunicatus fuit non toleratus, nūc verò ſecus eſt.

Primum eſt iuxta ius antiquum, quod tempore D. Thomæ ſeruabatur, omnem miniſtrum excommunicatum, fuiſſe non toleratum; quia omnibus prohibitum erat, ab illo petere, vel accipere ſacramentum, tamen poſt Concil. Conſtan. & Baſilieſ. ſeſſione 20. hanc prohibitionem moderatam eſſe, ac limitatam ad eum, qui nominatim eſt excommunicatus, ac denunciatus, vel qui eſt manifeſtus percuſſor Clerici, ita vt nulla tergiuerſatione poſſit celari. Quocirca, ex vi huius noui iuris, ſolus ille dicendus eſt miniſter non toleratus, qui hoc modo excommunicatus eſt, & ſolùm reſpectu illius prohibentur fideles ſpeciali ac directa prohibitione petere vel accipere ab eo ſacramenta. Dico autē ſpeciali ac directa prohibitione, quia ex vi legis charitatis de vi-

A tando ſcandalo, & generalis obligationis non cooperandi ad malum, poterant obligari fideles ad non petendum, neque accipiendum ſacramentum à miniſtro excommunicato quocunque modo, propter hoc ſolum, quòd ille peccaturus eſt miniſtrando. Nam hæc obligatio cùm naturalis ſit, non potuit per illam Eccleſiaſticam moderationem auferri, quia per illam neque excommunicatio generalis ablata eſt, nec prohibitio ipſi excommunicato facta, ne ſe ſacris rebus vel miniſteriis ingerat. Quando verò petere vel accipere ſacramentum ab huiuſmodi excommunicato tolerato ſit inducere, vel cooperari ad malum, iuxta regulas ſtatim tradendas de quocumque miniſtro tolerato iudicandum eſt, præter ea quæ ad materiam de cenſuris ſpectant.

Num à publico concubinario poſſit recipi ſacramentum.

B Secundò eſt obſeruandum, præter hanc prohibitionem per cenſuras, inueniri aliam ſpecialem in iure, qua prohibentur fideles, ne à Sacerdote publicè concubinario ſacramenta accipiant, aut miſſam audiant, vt patet ex cap. nullus, & c. præter. d. 2. & ex cap. vlt. 15. quæſt. 8. & in c. veſtra, & c. vlt. de cohabitatio. Cleric. & mulierum. Quod præceptum obligaſſe omnes, ſentit D. Thom. infrà quæſt. 82. artic. 9 ad 3. & quodl. 11. artic. 8. & Sylu. verbo Concubinarius. §. 4. & verbo, Excommunicatio 5. §. 7. Nauar. in ſum. cap. 25 numero 80. qui dicit, hanc eſſe communem ſententiam Theologorum, & Canoniſtarum, additque hoc præceptum adhuc obligare omnes, & adducit canonem Concilij Trident. ſeſſione 25. cap. 14 de reformatione vbi Concilium renouat omnes pœnas in ſacris canonibus latas contra Clericos concubinarios. Sed quamuis fortaſſe hæc ſententia ſtando in iure antiquo ſit probabilior (non enim defuerunt, qui hoc negauerint, vt conſtat ex Gabr. in 4. d. 13 qu 1. art. 3. dub. 4.) tamen iam nunc probabilius exiſtimo, hanc prohibitionem eſſe ablatam ex vi decreti Conſtantienſis ſuprà adducti. Quod ſumi poteſt ex doctrina Gabr. ſuprà, & ex his quę tractat Adrian. in 4 in materia de Euchariſtia, dub 8. quod incipit, Viſo de impedimentis; quia hæc prohibitio erat ſuſpenſio quædam, & cuiuſdam cenſuræ genus: omnis autem huiuſmodi prohibitio reuocata eſt per dictum Concilium ad duo capita ſuprà poſita, neque eſt amplius extendenda, vt latiùs in

C (at "lium renouat")

D materia de cenſuris.

Ex vi hæreſis non eſt prohibitum directè ab hæretico recipere ſacramentum.

Tertiò eſt obſeruandum, hæreticum, etiam ſi per Eccleſiam excommunicatus non eſſet, præciſum eſſe ab Eccleſia ex vi ſuæ hæreſis, ideóque poſſe vocari non toleratum ab Eccleſia, cùm non ſit illius mēbrum. Nihilominus tamen, ex vi ſolius hæreſis, & ſecluſa Eccleſiæ cenſura, non eſſe directè prohibitum fidelibus, ab hæretico petere vel accipere ſacramentum, quia neque ex ſola rei natura oritur talis prohibitio, neque in iure diuino poſitiuo inuenitur. Igitur ſecluſa cenſura, eodem modo, ſeu eodem genere obligationis erit prohibitum accipere ſacramentum ab hæretico quo à quolibet alio miniſtro iniquo; hæc verò obligatio tanto erit maior, E quanto iniquitas hæretici maior eſt, maiúſque periculum propriū, maiúſque aliorum ſcandalum in cōmunicatione cum illo. Vnde, cùm moderatio Cōcilij Conſtant. generalis ſit, & ad omnes excommunicatos ſe extendat, etiam cōprehēdit hæreticos Et ideo, quamdiu illi nominatim excommunicati non fuerint, non erit ſpecialis & directa obligatio non recipiendi ab illis ſacramentum tanquam ab excommunicatis, ſed ſolùm illa, quæ eſſe poteſt de vitando iniquo miniſtro in huiuſmodi opere, prout explicandum iam eſt. Et hactenus de miniſtro non tolerato.

Circa

Circa aliud membrum de obligatione quaſi indirecta vitandi ſacerdotem iniquè miniſtraturum, propter vitandam inductionem ſeu cooperationem ad malum, tota difficultas eſt in explicando, quando petitio vel acceptio ſacramenti à tali miniſtro ſit inductio vel cooperatio ad malum.

Quando acceptio ſacramenti à malo miniſtro ſit cooperatio ad malum.

Dico ergo primò; petere & accipere ſacramentum à miniſtro, qui poteſt licitè dare, ex malitia autem ſua daturus non eſt ſine peccato, non eſt intrinſecè, ac per ſe malũ, ſiue ille ſit miniſter ex officio, ſiue non, & ſiue ſit ad dandum paratus, ſiue non ſit. Probatur, quia ab illa actione miniſtri, quæ, vt ab illo fit, habet adiunctam malitiã, ſeparabilis eſt malitia, per ſe loquendo: nam ſolùm ex praua voluntate miniſtri illi adiungitur; ergo, qui petit illam actionem, per ſe non petit aliquid malum, nec, quòd neceſſariò habeat malitiam adiunctam; ergo illa petitio ex ſe & obiecto ſuo non eſt mala, neque ex vi illius inducit aliquis alterum ad operandum malum, ſed permittit illud malum, quod alius ex ſua voluntate ſola admiſturus eſt actioni per ſe bonæ; non eſt ergo hoc intrinſecè malum. Exempla ſunt communia in petitione iuramenti à Gentili, qui per falſos Deos iuraturus eſt; & in petitione mutui, ab eo qui vſuras exacturus eſt: nam hæc ex obiecto non ſunt mala intrinſecè, ſed poſſunt bene fieri, ſi cum debitis circumſtantiis fiant. Quin potiùs hæc petitio ſacramẽti ab eo qui poteſt licitè dare ex obiecto, non ſolùm non eſt mala, verùm etiam ex ſe eſt honeſta, & non tantùm indifferens; quia obiectum illud ex ſe honeſtum eſt, & ad virtutem religionis pertinens. Et hanc exiſtimo fuiſſe mentem D.Thom. imò videtur aperta ſententia Nicolai Pap. d. cap. vlt. 15. q. 8. quam refert & ſequitur Lucius 3. in cap. veſtra, de cohabit. clericor. & mulier.

Dices quamuis hæc actio ex obiecto non ſit mala, ſed bona, tamen ex circumſtantia eſt ſemper mala, quia fit cum ſcandalo, & dando proximo occaſionem ruinæ. Reſpondetur, ex hoc quidem capite poſſe actionem eſſe malam, non tamen ſemper; quia illud ſcandalum poteſt eſſe interdum actiuum, interdum merè paſſiuum, & aliquando illa occaſio cẽſebitur moraliter data, interdum verò tantùm permiſſa, ſeu ab alio accepta. Quando verò ſit vnius, vel alterius modi, non requirit hìc ſpecialem regulam aut doctrinam, ſed ex ordine charitatis, & ex generali obligatione vitandi ſcandalum, & ruinam proximi iudicandum eſt: nam ſi commodè poſſumus, & ſine magno detrimento, auferre debemus proximo occaſionem ruinæ, etiam ſi ex malitia vel fragilitate ſua lapſurus ſit, quia hoc poſtulat ratio charitatis; ſi verò id vitare non poſſumus ſine graui incommodo ac detrimento, non obligamur cum tanto onere ad omittendum ea, quæ nobis ſunt vtilia, ne alius inde ſumat occaſionem peccandi ex ſola ſua malitia, ſeu libertate. Hæc igitur regula ſeruanda eſt in præſenti materia.

A miniſtro ex officio neque eſt ſemper licitum petere, neque ab alio ſemper illicitum.

Vnde infero primò, non eſſe ſufficientem illam diſtinctionem de miniſtro ex officio obligato vel ſponte ſua miniſtrante; de neutro enim illorum poteſt in vniuerſum affirmari vel negari, eſſe licitum ab eo petere ſacramentum in prædicto caſu. Nam licèt ipſe ex officio teneatur ſacramentum dare, tamen ſi ego poſſum ſine vllo detrimento ab alio petere, qui ſine peccato dabit, lex charitatis Dei & proximi tunc obligat, vt auferam occaſionem ruinæ proximi & irreuerentiæ ſacramenti; quia licèt ſecundùm iuſtitiæ rigorem vnicuique liceat petere ab altero ius ſuum, quod ſibi debet, tamen quando inde magnum detrimentũ proximo eſt euẽturũ, & mea nihil A intereſt, illud idem bonum obtinere ab eo, qui ſponte ſua, vel ex debito ipſum confert, ſeu miniſtrat, charitas poſtulat, vt proximi in ea occaſione miſerear, cùm id poſſim facere ſine detrimeno, & ille reuera ſit in morali neceſſitate, ſeu diſcrimine conſtitutus. Dices; illum non eſſe in neceſſitate, cùm ſola voluntate ſua peccaturus ſit. Reſpondetur, non eſſe quidem neceſſitatem phyſicam, eſſe tamen moralem indigentiam, & miſeriam ſatis grauem; illa ergo ſatis eſt, vt ſubuenire illi debeam, ſi commodè poſſim. Atque eadem ratione, non eſt ſemper malum ſacramentum petere à miniſtro iniquo, etiam ſi non teneatur ex officio dare; quia fieri poteſt, vt neceſſitas ſacramenti ſuſcipiendi tanta ſit, vt non teneat vitare ruinam alterius cum tanto diſcrimine, B vt patet manifeſtè, ſi ſim in mortis periculo, & indigeã Baptiſmo vel Pœnitentia; & idem exiſtimo de Euchariſtia, imò & de Extrema vnctione, vt ex ſequentibus magis patebit.

Diſtinctio de miniſtro parato, & non parato quãlis.

Secundò infero diſtinctionem illam de miniſtro parato, & non parato, ſufficientem etiam eſſe ad tradendam generalem regulam; quia de neutro illorum poteſt in vniuerſum affirmari, vel negari, licitum eſſe petere ab eo ſacramentum. Quod enim frequenter liceat illud petere à miniſtro parato, licèt inquus ſit, omnes ſine controuerſia admittunt, & eſt per ſe facile creditu; quia tunc nulla eſt inductio, nec cooperatio, cùm actio ipſa per ſe bona ſit, & aliunde vix ſit ibi aliqua occaſio ruinæ; quia iam C ipſe cecidit eo ipſo, quòd paratus eſt. Nihilominus tamen, quòd hoc etiam interdum vitandum ſit, nec ſemper liceat, ſic explicatur; quia non ſemper aliquis eſt ita paratus, quin ſi alter non accedat ad accipiendum ſacramentum, vitetur in indiuiduo aliquis lapſus, ſeu peccatum aliquod; quia licèt ſit paratus, non tamen ſemper eſt in illa actuali voluntate, aut in actuali vſu miniſtrandi ſacramentum; ergo etiam ſi alius ſit paratus, accedendo ad illum, offeretur ei aliqua materia, ex qua ipſe ſumat hìc & nunc occaſionem peccandi; ergo, ſi cum æquali facilitate & commoditate hoc poſſum vitare, teneor id facere, & propter reuerentiam ſacramenti, & propter bonum proximi. Exemplum eſſe poteſt, ſi duo D confeſſores ſedeant parati ad confeſſiones audiendas, & mihi ſatis conſtet, vnum eſſe bonum, & alium iniquum, & cum eadem facilitate poſſim alterutrum eligere, tenebor ſine dubio vitare peccatum vnius, & alteri qui bonus eſt confiteri: quia ſaltem vitatur illud ſacrilegium externum, & iniuria quæ fit ſacramento, quando in re ipſa diſpenſatur, à prauo miniſtro, & fortaſſe etiam vitabitur aliqua culpa interior, quam non committet ille qui paratus eſt, ſi confeſſionẽ actu non audiat, neque abſoluat. Rurſus, quòd à miniſtro iniquo non parato frequenter non liceat petere, omnes etiam admittunt, & eſt facile; quia eſt ibi maior inductio, quæ propterea vitanda eſt, ſi commodè poteſt. Quòd autem hoc etiam non E ſemper ſit malum, conſtat ex ratione fundamentali ſuprà poſita; quia quod petitur per ſe bonum eſt, & poteſt iuſta neceſſitas, vel vtilitas interuenire, ob quam non teneatur aliquis non petere à proximo, ſeu non inducere illũ ad id ſibi præſtandũ, quod bonum eſt, & bene ab ipſo præſtari poteſt, etiam ſi ille nihil antea cogitaret de illo opere faciendo, neque ad id eſſet paratus; & quamuis ille ex voluntate ſua iniquè id facturus ſit, quia non obſtante tali diſpoſitione miniſtri, illud malũ ſeu peccatum, quod ibi miſcetur, non poteſt attribui petenti ſacramentum tanquam cooperanti vel inducenti, ſeu ſolùm dici poteſt illud permittere.

Dixi

Dixi autẽ,poſſe interuenire iuſtã neceſſitatem,vel vtilitatem,quia vt hoc liceat,non exiſtimo neceſſitatem extremã aut valde grauem,aut neceſſitatem implendi diuinum præceptũ expectandam eſſe, vt Soto cenſuit;ſed minores cauſæ poterunt ſufficere, ſicut ſufficiunt in aliis actionibus humanis; quæ,nec grauiores ſunt, neque homini vtiliores, vt propter eas obtinendas, peccata proximi, non minora permittantur. Exempla ſunt ſuprà poſita de iuramento, quod licet ab idololatra poſtulare,non tantum,quando ille eſt paratus ad iurãdum,ſed etiam ſi interdum non ſit: vt ſi oportet eum teſtimonium dicere in aliqua graui cauſa, & iudicio, poſſum illum rogare, & inducere ad ferendum veritati teſtimonium, eúmq; iuramento confirmandum, quamuis ibi non interueniat magna neceſſitas, ſed vtilitas, vt verbi gratia, obtinendi ius meum, ſeu rem aliquam temporalem; ergo multo magis in hac cauſa de qua agimus, ſufficit aliqua rationabilis occaſio, præſertim cùm ipſemet vſus ſacramenti, per ſe ſumptus maximæ vtilitatis ſit. Simile argumentum ſumi poteſt ab alio exemplo de mutuo, quod licet petere ab aliquo qui exacturus eſt vſuras, etiam ſi paratus non ſit ad mutuandum, dummodo rationabilis cauſa intercedat, quamuis non ſit extrema vel grauis neceſſitas. Et ratio vniuerſalis eſt, quia cùm illa petitio ex ſe non ſit occaſio peccandi, nec ſit mala,neque habeat ſpeciem mali,non habet rationẽ ſcandali actiui, etiã reſpectu hominis non parati: ad vitandum autem ſcandalum paſſiuum non tenemur cum tanto rigore, & ideo ex rationabili cauſa permitti poteſt. Igitur hæ conditiones miniſtrorum, ſcilicet, quòd teneantur ex officio miniſtrare, aut quòd ſint parati, per ſe ſolæ non ſufficiunt ad regulas generales tradẽdas; ſed vnica regula hîc eſt ratio charitatis, & ordo, atque obligatio eius. Nihilominus tamen prædictæ conditiones non ſunt contemnendæ, ſed prudenter conſiderandæ in particularib. actionib. Quia multum conferre poſſunt, vt cùm minori cauſa vel neceſſitate hoc liceat. Nam quia(vt dicebam)ipſamet ſacramenta ſunt per ſe valde vtilia animæ; ideo hæc ratio per ſe ſufficiet, moraliter loquendo, vt liceat petere ſacramentum à miniſtro qui vel ex officio tenetur,vel paratus eſt,etiam ſi in peccato ſit miniſtraturus,ſi non eſt alius qui ſine peccato miniſtret. Reſpectu verò alterius miniſtri non parati,vel non obligati, nonnulla maior cauſa erit neceſſaria. Non tamen dubito,quin ſufficiat neceſſitas implendi Eccleſiaſticũ præceptum Miſſæ audiendæ,aut cõmunicandi,vel vtilitas non differendi nimium vſum ſacramẽti cõfeſſionis,vel communionis,præſertim ſi intercedat conſcientia peccati mortalis, aut aliquid ſimile; quia nulla eſt ſufficiens ratio ad coarctandam ſeu reſtringendam magis hanc facultatem.

Quæ neceſſitas ſufficiat ad permiſſionẽ peccati miniſtrantis ſacramentum.

Quod vt probabilius fiat,conſiderandum vltimò eſt, non eſſe neceſſarium, vt petenti ſacramentum conſtet, miniſtrum eſſe bene diſpoſitum, quia hæc cura non eſt illi commendata; ſatis ergo erit, vt illi nõ conſtet,illum eſſe malè diſpoſitum. Ergo, vt obligetur ad non petendum ſacramentum, oportebit, vt moraliter ei conſtet, miniſtrum eſſe male diſpoſitum,& cum ea mala diſpoſitione miniſtraturum ſacramentum: hoc autem difficillimum eſt iudicare, niſi vbi manifeſtè conſtat, miniſtrum eſſe in diuturna conſuetudine,& proxima occaſione alicuius peccati. Et tunc quidem maiori opus eſt prudentia, & iudicio ad petendum ſacramentum ab huiuſmodi miniſtro. Extra hunc verò caſum, etiam ſi contingat videre ſacerdotem paulo antea mortaliter peccantem, poteſt ab illo peti ſacramentum, etam ſi

A non ſit paratus, neque ex officio illud dare teneatur; quia ſemper poteſt ſperari,eum fore cõuenienti modo diſponendum,quod breuiſſimo tempore præſtare poteſt.

Tertiò,colligitur ex dictis,aliam etiam diſtinctionem,quæ in vſu ſolet eſſe in hac materia de recipiẽte ſacramentum ab iniquo miniſtro (an ſit tantùm accipiens,vel etiam petens) hanc (inquam)dictionem non eſſe admodum neceſſariam. Primò quidem, quia hic tantùm eſt ſermo de adultis ratione vtentibus:nam illi ſolùm ſunt capaces huius obligationis, de qua agimus: nam ſi ſint infantes, vel amentes,aut dormientes,clarum eſt, non poſſe peccare,ſi eis detur aliquod ſacramentum ab iniquo miniſtro:adulti autem vtentes ratione, nunquam acci-

B piunt ſacramentum,quin aliquo modo petant. Deinde,quia omnia quæ diximus non ſolùm de accipiente,ſed etiam de petente,vera ſunt, vt patet ex rationibus & exemplis, quibus vſi ſumus. Neq; de accipiente, quantumuis à petente diſtinguatur, poteſt alia regula tradi præter eam quæ à nobis data eſt. Solùm poſſit fingi caſus, in quo Sacerdos iniquus, qui ius habet diſpenſandi ſacramentum,verbi gratia,Euchariſtiam, ſit in actuali diſpenſatione eius, paratus actualiter ad dandum omnibus, qui accedunt; tunc enim ab eo recipere ſacramentum,videtur acceptio ferè nihil habens admixtum petitionis. Et tũc ſine vlla morali limitatione dici poteſt, eſſe licitum accipere;quia ibi nulla ratio cooperationis ad malũ,

C neque ſcandalum,aut occaſio ruinæ datur, vt facilè ex dictis conſtat,quod quidem licèt verum ſit,tamen in principiis poſitis continetur,& iuxta ea intelligendum eſt.

Num peccet is, qui miniſtrat alteri in actione ſacra, quam prauè exercet.

Vltimò ex his poteſt obiter expediri dubium de eo qui miniſtrat Sacerdoti iniquo, non petendo, vel accipiendo ab illo ſacramentum, ſed ſolùm deſeruiendo illi in actione ſacra,quam ipſe prauè exercet,vt verbi gratia,miniſtrando Miſſæ quam ille dicit in peccato,vel ſeruiendo Epiſcopo ordinanti alios in ſtatu peccati mortalis, an in huiuſmodi cooperatione aliqua culpa interueniat. Dicendum eſt enim, in hoc ſeruanda eſſe duo principia ſuprà indicata. Pri-

D mum, ſi talis ſit actio, vt à Sacerdote vel Epiſcopo, aut quolibet alio non poſſit licitè fieri,miniſtrare illi ſeu cooperari tali actioni ſemper eſſe malum, quia tunc non eſt ſeparabilis malitia ab actione; ergo,qui inſeruit actioni,cooperatur actioni malæ. Item,quia ſi Sacerdos non poteſt licitè illam actionem ſacram exercere,vel id eſt,quia non habet poteſtatem ſimpliciter,vel quia non habet ius,vel quia eſt ab Eccleſia ſuſpenſus: quocunque autem iſtorum modorum contingat,eſt malum cooperari tali actioni;quia primum eſt directè ſacrilegium,ſecundum eſt vſurpatio alieni iuris,tertium verò eſt contra obedientiam Eccleſię debitam. Secundum eſt,quando actio ſacra per ſe eſt bona,& ab eo qui facit ritè & rectè fieri poteſt,

E & tantùm ex malitia eius indignè fit, non eſt per ſe malum inſeruire illi, ſeu miniſtrari in huiuſmodi actione,vt patet ex dictis,quia actio ex ſe bona eſt,& circumſtantia malitiæ miniſtri eſt valde extrinſeca,& ideo non peccat,qui Sacerdoti malo præbet veſtes, aut vaſa ſacra ad miſſam faciendam, quia ille non cooperatur malitiæ eius. Et idem eſt de miniſtrante ei in ſacrificio. Verum eſt tamen,ſpeculatiuè loquendo,etiam hîc habere locum, regulam charitatis ſuprà poſitam,quòd ſi quis commodè poteſt vitare huiuſmodi miniſterium,vt alius non peccet, debet id facere:nam procedit hic eadem ratio. Nihilominus tamen,moraliter loquendo, vix poteſt hoc ad vſum applicari, quia neque vitari commodè poteſt hoc

miniſterium, neque ea de cauſa vitabitur peccatum, & ideo non ſunt huiuſmodi ſcrupuli his miniſtris iniiciendi.

SECTIO II.

Vtrùm teneantur ſemper miniſtri ſacramentorum non dare illa indignè petentibus.

PRæcipua difficultas huius quæſtionis, & maximè moralis ac practica, tractatur à D. Thom. infrà q. 68. ar. 4. & q. 80. ar. 6. in particulari de ſacramẽto Baptiſmi, & Euchariſtiæ: quibus locis, & præcipuè in poſteriori ex profeſſo tractanda hæc res eſt. Et ideo hoc loco ſolùm eſt in genere notandum duplex caput, vnde oriri poteſt hæc obligatio, iuxta dicta ſectione præcedenti. Vnum eſt ex præcepto directè impoſito miniſtro non dandi ſacramenta indignis. Aliud eſt generale præceptum non cooperandi peccato alterius.

Dico ergo primò, Miniſtrum ſacramentorum per ſe loquendo, proprio & ſpeciali præcepto teneri ad non dandum ſacramenta his, qui indignè ad illa accedunt. Concluſio eſt communis, & certa. Probatur, quia, cui commiſſa eſt ſacramenti adminiſtratio, conſequenter & ex natura rei præceptum eſt, vt illud munus peragat tanquam fidelis diſpenſator & prudens: ergo ex vi huius præcepti tenetur non dare ſacramentum homini indigno. Patet conſequentia, quia hoc pertinet ad fidelem & prudentem diſpenſationem ſacramenti, & ad cultum ac reuerentiam ei debitam. Et confirmatur: nam hac ratione tenetur Sacerdos Euchariſtiam in loco decenti collocare, quòd ſi illam in terram proiiceret, grauiter peccaret contra officium ſuum; ergo ſimiliter dando quodlibet ſacramentum indigno. Dices, ſatis ne erit, vt Sacerdoti non conſtet, eum qui ſacramentum petit eſſe indignum; aut oportebit, eum aliquam diligentiam adhibere, vt moraliter ſibi conſtet alium dignè petere? Videtur enim hoc eſſe graue onus, & ſcandalis expoſitum, ſi oporteat Sacerdotem de aliorum vita & diſpoſitione inquirere. Reſpondetur, non poſſe nos vniuerſalem regulam in omnibus ſacramentis ſeruandam tradere. Quamuis enim in omnibus verum ſit, omnem illum hominem quem non conſtat eſſe malum, præſumendum eſſe bonum, nihilominus tamen in vnoquoque ſacramento, iuxta eius naturam & conditionem prudentia opus eſt ad hoc iudicium ferendum. Nam in Baptiſmo, verbi gratia, quia eſt ianua ſacramentorum, prærequiritur examen de fide ſuſcipientis, & quia eſt regeneratio & prima tranſlatio ab ſtatu peccati ad ſtatum gratiæ & viui membri Chriſti, prærequirit etiam moralem diligentiam circa diſpoſitionem ſuſcipientis. At verò ad Confirmationem, vel Euchariſtiam, ſufficit, quòd is qui petit vel accedit ad ſacramentum, per Baptiſmum habeat ius petendi, & quòd de illo non conſtet eſſe in ſtatu peccati: ſi autem conſtiterit antea fuiſſe in huiuſmodi ſtatu, oportebit, vt aliqua ſigna contritionis ediderit, aut etiam, quòd confeſſus fuerit, ſi Euchariſtiam ſit recepturus. Quæ omnia per ſe intelligenda ſunt, ac iuxta prudentiam moralem & humanam. Nam interdum ipſamet petitio ſacramenti à tali perſona vel tali modo facta, poteſt eſſe ſignum ſufficiens bonæ diſpoſitionis abſque aliis ſignis; aliquando verò talis poteſt eſſe conditio perſonæ, & modus petendi, vt maiori diligentia opus ſit, maximè ſi ſcandalum alicuius peccati præceſſit; tunc enim, etiam

An ſit examinanda diſpoſitio recipientis, & quantum,

A aliis ſatisfacere oportebit, ne maius ſcandalum oriatur. Quæ omnia eodem modo procedunt in ſacramento Extremæ vnctionis. In ſacramento autem Pœnitentiæ, quia adminiſtratur per modum iudicij, in quo miniſter iuſtè iudicaturus eſt, ad eum ſpectat accuratiùs cauſam examinare, cuius præcipua pars eſt diſpoſitio rei qui abſoluendus eſt, vel ligandus. Rurſus in ſacramento Ordinis, quia per illud admittuntur homines ad ſacrum miniſterium, ideo diligentiùs tenetur Epiſcopus examinare qualitatem & ſtatum perſonæ, vt digna ſit tanto ſacramento, & apta ad tale miniſterium, vt videre licet in Conc. Trid. ſeſſ. 23. Denique in ſacramento Matrimonij; quia non ſolùm eſt ſacramentum, ſed etiam inducit vinculum perpetuum, & præterea, quia eſt B talis contractus, quem ſi contingat non eſſe validum, poterit eſſe occaſio multorum peccatorum, ideo paſtores Eccleſiæ diligenter curare debent, vt ad tale ſacramentum homines non accedant, niſi cum omnibus conditionibus requiſitis, & cum diſpoſitione debita, vt conſtat ex Concil. Trident. ſeſſ. 24. de quibus omnibus in propriis locis latiùs dicemus.

Dixi in concluſione per ſe loquendo, quia per accidens interdum poteſt dari aliquod ſacramentum, verbi gratia, Euchariſtia, peccatori occulto, publicè petenti, ad vitandum ſcandalum, vel iniuſtam proximi infamationem, vt latiùs dicemus in materia de Euchariſtia.

C Dico ſecundò, etiam tenetur miniſter ſacramenti, per ſe loquendo non dare ſacramentum indigno, ne cooperetur peccato eius. Probatur apertè, quia tunc receptio ſuſcipientis eſt mala; ergo cooperari ad illam etiam erit malum: ſed nulla poteſt eſſe maior cooperatio ad recipiendum, quàm ipſummet dare. Peccat ergo tunc Sacerdos duplici titulo, ſcilicet, & quia agit contra proprij officij obligationem, & quia iuuat alterum ad peccandum. Nec refert, quòd alter paratus ſit, nec quòd interiùs peccatum ſuum commiſerit, quia ipſamet exterior receptio eſt peccatum exterius, ad quod cooperari non licet, quantumuis parato animo ab alio fiat. Dices, illa exterior receptio per ſe non eſt mala, quin potiùs eſt ex D obiecto bona, ſolúmque habet malitiam per accidens adiunctam ex praua diſpoſitione ſubiecti, ad quam nullo modo concurrit qui ſacramentum miniſtrat; ergo ex vi illius miniſterij non concurrit ad malum. Reſpondetur, ſatis eſſe, quòd hic & nunc talis receptio in hoc homine ſit mala, & quòd miniſter nullam habeat ſufficientem cauſam dandi ſacramentum homini ſic prauè diſpoſito; tunc enim moraliter cooperatur malitiæ eius, cooperando receptioni eius, quam deberet vitare cùm poſſet. Quod ideo addo, quia, vt ſuprà dixi, in aliquo caſu accidere poteſt, vt miniſter moraliter non poſſit negare ſacramentum homini iniquo petenti propter ſcandalum vel ſimilem cauſam. Et tunc quam-E uis illud det, non cooperatur iniquæ receptioni, vt iniqua eſt; ſed ſolùm vt receptio ſacramenti eſt: quia ipſe vtitur iure ſuo, & dat operam rei de ſe licitæ, quam non poteſt eo tempore vitare.

Dare ſacramentum prauè diſpoſito, eſſet cooperari eius prauitati.

Sed quæres vtrùm, ſicut interdum licet, ob huiuſmodi occaſionem dare ſacramentum peccatori, ita etiam aliquando liceat ob neceſſitatẽ inducere peccatorem ad recipiendum ſacramentum, non quidem inducendo illum, vt in peccato ſumat: nam per ſe notum eſt, hoc eſſe intrinſecè malum; ſed inducendo illum vt ſumat, etiãſi mihi conſtet, iniquè eſſe ſumpturum; non quia non poſſit, ſi velit licitè ſumere, alioquin eſſet intrinſecè malum, illum inducere,

Vtrùm liceat inducere ad recipiendũ qui praue ſuſcepturus eſt.

cere, quia non eſſet ſeparabilis malitia à ſumptione, ſed quia voluntariè ſumpturus creditur ſine debita diſpoſitione. Reſpondetur, hoc non eſſe intrinſecè malum, quia hoc formaliter non eſt inducere ad malum, ſed ad bonum permittendo malum, quòd ex obiecto & intrinſecè malum non eſt. Quia verò non ſemper eſt bonum, ad iudicandum, an talis permiſſio ſit licita, & conſequenter an moraliter cenſenda ſit permiſſio, vel cooperatio, ſeruandæ ſunt regulæ ſuprà tractatæ, charitatis, & prudentiæ: nam ſi occurrat ſufficiens ratio & neceſſitas, quæ iuxta ordinem charitatis ſatis ſit ad tolerandum illud malum propter aliquod aliud bonum, tunc poterit hoc eſſe licitum. Quando verò cauſa vel neceſſitas ſit huiuſmodi, prudenti arbitrio re- B A linquendum eſt. Rarius tamen accidet hæc neceſſitas in recipiente, quàm in dante; nihilominus tamen non eſt dubium, quin aliquando poſſit interuenire, vt verbi gratia, ſi oporteat populum audire ſacrum in die feſto, & non ſit alius Sacerdos niſi peccator, licet illum inducere ad faciendum ſacrum, in quo communicaturus eſt, licèt ex malitia ſua ſit in peccato ſacrificaturus. Similiter, ſi valde expediat, vt aliqui ſtatim contrahant Matrimonium ad vitandum aliquod ſcandalum, quod poſtea timetur, licitum erit eos inducere ad contrahendum ſtatim, eos admonendo, vt ſe diſponant, quamuis fortaſſe timeatur, non fore diſponendos; & idem poteſt in Ordine accidere, & ſimiles caſus poſſunt facilè excogitari.

Et hactenus de Sacramentis in genere, & de prima huius libri parte, ad honorem Dei dictum ſit.

QVÆSTIO SEXAGESIMASEXTA.

De pertinentibus ad ſacramentum Baptiſmi, in duodecim articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandũ eſt de ſingulis ſacramentis in ſpeciali. Et primò, de Baptiſmo. Secundò, de Confirmatione. Tertiò, de Euchariſtia. Quartò, de Pœnitentia. Quintò, de Extrema vnctione. Sextò, de Ordine. Septimò, de Matrimonio.

Circa primum occurrit duplex conſideratio.

Prima, de ipſo Baptiſmo. Secunda, de Præparatoriis, ad Baptiſmum.

Circa primum quatuor conſideranda occurrunt. Primò, de his quæ pertinent ad ſacramentum Baptiſmi. Secundò, de miniſtro huius ſacramenti. Tertiò, de recipientibus hoc ſacramentum. Quartò, de effectu huius ſacramenti.

Circa primum quæruntur duodecim.

Primò, quid ſit Baptiſmus, vtrùm ſcilicet ſit ablutio.
Secundò, de inſtitutione huius ſacramenti.
Tertiò, vtrùm aqua ſit propria materia huius ſacramenti.
Quartò, vtrùm requiratur aqua ſimplex.
Quintò, vtrùm hæc ſit conueniens forma huius ſacramenti: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.
Sextò, vtrùm ſub hac forma poſſit aliquis baptizari: Ego te baptizo in nomine Christi.
Septimò, vtrùm immerſio ſit de neceſſitate Baptiſmi.
Octauò, vtrùm requiratur trina immerſio.
Nonò, vtrùm Baptiſmus poſſit iterari.
Decimò, de ritu Baptiſmi.
Vndecimò, de diſtinctione Baptiſmatum.
Duodecimò, de comparatione Baptiſmatum.

HÆc eſt ſecũda pars principalis huius materiæ, in qua, poſtquam D. Thom. ea tradidit quæ omnibus ſacramentis communia ſunt, de primo ſacramentorum omnium, videlicet Baptiſmo, diſputat. Quam materiam proſequitur, ab hac quæſtione vſque ad 73. interponens in 70. quæſt. tractatum de Circumciſione, quæ figura quædã Baptiſmi fuit, & in lege veteri vicem illius habuit. Nos verò inchoatam methodum proſequendo, eadem ferè capita de Baptiſmo diſputabimus, quæ de ſacramentis C in genere; atque ita curabimus D. Thom. textum exponere, vt ab inſtituto ordine non recedamus. In hac igitur q. 66. ſimul agit D. Thom. de eſſentia, & inſtitutione Baptiſmi, quia vix poteſt vnum ſine altero explicari.

ARTICVLVS I.
Vtrùm Baptiſmus ſit ipſa ablutio.

AD primũ ſic proceditur. Videtur, quòd Baptiſmus nõ ſit ipſa ablutio. Ablutio enim corporalis tranſit, Baptiſmus autem permanet. Ergo Baptiſmus non eſt ipſa ablutio, ſed potius regeneratio & ſigillum, & cuſtodia, & illuminatio, vt Dam. dicit in 4. lib.* 4.d. 3. ar. 1. 2.con.c. 60. Lib.4.c.10. circa med.

2. Præterea, Hug. de ſancto Victor.+ dicit, quòd Baptiſmus eſt aqua diluendis criminibus ſanctificata per verbũ. D Aqua autem non eſt ipſa ablutio, ſed ablutio eſt quidã vſus aquæ; ergo, &c. Hug.lib. 2.de ſacrã. in par. 6.c.2.inprinc.

3. Præterea, Auguſtinus dicit ſuper Ioan. Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum. Elementum autẽ eſt ipſa aqua in ſacramento Baptiſmi; ergo Baptiſmus eſt ipſa aqua, non autem ablutio.* Tract.80.in Ioã. poſt me. 10.9.

Sed contrà eſt, quod dicitur Eccleſ. 34. Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius? Videtur ergo, quòd Baptiſmus ſit ipſa ablutio ſiue lauatio.

Reſpondeo dicendum, quòd in ſacramento Baptiſmi eſt tria conſiderare; aliquid ſcilicet quod eſt ſacramentum tantùm, aliquid autem quod eſt res & ſacramentum, aliquid verò quod eſt res tantùm. Sacramentum tantùm eſt aliquid E viſibile exteriùs exiſtens, quod ſcilicet eſt ſignum interioris effectus: hoc enim pertinet ad rationem ſacramenti. Exterius autem ſuppoſitum ſenſui, eſt & ipſa aqua, & eius vſus, qui eſt ablutio. Quidam ergo exiſtimauerũt, quòd ipſa aqua ſit ſacramentum, quod quidem ſonare videntur verba Hug. de ſancto Vict. Nã ipſe in cõmuni definitione ſacramenti dicit, quòd eſt materiale elemẽtum, & in definitione Baptiſmi dicit, quòd eſt aqua. Sed hoc nõ videtur eſſe verũ. Cùm enim ſacramenta nouæ legis ſanctificationem quãdã operẽtur, ibi perficitur ſacramentum, vbi perficitur ſanctificatio. In aqua autem non perficitur ſanctificatio, ſed eſt ibi quadã ſanctificationis virtus inſtrumentalis, non permanẽs,* Poſita in arg. & loco ibi citato.

ſed fluẽs in hominem, qui eſt veræ ſanctificationis ſubiectũ. A *Et ideo ſacramentũ nõ perficitur in ipſa aqua, ſed in applicatione aquæ ad hominẽ, quæ eſt ablutio. Et ideo Magiſter* *in quarto, diſtinct. 4. ſententiarum dicit, quòd Baptiſmus eſt ablutio corporis exterior, facta ſub forma præſcripta verborum. Res autem & ſacramentũ, eſt character baptiſmalis, qui eſt res ſignificata per exteriorem ablutionẽ, & eſt ſignum ſacramentale interioris iuſtificationis, quæ eſt res tantùm huius ſacramenti, ſcilicet ſignificata & non ſignificans.*

Lib. 4. diſt. 3. à princ.

Ad primũ ergo dicendum, quòd id quod eſt ſacramentum tantùm in Baptiſmo tranſit: permanet autem & id quod eſt ſacramentum & res, ſcilicet character, & id quod eſt res tantùm, ſcilicet interior iuſtificatio, ſed character permanet indelebiliter (vt ſuprà dictum eſt) iuſtificatio autem permanet, ſed amiſſibiliter. Damaſc. * autẽ Baptiſmũ* B *definiuit, non quantum ad id quod exteriùs agitur, quod eſt ſacramentum tantùm, ſed quantum ad id, quod eſt interius. Vnde poſuit duo pertinentia ad characterem, ſcilicet, ſigillum & cuſtodiam, in quantum ipſe character (qui ſigillum dicitur) quantum eſt de ſe, cuſtodit animam in bono. Duo etiam poſuit pertinentia ad vltimam rem ſacramenti, ſcilicet regenerationem (quæ ad hoc pertinet, quòd per Baptiſmum homo inchoat nouã vitam iuſtitiæ) & illuminationem, quæ pertinet ſpecialiter ad fidẽ, per quam homo ſpiritualem vitam accipit, ſecundùm illud Abac. 2. Iuſtus ex fide viuit. Baptiſmus autem eſt quædam fidei proteſtatio, vnde dicitur fidei ſacramentũ. Et ſimiliter Dionyſ. Baptiſmum definiuit per ordinem ad alia ſacramenta, di-* C *cens * 2. cap. Eccleſ. Hierarch. quòd eſt quoddam principium ſanctiſſimorum mandatorum ſacræ actionis, ad eorum ſuſceptiuam opportunitatem formãs noſtros animales habitus. Et iterum* in ordine ad cœleſtem gloriam (quæ eſt vltimus finis ſacramentorum) cùm ſubdit ad ſupercæleſtis quietis anagogem, noſtrum iter faciens. Et iterum quantum ad principium ſpiritualis vitæ per hoc quod ſubdit*, Sacræ & diuiniſſimæ noſtræ regenerationis traditio.*

q. 63. ar. 5. Loco citato in arti.

Cap. 2. Eccl. Hie. non procul à prin. Eodem loco nunc dicto.

Eod. c. prædicto, parum à prin.

Ad ſecundũ dicendum, quòd ſicut dictum eſt, opinionem Hug. de ſanct. Victor. in hac parte ſequi nõ oportet. Poteſt tamen verificari, vt Baptiſmus dicatur eſſe aqua; quia aqua eſt materiale Baptiſmi principium, & ſic erit prædicatio per cauſam.*

In cor. art.

Ad tertiũ dicendum, quòd accedente verbo ad elemen- D *tum fit ſacramentum, non quidẽ in ipſo elemento, ſed in homine, cui adhibetur elemẽtum, per vſum ablutionis. Et hoc etiam ſignat verbum, quod accedit ad elementum, cùm dicitur, Ego te baptizo, &c.*

COMMENTARIVS.

INtentio D. Thomæ in hoc articulo eſt, tradere quandam deſcriptionem, ſeu definitionem quid nominis, *Baptiſmi*; hæc enim in initio cuiuſcunque diſputationis neceſſaria eſt. Hac verò occaſione diſtinguit tria quæ ſuprà diximus reperiri in quolibet ſacramento, ſcilicet ſacramentum tantùm, rem tantùm, rem & ſacramentum ſimul; & duo quidem vltima ad præſentem quæſtionem nihil referunt, quia in hoc ſacramento res tantùm eſt gratia baptiſma- E lis, res autem & ſacramentum eſt character; conſtat autem hæc non ſignificari Baptiſmi nomine. Significat ergo hæc vox id quod in hoc ſacramento eſt ſignum ſenſibile: externum, efficax gratiæ quam ſignificat.

Quid ſit Baptiſmus.

Hoc verò ſignum, quod Baptiſmi nomine ſignificatur ait D. Thom. eſſe, *Exteriorem corporis ablutionem factam ſub præſcripta forma verborum.* Quam deſcriptionem ſumpſit ex Mag. in 4 d. 3. in qua exiſtimat D. Thom. differre Magiſtrum ab Hugone de ſanct. Vict. libr. 2. de ſacram. ar. 6. c. 2. vbi non dicit, Baptiſmum eſſe ablutionem, ſed aquam, exiſtimo tamen in re non fuiſſe diuerſitatem, ſed ſolùm in modo loquendi, qui proprior eſt & rigoroſior apud Magiſtrum, & Scholaſticos. Nõn dubito tamen quin Hugo intellexerit aquam, quamdiu ad vſum non applicatur, non eſſe ſacramentum: nam & res per ſe ſatis clara eſt, & ex verbis eius ſatis aperte colligitur, dum ait, *Aqua enim ſola elementum eſſe poteſt, ſacramentum eſſe non poteſt, donec accedat verbum ad elementum, & fit ſacramentum.* Conſtat autem, verbum non accedere ad elementem, niſi quatenus ad vſum applicatur ei qui ſuſcipit ſacramentum, in quo ſacramentum perficitur, non in ipſo elemento, vt in ſolutione ad tertium D. Thom. exponit Auguſtinum. Idẽ ergo eſt ſenſus Hugonis, quamuis minus proprie locutus fuerit, non diſtinguendo inter aquam & ablutionem.

Magiſter. Hugo de S. Victore.

Auguſt.

Dubitare poteſt aliquis circa deſcriptionem datã, quòd Baptiſmus, & ablutio, aut ſunt duæ voces ſynonymæ, aut comparantur ſicut totum, & pars materialis eius. In neutro autem ſenſu poteſt conuenienter Baptiſmus dici ablutio. Explicatur antecedens: nam hæc duo verba *baptizo*, & *abluo*, ſynonyma ſunt, tantùm differunt, quia *abluo*, eſt Latinum, *baptizo* verò Græcum, quod Eccleſia Latina retinuit, propter antiquitatem; ſicut ergo *ablutio*, ſignificat actionem abluendi, ita *Baptiſmus*, ſignificare videtur actionem baptizandi, ac ſi diceretur, *baptizatio*: ſed in Græco non eſt vſus huius vltimæ vocis, ſed loco illius eſt vox, *Baptiſmus*. In hac ergo ſignificatione illę duæ voces ſunt ſynonymæ. Non ergo poteſt vna per alteram definiri, alioquin idem per idem definiretur. At verò ex hac primæua ſignificatione vocis, *Baptiſmus*, intelligi poteſt ea vox tranſlata ad ſignificandum totum ſacramentum integrum, quod ad regenerationem fidelium eſt à Chriſto Domino inſtitutum; & in hac ſignificatione ablutio eſt pars Baptiſmi: quia totum ſacramentum conſtat materia & forma; ablutio verò, vt infrà dicemus, eſt materia huius ſacramenti. Neque hæc vox eſt ad aliam ſignificationem tranſlata; ergo neque iuxta has ſignificationes vocum, poteſt Baptiſmus dici ablutio, quia pars materialis non poteſt de toto compoſito prædicari. Quo argumento conuictus Marſil. in 4. quæſtione 3. artic. 1. concluſion. 2. locutionem illam negat, & Scot. etiam in 4. d. 3. quæſt. 1. cenſet, eſſe negandam, niſi negetur, verba formæ eſſe partem huius ſacramenti, & dicatur, ſolam ablutionem eſſe totum ſacramentum, quod etiam cenſet eſſe probabile. Atque hunc poſteriorem reſpondendi modum ſequitur ibi Soto artic. 1. ad 3. Negat enim formam eſſe partem huius ſacramenti, aut relationem ſigni aliqua ex parte in ea fundari. Sed hanc ſententiam nos latè improbauimus ſuprà, generatim oſtendentes, in omnibus ſacramentis; præſertim in his quæ in vſu conſiſtunt, materiam & formam eſſe partes eſſentiales componentes ſacramentum. Quapropter idem eſt ſine dubio in hoc ſacramento dicendum: habet enim ſuam materiam & formam, ſcilicet ablutionem & verba, quibus eſſentialiter conſtat, vt partibus: quæ, licèt inter ſe collatæ habeant proportionem prædictam materiæ & formæ, tamen comparatæ ad relationem ſigni, totum illud compoſitum eſt ſubiectum eius, & ita comparatur ad illam, quaſi materiale ad formale. In quo, tanto habent verba potiores partes, quanto expreſsè ſignificant. Quæ omnia ſatis conſtant ex dictis de ſacramentis in genere.

Dub.

1. Reſponſio.

Soto.

Reiicitur.

Quocirca alij reſpondent, res artificiales, quæ cõſtant materia & forma, interdum ita definiri, vt pars materialis ponatur loco generis, formalis verò loco differen-

2. Reſponſio.

differentiæ, vt ſi dicas, ſtatuam eſſe lignum talis figuræ ſeu formæ, vel ſicut Ariſtoteles dixit, Nomen, *eſſe vocem ſignificatiuam, &c.* Sic ergo aiunt, Baptiſmū deſcribi per ablutionem, tanquam per partem materialem. Sed quamuis illa doctrina vera ſit, non tamen videtur rectè applicari; quia, quando res artificialis illo modo definitur, non pars materiæ, ſed tota materia, quæ ſubeſt propriæ formæ artificiali, conſtituenda eſt loco generis, vt poſſit de re artificiali prædicari, vt non dicetur domus eſſe fundamentum, aut lignum, ſed dicetur eſſe hæc omnia ſub tali figura. In ſacramento autem propria forma, quaſi artificialis, eſt ſignificatio, cuius integra materia eſt compoſitum ex ablutione, & verbis, vt dictum eſt. Atque hoc ſenſu ablutio eſt pars materiæ; ergo in nullo ſenſu poteſt verè dici, quòd Baptiſmus ſit ablutio. Reſpondetur nihilominus, verum quidem eſſe, in rigore & proprietate ſermonis, & ſecluſa figura, qua per Synecdochen pars ſumitur pro toto, Baptiſmum non poſſe dici ablutionem, vt argumentum probat, ſicut non poteſt dici, quòd Baptiſmus ſit, hæc verba, *Ego te baptizo*, quia ſicut non eſt vna pars, ita neque altera, ſed compoſitum ex vtraque. Nec D. Thom. aut Magiſter aliter ſunt locuti, non enim dicunt, Baptiſmum ſimpliciter eſſe ablutionem, ſed eſſe ablutionem ſub præſcripta forma verborum, quibus verbis ſignificare voluerunt, Baptiſmum eſſe quid conſtitutum ex ablutione & verbis.

Refellitur. — *Solutio authoris.*

Explicatur baptiſmi deſcriptio.

Ex quibus intelligitur, prædictam deſcriptionem datam eſſe modo phyſico (vt ita dicam) per partes phyſicas, quales eſſe poſſunt in Baptiſmo. Nec refert, quòd hæ partes comparatæ ad ſignificationem, ſint veluti materia integra eius: quia explicato integro ſubiecto, & reali fundamento ſignificationis, virtute ſubintelligitur relatio ſigni in eo fundata. Præſertim, cùm ad nominis deſcriptionem neceſſe non ſit omnia diſtinctè explicari. Vnde, ſicut Baptiſmus ſupponit pro illo compoſito ex ablutione, & verbis; ita poteſt commodè per illas duas partes definiri. Si autem velimus per proprium genus & differentiam Baptiſmum definire, breuiter dici poteſt, eſſe *ſacramentum regenerationis*, ſeu *ſacramentum ad ſpiritualem regenerationem fidelium inſtitutum.* Nam, quia ſacramentum eſt ſignum, per id quod ſignificat neceſſariò, definiendum eſt; & quia ſacramentum nouæ legis id ſignificat quod efficit, ideo propria differentia ſacramenti, per proprium eius effectum explicanda eſt. Ponitur ergo *Sacramentum* loco generis, *regeneratio* verò ponitur loco differentiæ, ſeu potiùs termini in ordine ad quem Baptiſmus habet ſuam propriam differentiam, quatenus ſpiritualem regenerationem efficit & ſignificat. Vnde intelligitur, explicationem huius definitionis ex cognitione talis effectus pendere, & fortaſſe D. Thom. ideo prætermiſit hanc definitionem, quia de hoc effectu vſque ad quæſt 69. non erat diſputaturus. Poſſumus denique vtramq; definitionem cum Catechiſmo Pij V. breuiter comprehendere, dicentes, *Baptiſmum eſſe ſacramentum regenerationis per lauacrum aquæ in verbo vitæ*, iuxta verbum Chriſti, Ioann. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto*, & Paul. ad Epheſ. 5. *Mundans eam lauacro aquæ, in verbo vitæ*, & ad Tit. 3. *Per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus ſancti.*

Definitio Baptiſmi per propriū genus & differentiā. — *Ioann. 3. Ad Epheſ. 5. & ad Tit. 3.*

Damaſ. vocat Baptiſmū 1. Regenerationem.

In ſolutione ad primum explicat diuus Thomas quatuor appellationes, ſeu nomina, quæ Baptiſmo tribuit Damaſcenus libro quarto de fide, capite decimo. Primò enim vocat illum, *regenerationem*, quæ vox ſumpta eſt ex effectu, iámque eſt à nobis explicata. Quamuis enim quælibet hominis iuſtificatio, poſſit dici ſpiritualis eius regeneratio, quia per illam nouum ac diuinum eſſe acquirit: quomodo intelligi poteſt illud 1. Petri 1. *Regenerauit nos in ſpem viuam*, & illud ad Gal. 4. *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis*: nihilominus hæc vox & ratio regenerationis ſingulariter Baptiſmo conuenit, quia per illum fit ſanctificatio ſimpliciter & abſolutè prima, & funditus deſtruitur peccatum, & ex membro Adæ fit homo membrum Chriſti, & filius Dei; vt Concil. Trid. dixit ſeſſ. 6. Secundum nomen, quo Damaſcenus Baptiſmum appellat, eſt *ſignaculum*, ſeu (vt D. Thom. citat) *ſigillum*: quod nomen cenſet deſumptum ex effectu characteris, quo anima conſignatur. Et quamuis hac ratione videatur hæc vox communis cæteris ſacramentis imprimentibus characterem; tamen ſpecialiter conuenit Baptiſmo, quia per illum imprimitur ſignum indelebile, quo deſignantur membra Chriſti, & Eccleſiæ eius, vt intrent in ouile eius, & frui poſſint paſcuis eius. Tertium nomen quod D. Thom. refert, eſt *cuſtodia*, ſeu (vt alia verſio habet) *præſidium*: quod nomen cenſet etiam D. Thom. ſumptum eſſe ex effectu characteris; quia ille (inquit) quantum eſt de ſe, cuſtodit animam in bono. Hoc autem intelligendum cenſeo, ratione alicuius ſpecialis auxilij quod ratione Baptiſmi datur omnibus qui charactere eius ſunt inſigniti. Quartum nomen eſt *illuminatio*, quod ſumptum videtur ex Paulo, ad Hebr. 6. & 10. vbi baptizatos illuminatos vocat; quia Baptiſmus eſt ſacramentum fidei qua illuminantur fideles: ex quo etiam Dionyſ. cap. 2. de cœleſti Hierarch. Baptiſmum *illuminationem* vocat, quæ vox frequens eſt apud antiquos Patres, præſertim Græcos, vt patet ex Clem. Alex. lib. Pædagog. c. 7. vbi ſic ſcribit: *Tincti illuminamur, illuminati in filios adoptamur, adoptati perficimur, perfecti immortales reddimur.* Vnde concludit, Baptiſmum eſſe *gratiam, illuminationem, perfectionem & lauacrum.* Quæ verba exactè declarat, & ſimilia multa habet Greg. Nazian. orat. 40. in ſanctum Baptiſma, & Cyril. Hieroſol. in Catecheſ. 1. 6. 9. quas *illuminatorum* conſcripſerit, quia ſpecialiter pro his qui ad Baptiſmum præparabantur, eas edidit. Optimè Chryſoſt. homil. ad neophytos, & alia hom. ad baptizandos: Greg. Niſſen. lib. de ſancto Baptiſmo. D. Baſil. in Exor. ad baptizand. vbi inter alia Baptiſmum vocat *teſſeram militum Chriſti, amictum ſplendentem, quo ſignatur ſuper nos lumen vultus Domini*, & ſimilia; lib. verò 3. contra Eunom. circa finem vocat Baptiſmum *ſigillum fidei*, quia in eo fit prima ac ſolemnis fidei profeſſio; multáque ſimilia habet Tertul. lib. de Baptiſ. & alij Patres, apud quos frequentia ſunt elogia, quibus Baptiſmus appellatur *donum*, ſeu *gratia*, quia in eo fit liberaliſſima remiſſio, primáque gratiæ infuſio abſque vllo præcedenti merito. Dicitur etiam *Vnctio*, vel ab externa cæremonia, quæ in ſolemni Baptiſmo adiungitur, vt infrà dicemus, vel ab interiori ſpirituali vnctione, qua efficimur participes regni, ac ſacerdotij Chriſti. Dicitur etiam, *Principium, & ianua ſacramentorum*, præſertim apud Dionyſ. cap. 2 de Eccl. Hierarch. quia per illum fit homo capax ad cætera ſacramenta Eccleſiæ recipienda. Atque in hunc modum explicanda ſunt alia nomina Baptiſmi, quæ ex effectibus eius deſumuntur, de quibus ſuo loco dicturi ſumus.

1. Petr. 1. & ad Galat. 4. — *Conc. Trid. ſeſſ. 6.* — *2. Signaculū ſeu ſigillum.* — *3. Cuſtodiā, ſeu præſidiū.* — *4. Illuminationem D. Pau. ad Heb. 6. & 10.* — *Dionyſ.* — *Clem. Alex.* — *Greg. Naziā. Cyril. Hier.* — *Chryſoſt. Greg. Niſſe. Baſilius.* — *Tertull.* — *Dionyſ.*

ARTICVLVS II.

Vtrùm Baptiſmus fuerit inſtitutus poſt Chriſti paſſionem.

4.d.3.ar.5. & diſt.8.q.1. ar.3.q.3.ad 3.

AD ſecundũ ſic proceditur. Videtur, quòd Baptiſmus fuerit inſtitutus poſt Chriſti paſſionem. Cauſa enim præcedit effectum. Sed paſſio Chriſti operatur in ſacramẽtis nouæ legis. Ergo paſſio Chriſti præcedit inſtitutionem ſacramentorum nouæ legis, & præcipuè inſtitutionem Baptiſmi; cùm Apoſtolus dicat, ad Romanos 6. Quicũque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, &c.

2. Præterea, Sacramenta nouæ legis efficaciã habent ex mandato Chriſti. Sed Chriſtus mandatũ baptizandi dedit diſcipulis poſt paſſionem, & reſurrectionem ſuam, dicens, Euntes docete omnes Gentes, baptizãtes eos in nomine Patris, &c. vt habetur Matth. vlt. Ergo videtur, quòd poſt paſſionem Chriſti Baptiſmus fuerit inſtitutus.

q.præc.ar.4. *3. Præterea, Baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis (vt ſuprà * dictũ eſt) & ita videtur, quòd ex quo Baptiſmus inſtitutus fuit, homines obligarentur ad Baptiſmum. Sed ante paſſionẽ Chriſti, homines non obligabantur ad Baptiſmũ; quia adhuc Circũciſio ſuam virtutem habebat, in cuius locum ſucceſſit Baptiſmus. Ergo videtur, quòd Baptiſmus nõ fuerit inſtitutus ante paſſionem Chriſti.*

In ſer. 1. Dominicæ infrà Oct. Epi. à me. & eſt in ordin. 56. to. 20. *Sed contrà eſt, quod Auguſtin. * dicit in quodam ſermone de Epiphania; Ex quo Chriſtus aquis immergitur, ex eo omnium peccata abluit aqua. Sed hoc fuit ante Chriſti paſſionem. Ergo videtur, quòd Baptiſmus ante Chriſti paſſionem fuerit inſtitutus.*

q.62.1. *Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut dictum eſt ſuprà *) ſacramentum ex ſui inſtitutione habent, quòd conferant gratiam. Vnde tunc videtur aliquod ſacramentũ inſtitui, quãdo accipit virtutem producendi ſuum effectum. Hanc autẽ virtutẽ accepit Baptiſmus, quando Chriſtus eſt baptizatus. Vnde tunc verè Baptiſmus inſtitutus fuit, quantũ ad ipſum ſacramentum.*

Sed neceſſitas vtendi hoc ſacramento, indicta fuit hominibus poſt paſſionem, & reſurrectionem; tum quia in paſſione Chriſti terminata ſunt figuralia ſacramenta, quibus ſuccedit Baptiſmus, & alia ſacramenta nouæ legis; tum etiam, quia per Baptiſmum configuratur homo paſſioni, & reſurrectioni Chriſti, in quantum moritur peccato, & incipit nouam iuſtitiæ vitam. Et ideo oportuit Chriſtum prius pati & reſurgere, quàm hominibus indiceretur neceſſitas ſe configurandi morti & reſurrectioni eius.

Ad primum ergo dicendum, quòd etiã ante paſsionem Chriſti Baptiſmus habebat efficaciam à Chriſti paſsiõne, in quantũ eam præfigurabat. Aliter tamen, quàm ſacramẽta veteris legis: nam illa erant figuræ tantùm; Baptiſmus autẽ ab ipſo Chriſto virtutem habebat iuſtificandi, per cuius virtutem ipſa etiam paſsio ſalutifera fuit.

Ad ſecundum dicendum, quòd homines non debebant multiplicibus figuris arctari per Chriſtum, qui venerat ſua veritate figuras impletas auferre. Et ideo ante paſsionem ſuam Baptiſmum inſtitutum non poſuit ſub præcepto, ſed voluit ad eius exercitium homines aſſueſieri, & præcipuè in populo Iudæorũ, apud quem omnia facta figuralia erant: vt

Libro 4. c. 2. circa me. præcipuè tom. 9. *Auguſt. * dicit contra Fauſtum. Poſt paſsionẽ verò & recurrectionem, non ſolùm Iudæis, ſed etiam Gentilibus ſub præcepto neceſsitatem Baptiſmi impoſuit, dicens: Euntes docete omnes Gentes.*

In cor. art. *Ad tertium dicendum, quòd ſacramenta non ſunt obligatoria, niſi quando ſub præcepto ponuntur, quod quidem non fuit ante paſsionem, vt dictum eſt *. Quòd enim Dominus ante paſsionem Nicodemo dixit, Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnũ Dei, magis videtur ad futurum reſpicere, quàm ad præſens.*

COMMENTARIVS.

DIſtinguit D.Thom. in Baptiſmo duo: vnũ eſt, efficacia ſanctificandi & ſignificatio; aliud eſt A præceptum, ſeu neceſſitas ſumendi illum. Quoad primum, ait diuus Thomas, inſtitutum fuiſſe Baptiſmum ante paſſionem, quando Chriſtus baptizatus eſt. Quoad ſecundum verò ait, Chriſtum tradidiſſe præceptum Baptiſmi, poſtquam a mortuis reſurrexit. Quæ doctrina quoad vtramque partem indiget diligentiori examinatione, ac diſcuſſione, quod præſtabimus diſputatione ſequenti.

QVÆSTIO XIX.

De inſtitutione Baptiſmi.

DE nominibus Baptiſmi, eiúſq; definitione ſeu deſcriptione ſaltem, quoad nominis declarationem ſatis dictũ eſt B in Cõmentario articuli primi, & ideo conſequenter ſequitur, vt diſputemus de quæſtione, An ſit Baptiſmus, quod pendet ex inſtitutione, de qua ſimul an facta ſit, & à quo & quãdo facta ſit, explicandum eſt, quæ omnia duabus ſectionibus breuiter comprehendemus, iuxta duas aſſertiones à D.Thoma poſitas.

SECTIO I.

Vtrùm Baptiſmus fuerit à Chriſto Domino ante mortem ſuam inſtitutus.

C PRimum omnium ſtatuendum eſt, Baptiſmum eſſe vnum è ſacramentis nouæ legis. Hoc eſt certum de fide, vt patet ex dictis ſuprà in genere de numero ſacramentorum nouæ legis, & explicatur ex reipſa, & vſu Eccleſiæ, adiuncta Scriptura. Conſtat enim, eſſe in vſu Eccleſiæ, quandam ſenſibilem cæremoniam quæ fit per ablutionem aquæ, & inuocationem Trinitatis, per quam initiantur fideles, vt fiant Eccleſiæ membra. Conſtat item ex Scriptura, hanc cæremoniam habere promiſſionem gratiæ, imò & eſſe neceſſariam ad iuſtitiam & vitam æternam conſequendam: iuxta illud Ioann. cap. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei*, & illud Matthæi vltimo: D *Baptizãtes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Qui crediderit, & baptizatus fuerit ſaluus erit*, & ad Epheſ. cap. 5. *Mũdans eã lauacro aquæ, in verbo vitæ*. Eſt ergo hæc cæremonia verum ſacramentum nouæ legis: nam eſt ſenſibilis, & vim habet ſanctificandi, & conſequenter ſignificandi gratiam quam præſtat. Hanc autem cæremoniam, ſeu hoc ſacramentum, (vt ſuprà dictum eſt) nomine Baptiſmi ſignificamus: nam licèt in veteri lege eſſent variæ ablutiones cæremoniales, quæ Baptiſmata appellantur ad Heb. 9. tamen in noua lege vnum tantùm eſt Baptiſma, quod eſt vnum ex Sacramentis eius, vt in Concil. Florent. & Trid. definitur.

Baptiſmus eſt vnũ ex ſacramentis nouæ legis. *Ioannis 3.* *Matth. vltim.* *Ad Epheſ. 5.* *Ad Heb. 9.* *Concil. Flor. & Trid.*

Secundò hinc conſtat, Baptiſmum eſſe à Chriſto Domino inſtitutum; quod patet, tum ex ſuprà dictis E in genere de inſtitutione ſacramentorum nouæ legis, quæ omnia oſtendimus, fuiſſe immediatè à Chriſto inſtituta: tum etiam ex teſtimoniis paulo antè citatis, in quibus habemus expreſſum præceptum & promiſſionem ipſius Chriſti.

Baptiſmus à Chriſto inſtitutus.

Difficultas ergo ſupereſt de tempore huius inſtitutionis in qua re eſt prima ſententia Alexand. Alenſ. 4. p. q. 12. memb. 3. artic. 1. vbi inter alias diſtinctiones, quas ſatis obſcurè proponit, in ſumma dicit, *Materialiter quidem inſtituiſſe Chriſtum Baptiſmum in Iordane, quando baptizatus fuit, non verò formaliter vſque ad reſurrectionem.* Cuius diſtinctionis ſenſus eſſe videtur, materiam huius ſacramenti

ti eſſe deſignatam, & quaſi conſecratam, formam verò non fuiſſe traditam à Chriſto, donec Apoſtolis dixit; *Baptizantes eos in nomine Patris*, &c. Vnde fit, ante Chriſti paſſionem, nec Baptiſmum Chriſti fuiſſe inſtitutum, quoad efficaciam & virtutem, neque fuiſſe miniſtratum, quia neutrum horum fieri poteſt ſine forma, & hanc ſententiam indicat D. Thom. infra q.73.art.5.ad 4. & in eam inclinat Cano lib. 8. de locis, c 5.dum negat, Apoſtolos ante Chriſti paſſionem baptizaſſe in nomine Trinitatis, quando baptizabant Ioan.3.& 4.Fundamentum huius ſententiæ eſſe poteſt, quia ante Chriſti reſurrectionem nulla fit mentio formæ huius ſacramenti in Euangelio. Secundò poteſt confirmari Patrum authoritate:nam Leo Pap.Epi.4.c.3.dicit,*Chriſtum non dediſſe Apoſtolis ritum baptizandi vſq; ad reſurrectionem*, vt indicaret, Baptiſmum habere virtutem à ſua paſſione,& reſurrectione,quarum eſt ſignum repræſentatiuum,vt dicitur ad Rom 6. Rupertus autem lib. 3. in Ioan.circa finem,negat,*Baptiſmum quo baptizabant Apoſtoli ante paſſionem,fuiſſe Baptiſmum nouæ legis, aut habuiſſe efficaciā gratiæ quam accepturus erat Baptiſmus à paſſione Chriſti; antea enim non dabatur Spiritus,quia nondum erat Ieſus glorificatus*,Ioan. 7. Concludit ergo non fuiſſe Baptiſmum, *in Spiritu,ſed in aqua tantùm*: atque adeò non fuiſſe Baptiſmum Chriſti,ſed quandam diſpoſitionem, & præparationem ad illum,ſicut vnctio illa, qua leguntur Apoſtoli Marci 6. vnxiſſe infirmos, non erat ſacramentum Extremæ vnctionis,ſed quædam vmbra illius. Huius etiam ſententiæ ſunt Chryſoſt. homil. 28. in Ioan. Theophil. Ioan.3.& 4.Tertull.lib.de Bapt.c.11.qui dicunt, Apoſtolos tunc non baptizaſſe Baptiſmo Chriſti,ſed Ioānis Baptiſmo.

Cano. Ratio. Ioan.3. Leo. Ad Rom.6. Rupertus. Ioan.7. Marc.6. Theophil. Tertull.

1.Concluſ. Dico primò, Chriſtum Dominum inſtituiſſe Baptiſmum ſuum ante ſuam Paſſionem. Aliqui moderni cenſent,hoc eſſe dogma fidei,non tamen ita cenſeo, quod attinet ad circumſtantiam temporis, de qua agimus,quia neque eſt res definita ab Eccleſia, neq; tam apertè colligitur ex Scriptura,quin de ea re ſint variæ Sanctorum expoſitiones,vt dictum eſt.Solùm eſt hæc ſententia probabilior,& Scripturis conformior,& communis Theologorum,Magiſtri in 4. d.3.D.Thomæ hic & ibi,q.1.ar.5.quæſtiunc.2. Scoti q.4.Richard.ar.1.q.1.Capreol.Palud.& aliorum,Hugo.de S.Vict.lib.2 de ſacram.par.6.c.4. Et probatur primò ex Scriptura, & Patribus, dicitur enim Ioan. 3.*Poſt hæc venit Ieſus,& diſcipuli eius in Iudæam terrā, & ibi demorabatur cum eis,& baptizabat*; ſignum ergo eſt iam tunc fuiſſe inſtitutum hoc ſacramentum. Nā vſus ſacramenti ſupponit,aut continet inſtitutionem eius. Quod verò ibi ſit ſermo de proprio ſacramento,& Baptiſmo Chriſti,& non de Baptiſmo Ioannis, ex multis colligi poteſt. Primò,ex æmulatione,quam diſcipuli Ioannis habuerunt, eo quòd Chriſtus baptizaret,& plures ad eum,quàm ad Ioannem accurrerent;vt paulo pòſt ibidem dicitur.Nam ſi Chriſtus & diſcipuli eius Baptiſmo Ioannis baptizaſſent,nulla fuiſſet contentionis, aut inuidiæ occaſio; potiùs enim diſcipuli Ioannis gaudere debuiſſent, eo quòd Chriſtus Baptiſmum magiſtri eorum approbaret, eóque vteretur. Secundò, ex reſponſione Ioannis, qua planè oſtendit,longè diuerſum fuiſſe Baptiſmū, quo Chriſtus baptizabat,à ſuo Baptiſmate, tantóq; meliorem, quanto altiorem originem & inſtitutionem habebat; hoc enim ſignificant illa verba,*Non poteſt homo accipere quicquam,niſi fuerit ei datum de cœlo*,& illa,*Illum oportet creſcere,me autem minui, qui deſurſum venit,ſuper omnes eſt*.Tertiò,quia ſtatim c.4.ait Ioā.*Audierūt Phariſæi,quòd Ieſus plures diſcipulos facit, & baptizat,quàm Ioānes,quāquā Ieſus nō baptizaret,ſed diſcipuli eius*. Quibus verbis declarat,eodem modo intelligendū eſſe quod ſuperiori capite dixerat,quòd Chriſtus baptizabat,ſcilicet non per ſe,ſed per diſcipulos ſuos,& quod Ioan. Baptiſta prædixerat,*Hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto*,Ioā.1.& Matt. 3. *Ego baptizo vos in aqua,qui poſt me venturus eſt,fortior me eſt, ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto*. In his ergo omnibus locis dicitur Chriſtus baptizare, non quòd ſuis manibus aquam fundat & lauet,ſed quia ipſe eſt author Baptiſmi,& omnes qui baptizant id faciunt, vt miniſtri eius,& in virtute illius,vt Paulus expoſuit 1. ad Corinth.3.Ergo cùm Ioannis 3.dicitur,Chriſtum baptizaſſe,non poteſt conuenienter intelligi de alio Baptiſmo,quàm de proprio à Chriſto inſtituto; quia cùm per ſe non baptizaret,ſed per diſcipulos,ſi diſcipuli ſolùm darent Baptiſmum Ioannis, aut alium à Chriſto non inſtitutum,non eſſet cur talis Baptiſmus Chriſto tribueretur. *Euaſio.* Dicere quis poſſet diſcipulos non dediſſe baptiſmum Ioannis, ſed alium, quem Chriſtus docuerat,illum tamen non fuiſſe ſacramentum Baptiſmi, quod perpetuò erat in Eccleſia permanſurum,ſed quendam alium,veluti præambulum illi tempori accommodatum,ſicut de vnctione infirmorum dicebamus. *Diluitur.* Veruntamen hæc reſponſio eſt gratis conficta,& ſine vlla neceſſitate & fundamento:eſt etiam parum conſentanea locis Scripturæ citatis,in quibus ſemper dicitur Chriſtus baptizaturus non in aqua ſolùm,ſed in aqua & Spiritu,nullus autem vnquam fuit Baptiſmus in aqua & Spiritu, niſi verum ſacramentum Baptiſmi. Vnde nullus alius Baptiſmus fuit vnquam dictus Baptiſmus Chriſti;neque alius erat dignus tanto támque excellenti authore & inſtitutore, vt Ioannes Baptiſta in ſua reſponſione ſignificauit. Quartò hæc eſt ſententia Patrum, Auguſtini,tract.5.13.& 15.in Ioannem vbi inter alia ait:*Diſcipulis Chriſti baptizantibus,Chriſtum dici baptizaſſe,quia illi vt miniſtri,hic vt author ſacramenti,illi tingebant,hic mundabat*. Vnde concludit,*Illum fuiſſe lauacrum aquæ in verbo vitæ, quo Chriſtus mundat Eccleſiam ſuam*,ad Epheſ.5.Addit etiam Baptiſmum illum etiam ſi à Iuda fuiſſet miniſtratus, non fuiſſet iteratum, & ideo diuerſum fuiſſe à Baptiſmo Ioannis, quia poſt hunc neceſſarium erat recipere Baptiſmū Chriſti. Quare ibidem ſentit, Ioannem Baptiſtam fuiſſe baptizatum illo Baptiſmate, quo tunc Apoſtoli baptizabant. Quæ poteſt eſſe vna ex congruentiis, ob quas Chriſtus inſtituit hoc ſacramentum ante mortem ſuam, vt illo tingeret ſuum Baptiſtam. Eandem expoſitionem habet Cyrill. lib.2. in Ioan.cap.57. vbi affirmat illum Baptiſmum fuiſſe ſpiritualem & perfectum, ad quem Ioannes ſuo Baptiſmate homines præparauerat. Significat etiam Nazian.orat.20.ſub finem dicens,*Baptizauit Ioannes, nondum tamen prorſus ſpiritualiter; baptizat quoque Ieſus,ſed in Spiritu*.vbi addit Nicetas:*Is enim qui baptizādi munere fungi iubet,baptizare dicitur*. Denique Gloſ. ord.& Lyra, & frequentiùs expoſitores, ita interpretantur locum illum, & hanc ſententiam amplectitur D.Thom. infrà q. 73. art.5.ad 4.non enim approbat aliam ſolutionem, quam primo loco poſuerat. Quintò addere poſſumus in confirmationem, tam huius expoſitionis,quā concluſionis,quòd Apoſtoli ante paſſionem Domini baptizati fuerunt vero ſacramento Baptiſmi, vt docet Aug. lib. de origine animæ,c.9.& Epi.108.ita interpretans verba illa Ioā.13.*Qui lotus eſt,non indiget,niſi vt pedes lauet*;exiſtimat enim hoc dixiſſe Chriſtum,quia Petrus iam erat lotus per Baptiſmum: quod optima coniectura confirmat epiſt.163.quia non eſt credibile,Chriſtum dediſſe

Magiſter. D.Thom. Scotus. Richar. Capreol. Palud. Hug.de S.Victore. Auguſt. Cyrill. Nazianzenus. Nycetas. Gloſſa. Lyra. Auguſt.

diſſe Euchariſtiam Apoſtolis nondum baptizatis. Et eodem modo dicere poſſumus, non eſſe veriſimile ordinaſſe illos ſacerdotes, dediſséq; eis poteſtatem conficiendi corpus ſuum (quam in nocte cœnæ dedit, vt Concil. Trid. definit) niſi iam eſſent baptizati. Atq; eadem coniectura ſumi poteſt ex eo, quòd poſt reſurrectionem ipſamet die dominica dedit eis Spiritum ſanctum, & poteſtatem remittendi peccata, cùm tamen non ſit probabile, neq; hiſtoriæ Euangelicæ conſentaneum, quòd illo die eos baptizauerit. Erant ergo antea baptizati, quia hæc ſacramenta & character ſacerdotalis, ſupponunt characterem baptiſmalem. Neque eſt fundamentum ad aſſerendum, Chriſtum in hoc diſpenſaſſe, & ordinem inuertiſſe, præſertim cùm per ſeſe videatur incongruum prius Apoſtolos fuiſſe Epiſcopos, quàm baptizatos. Vnde Nicephor. lib. 2. hiſt. c. 3. refert ex Euod. Chriſtum manibus ſuis baptizaſſe Petrum, & hunc filios Zebedæi, eóſq; cum Petro reliquos Apoſtolos, atque hos, cæteros diſcipulos. Quod ſanè multo probabilius eſt, quàm quod ſignificat Chryſ. Hom. 24. in Acta, Apoſtolos non fuiſſe baptizatos ante diem Pentecoſtes. Valde autem pium eſt, & credibile quod ait Euthymius, Ioann. 3. Chriſtum ante Apoſtolos baptizaſſe Virginem manibus ſuis. Quæ omnia non poſſunt commodè intelligi de tempore poſt reſurrectionem, præſertim, cùm Chriſtus non dixerit illa verba quæ Matthæus refert, *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*: vſq; ad vltimum diem, quando iam erat in cœlum aſcenſurus. Vnde, ſi non inſtituiſſet Baptiſmum vſq; ad illa verba, non eſſet veriſimile, ipſum ſuis manibus aliquem baptizaſſe. Sextò poſſumus addere coniecturas, quia Baptiſmus eſt veluti initium, ac fundamentum nouæ legis, & ianua omnium ſacramentorum; ſed Chriſtus ante mortem ſuam inchoauit legem gratiæ, & aliqua ſacramenta inſtituit, imò & nouum teſtamentum condidit; ergo conuenienti ordine debuit Baptiſmum inſtituere ante reliqua ſacramenta, & ab illo initium ſumere: ſicut in lege veteri circumciſio prius tradita eſt quàm aliæ cæremoniæ, & quàm agnus paſchalis. Fuit autem circumciſio figura Baptiſmi, ſicut agnus fuit figura Euchariſtiæ, erátq; profeſſio quædam illius legis, ſicut nunc Baptiſmus eſt legis gratiæ profeſſio. Sicut ergo circumciſio fuit præmiſſa ante legem datam, & agnus iuſſus eſt comedi tantùm à circumciſis, ita & Baptiſmus inſtitutus eſt à Chriſto viuente, priuſquam poſt mortem & reſurrectionem ſuam legem ferret nouam, & antequam ſe ipſum diſcipulis ſuis in cibum daret, eóſque ſacerdotes conſecraret. Dices: imò prius debuit conſecrare miniſtros qui poſſent ſacramentum tradere, quàm ipſum ſacramentum inſtituere. Reſpondetur primùm in miniſtro Baptiſmi non eſſe ſimpliciter neceſſariam conſecrationem. Deinde in initio inſtitutionis non potuiſſe omnia ſimul fieri, ideóq; conuenientius fuiſſe, vt Baptiſmus reliqua ſacramenta antecederet.

Nicephor. *Chryſ.* *Enthym.* *Obiectio.* *Diſſolutur.*

Secunda concluſ. Baptiſmus ante mortem à Chriſto inſtitutus quoad deſignationẽ materiæ, & traditionẽ formæ, plenã ſignificationem & propriã & intrinſecãcius efficaciã. Prior pars probatur.

Ex his colligo & dico ſecundò, Baptiſmum inſtitutum fuiſſe ante Chriſti mortem, non ſolùm quoad deſignationem materiæ, ſed etiam quoad traditionem formæ, & plenam ſignificationem, & efficaciam propriam & intrinſecam ipſius Baptiſmi. Priorem partem probãt omnia quæ hactenus adducta ſunt. Nam ſola materia non eſt ſacramentum, neque in illa differt Baptiſmus Chriſti à Baptiſmo Ioannis; ergo nec ſola deſignatio materiæ poteſt dici ſacramenti inſtitutio: ſi ergo ſacramentum fuit inſtitutum ante mortem Chriſti, neceſſe eſt, vt totum ſignum compoſitum ex materia & verbis fuerit inſtitutum. Quare

A non placet, quod Soto ſuprà probabile cenſet, ante Chriſti mortem non fuiſſe in vſu formã ſub expreſſa inuocatione Trinitatis, ſed tantùm ſub nomine Chriſti, quam formam duraſſe putat aliquo tempore poſt Chriſti Aſcenſionem. Sed de hoc poſteriori infrà videbimus, illud autem prius nullum habet fundamentum, ſed veriſimilius eſt, Chriſtum à principio inſtitutionis tradidiſſe formam perpetuò duraturam, alioqui reuera non plenè inſtituiſſet ſacramentum. Neque oportebat ſtatim in initio inſtitutionis vti diſpẽſationibus, eo vel maximè, quòd iam Apoſtolos ſuos de fide Trinitatis inſtruxerat, & in ipſo Chriſti Baptiſmate Pater de Filio teſtimonium dederat, & Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ apparuerat; & tam Ioannes Baptiſta, quàm ipſe Chriſtus docuerant, Baptiſmum Chriſti futurum in Spiritu ſancto. Si ergo à

Matth. 3. & Ioan. 3.

B principio tradidit Chriſtus plenam inſtitutionem Baptiſmi, quoad materiam & formam, credendum potiùs eſt, eodem modo tunc fuiſſe in vſu, atque Apoſtolos tunc baptizaſſe ſub expreſſa inuocatione Trinitatis. Nec refert, quòd poſt reſurrectionem dixit Chriſtus Apoſtolis, *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti*; quia non ideo id fecit, quia Apoſtoli tunc ignorarent ſub qua forma eſſet Baptiſmus tribuendus, id enim non eſt credibile, cùm de cæteris ſacramentis iam tunc eſſent Apoſtoli plenè inſtructi: id ergo fecit Chriſtus, vt præceptum Baptiſmi ſolemniter promulgaret, ac publicè omnibus proponeret ianuam, per quam in Eccleſiam ſuã

Cur poſt reſurrectionẽ dixerit Chriſtus Apoſtolis: Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

C erant ingreſſuri, quam oportebat omnibus eſſe notiſſimam. Poſterior pars de efficacia illius Baptiſmi probatur etiam ex dictis, quia ille Baptiſmus nõ erat tantùm in aqua, ſed etiam in Spiritu. Item quia ille Baptiſmus erat idem ſacramentum cum noſtro; ergo habebat eandem ſignificationem; ergo eundem effectum, quia neceſſe eſt, illam ſignificationem ſemper fuiſſe veram. Denique illa inſtitutio erat eadem quæ nunc eſt, ſed efficacia eſt ab inſtitutione; ergo etiam efficacia erat eadem. Neque contra hoc obſtant verba illa: *Nondum erat Spiritus datus*, intelligũtur enim de miſſione viſibili Spiritus ſancti: inuiſibiliter autem certum eſt, antea fuiſſe datum Spiritum

Probatur poſterior pars.

D ſanctum ad interiorem ſanctificationem, & eodem modo dari potuit per Baptiſmum. Neque etiam refert, quòd Baptiſmus habeat efficaciam ex paſſione Chriſti, tũ quia poterat ad hoc ſufficere paſſio Chriſti præuiſa, tum maximè, quia iam erat quodammodo inchoata, quatenus tota Chriſti vita fuit quaſi quoddam continuum ſacrificium, quod licèt in morte fuerit conſummatum, tamen antea habuit infinitum meritum ad hunc effectum, & ad alios plures, & maiores ſufficientiſſimum. Dixi autem, habuiſſe tũc Baptiſmum efficaciam ſuam propriam & intrinſecam, quia licèt tunc reuera non aperuerit ianuam regni, quo ſenſu dici poteſt tunc non habuiſſe effectum perfectum in re, ſed in ſpe, vt loquitur D. Thom. infrà, quæſt. 69. art. 7. ad 2. tamen hoc non

Cur Baptiſmus non aperuerit ianuã regni ante Chriſti mortem.

E proueniebat ex eo quòd Baptiſmus tunc minorem gratiam daret, aut quæ de ſe minùs efficax eſſet, ſed quia Chriſtus nondum plenè ſatisfecerat, & debitum totius naturæ perſoluerat, & ideo nondum erat ablatum impedimentum totius naturæ, nec dabatur gratia, quæ ſtatim perduceret ad regnum, ſed ſuo tempore, quæ dilatio non oriebatur ex parte Baptiſmi, ſed aliunde; & ideo dici poteſt non caruiſſe Baptiſmum ſuo proprio & intrinſeco effectu, ſed veluti extrinſeca perfectione ſua. Et quoad hoc poteſt dici, efficaciam & inſtitutionem Baptiſmi fuiſſe completa poſt reſurrectionem, ſicut etiam ex parte rei ſignificatæ, tunc etiam fuit conſummata ſignificatio eius

Baptiſ

Baptiſmus impoſitus fuit ad ſignificandam paſſionem, & reſurrectionem Chriſti, vt Paul. docet ad Rom.6.atque de ſe inſtitutus fuit,vt ſignificaret illa myſteria iam facta potius quàm futura,& ideo ante quàm illa myſteria conſummarentur, erat Baptiſmi ſignificatio incompleta: cœpit autem eſſe conſummata,& completa poſt Chriſti mortem, ſicut etiam de ſacramento Euchariſtiæ infrà dicturi ſumus. Addo etiam quoad vſum & diſpenſationem ſui,fuiſſe conſummatam hanc inſtitutionem poſt reſurrectionem duplici ratione. Primò, quia tunc eſt facultas data Apoſtolis,imò & lex baptizandi omnes gentes. Secundò, quia ipſis gentibus & omnibus hominibus datum eſt præceptum ſuſcipiendi Baptiſmum. Vnde ex tunc cœpit eſſe medium ad ſalutem neceſſarium quod antea non habuerat,de qua re dicturi ſumus latiùs inferiùs in diſputationibus moralibus.

Rom.6.

Ad fundā. 1. ſenten. Ad primum fundamentum primæ ſententiæ iam reſponſum eſt, & declaratum, quomodo forma Baptiſmi, Chriſto iubente, data fuerit. Ad ſecundum verò ex Patribus Leo Pap. exponi poteſt de generali poteſtate,ſeu præcepto baptizandi, Ruper. verò & cæteri ibi citati commodè exponi non poſſunt,tamē quod diximus,probabilius eſt.

SECTIO II.

Quo tempore vitæ ſuæ Chriſtus Dominus Baptiſmum inſtituerit.

Chriſtus Dominus nō ante ſuum inſtituit Baptiſmū quā baptizatus fuerit à Ioanne. Luc.3. Actor.1. Ioan.3. & 4.

Certum in primis eſt Chriſtum Dominum non inſtituiſſe Baptiſmum ſuum antequam ipſe baptizatus fuerit à Ioanne, in quo conueniunt omnes Theologi & Patres citandi;quia, vt conſtat ex Luc. 3.& Act.1.Chriſtus Dominus non cœpit prædicare ante Baptiſmum ſuum;ergo neq; antea inchoauit legis nouæ, aut ſacramentorum eius inſtitutionem. Rurſus ex dictis in præcedenti ſect. conſtat, quando Apoſtoli baptizabant, Ioan.3.& 4.iam Baptiſmum fuiſſe inſtitutum, quia vt oſtendimus, baptizabant Baptiſmo Chriſti: illud autem tempus non multum abfuit à Baptiſmo Chriſti; quia nondum Ioannes fuerat miſſus in carcerem, ſed baptizabat,vt conſtat ex citatis locis Ioan. Hinc Richar. in 4.d. 3. ar.5.q.1. dixit, tunc Baptiſmum fuiſſe inſtitutum, quando Apoſtoli baptizare cœperunt, ſed ſi attentè res conſideretur, cùm Apoſtoli non fuerint authores, ſed miniſtri Baptiſmi, neceſſarium fuit ſacramenti inſtitutionem, eorum miniſterium antecedere, quia miniſter non poteſt tradere ſacramentum, niſi ritus eius traditus illi ſit ab inſtituente. Quare Scotus eadem diſt.q.4.& Gabr. q. vnic. ar. dub. vlt.rectè inde concludunt, Baptiſmum fuiſſe inſtitutum ante illud tempus, atque adeò infra paucos menſes poſt Chriſti Baptiſmum, quamuis præciſè dies & hora inſtitutionis ignoretur, quia nihil de ea re ſcriptum eſt, neq; apertè traditum. Aliis verò videtur, quòd ſicut Chriſtus inſtituit ſacramentum Euchariſtiæ, conficiendo, & offerendo, ita inſtituit ſacramentum Baptiſmi, cùm primùm aliquem manibus ſuis baptizauit. Sed quamuis hoc ita eſſe potuerit, tamen ita incertum eſt,vt affirmari non poſſit; quia ex vno facto Euchariſtiæ non poteſt argumentum ſumi ad alia ſacramenta, quia nec Confirmationem, neque Vnctionem eo modo inſtituit, neque alia ſacramenta.

Non multo ante fuit inſtitutus Baptiſmus, quàm Apoſtoli baptizarint.

Chriſtus dum baptizatur materiā Baptiſmi deſignat. Communior ergo ſententia eſt, Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacramentum eo ipſo die, quo baptizatus fuit à Ioanne,ita ſentit D.Thom.hîc,& Magiſt.d. 2.quos alij Theologi ſuprà citati ſequuntur. Et explicatur in hunc modum: nam tunc Chriſtus deſignauit materiam Baptiſmatis.Nā,vt ait Ambr.lib.2. *Ambroſ.*

A in Luc.c.vlt.in princip. *Baptizatus eſt Dominus,nō mūdari volēs,ſed mūdare aquas,vt ablutæ per cinerem Chriſti,quæ peccatum non cognouit, Baptiſmatis ius haberent,* id eſt,aptæ eſſent,& deſignatæ ad Baptiſmum.Quod eleganter explicuit Aug.ſer.36.de tem. dicens:*Filium genuit Mater, & caſta eſt,Chriſtum vnda lauit & ſancta eſt:nam ſicut poſt partum glorificata eſt Maria, caſtificatio:ita poſt Baptiſmum aquæ eſt purificatio comprobata,niſi quod pœnæ maiori munere,quàm Maria, vnda ditata eſt. Illa enim ſibi tantùm meruit caſtitatem,iſta nobis contulit ſanctificationem; illa meruit, ne peccaret, iſta vt peccata purgaret,illi eſt collata virginitas, iſti donata fœcunditas.* Eandem ſententiam habet Beda lib. 1.in Luc. c. 10. dicens, *Aquas ablutas per carnem Chriſti peccati neſciam Baptiſmi ius induiſſe & vim regeneratiuæ ſanctificationis*
B *concepiſſe.*Hier.etiam Matth.3.dicit,*Chriſtum contactu ſuo aquas ſanctificaſſe.* Denique hinc manauit vulgare illud Theologorum elogium, *Chriſtum contactu ſuo virtutē regeneratiuam aquis contuliſſe.* Quæ virtus exiſtimanda nō eſt fuiſſe qualitas aliqua aquis impreſſa; id enim ſine fundamento fingeretur, & vix eſſet intelligibile; fuit ergo deputatio quædam illius materiæ ad vſum & effectum Baptiſmi: hoc autem pertinet ad ſacramenti inſtitutionem ex parte materiæ.

Auguſt.

Beda.

Hieron.

In eodē Chriſti Baptiſmate forma deſignatur. Deinde in eodem Chriſti Baptiſmate deſignata fuit huius ſacramenti forma:nam & Filius baptizandus adfuit, & Pater illi teſtimonium dedit,& Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ apparuit;vt notarunt Ambr. & Hieron. citatis locis: idémq; Hiero. dialo.
C contra Lucifer. non longè à princ. & Damaſ. lib. 4. de fide,c.10.vbi ait Chriſtum fuiſſe baptizatum: *Vt Trinitatis myſterium aperiret,& nobis ſuſcipiendi Baptiſmi formam,atq; exemplum ſeſe præberet,* & infrà: *Quod Spiritus ſanctus corporea ſpecie inſtar columbæ ad Dominū deſcendit,ea re Baptiſmi noſtri primitias ſubindicauit.* Sic etiam Hilar.c.2.in Matth. *Exempli,*inquit, *ſui authoritate humanæ ſalutis ſacramenta conſummat, hominem & aſſumptione ſanctificans,& lauacro.* Atque eodē modo Greg.Naz.Orat.40.dicit,Chriſtum Baptiſmo ſuo, noſtrā ex Baptiſmo ſpiritualem natiuitatem honoraſſe. Præterea,in eodem myſterio ſignificatus fuit effectus Baptiſmi.Nam,vt Hier.ait Matth.3.*Per deſcenſionem columbæ,Spiritus ſancti in lauacro credentium*
D *monſtrauit aduentum.*Et Aug.lib.3.de mirab.ſacræ ſcrip.c. 5.dicit:*Apparuiſſe columbam, & cœlum apertum fuiſſe, vt Baptiſmi ſacramentum,quid valeat,oſtenderetur.* Vnde Hilar.ſuprà & Chryſ.Hom.4.imperfecti.Theoph. Luc.3. & alij notant, per cœli apertionem, quæ in Chriſti Baptiſmate apparuit, ſignificatum eſſe, per Baptiſmi ſacramentum aperiendā fuiſſe fidelibus ianuam regni cœleſtis. Ergo omnia, quæ ad Baptiſmi inſtitutionem pertinere poterant, in illo myſterio inuenta ſunt.

Ambr.& Hieronym.

Damaſ.

Hilar.

Greg. Naziā.

Effectus etiā Baptiſmi in illo Chriſti baptiſmate ſignificatur.

Hieronym.

Auguſt.

Hilar.

Chryſ.

Theophil.

Dubitatio. In hac verò communi ſententia ſolùm animaduertendum occurrit, ex prædictis omnibus ad ſummum haberi,in Chriſti Baptiſmate fuiſſe quoddam
E myſterium, præſignificans ſacramentum Baptiſmi à Chriſto dandum,& quaſi promittens eius inſtitutionem iam proximè inſtantem: ex hoc autem non poteſt inferri tunc fuiſſe inſtitutum; quia inſtitutio requirit impoſitionem talis cæremoniæ exterioris, ad ſignificandum, & conferendum ſacramentalem effectum: hæc autem impoſitio requirit in primis abſolutam & efficacem Chriſti voluntatem,qua decreuerit, vt ex eo tempore ablutio exteriùs facta cum tali inuocatione Trinitatis habuerit talem ſignificationem, & efficaciam. Deinde, neceſſarium etiam videtur,quòd Chriſtus hanc ſuam voluntatem exteriùs manifeſtauerit, atq; de ea re ſtabilem legem tradiderit;quia inſtitutio hæc debet eſſe exterior & ſenſi

ſenſibilis, quia eſt reſpectu Eccleſiæ viſibilis. Sicut quando Chriſtus Euchariſtiam inſtituit, & ritum externum conficiendi illud ſacramentum docuit, & exercuit, ac prætera addidit illa verba: *Hoc facite in meam commemorationem*, per quæ completa & conſummata fuit inſtitutio. Non conſtat autem, Chriſtum, aut illa hora, aut illa eadem die, qua baptizatus eſt, & habuiſſe prædictam voluntatem, & illam ſtabili lege declaraſſe. Quin potiùs, cùm nondum prædicationem ſuam inchoaſſet, nec diſcipulos haberet, non videtur veriſimile. Reſpondetur, hanc ſententiam aſſerentem Chriſtum inſtituiſſe ſacramentum Baptiſmi, quando ipſe baptizatus eſt, non eſſe in hoc rigore intelligẽdam qui in obiectione indicatur, quia quoad hoc rectè dicit Scotus, non poſſe certò definiri diem & horam, in qua Chriſtus Baptiſmum inſtituit, efficaciter decernendo, vt ex tunc haberet ſuam ſignificationem, & virtutem: hoc enim reuera non colligitur ex his omnibus, quæ in Baptiſmo Chriſti acciderunt, vt probat obiectio facta, nec ſancti Patres in hoc ſenſu loquuntur; igitur mens eorum ſolùm eſt, tunc indicatam eſſe materiam & formam huius ſacramenti, & paulo pòſt tempore opportuno, vel facto, vel verbis, vel vtroque ſimul tradidiſſe Chriſtum hanc inſtitutionem. Et fortaſſe ab ipſa hora ſui Baptiſmi habuit Chriſtus deliberatam voluntatem, vt ex tunc ſacramentum Baptiſmi haberet efficaciam, quamuis eam hominibus non ſtatim declarauerit; ſed hoc incertum eſt, neque ab vllo hominum ſciri poteſt, cùm non ſit reuelatum.

ARTICVLVS III.

Vtrùm aqua ſit propria materia Baptiſmi.

4. d. 5. ar. 3. q. 1. & d. 17. q. 3. ar. 4. q. 3. & 4. con. ca. 59. & quol. 2. ar. 10. co. & to. 3. col. 4. Dionyſ. c. 2. Eccl. Hierar. Damaſ. lib 4. cap. 10. circa med.

AD tertiũ ſic proceditur. Videtur, quòd aqua non ſit propria materia Baptiſmi. Baptiſmus enim ſecundũ Dionyſ. & Damaſ. habet vim illuminatiuam. Sed illuminatio maximè competit igni. Ergo Baptiſmus magis debet fieri in igne, quàm in aqua, præſertim cùm Ioan. Baptiſta prænuntians Chriſti Baptiſmum, dicat: Ille vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igni.*

2. Præterea, In Baptiſmo ſignificatur ablutio peccatorum. Sed multa alia ſunt ablutiua, quàm aqua, ſicut vinũ, & oleũ, & huiuſmodi alia. Ergo etiam in his poteſt fieri Baptiſmus. Non ergo aqua eſt propria materia Baptiſmi.

q. 62. art. 5.

3. Præterea, Sacramenta Eccleſiæ fluxerunt de latere Chriſti, pendentis in cruce: vt ſuprà dictum eſt. Sed inde fluxit nõ ſolùm aqua, ſed etiam ſanguis. Ergo videtur quòd etiam in ſanguine poteſt fieri Baptiſmus. Qui etiã videtur magis conuenire cum cauſa & effectu Baptiſmi, quia dicitur Apoc. 1. Lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.*

Ser. 36. de tẽp. circa princ. to. 10. Gloſ. ordi. ſuper illud Luca 3. & Ieſu baptizato, ex Beda c. 10. in Luc. tom. 2. & in hoc Euang. quod cani. in octa. Epiphan.

4. Præterea, Sicut Auguſt. & Beda dicunt, Chriſtus tactu ſuæ mundiſſimæ carnis vim regeneratiuã & purgatiuam contulit aquis. Sed non omnis aqua continuatur cum aqua Iordanis, quam Chriſtus tetigit ſua carne. Ergo videtur, quòd non in omni aqua poſſit fieri Baptiſmus, & ita aqua, quantum huiuſmodi, non eſt propria materia Baptiſmi.*

5. Præterea, Si aqua ſecundùm ſe eſſet propria Baptiſmi materia, non oporteret aliquid aliud fieri circa aquam, ad hoc, quòd in ea Baptiſmus fieret. Sed in ſolemni Baptiſmo, aqua, in qua debet celebrari Baptiſmus, exorcizatur, & benedicitur; ergo videtur, quòd aqua ſecundùm ſe non ſit propria Baptiſmi materia.

Sed contrà eſt, quòd Dominus dicit Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aquã & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.

Reſpondeo dicendum, quòd ex inſtitutione diuina, aqua eſt propria materia Baptiſmi. Et hoc conuenienter. Primò quidem, quantum ad ipſam rationem Baptiſmi, qui eſt regeneratio in ſpiritualem vitam: quod maximè congruit aquæ. Vnde & ſemina, ex quibus generantur omnia viuen-

A *tia, ſcilicet plantæ & animalia, humida ſunt, & ad aquam pertinent. Propter quod quidam Philoſophi* poſuerũt aquã omnium rerum principium.*

Vt dicitur 1. Phyſic.

Secundò, quantum ad effectus Baptiſmi, quibus cõpetũt aquæ proprietates, quæ ſua humiditate lauat: ex quo conueniens eſt ad ſignificandam & cauſandam ablutionem peccatorum. Sua frigiditate etiam temperat ſuperfluitatẽ caloris: & ex hoc competit ad mitigandam concupiſcentiam fomitis. Sua diaphanitate eſt luminis ſuſceptiua, vnde cõpetit Baptiſmo in quantum eſt fidei ſacramentum. Tertiò, quia conuenit ad repræſentandum myſteria Chriſti quibus iuſtificamur. Vt enim dicit Chryſ. ſuper illud Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit, &c. ſicut in quodam ſepulchro, in aqua ſubmergẽtibus nobis capita, vetus homo ſepelitur, & ſubmerſus deorſum occultatur, & deinde nouus rurſus aſcendit.*

Tom. 24. in Ioan. à med. tom. 3.

B *Quartò, quia ratione ſeu communitatis & abundantiæ eſt conueniens materia neceſſitati huius ſacramenti; poteſt enim vbique de facili haberi.*

Ad primum ergo dicendum, quòd illuminatio pertinet ad ignem actiuè. Ille autem qui baptizatur, nõ efficitur illuminãs, ſed illuminatus per fidem, quæ eſt ex auditu, vt dicitur Rom. 10. Et ideo magis competit aqua Baptiſmo, quàm ignis. Quod autem dicitur: Baptizabit vos in Spiritu ſancto & igni, poteſt per ignem (vt Hier. dicit) intelligi Spiritus ſanctus, qui ſuper diſcipulos in igneis linguis apparuit: vt dicitur Act. 2. Vel per ignem poteſt intelligi tribulatio: vt Chryſ.* dicit ſuper Matth. Quia tribulatio peccata purgat, & concupiſcentiam diminuit. Vel quia, vt Hilar.* dicit ſuper Matth. Baptizatis in Spiritu ſancto, reliquum eſt conſummari igne iudicij.*

Super iſtud verbũ Matth. 3. 10. 9. Et Beda ſuper Luc. cap. 9. Hom. 3. in opere imperfecto tom. 2. Hilar. cano. 2. in Matt. poſt med. illius.

C *Ad ſecundum dicendum, quòd vinum & oleũ non cõmuniter aſſumuntur ad vſum ablutionis, ſicut aqua. Nec etiam ita perfectè abluunt; quia ex eorum ablutione remanet aliqua infectio, quantum ad odorem, quod nõ contingit de aqua. Illa etiam non ita communiter & abundanter habentur, ſicut aqua.*

Ad tertium dicendũ, quòd ex latere Chriſti fluxit aqua ad abluendum, ſanguis autem ad redimẽdum. Et ideo ſanguis competit ſacramento Euchariſtiæ: aqua autem ſacramento Baptiſmi, qui tamen habet vim ablutiuam ex virtute ſanguinis Chriſti.

Ad quartum dicendum, quòd virtus Chriſti deriuata eſt ad omnem aquam, non propter continuitatem loci, ſed propter ſimilitudinem ſpeciei. Vnde dicit Aug. in quodam

D *ſermone Epiphaniæ; Quæ de Saluatoris baptiſmate benedictio fluxit, tanquam fluuius ſpiritalis, omnium gurgitum tractus vniuerſorum fontium venas impleuit.*

In ſer. 1. Dominicæ infra oct. Epiph. in med. to. 1.

Ad quintum dicendum, quòd illa benedictio quæ adhibetur aquæ, non eſt de neceſſitate Baptiſmi, ſed pertinet ad quandam ſolemnitatem, per quam excitatur deuotio fidelium, & impeditur aſtutia dæmonis, ne impediat Baptiſmi effectum.

COMMENTARIVS.

RESpondet D. Thomas, aquam ex inſtitutione diuina eſſe propriam materiam Baptiſmi, loquitur autem hìc de aqua in genere. Nam in articulo ſeq. explicat, cuius qualitatis ſeu ſpeciei eſſe debeat

E hæc aqua. Hic verò in ſolutione ad quintum declarat, ſolam eſſe aquam de neceſſitate huius materiæ, benedictiones autem, aut cæremonias alias, quæ circa aquam fiunt ex ritu Eccleſiæ, non eſſe de neceſſitate huius materiæ: ſed ad quandam ſolemnitatem pertinere. Deniq; cùm D. Thom. ait, aquam eſſe materiam, loquitur de materia remota. Atq; ita intellecta cõcluſio eſt per ſe facilis, & rationes D. Thom. ſunt optimæ, quibus in corpore articuli explicat, quàm fuerit proportionata materia ad vſum, & ſignificationem Baptiſmi. In ſolutionibus verò argumentorum declarat, quomodo res aliæ, quales ſunt vinum, oleum, ignis, ſanguis & ſimilia, non erant

materiæ

materiæ aptæ ad huiuſmodi vſum. Et litera eſt ſatis perſpicua, & non indiget alia expoſitione. In ſolutione verò ad primum attingit D. Thom locum illũ Matth.3. *Ille vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igne*, quem tractabimus diligentiùs ſequenti diſputatione. In ſolutione autem ad 3. tractat D. Thomas locum Ioan. 19. *Exiuit ſanguis, & aqua*, explicans, per aquã ſignificatum eſſe Baptiſmum, quem locum tractaui latè in 1. tom. diſput. 39. ſectio. 3. & ideo non eſt hoc loco repetendus.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm ad Baptiſmum requiratur aqua ſimplex.

4.d.3.ar.3.q. 2.& 4.c.58. *AD quartũ ſic proceditur. Videtur, quòd ad Baptiſmũ non requiratur aqua ſimplex. Aqua enim quæ apud nos eſt, non eſt aqua pura, quod præcipuè apparet de aqua maris, in qua plurimum admiſcetur de terreſtri, vt patet* Li.2.c.3.to.2. *per Philo. in lib. Meteor.* Et tamen in tali aqua poteſt fieri Baptiſmus. Ergo non requiritur aqua ſimplex, & pura ad Baptiſmum.*

2. Præterea, In ſolemni celebratione Baptiſmi, aquæ infunditur Chriſma. Sed hoc videtur impedire puritatem & ſimplicitatem aquæ. Ergo aqua pura & ſimplex non requiritur ad Baptiſmum.

3. Præterea, Aqua fluens de latere Chriſti pendentis in art. præce. & q.62.art.5. *Cruce, fuit ſignum Baptiſmi, vt dictum eſt. Sed aqua illa non videtur fuiſſe aqua pura, eò quòd in corpore mixto (cuiuſmodi fuit Corpus Chriſti) non ſunt elementa in actu. Ergo videtur, quòd non requiratur aqua pura vel ſimplex ad Baptiſmum.*

4. Præterea, Lixiuium non videtur eſſe aqua pura, habet enim contrarias proprietates aquæ, ſcilicet calefaciendi & deſiccandi, & tamen in lixiuio videtur poſſe fieri Baptiſmus, ſicut & in aquis balneorum, quæ tranſeunt per venas ſulphureas, ſicut & lixiuium colatur per cineres. Ergo videtur, quòd aqua ſimplex non requiratur ad Baptiſmum.

5. Præterea, Aqua roſacea fit per ſublimationem à roſis, ſicut etiam aquæ Alchimicæ generantur per ſublimationem ab aliquibus corporibus. Sed in his aquis, vt videtur, poteſt fieri Baptiſmus, ſicut in aquis pluuialibus, quæ per ſublimationem vaporum generantur. Cùm igitur huiuſmodi aquæ non ſint puræ & ſimplices, videtur quòd aqua pura & ſimplex non requiratur ad Baptiſmum.

Sed contrà eſt, quòd propria materia Baptiſmi eſt aqua, Art.præced. *vt dictum eſt*. Sed ſpeciem aquæ non habet niſi aqua ſimplex. Ergo aqua pura & ſimplex de neceſſitate requiritur ad Baptiſmum.*

Reſpondeo dicendum, quòd aqua ſuam puritatem & ſimplicitatem poteſt amittere dupliciter. Vno modo per mixtionem alterius corporis; alio modo per alterationem. Vtrũq; autem horum contingit fieri dupliciter, ſcilicet per artem, & per naturam. Ars autem deficit ab operatione naturæ, quia natura dat formam ſubſtantialem, quod ars facere nõ poteſt. Sed omnes formæ artificiales ſunt accidentales niſi fortè apponendo proprium agens ad propriam materiam, ſicut ignem combuſtibili: per quem modũ à quibuſdã quædam animalia per putrefactionem generantur. Quæcumq; igitur tranſmutatio circa aquam facta eſt per artẽ, ſiue cõmiſcendo, ſiue alterando, nõ tranſmutatur ſpecies aquæ. Vnde in tali aqua poteſt fieri Baptiſmus, niſi fortè aqua admiſceatur per artem in tam parua quantitate alicui corpori, quod cõpoſitum magis ſit aliud, quàm aqua, ſicut lutũ magis eſt terra, quàm aqua, & vinum lymphatũ magis eſt vinum, quàm aqua. Sed tranſmutatio, quæ fit à natura, quãdoquidem ſpeciẽ aquæ ſoluit, & hoc fit quando aqua efficitur per naturam de ſubſtantia alicuius corporis mixti, ſicut aqua conuerſa in liquorem vuæ, eſt vinum: vnde non habet ſpeciem aquæ. Aliquando autẽ fit per naturam tranſmutatio aquæ ſine ſolutione ſpeciei, & hoc tam per alterationem (ſicut patet de aqua calefacta à ſole) quàm etiã per mixtio-

A *nem, ſicut patet de aqua fluminis turbida ex permiſtione terreſtrium partium. Sic ergo dicendum eſt, quòd in qualibet aqua qualitercumq; tranſmutata, dummodo non ſoluatur ſpecies aquæ, poteſt fieri Baptiſmus, ſi verò ſoluatur ſpecies aquæ, non poteſt fieri Baptiſmus.*

Ad primũ ergo dicendum, quòd tranſmutatio facta in aqua maris, & etiam in aliis aquis, quæ penes nos ſunt, non eſt tanta, quòd ſoluat ſpeciem aquæ. Et ideo in huiuſmodi aquis poteſt fieri Baptiſmus.

Ad ſecundum dicendum, quòd admixtio Chriſmatis, nõ ſoluit ſpeciem aquæ, ſicut etiam aqua decoctionis carniũ, aut aliorum huiuſmodi. Niſi fortè ſit facta tanta reſolutio corporum lixatorum in aqua, quòd liquor plus habeat de aliena ſubſtantia, quàm de aqua, quod ex ſpiſſitudine perſpici poteſt. Si tamẽ ex liquore ſic inſpiſſato exprimatur aqua B *ſubtilis, poteſt in ea fieri Baptiſmus; ſicut & in aqua, quæ exprimitur ex luto, licèt in luto Baptiſmus fieri non poſſit.*

Ad tertium dicendũ, quòd aqua fluens de latere Chriſti pendentis in cruce, non fuit humor phlegmaticus, vt quidã dixerunt. In tali enim humore non poſſet fieri Baptiſmus, ſicut nec in ſanguine animalis, aut in vino, aut quocũq; liquore alicuius plantæ. Fuit autem aqua pura, miraculosè egrediens à corpore mortuo, ſicut & ſanguis, ad comprobandam veritatem Dominici corporis, contra Manichæorũ errorẽ: vt ſcilicet per aquam (quæ eſt vnum quatuor elemẽtorum) oſtenderetur Corpus Chriſti verè fuiſſe compoſitum ex quatuor elementis: per ſanguinem verò oſtenderetur, eſſe compoſitum ex quatuor humoribus.

C *Ad quartum dicẽdum, quòd in lixiuio, & in aquis ſulphureorum balneorum, poteſt fieri Baptiſmus, quia tales aquæ non incorporantur per artem vel naturam aliquibus corporibus mixtis, ſed ſolùm per alterationem quandam recipiunt, ex hoc quòd tranſeunt per aliqua corpora.*

Ad quintum dicendum, quòd aqua roſacea eſt liquor roſæ reſolutus. Vnde in ea non poteſt fieri Baptiſmus, & eadẽ ratione nec in aquis alchimicis, ſicut nec in vino. Nec eſt eadem ratio de aquis pluuialibus, quæ generantur ex maiori parte ex ſublimatione vaporum reſolutorum ex aquis. Minimum autem eſt ibi de liquoribus corporum mixtorũ, qui tamen per huiuſmodi ſublimationem virtute naturæ, quæ eſt fortior arte reſoluuntur in veram aquam quod ars facere non poteſt. Vnde aqua pluuialis nullam proprietatẽ D *retinet corporis mixti, quod de aquis roſaceis, & aquis alchimicis dici non poteſt.*

LItera D. Thomæ eſt clara & in diſputatione ſequenti meliùs res tota explicabitur.

DISPVTATIO XX.

De materia Baptiſmi.

IN ſacramentis quæ conſiſtunt in vſu, duplex poteſt diſtingui materia, vna remota, & altera proxima. Remota dicitur elementum illud, quo in vſu ſacramenti vtendum eſt. Proxima verò *Materia illa proxima, alia remota.* E ille vſus elementi, qui ad conficiendum ſacramentum eſt neceſſarius. D. Thom. ergo in his articulis egit de materia remota Baptiſmi, de proxima verò nonnulla attigit inferiùs art. 7. & 8. Vt verò rem totam breuiter, & ordinatè complectamur, vtramque partem in præſenti diſputatione expediemus.

SECTIO I.

Vtrùm aqua ſimplex & elementaris ſit materia remota Baptiſmi.

NOnnulli ex antiquis hæreticis, qui dicti ſunt Gnoſtici, negarunt, aquam ſenſibilem eſſe neceſſariam *Primus Gnoſticorũ error.*

ceſſariam ad Baptiſmum conſiciendum. Ita refert A Irenæus lib.1.cont.hęreſ.c.18.Quem errorem ſequuti ſunt Manichæi,teſte Aug. hæreſ.46.& Seleuciani apud eundem hæreſ.59.& Pauliciani apud Euthym. 2.part.Panopl.tit. 21. quos refert ſolis verbis baptizaſſe. Referunt etiam moderni ſcriptores aliquos ex nouatoribus hæreticis hunc errorem excitaſſe. Qui omnes conſequenter aſſerunt, in illis verbis Chriſti Ioan.3. *Niſi quis fuerit renatus ex aqua*, aquam metaphoricè ſumi fortaſſe pro illa aqua,de qua dicit idem Chriſtus ſtatim,c.4. *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei,non ſitiet in æternum:ſed aqua,quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam*, & Ezech.36. *Effundam ſuper vos aquam mũdam*,quibus locis *aqua*, gratiã ſignificat.Vel aliter,vt Vvaldenſ. refert,tom.2. de ſacram.c.101.dixit Vvicleph. aquam ibi ſignificare B paſſionem Chriſti,propter aquam, quæ exiuit de latere Chriſti pendentis in Cruce.Quæ interpretatio confirmari poteſt à ſimili ex Matth. 3. vbi Ioannes Baptiſta de Chriſto ait, *Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto & igne*,vbi neceſſe eſt,ignem metaphoricè ſumi; ergo eadem ratione poterit aqua metaphoricè ſumi in prioribus verbis Chriſti.

Irenæ. Auguſt. Euthym.

Iacobitarum error.

Secunda hæreſis ex his eiſdem verbis Matthæi exorta,aſſeruit,materiam Baptiſmi eſſe ignem. Ita ſenſerunt Iacobitæ, qui candenti ferro characterem crucis baptizatorum frontibus inurebant, vt referunt Prateolus verbo,Iacobitæ, & Sander. lib.7. de viſib. monarch. hæreſ.113. Non videntur autem hi hæretici negaſſe materiam aquæ,ſed cum illa ignem C coniunxiſſe, fortaſſe vt vtrumque locum Scripturæ propriè intelligerent.

Prateolus. Sanderus.

Tertius flagellantiũ dictorum error. Caſtro,& Prateolus.

Tertiam hæreſim referunt Caſtro, verbo Baptiſmus, hæreſ.12.& Prateol.verbo,Flagellantes. negantem, iam nunc Baptiſmum eſſe ex aqua conficiendum, ſed ex proprio ſanguine flagellis ex proprio corpore excuſſo: & ideo ſectatores huius hæreſis, *Flagellantes*, dicti ſunt, quia paſſim oberrabant,ſeipſos virgis ac nodoſis flagellis, in quibus aculei inſerti erant, concidentes. Quis autem eorum primus author fuerit,ignoratur; ſicut etiam vix cogitari poteſt, quo fundamento moti fuerint, ad errorem adeò pernicioſum confingendum, támq; crudelem Baptiſmum introducendum. Quod enim Caſtro refert, eos motos eſſe quadam allegoria, ſcilicet quia quan- D do Chriſtus aquam in vinum conuertit ſignificauit, fore aliquando in Eccleſia Baptiſmum aquæ in Baptiſmum ſanguinis commutandum,hoc(inquam)ridiculum eſt,quia hęc allegoria & fundamentum non habet,& repugnat legi à Chriſto latæ. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua*,& ille: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit,ſaluus erit*. Quæ lex perpetuò vſq; ad conſummationem ſæculi duratura eſt,ſicut Eccleſia,& Euangelium,quod Chiſtus eodem loco (vt alia omittam) ſubiunctis verbis ſignificauit,dicens: *Et ecce ego vobiſcum ſum vſq; ad conſummationem ſæculi.*

Concluſ.5.

Dico ergo primò, aquam veram ac ſenſibilem, eſſe propriam materiam remotam,& eſſentialem ſa- E cramenti Baptiſmi.Eſt de fide, & definitur in Concil. Later. in c. firmiter, de ſum. Trin. & Concil. Flo. in decretó Eugen. & Concil. Triden.ſeſſ.7.can. 2.de Baptiſmo.Et probatur ſimul ex Scriptura adiuncta Patrum expoſitione & traditione, Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua*. In quib. verbis, Aqua,propriè, & non metaphoricè ſumi, conſtat primò ex generali regula interpretandi Scripturam; nimirum, quòd proprietas verborum ſeruãda ſit,vbi aut euidẽs neceſſitas non cogit metaphoricè interpretari; aut ſufficiens authoritas non obligat,vel ſi ſaltem facultatem non concedit ita interpretandi,aliàs nihil fir- A mum & ſtabile poſſemus ex Scripturis habere: hoc autem maximè neceſſarium eſt in illis locis, in quibus,vel præcepta traduntur, vel inſtituuntur ſacramenta,quæ ſunt & animarum medicinæ,& Eccleſiæ fundamenta.

Concil. Later. Concil.Flor. Concil.Trid.

Probatur.1.

Secundò idem conſtat ex aliis Scripturæ locis. *Probatur.2.* Vnus eſt Matthæi vltimo: *Baptizantes eos in nomine Patris,&c.* Dicent fortaſſe,etiam ibi ſumi metaphoricè,& ſpiritualiter,ſicut Iſai.1. *Lauamini,mundi eſtote*; ſed hoc non poteſt præcepto Chriſti accommodari. Mandabat enim Apoſtolis actionem aliquam ab eis circa alios corporaliter, & ſenſibiliter exercendam; loquebatur ergo propriè de Baptiſmo ſenſibili, qui in aqua fit, quem vox Græca *baptizo* propriè ſignificat.Quam proprietatem & veritatem ipſo vſu pau- B lo pòſt Apoſtoli declararunt:nam Acto.2.eos baptizabant, qui per verbum eorum ad fidem conuertebantur, vbi *baptizare*, non poteſt ſignificare ſolam prædicationem,ſeu aliquam aliam ſpiritualem actionem. Clariùs verò Actor 8.poſtquam Philippus Eunuchum catechizauerat; *Dum irent per viam,venerunt ad quandam aquam,& ait Eunuchus: Ecce aqua, quis prohibet me baptizare.* Intellexerat ergo,Baptiſmum in aqua ſenſibili ſibi eſſe neceſſarium;quam intelligentiam veram eſſe confirmauit Philippus,dicens: *Si credis ex toto corde,licet*,& infrà, *Deſcenderunt vterque in aquam Philippus,& Eunuchus,& baptizauit eũ.* Similis locus euidens eſt Act.10.vt notauit Chryſ.Hom.24. *Act.10.* in Ioan.vbi Petrus dixit: *Nunquid aquam quis prohi-* C *bere poteſt,vt non baptizentur hi,qui Spiritũ ſanctũ acceperunt,ſicut & nos?* Rurſus ex c.19. ſumitur manifeſtũ argumentum.Cùm enim Paulus veniret Epheſum, interrogauit diſcipulos, quos ibi inuenit: *In quo baptizati eſtis?* quibus reſpondentibus, *In Ioannis baptiſmate*, Paulus fecit eos baptizari Baptiſmo Chriſti. Ergo ſatis apertè ſignificatur, Baptiſmum Chriſti & Ioannis conuenire in vera & in propria ratione Baptiſmatis aquę,quamuis differant in forma,& in ſpiritu.Denique hoc apertè confirmant verba Pauli ad Epheſ 5. *Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.* *Ad Epheſ. 5.*

Tertiò ex Patrum traditione, & vſu perpetuo & *Probatur 3.* vniuerſali Eccleſiæ, omnes enim antiqui Patres,qui opera ſeu orationes de hoc ſacramento ſcripſerunt, vt Greg. Nazian. Niſſen. Baſil. Tertull. Aug.Ambr. D ita verba Chriſti intellexerunt. Et præterea Augu. lib.1.de peccat.merit.c.20.& lib.2.c.27 vbi ex verbis Chriſti colligit neceſſitatem Baptiſmi in aqua ſenſibili, etiam pro paruulis,& lib.6.de baptiſ c.12. addit, poſſe aliquem renaſci ex aqua abſque ſpiritu, ſi ſacramentum ſenſibile recipiat abſque effectu gratiæ.Item Ambr.lib.3.de Spiritu ſancto, c.11. Cypr. lib.3.ad Quirin.c.25.& bene Orig.lib.5.in ad Rom. tractans illa verba cap.5. *Quicumque baptizati ſumus, in Chriſto Ieſu baptizati ſumus.* Cyrill. Hieroſ. Catecheſ.3.& Chryſ.Hom.24.in Ioan.

Nazian. Nyſſen. Tertull. Auguſt.

Ambroſ. Cyprian. Origen. Cyri.Hieroſ. Chryſ.

Quartò addunt Patres,quamuis in Scriptura,gra- *Quartò.* tia ſoleat nomine aquæ ſignificari, propter meta- E phoram & analogiam, quia ſicut aqua corpus, ita gratia animam mundat, in ea tamen metaphora adumbratam eſſe gratiam baptiſmalem, dandam per veram ac ſenſibilem aquam. Ita Cypr. epiſt. 65.vbi varia Iſaiæ loca in hunc modum exponit: ſic etiam Hieron. declarat illud Ezec. 39. *Effundam ſuper vos aquam mundam Baptiſmi*(inquit)*ſalutaris.* Idem circa illa verba,c.16. *Aqua non es lota in ſalutem*,& ibidem, *Et laui te aqua, & emundaui ſanguinem tuum ex te,& vnxi te oleo.* Et Iſai.1.intelligit ſignificari lauationem Baptiſmum illis verbis, *Lauamini,mundi eſtote.* Vbi Cyrillus eundem tribuens ſenſum addit: *aquam Baptiſmi ſignificatam fuiſſe, in aqua purificationis veteris*

Cyprian. Hieron.

Cyrill.

teris legis. Denique Hier. Zach. 13. hoc ſacramentum intelligit promitti illis verbis: *Erit fons patens domui Dauid in ablutionem peccatorum*, & epiſt. 83. ad Oceanum poſt med. varia congerit myſteria in aquis facta ob ſignificationem huius ſacramenti, vt de his, qui in arca Noë ſaluati ſunt per aquas diluuij, 1. Pet. 3. & de tranſitu populi Iſrael per mare rubrum. Similia habet Auguſt. lib contra Fulgen. Donatiſt. non longè a fine, vbi inter alias adducit figuram aquarum, quas ſanauit & fœcundauit Eliſæus, 4. Reg. 2. videri etiam poteſt Cypr. epiſt. 76. in poſteriori eius parte, Baſil. hom. 13. quæ eſt exhortatio ad Baptiſmum, & Iren. lib. 5. contra hæreſ. c. 19. ac denique Innocen. III. in c. in quadam, de celebratione Miſſarum, vbi definit, & aquam quæ de latere Chriſti manauit, fuiſſe veram & naturalem aquam, & in illa ſignificatam fuiſſe aquam Baptiſmi.

Baſil. Iren. Innoc. III.

Probatur 4.

Vltimò afferre poſſumus rationes. Et quidem cum hæc res pendeat ex inſtitutione, abſoluta ratio cur hæc materia eſt neceſſaria, fuit voluntas inſtituentis: rationes autem, ſeu congruentiæ huius voluntatis duæ ſunt potiſſimę. Vna eſt veluti literalis; quia aqua eſt res communiſſima, qualem eſſe oportebat ad cōficiendum ſacramentum commune ac neceſſarium omnibus: eius etiam vſus eſt facillimus, purus, innoxius, atque ita ad ſuauitatem legis Euangelicæ maximè accommodatus. Altera ratio myſtica eſt; quia aqua habet maximam analogiam & proportionem ad ſignificandam interiorem munditiam, quæ per Baptiſmum fit. Quam rationem egregiè amplificant D. Thom hic, & Cyril. dicta catecheſ. 3. & Chryſoſt. homil. 24. in Ioannem.

D. Th. Cyril. & Chryſoſt.

2. Concluſ.

Dico ſecundò, ſolam aquam elementarem, ſimplicem, ſeu vſualem, eſſe materiam neceſſariam, ac ſufficientem ad hoc ſacramentum conficiendum. Ita D. Thom. hic, art. 4. in ſolutionibus argumentorum, & reliqui Theologi in 4. d. 3. Marſil. q. 3. art. 2. Ex quibus aduertendum eſt, in primis neceſſarium eſſe, vt aqua retineat ſubſtantiam elementi aquæ. Nam hæc eſt, quæ propriè ſimpliciter aqua vocatur; & hęc eſt propria aqua vſualis, qua homines ad abluendum corpus vtuntur. Et ideo in hac baptizatus fuit Chriſtus, eámque ſuo tactu ſanctificauit. Hæc denique exiuit de latere eius ad ſignificandum hoc ſacramentum, vt Innoc III. ſuprà citatus definiuit. Atque hinc fit, aquas artificiales, quæ ex floribus ſeu herbis ſtillantur, non eſſe materiam huius ſacramenti, quia nō ſunt veræ aquæ elementares, ſed mixti quidam humores, atque eadem eſt ratio de lacrymis, ſaliua, & aliis huiuſmodi rebus, quæ eodem titulo excluduntur, vt eſſe non poſſint materia Baptiſmi. Neque oportet minutiores quæſtiones de huiuſmodi rebus, & materiis ſigillatim diſcutere; neque etiam philoſophicam quæſtionem tractare, an in aqua elementari & vſuali, ſit interdum eſſentialis diuerſitas, quia & reuera nulla eſt, & præterea ad ſacramentalem vſum ſatis conſtat, quænā aqua ſit naturalis, & vſualis: omnis autem illa eſt ſufficiens materia Baptiſmi quacumque qualitate effecta ſit. Vnde fit, non referre ad huiuſmodi materiā, quòd ſit calida aut frigida, aut quòd per ſulphureos meatus trāſierit, aut per cineres, quæ lixiuium dicitur. Quinimò, licèt permiſta ſit cum alia ſubſtātia & corpore, dummodo non ſit tāta permiſtio, quæ reuera mutet, ſeu impediat vſum aquæ, erit ſufficiens materia; vt ſi ſit aqua turbida, pulueris, aut terræ permixtionem aliquam habens, vel ſi in ea caro fuerit decocta, & ſucco eius admiſta in parua quantitate: nam ſi ſit magna, potiùs erit lutum, aut ſubſtantia alia miſta, quàm aqua. Denique in huiuſmodi rebus ſeruanda eſt generalis regula ſu-

Innoc. III.

prà tradita, vt ſemper adhibeatur materia pura, quoad fieri poſſit, ſeruatis Eccleſiæ ritibus, & cæremoniis: nam hoc ſpectat ad reuerentiam ſacramenti, & ad eius certitudinem.

Exponitur locus Matth. 3. Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto & igne.

Ex his quæ inter referendum contrarios errores allata ſunt, ſolùm ſuperſunt explicanda verba illa Matth. 3. *Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igne,* in quibus neceſſariò aliqua metaphora admittenda eſt, quia & circunſtantia literæ id poſtulat, & Patres in hoc conſentiunt, quamuis in ſenſu verborum explicando diſſentiant. Primùm ergo neceſſe non eſt, Baptiſtā ibi fuiſſe locutum de ſacramento Baptiſmi à Chriſto inſtituendo, ſed de aduentu Spiritus ſancti ſub ſpecie ignis à Chriſto miſſi in diſcipulos ſuos die Pentecoſtes. Cum quo ſenſu conſonare vidētur verba Chriſti Act. 1. *Ioannes quidem baptizauit aqua: vos autem baptizabimini Spiritu ſancto, nō poſt multos hos dies,* & ita expoſuerunt ibi Hieron. & Beda lib. 1. in Luc. c. 9. & Cyril. Hieroſol. catecheſ. 3. & Euthy. Matth. 3. Quæ expoſitio mihi non admodum placet; ſi ad ſolam illam viſibilem miſſionem Spiritus ſancti coarctetur, quia Ioannes generatim locutus eſt, & prædictio eius ad omnes ſe extendit, & ad omnia tempora. Secundò ergo exponitur de Baptiſmatis ſacramēto, à Chryſoſt. homil. 11. in Matth. Euthymio, & Anſelmo ibi, & Baſilio in lib. de Bapt. non longè à principio, Cyril. Alex. lib. de fid. ad Theodoſ. poſt mediū, & lib. 1. de fid. ad Regin. in probatione, quòd Chriſtus ſit Deus, ex Euangelio Matthæi, Cypr. lib. 1. contra Iudæos, c. 12. Quæ expoſitio facilè accommodatur prioribus verbis, *Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto*, quibus Ioannes, nec materiam, neque formam, neque omnino ritum externum Baptiſmi Chriſti explicuit, ſed ab efficacia & virtute conferendi gratiam Spiritus ſancti illum nominauit. Altera verò particula, *& igne*, à Theophylacto, & Euthymio, prætermiſſa eſt, vnde non videntur eam legiſſe apud Matthæū, ſicut nec legitur apud Marcum c. 1. tamen certiſſimum eſt, ita eſſe legendum; non ſolùm apud Lucam, c. 3. de quo nunquam fuit dubitatio, ſed etiam apud Matthæum. Ita enim legunt omnes antiqui, Chryſ. Hier. & alij. Et vulgata lectio ita habet ſine vlla varietate.

1. Expoſitio.

Actor. 1.

Hiero. Beda. Cyril. Hieroſ. Reijcitur.

2. Expoſitio.

Hilar. Cyril. & alij. Particula Matth. 3. Et igni, variè exponitur.

Exponitur autem illa particula variis modis, Anſelmus per illam particulam, *& igne*, intelligit metaphoricè ſignificari ſacramentum Confirmationis, quod eſt veluti conſummatio Baptiſmatis Chriſti, & in eo datur plenitudo Spiritus ſancti, & ideo ab effectu metaphoricè ſignificatur per ignem; quia Spiritus ſanctus ignis conſumens eſt. Chryſoſtomus verò intelligit, idem ſignificari nomine ignis, quod nomine Spiritus ſancti, ſed illa repetitione & metaphorica ſignificatione, ait indicatam eſſe abundantiā gratiæ baptiſmalis, & efficaciam eius, quia & animam ſanctificat, & ſordes eius conſumit, & vim bene operandi præſtat. Beda verò & alij per ignem, intelligunt, vel pœnitentiam, vel tribulationes huius vitæ, vel quæcunque alia remedia, per quæ Chriſtus purificat animam baptizatā à maculis & peccatis poſt Baptiſmum commiſſis; ita vt ſenſus ſit, ipſe vos in Spiritu ſancto baptizabit, & ſi opus poſtea fuerit, etiam igne purgabit Hieronym. verò per ignem, intelligit ignem purgatorij, quo Chriſtus in futuro ſæculo purgabit ſuos electos. Quæ expoſitio non diſplicet Bedæ, & aliis; & idem fortaſſe eſt ſenſus Hilarij, c. 2. in Matth. qui de igne iudicij vltimi, hoc interpretatur. Poteſt autem intelligi, tam de igne iudicij vniuerſalis, quàm particularis vniuſcuiuſque, & videtur ſatis conſentanea verbis proximè ſequentibus: *Cuius ventilabrum in manu ſua, & permundabit aream ſuam.*

Anſelm.

Chryſoſt.

Beda.

Hieronym.

Vnde hæc expoſitio vltima eſt ſatis probabilis, iuxta quam non oportet priora verba ad ſacramentum Baptiſmi coarctare; ſed ſimpliciter ea intelligere, de omni ſanctificatione ſpirituali, quæ per Chriſtum in hac vita confertur: ita vt ſenſus ſit, ipſe vobis remittet peccata in hac vita, & ſpiritum liberaliter dabit, & Spiritus ſancti gratiis inundabit (vt ait Theophyl.) in futura verò etiam igne purgabit, ſcilicet ſi opus fuerit. Et iuxta hanc expoſitionem metaphora illorum verborum potiùs poſita eſt in verbo, *baptizo*, quàm in voce *ignis*, quia non ſignificat corporalem ablutionem, ſed animæ emundationem, quæ per huiuſmodi Baptiſmum ſignificari ſolet. Siue autem metaphora ponatur in vna, ſiue in alia voce, nihil eſt quod miremur, quòd vox *aqua*, vel *Baptiſmus*, ſeu *baptizo* in aliis locis propriè ſumenda ſit, in hoc verò vox *ignis*, aut verbum *baptizandi*, metaphoricè ſumātur; quia ratio diuerſorum locorum & rerum hoc poſtulat, & Eccleſiæ, ac Patrum traditio & expoſitio id confirmat.

SECTIO II.

Vtrùm ablutio aquæ ſit proxima materia Baptiſmi.

Ex dictis in præcedenti ſectione ſatis cōſtat, quid in hac dicendum ſit. Docent enim omnes Theologi, ablutionem eſſe materiam huius ſacramenti, quod de materia proxima neceſſariò intelligendum eſt. Et hæc eſt mens D. Thomæ, in his articulis, & in 4. diſt. 3. q. 1. art. 1. quæſtiun. 1. & 2. vbi idem docet Magiſter, & Scot. q. 3. Richard. art. 1. q. 1. Palud. q. 3. & reliqui. Et ſumitur ex verbis Chriſti, Matth. vlt. *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* & ex illis Pauli ad Epheſ. 5. *Mundans eam lauacro aquæ, in verbo vitæ.* Idem enim eſt lauacrum, quod Baptiſmus; & lauacro tribuitur animæ mundatio, tanquam materiæ proximæ huius ſacramenti. Vnde Auguſt. tract. 15. in Ioan. *Quid* (inquit) *eſt Baptiſmus Chriſti? Lauacrum aquæ in verbo.* Ratione probatur facilè: nam aqua eſt materia remota, cùm enim hoc ſacramentum non ſit permanens, ſed in vſu conſiſtat, non poteſt aqua per ſe ſumpta eſſe materia proxima ſacramenti; quia vt ſic & quieta manens (vt ſic dicam) nec ſignificat, nec eſt inſtrumentum gratiæ conferendæ: ergo materia proxima conſiſtet in aliquo vſu aquæ, ſed non in alio, niſi in ablutione, vt conſtat ex verbis Scripturæ citatis, & ex vſu & traditione Eccleſiæ; ergo.

[Magiſter. Scotus. Richard. Palud. Matth. vlt. — Auguſt. — Ratio.]

Atque hinc obiter colligitur, vt aqua ſit conueniēs materia Baptiſmi, neceſſarium eſſe, vt ſit in ea diſpoſitione, in qua poſſit ad ablutionem deſeruire, & ideo ſi congelata ſit, & facta glacies, aut nix, vel aliquid ſimile (quidquid ſit de quæſtione philoſophica, an tūc ſit ſubſtantialiter aqua nec ne) donec aliquantulum liquefiat, aptáque ad ablutionem reddatur, non poſſe eſſe huius ſacramenti materiam; cùm non valeat applicari ad illum vſum, in quo proxima materia huius ſacramenti conſiſtit.

[Quid ſit ablutio de qua agitur. Sotus.]

Sed explicandum ſupereſt, quid ſit, ſeu in quo formaliter conſiſtat hæc ablutio: Soto enim in 4. d. 3. art. 1. dicit, conſiſtere in paſſione, ſeu receptione aquæ in corpore hominis baptizati: nam aqua vt ſic recepta, ordinatur ad ſanctificationem animæ; ergo ipſa receptio eſt proximum inſtrumentum ſanctificationis: ergo eſt materia proxima ſacramenti. Vnde concludit, hanc ablutionem in paſſione conſiſtere. Et in hanc ſententiam citat Scotum, & Richar. At verò Scot. ibi. q. 3. potiùs ſentit, ablutionem conſiſtere in actione, quia ſacramentum eſt actio ſacra ipſius miniſtri; ergo & Baptiſmus ex parte materiæ proximæ A erit lotio, vt facta à miniſtro: Richard. autem ibid. art. 1. q. 2. ſentit, ablutionem, vtramque rationem actionis & paſſionis includere: ſicut iuſtificatio & ablutio interior, quæ per exteriorem ſignificatur & efficitur, vtrumque requirit, ſcilicet infuſionem, & receptionem gratiæ.

[Scotus. — Richard.]

Ego ſentio, ad rem theologicam, quæſtionem eſſe parui momenti & vtilitatis. Si tamen phyſicè velimus rem perpendere: dicendum eſt, in rigore nullam phyſicam paſſionem requiri in corpore baptizati, vt fiat ablutio ad Baptiſmum neceſſaria; requiri verò phyſicum contactum aquæ ad corpus baptizati, cum quadam ſucceſſione, ſeu ſucceſſiua effuſione partium aquæ per partes corporis. Hoc ita declaro: nam B in primis, quòd requiratur contactus, certum eſt ex ipſa vocis ſignificatione. Nemo enim vnquam dixit, aquam quæ non tangit corpus, abluere illud, & ideo ſolet interdum à Patribus hæc ablutio vocari *tinctio*, ſeu *tactus*, aut *contactus aquæ*. Deinde, quòd ſit etiam neceſſaria motio per corpus ſeu ſucceſſiuus contactus, conſtat etiam ex ſignificatione vocis, & communi modo concipiendi omnium. Aqua enim in vaſe exiſtens propter ſolum contactum non dicitur abluere illud; oportet ergo, vt per corpus diffundatur, & ſucceſſiuè contingat, vt bene Scotus notauit. Vnde fieri poteſt, vt illa motione, atque adeò ablutione finita, aliqua pars aquæ adhæreat corpori & contingat illud, cùm tamen iam illud non abluat; ergo ablutio C non conſiſtit in quolibet contactu, ſed oportet, vt ſit in fieri, & ideo neceſſe eſt, vt ſucceſſiuè fiat, ſaltem phyſicè, & naturaliter loquendo, quia per motum localem fit. Dico autem naturaliter loquendo, quia fingi poteſt, quòd ille contactus fiat in vno inſtanti terminante motum localem aquæ ad corpus, ita vt in eodem inſtanti plures partes aquæ perueniant ad contingendas plures partes corporis, & tunc ille contactus ſine dubio ſufficeret ad ablutionem, & ad hoc, vt in eodem inſtanti perficeretur ſacramentum. Sed huiuſmodi caſus non ſunt morales, & ideo abſolutè dici poteſt, requiri contactum ſucceſſiuum, prout naturaliter fieri poteſt. Adde, neceſſarium etiā eſſe, vt hic contactus fiat per corpus liquidum: nam gelu, verbi gratia, non poteſt abluere, quia eſt corpus D durum, licèt poſſit paulatim contingere corpus. Neceſſarium ergo eſt, vt fiat contactus cum quadam facili effuſione corporis abluentis, ita vt facilè cedat ad contactum alterius. Et ideo oportet, vt tale corpus ſit liquidum; quod totum ex ipſo vſu vocum & experientia conſtat.

Et declarari poteſt ex fine ablutionis corporalis, ordinatur enim ad mundādum corpus, & tollendas ſordes eius, & ideo oportet, vt fiat per corpus liquidum: quod ſicut facilè diuiditur, ita facilè ſubintrat per partes alterius corporis quod abluit. Oportet autem attentè diſtinguere inter hunc effectum ablutionis, & ablutionem ipſam. Sæpe enim vulgari ſermone ablutio ſumitur pro ipſa ſordium depoſitione, nec E cenſetur quis verè ablutus, etiam ſi aquam contigerit, ſi mundatus non ſit, tamen hic potiùs eſt effectus ablutionis propriè dictæ: & præſertim prout nunc loquimur, qui effectus non eſt ad Baptiſmum neceſſarius. Nam ſi quis aqua tingitur, etiam ſi per eum contactum nullam corporis munditiā aſſequatur, nec ſordes aliquas deponat, nihil obſtabit, quominus fiat Baptiſmus; quia non carnis depoſitio ſordium, ſed contactus aquæ in verbo vitæ illum perficit.

Atque inde apertè colligitur quod in aſſertione dicebamus, non eſſe neceſſariam paſſionem aliquam phyſicam in corpore baptizati vt ablutio fiat: quia in primis non eſt neceſſaria emundatio aliqua corporalis;

poralis, nec ſeparatio alicuius impuræ ſubſtantiæ à corpore baptizati. Deinde non eſt neceſſaria aliqua alteratio: nam licèt hæc naturaliter conſequatur, verbi gratia, frigefactio vel humefactio, tamen eſt per accidens ad rationem ablutionis, vt ſic. Vnde ſi per potentiam Dei fingamus impediri ac ſuſpendi omnem huiuſmodi alterationem, nihilominus intelligitur manere vera ablutio, & ad Baptiſmum ſufficiens. Ruſus non eſt neceſſaria motio localis corporis baptizati: nam licèt interdum poſſit fieri, quando Baptiſmus fit per immerſionem, vt infrà dicemus, tamen per ſe non eſt neceſſaria; ſatis enim eſt, quòd aqua moueatur contingendo corpus baptizati. Nulla ergo paſſio propria ac phyſica talis corporis eſt neceſſaria ad hãc ablutionem. Solus enim contactus nullam paſſionem dicit receptam in corpore baptizati, ſed denominationem tantùm extrinſecam, ſeu reuelationem quandam ex tali propinquitate corporum reſultantem. Ergo ablutio vt ſic, neque in ratione ſua formali includit phyſicã paſſionem in corpore baptizati, neque in tali paſſione poteſt conſiſtere materia proxima huius ſacramenti. Conſiſtit ergo præciſè in prædicto contactu ſucceſſiuo, prout à nobis explicatus eſt; ad quẽ neceſſarius eſt aliquis motus localis, vel aquæ per corpus, vel corporis ſubintrantis aquam iuxta diuerſos modos ablutionum infrà declarandos.

Atque hinc tandem concluditur, ablutionem hãc, vt dicit effectionem huius contactus aquæ ad corpus, habere rationem actionis, prout verò dicit aquã ipſam quaſi receptam in corpore ſeu contingentem illud, vt ſic, habere ſe ad modum paſſionis, quamuis propriè & phyſicè vera paſſio non ſit, ſed ſola corporis propinquitas, ſeu contiguitas, in qua contactus ille conſiſtit, vt dictum eſt, & per ſe eſt ſatis clarum. Et in hac vltima ratione ſeu conſideratione conſiſtit ratio ablutionis, & materia proxima huius ſacramenti, iuxta illud Auguſtini tract. 80. in Ioan. *Quæ eſt tanta virtus aquæ, vt corpus tangat & cor abluat?* *Auguſt.*

Quapropter valde falſum eſt, quod Ledeſma dixit in 4. 2. part. q. 7. art. 1. dub. 3. ſcilicet, Baptiſmum ſeu ablutionem eſſe ipſum corpus baptizari potius, quàm aquam: nam in hoc indicat, ablutionem realiter, ſeu identicè eſſe idem cum corpore baptizati, prout contingentis aquã, cùm tamen contrario prorſus modo dicendum ſit, nimirum ablutionem identicè eſſe ipſam aquam, & addere quendam modum; ſcilicet applicationem eius ad corpus, ita vt illud cõtingat, & per illud, ſeu iuxta illud aliquo modo fluat. Quia ipſa aqua eſt, quæ ſub illo modo applicata eſt, ſignum gratiæ, & inſtrumentum efficax illius. Alioqui potiùs corpus baptizati, quàm aqua, dicendum eſſet materia Baptiſmi.

Quanta ablutio neceſſaria ſit ad materiam proximã Baptiſmi conſtituendam.

Ex his verò oritur alia dubitatio, nimirum, quãta ablutio neceſſaria ſit ad huiuſmodi materiã. Dictum eſt enim, neceſſariam eſſe aliquam ſucceſſionem ſeu effuſionem aquæ per corpus baptizati, quanta ergo eſſe debet huiuſmodi ſucceſſio? Vbi duo quæri poſſunt; Primum, per quot partes corporis eſſe debeat hæc ablutio. Secundum, in qua aquæ quantitate. Circa primam interrogationem, quidam exiſtimant, quamcumque minimam partem corporis ſufficere, quia in qualibet eſt tota anima; ergo per contactum cuiuſcumque partis poteſt mundari à peccato originali, vt argumentatur Dur. in 4. d. 6. q. 1. num. 16. Quæ tamen ratio eſt valde infirma, quia ad valorem Baptiſmi nihil refert, quòd tangatur pars in qua eſt anima, quia hæc ablutio, in qua eſt pars ſacramenti, licèt effectiuè ſit ablutio animæ, tamen formaliter A eſſe debet ablutio corporis: & ideo hoc in primis eſt conſiderandum, an ſcilicet ablutio ſit talis, vt ſimpliciter dici poſſit hominis ablutio. Quocirca in hoc facilius dici poteſt quid neceſſarium non ſit, quàm præciſè definiri, quid ſit neceſſarium. Nam in primis conſtat, non oportere, vt totum corpus abluatur: nam hoc in Baptiſmo adultorum nec fit, nec decenter fieri poteſt. Item, quando ablutio fit per aſperſionem, conſtat, non attingi omnes partes corporis. Item ſine ablutione omnium partium poteſt eſſe ablutio ſufficiens, vt totus homo ſimpliciter denominetur baptizatus.

Deinde etiam ſatis non eſt, vt quælibet minima pars corporis tingatur aqua, quia ſi digito verbi gratia, attingat illam, non dicetur ſimpliciter homo B ablui, quamuis aliquam partem digiti aquæ immergat. Vnde à fortiori non ſatis erit, quòd aſperſio aquæ veſtes hominis attingat, ſi non attingat ipſum corpus: quia illa nullo modo dici poteſt ablutio corporis. Neceſſe eſt igitur, vt corpus ipſum in aliqua principali parte ſaltem mediocris quantitatis aqua tingatur. Quanta verò debeat eſſe hæc pars, non poteſt mathematicè (vt ita dicam) præſcribi; quia neque reuelatum eſt, neque habemus aliam certam regulam ad id definiendum præter illam, nimirum, eam ablutionem eſſe neceſſariam, quæ ſufficiat ad denominandum hominem ſimpliciter baptizatum.

Quapropter in praxi obſeruandũm eſt, vt ſecu- C rior pars, quoad fieri poteſt, eligatur. Vnde ſi Baptiſmus fieri poteſt in capite, illa eſt certiſſima, & ſufficientiſſima materia; quia illa pars præcipua eſt, & ab ea maximè poteſt totus homo denominari. Quòd ſi hoc commodè fieri non poteſt propter aliquod grauis nocumenti periculum, ſi fiat ablutio in ſcapulis aut in pectore, vel in humeris, erit ſatis certa, & indubitata materia. Interdum verò ſolet occurrere neceſſitas baptizandi puerum in pede propter periculum mortis; & tunc etiam licitè id fit, tamen quia res eſt dubia, ſi infans euadat periculum, & perfectè naſcatur, iterum abluendus eſt ſub conditione, prout in ritualibus Eccleſiaſticis parochi admonentur. Et hæc eſt communis doctrina Theologorum, cum D. Thom. infrà q. 68. art. 11. & apertiùs in 4. diſt. 6. q. 1. D art. 1. quæſtiuncula 1. ad 3. & ibi Palud. q. 1. Soto d. 4. q. 3. Gab. q. 2. art. 3. dub. 2. Soto art. 7.

Quare non eſt probanda ſententia eorum, qui exiſtimant, in extrema neceſſitate minorem ablutionem ſufficere ad ſubſtantiam ſacramenti, quàm extra neceſſitatem ſufficiat; ſicut in ſacramento Pœnitentiæ aliqua confeſſio ſatis eſt in neceſſitate, quæ extra illam non eſſet ſufficiens, etiam ad valorem ſacramenti. Hoc enim probabile non eſt, quia ablutio hominis abſolutè, & ſimpliciter eſt de ſubſtantia ſacramenti, ſiue in neceſſitate, ſiue extra illam fiat. Vnde ſi ablutio non peruenit ad illam quantitatem, in qua prædictam rationem habeat, etiam in neceſſita- E te erit inſufficiens; ſi verò peruenit vſque ad prædictam quãtitatem, etiam extra neceſſitatem ſufficiet. Neque eſt ſimile de ſacramento Confeſſionis, quia ibi materia neceſſaria eſt confeſſio integra formaliter, id eſt, quatenus homini eſt moraliter poſſibilis; & hæc etiam eſt neceſſaria in articulo neceſſitatis, eſt autem differentia: nam integritas formalis confeſſionis, quia eſt res quædam moralis, variari poteſt ex circumſtantiis quæ ſe tenent ex parte operantis, quia confeſſio eſt actio quædam moralis; at verò ablutio eſt res quædam phyſica, quæ non variat rationem ſuam, ex eo quòd ſubiectum ſit in neceſſitate, vel extra illam.

Ad alteram partem dubitationis. Atque hinc eſt facilis reſponſio ad poſteriorem interrogationem de quantitate aquæ. Dicendum eſt enim, eam aquæ quantitatem, & neceſſariam eſſe, & ſufficere quæ ad abluendam ſeu contingendam ſufficientem corporis partem ſatis fuerit. Quocirca cùm hic contactus ſucceſſiuè fieri debeat, parua quantitas aquæ ſine dubio ſufficiet, quia ſucceſſiuè fluere poteſt per magnam corporis partem.

Alia dubitatio. Dices, cùm hæc ablutio poſſit eſſe maior, vel minor, quando perficietur ſacramentum: numquid ſtatim finita minima ablutione neceſſaria, an poſt abſolutam totam ablutionem quæ de facto fit, quamuis alioqui non eſſet tota neceſſaria? Videtur enim primum; quia ad perficiendum ſacramentum ſufficit materia neceſſaria. Aliunde verò videtur ſecundum; quia quando illa minima ablutio non adhibetur ſola, non poteſt dici ablutio, ſed pars vel initium ablutionis. Cùm ergo ſacramentum non ſit pars ablutionis, ſed ablutio ſimpliciter, nõ perficietur ſacramentum, donec perficiatur ablutio, quantacumque illa ſit.

Quorundam reſponſio. Reſpondent aliqui, hoc eſſe intentione baptizantis definiendum. Sed hoc non ſatisfacit; tum, quia miniſter non poteſt ſua intentione differre vel ſuſpendere perfectionem ſacramenti, ſi alioqui habeat veram intentionem efficiendi illud, & ſufficientem materiam & formam adhibeat; tum etiam, quia nullus miniſter habet huiuſmodi intentionem, nec moraliter poteſt illam habere, ſed abſolutè intendit facere ſacramentum ſicut poteſt, & debet. *Vera ſolutio.* Dico ergo, ſtatim ac perficitur forma, ſi cadat in ablutionem ſufficientem, quãtumuis minima ſit, ſtatim perfici ſacramentum, propter rationem factam, quia iam ibi concurrunt omnia neceſſaria. Et ita ſentit Caiet. hîc art. 8. & idem indicat Soto. Ad argumentum verò dicitur in primis, cùm ablutio ſit res homogenea, quamlibet partem ablutionis eſſe ablutionem: & ideo, ſi alioquin ſit per ſe ſufficiens, nihil referre, aut obſtare, quòd poſt illam aliæ partes ablutionis ſubſequantur. Vnde vlteriùs dicitur, quòd licèt phyſicè illa ablutio ſit veluti quidam partialis motus, quia vlteriùs continuatur, tamen in ordine ad ſacramentum eſt materia totalis; quia, vt ſic ſubeſt formæ, & quidquid poſtea ſequitur, eſt per accidens ad ſacramentum.

Obiectio. Sed contrà: nam D. Thom. in 4. d. 3. art. 4. quæſtiun. 3. ad 3. dicit, quãdo Baptiſmus fit trina merſione, non perfici ſacramentum, donec abſoluatur tertia merſio, & idem dicit Palud. ibi. q 3. circa finem, & patet; quia aliàs ſuperflua eſſet poſterior immerſio, ſi iam eſſet factum ſacramentum; quia nunquam conſtare poſſet ex trina illa merſione: quod tamen videtur & contra intentionem Eccleſiæ, & contra intentionem miniſtri ſic baptizantis; ergo eadem ratione in quouis alio baptizandi modo, non perficietur ſacramentum, donec abſoluatur tota ablutio.

Reſpondetur. Reſpondetur, illud dictum D. Thomæ, vt verum habeat, intelligendum eſſe dummodo non perficiatur tota forma, donec fiat vltima merſio: nam ſi perficeretur forma in ſecunda, vel in prima, tunc eſſet ſacramentum perfectum, vt dictum eſt. Quocirca in eo baptizandi modo, ſi miniſter velit, vt omnes merſiones aliquo modo concurrant ad ſacramentum, obſeruare debet, vt non proferat totam formam ante vltimam merſionem, quia aliàs non poterit impedire perfectionem ſacramenti ſi legitimam habet intentionem; etiam ſi intendat baptizare trina merſione, quia ſolùm poteſt hoc intendere, prout in ſe eſt neceſſarium; & ideo illa intentio nihil obſtat, quin ſacramentum perficiatur, cùm primùm ſufficiẽs materia ſub eſſentiali forma completur. Imò neque obſtare poteſt talis intentio, vt dixi, etiam ſi ipſe mini- A ſter cupiat ſuſpendere, ſeu differre perfectionem ſacramenti; niſi adeò ſit temerarius, vt directè nolit ſacramentum conficere, etiam ſi proferat formam, donec tanta ablutio, verbi gratia, totius corporis, aut donec trina merſio, vel aliquid ſimile perficiatur. Tunc enim fortaſſe omnino nihil efficiet, quia non habet legitimam intentionem perficiendi ſacramentum, quando perfici poteſt; vel, ſi cum illa particulari intentione retineat generalem intentionem faciendi quod fecit Chriſtus, & quod poteſt & debet, nihilominus ſtatim perficietur ſacramentum.

Atque hinc tandem intelligitur, quomodo ſit verum, quod Paludanus ſuprà ſcribit; ſi aliquis tentet baptizare paruulum animam agentem trina merſione, & contingat, paruulum mori in prima, vel ſecunda, & huiuſmodi infãtem mori ſine Baptiſmo, & miniſtrum peccare grauiter, & præterea manere irregularem. B Nam primùm, quod de paruulo dicit, tunc erit verum, quando paruulus mortuus fuerit ante abſolutam formam, nõ verò, ſi poſt forma integrè prolatam decedat, vt dictum eſt. Secundum de peccato miniſtri eſt certiſſimum, tum propter nocumentum corporale quod infert paruulo, præſertim ſine neceſſitate, tum propter periculum, cui exponit illum decedendi ſine ſacramento eſſentialiter perfecto. Tertium de irregularitate tunc erit verum quando ſic baptizans cenſetur homicida, vel accelerans mortem paruuli per actionem ſuam, & quando huiuſmodi C cauſa mortis datur, non ſolùm incurretur irregularitas, ſi paruulus decedat ante perfectum ſacramẽtum, ſed etiam, ſi ſacramentum iam perfectum ſit; quia irregularitas non incurritur propter ſpirituale nocumentum, ſed propter homicidium, ſeu mortis accelerationem, quæ in vtroque caſu æquè interuenit.

Dices; ergo etiam ſi quis baptizet huiuſmodi paruulum agentem animam minima ablutione ſufficiente ac neceſſaria ad Baptiſmum, ſi per illam acceleretur mors, manebit irregularis. *Obiectio.* Reſpondetur, huiuſmodi caſum non eſſe moralem, quia ſemper poteſt fieri tam parua, támque temperata ablutio, & in tali parte corporis, vt nihil noceat, nec mortem acceleret. *Diluitur.* Si tamen fingendi detur licentia, propter huiuſmodi accelerationem, non incurretur irregularitas; D quia illa neque eſt iniuſta, neque intenta, ſeu per ſe facta, neque moraliter vitari poteſt: ſed eſt ſolùm iuſtè permiſſa; & ideo, qui ſic baptizat, nullo modo cẽſetur cauſa mortis. Non ergo eſt, cur irregularitatem incurrat.

SECTIO III.

Quod ablutionis genus ad Baptiſmum ſufficiat, vel neceſſarium ſit.

Status quæſtionis. Duplex eſt ablutionis genus: vnum eſt per aſperſionem, ſeu infuſionem aquæ; alterum eſt per E immerſionem in aqua. In quo poteſt eſſe varietas: nam hęc immerſio poteſt eſſe, vel vna, vel multiplex. Item poteſt eſſe talis immerſio, cui ſuccedat emerſio, aut talis quæ ſit ſola immerſio; quæ videtur potiùs eſſe ſuffocatio. Inquirimus ergo, quo ex his modis facienda ſit ablutio, quæ ad Baptiſmum ſufficit.

Dubitandi ratio. Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia Pelagius Papa in epiſt. ad Gaudentium, prout refertur à Gratiano in cap. multi ſunt, de conſecrat. diſt. 4. & ab Iuone in ſuo decreto. 1. part. c. 161. dicit eſſe præceptum Euangelicum baptizandi trina merſione, cum inuocatione Trinitatis, vbi vtrũque coniungens, indicat, vtrũque eſſe eiuſdẽ neceſſitatis; ergo ſola trina merſio eſt ablutio ad Baptiſmũ ſufficiẽs. Præterea in Canone *Pelagius Pap. Gratianus. Iuo.*

none 50. Apoſtolorum, ſic dicitur: *Si quis Epiſcopus, aut Preſbyter non trinam merſionem vnius myſterij celebret, ſed ſemel mergat in Baptiſmate, quod dari videtur in Domini morte, deponatur. Nō enim dixit nobis Dominus, in morte mea baptizate, ſed euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Hinc Baſil. lib. de Spiritu ſancto, c. 27. inter Apoſtolicas traditiones ponit, trina merſione baptizare, & Tertullian lib. de Corona militis, c. 3. eam numerat inter traditiones non ſcriptas; idem Tertullian. lib. aduer. Praxeam, cap. 26. Quæ traditio ſumitur etiam ex Dionyſ. lib. de Eccleſiaſtic. Hierar. cap. 2. in 2. par. illius in fine, & ex Leone Pap. Epiſt 4. ad Epiſcopos Siciliæ, cap. 3. vbi ait, per trinam merſionem, triduanam Chriſti ſepulturam ſignificari, & ex Hieronymo Dialog. contra Luciferian. & in id ad Epheſ. 2. *Vnus Dominus, vna Fides, vnum Baptiſma. Ter mergimur* (inquit) *vt Trinitatis vnum appareat ſacramentum*, idem Auguſt. 91. & 201. de tempor. & in c. poſtquam, de Conſec. d. 4. ſic etiam Damaſcen. lib. 4. c. 10. *Baptiſmus* (inquit) *per triplicem merſionem, tres dies quibus Dominus tumulo conditus iacuit, ſignificat*, atque idem ferè legimus apud Athan. quæſt. 125. ad Antioch. & Gregor. Niſſen. ora. magna catechiſ. c 35. Ambr. lib. 2. de ſacramen. c. 7. Auguſt. ſerm. 91. de temp. Denique Theodoret lib. 4. hæreticarum fabularum, c. de Eunomio, ita de eo ſcribit: *Ipſe ſubuertit ſancti Baptiſmi ritum à Domino & Apoſtolis ab initio traditum, dicens, non oportere ter immergere eum qui baptizatur*, & horum error videtur damnari in Concil. Conſtantinop. 1. can. 7.

Baſil. *Dionyſ.* *Leo Pap.* *Hieronym.*

1. Concluſ. Quæuis ablutio, ſiue per aſperſionem ſiue per immerſionem vnam aut trinam ad verum Baptiſmum ſufficit.

Sed nihilominus dicendum primò eſt, quamcumque ablutionem, ſiue per aſperſionem fiat, ſiue per immerſionem vnam, aut trinam, ſufficere ad ſacramentum conſtituendum, dummodo vera ratio ablutionis ſaluetur. Hæc concluſio intelligitur, quantum attinet ad neceſſitatem ſacramenti, vt factum teneat: nam de ritu ſeruando ex præcepto, infrà dicemus. Et hoc ſenſu eſt certa concluſio, & communis Theologorum, in 4. diſt. 3. & D. Thom. infrà art. 7. & 8.

Probatur concluſio.

Et probatur, quia materia proxima Baptiſmi eſt ablutio, vt oſtenſum eſt, ſed ex inſtitutione Chriſti nihil aliud definitum eſt, niſi quòd hæc ablutio ſit in aqua; quòd verò hoc, vel illo modo fiat, nō eſt à Chriſto præſcriptum: vt patet ex illis verbis, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua*, & ex illis, *Baptizantes eos in nomine Patris & Filij, &c.* ergo nullus particularis modus ablutionis eſt de eſſentia Baptiſmi. Rurſus; vera ablutio fieri poteſt per aſperſionem, & per immerſionem vnam, aut trinam: ergo quilibet iſtorum modorum ſufficit ad Baptiſmum, quantum ad eius neceſſitatē, & eſſentiam ſpectat. Præterea, quòd trina merſio non ſit neceſſaria, ſed vna ſufficiat, conſtat ex Concil. Toletan. 4. cap. 5. vbi etiam refertur reſponſio Gregorij Papæ ad Leandrum, quæ habetur lib. 1. Regiſt. epiſt. 41. qui conſultus de hac re, quoniam in Hiſpania, quidam triplici merſione, alij vna tantùm baptizabant, reſpondit vtramque retineri poſſe, ſiue trina merſio adhibeatur ad ſignificādam Trinitatem perſonarum, ſiue vna tantùm ad conficiendam diuinitatis vnitatem. Imò addit, conſultiùs fuiſſe tunc, poſteriorem baptizandi modum retinere ad vitandum Arrianorum errorem, qui naturarum diuiſionē, & Trinitatem in trina merſione profitebātur. Quòd autem neque vna merſio ſit ſimpliciter neceſſaria, ſed aſperſio ſufficiat præter rationem factam, eſt ſententia Cypriani lib. 4. epiſtol. 7. aliàs epiſtol. 76. §. quæſiſti; vbi ad hoc confirmādum adducit illud Ezechiel. 36. *Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis*; & ex eo quòd Num. 18. & 19. aqua purificationis, per quam aqua Baptiſmi ſignificabatur, aqua aſperſionis dicitur. Item ex conſuetudine Eccleſiæ, in qua ſemper obſeruatum eſt, vt hoc modo tribui poſſit Baptiſmus ſaltem in neceſſitate; quomodo legimus, Laurentium inſtante martyrij ſui tempore, quendam baptizaſſe aſperſione, ſeu perfuſione aquę. Signum ergo eſt, hoc ſufficere ad eſſentiam & ſubſtantiam ſacramenti. Quin potiùs etiam Apoſtolos hoc modo interdum baptizaſſe, multi ex eo colligunt, quòd vno die tria millia hominum baptizatos legimus Act. 2. quod facilè fieri poterat per aſperſionem, difficiliùs autem per immerſionem. Tandem Chriſtus Baptiſmo ſuo, quo baptizatus eſt, indicauit, & ſanctificauit materiā Baptiſmi ab ipſo inſtituendi, ipſe autem baptizatus eſt per aſperſionem, vt per ſe veriſimile eſt, & communiter creditur, ac depingitur; ergo quilibet horum modorum ſufficit ad ſacramentum. Quod verò attinet ad præceptum, nihil certiùs dici poteſt, quàm ſeruandam eſſe vniuſcuiuſque Eccleſiæ, ſeu prouinciæ conſuetudinem, vt D. Th. infrà artic. 8. ſentit, & Turrecr. c. ſi quis, de Conſec. d. 4.

Cyprian. *Ezech. 36.* *Cont. Tol.* *Num. 18. & 19.*

Dubitatio.

Vna tantùm ſupereſt difficultas, ſcilicet, an, quando Baptiſmus fit per immerſionem, neceſſarium ſit, vt immerſioni emerſio ſuccedat, & caſus vulgaris eſt, ſi quis puerum in flumen proiiciat. Theologi enim communiter ſentire videntur, illum non eſſe verum Baptiſmum, quamuis in ratione reddenda non conueniant. Scotus enim diſt. 5. dicit, ablutionem, quæ eſt materia Baptiſmi, ordinari ad vitam eius qui baptizatur, illam autem ablutionem potiùs ordinari ad mortem, & ideo non ſatis eſſe ad Baptiſmū. Sed hæc ratio laborat in æquiuoco; ablutio enim ſacramentalis ordinatur ad vitam animæ: poteſt autem hunc finem retinere, etiam ſi ex praua miniſtri intentione ad corporis mortem ordinetur. Nam talis intentio miniſtri, ſi non mutat veritatem ablutionis, nō poteſt obſtare, quominus ſacramentum fiat; quia praua intentio, quæ non eſt contra ſubſtantiam ſacramenti, ſed contra bonos mores, non impedit ſubſtantiam ſacramenti. Exemplo res apertè demonſtratur. Nam, ſi ſacerdos aqua calidiſſima infantem ablueret, intentione quidem baptizandi illum, animo tamen ſimul interficiendi, verum ſacramentum conficeret, quia hæc poſterior intentio non excludit intentionē conficiendi ſacramentum, neque tollit aliquid, quod ſit de ſubſtantia eius. Aliter ergo Richardus diſt. 4. art. 4. caſu 2. aliam rationem reddit, quia illa ſubmerſio non eſt ablutio, quia de ratione ablutionis eſt, vt ſubmerſioni ſuccedat emerſio: nam oportet vt corpus priùs aqua tingatur, ſeu cooperiatur in toto, vel in parte, & poſtea diſcooperiatur: hoc autem non fit, quando baptizandus proiicitur in aquam, & ideo illa non eſt ablutio, ſed potiùs ſuffocatio. Et confirmatur: nam ablutio quæ eſt materia Baptiſmi, debet repræſentare Chriſti paſſionem, & reſurrectionem: illa autem immerſio, cui non ſuccedit emerſio, non repræſentat reſurrectionem vllo modo. Et hanc ferè rationem ſequuntur Palud. diſt. 6. q. 1. art. 3. Marſil. in 4. q. 4 art. 4 dubitat. 8. Soto diſt. 3. quæſt. vnica, art. 8 circa finem. Sylueſt. verbo, Baptiſmus 4. §. 10. & Baptiſmus 5. §. 1. Angelus verbo, Baptiſmus 4. in principio. Armilla verbo, Baptiſmus, num. 30. Sed hæc etiam ratio non videtur conuincere, quia de ratione ablutionis ſolùm eſt, quòd ſit ſucceſſiuus contactus aquæ circa corpus hominis, vt ſuprà viſum eſt: ſed tota hæc ratio ablutionis ſaluatur in illa immerſione, quamuis illi non ſuccedat emerſio; ergo eſt ibi vera ablutio, atq; adeò vera materia Baptiſmi. Et confirmatur, nā ſiquis immundum lapidem proiiciat in flumen, & ibi munde-

tur, verè dicitur eſſe ablutus antequam è flumine extrahatur; ergo non eſt de ratione ablutionis, quòd ſubmerſioni ſuccedat emerſio: neque eſt contra rationem ablutionis, quòd fiat per ſolam ſubmerſionem; ergo fieri optime poteſt, vt miniſter intendat abluere ſubmergendo tantum, & non emergendo; ergo quòd immerſio ordinetur ad emerſionem, accidentarium eſt, & non variat ſubſtantialem materiã, & intentionem ſacramenti. Et confirmatur ſecundò; quia ſi miniſter bono animo immergat infantem in flumen ad baptizandum illum, & caſu elabatur è manibus, & ſuffocetur, nihilominus perficiet ſacramentum; vt Soto admittit. Ergo ſignum eſt, illum præciſum contactum aquæ illo modo factum, eſſe ſufficientem ablutionem, & materiam Baptiſmi; ergo etiamſi ſit per ſe intentus, erit ſimiliter ſufficiens materia: nam ratio ablutionis non variatur ex eo quòd vel caſu, vel à conſilio emerſio non ſuccedat immerſioni.

Quocirca, quod Richardus ait, ad ablutionem requiri, vt corpus, aut pars eius priùs cooperiatur aqua, & deinde diſcooperiatur, non eſt vel ratione aliqua, vel authoritate fundatum; tum quia ad rationem ablutionis per ſe ac præciſè non requiritur niſi ſufficiẽs contactus aquæ; vnde ſi metaphyſicè fingamus, partem aquæ abluentis contingere partem corporis, illíque adhærere tempore aliquo, illud nihil obſtabit, quominus ablutio & ſacramentum perficiatur; tum etiam, quia, vt dicebamus, optimè fieri poteſt ablutio ſub aquis, imò etiam in ablutione, quæ fit per aſperſionem, tanta poſſet eſſe moles aquæ ſuper hominẽ infuſæ, vt illum prorſus obrueret, & operiret, & nihilominus illa eſſet ablutio ſufficiens ad Baptiſmum.

Vera reſpõſio. *Gabr.* *Holcot.* *Panormit.* *Petr. de Aliaco.* *Sum. Roſel.*

Quapropter aliis videtur in eo caſu verum perfici ſacramentum, quamuis grauiter peccet, qui ſic baptizat, propter homicidium quod committit. Ita ſentit Gabr. in 4. d. 4 q. 2. art. 3. dub. 4. circa finem, qui refert Holcot. & Panormit. in cap. eo. non vt apponeres, de Baptiſmo. Et idem tenet Petrus de Aliaco in 4. q. 2. & ſum. Roſel. verbo Baptiſmus. Et hæc opinio mihi videtur ſatis tuta & probabilis, quia reuera nullus eſſentialis defectus in tali Baptiſmo oſtenditur. Suppono enim, miniſtrum habere veram ac ſufficiẽtem intentionem baptizandi: ſuppono etiam, proferre integram formam antequam infans moriatur. Et ſimiliter ſuppono, in illo tẽpore, dum profertur forma, fieri contactum aquæ de ſe ſufficientem ad Baptiſmum perficiendum, quid ergo deſideratur, vt perficiatur? intentio enim occidendi non obſtat, vt probatum eſt. Item non refert quòd immerſioni non ſuccedat emerſio, quia totum hoc eſt accidentarium, dummodo ſeruetur ratio ablutionis, prout ſeruari poteſt, ſicut probatum eſt. Neque etiam refert, quòd ſignificetur ſepultura, & non reſurrectio; quia hęc repræſentatio non eſt de eſſentia Baptiſmi, ſed ſola ablutio. Imò ad Rom. 6. ſola ſepultura dicitur propriè ac formaliter repræſentari per Baptiſmum; Reſurrectio verò ſolùm ex conſequenti, quatenus illa mors ad hoc ordinatur, vt in nouitate vitæ ambulemus. Denique non obſtat, quòd miniſter proiiciat infantem in aquam. Quia ſi hoc obſtaret, aut eſſet propter ſuffocationem, & hoc non, quia ſi priùs fit ablutio, ſeu contactus ſufficiens, & poſtea ſequitur ſuffocatio, aut eſſet quia cùm miniſter proiicit infantem, nõ hoc videtur ipſe abluere, cùm non contingat illum, ſed hoc etiam non requiritur, quia etiam cùm infundit aquam in infantem, non tangit illum, & tamen abluere dicitur, quia efficit contactum aquæ ad puerum: eodem autem modo eſt cauſa illius contactus, ſiue illum faciat mouendo aquam ad infantem, ſiue

Rom. 6.

A è conuerſo. Nihil ergo ibi deeſſe videtur ad veram rationem Baptiſmi.

Ratio dubitandi in principio poſita diſſoluitur.

Ad rationem dubitandi in principio poſitam reſpondetur; primũ, ad Gelaſium (cuius integram epiſtolam reperire non potui) dicendum eſt, per ſe ac directè ſolùm intendere docere, ad Baptiſma conficiendum, non ſatis eſſe proferre formam in nomine Chriſti, ſeu in nomine Domini, ſed neceſſariam eſſe expreſſam Trinitatis inuocationem, vt patet etiam ex capitul. ſi reuera, de conſecratio. diſt. 4. Quia verò eo tempore moris erat, tres perſonas in tribus merſionibus inuocare, ideo Pontifex obiter vtrumque coniunxit in priore capite, quamuis non ſit æqualis vtriuſque neceſſitas. Et ideo in fine abſolutè concludit, B Baptiſmum datum ſine expreſſa inuocatione Trinitatis, eſſe inualidum; illum verò, qui datur in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, eſſe validum, nullámque adhibet limitationem, neque ibi mentionem facit trinæ merſionis. Atque idem ferè reſpondendum eſt ad Apoſtolicum canonem, in quo directè damnatur error eorum, qui baptizabant nomine Chriſti mortui pro nobis, & ad hunc ritum magis introducendum vtebantur vna merſione tantùm. Contra hos ergo docetur, inuocandam eſſe Trinitatem, & additur, ter eſſe mergendum, tum propter conſuetudinem illius temporis, tum in deteſtationem illius erroris. Quòd verò hæc ſit intentio canonis, patet ex ratione quam ſubdit, dicens, *Non enim aixit Dominus, in morte mea baptizate, ſed in nomine Patris,* C *& Filij & Spiritus ſancti.*

Ad can. Apoſtol. cum reſpõdetur.

Ad alios Patres reſpondetur.

Ad alios Patres reſpondetur, ſolùm referre conſuetudinem quæ tunc ſeruabatur propter conueniẽtem ſignificationem, non tamen ſentire illam cæremoniam fuiſſe de neceſſitate ſacramenti, vt oſtenſum eſt. Concilium verò Conſtantinopolitanum damnat Eunomium, quoniam hæretico ſpiritu, & ad introducendos falſos errores, auferebat illam cæremoniã. Sicut etiam iidem ſancti, Baſilius lib. de Spiritu ſancto, Ambroſ. 1. de ſacramen. cap. 5. Cyprianus epiſt. 70. Tertullianus lib. de Baptiſm. cap. 4. referunt alias cæremonias, vt verbi gratia, quòd Baptiſmus aqua priùs benedicta perficiatur, & alias ſimiles infrà ſuo loco explicandas, quas conſtat, non eſſe de neceſſitate ſacramenti.

Baſil. *Ambroſ.* *Cyprian.* *Tertull.*

D

ARTICVLVS V.

Vtrùm hæc ſit conueniens forma Baptiſmi: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

Inf. q. 24. art. 1. co. & 4. d. 3. ar. 2. q. 1. & 1. co. 1. lec. 2. col. 3.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quòd hæc non ſit conueniens forma Baptiſmi, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, actus enim magis debet attribui principali agenti, quàm miniſtro. Sed in ſacramento miniſter agit vt inſtrumentum (vt ſuprà dictum eſt) principale autem agens in Baptiſmo eſt Chriſtus, ſe-* E *cũdùm illud Ioannis primo, Super quem videris Spiritum deſcendentem & manentem, hic eſt qui baptizat. Inconuenienter ergo miniſter dicit, Ego te baptizo, præſertim, quia in hoc quod dicitur, Baptizo, intelligitur ego, & ſic videtur ſuperfluè apponi.*

Quæſt. 64. art. 1.

2. *Præterea, non oportet quòd ille, qui aliquem actum exercet, de actu & exercito faciat mentionem, ſicut ille qui docet, non oportet quòd dicat: Ego vos doceo. Dominus autem ſimul tradidit præceptum baptizandi, & docendi, dicens, Matth. vltim. Euntes docete omnes Gentes, &c. Ergo non oportet, quòd in forma Baptiſmi fiat mentio de actu Baptiſmi.*

3. *Præterea, Ille qui baptizatur, quandoque nõ intelligit verba,*

verba, putà, ſi ſit ſurdus aut puer. Fruſtrà autem ad talem ſermo dirigitur, ſecundùm illud Eccleſiaſtici 32. Vbi non eſt auditus, non effundas ſermonem. Ergo inconuenienter dicitur: Ego te baptizo, ſermone directo ad eum qui baptizatur.

4. Præterea; Contingit ſimul plures baptizari, & à pluribus, ſicut Apoſtoli baptizauerunt vna die tria millia, & alia die quinque millia, vt dicitur Actorum ſecundo, & quarto. Nõ ergo debet forma Baptiſmi determinari in ſingulari numero, vt dicatur: Ego te baptizo; ſed poteſt dici, nos vos baptizamus.

5. Præterea, Baptiſmus virtutem habet à paſſione Chriſti. Sed per formam Baptiſmus ſignificatur. Ergo videtur, quòd in forma Baptiſmi debet fieri mentio de paſſione Chriſti.

*6. Præterea; Nomen deſignat proprietatem rei. Sed tres ſunt proprietates perſonales diuinarum perſonarum, vt in prima parte dictum eſt**. *Non ergo debet dici, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, ſed in nominibus.*

1.p.q.32.art. 1.

7. Præterea, Perſona Patris non ſolùm ſignificatur nomine Patris, ſed etiã nomine Innaſcibilis, & Genitoris; Filius etiam ſignificatur nomine Verbi, & imaginis, & Geniti; Spiritus etiã ſanctus poteſt ſignificari nomine Doni, & Amoris procedentis. Ergo videtur, quòd etiam his nominibus vtendo, perficiatur Baptiſmus.

Sed contrà eſt, quod Dominus dicit, Matth. vlt. Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

*Reſpondeo dicendum, quòd Baptiſmus per ſuam formã conſecratur, ſecundùm illud, Epheſ. 5. Mundans eam lauacro aquæ, in verbo vitæ, & Auguſt.** *dixit in lib. de vnico Baptiſmo, quòd Baptiſmus verbis Euangelicis cõſecratur. Et ideo oportet quòd in forma Baptiſmi exprimatur cauſa Baptiſmi. Eſt autem eius duplex cauſa. Vna quidem principalis, à qua virtutẽ habet; quæ eſt ſancta Trinitas. Alia autem inſtrumentalis, ſcilicet miniſter qui tradit exterius ſacramentum. Et ideo oportet in forma Baptiſmi de vtraque fieri mentionem. Miniſter autem tangitur, cùm dicitur: Ego te baptizo. Cauſa autem principalis, cùm dicitur: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Vnde hæc eſt conueniens forma Baptiſmi: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.*

Lib. 6. de baptiſ. contra Donatiſt. c. 25 to. 7. & lib. 4. c. 15. refertur de conſe. d 4. c. ſatis oſtendimus.

Ad primum ergo dicendũ, quòd actio attribuitur inſtrumento, ſicut immediatè agẽti: attribuitur autem huiuſmodi actio principali agenti, ſicut in cuius virtute inſtrumentum agit. Et ideo in forma Baptiſmi cõuenienter ſignificatur miniſter vt exercẽs actum Baptiſmi per hoc quod dicitur: Ego te baptizo; ſicut & ipſe Dominus baptizandi actum attribuit miniſtris, dicens: Baptizantes eos, &c. Cauſa autem principalis ſignificatur, vt in cuius virtute ſacramentum agitur, per hoc quod dicitur: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti non enim Chriſtus baptizat ſine Patre, & Spiritu ſancto. Græci autem non attribuunt actum Baptiſmi miniſtris, ad euitãdum antiquorum errorem, qui virtutem Baptiſmi baptizantibus attribuebãt, dicentes: Ego ſum Pauli, & ego Cephæ. Et ideo dicunt, Baptizetur ſeruus Chriſti, talis, in nomine Patris, &c. Et quia exprimitur actus exercitus per miniſtrũ cum inuocatione Trinitatis, verum perficitur ſacramentum. Quòd autem additur: Ego, in forma noſtra, nõ eſt de ſubſtantia formæ, ſed ponitur ad maiorem expreſſionem intentionis.

*Ad ſecundum dicendum, quòd quia ablutio hominis in aqua, propter multa fieri poteſt, oportet quòd determinetur in verbis formæ, ad quid fiat. Quod quidem non fit per hoc quod dicitur: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, quia omnia in tali nomine facere debemus; vt habetur Coloſ. 3. Et ideo ſi nõ exprimatur actus Baptiſmi, vel per modũ noſtrũ, vel per modũ Græcorũ, non perficitur ſacramentum, ſecundum illam Decret. Alexand.** *Si quis puerum ter in aqua immerſit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, Amen: & non dixerit, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, Amen, non eſt puer baptizatus.*

In Decr. li. 3. ti. 41. de baptiſmo, & eius effectu. c. 2.

Ad tertium dicendum, quòd verba quæ proferuntur in formis ſacramentorum, non pronunciantur ſolùm cauſa ſignificandi, ſed etiam cauſa efficiendi, in quantum habent efficaciam ab illo verbo, per quod facta ſunt omnia, & ideo conuenienter diriguntur non ſolùm ad homines non intelligentes, ſed etiam ad creaturas inſenſibiles, vt cùm dicitur: Exorcizo te, creatura ſalis.

*Ad quartum dicendum, quòd plures ſimul non poſſunt vnum baptizare, quia actus multiplicatur ſecundùm multiplicationem agentium, ſi perfectè ab vnoquoque agatur. Et ſic ſi conuenirent duo, quorum vnus eſſet mutus, qui non poſſet proferre verba, & alius carens manibus, qui non poſſit exercere actum, non poſſent ambo ſimul baptizare, vno dicente verba, & alio exercente actum. Poſſunt autem (ſi neceſſitas exigit) plures ſimul baptizari, quia nullus eorum reciperet niſi vnum Baptiſmum. Sed tunc oportebit dicere, Ego baptizo vos. Nec erit mutatio formæ, quia Vos, nihil aliud eſt, quàm te, & te. Quòd autem dicitur, nos, non eſt idem dicere, quòd ego, & ego, ſed ego & tu, & ſic iam mutaretur forma; ſimiliter autem mutaretur, ſi diceretur: Ego baptizo me. Et ideo nullus poteſt baptizare ſe ipsũ: propter quòd & Chriſtus à Ioãne voluit baptizari, vt dicitur extra, de Baptiſmo** *& eius effectu, cap. debitum.*

In Decre. lib. 3. tit. 42. c. 4. Debitum.

Ad quintum dicendum, quòd paſſio Chriſti, etſi ſit principalis cauſa reſpectu miniſtri, eſt tamen cauſa inſtrumentalis reſpectu ſanctæ Trinitatis. Et ideo potiùs commemoratur Trinitas, quàm paſſio Chriſti.

Ad ſextum dicendum, quòd etſi ſint tria nomina perſonalia trium perſonarum, eſt tamen nomen vnum eſſentiale. Virtus autem diuina quæ operatur in Baptiſmo, ad eſſentiam pertinet, & ideo dicitur, in nomine, & non, in nominibus.

Ad ſeptimum dicendum, quòd ſicut aqua ſumitur ad Baptiſmum, quia eius vſus eſt communior ad abluendum, ita ad ſignificandum tres perſonas, in forma Baptiſmi aſſumuntur illa nomina, quibus communiùs conſueuerunt nominari perſonæ in illa lingua. Nec in alijs nominibus perficitur ſacramentum.

COMMENTARIVS.

Reſpondet D. Thom. hanc eſſe conuenienter formam. *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Et rationem reddit, quia in hac forma exprimitur duplex cauſa Baptiſmi, ſcilicet principalis, & inſtrumentalis; ergo eſt conueniens. Conſequentiam probat, quia cùm Baptiſmus verbis formæ conſecretur, oportet cauſas Baptiſmi in ea exprimi.

Dubitatio.

Circa quem diſcurſum dubitare poteſt aliquis: nam ex eo ſequitur, in omnibus formis ſacramentorum exprimendas eſſe illas duas cauſas, quia omnia per verba formæ conſecrantur, & in omnibus reperitur illa duplex cauſa principalis, & inſtrumentalis. Conſequens eſt falſum: nam in forma Pœnitentiæ non exprimitur Trinitas, quæ eſt cauſa principalis, & in forma Extremæ vnctionis non exprimitur perſona miniſtri; & idem videre licet in aliis ſacramentis. Quin potiùs, neque in ipſo baptiſmo exprimere perſonam miniſtri, eſt de eſſentia formæ, vt D. Thomas hîc ad 1. fatetur, & infrà latiùs dicetur. Et augetur difficultas: nam ſacramentum potiùs eſt ſignum ſui effectus, quàm cauſæ, à qua manat talis effectus; ergo conuenientia formæ, potiùs ex hac ſignificatione, quàm ex cauſarum expreſſione ſumenda eſt. Reſpondetur, diuum Thomam ſuppo-

Solutio.

ſupponere Chriſti Domini inſtitutionem, quæ eſt prima radix, & vnica cauſa aſſertionis eius; quam in argumento, ſed contrà, ſufficienter probat ex verbis Chriſti, Matth. vlt. de quibus poſtea dicturi ſumus. Suppoſita autem inſtitutione, in prædicto diſcurſu ſolùm reddit congruentiam eius, quę non eſt in eo ſenſu intelligenda, qui in obiectione facta inſinuatur, videlicet, vt forma ſacramenti ſit conueniens, neceſſarium eſſe, quòd in ea ſacramenti cauſæ exprimantur: ſed è cõtrario, quòd ea forma, in qua huiuſmodi cauſæ exprimuntur, hoc ipſo iudicanda eſt conueniens; quia exprimendo cauſam principalem ſacramenti, indicatur origo totius ſanctificationis & conſecrationis ſacramenti, & fit principalis quædam Chriſtianæ fidei profeſſio: explicando autem miniſtrum, declaratur etiam actus eius, qui eſt materia ſacramenti, ſcilicet, ablutio: & ſignificando hunc actum, conſequenter ſignificatur effectus, ſcilicet ſpiritualis, & interior ablutio, quę per exteriorem ſignificatur, atque ita rectè explicatur, nihil deeſſe tali formæ, vt ſit conueniens & aptiſſima; quamuis non omnia iſta neceſſaria ſint in omni forma cuiuſuis ſacramenti: pauciora enim ſufficere poſſunt, quia non in omnibus eſt eadem ratio inſtitutionis, vt ſuis locis dicetur. Et per hæc patet reſponſio ad dubitationes prædictas.

In ſolutionibus argumentorum tangit D. Thom. difficultates aliquas, quæ in ſequenti diſputatione commodiùs tractabuntur.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm in nomine Chriſti poſſit dari Baptiſmus.

4. diſt. 3. 3. ar. 1. q. 2. ad 3. Et 1. co. 1. loc. 2. col. 4.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd in nomine Chriſti poſſit dari Baptiſmus. Sicut enim vna eſt fides, ita eſt vnum Baptiſma, vt dicitur Epheſ. cap. 4. Actor. 8. dicitur, quòd in nomine Chriſti baptizabantur viri & mulieres. Ergo etiam nunc poteſt dari Baptiſmus in nomine Chriſti.

Lib. 1. c. 3. ante med. to. 3.

*2. Præterea, Ambroſius * dicit: Si Chriſtum dicas, & Patrem, à quo vnctus eſt, & ipſum, qui vnctus eſt, Filium, & Spiritum ſanctum, quo vnctus eſt, deſignaſti. Sed in nomine Trinitatis poteſt fieri Baptiſmus. Ergo & in nomine Chriſti.*

De conſe. d. 4. c. à quodam Iudæo.

*3. Præterea, Nicolaus Papa * ad conſulta Bulgarorum reſpondens, dicit: Qui in nomine ſanctæ Trinitatis, vel tantùm in nomine Chriſti (ſicut in Act. Apoſtolorum legitur) baptizati ſunt (vnũ quippe idémque eſt, vt ſanctus ait Ambroſius *) rebaptizari non debent: rebaptizarentur autem, ſi in hac forma baptizati, ſacramẽtum Baptiſmi non reciperent. Ergo poteſt conferri Baptiſmus in nomine Chriſti, ſub hac forma, Ego te baptizo in nomine Chriſti.*

Lib. 1. de Spiritu S. c. 3. ante med. to. 2.

De conſecra. d. 4. c. 30. Si reuera.

*Sed contrà eſt, quod Pelagius Papa * ſcribit Gaudentio Epiſcopo: Si hi, qui in locis dilectionis tuæ vicinis cõmorari dicuntur, ſe ſolummodo in nomine Domini baptizatos fuiſſe confitentur, ſine cuiuſcunque dubitationis ambiguo, eos ad fidem Catholicam venientes, in ſanctæ Trinitatis nomine baptizabis. Dydimus etiam dicit * in libro de Spiritu ſancto: Licèt quis poſſit exiſtere ſaxei (vt ita dicam) cordis, & penitus mentis alienæ, qui ita baptizare conetur, vt vnũ de præceptis nominibus (ſcilicet trium perſonarum) prætermittat, tamen ſine perfectione baptizabit.*

In lib. 2. paulo à prin. habetur hic liber, in fin. operum Hier.

Art. 1. huius quæſt.

*Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt *) ſacramenta habent efficaciam ab inſtitutione Chriſti. Et ideo ſi prætermittatur aliquid eorum, quæ Chriſtus inſtituit circa aliquod ſacramentum, efficacia caret, niſi ex ſpeciali diſpenſatione eius qui virtutem ſuam ſacramentis non alligauit. Chriſtus autem inſtituit ſacramentum Baptiſmi dari cum inuocatione Trinitatis. Et ideo quicquid deſit ad plenam inuocationem Trinitatis, tollit integritatem Baptiſmi. Nec obſtat, quòd in nomine vnius perſonæ intelligitur alia (ſicut in nomine Patris intelligitur Filius) aut quòd ille qui nominat vnam ſolam perſonam, poteſt habere rectam fidem de tribus; quia ſicut ad ſacramentum requiritur materia ſenſibilis, ita & forma ſenſibilis. Vnde non ſufficit intellectus, vel fides Trinitatis ad perfectionem ſacramenti, niſi ſenſibilibus verbis Trinitas exprimatur. Vnde & in Baptiſmo Chriſti (vbi fuit origo ſanctificationis noſtri Baptiſmi) adfuit Trinitas in ſenſibilibus ſignis, ſcilicet, Pater in voce, Filius in humana natura, Spiritus ſãctus in columba.*

Ad primum ergo dicendum, quòd ex ſpeciali Chriſti reuelatione, Apoſtoli in primitiua Eccleſia in nomine Chriſti baptizabãt, vt nomen Chriſti (quod erat odioſum Iudæis & Gentilibus) honorabile redderetur, per hoc, quòd ad eius inuocationem Spiritus ſanctus dabatur in Baptiſmo.

*Ad ſecundum dicendum, quòd Ambroſius * aſſignat rationem: quare conuenienter talis diſpenſatio fieri potuit in primitiua Eccleſia; quia ſcilicet in nomine Chriſti, tota Trinitas intelligitur. Et ideo ſeruabatur ad minùs integritate intelligibili, forma quam Chriſtus tradidit in Euangelio.*

Loco citato in arg. 2.

*Ad tertium dicendum, quòd Nicolaus * Papa dictum ſuum confirmat ex duobus præmiſſis. Et ideo eius reſponſio patet ex primis duabus ſolutionibus.*

Loco citato in arg. 3.

COMMENTARIVS.

RESpondet D. Thomas, hanc formam, *Ego te baptizo in nomine Chriſti*, non eſſe ſufficientem in formam, ſecluſa diſpenſatione, quia non eſt iuxta Chriſti Domini inſtitutionem. Addit verò in ſolutionibus argumẽtorum, Apoſtolos ſpeciali diſpenſatione interdum baptizaſſe ſub illa forma, atque ita exponit Nicolaum Papam & Ambroſ. Quæ doctrina, quoad hanc poſteriorem partem difficilis valde eſt, & ideo ſpecialem de illa quæſtionem ſequenti diſputatione inſtituemus.

DISPVTATIO XXI.

De forma Baptiſmi.

SVpponendum eſt cõtra hæreticos huius temporis, de neceſſitate Baptiſmi eſſe determinatam formã verborum, vt ſuprà in genere oſtenſum eſt, diſp. 2. ſect. 1. & 3. Quo ſuppoſito, explicandum à nobis eſt, quæ ſint iſta verba, vbi duo declarãda ſunt, ſcilicet, quæ ſufficiant, & quæ neceſſaria ſint.

SECTIO I.

Vtrùm hæc ſit ſufficiens & neceſſaria forma Baptiſmi, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

DVo poſſunt excogitari circa hanc formam extremi errores. Primus eſt hæreticorum huius temporis (vt quidam referunt ex Brentio & aliis) qui negant illam formam eſſe ſufficientem: niſi catechiſmus præcedat ſeu doctrina, qua baptizandus inſtruatur de fidei myſteriis: quia Chriſtus Dominus, Matthæi vltimo, antequam diceret, *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, præmiſit: *Docete omnes Gentes*, vnde colligunt, illam doctrinam eſſe de eſſentia Baptiſmi, non minus, quàm cætera verba. Sed hic error ſufficienter refutatur ex his quæ in prædicta diſputatione de ſacramentis in genere diximus, vbi oſtendimus, non verbum concionatorium, ſed conſecratorium eſſe de eſſentia ſacramenti, quod etiam ſufficienter conſtat ex traditione & praxi Eccleſiæ, ex qua etiam ſuffici-

1. Brẽtii & aliorum huius temporis hæreticorum error.

Matth. vlt.

ſufficienter intelligitur, verbum illud, *Docete omnes Gentes*, non pertinere ad ipſam ſacramenti conſtitutionem, ſeu adminiſtrationem, ſed ad diſpoſitionem, quam miniſtri fidei, & ſacramentorum præmittere debent, vt homines ad ſacramentum ſuſcipiendum & alliciant & præpararent. Secundus error extremè contrarius eſſe poteſt, hanc formam aliquid continere ſuperfluum, aut ſubſtantiæ ſacramenti contrarium. Hic error tribui poteſt Græcis, qui, prout colligitur ex cap. vlt. de Baptiſmo, quod ſumptum eſt ex Concil. Later. ſub Innoc. III. cap. 4. exiſtimarunt, eſſe contra veritatem huius ſacramenti, quòd in hac forma exprimatur perſona miniſtri, & actus baptizandi, prout ab illa procedit; quia per huiuſmodi formam tribuitur hoc ſacramentum miniſtro, tanquam authori eius. Omitto errores alios, qui circa mutationem huius formæ fuere, de quibus in ſequentibus ſectionibus commodiùs agam.

2. Græcorum error, alteri è diametro oppoſitus.

1. Concluſio.

Dico primò, prædictam formam, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, eſſe ſufficientem ad hoc ſacramentum conſtituendum. Eſt concluſio de fide, definita in Concil. Florent. in Decreto Eugenij, & ſumitur ex Concil. Trident. ſeſſio. 7. Can. 3. de Baptiſmo, vbi anathema dicit in eum, qui dixerit in Eccleſia Romana, quæ omnium mater eſt, & magiſtra, non eſſe veram de Baptiſmi ſacramento doctrinam. Quod generatim de omnibus ſacramentis traditur, in cap. ad abolendam, de hæreticis. Cùm ergo Eccleſia Romana & hoc doceat, & vtatur hac forma, vt ſufficienti, certum de fide eſt, eam ſufficere, alioqui eſſet in Eccleſia intolerabilis error in doctrina, & vſu ſacramenti, maximè ad ſalutem neceſſarij. Ratio verò ſumitur ex Chriſti inſtitutione, quæ colligitur ex illis verbis, Matth. vltimo: *Batizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, quæ ita Eccleſia intellexit, & Patres omnes, quos retuli ſuprà, diſputat. 2. ſect. 3. Congruentia verò ſufficiens eſt, quam tradidit D. Thom. in artic. 5. & aliàs fuſiùs explicabimus in ſequentibus ſectionibus declarando ſingulas particulas huius formæ.

Conc. Flor.
Conc. Trid.
Matth. vlt.

2. Concluſio.

Dico ſecundò; hanc formam quoad ſignificationem ſeu ſubſtãtialem ſenſum, eſſe ſimpliciter neceſſariam ad hoc ſacramentum conficiendum Hæc cóncluſio rectè intellecta ſequitur ex præcedenti. Primò, quia illa forma quæ eſt à Chriſto inſtituta, non ſolùm eſt ſufficiens, ſed neceſſaria, ſed hæc forma eſt à Chriſto inſtituta, vt oſtenſum eſt; ergo Secundò, quia forma ſufficiens ad ſacramentum, licèt materialiter, & in ſono verborum poſſit eſſe multiplex, tamen formaliter, id eſt, in ſignificatione & ſubſtantiali ſenſu, neceſſariò debet eſſe vna, quia ſacramentum Baptiſmi vnum & idem eſt in vniuerſa Eccleſia. Ergo, ſi illa forma eſt ſufficiens, erit etiam neceſſaria in ſenſu explicato.

Dixi autem, quoad ſignificationem & ſubſtantialem ſenſum; quia certum eſt, illam formam, quoad illa materialia verba, non eſſe ſimpliciter neceſſariam. Primò quidem, propter generalem doctrinam ſupra traditam, diſp. 2. quòd accidentalis mutatio verborum, quando non mutatur ſubſtantialis ſenſus, non eſt contra veritatem ſacramenti. Secundò, quia certum de fide eſt, formam, qua Græci vtuntur: *Baptizetur N. ſeu ſeruus Chriſti in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, eſſe ſufficientem: nam licèt multi dubitauerint de veritate Baptiſmi ſub hac forma traditi, vt D. Thom. refert in 4. d. 3. q. 1. art. 2. quæſt. 2. ad 1. adeò vt Sylueſt. verbo, Baptiſmus 1. in fine, dicat, talem Baptiſmum eſſe ſub conditione iterandum: tamen poſt Concilium præcipuè Florentinum, certum eſt, illam formam eſſe ſufficientem. Et quidem meritò: nam Eccleſia Græca habet vſum illius formæ antiquiſſimum. Vnde credibile eſt à ſanctis Patribus & Epiſcopis Catholicis illum accepiſſe. Neque eſt credibile, totam illam Eccleſiam caruiſſe vero Baptiſmate, alioqui reliquis ſacramentis omnibus, veríſque Sacerdotibus, ac Epiſcopis caruiſſet, quod eſt abſurdum, & contra id quod vniuerſa Eccleſia Romana ſentit. Nam quando Græci à Schiſmate ad obedientiam Romanæ Eccleſiæ redeunt, nec baptizantur iterum, nec ſi Sacerdotes, vel Epiſcopi ſint, iterum ordinantur, ac conſecrantur, ſed in ſuo gradu, & Ordine recipiuntur: ergo hæc omnia vere, & ritè apud illos perficiuntur; ergo cùm omnia pendeant ex veritate & ſufficientia illius formæ Baptiſmi, dicendum neceſſariò eſt, illam formam eſſe ſufficientem, & conſequenter in illa contineri Chriſti inſtitutionem, atque adeò in ſubſtantiali ſenſu eſſe eandem cum noſtra. Quis ſit autem hic ſubſtantialis ſenſus, per ſectiones ſequentes meliùs exponemus.

Forma Græcorum legitima, atque in ſubſtantiali ſenſu eadem cum noſtra.

SECTIO II.

Vtrùm de neceſſitate huius formæ ſit, vt in ea exprimantur actus baptizandi, & perſona quæ baptizat, & quæ baptizatur.

1. Concluſio.

Dico primò: De neceſſitate huius formæ eſt, vt in ea exprimatur actus baptizandi. Concluſio eſt de fide, quam inſinuat Concil. Florentin. ſuprà in illis verbis: *Si exprimitur actus, qui per ipſum exercetur miniſtrum, cum ſanctæ Trinitatis inuocatione perficitur ſacramentum.* Sentit ergo, vtrumque eſſe neceſſarium. Clariùs Alex III. in cap. 1. extrà de Baptiſmo, vbi ſic inquit: *Si quis puerum in aqua immerſerit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, & nõ dixerit: Ego te baptizo, non eſt puer baptizatus*; eſt ergo neceſſaria prolatio illius verbi, *Baptizo*, quatenus per illud exprimitur, ſeu ſignificatur actus baptizandi. Ratio verò ſumitur ex verbo Chriſti: *Baptizantes eos*. Dices, Chriſtus his verbis non præcepit, quid dicendum ſit, ſed quid ſit agendum, cùm hoc ſacramentum datur; ergo ſatis implent miniſtri ſacramentorum hoc præceptum opere, & (vt ita dicam) actu exercito, lauando eos, quos baptizant, quamuis verbis non dicant ſe baptizare, neque aliquo alio verbo exprimant actum lauandi, quem exercent. Reſpondetur hoc argumento pari ratione poſſe probari, nec Trinitatis inuocationem, neque alicuius verbis probationem eſſe de neceſſitate huius ſacramenti; quia ſi Chriſti verba nudè, ac rigoroſè, prout in cortice ſonant, ſumantur, non videntur cogere miniſtros huius ſacramenti, vt verbis exprimãt, quod faciunt, ſed ſolùm vt opere faciant, ſicut, cùm eiſdem dixit ibidem, *Docete omnes Gentes*, non eis præcepit, vt dicerent, ſe docere, ſed vt docerent: & cùm alibi dixit, *Hoc facite*, non eis præcepit, vt dicerent, ſe conſecrare, ſed vt conſecrarent. Dicendum eſt ergo, ſenſum præcepti, & verborum Chriſti ex doctrina & vſu Eccleſiæ eſſe ſumendum ex quo conſtat, Eccleſiam ab Apoſtolis edoctam, hoc ſenſu ſemper intellexiſſe verba Chriſti; ergo & Chriſtus in hoc ſenſu locutus eſt, & Apoſtoli ita verba eius intellexerunt, ſicut traditio explicuit. Qui ſenſus optimè etiam quadrat verbis Chriſti. Nam, vt infrà dicam, cùm Chriſtus, ait: *In nomine Patris, &c.* dupliciter explicari poteſt, vno modo, id eſt, in virtute, & fide Trinitatis, ſicut ipſe dixit, Marci cap. 14. *In nomine meo dæmonia eiicient.* & Matth.

Conc. Flor.
Alex 3.
Obiectio.
Reſpon.
Duplex verborum Chriſti ſenſus, Marci 14.

Matth. 15. Ioan. 12.

& Matth. 15. *Ego veni in nomine Patris mei.* & Ioan. 12. *Vt credentes vitam habeatis in nomine eius.* In quo ſenſu non eſſet neceſſaria exterior prolatio Trinitatis, ſed ſolùm intentio operandi in virtute & fide eius. Alio modo poſſunt rectè exponi illa verba, *In nomine Patris, & Filij, &c.* id eſt, verbis ipſis inuocando & profitendo fidem Trinitatis: & hic eſt verus ſenſus verborum Chriſti, vt ex Patribus infrà oſtendemus; & ex circumſtantiis illius loci coniici poteſt. Nam Chriſtus, ibi tradebat ritum ſeruandum in ſacramento Baptiſmi; & ideo non tantùm docet, qua fide, & virtute tradendum ſit, ſed etiam, qua forma, & verbis ſit conſecrandum. Sicut ergo inuocatio Trinitatis intelligitur, verbis miniſtri facienda; ita etiam actus baptizandi verbis miniſtri eſt explicandus. Primò quidem, vt inuocatio Trinitatis ipſi actui baptizandi applicetur, atque ita determinetur ad ſacramentalem vſum, vt D. Thom. hîc notauit, ar. 5. ad 2. Secundò, vt per formam ſignificetur effectus ſacramenti mediante actione miniſtri, quæ eſt materia proxima ſacramenti. Tertiò, vt ſignificatio totius formæ ſit expreſſior & clarior, & aliquem definitum ſenſum reddat. Nam ſi ſolùm diceretur, *In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti*, illa verba per ſe ſumpta nullam ſenſum determinatum redderent.

Dubitatio.

Quærunt verò hoc loco Scholaſtici, an neceſſe ſit exprimere hunc actum per illud verbum, *Baptizo*, vel ſufficiat aliud æquiualens, vt *abluo*, *tingo*, vel ſimilia. Quam rem latè tractat Soto in 4. d. 3. q. vnica, ar. 5. ad 1.

Reſpon.

Sed ſi obſeruentur quæ ſuprà dicta ſunt de ſacramentis in genere circa mutationes formarum, quæ hîc repetenda non ſunt, nihil hoc loco addere neceſſe eſt: ſed ſolùm obſeruare, primùm (ſi mutatio fiat) an verbum ſit ſynonymum, vel æquiualens, ita vt verè ſignificet actum abluendi, ſeu lauādi. Nam ſi verbum ſit huiuſmodi, mutatio erit accidentalis, qua non obſtante, forma erit ſufficiens ad ſacramentum conſtituendum: quamuis ſignificatio vocis non ſit omnino eadem, quia ſatis eſt, vt in ordine ad ſignificandum actum lauandi æquiualeat. Et huiuſmodi ſunt hæ voces, *abluo*, *lauo*, *intingo*, & ſimiles. Si autem verbum non retineat hanc ſignificationem, non erit ſufficiens, vt per ſe conſtat ex principiis ſuprà poſitis. Quando autem verbum ſit huius, vel alterius ſignificationis, ex vſu & peritia vniuſcuiuſque linguæ petendum eſt.

Secundum.

Et ideo ſecundò obſeruandum, vt ſemper retineatur verbum *Baptizo*, quo Eccleſia vtitur, ita vt licèt contingat aliquem proferre formam in ſua lingua vulgari, quia Latina ignorat, meliùs faciet exprimendo actum per verbum baptizandi, quàm per aliud verbum Hiſpanum, vel huiuſmodi, quod ablutionem ſignificet: quia verbum illud magis eſt certum, & indubitatum. Et quamuis Græcum ſit, tamen ex vſu accommodatum iam eſt, tam Latinæ linguæ quàm cuilibet vulgari: & fortaſſe ideo retentum eſt ab Eccleſia Latina, vt illud verbum eſſet certum, & quaſi definitum ad communem vſum.

Alia dubitatio.

Ruſus inquiri poteſt circa hanc aſſertionem, an ſit de neceſſitate huius formæ, vt actus baptizandi exprimatur per verbum indicatiuum actiuum, vel paſſiuū, quale eſt, *Baptizo te*, aut *baptizaris*, vel *baptizatur*, aut per modum imperatiui, *baptizetur*.

Reſpondetur.

Reſpondetur, neutrum ex his modis eſſe eſſentialem, aut ſimpliciter neceſſarium, ſed quemlibet eorum ſufficere, quantum eſt ex neceſſitate ſacramenti, dummodo actus baptizandi ſignificetur, vt actu exercitus; quod ideo addo, quia ſi quis dicat, *Baptiza Petrum in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, illa nō eſſet ſufficiens forma, quia non ſignificat ablutionem, vt A actu exercitam ſub tali forma, ſed vt alteri imperatam, ſeu vt exercendam ab alio. Reliqui autem modi ſufficientes ſunt, quia ſatis ſignificant actum exercitum prædicto modo. Et de verbo actiuo & indicatiuo conſtat ex vſu Eccleſiæ Latinæ: de paſſiuo verò, quia reddit eundem ſenſum: de imperatiuo autē, Baptizetur, aut alio ſimili, conſtat ex forma Græcorum, quæ, vt oſtendimus, ſufficiens eſt. An verò ſit neceſſarium, hanc actionem in ſingulari exprimi, vel poſſit proferri in plurali, ſcilicet, *Baptizamus, &c.* dicemus diſput. 23. ſect. 3.

2. Concluſio.

Dico ſecundò: Non eſt de eſſentia huius formæ, vt in ea exprimatur perſona miniſtri. Eſt certa concluſio: quæ probatur; nam in primis conſtat, non B eſſe neceſſarium exprimere perſonam miniſtri per illud pronomen, *Ego*, vt D. Thom. hîc docuit, & ſignificauit Zacharias Papa in cap. retulerunt, de conſecr. diſt. 4. & bene etiam notauit Gloſſa in cap. 1. de Baptiſmo, vbi Pontifex dicit, non fieri Baptiſmum, niſi quis dicat, *Ego te baptizo, &c.* Sed ibi ſolùm intendit docere, actum baptizandi eſſe exprimendum in forma, vſus autem eſt illis verbis, quia illa ſunt in communi vſu Eccleſiæ Latinæ, non quod pronomen illud ſit ſimpliciter neceſſarium, maximè cùm in ipſo verbo *Baptizo*, implicitè contineatur, & quoad ſenſum idem ſit dicere, *Baptizo te*, ac *Ego te baptizo*. Vlterius verò addendum eſt, etiam hoc implicito modo non eſſe neceſſarium indicari perſonam miniſtri, vti conſtat ex forma Græcorum, C *Baptizetur ſeruus Chriſti, &c.* Nā vt notat Soto ſuprà d. ar. 5. ad 1. Græci illis verbis non ſubintelligunt perſonam miniſtri, ita vt ſenſus ſit, *Baptizetur a me*: nam potiùs ipſi dicuntur vti hac forma, ne viderentur ſibi attribuere Baptiſmum, & ideo potiùs intelligunt, *Baptizetur ſeruus Chriſti à Chriſto*, vel *à Deo*, aut ſimpliciter ab eo qui authoritatem & efficaciam habet baptizandi; ergo ex vi talis formæ non exprimitur vllo modo perſona miniſtri, & tamen eſt ſufficiens; ergo expreſſio miniſtri in forma non eſt ſimpliciter neceſſaria. Quod etiam docuit Concilium Florentinum ſuprà. Et rationem reddit, quia cùm miniſter ſit tantùm cauſa inſtrumentalis, non eſt ſimpliciter neceſſarium, illam exprimere in forma, D maximè cùm ex inſtitutione Chriſti id non colligatur, neque ex vniuerſali Eccleſiæ traditione. Nam licèt Latina Eccleſia hoc obſeruet, non tamen Græca, quæ in hac parte non arguitur erroris ab Eccleſia Latina.

Obiectio.

Sed dicunt alij, quamuis non ſit de neceſſitate ſacramenti abſolutè, & ſimpliciter ac in omni loco exprimere in forma perſonam miniſtri, tamen in Eccleſia Latina hoc eſſe neceſſarium, propter receptam in ea conſuetudinem. Vnde colligunt, ſi in Eccleſia Latina aliquis baptizet forma Græcorum, non conficere ſacramentum. Ita refert D. Thomas ſuprà, & Adrianus quæſt. 1. de Baptiſmo, art. 3. dubio 2. citans Innocentium in cap. 1. de Baptiſmo.

Reſpondetur.

Sed hæc ſententia falſa eſt, vt conſtat ex dictis ſuprà de ſacramentis in genere. Nam ſacramenti eſſentia E vna eſt in vniuerſa Eccleſia. Vnde forma, quæ in vna parte ſufficit ad conſtituendum ſacramentum, ſufficit in qualibet parte, ſeu regione Eccleſiæ, quod attinet ad ſacramenti neceſſitatem: ſi ergo in Eccleſia Græca non eſt neceſſarium exprimere perſonam miniſtri, etiam in Eccleſia Latina id non erit de neceſſitate ſacramenti, quia Eccleſiæ præceptum, aut conſuetudo, non poteſt mutare eſſentiam ſacramenti, aut efficere, vt aliquid ſit de neceſſitate illius, quod ex inſtitutione Chriſti non erat, quamuis facere poſſit, vt ſit de neceſſitate præcepti, quia miniſter tenetur obſeruare ritum ſuæ Eccleſiæ,

vt ſuprà dictum eſt, & infrà etiam dicetur in materia morali huius ſacramenti.

Dubitatio. Sed quæres, eſto, non ſit de neceſſitate huius formæ, miniſtrum in illa exprimere, an ſaltem ſit expediens, magiſque conueniens. Nam Græci hoc vitare ſtuduerunt, ne viderentur miniſtri ſacramentorum ſibi arrogare efficaciam ſacramenti, & vt illius Schiſmatis occaſionem fugerent, cuius fit mentio 1. ad Corinth. 3. *Ego ſum Pauli, ego autem Apollo.* *Soluitur.* Reſpondetur, conſuetudinem Græcorum per ſe loquendo non eſſe malam, vt Concilium Florentinum docuit, ita tamen illi conſuetudini adhærere, vt ritum Eccleſiæ Latinæ damnent, erroneum eſt, & omnino contra rationem. Quin potiùs addo ritum Eccleſiæ Latinæ eſſe meliorem, tum, quia eſt magis conſentaneus verbis Chriſti: *Baptizantes eos*, tum etiam, quia meliùs explicat cauſas & effectum Baptiſmi, & ipſum actum baptizandi, vt actualiter exercitum. Neque datur occaſio Schiſmatis, quia miniſter ſolùm in illo opere ſe exhibet, vt Chriſti miniſtrum, neque aliter ſibi tribuit ſacramenti miniſteriũ, ſicut, quando in ſacramento Pœnitentiæ dicit, *Ego te abſoluo*, nullam occaſionem Schiſmatis tribuit, neque ſibi arrogat virtutem, ſeu efficaciam ſacramenti.

3. Concluſio. Dico tertiò, de neceſſitate huius formæ eſſe, vt in ea explicetur, ſeu indicetur perſona, quæ baptizatur. Ita D. Thom. hìc artic. 5. ad 4. & eſt communis omnium ſententia, quæ colligitur ex verbis Chriſti, *Baptizantes eos.* Hunc enim eſſe ſenſum illorum verborum & inſtitutionis Chriſti, docuit traditio & vſus Eccleſiæ; & ita in vtraque forma tam Græcorum, quàm Latinorum, hoc obſeruatum eſt. Ratio verò reddi poteſt, quia niſi aliquo modo exprimatur perſona cui applicatur Baptiſmus, non poteſt actus baptizandi practicè ſignificari, vt hìc & nunc in particulari exercitus. Nam ſi tantùm diceret miniſter, *Ego baptizo in nomine Patris*, nec ſignificaret determinatum actum baptizandi, determinatur enim à ſubiecto, cui applicatur, nec ſatis indicaret actum, prout hìc & nunc exercetur. Ac tandem non ſatis ſignificaret effectum Baptiſmi, quatenus eſt ſpiritualis ablutio, & regeneratio eius, qui baptizatur. Tandem neceſſaria eſt expreſſio huius perſonæ, vt indicetur in forma diſtinctio, quæ neceſſaria eſt inter baptizantem & baptizatum, ſicut inter generantem & genitum, prout dicitur in cap. debitum, extrà, de Baptiſmo. Vnde colligit diuus Thomas, & Theologi omnes, neceſſarium eſſe exprimere hanc perſonam quæ baptizatur, aut proprio nomine, vt cùm dicitur, *Ego te N. baptizo*, aut per Pronomen ſecundæ vel tertiæ perſonæ, vt *Baptizo te, vel illum*, non verò per Pronomen primæ perſonæ, vt *Baptizo me*, vt in prædicto capitulo. Debitum definitur, & colligitur, ex citatis verbis Chriſti, *Baptizantes eos.* Et confirmatur exemplo Chriſti, qui hac de cauſa voluit ab alio baptizari, & adiungi poteſt exemplum Apoſtolorum in Actibus eorum; vbi ſemper legimus, baptizantem eſſe diſtinctam perſonam à baptizatis, & idem obſeruauit ſemper Eccleſiæ traditio, & in eodem capite redditur congruentia ſumpta ex ſimilitudine generationis, in qua oportet, generantem & genitum perſonaliter diſtingui. Atque idem confirmari poteſt exemplo ſacramentorum quæ in vſu conſiſtunt, vt in ſuperioribus *Alia dubitatio.* dictum eſt. An verò oporteat exprimere hanc perſo- *Reſpondetur.* nam in ſingulari numero, vel ſufficiat in plurali; dicendo, Ego baptizo vos; diuus Thomas hìc, & quæſtio. ſequent. artic. 6. ad 2. reſpondet hanc mutationem eſſe accidentalem, & vtrumque modum ſufficere, & idem generaliter dicẽdum eſt de quacunque A ſimili mutatione, dummodo ſufficienter deſignetur perſona. Quamuis, vt miniſterium hoc debitè, & ſine culpa exerceatur, ſeruare oporteat Eccleſiæ conſuetudinem.

SECTIO III.

Vtrùm de neceſſitate huius formæ ſit explicita inuocatio Trinitatis, vel ſufficiat baptizare in nomine Chriſti.

Circa hanc partem huius formæ, quæ eſt de Trinitatis inuocatione, primùm referri poſſunt varij antiqui errores hæreticorum, qui aliquid huic formæ addebant, vel ſubtrahebant, quo vera Trinitatis confeſſio deſtrueretur. Sic Gnoſtici; teſte B Irenæo lib. 1. cap. 18. baptizabant in nomine ignoti Patris omnium, & in veritate Matris omnium, & in nomine deſcendentis Ieſu ad vnionem, & redemptionem, & communionem virtutem. Quod etiam paululum mutatis verbis refert Euſebius, lib. 4. hiſt. cap. 10. & Epiphan. hæreſ. 24. contra Marcoſios circa finem, & Nicephorus, libro 4. hiſt. cap. 4. circa finem. Alij verò tempore Apoſtolorum, baptizaſſe dicuntur in tribus Patribus, ſeu in tribus ſine initio principiis, ſeu in nomine trium principij expertium, aut trium Filiorum, aut trium Paracletorum, vt colligitur ex Can. 48. ſeu 49. Apoſtolorum, vbi hic error damnatur. & Canon. 50. damnatur qui baptizabant in Domini morte: quem errorem ſequutos fuiſſe Eunomianos refert Socrates C lib. 5. hiſt. cap. 23. Cataphrygæ etiam, & Paulianiſtæ dicuntur corrupiſſe in hac forma inuocationem Trinitatis, vt refert Innocent. II epiſt. 22. cap. 5. vbi in hunc modum explicat Canonem 19. Concilij Niceni, in quo baptizati à Paulianiſtis, venientes ad Eccleſiam Catholicam iterum baptizari præcipiuntur: quia in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti minimè baptizabant, vt dicit Innocentius, qui tamen non explicat, quomodo hi hæretici in hac forma peccarent. Idem verò de Cataphrygis dicitur in Concilio Laodicen. Canon. 8. & in Concilio Arelatenſ. primò dicitur de Arrianis, qui propria lege ſua vtuntur, vt rebaptizentur, placuit. Vnde colligitur, aliquos etiam ex Arrianis mutaſſe hanc D formam, veram Trinitatis inuocatiotionem corrumpendo, quamuis non explicet, qualis fuerit illa mutatio. Nicephorus verò 10. lib. hiſt. c. 35. refert, quendam Epiſcopum Arrianum nomine Deuterium baptizaſſe *in nomine Patris, per Filium, in Spiritu ſancto*: & addit miraculosè accidiſſe, vt aqua, quæ ad Baptiſmum parata erat, repentè diſparuerit in deteſtationem Arrianæ hæreſis, quam Epiſcopus ille prædictis verbis, formæque mutatione profiteri intendebat. Horum omnium errorum nullum inuenio fundamentum, niſi hoc ſolùm, quòd vnuſquiſque hæreticus iuxta ſuam falſam fidem, Baptiſmi formam ſibi confingebat.

Varii errores proponuntur qui verã Trinitatis confeſſionem deſtruxerunt. *Irenæus.* *Euſebius.* *Epiphan.* *Can. Apoſt.* *Innoc. 2.* *Conc. Laodic. & Arelat.* *Nicephorus.* *Inſigne miraculum.*

Secundò referri poteſt aliquorum veterum ſen- E tentia qui dixerunt, non eſſe de neceſſitate huius formæ, explicitam trium perſonarum inuocationem, ſed ſatis eſſe implicitam: qualis in hac forma continetur, *Ego te baptizo in nomine Chriſti.* Huius ſententiæ videtur fuiſſe Nicol. Pap. in cap. à quodam Iudæo, de Conſecr. diſt. 4. Conſultus enim, an Baptiſmus datus à quodam Iudæo eſſet validus. Reſpondet, ſi datus fuit in nomine Trinitatis, vel in nomine Chriſti, fuiſſe validum: qui ſequutus eſt in hac reſponſione Ambroſ. lib. de Spiritu ſancto, cap. 3. vbi ſic inquit: *Qui benedicitur in Chriſto, in Patre, & Spiritu ſancto benedicitur: quia vnum*

Veterum ſententiæ aſſeritur, quæ ſufficere affirment implicitã perſonarũ inuocationem ſeu quod fiat in nomine Chriſti. *Nicol. Papa.* *Ambroſ.*

eſt no

eſt nomẽ, vna poteſtas, & infrà, *Qui Chriſtum nominat, & dicit Filium, qui vnctus eſt, & Patrem, à quo vnctus eſt, & Spiritum ſanctum, quo vnctus eſt.* Ex qua ratione & explicatione Ambroſij, conſtat, eum non fundari in diſpenſatione aliqua, ſed in ſignificatione ipſius nominis Chriſti, quod omnes tres perſonas ſaltem implicitè continet. Eò vel maxime, quòd licèt aliqui dixerint, huiuſmodi licentiam, ſeu diſpenſationem baptizandi in ſolo nomine Chriſti conceſſam eſſe Apoſtolis, eorúmque tempore duraſſe, nullus tamen probabiliter dicere, aut oſtendere poteſt perduraſſe vſque ad tempora Ambroſij, qui ſua ætate illam formam validam eſſe exiſtimauit. Multóque minùs credibile eſt, Iudæum illum, de quo Nicolaus conſultus fuit, huiuſmodi diſpenſatione vſum fuiſſe, niſi B alicui fortaſſe placeat quod Marſilius dixit, Nicolaum habuiſſe ſpecialem reuelationem huius diſpenſationis. Hinc verò addit vlteriùs Ambroſius, Baptiſmum datum in nomine vnius perſonæ, quæcunque illa ſit, dummodo vera fides omnium trium retineatur, eſſe validum, quia in vna perſona tres omnes virtute continentur. Quam ſententiam ſecutus

Beda. eſt Beda in cap. 10. Act. circa illa verba, *Iuſſit illos baptizari in nomine Domini Ieſu.* Citatur etiam in cap. 2. Lucæ, ibi tamen nihil de hac re ſcribit. Eandem ſen-

Bernard. tentiam tenet Bernard. epiſt. 340. vbi etiam approbat Baptiſmum datum ſub hac forma: *Baptizo te in*

Hugo de S. Vict. *nomine Dei, & ſanctæ Crucis.* Item Hugo de ſancto Victore, lib. 2. de ſacram. par. 6. cap. 2.

Soto. Soto etiam citat in fauorem huius ſententiæ Athanaſium, lib. de. Trinitate & Spiritu ſancto, & Cyprian. libr. ad Quirin. & Chryſoſt. hom. 3. Imperfecti in Matthæum, ſed apud hos Patres nihil inuenitur, quod ad hanc quæſtionem pertineat.

Magiſter. Adrianus. Caiet. Gloſſa. Ex Scholaſticis verò ſequutus eſt hanc ſententiam Magiſter in 4. diſtinct. 3. Adrianus q. 2. de Baptiſmo, Caiet hic, artic. 5. item gloſſ. in dict. cap. à quodam Iudæo, & cap. multi ſunt, de conſecrat. d. 4. & in cap. ſi quis puerum, extrà de Baptiſ. Fun-

Actor. 8. 10. 11. 19. damentum huius ſententiæ ſumptum fuit ex quibuſdam locis Actuum Apoſtolorum, in quibus dicitur dari Baptiſmus *In nomine Chriſti*, aut, *in nomine Domini Ieſu*, vt videre licet cap. 2. 8. 10. 11. & 19. &

1. Corinth. 1. ſignificat Paulus 1. ad Corinth. 1. vbi reprehendens eos qui dicebãt, *Ego ſum Pauli, Ego autem Apollo, Ego verò Cephæ, Ego autem Chriſti*, inquit, *diuiſus eſt Chriſtus? Nũquid Paulus crucifixus eſt pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* Significat ergo, eos fuiſſe baptizatos in nomine Chriſti.

Concluſio. Dicendum verò eſt primò, de eſſentia huius formæ eſſe, vt in ea expreſsè & diſtinctè nominentur tres perſonæ Trinitatis, quatenus inter ſe diſtinctæ ſunt. Ita docet D Thom. hîc, art. 6. Altiſiod. lib. 4. ſum. tract. 3. cap. 4. q. 2. Alenſ. 4. p. q. 13. memb. 3. art. 2. §. 3. & artic. 4. §. 2. Marſil. in 4. q. 3. art. 3 Bonauen. d. 3. art. 2. q. 2. Palud. q. 1. ar. 2. Richar. art. 2. q. 3. Scot. q. 2. art. 3. quamuis hi duo vltimi magis dubij ſint. Proba-

Probatur primo ex verbis Chriſti. tur primò ex verbis Chriſti Domini: *Baptizãtes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Iam enim ſuprà declarauimus, illud, *in nomine*, non tantùm ſignificare, in virtute, aut in fide, vt in aliis locis Scripturæ ſolet, Mar. 14. Matt. 15. Ioan. 21. ſed etiam ſignificare, Baptiſmum eſſe dandum, nominando, & voce ipſa inuocando, *Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum*: quoniam eo loco intendebat Chriſtus, docere, nõ ſolũ præceptum, ſed etiam ritum, formámque baptizãdi, vt docuit Leo Pap. epiſt. 4. c. 3. & Damaſcenus libro 4. de fide, cap. 10. & Iuſtin. apolog. 2. pro Chriſtianis circa finem, & optimè Athanaſ. ſer. 3. cont. Arian. paulo poſt med. & Chryſ. homil. 19. in ad

A Rom. & optimè Fulgent. in lib. de Incarnation. cap. 11. cuius verba poſtea referemus cum aliis Patribus, & ita Eccleſia ſemper intellexit, vt ſtatim videbimus. At verò ex ipſis verbis Chriſti ſatis apertè conſtat, hanc Trinitatis inuocationem debere eſſe expreſsã, & diſtinctam.

2. Probatur ex Eccleſiæ declaratione. Secundò hoc probatur ex Eccleſiæ declaratione, & definitione: nam in Canone 50. Apoſtolorum, reprobatur Baptiſmus datus, *in Domini morte. Quia non dixit Chriſtus, in morte mea baptizate: ſed, Baptizãtes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.*

Clem. Pap. Vnde Clemens Pap. lib. 3. conſtit. cap. 16. *Nominans* (inquit) *inuocationem Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, baptizabit eos in aqua*, & lib. 7. cap. 23. *Baptizare debes, quemadmodũ Dominus præcepit, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſãcti. Patris, qui miſit; Chriſti, qui venit; Paracleti, qui teſtimoniũ dedit.*

Pelag. Pap. B Præterea Pelag. Pap. in cap. ſi reuera, de conſecrat. diſtinct. 4. dicit, Baptiſmum datum in nomine Domini eſſe nullum, & in cap. multi ſunt, eadem diſtinctione, idem dicit de Baptiſmo dato ſolummodo nomine Chriſti.

Zach. Papa. Et Zachar. Pap. in cap. in Synodo, eadem diſtinctione, expreſsè docet Baptiſmum non perfici, niſi *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, ita vt, qui vel vnã de Trinitate perſonam in Baptiſmo non nominaret, verum Baptiſma conficere non poſſet.

Cap. firmiter. Idem ſumitur ex cap. firmiter, de ſum. Trinit. vbi dicitur Baptiſmus conſecrari inuocatione *indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus ſãcti.* Et ex cap. 1. de Baptiſm. &

Conc. Flor. ex Concil. Florent. in Decreto Eugenij: vbi C prædicta forma Baptiſmi præſcribitur; & ſufficere dicitur forma Græcorum, dummodo in eo fiat Trinitatis inuocatio.

3. Probatur ex patribus. Tertiò afferri poſſunt innumera patrum teſtimonia, ex quibus videri poſſunt omnes expoſitores Euangeliorum, & omnes qui de Baptiſmo ſcripſerunt,

Nazian. Niſſen. Tertul. Auguſt. vt Gregor. Nazian. Niſſen. Tertul. & præſertim Auguſtin. lib. 4. de Baptiſ. cap. 15. & lib. 5. cap. 1. & lib. 6. cap. 17. & 25. vbi ait, Baptiſmum verbis Euangelicis conſecrari, & ſine illis confici non poſſe, ideoque Baptiſmum ab hæreticis datum validũ eſſe, *Quia faciliùs* (inquit) *inueniuntur hæretici, qui omnino non baptizent, quàm qui nõ illis verbis baptizent.*

Damaſc. Præterea Damaſcenus lib. 4. de fide, cap. 10. poſtquam D docuit, formam baptizandi datam eſſe à Chriſto ſuprà dictis verbis, ſubdit: *At qui in ſanctam Trinitatem minimè baptizati ſunt, ij denuo baptizẽtur neceſſe eſt. Etſi enim Apoſtolus his verbis vtitur: in Chriſtum, & in mortẽ ipſius baptizati ſumus; non tamen hoc vult, Baptiſmi formulã his verbis conſtare debere; verùm hoc demũ, Baptiſmum mortis Chriſti figuram præferre.*

Baſil. Atque idem eſt ſenſus Baſilij, lib. de Spiritu ſancto, cap. 12. vbi ait: *Neminem offendere debet illud Apoſtoli, quòd nomen Patris, & Spiritus ſancti mentionem in Baptiſmatis commemoratione frequenter omittit; neque ideo putat harum vocum vſum eſſe indifferentem*, infrà verò huius rei cauſam reddens, videtur Ambroſij opinionem indicare. Dixi enim, ideo Apoſtolum appellare Baptiſmum E in Chriſto, *quia Chriſti appellatio totius eſt Trinitatis profeſſio, quia ſimul declarat & Patrem, qui vnxit, & Filiũ qui vnctus eſt, & Spiritum ſanctum qui eſt vnctio.* At verò Baſil. in hac ratione, non intendit hanc implicitam Trinitatis profeſſionem eſſe ad Baptiſmum ſufficientem, ſed ſolùm reddit probabilem cauſam modi loquendi Apoſtoli. Nam paulo inferiùs ſimiliter dicit, interdum Apoſtolum ſolius Spiritus in Baptiſmate feciſſe mentionem, vt, cùm inquit: *Omnes in vno Spiritu baptizati ſumus*, 1. ad Corint. 12. Et tamen ſubdit Baſil. *At nõ ideo quis dixerit, perfectũ eſſe Baptiſma, in quo ſolùm Spiritus nomen inuocatum eſt. Oportet enim inuiolabilem manere traditionem, &c.* Idem

rectè

Gaudent.

rectè docet Gaudent. tract. 2. de lect. Euang. qui eſt ordine nonus, vbi inter alia inquit: *Neque enim baptizari quis poteſt, niſi in integram atque inſeparabilem Trinitatem.* Et deinde ex profeſſo probat, eſſe contra veritatem huius ſacramenti alicuius perſonæ profeſſionem, & inuocationem omittere. Idem colligitur ex Ambroſio, lib. de his qui initiantur, cap. 4. & lib. 2. de ſacrament. cap. 5. & Cypr. epiſt. 73. ad Iubaian. parum à principio, & ex aliis Patribus ſuprà citatis, tam referendo priores errores, quàm verba Chriſti explicando. Ratio verò ſeu congruentia huius inſtitutionis explicata eſt ſuprà in Commentariis articulorum D. Thom. & in ſectione 1. Quibus addi poteſt, in lege Euangelica explicatam fidem Trinitatis eſſe ad ſalutem neceſſariam, per ſe loquendo: Baptiſmum autem eſſe ſacramentum fidei; vt loquitur Innocen. Pap. in c. debitum, de Baptiſmo, & Auguſt. epiſt. 103. quia ſicut eſt ianua Eccleſiæ, ita in eo fit expreſſa profeſſio Euangelicæ fidei: & ideo oportuit, vt in eo tradendo fieret expreſſa inuocatio Trinitatis, quę eſt primarium obiectum & fundamentum totius fidei, & principalis cauſa, tam ipſius Baptiſmi, quàm omnium myſteriorum nouæ legis.

Ambroſ. Cyprian. Vltimò probatur ratione. Innoc. Pap. Auguſt.

Nullus eſt Baptiſmus datus in nomine Dei. Non eſt ſufficiens forma Baptiſmi, niſi omnes tres perſonæ ſigillatim nominentur. Ambroſ.

Atque hinc ſequitur primò, ex vi huius inſtitutionis nullum eſſe Baptiſmum datum in nomine Dei. Patet, quia ſicut fides de Deo abſolutè & ſimpliciter non eſt fides explicita Trinitatis, ita inuocatio Dei abſoluta, non eſt inuocatio Trinitatis explicita, prout ad Baptiſmum eſt neceſſaria. Secundò ſequitur, Baptiſmum datum in nomine Patris, & Filij, non nominato Spiritu S. vel in nomine Patris & Spiritus ſancti, tacito Filio, vel denique in nomine cuiuſcumque perſonæ, ſine nominatione aliarum, nullum eſſe. Quod quidem fatetur Ambroſ. quando is qui baptizat, hunc defectum committit ex prauo errore, quo exiſtimat in Trinitate non eſſe tres perſonas. Idem autem eſt, etiam ſi abſque errore in fide id faciat ex negligentia, vel odio, aut alio prauo affectu; quia valor ſacramenti non pendet ex fide miniſtri, ſed ex eſſentiali integritate, & ſignificatione formæ, ſuppoſitis aliis requiſitis. Si ergo illa forma eſt inſufficiens, quando miniſter non habet rectam fidem, etiam erit inſufficiens, quamuis miniſter veram fidem habeat, dummodo cætera paria ſint. Eſt ergo illa forma per ſe inſufficiens: & ratio eſt, quia non continet expreſſam profeſſionem totius Trinitatis, quę neceſſaria eſt ex inſtitutione Chriſti. Quinimo, neque implicitè tota Trinitas ſatis indicatur, vna tantùm vel duabus perſonis nominatis; quia licet appellatione ſolius Patris, implicitè indicetur Filius, non tamen Spiritus ſanctus, qui ſit perſona ab eis diſtincta. Et idem eſt etiam, ſi expreſsè Pater, & Filius inuocentur. Si verò nominentur Pater, & Spiritus ſanctus, quamuis videatur implicitè indicari Filius, non tamen vt perſona à Spiritu ſancto diſtincta: quin potiùs indicari videtur, ipſum Spiritum ſanctum eſſe Filium, reſpectu cuius altera perſona Pater nominatur; atque idem eſt, ſeruata proportione, ſi ſolus Filius & Spiritus ſanctus exprimantur; non fit ergo ſufficiens, Trinitatis profeſſio, niſi omnes tres perſonæ nominentur.

Baptiſmus in nomine Chriſti datus non eſt validus.

Tertiò ſequitur, Baptiſmum datum in nomine Chriſti, non exprimendo alias perſonas, eſſe inualidum ex vi inſtitutionis Chriſti. Ita ſentiunt omnes Theologi ſuprà citati; & colligitur apertè ex omnibus quæ in probatione aſſertionis poſitæ adducta ſunt: præſertim ex definitionibus Pelagij & Zachariæ Pontificum, & plura ſtatim afferemus in ſolutionibus argumentorum. Nunc ſolùm addo verba Bedæ, lib. variarum quæſtio. 14. *Notandum, ſi quis baptizans dicat, Baptizo te in Chriſto Ieſu, & non dicat, in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti, ſicut Dominus inſtituit, non eſt verus Baptiſmus.* Et ratio eſt clara, quia inuocatio Chriſti non eſt expreſſa Trinitatis profeſſio, quam oſtendimus eſſe de eſſentia formæ Baptiſmi. Adde præterea, ex vi verborum etiam non eſſe implicitam Trinitatis profeſſionem, quamuis ſuppoſita fide quam nos habemus, poſſit eam nobis indicare, magis ex facilitate & promptitudine intelligentium, quàm ex vocis ſignificatione. Nam licèt Chriſtus ſit vnctus à Patre, tamen etiam ipſe ſeipſum vnxit, quatenus eſt ſuæ Incarnationis, & ſanctificationis ſuæ humanitatis author. Atque eodem modo, licèt dicatur Spiritu ſancto vnctus, ſeu ſanctificatus per quãdam approbationem, tamen etiam ipſo verbo, eiúſque diuinitate ſanctificatus eſt, ac delibutus: vnde ſi in Deo tantùm eſſet vna perſona, & carnem ſumeret, propriè appellari poſſet Chriſtus, ergo ex vi ſignificationis huius vocis, non ſatis indicatur tota Trinitas etiam implicitè. Ergo ex vi inſtitutionis non poteſt illa forma eſſe ſufficiens. Et hoc exiſtimo ita certum, vt contraria ſententia, quoad hanc partem, nullo modo probabilis ſit. An verò aliquando ex diſpenſatione talis forma conceſſa fuerit, dicemus in ſolutione argumentorum.

1. Concluſ. Magiſter. Hugo de S. Victore.

Dico ſecundò: De eſſentia huius formæ eſt, vt in ea non ſolùm Trinitas Perſonarum, ſed etiam naturæ vnitas ſignificetur, quod fit per particulam illam *in nomine*. Ita ſentit D. Thomas hîc art. 6. & Magiſter cùm Scholaſticis loco ſuprà citato, & Hugo de ſancto Vict. lib. 2. de ſac. par. 6. cap. 2. & colligitur ex verbis Chriſti, adiuncta Eccleſiæ, & Sanctorum intelligentia. Non enim ſine myſterio exiſtimatur dixiſſe Chriſtus *in nomine*, & non in omnibus: ſed vt indicaret, vnam eſſe trium perſonarum virtutem, ſubſtantiam, & maieſtatem, quæ vno illo nomine ſignificatur. Vnde Hieronymus, Matth. 28. *Baptizantur* (inquit) *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, vt quorum vna eſt diuinitas, vna ſit largitio, noménque Trinitatis vnus Deus eſt.* Et clariùs ſuper ad Epheſ. 4. circa illa verba: *Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptiſma. Non baptizamur,* inquit, *in nominibus Patris, & Filij, & Spiritus ſancti; ſed in vno nomine, quæ intelligitur Deus.* Eodem modo Auguſtin. 3. contra Maxim. cap. 32. *In nomine,* inquit, *non in nominibus, quia hi tres vnum ſunt, & hi tres vnus eſt Deus.* Ambroſ. 2. de ſacrament. cap. 7. *In vno nomine baptizare nos iuſſit, dicens, Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Noli mirari, quia dixi, vnum nomen, vbi eſt vna ſubſtantia, vna diuinitas, vna maieſtas.* Idem latè atque ex profeſſo docet, libro 1. de Spiritu ſancto, cap. 14. ex hoc, & aliis Scripturæ locis oſtendens, vno trium perſonarum nomine, vnam dominationem ſignificari. Et Gaudent. tractat. 14. de Promiſſione Paracleti, ſic ſcribit: *cùm Baptiſmi opus in Trinitate decerneret, celebrandum, non ait, in nominibus, ſed in nomine; Pater enim Deus eſt, & Filius Deus eſt, & Spiritus ſanctus Deus eſt, ſicut ſanctarum Scripturarum teſtimoniis dilectioni veſtræ ſæpius approbaui: ac propterea, vnum eſt Trinitatis nomen, cuius vna virtus, atque diuinitas permanet in omnia ſæcula.* Ratio vera eſt, quia non minùs eſt de neceſſitate ſalutis, vnius diuinitatis, quàm trium perſonarum profeſſio, nec poteſt eſſe vera ac perfecta huius myſterij profeſſio ſine fide huius diuinitatis. Vtrumque ergo debuit in forma Baptiſmi explicari.

Hieron. Auguſt. Ambroſ. Gaudent.

Ex qua concluſione infertur, hanc formam, *Ego te*

te baptizo in nominibus Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, eſſe inſufficientem ad hoc ſacramentum conſtituendum; quia in ea fit eſſentialis mutatio. Nam, ſi per vocem illam, *In nominibus*, indicentur, tantùm ipſa nomina relatiua, ſeu proprietates trium perſonarum, quamuis non admiſceatur poſitiuus error in forma, tacetur tamen myſterium Vnitatis trium perſonarum in Deitate, & ita non ſufficienter explicatur in hac forma fides vnius Deitatis in tribus perſonis. Si autem vox illa, *In nominibus*, indicet abſolutum nomen ſeu perfectionem, continebit forma errorem Vnitati Dei contrarium. Atque eadem ratio eſt de quacumque ſimili mutatione, vel additione facta huic formæ; ratione cuius, aut inæqualitas inter perſonas, aut diſtinctio in natura ſignificetur. B Si quis autem loco illius vocis, *In nomine*, diceret, *in virtute*, vel aliquid ſimile, quo vnitas in natura trium perſonarum ſignificetur, fortaſſe forma eſſet valida, quia res ſignificata videtur eſſe eadem, quamuis vocibus diuerſis; grauiter tamen peccaret, & non careret forma aliqua dubitatione, quia illæ voces non ſunt omnino ſynonymæ: nam illud, *In nomine*, plus complecti videtur, quàm ſi dicat, *In virtute*, aut *in maieſtate*, vel *Deitate Patris*, *&c.* nam hoc totum illa voce comprehenditur, & præterea inuocatio, & profeſſio fidei vnius Dei, atque Trini.

Baptiſmus in virtute Patris & Filij & Spiritus ſancti datus dubius.

Hæc forma in nomine Patris & in nomine Filij, & in nomine Spiritus ſancti, &c. eſt valida.

Sed quid, ſi quis baptizet hoc modo: *Ego te baptizo in nomine Patris, & in nomine Filij, & in nomine Spiritus ſancti*, C videtur enim illa nominis repetitio æquiualere illi plurali voci, *In nominibus?* Reſpondetur, non æquiualere, ſed illam formam eſſe validam, quia vnum & idem nomen poteſt iterum atque iterum nominari, & inuocari abſque pluralitate, vt verè dicitur Pater Deus, Filius Deus, & Spiritus ſanctus Deus, non tamen poſſunt dici Dij, quia hoc ſignificat pluralitatem naturarum; illud verò minimè, quia ſunt vnus & idem Deus.

Ad rationes ſecundæ ſententiæ reſpondetur.

Supereſt vt reſpondeamus ad ea quæ in ſecunda ſententia adducta ſunt (nam de prima nihil dicere oportet.) Et prius quàm ſententiam Zachariæ Pap. & Ambroſ. explicemus, declaranda ſunt illa Scripturæ teſtimonia, in quibus Apoſtoli dicuntur baptizaſſe, *In nomine Chriſti*, aut *In nomine Domini Ieſu*. D Eſt enim valde communis inter Scholaſticos ſententia, Apoſtolos vſos fuiſſe eo tempore hac forma, *Ego te baptizo in nomine Chriſti*, non quia illa per ſe ſufficiat iuxta Chriſti inſtitutionem; ſed quia ex ſpeciali diſpenſatione hoc illis conceſſum fuerit eo tempore, vt nomen Chriſti, & fides, atque amor erga illum, fidelium animis magis inſiderent. Ita ſentit diuus Thomas hîc, & ferè antiqui Scholaſtici ſuprà citati. Mihi tamen longè probabilius videtur, nunquam Apoſtolos, aut eorum miniſtros, baptizaſſe ſub illa forma, ita vt nomen Patris, vel Spiritus ſancti omiſerint: quod latè docuit Armachan. libro 8. de quæſtionibus Armenorum, à cap. 3. Can. lib. 6. de Locis, cap. 8. ad ſeptimum, & propendet Soto in 4. diſt. 3. E q. vnica, artic. 3. Et probatur primò ex loco Actorum 19. vbi Paulus inuenit quoſdam, qui ſe baptizatos eſſe dicebant, eóſque interrogauit; *Si ſpiritum ſanctum accepiſtis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque ſi Spiritus ſanctus eſt, audiuimus.* Tunc Paulus rurſus interrogauit: *In quo ergo baptizati eſtis?* quę interrogatio apertè ſupponit, non potuiſſe illos more conſueto, & ea forma, qua alij ſolebant baptizari, non audito Spiritus ſancti nomine; quia nimirum non dabatur tunc forma Baptiſmi, abſque Spiritus ſancti inuocatione & appellatione: ergo tunc etiam

Apoſtoli nunquam baptizarunt in nomine Chriſti

Armachan.

Cano.

Soto.

Probatur primo ex Actor. 19.

A fiebat in forma Baptiſmi, expreſſa trium perſonarum inuocatio. Et ideo Paulus iuſſit illos iterum baptizari Baptiſmo Chriſti, & forma conſueta. Secundò probatur; quia ex illo modo loquendi Scripturæ colligi non poteſt huiuſmodi diſpenſatio, aut quòd Apoſtoli illo modo baptizauerint. Primò quidem, quia baptizari *In nomine Chriſti, vel in nomine Domini Ieſu*, non tantùm ſignificat, inuocato hoc nomine, ſed etiam ſignificare poteſt in fide, virtute, & authoritate eius, & Baptiſmo ab ipſo inſtituto baptizari: quod patet ex eodem loco Actorum 19. vbi ſtatim ſubdit: *His auditis baptizati ſunt in nomine Domini Ieſu*, ac ſi diceretur, baptizati ſunt Baptiſmo Chriſti, quia antea ſolo Baptiſmo Ioannis fuerant baptizati, B quomodo expoſuit Damaſcenus, lib. 4. de fide, cap. 10. quod Paulus ait ad Romanos, cap. 6. nos eſſe in Chriſto baptizatos. *Nam in Chriſtum*, inquit, *baptizatum eſſe, nihil aliud indicat, quàm in eum credendo ſalutifera aqua tingi.* Sic etiam Baſil. dicto libro de Spiritu ſancto, cap. 12. expoſuit; baptizari in Spiritu ſancto non eſſe idem, quod baptizari ſola Spiritus ſancti perſona nominata, ſed idem, quod baptizari in virtute, ſeu in ſanctificatione Spiritus ſancti. Vel aliter; quamuis demus, in illis locis ſignificari, nomen Domini Ieſu Chriſti ſolitum eſſe proferri in forma Baptiſmi, non tamen inde poteſt colligi, nomine Patris, vel Spiritus ſancti fuiſſe omiſſa, quia facilè potuerunt omnia coniungi, & proferri, hoc modo: C Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij eius Ieſu Chriſti Domini noſtri, & Spiritus ſancti. Atque hoc modo, & ſatisfit illi coniecturæ quam ſententia contraria afferebat, ſcilicet, quòd nomen Chriſti exprimebatur, vt fieret amabile; & ſimul retinetur integra forma Baptiſmi, & non omittuntur aliæ perſonæ, quarum amor æquè neceſſarius eſt, earúmque cognitio ad ipſum Chriſtum meliùs cognoſcendum confert. Tertiò, quòd Apoſtoli non fuerint vſi diſpenſatione, videtur planè colligi ex illo Canone 49. vel 50. Apoſtolorum, vbi damnatur error eorum qui baptizabant in morte Chriſti, ſeu Domini, & ſubditur ratio: *Non enim dixit nobis Dominus, in morte mea baptizate, ſed in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti:* quæ ratio euidenter ſupponit, & illos D ſemper præceptum illud, & formam obſeruaſſe, & omnem aliam, etiam ſi ſit *In nomine Domini*, vel *Chriſti*, inſufficientem iudicaſſe. Quartò hoc potiſſimùm confirmatur teſtimoniis Patrum, qui in hunc modum prædicta teſtimonia interpretati ſunt. Cyprianus Epiſtol. 73. ad Iubaian. poſt medium, vbi tractans illa verba Petri, Actorum 2. *Baptizetur vnuſquiſque veſtrûm in nomine Domini Ieſu Chriſti*, inquit, *Ieſu Chriſti mentionem facit Petrus, non quaſi Pater omitteretur, ſed vt Patri quoque Filius adiungeretur. Denique vbi poſt reſurrectionem à Domino Apoſtoli ad Gentes mittuntur, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti baptizare Gentiles iubentur: quomodo ergo quidam dicunt, baptizatum in nomine Ieſu Chriſti, remiſſionem* E *peccatorum conſequi poſſe, quando ipſe Chriſtus Gentes baptizare iubeat in plena, & adunata Trinitate?* Eandem expóſitionem & doctrinam habet Fulgentius lib. 5. de Incarnatione & gratia, cap. 11. vbi inter alia inquit: Ideo in forma Baptiſmi dictum eſſe, *In nomine Filij*, in ſingulari, vt ſignificaretur, vnam & eandem eſſe Chriſti perſonam in diuinitate, & humanitate ſubſiſtentem. *Et propterea*, inquit, *omnis qui in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti ſacramento ſanctæ regenerationis abluitur, non niſi in Chriſti morte, ac nomine baptizatur.* Atque in hunc modum exponit ſtatim verba citata Petri, Actor. 2.

2. Probatur.

Actor. 19.

3. Probatur.

4. Probatur ex patribus.

Cyprian.

Fulgent.

& Pau

Auguſt. & Pauli ad Rom. 6. Sic etiam Aug. lib. 3. contra Maximinum, cap. 17. dicit, ſicut ex illis verbis, Ioan. 1. *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil,* non poteſt colligi, Spiritum ſanctum excludi ab opere creationis, ita ex verbis Petri, Actorum 2. *Baptizetur vnuſquiſque veſtrùm in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti*, non poſſe colligi, illos non fuiſſe baptizatos in nomine Patris, & Spiritus ſancti, quia licèt in nomine Ieſu Chriſti iuſſi ſint baptizari, vna perſona alias non excludit. Eandem ſententiam docet Chryſoſt. hom. 30. in 2. ad Corinth. tractans verba illa, cap. 13. *Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio ſancti Spiritus ſit cum omnibus vobis, Amē.* vbi & conſiderat, interdum Paulum omnes tres perſonas ſimul nominare, interdum duas, interdum vnã tantùm, vt earum æqualitatem oſtēdat, atque vnam ab altera non ſeparari, & huius occaſione adducit illud 1. ad Corinth. cap. 6. *Sed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis in nomine Domini Ieſu Chriſti, & Spiritu Dei noſtri,* & ſubdit: *Quid igitur, dic, oro? Non baptizati fuerunt in Patre illi? Quare igitur non dixit, abluti eſtis in nomine Patris? quia ſine diſcrimine, nunc huius, nunc illius meminit hypoſtaſis.* Eodem modo Origen. lib. 5. in ad Roman. circa illa verba, cap. 6. *Quicumque baptizati ſumus cum Chriſto Ieſu, &c. Requiras,* inquit, *hoc quod Dominus dixit ad Diſcipulos, vt baptizarent in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti, cur Apoſtolus ſolius Chriſti in Baptiſmo nomen aſſumpſit, dicens: Quicumque baptizati ſumus, cùm non habeatur legitimum Baptiſma, niſi nomine Trinitatis?* Et in ſumma reſpondet, Paulum ibi non deſcribere formam, & rationem Baptiſmatis, & ideo non poſuiſſe integra verba, ſed ea tantùm, quæ ad rem de qua agebat, pertinebant. Ibi autem diſputabat de Baptiſmo, quatenus mortem, & ſepulturam Chriſti repræſentat, & quia in hoc conformamur Chriſto, nō Patri, aut Spiritui ſancto, ideo Chriſti potius, quàm aliarum perſonarum mentionem fecit; non quia in forma Baptiſmi Chriſtus abſque aliis perſonis nominetur. Denique Theophylactus in fine Euangeliſtæ Lucæ tractans illa verba: *Et prædicari in nomine eius pœnitentiam, & per pœnitentiam*, Baptiſmum intelligens, quærit: *Quomodo Baptiſma, in nomine ipſius Chriſti fieri intelligerent, cùm alias doceamur baptizare, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti?* Et reſpondet, *Primùm dicimus, quòd quando dicimus, Baptiſma fieri in nomine Chriſti, non dicimus, quòd oporteat in ſolius nomine Chriſti fieri, ſed quòd Chriſti Baptiſma ſpirituale eſt. Inſuper Baptiſma; In nomine Chriſti, intellige in morte Chriſti. Et aliter, Chriſti nomen in ſeipſo continet & Patrem inungentem, & vnctionem Spiritum, & vnctum Filium* In quibus vltimis verbis, non ſentit propter hanc cauſam ſatis eſſe proferre nomen Chriſti, ſed reddit hanc inter alias cauſas, ob quas Baptiſmus dicitur Baptiſmus Chriſti, aut dari in nomine Chriſti, ſicut ſuprà exponentes Baſilium dicebamus.

Chryſoſt. *Orig.* *Theophyl.*

Vltima probatur coniectura. Vltimò adhiberi poteſt coniectura, quia nulla fuit in primitiua Eccleſia probabilis cauſa talis diſpenſationis, quia, etiamſi demus, fuiſſe tunc expediens, nomen Ieſu Chriſti expreſsè in forma proferre; nulla tamen oſtendi poteſt vtilitas in ſubticendis nominibus Patris, & Spiritus ſancti. Et alioqui ſine euidenti neceſſitate non oportebat diſpenſare in lege maximè neceſſaria, cuius obſeruatio erat veluti ianua ad totam Chriſti legem ſuſcipiendam, quæ tunc promulgari incipiebat. Adde, explicitam fidem Trinitatis omnibus fuiſſe in præcepto ab initio prædicationis Euangelicæ: ergo non erat tantum myſterium occultandum, aut in forma Baptiſmi omittendum. Talis ergo diſpenſatio nec neceſſaria fuit, nec expediēs. Non eſt ergo volūtariè aſſerenda, cùm neque in Scriptura ſacra, neque ex aliquo Concilio, aut traditione colligatur.

A

Decretū Nicolai Pap. declaratur. Ad Decretum Nicolai difficile eſt reſpondere. Nam quod D. Thom. & alij dicunt de diſpenſatione, duplici ex capite reiectum eſt, quia & nunquam fuit talis diſpenſatio Apoſtolis conceſſa, & quamuis fuiſſet; non duraſſet vſque ad Nicolai tempora, qui octingentis annis fuit poſt Chriſtum: alioqui pari ratione dici poſſet, nunc etiam durare. Præſertim, quia Pontifex ſuam ſententiam fundat in dicto Ambroſij, quem oſtendimus non fundaſſe ſententiam ſuam in diſpenſatione. Secundò, non minùs diſplicet, B quod alij dicunt, Pontificem loqui in caſu neceſſitatis, tum quia in eo caſu, in quo Pontifex loquitur, nulla erat neceſſitas baptizādi in ſolo nomine Chriſti. Immo vix fingi poteſt, quòd in aliquo caſu interueniat talis neceſſitas, niſi fortè ex ignorantia miniſtri baptizantis, tum præcipuè, quia propter nullam neceſſitatem poteſt variari eſſentialis materia, vel forma ſacramenti, vt ſuprà oſtenſum eſt. Alij dicunt, Nicolaum non affirmare, huiuſmodi Baptiſmum eſſe validum, ſed non eſſe iterandum, & interpretantur, non eſſe iterandum abſolutè, quia ſaltem eſt res dubia, iterandum autem eſſe ſub conditione. Sed hoc non placet: quia Pontifex ibidem dicit, Baptiſmum datum à Iudæo in nomine Trinitatis, non eſſe iterandum. Quod intelligit tam abſolutè, quàm ſub con- C ditione, vnde illis verbis ſimpliciter docet, talem Baptiſmum eſſe validum; at verò eodem modo loquitur de Baptiſmo dato in nomine Chriſti. Alij ergo ita exponunt Nicolaum, ſicut nos interpretati ſumus Actuum teſtimonia, ſcilicet, vt non loquatur de forma, in qua expreſſo nomine Chriſti omittuntur Perſonæ Patris, & Spiritus ſancti, ſed de illa, in qua ſecunda perſona nominatur ſub nomine Chriſti, aliis non omiſſis. Cùm verò dicit Pontifex, *tantùm in nomini Chriſti*, illa dictio excluſiua, *tantùm*, aiūt non excludere alias perſonas, ſed Filij expreſſam nominationem, ita vt ſolùm dicatur, *in nomine Patris, & Chriſti, & Spiritus ſancti.* Quæ expoſitio attribui etiam poteſt Ambroſio, & ad eam poteſt ratio eius accommodari, quòd ſcilicet, tantumdem ſit, D nominare ſecundam perſonam ſub nomine Chriſti, ac ſub nomine filij, quia etiam in nomine Chriſti dicatur relatio ad alias perſonas. Et idem dici poteſt ad Bedam ſuper Acta, præſertim cùm alio loco veram ſententiam docuerit, vt vidimus. Atque hæc expoſitio pia eſt, & probabilis; nonnihil tamen videtur coacta. Vnde valde dubito, an hæc fuerit mens Nicolai, & Ambroſij. An verò id quod in ea aſſeritur, in rigore verum ſit, dicam ſequenti ſectione. Quamobrem alij ſimpliciter confitentur, Pontificem vt priuatum Doctorem falſæ opinioni adhæſiſſe, quam ſententiam ſequitur Cano loco ſuprà citato, quia in eo decreto vnum eſt, de quo Pontifex E interrogatus directè reſpondet, atque definit; aliud verò quod obiter dicit abſque Pontificia authoritatē, ac definitione. Primum illud eſt, an Baptiſmus datus à Iudæo validus ſit, ad quod Pontifex affirmatiuè reſpondet, eiúſque definitio certa eſt. Secundò verò obiter dixit Pontifex, huiuſmodi Baptiſmum datum tantùm in nomine Chriſti validum eſſe, & in hoc ſecutus eſt ſententiam Ambroſij, exiſtimauítque teſtimonia Actuum Apoſtolorum, ita eſſe intelligenda, & locutus eſt, vt priuatus Doctor, & ſententiam minùs probabilem ſecutus eſt. Dices: Contraria ſententia definita fuerat à Pelagio & Zacharia

Obiectio.

charia Pontificibus,vt viſum eſt ex cap.ſi reuera,cap. in Synodo,cap.multi,de conſecr.diſt.4.quomodo ergo potuit Nicolaus,etiam vt priuatus Doctor, contrariæ ſententiæ adhærere? *Reſponſio.* Reſpondetur,eos Pontifices de quæſtione hac nihil ex profeſſo,ac de fide definiuiſſe; quia epiſtolæ illæ, ex quibus Gratianus refert ſe ſumpſiſſe illa Decreta, non leguntur integræ in tomis Conciliorũ:ex illis autem Decretis, vt ſunt apud Gratianum, habemus quidem eos Pontifices docuiſſe, neceſſariam eſſe trium perſonarum inuocationem,& non ſatis eſſe Chriſti,vel vnius perſonæ appellationem; non verò ſatis conſtat, eos Pontificia authoritate definiuiſſe, hanc inuocationem debere eſſe explicitam, & non ſatis eſſe implicitè contentam in nomine Chriſti. Atque hæc vltima reſpõſio poteſt in rigore ſuſtineri; proximè verò præcedẽs reiicienda omnino non eſt, quia pietati eſt conſentanea. Et per hæc reſponſum eſt ad alios Patres. Sententia verò ibi citata ex Bernardo durior eſt, ac difficilior. Nam ſine dubio hæc forma, *Baptizo te in nomine Dei,& ſanctæ Crucis*, nullo modo eſt ſufficiens, niſi per Deum intelligamus, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum,vt Marſilius exponit. Addendum verò eſt,non ſufficere,vt ab audientibus intelligatur, niſi in ipſa forma exprimatur,vt ſatis dictum,ac probatum eſt.

SECTIO IIII.

Vtrùm neceſſarium ſit in forma Baptiſmi exprimere tres perſonas diuinas ſub nominibus Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

HÆc quæſtio præcipuè tractari ſolet de hac forma; *Ego te baptizo in nomine Genitoris, Geniti, & Spirati,ſeu procedentis ab vtroque*, quam eſſe ſufficientem docuit Caietan.hîc ſequens Gloſſ. in cap.multi, de conſecrat.diſtinct.4. *Caiet.ſent.* quæ dicit has voces ſufficere: *In nomine Genitoris,& Nati, & ſancti Flaminis*, addit tamen non ſufficere, ſi dicat: *Baptizo te in nomine trium perſonarum*, quod fortaſſe Caietan. non admitteret,vt videbimus. Opinionem Caiet.ſequutus eſt Vict. vt habetur in ſumma eius §. 14. de Baptiſmo. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia eſſentialis forma ſacramenti non pendet ex materialibus verbis,vt ſuprà viſum eſt; ſed ex ſignificatione eorum. *Probatur.* Vnde omnes voces eiuſdem ſeu æquipollentis ſignificationis ſufficiunt ad ſubſtantiam,vel eſſentiam ſacramenti conſtituendam: ſed illæ voces *Genitor*, *Genitus,&c.* in ſignificatione æquiualent his, *Pater*, & *Filius*; ergo ſufficiunt ad eſſentiam Baptiſmi. Patet conſequentia, quia licèt formale ſignificatum illarum vocum videatur diuerſum: nam hæ ſignificant de formali relationes, illæ verò origines, tamen hæc diuerſitas nihil referre videtur; quia ex vſu eaſdem omnino res,& perſonas ſignificant, eiſdémque conceptibus ſubordinantur. Et hic vſus vocum magis eſt attendendus,quàm formalis illa & rigoroſa ſignificatio; ſicut etiam voces illæ *Pater,& Filius*,in rigore non ſignificant de formali Paternitatem,vel Filiationem diuinam, ſed Paternitatem & Filiationem ſimpliciter, tamen ex vſu accommodatæ ſunt ad illam ſignificationem. *Confirm.1.* Et confirmatur primò. Nam Concilium Florentinum definit, illam formam eſſe ad Baptiſmum ſufficientem, in qua exprimitur actus miniſtri, cum ſanctæ Trinitatis inuocatione, & non addit,neceſſarium eſſe, hanc inuocationem fieri illis vocibus: *Pater,& Filius, & Spiritus ſanctus.* Sed ſub illis nominibus, *Genitoris,&c.* verè & propriè inuocatur & laudatur Trinitas, vt patet cùm Eccleſia canit, *Genitori, Genitóque,laus & iubilatio*,& ſi quis confiteatur, vel credat, Trinitatis myſterium illis vocibus, & conceptibus expreſſum, ſine dubio ſatisfacit præcepto credendi, vel confitendi Trinitatem; ergo,&c. *Confirm. 2.* Confirmatur ſecundò: nam ſi fieret mutatio ſimilis in vna tantùm perſona, validum eſſet ſacramentum; ergo idem eſt,ſi fiat in omnibus. Patet conſequentia; quia tam eſſentialis eſt inuocatio ſingularum perſonarum, quàm ſimul omnium. Antecedens verò patet exemplis receptis. Primum illud eſt, quod in præcedenti ſectione tangebamus de hac forma, *Baptizo te in nomine Patris,Chriſti, vel Ieſu Chriſti,& Spiritus ſancti.* Aliud eſt, ſi loco *Filij*, dicatur *Verbi.* Item ſi loco nominis *Spiritus ſancti*, dicas *Paracleti*,aût *Doni*. *Confirm. 3.* Tandem confirmatur, quia in huiuſmodi mutationibus formarum ſacramentalium, vt accidentales & non ſubſtantiales cenſeantur, nunquam attendimus ad rigoroſam, ac metaphyſicam formalitatem ſignificationis, ſed ad rem ſignificatam, & ad moralem & practicum modum concipiendi. Et hac ratione cenſentur æquiualentia hæc verba, *Baptizo, abluo, tingo*, & ſimiliter hæc, *Abſoluo, & remitto*; cùm tamen formalia ſignificata in rigore ſint diuerſa: ergo idem erit in præſenti.

2.& cõmunis ſenten. Secunda ſententia & communis eſt, neceſſarium eſſe exprimere tres perſonas nominibus *Patris,& Filij, & Spiritus ſancti*,& mutationem illam, in nomen *Genitoris,Geniti,& Spirati*, & quamcumque ſimilem, eſſe contra ſubſtantiam ſacramenti. Ita ſentit diuus Thom.hîc art.5.ad 7. & in 4.diſt.3.art.2.quæſtiunc. 2.ad 5.Bonau.art.2.quæſt.3.Scot.quæſt. 2.art. 3. Richard.art.2.quæſt.3.Paludan.quæſt.1. artic. 3. num. 16.Durand.quæſt.2. Gabr. articulo 2. concluſ.4. & art.1. dubit.1. qui dicit Theologos omnes, Iuriſperitos, & Summiſtas in hanc ſententiam conuenire, eandem tenet Alexander Alenſ.4.par. quæſtion.13. membr.3.artic.3.§.5.& Altiſiodor. lib.3. ſum. tract. 3.cap.4.quæſt.4.Marſil.in 4.q.3.art.4. *D.Thom. Bonau. Richard. Palud. Durand. Gabriel.* *Bonau. Ratio.* Bonau. reddit rationem, quia mutantur nomina principalia in non principalia; quod magis explicans Scotus dicit, nomine *Patris,Filij & Spiritus ſancti*,ſignificari proprias perſonarum proprietates, atque ideo perſonas ipſas; nomine verò *Genitoris, &c.* ſignificari actus notionales,non verò Perſonas, ſed ſolùm connotari illas. Hæ verò rationes non videntur cogere;tum quia vix poteſt reddi ratio, cur nomen *Filij* ſit principalius, quàm nomen *Verbi*;aut nomen *Patris*, quàm nomen *Genitoris*.Tum etiam, quia ad ſubſtantiam ſacramẽti non videtur referre,quòd nomen ſit magis vel minùs principale, dummodo eandem omnino rem ſignificet. In hoc autem non videtur vera differentia, quam Scotus aſſignat,quia *Genitor*, reuera ſignificat perſonam generantem, pro qua etiam ſupponit; quòd ſi fiat vis in ſignificato formali, aut connotato, etiam Pater ex vi ſuæ ſignificationis formaliter ſignificat Paternitatem, & connotat Perſonam. *Ratio D.Th.* Aliam aſſignat rationem D.Thom.quia, ſicut in Baptiſmo, inquit, ex parte materiæ determinata eſt aqua, quia eius vſus eſt communiſſimus,facilis,& aptiſſimus ad ſignificationem huius ſacramenti;ita ex parte formæ determinatæ ſunt illæ voces,quæ faciliùs, & aptiùs perſonas diuinas ſignificant,quæque futuræ erant in vſu frequentiori Eccleſiæ ad Trinitatem inuocandam,eiúſque fidem profitendam. Huiuſmodi autem ſunt illa, *Pater, Filius, & Spiritus ſanctus*, & quæ in vnaquaque lingua his vocibus reſpondent. Itaque videtur D.Thomas hoc referre in ſpecialem Chriſti inſtitu

inſtitutionem: quæ præter adductam congruentiam fundari poteſt in verbis Chriſti, adiuncto vſu Eccleſiæ,& interpretatione Patrum, quos ſuprà retulimus: quibus addi poteſt Epiphan. hæreſ.73. in principio, vbi ſignificat, voces *Geniti*, & *Ingeniti*, non valere ad Baptiſmum. *Non dixit,* inquit, *Baptizantes eos in nomine Geniti,& Ingeniti, ſed in nomine Patris, & Filij,* & poſt multa dixit Ingenitum, nondum ſignificare Patris intelligentiam, neque Genitum ſignificare propriè Filium, *quia ad omnia genita communem facit intelligentiã. Non enim omne, quod generatur, eſt filius, quãuis omnis filius ſit genitus*, & eadem ratione Genitor, ſeu generans latius patet, quàm Pater. Quare tãdem concludit, nos non in Genito, & Ingenito, ſed in Patre & Filio eſſe baptizatos. Et hoc ipſum videtur innuere Athanaſ. ſerm. 2. contra Arrian. circa medium, cùm inquit: *Non iuſſit nos baptizare, in nomine Geniti, & Ingeniti, ſed in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Et confirmari poteſt hæc ſententia, quia aliàs ſequitur, formam eſſe validam, etiamſi dicatur, *In nomine trium perſonarum*, vel, *In nomine primæ, & ſecũdæ, & tertiæ Perſonæ*, vel, *In nomine Genitoris, & imaginis eius, ſeu ſplendoris gloriæ eius, & Doni, vel Flaminis*, & ſimilibus: quia in his omnibus, licèt verba ſint diuerſa, tamen re ipſa, & iuxta communem vſum idem ſignificant, & eaſdem diuinas Perſonas faciunt concipere, & ſufficere poſſunt ad fidem profitendam, & ad Trinitatem inuocandam, vel laudandã. Quæ omnia, vt exiſtimo, Caietanus concederet. Videntur tamen valde abſurda, & contra communem ſenſum.

Epiphan. — Athanaſ. — Confirmatur.

Regula 1. In hac re primùm exiſtimo certum, omnem illam mutationem, per quam expreſſa inuocatio Trinitatis mutatur, implicitam, vel confuſam, eſſe contra veritatem, & ſubſtantiam huius formæ: in quo non cenſeo probabilem eſſe opinionem Caietani. Vnde ſi quis dicat, *Baptizo te in nomine Trinitatis*, forma eſt inſufficiens. Item ſi dicat, *Baptizo te in nomine Trini, & vnius, & in nomine trium Perſonarum, & in nomine Primæ, Secundæ, & Tertiæ perſonæ*, quia in his omnibus modis, & ſimilibus non ſatis explicatur myſterium Trinitatis. Nam licèt explicetur numerus Perſonarum, tamen valde confuſè, & nullo modo explicantur proprietates perſonales, nec emanatio vnius perſonæ ab alia. Atque idem cenſeo, ſi mutatio fiat in voces omnino appropriatas, & non proprias, vel etiam in valde metaphoricas, vt ſi dicas, *In nomine Omnipotentis, Sapientis, & Doni, ſeu Flaminis*: & idem eſt de ſimilibus, quia talis inuocatio Trinitatis redditur valde obſcura, & aliena à communi vſu fidelium. Item, quia per illas voces non ſignificatur id quod eſt proprium ſingularum perſonarum, quamuis ex vſu intelligentium præcipuè ſapientium contingat, per illas voces concipi perſonas ipſas. Obiectio. Dices, etiam illa vox, *Spiritus ſanctus*, non eſt propria, ſed appropriata tertiæ perſonæ: nam in rigore etiam Pater, & Filius, ſunt Spiritus, & ſancti. Reſponſio. Reſpondetur, iam illam vocem eſſe impoſitam ad ſignificandam proprietatem tertiæ Perſonæ; ſcilicet, ſpirationem paſſiuam, quam de formali ſignificat: ſub qua ratione hæc vox, quæ iam æquiuoca dici non poteſt, non conuenit Patri, aut Filio. Atque ita non eſt appropriata, ſed propria. Conc. Flor. Ex quibus etiam intelligitur, quando Conciliũ Florentinum dixit, neceſſariam eſſe in hac forma Trinitatis inuocationem; quamuis in cortice verborũ generaliter loquatur, tamen reuera ipſum loqui de illa inuocatione, quæ eſt in vſu Eccleſiæ, quámque paulo antea commemorauerat, veram Baptiſmi formam aſſignando; hunc enim ſenſum & contextus ipſe per ſe fert, & ratio oſtendit, quia alioqui quælibet inuocatio Trinitatis eſſet ſufficiẽs, quod falſum eſſe oſtendimus.

1. Regula. Secundò, quando mutatio ſolùm fit in diuerſa nomina propria Perſonarum, manente expreſſa inuocatione earum, res eſt magis dubia, & vtrimque probabilis, vt fatentur hîc Soto, & alij recentiores expoſitores D. Th. Soto. Aliud autem eſt in hac re practicè loqui, aliud verò ſpeculatiuè. Practicè enim certum eſt, eſſe graue peccatum huiuſmodi mutationem facere; tum propter verba Chriſti, & conſuetudinem Eccleſiæ, tum propter ſcandalum; tum etiam propterea quòd redditur dubium ſacramentum. Nam etiam ſi demus, Caietani opinionem eſſe probabilem, eſt tamen incerta: & ſi fortaſſe falſa ſit, ſacramentum in re erit nullum. Quapropter certum etiam cenſeo, Baptiſmum datum ſub illa forma, *In nomine Genitoris, Geniti, &c.* iterandum eſſe, ſaltem ſub conditione: quia reuera eſt valde dubius. At verò ſpeculatiuè poteſt opinio Caietani probabiliter teneri, habet enim fundamenta non parum vrgentia, & apparẽtia. Nihilominus diſcedendum non eſt à communi ſententia, quæ in materia præcipuè ſacramentorum multum ponderis habet: nam tota res pendet ex inſtitutione quam vſus, & traditio Eccleſiæ declarat, & huiuſmodi Eccleſiæ ſenſus ex antiquis Patribus & ſapientibus Doctoribus petendus eſt. Eſt ergo valde veriſimile, hanc fuiſſe Chriſti inſtitutionem, vt ſimplex profeſſio fidei quæ in Baptiſmo fit, & omnibus etiam rudioribus & ſimplicioribus communis eſſe debet, fieret etiam ſimplicioribus verbis, & communibus omnibus, & propriùs diuinas perſonas ſignificantibus. Et ideo mutatio in his vocibus, vel omnibus, vel aliqua earũ ſubſtãtialis, eſſe cenſetur. Ex quo fundamento facile eſt omnia Caietani argumenta diluere.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm immerſio in aqua ſit de neceſſitate Baptiſmi.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quòd immerſio in aqua, ſit de neceſſitate Baptiſmi. Vt enim dicitur, ad Epheſ. cap. 4. vna fides, vnũ Baptiſma. Sed apud multos communis modus baptizandi eſt per immerſionem. Ergo videtur, quòd non poſſit eſſe Baptiſmus ſine immerſione. 4. d. 3. art. 4. q. 1.

2. *Præterea, Apoſtolus dicit, Rom. 6. Quicumque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, conſepulti enim ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem. Sed hoc fit per immerſionem, dicit enim Chryſoſt*. ſuper illud Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c. Sicut in quodã ſepulchro in aqua ſubmergentibus nobis capita, vetus homo ſepelitur, & ſubmerſus deorſum occultatur, deinde nouum rurſus aſcendat. Ergo videtur, quòd immerſio ſit de neceſſitate Baptiſmi.* Homil. 24. in Ioan. poſt med. tom. 3.

3. *Præterea, Si ſine immerſione totius corporis poſſet fieri Baptiſmus, ſequeretur, quòd pari ratione ſufficeret, quãlibet partem aqua perfundi. Sed hoc videtur inconueniens; quia originale peccatum, contra quod præcipuè datur Baptiſmus, non eſt in vna tantùm corporis parte. Ergo videtur, quòd requiratur immerſio ad Baptiſmum, & non ſufficiat ſola aſperſio.*

Sed contrà eſt, quod Heb. 10. dicitur: Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei aſperſi corda à conſcientia mala, & abluti corpus aqua munda.

Reſpondeo dicendum, quòd aqua aſſumitur in ſacramento Baptiſmi ad vſum ablutionis corporalis, per quam ſignificatur interior ablutio peccatorum. Ablutio autẽ fieri poteſt per aquam, non ſolùm per modum immerſionis, ſed etiam per modum aſperſionis, vel effuſionis. Et ideo quãuis tutius

tutius ſit baptizare per modum immerſionis (quia hoc habet communior vſus) poteſt tamen fieri Baptiſmus per modum aſperſionis, vel etiam per modum effuſionis, ſecundùm illud Ezech. 36. Effundam ſuper vos aquam mundam; ſicut beatus Laurentius legitur baptizaſſe. Et præcipuè propter neceſſitatem: vel quia eſt magna multitudo baptizandorum, vt patet Actorum 2. & 4. vbi dicitur, quòd crediderunt vna die tria millia, & alia die quinque millia: quandoque autem poteſt imminere neceſſitas propter paucitatem aquæ: vel propter debilitatem miniſtri, qui non poteſt ſuſtētare baptizandum, vel propter debilitatem baptizandi, cui poſſet imminere periculum mortis ex immerſione. Et ideo dicendum eſt, quòd immerſio non eſt de neceſſitate Baptiſmi.

Ad primum ergo dicendum, quòd ea quæ ſunt per accidens, non variant ſubſtantiam rei. Per ſe autem requiritur ad Baptiſmum corporalis ablutio per aquam. Vnde & Baptiſmus lauacrum nominatur, ſecundùm illud Epheſ. 5. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Sed quòd fiat ablutio hoc vel illo modo, accidit Baptiſmo. Et ideo talis diuerſitas non tollit vnitatem Baptiſmi.

Ad ſecundum dicendum, quòd in immerſione expreſſiùs repræſentatur figura ſepulturæ Chriſti; & ideo hic modus baptizandi eſt communior & laudabilior. Sed in aliis modis baptizandi repræſentatur aliquo modo, licèt non ita expreſsè. Nam quocumque modo fiat ablutio, corpus hominis, vel aliqua pars eius, aquæ ſupponitur, ſicut corpus Chriſti, ſub terra fuit poſitum.

Ad tertium dicendum, quòd principalis pars corporis, præcipuè, quantum ad interiora membra, eſt caput in quo vigent omnes ſenſus & interiores, & exteriores. Et ideo, ſi totum corpus aqua non poſſit perfundi, propter aquæ paucitatem, vel propter aliquam aliā cauſam, oportet caput perfundere, in quo manifeſtatur principium animalis vitæ. Et licèt per membra quæ generationi deſeruiunt, peccatū originale traducatur, non tamen ſunt membra illa potius aſpergenda, quàm caput; quia per Baptiſmum non tollitur tranſmiſſio originalis in prolem per actum generationis; ſed liberatur anima à macula & reatu peccati quod incurrit. Et ideo debet præcipuè lauari illa pars corporis, in qua manifeſtantur opera animæ. In veteri autem lege remedium contra originale peccatum inſtitutum erat in membro generationis; quia adhuc ille per quem originale erat amouendum, naſciturus erat ex ſemine Abrahæ. Cuius fidem Circumciſio ſignificabat, vt dicitur Rom. 4.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm trina immerſio ſit de neceſſitate Baptiſmi.

4. d. 3. art. 4. q. 2. & 3. Et d. 23. q. 1. art. 1. q. 2. cor. Refertur hoc in Dec. de conſec. d. 4. c. 77. Poſtquam ex Hom. 4.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quòd trina immerſio ſit de neceſſioate Baptiſmi. Dicit enim Aug. in * quodam ſermone de ſymbolo ad baptizatos: Rectè tertiò merſi eſtis qui accepiſtis Baptiſmum in nomine ſanctæ Trinitatis, rectè tertiò merſi eſtis qui accepiſtis Baptiſmum in nomine Ieſu Chriſti; qui etiam tertia die reſurrexit à mortuis. Illa enim tertiò repetita immerſio, typum Dominicæ exprimit ſepulturæ, per quam Chriſto conſepulti eſtis in Baptiſmo. Sed vtrumque videtur ad neceſſitatem Baptiſmi pertinere, ſcilicet, & quòd ſignificetur in Baptiſmo Trinitas perſonarum, & quòd fiat configuratio ad ſepulturam Chriſti. Ergo videtur, quòd trina immerſio ſit de neceſſitate Baptiſmi.

De conſec. d. 4. c. Multi ſunt.

2. Præterea, Sacramenta ex mandato Chriſti efficaciam habent. Sed trina immerſio eſt ex mandato Chriſti. Scribit enim Pelagius Papa * Gaudentio Epiſcopo, Euangelicum præceptum ipſo Domino Deo, & Saluatore noſtro Ieſu Chriſto tradente, nos admonet, in nomine Trinitatis A trina merſione ſanctum Baptiſmum vnicuique tribuere. Ergo ſicut baptizare in nomine Trinitatis eſt de neceſſitate Baptiſmi, ita etiam baptizare trina immerſione, videtur eſſe de neceſſitate Baptiſmi.

3. Præterea, Si trina immerſio non ſit de neceſſitate Baptiſmi, ergo ad primam immerſionem aliquis Baptiſmi conſequitur ſacramentum. Si ergo addatur ſecunda, vel tertia, videtur, quòd ſecundò, vel tertiò, baptizetur, quod eſt inconueniens. Non ergo vna immerſio ſufficit ad ſacramentum Baptiſmi, ſed trina immerſio videtur eſſe de neceſſitate ipſius.

Lib. 1. Epiſt. 41. à med. & habetur de conſec. diſt. 4. cap. 79. De trina.

Sed contrà eſt quòd Greg. * dicit ſcribens Leādro Epiſcopo: Reprehenſibile eſſe nullatenus poteſt, infantem in baptiſmate, vel ter, vel ſemel immergere, quoniam & in tribus B merſionibus, perſonarum Trinitas, & in vna poteſt diuinitatis ſingularitas deſignari.

Art. præced. ad 1.

Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut priùs dictum eſt *) ad Baptiſmum per ſe requiritur ablutio aquæ, quæ eſt de neceſſitate ſacramenti. Modus autem ablutionis per accidens ſe habet ad ſacramentum. Et ideo, ſicut ex prædicta authoritate Greg. * patet, quantum eſt de ſe, vtrumque licitè fieri poteſt, ſcilicet & ſemel & ter immergere; quia vnica immerſione ſignificatur vnitas mortis Chriſti, & vnitas deitatis; per trinam autem immerſionem ſignificatur triduum ſepulturæ Chriſti, & etiam Trinitas perſonarum. Sed diuerſis ex cauſis ſecundùm ordinationem Eccleſiæ, quandoque inſtitutus eſt vnus modus, quandoque alius, quia cùm à principio naſcentis Eccleſiæ, quidam de Trinitate malè ſentiebant, Chriſtum purum hominem eſſe æſtimantes, nec C dici filium Dei & Deum, niſi propter meritum eius, quod præcipuè fuit in morte, ideo non baptizabant in nomine Trinitatis, ſed in commemoratione mortis Chriſti, & vna immerſione. Quod reprobatum fuit in primatiua Eccleſia. Vnde in Canonibus Apoſtolorum * legitur: Si quis Presbyter aut Epiſcopus non trinam immerſionem vnius myſterij celebret, ſed ſemel mergat in Baptiſmate (quod dari à quibuſdam dicitur in morte Domini) deponatur. Non enim nobis dixit Dominus, in morte mea baptizate, ſed in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Poſtmodum verò inoleuit quorumdam Schiſmaticorum & Hæreticorum error homines rebaptizantium, ſicut de Donatiſtis Auguſt. * narrat ſuper Ioan. Et ideo in deteſtationem erroris eorum fuit ſtatutum * in Concil. Tolet. quòd fieret vna ſola immerſio. Vbi ſic legitur: Propter vitandum Schiſmatis ſcandalū, D vel hæretici dogmatis vſum, ſimplā teneamus Baptiſmi immerſionem. Sed ceſſante tali cauſa communiter obſeruatur in Baptiſmo trina immerſio. Et ideo grauiter peccaret aliter baptizans, quaſi ritum Eccleſiæ non obſeruans, nihilominus tamen eſſet Baptiſmus.

In arg. Sed contra.

In can. 49. & 50. Et habetur de conſe. diſt 4. c. 78. Si quis presbyter.

Trac. 11. to. 9.

In Conc. Tolet. 4. can. 5. tom. 3. Concil. & habetur de conſe. diſt. 4. c. 84. Propter. ex Iuone in Decr. lib. 2.

Ad primum ergo dicendum, quòd Trinitas eſt ſicut agēs principale in Baptiſmo. Similitudo autem agentis peruenit ad effectum ſecundùm formam, & non ſecundùm materiā. Et ideo ſignificatio Trinitatis fit in Baptiſmo per verba formæ; nec eſt de neceſſitate, quòd ſignificetur Trinitas per vſum materiæ, ſed hoc fit ad maiorem expreſſionem. Similiter etiam mors Chriſti figuratur ſufficienter in vnica immerſione. Triduum autem ſepulturæ non eſt de neceſſitate E ſalutis noſtræ; quia etiā ſi vno die fuiſſet ſepultus, vel mortuus, ſuffeciſſet ad perficiendam noſtram redemptionem; ſed triduum illud ordinatur ad manifeſtandam veritatē mortis, vt ſuprà * dictum eſt. Et ideo patet quòd trina immerſio, nec ex parte Trinitatis, nec ex parte paſſionis Chriſti, eſt de neceſſitate ſacramenti.

q. 51. ar. 4. & 53. art. 2.

Ad ſecundum dicendum, quòd Pelagius Papa * intelligit trinā immerſionem eſſe de mandato Chriſti in ſuo ſimili; in hoc ſcil. quòd Chriſtus præcipit baptizari in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, non tamen eſt ſimilis ratio de forma, & de vſu materiæ, vt dictum eſt *.

Loco citato in argum.

Ad tertium dicendum, quòd (ſicut ſuprà * dictum eſt) inter

In ſolut. Præc. q. 64. art. 8.

*intentio requiritur ad Baptiſmum, & ideo ex intentione miniſtri Eccleſiæ, qui intendit vnum Baptiſmũ dare trina immerſione, efficitur vnum Baptiſma. Vnde Hieron. dicit * ſuper Epiſtolam ad Philip. Licèt ter baptizetur (id eſt, immergatur) propter myſterium Trinitatis; tamen vnum Baptiſma reputatur. Si verò intenderet, ad vnãquamq; immerſionem vnum Baptiſma dare, ad ſingulas immerſiones repetens verba formæ, peccaret, quantum in ſe eſt, pluries baptizans.*

In com. c. 4. ad Epheſ. ſuper illud vna fides, vnum Baptiſma. to. 9. refertur de cõſid. 4. c. 20. Eodem modo.

DOctrina, quam D. Thom. tradidit in his articulis, explicata à nobis eſt in ſuperiori diſputatione 20. quia pertinet ad materiam huius ſacramẽti, vt ibi notauimus: litera autem D. Thom. per ſe ſatis eſt perſpicua.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm Baptiſmus poſſit iterari.

4. d. 6. q. 2. ar. 1. q. 1. Et 4. cont. c. 59. ſi. & c. 70. & 71. Et Ioã. 3. c. 4. & Eph. 4. lec. 2. col. 1. ſi. & ſup. q. 63. ar. 5.

AD nonũ ſic proceditur. Videtur, quòd Baptiſmus poſſit iterari. Baptiſmus enim videtur inſtitutus ad ablutionem peccatorum. Sed peccata iterantur. Ergo multo magis Baptiſmus debet iterari, quia miſericordia Chriſti tranſcendit hominis culpam.

2. Præterea, Ioãnes Baptiſta præcipuè fuit à Chriſto cõmendatus, cùm de eo dictum ſit, Matth. 11. Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Sed baptizati à Ioanne iterum baptizabãtur, vt habetur Act. 19. vbi dicitur, quòd Paulus baptizabat eos qui erant baptizati Baptiſmo Ioãnis. Ergo multo fortiùs illi qui ſunt baptizati ab hæreticis, vel peccatoribus ſunt rebaptizandi.

In Concil. 1. Nice. can. 19.

3. Præterea, In Niceno Concilio ſtatutum eſt; Si quis confugerit ad Eccleſiã catholicam de Paulianiſtis & Cataphrygis, rebaptizari eum omnino debere. Videtur autem eſſe eadem ratio de aliis hæreticis. Ergo baptizati ab hæreticis, debent rebaptizari.

4. Præterea, Baptiſmus eſt neceſſarius ad ſalutem. Sed de quibuſdam baptizatis aliquando dubitatur, an ſint baptizati. Ergo videtur, quòd debeant iterum baptizari.

q. præc. art. 4.

*5. Præterea, Euchariſtia eſt perfectius ſacramentum, quã Baptiſmus, vt ſuprà dictum eſt *. Sed ſacramentũ Euchariſtiæ iteratur. Ergo videtur, quòd multo magis Baptiſmus poſſit iterari.*

Sed contrà eſt quòd dicitur Epheſ. 4. Vna fides, vnum Baptiſma.

*Reſpondeo dicendum, quòd Baptiſmus iterari non poteſt: primò quidem, quia Baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio, prout ſcilicet aliquis moritur veteri vitæ, & incipit nouam vitam agere. Vnde dicitur Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Vnius autem non eſt, niſi vna generatio, & ideo non poteſt Baptiſmus iterari, ſicut carnalis generatio. Vnde Auguſt. dicit ſuper illud Ioan. 3. Nunquid poteſt in ventrem matris ſuæ iteratò introire, & renaſci? Sic tu, inquit, intellige natiuitatẽ Spiritus, quomodo intellexit Nicodemus natiuitatem carnis; quomodo enim vterus nõ poteſt repeti, ſic nec Baptiſmus. Secundò, quia in morte Chriſti baptizamur, per quã morimur peccato, & reſurgimus in nouitatem vitæ: Chriſtus autem ſemel tantùm mortuus eſt, & ideo Baptiſmus iterari non debet; propter quod Heb. 6. cõtra quoſdam rebaptizari volentes dicitur: Rurſus crucifigentes ſibimetipſis Filium Dei. vbi gl. dicit *, Vna Chriſti mors, vnum Baptiſma conſecrauit. Tertiò, quia Baptiſmus imprimit characterẽ qui eſt indelebilis, & cũ quadã conſecratione datur: unde ſicut aliæ conſecrationes non iterantur in Eccleſia, ita nec Baptiſm⁹. Et hoc eſt quod Aug.* dicit in 2. cõtra Epiſtolam Parmeniani, quòd character militaris nõ reperitur, & quòd minùs nõ hæret ſacramentũ Chriſti quã corporalis hæc nota: cũ videamus nec apoſtatas carere baptiſmate, quibus vtiq; per pœnitentiam redeuntibus, nõ reſtituitur. Quartò, quia Baptiſmus principaliter datur cõtra*

Tract. 11. in Euang. Ioan. ante med. to. 9.

Gloſ. ord. ſuper illud, Renouari rurſus ad pœnitentiã.

Lib. c. 13. à med. to. 7. & ſupra habetur q. 63. ar. 5. & vide eundem epi. 50. ad Bonif. poſt med. tom. 2.

A *originale peccatum, & ideo ſicut originale peccatum non iteratur, ita etiam nec Baptiſmus iteratur, quia vt dicitur Rom. 5. Sicut per vnius delictum, in omnes homines, in condemnationem, ſic per vnius iuſtitiam, in omnes homines, in iuſtificationem vitæ.*

*Ad primum ergo dicendum, quòd Baptiſmus operatur in virtute paſſionis Chriſti, ſicut ſuprà dictum eſt *. Et ideo ſicut peccata ſequentia virtutem paſſionis Chriſti non auferunt, ita etiam non auferunt Baptiſmũ, vt neceſſe ſit ipſum iterari. Sed pœnitentia ſuperueniente, tollitur peccatum quod impediebat effectum Baptiſmi.*

Art. 2. huius q.

Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut Aug. dicit ſuper illud Ioan. 1. Sed ego neſciebam eum. Ecce poſt Ioannem baptizatum eſt, poſt homicidam non eſt baptizatum, quia* B *Ioan. dedit Baptiſmum ſuum; homicida dedit Baptiſmum Chriſti, quod ſacramentum tam ſanctum eſt, vt nec homicida miniſtrante polluatur.*

Trac. 5. de eliminando ad ſi. tom. 9.

*Ad tertium dicendum, quòd Pauliniani & Cataphrygæ non baptizabant in nomine Trinitatis. Vnde Gregor. dicit ſcribens Quirino Epiſcopo: Hi hæretici, qui in Trinitatis nomine minimè baptizabãt, ſicut ſunt Bonoſiani & Cataphrygæ (qui ſcilicet idem ſentiebant cum Paulinianis) quia & illi Chriſtum Deum non credunt (exiſtimantes, ipſum ſcilicet eſſe purum hominem) & iſti (ſcilicet Cataphrygæ) Spiritum ſanctum peruerſo ſenſu eſſe quendam prauũ hominem, Montanum ſcilicet, credunt: tales cùm ad ſanctã Eccleſiam veniunt baptizantur, quia Baptiſma non fuit, quod in errore poſiti in ſanctæ Trinitatis nomine minimè perceperunt. Sed ſicut in regulis Eccleſiaſticis * dicitur: Si* C *qui apud illos hæreticos baptizati ſunt, qui in ſanctæ Trinitatis confeſſione baptizabant, & veniunt ad Catholicam fidem, recipiantur vt baptizati.*

In regiſt. li. 9. Epiſt. 61. paulo à princ. Refert de conſ. d. 1. c. Hi verò.

De Eccleſia. dogm. c. 52. ti. 3. in Aug. & de conſ. d. 4. c. 43. & c. 27.

Ad quartum ergo dicendum, quòd ſicut dicit Decret. Alexand. III. de quibus dubium eſt an baptizati fuerint, baptizentur his verbis præmiſſis, Si baptizatus es, ego non te baptizo, ſed ſi nõdum baptizatus es, ego te baptizo, &c. Non enim videtur iterari quod neſcitur eſſe factum.*

In Decr. li. 3. ti. 41. de Bap. & eius effectu c. De quibus eſt ca. 2. & de conſ. d. 4. 109. 110. 111. & 112.

Ad quintum dicendum, quòd vtrumq; ſacramentũ ſcilicet Baptiſmi & Euchariſtiæ eſt repræſentatiuũ Dominicæ mortis & paſſionis; aliter tamen, & aliter. Nam in Baptiſmo commemoratur mors Chriſti in quantum homo Chriſto commoritur, vt in nouam vitam regeneretur. Sed in ſacramento Euchariſtiæ commemoratur mors Chriſti, in quantũ ipſe Chriſtus paſſus exhibetur nobis, quaſi paſchale conui- D *uium, ſecundum illud 1. Corinth. 5. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, itaque epulemur. Et quia homo ſemel naſcitur, multoties autem cibatur, ſemel tantùm datur Baptiſmus, multoties autem Euchariſtia.*

COMMENTARIVS.

REſpondet D. Thom. Baptiſmum iterari non poſſe. Cuius rei quatuor adducit congruentias optimas eáſque magis explicat in ſolutionibus argumentorum, ſed omnia ſunt clara in litera: locus autem ad Epheſ. 4. quem D. Thom. adducit, nonnullam difficultatem habet, quam in ſequenti diſputatione tractabimus.

DISPVTATIO XXII.

E

De vnitate ſacramenti Baptiſmi.

DIſputatio hæc pertinere poterat ad aliam ſuprà traditam de inſtitutione, ſeu exiſtentia Baptiſmi, tamen propter D. Thomam vſque ad hunc locum dilata eſt; & quia facilè expediri poteſt ſuppoſitis his quæ de eſſentia Baptiſmi dicta ſunt. Duplex ergo vnitas de hoc ſacramẽto inueſtigari poteſt, eſſentialis ſcilicet, ſeu ſpecifica, & numerica, & de vtraque breuiter dicemus.

SECTIO I.

Vtrum Baptiſmi ſacramentum ſit vnum tantùm in ſpecie, & quomodo differat à Baptiſmo ſanguinis, & flaminis.

Ratio dubitãdi. Magiſter. Alenſ. Hugo de Sancto Victore Vvaldenſ.

Ratio dubitandi eſt primò, quia Baptiſmus communiter diſtingui ſolet in Baptiſmum aquæ, ſanguinis, & flaminis, vt conſtat ex D. Thom. in hac quæſt. artic. 11. & 12. Magiſtro, & aliis doctoribus in 4. diſt. 4. Alenſ. 4. par. quæſt. 22. Hugo Victo. lib. 2. de ſacramen. par. 6. cap. 6. & 7. Vvaldenſ tom 2. de ſacr. cap. 96. & 97. ſed hæc tria Baptiſmata ſpecie differunt, vt per ſe conſtat; ergo. Secundò, quia Baptiſmus etiã diuiditur in Baptiſmum Ioannis, & Baptiſmum Chriſti: ſed hæc baptiſmata ſpecie differunt, vt in ſuperioribus viſum eſt; ergo. Tertiò, quia Baptiſmus etiam diuiditur in Baptiſmum per immerſionem, & per aſperſionem ſeu infuſionem aquæ: ſed hæc etiam Baptiſmata videntur ſpecie differre, quia, licèt materia remota ſit eadem, tamen materia proxima videtur ſpecie diuerſa; eſſentia autem ſacramenti magis attendenda eſt iuxta materiam proximam, quàm remotam: ergo, &c.

Concluſio.

Reſpondetur; Baptiſmum, qui eſt vnum è ſacramentis nouæ legis, eſſe vnicum in eſſentia, & ſpecie vltima. Concluſio eſt communis Theologorum, & certa ex illo Pauli ad Epheſ. 4. *Vnus Dominus, vna Fides, vnum Baptiſma*; illum enim locum de eſſentiali & ſpecifica vnitate interpretantur ibi. Chryſ. ſer. 11. & Hieronym. qui ex eo loco arguit Valentinum, & alios hæreticos, qui duo, vel plura Baptiſmata poſuerunt, & inſinuat Tertull. lib. de Bapt. c. 15. de quo teſtimonio plura in ſequenti ſectione. Præterea oſtendi poteſt concluſio tum ex doctrina generali ſuprà tradita de ſeptem ſacramentis nouæ legis; oſtendimus enim tantùm eſſe ſeptem ſpecies vltimas ſacramentorum; tum etiam ex ſpeciali doctrina & ratione huius ſacramenti; habet enim vnam formam ſpecificã, quæ omnino neceſſaria eſt, vt huiuſmodi ſacramentum conficiatur. Habet etiam eandem materiam remotam, ſcilicet, aquam naturalem, & proximam, ſcilicet ablutionem. Illæ enim ablutionum differentiæ accidentales ſunt tam phyſicè; quia omnes fiunt per motum localem, ſolùm accidentaliter diuerſum; quàm moraliter, ſeu ſacramentaliter, quia omnes ordinantur ad eundem finem ablutionis. Rurſus huiuſmodi Baptiſmus ſemper ordinatur ad eundem primarium effectũ ſpiritualis regenerationis, & remiſſionis peccati originalis. Vnde eandem ſignificationem habet, & eundem characterẽ in ſpecie imprimit; eſt ergo ſemper idem ſecundùm ſpeciem.

Inductione probatur concluſio.

Deinde explicatur, & probatur concluſio diſcurrendo per alia Baptiſmata, ſeu opera, quibus nomen Baptiſmi accommodari ſolet. Et in primis omitto varia Baptiſmata aquæ, quæ in lege veteri in vſu fuerunt, vt dicitur ad Hebræos 9. *Ad Hebr. 9.* illa enim quamuis in exteriori ablutione ſimilia eſſe potuerint noſtro Baptiſmo, tamen in ratione ſigni, & cæremoniæ ſacræ multum ab eo differebant. Eadémque ratio eſt de Baptiſmo Ioannis, qui etiam in ablutione externa ſimilis fuit noſtro Baptiſmo; in ratione tamen ſigni ſacri, & in effectu & in ſanctificatione per formam verborum valde diſſimilis. De qua re fusè diſputatũ eſt tomo præcedenti, & ideo plura hoc loco dicenda non ſunt. Ac propterea in concluſione locutus ſum de Baptiſmo, qui eſt ſacramentum nouæ legis, vt cætera omnia Baptiſmata aquæ excludat.

Martyriũ interdũ Baptiſmus dicitur, ſed metaphoricè.

Rurſus ſolet martyrium *Baptiſmus ſanguinis* appellari. Quæ locutio habet fundamentum in Scriptura ſacra: nam Chriſtus Dominus paſſionem ſuam, quæ Martyrium quoddam fuit, Baptiſmum interdum A appellauit Marci 10. *Potiſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum; & Baptiſmo quo ego baptizor, baptizari*, & Lucæ 12. *Baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coarctor vſque dum perficiatur?* Hæc verò appellatio metaphorica eſt; quia conſtat martyrium non eſſe Baptiſmum aquæ, qui eſt propriè Baptiſmus, de quo nunc loquimur. Præterea conſtat, martyrium non eſſe ſacramentum, cũ non ſit cæremonia ſacra ad Dei cultum per ſe ordinata & inſtituta, quod eſt de ratione ſacramenti; neq; etiam ſit ſignum ſacrum ſpeciali inſtitutione ad ſignificandum impoſitum; ſub quo genere ſigni ſacramentum conſtituitur, vt ſuprà viſum eſt. Appellatur ergo martyrium, *ſanguinis Baptiſmus*, per quandam analogiam, quæ in primis conſiderari poteſt in omni martyrio; & in hoc conſiſtit, quòd B ſicut aqua Baptiſmi tangendo corpus perfectè lauat animam omnem culpam & pœnam remittendo; ita in martyrio ſanguis effuſus, ſuo modo tangit corpus, & inde fit, vt ſanctificetur anima à culpa ac pœna perfectè liberetur; quamuis diuerſo modo; nam hoc conuenit martyrio ſolùm ex ſpeciali priuilegio; Baptiſmo autem ex opere operato, ac ſacramentaliter.

Quid propriè Baptiſmus ſanguinis.

Alio ſpecialiori modo accommodatur hæc vox non cuilibet martyrio, ſed illi quod interdum ſupplet defectum Baptiſmi aquæ; eſt enim Baptiſmus aquæ per ſe neceſſarius ad ſalutem, contingit autem aliquando, aliquem ad martyrium rapi prius quàm baptizari poſſit, & tunc dicitur baptizari ſanguine ſuo; quia per martyrium ſaluatur, etiam ſi Baptiſmũ C aquæ non recipiat, qui modus loquendi eſt frequens apud Patres; vt latè inferiùs videbimus, agentes de effectu Baptiſmi, & interim videri poſſunt Cyprianus Epiſtola 73. ad Iubaian. Damaſcen. lib. 4. de fid. capit. 10. Fulgent. de fide ad Petrum capit 30. & Tertull. lib. de Baptiſm. capitul. 16. *Cyprian. Dama. Fulg. Tertull.* In hac autem analogia ſeu proportione, præter differentias ſuprà poſitas intercedit alia, quia Baptiſmus ſanguinis numquam habet illum propriiſſimum effectum Baptiſmi qui eſt character. Vnde neque eſt propria regeneratio in Chriſto, nec ianua ad Eccleſiam, & alia ſacramenta recipienda, & per ſe loquendo non excludit neceſſitatem Baptiſmi aquæ, ſi ſuſcipi poſſit. Ac denique, quamuis ex parte ſubiecti naturaliter D iterari non poſſit, quia homo per martyrium extinguitur, & ideo naturaliter loquendo, iterum mori non poteſt, tamen quantum ex parte eius, & ſui effectus non repugnaret, iterari, ſi homo ſemel per martyrium mortuus ad vitam rediret iterúmque martyrium ſubiret. Differunt ergo pluſquam ſpecie Baptiſmus ſanguinis & aquæ; tamen hoc non eſt contra vnitatem ſacramenti Baptiſmi, de quo agimus; quia, vt oſtenſum eſt, Baptiſmus ſanguinis neque eſt ſacramentum, neque habet proprium effectum ſacramenti Baptiſmi.

Baptiſmus flaminis, metaphoricè Baptiſmus.

Tandem ſolet etiam interior contritio cum propoſito ſuſcipiendi ſacramentum Baptiſmi, *Baptiſmus flaminis* appellari: ſed hæc etiam eſt metaphori- E ca, & analoga ſignificatio Baptiſmi. Vnde conſtat, huiuſmodi motum cordis nõn eſſe ſacramentum: quia nullum ſenſibile ſignum includit, aut requirit, nec proprium aliquem effectũ habet ex opere operato, ſed ſolùm ex diſpoſitione operantis cum diuino auxilio ſecum affert gratiam ſanctificantem, & remiſſionem peccati, non autem characterem, qui eſt proprius effectus ſacramenti in re ipſa ſuſcepti. Vnde fit, vt huiuſmodi Baptiſmus flaminis iterum atque iterum haberi poſſit: quia poſt vnam contritionem, poteſt optimè haberi alia, & vt poſt illum non ſolùm poſſit, ſed etiam debeat recipi Baptiſmus

mus aquæ, ſi facultas illum ſuſcipiendi concedatur, vel etiam Baptiſmus ſanguinis, ſi ita occaſio tulerit. Eſt ergo metaphorica, & analoga hæc appellatio Baptiſmi, quæ fundatur in ſupra dicta proportione: Baptiſmus enim propriè eſt remedium per ſe neceſſarium ex inſtitutione Chriſti ad delendum originale peccatum; qui verò non ſemper in re ipſa applicari poteſt, & per internam contritionem cum propoſito ſeu deſiderio illius, interdum ſuppletur virtus eius, quoad hunc effectum; ideo talis contritio includens hoc propoſitum Baptiſmi, & ſupplens vicem eius, appellari ſolet Baptiſmus flaminis, ſeu Baptiſmus in voto. Quo fit, vt quamuis latiori quadam ſignificatione, quælibet contritio appellari ſoleat Baptiſmus pœnitentiæ, ſeu lacrymarum, vt conſtat ex Damaſceno lib. 4. de fide, c. 10. & Nazianz. oratione 39. versùs finem: ſpecialiori tamen modo illa contritio, quæ antecedit realem Baptiſmi ſuſceptionem, & includit votum eius, eáque ratione delet originale peccatum, hanc Baptiſmi flaminis appellationem ſuſcipit, ſicut de martyrio ſuprà dicebamus; illud ſpecialiter vocari Baptiſmum ſanguinis, quo Baptiſmum aquæ antecedit, & vicem eius ſupplet. Ex quo etiam obiter intelligitur, quòd licèt poſt ſuſceptum Baptiſmum aquæ, poſſit aliquis martyrium ſubire, vel contritionem de peccatis habere, propriè tamen iam non eſt capax Baptiſmi ſanguinis, aut flaminis, quia iam non eſt capax contritionis, vt includit votum Baptiſmi. Neque etiam martyrio indiget, vt ſuppleat Baptiſmi vicem. Hæ igitur variæ Baptiſmi nuncupationes nihil obſtant ſpecificæ vnitati ſacramenti Baptiſmi. Atque ex his ſatisfactum eſt rationibus dubitandi in principio poſitis.

Quauis cōtritio poteſt dici Baptiſmus pœnitentiæ ſeu lacrymarum.
Damaſcen.
Nazian.
Corollarium.

SECTIO II.

Vtrùm ſacramentum Baptiſmi vnum tantùm numero recipi poſſit in eodem ſuppoſito, ita vt iterari non poſſit.

Declarata ſpecifica vnitate, dicendum eſt de numero: ſupponimus autem id quod per ſe manifeſtum eſt, in diuerſis ſubiectis ſeu hominibus Baptiſmata multiplicari ſecundùm numerum, & in vnoquoque habere ſuam numericam vnitatem, quia in diuerſis hominibus neceſſe eſt diuerſas fieri ablutiones. Neque curioſè inquirere oportet, quomodo ſint diuerſa Baptiſmata, ſi contingat plures hac vna forma baptizari, *Ego vos baptizo*. Facile enim reſponderi poteſt, vel ſufficere diſtinctionem materiæ: vel, quod probabilius eſt, formam illam, quamuis in materiali ſono vna videatur; tamen ſignificatione & ſenſu eſſe plures: nam æquiualet his, *Ego baptizo te, & baptizo te, &c.* Rurſus diſputare non oportet, quomodo Baptiſmus in vno ſubiecto ſit vnus numero, cùm ex multis rebus conſtet, ablutione ſcilicet, & verbis quæ inter ſe non habent realem vnionem; iam enim ſuperiùs, tractando de ſacramentis in genere, dictum eſt, vnitatem ſacramenti eſſe ſimilem vnitati rerum artificialium, quæ ſemper conſtant ex pluribus partib. quæ inter ſe nō ſemper vniūtur reali vnione; ſed ſolùm ordine quodam, vel alia morali, ſeu artificiali coniunctione. Sit ergo certum, in vno & eodem ſubiecto habere Baptiſmum vnitatem numericam ſacramentalem, & in ſubiectis diuerſis poſſe ſecundùm numerum multiplicari.

Status quæſtionis proponitur.

Quæſtio igitur ſupereſt; an in eodē ſubiecto poſſint recipi plura Baptiſmata numero diſtincta: quæ in duplici ſenſu tractari poteſt. Prior eſt; an ſimul & in eodem inſtanti poſſit aliquis recipere duo ſacramenta Baptiſmi, & de hoc non agimus in præſenti, tum quia inferius habebit commodiorem locum in

A materia de miniſtro, tractando quæſtionem illam, an poſſit aliquis à duobus baptizari; tum etiam, quia illa multiplicatio Baptiſmatum, ſi poſſibilis eſt, parum ad rē Theologicam refert; eſt enim valde materialis: nam in effectu & in formali ſignificatione ex parte rei ſignificatæ illa Baptiſmata vnum ſunt, & per modum vnius conferuntur. Poſterior ergo ſenſus eſt, an ſucceſſiuè poſſint in eodem ſubiecto Baptiſmata multiplicari, quod eſt quærere, an Baptiſmus ſemel ſuſceptus poſſit iterari, aut iterum dari.

Varij errores.
Epiphan.

In qua re fuit antiqua hæreſis affirmans poſſe hominem ter baptizari. Ita refert Epiph. hæreſ. 42. nullum tamen affert illius fundamentum; neq; ego illud inuenire potui. Solet etiam hic error tribui Donatiſtis: ſed hi, quamuis errarent in eo, quòd Baptiſmum
B Eccleſiæ non admitterent tanquam verum & ratum; & ideo re ipſa baptizarent iterum eos qui ritè erant baptizati; tamen formaliter non docuerunt, poſſe iterum baptizari eum qui ſemel eſt ritè baptizatus; vt ſumitur ex Auguſt. lib. 2. contr lit. Petiliani, c. 25.

Auguſt.

Quocirca dicendum eſt, vnum hominem ſemel tantum baptizari poſſe, atque ita ſacramentū Baptiſmi non eſſe iterabile, neq; poſſe eſſe, niſi vnum numero in eodem ſubiecto. Cōcluſio eſt certa de fide, quæ primò à D. Thom. hic probatur ex illo Pauli ad Epheſ. 4. *Vnus Dominus, vna Fides, vnum Baptiſma.* Quod teſtimoniū eludi poſſet iuxta expoſitionē ſupra datā de vnitate ſpecifica Baptiſmi, quæ videtur ſatis conſentanea intentioni Pauli; intendit enim ibi
C perſuadere concordiam, pacem, & charitatem inter Eccleſiæ membra, ex eo quòd omnia eandē gratiam ſint conſecuta, & vno Baptiſmo regenerentur, quod neceſſe eſt intelligi de ſpecifica vnitate; ſicut, quod ibidem dicitur, omnium eſſe vnam fidem, neceſſe eſt intelligi de vnitate ſpecifica, vt ſignificauit Auguſt. lib. 13. de Trin. cap. 2. quia neque in omnibus fidelibus, neque in vno & eodem, neceſſe eſt fidem eſſe vnam numero, poteſt enim ſemel per hæreſim amitti & iterum comparari; & tunc non idem numero fidei habitus recuperatur, ſed diuerſus. Sed quamuis hæc expoſitio maximè literalis videatur, nihilominùs alia reiicienda non eſt, quam Anſelmus ibi, &
D D. Thomas ſequuntur, & alij Patres, qui ea hoc loco vtuntur ad veritatem propoſitam confirmandam. Leo Pap. Epiſtol. 37. ad Leonem Epiſcopum Rauenatem, c. 1. *Scimus*, inquit, *nexpiabile eſſe facinus, quoties cogitur aliquis lauacrum, quod regenerandis ſemel tributum eſt, bis ſubire Apoſtolica reclamante doctrina, quæ vnam prædicat in Trinitate Deitatem, vnam in fide confeſſionem, vnum in Baptiſmate ſacramentū.* Similia habet epiſtol. 79. ad Nicetam, c. 7. *Hanc regulam ſeruandam omnibus Eccleſiis prædicamus, vt lauacrum ſemel initum, nulla iteratione violetur: dicente Apoſtolo, Vnus Dominus, vna Fides, vnum Baptiſma.* Et eandem expoſitionem ſequitur Ambroſ. lib. de Pœniten. c. 2. vbi eandem veritatem confirmat ex alio Pauli teſtimonio, ad Hebræos, dicentis: *Impoſſibile eſt eos*
E *qui ſemel illuminati ſunt, guſtauerunt etiam donum cœleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti, guſtauerunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutéſque ſæculi venturi, & prolapſi ſunt; iterum renouari ad pœnitentiam, rurſus crucifigentes ſibimetipſis filium Dei.* Nā in his verbis apertè loquitur Apoſtolus ad eos qui baptizati ſunt, & poſt Baptiſmum peccauerunt, quos illuminatos vocat. Nam quia per fidem diuinitus illuminamur, & Baptiſmus eſt ſacramentum fidei ac ſolennis fidei profeſſio, & ideo ipſe Baptiſmus *illuminatio*, & baptizati *illuminati*, vocari ſolent. Et hoc modo loqui ſolent præcipuè Patres Græci, vt videre licet apud Clemētem Alexandrinum lib. 1. Pædagog. c. 6. & Nazian.

Concluſio. Probatur. 1. ex ſcriptura. Epheſ. 4.
Auguſt.
Anſelm.
Leo Pap.
Ambroſ.
Clemens Alexand.

Nazian. Chryſ. Cyrill. Hieroſol.

& Nazian. orat. 40. Chryſ. Homil. ad Neophyt. & Cyrill. Hieroſol. in catecheſ. Illuminatorum. Non intendit autem Paulus (vt quidam hæretici exiſtimarunt,& cum eis Tertull.lib. de Pudici.c.20.) non poſſe hos illuminatos à ſtatu gratiæ lapſos, ad eum per pœnitentiam reſtitui. Hoc enim (vt rectè notat Ambroſius) contrarium eſſet idem Paulo 1. ad Cor.5. docenti etiam fidelibus, & baptizatis peccata per pœnitentiam condonari. Solùm igitur docet, huiuſmodi hominem lapſum non poſſe iterum renouari,vtique per Baptiſmum. *Per lauacrum enim*(inquit Ambroſius) *renouamur,per quod renaſcimur, ſicut ipſe Paulus dicit*(ad Rom. ſcilicet 6.) *Conſepulti enim ſumus cum illo* (ſcilicet Chriſto)*per Baptiſmum in mortem,vt quemadmodum ſurrexit Chriſtus ex mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.* Quod inferiùs etiam confirmat ex illis verbis,*iterum crucifigentes.Nam in eo*(inquit)*qui baptizatur, crucifigitur filius Dei,quia nõ potuit caro noſtra abolere peccatũ, niſi crucifixa eſſet in Chriſto Ieſu.Denique ſcriptum eſt ad Rom.6. Quicũque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu,in morte ipſius baptizati ſumus.Et infrà,ſi enim cõplãtati ſumus ſimilitudini mortis eius,ita & reſurrectionis erimus,ſciẽtes, quia vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt cruci. Et ad Coloſſen.2.Cõſepulti ei in Baptiſmo,in quo & conſurrexiſtis;ergo quod ait ad Hebræos; Ac rurſus crucifigentes filiũ Dei,eò ſpectat,vt de Baptiſmo dictum credamus.* Itaque qui poſt primũ Baptiſmũ,alterum ſuſcipere tẽtat, dicitur iterũ Chriſtũ crucifigere,quia repræſentatione, & profeſſione ipſa, vel profitetur Chriſtum bis mortuum,vel ſignificat,primam Chriſti mortem non ſibi ſufficere ad ſalutem, & alia indigere : & hanc huius loci expoſitionem habet etiam Aug. lib. de ver. & falſ.pœnit.c.3.Epiph.hæreſ.59.in principio.Chryſoſt. Hom.9.in ad Hebr.Theodor.& Theoph.ad Heb. 6. Phylaſt.hæreſ.89. qui in eodem ſenſu explicant aliud teſtimonium Pauli ad Heb.10. quod ex profeſſo tractabimus infrà de ſacrificio diſputantes.

Ambr. 1.Corinth.5.

Auguſt. Epiphan. Chryſoſt. Theodoret. Theophil. Phylaſtrat.

Secundo probatur cõcluſio ex Conciliis.

Secundò principaliter probatur concluſio ex Eccleſiæ definitione.Hoc enim ſenſu dictum eſt in ſymbolo Apoſtolorum, *Confiteor vnum Baptiſma, remiſſionem peccatorum.* Vnde ex eorundem Apoſtolorum doctrina dixit Clemens Romanus lib.6. Conſt.c.15. *Vno Baptiſmo ſumus contenti,qui in Domini mortem traditur;* & infrà de his qui Baptiſmum iterare audent, dicit:*Crucifigunt Dominum,deridẽt diuina.* Præterea idem definitur in Conc. Viennẽſ. prout habetur in c. vnic.§.vltimo,de ſum.Trinit.lib.6. & in Concil.Floren.in decreto Eugenij.& in Trid.ſeſſ. 7. c. 9. de ſacramentis in genere.& c.11.de Baptiſmo, & eodem ſenſu Concil. Carthag. primum can. 1. prohibentur rebaptizationes, regulæ fidei contrariæ dicuntur. Atque eadem eſt veterum Patrum traditio, vt videre licet præter citatos apud Cypran.epiſt. 63. ad Cæcilium,& ſerm.de ablutione pedum. *Quem ſui reuerentia non patitur iterari,* Baſil.lib.de Spirit. ſancto, c.15. *Non* (inquit) *Iudæorũ more in quibuſlibet inquinamentis abluimur,ſed vnum nouimus ſalutiferum Baptiſma,quandoquidem vna eſt pro mundo mors, & vna ex mortuis reſurrectio,quarum figura eſt Baptiſma.* Idẽ docet Tertull. lib.de Baptiſ.c.15.Optatus lib.5.cõtra Parm. Damaſ. lib.4.c.10.Aug.tract.5.& 15.in Ioã.epiſt.203.& 204. & frequentiſſimè in lib.contra Donatiſtas.

Clem.Rom.

Concil. Viennenſe, Floren. Tri. Carth.1.

Tertio ex Patrum traditione.

Cyprian. Baſili.

Tertull. Optatus. Damaſ. Auguſt.

Vltimo rationibus.

Vltimò afferre poſſumus rationes, quarum prima ſumenda eſt ex Chriſti inſtitutione, ab illa enim originem trahit quòd Baptiſmus iterari non poſſit. Vnde vel corrigenda, vel piè exponenda ſunt verba Hugonis,lib.2.de ſacr.p.6.c.13 dicẽtis, *Valde rationabili definitione à ſanctis Patribus inſtitutum eſt, vt qui ſemel Baptiſmi ſacramentum percepiſſe cognoſcitur,nulla ra-* A *tione illud iteratò accipiat.* Nam quod ait, *Inſtitutum eſt,* perinde dictum videtur, ac ſi diceretur,traditum, declaratum,ac definitum eſt. Alioquin enim certum eſt, propriam huius rei cauſam in Chriſti Domini voluntate,& inſtitutione,eſſe poſitam. Nam quæ ſunt de neceſſitate ſacramentorum, cùm in ſola rei natura non habeant fundamentum, ex voluntate inſtituentis orta ſunt. Etenim, quòd ablutio facta ſub debita forma verborum, ſi fiat circa hominem baptizatum,non ſit ſacramentum, nec ſignum rei ſacræ; neq; ex ipſa rei natura oriri potuit,neque ex ſola Eccleſiæ inſtitutione. Nam, ſi ex vi inſtitutionis Chriſti illud eſſet ſubiectum capax talis ſacramenti, cùm alioqui materia & forma de ſe ſufficientes ſint, non B poſſet Eccleſia impedire, quominus tale ſacramentum conficeretur; ergo dicendum eſt, hominem ſemel baptizatum, diuino iure eſſe ſubiectum incapax alterius Baptiſmi,atque hoc modo ex diuino iure eſſe vt hoc ſacramentum iterari non poſſit : hæc autem inſtitutio ex prædictis teſtimoniis, & definitionibus ſufficienter nobis conſtat. Rationes verò ſeu congruentiæ huius inſtitutionis optimæ ſunt, quas D. Thom.ibi adduxit art. 1.potiſſimæ verò ſunt quæ ſumuntur ex fine huius ſacramenti, ordinatur enim hoc ſacramentum primò ad remiſſionem originalis peccati:hoc autem peccatum vnicum eſt, & iterari non poteſt, & ideo remedium illius ſemel tantùm applicari oportet,ſicut in circumciſione fiebat.

Hugo.

Congruentia cur oportuerit Baptiſmũ non iterabilem à Chriſto inſtitui.

Obiectio.

Dices fieri poſſe,vt Baptiſmus ſemel datus non ef- C ficiat prædictum effectum; ergo hac ſaltem de cauſa oporteret eum poſſe iterari. Reſpondetur, & per ſe, quantum eſt ex parte ſacramenti, nunquam poſſe carere ſuo effectu, in inſtitutione autem ſacramenti attendenda ſunt ea quæ ſunt per ſe, non quæ per accidens ex defectu ſubiecti. Ac deinde etiam in eo caſu, quando Baptiſmus impeditur, ne ſuum effectũ habeat propter diſpoſitionem ſuſcipientis, recedente fictione,& impedimento ablato,poteſt poſtea habere ſuum effectum,vt infrà dicemus. Propter hanc ergo cauſam non fuit neceſſarium hoc ſacramentum iterari.

Reſpõdetur

Reſpondetur.

Alia obiectio

Dices quamuis originale peccatum iterari nõ poſſit, tamen poſt illud remiſſum poſſunt alia committi, D quibus Baptiſmi effectus deſtruatur,& amittatur; ergo vt ille effectus poſſit reparari,oportuit, Baptiſmũ iterari.Reſpõdetur negando conſequentiam,ad ſummum enim concludit, neceſſarium ſeu conueniens fuiſſe,inſtitui aliquod ſacramẽtum, quo peccata poſt Baptiſmum commiſſa delerentur;non verò illud eſſe Baptiſmum,quia alius modus remiſſionis, & facilior venia concedi debet homini contrahenti originale peccatum,aut etiam peccanti ante ſuſceptum Baptiſmum,quàm ei qui poſtquam per Baptiſmum illuminatus eſt, à ſuſcepta gratia cadit, vt latiùs in materia de pœnitentia dicturi ſumus Secundò;cum prædicto fine Baptiſmi coniuncti ſunt alij, nimirum, quòd per illum generamur in Chriſto,vnde ſicut generatio ex Adã vnica tantùm eſt;ita regeneratio in Chriſto vni- E ca tantùm eſſe debet.Item quòd Baptiſmus inſtitutus eſt,vt per illum Chriſto conſignemur, & efficiamur membra eius,& Eccleſiæ eius, & ideo per illũ imprimitur character,qui eſt effectus omnino inſeparabilis à Baptiſmo,atq; omnino indelebilis,poſtquam ſemel impreſſus eſt,vt ſuprà quæſt. 63. latiùs dictum eſt, & ideo ſicut characteres eiuſdẽ rationis multiplicari nõ poſſunt in eodẽ ſubiecto, ita neq; Baptiſmata iterari.

Reſpondetur.

Alia congruẽtia in qua characteris ratio redditur

Dubitatio.

Sed quæres obiter,quid agendum ſit, quando dubium eſt,an Baptiſmus fuerit datus, vel an fuerit validus. Reſpondetur generalem regulam eſſe, quando dubium eſt morale ac probabile, Baptiſmum eſſe dandum

Reſpondetur.

dandum ſub conditione, *ſi non eſt baptizatus*, vt habetur in c. 2. extrà de Baptiſmo, vbi ſignificatur in huiuſmodi euentu conditionem eſſe his verbis exprimendam: *Si baptizatus es non te baptizo; ſed ſi nondũ baptizatus es ego te baptizo.* Sed hoc intelligendũ cenſeo, tum in ſolemni Baptiſmo; tum maxime, quando dubium eſt publicum, vt omnis occaſio ſcandali auferatur. Si autem dubium occultum ſit, aut Baptiſmus ſecretò conferatur, ſatis erit conditionem mente, atque intentione concipere. Rationem autem huius rei tradit Leo Pap. in Epiſtolis ſuprà citatiṣ dicens: *Prouidere itaque debemus, ne dum ſpeciem quandam cautionis tenemus, damnum regenerandarum incidamus animarum*, & epiſt. 92. ad Ruſticum, c. 15. agẽs de huiuſmodi dubio, inquit, *Agendũ eſt, vt renaſcantur, ne manifeſtè pereant, in quibus, quod non oſtenditur geſtum, ratio non ſinit, vt videatur iteratum*, & infrà, *Conferendũ eis videtur quod collatum eſſe neſcitur: quia non temeritas interuenit præſumptionis, vbi eſt diligentia pietatis.* Ratio itaque eſt, quia per hoc ſubuenitur probabili periculo animarum, ne regeneratione Baptiſmatis priuentur, & alioqui, nullum eſt periculum reiterationis, quia conditio appoſita, ſeu concepta, illud omnino excludit.

Ratio Leonis Pap.

Eſt autem animaduertendum, duplex poſſe eſſe hoc dubium: vnum iuris, alterum facti; iuris voco, quando conſtat adhibitam eſſe materiam, vel formam dubiam, quod variis modis contingere poteſt, vt conſtat ex ſuprà dictis tum de ſacramentis in genere, tum ex dictis de materia & forma huius ſacramenti. Dubium facti appello, quando abſolutè incertum eſt, an datus ſit Baptiſmus; quod duobus modis poteſt accidere. Primò vt ſit omnino negatiuum, quia videlicet nulla ſunt indicia ad indicandum, hominem eſſe baptizatum; & tunc nõ eſt dubium, quin homo poſſit iterum baptizari modo ſuperiùs dicto: in hoc enim caſu præcipuè loquitur Leo Pap. ſuprà & Greg 3. epiſt. 4. ad Bonifacium, & referuntur in capitulo paruulos, c. cùm itaque, c. ſi nulla, de conſec. d. 4. Alio modo poteſt eſſe dubium, quaſi poſitiuum, vt contingit, quando ſunt aliqua apparentia indicia ad credendum hominem eſſe baptizatum; non tamen ſufficientia, & aliunde ſunt etiam apparentes coniecturæ, quæ oppoſitum perſuadeant. Et in huiuſmodi euentu, ſi coniecturæ verè efficiunt rem dubiam, etiã debet dari Baptiſmus ſub cõditione, & hoc ſenſu intelligendum eſt quod dicitur in 6. ſynodo, can. 84. *Quoties non inueniuntur firmi teſtes, qui eos abſque vlla dubitatione baptizatos eſſe dicant, nec ipſi propter ætatem de ſibi tradito myſterio aptè reſpondere poſſint, debere baptizari*, & in Concil. Carthag. 5. c. 6. idem dicitur, quoties non inueniuntur certiſſimi teſtes. Atque idem habetur in Concil. Africano cap. 39. & Concil. Vuormacienſi, can. 70. Et vbique ratio redditur, ne homo exponatur periculo damnationis ob carẽtiam Baptiſmi. Et ideo in huiuſmodi dubio ſemper inclinandum eſt in fauorem hominis baptizandi; quia ſalus eius eſt res maximi momenti, & alioqui nulla fit iniuria ſacramento, quia debita intentio & conditio appoſita omne periculũ reiterationi excludit, neque intelligitur eſſe iteratum, quod ambigitur, an ſit datum, vt dicitur in capitulo vltimo, de presbytero non baptizato.

Dubium facti dupliciter accidit.

6. Synodus.

Conc. Carth.

Africanum.

Vuormacienſe.

Quamuis autem in prædictis decretis videantur poſtulari plures teſtes fide digni; nihilominus communiter authores cenſent, ſi adſit vnus teſtis oculatus, qui dicat ſe vidiſſe hominem baptizari; & alioquin nulla ſit veriſimilis ſuſpicio pernicioſi mendacij, id ſatis eſſe, vt Baptiſmus non ſit iterandus, quia illud teſtimonium ſufficit ad faciendam moralem fidem excludentem dubium, & rationabilem ſuſpicionem. Quin potiùs, quamuis non adſit teſtis oculatus; ſi tamen homo natus eſt ex fidelibus parentibus, & inter Chriſtianos educatus, vſque ad eam ætatem, in qua ſolent omnes baptizari, & aliunde nulla eſt probabilis ratio dubitandi de Baptiſmo, non eſt in dubiũ reuocandus, quia prædictæ coniecturæ coniunctæ cum cõmuni Eccleſiæ conſuetudine faciunt ſufficiẽtem fidem, donec euidentiſſimis argumentis contrarium probetur, vt dicit Innoc. III. in c. vlt. de presbytero non baptizato. In illa ergo locutione prædictorum canonum, vel plurale poſitũ eſt loco ſingularis, ita vt illo dicẽdi modo ſolum ſignificatum ſit, requiri tale teſtimonium, quod ad firmam fidem generandã ſufficiat, vel certè intelligẽdum, requiri plures teſtes, quando non ſunt aliæ coniecturæ, quæ vel per ſe ſolę, vel cum vnius hominis teſtimonio coniunctę ad moralem certitudinem generandam ſufficiant.

Explicantur prædicta Concilia.

Innocent. 3.

Vltimo loco dubitari poterat, quale peccatum ſit, Baptiſmum iterari, & quæ pœna ſit illi impoſita; ſed de hac re dicemus in diſputatione morali.

ARTICVLVS X.

Vtrùm ritus, quo Eccleſia in baptizando vtitur, ſit conueniens.

Ad decimum ſic proceditur. Videtur, quòd non ſit conueniens ritus, quo Eccleſia vtitur in baptizando. Vt enim dicit Chryſoſt nunquã aqua Baptiſmi purgare peccata credẽtium poſſet, niſi tactu Dominici corporis ſanctificata fuiſſet. Hoc autem factum fuit in Baptiſmo Chriſti, qui celebratur in feſto Epiphaniæ. Ergo magis deberet celebrari ſolemnis Baptiſmus in feſto Epiphaniæ, quàm in vigilia Paſchæ, & in vigilia Pentecoſtes.*

4. d. 2. q. 1. ar. 3. ad ſeptimũ & d. 5. q. 2. ar 1. q. 3. refertur de conſec. d. 4. ca. 10. Nunquam.

2. Præterea, Ad idem ſacramentum non videtur pertinere diuerſarum materiarum vſus. Sed ad Baptiſmũ pertinet ablutio aquæ. Inconuenienter igitur ille qui baptizatur, bis inungitur oleo ſancto, primũ in pectore, deinde inter ſcapulas, & tertio chriſmate in vertice.

3. Præterea, in Chriſto Ieſu non eſt maſculus neque fœmina, Barbarus, & Scytha, & eadem ratione nec aliquæ aliæ huiuſmodi differentiæ. Multo igitur minus diuerſitas veſtium aliquid operatur in fide Chriſti. Inconuenienter igitur baptizatis traditur candida veſtis.

4. Præterea, Sine huiuſmodi obſeruantiis poteſt baptiſmus celebrari. Hæc igitur, quæ dicta ſunt, videntur eſſe ſuperflua, & ita inconuenienter ab Eccleſia inſtituta eſſe in ritu Baptiſmi.

Sed contrà eſt quòd Eccleſia regitur Spiritu ſancto, qui nihil inordinatum operatur.

Reſpondeo dicendum, quòd in ſacramento Baptiſmi aliquid agitur quod eſt de neceſſitate ſacramenti, & aliquid eſt quod ad quandam ſolemnitatem ſacramenti pertinet. De neceſſitate quidem ſacramenti eſt, forma, quæ deſignat principalem cauſam ſacramenti; & miniſter qui eſt cauſa inſtrumentalis, & vſus materiæ, ſcilicet ablutio in aqua, quæ deſignat principalem ſacramenti effectum. Cætera verò omnia quæ in ritu baptizandi obſeruat Eccleſia, magis pertinẽt ad quãdã ſolemnitatẽ ſacramẽti. Quæ quidẽ adhibentur ſacramento propter tria. Primo quidẽ, ad excitandã deuotionẽ fideliũ, & reuerentiã ad ſacramẽtũ. Si enim ſimpliciter fieret ablutio in aqua abſque ſolẽnitate, de facili ab aliquib. æſtimaretur quaſi quædã cõmunis ablutio. Secũdò, ad fideliũ inſtructionẽ. Simplices enim qui literis nõ erudiũtur, oportet erudiri per aliqua ſenſibilia ſigna, puta per picturas, & aliqua huiuſmodi. Et per hũc modũ per ea quæ in ſacramẽtis agũtur, vel inſtruũtur, vel ſolicitãtur ad quærẽdũ, in his, quæ per huiuſmodi ſẽſibilia ſigna ſignificãtur. Et ideo quia præter principalẽ ſacramẽti effectũ, oportet quædã alia ſcire circa Baptiſmũ, cõueniens fuit, vt etiã quibuſdam

exterioribus ergo ſignis repræſentarentur. Tertiò, quia per orationes & benedictiones & alia huiuſmodi,cohibetur vis dæmonis ab impedimento ſacramentalis effectus.

Ad primum ergo dicendum,quòd Chriſtus in Epiphania baptizatus eſt Baptiſmo Ioannis,vt ſuprà dictum eſt. Quo quidem Baptiſmo non baptizantur fideles, ſed potiùs Baptiſmo Chriſti: qui quidem habet efficaciam ex paſſione Chriſti(ſecundùm illud Rom.6. Quicumque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus) & ex Spiritu ſancto:ſecundũ illud Ioan.3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c.ideo ſolemnis Baptiſmus agitur in Eccleſia, & in vigilia Paſchæ,quãdo fit commemoratio Dominicæ ſepulturæ & reſurrectionis eiuſdẽ(propter quod & Dominus poſt reſurrectionẽ,præceptum de Baptiſmo diſcipulis dedit,vt habetur Matt.vltimo)& in vigilia Pentecoſtes, quando incipit celebrari ſolemnitas Spiritus ſancti.Vnde & Apoſtoli leguntur ipſo die Pentecoſtes,quo Spiritum ſanctum receperant, tria millia hominum baptizaſſe.*

art. 2. huius q.&q.3. ar.3.

*Ad ſecundum dicendum, quòd vſus aquæ adhibetur in Baptiſmo,quaſi pertinens ad ſubſtantiam ſacramẽti, ſed vſus Olei vel Chriſmatis adhibetur ad quandã ſolẽnitatem:nam primò baptizandus inungitur Oleo ſancto, & in pectore & in ſcapulis,quaſi athleta Dei,vt Ambroſ.*dicit in lib.de ſacramentis,ſicut pugiles inungi cõſueuerũt.Vnde ſicut Innocent.dicit in quodam Decret.* de ſacra vnctione, Baptizandus in pectore inungitur, vt per ſancti Spiritus donum abiiciat errorem,& ignorantiam, & fidem rectam ſuſcipiat,quia iuſtus ex fide viuit. Inter ſcapulas autẽ inũgitur,vt per Spiritus ſancti gratiam excutiat negligentiam & torporem,& bonam operationem exerceat, quia fides ſine operibus mortua eſt;vt per fidei ſacramentum,ſit inmũditia cogitationum in pectore, & per operis exercitiũ fortitudo laborũ in ſcapulis.Poſt Baptiſmum verò (vt Rabanus dicit)ſtatim ſignatur in cerebro à presbytero cũ ſacro chriſmate,ſequente ſimul & oratione,vt Chriſti regni particeps fiat,& à Chriſto Chriſtianus poſſit vocari;vel ſicut Ambr.*dicit: Vnguentum ſuper caput effunditur, quia ſenſus ſapientis in capite eius,vt ſcilicet,ſit paratus omni petenti de fide reddere rationem.*

lib.1.c.2.li.3. ca.tom.4. lib. Decr.ti.15.c. Cũ veniſſet,à medio illius. lib.1.de inſtit. cleric.cap.28. refertur de conſe.d.4.c. poſtquam.

lib.3.de ſacrament.c.1.in prin.to.4.& de iis qui initiãtur myſteriis,c.6.& de con.d.4.c.89. & lib.1.Decret.tit.15.c.1. De conſe.d.4.c.90.

*Ad tertium dicendũ, quòd veſtis illa candida traditur baptizato, non quidem ea ratione, quòd non liceat ei aliis veſtibus vti,ſed in ſignum glorioſæ reſurrectionis *,ad quã homines per Baptiſmum regenerantur, & ad ſignificandã puritatem vitæ, quam debent poſt Baptiſmum obſeruare, ſecundùm illud Rom.6.In nouitate vitæ ambulemus.*

Ad quartum dicendum, quòd ea quæ pertinent ad ſolemnitatem ſacramenti, etſi non ſint de neceſſitate ſacramenti,non tamen ſunt ſuperflua,quia ſunt ad bene eſſe ſacramenti,vt dictum eſt.*

In cor.art.8.

MAteria huius articuli ad cæremonias huius ſacramenti ſpectat, de quibus in poſtrema parte huius materiæ dicendum eſt, in qua explicabimus omnia quæ hîc attingit D. Thomas, ne conuenientem inſtitutúmque ordinem diſputationum intermittamus.

ARTICVLVS XI.

Vtrùm conuenienter deſcribantur tria Baptiſmata.

AD vndecimum ſic proceditur.Videtur,quòd inconuenienter deſcribantur tria Baptiſmata,ſcilicet aquæ, ſanguinis & flaminis,ſiue Spiritus ſancti:quia Apoſt.dicit Epheſ.4.Vna fides,vnum Baptiſma.Sed non eſt, niſi vna fides.Ergo non debent poni tria Baptiſmata.

2.Præterea,Baptiſmus eſt quoddam ſacramẽtum,vt ex ſuprà dictis patet.Sed ſolus Baptiſmus aquæ,eſt ſacramẽtum.Ergo non debent poni alia duo Baptiſmata.*

3.Præterea,Damaſ.in 4.lib.determinat plura alia genera Baptiſmatũ. Nõ ergo debent poni ſolũ tria Baptiſmata.

4. diſt. q.3. ar.3.& quol. 6.ar.4. Et lo. 3.lect.1.fin. Heb.6.col.3. ſi.q.65.art.1. c.4.ortho.fid. c.10.poſt medium.

*Sed contrà eſt,quod ſuper illud Heb.6.Baptiſmatũ doctrinæ,dicit*gloſ.Pluraliter dicit,quia eſt Baptiſmus aquæ Pœnitentiæ & ſanguinis.*

glo. ord.ibidẽ q.61.ar.5.& q.66.ar.2 q.61.art.5. & 66.art.3.

Reſpondeo dicendum, quòd(ſicut ſuprà dictum eſt) Baptiſmus aquæ efficaciam habet à paſſione Chriſti (cui aliquis cõfiguratur per Baptiſmum)& vlteriùs,ſicut à prima cauſa à Spiritu S. Licèt autem effectus dependeat à prima cauſa, cauſa tamen ſuperexcedit effectum,nec dependet ab effectu. Et ideo præter Baptiſmum aquæ, poteſt aliquis conſequi ſacramenti effectum ex paſſione Chriſti,in quantũ quis eis conformatur,pro Chriſto patiẽdo. Vnde dicitur Apocal.7.Hi ſunt qui venerũt ex magna tribulatione, lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine agni.Eadẽ etiã ratione aliquis per virtutem Spiritus ſancti conſequitur effectum Baptiſmi,non ſolùm ſine Baptiſmo aquæ,ſed etiã ſine Baptiſmo ſanguinis, in quãtũ ſcilicet alicuius cor per Spiritũ ſanctũ mouetur ad credendum,& diligendũ Deũ,& pœnitendum de peccatis,vnde etiam dicitur Baptiſmus pœnitẽtiæ.Et de hoc dicitur Iſa.4.Si abluerit Dominus ſordes filiarum Sion,& ſanguinem Hieruſalẽ lauerit de medio eius in ſpiritu iudicij & ſpiritu ardoris.Sic igitur vtrũq; aliorũ Baptiſmatũ nominatur Baptiſmus,inquantũ ſupplet vicẽ Baptiſmi aquæ.Vnde dicit Auguſt.*in 4.lib.de vnico Baptiſmo paruulorũ:Baptiſmi vicẽ aliquãdo implere paſſionem de latrone illo, cui non baptizato dictum eſt,Hodie mecũ eris in paradiſo. Beatus Cyprianus non leue documentum aſſumpſit:quod etiam atq; etiã conſiderãs, inuenio non tantum paſſionem pro nomine Chriſti id quod Baptiſmo deerat poſſe ſupplere,ſed etiam fidem, conuerſionemq; cordis,ſi fortè ad celebrandum myſterium Baptiſmi in anguſtiis temporum ſuccurri non poteſt.*

Li 4. de Bap. contra Donat. 22.in prin.to. 7. & refertur de conſec.d.4. cap.33.

Ad primum ergo dicendum,quòd alia duo Baptiſmata includuntur in Baptiſmo aquæ qui efficaciam habet,& ex paſſione Chriſti & ex Spiritu ſancto. Et ideo per hoc non tollitur vnitas Baptiſmatis.

Ad ſecundum dicendum,quòd(ſicut ſuprà dictum eſt) ſacramentum habet rationem ſigni. Alia verò duo conueniũt cũ Baptiſmo aquæ nõ quidẽ,quãtũ ad rationẽ ſigni,ſed quãtum ad effectũ Baptiſmatis,& ideo nõ ſunt ſacramẽta.*

q.60.art.1.

Ad tertium dicendum, quòd Damaſ. ponit quædam Baptiſmata figuralia,ſicut diluuium quod fuit ſignum noſtri Baptiſmi,quantum ad ſaluationem fidelium in Eccleſia,ſicut tunc paucæ animæ ſaluæ factæ ſunt in arca, vt dicitur 1. Pet.3. Ponit etiam tranſitum maris rubri, qui ſignificat noſtrũ Baptiſma, quantum ad liberationẽ à ſeruitute peccati. Vnde & Apoſtol.dicit 1.Corinth.10. quòd omnes Baptizati ſunt in nube & in mari.*

Lib.4.orth.fidei ca.20. à medio.

Ponit etiam ablutiones diuerſas,quæ fiebant in veteri lege præfigurantes noſtrum Baptiſma quantum ad purgationem peccatorum. Ponit etiam Baptiſmum Ioan. qui fuit præparatorius ad noſtrum Baptiſma.

COMMENTARIVS.

HÆc diuiſio Baptiſmi,in Baptiſmũ aquæ ſanguinis & flaminis,quam hîc D.Thom.declarat,cõmunis eſt Theologorum cum Magiſtro in 4. d. 4. & Hugone de ſancto Victo. lib.2.de ſacram.p.6.c.6. & 7. Alex.Alenſ.4.p.q.22.Vvaldenſ.tom.2.de ſacramẽ c.96.& 97. & à nobis ferè explicata eſt diſputatione præcedenti,vbi oſtendimus,non omnia hæc Baptiſmata eſſe ſacramenta, ſed ſolùm Baptiſmum aquæ, atque ideo illum ſolùm eſſe ſimpliciter Baptiſmum; cætera verò ita appellari ſolùm per analogiam quãdam,in quantum in aliquo caſu, quoad effectum ſeu remiſſionem culpæ ſupplent vicem Baptiſmi, quam metaphoram ſeu analogiam ibi oſtendimus habere aliquod fundamentum in Scriptura, & Patribus. Quomodo autem intelligendum ſit Baptiſmum ſanguinis poſſe ſupplere Baptiſmum aquæ, & an oporteat,vt includat Baptiſmum flaminis, nec ne, dicemus inferiùs tractantes de effectu Baptiſmi.

Triplex Baptiſmus aquæ ſanguinis, & flaminis. Magiſter Hugo Victo. Alenſis,Vualden.

ARTI

ARTICVLVS XII.

Vtrùm Baptiſmus ſanguinis ſit potiſſimus inter alia Baptiſmata.

4.d.4.q.5.ar. 3.q 1.Et Heb. 6.co.3.fi.

AD duodecimũ ſic proceditur. Videtur, quòd Baptiſmus ſanguinis non ſit potiſſimus inter tria prædicta Baptiſmata. Baptiſmus enim aquæ imprimit characterem, quod quidem Baptiſmus ſanguinis non facit. Ergo Baptiſmus ſanguinis non eſt potior, quàm Baptiſmus aquæ.

2. Præterea, Baptiſmus ſanguinis non valet ſine Baptiſmo flaminis qui eſt per charitatem: dicitur enim 1. ad Corinth. 13. Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatẽ autẽ non habuero, nihil mihi prodeſt. Sed Baptiſmus flaminis valet ſine Baptiſmo ſanguinis: non enim ſoli martyres ſaluãtur. Ergo Baptiſmus ſanguinis nõ eſt potiſſimus.

3. Præterea, Sicut Baptiſmus aquæ habet efficaciam à paſſione Chriſti (cui ſecundùm prædicta reſpondet Baptiſmus ſanguinis) ita paſſio Chriſti efficaciam habet Spiritu ſancto, ſecũdùm illud Heb. 9. Sanguis Chriſti, qui per Spiritũ ſanctum obtulit ſemetipſum pro nobis, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, &c. Ergo Baptiſmus flaminis potior eſt, quàm Baptiſmus ſanguinis. Non ergo Baptiſmus ſanguinis eſt potiſſimus.

Habetur in lib. de Eccle. dogma. c. 74. tom. 3.

Sed contrà eſt, quod Auguſt. ad Fortunatum, loquens de comparatione Baptiſmatum, dicit: Baptizatus cõfitetur fidem ſuam coram ſacerdote, martyr coram perſecutore, ille poſt confeſſionem aſpergitur aqua, hic ſanguine, ille per impoſitionem manus pontificis recipit Spiritum ſanctum, hic templum efficitur Spiritus ſancti.*

art. præced.

*Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut dictum eſt *) effuſio ſanguinis pro Chriſto, & operatio interior Spiritus ſancti, dicuntur Baptiſmata, in quantum efficiunt effectum Baptiſmi aquæ, Baptiſmus autem aquæ efficaciam habet à paſſione Chriſti, & a Spiritu ſancto, vt dictũ eſt*. Quæ quidem duæ cauſæ operãtur in quolibet horum triũ Baptiſmatum, excellẽtiſſimè tamen in Baptiſmo ſanguinis. Nã paſſio Chriſti operatur quidem in Baptiſmo aquæ per quandã figuralem repræſentationem; in Baptiſmo autẽ flaminis, vel pœnitentiæ per quandam affectionem; in Baptiſmo ſanguinis per imitationem operis. Similiter etiam virtus Spiritus ſancti operatur in Baptiſmo aquæ, per quãdam virtutẽ latentem: in Baptiſmo autem pœnitentiæ per cordis commotionem; ſed in Baptiſmo ſanguinis per potiſſimũ dilectionis & affectionis feruorem, ſecundùm illud Ioan. 15, Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.*

art. præced.

Ad primum ergo dicendum, quòd character eſt res & ſacramentum. Non autem dicimus, quòd Baptiſmus ſanguinis pœnitentiam habeat ſecundùm rationem ſacramẽti, ſed quantum ad ſacramenti effectum.

*Ad ſecundum dicendum, quòd effuſio ſanguinis nõ habet rationẽ Baptiſmi, ſi ſit ſine charitate. Ex quo patet, quòd Baptiſmus ſanguinis includit Baptiſmum flaminis, & non è conuerſo. Vnde *ex hoc ipſo probatur perfectior.*

c. 3. Ecc. hier. part. 2. & 3.

*Ad tertium dicendum, quòd Baptiſmus ſanguinis præeminentiam habet, non ſolùm ex parte paſſionis Chriſti, ſed etiam ex parte Spiritus ſancti, vt dictum eſt *.*

In cor. art.

COMMENTARIVS.

Baptiſmi, aquæ, ſanguinis, & flaminis tripliciter ad inuicem comparantur.

DIuus Thomas videtur hęc tria Baptiſmata comparare ſolũ in effectu; quia cætera ſolùm dicuntur Baptiſmata, in quantum aliquo modo efficiunt effectum Baptiſmi, & hoc modo præfert cæteris Baptiſmum ſanguinis, quia in eo tam Spiritus ſanctus, quàm paſſio Chriſti excellentiùs operantur, vt ſatis dilucidè explicat in articulo. Quæ doctrina ad ſummum intelligi poteſt de excellentia effectus, quantũ ad intenſionem gratiæ, & donorum, & quantum ad aureolam martyrij. Nam quantum ad characterem, certum eſt, Baptiſmum aquæ ſuperare cæteros, vt A D. Thomas ad primum docet. Et quantum ad remiſſionem culpæ & pœnæ, Baptiſmus aquæ æqualis eſt Baptiſmo ſanguinis: nam vterque remittit omnem culpam & pœnam, vnde vterque in hoc ſuperat Baptiſmum flaminis, qui non ſemper habet huiuſmodi effectum. Quàm verò certum ſit quod D. Thom. hìc docet, de exceſſu martyrij in effectu gratiæ, dicemus inferiùs agentes de effectu. Alio modo poſſunt comparari hæc Baptiſmata in ratione actus virtutis, & hoc modo etiam martyrium ex ſuo genere ſuperat reliqua ſi habeat totam perfectionem ſuam: nam vt ſic, includit charitatem perfectam; ſecũdùm verò locum tenet Baptiſmus flaminis: nam etiam conſiſtit in interno actu contritionis; Baptiſmus autem aquæ ſolùm dicit exteriorem actum quendam religionis. B Vltimò comparari poſſunt in ratione ſacramẽti, & hoc modo non ſolùm excedit Baptiſmus aquæ, ſed etiam ipſe ſolus habet veram rationem ſacramenti, vt dictum eſt.

Solutio ad ſecundum eſt notanda, in qua D. Thomas ait, Baptiſmum ſanguinis includere Baptiſmum flaminis, quia ſine charitate non poteſt effuſio ſãguinis habere rationem Baptiſmi quod qua ratione intelligendum ſit, infrà dicetur, quæſtione ſequente.

QVÆSTIO LXVII.

De miniſtris, per quos traditur Baptiſmi ſacramentum, in octo articulos diuiſa.

C DEINDE *conſiderãdum eſt de miniſtris, per quos traditur ſacramentum Baptiſmi.*

Et circa hoc quæruntur octo.

Primò, vtrùm ad diaconũ pertineat baptizare.
Secũdò, vtrùm pertineat ad presbyterũ, vel ſolũ Epiſcopum.
Tertiò, vtrùm laicus poſſit ſacramẽtum Baptiſmi conferre.
Quartò, vtrùm hoc poſsit facere mulier.
Quintò, vtrùm non baptizatus poſsit baptizare.
Sextò, vtrùm plures poſsint ſimul baptizare vnũ & eundẽ.
Septimò, vtrùm neceſſe ſit aliquem eſſe, qui baptizatum de ſacro fonte recipiat.
Octauò, vtrùm ſuſcipiens aliquem de ſacro fonte, obligetur ad eius inſtructionem.

D DIſputãs ſuperiùs D. Thomas de ſacramentis in genere, priùs de effectu, quàm de miniſtro, ſeu cauſa ſacramenti diſſeruit; hìc verò inuerſo ordine, priùs tractat de cauſis Baptiſmi, tam efficienti, ſeu miniſteriali, quàm ſubiectiua ſeu materiali, de qua in quæſtione ſequenti; poſtea verò agit de effectib. Baptiſmi, quæſt. 66. Quod fortaſſe ita D. Thomas fecit, quia cauſarum cognitio natura ſua prior eſt, quàm ſcientia effectuum, & hìc non occurrebat tanta neceſsitas immutandi hunc ordinẽ, quãta in materia de ſacramentis in genere, quia vt ibi vidimus, non potuit ratio & eſſentia ſacramẽtorũ nouæ legis, niſi per ordinẽ ad effectũ exactè explicari. At verò ſuppoſita E generali notitia ſacramenti nouæ legis, faciliùs potuit ratio Baptiſmi explicari, non quidem ſine habitudine ad ſuum effectũ ſaltẽ cõfusè & in cõmuni cognitum, tamen abſq; exacta atq; perfecta notitia illius, quæ in propriũ locum tradenda reſeruatur. Quam dicendi rationem ſequemur, ne à D. Thomæ ordine recedamus, quamuis fortaſſe non parum lucis afferret effectus cognitio, præſertim ad ea quę in ſequenti quęſtione à D. Thoma diſputantur. Eſt autem materia huius quæſtionis clariſſima, & litera D. Thomæ ſatis perſpicua, & ideo vſq; ad art. 6. nullum adiiciemus commentarium, ſed breui diſputatione omnium, quę n eis traduntur ſummam complectemur.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ad officium diaconi pertineat baptizare.

4.d.5.q.2.a.1.q 2 & d.7.q.3.a.1.q 1.cor.& d.13.q.2.ar.5.q.2.cor.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd ad officium diaconi pertineat baptizare. Simul enim iniũgitur à Domino officium prædicandi Euangelium & baptizandi. ſecundùm illud Matth. vlt. Eũtes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. Sed ad officiũ diaconi pertinet euangelizare. Ergo videtur, quòd etiam ad officium diaconi pertineat baptizare.

c.5.in par.1.à med. vſque ad finem illius partis.

2. Præterea, Secũdùm Diony. 5.c.Eccle. Hier. purgare pertinet ad officiũ diaconi. Sed purgatio à peccatis maximè fit per Baptiſmum, ſecundùm illud Epheſ. 5. Mundans eam lauacro aquæ, in verbo vitæ. Ergo videtur, quòd baptizare pertineat ad diaconum.*

3. Præterea, De beato Laurentio legitur, quòd cùm ipſe eſſet diaconus, plurimos baptizabat. Ergo videtur, quòd ad diaconos pertineat baptizare.

Gel.1.in epi. ad Epiſ per Lucaniã.c.9. d.93.c.13. Diaconos.

Sed contra eſt, quod Gelaſ. Papa dicit, & habetur in Decret. 93. diſt.* Diaconos propriam conſtituimus obſeruare menſuram, & infrà, Abſq; Epiſcopo, vel presbytero baptizare non audeat, niſi prædictis ordinibus fortaſſe longiùs conſtitutis, neceſſitas extrema compellat.*

c.7.cæl.hier.in pr. & c.8.circa prin. Decr.d.93.c.17.habetur in decr.d.25.ca. Perlectis Et dicitur eſſe in epiſt.ad Ludifredum.

Reſpondeo dicendum, quòd ſicut cœleſtium ordinum proprietates & eorum officia, ex eorum nominibus accipiũtur (vt Dionyſ. dicit 7.cap.cœleſt.hier.) ita etiã ex nominibus eccleſiaſticorum ordinum accipi poteſt, qui ad vnũquemq; pertineat ordinem. Dicuntur autem diaconi, quaſi miniſtri*, quia videlicet ad diaconos non pertinet aliquod ſacramẽtum principaliter, & quaſi ex proprio officio præbere: ſed adhibere miniſterium aliis maioribus in ſacramẽ-*
C
torum exhibitione. Et ſic ad diaconum nõ pertinet, quaſi ex proprio officio tradere ſacramẽtum Baptiſmi, ſed in collatione huius ſacramẽti & aliorũ aſſiſtere & miniſtrare maioribus. Vnde Iſidor. dicit, ad diaconum pertinet aſſiſtere ſacerdotibus, & miniſtrare in omnibus quæ aguntur in ſacramentis Chriſti, in Baptiſmo, ſiue in chriſmatẽ, in patena & calice.*

ca.5. in ti. de ſacerdotum perfectionibus.

Ad primum ergo dicẽdum, quòd ad diaconum pertinet recitare Euãgeliũ in Eccleſia, & prædicare ipſum per modũ catechizãtis. Vnde & Dionyſ. dicit quòd diaconi habent officium ſuper immundos, inter quos ponit catechumenos. Sed docere, id eſt, exponere Euãgelium, pertinet propriè ad Epiſcopum, cuius actus eſt perficere, ſecũdùm Diony.* 5. cap. Eccle. hier. Perficere autem idem eſt, quod docere. Vnde non ſequitur, quòd ad diaconos pertineat officiũ baptizãdi.*
D

c.3.eccl. hier.
par.2.& 3.

c.2.par.1.& 2.

Ad ſecundũ dicendum, quòd ſicut Dionyſ. dicit in 2. cap. Eccleſ. hier. Baptiſmus non ſolùm habet purgatiuã, ſed etiam illuminatiuam virtutem. Et ideo excedit officiũ diaconi, ad quem pertinet ſolùm purgare, ſcilicet, vel repellẽdo immundos, vel diſponendo eos ad ſacramenti ſuſceptionem.*

Ad tertium dicendum, quòd quia Baptiſmus eſt ſacramẽtum neceſſitatis, permittitur diaconibus, neceſſitate vrgente, in abſentia maiorum baptizare, ſicut patet ex authoritate Gelaſij ſuprà inducta. Et hoc modo beatus Laurentius diaconus exiſtens baptizauit.*

In arg. Sed con.

ARTICVLVS II.

Vtrùm baptizare pertineat ad officiũ presbyterorũ.

4.d.5.2.2.a.1.q.2.Et d.7 q.3.ar.1.q.3.cor.Et d.17.q.3.art.3.q.a.2.q.2.cor. Et d.24.q.2.art.2.ad 1.q.præc.ar.5.arg.2.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd baptizare
E
non pertinet ad officiũ presbyterorum, ſed ſolùm Epiſcoporum; quia (ſicut dictum eſt) ſub eodem præcepto iniũgitur Matth. vlt. officium docẽdi & baptizãdi. Sed docere, quod eſt perficere, pertinet ad officiũ Epiſcopi, vt patet per Dionyſ.* 5. & 6. cap. Eccleſ. Hierar. Ergo & baptizare pertinet tantùm ad officium Epiſcopi.*

c.5.in par. 2. à med.

2. Præterea, Per Baptiſmum annumeratur aliquis populo Chriſtiano, quod quidem videtur ad officiũ ſolius principis pertinere. Sed principatum in Eccleſia tenẽt Epiſcopi, qui, vt dicitur in gloſ. Luc. 10. tenẽt locum Apoſtolorum, de quibus dicitur in Pſalm. 44. Conſtitues eos principes ſuper omnem terram. Ergo videtur, quòd baptizare pertineat ſo-*

eſt gl.or.ibi ex Beda Luc.10. ſup.illud.

A
lum ad officium Epiſcopi.

Deſignauit Ieſus 72.diſcip. to.2. Habetur in decre d.25.c. Perlectis.& dicitur eſſe in epiſt. ad Ludifredum.

3. Præterea, Iſidor. dicit quòd ad Epiſcopũ pertinet baſilicarũ cõſecratio, vnctio altaris & cõfectio chriſmatis, ipſe ordines eccleſiaſticos diſtribuit, & ſacras virgines benedicit. Sed his omnib. maius eſt ſacramentum Baptiſmi. Ergo videtur, quòd multo magis ad officium ſolius Epiſcopi pertineat baptizare.*

Sed contra eſt, quòd Iſidor. dicit in lib. de officiis, conſtat Baptiſma ſolis ſacerdotibus eſſe traditum.*

Lib.2.c.24. non multum remotè ante finẽ, & habetur, de conſ. d.4.cap.18.

Reſpondeo dicendum, quòd ſacerdotes ad hoc conſecrãtur, vt ſacramentum corporis Chriſti conficiant, ſicut ſuprà dictũ eſt. Illud autem eſt ſacramẽtũ eccleſiaſticæ vnitatis, ſecundũ illud Apoſt 1. Cor. 10. Vnus panis, & vnũ corpus, multi ſumus, omnes qui de vno pane & de vno calice participamus. Per Baptiſmum autem aliquis fit particeps ec-*
B
cleſiaſticæ vnitatis. Vnde accipit ius ad menſam Domini accedendi. Et ideo ſicut ad ſacerdotem pertinet conſecrare Euchariſtiã (ad quod principaliter ſacerdotium ordinatur) ita ad proprium officiũ ſacerdotis pertinet baptizare. Eiuſdẽ enim videtur eſſe operari totũ, & partẽ in toto diſponere.

q.63.ar.1.2.& 6.

Ad primũ ergo dicendum, quòd vtrumq; officium, ſcilicet docendi & baptizandi, Dominus Apoſtolis iniunxit, quorum vicem gerunt Epiſcopi, aliter tamen & aliter. Nam officium docendi commiſit eis Chriſtus, vt ipſi per ſe illud exercerent, tanquam principaliſſimum, vnde & ipſi Apoſtoli dixerunt Act. 6. Non eſt æquum, nos relinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. Officium autem baptizandi commiſit Apoſtolis, vt per alios exercendum. Vnde & Apoſt. dicit 1. Cor. 1. Non miſit me Chriſtus baptizare, ſed
C
euangelizare. Et hoc ideo, quia in baptizando nihil operatur meritum, & ſapientia miniſtri, ſicut in docẽdo, vt patet ex ſuprà dictis*. In cuius etiam ſignum nec ipſe Dominus baptizauit, ſed diſcipuli eius, vt dicitur Ioan. 4. Nec tamen per hoc excluditur, quin Epiſcopi poſſint baptizare, quia quod poteſt poteſtas inferior, poteſt & ſuperior. Vnde & Apoſtolus ibidem dicit ſe quoſdam baptizaſſe.*

Id habet glo. Lyrani, ſuper eum locum Apoſt.
q.64.

Ad ſecundum dicendum, quòd in qualibet republica ea, quæ ſunt minora, pertinẽt ad minora officia; maiora verò maioribus reſeruãtur, ſecũdùm illud Exod. 18. Quicquid maius fuerit, referãt ad te & ipſi tãtummodo minora iudicent. Et ideo ad minores ciuitatis principes pertinet diſponere de infimo populo, ad ſummos autem principes pertinet
D
diſponere ea quæ pertinẽt ad maiores ciuitatis. Per Baptiſmũ autẽ nõ adipiſcitur aliquis, niſi infimum gradum in populo Chriſtiano. Et ideo baptizare pertinet ad minores principes Eccleſiæ, id eſt, ad presbyteros, qui tenẽt locum ſeptuaginta duorum diſcipulorum Chriſti, vt dicit gloſſ. Luc. 10.

Ad tertium dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt) ſacramentum Baptiſmi eſt potiſſimum neceſſitate. Sed quãtum ad perfectionem, ſunt quædam alia potiora, quæ Epiſcopis reſeruantur.*

Eſt gl.or.ibi. ex Bed.loco citato in arg. q.65.art.3. ad 4.

ARTICVLVS III.

Vtrùm laicus poſſit baptizare.

2.2.q.100.a.2.ad 1.Et 4.d.5.q.2.a.1.q.1.& 3.& d.6.q.1.ar.3.q.2.& 3.ar. præc.in locis citatis ar præ. in vtroque arg. Sed cont.

AD tertiũ ſic proceditur. Videtur quòd laicus baptizare non poſſit. Baptizare enim (ſicut dictum eſt) propriè pertinet ad ordinem ſacerdotalẽ. Sed ea quæ ſunt ordinis, non poſſunt committi non habenti ordinẽ. Ergo videtur,*
E
quòd laicus qui non habet ordinem baptizare non poſſit.

2. Præterea, Maius eſt baptizare, quàm alia ſacramẽtalia Baptiſmi perficere, ſicut catechizare, & exorcizare, & aquam baptiſmalem benedicere. Sed hæc non poſſunt fieri a laicis, ſed ſolùm à ſacerdotibus. Ergo videtur, quòd multo minùs laici poſſint baptizare.

3. Præterea, Sicut Baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis, ita & Pœnitentia. Sed laicus non poteſt abſoluere in foro pœnitentiali. Ergo neque poteſt baptizare.

Sed contra eſt quod Gelaſ. Papa & Iſidor. dicũt, quòd baptizare, neceſſitate imminente, laicis Chriſtianis plerũque conceditur.*

Et in decr.ibidem cita. & d.93.c.13.

Reſpondeo dicendum, quòd ad miſericordiam eius,

qui

A *qui vult omnes homines ſaluos fieri, pertinet, vt in his quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, homo de facili remedium inueniat: inter omnia autem ſacramenta, maximæ neceſſitatis eſt Baptiſmus, qui eſt regeneratio hominis in vitam ſpiritualem; quia pueris aliter omnino ſubueniri non poteſt, & adulti non poſſunt aliter quàm per Baptiſmum plenam remiſſionem conſequi, & quantum ad culpam & quantum ad pœnam. Et ideo vt homo circa remedium tam neceſſarium defectum pati non poſſit, inſtitutum eſt, vt & materia Baptiſmi ſit communis, ſcilicet aqua, quæ à quolibet de facili haberi poteſt, & miniſter Baptiſmi etiam ſit quicunque non ordinatus, ne propter defectum Baptiſmi, homo ſalutis ſuæ diſpendium patiatur.*

Ad primum ergo dicendum, quòd baptizare pertinet ad ordinem ſacerdotalem, ſecundùm quandam conuenientiam B *& ſolemnitatem, non autem hoc eſt de neceſſitate ſacramenti. Vnde etiamſi extra neceſſitatis articulũ laicus baptizet, peccat quidem, tamen ſacramentum Baptiſmi confert, nec eſt rebaptizandus ille qui ſic eſt baptizatus.*

Ad ſecundum dicendũ, quòd illa ſacramẽtalia Baptiſmi pertinent ad ſolemnitatem, non autem ad neceſſitatem Baptiſmi. Et ideo fieri nõ debent, nec poſſunt à laico, ſed ſolùm à ſacerdote, cuius eſt ſolemniter baptizare.

q.65.a. 3. & 4. *Ad tertium dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt *) Pœnitentia nõ eſt tantæ neceſſitatis, ſicut Baptiſmus. Poteſt enim per contritionem ſuppleri defectus ſacerdotalis abſolutionis, quæ nõ liberat a tota pœna, nec etiam pueris adhibetur. Et ideo non eſt ſimile de Baptiſmo, cuius effectus per nihil aliud ſuppleri poteſt.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm mulier poſſit baptizare.

Sup.arti.3.& locis ibidem inductis. In Concil.4. Carth.c. 99. & 100. & refertur de conſec.d.4.c. 19.Mulier.

AD quartũ ſic proceditur. Videtur, quòd mulier nõ poſſit baptizare. Legitur enim in Carthagineñſi Concilio, quòd mulier, quãuis docta & ſancta, viros in conuentu docere, vel aliquos baptizare nõ præſumat. Sed nullo modo licet mulieri docere in conuentu, ſecundùm illud 1. ad Cor.14. Turpe eſt mulieri in Eccleſia loqui; ergo videtur, quòd nec etiam aliquo modo mulieri liceat baptizare.

2. Præterea, Baptizare pertinet ad officium prælationis, vnde à ſacerdotibus habẽtibus curam animarũ debet accipi Baptiſmus. Sed hoc nõ poteſt competere mulieri, ſecũdum illud 1.Tim.2. Docere mulieri nõ permitto, nec dominari in virum, ſed eſſe in ſilentio. Ergo mulier baptizare non poteſt.

Tract.11.paulo ante med. tom.9. *3. Præterea, In ſpirituali regeneratione videtur aqua habere locum materni vteri (vt Aug.* dicit ſuper illud Ioã.3. Numquid homo poteſt in vẽtrẽ matris ſuæ iteratò introire, & renaſci?) ille autem qui baptizat, videtur magis habere patris officium. Sed hoc non competit mulieri. Ergo mulier baptizare non poteſt.*

Verba Vitali presbytero Brixienſi ſcribens.30.q. 1. c.Super quibus. *Sed cõtrà eſt quod Vrbã. Papa dicit, & habetur in Decret. 30.q. 3. Super quibus conſuluit nos tua dilectio hoc videtur nobis hac ſententia reſpõdendum, vt Baptiſmus ſit, ſi inſtãte neceſſitate fœmina puerum in nomine ſanctæ Trinitatis baptizauerit.*

Reſpondeo dicendum, quòd Chriſtus eſt qui principaliter baptizat, ſecundùm illud Ioan. 1. Super quem videris ſpiritum deſcendentem & manentem, hic eſt qui baptizat. Dicitur autem Coloſ.3. Quòd in Chriſto nõ eſt maſculus & fœmina. Et ideo ſicut maſculus laic⁹ poteſt baptizare, quaſi miniſter Chriſti, ita etiã fœmina. Quia tamen caput mulieris eſt vir, & caput viri eſt Chriſtus (vt dicitur 1. Cor. 11 nõ debet mulier baptizare, ſi adſit copia viri, ſicut nec laicus præſente clerico, nec clericus præſente ſacerdote: qui tamen poteſt baptizare præſente Epiſcopo, eo quòd hoc pertinet ad officium ſacerdotis.

Ad primum ergo dicẽdum, quòd ſicut mulieri non permittitur publicè docere, poteſt tamen priuata doctrina, vel monitione aliquem inſtruere; ita non permittitur ei publicè & ſolemniter baptizare, ſed tamen poteſt baptizare in neceſſitatis articulo.

Ad ſecundum dicẽdum, quòd quando Baptiſmus ſolẽniter & ordinariè celebratur, debet aliquis ſacramentum Baptiſmi ſuſcipere à presbytero curam animarum habente, vel ab aliquo vice eius. Hoc tamẽ non requiritur in articulo neceſſitatis, in quo poteſt mulier baptizare.

*Ad tertium dicendum, quòd in generatione carnali maſculus & fœmina operantur ſecundùm virtutẽ propriæ naturæ; & ideo fœmina non poteſt eſſe principium generationis actiuum, ſed paſſiuum tantùm. Sed in generatione ſpirituali neuter operatur in virtute propria, ſed inſtrumentaliter tãtùm per virtutem Chriſti, & ideo eodem modo poteſt vir & mulier in caſu neceſſitatis baptizare. Si tamen mulier etiã extra caſum neceſſitatis baptizaret, nõ eſſet rebaptizandus, ſicut & de laico dictum eſt *. Peccaret tamẽ ipſa baptizãs,* Art.præc. *& alij qui ad hoc cooperarẽtur, vel Baptiſmum ab ea ſuſcipiendo, vel ei baptizandum aliquem offerendo.*

ARTICVLVS V.

Vtrùm non baptizatus poſſit ſacramentum Baptiſmi conferre.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quòd ille qui non eſt baptizatus, non poſſit ſacramentum Baptiſmi cõferre. Nullus enim dat, quod non habet, ſed non baptizatus non habet ſacramentum Baptiſmi. Ergo non poteſt ipſum conferre. Sup.art. 3.& locis ibidem notatis.

2. Præterea, Sacramentum Baptiſmi confert aliquis, in quantũ eſt miniſter Eccleſiæ. Sed ille qui nõ eſt baptizatus, nullo modo pertinet ad Eccleſiam; ſcilicet nec re, nec ſacramento. Ergo non poteſt ſacramentum Baptiſmi conferre.

3. Præterea, Maius eſt, ſacramẽtum conferre, quàm ſuſcipere. C *Sed nõ baptizatus non poteſt alia ſacramẽta ſuſcipere. Ergo multo minus poteſt aliquod ſacramentum conferre.*

Sed contrà eſt quod Iſidor. dicit: Romanus Pontifex non hominem iudicat qui baptizat, ſed Spiritum Dei ſubminiſtrare gratiã Baptiſmi, licèt Paganus ſit qui baptizat. Sed ille qui non eſt baptizatus, dicitur Paganus. Ergo etiam nõ baptizatus poteſt conferre ſacramentum Baptiſmi.* Refertur 8. q. 1.c.60, ſi quis per ignorantiã. Et de conſecra.d.4.c.2. Romanus.

Reſpondeo dicendum; quòd hanc quæſtionem Aug. indeterminatam reliquit. Dicit enim in 2. contra epiſt. Parmen. Hæc quidem alia quæſtio eſt, vtrum & ab his, qui nũquam fuerunt Chriſtiani, poſſit Baptiſmus dari, nec aliquid temere inde affirmandum eſt, ſine authoritate tanti Concilij, quantum tantæ rei ſufficit. Poſtmodum verò per Eccleſiam determinatum eſt, quod non baptizati, ſiue ſint Iudæi, ſiue Pagani, poſſunt ſacramentum Baptiſmi conferre, dummodo* D *in forma Eccleſiæ baptizent. Vnde Nicolaus Papa reſpondet, de Conſecr. diſt.4. ad conſulta Bulgar. c. 3. A quodam Iudæo, neſciitis vtrũ Chriſtiano, an Pagano, multos in patria veſtra aſſeritis baptizatos, & quid inde ſit agendum, conſulitis? Hi profectò, ſi in nomine ſanctæ Trinitatis baptizati ſunt, rebaptizari non debent: ſi autem forma Eccleſiæ non fuerit obſeruata, ſacramentum Baptiſmi nõ confertur. Et ſic intelligendum eſt, quod Greg.* ſecundus ſcribit Bonifacio Epiſcopo: Quos a Paganis baptizatos eſſe aſſeruiſti (ſcilicet Eccleſiæ forma non ſeruata) vt de nouo baptizes in nomine Trinitatis, mandamus. Et huius ratio eſt, quia ſicut ex parte materiæ, quantum ad neceſsitatem ſacramẽti, ſufficit quæcunque aqua, ita etiam ſufficit ex parte miniſtri* E *quicunque homo. Et ideo etiam non baptizatus in articulo neceſsitatis baptizare poteſt, vt ſi duo non baptizati ſe inuicem baptizent, dũ priùs vnus baptizaret alterum, & poſtea baptizaretur ab eodem, conſequeretur vterque non ſolùm ſacramẽtum, ſed etiã rem ſacramẽti. Si verò extra articulũ neceſsitatis hoc fieret, vterque grauiter peccaret, ſcilicet baptizans & baptizatus: & per hoc impediretur Baptiſmi effectus, licèt non tolleretur ipſum ſacramentum.* Lib.2.ca. 13. poſt medium, to.7 refertur 1.q.1.ca. 80. Item Augu.de vnic.Bap. cõt. Peti.c.7.to.7. De conſecr. diſt.4.c.23. A quodam Iudæo. Habetur de conſecr.d.4. Quos à paganis, c. 51. De nuo.

Ad primum ergo dicendum, quòd homo baptizans adhibet tantummodo miniſterium exteriùs, ſed Chriſtus eſt, qui interiùs baptizat, qui poteſt vti omnibus hominibus ad quodcumq; voluerit. Et ideo non baptizati poſſunt baptizare, quia, vt Nicolaus Papa dicit, Baptiſmus non eſt illorũ, De conſ. d. 4. c. 23. A quodã Iudæo in fi.

ſcilicet baptizantium,ſed eius,ſcilicet Chriſti.

Ad ſecundum dicendũ,quod ille,qui nõ eſt baptizatus, quamuis non perti.n at ad Eccleſiã re vel ſacramento,poteſt tamen ad eam pertinere intẽtione & ſimilitudine actus,inquantum ſcilicet intendit facere quod facit Eccleſia,& formam Eccleſiæ ſeruat in baptizãdo. Et ſic operatur vt miniſter Chriſti,qui virtutem ſuam non alligauit baptizatis, ſicut nec etiam ſacrarrentis.

Ad tertium dicendum, quòd alia ſacramenta non ſunt tantæ neceſſitatis,ſicut Baptiſmus.Et ideo magis cõceditur, quòd nõ baptiZatus poſſit baptizare,quàm quòd poſſit alia ſacramenta ſuſcipere.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm plures poſſint ſimul vnum baptizare.

4.d.3.ar.2.q. 2.ad 1.& 2. d.6.q.2.ar.1. q.1.ad 3.

AD ſextum ſic proceditur.Videtur,quòd plures poſſint ſimul vnum baptiZare. B *In multitudine enim continetur vnũ,ſed non conuertitur.Vnde videtur, quòd quicquid poteſt facere vnus,poſſint facere multi, & non è conuerſo, ſicut multi trahunt nauem,quã vnus traherenon poſſet.Sed vnus homo poteſt baptizare.Ergo & plures poſſunt ſimul vnum baptizare.*

2.Præterea,Difficilius eſt,quòd vnum agẽs agat in plura,quam quòd plures agentes agant ſimul in vnum.Sed vnus homo poteſt ſimul plures baptizare. Ergo multo magis plures poſſunt ſimul vnum baptizare.

3.Præterea,Baptiſmus eſt ſacramẽtum maximæ neceſſitatis.Sed in aliquo caſu videtur eſſe neceſſariũ,quòd plures ſimul vnum baptiZẽt,putà ſi aliquis paruulus eſſet in articulo mortis,& adeſſent duo,quorũ alter eſſet mutus, C *& alter manibus & brachiis careret, tunc enim oporteret quòd mutilatus verba proferret,& mutus actũ Baptiſmi exerceret. Ergo videtur, quòd plures poſſint ſimul vnum baptizare.*

Sed contrà eſt,quòd vnius agentis eſt vna actio.Si ergo plures vnum baptizarẽt,videretur ſequi quod eſſent plures Baptiſmi,quod eſt contra id quod dicitur Epheſ. 4. Vna fides,vnum Baptiſma.

Reſpondeo dicendum,quòd ſacramẽtum Baptiſmi præcipuè habet virtutem ex forma quam Apoſtolus nominat, verbum vitæ,Eph.5.Et ideo conſiderare oportet; ſi plures ſimul vnum baptizarent,qua forma vterentur. Si enim dicerẽt:Nos te baptiZamus in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti;dicunt quidam,quòd non conferretur ſacramẽ- D *tum Baptiſmi,eo quòd non ſeruaretur forma Eccleſiæ, quæ ſic habet:Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.Sed hoc excluditur per formam baptizãdi,qua vtitur Eccleſia Græcorum;poſſent enim dicere, Baptizetur ſeruus Chriſti N.in nomine Patris & Filij & Spiritus sãcti,&c.Sub qua forma Græci Baptiſmum ſuſcipiunt, quæ tamen forma multo magis diſsimilis eſt formæ,qua nos vtimur,quàm ſi dicatur: Nos te baptizamus.Sed conſiderandum eſt,quod ex tali forma,te baptizamus,exprimitur talis intentio,quòd plures conueniant ad vnum Baptiſmum conferendum. Quod quidem videtur eſſe contra rationem miniſterij.homo enim non baptizat,niſi vt miniſter Chriſti, & vicem eius gerens.Vnde ſicut vnus eſt Chriſtus,ita oportet eſſe vnum miniſtrum,qui Chriſtum repræſentet, propter quod ſignanter Apoſt.dicit,Eph. 4. Vnus Dominus, vna* E *Fides,vnum Baptiſma.Et ideo contraria intentio videtur excludere Baptiſmi ſacramentum.Si verò vterque diceret: Ego te baptiZo,in nomine Patris & filij & Spiritus ſancti,vterque exprimeret ſuam intentionem, quaſi ipſe ſingulariter Baptiſmum conferret. Quod poſſet contingere in eo caſu,in quo contentioſè vterq; aliquem baptizare conaretur.Et tunc manifeſtum eſt,quòd ille qui prius verba proferret,daret Baptiſmi ſacramentum, alius verò quantumcunque ius baptizandi haberet, nihil faceret, & ſi verba pronunciare præſumeret,eſſet puniendus tanquam rebaptiZator.Si autem omnino ſimul ambo verba proferrent, & hominem immergerent aut aſpergerent,eſſent puniendi de inordinato modo baptizandi,& nõ de iteratione Baptiſmi;* A *quia vterque intenderet non baptizatum baptiZare. Et vterque quantum eſt in ſe,baptizaret.Nec traderent aliud & aliud ſacramentum,ſed Chriſtus,qui eſt vnus,interius baptizans,vnum ſacramentum per vtrumque conferret.*

Ad primum ergo dicendũ,quod ratio illa locum habet in his quæ agunt propria virtute.Sed homines non baptiZant propria virtute,ſed virtute Chriſti,qui cùm ſit vnus, per vnum miniſtrum perficit ſuum opus.

Ad ſecundũ dicẽdũ,quòd in caſu neceſsitatis vnus poſſet ſimul plures baptizare,ſub hac forma:Ego vos baptizo, putà,ſi immineret ruina,aut gladius,aut aliquid huiuſmodi,quod omnino moram non pateretur,vt ſigillatim omnes baptizarẽtur.Nec per hoc diuerſificaretur forma Eccleſiæ, quia plurale nõ eſt,niſi ſingulare geminatũ,præſertim cùm pluraliter dicatur,Matth.vlt.baptizantes eos,&c.Nec eſt B *ſimile de baptizante & baptizato,quia Chriſtus,qui principaliter baptizat,eſt vnus ſed multi per Baptiſmum efficiuntur vnum in Chriſto.*

Ad tertium dicẽdum,quòd(ſicut ſuprà dictum eſt)integritas Baptiſmi conſiſtit in forma verborũ,& in vſu materiæ.Et ideo neq; ille qui tãtũ verba profert,baptiZat,neq; ille qui immergit.Et ideo ſi vnus verba proferat, & alius immergat,nulla forma verborũ poterit eſſe conueniens,neq; enim poterit dici:Ego te baptizo(cùm ipſe nõ immergat,& per conſequens non baptiZet)neq; etiam poterit dici:Nos te baptizamus,cùm neuter baptizet Si enim duo ſint, quorũ vnus vnam partem libri ſcribat,& alius aliam,nõ erit propria locutio:Nos ſcripſimus librum iſtum,ſed Synecdochica,in quantum totum ponitur pro parte.* q.65.ar.3.& 5.

C

DISPVTATIO XXIII.

De miniſtro ſeu cauſa efficiente ſacramentum Baptiſmi.

IN hac diſputatione ſolùm eſt dicendũ de cauſa proximè miniſtrante hoc ſacramẽtum:nã de cauſa principali,quæ eſt Deus,& de inſtrumẽto illi cõiũcto, & vniuerſali, quod eſt Chriſti humanitas,nihil ſpeciale hìc dicendum occurrit De cauſa verò inſtituente hoc ſacramentum, ſuperius in principio huius tractatus dictum eſt.Rurſus de cauſa miniſteriali ſupponenda ſunt omnia,quæ in ſuperiorib. de miniſtris ſacramentorum in genere dicta ſunt nimirum de intentione,bonitate, aut fide eius, & alia D ſimilia,quæ hìc in particulaii traduntur à Theologis in 4.diſt. 6. nos verò ſolùm addemus ea quæ aliquo modo fuerint propria,& ſpecialia huius ſacramenti.

SECTIO I.

Quis miniſter ſimpliciter neceſſarius ſacramenti Baptiſmi, vt factum teneat.

PRimùm refertur noua hæreſis Caluini,aſſerentis, neminem poſſe hoc ſacramentum miniſtrare,etiã in caſu extremæ neceſſitatis;niſi ſit miniſter Eccleſiæ ad hoc inſtitutus,& ordinatus Ita refert Feuerden. in addit.ad Caſt.verb.Baptiſmus,hæreſ. 6. Bellar lib. 1. de hoc ſacram.c.7.qui dicit hunc hæreticum nõ ſatis explicaſſe an huiuſmodi miniſter ſit neceſſarius, vt ſacramentum teneat,an verò ſolùm, vt licitè miniſtretur Mirum eſt autem,quomodo hic hæreticus in E hunc errorem potuerit incidere,cùm ipſe nec veros Epiſcopos,vel ſacerdotes,nec veram eorum Ordinationem agnoſcat;ſed ſolam extrinſecam deputationem,ex populi, vel Magiſtratuum conſenſu ad verbum Dei prædicandum,& ſi quæ ſunt alia miniſteria peragenda.Adducit autem Caluinus in confirmationem ſui erroris,verba Chriſti Mat. vlt. *Euntes docete omnes gentes,baptizantes eos in nomine Patris,& Filij,& Spiritus ſancti.*Nam ibi ad ſolos Apoſtolos, & in eis ad eorum ſucceſſores Epiſcopos loquitur. *Calui.hæreſis.* *Matth.vlt.*

Secunda ſententia hìc referri poteſt affirmans,de neceſſitate huius ſacramenti eſſe,vt miniſter eius baptizatus ſit.Huius ſententi.e videtur fuiſſe Greg. 2.in epiſt. vlt. ad Bonif. & habetur in c. quos à paganis, *Sententia aſſerẽs miniſtrũ neceſſariò debere eſſe baptizatum.*

dc Con

de Conſec.diſt.4. Nam ibi præcipit iterum baptizari eos quos à paganis conſtiterit eſſe baptizatos; pagani enim propriè dicuntur,qui baptizati non ſunt. *Auguſt.* Auguſt.etiam 2.lib.contra epiſt.Parmen.c.13. & lib. 7.de Bapt.c.53.hanc quæſt. attingens, eam definire non audet. *Sine authoritate*,inquit,*tanti Concilij, quantum tantæ rei ſufficit.* *Probatur hæc ſententia.* Et coniectura adhiberi poteſt, tum quia non baptizatus nullo modo eſt Eccleſiæ membrum; ergo nec poteſt eſſe miniſter ſacramentorum Eccleſiæ. Tum etiam, quia qui non eſt conſecratus,non videtur aptum inſtrumentum ad conſecrandum alios, ſicut nullus conſecrat Epiſcopum, qui non ſit Epiſcopus,neque ordinat ſacerdotes, qui non ſit ſacerdos; ergo neq; baptizare poteſt,qui non eſt baptizatus. *Hieron.* Vnde Hieron. dial. contra Luciferia. parum ante med. cùm dixiſſet laicũ baptizare poſſe, ſubdit:*Vt enim accepit quis,ita & dare poteſt.* Et ſimiliter *Tertull.* Tertull. lib.de Baptiſ. c.17. de eadem re tractans, inquit, *Quod ex æquo accipitur, ex æquo dari poteſt*;ergo eadem ratione,quod acceptum non eſt,dari non poteſt. *Conc.Eliber.* Atq; propter hanc cauſam videtur dixiſſe Conc. Elibert.c.38.& eum, qui ſuum Baptiſmum integrum habet,poſſe in neceſſitate baptizare.

Alia opinio, vt ſit vir, nõ fœmina. Tertiò opinari quis poſſet, non quamlibet perſonam,etiam baptizatam,eſſe poſſe ſufficientem miniſtrum Baptiſmi, ſed oportere eſſe virum, & non fœminam. *Concil.Carthag.* Nã de fœminis dicit Conc.Carth. 4. can. 10.*Mulier baptizare non præſumat.* *Clemens.* Et Clemens lib.3. conſtit.c. 9. Periculoſum eſſe dicit,iniquum, & impium mulierem baptizare.Et infrà dicit,eſſe alienum à Chriſti ordinatione. *Aliàs*, inquit,*ſi eum nos ad baptizãdum miſit,vnà nobiſcum ad id mulieres miſiſſet,nũc autem id nuſquã ordinauit,&c.* *Epiphan. Tertull.* Vnde Epiph.hæreſ. 42. & hæreſ.79.in prin.& Tertull.lib.de Bapt.c.7.inter hæreſes Marcionis ponunt,quòd mulieres permitteret baptizare.

Concluſ.1. Dicendum verò eſt primò,quemlibet hominem, qui loqui poſſit,& lauare,poſſe eſſe ſufficientem miniſtrum Baptiſmi,ſiue ſit vir,ſiue fœmina, fidelis,vel infidelis,baptizatus,vel non baptizatus, dummodo ſciat lauare,& verba proferre cum debita intentione. Hæc aſſertio eſt omnino certa,& in primis,quòd in caſu neceſſitatis, quando ſcilicet inſtat mortis periculum,& non adeſt ſacerdos,vel diaconus, vel alius huiuſmodi,quòd(inquam)in eo caſu quilibet poſſit miniſtrare Baptiſmum,definitum eſt in *Conc.Flor.* Concil.Flor. in decreto Eugenij, vbi notanda ſunt illa verba, *In caſu neceſſitatis,non ſolùm ſacerdos,vel diaconus,ſed etiam laicus,vel mulier,imò etiam paganus & hæreticus baptizare poteſt.* *Ioan.Pap.* Atque idem ex parte colligitur ex Ioanne Papa VIII.in c.ad limina.30.q. 1. vbi ſolùm dicit: *Laicis fidelibus iuxta canonicam authoritatem, ſi neceſſe fuerit,opus baptizandi liberè conceditur.* Et ſimilia referuntur ex Auguſt.in c.in neceſſitate,de Conſecr. diſt. 4.vbi dicitur,laicos in neceſſitate ſolere dare Baptiſmum,quem acceperunt. Atque idem refertur ibid in c.conſtat.ex Iſid.lib.2.de officiis,c.24.vbi ſolùm loquitur de laicis fidelibus,in cap. verò, ſuper quibus, 30.q.3.Vrbanus Papa declarat,idẽ eſſe de fœminis: atque de paganis,ſeu non baptizatis, declaratum eſt aliis Eccleſiaſticis decretis, quæ ſtatim citabimus. Et ex ipſo vſu Eccleſiæ idem colligi poteſt. Vt enim adnotauit Ambroſ. ad Epheſ. 4. in primitiua Eccleſia ſolebant Apoſtoli fratribus non ordinatis committere Baptiſmi miniſterium, quando ipſi non poterant per ſe illud exercere, vt ex Act. 2. 9.& 10. elici poteſt,imò ipſi Apoſtoli, Chriſto viuente, baptizabant antequam eſſent ordinati, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt; ergo Ordinatio miniſtri non eſt de neceſſitate huius ſacramenti; ergo nec fides,vt ſuprà de ſacramentis in genere dictum eſt; ergo nec Baptiſinus,nec ſexus, eſt enim eadem ratio. Ex his ergo,& ex traditione Eccleſiæ, nobis conſtat hanc fuiſſe Chriſti voluntatem,& inſtitutionem,à qua totum hoc potiſſimùm pendet.

Congruentia verò eſt, quia Baptiſmus eſt ſacramentum maximæ neceſſitatis reſpectu omnium hominum; ergo expediens fuit, vt illius adminiſtratio omnibus concederetur,præſertim neceſſitate vrgente. *Confirmatur.* Et confirmatur:nam propter hanc cauſam inſtitutus eſt in materia communi,quæ vbique facilè reperitur,& in ſimpliciſſima actione,ac verbis; ergo eadẽ ratione fuit conueniens,neceſſarium miniſtrum huius ſacramenti eſſe valde communem, atque adeò miniſterium hoc cuilibet concedi.

Obiectio. At verò dicet aliquis, his teſtimoniis ac rationibus ad ſummum probari,in caſu neceſſitatis, quemlibet eſſe poſſe miniſtrum huius ſacramenti; non verò, quòd extra caſum neceſſitatis id fieri poſſit ita vt factum teneat, neque enim vnum ex altero rectè poteſt inferri,ſicut patet à ſimili,ex ſacramento Pœnitentiæ,quælibet enim ſacerdos ſimplex,ſi non adſit proprius, poteſt miniſtrare illud ſacramentum, etiam in materia neceſſaria ſeu peccati mortalis, & tamen ſi extra neceſſitatem illam, ſacramentum illud miniſtrare tentet, non ſolùm malè faciet, ſed etiam nihil efficiet; ergo miniſter, qui in caſu neceſsitatis ſufficit ad miniſtrandum ſacramentum,non ſufficit extra illum, etiam vt ſacramentum collatum teneat; ergo idem eſſe poterit de Baptiſmo. *Solutio. Baptiſmus extra neceſſitatem à quouis collatus eſt validus.* Reſpondetur, quidquid ſit de illatione, ſeu conſecutione (quæ reuera non eſt formalis; potuiſſet enim Chriſtus, poteſtatem hanc cum prædicta limitatione,ſolùm pro articulo neceſsitatis concedere) nihilominus tamen certum eſſe in præſenti materia, hanc poteſtatem talem eſſe, vt ſi quis illa vtatur extra neceſsitatis articulum etiam ſi malè faciat, vt infrà dicemus, nihilominus factum teneat, vt hic docet D. Thom. artic. 3. ad 1. & eſt ſententia *Auguſt.* Auguſt. lib. 2. contra epiſt.Parmenian. c. 13. dicentis; *Sed etſi nulla neceſſitate vſurpetur, & à quolibet cuilibet detur quod datum fuerit,non poteſt dici non datum, quamuis rectè dici poſsit illicitè datum.* Quæ quidem verba,vt ex his quæ inferiùs ſubiungit conſtat, potiſsimùm ab ipſo intelliguntur de fideli laico baptizante: ſed eſt eadem ratio de infideli vel pagano,ſi ſemel admittamus, eũ poſſe in neceſsitate baptizare. Vnde Nicolaus Papa in c. à quodam Iudæo, de Conſecr. diſt. 4 definit, verum eſſe Baptiſmum datum à Iudæo ſub debita forma,& nihil diſtinguit, an baptizaret ille Iudæus in caſu neceſsitatis, nec ne,ſed generaliter docet,baptizatos ab illo non eſſe iterum baptizandos. Et ſimiliter in cap. Romanus, eadem diſtin. generaliter & ſine vlla limitatione ſic dicitur: *Romanus Pontifex non hominem iudicat qui baptizat,ſed Spiritũ Dei ſubminiſtrare gratiam Baptiſmi,etiã ſi paganus ſit qui baptizat,* & ideo in Decreto Gregoriano,circa capitulum, ſi quis per ignorantiam, rectè corriguntur, ſeu explicantur verba illius textus, quæ ſic habent: *Si quis per ignorantiam ordinatur,antequam baptizetur, debent ab eo baptizati iterum baptizari.* Quæ verba ex Iſidoro ibi referuntur, ſed non ſunt legenda affirmatiuè, ita vt ea ſententia ab ipſo aſſeratur; ſed relatiuè, id eſt, quòd tanquam falſa aliorum opinio referatur. Eam enim ſtatim corrigeſis Iſidorus ſubdit: *Sed Romanus Pontifex,non hominem iudicat qui baptizat,ſed Spiritum Dei ſubminiſtrare gratiam Baptiſmi,licèt paganus ſit qui baptizat.* Quod iudicium ſedis Apoſtolicæ ex Greg. & Sergio Pontificibus ibidem refertur, ex lib.5.Capitularium, c. 4. Et hoc etiam confirmat hiſtoria

illa ſuprà citata de Athanaſio, qui cùm puer eſſet, Baptiſmum miniſtrauit abſque vlla neceſſitate, & tamen Baptiſmus iudicatus eſt validus. Ex quibus colligitur, iuxta communem ſenſum & traditionem Eccleſiæ, ita fuiſſe intellectam Chriſti inſtitutionem, à qua, vt ſæpe dixi, hæc omnia pendent.

Baptiſmus magis neceſſarius eſt quàm Pœnitentia.

Congruentia verò adiungi poteſt; reſpondendo ſimul ad obiectionem factam, ex differentia inter Baptiſmum, & Pœnitentiam. Nam in primis Baptiſmus eſt ſacramentum maioris neceſſitatis, quàm Pœnitentia, non ſolùm in ordine ad vltimam ſalutem, ſed etiam in ordine ad effectus ſeu fructus diuinæ gratiæ in hac vita comparandos, quatenus Baptiſmus eſſe ianua Eccleſiæ, & veluti primum fundamentum, per quod fit homo capax aliorum ſacramentorum, & influxus gratiæ ex opere operato: & ideo in ſacramento Pœnitentiæ non poteſt eſſe miniſter quilibet homo in neceſſitate, ſed ſolus ſacerdos, atq; ille non in quacunq; neceſſitate, ſed in extrema tantùm, ſi materia confeſſionis ſit mortale peccatum. At verò in Baptiſmo non ſemper neceſſe eſt extremam neceſſitatem expectari: nam etiam extra illam propter magnam vtilitatem, aut ne cogatur quis multo tempore Baptiſmum differre, poteſt illum à laico, vel alio ſimili miniſtro recipere. Et ideo fuit conueniens, hanc poteſtatem concedi abſolutè, & non limitatam, ad caſum neceſsitatis; ſaltem quoad hoc, vt ſacramentum factum teneat, ne fortaſſe poſſet ſacramentum in dubium reuocari, occaſione neceſsitatis, ſi fortaſſe minor exiſtimari poſſet, quàm ſufficeret ad valorem ſacramenti. Atque hinc ſumitur ſecunda differentia: nam ſacramentum Baptiſmi iterari non poteſt, ſacramentum autem Pœnitentiæ poteſt iterari, tum circa eandem, tum etiam circa diuerſam materiam; vnde fit, vt in ſacramento Pœnitentiæ nihil ſit periculi, ſi contingat ſacramentum datum in neceſsitate à ſimplici ſacerdote nō eſſe validum, quia fortaſſe non tanta erat neceſsitas, quantam eſſe oportebat ad habendam iuriſdictionem in tali articulo; quia tale ſacramentum, vt dixi, poteſt facilè iterari: quòd ſi non iteretur circa eandem materiam, quia bona fide ſuſceptum eſt, poterunt illa peccata, ſaltem per accidens, remitti per aliud ſimile ſacramentum, ex alia materia confectam; at verò ſacramentum Baptiſmi, & iterari non poteſt, & alioqui maximum homini creatur periculum, ſi illo priuetur, & ideo oportet, vt ea quæ neceſſaria ſunt ad illud conficiendum, ſint omnino fixa & ſtabilia, ita vt certum ſit illis, poſitis ſacramentum confici, ſiue adſit vera neceſsitas, ſiue non. Tertia differentia eſt; quia ſacramentum Pœnitentiæ pendet ex poteſtate iuriſdictionis, quæ per extrinſecam deputationem ab hominibus datur, vel aufertur, vel limitatur ad caſum neceſsitatis, at verò poteſtas baptizandi eſt abſoluta facultas miniſterialis, ad conficiendum tale ſacramentum, quæ non ſolet limitari ſecundùm ſubſtantiam, vel facultatem ſuam ad caſum neceſsitatis: ſed ſimpliciter confertur, ſicut patet in omni alia poteſtate conficiendi ſacramentum, quæ ex iuriſdictione non pendet. Et confirmatur tandem: nam ſi intelligeremus, hanc poteſtatem dari per impreſsionē alicuius characteris dati à Chriſto ad deputandum homines ad hoc miniſteriū, hoc ipſo intelligeremus, ſacramētū collatū ab habēte talē characterē eſſe validū, etiā ſi ille malè faceret, vtendo illa poteſtate extra neceſsitatē, vel alio modo indebito: ergo idem dicendū eſt, etiam ſi intelligamus hanc poteſtatem eſſe datam à Chriſto per ſolam inſtitutionem & extrinſecam deputationem, ſeu voluntatem ſuam, quæ ad hunc effectum æquè ſufficiens & efficax eſſe poteſt.

Pœnitētia ſacramentum iterari poteſt, Baptiſmus nō item.

Poteſtas abſoluendi eſt iuriſdictionis, poteſtas verò baptizandi eſt abſoluta.

Ad fundamētum primæ ſētentiæ reſpondetur.

Ad fundamentum ergo primæ ſententię in primis dicitur, in verbis illis: *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* non eſſe datam poteſtatem baptizandi, quæ eſt neceſſaria, vt ſacramentum factum teneat; hanc enim multo antea habuerunt Apoſtoli, qui vidente Chriſto baptizabant: vnde veriſsimè creditur hæc poteſtas data hominibus ab eo tempore, in quo ſacramentum Baptiſmi inſtitutum eſt: nam ſicut tunc Chriſtus vim regeneratiuam contulit aquis, non per impreſsionem alicuius qualitatis, ſed per extrinſecam deputationem, & quaſi ſanctificationem quandam; ita etiam ex tunc deputauit quemcunque hominem, non per impreſsionem characteris, ſed per voluntatem ſuam, vt poſsit eſſe miniſter ſufficiens huius ſacramenti, quamuis non omnibus dederit ius illud adminiſtrandi, vt poſtea dicemus. In prædicto ergo loco dedit Chriſtus Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus, præceptum exercendi hoc munus, & ſpeciale ius miniſtrandi hoc ſacramentum ex officio. Deinde, quāuis concederemus, in illo loco eſſe datam poteſtatem baptizandi, non ſequitur datam eſſe ſolis Apoſtolis, vel Epiſcopis, ſeu ſacerdotibus: quia tunc Chriſtus loqui potuit ad Apoſtolos, & diſcipulos, vt repræſentabant vniuerſam Eccleſiam: atque ita rectè intelligitur dediſſe hanc poteſtatem cuilibet, qui vt miniſter huius Eccleſiæ hoc miniſterium exercere vellet.

Ad fundamētum ſecundæ ſententiæ reſpondetur.

Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ reſpondetur in primis, Gregorium cùm rebaptizari præcipit eos, qui à Paganis baptizati fuerant, loqui (vt ita dicam) formaliter de paganis, vt pagani ſunt, id eſt, de his qui in baptizando non ſeruabant ritum Eccleſiæ, ſed paganorum: atque ita explicuit gloſſa in d. cap. quos à paganis, ita interpretans verba textus: *ſi ita habetur*, id eſt, quòd in forma Eccleſiæ non fuerint baptizati. Quæ expoſitio poteſt colligi ex verbis ſequentibus: *Vt denuo baptizes in nomine Trinitatis.* Supponit ergo priorem Baptiſmum non fuiſſe datum in nomine. Ad Auguſtinum reſpondetur, ſuo tempore potuiſſe dubitari, quia nondum erat res ita ab Eccleſia declarata, ſicut nunc eſt. Ad rationem ſeu coniecturam reſpondetur, ad priorem partem, Chriſtum Dominum ſæpe vti, vt inſtrumento, membro ſeparato ac præciſo ab Eccleſia, vel nondum illi actu coniuncto, quia virtus Chriſti non pendet ex diſpoſitione inſtrumenti, neque illius virtute nititur. Ad alteram partem reſpondetur, optimè probare, per ſe non decere, hominem non baptizatum aut infidelem, baptizare, non probare tamen, ſi id fiat, non rectè fieri, ita vt factum teneat, aut etiam, vt conuenienter fiat, ſi neceſsitas vrgeat: neque in hoc eſt par ratio de Baptiſmo, & Ordine, cùm non ſit vtriuſque neceſsitas, & ita ſunt intelligenda loca Hieronymi, Tertulliani, & Concilij Elibertini ibi citata, non enim aſſerunt illam rationē tanquam adæquatam, neque requirunt illam conditionem tanquam ſimpliciter neceſſariam, ſed ſolùm vt magis conuenientem, ſi fieri poteſt. Imò prædicti Patres ſolùm affirmant, eos, qui Baptiſmum acceperunt, ſicut acceperunt, ita poſſe illum dare, non tamen addunt excluſiuam, neque dicunt hanc eſſe propriam vel neceſſariam rationem dandi. Neque verò eſt inconueniens, vt aliquis dare poſsit, quod non accepit, præſertim quando id non facit, vt cauſa præcipua, ſed ſolùm vt inſtrumentum alterius.

Ad argumentum reſpondetur.

Ad coniecturam reſpondetur.

Ad 3. opin.

Ad tertiam opinionem reſpondetur, etiam fœminas in caſu neceſsitatis poſſe baptizare, vt ex probationibus ſuperiùs adductis ſatis conſtat, Patres verò ibi citati, intelligendi ſunt de iure, ſeu poteſtate licitè baptizandi, vel ſolemniter, vel per ſe, & extra caſum neceſsitatis.

SECTIO II.

Quis habeat ius adminiſtrandi hoc ſacramẽtum, tanquam miniſter ex officio ad hoc deputatus.

Titulus explicatur. HÆc quæſtio remitti poſſet ad diſputationem moralem infrà tractandam; tamen, quia coniuncta eſt cum præcedenti, facilius hoc loco expedietur. Eſt igitur in primis animaduertendum ex dictis ſuprà de ſacramentis in genere, præter poteſtatem conficiendi ſacramentum, quæ neceſſaria eſt vt factum teneat, neceſſarium eſſe ius adminiſtrandi illud, vt licitè fiat. Hoc autem ius in præſenti materia dupliciter explicari poteſt: vno modo in ordine ad ipſum ſacramentum, alio modo in ordine ad perſonam baptizandam. Et quidem de hoc poſteriori modo nihil ſpeciale addendum occurrit his quæ in genere de ſacramentis dicta ſunt. Cùm enim adminiſtratio ſacramenti ſit proprium munus paſtoris, & requirat iuriſdictionem adminiſtrantis in eum cui adminiſtratur, vel facultatem eius qui iuriſdictionem habet, multo maiori ratione hoc requiritur in hoc ſacramento quod eſt ianua omnium ſacramentorum, & regeneratio ſpiritualis hominum in Chriſto. Quæſtio ergo præſens potiſſimum tractatur in priori ſenſu, ſcilicet ex parte ipſius ſacramenti: nam licèt dictum ſit, omnibus hominibus abſolutè loquendo datam eſſe poteſtatem ad hoc ſacramentum perficiendum ratione neceſſitatis; tamen non omnibus data eſt abſoluta facultas ſeu licentia illud adminiſtrandi quocunque modo & extra neceſſitatem. Neque omnes ſunt diuino iure deſtinati, vt tãquam miniſtri ex officio hoc munus poſſint præſtare: & hoc vocamus in præſenti ius adminiſtrandi ſacramẽtum, quod eſt veluti capacitas proxima per ſe requiſita ad tale miniſterium. Vt autem breuiter reſpondeamus, poſſunt breuiter diſtingui quatuor perſonarum ordines, ſcilicet Epiſcopus, Presbyter, Diaconus, & quilibet alius Diacono inferior.

1. Concluſ. Primò ergo certum eſt, Epiſcopum iure ſuo & ex vi ſuæ Ordinationis, eſſe aptiſſimum miniſtrum huius ſacramenti. Hoc per ſe notum eſt, & à fortiori conſtabit ex dicendis.

2. Concluſ. Secundò eſt certum, ſacerdotem ex vi ſuæ conſecrationis eſſe poſſe ordinarium miniſtrum huius ſacramenti, vt hîc docet D. Thom. artic. 1. & 2, & ex vſu Eccleſiæ ſatis conſtat, & ex Clemente Romano, Ignatio, Epiphanio, Iſidoro, & aliis, quos ſtatim referemus. *Concil. Flor.* Denique Concilium Florentinum hoc ſenſu dixit: *Miniſter huius ſacramenti eſt ſacerdos, cui ex officio competit baptizare.* *Ratio.* Ratio verò eſt optima quam hîc attigit D. Thom. quia ſacerdos habet poteſtatem in corpus Chriſti verum; ergo conſequenter recipit poteſtatem in corpus Chriſti myſticum, ſaltem quæ neceſſaria eſt vox vi conſecrationis, quæ aliàs dici ſolet *poteſtas Ordinis*, & reſpectu illorum ſacramentorum quæ communia ſunt populo Chriſtiano, & ad remiſſionem peccatorum, & communem eius profectum ordinantur. Quod addo propter ſacramentum Confirmationis, quod propter ſpecialem rationem ſolis Epiſcopis ordinariè reſeruatur. *Confirmatur.* Vnde ſumitur confirmatio. Nam Sacerdos eſt ordinarius miniſter ſacramenti Euchariſtiæ quod ad incrementum ſpiritualis vitæ inſtitutum eſt. Habet etiam poteſtatem ordinis ad ſacramentum Pœnitentiæ neceſſariam quod eſt ad reparandam ſpiritualem vitam. Ergo multo magis illam habebit ad Baptiſmum adminiſtrandum, per quod datur ſpiritualis vita. Denique Sacerdos eſt in ſtatu & ordine conſtitutus in quo eſſe poteſt ordinarius paſtor animarum; ergo

A neceſſe eſt, vt ex vi ſuæ conſecrationis aptus ſit ad regenerandos homines in Chriſto. *Obiectio.* Sed contra: nam Presbyter non poteſt Baptiſmum miniſtrare, niſi facultate ſibi ab Epiſcopo conceſſa, ergo non proprio iure ſuo poteſt hoc miniſterium vſurpare. Antecedens patet ex Hierony. contra Lucifer. *Hieron. Tertull.* & Tertul. lib. de Baptiſ. dicentibus, ius baptizandi eſſe penes Epiſcopum, communicari autem Presbytero, & Diacono, non niſi ex facultate Epiſcopi propter Eccleſiæ honorem; vbi nihil amplius videntur tribuere Sacerdoti, quàm Diacono: qui tamen non habet proprium ius baptizandi, vt ſtatim dicemus; & confirmatur, nam per Baptiſmum recipiuntur homines in Eccleſiam, & fiunt membra eius: decet autem, vt poteſtas & ius admittendi homines ad Eccleſiam ſit penes principes & ſupremos paſtores Eccleſiæ, vt ſunt Epiſcopi; & hoc ſaltem videtur probari illis verbis Chriſti, *Euntes, docete omnes Gentes, baptizantes eos, &c.* nam ibi locutus eſt ad vndecim Apoſtolos, vt Matth. dicit, quorum ſucceſſores ſunt Epiſcopi.

B

Reſpondetur. Alia poteſtas ordinis, alia iuriſdictionis. Reſpondetur, diſtinguendam eſſe (vt dixi) poteſtatem ordinis reſpectu ſacramenti, & poteſtatem iuriſdictionis, reſpectu eius cui dandum eſt ſacramentum. Sacerdos ergo ex vi ſuæ ordinationis habet ſufficientem poteſtatem, vt validè & dignè miniſtret hoc ſacramentum, & quo ad hoc non pendet ab Epiſcopo, nec indiget conceſſione eius, & in hoc ſuperat Diaconum, vt iam dicemus. C At verò vltra hanc poteſtatem requirit iuriſdictionem in perſonam, vt licitè ille miniſtret hoc ſacramentum; & quoad hanc, pendet ab Epiſcopo, tanquam à ſuperiori paſtore, in quo eſt aliqua ſimilitudo inter Diaconum & Sacerdotem; & de hac intelligendi ſunt prædicti Patres; & hæc etiam ſufficit ad conuenientem ordinem & debitum Eccleſiæ regimen. Deniq; facilè concedi poteſt, hoc eſſe conſentaneum prædictis verbis Chriſti, quamuis, vt dixi, non ſatis conſtet hunc eſſe ſenſum illius loci, quia neque conſtat, Chriſtum locutum eſſe de poteſtate iuriſdictionis, ſed de præcepto vtendi baptiſmate: neque etiam conſtat, locutum eſſe ad ſolos Apoſtolos; quia licet Matthæus tantùm vndecim Apoſtolorum mentionem D faciat, tamen non excludit diſcipulos alios. Eſt autem probabile, vt in ſuperiori tomo diximus agentes de Reſurrectione Chriſti, apparitionem illam coram aliis multis diſcipulis factam eſſe.

3. Concluſ. Tertiò, dicendum eſt, Diaconum per ſe ac iure diuino ordinario non poſſe adminiſtrare hoc ſacramentum ex vi ſuæ Ordinationis, eſſe tamen capacem huius miniſterij ex conceſſione ſeu delegatione Epiſcopi aut Sacerdotis. Vtraque pars eſt certa, & prior quidem ſatis colligitur ex definitione Concilij Florentini: *Conc. Flor.* nam dicens, Presbyterum eſſe ordinarium miniſtrum, cui ex officio competit baptizare, ſatis ſignificat, nulli inferiori miniſtro hoc conuenire. *Clem. Rom.* Atque idem docet Clemens Romanus, libr. E 3. Conſtitution. cap. 11. dicens, *Sed neque reliquos clericos baptizare permittimus, ſed ſolos Epiſcopos, & Presbyteros, miniſtrantibus illis Diaconis*, & lib. 8. cap. 52. *Nam nec Diacono fas eſt* (inquit) *offerre ſacrificium, vel baptizare.* *Ignat.* Idem docet Ignatius epiſt. 13. ad Neronem Diaconum, *Gelaſ. Pap.* & Gelaſius Papa epiſtola 1. cap. 9. & habetur in cap. Diacon. 93. diſtinct. *Iſidorus.* & Iſidorus libro ſecundo de officiis, cap. 24. & habetur in cap. conſtat, de Conſecratione, diſtinct. 4. Idem Epiph. hæreſ. 79.

Ratio. Ratio verò eſt, quam hîc D. Thomas, art. 2. indicat, quia ordinaria poteſtas Ordinis ſupra corpus Chriſti myſticum manat ex poteſtate ſupra corpus

 Chriſti

Chriſti verum, & artic. 1. ex ipſo nomine *Diaconi* hoc colligit: quia Diaconus ad hoc ordinatur, vt Epiſcopo & Sacerdoti deſeruiat, ſeu miniſtret in ſacramentorum diſpenſatione: non ergo conſtituitur tanquam ordinarius miniſter alicuius ſacramenti. Deniq; per Baptiſmum remittuntur peccata, & congregantur homines intra Chriſti Eccleſiam; ergo per ſe pertinet hoc munus ſolùm ad eos, qui poſſunt eſſe Eccleſiæ paſtores: huiuſmodi autem ſunt Sacerdotes, & non Diaconi.

Obiectio. Sed contrà: nam in Pontificali Romano in Ordinatione Diaconi dicitur, Diaconum debere baptizare, & prædicare. *Diluitur.* Reſpondetur, hinc probari alteram partem concluſionis poſitam. Quamuis enim Diaconus ex vi ſuæ ordinationis per ſe non conſtituatur ordinarius miniſter huius ſacramenti, ſit tamẽ aptus, vt ei poſſit hoc miniſterium delegari ab Epiſcopo, vel Presbytero, vt magis in ſeq. concluſione declarabitur.

4. Concluſ. Quartò igitur dicendum eſt, nullum hominem Diacono inferiorem habere aliquod ius, ſeu capacitatem proximam ad dignè miniſtrandum hoc ſacramentum, nec iure ordinario, neque ex delegatione Epiſcopi, vel Sacerdotis. Hæc etiam aſſertio eſt D. Thom. & communis omnium cum Auguſt. lib. 2. contra Parmen c. 13. Et probatur ſufficienter ex dictis: nam oſtenſum eſt, ordinarium ius baptizandi ad Epiſcopos, vel Presbyteros pertinere, & non extendi ad Diaconos; multo ergo minùs ſpectabit ad inferiores. Rurſus, poteſtas ad hoc miniſterium ex delegatione peragendum ſpecialiter datur Diacono ratione ſuæ Ordinationis; ergo non conuenit cæteris, qui tali ordine carent.

Difficultas. Sed eſt difficultas in explicanda differentia, quæ in hoc eſt inter Diaconum & inferiores; videtur enim eſſe nulla, reſpectiuè & cum proportione loquendo. Vt enim fateamur, Diaconum in hoc cæteros ſuperare quòd in abſentia Sacerdotis ipſe præferendus eſt reliquis in hoc miniſterio, quia eſt ſacratior miniſter; tamen hoc modo etiam Subdiaconus reſpectu inferiorum poteſt dici miniſter huius ſacramenti, quia in abſentia Diaconi & ſuperiorum præferendus eſt omnibus inferioribus; quia eſt ſacratior illis. Rurſus, ſi loquamur extra caſum neceſſitatis, vel quando eſt copia Sacerdotis, ſicut inferiores non poſſunt miniſtrare, nec iure ordinario, neque ex delegatione Sacerdotis; ita neque Diaconus, quia non poteſt ei committi hoc miniſterium, ſine vrgente neceſſitate. Quæ eſt ergo differentia?

Soluitur. Reſpondetur, duplicem eſt differentiam: vna eſt *Duplex diſcrimẽ inter Diaconum & inferiores.* abſoluta in ordine ad ſolemnem Baptiſmi adminiſtrationem. Nam hæc ex rationabili cauſa committi poteſt Diacono in caſu neceſſitatis, imò ſi neceſſitas vrgeat, & Sacerdos ſit abſens, poteſt ipſe iure ſuo miniſterium vſurpare, vt docet gloſſ. in cap. Diaconos, verbo, Neceſſitas. 93. diſt. At verò inferioribus non poteſt committi propter vllam neceſſitatem, ſed ea vrgente, poſſunt tantùm priuatim baptizare. Quæ differentia colligitur ex citatis Decretis, & ex his quę adduximus de Ordinatione Diaconi ex Pontificali Romano. Videtur autem hæc differentia ſtabilita potiùs iure Eccleſiaſtico, quàm diuino, tum quia neque in Scriptura aliquid legimus, vnde poſſit hæc differentia colligi: nam ſicut Actor. 8. legimus, Philippum Diaconum baptizaſſe, ita etiam c. 9. legimus, baptizaſſe Ananiam, quem laicum fuiſſe ſignificat Clemens libr. 8. cap. 52. & vtrumque dicit ex ſpeciali Chriſti diſpenſatione baptizaſſe. Neque etiam ex traditione colligi poteſt, hanc differentiam eſſe

A diuino iure introductam: tum etiam, quia ſicut ſolemnitas, & cæremoniæ Baptiſmi eccleſiaſtico iure inſtitutæ ſunt, ita eodem iure videtur præſcriptum, quòd tales cæremoniæ nemini qui ſit inferior Diacono, poſſint committi, imò hoc videtur pertinere ad quendam ritum ipſius Baptiſmi. Non dubito tamen, quin ex diſpenſatione ſummi Pontificis hoc ſolenne miniſterium alicui non Diacono committi poſſit, quia nullum eſt ſufficiens fundamentum, ad negandum Pontifici hanc poteſtatem. Non tamen nego, quin hæc Eccleſiaſtica ordinatio valde conſentanea ſit iuri diuino, & in illo habeat aliquod fundamẽtum, quatenus ex intentione diuini iuris ad hoc ordinatur Diaconus, vt ſit ſpecialis miniſter Presbyteri, vt & illius miniſterio vtatur in rebus ſacris peragen-B dis, & poſſit etiam ei committere aliquod ſacerdotale miniſterium, ad quod non eſt abſolutè neceſſarius ſacerdotalis character, quando ſubeſt cauſa legitima. Exemplum accommodatiſsimum eſt in diſpenſatione dominici corporis, quæ poteſt Diacono committi, non verò Subdiacono, vt infrà dicemus ex Concilio Niceno c. 14. & Conc. Arelat. cap. 15. quod quidem conſentaneum eſt in iure diuino, abſolutè tamẽ iure eccleſiaſtico eſſe inſtitutum.

Secunda differentia eſt in priuata adminiſtratione Baptiſmi ob neceſsitatem. Nam in primis faciliùs committi poteſt Diacono, quàm inferiori, quia iam eſt aliquo modo ratione ſui Ordinis ad hoc deputatus, vnde etiam in præſentia Sacerdotis aliqua eſſe C poteſt cauſa ſufficiens ad committendum hoc miniſterium Diacono, quæ non ſatis eſt vt inferiori committatur; vt, verbi gratia, ob grauiorem aliquam occupationem, poſſet interdum Sacerdos committere Diacono, non verò Subdiacono, vel inferiori. Deinde, quamuis vera ſit illa reſpectiua differentia, ſuprà inter argumentandum poſita, non eſt tamen omni ex parte æqualis proportio: nam in abſentia ſuperiorum, Diaconus, veluti iure ſuo præferendus eſt omnibus inferioribus, ita vt inuerſio huius Ordinis non ſolùm ſit indecens ratione huius ſacramenti, ſed etiam ſit quædam vſurpatio iuris alieni, at verò Ordo inter cæteras perſonas inferiores Diacono ſolùm ſit ex decentia quadam, non verò ratione iuris quod ali-D quis eorum habeat ad miniſtrandum hoc ſacramentum. Adeò vt probabile ſit inuerſionem huius Ordinis in his inferioribus perſonis inter ſe non eſſe peccatum mortale ſecluſo contemptu, cùm tamen reſpectu Diaconi, non ſit dubium, quin res ſit grauis, de qua re dicturi ſumus infrà in diſput. morali, vbi explicabimus peccata, quæ in hoc miniſterio committi poſſunt.

SECTIO III.

Vtrùm miniſter Baptiſmi eſſe debeat vna tantùm perſona, vel poſſit ex multis componi.

E Variis modis poteſt intelligi, eundem hominem à multis ſimul baptizari. *Titulus quæſtionis explicatus.* Primò, ita vt à ſingulis integrè baptizetur, vnoquoque per ſe, & abluente, & totam formam proferente, & abſolutam intentionem baptizandi habente independenter ab alio; in quo Baptiſmi modo non eſt vnus miniſter ex multis perſonis compoſitus, ſed ſunt plures integri, ſeu totales miniſtri baptizantes eandem perſonam. Secundo modo intelligi poteſt, vt plures concurrant partialiter, idque duobus aliis modis: primò, diuidendo inter ſe ipſum actum externum, ita vt vnus abluat, alter proferat formam, vel quòd vnus proferat, verbi gratia, illa verba, *Ego te baptizo,* alius

alius verò addat, *In nomine Patris, &c.* vel etiam ſi fieri poteſt, vnus abluat partem vnam, alius verò aliam. Secundò, ſolùm ex intentione ſua partialiter concurrendo, ita vt licèt vterque lauet, & proferat totam formam, tamen vterque intentionem habeat non baptizandi ſine alio, ſiue interiùs tantùm eam intentionem concipiant, ſiue aliquo modo in forma exprimant; dicendo, *Nos te baptizamus*, & de ſingulis his modis aliquid dicendum eſt.

Ratio dubitãdi circa primum. Circa primum ratio dubitandi eſſe poteſt; primum, quia vel in eo caſu vterque illorum baptizat: vel alter tantùm, vel neuter. Non primum, quia non poſſunt dari eiuſdem effectus plures cauſæ totales. Non ſecundum; quia non eſt maior ratio de vno, quàm de alio; ergo tertium: atque ita repugnabit, Baptiſmum dari à multis miniſtris. Secundò, quia vel ille Baptiſmus eſt vnus, vel plures; vnus eſſe non poteſt, quia ibi ſunt plures materiæ, plures formæ, & plures miniſtri totales: neque etiam poſſunt eſſe plures; quia vnus neceſſariò deſtrueret alium, quia Baptiſmus caderet in ſubiectum baptizatum, quod eſt incapax ſacramenti Baptiſmi, vt ſuprà dictum eſt: ergo veriùs dicitur, nullum ibi eſſe ſacramentum. Tertiò fingamus, vtrumque miniſtrum ſic baptizantem habere intentionem non baptizandi ſi alius baptizet; baptizandi verò alio non baptizante: & tunc inquiro, an ſit validus Baptiſmus, ab aliquo eorum datus, nec ne. Non poteſt dici, quòd ſit validus, quia neque vterque poteſt eſſe validus, cùm ſit contra intentionem baptizantium, neque alter tantùm, cùm non ſit maior ratio de vno, quàm de altero. Si autem alter eorum inualidus eſt, neceſſariò dicendum videtur, alium eſſe validum, quia concurrunt materia, & forma neceſſariæ, & intentio miniſtri, quæ, licèt conditionata fuerit, tamen tranſiit in abſolutam, cùm ſupponatur conditio iam poſita; ergo nihil deeſt, quominus talis Baptiſmus validus ſit, niſi dicamus, hoc ipſo eſſe nullum, quòd multi ad illum efficiendum concurrere tentarunt: ergo hoc neceſſariò dicendum eſt. cùm fieri non poſſit, vt vnus potius, quàm alius validus ſit.

Concluſio. Nihilominus communis ſententia eſt, nihil repugnare, quo minùs plures homines hoc modo ad baptizandum concurrant. Hæc eſt ſententia D. Th. hîc, & omnium Theologorum, quos ſtatim referemus. *Ratio.* Et ratio eſt, quia in eo caſu vnuſquiſque illorum baptizantium eſt ex ſe ſufficiens ad miniſtrandum Baptiſmum, & tam in actione, quàm in ſua intentione operatur vt integer miniſter, & applicat omnia neceſſaria ad ſacramentum conficiendum; ergo verè ac validè conficit illud. Patet conſequentia; quia nihil eſt quod impediat: nam ſolus concurſus ſeu concomitantia alterius non poteſt impedire; quia non habet actionem contrariam, aut repugnantem, ſed omnino ſimilem. Sicut in ſacramento Euchariſtiæ conficiendo, licet plures hoc modo concurrant, non ſe impediunt, quo minùs ſacramentum factum teneat, vt ex Eccleſiæ conſuetudine conſtat, ſicut infrà dicemus. Et hæc ratio euidentior fiet ex ſolutionibus argumentorum, quæ in contrarium obiecta ſunt.

Reſpondetur ad primam dubitandi rationem. Ad primum, diſtinctione vtendum eſt: aut enim vterque illorum in eodem inſtanti perficit omnia neceſſaria ad Baptiſmum, vel vnus prius tempore abſoluit, quàm alius. Si priori modo contingat, dicendum eſt, vtrumque illorum baptizare in eo caſu, imò ſingulos eorum integrum Baptiſmum conferre, quia vterque applicat integram formam, &

A materiam independenter ab alio. Quomodo verò illi duo miniſtri ſint cauſæ totales eiuſdem effectus, dicetur ſtatim. Si autem alter illorum priùs abſoluat omnia neceſſaria ad ſacramentum, ille ſolus perficit ſacramentum, & non alius, ſi debita intentione baptizet. Ita docet D. Thom. hîc, quem ſequuntur omnes, & conuincitur illa ratione, quia Baptiſmus iterari non poteſt, & quòd ſubiectum ſemel baptizatum incapax eſt vlterioris Baptiſmi: ſed quando alter miniſtrorum priùs tempore perficit ſacramentum, iam ſubiectum illud eſt baptizatum. Ergo quidquid poſtea ſit, irritum eſt, & inane. Confirmatur ac declaratur. Nam ſi poſt conſummatum vnum Baptiſmum, alium inchoaret, nihil faceret, quia ſubiectum iam eſt incapax; ergo eadem ratione, quamuis inchoauerit ſimul ſuum Baptiſmum, antequam ſubiectum B eſſet baptizatum, tamen, ſi in inſtanti in quo illum erat perfecturus, iam inuenit ſubiectum baptizatum, non poterit illum perficere, quia iam ſubiectum non eſt capax illius perfectionis; ſicut ſi ſubiectum deficeret, ſeu moreretur ante perfectum ſacramentum, non poſſet perfici, ſed maneret irritum & inane ex defectu ſubiecti; eadem enim eſt ratio, quacunque ex cauſa ſubiectum fiat incapax ſacramenti. Supponit autem totus hic diſcurſus, Baptiſmum priùs tempore conſummatum ſtatim eſſe validum, quod eſt certiſſimum, quia conſummatur concurrentibus omnibus neceſſariis ad ſacramentum: hîc autem concurrunt omnia neceſſaria, vt baptiſmus fiat, ſi mi- C niſter debitam intentionem habeat. Quod ideo addo, quia ſi haberet intentionem non baptizandi, donec alius abſoluat omnia neceſſaria ad ſacramentum, in eo caſu, nihil perficiet is qui priùs abſoluit, quia non habet abſolutam intentionem, ſed conditionatam, & conditio non eſt impleta in eo inſtanti in quo ipſe perficit omnia ex parte ſua neceſſaria ad ſacramentum. Diximus autem ſuprà, agentes de ſacramentis in genere, ſacramentum datum ſub conditione de futuro, nullum eſſe, quia neque eſt validum in inſtanti, in quo deberet perfici, quia non eſt impleta conditio, nec poſtea, quia iam non extant materia, nec forma, ex quibus perfici deberet. D Quocirca in prædicto caſu, ille miniſter qui poſteriùs abſolueret neceſſaria ad Baptiſmum illum perficeret, atque conferret, quia iam ex parte ſubiecti non eſſet incapacitas, & aliunde adhiberentur omnia neceſſaria, quia licèt intentio eſſet conditionata, tamen iam conditio eſſet impleta: quia iam ſupponimus, alterum abſoluiſſe omnia ex parte ſua neceſſaria, & hæc tantùm erat conditio appoſita, vt ſupponitur. Si autem conditio eſſet, quòd alius verum perfeciſſet ſacramentum, redit difficultas tacta in tertia obiectione. Atque hinc conſtat, veriſſimum eſſe quod hîc D. Thom. dixit, illicitum eſſe, per ſe loquendo, hoc modo plures baptizare, non ſolùm, quia ſuperfluum eſt, & præter morem Eccleſiæ, ſed etiam, E quia ſine cauſa ſe exponunt morali periculo, vt alter eorum nihil efficiat, & materialiter ſaltem Baptiſmũ repetat.

Ad ſecundam difficultatem diuus Thomas hîc, artic. 6. planè ſentit, vnum & eundem Baptiſmum ab eodem miniſtro in eo caſu conferri, & rationem indicat, quia Chriſtus, qui eſt vnus interiùs baptizans, vnum ſacramentum per vtrumque confert. Idem ſentit Scotus, diſtinct. 6. quæſtione 2. & Soto diſtinct. 4. artic. 4. Iuxta quam opinionem tollitur omnis difficultas, ſeu periculum rebaptizandi in eo caſu. At verò Gabriel in 4. diſtinct. 6. quæſt. 1. artic. 3. dubitat. 4. exiſtimat, ibi fieri duo Baptiſmata, & idem videtur ſupponere, *Ad 2. dubitãdi rationem reſpondetur.*

Caiet.

Caiet.hîc ar.6.Et valde fauet D.Thom. quæſt. præcedenti,art.5.ad 4.vbi dicit, agens de hac eadem re, *actus multiplicari ſecundùm multiplicationem agentiũ, ſi perfectè ab vnoquoque agantur.* Sed in præſenti caſu de quo agimus, Baptiſmus perfectè datur ab vnoquoque agente; ergo multiplicatur iuxta multiplicationem agentium. Atque eandem vim habere videtur obiectio facta; quia ibi ſunt duæ formæ integræ, à quibus potiſſimùm ſumi videtur conſtitutio, & diſtinctio ſacramentorum, præſertim eorum, quæ in vſu conſiſtunt. Rurſus ſunt duæ materiæ: nam ſunt duæ ablutiones, maximè ſi Baptiſmus fiat per aſperſionem vel infuſionem aquæ. Sunt ergo duo Baptiſmata: nam quodlibet totum multiplicatur multiplicatis partibus, ex quibus intrinſecè conſtat. Nec videtur referre, quòd ſubiectum ſit idem: nam vnitas ſacramenti non ſumitur ex ſubiecto, ſicut neque entitas eius. Et iuxta hanc ſententiam reſpondendum eſt ad obiectionem factam, vtrumque illorum Baptiſmatum fieri circa ſubiectum non baptizatum, quia vnum eorum non ſupponit alterum nec tempore,nec natura;& ideo vtrumque poteſt eſſe validum, quia veritati,& valori Baptiſmi non repugnat conſortium alterius qui omnino ſimul fiat, ſed ſolùm repugnat fieri circa ſubiectum iam baptizatum. Atque hinc facilè ſoluitur iuxta hanc opinionem alia difficultas tacta de pluribus cauſis totalibus eiuſdem effectus. Duo enim effectus horum miniſtrorum poſſunt hîc conſiderari. Prior eſt, ipſum ſacramentum, cùm enim fiat à miniſtro, verè ac propriè dicitur effectus eius, & hoc modo non eſt vnus effectus à duabus cauſis, quia ſunt duo ſacramenta à duobus miniſtris. Poſterior eſt character ſeu gratia ſacramentalis; hic abſque vlla controuerſia eſt vnus tantùm, quia illa receptio eſt per modum vnius; & quia non eſt homo capax characterum baptiſmalium, nec gratia ſacramentalis Baptiſmi iterari poteſt propriè loquendo, per multiplicationem eius, quamuis poſſit eadem reſtitui, ſi amittatur,de quo aliàs. Et tunc eſt difficultas quomodo ille vnus effectus fiet à duobus miniſtris,ſeu à duobus ſacramentis. Ad quam reſpondet Caietanus,quòd licèt in cauſis principalibus,& quæ operantur in propria virtute, repugnet, eundem effectum eſſe à duabus cauſis totalibus;tamen non repugnat,eſſe à duobus inſtrumentis,quando vnum eſt principale operans per vtrumque eorum. Sed ſi loquamur in ordine ad diuinam potentiam abſolutam, reuera neutrum repugnat, quia poteſt idem effectus fieri pluribus dependentiis & actionibus. Si verò ſermo ſit de potentia ordinaria, & conſentanea rebus ipſis, ſicut eſt ſuperuacaneum, plures cauſas principales, & ex ſe ſufficientes ad vnum effectum, ſimul efficere illum pluribus actionibus totalibus, ita videtur ſuperfluum, fieri & plura inſtrumenta totaliter in ſuo genere concurrentia, id eſt, efficientia per plures actiones totales in ſuo genere. Quocirca in præſenti caſu cenſeo, hunc characterem,& ſacramẽtalem gratiam poſſe fieri à Deo per vtramque formam à miniſtris prolatam,vel pluribus actionibus,vel vna tantùm dimanente ſimul ab vtroque ſacramento.Et ſi priori modo fiat,ſacramenta concurrere vt inſtrumenta totalia, quia à ſingulis eorum eſt tota actio,quæ ſufficit ad effectum; ſi autem fiat poſteriori modo,tunc concurrere, vt inſtrumenta partialia; quia licèt virtute (vt ſic dicam)ſint totalia,tamen actu vnum non influit actione indepẽdente à conſortio alterius; quia non eſt maior concurſus neceſſarius. Cùm ergo vterq; iſtorum modorum ſit Deo poſſibilis, incertum eſt, quo illorum

A vtatur; quamuis poſterior videatur minùs miraculoſus, facilior, & conformior ordinario modo operandi. De qua re iterum dicemus in materia de Euchariſtia, vbi ſimilis quæſtio redibit. Atque hæc poſterior ſententia in hunc modum explicata videtur ſatis probabilis, & fortaſſe non eſt contraria D. Thomæ, imò vix poteſt hîc eſſe diuerſitas in re, ſed ſolùm in modo loquendi, quod attinet ad vnitatem, vel pluralitatem ſacramenti. Materialiter enim (vt ſic dicam) negari non poteſt, quin ibi ſint plures res ſignificantes & efficientes gratiam, quæ inter ſe non vniuntur per modum materiæ & formæ, neque alio genere compoſitionis; ſed ſunt potiùs diſtinctæ formæ & materiæ diſtinctæ. Hoc ergo modo ſunt plura ſacramenta; tamen formaliter atque morali- B ter, quia in eodem ſubiecto fiunt ſimul & in ordine ad eundem omnino effectum efficiendum & ſignificandum, poſſunt dici vnum ſacramentum, & vnum ſacrum ſignum, quatenus totum illud ſignum externum, nec plus efficit,nec plus ſignificat, quàm ſi eſſet ex vnica ſimplici forma & materia compoſitum.

Ad tertium. Ad tertium reſpondetur, quando intentio miniſtri in ſeipſa inuoluit contradictionem quandam, ſeu inextricabilem perplexitatem,& eſt quodammodo ſe falſificans (vt more Dialecticorum loquamur) tunc talem intentionem eſſe contra veritatem ſacramenti, quia quodammodo ſe ipſam deſtruit & impedit: non eſt autem hoc ſenſu interpretanda in- C tentio, niſi manifeſtè conſtet de voluntate & propoſito operantis. In præſenti ergo,quando vterq; miniſtrorum vult baptizare,dummodo alius non baptizet,& non aliàs,duobus modis exponi poteſt talis intentio,vt non inuoluat repugnantiam. Primus eſt, dummodo alius non priùs baptizet,& ita eſt non ſolùm ſufficiens intentio,ſed etiam prudens,ad euitandum periculum intentatæ rebaptizationis. Et in eo caſu,qui priùs abſoluit, perficit ſacramentum, & ſi ſimul abſoluant,vterque perficit,quia conditio poſita in vtriuſque intentione impletur in ipſomet inſtãti,in quo perficiendum eſt ſacramentum. Secundus ſenſus conditionis appoſitæ eſſe poteſt, dummodo D alius non abſoluerit materiam & formam ſacramenti in eo inſtanti,in quo eſt à me perficiendum:& tunc ſi vterque ſimul abſoluat,neuter baptizat, quia neutrius conditio impletur;eſt tamen talis conditio imprudens,quia ſine cauſa volunt in eo caſu irritum facere ſacramentum. Multo verò magis eſt imprudens & inepta intentio,ſi apponatur conditio in alio ſenſu perplexo & inuoluente repugnantiam, vt eſt ille tactus in argumento:& tunc etiam vtrumque ſacramẽtum nullum eſt,non quia miniſtri propter ſolã multitudinem perſonarũ ſe impediant,ſed quia habent intentionem perplexam, & ideo inutilem & inefficacem;vt Paludanus & Soto etiam indicarunt. *Paludan.*

Soto. In ſecunda parte huius ſectionis videndum eſt, E an poſſit Baptiſmus ita à duobus conferri, vt alter abluat,alter verò proferat formam; Theologi enim *2. Pars huius ſectionis.* variè in hoc ſentiunt,Marſilius enim in 4. q. 4. ar. 8. *Marſil.* dub.11.& Caietan.hîc,quamuis conſtanter, in eam *Caiet.* tamen partem magis inclinant quæ affirmat, huiuſmodi Baptiſmum validum eſſe, quia, vt ſupponimus huiuſmodi duo homines habent intentionem baptizandi, & applicant veram materiam, & veram formam; ergo nihil deeſt ad veritatem Baptiſmi. Probatur conſequentia, quia ſolùm poteſt obſtare, quòd ibi integer miniſter veluti componitur ex duplici perſona. Hoc autem nullum impedimentum eſſe videtur. Primò quidem, quia neque ex ipſa rei natura hoc repugnat; neque ex inſtitutione, neque

ex

ex aliqua ſignificatione, aut repræſentatione ſacramenti. Primum patet, tum quia ſacramenta nullum habent eſſe, neque virtutem agendi ex ſola natura rei, ſed ex inſtitutione, tum etiam, quia in aliis cauſis & effectibus ſæpe contingit, cauſam integram componi ex pluribus ſuppoſitis ſeu perſonis, ſæpe etiam contingit, principalem cauſam vti pluribus inſtrumentis, vel ad præparandam materiam, vel ad inducendam formam. Quinimo in hac ſacramentorum materia non eſt hoc nouum: nam in Matrimonio duo contrahentes ſunt miniſtri vnius ſacramenti, & in Pœnitentia, pœnitens eſt qui exhibet materiam; Sacerdos verò, qui inducit formam. Secundum patet, quia nulla eſt authoritas, vel traditio ſufficiens ex qua poſſit talis inſtitutio colligi; nec verò eſt vlla ratio vnde colligatur, vt ex dictis conſtat. Verba autem Euangelij, *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* ſatis verificantur, ſiue vtrumque fiat ab vna perſona, ſiue à pluribus concurrentibus per modum vnius. Dices, id colligi ex verbis formæ, *Ego te baptizo*, quæ erunt falſa, ſi alter baptizet, alter proferat formam. Sed contrà, quia huiuſmodi ſignificatio formæ non eſt de eſſentia huius ſacramenti: nam ſufficit forma Græcorum, *baptizetur ſeruus Christi.* Item ſufficit, ſi in plurali dicatur, *Nos te baptizamus*, & vtroque modo nulla eſt falſitas in ſignificatione formæ, etiam ſi Baptiſmus prædicto modo à duobus conferatur. Tertium de ſignificatione ſeu repræſentatione ſacramenti, ſcilicet, quòd ex parte illius nihil obſtet, probatur; quia non eſt neceſſe, vt in miniſtro ipſo, ſiue ſit vna perſona, ſiue plures, ſit aliqua ſpecialis ſignificatio. Quæ eſt enim hæc neceſſitas, aut vnde colligi poteſt? Deinde etiam ſi admittamus quod D. Thom. ait, quòd ſicut vnus eſt Chriſtus, qui eſt principalis baptizans, ita vnus eſſe debet miniſter, qui illum repræſentat. Reſponderi poteſt, debere quidem eſſe vnum miniſtrum, ſed non ſimplicem: nam licèt ſit compoſitus ex duplici perſona, tamen vtraque concurrit per modum vnius miniſtri, & in hoc ſatis repræſentat Chriſtum principalem Baptiſmi authorem, cuius vicem gerit. Et confirmatur tandem: nam hic modus baptizandi interdum poteſt eſſe neceſſarius, vt ſi infans ſit in extrema neceſſitate, & tantùm adſint duæ perſonæ, quarum altera loqui non poſſit, altera verò non poſſit abluere: Baptiſmus autem eſt ſacramentum maximæ neceſſitatis; ergo debuit in ſua inſtitutione comprehendere etiam huiuſmodi miniſterij modum.

Obiectio.

Nihilominus communis ſententia eſt, Baptiſmum hoc modo collatum à multis non eſſe verum ſacramentum. Ita tenet D. Thom. hìc art. 6. in corp. & ad 3. & quæſt. præced. art. 5. ad 4. & Alex. Alenſ. 4. p. q. 16. memb. 6. Bonauen. in 4. diſt. 5. art. 1. q. 1. Scotus diſt. 6. q. 2. Gabr. q. 1. Richard. diſt. 3. art. 4. q. 1. ad 1. Paludanus q. 2. artic. 2. & Soto, diſt. 4. art. 4. atque idem tenet Gloſſa in cap. quorundam, 23. diſt. verbo, impoſuiſſe; quæ hoc colligit ex illo textu, in quo Ordo datus ab Epiſcopo, & Presbytero ſimul, Epiſcopo imponente manus Presbytero autem benedicente, ſeu proferente formam, irritus eſſe declaratur. Cuius generalis ratio (vt illa Gloſſa inquit) eſt, quia duo imperfecta non conſtituunt vnum perfectum. Sed hæc ratio non redditur in textu; nec videtur caſus ille ſimilis ei de quo agimus: quia in ſacramento Ordinis conferendo, Presbyter non poteſt eſſe miniſter, & ideo non poteſt cum Epiſcopo componere vnum miniſtrum, & ex hoc ſolo capite euidens eſt, illam Ordinationem fuiſſe irritam: in noſtro autem caſu quælibet perſona concur-

D. Thom. Alenſ. Bonauen. Scotus. Gabriel. Richard. Palud. Soto. Gloſſa.

A rens poſſet eſſe ſufficiens miniſter ſacramenti Baptiſmi. D. Thom. ergo tres rationes indicat. Prima eſt iam inſinuata, quia in perſona miniſtri debet repræſentari perſona Chriſti, & ideo vna eſſe debet, ſicut Chriſtus eſt vnus. Contra quam inſtat Durandus, quòd principalior cauſa Baptiſmi eſt Trinitas perſonarum; ergo ſicut in principali cauſa ſunt plures perſonæ, ita eſſe poſſunt in miniſtris. Sed hoc facilem habet ſolutionem, tum quia Trinitas non operatur in Baptiſmo per ſe, vt eſt plures perſonæ, ſed vt eſt vnus Deus: tum maximè, quia miniſter immediatè non gerit perſonam Trinitatis, ſed Chriſti Dei hominis, cui data eſt omnis poteſtas excellentiæ ſupra ſacramenta. Difficilior videtur obiectio ſuprà facta, quia nulla apparet neceſſitas, quòd

1. Ratio D. Th. *Inſtãtia Durandi.* *Reiicitur.*

B vnitas perſonæ Chriſti repræſentetur per vnitatem perſonæ miniſtri; quia neque hoc ſacramentum eſt ad hoc ſpecialiter inſtitutum, neque in cæteris ſacramentis omnibus hoc reperitur. Adde, ſi in hoc eſt aliqua repræſentatio neceſſaria, ſatis videri, quòd ſacramentum vnum non poſsit à multis perſonis adminiſtrari, niſi quatenus vnum integrum miniſtrum complent. Nam per hoc indicant vnam virtutem principalis agentis, in qua operantur. Secunda ratio D. Thomæ eſt, quia actus baptizandi multiplicantur ſecundum multiplicationem agentium, ſi ab vnoquoque perfectè agantur. Sed actus baptizandi debet perfectè agi à quocunque agente, ergo non poteſt idem Baptiſmus fieri à multis imperfectè, & in-

2. Ratio D. Th.

C completè concurrentibus. Minor probatur ex veritate formæ: nam hoc ſignificant illa verba, *Ego te baptizo*, quæ ſi ab vno ſolo proferantur, & ille non lauat, neque integrum ſacramentum miniſtrat, falſa erunt: ſi autem fiat variatio in forma, & dicatur: *Nos te baptizamus*, iam mutabitur ſubſtantialiter forma, quia aliquid ei additur quod in illa non continetur, quia illa forma æquipollet huic: *Ego & ille te baptizamus.* Et præterea (vt hìc ait diuus Thomas ad 3. quæ eſt eius tertia ratio) non euitatur falſitas; tum, quia ſi alter non lauat, reuera non baptizat; tum etiam, quia ſi neuter conficit totum ſacramentum, neuter dici poteſt baptizare; ergo multo minùs dici

3. Ratio D. Th.

D poteſt de vtroque copulatiuè, prout in prædicta forma affirmatur.

Hic verò diſcurſus D. Thom. poſſet altero è duobus modis eludi. Primò, ſi cum Caietano teneamus, illis verbis formæ: *Ego te baptizo*, non ſignificari idem, quod, ego te exteriùs, ſenſibiliter, & corporaliter lauo, ſed ego tribuo tibi Baptiſmi ſacramentum, quo ſenſu ſuppoſito verè ab illis duobus dicetur: *Nos te baptizamus*, quia tunc forma non facit ſenſum copulatiuum, & diuiſiuum (in quo ſenſu procedit obiectio diui Thomæ) ſed facit ſenſum complexiuum, & hoc ſenſu eſt vera locutio, quia non eſt neceſſe, vt de ſingulis perſonis verum ſit dicere, integrè & in ſolidum baptizare: ſed ſo-

Eluditur 1.

E lùm vtramque per modum vnius concurrere ad illud ſacramentum perficiendum, & vtramque ſuam qualemcunque operam adhibere; & hoc verum eſt, & ita euitatur omnis falſitas in forma: mutatio autem illa non videtur ſubſtantialis, quia nihil per eam tollitur quod ſit de ſubſtantia formæ, neque etiam aliquid additur quod corrumpat ſubſtantialem ſenſum. Solùm enim mutatur, quòd ſignificetur adminiſtratio ſacramenti, vt ab vno, vel à duobus progrediens, & hoc contendimus, non eſſe de ſubſtantia. Quòd ſi contrarium in prædicta ratione ſupponitur, petitur principium, ſeu ſupponitur quod probandum eſt.

Hæc tamen reſponſio procedit, vt exiſtimo, ex falſo

Reſpond.

falſo fundamento. Nam illa verba formæ, vt in ſuperioribus dixi, primò & per ſe ſignificant actionem ſenſibilem lauandi, & de illa in primis verificanda ſunt; tum quia hæc eſt propria ſignificatio talium verborum, tum etiam, quia de ratione huius formæ eſt, vt in ea ſignificetur vſus materiæ; & ideo ſi alter miniſtrorum non lauat, non poteſt verè dicere, *Ego te Baptizo*; nec vterque ſimul poterunt dicere, *Nos te baptizamus*. Neceſſe eſt ergo, vt qui profert illa verba: *Ego te baptizo*, ipſemet lauet, imò neceſſe eſt, vt totam ablutionem efficiat neceſſariam ad ſacramentum conficiendum. Nam talis debet eſſe ablutio, quæ tam ex inſtitutione, quàm ex vſu, per illa verba ſignificatur. Et conſequenter neceſſe etiam eſt, vt qui profert illa verba, *Ego te baptizo*, proferat etiam alia, *in nomine Patris, &c.* quia vt ſint pars formæ, neceſſe eſt, quòd determinent verbum baptizandi, & ſignificationem eius: niſi autem ab eodem proferantur, reuera non ſunt pars eiuſdem propoſitionis, nec determinant, aut eleuant ſignificationem eius ad ſacramētalem & myſticam ſignificationem. Atque hoc modo non paruam vim habet ratio D. Thomæ, ſuppoſitis verbis formæ, quibus Eccleſia Romana vtitur.

2. Eluditur D. Tho. doctrina. Poſſet tamen aliter reſponderi, illa verba ſub illa ſignificatione non eſſe eſſentialia, quia ſufficit forma Græcorum, *Baptizetur ſeruus Chriſti*, per quam nō ſignificatur actio lauandi, vt progrediens ab eodem, qui profert verba formæ, ſed ſolū, vt recipitur in paſſo; ergo ex vi talis formæ, non eſt hoc de eſſentia huius ſacramenti: ergo, ſi abluente vno, alter ſub illis verbis formam proferat, nulla eſt falſitas, nec ſubſtantialis mutatio in materia: ergo ex ratione facta non poteſt probari ibi non fieri ſacramentum. Vnde vlteriùs fieri videtur, etiam hanc formam poſſe in illo caſu ſufficere: *Ille, ſeu Ioannes te baptizat in nomine Patris, &c.* talis enim mutatio non videtur ſubſtantialis, cùm eundem ſenſum referre poſſit, quem forma Græcorum, in qua ſicut dicitur abſolutè: *Baptizetur ſeruus Chriſti*, ita dici poteſt: *Baptizetur à me*, *Reſpon.* ſeu *Baptizetur à Petro, vel Ioanne*. Nihilominus tamen exiſtimo, rationem D. Thom. eſſe valde probabilem, quia verus ſenſus formæ Baptiſmi non eſt petendus ex forma Græcorum, ſed potiùs ex forma, qua vtitur Eccleſia Romana: neque eſt cenſenda illa forma ſufficiens, quæ prolata illis verbis quibus Eccleſia Romana vtitur, vera eſſe non poteſt. Exiſtimo ergo, de eſſentia huius ſacramenti eſſe, vt actio lauādi ab eodem prodeat qui profert verba formæ, prout in Latina forma ſignificatur. Atque in eodem ſenſu accipiēda eſt forma Græcorum: nā verbum illud, *Baptizetur*, non eſt veluti deprecatiuum, ſed quaſi efficaciter operatiuum. Vnde, ſignificat actualem operationem, vt exercitam ab ipſomet proferente.

Ratio à priori huius veritatis ex Chriſti inſtitutione petenda. Addo tandem, rationem à priori huius veritatis, petendam eſſe ex Chriſti inſtitutione. Non eſt enim dubium, quin potuerit Chriſtus, vel eo modo inſtituere hoc ſacramentum, quo alia ſententia dicebat, vel prout à D. Thoma declarata eſt inſtitutio. Quæ autem fuerit Chriſti voluntas, ex ſola quidem ratione colligi ſatis non poteſt, neq; in Scriptura, vel ab Eccleſia aliquid eſt ſatis declaratum: ſi autem ſpectemus vſum, qui eſt optimus legum interpres, nunquam viſum eſt, vel auditum in Eccleſia, quòd Baptiſmus aliter fuerit adminiſtratus, quàm ab vno abluente & proferente formam, & in hoc ſenſu intellecta ſunt verba Chriſti, *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* quòd ſcilicet, qui baptizat id faciat inuocando Trinitatem ſuper actionem ſuam. Rurſus,

A ſi expectemus formam Latinæ Eccleſiæ (quæ debet eſſe regula, & menſura cæterarum) in ea ſatis ſignificatur, hunc fuiſſe ſenſum inſtitutionis Chriſti. Præterea habet inſtitutio ſic explicata pleniorem, & conuenientiorem ſignificationem, quo ſenſu accipienda eſt prima ratio D. Thomæ, tanquam congruentia quædam inſtitutionis. Cui etiam addi poteſt, fuiſſe conueniens, ſpiritualem regenerationem ab vna tantùm perſona perfici poſſe, vt in hoc etiam eſſet diuerſa à generatione carnali, & quodammodo ſimilior ſpirituali Dei generationi. Ac tandem hoc fuit etiam conueniens ad euitanda incommoda, & occaſiones illudendi ſacramento, partiendo ſeu diuidendo inter ſe illud miniſterium. Et hoc magis conſtabit reſpondendo ad fundamentum contrariæ
B ſententiæ.

Ad primam ergo illius partem, fatemur, hoc non pendere ex ſolis rerum naturis, ſed ex inſtitutione: cur autem hæc fuerit conuenientior inſtitutio, iam explicatum eſt. Atque eadem inſtitutio reperietur in omnibus ſimilibus ſacramentis, vt ſunt Confirmatio, & Extrema vnctio. Ea verò, quæ in argumento adducuntur, non ſunt ſimilia; quia in eis materia ſacramenti non eſt proprius actus miniſtri, ex intentione eius determinandus & ſanctificandus per formam, vt cum ea vnum ſacramentum conſtituat; ſed in Matrimonio formaliter ac propriè materia eſt traditio, forma verò acceptatio mutua, & exteriùs expreſſa. Et ideo modus talis ſacramenti, & res
C ipſæ, in quibus fundatur, poſtulant diſtinctionem perſonarum, quia oportet, vt qui acceptat alius ſit ab eo qui tradit, & forma ipſa acceptandi talis eſt, vt ex ſe ſupponat traditionem, vt ab altero oblatam. Et idem proportionaliter conſiderari poteſt in ſacramento Pœnitentiæ quod per modum iudicij exercetur, in quo oportet, reum, & iudicem diſtingui, & confeſſionem fieri à reo, non à iudice, ſed ſupponi potiùs, vt in eam cadat ſententia iudicis. At verò in hoc ſacramento (& idem eſt in Confirmatione, & ſacra Vnctione) ipſe miniſter exercet totam actionem, quæ eſt materia ſacramenti, & quæ explicatur in forma, vt per eam ſanctificetur & determinetur
D ad ſignificationem ſacramentalem. Et ideo oportet, vt ipſemet qui actionem exercet, ſuis verbis, ſuáque intentione proprium actum informet. Ad ſecundam & tertiam partem illius fundamenti iam reſponſum eſt.

Ad fundamētum cōtrariæ ſententiæ reſpondetur.

Ad vltimam verò confirmationem de neceſſitate, reſpondetur, nullam hîc eſſe, ſi moraliter res conſideretur, prout inſtitutio ſacramenti requirit; alioqui pari modo dici poſſet, non eſſe neceſſaria verba ſemper, quia poteſt eſſe caſus neceſſitatis, in quo nemo loqui pòſſit, ſed tantùm efficere nutus, vel ſigna, quod Paludanus cenſet probabile: re tamen vera non eſt, ſed omnino contra ſubſtantiam ſacramenti; alioqui etiam negari poſſet neceſſitas aquæ, quia poteſt oc-
E currere caſus, in quo etiam aqua deficiat. Sicut ergo propter huiuſmodi euentus rariſſimos non eſt facta exceptio in inſtitutione Baptiſmi, ſed generaliter facta eſt in tali materia & tali forma, ita etiam in tali miniſtro. Quòd ſi extra caſum neceſſitatis nullus auderet approbare Baptiſmum illo modo datum à duobus; ita neq; in caſu neceſſitatis cenſendus eſt validus, quia veritas & ſubſtantia ſacramenti, vt factum teneat, non aliam formam, materiam, vel miniſtrum requirit extra caſum neceſſitatis, quàm in illo. Non nego tamen, ſi occurreret talis neceſſitatis articulus, poſſe iuxta aliam ſententiam conferri Baptiſmum, quia melius eſt accipere Baptiſmum dubium, & aliquo modo probabilem, quàm omnino nullum:

eſſet

eſſet tamen ille Baptiſmus ſub conditione iterandus, ſi poſtea occurreret opportunitas recipiendi indubitatum ſacramentum ab vno & eodem miniſtro.

1. Corollarium. Ex his in vniuerſum ſequitur primò, quacumque ratione duæ perſonæ concurrant ad ſacramentum Baptiſmi conficiendum, vt partiales miniſtri diuidentes inter ſe externum Baptiſmi miniſterium, nihil conficere. Probatur, cùm rationibus factis, tum etiam inductione, quæ ex dictis fieri poteſt: quia oſtenſum eſt, non poſſe materiam applicari ab vno, & formam proferri ab alio. Obiter etiam probatum eſt, nõ poſſe partem formæ ab vno proferri, partem verò ab alio. Atque idem declaratum eſt de materia, quæ ſubeſt formæ, & per eam ſignificatur. Nõn poteſt autem excogitari, præter hos alius modus diuidendi hoc miniſterium inter plures perſonas. Denique, cùm non ſit maior ratio de vno, quàm de alio, excluſo vno, pari ratione quilibet alius modus reiiciendus eſt.

2. Corollarium. Secundò ſequitur, etiam ſi exterius non diuidant plures perſonæ inter ſe miniſterium baptizandi, ſi tamen interiori intentione illud diuidant, ita vt neuter velit baptizare vt totalis miniſter, ſed ſolùm vt partialis, & vt componens cum altero vnum integrum miniſtrum, nullum fieri ſacramentum. Hæc eſt ſententia diui Thomæ & communior, & ſequitur conſequenter ex dictis. Nam probabilius exiſtimauimus, Chriſti inſtitutionem fuiſſe, vt miniſter Baptiſmi integer & totalis ſit illa perſona, quæ abluit & profert formam: ergo illa intentio non baptizandi niſi partialiter, eſt contra Chriſti inſtitutionem. Deinde eſt contra ſignificationem & veritatem formæ; nam per eam ſignificat, qui illam profert, ſe applicare omnia neceſſaria ad Baptiſmum conficiendum, ſcilicet, ablutionem integram, & conſequenter integram formam; ergo vel habet intentionem veritati formæ contrariã, & ita nihil efficit: vel reuera vult ſua actione applicare totam materiam ſacramenti proferendo totam formam, & conſequenter vult adhibere totum miniſterium neceſſarium ad conficiendum ſacramentum; quia miniſter ſacramenti, nihil aliud efficit, quod ad ſubſtantiam ſacramenti ſpectet, niſi applicationem materiæ & formæ: ergo nũquam poteſt efficere ſacramentum, tanquam miniſter partialis; & hoc eſt, quod D. Th. dicit, quòd Baptiſmus, vt procedit à perſona baptizante, eſt actus perfectus: in quo non petit principium, vt alij obiiciunt, quia id nõ ſumit ſine probatione, ſed ex verbis formæ id collegit, vt declarauimus. Et eodem ſenſu dixit D. Th. ſi duo baptizent ſub hac forma, *Nos te baptizamus*, ſacramentum eſſe nullum; intelligendum enim hoc eſt, ſi forma faciat ſenſum cõplexiuum, accommodatum illi intentioni, qua intendunt ſolùm partialiter baptizare; ſecus enim eſſet, ſi talem formam proferrent in ſenſu copulatiuo, cum recta intentione integrè baptizandi: nam tunc forma eſſet ſufficiens, quamuis in ea adderetur aliquid non neceſſarium, ſcilicet, quòd alius ſimul mecum baptizet, quod in prædicto ſenſu non eſt contra ſubſtantiam ſacramenti, vt ex 1. parte huius ſectionis conſtat.

Marſil. Caietan. Durand. Palud. Contra hanc verò illationem opinantur Marſilius & Caietanus paulo antè citati, & in hoc cum eis cõcordat Durandus in 4. diſt. 3. q. 3. circa finem, & in eandẽ ſententiam inclinat Paludanus ibi. d. q. 2. art. 3. Nullam tamen nouam rationem afferunt, cui ſatiſfacere neceſſarium ſit. Nam, quod aiunt, non eſſe de ratione Baptiſmi, quòd ab vno tantùm fiat, vel falſum eſt, vel non eſt ad rem; quia illa dictio excluſiua, *tantùm*, duplicem ſenſum reddere poteſt. Prior eſt, vt excludat omnem aliam ſimul baptizantem eandem perſonam, & hoc modo verum eſt, non eſſe ratione

A Baptiſmi vt vnus ſolus baptizet, vt in prima parte ſectionis dictum eſt: hic tamen ſenſus nihil refert ad rem præſentem; quia non agimus de conſortio plurium miniſtrorum totalium, ſed de cõpoſitione vnius miniſtri totalis ex pluribus perſonis partialiter tãtùm concurrentibus, eo vel maximè, quòd quando plures illo modo baptizant, valde probabile ſit, plura fieri baptiſmata, & ita nullum Baptiſmum fieri à pluribus. Alius ergo ſenſus illius excluſiuæ eſſe poteſt, nõ eſſe de ratione Baptiſmi, vt vna perſona ſit integer miniſter ſacramenti, ita vt totum miniſterium ab illa ſufficienter fiat ſine concurſu per ſe, vel dependentia ab altero: & hoc modo falſum eſt, non eſſe de ratione Baptiſmi, vt ab vna tantùm perſona fiat. Atq; hæc B ſufficiãt de miniſtro Baptiſmi: nam alia quæſtio, quæ hìc diſputari poſſet, an miniſter Baptiſmi debeat eſſe perſona diſtincta ab eo qui baptizatur, & conſequẽter, an idem poſſit baptizare ſeipſum, hæc (inquam) quæſtio, & per ſe facilis eſt: nam extra omnem controuerſiam eſt, neminem poſſe baptizare ſeipſum, & in ſuperioribus tractando de forma, ſufficienter tacta eſt, & latiùs in diſput. de miniſtris ſacramentorum in genere.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm in Baptiſmo requiratur aliquis, qui baptizatum leuet de ſacro fonte.

C *AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quòd in Baptiſmo non requiratur aliquis qui baptizatum de ſacro fonte leuet. Baptiſmus enim noſter per baptiſmum Chriſti conſecratur, & ei conformatur. Sed Chriſtus baptizatus non eſt ab aliquo de fonte ſuſceptus, ſed ſicut dicitur Matth. 2. Baptizatus Ieſus confeſtim aſcendit de aqua. Ergo videtur, quòd nec in aliorum baptiſmo requiratur aliquis, qui baptizatum de ſacro fonte ſuſcipiat.* Inf. ar. 8 ad 1.

2. Præterea, Baptiſmus eſt ſpiritualis regeneratio, vt dictum eſt. Sed in carnali generatione non requiritur niſi principium actiuum, quod eſt pater, & principium paſſiuum, quod eſt mater. Igitur cùm in baptiſmo locum patris obtineat ille, qui baptizat, locum autem matris ipſa aqua baptiſmi (vt Auguſt. * dicit in quodam ſerm. Epiphaniæ)* D *videtur, quòd non requiratur aliquis alius qui baptizatum de ſacro fonte leuet.* Art. 3. huius quæſt. In ſer. 1. Dominicæ intra octa. epiph. tom. 10.

3. Præterea, In ſacramẽtis Eccleſiæ, nihil deriſorium fieri debet. Sed hoc deriſorium videtur, quòd adulti baptizati, qui ſeipſos ſuſtentare poſſunt, & de ſacro fonte exire, ab alio ſuſcipiantur. Ergo videtur, quòd non requiratur aliquis præcipuè in baptiſmo adultorum, qui baptizatum de ſacro fonte leuet.

Sed contrà eſt, quod Dionyſ. dicit 2. cap. Eccleſ. Hier. quòd ſacerdotes aſſumentes baptizatum, tradunt eum ad educationem ſuſceptori & duci.* C. 2. par. 2. de eli. ad fin.

Reſpondeo dicendum, quòd ſpiritualis regeneratio quæ fit per baptiſmum, aſſimilatur quodam modo generationi carnali. Vnde dicitur, 1. Pet. 2. Sicut modò geniti infantes E *rationabiles, & ſine dolo, lac concupiſcite. In generatione autem carnali paruulus nuper natus indiget nutrice & pædagogo. Vnde & in ſpirituali generatione baptiſmi requiritur aliquis qui fungatur vice nutricis & pædagogi informando & inſtruendo eum, quaſi nouitiũ in fide, de his quæ pertinent ad fidẽ & vitam Chriſtianam, ad quod Prælati Eccleſiæ vacare non poſſunt, circa communem curã populi occupati: paruuli enim & nouitij indigẽt ſpeciali curã præter communẽ. Et ideo requiritur, quòd aliquis ſuſcipiat baptizatum de ſacro fonte, quaſi in ſuam inſtructionẽ & tutelam. Et hoc eſt, quod Dionyſ.* dicit vlt. c. Eccleſ. Hierar. Diuinis noſtris ducibus (id eſt, Apoſtolis) ad mentem venit, & viſum eſt, ſuſcipere infantes, ſecundùm iſtum ſanctũ modum,* Cap. 9 Eccleſ. non multum procul à fin.

dum, quòd naturales pueri parentes traderent puerum cuidam docto in diuinis pædagogo, & reliquum ſub ipſo puer ageret, ſicut ſub diuino patre & ſaluationis ſanctæ ſuſceptore.

Ad primum ergo dicendum, quòd Chriſtus non eſt baptizatus, vt ipſe regeneraretur, ſed vt alios regeneraret. Et ideo poſt baptiſmum non indiguit pædagogo tanquam paruulus.

Ad ſecundum dicendum, quòd in generatione carnali non requiritur ex neceſſitate niſi pater & mater. Sed ad facilem partum, & educationem pueri conuenientem, requiritur obſtetrix, & nutrix, & pædagogus, quorum vicem implet in baptiſmo ille qui puerum de ſacro fonte leuat. Vnde non eſt de neceſſitate imminente.

Ad tertium dicendum, quòd baptizatus non ſuſcipitur à patrino de ſacro fonte propter imbecillitatem corporalem, B *ſed propter imbecillitatem ſpiritualem, vt dictum eſt*.* In cor. art.

COMMENTARIVS.

HIc articulus magis pertinet ad cæremonias, quàm ad ea, quæ ſunt de ſubſtantia & de neceſſitate Baptiſmi: tamen quia hæc perſona, de qua D. Th. hîc diſputat, quæ *ſuſceptor, ſponſor*, aut *patrinus* vocari ſolet, aliquod miniſterium exhibet in ſolemni Baptiſmo, ideo D. Th. hunc & ſequentem articulum huic quæſtioni de miniſtro adiunxit. Eſt ergo in primis aduertendum, ex inſtitutione & præcepto Eccleſiæ ſtatutum eſſe, vt prẹter baptizantem & baptizatum adhibeatur alia perſona in baptiſmo ſolemni quæ baptizatum ſuſcipiat de ſacro fonte, quam conſuetudinem fuiſſe antiquiſſimam, conſtat ex Dionyſio, cap. 2. de Eccleſiaſt. Hierar. & ex Tertull. libro de Baptiſmo, cap. 18. & Auguſt. 1. de peccat. merit. c. 34. & de eodem videtur loqui Iuſtinus q. 56. ad Gent. cùm dicit: *Baptizatum ab aliquo offerri ad Baptiſmum.* Munus autem huius ſuſceptoris præcipuum eſt, vt puerum baptizatum de manu baptizantis, veluti ſub tutela & cura ſua ſuſcipiat, vt colligitur ex citatis Patribus, & ex capitulo, in Catechiſmo, & ſequentibus, de conſecratio. diſt. 4. & ex Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 2. de reformat. In quibus locis, ſemper hoc munus explicatur per actum ſuſcipiendi baptizatū. Non oportet autem hanc ſuſceptionem ſolùm materialiter intelligere, ſeu corporaliter, ſed potiſſimùm intelligenda eſt moraliter; quia ſub cura ſua alterum ſuſcipit, quamuis neceſſarius etiam ſit aliquis corporalis contactus, quo munus illud exterius exerceatur, & ſignificetur ipſa moralis ſuceptio, & obligatio, & ideo ſolet hic ſuſceptor vocari, *fideiuſſor*, vt patet ex Dionyſ. ſuprà, & ex cap. vos ante, de conſecrat. diſt. 4. & ex Auguſtino ſerm. 116. 163. & ſermo 215. de tempore, & *ſponſor*, vt patet ex Tertull. ſuprà, & ſumitur ex Concil. Pariſien. 1. lib. 1. cap. 54. & *fidei doctor*, apud Auguſt. epiſt. 23. quia ſuſcipiendo baptizatum, virtualiter fideiubet, & promittit ſe habiturum curam ſalutis ſpiritualis illius. Quocirca licèt poſſit ſuſceptor in Baptiſmo ſolemni alios actus exercere, vt tenendo baptizatum dum baptizatur, vel pro illo reſpondendo, tamen proprius illius actus & maximè neceſſarius eſt, quòd illum ſuſcipiat de manu baptizantis.

Dionyſ. Tertull. Auguſt. Iuſtinus. Conc. Trid.

Atque hinc colligitur ratio huius inſtitutionis, quam D. Th. in articulo ſufficienter attigit, ſcilicet, quia homo recens baptizatus eſt veluti paruulus nuper genitus qui pædagogo indiget à quo inſtruatur: ad hoc ergo munus aſſumitur ſuſceptor Baptiſmi, eo quòd ſpiritualis pater qui hominem in Chriſto regenerat baptizando illum, non ſemper poteſt per ſeipſum hoc munus exercere, & ideo ſuſceptor conue-

A nienter vt fideiuſſor adhibetur, quo Eccleſia ſecurior ſit de fide hominis regenerati. Atque hinc in citatis Eccleſiaſticis decretis cautum eſt, vt hic ſuſceptor idoneus ſit atque expeditus ad explendum munus ad quod aſſumitur. Ita ſtatuitur in d. Concil. Pariſienſi, vbi dicitur, *huiuſmodi Patronos* (ita enim ſuſceptores nominat) *debere, & vim tanti ſacramenti, & quid pro aliis ſpoponderint intelligere*, & ibi ſpecialiter remouētur ab hoc munere. *Qui propter reatum ſuum publicæ pœnitentiæ ſunt mulctati, donec per dignam pœnitentiæ ſatisfactionem, reconciliationem mereantur.* Et in Cōcil. Mogunt. cap. 47. quod habetur in cap. in Baptiſmate, de conſecrat. diſt. 4. præcipitur, vt nemo poſſit alterum de Baptiſmo ſuſcipere, niſi ipſe baptizatus ſit; atque eadē ratione nullus baptizatus poteſt ad idem munus admitti qui ſit hæreticus, quia eſt omnino ineptus ad huiuſmodi miniſterium. Aliam verò ob cauſam ſtatuitur in Concil. Altiſiodorenſi, cap. 25. vt Monachi & Abbates hoc munus non exerceant, quia nimirum hæc cura, & ſolicitudo ab eorum ſtatu eſt aliena. Habetur in cap. non licet, de conſecrat. diſt. 4. atque idem refertur ex decretis Eugen. IV. in cap. placet, 16. q. 1. De fœminis quidam dubitant, an poſſint ſuſceptoris munus obire. Sed certum eſt, poſſe, vt conſtat ex vſu, & antiqua traditione apud Auguſtinum ſerm. 163. de tempore, cap. vos ante, de conſecr. diſt. 4. & cap. quòd autem, 30. q. 4. vbi Vrban. Papa dicit, maritum & vxorem non debere eundem de fonte ſuſcipere, hoc tamen vſu receptum C non eſt. Additur verò in Concil. Nicen. cap. 22. apud Turri. Vt *Viri non teneant in Baptiſmo fœminas, neque mulieres teneant mares*, quod ſanè in Baptiſmo adultorum ſatis prudenter cautum erat, nunc verò in Baptiſmo infantium non ſeruatur.

Concil. Pariſ. Conc. Mogūt. Conc. Altiſio.

Vltimò tandem aduertendum eſt, olim ſtatutum fuiſſe, vt in Baptiſmo vnus tantùm ſit vnius baptizati ſuſceptor, vt patet ex c. in Catechiſmo, & cap. non plures, de conſecr. diſt. 4. quæ referuntur ex Decretis Eugenij & Leonis Pontificum. Poſtea verò videtur conſuetudine introductum, vt plures ad eundem baptizatum ſuſcipiendum admitterentur, vt colligitur ex c. quamuis. de cognat. ſpirit. in 6. Iam D verò in Cōcil. Trid. ſeſſ. 24. cap. 2. de reform. matrim. ſtatutum eſt, vt vnus tantùm ſiue vir, ſiue mulier, vel ad ſummum vnus & vna baptizatum de Baptiſmo ſuſcipiant; & Parocho præcipit, vt diligenter de illis inquirat, & eos tantùm ad illum ſuſcipiendum admittat, & in lib. eorum nomina deſcribat, doceátque eos, quam cognationem contraxerint, de qua in ſeq. art. pauca addemus.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm ille qui aliquem leuat de ſacro fonte, teneatur ad eius inſtructionem.

E *AD octauum ſic proceditur. Videtur, quòd ille, qui ſuſcipit aliquem de ſacro fonte, non obligetur ad eius inſtructionem; quia nullus poteſt inſtruere, niſi inſtructus. Sed etiam quidam non inſtructi, ſed ſimplices admittuntur leuare aliquem de ſacro fonte. Ergo ille, qui ſuſcipit baptizatum, non obligatur ad eius inſtructionem.* Inf q. 71. art. 1. ad 3. Et 4. d. 6. q. 2. ar. 2. q. 3. cor. & ad 3.

2. Præterea, Filius magis poteſt à patre inſtrui, quàm ab alio extraneo: nam filius habet à patre eſſe & nutrimentum & diſciplinam, vt Philoſ. dicit in 8. Ethic. Si ergo ille qui ſuſcipit baptizatum, teneretur eum inſtruere, magis eſſet conueniens, quòd pater carnalis filium ſuum de fonte ſuſciperet, quàm aliquis alius: quod tamen videtur eſſe prohibitum, vt habetur in Decret. 30. q. 1. c. peruenit, & dictum eſt*.* Lib. 8. Ethic. 12. circ. med. & c. 11. non longè à prin. 30. q. 1. cap. Peruenit, & cap. Dictū eſt. Art. præced.

3. Præ

3. Præterea, Plures magis poſſunt inſtruere, quàm vnus ſolus. Si ergo ille qui ſuſcipit aliquem baptizatum, teneretur eum inſtruere, magis deberent plures ſuſcipere, quàm vnus ſolus, cuius contrarium habetur ex Decret. Leonis Papæ. Non plures, inquit, ad ſuſcipiendum de baptiſmo infantem, quàm vnus accedant, ſiue vir, ſiue mulier.*

Loco citato in arg. 2.

Sed contrà eſt quòd Auguſt. dicit in quodam ſermone Paſchali. Vos ante omnia tam viros, quàm mulieres, qui filios in baptiſmo ſuſcepiſtis, moneo, vt vos cognoſcatis fideiuſſores apud Deum extitiſſe pro illis quos viſi eſtis de ſacro fonte ſuſcipere.*

Hoc dictum Aug. refertur de conſecr. diſt. 4. c. 104. Vos ante omnia. Aug. in ſerm. poſt Paſch. incipit, Hodierna dies.

Reſpondeo dicendum, quòd vnuſquiſque obligatur ad exequẽdum officium, quod accepit. Dictum eſt autem, quòd ille qui ſuſcipit aliquem de ſacro fonte, aſſumit ſibi officium pædagogi. Et ideo obligatur ad habendam curam de ipſo, ſi neceſſitas immineret, ſicut eo tempore & loco, in quo baptizati inter infideles nutriuntur: ſed vbi nutriuntur inter Catholicos Chriſtianos, ſatis poſſunt hac cura excuſari, præſumendo, quòd à ſuis parentibus diligenter inſtruantur. Si tamen quocunque modo ſentirent contrarium, tenerentur ſecundum modum, ſaluti ſpiritualium filiorum curam impendere.*

Art. præced.

Ad primum ergo dicendum, quòd vbi immineret periculum, oporteret eſſe aliquem doctum in diuinis, ſicut Dionyſ. dicit, qui baptizatum de ſacro fonte ſuſciperet. Sed vbi hoc periculum non imminet, propter hoc quòd pueri nutriuntur inter Catholicos admittuntur quicũque ad hoc officium, quia ea quæ pertinent ad Chriſtianam vitam, & fidem publicè omnibus nota ſunt. Et tamen ille qui non eſt baptizatus non poteſt ſuſcipere baptizatum (vt eſt declaratum in Concilio Moguntino*) licèt non baptizatus poſſit baptizare; quia perſona baptizantis eſt de neceſſitate ſacramenti, non autem perſona ſuſcipiẽtis, ſicut dictum eſt*.*

Cap. 7. Eccl. Hierar. non procul à fine.

Refertur de conſecr. d. 4. c. 101. In baptiſmate.

Art. præced.

Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut eſt alia generatio ſpiritualis à carnali, ita etiam debet eſſe alia diſciplina: ſecundùm illud Hebr. 12. Patres quidem carnis noſtræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos, non multo magis obtemperabimus Patri ſpirituũ, & viuemus? Et ideo alius debet eſſe pater ſpiritualis à patre carnali, niſi neceſſitas contrarium exigat.

Ad tertium dicendum, quòd confuſio eſſet diſciplinæ, niſi eſſet vnus principalis inſtructor. Et ideo in baptiſmo vnus debet eſſe principalis ſuſceptor. Alij tamen poſſunt admitti, quaſi coadiutores.

COMMENTARIVS.

HIc etiam articulus ad partem moralem pertinebat, tamen, quia breuem continet materiam, hîc poterit breuiter expediri. Reſpondet ergo diuus Thomas, teneri ſuſceptorem ad inſtruendum baptizatum in rebus fidei & morum quæ ad ſalutem eius ſunt neceſſariæ. Quæ eſt doctrina omnium veterum, quos præcedenti articulo citauimus, & exprimitur in cap. vos autem, de conſecr. diſt. 4. Et ratio, quam D. Thom. ſubiungit, eſt aperta, quia vnuſquiſque tenetur munus illud explere quod aſſumit. Item quia, vt ex dictis conſtat, ibi eſt quædam virtualis promiſſio & fideiuſſio, quæ obligationem inducit. Addit verò diuus Thomas obligationem hanc, cùm ſit illi ſimilis quæ ex affirmatiuo præcepto oritur, non ſemper vrgere, ſed temporibus opportunis & neceſſariis, id eſt, ſi baptizatus hac cura patrini, & inſtructione indigeat: vt, verbi gratia, ſi infideles habeat parentes, vel ita negligentes, vt filium non inſtruant; at verò ſi puer eſt inter Catholicos natus, & enutritus, & à parentibus, vel tutoribus, vel dominis, ſi ſeruus ſit, vel aliis huiuſmodi ſufficienter inſtrui credatur, facilè poſſunt ſuſceptores ab huiuſmodi obligatione excuſari. Quo fit, vt inter Catholicos rarò vrgeat hæc

D. Th. ratio.

A obligatio, quamuis cauendum ſit, ne hoc munus iam ita ſuſcipiatur, & negligenter ſeruetur, vt ſit pura ceremonia exterior ſine vllo fructu. Denique obligatio hæc non eſt perpetua exiſtimanda, ſed tandiu durare cenſenda eſt, donec baptizatus in rebus fidei ad ipsũ pertinentibus ſit ſufficienter inſtructus: quòd ſi ſemel ſufficienter fiat, ceſſabit ſuſceptoris obligatio; quia iam baptizatus cenſetur eſſe extra ſtatum infantię, in quo pædagogo indigebat. Atque in hunc modum explicanda ſunt quæ traduntur in d. cap. vos autem, de conſecr. diſt. 4.

Vltimò eſt in hac materia aduertendum, ex hoc munere & officio ſuſceptoris oriri eccleſiaſtica etiam inſtitutione eſſentiale impedimẽtum Matrimo-
B nij, quod ſpiritualis cognatio appellatur. Quod ideo fortaſſe introductum eſt, vt ſignificaretur, quàm puro & ſpirituali affectu ſit hoc munus ſuſcipiendum, & quàm paterno amore ſit proſecuturus patrinus ſuum ſpiritualem filium, ita enim eos Patres appellant, vt patet apud Aug. d. ſerm. 116. de temp. & Nicol. Pap. ad conſult. Bulgar. cap. 2. *Ita* (inquit) *diligere debet homo eum qui ſuſcepit ex ſacro fonte, ſicut patrem: quinimo quanto præſtantior eſt ſpiritus carne, tanto magis ſpiritalis pater eſt à ſpiritali filio diligendus.* Vnde addit inferiùs, *Eſt tamen alia inter eos gratuita, & ſancta communio, quæ non eſt dicenda conſanguinitatis, ſed potiùs habenda ſpiritalis proximitas.* Propter hanc ergo cauſam iure eccleſiaſtico vetitum eſt, matrimonium inter has perſonas, vt patet ex Conc. Mogunt. ſub Carol. Mag.
C c. 55. & ex Can. 53. Trullano, & Can. 21. Concil. Nic. apud Turrian. Eſt autem hoc impedimentum, non tantùm impediens, ne Matrimonium licitè contrahi poſſit inter eos qui hoc impedimento affecti ſunt, verùm etiam dirimens, ſeu irritans illud vt multis iuribus cautum eſt, ſub titulo de cognat. ſpirituali, lib. 3. & lib. 6. Decretal. vt in cap. pittacium, & cap. ſuper quibus, & cap. illud 30. q. 3. in quibus iuribus multa traduntur de perſonis inter quas hoc impedimentum contrahitur. Quæ omnia nouo iure Concilij Tridentini limitata ſunt, cui iam ſtandum eſt, & ideo ſatis erit, illud breuiter proponere.

Primò ergo ſtatuit Concilium, vt tantùm vnus, vel ad ſummum, duo, vir ſcil. & fœmina, ſint capaces huius impedimenti, in quo derogat quod decretum
D fuerat in cap. quamuis, de cognat. ſpirit. in 6. vbi ſtatutum fuerat ſine vlla determinatione, ſeu limitatione perſonarum, quòd ſi plures ad ſuſcipiendum accedunt, omnes hoc impedimentum contrahant: Cõcilium autem voluit, vt ad ſummum duæ perſonæ poſſint illud contrahere, & ideo præcipit, vt parochi diligenter habeant curam deſignandi perſonam, vel perſonas ad ſummum duas, ad hoc munus aſſumendas: nam etiam ſi contingat plures alias tangere, vel ſuſcipere baptizatum, reuera non ſunt ſuſceptores, nec contrahunt hoc impedimentum.

Sed quæres, an quando ſunt duæ perſonæ, neceſſe ſit, illas eſſe virum, & fœminam, an verò poſſint eſſe
E duo viri, vel duæ fœminæ. Reſpondetur, ſtandum eſſe in rigore, verbis Concilij ſtatuentis, vt tantùm ſit vnus vel vna, ad ſummum vnus & vna: non ergo poſſunt eſſe duo viri, vel duæ fœminæ, cùm enim hæc res pendeat ex iure poſitiuo, verbis eius ſtandum eſt, præterquam quòd non expedit hæc impedimenta ampliari, ſed potiùs reſtringi. Sed quæres rurſus, quid ſi de facto duo viri, vel duæ fœminæ baptizatum ſuſcipiant, quis eorum cognationem ſpiritualem contrahet? Et idem quæri poteſt, ſi plures viri & plures fœminæ ſimul admittantur ad hoc munus de facto, licèt non de iure, cùm non poſſint omnes contrahere hoc impedimẽtum, quinam contrahent

Dubitatio.

Reſpondetur.

Alia dubitatio.

Reſpondetur. trahent? Reſpondetur in primis, ſolùm illum, vel illas perſonas illud contrahere quæ ſunt deſignatæ ſpecialiter ad hoc munus, per eos ad quos eas eligere, vel deſignare ſpectat, & per parochum ad idem munus fuerint admiſſæ: vnde omnes illi qui ſpecialiter deſignati non ſunt, non contrahunt impedimentum. Deinde, ſi ex ignorantia vel malitia plures fuerint deſignati, quàm poſſint iuxta formam Concilij, ille tantùm contrahet impedimentum qui primò baptizatum ſuſceperit, vel ad ſummum duo, ſi fuerint vir & fœmina. Nam reuera illi tantùm ſunt ſuſceptores, & reliqui iam non ſunt capaces talis miniſterij. Quòd ſi fingamus plures ſimul deſignari, & ſuſcipere vltra formam à Concilio ſtatutam, probabile eſt, neminem eorum contrahere impedimentũ. Nam certè videtur, nullum eſſe ibi verum, ac legitimum ſuſceptorem, quia nullus exercet munus illud eo modo quo ab Eccleſia ſtatutum eſt: & ideo fit probabile, nullum contrahere impedimentum quia hoc iam limitatum eſt ad illum, qui fuerit, vel totalis ſuſceptor, vel ita partialis, vt ſolùm habeat alium ſocium diuerſum in ſexu, in eo autem caſu nullus eſt huiuſmodi ſuſceptor. Nihilominus aliis probabile videri poteſt, in eo caſu omnes contrahere cognationem, & Concilium eſſe intelligendum, ſi ſeruetur forma ab ipſo præſcripta, vel certè moraliter, ac regulariter loquendo; quamquam non ita videtur conſentaneum verbis Concilij: nam ſimpliciter excludit hoc impedimentum, quando non ſeruatur forma ab ipſo præſcripta, vt inferiùs iterum dicam. Sed quamuis hoc ſit probabile, quia res eſt dubia, & ab aliis hactenus hoc explicatum non eſt, non eſſet hoc facilè conſulendum, ſed abſtinendum potiùs ab huiuſmodi matrimonio, ſaltem propter dubium.

Secundò explicat Concilium, reſpectu quarum perſonarũ contrahat ſuſceptor huiuſmodi impedimentum: & tres tantùm perſonas numerat, ſcilicet, baptizatum ipſum, & patrem, & matrem eius. Itaque ſi ſuſceptor contrahat matrimonium cum fœmina baptizata quam de ſacro fonte leuauit, vel è contrario ſuſceptrix cum viro baptizato, nullum eſt matrimonium, atque idem eſt, ſi ſuſceptor cum matre baptizati, aut ſuſceptrix cum patre eius tentet contrahere. Et ratio eſt, quia Eccleſia potuit hoc impedimentum ponere, & vſa eſt ſua poteſtate, & ſicut potuit ponere, ita potuit, vel ampliare, vel limitare, & de facto limitauit ad has perſonas. Et ſanè meritò; quia hoc ſatis eſt ad ſpiritualem fructum ſuprà declaratum, & alioquin tolluntur multa incommoda quæ ex huiuſmodi impedimentis ſequi ſolẽt, ſi nimium multiplicentur. Vnde conſtat primò, ablatum iam eſſe impedimentum ſpiritualis fraternitatis, quod inter baptizatum & filios ſuſceptoris contrahi ſolebat: vnde, iam inutiles ſunt omnes quæſtiones, quæ de hac fraternitate tractari ſolebant; ſolùm ergo durat paternitas ſpiritualis inter ſuſceptorem & ſuſceptum, & compaternitas inter eundem ſuſceptorem & parentes ſuſcepti. Secundò colligitur, ſi duo ſint ſuſceptores, vir ſcilicet, & fœmina, inter eos nullum oriri impedimentum, quia neque iuxta antiqua iura contrahebatur, vt omnes docent in 4. diſtinct. 42. neque Concilium Tridentinum nouum aliquod impedimentum introducere voluit. Quocirca, quando Concilium inquit, *Ad ſummum vnus & vna baptizatum de Baptiſmo ſuſcipiant, inter quos ac baptizatum ipſum & illius patrem, & matrem ſpiritualis cognatio contrahitur*, ſenſus illius particulæ, *inter quos*, non eſt quòd inter illos inter ſe talis cognatio contrahatur, ſed inter illos, & alias perſonas, quæ ſtatim numerantur. Quo fit, vt ſi vir & vxor alienum puerum de ſacro fonte leuent, nullum inter ſe contrahant impedimentum ad reddendum, vel petendum debitum. Probabile tamen eſt, eos peccare, ſimul ad hoc munus accedendo: nam licèt Vrbanus II. in cap. quod autem, 30. q. 4. dicat, nulla authoritate hoc reperiri prohibitum, ipſe tamen decernit, vt minimè hoc facere præſumant propter maiorem decentiam & puritatem: non exiſtimo tamen, hanc fore grauem culpam, quia materia leuis eſt, imò ſi contrarium eſſet conſuetudine receptum, facilè poſſent ab omni culpa excuſari. Tertiò colligitur, ſi ſolus maritus ſit ſuſceptor, quamuis ipſe contrahat cognationem cum baptizato, nihilominus vxorem eius nullam contrahere, quia Concilium limitat illam ad ipſum ſuſceptorem, & ita explicuit Pius V. in quodam motu proprio, & notauit Nauar. c. 22. num. 39. Quòd ſi obiicias, quia vir & vxor ſunt vna caro, & ideo impedimentum vnius redundat in alterum. Reſpondetur, negando conſequentiam; tum quia hoc impedimentum eſt alterius rationis & ordinis; tum etiã, quia ſola lege eccleſiaſtica eſt introductũ, & ideo non extenditur vltra præſcriptũ legis.

Dubium. Sed hinc oritur vulgare dubium; Quid, ſi pater filium ſuum ex legitima cõiuge natum, neceſſitate vrgente in Baptiſmo ſuſcipiat, an cõtrahat aliquod impedimentum cum ſua vxore, vt ſaltem debitum petere non poſſit. Et eſt ratio dubij; quia Concilium generaliter dicit contrahi cognationem ſpiritualem inter ſuſceptorem, & matrem pueri baptizati. Reſpõdetur tamen, nullum contrahi impedimentum; ita enim expreſsè declarat Ioan. VIII. in cap. limina, 30. q. 1. quia pater non debet priuari iure ſuo, iam per matrimonium adquiſito, eo quòd filio in neceſſitate ſubueniat. Vnde neque baptizando illum tale contrahit impedimentum; vt ibidem dicitur. Concilium autem Trid. in hoc nihil de nouo ſtatuit, ſed ſolùm in his caſibus in quibus iure antiquo contrahebatur cognatio ſpiritualis, limitationem ad certum numerum perſonarum adhibuit.

Aliud dubiũ. Maius verò dubium eſt, ſi parens ſine vlla neceſſitate filium ſuum in Baptiſmum ſuſcipit, an teneatur non petere debitum, vel non reddere. *Reſpondetur primò.* Reſpondetur primò, ſi ex ignorantia facti, aut iuris, ſeu ex errore perſonæ id fecit, non ſolùm reddere, ſed neque etiam petere prohiberi; quia exiſtimatur ex neceſſitate quadam, atque inuoluntariè feciſſe. Deinde ſi ſciens & videns ex malitia id faciat, certum eſt nihilominus teneri ad reddendum debitum alteri coniugi petenti, quia alter non debet priuari iure ſuo ob peccatum alterius; & vtrumque horum ſtatutum eſt in cap. ſi vir, de cognatione ſpirituali; vbi corriguntur antiqua iura, in cap. 1. & 2. 30. q. 1. Idem verò colligitur ex cap. 3. & ſequentibus eiuſdem cauſæ & quæſtionis. An verò in hoc caſu ſit prohibitum huiuſmodi coniugi qui proprium filium ſcienter de Baptiſmo ſuſcepit, petere debitum, meritò dubitari poteſt: nam ille voluntariè, & ſine neceſſitate illud munus ſuſcepit; ergo contrahit hoc impedimentum, quantum iure contrahere poteſt: poteſt autem meritò priuari iure petendi. Vnde in citatis iuribus, nunquam ei datur facultas petendi debitum, ſed ſolùm aſſeritur non debere ſeparari ab altero coniuge; quia non debet illi malitia, & fraus patrocinari: quæ ratio procedit de obligatione reddendi, non autem de iure petendi. Item, quia impedimentum dirimens matrimonium poſtea contractum, ſi ſuperueniat poſt matrimonium antea contractum, ſaltem priuat iure petendi debitum. Tandem hæc eſt communis ſententia Doctorum in 4. d. 42. Vbi D. Thom. q. 1. art.

& quod

& quodli.6.q.3.Palud.q.1.art.1.concluſ.7.Soto ar.3. Sylueſter, verbo, Matrimonium.8.q.7. Nauar.16. num.34. & Abbas in c.ſi vir, de cognat. ſpirituali. Nihilominus contrariam ſententiam tenent Cardinalis in d.c.ſi vir,& alij Doctores,quos Syluest.ſuprà refert,quorum fundamentum eſſe potuit, quia hoc impedimentum ſeu prohibitio petendi debitũ in eo caſu nullo iure conſtat;ergo nõ eſt cur aſſeratur:nam in huiuſmodi impedimentis & prohibitionibus quæ ex iure poſitiuo pendent,neque congruentiæ, neque argumenta à ſimili ſunt efficacia. Antecedens patet: nam duo,vel tria iura ad hoc adduci ſolent. Primum eſt cap.peruenit, 30. q.1. quod quidem videtur expreſſam prohibitionem continere; tamen illud decretum manifeſtè abrogatum eſt in cap.ſi vir, de cognat.ſpirituali,& manifeſtum argumentum eſt;quòd prædictum capitulũ,peruenit,loquitur etiam, quando parentes per ignorantiam hoc faciunt, vt patet ex illa dictione *neſcientes*; at verò eſt certiſſimum ex aliis iuribus,quando intercedit ignorantia, nullum huiuſmodi impedimentum oriri. Rurſus afferri ſolet capitulum,de eo,30.q.1.& dictum cap.ſi vir,in quibus ſolùm dicitur,quòd in eo caſu, *alter alteri nõ ſubtrahat debitum*,non tamen dicitur, quòd poſſint petere. Sed in primis in his iuribus non prohibentur petere,imò in dicto cap.de eo,dicitur vt etiam ſi ambo coniuges ex induſtria id faciant, ſi nolint,non ſeparentur,ſed ſimul maneant, & alia pœna mulctentur.Ergo ſupponit illud decretum, licitum eſſe illis petere debitum, alioquin deberent per Eccleſiam, quoad thorum ſeparari; cur enim Eccleſia cohabitare permitteret,non ſolùm vt patres, ſed etiam vt cõiuges,eos,quibus ex impedimento, & prohibitione ipſius Eccleſiæ non liceret debitum exigere? Et confirmo:nam in eo caſu, quo vterque ſciens & videns ſuſcipit filium, volens & intendens contrahere impedimentum,ſi neuter poteſt petere debitum,neuter etiam poteſt reddere alteri petenti;ergo non poſſunt ſimul manere vt coniuges,ſed omnino tenentur alter alteri ſubtrahere debitum, quæ ſunt contra prædicta iura.Prior ſequela patet; quia qui ſciens & videns voluit contrahere impedimentũ,hoc ipſo ceſſit iuri ſuo,& quando ambo in hoc conſentiunt, ambo ſibi mutuò cedunt, & acceptant;ergo neuter poſtea iure petit, & conſequenter neuter tenetur reddere; ergo nec licitè reddere poteſt.

Quocirca liberè fateor, nullum in iure me inuenire ſufficiens fundamentum ad hoc impedimentum aſſerendum.Neque etiam ratio illa cogit, quòd ſcil. huiuſmodi impedimentum inter alios non coniugatos eſt dirimens matrimonium. Nam regula illa, quòd impedimentum dirimens vinculum inter non coniugatos, impedit actum petendi inter cõiugatos, habet quidem locum quando in ipſo iure nõn eſt reſtrictum impedimentum ad non coniugatos:at verò in præſenti ipſum ius hanc limitationem adhibuit;& ratio inſinuatur in cap.ad limina. 30. q. 1. quia hæc non eſt ſufficiens cauſa ad ſeparandos eos quos Deus coniunxit.In cap.verò,ſi vir,de cognat.ſpirit.inſinuatur alia, ſcilicet, ne detur occaſio coniugibus vt per fraudem & dolum thoro ſeparentur,& inducant impedimentum vſui matrimonij contrarium. Exẽplum afferri poteſt:nam qui baptizat filium ſuum in extrema neceſſitate nullum impedimentum contrahit etiam ad petendum debitum;& tamen qui baptizat filium alterius etiam in neceſſitate, non poteſt matrẽ eius ducere vxorem,ſecundùm communem ſententiam; quia hoc impedimentum in iure eſt limitatum reſpectu alterius non coniugis. Itaque in hac re ſolùm eſt certum, peccare grauiter parentẽ qui filium ſuum de propria coniuge natum in baptiſmo ſuſcipit ſine neceſſitate; hoc enim aperte prohibetur, & aſſeritur in dictis iuribus; quòd verò poſtea teneatur hac de cauſa non petere debitum, non video, quo ſufficienti fundamento aſſeratur, quamuis in re morali communem ſententiam deſerere difficile ſit.

Vltimò dubitari poteſt in hac materia,an hoc impedimentum contrahatur in priuato baptiſmo, vel tantùm in ſolemni.Et quidem ſtando in iure antiquo communis ſententia affirmat contrahi; vt patet ex diuo Th.Palud.& aliis dicta diſt.42. Nauar. cap.16. num.34.cap.22.num.40.& Couar.in 4. decret. 6.§. 4.num.4.Quorum fundamentum eſt,quia iura antiqua generaliter loquuntur de ſuſceptore, non limitando ad baptiſmum ſolemnem,vel priuatum.Vnde infert Nauarrus, idem eſſe ſeruandum nunc, quia Concilium Tridentinum nihil in hoc innouauit. Et addit in dicto cap.22.num.39.quòd ſi in eo caſu nulli deſignentur in patrinos,omnes qui tangunt baptizatum,contrahunt impedimentum,etiam ſi ſint plures,quàm duo, vel tres; quia Conciliũ Tridentinum ſolùm reſtringit hunc numerum ad ſuſceptores deſignatos. Nihilominus contrariam ſententiam tenuit Soto in 4.diſt.42.q.1.art.3.circa finem. Et fundamẽtum indicat his ſolis verbis, quia vbi non eſt ſolemnitas,non eſt propriè ſuſceptor. Et ita interpretatur tacitè iura antiqua:nam illa ſupponunt ſolemnem ritum baptiſmi,quo introductum eſt, vt præter baptizantẽ aliquis ſit ſuſceptor: nam ſecluſa illa ſolemnitate, cùm aliquis corporaliter tantùm teneat baptizatum,non ſufficit ad munus ſuſceptoris, & conſequenter non ſatis eſt ad cognationem ſpiritualẽ contrahendam. Imò, quòd in baptiſmo priuato aliquis teneat baptizatum,eſt valde accidentarium, & quaſi materiale,& non ſit propter cæremoniam Baptiſmi. Vnde ſi is qui baptizatur ſit adultus, nunquã in baptiſmo priuato aliquis adhibebitur,qui illum teneat, vel ſuſcipiat;ſi verò ſit infans,interdum baptizari ſolet in lecto,interdum in vlnis matris,vel alterius perſonæ,non propter cæremoniam, ſed propter cõmoditatem,vel opportunitatem:quod certè non ſatis eſt ad ſpiritualem cognationem, quæ ſecundùm iurium intentionem non eſt,niſi vbi eſt ſuſceptor eo modo, quo ſpeciali cæremonia Eccleſiaſtica eſt introductus. Quocirca hæc opinio, quamuis ſingularis videatur, mihi videtur ſatis conſentanea rationi, & iuri etiam antiquo:& ad minimum cenſeo,ſi is qui baptizatum tenet,tantùm(vt ita dicam)materialiter illum teneat, & non intendat illum veluti ſpiritualiter ſuſcipere, exercendo circa illum quoddam eccleſiaſticum munus,& ſub cura ſua illum ſuſcipiendo, eum nec poſſe propriè vocari ſuſceptorem, nec contrahere ſpiritualem cognationem:& ita exiſtimo fieri regulariter in Baptiſmo priuato.Vnde cùm ita ſit, non oritur in ſuſceptore illa obligatio inſtruendi baptizatũ, quam ſuprà diximus eſſe in ſolemni Baptiſmo. Et ratio omnium eſt,quia tam obligatio, quàm ſpiritualis cognatio, oritur ex proprio munere & actu ſuſceptoris:hoc autem, quamuis requirat aliquam actionem externam, non tamen in illa ſola conſiſtit,ſed requirit intentionem aliquam, ſaltem exercendi actum ab Eccleſia inſtitutum.Addo præterea, quamuis in Baptiſmo ſolemni, neceſſarium ſit adhibere ſuſceptorem ex precepto Eccleſiæ,eo modo quo neceſſarium eſt ſeruare alias graues Eccleſiæ cæremonias, tamen in Baptiſmo priuato hoc non eſſe neceſſarium, nihilque peccari, ſi omittatur, quia nullum de hac re extat ſpeciale præceptum poſitiuum. Item, quia ſi tunc non eſt neceſſarium ſeruare alias cæremonias pro ſolemni Baptiſmo ab Eccleſia inſtitutas, cur erit neceſſa

Communis ſententia D. Thomæ. Palud. Nauar. Couar.

neceſſarium hanc obſeruare? Nihilominus tamen, li- A cet hæc cæremonia tunc non ſit ex præcepto neceſſaria, ſi tamen vere ac proprie adhibeatur voluntariè, probabile eſt quod communis opinio dicit, tunc contrahi cognationem ſpiritualem, quia tunc reuera ille eſt ſuſceptor de quo iura loquuntur. Nam, quòd aliæ ſolemnitates non adhibeantur, non impedit, quo minùs hæc poſſit impleri. Quo ſuppoſito, verum etiam eſt, poſt Concilium Tridentinum poſſe hanc cognationem contrahi in priuato baptiſmo, quia Concilium nihil in hoc innouat quod iuri antiquo ſit contrarium. Et quamuis dicat, ſuſceptorem debere deſignari, & admitti à parocho; tamen, vel id intelligendum eſt ordinarie, & in Baptiſmo ſolemni, vel certè nomine parochi comprehenditur omnis B ille qui munus baptizandi loco parochi ſuſcipit. Non probatur tamen mihi quod Nauar. ait, tunc poſſe plures quàm vnum vel ad ſummum duos, ſpiritualem hanc cognationem contrahere; quia eſt apertè contra limitationem factam à Concilio Tridentino. Vnde etiam falſum exiſtimo dicere, ſi nullus ſit ſpecialiter deſignatus in ſuſceptorem, omnes qui tangunt puerum, ſeu tenent baptizatum, contrahere hoc impedimentum, quotquot illi ſint; quia Conciliũ ſolùm præſcripſit numerum in ſuſceptoribus ſpecialiter deſignatis. Hoc (inquam) exiſtimo falſum, ſed potiùs in eo caſu iudico, neminem contrahere tale impedimentum, quia Concilium ſimpliciter voluit, vt non poſſent eſſe plures ſuſceptores, quàm duo, C vir ſcilicet & fœmina, & adhuc voluit, vt qui futurus eſſet ſuſceptor, eſſet ſpecialiter deſignatus: & ideo, qui deſignatus non eſt, iam non eſt ſuſceptor, & conſequenter nec contrahit impedimentum; alioqui non euitarentur incommoda quæ Concilium euitare intendit, ſi poſſent eſſe ſuſceptores ad hoc munus non deſignati, vel plures quàm deſignati. Quæ omnia etiam in Baptiſmo ſolemni verum habent; ergo à fortiori in priuato. Et hæc ſufficient de ſuſceptore, & de cognatione ſpirituali quam contrahit; quæ ferè omnia applicari poſſunt ad ſuſceptorem in ſacramento Confirmationis. Nam in omnibus eſt eadem ratio: his tantùm exceptis quæ ad baptiſmum priuatum pertinent; vt infrà ſuo loco breuiter attingemus. De cognatione autem ſpirituali, quam D contrahit miniſter baptiſmi, dicemus infrà in parte morali agentes de obligationibus eius: vbi addemus aliqua quæ de hac cognatione ſpirituali deſiderari poſſunt.

QVÆSTIO LXVIII.

De ſuſcipientibus Baptiſmum, in duodecim articulos diuiſa.

DEINDE *conſiderandum eſt de ſuſcipientibus Baptiſmum.*

Et circa hoc quæruntur duodecim.

Primò, vtrùm omnes teneantur ad ſuſci- E *piendum Baptiſmus.*

Secundò, vtrùm aliquis poſſit ſaluari, ſine Baptiſmo.

Tertiò, vtrùm Baptiſmus ſit differendus.

Quartò, vtrùm peccatores ſint baptizandi.

Quintò, vtrùm peccatoribus baptizatis ſint imponenda opera ſatisfactoria.

Sextò, vtrùm requiratur confeſſio peccatorum.

Septimò, vtrùm requiratur intentio ex parte baptizati.

Octauò, vtrùm requiratur fides.

Nonò, vtrùm pueri ſint baptizandi.

Decimò, vtrùm pueri Iudæorum ſint baptizandi, inuitis parentibus.

Vndecimò, vtrùm aliqui ſint baptizandi in maternis vteris exiſtentes.

Duodecimò, vtrùm furioſi & amentes ſint baptizandi.

TRactaturus D. Thom. in hac quæſtione de his qui ſuſcipiunt ſacramentum Baptiſmi, in eius diſcurſu omnia complectitur, quæ ad huiuſmodi perſonas pertinere poſſunt. Quæ ad quatuor capita videntur reuocari, quæ ſunt: Capacitas Baptiſmi, ad quam ſpectant omnia quæ ex parte baptizati neceſſaria ſunt, vt Baptiſmus fiat. Secundum eſt obligatio ſuſcipiendi Baptiſmum Tertium eſt id, quod ex parte baptizati eſt neceſſarium ad conſequendum effectum Baptiſmi. Quartum eſt neceſſitas huius effectus, ſeu Baptiſmi ratione illius. Quæ omnia perſequitur D Thom in 12. articulis huius quæſtionis. Ne verò inchoatum à nobis ordinem inuertamus, circa hanc quæſtionem ſolùm ex profeſſo diſputabimus ea quæ ex parte ſuſcipientis pertinent ad valorem & ſubſtantiam ſacramenti, de qua nunc agimus, & quæ cum his neceſſariò connexa ſunt; de cæteris verò attingemus tantùm ea quæ ad intelligendam mentem diui Thomæ fuerint neceſſaria; longiorem verò diſputationem, vel ad quæſtionem ſequentem, quæ eſt de effectu huius ſacramenti, vel ad doctrinam moralem huius materiæ in fine illius tradendam, reſeruabimus.

ARTICVLVS I.

Vtrùm omnes teneantur ad ſuſceptionem Baptiſmi.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd non teneantur omnes ad ſuſceptionem baptiſmi. Per Chriſtum enim non eſt hominibus arctata via ſalutis. Sed ante Chriſti aduentum poterant homines ſaluari ſine Baptiſmo. Ergo & poſt Chriſti aduentum.

Inf. q. 70. art. 2. art. 3. & 4. 3. d. 4. q. 3. art. 3. q. 2. con. & ad 3. & d. 6. q. 1. ar. 1. q. 1. con. & 4. cont. c. 71.

2. Præterea, Baptiſmus maximè videtur eſſe inſtitutus in remedium peccati originalis. Sed ille qui eſt baptizatus, cùm non habeat originale peccatum, non videtur, quòd poſſit illud transfundere in prolem. Ergo filij baptizatorum non videntur eſſe baptizandi.

D *3. Præterea, Baptiſmus datur ad hoc, quòd aliquis per gratiam à peccato mundetur. Sed hoc conſequuntur illi qui ſunt ſanctificati in vtero ſine Baptiſmo. Ergo non tenentur ad ſuſcipiendum Baptiſmum.*

Sed contra eſt, quod dicitur Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto non poteſt introire in regnum Dei. Et in lib. de Eccleſiaſt. dogmatibus dicitur, Baptizatis tantùm iter ſalutis eſſe credimus.*

In lib. de Eccleſ. dogma. c. 24. & 1. Habetur inter ope. Aug. to. 3.

Reſpondeo dicendum, quòd ad illud homines tenentur, ſine quo ſalutem conſequi non poſſunt. Manifeſtum eſt autem, quòd nullus poteſt ſalutem conſequi, niſi per Chriſtum. Vnde & Apoſt. dicit Rom. 5. Sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, ſic & per vnius iuſtitiam in omnes homines in iuſtificationem vitæ. E *Ad hoc autem datur baptiſmus, vt aliquis per ipſum regeneratus incorporetur Chriſto, factus membrum ipſius. Vnde dicitur Galat. 3. Quicumque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Vnde manifeſtum eſt, quòd omnes ad baptiſmum tenentur, & ſine eo non poteſt eſſe ſalus hominibus.*

Ad primum ergo dicendum, quòd nunquam homines potuerunt ſaluari, etiam ante Chriſti aduentum, niſi fierent membra Chriſti; quia, vt dicitur Act. 4. Non eſt aliud nomen datum hominib. in quo oporteat nos ſaluos fieri. Sed ante aduentũ Chriſti, homines Chriſto incorporabantur per fidem futuri aduentus, cuius fidei ſignaculum erat circũciſio, vt Apoſtol. dicit Rom. 4. Ante verò, quã circumciſio inſtitue-

Lib.4.Moral. c.2.cir.med.

ſtitueretur, ſola fide (vt Gregor.* dicit) cum ſacrificiorum oblatione, quibus ſuam fidem antiqui Patres profitebantur homines Chriſto incorporabantur. Poſt aduentum etiam Chriſti homines per fidem Chriſto incorporantur, ſecundùm illud Epheſ.3. Habitare Chriſtum per fidẽ in cordibus veſtris. Sed alio ſigno manifeſtatur fides rei iam præſentis, quã demonſtraretur, quando erat futura: ſicut etiam aliis verbis ſignificatur præſens, præteritum, & futurum. Et ideo licèt ipſum ſacramentum baptiſmi non ſemper fuerit neceſſariũ ad ſalutem, fides tamen, cuius baptiſmus ſacramentum eſt, ſemper neceſſaria fuit.

1. 2. qu. 81. art.3.ad 2.

Lib.6.cap.6.à med. ad fin. to.7.

Ad ſecundũ dicendum, quòd (ſicut in ſecunda parte dictum eſt*) illi qui baptizantur, renouãtur per baptiſmum ſecundùm ſpiritum, corpus tamen remanet ſubiectum vetuſtati peccati, ſecundùm illud Roman.8. Corpus quidẽ mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus verò viuit propter iuſtificationem. Vnde & Auguſtin.* probat in lib. contra Iulian. quòd nõ baptizatur in homine quicquid in eo eſt. Manifeſtum eſt autem, quòd homo nõ generat generatione carnali ſecundùm ſpiritum, ſed ſecundùm carnem. Et ideo filij baptizatorum cum peccato originali naſcuntur, vnde indigent baptizari.

Ad tertium dicendum, quòd illi qui ſunt ſanctificati in vtero, conſequuntur quidem gratiam emundantem à peccato originali, non tamen ex hoc ipſo conſequuntur characterem quo Chriſto configurentur. Et propter hoc, ſi aliqui nunc ſanctificarẽtur in vtero, neceſſe eſſet eos baptizari, vt per ſuſceptionem characteris, aliis membris Chriſti conformarentur.

COMMENTARIVS.

Sæpe in ſuperiori diſtinximus duplicem neceſſitatem ſacramentorum; medij, ſcilicet, & præcepti: & has duas videtur explicare D. Thom. in tribus primis articulis huius quæſtionis. Et in hoc primo videtur quidem agere de neceſſitate præcepti, vt conſtat ex titulo eius, tamen quia hæc neceſſitas præcepti ibi ſemper eſt vbi eſt neceſſitas medij, ideo diuus Thomas in corpore articuli, ex eo quòd fides Chriſti, & exterior eius profeſſio per actum à Deo præceptum eſt neceſſaria ad ſalutem, colligit obligationem ad baptiſmum ſuſcipiendum, quia in lege noua baptiſmus eſt ſacramẽtum fidei, per quod fidem Chriſti ſolemniter profitemur, eíque incorporamur, & in eo regeneramur. Atque hinc colligit in ſolutione ad primũ, in omni lege & ſtatu hominum poſt peccatum primi parentis, fuiſſe ſimilem obligationẽ profitendi fidem Chriſti per ſacramentum ſeu ſignum externum ad hoc inſtitutum: de qua re latè diſputauimus ſuprà tractantes de ſacramentis in genere. Cætera quæ diuus Thomas dicit in articulo, clara ſunt.

ARTICVLVS II.

Vtrùm ſine baptiſmo aliquis poſſit ſaluari.

1.2.q.113.ar. 3.ad 1. & 4 di.3.q.3. ar. 3.q.2.cor. & ad 3. & 4. cõt.ca. 72.co. 2.& quodl.1. art.4.Et to.6. l.7.c.1.

Ca.74. to. 3. habetur de conſecr. d. 4. cap.36.

q.66. art. 3. & 4.

Ad ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd ſine baptiſmo nullus poſſit ſaluari. Dicit enim Dominus Ioãnis tertio: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnũ Dei. Sed illi ſaluantur, qui regnum Dei intrant. Ergo nullus poteſt ſaluari ſine baptiſmo, quo quis regeneratur ex aqua & Spiritu ſancto.

2 Præterea, In libro* de Eccleſiaſticis dogmatibus dicitur: Nullũ catechumenum, quamuis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere credimus, excepto martyrio, vbi tota virtus ſacramenti baptiſmi completur. Sed ſi aliquis ſine baptiſmo poſſet ſaluari, maximè hoc haberet locum in catechumenis bona opera habentibus, qui videtur habere fidem per dilectionem operantem. Videtur ergo quòd ſine baptiſmo nullus poſſit ſaluari.

3. Præterea, Sicut ſuprà dictum eſt*, ſacramentum baptiſmi eſt de neceſſitate ſalutis. Neceſſarium autem eſt, ſine quo non poteſt aliquid eſſe, vt dicitur 5. Metaph. Ergo videtur, quod ſine baptiſmo nullus poſſit conſequi ſalutem. Lib.5.Metap. tex.6.&o.3.

A

In li.q. 1. Leuit.qu. 84. à med.tom.4.

Sed contrà eſt, quod Auguſtin. dicit ſuper Leuiticum, Inuiſibilem ſanctificationem quibuſdam affuiſſe & profuiſſe, ſine viſibilibus ſacramentis; viſibilem verò ſanctificationem (quæ fit ſacramento viſibili) ſine inuiſibili poſſe adeſſe, ſed nõ poſſe prodeſſe. Cùm igitur ſacramentum baptiſmi ad viſibilem ſanctificationem pertineat, videtur, quòd ſine ſacramento baptiſmi, aliquis poſſit ſalutem conſequi per inuiſibilem ſanctificationem.

Reſpondeo dicendum, quòd ſacramentum Baptiſmi dupliciter poteſt alicui deeſſe. Vno modo & re, & voto, quod contingit illis qui nec baptizantur, nec baptizari volunt; quod manifeſtè ad contemptum ſacramenti pertinet, quãtum ad illos qui habent vſum liberi arbitrij. Et ideo hi, quibus hoc modo deeſt baptiſmus, ſalutem conſequi non poſſunt; quia nec ſacramentaliter nec mentaliter Chriſto incorporantur, per quem ſolum eſt ſalus. Alio modo poteſt ſacramentum baptiſmi alicui deeſſe, re, ſed nõ voto, ſicut cùm aliquis baptizari deſiderat, ſed aliquo caſu præuenitur morte antequam baptiſmum ſuſcipiat, & talis ſine baptiſmo actuali, ſalutem conſequi poteſt, propter deſiderium baptiſmi quod procedit ex fide per dilectionem operante, per quam Deus interiùs hominem ſanctificat, cuius potẽtia ſacramentis viſibilibus non alligatur. Vnde Ambroſ.* dicit de Valentiniano, qui Catechumenus mortuus fuit: Quem regeneraturus eram, amiſi; veruntamen ille gratiam, quam popoſcit, non amiſit.

B

In lib. de obitu Valentin. paul.ante me. habetur li. 5. Epi.immediatè poſt ep. 33. tom.3.

C

Ad primum ergo dicẽdum, quòd ſicut dicitur 1.Reg.16. Homo videt ea quæ patent, Dominus autem intuetur cor. Ille autem qui deſiderat per baptiſmum regenerari ex aqua & Spiritu ſancto, corde quidem regeneratus eſt, licèt non corpore. Sicut & Apoſtol. dicit Rom. 2. quòd circumciſio cordis eſt in ſpiritu, non in litera, cuius laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt.

Ad ſecundum dicendum, quòd nullus peruenit ad vitã æternam, niſi abſolutus ab omni culpa & reatu pœnæ. Quæ quidem vniuerſalis abſolutio fit in præceptione baptiſmi & in martyrio; propter quod dicitur, quòd in martyrio omnia ſacramenta baptiſmi complentur; ſcilicet, quantum ad plenam liberationẽ à culpa & pœna. Si quis ergo catechumenus ſit, habens deſiderium baptiſmi (quia aliter in bonis operibus non moreretur, quæ non poſſunt eſſe ſine fide per dilectionem operante) talis decedens non ſtatim perueniet ad vitam æternam, ſed patietur pœnam pro peccatis præteritis, ipſe tamen ſaluus erit, ſic quaſi per ignem, vt dicitur 1.ad Corinth.3.

D

Ad tertium dicendum, quòd pro tanto dicitur ſacramẽtum baptiſmi eſſe de neceſſitate ſalutis, quia non poteſt eſſe homini ſalus, niſi ſaltem in voluntate habeatur, quæ apud Deum reputatur pro facto.

COMMENTARIVS.

Reſponſio D. Thomæ eſt, ſine baptiſmo in re ſuſcepto poſſe aliquem ſaluari, non tamen ſine Baptiſmo in re vel in voto: ſignificat tamen in ſolutione ad ſecundum, Martyrium etiam habere vim ad ſupplendam vicem Baptiſmi; de qua re dicemus inferiùs.

E

ARTICVLVS III.

Vtrùm baptiſmus ſit differendus.

4.d.4.q.3.ar. 1.q. 2. & d. 17.q.1.art.1. q. 4. cor. Et mal.q.4. art. 1.

Habetur de conſec.d. 4. c. Duo tempora. Et ſumitur ex epiſt.eius 4.c. 5.

Ad tertiũ ſic proceditur. Videtur, quòd baptiſmus ſit differendus. Dicit enim Leo * Papa, Duo tempora, id eſt, Paſcha & Pentecoſtem, ad baptizandum à Romano Pontifice legitimè præfixa ſunt: vnde dilectionem veſtram monemus nullos alios dies huic obſeruationi miſceatis. Videtur ergo, quòd oporteat non ſtatim aliquem baptizari, ſed vſque ad prædicta tempora baptiſmum differri.

In Con. Agathen. cap. 25.

2. Præterea, In Concilio Agathenſi legitur; Iudæi, quorum perfidia frequenter ad vomitum redit, ſi ad leges Catholicas venire voluerint, octo menſes inter catechumenos Eccleſiæ limen introeant, & ſi pura fide venire noſcantur, tunc demum Baptiſmi gratiam mereantur. Non ergo ſtatim ſunt homines batizandi, ſed vſque ad certum tempus eſt differendum baptiſma.* A

3. Præterea, Sicut dicitur Iſai. 27. Iſte eſt omnis fructus, vt auferatur peccatum. Sed magis videtur auferri peccatum, vel etiam diminui, ſi baptiſmus diu differatur. Primò quidem, quia peccãtes poſt baptiſmum grauiùs peccant, ſecundũ illud Hebr. 10. Quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit: in quo ſanctificatus eſt, ſcilicet per baptiſmũ? Secundò, quia baptiſmus tollit peccata præterita, non autem futura; vnde quanto magis baptiſmus differtur tanto plura peccata tollit. Videtur ergo, quòd baptiſmus debeat diu differri. B

Sed contra eſt quod dicitur Eccleſiaſt. 5. Non tardes cõuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Sed perfecta conuerſio ad Deũ eſt eorum qui regenerantur in Chriſto per baptiſmum. Non ergo debet baptiſmus differri de die in diem.

Reſpondeo dicendum, quòd circa hoc diſtinguendum eſt, vtrum ſint baptizandi pueri vel adulti. Si enim pueri ſint baptizandi, non eſt differendum baptiſma. Primò quidem, quia non expectatur in eis maior inſtructio, aut etiam plenior conuerſio. Secundò propter periculum mortis, quia non poteſt eis alio remedio ſubueniri, niſi per ſacramentum baptiſmi. Adultis verò ſubueniri poteſt per ſolum baptiſmi deſiderium, vt ſuprà dictum eſt. Et ideo adultis non ſtatim cùm conuertuntur, eſt ſacramentum baptiſmi conferendum, ſed oportet differri vſque ad aliquod certum tẽpus.* C *Primò quidem propter cautelam Eccleſiæ, ne decipiatur ſacramentum fictè accedentibus conferens; ſecundùm illud 1. Ioan. 4. Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus, ſi ex Deo ſint. Quæ quidem probatio ſumitur de accedentibus ad baptiſmum, quando per aliquod ſpatium eorum fides & mores examinantur. Secundò, hoc eſt neceſſarium ad vtilitatem eorum qui baptizantur, quia aliquo temporis ſpatio indigent ad hoc quòd plenè inſtruantur de fide, & exerceantur in his quæ pertinent ad vitam Chriſtianam. Tertiò, hoc eſt neceſſarium ad quandam reuerentiam ſacramenti, dum in ſolemnitatibus præcipuis, ſcilicet Paſchæ & Pentecoſtes, homines ad baptiſmum admittuntur, & ita deuotiùs ſacramentum ſuſcipiunt. Hæc tamen dilatio eſt prætermittenda duplici ratione.* D *Primò quidem, quando illi qui ſunt baptizandi apparent perfectè inſtructi in fide, & ad baptiſmũ idonei, ſicut Philippus ſtatim baptizauit Eunuchũ, (vt habetur Act. 8.) & Petrus Cornelium, & eos qui cum eo erant, vt habetur Actor. 10. Secundò propter infirmitatẽ, aut aliquod periculum mortis. Vnde Leo Papa* dicit, Hi qui neceſſitate mortis, ægritudinis, obſidionis, perſecutionis, & naufragij vrgentur, omni tempore debent baptizari. Si tamẽ aliquis morte præueniatur, articulo neceſſitatis ſacramẽtum excludente, dum expectat tempus ab Eccleſia inſtitutum, ſaluatur, licèt per ignem, vt ſuprà dictum eſt*. Peccat autem ſi vltra tempus inſtitutum ab Eccleſia differat accipere baptiſmum, niſi ex cauſa neceſſaria & licentia Prælatorum Eccleſiæ. Sed tamen & hoc peccatum cũ aliis* E *deleri poteſt per ſuccedentem contritionem, quæ ſupplet vicem baptiſmi, vt ſuprà dictum eſt*.*

Art. præced. — *Habetur de conſecr. d. 4. c. Si quis neceſſitate ſumitur ex epiſ. ſuis, 4. c. 5.* — *Art præce ad 2.* — *In cor. ar. & art. præced.*

Ad primum ergo dicendũ, quòd illud mandatum Leonis Papæ de obſeruandis duobus temporibus in baptiſmo, intelligendum eſt de adultis, excepto tamen periculo mortis, quod ſemper in pueris eſt timendum, vt dictum eſt.*

In cor. art.

Ad ſecundum dicendum, quòd illud de Iudæis, eſt inſtitutum ad Eccleſiæ cautelam, ne ſimplicium fidem corrumpant ſi non fuerint plenè conuerſi. Et tamen vt ibidem ſubditur, ſi infra tempus præſcriptum aliquod periculum infirmitatis incurrerit, debent baptizari.

Ad tertium dicendum, quòd baptiſmus per gratiam, quam confert, non ſolum remouet peccata præterita, ſed etiã impedit peccata futura, ne fiant. Hoc autem præcipuè deſiderandum eſt, vt homines non peccent. Secundario autem vt leuiùs peccent, vel etiam vt eorum peccata mundentur, ſecundùm illud 1 Ioan. 2. Filioli mei, hæc ſcribo vobis, vt non peccetis; ſed & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris.

COMMENTARIVS.

IN titulo huius articuli multa comprehendi poſſunt. Primum eſt, an aliqua dilatio baptiſmi ſit neceſſaria ad valorem eius, & hanc quæſtionem attigit D. Thom. in priori parte articuli, dicens, dilationẽ vſque ad vſum rationis non eſſe neceſſariam, vt hoc ſacramentũ dari poſſit, & validè, & licitè, ac conuenienter; & eandem quæſtionem inferiùs tractat ar. 10. Et huc etiam poterat ſpectare quæſtio quam infrà tractat in articulo vndecimo, Vtrùm neceſſe ſit differre baptiſmum vſque ad perfectam natiuitatem ex vtero, de qua ibi dicemus. Secundò quæri poteſt in titulo propoſito, an is, qui ad ætatem adultam ſine baptiſmo peruenit, teneatur quãprimum poteſt, illum accipere, & an differri poſſit, & quanto tempore, & quid in hoc ſit abſolutè neceſſarium, quid verò magis expediens, & hæc omnia tractanda inferiùs ſunt in morali diſputatione.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm peccatores ſint baptizandi.

AD quartũ ſic proceditur. Videtur, quòd peccatores ſint baptizandi. Dicitur enim Zach. 13. In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hieruſalem, in ablutionẽ peccatoris & menſtruatæ. Quod quidem intelligitur de fonte baptiſmali. Ergo videtur, quòd ſacramentum baptiſmi ſit etiam peccatoribus exhibendum.

2. Præterea, Dominus dicit Matth. 9. Non eſt opus valentibus medicus, ſed malè habentibus. Malè autem habentes, ſunt peccatores. Cùm igitur ſpiritualis medici, ſcilicet Chriſti medicina ſit baptiſmus, videtur quòd peccatoribus ſit ſacramentum baptiſmi exhibendum.

3. Præterea, nullum ſubſidium debet peccatoribus ſubtrahi. Sed peccatores baptizati, ex ipſo charactere baptiſmali ſpiritualiter adiuuantur, cùm ſit quædam diſpoſitio ad gratiam. Ergo videtur, quòd ſacramentum baptiſmi ſit peccatoribus exhibendum.

Sed contrà eſt quod Auguſt. dicit, Qui creauit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te. Sed peccator cùm habeat voluntatem non diſpoſitam, non cooperatur Deo, imò magis contrarium operatur. Ergo fruſtra adhiberetur ſibi baptiſmus ad iuſtificationem non diſpoſito.

Reſpondeo dicendum, quòd aliquis poteſt dici peccator dupliciter. Vno modo propter maculam & reatum præteritum. Et ſic peccatoribus eſt ſacramentum baptiſmi conferendum; quia eſt ad hoc ſpecialiter inſtitutum, vt per ipſum peccatorũ ſordes mundentur, ſecundùm illud Epheſ. 5. Mundans eam (ſcilicet Eccleſiã) lauacro aquæ in verbo vitæ. Alio modo poteſt dici aliquis peccator ex volũtate peccandi & propoſito perſiſtendi in peccato. Et ſic peccatoribus nõ eſt ſacramentũ baptiſmi conferendum. Primò quidem, quia per baptiſmum homines Chriſto incorporantur, ſecundùm illud Galat. 3. Quicumque in Chriſto baptizati eſtis Chriſtum induiſtis. Quamdiu autem aliquis habet voluntatem peccandi, nõ poteſt eſſe Chriſto coniunctus, ſecundùm illud 2. Corinth. 6. Quæ participatio iuſtitiæ cum iniquitate? Vnde & Auguſtin. dicit in lib. de Pœnitẽtia, quòd nullus ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus poteſt nouam vitam inchoare, niſi eũ veteris vitæ pœniteat. Secundò; quia in operibus Chriſti, & Eccleſiæ nihil debet fieri fruſtrà. Fruſtrà autẽ* eſt,

Alias, quia Augu. ad Bonifac. epi. 25. dicit in Baptiſmo aliquis mẽbrũ Chriſti efficitur. Sed nullus peccator, perſiſtens in voluntate peccandi, poteſt fieri membrũ Chriſti, quod eſt in corporari Chriſto; ergo huiuſmodi peccator non eſt baptizandus: quia fruſtrà baptizaretur. Colligitur ex tracta. 72. in Ioan. tom. 9. Lib. de medicina Pœnit. c. 2. nõ procul à pr. tom. 9.

eſt quod non pertingit ad finem, ad quẽ eſt ordinatũ. Nullus autem habens voluntatem peccandi, ſimul poteſt à peccato mundari ad quod ordinatur baptiſmus, quia hoc eſſet ponere contradictoria eſſe ſimul. Tertiò, quia in ſacramentalibus ſignis non debet eſſe aliqua falſitas. Eſt autem ſignum falſum, cui res ſignificata non reſpondet. Ex hoc autẽ, quod aliquis lauandum ſe præbet per baptiſmum, ſignificatur, quòd ſe diſponat ad interiorem ablutionem: quod non contingit de eo, qui habet propoſitũ perſiſtendi in peccato. Vnde manifeſtum eſt, quòd talibus ſacramentum baptiſmi non eſt conferendum.

Ad primum ergo dicendum, quòd illud verbum eſt intelligendum de peccatoribus qui habent voluntatem recedendi à peccato.

Ad ſecundum dicẽdum, quòd ſpiritualis medicus, ſcilicet Chriſtus, operatur dupliciter. Vno modo interiùs per ſeipſum, & ſic præparat volũtatem hominis, vt bonum velit, & malũ odiat. Alio modo operatur per miniſtros, exteriùs adhibendo ſacramenta; & ſic operatur perficiendo exteriùs id quod eſt interiùs inchoatum. Et ideo ſacramentum baptiſmi non eſt exhibendum niſi ei in quo interioris cõuerſionis aliquod ſignum apparet: ſicut nec medicina corporalis adhibetur infirmo, niſi in eo aliquis motus vitalis naturæ appareat.

Ad tertium dicendum, quòd baptiſmus eſt fidei ſacramentũm. Fides autem informis non ſufficit ad ſalutem, nec ipſa eſt fundamentum, ſed ſola fides formata, quæ per dilectionẽ operatur, vt Auguſt. dicit in lib. de fide & operibus. (Ca. 16. to. 4.) *Vnde nec ſacramẽtum baptiſmi ſalutem conferre poteſt cũ voluntate peccandi, quæ fidei formam excludit, non eſt autem per impreſſionem characteris baptiſmalis aliquis diſponendus ad gratiam, quamdiu in eo apparet volũtas peccandi, quia Deus neminem ad virtutem compellit, ſicut Damaſcenus dicit.* (Lib. 2. ortho. fid. c. 30. circa princ.)

DISPVTATIO XXIIII.

De Baptiſmo adultorum.

INter eos quibus baptiſmus conferri poteſt, quidam ſunt adulti qui ratione vti poſsũt, alij infantes: ſuppono enim ex dictis ſuprà de ſacramentis in genere, ſolos viatores homines eſſe capaces baptiſmi; quoniam ergo de infantibus difficilior eſt & prolixior diſputatio, ideo hîc breuiter dicemus de adultis. De quibus ſuppono, omnes qui baptizati non ſunt, abſolutè loquendo eſſe capaces baptiſmi, quantum eſt ex parte ipſarum perſonarum: nam de omnibus generatim dixit Chriſtus, *Prædicate Euãlium omni creaturæ, qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit*, Marci vltimo: (Marci vlt.) ſicut enim omnes homines ſunt capaces euangelicæ prædicationis ac fidei, ita etiam baptiſmi. Et ideo Matthæi vltimo, (Matth. vlt.) generatim etiam dictum eſt: *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos*; ſicut enim omnes ex Adamo generati ſunt, ita & in Chriſto regenerari poſſunt; quæ regeneratio in lege noua, nõ niſi per Baptiſmum fit; iuxta illud Ioan. 3. (Ioan. 3.) *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Supereſt ergo, vt videamus, quid præter hanc capacitatem (quam perſonalem ſeu remotam appellare poſſumus) requiratur ex parte baptizati, vt baptiſmus adulto collatus, verum ſit ſacramẽtum: & obiter etiam attingemus, quid etiam neceſſarium ſit, vt dignè ſuſcipiatur & cõferatur.

SECTIO I.

Vtrùm neceſſarius ſit voluntarius conſenſus hominis adulti vt baptizetur.

(Error.) POſſet in primis hoc loco tractari antiquus error eorum qui dixerunt, non ſolùm non requiri proprium conſenſum, verùm etiam, neque corporalem vitam, aut vnionem animæ cum corpore mortali, vt poſſit homo ritè ac validè baptizari, ita refert Theophil. 1. ad Cor. 15. circa illa verba, *Quid facient qui baptizantur pro mortuis*: (Theophil.) dicens, Apoſtolum ibi alludere ad quorundam errorem, qui aſſerebant, poſſe hominem poſt mortem baptizari, aliquo ex viuis pro illo reſpondente & conſentiente. Quem errorem referunt iam ibi Chryſoſtomus & Ambroſius, & Tertullianus lib. de Reſurrect. carnis, capit. 48. & lib. 5. contra Marcion. capitul. 10. & Epiphan. hæreſ. 28. (Chryſoſt. Ambroſ. Tertull. Epiphan.) Quamuis hi authores videantur hunc errorem explicare, ſcilicet, poſſe hominem viuum in ſe baptiſmum ſuſcipere loco hominis mortui, & eo animo, & intentione, vt alteri proſit; & hoc ſatis eſſe, vt alter verè maneat baptizatus. Sed, quod ad locum Pauli pertinet, probabilius exiſtimo, cum ibi nullam facere mentionem huius erroris, vt latiùs tractaui ſuprà tom. 2 huius 3. partis, diſput. 50. ſect. 1. vbi de vero ſenſu huius loci latè diſſerui. Quod verò ad ipſum errorem attinet, (Reiicitur dictus error.) vterque illius ſenſus apertè eſt hæreticus; quia conſtat, ſolos homines viatores eſſe capaces ſacramentorum, vt ſuprà de ſacramentis in genere dictũ eſt, & de baptiſmo in ſpecie probari poteſt ex citatis locis in cap. huius diſputationis nam Chriſtus de ſolis hominibus viuis, & in hac vita degentibus dicit, *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit*; &, *Docete omnes gentes baptizantes eos*. Et ſimiliter vnicuique dixit, eſſe neceſſarium, vt ipſemet renaſcatur & baptizetur; non verò, quòd vnus pro alio baptizari poſſit. Denique certũ principium fidei eſt, ſolum præſentis vitæ tempus eſſe omnibus hominibus deſtinatũ, vt in eo poſſint gratiam, & peccati remiſſionem conſequi.

Secundò tractari poſſet quorundam Catholicorum ſententia, (Alia Catholicorum ſententia.) qui dixerunt, ad valorem Baptiſmi adultorum non requiri conſenſum, ſeu intentionem eorum. Qui etiam bipartiti ſunt: nam quidam dixerunt, ſatis eſſe, vt non diſſentiant, quamuis non conſentiant, ſed neutro modo ſe habeant. Alij verò addiderunt, etiamſi diſſentiant, & voluntate ſua repugnent, (Reiicitur.) dummodo exteriùs eis applicetur materia & forma baptiſmi, verum fieri ſacramentum. Sed quia cõtra hanc ſententiam latè diſputauimus ſuprà agentes de ſacramentis in genere, & in baptiſmo nihil ſpeciale occurrit quod ibi tractatum non ſit, eadem repetere non erit neceſſarium.

Tertia ſententia in alio extremo eſſe poteſt: (Alia ſententia priori ex diametro oppoſita.) ad valorem baptiſmi, non ſolum requiri conſenſum hominis baptizati, ſed etiam oportere illum eſſe omnino ſpontaneum, nulla vi aut neceſſitate extortũ, atque ita nec ſimpliciter, nec ſecundùm quid inuoluntarium. Ita videtur ſenſiſſe quidam, quos Cypr. (Cyprian.) epiſt. 66. poſt medium, aliàs lib. 4. epiſt. 12. refert, dixiſſe, eos qui toto tempore vitæ baptizari nolunt, ſi in mortis articulo, ipſis etiam petentibus baptizentur, baptiſmum eſſe inualidum, quia iam non tam voluntate, quàm neceſſitate baptizari videntur. (Reiicitur.) Hi autem hæretici multo maiori ratione aſſeruiſſent, ſi quis baptizetur ob timorem violentiæ mortis, vel exilij, aut alterius ſimilis pœnæ, non manere baptizatum, etiam ſi interiùs baptizari velit; quia ille baptiſmus non eſt plenè voluntarius.

Dicendum verò eſt primò in adultis, vt baptiſmus ſit validus, (Concluſ. 1.) neceſſarium eſſe voluntarium conſenſum & intentionem ſuſcipiendi baptiſmum. Hæc concluſio eſt communis Theologorum, quos ſuprà retuli diſp. 14. ſect. 2. & ſumitur ex Auguſtino lib. 4. de baptiſ. capit. 24. & Innocent. III. in capitul maiores, de Baptiſmo, (Auguſt. Innoc. 3.) & in citato loco generaliter de ſacramen

cramentis probata eſt. Neque oportet diſtinguere de huiuſmodi homine adulto, ſi ſolum habet originale peccatum, vel iam mortaliter peccauit, nihil enim hoc ad præſens refert. Nam quomodocumque ſe habeat, neceſſaria in illo eſt intentio; quia hæc non requiritur propter impedimentum huius vel illius peccati: ſed quia iam homo eſt dominus ſuorum actuum, & ideo ſine proprio conſenſu, nec ſpiritualiter regenerari poteſt, nec membrum Chriſti, aut Eccleſiæ fieri.

2. Concluſ. Secundò addendum eſt, non oportere, vt hæc voluntas ſeu conſenſus ſit actualis, ſed ſatis eſſe quòd aliquando præceſſerit, & moraliter duret, nec retractata ſit. Res eſt communis, & certa, & prædicto etiam loco de ſacramentis in genere inſinuata, & ſumitur ex Concil. Carthagin. 3. can. 34 & Arauſi- can. 1. can. 12. & ex dicto cap. maiores, & Auguſtin. lib. de adulter. coniug. cap. 26. Ratio verò eſt; quia huiuſmodi voluntas ſufficit, vt talis baptiſmus cenſeatur voluntarius. Vt verò hoc magis explicetur, aduertendum eſt, duobus modis poſſe contingere hominem baptizari cum hac ſola morali ſeu virtuali voluntate ex præcedenti actuali voluntate relicta.

Cõc. Cartha. Conc. Arauſ. Auguſt.

4. Dupliciter accidit homini baptizari cũ virtuali voluntate.

Primò vt cùm baptizatur, ratione vti poſſit, & ſciens & videns baptizetur & non reſiſtat, quamuis actu non conſentiat; & tunc baptiſmus ſine dubio eſt validus, & quoad forum Eccleſiæ ſemper talis iudicatur, quia illa permiſſio & non repugnantia exterior, eſt ſufficiens indicium interioris conſenſus, imò videtur eſſe quædam virtualis voluntas; tamen re ipſa & coram Deo neceſſe eſt, vt poſitiuus conſenſus ſaltem aliquando præceſſerit, & retractatus non ſit; quoniam ſola illa non reſiſtentia & carentia contrariæ voluntatis non ſatis eſt, vt actus ſit voluntarius, ſed ſolùm vt ſit permiſſus, vel neuter, ſeu nec voluntarius, nec inuolùntarius, quod non ſatis eſt ad valorem baptiſmi, vt dictum eſt. Secundo modo cõtingere poteſt, vt is qui baptizatur, quamuis adultus ſit, & aliquando ratione vſus fuerit, tamen dum baptizatur illa non vtatur, vel ex impotentia habituali, vt quia eſt amens, vel phreneticus: vel actuali, vt ſi ſit dormiens, vel omnino diſtractus & non conſiderans, quid circa ipſum fiat. Et in his omnibus caſibus re ipſa neceſſaria eſt, & ſufficit poſitiua voluntas præterita non retractata, vt cõſtat ex his quæ D. Thomas tradidit infrà artic. 12. & ex Auguſtino citatis locis, & 4. confeſſ. capitul. 4. vbi de quodã amico ſuo refert, ſaluum factum eſſe per Baptiſmum, quẽ in phreneſi, abſque vllo ſenſu recipit. Et ratio cur hæc voluntas requiratur, ſæpe repetita eſt, ſcilicet, vt ſuſceptio Baptiſmi ſit aliquo modo humana, & voluntaria. Ratio verò ob quam ſufficit, eſt, quia in huiuſmodi euentibus moraliter manet homo in ea diſpoſitione voluntatis in qua reperitur; propter quam cauſam non ſolùm ad valorem ſacramenti, ſed etiam ad effectum poteſt ſufficere talis voluntas, ſi cum ſufficienti attritione coniuncta fuerit, vt dicemus latiùs inferius, agentes de Pœnitentia. Quod verò ſpectat ad Eccleſiæ forum, neceſſarium eſt in his euentibus, vt de priori voluntate data ſint ſufficientia indicia; de quibus conſtet ſaltem aliquo fideli teſtimonio: nam oportet vt illa voluntas aliquo modo Eccleſiæ conſtet. Imò addendum eſt, quamuis hoc ſufficiat, vt validè ſacramentum miniſtretur; tamen, vt dignè & ſine peccato fiat, oportere, vt aliqua neceſſitas cogat ad baptizandum hominem in eo ſtatu: vt verbi gratia, ſi homo ſit in probabili periculo mortis, vel impedimentum vſus rationis cenſeatur perpetuum: nam extra hos caſus expectanda eſt ea diſpoſitio, ſeu aptitudo hominis

A adulti, in qua poſſit ſciens & videns ſacramentum accipere; tum propter maiorem certitudinem, tum propter maiorem fructum, & reuerentiam ſacramẽti. Quando verò neceſſitate cogente opportunius tempus expectari non poteſt, ſi ſufficientia indicia præteritæ voluntatis data ſint, poterit validè & dignè baptiſmus conferri. Et quamuis ad hoc poſterius, id eſt, ad dignam adminiſtrationem præter indicia conſenſus, neceſſaria ſint etiam aliqua pœnitentiæ ſigna; tamen ſi conſtet, aliquem oſtendiſſe voluntatem ſuſcipiendi baptiſmum, & non conſtet, in virtuali complacentia peccati mortalis incidiſſe in phreneſin, vel amentiam præſumenda eſt huiuſmodi diſpoſitio, & ipſum deſiderium baptiſmi Eccleſiæ ma-

B nifeſtatum reputabitur ſufficiens etiam ſignũ attritionis, ſeu bonæ diſpoſitionis, vt dignè poſſit dare ſacramentum in articulo neceſſitatis.

Dico tertiò. vt ſacramentum hoc validum ſit, ſufficit conſenſus voluntarius ſimpliciter, quantumuis ſit inuoluntarius ſecundùm quid, id eſt, vi aut metu extortus. Concluſio eſt certa de fide, & quidem ſi metus ſit ab intrinſeco, ſeu abſque vlla iniuria, vel actione humana incuſſus, res eſt manifeſta, vt Cyprianus docet, contra vltimum errorem paulo antea citatum, quia etiam pœnitentia in articulo mortis ex metu concepta, poteſt eſſe vera pœnitentia, & ſufficiens ad ſalutem, aliàs omnes qui pœnitentiam differunt vſque ad finem vitæ eſſent extra ſtatum ſalutis, quod eſt hæreticum, vt latiùs dice- *1. Concluſ.* *Cyprian.*

C mus in materia de Pœnitentia. Et confirmatur: nam votum factum ex huiuſmodi metu ab intrinſeco prouenientе, eſt validum, quia eſt voluntarium ſimpliciter, licèt ſit inuoluntarium ſecundùm quid; ergo ſimiliter baptiſmus. At verò ſi metus ſit extrinſeca vi, & præſertim ſi ſit per iniuriam illatus, non videtur res adeò clara; quia interdum contingit, vt huiuſmodi inuoluntarium irritet contractum, vel effectum huiuſmodi voluntatis, vt conſtat in matrimonio, & in voto. Nihilominus tamen etiam quoad hanc partem eſt concluſio definita ab Innocen. III. in capitulo, maiores, de Baptiſmo, & priùs tradita fuerat in Concilio Toletan. 4. capitulo 56. prout habetur in capite de Iudæis. 45. diſtinctione. *Innoc. 3. Conc. Tolet.*

D Et ratio eſt, quia ille conſenſus eſt ſimpliciter & abſolute conſenſus voluntarius; ergo ſufficit ad valorem baptiſmi: & ideo talis baptiſmus cenſetur in prædictis Decretis imprimere characterem indelebilem, ratione cuius, qui ſic baptizatus eſt, ſubditus manet iuriſdictioni Eccleſiæ, & cogi poteſt ad ſeruandam fidem.

Declaratur hæc ratio. Nam ſi conſenſus ſit voluntarius non ſufficeret, vel hoc eſſet ex natura rei, vel ex inſtitutione: non primum; tum quia ex natura rei efficacior eſt abſoluta voluntas, quàm diſplicentia ſecundùm quid; tum etiam, quia in aliis rebus ad Deum ſpectantibus, huiuſmodi voluntas ex natura rei ſufficit, imò in quibuſcumque contractibus ex natura rei ſufficere poteſt, niſi fortaſſe interdum ra-

E tione iniuriæ illatæ quando ius acquirẽdum eſt ab eo qui intulit iniuriam, vt latiùs dicetur infrà in materia de Matrimonio, & tradi etiam ſolet in materia de voto, & 1. 2. quæſt. 6. quæ ratio in propoſito locum non habet, quia Deus & Chriſtus nullam in hoc negotio inferunt iniuriam. Secundum etiam de Chriſti voluntate, dici non poteſt, cùm contrarium conſtet ex definitione & doctrina Eccleſiæ. Et quãuis nõ negemus, potuiſſe Chriſtum aliter hoc inſtituere, tamen hoc certè multo fuit congruentius. *Ne nomen Domini blaſphemetur, & fides ſemel ſuſcepta, vilis & contemptibilis habeatur*, vt dicitur in prædictis Decretis.

Et

Et ideo, vt rectè notauit Soto hîc, d.5. art. 7. qui non vult Chriſtianus fieri, potius debet quamcumque iniuriam ſuſtinere, quàm ficte baptiſmo conſentire; quia in hoc magnam illi irrogat iniuriam. Quòd ſi propter vitandum proprium incommodum, verè vult baptizari ſine iniuria baptiſmi, neceſſe eſt, vt habeat voluntatem nunquam diſcedendi à fide, quã in Baptiſmo profeſſus eſt. Hæc ergo voluntas ſufficit, vt baptiſmus teneat. Neque eſt ſimile de matrimonio; quia valor eius in ratione ſacramenti fundatur in contractu humano qui ibi intercedit. Quamuis, tam de illo, quàm de voto adhuc ſub iudice ſit, an ex natura rei, vel ſolùm ex Eccleſiæ ſtatuto introductum ſit, vt irrita ſint, ſi ex graui metu fiant, de quo non eſt hic diſputandi locus.

3. Concluſ. Vltimò dicendum eſt proprium conſenſum eius qui baptizatur, ſufficere ad Baptiſmum abſque dependentia ab alio humano conſenſu. Itaque etiam ſi ſit filius familias, conſenſus eius ſufficit, quamuis ſit contra voluntatem parentis; vel ſi ſit ſeruus, licèt conſentiat contra voluntatem domini; vel ſi ſit quicumque alius, qui à quolibet ſuperiori, vel Eccleſiaſtico paſtore prohibitus ſit baptizari. Concluſio eſt æque certa, ac præcedentes, quia valor ſacramenti per ſe non pendet ex voluntate extrinſeca, ſi ex parte ſuſcipientis, & miniſtri adhibeantur omnia neceſſaria, cum debita materia & forma: quod patet in omnibus aliis ſacramentis; & maximè in his, quæ in quadam conſecratione conſiſtunt. *Ratio.* Deinde eſt optima ratio ſeu congruentia; quia poſtquam aliquis eſt capax propriæ voluntatis, in his quæ ad ſalutem pertinent, eſt ſui iuris, & maximè vt ſubdi poſſit Deo, eiúſque fidem ac religionem ſuſcipere, & ideo in hoc non pendet vel à parente vel à domino; Eccleſia verò, quanuis interdum poſſit prohibere vſum ſacramenti propter eius reuerentiam, vel aliam iuſtam cauſam, non poteſt tamen ſua ſola prohibitione efficere inualidum ſacramentum, ſi ea non obſtante, omnia neceſſaria adhibeantur, vt conſtat ex dictis de ſacramentis in genere, in quo nulla hîc noua difficultas occurit.

SECTIO II.

Vtrùm fides, vel aliqua alia diſpoſitio ſuſcipientis, neceſſaria ſit ex parte eius ad valorem baptiſmi.

HAnc ſectionem præmitto ante omnes ſequentes articulos D. Thomæ, quoniam ex illius reſolutione erunt perſpicui. Et quamuis queſtio tantùm ſit propoſita de valore, tamen, quia res eſt facilis, ſimul expediemus ea quæ ad dignã adminiſtrationem pertinent.

1. Propoſitio. Primò ergo ſit certum ad valorem ſacramenti nec fidem, nec bonam aliquam diſpoſitionem in ſuſcipiente requiri. Eſt certa concluſio, & communis omnium, vt in genere tractaui dicta diſput. 14. ſect. 2. Et colligitur ex d. cap. maiores, de baptiſmo, & cap. de Iudæis, 45. diſtinct. nã ille qui per vim & coactus baptizatur, ſi baptiſmo conſenſit, cogendus dicitur adſeruandã fidem abſolutè, & ſine vlla limitatione; ergo, etiam ſi cum incredulitate & infidelitate ad baptiſmum quis accedat, ſi tamen baptizari vult, characterem recipit, & verum ſacramentum. Et hoc etiam confirmat praxis Eccleſiæ: nam quemlibet adultum voluntariè baptizatum cogit ad ſeruandam fidem, etiam ſi conſtet fuiſſe infidelem, vel hæreticum, cùm baptizatus eſt; nec permittit, illum iterum baptizari. Quòd ſi fidei diſpoſitio neceſſaria non eſt, multo minùs quælibet alia; quoniam cæterarum omnium primum fundamentum eſt fides. Quuamuis hinc poſſit etiam argumentum à contrario ſumi: nam aliæ bonæ diſpoſitiones non requiruntur ad valorem Baptiſmi; ergo nec diſpoſitio fidei; ergo nulla. Probatur prima conſequentia; quia ſicut aliæ diſpoſitiones per ſe non ordinantur ad effectionem ſacramenti, ſed ad effectũ eius, ita neque fides. *Obiectio.* Dices, in hoc videtur magis neceſſaria fides, quòd ſine illa non videtur poſſe haberi vera voluntas baptiſmi; tum quia, niſi quis credat, in Baptiſmo eſſe aliquid commodi vel honeſtatis, non videtur poſſe illum appetere: & ſimiliter, niſi credat eſſe ſacramentum, non poteſt illum velle ſub ratione ſacramenti: tum etiam, quia illa voluntas eſt ſupernaturalis; ergo ſupponit fidem, in qua fundetur. *Diluitur.* Reſpõdetur, ſi voluntas baptiſmi honeſta ſit, & ex deſiderio propriæ ſalutis ſpiritualis & diuini cultus naſcatur, moraliter neceſſarium eſſe, vt procedat ex fide, ſeu credulitate baptiſmi: non eſt autem neceſſe, quòd voluntas Baptiſmi ſit in ſe ſupernaturalis; poteſt enim ex aliquo motiuo humano, vel naturali procedere, & ideo non eſt neceſſe, vt fundetur in fide ſupernaturali, ſed in quadam humana credulitate, quam poteſt habere hæreticus. Interdum verò poteſt eſſe voluntas, quæ ad valorem baptiſmi ſufficiat, abſque vlla credulitate baptiſmi, ſolum ſub quadam ratione confuſa faciendi vel ſuſcipiẽdi id quod Chriſtiani faciunt vel ſuſcipiunt, quidquid illud ſit: quam voluntatem poteſt quis habere, etiam ſi priuata opinione credat, totum id nullius valoris vel momẽti eſſe: ergo ex hoc capite ſimpliciter loquendo, non eſt magis neceſſaria fides ad veritatẽ baptiſmi, quàm ſint aliæ diſpoſitiones voluntatis; ergo nulla eſt ſimpliciter neceſſaria. *Probatur concluſ. à priori.* Ratio verò à priori huius concluſionis eadẽ ferè eſt, quæ in præcedenti ſectione tradita eſt. Nam hæc veritas non pendet ex ſola rei natura, ſed ex inſtitutione à qua eſt totum eſſe ſacramenti: conſtat autem ex vſu & traditione Eccleſiæ, hanc fuiſſe Chriſti inſtitutionem. Congruentia autem illius eſt, quia non expedit, vt rei ſubſtantia pendeat ex accidentibus extrinſecis & contingẽtibus; ſed ex propriis principiis & cauſis: quod etiam eſt neceſſarium, vt poſſit certitudine morali conſtare de illius veritate & valore. Item eſt naturis rerum conſentaneum, vt cauſa non pendeat à ſuo effectu, ſed è contrario: ergo nec ſacramentum pendere debet à ſuo effectu; ergo nec à diſpoſitione quæ ad effectum ordinatur. Plura de hac materia dixi ſuprà diſp. 14. ſect. 2.

2. Reſponſio. Dico ſecũdò, vt alicui dignè detur baptiſmus, præter voluntatem ſuſcipiendi ſacramentum neceſſaria eſt diſpoſitio conueniens ſanctitati ſacramenti. Hæc etiam aſſertio eſt certa & de fide, vt conſtat ex principiis generalibus de ſacramẽtis, debent enim ſacramenta ſanctè & religioſè tractari: ad hoc autem neceſſe eſt, vt cum debita diſpoſitione ſuſcipiãtur; ergo idem neceſſarium eſt in baptiſmo, qui eſt vnum ex præcipuis ſacramentis: & ideo Chriſtus *Matth. vlt.* Matthæi vltimo dixit, *Docete omnes gentes, baptizantes eos*; quia debet baptiſmum præcedere doctrina, qua homines ad baptiſmum diſponantur, iuxta illud Marci vltimo, *Qui crediderit & baptizatus fuerit*, & illud Actor. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrùm.* Denique ob hanc cauſam, in baptiſmo adultorum præmittitur catechiſmus, vt infrà dicemus.

Dubit. 1. Reſpondetur. Sed quæres primò; quænam debeat eſſe hæc diſpoſitio. Reſpondetur, eam ſufficere & neceſſariam eſſe quæ ad conſequendum effectum baptiſmi fuerit ſufficiens ac neceſſaria. Quia, cùm per baptiſmũ detur gratia, ſi aliquis eſt rectè diſpoſitus ad effectum baptiſmi conſequendum, in inſtanti, quo receperit baptiſmum perfectum, recipiet gratiam; ergo cum

cum ſufficienti dignitate & ſanctitate recipit ſacramentum. Item, quia cùm hoc ſit ſacramentum mortuorum, non eſt ad illud dignè ſuſcipiendum præexigenda gratia, ad quam conferendam ipſum eſt inſtitutum: ergo ſufficiet illa diſpoſitio, cum qua ſacramentum conferet talem effectum. Quæ autẽ ſit hæc diſpoſitio, dicemus inferiùs diſputantes de effectu.

2. Dubitatio. Quæres ſecundò an hæc diſpoſitio ſuſcipientis requiratur ad dignam tractationem ſacramenti ex parte ſuſcipientis, vel etiam ex parte dantis. *Reſpondetur.* Reſpondetur ex parte vtriuſque eſſe neceſſariam: nam ex natura rei & diuino iure vterque tenetur dignè tractare id quod ſanctum eſt; ergo & ſuſcipiens tenetur non vti ſacramento, niſi debitè diſpoſitus, & dans tenetur nõ dare ſanctum canibus. Vnde ad hoc obligatur, non ſolùm miniſtrans ſolemniter, ſed etiam qui priuatim baptizat, ſiue ſit ſacerdos, ſiue laicus, ſiue ex officio, ſiue ob neceſſitatem baptizet; quia hæc obligatio nõ oritur ex officio vel ex modo baptizandi, ſed ex ipſius rei natura & ſanctitate ſacramenti; eo vel maximè, quòd nunquam poteſt eſſe neceſſarium dare baptiſmũ homini indiſpoſito, quia nihil ei prodeſſe poteſt, etiam ſi ſit in extrema neceſſitate conſtitutus, niſi ad effectum eius comparandum ſe diſponat. Quomodo autem de hac diſpoſitione conſtare debeat, non poteſt certiori regula preſcribi aut declarari, quàm quòd probabilis quædam & humana fides ſatis eſt, ad quam concipiendam prudentia eſt neceſſaria, penſatis omnibus circumſtantiis, perſonæ, temporis, & occurrentis neceſſitatis, & opportunitatis, vt D. Thomas in artic. 5. & 4. latiùs declarat. Quæri verò hîc poſſet an hîc habeat locum diſtinctio de peccatore occulto vel publico petente baptiſmum. De qua re exiſtimo idem eſſe ferendum iudicium quod in ſimili quæſtione de ſacramento Euchariſtiæ ferri ſolet, vt in eo loco latiùs diſputabimus.

ARTICVLVS V.

Vtrùm peccatoribus baptizatis ſint imponenda opera ſatisfactoria.

Sup. q. 49. ar. 3. ad 2. & inf ar. 6. cor. & 2. d. 6. q. 1. ar. 1. q. 1. cor. & 3. d. 19. art. 3. q. 2. ad 1. & 4. d. 6. q. 1. ar. 1. 1. q. 1. cor. Et 4. cont. c. 59. & Ro. 1. lect. 4. col. 4. & 5.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quòd peccatoribus baptizatis ſint opera ſatisfactoria imponenda. Hoc enim ad iuſtitiam Dei pertinere videtur, vt pro quolibet peccato aliquos puniatur, ſecundùm illud Eccleſ. vlt. Cuncta quæ fiunt, adducet Deus in iudicium. Sed opera ſatisfactoria imponuntur peccatoribus in pœnam præteritorum peccatorum. Ergo videtur, quòd peccatoribus baptizatis ſint opera ſatisfactoria imponenda.

2. Præterea, Per opera ſatisfactoria exercitantur peccatores de nouo conuerſi ad iuſtitiam, & ſubtrahuntur eis occaſiones peccandi: nam ſatisfacere eſt peccatorum cauſas excidere, & peccatis aditum non indulgere. Sed hoc maximè eſt neceſſarium ſuper baptizatis. Ergo videtur, quòd baptizatis ſint opera ſatisfactoria iniungenda.

3. Præterea, Non minus debitum eſt, vt homo Deo ſatiſfaciat, quàm proximo. Sed nuper baptizatis iniungendum eſt, vt ſatisfaciant proximis, ſi eos læſerint. Ergo etiam eſt eis iniungendum, vt Deo ſatisfaciant per opera pœnitentiæ.

Eſt gl. D. Ambro. in illum locum, to. 5. *Sed contrà eſt quod Ambroſ.* ſuper illud Rom. 11. Sine pœnitentia ſunt dona & vocatio Dei, dicit; gratia Dei in baptiſmo non requirit gemitum, neque planctum, vel etiam opus aliquod, ſed ſolam fidem, & omnia gratis condonat.*

Reſpondeo dicendum, quòd ſicut Apoſtolus dicit Rom. 6. Quicumque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, conſepulti enim ſumus ei per baptiſmum in mortem; ita ſcilicet, quòd homo per baptiſmum incorporatur ipſi morti Chriſti. Manifeſtum eſt autem ex ſu- *q. 4. 9. & 43.* *pradictis*, quòd mors Chriſti ſatisfactoria fuit ſufficienter* A *pro peccatis, non ſolùm noſtris, ſed etiam totius mundi, vt dicitur 1. Ioan. 2. Et ideo ei qui baptizatur, pro quibuſcũq; peccatis, non eſt aliqua ſatisfactio iniungenda, hoc enim eſſet iniuriam facere paſſioni & morti Chriſti, quaſi ipſa non eſſet ſufficiens ad plenariam ſatisfactionem pro peccatis baptizatorum.*

Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut Auguſtin. dicit in lib. de baptiſmo paruulorum, ad hoc baptiſmus valet, vt baptizati Chriſto incorporentur, vt membra eius. Vnde ipſa pœna Chriſti fuit ſatisfactoria pro peccatis baptizatorum, ſicut & pœna vnius membri poteſt eſſe ſatisfactoria pro peccato alterius membri, vnde Iſai. 53. dicitur: Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit.* *Lib. 1. de Bap. paruul. c. 25. à med. tom. 7.*

B *Ad ſecundum dicendum, quòd nuper baptizati, exercitandi ſunt ad iuſtitiam, nõ per opera pœnalia, ſed per opera facilia, vt quaſi quodam lacte facilis exercitij promoueãtur ad perfectiora: vt glo.* dicit ſuper illud Pſal. 130. Sicut ablactatus eſt ſuper matre ſua. Vnde & Dominus diſcipulos ſuos de nouo conuerſos, à ieiunio excuſauit, vt patet Matth. 9. Et hoc eſt quod dicitur 1. Pet. 2. Sicut modò geniti infantes, lac concupiſcite, vt in eo creſcatis in ſalutem.* *Glo. ord. ibi.*

Ad tertium dicẽdum, quòd reſtituere malè ablata proximis & ſatisfacere eis de iniuriis illatis, eſt ceſſare à peccando, quia hoc ipſum quod eſt detinere aliena, & proximũ læſum non placare, eſt peccatum. Et ideo peccatoribus baptizatis iniungendum eſt, quòd ſatisfaciant proximis, ſicut & quòd deſiſtant à peccato: nõ eſt autem eis iniungendum, quòd pro peccatis præteritis aliquam pœnam patiantur.

C

COMMENTARIVS.

ATtentè conſiderandum eſt in titulo articuli, non tractare D. Thom. de peccatoribus baptizãdis; ſed de baptizatis, & quæſtionem mouere de operibus ſatisfactoriis propriè ac formaliter, id eſt, quatenus ad ſatisfaciendum pro peccatis commiſſis efficiuntur. Eadem enim opera pœnalia, per quæ Deo ſatisfacimus, poſſunt ad plures alios effectus eſſe vtilia. Primò ad corrigendos prauos mores & moderandos affectus. Secundò ad excitandam animam ad deuotionem & dolorem, ac contritionem de peccatis. Tertiò, ad impetrandum à Deo ipſammet veram pœnitentiam de peccatis. *Concluſio D. Thomæ.* D Diuus Thomas igitur in articulo ſolùm negat, peccatoribus qui ad baptiſmũ accedunt, ita eſſe iniungenda hæc opera, vt ad ſatiſfaciendum pro reatu peccatorum fiant, etiam poſt receptum baptiſmum: quod eſt certiſſimum, quamquam ratio qua D. Thomas id probat, non videatur conuincere; ſic enim argumentatur: Per baptiſmum cõſepelimur Chriſto in morte eius, id eſt, incorporamur ipſi morti Chriſti; ergo poſt baptiſmum nulla eſt ſatisfactio neceſſaria pro peccatis priùs commiſſis: nam hoc eſſet iniuriã facere paſſioni & morti Chriſti, ac ſi ipſa non eſſet ſufficiens ad plenariam ſatiſfactionem pro peccatis baptizatorum. Quæ vltima probatio non videtur vrgẽs; quia licèt ſaſfactio Chriſti in ſe ſit ſufficientiſſima, tamen ex defectu homi- E nis, poteſt ei non plenè applicari: ergo nulla fieret iniuria morti Chriſti, ſi ob hanc cauſam, ſeu ob timorem alicuius impedimenti ex parte baptizati, ei ſatiſfactoria opera imponantur.

Vera ratio ponitur, & D. Tho. ratio corrobatur & explicatur. Itaque propria ratio huius veritatis petenda eſt ex effectibus huius ſacramenti: nam quia vnus effectus illius eſt, vt non ſolùm remittat culpam, ſed etiam omnem pœnam, ſi non inueniat obicem, vt infrà videbimus: ideo per ſe loquendo nulla eſt homini baptizato neceſſaria ſatisfactio pro peccatis ante baptiſmum commiſſis, quia ſatisfactio ſolùm habet locum, vbi aliquis reatus pœnæ relinquitur: hic verò effectus baptiſmi primariam originem ducit ex morte

morte Chriſti, quantum ad ſufficientiam, quantum ad efficaciam verò manat ex inſtitutione eiuſdem Chriſti, qua voluit ſuam ſatisfactionem, per hoc inſtrumentum plene ac perfecte applicare. Hanc verò inſtitutionem colligit D. Thomas ex ſignificatione ipſius Baptiſmi, per quem profitemur nos commori & conſepeliri Chriſto, vt in ipſo nouam vitam inchoemus, cui ſignificationi conſentaneum eſt, vt omnia priora peccata prorſus aboleantur in ſanguine Chriſti, & ideo concludit, fieri iniuriam ipſi ſanguini Chriſti, & ſatisfactioni eius, ſi opera ſatisfactionis requirantur, ac ſi hoc ſacramentum cenſeatur inſufficiens ad hunc effectum præſtandum, quod non poſſet attribui, niſi inſufficientiæ principalis cauſæ, ſeu ſatisfactionis Chriſti, quia ipſum ſacramentum in ſe plenam ſignificationem habet: virtutem autem ad faciendum quod ſignificat, habere debet ex paſſione Chriſti; hoc igitur modo totum cederet in iniuriam ipſius paſſionis. Quamquam autem hæc vera ſint; tamen ante Baptiſmum imponi poſſunt hæc opera (vt Eccleſiaſtica etiam conſuetudo habet, ſicut infrà videbimus quæſtione 71.) Imponuntur autem præcipuè propter vtilitates ſuprà dictas, quamquam diuus Thomas hîc ad ſecundum admoneat, nuper baptizatos non eſſe exercendos ad iuſtitiam per opera pœnalia, ſed per opera faciliora, quia ſunt veluti infantes denuo geniti, qui lacte potius indigent quàm ſolido cibo; quod ſi verum eſt, maiori ratione locum habet in Catechumenis, qui nondum ſunt generati. Sed licèt hoc regulariter verum ſit, & præſertim de operibus difficilioribus, magiſque pœnalibus: nihilominus tamen ſæpe expedire poteſt huiuſmodi opera imponere, quia perſonæ ſtatus & conditio eis indiget; quamquam verum ſit, non poſſe de his ſpeciale præceptum imponi, ſed ſolùm poterunt conſuli, vel ſi ex ſe iudicentur media neceſſaria ad cauenda peccata in futurum; poterit hæc obligatio homini declarari, & non prius ad Baptiſmum admitti, quàm & ea faciat, quæ ad præbenda ſufficientia ſigna veræ Pœnitentiæ, & tollendas proximas peccatorum occaſiones, neceſſaria iudicabuntur, & ſimiliter proponat poſt Baptiſmum ſimilia remedia adhibere ad cauenda peccata, ſi moraliter exiſtimata fuerint neceſſaria, quod tamen moraliter loquendo, rarò, vel nunquam accidit.

Addo denique ante Baptiſmum etiam poſſe hæc opera fieri animo & intentione ſatisfaciendi Deo pro pœna debita ob peccata ante Baptiſmum commiſſa, & quamuis non poſſint hoc titulo præcipi ab Eccleſia, poſſe tamen ſub hoc conſilio proponi, in quo eſt differentia inter ſtatum ante, vel poſt Baptiſmum: nam antequam peccatum remittatur, quamuis ſperetur tota eius pœna gratis in Baptiſmo remittenda, nihilominus optimum eſt conſilium, vt homo velit, quantum in ſe eſt, facere, vt priùs Deo ſatisfaciat, quod etiam eſt maioris amoris, ac deuotionis ſignū, poſt Baptiſmum verò iam hoc nō habet locum, quia iam eſt omnis pœna remiſſa. Dices, non conſtat homini baptizato, ſe non conſecutum eſſe hunc effectum, aut non poſuiſſe obicem illi. Reſpondetur primùm, hoc eſſe per accidens, nos autem per ſe loqui. Et deinde, vt poſſit poſtea ſatisfacere, neceſſe eſt, vt priùs ſit in gratia, & tollat obicem, quem priùs poſuit, quo ſublato, ſtatim Baptiſmus habebit ſuum effectum, & ita iam non habet locum ſatisfactio per propria opera. Dices etiam, ſi homo ſit ſecutus integram remiſſionem culpæ & pœnæ, poteſt velle, quātum in ſe eſt, ſatisfacere Deo, & ita ſoluere quod remiſſum eſt, ac ſi non eſſet remiſſum. Nam hoc modo etiam poſt remiſſam culpam, poteſt homo habere

A verum actum contritionis ex proprio, & ſpeciali motiuo virtutis Pœnitentię. Reſpondetur, totum hoc verum eſſe, non tamen repugnare doctrinæ traditæ, & à diuo Thoma intentæ, quæ ſolùm eſt, hæc opera poſt Baptiſmum non eſſe neceſſaria ad conſequendam remiſſionem pœnæ, & hoc modo non eſſe facienda propter actualem ſatisfactionem pro pœna, id eſt, vt ratione eorum remiſſio pœnæ obtineatur: in prædicto autem operandi modo non tam operatur quis ad faciendum actualiter, quàm ad faciendum opera ex ſe ſatisfactiua, & ad explicandum affectum ad Deum, & ad honorem eius, & ad reſarciendam, quantum in ſe eſt, iniuriam in illum commiſſam.

ARTICVLVS IV.

B Vtrùm peccatores ad Baptiſmum accedētes, teneantur ſua peccata confiteri.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd peccatores ad Baptiſmū accedentes teneantur ſua peccata cōfiteri. Dicitur enim Mat. 3. quod baptizabantur multi à Ioan. in Iordane confitentes peccata ſua. Sed Baptiſmus Chriſti eſt perfectior quàm Baptiſmus Ioannis. Ergo videtur, quod multo magis illi qui ſunt baptizandi Baptiſmo Chriſti, debeant ſua peccata confiteri. (3.d.19.ar.3. q.2.ad 1.& 4.con.c.5.8. & Rom. 11. l.4.col.4.& 5.)

2. Præterea, Prouerbiorū 28. dicitur, Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur, qui autē confeſſus fuerit, & reliquerit ea, miſericordiā conſequetur. Sed ad hoc aliqui baptizātur, vt peccatis ſuis miſericordiā conſequantur. Ergo baptizandi C *debent ſua peccata confiteri.*

3. Præterea, Pœnitentia requiritur ante Baptiſmum, ſecundùm illud Actorum 2. Agite Pœnitentiā, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum. Sed confeſſio eſt pars Pœnitentiæ. Ergo videtur, quod confeſſio peccatorum requiratur ad Baptiſmum.

Sed contrà eſt quod confeſſio peccatorum debet eſſe cum fletu, dicit enim Aug. in lib. de Pœnitentia: Omnis iſta vanitas confitenda eſt & deflenda. Sed ſicut Ambroſius dicit, gratia Dei in Baptiſmo non requirit gemitum, neque planctum. Ergo à baptizandis non eſt requirenda confeſſio peccatorum.* (Aug. in lib. de ver. & fa. pæni. c. 14. non pro al à prin. to. 4. & habetur de boni. d. 4. c. 1. ante med.)

Reſpondeo dicendum, quod duplex eſt peccatorum confeſſio. Vna quidem interior quæ fit Deo, & talis confeſſio peccatorum requiritur ante Baptiſmum, vt ſcilicet homo D *ſua peccata recogitans, de eis doleat, non enim poteſt inchoare nouam vitam, niſi pœniteat eum veteris vitæ, vt Auguſt. dicit in libro de Pœnitentia. Alia verò eſt confeſſio peccatorum exterior, quæ fit ſacerdoti. Et talis confeſſio non requiritur ante Baptiſmum. Primò quidem, quia talis confeſſio cùm reſpiciat perſonam miniſtri, pertinet ad Pœnitentiæ ſacramentum, quod nō requiritur ante Baptiſmum: quia eſt ianua omnium ſacramentorum. Secundò, quia confeſſio exterior, quæ fit ſacerdoti, ordinatur ad hoc, quòd ſacerdos confitentem abſoluat à peccatis, & liget ad opera ſatisfactoria, quæ baptizatis non ſunt imponenda, vt ſupra dictū eſt. Nec etiam baptizati indigent remiſſione peccatorum per claues Eccleſiæ, quibus omnia remittuntur per Baptiſ-* E *mum. Tertiò, quia ipſa particularis confeſſio homini facta, eſt pœnoſa propter verecundiam confitentis. Baptizato autem nulla exterior pœna imponitur. Et ideo à baptizandis non requiritur ſpecialis confeſſio peccatorum, ſed ſufficit generalis quam faciunt, cùm ſecundùm ritum Eccleſiæ abrenunciant Satanæ, & omnibus pompis eius. Et hoc modo dicit quædā gloſſ. Matth.* 3. quòd in Baptiſmo Ioānis, exēplum dabatur baptizādis cōfitendi peccata, & promittendi meliora. Si qui tamen baptizandi, ex deuotione ſua peccata confiteri vellent, eſſet eorū confeſſio audienda, non ad hoc quod eis ſatisfactio imponeretur, ſed ad hoc quod contra peccata conſueta eis ſpiritualis informatio vitæ traderetur.*

(Ad Rom. 11. ſuper illud ſine pæni. ſunt dona Dei. tom. 5.)

(In li. de med. pœn. ca. 2. nō procul à prin. to. 9.)

(Art. præced.)

(In glo. ordi. ſuper illud, Exibant vt baptizarētur ab eo.)

*Ad primum ergo dicendum,quòd in Baptiſmo Ioannis non remittebantur peccata:ſed erat Baptiſmus Pœnitētiæ. Et ideo conuenienter accedentes ad illud Baptiſma cōfitebantur peccata,vt ſecundum qualitatem peccatorū eis Pœnitentia determinaretur.Sed Baptiſmus Chriſti eſt ſine exteriori Pœnitentia, vt Ambroſius * dicit. Vnde non eſt ſimilis ratio.*

Ambro. loco citato in Argu. Sed cōtra.

Ad ſecundū dicendū,quòd baptizatis ſufficit confeſsio interior Deo facta,& etiā exterior generalis, ad hoc quod dirigantur,& miſericordiam conſequantur.Nec requiritur confeſsio ſpecialis exterior,ſicut dictum eſt.

Ad tertium dicendum,quòd confeſsio eſt pars Pœnitētiæ ſacramentalis,quæ non requiritur ante Baptiſmum, vt dictum eſt,ſed requiritur interioris Pœnitentiæ virtus.*

In cor. art.

COMMENTARIVS.

Diſtinguit diuus Thomas de confeſſione interna quæ fit Deo,& externa quæ fit homini;& priorem affirmat eſſe neceſſariam ante Baptiſmum; de poſteriori verò id negat. Sed circa priorem partem aduertendum eſt,illam internam confeſſionem nihil aliud eſſe,quàm recogitationem peccatorum; vt D. Thomas etiam declarat:hæc autem recogitatio non aliter neceſſaria eſt, niſi quatenus ad contritionem, vel attritionem habendam requiritur, vel ad eos effectus, quos neceſſe eſt cum vera Pœnitentia coniungi,quales ſunt,reſtituere alienum, auferre proximas occaſiones peccandi,& ſimiles,de qua re dicturi ſumus latiùs in materia de Pœnitentia. Circa poſteriorem autem partem aliter loquendum eſt de confeſſione externa peccatorum in genere,aliter verò de confeſsione ſacramentali. Hæc enim poſterior non ſolùm non requiritur ante Baptiſmum, verùm nec præmitti poteſt: imò nec poſt Baptiſma receptum fieri poteſt de illis peccatis quæ ante Baptiſmum cōmiſſa ſunt,quæ non ſunt materia ſacramentalis confeſsionis: at verò alia confeſsio quæ extra ſacramentum fieri poteſt, quæ potiùs eſt veluti conſultatio quædam,fieri poteſt ad maiorem animæ profectum, & de hac potiſsimum loquitur diuus Thomas in articulo.

Sed quæri poteſt, an hæc confeſsio neceſſaria ſit ante Baptiſmum. Videtur enim fuiſſe olim in vſu in Eccleſia.Dicit enim Tertullianus libro de Baptiſmo capite 20. *Ingreſſuros Baptiſmum orationibus, ieiuniis, &c.& cum confeſsione omnium retrò delictorum.*. Ex quo verbo Pamel.num.136. confeſsionem colligit ſacramentalem,Nazianzenus oration.40.poſt medium dicit:*Ad baptizandum, ne peccatum tuum confiteri graue ducas,ſciens quo pacto Ioannes baptizaret,*Mat.etiam 3. Accedentes ad Baptiſmum Ioannis prius confitebantur peccata ſua:quod de confeſsione peccatorum in ſpecie videtur intelligere Chryſoſto.hom. 3. imperf. & clarè Baſil.1.opere de Baptiſmo par.2.aliquãtulum à principio,& ſignificat D.Thom.ſuprà quæſt.38.ar. 3.& hac quæſt. Vnde in libro P.Tripar.cap.29 ita refert Socrates:*In Alexādrina ciuitate plurimi ad Baptiſmū confeſtinabant, & peccata confitentes baptizabantur.* Et ratio eſſe poteſt, quia confeſsio videtur neceſſaria ad medicinam adhibendam præteritis peccatis,& vt Eccleſiæ conſtet de bona diſpoſitione baptizandi.

Dico tamen talem confeſsionem non eſſe neceſſariam ex communi ſententia Theologorum. Et ratio eſt,quia illa confeſsio nec eſt, nec eſſe poteſt ſacramentalis, quia ante Baptiſmum nullus eſt capax ſacramenti Pœnitentiæ: imò peccata ante Baptiſmū commiſſa non ſunt ſufficiens materia ſacramenti Pœnitentiæ, etiam poſt Baptiſmum ſuſceptum, vt ſuo loco dicam,quia fuerunt commiſſa extra forum

A Eccleſiæ,confeſsio autem non ſacramentalis non eſt homini neceſſaria nec præcepta,nec per ſe eſt diſpoſitio ad gratiam. Quod ſi alicubi olim fuit illa conſuetudo, fortaſſe fuit per modum Concilij, & cuiuſdam actus humilitatis, & forte non erat exacta confeſsio,ſed quædam communicatio conſcientiæ ad inſtructionem, & directionem. Atque ita ſatisfactum eſt adductis teſtimoniis. Ad rationem verò dicitur, aliis modis poſſe Eccleſiam habere ſufficientia ſigna diſpoſitionis baptizandi; medicinam verò curatiuam non eſſe neceſſariam, quia ipſe Baptiſmus eſt ſufficiens;perſeueratiuam verò voluntarie ſuſcipi poſſe à Baptiſmum ſuſcipiente,& ob eam rem poſſe ſua ſpōte conſulere quem voluerit.

B In ſolutione ad primum tractat diuus Thomas locum Matthæi 3. in quo dicit, quòd baptizabantur multi à Ioanne confitentes peccata ſua: atque illum explicat de poſteriori confeſsione dicta, & quamuis in corpore articuli indicaſſe videatur illam confeſſionem factam eſſe in generali,tamen in hac ſolutione declarat fuiſſe in particulari, nam inquit: *Confitebantur peccata,vt ſecundum qualitatem peccatorū eis Pœnitentia determinaretur*, quod fieri non poterat ſine particulari & ſpecifica reuelatione peccatorum: ſed hunc locum tractaui præcedenti tomo in Commentario artic. 3.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm ex parte baptizati requiratur intentio ſuſcipiendi ſacramentum Baptiſmi.

C *Ad ſeptimū ſic proceditur. Videtur,quòd ex parte baptizati non requiratur intentio ſuſcipiendi ſacramētum Baptiſmi.Baptizatus enim ſe habet,ſicut patiēs in ſacramento.Intentio autē non requiritur ex parte patientis, ſed ex parte agentis.Ergo videtur quòd ex parte baptizati non requiratur intentio ſuſcipiendi Baptiſmum.*

Inf. q. 69. art. 9. & 4. d. 6. q. 1. art. 2. q. 3. & d. 27. q. 1. ar. 2. q. 4. cor.

*2.Præterea,Si prætermittatur id quod requiritur ad Baptiſmum,homo eſt denuo baptizandus: ſicut cùm prætermittitur inuocatio Trinitatis, vt ſuprà dictum eſt *. Sed ex hoc non videtur aliquis eſſe denuo baptizādus,quod intentionē non habebat ſuſcipiendi Baptiſmum,alioquin cùm de intentione baptizati non conſtet, quilibet poſſet petere ſe denuo baptizari propter intentionis defectum. Nō videtur*

q.66.art.6.

D *ergo,quod intentio requiratur ex parte baptizati, vt ſuſcipiat ſacramentum.*

3.Præterea,Baptiſmus contra peccatū originale datur. Sed originale peccatū contrahitur ſine intentione naſcentis. Ergo Baptiſmus (vt dicitur) intentionem non requirit ex parte baptizati.

Sed contra eſt,quod ſecundum ritum Eccleſiæ baptizādi profitentur ſe petere ab Eccleſia Baptiſmum, per quod profitentur ſuam intentionem de ſuſceptione ſacramenti.

Reſpondeo dicendum,quòd per Baptiſmum aliquis moritur veteri vitæ peccati,& incipit quandam vitæ nouitatem,ſecūdum illud Romanorum 6.Conſepulti ſumus Chriſto per Baptiſmum in mortem,vt quomodo Chriſtus ſurrexit mortuis per gloriam Patris,ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.Et ideo ſicut ad hoc,quod homo moriatur veteri vitæ,requiritur ſecundùm Auguſtinum in habente vſum

E *liberi arbitrij voluntas,qua eum veteris vitæ pœniteat. Ita requiritur voluntas,qua intēdat vitæ nouitatem,cuius principium eſt ipſa ſuſceptio ſacramenti.Et ideo ex parte baptizati requiritur voluntas,ſiue intentio ſuſcipiendi ſacramentum.*

In li. de medit. pœn. c. 2. non longè à prin. tom. 9.

Ad primum ergo dicendum,quòd in iuſtificatione,quæ fit pro Baptiſmum,non eſt paſsio coacta,ſed voluntaria. Et ideo requiritur intentio recipiendi id,quod ei datur.

Ad ſecundum dicendum,quòd ſi in adulto deeſſet intentio ſuſcipiendi ſacramentum,eſſet rebaptizandus.Si autem hoc non conſtaret,eſſet dicendum,ſi non es baptizatus, ego te baptizo.

Ad

Ad tertiam dicendum, quòd baptiſmus ordinatur non ſolùm contra originale peccatū, ſed etiam contra actualia, quæ per voluntatem & intentionem cauſantur.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm fides requiratur ex parte baptizati.

3. d. 6. q. 1. ar. 3. q. 1. ca. q. 2. ●. 2. q. 3. cor. & d. 9. art. 2. ●. 2. art. 2.

AD octauū ſic proceditur. Videtur, quòd fides requiratur ex parte baptizati. Sacramentū enim baptiſmi à Chriſto eſt inſtitutum. Sed Chriſtus formam baptiſmi tradens, fidē baptiſmo præmittit, dicens Mar. vlt. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Ergo videtur, quòd niſi ſit fides, non poſſit eſſe ſacramentum baptiſmi.

2. Præterea, Nihil fruſtrà in ſacramentis Eccleſiæ agitur. Sed ſecundùm ritū Eccleſiæ, ille qui accedit ad baptiſmum, de fide interrogatur, cùm dicitur: Credis in Deum Patrem, &c. Ergo videtur, quòd fides ad baptiſmum requiratur.

3. Præterea, Ad baptiſmum requiritur intentio ſuſcipiēdi ſacramentum. Sed hoc non poteſt eſſe ſine recta fide, cùm baptiſmus ſit rectæ fidei ſacramentum: per eum enim incorporantur homines Chriſto (vt Aug. dicit in lib. de Baptiſmo paruulorum) hoc autē non poteſt eſſe ſine recta fide, ſecūdùm illud Epheſ. 3. Habitare Chriſtū per fidem in cordibus veſtris. Ergo videtur, quòd illi qui non habent rectā fidem, non poſſint ſuſcipere ſacramentum baptiſmi.*

Lib. 1. de pec. mer. & remi. ca. 26. à med. tom. 7.

4. Præterea, Infidelitas eſt grauiſſimum peccatum, vt in ſecunda parte habitum eſt. Sed permanentes in peccato, non ſunt baptizandi. Ergo nec etiam permanentes in infidelitate.*

Cap. 2. q. 10. art. 3.

Sed contrà eſt, quòd Greg. ſcribens Quirino Epiſcopo dicit, Ab antiqua Patrum inſtitutione didicimus, vt qui apud hæreſim, in Trinitatis nomine baptizantur, cùm ad ſanctā Eccleſiā redeūt, aut vnctione chriſmatis, aut impoſitione manus, aut ſola profeſſione fidei, ad ſinū matris Eccleſiæ reuocentur. Hoc autem non eſſet, ſi recta fides eſſet de neceſſitate baptiſmi. Non ergo recta fides ex neceſſitate requiritur ad ſuſceptionem baptiſmi.*

In regi. lib. 9. epiſt. 62. non longè à prin. & habetur de conſec. d. 4. c. 43.

Reſpondeo dicendum, quòd ſicut ex dictis patet, duo efficiuntur in anima per baptiſmum, ſcilicet character & gratia. Dupliciter ergo aliquid ex neceſſitate requiritur ad baptiſmum. Vno modo, ſine quo gratia haberi nō poteſt, quæ eſt vltimus effectus ſacramenti. Et hoc modo recta fides ex neceſſitate requiritur ad baptiſmū, quia ſicut dicitur Rom. 3. Iuſtitia Dei eſt per fidem Ieſu Chriſti. Alio modo requiritur aliquid ex neceſſitate ad baptiſmum, ſine quo character baptiſmatis imprimi non poteſt. Et ſic recta fides baptizati non requiritur ex neceſſitate ad baptiſmū, ſicut nec recta fides baptizantis, dummodo adſint cætera quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti. Non enim ſacramentū perficitur per iuſtitiam hominis dantis, vel ſuſcipientis baptiſmum, ſed per virtutem Dei.*

q. 62. art. 6. & q. 69. art. 4. & 6.

Ad primum ergo dicendum, quòd Dominus loquitur ibi de baptiſmo, ſecundùm quod perducit homines ad ſalutem per gratiam iuſtificantem. Quod quidem ſine recta fide eſſe non poteſt; & ideo ſignanter dicit: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit.

Ad ſecundum dicendū, quòd Eccleſia intendit homines baptizare, vt emundētur à peccato: ſecundùm illud Iſai. 27. Hic eſt omnis fructus, vt auferatur peccatum. Et ideo, quātum eſt de ſe, non intendit dare baptiſmum niſi habentibus rectam fidem, ſine qua non eſt remiſſio peccatorum. Et propter hoc interrogat accedentes ad baptiſmum, an credāt. Si tamē ſine recta fide aliquis baptiſmum ſuſcipiat extra Eccleſiam, non percipit illum ad ſuam ſalutem. Vnde Auguſt. dicit, Eccleſia paradiſo cōparata indicat nobis, poſſe quidem baptiſmum eius, homines etiam foris accipere, ſed ſalutem beatitudinis extra eam neminem percipere vel tenere.*

Lib. 4. de Baptiſ. con. Donat. in princ. tom. 7.

Ad tertium dicendum, quòd etiam non habens rectam fidem circa alios articulos, poteſt habere rectam fidem circa ſacramentū baptiſmi, & ita non impeditur, quin poſſit habere intentionem ſuſcipiendi ſacramentū baptiſmi. Si tamē A *etiam circa hoc ſacramentum non rectè ſentiat, ſufficit ad perceptionem ſacramenti generalis intentio, quia intendit ſuſcipere baptiſmum, ſicut Chriſtus inſtituit, & ſicut Eccleſia tradit.*

Ad quartum dicēdum, quòd ſicut ſacramentum baptiſmi non eſt conferendū ei, qui non vult ab aliis peccatis recedere: ita etiam nec ei qui non vult infidelitatem deſerere. Vterque tamen ſuſcipit ſacramentum, ſi ei conferatur, licèt non ad ſalutem.

DOctrina horum articulorum ſufficienter explicata eſt in præcedenti diſputatione. Circa textū autem D. Thom. nihil notandum occurrit.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm pueri ſint baptizandi.

4. diſt. 4. q. 3. arti. 1. q. 1. & Mal. q. 4. art. 1. col. prin. & quodl. 4. art. 10. cor. Et quodl. 9. art. 12. cor. 1. ar. 7 huius q.

B *AD nonum ſic proceditur. Videtur, quòd pueri non ſint baptizandi; in eo enim qui baptizatur, requiritur intentio ſuſcipiendi ſacramēti, vt ſuprà dictum eſt. Huiuſmodi autem intentionem non poſſunt pueri habere, cùm non habeant vſum liberi arbitrij. Ergo videtur, quòd non poſſint ſuſcipere ſacramentum baptiſmi.*

2. Præterea, Baptiſmus eſt fidei ſacramentum, vt ſuprà dictum eſt. Sed pueri non habent fidē, quæ conſiſtit in credentium voluntate, vt Auguſt.* dicit ſuper Ioan. Nec etiā poteſt dici, quòd ſaluentur in fide parētum; quia quandoque parentes ſunt infideles, & ſic magis per eorum infidelitatem damnarentur. Ergo videtur, quòd pueri non poſſint baptizari.*

q. 63. art. 1. In lib. de prædeſt. ſanct. c. 5. in fi. to. 7.

C *3. Præterea, 1. Pet. 3. dicitur, quòd homines ſaluos facit baptiſma, nō carnis depoſitio ſordiū, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum. Sed pueri neque conſcientiā habēt bonam vel malam (cùm non habeant vſum rationis) neque etiam conuenienter ipſi interrogantur, cùm non intelligant. Non ergo pueri debent baptizari.*

Sed contrà eſt quod Dionyſ. dicit vlt. cap. Eccleſ. Hier. Diuini noſtri duces, ſcilicet, Apoſtoli, probauerunt infantes recipi ad baptiſmum.*

Cap. 7. Eccl. Hier. non procul à pr.

Reſpondeo dicendum, quòd ſicut Apoſtolus dicit, Roman. 5. Si vnius delicto, mors regnauit per vnum, ſcilicet, per Adam, multo magis abundantia gratiæ & donationis & iuſtitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Ieſum Chriſtum. Pueri autem ex peccato Adæ, peccatū originale contrahunt. Quod patet ex hoc, quòd ſunt mortalitati ſubiecti, quæ per peccatū primi hominis in omnes pertranſiit,* D *vt Apoſtolus ibidem dicit. Vnde multo magis pueri poſſunt per Chriſtū gratiā accipere, vt regnent in vita æterna. Ipſe autem Dominus dicit, Ioan. 3. Quòd niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Vnde neceſſarium fuit pueros baptizari, vt ſicut per Adā damnationem incurrerunt naſcendo*, ita per Chriſtum ſalutem conſequantur renaſcendo.*

Vt dicit. Aug. lib. 5. Hypog. & lib. 1. de pecc. meri. & remiſ. ca. 19. tom. 7.

Aug. de Gen. ad lit. lib. 10. ca. 11. tom. 3.

Fuit etiam conueniēs pueros baptizari, vt à pueritia nutriti in his quæ ſunt Chriſtianæ vitæ firmiùs in ea perſeuerent, ſecundùm illud Prouer. 22. Adoleſcens iuxta viam ſuam, etiam cùm ſenuerit non recedet ab ea. Et hanc rationem aſſignat Dionyſ. vlt. cap. Eccleſ. Hierar.*

Con. Mileu. c. 1. tom. 1.

Cap. 7. Eccl. Hier. 3. ar. nō procul à fi.

E *Ad primum ergo dicendum, quòd regeneratio ſpiritualis quæ fit per baptiſmum, eſt quodammodo ſimilis natiuitati carnali, quantū ad hoc, quod ſicut pueri in maternis vteris conſtituti, non per ſeipſos nutrimentum accipiunt, ſed ex nutrimento matres ſuſtentantur; ita etiam pueri nondum habentes vſum rationis, quaſi in vtero matris Eccleſiæ conſtituti, non per ſeipſos, ſed per actum Eccleſiæ ſalutem ſuſcipiunt. Vnde Auguſtinus* dicit in lib. de peccatorum meritis & remiſſione: Mater Eccleſia os maternum paruulis præbet vt ſacris myſteriis imbuantur; quia nondum poſſunt corde proprio credere ad iuſtitiā, nec ore proprio confiteri ad ſalutē*. Si autem propterea rectè fideles vocantur, quoniā fidem per verba geſtantium quodammodo profitentur; cur etiam non pœnitentes habeantur, cùm per eorundem verba*

Lib. 1. ca. 25. circa fi. to. 7.

Exo. lib. c. 19. circa fi. to. 7.

geſtantium, diabolo & huic ſæculo abrenuntiare monſtrentur? Et eadem ratione poſſunt dici intendentes, non per actũ propriæ intentionis, cum ipſi quandoque contra nitantur & plorent, ſed per actum eorum à quibus offeruntur.

Epiſt. 23. c. 2.

Ind epiſt. 23. in me. to. 2.

*Ad ſecundum dicendum, quod ſicut Auguſtinus ſcribens Bonifacio dicit; in Eccleſia Saluatoris paruuli per alios credunt, ſicut ex aliis quæ in Baptiſmo remittuntur peccata traxerunt. Nec impeditur eorum ſalus ſi parentes ſint infideles; quia, ſicut * Auguſtinus dicit, eidẽ Bonifacio ſcribens; offeruntur paruuli ad percipiendam ſpiritualem gratiam, non tam ab eis, quorum geſtantur manibus (quãuis & ab ipſis, ſi & ipſi boni fideles ſunt) quàm ab vniuerſa ſocietate Sanctorũ atque fidelium. Ab omnibus namque offerri rectè intelliguntur, quibus placet quòd offeruntur, & quorum charitate ad communionem ſancti Spiritus adiũguntur. Infidelitas autem propriorum parentum, etiam ſi eos poſt baptiſmum dæmoniorum ſacrificiis imbuere conentur, pueris non nocet; quia, vt Auguſtinus* ibidẽ dicit, puer ſemel generatus per aliorum voluntatem, deinceps non poteſt vinculo alienæ iniquitatis obſtringi, vbi nulla ſua volũtate conſentit, ſecundùm illud Ezech. 18. Sicut anima patris mea eſt, ita & anima filij: anima quæ peccauerit, ipſa morietur. Sed ideo ex Adam traxit, quòd ſacramenti illius gratia ſolueretur; quia nondum erat anima ſeparatim viuẽs. Fides autem vnius, imò totius Eccleſiæ paruulo prodeſt per operationem Spiritus ſancti qui vnit Eccleſiam, & bona vnius alteri communicat.*

Ea. epi. 23. circa prin. to. 2. habetur de conſecr. diſt. 4. c. 129.

Ad tertium dicendum, quòd ſicut puer cùm baptizatur, non per ſeipſum, ſed per alios credit, ita non per ſeipſum, ſed per alios interrogatur: & interrogati confitentur fidem Eccleſiæ in perſonâ pueri, qui huic fidei aggregatur per fidei ſacramentum. Conſcientiam autem bonam conſequitur puer etiam in ſeipſo, non quidem actu, ſed habitu per gratiam iuſtificantem.

COMMENTARIVS.

D. Thom. duas aſſignat rationes.

DVo docet diuus Thomas in hoc artic. Primum eſt, infantes eſſe capaces Baptiſmi, quod probat, quia ſicut pueri ex Adam naſcendo contrahunt originale peccatum, ita neceſſe eſt, eos renaſci in Chriſto, vt poſſint gratiã conſequi, & à peccato exire: ſed non poſſunt in Chriſto renaſci, niſi poſſint baptizari; ergo neceſſarium fuit, vt eſſent capaces Baptiſmi. Secundum eſt; conueniens eſſe pueros baptizare, vt à pueritia nutriti in his quæ ſunt Chriſtianæ vitæ, firmiùs in ea perſeuerent: de quibus aſſertionibus ſtatim ex profeſſo diſputandum eſt. Nũc rationes diui Thomæ declarandæ ſunt.

Prior ratio D. Th. diſcutitur & explicatur.

Ratio enim prior, vel nimium, vel nihil probare videtur: nam ſi pueros, quoniam ſunt capaces originalis peccati ante vſum rationis, neceſſe eſt eſſe capaces Baptiſmi in eodem ſtatu, ſequitur etiam in vtero materno debere eſſe capaces Baptiſmi: nam etiam ad eundem ſtatum applicari poſſent verba Pauli quæ D. Thomas adducit: *Si vnius delicto, mors regnauit per vnum, multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & iuſtitiæ accipientes in vita regnabunt per vnum Ieſum Chriſtũ.* Hanc difficultatem attigit diuus Thomas infrà, art. 11. argum. 1. cum ſolutione. Et reſpondet, *Pueros in vteris maternis exiſtentes, non poſſe ſubiici actioni humanæ, quia nondum in lucem prodierunt.* Ex quibus verbis colligitur in primis, non eſſe parem rationem de ſtatu in vtero & extra vterum ante vſum rationis. Colligitur deinde limitatio ſeu declaratio rationis D. Thomæ, nimirum hominem qui eſt capax originalis peccati, debere etiam eſſe capacem remedij ſeu iuſtitiæ & regenerationis in Chriſto, ſi poſſit ſubiici actioni ſenſibili & humanæ, quoniam expedit, regenerationem in Chriſto fieri per huiuſmodi actionem, de qua re

A plura dicturi ſumus infrà diſputantes de Baptiſmi neceſſitate.

Poſterior D. Thom. ratio explicatur.

Circa poſteriorem rationem dubitari poteſt, quia ante vſum rationis pueri non poſſunt in fide inſtrui, ſeu enutriri; ergo ex hoc capite non oportet eos tunc baptizari. Deinde, eo modo quo tunc poſſunt inſtrui per quandam puerilem conſuetudinem & imperfectam conceptionem, poſſent etiam quamuis non eſſent baptizati, imò & poſt rationis vſum, ſtatim a principio illius, poſſent doceri & inſtrui etiam ſi baptizati non eſſent; ergo hoc capite, nulla dari poteſt ſufficiens cauſa huius conſuetudinis. Reſpondetur; non eſſe hanc ſolam rationem huius conſuetudinis, ſed alias quas diſputat ſequenti declarabimus, hæc tamen etiam per ſe ſumpta & rectè intellecta, eſt optima: B nam ad fidei firmitatem, & vt fiat veluti connaturalis, multum confert, quòd à principio fere natiuitatis infantes habeantur, tractentur & educentur vt Chriſtiani, & vt membra Eccleſiæ, non poſtea efficienda, ſed iam facta. Item confert multum, vt pueri ab infantia imbibant fidem vt omnino neceſſariam ac perpetuò retinendam; & quòd ſe ſemper agnoſcant vt Eccleſiæ ſubditos, à cuius gremio eis recedere non licet; quæ omnia in Baptiſmo fundantur: hoc ergo modo Baptiſmus infantium vtiliſſimus eis eſt, vt in fide Chriſtiana enutriti firmiùs illi adhæreant.

Caietan.

Quæ D. Thomas tractat in ſolutione argument. quomodo paruuli ſine propria intentione & fide baptizari C poſſint, aut quomodo eis proſit fides, aut meritum Eccleſiæ, bene explicantur a Caiet. breui commentario. Reſolutio eſt, de neceſſitate ſacramenti, nihil eſſe paruulo neceſſarium ex parte ſua, vt ſit capax, quia illi ſufficit voluntas & intentio Chriſti, per quem regeneratur; tamen ad maiorem ſolemnitatem, & ad ſignificandos effectus, quos baptiſmus habet in infantibus, vtitur Eccleſia illis cæremoniis quibus ſignificat, paruulos velle baptizari, credere, & iuſtificari, non propriis actibus, ſed voluntate ſui capitis, ſeu totius corporis Eccleſiæ. Cuius meritum dicitur etiam paruulis prodeſſe, non quia ratione illius iuſtificantur, ſed quia pro eis orat Eccleſia, vt ſine impedimento, & baptiſmum accipiant, & poſtea ſuo tempore illius effectu perfruantur.

D

ARTICVLVS X.

Vtrùm pueri Iudæorum, vel aliorum infidelium ſint inuitis parentibus baptizandi.

2. 2. q. 10. art. 12. & quodl. 2. art. 7. & quod li. 2. art. 7. in cor.

AD decimũ ſic proceditur. Videtur, quòd pueri Iudæorũ vel aliorum infidelium ſint baptizandi, etiã inuitis parentibus. Magis enim debet homini ſubueniri contra periculũ mortis æternæ, quàm contra periculum mortis tẽporalis. Sed puero in periculo mortis temporalis exiſtenti eſt ſubueniendum, etiam ſi parentes per malitiam contra nitentur. Ergo multo magis eſt ſubueniendum pueris infidelium filiis, per baptiſmum contra periculum mortis æternæ, etiam inuitis parentibus.

E *2. Præterea, Filij ſeruorum ſunt ſerui, & in poteſtate dominorum. Sed Iudæi ſunt ſerui, & regum & Principum, & quicunque etiã alij infideles. Ergo abſque omni iniuria poſſunt principes filios Iudæorum, vel aliorum ſeruorum infidelium facere baptizari.*

3. Præterea, Quilibet homo eſt magis Dei à quo habet animã, quàm patris carnalis, à quo habet corpus. Non eſt ergo iniuſtum, ſi pueri, infidelium filij, parẽtibus carnalibus auferantur, & Deo per baptiſmum conſecrentur.

Diſt. 45. c. de Iudæis. Et Cõcil. Tolet. 4. ca. 55.

*Sed contrà eſt quod in Decreto *diſt. 45. Concilio Toletano ſic dicitur de Iudæis: Præcipit ſancta Synodus, nemini deinceps ad credendum vim inferre; non enim tales inuiti ſaluandi ſunt, ſed volentes, vt integra ſit forma iuſtitiæ.*

Reſpon-

Reſpondeo dicendum, quòd pueri, infidelium filij, aut habent vſum rationis, aut non habent. Si autem habent, iam, quantum ad ea, quæ ſunt iuris diuini vel naturalis, incipiunt ſuæ poteſtatis eſſe. Et ideo propria voluntate, inuitis parentibus, poſſunt baptiſmum ſuſcipere, ſicut & matrimonium contrahere. Et ideo tales licitè moneri poſſunt & induci ad ſuſcipiendum baptiſmum. Si verò nondum habent vſum liberi arbitrij, ſecundum ius naturale ſunt ſub cura parentum, quamdiu ipſi ſibi prouidere nō poſſunt. Vnde etiam & de pueris antiquorum dicitur, quod ſaluabantur in fide parentum. Et ideo contra iuſtitiam naturalem eſſet, ſi tales pueri inuitis parentibus, baptizarentur: ſicut etiam ſi aliquis habens vſum rationis baptizaretur inuitus. Eſſet etiam periculoſum taliter filios infidelium baptizare: quia de facili ad infidelitatem redirent, propter naturalem affectum ad parentes, & ideo non habet hoc Eccleſiæ conſuetudo, quod filij infidelium, inuitis parentibus, baptizentur.

Ad primum ergo dicendum, quòd à morte corporali nō eſt aliquis eripiendus contra ordinē iuris ciuilis: puta ſi aliquis à ſuo iudice cōdemnetur ad mortem, nullus debet eum violenter à morte eripere. Vnde nec aliquis debet irrumpere ordinem iuris naturæ, quo filius eſt ſub cura patris, vt eum liberet à periculo mortis æternæ.

Ad ſecundū dicendum, quod Iudæi ſunt ſerui principū ſeruitute ciuili: quæ non excludit ordinem iuris naturalis vel diuini.

Ad tertium dicendum, quod homo ordinatur ad Deum per rationem, per quā Deum cognoſcere poteſt. Vnde puer, antequam vſum rationis habeat, naturali ordine ordinatur in Deum per rationem parentum, quorum curæ naturaliter ſubiacet, & ſecundum eorum diſpoſitionem ſunt circa ipſum diuina agenda.

DISPVTATIO XXV.

De Baptiſmo paruulorum, & iure ac poteſtate baptizandi.

IN hac diſputatione primum omnium declarandæ ſunt ampliùs, & confirmādæ duæ concluſiones à D. Th. traditæ in art. 9. Deinde agendum erit de iure ſeruando in baptizandis his infantibus, quod D. Th. tractat in art. 10. Nomine autem infantium in tota hac diſputatione intelligimus omnes eos qui rationis vſum nunquam habuerunt, ſiue hoc ſit propter defectum ætatis, ſiue propter aliud impedimentum, quale eſt in perpetuis amentibus: nam de vtriſque eadem ratio eſt, quantum ad negotium iuſtificationis pertinet.

SECTIO I.

Vtrùm homines ante vſum rationis ſint capaces Baptiſmi.

Hierarchitarū error Epiph. Auguſtinus. EPiphanius, hæreſ. 67. & Auguſt. hæreſ. 47. referunt Hierarchitas, quorum author Hierax fuit, negaſſe paruulos pertinere poſſe ad regnum cœlorum, quia non poſſunt habere vlla merita, quibus illud aſſequantur, nec poſſunt vllum certamen ſubire: Apoſtolus autem ait, non fore coronandum niſi qui legitimè certauerit. Ex quo errore apertè conſequi videtur, hos infantes non eſſe capaces baptiſmi: quia ſi non ſunt capaces effectus, cur erunt ſacramenti? Apertiùs docuit hunc errorem Petrus Bruſius, & quidam Henricus; à quibus orti ſunt hæretici dicti Petrobruſiani, & Henriciani, vt meminit Bern. epiſ. 240. & ſer. 66. in Can. & hos poſtea ſecuti ſunt Anabaptiſtæ, vt videri poteſt in Prateol. lib. 1. Elenchi, num. 35. & lib. 14. num. 18. Caſtro, & Sandero, & aliis. Fundamentum huius hæreſis, præter ſuprà inſinuatum, ſumi poteſt ex verbis illis Chriſti Mat. vlt. *Docete omnes gentes, baptizantes eos*, & illis Mat. vltim.

A *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit*: nam ex his colligi videtur, iuxta Chriſti inſtitutionem & voluntatem (à qua totum hoc negotium pendet) eos tantùm eſſe capaces baptiſmi, & ſalutis, qui ſunt capaces doctrinæ & fidei: nam illa præcipit Chriſtus præmitti ante baptiſmum: ſicut ergo paruuli non ſunt capaces doctrinæ & fidei, ita nec Baptiſmi. Addi præterea poteſt, quòd ad Baptiſmum neceſſaria eſt intentio ſuſcipientis; paruuli autem non ſunt capaces huius intentionis.

Dico primò, homines poſt natiuitatem ex vtero materno ſtatim ſunt capaces baptiſmi, etiam ſi rationis vſum non habeant. Concluſio eſt de fide, quæ licèt non ſit in ſacra Scriptura expreſſa, poſſunt tamen ex illa varia argumenta ſumi ad eam confirmā-
B dam. Actor. enim 16. legimus baptizatum fuiſſe Lydiam & domum eius: & 1. ad Cor. 1. ait Paulus, ſe baptizaſſe Stephanæ domum: nomine autem domus, tota familia intelligi ſolet, in qua continentur etiam infantes. Et quamuis his locis non fiat eorum mentio, nec conſtet, aliquos in illis familiis fuiſſe, ſatis tamen eſt eſſe potuiſſe, & locutiones Scripturę eſſe generales, ac neminem excludere. Nec diſſimile argumentum ſumitur ex ipſa inſtitutione baptiſmi, & ex illis verbis Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto.* Quibus ſignificatur, omnem hominem qui tingi poteſt aqua ſub Spiritus ſancti, ſeu Trinitatis inuocatione, poſſe ſpiritualiter renaſci, atque adeò eſſe capacem baptiſmi: vbi etiam ponderari ſolet,
C Chriſtum paſſiuè potius quàm actiuè eſſe locutum: quia ad hanc natiuitatem ſpiritualem nulla eſt ſimpliciter neceſſaria humana actio (præſertim in his, qui non ſunt capaces eius) ſed ſufficit paſſio, ſeu ablutio aquæ in verbo vitæ.

1. Concluſio. Homines ſtatim à natiuitate ex vtero ſunt capaces baptiſmi. Primum argumentum.

Alterum argumētum ex Scriptura ſumitur de circumciſione, quæ fuit figura baptiſmi, vt dicitur ad Coloſ. 2. nam in lege veteri paruuli erāt capaces Circumciſionis, quatenus erat ſacramentum legis veteris; multo ergo magis in lege noua erunt capaces baptiſmi, qui Circumciſioni ſucceſſit: nam lex gratiæ benignior & vniuerſalior eſt, & neminem excludit ab his beneficiis quæ ſunt remedia ad ſalutem magis, quàm lex vetus. Quo argumento vſus eſt Innoc. 3. cap. maiores, de Baptiſmo, & ante illum Gregor.
D Nazian. oratio. 40. Quinimo in hoc generalior eſt baptiſmi, quàm circumciſionis inſtitutio: nam hæc dari non poterat ante octauum poſt natiuitatem diem, ex quo aliqui tempore Cypriani inferebant, eandem regulam in Baptiſmo eſſe ſeruandam, quos meritò ipſe reprehendit epiſt. 59. quia lex gratiæ neminem prorſus excludit, cui remedia eius applicari poſſint. Addit Cyprian. in Circumciſione præceptum eſſe expectare octauum diem, propter myſterium & ſignificationem futurorum: quorum illa lex erat vmbra. hoc autem ceſſauit in lege gratiæ, quæ veritatem continet rerum, & ad iuſtificationem conferendam per ſe primò ac principaliter ordinatur. Addere etiā
E poſſumus, remedium circumciſionis fuiſſe difficilius & acerbius, & ideo cautum eſſe, ne in tenerrima ętate ante octauum diem applicaretur: quæ cautio in baptiſmate non fuit neceſſaria; quoniam eſt facillimum remedium. Confirmare verò poſſumus, quia in lege naturæ ſacramentum omnibus infantibus etiam ante octauum diem applicari poterat, propter facilitatem & neceſſitatem eius. Vnde etiam in lege veteri, ſi ante octauum diem infans periclitaretur, non erat remedio deſtitutus, ſed erat capax ſacramenti legis naturæ: ergo multo magis in lege noua omnes ſunt capaces Baptiſmi, per quem omnia antiqua remedia abolita ſunt, vt infrà videbimus.

Secūdum argumentum ex ſcriptura.

Innocent. 3. Greg. Naz. Cyprian.

Vltimum argumentum ex ſcriptura. Vltimò ex Scripturis colligi poteſt, infantes non eſſe incapaces ſalutis & gratiæ; quod Epiphanius probat primò, exemplo Hieremiæ (& idem eſt de Ioanne Baptiſta) quod tamen argumentum non eſt efficax, quia fundatur in ſpecialibus priuilegiis, alioqui nimium probaret. Atque idem reſponderi poſſet ad exemplum quod adducit de martyribus innocentibus; quamquam hoc reuera efficacius eſt: nam licèt ſanctificatio illa per Martyrium ex priuilegio ſit ipſi martyrio conceſſa, tamen hoc priuilegium eſt, non perſonale (vt ſic dicam) ſed generale, & ordinaria lege inſtitutum, vnde ſi ab hac lege non excludũtur paruuli, non eſt cur excludantur a lege Baptiſmi, vt incapaces ſalutis cenſeantur. Deinde adducit verba illa Chriſti Matth. 19. & Mar. 10. *Sinite paruulos venire ad me; talium enim eſt regnum cœlorum.* Nam licèt Aug. 1. Confeſſ. c. 19. per *paruulos* ibi humiles intelligat, ſenſu videlicet, ſpirituali & myſtico, tamen ad literam ſermo eſt de paruulis ſeu infantibus, vt dicitur Luc. 16. Hieronymus autem ſua expoſitione hoc teſtimonium nobis eneruat, pōderans Chriſtum non dixiſſe: *Horum, ſed talium, vt oſtenderet* (inquit) *non ætatem regnare, ſed mores, & his, qui ſimilem haberent innocentiam & ſimplicitatem, præmium repromitti.* Et eodem modo eludi poſſunt plura alia teſtimonia, quæ ibi congerit Epiphan. vt eſt illud Sapient. 4. *Senectus venerabilis eſt, non diuturna, neque annorum numero computata, & ætas ſenectutis vita immaculata,* & illud: *Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectũ eius;* & alia quæ ibi ſubiungit Sapiens; quæ non eſt neceſſe intelligi de infante ante vſum rationis: ſed de his qui in iuuentute decedunt, cùm ſint iuſti. Nec videntur fortiora illa teſtimonia: *Ex ore infantium, & lactentium, perfeciſti laudem,* & illud: *Laudate pueri Dominum,* & quod pueri Chriſto acclamabant: *Benedictus qui venit in nomine Domini,* & illud: *Cuſtodiens paruulos Dominus, &c.* quamquam hæc omnia teſtimonia contemnenda non ſint: nam ex eis ſatis colligi videtur, nullam ætatem excludi à regno cœlorum, cùm Deus omnium miſereatur; neque per Deum ſtare, quominus etiam hi paruuli ſaluari poſſint, cùm ipſi per ſe Deo non diſpliceant: nec ratione communis lapſus totius naturæ Deo ſint magis inuiſi, quàm adulti. Denique Epiphanius, ponderans priora verba Chriſti, & quaſi reſpondens obiectioni factæ, addit: *Ne ſolum puerorum eſſe intelligeretur regnum cœlorum, & non omnis ætatis ab ipſis quidem initium facit; his verò qui ſimiles ipſorum ſunt, largitus eſt, vt cum ipſis habeant hæreditatem, ſi enim hi, qui ſecundùm ipſos ſunt, habent regnum: quanto magis illi, qui exemplaria ſunt eorum qui ſecũdùm ipſos ſunt?*

Secũdum argumentum principale. Secundò principaliter probatur hæc veritas ex vniuerſali conſenſu & definitione Eccleſiæ. Nam quod vniuerſa Eccleſia Catholica ita nunc in Baptiſmo paruulorum ſentiat, ſatis ex re ipſa conſtat, quòd verò ita ſemper fuerit ab initio Eccleſiæ, præter citatos Patres, Cyprian. Nazian. Epiph. & alios quos ſequenti ſectione referam, apertiſſimè conſtat ex *August.* Auguſtino, qui in omnibus ferè libris contra Pelagianos, inde probat, eſſe in nobis peccatum originale, quòd iuxta Eccleſiæ morem, etiam paruuli baptizantur in remedium peccati. Ita habet 1. de peccat. merit. cap. 26. vbi dicit, traditionem hanc *à Domino per Apoſtolos manaſſe.* Idẽ lib. 3. c. 5. vbi latè tractat ſuprà citatum teſtimonium Cypriani: idem lib. 4. de Baptiſm. cap. 24. & lib. 2. de Nuptiis, cap. 17. & lib. 10. Geneſ. ad lit. cap. 25. & epiſt. 23. 28. 57. 105. in fine, 100. per totam & 107 poſt medium. Et ita etiam definierunt tẽpore Auguſtin. Concil. Mileuit. capit. 2. *Conci. Mile. African. Lateran. Vienn. Trid. Nicen. Brachar.* & poſtea Concil. African. cap. 76. & habetur in c. placuit, de conſecrat. diſt. 4. & Concil. Lateran. ſub Innocen. 3. in cap. maiores, de Baptiſ. Concil. Vienneſ. cum Clem. V. in Clement. 1 de ſum. Trinit. & fide Cathol. Trident. ſeſſ. 5. in Decreto, de peccato origi. cap. 4. & ſeſſ. 7. Can. 12. & 13. Atque idem ſupponitur in quodam decreto Concil. Nicen. quod refertur in cap. Eccleſiis, 68. diſtinct. & in Concil. Brachar. 2. can. 7. quod habetur in capit. placuit 1. quæſtio. 1. Idem denique antiquiſſimi Pontifices definierunt, Innocen. 1. epiſt. 26. Syricus epiſt. 1. cap. 2. Leo epiſt. 86. c. 3.

Vltimũ argumẽtum principale. Vltimò eſt optima ratio diui Thomæ ſumpta ex comparatione, atque exceſſu gratiæ Chriſti ad peccatum originale ex Adamo contractum: ex qua ſumitur optima coniectura, ſeu congruentia inſtitutionis: tamen ratio à priori in ipſa inſtitutione & voluntate Chriſti poſita eſt. Pertinuit etiam hoc ad copioſam redemptionem eius, & ſufficientiſſimam prouidentiam qua omnibus hominibus abundanter prouidit, vnicuiq; iuxta capacitatem ſuam. Item quia ſæpe infantes extremè indigent aliquo remedio, ne pereant: eſt autem certum, nullum aliud illis prodeſſe poſſe, ſecluſo martyrio, vt infrà videbimus; nec verò diuinam miſericordiam decebat, eos ſine hoc remedio relinquere: cur enim qui ſine actu proprio per Adamum damnati ſunt, non poterunt etiam ſine actu proprio per Chriſtum ſaluari?

3. Concluſ. Dico ſecundò vt infantes ſunt capaces Baptiſmi, non eſt eis neceſſaria intentio ſuſcipiendi Baptiſmũ, nec propria, nec parentum, vel alterius: ſed ſufficit illis voluntas Chriſti. Hæc concluſio eſt communis, & mihi videtur certa, quamuis non æqualiter, quoad vtramque partem. *Quorundã hæreticorum huius temporis figmentum. Richard. Soto. Bellarm.* Prior ergo pars eſt contra quoſdam hæreticos huius temporis, qui fingunt, paruulis omnibus, vt baptizari & ſaluari poſſint, diuinitùs accelerari vſum rationis, vt & credere poſſint, & velle baptizari. Ita referunt Richar. art. 1. contra Vuicleph. & Soto 2. de natura & gratia, cap. 10. & Bellarmin. libro 1. de Baptiſmo, capite 10. Sed hic error ſumma leuitate confictus eſt, ſine vlla authoritate, & contra omnem experientiam. Paruuli enim non ſunt capaces per ſe, ſeu naturaliter huiuſmodi cognationis ac liberi conſenſus: fingere autem miraculum, præſertim ordinaria lege, omnibus conceſſum, eſt voluntarium figmentum. Rurſus experientia conſtat, hos paruulos, cùm baptizantur, motibus & ſignis prout poſſunt, repugnare Baptiſmo, ſatiſque indicare, ſe non intelligere, quid circa illos fiat, neque in actionem illam voluntariè conſentire: ita ferè argumentatur Auguſtinus, qui hunc errorem antequam exortus eſſet, impugnauit, epiſt. 23. & 106. & *August.* 21. de Ciu. Dei, c. 16. & lib. 22. c. 22. & lib. 1. de peccat. mer. cap. 25. 33. & ſequentibus, & tracta 80. in Ioann. vbi dicit: *Verbum fidei tantum valere in Eccleſia Dei, vt mundet infantem nondum valentem corde credere, & ore confiteri.* Ex his ergo ſatis probata eſt illa prior concluſionis pars: nam de facto Baptiſmus perficitur in paruulis ſine propria eorum voluntate & conſenſu; ergo talis conſenſus vel intentio non eſt neceſſaria vt ſint capaces Baptiſmi. Item, Chriſtus prouidit vnicuique iuxta capacitatem eius: ergo cùm paruulus non ſit capax propriæ intentionis abſque miraculo, non eſt veriſimile, Chriſtum ſecundùm ordinariam legem huiuſmodi eorum conſenſum poſtulaſſe. Denique hîc habet locum ratio D. Thomæ; *D. Th. ratio.* quia infantibus applicatur (vt ſic dicam) originale peccatum abſque eorum conſenſu; ergo etiam poteſt applicari meritum Chriſti; ergo vt regenerentur in Chriſto per Baptiſmum, non eſt neceſſaria propria eorum intentio. Neque in hoc valet argumen

mentum à ſimili de adultis: quia, vt ſæpe dictum eſt, Deus vnicuique prouidet iuxta capacitatem eius: & ideo aliter adultum, quam infantem iuſtificat: cùm ergo Baptiſmus ad primam ſignificationem ordinetur, aliam conditionem in adulto requirit, quàm in paruulo; quod etiam in circumciſione & in ſacramẽto legis naturæ ſemper locum habuit, vt in ſuperioribus viſum eſt.

Quorundam ſcholaſticorũ ſententia.

Poſterior pars concluſionis eſt contra quoſdam ſcholaſticos, qui dixerunt; in his infantibus, vt Baptiſmus ſit validus, neceſſariam eſſe voluntatem parentum ſuorum, vel aliorum, quorum curæ commiſſi ſunt; quia quamdiu infans non habet propriam voluntatem, voluntas parentum reputatur voluntas eius, & ideo neceſſe eſt, vt ſaltem per voluntatem parentum intendat baptizari. Ita ſentiunt Duran. in 4. diſt. 4. q. 7. n. 13. & Palud. q. 4. n. 33. Catharin. in opuſculo de infantibus Iudæorum baptizandis: qui in particulari loquuntur de filiis infidelium, quos exiſtimant non manere baptizatos, ſi contra voluntatem parentum baptizentur. Fortaſſe tamen nõ idem dicerent de filiis Chriſtianorum; quia hi magis videntur eſſe ſub cura paſtorum Eccleſiæ, & ideo fortè dicerent, poſſe illis prodeſſe intentionem Eccleſiæ vel paſtorum eius, etiam ſi deficeret voluntas carnalium parentum. Hæc tamen ſententia falſa eſt, & concluſio poſita eſt communior Theologorum, D. Th. Soti, & aliorum, quos in ſect. ſequentib. referemus: & ſumitur ex Auguſtino epiſt. 23. vbi ait eſſe validum Baptiſmum illorum infantium quos parentes infidelium offerunt baptizandos, etiam ſi ipſi non intendant, vt ad vitam regenerentur æternam, ſed vt ſanitatem aut aliquod temporale commodum accipiant. *Non enim* (inquit) *illi regenerantur, quia non ab eis hac intentione offeruntur: celebrantur enim per eos neceſſaria miniſteria*, & infrà, *Offeruntur quippe paruuli ad recipiendam ſpiritualem gratiam non tam ab ipſis quorum geſtantur manibus (quamuis & ab illis ſi fideles ſint) quàm ab vniuerſa ſocietate Sanctorum, atque fidelium*, & infrà, *Illud autem nolo te fallat, vt exiſtimes, reatus vinculum ab Adam tractum aliter non poſſe diſrumpi, niſi paruuli ad recipiendam Chriſti gratiam à parentibus offeratur*: & poſtea ſubdit exempla, quibus confirmat, Baptiſmum poſſe eſſe validum ſine voluntate parentum. Atque idem eſt, etiam ſi adſit contraria voluntas: nam hoc ipſo, quòd voluntarius conſenſus parentis non eſt neceſſarius vt Baptiſmus ſit validus, non poteſt contrarius diſſenſus obſtare, quin Baptiſmus datus validus ſit, quia eo diſſenſu non obſtante, poſſunt applicari omnia miniſteria, vt Auguſtinus dixit.

Auguſtinus.

Concluſio probatur.

Ratio autem concluſionis eſt, quia nulla eſt authoritas vel traditio, propter quam aſſeramus Chriſtum in inſtitutione Baptiſmi voluiſſe, hanc intentionem parentum reſpectu filiorum eſſe ſimpliciter neceſſariam: quin potiùs oppoſitum colligi poteſt ex vſu Eccleſiæ, quæ nunquam permiſit, Baptiſmum iterari propter hunc ſolum defectum. Neque etiam eſt ratio vlla ob quam fuerit baptiſmus hoc modo inſtituendus: nam ſicut paruulus contrahit originale peccatum abſq; conſenſu proximi parentis per ſolum Adæ conſenſum, ita poterit iuſtitiam Chriſti participare per voluntatem Chriſti, & media ab eo inſtituta, ſine voluntate proprij parentis. Præterea, quia in ordine ad ſpiritualia, & ſalutem animæ, non ſemper voluntas parentis reputatur voluntas filij, aliàs ſicut ad valorem Baptiſmi dicitur neceſſaria voluntas Baptiſmi in parente, ita ad effectum Baptiſmi ſimiliter exigenda eſſet in parente voluntas credendi, vt per eam voluntatem & fidem dicatur filius credere: atq; ita filij infidelium ſaluari non poſ-

A ſent. Imò etiam ſi eis daretur Baptiſmus validè, parentibus conſentientibus, poſſet in eis non habere effectum, parentibus non credentibus. Atque pari ratione è contrario ſequitur, ſi paruulus re ipſa baptizari non poſſit, ei poſſe prodeſſe ad ſalutem, voluntatem & diſpoſitionem parentum, quæ reputatur voluntas eorum; quæ omnia ſunt falſa & abſurda. Non ergo in his, quæ ad animam ſpectant, voluntas patris reputatur voluntas filij: ſed in his ſolùm, quæ pertinent ad naturale ius quod pater habet in filium, cuius curæ commiſſus eſt, vt ab eo educetur & inſtruatur. Et hac de cauſa, etiam ſi parens offerat filium falſo Deo, nihil illi nocet; & è contrario, quòd parens ſit baptizatus & iuſtus, rectamque B habeat voluntatem, per ſe non ſufficit ad liberandum filium à peccato, quia in his omnibus voluntas parentis eſt propria & perſonalis, quamuis valere poſſit ad impetrandum à Deo aliquod bonum filio.

Deinde argumentum à ſimili ſuprà inſinuatum contra Durandum & Paludanum, non eſt ſatis ſolutum. Sequitur enim, filium hominis baptizati hæretici, vel ſchiſmatici, &c. ſi baptizetur contra voluntatem parentis, non manere baptizatum; quandoquidem voluntas parentis dicitur ſimpliciter neceſſaria, vt filius infans ſit capax Baptiſmi. Neque enim ſatis eſt dicere, hanc voluntatem veluti tranſlatam eſſe in Eccleſiam, & paſtores eius: tum quia fieri poteſt, vt Eccleſia nolit, ſed potiùs prohibeat huiuſ- C modi infantem baptizari, inuito parente, & tamen ſi ab aliquo priuata authoritate baptizetur, verè ac validè baptizatus erit, ac reputabitur; tum etiam, quia illud gratis dici videtur, & non ſatis conſequenter. Nam licèt interdum Eccleſia habeat ius baptizandi aliquem adultum, vel cogendi illum ad Baptiſmum vt in aliquibus caſibus accidere poteſt: ſi tamen re ipſa adultus non conſentit, quamuis Eccleſia iure ſuo vtatur, nihilominus Baptiſmus non erit validus: ergo ſimiliter, quamuis Eccleſia habeat ius baptizandi hos infantes, ſi tamen parentes non conſentiunt, Baptiſmus non erit validus, quia iuxta hanc ſententiam voluntas parentis talis exiſtimatur, reſpectu filij, ſicut voluntas propria reſpectu adulti. Tandem non fuit expediens, vt Chriſtus inſtitueret D hunc Baptiſmum infantium ita pendentem à voluntate ſeu intentiõne parentum: tum quia ſæpe eſt neceſſarium, aut valde expediens, non expectare conſenſum parentis ad baptizandum filium extremè periclitãtem, vt infra videbimus: tum etiam quia ſæpe parentes ſunt incerti vel occulti; ſæpe etiam non ſatis conſtare poteſt de voluntate parentis, quæ interdum poteſt eſſe ficta & fallax, & alioqui nulla erat cauſa ſufficiens ad hunc inſtitutionis modum, vt declaratum eſt.

Ad fundamẽtũ erroris cõtrarij reſpondetur.

Ad fundamentum erroris contrarij, omiſſo errore Lutheranorum iam impugnato de actuali fide horum infantium dicendum eſt, Chriſtum in illis verbis: E *Docete omnes gentes*, non tantum propoſuiſſe id quod ſimpliciter neceſſarium eſt ad valorem baptiſmi, ſed quod erat neceſſarium ad Eccleſiæ propagationem & promulgationem Euangelij, quodque in his qui capaces ſunt oportet fieri, vt conuenienter ſint diſpoſiti ad Baptiſmum. & effectum eius ſuſcipiendum. Vnde vlteriùs dicitur, tã hæc verba, quàm illa, *Qui crediderit & baptizatus fuerit*; dicta eſſe de adultis, vt exponit Innoc. 3. in c. maiores, de Baptiſmo: non tamen propterea excluduntur paruuli; ſed fit ſpecialis mentio adultorum, quia illis prædicandum erat Euangelium, vt illi conuerterentur & ad Eccleſiam venirẽt, ſecũq; ſuos infantes afferrent. Pro-

Innocen. 3.

Auguſtinus. pter quam cauſam dicit Auguſt. hos infantes credere per eos, per quos ad baptiſmum offeruntur, & li. 3.de liber.arb.cap.23.ait fidem offerentium prodeſſe paruulis, non quidem per modum neceſſariæ diſpoſitionis, ſed quia per eam fit, vt eis applicetur ſacramentum fidei, vt ipſe explicat ſer.10 de verbis Apoſtoli, & ſerm.14.poſt medium. Vnde etiam dici poſſunt huiuſmodi infantes credere, non actu interno fidei, ſed ipſo opere, & ſuſceptione Baptiſmi; ita vt credere, eis nihil aliud ſit, quàm fidem Chriſti opere ipſo in Baptiſmo profiteri. Atq; ad eum modum dicuntur ſaluari in fide parentum, ſicut ſuprà vidimus agentes de ſtatu legis naturæ. Et eodem modo loquuntur de noſtris infantibus baptizatis Dionyſ. Iuſtin. Proſp. & Bernar. locis ſect ſeq. citandis: nam per fidem parentum intelligenda eſt non interior, & (vt ita dicam) perſonalis fides eorum, ſed ipſa exterior fidei profeſſio, quam parentes vel profitentur, vel profiteri debent. Tandem dicuntur hi paruuli credere, non actu, ſed habitu; quæ fides non antecedit Baptiſmum, ſed per eum infunditur. Ita Innoc.3.d. c. maiores, & propterea Conc. Trid. definit, hos infantes eſſe propriè Chriſtianos & fideles, & Auguſt. 1.de pecc.merit.cap.33. *Inter fideles* (inquit) *computantur, & credere dicuntur, quia hoc eis acquiritur per Baptiſmi ſacramentum.*

Dionyſ. Iuſtin. Proſp. Bernard. Conc.Trid. Auguſt.

SECTIO II.

Vtrùm expediat baptizare infantes Chriſtianorum filios ante rationis vſum.

QVia non omnia quæ fieri poſſunt validè, licent aut expediunt: ideo non ſatis eſt, oſtendiſſe, poſſe paruulos baptizari, niſi etiam declaremus an id liceat, vel expediat. Et quoniam valde diuerſa ratio eſt de filiis infidelium, & Chriſtianorum, ideo de his priùs dicemus, poſtea de reliquis. Fuit ergo quorundam hæreticorum ſententia, non expedire, hos infantes baptizare ante annos diſcretionis. Ita ſentiunt Lutherani, vt moderni authores referunt. Et in eũdem errorem inclinat Ludouicus Viues in ſcholiis ad Auguſtinum 1.de Ciu.Dei, c. 27. eidemque fauet Eraſmus, qui præfatione in Matt. dixit, ſi in infantia aliqui baptizentur, cùm peruenerint ad vſum rationis, dandam eis eſſe liberam facultatem, vt vel in religione Chriſtiana permaneant, vel, ſi malint, aliam eligant. Et hinc poteſt ſumi fundamentum huius erroris; quia nemo cùm incipit ratione vti cogendus eſt vt in Chriſtum credat: nam fides debet eſſe maximè libera & ſpontanea; ergo etiam filij Chriſtianorum non ſunt hac libertate priuandi: ergo non expedit eos ante rationis vſum baptizare, quia vel poſtea cogendi ſunt credere, & in catholica Eccleſia permanere, quod eſt contra libertatem Chriſtianam, vel, ſi hæc libertas violanda non eſt, Baptiſmus & character eius exponuntur periculo, vt indignè tractentur & contemnantur.

Fundamentũ.

1.Concluſ. Dico primò, non ſolùm eſt licitum, verumetiam magis expediens, hos infantes baptizare antequam poſſint ipſi liberè conſentire. Eſt concluſio certa de fide, tradita in Triden. ſeſſ.7.can.13.de Baptiſm. vbi anathematis damnat eum qui dixerit, præſtare omitti eorum baptiſma, quàm eos non actu proprio credentes baptizari in ſola fide Eccleſiæ. Fundamentum præcipuum ſumitur ex Eccleſiæ conſuetudine: nam quod vniuerſa Eccleſia ſeruat, ſ[?]. perque ſeruauit in his, quæ ad animarum ſalutem ſpectant, non ſolùm licitum eſt (cùm errare non poſſit in moribus, regitur enim à Spiritu ſancto, qui non permittit eam errare in re tam graui) verùm etiam valde expediens. Imò etiam ſi ſolam humanam authoritatem ſpectemus, eſt incredibile, eſſe deceptos tot ſanctos & ſapientiſſimos viros, qui in omni ætate & in omni loco huiuſmodi conſuetudinem conuenientem, & vtilitati fidelium maximè opportunam ſemper indicarunt. Sed quod vniuerſa Eccleſia ita nunc ſentiat, ex ipſo vſu ſatis patet. Quòd verò ſemper idem ſenſerit, conſtat ex veterum teſtimoniis; Clemens lib.6. Conſtit.c.15.ſic inquit. *Baptizate paruulos veſtros, & educate eos in diſciplina & præceptis Dei.* Dionyſ. capit. 7.de Eccleſ.Hierar.alias 12 part. 3.circa finem, contrarij erroris mentionem facit, eiuſque ſectatores grauiter reprehendit his verbis: *Pueros verò, etiam qui nondum diuina myſteria intelligere poſſunt, diuini ortus participes fieri, ſanctiſſimorumque diuinæ ſocietatis ſignorum; videtur quidem, vt ais, non ſanatis hominibus, & à religione noſtra abhorrentibus meritò riſu digniſſimum, ſi eos, qui audire non poſſunt diuina, pontifices docent, & non intelligentibus fruſtra ea quæ ſanctè tradita acceperunt, tradunt.* Et poſt multa: *Hoc quoque de hac re dicimus quod diuini noſtri Pontifices à veteribus acceptum nobis tradiderunt. Aiunt enim id quod etiam verum eſt, pueros ſi in ſancto inſtituto ac lege inſtituantur, ad ſanctam animi conſtitutionem peruenturos eſſe ab omni errore ſolutos ac liberos, & ſine vllo vitæ impuræ periculo.* Quod poſtea latiùs proſequitur, declarans, quanta his infantibus vtilitas ex baptiſmo proueniat, & quomodo per ſponſores, eorum ignorantię, atque impotentię Eccleſia ſubueniat. Vnde Chryſoſt.tom.1.homil.de Adam & Eua (ſi illius eſt) *Prædicat* (inquit) *Eccleſia Catholica vbique diffuſa, debere baptizari paruulos propter originale peccatum*, & tom.5.ad Neophytos: *Hac* (inquit) *de cauſa etiam infantulos baptizamus, vt non ſint coinquinati peccato, vt eis addatur ſanctitas, iuſtitia, adoptio, hæreditas, fraternitas Chriſti, vt eius membra ſint omnes, vt Spiritus habitatio fiant.* Hanc etiam eſſe Apoſtolicam traditionem dixit Orig.lib 5.in ad Roman.circa illa verba, cap.6. *Qui mortuus eſt, iuſtificatus eſt à peccato.* De qua eleganter etiam ſcribit Hieronym.allegans Cyprian.& Auguſt. lib.3.contra Pelag.in vltimis verbis, & Proſper 2. de vocatione gentium, cap.8. & Gregor. libro 7. Reg. epiſt.57.& in reſpon.ad Auguſt.reſpon.10. Optimè Gregor.Nazian.oratione 40.§.omnes ætatum gradus attingit, inter alia, inquit: *Infans tibi eſt, ne occaſionem improbitas arripiat, ab infantia ſanctificetur, ab ipſis vnguiculis Spiritui conſecretur*; ſic etiam dixit Baſilius homil.13 ex variis, nullam ætatem nõ eſſe opportunam ſuſcipiendo baptiſmo. Quam ſentẽtiam habet etiam Iræneus, libro 2.contra hæreſ.cap.39.expreſsè nominans, *Infantes paruulos, pueros, iuuenes, & ſeniores.* Multa etiam de hac re ſcribit Bernard. epiſtol. 77. 240. & ſermone 66.in Cantic. Atque hoc etiam confirmant omnia quæ ex Pontificibus & Conciliis præcedenti ſectione adduximus. Nam illa non ſolùm explicant poteſtatem, ſed etiam vſum, & Eccleſiæ conſuetudinem declarant. Ratio verò huius aſſertionis eſt: nam in primis conſtat hoc eſſe licitum, cùm nec per ſe, & ex obiecto ſit intrinſecè malum, neque etiã ſit iure poſitiuo prohibitum. Primum patet, quia hæc actio non habet prauum obiectum, cùm nec ſit iniurioſa proximo, ſed potiùs vtiliſſima, vt dicemus: nec ſacramento, cùm detur homini capaci & non indigno; nec Chriſto aut Deo, cùm cedat potiùs in honorem eius, & religionis argumentum, & animarum ſalutem. Secundum patet, quia tale ius poſitiuum, neque diuinum, neque humanum eſt: neutrum enim ſcriptum eſt, aut traditum, neque ab aliquo oſtendi poterit.

Conc.Trid. Clemens. Dionyſ. Chryſoſt. Origen. Hieronym. Proſper. Greg.Naz. Baſil. Irenæus. Bernard.

Rurſus, ſuppoſita actus honeſtate, facile eſt intelligere conuenientiam eius, ſupponendo quod certiſſimum eſt, Baptiſmum dare infantibus ſuum effectum,

Conuenientia baptiſmi infantium ex parte ipſorũ

ctum, vt affirmant Patres omnes nuper citati, & expreſsè Iuſtinus, q. 56. ad Gent & ſentit Damaſc. lib. 4. c. 10. & ratione patet; quia omne ſacramentum confert ſuum effectum non ponenti obicem: infantes autem neque ponunt, neque poſſunt ponere obicem, vt per ſe conſtat; recipiunt ergo ſacramenti effectum. Eſt ergo eis vtiliſſimus Baptiſmus; liberantur enim à poteſtate diaboli, fiunt Chriſti & Eccleſiæ membra, præueniuntur, ne repentinis & inopinatis caſibus obruantur, ac perpetuò pereant, armantur aduersùs dæmonis tentationes, ac denique diſponuntur, vt firmiùs ac ſtabiliùs illis adhæreat religio: ergo ex parte ipſorum infantium eſt maximè conueniens hæc actio; nec in hoc læditur eorum libertas, ſed perficitur potiùs, ac liberatur. Atque ideo etiam ex parte ſacramenti, non eſt cur expediat, hanc actionem differri; quia tenentur paruuli, cùm ad annos diſcretionis peruenerunt, in religione quam profeſſi ſunt, perſeuerare: & ad hoc meritò cogi poſſunt, non minus quàm ſi in adulta ætate eſſent baptizati, vt dicemus. Et quamuis negari non poſſit, quin, cæteris paribus, perfectior modus ſanctificationis & ſuſceptionis baptiſmi ſit per propriũ conſenſum, propriámque diſpoſitionem; tamen hoc ſolum habet locum ſuppoſita capacitate, tamen propter alias cauſas maioris momenti non expedit illam capacitatem expectare: ſed melius eſt priùs ſanctificari modo illi ætati accommodato, & poſtea per propriam diſpoſitionem ac meritum in ſanctitate creſcere, ac confirmari.

Iuſtin. *Damaſcen.*

Dubium. *Reſpondetur.*

Sed quæres, an baptizare hos infantes non ſolùm liceat, & expediat; verùm etiam præceptum ſit. Reſpondetur primùm, ſi neceſſitas vrgeat, ita vt infans ſit in probabili mortis periculo: certum eſt, hoc eſſe in præcepto; tum ex generali lege charitatis, qua tenemur ſubuenire proximis extremè indigentibus, præſertim in ſpirituali neceſſitate; tum ex lege pietatis, qua parentes tenentur filiis prouidere, tum etiam ex lege iuſtitiæ reſpectu paſtorum Eccleſiæ, qui ex officio tenentur, ſacramenta ſubditis miniſtrare temporibus opportunis, & præſertim in neceſſitatis articulo. Neq; in hoc videtur eſſe vlla dubitãdi ratio, quin potiùs Tertullia. libro de Baptiſmo, cap. 18. exiſtimat, in hoc ſolo articulo eſſe paruulos baptizandos: nam ſi neceſſitas non vrgeat, conuenientiùs iudicat, annos diſcretionis expectare: *Ne ſponſores* (inquit) *qui pro bapt.zato promittunt periculo ſe exponant, non implendi quod promittunt, propter varias cauſas, quæ in infantia occurrere poſſunt.* Sed in hoc, vt in aliis grauiter errauit Tertul. vt probatum eſt. Nec incommodum illud, quod affert, eſt alicuius momenti: nam ſatis eſt, quòd ſponſor id præſtet quod commodè potuerit, quòd ſi ipſe defecerit, ad Eccleſiæ paſtores pertinet inſtruere infantem, aut aliquem prouidere qui hoc munus in ſe ſuſcipiat.

Tertull.

Extra neceſſitatem nullum præceptũ obligat vt pueri baptizẽtur ante vſum rationis.

Deinde addendum eſt, extra caſum neceſſitatis nullum extare diuinum præceptum quod obliget ad baptizandos hos infantes filios Chriſtianorum ante vſum rationis. Neque enim Scriptura vel traditione oſtendi poteſt de hac re poſitiuũ præceptum, neque etiam eſt naturale, quod ex aliis principiis fidei neceſſariò ſequatur. Dices: Ipſa quotidiana neceſſitas, & morale periculum, quod eſt in illa tenera ætate, videtur eſſe ſufficiens cauſa, vt ex vi inſtitutionis Baptiſmi orta ſit hæc obligatio. Reſpondetur, hanc quidem rationem oſtendere, rẽ eſſe valde conuenientem, non tamen ſimpliciter neceſſariam: quia illa neceſſitas non eſt tanta, vt ex illa oriatur morale periculum moriendi ſine Baptiſmo, præcipuè cùm hoc ſacramentum poſſit tanta facilitate adminiſtrari

Obiectio. *Diluitur.*

A vt rariſſimè poſſit euenire caſus, in quo moraliter, ob acceleratam infantis mortem dari non poſſit. Quin potiùs Greg. Nazia. orat. 40. ſignificat, in neceſſitate quidem baptizandum eſſe infantem ſine vlla mora, tamen extra illam expectandum eſſe triẽnij tempus, vt per ſe poſſit infans aliquo modo reſpondere, & annuere. Hoc autem Nazianzeni arbitrium, habuit fortaſſe ſua ætate locum, nunc verò ſeruandum non eſt, nec per ſe loquendo, potuit vnquam eſſe neceſſarium, aut expediens, quia ſi triennium expectãdum eſſet, melius eſſet vſque ad rationis vſum expectare: nam aliàs quid refert illa dilatio vſque ad tertium annum? aut quid intereſt verbis reſpondere, ſi mens non concipit, neque intelligere valet, ita vt credat & liberè conſentiat? ſanè neque B ad ſuſcipientis commodum, neque ad ſacramenti reuerẽtiam hoc vtile eſt, & alioqui maius infantium periculum eſt in ætate tenuiori.

Greg. Naz.

Vltimò ergo addendum eſt, Eccleſiaſtico iure neceſſarium eſſe baptizare hos infantes ante vſum rationis. Etſi enim de hac re non inuenio ius canonicum quod ſcriptum ſit, tamen recepta Eccleſiæ conſuetudo ſufficiens videtur ad hoc ius introducendum; cuius indicium eſſe poteſt, quòd ſi quis fidelium vellet contra hanc conſuetudinem agere, magnum ſcandalum in aliis generaret, niſi euidens aliqua neceſſitas ad Baptiſmum differendum cogeret. Quocirca, & paſtores Eccleſiæ tenentur adhibere curam, vt hi paruuli maturè baptizentur, & parenC tes etiam tenentur eos ad Baptiſmum offerre. Quòd ſi ipſi negligentes ſint, vel etiam ſi ſint inuiti, paſtores Eccleſiæ eos debent obligare & cogere, vel, ſi opus ſit etiam ipſis inuitis filios baptizare: quia neque horum conſenſus eſt ſimpliciter ad Baptiſmum neceſſarius, vt dixi, neque habent ius differendi filiorum Baptiſmum contra legem, ſeu conſuetudinem Eccleſiæ.

Eccleſiaſtico iure neceſſarium eſt pueros baptizare ante vſum rationis.

Sed quæres tandem, pro quo tempore vrgeat hæc obligatio. Reſpondetur in primis, expectandum eſſe, vt infans ſit perfectè natus ex vtero matris: nam qui omnino natus non eſt, ita vt aqua contingi non poſſit, nullo modo baptizari poteſt, quia vt rectè dixit D Auguſt. lib. 6. cõtra Iulian. c. 5. nec per ſe ablui poteſt, vt per ſe cõſtat, nec per matrem, cùm reuera ſit perſona ab illa diſtincta & animam habeat propria & diſtincta peccati macula affectam. Qui verò naſci incepit, baptizari integrè non debet, donec integrè ac perfectè naſcatur, quia ordinariè non renaſcitur, niſi qui iam ſemel natus eſt, vt Auguſtin. dixit epiſt. 57. Hoc autem intelligendum eſt extra caſum neceſſitatis, tunc enim & ad reuerentiam ſacramenti, & ad corporale commodum ipſius infantis pertinet, vt aliquantulum differatur Baptiſmus, & commodius tempus expectetur. Propter neceſsitatem verò baptizari poteſt, & debet infans ante perfectam natiuitatem ex vtero, vt dicemus in Commentario artic. 11. vbi exponemus, quid tunc temporis agenE dum ſit. Poſt perfectam verò natiuitatem corporalem, non poteſt certior regula aſsignari, quàm vt Baptiſmus non nimium differatur ſine cauſa contra Eccleſiæ conſuetudinem, quanta verò poſsit eſſe dilatio, & quando ſit nimia cenſenda, prudenti arbitrio relinquendum eſt.

Aliud dubiũ. *Reſpondetur.*

Ad fundamentum contrarij erroris iam ferè reſponſum eſt, diximus enim nihil eſſe periculi, quoniam huiuſmodi baptizati infantes, cùm ad annos diſcretionis perueniunt, non ſunt ampliùs ſuo arbitrio relinquendi, ſed obligandi ſunt, & cogendi ad perſeuerandum in religione ſuſcepta, vt Concilium Tridentinum definit ſuprà canone 14. & latiùs in

Conc. Trid.

mate

materia de fide oſtenditur: quia per Baptiſmum hoc ius Eccleſiæ acquiritur quod potuit Chriſtus ei dare; ac meritò dedit vt ex ipſo vſu & traditione conſtat; quia neceſſarium erat, vt & hominum neceſſitati ſubueniretur, & ſacramenta, ac religio Chriſtiana debito honore tractarentur. Neque in hoc fit iniuria infanti; tum quia hoc ipſo, quod ex Chriſtianis naſcitur, ipſo iure natiuitatis eſt ſubditus Eccleſiæ, ſicut filius ancillæ eſt ſeruus, filius Hiſpani eſt ſubditus regi Hiſpaniæ; tum maximè, quia totum hoc negotium cedit in bonum & maximam vtilitatem ipſius infantis, & re ipſa nullum ferè nouum pondus illi imponitur: nam iure diuino tenetur, cùm ad vſum rationis peruenerit Chriſti fidem profiteri, & eius præceptis obedire; quòd autem ſpeciali modo ſubdatur Eccleſiæ, reuera potius eſt commodum, quàm onus, ex quo maiorem gratiam, maiúſq; auxilium cōſequitur ad id præſtandum quod iure tenetur.

SECTIO III.

Vtrùm liceat, infantes infidelium filios baptizare, parentibus inuitis, quando parentes nullo modo ſunt Eccleſiæ ſubditi.

Titulus explicatur.

POſtquam dictum eſt de filiis Chriſtianorum, dicendum ſequitur de filiis infidelium. Et eſt ſermo de ſolis infantibus: nam adulti, vt diximus, ſunt in hoc negotio iuris ſui; & ideo neq; quoad factum, neque quoad ius pendent in eo à voluntate parentum. Infantium verò Baptiſmus, quamuis non pendeat, quoad factum, ſeu, vt datus teneat; pendere tamen poteſt, quoad ius dandi, id eſt, vt iuſtè & licitè detur, & hoc eſt quod inquirimus: loquor autem in titulo huius ſectionis de infidelibus qui nullo modo ſunt Eccleſiæ ſubditi. Eſt enim conſiderandum, quoſdam eſſe infideles ſubditos Eccleſiæ directè, ratione poteſtatis & iuriſdictionis ſpiritualis, huiuſmodi ſunt omnes apoſtatæ, qui poſt ſuſceptum Baptiſmum defecerunt à fide, ſiue in hæreſim inciderint, ſiue in Iudaiſmum, aut Paganiſmum declinauerint; & de his nulla eſt controuerſia, quin Eccleſia habeat ius baptizandi eorum infantes, etiam ſi parentes renitantur: nam ipſos etiam parentes poteſt ad fidem ſeruandam cogere, & pœna etiam mortis afficere, ſi pertinaces ſint; multo ergo magis poteſt eos priuare poteſtate quam in filios ſuos habent. Præterquam quòd, vt ſuprà oſtenſum eſt, ex vi natiuitatis ex parentibus baptizatis, & ſubditis Eccleſiæ, habet eadem Eccleſia ius & poteſtatem directam in ipſos filios, vt eos initiare poſſit, & in religione inſtituere. Alij verò ſunt infideles qui nunquam baptizati fuerũt, qui non ſunt directè ſubditi ſpirituali iuriſdictioni Eccleſiæ, & hi ſunt in duplici differentia: quidam ſunt ſubditi Eccleſiæ, ſeu principibus Chriſtianis, quoad iuriſdictionem ſeu dominium temporale, de quibus dicturi ſumus ſectione ſequenti. Alij verò ſunt, qui nullo modo, nec ſpiritualiter, nec temporaliter ſubiiciuntur Eccleſiæ, de quibus eſt præſens dubitatio. In qua nonnulli Theologi affirmant, per ſe loquendo, poſſe Eccleſiam baptizare hos infantes ſine conſenſu parentum, imò illis etiam inuitis. Hæc ſententia ſolet tribui Scoto in 4. diſt. 4. quæſt. 9. ſed ibi hoc non docet; non enim loquitur de his infidelibus, ſed de aliis ſubditis Chriſtianis principibus, de quibus etiam loquuntur Duran. & Gabr. vt poſtea dicemus: vnde nullum Theologorum inuenio, qui expreſsè hanc ſententiam doceat; ſi qui tamen ſunt qui exiſtiment, huiuſmodi infideles poſſe cogi, vel ad ſuſcipiendam noſtram fidem, vel ſaltem ad emendandos errores, & tollenda vitia legi & rationi naturali contraria, & ad fidem audiendam, & non impediendum eos qui conuerti velint, hi conſequenter dicent, poſſe iuſtè baptizari hos infantes, inuitis parentibus: ſed de illa ſententia, eiúſque falſitate non eſt hic dicendi locus, habet enim proprium 2.2. quæſt. 10. vbi interim videri poſſunt interpretes, & reliqui Scholaſtici in 4. diſt. 4.5. & 6. Geneſ. Sepulued. lib. 7. Polit. cap. 2. & Greg. Lop. partit. 2. tit. 23. leg. 5. qui duo authores ſingularem illam ſententiam defendunt. Quod verò ad præſentem rem ſpectat, poteſt hæc ſententia fundari duplici via. Prima eſt, quia Eccleſia videtur ad hoc habere poteſtatem directam; potuit enim Chriſtus illam dare, vt per ſe notum eſt: nam maius & excellentius dominium habet in quoſcumque infantes, quàm habeant parentes. Et videtur dediſſe: nam verba eius generalia ſunt, *Docete omnes gentes, baptizantes eos.* Nam ſicut Chriſtus inſtituit, vt baptiſmus eſſet medium neceſſarium etiam his infantibus, ita etiam præcepit, eos baptizari: ſicut ergo præceptum generale eſt, ita & poteſtas baptizandi; ergo quamuis parentes reſiſtant, poſſunt filij baptizari: nam in hoc ipſi faciunt contra Chriſti præceptum, & contra poteſtatem Eccleſiæ datam; vnde in hoc illi irrogant iniuriam; ergo merentur ipſi priuari poteſtate, quam habent in filios. Et confirmatur: nam in lege naturæ poterat quicumque fidelis offerre Deo alienũ infantem, eíque remedium contra originale peccatum applicare, inuito parente, ergo hoc ius trãſlatum nunc eſt in Eccleſiam; aliàs nunc eſſent deterioris conditionis huiuſmodi infantes.

1. Fundamẽtum prædictæ ſententiæ.

2. Fundamẽtum.

Secundum fundamentum eſſe poteſt, quia ſaltem indirectè videtur habere Eccleſia hanc poteſtatem ipſo iure naturæ; quia poteſtas defendendi innocentes, omnibus eſt iure naturæ conceſſa: ſed hi infantes ſunt innocentes & infirmi, & ſummam iniuriam à parentibus patiuntur, & maximum detrimentum. Ergo licet eos defendere, & hoc iure eos eripere, ſi opus fuerit, de poteſtate parentum, vt ſecure baptizentur. Et confirmatur primò: nam parentes accipiunt poteſtatem in filios, vt eos in pietate inſtruant, & veri Dei cultu, ſed ipſi abutuntur hac poteſtate contra Dei honorem, & contra filiorum ſalutem, non eſt ergo cur hoc ius eis ſeruetur: ergo, non obſtante hoc iure, poſſunt baptizari, inuitis parentibus. Confirmatur ſecundò, quia ſi parens vellet interficere filium, iure poſſemus illũ cogere, ne id faciat, quia abutitur naturali iure quod in illum habet; ergo multo magis hoc licet, ſi mortem illi ſpirituale procuret, dum non permittit illum baptizari.

Concluſio.

Nihilominus dicendum eſt, non poſſe hos infantes iure baptizari, inuitis parentibus, neque priuata authoritate, neq; publica. Hæc eſt ſententia D. Th. hîc, & 2.2. artic. 12. quam ſequuntur omnes eius diſcipuli vtroque loco. Caiet. Capre. Palud. Sot. d. 5. Richard. d. 6. art. 3. q. 3. Marſil. in 4. q. 4. ar. 4. Antoni. 2. p. tit. 12. c. 1. §. 4. Vt fundetur hæc concluſio ſupponendum eſt huiuſmodi infideles non poſſe iuſtè cogi ad ſuſcipiendam fidem per bellum, aut iniuriam aliquam. Ita ſtatutum eſt in c. qui ſyncera, 45. diſt. ex Greg. lib. 11. epiſt. 15. & idem ſumitur ex eodem Greg. lib. 2. c. 91. epiſt. 52. Idem ſtatuitur in Concil. Tolet. 4. c. 56. & habetur in c. de Iudæis 45. diſt. Idem ſtatuitur in cap. ſicut Iudæi, de Iudæis & Sarac. De qua re latiùs tractatur in materia de fide. Secundò ſupponendum eſt, iure naturæ patrem habere ius in filium, vt eum inſtituat, & in rebus omnibus dirigat, atque gubernet; præſertim, quamdiu filius propria voluntate regi non poteſt, quia filius ex vi originis, eſt aliquid patris, & ideo eſt ſub patria poteſtate, ita, quia pater iure naturæ tenetur prouidere filio, ac

Conc. Tole.

ac res illius diligenter curare: ergo è contrario, vt ſit æqualitas, ius in filium ex natura rei ad parētem ſpe-

Ratio Cōclu. ctat. Ex his ergo concluditur ratio: nam duobus modis intelligi poſſet baptizare hos infantes filios infidelium, vno modo eripiendo eos parentibus, alio modo relinquendo eos ſub eorum cura & poteſtate. Prior modus includit apertam iniuriam: non ſunt autem facienda mala, vt eueniant bona. Aſſumptum patet, quia priuantur parentes naturali iure, & quaſi dominio quod habent in filios, quod iuſtè fieri non poteſt, quia Eccleſia nullam habet poteſtatem ſupra hos infideles, nec poteſt illos priuare rebus ſuis, vt conuertantur ad fidem; non ergo poteſt priuare illos filiis ſuis, vt eos baptizet. Secundus verò modus in primis includit apertum ſacrilegium: nam vt dicitur in Concilio Tolet. capite 59. non poſſunt moraliter loquendo, infantes baptizati educari ſub cura parentum infidelium, quin eorum inuoluantur erroribus, in quo fit magna iniuria. Chriſtianæ religioni, & ipſi ſacramento Baptiſmi, vt inferius latiùs dicemus. Deinde eſſet hoc etiam contra iuſtitiam, quia hoc ipſo quòd infans baptizatur, poteſt Eccleſia, ſi oportuerit, ad tuendum honorem ſuſcepti ſacramenti, & vt ſemel baptizatus in fide ſuſcepta inſtruatur, ac perſeueret, poteſt (inquam) eum à patria poteſtate eripere: nam hoc ius acquirit ex vi characteris baptiſmalis; ergo ſi Eccleſia non poteſt filios auferre ab his infidelibus, neque etiam poteſt id facere ex quo hoc neceſſario conſequitur. Denique, quia cum parens iure naturæ habeat hoc ius in filium, quacumque ratione alius velit vti hoc iure contra voluntatem patris, vſurpat alienum ius. Et confirmatur, quia nullibi legimus, Chriſtum dediſſe Eccleſiæ hanc poteſtatem, neque enim hoc ſcriptum eſt, vt per ſe conſtat, & videbimus ſoluendo argumenta, neque etiam eſt traditum; nullus enim ſanctorum Patrum id docuit, neque ex vſu Eccleſiæ id colligi poteſt: nũquam enim Eccleſia hoc facere conſueuit. Vnde confirmatur: nam ſi Eccleſia haberet hanc poteſtatem, poſſet hoc ſolo titulo iuſtum bellum omnibus his infidelibus inferre, vt permitterent filios ſuos baptizari, & conſequenter etiam inſtruere eos in religione Chriſtiana, & præſeruare ab omni morali periculo, & proxima occaſione retrocedendi; hoc autem eſt planè abſurdum, & contra omnem vſum & ſenſum Eccleſiæ.

Reſpondetur argumentis 1. ſententiæ. Vt autem huius rationis vis apertiùs conſtet, oportet ſtatim reſpondere argumentis primæ ſententiæ.

Ad primum. Ad primum negamus, Chriſtum dediſſe hanc poteſtatem Eccleſiæ, illa enim verba: *Docete omnes gentes, baptizantes eos*, directè ac primariò reſpiciunt adultos, qui ſunt capaces doctrinæ, per quam trahendi ſunt ad baptiſmum: infantes verò, qui per ſe capaces non ſunt doctrinæ, per parentes trahendi ſunt, quorum voluntati ſunt commiſſi, vt per eam gubernẽtur. Atque, ita licèt Baptiſmus reſpectu illorum ſit medium neceſſarium, tamen eis applicandum eſt conuenienti modo, & ſeruato iuſtitiæ ordine. Et ſimiliter quamuis præceptum Baptiſmi ſit generale, tamen directè non cadit in infantes ante vſum rationis, quia pro tunc non ſunt capaces præcepti. Pertinet ergo ad illos mediis parentibus, qui tenentur & fidem ſuſcipere, & filios ſuos in ea inſtituere, & per Baptiſmum initiare. Licèt autem parentes hoc præceptum violent, non poſſunt ab Eccleſia puniri, aut ad illud ſeruandum cogi; quia cum non ſint ſubditi Eccleſiæ, non habet Eccleſia vim coactiuam in illos.

Ad confirm. Ad confirmationem autem de tempore legis naturæ, Soto conceſſo antecedenti, negat conſequentiam, eſt enim, vt ipſi videtur, ratio valde diuerſa, quia

A in lege naturæ remedium contra originale peccatum vel nullam externam cæremoniam requirebat, vel ſaltem non fiebat præſcripto ac definito ritu, neque imprimebat characterem ex quo oriretur ſpecialis obligatio, ad ſpecialem modum diuini cultus & religionis ſeruandum, ſicut nunc oritur ex Baptiſmo. Et ideo non videbatur tunc fieri iniuria parenti, offerendo infantem vero Deo, eique fidem applicando, quia ad hoc non oportebat ſubtrahere filium e parentum poteſtate. Quæ ſententia videtur probabilis. Melius tamen ac facilius, magiſque conſequenter reſpondetur negando antecedens, quia iniuria quæ nunc fit parenti baptizando infantem ipſo inuito, non oritur ex determinato ritu Baptiſmi, neque ex charactere, ſed ex iure paterno in filium, quod

B idem erat in lege naturæ, ac modò eſt. Deinde, quamuis tunc nõ imprimeretur character, tamen infundebatur fides ſupernaturalis per illud ſacramentum legis naturæ; ergo fieret contra reuerentiam debitam ſacramento & ipſi fidei, applicando illud remedium infanti educando ſub cura parentum infidelium, & exiſtenti in euidenti periculo apoſtaſiæ: ſi ergo liceret illis infantibus tale ſacramentum dare, liceret etiam eos eripere à patria poteſtate, ne in periculo apoſtaſiæ relinquerentur. Omitto valde incertum eſſe, per quos poſſit in illo ſtatu validè applicari tale remedium: nam fortaſſe ſoli parentes, vel qui eorum ius obtinebant, ſeu in eorum locum ſuccedebãt, habebant hanc poteſtatem applicandi fidem ſuam

C paruulis, cum eo tempore non eſſet alius ſpecialis ritus ſacramenti inſtitutus. De qua re in ſuperioribus dictum eſt.

Ad ſecundum fundamentum reſpondetur, licere quidem innocentes defendere iure naturæ, quando iniuſta vis eis infertur in his rebus quæ ipſo iure naturæ ſunt homini debitæ, defenſio enim ſolum habet locum, vbi intercedit coactio & vis, vel manifeſta fraus, repugnans naturali iuſtitiæ: at verò parentes infideles qui nolũt baptizari filios ſuos, nullam eis vim inferunt, propriè loquendo, neque eis faciunt propriam iniuriam, neque abutuntur iure ſuo contra debitum iuſtitiæ ordinem, ſed contra legem fidei, & contra pietatem non merè naturalem, ſed vt regu-

D landam per fidem, & ſupernaturalem cognitionem, cuius peccati, vt diximus, Deus eſt vindex; *Nam de his, qui foris ſunt, nihil ad nos*: vt dicitur 1. ad Corinthios 5. *Ad alterum fundamentũ.*

Et per hæc patet reſponſio ad primam confirmationem: nam licèt iſti infideles abutantur patria poteſtate, tamen ille abuſus non eſt per manifeſtam iniuriam contra legem naturæ; imò propriè loquendo non incipit ille abuſus vſque ad ætatem adultam filiorum, quando illi ſunt capaces, vt in vera vel falſa religione inſtruantur: nam antea non baptizare paruulos, licèt reſpectu Chriſtianorum, ſit contra Eccleſiaſticam legem vel conſuetudinem, tamen reſpectu infidelium, quibus legibus Eccleſiaſticis non obligantur, non eſt *Ad 1. cõfirm.*

E contra diuinum ius poſitiuum, nedum contra naturale. Vnde patet, non eſſe ſimile illud quod in ſecunda confirmatione adducitur, videlicet, ſi parens velit interficere filium. Nam homicidium eſt manifeſta vis & iniuria contra naturalem iuſtitiam. Deinde eſt alia differentia, quia homicidium eſt damnum & irreparabile, & ideo infans cui infertur hæc vis eſt in extrema neceſſitate, cui ex charitate tenemur ſuccurrere, ſi poſſimus. At verò ob dilationem Baptiſmi præciſè ac per ſe conſideratam, non conſtituitur infans in extrema neceſſitate ſpirituali, cui ſubuenire poſſumus alterum iure ſuo priuando, præſertim cum moraliter ac regulariter fieri non poſſit ſine magna perturbatione pacis, & cum occaſione belli iniuſti. *Ad 2. cõfirm.*

Ex

1. Corollariū. A Ex his autem videntur inferri duo. Primum eſt, ſi paruulus ſit in extremo mortis periculo, tunc ſaltem poſſe baptizari inuitis parentibus, præſertim ſecretè & occulte. Primum quidem, quia illa cenſetur eſſe extrema neceſſitas ſpiritualis, in qua videtur maior facultas concedenda. Deinde, quia iam videtur parens moraliter amiſiſſe ius in filium, quia quod parum diſtat, nihil diſtare videtur, atque ita ſentiunt *Antonin. & Guilielm. & Soto.* Antoninus & quidam Gulielmus, quem ipſe citat, & Soto hîc. *Obiectio.* Quod ſi obiicias, quia baptizare filium, inuito parente, eſt intrinſecè malum, cùm ſit contra iuſtitiam. *Reſpondetur.* Reſpondetur primum, id eſſe verum extra caſum neceſſitatis, in eo tamen ceſſare ſolere huiuſmodi iura, præſertim cum illo articulo ferè iam ſit extinctum paternum ius, licèt autem hoc ſit pium & probabile, non eſt tamen vtendum hac facultate ſine B magna prudentia, & cautela. Et primum obſeruandum eſt, vt infans in eo ſit ſtatu, in quo de illius vita corporali moraliter deſperetur, ne ſi fortaſſe viuat, aut patri ſit filius eripiendus, aut poſt Baptiſmum relinquendus in euidenti periculo apoſtaſiæ. Deinde cauendum eſt, ne id fiat per manifeſtam violentiam, cum ſcandalo parentum infidelium, quia hoc non poteſt non cedere in iniuriam religionis Chriſtianæ, & occaſionem præbere vt fiant ſacrilegia. Et ratio à priori reddi poteſt; quia in prædicto caſu parens adhuc reuera poſſidet ius ſuum, & ideo ius habet illud defendendi & tuendi: ergo non poteſt per vim illo priuari, ne admittamus iuſtum bellum ex vtraque parte, non fundatum in ignorantia, ſed in C vero ac reali iure. Et ideo licèt ob neceſſitatem admittamus poſſe paruulum in eo caſu baptizari, tamē quia illa neceſſitas non eſt talis, quæ lumine naturæ cognoſci poſſit, nec verſetur circa rem, ad quam parens iure teneatur, ideo non concedimus facultatem ſubueniendi tali neceſſitati per vim, ſed ſolùm ſecretè & ſine ſcandalo.

2. Corollar. Secundò infertur ex dictis, ſi infans iure vel iniuria de facto iam ſit extra patriam poteſtatem, ita vt nulla ſit ſpes, neque obligatio reſtituendi filium parēti ſuo, vel quia ignoratur cuius filius ſit, vel quia tam longè diſtat, vt moraliter non poſſit reſtitui, ſequitur (inquam) in huiuſmodi euentu poſſe huiuſ- D modi filium baptizari ſine conſenſu parentis, vel etiam ſi conſtet ipſum fore inuitum. *Caietanus. Soto.* Ita docent Caietanus, Soto, & omnes, quia tunc quamuis parēs retineat, veluti radicale ius, tamen amiſit actualem vſum eius, imò & moralem poteſtatem vtendi illo, & ideo neceſſe eſt, ne ille infans ſit omni auxilio deſtitutus, vt alius in eo iure ſuccedat, qui poſſit & debeat curam illius ſuſcipere: ergo ille poteſt eum baptizare, non expectato parentis conſenſu. Oportet tamen, vt ille paruulus ita ſit orbatus vtroque parente, vt nullum etiam tutorem habeat, ad quem ius inſtituendi ſeu educandi paruulum pertineat: nam tunc eadem eſt ratio de tutore, quæ de parentibus, vt rectè *Paludanus.* Paludanus dixit, quamuis Soto in eo caſu dicat non fieri E tam atrocem iniuriam. Ratio eſt, quia ſi tutor eſt inſtitutus ex voluntate parentum, qui potuerunt ius ſuum in illum transferre, habet eundem iuſtitiæ titulum, cum illud ius, in ipſum tranſlatum ſit: ergo eſt eadem ratio iuſtitiæ, nec magis poteſt tutor ille iure priuari, quàm parentes. Atque eadem ratio eſt, ſi tutor alio iuſto titulo ſuccedat, vt quia eſt auus, vel frater natu maior, vel quilibet alius legitimo iure inſtitutus. Quod ſi fingamus, infantem omnibus his auxiliis deſtitutum, ad rempublicam, vel gubernatorem eius pertinet illi de tutore prouidere, vel illius curam ſuſcipere, & ideo reſpectu illius, eadem erit ſeruanda regula, quæ reſpectu parentis, quamdiu paruulus eſt ſub poteſtate vel gubernatione Principis, aut tutoris infidelis; ſecus verò erit, vt dixi, ſi quacumque cauſa vel occaſione ſubtractus ſit de poteſtate infidelium.

Dubium 1. Duo ſuperſunt dubia circa hanc doctrinam explicanda. Primum eſt, an requiratur conſenſus vtriuſque parentis, vel ſufficiat vnius, etiam ſi alter inuitus ſit. *Reſpondetur.* Reſpondetur ad primum, ſi mater ſit Chriſtiana ante conceptionem, & partum filij, eſt certum, poſſe & debere filium baptizari, per ſe loquendo, etiam ſi pater contradicat. Eſt res certa, quia partus, vt dicunt, ſequitur ventrem, vnde hoc ipſo quòd filius ex matre fideli & Chriſtiana concipitur, acquirit ius Eccleſia ad baptizādum illum, quia ille paruulus ex vi originis naſcitur ſubditus Eccleſiæ, & hoc à fortiori conſtat ex iuribus ſtatim citandis. Secundum, ſi pater ſit Chriſtianus, & mater infidelis etiam poterit baptizari paruulus, conſentiente patre, & renuente matre, quia parens eſt caput, & habet præcipuum ius in filium. Tertiò, etiam ſi filius natus ſit ex vtroque parente infideli, ſi poſtea alteruter parentum conuertatur ad fidem, illius conſenſus ſufficiet, etiam ſi alter contradicat, ſiue ille ſit pater, ſiue mater. Ita colligitur ex capite 2. extra de conuerſi. infidelium; vbi Gregorius IX. ſtatuit, patre conuerſo *Greg. 9.* ad fidem illi eſſe aſsignandum filium puerum quadriennem, vt ab eo poſsit in fide Chriſtiana educari & inſtitui; & idem ferè ſtatuerat Concil. Tolet. *Conc. Tole.* IIII. cap. 62. & habetur in cap. Iudæo, cap. 28. quæſt. vbi dicitur filios natos tam ex patre infideli, & fideli matre, quàm ex patre fideli & matre infideli, imitari debere in religione parentem fidelem, atque ita poſſe baptizari. Ratio autem in patre eſt facilis, quia ille eſt caput, & ad illum maximè ſpectat filij cura & gubernatio, de matre verò, quando tempore partus nondum erat fidelis, non eſt tam euidens ratio, eſt tamen ſufficienter probabilis, quia ius maternum ferè eſt æquale paterno. Nam licèt pater ſuperet in cauſalitate, & in eo quod eſt caput vxoris & totius familiæ, tamen mater excedit, tum in certitudine, tum in eo, quòd mater plus confert de ſubſtantia ſua ad filij generationem, maioreſque dolores & labores pro illo ſuſtinet; aliunde verò aliquid dandum eſt parenti fideli in fauorem Chriſtianæ religionis, vt ſignificat Greg. IX. dicto cap. & in fauorem etiā innocentiæ, & ſalutis ipſius paruuli: meritò ergo in hoc negotio præfertur ius illius parentis, qui fidem aut religionem Chriſtianam ſequitur. *Vtriuſuis parentis, ſi ambo infideles ſint cōſenſus ſufficit vt puer, altero inuito baptizari poſſit.* Quin potiùs addo vltimò, etiam ſi neuter parens infidelis ad fidem conuertatur, ſi tamen permittat filium baptizari, id ſatis eſſe, etiam ſi ſola mater huiuſmodi conſenſum præbeat, quia cum talis conſenſus ſit in fauorem religionis, & bonum & ſalutem filij, præferendus eſt. Nam etiam iuxta commune ius, ſi filius alicui ex parentibus ſubtrahendus eſt, adiudicatur parti innocenti; quid ergo mirum, ſi in hoc negotio, vbi parentes per ſe non cōſentiunt, & alteri eorum quodammodo adiudicandus eſt filius, dicamus illius conſenſum eſſe qui quantum ad hoc ſpectat, innocens dici poteſt, cùm ſolus illius conſenſus honeſtus ſit & in filij commodum cedat. Hæc autem omnia, vt initio dixi, per ſe intelligenda ſunt: nam per accidens accidere poteſt, vt non expediat baptizare filium altero parente inuito propter periculum apoſtaſiæ, vel alicuius ſacrilegij, & ideo in eo caſu curandum eſt, vt prius filius ſubtrahatur à cura & conſortio parentis infidelis, vt tuto baptizari poſsit, iuxta doctrinam Concilij Tolet. 4. cap. 11. quinquageſimo nono. *Conc. Tole.*

Secundum dubium eſt, cùm dictum ſit, hos infantes ante vſum rationis non poſſe baptizari inuitis

paren

parentibus; poſſe autem ſtatim, ac ratione vti poſſũt, A in quanam ætate baptizari poſſint, vel quæ ſit in hoc regula ſeruanda. Quod dubium attigit hîc Soto & latiùs Catharinus in opuſc. de infanti. Iudæorum baptizan. qui rectè dicunt, per annos ſeu tempus, ætatis nullam poſſe certam regulam præſcribi, quia neque ex natura rei definitum eſt hoc tempus, cùm quidam homines maturius, alij tardius ratione vti incipiant. Neque etiam eſt taxatum hoc tempus, iure poſitiuo, diuino, aut humano: nullum enim extat tale ius, neque oſtendi poteſt. Imò nec videtur hæc materia capax huius determinationis, aut poſitiui iuris, quia agitur de remedio ad ſalutem neceſſario, cuius ſalutis per proprium conſenſum acquirendæ homo eſt capax, ſtatim ac poteſt ſua libertate vti, & non antea, B in quacumque ætate conſtitutus ſit. Igitur hæc ſola videtur eſſe certa regula, quòd cùm primum homo peruenit ad eum ſtatum vſus rationis, in quo eſt capax peccati mortalis, iam tunc baptizari poteſt per proprium conſenſum, parentibus etiam inuitis, antea verò non poteſt. Ratio prioris partis eſt; quia qui habet poteſtatem peccandi mortaliter, iam eſt dominus ſuarum actionum, & perfectè liber. Item, poteſt ſe à Deo auertere: ergo etiam poteſt ſe ad illum conuertere. Nam ſi non eſſet capax habitus ſeu poſitiuæ cõuerſionis, neque etiam eſſet capax priuationis ſeu auerſionis; quia autem poteſt ſe in Deum conuertere, poterit etiam liberè in Baptiſmum conſentire. & hinc etiam ſumitur ratio poſterioris partis: nam qui non eſt doli capax & mortalis culpæ, non eſt etiam C capax ad ſuſcipiendum fidem per proprium ac liberum conſenſum; ergo nec ad recipiendum Baptiſmũ propria voluntate. Ad cognoſcendum autem, an peruenerit paruulus ad eum ſtatum & facultatem vſus rationis, vtendum eſt ſignis, & coniecturis ex experientia deſumptis, & hominis prudentis arbitrio iudicium ferendum eſt. Quòd ſi ſigna non fuerint ſatis euidentia, tamen rem faciant dubiam, & aliquo modo probabilem, ſi neceſſitas non vrgeat, expectari poteſt & debet commodior occaſio, & maior cognitio. Si autem neceſſitas vrgeat ita vt penſatis omnibus circumſtantiis, ea occaſio videatur neceſſaria ad ſalutem paruuli, tunc in caſu dubio inclinandum eſt in fauorem religionis, & fidei Chriſtianæ, & ſpiritualis ſalutis ipſius paruuli, qui magis poſſidere cenſe- D tur ius ſe tuendi & animam ſuam, quàm parentes poſſideant ius in ipſum; in caſu autem dubio melius ius poſſidentis præferendum eſt. Quod etiam intelligendum eſt, per ſe conſiderata ratione iuſtitiæ: nam habenda eſt etiam prudens ratio Chriſtianæ religionis, & omnino cauendum, ne ita baptizentur huiuſmodi paruuli, vt relinquantur ſub conſortio parẽtum infidelium cum aperto periculo apoſtaſiæ.

Soto. *Catharinus.* *Regula obſeruanda.*

Dubitatio. Sed quid, ſi paruulus conſtitutus in ea ætate, in qua exhibet aliqua probabilia ſigna vſus rationis, nõ tamen ſufficientia, vt ſatis de libero eius arbitrio cõſtare poſſit, ſed res ſit dubia, & parentes infideles velint eum baptizare, ipſe autem nolit? Soto indicat, E eum fore baptizandum, quia in caſu dubij inclinandum eſt in fauorem Baptiſmi. *Reſpondetur.* Mihi verò oppoſitum verum videtur, tum propter rationem, quòd in dubio melior eſt conditio poſſidentis: filius autem magis poſſidet ſe ipſum, quàm poſſideatur à parentibus; tum etiam, quia in eo caſu ipſummet ſacramentum dubium redditur, an ſit validum, nec ne: nam ſi fortaſſe paruulus habet arbitrij libertatem, ipſo diſſentiente ſacramentum erit nullum. Denique, quia in eo caſu eſt euidentiſſimum, & quaſi per ſe coniunctum cum tali actu apoſtaſiæ periculum: nam facile vnuſquiſque recedit ab eo ſtatu, quem inuitus ſuſcipit, etiam ſi fortaſſe abſque ſufficienti indicio & rerum cognitione inuoluntarius ſit.

SECTIO IV.

Vtrùm filij infidelium iure baptizari poſſint, inuitis parentibus, quando ipſi parentes ſubditi ſunt Chriſtianis Principibus.

IN hac quæſtione eſt opinio Scoti in 4. d. 4. q. 9. qui abſque vlla diſtinctione affirmat, hos paruulos poſſe baptizari inuitis parentibus. Quam opinionem ſequitur Gabriel. ibi. q. 2. art. 3. dub. 5. Fundamentum eorum eſt, quia ad principem & ſuperiorem ſpectat, ſibi ſubditos coercere, & compellere, vt Deo qui omnium eſt ſupremus Dominus, obediant; ſed huiuſmodi infideles tenentur iure diuino velle, vt filij baptizentur: ergo poſſunt ad hoc compelli à ſuis ſuperioribus, &, ſi obedire nolunt, poſſunt ipſis inuitis filij eorum baptizari, vel in pœnam ſui criminis, vel certè, quia ipſi Principes tanquam legitimi ſuperiores habent maius ius in filios ſubditos, quàm ipſi parentes; & ideo nullam faciunt iniuriã parentibus, priuando eos iure patriæ poteſtatis, maximè cum ea abutãtur in perniciem filiorum, & contra Dei præceptum. Sicut, ſi ſubditus malè vtatur rebus ſuis in perniciem reipublicæ, poteſt eis priuari ab habente legitimam poteſtatem. Ex quo fundamento ſequitur primò, hoc ius baptizandi hos infantes iuxta hanc ſententiam non eſſe in ſingulis priuatis perſonis propria authoritate, ſed in principe, vel quibus ipſe poteſtatẽ conceſſerit. Probatur, quia hoc ius oritur ex poteſtate iuriſdictionis, ſeu coercitiua; hæc autem non eſt in ſingulis ſed in principe. Secundò ſequitur, iuxta hanc ſententiam non ſolùm poſſe, ſed etiam teneri principem, per ſe loquendo, ad baptizandos hos paruulos. Probatur, quia tenetur legitimè vti ea poteſtate, quam habet in ſubditos. Dico autem per ſe loquendo, quia, vt ipſe etiam Scotus obſeruat, per accidens poſſunt principes abſtinere ab vſu huius poteſtatis, ſi timeant futurum eſſe, vt inde maiora mala ſequantur; vt verbi gratia, quòd parentes occidant filios ſuos priuſquam ſubtrahantur, & baptizentur, aut ſi commodè ſeparari à parentibus non poſſunt, ita vt ſine periculo apoſtaſiæ, & ſacrilegij baptizentur.

Scoti opinio. *Gabriel.*

Secunda ſententia eſt Durandi in 4. diſt. 4. q. 6. qui ſubdiſtinguit de huiuſmodi infidelibus ſubditis. Nam quidam ſunt ſubditi tantùm ciuili ſubiectione, eo modo, quo alij fideles ſubduntur iuriſdictioni Regũ. Alij verò ſunt ſubditi, tanquam ſerui, qui omnino ſunt ſub dominio aliorum. De prioribus inquit, non poſſe eorum filios baptizari, parentibus inuitis; de poſterioribus verò affirmat, per ſe loquendo, & conſiderata iuſtitiæ ratione, poſſe baptizari, quamuis moraliter cenſeat id non expedire, tum propter periculum apoſtaſiæ: nam huiuſmodi infantes, cùm adoleuerint, facile imitabuntur parentes ſuos, præſertim cùm intelligant, ipſis inuitis fuiſſe baptizatos, tum etiam, quia hoc modo vis quædam inferretur partibus, vt vel fictè conuerterentur ad fidem, vel certè filios ſuos occiderent, ne ſibi ſubtraherentur à dominis, & baptizarentur. Hæc doctrina Durandi mihi nõ diſplicet, quamuis Caietanus hîc, & alij Thomiſtæ aliter ſentire videantur; quoniam D. Thomas indiſtinctè negat, filios infidelium eſſe baptizandos, inuitis parentibus. Vt verò rem totam diſtinctiùs explicemus & fundemus, oportet diſtiguere, vt ſæpe inſinuauimus, in hoc negotio rationẽ iuſtitiæ, quæ pendet ex iure, ſeu poteſtate vnius in alterum; & rationem ſeu obligationem religionis, ad quam ſpectat,

2. Sententia Durandi. *Durandi ſententia approbatur.*

vt ſacramenta dignè tractentur, & tertio loco adiungere poſſumus obligationem charitatis, ad quam pertinet cura ſpiritualis ſalutis proximi, quæ iuſtè & religiosè adhiberi poteſt.

1. Concluſ. Dico ergo primò filij eorum infidelium, qui non ſunt ſerui Chriſtianorum, baptizari non poſſunt, parentibus inuitis, neque authoritate priuata, neque publica Chriſtianorum Principum; etiam ſi parentes politicè ſubditi ſint temporali iuriſdictioni Chriſtiani Principis. Hæc concluſio ſumitur ex doctrina D. Th. hîc & 2.2. q. 10. eámque latè defendunt Capr. Palud. Caiet. Soto, locis ſuprà citatis, & Vict. Relect. de Indis. *Capreol. Palud. Caiet. Sotus. Victoria.* Et quidem, quod ad priuatam authoritatem attinet, præter ſuprà dicta circa opinionē Scoti, probari poteſt ex præcedenti ſectione; ſequitur enim ex ibi dictis, quia vnus homo nō eſt ſubditus alteri priuato homini, etiam ſi vterque eidem Principi ſubdatur: ergo comparantur iſti infideles ad alios conciues priuata authoritate vtentes, ſicut cōparantur infideles non ſubditi, ad Chriſtianos, principes; ergo ſicut illorum filij baptizari non poſſunt à principibus, ita neque iſtorum à priuatis perſonis. Vnde etiam fit, idem eſſe dicendum de infidelibus ſubditis vni Principi Chriſtiano, reſpectu alterius, cuius non ſint ſubditi, vt v.g. de ſubditis Regis Hiſpaniæ, reſpectu Regis Galliæ: nam reſpectu illius non ſunt ſubditi, & quoad hoc eadem eſt ratio de ſummo Pōtifice, quia etiam ipſe non habet directam iuriſdictionem temporalem in huiuſmodi infideles, ex eo quòd ſummus Pontifex eſt: & ſi quos habet ſibi ſubditos, id habet vt dominus & rex temporalis, cuius poteſtas quoad hoc non ſe extendit vltra ſuum gradum. Supereſt probanda concluſio, etiam reſpectu propriorum Principum. Et ratio illius à priori eſt, quia iſti infideles quamuis ſint ſubditi Chriſtianis Principibus, non tamen poſſunt eorum voluntate priuari iure patriæ poteſtatis, quod habent in filios; ergo non poſſunt etiam filij eorum baptizari, ipſis inuitis. Probatur cōſequentia, tum quia hic actus inſtituendi filium in religione, & dicandi illum Deo, maximè ſpectat ad patriam poteſtatem; tum etiam, quia huiuſmodi infantes non poſſent securè baptizari abſq; periculo apoſtaſiæ, niſi parentibus ſubtraherentur: ſi ergo illud prius eſſet licitum, etiam hoc poſterius liceret; maximè quia per Baptiſmum ſubiicitur homo iuriſdictioni Eccleſiæ, & conſequenter iure liberatur paterna cura in his quæ ad gubernationem animæ ſpectant, quatenus iuri Eccleſiæ acquiſito contraria eſſe poteſt. Antecedens principalis argumenti probatur, quia licèt iſti infideles ſint ſubditi, non ſunt ſerui, vt ſuppono; ergo ſicut retinent dominium aliarum rerum, ita etiam & ius naturale, quod habent in filios: ergò ſicut nō poſſunt priuari aliis rebus earúmque dominio, ita nec filiis, & iure quod in illos habent. *Obiectio.* Dicetur, nō poſſe priuari hoc iure ex ſola voluntate Principis ſine legitima cauſa; poſſe tamen vel in pœnam, vel propter maius bonum reipublicæ & aliorum ſubditorum, id iuſtè fieri à ſuperiori habente poteſtatem, ſicut propter eaſdem cauſas poſſunt ſubditi priuari aliis rebus temporalibus: hîc autem vtraque cauſa intercedere videtur: nā iſti infideles abutuntur iure ſuo quod in filios habent: ergo merentur illo priuari; ergo poſſunt à Principe ſuperiori priuari. Habet enim Princeps poteſtatem regendi ſuditos in his, quæ ad honeſtatem morum pertinent: vnde & cogere poſsūt ad ea quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem animæ, & contraria prohibere. Rurſus, filij iſtorum infidelium non minus ſunt ſubditi Chriſtianorum Principi, quàm ipſorum parentes; ergo etiam pertinet ad huiuſmodi principem prouidere, quæ neceſſaria ſunt ad cōmodum ipſorum paruulorum: poſſunt ergo iuſtè coercere parentes, ſi contra illorum ſalutem ſua poteſtate vtantur. Et confirmatur: nam princeps curare poteſt & debet, vt iura ſeruentur illæſa, & quòd maius ius minori præferatur; atque adeò quòd, ſi poteſtas ſuperior & inferior inter ſe diſſentiant, ſubditus potius pareat ſuperiori poteſtati, quàm inferiori; cùm ergo in præſenti pater infidelis ab ipſo Deo diſſentiat, poteſt princeps efficere vt diuinum ius illæſum ſeruetur, etiam ſi neceſſarium ſit parētem ſuo iure priuare.

Refellitur obiectio. Sed contra hoc eſt; primum, quia hæc omnia ad ſummum procedunt, in his quæ pertinent ad naturalem iuſtitiam, & honeſtatem; non in his quæ merè ſupernaturalia ſunt: nam ad hæc non extenditur poteſtas hæc politica & humana, quia hæc ab ipſis hominibus proximam originem habet, media naturali ratione, & ideo excedere non poteſt per ſe ac directè res, quæ cadunt ſub lumen naturæ. Vnde in ordine ad ſupernaturalia data eſt hominibus alia ſuperior poteſtas ſpiritualis & ſupernaturalis, quę non ab hominibus, ſed ad ipſo Deo immediatè manauit: lex autem Baptiſmi & obſeruatio eius ſupernaturalis eſt; & ideo non pertinet ad humanam poteſtatem cogere ad obſeruationem eius. Quapropter ſicut non poſſunt huiuſmodi Principes temporales cogere ipſos parentes infideles, vt ipſimet baptizari velint (vt contra Scotum latiùs oſtenditur in materia de fide) ita nō poſſunt efficere, vt eorum filij, ipſis inuitis, baptizentur. *Obiectio.* Dices, etiam poteſtas, quam parens habet in filium, eſt merè naturalis; ergo non ſe extendit ad ſupernaturalia; ergo cùm Baptiſmus ſit ſupernaturalis, eſt extra latitudinem huius poteſtatis, & conſequenter non fit contra illam, etiam ſi filius baptizetur, inuito parente. *Reſpondetur.* Reſpondetur, gratiam fundari in natura, & non deſtruere neque inuertere debitum ordinem, ſed perficere; & ideo, quamuis, ſtando in pura natura patria poteſtas abſoluta non ſe extendat ad ſupernaturalia, tamen hoc ipſo, quòd hæc natura humana eleuatur ad ſupernaturalia, ſuo etiam modo eleuatur patria poteſtas, vt ſicut ex mero iure naturali à Deo inſito ipſi naturæ, filius, qui propria voluntate vti non poteſt, gubernandus eſt & conſecrandus Deo authori naturæ per voluntatem parentis, ita ex iure naturali ipſi gratiæ debet filius conſecrari Deo authori gratiæ per voluntatem parentis, eo vel maximè quòd non poteſt filius dicari Deo, vt eſt author gratiæ, nec ſanctificari, niſi ſimul ordinetur ad Deū, vt authorem naturæ, & ideo, ſi hoc faciēdum eſt per voluntatem parentis, non poteſt illud priùs fieri, ipſo inuito. Sed vrgere quis poterit, retorquendo hāc doctrinam: nam licèt poteſtas regia, ſeu politica, ſit humana & temporalis, & ita conſiderata in pura natura non ſe extendat vltra naturalia, tamen, ſuppoſito eleuatione naturæ, poteſt conſequenter extendi ad ſupernaturalia, quatenus ſuppoſita reuelatione & ſufficienti propoſitione ſupernaturalium præceptorum, ipſa naturalis ratio dictat illis eſſe obediendū, & ideo qui eis non parēt, non ſolùm contra legem ſupernaturalem, ſed etiam contra rationem naturalem peccāt. *Reſpondetur.* Reſpondetur in primis, non eſſe ſimile, tum quia ius paternum eſt merè naturale & intrinſecum ipſi naturæ, & ideo eleuata natura, videtur neceſſarium, vt conſequenter eleuetur, ius autem regium quamuis radicaliter dicatur eſſe à Deo, tamen immediatè eſt ab hominibus, & ideo non eſt ita neceſſarium, ipſum eleuari, & extendi ad ſupernaturalia, tum maximè, quia ſi filius baptizaretur inuito parente, non poſſet circa illū fieri id, quod ſupernaturale eſt, quin læderetur ius patriæ poteſtatis in eo ipſo quòd naturale eſt, quia eſt veluti fundamētū ordinis ſupernaturalis.

talis. At verò è contrario, parens infidelis non admittendo Baptiſmum, vel ſuum, vel filij, non violat ius regium, neque aliquod quod ſit merè naturale: nam licet fortaſſè peccet contra rationem naturalem, non tamen puram, ſed vt admixtam ordini ſupernaturali. Adde (quod maximè omnia confirmat) Principem temporalem non habere iuriſdictionem ſeu poteſtatem ad punienda vel coercenda omnia delicta, ſed ſolùm ea, quæ ſunt contraria communi paci, & iuſtitiæ reipublicæ: hic enim eſt finis & ſcopus huius poteſtatis; ſub quem finem non cadit Baptiſmus, neque contra illum peccat infidelis ſubditus, qui nec ſe, nec filium ſuum baptizari vult. Non ergo poſſunt hi principes per poteſtatem coercitiuam cogere hos infideles ſubditos ad Baptiſmum ſuum, vel filiorum, ſed ad ſummum poterunt eos cogere, ne abutantur poteſtate, quam habent in filios per ſuperſtitiones, vel ſacrilegia euidenter contraria rationi naturali. Vnde tandem confirmatur concluſio: nam ſi hi Principes habent hanc poteſtatem baptizandi filios ſubditorum ſuorum inuitis parentibus, vel hoc eſt ex natura rei; ſuppoſita tantum Chriſti inſtitutione, vel eſt ex ſpeciali conceſſione Chriſti. Primum dici non poteſt, vt ex dictis patet; quia hæc poteſtas nec eſt merè naturalis, neque habet neceſſariam connexionem cum naturali. Secundum etiam non poteſt cum probabilitate dici; tum quia hæc ſpecialis conceſſio, nec ex traditione, nec ex Scriptura colligitur; quin potiùs vſus Eccleſiæ contrarium indicat, quia nunquam Eccleſia conſueuit huiuſmodi baptiſmata permittere; quia vbi de ſpeciali inſtitutione Chriſti non conſtat, naturalia iura ſeruanda ſunt: tum etiam quia, ſi Chriſtus Dominus talem poteſtatem Eccleſiæ cõceſſiſſet, illa potius pertineret ad ſpiritualem poteſtatem, quàm ad iuriſdictionem temporalium principum, hanc enim Chriſtus neque immutauit, neque auxit: oſtenſum autem eſt, Eccleſiam non habere ſpiritualem poteſtatem in hos infideles, quoad hoc enim eadem ratio eſt de infidelibus temporaliter ſubditis vel non ſubditis Principibus Chriſtianis. Et per hæc ſatis reſponſum eſt fundamentis Scoti.

2.Concluſ. Dico ſecundò, ſi infideles, & eorum filij, ſint ſerui Chriſtianorum, licitè poſſunt authoritate dominorum filij à parentibus ſeparari, & baptizari, inuitis parentibus. Hæc eſt ſententia Durandi, quam non exiſtimo eſſe contra D.Thomam, qui nihil dixit expreſsè de hoc ſpeciali caſu, quin potiùs hîc art. 10. cum in 2. argũmento obieciſſet, filios Iudæorum poſſe baptizari, quia Iudæi ſunt ſerui Chriſtianorum, in ſolutione reſpondet, non eſſe propriè ſeruos ſeruitute pœnali contraria libertati, ſed ſolùm eſſe ſubiectos ſeruitute ciuili, & eodem modo reſpondet 2.2. q.10.art.12.ad 3. in qua reſponſione ſignificat, ſi Iudæi eſſent verè ſerui, fore, vt eorum filij baptizari poſſent ipſis inuitis. Atque ita doctrinam hãc ex parte admittunt Caiet. & Soto, alij ex recentioribus Thomiſtis, quamuis non in omnibus conſequenter loquantur, vt oſtendimus. *Caiet. & Sot.*

1.Notabile. Primò igitur, vt concluſionem probemus, ſupponendum eſt, poſſe dominum ſuo arbitrio ſeparare filium ſeruum à patre etiam ſeruo, abſque vlla iniuſtitia, ex vi poteſtatis & iuris, quod habet ratione dominij. Probatur, quia ſeruitus iure gentium hoc modo introducta eſt, vt dominus poſſit ſeruum vendere, aut donare, aut quo voluerit, mittere: ergo ſicut hoc poteſt facere circa parentem, non expectato filij conſenſu, ita poteſt idem facere circa filium contra voluntatem patris. Antecedens conſtat, ex communi conſenſu omnium gentium. Et ratio ſumenda eſt, ex ipſo titulo iuſtitiæ, in quo hæc ſeruitus funda-

A ta eſt, eſt enim veluti iuſta pœna ex iuſto bello introducta, in quo ad ſeruandam vitam captiuorum, illa ne priuentur, priuantur libertate, & rebus ſuis: nam hæc omnia minoris æſtimantur, quàm vita. Quando ergo pater & filius in captiuitatem & ſeruitutem deueniunt, omnino conſtituuntur ſub poteſtate domini, vt eis vti poſſit, tanquam rebus ſuis, modo rationabili, & hominibus accommodato. Sicut ergo ex vi huius dominij poteſt priuare ſeruum dominio aliarum rerum, ita etiam filij ſui: poteſt ergo vnum ab alio ſeparare vel per venditionem, vel per donationem. Quod à poſteriori confirmatur & declaratur, quoniam aliàs, ſi miles in bello patrem cum quinque aut ſex filiis caperet, nec poſſet vnum ſine alio capti- B uare, nec vendere & conſequenter, ſi nec poſſet omnes alere, neque vni & eidem omnes diuendere, cogeretur omnes libertate donare; quod nullus faceret, vt exiſtimo, neque eſt cur id facere obligetur. Denique vſus ipſe ſatis hanc concluſionẽ confirmat, & declarat: hoc dominium in ſeruos hoc modo, & cum tota hac poteſtate eſſe introductum. Quocirca in hoc puncto nulla ferè eſt inter doctores controuerſia; quamuis Capreol. in 4 d.5.q.1. art.3. ad argumenta Durandi contra primam concluſionem hoc in dubium reuocet ſine vlla probatione, quę difficultatem ingerat: nam licèt verum ſit, non poſſe dominum vti ſeruo ad omnem vſum pro ſuo arbitrio, quando in illo vſu eſt aliquid contrarium alteri natu- C rali legi ſeu honeſtati, qua ratione non poteſt illum interficere, & ſimilia; tamen in hoc vſu ſeparandi filium à patre, intrinſecè nulla eſt turpitudo: nec ius, quod pater habet in filium, tam eſt intrinſecum, vt nõ poſſit illo priuari in pœnam, iure ſeruitutis; maius enim eſt ius propriæ libertatis, & tamen eo priuatur. *Capreol.*

Secundò eſt certum apud omnes, ſi filius ſerui infidelis ſemel ſeparetur à patre, poſſe baptizari, inuito patre. Diximus enim in præcedenti ſectione, etiam in filiis infidelium non ſubditorum Chriſtianis, hoc verum habere, quòd ſi omnino ſint ſeparati a parentibus, baptizari poſſint, quia non debent carere omni auxilio, & tunc non poſſunt gubernari voluntate parentum; ergo multo magis hoc erit verum de ſubditis & ſeruis. Sed aſſignari poteſt differentia: nam illud D prius eſt verum, quando filij ita ſunt deſtituti parentibus, vt vel omnino ſint ignoti, vel nullus ad eos pateat aditus, vt eorum conſenſus poſtuletur, vel certè adeò eſt difficilis, vt moraliter non poſſit, vel non expediat, qui huiuſmodi filium proximè gubernat, pendere à parentis voluntate & arbitrio. Quòd ſi hoc ſolùm de his ſeruis infidelibus diceretur, nulla eſſet difficultas: aliquid ergo ampliùs & ſpecialius docere intendimus; fieri enim poteſt, vt filius re ipſa ſit & conuictu & loco ſatis à patre ſeiunctus abſque vlla ſpe redeundi ad conſortium eius, & nihilominus parentes pueri eſſe cognitos his, ſub quorum cura exiſtit, & quod etiam facile ſit parentes conſulere, an velint filium baptizari. Et in eo caſu indicat Ca- E preolus quantumcumque hi paruuli vendantur, & ad remotas regiones transferantur, non eſſe ſcienter contra voluntatem parẽtum baptizandos ante vſum rationis, & hoc etiam docuit Soto hîc, quamuis non ſatis conſtans in dictis ſuis videatur; priùs enim dicit, falſum eſſe quod Capreolus ait filium ſeparatum à patre ſeruo, non poſſe baptizari, illo inuito, & tamen poſtea dicit, quando parentes conſuli poſſunt non poſſe baptizari, eis inuitis; cum tamen hoc ipſum ſit, quod Capreolus docuit. Neque enim ille negat, quando conſuli non poſſunt parentes, poſſe filios baptizari, eis inuitis, ſed potius id expreſsè affirmat paulo inferiùs. Ego tamen exiſtimo, in eo caſu poſſe *2.Notabile.* *Capreol.*

legitimè baptizari, neque oportere parentes conſulere, nec facultatem ab eis petere, quandoquidem, licèt eam non concedant, baptizari poſſunt. Ratio eſt, quia dominus ſuccedit loco parentis, & ad eum pertinet ius & cura gubernandi ſeruum ſuum, ſicut ad eum ſpectat prouidere illi de neceſſariis ad vitam corporalem; quamuis enim hæc cura & obligatio non ſit parenti ablata, quia naturalis coniunctio ſemper manet; nihilominus tamen etiam eſt domino acquiſita, & poteſt illa vti abſque vlla dependentia à parentibus, quandoquidem ius illorum in dominum quodammodo translatum eſt, ſeu magis eſt illi ſubordinatum, quàm è contrario: ſupponimus enim, iuſto titulo filium eſſe in ſeruitutem redactum, vel ſolùm vt ſeparatum à patre, vel ſimul cum illo. Et confirmari hoc poteſt ex 1. Machab. 2. vbi Mathathias omnes paruulos incircumciſos in bello captos circumcidi fecit Nam quamuis Lyra dicat, ſolùm id feciſſe in filiis Iudæorum, tamen Scriptura abſolutè loquitur: & quamuis Soto dicat, ſi Mathathias id fecit in filiis gentium, feciſſe quidem ſecundùm zelum, non tamen ſecundùm ſcientiam; hoc tamen de inſigni, & ſanctiſſimo viro nõ rectè dictum videtur; meliùs ergo dicitur, cum illi iam eſſent iure belli in ſeruitutem redacti, & à parentibus ſeparati, iure circumcidi potuiſſe, ſicut nos etiam nunc iure baptizamus filios Sarracenorum in bello captos.

2. Notabile. Quocirca citata opinio Capreoli de conſulendis parentibus, ad ſummum, procedere poſſet, quando infans iniuſtè eſſet captus, & ſeparatus à patre, tunc enim conſulendus eſſet pater, ſi fieri poſſet, vel (vt melius dicamus) potius eſſet filius reſtituendus parenti, ſi fieri poſſet, quam baptizãdus, quia cum actio fuerit iniurioſa, nullum ius ex vi illius ablatũ eſt patri per ſe loquendo, neque ille dici poteſt filius ſerui, de quo agimus. Quando verò iuſta ac legitima ſeruitus contracta eſt, dominus acquiſiuit ius in ſeruum, iuſtéque priuauit parentem iure ſuo. Neque obſtat quod Capreolus obiicit, hoc ſcil. ius eſſe naturali patri, & ideo non poſſe illo priuari. Nam duobus modis poteſt intelligi hoc ius eſſe naturale; primò, quia habet originem ab ipſa natura; alio modo, quia ipſum ius naturæ obligat, vt nullus poſſit hoc ius vſurpare præter parentem, aut ipſum illo priuare. Prior ſenſus eſt verus; poſterior autem falſus, quia non omne ius, quod à natura ducit originem, eſt immutabile; tolli enim poteſt, vel inuitè, in pœnam iuſtam; vel voluntariè, vt cum aliquis ſe vendit in ſeruum, & ſe priuat iure libertatis ſibi à natura conceſſo; ſic ergo in præſenti dicendum eſt, quia nulla eſt ratio ſpecialis, propter quam hoc ius ſit immutabilius, quàm reliqua.

3. Notabile. Tertiò ex duobus principiis poſitis ſequitur, poſſe dominum hac ſpeciali intentione & fine vendere ſeruum, vt liberè poſſit filium baptizare à parente ſuo ſeparatum. Quamquam enim hoc Caietanus hic neget, eíque Sotus citato loco conſentire videatur; hoc tamen, per ſe loquendo, & ablatis extrinſecis incommodis verius videtur. Probatur, quia dominus habet poteſtatem liberè vendendi ſeruum, & aſportandi in remotiſſimas regiones, vt oſtenſum eſt: ergo ob quemcumque finem vel cauſam hoc faciat, non erit iniuſtus ex hoc præcisè capite, quod ſeparet filium à patre: nam vtitur iure ſuo. Imo ex vi talis obiecti actio illa non eſt mala, ſed ſaltem indifferens, ſicut vendere equum vel aliam quamcumque rem ſimilem. Rurſus finis ille vendendi patrem ad baptizandum filium non eſt malus, imò potius videtur habere honeſtatem charitatis & religionis: ergo neque facere illum actum propter hunc finem eſt malum, nullã enim inordinationem, aut aliam turpitudinem habet adiunctam. Reſponderi poteſt ex doctrina, quam Caiet indicat, illud medium non eſſe proportionatum tali fini, & ideo contra rationem eſſe vnum propter alterum facere. Antecedens patet, quia illa duo pertinent ad diuerſos ordines: nam baptizare eſt iuris diuini; poteſtas autem vendendi ſeruum eſt iure ciuili, ſeu gentium introducta; non ergo poteſt vna actio recte ad aliam ordinari. Sed certè non video quo principio, vel fundamento nitatur hæc illatio. Videtur enim fundari in hoc, quod ea, quæ ſunt iuris humani aut merè temporalia, non licet facere propter ea, quæ ſunt iuris diuini ſeu ſpiritualia: nam ſecluſo hoc principio, nulla eſt vis illius illationis. Hoc autem principium eſt omnino falſum, vt patet tum ratione, nam quæ ſunt inferioris ordinis conuenientiſſimè ordinantur ad ea, quæ ſunt ordinis ſuperioris, tum apertiſſimis exemplis: nam temporale regnum res eſt humano iure introducta, & tamen conuenientiſſimè datum eſt ſummo Põtifici, vt optime & conuenientiſſime poſſit ſpirituali poteſtate vti, imò nullus eſſe poteſt melior finis temporalis dominij, & vſus eius, quam vt ad ſalutem animarum proſit. Imo, vt adhibeamus exempla propinquiora præſenti materiæ, qui habet dominium in ſeruum, poteſt illum libertate donare, vt ſi velit poſſit ad ſuos redire, ſéque à ſuis filiis ſeparare; cui ergo facit iniuriam, aut quæ eſt inhoneſtas, ſi hoc faciat animo ſeu intentione baptizandi filios? Quin potius exiſtimo, ſi pater ſit dignus morte, & ſit in poteſtate ducis aut Regis, vel illi parcere liberaliter, aut illum occidere iuſtè, nihil peccare, ſi eligat potius eum occidere, ſi nullam ſpem haberet ſpiritualis ſalutis eius & timeret eum impediturum Baptiſmum, ſeu conuerſionem filiorum, quia tunc neque ageret contra iuſtitiam, neque contra charitatem. Denique ſi Gentilis haberet ſeruum infantem filium Chriſtiani, vel alicuius infidelis, nónne liceret illum emere ſolùm fine baptizandi illum? Nullus, credo, negabit, hoc eſſe opus magnæ charitatis; & tamen ibi actio ciuilis, humana, & temporalis ordinatur ad ſpiritualem, & ſupernaturalem finem: ergo idem eſt in præſenti.

Dixi autem, per ſe loquendo, & ſecluſis extrinſecis incommodis, quia per accidens poſſet hoc, vel non expedire, vel etiam nõ licere, & huiuſmodi ſunt nonnulla, quæ contra prædictam doctrinam obiici poſſunt. Primum eſt, quia illa eſt quædam indirecta coactio parentis ad fidem: nam ſi intelligat ſe fore vendendum, & à filio ſeparandum, vt poſſit filius baptizari, potius eliget ipſe conuerti ad fidem, ſeu conſentire Baptiſmo filij, vnde morale periculum ſimulationis, & fictionis. *1. Inconueniens.* Reſpondetur, ibi nullam eſſe coactionem formalem & propriam, quia neq; eſt actio iniuſta, nec fit ex formali intentione extorquendi cõſenſum ab alio. *Reſpondetur.* Quod autem interuenire poſſit quædam inductio indirecta, & quaſi per accidens, id non habet malitiam intrinſecam. Solùm oportet cauere, ne, quãdo aliquis hoc titulo mouetur ad fidem ſuſcipiendam, facilè admittatur: oportet enim prius ſufficienter examinare, ac probare, an ficto, vel vero corde accedat.

2. Inconueniens. Secundum inconueniens extrinſecum obiici poteſt, quia ſi propter hunc finem ſepararentur filij à parentibus, periculum eſſet, ne parentes filios occiderent, priuſquam ſibi eriperentur, & baptizarentur. *Reſpondetur.* Reſpondetur, huiuſmodi caſum non tam frequenter euenire, vt timeri poſſit hoc periculum, moraliter loquendo; vnde in indiuiduo vix vnquam occurret. Quod ſi aliquando timeatur, facile eſt prius filium à patre ſeparare, quàm ipſe poſſit in huiuſmodi ſuſpicionem venire. Ac denique ſi aliquãdo pruden-

ter

ter conſideratis omnibus circumſtantiis, probabiliter timeretur hoc periculum, nec poſſet aliter vitari, ceſſandum potius tūc eſſet ab huiuſmodi actu, quàm infans tali periculo exponendus eſſet.

3. *Inconueniens.* Tertium incōmodum inferri poteſt; quia ſi Chriſtiani hoc iure vterētur in ſeruos infideles captiuos, etiam ipſi infideles eodem vterentur in Chriſtianos quos apud ſe haberent captiuos: ſepararent enim parentes à filiis, vt eos poſſent, vel circumcidere, vel aliis ritibus, ſuis falſis religionibus adigere, eóſque in ipſis inſtituere, & enutrire. *Reſpondetur.* Reſpondetur primùm, vt dixi, hoc non eſſe tam frequens, neque oportere eſſe tam manifeſtum, & publicum, vt neceſſe ſit in aliorum exemplum venire. Deinde exiſtimo, paganos vel quoſcumque infideles ſuo arbitrio ac voluntate id facturos, ſi in eam cogitationem incidāt: nam exiſtimant ſe habere verum ius dominij in Chriſtianos quos habent captiuos, atque ita liberè poſſe eos diuendere, ſeu diſtrahere, prout voluerint. Putare etiam poſſunt, obſequium ſe præſtare Deo trahendo aliquē ad ſuam ſectam; & ideo ex communi iure gentium arbitrari etiam facilè poſſunt hoc ſibi licere. Vnde ſi fortaſſe hoc non faciunt, id eſt, quia non magno zelo ſuæ ſectæ, vel animarum ducuntur, ſed ſolùm ſtudēt ſuæ cupiditati & commoditati; tamen ſi qui ſunt, qui huiuſmodi zelum habent, non dubito, quin liberè id faciant, nulla habita cōſideratione eorum quæ Chriſtiani facere ſolent. Non eſt ergo quod ob timorem huius incommodi, Chriſtianos homines hoc iure priuemus.

4. *Inconueniens.* Quartum incommodum eſt, quia huiuſmodi infantes cùm adoleuerint, facilè in apoſtaſiam declinabunt, cùm intelligent, quos parentes habuerint, & quam ſectam ſecuti fuerint: nam quodam veluti naturali deſiderio appetunt filij ſequi & imitari parentes. *Reſpondetur.* Sed hoc non eſt mortale periculum, alioqui etiam ſi caſu moreretur pater ſeruus, non liceret domino baptizare filium, quia eſſet idem periculum. Item nec nunc liceret baptizare infantes filios Turcarum, quos Chriſtiani in bello capiunt, omnino à parentibus ſeparatos; quod tamen eſt contra vſum omnium Chriſtianorum. Imò nec liceret Eccleſiæ baptizare filios hæreticorum propter idem periculum. Quando igitur huiuſmodi pueri ſunt à parentibus ſeparati abſque vlla ſpe redeundi ad illos, non eſt cur moraliter hoc periculum timeatur; tum quia res abſentes minùs mouent, tum præſertim, quia facilè fieri poteſt, vt vel nullam, vel paruam notitiam parentum, & religionis eorum habeant; tum etiam, quia ſi aliquam occaſionem inconſtantię inde ſumere poſſunt, quæ eadem ferè eſt in omnibus Neophytis, doctrina & diligentia paſtorum curandum eſt, vt eorum fragilitas præueniatur: non verò ſunt propter hanc cauſam ad id remotam tanto beneficio priuandi. Nullum ergo apparet accidentale, ſeu extrinſecum incommodum, tanta morali neceſſitate cum hoc actu coniunctum, vt propterea poſſit iudicari moraliter, vel, vt in plurimum, illicitus. Quin potiùs, ſi prudenter fiat, non erit difficile, vt exiſtimo, omnia inconuenientia vitare. Atque ex his ſufficienter, & declarata, & confirmata relinquitur ſecunda aſſertio. Ea verò, quæ circa illam deſiderari poſſunt, ſectionibus ſequentibus expedientur.

SECTIO V.

Vtrùm filius, infidelis ſeruus, ac ſerui filius, licitè baptizari poſſit, priuſquam à parente ſeparetur.

Doctores omnes, etiam hi, qui exiſtimāt licere baptizare hos infantes, hanc conditionem requirunt, ſcilicet, vt priùs à parentibus ſeparētur abſ-

A que vlla ſpe ad illos redeundi; quæ certè non caret difficultate, quam vt declaremus, duplex ratio honeſtatis in hoc actu conſiderari poteſt; altera eſt religionis, altera iuſtitiæ. Et ſimiliter in cōtrario actu duplex poteſt eſſe malitia. Vna eſt contra religionem quatenus videri poteſt indignè conferri ſacramentum. Nam licèt paruulus ex ſe non ſit indignus, tamen vtens conſortio parentis infidelis, non cenſetur ſubiectum dignum ſacramento, propter periculum, quod ei creatur ex conſortio parentis infidelis, à quo facilè peruertetur filius, & contaminabitur (vt ſic dicam) Baptiſmi ſacramentum. Altera malitia eſſe poteſt contra iuſtitiam, ſi fortaſſe in hoc actu ſit contra ius paternum.

B *Prima difficultas.* De priori res eſt facilior & extra controuerſiam apud omnes Theologos; omnes enim aſſerunt illum actum, ſaltem ex hoc capite, eſſe illicitum, quia ſi filius cohabitet cum patre infideli, ac poſſit vti conuerſatione, ac familiaritate illius, & pater exercebit circa filium ſuperſtitioſas actiones & ritus ſuæ religionis contra reuerentiam Baptiſmo debitam, & ipſe filius educabitur magno periculo apoſtatandi à fide per Baptiſmum ſuſcepta. Quę duo in eo caſu ita ſunt moraliter coniuncta cum illa actione, vt abſolutè & ſimpliciter cenſenda ſit illicita. *Obiectio.* Dices, quamdiu filius non poteſt ratione vti, nullum eſt periculum, quod à parente inſtruatur in fide falſa, cùm primùm autem peruenerit ad vſum rationis, tunc poterit, vel ſeparari, C vel hoc incommodum aliter præueniri. *Diluitur.* Reſpondetur, primùm non ſolùm hoc illatum eſſe incommodum contra religionem, & dignitatem Baptiſmi; ſed etiam, quòd poſſit parens infidelis exercere ſuperſtitioſas actiones circa filium, vt verbi gratia circumcidendo illum, vel aliquid ſimile. Deinde, etiam ſi tempore infantiæ non ſit infans capax malitiæ, aut falſæ fidei, vel religionis, tamen non expedit priùs eum baptizare, poſtea ſeparandum, ſed potiùs è contrario priùs ſeparare, poſtea baptizandum: quia in hoc poſteriori ordine nullum eſt periculum; in priori verò ſemper eſt aliquod, vel quia amor parentum creſcit, & conſuetudine, ac familiaritate confirmatur; vel quia poteſt ſaltem pueris adhærere memoria D earum rerum, quas parentes, aut coram filiis faciunt, aut eos ab infantia docent: vel certè, quia tempus vſus rationis eſt incertum, & prouidentia etiam humana incerta eſt. Vnde facilè accidere poteſt, vt filius ſic baptizatus, vel non poſſit ſeparari a parente, vel certè, quòd de facto non ſeparetur propter hominum negligentiam, vel malitiam. Sicut ergo, vt dignè ſuſcipiatur ſacramentum, antecedere debet bona diſpoſitio, & non expectari poſt ſacramentum ſuſceptum; ita hæc ſeparatio, quæ eſt veluti diſpoſitio paruuli, antecedere debet, non ſubſequi ſacramentum.

Obiectio Prima. Sed adhuc ſupereſt difficilis obiectio: nam ſequitur primò, non poſſe licitè baptizari filios hæreticorum manentes ſub cura, & cohabitatione parentum. E Patet cōſequentia, quia licèt Eccleſia habeat ius baptizandi hos infantes, eo quòd parentes eorum baptizati ſint, tamen ex parte periculi contra religionem, videtur eſſe idem incommodum, ſaltem apoſtaſiæ. Nam huiuſmodi infantes ſine dubio imbuentur infidelitate parentum, & ab Eccleſia apoſtatabūt, vt experientia fieri videbimus. Conſequens autem videtur eſſe valde rigidum, & contra conſuetudinem omnium. *Secunda.* Secundò etiam ſequitur, filios eorum, qui ex Mahumetanis nuper conuerſi religionem Chriſtianam exteriùs profitentur in Hiſpania, non poſſe licitè baptizari. Quia eſt mortale periculum, quod à parentibus & ſuperſtitioſè tractentur, & ad apo-

ſtaſiam inclinentur, vt eſt etiam experiẽtia notũ. Cõſequens autem eſt contra communem Eccleſiæ conſuetudinem. *Tertia.* Tertiò ſequitur etiam filios iam adultos non eſſe baptizandos, niſi priùs à parentibus infidelibus ſeparentur; quia eſt idem periculum apoſtaſiæ. Hoc autem non ita fieri videmus: nam ſi filius Iudæi Romæ, vel alibi Baptiſmũ petat, & poſt ſufficientem inſtructionem firmus in fide appareat, non cogitur mutare domicilium, vel parens, vel filius, vt baptizetur. *Quarta.* Quartò denique accedit ratio generalis, quia hoc periculum videtur valde remotum, præſertim ſi parens, & filius non cohabitent in eadem domo, etiamſi in eadem ciuitate maneant: ſicut in aliis peccatis eadem occaſio, quæ cenſeretur proxima ſi eſſet in eadem domo, exiſtimatur remota ſi ſit tantum in eadem ciuitate. Vnde ſumitur confirmatio; quia ad ſuſcipiendum dignè Baptiſmum, non ſolùm eſt neceſſaria diſpoſitio ad fidem, ſed etiam ad charitatem: ſed ſi parens ſit fidelis, ita tamen iniquus, vt moraliter exiſtimetur educaturus filium in prauis moribus, ita vt ſit morale periculum, eum amiſſurum baptiſmalem iuſtitiam, ſtatim ac peruenerit ad vſum rationis, non propterea eſt omittendus Baptiſmus talis infantis, nec infans ſub cura talis parentis cenſetur indiſpoſitus ad Baptiſmum ſuſcipiendum, quia illa eſt diſpoſitio valde remota: ergo idem iudicium eſt de periculo amittendi fidem in tempore futuro; quia, vt dixi, ad dignè tractandum hoc ſacramentum non eſt minus neceſſaria diſpoſitio ad charitatem, quàm ad fidem; non eſt ergo minus neceſſarium tollere occaſionem amittendi charitatem, quàm amittendi fidem.

Hæc argumenta, vt verum fatear, in re morali non paruam ingerunt difficultatem, & poſſent alicui videri ſufficientia ad probabiliter opinandum, hunc ſolum titulum non ſatis eſſe ad reddendum hunc actum illicitum: ſi alioqui ius iuſtitiæ non deſit, & poſſit eſſe moralis ſpes ſubueniendi alio modo his periculis, & adhibendi diligentiam, ne illa incommoda & ſacrilegia ſequantur. Nihilominus tamen, quia res eſt grauis & moralis, non eſt recedendum à communi ſententia, cuius probabilitas magis conſtabit ſoluendo obiectiones. *Ad primum.* Ad primam ergo in primis dicitur, non eſſe in omnibus parem rationem; quia in primis Eccleſia habet per ſe & directè ius ad baptizandum filium hominis baptizati, etiam ſi pater hæreticus ſit. Deinde habet etiam directam poteſtatem in patrem, vt ipſum poſſit coërcere, ne filium falſis erroribus decipiat. Ad hæc ex parte periculi, moraliter loquendo, videtur eſſe minus in parente hæretico, quia abſolutè non negat Chriſtum, ſicut Ethnicus & Paganus; & ideo quamuis ex parte ſubiecti deſtruat omnino fidem Chriſti, tamen ex parte obiecti non omnino euertit Euangelium, & totam Chriſti doctrinam, & ita non omnino ſeparabit filiũ à Chriſto, & à nomine Chriſtiano. Rurſus inter hæreticos moraliter nunquam deſunt Catholici, qui poſſint inſtruere in vera fide huiuſmodi infantes, quando peruenerint ad vſum rationis. Sed, vt verum fatear, hæc omnia non ſatisfaciunt: nam reuera poteſt vrgeri caſus, in quo ſit idem periculum infidelitatis, imò maius, quàm in caſu de quo loquimur, quia poteſt eſſe maior penuria veræ doctrinæ, & minor facultas ad coercendos hæreticos. Parum autem refert ad periculum tollendum ius, quod Eccleſia habet, ſi non eſt potens ad illud exequendum. Parum item refert, quòd Chriſti doctrina in totum aut in partem negetur, ſi omnino incurritur apoſtaſia à fide, & Eccleſia. Quocirca, vt conſequẽter loquamur, idem dicendum videtur in caſu de hæretico, & de

A quocumque alio infideli, ſi idem ſit morale periculũ. Aut igitur filius hæretici baptizatur à parente, ſeu à miniſtro hæretico, & tunc concedo nunquam ab eis licitè fieri; quia ſemper id faciunt animo inſtruendi talem puerum in falſa doctrina, ac religione, ac Baptiſmo contraria. Aut baptizatur à miniſtro Catholico; & tunc dico, vt licitè fiat, neceſſarium eſſe, vt probabilem ſpem concipiat, fore vt huiuſmodi puer baptizatus poſſit ſuo tempore in vera fide inſtrui: quòd ſi nulla via poſſit huiuſmodi ſpem moralem habere, deberet certe potius à Baptiſmo abſtinere, ſupponendo paruulum non eſſe in extrema neceſſitate, in qua quilibet alius baptizari poteſt, vt ſuprà dixi. *Ad ſecundũ.* Ad ſecundum de filiis nouorum Chriſtianorum, B de quibus periculum eſt, quòd fidem tantùm ſimulent & fingant, dicendum eſt, quamuis in communi ſit hoc dubium vel incertitudo, tamen in particulari de hac vel illa perſona non poſſe hoc iudicari, nec de hac re exiſtere probabile aliquod teſtimonium, & ideo bona fide baptizantur huiuſmodi infantes, nihil temere iudicando de hoc, vel illo parente; quia illa generalis ſuſpicio non ſatis eſt ad dirigendum actum moralem in particulari. Quapropter ſi in particulari conſtaret de tali periculo & occaſione, idem iudicium eſſet ferendum, neque eſſent baptizandi huiuſmodi infantes, niſi priùs à parentibus ſepararentur. *Ad tertium.* Ad tertium reſpondetur, concedendo ſequelam, proportione ſeruata; ſic enim iure etiam Eccleſiaſtico cautum eſt in Concil. Tolet. 4. cap. 59. & *Conc. Tolet.* C habetur in cap. Iudæorum. 28 q. 1. vt filij Iudæorum (& idem eſt de aliis infidelibus) qui conuertuntur ad fidem, ſtatim à parentibus ſeparentur; ne parentum vltrà inuoluantur erroribus. Hæc autem ſeparatio fortaſſe minus neceſſaria erit in his, qui iam conuertuntur in adulta ætate, quam in aliis; quia cùm illi proprio arbitrio conuertantur, & priùs inſtruantur de falſitate & deceptione ſuorum parentum, minùs videtur eſſe periculi, quod ab eis iterum decipi poſſint. Sed hoc ad prudentiam magis ſpectat, & ideo in particulari conſiderata hominis capacitate, & modo conuerſionis, & parentis diligentia ac pertinacia, iudicandum eſt, quanta ſit hominis ſeparatio conueniens aut neceſſaria. *Ad quartum.* Et per hæc ferè patet ſolutio ad quartum; negamus enim hoc periculum non eſſe D morale, & occaſionem proximam, ſi reuera pueri ita ſint in conſortio parentum infidelium, vt ipſi poſſint, vel ſuperſtitiones ſuas circa ipſos exercere tempore infantiæ, vel eos docere falſos errores, ſi cum eis nutriantur vſque ad tempus vſus rationis. Quæ autem cohabitatio, vel coniunctio ſufficiat ad hoc periculum, vel è contrario, quæ ſeparatio ſufficiat ad illud tollendum, non ad doctrinam pertinet, ſed ad prudentiam; pendet enim ex particularibus circumſtantiis, aliquando enim fortaſſe ſufficit abſentia ab eodem oppido, interdum erit maior neceſſaria; aliquando verò fortè ſufficiet, vt in eadem domo non cohabitent, neque vllum inter ſe conſortium, vel familiaritatem habeant. *Ad confirm.* E Denique ad confirmationem negatur ſimilitudo; quia periculum amittendi charitatem, valde generale eſt, & commune omnibus, quod licèt aliquantulum creſcere poſſit ex iniquis moribus & exemplis parentũ, tamen hoc ſcandalum eſt valde accidentarium, & nunquam inter Catholicos deſunt ſufficientia media & auxilia, quibus poſſit facilè ſuperari: at verò periculum apoſtaſiæ eſt ſpeciale & multo maius, & conſtituens hominem in proxima & ſpeciali occaſione apoſtatandi à fide ſuſcepta. Vnde eſt alia differentia, quòd lapſus charitati contrarius, quamuis aduerſetur iuſtitiæ, quę datur per Baptiſmum, non tamen eſt directè cõtrarius

rius profeſſioni, quæ in Baptiſmo fit: at verò apoſtaſia à fide & Eccleſia, eſt directè contraria profeſſioni, quæ fit in Baptiſmo. Et ideo periculum apoſtatandi à fide multo magis repugnat condignæ adminiſtrationi Baptiſmi.

Altera difficultas. Supereſt dicendum de poſteriori malitia, ſcilicet, contra iuſtitiam. Eſt enim difficultas, an dominus habeat ius baptizandi huiuſmodi ſeruum infantem non ſeparatum à patre infideli, quamuis per accidēs, & ab extrinſeco non poſſit religioſè vti hoc iure, ita vt, ſi de facto id faciat, non peccet contra iuſtitiam, licèt peccet contra religionem; vel è contrario, ſi in particulari poſſit vitare illud periculum, & incommodum contra religionem, poſſit licitè baptizare ſeruum ſuum renuente patre. Et videtur ſanè hoc non eſſe contra iuſtitiam. *Pars affirmās probatur.* Ad quod declarandum oportet aduertere, aliud eſſe, filium eſſe in conſortio parentis, aliud verò, eſſe ſub cura illius: nam primum ſolùm dicit concomitantiam, ſeu cohabitationem, ſecundum verò dicit poteſtatem vnius in alterum. Vnde rectè poſſunt hæc ſeparari, vt per ſe conſtat. Quamuis ergo filius non ſit loco & conuictu ſeparatus à patre, rectè intelligi poteſt propriè ac formaliter non eſſe iam ſub cura paterna, ſi ius patris in alterum tranſlatum ſit, ita verò fieri videtur ex vi captiuitatis, & legitimæ ſeruitutis. Nam per eam videtur ius paternum tranſlatum in dominum: nam iure dominij habet poteſtatem in ſeruum ad regendum & gubernandum illum in omnibus, quæ ad ipſum pertinēt; ergo ſiue pater ſit præſens, ſiue abſens, poteſt dominus vti hoc iure ſuo indepēdenter à voluntate patris abſque vlla iniuſtitia. Et confirmatur: nam ſeparatio illa veluti localis, quoad conuictum & habitationem, nullum nouum ius confert domino; imò eſt actus iuris & poteſtatis priùs acquiſitæ in ipſum ſeruum; ergo ſi illa interueniente poteſt baptizare filium, inuito parente, imò ſi habet hoc ius vtendi hoc medio ad eum finem, etiam ante omnem ſeparationem habet hanc poteſtatem & conſequenter non peccat contra iuſtitiam, ſi illa vtatur abſque ſeparatione media, ſed potiùs vtitur iure ſuo. Et confirmatur ſecundò, quia licèt parens ſemper neceſſariò ſit parens, & hac ratione videatur ſemper habere ius inſtruendi, & gubernandi filium, tamen hoc non obſtat, quominus hæc poteſtas ſit maior apud dominum, & conſequenter, quòd ab ipſo poſſit impediri, ſeu præueniri (vt ita dicam) in huiuſmodi actione, & regimine, ita vt ipſe non poſſit iuſtè domino per vim reſiſtere, quominus vtatur iure ſuo; quamuis fortaſſe occulte oblata occaſione poſſit iure paterno in filium vti; ſicut eſt probabilis ſententia, quòd ſeruus quantumuis ſit legitimè bello captus, habet ius fugiendi, ſi poteſt occultè, & abſque vi, quamuis quia abſolutè non manet dominus ſuę libertatis, non poſſit per vim reſiſtere domino eum impedienti, ne fugiat. Sic ergo in præſenti, etiam ſi parens ſimul cum filio maneat, & poteſtatem paternam aliquo modo in filium retineat, tamen à Domino poterit iuſtè impediri, ne illa poteſtate vtatur; ergo poteſt dominus abſque vlla iniuſtitia illam ſibi vſurpare, & ratione illius filium baptizare, inuito parente. Quia, vt ſæpe dixi non eſt maius ius regendi, vel gubernandi filium, quàm tuēdi propriam libertatem.

Pars affirmatiua probatur. Durand. In contrarium autem videtur eſſe communis ſententia. Nam ferè omnes Doctores, atque etiam Durandus ſentire videntur, non facta ſeparatione filij à patre, ſemper fieri patri iniuriam, baptizando filium ipſo inuito, etiam ſi vterque ſeruus ſit. Cuius fundamentum eſſe poteſt paulo antea inſinuatum,

A quia licèt pater ratione ſeruitutis priuari poſſit cura & gubernatione filij, quoad vſum, non tamen quoad proprietatem, & radicale ius paternum; quia eſt omnino intrinſecum & connaturale; ergo, ſi filius manet coniunctus parti, non poterit pater iuſte prohiberi, quominus paternam curam exerceat in filium. Sicut ſi ſeruus coniugatus ſit, quamuis iure ſeruitutis poſſit iuſtè ſeparari à coniuge, vel venditione, vel donatione, &c. tamen, quamdiu non ſeparatur, iuſtè prohiberi non poteſt, quominus matrimonij actus cum coniuge exerceat, petendo, & reddendo debitū, & debitam curam coniugis gerendo. Nam hæ actiones ſunt valde intrinſecæ, & connaturales, quibus per ſe loquendo, non priuatur homo ratione ſeruitutis, quamuis per accidens priuari poſſit propter

B locorum diſtantiam. Ita ergo videntur eſſe in præſenti caſu, de quo agimus. Nam ius etiam patris erga filium eſt valde connaturale & intrinſecum, & eiuſdē rationis ſunt actiones, quæ ab illo manant; non ergo poteſt per ſe omnino illis priuari, quamuis per accidens poſſit media ſeparatione & diſtantia loci: priuaretur autem omnino, ſi filius exiſtens in conſortio patris ipſo inuito baptizaretur. Nam intrinſecè repugnat filium eſſe baptizatum, & manere ſub cura patris infidelis, ſiue cum illo habitet, ſiue non. Nam per Baptiſmum fit paruulus de iuriſdictione Eccleſiæ, & ideo fieri non poteſt, vt ius gubernandi paruulum iam baptizatum, in his quæ ad Deum pertinent, maneat aud parentem infidelem; id enim,

C & iuri Eccleſiæ, & ſanctitati Baptiſmi repugnat; ergo per Baptiſmum fit paruulus omnino extra ius paternum; ergo ſi pater non poteſt omnino priuari hoc iure, neque etiam poterit filius baptizari, ipſo inuito.

Inter has ſententias difficile eſt ferre iudicium: nam priores rationes videntur certè valde efficaces & magnam facere probabilitatem; quoniam ex illis non eſt difficile ſoluere fundamentum poſterioris ſententiæ; quæ nihilominus ſecurior eſt, & in praxi ſeruanda; tum propter communem opinionem, tum etiam propter fundamentum eius, quod eſt probabile, & exemplo adducto ex matrimonio fit valde veriſimile, ex quo vnicuique facile erit prioribus rationibus ſatisfacere, præſerim ad illud exemplum de

D fuga, & iure libertatis: nam etiam ſi admittamus illam ſententiam, quæ probabilis eſt, non eſt ſimile illud exmplum. Nam fuga eſt directè contraria dominio, & tendit ad deſtruendum illud: & ideo neceſſe eſt, vt qui habet dominium, ſaltem habeat ius impediendi fugam. At verò cura & gubernatio filij, præſertim in his, quæ ad animam ſpectant, non repugnat dominio, nec tendit in deſtructionem eius, & ideo non oportet, vt ratione ſeruitutis poſſit ſeruus directè priuari prædicto iure paterno in filium.

Poteſt tamen ex hac ſententia aliquis argumentari contra ea, quæ paulo antea diximus. *Obiectio.* Nam ſi non

E licet per ſe ac directè, parentem omnino arcere à cura & gubernatione filij; ergo neque etiam licebit filium ea intentione diuendere aut ſeparare à patre, vt omnino liberetur ab illius cura & gubernatione, & vt non poſſit parens curam paternam circa illum exercere, ſicut non poſſet ſeruus coniugatus, ea intentione per ſe ac directè diuendi, vt ſeparetur à coniuge, nec poſſit matrimonij actus exercere. *Reſponſio.* Reſpondetur negando conſequentiam, quando in illo fine includitur honeſtum motiuum, quale eſt baptizare, & ſaluare infidelem. Nam licèt concedamus dominum non habere ius priuandi patrem omni cura & gubernatione filij ſecum conuiuentis, tamen

ſimpliciter habet ius ſeparandi filium à patre, conſequenter etiam habet ius priuandi parentem omni vſu regendi filium, ſaltem media ſeparatione, quaſi per accidens; ergo poteſt hoc ipſum intendere propter quemcumque honeſtum finem. Atque idem erit proportione ſeruata in alio exemplo, quamuis intercedat diſſimilitudo. Nam in ſeparatione vnius coniugis ab altero, non poteſt propriè intercedere illa intentio Baptiſmi, de qua agimus, cùm vterque ſit adultus; tamen, ſi aliqua alia intentio honeſta excogitetur, quam poſſit dominus ſerui intendere, per illud medium vendendi ſeruum, & ſeparandi à coniuge, non video cur non poſſit hoc directè eligere, & velle propter illum finem.

Dubitatio

Sed quæri hoc loco poteſt circa hanc & præcedentem ſectionem: quidam infideles cenſendi ſint ex his ſeruis, cum quibus licitum eſt hoc iure vti; quod dubium ſpecialiter tractari ſolet de Iudæis, qui in aliquibus prouinciis ſub poteſtate Chriſtianorum Principum degunt. Authores enim aliqui hos Iudæos inter ſeruos computare videntur, vt Caietanus & Durandus, & expreſsè Angelus, verbo, Baptiſmus 3. num. 11. quibus fauet modus loquendi Innocentij III. in cap. & ſi Iudæos, extrà, de Iud. & Saracen. dicentis, *Iudæos propria culpa perpetuæ ſeruituti ſubmiſit.* Dicendum verò eſt in primis, hos Iudæos, qui nunc ſunt ſubditi Principibus Chriſtianis, non eſſe propriè ſeruos, ſicut ſunt mancipia, & ideo in eorum filiis non procedere doctrinam datam de filiis ſeruorum. Ita docet Soto, & eſt conſentaneum D. Thomæ hîc ad 2. nam hoc ſenſu dicit, Iudæos eſſe ſeruos ſeruitute ciuili, id eſt, tanquam ſubditos & tributarios. Et ratio eſt, quia licèt Iudæi ob culpam ſuam digni ſunt ſeruitute (quo ſenſu videtur locutus Innocentius) & quamuis etiam in principio, quando per bellum ſuperati ſunt, iuſtè potuerint in captiuitatem, & ſeruitutem redigi, quod etiam in prædicto textu inſinuatur; tamē iam nunc de facto non ſunt hoc modo ſerui effecti, vt ipſe vſus ſatis docet. Tractantur enim vt vaſalli & tributarij, nec vendi poſſunt, vt mancipia. Deinde generaliter dicendum eſt, eos tantùm infideles eſſe propriè ſeruos, qui vel iuſto bello capiuntur, vt ſunt ordinariè Saraceni, Turcæ, &c. vel qui pretio emuntur à veris dominis, qui ius habent illos vendendi, de quibus magna eſt quæſtio, quæ ad hunc locum non ſpectat: nam hîc non tractamus, quando aliquis legitimè fiat ſeruus, ſed quomodo poſſit illi Baptiſmus dari ſuppoſito dominio in eum tanquam in ſeruum.

Caietan. Durand. Angelus. Innocen. 3. 1. Propoſitio. Soto. 2. Propoſitio.

SECTIO VI.

Vtrùm Chriſtiani teneantur huiuſmodi infantes baptizare.

Diximus hunc actum eſſe licitum: dicendum ſupereſt, an ſit etiā ex præcepto neceſſarius, præſertim quando Chriſtiani hos infantes à parentibus ſeparatos in bello capiunt, ita vt tunc non poſſint licitè eos parentibus ſeu tutoribus reddere, etiam accepto pretio. Quod dubium non inuenio ſub his terminis ab authoribus tractatū; eſt tamen graue, quodque interdum nobis in praxim venit, & ideo dicam breuiter, quidquid in vtramque partem occurrit, quídque probabilius cenſeam.

Pars affirmatiua probatur. Scotus. Gabriel.

Quod ergo milites, qui hos infantes captiuant, vel alij ad quorum dominium perueniunt, teneantur eos baptizare, nec poſſint licitè ampliùs eos vendere infidelibus, videtur colligi ex Scoto, Gabriele & aliis, quatenus ſentiunt, Principes Chriſtianos habentes infideles ſubditos, non ſolùm poſſe, ſed etiam teneri ad baptizandos eos, ſi commodè poſſint. Et poteſt fundari primò in officio & iure dominij, ratione cuius, ſicut in hos dominos transfertur poteſtas ſupra hos infantes, ita etiā cura ſalutis eorū; ergo tenentur prouidere neceſſitati illorum; ergo & baptizare illos, quod eſt eis maximè neceſſarium. Et confirmatur: nam ſicut filius ante vſum rationis, quamdiu eſt ſub cura parentis, quia non habet voluntatem propriam, ſed voluntas patris reputatur voluntas eius, ita poſtquam conſtitutus eſt ſub poteſtate domini, voluntas domini reputatur voluntas ſerui; ergo tenetur dominus id velle fieri circa ſeruum ſuum infantem, quod ipſe, ſi poſſet, velle deberet: ſed ſi eſſet in poteſtate ſerui, teneretur potius velle baptizari, quàm reddi parentibus; ergo hoc ipſum tenetur velle & facere dominus. Quod etiam ſic explicatur: nam ſi ille ſeruus poſſet ratione vti, & petere Baptiſmum, nō poſſet licitè dari aut vendi parentibus; ergo eandem voluntatem tenetur habere dominus, per cuius voluntatem paruulus regitur. Secundò oriri poteſt hæc obligatio ex charitate, qua tenemur amare proximū in ſpiritualibus magis, quàm nos ipſos in corporalibus vel temporalibus; & ideo tenemur ei ſubuenire in ſpirituali neceſſitate exiſtenti, etiam cum aliqua iactura temporalis commodi pro ratione neceſſitatis & iacturæ, vt conſtat ex doctrina D. Thomæ 2.2. q. 26. art. 5. & q. 33. ar. 2. Sed in præſenti caſu, neceſſitas paruulorum eſt grauiſſima ac ferè extrema: nam ſi reddantur parentibus, moraliter loquendo, conſtituentur in euidenti periculo infidelitatis & mortis æternæ: ſi autem retineantur & baptizentur, in primis liberantur à grauiſſimo malo infidelitatis, & prauiſſimorum peccatorum, quæ illam conſequuntur; & deinde conſtituuntur in ſtatu, in quo probabiliſſimè ſperari poteſt æterna eorum ſalus. Deinde huic eorum neceſſitati ſubueniri poteſt abſque vlla ferè iactura temporali: nam licèt parentibus non vendantur, poterunt vendi fidelibus. Dices, ſi nunquam reddantur parentibus, erit magna illorum copia inter fideles; vnde fiet, vt vili pretio æſtimentur. Sed hoc & parui momenti eſt, ſi cum ſpirituali neceſſitate conferatur, & moraliter hoc non poteſt accidere. Quia abſolutè vix alicubi eſt magna copia horum infantium. Et confirmatur, quia tenemur baptizare paruulum in extrema neceſſitate conſtitutum, & morti proximum, etiam cum periculo propriæ vitæ corporalis, vt tenet probabilior ſententia fundata in illo principio de ordine charitatis, quam tenet Sylueſter, verbo, Bellum 2. §. 4. & Cordub. qui refert alios, lib. 1. qq. Theologic. quæſt. 26. dub. vlt. ergo à fortiori erit obligatio in præſenti caſu, vbi ſpiritualis neceſſitas paruuli tam grauis eſt, & temporale incommodum ferè nullum. Tertium argumentum ſumi poteſt ex ratione cooperationis. Nam Chriſtianus vendens vel tribuens hos paruulos infidelibus, videtur certè cooperari infidelitati eorum, quam exercebunt in huiuſmodi paruulos, vel ſaltem præbere illis materiam vel occaſionem prauè operandi: hoc autem videtur eſſe intrinſecè malum, ſicut dare arma gerenti iniuſtum bellum, vel pecunias exercenti vſuras.

Primò. Secundò. Syluest. Cordub. Tertiò. Pars negatiua probabilior.

Nihilominus ſimpliciter loquendo, verius videtur, ſine vllo peccato poſſe hos infantes vendi parentibus, & conſequenter abſolutè non eſſe obligationem eos baptizandi. Cui ſententiæ in primis fauet communis doctrina Theologorum docentium, non

non licere, vel ſaltem non expedire, ſeparare hos infantes à parentibus, vt baptizentur; eiuſdem autem fere rationis eſt retinere paruulum, ne parentibus reddatur, & ſeparare illum; & quamquam hoc poſterius aliquid eſſe maius videatur, tamen authores, qui cenſent hoc poſterius non licere, vel non expedire: vt ſunt Durandus, Paludanus, Capreolus, Caietanus, & Soto, maiori ratione reſponderent, illud prius, non eſſe præceptum, ſi de hoc eſſent interrogati.

Durand. Palud. Capre. Caiet. Soto.

Probatur hæc ſententia.

Fundamentum autem huius ſententiæ eſſe debet, quia nullum eſt ſufficiens principium vnde hæc obligatio oriatur: ſupponimus enim, vt per ſe clarum eſt, nullum eſſe poſitiuum ius, in quo fundetur. Aſſumptum oſtenditur, diſcurrendo per tria capita ſuperiùs poſita. Nam primò ex vi dominij non oritur hæc obligatio; licèt enim dominus, quamdiu dominium retinet, teneatur habere curam ſerui, tamen non tenetur perpetuò conſeruare huiuſmodi dominium; quia neque eſt aliqua lex iuſtitiæ, quæ ad hoc obliget; neque hic eſt neceſſarius actus dominij, ſed indifferens eſt ad retinendam vel alienandam rem, quæ ſub dominium cadit: rectè igitur probat illa ratio, teneri Chriſtianum dominum ad baptizandum ſeruum ſuum infantem, quem apud ſe habet à parentibus ſeparatum, ſi decernat, nunquam eum parentibus reſtituere; non tamen probat, teneri ex titulo dominij ad non reſtituendum. Neque aliquid probat illa ratio, quod voluntas domini reputatur voluntas infantis. Eſt enim valde metaphorica, neque poteſt ad omnes actiones applicari: præſertim ad hanc actionem vendendi ſeruum ipſum, in qua dominus vtitur iure ſuo, & operatur proprio arbitrio, & volũtate, & non quatenus in poteſtate ſua retinet voluntatem ſerui. Nihil ergo refert, quòd illa actio exiſtimetur voluntaria vel inuoluntaria paruulo ſecundum voluntatem interpretatiuam, quam habere deberet, ſi poſſet ratione vti: quia dominus non tenetur conformare ſe huic voluntati excogitatæ potius à nobis, quàm in re ipſa exiſtenti; tum quia ipſe non operatur vt in ſe continens, vel interpretans rationalem voluntatem paruuli, ſed vt dominus, qui poteſt re ſua vti, & alienare illam: tum etiam, quia, cum illa interpretatiua voluntas paruuli, neque exiſtat, neque ſit regula præſentis actionis, nihil confert ad honeſtatem præſentiæ eius. Quare non eſt eadem ratio de infideli iam adulto, qui vellet potius baptizari, quàm reſtitui parentibus: nam ille iam eſt ſui iuris in his, quæ ſpectant ad bonum animæ ſuæ, in quibus nec parenti, nec domino obedire tenetur cum morali periculo ſuæ ſalutis; paruulus verò ſemper regitur aliena voluntate: & quamuis ſit ſub poteſtate domini, tamen ipſe dominus poteſt à ſe abdicare hoc ius, illudque parenti reſtituere abſque vlla iniuſtitia, vel iniuria, quam in hoc faciat ipſi paruulo.

Neque etiam hæc obligatio oritur ex charitate: nam licèt hi paruuli hac ratione conſtituantur in aliquo periculo; non tamẽ obligat charitas ad ſubueniendum illis hoc medio, non ſolum ob temporale incommodum, quo tota ratio ſuperioris ſententiæ nitebatur, ſed propter alias grauiores cauſas, quales ſunt Baptiſmi reuerentia, maior libertas, & honor noſtræ fidei, & religionis, conſeruatio iuris gentium valde neceſſarij reipublicæ Chriſtianæ. Singulæ ex his declarari poſſunt ex rationibus ſuprà factis in fauorem ſententię D. Thom. nimirum quòd infideles hoc modo baptizati frequenter ſunt parum conſtantes in fide, quodque non decet religionem noſtram vti huiuſmodi mediis violẽtis & valde extrinſecis ad

A aggregandos homines ad hanc religionem: nam hoc poteſt reddere illam odioſam infidelibus. Quæ rationes, quamuis extrinſecæ videantur, tamen etiam charitatis ratio extrinſeca eſt, & vt illa obliget, omnes circumſtãtiæ tam extrinſecæ, quam intrinſecæ ſunt conſiderandæ. Rurſus redemptio captiuorm iure gentium eſt introducta, & eſt valde neceſſaria ad pacem hominum, & ad vitanda maiora mala, & homicidia: ergo non obligat ratio charitatis ad nunquam ſeruandum, ſeu exequendũ hoc ius gentiũ in huiuſmodi infantibus, quia hinc fortaſſe maiora incommoda ſequerentur. Quod poteſt in hunc modum explicari, quia ſi infideles intelligerent, Chriſtianos nunquam donare libertate hos infantes; atque B ad hoc ius ſuis legibus obligari, etiam ipſi infideles retinerent apud ſe noſtros infantes captiuos, neque eſſet locus redemptioni eorum; exponerentur ergo filij Chriſtianorum magno periculo, vt filios infidelium eo liberaremus. Imò detrimentum noſtrorum infantium eſſet multo certius, quàm ſit vtilitas infantium infidelium: quia facilius eſt degenerare à vera fide, & in errorem deflectere, quàm conſtanter perſeuerare in fide ſuſcepta ſine proprio conſenſu, & contra veterem parentium conſuetudinem. Dicetur fortaſſe, non eſſe faciendum malum, vt vitetur maius. Reſpondetur, hoc eſſe quod inquirimus, an hoc malum ſit, ſcilicet, reddere hos paruuſos parentibus infidelibus; & hoc negamus eſſe malum. Nam per ſe ex obiecto nullam malitiam habet: C aliud verò malum, quod inde timetur, ſcilicet, quòd hi paruuli fiant infideles, non fit a Chriſtianis illos vendentibus, ſed à parentibus; permittitur autem à Chriſtianis, qui illos vendunt, & hoc modo licitum eſt, & charitati cõſentaneum, permittere minus, magiſque alienum malum, propter vitandum maius ac magis proprium. Aliter reſponderi poteſt, reuera non vitari hoc maius malum, quia infideles de facto nunquam concedunt libertatem infantib. Chriſtianorũ, quos captiuant, ſed omnino apud ſe retinent, vt paganos illos efficiant: ita enim refertur. Reſpondetur ſi ita eſt, licitum eſt par pari referre. Vix tamen credibile eſt, eos nunquam diuendere huiuſmodi infantes, quamuis fortaſſe difficiliùs & maiori pretio D id faciant: quapropter non expedit eis dare occaſionem, vt in hoc negotio duriores fiant; & ideo non eſt hæc obligatio noſtris militibus, ſeu fidelibus imponenda. Accedere vlteriùs poteſt temporale detrimentum, quod interdum eſſe poteſt non minimæ exiſtimationis, ſi nonnulla alia præter ſuprà dicta cõſiderentur Primum, quod huiuſmodi ſerui toto tempore infantiæ nullam vtilitatem afferunt dominis ſuis, ſed potiùs ſunt illis ſumptui, & labori. Deinde, ſæpe nõ poſſunt illos apud ſe retinere, neque educare & alere, vt verbi gratia, ſi domini, qui illos captiuant, ſunt milites, qui neque inueniunt Chriſtianos homines, qui illos velint emere, nec poſſunt commodè illos in aliquam prouinciam Chriſtianorum tranſ- E mittere, nec ſecum ferre: cur ergo hi non poterunt pretio accepto ad ſuos remittere? Quin potiùs hinc vlteriùs fieret, vt milites intelligentes, ſe non poſſe captiuare hos paruulos cum aliqua vtilitate, ſed potiùs cum magno onere & obligatione, vel remiſſius bellum agant, vel certè illos interficiendos cenſeant potius, quàm captiuandos. Igitur, penſatis omnibus, hoc medium perpetuæ ſeruitutis, quod valde extrinſecum eſt; & tot habet incommoda, vt non poſſit abſolutè exiſtimari charitas ad illud obligare, loquẽdo moraliter ac regulariter, quamuis fortaſſe in aliquo ſpeciali caſu, præſertim ſi extrema neceſſitas interueniat, hæc obligatio admitti poſſit.

Obiectio.

Reſpon.

Inſtantia.

Reſpondetur.

Vltimum

Vltimum caput, quod ex cooperatione ſumebatur,minoris eſt difficultatis:negamus enim hanc eſſe cooperationem. Nam Chriſtianus vendens ſeruũ, vtitur iure ſuo & rem facit ex obiecto, vel indifferentem, vel bonam, ſcilicet, filium parentibus reſtituere;quicquid verò poſtea ſequitur, eſt per accidens ex malitia parentum, quã alter vitare non tenetur propter dictas cauſas; & ideo illi non imputatur. Sicut non eſt malum ſoluere pecunias homini exercenti vſuras, quamuis ipſe malè ſit illis vſurus: quia hoc eſt valde extrinſecum, & accidentarium. Nulla eſt ergo ſufficiens ratio huius obligationis, generatim loquendo. In particulari verò, vt dixi, conſiderandæ ſunt omnes circumſtantiæ, non ſolum ad iudicandum de obligatione, quæ vel nunquam, vel rarò intercedit, ſed etiam ad conſulendum, quid agere expediat, quidve melius ſit. Atque hinc etiam a fortiori colligitur, quando aliquis apud ſe habet captiuum parentem ſimul cum paruo filio, non eſſe obligationem ſeparandi vnum ab altero,vt baptizetur infans; tum quia opinio probabilis eſt hoc non licere;multo ergo probabilius erit,non eſſe neceſſarium: tum etiam,quia ferè omnes rationes factæ, eadem vel maiori proportione hîc applicari poſſunt, neque vlla noua in contrarium occurrit.

1.Corollarium.

2. Corollariũ.

ARTICVLVS XI.

Vtrùm pueri in maternis vteris poſiti ſint baptizandi.

4.d. 6.1.a.1. q.1.& diſ.23 q.2.ar.1.q.1. ad 1.& 2.

AD vndecimum ſic proceditur.Videtur, quòd pueri in maternis vteris exiſtẽtes poſſint baptizari.Efficacius enim eſt donum Chriſti ad ſalutẽ,quàm peccatum Adæ ad damnationem,vt Apoſt.dicit, Rom.5.Sed pueri in maternis vteris damnantur propter peccatum Adæ. Ergo multo magis ſaluari poſſunt,per donum Chriſti; quod quidem fit per Baptiſmum. Ergo pueri in maternis vteris exiſtentes poſſunt baptizari.

2.Præterea,Puer in vtero matris exiſtens, aliquid matris eſſe videtur.Sed baptizata matre,baptizatur quicquid eſt eius intra ipſam exiſtens. Ergo videtur,quod baptizata matre baptizetur puer in vtero eius exiſtens.

3.Præterea,Mors æterna peior eſt,quàm mors corporalis.Sed de duobus malis minus malũ eſt eligendum.Si ergo puer in vtero matris exiſtens baptizari non poteſt, melius eſſet quod mater aperiretur, & puer vi eductus baptizaretur,quàm quod puer æternaliter damnaretur abſque Baptiſmo decedens.

4.Præterea,Contingit quãdoque,quod aliqua pars pueri prius egreditur:ſicut legitur Geneſ.38. quod pariente Thamar, in ipſa effuſione infantium,vnus protulit manum, in qua obſtetrix ligauit coccinum,dicens,iſte egredietur prior; illo verò manum retrahente, egreſſus eſt alter. Quandoque autem in tali caſu imminet periculum mortis.Ergo videtur quod illa pars debeat baptizari puero adhuc in materno vtero exiſtente.

Epi.57. inter me.& ſi.to.2.

*Sed contra eſt,quod Auguſt.*dicit in Epiſt.ad Dardanum;nemo renaſcitur, niſi primò naſcatur. Sed Baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio. Non ergo debet aliquis baptizari,priuſquam ex vtero naſcatur.*

q.66.art.1.

Reſpondeo dicendum,quòd de neceſſitate Baptiſmi eſt, quod corpus baptizandi aliquo modo aqua abluatur,cum Baptiſmus ſit quædam ablutio,vt ſuprà dictum eſt. Corpus autem infantis,antequm naſcatur ex vtero, non poteſt aliquo modo ablui aqua, niſi fortè dicatur, quod ablutio baptiſmalis,qua corpus matris lauatur,ad filium in ventre exiſtentem perueniat. Sed hoc eſſe non poteſt: tum quia anima pueri,ad cuius ſanctificationem ordinatur Baptiſmus,diſtincta eſt ab anima matris:tum quia corpus pueri*

A *animati, iam eſt formatum, & per conſequens à corpore matris diſtinctum. Et ideo Baptiſmum, quo mater baptizatur,non redundat in prolem,in vtero matris exiſtentem. Vnde Auguſtinus * dicit contra Iulianum: Si ad matris corpus id,quod in ea concipitur, pertinet, ita vt eius pars imputetur,non baptizaretur infans cuius mater baptizata eſt,aliquo mortis vrgẽte periculo, cum eum geſtaret in vtero.Nunc verò cum ipſe etiam, ſcilicet infans baptizetur, non vtique ad maternum corpus,cum eſſet in vtero pertinebat.Et ita relinquitur,quod nullo modo infantes in maternis vteris exiſtentes,baptizari poſſunt.*

Lib.6.c.8.non longe ante me. tem.7.

*Ad primũ ergo dicẽdum, quòd pueri in maternis vteris exiſtentes,nondum prodierunt in lucem,vt cum aliis hominibus vitam ducant. Vnde non poſſunt ſubiici actioni humanæ,*B *vt per eorum miniſterium ſacramenta recipiant ad ſalutem. Poſſunt tamen ſubiici operationi Dei,apud quem viuunt,vt quodam priuilegio gratiæ ſanctificationem conſequantur:ſicut patet de ſanctificatis in vtero.*

Ad ſecundũ dicendum,quòd membrum interius matris eſt aliquid eius per continuationem & vnionem naturalem partis ad totum.Puer autem in vtero matris exiſtens, eſt quid eius per quandam colligationem corporum diſtinctorum.Vnde non eſt ſimilis ratio.

Ad tertium dicendum,quòd non ſunt facienda mala,vt eueniant bona,vt dicitur Roman.3.& ideo non debet homo occidere matrem,vt baptizet puerum.Si tamen mater mortua fuerit, viuente prole in vtero,debet aperiri vt puer baptizetur.

Ad quartum dicendum, quod expectanda eſt totalis C *egreſſio pueri ex vtero ad Baptiſmum, niſi mors immineat. Si tamen primò caput egediatur,in quo fundantur omnes ſenſus,debet baptizari,periculo imminente: & non eſt poſtea rebaptizandus,ſi eum perfectè naſci contigerit.Et videtur idem faciendum, quacunque alia pars egrediatur, periculo imminente.Quia tamen in nulla exteriorum partium integritas vitæ ita conſiſtit, ſicut in capite; videtur quibuſdam,quod propter dubium, quacunque alia parte corporis abluta, puer poſt perfectam natiuitatem ſit baptizandus ſub hac forma;Si nõ es baptizatus,ego te baptizo.*

COMMENTARIVS.

HIc articulus ferè expoſitus eſt in ſuperioribus: D nam ſi paruulus omnino clauſus eſt in vtero matris,conſtat non poſſe baptizari; quia neque aqua tangi in ſeipſo poteſt, neque per matrem baptizari: nam cum ſit perſona ab illa diſtincta, ablutio matris non poteſt ablutio filij reputari, vt bene notauit Auguſtinus 6.cont.Iulia.cap.1. & cap.6. habetur in cap. ſi quidquid, de conſecrat. diſtin. 4. Et ideo in Conc.Neocæſari.cap.6.dicitur,Baptiſmum mulieris prægnantis non communicari, nec prodeſſe filio. Oportet ergo,vt prius aliquo modo egrediatur ex vtero.Et quidem extra caſum neceſſitatis, iam ſuprà diximus expectandum eſſe,vt perfectè naſcatur: in E neceſſitate verò baptizari poteſt ſtatim ac ex vtero exiit pars corporis,quæ ad Baptiſmum perficiendum ſufficit; vt ſuperius d.20.ſect.2.dictum eſt.

Non eſt expectanda propria natiuitas, vt infans baptizari poſſit.

Hic verò ſolum addendum occurrit, cum dicitur, debere hominem prius naſci ex vtero, vel omnino,vel ex parte, quam baptizetur; non oportere intelligi de propria natiuitate. Quacumque enim ratione fieri poſſit, vt abluatur, id ſatis erit ad valorem Baptiſmi; etiam ſi propria natiuitas humana non præcedat, quia ſubſtantia ſacramenti conſiſtit in ablutione ſeu debita forma verborum. Vnde ſi mortua ſit mater habens infantem in vtero,& aperiatur,ac detegatur puer, illa non eſt propria corporalis natiuitas,& tamen circa illũ puerũ perfici poteſt Baptiſmus

Baptiſmus nec ſolum poteſt, ſed etiam debet, quando mater prius mortua eſt: nam interficere, & aperire adhuc viuentem, ne prius filius ſine Baptiſmo moriatur, nunquam licet, vt bene Palud. notauit. in 4.diſtin.6.quæſt.1. quod eſt intelligendum, etiam ſi mater ſit iam non morti proxima, & infallibiliter expectetur mors eius, ac probabiliter timeatur, ne filius priùs moriatur. Quia non ſunt facienda mala, vt eueniant bona; & quamdiu vita durat, nemo eſt dominus eius, vt poſſit illam violenter auferre propter ſalutem alterius.

Paludanus.

Si mulier prægnans ſit morte digna accelerare poteſt eius mors vt puer baptizari poſſit. l. prægnantem. ff. de pœnis.

Solùm poſſet excipi caſus, quando mater aliàs eſt morte digna, & iuſtè eſt ad illam damnata: nam licet tunc regulariter differendum ſit ſupplicium matris vſque ad partum propter bonum prolis, vt habetur in lege, prægnantem. ff. de pœnis: tamen ſi fingatur caſus in quo eo tempore, quo differtur ſupplicium, credatur priùs moriturus paruulus, quàm ad partum, vel natiuitatem peruenerit, & in eo caſu, quamuis Paludanus dubius ſit: quia (inquit) hoc non eſt in iure expreſſum; mihi tamen, non videtur eſſe dubium, quin tunc liceat anticipare ſupplicium, quãtum fieri poſſit, ſeruato ordine iuris, & iuſtitiæ, quia tunc nulli fit iniuria, & cedit in maximum ſpirituale bonum prolis: nam dilatio, quæ in iure conceditur, non eſt propter matrem, ſed in filij vtilitatem; ſi ergo non ſolum ceſſet hæc vtilitas verum etiam credat cedere in magnum detrimentum prolis, non eſt neceſſarium, nec legi conſentaneũ in tali caſu differre ſupplicium.

Obiectio. *Reſponſio.*

Dices, ceſſante fine legis in particulari, non ceſſare obligationem legis. Reſpondetur primò, illud eſſe certum, quando tantùm ceſſat negatiuè, non verò ſi eſſet contrariè, prout accideret in prædicto caſu; quia non ſolum non eſſet vtilis proli talis dilatio ſupplicij, ſed etiam eſſet in magnum detrimentum eius. Deinde illa lex reſpectu prolis eſt potius beneficium quoddam & priuilegium, quàm præceptũ; & ideo, ſi in particulari caſu non habet rationem beneficij, & priuilegij, ſed potiùs nocumenti, talis caſus non cenſetur ſub illa lege comprehendi. Et hæc quidem vera ſunt ex ſuppoſitione huiuſmodi euentus. Exiſtimo tamen moraliter vix poſſe accidere huiuſmodi caſum. Nam ſemper maius periculum imminet proli, ſi mater interficiatur, & ideo loquendo practicè, & moraliter ſemper eſt differendum ſuppliciũ vſque ad partum.

ARTICVLVS XII.

Vtrùm furioſi & amentes debeant baptizari.

AD duodecimũ ſic proceditur. Videtur quòd furioſi & amentes non debeãt baptizari. Ad ſuſceptionẽ enim Baptiſmi requiritur intentio in eo qui baptizatur: vt ſuprà dictum eſt. Sed furioſi & amentes, cum careant vſu rationis, non poſſunt habere ordinatam intentionem: ergo non debent baptizari.

2. Præterea, Homo bruta animalia ſuperexcedit in hoc, quod habet rationem. Sed furioſi & amentes non habent vſum rationis: & quandoque etiam in eis non expectatur, ſicut expectatur in pueris. Ergo videtur, quod ſicut bruta animalia non baptizantur, ita nec tales furioſi & amentes debent baptizari.

3. Præterea, Magis eſt ligatus vſus rationis in furioſis vel amentibus, quam in dormientibus. Sed Baptiſmus non conſueuit dari dormientibus. Ergo non debet dari amentibus & furioſis.

Lib.4.c.4.parũ ante med. tom.1.

Sed contrà eſt quòd Auguſtin. dicit 4. Confeſſ. de amico ſuo qui cum deſperaretur, baptizatus eſt neſciens: & tamẽ Baptiſmus in eo efficaciam habuit. Ergo carentibus vſu rationis, aliquando Baptiſmus dari debet.

A *Reſpondeo dicendum, quòd circa amentes & furioſos eſt diſtinguendum. Quidam enim ſunt à natiuitate tales nulla habentes lucida interualla: in quibus etiam nullus vſus rationis apparet. Et de talibus, quantum ad Baptiſmi ſuſceptionem, videtur eſſe idem iudicium & de pueris, qui baptizantur in fide Eccleſiæ, vt ſuprà dictum eſt *. Alij verò ſunt amentes, qui ex ſana mente, quam habuerunt prius in amentiam inciderunt. Et tales ſunt iudicandi ſecundum voluntatem, quam habuerunt, dum ſanæ mentis exiſterent. Et ideo, ſi tunc apparuit in eis voluntas ſuſcipiendi Baptiſmum, debet eis exhiberi in furia & amentia conſtitutis: etiã ſi tunc actu contradicant: alioquin, ſi nulla voluntas ſuſcipiendi Baptiſmum in eis apparuit, dum ſanæ mentis eſſent, non ſunt baptizandi. Quidam verò ſunt, qui etſi à natiuitate fuerint furioſi vel amentes, habent tamen aliqua lucida* B *interualla, in quibus rectà ratione vti poſſunt. Vnde ſi tunc baptizari voluerint, baptizari poſſunt etiam in amẽtia conſtituti. Et debet eis tunc ſacramentum conferri, ſi periculum timeatur: alioquin melius eſt, vt tempus expectetur in quo ſint ſanæ mentis, ad hoc, quòd deuotiùs ſuſcipiant ſacramentum. Si autem tempore lucidi interualli non appareat in eis voluntas ſuſcipiendi Baptiſmum, baptizari non debent in amentia conſtituti. Quidam verò ſunt, qui etſi nõ omnino ſanæ mentis exiſtant, in tantũ tamen ratione vtũtur, quod poſſunt de ſua ſalute cogitare, & intelligere ſacramẽti virtutem. Et de talibus idem eſt iudicium, ſicut de his, qui ſanæ mentis exiſtunt, qui baptizantur volentes, nõ autem inuiti.*

ar.9.huius q.

Vt habetur in Decr lib.3.ti.43.c.2.in fin.

Ad primum ergo dicendum, quod amentes qui nunquam habuerunt, nec habent vſum rationis, baptizãtur ex C *intẽtione Eccleſiæ, ſicut & ex actu Eccleſiæ credũt & pœnitent, ſicut ſupra de pueris dictum eſt *. Illi verò, qui aliquo tempore habuerunt vel habent vſum rationis, ſecundũ propriam intentionem baptizantur, quam habent vel habuerunt tempore ſanæ mentis.*

ar.9.huius q.

Ad ſecundum dicendum, quòd furioſi vel amentes carẽt vſu rationis per accidens, ſcilicet propter aliquod impedimentum organi corporalis: non autem propter defectum animæ rationalis, ſicut bruta animalia: Vnde non eſt de his ſimilis ratio.

*Ad tertium dicendum, quòd dormientes non ſunt baptizandi, niſi periculum mortis immineat, in quo caſu baptizari debent, ſi prius in eis voluntas apparuit ſuſcipiendi Baptiſmum, ſicut & de amentibus dictum eſt, ſicut Aug.** D *narrat in 4. lib. Confeſſ. de amico ſuo, qui baptizatus eſt neſciens, propter periculum mortis.*

In eor. art. Lib.4.c.4.parũ ante med. tom.1.

COMMENTARIVS.

HIc articulus iam eſt in ſuperioribus explicatus. Nam hi amentes, ſi ſint perpetui, inter infantes computantur: ſi verò aliquando vſum rationis habuerunt, eadem eſt ratio de illis, quæ de aliis adultis, iudicandi autem ſunt iuxta ſtatum, & voluntatem in qua inuenti ſunt, quando in amentiam inciderunt. Neque circa literam D. Thomæ aliquid nouum, aut ſpeciale notandum occurrit.

QVÆSTIO LXIX.

E

De effectibus Baptiſmi, in decem articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de effectibus Baptiſmi.

Et circa hoc quæruntur decem.

Primò, vtrùm per baptiſmum auferantur omnia peccata.

Secundò, vtrùm per baptiſmum liberetur homo ab omni pœna.

Tertiò, vtrùm Baptiſmus auferat pœnalitates huius vitæ.

Quartò

Quartò, Vtrùm per Baptiſmum conferatur homini gratia & virtutes. A

Quintò de effectibus virtutum, qui per baptiſmum conferuntur.

Sextò, vtrùm etiam paruuli in Baptiſmo gratias & virtutes accipiant.

Septimò, vtrùm per Baptiſmum aperiatur baptizatis ianua regni cœleſtis.

Octauò, vtrùm Baptiſmus æqualem effectum habeat in omnibus baptizatis.

Nonò, vtrùm fictio impediat effectum Baptiſmi.

Decimò, vtrùm, recedente fictione, Baptiſmus obtineat ſuum effectum.

ARTICVLVS I.

Vtrùm per Baptiſmum tollantur omnia peccata.

2.d.32.q.11. ar.1. & 4.d. 4.q.2.ar 1.q. 1. & d.17.q. 3.ar. 5.q. 1. & 4.cō.c.50. & 72.col. 2. & He.6.co.2. fi.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd per Baptiſmum non tollantur omnia peccata. Baptiſmus enim eſt quædam ſpiritualis regeneratio, quæ contraponitur generationi carnali; ſed per generationem carnalem homo contrahit ſolùm originale peccatum; ergo per Baptiſmum ſoluitur ſolùm originale peccatum.

2. Præterea, Pœnitentia eſt ſufficiens cauſa remiſſionis actualium peccatorum. Sed ante Baptiſmum in adultis requiritur Pœnitentia, ſecundùm illud Actorum 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrùm. Ergo Baptiſmus nihil operatur circa remiſſionem actualium peccatorum.

Mar.9. ſuper illud verbum Hoc genus dæmoniorū non eiicitur, niſi, &c. to. 9.

*3. Præterea, Diuerſorum morborum diuerſæ ſunt medicinæ: quia, ſicut Hieron.*dicit, non ſanat oculum, quod ſanat calcaneum. Sed peccatum originale, quod per Baptiſmum tollitur, eſt aliud genus peccati à peccato actuali. Ergo non omnia peccata remittuntur per Baptiſmum.*

Sed contrà eſt quod dicitur Ezech.36. Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris.

Reſpondeo dicendū, quòd ſicut Apoſtolus dicit, Roman. 6. Quicumque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Et poſtea concludit: Ita & vos exiſtimate mortuos quidem eſſe peccato; viuentes autem Deo in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Ex quo patet, quòd per Baptiſmum homo moritur vetuſtati peccati: & incipit viuere nouitati gratiæ. Omne autem peccatum ad priſtinam vetuſtatem pertinet. Vnde conſequens eſt, quòd omne peccatum per Baptiſmum tollatur.

*Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut Apoſt. dicit, Romam. 5. Peccatum Adæ non tantum poteſt, quantum poteſt donum Chriſti, quod in Baptiſmo percipitur. Nam iudiciū ex vno in cōdemnationem, gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem. Vnde Auguſtin.*dicit in lib. de Baptiſmo paruulorum, quòd generante carne tantummodo trahitur peccatum originale: regenerante autem Spiritu, non ſolùm originalium, ſed etiam voluntariorum fit remiſſio peccatorum.*

Lib. 1. de peccato. meritis & remiſ. cap. 15. in fi. to. 7.

Ad ſecundum dicendum, quòd nullius peccati remiſſio fieri poteſt, niſi per virtutē paſſionis Chriſti: vnde & Apoſtolus dicit Hebr. 9. quòd ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. Vnde motus humanæ voluntatis, qui eſt in pœnitente, non ſufficeret ad remiſſionem culpæ, niſi adeſſet fides paſſionis Chriſti, & propoſitum participandi ipſam, vel ſuſcipiendo Baptiſmum, vel ſubiiciendo ſe clauibus Eccleſiæ. Et ideo, quando aliquis adultus pœnitens ad Baptiſmum accedit, conſequitur quidem remiſſionem omniū peccatorum ex propoſito Baptiſmi, perfectius autem ex reali ſuſceptione Baptiſmi.

Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit de particularibus medicinis. Baptiſmus autem operatur in virtute paſſionis Chriſti, quæ eſt vniuerſalis medicina omniū peccatorum. Et ideo per Baptiſmum omnia peccata tolluntur

COMMENTARIVS.

RESpondet D. Thom. Baptiſmum habere virtutem ad tollēdum omne peccatum. Quam veritatem in argumento, ſed contra, confirmat ex illo, Ezech. 37. *Effundam ſuper vos aquam mundam*, quem locum vt ſupra notauit, diſp. 20. ſect. 1. Hierony. de aqua Baptiſmi intelligit. Quam expoſitionem Theodoretus etiam ſequitur, atque eodem modo interpretatur Cyprianus, epiſt. 70. & 76. in 2. par. illius, aliàs lib. 4. epiſt. 7. ſumitur etiam ex Athanaſio epi. ad Serapionem, contra eos, qui dicunt Spiritum ſanctum eſſe creaturam: dicit enim promiſſiones ibi per Ezechielem factas, ſolùm tempore Meſſiæ eſſe impletas. In corpore autem articuli, eandem veritatem confirmat ex Paulo, ad Rom. 6. dicente, *Nos per Baptiſmum conſepeliri Chriſto in mortem, vt in nouitate vitæ ambulemus*: quod infrà exponens ait, eos qui baptizati ſunt, *mortuos quidem eſſe peccato, viuentes autem Deo in Chriſto Ieſu Domino noſtro*, mori autem peccato, vt ſuperiùs idem Paulus expoſuerat, idem eſt, quod iuſtificari à peccato.

Ezech. 46. Hieronym. Theodoret. Cyprian. Athanaſ. B Rom. 6.

Ex quo loco colligit D. Thom. rationem, quæ dupliciter formari poteſt, primò, quia non poteſt quis iuſtificari ab vno peccato, verbi gratia, originali, quin iuſtificetur ab omnibus: ſi ergo Baptiſmus habet virtutem iuſtificandi hominem à peccato, neceſſe eſt, vt poſſit delere omnia peccata. Quæ ratio procedit optimè de omnibus peccatis, quæ gratiam tollunt, vt ſunt originale, & mortalia omnia; de venialibus autem non videtur ita procedere, quia hæc non neceſſariò tolluntur per iuſtificationem à peccato. Poteſt tamen facilè extendi ratio, quia licèt non ſit ſimpliciter neceſſarium remitti venialia peccata ſimul cum mortalibus, quia poteſt homo ponere impedimentum: tamen à fortiori neceſſarium eſt, vt qui virtutem habet tollendi mortalia peccata, habeat etiam tollendi venialia, ſi homo ſit diſpoſitus, ſeu obicem ponat: quia hic effectus minor eſt, & eiuſdem ordinis cum illo, ſeu ſubordinatus illi. Secundo modo poteſt firmari ratio D. Thomæ, quia per Baptiſmum ita iuſtificatur homo, vt omnino cenſeatur mori vitæ præteritæ, & in nouum hominem reſtitui, vnde in alio loco Ezechielis dicitur accipere nouum cor & nouum ſpiritum: omnia autem peccata ante Baptiſmum commiſſa pertinent ad veterem vitam; ergo illa omnia pereunt, & ſuffocantur in baptiſmate.

Ratio D. Tho. C D

In ſolutione ad primum, rationem reddit diuus Thomas cur per regenerationem Baptiſmi non ſolùm tollatur originale peccatum, ſed etiam alia, cùm per regenerationem carnalem ex Adamo ſolum originale peccatum contrahamus, & non alia; & rationem reddit, quia efficacior eſt virtus Chriſti, quā defectus Adæ. Quod confirmat ex illo, ad Rom. 5. *Nō ſicut delictum, ita & donum*, & infrà, *Non ſicut per vnum peccatum, ita & donum. Nam iudicium quidem ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem.* Quorum verborum ſenſus eſt, Chriſti donum eſſe efficacius. Nam lapſus Adæ ſolum vnū delictum potuit in poſteros transfundere: Chriſti autem meritum non ſolùm illud peccatum, ſed & reliqua omnia, quæ omnes homines poſtea committunt, poteſt auferre. Atque ita exponunt ibi Chryſoſtom. ſerm. 10. Theodoret. Theophil. Ambroſ. & alij, & Auguſt. quem D. Thom. citat. Quod teſtimonium, & ratio in illo fundata, rectè procedit de virtute Chriſti in cōmuni; tamen quia hæc virtus non ſolùm per Baptiſmum, ſed etiam per alia media applicatur, ideo non videtur tam efficaciter procedere

Rom. 5. E Chryſoſt. Theodoret. Theophil. Ambroſ. Auguſt.

dere in particulari de Baptiſmo. Sed dicendum eſt, illa ratione probari, habuiſſe Chriſtum virtutem ad inſtituendum talem modum regenerationis, quo omnia peccata delerentur, & hoc eſt, quod immediatè probat D.Th. Nam quòd oportuerit hanc regenerationem eſſe huiuſmodi, in corp. art.; ſatis probatum eſt. Atque eodem ſenſu accipiẽdum eſt, quod in ſolutione ad tertium, dicit D.Th. Baptiſmum eſſe remedium ſufficiens ad omnia genera peccatorum tollenda, quia paſſio Chriſti, in cuius virtute operatur, eſt vniuerſalis medicina omnium peccatorum. Videri n. poteſt hæc ratio inſufficiens, quoniam ſimiliter inferri poſſet ſacramentum Pœnitentiæ, Extremæ vnctionis, & alia ſufficere ad omnia peccata tollenda; quoniam operantur in virtute paſſionis Chriſti, quæ eſt vniuerſalis medicina. Igitur ex illo principio ſolùm intendit D. Th. concludere, in paſſione Chriſti eſſe virtutem ſufficientem ad inſtituendum aliquod ſacramentum, quod vniuerſaliter delet omnia peccata: quòd autem communicauerit hanc virtutem Baptiſmo, quódque ad hunc effectũ ſit ſpecialis ratio in illo magis, quàm in aliis ſacramentis, ex aliis principiis iam inſinuatis probatũ ſupponitur.

In ſolutione ad ſecundum, tangit diuus Thomas quæſtionem de neceſſitate Baptiſmi ad prędictũ effectum, quam paulo pòſt ex profeſſo diſputabimus.

ARTICVLVS II.

Vtrùm per Baptiſmum liberetur homo ab omni reatu peccati.

Sup. 68. ar. 5. & 3. d. 19. ar. 3. q. 2. Et 4. d. 4. q. 2 ar. 1. c. 2. & ar. 3. q. 1. & d. 7. q. 1. a. 1. q. 1. & 4. cõc. c. 58. 59. & 72. col. 2. & Rom. 11. le. 4. col. 4. & 5. Et Heb. 6. col. 3 fin. Lib. 1. retrac. c. 9. & lib. 3. de lib. arb. c. 28. to. 1. q. 62. ar. 3.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd per Baptiſmum non liberetur homo ab omni reatu peccati. Dicit enim Apoſtol. Rom. 13. Quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt. Sed culpa non ordinatur, niſi per pœnã, vt Auguſt. dicit. Ergo per Baptiſmum non tollitur reatus pœnæ præcedentium peccatorum.*

2. Præterea, Effectus ſacramenti aliquam ſimilitudinem habet cum ipſo ſacramento; quia ſacramenta nouæ legis efficiunt, quod figurant: vt ſuprà dictum eſt. Sed ablutio baptiſmalis habet quidem aliquam ſimilitudinẽ cum ablutione maculæ: nullam autem ſimilitudinem habere videtur cum ſubtractione reatus pœnæ. Non ergo per Baptiſmum tollitur reatus pœnæ.*

3. Præterea, Sublato reatu pœnæ, aliquis non remanet dignus pœna: & ita iniuſtum eſſet eum puniri. Si igitur per Baptiſmum tollitur reatus pœnæ, iniuſtum eſſet, poſt Baptiſmum ſuſpendere latronem, qui antea homicidium commiſit, & ita per Baptiſmum tolleretur rigor humanæ diſciplinæ; quod eſt inconueniens. Non ergo per Baptiſmũ tollitur reatus pœnæ.

Super illud ad Rom. 11. to. 5.

Sed contrà eſt, quod Ambr. dicit ſuper illud, Rom. 11. Sine pœnitentia ſunt dona Dei & vocatio. Gratia, inquit, Dei in Baptiſmo gratis omnia condonat.*

Ar. præ. & q. 68. ar. 5. ad 1. & art. 2.

Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt) per Baptiſmũ aliquis incorporatur paſſioni & morti Chriſti ſecundùm illud, Roman. cap. 6. Si mortui ſumus cum Chriſto, credimus, quia ſimul etiam viuemus cum eo. Ex quo patet, quòd omni baptizato communicatur paſſio Chriſti ad redimendum, ac ſi ipſe paſſus & mortuus eſſet. Paſſio autem Chriſti (ſicut dictum eſt*) eſt ſufficiens ſatisfactio pro omnibus peccatis omnium hominum. Et ideo ille, qui baptizatur, liberatur à reatu totius pœnæ ſibi debitæ pro peccatis, ac ſi ipſe ſufficienter ſatisfeciſſet pro omnibus peccatis ſuis.*

q. 63. ar. 5.

Ad primum ergo dicendum, quòd quia pœna paſſionis Chriſti communicatur baptizato, in quantum ſit mẽbrum Chriſti, ac ſi ipſe pœnam illam ſuſtinuiſſet, ideo eius peccata remanent ordinata per pœnam paſſionis Chriſti.

A *Ad ſecundum dicendum, quòd aqua non ſolùm abluit, ſed etiam refrigerat. Et ita ſuo refrigerio ſignificat ſubtractionem reatus pœnæ, ſicut ſua ablutione ſignificat emundationem à culpa.*

Ad tertium dicendum, quòd in pœnis, quæ iudicio humano inferuntur, non ſolùm attenditur, qua pœna ſit homo dignus, quoad Deum, ſed etiam in quo ſit obligatus, quoad homines, qui læſi & ſcandalizati ſunt per peccatum alicuius. Et ideo licèt homicida per Baptiſmum liberetur à reatu pœnæ, quoad Deum, remanet tamen obligatus adhuc, quoad homines, quos iuſtum eſt ædificari de pœna, ſicut ſunt ſcandalizati de culpa. Piè tamen talibus princeps poſſet pœnam indulgere.

B

COMMENTARIVS.

Titulus explicatur.

PEr reatum peccati intelligit D. Thomas obligationem ad pœnam temporalem: nam obligatio ad æternam pœnam cum ipſa culpa neceſſariò tollitur: nam licèt formaliter non ſit ipſa culpa, ſed effectus, vel proprietas illius, eſt tamen ita per ſe cõiuncta cum macula culpæ mortalis, vt ſit inſeparabilis ab ipſa ſaltem ſecundùm legem Dei ordinariam. Solet autem ſæpe, ablata culpa, manere obligatio ad pœnam temporalem, vt inferiùs tractando de ſacramento Pœnitentiæ dicendum eſt; & ideo meritò inquirit D Thomas, an ita etiam contingat in baptizatis, & reſpondet, per ſe loquendo, non ita contingere, ſed Baptiſmum per ſe & virtute ſua delendo cul-
C pam, redimere omnem pœnam, atque adeò omnem obligationem ad pœnam manantem ex culpa. Dico autem, per ſe & virtute ſua, quoniam ad hunc effectum nulla eſt ſatisfactio neceſſaria ex parte ſuſcipientis ſacramentum, neque alia diſpoſitio præter illam, quæ neceſſaria eſt ad remiſſionem culpæ. Vnde fit, hunc effectum nunquam impediri, niſi per obicem, quo remiſſio culpæ impediatur, quia remiſſa culpa, nihil eſt, quod obſtare poſſit ad remiſſionem pœnæ, ſi ex parte hominis nulla ſatisfactio eſt neceſſaria.

Baptiſmus delendo culpam per ſe redimit omnem pœnam.

Ratio concluſionis.

Hanc verò concluſionem ſic explicatam optimè probat D. Thomas in argumento, ſed contrà, ex Ambroſio, ad Roman. 11. in quo præter verba, quæ D. Thomas affert, notanda ſunt illa: *Gratia Dei in Baptiſmate non quærit gemitum, aut planctum; aut opus ali-*
D *quod, niſi ſolam ex corde profeſſionem.* In corpore verò articuli ferè non affert diuus Thomas rationem diſtinctam à ratione præcedentis articuli, & ideo nihil hoc loco addere oportet: nam de re ipſa ſtatim diſputaturi ſumus. Solutiones autem argumentorũ claræ ſunt, ſolùm eſt notanda ſolutio ad tertium, in qua diuus Thomas declarat concluſionem poſitam intelligendam eſſe de reatu peccati reſpectu Dei, non verò reſpectu Reipublicæ, ſeu temporalis Principis. Nam licèt peccata ſint coram Deo remiſſa, poteſt manere homo obligatus coram hominibus ad pœnam humanam, ſeu corporalem; quia eſt diſtincta ratio huius pœnæ, & fieri poteſt, vt non ſit illi ſatisfa-
E ctum, vel etiam, vt non expediat, ablata vna pœna, alteram auferri; & ita inquit D. Thomas contingere in Baptiſmo, qui ſolùm eſt inſtitutus ad tollendam culpam & pœnam coram Deo, non tamen coram hominibus, quos iuſtum eſt (inquit) ædificari de pœna, ſicut ſunt ſcandalizati de culpa, poſſéntque homines occaſionem ſumere multiplicãdi publica peccata ante Baptiſmum, ſi ſcirent, nullum eis supereſſe humanum ſupplicium, ſi baptizari vellent; vt etiam poſſent occaſionem ſumere fictè accedendi ad Baptiſmum, vt euaderent humanũ ſupplicium. Addit verò diuus Thomas, piè poſſe Principem huiuſmodi pœnam remittere his, qui ad fidẽ conuertuntur,

& baptizantur, quod intelligendum exiſtimo de ſupremo Principe, vel qui ab eo habet poteſtatem diſpenſandi in legibus humanis.

ARTICVLVS III.

Vtrùm per Baptiſmum debeant auferri pœnalitates præſentis vitæ.

2.d.32.q.1. ar.1.q.2.& d.33.q.1.art. 2.& 3.d.19. ar.3.q.2.& 4.d.4.q.2.ar. 1.q.3.& 4. con. c.52.fin. & 55. ad 5. & 27. & quod.6.a.15.

*AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd per Baptiſmum debeant auferri pœnalitates præſentis vitæ, vt enim Apoſtolus*dicit, Rom.5. Donum Chriſti potentius eſt, quàm peccatum Adæ. Sed per peccatum Adæ (vt ibidem Apoſtolus dicit) mors in hunc mũdum intrauit, & per conſequens omnes aliæ pœnalitates præſentis vitæ. Ergo multo magis per donum Chriſti, quod in Baptiſmo percipitur, homo à pœnalitatibus præſentis vitæ debet liberari.*

Ar.1. huius quæſt.

2. Præterea, Baptiſmus aufert & culpam originalem & actualem, ſicut ſuprà dictum eſt. Sic autem aufert actualem culpam, quòd liberat ab omni reatu pœnæ conſequente actualem culpam. Ergo etiam liberat à pœnalitatibus præſentis vitæ, qui ſunt pœna originalis peccati.*

3. Præterea, Remota cauſa, remouetur effectus. Sed cauſa harum pœnalitatum eſt, peccatum originale, quod tollitur per Baptiſmum. Ergo non debent huiuſmodi pœnalitates remanere.

Eſt gl. Augu. lib.1. de bap. paruul. c.39 inter prin & med. tom.7.

Sed contrà eſt, quod ſuper illud Rom.6. Deſtruatur corpus peccati, dicit Gloſſ. Per Baptiſmum id agitur, vt vetus homo crucifigatur, & corpus peccati deſtruatur: non ita, vt in ipſo viuente carnis concupiſcentia reſperſa, & innata repentè abſumatur, & non ſit, ſed ne obſit mortuo, quæ inerat nato. Ergo pari ratione, nec aliæ pœnalitates per Baptiſmum tolluntur.*

Reſpondeo dicendum, quòd Baptiſmus habet virtutem auferendi pœnalitates præſentis vitæ, non tamen eas aufert in præſenti vita, ſed eius virtute auferentur à iuſtis in reſurrectione, quando mortale hoc induet immortalitatem, vt dicitur 1.Cor.15. Et hoc rationabiliter. Primò quidẽ, quia per Baptiſmum homo incorporatur Chriſto, & efficitur membrum eius, vt ſuprà dictum eſt. Et ideo conueniens eſt, vt id agatur in membro incorporato, quod eſt actum in capite, Chriſtus autem à principio ſuæ conceptionis fuit plenus gratia & virtute; habuit tamen corpus paſſibile, quod poſt paſſionem & mortem eſt ad vitam glorioſam reſuſcitatum. Vnde & Chriſtianus in Baptiſmo gratiã conſequitur, quantum ad animam, habet tamen corpus paſſibile, in quo pro Chriſto poſſit pati, ſed tandem reſuſcitabitur ad impaſſibilem vitam. Vnde Apoſtolus dicit, ad Rom.8. Qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora veſtra propter inhabitantem ſpiritum eius in vobis: & infrà eodem, Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti; ſi tamen compatimur, vt & ſimul glorificemur. Secundò, hoc eſt conueniens propter ſpirituale exercitium, vt videlicet contra concupiſcentiam & alias paſſibilitates pugnans homo, victoriæ coronam acciperet. Vnde ſuper illud, Roman.6. Vt deſtruatur corpus peccati, dicit gloſſ.* Si poſt Baptiſmum vixerit homo in carne, habet concupiſcentiam, cum qua pugnet, quámque, adiuuante Deo, ſuperet. In cuius figuram dicitur Iudic.3. Hæ ſunt gentes, quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Iſraelem, & poſtea diſcerent filij eorum certare cum hoſtibus, & habere conſuetudinem præliandi. Tertiò hoc fuit conueniens, ne homines ad Baptiſmum accederent propter impaſſibilitatem præſentis vitæ, & non propter gloriam vitæ æternæ. Vnde & Apoſtolus dicit, 1.Corinth.15. Si in hac vita tantùm ſperantes ſumus in Chriſto, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus.*

q.78.ar.5. ad 3. & art. precedent.

Eſt Aug. li.1. de bap. paru. c.39. cir. princip. tom.7.

Ad primum ergo dicendum, quòd (ſicut gloſſ. dicit Rom.6. ſuper illud: Vt vltrà non ſeruiamus peccato) ſicut aliquis capiens hoſtem atrociſſimum, non ſtatim interficit

A *eum, ſed patitur eum cum dedecore & dolore aliquãtulum viuere; ita & Chriſtus pœnam prius alligauit, in futuro autem perimet.*

Ad ſecundũ dicendum, quòd ſicut ibidem dicit gloſſ. duplex eſt pœna peccati, gehennalis & temporalis. Gehennalem prorſus deleuit Chriſtus, vt eam non ſentiant baptizati & verè pœnitentes; temporalem verò nondum penitus tollit; manet enim fames, ſitis & mors, & huiuſmodi. Sed regnum & dominium eius deiecit, vt ſcilicet hoc homo non timeat, & tandem in nouiſſimo eandem penitus exterminabit.*

gl. ord. ſuper illud ad Ro.6. homo noſter ſimul crucifixus.

Ad tertium dicendum, quòd (ſicut in 2. parte dictum eſt) peccatum originale hoc modo proceſſit, quòd primò perſona infecit naturam, poſtmodum verò natura infecit*
B *perſonam. Chriſtus verò conuerſo ordine prius reparat id, quod perſonæ eſt, & poſtmodum ſimul in omnibus reparabit id, quod naturæ eſt. Et ideo culpam originalis peccati, & etiam pœnam carentiæ viſionis diuinæ, quæ reſpiciunt perſonam, ſtatim per Baptiſmum tollit ab homine, ſed pœnalitates præſentis vitæ (ſicut mors, famis, ſitis, & alia huiuſmodi) reſpiciunt naturam, ex cuius principijs cauſantur, prout eſt deſtituta originali iuſtitia. Et ideo iſti defectus non tollentur, niſi in vltima reparatione naturæ per reſurrectionem glorioſam.*

1.2.q.81.a.1.

COMMENTARIVS.

C CVm ſatis conſtet experientia huiuſmodi pœnalitates, quæ ſunt fomes peccati, mors, & alia huiuſmodi, non auferri per Baptiſmum, quãdiu præſens vita durat, D. Thomas ſolùm mouet præſentem quæſtionem, vt rationem reddat huius inſtitutionis. Certum eſt enim Baptiſmum non carere hac virtute, eo quòd non potuerit Chriſtus eam ipſi communicare. Nam cùm virtus Chriſti ſit infinita, certũ eſt, potuiſſe hanc vim conferre Baptiſmo. Quin potiùs addit D. Thomas, Baptiſmum reuera habere hanc vim ex virtute Chriſti, non tamen ſtatim exercendã, ſed ſuo tempore, nimirum in ſtatu gloriæ, in quo reformabitur corpus noſtrum, & ſurget immortale, & ſimile corpori Chriſti, propter inhabitantem Spiritum eius in nobis, quem per Baptiſmum accipimus,
D quæ eſt doctrina Auguſt. lib.6. Geneſ. ad liter. cap.20. & ſequentibus. Quòd ergo Chriſtus non dederit Baptiſmo, vt ſtatim hoc faciat, non eſt, quia non potuit, ſed quia non oportuit. Huius autem rei tres affert congruentias diuus Thomas. Prima eſt, quia per Baptiſmum incorporamur Chriſto. Cùm ergo Chriſtus in hac vita fuerit paſſibilis & mortalis, non oportuit nos ſtatim fieri immortales & impaſſibiles, ſed potiùs expedit, vt pro illo pati, & cum illo compati poſſimus, vt cum eo etiam conglorificemur. Dices; hæc ratio optimè procedit de paſſibilitate, & imbecillitatibus corporis, non verò de fomite peccati, qui in Chriſto non fuit; ſi ergo per Baptiſmum incorporamur Chriſto, cur non ſtatim efficimur illi ſimiles ſal-
E tem in carentia fomitis? Reſpondetur primum, concedendo hanc rationem non procedere de fomite, nihilominus eſſe alias, propter quas non fuit expediens ſtatim nobis dari conformitatem cum Chriſto in hac perfectione, quas ſtatim afferemus. Secundò dicitur, fomitem ex natura rei & ex lege ordinaria eſſe coniunctum cum paſſibilitate corporis; quòd ergo Chriſtus caruerit fomite, fuit illi connaturale, ratione vnius, & eodem modo fuiſſet connaturalis impaſſibilitas corporis: ex diſpenſatione autem aſſumpſit corpus paſſibile propter nos; non aſſumpſit autẽ fomitem, quia neque illum decebat, nec nobis vtile erat, atque ita in illo fuit ſpeciale, quòd habuerit corpus paſſibile ſine fomite. Quod etiã ex ſpeciali priuilegio

1. ad Cor.15. Ad Philip.3. Ad Rom.8.

Triplex congruẽtia D. Th. 1. Cõgruẽtia. Obiectio.

Reſponſio.

legio beatæ Virgini communicatum eſt propter ſingularem dignitatem eius. In reliquis autem hominibus non oportuit fieri hoc ſpeciale miraculum; & ideo hoc ipſo, quòd non oportuit, vt per Baptiſmum ſtatim fierent impaſſibiles, conſequens fuit, vt manerent fomiti ſubiecti.

2. Congruentia. *Concil. Trid.*

Secunda ratio D. Thomæ procedit ſpecialiter de fomite, quamuis poſſit etiam applicari ad omnes alias corporis debilitates; quia oportuit (inquit) manere in homine concupiſcentiam ad exercitium pugnæ ſpiritualis. Et hanc rationem attigit Concil. Trid. ſeſſ. 5. decreto de pecca. orig. can. 5. dicens, *Manere autem in baptizatis concupiſcentiam, vel fomitem, hæc ſancta Synodus fatetur, & ſentit, quæ, cùm ad agonem relicta ſit, nocere non conſentientibus, ſed viriliter per Chriſti Ieſu gratiam repugnantibus, non valet: quinimo, qui legitimè certauerit, coronabitur.* Et ſtatim veluti reſpódens cuidam tacitæ obiectioni addit Concilium; hanc concupiſcentiam, quando in nobis per conſenſum non dominatur, non eſſe verè ac propriè peccatum, & ideo poſſe manere poſt Baptiſmum, quamuis poſt Baptiſmum omnia peccata tollantur. Solet autem impropriè appellari peccatum, quia ex peccato naſcitur, & ad peccatum inclinat. Vt Concilium dicit ex Auguſt. lib. 1. contra duas Epiſt. Pelag c. 13. & lib. 1. de Nup. & concupiſcent. cap. 23. & ſequentibus, & lib. 6. contra Iulian. cap. 5. & 6. & lib. 2. de peccat. merit. c. 28. & Epiſt. 28. ad Hieronymum; quod aliis locis ſæpe repetit Auguſtinus contra Pelag. in quibus ſignificat, concupiſcentiam ante peccatum originale remiſſum, magis propriè habere rationem peccati, & ideo fortaſſe Concilium addit illam particulam, *In renatis*, negans concupiſcentiam in eis eſſe peccatũ. Quomodo autem id intelligendum ſit, ad hunc locum non ſpectat, ſed ad materiam de peccato originali. Hæc autem ratio, quæ in fomite explicata eſt, facilè poteſt ad alias corporis pœnalitates applicari, quod his verbis eleganter facit Auguſtinus lib. 3. de peccat. meri. cap. 13. *Nouit ille medicus, qui non eſt opus ſanis, ſed ægrotantibus, quemadmodum nos curando perficiat in æternam ſalutem, qui & ipſam mortem, quamuis peccati merito inflicta ſit, non aufert in hoc ſæculo eis, quibus peccata dimittit, vt eam cum eius timore ſuperando, ſuſcipiant pro fidei ſynceritate certamen.*

Auguſt.

3. Congruẽtia.

Tertia ratio D. Thomæ, his verbis traditur, lib. 2. de peccat. meri. cap. 31. *Poterat etiam hoc donare credẽtibus, vt neque iſtius experirentur corporis mortem; ſed, ſi hoc feciſſet, carni quædam fœlicitas adderetur: minueretur autem fidei meritum. Sic enim homines mortem iſtam timent, vt non ob aliud fœlices dicerent eſſe Chriſtianos, niſi quòd mori omnino non poſſent. Ac per hoc nemo propter illam vitam, quæ poſt iſtam mortem beata futura eſt, per virtutem etiam contemnendæ ipſius mortis, ad Chriſti gratiam feſtinaret, ſed propter remouendam mortis moleſtiã, vt delicatius crederetur in Chriſto.* Ex quibus verbis, quarta ratio ſumi poteſt, ſcilicet, relictas eſſe has pœnalitates, ne fides eneruaretur, & vtramque rationem repetit idem Auguſt. 13. de Trinit. cap. 4. Quinta addi poteſt ex eodem lib. 22. de Ciuit. cap. 22. ſcilicet, *Vt hinc appareat, quòd veluti pondere ſuo procliuis ſit vitioſa natura, & quanta ope, vt hinc liberetur, indigeat.* Atque eadem ratio ſumi poteſt ex lib. 3. de peccat. meri. c. vlt. Sexta denique addi poteſt, vt homo in hac vita ſemper ferat ſecum teſtimonium ſui lapſus, & quantum Deus ſuperbis reſiſtat, ex eodem Auguſt. lib. 1. Confeſſ. cap. 1.

Quarta ratio additur. *Quinta ratio.* *Sexta ratio.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm per Baptiſmum conferantur homini gratia & virtutes.

A AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd per Baptiſmum non conferantur homini gratia & virtutes. Quia, ſicut ſuprà dictum eſt *, ſacramenta nouæ legis efficiunt, quod ſignificant. Sed per ablutionem Baptiſmi ſignificatur emundatio animæ a culpa, non autem informatio animæ per gratiam & virtutes. Videtur igitur, quòd per Baptiſmum non conferantur homini gratia & virtutes.

Inf. q. 71. a. 3. corp. & d. 3. 1. q. 3. c. & q. 2. ar. ..2. ad 2. & d. 4. q. 2. ar. 2. q. 2. & d. 9. ar. 1. q. 2. cor. & d. 18. q. 1. ar. 3. q. 2. cor. q. 60. ar. 2. & 62. ar. 3. & q. præced. artic.

2. Præterea, Illud quod iam aliquis adeptus eſt, non indiget iterum ſuſcipere. Sed aliqui accedunt ad Baptiſmum, iam habentes gratiam & virtutes, ſicut Actor. 10. legitur: Vir quidam erat in Cæſarea, nomine Cornelius, Cẽturio cohortis, quæ dicitur Italica, religioſus & timẽs Deũ; qui tamen poſtea a Petro baptizatus eſt. Non ergo per Baptiſmum conferuntur gratia & virtutes.

B 3. Præterea, Virtus eſt habitus, ad cuius rationem pertinet, quòd ſit qualitas difficile mobilis, per quam aliquis faciliter & delectabiliter operetur. Sed poſt Baptiſmum remanet in hominibus pronitas ad malum, per quod tollitur virtus, & conſequitur difficultatem quis ad bonum, quod eſt actus virtutis. Ergo per Baptiſmum non conſequitur homo gratiam & virtutes.

Sed contrà eſt, quod ad Titum 3. dicit Apoſtolus, Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis (id eſt, per Baptiſmum) & renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abundè, id eſt, ad remiſſionem peccatorum & copiam virtutum, vt gloſſ. * ibi exponit. Sic ergo in Baptiſmo datur gratia Spiritus ſancti & copia virtutum.

Gloſſ. interli. ibid.

C Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut Auguſtinus dicit in lib. * de Baptiſmo paruulorum) ad hoc Baptiſmus valet, vt baptizati Chriſto incorporentur, vt membra eius. A capite autem Chriſto, in omnia membra eius, gratiæ & virtutis plenitudo deriuatur: ſecundum illud Ioãn. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Vnde manifeſtum eſt, quòd per Baptiſmum aliquis conſequitur gratiam & virtutes.

Lib. 1. c. 26. à med. tom. 7.

Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut aqua Baptiſmi per ſuam ablutionem ſignificat emundationem culpæ, & per ſuum refrigerium ſignificat liberationem à pœna; ita per naturalem claritatem ſignificat ſplendorem gratiæ & virtutum.

Ad ſecundũ dicendum, quòd, ſicut dictum eſt *, remiſſionem peccatorũ aliquis conſequitur ante Baptiſmum, ſecundùm quod habet Baptiſmum in voto, vel explicitè vel

q. 66. ar. 2.

D implicitè; & tamen cùm realiter ſuſcipit Baptiſmum, fit plenior remiſſio, quantum ad liberationem à tota pœna. Ita etiam ante Baptiſmum Cornelius & alij ſimiles conſequũtur gratiam & virtutes per fidem Chriſti, & deſiderium Baptiſmi implicitè, vel explicitè; poſtmodum tamen in Baptiſmo maiorem copiam gratiæ & virtutum conſequuntur. Vnde ſuper illud, Pſalm. 22. ſuper aquas refectionis educauit me, dicit *, Per augmentum virtutis & bonæ operationis educauit in Baptiſmo.

Ex gloſſ. interli. colligitur ibid.

Ad tertium dicendum, quòd difficultas ad bonum, & pronitas ad malum, inueniuntur in baptizatis, non propter defectum habitus virtutum, ſed propter concupiſcentiam quæ non tollitur in Baptiſmo. Sicut tamen per Baptiſmum diminuitur concupiſcentia, vt non dominetur, ita etiam di-

E minuitur vtrumque dictorum, ne homo ab his ſuperetur.

DISPVTATIO XXVI.

De effectibus Baptiſmi.

DVos poſſumus in genere diſtinguere Baptiſmi effectus, ſcilicet characterem & gratiam ſanctificantem, ſub qua comprehendimus omnia dona, quæ ad hanc gratiam ſpectant, de quibus tantùm in hac diſputatione dicendum eſt. Nam de charactere nihil addendum occurrit his, quæ in ſuperioribus circa q. 63. D. Thomæ dicta ſunt.

SECTIO I.

Vtrùm Baptiſmus verè ac propriè remittat omnem culpam.

Varij errores. Primus.

VArij fuerunt de hac re hæreticorum errores, ac pene extremè contrarij. Primò quidam dixerũt, Baptiſmum eſſe inutilem & nullius efficaciæ ad delenda peccata. Huius erroris primus author fuiſſe creditur Gaianus, vt colligitur ex Tertulliano lib. de Baptiſmo in principio. Hunc imitati ſunt Manichæi ex Auguſtino hæreſ. 46. & Arcontici ex Epiphanio hæreſ. 40. & Meſſaliani ſeu Maſſaliani: hos enim, vt diuerſos numerat Damaſcen. ſunt tamen iidem apud Theodoretum, lib. 4. hæret. fabul. circa finem, & lib. 4. hiſt. cap. 10. & habetur etiam lib. 7. Tripar. cap. 11. Huius erroris nullum inuenio fundamentum. (Tertul. Auguſt. Damaſc. Theodor.)

2. Error.

Secundus error eſt, Baptiſmum quidem non eſſe omnino inutilem, nec tamen propriè ac verè tollere peccata, ſed ea tantùm tegere, & facere, vt non imputentur. Huius erroris inuenitur mentio apud Auguſtinum variis locis contra Pelagianos, ſpecialiter lib 1. contra duas Epiſt. Pelag. cap. 13. vbi tamen non refert aliquem hæreticum hoc docuiſſe, ſed potiùs Pelagianos ipſi Auguſtino imputaſſe, eúmque reprehendiſſe, quòd ipſam docere exiſtimarent, *Baptiſma non dare omnem indulgentiam peccatorum, nec auferre crimina, ſed radere, vt omnium peccatorum radices in mala carne teneantur.* Ab eo tamen errore ſe omnino alienum oſtendit Aug. tum ibi, tum etiam lib. 3. c. 3. Theodoretus autem loco ſuprà citato in hunc ferè modum explicat Meſſalianorum errorem. Refert enim eos dixiſſe; Baptiſmum inſtar nouaculæ auferre peccata, radicem verò peccati non extingueret Epiphanius etiam hæreſ. 64 ex Methodo refert, Proclum quendam Origeniſtam dixiſſe, contrahi quidẽ nunc, & ſopiri peccatũ, non tamen radicitus tolli, & eiuſdem erroris meminit Gregorius libro nono, Regiſtri, Epiſtola 39. dicens, *Si qui ſunt, qui dicunt, peccata in Baptiſmo ſuperficietenus dimitti, quid eſt hac prædicatione infidelius?* Hunc nihilominus errorem renouarunt hoc tempore Lutherani, qui interdum eiſdem loquendi formulis vtuntur dicentes, Baptiſmum non tollere originale peccatum, ſed radere, aut tegere, aut facere, vt non imputetur; interdum verò negant delere Baptiſmum omnia peccata, quamuis fortaſſe tollat aliqua. Fundamentum horum hæreticorum eſt, quia Baptiſmus non tollit concupiſcentiam, quæ tamen peccatum eſt, de quo dicitur ad Rom. 7. *Lex ſpiritualis eſt, ego autem carnalis ſum, venundatus ſub peccato,* & infrà, *Non enim, quod volo bonum, hoc ago, ſed quod odi malum, illud facio; nunc autem iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum.* Ac tandem vlteriùs, *Igitur ego ipſe mente ſeruio legi Dei, carne autem legi peccati.* (Auguſt. Theodor. Epiphan. Gregor. Rom. 7.)

3. Error.

Tertius error extremè contrarius eſt, Baptiſmum delere omnia peccata non tantùm iam commiſſa, ſed etiam quæ poſt Baptiſmum ſuſceptum committuntur. Hunc errorem ex Luthero, Caluino, & Kemnitio, refert Bellar. lib. 1. de Baptiſmo, cap. 18. Qui tamen hæretici non videntur loqui de vera peccatorum remiſſione, ſed de occultatione, ſeu non imputatione peccatorum. Fundamentum autem eorum præcipuum eſt, quia peccata remittuntur per ſolam fidem, & Baptiſmus ſolùm deſeruit ad excitandam fidem, quæ non minùs excitari poteſt per memoriam Baptiſmi ſuſcepti: & addunt quædam loca Scripturę, in quibus ſaluari, & mundari dicimur per Baptiſmũ, 1. Petri 3. *Saluos nos facit Baptiſma;* ad Tit. 3. *Saluos* (1. Petri 3. Ad Titum. 3.)

A *nos fecit per lauacrum regenerationis,* ad Epheſ. 5. *Mundans eam lauacro aquæ.* Quem locum tractans Auguſt. lib. 1. de Nup. c. 33. multum videtur huic errori fauere. (Epheſ. 5. Auguſt.)

1. Concluſio.

Dico primò, Baptiſmus verè ac propriè delet originalem culpam, & quidquid in ea veram rationem peccati habet: nam ad hoc eſt per ſe inſtitutus. Concluſio eſt de fide, definita in Conc. Trident. ſeſſio. 5. can. 5. his verbis: *Si quis per Ieſu Chriſti Domini gratiam, quæ in baptiſmate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet, ſed illud dicit tantùm radi, aut non imputari, anathema ſit.* Et ſtatim eam veritatem confirmat variis Scripturæ teſtimoniis, vt eſt illud ad B Rom. *Conſepulti enim ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem, &c.* & illud c. 8. *Nihil ergo nunc damnationis eſt his, qui ſunt in Chriſto Ieſu.* Et hoc etiam conuincunt illa loca ad Tit. 3. & ſimilia: *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.* Nam, cùm originale peccatum ſit vera mors animæ, & hominem inimicum Dei conſtituat, non poteſt Baptiſmus hominem ſaluare, niſi verè ac propriè tollat peccatum originale, & hominem vere Dei amicum efficiat, & ad vitam ſpiritualem transferat, propter quod Baptiſmus *regeneratio* appellatur, Ioan. 3. ad Tit. 3. primæ Petri 1. dicitur etiam *ſpiritualis circumciſio & reſurrectio,* ad Coloſſenſ. 2. *In quo & circumciſi eſtis, circumciſione non manu facta, in expoliatione corporis carnis, ſed in circumciſione Chriſti; conſepulti ei in Ba-* C *ptiſmo, in quo & reſurrexiſtis per fidem operationis Dei qui ſuſcitauit illum à mortuis.* Vnde Auguſtin. in Enchirid cap. 52. *Quemadmodum in Chriſto vera mors facta eſt, ſic in nobis vera remiſſio peccatorum, & quemadmodum in illo vera reſurrectio, ita & in nobis vera iuſtificatio.* Et eandem veritatem latiùs ſtatim confirmabimus ſimul cum ſequenti concluſione. Ratio vera eſt, quia ſupponimus ex dictis de neceſſitate Baptiſmi, eum eſſe inſtitutum, vt ſit verum ſacramentum ad regenerandos homines in Chriſto: non eſt autem minus efficax ſpiritualis regeneratio Chriſti, quàm generatio carnalis ex Adamo; ſi ergo hæc potens eſt ad transfundendum originale peccatum in filios Adę, multo erit potentior illa ad tollendum hoc peccatum, & infundendam Chriſti iuſtitiam. Rurſus non D poteſt peccatum illud ſecundùm id, quod in eo habet rationem culpæ & maculæ partim tolli, partim relinqui; neque etiam ita poteſt radi, quin eradicetur, quia illud peccatum, quoad culpam vnum eſt indiuiſibile in ſingulis hominibus; vnde, vel totum tollitur, vel totum manet. Item, quidquid eſt culpæ in eo peccato, non tollitur, niſi per infuſionẽ diuinæ gratiæ, & charitatis: gratia autem Dei & charitas, quantumuis minima, conſtituit hominem ſimpliciter Deo gratum, & amicum, atque ita excludit, quidquid habet rationem culpæ, quæ huic amicitiæ contraria ſit: qualis eſt culpa originalis. Denique, quòd hæc peccati remiſſio non ſit ſola occultatio ſeu non im- E putatio peccati, latiùs probandum eſt in materia de gratia, & de iuſtificatione: vbi oſtenditur, veram ſanctitatem, & iuſtitiam viuis Chriſti membris infundi, per quam verè ac propriè à peccatis mundantur: quod ad rem præſentem ſatis conuincunt illa verba ad Epheſ. 5. *Mundans eã lauacro aquæ.* Nam ſi in anima maneret peccati macula tecta, non verè mundaretur anima, ſed fieret tanquam ſepulchrum dealbatum: Paulus autem dicit, verè mundari, & renouari per Spiritum ſanctum, qui in Baptiſmo nobis infunditur abundè, vt ad Titum 3. idem Apoſtolus tradit. (Conc. Trid. Rom. 6. & 8. Ad Tit. 3. Ioan. 3. Ad Tit. 3. 1. Petri 1. Ad Coloſſ. 2. Auguſt. Ratio concluſionis. Epheſ. 5. Ad Tit. 3.)

Dico ſecundò; Baptiſmus cum originali culpa ſimul

ſimul delet omnem actualem antea commiſſam; ſi nullum ſit ex parte ſuſcipientis impedimentum.

2. Concluſio. Concluſio eſt de fide definita in Concilio Florentino in Decreto Eugenij; *Huius* (inquit) *ſacramenti effectus eſt remiſſio omnis culpæ originalis & actualis.* Ex quibus verbis colligo, non ſolùm per accidens, ſed per ſe conferre Baptiſmum hunc effectum ex vi ſuæ inſtitutionis: nam inter effectus ſacramentorum non numerantur niſi illi, ad quos ſunt ſacramenta ex inſtitutione ſua ordinata, & quia Concilium æquè ponit originale & actuale. Itaque licèt fortaſſe primũ motiuum (vt ſic dicam) inſtituendi hoc ſacramentum, fuerit originale peccatum; tamen adæquatus effectus in hoc genere remiſſionis culpæ, ad quem per ſe eſt ordinatum hoc ſacramentum, omnia peccata complectitur: ſicut de paſſione Chriſti dici ſolet, primariò quidem ordinatam eſſe à Deo occaſione originalis peccati, deinde tamen eſſe propter omnia peccata tollenda. Quod verò hoc intelligendum ſit de actualibus peccatis iam commiſſis, quando Baptiſmus ſuſcipitur, Concilium non apertè explicuit, vel quia Lutheranorum error nondum exortus erat, vel quia res nulla expoſitione indigebat, non enim remittitur peccatum, niſi quod, vel contractum eſt, vel commiſſum. Non tamen hoc omnino prætermiſit Concilium; ſubdens inferiùs, baptizatis non imponi ſatisfactionem pro peccatis præteritis. Clariùs autem hoc declarauit Concilium Tridentinum, ſeſſ. 7. Can. 9. vt ſtatim videbimus. Poteſt etiam hæc aſſertio colligi ex eodem Concilio Tridentino, ſeſſion. 6. per totam, vbi docet in iuſtificatione impij deleri omnia peccata; & hanc iuſtificationem dicit conferri per Baptiſmum, & ideo ſeſſione 14. cap. 1. ait: *Si homines iuſtitiam in Baptiſmo acceptam conſtanter tuerentur, non fore neceſſarium aliud ſacramentum ad remittenda peccata, præter Baptiſmum:* ſupponens, illum ſufficere ad tollenda omnia peccata, quæ ante acceptam baptiſmalem iuſtitiam committuntur, prout ſtatim apertè docet, cap. 2. In quo fundamentum iam tactum huius veritatis declarat; quia per Baptiſmum efficimur noua prorſus creatura in Chriſto, cui commorimur, & conreſuſcitamur. Ad quod facilè applicari poſſunt omnia teſtimonia Scripturæ in præcedenti concluſione adducta. Quibus addi poſſunt expreſſa verba Petri, Actorum 2. *Pœnitemini, & baptizetur vnuſquiſque veſtrûm in remiſſionem peccatorum veſtrorum*, actualium videlicet: nam horum tantùm pœnitentia eſt neceſſaria, & ea ſunt propriè peccata adultorum, ad quos Petrus ſermonem habebat. Atque de hoc effectu Baptiſmi exponuntur illa verba, Mich. 7. *Proijciam in profundum maris omnia peccata veſtra:* nam per mare, Baptiſmus ſignificatus eſt, vt 1. ad Corinth. 10. dicitur, vt latè tractat Auguſt. concion. 1. in Pſal. 113. dicẽs: *Sicut Ægyptios in mari rubro, ita delicta noſtra in Baptiſmo eſſe demerſa, & extincta.* Quod etiam notarunt ſuper Michæam, Theod. & Rupert. & Baſil. homil. 1. in Pſal. 28. circa illa verba: *Dominus diluuium inhabitare facit*, & Hieronym. Epiſt. 83. ad Ocean. vbi copioſè de laude Baptiſmi tractat.

[Margin: Conc. Trid. — Actor. 2. — Mich. 7. — 1. Cor. 10. — Auguſt.]

Præterea hanc fuiſſe antiquiſſimam Eccleſiæ fidem, conſtat ex Patrum traditione. Nam in primis in Concil. Carthag 4. c. 1. inter dogmata fidei, quæ debet Epiſcopus profiteri cùm conſecratur, vnũ eſt de quo agimus: *Quærendum*, inquit, *ab eo, ſi in Baptiſmo omnia peccata, id eſt, tam illud originale contractum, quàm illa, quæ voluntariè admiſſa ſunt, dimittatur.* Vnde Chryſ. homil. ad baptizand. ante med. tom. 5. *Diuina gratia lauacrum, inquit, non corporis maculas, ſed animæ ſordes mundare conſueuit; etſi mollis, etſi fornicator, etſi totius malitiæ nodis aſtrictus, cùm ad notoria venerit, ſolis radiis mundior eleuatur.* Idem docet Baſil. homil. 13. quæ eſt exhortatio ad Baptiſmum, & homil. in Pſalm. 59. circa illa verba, *Moab lebes ſpei meæ.* Theodor. tractans illa verba, Pſalm. 50. *Aſperges me Domine hyſſopo, & mundabor, ſola* (inquit) *aqua Baptiſmi, hanc poteſt facere purgationem delictorum.* Vbi ad eandem rem confirmandam plura ſimilia teſtimonia applicat in ſenſu allegorico. Eleganter Ambroſ. 1. de ſacram. c. 4. *Qui per hunc fontem tranſit à peccato ad vitam*, & lib. 2. c. 4. applicat figuram de Eliſæo, qui ligno in aquis miſſo ferrum fecit aſcendere, 4. Reg. 6. & aliam de aquis amaris, quæ dulces effectæ ſunt, Exod. 15. *Nam meritò*, inquit, *aqua dulcis eſt, in qua culpa deuoratur*, & lib. 4. in Lucam, *Nemo*, inquit, *ad certamen virtutis admittitur, niſi prius ablutus ab omnibus maculis delictorum gratiæ cœleſtis munere conſecretur.* Vnde Lactant. lib. 3. c. 26. *Vno, inquit, lauacro malitia omnis abolebitur.* Proſper lib. 1. de vocat. gent. cap. 5. *Euacuaretur fides, quæ credit per Baptiſmum omnia peccata dimitti, ſi gratia non malis & impiis, ſed bonis & rectis probaretur impendi.* In eadem ſententia eſt perpetuò Auguſt. vt videre licet q. 33. in Num. vbi ad hoc accõmodat figuram de aqua aſperſionis, Num. 19. idem tract. 11. & ſequentibus in Ioan. & in Enchirid. c. 64. & Oration. contra Iudæos, Paganos, & Arrianos, cap. 19. & alia tam ex eodem quàm ex aliis citauimus ſuprà in Cõmentariis articulorum, diſputantes de inſtitutione, & de materia Baptiſmi; & infrà afferemus alia agentes de illius neceſſitate. Rationem huius veritatis attulit ſufficientem D. Thom. in art. 1. vbi eam declaratam reliquimus. Aliam verò hìc addere poſſumus. Quia peccata actualia commiſſa ante Baptiſmum non poſſunt tolli per ſacramentum Pœnitentiæ; quia non ſunt materia eius, vt infrà videbimus; ergo neceſſe eſt tolli per Baptiſmum per ſe & directè, quia non eſt aliud ſacramentum per ſe inſtitutum ad remiſſionem peccatorum: omnia autem peccata per ſe remittuntur per aliquod ſacramentum; voluit n. Chriſtus omnia peccata per Eccleſiam dimitti, mediis ſacramentis. Quæ ratio optimè probat de peccatis mortalibus. Nam venialia, & neceſſe non eſt per ſacramenta tolli, & fortaſſe per alia etiam ſacramenta remitti poſſunt. Sed in hoc non eſt cur multum hæreamus. Nullus enim, qui ſentiat per Baptiſmum tolli peccata mortalia id negabit de venialibus, quorum remiſſio multo facilior eſt. Vnde probabile eſt, omnia ſacramenta nouæ legis habere hanc virtutem: in quo eſt multo maior ratio de Baptiſmo. Nam cùm ſit ſpiritualis hominis regeneratio, atque integra renouatio, non ſolùm aufert, quidquid ſpirituali vitæ contrarium eſt, ſed omnem etiam tollit maculam & rugam, vt ſtatim iterum dicemus.

[Margin: Chryſoſt. — Baſil. — Theodor. — Ambroſ. — Lactant. — Ratio concluſionis ex D. Thom.]

3. Concl. Dico tertiò: Baptiſmus ſimul remittit cum culpa omnem pœnam propriè dictam; non tamen aufert omnes vitæ pœnalitates. Ad intelligendam vtramque partem huius concluſionis aduertendũ eſt, quoſdam eſſe in hominibus lapſis defectus, qui ſecũdùm ſe ex principiis naturæ oriuntur, eſſentque in homine in puris naturalibus condito, quantum ad ſubſtantiam, ſeu entitatem, aut imperfectionem eorum: huiuſmodi ſunt paſſibilitas corporis, ægritudines, dolores, mors, fomes peccati, & inordinatio potentiarum, &c. His autem defectbus ſubuentum erat per originalem iuſtitiam, quam in primo ſuo parente totum genus humanum amiſit; & ideo hi defectus in homine lapſo non cenſentur merè naturales, ſed pœnales, & per peccatum originale contracti; & iſti ſignificati ſunt à Theologis nomine

ne pœnalitatum, vt diſtinguantur ab illis pœnis, quæ ita ſunt per diuinam iuſtitiam impoſitæ, vt ex principiis naturæ non oriantur; quales ſunt pœnæ inferni, aut purgatorij. Ex his ergo ſatis clara eſt vtraque pars concluſionis, & poſterior quidem ſufficienter tractata eſt in Commentario art. 3. Non eſt enim hoc loco probandum hos defectus habere rationem pœnæ; id n. in materia de peccato originali agēdum eſt. Hac autem veritate ſuppoſita, vel ipſa experientia, ſatis notum eſt, non auferri has pœnalitates per Baptiſmum. Eius rei congruentes rationes, dicto loco tradidimus. Prior verò pars definita eſt in Concilio Florentino; hac enim ratione negat eſſe baptizatis imponenda opera ſatisfactoria pro peccatis ante Baptiſmum commiſſis; quod etiam explicuimus, quæſtio. præcedenti, art. 5. Eandem veritatem ſatis indicat Concil. Trid. ſeſſio. 5 can. 5. in illis verbis: *Innocentes, immaculati, puri, innoxij, ac Deo dilecti effecti ſunt, ita vt nihil prorſus eos ab ingreſſu cœli remoretur*; loquitur enim de baptizatis. Expreſſiùs ſeſſ. 6. c. 14. dicit in ſacramento Pœnitentiæ, non ſemper totam pœnam temporalem remitti, *vt in Baptiſmo fit*, quod latiùs repetit ſeſſ. 14. c. 8. vbi in hoc conſtituit magnam differentiam inter iuſtificationem, quæ per Baptiſmū, & per ſacramentum Pœnitentiæ fit. Atque in hunc modum explicant multi difficilem illum locū Pauli, ad Hebr. 6. *Impoſſibile eſt, eos, qui ſemel ſunt illuminati, &c. & prolapſi ſunt, iterum renouari ad pœnitentiam*; ſcilicet renouatione illa, quæ in Baptiſmo fit, abſolutam condonationem omnium obtinendo abſque vlla ſatisfactione. De quo etiam intelligunt verba illa, cap. 10. eiuſdem Epiſt. *Voluntariè peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia.* De quibus teſtimoniis in materia de ſacrificio, & de pœnitentia latiùs dicendum eſt. Solet iam hæc veritas cōfirmari illis teſtimoniis ſuprà tractatis, ad Rom. 6. & ad Epheſ. 4. & 5. in quib. docet Paulus, per Baptiſmum omnino nos mori vitæ ſuperiori, atque adeò omnino mundari, & renouari: nam hinc rectè colligimus, ita nos per Baptiſmū inchoare nouam ſpiritualem vitam, ac ſi tunc denuo in gratia crearemur, ideóque omnem culpam, & reatum pœnæ nobis auferri.

Concil. Flor. — *Heb. 6.* — *Heb. 10.*

Tandem Eccleſiaſtica traditio, & perpetuus Eccleſiæ conſenſus ita intellexit hæc teſtimonia, & hūc Baptiſmi effectum, vt colligere licet ex ſanctis Patribus ſuprà citatis, & ex Cypriano, lib. 3. ad Quiri. cap. 65. & ſerm. de ablution. ped. vbi de Baptiſmo dicit, *Sic lauans quos parentalis labes infecerat, vt neque actualis nec originalis culpæ veſtigia relinquat.* Et Gregorius Nazianzenus Orat. 50. quæ eſt de Baptiſmo, multa dicit in hanc ſententiam: & inter alia vocat Baptiſmum, *præclariſſimum, & præſtantiſſimum beneficiorum Dei*, quod non ſimpliciter intelligendum eſt, ſed quoad hunc effectum. Hoc idem late docet Gregor. Pap. lib. 9. cap. 39. vbi ſæpe repetit; *animam in Baptiſmo cæleſtem munditiam conſequi, radicitus à peccatis abſolui, peccata in Baptiſmo funditus dimitti*, atque ad hoc confirmandum adducit illud Ioan. 13. *Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus*, ſcilicet, per Baptiſmum, vt ipſe intelligit. Vnde ait; *Totus mundus dici non poteſt, cui de peccato aliquid remanſit: ſed nemo reſiſtit voci veritatis, quæ ait, qui lotus eſt, mundus eſt totus. Nihil ergo ei de peccati ſui contagione remanet, quem totum fatetur mundum ipſe, qui redemit.* Præterea Clemens Alexand. lib. 1. Pædagog. cap. 6. vbi inter alia multa, quæ de effectibus Baptiſmi ſcribit. *Multis, inquit, modis vocatur hoc opus, lauacrum, quo peccata abſtergimus; gratia, qua remittuntur pœnæ, quæ peccatis debentur.*

Cyprian. — *Nazian.* — *Greg. Pap.* — *Ioan. 13.* — *Clem. Alex.*

Ratio concl. Denique ratio huius concluſionis primariò fundatur in voluntate, & inſtitutione Chriſti, eadémque eſt, quæ præcedentium. Nam, quia hoc ſacramentum eſt regeneratio, & per illud homo cōmoritur Chriſto, & in eo reſurgit, ideo per illud perfectiſſimè applicatur paſſio Chriſti, quantum vnicuique neceſſe eſt ad plenam totius pœnæ remiſſionem. *Congruentia ex Conc. Trid.* Præterea addi poteſt congruentia ex Concil. Trid. nam peccata ante Baptiſmum commiſſa, videntur ex quadam ignorantia & infirmitate profecta; quia tunc nōdum homo eſt illuminatus à Deo, nec ſpecialem Baptiſmi gratiam eſt conſecutus, & ideo decuit faciliùs remitti, quoad omnem pœnam. *Alia congru.* Tandem Baptiſmus eſt ianua ad Eccleſiam, & quaſi fundamentum illius, quam Chriſtus cupit eſſe puriſſimam, & ſine macula & ruga, & ideo voluit, vt omnes, qui ingrediuntur Eccleſiam, per hoc ſacramētum perfectiſſimè mundarentur. *Coroll.* Atque ex hac veritate ſequitur, ſi quis ex hac vita decedat ſtatim poſt receptum Baptiſmum, antequam aliquam culpam committat, ſine vlla mora ingredi cœlorum regnum, & beatitudinem accipere, ſi nullum poſuit obicem effectui Baptiſmi; quia nihil damnationis in eo manet: cùm enim omni culpa, & reatu pœnæ liber ſit, nihil in eo eſt, quod eum poſſit ab ingreſſu beatitudinis retardare. Et hac ratione, dicitur Baptiſmus aperire ianuam regni, vt ſtatim explicabimus circa art. 7.

4. Concluſio. Dico quartò, Baptiſmus per ſe non tollit peccata, quæ ſubſequuntur poſt Baptiſmum ipſum receptū. *Conc. Trid.* Concluſio eſt de fide, definita in Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 10. de Baptiſmo, & colligitur etiam ex ſeſſio. 14. can. 1. & 2. vbi ex hoc fundamento docet, neceſſarium eſſe aliud ſacramentum præter Baptiſmum, quo lapſis poſt Baptiſmum, beneficium mortis Chriſti applicetur. Et ideo ſancti Patres, Pœnitentiam vocarunt ſecundam tabulam poſt naufragium; vt idem Concilium notauit, ſeſſio. 6. c. 14. De qua re fuſiùs eſt in ſeq. tom. dicendum, in quo de Pœnitentiæ ſacramento, eiúſque neceſſitate diſputabimus. Inde n. ſumendum eſt huius veritatis fundamentum; quia ſi memoria Baptiſmi præteriti ſufficeret ad tollenda peccata poſt Baptiſmum commiſſa, propter hunc effectum non eſſet aliud ſacramentum neceſſarium. Deinde, ſi illud eſſet ſufficiens remedium omnium peccatorum, non ſolùm eadem facilitate, qua peccata antecedentia Baptiſmum, verùm etiam quodammodo maiori tollerentur: qua facilius eſt recordari Baptiſmi ſuſcepti, quàm de nouo illud ſuſcipere. Conſequens autem eſt contra Paul. ad Heb. 6. *Heb. 6.* vt in præcedenti aſſertione dicebamus, & contra communem Patrū traditionem; qui hac ratione vocant Pœnitentiam poſt Baptiſmum neceſſariam, laborioſum Baptiſmum. *Ad primum errorem ſuprà adductum, reſpondetur.* Præterea contrarius error hæreticorum procedit ex aliis falſis & erroneis principiis; ſcilicet, quòd ſacramenta non aliter deſeruiant ad remiſſionem peccati, quàm excitando fidem, & quòd peccata ſola fide, & ficta ac particulari fiducia tollantur, firmiter credendo, ſibi non imputari propter Chriſtum, ſeu propter Baptiſmum ſuſceptum; quæ ſunt falſa & hæretica dogmata, vt partim in ſuperioribus tractando de ſacramentis in genere dictū eſt; partim in prædicto tractatu de Pœnitentia demonſtrabimus.

Ad fundamētum ſecundi erroris reſpondetur. Ad fundamentum ergo ſecundi erroris de concupiſcentia, quæ manet in renatis, ſatis dictum eſt in Commentario, art. 3. illam non eſſe verè ac propriè peccatū: atque adeò ob eam cauſam negari non poſſe, quin per Baptiſmum omnia peccata remittantur. Cùm ergo dicunt hæretici, peccata non tolli radicitus per Baptiſmum, ſi tantùm hoc dicerent,

quia

quia non tollitur fomes peccatorum, eos tantùm admonere oporteret, vt ſenſum tenerent, & linguam corrigerent; ſi enim Paulus dicit, *Radix malorum omniũ eſt cupiditas*, etiam nos dicere poſſumus fomitẽ, & concupiſcentiam effrenem eſſe radicem omnium peccatorum. Quatenus ergo Baptiſmus non aufert hanc radicem, dici poteſt non tollere radicitus peccata, quia non tollit radicem illorum; & hoc ad ſummum probat hæreticorum fundamentum. Tamen non eſt hic illorum ſenſus, neque illorum verborum ſecundùm proprietatem, & rigorem, ſed quòd de facto non tollitur per Baptiſmum, quidquid habet rationem culpæ & peccati, & hic ſenſus eſt hæreticus: & ad illum confirmandum nihil omnino valet prædictum fundamentum, vt oſtenſum eſt.

Ad fundamẽtum tertij erroris reſpondetur. Ad fundamentum tertij erroris iam dictum eſt eſſe hæreticum illud dogma, quòd ſacramenta ſolùm concurrant ad remiſſionem peccatorum excitando fidem. Teſtimonia verò Scripturæ ibi citata ſolùm probant, Baptiſmum, cùm confertur, perfectè mundare hominem, & conſtituere illum in ſtatu ſalutis, ita vt, ſi non ponat impedimentum, infallibiliter æternam ſalutem conſequatur ratione Baptiſmi ſuſcepti; ſi verò impedimentum ponat, non eſt neceſſe, vt per Baptiſmum auferatur, neque hoc dicitur in citatis locis: ſed ſatis eſt, quòd per Baptiſmum conſtituatur in eo ſtatu, in quo ſit capax alterius remedij, quod inſtitutum eſt ad huiuſmodi impedimenta ſeu peccata tollenda. Et hic eſt ſine dubio ſenſus Auguſtini in loco ibi citato; cùm enim dixiſſet, *Per Baptiſmum ſemel datum fieri, vt non ſolùm antea, verùm etiam poſtea quorumlibet peccatorũ venia fidelibus impetretur*: ſubdit, *Quid enim prodeſſet, vel ante Baptiſmum Pœnitentia, niſi Baptiſmus ſequeretur, vel poſtea, niſi præcederet?* Quæ quidem ſententia veriſſima eſt. Eſt autem conueniẽter exponenda, quod Auguſt. facere prætermiſit; quia tunc res ſatis clara videbatur, & contrarius error nõdum fuerat exortus. Itaque aliter Pœnitentia reſpicit futurum Baptiſmum, vt peccata deleat ante Baptiſmum commiſſa; aliter verò iam ſuſceptum, vt tollat ea, quæ poſtea commiſſa ſunt: nam reſpectu antecedentium peccatorum reſpicit Baptiſmum, vt vnicum remedium, quo tollenda ſunt, & in cuius voto interdum per pœnitentiam tolluntur; reſpectu verò ſubſequentium peccatorum, reſpicit Baptiſmum, ſeu potiùs ſupponit illum, vt conſtituentem ſubiectum capax illius remedij, quo talia peccata tollenda ſunt: nam per Baptiſmum imprimitur character, quo fit homo capax aliorum ſacramentorum, & habet ius ad alia remedia, quæ aduersùs peccata inſtituta ſunt.

SECTIO II.

Vtrùm Baptiſmus conferat gratiam & ſupernaturalia dona hominibus, vel alios effectus in eis habeat.

HÆc ſectio eſt facillima, ſuppoſitis, quæ diximus, ſolúmque ad doctrinæ complementum proponitur, & ideo eſt breuiſſimè expedienda.

1. Propoſi. Dico ergo primò: Baptiſmus confert baptizatis gratiam, & dona infuſa, ſi ſuſcipiens non ponat obicem. Concluſio ſub his terminis eſt certa de fide. Nam licèt olìm fuerit dubitatum, an gratia & virtutes infuſæ ſint qualitates & habitus inhærentes nobis, & ab Innocentio III. in cap. maiores, de Baptiſmo, & à Clemente V cum Concil. Viennenſ. in Clement. 1. de ſum. Trinit. & fide Catholica; hoc nõ fuerit de fide definitum, ſed ſolùm probabilius exiſtimatum: iam tamen de fide certum eſt, Baptiſmũ nobis conferre hunc effectum; præſertim, ſi nos abſtrahamus à nominibus qualitatis, & habitus, & loqua- *Inno. 3. Clemen. 5. Conci. Vienenſ.*

A mur de iuſtitia inhærente, & de gratia & donis, ſeu de fide, ſpe, & charitate. ſic enim de fide eſt ſacramẽta nouæ legis, gratiam conferre non ponentibus obicem, ſemper & omnibus ex opere operato; vt ſuprà latè dictum eſt, & definiunt Conc. Florent. ſub Eugenio IIII. & Triden. ſeſſ. 7. can. 6. 7. & 8. de ſacram. in genere: ſed Baptiſmus eſt ſacramentum nouæ legi; ergo. Deinde Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 7. definit, iuſtificationem fieri per voluntariam ſuſceptionem gratiæ & donorũ, ſcilicet charitatis, quæ in cordibus eorum diffunditur, qui iuſtificantur, atq; ipſis inhæret, ſimul cum fide & ſpe: nam hæc omnia ſimul infuſa accipit homo, qui iuſtificatur, cum remiſſione peccatorum. Et ibidem definit, cauſam inſtrumentalem huius iuſtificationis eſſe Baptiſmum; B ergo definit, Baptiſmum conferre gratiam, dona, & iuſtitiam inhærentem nobis. Denique definit, iuſtificationem non tantùm eſſe remiſſionem peccatorum, ſed etiam internam hominis renouationem, & ſanctificationem hominis per gratiam; & totum hoc ait conferri per Baptiſmum: ergo vtrumque eſt de fide certum. *Conc. Flor. Conc. Trid.*

Huius autem doctrinæ fundamentum præcipuè pendet ex doctrina de iuſtificatione, vbi ex profeſſo probandum eſt, peccatum auferri per infuſionem gratiæ, & donorum. Nunc ſufficiat attingere pauca teſtimonia Scripturæ & Sanctorum, in quibus de Baptiſmo in ſpeciali ſermo eſt. Propter hanc enim cauſam ait Paulus ad Rom. 6. *Per Baptiſmum ita nos mori peccato, vt viuamus Deo; & complantatos Chriſto, nõ* C *ſolùm fieri ſimiles morti eius, ſed etiam reſurrectioni.* Quod etiam repetit ad Coloſſen. 2. ergo per Baptiſmum non ſolùm moritur peccatum in nobis, ſed etiam anima per gratiam viuificatur. Vnde ad Epheſ. 5. *Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ, vt ſit ſancta, & immaculata.* Vtrumque ergo efficitur per Baptiſmũ. Et ideo Chriſtus Ioan. 3. agens de natiuitate ſpirituali Baptiſmi. *Quod natum*, inquit, *eſt ex carne, caro eſt, & quod natum eſt ex Spiritu, Spiritus eſt*; ac ſi diceret, per hanc regenerationem, non accipere hominem corporalem & humanam vitam, ſed ſpiritualem per interna & ſpiritualia dona. Vnde Cyrill. ibi lib. 2. c. 43. *Natum*, inquit, *ex Spiritu ſpiritum hominis dicimus,* D *quoniam per ipſum ad Deũ reformati, ac proprio eius charactere inſigniti, ad ſuam (vt ita dicam) qualitatem animi tranſformamur. Atque hoc pacto*, inquit, *illud etiam Pauli intelligi poteſt: Filioli, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis.* Sic enim per gratiam dicimur *Chriſtum induere*, ad Galat. 4. Quod etiam declarant Baſilius Homil. de Baptiſm. in 2. par. illius, verſùs finem, inquit, *Quemadmodum quod ſecundùm carnem natum eſt ex aliquo, tale eſt quale id, ex quo natũ eſt, ita & nos ex ſpiritu natos, ſpiritum fieri ſpiritum dico, nõ ſecundùm immenſam illam, & humano ſenſu incomprehẽſibilem Spiritus ſancti gloriam, ſed ſecundũ eam, quæ in diuiſione chariſmatum Dei conſpicitur.* Atque ibidem explicat hunc effectum exemplo ferri, quod igni im- E merſum, non ſolùm purificatur, ſed etiam in ſe ipſo illuſtrius & ſplendidius fit: ita enim anima per Baptiſmum non ſolùm peccatorum maculis purgatur, ſed etiam iuſtificationis gratia decoratur atque perficitur. Quam doctrinam in tota illa homilia latè proſequitur, & eadem reperietur apud omnes Patres de Baptiſmo ſcribentes. Dionyſ. de Eccleſiaſt. Hier. c. 2. Tertull. lib. de Baptiſ. Damaſc. lib. 4. de fide, c. 10. Chryſoſt. optimè Hom. 24. in Ioan. & Hom. ad Neophy. cuius verba tractat optimè Aug. lib. 1. contra Iulian. ante medium, qui etiam legi poteſt in Enchir. cap. 57. lib. 1. de Nup. cap. 12 & lib. 2. de pec- *Rom. 6. Coloſ. 2. Epheſ. 5. Ioan. 3. Cyrill. Ad Galat. 4. Baſil.*

cato. merit. cap. 9. & 27. & Epiſt. 57. ferè tota quæſt. 2. & Cyprian. epiſ. 63. Proſper de vocat. Gent. lib. 1. c. 5. circa finem: ac denique etiam Baſil. lib. de Spiritu ſancto, cap. 14. & 15. & alij ſect. præced. in 2. & 3. concluſ. citati. A

Ratio concl. Ratio autem huius veritatis ex eiſdem principiis & teſtimoniis ſumenda eſt: nam Baptiſmus inſtitutus eſt ad remittẽdum originale peccatum, & actuale, ſi cum illo coniunctum ſit; ſed peccatum originale, & mortale non remittitur ſine infuſione gratiæ, & iuſtitiæ inhærentis homini: ergo Baptiſmus infundit gratiam, & iuſtitiam & virtutes omnes, quæ gratiam comitantur. Et confirmatur: nam Baptiſmus facit hominem membrum Chriſti, & hæredem vitæ æternæ; ſed hoc fit in nobis per gratiam, & charitatem infuſam in cordibus noſtris: ergo hæc omnia dona confert Baptiſmus.

Dubium. Duo extrema vitanda. 1. Sed quæres, an hæc aſſertio ſit æquè certa in omnibus baptizatis, tam infantibus quàm adultis. In hoc duo extrema vitanda ſunt; vnum fuit antiquum, quòd Baptiſmus tribuat hæc dona adultis, non verò infantibus, vt attigit D. Thomas, hic ar. 6. quia infantes non videntur eſſe capaces harum virtutum, cùm nec poſſint earum actus exercere, neque earum infuſioni conſentire: cùm tamen Concilium Tridentinum doceat, ſuſceptionem horum donorum debere eſſe voluntariam, vt poſſit iuſtificare. Sed hæc ſententia antiquata iam eſt, eámque euidenter confutat ex principiis fidei D. Thom. citans Auguſt. 6. Eſt enim apertè erronea: nam, vt rectè dixit Cyprian. Epiſt. 59. *Vna eſt diuini muneris æqualitas apud omnes, ſiue infantes, ſiue maiores natu; nã gratia quæ baptizatis datur, non pro ætate accipientium maior, vel minor tribuitur, ſed de pietate, atq; indulgẽtia paterna æqualis omnibus præbetur. Nam Deus, vt perſonã, non accipit, ſic neq; ætatem, cùm ſe omnibus ad cœleſtis gratiæ conſecutionem æqualitate librata præbeat patrem.* *Conc. Trid.* Vnde Concil. Trid. ſeſſ. 5. cap. 5. generaliter & ſine diſtinctione definit, baptizatis gratiam conferri, per quam & veterẽ hominem exuunt, & nouum induunt, & ſeſſ. 7. can. 13. de Baptiſmo, definit, paruulos baptizatos, inter fideles computandos eſſe, quia nimirum iam habent fidem infuſam per Baptiſmum, *Auguſt.* vt Auguſtin. docuit lib. 1. de peccato. merit. c. 19. & lib. 3. cap. 2. Eſt autem eadem ratio de cæteris donis, ac de fide, maximè, quia ſi paruulis datur fides, non mortua, ſed viua; quia æquè ſunt capaces illius abſque obice, vel impedimẽto. *Huius veritatis ratio.* Et hæc eſt ratio euidens huius veritatis, ſuppoſitis principiis fidei; quia ſacramentum confert ſuum effectum non ponenti obicem: ſed paruuli ſunt capaces effectus Baptiſmi, alioqui, vel non eſſent capaces ſacramenti, vel ſaltem indignè illis tribueretur, & non ponunt obicem: ergo recipiunt gratiæ effectum. Neque enim refert, quòd non poſſunt propria voluntate conſentire, vt iuſtificentur; ſufficit enim, quòd eis ſit voluntaria illa ſuſceptio voluntate capitis. Nam voluntarium non minus eſt de ratione culpæ, quàm iuſtitiæ, & nihilominus voluntas capitis naturalis, ſeu primi parẽtis ſufficit, vt veram culpam voluntariam contrahant; ergo multo magis voluntas capitis gratuiti, primíque ſpiritualis parentis ſufficiet, vt veram iuſtitiam recipiant. *Refellitur fundamẽtum oppoſitæ ſententiæ.* Neque etiam obſtat, quòd pro ea ætate non poſſint actus iuſtitiæ exercere; quia, cùm ſit acquirenda per proprios actus, ſed à Deo infundenda, ſatis eſt, quòd ſtatim poſſit ſuum effectum formalem habere, ſanctificando animam, dando illi ius intrinſecum ad vitam æternam, & aptè diſponendo potentias, vt poſſint ſuo tempore actus iuſtitiæ elicere; non eſt igitur hæc veritas minus certa in paruulis, quàm in adultis.

Alterum extremum. Aliud extremum nouum eſt, veritatem hanc certiorem eſſe in paruulis, quàm in adultis, quia de vtriſque eſt de fide certum iuſtificari per Baptiſmum, & per iuſtitiam ipſis inhærentem, vt Concilium Tridẽtinum definit: hæc autem iuſtitia cùm in paruulis nõ poſſit eſſe actualis, neceſſariò eſſe debet habitualis, in adultis verò, cùm reperiatur actualis iuſtitia inhærens, non poteſt tam neceſſaria conſecutione inferri, dari eis per Baptiſmum, habitualem iuſtitiam. Sed hæc etiam ſententia falſa eſt, non eſt enim minùs certum infundi adultis non ponentibus obicem habitualem iuſtitiam, quàm paruulis. *Con. Trid.* Primò, quia doctrina de iuſtificatione Concilij Tridentini, ſeſſ. 6. c. 7. generalis eſt, imò magis propria adultorũ, quàm B paruulorum: nam agit de his, qui per propriam diſpoſitionem iuſtificantur; & tamen illis dicit infundi iuſtitiam inhærentem, cuius inſtrumentalis cauſa eſt Baptiſmus: hæc autem non eſt iuſtitia actualis, ſed habitualis; quia iuſtitia actualis nihil aliud eſt, præter actus, per quos homo ſe diſponit ad Baptiſmum dignè ſuſcipiendum, qui non fiunt per Baptiſmum, ſed illi ſupponuntur. Adde, Concilium ipſum diſtinguere iuſtitiam, quæ per Baptiſmum infunditur, ab actuali diſpoſitione ſuſcipientis: nam dicit, illam infundi diſpoſitioni proportionatam; loquitur ergo de iuſtitia inhærente diſtincta ab actibus ſuſcipientis. Secundò idem colligitur ex doctrina eiuſdem Concilij de ſacramentis in genere. Cùm enim definit, ſacramenta conferre gratiam omnibus, & ſemper certa, ac definita lege Dei, ſi non ponat obicem, non C tantùm loquitur de gratia actuali, ſed etiam, ac multo magis de habituali, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt; ergo, ſi Baptiſmus habet efficaciam ad conferendam gratiã habitualem paruulis, eandem ſemper cõfert omnibus non ponentibus obicem: ſed adulti non ponunt obicem, eo quòd accedant cum actibus iuſtitiæ: nam potiùs per hos actus omnino tollitur obex; ergo tam eſt certum, Baptiſmum conferre hanc gratiam adultis, quàm paruulis. Tertiò idem colligi poteſt ex doctrina propria, & ſpeciali huius ſacramenti: nam Baptiſmus, ſicut eſt vnus in omnibus, ita & regenerationem ſpiritualem eandem, & eiuſdem rationis in omnibus efficit; confert ergo omnibus D idem eſſe, & eandem ſpiritualem vitam permanentem, & durabilem. *Concil. Vienenſ.* Quam rationem indicauit Concilium Vienenſe, dicens: *Nos attendentes generalem efficaciã mortis Chriſti, quæ per Baptiſmũ applicatur pariter omnibus baptizatis, opinionẽ, quæ aſſerit tam paruulis, quàm adultis, dari in Baptiſmo informantem gratiam, duximus eligendam.* Et ſimiliter Patres omnes locis ſuprà citatis agentes de donis, quę per Baptiſmum dantur, indifferenter loquuntur de paruulis, & adultis; eſt ergo res in vtriſque æquè certa.

Ad rationem oppoſitæ ſententiæ. Reſpondetur. Neque obſtat ratio in contrarium facta; tum quia hæc veritas non ſolùm nititur illo principio de neceſſitate abſoluta gratiæ inhærentis: ſed etiam altero de efficacia ſacramenti, ad ſuum effectum præſtanE dum, tum etiam quia, licèt in adultis reperiantur actus iuſtitiæ inhærentis, tamen illi nõ ſunt cauſa formalis iuſtificationis, ſed diſpoſitiua, vt apertè docet *Conc. Trid.* Concilium Tridentinum, & ideo etiam in illis neceſſaria eſt iuſtitia inhærens, diſtincta ab actibus, vt ex eodem Concilio declarauimus.

Dubiũ aliud. Sed quæret vlterius aliquis, vtrùm præter habitualem iuſtitiam, conferat Baptiſmus aliquam ſacramentalem gratiam. Reſpondeo primò, certum eſſe non infundi aliquem habitũ: nam (prætermiſſo charactere, de quo iam non agimus) certum eſt, nullum habitum infundi, præter eos, qui ſemper, & quaſi ex natura rei gratiam habitualem comitantur, vt conſtat ex

ſtat ex generali doctrina ſuprà tradita de ſacramentis in genere. Deinde ipſamet iuſtitia baptiſmalis, quatenus eſt regeneratiua, & ſecum affert remiſſionem omnis culpæ & pœnæ, dici poteſt gratia ſacramentalis huius ſacramenti, quia ſub illo reſpectu & ratione eſt illius propria. At verò probabile eſt, ratione huius ſacramenti dari aliqua auxilia actualia maiora, quàm ipſi gratiæ ſecundùm ſe debeantur, non quidem talia, vt baptizatus in gratia confirmetur, aut infallibile donum perſeuerantiæ recipiat; hoc enim hæreticorum figmentum eſt vanum & ſine vllo fundamento, ac meritò damnatum in Trid. ſeſſ.7.can.6. de Baptiſmo, eſt enim non ſolùm contra Scripturam, & Eccleſiæ ſenſum, ſed etiam contra experientiam ipſam, vt latiùs in materia de gratia & charitate diſſeritur. Sed dari dicimus aliquod maius auxilium, quo homo frequentiùs, & vehementiùs excitetur, & adiuuetur, vel ad ſuperandum concupiſcentiæ fomitem, vel ad exercenda illa munera, ad quæ Baptiſmus obligat. Nam per Baptiſmum efficimur membra Chriſti, & Eccleſiæ, & capaces aliorũ ſacramentorum; piè igitur credi poteſt, ratione illius dari aliquod ſpeciale auxilium ad ferendum Chriſti iugum fortiter ac ſuauiter, & ad dignè accedendum ad cætera ſacramenta; qui effectus ſatis conſentaneus eſt doctrinis ſanctorum Patrum ſuprà citatis, quamuis illud non tam diſtinctè explicuerint. Proter hos autem effectus nulli alij ſunt, qui verè poſſint Baptiſmo attribui, tanquam propriè ſacramentales. Quod ideo addo, quia interdum Baptiſmus ſanat hominem corporaliter, aut alium ſimilem miraculoſum effectum operatur, ſed hoc non eſt ex certa lege, & promiſſione, neque ex directa inſtitutione ſacramẽti, ſed ex ſpeciali Dei beneficio, & extraordinaria prouidentia; & ideo huiuſmodi miracula non pertinent ad ſacramentales effectus, nec poſſunt aliquo probabili fundamento alij effectus præter dictos huic ſacramento tribui, quia nec de illis facta eſt promiſſio, neque ex traditione habẽtur, aut ratione aliqua oſtẽdi poſſunt: in his autem, quæ pendent ex Chriſti voluntate, & inſtitutione, nihil eſt aſſerendum, niſi quod, aut reuelatum ſit, aut ex reuelatis colligatur.

Quapropter vana ſunt hæreticorum figmenta, qui nouos quoſdam Baptiſmi effectus excogitarunt, quales ſunt, reddere hominem baptizatum liberum omni lege diuina & humana; quamuis diuerſo modo, quia per humanam (inquiunt) nullo modo obligari poteſt: per diuinam autem licèt obligetur, tamen tranſgreſſio illius non imputatur ad culpam propter Baptiſmum. Vnde vlteriùs addunt; Baptiſmum ea ratione confirmare hominem in iuſtitia ſuſcepta, quia vel facit illum impeccabilem, vel facit, vt licèt homo peccet, tamen peccatum ei non imputatur, dummodo firmiter credat ſibi non imputari, neque eſſe vllum crimen, quod poſſit eum gratia baptiſmali priuare. Sed hæc & ſimilia meritò damnata ſunt in Concilio Tridentino, ſeſſ.7. can.6.7.8.9. & 10. quia non ſolùm tales ſunt hi effectus, vt nullo Eccleſiaſtico, aut probabili fundamento nitantur, ſed etiã ſunt ex his, qui principiis, ac dogmatibus fidei repugnant, quod latiùs demonſtrare ad hunc locum non ſpectat.

Conc.Trid.

ARTICVLVS V.

Vtrùm conuenienter attribuantur Baptiſmo quidam actus.

4.d.4.q.2.ar. 2.d. 3. 4. & 5. & diſt. 5. q.2. ar. 3. q. 2.cor.ar.3.ad 1.& art.1.q. 1.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quòd inconuenienter attribuãtur Baptiſmo pro effectibus quidã actus virtutum, ſcilicet incorporatio ad Chriſtum, illuminatio, & fœcundatio. Non enim Baptiſmus datur adulto, niſi fideli, ſecundũ illud Mar. vlt. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Sed per fidem aliquis incorporatur Chriſto, ſecundùm illud Epheſ. 3. Habitare Chriſtũ per fidẽ in cordibus veſtris. Ergo nullus baptizatur, niſi in Chriſto incorporatus. Nõ ergo eſt effectus Baptiſmi incorporari Chriſto.

ad 1. & quę. 6.ar.4.cor.

2 Præterea, Illuminatio fit per doctrinam, ſecundùm illud Epheſ. 3. Mihi omnium ſanctorum minimo data eſt gratia hæc illuminare omnes, &c. Sed doctrina præcedit Baptiſmum in catechiſmo. Non ergo eſt effectus Baptiſmi.

3. Præterea, Fœcunditas pertinet ad generationem actiuam: ſed per Baptiſmum aliquis regeneratur ſpiritualiter; ergo fœcunditas non eſt effectus Baptiſmi.

Sed contrà, eſt quod Auguſt. dicit in lib. de Baptiſmo paruulorũ, quòd ad hoc valet Baptiſm⁹, vt baptizati Chriſto incorporentur. Dionyſ.* etiam c.2.eccleſ. hier. illuminationem attribuit Baptiſmo. Et ſuper illud Pſal. 22. ſuper aquam refectionis: dicit gloſ. * quod anima peccatorũ ariditate ſterilis, fœcundatur per Baptiſmum.*

lib.1.c.25. à med.tom. Ca.2.eccleſ. Hierar.par.1. & 2. Eſt glo.Caſſio. ſuper hunc locum. Pſal.22.

Reſpondeo dicendum, quòd per Baptiſmum aliquis regeneratur in ſpiritualem vitam, quæ eſt propria fidelium Chriſti: ſicut Apoſtolus dicit Gal. 2. Quod autẽ nũc viuo in carne, in fide viuo filij Dei. Vita autem non eſt niſi mẽbrorum capiti vnitorum, à quo ſenſum & motum ſuſcipiũt; & ideo neceſſe eſt, quòd per Baptiſmum aliquis incorporetur Chriſto, quaſi membrum ipſius. Sicut autem à capite naturali deriuatur ad mẽbra ſenſus & motus; ita à capite ſpirituali, quod eſt Chriſtus, deriuatur ad mẽbra eius, ſẽſus ſpiritualis, qui conſiſtit in cognitione veritatis, & motus ſpiritualis, qui eſt per gratiæ inſtinctum. Vnde Ioã. 1. dicitur: Vidimus eũ plenũ gratiæ & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. Et ideo conſequens eſt, quòd baptizati illuminentur à Chriſto circa cognitionem veritatis, & fœcundentur ab eo, fœcunditate bonorum operum per gratiæ infuſionem.

Ad primum ergo dicendũ, quòd adulti prius credentes in Chriſtum, ſunt ei incorporati mentaliter, ſed poſtmodum cùm baptizantur, incorporãtur ei quodammodo corporaliter; ſcilicet per viſibile ſacramẽtum, ſine cuius propoſito nec mentaliter incorporari potuiſſent.

Ad ſecundum dicendũ, quòd doctor illuminat exteriùs per miniſterium, catechizando, ſed Deus illuminat interiùs baptizatos, præparãs corda eorum ad recipiendam doctrinam veritatis, ſecũdùm illud Ioan. 6. Eſt ſcriptum in Prophetis: Erunt omnes docibiles Dei.

Ad tertium dicendum, quòd effectus Baptiſmi ponitur fœcunditas, qua aliquis producit bona opera, nõ autem fœcũditas, qua aliquis generat alios in Chriſto, ſicut Apoſtolus dicit 1. ad Corinh. 4. In Chriſto Ieſu per Euangelium ego vos genui.

COMMENTARIVS.

IN hoc articulo non explicat D. Thomas nouum Baptiſmi effectum, quia reuera nullus ſupereſt explicandus, vt dixi, ſed declarat nonnullas voces, quibus Baptiſmi effectus ſolet à Patribus ſignificari, præſertim has tres, *Incorporari Chriſto, illuminari, ac fœcundari*: nam primum tribuitur Baptiſmo, ratione gratiæ, & charitatis, per quam homo vnitur ſpiritualiter Chriſto. Item, ratione characteris, per quem ſpeciali modo conſignatur, vt ſit membrum Chriſti, & Eccleſiæ, quæ eſt corpus eius; & ideo rectè dicit D. Thomas in ſolutione ad primum, quòd licèt per fidem, & gratiam fiat homo ſpirituale membrũ Chriſti, tamen per illa, vt accepta per hoc ſacramentum viſibile, quodammodo incorporatur ei, corporaliter, & viſibiliter, quia fit membrum Eccleſiæ viſibilis, & fit capax influxus quodammodo ſenſibilis, prouenientis à capite Chriſto per ſacramenta ſenſibilia. Secundum, ſcilicet illuminare, tribuitur Baptiſmo ratione fidei;

Baptiſmo incorporamur Chriſto, illuminamur, & fœcundamur.

fidei; eſt enim fidei ſacramentum, & ſpecialis eius profeſſio. Tertium, ſcilicet fœcunditas, tribuitur Baptiſmo ratione aliarum virtutum, & bonorum operum ab eis prodeuntium. Significat autem D. Thomas in ſolutionibus ad 2. & 3. hos actus non tribui Baptiſmo ſolùm propter infuſionem habituum, ſed etiam quia Deus ſpecialiter præparat cor hominis baptizati ad ſuſcipiendam, & operandam doctrinam veritatis, quod intelligendum videtur iuxta dicta in fine præcedentis diſputationis.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm pueri in Baptiſmo conſequantur gratiam & virtutes.

1.2 q.47.ar. 14. ad 3. & 4.d.4.q.2.21. 2.q.1.& c. 17.q.1.ar.3. q.2.cor. ad 3. & d.18.q.1. ar.3.q.1.cor.

*AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd pueri in Baptiſmo non conſequantur gratiam & virtutes. Gratia enim & virtutes nõ habentur ſine fide & charitate. Sed fides, vt Aug.*dicit, conſiſtit in credentium voluntate, ſimiliter etiam charitas conſiſtit in diligentium voluntate, cuius vſum pueri non habent, & ſic non habent fidem & charitatem. Ergo pueri in Baptiſmo non recipiunt gratiam & virtutes.*

Ep.23. nõ remotè à fin. tom.2.

*2. Præterea, Super illud Ioan. 14. Maiora horũ faciet, dicit Auguſt.*quòd ex impio iuſtus fiat in illo, ſed non ſine illo, Chriſtus operatur. Sed puer, cùm non habeat vſum liberi arbitrij, non cooperatur Chriſto ad ſuam iuſtificationem, imò quandoque pro poſſe renititur. Ergo non iuſtificatur per gratiam & virtutes.*

Tract. 72. in Ioan. à med. tom.9.

3. Præterea, Rom. 4. dicitur, Ei, qui non operatur, credẽti autem in eum, qui iuſtificat impium, reputatur fides eius ad iuſtitiam ſecundùm propoſitum gratiæ Dei. Sed puer non eſt credens in eum, qui iuſtificat impium. Ergo non conſequitur gratiam iuſtificantem, neque virtutes.

4. Præterea, Quod ex carnali intentione agitur, non videtur habere ſpiritualem effectum. Sed quãdoque pueri ad Baptiſmum deferuntur carnali intentione, vt ſcilicet corporaliter ſanentur. Non ergo conſequuntur ſpiritualem effectum gratiæ & virtutum.

Enchirid. ca. 25. ante med. tom.3.

Sed contrà eſt, quod Auguſt. dicit in Enchirid. Paruuli renaſcendo moriuntur illi peccato, quod naſcendo contraxerunt. Ac per hoc ad illos etiam pertinet, quod dicitur, Conſepulti ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem (ſubditur autem) vt quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Sed nouitas vitæ eſt per gratiam & virtutes. Ergo pueri in Baptiſmo gratiam & virtutes conſequuntur.*

Reſpondeo dicendum, quòd quidam antiqui poſuerunt, quòd pueris in Baptiſmo non dantur gratia & virtutes, ſed imprimitur eis character Chriſti, cuius virtute, cùm ad perfectam ætatem venerint, conſequuntur gratiam & virtutes.

Sed hoc patet eſſe falſum dupliciter. Primò quidem, quia pueri ſicut & adulti, in Baptiſmo efficiuntur membra Chriſti, vnde neceſſe eſt, quòd à capite recipiant influxum gratiæ & virtutis. Secundò, quia ſecundũ hoc pueri decedẽtes poſt Baptiſmum, non peruenirent ad vitam æternã, quia vt dicitur Rom. 9. Gratia Dei eſt vita æterna. Et ita nõ profuiſſet eis ad ſalutem, baptizatos fuiſſe. Cauſa autem erroris fuit, quia neſcierunt diſtinguere inter habitum & actum. Et ſic videntes pueros inhabiles ad actus virtutum, crediderunt eos poſt Baptiſmum nullatenus virtutem habere. Sed iſta impotentia operandi, non accidit pueris ex defectu habituum, ſed ex impedimento corporali: ſicut etiam dormientes, quamuis habeant habitus virtutum, impediũtur tamen ab actibus propter ſomnum.

*Ad primum ergo dicẽdum, quòd fides & charitas cõſiſtunt in voluntate hominum; ita tamen, quòd habitus harũ & aliarum virtutum, requirunt potentiam voluntatis, quæ eſt in pueris; ſed actus virtutum requirunt actũ volũtatis, qui nõ eſt in pueris. Et hoc modo Aug.*dicit in lib. de Baptiſmo paruulorũ, quòd paruulũ, etſi nondum illa fides, quæ*

Epiſt. 23. ad Boniſ. non

A *in credentium voluntate conſiſtit, iam tamẽ ipſius fidei ſacramentũ (quod ſcilicet cauſat habitum fidei) fidelem facit.* procul à fin. tom.2.

Ad ſecundũ dicendum, quòd (ſicut Aug. dicit in lib. de Charitate) nemo ex aqua & Spiritu ſancto renaſcitur, niſi volens. Quod nõ de paruulis, ſed de adultis intelligẽdũ eſt. Et ſimiliter de adultis intelligendũ eſt, quòd homo a Chriſto ſine ipſo non iuſtificatur. Quòd autem paruuli baptizandi, prout viribus poſſunt, reluctantur, non eis imputatur, qui in tantum neſciunt, quod faciunt, vt nec facere videantur, vt Aug. dicit in lib. de præſentia Dei ad Dardanum.*

Epiſ. 57. poſt med. tom.2.

Ad tertium dicendum, quòd (ſicut Aug. dicit) paruulis mater Eccleſia aliorũ pedes accommodat, vt veniãt: aliorũ cor, vt credant, aliorum linguam, vt fateantur. Et ita pueri credunt, nõ per actum proprium, ſed per fidem Eccleſiæ, quæ eis communicatur. Et huius fidei virtute conferuntur eis

B *gratia & virtutes.*

*Ad quartum dicendum, quòd carnalis intentio deferẽtium pueros ad Baptiſmum, nihil eis nocet, ſicut nec culpa vnius nocet alteri, niſi cõſentiat. Vnde Aug.*dicit in Epiſt. ad Bonifacium. Non illud te moueat, quòd quidam non ca fide ad Baptiſmum percipiendũ paruulos fuerunt, vt gratia ſpirituali ad vitam regenerentur æternam, ſed hoc eos putãt remedio corporalem retinere vel recipere ſanitatem. Non enim propterea illi nõ regenerantur, quia non ab iſtis hac intentione offeruntur.*

De conſe. d.4. c. Mater Ecc. Epiſ. 23. parũ ante med. tõ. 2. & lib. 1. de pecca. meri. c. 25. in fin. to. 7.

COMMENTARIVS.

MAteria huius articuli in præcedenti diſputatione tractata eſt. Etenim hæc quæſtio ita coniuncta eſt cum alia de adultis, vt ſine repetitione, & prolixitate, non potuerint ſeparari. Litera autem D. Thomæ ſatis clara eſt.

C

ARTICVLVS VII.

Vtrùm effectus Baptiſmi ſit apertio ianuæ regni cœleſtis.

AD ſeptimũ ſic proceditur. Videtur, quòd effectus Baptiſmi nõ ſit apertio ianuæ regni cœleſtis. Illud enim, quod eſt apertum, non indiget apertione. Sed ianua regni cœleſtis eſt aperta per paſſionem Chriſti, vnde Apocalyp. 4. dicitur, Poſt hæc vidi oſtium magnum apertum in cælo. Nõ eſt ergo effectus Baptiſmi apertio ianuæ regni cœleſtis.

4.d.3.ar.1.q. 3. & 4.d.4.q. 2.cor.2.q.9. & 4.co.c.50. & 7.co.3.

2. Præterea, Baptiſmus omni tempore, ex quo inſtitutus

D *fuit, habet ſuum effectũ. Sed quidã baptizati ſunt Baptiſmo Chriſti ante eius paſſionẽ (vt habetur Ioan. 3.) quibus, ſi tunc deceſſiſſent, introitus regni cœleſtis nondum patebat, in quod nullus ante Chriſtum introiuit, ſecundùm illud Mich. 2. Aſcendi pandens iter ante eos. Non eſt ergo effectus Baptiſmi apertio ianuæ regni cœleſtis.*

Ioan. 3. lec. 1.

3. Præterea, Baptizati adhuc ſunt obnoxij morti, & aliis pœnalitatibus vitæ præſentis, vt ſuprà dictũ eſt. Sed nulli eſt apertus aditus regni cœleſtis, quamdiu obnoxius eſt pœnæ, ſicut patet de his, qui ſunt in purgatorio. Non ergo effectus Baptiſmi eſt apertio ianuæ regni cœleſtis.

Ad 3. huius q.

Sed contrà eſt, quod ſuper illud Luc. 3. Apertum eſt cœlum, dicit glo. Bedæ. Virtus hîc baptiſmatis oſtenditur, de quo quiſq; cùm egreditur, regni cœleſtis ei ianua aperitur.*

Beda Lu. 3. in c. 10. ſecundũ ſuum ordi. tom.2.

E *Reſpondeo dicendum, quòd aperire ianuam regni cœleſtis eſt amouere impedimentum, quo quis impeditur regnũ cœleſte introire. Hoc autem impedimentum eſt culpa & reatus pœnæ. Oſtenſum eſt autem ſuprà*, quòd per Baptiſmum omnis culpa & omnis reatus pœnæ tollitur. Vnde conſequens eſt, quòd effectus Baptiſmi ſit apertio ianuæ regni cœleſtis.*

Art. 1. & 2. huius q.

Ad primum ergo dicendum, quòd Baptiſmus in tãtum aperit baptizato ianuam regni cœleſtis, in quãtum incorporat eum paſſioni Chriſti, virtutem eius homini applicãdo.

Ad ſecundũ dicendum, quòd quando paſſio Chriſti nondum erat realiter perfecta, ſed ſolùm in fide credẽtium, Baptiſmus

ptiſmus proportionaliter cauſabat ianuæ apertionem, non quidem in re, ſed in ſpe. Baptizati enim tunc decedentes ex certa ſpe introitum regni cœleſtis expectabant.

Ad tertium dicendum, quòd baptizatus nō eſt obnoxius morti, & pœnalitatibus vitæ præſentis, propter reatum perſonæ, ſed propter ſtatum naturæ. Et ideo propter hoc non impeditur ab introitu regni cœleſtis, quādo anima ſeparatur à corpore per mortem, quaſi iam perſoluto eo, quod naturæ debebatur.

COMMENTARIVS.

Impugnatur ratio D. Tho.

DE hoc effectu iam ſuprà dictum eſt, ſolùm eſt aduertenda ratio D. Thomæ, probat enim Baptiſmus aperire ianuam regni, quia tollit impedimēta regni cœleſtis, quæ ſunt culpa, & reatus pœnæ. Contra quam inſtari poteſt: nam etiam circumciſio tollebat hæc impedimenta, & tamen non dicitur aperuiſſe ianuam regni, vt conſtat ex capitulo, maiores, de Baptiſmo. Item Baptiſmus ipſe ante Chriſti mortem applicatus tollebat eadem impedimenta, & tamen non aperiebat ianuam regni: nam ſi quis ſtatim poſt Baptiſmum tunc deceſſiſſet, non fuiſſet regnum cœlorum ingreſſus.

Reſpondetur.

Sed ſciendum eſt, aliud eſſe agere de perſonali impedimento, aliud de impedimento totius naturæ: nam illud tollitur per gratiam, & integram remiſſionem pœnæ debitam ipſi perſonæ. Ad hoc verò tollendum neceſſaria fuit paſſio & ſatisfactio Chriſti de ſe ſufficiens pro lapſu totius naturæ. Baptiſmus ergo cùm non ſit ad ſatisfaciendum pro tota natura, ſed ad applicandum ſingulis perſonis generalem ac ſufficiētem Chriſti ſatisfactionem, non tollit ex ſe impedimentum totius naturæ, niſi quatenus illud redundabat in perſonam, cui applicatur Baptiſmus: nam impediebat illam ab ingreſſu regni, & hoc impedimentum tollit Baptiſmus.

Diſcrimen inter Baptiſmū, & circumciſionem.

In quo eſt differentia inter ipſum, & circumciſionem, & omnem gratiam, quæ ante Chriſti mortem dabatur, quia tunc gratia non aperiebat ianuam regni pro illo tempore, & ita pro tunc non tollebat impedimētum illud totius naturæ, etiam prout in ſingulas perſonas redundabat, ſed ſolùm dabat ius obtinendi gloriam ſtatim ac redemptio totius naturæ eſſet conſummata: at verò gratia baptiſmalis ſtatim aperit ianuam regni, quod per ſe conuenit Baptiſmo, in quantum inſtitutus eſt ſignum paſſionis Chriſti iam exhibitę & conſummatæ, à qua habet virtutem applicandi ſatiſfactionem iam factam. Quòd autē ante Chriſti mortem Baptiſmus non haberet hunc effectum, eſt quaſi per accidens; quia tunc Baptiſmus nondum habebat ſuam ſignificationem perfectam, & erat quaſi in ſtatu præternaturali: quia licèt ante Chriſti mortem inſtitutus ſit, tamen per ſe nō inſtituebatur pro illo ſtatu imperfecto legis veteris, ſed pro ſtatu perfecto legis gratiæ, in quo & redemptio Chriſti perfecta eſt, & impedimentum totius naturæ ſublatum.

DISPVTATIO XXVII.

De neceſſitate Baptiſmi ad gratiam, & gloriam conſequendam.

HAnc diſputationem ſuprà, quæſt. 68. art. 1. & 2. in hunc locum remiſimus, quia ſupponit ea, quæ in præcedenti diſput. dicta ſunt, nimirum Baptiſmum conferre gratiam primam, & aperire ianuam regni, ſtatim enim inquirendum ſequitur, an ſit cauſa adæquata huius effectus, ita vt ſine illa fieri non poſſit: quod eſt inquirere, an Baptiſmus ſit neceſſarius neceſſitate medij, de neceſſitate autē præcepti A inferiùs in parte morali dicendum eſt. Dicemus igitur primò de hac neceſſitate in communi, deinde tam in adultis, quàm in infantibus ſigillatim eam explicabimus.

SECTIO I.

Vtrùm Baptiſmus ſit ſimpliciter neceſſarius ad gratiam, & vitam æternam conſequendam.

Primus error negātium neceſſitatem Baptiſmi.

MVlti hæretici negarunt hanc Baptiſmi neceſſitatem; non tamen eodem modo, neque ex eiſdem principiis, & fundamentis. Primò Pelagiani, cū negarent originale peccatum, & gratiæ neceſſitatem, conſequēter negabant Baptiſmum eſſe neceſſarium, B vel ad remiſſionem peccati, vel ad gratiam obtinendam, vel ad conſequendam vitam æternam, quam putarunt eſſe puræ naturæ debitam. Ita ſumitur ex Auguſtino hæreſi 88.

Auguſt.

Diſtinguunt hæretici inter vitam æternā & cœlorum regnum.

Quoniam verò Ioan. 3. ait Chriſtus neminem ſine Baptiſmo ingredi poſſe regnū cœlorum, coacti ſunt iſti hæretici diſtinguere inter vitam æternam, & cœlorum regnum; & docere Baptiſmum eſſe neceſſariū ad ingreſſum regni cœlorum, non autem ad vitam æternam. Quamquam hoc etiam limitauit quidam Vincentius Victor, Pelagianus dicens pueros non baptizatos detineri ab ingreſſu regni vſque ad diem iudicij: poſtea verò illuc etiam ingreſſuros; vt refert Auguſt. lib. 1. de Anima, & eius origine, c. 9. & lib. 3. c. 11. & 13. Quam autem differentiam iſti hæretici C conſtituerint, inter vitam æternam, & regnum cœlorum, neque Auguſtinus explicauit neque à nobis cū aliquo fundamento doceri poteſt; cùm ex ſacra Scriptura conſtet, nec vitam æternam haberi poſſe extra regnum cœlorū, vt latè Auguſtinus proſequitur lib. 1. de peccat. merit. c. 18. & 20. nec magis vnum, quam aliud poſſe ſine Baptiſmo comparari, vt videmus. Sed huius erroris fundamēta in materia de peccato originali, & de gratia euertēda ſunt oſtendēdo, homines in peccato originali naſci, & cū ſūma gratię neceſſitate.

Auguſt.

2. Error.

Secundus error ſimilis præcedenti, quamuis minùs generalis, eſt, Baptiſmum non eſſe neceſſarium ſaltem hominibus ex parentibus fidelibus, & baptizatis procreatis; quia, vel non oriuntur in peccato D originali, vel certè, quia eis non imputatur propter fidem parentum. Hic error antiquior eſt Caluino, vt conſtat ex Vvaldenſ. tom. de ſacrament. tit. 3. c. 53. & 54. illum tamen, aut excitauit, aut auxit Caluinus, vt conſtat ex Ruardo. ar. 2. & Lindano lib. 4. Panopl. c. 15. Prateolo, & aliis recentioribus. Nam alij hæretici fortaſſe putabant ſaltem requiri, vt vterque, vel ſaltem aliquis ex parentibus proximis, non tantùm fidelis, ſed etiam baptizatus ſit. Noui autem hæretici videntur docere ſatis eſſe, quòd aliquis ex progenitoribus, quantumuis remotis, fuerit fidelis, præſertim ab eo tempore, quo facta eſt Abrahæ illa promiſſio: *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes; & ero Deus tuus, & ſemini tuo, poſt te.* Omnes enim fideles ſunt ſemen E Abrahæ, non carne, ſed ſpiritu, & fide; ergo omnes complectitur illa promiſſio; omnes ergo fidelium filij ſunt amici Dei.

Vvaldenſ. Lindanus. Prateolus.

Refutatur hic error.

Sed præcipuū huius erroris fundamentum, ſcilicet filios fidelium non naſci in peccato originali, eſt planè hæreticum, & contra generales locutiones Scripturæ, vt ſæpe probat Auguſtinus, lib. 2. de pecc. merit. c. 9. 25. & 27. & lib. 1. de Nuptiis, c. 17. ſeq & lib. 6. cont. Iulian. c. 3. vbi argumenta hæreticorum diſſoluit. Aliud verò huius erroris fundamentum ſuprà tactum de promiſſione facta Abrahæ, vanum eſt Quis enim cogitet omnes filios Iudæorum concipi, aut naſci ſanctos ſolùm, qui ab Abraham, vel Iſrael ducunt originem? dicente Paulo ad Rom. 9.

Auguſt.

Non

Non omnes qui filij Iſrael, hi ſunt Iſraelitæ, neque qui filij carnis, hi filij promiſſionis. In illa ergo promiſſione facta Abrahæ, ſemen illud, in quo benedicendæ ſunt omnes gentes, eſt Chriſtus Dominus, in quo, & per quem, diuinam hæreditatem & benedictionem accipiunt, quicunque illius efficiuntur digni, per ſpiritualem in Chriſto regenerationem. Et ita explicuit Paulus ad Galat. 3. & 4. & declarauit Auguſtinus Epiſtol. 200. Adde, quamuis per ſemen Abrahæ, filios Abrahæ intelligamus, vt in poſterioribus verbis citatis intelligi poteſt, non oportere id exponere de filiis tantùm ſecundùm generationem carnis, ſed ſecundùm imitationem fidei. Vel denique, etiam ſi intelligatur de filiis ſecundùm carnem, ſubintelligenda ſemper eſt conditio, ſi eandem fidem profiteantur. Iudæus enim ante aduentum Chriſti ex Abraham deſcendens, ſi non circumcideretur, non computabatur inter filios Dei, vt ex eodem loco Geneſis colligitur; non ergo ſatis erat generatio carnalis ex progenitoribus fidelibus, niſi adiungeretur eadem fides, ſeu eiuſdem fidei profeſſio.

3. Error. Tertius error negat, Baptiſmum eſſe neceſſarium ex alio falſo fundamento diuinæ prædeſtinationis. Nam ſi homo (inquiunt authores huius erroris) prædeſtinatus eſt, etiamſi non baptizetur, ſaluabitur; ſi verò eſt reprobatus, etiamſi baptizetur, non ſaluabitur. Ita eſt argumentatus Vvicleff, vt refert Vvaldenſ. lib. 2. de ſacram. 96. Et nonnulli hæretici dicuntur in eodem errore verſari; *Vvicleff. Vvaldenſ.* illa verò argumentatio, ſi quippiam valeret, non ſolùm probaret Baptiſmum non eſſe neceſſarium, ſed etiam non eſſe alicuius vtilitatis ad ſalutem conſequendam. *Refellitur.* Rurſus etiam probaret, neque obſeruare mandata, neque fidem, ſpem, aut charitatem, vel aliquod aliud medium eſſe ad ſalutem neceſſarium; quia iuxta illud argumentandi genus prædeſtinatio nullum medium requirit, vt executioni mandetur, quoad vltimum effectum, quod eſt abſurdiſſimum. Nam prædeſtinatio, quæ eſt pars diuinæ prouidentiæ, non excludit conſentanea media ad finem conſequendum, ſed potiùs illa prouidet, atque ita diſponit, vt infallibiliter ad finem perducant. Quòd ſi prædeſtinatio non excludit media, quid prohibet, quominus vnum ex illis ſit Baptiſmus? Nullius ergo momenti eſt illa collectio ſi eſt prædeſtinatus, etiam ſi non baptizetur, ſaluabitur; ſed potiùs colligendum eſſet, ſuppoſita Baptiſmi neceſſitate, ſi eſt prædeſtinatus; ergo non morietur ſine Baptiſmo: quia per ipſammet prædeſtinationem prouiſum erit, vt infallibiliter baptizetur. E contrario verò non ſequitur; ſi non eſt prædeſtinatus, vel ſi eſt reprobus, ergo non baptizabitur: quia, eſto Baptiſmus ſit neceſſaria cauſa ſalutis, non tamen eſt adæquata ſeu ſufficiens, neque carentia Baptiſmi eſt adæquata cauſa damnationis; poteſt enim etiam is, qui baptizatus eſt, damnari, ſi adultus ſit; in infantibus verò, quia per proprium actum non poſſunt amittere gratiam Baptiſmi, neque alio medio indigent ad ſalutem, rectè inferri poteſt in noua lege, ſi eſt reprobatus & moriturus eſt ante ætatem adultam; ergo non baptizabitur, non tamen propter eandem cauſam, quæ de prædeſtinatione dicta eſt, ſed è contrario, quia reprobatio ſupponit præſcientiam carentiæ Baptiſmi. Atque eodem modo de adulto verè dicitur, ſi reprobatus eſt, etiamſi baptizatus, non fore ſaluandum, non quia Baptiſmus ei minus fructuoſus ſit, quàm prædeſtinatio: ſed quia ille, qui huiuſmodi eſt, non perſeuerabit in iuſtitia per Baptiſmum accepta, quod non ideo eueniet, quia reprobatus eſt, ſed potiùs ideo reprobatus eſt, quia præuiſus eſt, non perſeueraturus

A in gratia per baptiſmum accepta, vt rectè dixit Proſper in reſponſionibus ad capitula Gallorum, cap. 3. & 7. & in lib. ſententiarum, cap. 3. & 7. de qua re latiùs alibi.

Prætermiſſis ergo his fundamentis extraneis, & erroneis, aliunde videtur poſſe probari, Baptiſmum, etiamſi ſit cauſa efficax gratiæ, non tamen eſſe vnicam, & adæquatam, & conſequenter non eſſe ſimpliciter neceſſariam. *Baptiſmi neceſſitas impugnatur.* Antecedens patet primò in adultis, quia licet non baptizentur, per fidem, charitatem, ac veram pœnitétiam, poſſunt ſaluari. De paruulis verò, quia interdum baptizari non poſſunt; ergo tunc poterunt ſaluari per fidem parentum, ſicut ante Baptiſmum inſtitutum ſaluabantur. Neque enim

B credibile eſt illis eſſe ſalutis viam occluſam, vel coarctatam per Baptiſmi inſtitutionem. De vtriſque verò eſt etiam argumentum, quia licèt non ſint baptizati, per martyrium ſaluari poſſunt, iuxta illud: *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.*

Nihilominus ſimpliciter dicendum eſt, Baptiſmum eſſe medium neceſſarium ad remiſſionem peccatorum & ad gratiam & gloriam conſequendam. *Concluſio.* Concluſio eſt de fide. Probatur primò, ex Scriptura. *Probatur 1.* Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Loquitur enim Chriſtus ibi de ſacramento Baptiſmi, vt ſuprà oſtenſum eſt; in illa verò conditionali locutione intrinſecè includitur neceſſitas: nam illud dicitur neceſſarium

C ad finem, vel effectum, ſine quo fieri aut comparari non poteſt, præſertim cùm ſermo ſit de ſacramento inſtituto ad remiſſionem peccati originalis, cum quo nemo ſaluari poteſt, etiam ſi aliud non committat. Vt, ſi medicus infirmo diceret, niſi hanc acceperis medicinam, non ſanaberis; perinde eſt, ac ſi diceret, hæc medicina eſt tibi ad ſalutem neceſſaria. Vnde hanc neceſſitatem ſtatim explicuit Chriſtus, dicens, *Oportet vos naſci denuo*: nam verbũ illud, Oportet, neceſſitatem ſignificat, ſicut ibidem dixit Chriſtus: *Oportet exaltari filiũ hominis, vt omnis, qui credit in ipſum, non pereat*, docens, paſſionem ſuam fuiſſe nobis ad ſalutem neceſſariam. Hinc Petrus 1. Canonica, cap. 3. *1. Pet. 3.* Baptiſmum dicit fuiſſe figuratum per arcam Noe

D in diluuio; quia, ſicut per illam arcam pauci ſalui facti ſunt, qui illo remedio, tanquam omnino neceſſario indiguerunt, ita nos quoque ſimilis formæ ſaluos facit Baptiſma. Et idcirco Actorum 2. interrogatus Petrus a quibuſdam, *Quid faciemus?* nimirum vt ſaluemur; ipſe reſpondit, *Pœnitemini igitur, & baptizetur vnuſquiſque veſtrûm*: ſignificans tam neceſſarium eſſe Baptiſmum peccatoribus, quàm pœnitentiam. Ac ſimili modo Paulus, cùm ad Romanos quinto, dixiſſet; ſicut per vnum hominem omnes lapſi ſunt, ita per vnum Chriſtum eſſe viuificandos, ſtatim capite ſexto, proponit vnicam viam reſurgendi à peccato per Chriſtum, dicens: *An ignoratis, quia quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus? &c.* *Rom. 6.*

E Et ideo ad Titum tertio, Baptiſmum vocat regenerationem, per quam ſaluamur; quia ſicut naturalis generatio ex Adamo eſt vnica via contrahendi peccatum ex Adamo, ita hæc regeneratio per aquam eſt vnica via reſurgendi ab illo peccato per Chriſtum. Atque in hunc modum intellexit ſemper Eccleſia has Scripturæ locutiones.

Vnde probatur ſecundò hæc veritas: Eccleſiæ authoritate, & Patrum traditione, *2. Probatur concluſio.* primùm enim antiqua Concilia contra Pelagium congregata, hanc veritatem docuerunt, vt conſtat ex Epiſtolis Conciliorum, Carthaginenſis, & Mileuitani ad Innocentium *Con Carth. Mileuit.*

Papam

Papam, & reſcriptis eius, quæ habentur inter epiſt. A Innocentij 24. & 26. & inter epiſt. Auguſt. 90. 91. 92. & 93. clariùs id tradit Concilium Florent. quod propter hanc cauſam vocat Baptiſmum *Ianuam ſpiritualis vitæ*, ita exponens verba Chriſti, Ioannis 3. Concilium etiam Tridentinum, ſeſſ. 7. Cano. 5. de Baptiſ. anathema dicit in eum, qui dixerit, Baptiſmum liberum eſſe, id eſt, non neceſſarium ad ſalutem; ſed hic Canon exponi poſſet de neceſſitate præcepti: nam hæc neceſſitas videtur propriè opponi libertati, de qua ibi eſt ſermo, tamen ex doctrina eiuſdem Concilij, ſeſſio. 5. Can. 4. & 5. colligitur hanc neceſſitatem non ſolùm eſſe reſpectu adultorum, ſed etiam reſpectu infantium, & ideo non poſſe eſſe ſolam neceſſitatem præcepti, ſed etiam medij.

Auguſt. *Conc. Flor.* *Trident.*

Præterea Syricus Papa epiſt. 1. cap. 2. dicit Baptiſmum nemini eſſe negandum in neceſſitatis articulo, *Ne, ſi abſque Baptiſmo decedat, & regnum perdat & vitam*, & inferiùs vocat Baptiſmum, *vnicum crudelitatis auxilium*, eodem modo loquitur Leo Papa epiſtola 78. aliàs 80. vbi inter alia ait, *Qui Baptiſmo priuatur, neceſſaria liberatione fraudari*. Et Clemens Papa epiſt. 4. cùm dixiſſet, *Per Baptiſmi regenerationem exuere hominem maculam priori natiuitate contractam*, ſubdit, *Aliàs impoſſibile eſt*. Idem ferè Irenæus lib. 3. contra Hæreſ. cap. 19. dum ait, *Aquam, & Spiritum eſſe neceſſaria, vt homo in vitam Dei perficiatur*. Idem ſumitur ex Gregor. 4. moral. cap. 2. & Hieronymus Dialogo 3. contra Pelagianos, vbi in hanc ſententiam refert, & plurimum commendat libros Auguſtini de peccato. merit. & remiſſion. in quibus copioſè hanc veritatem docuit Auguſtinus, qui etiam legi poteſt cōtra duas epiſt. Pelag. cap. 4. Vbi Innocentium allegat, & lib. 1. de anima & eius origine, cap. 10. vbi facilius exiſtimat hominem baptizatum & in peccato mortali mortuum, potuiſſe ab æternis pœnis per interceſſionem cuiuſquam ſanctæ mulieris liberari, quàm hominem non baptizatum per ſimiles preces ſaluari: quod per quandam exaggerationem dictum videtur, vtrumque enim æquè impoſſibile eſt, quia non eſt minus neceſſaria pœnitētia peccati mortalis poſt Baptiſmum commiſſi, quàm Baptiſmus ad priora peccata delenda, quamuis, ſi diſpenſatio in hac lege eſſet admittenda propter preces alicuius ſancti, facilius videtur Auguſtino admitti poſſe circa hominem baptizatum, quàm circa non baptizatum, quia ille eſt Chriſto, & Eccleſiæ incorporatus, non verò hic. Eandem Baptiſmi neceſſitatem docet idem Auguſt. lib. 2. de anima & eius orig. cap. 12. & lib. 3. cap. 9. vbi ſic ſcribit, *Noli credere, noli dicere, noli docere, infantes, antequam baptizentur, morte præuentos, poſſe peruenire ad indulgentiam originalium peccatorum, ſi vis eſſe catholicus*. Idem epiſt. 28. ad Hieronym. & ſimilia habēt Fulgen. de fide ad Petrum, cap. 30. Proſper lib. 2. de vocat. gen. cap. 8. *Nec credi fas eſt*, inquit, *eos qui non ſunt adepti regenerationis ſacramentum, ad vllum beatorum pertinere conſortium*. Idem docet Chryſoſt. homil. 40. in 1. ad Corinth. vbi tractans illa verba: *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis?* refert quorūdam errorem, qui putabant poſſe aliquem ex viuis baptizari pro defuncto, qui ſine Baptiſmo deceſſit, ita vt Baptiſmus ille mortuo proſit ad vitam. Quem errorem dicit eſſe contra verba Chriſti, *Niſi quis renatus fuerit*, in quibus vnicuique dum viuit, dicitur eſſe neceſſarius proprius Baptiſmus. Sed de illo loco Pauli, & quid ſit baptizari pro mortuis, latè diſſerui ſuperiori tomo, diſp. 50. ſectio. 1.

Syric. Papa. *Leo Papa.* *Clem. Papa.* *Irenæus.* *Gregorius.* *Hieronym.* *Auguſt.* *Fulgentius.* *Proſper.* *Chryſoſt.*

Ratio Con. Vltimò adhibenda eſt ratio huius veritatis, quia cùm omnes homines naſcantur in peccato originali, & filij iræ indigent aliquo medio, quo, & ab illo peccato liberentur, & Chriſto liberatori ſuo vniantur; ſed in lege noua hoc medium ab eodem Chriſto inſtitutum, eſt Baptiſmus, vt ex ſuperiùs tractatis de eius inſtitutione conſtat. Oſtendimus quoque in ſuperioribus, in omni lege fuiſſe neceſſarium aliquod ſacramentum fidei ad hunc effectum, quod in vnoquoque ſtatu fuit ſuo tempori accommodatum: hoc autem ſacramentum determinatum eſt ad Baptiſmum in noua lege; eſt ergo ſimpliciter neceſſarius ad ſuum effectum.

Atque hinc ſequitur Baptiſmum non minus eſſe neceſſarium filiis fidelium ſeu baptizatorum hominum, quàm reliquis. Probatur, tum, quia etiam hi naſcuntur in peccato originali & filij iræ, & indigent B incorporari Chriſto, eiúſque charactere conſignari: tum etiam, quia omnia teſtimonia adducta generalia ſunt, & vniuerſus Eccleſiæ cōſenſus ita declarat verba Chriſti. Ac tandem expreſsè definit Concilium Trident. ſeſſio. 5. Canone 4. Neque in hoc eſt vlla difficultas. Nam licèt parentibus ſit remiſſum peccatum originale, nihilominus per eorum carnalem generationem transfunditur peccatum originale in filios, quia non generant illos vt ſancti, ſed vt filij Adę: & quia, licèt eis ſit remiſſum peccatum, quoad perſonalem maculam, non tamen, quoad communem naturæ defectum. *Conc. Trid.*

Obiectio. Solet verò obiici locus ille Pauli, 1. ad Corinth. 7. *Sanctificatus eſt vir infidelis per mulierem fidelem, & ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem; alioqui filij* C *veſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt*. Si ergo filij qui naſcūtur ex alterutro parente fideli, ſancti ſunt, non eſt illis neceſſaria ſimpliciter alia ſanctificatio Baptiſmi. Reſpondetur, ibi *Sancti* vocabulo non intelligi iuſti & mundi à culpa coram Deo, ſed idem quod legitimi & ex puro thoro nati, docet enim ibi Paulus matrimonium inter fidelem, & infidelē non ſtatim diſſolui. *Alioqui*, inquit, *filij veſtri immūdi eſſent*, id eſt, illegitimi. Quod ergo ſubdit, *nunc autem ſancti ſunt*, intelligit de ſanctitate illi immunditiæ oppoſita, id eſt, legitimè, & honeſtè concepti, ita Ambroſius ibi, cum aliis & D. Auguſtinus ſermo. 14. de verbis Apoſt. circa finem, & lib. 2. de peccato merit. cap. 26. D & hic videtur literalis ſenſus. Secundò verò dicitur, ſi intelligatur de vera ſanctitate, non eſſe ſenſum filios ſanctificari (vt ſic dicam) ex opere operato, hoc ſolum, quòd ex parentibus fidelibus oriuntur, ſed quòd eorum fide, & diligentia, ac exemplo poſſunt facile ſanctificari, ſicut ibidem dicitur, ſanctificari, coniux infidelis per coniūgem fidelem, quod tamen nullus intellexit fieri ex vi ſolius matrimonij, ſed per exemplum, & ſanctam conuerſationem, quæ nō excludit neceſſitatem Baptiſmi, ſed eſt potius quædam occaſio excitans ad ſuſcipiendum illum. Ita exponit etiam Aug. lib. 1. de ſermo. Domini in monte, cap. 27. & lib. 3. de peccator. merit. cap. 12. Hieronymus Epiſtola 153. ad Paulinum, qui citat Tertull lib. de E Monogamia, qui eandem ferè expoſitionem habet libro ſecundo ad vxorem.

Diluitur. *Ambroſius.* *Auguſt.* *Auguſt.* *Hieronym.* *Tertul.*

Fundamenta hæreticorum, inter referendas eorū ſententias, expedita ſunt. Vltima verò ratio dubitandi à nobis propoſita poſtulat dubitationes ſequentibus ſectionibus tractandas.

SECTIO II.

Vtrùm ſacramentum Baptiſmi re ipſa ſuſceptum ſit adultis ad ſalutem neceſſarium.

Quorundam error. NOn defuerunt hæretici, qui docuerunt nullum adultum poſſe ſaluari, ſi abſque Baptiſmo re ipſa

ipſa ſuſcepto moriatur, quantumuis deſiderio ipſius flagrauerit, & per eum non ſteterit, quominus fuerit ablutus. *Bernardus.* Ita refert Bernardus epiſtola 77. & noſtris temporibus Theologus quidam Louanienſis dictus Michael Baius docuit, ſine Baptiſmo reipſa ſuſcepto, poſſe quidem interdum obtineri charitatem, non tamen comparari remiſſionem peccati ante realem Baptiſmi ſuſceptionem, mouebatúrque quibuſdam Auguſtini teſtimoniis, quæ poſtea tractabimus. Huius verò authoris ſententiam *Pius V. Greg. XIII.* Pius V. & Gregorius XIII. propriis reſcriptis ac literis contra doctrinam huius authoris editis reprobarunt. Alius autem error, qui in hac ſententia continetur, ſcil. infundi charitatem abſque remiſſione peccati, & in Concilio Tridentino ſeſſio. 6. planè damnatus eſt, & in materia de gratia proprium habet locum, fuſiórque contra illum eſt ibi diſputatio.

1. Concluſio. Dicendum ergo eſt primò, ad obtinendã primam gratiam & remiſſionem originalis peccati, & actualium, quæ cum ipſo coniuncta fuerint, non eſſe neceſſarium ſemper Baptiſmum in re ipſa ſuſcipere, ſed ſufficere cõtritionem, Baptiſmi votum in ſe continentẽ. In hac aſſertione conueniunt omnes Theologi, tanquam in re omnino certa: quæ probatur primò ex illis Scripturæ locis, in quibus hominibus verè pœnitentibus, ſéque poſt peccatum per amorem, dolorem, & contritionem ad Deum conuertentibus vera iuſtificatio & remiſſio peccati promittitur; vt eſt illud Ezech. 18. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos*: & alia ſimilia, quæ omitto, tum quia vulgaria ſunt, tum quia in materia de pœnitentia & de gratia latiùs tractantur. Ex quibus colligimus, nõ ſolùm poſſe hominẽ iuſtificari ante realem ſuſceptionem Baptiſmi, verùm etiam frequenter ita fieri, quia interior cordis motus in Deum, & aduerſùs peccatum vno momento perficitur, priuſquam homo baptizari poſſit: nam Baptiſmus & ab alio conferendus eſt, & temporis ſucceſſionem requirit: motus autem interior & ab alio non pendet, præterquam a Deo, & ab ipſo homine peccatore, & in inſtanti perfici poteſt. In huius autem veritatis confirmationem habemus illuſtre exemplum Actorum 10. vbi Cornelius, antequam Baptiſmum ſuſciperet, iuſtificatus eſt, & prædicãte Petro, Spiritus ſanctus cecidit ſuper multos, qui nondum baptizati fuerant, de quibus Petrus dixit: *Nunquid aquam quis prohibere poterit vt non baptizentur hi, qui Spiritum ſanctum acceperunt, ſicut & nos?* Secundò probatur hæc veritas teſtimoniis Patrum, ex quibus multa congeruntur in decretis de Conſecratione diſt. 4. præſertim in capite, Baptiſmi vice. Et in capite, non dubito, ex Auguſtino lib. 4. de Baptiſmo, cap. 22. & ſequent. Idem Auguſt. lib. 2. contra literas Petil. vbi in illo hæretico contrarium errorem *Auguſt.* damnat. Citatur etiam Auguſt. in lib. 8. de Ciuit. Dei ab Innoc. III. in cap. Apoſtolicam, de Preſbytero non *Ambroſius.* baptizato, vbi etiam refert Ambroſium oratione de obitu Valentiniani, circa fin. vbi inter alia inquit, *Audio vos dolere, quòd non acceperit ſacramentum baptiſmatis, atqui hoc etiam in votis habuit. Non ergo habuit gratiam, quam deſiderauit? Non habuit, quod popoſcit? Imò, quia popoſcit, accepit.* *Bernardus.* Idem latè docet Bernardus dicta epiſtola 77. vbi inter alia ponderat, dixiſſe Chriſtum Marci vltimo, *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur*: non verò dixiſſe, qui non baptizatus fuerit, condemnabitur; quia per fidem viuam homines iuſtificari poſſunt, etiam ſi Baptiſmum re ipſa non ſuſcipiant. Quod etiam verè docuit *Hugo de S. Victore.* Hugo Victorinus lib. 2. de ſacramentis parte 6. cap. 7. Propter quod *Conc. Trid.* Trident. Conc. ſeſſ. 6. cap. 4. docet, *Poſt Euangelium promulgatum neminem*

A *transferri à ſtatu peccati in ſtatum gratiæ, ſine lauacro regenerationis, aut eius voto.* Ita exponens verba Chriſti Ioannis 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Tertiò adiungi poteſt ratio, quia interior iuſtificatio fit per infuſionem gratiæ, & charitatis, per quam etiam peccatum expellitur: ſed vltima diſpoſitio ad hanc iuſtitiam poteſt haberi prius tempore, quàm homo realiter baptizetur; ergo etiam ipſa iuſtificatio. Minor probatur, quia iuxta Conc. Trid. ſeſſ. 6. & 14. vltima diſpoſitio *Conc. Trid.* ad iuſtitiam eſt vera pœnitentia ex amore Dei ſuper omnia procedens cum voto præſtandi reliqua, quæ neceſſaria ſunt: hoc autem totum fieri poteſt ante Baptiſmum, vt per ſe notum eſt, & ex dictis etiam eſt
B probatum. Conſequentia verò principalis argumenti probatur: tum Scripturis, quia cor cõtritum & humiliatum Deus non deſpicit, ſed diligit potiùs diligentes ſe, tum ratione Theologa, quia facienti, quod in ſe eſt per gratiæ auxilium Deus non denegat ſuam gratiam, & iuſtitiam, tum ratione morali, quia volũtas pro facto reputatur, vbi facultas deeſt, præſertim apud Deum, qui corda intuetur: tum denique ratione philoſophica, quia poſita vltima diſpoſitione, ſtatim infunditur forma.

Corollarium. Ex quibus infero, non ſatis perfectè ſcripſiſſe Pamelium ſuper epiſt. 54. Cypriani circa finem, improbabilem eſſe eorum ſententiam, qui ſolam contritionem ſufficere plerumque exiſtimant ad remiſſionem peccati abſque Baptiſmo re ipſa ſuſcepto. Vnde ſub-
C dit inferiùs, etiam ſi ordinariè non ſit peccatorum remiſſio in decedentibus ſine confeſſione & Baptiſmo, tamen interdum, atque in neceſſitate operari Deum ſine ſacramento. Ex quibus verbis colligere licet, quid ipſum mouerit ad eam ſententiam, nimirum, quia Patres ſolùm docent, contritionem ſufficere ſine Baptiſmo in caſu neceſſitatis, vt conſtat ex *Cyprianus.* Cypriano ibi, & *Auguſt.* Auguſtino libro de natura boni contra Manichæos, capite vlt. & lib. 1. de adulterinis coniugiis, capite vltimo. Verumtamen hæc ſententia ſuſtineri quidem poſſet, ſi ſermo eſſet de vltima ſalute, ſeu gloriæ conſecutione, vt ſtatim dicam, tamen loquẽdo de iuſtificatione & remiſſione peccati, defendi non poteſt, quia non ſolùm nõ eſt improbabile ad huiuſmodi effectum ſufficere contritionem cum vo-
D to Baptiſmi abſque reali ſuſceptione ſacramenti, verùm potiùs eſt certum & Catholicum dogma, vt probat, quæ adducta ſunt, & quæ tradit Concilium *Conc. Trid.* Tridentinum, ſeſſ. 6. & 14. Atque hinc fit, ordinariè accidere poſſe adultum catechumenum iuſtificari ante realem ſuſceptionem ſacramenti. Quia iuxta legem gratiæ ordinariam fieri facilè poteſt, vt veram cõtritionem habeat, prius tempore, quàm baptizetur. Neque hoc eſt contra mentem Sanctorum, qui neceſſitatem aliquam requirunt: nam hîc etiam intercedit aliquis modus neceſſitatis, eo quòd non ſit in poteſtate hominis ſtatim & in momento baptizari, ſicut eſt in hominis poteſtate ſtatim ac ſine dilatione con-
E uerti, cum qua perfecta conuerſione coniuncta eſt ſanctificatio, ac peccati remiſſio; contra hãc verò doctrinam obiici poſſent nonnulla Patrum teſtimonia, quæ non minùs poſſunt contra ſequentem concluſionem vrgere, & ideo inferiùs meliùs proponentur.

2. Concluſio. Dico ſecundò, regulariter ac per ſe loquendo, non aſſequuntur homines beatitudinem abſque reali ſuſceptione Baptiſmi, interdum tamen accidere id poteſt, interueniente impedimento, ſuſcipiendi ſacramentum. Aſſertio eſt certa, & quoad priorem eius partẽ habemus exempla. Acto. 9. & 10. vbi Paulus ait, Centurio & alij fideles, qui per fidem & interiorem conuerſionem iuſtificati fuerant, & Spiritum

ſanctum

ſanctum acceperant, baptizati ſunt, vt æternam vitam conſequi poſſent. Vnde Auguſt. lib. 4. de Baptiſmo cap. 21. ſic inquit, *Si contritus poſt Spiritum ſanctum acceptum baptizari voluiſſet, contemptu ſacramenti reus fieret.* Et infrà dicit: *Bono catechumeno deeſt Baptiſmus ad conſequendum regnum cœlorum.* Et lib. 1. quæſt. ad Simplicianum, q. 2. *In quibuſdam,* inquit, *tanta eſt gratia fidei, quanta non ſufficit ad capeſſendum regnum cœlorum, ſicut in catechumenis, vt in Cornelio antequam ſacramentorum participatione incorporaretur Eccleſiæ.* Et infra, *Fiunt conceptiones quædam fidei conceptibus ſimiles: non tamen ſolum concipi opus eſt, ſed etiam naſci, vt ad vitam perueniatur æternam.* Et ſimilia habet q. 33. in Numeros. Quę omnia per ſe intelligenda ſunt, ac ſecluſa neceſſitate, quæ omnino cogant hominem ſine Baptiſmo mori. Dices idem eſſe de iuſtitia ſeu ſanctitate; quæ eſt ergo differentia, quam Auguſtinus ſignificat, quámque etiam nos in hac, & præcedenti concluſione indicauimus? Reſpondetur, eſſe quidem in hoc ſimilitudinem, quòd ſacramentum Baptiſmi per ſe inſtitutum ſit, vt medium neceſſarium, tam ad remiſſionem peccati, quàm ad beatitudinem obtinendam, tamen eſt differentia reſpectu adultorum, quòd regulariter ac moraliter loquendo, non poſſit tam citò Baptiſmum recipere, quàm remiſſionem peccati obtinere, ſi, quod in ipſis eſt facere & præſtare velint; at verò reſpectu gloriæ, quantumuis interiùs perfectè ſe diſponant, non poſſunt ſtatim illam conſequi, & ideo frequenter ac regulariter poſſunt prius re ipſa baptizari, quàm ad beatitudinem perueniant. Et hæc eſt tota ratio huius partis: nam Baptiſmus re ipſa ſuſceptus, per ſe loquendo, eſt medium neceſſarium ad capeſſendum regnum cœlorum, vt conſtat ex verbis Chriſti, Ioannis 3. & eſt etiam in pręcepto, vt ex Matth. & Marci vltimo colligitur, ſed adulti per ſe ac regulariter loquendo, poſſunt vti hoc medio, & implere hoc præceptum, antequam moriantur; ergo moraliter loquẽdo, hoc eſt illis neceſſarium. Atque hinc facilè probatur altera pars concluſionis, quod frequenter docent Patres ſuprà citati, & eſt res omnino certa, quia non eſt dubium, quin poſſit interdum accidere, vt fidei catechumeno, veréque pœnitenti, & in extrema vitæ neceſſitate poſito deſit copia Baptiſmi, reliquo tempore vitæ vſque ad mortem, hoc enim humanum eſt, neque eſt, quòd fingamus miracula aut extraordinariam Dei prouidentiam, vt euidenter huiuſmodi pericula & naturales defectus, ipſáque experientia docet, hoc ſæpe accidiſſe in neceſſitate ſacramenti Baptiſmi, & frequenter in ſacramento pœnitentiæ. Poſito ergo huiuſmodi euentu, neceſſe eſt, huiuſmodi hominem per contritionem iuſtificatum ſine reali ſuſceptione Baptiſmi ſaluari, quia vera iuſtitia vſque ad mortem conſeruata perducit hominem ad regnum cœlorum: conſeruatur autem vſque ad mortem, ſi nullum peccatum mortale interueniat, qui autem omittit Baptiſmum ob ſolam impotentiam, in hoc non peccat, & ſimul poteſt alia peccata vitare cùm ſit iuſtus, & auxiliũ Dei illi non deſit; ergo ſi id faciat, ſaluabitur ex vi iuſtitiæ comparatæ per contritionem & Baptiſmum in voto, etiam ſi decedat abſque Baptiſmo in re ſuſcepto. Dices; ergo, ſi in aliqua debita opportunitate catechumenus ex negligentia Baptiſmum omittat, vt mortaliter peccet, & amittat iuſtitiam, poſtea non poterit ſaluari, ſi baptizari non poſſit. Reſpondetur, ſi poſt priorem culpabilem omiſſionem illius peccati verè conteratur, non minus poterit per illam ſecundam contritionem, & Baptiſmi votum ſaluari, quando deeſt copia Baptiſmi, quàm priùs poſſet, ſi eadem neceſſaria occurriſſet: nam Baptiſmus flaminis iterabilis eſt, & præter quamcumque contritionem remittitur culpa, etiam ſi ſæpius iterata ſit, & comparata iuſtitia, quæ poſtea non amittitur abſque nouo peccato.

Auguſt. — *Obiectio.* — *Diluitur.* — *Obiectio.* — *Reſpondetur.*

Sed obiici poſſunt contra dicta varia Sanctorum teſtimonia. Primum ſit, quod Siricius Papa, & alij antiqui Pontifices monent, non eſſe negandum alicui Baptiſmum in neceſſitate exiſtenti, ne ob defectum neceſſarij remedij regno cœlorum priuetur; ſentiũt ergo Baptiſmi ſuſceptionem eſſe neceſſariam ad obtinendam gloriam, nec ſufficere deſiderium eius, alioqui nullum crearetur periculum homini petenti Baptiſmum ex denegatione illius, quia per ſuum deſiderium poſſet ſaluari. Secundò Ambr. lib. de his qui initiantur, cap. 4. *Credit,* inquit, *catechumenus, ſed niſi baptizetur, remiſſionem peccatorum non poteſt obtinere, neque gratiæ munus haurire.* Tertiò, Aug. lib. 4. de Baptiſmo, c. 21. inquit: *Deeſt bono catechumeno Baptiſmus ad capeſſendum regnum cœlorum, ſicut deeſt malo baptizato vera conuerſio; qui enim dixit: Niſi quis renatus fuerit, &c. dixit etiam, niſi abundauerit iuſtitia veſtra, plus quàm Scribarum & Phariſæorum, &c.* ſicut ergo malo baptizato in re ipſa neceſſaria eſt conuerſio, vt ſaluus fiat, ita bono catechumeno re ipſa neceſſarius eſt Baptiſmus, vt regnum cœlorum obtineat. Vnde idem Auguſt. tract. 13. in Ioannem, *Quantumcumque,* ait, *catechumenus proficiat, adhuc ſarcinam iniquitatis ſuæ portat, non illi dimittitur, niſi cùm peruenerit ad Baptiſmum.* Vbi per ſarcinam iniquitatis videtur intelligere reatum amittendi regnum cœlorum ex peccato contractum. Vnde lib. 3. de anima, & de eius origine, cap. 9. indicat credendum non eſſe, catechumenum ſine Baptiſmo mortuum ad beatitudinem perueniſſe, & lib. de Cõfeſſione cap. 4. de ſe ipſo dicit, quamuis ante Baptiſmum fidem haberet, ſéque de peccatis commiſſis pœniteret, nunquam de obtenta illorum remiſſione fuiſſe ſecurum, donec illam in Baptiſmo eſſet aſſecutus. Quartò Fulgentius de fide ad Petrum, cap. 3. circa finem: *Ex illo,* inquit, *tempore in quo Saluator dixit: Niſi quis renatus fuerit, &c. abſque ſacramento baptiſmatis, præter eos, qui in Eccleſia ſine baptiſmate, pro Chriſto ſanguinem fundunt, nec regnum cœlorum poteſt quiſquam accipere, nec vitam æternam.* Vbi notanda eſt illa exceptio, quæ (vt Iuriſtæ dicunt) firmat regulam. Igitur ex ſententia Fulgentij, ſolus Baptiſmus ſanguinis ſufficit, ſine Baptiſmo aquæ ad obtinendum regnum cœlorum.

Impugnatur concluſio ex varijs Actorũ teſtimonijs. — *Ambroſius.* — *Auguſt.* — *Fulgentius.*

Quintò eandem ſententiam difficillimè confirmat Gennadius lib. de Eccl. dog. cap. 74. dicens: *Baptizatis tantùm iter eſſe ſalutis credimus. Nullum catechumenum, quamuis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere credimus, excepto martyrio, vbi tota Baptiſmi ſacramenta cõplentur.* Sextò, Nazianzenus orat. de Baptiſ. circa medium dicit, *Catechumenos eſſe in veſtibulo pietatis ad quam per Baptiſmum intrant.* Vnde, ſubdit inferiùs, *Quid autem,* inquies, *quoſdam priuari Baptiſmo, vel propter infantiam, vel propter inopinatum aliquem caſum, quo efficitur, vt neque cupientibus gratia potiri liceat?* Et inferiùs cõcludit huiuſmodi homines, nec cœleſti gloria, nec ſuppliciis à iuſto iudice affici, vtpote, qui licèt ſignati non fuerint, improbitate tamen carent, atque hanc iacturam paſſi potius fuerint, quàm fecerint. Septimò, afferre poſſumus Richardum & Hugonem Victorinum, qui de ſacramẽto Pœniten. dixerunt, per ſolam contritionem & votum eius non omnino remitti æternæ pœnę reatum, niſi ſacramentum ipſum ſuſcipiatur. Videtur enim eadem ratio eſſe de Baptiſmo.

Nazian. — *Richar. Hug. de S. Victore.*

Hæc Patrum teſtimonia, generatim loquendo, partim intelligi poſſunt eodem modo, duo verba

Euangelij, partim ſunt piè exponenda, de illo, qui Baptiſmum voluntariè omittit, cùm poſſit ante mortem illum ſuſcipere, partim verò ſunt corrigenda, quia nonnulla certè commodam expoſitionem non admittunt, ſed faciliùs omnia expendentur, ſi per ſingula verba breuiter diſcurramus. Ad primum reſpondetur, quamuis poſſit quis, ſine Baptiſmo ſaluari ob impotentiam recipiendi illum, multo tamen certiorem eſſe ſalutis conſecutionem, ſi homo ſine Baptiſmo non decedat, quia vera contritio difficilis valde eſt, & ideo in magno periculo conſtituitur fidelis, ſi tempore neceſſitatis ei ſacramentum denegetur: nam fortaſſe illo ſuſcepto ſaluabitur, & ſine illo condemnabitur, non quia impoſſibile ſit ſine illo ſaluari, ſed quia fortaſſe veram contritionem non habebit, & hoc periculum meritò docent eſſe cauendum Siricius & alij Pontifices. Addit ſacramentum ipſum, per ſe loquendo, eſſe neceſſarium, & ideo negandum non eſſe tempore neceſſitatis ab Eccleſiæ miniſtris: nam ſicut fidelis tenetur illud accipere in illo præſertim articulo; ita & ipſi tenentur illud miniſtrare, ſi moraliter poſſint. Ad ſecundum reſpondetur, Ambroſium exponendum eſſe de Baptiſmo in re, vel in voto; ſola enim fides non ſufficit catechumeno ad remiſſionem peccatorum, & gratiam conſequendam, nec pœnitentia, ſeu contritio, illi ſufficeret, niſi votum Baptiſmi includeret. Ad tertium reſpondetur, non oportere ſimilitudinem in omnibus tenere: bono ergo catechumeno adhuc deeſt ſacramentum Baptiſmi, per ſe loquendo, & in hoc tenet comparatio inter illum & baptizatum peccatorem, qui indiget conuerſione, eſt autem differentia, quòd vera conuerſio poſſit ſemper re ipſa exhiberi: vnde non poteſt in ſolo voto ſufficere, imò ſi propriè loquamur, non poteſt contineri in voto, id eſt, aliquo alio priori actu, qui non ſit ipſe ſupernaturalis conuerſio in Deum, & auerſio à peccato propter Deum, cùm enim ipſa interior conuerſio ſit vltima diſpoſitio ad gratiam, non poteſt ſine illa obtineri ſecluſo ſacramento, quia non poteſt forma introduci ſine vltima diſpoſitione: at verò exterior ſuſceptio ſacramenti, neque eſt ex natura ſua diſpoſitio ad gratiam, ſed ſolùm ex inſtitutione eſt neceſſaria, nec ſemper eſt in hominis poteſtate, & ideo interdum poteſt votum illius ſufficere. Ad alterum locum Auguſtini, qui reuera difficilis eſt, reſpondetur, per ſarcinam iniquitatis non potuiſſe Auguſtinum intelligere reatum æternæ pœnæ, cùm per ſe ſatis conſtet, hunc reatum tolli cum ipſa culpa, quod tam eſt frequens apud Auguſtinum, vt veriſimile non ſit, eum in hoc dubitaſſe. Poſſumus ergo per ſarcinam iniquitatis intelligere reatum aliquem pœnæ temporalis. Vnde dicit, hanc ſarcinam nō remitti niſi in ipſo Baptiſmo, quia ex ordinaria ac certa lege plenaria remiſſio totius culpæ & pœnæ non niſi per ſacramentum datur. Vnde fit, vt regulariter loquendo, catechumenus, qui per ſolum interiorem actū iuſtificatur, ſemper maneat obnoxius alicui temporali pœnę. Vel, ſi hoc non ſatisfacit, quia non eſt in vniuerſum neceſſarium, dici poteſt catechumenus iuſtus portare ſarcinam iniquitatis, quia licèt illi ſint remiſſa peccata, tamen id factum eſt in ordine ad Baptiſmum ſuſcipiendum, ad quod manet obligatus, & ideo, donec ſacramentum re ipſa ſuſcipiat, non cenſetur omnino liber ab illo onere, quod dici poteſt ex peccatis ortum, quia ob remiſſionem peccati impoſitum eſt. Atque hac etiam ratione non cenſetur catechumenus ſecundùm præſentem ſtatum ſatis expeditus & aptus ad regnum cœlorum, ſed neceſſe eſt vt per ipſum ſacramentum ampliùs ſe diſponat, ſi tamen poſſit. Tertius Auguſtini locus facilior eſt; ſolùm enim dicit, infantes non poſſe ſine Baptiſmo ſaluari, quod poſtea videbimus, indicat tamen eandem eſſe rationem de adultis: nam obiicit de bono latrone, qui ſine Baptiſmo ſaluatus eſt, & de quodam Dinocrate fratre ſanctæ perpetuæ, qui mortuus fuit ſine Baptiſmo, & tamen precibus ſororis ſuæ ſalutem eſt conſecutus: & de latrone quidem reſpondet, fortaſſe fuiſſe baptizatum, nō tamen neceſſarium erat Auguſtino de latrone eſſe ſolicitum, quia tunc nondum erat Baptiſmus ad ſalutem neceſſarius. De Dinocrate verò ſimiliter reſpondet Auguſtinus fortaſſe fuiſſe baptizatum: poſt baptiſmum autem peccaſſe, & ideo poſt mortem fuiſſe in pœnis de quibus ſorore orante, liberatus eſt, ſed ſi ſit ſermo de pœnis inferni, non video cur ſit credibilius ab eis fuiſſe liberatum per orationem ſororis, ſi deceſſit baptizatus, quam ſi catechumenus, quia ſecūdùm legem ordinariam, tam impoſſibile eſt ſaluari ſine pœnitentia poſt peccatum commiſſum poſt Baptiſmum, quàm ſine Baptiſmo ratione peccati originalis, & aliorum, qui poſſunt Baptiſmum antecedere. Si verò ſit ſermo de pœnis purgatorij, ſicut potuit ad illos peruenire iam baptizatus propter peccata commiſſa poſt Baptiſmum, ita etiam potuit catechumenus ad eaſdem pœnas deduci, ſi per contritionem iuſtificatus fuit, non tamen ita perfectè, vt plenam remiſſionem peccatorum obtineret. Potuit ergo Dinocrates ab illis pœnis, ſororis orationibus liberari, etiam ſi catechumenus mortuus fuiſſet. Quæ ratio, vt verum fatear, conuincit reſponſionem Auguſtini, etſi ſufficiens fuerit ad eludendam & eneruandam obiectionem, non tamen fuiſſe neceſſariam: faciliúſque potuiſſe reſpondere per diſtinctionem Baptiſmi in re, vel in voto, ſi illius meminiſſet, quamuis autem de illa tacuerit, numquam tamen eam negauit, nec negare potuit, cùm ex doctrina eius, & ex aliis locis ſuprà citatis conſtet in caſu neceſſitatis, votum ſacramenti ſufficere, Deúmque ſupplere, quod non voluntas, ſed neceſſitas abſtulit, vt ex doctrina eiuſdem Auguſtini latè docet Vvaldenſis tom. 2. de ſacramentis, c. 97. & 98. *Vvaldenſis.* Quartus locus Auguſtini eandem habet reſponſionem, quæ primo loco ad Siricium data eſt; meritò enim ante Baptiſmum erat ſolicitus de obtenta remiſſione peccatorum, quę, accepto Baptiſmate, multo facilior eſt, atque ſecurior. Ad quintum reſpondetur, dictum Fulgentij eſſe verum, intelligendum tamen eſſe per ſe, ac ſecluſa neceſſitate & impotentia, vel quod idem eſt de Baptiſmo in re, vel in voto, quando in re non poteſt applicari: quòd verò ſolùm excipit martyrium, fortaſſe ideo eſt, quia ſub Baptiſmo aquæ votum ipſius comprehenditur, vel etiam id fecit ad commendandam excellentiam & ſpeciale priuilegium martyrij, quod nō ſolùm ſaluat, vt votum Baptiſmi aquæ, ſed quodammodo etiam vi ſua, vt inferiùs latiùs explicabimus, vel etiam dici poteſt, neminem ſine Baptiſmo mortuum, ſtatim accipere regnū cœlorum, excepto martyrio, quia, vt ſuprà dicebam, non fit plena remiſſio in voto ſacramenti ſine ipſo ſacramento: quod tamē priuilegium ſoli martyrio commune eſt. Hæc verò vltima reſponſio, neque eſt iuxta mentem Fulgentij, qui non loquitur de tempore, ſeu mora conſeruandi regnum cœlorum, ſed abſolutè de conſecutione illius, neque eſt vniuerſaliter vera, ſed ſolùm regulariter, vt ſuprà dictum eſt. Ad ſextum ex libro de Eccleſiaſt. Dogma. D. Thomas quæſt. præc. art. 2. ad 2. addit vltimam reſponſionem, quam nuper dedimus ad Fulgentium: ſed valde dubito, an ſit ad mentem authoris propter ea, quæ dicta ſunt, & quia loquitur de catechumeno in bonis operibus de-

ſuncto

functo: fieri autem poteſt, vt catechumenus per bona opera ſua ita ſatisfaciat pro peccatis ſuis, vt ſtatim in cœlum euolet, ideo reſponderi poteſt; Gennadium loqui de catechumeno habente quidem alia bona opera, voluntariè tamen, ſeu negligenter omittente Baptiſmum. Ita reſpondet Gloſſa ibi & in cap. Baptiſmi, de conſecratio. diſt. 4. non tamen videtur poſſe accommodari, quia hoc modo non haberet locum exceptio martyrij, quia ſi quis voluntariè Baptiſmum omitteret, etiam per martyrium ſaluari non poſſet; tenetur enim fidei confeſſor, ſi baptizatus non eſt, prius baptizari, quàm martyrium ſubeat: & ideo ſi voluntariè Baptiſmũ omittat, nihil illi proderit martyrium. Quòd ſi dicas, poſſe tunc prodeſſe martyriũ, ſi Baptiſmus iam non ſit in poteſtate, & prioris omiſſionis hominem pœniteat: ſed hoc idem eſt in Baptiſmo flaminis, vt ſuprà diximus; neceſſariò ergo retinenda eſt D. Thomæ reſponſio, dum melior non occurrerit, & ſententia illa moraliter ac regulariter intelligenda eſt, vt ſæpius eſt dictum. Septimum Nazianzeni teſtimonium vix habet interpretationem vllam: nam apertè loquitur de adulto, nam ſermonẽ habent de illo, qui per proprium actum deſiderat Baptiſmum. Item manifeſtè tractat de illo, qui ſine vllo peccato ſuo, ſacramento caret, & hunc dicit nõ peruenire ad regnum cœlorum, &, quod obſcuriſſimum eſt, diſtinguit tres ordines adultorum Baptiſmo carentium: nam alij ſunt Baptiſmi contemptores, alij non tam animi prauitate, quàm ſtultitia à Baptiſmo aberrarunt. Poſtremi denique abſque improbitate paſſi ſunt potius, quàm fecerunt Baptiſmi iacturam, & de his poſtremis, inquit, nec cœleſti gloria, nec ſuppliciis à iuſto iudice eſſe afficiendos. Quem locum nonnulli de infantibus explicare volunt, illos ſolos in illo tertio ordine conſtituentes. Sed hoc reuera eſt præter mentem Nazian. qui non ſolùm infantes, ſed etiam aliquos adultos in illo ordine numerat, ſic enim ait: *Alij ne accipere quidem poſſunt, vel propter infantiam fortaſſe, vel propter inopinatum prorſus, & violentum aliquem caſum, quo efficitur, vt neque cupientibus quidem gratia potiri liceat.* Poſſemus autem vtcumque exponere Nazian. de illis adultis qui deſiderant quidem Baptiſmum, non tamen ſufficienter ſe diſponunt ad gratiam conſequendam; hi enim propter ſolum deſiderium, regnum cœlorum non aſſequentur. Quòd ſi contingat, eos peccata actualia non commiſiſſe (quod raro vel fortaſſe nũquam eueniet) non afficientur ſupplicio, ſcil. quoad pœnam ſenſus, aut ſi alia peccata commiſerint, punientur quidem propter illa, non tamen propter carentiam Baptiſmi. Ad vltimum ex Rich. & Hugone de S. Victo. reſpõdetur, falſam eſſe eorum ſentẽtiam, vt latiùs oſtendemus, tractando de ſacramento pœnitentiæ.

Dubitatio. Supereſt verò dubium circa præcedentem doctrinam, quale requiratur Baptiſmi votum ad remiſſionem peccati obtinendam abſque reali ſuſceptione ſacramenti, cúmque certum ſit, requiri veram peccatorum contritionem, ſeu amorem Dei ſuper omnia, difficultas ſolùm eſſe poteſt, an præter hos actus requiratur proprium deſiderium, & explicitum propoſitum ſuſcipiendi Baptiſmum, quod propoſitum expreſſam cognitionem & fidem Baptiſmi requirit, an verò ſufficiat implicitum deſiderium, quod in ipſa contritione & in generali propoſito ſeruandi omnia mandata continetur. Quod dubium tractari etiam ſolet de confeſſione, ſeu propoſito confitendi peccatum mortale poſt Baptiſmum cõmiſſum: nam quoad hoc, eadem eſt vtriuſque ſacramenti ratio, quia æqua eſt vtriuſque neceſſitas in ordine ad ſuum effectum. *Tres dicendi modi proponuntur.* Tres igitur poſſunt eſſe dicendi modi. Primus eſt, tã

A ad iuſtitiam, quàm ad gloriam obtinendã eſſe neceſſarium expreſſum deſiderium Baptiſmi, huius verò opinionis, neque authorẽ inuenio, neque fundamentum, quamuis Soto interdum videatur ex parte illi fauere: nam licèt hic diſt. 5. art. 2. poſt medium ſolùm implicitum votũ exigere videatur, tamen infrà diſt. 14. q. 1. art. 5 ſub diſtinctione dicit his, qui nõ habent notitiam Baptiſmi, ſufficere implicitũ votum eius; his verò, qui iam habent Baptiſmi fidẽ, neceſſarium eſſe votum implicitum, quia tenentur quamprimum poſſint Baptiſmũ ſuſcipere. *Impugnatur hic modus dicendi.* Sed reuera hæc ratio nullius momenti eſt: nam quamuis fidelis, dum recogitat ſua peccata & de illis dolet, non proponat expreſsè ſuſcipere Baptiſmũ, poteſt poſtea baptizari tempore debito, ſicut etiam tenetur reſtituere alienum, B cùm primùm poſſit, & tamen non oportet, vt hoc expreſsè proponat, cùm iuſtificatur, ſed ſufficit generale propoſitum ſeruandi mandata, quòd ſi non mutetur, ſufficiet, vt poſtea opportunis tẽporibus impleãtur. Deinde ſicut is, qui caret notitia Baptiſmi excuſatur ab hoc expreſſo propoſito propter ignorantiã, ita, qui habet iam fidẽ huius ſacramenti, poterit excuſari ab expreſſo deſiderio propter actualem inconſiderationem, fieri enim poteſt, vt ſubitò excitetur ad conſiderationẽ diuinæ bonitatis, & ſuorum peccatorum, quibus illam offendit, nihil prorſus tunc de Baptiſmo conſiderans, atque ita mouetur in Deum per veram conuerſionẽ, & pœnitentiam; ergo tunc iuſtificabitur ſine alio explicito deſiderio Baptiſmi. Quin C potiùs excogitari poteſt caſus, in quo etiam ſi Baptiſmus memoriæ occurrat, non oporteat propoſitũ ſeu deſiderium explicitum eius concipere, vt ſi huiuſmodi homo in extremo mortis articulo conſtituatur, in quo iudicet ſibi iam eſſe impoſſibile baptizari, ille certè tunc non tenetur abſolutum propoſitum ſuſcipiendi Baptiſmum habere; eſt enim illud impoſſibile, quia iam hic & nunc res iudicatur impoſſibilis, neque etiam videtur neceſſariũ, vt habeat propoſitum conditionale, ſcilicet: Propono baptizari, ſi hoc periculo eripiat, vel aliter, vellem baptizari, ſi poſsẽ: nam huiuſmodi actus nullius ferè momenti aut fructus ſunt in eo caſu, in quo apprehenditur conditio, vt impoſſibilis, & nunquam exequenda; erit ergo tunc vtilius in Dei amore, & peccatorũ deteſtatione prorD ſus occupari: non eſt ergo alius actus neceſſarius, neque afferri poteſt fundamentum ſufficiens huius neceſſitatis. Quocirca etiam extra prædictum neceſſitatis articulum, & poſita cognitione & cogitatione Baptiſmi, non videtur ſpecialiter neceſſarius hic actus ex vi alicuius ſpecialis præcepti, aut inſtitutionis, propterquam, per ſe loquendo, ſit neceſſarius hic actus ad iuſtificationẽ; ſicut ſunt amor Dei, dolor de peccatis, & propoſitum non peccandi de cætero, quamuis moraliter vix fieri poſſit, quin homo iam credens, & amans Deũ, & proponens illi placere in omnibus ſi ſimul actu cogitet de Baptiſmo, eiúſque neceſſitate, ſtatim illum deſideret, ac proponat ſuſciE pere, cùm primũ poſſit. Hæc tamen moralis neceſſitas magis oritur ex propenſione voluntatis ſuppoſitis prioribus actibus, quàm ex ſpeciali inſtitutione, aut præcepto habendi ſtatim talem actum, vt dixi, quia hoc reuera neque eſt expreſsè traditum aut ſcriptum, nec neceſſariò ſequitur ex inſtitutione ac neceſſitate Baptiſmi, vt oſtenſum eſt.

Secundus modus dicendi alia diſtinctione vtitur: *2. dicendi modus.* nimirum ad cõparandam iuſtitiam in hac vita, non eſſe neceſſarium deſiderium explicitum, ſed ſufficere implicitum: ad obtinendam verò gloriam in alia vita, neceſſarium eſſe, vt in hac vita aliquando præcedat explicitum Baptiſmi deſideriũ. Ita ſenſit Cano *Cano.*

relectione de ſacramentis in genere, part. 2. & relectione de pœnitentia par. 1. qui videtur fundari in hoc, quòd de neceſſitate fidei explicitæ Chriſti ad iuſtitiam vel gloriam, ſimili diſtinctione vſus eſt. Veruntamen hæc diſtinctio nec de fide ipſa habet fundamentũ, & multo cum minori probabilitate ad Baptiſmum applicatur, ſi ſermo ſit de neceſsitate ſimpliciter: nam per ſe loquendo, interior diſpoſitio quæ ſufficit ad iuſtitiam, poteſt etiam ſufficere ad gloriã, ſi non occurrat noua aliqua obligatio abſque excuſatione, vel impedimento implendi illam. Sed fides & voluntas implicita Baptiſmi ſufficit ad iuſtificationẽ: ergo poteſt etiam ſufficere ad gloriam, quia poteſt contingere, vel propter vitæ breuitatem, aut alia extrinſeca impedimenta, non poſsit homo maiorem B fidei notitiam conſequi, aut certè vt neceſſarium non ſit neque opportunum, illud Baptiſmi deſiderium exercere, vt etiam contra priorem dicendi modum argumẽtabamur. Deinde eſt in hoc magna differentia inter fidem Chriſti, & deſiderium baptiſmi: nam illa per ſe, & propter ſe eſt neceſſaria explicitè in lege gratiæ, & ideo licèt ex accidenti poſsit ſufficere implicita ad iuſtitiam, tamen ſemper manet obligatio & neceſſitas habendi fidem explicitam Chriſti in hac vita, ſi fieri poteſt, tamen deſiderium, ſeu propoſitum Baptiſmi non exigitur propter ſe, ſicut fides, ſed propter externam ſuſceptionem ipſius ſacramẽti; & ideo ſi non occurrat opportunitas, nec ſpes obtinendi ipſum ſacramentum, non eſt, cur ſit neceſſa- C rium expreſſum deſideriũ eius. Denique Baptiſmus in re ſuſceptus non eſt neceſſarius ad gloriam obtinendam, quia interdum poteſt propter neceſsitatem, & occurrentia impedimenta, ſine illo obtineri, ſed etiam poſſunt occurrere impedimenta, propter quæ non poſſit homo habere votum explicitum Baptiſmi: ergo eadem ratione non erit neceſſarium tale votum ad obtinendam gloriam.

Tam ad iuſtitiam, quàm ad gloriã ſufficere poteſt implicitũ votum baptiſmi.
Vega.
S. Thom.
Tridentinum.

Tertius ergo dicendi modus & verus eſt, tam ad iuſtitiam, quàm ad gloriam conſequendam ſufficere poſſe implicitum votum Baptiſmi. Quem docuit Vega lib. 5. in Trid. cap. 14. & ſumitur ex S. Th. ſuprà q. 98. art. 2. & clariùs in hac q. 69. art. 4. ad 2. Cuius fundamentum ſatis conſtat ex dictis contra præcedentes ſententias, ſcilicet, quia ſufficiens diſpoſitio ad D gratiam poteſt haberi cum voto implicito in ipſa contritione incluſo, vt ſignificauit Trid. ſeſſ. 6. c. 6. & 7. & clariùs ſeſſ. 14. c. 4. gratia autem comparata per hanc diſpoſitionem poteſt durare vſque ad mortem ſine nouo deſiderio Baptiſmi, atque etiam ſufficere ad vltimam ſalutem, ſed de hac re plura dicturi ſumus in materia de pœnitentia.

SECTIO III.

Vtrùm Baptiſmus re ipſa ſuſceptus ſit infantibus neceſſarius ad ſalutem.

HÆc quæſtio accipienda eſt, ſecluſo priuilegio E martyrij, atque in hunc ſenſum accipiẽda ſunt, tam quæ in præcedẽti ſectione ſunt dicta, quàm quæ in præſenti dixerimus, ne id ſæpius oporteat monere. Fuit ergo quorundam ſententia aſſerentium, paruulos poſſe ſine Baptiſmo ſaluari, & vitam æternam conſequi. Hoc docuerunt Pelagiani, qui, cùm negarẽt originale peccatum, negarunt etiam paruulos indigere Baptiſmo ad remiſſionem peccatorum: de quibus, & de aliis hæreticis negantibus vtilitatem, vel neceſſitatem Baptiſmi, ſatis in ſuperioribus dictum eſt; nunc ſolùm cum Catholicis eſt diſputandum, qui cùm fateantur, paruulos indigere Baptiſmo eſſéque

Pelagianorũ error.

A ſimpliciter loquendo neceſſarium ad ſalutem, quia verba Chriſti Domini, Ioannis 3. & definitiones Conciliorum & Sanctorum id conuincunt, nihilominus arbitrantur, interdum paruulos poſſe ſaluari ſine Baptiſmo, ſi caſu aliquo, vel fortuito euentu contingat, vt illis non poſſit applicari. In hac verò ſententia aſſerenda, duo poſſunt modi excogitari: prior eſt, hoc non eſſe regulare, neque ſecundùm legem ordinariam à Chriſto Domino ſtatutam, tamen interdum ex miſericordia Dei & ſpeciali diſpenſatione priuilegium hoc aliquibus concedi. Ita ſentit Altiſiodor. in ſum. lib. 4. tract. 3. cap. 4. Alenſ. 4. part. q. 13. art. 1. & 2. Syluester verbo, Baptiſmus, primo, num. 5. & 7. qui ſpecialiter loquuntur in eo caſu, in quo Baptiſmus exteriùs adminiſtrari incipit, tamen in eo committitur defectus eſſentialis, aut in materia, aut in forma, aut in intentione miniſtri, tunc enim exiſtimant, quãuis Baptiſmus nullus ſit, piè tamen credi, Deum ſupplere effectum eius, ex quo fit conſequens, infantem ſic baptizatum ſaluari ſine Baptiſmo; quia reuera ille Baptiſmus nullus eſt. Pro qua ſententia citari poſſunt alij authores, qui generatim de ſacramentis ita ſentiunt, quando in eis committitur defectus eſſentialis, quos citaui ſuprà tractando de ſacramentis in genere. Eandem ſententiam abſolutè docet Bonauentura in 4. diſtinctione 4. articulo 5. quæſt. 1. ad vlt. qui ſolùm dicit, hanc eſſe legem communem, ſed ex priuilegio, poſſe aliud fieri, ſicut in ſanctificatis in vtero, idémq; ſentit Gabriel ibi. quæſt. 2. art. 3. dub. 2. circa finem, & Gerſon. tom. 3. ſuorum operum ſermone de Natiuitate Mariæ, conſideratione 2. vbi dicit, debere parentes fundere preces pro filiis infantibus ſi fortè caſu aliquo morituri ſint ante Baptiſmum, vt Chriſtus in eis gratiam ſuppleat, quia non eſt omnino ablata ſpes, quamuis abſque reuelatione nulla poſſit eſſe certitudo. Fundamentum huius ſententiæ ſolum eſt, quia Chriſtus ſtatuẽdo ordinariam legem de neceſſitate Baptiſmi non abſtulit ſibi poteſtatem diſpenſandi, & gratiam ſuam communicandi per poteſtatem excellentiæ, quæ non eſt alligata ſacramentis; ergo pium eſt credere, ita interdum facere, vel ob parentum iuſtorum deprecationem, vel ob oſtenſionem gratiæ ſuæ.

Saluari ne poſſit infans ſine baptiſmo ob caſum fortuitum non ſuſcepto.
1. Modus.
Altiſiodor.
Alenſis.
Sylueſter.
Bonauent.
Gabriel.
Gerſon.

Secundus modus aſſerendi hanc ſententiam eſt, non ſolùm interdum ſpeciali priuilegio, ſed ſemper ac certa lege id fieri, vt paruulus, qui in aliquo caſu fortuito baptizari non poſſit, per aliud remedium ſaluari poſſit, videlicet per fidem parentum ei applicatam quolibet religioſo ſigno externo, vt, verbi gratia, ſigno Crucis cum inuocatione Trinitatis, vel alio ſimili. Hanc ſententiam docuit inter Catholicos ſolus Caietanus, q. 68. art. 2. qui hoc modo videtur legem Chriſti interpretari, quaſi addendo illi conditionem, ſcilicet, Baptiſmum eſſe paruulis neceſſarium, ſi poſſit illis applicari. Aut meliùs dicere poſſet, Baptiſmum eſſe paruulis neceſſarium in re, vel in voto. Atque hinc poſſumus fundamentum huius ſententiæ inchoare: nam lex de neceſſitate Baptiſmi æquè vniuerſaliter, propoſita eſt pro adultis, ac pro paruulis, & nihilominus in adultis explicatur de Baptiſmo in re, vel in voto; ergo eodem modo explicanda eſt in paruulis, qui imbecilliores, & indigentiores ſunt, quàm adulti, ſi tamen eis poteſt commodè applicari dicta diſtinctio. Quod autem poſſit, ita declaro, quia voluntas parentis reputatur voluntas paruuli: nam, vt inquit Proſper lib. 2. de vocatione gentium, cap. 8. *Omnia exordia paruulorum ſub arbitrio iacent voluntatis alienæ, neque illis vllo modo, niſi per alios conſuli poteſt, & conſequens eſt, illos ad eorum pertinere conſortium, quorum vel rectè, vel prauo reguntur affectu:* Sicut ergo adultus

2. Modus.
Caietanus.
Fundamẽtum huius ſententia.
Proſper.

adultus per voluntatem propriam habet votum baptiſmi, ita infans poterit illum habere per voluntatem parentis, præſertimq́; ſi applicetur illi aliquo ſigno externo, quod poterit etiam dici continere huiuſmodi votum, quaſi ex opere operato, ſicut multi dicunt, Baptiſmum continere votum Euchariſtiæ. Et

1.Confirm.

confirmatur hæc ſententia primò, quia Christus Dominus potuit inſtituere neceſſitatem Baptiſmi & dare legem eius hoc ſenſu, & cum prædicta exceptione: & verba Euangelij videntur ſufficienter explicari dicto modo Atque hoc prouidentiæ genus videtur ſuauius,& ſapientiæ ac charitati Chriſti magis conſentaneũ;ſic enim melius erit prouiſũ neceſſitati paruulorum: & aliunde nullum ſequitur incómodum. Et confirmatur ſecundò, quia remedium originalis peccati, reſpectu paruulorum non debet eſſe

2.Confirm.

in lege noua magis limitatum,& coarctatum, quàm in veteri, cùm illa ſit lex gratiæ,& in ea merita Chriſti efficaciùs applicetur: ſed in lege veteri ita fuit data circumcisio in remedium neceſſarium paruulorum, vt ſi caſu aliquo eis applicari non poſſet, per ſacramentum ſeu remedium legis naturæ poſſet illis ſubueniri, ſcilicet applicando eis fidẽ Chriſti quolibet externo ſigno; ergo idem credendum eſt ſufficere in lege gratiæ, ratio enim eadem eſt, aut maior. Ideo enim id factum eſt in lege veteri, ne illa ſigni exterioris determinatio cederet in detrimentum paruulorum, atque ita videtur eis ſalutis via difficilior,& arctior effecta: hæc autem ratiò multo maiorem vim habet in præſenti tempore gratiæ; ergo cenſendum eſt, nunc vtile eſſe poſſe paruulis remedium legis naturæ, quando non poteſt illis Baptiſmus applicari, non quidem per ſe, & vi ſua, ſed vt includit votum Baptiſmi. Vnde Bernardus epiſtola 77. non longè à

Bernard.

principio, cùm dixiſſet, neceſſitatem Baptiſmi non incepiſſe vſque ad ſufficientem Euangelij promulgationem, ſubdit: *Sanè paruulis & nondum ratione vtẽtibus, quia ſola nocere creditur peccati contagio, non etiam mandati præuaricatio, tamdiu credendũ eſt, antiqua valuiſſe ſacramenta, quamdiu palam interdicta nõ fuiſſe conſtiterit, an verò vltrà, penes Deum eſt, non meum definire.* Ecce non audet Bernardus negare, poſſe interdum ſacramentum antiquum prodeſſe paruulis in lege gratiæ, & poſt Euangelium ſufficienter promulgatum: ergo maximè probabile eſt de ſacramento legis naturæ,& in articulo neceſſitatis, non vt erat ſacramentum illius legis, ſed vt continet votũ Baptiſmi. Quod etiam confirmat & declarat exemplum adultorum, qui ſi nunc baptizari non poſſint re ipſa, ſaluari poſſunt eodem remedio, quo ſaluabantur in lege naturæ, ſcilicet, eadem fide & contritione: non tamen eadem ratione & conſideratione, ſed prout nunc includunt votum fidei explicitæ Chriſti & Baptiſmi. Quid ergo mirum, ſi idem dicamus de paruulis, ſeruata proportione, cùm hi ſint magis innocentes, nec ſit vlla ratio, cur eis magis limitetur remedium ſalutis, quàm adultis? Ac denique, quia ſicut adultus per ſuam voluntatem facit, quod in ſe eſt, ita poteſt facere paruulus per voluntatem parentis. Tandem có-

3.Confirm.

firmatur hæc ſententia, quia aliàs ſequitur, infantes decedentes in vteris maternis, nullo modo poſſe ſaluari in lege gratiæ, quia nõ poſſunt tingi aqua, neque ablutio matris poteſt eſſe materia ſacramenti Baptiſmi, reſpectu filij, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt. Conſequens autem videtur duriſſimum, vt idem Caietanus notauit ſuperiori quæſtione ar. 11. ſcilicet quòd diuina prouidentia reliquerit homines ſine remedio ſalutis in quodam ſtatu, in quo quampluribus ex hac vita diſcedere neceſſe eſt; neque enim refert, ſi dicamus in eo ſtatu infantem eſſe, veluti partem ma-

A tris,& ideo non eſſe capacem proprij remedij. Nam reuera non ita eſt, eſt enim ſuppoſitum à matre diſtinctum, & ideo capax propriæ culpæ originalis diſtinctè à culpa matris & ſimiliter propriè ſanctificationis: vnde fit, vt ſæpe mater poſſit eſſe iuſta, & infans ſit in peccato,& è contrario poteſt filius in vtero matris ſanctificari, etiamſi mater non eſſet ſancta. Eſt ergo capax proprij remedij contra originale peccatum. Etenim ſi culpa Adæ communicatur filio in vtero matris, & hoc fit ordinaria lege, ac via, multo magis poterit eſſe aliquod remediũ, quo eidẽ applicetur gratia Chriſti, cùm eius meritum efficacius ſit, quàm demeritum Adæ; ergo non eſt, cur dicamus, cauſam eſſe his infantibus ſalutis viam in lege gratiæ: potuerunt ergo ſine Baptiſmo ſaluari.

B Dico primò infantes, qui ante vſum rationis moriuntur, tempore legis gratiæ ſufficienter promulgatæ, non poſſe ſaluari ſecundùm legem ordinariam, niſi re ipſa eis applicetur verum ac validum Baptiſmi ſacramentum. Hæc eſt ſententia diui Thomæ ſuperiori quæſtione, articulo ſecundo, vbi nullum cenſet eſſe poſſibile votum Baptiſmi, niſi in his, qui per proprium actum poſſunt cognoſcere & deſiderare: & infrà quæſtione 73. artic. 3. dicit, ante Baptiſmum ſuſceptum non poſſe paruulum habere baptiſmum in voto, & ideo non poteſt rem ſacramenti ſine ipſo ſacramento obtinere; idem 1.2. quæſtione 113. articulo 3. ad primum.& in 4. diſtinct. 4. quæſt. 3. art. 3. quæſtiun 2. ad 3.& quodl. 6. art. 4. vbi in terminis tra-

Quomodo infantes in lege gratiæ nõ poſſunt ſaluari.

D.Thom.

C ctat queſtionem de caſu neceſſitatis,& hæc etiam eſt communis ſententia Doctorum in 4. diſtin. 4. Scoti, Durandi, Richardi, Paludani, Capreoli,& aliorum, Soto diſtin. 5. articulo 2. Vega lib. 5. in Tridentinum capite vltimo. VValdenſi 2. tom. de ſacramentis c. 99. vbi inter errores VViclef ponit, quòd dubitauerit, an paruulus ſine Baptiſmo mortuus damnetur. Tandem Caſtro libro 3 contra hæreſes, verbo, Baptiſmus, hæreſi 9. ſententiam Caietani, vt hæreticam damnare videtur, & reuera eſt valde aliena à ſenſu & dogmatibus Eccleſiæ,& ideo, vt minimum, eſt temeraria,& errori proxima: eámque ob cauſã meritò Pius V. hanc Caietani ſententiam à commentariis diui Thomæ expungi fecit in Romana impreſſione. Præcipuum fundamentum huius ſententiæ ſumen-

Sotus. Durand. Richardus. Capreolus. Sotus. Vega. Vvaldenſis. Caſtro.

Pius Quint. Exploditur Caiet. ſententia.

D dum eſt ex verbis Chriſti: *Niſi quis renatus fuerit, &c.* quæ non licet vnicuique proprio ſenſu & arbitrio interpretari, ſed iuxta proprietatẽ verborum,& iuxta Eccleſiæ ſenſum, & ſanctorum Patrum, quorum nullus addidit exceptionem illam, quam Caietanus contra verborum vim adiunxit, faciens ex propoſitione abſoluta conditionatam: nam Chriſtus abſolutè dixit, *Niſi quis renatus fuerit, &c.* ipſo verbo addit conditionem, ſi fuerit poſſibile, abſque vllo teſtimonio, vel authoritate. Nec maius pondus authoritatis habet alia interpretatio de Baptiſmo & voto reſpectu paruulorum, nullus enim Sanctorum agno-

Non eſt votum Baptiſmi niſi in adultis.

E uit votũ Baptiſmi, niſi in adultis, idq; meritò, vt commodiùs infrà dicã, reſpondendo ad fundamenta contrariæ ſententiæ; eſt ergo lex lata à Chriſto ſimpliciter,& abſolutè intelligenda, vt verba ſonant, per eam autem planè excluduntur à regno cœlorum omnes paruuli, qui ſine Baptiſmo moriuntur. Vnde Auguſtinus libro de natura & gratia, cap. 8. tractans de paruulo in eo loco nato, ac mortuo, vbi baptizari nõ potuit, ſic inquit, *Abſoluat eum Pelagius, & aperiat ei contra ſententiam Domini regnum cœlorum, ſed non abſoluit eum Apoſtolus, dicens: Per vnum hominem peccatũ intrauit in mundum, & per peccatum mors,* & ſimilẽ doctrinã habet lib. de bono perſeuerantiæ, c. 12. Nec refert quod directè ſcribit contra Pelagiũ: nam licèt di-

Auguſt.

Paulus.

uerſo modo & ratione, tamen in hoc conuenit ſententia Caietani cum ſententia Pelagij, quod abſoluit huiuſmodi infantem, eíque regnum cœlorum aperit, & hoc eſt, quod ſimpliciter damnat Auguſtinus docens, eſſe verbis Chriſti contrarium. Vnde libro 1. de anima & eius origine, cap. 9. & lib. 2. cap. 12. refert ſententiam cuiuſdam Vincentij Victoris qui cùm non negaſſet peccatum originale in paruulis (in quo à Pelagio differebat) nihilominus his paruulis qui morte præueniuntur prius quàm baptizentur in Chriſto, auſus fuit eis promittere, non ſolùm paradiſum, verùm etiam regnum cœlorum, & ideo aiebat, pro eis oblationes aſſiduas, ſacrificia ſanctorum Sacerdotum iugiter eſſe offerenda, & ſubdit Auguſtinus illum hæreticũ plus fuiſſe auſum, quàm Pelagium: nam hic non eſt auſus promittere paruulis non baptizatis regnum cœlorum, ſed neſcio, quam aliam æternam vitam, ſeu fœlicitatis locum. Vincentius autem etiam regnum cœlorum eis concedere auſus eſt, *contra regularem legem Chriſti*, ait Auguſtinus, concludens, *Nunquid in hac cauſa erroris audaciam, temeritatem, præſumptionem habere quiſquam poſſet ampliorem?* & ideo lib. 3. c. 9. ita definit: *Noli credere, noli dicere, noli docere, infantes morte præuẽtos, antequã baptizentur, peruenire poſſe ad originaliũ indulgentiam peccatorum, ſi vis eſſe Catholicus*; in quibus verbis iam non contra Pelagium, ſed contra Caietanum ſcribere videtur. Non enim dicit, Noli docere, infantes carere originali peccato, ſed noli docere, ſtante lege Chriſti poſſe illis remitti ſine baptiſmo. Atque hoc apertè confirmat Ambroſius lib. 2. de Abraham cap. vlt. vbi tractans verba Chriſti: *Niſi quis renatus; Vtique*, inquit, *nullum excipit, non infantem non aliqua præuentum neceſſitate, nemo aſcendit in cœlum niſi per ſacramentum Baptiſmi, & quia omnis ætas peccato eſt obnoxia, ideo omnis ætas eſt huic ſacramẽto idonea.* Sic etiam Iſidorus lib. 2 de diuinis officiis, cap. 24 de Baptiſmo. *Paruulis*, inquit, *Baptiſmus proficit, vt à peccato originali abluantur, quod ab Adam prima natiuitate contraxerunt, qui ſi prius quàm ex aqua & Spiritu ſancto regenerarentur, tranſierint, proculdubio à Saluatore noſtro Chriſto alienati ſunt, teſtante Domino; Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto.* Atque in eandem ſententiam ſcribit Gregorius lib. 7. epiſt. 53. versùs finem, vbi reſpondet huic quæſtioni ſibi propoſitæ de paruulis morte præuentis ante Baptiſmum ſuſceptũ, dicítque eſſe rem certam, eos non ingredi regnum cœlorum, ex lege à Chriſto lata, atq; idem tradit Innocentius III. in cap. maiores, de Baptiſmo, & Concilium Conſtantienſe ſeſſio. 15. abſolutè damnat erroris, dicere, paruulos poſſe ſine Baptiſmo ſaluari, & Conc. Trid. ſeſſio. 5. Can. 3. definit peccatum originale nõ poſſe paruulis remitti per aliud remedium, præterquam per meritum Chriſti applicatum per Baptiſmi ſacramentum ritè collatum, & cap. 4. dicit, neceſſarium eſſe, hoc peccatum regenerationis lauacro expiari, & ſeſſio. 6. cap. 4. clariùs docet, poſt Euangelium promulgatum neminem iuſtificari poſſe ſine lauacro regenerationis, ſicut ſcriptum eſt, *Niſi quis renatus fuerit.* & ſeſſione 7. Canone quinto abſolutè definit Baptiſmum eſſe ad ſalutem neceſſarium.

In quo Caie. cum Pelagio conueniat.

Vincen. Vict.

Ambroſius.

Iſidorus.

Gregorius.

Innocen. 3.

Conc. Conſt.

Trident.

Probatur concluſio ratione.

Vltimò poſſumus argumentari ratione, quamquã hæc concluſio reuera tota poſita eſt in Chriſti voluntate & inſtitutione: nam ex illa totum hoc negotium pendet, poteſt tamen in hunc modum explicari, nam infantes ſaluari non poſſunt ex opere operantis per proprium actum, ſeu propriam diſpoſitionem, quia non ſunt capaces illius, vt per ſe notum eſt, niſi fortaſſe per miraculum, quod eis attribuere

A vanum eſſet, & ſine vllo fundamento confictum, vt in ſuperioribus etiam dictum eſt contra huius temporis hæreticos. Rurſus nec ſaluari poſſunt ex opere operato ſine Baptiſmo, ſecundùm legem latam; quia hic modus conſequendi ſalutem, pendet ex Dei prouiſione & inſtitutione, non eſt autem talis prouiſio facta in lege gratiæ alteri remedio præter Baptiſmum, imò ita huic facta eſt, vt alia remedia excludantur, vnde Auguſtinus lib. de peccatorum meritis & remiſſione, cap. 25. *Nulla*, inquit, *præter Baptiſmum Chriſti ſalus permittitur infantibus; quia infantes, ſi per ſacramentum, quod ad hoc eſt diuinitus inſtitutum in credentium numerum nõ tranſeant, in tenebris manent.* Atq; in hoc tenere poteſt proportio & ſimilitudo inter paruulos & adultos, quia etiam adulti non poſſunt B ex opere operato iuſtificari ab originali peccato, niſi per Baptiſmum. In hoc ergo pares eſſe debent infantes: nam eſt eadem omnium ratio, quia pro omnibus eſt inſtitutus Baptiſmus, & de omnibus lata eſt lex neceſſitatem inducens. Quòd verò adulti poſſunt per propriam diſpoſitionem iuſtificari cum votò Baptiſmi intrinſece, requirit facultatem vtendi ratione, quæ poſſit diuina gratia excitari & adiuuari; & ideo in hoc non potuerunt paruuli illis eſſe pares, vt latiùs dicemus in ſolutionibus argumentorum. Vnde poteſt hæc ratio confirmari, ſimulque excludi fuga vel euaſio contrariæ ſententiæ: nam iſti paruuli non poſſunt ſaluari per Baptiſmum in voto. Ergo ſi non ſaluantur per Baptiſmum in re, nullum eis ſupereſt remedium. Patet conſequentia, quia oſten- C ſum eſt, Baptiſmum, ſimpliciter loquendo, eſſe medium neceſſarium ad ſalutem. Antecedens autem probatur, quia votum Baptiſmi habendum eſt, aut per deſiderium eius, ſeu expreſſum propoſitum ſuſcipiendi illum, aut certè per talem diſpoſitionem ad gratiam, quæ hoc votum implicitè cõtinet. Quod verò dicitur paternam voluntatem vel diſpoſitionem reputari votum filij, vanum eſt, & ſine fundamento: nam quòd propria contritio implicitè includat votum Baptiſmi, ſuppoſita illius lege, non eſt aliquid extrinſecus ſuperadditum, ſed ex natura rei conſequitur. Nam vera contritio includit propoſitum ſeruandi omnia præcepta, & exequendi omnia neceſſaria ad ſalutem, & diuinam amicitiam tuendã: vn- D de hoc ipſo, quòd Baptiſmus eſt præceptus & neceſſarius, continetur ſub obiecto illius propoſiti, atque hoc modo ex natura rei tale propoſitũ continet votum implicitè Baptiſmi, ſuppoſita lege eius: at verò quòd voluntas, ſeu deſiderium patris proficiat filio tanquam diſpoſitio vel votum eius, non poteſt in ipſa rei natura fundari, etiã ſuppoſita lege baptiſmi. Oportet ergo oſtendere Chriſti legem, aut prouiſionem, qua decreuerit, huiuſmodi patris voluntatem ita acceptari ad ſalutem filij, ac ſi eſſet voluntas eius: nulla autem extat talis Chriſti promiſſio, nec veſtigium eius. Nam illud principium, quòd filij ante vſum rationis reguntur patris volũtate, neque aliam habent præter illam, non ſatis eſt, vt exiſtimemus, E totum negotium ſalutis filij poſitum eſſe in voluntate patris, ſicut in adultis totum negotium ſalutis propriè pendet ex propria voluntate. Aliàs ſequeretur primò, Baptiſmum datum filio contra voluntatẽ patris non eſſe validum, nec illi prodeſſe ad ſalutem quod eſt omnino falſum, vt in ſuperioribus oſtendi. Secundò ſequitur, ſi pater deſideret filio abundantiorem gratiam hoc ipſo acceptari ad illum effectum, & reputari, ac ſi eſſet voluntas ipſius filij, quod eſt planè falsũ, aliàs creſcerẽt infantes in gratia per deſideria vel merita parentum. Vnde è contrario etiã fieret, vt per prauã patris voluntatẽ poſſet infans iuſtificatus

Excluditur fuga cõtrariæ ſententiæ.

Quomodo volũtas patris nõ reputetur votum filij.

Quænam abſurda ſequantur ex oppoſita ſententia.

ficatus

ficatus gratiam amittere, vt ſi pater filium offerat idolo, quia voluntas patris æque reputanda eſt voluntas filij, in malis, ac in bonis. Conſequens autē eſt apertè erroneum, vt latè tractat Auguſtinus in Pſalmum 23. Tertiò ſequitur, quòd ſicut adultus ſtatim iuſtificatur per votum Baptiſmi, etiamſi non ſit in extremo periculo moriendi ſine Baptiſmo, ita etiam infantes hoc ipſo, quòd parentes illos Deo offerunt, & proponunt eos baptizare, ſtatim iuſtificentur, etiā ſi non ſint in neceſſitate, vel periculo moriendi ſine Baptiſmo. Patet ſequela, quia eſt eadem ratio & proportio, iuxta contrariam ſententiam inter propriam voluntatem reſpectu adulti, & voluntatem patris reſpectu filij. Eadem ergo voluntas, atque idem votum, quod ſufficit in neceſſitate ad vltimam & æternam ſalutem, ſufficit extra illam ad iuſtificationem. Conſequens autem eſt planè falſum, alioqui ferè nunquam infantes acciperent primam iuſtitiam in Baptiſmo re ipſa ſuſcepto, ſed in voto eius per volūtatem parentum. Vnde vlteriùs ſequitur, quòd licèt poſtea omittatur Baptiſmus ex negligentia, vel perſonali malitia, nihilominus infans ſaluatur, quæ omnia ſunt valde abſurda, & ab Eccleſiæ ſenſu aliena.

Nullus infans ſine baptiſmo etiam ex ſpeciali priuilegio ſaluatur, idque ſine reuelatione temere aſſeritur de aliquo. Scotus, Auguſt.

Dico ſecundò, nullum infantem decedentem ſine Baptiſmo ſaluari ex ſpeciali priuilegio aut diſpenſatione, vel ſaltem non poſſe hoc de aliquo affirmari abſque ſpeciali reuelatione ſine temeritate. Hæc concluſio ſequitur iudicio meo ex præcedenti, eámque docuit Scotus diſtinct. 15. art. 2. & colligi poteſt ex Auguſtino citatis locis, de origine animæ, & ratio eſt, quia nobis conſtat de vniuerſali lege in Scriptura lata: non ergo poteſt à nobis diſpenſatio in tali lege, aut ſpeciale priuilegiū affirmari, niſi aut ex eadem Scriptura colligatur, aut illa ſufficienti authoritate, vel reuelatione conſtet, præſertim cùm non ſoleat Deus his diſpenſationibus vti, & præter legem ordinariam, quaſi miraculosè operari propter priuatas rationes, ſeu perſonalia commoda, aut neceſſitates aliquorum, ſed propter aliquod commune bonum, aut publicum miniſterium, ſeu diuinæ gratiæ commendationem, vt in hac materia dixit

D. Thomas.

diuus Thomas in 4. diſtin. 6 quæſt. 1. articulo 2. quæſtiuncula 2. ad tertium. Et confirmatur: nam ſi Deus vellet inuſitato, ſeu miraculoſo modo operari, facilius illi eſſet, prouidere viam aut rationem aliquam baptizandi illum, quàm eum ſine Baptiſmo iuſtificare; ſicut magis extraordinarium & miraculoſum eſſet iuſtificare adultum ſine fide, quàm extraordinario modo, prouidere viam comparandi fidem:

Sicut adultus ſine fide ita paruulus ſine Baptiſmo ſaluari nō poteſt.

ſicut ergo improbabile, ac temerarium eſſet, dicere, adultum aliquem ſaluari ſine fide, quando non habet humanum medium ad obtinendam illam, ſed dicendum potiùs eſt, vel Deum illi donare fidem per ſpecialem aliquam prouidentiam, vel certè fore damnandum, ſi Deus hoc modo illi non prouideret; ita de nullo infante credendum eſt, ex diſpenſatione ſaluari ſine fidei ſacramento, quod eſt Baptiſmus, ſed vel Deum illi prouidere de Baptiſmo, vel certè perire, ſi omnino hac prouidentia deſtituatur, & Baptiſmo careat, atque ex hac concluſione colligo, idem dicendum eſſe de infante, qui exteriùs baptizatus eſt, tamen in Baptiſmo commiſſus eſt defectus aliquis eſſentialis: nam cùm ille defectus irritet totum ſacramentum, perinde ſe habet, ac ſi nullo modo eſſet baptizatus, quia reuera non eſt renatus ex aqua, & Spiritu ſancto, & tota illa actio exterior re ipſa non fuit ſacramentalis, atque ita nullum effectum habere poteſt. Vnde affirmare, in eo caſu paruulū ſaluari, non eſt veriſimilius, quàm id affirmare, de quocunque paruulo ſine Baptiſmo mortuo: nam vel illi promittitur ſalus per legem ordinariam, vel ſpeciale priuilegiū aut diſpenſationem. Hoc poſterius vanum eſt, & ſine fundamento, vt dictum eſt; illud verò prius inuoluit in terminis repugnantiam: nam ſi illa actio exterior, prout fuit facta cum tali defectu, non eſt ſacramentum; ergo non eſt ſignum gratiæ ex certa lege Dei & promiſſione, vel è contrario, ſi non obſtante illo defectu, ex certa lege datur gratia, per illam actionem: ergo illa eſt verū ſacramentum, quia talis promiſſio gratiæ, ſecundùm legem ordinariam non eſt facta, niſi ſacramento, item ſi ex lege Dei eſſet certum ſignum gratiæ, & vera regeneratio: ergo, vel eſſet aliud ſacramentum præter Baptiſmum regeneratiuū animæ in lege gratiæ quod eſt hæreticū, vel eſſet verū baptiſmi ſacramentum cū defectu eſſentiali, quod & in ſe repugnat, & nō eſt minùs falsū.

Ad fundamētum contrariæ ſententiæ.

Ad fundamentum igitur cōtrariæ ſententiæ priori modo explicatum, reſpondetur Chriſtum quidem non abſtuliſſe ibi poteſtatem diſpenſandi in lege ſua, aut communicandi gratiam eo modo, quo ſibi placuerit tamen nec pium, nec rationabile eſſe credere, aut aſſerere ipſum hoc facere in priuata aliqua neceſſitate ſine alia cauſa, vel ratione, aut fundamento. Nam vel de omni ſimili neceſſitate idem aſſerendum eſt, & hoc virtute eſt aſſerere, ita fieri ex lege ordinaria, vel certè non eſt maior ratio ad id potius aſſerendum in vno caſu, quàm in alio, niſi hoc ſpeciali reuelatione conſtet: imò exiſtimo in huiuſmodi neceſſitate non debere pios parētes petere à Deo, vt iuſtificet, vel ſaluet paruulum ſine Baptiſmo quia hoc eſſet petere ab illo, vt contra ſuam legem agat, vel vt in vniuerſali lege pro omnibus lata diſpenſet, quod ſine ſpeciali reuelatione, aut inſtinctu Spiritus ſancti, qui reuelationi æquiualeat, non licet, ſicut non licet petere à Deo, vt aliquem damnatum, ab inferno liberet, vel vt peccatorem adultum ſine illius diſpoſitione ſanctificet, ſed in his caſibus petendum eſt à Deo, vel in communi, vt de remedio neceſſariò prouideat, vel certè, vt non permittat paruulum in ea opportunitate mori, antequam baptizetur. Hoc autem intelligendum eſt, vt dixi, ſecundùm ordinarium modum procedendi hominū conſentaneum fidei, & legi à Deo latæ: nam ſpeciali inſtinctu Spiritus ſancti, qui, vbi vult, & quomodo vult, ſpirat, poſſet interdum aliud licere.

Ad fundamētum opinionis Caietani.

Ad fundamentum opinionis Caietani iam oſtenſum eſt vtramque interpretationem legis Chriſti eſſe valde abſurdam: nam cùm abſolutè lex lata ſit, & abſolutam neceſſitatem præ ſe ferat, addere ei conditionem, vel generalem, & ordinariam exceptionē ſolùm ex proprio capite & arbitrio, non eſt interpretari legem, ſed corrumpere; altera verò interpretatio de Baptiſmo in re, vel in voto, non poteſt applicari paruulis de quibus, quoad hoc, non eſt eadem ratio, quæ de adultis, vt oſtenſum eſt. Quod autē dici ſolet, paruulum non habere aliam voluntatem, præter paternam, intelligendum eſt, quod ad particulare ius quod pater habet ad gubernandum filium, & curam eius gerendam in his, quæ ad corpus, & animam eius pertinent, de quo iure in ſuperioribus latè tractatū eſt; non verò quoad hoc, vt voluntas patris reputetur voluntas filij, præſertim in his, quæ ad ſalutem animæ ſpectant, quæ non ſunt poſita in voluntate patris, nec ſubiacent dominio eius, neque in his ſe gerit, vt caput filij, ſed ſolùm vt priuata perſona, & eadem ratione fides patris non applicatur filio pro ipſius arbitrio, ſed ſolùm iuxta diuinam inſtitutionem, & ideo nihil refert ſignum externum, niſi ſit illud, quod à Deo eſt inſtitutum; quare gratis & ſine funda

fundamento dicitur, tale ſignum continere votum A Baptiſmi, quaſi ex opere operato, quia hoc opus operatum deberet fundari in aliqua Dei lege, vel in effectu aliquo ab illa proueniente. Quare non eſt ſimile, quod de Baptiſmo & de Euchariſtia dicitur: nam, vt omittam, ſatis metaphoricè dici, paruulum per Baptiſmum habere votum Euchariſtiæ, tamen illa metaphora fundatur in effectu, quam Baptiſmus habet ex lege & promiſſione Dei: nam vnit animam Chriſto, & infundit charitatis habitum, quo ſeruantur omnia mandata, ſeu ſeruari proponuntur, etiam in habitu; hæc autem & ſimilia non habent locum in quolibet ſigno externo proprio arbitrio exhibito abſque Dei inſtitutione.

Ad 1. cõfirm. Ad primam cõfirmationem reſpondetur, negando verba Euangelij ſufficienter B explicari dicto modo, ſeu cum prædicta exceptione, quam non negamus potuiſſe Chriſtum addere ſuæ legi, ſi voluiſſet; negamus tamen id feciſſe, quia nec verba eius hoc præſeferunt, nec Eccleſia ita ſentit. Ad congruentiam verò de ſuaui Dei prouidentia reſpondetur in primis in hoc negotio paruulorum, partim habendam eſſe rationem diuinæ miſericordiæ, partim iuſtitiæ, eſt enim in paruulis ſufficiens cauſa, propter quam excludantur à regno cœleſti, & ideo potuit Deus ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ permittere, vt pereant illi, quibus remedium ordinarium ad conſequendam ſalutem, vel non applicatur, vel applicari non poteſt propter occurrentes circumſtantias, quæ ſunt per accidens ad inſtitutionẽ remedij, quod de ſe vniuerſale eſt, & pro omnibus datum. Deinde C dicitur in hac lege de neceſſitate Baptiſmi, magis eſſe penſandum, quid expediat bono communi totius Eccleſiæ in hoc ſtatu legis gratiæ, quàm quid expediat priuatis neceſſitatibus, aut commodis aliquorũ, oportuit enim legem Baptiſmi eſſe generalem, vt ille ſolus ſit regeneratio in Chriſto, & ianua ingrediendi Eccleſiam, vt ſicut Eccleſia vna eſt, ita vnus ſit regenerationis modus. Addo illum euentum, in quo accidit, paruulum aliquem non poſſe baptizari, rariſſimũ eſſe & moraliter vix poſſe accidere, & ideo propter id non oportuiſſe exceptionem addere, ſed magis fuiſſe conueniens legem eſſe regularem, & inuiolabilẽ nullúmque locum relinqui humanis interpretationibus & arbitriis. Addo præterea, hoc D fuiſſe expediens ad oſtenſionem diuinæ gratiæ, ſicut & iuſtitiæ: nam totum hoc negotium ſalutis maximè pendet ex diuina voluntate & præordinatione, & ideo ſicut in hoc negotio Baptiſmi, interdũ oſtendit iuſtitiam ſuam, vt dicebamus, præuidens fore, vt alicui non poſſit applicari Baptiſmus, & permittens illum ſine Baptiſmo perire; ita interdum mirabiliter oſtendit gratiam ſuam, quando nimirum caſus occurrit, in quo videtur paruulus omni humano & naturali auxilio deſtitutus, vt baptizari poſſit, tamen Deus ſpecialiter, & inuſitato modo illis prouidet, vt omnino baptizetur, prius quàm moriatur.

Ad 2. cõfirm. Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, etiã E ſi in lege gratiæ omnino determinatum ſit remedium paruulorum ad Baptiſmum, non ideo eſſe nunc paruulos peioris conditionis, quàm eſſent in lege naturæ, aut veteri: nam in primis, quamuis materia ſeu ſignum Baptiſmi ſit definitum ad talem cæremoniam, quæ non erat determinata in lege naturæ, nihilominus tam eſt communis hæc materia Baptiſmi, & tam facile poteſt applicari tota eius cæremonia, vt moraliter ferè tam facilè applicari poſſit, ac ſi eſſet indifferens, & quælibet cæremonia ſufficeret ſicut in lege naturæ ſufficiebat; aliunde verò faciliùs poteſt nunc applicari hoc remedium propter maiorem fidei cognitionem, & certiorem ipſius Baptiſmi ſignificationem & inſtitutionem. Accedit etiã, quòd maiori fructu applicatur nunc hoc ſignum, quia maiorem confert gratiam, & ianuam regni aperit. Præterquam, quòd propter commune bonum Eccleſiæ & perfectiorem ſtatum legis gratiæ, vt in ea eſſet expreſſior ſacramentorum ſignificatio, oportuit hoc remedium originalis peccati ad certum ac definitum ſignum limitari. Deinde ſi comparatio fiat ad remedium circumciſionis, omiſſa opinione eorum, qui negant potuiſſe illud remedium ſuppleri interdum per ſacramentum legis naturæ, de qua infrà dicemus, & ſuppoſita contraria ſententia vt veriori, quam latè tractat Sotus diſtinct. 2. quæſt. 1. articulo 3. dicendum eſt, non eſſe parem rationem de Baptiſmo & circunciſione. Primò quidem, quia neceſſitas circumciſionis non vrgebat vſque ad octauum diem, nec fortaſſe poterat priùs applicari ob quamcumque neceſſitatem, & ideo pro illo tempore non videtur excluſum aliud remedium, ſaltem neceſſitate vrgente. Deinde quia circumciſio per ſe primò non fuit inſtituta, vt remedium originalis peccati, ſed vt eſt profeſſio illius legis, ſeu fidei, ex quo conſequenter habuit eandem vim, quam remedium legis naturæ, quaſi loco illius ſuccedens. Vnde mirum non eſt quòd non omnino illud euacuauerit, ac de medio abſtulerit, cuius etiam ſignũ eſt, quia nec toti orbi fuit propoſita, neque omnibus infantibus Hebræorum applicari poterat, vt conſtat de fœminis, quę omnia ſunt longè alterius rationis in Baptiſmo: nam & per ſe primò eſt inſtitutus ad remittendum peccatum, & regenerandos homines in Chriſto, & omnibus applicari poteſt, & pro omnibus eſt inſtitutus, & vt neceſſarius propoſitus. Denique accedit congruentia, quod circumciſio erat remedium difficile, & interdum periculis expoſitum: at verò Baptiſmus eſt remedium facile, ſempérque ſine periculo applicari poteſt. Eſt ergo certum, per Baptiſmum reuocatum eſſe, omne aliud ſignum externum, non ſolùm circumciſionis, ſed etiam legis naturæ, quia quod tunc erat indifferens, nunc eſt à Chriſto determinatum ad Baptiſmum, ſub abſoluta lege neceſſitatis. Neque exiſtimo Bernhardum de hoc vnquam dubitaſſe, ſed ſolùm citato loco dubitat, quo tempore antiqua ſacramenta cœperunt eſſe inutilia paruulis, in quo potiùs ſupponit, iam eſſe inutilia. Quòd ſi etiam de præſenti tempore, vel de ſua ætate dubitat, non eſt intelligendus, quoad legem ordinariã, ſed ſolum quantum dubitari poteſt, an Deus alicui ſpeciale priuilegium concedat. Ad exemplum autem de adultis, quod in eadem confirmatione afferebant, reſpondetur non eſſe eandem rationem, vt ex dictis facilè conſtare poteſt, quia adulti ſunt capaces iuſtificationis per propriam diſpoſitionẽ, in qua intrinſecè, & quaſi ex natura rei continetur votum Baptiſmi, ſuppoſita eius inſtitutione, & neceſſitate; in paruulis verò hoc non habet locum, vt dictum eſt.

Comparatio Baptiſmi & Circũciſionis.

Sotus.

Ad vltimam confirmationem conceditur ſequela, & conſequens debet eſſe certiſſimum, ſcilicet infantes, qui in maternis vteris moriuntur, non poſſe ſaluari, ita etiam ſentit vniuerſa Eccleſia, & Theologi, qui omnes cum diuo Thoma dicto articulo 11. quæſtione præcedente: & Auguſtino epiſtola 57. Fulgentio de fide ad Petrum, capite 27. Hoc autem non eſt ſingulare legis nouæ, ſed in omni lege & ætate verum habuit, quia, vt Auguſtinus ſuprà dixit, ſecluſo ſpeciali priuilegio, nunquam potuit homo renaſci prius quàm naſceretur ex vtero matris, & ideo ſanctificatio, quæ interdum facta eſt in aliquibus in vtero materno ſemper exiſtimata eſt fieri ex priuilegio ſpeciali. Ratio autẽ huius rei præcipuè petẽda eſt ex diuina

Ad 3. confirm.

D. Thomas.

Sanctificatio in vtero ſemper facta eſt

ex aliquo priuilegio.

diuina prouidentia, & voluntate. Poſſumus autem nos nonnullam congruentiam illius voluntatis excogitare: nam oportuit, vt ſicut homines ab Adamo deſcendunt humano modo & per actionem ſenſibilem, ab illo contrahunt originalem culpam, ita per homines & per actionem aliquam ſenſibilẽ, & modo hominibus accomodato eis applicaretur gratia Chriſti: at verò quamdiu infans eſt in vtero materno, adhuc eſt veluti extra ſocietatem humanam, vnde non poteſt ad eum referri ſacramentalis actio, & intentio, cùm adhuc non conſtet hominibus, quid ibi lateat, aut in quo ſtatu, vel neceſſitate conſtitutũ ſit. Vnde fit vlteriùs, non potuiſſe commodè applicari huiuſmodi remedium paruulis in eo ſtatu exiſtentibus, vel quia ſemper applicandum eſſet, quia ſemper timeri poteſt, ne ſint in aliquo graui periculo vitæ, & ita nunquam ſanctificarentur per ordinaria remedia, quæ pro hominibus iam natis inſtituta ſunt, vel certè nunquam poteſt opportuno tempore prudenter applicari, quia nunquam poteſt ſatis conſtare de neceſſitate aut ſtatu, in quo infans exiſtit in materno vtero. Niſi fortè quis dicat remedium ſemper eſſe applicãdum per orationes, vel alia ſigna fidei parentum: habere autem, vel non habere effectum iuxta diuinã præſcientiã; ita vt, ſi Deus præſciat, paruulum moriturum in vtero matris; remedium applicatum habeat in eo effectum, nõ verò ſi præſciat, illum eſſe victurum, & naſciturum ex vtero matris. ſicut in ſimili dixit Marſilius in 4. quæſt. 2 ar. 1. dubio 1. ſed hoc non eſt veriſimile, vt bene notauit Soto in 4. diſt. 2. quæſt. 1. art. 3. & 2. de natura & gratia, cap. 10. quia ſacramenta & alia remedia, quæ Deus nobis ad ſalutem reliquit, non pendent ex futuris euẽtibus, neque ex præſcientia eorum, ſed ex applicatione remedij inſtituti, & diſpoſitione recipiẽtis, alioqui eodem modo dici poſſet, ſicut dicebat Vviclef, hæc remedia habere effectum in prædeſtinatis, non verò in præſcitis. Ad rationem ergo in illa vltima confirmatione factam, fatendum eſt, Deum reliquiſſe nos infantes ſine remedio pro illo ſtatu; ſeu quod in illo ſtatu applicari poſſet. Inde verò non fit ſimpliciter & abſolutè reliquiſſe illos ſine remedio; quia ſufficienter illis prouidit ſaltem in cauſis vniuerſalibus: nam pro illis inſtituit Baptiſmum, & per generales cauſas ſufficienter prouidit, vt eis poſſet applicari; quòd verò interdum impediantur hæ cauſæ ex concurſu aliarum cauſarum, eſt per accidens, nec pertinuit ad ordinariam Dei prouidentiam, hæc omnia impedimenta tollere aut propter priuata incommoda, & raros euentus extraordinaria concedere remedia, quorum vſus conuenientem modum, & vſum ordinarium ſacramentorum, quodammodo perturbaret. Vnde interdum permittit Deus infantem mori in eo ſtatu abſque remedio ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ: interdum verò extraordinario modo prouidet, vt infans, non obſtante quocumque periculo, aliqua ex parte egrediatur de vtero matris, ita vt baptizari poſſit, antequam moriatur, ad oſtenſionem gratiæ & electionis ſuæ, neque in hoc negotio aliquid amplius petendum eſt à diuina prouidentia, quia non tenetur ſingulis dare remedia pro ſingulis temporibus, & in quocumque ſtatu, & ſub quacumque conditione, ſed ſatis eſt omnibus prouidere vniuerſali quadam ratione, & modo hominibus accommodato. Quocirca non eſt omnino eadem ratio, quoad hoc in culpa Adæ, & gratia Chriſti communicanda: nam illa trãſfunditur per naturalẽ generationem, & ideo in vtero matris, & in ipſo conceptionis inſtanti participatur; gratia verò Chriſti per ſpiritualem regenerationem infunditur, quæ fit per humanam & ſacramen-

Marſilius. *Scotus.* *Vviclef.* *Cur Deus patiatur infãtes mori in vteris maternis.*

A talem actionem, ad quam neceſſe eſt ſupponi ſubiectum, quod ſenſibus atque oculis humanis ſubiacere poſſit.

SECTIO IV.

Quo tempore cœpit Baptiſmus eſſe ad ſalutem neceſſarius. *Bernard.*

HAnc quæſtionem tetigit Bernardus epiſtola 77. vbi refert quoſdam ſuo tempore aſſeruiſſe ab eo tempore, quo Chriſtus dixit Nicodemo: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto non intrabit in regnum cœlorum*, cœpiſſe Baptiſmum eſſe neceſſarium ad ſalutem, ita vt nullus poſtea ſine illo ſalutem ſit conſecutus, cui ſententiæ videntur interdum fauere ſancti Patres, præſertim Fulgentius lib. de Fide ad Petrum, capite 3. vbi expreſsè dicit, Baptiſmum fuiſſe B neceſſarium ab eo tempore, quo Chriſtus illa verba protulit. Et fortaſſe hac ratione Cyprianus & Auguſtinus, qui eum refert libro primo de anima & eius origine, cap. 9. & libro 2. capite 10. & lib. 3. cap. 9. conati ſunt docere, ſanctum latronem non fuiſſe mortuum ſine Baptiſmo, aut aquæ, aut ſanguinis, aut ſaltem flaminis, vt addit idem Auguſtinus 4. lib. de Baptiſmo, cap. 22. & 23. Vnde colligit documentum, ſcilicet, poſſe in neceſſitate ſufficere ad ſalutem, votum Baptiſmi, quę tamen omnia neque eſſent neceſſaria, nec conſequenter dicta, niſi ſupponerẽt Baptiſmum fuiſſe neceſſarium ante Chriſti mortem, quando latro iuſtificatus eſt, non potuit autem tunc eſſe neceſſarius, niſi neceſſitas eius inceperit ab eo tempore, quo Chriſtus prædicta verba protulit Ioannis C 3. Vnde in eadem ſententia videtur eſſe Chryſoſt. Homil de reditu ſuo ex Aſia, vbi dicit, latronem eſſe baptizatum aqua, quæ ex latere Chriſti manauit.

Fulgentius. *Cyprian.* *Auguſt.* *Chryſoſt.*

Dico primò, neceſſitas Baptiſmi non incepit ante Chriſti Domini mortem & reſurrectionem. Ita docuit Bernardus citato loco, & Hugo de ſancto Vict. lib 2. de ſacramento p. 6. cap. 5. eóſque cæteri Theologi ſecuti ſunt, & ratione facilè conuinci poteſt: nam licèt Chriſtus dixerit Nicodemo, *Niſi quis renatus fuerit, &c.* non eſt veriſimile, Baptiſmum fuiſſe neceſſarium ab eo tempore, quo Chriſtus protulit illa verba. Primò quidem, quia non protulit illa tanquam condens & promulgans legem, ſed in priuato colloquio ſermonem habens: neceſſitas autem hæc D orta eſt ex lege, vt infrà dicam, lex autem non inducit neceſſitatem donec condita ſit & promulgata. Deinde quia in illis verbis non tam dixit Chriſtus, quid iam tunc eſſet neceſſarium, quàm prædixit, ſeu indicauit, quid ſuo tempore futurum erat neceſſarium. Vnde quod ait, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto*, ſubintelligendum eſt, ſcilicet eo tempore, quo talis modus renaſcendi fuerit hominibus præſcriptus. Vnde ſumitur noua ratio, quia non potuit neceſſitas Baptiſmi imponi ante inſtitutionem eius, ſed quãdo Chriſtus protulit illa verba, nondum erat Baptiſmus inſtitutus; ergo non poſſunt ea verba referri ad illud tempus, in quo dicta ſunt, ſed ad aliud tempus iã inſtituti, ſeu promulgati Baptiſmi, pro quo E prædicta ſunt. Sicut quando Chriſtus dixit Ioã 6. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem nõ habebitis vitam in vobis:* nõ indicauit neceſſitatem qua iam tunc tenerẽtur homines, quãdo ipſe proferebat illa verba; quia tunc nondum erat poſſibile manducare eius carnẽ, cùm nondũ eſſet Euchariſtiæ ſacramentum inſtitutum. Significauit ergo neceſſitatem paulo pòſt, tempore debito futuram: ſic ergo intelligendum eſt in præſentia. De reliquo autem tẽpore vſq; ad paſſionem Chriſti eadem ferè ratio eſt: nam licèt ante mortem Chriſti fuerit Baptiſmus inſtitutus, non fuit tamẽ hominibus propoſitus vt ne

Ante Chriſti mortem, & reſurrectionẽ nõ fuit Baptiſmi neceſſitas. *Bernard* *Hugo de S. Victore.* *Lex non obligat antequam condita ſit & promulgata.* *Ioan. 6.*

vt neceſſarius ad ſalutem , quia præceptum eius non fuit eo tempore latum; neque enim traditum nobis eſt,nec ſcriptum ante Chriſti mortem , & reſurrectionem,cùm dixit,*Euntes docete omnes gentes,baptizantes eos , &c.* Tandem adiungitur generalis ratio ſumpta ex debita diſpoſitione diuinæ prouidentiæ. Nam ſi Baptiſmus fuiſſet neceſſarius eo tempore, tam paruulis , quàm adultis fuiſſet neceſſarius , quia ſimul cœpit eius neceſſitas reſpectu omnium; ergo omnia antiqua remedia fuiſſent iam inutilia , vel ſaltem inſufficientia ad ſalutem eorum: eſſet ergo tunc clauſa ſalutis via hominibus , præſertim infantibus, non tantùm ex accidenti, ſed per ſe ex vi talis modi imponendi neceſſitatem. Patet vltima conſequentia quia , cùm tunc non eſſet publicè prædicatus Baptiſmus,non poterant homines illo vti in remedium ſalutis, quia non poterant vllo modo intelligere , vel cogitare , corporis ablutionem forè vtilē,nedum neceſſariam ad animæ ſalutem. Propter quam cauſam conſtans , & certa doctrina eſt Theologorum , quæ in materia de legibus traditur,antiqua remedia , tam legis naturæ , quàm veteris , non amiſiſſe ſuam vim & vtilitatem ſufficientem ad tollendum peccatum ante Chriſti mortem , ex quo neceſſariò conſequitur , Baptiſmum non fuiſſe illo tempore neceſſarium.

Quando cœpit eſſe baptiſmi neceſſitas.

Dico ſecundò : Neceſſitas Baptiſmi non incepit à die mortis,vel reſurrectionis Chriſti, ſed ab eo tempore, quo cœpit Euangelium eſſe ſufficienter promulgatum. Hoc etiam docet Bernardus in dicta epiſtola , & colligitur ex Concilio Tridentino ſeſſione 6.capite 4. dicente , poſt Euangelium promulgatum neminem iuſtificari ſine Baptiſmo , vt rectè notauit Vega lib.5.in Tridentinum cap.13.& cum Scoto & aliis Doctoribus in 4.diſtin.3.& 4.intelligendum eſſe declarat de ſolemni promulgatione toti orbi facta,ſiue ille ſimul,ſiue ſucceſſiuè perfecta fuerit, & obligare cœperit in toto orbe,quod in materia de legibus ex profeſſo tractandum eſt.

Bernardus. *Con.Trid.* *Vega.* *Scotus.*

Ratio à priori

Ratio autem à priori eſt, quia Baptiſmus nòn prius cœpit eſſe neceſſarium medium ad ſalutem, quàm fuerit neceſſarius ex præcepto:ſed præceptum non cœpit obligare ante ſufficientem promulgationem , quia hoc eſt de intrinſeca ratione præcepti ſeu legis,ſiue ſit de eſſentia , ſiue neceſſaria conditio ad obligationem eius(parū n.hoc refert) ergo nec cœpit Baptiſmus habere neceſſitatē medij vſque ad eandē promulgationē. Maior declaratur,quia licèt neceſſitas medij,& præcepti,ſunt aliquo modo diuerſæ,tamen in his mediis externis,quæ natura ſua non ſunt medium,ſed ſola ex inſtitutione, nō poteſt eſſe neceſſitas medij niſi ex neceſſitate pręcepti oriatur. Quia ſi non ſit datum præceptum de illorum vſu;ergo omittere illa nullum erit peccatum. Poterit ergo aliquis ſaluari,etiam ſi illa omittat,quia ſalus ſolùm per peccatum impeditur ; ergo ſine præcepto non poteſt intelligi neceſſitas ſimpliciter in huiuſmodi medio.

Obiectio.

Dices hoc ad ſummum procedere in adultis , non verò in infantibus , illi enim poſſunt per contritionem iuſtificari , & iuſtitiam ſemel comparatam amittere non poſſunt niſi per peccatum, & ideo,niſi intercedat præceptum , quo teneantur ſuſcipere Baptiſmum , quódque violent , omittendo illum,non poteſt intelligi neceſſitas talis medij, neque quod votum eius neceſſariò in contritione includatur ; infantes verò nec iuſtificari poſſunt per propriū actum,nec ſunt capaces pręcepti,& ideo reſpectu illorum potuiſſet Baptiſmus eſſe medium neceſſarium ante latum præceptum , quia licèt in carentia talis medij non peccarent,damnari poſſent propter originale non deletū.

Solutio.

Reſpondetur primò,hoc nobis ſatis

A

eſſe,quia, quicquid ſit de poſſibili , tamen de facto certum eſt neceſſitatem Baptiſmi non prius incepiſſe,reſpectu infantium, quàm reſpectu adultorum: nam Chriſtus nullam inter eos diſtinctionem fecit, ſed ſimul, & in omnibus locutus eſt. Deinde , non fuit conueniens , prius cœpiſſe Baptiſmum eſſe infantibus neceſſarium , quàm fuerit parentibus impoſita neceſſitas baptizandi illos. Hæc autem orta eſt ex præcepto Baptiſmi : quamquam etiam oriri potuerit ex lege charitatis & pietatis ſuppoſita infantium neceſſitate tamen , quia hæc ipſa neceſſitas non poterat cadere in mentem parentum , ante promulgatam ſufficientem Baptiſmi inſtitutionem, ideo non potuit conuenienter inſtitui & imponi Baptiſmus vt neceſſarius , etiā reſpectu infantium ante ſufficientem promulgationem.

B

Vnde poteſt hìc tandem applicari ſuprà facta ratio,ſumpta ex debito ordine diuinæ prouidentiæ ; quia ſcilicet aliàs via ſalutis eſſet per ſe impoſſibilis omnibus infantibus toto illo tempore , quod eſt magnum incommodum. Dico autem per ſe ; quia per accidens non eſt inconueniens. Quòd enim gubernator, aut legiſlator prouideat,aut præcipiat media ex ſe impoſſibilia,eſt cōtra omnem prudentiā,& ſapientiam ; quod verò remedia aut præcepta , aliàs poſſibilia , interdum executioni mandari non poſſint , humanum eſt : & nōn ſpectat ad legiſlatorem,vel gubernatorem prouidere modum , quo poſſint in omni euentu , & particulari caſu talia remedia applicari.

C

Sed occurrebat iam hoc loco explicandum,quando fuerit lex euangelica ſufficienter promulgata,ſed hoc non ſpectat ad præſentem locum,ſed in 2.diſſerendum eſt.

An Chriſti morte vtilitas circumciſionis euanuerit.

Obiici verò poteſt , contra hanc concluſionem, quia in puncto mortis Chriſti lex vetus euacuata eſt, & vtilitas circunciſionis euanuit, iuxta illud ad Romanos 7.*Mortificati eſtis legi per mortem Chriſti* ; ergo ex tunc cœpit Baptiſmus eſſe neceſſarius , aliàs nullum tunc permanſiſſet remedium neceſſariū ad peccatum originale delendum.

Reſponſio 1.

Reſpondetur primò, negando antecedens,cùm enim Paulus ſignificat, mortuam fuiſſe legem veterem per mortem Chriſti,non eſt neceſſe ita intelligi , vt in eodem momento , in quo mortuus fuit Chriſtus , mortua etiam fuerit lex

D

vetus : ſed quia ex morte Chriſti manauit ablatio veteris legis , vnde tunc poſita fuit ſufficiens cauſa huius effectus , quamuis non ſtatim , ſed paulatim, ſeu opportuno tempore illum effecerit, vt lex illa ſepeliretur cum honore, ſicut etiam ſacrificia illius legis ablata ſunt per ſacrificium legis nouæ , & ſacerdotium vetus per ſacerdotium Chriſti , & per mortem eius , vt ſignificatur ad Hebræos 7. & 9. & tamen nec ſacerdotium , nec ſacrificia vetera omnino extincta fuere in morte Chriſti, alioqui vſus talis ſacerdotij, & omnes cæremoniæ , & ſacrificia legis veteris fuiſſent ſuperſtitioſa & ſacrilega ab inſtanti mortis Chriſti,quod tamen verum non eſt. Dicuntur ergo hæc omnia euacuata per mortem Chriſti,

Pau.Hebræ.7.9.

E

quia tunc conſummata ſunt omnia , & confirmatum teſtamentum nouum,ex quo ortum eſt, vt vetus ceſſaret,modo tamen conuenienti , & tempore opportuno.

Reſponſio 2.

Secundò reſpondetur , negando conſequentiam;probabile enim eſt, eo tempore , quo lex vetus fuit mortua, & non mortifera, adhuc non fuiſſe Baptiſmum ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem,quamuis vtilitas omnium veterum ſacramentorum & circunciſionis etiam,vt ad illam legem pertinebat euacuata iam eſſet. Dicendum eſt ergo,illo tēpore vſq;ad perfectam Euangelij promulgationē duraſſe naturalē legem,& remedia ſalutis,quæ in illa erant, ſuam vtilitatem nō amiſiſſe;quia illa nō erāt ita cæremonialia

& vm

& vmbræ futurorum, ſicut veteres cæremoniæ: ſed erant quaſi connaturalia, & per ſe ordinata ad ſalutem hominum. Vnde fit, circumciſionem potuiſſe eo tempore prodeſſe ad remedium originalis peccati; quia huiuſmodi vtilitatem non habuit, vt ſpeciale ſacramentum veteris legis, ſed vt participabat communem rationem, & vim ſacramenti legis naturæ, vt in ſuperioribus explicatũ eſt. Hãc ergo vim obtinere potuit, quamdiu lex vetus non fuit mortifera; & ideo non oportuit, baptiſmum eo tempore eſſe ſimpliciter neceſſarium.

Ad fundamẽtum contrariæ ſententiæ. Ioan. 3.

Ad fundamentum contrariæ ſententiæ reſpondetur, ſi aliquando Patres dicunt, baptiſmum cœpiſſe eſſe neceſſarium, ex quo Chriſtus dixit Ioann. 3. *Niſi quis renatus fuerit*; exponendos eſſe non de eo tempore, in quo, ſed pro quo protulit illa verba, vt à nobis ſatis explicatum eſt. Quod verò Auguſt. Cyprian. & Chryſoſtomus de baptiſmo boni latronis docuerunt, ex quadam pia conſideratione, & copia doctrinæ dictum videtur, non quòd fuerit neceſſarium, vt argumentum conuincit; quia tunc nondum vrgebat baptiſmi neceſſitas. An verò credibile ſit illum fuiſſe baptizatum, tractaui ſuperiori tomo, q. 46. artic. 11. in Commentario, vbi probabilius duxi, non fuiſſe baptizatum baptiſmo aquæ, antequam cruci affigeretur, quia nondum in Chriſtum crediderat. Quòd verò in ipſa cruce non fuerit baptizatus, certò certius eſt; quis enim miniſter eum baptizaſſet, aut formam protuliſſet, aut qua aqua baptizatus eſſet? illa enim, quæ ex latere Chriſti manauit, non potuit ad illum pertingere ſine miraculo, quod non eſt fingendum ſine fundamẽto; & fortaſſe prius, quàm illa aqua manaret è latere Chriſti, iam ille erat mortuus: nã prius fregerunt eius crura, vt interficeretur, quàm latus Chriſti aperirent, præſertim quia viuente Chriſto ille iuſtificatus eſt, quando ipſum confeſſus eſt, & ideo ab eo audiuit, *Hodie mecum eris in paradiſo*. Vnde etiam conſtat, non fuiſſe baptiſmo ſanguinis iuſtificatum; quia multo tempore ante mortem & ante lethalia vulnera, ac omnino deſperata, iuſtificatus eſt, & quãdo dici nullo modo poterat, propter Chriſtum pati. Addo paſſionem & mortem eius non poſſe dici baptiſmum ſanguinis: tum quia nec fuit verum martyrium, quia non propter fidem aut virtutem, ſed propter ſua ſcelera paſſus eſt; tum etiam, quia licèt illa mors fuiſſet martyrium, non tamen ſuppleuiſſet neceſſitatem baptiſmi aquæ; quod eſt neceſſarium ad propriam denominationem baptiſmi ſanguinis, quia tunc nulla erat talis neceſſitas. Atque eadem ratione non poteſt dici latro ille propriè baptizatus baptiſmo flaminis, quia licèt veram habuerit contritionem, verúmque Dei amorem ſuper omnia, non tamen oportuit in eis includi votum baptiſmi, qui nondum erat neceſſarius; quod tamen votum eſt de neceſsitate baptiſmi flaminis. Quocirca ex hoc facto latronis non poteſt ſufficienter colligi documentum illud, quòd nunc in neceſsitate ſufficiet votum baptiſmi: ſed poteſt ſumi argumentum à ſimili, quòd ſicut illi profuit ad ſalutem interior conuerſio in extremo vitæ poſito, ita ſufficiens eſſe poterit cuilibet in neceſſitate exiſtenti, etiam ſi baptizari non poſsit: quia baptiſmi neceſsitas non abſtulit vim ſuam interiori cõuerſioni ad Deum, ſi ex perfecto corde profecta ſit.

Auguſtin. Cyprian. Chryſoſt.

An bonus latro fuerit baptizatus.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm baptiſmus habeat in omnibus æqualem effectum.

4. diſt. 4. q. 1. art. 3. q. 1. & 2. & d. 38. q. 1. ar. 3. q. 1. cor.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quòd baptiſmus non habeat in omnibus æqualem effectum. Effectus enim baptiſmi eſt remotio culpæ. Sed in quibuſdam plura peccata tollit, quàm in aliis: nam in pueris tollit ſolum peccatum originale, in adultis autem etiam peccata actualia, in quibuſdam plura, in quibuſdam verò pauciora. Non ergo æqualem effectum habet baptiſmus in omnibus.

2. Præterea, Per baptiſmum conferuntur homini gratia & virtutes. Sed quidam poſt baptiſmum videntur habere maiorem gratiam & perfectiorem virtutem, quàm alij baptizati. Non ergo baptiſmus habet æqualem effectum in omnibus.

3. Præterea, Natura perficitur per gratiam, ſicut materia per formam. Sed forma recipitur in materia ſecundùm eius capacitatem. Cùm ergo in quibuſdam baptizatis etiam pueris, ſit maior capacitas naturalium, quàm in aliis, videtur, quòd quidem maiorem gratiam conſequantur, quàm alij.

4. Præterea, Quidam in baptiſmo conſequuntur non ſolùm ſpiritualẽ ſalutem, ſed etiam corporalem, ſicut patet de Conſtantino, qui in baptiſmo mundatus eſt à lepra. Nõ autẽ omnes infirmi corporalẽ ſalutẽ conſequuntur in baptiſmo. Baptiſmus ergo non habet æqualem effectum in omnibus.

Sed contra eſt, quòd dicitur Epheſ. 4. Vna fides, vnum baptiſma. Vniformis autẽ cauſæ eſt vniformis effectus. Ergo baptiſmus habet æqualem effectum in omnibus.

Reſpondeo dicendum, quòd duplex eſt effectus baptiſmi; vnus per ſe, & alius per accidens. Per ſe quidem effectus baptiſmi, eſt id, ad quod baptiſmus eſt inſtitutus, ſcilicet ad regenerandum homines in ſpiritualem vitam. Et hunc effectum æqualiter facit in omnibus, qui æqualiter ſe habent ad baptiſmum. Vnde, quia omnes pueri æqualiter ſe habent ad baptiſmum (quia nõ in fide propria, ſed in fide Eccleſiæ baptizantur) omnes æqualem effectum percipiunt in baptiſmo. Adulti verò, qui per propriam fidẽ ad baptiſmũ accedunt, non æqualiter ſe habent ad baptiſmum; quidam enim cum maiori, quidam cum minori deuotione ad baptiſmum accedũt, & ideo quidam plus, quidam minus de gratia nouitatis accipiunt. Sicut etiam ab eodẽ igne accipit plus caloris, qui plus ei appropinquat, licèt ignis, quãtum eſt de ſe, æqualiter ad omnes ſuum calorem effundat. Effectus autem baptiſmi per accidens, eſt ad quem baptiſmus nõ eſt ordinatus, ſed diuina virtus hoc in baptiſmo miraculosè operatur. Sicut ſuper illud, Rom. 6. Vt vltra nõ ſeruiamus peccato, dicit gloſ. Non hoc præſtatur in baptiſmo, niſi fortè miraculo ineffabili Creatoris, vt lex peccati, quæ eſt in membris, prorſus extinguatur. Et tales effectus non æqualiter ſuſcipiũtur ab omnibus baptizatis, etiam ſi cum æquali deuotione accedant: ſed diſpenſantur huiuſmodi effectus ſecundùm ordinem prouidentiæ diuinæ.*

**Eſt gloſ. Aug. lib. 1. de pec. mer. & remi. c. 39. to. 7.*

Ad primum ergo dicẽdum, quòd minima gratia baptiſmalis ſufficiens eſt ad delendum cuncta peccata. Vnde hoc non eſt propter maiorẽ efficaciam baptiſmi, quòd in quibuſdam plura, in quibuſdam autẽ pauciora peccata ſoluit, ſed propter conditionem ſubiecti, quia in quolibet ſoluit, quotcunque inuenerit.

Ad ſecundum dicendum, quòd hoc, quòd in baptizatis maior vel minor gratia appareat, poteſt dupliciter contingere. Vno modo, quia vnus in baptiſmo percipit maiorẽ gratiam, quàm alius propter deuotionem maiorem, vt dictum eſt. Alio modo, quia etiam ſi æqualem gratiam percipiãt, non æqualiter ea vtuntur, ſed vnus ſtudioſius in ea proficit, alius per negligentiam gratiæ Dei deeſt.*

**In cor. art.*

Ad tertium dicendum, quòd diuerſa capacitas naturalium in hominibus, nõ eſt ex diuerſitate mentis, quæ per baptiſmũ renouatur, cùm omnes homines eiuſdem ſpeciei exiſtentes, in forma conueniant, ſed eſt ex diuerſa diſpoſitione corporum. Secus autẽ eſt in Angelis qui differunt ſpecie. Et ideo Angelis dantur dona gratuita ſecundùm diuerſam capacitatem naturalium, non autem hominibus.

Ad quartum dicendum, quòd ſanitas corporalis non eſt per ſe effectus baptiſmi, ſed eſt quoddam miraculoſum opus prouidentiæ diuinæ.

COMMENTARIVS.

DOctrina D.Thom. in corpore articuli clara eſt, neq; vlla indiget expoſitione, docet enim baptiſmum per ſe, & vi ſua æqualem habere effectum in omnibus, qui illum ſuſcipiunt, quia, quantum in ſe eſt, ęqualiter ſe habet ad omnes; ex parte verò ſubiecti inæqualiter diſpoſiti fieri poſſe, vt maiorem habeat effectum in voto, quam in alio. Quam doctrinam fuſiùs explicabimus ſequenti diſputatione. Vbi nonnihil etiam dicemus de ſolutione ad ſecundum, in qua diuus Thomas attingit philoſophicam quæſtionem, an animæ humanæ ſint inæquales in naturali perfectione, vt hac ratione, cæteris paribus, recipiant inęqualem effectum proportionatum naturali perfectioni, & reſpondet, non eſſe in mentibus hominum diuerſam capacitatem naturalem ex parte ipſarum, ſed ex diuerſo corporum diſpoſitione, & ideo non oportere, vt eis detur inæqualis gratia ob diuerſam capacitatem naturalem, quæ reſponſio duobus modis poteſt intelligi. Primò, quòd in animabus ipſis ſecundùm ſe nulla ſit inæqualitas. Secundò, quòd in eis non ſit inæqualitas formalis (vt ſic dicam) & omnino abſoluta, ſed materialis tantùm, & per habitudinem ad corpora diuerſimodè diſpoſita, ita tamen, vt nō ſit inæqualitas in ſolis corporibus, ſed etiam in animabus habentibus habitudinem ad illa. Et vterque ſenſus poteſt facile accommodari verbis diui Thomæ, ac prior quidem eſt facilior ad euacuandam omnino difficultatem argumenti. Poſterior verò eſt fortaſſe in re ipſa verior, vt in libro de anima latiùs diſſeritur, & eſt ſufficiens ad argumentum ſoluendum; quia, cùm multiplicatio indiuiduorum, & inæqualitas eorum ſit quodammodo materialis, & per accidens, non oportet in hoc gratiam accommodari naturæ, vt iterum inferiùs dicam.

Quomodo effectus baptiſmi per accidēs poſſint eſſe diuerſi.

Quod autem D.Thomas aſſerit in poſteriori parte articuli, effectus per accidens baptiſmi poſſe eſſe diuerſos, & inæquales in variis ſubiectis, ſi termini intelligantur, difficultatem etiam non habet; dicuntur enim effectus per accidens illi, qui ſunt vltra virtutem, & efficaciam, quam baptiſmus habet ex vi ſuæ inſtitutionis; de quibus nulla eſt à Deo lex, nec promiſſio. Vnde, ſi loquamur ſecundùm legem ordinariam, æqualitas baptiſmi, quoad hos effectus eſt, quòd in nullo ſubiecto habere illos poteſt virtute ſua: ſi ergo interdum habet aliquem huiuſmodi effectum, eſt, quia Deus ſuo arbitrio miraculosè illo vtitur ad aliquid operandum vltra legem ordinariam. Diuiua autem voluntas pro ſua libertate & gratia poteſt operari, vel non operari huiuſmodi effectum quando vult: & ideo non oportet in huiuſmodi effectibus inueniri æqualitatem, etiamſi ex parte ſuſcipientium cætera ſint paria. Vnde quoad priores effectus, baptiſmus ſe habet, vt agens naturale ex vi inſtitutionis, & ideo ſemper agit, quantum poteſt, quoad poſteriores autem effectus ſe habet, vt agens liberum ex vi motionis diuinæ; & ideo non agit, quantum poteſt, ſed quantum Deus vult. Hac verò occaſione attingit diuus Thomas in ſolutione ad quartum quæſtionem illam de baptiſmo Conſtantini, an in eo fuerit à lepra mundatus. Et in argumento quidem refert hanc hiſtoriam, vt veram & in ſolutione eandem veritatem admittens, reſpondet, illum fuiſſe ex effectibus miraculoſis, & per accidens baptiſmi:

Baptiſmus Conſtantini.

Caietanus de Cōſtantini baptiſmo.

Caietanus autem in Commentario ſignificat, hiſtoriam illam, & eſſe incertam, & non eſſe adeò fide dignam, quia nullius authoritate conſtat, vt ipſe dicit; ac tribus modis confirmat. Primò, quia geſta Syluestri, in quibus hæc hiſtoria narratur,
A incertum habent authorem: ſecundò quia nullus hiſtoricus Chriſtianus, aut Gentilis eam narrauit hiſtoriam: tertiò, quia Ambroſius oratione de obitu Theodoſij dicit, Conſtantinum in vltimo vitæ poſitum baptizatum fuiſſe; quod ipſe etiam Caietanus docuit ſuprà art. 3. citans eundem Ambroſium. Potuiſsétq; adiungere Euſebium (ex quo fortaſſe Ambroſius id mutuatus eſt) lib. 4. de vita Conſtantini, c.62 vbi refert, Conſtantinum in fine vitæ, Nicomediæ fuiſſe baptizatum. Idem Hieronymus in additione ad Chronicon Euſebij anno trecenteſimo quadrageſimo, addens, Conſtantinum fuiſſe ab Euſebio Nicomedienſi Ariano baptizatum, & in Arianam hæreſim declinaſſe. Theodoretus etiam lib. 1. hiſtoriæ cap. 32. addit, Conſtantinum baptiſmum diſtu-
B liſſe vſque ad finem vitæ: *quod magno tenebatur deſiderio ſalutare lauacrum in Iordane fluuio recipiendi.* Sed nō debuiſſet Caietanus in re tam graui ac pia, tam facilè à Romana traditione diſcedere: neque enim ea, quæ ipſum mouiſſe videntur, ſatis perfecta, atque conſiderata ſunt.

Exploditur Caiet. ſententia.

Nam in primis, licet fateamur cum Gelaſio Papa in c. ſancta Romana 15.d. Acta Syluestri non habere nominatum ac certum authorem, tamen ex eodem Gelaſio fatendum nobis eſt, habere pluſquam probabilem, ac fere certam authoritatem, qualis eſſe poteſt in humana hiſtoria, quæ non ſemper ex nomine authoris, ſed interdum ex antiqua traditione, & communi conſenſione authoritatem
C accipit. Refert autem in eodem cap. Gelaſius hiſtoriam illam atque acta Syluestri, ſuo iam tempore antiquo vſu fuiſſe recepta, tam in Romana Eccleſia, quàm in aliis: fuit autem Gelaſius nondum duobus ſeculis poſterior Syluestro, nimirum centum & ſeptuaginta annis; ergo ſi tempore Gelaſij iam erat illa hiſtoria antiqua traditione, & conſuetudine recepta, veriſimile certè eſt, vel viuente Syluestro, vel prope illius tempora fuiſſe conſcriptam: quis ergo leuiter audebit de illius veritate dubitare? Secundò, quod Caietanus ait, nullum Hiſtoricum illius facti meminiſſe, non ita eſt: nam, vt omittam Glicam authorem Græcum lib. 4. ſuæ hiſtoriæ, & Marianum Scotum ſub anno 327. illud miraculum narrare, &
D Gregorium Turonenſem lib. 2. ſacræ hiſtoriæ, cap. 31. illam indicare: maioris authoritatis eſt Concilium Romanum, ſub eodem Syluestro, quod capit. 1. eandem hiſtoriam narrat, quàm etiam amplectitur Adrianus Papa, epiſtola ad Conſtantinum & Irenem, & refertur ac probatur in ſeptima Synodo, act. 2. Vnde Nicolaus Papa in epiſtola ad Michaelē Imperatorem paulo ante medium, Syluestrum Magni Conſtantini baptizatorem appellat, & Leo nonus in epiſtola contra Michaelem Imperatorem, Conſtantinum vocat ſpiritualem Syluestri filium, eúmque ait quarto à ſuo baptiſmate die quædam priuilegia Eccleſiæ Romanæ contuliſſe.

Glicas. Marianus. Scotus.

Greg. Turon. Conc. Rom.

Adria. Papa. 7. Synod. Nicol. Papa.

Leo nonus.

Tertiò, quoad Ambroſium attinet, poſſemus eius verba ſubterfugere, negando illum dicere, Conſtantinum baptiza-
E tum eſſe extremo vitæ tempore; ſed in extremo vitæ periculo, quod verificari poteſt, etiam ſi Romæ baptizatus fuerit, quia tunc reuera laborabat lepræ ægritudine, ratione cuius erat in vitæ diſcrimine: verba enim Ambroſij ſunt, *Baptiſmatis gratia in vltimis cōſtitutio, omnia peccata dimiſit.* Sed ſimpliciùs fatemur, Ambroſium obiter rem attigiſſe, & non ſatis exploratа cauſa Euſebio fidem dediſſe: qui etiam nonnullos alios poſteriores authores decipit, falſam narrationem contexens, non certè (vt exiſtimo) quòd ipſe deceptus fuerit, aut ignorantia hiſtoriæ laborauerit, quî enim hoc credibile eſt, cùm ille familiaris fuerit Conſtantino, & de rebus ſua ætate geſtis, & quibus

quibus ipſe ferè interfuit, ſcribat? Non ergo ipſe deceptus eſt, ſed alios decipere voluit in gratiam, vt creditur, Conſtantij hæretici, & in odium Eccleſiæ Romanæ, & in fauorem Arianæ hæreſis, vt nimirum poſteris perſuaderet, Conſtantinum inter Arianos & ab Epiſcopo Ariano, vel potiùs Arianorum Principe, Euſebio ſcilicet Nicomedienſi, fuiſſe baptizatum, atque adeò in eodem ſchiſmate & hæreſi fuiſſe mortuum; hoc enim totum ex ipſius narratione colligitur, cùm dicat Conſtantinum in vltimo vitæ poſitum Nicomediæ ab Epiſcopis, qui ibi aderant, quorum Princeps, & illius Eccleſiæ caput erat Euſebius, baptiſmum petiiſſe & accepiſſe, paulóque pòſt obiiſſe. Quis autem credere audeat, Conſtantinum Imperatorem piiſſimum, & à tota antiquitate laudatum, Ariana hæreſi infectum, & Arianis fauentem, baptizatum, & mortuum fuiſſe? Adde, per ſe eſſe incredibile, Conſtantinum Chriſtianiſſimum Principem poſt fidem & pietatem conceptam, tot bella geſſiſſe, tótque vitæ periculis ſeſe expoſuiſſe ſine baptiſmo: &, quod amplius eſt, interfuiſſe ſæpe ſacris functionibus & myſteriis, vt idem Euſebius variis locis eiuſdem operis narrat: quod non licebat, niſi baptizatis. Item conſtat eum adfuiſſe Nicæno Concilio tantámque pietatem & Chriſtianam fidem & authoritatem in eo oſtendiſſe, vt non ſit credibile, eum tunc fuiſſe tantùm Catechumenum, & non baptizatum. Denique extat Romæ antiquiſſimum monumentum, Baptiſterium Conſtantini appellatum, quod ipſum ratione baptiſmatis ibi ſuſcepti ædificaſſe, antiquiſſima traditio tenet ac docet, quod ſi hoc leuiter negare licet, eadem certè ratione negare quis poterit aut Lateranēſem Eccleſiam, aut Petri vel Pauli templa à Conſtantino ædificata fuiſſe: quo nihil poteſt eſſe abſurdius. Sit ergo conſtans, Conſtantinum multis annis ante mortem ſuam Romæ à Syluestro baptizatum fuiſſe, & diuinitus à lepra mundatum: quam hiſtoriam etiam Pius V. in breuiario Romano in vita Syluestri recepit.

Conſtã. multis annis ante obitum baptizatus eſt, & à lepra mundatus.

Pius V.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm fictio impediat effectum baptiſmi.

4. d. 4. q. 1. ar. 1. q. 1. ad 3. & q. 3. ar. 2. q. 2. per to. & d. 12. q. 2. ar. 1. p. 3. ad 3.

AD nonum ſic proceditur. Videtur, quòd fictio non impediat effectum baptiſmi. Dicit enim Apoſtolus Galat. 3. Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Sed omnes, qui baptiſmum Chriſti ſuſcipiunt, baptizantur in Chriſto. Ergo omnes induunt Chriſtum, quod eſt percipere baptiſmo effectum. Et ita fictio non impedit baptiſmi effectum.

2. Præterea, In baptiſmo operatur virtus diuina, quæ poteſt volũtatem hominis mutare in bonum. Sed effectus cauſæ agentis non poteſt impediri per id, quod ab illa cauſa poteſt auferri. Ergo fictio non impedit baptiſmi effectum.

3. Præterea, Effectus baptiſmi eſt gratia, cui peccatum opponitur. Sed multa ſunt alia peccata grauiora, quã fictio, de quibus non dicitur, quòd effectum baptiſmi impediant. Ergo neque fictio impedit effectum baptiſmi.

Sed contrà eſt, quòd dicitur Sap. 1. Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictũ. Sed effectus baptiſmi eſt à Spiritu ſancto. Ergo fictio impedit effectum baptiſmi.

Lib. 2. orth. ca. 30.

*Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut Damaſc.*dicit) Deus non cogit hominem ad iuſtitiam. Et ideo ad hoc, quòd aliquis iuſtificetur per baptiſmum, requiritur quòd voluntas hominis amplectatur baptiſmum & baptiſmi effectũ. Dicitur autẽ aliquis fictus, per hoc, quòd voluntas eius cõtradicit vel baptiſmo, vel eius effectui. Nam ſecundũ Auguſtin. quatuor modis dicitur aliquis fictus. Vno modo ille, qui non credit, cùm tamen baptiſmus ſit fidei ſacramentũ. Alio modo per hoc, quòd contemnit ipſum ſacramentum. Tertio modo, per hoc, quòd aliter celebrat ſacramentum, non ſeruando ritũ Eccleſiæ. Quarto modo per hoc, quòd aliquis indeuotè* A *accedit. Vnde manifeſtum eſt, quòd fictio impedit effectum baptiſmi.*

Ad primum ergo dicendum, quòd baptizari in Chriſto, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo in Chriſto, id eſt, in Chriſti conformitate. Et ſic quicunque baptizãtur in Chriſto, & conformantur ei per fidem & charitatem, induunt Chriſtũ per gratiam. Alio modo dicuntur aliqui baptizari in Chriſto, in quantũ accipiunt ſacramentũ Chriſti. Et ſic omnes induunt Chriſtum per configurationem characteris, non autem per conformitatem gratiæ.

Ad ſecundũ dicendum, quòd quando Deus voluntatem hominis de malo in bonum mutat, tunc homo non accedit fictus: ſed non ſemper hoc Deus facit. Nec ad hoc ſacramentum ordinatur, vt de ficto fiat aliquis non fictus, ſed vt non fictus aliquis accedens iuſtificetur.

B *Ad tertium dicendum, quòd fictus dicitur aliquis ex eo, quòd demonſtrat ſe aliquid velle, quod nõ vult. Quicunque autem accedit ad baptiſmum, ex hoc ipſo oſtendit ſe rectam fidem Chriſti habere, & ſacramentum venerari, & velle ſe Chriſto conformari, & velle à peccato recedere. Vnde cuicunque peccato vult homo inhærere, ſi ad baptiſmum accedit, fictus accedit, quod eſt indeuotè accedere. Sed hoc intelligendum eſt de peccato mortali, quod gratiæ contrariatur, non autem de peccato veniali. Vnde fictio hîc quodammodo includit omne peccatum.*

COMMENTARIVS.

INtelligentia huius articuli tota pendet ex intelligentia illius vocis, *fictio*: nam D. Thomas in arti- C culo ſatis conciſè & ſine explicatione numerat quatuor fictionis modos, quos poſtea explicabimus; in ſolutione autem ad tertium ait, eum dici fictum, qui demonſtrat ſe aliquid velle, quod non vult; fictio ergo erit ſimulatio exterior, ſeu opere ipſo exhibita, qua aliquis in baptiſmo exteriùs profitetur ſe aliquid velle, quod reuera interiùs non vult. Quæ nominis interpretatio ipſi voci per ſe ſatis eſt accõmodata; vocatur enim fictio, quia reuera non eſt, qualis apparet, ſeu exteriùs exhibetur. Vnde colligitur primò, duplicem poſſe eſſe huiuſmodi fictionem; alteram ipſi baptiſmo, alteram verò ſolùm effectui baptiſmi contrariam. Prior eſt in voluntate, & tunc eſt, quando quis recipit baptiſmum ſine intentione & voluntate recipiendi ſacramentum, & multo magis ſi habeat D voluntatem nihil agendi, ſed vel decipiendi aut illudendi, ſeu irridendi ſacramentum: poſterior autem fictio eſt etiam in voluntate, & poteſt redundare in intellectum; non tamen excludit voluntatem ſuſcipiendi ſacramentum, ſed illam potiùs ſupponit, & formaliter conſiſtit in carentia diſpoſitionis neceſſariæ ad recipiendum ſacramenti effectum: quæ diſpoſitio in aliquo actu conſiſtit, vt infrà dicemus. Vnde hæc ipſa fictio duobus modis haberi poteſt. Primò merè negatiuè, ſeu inuoluntariè, vt ſi quis careat diſpoſitione neceſſaria ex ignorantia, vel inaduertentia inculpabili. Secundò contrariè, ſeu voluntariè, vt cùm quis vult baptiſmum ſuſcipere cum voluntaria adhæſione ad E aliquod peccatum mortale, aut abſque neceſſaria diſplicentia illius, quando fictio contingit priori modo, formaliter conſiſtit in aliquo peccato habituali gratiæ contrario, & nullo modo retractato: quando verò eſt poſterioris generis, ſupponit habituale peccatum non retractatum, & addit actuale aliquod, ſaltem ipſam indignam ſuſceptionem baptiſmi voluntariã. In vtroque autem fictionis genere poſſunt varia peccatorum genera interuenire, ſcilicet infidelitatis, contemptus, ſacrilegij, &c. tamen hæc omnia materialiter ſe habent ad fictionem, quæ formaliter in hoc conſiſtit, quòd aliquis imparatus, ſeu indiſpoſitus accedit ad ſacramentum.

D. Thom.

Quid ſit fictio & quotuplex in baptiſmo.

Secundò colligitur ex dictis,hanc fictionem, & conſequenter totam hanc quæſtionem ſolùm habere locum in adultis: nam in paruulis neque ad ſubſtantiam ſacramenti requiritur propria voluntas ſuſcipiendi illud,neq; diſpoſitio ad effectũ, quia vtriuſque ſunt incapaces,& ideo ficti eſſe nõ poſſunt;quia nec repugnare poſſunt,neque aliqua re ex parte illorum neceſſaria carere.

Fictio tantùm locum habet in adultis.

Tertiò colligitur ſenſus, & facilis reſolutio quæſtionis: nam prior fictio non ſolùm effectum, ſed etiam veritatem ſacramenti impedit, quia, vt ſuprà dictum eſt, ad valorem ſacramenti requiritur in adulto intentio ſuſcipiendi, quare nihil hoc loco addendum eſt;quia ſatis eſt in ſuperioribus diſputata,& quia reuera non eſt hic ſenſus præſentis quæſtionis, vt patet,tum ex titulo,vbi non quæritur de impedimento Baptiſmi,ſed effectus eius, tum ex ſolutionibus argumentorum,maxime ex articulo ſequenti,vbi D.Thomas docet recedenti fictione incipere,Baptiſmum habere ſuum effectum, quod non eſt verum, niſi in prædicto ſenſu. Poſterior ergo fictio non impedit veritatem ſacramenti,impedit tamen effectum gratiæ,cuius rationem reddit diuus Thomas,quia effectus gratiæ,non datur niſi volenti,qui autem accedit fictus,voluntate ſua contradicit gratiæ effectui,de qua re ſtatim latiùs diſputabimus.

Quatuor fictionis modi explicantur.

Vltimò poſſunt ex dictis facilè explicari quatuor modi fictionis à D.Thoma poſiti, ex quibus nonnulli poſſent ad vtrumque fictionis modum ſuprà poſitum facilè accommodari: nam licèt (vt dixi) quæſtio hæc potiſſimùm intelligatur de fictione effectui contraria; tamen diuus Thomas ad doctrinæ amplitudinem de vtraque miſcet ſermonem in corpore articuli. Primus ergo modus fictionis eſt per infidelitatem,quæ poteſt eſſe vel contra ſacramentum,ſi quis non credat Baptiſmum eſſe alicuius valoris, neque aliquid ſacrum,& ideo nolit reuera baptizari,ſed ludere vel ſimulare. Poteſt etiam hoc modo reperiri fictio ſoli effectui contraria, vt ſi quis ſit infidelis in aliis rebus fidei, non tamen in ipſo Baptiſmo, vel etiam ſi ſit infidelis in Baptiſmo, vt ſi velit baptizari, non credens Baptiſmum aliquid eſſe, volens tamen accipere,quicquid ille ſit, vt in ſuperioribus tractatum eſt. Secundus modus fictionis dicitur eſſe per contemptum ipſius ſacramenti, qui tantus eſſe poteſt, vt excludat intentionem ſuſcipiendi ſacramentum,atque ita ſit fictio contraria veritati ſacramenti, vt ſi quis velit exteriùs baptizari, non tamen verum ſacramentum ſuſcipere,ſolùm vt illudat ſacramento, & in irreuerentiam eius, aliter tamen poteſt hæc fictio eſſe contraria effectui tantùm, vt ſi quis velit ſuſcipere ſacramentum ſine debita diſpoſitione,quia pro nihilo ducit illam iniuriam facere ſacramento, neque in hoc vult recognoſcere dignitatem ſacramenti,ad illud ſe dignè præparando. Tertius modus, ait diuus Thom.eſt per hoc, quòd aliter celebrat ſacramẽtum,non ſeruans ritum Eccleſiæ,quod quidem magis videtur ad miniſtrum, quàm ad ſuſcipientem pertinere,poteſt tamen in ſuſcipientem redundare,ſi ipſe velit eo ritu accipere, & aut miniſtrum inducat, aut alio modo cooperetur illi: erit autem hæc fictio ſacramento contraria,ſi mutatio illa ſit in ritu eſſentiali;ſi verò ſit ſolùm in accidentali,erit tantùm contraria effectui,dummodo ſit in re graui, quæ ad peccatum mortale ſufficiat. Vnde conſtat,omnes hos fictionis modos, quod ad rationem fictionis attinet, eſſe materialiter diuerſos,poſséque in infinitum multiplicari iuxta varia peccatorum genera. Quartus ergo modus eſt proprius formalis,atque vniuerſalis, ſcilicet, quando quis indeuotè accedit. Declarat au-

A tem D.Thomas in ſolutione ad 3. indeuotè accedere,idem eſſe, quod ſuſcipere ſacramentum cum voluntate adhærente alicui peccato mortali, vbi ſtatim occurrebat difficultas,qualem neceſſe ſit eſſe huiuſmodi inhæſionem,& an interdum ſufficiat ſolum originale peccatum, ſed de hac re differemus diſputatione ſequenti.

ARTICVLVS X.

Vtrùm fictione recedente,Baptiſmus ſuum effectum conſequatur.

AD decimũ ſic proceditur.Videtur,quòd fictione recedente,Baptiſmus ſuum effectũ nõ conſequatur. Opus enim mortuum,quod eſt ſine charitate, non poteſt vnquam viuificari.Sed ille,qui fictus accedit ad Baptiſmum,recipit ſacramentum ſine charitate.Ergo nunquam poteſt viuificari hoc modo,vt gratiam conferat.

4.d.4.q.3.ar. 2.q.3.& c. 17.q.3.art.4. q.1.

B *2.Præterea,Fictio videtur eſſe fortior,quàm Baptiſmus, cùm impediat eius effectum.Sed fortius non tollitur à debiliori.Ergo peccatum fictionis non poteſt tolli per Baptiſmũ fictione impeditum. Et ſic Baptiſmus non conſequetur ſuum effectum,qui eſt remiſſio omnium peccatorum.*

3.Præterea,Contingit,quòd aliquis fictè accedat ad Baptiſmum,& poſt Baptiſmũ multa peccata committat, quæ tamen per Baptiſmum non tolluntur,quia Baptiſmus tollit peccata præterita, non futura. Ergo Baptiſmus talis nunquam conſequetur ſuum effectum,qui eſt remiſſio omnium peccatorum.

C *Sed contrà eſt,quod Auguſtinus dicit, in libro de Baptiſmo.Tunc valere incipit ad ſalutem Baptiſmus,cùm illa fictio veraci confeſſione receſſerit, quæ corde in malitia vel ſacrilegio perſeuerante,peccatorum ablutionem non ſinebat fieri.*

Lib. 1. de Baptiſmo cõ.Dona.cap.1.ante med.tom.7.& habe. de Conſec.d.4 ca.41. Alias ad abolitionẽ q. 66. art.9.

Reſpondeo dicendum,quòd(ſicut ſuprà dictum eſt)Baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio. Cùm autem aliquid generatur,ſimul cum forma recipit effectum formæ, niſi ſit aliquid impediens, quo remoto, forma rei generatæ perficit ſuum effectum, ſicut ſimul cũ corpus graue generatur, mouetur deorſum,niſi ſit aliquid prohibens,quo remoto ſtatim incipit moueri deorſum. Et ſimiliter,quando aliquis baptizatur,accipit characterem quaſi formã, & conſequitur propriũ effectum,qui eſt gratia remittens omnia peccata.Impeditur autem quãdoque per fictionem, vnde oportet, D *quòd remota ea, per pœnitentiam Baptiſmi ſtatim conſequatur ſuum effectum.*

Ad primum ergo dicendum,quod ſacramentum Baptiſmi eſt opus Dei & non hominis. Et ideo non eſt mortuũ in ficto,qui ſine charitate baptizatur.

Ad ſecundum dicendum,quòd fictio non remouetur per Baptiſmum,ſed per pœnitentiam ſubſequentem,qua remota Baptiſmus aufert culpam & reatum omniũ peccatorum præcedentium Baptiſmum,& etiam ſimul exiſtẽtium cum Baptiſmo:vnde Auguſtinus dicit in libro de Baptiſmo paruulorum.Soluitur heſternus dies, & quicquid ſupereſt ſoluitur,etiam ipſa hora momentúmque ante Baptiſmum, & in Baptiſmo,deinceps autem continuo res eſſe incipit. Et ſic ad Baptiſmi effectum conſequendum concurrit Baptiſmus & Pœnitentia, ſed Baptiſmus ſicut cauſa per ſe agens. E *Pœnitentia ſicut cauſa per accidens,id eſt, remouens,prohibens.*

Lib. 1.de bap. paruul.cap.8. inf.tom.7 habetur de conſe.d. 4. c. 40. in fine.

Ad tertium dicendum, quòd effectus baptiſmi non eſt tollere peccata futura,ſed præſẽtia,vel præterita. Et ideo recedẽte fictione,peccata ſequentia remittuntur quidẽ,ſed per Pœnitentiam,non per Baptiſmum. Vnde non remittuntur quantum ad totum reatum,ſicut peccata præcedentia Baptiſmum.

COMMENTARIVS.

MAteria huius articuli ampliſſima eſt,& difficilis,tam in reddẽda propria ratione,& neceſſitate huius effectus,qui,vt D.Thomas docet,tribuitur ratione baptiſmi fictè recepti,recedente fictione,quã in

in explicando modo, quo hic effectus redeat, & quomodo ſit tollenda fictio; quod D. Thomas attingit in ſolutione ad ſecundum & tertium, quapropter de his ſtatim fuſiùs agemus. Circa contextum autem diui Thomæ dubitat Caietanus de illa proportione, qua comparantur character & gratia, formæ & proprietati, ſeu perfectioni, quæ conſequitur formam: nam potiùs gratia videtur ſe habere, vt præcipua forma in eſſe ſupernaturali, character autem eſt veluti diſpoſitio, vel certè tanquam proprietas quædam, quæ conſequitur gratiam, medio ſacramento. Sed non oportet multum immorari in huiuſmodi cõgruentiis, quæ ſolùm fundantur in analogia quadam & proportione. Non eſt ergo mens diui Thomæ in re ipſa gratiam ex natura ſua conſequi ad characterem, tãquam ad formam: nam conſtat, non ita eſſe, vt probat ratio facta, & quia character ſolùm eſt ſignum quoddam commune bonis & malis, tamen, quia hoc ſignum datum eſt, vt homines cõſecrentur in membra Chriſti, & profiteantur legem eius, gratia verò datur, vt ſint viua membra, & vt per eam iuuentur ad iugum Chriſti ferendum, ideo ex intentione Chriſti inſtituẽtis gratia ſemper comitatur characterem, ſi ex parte ſuſcipientis non ſit impedimentum, atque hoc ſatis eſt ad dictam proportionem.

D. Thomas. *Caietanus.*

DISPVTATIO XXVIII.

De diſpoſitione ad effectum baptiſmi neceſſaria, & varietate effectus, quæ inde conſequitur.

Vtrũ effectus baptiſmi neceſſario à ſua cauſa prodeat.

POſtquam dictum eſt de effectu baptiſmi, & de neceſſitate talis cauſæ ad huiuſmodi effectũ, dicendum ſequitur de neceſſitate emanationis talis effectus à tali cauſa, ſcilicet, an ſemper ab illa prodeat, vel poſſit interdum impediri: vnde conſequenter conſtabit, an hic effectus ſit ſemper omnino idem, & inuariabilis; an verò poſſit maior & minor inueniri. Totum autem hoc pendet ex diſpoſitione recipientis, & ideo ab hac quæſtione incipiendum nobis eſt.

SECTIO I.

Vtrùm baptiſmus requirat aliquam diſpoſitionem ad ſuum effectum.

QVæſtio hæc ſolùm habet locum in adultis, vt ſuprà notaui: nam infantes nõ ſunt capaces diſpoſitionis propriæ. Per infantes autem intelliguntur omnes, qui nunquam ratione vti potuerunt, etiam ſi grandioris ætatis ſint: & è conuerſo adulti dicuntur omnes, qui aliquando habuerunt vſum rationis, quamuis contingat eſſe amentes vel furioſos eo tempore, quo baptizantur. Rurſus mouetur quæſtio de effectu gratiæ ſanctificantis, & remiſsionis peccati, atque aliorum donorum, quæ ad hunc ordinem ſpectant: nam de effectu characteris certa res eſt, nullam poſtulare diſpoſitionem præter voluntatem ſuſcipiendi ſacramentum; quia hæc voluntas ſufficit ad veritatem ſacramenti: non poteſt autem eſſe verum ſacramentum baptiſmi, quin conferat effectum characteris; hac enim de cauſa iterari non poteſt, & ideo non poteſt maior diſpoſitio requiri ad effectum characteris, quàm ad veritatem ſacramenti. Nos autem ſupponimus verum ſacramentum ſuſcipi, & conſequenter hominem accedere cum ſufficiẽti voluntate recipiendi ſacramentum, atque ita recipere character eius: inquirimus autem, an ad recipiendum vlteriorem effectum alia diſpoſitio neceſſaria ſit.

A Addo præterea, totam quæſtionem eſſe de diſpoſitione voluntatis: nam inter Catholicos, imò etiam inter hæreticos nulla controuerſia eſt, quin ex parte intellectus, ſit neceſſaria fides; quia vt ad Hebræos 11. inquit Paulus, ſine fide impoſſibile eſt placere Deo: eſt enim totius iuſtitiæ fundamentum, & ideo Chriſtus Dominus Matthæi vltimo, præcepit diſcipulis, vt priùs docerent omnes gentes; deinde eos baptizarent, quia neceſſe eſt, vt fides antecedat baptiſmum: fides autem eſt ex auditu, ac ſimili modo Marci vltimo dixit Chriſtus, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit*: eſt ergo neceſſaria fides, & illa ſine dubio ſufficit ex parte intellectus. Difficultas ſolùm eſt, an ex parte voluntatis aliqua alia diſpoſitio B requiratur. Lutherani negant, quia putant fidem ſufficere ad omnem iuſtitiam: quod in præſenti confirmant ex citatis verbis Marci vltimo, *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit*. In quibus præter baptiſmum, nihil aliud ad ſalutem poſtulatur, niſi fides. Nonnulli etiam ex Scholaſticis ſolùm requirunt ex parte voluntatis, vt actualiter non ſit affecta alicui peccato mortali, & quòd velit ſubdi baptiſmo, & recipere illud. Ita ſolet tribui Scoto in 4. d. 14. q. 4. art. 3. vbi inquit, non requiri niſi voluntariam ſuſceptionem baptiſmi ſine fictione, hoc eſt, cum intentione ſuſcipiendi, quod confert Eccleſia, & ſine actu, vel voluntate peccati mortalis. Et, quamuis inferiùs videatur requirere motum aliquem diſplicentiæ, ſeu attritionis, tamen non loquitur de ſacramento ba- C ptiſmi, ſed pœnitentiæ, in quo videtur aliquid amplius exigere, quàm in baptiſmo. Fauet etiam Caietanus infrà q. 86. art. 2. dubio vlt. circa ſolutionem ad primum. Vbi dicit, in baptiſmo non requiri propoſitum emendæ, in qua ratio formalis pœnitentiæ conſiſtit; ſed baptiſmum, in quantum includit voluntatem ſuſcipiendi ipſum in remiſſionem peccatorum, includere ſufficiens propoſitum emendæ; quia qui vult ſubiici baptiſmo, & fatetur ſe peccaſſe, & deteſtatur priorem vitam, moriendo illi, & ſubiicit ſe Deo, vt nouum Chriſti membrum. Sentit ergo Caietanus, ipſam voluntatem ſuſcipiendi baptiſmum in remiſsionem peccatorum eſſe virtualem pœnitentiam, & conſequenter eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad iuſtitiam per baptiſmum obtinen- D dam: & adducit Caietanus in confirmationem ſuæ ſententiæ dictum Ambroſij ad Roman 11. *Gratia Dei in baptiſmo gratis omnia condonat, nullũmque luctum requirit*: ſed Ambroſius ibi non dicit, hæc præſtare baptiſmum ſine vlla diſpoſitione hominis. Magis videtur fauere lib 3. de ſacramentis, c. vlt. dicens, *Qui venit ad baptiſmum, etiamſi non confiteatur peccatum, in hoc ipſo implet confeſſionem omnium peccatorum, quòd baptizari petit, vt iuſtificetur.*

Paul. Heb. 11. *Matth. vlt.* *Marci vlt.* *Error Lutheranorum.* *Scoti ſententia.* *Caietanus.*

Secunda ſententia hîc referri poteſt, quam docet Gabriel in 2. d. 32. q. 1. vbi diſtinguit inter effectum remiſsionis peccati originalis, & infuſionem gratiæ, ac remiſsionem peccatorum actualium: & ad pri- E mum effectum dicit ſufficere voluntatem ſuſcipiendi baptiſmum; ad alios verò requiri aliquam aliam diſpoſitionem. Vnde refert, ſi quis accedat ad baptiſmum cum intentione ſuſcipiendi illum, & cum complacentia alicuius peccati mortalis, conſequi remiſſionem peccati originalis, non verò gratiam, nec remiſsionem peccati mortalis. Qua diſtinctione nihil cogitari potuit improbabilius, magíſq; contrarium Catholicæ doctrinæ. Conſtat enim peccatum originale non remitti ſine infuſione gratiæ, vt ferè apertis verbis definit Conc. Trid ſeſſ. 6. Vbi docet, peccatum, in quo homo naſcitur filius Adæ, non remitti, niſi per iuſtificationem, *quæ eſt translatio ab eo ſtatu,*

in quo homo naſcitur filius primi Adæ in ſtatum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei; quam tranſlationem dicit fieri in Baptiſmo per infuſionem gratiæ, & donorum tanquam per formalem cauſam. Atque hinc fit peccatum originale nunquam remitti ſine aliis peccatis mortalibus, vt plane ſupponit Concilium in tota illa ſeſſione, & ideo indifferenter loquitur de remiſſione peccatorum, quæ hominem conſtituunt Deo inimicum, inter quæ computatur peccatum originale: nam eſt vera mors animæ, vt idem Concilium definit, ſeſſio. 5. Can. 2. & ideo c. 5. concludit, *Per Ieſu Chriſti Domini noſtri gratiam, quæ in baptiſmate cõfertur, reatum originalis peccati remitti, ac tolli totũ id, quod veram ac propriam peccati rationem habet.* Nulli ergo remittitur peccatum originale, niſi cui diuina gratia confertur, diuina autem gratia nullum peccatum mortale ſecum admittit; ergo remiſſio omnium peccatorum mortalium neceſſariò coniuncta eſt cum remiſſione peccati originalis, ratione diuinæ gratiæ & iuſtitiæ. Sicut enim eſt certum, vnum peccatum mortale non remitti ſine alio, quia nullum remittitur ſine infuſione gratiæ, cui quodlibet peccatum mortale repugnat; ita non remittitur peccatum originale ſine mortalibus: quia tam conſtituit hominem Deo inimicum, támque per diuinam gratiam & ſanctitatem tollendum eſt, ſicut mortale. Repugnat igitur catholicæ doctrinæ, quod Gabriel ait de remiſſione originalis peccati ſine mortalibus & ſine infuſione gratiæ, & conſequenter etiã repugnat aliquam diſpoſitionem ſufficere ad remiſſionem peccati originalis ſine mortali, quando illa duo coniuncta ſunt. Nec Gabriel habuit probabile fundamentum ad illam diſtinctionem excogitandam; nullum enim inconueniens eſt illud, quod infert aliquem eſſe verè baptizatum, cui non ſit remiſſum peccatum originale propter obicem, quem poſuit: nam licèt ille ſit regeneratus in Chriſto, quoad veram ſacramenti ſuſceptionem, & quoad impreſſionem characteris, qui propter hanc cauſam comparatur formæ per generationẽ inductæ, vt in Commentario artic. 10. diximus, non tamen neceſſe eſt, vt ſuſceperit omnes effectus huius regenerationis, ſi ex parte ſubiecti non eſt ſufficiens diſpoſitio. Et in hoc eſt differentia inter generationem Adæ, & regenerationem Chriſti: nam generatio ex Adamo numquam fit ſine transfuſione peccati; quam homo genitus impedire non poteſt, ſed ſolus Deus ſingulari gratia præueniendo: at verò regeneratio in Chriſto non ſemper fit cum infuſione gratiæ, ſed poteſt ab ipſo ſuſcipiente impediri, & ratio differentiæ eſt clara, quia regeneratio in Chriſto ſpiritualis & voluntaria fit per propriam regenerati voluntatem, ſi ſit capax illius, & ideo per eandem voluntatem poteſt ponere obicem effectui illius: at verò generatio ex Adamo eſt merè naturalis, & independens in ſe & in omnibus, quæ per illam communicantur, à propria voluntate ipſius geniti, & ideo non poteſt per illam impediri transfuſio peccati. Maiori quidem probabilitatis ſpecie poſſet hæc diſtinctio in hunc modum aſſignari, dupliciter enim poſſet adultus ad Baptiſmum accedere, vno modo cum ſolo peccato originali abſque vllo actuali mortali, non enim repugnat, aliquem peruenientem ad vſum rationis perſeuerare aliquo tempore ſine peccato mortali, & ſine ſufficienti præparatione ad gratiam: poteſt enim habere ignorantiam inuincibilem fidei & legem naturalem aliquo tempore ſeruare, alio modo poteſt adultus accedere ad Baptiſmum in peccato mortali. In priori ergo videtur ſufficere voluntas Baptiſmi ad conſequendam gratiam & remiſſionem peccati ori-

Originale non remittitur ſine aliis peccatis mortalibus.

Reiicitur Gabrielis ſententia.

In quo differãt generatio Adæ & regeneratio Chriſti.

A ginalis, quia illi non eſt neceſſaria pœnitentia, cùm per voluntatem ſuam non ſe auertit à Deo, neque conuerterit ad creaturam; ergo ſufficit voluntaria acceptatio gratiæ. Hãc verò habet hoc ipſo quòd voluntariè acceptat Baptiſmum: nam qui vult cauſam, vult & effectũ eius, cui, quantum eſt in ſe obicem nõ ponit, in alio verò homine, qui habet peccatum mortale, hæc voluntas ſine alia diſpoſitione non ſufficiet etiam ad peccati originalis remiſſionem, non quia ipſum inter ſe maiorem diſpoſitionem requirat, ſed quia remitti non poteſt ſine peccato mortali, quod ſine maiori diſpoſitione remitti non poteſt, quia oportet, vt voluntas, quæ per proprium motum peccato adhæſit, per proprium etiam actum à peccato diſcedat, vt iam latius oſtendemus. Atque hæc ſen-B tentia & diſtinctio ſic explicata non multum, vt exiſtimo, à veritate diſcrepat; ea tamen magis declarare & confirmare oportet.

Vnde dico primò: In adultis, qui cum peccato originali habent coniunctum aliquod peccatum mortale, præter voluntatem ſuſcipiendi Baptiſmum neceſſaria eſt aliqua alia voluntatis diſpoſitio, quæ conſiſtit in aliqua conuerſione ad Deum cum deteſtatione, ſeu pœnitentia prioris vitæ. Concluſio hæc iam eſt certa de fide, eámque docent omnes Scholaſtici hic, d. 4. & 5. à quibus nõ diſcrepat Scotus, vt latè oſtendunt Vega lib. 9. in Trid. cap. 15. & lib. 13. c. 33. & 34. & Cordu. lib 1 Theologi. quæſt. 2. expreſsè enim diſt. 4. quæſt. 5. dicit eſſe fictum ad recipiendum C effectum Baptiſmi, qui accedit cum peccato mortali, vel actu præſente, vel præterito, de quo nullo modo atteritur, vel conteritur, in alio autem loco, licèt non ſatis rem explicet, non tamen docet contrarium, & ſemper requirit ad effectum ſacramenti quòd non ſit actu, vel voluntate peccatum mortale, quamdiu autem peccatum priùs commiſſum nullo modo diſplicet, poteſt dici eſſe in voluntate, quamuis non ſit in actu: neque etiam exiſtimo, Caiet ſenſiſſe contrarium, licèt obſcurè ſatis loquatur, vt poſtea exponã. Probatur ergo concluſio. Primò ex Scriptura & Patribus: nã ei qui peccauit mortaliter, pœnitentia eſt medium ad ſalutem neceſſarium, iuxta verba Chriſti, Luc. 13. *Niſi pœnitentiã egeritis, omnes ſi-*D *mul peribitis.* Eſt ergo hæc diſpoſitio neceſſaria omnibus peccatoribus, etiam baptizandis, & ideo Petrus Actor. 2. dicebat *Pœnitemini, & baptizetur vnuſquiſque veſtrũ.* Et Ioan. Bapti. præparans viam ad Baptiſmum Chriſti, initium fecit à prædicatione pœnitentiæ, & Baptiſmum dabat in remiſſionem peccatorum Matt. 3. Luc. 3. vt optime tractat Chryſoſt. hom. 11. in Matth Hinc Aug. lib. de vera & falſa Pœnitentia, cap. 18. *Baptiſmus*, inquit, *ſine pœnitentia nunquam profuit ei, qui peccauit ſpontaneè*, & lib. de Pœnitentiæ medicina, c. 2. vbi habet illam ſententiam; *Omnis, qui voluntatis ſuæ factus eſt arbiter, cùm accedit ad ſacramenta fidelium, niſi cum veteris vitæ pœniteat, nouã inchoare non poteſt*, & in-E frà, *Ab hac pœnitentia ſoli, qui baptizãtur, pueri immunes ſunt.* Similia docet lib. de fide & operibus, cap. 6. & ſequentibus, & epiſtola 48. & 118. & libro quinquaginta homiliarum, hom. 27 & 50. & ſermone 11. ad fratres in eremo. *O compunctio ſancta, ſine qua adultis nõ prodeſt Baptiſmus, ſine qua infructuoſa eſt omnis cõfeſſio.* Vnde Fulgentius libro de fide ad Petrum capite 30. *Firmiſſimè tene, & nullatenus dubites, exceptis illis, qui pro nomine Chriſti ſuo ſanguine baptizantur, nullum hominem accepturum vitam æternam, qui non hic à malis ſuis fuerit per pœnitentiam fidémque conuerſus, & per ſacramentum fidei, & pœnitentiæ, id eſt, per Baptiſmũ liberatus. Et maioribus quidem neceſſariũ eſſe, & pœnitentiã de malis ſuis agere, & fidem Catholicam ſecundùm regulam veri*

Quæ diſpoſitio requiratur in peccatore adulto ad baptiſmum.

Scotus.
Vega.
Corduba.

Lucæ 13.

Petrus act. 2.
Ioan. Bapt.

Matthæi 3.
Lucæ 3.
Chryſoſto.
Auguſt.

Fulgentius.

veritatis tenere, & ſacramentum baptiſmatis accipere. Tandem Concilium Tridentinum ſeſſ.6.cap. 6.& 7. deſcribens primam iuſtificationem, quæ fit in homine adulto per baptiſmum in re, vel in voto, docet eſſe neceſſariam diſpoſitionem ex parte eius per deteſtationem peccatorum & conuerſionem in Deum. Et ſeſſ.14.cap.1.docet, pœnitentiam omni tempore fuiſſe neceſſariam ad ſalutem.

Tridentinum.

Vbi non eſt peccatũ mortale non eſt neceſſaria aliqua pœnitentia.

Dico ſecundò, ſi contingeret, hominem adultum accedere ad baptiſmum ſine peccato mortali cum ſolo originali, non eſſet illi neceſſaria pœnitentia aliqua, ſed ſufficeret voluntas ac propoſitum profitendi & ſeruandi legem Chriſti. Propono hanc concluſionem ſub forma conditionali; quia, moraliter ac regulariter loquendo, caſus hic accidere non poteſt: præſertim, ſi vera eſt opinio D. Thomæ, teneri hominem, quamprimum peruenit ad vſum rationis, conuerti ad Deum; ideóque, vel ſtatim peccare mortaliter, ſi quod tenetur facere, omittat, vel iuſtificari, ſi faciat quod tenetur: ſi autem teneamus (quod fortaſſe verius eſt) illud naturale præceptum non ſtatim vrgere & obligare, ſed aliquod tempus eſſe admittendum, pro quo poſſit conuenienter, & humano modo impleri: itémque poſt impletum illud præceptum, quod ſine fide impleri poteſt, non ſtatim ſequi iuſtificationem; ac denique (quod conſequens eſt) poſſe hominem eſſe aliquo tempore in peccato originali, priuſquam, vel illius remiſſionem obtineat, vel mortaliter peccet; poſſet quidem eo tempore, & incipere credere, & ad baptiſmum ſuſcipiendum accedere. Licèt hoc verum ſit, moraliter tamen vix poteſt accidere; quia neceſſe eſt, illud tempus eſſe valde breue, quia natura lapſa, non ſanata per gratiam, non poteſt diu ſe continere, quin iterum atque iterum labatur; præſertim ſi ſit ſermo de homine non illuminato per fidem. Propter hanc ergo cauſam, non abſolutè, ſed ſub conditione loquimur: tamen quia caſus non eſt ſimpliciter impoſſibilis, prætermittendus non eſt. Prior igitur concluſionis pars, quòd ſcilicet huic homini non ſit neceſſaria pœnitentia, eſt expreſſa Auguſtini lib.de vera & falſa pœnitentia, c.8. vbi priùs ſic abſolutè ſcribit, *Pœnitentia baptizandis non eſt neceſſaria, ſed baptizatis de maioribus & minoribus peccatis pœnitendum eſt*: quæ verba, quoad priorem partem videntur contraria doctrinæ traditæ in prima aſſertione, tamen non poſſunt in eo ſenſu interpretari, ne Auguſtinus ſibi ipſi in eodem contextu contrarius ſit; ſtatim enim ſubdit, adulto ſine pœnitentia non prodeſſe baptiſmum, ſi ſpontaneè peccauit: igitur in illis prioribus verbis loquitur Auguſtinus de baptiſmo, præcisè conſiderando id, ad quod fuit per ſe inſtitutus: nam baptiſmus primò & per ſe ordinatus eſt ad tollendum originale peccatũ; quòd verò cum hoc ſint coniuncta mortalia, quæ ſimul tollantur, eſt per accidens. Hoc ergo ſenſu verè dicitur, baptiſmum per ſe non requirere pœnitentiam, & hunc eſſe Auguſtini ſenſum, conſtat ex ratione, quam ſubdit; ſcilicet, quia ad tollendum originale peccatum, quod non eſt propria voluntate contractum, non eſt neceſſaria pœnitentia, & eandem doctrinam repetit aliis locis ſuprà citatis. Et ratio eſt clara, quia pœnitentia propriè eſt de peccatis ab ipſo pœnitente commiſſis; eſt enim retractatio, & diſplicentia prioris voluntatis. Quia ergo hic homo, de quo loquimur, propria voluntate non ſe auertit à Deo, & conuertit ad creaturam, ideo non eſt illi neceſſaria pœnitentia; quatenus propriè ſignificat diſplicentiam prioris vitæ, aut propoſitum ſatisfaciendi Deo pro culpa commiſſa. Atque hac etiam ratione ſi huiuſmodi homo eſſet iuſtificandus per proprium actum abſq; ſacramento, nõ indigeret dolore aut cõtritione, ſed ad ſummum, amore Dei ſuper omnia cum propoſito ſeruandi mandata; pœnitentia enim tantùm neceſſaria prædicatur iis, qui propria voluntate mortaliter peccarunt. Iam verò probanda ſupereſt vltima pars concluſionis: & in primis, quòd huic homini adulto, licet non ſit neceſſaria pœnitentia, ſit nihilominus neceſſaria aliqua voluntatis diſpoſitio ad iuſtitiam, optimè probat ratio D. Thomæ hîc art.9. quia Deus non iuſtificat adultum, niſi conſentientem, & voluntate ſua iuſtitiam amplectentem. Cùm enim hæc iuſtitia includat veram ac propriam amicitiam inter Deum & hominem, vtriuſq; etiam voluntarium conſenſum poſtulat, ſi homo capax illius ſit, & potens ad præſtandum illum. Eſt ergo neceſſaria aliqua diſpoſitio, qua huiuſmodi homo amplectatur, & baptiſmum, & baptiſmi effectũ: non eſt autẽ exigendus ab huiuſmodi homine amor Dei ſuper omnia, vt effectum baptiſmi conſequatur: nam etiam illi, qui mortaliter peccauit, non eſt neceſſaria tam perfecta diſpoſitio, vt infrà dicemus; ergo multo minus eſſe poteſt neceſſaria ei, qui nõ peccauit: ergo ſufficiet illi, aut imperfectus amor Dei ad concupiſcentiæ amorem ſpectans, aut (quod ferè idem eſt) propoſitum obediendi Deo in omnibus, ſaltem ſpe retributionis, vel ob timorem pœnæ, vel denique propter intrinſecam honeſtatem præceptorum, ſeu cuiuſcumque virtutis. Quælibet autem ex his videtur apta diſpoſitio, iuxta neceſſitatem talis ſubiecti, & aliqua huiuſmodi videtur neceſſaria: nam ſicut in eo qui peccauit, requiritur deteſtatio prioris vitæ, & propoſitum rectè viuendi in futurum ſub aliquo ex prædictis motiuis; ita in eo, qui non peccauit, licèt non requiratur deteſtatio, quia huius neceſſitas oritur ex priori peccato commiſſo, voluntatis tamen conuerſio aliqua ad Deum, vel ſaltem ad obedientiam eius, ſeu mandatorum obſeruationem æquè erit neceſſaria; quia hæc non exigitur ratione tantùm peccati commiſſi, ſed per ſe ad conuenienter inſtituendam nouam vitam, & voluntariè amplectendam ipſam iuſtitiam.

Auguſtinus.

D. Thomas.

Aliqua voluntatis conuerſio ad Deum requiritur in adulto baptizando qui nõ peccauit mortaliter.

Ad argumentum oppoſitæ ſententiæ.

Ex his ſatisfactum ferè eſt omnibus quæ inter referendas priores ſententias adducta ſunt, & circa poſteriorem quidem nihil addendum occurrit, prætérquam quod hæc diſpoſitio, quam dicimus eſſe per ſe neceſſariam, etiam ſecluſo peccato mortali, non eſt ſola voluntas ſuſcipiendi baptiſmum, vt ibi ſignificatur: nam hæc voluntas non eſt formale aut virtuale propoſitum amplectendi & ſequendi iuſtitiam, ac ſeruandi mandata; quia cum illa voluntate baptiſmi poteſt eſſe formalis voluntas contraria iuſtitiæ: ergo oportet aliquam aliam voluntatem addere, præter voluntatem baptiſmi. Atque hac ratione etiam, ſi velimus priorem ſententiam, quæ ad iuſtitiam in baptiſmo obtinendam requirit ſolam voluntatem baptiſmi, explicare de baptiſmo per ſe; & ſecluſo peccato mortali, vt ſuprà de Auguſtino dicebamus, adhuc non eſt vera illa ſententia, licèt ſit minus improbabilis; quia licèt in eo ſenſu ſit verum non requiri pœnitentiam, vt dictum eſt; non tamen eſt verum, nullum alium actum voluntatis requiri præter voluntatem ſacramenti. Quòd ſi Caietanus (nam de Scoto iam diximus) arbitratus eſt, ſolam voluntatem baptiſmi eſſe virtualem pœnitentiam, aut virtuale propoſitum ſeruandi iuſtitiam, falſa eſt eius ſententia, tamen quia hoc non apertè dicit, poſſet exponi, vt per propoſitũ emendæ intelligat propoſitum reſarciendi iniuriã Deo factam per proprium actum: nã dicit in hoc propoſito reperiri formalem rationem pœnitẽtiæ; conſtat autẽ, rationẽ formalẽ obiecti pœniten

nitentiæ eſſe reſarcire iniuriam Deo factam: huiuſmodi autem propoſitum reuera non eſt ad baptiſmum neceſſarium, quia ibi non oportet, vt homo intendat, quod in ſe eſt facere, ad compenſandam diuinam iniuriam; ſed ſolùm conſequi remiſſionem culpæ per baptiſmalem gratiam. Nam ſi diſplicentia peccatorum eſt ibi neceſſaria, non tam eſt ad ſatisfaciendum Deo, quàm vt ſubiectum ſit conuenienter diſpoſitum ad effectum gratiæ & remiſſionis peccati. Et quoad hoc, verum eſt, quod Caietanus ait, voluntatem ſuſcipiendi baptiſmum in remiſſionem peccatorum, eſſe virtuale propoſitum emendæ pro peccatis, quoad culpam, & quoad pœnam, ratione tanti beneficij, quantum eſt baptiſma; quod intelligendum eſt, quando illa voluntas eſt ita efficax, vt ſecum afferat reliqua omnia neceſſaria ad hoc beneficium obtinendum. Atque hunc ſenſum confirmat

Ad Ambroſij teſtimonium.

locus Ambroſij, quem Caietanus adducit: nam ſolum ibi negat requiri ſatisfactionem pro peccatis remiſſis in baptiſmo; quia omnia integrè & gratis remittuntur, quoad culpam & pœnam, & conſequenter etiam negabit requiri voluntatem ſatisfaciendi formaliter ac propriè loquendo, non tamen inde fit non eſſe neceſſariam diſplicentiam peccatorum, vt conuenientem diſpoſitionem ad iuſtitiam. Non prætermittam autem aduertere, illud teſtimonium non videri eſſe Ambroſij; exponit enim ibi verba Pauli dicentis, dona Dei interdum eſſe ſine pœnitentia; in hoc ſenſu, quòd Deus aliquando dat ſua dona ſine pœnitentia, quę expoſitio eſt indigna Ambroſio: nam planus ſenſus eſt, Deum non pœnitere eorum donorum, quæ ſuis confert creaturis. Ad aliud Ambroſij teſtimonium, reſpondetur primùm, ibi ſolùm aſſerere ad baptiſmum non eſſe neceſſariam confeſſionem peccatorum: ſed hanc ſufficienter impleri in hoc, quòd baptizari quis petit, vt iuſtificetur. Deinde potiſſimùm intendit docere, etiam ſi quis non habeat peccatum, quod confiteri oporteat, nihilominus illi eſſe baptiſmum neceſſarium, vt à culpa ad gratiam tranſeat, & hoc modo ait eſſe neceſſariam ſaltem illam pœnitentiam, qua ſortem humanæ generationis homo recognoſcat; non tamen dicit hanc pœnitentiam ſufficere, ſi præter originale peccatum habeat homo propria peccata.

SECTIO II.

Quænam pœnitentiæ diſpoſitio ad effectum baptiſmi conſequendum ſufficiens, ac neceſſaria ſit.

IN hac quæſtione ſermo ſolū eſt de homine adulto, qui habet mortalia peccata præter originale: nam de alio caſu extraordinario hominis adulti accedentis ad baptiſmum cum ſola originali culpa iam ſatis dictum eſt. Sunt ergo in hac re variæ ſententiæ extremè contrariæ. Prima affirmat requiri contritionem veram. Ita ſentit Gabriel in 4.d.4.q.2. & diſt. 14.q.2 & Marſil. in 4.q.2. in princip. Eos ſecutus eſt Petrus Soto lectio.4. de baptiſmo, & lect. 7. de pœnitētia. Videtur fauere D.Thom. ſuprà q.68.art.6.ad 3. dicens; baptiſmum requirere in adultis ad ſuum effectum actum virtutis pœnitentiæ: proprius autem actus virtutis pœnitentiæ eſt contritio. Et in hac q. 69.art.1.arg.2. cum ſolutione idem indicat: nam in argumento ſumit ad baptiſmum requiri pœnitentiam, quæ eſt ſufficiens cauſa remiſſionis actualium peccatorum, & in ſolutione hoc videtur admittere addens, in illa pœnitentia debere nunc includi votum baptiſmi, & infra q.86.artic.2.ad 1. dicit peccata non remitti in baptiſmo ſine actuali mutatione voluntatis, quod fit per pœnitentiam, loquitur autem propriè de pœnitentiæ virtute, cuius proprius actus

Prima ſententia. Gabriel. Marſilius. Petrus Soto. D. Thom.

A eſt contritio: ſimile habet in 4.d.4. q.2. artic. 1. quæſtiuncula 1. & ſuper ad Romanos 11. circa illa verba, *Sine pœnitentia ſunt dona Dei*: vbi dicit, in baptiſmo nō requiri externam confeſſionem, ſed internam contritionem. Fundamentum huius ſententiæ ſumi poteſt ex Concilio Tridentino ſeſſ. 6.c.6. & 7. Vbi deſcribens primam iuſtificationem adulti, quæ fit per baptiſmum, ponit omnes actus, quibus neceſſe eſt diſponi eum, qui per baptiſmum iuſtificandus eſt, & inter eos ponit amorem Dei, & dolorem de peccatis: ſed hi actus ſunt, qui contritionem perficiunt. Ergo iuxta Concilij doctrinam contritio eſt neceſſaria diſpoſitio ad iuſtitiam baptiſmalem obtinendam. Secundò poſſumus argumentari ratione; quia homo peccando ſe auertit à Deo, vt ab vltimo fine: B ergo conuerſio ad Deum, vt ad vltimum finem, qualis fit per amorem & contritionem, eſt ex natura rei neceſſaria ad remiſſionem peccati, & veram iuſtitiam recuperandam: Chriſtus autem inſtituens baptiſmum non abſtulit media ex natura rei neceſſaria, & maximè conuenientia ad iuſtitiam, ſed perfecit & locupletauit illa; ergo eſt tam neceſſaria nunc illa contritio, quàm ſemper fuit; ergo ſine illa nihil poteſt prodeſſe baptiſmus. Atque hîc poſſet attingi cōmunis illa difficultas de iuſtificatione, an auerſio illa, quæ per actuale peccatum vitali, & intrinſeco quodam modo introducitur, tolli poſſit abſque vitali conuerſione formaliter illi contraria, qualis eſt ſola contritio, vel dilectio Dei ſuper omnia. Sed de C hoc aliàs. Secunda ſententia conuenit cum præcedenti, contritionem, per ſe loquendo, eſſe neceſſariam ad effectum baptiſmi; tamen ex accidente, propter ignorantiam inuincibilem, poſſe minorem diſpoſitionem ſufficere, nimirum attritionem, exiſtimatam contritionem. Ita opinatur Nauarrus in ſumma c.1.num.39. & Corduba lib.1. quæſtionum Theologicarum, quæſt. 2. ad tertium: ſatis tamen de ſua ſententia dubitans. Fundamentum prioris partis eſt idem, quod præcedentis ſententiæ: poſteriorem autem partem probant; quia aliàs nunquam baptiſmus primam gratiam conferret, quod eſt inconueniens, vt videbimus.

Fundamentū. Tridentinum.

2. Sententia.

Nauarrus. Cordub.

D Tertia ſententia omnino contraria eſt, quamcumque diſplicentiam peccatorum abſolutam cum propoſito emendæ, etiamſi naturalis ſit, & viribus naturæ concepta, eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad effectum huius ſacramenti. Ita opinatur Soto hîc & lib.2. de natura & gratia, cap.15 qui ſignificat, etiam ſi dolor ſit conceptus ex motiuo humano, qualis eſt metus infamiæ, aut mortis, ſufficere cum hoc ſacramento ad iuſtitiam. Fundamentum eius eſſe poteſt; quia, qui ſic eſt diſpoſitus, non ponit obicem ſacramento, quia non habet volūtatem affectam alicui peccato: ſed ſacramentum dat gratiam non ponenti obicem; ergo. Confirmatur 1. quia hoc extendendum eſt, & amplificandum in ſacramento baptiſmi quantum fieri poſſit; tum quia eſt regeneratio, in qua E omnia delicta breuiſſimè condonantur, quia in eo conſepelimur Chriſto, & veluti noua creatura efficimur; tum etiam quia, cùm baptiſmus per ſe loquendo ſupponat hominem valde imperfectum, & veluti infantem eum generet in rebus diuinis, & ſpiritualibus, continere debuit facillimam viam remittendi delicta, vt ſignificatur etiam ad Hebræos 6. & 10. ergo quæcumque pœnitentia, dummodo verè tollat complacentiam peccati; erit ſufficiens diſpoſitio ad iuſtitiam. Vnde confirmatur ſecundò: nam minor diſpoſitio ſufficit cum ſacramento baptiſmi, quàm pœnitentiæ, vt ſignificat Concilium Tridentinum ſeſſio. 14. capit. 2. Vbi propter hanc cauſam dicit

3. opinio.

Soto.

Paulus Heb. 6.10.

Trident.

dicit ſacramentum Pœnitentiæ vocatum eſſe à Patribus laborioſum baptiſmum: quia nimirum maior dolor in ſacramento pœnitentiæ requiritur, quàm in ſacramento baptiſmi: ſed in ſacramento pœnitentiæ ſufficit attritio ſupernaturalis; ergo in baptiſmo ſufficiet naturalis.

4. Opinio.

Quarta opinio eſt, per ſe loquendo requiri, & ſufficere quamcumque attritionem veram, etiam ſi naturalis ſit vt præcedens doctrina dicebat; tamen ex accidenti, & ob ignorantiam inuincibilem poſſe interdum obtineri effectum ſacramenti ſine tali diſpoſitione vera, ſed ſolùm exiſtimata. Ita opinatur

Cano.

Cano relectione de pœnitentia par. 3. Vbi generaliter docet, quacunque ratione homo accedat bona fide ad baptiſmum, exiſtimans ſe eſſe ſatis diſpoſitum, conſequi effectum baptiſmi, quamuis reuera diſpoſitus non ſit. Priorem partem probare poteſt omnibus teſtimoniis & rationibus, quibus ſuprà probauimus, pœnitentiam eſſe ad effectum baptiſmi neceſſariam; oportet enim, vt hoc verum ſit, ſaltem per ſe loquendo, & de minima pœnitentia, qualis eſt illa attritio. Poſteriorem autem partem probare poteſt, quia ille non ponit obicem effectui ſacramenti, cùm bona fide accedat, & reuera non habeat voluntatem adhærentem peccato. Et confirmari poteſt à ſimili; quia ad effectum Euchariſtiæ, verbi gratia, per ſe loquendo, neceſſe eſt, vt homo accedat in gratia, ſeu verè contritus; & tamen ex accidente propter ignorantiam & bonam fidem, poteſt ſufficere exiſtimata contritio, licèt vera non ſit: ergo pari ratione, licèt in ſacramento baptiſmi, per ſe loquendo, requiratur vera attritio, ob ignorantiam poterit ſufficere ſolùm exiſtimata.

Quod non requiratur ad effectum baptiſmi. D. Thomas. Scotus. Durandus. Palud. Sotus. Trident.

Dico tamen primò, ad effectum huius ſacramenti obtinendum non eſſe neceſſarium, vt homo accedat iam iuſtificatus per veram contritionem. Hæc eſt ſententia D. Thomæ in 4. diſt. 6. q. 1. artic. 3. quæſtiunc. 1. quam ſequitur tota eius ſchola. Eandem tenet Scotus d. 4. q. 5. & diſt. 14. q. 4. artic. 3. Duräd. d. 4. quæſt. 2. ad 2. Palud. q. 1. num. 5. Soto conatur fundare hanc concluſionem in citato loco Concilij Tridentini, in ſeſſ. 6. c. 6. & 7. ſed ex hoc loco nihil colligi poteſt, vt inferiùs dicam, reſpondendo ad argumenta primæ opinionis. Magis fauet huic ſententiæ idem Concilium, ſeſſio. 14. capit. 4. Vbi ſignificat, ad comparandam iuſtitiam cum ſacramento pœnitentiæ non eſſe neceſſariam contritionem, ſed attritionem ſufficere: ſed in ſacramento baptiſmi faciliùs venia conceditur, vt idem Concilium tradit; ergo. Atque hoc eſt ſufficiens argumentum, ſupponit tamen multa, quæ in materia de ſacramento pœnitentiæ tractanda ſunt, nunc verò ſatis eſt, hanc conditionalem à nemine negari; ſi contritio non eſt neceſſaria in ſacramento pœnitentiæ, multo minus eſſe neceſſariam in baptiſmo; oſtendemus autem ſuo loco, ad effectum ſacramenti pœnitentiæ tam perfectam diſpoſitionem non requiri. Ratio à priori ſumenda eſt ex efficacia huius ſacramenti, illi à Chriſto Domino conceſſa; quæ ex inſtitutione eiuſdem ſacramenti, & fine eius colligenda eſt: nam hoc ſacramentum per ſe inſtitutum eſt ad regenerandum hominem, iuxta illud, *Niſi quis renatus fuerit*, &c. eſt ergo per ſe inſtitutum ad remittendum peccatum ſpirituali vitæ contrarium. Sicut enim naturalis generatio per ſe fit ex priuatione formæ quæ per generationem inducitur: ita etiam ſupernaturalis regeneratio per ſe loquendo: ergo hoc ſacramentum, vt ſuum effectum conferat, per ſe non ſupponit peccatum remiſſum aut hominem iuſtificatum. Quomodo enim ordinaretur ad dandam vitam ſpiritualem,

A ſi priùs ſemper illam neceſſariò ſupponeret? aut qualis eſſet inſtitutio, vtilitas, aut efficacia remedij contra peccatum, quod priùs neceſſariò ſupponeret ablatum peccatum; ergo ſimiliter non neceſſariò ſupponit hoc ſacramentum verã contritionem, vt ſuum effectum conferat, alias ſupponeret peccatum remiſſum, & vitam gratiæ, quia hæc ſtatim datur per contritionem. Nec refert, ſi quis dicat, nunc dari hos effectus per contritionem, vt includentem votum baptiſmi, & ideo totam efficaciam refundi in baptiſmum, & hoc ſatis eſſe ad conuenientem eius inſtitutionem: nam reuera hoc ſatis non eſt, quòd enim interdum per baptiſmum in voto detur ille effectus, non eſt contra efficaciam & inſtitutionem eius, ſed

B potiùs commendat illam, tamen, quòd ſemper ac neceſſariò debeat baptiſmus ſupponere hunc effectum, priuſquàm ipſe recipiatur, reuera eſt contra efficaciam eius, & contra finem inſtitutionis illius. Quod alio modo ſic explicatur: nam inde ſequitur, baptiſmum nunquam dare remiſſionem peccati, nec primam gratiam ex opere operato: nam illa, quæ datur per contritionem includentem votum baptiſmi non eſt ex opere operato; quia ſacramentum non ita operatur, donec collatum ſit, ſed datur iuxta diſpoſitionem operantis, vt latiùs dicetur in materia de pœnitentia. Conſequens autem eſt contrarium primario fini huius ſacramenti: vnde tandem confirmatur, quia aliàs per inſtitutionem huius ſacramenti difficilior facta eſſet via ſalutis, quàm

C ſine illo eſſet in lege naturæ, ac veteri, quia tam difficilis contritionis actus nunc requireretur, quam erat neceſſarius in eo tempore, & præterea addita eſſet neceſſitas Baptiſmi. Conſequens autem eſt contra perfectionem legis gratiæ, in qua remedia ſalutis non ſolùm vtiliora, ſed etiam faciliora eſſe debuerunt.

Attritio cognita ſufficit ad effectũ baptiſmi.

Dico ſecundò: Ad effectum huius ſacramenti ſufficit attritio, etiamſi cognita ſit, nec neceſſe eſt, vt exiſtimetur contritio. De priori parte nulla eſt difficultas: nam ſequitur euidenter ex præcedente aſſertione. Nam ſuperiori ſectione oſtendimus, eſſe neceſſariam & ſufficientem aliquam pœnitentiam peccatorum, rurſúſque diximus, non eſſe neceſſariam contritionem. Conſequens ergo eſt, vt ſufficiat attritio. Poſterior ergo pars probanda eſt, quam do-

Sotus. Cano. Corduba. Turrecrem. D. Thom.

D cent Soto locis ſupra citatis, & hìc d. 6. q. 1. artic. 7. & Cano dicta relect. de pœnitentia, part. 5. & Corduba dicta q. 2. qui refert Turrecrematam in c. ſi quotieſcunque, de Cõſecrat. d. 2. & colligitur ex D. Thoma ſupra q. 68. art. 4. vbi dicit, peccatoribus eſſe dandum baptiſmum, etiam ſi maculam & reatum præteriti peccati habeant, *Quia eſt ad hoc ſpecialiter inſtitutus, vt per ipſum peccatorum ſordes mundentur*, ſecundùm illud ad Eph. 5. *Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ*. Clariùs hoc docet infrà q. 79. ar. 3. ad ſecundũ. Vbi ſic ſcribit, *Baptiſmus eſt ſpiritualis generatio, quæ eſt mutatio de nõ eſſe ſpirituali ad eſſe ſpirituale, & datur per modum ablutionis, & ideo quantum ad vtrumque non in-*

E *conuenienter accedit ad baptiſmum, qui habet conſcientiam peccati mortalis.* Habere autem conſcientiam peccati mortalis, non eſt ſolum hominem cognoſcere, ſe aliquando peccaſſe: nam in hoc ſenſu non ſolùm ad baptiſmum, ſed etiam ad Euchariſtam poteſt homo conſcius peccati commiſſi dignè accedere: quod tamen ibi D. Thomas negat, differentiam in hoc conſtituens inter baptiſmum & Euchariſtiam; igitur habere conſcientiam peccati mortalis eſt exiſtimare ſeu recognoſcere hominem, nondum ſibi eſſe remiſſum peccatum: qui autem habet hanc conſcientiam, neceſſe eſt, vt exiſtimet ſe non eſſe contritum; ergo iuxta ſententiam diui Thomæ, cum hæc

exiſti-

exiſtimatione & conſcientia poteſt quis dignè accedere ad hoc ſacramentum,& conſequi effectum eius. Atque eandem differentiam inter hoc ſacramentum & Euchariſtiam repetit D.Thomas q.80. art. 4.ad 2. vbi ait, *Euchariſtiam,quia eſt medicina confortatiua, non eſſe dandam,niſi liberatis à peccato; ſecus verò eſſe de baptiſmo & pœnitentia,quæ ſunt quaſi medicinæ purgatiuæ, quæ dantur ad tollendam febrem.* Ratio autem huius aſſertionis eſt,quia contritio non eſt ſimpliciter neceſſaria ad effectum eius ſacramenti neceſſitate medij,cùm oſtenſum ſit,ſine illa poſſe hominem iuſtificari. Rurſus neque eſt neceſſaria neceſſitate præcepti:nam vel hoc præceptum eſſet poſitiuum; & huiuſmodi nullum oſtendi poteſt, neque ex Scriptura, neque ex traditione:aut eſſet naturale,ſeu connaturale ipſi ſacramento, & neceſſarium ad dignum vſum eius, eo quòd ſancta ſanctè tractanda ſint: nam ex hoc principio ſimile præceptum colligimus.Sed hoc in præſenti ſacramento non vrget: nam ex fine inſtitutionis eius colligitur, dignè & ſanctè tractari hoc ſacramentum, ſi homo accedat cum ſufficiente diſpoſitione ad illius effectum conſequendum. Nam vnaquæque res ſancta ſanctè tractanda eſt iuxta modum ſuum: hoc autem ſacramentum per ſe inſtitutum eſt ad dandam vitam animæ, & primum eſſe ſupernaturale illius; ergo per ſe, vt dignè tractetur, ſolùm poſtulat diſpoſitionem re ipſa neceſſariam ad talem effectum: ſatiſque dignè tractatur, ſi in ipſo momento, in quo perficitur, homo ſit ſanctus ex vi ipſius ſacramenti; ergo contritio nullo modo eſt per ſe neceſſaria ad effectum huius ſacramenti: ergo neque exiſtimatio contritionis poteſt eſſe neceſſaria; quia hæc exiſtimatio per ſe nihil confert,cùm ſit tantùm iudicium quoddam falſum & erroneum. Solùm ergo poteſt requiri,vt homo excuſetur ab aliquo peccato,ſeu transgreſſione alicuius præcepti. Si ergo nullum eſt præceptum de habenda contritione in ſuſceptione baptiſmi,non erit neceſſaria exiſtimatio contritionis ad effectum eius: ſufficiet ergo attritio, etiam ſi cognita ſit.

Qualis debeat eſſe attritio,vt ſufficiat ad effectum baptiſmi.

Dico tertiò: Hæc attritio ſufficiens ad effectum baptiſmi,eſſe debet ſupernaturalis, abſolutus,& efficax actus voluntatis, includens deteſtationem peccatorum, & propoſitum non peccandi de cætero,ex motiuo aliquo ſupernaturali, & per auxilium gratiæ elicitus. Hæc aſſertio eſt mihi ferè certa, & in eius confirmationem adduci poſſunt in primis omnia, quæ ſuprà ex Scriptura & Patribus adduximus ad probandum, aliquam pœnitentiam requiri ad effectum huius ſacramenti; non enim loquuntur de aliqua humana diſplicentia peccati, ſed de illa pœnitentia, quæ ſecundùm Deum eſt: illa enim ſola ſalutem animæ operatur. Poſſunt deinde afferri omnia, quibus in materia de iuſtificatione & gratia oſtenditur, non poſſe hominem viribus naturæ ſe præparare ad gratiam & remiſſionem peccati obtinendam: nam doctrina Patrum & Conciliorum in hac re generalis eſt,& indiſtinctè datur de iuſtificatione,quæ in ſacramento, & extra illud fit: nec licet nobis generalem doctrinam Conciliorum ſine fundamento limitare; aliàs eadem ratione poſſet dici ad iuſtitiam obtinendam extra ſacramentum requiri ſupernaturalem cognitionem fidei infuſæ; tamen cum ſacramento ſufficere naturalem cognitionem, vel fidem aliquam humanam: nam Concilia, cùm loquuntur de neceſſitate fidei ad iuſtitiam, ſolùm in communi & indiſtinctè loquuntur; conſequens autem eſt omnino falſum & erroneum, vt in principio præmiſimus. Præterea magis in ſpecie probatur concluſio ex Concilio Tridentino ſeſſio 6. Vbi lo- *Tridentin.*

A quens abſolutè de iuſtificatione, quæ fit per baptiſmum in voto, vel in re,ad illam requirit ſupernaturalem diſpoſitionem, quæ, vt minimum includit prædictum actum, vt patet à cap.3.vſque ad ſextum, apertiùs ſeſſ.14. c. 4. diſtinguens contritionem perfectam ab imperfecta, quam nos attritionem vocamus; vtramque dicit eſſe ſupernaturalem deteſtationem peccatorum, quæ voluntatem peccandi excludat. Ratio autem concluſionis eſt;quia cùm in iuſtificatione remittenda ſunt omnia peccata mortalia, neceſſe eſt,ea deteſtari, ſaltem illa,quæ homo commiſit; & conſequenter neceſſe eſt, vt hoc fiat, per actum efficacem & abſolutum; aliàs nõ eſſet vera retractatio prioris vitæ, ſed ſolùm ſimplex & imperfectus affectus, cum quo manere poteſt voluntas B ſuis peccatis efficaciter adhærens; atque eadem ratione neceſſe eſt, vt hic motus includat formaliter, aut virtute propoſitum ſeruandi mandata in futurum; quia per iuſtificationem homo recedit à priori vita, vt ad meliorem conuertatur. Ac denique, quia hic actus eſt diſpoſitio ad ſupernaturalem formam, & ad tollendam auerſionem à ſupernaturali fine; ideo neceſſe eſt,vt ipſa ſit ſupernaturalis, & conſequenter vt ſit ex motiuo ſupernaturali,& à Deo principaliter operante per auxilium gratiæ, quatenus eſt ſupernaturalis cauſa ducens hominem ad ſupernaturalem finem.Et confirmatur illo exemplo de diſpoſitione requiſita ex parte intellectus: nam illa eſſe debet ſupernaturalis etiam in iuſtificatione, quæ fit per ſa- C cramentum; ergo etiam diſpoſitio requiſita ex parte voluntatis:eſt enim aut par,aut maior ratio, quia diſpoſitio intellectus eſt magis remota;diſpoſitio autem voluntatis propinquior eſt,& magis perficit conuerſionem & ſanctificationem hominis. *Ratio concluſionis.*

Obiectio. Dices, hoc argumentum, vel nimium, vel nihil probare: nam ex illo ſequitur,tam perfectam diſpoſitionem voluntatis requiri cum baptiſmo ad obtinendam iuſtitiam, quam extra illum. Probatur ſequela ſimili ratione;quia ex parte intellectus requiritur diſpoſitio æquè perfecta intra & extra ſacramentum,ſcilicet actus fidei eiuſdem rationis & ſpeciei:ergo idem erit in voluntate, vel ſi hæc conſe- D quentia non tenet,quoad æqualitatem actus, etiam non tenebit quoad ſupernaturalitatem. Vnde poteſt reddi nonnulla differentia inter intellectum & voluntatem,quia actus intellectus eſt prior, & idem eſt veluti fundamentum totius ordinis ſupernaturalis; propter quod dicta eſt fides, *Subſtantia rerum ſperandarum*,ad Hebræos 11. Quapropter neceſſe eſt,vt ſaltem ex parte intellectus diſpoſitio ſit ſupernaturalis, vt ab ea omnes alij motus habeant aliquam ſupernaturalitatem, ſaltem extrinſecam, quamuis ipſi in ſe ſupernaturales non ſint:at verò ſi ex parte intellectus deeſſet fides, & reliqui motus voluntatis naturales eſſent,& nihil ſupernaturalitatis relinqueretur in tota hominis diſpoſitione. *Pau.Heb.* 11

Reſponſio. E Reſpondetur ad obiectionem, negando ſequelam;in intellectu enim ſufficit ad iuſtificationem extra ſacramentum talis diſpoſitio ſupernaturalis quæ in illo ordine infimum tenet locum; & ideo non potuit conuenienter fieri,vt in ſacramento minor diſpoſitio ſufficeret, quia oportet illam naturalem eſſe: nam in ordine ſupernaturali non poteſt eſſe minus perfecta cognitio (ſaltem ſecundùm legem ordinariam, ſeu quæ à nobis cognoſcatur) quàm ſit cognitio fidei:at verò in voluntate ad iuſtificationem extra ſacramentum neceſſaria eſt perfectiſſima diſpoſitio, qualis eſt contritio, & amor Dei ſuper omnia ex charitate,infra quam poſſunt eſſe aliæ diſpoſitiones minùs perfectæ intra ordinem ſupernaturalem

talem, & ideo non eſt ſimilis ratio de ſupernaturalitate diſpoſitionis, & de æqualitate perfectionis eius: nam illa potuit, ac debuit requiri propter ſupernaturalitatem formæ inducendæ, & vt homo per vtramque potentiam operetur conſentaneæ fini & ſtatui ſupernaturali, ad quem eleuatus eſt, & à quo peccando cecidit; de æqualitate autem perfectionis potuit & debuit aliquid remitti ex parte voluntatis, vt propter paſſionem Chriſti exhibitam facilior eſſet hominibus ſalutis via. Et per hæc facile etiam reiici poteſt illa differentia aſſignata inter intellectum & voluntatem, quæ magis in verbis, quàm in re videtur conſiſtere. Nam illa ſupernaturalitas extrinſeca, qua dicuntur participare actus voluntatis ab actu intellectus, reuera nulla eſt, ſi ipſi actus voluntatis non ſunt in ſe ſupernaturales: nam per ſe non requirunt fidem in intellectu, & quando cum illa coniunguntur, nihil ab ea accipiunt, vt ſupernaturalis eſt.

Ad effectum Baptiſmi requiritur attritio verè ac realiter exiſtēs & non ſufficit exiſtimata.

Dico quartò: Ad effectum Baptiſmi neceſſariam eſſe hanc attritionem verè ac realiter exiſtentem, & non ſatis eſſe exiſtimationem eius, quantumuis inuincibilem & inculpabilem, ſi reuera ipſa attritio non habeatur. Probatur, quia hæc attritio non ſolùm requiritur vt præcepta, ſed etiam vt medium neceſſarium ad iuſtitiam, ea ſcilicet ratione, qua nonnulla pœnitentia peccatorum vera & ſupernaturalis neceſſaria eſt ad eorum remiſſionem: ſed in his, quæ ſunt neceſſaria, neceſſitate medij, non ſufficit ad ſalutem eorum exiſtimatio, ſi ipſa reuera non adhibeatur, quid enim proderit peccatori, quòd exiſtimet ſe verè abſolui à ſacerdote, ſi reuera ille non eſt ſacerdos, aut non habet intentionem, vel iuriſdictionem? ſic ergo nihil proderit exiſtimatio attritionis, ſi in re non exiſtat: quia non eſt minus neceſſaria attritio ad hunc effectum, quàm abſolutio ad ſuum, & alia media neceſſaria ad ſalutem.

Dices, quamuis medium neceſſarium non adhibeatur in re, poſſe ſufficere votum eius: ſicut in prædicto exemplo de abſolutione conſtat. Reſpondetur inprimis, hoc votum non ſufficere, niſi quatenus includitur in aliqua diſpoſitione ita perfecta, vt ſit ſufficiens diſpoſitio ad iuſtitiam: non poteſt autem fingi huiuſmodi votum attritionis, deberet enim in contritione includi, quod ridiculum eſt; tum quia attritio non eſt abſolutè neceſſaria, ſed ob defectum contritionis; tum etiam, quia nos loquimur, quando vtraque deeſt. Vnde addo attritionem, ſi re ipſa non exhibeatur, non poſſe in voto propriè contineri, quia eſt minima & imperfectiſſima diſpoſitio, quæ in ordine ſupernaturali requiri poteſt: nā dolor, ſeu attritio naturalis, non eſt propriè votum, quia non eſt diſpoſitio ad ordinem ſupernaturalem ſpectans. Optimum & accommodatum exemplum eſt de fide, quæ etiam eſt medium ad ſalutem neceſſariū ex parte intellectus, & ideo quantumuis quis exiſtimet ſe habere fidem ſupernaturalem, ſi reuera illam non habet, poterit quidem à peccato excuſari, non tamē iuſtificari, quia non poteſt obtineri effectus ſine medio neceſſario: fides autem eſt tale medium, quod ſi in re non habetur, non poteſt in ſolo voto contineri; eſt enim primus ſupernaturalis actus, qui nō ſupponit aliū in quo poſſit votum eius contineri, loquor enim ſimpliciter de fide, non in particulari de fide huius vel illius rei, explicita vel implicita. Eſt ergo eadem ratio de pœnitentia infuſa, quia æqualis eſt vtriuſque neceſſitas, vt conſtat ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. & 14. & conſequenter idem erit de attritione, de qua agimus, deficiente contritione. Vnde qui affirmant, ſufficere cum ſacramento exiſtimatam attritionem ſine vera attritione; eadem ratione poſſunt ac debent dicere, ſufficere exiſtimatam fidem, ſine ſupernaturali fide, & ſufficere naturalem diſpoſitionem ſolis viribus naturæ affectam, exiſtimatā ſupernaturalē: imò etiam ſufficere exiſtimationem diſpoſitionis ſine vlla diſpoſitione præter voluntatē Baptiſmi, vt ſi quis ex ignorantia inuincibili exiſtimaret, illam eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad effectum Baptiſmi, & dignum vſum eius: hæc autem omnia ſunt valde abſurda, vt ex dictis patet.

Conc. Trid.

Ad fundamēta 1. opinionis.

Ad fundamenta primæ ſententiæ. Ad primum ex Concilio Tridentino inprimis reſponderi poteſt ipſum in illis capitibus nihil de contritione agere, ſed ſolùm de attritione, ita enim Soto, & nonnulli alij recentiores hunc Concilij locum intellexiſſe videntur, & poteſt confirmari ex verbis ipſius Concilij, in illo cap. 6. initium illius diſpoſitionis poſt actum fidei ponit in timore diuinæ iuſtitiæ, & addit actum ſpei in Chriſtum, cùm autem peruenit ad amorem, nullam mētionem facit dilectionis Dei ſuper omnia, ſed ſolùm ait, *Illum* (ſcilicet Deum ſeu Chriſtum) *tanquam omnis iuſtitiæ fontem diligere incipiunt.* Quæ verba ſignificant ſermonem eſſe de amore imperfecto, tum quia videtur in eis ſermo eſſe de amore concupiſcentiæ, quia amare Deum, vt iuſtitiæ fontem, non videtur eſſe amare Deum propter ſe, ſed vt benefactorem noſtrum, tum etiam quia incipere diligere, non eſt perfectè diligere. Deinde ſtatim addens Concilium actum doloris, ſolùm dixit: *Ac præterea mouentur aduerſus peccata per odium aliquod & deteſtationem, hoc eſt, per eam pœnitentiam, quam ante Baptiſmum agere oportet.* Vbi notandum eſt, verbum illud, *odium aliquod*: nam videtur eſſe diminuens, vnde non videtur exigere ſummum odium, ſummámque deteſtationem, qualis eſt contritio. Item pœnitentia, quam agere oportet ante Baptiſmum, non eſt contritio, ſed attritio tantùm. Tandem in omnibus teſtimoniis, quæ ibi Concilium adducit, nullum eſt, quod de contritione aut de amore Dei ſuper omnia loquatur, ſed ſolùm de pœnitentia in genere. Sed mihi non videtur veriſimile, Concilium ita loqui de attritione, vt contritionem excludat, vel vt in eam non conueniāt omnia, quæ de diſpoſitione ad gratiam, tā in illis capitibus, quàm in Canonibus, quia illis reſpondent, docet. Itaque licet non affirmem, Conciliū loqui de ſola contritione, & amore Dei ſuper omnia, non enim ſine cauſa ita verba ſua temperauit, ſicut notatum eſt, & ex parte notauit Vega libro 6. in Tridentinum capite 28. 29. & 30. dico tamen, ita Concilium doctrinam ſuam accommodaſſe, vt non ſolùm attritioni, ſed potiſſimùm contritioni conueniat. Primò, quia Concilium ibi non ſolùm intendit deſcribere iuſtificationem, quę fit per Baptiſmum reipſa ſuſceptum, ſed abſolute & ſimpliciter docere modum primæ iuſtificationis, qui proportione ſeruata, conuenire poſſit iuſtificationi per Baptiſmum in re, vel in voto, vel etiam illi, quæ fiebant in veteri & naturali lege ante Baptiſmi inſtitutionem: nam illa doctrina de gratia communis eſt omnibus hominibus, & omnibus ætatibus; non ergo debuit limitari doctrina ad ſolam iuſtificationem per realem ſuſceptionem Baptiſmi: ergo non debuit loqui de ſola attritione, ſed potiſſimùm de contritione, præſertim cùm cap. 4. dixiſſet, poſſe iuſtificationem fieri per Baptiſmum in voto, ad quam non ſufficit attritio, ſed neceſſaria eſt contritio.

Explicantur loca Concil. Triden.

Vega.

Secundò verba Concilij optimè ad contritionem accommodantur: nam quod ait, *Diligere incipiunt*, non ſignificat imperfectionem dilectionis, ſed nouam mutationē, quæ fit in corde peccatoris, quando ex ſtatu peccati transfertur in ſtatum dilectionis

Dei

Dei; tunc enim incipit diligere, quem antea odio habebat, quãtumuis perfecto amore eum diligat. Itaque illud verbum incipiendi dicit durationem, & inceptionem nouam, non eſſentialem imperfectionem actus, qui de nouo fit, eo vel maximè, quòd dilectio Dei abſolutè dicta maximè ſignificare ſolet dilectionem ſuper omnia, iuxta illud, *Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & Pater meus diliget eum*, Ioan. 14. Nam cùm imperfecta dilectio poſſit ſimul eſſe cum peccato mortali, non meretur nomen dilectionis ſimpliciter; quòd verò Concilium loquatur de dilectione Dei, tanquam fontis omnis iuſtitiæ, non excludit, quin amor ille ſit beneuolentiæ, ſeu propter ſeipſum; ſed ſignificat amorem illum debere ferri in Deum, vt ſupernaturalem finem & authorem: ſicut diligere Deum, vt creatorem, dilectione naturali, non eſt diligere amore concupiſcentiæ, ſed eſt diligere ſummam bonitatem Dei, vt poteſt eſſe obiectum naturalis amoris. Rurſus verba, quibus loquitur Concilium de dolore, magis conueniũt contritioni, quàm attritioni, vt patet ex illa cauſali; *Ac propterea mouentur aduerſus peccata per odiũ aliquod, & deteſtationem*; quibus ſignificatur hanc pœnitentiam, quam Concilium docet requiri debere, oriri ex amore Dei, & ex motiuo illius: hoc autem magis contritioni conuenit, quàm attritioni, præſertim iuxta doctrinam eiuſdem Concilij ſeſſ. 14. c. 4. vbi loquens de attritione, quæ cum ſacramento valet ad impetrandam remiſſionem peccatorum, duas tantùm eius ſpecies ponit, ſcilicet quòd ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex metu pœnarum inferni concepta ſit: ergo iuxta doctrinam Concilij deteſtatio peccati ex amore Dei concepta non eſt attritio, ſed potiùs contritio.

Ac denique hoc argumentum ſaltem eneruat fundamentum contrariæ ſententiæ: nam etiamſi demus, aliquam eſſe attritionem ex imperfecto amore Dei conceptam, tamen dici non poteſt, eam eſſe ſimpliciter neceſſariam ad effectum baptiſmi obtinendum; quia ſine dubio ſufficere poteſt attritio concepta ex metu gehennæ, vel turpitudine peccati, ſi ſupernaturalis ſit, & à gratia procedat; ergo quòd contritio non ſit ſimpliciter neceſſaria, nullum argumentum eſt, doctrinam Concilij non eſſe de contritione intelligendam, quia negari non poteſt, quin loquatur de contritione, aut ſaltem de attritione ex amore Dei concepta: neutra autem eſt ſimpliciter neceſſaria; igitur in omni ſententia dicendum neceſſariò eſt Concilium non deſcripſiſſe diſpoſitionem ſimpliciter neceſſariam: ſed vel eam, quæ optima eſt omnium, magíſq; certa, & hominibus, etiam ante baptiſmum, magis conſulenda: fortaſſe enim ideo abſtinuit à verbo neceſſitatis, ſolúmque dixit, *Quam ante baptiſmum agere oportet*: vel certè enumerauit eos actus, qui per ſe loquendo, ſint aliquo modo neceſſarij, non determinans, an omnes ſimul ſint neceſſarij in omni iuſtificatione intra & extra ſacramentum; an verò perfectiores ſint neceſſarij extra ſacramentum, alij minùs perfecti cum ſacramento ſufficiant; quod clariùs ipſummet Cõcilium docuit ſeſſ. 14. c. 4.

Poſſumus autem hanc explicationem doctrinæ Concilij confirmare ex definitione Canonis tertij, vbi definit, neminem ſine gratia excitante & adiuuante poſſe credere, ſperare, diligere, aut pœnitere, ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia concedatur. In qua definitione non fit expreſſa mentio dilectionis ſuper omnia, ſed dilectionis abſolutè; & tamen negari non poteſt, quin maximè comprehendatur dilectio perfecta, & ſuper omnia ex charitate; nam de hac potiſſimùm, imò de hac ſola certum eſt, non poſſe ſine gratia excitante, & adiuuante haberi: nam de imperfecta dilectione, & incertum eſt, qualis ſit, & quibus viribus fieri poſſit. Huius autem Canonis definitio manifeſtè reſpondet doctrinæ datæ in ſuperiori cap. 6. ergo vtrobique eſt ſermo de eadem dilectione; ergo etiam in cap. 5. eſt ſermo de dilectione ſuper omnia, vel ſolùm vel maximè. Concedimus ergo ad difficultatem propoſitam, Concilium in eo capite loqui de contritione, vel ſaltem illam in ſua doctrina comprehendere, negamus tamen inde ſequi, contritionem eſſe neceſſariam ad iuſtificationem, quæ fit per ſacramentum. Nam Concilium non tantùm de hac iuſtificatione loquitur, ſed in cõmuni de prima iuſtificatione, qua homo adultus transfertur à ſtatu peccati originalis ad ſtatum gratiæ: quod nunc fit per baptiſmum in re vel in voto, vt c. 4. docuerat. Et ideo deſcribit diſpoſitionem, vel optimam, vel in communi, vt poſſit ſecundùm diuerſos actus ad diuerſos iuſtificationis modos accommodari: non tamen dicit, omnes illos eſſe neceſſarios in ſingulis iuſtificationibus, vt nuper dicebamus. Et ideo fortaſſe inferiùs Can. 9. tractans Concilium de diſpoſitione neceſſaria ad iuſtitiam ex parte voluntatis ſolùm dixit, non ſufficere ſolam fidem, & neceſſe eſt hominem ſuæ voluntatis motu præparari, & diſponi, & damnat dicentes, nulla ex parte hanc diſpoſitionem eſſe neceſſariam.

Concilij explicatio paucis contenta.

Ad rationem 1. opinionis.

Ad rationem illius ſententiæ reſpondetur contritionem quidem ex natura rei eſſe optimam diſpoſitionem ad remiſſionem peccati, & ex iuſtitia debitam Deo, vt homo, qui non poteſt ad æqualitatem Deo ſatisfacere pro iniuria illata, ſaltem faciat, quod in ſe eſt, quódque auerſioni peccati maximè videtur repugnare. Chriſtus autem nouum peccati remediũ inſtituens, rigorem iuſtitiæ temperauit, & contritionis remedium leniuit, non quidem vtilitatem eius, ſed neceſſitatem moderando. Nec dubitari poteſt, quin hoc facere potuerit, quia neque ex parte obiecti repugnat, vt latiùs in materia de pœnitentia oſtendemus; quoniam formalis cauſa iuſtitiæ, & remiſſionis peccati non eſt noſter actus, ſeu diſpoſitio, ſed diuina gratia, vt Concilium Tridẽtinum apertè docuit: neque etiam repugnat ex parte diuinæ omnipotentiæ, tum quia poteſt gratis ac liberaliter iniurias condonare, & gratiam ſuam, cui voluerit, conferre; tum etiam quia totum hoc meruit nobis Chriſtus ſua perfecta iuſtitia, & rigoroſa ſatisfactione.

Ad fundamẽtum 2. opinionis.

Ad fundamentum ſecundę ſententiæ negatur, poſt inſtitutum Baptiſmum contritionem eſſe per ſe neceſſariam ad primam iuſtificationem, vt ſatis declaratum eſt. Hic verò inquiri poſſet, an talis contritio ſit aliquando in vita neceſſaria, ſaltem in articulo mortis, vel propter maiorem certitudinem, vt homo in tam graui negotio nulli ſe periculo exponeret, & certè propter obligationem connaturalem, quam homo habet conuertendi ſe ad Deum modo perfecto & conuenienti, quam obligationem non eſt neceſſe ablatam eſſe per Baptiſmum, etiamſi abſque illius executione poſſit obtineri iuſtitia. Cum qua quæſtione coniuncta eſt alia, ſcilicet, an in attritione quæ ſufficit ad effectum Baptiſmi, includatur votum ſeu propoſitum habendi aliquando contritionem tempore opportuno, ſicut includitur propoſitum ſeruandi alia mandata: ſed quæſtiones tractabimus infrà in materia de pœnitentia.

Ad fundamẽtum 3. opinionis.

Ad fundamentum tertiæ ſententiæ negatur, eum qui accedit ad Baptiſmum cum ſolo dolore naturali, vel humano, non ponere obicem ſacramento. Primò quidem, quia ipſa carentia debitæ ac neceſſariæ

diſpoſitionis eſt obex, ſiue culpabilis ſit, ſiue etiam A inculpabilis; quia eſt veluti carentia medij neceſſarij, ſicut explicatum eſt; tum etiam, quia ſolus dolor naturalis non cenſetur moraliter excludere affectum peccati, vt fuit contra Deum, finem naturalem. Ad primam confirmationem concedimus in Baptiſmo requirēdam eſſe minimam diſpoſitionem, tamē eam ſaltem eſſe exigendam, quæ poſſit eſſe diſpoſitio: huiuſmodi autem eſt ſolus dolor, qui ſupernaturalis ſit, quíque ex aliquo diuino motiuo procedat; quia naturalis actus non eleuat voluntatem ad ordinem ſupernaturalem, neque extendit conſenſum eius, & proximam capacitatem ad ſupernaturalem iuſtitiam: dolor autem mere humanus, & ex motiuo humano adhuc eſt minùs ſufficiens; quia reuera, quantum eſt ex ſe, non tollit internum affectum peccandi, vt latiùs dicemus in materia de pœnitentia. Ad ſecundam confirmationem, falſam exiſtimo etiam in hac parte ſententiam Soti aſſerentis, aliquam attritionem ſufficere cum ſacramēto Baptiſmi ad remiſſionem peccati mortalis, quæ non ſufficeret cum ſacramento pœnitentiæ; quia nullum eſt fundamentum ad conſtituendam hanc differentiam, & quia iuxta doctrinam eiuſdem Concilij attritio concepta ex metu gehennæ ſufficit cum ſacramento pœnitentiæ; videtur tamen illa attritio ſatis in ſua ſpecie imperfecta. Et idem eſt de attritione ob propriam fœditatem peccati. Non ergo fingi poteſt alia minùs perfecta, quæ cum Baptiſmo ſufficiat; quia, nec quoad ſpeciem fortaſſe dari poteſt, nec perfectio indiuidualis, aut intenſiua eſt in aliquo ſacramento neceſſaria. Quòd ergo in ſacramento pœnitentiæ dicitur difficilior, ſeu laborioſor pœnitentia requiri, quàm in Baptiſmo, intelligitur, quoad plenam ſatisfactionem ſeu remiſſionem peccati, quoad culpam & pœnam, non verò, quoad ſolius culpæ remiſſionem, vt ſatis explicuit Concilium Tridentinum, ſeſſ 14. c. 2. & 8.

Sententia Soti falſa eſt.

Conc. Trid.

Ad fundamentũ 4. opinionis.

Ad fundamentum quartæ opinionis reſpondent, non ſufficere bonam fidem, vt homo non ponat obicem effectui ſacramenti, vt à fortiori patet ex dictis ad fundamenta tertiæ ſententiæ. Atque hinc fit (licèt aliter Cano ſentiat) in rigore poſſe dari ſtatum medium in eo, qui ad Baptiſmum accedit; ita vt, neque D effectum conſequatur, neque ob indignam ſumptionem denuo peccet: vel propter inuincibilem ignorantiam iuris, putans non requiri aliam diſpoſitionem præter voluntatem Baptiſmi, vel propter ignorantiam facti, exiſtimans ſe eſſe attritum, cùm verè non ſit. Dico autem in rigore; quia ſimpliciter non repugnat, quamuis moraliter vix ſit credibilis talis ignorantia. Ad confirmationem reſpondetur ex ſupradictis, non eſſe ſimilem rationem de contritione & attritione; quia contritio non eſt ſimpliciter neceſſaria, neceſſitate medij cum aliis ſacramentis, ſed ſolùm neceſſitate præcepti: attritio verò, deficiēte contritione, eſt ſimpliciter neceſſaria, neceſſitate medij. Deinde contritio poteſt in voto contineri in attritio- E ne: vnde, cùm per attritionem voluntas auertatur à peccato, & in ea includatur propoſitum ſeruandi mandata, ex eo poteſt eſſe ſufficiēs diſpoſitio ad gratiam cum quolibet ſacramento, ſi alioqui homo per bonam fidem excuſetur à tranſgreſſione præcepti habendi contritionem, quod aliis ſacramentis adiunctum eſt; at verò, remota vera attritione, non relinquitur alia inferior diſpoſitio, quæ ad gratiam ſufficiat, quæque ſatis auertat voluntatem à peccato, & propoſitum includat præſtandi reliqua; & ideo exiſtimatio attritionis non ſufficit ſine vera attritione.

SECTIO III.

Vtrùm Baptiſmi effectus augeatur, minuatur, vel impediatur ex diſpoſitione ſuſcipientis.

PRincipio ſtatuendum eſt, quæſtionem hanc non habere locum in infantibus: nam ſicut in eis non requiritur diſpoſitio ad effectum Baptiſmi; ita neque impediri poteſt ex defectu diſpoſitionis. Omnes ergo infantes infallibiliter recipiũt effectum Baptiſmi, quoad gratiam, & omnia dona habitualia, quæ illam conſequuntur, ſi verum ſacramentum accipiant. At- B que eadem ratione, ſicut non poſſunt infantes per proprium actum ſe ad gratiam diſponere, ita nõ poſſunt ratione diſpoſitionis maiorem, aut minorem gratiam accipere. Vnde fit, omnes infantes recipere æqualem gratiam baptiſmalem, vt hîc diuus Thomas ſentit, & ſuprà tractando de ſacramentis generatim diximus; quia ſecluſa diſpoſitione non eſt, vnde effectus hic varietatem, aut inæqualitatem accipiat. Sed dici poteſt primò, poſſe illam recipere ex ſanctitate miniſtri, aut ex oratione eius, vel circumſtantiũ. Sed iam ſuprà dictum eſt ſanctitatem miniſtri non poſſe augere effectum ex opere operato, quia non eſt cauſa principalis, à qua ſacramentum habet vim & efficaciam operandi: ſed tantùm eſt cauſa miniſterialis, C applicans inſtrumentum Chriſti. Et eadem ratione ex oratione, vel aliorum aſtantium non poteſt hic effectus augeri, præſertim cùm nemo poſſit alteri impetrare immediatè infuſionem gratiæ habitualis, vel augmentum eius, niſi impetrando diſpoſitionem, ſeu auxilium congruum ad illam habendam.

Omnes infantes æqualem gratiam baptiſmalem recipiunt.

D. Thom.

1. Obiectio ſoluitur.

Secundò dici poteſt, hunc effectum recipere inæqualitatem ex diuerſa capacitate naturali ipſorum infantium: nam Deus confert gratiam iuxta capacitatem naturæ, vt de Angelis Theologi docent. Sed ad hoc ſatis reſpondet D. Th. in articulo: cui ſolùm addendum eſt, gratiam ſanctificantem proximè ac per ſe dari, iuxta proportionem diſpoſitionis, quod etiam in Angelis ſeruatum eſt; quia hoc poſtulat natura, & perfectio illius formæ. Ad ipſam autē diſpoſitionem eliciendam datum eſt eis auxilium gratiæ, perfectioni naturali proportionatum: vnde datum eſt inæquale; quia naturalis perfectio & eſſentialis, erat in Angelis inæqualis, & ideo non eſt eadem ratio de infantibus, tum quia in eis non eſt varia capacitas eſſentialis, tum etiam, quia non ſunt capaces auxilij, quo ſe ad gratiam diſponant.

2. Obiectio ſoluitur.

Tertiò dici poteſt, hunc effectum variari & eſſe inæqualem in paruulis ex diuina ordinatione, & prædeſtinatione, quod aliquando ſignificat Scotus eſſe probabile, vt loco ſuprà citato notauimus, & in re idem ſentit Palud. in 4. diſt. 4. q. 1. qui hoc colligit ex eo, quòd omnes homines electi à Deo, aſſumpti ſunt ad ſedes Angelorum, qui ceciderunt. Vnde infert, neceſſe eſſe, vt omnes ſint in gratia, & gloria inæquales; quia Angeli omnes ſicut ſunt inæquales in natura, ita & in gratia & gloria: ergo etiam infantes, qui cum ſolo effectu Baptiſmi ex hac vita decedunt, aſſumuntur ad inæquales ſedes Angelorum; ergo recipiunt per Baptiſmum illam inæqualem gratiam, ſolùm, quia per diuinam prædeſtinationem ad illas inæquales ſedes ordinati ſunt. Reſpondetur, improbabile eſſe ſacramentorum effectus, qui in hominibus fiunt, per ſolam diuinam voluntatem, aut prædeſtinationem meriti, ac ſi non habeant ſacramenta certos ac ſtabiles effectus diuina lege ac promiſſione definitos; cùm tamen hoc certiſſimum ſit, vt prædicto

3. Obiectio.

Scotus.

Paludanus.

Reſponſio.

dicto loco oſtendi: diuina ergo electio ad inæqualem gloriam non efficit, vt per æqualia media hominibus æquè diſpoſitis inæquales effectus conferantur; hic enim non eſſet conueniens prouidentiæ modus, quia diuina electio impleri debet per proportionata media, aliàs dici etiam poſſet, adultos æquè diſpoſitos recipere inæquales effectus ſacramentorum; aut per æqualia opera & cæteris omnibus paribus recipere inæquale augmentum gratiæ, vt tandem accipiant inæquales ſedes gloriæ, ad quas ſunt prærordinati; quæ tamen abſurda ſunt: non ergo hoc efficit diuina electio; ſed quando hæc in intentione ſuæ efficaciæ terminatur ad inæqualem gloriam, conſequenter efficit, vt dentur inæqualia media, & proportionata ad inæqualem gratiam obtinendam. Ad motiuum ergo Paludani in primis incertum eſt, omnes Angelos eſſe in gloria inæquales. Deinde falſum eſt, omnes homines electos, aſſumptos eſſe ad reparandas ſedes Angelorum: nam primaria ratio electionis hominum non fuit reparatio angelicarum ſedium; non enim prædeſtinati nos ſumus occaſione peccati Angelorum, ſed tam per ſe, ſicut ipſi Angeli, vt rectè tractat Anſelm. libr. 1. Cur Deus homo, cap. 18.

Anſelmus.

Quapropter ſine fundamento dicitur, nec plures, nec pauciores homines eſſe ſaluandos, quàm fuerunt Angeli, qui ceciderunt: vel non eſſe habituros majorem, vel minorem gloriam, quàm haberent illi, ſi perſeuerarent: nam primum horum incertum eſt, & probabilius fortaſſe eſt, plures homines fore ſaluandos, quàm Angeli ceciderunt. Secundum verò eſt planè falſum: nam, eſto, ſit veriſimile omnes illos gradus gloriæ qui futuri erant in Angelis lapſis, ſi perſeueraſſent, reparandos eſſe in hominibus (ſic enim interdum videntur loqui ſancti Patres) tamen, quòd non ſit in eis futura aliqua maior, vel minor gloria, quàm eſſet futura in illis Angelis, falſum omnino eſt; quia, ſaltem in beata Virgine, eſt certiſſimum, futuram eſſe maiorem gloriam, quàm in omnibus illis. Et idem eſt probabile de aliquibus eximiis, ſanctis hominibus, ſi qui ſunt, qui ſuperent in gloria omnes beatos Angelos: nam probabile eſt, ſupremum ſanctorum Angelorum habere nunc maiorem gloriam, quàm habiturus eſſet Lucifer, ſi perſeueraſſet. Et ſimili modo non videtur dubium, quin multi homines habituri ſint gloriam minus perfectam, quàm Angeli, qui ceciderunt, habuiſſent, ſi perſeueraſſent. Quod maximè credendum videtur de infantibus: nam horum gratia eſt valde imperfecta, vt iam dicam: tota autem angelica natura accepit in ſua creatione perfectiſſimam gratiam, naturali perfectioni eius proportionatam. Ex hoc ergo fundamento non poteſt colligi, gloriam infantium futuram eſſe inæqualem, ſed in multis erit æqualis, qui per æqualia media ſaluati ſunt; in aliis verò poterit eſſe maior, & in aliis minor propter diuerſitatem mediorum, vt ſtatim explicabo: quæ tota varietas ad oſtenſionem diuinæ gratiæ, & ad decorem & ſplendorem gloriæ pertinebit.

Quanta ſit gratia, quæ infantibus per Baptiſmum datur.

Sed antequam ab infantibus ſeparemur, quæri breuiter poteſt, quanta ſit hæc gratia, quæ infantibus per Baptiſmum datur. Quidam enim exiſtimant, eſſe minimam: ſed, vt hoc ſit verum, intelligendum eſt de minima, quæ per Baptiſmum datur; non enim eſt minima in intenſione, quæ ſimpliciter reperiri poteſt in qualitate gratiæ, quia, vel in nulla qualitate datur huiuſmodi minimum in intenſione; vel ſi datur gratis, & ſine vllo fundamento, attribuitur effectui Baptiſmi, præſertim cùm ſancti Patres plurimum commendent, & exaggerent gratiam baptiſmalem. Quocirca non exiſtimo, illam gratiam ita eſſe imperfectam, quin minor fuerit data paruulis per circumciſionem, & per remedium legis naturæ; quia hoc pertinet ad plenitudinem perfectionis legis gratiæ, in qua & homines aſſumuntur, & per Baptiſmum conſecrantur ad perfectiorem ſtatum, magíſque ſpiritualem, quàm in lege veteri; & Chriſti merita re ipſa iam exhibita copioſiùs operantur. Deinde non eſt improbabile, hanc gratiam baptiſmalem, quæ datur infantibus, habere plures gradus intenſionis, quàm minima gratia, quæ datur per pœnitentiam, extremam vnctionem, & ſimilia ſacramenta; quamuis omnis hæc comparatio incerta ſit, ſicut etiam incertum eſt, quot gradus gratiæ per Baptiſmum paruulis conferantur. Denique, quòd hæc gratia baptiſmalis paruulorum ſit minima inter baptiſmales, dupliciter intelligi poteſt. Primò, negatiuè, ſcilicet, quia nulla eſt minor illa; & hoc modo eſt res clara, & certa, quia non eſt, vnde gratia illa poſſit decreſcere, cùm in ſubiecto nulla poſſit eſſe minor diſpoſitio, quàm non repugnantia ad gratiam. Secundo modo poteſt intelligi poſitiuè, ſcilicet, quia poteſt dari gratia baptiſmalis maior, quàm hæc; & hic ſenſus eſt etiam verus, pendet tamen ex ſequentibus.

Omiſſis ergo infantibus, quæſtio propoſita proprium locum habet in adultis, de quibus dicendum eſt. Primò, ex defectu diſpoſitionis interdum fieri poſſe, vt nullum effectum gratiæ per Baptiſmum accipiant. Hæc concluſio eſt certa, quia ſacramenta non dant gratiam ponenti obicem: qui autem accedit ſine diſpoſitione debita, ponit obicem. Et hoc idem eſt, quod D. Thom. ait, fictionem impedire effectum Baptiſmi: nam accedere ſine debita diſpoſitione, eſt fictè accedere. Dices, interdum poteſt quis accedere ſine debita diſpoſitione abſque fictione, vt ſi bona fide accedat: nam hoc poſſe interdum contingere, dictum eſt ſectione præcedente; nam qui bona fide accedit, reuera non fingit, ſed talem ſe exteriùs exhibet, qualem ſe eſſe exiſtimat. Reſpondetur, ſicut, qui dicit falſum, putans ſe dicere verum, materialiter dicit mendacium, ipſe autem formaliter non mentitur; ita, qui bona fide accedit indiſpoſitus, obicem ponit, & materialiter ac re ipſa fictus eſt, quamuis formaliter, & quoad nouam culpã non fingat.

Adulti defectu diſpoſitionis nullum interdum effectum baptiſmi accipiunt.

Dico ſecundò, ex imperfectione diſpoſitionis, fieri poſſe, vt effectus Baptiſmi minuatur, & è conuerſo, vt ex perfectione diſpoſitionis augeatur. Vt declaretur, & probetur hæc aſſertio, aduertendum eſt, in effectibus Baptiſmi duplicem quantitatem intelligi poſſe; prior vocari poteſt extenſiua, ſeu quaſi diſcreta, vt eſt habituum, ac donorum multitudo, remiſſio peccatorum mortalium, & venialium & omnium pœnarum. Et præterea aliqua alia auxilia gratiæ, ſi fortaſſe aliqua dantur ratione Baptiſmi præter ea, quæ ex natura rei debentur gratiæ habituali. Poſterior quantitas eſt intenſiua, quæ eiuſdem rationis, ſeu proportionis eſt in gratia gratum faciente, & in omnibus virtutibus infuſis, & donis, quæ illam conſequuntur. Quod igitur ſpectat ad priorem quantitatem, quælibet diſpoſitio, quæ ſufficit ad gratiam recipiendam per Baptiſmum, ſufficit ad omnia alia poſitiua habitualia dona gratiæ, quæ ſecundùm legem ordinariam dari poſſunt per Baptiſmum; tum quia hæc ex natura rei conſequuntur gratiam, tum etiam, quia, qui non ponit obicem gratiæ, non ponit etiam illum aliis

Diſpoſitio ad gratiam, ſufficit ad omnia quæ eam conſequuntur.

aliis virtutibus, ſeu donis infuſis. Sufficit etiam illa diſpoſitio ad omnia mortalia peccata tollenda; quia omnia per gratiam remittuntur, neque vnum poteſt ſine alio remitti, aut cum gratia ſimul eſſe. Atque ita in hac quantitate huius effectus non poteſt eſſe inæqualitas ratione diſpoſitionis, quia totus hic effectus per ſe, & ex natura ſua, eſt quaſi indiuiſibilis; ſolùm in remiſſione peccatorum mortalium fieri poteſt, vt vni plura remittantur, quàm alteri: ſed hoc non poteſt prouenire ex parte diſpoſitionis; quia cum eadem diſpoſitione, imò, & cum meliori, poſſunt alicui pauciora peccata remitti. Tantùm ergo poteſt hoc prouenire ex parte ſubiecti, ſcilicet, quia vnus homo plura habet peccata, quàm alius, quod eſt per accidens, & quaſi materiale ad virtutem ſacramenti, cuius efficacia formaliter in hoc conſiſtit, quod tollit ſemper omnia peccata mortalia, quæ inuenit in ſubiecto diſpoſito: atque idem proportionaliter eſt in remiſſione pœnæ, quæ reſpondet huiuſmodi peccatis. Nam ex parte ſacramenti, & diſpoſitionis requiſitæ ad effectũ eius, non reperitur magis & minus in hoc effectu, ſed ſi aliquid huius pœnæ remittitur per Baptiſmum, totam remitti neceſſe eſt; quia non poteſt ex parte ſubiecti dari obex impediens remiſſionem totius pœnæ æternæ, & temporalis, ſi non datur ad remiſſionem culpæ: cùm nulla ſatisfactio exigatur ab eo, qui dignè ſuſcepit Baptiſmum. Ex parte verò ſubiecti fieri poteſt, vt vni remittatur maior pœna, quàm alteri, quia inuentus eſt reus maioris pœnæ propter plura, & maiora peccata, quod eſt per accidens, vt dixi. Tandem in remiſſione peccatorum venialium in hoc etiam reperitur quædam æqualitas, quia illa diſpoſitio, quæ ſufficit ad gratiam, ſufficit ad remiſſionem omnium peccatorum venialiũ, quæ in ſubiecto inuenta fuerint, ſi aliunde non fuerit poſitum ſpeciale impedimentum; quia Baptiſmus de ſe eſt efficax ad hunc effectum, & ideo illum præſtat, ſi non inuenit obicem.

In remiſſione peccatorum inæqualitas prouenit ex parte ſubiecti.

Eſt autem differẽtia inter peccata venialia & mortalia, quòd remiſſis mortalibus non neceſſariò remittuntur venialia, neque remiſſo vno veniali neceſſariò remittuntur omnia. Quia poteſt quis veram attritionem vel contritionem habere de peccatis mortalibus, complacendo in venialibus. Poſſunt item venialia ſimul eſſe cum gratia ſanctificante, & ideo licèt illa infundatur per ſacramentum homini attrito, non neceſſe eſt excludi venialia, ſi contingat, hominem in eis actu complacere, ſeu conſentire: nam hæc praua diſpoſitio actualis eorum remiſſioni repugnat, vt D. Thomas tradit infrà quæſtione 86. artic. 2. & ibi latiùs dicetur. Similiter poteſt vnum peccatum veniale diſplicere; quamuis aliud adhuc placeat, & ad remittendum veniale peccatum per ſe non requiritur gratiæ habitualis infuſio: & ideo fieri etiam poteſt, vt per Baptiſmum tollatur vnum peccatum veniale abſque alio, ſi Baptiſmus inueniat hominem affectum, & complacentem in aliquo peccato veniali, & non in alio. Sic igitur in hoc effectu reperiri poteſt inæqualitas (vt ſic dicam) extenſiua ex imperfecta diſpoſitione recipientis, ſeu potiùs ex contraria diſpoſitione repugnante plenitudini, & integritati huius effectus; quæ tamen non impedit ſubſtantialem effectum eius, qui eſt gratia, & remiſſio peccati mortalis: quia non excludit veram attritionem, vt dictum eſt, licèt Paludanus d. 4. q. 5. indicet, per ſolum veniale peccatum poſſe impediri effectum gratiæ ſacramentalis, quod omnino falſum eſt, vt ſuprà etiam tetigimus tractando de ſacramentis in genere. Atque hinc tandem conſtat, in effectu re-

Diſcrimen inter venialia & mortalia.

D. Thom.

Paludanus.

A miſſionis pœnæ, quæ correſpondet culpis venialibus, poſſe ex eadem radice reperiri aliquam inæqualitatem proportionatam remiſſioni culpæ, quia in hoc ſacramento, remiſſa aliqua veniali culpa, tota pœna illi reſpondens remittitur: quia quoad hoc non poteſt poni obex ſpecialis, neque etiam exigitur ſatisfactio remiſſa culpa. Solum ergo poteſt relinqui aliquis reatus pœnæ temporalis, quatenus poteſt manere aliqua culpa venialis non remiſſa. Atque hæc de priori quantitate huius effectus.

Altera quantitas effectus Baptiſmi eſt intenſiua: de qua longa poſſet inſtitui diſputatio, niſi ſuperius eſſet tractata in materia de ſacramentis in genere; &
B ideo breuiter ſolùm dicendum eſt. pro qualitate diſpoſitionis poſſe hunc effectũ eſſe inæqualem ſeu intenſiorem, vel remiſſiorem, quod ſatis ſignificauit Conc. Triden. ſeſſ. 6. c. 7. agens n. de gratia, cuius inſtrumentalis cauſa eſt Baptiſmus, dari docet vnicuique iuxta diſpoſitionem eius: atque idem docet D. Thom. hîc, cuius ratio eſt optima, de qua plura citato loco. Atque hinc infert Soto d. 6. q. 1. art. 6. hanc gratiam ſemper infundi intenſiorem adulto, quàm infantibus, quod eſt ſatis veriſimile, quia ſemper adultus eſt melius diſpoſitus, quàm infans: nam hic nullam habet poſitiuam diſpoſitionem, ſed ſolam non repugnantiã; adultus verò ſemper eſſe debet poſitiuè diſpoſitus per proprium actum, quod ſanctifica-
C tionis genus perfectius eſt.

Effectus Baptiſmi poteſt eſſe inæqualis intenſiuè pro inæqualitate diſpoſitionis.

Conc. Trid.

D. Thom.

Sotus.

Sed dicet aliquis, hãc rationem habere vim, ſi cætera ſint paria ex parte ſubiecti; fieri autem poſſe, imò ſemper moraliter accidere, vt ex parte ſubiecti ſit magna diuerſitas: nam infans tantùm habet originale peccatum, adultus verò habet ſimul peccata actualia. Vnde maiorem habet repugnantiam ad gratiam, quàm infans: & ideo, licèt aliquam habeat actualem diſpoſitionem, tamen reſpectu talis ſubiecti non videtur illud reddere magis proportionatum ad maiorem gratiam accipiendam, præſertim ſi illa diſpoſitio non ſit contritio, ſed tantùm attritio. Hoc autem argumentum, ſi alicus momenti eſt, conſequenter probabit, ex duobus adultis, ſi alter habeat plura peccata actualia,
D quam alius, licèt cum eadem attritione accedant ad Baptiſmum, vel Pœnitentiam, maiorem gratiam accipere eum, qui pauciora habet peccata; quia, licet actus diſpoſitionis in ſe ſit æqualis, tamen reſpectu ſubiecti indignioris, magiſque indiſpoſiti per plura peccata, moraliter cenſetur minor diſpoſitio: ſicut idem calor vt duo, in ſubiecto humidiori ac denſiori dici poteſt minor diſpoſitio ad ignem, quàm in ſubiecto ſicciori. Vnde vlteriùs etiam ſequitur, adultum magis attritum, poſſe recipere minorem gratiam per Baptiſmum, vel Pœnitentiam, quàm alium minùs attritum: videlicet ſi prior habeat plura peccata, & ſeruata proportione, ſit maior exceſſus in multitudine ſeu magnitudine peccatorum, quàm in
E attritione.

Obiectio.

Et fortaſſe non deerit, cui hæc omnia non videantur abſurda; quia reuera habent aliquam ſpeciem congruentiæ probabilis: nihilominus tamen mihi, ſicut noua videntur, ita etiam minùs probanda. Sed dicendum eſt, inæqualitatem, vel perfectionem diſpoſitionis ſimpliciter attendendam eſſe ex qualitate, ſpecie, intenſione, & quacunque alia perfectione poſitiua ipſius diſpoſitionis, nulla habita ratione multitudinis, vel magnitudinis peccatorum, quæ præceſſerunt. Poteſt quidem propter plura vel maiora peccata maior reatus pœnæ tẽporalis relinqui, ſtante æquali diſpoſitione, ſi iuſtificatio fiat extra

Reſponſio.

Æqualitas vel inæqualitas diſpoſitionis vnde ſumenda ſit.

ſacramentum, vel in ſacramento Pœnitentiæ: nam in Baptiſmo hoc non habet locum, vt iam diximus; tamen, quoad effectum gratiæ non infundetur maior vel minor, ſtante æquali diſpoſitione propter pauciora, vel plura peccata præterita, quia ab omnibus æquè auertitur voluntas per æqualem diſpoſitionem, & æquè ad Deum conuertitur, nec plura peccata præterita faciunt illam diſpoſitionem moraliter minorem; quia non ſunt circumſtantiæ eius, & diſpoſitio illa non accipit à dignitate vel indignitate ſubiecti proportionem illam ſeu congruentiam, quam habet ad effectum gratiæ, ſed ex gratia Spiritus ſancti, & ex ſua intrinſeca perfectione. Denique, quia peccator, formaliter loquendo tam eſt auerſus à Deo, támque repugnat gratiæ per vnum peccatum, ſicut per multa: quamuis radicaliter, & demeritoriè vnus ſit auerſus per plura peccata, quàm alius, & è conuerſo vera attritio æquè diſponit ad tollendam auerſionem, ex quacunque radice, ſeu voluntate orta ſit. Vnde tandem concluditur, ſeruata proportione, verè ac rectè dici, adultum per propriam diſpoſitionem iuſtificatum, in Baptiſmo maiorem gratiam accipere, quàm infantem; quia eſt meliùs diſpoſitus. Et hæc de poſteriori quantitate intenſiua effectus Baptiſmi.

Adultus maiorem gratiã recipit in Baptiſmo, quàm infans.

Vtrum in baptiſmo fictè ſuſcepto poſſit infundi fides, aut ſpes ſine gratia, vel ante Baptiſmũ.

Vna ſupererat hoc loco quęſtio pertinens ad priorem partem huius quæſtionis, ſcilicet, an is, qui ponit obicem gratiæ ſanctificanti recipiendæ per hoc ſacramentum, poſſit interdum recipere aliquem habitum infuſum ſaltem fidei & ſpei; de aliis enim non poteſt eſſe quæſtio, quia, iuxta communem ſententiam, nunquam ſeparantur à gratia ſanctificante. Ratio autem dubitandi eſſe poteſt, quia Concilium Trident. ſeſſ. 6. cap. 7. tractans de prima iuſtificatione, quæ fit per ſacramentum Baptiſmi in re, vel in voto, dicit, *In hac iuſtificatione cum remiſſione peccatorum hæc ſimul infuſa accipit homo per Ieſum Chriſtũ, cui inſeritur, fidem, ſpem, & charitatem*; ergo iuxta doctrinam Concilij adultus baptizandus, vel baptizatus non prius accipit fidem & ſpem, quàm charitatem: ſed quandocunque ponit obicem gratiæ, non recipit charitatem; ergo nec fidem, nec ſpem. Quæ ratio fundata in authoritate Concilij conuincit aliquos Theologos, vt hoc affirmarent. Ego verò in primis cenſeo non fuiſſe hanc mentem, aut intentionem Concilij; quia nulla erat neceſſitas hoc definiendi, nec pertinebat ad inſtitutum eius: quod enim Concilium eo loco intendit, ſolùm eſt, in inſtanti iuſtificationis illa tria, ſcilicet, fidem, ſpem, & charitatem, eſſe inſeparabilia à vera iuſtitia, atque adeò ſimul neceſſariò eſſe debere in homine iuſto: & hoc probat ratio ſubiuncta à Concilio his verbis, *Nam fides, niſi ad eum ſpes accedat, & charitas, neque vnit perfectè cum Chriſto, neque corporis eius viuũ membrum efficit.* Quòd autem ante inſtans iuſtificationis non infundantur fides & ſpes ſine charitate, nec probari poteſt illa ratione Concilij; quia ante iuſtificationem poteſt homo eſſe vnitus cum Chriſto imperfectè, & vt membrum mortuum. Neque etiam id erat neceſſarium ad doctrinam de iuſtificatione, neque aliquo firmo fundamento affirmari poterat; non eſt ergo hæc mens Concilij, ſed vel ſumpſit verbum illud, *accipit*, non in rigore, vt ſignificet initium eſſendi, ſed latiùs, prout idem ſignificare poteſt, quod habere, ſeu poſſidere: vel certè illud aduerbium, *ſimul*, non eſt poſitum ad ſignificandum durationem ſeu initium eius: ſed vt ſignum diſtribuens, ad ſignificandam collectionem illarum trium virtutum, & neceſſariam connexionem, quam inter ſe habent, vel hominem plenè iuſtificent: in quo ſenſu, quando dicit Concilium hominem in iuſtificatione illa tria ſimul accipere, non oportet per iuſtificationem intelligere ſolùm inſtans infuſionis gratiæ ſanctificantis, ſed totam ſuſceptionem, & ſpiritualem immutationem, quæ in homine fit à prima vocatione vſque ad gratiæ infuſionẽ; hæc enim acceptio illius vocis valde vſitata eſt, vt ex ipſomet Concilio conſtare poteſt, vt latiùs traditur in materia de iuſtificatione.

Conc. Trid.

Quocirca valde probabile ſemper mihi viſum eſt, quòd ſicut fides & ſpes non pendent in conſeruatione ſua à gratia & charitate, ita neque in infuſione. Eſt enim eadem ratio, nec facile poterit conueniens diſcrimen aſſignari: nam ſicut homo ſemel iuſtificatur, amiſſa iuſtitia verè & ſupernaturaliter credit, ac ſperat, &, vt hoc poſſit conuenienter facere, retinet fidem & ſpem; ita peccator, qui incipit ad Chriſtum conuerti, antequam perfecte amet, vel efficaciter deteſtetur omnia peccata, poteſt verè & ſupernaturaliter credere ac ſperare: ergo, vt hoc poſſit conuenienter & connaturali modo facere, infundetur illi fides, & ſpes: nam ad illas eſt ſatis diſpoſitus, & per illas meliùs diſponi paulatim poteſt ad gratiam obtinẽdam, à qua hi habitus, natura ſua ſeparabiles ſunt. Neque in hoc reperiri poterit maius inconueniens inter habitus, quam inter actus: ſi ergo actus poſſunt antecedere, cur non etiam habitus? Vnde conſequenter fit accidere poſſe, vt in Baptiſmo homo ponat obicem gratiæ, & charitati, non tamen fidei & ſpei; quia poteſt credere, & ſperare, nõ tamen de peccatis dolere: tunc ergo ſacramentũ habebit effectũ circa fidem & ſpem, quamuis non habeat circa alia dona; quia ſacramentum dat omnem effectum, cui non ponitur obex. Eſt enim veluti cauſa naturalis, quæ agit, quantum poteſt, ſi non ſit impedita; ſi ergo poteſt dare plures effectus, & impeditur circa vnum, & non circa alium, qui eſt ab altero independens, dabit vnum ſine alio, ſicut contingit in charactere; & idem ſuprà dictum eſt de remiſſione venialium peccatorum.

Probabile eſt fidem, & ſpem infundi poſſe ante Baptiſmum.

Obſeruandum verò eſt iuxta diſcurſum factum, moraliter loquendo, ſemper accidere, vt habitus fidei ante Baptiſmum infundatur; quia moraliter loquendo, neceſſe eſt, vt actus fidei in catechumeno antecedat: per quem actum diſponitur, vt ſtatim ei infundatur habitus; ſicut, ſi prius tempore, quàm baptizetur, habet amorem Dei ſuper omnia, ſtatim ei infundetur charitas, quæ poſtea augetur per Baptiſmum ſuſceptum: & idem probabile eſt de fide cum eadem proportione. Si tamen contingeret, aliquem non habere verum actum fidei vſque ad illud inſtans, in quo perficitur ſacramentum Baptiſmi: tunc prima infuſio talis habitus fieret per ipſum ſacramentum, & idem eſt dicendum proportionaliter de ſpe, in qua faciliùs poteſt accidere, vt ante Baptiſmum non exerceatur per proprium & formalem actum ſuum; quia non eſt fundamentum totius iuſtitiæ, & ſupernaturalium actuum, ſicut eſt fides: ſed hæc res latiùs tractanda eſt in materia de iuſtificatione.

SECTIO IV.

Vtrùm effectus Baptiſmi impeditus per fictionem detur, recedente fictione.

SVppono, quęſtionem hanc ſolùm habere locum, quando Baptiſmi ſacramentum validum fuit; non tamen contulit effectum propter obicem ſuſcipientis, qui obex, fictio appellatur: nam quando fictio

fictio opponitur ipſi ſacramento, illúdque irritum reddit, nihil eſt, quod redire poſſit; cùm nihil antea effectum fuerit,ſed neceſſe eſt, ſacramentum iterari. Ratio autem difficultatis in hac quæſtione ſic explicata eſt;quia cauſa phyſica non operatur, niſi quando exiſtit: ergo ſi Baptiſmus non confert ſuum effectum, quando exiſtit, nihil poſtea efficere poterit, cùm eius efficientia realis ac phyſica ſit. In contrarium verò eſt;quia propriuseffectus Baptiſmi,qui eſt, regenerare hominem in Chriſto, & remittere originale peccatum,& alia mortalia, quæ cum illo ſunt coniuncta,ita eſt proprius Baptiſmi, vt à nullo alio ſacramento,nec per aliud remedium abſque Baptiſmo fieri poſſit;hac enim de cauſa eſt Baptiſmus medium neceſſarium ad ſalutem:ergo neceſſe eſt,vt,vel ablata fictione præcedens Baptiſmus efficiat hunc effectum,vel iteretur Baptiſmus, vel det illum effectum,qui non poteſt, niſi per Baptiſmum dari: ſed Baptiſmus iterari non poteſt,vt fides docet; ergo neceſſe eſt, vt præcedens Baptiſmus conferat effectum recedente fictione.

Auguſt. Hæc poſterior ratio omnino conuicit Auguſtinum, vt doceret, Baptiſmum impeditum à ſuo effectu per fictionem incipere illum habere ablata fictione,ſicut videre licet lib.1.de Baptiſmo, c. 11.& ſeq.& lib.3.cap.13.& lib.6.c.5. & ſæpe aliàs, & refertur de Conſecrat.diſtinctio.4.in cap. tunc valere. Atque hanc ſententiam videtur etiam ſignificaſſe *Cyprian.* Cyprianus in libr.de Cardinalibus Chriſti operibus, verbis poſtea referendis. Et eandem amplexi ſunt omnes *D.Thom.* Scholaſtici cum D.Thoma hîc. Sed in ea explicanda poteſt eſſe nonnulla diuerſitas. Variis enim modis intelligi poteſt dari effectum Baptiſmi, rece*1.Sententia.*dente fictione.Primò, omnino materialiter, & quaſi concomitanter;ita vt,remoto obice,v.g. per contritionem,vere infundatur gratia, & remittatur peccatum originale cum aliis actualibus, quæ per Baptiſmum tollenda erant, ſi fictio non interceſſiſſet, & ideo dicatur tunc dari effectus Baptiſmi, id eſt, qui per Baptiſmum dandus erat, ſi non impediretur; tamen reuera, quando talis effectus datur, Baptiſmus nihil circa illum operatur (iuxta hanc ſententiam) nec phyſice,nec moraliter, ſed ſola contritio, ratione cuius datur gratia,& tollitur fictio, & concomitanter tolluntur omnia alia peccata. Ita opinatur *Gloſſa.* Gloſſ.in cap.tunc valere, de Conſecrat. d.4. dicens, tunc non dari remiſſionem peccatorum propter Baptiſmum,ſed propter contritionem.Cuius ſententiæ fundamentum eſſe poteſt,quia hoc ſufficit,vt omnia peccata remittantur, quæ per Baptiſmum remiſſa non fuere propter obicem: non ergo oportet nouos effectus,aut nouos cauſandi modos ſine fundamento multiplicare. Item hoc modo facilè expeditur difficultas in prima ratione dubitandi tacta; quæ confirmari poteſt: quia ſacramentum futurum non dat ſuum proprium & ſpecialem effectum ex opere operato,antequam ſit;ſed,ad ſummum, dicitur contritio dare ſuum effectum in ordine, vel cum voto futuri ſacramenti:quia veluti imponit obligationem ſuſcipiendi illud,& ſub hac veluti conditione,ſaltem voluntate & propoſito concepta,confert ſuum effectũ; ergo ſimiliter ſacramentum præteritum, quod iam non eſt, non poteſt dare ſuum effectum ex opere operato:quia poſtquã præteriit,tam eſt nihil, quàm quod nondum fuit;ergo contritio eſt, quæ habet effectum: quæ iam non indiget voto Baptiſmi, quia ſupponit illum ſuſceptum, ſolúmque poterit talis effectus Baptiſmo attribui, quia contritio ſupponit illum ſuſceptum,nec dare illum poſſet, niſi præſuppoſito Baptiſmo, vel in ordine ad illum. Denique iuxta hunc dicendi modum dupliciter ſolui poteſt ratio in contrarium ſuprà facta.Primò,dicendo, peccatum originale per ſe primò non poſſe tolli,niſi per Baptiſmum; tamen ex accidente & concomitanter poſſe tolli per pœnitentiam, quatenus per illam datur gratia,quæ tollendo fictionem conſequenter neceſſe eſt,vt tollat originale peccatum, & omnia alia mortalia cum illo coniuncta; quia vnum peccatum mortale non poteſt tolli, niſi tollantur omnia. Vel ſecundò addi poteſt, hunc effectum attribui Baptiſmo, quia, vt ſic fiat, neceſſariò præſupponitur Baptiſmus.

Sed hic modus dicendi omnino eſt alienus à mente Auguſtini & aliorum Theologorum:& nullo modo probandus eſt; quia ratio ſuprà facta in contrarium ſemper vim ſuam retinet, neque euaſiones illæ ſatisfaciunt,quia iuxta doctrinam Concilij Tridentini,ſeſſione 6.& 14.in lege noua, nullum peccatum originale aut mortale remittitur, niſi per aliquod ſacramentum in re,vel in voto, ſcilicet per Baptiſmum aut pœnitentiam: nam alia ſacramenta non ſunt per ſe inſtituta ad tollenda huiuſmodi peccata: ſed peccatum originale, & mortalia ante Baptiſmum commiſſa non tolluntur per pœnitentiæ ſacramentum in re vel in voto;quia,cùm nõ ſint materia illius, ipſum non poteſt habere efficaciam circa illa: ergo oportet tolli per Baptiſmum. Sed in eo, qui iam baptizatus fuit fictè,non poſſunt tolli per Baptiſmum in voto; quia eſt incapax talis voti, ſicut & alterius Baptiſmi: ergo tolli neceſſariò debent per Baptiſmum iam ſuſceptum, quamuis tempore præceſſerit. Neque illud de remiſſione peccatorum per concomitantiam ſufficit ad vim huius rationis eludendam; quia nunquam peccatum aliquod mortale remittitur per accidens,ſeu concomitanter per aliquod ſacramentũ, niſi cum ordine ac voto alterius ſacramenti, per quod tolli poteſt per ſe,vt,verbi gratia, quando quis bona fide accedens tantùm attritus ad Euchariſtiam, per illam conſequitur gratiam & remiſſionem peccatorum, dicitur ille effectus per accidens reſpectu Euchariſtiæ; quia ſemper fit per reſpectum ad ſacramentum pœnitentiæ,vel cum voto illius. Interdum etiam contingit, per ſacramentum pœnitentiæ remitti aliquod peccatum tantùm concomitanter ad remiſſionem aliorum, vt quando illud peccatum eſt oblitum,vel bona fide tacitum propter grauem cauſam;tunc autem & ſacramentum ipſum pœnitentiæ per ſe poterat habere virtutem ad tollendum ipſum peccatum, ſi in confeſſione aperiretur, & præterea peccatum illud nunquam tollitur, niſi in virtute & voto alterius confeſſionis, in qua per ſe remittẽdum ſit.At verò in præſenti,originale peccatum, & alia mortalia ante Baptiſmum commiſſa non reſpiciunt aliquam cauſam per ſe remiſſiuam illorum, niſi Baptiſmum;ergo non poſſunt, etiam concomitanter, tolli per aliud remedium, niſi cum ordine ad Baptiſmum, & non per votum Baptiſmi futuri, quia hoc nullum eſſe poteſt:ergo per ordinem ad Baptiſmum iam ſuſceptum.Neque verò ſatis eſt, quod ſecundo loco dicebatur, poſſe hunc effectum tribui Baptiſmo,quia, vt ſic fiat per contritionem ſine voto Baptiſmi, neceſſariò ſupponit Baptiſmum ſuſceptum; quia hæc habitudo non ſufficit, vt talis effectus Baptiſmo attribuatur, aliàs etiam remiſſio peccatorũ, quæ fit per ſacramentum pœnitentiæ,deberet tribui Baptiſmo, quia pœnitentia non poſſet habere illum effectum niſi præſuppoſito Baptiſmo. Et idem eſt de effectibus aliorum ſacramentorum:ergo neceſſe eſt, vt

Impugnatur hic dicendi modus.

Conc.Trid. Peccatum originale, vel mortale nõ remittitur, niſi per aliquod ſacramentum in re, vel in voto.

vt alio proprio & ſpeciali modo tribuatur ille effe-ctus Baptiſmo, ſcilicet tanquam vnicæ cauſæ, & remedio neceſſario per ſe inſtituto ad talem effectum; ergo hoc modo Baptiſmus prius indignè ſuſceptus confert poſtea remiſſionem peccatorum recedente fictione. Quod tandem ita confirmo; quia peccatum originale non contrahitur, niſi per generationem naturalem: ergo nec remitti poteſt, niſi per generationem ſpiritualem, iuxta illud, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, &c.* ergo quando peccatũ originale deletur recedente fictione, tollitur per aliquã regenerationem ſpiritualem, quæ tantùm fit in Baptiſmo, & non per præſentem, aut futuram: ergo per præteritam.

2. Sententia. Secundus modus explicandi Auguſtini ſententiam eſſe poteſt, ablata fictione redire effectum Baptiſmi, quoad remiſſionem peccati originalis, & omnium mortalium, quæ antea commiſſa fuerant; non tamen quoad ſpecialem gratiam diſtinctam ab ea, quæ daretur ratione contritionis, per quam tollitur fictio: neque quoad effectus alios, qui non ſunt ſimpliciter neceſſarij, quatenus per Baptiſmum fiunt, ſed poſſunt aliis mediis obtineri, quales ſunt remiſſio totius pœnæ temporalis, & omnium peccatorum venialium, & aliqua auxilia gratiæ, quæ fortaſſe dantur dignè ſuſcipiẽtibus Baptiſmum ratione ipſius ſacramenti. Fundamentum huius ſententiæ eſſe poteſt, quia hoc ſatis eſt ad ſaluandam in Baptiſmo neceſſitatem medij ad ſalutem: nam hoc modo ratione illius confertur ille effectus gratiæ, ſine quo homo ſaluari non poteſt, qui eſt remiſſio peccati originalis, & mortalis: ſed tota ratio, ob quam dicitur effectus Baptiſmi dari recedente fictione, eſt, quomodo eſt cauſa vnica & neceſſaria alicuius effectus gratiæ neceſſarij ad ſalutem; ergo non oportet, vt hic effectus alio modo redeat, neque eſt aliquod probabile fundamentum ad id aſſerendum. Quòd ſi dicas, Baptiſmum non poſſe remittere peccatum, niſi det gratiam; quia peccatum non remittitur, niſi per gratiam: dicitur iuxta hanc ſententiam, dari quidem gratiam intuitu ſeu ratione Baptiſmi, non tamen diſtinctam ab ea, quæ daretur per contritionem, ſeu eandem, cum quadam habitudine ſeu morali reſpectu, non ſolam ad contritionem, ſed etiam ad Baptiſmum; ita vt veluti duplici titulo detur eadem gratia, Baptiſmi ſcilicet, & contritionis: nam hoc ſatis eſt, neque oportet multiplicare gratias ſine ſufficienti fundamento. Atque hoc modo expeditur facilè prior ratio dubitandi in principio poſita, quia non oportet, vt hæc gratia phyſicè fiat à Baptiſmo præterito, ſed ſatis eſt, vt moraliter detur ratione illius, & in ordine ad proprium effectum Baptiſmi, qui eſt regenerare hominem, & mundare illum ab originali culpa, & aliis, quas cum illa coniunctas inuenerit. Poteſt tandem confirmari hæc ſententia. Nam qui dignè ſuſcepit Baptiſmum, & per eum gratiam baptiſmalem, ſi poſtea peccando illam amittat, & iterum poſtea pœnitendo reſurgat, non oportet, vt illi reſtituatur prior gratia baptiſmalis, quam amiſit per peccatum, quia hæc iam ſemel data eſt, & homo ſibi imputare debet, ſi illam amittit, neque enim amplius ei debetur: ergo maiori ratione, ſi homo poſuit impedimentum gratiæ baptiſmali, non ei amplius debetur, ſed ſatis eſt, quòd gratiæ pœnitentiæ addatur reſpectus ad Baptiſmum, vt ratione illius intelligatur deſtruere illud peccatum, quod ſolus Baptiſmus delere poteſt. Confirmatur ſecundò: nam aliàs ſequitur, eum, qui per Baptiſmum fictè ſuſceptum, de fictione aliiſque peccatis conteritur, maiorem gratiam

A accipere, quàm recepiſſet per contritionem, nondũ ſuſcepto Baptiſmo. Conſequens eſt falſum; tum quia indigna ſuſceptio non debet illi homini prodeſſe ad gratiæ augmentum: tum, quia oporteret in illa gratia diſtinguere diuerſos gradus, ex quibus aliqui darentur ratione Baptiſmi, alij ratione pœnitẽtiæ: quod vix poteſt intelligi.

Hæc ſententia non caret aliqua probabilitate, mihi tamen ſimpliciter non placet. Primò, quia non videtur iuxta mentẽ Theologorum aſſerentium, effectum Baptiſmi redire recedente fictione; ſimpliciter enim lòquuntur de quolibet effectu Baptiſmi, & maximè de effectu gratiæ: atque idem videtur ſenſus Auguſtini dicentis, non ſolum remiſſionẽ peccatorum, ſed & charitatem & Spiritum ſanctum dari ratione Baptiſmi recedente fictione. Et idem videtur docere Cyprianus ſermone de Paſſione Domini, dicens, *Et, licet indigni ſint, qui accipiunt* (loquitur de Baptiſmo) *ſacramentorum tamen reuerentia, & prop... maiorem ad Deum parat acceſſum, & vbi redierint ad cor, conſtat ablutionis donum, & redit effectus munerum, nec aliàs quæri aut repeti neceſſe e.. ſalutiferum ſacramentum.* Video, hæc teſtimonia poſſe eludi, dicendo, dari quidẽ gratiã ratione Baptiſmi, ſed non nouã aut maiorem, quàm daretur ratione ipſius pœnitentiæ. Sed hoc reuera magis eſt verbis, quàm re ipſa dari, vel redire effectum Baptiſmi. Quia ille reſpectus nihil addit ipſi gratiæ, quæ ex ſe habet formalem repugnantiã cum peccato originali, & quocumque mortali. Et præterea argumentor primò in hunc modũ: Conſtituamus hominem, qui bona fide, & ſine nouo peccato accepit Baptiſmũ ſine ſufficienti diſpoſitione, atque adeò fictè, & abſque effectu; ſi huiuſmodi homo, antequã aliquod mortale peccatum committat, habet veram attritionem de peccatis præteritis, conſequetur effectum Baptiſmi, vt infrà dicam, quia reuera tollit fictionem, quæ tantùm poſita fuerat in defectu talis diſpoſitionis: ergo illi homini datur prima gratia baptiſmalis, quæ data fuiſſet tempore Baptiſmi, ſi non eſſet fictio; ergo illa gratia datur ratione ſolius Baptiſmi, ſuppoſita ſubiecti diſpoſitione: nam ſola attritio per ſe non ſufficeret ad talem gratiæ effectum; ergo Baptiſmus præteritus ſufficit recedente fictione ad dandam eandem gratiam; ergo ſemper eodẽ modo, & cum eadem proportione operatur, ſi talis diſpoſitio ſit contritio; verbi gratia, vt quatuor: nam per eam ſecluſo Baptiſmo, ſeu ante inſtitutionem eius daretur gratia vt quatuor; nunc verò maior gratia datur homini priùs fictè baptizato, remouenti fictionem per eandem contritionem, vt quatuor, tum quia, ſi non daretur niſi gratia vt quatuor, nulla gratia daretur ex opere operato ratione Baptiſmi, cùm illa gratia non excedat latitudinem & proportionem contritionis, ſecundùm ſe conſideratæ; tum etiam, quia eſt eadem proportio, & quodammodo maior ratio. Nam ſi homini auferenti fictionem per attritionem datur ex opere operato aliqua gratia, multo maiori ratione dabitur idem effectus gratiæ ex opere operato homini remouenti fictionem per contritionem.

Secundò argumentor, quia prima gratia, vt ſuprà dixi ex Concilio Tridentino, non datur, niſi vel ex opere operato per aliquod ſacramentum, vel per votum illius; ſed quando recedit fictio poſita in præterito Baptiſmo, datur prima gratia; ergo datur ex opere operato ratione Baptiſmi per ſe loquendo: ergo nõn tantùm datur gratia per ſe reſpondens contritioni, ſed etiam aliqua, quæ reſpondet efficaciæ ipſius ſacramenti, quod ſemper operatur, quantum

Impugnatur.

poteſt

poteſt, in ſubiecto diſpoſito; ſempérque aliquid amplius operatur, quàm ſecluſo ſacramento fieret in eodem ſubiecto eodem modo diſpoſito. Dixi autẽ *per ſe loquendo*, quia interdum fieri poteſt ratione alicuius peccati mortalis poſt Baptiſmum commiſſi, vt illa prima gratia non tantum reſpiciat Baptiſmum præteritum, ſed etiam votum ſacramenti pœnitentiæ poſtea ſuſcipiendi: hoc tamen nihil obſtat, quia hoc eſt per accidens, & ad vim argumenti ſatis eſt, quòd Baptiſmus prius ſuſceptus eſt ſufficiens cauſa, vt illa gratia detur ex opere operato, etiamſi non ſit neceſſitas reſpiciendi aliud ſacramentum. Quod ſic etiam confirmatur: nam ille ſic iuſtificatus ſaluabitur; ergo ex aqua & Spiritu ſancto, quia non eſt alia via ad ſalutem; ergo recipit gratiam regeneratiuam per aquã Baptiſmalem: ergo eſt effectus eius ex opere operato. Tertiò argumentor, quia, iuxta probabiliorem, magíſque piam ſententiam, gratia per Baptiſmum ſemel comparata, etiam ſi per peccatum mortale amittatur, iterum recuperatur per pœnitentiam, vt latiùs ſequenti tomo dicturi ſumus: ergo ſimiliter eadem gratia Baptiſmalis, quæ danda fuiſſet homini non ficto, dabitur recedente fictione; eſt enim eadem ratio, vt magis ex dicendis conſtabit, in quibus alia addemus, quæ hunc dicendi modum ſatis improbare videntur.

3. *Sententia.* Tertius igitur ac verus dicendi modus eſt, ablata fictione dari totum effectum Baptiſmi cum tota extenſione & intenſione, cum qua in principio daretur, ſi fictio non interfuiſſet. Ita enim ſignificant verba Sanctorum & Theologorum ſimpliciter ſumpta. Et ſigillatim declaratur: nam in primis datur gratia ſanctificans ex opere operato, vt oſtenſum eſt, & cum ea dantur omnes virtutes & dona: nam hæc omnia, vel ſub nomine gratiæ ſanctificantis comprehenduntur, vel in ea tanquam in radice continentur, & quaſi naturali ſequela conſequuntur. Deinde datur remiſſio peccati originalis, & omnium mortalium, quæ cum illo coniuncta ſunt, non tamẽ omnia eodem titulo ac ratione: nam quæ commiſſa fuerunt ante Baptiſmum, per ſe tolluntur virtute illius, quia remiſſio eorum eſt proprius ac per ſe effectus eius; quæ verò poſt Baptiſmum commiſſa ſunt, tolluntur; & concomitanter, ſeu per accidens reſpectu Baptiſmi, & per ſe reſpectu pœnitentiæ, ſeu in voto eius.

Quomodo remittatur mortalia poſt Baptiſmũ commiſſa recedente fictione.

Vnde quoad hæc peccata mortalia poſt Baptiſmum commiſſa non dicetur propriè redire effectus Baptiſmi; quia Baptiſmus nunquam habuit virtutem per ſe ad remittenda hæc peccata, ſed dicetur effectus Baptiſmi neceſſariò coniungi cùm remiſſione eorum peccatorum, & cum effectu virtutis pœnitentiæ, vt includentis votum ſacramenti pœnitentiæ, eo quòd non poſſit tunc proprius effectus Baptiſmi ſine alio fieri; quia non poteſt vnum peccatum mortale ſine alio remitti. Atque hinc fit, vt tunc etiam detur integra remiſſio pœnæ, quæ reſpondet peccatis mortalibus ante Baptiſmum commiſſis; non verò illius pœnæ, quæ debetur propter peccata poſtea commiſſa: quia remiſſio illorum eſt effectus per ſe Baptiſmi, qui nullam ſatisfactionem poſtulat ad plenam remiſſionem totius pœnæ, ſed ſolùm diſpoſitionem ſufficientem, vt tollatur culpa: horum autem remiſſio per ſe ſpectat ad ſacramentum pœnitentiæ, in cuius voto fit, & ideo, licèt concomitanter tollantur, quando Baptiſmus habet ſuum effectum ablata fictione; non tamen omnino remittuntur quoad pœnam, ſed iuxta diſpoſitionem, & ſatisfactionem peccatoris, & ita, quoad hæc poteſt manere reatus pœnæ temporalis, etiam ſi Baptiſmus ſuum integrum effectum habeat. Præterea datur recedente fictione remiſſio

A peccatorum venialium, quæ commiſſa ſunt ante Baptiſmum, & pœnæ, quæ iis correſpondet, ſi tamen fictio etiam tollatur reſpectu illorum, ita vt non perſeueret homo in complacentia eorum: ſicut enim poteſt peccatum mortale ſine veniali remitti; ita poteſt tolli fictio, vt impedit remiſſionem mortalium, & non vt impedit remiſſionem venialium; & tunc fiet prior effectus ſine poſteriori, quia vni ponitur obex, & non alteri, & vnus eſt ab alio ſeparabilis: ſi autem obex & fictio ſimpliciter tollatur reſpectu omnium, omnia abſolutè remittentur ex fundamento iacto; quòd, ablato impedimento, ſacramentum operatur, quantum poteſt: non minus autem poteſt operari Baptiſmus prius receptus, & veluti manens in acceptatione diuina, quam actu

Quomodo remittantur venialia recedente fictione.

B exiſtens.

Dices, quid ſi priùs ablata eſt fictio reſpectu mortalium tantùm, & poſt aliquod tempus reſpectu venialium; nunquid Baptiſmus ſucceſſiuè, & quaſi per partes tunc conferet hos effectus diuerſis temporibus? Videtur enim hoc eſſe inconueniens; quia oporteret, gratiam etiam Baptiſmalem paulatim, & quaſi per partes infundi. Reſpondetur, quamuis non ſit æquè certum redire effectum Baptiſmi quoad remiſſionem venialium, quia Baptiſmus non eſt medium neceſſarium ad huiuſmodi remiſſionem, nihilominus probabilius eſt, etiam hunc effectum redire; quia, ſi Baptiſmus ita eſt inſtitutus, vt poſſit operari ablato impedimento ex parte ſuſcipientis,

C etiamſi ipſe iam non exiſtat, non eſt veriſimile, hoc eſſe limitatum ad vnum effectum eius potius, quàm ad alium; nullum enim fundamentum eſt ad id excogitandum, præſertim, quia gratia illa, quæ datur recedente fictione, tam verè eſt regeneratiua, ac ſi eſſet data in præſentia Baptiſmi, & ideo, quantum eſt de ſe, omnino tranſmutat hominem, & delet omnem maculam ſuperioris vitæ. Vnde fit vlterius probabile, totum hunc effectum ſimul redire, ſi reſpectu totius ſimul tollatur fictio, vel etiam ſucceſſiuè & diuerſis temporibus, ſi eodem modo auferatur impedimentum; quia cauſa ſemper manet eadem, & cum eadem virtute ac determinatione ad operandum, ſi ex parte ſubiecti auferatur impedimentum. Quid ergo mirum, ſi impedimentum paulatim

D auferatur, effectum etiam paulatim, & per partes conferri? Neque enim neceſſe eſt, vt gratia ipſa ſanctificans paulatim etiam detur illis diuerſis temporibus: nam hoc ipſo, quòd auferatur fictio reſpectu mortalium peccatorum, tollitur etiam obex reſpectu totius gratiæ Baptiſmalis, quia peccatũ veniale, vt ſic, non repugnat gratiæ, neque intenſioni eius; & è contrario, vt poſteà tollantur peccata venialia, non eſt per ſe neceſſaria gratiæ infuſio, ſed ipſamet gratia regeneratiua & baptiſmalis, ablato impedimento, eſt ſufficiens ratio remiſſionis eorum,

E quòd ſi fortaſſè tunc coniungitur cum remiſſione venialium aliquod augmentum gratiæ, illud non erit ex opere operato ratione Baptiſmi præteriti, ſed fortaſſe ex merito ipſius operantis fundato in aliquo actu bono, quo diſplicent illi venialia peccata, vel alio ſimili.

Sed quæres vlteriùs, quid de peccatis venialibus commiſſis poſt Baptiſmum, nunquid illa etiam tollentur ablata fictione? Reſpondetur, per ſe loquendo non eſt neceſſe illa tolli, quia nec per ſe hoc pertinet ad Baptiſmum, quia, vt ſæpe dictum eſt, non habet efficaciam circa peccata poſt illum ſuſceptum commiſſa, neque etiam concomitanter; quia remiſſio venialium non habet neceſſariam connexionem cum remiſſione mortalium, attendenda eſt ergo qualitas

litas & virtus illius diſpoſitionis, per quam fictio remouetur: nam ſi illa ſit per ſe ſufficiens diſpoſitio, aut meritum operandi ad tollenda huiuſmodi venialia, abſque eo quòd ſacramentum aliquid ſuppleat ex opere operato, tunc quidem remittentur: ſi autem diſpoſitio non fuerit huiuſmodi, manebit reatus talium peccatorum, vel omnium, vel aliquorum, pro ratione diſpoſitionis, quia Baptiſmus priùs ſuſceptus nihil omnino iuuat ex opere operato ad horum remiſſionem. Atque eodem modo cenſendum eſt de remiſſione pœnæ, quæ propter hæc peccata debetur; fiet enim iuxta diſpoſitionem & ſatisfactionem operantis, & non ampliùs. Tandem ablata fictione, dabitur omnis gratia ſacramentalis, ſi quæ fortaſſe eſt in Baptiſmo præter ipſam gratiam ſanctificantem, vt regeneratiuam; quale erit auxilium aliquod ſpeciale opportuno tempore datum ad Baptiſmi effectum conſeruandum, vel aliquid huiuſmodi. Quod probari poteſt ex fundamentis & rationibus ſuprà poſitis; & præterea, quia hic effectus gratiæ eſt maximè neceſſarius, & conueniens homini; non ergo debet illo perpetuò priuari, alioqui, ſaltem propter illum recipiendum, oporteret iterum Baptiſmum ſuſcipere; cùm ergo Baptiſmus iterari non poſſit, oportuit, vt haberet hanc vim dandi omnem huiuſmodi gratiam, quocunque tempore obicem non inueniat. Propter quod etiam veriſimiliter credi poteſt, etiam ſi ſæpius homo peccando ponat obicem huic effectui, tamen ſi reſurgat, & præſertim ſi opportuno tempore, in quo dandum eſt hoc auxilium, non habeat impedimentum peccati, non fore illo priuandum propter priora pecata iam remiſſa. Quod videtur docuiſſe Cyprian. ſerm. de ablutione pedum his verbis, *Nunc contemptum ſuum non ſtatim vlciſcitur Deus, nec per ſingulas offenſas indicantis ira diſcurrit, nec obſtruxit fonti miſericordiæ ſuæ oſtia, meatúſque multiplices; ſed obuiat fugientibus, & cogit regredi deſperatos, oſtēdens eis pœnitentiæ viam, qua nulla latior inuenitur: & reuerſis dat, vt iterum eis poſſint ſacramenta prodeſſe, quorū, ſi pœnitentia non ſubeſſet, nullo modo deinceps experiri poſſent effectum.* Ex his ergo ſatis conſtat, quomodo ablata fictione detur totus effectus Baptiſmi, quoad extenſionem eius.

Quo gradu intenſionis redeat gratia recedente fictione.

Sed circa intenſionem huius effectus eſt non parua difficultas, quomodo intelligendum ſit redire totum effectum gratiæ, quoad intenſionem ablata fictione. Et ratio dubitandi eſt, quia hæc intenſio gratiæ, quæ datur ex opere operato, non eſt omnino indiuiſibilis, & determinata: nam ſi huiuſmodi eſſet, nulla relinqueretur difficultas, quin tota daretur iuxta principia poſita; non tamen ita eſt, ſed poteſt hæc intenſio eſſe maior & minor, iuxta diſpoſitionem operantis magis, vel minùs perfectam. In eo autem, qui fictè ſuſcepit Baptiſmum, nulla fuit diſpoſitio ad gratiam, vel intenſionem eius; quæ ergo intenſio danda eſt recedente fictione, aut per quam diſpoſitionem vel menſuram eſt definienda.

2. Dicēdi modus.

Duos potui excogitare dicendi modos. Primus eſt, dari minimam gratiā, quæ ex opere operato dari poteſt per Baptiſmum, qualis eſt illa quæ datur infantibus, & cuicunq; neque obicem contrarium, neq; poſitiuam diſpoſitionem ad gratiam habendi. Ratio huius ſententiæ eſſe poteſt, quia in huiuſmodi homine nulla eſt diſpoſitio ad Baptiſmum, ratione cuius effectus gratiæ excedat illum minimum gradum; quia diſpoſitio ad Baptiſmum dignè ſuſcipiendum ſolùm eſt, quando ipſe Baptiſmus ſuſcipitur: tunc autē nulla fuit talis diſpoſitio, quia, vt ſupponitur, fictè & indignè ſuſceptus eſt; ergo non eſt, vt effectus gratiæ excedat prædictum intenſionis gradum. Dices, poſſe

A excedere ratione ſubſequentis diſpoſitionis, per quā tollitur fictio: nam quo illa fuerit melior, tanto videtur futurus hic effectus maior. Vnde, cùm ſemper ſit neceſſaria aliqua poſitiua diſpoſitio ad tollendum obicem, ſemper ex hoc capite dabitur intenſior gratia, quàm daretur cum diſpoſitione neutra (vt ſic dicam) id eſt, nec poſitiua, nec repugnante. Sed contra hoc eſt, quia ille actus, quo poſtea tollitur fictio, reuera non eſt diſpoſitio ad Baptiſmum; quia non præparat hominem ad illum dignè ſuſcipiendum: ſolùm ergo deſeruit reſpectu Baptiſmi, tanquam remouens prohibens, non tanquam poſitiuè præparans; ergo, quòd ille actus ſit magis vel minùs perfectus, nihil refert ad effectum Baptiſmi, quia ad remouendum obicem quilibet eſt æquè ſufficiens: ergo Ba-B ptiſmus tunc per ſe non operatur in ſubiecto poſitiuo diſpoſito, ſed tantùm in ſubiecto non habente obicem; dabit ergo illi minimum effectum, quoad intenſionem.

Confirmatur & declaratur à ſimili, ſuppoſita probabili ſententia; quòd per quamcunque cōtritionem cuiuſcunque intenſionis redeunt omnia merita per peccatum mortificata, & omnis gratia amiſſa; hoc enim poſito fieri poteſt, vt per contritionem, vt quatuor, detur gratia, vt centum; & per contritionem, vt octo, non ſemper detur maior, ſed interdum minor; quia licèt illis contritionibus, vt ſunt diſpoſitiones ad nouam gratiam, reſpondeat diuerſus effectus, maior intenſiori, & remiſſiori minor, tamen vt remouent obicem priorum meritorum, quantum eſt C ex ſe, æquè operantur, quia in hoc habent quandam æqualitatem, quia vtraque remouet totum obicem, quo ſublato omnia merita præcedentia redeunt, ſiue ſint minora, ſiue æqualia, ſiue maiora; quia reſpectu illorum illa contritio non ſe habet vt diſpoſitio, ſed tantùm vt remouens prohibens; ſic ergo in præſenti, actus quo tollitur fictio, ſolùm ſe habet, vt remouens obicem; & ideo non refert quòd in ſe ſit magis vel minùs perfectus, quia in efficacia tollendi obicem omnes ſunt æquales, & tantùm ſub hac ratione tunc concurrunt ad effectum Baptiſmi.

Et confirmatur ſecundò hæc ſententia, quia recedente fictione ſolùm datur effectus Baptiſmi ratione præcedentis ſuſceptionis eius, eo modo quo tunc D facta eſt, & accepta à Deo ad talem effectum: ſed tūc ſuſceptio Baptiſmi ex parte ſuſcipientis fuit ſacrilega, & indigna, quamuis ex parte baptiſmi ſemper de ſe fuerit efficax, & ſufficiens ad gratiam; ergo ille Baptiſmus ſic ſuſceptus ſolùm acceptatur ad dandum minimam gratiam, quam Baptiſmus ex ſe poteſt dare, quia ex parte ſubiecti nihil fuit, vnde poſſet creſcere ille effectus. Neque enim cōuenienter dici poteſt, tunc non acceptari ad determinatum effectum, ſed confuſè ad talem effectum, qualis poſtea fuerit diſpoſitio, per quam tolletur fictio. Hoc, inquam, nō placet, quia ſacramentum determinatur ad effectum iuxta capacitatem, & diſpoſitionem, quam habet ſubiectum eo tempore, quo recipit ſacramentum; E non iuxta eam, quam poſtea eſt habiturum, vt patet inductione facta in omnibus ſacramentis, & in omnibus cauſis efficientibus, quæ ex diſpoſitione ſubiecti habent aliquo modo determinatos effectus. Itē ratione morali; quia hoc expedit ita fieri, vt homines excitentur ad dignè ſuſcipienda ſacramenta.

Vnde plures rationes oriuntur, quibus hæc ſententia ampliùs confirmari poteſt. Vna eſt, quia ei, qui indignè ſuſcepit Baptiſmum, non datur poſtea gratia recedente fictione, niſi ob ſanctitatem & efficaciam Baptiſmi, vt eſt medium neceſſarium ad ſalutem; non verò propter id, quod homo ex parte ſua adhi

adhibuit in tali ſuſceptione: nã ex hoc capite, potiùs fuiſſet priuandus omni gratia; ergo ſatis ſupérque eſt, quòd detur ei minima gratia baptiſmalis: nam hæc eſt, quam Baptiſmus de ſe ſemper efficit, nulla habita ratione diſpoſitionis ſubiecti, ſed ſolùm remoto obice: nam hæc ſufficit ad ſalutem, & ad neceſſitatem Baptiſmi & efficaciam eius; & quòd non detur maior, quodam modo debetur indignæ ſuſceptioni Altera ratio, ſeu tertia confirmatio eſt, quia ſi aliquis accepit Baptiſmum cum attritione vt duo, alius verò ficte, & vterque poſtea habeat attritionem vt tria, non eſt veriſimile, maiorem gratiam ex opere operato accipere eum, qui fictè baptizatus eſt, quam eum, qui dignè cum attritione vt duo: ergo, quamuis ille, qui ficte accepit ſacramentum, poſtea tollat fictionem per attritionem vt tria, non recipiet tantam gratiam ex opere operato, quantam accepiſſet, ſi tempore Baptiſmi habuiſſet illam attritionem vt tria; alioqui acciperet maiorem gratiam ex opere operato, quam alius, qui baptizatus fuit cum attritione vt duo, quod videtur incredibile.

Et poteſt in hunc modum etiam explicari: nam ei, qui baptizatus eſt cum attritione vt duo, licèt habeat poſtea attritionem vt tria, non propterea confertur maior effectus ex opere operato; quia ille iam fuit definitus ex priori diſpoſitione, quæ cum ipſo Baptiſmo concurrit; ergo neque ei, qui indignè ſuſcepit Baptiſmum, attritio vt tria poſtea habita vtilis eſſe debet, vt effectus ex opere operato in eo creſcat, ſed ſatis eſt, vt deſeruiat ad tollendum obicem. Tandem, poteſt alio modo vis huius rationis declarari: nam Baptiſmus, ſicut dat gratiam homini non ponenti obicem, ita maiorem dat homini bene diſpoſito, & adhuc maiorem meliùs diſpoſito; ergo ſicut in homine adulto carentia diſpoſitionis abſolutè & ſimpliciter eſt obex ad totum effectum ſacramenti, ita carentia perfectioris diſpoſitionis dici poteſt obex reſpectu perfectioris gratiæ ex opere operato recipiendæ: ſed, qui recipit ſacramentum cum diſpoſitione imperfecta, quamuis ex parte ſua obſtiterit perfectiori gratiæ, non poteſt poſtea per contritionem, vel attritionem perfectiorem quaſi remouere illum obicem, & ſe diſponere, vt ille effectus ex opere operato creſcat; quia iam effectus Baptiſmi fuit determinatus in ipſo inſtanti receptionis eius, & ſubſequens contritio iam non eſt diſpoſitio ad illum: ergo ſimili ratione & proportione dicendum eſt de eo, qui poſuit obicem toti effectui, nimirum, quòd maior vel minor contritio, aut attritio poſtea habita, non ſit in eo diſpoſitio ad perfectiorem effectum ex opere operato, ſed ſolùm ad remouendum obicem.

Dices, ſi hæc ratio eſſet efficax, probaret, quòd ſicut maior perfectio effectus Baptiſmi ſemel impedita ex imperfecta diſpoſitione ſuſcipientis non poteſt poſtea recuperari veluti auferendo obicem per meliorem diſpoſitionem; ita neque abſolutus effectus gratiæ ſemel omnino impeditus poſſit poſtea redire ablata fictione, etiam quoad minimam gratiã. Reſpondetur non eſſe parem rationem; quia aliqua gratia baptiſmalis eſt neceſſaria ad ſalutem: perfectio autem gratiæ nõ eſt ita neceſſaria; & ideo Baptiſmus, quomodocunque recipiatur, acceptatur ad aliquam gratiam dandam remoto obice, non verò ad perfectionem gratiæ, niſi pro ratione præſentis diſpoſitionis. Item eſt alia differentia, quia reſpectu perfectioris gratiæ non datur obex contrarius, propriè loquendo, ſed tantùm negatiuus, quia eſt carentia perfectioris diſpoſitionis, qui obex poſtea nullo modo auferri poteſt; quia licèt poſſit haberi perfectior actus, non tamen perfectior diſpoſitio, quia poſtea elicitus actus neq; eſt, neq; eſſe poteſt diſpoſitio ad Baptiſmũ: at verò reſpectu gratiæ abſolute, præter negatiuam diſpoſitionem concurrit ſemper contraria; ſcilicet, peccatum aliquod gratiæ repugnans, & huiuſmodi obex auferri poteſt per aliquam deteſtationem illius, ſcilicet per conuerſionem in Deum illi repugnantem aliquo modo, & ideo poteſt redire effectus gratiæ, prout eſt neceſſarius ad expulſionem peccati, quamuis non redeat, quoad maiorem perfectionem, quæ pendet ex meliori diſpoſitione.

Vltimò confirmatur, & declaratur hæc ſententia à ſimili ex modo, quo reuiuiſcit gratia baptiſmalis ſemel habita & amiſſa: nam ſi quis dignè recipit Baptiſmum cum contritione vt duo, & poſtea peccauit, & deinde reſurgit per contritionem vt quatuor, quãuis illi iterum detur gratia baptiſmalis oblato obice peccati, non tamen illi datur tanta gratia ratione baptiſmi, quàm data fuiſſet, ſi in ipſa ſuſceptione Baptiſmi habuiſſet contritionem vt quatuor: ſed præcisè reſtituuntur illi gradus gratiæ, quos Baptiſmus habere poteſt in homine contrito vt duo; quia illa gratia non eſt menſuranda per diſpoſitionem, per quam poſtea aufertur obex, ſed per eam, quæ fuit tempore ſuſceptionis Baptiſmi; ergo multo maiori ratione ſi priùs accepit Baptiſmum ſine vlla cõtritione, nec attritione, & poſtea reſurgit per contritionem vt quatuor, non dabitur illi tanta gratia ratione Baptiſmi, quanta daretur homini ſuſcipienti illum cum contritione vt quatuor: alioqui, cæteris paribus, meliorem effectum Baptiſmi conſequeretur, qui indignè illum ſuſcepit, quàm qui dignè, licèt tardiùs, ſeu tempore poſteriori, quod videtur ſatis abſurdum, quia contritio illa, per quam remouetur obex, non magis eſt diſpoſitio ad Baptiſmum in vno, quàm in alio. Quæ ratio, & omnes alię factæ eadem proportione probant, ablata fictione nunquam dari tantam gratiam ex opere operato ratione Baptiſmi, quãta data fuiſſet homini dignè ſuſcipienti illum quacunque diſpoſitione minima & imperfecta. Vnde tandem concluditur, recedente fictione ſolùm dari minimam gratiam, quæ determinata eſt ex ipſa inſtitutione Baptiſmi ad certum gradum, ſine ordine ad poſitiuam diſpoſitionem ſuſcipientis, ſed ſolùm ad ſubiectum non habens obicem, ſeu remouens illum: nam licet Baptiſmus non ſemper det hunc effectum ob indiſpoſitionem ſuſcipientis, ſemper tamen ad illum acceptatur, vt remoto obice illum conferat. Atque hæc ſententia videtur certè non ſolùm probabilis, ſed etiam vera: nam rationes & coniecturæ adductæ videntur congruentiſſimæ, & ſatis vrgentes.

Nihilominus poteſt quis opinari, recedente fictione dari ratione Baptiſmi, & ex opere operato maiorem vel minorem gratiam iuxta qualitatem actus ſeu diſpoſitionis, per quam remouetur obex. Iuxta quam ſententiam conſequenter dicendum eſt tantã gratiam dari recedente fictione, quanta data fuiſſet, ſi in ipſo Baptiſmo homo habuiſſet eandem diſpoſitioné, quam habet, cùm tollit fictionem: nã ſuppoſito priori principio, quòd hic effectus creſcat vel minuatur pro qualitate actus, quo remouetur fictio, non poteſt certior regula pręſcribi huius proportionis, nec ſolidius fundamentum dari, quàm tribuendo Baptiſmo totum effectum ſuum, ſtante eadem proportione in ſubiecti diſpoſitione. Itaq; Baptiſmus ſemel receptus tam eſt efficax ad operandum, recedente fictione, quàm in principio actu exiſtens: ergo tantam gratiam dat, recedente fictione, cum tali diſpoſitione, verbi gratia, contritione vt quatuor, quantam in principio daret, ſi cum eadem ſuſceptus fuiſſet, *2. Modus dicendi.*

fuiſſet, antecedens patet inductione ſuprà facta in omnibus aliis effectibus: & ratione, quia eſt eadem cauſa, & eadem virtus, in qua perinde eſt manere in acceptatione diuina, ac ſi actu exiſteret; conſequentia verò patet à paritate rationis. Nec vdetur ſatis eſſe dicere illum actum, quo tollitur fictio, non eſſe diſpoſitionem ad ſacramentum: nam ſatis eſt, quòd ſit diſpoſitio ad effectum ſacramenti: nam licèt ſacramentum præceſſerit, quoad ſuum eſſe, non tamen quoad efficaciam ſuam; quia nondum contulit effectum ſuum, & ideo rectè intelligi poteſt, quòd, licèt non poſſit homo iam ſe diſponere ad ſacramentum ſuſcipiendum, poſſit tamen ſe præparare ad gratiam non ſolùm vt gratia eſt, ſed etiam vt effectus ſacramenti eſt: & quòd hac ratione detur inæqualis effectus diſpoſitioni proportionatus. Neque in hoc oportet idem ferre iudicium de hoc effectu ſacramenti, qui datur recedente fictione, & de reuiuiſcentia meritorum, ſeu reditu gratiæ per peccatum amiſſæ; certius enim eſt, Baptiſmum habere effectum recedente fictione, quàm gratiam ſemel per Baptiſmum comparatam, & per peccatum amiſſam, per pœnitētiam in integrum reſtitui; gratia enim, quæ datur propter ſacramentum recedente fictione, verè eſt effectus ſacramēti, & in eius efficacia, & neceſſitate fundatur: gratia verò quæ per pœnitentiam reſtituitur, iam tunc non eſt propriè effectus Baptiſmi, ſed, ſi reſtituitur, ſolùm eſt, quia acceptatio ad gloriam, quæ correſpondet tali gratiæ, de ſe eſt perpetua, & firma, niſi homo ponat impedimentum perfectum, & ideo ablato hoc impedimento per pœnitentiam, reſtituitur illa gratia, non vt nouus effectus ſacramenti, & ideo non commenſuratur præſenti diſpoſitioni: at verò gratia, quæ datur recedente fictione, poteſt commenſurari diſpoſitioni, non ſolùm vt remouenti obicem, ſed etiam vt præparanti ſubiectum ad effectum ſacramenti.

Denique, ex hoc dicendi modo non ſequitur aliquod inconueniens: nam, licèt fateamur, eum, qui indignè ſuſcepit Baptiſmum, ſi poſtea reſurgat per cōtritionem vt quatuor, maiorem gratiam baptiſmalē accipere, quàm eum, qui dignè ſuſcepit Baptiſmum cum contritione vt duo, nihil abſurdum, vel incommodum in hoc eſſe videtur; quia ille, qui indignè ſuſcepit Baptiſmum, non ratione peccati, quod tunc commiſit, fructum aliquem accipit, ſed magnum potiùs inde ſenſit detrimentum; quia eo tempore caruit diuina gratia, & fauoribus, & auxiliis propriis filiorum Dei: ſi quid ergo vberioris fructus conſequi videtur, totum peruenit ex perfectiori contritione, qua ſe ad effectum ſacramenti præparauit. Quod enim hæc contritio poſterior tempore ſit, non refert; quia moraliter coniungitur cum ipſo ſacramento, & præparat ſubiectum ad effectum illius. Et ideo etiā nihil obſtat, quòd alter, qui dignè ſuſcepit ſacramentum cum remiſſa contritione, poſtea habeat alios actus contritionis intenſiores; quia illi iam non ſunt diſpoſitiones ad effectum ſacramenti. Sicut, ſi conſtituamus duos, quorum alter nunc accipiat Baptiſmum cum contritione vt duo, poſtea verò ſucceſſu temporis habeat feruentiſſimos actus amoris, & contritionis: alius verò in fine vitæ baptizetur cum contritione vt quatuor, hic poſterior maiorem gratiam baptiſmalem ſecum afferet, quàm alius, etiamſi fortaſſe aliunde plura habuerit peccata, & pauciora merita; quia hæc ſunt accidentaria ad effectum ſacramenti; ita verò eſt in præſenti: nam ita cenſendum eſt de illo, qui poſteriori tempore tollit fictionem per nobiliorem actum, & diſpoſitionem, ac ſi tunc cum eadem diſpoſitione ſacramentum accepiſſet.

A Atque in hunc modum explicata hæc ſententia, & poteſt abſque magna difficultate effugere vim ſuperiorum rationum, & non eſt dubium, quin potuerit Chriſtus Dominus hunc effectum, aut efficaciam ſacramenti inſtituere; totum enim hoc negotium ex illius inſtitutione pendet, quam coniecturis potius, quàm firmo aliquo fundamento, inueſtigare poſſumus, & ideo vterque modus dicendi eſt probabilis; prior tamen videtur mihi veriſimilior, magíſque cōſentaneus communibus legibus ſacramentorum, & conuenienti prouidentiæ, ad quam expedit, vt maiorem fructum reportet, qui meliùs diſpoſitus ad ſacramentum accedit, & ideo, quòd diſpoſitio ad effectum propria tantùm ea ſit, quæ ſimul eſt diſpoſitio ad ipſum ſacramentum, dignámque ſuſceptionem, & B reuerentiam eius.

Vterque modus probabilis, ſed prior probabilior.

Supereſt, reſpondeamus ad fundamenta aliarum opinionum, & ad rationem dubitandi in principio poſitam: ad quam breuiter dicitur ex principiis ſuprà poſitis diſputando de ſacramentis in genere, ſacramentum, quando habet effectum recedente fictione, non conferre illum, vt inſtrumentum phyſicum, ſed Deum ſolùm dare effectum ratione ſacramenti priùs ſuſcepti: & hæc eſt facilior, & intelligibilior reſponſio, quàm aliæ, quæ dari ſolent, neque in ea eſt vllum inconueniens; quia neque eſt neceſſe, neque eſt poſſibile, quòd res, quę, ſi exiſteret phyſice, operaretur, etiamſi non exiſtat, phyſicum influxum adhibeat: neque è conuerſo neceſſe eſt, vt ſacramentum, C quod, cum iam non exiſtit, operatur tantùm moraliter, & non phyſicè, etiam cùm exiſtit, & in ſubiecto non inuenit obicem, non operetur phyſicè, ſed tantùm moraliter: ſed potiùs cōſentaneum rationi eſt, vt cauſa actu exiſtens maiorem efficaciam habeat, ſaltem in modo operandi: quæ omnia in prædicto loco latiùs tractata ſunt. Atque hinc ſatis reſponſum eſt ad fundamentum primæ ſententiæ; negamus enim, abſque proprio effectu gratiæ ſacramentalis verè ac propriè ſaluari, quòd ſacramentum habeat ſuum effectum recedente fictione, vt ſatis declaratum eſt.

Ad fundamēta aliarum opinionum.

Ad confirmationem verò ibi adiunctam ex comparatione inter ſacramentum iam receptum, & poſtea ſuſcipiendum, quòd non magis poſſit vnum D habere effectum ex opere operato, quam aliud, aliqui concedunt proportionem; & affirmant, effectum gratiæ, qui datur per contritionem in voto ſacramenti, attribuendum eſſe ipſi ſacramento tanquam propriæ cauſæ morali, atque ita dici poſſe effectum ex opere operato reſpectu illius: nam huiuſmodi cauſalitas ex opere operato, cùm latius pateat, quàm cauſalitas phyſica, non requirit neceſſariò actualem, & realem exiſtentiam cauſæ: poteſt ergo attribui ſacramento futuro, ſicut præterito. Sed hic dicendi modus, quanuis fortaſſe magis in verbis cōſiſtat, quàm in re, mihi non probatur, vt ſæpe in ſuperioribus tetigi. Primò E quidē, quia, ſi Baptiſmus in voto operaretur ex opere operato, ſicut dicitur cauſare gratiā, ita dici poſſet cauſare characterem, quia non eſt maior ratio de vno effectu, quàm de alio, imò videtur eſſe maior ratio de charactere; quia eſt veluti potentia paſſiua ad omnia ſacramenta, & ad omnes effectus ex opere operato ſacramentum; & ita inter effectus Baptiſmi eſt primus omnium. Secundò, quia, ſi poſt Baptiſmum in voto aliquis accipiat Baptiſmum in re, tunc recipit ex opere operato totam gratiam, quam hoc ſacramentum dare poteſt cum tali diſpoſitione; ergo ſignum eſt, priùs non fuiſſe operatum ſacramentum ex opere operato, quia idem ſacramentum non confert ex opere operato duplicem effectum diſtinctum. Tertiò, ra

Reſponſio aliquorum.

Refellitur.

riò, ratio à priori eſſe videtur. quia in ipſis terminis videtur eſſe repugnantia, quòd effectus detur ex opere operato, & tamen quòd detur prius, quàm opus fiat; quia in ipſiſmet verbis, *opus operatū*, includitur realis applicatio & effectio ipſius operis; cui talis effectus cõiunctus eſt ratione ipſius operis, re ipſa exhibiti, cui promiſſa eſt ſpecialis virtus, ſeu priuilegium. Ex qua ratione clara eſt reſponſio ad prædictam confirmationem, negando ſimilitudinem: & ratio differētiæ non eſt poſita in reali & actuali exiſtentia, vt bene probat ratio ibi facta, ſed eſt in hoc poſita, quòd ſacramentum præteritum iam ſemel fuit re ipſa ſuſceptum, & applicatum ſufficiēter ad operandū, ratione ipſius operis iā operati: ſacramentū autem futurū nondum applicatum eſt, neque operatum (vt ſic dicā) & ideo non poteſt habere effectum ex opere operato.

B Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ iam ſatis declaratum eſt, quæ ſit neceſſitas, ob quam oportet dari ratione Baptiſmi ſpecialem effectum gratiæ, recedēte fictione. Petitur autem in vltima confirmatione ibi poſita (cætera enim omnia expedita iam ſunt) ſpecialis difficultas, nimirum ſi recedente fictione datur aliqua gratia, ratione Baptiſmi: & aliqua ratione contritionis ſeu ſacramenti pœnitētiæ, quomodo poſſit hic effectus diuidi, & attribui huiuſmodi diuerſis cauſis: ſed quia hæc difficultas ſupponit aliqua in ſeq. ſect. tractāda, ideo in fine illius commodiùs explanabitur.

SECTIO V.

Quanam diſpoſitio ſufficiat ad tollendam fictionem, vt Baptiſmus ſuum effectum habere incipiat.

TOta difficultas eſt, an requiratur contritio, vel ſufficere poſſit attritio. Et ratio dubitandi eſt, quia, ſi in ipſa ſuſceptione ſacramenti adfuiſſet attritio, illa fuiſſet ſufficiens ad fictionem tollendam; ergo etiam poſtea adhibita ad eūdem effectum valebit. In contrarium verò eſt, quia fictio nihil aliud fuit, quàm peccatum; ergo tollere fictionem nihil aliud eſt, quā tollere peccatum: ſed attritio non ſufficit ad tollendum peccatum; ergo neque ad tollendam fictionem. Duobus modis contingere poteſt, vt ſuprà vidimus, hominem eſſe fictum in ipſa ſuſceptione Baptiſmi. Vno modo abſque actuali peccato ſacrilegæ ſuſceptionis, vt ſi bona fide accedat, putans ſe eſſe attritū, non tamen ſit: aut, ſi inuincibiliter exiſtimet, non eſſe neceſſariam aliam diſpoſitionem præter fidē, & voluntatem Baptiſmi. Secundo modo poteſt quis eſſe fictus, actualiter peccando, & ſacrilegium committendo in ipſamet ſuſceptione Baptiſmi; quia nimirū praua conſcientia ſciens, & videns, vel culpabiliter ignorans, ita accedit. Et vtroq; modo euenire poteſt, vt homo poſt Baptiſmum acceptum aliqua peccata mortalia cõmiſerit, aut quòd nunquam poſtea mortaliter peccauerit.

Attritio ſufficiatne ad tollendam fictionem.

Dico ergo primò: In eo, qui neque in ſuſceptione Baptiſmi, nec poſt Baptiſmum ſuſceptū, mortaliter peccauit, ſed ex inculpabili ignorantia fictus acceſſit, ſufficit poſtea ſola attritio ad tollendam fictionem, & ad gratiam & remiſſionem peccatorum, ratione Baptiſmi obtinendam. Hæc concluſio à fortiori colligitur ex authoribus ſtatim citandis; & eam apud me cõuincit ratio dubitandi in principio poſita: quia illa attritio antea ſufficeret; ergo & poſtea ſufficiet. Patet conſequentia, quia nullum nouum peccati impedimentum adiunctum eſt. Secundò, quia tollere fictionem, propriè ac formaliter non eſt tollere peccatum, vt falsò ſumebatur in ratione dubitandi poſteriori loco poſita: nā ablatio peccati potius eſt effectus Ba-

Sufficit attritio, quando in Baptiſmi ſuſceptione, vel poſt Baptiſmū non fuit peccatum.

A ptiſmi, quàm diſpoſitio ad illum: igitur tollere fictionem in præſenti ſolùm eſt, tollere carentiam diſpoſitionis; quia in caſu, de quo agimus, tota fictio poſita fuit in carentia diſpoſitionis, & non in aliquo nouo peccato. Vel aliter; tollere diſpoſitionem eſt, retractare peccatum, quod prius non fuerat retractatum: ſed in caſu, de quo agimus, per ſolam attritionem ſufficienter retractatur peccatum, quantū Baptiſmus poſtulat, & cõſequenter ponitur diſpoſitio, quam ſolam Baptiſmus per ſe requirit; ergo ſufficienter tollitur fictio; ergo ſacramentū habebit ſuum effectum, cùm aliunde nullum peccati impedimentum interueniat, vt ſupponitur. Tertiò, quia in huiuſmodi homine nō eſt neceſſarium ſacramentum pœnitentiæ, cū ſupponantur omnia peccata anteceſſiſſe baptiſmum: ergo tollenda ſunt omnia virtute ſolius Baptiſmi; ergo tollentur cum diſpoſitione per ſe ſufficienti cum ſolo Baptiſmo. Denique, quoad hoc perinde operatur Baptiſmus antea receptus, ac ſi tunc reciperetur: nam eandem habitudinem habet ad omnia illa peccata, & ad illam diſpoſitionem, & ſemper de ſe eſt efficax, dum nouum obicē non inueniat. Neque contra hanc concluſionē inuenio obiectionem alicuius momenti: nam quæ in principio tacta eſt, ſoluta iam eſt.

Circa concluſionem hanc videndus eſt Scotus, in 4. diſt. 4. quæſt. 5. Vbi tamen ſubobſcurè loquitur, & nonnulla dicit, quæ mihi non omnino probantur: dicit enim, quòd ſi quis ante Baptiſmum habuit ſeptem mortalia peccata, & ad Baptiſmum acceſſit cū attritione ſex peccatorum, & ſine attritione ſeptimi, C vel cum complacentia eius, tunc ad remouendam fictionem non indiget noua contritione, vel attritione priorum ſex peccatorum; indiget tamen pœnitentia, confeſſione, & ſatisfactione ſeptimi peccati, quod fuit cauſa fictionis, & cuiuſcunque alterius poſtea cõmiſſi. In qua doctrina, hæc vltima pars eſt vera, & conſentanea concluſioni ſequenti. Prima etiā eſt probabilis, & conformis priori noſtræ aſſertioni: nam ſupponimus poſſe aliquem habere verā attritionem aliquorum peccatorum, & non omnium, ſaltem propter propriam & ſpecificam turpitudinem eorū, in qua non habent peccata mortalia neceſſariam connexionem, reſpectu interioris affectus, ſeu deteſtationis voluntatis; potuit ergo verè aliquis deteſtari D ſex peccata, non deteſtando ſeptimum; ergo per affectum ad illa non poſuit obicem ad tollendum: ergo ad obicem ſeu fictionem, non erit neceſſaria noua attritio illorum ſex peccatorum.

Scotus.

Quod verò Scotus dicit de ſeptimo peccato nullo modo deteſtato (gratia enim exempli ſic loquimur: nam eadē ratio eſt de omnibus peccatis ante baptiſmum commiſſis, & nō deteſtatis per veram attritionem) quod, inquam, Scotus inquit, ad tollendum huiuſmodi peccatum, eſſe neceſſariam contritionem, confeſſionem, & ſatisfactionem, mihi non placet: nā conſequenter ſignificat, baptiſmum non habere efficaciam circa illud peccatū, nec delere illud quoad culpam & omnem pœnam, etiam accedente homi- E nis attritione, indicat etiam peccatum illud eſſe materiam pœnitentiæ: vnde declarat propoſitionem illam vniuerſalem, ſacramentum pœnitentiæ ſolùm habere efficaciam ad tollenda peccata poſt baptiſmū commiſſa, intelligendam eſſe de peccatis, vel cõmiſſis poſt receptum baptiſmum, vel ita inhærentibus, vt de illis, nec attritio, nec contritio fuerit in baptiſmo: quæ omnia in rigore mihi videntur falſa; oportet enim diſtinguere inter peccatum ante Baptiſmū commiſſum & non deteſtatū, quod fuit cauſa fictionis, & inter peccatum irreuerentiæ, ſeu ſacrilegij, ſi fortaſſe commiſſum fuit indigna ſuſceptione baptiſmi

ptiſmi : Scotus enim de vtroque loquitur;eius tamen doctrina ſolùm habet verum in peccato poſtremo, ſcilicet ſacrilegæ ſuſceptionis Baptiſmi, vt in 3. concluſione dicemus,non tamen in peccato ante Baptiſmum commiſſo & nõ deteſtato, vt ex aſſertione poſita colligitur,cui in hac parte contraria eſt doctrina Scoti. Probatur autem noſtra ſententia,quia omnino falſum eſt,peccata commiſſa ante Baptiſmum,quanuis poſt Baptiſmum inhæreant ob defectum attritionis,eſſe materiam ſacramenti pœnitentiæ : nam illa non cadunt ſub iuriſdictionem Eccleſię;ergo nec ſub pœnitentiæ ſacramentum , quod iuriſdictionem requirit.Itẽ peccata nõ ſunt materia pœnitentiæ,prout habitu inhærent , ſed prout actu commiſſa ſunt : at verò peccata,prout commiſſa ante Baptiſmum , non pertinent ad ſacramentum pœnitentiæ ; ergo quamuis poſtea habitualiter inhæreant poſt Baptiſmum, non propterea erunt materia ſacramenti pœnitentiæ. Tandem hoc ſacramentum non habet efficaciã circa hominem , niſi vt iam inſignitum charactere baptiſmali;ergo peccata commiſſa ante ſuſceptũ hunc characterem,non ſunt materia illius ſacramẽti.Vnde Concilium Trid.ſeſſ. 14 c.1.abſolutè docet,ſacramẽtum pœnitentiæ inſtitutum eſſe ad remittenda peccata poſt Baptiſmum commiſſa, & reconciliandos fideles poſt Baptiſmum lapſos:& c. 2.& ſequentibus eandem doctrinam ſæpe repetit.

Tridentinum.

Peccata ante Baptiſmum commiſſa non ſunt materia ſacramenti pœnitentiæ.

Ex hoc ergo principio colligitur (cum eodem Concilio,eadem ſeſſione cap.5.)peccata ante Baptiſmum cõmiſſa, quamuis in Baptiſmo non ſint remiſſa,neque vllo modo deteſtata,nõ eſſe poſtea neceſſariò confitenda; quia non ſunt materia illius ſacramẽti:ſi ergo in ipſa ſuſceptione Baptiſmi nihil peccatum ſit,nihil oportebit confiteri eorum , quæ præceſſerunt; ſi verò nouum ſacrilegij peccatum commiſſum ſit propter fictionem, ortam fortaſſe ex complacentia alterius peccati prioris , aut ex carentia attritionis eius , ad ſummum confiteri oportebit , indignè ſuſcepiſſe Baptiſmum (vt dicetur concluſione tertia) non tamen oportebit explicare peccatum non deteſtatum,cuius occaſione fictio fuit poſita , niſi fortaſſe aliquando id ſit neceſſarium ad explicandam circumſtantiam aliquam ipſius ſacrilegij mutãtem ſpeciem , vel notabiliter aggrauantem , quod raro , aut nunquam poteſt contingere,& multo minùs erit neceſſarium confiteri alia peccata ante Baptiſmum commiſſa , quamuis contrarium ſine fundamento doceat Paludanus loco allegato. Vnde infertur vlteriùs , illud ſeptimum peccatum (vt cum Scoto loquamur)ante Baptiſmum commiſſum,& in ipſo Baptiſmo nullo modo deteſtatum , per Baptiſmum remitti : nam in lege noua nullum peccatum mortale remittitur,niſi per ſacramentum Baptiſmi , aut pœnitentiæ in re , vel in voto : ſed illud peccatum non remittitur per ſacramentum pœnitentiæ,cùm non ſit materia eius,vt oſtenſum eſt;ergo remitti debet per ſacramentum Baptiſmi.

Ex quo vlteriùs concluditur,ad illius remiſſionem non eſſe neceſſariam contritionem , ſed attritionem per ſe ſufficere,id eſt, ſecluſis aliis extrinſecis impedimentis,& rationibus,de quibus in ſequentibus aſſertionibus dicendum eſt.Probatur ; quia attritio eſt per ſe diſpoſitio ſufficiẽs cum Baptiſmo ad remiſſionem peccati:ſed peccatum illud tollitur per Baptiſmum ; ergo ad hoc, per ſe loquendo,ſufficit attritio. Vnde tandem contra Scotum inferre poſſumus nullam eſſet neceſſariam ſatiſfactionem huiuſmodi peccati:quia,cùm per Baptiſmum deleatur,ſimul quoad culpã,& quoad omnem pœnam,remittitur , ablato obice;quia Baptiſmus,recedente fictione, incipit ha-

A bere effectum ſuum , non ſolùm,quoad remiſſionem culpæ,ſed etiam pœnæ, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt.Quocirca etiam ſi contingat,peccata ante Baptiſmum commiſſa,eſſe coniuncta cum aliis commiſſis poſt Baptiſmum,& recedente fictione , omnia deleri medio actu pœnitentiæ, qui per ſe non ſufficeret ad ſatiſfactionem pro omni pœna ; nihilominus priora peccata omnino delebuntur , quoad omnem pœnæ reatum,licet de poſterioribus maneat aliquis reatus pœnæ temporalis,quia in hoc reatu pœnæ temporalis delendo non eſt neceſſaria connexio : ſed poteſt optimè auferri reatus pœnæ temporalis reſpondens vni peccato manẽte reatu,qui alteri peccato reſpondet:ex hac ergo parte non eſt repugnantia, & alioqui B Baptiſmus habet totum effectum ſuum , ſi ex parte ſubiecti non repugnet ; delebit ergo omnino priora peccata , quamuis poſteriora non prorſus tollantur, quoad reatum pœnæ temporalis.

Ad tollendam fictionẽ neceſſaria eſt contritio , ſi poſt Baptiſmũ commiſſum eſt aliquod mortale.

Dico ſecundò:Si poſt Baptiſmum ſuſceptum aliquod peccatum mortale commiſſum eſt , neceſſaria erit contritio ad tollendam fictionem , & recipiendum effectum Baptiſmi , ſiue in ipſa ſuſceptione denuo peccatum ſit,ſiue nõ. Loquor de contritione per ſe ac præciſè conſiderando internam hominis diſpoſitionem, vt ſeparatam ab omni alio ſacramento : nã de hoc dicemus concluſione quarta.Hanc concluſionem ſignificat Scotus paulo antea citatus, & Paludanus in 4.diſt.4.q.5.n. 24.clariùs Durandus , quæſt. 4.Soto,& alij.Et probatur ratione , quia illud pecca- C tum quod poſt Baptiſmum commiſſum eſt, non poteſt per Baptiſmum deleri,vt ſuprà dictum eſt,& cõſtat ex Concil.Trid.ſeſſ.7.can.10.& tota ſeſſ. 14.ergo non poteſt ſola attritio ſufficere ad illud peccatum tollendum,quia attritio per ſe non ſufficit ad tollendum peccatum,niſi cum aliquo ſacramento : hic autem non concurrit cum attritione Baptiſmus ad tollendum hoc peccatum,vt oſtenſum eſt; neque etiam concurrit aliud ſacramentum , vt ſupponitur : non ergo ſatis eſt attritio,vt tollatur illud peccatum ; ergo neque etiã erit ſatis,vt tollatur fictio,& redeat effectus Baptiſmi. Probatur vltima hæc conſequentia, quia non poteſt tolli vnum peccatum mortale ſine alio , & conſequenter nec dari poteſt effectus gratiæ D baptiſmalis abſque remiſſione peccatorum omnium mortalium,ſiue ante, ſiue poſt Baptiſmum commiſſa ſint. Et confirmatur hæc ratio:nam ſi quis poſt Baptiſmum dignè ſuſceptum mortaliter peccet , licèt poſtea atteratur,non ei ſatis erit , vt remiſſionem illius peccati conſequatur, ratione Baptiſmi priùs ſuſcepti, quia Baptiſmus non habet efficaciam circa tale peccatum:ergo multo maiori ratione non ſufficiet ſola attritio ad remittendum ſimile peccatum , ratione Baptiſmi priùs indignè ſuſcepti;ergo neque etiam ſufficiet ad gratiam baptiſmalem, & remiſſionem aliorum peccatorum obtinendam.

Scotus. Palud. Durandus. Soto.

Tridentinum.

Obiectio.

Sed obiiciet aliquis contra poſitam concluſionem, & rationem eius : nam licèt Baptiſmus per ſe non ſit E inſtitutus ad tollenda peccata poſt Baptiſmum commiſſa,tamen interdum neceſſe eſt , vt per accidens, & propter neceſſariam concomitantiam ea tollat, vt poſtea dicemus,quia non poteſt vnum peccatum remitti ſine alio:& ideo, ſi peccata antecedẽtia Baptiſmum coniuncta ſunt cum peccatis poſtea ſubſecutis,vt illa tollantur, neceſſe eſt, hæc etiam concomitanter tolli : ergo hoc modo poteſt Baptiſmus tollere peccatum poſt ſe ſuſceptum,commiſſum;ſicut ſacramentum pœnitentiæ non eſt per ſe inſtitutum ad delenda peccata non confeſſa , vel propter obliuionem,vel propter aliam rationabilem cauſam , & tamen per concomitantiam illa delet; quia nõ poſſunt tolli

tolli

tolli peccata confeſſa, quin alia etiam tollantur: ergo illa diſpoſitio, quæ ſufficit, vt Baptiſmus deleat peccata priùs commiſſa, quæ per ſe, & ex propria inſtitutione remittit, nimirum attritio, ſufficiet etiam vt concomitanter deleat peccata, quæ cum illis inuenit coniuncta. Patet conſequentia; tum à ſimili ex adducto exemplo: nam, vt ſacramentum pœnitentiæ remittat peccata oblita, ſufficit attritio omnium peccatorum, quamuis non per ſe, & directè, ſed concomitanter illa remittat: tum ratione, quia ideo ſacramentum tollit concomitanter peccatum, quia dat gratiam, quæ ſimul neceſſariò excludit omnia peccata mortalia; ergo ſacramentum, quod per ſe & vi ſua habet virtutem ad dandam gratiam homini attrito, ſtante attritione, ſemper dabit illam, neq; efficaciam eius impedire poterit quodcunq; peccatum, ſed potiùs ipſum concomitanter tolletur, cùm voluntas ratione attritionis iam non ſit ad illud formaliter, aut virtualiter affecta.

Et confirmatur à fortiori: nam ſacramentum Euchariſtiæ (& idem eſt de aliis ſacramentis viuorum) quamuis non ſit per ſe inſtitutum ad delendum peccatum cum ſola attritione; nihilominus, interueniente bona fide, delet peccatum homini attrito propter virtutem, quam habet ad dandam gratiam, ad quam conſequitur neceſſariò remiſſio peccati, ſaltem indirectè & per accidens, & non ſine habitudine ad ſacramentum pœnitentiæ, & cum voto illius: ergo ſimiliter Baptiſmus, quamuis non ſit inſtitutus per ſe ad tollendum peccatum commiſſum poſt ſuſceptionem eius, concomitanter delebit illud ex virtute, quam habet ad dandam gratiam homini attrito; indirectè tamen & per accidens, & cum voto ſacramẽti pœnitentiæ, reſpectu illius peccati, quod neceſſariò poſtea confitendum eſt: non ergo eſt neceſſaria contritio ad hunc effectum, imò neq; alia bona fides, aut exiſtimatio contritionis videtur neceſſaria; quia hæc ſolùm exigitur in Euchariſtia & aliis ſacramentis, ad excuſandum peccatum indignæ ſuſceptionis ſacramenti: hic autem nullum ſacramentum denuo ſuſcipiendum eſt, neq; reſpectu Baptiſmi id eſſet neceſſarium, quia per ſe ſolam attritionem poſtulat. Confirmatur ſecundò; quia ſi in eo caſu neceſſaria eſſet contritio ad tollendum obicem: ergo oportet etiam de peccatis ante baptiſmum commiſſis habere contritionem; ergo impediretur quodammodo effectus baptiſmi, quia non poſſet viuificare hominem, non priùs per contritionem viuificatum, nec poſſet delere peccata non priùs per contritionem deleta, quod ſuprà diximus eſſe contra inſtitutionem baptiſmi. Hæc argumenta videntur facere probabilem ſententiam, quam eiuſmodi exiſtimauit Paludanus dicta quæſtione 5. numero 24. ſcilicet, in eo caſu ſufficere attritionem ad tollendam fictionem; dummodo includatur votum ſacramenti pœnitentiæ, reſpectu talis peccati. *Paludanus.*

Nihilominus tamen aſſertio poſita verior, eiúſque ratio ſolidior videtur. Ad principalem ergo obiectionem reſpondetur, verum quidem eſſe, non poſſe per baptiſmum tolli peccata mortalia antecedentia baptiſmum, quin tollantur etiam ſequentia; dico tamen, ſolum baptiſmum priùs ſuſceptum ad hoc non ſufficere, niſi iuuetur aliquo alio medio, quod per ſe & in genere ſuo ſufficiat ad delẽdum peccatum poſt baptiſmum commiſſum: huiuſmodi autem medium nõ eſt ſola attritio abſq; reali ſuſceptione ſacramenti pœnitentiæ; erit ergo neceſſaria contritio. Ratio autem ob quam baptiſmus non ſufficit abſque alio medio per ſe ſufficiente, eſt, quia nullum ſacramentum habet virtutem ad remittendum peccatum poſt *Reſponſio.*

A ſuſceptionem ipſius ſacramenti commiſſum, neque directè, neque indirectè, neq; vllo modo: non enim ad hoc ſunt vlla ratione inſtituta, neq; ad huiuſmodi effectum à Deo acceptantur, ſunt enim ſacramẽta medicinæ curatiuæ præcedentium peccatorum, & præſeruatiuæ ſequentium, non tamen fuit conueniens, vt haberent etiã vim ad delenda peccata poſtea committenda: nam huiuſmodi medicinæ non adhibentur, donec ægritudo inſit, neq; in aliquo alio ſacramento huiuſmodi effectus reperiri vnquã poteſt. Quamobrem non eſt ſimile, quod de ſacramento pœnitentiæ adducitur, reſpectu peccatorum oblitorum, quæ indirectè remittit cum ſola attritione. Vt enim omittam non eſſe hoc certum, ſed ſatis dubiũ;

B tamen eo conceſſo, non eſt ſimile: quia peccatũ oblitum ſupponitur iam commiſſum ante ſuſceptum tale ſacramentum pœnitentiæ, & ideo habere poteſt efficaciam ad tollendum illud, ſaltem concomitanter: peccatum autem, de quo hîc agimus, non erat commiſſum, quando baptiſmus ſuſceptus eſt. Atq; eadem reſponſio eſt ad exemplum adductum in confirmatione prima: nam Euchariſtia non facit ex attrito cõtritum, niſi reſpectu peccatorũ, quæ ante ſuſceptionem talis ſacramenti commiſſa fuerunt.

Ad ſecundam confirmationem Scotus ſuprà ſignificat, ſufficere contritionem illius peccati, quod fuit occaſio fictionis, & ſubſequentium peccatorum: dico tamen, veram contritionem neceſſariò extendi, ſaltem virtualiter, & implicitè ad omnia peccata, vt *Scotus.*

C ſequenti tomo latiùs tractandum eſt: & hoc ſenſu concedo ſequelam, nimirum neceſſariam eſſe contritionem vniuerſalem omnium peccatorum, etiam illorum, quæ baptiſmum anteceſſerunt, ſiue aliquorum attritio præceſſerit, ſiue non, hoc enim nihil refert, vt bene Soto notauit: neq; hoc eſt inconueniens, *Soto.* aut repugnans inſtitutioni baptiſmi, quia eſt per accidens, ob neceſſariam connexionem omnium peccatorum mortalium in ordine ad ſuam remiſſionem, & gratiæ infuſionem. Nec verò in eo caſu baptiſmus ſupponit hominem viuum, priuſquam ipſum viuificet, nec peccatum deletum, priuſquam ipſum deleat: ſed omnino ſimul baptiſmus iam applicatus adueniente contritione cum illo, dat primam gratiam, & remittit peccata, vt paulo inferiùs ampliùs explanabimus.

D Dico tertiò: Quando in ſuſceptione baptiſmi cõmittitur peccatum mortale in ipſa actuali, & indigna ſuſceptione, tunc neceſſaria eſt contritio ad tollendã fictionem, & conſequendũ effectum baptiſmi, etiamſi poſt acceptum baptiſmum nullum aliud peccatum mortale commiſſum ſit. Hæc concluſio eſt minus certa, quàm præcedens, quia de illo peccato ſacrilegij, quod in ipſa ſuſceptione baptiſmi committitur, non immeritò dubitari poteſt, an ſubſequatur baptiſmũ. Videtur enim potiùs antecedere, quia peccatum potiſſimum in voluntate conſiſtit: voluntas autem ſic ſuſcipiendi baptiſmum antecedit ſuſceptionem eius; *Ad tollendam fictionem peccati commiſſi in ipſa ſuſceptione Baptiſmi requiritur contritio.*

E ergo illud peccatum antecedit Baptiſmum: ergo ſufficiet attritio eius, iuxta principia hactenus poſita. Vel certè, ſi dicatur peccatum illud durare vſque ad ipſam ſuſceptionem ſacramenti, reſponderi inprimis poterit id eſſe verum de peccato exteriori, quod præciſè conſideratum non ſatis eſt; quia culpa formaliter eſt in voluntate & animo. De interiori autem volũtate actuali nõ eſt neceſſe, quòd actu perſeueret vſque ad inſtans, in quo ſacramentum perficitur: imò, moraliter loquendo, frequentiùs fortaſſe nõ ita accedit, præſertim ſi verum eſt, requiri actualem aduertentiam malitiæ ad actualiter peccandum in interiori voluntate. Denique, vt verum ſit etiam inter

internum peccatum actuale durare internum vſque ad conſummatam ſuſceptionem ſacramenti : inde tamen , ad ſummum , concluditur, illud peccatum eſſe concomitans Baptiſmum , non tamen eſſe conſequens ipſum ; quia,finito Baptiſmo , finitur ſuſceptio eius : ergo finitur etiam peccatum ſacrilegij, quod ſolùm in ipſa ſuſceptione committebatur : ergo ex vi talis peccati nulla ibi eſt culpa poſt Baptiſmum commiſſa ; ergo neque eſt vlla ratio , propter quam ibi requiratur contritio , quia peccatum illud magis videtur numerandum inter ea,quæ per ſe poſſunt per Baptiſmum tolli , quàm inter alia : tum quia eſt idem numero peccatum , quod ante Baptiſmum inchoatum eſt , & vix ei additur aliqua malitia ob eam durationem , tum etiam , quia Baptiſmus habet efficaciam aduersùs omnia peccata , quæ in homine inuenit;inter quæ computandum eſt illud peccatum, quod Baptiſmum ipſum comitatur. Nihilominus, aſſertio poſita eſt conſentanea doctrinæ D. Thomæ hîc art. 10. ad 2. vbi negat peccatum fictionis tolli per Baptiſmum , ſed per pœnitentiam : quod etiam indicat Auguſt.lib.1.de Baptiſmo , c. 12. vbi ſignificat , fictionem debere tolli per confeſſionem , ſcilicet in re , vel in voto , quod in contritione includitur. Et idem ſignificant alij authores citati , neque vllus negat,neque negare poteſt , illud peccatum ſacrilegij eſſe materiam ſacramenti pœnitentiæ,& neceſſariò confitendum. Ex quo principio apertè ſequitur,quamdiu peccatum illud in confeſſione non aperitur,vt per ſacramentum pœnitentiæ re ipſa applicatum deleatur,neceſſariam eſſe contritionem,vt poſſit deleri,& conſequenter,vt poſſit fictio tolli , & effectus Baptiſmi redire. Conſecutio probatur ex dictis ; quia peccatum , quod per Baptiſmum non deletur , nec per aliud ſacramentum re ipſa applicatum , neceſſariò requirit contritionem , vt deleri poſsit. Atque hinc ſimul redditur ratio à priori concluſionis,& ſatisfit rationi dubitandi propoſitæ : nam illud peccatum computatur inter ea , quæ Baptiſmum ſubſequuntur. Quod ita declaratur ; quia Baptiſmus in ordine ad ſuſcipientem , & ad diſpoſitionem eius , prius natura infundit characterem, quàm gratiam : tum quia ad imprimendum characterem nullam requirit diſpoſitionem , quam requirit ad gratiam:tum etiam , quia (vt ſuprà dicebam) ſicut character baptiſmalis eſt potentia paſsiua ad alia ſacramenta , & eorum effectus;ita & ad effectum gratiæ baptiſmalis : igitur quando homo ponit obicem gratiæ baptiſmali per fictionem ſacrilegam,iam intelligitur inſignitus charactere baptiſmali ; ergo tale peccatum,prout in re fit,eſt ab homine iam baptizato , quia eſt ab homine affecto charactere : & quia ſicut prius natura eſt , Baptiſmum eſſe , quàm cauſare gratiam ; ita prius natura eſt , Baptiſmum eſſe , quàm actualiter illi ponere impedimentum ne cauſet gratiam : ergo hoc peccatum vt ſic , eſt ab homine iam ſubiecto clauibus Eccleſiæ , per characterem enim ſubiicitur ; eſt ergo materia pœnitentiæ , & ideo per contritionem neceſſariò delendum eſt , quando ſacramentum pœnitentiæ non applicatur.

D.Thom. *Auguſt.*

Tandem , etiam ſi peccatum illud conſideretur, vt concomitans Baptiſmum , per ſe & ex intrinſeca ratione ſua habet;vt non poſsit per Baptiſmum deleri,nec directè,nec concomitanter:quia,vt diuus Thomas in prædicto ſecundo argumento tetigit , per ſe, & directè includit oppoſitionem repugnantem effectui Baptiſmi ; quia directè,ac per ſe tollit neceſſariam diſpoſitionem ad illum , in quo eius malitia conſiſtit : non potuit autem Baptiſmus directè inſti- A tui ad tollendum hoc peccatum , cùm potiùs ex ſua inſtitutione præ requirat ad ſuum effectum contrariam diſpoſitionem,ſine qua neque illud peccatum, neque aliud delere poteſt,& eadem ratione non poteſt illud tollere concomitanter , quia per illud impeditur,ne ſuum conferat effectum : ſi ergo hoc peccatum nullo modo poteſt per Baptiſmum tolli , ſupereſt,vt ſit neceſſaria contritio ad illud tollendum; hæc enim illatio ſatis eſt in ſuperioribus demonſtrata.

D.Thom.

Vnde ad rationem dubitandi poſitam facilè patet reſponſio;dico enim,hoc peccatum poſſe quidem in voluntate temporis duratione antecedere Baptiſmū, tamen vt ſic,non exiſtimo indigere alio remedio , ſed B per Baptiſmum poſſe tolli,vt concludit ratio facta. Vnde,ſi mihi conſtaret , aliquem eo tempore & inſtanti,quo baptizatus eſt,non actualiter peccaſſe , & priorem malam voluntatem continuaſſe , cenſerem illi ſufficere attritionem,per ſe loquendo,illúdq; peccatum per Baptiſmum eſſe remittendum , & non eſſe materiam confeſsionis , tamen huiuſmodi caſus non eſt admittendus in eo , qui ſciens & volens , & humano modo operans ſic baptizatur , & ideo ſemper indiget contritione , vel ſacramento pœnitentiæ ad huiuſmodi obicem tollendum.

An id ſit dicē dum de ſacrilegio tantum non de quouis alio peccato.

Sed quæres,an hoc ſit ſpeciale in peccato ſacrilegij commiſsi in indigna ſuſceptione Baptiſmi,vel ſit idem dicendum de quouis peccato actualiter concomitante Baptiſmum in ipſo tempore,& inſtanti, quo C Baptiſmus perficitur , videtur enim idem eſſe dicendum:in quam ſententiam poteſt referri Scotus diſt. 4.quæſt.5.quem ferè ſequitur Gabriel,quæſt.1.artic. 3.dub.3.tamen Scotus non ſolùm de peccato concomitante Baptiſmum , ſed etiam de antecedenti idem cenſet,ſi tale peccatum fuit cauſa fictionis , quod nobis ſuprà non placuit ; loquendo verò ſpecialiter de peccato concomitante , videtur in eo eſſe peculiaris ratio,quia iam eſt peccatū hominis baptizati,& ſubiecti Eccleſiæ per characterem,ergo eſt peccatū ſubiiciendum clauibus , non tantùm ſub ratione fictionis,ſed vt eſt in tali ſpecie , v. g. moroſæ delectationis,vel odij,vel alterius ſimilis ; ergo non poteſt tolli per ſolum Baptiſmum.Et confirmatur,quia tale peccatū , ratione ſuæ ſpecificæ malitiæ reddit indignam D ſuſceptionem Baptiſmi , & ponit obicem effectui eius , vnde in illo peccato poteſt diſtingui duplex malitia , altera in propria ſpecie , verbi gratia , odij, vel turpis conſenſus : altera ſacrilegij , quatenus eſt cauſa indignæ ſuſceptionis , & hæc poſterior fundatur in priori,& eſt veluti circumſtantia illius:ergo ſi ſub vna ratione iudicatur illud peccatum ordine naturæ poſterius charactere,& ſubiectum clauibus , & indigens contritione , idem eſt de illo dicendum ſub vtraque ratione.

Scotus. Gabriel.

Nihilominus D.Thomas art. 10.ad 2. & de fictione,ait,non remitti per Baptiſmum , ſed per pœnitentiam:de cæteris verò peccatis,ſiue præcedant,ſiue ſimul cum Baptiſmo exiſtant , per ipſum Baptiſmum E remitti : & ita eum exponunt , & ſequuntur Caietanus,Soto,& alij Thomiſtæ , qui conſequenter aiunt, non eſſe neceſſarium,peccatum illud fictionis materialiter(vt ſic dicam) ſeu in propria ſpecie confiteri, ſed ſolùm formaliter , ſeu ratione fictionis , ita vt ſit ſatis dicere,ſe indignè ac fictè recepiſſe Baptiſmum, non explicando,an illo eodem momento, quo baptizabatur,concupiſceret fœminam , aut odio haberet proximum , vel aliud ſimile peccatum commiſiſſet. Et huic ſententiæ fauet Auguſtinus lib. primo de Baptiſmo,capite duodecimo in fine , cuius verba D. Thomas refert.Atque hæc ſententia,ſpeculatiuè loquendo,

Quid D. Tho. ſentiat. *Caietanus. Soto.* *Auguſt.*

quendo, eſt ſatis veriſimilis, ac probabilis: & ratio differentiæ inter fictionem, vt fictio eſt, & quodlibet aliud peccatum actuale durans in eodem inſtanti, eſt de ſe ſufficiens ad fundandam rationem: quæ ex dictis reddi poteſt; quia ſola fictio formalis eſt, quæ directè opponitur Baptiſmo, & per ſe ex vi rationis ſuæ dicit actualem repugnantiam cum effectu illius, & ideo per ſe etiam eſt, vt Baptiſmus nõ habeat vim ad remittendum tale peccatum; reliqua verò peccata ex ſe non habent directè repugnare effectui Baptiſmi, & obicem illi ponere: ſed hoc per accidens contingit ex ſola concomitantia temporis Vnde Baptiſmus non habet ex vi ſua, vt non tollat huiuſmodi peccata, ſed ſolùm per accidens ex actuali indiſpoſitione voluntatis. Vnde etiam fit, vt alia peccata merè concomitanter ſe habeant ad Baptiſmum, & ad effectum eius, vel carentiam illius, ne ſint poſteriora illo, ordine naturæ; quia nullam rationem cauſæ, aut effectus habent reſpectu illius: at verò fictio formaliter ſub ratione ſacrilegij & obicis Baptiſmi, quoad effectum eius ex natura ſua ſupponit Baptiſmum. Nec refert, quòd malitia fictionis, ſeu ſacrilegij fundetur aliquo modo in alio actuali peccato, vt tale eſt in ſua ſpecie; quia rectè poteſt intelligi, fundamentum eſſe prius, id verò, quod in eo fundatur, eſſe poſterius ſicut etiam poteſt actualis & formalis fictio fundari in ſolo peccato præterito, & non retractato, ſeu in macula peccati, & carentia attritionis, quæ tũc non eſt nouum peccatum actuale, diſtinctum ab ipſo ſacrilegio, ſeu formali fictione. Vnde intelligitur, malitiam ſacrilegij ſeu fictionis non eſſe propriè circumſtantiam alterius peccati, quod ſimul concurrit cum Baptiſmo v. g. infidelitatis, aut odij, &c. ſed vel neutrum eſſe circumſtantiam alterius, ſed vtrumque eſſe ſimul tempore, vel potiùs ipſum peccatum infidelitatis, vel odij, aut aliud ſimile eſſe circumſtãtiam ex parte perſonæ operantis, ex qua manat aliud peccatum ſacrilegij; quod in hoc conſiſtit, quòd perſona carens debita diſpoſitione, voluntariè recipit ſacramentum: inde enim fit, vt indignè accipiat, tanto magis, quanto non ſolùm habet carentiam diſpoſitionis, ſed etiam prauam diſpoſitionem contrariam; quæ quidem praua diſpoſitio ſecundùm ſe, ſeu prout tale peccatum, nullum habet habitudinem ad Baptiſmum, neque vllum ordinem cum illo: peccatum verò ſacrilegij inde ſubſecutum, directè opponitur Baptiſmo, & effectui eius. Eſt ergo veriſimilis hæc opinio. Dixi autem, ſpeculatiuè eſſe probabilem, quia moraliter vix poteſt ad praxim reduci: nam vix eſt moraliter credibile, vt aliquis duret in aliquo actuali conſenſu prauo, toto tempore, quo perficitur Baptiſmus, vſque ad inſtans, in quo conſummatur Baptiſmus intrinſecè, quin etiam poſt Baptiſmum perfectum in eodem actu aliquo tempore duret: ſed in caſu, de quo agimus, peccatum illud durat intrinſecè vſq; ad inſtans perfectiuum Baptiſmi: ſic enim intelligenda ſunt omnia dicta, vt per ſe conſtat: ergo, moraliter loquendo, tale peccatum durabit aliquo tempore poſt Baptiſmum: tunc autem inter peccata poſt Baptiſmum commiſſa computandum eſt; quia iam non eſt tantùm præcedens, vel concomitans, ſed etiã ſubſequens, & ideo ſubiectum iam eſt clauibus Eccleſiæ, & extra ſphæram (vt ſic dicam) ſeu efficaciam Baptiſmi; ergo ſaltem ratione huius moralis periculi, ſeu dubij oportebit huiuſmodi peccatum confiteri, atque de illo conteri.

Dico quartò: Si is, qui fictè Baptiſmum accepit, poſtea actualiter confiteatur, & ſacramentum pœnitentiæ accipiat, ſufficiet illi attritio ad tollendum obicem, etiamſi & in ipſa fictione peccauerit, & poſt

A fictionem multa peccata commiſerit. Concluſio eſt certa & communis omnium, qui tenent, pœnitentiæ ſacramentum facere hominem de attrito contritum: nam hoc ſuppoſito, attritio illa omnium peccatorum coniuncta cum præcedenti ſacramento Baptiſmi, & cum præſenti ſacramento Pœnitentiæ reſpectu omnium habet vim contritionis. Item quia vtrumque ſacramentum habet tunc diſpoſitionem ſibi proportionatam ad effectum, qui ſibi poteſt attribui, ſeu reſpondere; ergo vtrumq; delebit per ſe, & directè peccata, quæ ſibi ſubiiciuntur: ergo nihil iam tunc eſt, quod poſſit Baptiſmi effectum impedire; non enim impedient peccata præcedentia Baptiſmũ, quia ipſe poteſt illa delere ſuppoſita attritione, ſi nõ ſit aliunde impedimentum; neque etiam impedient poſteriora B peccata, quia adeſt ſacramentum pœnitentiæ, quod poteſt illa delere ſuppoſita etiam attritione. Atq; ex hac ratione infero, idem eſſe quandocunq; cum huiuſmodi attritione coniungitur quodlibet aliud ſacramentum bona fide ſuſceptum: nam (vt ſuppono) quodlibet poteſt facere ex attrito contritum, intercedente bona fide.

Attritio cum ſacramento pœnitẽtiæ ſufficit ad tollẽdam fictionem etiamſi ſuſceptione, & poſt ſuſceptionem Baptiſmi peccatum fuerit.

Sed ſuperſunt circa hanc cõcluſionem duo dubia explicanda. Primum eſt, quæ gratia detur huiuſmodi homini attrito, ratione vtriuſq; ſacramenti Baptiſmi, ſcilicet præteriti, & præſentis pœnitentiæ; ponamus enim illam attritionem eſſe vt quatuor: inquirimus ergo, an per vtrumq; ſacramentum detur tanta gratia ſimul, & in eodem inſtanti, quanta diuerſis tempoC ribus daretur, ſi vtrumq; ſacramentum ſuo tempore effectum ſuum contuliſſet, aut (quod idem eſt) ſi Baptiſmus cum ſimili attritione, vt quatuor receptus fuiſſet: nam iuxta doctrinam traditam videtur ita eſſe affirmandum: nam inprimis non eſt, cur ſacramentum pœnitentiæ non conferat integrè ſuum effectum gratiæ, quem conferre poteſt in ſubiecto ſic diſpoſito: nam actu exiſtit, & actu inuenit talem diſpoſitionem in ſubiecto, quando actu ita operatur. Aliunde verò probabiliter dictum eſt ſuprà, Baptiſmum ita operari, recedente fictione, ac ſi eſſet receptus cum illa diſpoſitione, per quam tollitur fictio; ergo dabitur ſimul tota illa gratia, quæ vtrique ſacramento reſpondet In contrarium verò eſt, quia huiuſmodi homo non eſt tam bene diſpoſitus ad effectum vtriuſq; D ſacramenti per illum vnicum actum attritionis, quãtum fuiſſet per duos actus ſimiles & æquales, ſi cum vno priùs Baptiſmum recepiſſet, & cum alio poſtea pœnitentiã; ergo non recipit æqualem effectum per vtrumq; ſacramentum. Probatur conſequentia, quia quodlibet ſacramentũ maiorem effectũ confert homini meliùs diſpoſito ergo ſimiliter duo ſacramenta, quæ ſimul operantur, fortiùs operabuntur cum meliori diſpoſitione. Primum autem antecedens probatur, quia non ſola intenſio, ſed etiam multitudo actuum conducit ad meliorem diſpoſitionem moralem: nam ſi confert ad meritum, cur non ad rationem diſpoſitionis? Item, quia ille, qui plures actus efficit, E aliquid amplius ex parte ſua præſtat: vnde plus etiam ſatisfacit per duas attritiones, quàm per vnã. Et confirmatur: nam aliàs ille, qui fictè ſuſcipit ſacramentum plus peccando; & minùs laborando, ſeu minùs ſtudioſè operando, maiorem gratiam conſequeretur, quod non videtur eſſe rationi conſentaneum.

Dubium.

Ratio dubitãdi.

Res certè videtur dubia; mihi tamen inprimis certum eſt, plus gratiæ dari per illa duo ſacramenta ſimul concurrentia, quàm detur per ſingula cum eadem attritione, quia vnumquodq; habet ſuum proprium effectum: neque vnius cauſalitas impedit, aut minuit cauſalitatem alterius; cur enim ſeſe impedirent, cùm effectus eorum inter ſe non ſint repugnantes,

Reſponſio.

tes, & in ſubiecto ſit ſufficiens capacitas ad vtrumq; ſimul recipiendum? Deinde non dubito, quin ſacramentum pœnitentiæ det totum gratiæ effectum, quē poteſt dare homini ſic diſpoſito per attritionem vt quatuor, quia ſupponimus, hoc ſacramentum recipi cum tali diſpoſitione: nihil ergo illi deeſt, quo minùs tota virtute operetur in ſubiectum ſic diſpoſitum, quoniam, & realiter exiſtens operatur, & determinatur in actione ſua ab actuali diſpoſitione ſubiecti. Neque enim poteſt ad hunc effectum minuendum referre, quòd quis priùs fictè receperit Baptiſmum, & nondum fuerit effectum illius conſecutus; aut quòd poſtmodum plurima peccata multiplicauerit. Ita enim in ſuperioribus oſtendimus, eandem attritionem eiuſdem perfectionis abſolutæ ad æqualem effectum præparare hominem, ſiue plura, ſiue pauciora peccata in eo præceſſerint; cùm ergo fictio ſit vnum ex his peccatis, quòd illud præceſſerit, & cum illo alia multa, non minuit valorem huius diſpoſitionis, & conſequenter neque effectum: & eadem ratione nihil obſtabit, quòd effectus Baptiſmi non fuerit antea datus: tum quia ſatis eſt, quòd poſſit ſimul dari, tum etiam, quia, licèt eſſet priùs receptus, & per peccatū amiſſus, nihilominus pœnitentia poſſet habere ſuum effectum integrum: ergo eundem habere poterit, etiamſi Baptiſmi effectus nunquam fuerit antea receptus. Deniq; nulla ratio eſt, ob quam præſens effectus pœnitentiæ pendeat ex præcedente effectu Baptiſmi; habet ergo tunc ſacramentum pœnitentiæ totum gratiæ effectum, quem habere poteſt in homine ſic attrito.

Tertiò de ſacramento Baptiſmi, ſi teneamus, tantundem operari, recedente fictione, quantum cum ſimili diſpoſitione operaretur actu exiſtens: conſequenter dicendum erit, etiam ipſum dare totum effectum gratiæ, quem dare poteſt homini ſic attrito, quia reuera concurrunt ibi omnia neceſſaria ad illum effectum. Neque enim mihi probatur, quod video ab aliquo excogitari poſſe, nimirum illam attritionē, licèt in ſe vna ſit & æqualis ſimili attritioni vt quatuor: tamen hoc ipſo, quod diſponit ſimul ad duo ſacramenta, reputari moraliter minorem diſpoſitionem ad ſingula, quàm ſi ad vnum tantùm diſponeret: nam ſi hoc eſſet verum, etiam effectus ſacramenti pœnitentiæ eſſet minuendus, quod non videtur certè probabile. Item ſi fingamus, aliquem ſimul & eodem tempore recipere duo ſacramenta, v. g. Euchariſtiam, & Extremam vnctionem, quamuis vnico deuotionis actu ad vtrumque ſe præpararet, plenum vtriuſq; effectum reciperet, non minus, quàm ſi ſigillatim diuerſis temporibus illa ſacramenta acciperet cum æquali deuotione. Quare ad rationem in contrarium dicendum erit, multitudinem actuum eſſe quodammodo accidentalem, quando in reliquis eſt perfectio æqualis, & illa pluralitas actuum ſolùm requiritur propter temporis diuerſitatem. Si autem teneamus, Baptiſmum, recedēte fictione, ſolùm conferre minimam gratiam, quam poteſt dare homini, neq; ponenti obicem, neque ſe poſitiuè præparanti ad ſacramentum ſuſcipiendum, hoc modo expeditior, & veriſimilior erit reſponſio, ſcilicet huiuſmodi gradum gratiæ dari tunc, ratione Baptiſmi homini ſic attrito, & conſequenter per vtrumque ſacramentum ſimul minorem gratiam dari cum attritione vt quatuor, quàm ſi vtrumque ſacramentum receptum fuiſſet cum ſimili attritione; quia tunc Baptiſmus maiorem gratiam dediſſet, quia determinaretur à diſpoſitione, & attritione præſenti ad tantum effectum: in caſu verò, de quo agimus, attritio illa non concurrit, vt diſpoſitio ad Baptiſmum, determinans effectum eius, ſicut concurrit cum ſacramento pœnitentiæ, ſed ſolùm, vt remouens prohibens. Atq; hic poſterior modus dicendi mihi maximè probatur.

Probabilius reſpōdetur ad dubium.

Dubium.

Secundum dubium eſt; quomodo hic effectus gratiæ diuidendus ſit inter hæc duo ſacramenta, neutrum enim videtur poſſe totum hunc gratiæ effectū præbere: nam, vt dixi, maior eſt, quàm poſſit fieri per ſingula illa ſacramenta. Aliunde verò dici etiam non poteſt, quoſdam gradus illius gratiæ fieri ab vllo ſacramento, & alios ab altero; quia neq; deſignari, aut diuidi poterunt hi gradus, neq; eſt vlla ratio, cur hi potius, quam illi fiant ab alterutro ſacramento. Dices, priores gradus fieri à ſacramento Baptiſmi, quia Baptiſmus eſt primus omnium ſacramentorum; & ita gratia baptiſmalis eſſe debet prima omnium. Sed contra hoc eſt inprimis, quòd, licet Baptiſmus ſit primus, ratione characteris, non eſt tamen neceſſe, vt quoad effectum gratiæ ſanctificantis intelligatur ordine naturæ præcedere: alias, quoties homo lapſus per pœnitentiam reparatur, & primam gratiam recipit, deberet præintelligi ordine naturæ, vt recuperans gratiam baptiſmalem, in qua reliqui gradus gratiæ fundentur, quod valde friuolum eſt. Deinde, & maximè, quia quilibet gradus gratiæ ſufficit ad expellenda omnia peccata mortalia: non poteſt autem Baptiſmus in caſu, de quo agimus, expellere omnia peccata, nimirum peccatum fictionis, & alia ſubinde commiſſa; ergo nec poteſt ſolus efficere vel minimū gradum gratiæ. Vnde etiam videtur dici non poſſe, totam illam gratiā fieri ab illis ſacramentis, vt à cauſa partiali: tum quia ſacramentum ex inſtitutione ſua non habet, quòd ſit cauſa partialis tantæ gratiæ, ſed quòd ſit in ſuo genere integra cauſa inſtrumentalis minoris gratiæ ſibi proportionatæ: tum maximè, quia quodlibet illorum ſacramentorum per ſe, ac propria & integra virtute remittit peccatum mortale ſibi correſpondens; ergo ſimilitudo infundit aliquem gradū gratiæ, per quem tale peccatum tollatur, quia peccatum non tollitur, niſi per gratiam. Antecedens patet ex inſtitutione horum ſacramentorum, & ex communi modo loquendi Theologorum dicentium, peccatum originale remitti per Baptiſmum: peccatum autem fictionis per pœnitentiam, &c.

Reſponſio.

Reſpondeo, non poſſe cōuenienter dici, quoſdam gradus gratiæ fieri tunc ab vno ſacramento; quoſdam verò ab alio: neque etiam totam illam gratiam fieri ab vno ſacramento, vt ab inſtrumento totali, altero nihil efficiente, vt ſatis conuincunt rationes factæ. Quare dicendum eſt, quod vltimo loco eſt poſitum, ſcilicet illa duo ſacramenta concurrere per modum vnius agentis integri ad illam gratiam producendam; ita vt mutuò ſe iuuent & totus effectus ſit à ſingulis, à neutro tamen independenter ab alio: ſed cum neceſſaria independentia ab vtroq; ſimul, ſiue illa dependentia tota ſit phyſica, ſiue moralis, ſiue ex vtraque mixta, parum enim refert. Neque hoc erit contra, vel præter inſtitutionem talium ſacramentorum: nam ſingula ſacramenta habent ex inſtitutione ſua virtutem ad præſtandum ſuum effectum gratiæ, vel per ſe ſolum, ſi nullum adſit impedimentum, vel ſimul cū alio ſacramento, ſi occaſio vel neceſſitas ſubiecti id requirat; & tunc conſequenter habent alia ſacramenta ex inſtitutione ſua, vt ſeſe poſſint iuuare, & cooperari ad ſuos effectus, iuxta ſubiecti capacitatem, vel neceſſitatem. Atq; hinc etiam fit, vt, licèt vnumquodque illorum ſacramentorum directè ac per ſe remittat quædam peccata, in quorum remedium eſt inſtitutum: tamen de facto in eo caſu neutrum eorum remittat aliqua peccata directè, quin concomitanter remittat aliqua omnia eodem genere cau

re cauſalitatis, ſeu partialis inſtrumenti propter rationem factam, quòd omnia hæc peccata ſunt connexa, quoad remiſſionem: & hæc videtur eſſe communis ſententia Theologorum, vt videre licet in Soto, Paludano, Gabriele, Scoto, & aliis ſuprà citatis.

Scotus. Palud. Gabriel. Soto.

SECTIO VI.

Vtrùm habere effectum recedente fictione ſit proprium ſacramenti Baptiſmi.

HÆc quæſtio attingit materiam aliorum ſacramentorum: & ideo breuiſſimè hic expedienda eſt, quantum huius loci neceſſitas poſtulat, vt ea cōpleamus, quæ ſuprà diſp. 8. & ſect. 3. huc remiſimus. Prima ſententia eſt, hoc eſſe proprium ſacramenti Baptiſmi. Hanc tenet Soto diſt. 6. quæſt. 1. ar. 8. Fundari poteſt primò, quia ratio & neceſſitas Baptiſmi eſt in hac parte ſingularis; quia, & eſt ſacramentum, quod iterari non poteſt, & cuius effectus eſt ſimpliciter neceſſarius ad ſalutem, quæ duo non reperientur ſimul conuenire alicui aliorum ſacramentorum. Ex his autem duabus proprietatibus ſimul ſumptis oritur neceſſitas, ob quam redit effectus Baptiſmi recedente fictione; ergo non eſt, cur hoc alteri ſacramento tribuatur, quia, ſi iterari poteſt, ſubſequens ſacramentum ſufficiet ad effectum: & ita non oportebit, vt ſacramentum prius fictè ſuſceptum operetur: ſi autem iterari non poteſt, tamen non eſt ſacramentum neceſſarium ad ſalutem, neque eius effectus erit neceſſarius: ergo neque oportebit dari, recedente fictione. Secundò argumentatur Soto, quia Baptiſmus ſingulari modo eſt opus Dei, quod nec claues Eccleſiæ requirit, neq; diſpoſitionem in ſuſcipiente, per ſe loquendo: nam inſtitutum eſt ad remedium originalis peccati, & ad pleniſsimam indulgentiam, & regenerationem filiorum Dei; & ob hæc omnia, illi eſt conceſſa hæc ſingularis prærogatiua. Tertiò, quia Auguſtinus ſoli Baptiſmo tribuit hoc priuilegium; non eſt ergo extendendum, cùm neque in Scriptura ſacra, neque in ſanctis Patribus habeamus fundamētum. Vnde nec D. Thom. in tota hac tertia parte alteri ſacramento tribuit hanc gratiam. Nihilominus contraria opinio probabilior eſt, quæ breui inductione ſic declaratur. Primò enim veriſimilius eſt omnia ſacramenta imprimentia characterem conferre hunc effectum: ita ſentit D. Thom. in 4. diſt. 4. q. 3. art. 2. quæſtiunc. 3. ad 3. & ibi Paludanus quæſt. 5. art. 4. & alij, quos refert, & ſequitur Couarruuias in c. alma mater, 1. par. §. 4. n. 13. Et poteſt probari ratione D. Th. hic fundata in charactere: nam licèt ipſe loquatur de charactere baptiſmali, tamen ratio poteſt proportionaliter applicari: nam etiam, qui ordinatur, recipit characterem, quaſi formam, qua conſtituitur ſacerdos, ad quam conſequitur gratia neceſſaria ad illud munus conuenienter peragendum: ſed omnis forma, remoto impedimento, conſequitur ſuum effectum, ſeu proprietatem ſibi conſentaneam, & connaturalem: neque in hoc opus gratiæ eſt minus efficax, quàm opus naturæ. Atq; eadem proportione poteſt formari ratio de charactere Confirmationis. Sed quia hæc ratio non eſt in rigore metaphyſico intelligenda: nam vt Durandus obiicit, character non eſt forma, aut diſpoſitio neceſſitans ad gratiam, remoto obice; ideo moraliter ſic explicanda eſt. Nam hæc ſacramenta conſtituunt hominem in quodam ſtatu, à quo retrocedere non poteſt; quia character, quem imprimunt, inamiſſibilis eſt: ergo conueniens inſtitutio eorum poſtulat, vt ea gratia, quæ ex diuina inſtitutione annexa eſt huic characteri, ſemper de-

1. Sententia. Soto.

August.

D. Thom.

Sacramenta, quæ imprimūt characterē, habent ſuum effectum recedente fictione.

D. Thom. Paludanus. Couarruuias.

Durandus.

A tur; quoties ex parte hominis non fuerit impedimentum, & conſequenter, quòd reuiuiſcat, etiāſi in principio per fictionem impedita fuerit. Probatur conſequentia, quia hæc gratia, vt detur per ſacramenta, ordinatur ab bonum vſum ipſius characteris, ſeu illius muneris, ad quod homo per characterem deſtinatur: ergo non fuit expediens, vt homo propter peccatum commiſſum in ſuſceptione talis ſacramenti perpetuò priuaretur ea gratia, alioqui oportuiſſet, vel quòd tale ſacramentum eſſet iterabile, vt poſſet illa gratia obtineri, vel certè, vt eſſet aliquod aliud remedium ad illam obtinendam, ne homo perpetuò priuaretur auxiliis debitis, ratione ſacramenti ad huiuſmodi opus, vel miniſterium efficiendum. Vnde hæc ratio immediatè procedit de gratia ſacramentali, ſeu auxiliante; tamen conſequenter etiam probat B de gratia ſanctificante, quæ per ſacramentum datur: tum quia hæc etiam iuuat, vt opus, ad quod ordinatur ſacramentum, ſanctè & dignè perficiatur: tum etiam, quia per ſacramenta non datur gratia auxiliās, ſeu ſacramentalis, niſi vt coniuncta, & quaſi radicata in aliqua gratia habituali.

Neq; contra hanc concluſionem procedunt fundamenta primæ ſententiæ: nam prima ratio ſolùm probat, in his ſacramentis non eſſe tantam neceſsitatem, quanta eſt in Baptiſmo; non tamen non eſſe ſufficientem rationem, & neceſsitatem, eo modo quo dicitur moraliter neceſſarium, quod eſt valde vtile, vel conueniens: nam licèt gratia horum ſacramentorum non ſit ad ſalutem ſimpliciter neceſſaria; C tamen ad finem horum ſacramentorum eſt quodammodo neceſſaria moraliter prædicto neceſsitatis modo. Secunda verò ratio nullius eſt momenti, quia nihil probat eorū, quæ aſſumit. Tertia etiam eſt inefficax; quia ſolùm fundatur in authoritate negatiua Auguſtini, & quamuis Auguſtinus hìc non dixerit, non tamen negauit; & ex doctrina eius de Baptiſmo poteſt hæc amplificatio probabiliter colligi.

Secundò hinc infero, idem dicendum eſſe de ſacramentis Matrimonij, & Extremæ vnctionis, quatenus aliquo modo iterari non poſſunt. Matrimoniū enim non poteſt iterari viuente coniuge per ſe loquendo; & alioqui conſtituit hominem in eo ſtatu, in quo valde indiget gratia ſacramentali illius ſacramēti: non ergo expedit, vt homo perpetuò careat hac D gratia propter priorem fictionem; ſed magis eſt conſentaneum virtuti tanti ſacramenti, vt ſicut de ſe conſtituit hominem in ſtatu perpetuo & immutabili, viuente vtroque coniuge; ita de ſe ſemper ſufficiat ad dandam gratiam conuenientem illi ſtatui, ſi homo non ponat obicem: ergo propter hanc cauſam redibit effectus huius ſacramenti, recedente fictione; alioqui oporteret illud iterari, ſaltem propter hanc gratiam conſequendam. Similis ratio formari poteſt de Extrema vnctione; eſt enim hoc ſacramentum initerabile in eadem ægritudine, eodémque ſtatu illius: & ordinatur præcipuè ad præparandum hominem E ad exitum huius vitæ, vt & coram Deo purior egrediatur, & omnes difficultates vincat, quæ in illo articulo occurrere ſolent. Conſtituamus ergo hominem morti proximum, qui hoc ſacramentum fictè recipit, & deinde magis ac magis morti appropinquat: cur ergo hunc priuabimus omni ſpe, ac remedio conſequendi gratiam, & ſubſidia huius ſacramenti tam neceſſaria in tam graui negotio, támque arduo periculo? Certè, ſi homo per pœnitentiam remouendo fictionem non poſſet ſuſcepto ſacramento iuuari, ſine cauſa eſſet ita inſtitutum hoc ſacramentum, vt non poſsit in huiuſmodi euentu iterum dignè ſuſcipi, ad fruendum eius gratia, & auxiliis: in his ergo ſacramē-

Matrimoniū & extrema vnctio tribuūt ſuum effectū, recedente fictione.

tis,quatenus participant initerabilitatem Baptiſmi,& quandam moralem neceſſitatem ſuæ gratiæ ad fines ſuos,obtinendos,veriſimile eſt,habere ſuos effectus, recedente fictione.

Obiectio.

Dices;ergo ſi eo tempore, quo durat propria neceſſitas talis effectus,& pro quo iterari non poſſunt, non tollatur fictio, etiamſi poſtea tollatur, non dabit effectum: vt,verbi cauſa, gratia ſacramenti matrimonij neceſſaria eſt durante matrimonio, & pro eo etiam tempore iterari non poteſt illud ſacramentum; finge ergo, aliquem recepiſſe illud ſacramentum ficte,& non abſtuliſſe fictionem toto tempore, quo durauit matrimonium: poſtea verò mortuo altero coniuge egiſſe pœnitentiam; videtur ergo ſequi tunc in huiuſmodi homine non redire effectum prioris ſacramenti: quia iam in eo non eſt ſimpliciter initerabile tale ſacramentum, & quia in eo iam ceſſauit illa neceſſitas; neque illi homini danda eſt ampliùs gratia auxilians ſacramentalis matrimonij, quia iam deſiit eſſe in tali ſtatu conſtitutus. Idem fingi poteſt in extrema vnctione, ſi quis ſacramentum illud fictè accipiat,nec veram pœnitentiam agat,durante illa ægritudine; poſtea verò ſanitatem recuperet,eúmque pœniteat,&c.

Reſponſio.

Reſpondetur,non eſſe inconueniens hoc totum concedere, quia coniectura videtur ſatis probabilis; & ſaltem videtur oſtendere rationem à nobis factam ex quadam neceſſitate, & initerabilitate horum ſacramentorum deſumptam, non procedere in prædictis caſibus; ac proinde ſaltem hoc titulo non oportere vt tunc reuiuiſcat effectus eorum: an verò alio titulo id affirmari poſſit, conſtabit ex dicendis in vltimo puncto. Poſſet etiam reſponderi, negando ſequelam; quia aliud eſt, conſiderare rationem inſtitutionis, aliud inſtitutionem ipſam.Ratio ergo ob quam inſtitutum eſt,vt hæc ſacramenta habeant ſuum effectum, recedente fictione,eſt illa, quæ tacta eſt:inſtitutio autem, abſolutè facta eſt. Vnde non oportet, vt in quocunque caſu particulari contingat, rationem illam,ſeu neceſſitatem ceſſare,eo ipſo ceſſet effectus ſacramenti. Sicut enim in materia de legibus dici ſolet,ceſſante in particulari fine vel ratione legis tantùm negatiuè, non ceſſare legis obligationem; quia lex eſt vniuerſalis regula,quæ non excipit,neque conſiderat huiuſmodi particulares euentus,qui ſunt per accidens: ita in præſenti dicere poſſumus, inſtitutionem hanc eſſe veluti legem quandam,quæ ſemper habet ſuam vim & efficaciam,quamuis in particulari ceſſet eius ratio, ſeu neceſſitas.

Redit effectus pœnitẽtiæ recedẽte fictione.

D.Thom. Durandus. Palud.

Tertiò,de ſacramento Pœnitentiæ (ſi aliquando poteſt dari informe,ita vt verum ſacramentum fictè recipiatur) veriſimilius eſt,illud habere effectum, recedente fictione, quod docuit apertè diuus Thomas loco ſuprà citato ex 4 d. 17. & Durandus ibi quæſt.13.diſtinct.4.q.4.& Paludanus diſtinct 14.q.1. art.2.& ratio eſt ferè eadem,quæ de Bàptiſmo,quoad hoc, quòd ſicut peccata mortalia ante Baptiſmum commiſſa non poſſunt, niſi per Baptiſmum, remitti: ita peccata mortalia poſtea commiſſa non poſſunt remitti, niſi per aliquod ſacramentum confeſſionis. Ex quo certo principio ſic argumentor, peccatum mortale fictè confeſſum remitti poſtea poteſt per contritionem, & non in voto alterius confeſſionis eiuſdem peccati,quia nõ tenetur homo illud iterum confiteri, vnde, ſtante contritione, poteſt habere propoſitum formale numquam ampliùs confitendi illud peccatum: ergo remittitur tale peccatum per ordinem,& efficaciam prioris ſacramenti, & hoc eſt incipere habere effectum, recedente fictione:nam ſi poteſt remittere peccatum mortale, poteſt etiam

A dare gratiam,qua illud remittitur,& procedunt aliæ rationes de Baptiſmo factæ.Quapropter non obſtat, quòd hoc ſacramentum iterari poſſit, etiam de eodẽ peccato priùs confeſſo,in quo differt a Baptiſmo: nã ad efficaciam rationis factæ ſatis eſt,quòd hæc iteratio non eſt neceſſaria ad remiſſionem talis peccati, cùm tamen efficacia ſacramenti ſemper ſit neceſſaria: nam hinc euidenter concluditur, neceſſarium eſſe,vt prior abſolutio poſſit habere efficaciam,ablato obice, quia,ſi illa iam eſſet omnino inefficax, neceſſarium eſſet aliam adhibere, & conſequenter neceſſarium foret peccatum iterum confiteri; quia abſolutio per ſe, & directe non cadit niſi in peccatum confeſſum. Vnde non eſt ſatis,ſi dicatur, concomitanter remitti per ſequentem abſolutionem; tum B quia poteſt ante aliam abſolutionem remitti per contritionem, & ſine vllo ordine ad ſequentem abſolutionem; tum etiam, quia nullum peccatum mortale remittitur concomitanter, & per accidens per aliquam abſolutionem, niſi cum voto ſeu ordine ad aliam, per quam directè remittatur, vt ſuprà dictum eſt.

Obiectio.

Dices, interdum fingi poteſt caſus, in quo confeſſio ſit facta,etiamſi ſit tantùm de venialibus peccatis,vt ſi quis habeat mortale aliquod quod inuincibiliter ignoret, & nullam attritionem illius habeat,ſed tantùm vnius,vel alterius venialis, quod confitetur: tunc ergo non erit neceſſe, effectum illius ſacramenti redire; quia non eſt neceſſe, vt illa peccata venialia ſic confeſſa per abſolutionem præ- C teritam, vel futuram remittantur; quia ſacramentum pœnitentiæ non eſt medium neceſſarium ad remiſſionem venialium.

Reſponſio.

Reſpondetur,hic optimè accommodari doctrinam paulo antea datam de inſtitutione ſacramenti;eſſe ſcilicet veluti generalem legem,quæ non ceſſat in particulari caſu, etiamſi negatiuè ceſſet neceſsitas,dummodo tollatur contrarius obex.

Quartò, de ſacramento Euchariſtiæ res eſt valde dubia:quam infrà in propria materia tractabo.

Sed circa alia ſacramenta ſupererat hîc declarandum,per quid poſsit tolli fictio, vt ſuos effectus habere incipiant; tamen hoc, & alia ſimilia dubia ex D doctrina data de Baptiſmo poſſunt facilè expediri. Poſſet autem hîc vlterius dubitari, an in aliquo ſacramento veteri habeat locum hæc doctrina,ſcilicet quòd ſuo modo habuerit effectum, recedente fictione:nam D.Thom.in 4.d.1.q.2.art.4.quæſtiun. 1. ad 3 hoc tribuit Circumciſioni, dicens, *Sicut in Baptiſmo manet character ſpiritualis,ratione cuius fictus,depoſita fictione effectũ Baptiſmi recipit,ita manebat character exterior in circumciſione,quæ hoc idem faciebat*.Sed nunquam hoc D. Thom. docuit in hac 3. par. Vnde valde incertum, & contrarium mihi videtur probabilius, ſuppoſitis his, quæ ſuprà diximus de modo, quo in circumciſione, & in ſacramento legis naturæ gratia dabatur:eſt enim multum probabile, adultis nullam E tunc fuiſſe datam gratiam ex opere operato, in huiuſmodi ſacramentis; nec potuiſſe facere adultum ex attrito contritum: atque adeò non fuiſſe ſimpliciter neceſſaria media ad remiſsionem peccati, præſertim in adultis,qui poterant & debebant per contritionem ſanctificari; non ergo fuit neceſſarius hic effectus in his ſacramentis,quia infantes non poterant eſſe ficti;adultis verò,& ſufficiebat,& neceſſaria erat contritio, quod ſpectat ad medij neceſsitatem:ſi autem non eſt neceſsitas,non eſt attribuendus talis effectus illis ſacramentis,quia in illis non dabatur gratia præter meritum operantis, niſi veluti ex ſpeciali diſpenſatione ad ſubueniendum neceſsitati infantium.

DISPVTATIO XXIX.

De effectu Baptiſmi ſanguinis, & diſpoſitione ad illum neceſſaria.

POſſet hæc diſputatio in materiam de fortitudine reiici; quoniam hic Baptiſmus ſanguinis nihil aliud eſt, quàm martyrium, quod actus eſt fortitudinis: tamen, quoniam, vt ſuprà vidimus, non quodlibet martyrium habet rationem Baptiſmi ſanguinis, ſed illud ſpecialiter, quod ſupplet vicem Baptiſmi aquæ; ideo conſideratio martyrij ſub hac ratione baptiſmatis ad hunc locum ſpectat. Pendet autem eius cognitio ex virtute & efficacia, quam martyrium habet ad dandam gratiam, deficiente baptiſmate aquæ & flaminis, de quibus, & eorum effectibus iam ſatis dictum eſt. Hac igitur de cauſa proponimus hoc loco diſputationem præſentẽ, quæ plurimum etiam confert ad perfectam intelligentiam eorum, quæ de neceſſitate Baptiſmi ad ſalutem conſequendam ſuperiùs tractata ſunt: & vt clarior ſit diſputatio, dicemus priùs de infantibus, poſtea de adultis.

SECTIO I.

Vtrùm per Baptiſmum ſanguinis poſſint infantes ſaluari abſque Baptiſmo aquæ.

INfantes hoc loco dicuntur, non tam propter ætatem, quàm propter carentiam perpetuam vſus rationis, ſicut in ſuperioribus explicatum eſt. Atque hinc oritur ratio dubitandi in quæſtione propoſita: nam Baptiſmus ſanguinis includit, vel ſupponit eſſentialem ac propriam rationem martyrij: ſed abſque vſu rationis non poteſt vera ratio martyrij ſaluari; ergo in his, qui nunquam ratione vſi ſunt, non poteſt Baptiſmus ſanguinis reperiri: non ergo poterunt per illum ſaluari, abſq; Baptiſmo aquæ. Minor principalis argumenti patet, quia martyrium eſt actus virtutis fortitudinis, abſq; rationis autẽ vſu nullus actus virtutis inueniri poteſt. Et augetur difficultas, quia aliàs Baptiſmus aquæ, neq; in re, neque in voto eſſet infantibus neceſſarius ad ſalutem, quod videtur eſſe contra Chriſti verba, *Niſi quis renatus fuerit, &c.* à qua generali regula Scripturæ non licet exceptionem facere abſque ſufficiente, & cogente authoritate. Sequela patet, quia in huiuſmodi infantibus ſupponitur deeſſe Baptiſmus aquæ in re ſuſceptus: votum autem in illis eſſe non poteſt; quia hoc votum concipitur per proprium actum, ſeu deſiderium, cuius illi ſunt incapaces. Nec dici poteſt, re ipſa per mortem habere huiuſmodi votum Baptiſmi aquæ, quatenus & commoriuntur Chriſto, & ſuo ſanguine tinguntur: hoc enim non ſatisfacit, tum quia eſt valde metaphoricum, & in re nulla habitudo ad Baptiſmũ aquæ per hæc verba declaratur, ſed ſolùm analoga quædã proportio, ſeu conuenientia: tum etiam quia, cũ mors efficiat hominem incapacem Baptiſmi aquæ, non poteſt includere votum eius. Quòd verò nullum ſit ſufficiens fundamentum ad prædictam exceptionem faciendam, conſtat; quia neque in Scriptura continetur, neq; in Eccleſiæ traditione. Prior pars probatur, quia ſi contineretur in Scriptura, maximè in illis verbis Chriſti Domini: *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*; at verba hæc non de infantibus dicuntur, ſed de adultis, infantes

A enim neſciunt confiteri Chriſtum. Poſterior pars probatur, quia ſi Eccleſiæ authoritas faueret ad hanc exceptionem faciendam, maximè, quia Innocentes pueros colit, vt Sanctos: ſed hoc non cogit, tum quia poſſunt illi inter Sanctos recenſeri, quia erant circumciſi, & mortui ſunt abſque alio peccato; & Eccleſia voluit eos colere, quamuis fortaſſe non ſunt ſanctiores aliis, in Chriſti reuerentiam & amorem, ob cuius odium illi ſunt ab Herode occiſi; tum etiam, quia licèt gratis demus aliquod priuilegium fuiſſe illis paruulis conceſſum, non eſt, cur extendatur ad omnes alios infantes, præſertim poſt Baptiſmum aquæ, cuius neceſſitas nondum erat eo tempore introducta.

B In hac quæſtione non defuerunt Catholici, qui, fortaſſe propter rationes factas, ſenſerunt, paruulos non poſſe ſaluari per Baptiſmum ſanguinis; ita videtur docere Alex. Alenſ. 4. p. q. 22 memb. 5. artic. 1. vbi *Alex. Alenſ.* dicit, Baptiſmum aquæ extenſiuè excedere in effectu Baptiſmum ſanguinis, quia pluribus perſonis prodeſſe poteſt, ſcilicet paruulis & adultis: cùm tamen Baptiſmus ſanguinis ſolùm proſit adultis. In hãc ſententiam inclinat etiam Armachan. lib. 8. de quæſtio- *Archaman.* nibus Armenorum, c. 37. & Adrianus in 4. q. vlt. de *Adrianus.* Bap. ad 3. Qui licèt non omnem rem definire audeãt, tamen probabile eſſe cenſent, innocentes martyres nihil gratiæ aut ſanctitatis per mortem illam fuiſſe conſecutos, etſi fortaſſe aliqui ex eis non fuerant circumciſi; eos etiam non fuiſſe ſaluos, ſed in peccato

C originali deceſſiſſe. Soto etiam citat Bonauenturam *Bonauent.* in eandem ſententiam, quòd Baptiſmus ſanguinis nõ proſit paruulis. Sed ille nihil de hac re apertè locutus eſt.

Dicendum eſt ergo primò, infantes eſſe capaces *Infantes capaces ſunt martyrij.* martyrij, ſeu Baptiſmi ſanguinis. Hæc concluſio eſt mihi certa, neque exiſtimo poſſe ſine temeritate negari. Eam tradit D. Th. 2. 2. q. 124. art. 1. ad 1. & quod- *D. Thom.* lib. 6. art. 4. Richard. in 4. d. 4. ar. 2. q. 3. vbi hoc exten- *Richard.* dit ad illos infantes, qui in vteris maternis ſimul cum matribus interficiuntur. In eadem ſententia ſunt Scotus, Gabriel, & alij d. 4. Soto d. 3. art. 11. & bene *Scotus.* Caietanus 2. 2. loco citato: & D. Bonauent. illa d. 4. *Gabr.* *Soto.*

D par. 2. art. 1. q. 2. limitat ſententiam Alenſis dicentis *Caietanus.* Baptiſmum aquæ pluribus prodeſſe, quàm ſanguinis. *Bonauent.* Vnde nihil in hoc diſtinguit inter paruulos, & adultos, & probatur præcipuè exemplo ſanctorum Innocentium, quos martyres fuiſſe conſtat. Primò ex traditione, & ſenſu Eccleſiæ celebrantis feſtum eorum, tanquam verè martyrium, propter quod officium martyrum eis recitandum proponit, eóſque martyres appellat, tum in collecta ſeu oratione: *Deus, cuius hodierna die præconium, innocentes martyres non loquendo, ſed moriendo confeſſi ſunt*: tum in hymno, *ſaluete flores martyrum, vos prima Chriſti victima.*

Secundò ex Patribus. Cyprianus ſermone de Stel- *Cyprianus.* la & Magis, circa finem. *Tyrannus*, inquit, *crudelis illuditur, qui dum putat perdere, quos occidit, melioris vitæ ſtatum eis procurat*, & infrà: *Ecce paruuli iſti, quos inauditæ*

E *crudelitatis mõſtrum Herodes occidit, ſubitò ſunt martyres*, & infrà: *Aetas nondum habilis ad pugnam, idonea extitit ad coronã, vt appareret Innocentes eſſe, qui pro Chriſto necantur, infantia innocens ob nomen eius occiſa eſt.* Optimè Leo Papa ſermone primo de Epiphan. *Quos Rex* *Leo Papa.* *impius eximit mundo, Chriſtus inſerit cælo, & quibus nõdũ ſanguinis ſui impendit redemptionem, iam martyrij tribuit dignitatem*, & ſubdit ſermone 2. *Ac ſi iam diceret; Sinite paruulos venire ad me, taliũ eſt enim regnum cœlorũ: noua gloria coronabat infantes.* Et infrà: *Vt diſceretur, nullũ hominem incapacem eſſe diuini ſacramenti, quãdo etiam illa ætas gloriæ eſſet apta martyrij.* Sic etiam Auguſtinus lib. *Auguſt.*

3. de

3. de lib. arbit. capite 23. de Innocentibus loquens, dicit: *Eos in honorem martyrũ receptos veneratur Eccleſia.* Et lib. 2. de ſymbolo ad catechumenos, c. 5. & lib. 3. cap. 4. dicit, innocentes martyres teſtimonium reddidiſſe innocentiæ Chriſti. Idem Epiſtol. 28. ad Hieronymum, & ſerm. 8. de Sanctis, cùm ſequentibus, qui ſunt de Innocentibus. Origenes etiam homil. 3. in varios locos Euangelij huius antiquæ traditionis meminit, & hunc in modum ſenſum Eccleſiæ interpretatur, dicens: *Horum memoria ſemper, vt dignum eſt, in Eccleſiis celebratur ſecundùm ordinem integrum ſanctorum, vt primorum martyrum pro Domino occiſorum, vt ipſa Bethleem, in qua natus eſt Dominus, primitias martyrum Domino obtuliſſe videatur.*

Origenes.

Denique Patres omnes in concionibus, quas de ſanctis Innocentibus ſcripſerunt, omnéſque catholici Scriptores Euangeliorum, Matthæi 2. teſtes ſunt; illos Innocentes, fuiſſe verè martyres, & hoc nomine ab Eccleſia coli. Tertiò, eſt optima ratio, quia, niſi illi Innocentes fuiſſent martyres, non potuiſſet Eccleſia omnes illos ſua ſolemnitate canonizare, & vt verè beatos, colere: quid enim ſi aliqui eorum circumciſi non fuerant? eſt enim id valde veriſimile: nam occiſi ſunt omnes à bimatu, & infrà; ergo etiam illi, qui nondum octauum diem ætatis attigerant quos neceſſe erat nõdum eſſe circumciſos: at verò Eccleſia omnes generatim, & ſine vlla exceptione colit, quia reuera non ob circumciſionem, nec ob gratiam, quam in eo acceperant, ſed ob mortem pro Chriſto ſuſceptam eos veneratur, hæc enim ſola cauſa, & titulus venerationis erat illis omnibus communis. Immeritò ergo Adrianus dixit, non ſatis conſtare in hac parte de ſenſu & doctrina Eccleſiæ. Quia neque facto, neque verbo potuit Eccleſia clariùs ſuam mentem aperire, & antiquam traditionem nobis proponere, quare non video, quomodo ſine temeritate, & magno errore poſſit in hoc dubium reuocari. Ex hoc autem ſingulari facto rectè colligimus, nullum infantem ratione infantiæ eſſe martyrij incapacem: ſed omnes eos, qui eodem modo pro Chriſto mortem ſuſtinuerint, verè eſſe martyres: nam eadem eſt ratio & cauſa in cæteris infantibus, quæ fuit in illis Innocentibus. Quia vel in illo facto interceſſit ſpeciale priuilegium factum illis pueris, vel non: ſi non interceſſit; ergo non eſt cur alij cenſeantur magis incapaces martyrij, quàm illi, cùm omnes æquè careant vſu rationis; ſi verò interceſſit priuilegium, hoc certe non eſt factum perſonis, ſed cauſæ: quid enim in illis pueris cogitari poteſt pertinens ad perſonalem dignitatem, vel cõditionem eorum, propter quod huiuſmodi priuilegium illis conceſſum ſit? Nihil ſanè. Tota ergo ratio illius priuilegij fuit cauſa mortis, nimirum quòd propter Chriſtum occiſi ſunt. Vnde eleganter Cyprianus ſuprà, *Sufficit cauſa teſtimonio licèt nondum eloquio diſtinguantur.* Et Leo Papa, *Vt diſceretur, nullum hominem incapacem eſſe diuini ſacramenti.* Et eodem modo loquuntur cæteri Patres. Quin etiam Eccleſia eodem modo inter martyres numerat quoſlibet pueros, vel infantes, qui in lege gratiæ pro Chriſtiana religione mortui ſunt, vt conſtat ex omnibus hiſtoriis Eccleſiaſticis, & ex modo loquendi Sanctorum. Cur enim priuabuntur nunc infantes huiuſmodi priuilegio & honore? Neque enim gratia Chriſti minus liberaliter nunc, quàm eo tempore communicatur: neque horum mors minus eſt propter Chriſtum, quàm illorum, imò quodammodo videtur expreſſius ac formalius eſſe propter Chriſtum: nam licèt omnes interfecti ſint in odium Chriſti; tamen illi priores Innocentes ſolùm mortui ſunt inter quærendum Chriſtum; hi verò interficiuntur propter fidem Chriſti, & ad deſtruendam & euertendam religionem eius; eſt ergo par omnium ratio.

Adrianus.

Quilibet infantes poſſunt eſſe martyres.

Cyprianus.

Leo Papa.

A

Secundò igitur dicendum eſt, Baptiſmum ſanguinis ſatis eſſe poſſe Infantibus ad ſalutem ſine Baptiſmo aquæ. Hæc concluſio ſequitur ex præcedenti. Primò, quia verum martyrium eſt ſufficiens ad ſalutem, vt ſectione ſequenti oſtendam; imò in paruulis non poteſt alia ratione mors eos martyres efficere honore & cultu dignos; niſi quia efficit ſanctos. Conſtat præterea, illam mortem non dici martyrium, quia ſit actus virtutis fortitudinis in ipſis infantibus, vt ratio dubitandi in principio poſita ſatis probat: dicitur ergo martyrium, quia ex eo, quod eſt propter Chriſtum, habet effectum martyrij, qui per ſe ſufficit ad ſalutem. Præterea Innocentibus ab Herode occiſis martyrium illud fuit ſufficiens ad ſalutem ſine circumciſione; ergo & nunc erit ſine Baptiſmo. Dices, non fuiſſe tantam neceſſitatem circumciſionis, quanta eſt Baptiſmi, quia tunc ante octauum diem poterat aliquod remedium prodeſſe. Sed contrà; quia ſaltem ab octauo die erat tam neceſſaria circumciſio, vel ſaltem aliquod ſacramentum legis naturæ, erat tam neceſſarium ſimpliciter, ſicut nunc eſt Baptiſmus; & tamen quamuis neutrum fuiſſet applicatum, certiſſimum eſt, illam mortem fuiſſe ſufficientem ad ſalutem, vt conſtat ex adductis in prima concluſione: ergo non obſtante neceſſitate Baptiſmi ſimilis mors nunc ſufficiet; quia inſtitutio Baptiſmi nihil dignitatis, vel efficaciæ martyrio abſtulit, quin potiùs probabile eſt, per Chriſtum vtriuſque Baptiſmi gratiam fuiſſe ſpecialiter conceſſam, vel confirmatam, & auctam, vt de Baptiſmo ſanguinis dicetur inferiùs: nam de Baptiſmo aquæ res eſt omnino certa: nam ſicut illius neceſſitas, ita & efficacia ex Chriſti inſtitutione & promiſſione manauit: priuilegium autem martyrij, licèt ſemper fundatum fuerit in meritis Chriſti, tamen non eſt improbabile fuiſſe antiquius, quàm inſtitutionem Chriſti poſt incarnationem factam. Eſto tamen ita ſit, non fuit tamen per Chriſtum, aut inſtitutionem Baptiſmi reuocatum, ſed confirmatum potiùs, iuxta verba Chriſti, *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus.* Et veriſimile eſt, fuiſſe etiam auctum: nam ita decet ſtatum, & perfectionem legis gratiæ in quo vberiùs & liberaliùs Chriſti gratia communicatur.

Baptiſmus ſanguinis ſatis eſt infantibus ad ſalutẽ, etiam ſine Baptiſmo aquæ.

B

C

D

Ad rationem ergo dubitandi in principio poſitam, reſpondetur, martyrium poſſe conſiderari, vt actum virtutis, & vt ſic non habere locum in infantibus; vel ſolùm, vt eſt actualis mors, quam innocens pro Chriſto patitur, & vt ſic non eſt de ratione eiùs, quòd ſit actus virtutis: imò nec eſt neceſſarium, quòd mors ſit voluntaria in eo, qui non eſt capax proprij conſenſus. Vnde dici poteſt illa mors martyrium quoad martyrij gloriam & efficaciam; quamuis non, quoad eſſentiam virtutis. Vel dici etiam poteſt illa mors obiectiuè honeſta & ſtudioſa, quamuis formaliter, vt eſt in eo, qui eam patitur, non ſit ex virtute, ſicut non eſt ex voluntate. Ad confirmationem reſpondetur, non eſſe ſimpliciter contra neceſſitatem Baptiſmi aquæ, priuilegium, ſeu exceptionem, quæ fit etiam de Baptiſmo ſanguinis. Primò quidem, quia per ſe loquendo Baptiſmus aquæ debet ſemper præcedere, etiamſi ſtatim ſperetur Baptiſmus ſanguinis, & malè facerent parentes, tutores, vel paſtores, qui infantem priuarent Baptiſmo aquæ etiam ſi ſtatim eſſet pro Chriſto occidendus: hoc autem malum nihil paruulo obeſſet, quominus frueretur fructu Baptiſmi, cùm non

Ad rationem dubitandi.

E

non eſſet poſitum in voluntate eius. Deinde, quia hęc exceptio ab eodem Chriſto eſt facta, vel confirmat illis verbis, *Qui me confeſſus fuerit corã hominibus*: nam, vt Patres dicunt, infantes quamuis non verbis, re & opere Chriſtum confitentur eique conformãtur. Accedit etiam traditio Eccleſiæ à nobis explicata. Vnde non eſt neceſſe quærere in his infantib. qui nunc pro Chriſto occiduntur, votum Baptiſmi aquæ: nam hoc reuera propriè nullum eſt, niſi fortaſſe per extrinſecam voluntatem, & acceptationem Chriſti, ſed non eſt neceſſarium, abſolutè loquendo, huiuſmodi votum propriè dictum; quia Baptiſmus ſanguinis per ſe ſufficiens eſt, & non quaſi in virtute alterius: votum autem ſacramenti tunc dicitur eſſe neceſſariũ, quando effectus datur in ordine ad tale ſacramentũ, quaſi ſupplendo locum & vicem illius, donec ipſum applicetur: hoc autem non ita eſt in martyrio, ſed per ſe & ex propria promiſſione hoc habet priuilegium, vt in ſequentibus dicemus latiùs.

SECTIO II.

Vtrùm Baptiſmus ſanguinis ſufficere poſſit adultis ad ſalutem, abſque Baptiſmo aquæ.

NOn inquirimus, an voluntariè poſſit omitti Baptiſmus aquæ, propterea quòd inſtet, vel ſtatim ſperetur neceſſitas ſuſtinẽdi martyrium: nam certum eſt, ſi ſit in hominis poteſtate ſe præparare per Baptiſmum aquæ, antequam mori pro Chriſto cogatur teneri, ad id faciendum non minus, quàm in quouis periculo mortis teneretur; quia præceptũ Baptiſmi ſemper obligat, & nihil eſt, quod in eo caſu excuſet ab obſeruatione eius: quia, licèt martyrium per ſeſe ſit optimus virtutis actus, & magna habeat priuilegia; non tamen tollit aliorum præceptorum obligationem, nec excuſat, quin homo vti debeat ordinariis ac neceſſariis remediis ſalutis, ſi facultas adſit: quin potiùs, quo martyrij certamen difficilius eſt, eo magis debet homo ſe ad illud diſponere, præſertim per ſacramenta ad ſalutem neceſſaria: quapropter, qui ea voluntariè negligit, quamdiu in ea voluntate perſeuerat, non eſt ad martyrium idoneus, nec fructum eius recipiet, vt epiſt. 54. copioſè Cyprianus diſputat. *Cyprianus.*

In quo locum habeat quæſtio. Quæſtio ergo propoſita ſolùm habet locum in fideli adulto, qui ad martyrium rapitur prius, quàm re ipſa poſſit ſuſcipere Baptiſmum aquæ; in illis ſatis eſſe poſſit ad ſalutem martyrium, tanquã Baptiſmus ſanguinis. Et ratio difficultatis eſt, quia ſi in infantibus martyrium habet hanc virtutem & efficaciã, cur non in adultis? In contrarium verò eſt, quia adultus, cũ ſit capax propriæ rationis & voluntatis, poteſt ſe ad gratiam diſponere ac præparare per conuerſionẽ in Deum & deteſtationem peccati; & cùm hoc remedium ſit per ſe neceſſarium ad ſalutem, tenetur per ſe illud adhibere per veram contritionem, inſtante mortis periculo, & præſertim deficiente Baptiſmo aquæ; quam obligationum non tollit martyrium, vt ex dictis colligi poteſt. Nam doctrina data generalis eſt. Vel ergo adultus, inſtante martyrio, in prædicto caſu ita ſe diſponit, vel non: ſi non, incapax eſt martyrij & fructus eius; quia voluntariè perſeuerat in peccato: ſi verò ſe ita diſponit, illa diſpoſitio habebit rationem Baptiſmi flaminis, & virtute continebit votum Baptiſmi aquæ; ergo iam ille homo non ſaluabitur per ſolum Baptiſmum ſanguinis, ſed per Baptiſmum flaminis, ſeu (quod idem eſt) per Baptiſmum aquæ, non in re, ſed in voto.

Quo differant infantes ab adultis, quod attinet ad martyrium. In hac re ſupponendum in primis eſt, hoc differre inter infantes & adultos, quòd in illis martyrium non requirit conſenſum voluntarium ipſius martyris, ſed ſufficit violenta mors à tyranno propter Chriſtum, ſeu in odium Chriſti illata; at verò in adultis de ratione martyrij eſt voluntarius conſenſus, vt docent D. Thom. 2. 2. quæſt. 124. artic. 1. & 2. & Caietanus ibi, ferè in vltimis verbis, & Soto in 4. diſtinctione 15. q. 1. art. 1. lib. 2. de natura & gratia, cap. 16. *D. Thom. Soto.* Quocirca licèt contingat aliquem fidelem in ſomno à tyranno occidi in odium Chriſti, ſi nullam voluntatem priùs habuit circa mortem illã, non erit martyr, neque ex illa morte aliquem fructum gratiæ, aut remiſſionẽ culpæ vel pœnæ conſequetur. Ratio huius primùm reddi poteſt ex illo generali principio, quòd adultus, quia eſt capax propriæ voluntatis ſine illius libero conſenſu, non conſequitur regulariter gratiam, neque remiſſionem culpæ, & ideo nulla actio vel paſſio exterior illi poteſt ad ſalutem prodeſſe, niſi aliquo modo voluntaria ſit: ergo etiã mors extrinſecus illata, niſi ſit voluntaria, non habet in illo effectum gratiæ, vel remiſſionis culpæ: ergo talis mors non eſt martyrium, quaſi ex priuilegio, ſeu quoad effectum, & dignitatem martyrij: ſed neque etiam eſt verè ac propriè martyrium, quoad eſſentiã, quia de ratione eius eſt, vt ſit opus virtutis, quod eſſentialiter à voluntate pendet; ergo nullo modo eſt martyrium in adulto ſine voluntate eius. Et confirmatur a ſimili de Baptiſmo aquæ: qui, licèt in paruulo non requirat conſenſum propriè voluntatis, in adulto tamen non poteſt eſſe ſine illo, quamuis gratia & priuilegium huius Baptiſmi non manet ex voluntate recipientis, nec pendeat ex merito illius, ſolùm ex illo principio, quòd ſalus animæ, & remedia, per quæ efficitur, voluntaria eſſe debent ei, qui ſua voluntate vti poteſt: ergo idem maiori ratione dicendum eſt de martyrio.

Ex quo vlteriùs infero, ad veram martyrij rationem, vt Scriptura & Sancti de illo loquuntur, neceſſarium eſſe, vt hæc voluntas, qua mors pro Chriſto acceptatur, ſit honeſta, imò ſupernaturalis aliquo modo. *De ratione martyrij eſt voluntas moriẽdi pro Chriſto honeſta, & quodãmodo ſupernaturalis.* Probatur prior pars; quia neceſſe eſt, vt procedat ex honeſto motiuo: nam ſi fiat propter gloriã vanam, aut famam, vel aliud ſimile humanum commodum, non meretur illa mors nomen martyrij, vt meritò docent omnes Theologi, quia talis mors, neque eſt actus virtutis, nec fortitudinis, neque eſt propter Deum, ſeu Dei amorem aliquo modo, neque propter confeſſionem Chriſti, ſeu fidei eius, ſed propter inanem gloriam. Vnde de illo, qui ſic moritur, rectè dici poteſt, recepiſſe mercedem ſuã. Et in illum optimè quadrat, quod Paulus ait, *Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autẽ nõ habuero, nihil mihi prodeſt.* *Paulus.* Denique ſi natura & efficacia talis humani motiui conſideretur, ex vi illius, ſeu ad famam & gloriã apud homines obtinendam, non minus erit aliquis paratus ad falſitatem, quàm ad veritatem mordicus; & vſque ad mortem profitendam, ſi exiſtimet, non minus poſſe vna via, quàm altera, famam acquirere, quam exoptat: ſignum ergo eſt, eum, qui ſic moritur, propriè & verè non mori pro fide, aut Chriſto; non eſt ergo martyr, nec præbet teſtimonium veritati fidei.

Altera verò pars, ſcilicet, quòd oporteat hanc voluntatem eſſe aliquo modo ſupernaturalem, & ex motiuo ſupernaturali profectam; probatur ex eiſdem principiis, quia aliàs non pateretur homo, vt Chriſtianus, ſed vt Philoſophus; non ergo dici poteſt mori, aut pati pro Chriſto, aut pro defenſione fidei, vel Chriſtianæ religionis, qua tenditur ad ſupernaturalem beatitudinem. Vnde eſt illud Petri, *Si exprobramini in nomine Chriſti, beati eritis: quoniam, quod eſt honoris, & gloriæ, & virtutis Dei, & qui eſt eius ſpiritus,* *Petrus.*

ſuper

ſuper vos requieſcet: nemo autem veſtrûm patiatur, vt homicida, ſi autem, vt Chriſtianus, non erubeſcat, glorificet autem Deum iſto nomine. Vnde confirmatur. Nam ad veram rationem martyrij neceſſe eſt, vt procedat ex vera fide ſupernaturali. Vnde ſi contingat, hominem hæreticum circa vnam fidei veritatem mori ob confeſſionem alterius veritatis fidei, ille non erit martyr, neque vllum effectum martyrij conſequetur, vt eleganter tradidit Cyprian. Epiſt. 52. 54. & 73. ad Iubanum, & Auguſtinus libro 1. de Baptiſmo, c. 11. lib. 3. c. 16. & lib. 4. c. 17. & ratio eſt, quia qui caret fidei fundamento, nullo modo eſt Chriſto vnitus; non ergo poteſt mori pro Chriſto, aut pro eius fide: nam licèt videatur mori pro aliqua veritate, quæ ad fidem ſpectat; tamen ſicut hæreticus illam non credit ex motiuo fidei, ſed ex humana aliqua ratione & iudicio proprio; ita etiam non moritur pro Chriſti fide, vt Chriſti eſt, ſed ſolùm pro ſuo arbitrio, & proprio iudicio pertinaciter defendendo. Cuius indicium eſt, quia eodem modo erit paratus ad moriendum pro quacunque alia re, quam ſimili modo credit, etiamſi contingeret, illam eſſe Catholicæ veritati repugnantem. Sicut ergo ex parte intellectus neceſſaria eſt fides; ita ex parte voluntatis neceſſaria eſt voluntas aliqua ex eadem fide procedens, vt actus ille aliquo modo in Chriſtum, & in ſupernaturalem finem tendat.

Ad martyriũ requiritur fides. *Cyprianus.* *Auguſt.*

Poteſt tamen vlteriùs dubitari, an ſit de ratione martyrij, vt procedat ex actuali charitate & dilectione Dei ſuper omnia. Aliqui enim Theologi ita ſentire videntur; quoniam Paulus ait primæ ad Cor. 13. *Si tradidero corpus meum, ita, vt ardeam: charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Et D. Thom. 2.2. q. 124. art. 2. ad 2. dicit, *Martyrium eſſe actum charitatis, vt imperantis: fortitudinis autem, vt elicientis.* Vbi Caietanus ſentit, non poſſe haberi honeſtam & veram martyrij voluntatem, niſi imperatam ab amore Dei ſuper omnia ex charitate profecto. Sed quamuis demus, hoc charitatis imperium eſſe perfectiſſimum, & maximè efficax principium, eleuans & confortans hominem ad perſeuerandum in difficillimo actu martyrij, nihilominus per ſe loquendo, & conſiderata arbitrij libertate, diuina gratia adiuta, non videtur dubium, quin poſſit hic actus elici à fortitudine infuſa ex proprio motiuo abſque actuali imperio charitatis, vel ex imperio religionis & intentione diuini cultus, quomodo poteſt quis velle mori, ne cultum ſoli Deo debitum transferat in idolum: vel ex imperio virtutis obedientiæ, vt ſi quis velit mori potius, quàm diuinam legem transgredi; vel ex pia affectione ad fidem, vt contingere potuit in multis martyribus, vel denique ex ſolo intrinſeco motiuo fortitudinis; quia intrinſecè & per ſe honeſtum eſt conſtanter tolerare mortem, quando oportet propter maius bonum: quælibet enim ex his rationibus per ſe ſufficiens eſt ad mouendam voluntatem, quælibet etiam virtus per ſe ſufficiens eſt ad eliciendum ſuum actum intra proprium obiectum, neque vna virtus voluntatis eſſentialiter pendet in ſuo actu ab imperio alterius, quia, vt ex 1.2. conſtat, hæc relatio actus vnius virtutis in finem alterius, quamuis ex parte operantis poſſit eſſe præcipua & maximè intenta; tamen ipſi actui imperato, ſeu relato in finem extrinſecum, accidentalis eſt. Poteſt igitur dari voluntas ſupernaturalis moriendi pro fide, aut religione, abſque actuali Dei amore ſuper omnia: mors ergo acceptata illa voluntate habebit veram & eſſentialem rationem martyrij, quia, & eſt opus virtutis, & eſt in confeſſionem Chriſti, & quaſi in maximum teſtimonium & irreuocabile

Actualis ne dilectio Dei ſuper omnia ſit de ratione martyrij. *D. Thom.* *Caietanus.*

A fidei. Nihil autem aliud videtur Chriſtus poſtulaſſe ad veritatem martyrij, cùm dixit: *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*, Matth. 10. & 16. & Marci 8. *Qui perdiderit animam ſuam propter me & Euangelium, ſaluam faciet eam.* Nec Paulus dixit; ſi tradidero corpus meum ſine actuali dilectione, & relatione charitatis, ſed ſine charitate: quæ ſunt valde diuerſa. Nam poteſt quis eſſe in charitate & amicitia Dei, & non operari ex actuali imperio charitatis. D. Thom. autem non dixit, de eſſentia martyrij eſſe, vt imperetur à charitate, ſed potiùs dixit, eſſentialiter eſſe actum fortitudinis, qui natura ſua eſt aptus imperari à charitate: & hoc eſt illi maximè conſentaneum propter difficultatem eius & propter quandam coniunctionem, quam habet B cum Deo, ac diuinis rebus; & ideo vocauit illũ actum imperatum à charitate, ſeu imperabilem natura ſua. Vnde idem D. Thom. quodlib. 4. ar. 19. fatetur, poſſe reperiri martyrium ſine imperio charitatis. Sed quãquam hoc verum ſit de martyrio ſub eſſentiali ratione martyrij conſiderato; difficultas verò ſupereſt, an huiuſmodi martyrium, ſecluſo merito, ſeu diſpoſitione charitatis vi ſua, ſeu ſpeciali priuilegio, ſufficiat ad ſupplendam vicem Baptiſmi aquæ.

Matth. 10. & 16. *Marci 8.* *Paulus.* *D. Thom.*

In hac re videtur eſſe antiquorum Theologorum opinio, negans martyrium per ſe habere hanc efficaciam. Ita ſentit Alexander Alenſ. 4. par. q. 22. mẽb. 5. vbi apertè negat poſſe martyrium dare adulto primam gratiam: qui ſanè conſequenter loquitur, C cùm ibidem neget, poſſe martyrium habere effectum gratiæ in infantibus: tamen, ſicut in hoc poſteriori puncto ſententia Alenſis improbabilis eſt, ita minorem facit fidem in puncto, de quo diſputamus. Eandem verò ſententiam tenet Bonauentura in 4. diſtinctione 4. 2. parte diſtinctionis, art. 1. quæſt. 2. vbi negat poſſe Baptiſmum ſanguinis conferre gratiam gratum facientem, aut remittere culpam mortalem, quamuis de paruulis nihil expreſsè loquatur; Paludanus etiam d. 4. quæſtione 3. articulo 3. vbi priùs negat Baptiſmum ſanguinis habere effectum ex opere operato, aut ſine præuia contritione poſſe ad ſalutem prodeſſe, poſtea verò tribuit illi effectum D remittendi omnem culpam originalem, actualem, & mortalem, & omnem pœnam, & in paruulis dicit ſupplere altiori modo effectum Baptiſmi aquæ. Quæ non videntur ſatis conſequenter dicta: nam ſi martyrium, vt ſit fructuoſum, ſupponit contritionem & gratiam, & non habet fructum niſi ex merito operantis, quomodo delet culpam originalem aut mortalem, cùm neceſſariò ſupponat illam remiſſam per contritionem & gratiam? Quomodo ergo ſupplet in paruulis Baptiſmum aquæ, ſi non dat illis aliquo modo effectum ex opere operato? Aut ſi dat illis, cur non etiam adultis? Durandus etiam ibi quæſt. 8. lubricus eſt in hac parte: nam in fine quæſtionis in ſolutione ad tertium videtur fauere huic ſententiæ; E dum ait, martyrium requirere charitatem patientis, quamuis non à ſola illa habeat efficaciam; priùs tamen numero 6. & 8. dicit, per martyrium remitti culpam perfectius, quàm in Baptiſmo aquæ, & ideo non minùs operari ad ſalutem, & propterea vocari Baptiſmum ſanguinis. Tandem huic ſententiæ multum fauet D. Thomas ſuprà quæſt. 66. art. 12. ad 2. vbi ſic inquit, *Effuſio ſanguinis non habet rationem Baptiſmi, ſi ſit ſine charitate. Ex quo patet, quòd Baptiſmus ſanguinis includit Baptiſmum flaminis.* Ex recẽtioribus verò acriter defendit hanc ſententiam Cano relect. de Pœnitentia par. 3. Poteſtq; in eius fauorem citari Bernardus Epiſt. 7. vbi generatim dicit, ſine charitate nullum ſacrificium eſſe Deo acceptum, etiam

Principalis totius quæſtionis huius ſtatus in quo conſiſtat. *Opinio negãs.* *Alex. Alenſ.* *Bonauent.* *Palud.* *Duran.* *D. Thom.* *Cano.* *Bernardus.*

Paul.1.Cor. 13. etiam martyriũ, iuxta illud 1. ad Corinth. 13. *Si tradidero corpus meum, ita, vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt:* ſpecialiùs ibidem Bernardus epiſtola 77. circa medium ſignificat, martyrium non ſupplere vicem Baptiſmi, niſi ex fide & merito ſuſcipientis; quod eſt re ipſa negare ipſum martyrium ſupplere vicem Baptiſmi, ſed meritum ipſum, ſeu veram conuerſionem in Deum, quam ſupponit, Baptiſmi vicem ſupplere. Vnde ſubdit idem Bernard. ſi deeſſet externum martyrium, internam fidem & voluntatem eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad iuſtitiam.

Fundamentum huius ſententiæ facilè conſtat ex dictis: nimirum, quòd martyrium, cùm non ſit verum ſacramentum, non dat gratiam ex opere operato; ergo non poteſt per ſe remittere culpam: ergo non poteſt per ſe ſupplere vicem & neceſſitatem Baptiſmi aquæ. Patet hæc vltima conſequentia, quia primaria neceſſitas Baptiſmi aquæ eſt ad remittendam culpã; ergo quod non poteſt remittere culpam, non poteſt ſupplere vicem Baptiſmi.

Martyriũ obtinet vim baptiſmi aquæ in adultis. Dico tamen primò, ſimpliciter & abſolutè fatendum eſt, martyrium obtinere vim Baptiſmi aquæ in adultis, atque ita poſſe ſupplere vicem eius, quando non voluntatis contemptus, ſed neceſſitas cogit pati martyriũ abſq; Baptiſmo aquæ. Ita docet D. Thom. *D.Thom.* ſuprà q. 66. art. 11. & infrà q. 87. ar. 1. ad 2. & plures alij Theologi, quos inferiùs referam. Præcipuè tamen probatur hæc veritas ex Patrib. adiunctis Scripturis, quas ipſi ad hanc rem adducunt, & interpretantur Inprimis Clem. Papa lib. 5. Conſtit. Apoſtolicar. c. 7. *Clem.Papa.* *Qui martyrium, inquit, conſequi meruit, gaudeat in Domino, quòd tantam coronam eſt adeptus, & quamuis fuerit catechumenus, lætus diſcedat: paſſio enim, quam pro Chriſto ſuſtinet, cedet ei in veriorem Baptiſmum, quoniam ipſe re ipſa commoritur Chriſto, alij in figura.* Vbi non tantùm voluntati, ſed ipſi paſſioni, hunc attribuit effectum: & rationem ſumit ex ipſa reali cõformitate ad Chriſtũ, quæ per ipſam exteriorem mortem & paſſionem fit altiori modo, quàm per exteriorem ablutionem. Quã rationem inſinuant alij Patres citãdi, eámque D. Th. & alij Scholaſtici amplectuntur, & eſt optima congruentia ad explicandam promiſſionem & inſtitutionem Chriſti, quæ eſt prima radix & fundamentum huius veritatis. Præterea Cyprianus epiſtola 73. ſic *Cyprian.* ſcribit, *Nunquid poteſt vis Baptiſmi eſſe maior aut potior, quàm confeſſio? quam paſſio? vt quis corã hominibus Chriſtũ confiteatur, & ſuo ſanguine baptizetur?* Ex quo principio concludit inferiùs, cui prodeſſe non poteſt martyrium, nec Baptiſmum aquæ poſſe prodeſſe: nam illius vis maior eſt, igitur ex mente Cypriani conſtat ſi baptiſmus aquæ poteſt prodeſſe homini habenti originale, vel actuale peccatum, ad tollendum illud Baptiſmum ſanguinis poſſe eidem prodeſſe: præſertim ſi ex parte affectus ipſius hominis non ſit maior repugnãtia. Quod apertè confirmauit idem Cyprianus in expoſitione orationis Dominicæ, circa illa verba, *& dimitte nobis debita noſtra,* dicens, *Quale delictum eſt, quod nec Baptiſmo ſanguinis poteſt ablui? quale crimen eſt, quod nec martyrio poteſt expiari?* quaſi dicat, nullum; præter ipſum actualem affectum peccati, vt inferiùs declarat. Similia habet in ſermone de Stella & Magis; vbi eodem modo præfert Baptiſmum ſanguinis Baptiſmo aquæ, ſic etiam Aug. 13. de Ciuit. c. 7. *Auguſt.* *Quid pretioſius, quàm mors, per quam fit, vt delicta omnia dimittantur?* quam vim dicit habere martyrium ex Chriſti promiſſione: nam, ſicut ille dixit, Ioann. 3. *Ioann.3.* *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto*; ita dixit Matth. 10. & 17. *Matth.10.& 17.* *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confi-*

A *tebor & ego eum corã Patre meo*: ſignificat autem Aug. eodem loco, neminem poſſe martyrium pati ſine gratia & charitate, dicens, *Quando ſine abundantia gratiæ & Spiritus tantum Chriſtum amare poſſit homo, vt eum in tanto vitæ diſcrimine, ſub tanta ſpe veniæ, negare non poſſit?* Sed hæc verba intelligi poſſunt de gratia excitante & adiuuante, & de amore, opere ipſo exhibito, gratia enim habitualis, quamuis & multum conferre poſſit, & moraliter loquendo, frequentiùs antecedat; non eſt tamen ſimpliciter neceſſaria, vt per ſe manifeſtum eſt.

Præterea, quòd Baptiſmus ſanguinis, per ſe ſufficiat, loco Baptiſmi aquæ, aliis locis frequenter docet Aug. vt lib. 4. de Baptiſmo, cap. 2. lib. 1. de anima & *Auguſt.* eius origine, cap. 9. Et de Eccleſiaſticis dogmatibus, B c. 74. vbi dicit Aug vel potiùs Genuadius omnia pec- *Genuadius.* cata remitti in Baptiſmo; in martyrio autem extingui. Et eodem modo loquitur Ambroſius, lib. 1. de pœni- *Ambroſius.* tentia, cap. 2. vbi ponderat, dixiſſe Chriſtum diſtributiuè ſeu vniuerſaliter. *Omnis qui confitebitur me corã hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.* Poſtea verò indefinitè addidiſſe, *Qui autem negauerit me corã hominibus, negabo & ego eum corã Patre meo.* Matth. 10. *Matth 10.* Luc. 12. *Luc.12.* *Vt quod eſt,* inquit, *miſerationis, exaggeret, quod eſt vltionis, extenuet*; & idem ferè eſt, quod Auguſtinus *Auguſtinus.* ait, lib. de vera & falſa pœnitentia, capite quinto, id factum eſſe ad ſignificandum, etiam maximis peccatoribus poſſe prodeſſe martyrium. Eandem ſententiam docuit Proſper in libro Sententiarum, in 149. *Proſper.* C dicens, *Qui non percepto regenerationis lauacro, pro Chriſti confeſſione moriuntur, tantum eis valet ad abluẽda peccata, quantum ſi abluerentur fonte baptiſmatis.* Multa etiã ad hanc rem habentur in libro de ſingularitate Clericorum, qui tribuitur Cypriano, & exiſtimatur eſſe Origenis, capite 20. vbi inter alia dicitur, *Martyrium appellatur tam Baptiſma, quàm corona: quia baptizat pariter & coronat.* Ruffinus etiam in expoſitione Sym- *Ruffinus.* boli, capite 16. per aquam & ſanguinem, quæ manarunt de latere Chriſti, dicit, ſignificata eſſe duo baptiſmata, aquæ, & ſanguinis. Vnde Cyrillus Alexan- *Cyril.Alex.* drinus, libro 2. in Leuiticum, dicit, primum remediũ ad remiſſionem peccati eſſe Baptiſmum aquæ: ſecun- D dum autem eſſe martyrium.

Et conſentiunt alij Patres, qui inter baptiſmata martyrium numerant, vt Gregorius Nazianzenus *Greg.Naz.* oratio. 39. Ambroſius ſerm 3 in Pſalmum 118. Ter- *Ambroſ.* *Tertull.* tullianus libro de Baptiſmo cap. 16. Nec minùs fauẽt, qui, tractantes de neceſſitate Baptiſmi aquæ, excipiũt Baptiſmum ſanguinis, vt Cyrillus Hieroſolymitanus *Cyril.Hier.* catecheſi 3. *Si quis non baptizatur ſalutem non habet, præter ſolos martyres.* Et Fulgentius de fide ad Petrum *Fulgentius.* capite 3. *Abſque ſacramento baptiſmatis, præter eos, qui in Eccleſia Catholica ſine baptiſmate pro Chriſto ſanguinem fundunt, nec regnum cœlorum poteſt quiſquam accipere, nec vitam æternam.* Et eandem exceptionem facit Bernard. epiſtola 77. & alij Patres ſupra relati tractã- *Bernard.* do de neceſſitate Baptiſmi: qui omnes euidentius de E adultis, quàm de infantibus loquuntur: hæc autẽ exceptio nullius momenti eſſet, ſi martyrium per ſe ipſum non poſſet aliquo modo ſaluare hominem, & à peccato mundare, & hoc modo vicẽ Baptiſmi aquę ſupplere. Nam ſi totum eſſet ſemper referendum in meritum & diſpoſitionem hominis, nullam exceptionem martyrij fácere oporteret; tum quia poſita illa diſpoſitione, ſine martyrio ſaluaretur homo, tum etiam, quia nunc propriè non ſaluatur per martyrium, ſed per Baptiſmum aquæ in voto, contento in diſpoſitione per ſe ſufficiente ad ſalutem. Vnde tandem fit, vt nulla alia ratione poſſit ratio bapti-

baptiſmatis martyrio accommodari, ſi per ſe non ſuppleat vicem Baptiſmi aquæ, & id præſtet quod daret Baptiſmus aquæ, ſi adeſſet, ſcilicet ſpiritualem ablutionem ab omni culpa. Atque hinc petenda eſt ratio concluſionis poſitæ; dicitur enim martyrium ſupplere vicem Baptiſmi aquæ, ratione effectus, ſcilicet, quia per ſe eſt ſufficiens remedium ad ſalutem, deficiente Baptiſmo aquæ. Ratio autem huius effectus habet quidem magnam congruitatem in ipſo opere, tum propter magnam difficultatem eius, tum quia de ſe eſt opus & ſignum maximæ dilectionis, iuxta illud, *Maiorem charitatem nemo habet, quam vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis*; tum etiam, quia in eo opere eſt quidam virtualis contemptus omnis boni creati, & inferioris ordinis propter Chriſtum; tum maximè, quia re ipſa configuratur homo Chriſto, vt ſuprà dicebamus. At verò proprium fundamentum habet hic effectus in Chriſti promiſſione, quam ipſe ſignificauit in locis Euangelij ſupra citatis: & ſancti Patres explicuerunt, & vſus ac traditio Eccleſiæ. Cùm enim oſtenſum ſit martyrium habere hanc vim circa infantes, non tantùm in aliquo ſingulari facto, ſed etiam communi & ſtatuta lege, conſtat non aliunde manaſſe, niſi ex diuina promiſſione, quæ adhuc durat, & durabit vſque ad finem ſæculi: non eſt autem vnde hanc promiſſionem ad ſolos infantes limitemus, cùm verba Chriſti ſint vniuerſalia; imò expreſſiùs videantur ad adultos pertinere, cùm Patrum & Eccleſiæ ſenſus huic vniuerſali interpretationi magis faueat. Hinc enim eſt illud Innocentij III. in cap. cùm Marthæ, de celebratione Miſſarum, *Iniuriam facit martyri, qui orat pro martyre*, quod ſumptum eſt ex Auguſtino, ſermone 5. de martyribus, ſermone 27. de verbis Apoſtoli, tractatu 84. in Ioannem. *Iniuria eſt pro martyre orare, cuius nos debemus orationibus commendari; certauit enim contra peccatum vſque ad ſanguinem.* Quæ verba vltima indicant optimam congruentiam; maximè enim decet, vt Deus condonet peccata ei, qui contra peccatum fortiter dimicat. Hinc etiam eſt illud Tertulliani in Apologetico in fine, *Quis non pati expetat, vt totam Dei gratiam redimat, vt omnem veniam ab eo compenſatione ſui ſanguinis expediat; omnia enim huic operi delicta donantur.* Qui etiam in Scorpiaco, cap 6. martyribus accommodat illud Pſalmi 31. *Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates. Propriè enim*, inquit, *martyribus nihil poteſt imputari, quibus in lauacro vita ipſa deponitur.* Sic etiam Cyprianus lib. de laudibus Martyrij in fine concludit, *Igitur, cùm ad exemplum dominicæ paſſionis, atque ad omne teſtimonium Chriſti, animam tuam ponas, ne fundere ſanguinem metuas, martyrio neceſſe eſt, vt totum cadat, martyrij inæſtimabilis gloria, infinita menſura*, & quæ ſequuntur: quibus tandem adiungit, *hoc totum eſſe diuinæ promiſſionis & muneris.* Hinc denique eſt communis ille conſenſus Theologorum omnium, martyrem ſtatim in cœlum euolare, de quo latè tractant Clemens Alexandrinus libro 4. ſtromatum, & Cyprianus Epiſtola 52. conſtat autem hoc non poſſe certò & infallibiliter conuenire martyrio ex ſolo merito; vel ſatisfactione operantis; poſſent enim interdum tanta eſſe peccata, & peccatorum reatus, & è conuerſo tam leues dolores mortis, & tam remiſſa & imperfecta voluntas patientis, & ex ſolo opere operantis non ſufficerent ad perfectam, & condignam ſatisfactionem; neceſſe eſt ergo fateri, interuenire hìc aliquam diuinam promiſſionem, & extraordinariam legem, ſeu priuilegium martyrio conceſſum. Hinc ergo habet prædictam vim vt vicem Baptiſmi

Cur martyriũ dicatur ſupplere vicem Baptiſmi aquæ.

Innocent. 3.

Auguſt.

Tertullian.

Cyprianus.

Clem. Alex.
Cyprianus.

A ſupplere poſſit.

Ex his infero, & dico ſecundò, in Baptiſmo ſanguinis obtineri poſſe remiſſionem culpæ originalis & mortalis, & conſequenter gratiam, non ſolùm, quoad augmentum, ſed etiam, quoad primam eius infuſionem. Ita ferè colligit D. Thomas infrà quæſt. 87. articulo 1. ad ſecundum, dicens, *Paſſio pro Chriſto ſuſcepta obtinet vim Baptiſmi; & purgat ab omni culpa & veniali & mortali, niſi actualiter voluntatem peccato inuenerit inhærentem.* Vbi Caietanus eandem ſententiam ſatis indicat, neque ei contradicit, 2. 2. quæſt. 124. artic. 2. circa ad 2. quamuis obſcuriùs ibi loquatur. Fauet etiam Durandus ſupradicta quæſtione 8. numero 10. neque in ſolutio. ad tertium contradicit: nam, licèt dicat martyrium requirere charitatem, non tamen explicat, an requirat illam, vt antecedentem, vel vt conſequentem; ſubdit tamen, martyrium non habere totam ſuam efficaciam ex charitate, ſed ex cauſa patiendi, & ex conformitate ad paſſionem Chriſti; citari etiam ſolet pro hac ſententia Gabriel in 4. d. 4. quæſt. 2. vbi nihil ferè dicit, quod ad cauſam ſatis ſpectet. Apertiùs loquitur diuus Thom. ibi quæſt. 3. art. 3. quæſtiunc. 4. vbi dicit, vtrũque Baptiſmum aquæ, & ſanguinis habere efficaciam à paſſione Chriſti; tamen, quia Baptiſmus aquæ configurat Chriſto ſacramentali ſignificatione, ideo excedere in ſacramentali effectu, qui eſt character; Baptiſmum autem ſanguinis, quia configurat Chriſto realiter, per veram conformitatem in reali paſſione & morte, ideo ſuperare in re ſacramenti, quæ eſt gratia: *Quia & gratia in Baptiſmo ſanguinis magis augetur habenti, & amplior datur non habenti, ſi impedimentum non adſit, & remiſſio peccatorum, quamuis non ſit plenior, quia vterque Baptiſmus omnem culpam & pœnam tollit, tamen in Baptiſmo ſanguinis efficacior eſt, & fructuoſior: quia ſecundis maculis non inquinatur, vt Damaſcenus dicit.* Et ſtatim id confirmat exemplo infantium: nam eadem ratio (inquit) eſt de adultis non ponentibus obicem. Atque idem repetit diſtinct. 16. quæſt. 2. art. 2. quæſtiunc. 2. ad tertium, vbi habet eadem verba, quæ in hac tertia parte, loco citato ſcripſit, ſcilicet, *Paſſio pro Chriſto ſuſcepta vim baptiſmi obtinet, & ideo purgat ab omni veniali & mortali, niſi actualiter voluntatem renitentem inuenerit*: quod ideo aduerto, vt conſtet, D. Thom. eandem ſententiam, quam in 4. tenuerat in hac tertia parte docuiſſe, & in eodem ſenſu fuiſſe locutum. Atque ita ſentiunt moderni eius expoſitores, Soto in 4. d. 15. q. 1. art. 1. & quæſt. 21. art. 1. & lib. 2. de natura & gratia, cap. 16. Ledeſma in 4 1. par. q. 25. art. 5. dub. 1. & eandem ſententiam fuſè defendit Vega lib. 6. in 6. ſeſſio. Concilij Trid. c. 36. & 37. ſequitúrque hæc concluſio manifeſtè ex præcedenti: nam martyrium dicitur Baptiſmus ſanguinis, & remedium ſufficiens ad ſalutem, deficiente Baptiſmo aquæ, & ad ſupplendum vicem eius ratione effectus, vt declaratum eſt: ſed hic effectus reſpectu Baptiſmi aquæ eſt remiſsio originalis, & mortalis peccati, ſi adſit, & effectus gratiæ, etiam primæ: ergo oportet, vt martyrium poſsit hæc omnia dare; aliàs quomodo ſupplebit vicem Baptiſmi aquæ? Aut quomodo ſaluabit hominem ſine illo, cùm non poſsit ſaluari ſine remiſsione peccati & gratia. Quocirca omnia, quæ adduximus ad priorem concluſionem probandam, hanc confirmant; nec plura videntur requiri. Fundamentum autem contrariæ ſententiæ poſtulat multa tractanda in ſectione ſequenti, vbi & illud & alia, quæ contra noſtram ſentẽtiam obiici poſſunt, diſſoluemus.

Baptiſmo ſanguinis quid obtineri poſſit.

D. Thom.

Caietanus.

Durandus.

Gabriel.
D. Thom.

Damaſcen.

Soto.
Ledeſm.
Vega.

SECTIO

SECTIO III.

Quam diſpoſitionem requirat baptiſmus ſanguinis in adulto, vt illi ſuum conferat effectum.

1. Opinio. DVæ poſſunt eſſe opiniones extremè contrariæ. Prior affirmat neceſſariam eſſe contritionem, & conſequenter charitatem elicientem, aut imperantem, vel ſaltem informantem & viuificanté opus martyrij. Hanc tenent authores citati in prima ſententia, ſectione præcedenti. Primum ac præcipuum fundamentũ ſumitur ex verbis Pauli primæ ad Corinth. 13. *Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Vbi ponderandum eſt, eodem modo loqui Paulum de inſigni actu eleemoſynæ, & de actu martyrij, & eandem legem de vtroque ſtatuere, quoad charitatis neceſſitatem, neque plus vni, quàm alteri tribuere: ſicut ergo actus eleemoſynę, quantũuis inſignis in ſuo genere, & in quantitate rei donatæ, ſi non ſupponat charitaté, & aliquo modo ab illa procedat, nullius eſt valoris apud Deum; ita etiam mors, ſeu martyrium. Atque hoc teſtimonium confirmat expoſitio D. Th. ſuprà q. 66. art. 12. ad ſecundum, qui ex hoc loco Pauli colligit, baptiſmum ſanguinis includere baptiſmũ flaminis, & in corpore articuli dixerat, virtutem Spiritus ſancti operari in baptiſmo aquæ per virtutem latentem; in baptiſmo pœnitentiæ per cordis cómotionem, in baptiſmo auté ſanguinis per potiſſimum dilectionis actum. Requirit ergo diuus Thomas dilectionem & charitatem, vt martyrium habeat baptiſmi effectum.

(Paul. 1. Cor. 13. — D. Thom.)

Vnde argumentor ſecundò: nam iuxta D. Th. ſententiam, hoc differt inter baptiſmum aquæ & ſanguinis, quòd in illo operatur Spiritus ſanctus per virtutem latentem; in hoc verò non, ſed iuxta menſurã dilectionis: ergo in illo operatur ex opere operato per virtutem latentem, quam addit ipſi operi, in hoc verò non ita: ergo non eſt, vnde habeat martyrium vim faciendi hominé ex attrito contritum; quia ad hoc neceſſaria eſt virtus ſpecialis Spiritus ſancti: ergo, vt aliquid conferat, neceſſe eſt, vt ſupponat hominem contritum.

Tertiò vrget ratio ſuprà facta; quia aliàs martyriũ daret gratiam ex opere operato, ſi poſſet facere hominem ex attrito contritum. Conſequens eſt falſum. Primò, quia aliàs eſſet ſacramentum. Secundò, quia talis virtus martyrij, neque in noua lege ſpecialiter ei data inuenitur, neque ante Chriſti aduentum illam habere potuit. Tertiò, quia martyrium conſummatur in morte, quando iam homo non eſt; ergo iam non poteſt illi dare gratiam; aliàs poſſet homo eſſe ſine gratia toto vitæ tempore, & in primo inſtanti ſeparationis animæ à corpore iuſtificari; imò & beatificari ratione martyrij præcedentis, quod videtur abſurdiſſimum: neque etiam poteſt dare gratiam ante inſtans mortis, quia nondum veram martyrij rationem habet. Quocirca Cano, vbi ſuprà, conſtanter defendit hanc ſententiam: imò addit, non ſufficere ad conſequendum effectum martyrij etiam dilectionem Dei ſuper omnia in eo, qui mortaliter peccauit, ſed omnino neceſſarium eſſe formalem dolorem & contritionem peccatorũ; exiſtimat enim tam neceſſarium eſſe huiuſmodi formalem doloré ad remiſſionem peccati mortalis, vt ſine illo nunquam remittatur, etiamſi adſit abſoluta dilectio Dei ſuper omnia, actu imperans martyrium. Sed in hoc exceſſit; non enim ſolùm in caſu martyrij (de quo ſtatim plura) ſed etiam abſolutè & per ſe, vera dilectio Dei ſuper

A per omnia ſupernaturalis & infuſa, ſi contingat ſeparari ab actuali dolore, eſt ſufficiens diſpoſitio ad gratiã obtinendam: nam ſatis eſt, quòd virtute & voto dolorem includat: at hunc actum amoris Dei ſuper omnia ab actuali dolore ſeparari nunquã contingет, niſi ex obliuione, vt latiùs in materia de pœnitentia, dicendum eſt.

Secunda opinio extremè contraria eſſe poteſt, martyrium nullã omnino diſpoſitionem requirere, vt ſuum effectum conferat, præter illam voluntatem moriendi pro Chriſto, à qua martyrium imperatur. Quæ ſententia variis modis doceri poteſt. Primò aſſerendo per ſe, & non tantùm per accidens, illã voluntatem eſſe ſufficientem diſpoſitioné, ita vt, quãuis
B homo, dum ad martyrium rapitur, actu recordetur ſe eſſe in ſtatu peccati mortalis, non teneatur aliquam pœnitentiam agere, neque in aliis interioribus actibus occupari, præterquam in illa voluntate fundendi ſanguinem pro Chriſto: nam hæc erit illi ſufficiens diſpoſitio ad gratiã & remiſſionem peccati obtinendam. Et hanc ſententiam ita explicatam tenet Vega loco ſuprà citato: & poteſt fundari primò, quia martyrium eſt per ſeſe ſufficiens medium ad ſaluté, non minus, quàm baptiſmus, vel pœnitentia; ergo quando hoc remedium præſens adeſt, poteſt homo illo eſſe contentus, aliis prætermiſſis. Secundò, quia actus martyrij eſt per ſe difficillimus; ergo quando inſtat eius occaſio & neceſſitas, non eſt obligandus homo,
C vt ad exercendos alios actus diuertatur & diſtrahatur, ne virtus, in pluribus diuiſa, in ſingulis fiat minor; poterit ergo ſe totũ colligere, & in ſola illa voluntate martyrij occupare, vt eam conſtanter, atque efficaciter eliciat; ergo illa diſpoſitio ei ſufficiet. Tertiò, quia illa voluntas eſt virtualis quædam dilectio Dei ſuper omnia, & diſplicentia peccatorũ omnium; ergo erit ſufficiens diſpoſitio ad effectum martyrij. Antecedens patet, quia per eam voluntatem homo contemnit propter Deum id, quod eſt in hac vita maioris æſtimationis: nam dat vitam, ne Deũ offendat, & diligit eum plus, quàm ſeipſum, & virtute deteſtatur Dei offenſam ſuper omne deteſtabile.

(2 Opinio. 1. Modus explicandi hanc opinionem. — Vega.)

Secundus modus dicendi hanc ſententiã eſſe poteſt, præter voluntatem martyrij requiri, per ſe lo-
D quendo, aliquam diſpoſitionem ad effectũ eius in eo, qui antea erat in ſtatu peccati: nam in eo, qui eſt in ſtatu gratiæ, ipſa gratia eſt ſufficiens diſpoſitio. Ratio eſt, quia formalis pœnitentia eſt per ſe neceſſaria ad ſaluté. Addit verò duo hæc ſententia, hanc diſpoſitionem per ſe requiſitam, ſolùm eſſe attritionem. Et ratio eſt, quia baptiſmus ſanguinis eſt efficacior, quàm baptiſmus aquæ, vt ſuprà ex Cypriano & aliis Patribus referebamus: ſed baptiſmus aquæ per ſe eſt efficax cum tali diſpoſitione; ergo multo magis erit baptiſmus ſanguinis. Et confirmatur, quia martyriũ per ſe confert gratiam paruulis, abſque alia diſpoſitione; ergo per ſe etiam confert gratiam adultis, etiam ſi non habeant maiorem diſpoſitionem, quàm
E illam, quæ ſufficit, vt non ponant obicem gratiæ: ad hoc autem ſufficit attritio, quia ſufficienter auertit voluntatem à peccato. Secundum eſt, per accidens ob inaduertentiam, ſeu obliuionem, poſſe ſufficere voluntatem illam moriendi pro Chriſto abſque alia formali pœnitentia ſeu diſpoſitione, vt ſi aliquis repentè cogatur fidem confiteri, & totus in eo actu occupatus, omnino non recordetur actu vitæ præteritę, nec ſtatus ſui, & ſubitò in eo actu interficiatur; tunc enim & ratione obliuionis excuſabitur ab omiſſione pœnitentiæ ſeu alterius diſpoſitionis, & ratione illius voluntatis moriendi pro Chriſto cenſebitur ſatis diſpoſitus ad iuſtitiam per martyrium obtinendam,

(2. Modus explicandi hanc opinionem.)

propter rationes factas in priori modo.

3. *Modus explicandi hanc opinionem.* Tertius modus explicandi hanc ſententiam eſt, per ſe loquendo, diſpoſitionem neceſſariam ad effectum martyrij eſſe contritionem & charitatem, ita vt ſi martyr ſciens & volens illam omittat, nihil ſit illi martyrium ad ſalutem profuturum; quia martyrium per ſe non aufert neceſſitatem aliorum mediorum, tamen ex accidenti, & ob ignorantiam interuenientem poſſe ſufficere attritionem; quia alioqui nunquã martyrium daret primam gratiam: tantáque poteſt eſſe ignorantia vel obliuio, vt ſola voluntas martyrij ſufficiat ſine alia poſitiua diſpoſitione, dũmodo non adſit actualis affectus ad peccatum; quia hoc ſatis eſt vt non ponatur obex, & vt procedant aliæ rationes ſuprà factæ. Et pro hac ſententia ſic expoſita citari poteſt D.Th d.q.87. art. 1. ad 2. dicens, *Martyrium purgare ab omni culpa & veniali, & mortali, niſi actualiter voluntatem peccato inuenerit inhærentem*: nam licèt hæc verba ad quemlibet modũ huius ſententiæ poſſint accommodari, tamen propriùs & faciliùs iuxta hanc poſteriorem modum explicantur, & verificantur. Nam qui ob inaduertentiam naturalem, actum omittit, etiam ſi aliàs illum efficere teneatur, ex hoc capite non habet voluntatem actualiter peccato inhærentem; & ideo, ſi aliunde non eſt in alio actuali peccato, hoc ſatis illi erit, vt per voluntariam martyrij mortem ſaluetur, iuxta D.Thom. doctrinam, & hoc etiam optimè accommodatur ad caſum illum, de quo ibi D. Thom. ſermonem habet, de homine dormiente in peccato, & in eo ſtatu propter Chriſtũ occiſo; hunc enim caſum D. Thom. in argumento propoſuerat, &, licèt in argumento ſolùm loquatur de peccato veniali, in ſolutione tamen extendit ſermonem ad hominem dormientem in peccato mortali, quem dicit per martyrium poſſe ſaluari, ſolùm, quia non habet voluntatem actualiter peccantẽ: ſupponit autem D.Th. illam mortem eſſe voluntariam per aliquam voluntatem præcedentem, alioqui non haberet in adulto rationem martyrij. Pro hac etiam ſententia poteſt citari Soto in 4.d.3.q.vnica, art. 11. in fine, quamuis ille non ſatis explicet, quomodo ex dictis hanc ſententiam defendat, ſed ſolùm dicat, hũc actum: Volo mortem pro Chriſto perpeti, cum ipſo exteriori opere ſufficere ad pleniſſimã indulgentiam omnium peccatorum, quoad culpam & pœnam, ſi non opponatur obex complacentiæ alicuius criminis, & (quod amplius eſt) addit, martyrium hoc modo ſufficere per modum meriti, quia volitio mortis pro Chriſto, pro ſumma reputatur charitatis excellentia.

D.Thom.

Soto.

3. *Opinio.* Tertia ſententia media eſſe poteſt, ſolam voluntatem moriendi pro Chriſto nunquam ſufficere ad effectum martyrij abſque alia diſpoſitione, quia oportet voluntatem formaliter auerti à peccato, vel conuerti in Deum, non eſſe tamen neceſſarium, vt hæc diſpoſitio ſemper ſit contritio, vel amor Dei ſuper omnia, ſed ſufficere poſſe attritionem, aut per ſe, aut per accidens, ob ignorantiã ſeu inaduertentiam, iuxta varias opiniones ſuprà tractatas. Quæ ſententia ſic expoſita poteſt confirmari, quia in baptiſmo aquæ non ſufficit voluntas ipſius baptiſmi ad effectũ eius abſque alia diſpoſitione; ergo nec ſufficiet in baptiſmo ſanguinis, neque per ſe, neque per accidens, quia neutro modo ſufficit in baptiſmo aquæ. Probatur conſequentia, quia, licèt baptiſmus ſanguinis fortaſſe excedat in perfectione effectus, quem confert, tamen in virtute & promiſſione dandi effectum gratiæ, & remittendi omnem culpam, non poteſt excedere, imò baptiſmus aquæ videtur magis per ſe ad hunc effectum inſtitutus: ergo non eſt veriſimile, non poſſe operari in ſubiecto æquè diſpoſito, aut è cõtra-

A rio, minorem diſpoſitionem requiri cum baptiſmo ſanguinis, quàm cum baptiſmo aquæ.

Dico primò, per ſe loquendo, tenetur homo, qui eſt in peccato mortali, inſtante occaſione ſeu neceſſitate moriẽdi pro Chriſto, præmittere contritionem peccatorum per formalem deteſtationem eorum, & dilectionem Dei ſuper omnia. Vnde, ſi voluntariè hoc omittat, & ſine ea diſpoſitione moriatur, non ſaluabitur per martyrium. Hanc concluſionem exiſtimo certam. Primò ex generali ratione & obligatione charitatis, qua homo tenetur ſuæ ſaluti prouidere: nam, quòd mors exterior pro Chriſto ſuſcepta ſufficiat ad remiſſionem peccati ſine contritione, eſt quidem opinio ſpeculatiuè probabilis, tamen ſimpliciter eſt res dubia; &, ſi fortaſſe in re eſt falſa, talis opinio, nihil ei proderit ad ſalutem, qui de tali opinione confiſus ſeſe ſine peccatorum cõtritione morti expoſuerit: ergo tenetur, ſaltem ex charitate propria in re tanti momenti non relinquere medium certum pro incerto; tenetur ergo contritionem præmittere. Secundò eſt ratio à priori, quia occaſio martyrij non tollit obligationem adhibendi media neceſſaria ad ſalutem; neque enim martyrium eſt, veluti medium per ſe inſtitutum ad tollendum peccatum, ſed potius ex ſe ſupponit hominem bene diſpoſitum ad tranſitum ex hac vita; & conſequenter, quantum in ſe eſt, petit, vt priùs homo ſeruet omnia neceſſaria, & à Deo inſtituta ad gratiam & gloriam conſequendam: & hac ratione dicebamus ſuprà, teneri parentes ad baptizandos priùs ſuos paruulos infantes, etiam ſi ſciant, ſtatim fore pro Chriſto occidendos: & maiori ratione tenetur homo adultus baptizari ante martyrium, ſi commodè poſſit; vel, ſi iam baptizatus ſit, conſcientiam autem mortalis peccati habeat, tenetur etiam priùs confiteri, ſi poteſt; ergo, ſi baptizari non poteſt, tenetur ſaltem in Deum conuerti per amorem ſuper omnia, & deteſtari peccatum per contritionem, ſi poteſt. Probatur conſequentia; quia ſicut baptiſmus, vel confeſſio, eſt per ſe medium neceſſarium ad ſalutem; ita etiam interior pœnitentia & conuerſio, quæ in omni tempore fuit neceſſaria, vt Conc. Trid. dicit ſeſſ. 14. cap. 4. & nunc etiam in lege noua, præſertim vbi non poteſt externum ſacramentum adhiberi. *Tridentinum.*

3. Concluſio.

B

C

D

Quocirca non poteſt, moraliter loquendo, ab obligatione hac excuſari homo propter ſubitam mortis occaſionem, niſi naturalis obliuio peccatorum, & pœnitentiæ de illis agendæ intercedat; quia, ſi in ea occaſione, quantumuis ſubita & momentanea, recordatur ſui ſtatus, ſeu ſuorum peccatorum, ſimul etiam poteſt facile ea deteſtari, & in Deum conuerti vnico momento. & actu morali: neque enim propter hunc actum impeditur, quo minùs de ſuſtinenda morte propter Chriſtum cogitare poſſit, & in ea voluntate confirmari, quin potiùs huiuſmodi actus pœnitentiæ, & conuerſionis in Deum, præbebit animum & vires ad alium actum confitendi fidem, & ad recurrendum ad Deum per orationem, quæ in eo articulo maximè eſt neceſſaria, & optimè fiet, placando priùs Deum per pœnitentiam; ſimúlque veniam peccatorum ab eo poſtulando. Quamquã enim hi actus diuerſi ſint, & in rigore phyſico fortaſſe non fiant, nec regulariter fieri poſſint in eodem inſtanti; nihilominus tamen moraliter ſunt ita connexi, vt vnus alium excitet, & facillimè fiat tranſitus ab vno ad alium in quacumque breuiſſima mora temporis, in qua poſſunt dici moraliter ſimul fieri; & ideo, quãtumuis occaſio & tempus martyrij bene fit, & ſubitò occurrat, ſi in eo homo aduertat non poteſt excuſari à culpa, voluntariè omittendo pœnitentiã interiorem

E

eorum

eorum peccatorum, quæ veluti ſponte ſua, memoriæ occurrunt, tanquam commiſſa & nunquam per pœnitentiam deleta. Nec verò obligandus eſt homo tūc ad ſcrutandam conſcientiam ſuam, vel inquirenda peccata, præſertim in particulari, ſed ſatis erit generatim dolere de offenſa Dei eo modo, quo memoriæ occurrit.

Non tenetur martyr ſcrutari conſcientiam.

2. Concluſ. Dico ſecundò: Nihilominus, vt homo per martyrium obtineat gratiam & remiſſionem peccatorum, non ſemper eſt neceſſarium, vt in re ipſa contritio intercedat, ſed ſufficere poterit attritio, ſaltem ex accidente, ſeu intercedente bona fide per ignorantiam probabilem iuris, aut facti. Hanc concluſionem, vt minimum, tenent D. Thomas & alij authores citati ſectione præcedenti pro ſecunda ſententia; & colligitur ex doctrina Sanctorum, quam in eadem ſectione tradidimus: omnes enim tribuunt baptiſmo ſanguinis vim ad remittendum peccatum mortale, non ſolùm, quoad temporalem pœnam, ſed etiam quoad culpam: ſi autem ſemper in re ipſa eſſet priùs neceſſaria contritio, ſemper ſupponeret martyriū culpam ablatam; nunquam ergo haberet efficaciam remittendi illam, ſed tantùm pœnam. Vnde vlteriùs etiam ſequitur, baptiſmum ſanguinis verè ac propriè nunquam ſupplere baptiſmum aquæ; quia & ſupponit effectum iam factum per baptiſmum flaminis, & ipſum ſolùm conferet augmentum gratiæ, quod eſt valde accidentarium ad neceſſitatem baptiſmi aquæ. Et confirmatur hæc ratio: nam ſi Catechumenus, priuſquam offeratur occaſio martyrij, nihilque prorſus de illo cogitans, de peccatis conteratur & iuſtificetur, poſtea verò, ante baptiſmum aquæ martyrium patiatur, non dicetur ille obtinuiſſe remiſſionē culpæ originalis aut mortalis per martyrium; neque, quoad hoc martyrium, ſupplebit vicem baptiſmi in illo: quia ante martyrium, illum effectum eſt conſecutus per aliud remedium; quod de ſe nullum ordinē dicit ad martyrium: ergo idem erit dicendum in quocumque caſu, ſi ſemper in re ipſa præmittenda eſt contritio: nam, quòd hæc multo, vel paruo tempore antecedat, accidentarium eſt, ſemperque eſt mediū eiuſdem rationis, neque in vno euentu magis dicit ordinem ad martyrium, quàm in alio. Dicet aliquis; hoc argumentum procedere, quando contritio tempore antecedit martyrium; fieri tamen poſſe, vt ſimul in ipſo martyrio perficiatur; & tunc martyrium remittere culpam, ſtante tali diſpoſitione: ſed hæc fuga in primis eſt impertinens ad rem moralem; quia ille caſus moraliter nunquam accidet, imò, ſi in rigore loquamur de martyrio conſummato, non poteſt accidere: nam martyrium conſummatur in morte, quæ eſt in primo non eſſe hominis, in quo contritio haberi non poterit, ſi priùs non eſt aliquo modo habita, vt durante hac vita, ſit remiſſio peccati obtenta. Quòd ſi dicas, martyrium, quoad ſtatum, in quo poteſt habere effectum gratiæ, conſummaui in aliquo inſtanti ante mortem, vt nos etiam ſtatim dicemus. Inquiro, de quo effectu ſit ſermo, an de effectu ex merito operantis, & hoc eſt falſum, quia, quamdiu durat vita, poteſt durare meritum operantis, etiamſi vulnera lethalia ad eum ſtatum perueniant, in quo iam nulla ſit naturalis ſpes euadendi: ſi verò ſit ſermo de effectu gratiæ ex opere, vel quaſi ex opere operato, ſecum pugnat reſponſio, quia contraria ſententia ſupponit, per martyrium non dari gratiā, niſi ex merito operantis.

D. Thom.

1. Pars concluſionis probatur.

Vnde ſumitur nouum argumentum: nam, licèt admittamus contritionem concurrere cum martyrio in eodem tempore vel inſtanti, nihilominus remiſſio culpæ non eſſet attribuenda martyrio, ſed contritioni includenti votum baptiſmi aquæ; quia martyrium ipſum nec per ſe habet meritum, niſi ſit in ſuppoſito grato; nec ex priuilegio habet aliquid vltra meritum operantis: ergo, ſi in aliquo caſu non habet vim ad remittendam culpam abſque contritione, non poteſt hic effectus verè illi attribui, neque quòd ſuppleat vicem baptiſmi aquæ.

Vnde etiam excluditur alia euaſio, ſi quis dicat, martyrium ſolùm dici ſupplere vicē baptiſmi aquæ, quia cum contritione coniunctum perficit integrum effectum baptiſmi, quoad remiſſionem omnis culpæ & pœnæ. Sed hoc etiam non ſatisfacit. Primò, quia in re nihil alind dicitur, quàm martyrium ſupplere vicem baptiſmi, quoad remiſſionem pœnarum temporalium; cùm tamen Sancti dicant ſupplere vicem eius, etiam quoad remiſſionem culpæ. Secundò, quia (vt ſuprà argumentabamur) ſi martyrium ſupplet ſemper vicem baptiſmi, quoad hunc effectum remittendi omnem pœnam, neceſſe eſt, vt hoc non attribuatur ſoli merito vel ſatisfactioni operantis, ſed alicui priuilegio, ſeu promiſſioni diuinæ, quia aliàs non erit infallibilis; ergo, ſi ſemel talis promiſſio ſeu priuilegium admittitur, cùm non habeat fundamentum, niſi, vel in traditione Eccleſiæ & Sanctorum, vel in verbis Scripturæ, prout exponuntur à Patribus, admittendū eſt non ſolùm in remiſſione pœnæ, ſed etiam in remiſſione culpæ, & in collatione gratiæ: nam verba Chriſti generalia ſunt, & hæc omnia includunt, *Qui perdiderit animam ſuam propter me, ſaluam faciet eam*, Marci 8. vel, *viuificabit eam*, vt clariùs dicitur Lucæ 12. Verba item & expoſitiones Sanctorum ampliſſimæ ſunt, & ſæpe expreſsè extenduntur ad omnes hos effectus: vſus etiam & traditio Eccleſiæ, non ſolùm oſtendit certitudinem in integra remiſſione pœnæ, ſed etiam de ipſa iuſtificatione, & remiſſione culpæ. Tandem in paruulis declarat, martyrium habere vim dandi gratiam præter meritum operantis: quo ergo fundamento dicemus, hanc promiſſionem eſſe limitatam ad paruulos, & non extendi ad adultos?

Marci 8. Lucæ 12.

Ex hac ergo parte ſic demonſtrata, neceſſariò ſequitur altera concluſionis pars, nēpe, per martyrium dari gratiam homini attrito, ſi bona fides intercedat; quia ſi martyrium non ſemper requirit verā & realem contritionem, neque amorem Dei ſuper omnia, vt gratiam conferat, & peccatū tollat; ergo aliquando poteſt hoc facere cum minori diſpoſitione: ſed ſecluſa contritione & amore nulla eſt melior diſpoſitio, quàm vera attritio, excludens omne actuale peccatum & affectū peccati; ergo hæc aliquādo ſufficiet. Confirmatur primò, quia martyrium ex priuilegio habet promiſſionem gratiæ vltra meritum operantis, vt oſtenſum eſt; ergo ſemper dat illā non ponenti obicem: omne enim opus, quod habet virtutē dandi gratiam ex ſe, præter meritum operantis, ſemper dat illam, quando non ponitur obex; & ideo omnia ſacramenta dant gratiam non ponenti obicem: ſed qui eſt attritus, & alioqui habet bonam fidem, non ponit obicem; quia iam habet voluntatem ſufficienter à peccato auerſam, & ideo omnia ſacramenta faciunt ex attrito contritum, interueniente bona fide; ergo idem faciet martyriū. Confirmatur ſecundò; quia baptiſmus ſanguinis nō eſt minus efficax, quàm baptiſmus aquæ, vt ſuprà ex Cypriano referebamus: ſed baptiſmus aquæ confert gratiā attrito; ergo idem poterit facere baptiſmus ſanguinis. Vnde, ſicut Cyprianus argumentatur; ſi Baptiſmus ſanguinis non poteſt hæretico prodeſſe, nec baptiſmum aquę poſſe, ita

2. Pars concluſionis probatur.

Cyprian.

ita non poſſumus argumentari, ſi baptiſmus ſanguinis non poſſet peccatori attrito prodeſſe, nec baptiſmum aquæ poſſe, & à contradictorio conſequentis, ſi baptiſmus aquæ poteſt prodeſſe attrito, multo magis baptiſmus ſanguinis.

Dixi, debere bonam fidem intercedere; quia, cùm dictum ſit, per ſe eſſe neceſſariam contritionē, vt homo non peccet ſe præparando per ſolam attritionē, neceſſe eſt, vt ab illa obligatione aliqua ratione excuſetur: non poteſt autē excuſari propter impotentiam ſimpliciter, quia ſemper eſt in poteſtate hominis habere contritionem per diuinam gratiam: ergo oportet, vt excuſetur propter ignorantiam probabilem iuris, aut facti, id eſt, quòd probabiliter exiſtimet, eam diſpoſitionem, quam habet, eſſe contritionem, cùm reuera nō ſit, aut quòd probabiliter exiſtimet, ſe non teneri ad habendam meliorem diſpoſitionem, vel ſaltem omnino non aduertat ſe ad hoc obligari.

Obiectio.

Sed obiicies ſimilem rationem illi, qua nos concluſionem probauimus: nam baptiſmus aquæ nō requirit hanc fidem ſeu exiſtimationem, vt conferat ſuum effectum, ſed dat gratiam homini attrito, cognoſcenti & aduertenti ſe tantum eſſe attritum; ergo idem faciet baptiſmus ſanguinis, cùm ſit efficacior.

Reſponſio.

Quomodo differant baptiſmus aquæ & ſanguinis, quod attinet ad diſpoſitionem prærequiſitam.

Reſpondetur primò, eſſe differentiam in hoc, quòd baptiſmus ſanguinis ſemper conſtituit hominem in mortis articulo, baptiſmus autem aquæ non ita: ſi autem loquamur de homine, qui in mortis articulo baptizatur, probabile eſt teneri tunc ad habendam contritionem, non quia ſit neceſſaria diſpoſitio ad baptiſmum, ſed quia eſt neceſſaria diſpoſitio ad mortē, vel propter obligationē charitatis (vt dicebam) quia etiam non eſt res omnino indubitata & certa baptiſmum facere ex attrito contritum, præſertim quando attritio eſt cognita; in negotio autem, ex quo pendet æterna ſalus, videtur homo teneri ad eligendum medium, quod ſit omnino certum & ſecurū ſecundùm catholicam fidem ſaltem quantū in ipſo eſt, vel certè oritur hæc obligatio per ſe ex præcepto contritionis, cuius obligatio non eſt omnino extincta in noua lege. Vnde ſaltem videtur obligare in articulo mortis, aut ſaltem tunc obligat præceptum diligendi Deum ſuper omnia, vt latiùs dicetur infrà in materia de pœnitentia. Secundò dici poteſt, eſſe differentiam inter baptiſmum ſanguinis, & baptiſmum aquæ: nam baptiſmus aquæ eſt per ſe inſtitutus ad delendum peccatum & dandam primam gratiā; & ideo ex propria ratione non requirit contritionem ante ſuum effectum, vel ad vſum dignū talis ſacramenti; at verò baptiſmus ſanguinis, licèt excellentior ſit, & efficacior, non tamen eſt ordinatus ad talem effectum; ſed ſolùm eſt quidam excellens actus virtutis, cui ex diuina liberalitate adiuncta eſt promiſſio plurium effectuum gratiæ & gloriæ, præter id, quod ex condigno reſpondet merito operantis: hæc autem promiſſio non tollit obligationem conuenienti modo operandi talem actum, & ſe præparandi ad mortem, quæ in illo includitur; & ideo non eſt ſimilis ratio de vtroque baptiſmo, neque contra efficaciam & dignitatem baptiſmi ſanguinis, vt ex dictis conſtat.

Per martyriū ſemper cōfertur gratia gratū faciens vel eius augmentū quaſi ex opere operato.

Paludanus.

Ex qua vlteriùs infero, iuxta hanc noſtram ſententiam conſequenter dicendum eſſe, per martyriū ſemper conferri aliquam gratiam gratum facientem, vel eius augmentum, vltra id, quod reſpondet merito patientis, quæ largo modo dici poteſt ex opere operato, quamquam hoc negare videtur Soto d. 3. art. 11. propè finem, id tamen nobiſcum affirmat Palud. d. 4. q. 3. Et in primis, quòd martyrium, quando facit ex attrito contritum, id faciat ad modū operis operati. Pro- A batur, quia illa gratia nō debebatur diſpoſitioni operantis, quia ſolùm contritio, vel dilectio Dei ſuper omnia, quæ virtute illam includat, eſt per ſe ſufficiens diſpoſitio ad gratiam, de quo plura in concluſione ſequente. Hinc ergo vlteriùs rectè colligitur, quòd, ſi homo accedit ad martyrium rectè diſpoſitus & in gratia, vltra id, quod de condigno meretur, recipit augmentū aliquod gratiæ ex ſpeciali priuilegio martyrij. Primò quidem, quia non eſt veriſimile eſſe peioris conditionis eum, qui iuſtior eſt, & meliùs ſe ad martyrium diſponit, quam qui ſe diſponit per attritionē: ſed ei, qui accedit cum imperfecta diſpoſitione attritionis, datur gratia ex priuilegio; ergo multo magis dabitur ei, qui accedit cum perfecta diſpoſitione B contritionis. Quod optimè declarat & confirmat exemplum paruulorum: nam ſi inter Innocentes, verbi gratia, fuerunt aliqui nondum circumciſi, illis data eſt gratia, ratione martyrij; ergo etiam illis, qui iam erant circumciſi, dati fuerunt, vt minimum, totidem gradus gratię, quamuis his dati ſint per modum augmenti, aliis verò per modum primæ gratiæ; quis enim dicat, illos priuatos eſſe fructu martyrij propter acceptam circumciſionem? Atque idem argumentum fieri poteſt de infante baptizato, qui propter Chriſtum occiditur; idem ergo erit in adultis: nam eſt eadem, vel maior ratio eo vel maximè, quòd gratia martyrum, vt ſic, quantum ex ſenſu Eccleſię & traditione colligi poteſt, eſt longè maior, quàm illa, quæ dari poteſt propter vnum actum contritionis; C veneratur enim Eccleſia, vt egregiè ſanctum, hominem nuper conuerſum ad fidem, & ſtatim abſque aliis præcedentibus meritis ſuo ſanguine baptizatū, iudicans, maiorem eſſe illam gratiam, quæ martyrio reſpondet, quam quæ poſſet per multa merita longo tempore comparari; ergo non eſt priuandus tanto gratiæ augmento, eo quòd ad martyrium accedat cum prima gratia remiſſa, per vnū actum contritionis comparata.

Et confirmatur: nam omnia alia media, per quæ homini attrito datur prima gratia, conferunt augmētum gratiæ homini contrito ſeu grato, vt conſtat de baptiſmo & confeſſione; ergo multo magis idem eſt dicendum de martyrio. Ratio autem à priori eſt, quia promiſſio facta martyrio non eſt ſpecialiter fa- D cta in fauorem hominum peccatorum, neque in remedium peccati, ſed facta eſt in fauorem operis excellentiſſimi, in quo diuina charitas maximè inter opera externa manifeſtatur; ergo hæc promiſſio non ſolùm ad homines iuſtos ſe extendit (& ideo, ſicut eis remittit omnē venialem culpam, & reatum temporalis pœnæ; ita etiam, quaſi ex opere operato confert magnum cumulū gratiæ) verùm etiam propter ipſos iuſtos præcipuè ac principaliter facta eſt, quia eorum charitas eſt maior: extenditur tamen etiam ad peccatores non ponentes obicem, quia promiſſio intelligitur abſolutè facta ipſi operi propter excellentiam ſuam: eſt autem generalis lex, vt gratia, quæ datur ex E vi alicuius operis, infallibiliter detur homini non ponenti obicem; ergo non ſolùm eſt magis conſequens, dari per martyrium huiuſmodi augmentū gratiæ homini iuſto, ſi datur prima gratia homini attrito, ſed etiam illud videtur per ſe certius, ſeu veriſimilius; neque video nouā difficultatem, quæ contra hoc obiici poſſit, præter eas, quæ, referendo alias ſententias, tactæ ſunt.

5. Concluſio. Probabile eſt voluntatem tantum martyrij ex accidenti ſufficere ad obtinendā gratiam, &c.

Dico tertiò: Probabile eſt, quamuis per ſe ſit neceſſaria formalis pœnitentia peccatorū ante baptiſmum ſanguinis; tamen, ſi ex accidenti contingat hominem excuſari à culpa omiſſionis huiuſmodi pœnitentiæ

rentiæ propter naturalem inaduertentiam, & obliuionem peccatorum, ſolam voluntatem moriendi pro Chriſto eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad obtinendam veniam peccatorum, & gratiam ex priuilegio martyrij. Hanc concluſionem non ponunt expreſſe antiqui Doctores ſuprà citati pro noſtra ſententia; inſinuant tamen, & præſertim D. Thomas, qui nullam aliam diſpoſitionem requirit, niſi quòd homo pro Chriſto moriatur abſque actuali complacentia peccati, & multum fauet Caietanus circa illam ſolutionem ad ſecundum, art. 1. q. 77. dicens, *Si quis iuit dormitum cum propoſito dicendi manè mendacium officioſum, & interim dormiens occideretur pro Chriſto, illius peccati pleniſſimam remiſſionem conſequitur, quamuis per baptiſmum, illius remiſſionem non conſequeretur.* Vbi de peccato quidem veniali loquitur; tamẽ videtur eſſe eadem ratio de mortali, ſi tamen debita proportio ſeruetur, ſcilicet, quòd non maneat virtualiter, ſed tantùm habitualiter propoſitum mortaliter peccandi, vt inferiùs magis explicabimus. In hoc etiam fauet Caietanus, quòd maiorem vim agnoſcit in martyrio ad remittẽdam culpam, quàm in baptiſmo. Expreſſiùs hanc concluſionem docent Soto & Vega locis ſuprà citatis. Duobus autem modis poteſt hæc concluſio fundari. Primò, in ipſa rei natura. Et hunc modum videtur ſequi Soto ſuprà, dum inquit, *Martyrium non ſupplere vicem baptiſmi ex opere operato, ſed per modum meriti; neque in hoc differre à baptiſmo flaminis, ſed in hoc ſolum, quòd non requirat formalem deteſtationem peccatorum, ſed hunc ſolum actum: Volo mortem pro Chriſto perpeti.* Vnde ſic poteſt formari ratio ex eodem authore. Nam volitio mortis pro Chriſto, pro ſumma reputatur charitatis excellentia, iuxta illud Ioannis 15. *Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis:* ſed qui diligit Deum, diligitur à Deo; ergo illa voluntas moriendi pro Chriſto eſt ſufficiens diſpoſitio ad gratiam, & ad remiſſionem culpæ. Et confirmatur, ac declaratur: nam illa voluntas eſt virtualis dilectio Dei ſuper omnia; ergo eſt etiam virtualis deteſtatio omnium peccatorum; ergo eſt ex ſe ſufficiens diſpoſitio. Conſequentia probatur: nam, vt ſuppono ex dicendis infrà in materia de pœnitentia, licèt hi actus amoris & deteſtationis per ſe requirantur formaliter ad remiſſionem peccati, tamen interdum poſſunt ſufficere virtualiter, interueniente ignorantia, vel inaduertentia. Primum autẽ antecedens probatur; quia huiuſmodi homo propter Deum contemnit id, quod maximè diligit inter bona creata, ſcilicet, vitam: ergo opere ipſo & implicitè diligit Deum plus, quàm alia bona. Cúmque id faciat propter fidem & religionem, ſeu cultum Dei, totum cedit in gloriam eius; ergo meritò tale opus poteſt dici virtualis amor Dei: ſicut qui beneficus eſt erga proximum, aut vult pati aliquid propter cõmodum eius, rectè dicitur amare proximũ, ſicut ſeipſum. Et propter hanc etiam rationem, qui ſic pro Chriſto moritur, non poteſt dici, omnino ſine charitate tradere corpus ſuum; quia illud tradit ex quadam virtuali charitate actuali, per quam ſe diſponit ad formalem charitatem habitualem conſequendã. Atque hinc probata etiam relinquitur prior conſequentia, ſcilicet, quòd ille actus ſit virtualis deteſtatio peccatorum; tum quia in dilectione ſuper omnia includitur hæc virtualis deteſtatio; tum etiam, quia illa voluntas talis eſt, vt repugnet cum voluntate peccandi, atque ita ſit quoddam virtuale odium peccati: nam, qui vitam perdit, ne Deum offendat, ſatis oſtendit odiſſe offenſam Dei, quatenus talis eſt.

D. Thom.
Caietan.
Soto.
Vega.
Vtrùm volitio mortis pro Chriſto includat virtute dilectionẽ Dei ſuper omnia, & deteſtationem peccatorum.

A Veruntamen, quãuis hæc ratio ſit accommodata ad explicandam congruentiam, quæ in tali opere & voluntate eſſe potuit, vt Deus illam acceptaret, tanquam ſufficientem diſpoſitionem ad condonandam culpam in ipſo opere martyrij; non tamen eſt ſufficiens hæc ratio, ſecluſo omni priuilegio ſpeciali. Primò, quia ſi illa voluntas ex natura ſua eſſet ſufficiens diſpoſitio, per illam obtineret homo gratiã & remiſſionem peccati abſque externo opere Martyrij. Conſequens autem eſt, & contra D. Thomam ſuprà, qui ſupponit hominẽ in ſtatu peccati dormientem interfici pro Chriſto, quem conſtat, non priùs fuiſſe iuſtificatum per voluntatẽ martyrij, quam antea habuit; alioqui iam non eſſet dormiens in peccato: & contra B ipſum Soto, qui non auſus eſt dicere, hunc ſolũ actũ; Volo mortem pro Chriſto perpeti, eſſe ſufficientem diſpoſitionem, ſed illum cum ipſo exteriori opere ſufficere ad pleniſſimam indulgentiam omniũ peccatorum. Eſt etiam contra rationem. Quis enim credat, omnem hominẽ, qui de martyrio cogitat, & ad illud ex corde afficitur, quantũque in ſe eſt, efficaciter proponit, in illo conſtanter ſe gerere, ſi eius occaſio occurrat, aut etiam talem occaſionem appetit & deſiderat, hoc ipſo ſtatim iuſtificari; & quamuis multa mortalia peccata commiſerit, ſtatim omnium remiſſionem conſequi, etiam ſi nullum alium actum charitatis, vel pœnitentiæ habeat? Sanè hoc non videtur probabile, nec conſentaneum Scripturis, poſtulantibus pœnitentiam ſeu dilectionem ad remiſſionẽ pec- C cati, à quibus non poteſt fieri exceptio ſine ſufficiente fundamento in eadem Scriptura, vel traditione Patrum, aut manifeſta ratione: hîc autem nullum eſt tale fundamentũ; Patres enim ſolent excipere martyrium ab huiuſmodi regulis; illa autem voluntas non eſt martyrium, ſed dici poteſt votum, vel deſiderium martyrij; & Chriſtus Dominus, non de voluntate, ſed de opere ipſo dixit, *Qui me confeſſus fuerit*, &, *Qui tradiderit animam ſuam propter me*: & ita Sancti interpretantur hanc promiſſionem factam eſſe ipſi operi & morti propter ſpecialem conformitatem ad Chriſtum, vt in paruulis manifeſtiùs videre licet. Preterea ratio ſuprà facta eſt inſufficiens: nam in rigore voluntas dandi vitam pro alio non eſt virtualis dilectio illius ſuper omnia; tum quia non eſt neceſſe vi- D tam corporalẽ diligi ſuper omnia bona creata; multi enim plus amant honorem, vel perpetuam famã, vel patriam, aut alia bona ſimilia; tum etiam, quia, qui perdit vitam propter amicum, & propter ſalutem ſpiritualem proximi, non amat proximum ſuper omnia: quia non refert ſe, & omnia ſua in ipſum, tanquam in vltimum finem: ſic ergo poſſet quis perdere vitam propter Chriſtum, non amando illum, vt vltimum finem, vel formaliter, vel virtualiter, ſed ſolùm vt obiectum, cui offert cultum, ſeu honorem. Et ſimili modo non includitur in rigore in illa voluntate virtualis deteſtatio peccatorum omnium: nam poteſt homo ita odiſſe hæreſim, vel infidelitatẽ, E vt ſit paratus ad dandam vitam, ne in illam conſentiat, & nihilominus eſſe in actuali propoſito furandi, vel committendi aliud ſimile peccatum; ergo ſignum eſt, illam voluntatem non excludere omnino affectum peccati: non ergo continet virtuale odiũ omnis peccati.

D. Thom.

Secundò igitur, præter congruentiam adductam, fundanda eſt hæc concluſio in ſpeciali priuilegio & promiſſione Chriſti facta martyrio: eſt enim abſoluta & vniuerſalis, *Quicumque perdiderit animam ſuam propter me, viuificabit eam*, Lucæ 12. aut, *ſaluam faciet eam*, Marci 8. & eodem modo loquuntur Sancti; & Lucæ 12. Marci 8.

fauet Eccleſiæ conſuetudo, quæ, vt martyrem veneretur, nullum aliud experimentum aut pœnitentiam explorat, præter hoc, quòd pro Chriſto paſſus ſit. Dices, hoc ſigno probaretur, martyrium conferre gratiã, etiamſi inueniat hominem in actuali complacentia peccati, quia de hoc etiam nihil Eccleſia inquirit, vt martyrem veneretur. Quocirca ad illas generales promiſſiones ſeu locutiones facilè reſponderi poteſt, intelligendas eſſe, ſi homo non ponat obicem peccati mortalis nunquam deteſtati; ſicut explicantur in ſacramentis, in quibus certior eſt hæc promiſſio. Reſpondetur, his & ſimilibus rationibus recte oſtendi prædictam concluſionem non eſſe certam, ſed ſatis dubiam; quia reuera non poteſt hoc priuilegium cum tota hac amplitudine efficacibus argumentis oſtendi. Non tamen excludit obiectio facta, quin coniecturæ adductæ probabiles ſint: nam in primis non eſt par ratio de actuali peccato, & de actuali pœnitentia præcedentium peccatorũ; non eſt enim veriſimile, imò vix eſt moraliter poſſibile, vt is, qui patitur martyrium, tunc ſit in actuali effectu peccati, præſertim, quando exterius nullum ſignum præbet talis affectus, neque aliquid facit, quod meritò poſſit malum iudicari: & ideo ipſum martyrium ſic ſuſceptum poteſt eſſe Eccleſiæ ſufficiens indicium ac certum teſtimonium, quantum moraliter eſſe poteſt, quòd martyr nõ deceſſerit in actuali affectu peccati. At verò bene poteſt moraliter contingere, vt homo, qui patitur martyriũ, totus occupetur in confeſſione fidei exhibenda, & tunc actu non aduertat ad præterita peccata, & eorum dolorem, & ideo ſolum martyrium non eſt ſufficiens ſignum actualis & formalis pœnitentiæ; præſertim quando exteriùs neque voce, neque alio actu exhibetur aliquod ſignum talis pœnitentiæ, aut formalis conuerſionis; ergo, cùm Eccleſia contenta ſit martyrio, non obſtantibus præcedentibus peccatis, abſque alio ſigno vel teſtimonio maioris pœnitentiæ, ſignum eſt, illam non eſſe ſimpliciter neceſſariam. Deinde, moraliter loquendo, ille homo non ponit obicem gratiæ; quia non eſt in actuali peccato, & illa voluntas coniuncta operi in tali articulo, meritò reputatur ſufficiens ad tollendum hunc obicem: quia in primis eſt valde veriſimile, quòd ille homo in eo articulo poſitus, ſi recordaretur peccatorum, ſtatim deteſtaretur illa ex vi illius voluntatis, quam habet moriendi pro Chriſto: & ſimiliter in eodem tempore & articulo eadem conſtantia euitaret omne peccatum mortale; cùm iam actualiter voluntariè perdat vitam, ne Chriſtum offendat. Denique non eſt dubium, quin potuerit Deus hanc voluntatem acceptare, vt ſufficientem diſpoſitionem, cum ipſo opere externo & reali conformitate ad Chriſtum: & aliunde conſtat, aliquod priuilegium conceſſiſſe tali operi; & in illo, cum voluntate ſibi intrinſeca, eſſe ſufficiens morale fundamentum, vt ex priuilegio acceptetur, tanquam ſufficiens diſpoſitio ad gratiam. Atque hæc videtur eſſe tota probabilitas huius ſententiæ.

Malè Soto effectum martyry tribuit merito operantis.

Malè ergo Soto totum hunc effectum tribuit merito operantis. Primò quidem, quia oſtenſum eſt, ſolam voluntatem ad hoc non ſufficere ſine opere externo: opus autem externum non auget meritum, quod eſt ex parte operantis, vt ſuppono; ergo. Secundò, quia, aut Soto loquitur de merito de condigno, aut de congruo; priori ſenſu loqui non poteſt iuxta ſanam doctrinam: agimus enim de effectu primæ gratiæ, & de remiſſione peccati mortalis, quoad culpam Certum eſt autem, neminem poſſe hæc ſibi de condigno mereri, etiam per martyrium; quia omne

A meritum de condigno ſupponit perſonam gratam, & à peccato immunem: poſteriori autem ſenſu, ſcilicet, quoad meritum de congruo, in primis pugnat illa ſententia cum doctrina eiuſdem authoris negantis huiuſmodi meritum de congruo, vt ordine naturæ antecedens infuſionẽ primæ gratiæ, & remiſſionem peccati. Deinde, licet hoc meritum admittatur, in diſpoſitione vltima, & perfecta, tamen in diſpoſitione ex ſe imperfecta, quamuis lato modo poſſit admitti, tamen reuera non eſſet ſufficiens, niſi adiungeretur promiſſio ſpecialis, quam vocamus ſpeciale priuilegium; cuius etiam ſignum eſt, quòd non eſt facta promiſſio ſoli interiori voluntati, ſed operi etiam externo. Vnde fieri poteſt tertium argumentum, quia

B paruulis datur gratia, ratione martyrij, & tamen in eis nullum poteſt fingi meritum; ergo etiam in adultis poteſt habere effectum ſupra meritum operantis, ſicut etiam eis remittit totam pœnã, vltra perſonalem eorum ſatisfactionem.

Ad fundamenta primæ opinionis.

Ad fundamenta primæ opinionis. Ad primum ex teſtimonio Pauli, *ſi tradidero corpus meum*, &c. dicitur primò ex Chryſoſtomo & Theophylacto, ſermonem Pauli non eſſe abſolutum, ſed conditionalem; non enim affirmat, poſſe aliquem pro Chriſto mortem pati, & ſine charitate manere, ſed ſolùm ex hypotheſi ait, ſi per poſſibile vel impoſſibile id accideret, talem mortem nihil prodeſſe. Quod veriſſimum eſt; quia ſine charitate nihil ſumus, cùm hoc tamen

Chryſoſt. Theophyl.

C ſtat, vt nunquam talis mors pro Chriſto ſit ſine charitate; & ideo non ſit infructifera. Secundò dicitur, Paulum non dicere, ſi tradidero corpus meum propter Chriſtum, ſed abſolutè, *ſi tradidero, charitatem autem non habuero*, ait autem D.Thom. ibi, tunc tradi corpus abſque charitate, *quando vel cum tali opere adeſt voluntas peccandi mortaliter, vel quando fit propter inanem gloriam*: ſignificans, quando quis tradit vitam propter fidem, vel religionem, vel honorẽ Chriſti, licèt id non faciat ex præſuppoſito habitu charitatis, neque ex formali & actuali Dei dilectione, non poſſe omnino dici id facere abſque charitate; quia ipſo opere aliquo modo exhibet dilectionẽ Chriſti, vt ſuprà tactum eſt. Vnde dicitur tertiò, duobus modis intelligi poſſe, aliquẽ tradere corpus ſuum abſque charitate: vno modo, abſque charitate antecedente, quæ

Variæ expoſitiones loci illius Pauli 1. Corinth. 13. ſi tradidero, &c. D.Thom.

D ſit aliquo modo cauſa operis, vel ſimpliciter, vel in eſſe meriti, vel conſequente, ita vt ex tali opere non ſequatur charitas in operante, neque illud antecedat. Rurſus duobus etiam modis intelligi poteſt, tradere corpus abſque charitate, nihil prodeſſe, ſcilicet, aut meritoriè ex propriè merito operantis, vel nullo prorſus modo. Tradere igitur corpus ſuũ tali modo, qui nec ſit ex charitate, neque habeat charitatẽ adiunctam, & quaſi conſequentem opus ipſum, ſaltem in termino operis, eſt prorſus infructuoſum, & inutile, & ita poteſt rectè Paulus intelligi: ſimiliter tradere corpus ſuum abſque charitate, aliquo modo antecedente opus ipſum, & operante vel dignificãte

E illud, eſt infructuoſum, quantũ ad proprium meritum operantis, & ita etiam poteſt exponi Paulus, vt D. Thom. & Caietanus ibi ſignificant: & quoad hoc eſt eadẽ ratio de martyrio & de eleemoſyna, & neuter ſenſus repugnat his, quæ hactenus diximus, at verò tradere corpus ſuum abſque charitate antecedente, cum illa tamen conſequente, ſeu in ipſo opere comparata, non eſt omni modo inutile, ſed valde vtile; quia non eſt omnino ſine charitate, atque ita contingit in martyrio, de quo hactenus locuti ſumus: nam, licèt charitatẽ non ſupponat, ſecum tamen illã trahit; & ideo multũ prodeſt. Vt ſi diceremus, ſi de peccatis

D.Thom. Caietan.

doleam,

doleam, eáque confitear, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt. Abſolutè loquendo veriſſimè dictum eſt; quia eo modo, quo illam non habeo, illa actio mihi non prodeſt: vnde, ſi neque antecedentem, neque conſequentem charitatem habeam, nihil omnino proderit illa confeſſio; ſi tamen non habeam charitatem antecedentem ipſam confeſſionem, tamen per confeſſionem illam obtineam, multum procedit illa confeſſio; quia non omnino eſt ſine charitate. Sic ergo nos dicimus de martyrio; neq; ex loco Pauli colligi poteſt, nunquam tale eſſe martyrium quòd, licèt ex charitate non procedat, ſecum tamen illam non afferat, nec D. Thomas huic doctrinæ vel expoſitioni repugnat, quam aliis locis tam apertè docuit. Quod ergo ait, in baptiſmo ſanguinis Spiritum ſanctum operari per potiſſimum dilectionis actum, ideo dictum eſt, quia ipſum martyrium ex ſe videtur maximum opus, quod poteſt charitas imperare: propter quā cauſam, inter alias, Spiritus ſanctus voluit in eo opere ſpecialiter operari, & gratiam atque indulgentiam concedere. Et ſimiliter, quod ait; baptiſmum ſanguinis includere baptiſmum flaminis, intelligendum eſt ratione charitatis habitualis, quam ſecū affert, & ratione formalis, aut virtualis propoſiti implendi omnia præcepta, quod includitur in attritione, præſertim informata charitate.

Ad ſecundum. Ad ſecundum argumentum reſpondetur, in hoc eſſe poſſe aliquam conuenientiam inter baptiſmum aquæ & ſanguinis; quod in vtroque dari poteſt gratia Spiritus ſancti vltra meritum operantis: neque hoc vnquam negauit diuus Thomas; poſſunt tamen in hoc differre, quòd in baptiſmo aquæ non ſolùm datur gratia, ſed etiam ipſemet operatur illam, & ideo dicitur operari per virtutem latentem Spiritus ſancti: in martyrio verò licèt detur gratia, non oportet, vt ipſa paſſio illam efficiat; quia non eſt ad hoc inſtituta, nec ibi operatur homo, vt miniſter Dei; & ideo non dicetur opus illud operari per virtutem latentem Spiritus ſancti, ſed ſolùm dicetur ibi Spiritus ſanctus operari ex ſpeciali priuilegio.

Ad tertium. Vnde ad tertium reſpondetur, eſſe poſſe quæſtionem de nomine, an ſit dicendum martyrium dare gratiam ex opere operato: nam ſi per hanc loquendi formam intelligatur, opus ipſum martyrij conferre gratiam, tanquam propriam, & per ſe cauſam illius, ſic non eſt neceſſe, id concedere: ſi autem ſolùm ſignificetur, poſito illo opere, Spiritum ſanctum dare ſpecialem gratiam abſque merito, vel vltra meritum patientis, ſic nullum eſt inconueniens, id concedere. Ad primam autem probationem in contrarium negatur, inde ſequi martyrium eſſe ſacramentum, quamuis id malè concedat Maior in 4. d. 4. q. 3. *Maior.* nam ad rationem ſacramenti non ſatis eſt, quòd ſit opus externū, in quo detur gratia: ſed in primis oportet, vt ſit cæremonia ſacra, vt ſuprà dictum eſt; deinde oportet, vt ſit inſtituta ad ſignificandum: neutrum autem horum conuenit martyrio, quod ex parte tyranni eſt actio praua, præter Dei ordinationem & inſtitutionem, ſed ſolùm ex permiſſione; ex parte autem martyris tantùm eſt quidam actus virtutis, cui Deus voluit hunc effectum & priuilegium concedere. Ad ſecundam verò rationem, in qua petitur, quando inceperit hoc priuilegium martyrij, videri quidem poteſt incepiſſe à Chriſti aduentu: nam Sancti illud fundant in eius verbis, & promiſſione, & in conformitate ad morten eius, quæ antè propriè non erat. Ac denique, quia ante Chriſti aduentum non dabatur gratia ad modum operis operati, niſi in ſacramento paruulorum, veluti ob neceſſitatem ex-

Quo tempore martyrij priuilegium cœperit.

A tremam. In contrarium autem ſunt argumenta non parua Primum de martyrio Innocentum, quod habuit hunc effectum ante Chriſti mortē; & ante verba & promiſſionem eius: & ideo non refert, quòd non fuerit ante Incarnationem, quia Incarnatio non potuit eſſe initium huius priuilegij, niſi media aliqua actione vel promiſſione Chriſti, quæ nondum tunc præceſſerat: ſignum ergo eſt, non fuiſſe tunc inchoatum hoc priuilegium. Secundum argumentum ſumi poteſt ex martyrio Machabæorum & aliis antiquioribus, quæ non minùs exaggerantur à Sanctis, vt videre licet in Cypriano libro de exhortatione martyrij, cap. 11. & Greg. Nazianzeno orat. 22. quæ eſt de Machabæis, *Quos*, dicit, *fuiſſe Chriſti paſſioni conformes, & in fide illius conſecutos eſſe iuſtitiam, &* B *effectos niue candidiores*, quo verbo ſignificat remiſſionem totius culpæ & pœnæ. Vnde Tertull. in Scorpiano cap. 8. *Habes*, inquit, *hîc & prædicationem, & remunerationem martyrij.* Videtur ergo hæc pars conſentanea ſanctis Patribus. Præterea videtur conſentanea diuinæ prouidentiæ: nam hoc priuilegium non eſt conceſſum martyrio per modum ſacramenti, ſed per modū excellentiſſimi actus virtutis, & propter maximam cum Chriſto conformitatem. Quæ duæ rationes ſemper apertæ ſunt in martyrio: nam etiam ante Chriſti aduentum erat maximum opus, & quodammodo magis laudabile; tum quia eo tempore erant pauciora exempla tantæ fortitudinis; tum etiā, quia erat fides obſcurior, & minor diuinæ gratiæ communicatio: erat etiam conformitas cum Chri- C ſto fide credito, & præſertim apud Deum, cui omnia ſunt præſentia. Eſt ergo hæc ſententia & pia & probabilis, quamuis nihil temere aſſerendum ſit, cùm antiqui nihil de hac re clarè docuerint; illa tamen differētia indubitata eſt, quòd martyrium ante Chriſti mortem non aperiebat ianuam regni, ſicut nunc aperit, quia nec poterat totius naturæ impedimētum auferre, nec ſupponebat ablatum, ſicut nunc eſt per Chriſti mortem.

Cyprianus. *Greg. Naziā.* *Tertullian.*

In tertia parte illius argumenti petitur, quo tempore vel momento detur gratia homini non habenti illam & patienti martyrium. Quæ difficultas non tantùm procedit circa ea, quæ hîc dicta ſunt, ſed etiam circa ea, quæ in ſectione prima diximus: nam D eadem difficultas locum habet in martyrio Innocentum. Primus ergo dicendi modus eſſe poteſt, dari gratiam in inſtanti mortis, quod eſt primum non eſſe hominis, quia tunc martyrium conſummatur. Huic ſentētiæ fauet Caietanus 2. 2. q. 124. art, 4. circa ſolutionem ad quartum, vbi concedit, martyrem mereri in illo inſtanti, in quo primò non eſt: nam ſi hoc eſt verum, neceſſe eſt, fateri illud inſtans intrinſecè pertinere ad viam, ſaltem tanquam terminum eius, quia homo mereri non poteſt, niſi in via; ergo eadem ratione potuit in illo inſtanti iuſtificari, etiam ſi priùs gratiam non habuerit, ſi in eo inſtanti conſummetur medium ſufficiens ad iuſtitiam, quale eſt martyrium, ſicut alij idipſum concedunt in baptiſmo aquæ, E ſi contingat in eodem inſtanti conſummari, vt Almainus tract. 2. moral. cap. 2. Hæc verò ſententia mihi non placet, quia non eſt conſentanea aliis principiis Theologię, vt ſuprà tetigi, tractando de ſacramētis in genere. Et præterea, quia falſum eſt, illud inſtans pertinere intrinſecè ad ſtatum vitæ, ſi in illo iam anima non eſt vnita corpori, quia ſi tunc nullum habet impedimentum, vt contingit in martyre, ſtatim in eodem inſtanti videt Deum; ergo non habet fidem, ergo non eſt in via, quia ſolùm, *quamdiu ſumus in corpore, peregrinamur à Domino; per fidem enim ambulamus.* Si autem in eo inſtanti iam anima non

Quo tempore vel inſtanti martyriū gratiam tribuat. *1. Sententia.* *Caietan.* *Almainus.* *Reiicitur hæc ſententia.*

eſt in via, non poteſt in ea mutari ſtatus, quem immediatè antea habuit in corpore; quia talis ſtatus viæ datus eſt ad gratiam comparādam, *Vbi autem cecidit lignum, ibi erit, ſiue ad Auſtrū, ſiue ad Aquilonem.* Eſt ergo parum conſentaneum principiis fidei, dicere, poſſe hominem, qui in toto tempore huius vitæ durauit in ſtatu peccati mortalis, ſaluari in primo ſui non eſſe; aut eum, qui nunquam habuit fidem in hac vita, neque actualem, neque habitualem, poſſe in inſtanti mortis incipere Deum videre; quod ſaltem de infantibus, qui nunc martyrio afficiuntur, neceſſariò fatendum eſſet. Vnde ad Caietanum, negatur inſtans mortis eſſe ſufficiens ad meritum martyris, ſi in illo inſtanti iam non eſt; quia nullum eſt meritum in pura creatura, niſi fundatum in fide: tunc autem iam non eſt fides. Item quia in illo inſtanti iam non poteſt eſſe demeritum, ex vi ſtatus; neque enim fieri poteſt, vt in eo inſtanti aliquis perdat gratiam, quam immediatè antea habebat: ſtatus autem merendi non plus durat, quàm ſtatus demerendi. Ad Almainum verò dicitur, eius ſententiam eſſe falſam: de qua ſatis dictum eſt ſuprà de ſacramentis in genere. Secundus modus dicendi eſſe poteſt, dari gratiam martyri in inſtanti mortis, tamen illud non eſſe primum non eſſe hominis, ſed vltimum eſſe illius. Quæ ſententia eſt quidem accommodata ad ſaluanda omnia principia Theologiæ, quia iuxta illam anima in eo inſtanti adhuc eſt corpori mortali vnita; adhuc ergo eſt in via, & nondum eſt capax viſionis, ſed fidei, & ideo rectè poteſt tum denuo iuſtificari; ergo, cùm martyrium tunc conſumetur, veriſimile eſt tunc habere effectum. Verùm hæc ſententia ſupponit principium philoſophicum paucis probatum: nam ferè omnes ſentiunt, res permanentes deſinere per primum nō eſſe, quod modò diſputandum non eſt, neque negandum, ad tuendam ſententiam theologicam, quam defendimus: nam quomodocumque homo deſinat eſſe, potuit Deus hanc gratiam concedere martyribus, adhuc in corpore viuentibus. Data ergo hypotheſi, quòd modò deſinat per primum non eſſe, dicendum eſt dari gratiam martyri, in aliquo priori inſtanti, inter quod, & inſtans mortis neceſſe eſt, vt aliquod breue tempus intercedat. Nec refert quòd in eo inſtanti nondum ſit vita conſummata: nam ſatis eſt, quòd per vulnera lethalia, aut aliud genus paſſionis, iam ſit homo in eo ſtatu conſtitutus, in quo iam eſt mors naturaliter ineuitabilis: nam tunc iam apud Deum eſt completum, & acceptum martyrium: & hanc ſententiam ſequitur Vega lib. 6. in Tridentinum, cap. 37. neque videtur difficultatem habere alicuius momenti. Niſi quis fortaſſe dicat, in quocunq; tempore huius vitæ poſſe hominem peccare; ergo poſſet martyr in eo breui tempore peccare, & gratiam perdere; & ita damnari poſt obtentam gratiam martyrij, quod videtur valde alienum à ſenſu omnium Patrum. Reſpondetur tamen ſimpliciter negando ſequelam. Primò quidem, quia licèt homo poſſit peccare in hac vita quamdiu poteſt vti ratione, & libero arbitrio, veriſimile tamen eſt, ſecluſis miraculis, ſemper eſſe aliquod breue tempus ante mortem, in quo iam ita eſt homo viribus corporis deſtitutus, aut ſenſibus impeditus, vt iam non poſſit ratione, aut libertate vti; ex hac igitur parte fieri poteſt, vt iam martyr peccare non poſſit, quādo illi gratia confertur. Secundò, quia etiam ſi homo poſſet vti ratione, & libertate vſque ad inſtans mortis, veriſimile eſt, per gratiam martyrij in eadem gratia confirmari, ita vt vel peccare non poſſit, vel infallibiliter ampliùs non peccet; quod perinde eſt, quantum ſpectat ad effectum gloriæ conſequendæ.

2. Sententia.

Sententia tenenda.

A Dices ergo, ſi talis homo aliqua via mortem euaderet, maneret confirmatus in gratia toto tempore vitæ. Reſpondetur, caſum eſſe naturaliter impoſſibilem; quia ſupponimus, gratiam non dari, donec mors eſt naturaliter ineuitabilis. Si autem miraculosè Deus vellet hominem conſeruare, poſtquam ad illum ſtatum peruenit, dici poteſt, tunc non dari illi homini effectum martyrij; quia Deus præuidet non fore martyrium in illo homine conſummandum. Quod tamen mihi non admodum placet, tum quia non eſt mihi veriſimile Deum priuare hominem effectu gratiæ ſuæ propter miraculum, quod in eo vult operari; tum etiam, quia non eſt, cur dicamus de ratione martyrij eſſe, vt mors nullo modo

B impediatur, & non ſatis eſſe, pati vſque ad mortem naturaliter ineuitabilem: nam per huiuſmodi paſſionem æquale teſtimonium fidei redditur, quòd ſi miraculum intercedat, adauget teſtimonium, non minuit. Virtutes etiam fidei, fortitudinis, & aliæ æqualiter exercentur. Concedo ergo, tunc etiam dari gratiam homini ratione illius paſſionis, & confirmari in illa, ſaltem pro ea occaſione, aut pro eo tēpore, quo naturaliter poſſet viuere. An verò pro reliquo vitæ tempore maneret etiam in gratia confirmatus, incerta res eſt: nam cùm hoc ſit præter legem, non videtur comprehenſum ſub communi priuilegio martyrij; nihilominus tamen piè credi poteſt, nunquam Deum eſſe miraculosè liberaturum

C martyrem ab huiuſmodi morte, quin illum in gratia confirmet: quia & hoc donum eſt valde conſentaneum dignitati martyrij; & quia, cùm Deus tunc miraculosè reuocet (vt ſic dicam) illum hominem à paradiſi ianua, illúmque detineat, ne beatitudinem accipiat, quam ſtatim eſſet infallibiliter conſecuturus, valde conſentaneum eſt prouidentiæ eius, vt eum confirmet in acquiſito iure beatitudinis.

Ad argumēta pro ſecunda ſententia.

Ad argumenta facta in fauorem ſecundæ ſententiæ primo modo explicatæ, ferè reſponſum eſt ex dictis: nam martyrium non eſt per ſe medium ordinatum ad tollenda peccata; & ideo non excludit per ſe loquendo neceſſitatem Baptiſmi & pœnitentiæ:

D neque hæc obligatio eſt admodum difficilis, aut impediens affectum martyrij: nam ſi peccata memoriæ occurrant, eorum deteſtatio potiùs præbebit animum ad mortem conſtantiùs, & alacriùs obeundam. Quomodo autem ſola voluntas martyrij per ſe non ſufficiat, nec ſatis contineat Dei amorem & deteſtationem peccatorum, iam oſtenſum eſt. Ad ea verò, quæ in ſecundo membro illius ſententiæ adducebantur, reſpondetur, quod ad attritionem attinet non eſſe eandem rationem de baptiſmo aquæ, & ſanguinis; non quia hic ſit minus efficax, ſed quia non eſt per ſe ordinatus ad remiſſionem culpæ, ſicut ille: & ideo etiam per ſe non excludit neceſſitatem contritionis. Reliqua quæ in ea ſententia adducta ſunt, non ſunt contraria his, quæ diximus. De

E tertia verò ſententia iam dictum eſt, eſſe probabilem; tamen quia contrariam etiam probabiliter ſuſtinuimus, quoad eum caſum, in quo eſt voluntas patiendi martyrium abſque vlla alia diſpoſitione. Reſpondetur, quoad hoc non eſſe eandem rationem de baptiſmo aquæ; tum quia voluntas baptiſmi aquæ non eſt tam inſigne opus, ſicut martyrium. Neque ita continet aliquo modo amorem Dei & auerſionem voluntatis à bono creato; tum etiam, quia, licèt baptiſmus aquæ ſit ordinarium remedium, baptiſmus tamen ſanguinis eſt excellentior, & maiora habet priuilegia, vt fusè ſatis declaratum eſt.

QVÆ

QVÆSTIO LXX.

De circumciſione, quæ præceſſit baptiſmum, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE *cõſiderandum eſt de præparatoriis ad baptiſmum.*

Et primò de præparatorio, quod præceſſit baptiſmum, id eſt, de circumciſione.

Secundò de præparatoriis, quæ concurrunt ſimul cum baptiſmo, ſcilicet, de catechiſmo, & exorciſmo.

Circa primum quæruntur quatuor.

Primò, vtrùm Circumciſio fuerit præparatoria & figuratiua baptiſmi.

Secundò, de inſtitutione ipſius.

Tertiò, de ritu eius.

Quartò, de effectu ipſius.

HAnc quæſtionem interpoſuit hoc loco D. Thomas occaſione ſumpta ex analogia, quæ eſt inter circumciſionem & baptiſmum, & quia ſicut lex vetus præparauit homines ad legem gratię per Chriſtum dandam; ita circumciſio, quæ fuit profeſſio legis veteris, fuit præparatio quædam ad baptiſmum, in quo fit legis gratiæ profeſſio. Nobis autem in ſuperioribus neceſſarium fuit multa de circumciſione dicere, dum explicaremus inſtitutionem veterum ſacramentorum, atque eorum efficaciã; & in ſuperiori tomo diſput. 15. circa quæſt. 37. D. Thomæ, tractando de circumciſione Chriſti, nonnulla de hoc ſacramento attigimus, quæ omnia hoc loco repetenda nõ ſunt; & ideo neceſſarium non erit ſpecialem de circumciſione diſputationem inſtituere: nam ſi quid occurrerit addendum, in Commentariis articulorum breuiter poterit adnotari.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Circumciſio fuerit præparatoria & figuratiua baptiſmi.

Sup. q. 68. ar. 1. ad 1. & 1. 2. q. 102. art. 5. cor. ad. 1. & 3. & 4. d. 1. n. 2. art. 1. q. 1. co. & diſt. 2. q. 1. art. 2. ad 5. & Ro. 2. l. 3. co. & l. 4. col. 4.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd circumciſio nõ fuerit præparatoria & figuratiua baptiſmi. Omnis enim figura habet aliquam ſimilitudinem cum figurato. Sed circumciſio nullam habet ſimilitudinem cum baptiſmo. Ergo videtur, quòd non fuerit præparatoria & figuratiua baptiſmi.

2. Præterea, Apoſtolus dicit 1. Corinth. 10. de antiquis Patribus loquẽs, quòd omnes in nube & in mari baptizati ſunt. Non autem dicit, quòd in circũciſione baptizati ſint. Ergo protectio colũnæ nubis, & tranſitus maris rubri, magis fuerũt præparatoria ad baptiſmum & figuratiua ipſius, quàm circumciſio.

Quæſt. 37. ar. 1. & 2. & 3.

*3. Præterea, ſuprà dictum eſt *, quòd baptiſmus Ioannis fuit præparatorius ad baptiſmum Chriſti. Si ergo etiam circumciſio fuit præparatoria & figuratiua baptiſmi Chriſti, videtur, quòd baptiſmus Ioannis fuerit ſuperfluus, quod eſt inconueniens. Non ergo circumciſio fuit præparatoria & figuratiua baptiſmi.*

Sed contrà eſt, quod Apoſt. dicit Coloſ. 2. Circumciſi eſtis circumciſione nõ manu facta, in explicatione corporis carnis, ſed circumciſione Chriſti, conſepulti ei in baptiſmo.

Reſpondeo dicendum, quòd, baptiſmus dicitur ſacramẽtum fidei, in quantum ſcilicet in baptiſmo fit quædam fidei profeſſio, & per baptiſmum aggregatur homo congregationi fidelium. Eadem autem eſt fides noſtra & antiquorum Patrum, ſecundùm illud Apoſt. 2. Corinth. 4. Habentes eũdem Spiritum fidei, credimus: Circumciſio autem erat quædam proteſtatio fidei. Vnde dicitur Rom. 4. quòd Abrahã accepit circumciſionem, tãquam ſignaculum fidei. Vnde & per circumciſionem antiqui aggregabantur collegio fideliũ. Vnde manifeſtũ eſt, quòd circumciſio fuit præparatoria ad baptiſmum & præfiguratiua ipſius, ſecundũ quod antiquis
A *Patribus omnia in figuram futuri contingebant (vt dicitur 1. Corinth. 10.) ſicut & fides eorum erat de futuro.*

Ad primum ergo dicendum, quòd circumciſio habebat ſimilitudinem cum baptiſmo, quãtum ad ſpiritualem effectum baptiſmi. Nam ſicut per circumciſionem auferebatur quædam carnalis pellicula, ita per baptiſmum homo expoliatur à carnali conuerſatione.

*Ad ſecundum dicendum, quòd protectio columnæ nubis, & tranſitus maris rubri, fuerunt quædam figuræ noſtri baptiſmi, quo renaſcimur ex aqua figurata per mare rubrũ, & Spiritu ſancto ſignificato per columnam nubis. Non tamen per hæc fiebat aliqua profeſſio fidei, ſicut per circumciſionem. Et ideo prædicta duo * erant tantùm figuræ, & nõ ſacramenta. Circumciſio autem erat etiam ſacramentum* (In iſta ſolut. & in arg.)
B *præparatorium ad baptiſmum, minus tamen expreſsè figurans baptiſmum, quantum ad exteriora, quàm prædicta. Et ideo Apoſtolus potius fecit mentionẽ de prædictis, quàm de circumciſione.*

Ad tertium dicendum, quòd baptiſmus Ioannis fuit præparatorius ad baptiſmum Chriſti, quantum ad exercitium actus. Sed circumciſio, quantum ad profeſſionem fidei, quæ requiritur in baptiſmo, ſicut dictum eſt.

COMMENTARIVS.

REſpondet D. Thomas, circumciſionem fuiſſe figuram baptiſmi, quam veritatem tam certam exiſtimauit eſſe Auguſtinus libro 1. cont. Creſconiũ, cap. 31. vt cum hæreticis loquens dicat, *Circumciſionẽ certè præputij in figura futuri baptiſmi Chriſti ab anti-*
C *quis obſeruatam eſſe, negare, vt arbitror, non audetis.* Et 6. contra Iulianum, cap. 3. *Sacramentum,* inquit, *circunciſionis in figura præceſſiſſe baptiſmatis, quis, vel mediocriter ſacris literis eruditus ignoret? cùm apertiſſimè de Chriſto dicat Apoſtolus: Qui eſt caput omnis principatus, in quo & circũciſi eſtis, circumciſione non manu facta in expoliatione corporis carnis, ſed in circũciſione Chriſti, conſepulti ei in baptiſmo.* In quibus verbis apertè Paulus baptiſmum vocat, circumciſionem Chriſti, nomine figuræ appellans rem figuratam. Quo teſtimonio vtitur D. Thom. hîc in argumento, ſed contrà. In corpore autẽ articuli id probat D. Thomas ex analogia inter vtrumque ſacramentum, & vtriuſque munera: nã ſicut circumciſio erat ſuo tempore profeſſio fidei;
D ita nunc eſt baptiſmus, & ſicut circũciſio erat quoddam ſignaculum fidei, quo ſignabantur homines, quia ad ſpecialem illam congregationem fidelium pertinebant; ita nunc per baptiſmum aggregatur homo congregationi fidelium. Et in ſolutione ad 1. addit, fuiſſe ſimilitudinem inter exteriorem, ſeu carnalem effectum circumciſionis, & interiorem ac ſpiritualem effectum baptiſmi: nam ſicut per circumciſionem auferebatur quædam corporis particula; ita per baptiſmum expoliatur homo à carnali cõuerſatione, quod ſatis ſignificauit Paulus in loco citato ad Coloſſenſ. & ad Roman. 4. vbi circumciſionem vocat, ſignaculum iuſtitiæ. Quomodo dixit Irenæus libro 4. contra hæreſes, cap. 30. *Secundùm carnem cir-*
E *cumciſio circumciſionem præfigurabat ſpiritualem;* & Auguſtinus libro 6. contra Fauſtum, c. 3. *In quo,* inquit, *membro congruentius expoliato carnalis & mortalis cõcupiſcentiæ figuratur, quàm vnde carnalis, & mortalis fœtus exoritur?* Vnde tandem in ſolutionibus aliorum argumentorum concludit, in exteriori ſigno & exercitio actus externi, tranſitum maris rubri, & alias ſimiles figuras potuiſſe eſſe ſimiliores baptiſmo Chriſti, & baptiſmum Ioannis eodem modo fuiſſe propinquiorem præparationem ad baptiſmum Chriſti: tamen in effectu & in vſu, quoad profeſſionem fidei, & aggregationem fidelium, circumciſionem fuiſſe potiſſimam figuram, ſacramentum (Auguſtin.)

tum

tum præparatorium ad Baptiſmum. Dices, ex his o- A
mnibus ad ſummũ colligi, inter hæc ſacramenta eſſe analogiam & proportionem quandá, non verò, quòd vnum ſit inſtitutum ad præfigurandum ſeu adũbrandum aliud.
Auguſtin. Sic enim etiã Auguſtinus epiſt.57.& 205. dicit, *Circumciſionem fuiſſe antiquis Sanctis pro baptiſmo*: quod dici etiam poſſet de ſacramento legis naturæ, quamuis non eſſet ſpecialis figura baptiſmi. Reſpondetur, in omni ſigno ad placitum ſignificante, & prudente impoſito reperiri aliquam analogiam, ſeu proportionem continentem imperfectam quandam repræſentationem, quaſi naturalem, quę eſt aliquo modo fundamentum talis impoſitionis, & hanc fatemur reperiri aliquo modo inter circumciſionem, & effe-
Damaſcen. ctum baptiſmi; quomodo dixit Damaſcenus lib. 4. B
cap.26. *Circumciſio baptiſmi figura erat; quemadmodum enim circumciſio non vtile aliquod ac neceſſarium corporis membrum, ſed ſuperuacaneum excrementum abſcindit: ita per ſanctum baptiſma peccatũ nobis amputatur, quod cupiditatis excrementum eſt, non vtilis cupiditas.* Et ſimi-
Chryſoſto. lia habet Chryſoſtomus homil.39. in Geneſim, circa finem: nec diſſimile eſt, quod ait Auguſt.16. de Ciuitate Dei, c.6. *Quid aliud circumciſio ſignificat, quàm vetuſtate exuta, naturam renouatam*, & 16. contra Fauſtum, c.29. *Quid ſignificat circumciſio carnis, niſi ſpoliationem mortalitatis, quã de carnali generatione portamus?* Quod
Pau.Rom.6. idem ferè eſt cum eo, quod Paulus de baptiſmo docet ad Roman. 6. *Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem, vt quomodo Chriſtus ſurrexit a mortuis, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.* Præter hoc tamẽ C
negandum non eſt, quin ſpeciali Dei inſtitutione & intentione fuerit circuncиſio impoſita ad figurandum baptiſmum, & effectum eius, & expoliationem carnalium concupiſcentiarum per Chriſtum dandam, vt
Auguſtin. ait Auguſtinus 2. contra literas Petiliani, capite 37. & præfigurãda alia multa, de quibus Patres citati copioſè diſſerunt Et idem Auguſt. epiſtol.200. & lib.3. con-
Theodoret. tra Iulianum capite 19. & Theodor. quę. 97. in Geneſim, quam veritatem tandem confirmat D.Thom. in
Pau.1.Cor. 10. articulo ex illa generali doctrina Paul. 1. ad Corinth. 10. *Omnia in figura contingebant illis.*

ARTICVLVS II.

Vtrùm circumcíſio fuerit conuenienter inſtituta. D

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd Circũciſio
1.2.q.102.ar. 5.ad 1. & q. 103.ar.1.ad 3.& 4.d. r. art.2.q.4.co. & q.2.art.1. q.3.per totũ. Art.praeced. *fuerit conuenienter inſtituta. Sicut enim dictum eſt, *in circunciſione fiebat quadam fidei profeſſio. Sed à peccato primi hominis nullus vnquam ſaluari potuit, niſi per fidem paſſionis Chriſti, ſecundùm illud Roman. 3. Quẽ propoſuit Deus propitiatorem per fidẽ in ſanguine ipſius. Ergo ſtatim poſt peccatum primi hominis, circumciſio inſtitui debuit, & non tempore Abrahæ.*

2. Præterea, In circumciſione homo profitebatur obſeruantiam veteris legis, ſicut in baptiſmo profitetur obſeruantiam nouæ legis. Vnde Apoſt. dicit Galat. 5. Teſtiſicor omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis E
faciendæ, ſed legalis obſeruantia non eſt tradita tempore Abrahæ, ſed magis tempore Moyſi. Ergo inconuenienter inſtituta eſt circumciſio tempore Abrahæ.

3 Præterea, Circumciſio fuit figuratiua & præparatiua baptiſmi. Sed baptiſmus exhibetur omnibus populis, ſecundum Matth. vltim. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. Ergo circumciſio non debuit inſtitui, vt obſeruanda tantùm ab vno populo Iudæorum, ſed ab omnibus populis.

4. Præterea, Carnalis circumciſio debet reſpondere ſpirituali, ſicut figura figurato. Sed ſpiritualis circumciſio, quæ fit per Chriſtum, indifferenter conuenit vtrique ſexui, quia in Chriſto Ieſu non eſt maſculus, neque fœmina, vt dicitur A
Coloſſ.3. Ergo inconuenienter eſt circumciſio inſtituta, quæ competit ſolis maribus.

Sed contrà eſt, quod ſicut legitur Geneſ.17. circumciſio eſt inſtituta à Deo, cuius perfecta ſunt opera.

*Reſpondeo dicendum, quod (ſicut dictum eſt *) cir-* Art.praeced.
cumciſio erat præparatoria ad baptiſmum, in quantum erat quædam profeſſio fidei Chriſti, quam etiam nos in baptiſmo profitemur. Inter antiquos autẽ Patres primus Abraham promiſſionem accepit de Chriſto naſcituro, cùm dictum eſt ei, Geneſ.22. In ſemine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Ipſe etiam primus ſe à ſocietate infidelium ſegregauit, ſecundùm mandatum Dei dicentis ſibi; Egredere de terra tua & de cognatione tua. Et ideo cõueniemer circumciſio fuit inſtituta in Abraham.

Ad primum ergo dicẽdum, quod immediatè poſt pecca- B
tum primi parentis propter doctrinam ipſius Adæ (qui plenè inſtructus fuerat de diuinis) adhuc fides & ratio naturalis in tantum vigebat in homine, quòd non oportebat determinari hominibus aliqua ſigna fidei & ſalutis, ſed vnuſquiſque pro ſuo libito fidem ſuam aliquibus ſignis proteſtabatur. Sed circa tempus Abrahæ diminuta erat fides, plurimis ad idololatriã declinãtibus: obſcurata etiam erat naturalis per augmentum carnalis concupiſcentiæ, vſque ad peccatum contra naturam. Et ideo conuenienter tunc, & non antè fuit inſtituta circumciſio ad profitendum fidẽ, & ad minuendum carnalem concupiſcentiam.

Ad ſecundũ dicendum, quòd legalis obſeruantia tradi 1.2.q.98
non debuit niſi populo iam congregato, quia lex ordinatur art.2.
ad bonum publicum, vt in ſecunda parte dictum eſt. Populus autem fideliũ, congregandus erat aliquo ſigno ſenſibili, C
*quod eſt neceſſariũ ad hoc, quòd homines in quacumq; religione adunentur, ſicut Auguſt. *dicit contra Fauſtum. Et* Lib.19.ca.11.
ideo oportuit prius inſtitui circumciſionem, quàm lex daretur. in fi.tom.6.
Illi autem Patres qui fuerunt ante legem familias ſuas inſtruxerunt de rebus diuinis, per modũ paternæ admonitionis. Vnde & Dominus dicit de Abrahã; Scio quòd præcepturus ſit filiis ſuis, & domui ſuæ poſt ſe, vt cuſtodiant viam Domini.

Ad tertium dicendũ, quòd baptiſmus in ſe continet perfectionem ſalutis, ad quam Deus omnes homines vocat, ſecundùm illud 1. Timoth. 2. Qui vult omnes homines ſaluos fieri. Et ideo baptiſmus omnibus populis proponitur. Circũciſio autem non continebat perfectionem ſalutis, ſed figurabat ipſam, vt fiendam per Chriſtum, qui erat ex Iudæorum populo naſciturus. Et ideo illi ſoli populo data eſt circumciſio.

*Ad quartum dicendum, quòd circumciſio inſtituta eſt, vt ſignum fidei Abrahæ, qui credidit ſe patrem futurum Chriſti ſibi repromiſſi, & ideo conuenienter ſolis maribus competebat. Peccatum etiam originale, contra quod ſpecialiter circunciſio ordinabatur, à patre trahitur, nõ à matre, vt in ſecunda parte dictum eſt *. Sed baptiſmus continet* 1.2.q.81.art.
virtutem Chriſti, qui eſt vniuerſalis cauſa ſalutis omnium, 5.ad 2.& ar.
& remiſſionis omnium peccatorum. 10.ad 2.

COMMENTARIVS.

QVamuis titulum huius articuli D. Thomas indefinitè proponat, tamen pręcipuus ſenſus eius eſt, tractare de conuenientia huius inſtitutionis, quãtum ad circumſtantiam temporis, & perſonarum, quibus circumciſio data eſt; vt ex diſcurſu articuli conſtat.

Duæ igitur quæſtiones hîc à D. Thoma tractantur. Prima eſt, an circumciſio fuerit conueniente tempore data, & reſpondet duabus aſſertionibus. Prima eſt, conuenienter fuiſſe dilatam circumciſionem vſq; ad Abrahã. Hanc probat primò D. Thom. *An circumciſio fuerit conuenienter dilata vſque ad Abraham.*
in corpore articuli, quia Abraham primus inter antiquos Patres promiſſionem accepit de Chriſto naſcituro. Secundò, quia primus ſe à congregatione infide

infidelium ſegregauit:ſed hæ rationes partim videntur falſum aſſumere,partim petere principium. Primum patet, quia priùs facta eſt Chriſti promiſſio ipſi Adamo;& fortaſſe aliis ex Patriarchis, Abraham antiquioribus: qui expreſſam de Chriſto fidẽ habuerunt, vt verbi gratia, Melchiſedec, qui fuit, vt creditur,ex progenitoribus Abrahæ.Similiter Adam,quãdiu vixit, ſatis fuit ab infidelibus ſegregatus, quòd ſi fortaſſe eo tempore nulli erant infideles, illud eſt extrinſecum & accidentarium: idémque argumentum fieri poteſt de Noë, & aliis. Secundò,eſto,verum ſit, quod diuus Thomas aſſumit,adhuc ſupereſt quæſtio, cur illæ duæ conditiones requiſitæ fuerint tanquam conueniens,vel neceſſaria diſpoſitio in eo,cui danda erat circumciſio.Ac tandem,ſi neceſſariæ fuerint,cur ante Abrahamum non vocauit Deus aliquem ex antiquis Patribus,eúmque ab infidelibus ſegregauit, & filium ſuum ei promiſit, vt circũciſionis fœdus cum illo poſſet inire?Reſpondetur,hanc quæſtionẽ ſupponere reſolutionem alterius, cur ſcilicet fuerit conueniens tanto tempore incarnationem Verbi differri; cùm enim circumciſio,ſicut & tota lex vetus,ordinata fuerit ad præparandum Chriſti aduentum,vt conſtat ex Paulo ad Galat. 3. 4. & 5.eo modo oportuit, circumciſionem,quo & incarnationem, differri,proportione ſeruata:fuit autem dilata incarnatio, vt homines paulatim ad Chriſtum ſuſcipiendum diſponerentur,priúſquã ſuæ naturę infirmitatem agoſcerent, vt poſtea bonum gratiæ,vt par eſt, æſtimarent: hac ergo de cauſa fuit conueniens, homines priùs relinqui in ſola naturæ lege,cum communibus gratiæ auxiliis, vt ſuæ naturæ vires experirentur; & ideo tunc non receperunt à Deo determinata ſigna aut cæremonias, quibus fidem ſuam proteſtarentur, quibus etiam tunc non admodum indigebant; quia fides eo tempore magis vigebat per recentem traditionem, quæ ab Adamo manauerat,vt hîc dicit D. Thom. in ſolut.ad 1.Et propterea etiam non oportuit ea ætate ſegregari aliquem populum, qui propriis ritibus à Deo præſcriptis ipſum coleret; quia priùs debuerunt homines committi ſuo arbitrio, & permitti in ignorantias & infidelitatẽ labi, vt gratia Dei, & incarnationis beneficium magis eluceſceret.Poſtquam verò ſatis erat genus humanum multiplicatum, ac ſufficienti tempore infirmitatem ſuam expertum,ita vt pene totum eſſet idololatriæ, & aliis vitiis deditum:oportuit,quaſi renouari in mundo fidem Dei & Chriſti mediatoris;tum ne ſucceſſu temporis prorſus extingueretur; tum maximè,vt præpararentur homines ad Chriſtum ſuſcipiendum, præſertim illi, ex quibus carnem erat aſſumpturus: & ideo etiam conueniens fuit,ſegregari quendam populum, & cultui diuino ſpecialiter dicari; & vt vera religio meliùs in eo conſeruaretur, & Chriſtus ex illo decentius naſceretur.Hac ergo de cauſa dilata eſt circumciſio vſq; ad Abraham, qui à Deo vocatus & ab infidelibus ſegregatus fuit, vt eſſet veluti primus parens illius populi,quem ſibi Deus ſpecialiter conſecrare decreuerat;& ideo etiam illi facta eſt ſpecialis Chriſti promiſſio, quæ nemini antea facta legitur poſt Adam, quia iuxta ſapientẽ Dei prouidentiam totum id tempus fuit opportunum, & moraliter neceſſarium ad prædictum finem. Hac ergo de cauſa meritò D. Th. illas duas conditiones conſiderauit in Abrahamo, vt illi potius, quàm alteri, circumciſio commendaretur, quas in nullo antea inuentas eſſe facilè conſtat: nam cum Adamo non fit comparatio; tum quia, vt manifeſtum ſupponitur, non fuiſſet conueniens huiuſmodi determinatas cæremonias à principio generis humani incepiſſe;tum etiam,quia nec tam manifeſte conſtat ex Scriptura, illi eſſe factam ſpecialem de Chriſto promiſſionem, neque facta eſt eo modo, quo Abrahæ,ſcilicet in ſignum ſpecialis beneuolentiæ, & in propriæ obedientiæ remunerationem; iuxta illud, *Quia feciſti rem hãc, &c.* nec denique propriè ſegregatus fuit Adam à conſortio, & cohabitatione infidelium,ſicut fuit ſegregatus Abraham, & pater credentinum effectus, vt dicitur ad Rom. 4. De aliis verò Patribus,qui poſt Adam fuerũt vſque ad Abraham,nulla eſt difficultas,quia,licet expreſſam fidem Chriſti retinuerint per traditionem ab Adamo acceptã, nemini tamẽ facta legitur ſpecialis reuelatio aut promiſſio,præſertim eo modo quo facta eſt Abrahæ: nullúſque eorum fuit à Deo ſpecialiter vocatus, & ad ipſum colendum ſegregatus. Cur autem nemini antea hæc gratia conceſſa ſit, diuus Thom. hîc non explicuit,vel quia ſuppoſuit facile poſſe deduci ex ratione dilationis incarnationis, vt ſatis ſignificauit in ſolutione ad primum;vel certè,quia hoc maximè pẽdet ex diuina electione, quæ facta eſt ſecundùm propoſitum voluntatis diuinæ: non enim Abraham electus eſt,vt illi primum fieret Chriſti repromiſſio, & vt pater eſſet circumciſionis,propter merita ſua, ſed potiùs,quia ad tantum munus electus eſt, ideo cepit merita,quæ per illud conſequeretur, vt D. Thomas 1.2.docet,quæſt. 98. art. 4. diuinæ autem electionis vix poteſt ab hominibus ratio reddi.

Secunda aſſertio D.Thom.in hac priori quæſtione, eſt; non oportuiſſe circumciſionem vltra Abrahamum differri. Hanc ponit D.Thomas in ſolutione ad ſecundum; & priùs ſupponi debet ex diſcurſu ſuprà facto, oportuiſſe legem veterem dari aliquo tempore ante incarnationem, quod tempus, quantum fuerit ſufficiens,ſola diuina ſapientia ac prouidentia definire potuit: circumciſio autem fuit profeſſio illius legis, vt conſtat ad Galat 5. debuit ergo etiam illa dari ante Chriſti aduentum; nec potuit conuenienter dari tardius,quàm lex.Solũ ergo oportet exponere, cur fuerit etiam conueniens dari ante legem;ſicut de facto fuit data plus,quã quadringentis annis ante Moyſen; propter quod dicitur,non fuiſſe ex Moyſe,ſed ex Patribus,Ioannis 7.Reddit ergo rationem D.Thom.quia antequam daretur lex, oportuit fidelẽ populum congregari,cui daretur,non congregatur autem, niſi ſigno aliquo ſenſibili, iuxta doctrinam Auguſt. 19.cont.Fauſt.c.11.Dices ergo propter ſimilem rationem debuiſſet baptiſmus multo tempore inſtitui ante legis nouæ promulgationem, vt fidelium populus priùs congregaretur, cui lex poſtea poſſet promulgari. Quòd ſi dicas,hoc non fuiſſe neceſſarium, neque expediens, quia promulgando ipſam legem baptiſmi, potuit lex Euãgelica promulgari, idem de circumciſione dici poterit. Et maiori quadam ratione:nam lex vetus propter imperfectionem ſuã & præceptorum multitudinem,debuit ſcripto tradi;ergo circumciſio,quæ pars eſt eius,non debuit inſtitui ante tempus legis ſcriptæ.Reſpondetur, in primis baptiſmum etiam fuiſſe inſtitutũ ante promulgationem legis nouæ, quæ facta eſt poſt Chriſti reſurrectionem, & ſimiliter per baptiſmum conſignata priùs fuere præcipua membra, & quaſi fundamenta Eccleſiæ, quibus in initio hæc lex data eſt, & quoad hoc,eſt aliqua ſimilitudo,quoad alia verò, eſt duplex differentia. Prima quòd lex gratiæ ſupponebat iam fidelem populum congregatum, cui primò prædicanda,ac promulganda erat,iuxta illud Iſaiæ 2. *De Sion exibit lex, & verbum Domini de Ieruſalem:* propter quod dicebat Chriſtus, *non ſum miſſus, niſi ad oues*

Adam. Melchiſedec. Noë. Pau. ad Gala. 3. 4. & 5. D. Thom. D. Thom. Circumciſio non fuit vltra Abraham differenda. Pau. ad Gal. 5. Ioan. 7. Auguſtin.

ones, quæ perierunt, domus Iſrael, Matthæi 15. Secunda quia lex gratiæ erat danda vniuerſo mundo & non priuato populo, ſicut lex vetus: & ideo non oportebat, vt baptiſmus longo tempore antecederet ipſam legem, maximè cùm idẽ futurus eſſet author & promulgator primus tam baptiſmi, quàm totius legis. Ad illud verò de lege ſcripta reſpondetur, quanuis oportuerit ipſam legem in ſcripto tradi, circumciſionem tamen, quæ erat veluti præparatio ad legem, nõ oportuiſſe in antecedente tempore ſcribi: tum quia, cum eſſet vnicum præceptum, facile poterat memoria retineri, præſertim cùm eſſet ſolemnis cæremonia in illo populo, cuius ſignũ & character in ipſa carne manebat impreſſus; tum etiã, quia præſciebat Deus fore, vt per traditionem à parentibus ad filios illo tẽpore cõſeruaretur, iuxta illud Geneſ. 18. *Scio quod præcepturus ſit filiis ſuis, & domui ſuæ poſt ſe, vt cuſtodiant viam Domini*, ita ferè D. Thomas hic ad ſecundum, & ſumitur ex Auguſt. & Damaſceno locis citatis.

Geneſ. 18.

D. Thom. Auguſtin. Damaſc.

Secunda quæſtio à D. Thoma in hoc art. tractata eſt; an fuerit conueniens, circũciſionem dari, non vniuerſis hominibus, ſed certis ac determinatis perſonis. Et reſpondet aliis duabus aſſertionibus. Prima eſt in ſolut. ad 3. non oportuiſſe dari vniuerſo orbi, ſed cuidam peculiari populo. Ratio à priori ſumenda eſt ex dictis circa priorem dubitationem, quia circumciſio data eſt ad diſponendum populum ex quo Chriſtus erat naſciturus; oportuit enim, vt ex fideli populo, & peculiariter Deo dilecto naſceretur: & ideo data eſt ad ſegregandum illum populũ à cæteris gentibus, & ideo non debuit eſſe communis omnibus. Et hæc ratio confirmari poteſt ex omnibus ſuprà adductis in tractatu de ſacramentis in genere, de principali fine inſtituendi circumciſionem: quòd ſcilicet non fuerit primariò propter dandam gratiam, ſed propter conſignandum Dei populum. Et in idem fere incidit ratio, quam tangit diuus Thom. in ſolut. ad 3. aſſignãdo differentiam inter Baptiſmum & circumciſionẽ: nam baptiſmus, inquit, continet perfectionem ſalutis, quam Deus omnibus hominibus procurat, & ideo omnibus datus eſt: circumciſio autem non continebat ſalutem, ſed figurabat per Chriſtum dãdam, & ideo illi ſoli populo data eſt, ex quo Chriſtus erat naſciturus. Atque eadem differentia aſſignari poteſt inter circumciſionem, & ſacramentum legis naturæ: nam, licèt hoc nõ propriè contineret ſalutem eo modo, quo baptiſmus continet; tamen datum eſt pro omnibus hominibus, quia fuit per ſe inſtitutum, vt aliquo modo eſſet in remedium ſalutis, quã Deus vult omnibus hominibus; & ipſa circumciſio in tantum ad ſalutem profuit, in quantum generalem rationem ſacramenti legis naturæ in ſe includebat.

An conuenerit certis ac determinatis tantùm perſonis circumciſionem dari.

Secunda aſſertio D. Thomæ eſt in ſolutione ad 4. Circumciſionem conuenienter inſtitutam eſſe pro ſolis maſculis populi Iudaici, & non pro fœminis. Cuius rei duplicem rationem reddit; vna eſt, quia data eſt in ſignum fidei Abrahæ, qui futurus erat pater credentium. Secunda eſt, quia peccatum originale à patre trahitur, & non à matre. Addi etiam poſſunt omnes rationes, ob quas fuit conueniens illam cæremoniam conſtitui in tali ſigno: nam illud ſignum non poterat eſſe commune fœminis, ſed tantùm viris. Præterea eſt alia ratio fortaſſe ſatis literalis, quia illud ſignum præcipuè dabatur ad congregandum Dei populum: in vnoquoque autem populo, ſeu republica, viri ſunt capita familiarum & totius reipublicæ; & ideo, vt totus populus eſſet cõſignatus & ſegregatus a cæteris, ſatis erat, quòd viri conſignarentur: ſic ergo ſatis etiam fuit, dare ſacramentum circumciſionis; quod ſolis viris poſſet eſſe commune.

A

Sed ſuperſunt circa has aſſertiones nonnulla explicanda; nimirum, qui homines obligati fuerint ad circumciſionem. Neque in hoc conſtituimus differentiam inter adultos & infantes: nam certum eſt præceptum ſolum obligaſſe adultos, vel ad circumcidendos ſeipſos, vel ſuos filios, vel etiam ſeruos & familiares. Ad quod exponendum ſupponenda ſunt verba legis Geneſ. 17. *Hoc eſt pactum meum, quod obſeruabitis inter me & vos, & ſemẽ tuum poſt te; circumcidetur ex vobis omne maſculinum, & circũcidetis carnẽ præputij veſtri, vt ſit in ſignum fœderis inter me & vos. Infans octo dierum circumcidetur in vobis; omnẽ maſculinum in generationibus veſtris, tam vernaculus, quàm emptitius circumcidetur, & quicumque non fuerint de ſtirpe veſtra.*

Quinam homines obligati ſint ad circumciſionem.

Geneſ. 17.

B Circa quæ verba primum inquiri poteſt, an per hanc legem obligatus fuerit Abraham ad circumcidendos omnes filios ſuos, vel ſolùm Iſaac, & conſequenter, an præceptum circumciſionis comprehenderit omnes poſteros Abrahæ; an verò ſolùm eos, qui ex Iſaac & Iacob originẽ duxerunt. Quidam enim ſentiunt hoc præceptum abſolute pertinere ad omnes; quia verba legis ſunt abſoluta & generalia, ſcilicet, *Hoc eſt pactum meum, quod obſeruabitis inter me & vos, & ſemen tuum poſt te. Omne maſculinum circumcidetur in vobis; ſeu, in generationibus veſtris.* Et confirmari poteſt ex facto ipſo: nam Abraham ſtatim circumcidit Iſmael filium ſuum; & quod id fecerit ex obligatione & præcepto, colligitur ex verbis Gen. 17. *Tulit autem Abraham Iſmael filium ſuũ, & omnes vernaculos domus ſuæ, &c. & circumcidit carnem præputij eorum, ſicut præceperat ei Deus.* Fecit ergo hoc Abraham ex præcepto; ergo eadem ratione fuerunt obligati filij, & omnes poſteri eius. Et cõfirmatur ſecundò, quia ſi hæc obligatio coarctanda eſſet ad Iſaac, maximè quia ex ipſo erat Chriſtus naſciturus, & ex illo ſolo erat Iudæorũ populus propagandus: ſed hac ratione etiam Iſaac non fuiſſet obligatus ad circũcidendũ Eſau, ſed tantùm Iacob, imò & Iacob potuiſſet ſolum Iudã & Leui circũcidere; quia ex eis tãtùm erat Chriſtus naſciturus. In contrarium autẽ induci in primis poſſunt verba Geneſ. 17. Nã ibi dicit Deus, pactum ſuum eſſe ad Abraham, & ſemen eius: notat autem Paulus ad Gal. 3. non dixiſſe Deũ in plurali, *& ſeminibus*, ſed in

Abraham. Iſaac.

Iſmael.

C

Eſau. Iacob. Iudas. Leui.

Paul. ad Gal. 3.

D ſingulari, *& ſemini tuo*, quaſi in vno, qui eſt Chriſtus, qui ab Abraham & Iſaac deſcendit; ergo per ſemen Abrahæ non intelligitur ibi tota Abrahæ poſteritas, ſed ſolùm, quę ex Iſaac profectura erat, & ad Dei populũ pertinere debebat. Vnde tota illa promiſſio, quę Abrahæ fit in eo capite ante latam legẽ circumciſionis, ad ſolos poſteros Iſaac & Iacob pertinet, ſcilicet, *Statuam pactum meum inter me & te, & inter ſemen tuũ poſt te in generationibus tuis fœdere ſempiterno, vt ſim Deus tuus, & ſemini tuo poſt te, daboq; tibi & ſemini tuo poſt te terrã peregrinationis tuæ, omnẽ terram Chanaam in poſſeſſionem æternã, eroque Deus eorum.* Et inferiùs poſt latam legem circumciſionis apertiſſimè ſubditur, *Sara vxor tua pariet tibi filiũ, vocabíſque nomẽ eius Iſaac;*

E *& conſtituam pactum meum illi in fœdus ſempiternũ, & ſemini eius poſt eum, ſuper Iſmael quoque exaudiui te, ecce benedicam ei; pactum verò meum ſtatuam ad Iſaac, quem pariet tibi Sara.* Propter hæc dicunt aliqui, præceptũ circumciſionis tantum obligaſſe Abraham, & eius poſteros, quantum ad Iſaac, Iacob, & cæteros qui ex Iacob propagati ſunt. Sed in hoc, diſtinctione eſt vtendũ, quam docuit D. Thom. in 4. diſtin. 1. quæſt. 2. art. 2. quæſtiunc. 1. ad 3. & ibi Durand. quæſt. 6. Maior quæſt. 5. & alij, nam Abraham obligatus fuit ex præcepto circumciſionis ad circumcidendum Iſmael, quia

D. Thomas. Durand. Maior.

quia illi verba generalia ſunt, *Circumcidetur ex vobis omne maſculinum*; & quia tenebatur circumcidere omnem ſuam familiam, vt ſtatim dicetur: Iſmael autem quamdiu erat in patria poteſtate, pertinebat ad familiam Abrahæ: atque idem à fortiori dicendum erit de Iſaac, quòd fuerit obligatus ad circumcidendum Eſau; quia manifeſtè comprehendebatur ſub verbis legis:atque eadem ratione, quamdiu Iſmaël, vel Eſau pertinuerunt ad familiam parentũ ſuorum, obligati fuerunt eadem lege, quoad ſuos filios, ſi fortaſſe Eſau eo tempore illos habuit: nam de Iſmaële conſtat, multo priùs fuiſſe à patre ſegregatum. At verò, quoniam ex præcepto Dei ſeparatus eſt Iſmaël à familia Abrahæ, iuxta illud Gen. 21. *Eijce ancillam & filium eius;non enim erit hæres filius ancillæ, cum filio liberæ*, vt ait Paulus ad Gal. 4. *quia in Iſaac* (inquit Deus) *vocabitur tibi ſemen*; ideo lex circumciſionis, neque cũ ampliùs, neque poſteros eius Iſmaelitas obligauit:& idem eſt de Eſau, & filiis ſeu poſteris eius Idumæis; poſtquam à familia parentis Iſaac ſeparati ſunt ex Dei electione, ſeu reprobatione, iuxta illud Malach. 1. & ad Rom. 9. *Iacob dilexi, Eſau autem odio habui, & poſui montes eius in ſolitudinem, hæreditatem eius in dracones deſerti.* Quoniam autem in filiis Iacob nulla facta eſt ſeparatio, ſed ex omnibus illis, & eorum poſteris congregatus fuit populus Dei, ex quo Chriſtus erat naſciturus; ideo omnes illos obligauit lex circũciſionis. Dices, ergo non licebat Iſmaelitis, vel Idumæis vti ſigno circumciſionis; quia non pertinebant ad eum populum, propter quem conſignandum data fuit: præſertim, quia illa circumciſio erat profeſſio veteris legis, & ideo, qui illam aſſumebant, totam legem ſeruare tenebantur, vt dicitur ad Galat. 5. ergo, qui non habebant animum ſuſcipiendi illam legem, neque ſeruandi illam, non poterant licitè circumcidi. Reſpondetur, ſimpliciter negando ſequelam; quia neque aliqua diuina lege poſitiua hoc erat eis expreſsè prohibitum, nullibi enim eſt talis lex, neque ex natura rei hoc erat intrinſecè malum, præſertim cùm hoc fieret ad imitationem quandam, vel parentum, quo modo ait Cypr. ſerm. de ratione circumciſ. Filios Eſau, & Iſmael huius traditionis non fuiſſe expertes, vel illius populi, cui Deus magna beneficia concedebat; hoc enim modo & Phœnices, & Arabes, & Ægyptij, & aliæ nationes circumciſione vtebãtur, vt Cypria ſup. & D. Hieron. Hierem. 9. teſtantur. Illi autem populi non vtebantur eo ſigno, vt re ſacra, ſacramentum aliquod continente, neque ad profitendam aliquam legem, ſed ſolùm ex humana quadam conſuetudine: & ideo non aſtringebantur ex vi talis circumciſionis ad ſeruandam legem. Paulus enim ad Gal. 5. loquitur de homine circumcidẽte ſe intentione & ritu Iudaico, quomodo etiam Gentiles, licèt abſolutè non tenerentur circumcidi, ſi tamen prædicta intentione circumcidebantur, ſicut facere poterant, vt conſtat Exod. 12. & Iudith 14. tenebantur perpetuò ea lege, & ad circumcidendum filios ſuos

Paul. ad Gal. 4. *Malach. 1.* *Paul. Rom. 9.* *Paul. ad Gal. 5.* *Cyprianus. Hieronym. Hierem. 9.* *Exodi 12. Iudith 14.*

Quàm latè pateret præceptum circũciſionis.

Secundò quæri poteſt circa alteram partem illius legis, quæ pertinet ad ſeruos & familiam Abrahæ: de quibus in primis eſt dubium, an hoc præceptum obligauerit Abraham, omnes ſeruos, etiam adultos, & infantes, qui viuos habebant parentes, circumciſos, circumcidere. Et ratio dubitandi eſt, quia verba legis ſunt generalia, *Circumcidetur tam vernaculus, quàm emptitius*; & infrà ſubditur, *Tulit autem Abrahã omnes vernaculos domus ſuæ, vniuerſóſque, quos emerat, cunctos mares ex omnibus viris domus ſuæ, & circumcidit carnem præputij eorum ſtatim in ipſa die, ſicut præceperat ei Deus*; ergo ex vi præcepti ad hoc tenebatur. In contrarium verò eſt, quia nemo adultus cogitur ad fidem ſine ſuo conſenſu & voluntate; ergo neque ad accipiendum ſignum fidei. Dices, non poſſe quidem adultum ab hominibus cogi ad primam fidei ſuſceptionem, ſeu profeſſionem: poſſe tamen à Deo obligari, ipſúmque Deum fuiſſe authorem huius legis, atque ita rectè potuiſſe illa obligare. Sed contra hoc eſt, quia ea lege Deus nihil præcepit ipſis ſeruis, ſed Abrahæ, & ſemini eius; ergo ipſi ſerui per ſe non obligabantur lege: ergo neque Abraham, nec poſteri eius tenebantur eos circumcidere, niſi fortaſſe ad ſummum, eis volentibus & conſentientibus. Quod etiam inde confirmatur: nam poſt illa verba, *Tam vernaculus, quàm emptitius circumcidetur*, ſubditur, *Et quicumque non fuerit de ſtirpe veſtra*: conſtat autem, alienigenas & peregrinos, ſeu alios Gentiles non fuiſſe abſolutè obligatos ad circumciſionem, ſed ſolùm ſub conditione, quæ ponitur Exodi 12. *Si quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam, & facere Phaſe Domini, circumcidetur priùs omne maſculinum eius: & tunc ritè celebrabit, eritque, ſicut indigena terræ: eadem lex erit indigenæ, colono, qui peregrinatur apud vos.* Atque ex hoc eodem loco oritur alia quæſtio de mercenariis famulis, an deberent circumcidi: nam quidam exiſtimant, hos etiam comprehendi nomine vernaculorum, ita Caiet. Geneſ. 17. vbi vernaculos dicit appellari, qui nati, vel naſcituri erant ex familia Abrahæ, & filiorum eius, videlicet ex procuratoribus & paſtoribus miniſtris, & huiuſmodi; ita vt ex vi illius legis deberent circumcidi omnes domeſtici Iudæorũ. Aliis verò videtur huiuſmodi famulos mercenarios nullo modo fuiſſe hac lege comprehenſos, quia nullum eſt verbum in tota lege, quod eos in rigore complectatur: nam per vernaculos ſufficienter intelligi poſſunt ſerui dominati, & alioqui Exodi 10. videntur hi mercenarij apertè eximi ea lege: nam aliter ibi fit ſermo de ſeruo emptitio, & de mercenario, vt patet ex illis verbis, *Omnis alienigena non comedet ex eo; omnis autem ſeruus emptitius circumcidetur, & ſic comedet, aduena & mercenarius non edent ex eo.* Vbi emptitius ſeruus circumcidendus dicitur: mercenarius autem non item, ſed æquiparatur aduenæ, aut alienigenæ.

Exodi 12. *Caietanus.* *Exodi 10.*

Tres igitur in hac re inuenio dicendi modos. Primus eſt, legem circumciſionis comprehendiſſe totam familiam Abrahæ, quatenus conſtare poterat ex filiis propriis, ſeruis, famulis, liberis, ac eorum filiis. Et hæc eſt opinio Caietani loco citato, quam ſequitur Lyppomanus in catena Gen. 17. Eámque ſequi videtur Lyranus Exodi 12. eíque fauet Ambroſ. epiſt. 77. & lib. 2. de Abraham Patriarch. c. 11. fauent verba Geneſis ſuprà citata; præſertim illa, *Et quicumque non fuerit ex ſtirpe veſtra*, quæ abſoluta ſunt; & voluntariè eis additur aliqua conditio: nam illa, quæ ponitur Exodi 12. non intelligitur, reſpectu familiarium, ſeu domeſticorum, ſed reſpectu eorum, qui omnino erant extra familiam Abrahæ, & filiorum eius, in loco verò Geneſis eſt ſermo de domeſticis. Vt autem hæc opinio veriſimilior ſit, intelligenda videtur in hunc modum, quòd Abraham (& idem ſemper intelligo de cæteris Iudęis) teneretur circumcidere omnes maſculos familiæ ſuæ, etiam ſi non eſſent de ſtirpe ſua; ita tamen vt neque adulti abſolutè cogerentur ad circumciſionem, nec infantes circumciderentur, ſuis parentibus inuitis, ſed ſolùm ſub hac conditione, ſi vellent in familia Abrahæ permanere, atque ita tenebatur Abraham illos circumcidere, ſi conſentirẽt; aut eos à ſua familia ſeparare, ſi circumcidi nollent: nam, quòd deberet, aut poſſet eos abſolutè cogere, non eſt veriſimile. Vnde, ſi aliquis infans

1. Dicendi modus. *Caietan.* *Lyppoman.* *Lyranus.* *Ambroſ.* *Exodi 12.*

fans erat in domo eius vernaculus aut emptitius, parentibus orbatus, illum abſolute & ſine conditione tenebatur circumcidere, etiamſi non eſſet de ſtirpe ſua; quia iam non erat aliquis, cuius conſenſus eſſet expectandus.

2. Dicendi modus. Secundus modus dicendi eſt extremè contrarius, præſertim quantum ad adultos, & eorum filios, ipſis viuentibus; negat enim hæc ſententia, Abrahā fuiſſe ex præcepto obligatum ad circumcidendos vernaculos, ſiue famulos, ſiue ſeruos, aut natos domi, aut emptitios. Ita opinatur Soto in 4. diſt. 2. q. 1. art. 2. Et videtur fuiſſe opinio Alex. Alenſ. 4. par. q. 7. memb. 3. art. 2. & Bonau. in 4. diſt. 1. art. 3. & Hug. Vict. lib. 1. de ſacram. par. 12. cap. 2. Fauet etiam Rupert. lib. 5. in Geneſ. c. 31. dicens, poſt illa verba Gen. 17. *Et quicumque non fuerit de ſtirpe veſtra*, ſubintelligendum eſſe conditionem, ſcilicet, ſi ad veſtrum populum tranſire voluerit: cui opinioni fauet Scriptura Exodi 12. vbi generaliter de aduenis & de peregrinis adhibetur illa conditio. Et idem indicatur de mercenariis: nam, ſi eſſet abſolutum præceptum illos circumcidendi, non oportuiſſet de illis potius, quam de filiis dicere, *Circumcidentur, & ſic comedent*; ideo Scriptura hoc dixit, quia abſolutè non erat neceſſarium, ſeruos etiam emptitios eſſe circumciſos: quamuis ergo forma verborum diuerſa videatur, tamen ſenſus eſt idem, ſcil. qui comedere voluerint, circumcidentur priùs: ergo verba Geneſis accipienda ſunt iuxta ſenſum, qui in Exodo explicatur. Quocirca iuxta hanc ſententiam factum Abrahæ circumcidendi omnes maſculos domus ſuæ potius fuit conſilium, quàm præceptum. Vnde, quod in Geneſi dicitur, id feciſſe: *ſicut præceperat ei Deus*, iuxta hanc opinionem non eſt intelligendum, id eſt, iuxta obligationem præcepti: ſed iuxta normam & formam præcepti Vel certe, quia nullus familiarium, aut ſeruorum ſuorum ei reſtitit: eo quòd omnibus eſſet dilectus, omnéſque eum maximè reuererentur, ideo debuit, etiam ex præcepto, illos circumcidere, ſeu ad circumciſionem admittere; quia, licèt præceptum abſolutè eum non obligaret ad eos cogendos, non tamen negabit hæc ſententia, obligaſſe ſaltem ad eos admittendos, vel etiam inuitandos, ſi ipſi vellent.

Soto. Alex. Alenſ. Bonaue. t. Hugo. Vict. Rupertus. Exodi 12.

3. Dicendi modus. Tertius modus dicendi melius inter hos diſtinguit inter famulos liberos, & ſeruos emptitios: ſub quibus (vt opinor) comprehendit à paritate rationis omnes verè ac propriè ſeruos, quocumque titulo in ſeruitutem redacti ſint; ſiue quia capti in bello iuſto, ſiue quia domi nati ex ancilla: nam omnes hi ſunt pretio æſtimabiles, & emi ac vendi poſſunt: & ideo generali vocabulo dici poſſunt emptitij. Dicit ergo opinio, ſeruos emptitios omnino fuiſſe ex præcepto circumcidendos; reliquos verò famulos mercenarios non fuiſſe ſub præcepto comprehenſos, etiamſi eſſent domi nati, & vernaculi. Ita ſentit Abulenſ. Geneſ. 17. & Exodi 12. q. 56. & Matth. 26. q. 44. Fundamentum eius eſt, quia Exod. 12. cùm ſit ſermo de emptitio, abſolute dicitur, *Circumcidetur, & ſic comedet*; de aduena autem, alienigena, & mercenario ſimpliciter dicitur, *Non edent ex eo*; & ſolùm in fine additur conditio, *Si quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam, & facere Phaſe Domini, circumcidetur prius omne maſculinum eius, & tunc rite celebrabit*: ſignum ergo eſt priora verba dicta de emptitio non fuiſſe conditionata, ſed abſoluta.

Abulenſis. Geneſ. 12. Exodi 12. Matth. 26.

Inter has opiniones hæc poſterior videtur minùs conſentanea verbis Geneſis: vbi eodem modo & cōtextu comprehenduntur vernaculi & emptitij, & omnes, qui non eſſent de ſtirpe Abrahæ, vel, vt habēt Hebræa, *Natus domi & poſſeſſus argento ex omni alienigena, qui non de ſemine tuo, ipſe*, ſcilicet, circumcidetur: non ergo rectè conſtituitur differentia inter hos, præſertim cùm verba Exodi non cogant; quia, vt dixi, circa ſecundam opinionem, licet forma verborum ſit diuerſa, tamen facilè poſſunt ad eundem ſenſum reduci. Aliæ verò duæ opiniones ſunt quidem probabiles, &, ſi rectè expēdantur, in vtraque eſt aliquid verum: & fortaſſe authores earum non ſunt admodum inter ſe contrarij.

Opinio tenenda. Mihi ergo in primis videtur, præceptum circumciſionis datum eſſe non ſolum quantum ad illos, qui erant de ſtirpe Abraham, Iſaac, & Iacob, ſed etiam quantum ad omnes, qui ad populum illum qualitercumque pertinebant. Verba ſunt fere D. Thomæ in 4. d. 1. q. 2. art. 2. quæſtiun. 1. *D. Thom.* Et rationē adhibet, quia circumciſio fuit ſignum diſtinguēs populum Dei ab aliis; ergo oportebat, omnes, qualitercumque pertinentes ad illum populum, eſſe circumciſos. Sed hoc præcipuè confirmant verba Geneſis, vt circa primam opinionem declaratum eſt. Atque ex hac generali aſſertione colligitur, quod ad infantes attinet, de quibus in Geneſi præcipua fit mentio (nam de adultis nulla fit mentio) omnes, qui abſolutè & ſimpliciter eſſent in poteſtate Abrahæ, fuiſſe circumcidendos ex vi præcepti; quia verba præcepti id ſonant, & nulla eſt conditio, quam ſubintelligi neceſſe ſit. Huiuſmodi autem erant ſerui infantes, vel pretio empti & à parentibus ſeparati, vel domi ex ancillis Iudæis nati; imò & alij omnes pertinētes ad familiam eius, qui eſſent ſub eius tutela & cura; eo quòd eſſent parentibus orbati; quia hi omnes erant ſimpliciter ſub poteſtate Abrahæ, eiúſque voluntate & arbitrio poterant gubernari: de aliis verò infantibus, qui erant ſub cura parentum, idem iudicium erit, quod de parentibus ipſis. Igitur, quod ad adultos pertinet, non eximo debuiſſe, nec potuiſſe Abraham quemquam ad circumciſionem cogere. Et primùm de mercenariis res apparet clara ex duodecimo Exodi; vbi apertè ſupponitur, non fuiſſe neceſſarium, mercenarios eſſe circumciſos; & ideo prohibentur edere Phaſe. Eadem autem ratio eſt, de omnibus aliis famulis non ſeruis: nam hi omnes mercenarij dici poſſunt. De ſeruis autem in primis eſt ferè eadem ratio: nam etiam in eodem capite ſupponitur, eos licitè potuiſſe eſſe incircumciſos; ideo enim dicitur, *Circumcidantur, & ſic comedant*, id eſt, ſi comedere volunt. Præterea nullum eſt expreſſum præceptum, quod huiuſmodi adultos obligaret ad circumciſionem, aut quod tribueret facultatem Abrahæ ad cogendum illos, vt circumciderentur, aut ad expellendos eos de domo ſua, ſi circumcidi nollent: hæc autem, cùm ſint tam violenta & grauia, non ſunt aſſerenda ſine expreſſo præcepto. Præterea, quia non eſt veriſimile Deum vllo modo voluiſſe, aliquem adultū hoc ipſo, quòd eſſet ſeruus Iudæorū, potuiſſe cogi vel compelli ad ſuſcipiendum onus legis antiquæ; ergo neq; ad ſuſcipiendā circumciſionē, quæ erat profeſſio illius legis antiquæ: nā ſeruitus ſolū eſt obligatio quædam ciuilis; vnde non eſt, cur ratione illius poſſint cogi homines ad legem ſupernaturalē. Adde circumciſionem fuiſſe ſolemnē fidei proteſtationem: fides autem eſſe debet volūtaria; & ideo nemo adultus ad eam rectè cogitur, niſi ratione alicuius ſacramenti, ſeu characteris priùs ſit ad illam obligatus, ſicut ſuprà dictum eſt, tractando de baptiſmo, in qua re eadem certè ratio eſt de circumciſione: quapropter debuit etiam in hoc figura figurato conformari. Relinquitur ergo ſolùm obligaſſe hoc præceptum ad circumcidendos adultos domeſticos Abrahæ, ſeu alterius Iudaicæ familiæ, ſi ipſi id peterent, vel conſentirent; & idem dicēdum eſt de filiis infan

infantibus exiſtentibus ſub cura parentum. Atque (Exodi 12.) eodem modo exponendum eſt, quod dicitur Exodi cap. 12. *Si quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam, & facere Phaſe Domini, circumcidetur prius omne maſculinum eius, & tunc ritè celebrabit, eritque ſicut indigena terræ;* non eſt enim veriſimile, ſi aliquis paterfamilias Gentilis voluiſſet ad Iudaiſmum tranſire, & Paſcha celebrare, neceſſarium illi fuiſſe, non ſolùm ſeipſum, ſed etiam omnes domeſticos ſuos, etiam adultos, circumcidere, eos cogendo, ſi opus eſſet: hoc enim, & per ſe eſt incredibile, & valde alienum ab ea voluntate, qua & fides & eius profeſſio ſuſcipienda eſt; intelligendum ergo eſt, debuiſſe priùs circumcidere omne maſculinum ſuum, quantũ in ipſo eſſet, ſeu quantum ab illius voluntate dependeret, prout explicatum eſt; ergo in eodem ſenſu obligabantur Iudæi ad circumcidendos omnes domeſticos ſuos: nam quoad hoc æquiparantur Proſelytus, & Iudæus, vt patet ex verbis ſubiunctis, *Eritque, ſicut indigenæ terræ.* Dices; ergo etiam Abraham non debuiſſet, nec potuiſſet cogere Iſmael ad circumciſionem, ſi ipſe nollet conſentire. Probatur ſequela, quia iam eo tempore Iſmael erat adultus; tredecim enim annos impleuerat, vt dicitur Geneſis 17. (Geneſ. 17.) Reſpondetur, in primis non eſſe eandem rationem; quia illa lex directè data eſt Abrahæ, & filiis, ac poſteris eius, vt patet ex illis verbis, *Hoc eſt pactum meum, quod obſeruabitis inter me & vos, & ſemen tuum poſt te*; nam illud pronomen, *vos*, quod ſæpe ibi repetitur, indicat, legẽ illam directè datam eſſe Abrahæ, & poſteritati eius, poſtea verò extenſa eſt ad alios domeſticos, quaſi ſecundariò; & ideo magis obligabat filios, quàm ſeruos. Vnde omnes intelligunt, pœnam illam impoſitam tranſgreſſori illius legis in illis verbis, *Maſculus, cuius præputij caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo*, pœnam, inquam, illam ſolùm ad filios Abrahæ, & Iudæorum pertinuiſſe; ſiue exponatur (Auguſt.) iuxta ſenſum Auguſtini, de infantibus, & de pœna damni, quam patiebantur propter originale peccatum non remiſſum ex defectu circumciſionis; ſiue iuxta communem opinionem, fortaſſe magis literalem, intelligatur de adultis, & de pœna mortis, cuius eſſent rei propter tranſgreſſionem illius legis: alij enim adulti alienigenæ non incurrebant illam pœnam, ſed ſolùm poſteri Abrahæ; hac ergo de cauſa potuit fortaſſe Abraham cogere filium Iſmael ad circumciſionem ſub illa pœna mortis; quia Deus lege ſua illum immediatè obligauit, & Abraham erat tunc ſupremus Rex & Pontifex illius familiæ, ad quẽ ſpectabat diuinam legem exequi. Sicut quando Deus præcepit Abrahæ, interficere Iſaac filium ſuum, ſi ipſe noluiſſet conſentire, potuiſſet pater illum cogere ad exequendum mandatum Dei. Secundò, non cenſeo inconueniens concedere ſequelam, & conſequenter Iſmael non fuiſſe circumciſum ſine ſuo conſenſu; neque fuiſſe cogendum ſub pœna mortis, ſi repugnaret, quia eſt valde probabile pactum illud circumciſionis directè editum eſſe cum Abraham & ſemine eius, quod in Iſaac & per Iſaac propagandum, & congregandum erat in peculiarem Dei populum: ad Iſmaelem autem non fuiſſe extenſum, niſi quatenus tunc pertinebat ad domum & familiam Abrahæ, & ideo non aliter fuit obligatus Abraham ad circumcidẽdum Iſmael, quàm cæteros adultos domeſticos ſuos; ſecus verò eſt de Iſaac, reſpectu Eſau: quia hic natus eſt poſt latum præceptum circumciſionis, & potuit octauo die circumcidi, quando non oportebat eius conſenſum expectare: & in hunc ſenſum accipienda ſunt, quæ paulo ſuperiùs diximus.

A

ARTICVLVS III.

Vtrùm ritus circumciſionis fuerit conueniens.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd ritus circũciſionis non fuerit conueniens. Circumciſio enim (ſicut dictum eſt) fidei quædam profeſſio eſt. Sed fides in vi apprehenſiua exiſtit, cuius operationes maximè apparent in capite. Ergo magis debuit ſignum circumciſionis dari in capite, quàm in membro generationis.* (4. d. 1. q. 1. ar. 3. q. 1. & art. 3. q. 2. & 3. & Io. 7. le. 2 co. 5. & Ro. 4 le. 2. col. 3. Art. 1. & 2. huius q.)

2. Præterea, Ad vſum ſacramentorum aſſumimus ea, quorum eſt communior vſus, ſicut aquam ad abluendum, & panem ad reficiendum. Sed ad incidendum communius vtimur cultello ferreo, quàm petrino. Ergo circumci- B *ſio non debuit fieri cultello petrino.*

3. Præterea, Sicut baptiſmus inſtituitur in remedium originalis peccati, ita etiam circumciſio, ſicut Beda dicit. Sed baptiſmus non differtur vſque ad octauum diem, ne pueris periculum damnationis immineat propter originale peccatum, ſi nondum baptizati decedant; quandoque etiam traditur baptiſmus poſt octauum diem. Ergo circũciſioni non debuit determinari octauus dies, ſed debebat quandoque præueniri, ſicut etiam quandoque tardabatur.* (In Hom. circumciſionis inter princ. & med. in Hom. totius anni reperies.)

Sed contrà eſt, quod Rom. 4. ſuper illud, & ſignum accepit circumciſionis, determinatur in gloſſ. prædictus circumciſionis ritus.*

Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut dictum eſt) circum-* C *ciſio quoddam ſignum fidei eſt, inſtitutum à Deo, cuius ſapientiæ non eſt numerus. Determinare autem conuenientia ſigna, eſt ſapientiæ opus. Et ideo concedendum eſt, quòd ritus circumciſionis fuit conueniens.* (In gl. ord. ſuper illud, Signum accepit circũciſionis. Art. præced. huius q.)

Ad primum ergo dicendum, quòd circumciſio conuenienter fiebat in membro generationis. Primò quidem, quia ſignum erat fidei, qua Abraham credidit Chriſtum ex ſuo ſemine naſciturum. Secundò, quia erat in remedium peccati originalis, quod per actum generationis traducitur. Tertiò, quia ordinabatur ad diminutionem carnalis concupiſcentiæ, quæ præcipuè in membris illis viget, propter abundantiam delectationis venereorum.

Ad ſecundum dicendum, quòd cultellus lapideus non erat de neceſſitate circumciſionis; vnde non inuenitur tale D *inſtrumentum præcepto diuino determinatum. Neque etiam communiter tali inſtrumento Iudæi vtebantur ad circumcidendum, ſicut neque modò vtuntur. Leguntur tamẽ aliquæ circumciſiones famoſæ, cultello lapideo factæ, ſicut legitur Exodi 4. quòd tulit Sephora acutiſſimam petram, & circumcidit præputium filij ſui, & Ioſue 5. dicitur, Fac tibi cultellos lapideos, & circumcide ſecundò filios Iſrael. Per quod figurabatur, circumciſionem ſpiritualem eſſe fiendam per Chriſtum, de quo dicitur 1. Cor. 10. Petra autem erat Chriſtus.*

Ad tertium dicendum, quòd octauus dies determinabatur circumciſioni, tum propter myſterium, quia in octaua ætate (quæ erit ætas reſurgentium) quaſi in octauo die perficietur per Chriſtum ſpiritualis circumciſio, quando auferet ab electis non ſolùm culpam, ſed etiam omnem pœnalitatem; tum etiam propter teneritudinem infantis ante E *octauum diem. Vnde etiam de aliis animalibus Leuit. 22. præcipitur, Bos, ouis & capra, cùm genita fuerint, ſeptem diebus erunt ſub vbere matris ſuæ; die autem octauo, & deinceps offerri poterunt Domino. Erat autem octauus dies de neceſſitate præcepti, ita ſcilicet, quòd octauum diẽ prætermittentes, peccabant, etiam ſi eſſet ſabbatum, ſecundùm illud Ioan. 7. Circumciſionem accipit homo in ſabbato, vt non ſoluatur lex Moyſi. Non tamen erat de neceſſitate ſacramenti, quia, ſi aliqui omittebant octauum diem, poſtea poterant circumcidi. Quidam etiam dicunt, quòd propter periculum imminentis mortis, poterat octauus dies præueniri. Sed hoc nec ex authoritate Scripturæ, nec ex conſuetudine Iudæorum haberi poteſt. Vnde meliùs dicen-*

Poteſt colligi ex li.1.de ſacram par.12. cap.2.
Glo.ord. ibi.

dum eſt,ſicut etiam Hugo de ſancto Vict.dicit,quod octauus dies nulla neceſſitate præueniebatur. Vnde ſuper illud Prouerb.4.Vnigenitus eram coram matre mea;dicit gloſ.* quòd alius Berſabeæ paruulus non computatur, quia ante octauum diem mortuus,nominatus non fuit, & per conſequens nec circumciſus.*

COMMENTARIVS.

Cur in corporis parte circumciſio fieret.

DE triplici conditione,ſeu cultu illius ſacramenti quæſtionem mouet D.Thomas. Prima.eſt pars illa corporis, in qua circumciſio fieri præcepta eſt, cur ſcilicet in occulto & pudendo corporis membro voluerit Deus ſignum illud ponere: nam ſi datũ fuit ad diſtinguendum fidelem populum à cæteris, conuenientius videretur datum in manifeſta, & decenti corporis parte,verbi gratia,in capite:præſertim, quia ibi melius ſignificaret, Chriſtum caput noſtrum, & fidem Abrahæ parentis credentium, qui circumciſionem accepit, tanquam ſignaculum fidei ſuæ, vt dicitur ad Rom 4. Atque huc etiam ſpectat inquirere, cur voluerit Deus partẽ humani corporis abſcindi, cùm in ea nullum ſit vitium, neque etiam ſit ſuperflua,cùm per ſe ſit ex inſtitutione naturæ, & non ſit excrementum. Denique cur datum ſit in tenera ætate tam doloriferum ſignum; & quo poſſent facilè infantes periculo mortis exponi: propter has enim cauſas pleræque gentium, vt elegãter tractat Ambr. epiſt.77.&Cypr etiam refert ſermone de ratione circumciſionis,*tam factum,quàm mandatum irrident, & Deo minimè aſſerunt conuenire, vt Saluatoris benignitas plagis infantium delectetur & immeritos in ipſo vitæ initio periculo mortis addicat.Verùm*(vtCypr.proſequitur) *cùm opus iſtud,& antiquitas commendet, & iubentis authoritas*,nemo prudens ac fidelis dubitare poteſt,quin conuenienter inſtitutum ſit, etiam ſi fortaſſe mens humana plenam eius myſterij rationem aſſequi non poſſit; neque enim diuinæ prouidentiæ altitudo humanis rationibus metienda atque comprehendenda eſt:ſufficit ergo pro ratione, Dei voluntas & ſapientia.Nihilominus Patres ſemper fuerunt ſoliciti in inquirẽda ratione huius myſterij: nam & Damaſus Papa inter alias quæſtiones hanc Hieronymo propoſuit in quadam epiſtola,quæ eſt 124.inter epiſt.Hieronymi:de qua, vt ille ſtatim refert epiſt. 125. copioſè ac magnificè diſputarunt Tertull.Nouatianus, Origen. quorum rationes,neque ipſe refert,neque ſuam profert, ſed rem totam ad eorum opera remittit, in quibus nunc pauca reperimus:nam,licèt Tertul.lib. contra Iudæos,c.3.aliqua de circumciſione diſputet, nihil tamẽ de hoc peculiari puncto ſcribit:opus autem de circumciſione, quod habetur inter opera Hieron. tom.9.licèt aliqui exiſtiment eſſe Tertulliani, tamen veriſimilius creditur eſſe Paulini,aut Maximi, vel alterius, qui poſt Manichæorum hæreſim ſcripſerit, quorum ibi fit mentio. Origenes verò, quamuis de circumciſione tractet,c.4.ad Romanos tamen, quod ad præſentem quæſtionem ſpectet, ſolùm dicit carnalem illam circumciſionem ſignum fuiſſe ſpiritualis circumciſionis,*quæ non in carne ſuſcipitur,ſed in corde.* Ex Iudæis autem Philo in lib. de circumciſ. ſex attulit rationes huius myſterij,quæ in eo videri poſſunt;nam quatuor illarum valde materiales ſunt, vt ſic dicam;aliæ verò morales,continentur in his,quas D.Thom.hìc attigit in ſolut.ad 1.quæ in hac re ſunt præcipuæ.Prima eſt,quia circũciſio fuit ſignum fidei Abrahæ,qua credidit Chriſtum ex ipſo naſciturum; & ideo poſita fuit in generationis organo: quoniam Chriſtus ex Abraham ſecundũ carnem producendus erat;& hoc eſt,quod dicitur Geneſ. 17. *Circuncidetis carnem præputij veſtri,vt ſit in ſignum fœderis inter me & vos*,fœdus enim præcipuum inter Abraham & Deum

Ambroſ.
Cyprian.
Damaſ.Pap.
Tertullian. Nouatianus. Origenes.
Paulinus. Maximus. Origenes.
Philo.
Rationes cur in ea parte corporis circumciſio fieri præcepta ſit.
Geneſ.17.

A fuit,quòd Deus illi promiſit Meſſiam ex eius ſemine venturum;ipſe autem *credidit Deo,& reputatum eſt illi ad iuſtitiã.*Et ideo,vt dicitur adRom.4.*Signum accepit circumciſionis ſignaculũ iuſtitiæ fidei*,illius,ſcil. qua credidit promiſſioni ſibi factæ,ac ſemini eius, vt hæres eſſet mundi.Secũda ratio D.Th.eſt,quia circumciſio erat in remediũ peccati originalis,quod per actũ carnalis generationis traducitur. Quæ ratio ſumpta eſt ex Hug. Vict.lib.1.de ſacrã.par. 12.c.2.& aliis adiũcta eſt probabilis;tamen per ſe non eſt efficax:tum quia, etiam baptiſmus eſt in remedium originalis peccati, tum maximè,quia,licèt ex circumciſionis inſtitutione cõſecutum ſit,vt in ea deleretur originale peccatum, tamen non cõſtat propter hunc finem eſſe primariò B inſtitutã.Tertia ratio eſt,quia circunciſio ordinabatur ad diminutionem carnalis concupiſcentię.Quæ ratio duobus modis poteſt intelligi, ſcil. efficaciter (vt ſic dicã)aut ſignificatiuè:efficaciter intelligo,id eſt,quòd ipſamet circumciſio per ſe fuerit rẽmediũ efficax ad minuendam concupiſcentiam;& hoc, ſi intelligatur de efficacia naturali,nõ eſt probabile,nec veriſimile, quia abſciſſionẽ illius particulæ corporis ex ſe nihil exiſtimo poſſe conferre ad minuendam delectationem carnis,vel concupiſcẽtiæ motus,qui non ex illa carnis particula,ſed ex interna facultate, aliíſque naturalibus qualitatibus oriuntur. Si verò intelligatur de ſpirituali efficacia,quatenus gratia,qua peccatum originale remittitur,potens eſt ad minuendam con-C cupiſcentiam fomitis,quãquam hoc verum ſit, non tamẽ bene accommodatur ad prædictam rationem, tum quia circumciſio in hoc nullam haberet efficaciam;& licèt in ea daretur gratia,non tamen ratione ſui,ſed ex ratione ſeu promiſſione cõmuni ſacramẽto legis naturæ;tum etia,quia in hoc ſenſu nihil ferè diſtingueretur hæc ratio à præcedenti. Magis ergo exiſtimo,rationem illam intelligendam eſſe ſignificatiuè, nimirum circumciſionem datam eſſe ad ſignificandum,carnis concupiſcentiam per Chriſtum, eiúſq; gratiam,minuendam, atq; ſuperandam fuiſſe: & ideo datam eſſe in ea parte,in qua magis hæc cõcupiſcentia viget;vel (quod perinde fere eſt) ideo in ea parte datam eſſe,vt hi,qui populo Dei adſcribun-D tur, & cum ipſo perpetuum fœdus ineunt,intelligant,ſibi eſſe carnis concupiſcentiam amputandam, aut ſaltem mortificandam & ſuperandam.Quam rationem latiſſimè proſequitur author libri de vera Circumciſione,inter opera Hieronymi, & Cypr. dicto ſerm.de circumciſione,vbi inter alia inquit, *Tenera infantia huiuſmodi erat imbuenda doctrina, & ante concupiſcibiles motus,quos peccatum meruerat, etiam in paruulis adhibenda erat ſeueritas;ideóque dolor voluptati & ſanguini delectationis ſanguis tormenti opponitur,vt in primis elementis diſceret paruuli,ſemper propriæ memores ſectionis,contraria curare contrariis.*Addit etiã Damaſc. lib.4.cap.26.circumciſionem,non vtile aliquod, aut neceſſarium corporis membrum, ſed ſuperuacaneum excrementum abſcidiſſe; quia non vtilis cu-E piditas, ſed peccatum, quod cupiditatis eſt excrementum,reſecandum ſignificatur:*neque enim fieri poteſt,vt quiſquã omnino non concupiſcat,aut voluptatis omnino ſit expers;verùm,quòd in voluptate nulli vſui eſt, hoc eſt,inutilis concupiſcentia & voluptas, hoc circumcidendum oſtenditur.*Neque multum ab hac ratione differt, quod ſæpe Patres dicunt, vt ſuprà retulimus ex Auguſtino,epiſtola 200.& 203. & aliis, circumciſionem ſcilicet carnalem, ſpiritualem præfiguraſſe: cui addi poteſt ex libro de vera Circumciſione inter opera Hieronymi, ideo datam eſſe in ea parte, in qua, veluti in virtute, & ſemine, totus homo continetur; quia totus homo ſpiritualiter circum

Ad Rom.4.
Hugo Vict.
Cyprian.
Damaſcen.
Auguſt.

circumcidendus eſt. Addit Auguſtin. 16. contra Fauſtum, cap. 29. circumciſionem carnis, expoliationem mortalitatis ſignificaſſe, quam de carnali generatione portamus. Vnde concludit 6. contra eundem, c. 3. *In quo mēbro congruentius explicatio carnalis, & mortalis concupiſcentiæ figuratur, quàm vnde carnalis & mortalis fœtus exoritur? ſed ſicut dicit Apoſt. Omnia mūda mundis, immundis autem & infidelibus nihil eſt mūdum.* Atq; ita ſatis reſponſum eſt ad rationem dubitandi in principio poſitam; non enim fuit neceſſarium, ſignum illud eſſe oculis expoſitum, ſed ſatis erat, quòd publica & ſolemni cæremonia in illo populo obſeruaretur, imò, vt notauit Author illius libri, de vera Circumciſione, in occulto illo ſigno ſignificatum eſt, vel internam iuſtitiam, quæ illo ſignaculo indicabatur, in occulto potius, quàm in publico eſſe optandam ac procurandam, vel certè ita fuiſſe diuinitatem velandam ſub carne aſſumpta in ſimilitudinem carnis peccati, ſicut interna fides & iuſtitia ſub illo occulto, & ignobili ſigno deliteſcebat, reliqua verò, quæ in principio tangebantur, iam expedita ſunt.

Lapideus culter an fuerit ex præcepto. Secunda quæſtio, ſeu pars ritus circumciſionis, quæ à diuo Thoma tractatur in ſecundo argumento, eſt de cultro lapideo, quo circumciſio apud Iudæos fieri ſolita eſt: de quo ſolet eſſe non parua diſputatio inter authores, an fuerit de neceſſitate ſacramenti, aut præcepti duntaxat, quòd fuerit culter ille lapideus: quod videtur ſentire Magiſter ſententiarum in 4. diſt. 1. dicens de circumciſione, quod fiebat, & fieri debebat, ſecundùm legem octaua die, idque lapideo cultro in carne præputij. Vbi omnes tres ritus æquè enumerat, tanquam ad circumciſionem æquè neceſſarios. Fauet etiam Magiſtro hac in parte Auguſt. lib. 2. de gratia Chriſti, cap. 31. vbi de Chriſto loquens, ſic ait, *Quem circumciſio prophetauit; dies enim octauus eſt in hebdomadarum recurſibus dies Dominicus, quo reſurrexit Dominus: & petra erat Chriſtus; vnde circumciſimis cultellus petrinus, & caro præputij corpus peccati;* idem ſignificat, author de vera Circumciſione, tom. 9. operum D. Hieron dicens, *cultello itaque petrino corporis noſtri circumcidenda eſt natura. Petra autē Chriſtus eſt, cuius amor cultellus eſt, quo creſcēte in nobis, ſæculi deſideria decreſcent.* Iuſtin. etiam Dialog. contra Tryphon. ſic ait, *Ieſus Chriſtus omnes eos, qui volunt, circumcidit, iuxta priſca præſagia, cultris lapideis.* Fundamētum eſſe poteſt, vel quia hoc modo plenior eſt circumciſionis ſignificatio, vt tactum eſt in verbis Auguſtini; vel certè quia, vbicunque Scriptura in particulari explicat materiam illius cultri, docet fuiſſe petrinam; vt Exo. 4. vbi Sephora ſumpſit acutiſſimam petram, & circumcidit præputium filij ſui, & Ioſue 5. vbi dixit Dominus ad Ioſue, *Fac tibi cultros lapideos, & circumcides ſecundò filios Iſrael;* ergo ſignum eſt, hoc fuiſſe præceptum.

Magiſter. Auguſt. Author operis de Vera Circumciſ. Iuſtinus. Exodi 4. Ioſue 5.

Nihilominus contraria ſententia vera eſt & communis; ſcilicet, nec de neceſſitate ſacramenti, nec de præcepto fuiſſe petrinum cultrum, ſed ferreum fuiſſe ſufficiētem. Ita tenet D. Th. hìc ad 2. & Hugo de S. Vict. lib. 1. de Sacram. par. 12. c. 2. & communiter Doctores in 4. d. 1. & expoſitores Scripturæ citatis locis Geneſ. 17. & Ioſue 5. Et eſt aperta ſentētia Iuſtini dialogo cum Tryphone, non longè à fine; cuius verba ſtatim referam. Ratio ſeu fundamentum eſt, quia Gen. 17. vbi, & eſſentialis ritus, & præceptum circumciſionis traduntur, nulla fit mentio lapidei cultri: ergo non cadebat huiuſmodi inſtrumentum ſub præcepto: nam ſi quis præciſè faceret, quod eo loco continetur, ſine dubio ſatisfaceret illi præcepto. Et reuera, ſi Abraham vſus fuiſſet lapideo cultro ob aliquam ſignificationem ex præcepto Dei, Scriptura nō omiſiſſet; non eſt ergo, cur id aſſeramus, neque de Abraham, nec de aliis Iudæis in cōmuni vſu circumciſionis, quia nec nunc dicuntur vti petrinis cultris, ſed ferreis. Quòd ergo Sephora vſa ſit petra acutiſſima ad circumcidendum filium, non ob præceptum, ait Hugo, nec fortaſſe ob myſterium, ſed ob feſtinationem & timorem fecit; quia fortaſſe cultellum ferreū ad manum non habuit, & quia timebat, ne infans (vt putat Auguſt. q. 11. in Exodum, & lib. 4. de baptiſmo, c. 24.) aut fortaſſe (vt exiſtimat Hieron. ad Gal. 5.) ne Moyſes ipſe ab Angelo interficeretur; noluit differre, ſed ſtatim, quo inſtrumēto potuit, filium circumcidit. Quòd verò in ſecunda circumſione præcepit Deus Ioſue vti cultris lapideis, potiùs eſt argumentum ordinario & frequēti vſu nō fuiſſe ſolitam fieri circumciſionem illo inſtrumento; tum quia, ſi illud contentum fuiſſet in primo præcepto, non oportuiſſet tunc ſpecialiter exprimi; tum etiam, quia hoc tunc ſpecialiter factū eſt, propter ſingularem ſignificationem & myſterium, quod notat Iuſtinus his verbis, *Beati nos circumciſi cultris lapideis circumciſione ſecunda: nam prima illa veſtra, quia ferro facta eſt, & fit, hodiéque permanet in vobis eadē cordis duritia; at noſtra, quæ ſecunda poſt veſtram circumciſionem numeratur, fit per acutos lapides, hoc eſt, per verbum Apoſtolorum illius angularis lapidis exciſi ſine manibus;* in illa ergo ſecunda circumciſione ſignificatum eſt, poſt primā carnalem circumciſionem futuram fuiſſe ſecundam ſpiritualem, per Chriſtum dandam; & ideo in illa ſola ſeruata eſt cultri lapidei cæremonia, quæ poſtea non eſt ſeruata, neque in vſum recepta; quia præceptum illud Ioſue 5. ſolum pro illa vice, & ob ſpecialem ſignificationem datum eſt.

D. Thom. Hugo. Geneſ. 17. Iuſtinus. Hugo. Auguſt. Hieron. Iuſtinus. Ioſue 5.

Quod erat tēpus ex præcepto circumciſioni præſcriptum. Tertia pars illius ritus explicatur à D. Th. in ſolut. ad 3. quæ eſt de tempore ad circumciſionem præſcripto, quod conſtat fuiſſe octauum diem. In qua re primò certum eſt, illum diem fuiſſe neceſſarium, neceſſitate præcepti per ſe loquendo: quod ideo dico, quia poterat interdum ex legitima cauſa differri, v. g. ob ægritudinem, aut aliud periculum; ſic enim populus Iſrael in deſerto multo tempore fuit ſine vſu circumciſionis; quia propter continuum iter non poterat ſine multorum periculo conuenienter fieri, vt colligitur ex Ioſue 5. Non reputabatur autem ſufficiens cauſa ad differendam circumciſionem, quòd dies octauus in ſabbatum incideret; quia vna lex cum altera non pugnabat, nec per ſacramenti vſum poterat ſabbatum violari, Ioan. 7. Secundò probabilius cenſet D. Thom. hìc, eum diem octauum ita fuiſſe de neceſſitate ſacramenti, vt ante illum exhiberi non poſſet: in quo ſequitur ſententiam Hugonis lib. 1. de ſacram. par. 12. c. 2. quamuis in 4. d. 1. q. 2. art. 3. non improbat ſententiam Magiſtri ibi: qui ſenſit imminente mortis periculo, potuiſſe circumciſionem ante octauum diem præueniri, tamen etiam ibi inclinat magis in ſententiam Hugonis, eámque confirmat authoritate Gloſſæ Prouerb. 4. circa illa verba, *Vnigenitus eram coram matre mea*, quæ ait, priorem filium Dauid ex Berſabe non numerari, quia incircumciſus mortuus eſt ante octauum diem. Rationem etiam adhibet D. Thom. quia præceptum, quod deſignat certum diem, non eſt implendum præueniēdo diem: nam hoc potiùs eſſet illud tranſgredi; quod ſecus eſt de dilatione: nam ſi quis iam trāſgreſſus eſt differendo, debet, quamprimum poſſit, illud adimplere. Aliter etiam id probari poteſt; quia, cùm Deus illū diem deſignauit huic ſacramento, hoc ipſo voluit, neminem ante illam ætatem capacem eius, ſicut nunc dicimus de Extrema vnctione; quæ pro ægrotantibus inſtituta eſt, neminem extra illum ſtatum eſſe capacem

Ioſue 5. Ioan. 7. D. Thom. Hugo.

cem eius. Tandē eſt bona coniectura, quòd nulla poterat eſſe cauſa præueniēdi circūciſionē, niſi periculū mortis: nō erat autē pietati, nec miſericordiæ cōſentaneū, per circumciſionē maturare mortem infantis in tam graui periculo conſtituti: nā reuera, moraliter loquēdo, hoc fuiſſet, illum interficere. Dices ergo, ſi pater ex malitia, vel ignorantia filium ante octauum diem circumcideret, illud non fuiſſet ſacramentum; quia deeſſet illi aliquid eſſentiale. Conſequens autem apparet falſum; quia aliàs neceſſariò priuandus eſſet ille infans perpetuò ſacramento circumciſionis; quia, *Auguſt.* vt ſæpe ait Aug. circumciſio iterari non poterat, quia illa particula ſemel abſciſſa ampliùs non reparatur. Et quòd quidam Iudæi, aut Samaritani vti ſolebant inſtrumento ad pellem, ſeu cutem extendendam, vt iterum circumcidi poſſent, improbum erat, &, vt *Pau. 1. Cor. 7.* multi exiſtimant, a Paulo damnatum primæ ad Corinth. 7. dicente, *Circumciſus aliquis vocatus eſt, non adducat præputium*, vt indicat *Epiphan.* Epiphan. libro de menſuris & ponderibus, poſt medium; vbi originem huiuſmodi abuſus recenſet. *Circumciſio die 8. fuit de neceſſitate præcepti, non verò ſacramenti.* Reſpondetur, fortè poſſe probabiliter dici fuiſſe quidem de præcepto, vt dies ille non præueniretur, non tamen ita fuiſſe de neceſſitate ſacramenti, vt, ſi præueniretur, ſacramentum non eſſet validum, etiam ſi miniſter peccaret illud dando. *D. Thom.* Vnde D. Th. nunquam dixit, eſſe de neceſſitate ſacramenti, ſed ſolùm non potuiſſe licitè præueniri: & *Maior.* Maior in 4. diſt. 1. quæſt. 5. abſolutè dicit octauum diem non fuiſſe de neceſſitate ſacramenti, ſed fuiſſe neceſſarium neceſſitate miniſtri. Et idem ſignificat *Paludan.* Paludanus ibi, quæſt. 5. art. 3. Secundò verò reſponderi poteſt, concedendo ſequelam: nam circumciſio data ante octauum diem erat ſimpliciter contra Dei inſtitutionem, & in ſubiecto incapaci, vnde non erat ſacramentum, nec cæremonia ſacra, ſed impia, & iniuſta pueri interfectio, vt dictum eſt. Neque erat inconueniens, puerum illum relinqui, ſine proprio ſacramento circumciſionis; quia, quod ad remedium animæ ſpectat, poterat ei ſubueniri per ſacramentum legis naturæ: quod verò ſpectabat ad exteriorem characterem, idem erat, ac ſi per legitimum ſacramentum eſſet impreſſus. Sicut ſi aliquis Gentilis circumciſus, vt erat moris inter Ægyptios, & alios, voluiſſet ad Iudaiſmum tranſire, non poterat ei ſacramentum circumciſionis applicari; poterat tamen aliis modis ſuam fidem profiteri, & velle populo Iudæorum adſcribi & quaſi acceptare characterem, quem in ſua carne habebat impreſſum, tanquam ſignum diſtinctiuum Iudæorum ab aliis gentibus, & præfiguratiuum Chriſti ex illo populo venturi. *Auguſt.* Lege Auguſtinum epiſt. 203. vbi de circunciſione Samaritanorum ferè in hunc modum philoſophatur.

Tertiò certum eſt, octauū diem non ita fuiſſe de neceſſitate ſacramenti, quin circumciſio data poſt illum diem eſſet verum ſacramentum; imò neque ita fuiſſe de neceſſitate præcepti, quin ex legitima cauſa poſſet abſque peccato differri. Prior pars eſt certiſſima ex ſententia omnium Theologorum cum *Magiſter Hugo. D. Thom.* Hugone, Magiſtro, & D. Th. locis citatis: & conſtat in ipſo initio inſtitutionis: nā Abrahā ſenex, & Iſmael tredecim annorum, & omnes viri domus eius, infantes & adulti, cuiuſcumque ætatis eſſent, dummodo octauum diem attigiſſent, circumciſi ſunt. Rurſus Proſelyti, in quacumque ætate circumcidebantur, *Iudith 14. Exodi 10.* quando fiebant Iudæi, vt patet de Achior, Iudith 14. & Exod. 10. datur generalis facultas, vt omnis alienigena, qui vellet comedere Phaſe, circumcidi poſſet; & ideo Paulus circumcidit Timotheum, vt Iudęis *Actor. 16.* ſatisfaceret, Actor. 16. ſignum ergo eſt, circumciſio- A nem in quacumque ætate datam, exiſtimatam fuiſſe validam a Iudæis. Dicere aliquis poſſet, hoc potuiſſe habere locum in aduenis, non verò in filiis Iudæorū, qui ob negligentiam parentum vltra octauum diem manerent incircumciſi; quia de tota poſteritate Abrahæ naſcitura poſt illam legem inſtitutum eſt, vt octauo die circumcideretur: de illis verò, qui iam nati erant, quando inſtituta eſt circumciſio, & de aduenis poſtea adiungendis populo Iudaico per circumciſionem, non eſt præſcripta illa temporis determinatio. Reſpondetur, hanc fugam gratis eſſe confictam: tum quia non erat peioris conditionis Hebræus incircūciſus, quam Gentilis, vt hic cenſeretur capax circumciſionis, & non ille; tum etiam, quia conditiones, quæ B ſunt de neceſſitate ſacramenti, generales ſunt. Tandem ratio à priori eſt, quia, licet vſque ad octauum diem infans eſſet incapax ſacramenti circumciſionis, tamen ex eo die incipiebat eſſe capax: & ideo perpetuò manebat capax illius ſacramenti, quamuis, per ſe loquendo, non deberet vltra diem illum differri. Atque hæc pars a fortiori patebit ex ſequenti, quæ in primis probatur ex facto Iudæorum, qui per plures annos incircumciſi fuerunt, quamdiu per deſertum peregrinabantur: neque enim dicendum eſt, eos tunc peccaſſe tranſgrediendo legem circumciſionis; tum quia non eſt credibile Moyſen, & alios viros ſanctiſſimos, publicum illud & generale peccatum eſſe per- C miſſuros; tum etiam, quia nunquam Deus propter illam cauſam eos puniuit, aut reprehendit, cum tamen propter minora & priuata peccata ſoleret id facere & grauiſſime. Neque eſt veriſimile, quòd Maior. & *Maior.* alij dicunt, illud factum eſſe ex ſpeciali diſpenſatione diuina; nullibi enim de tali diſpenſatione conſtat, neque Ioſue 5. alia cauſa illius dilationis redditur, niſi quia per quadraginta annos iter latiſſimum egit populus in ſolitudine; nulla ergo interceſſit diſpenſatio, ſed ipſa rationabilis cauſa ſufficiens fuit ad excuſandos illos ab obligatione: hæc autem cauſa duplex aſſignari ſolet. Prima ex Damaſ. lib. 4. de fide, c. 26. quia, cùm populus tunc verſaretur in deſerto, ſatis erat ſegregatus à cæteris populis abſque circumciſione. Sed D hæc ratio licèt poſſit nonnihil iuuare adiuncta altera, tamen non eſſet per ſe ſufficiens ad excuſandum à præcepti obligatione; quia ceſſante fine legis ſolùm negatiuè, non ceſſat obligatio legis. Secunda ergo, & ſufficiens ratio eſt, quia ſemper erant, quaſi in continuo motu; & ideo non poterant circumcidere infantes ſine graui illorum detrimento. Idem ergo iudiciū ferendum eſt de quouis ſimili caſu, vel generali, vel particulari. Et ratio eſt, quia lex poſitiuè, etiam diuina, eſt ſuauis & accommodata humanæ fragilitati; & ideo non obligat cum tanto vitæ diſcrimine, niſi in ipſa lege exprimatur, vel ex fine eius ſatis certò colligatur, hanc eſſe intentionem legiſlatoris: neutrum autem in præſenti locum habet, vt de ſe conſtat. Dices: ergo facta huiuſmodi dilatione neceſſe eſt, manere infantem, vel etiam adultum toto illo tempore ſi- E ne remedio originalis peccati, & conſequenter etiam mori abſque tali percepto: hoc autem videtur incōueniens, & contra finem illius inſtitutionis. Reſpondetur, ſimpliciter negando ſequelam, quia circumciſio non erat remedium abſolutè neceſſarium, vt ſæpe dictum eſt; poterat ergo in eo caſu adhiberi ſacramentum legis naturæ, ne infans tamdiu maneret in ſtatu peccati, & adulti per contritionem poterant iuſtificari; & ideo non erat magnum inconueniēs, quòd ſine circumciſione morerentur, ſi iuſta ex cauſa illam prætermittebant. Atque ita ferè reſpondet D. Thom. *D. Thom.* in 4. diſt. 2. quæſt. 2. art. 3 quæſtiunc. 1. ad tertiū, agens de Iudæis, ſi qui fortè in deſerto incircumciſi mortui ſunt:

ſunt: nam idem, inquit, dicendum eſt de eis, quod de his, qui ante circumciſionis inſtitutionem moriebantur: addit tamen incertum eſſe, an aliqui incircumciſi mortui fuerint in deſerto; quia, vt dicitur in Pſal. 104. *Nõ erat in tribubus eorũ infirmus*, & Ioſue 5. ſolùm dicitur, mortuos fuiſſe in deſerto omnes, qui exierant de Ægypto, qui omnes circumciſi erant.

Pſal. 104. Ioſue 5.

Quartò, reddit diuus Thomas rationem huius circumſtantiæ diei octaui, & literalis quidem fuiſſe videtur, quia ante illum diem propter ætatis teneritudinem non poſſent infantes ſine periculo circumcidi; ab illo autem die iam erant ſufficienter validi, ſeu conſolidati, vt poſſent vulnus illud, & dolorem ſine periculo ſuſtinere, non debuit autem vltrà differri; vel (vt quidam aiunt) ne nimium obduraretur caro, & dolor eſſet vehementior; vel certè, quia neſcit tarda molimina Spiritus ſancti gratia, & ideo non debuit remedium animæ differri, poſtquam iam caro erat idonea ad ſuſtinendum illud. Addit Cyprian. dicto ſerm. de ratione circumciſionis: *iuſſam eſſe partem illam etiã in paruulis, amputari, vt proprij primitia ſanguinis ei, qui totũ ſanguinem ſuũ oblaturus erat, offerrent, & communia ſingulorum ſacrificia ſingulare præcederent holocauſtum*: ex quibus verbis colligi etiam poteſt ratio fortaſſe nõ improbanda, ſcil. iuſſum eſſe ſanguinem infantium effundi, quamprimum commodè poſſet, vt Chriſtus quaſi ex illo pręcepto, occaſione ſumpta, poſſet ſtatim in infantia pro nobis ſanguinem ſuum fundere, ſtatim ac ſine periculo mortis poſſet; quia non expediebat eum tunc mori, & tamen oportebat, vt ſtatim ſoluere inciperet pretium ſanguinis ſui, copioſè poſtea effundendi. Myſtica verò ratio eſt, quia per octauum illum diem circumciſionis ſignificatur dies reſurrectionis, in quo omni vetuſtate exuta, natura noſtra perfectè renouabitur, & mortalitate prorſus expoliabitur. Chriſtus enim die Dominica, quæ eſt octaua poſt hebdomadam completam, reſurrexit, & omnes homines poſt ſeptimam mundi ætatem in octaua reſurrecturi ſunt: & ideo per octauam diem perfectio gratiæ & glorię deſignatur, vt ſignificat Iuſtinus in Dialog. cum Tryphone, Cyprianus epiſt. 59. Hieronymus Amos 5. & Oſeæ 3. Ambroſ. lib. de Abrahã Patriarch. cap. 11. & Auguſt. 16. contra Fauſtum, cap. 29. & 2. lib. de gratia Chriſti, cap. 31.

Cyprian.

Iuſtinus. Cyprianus. Hieronym. Ambroſ. Auguſtin.

Vltimò inquiri poteſt de aliis circumſtantiis, quas D. Thom. omiſit, nec ſine cauſa; quia ſicut de eis nihil ſcriptum eſt, ita earum obſeruatio nihil ad ritum circumciſionis ſpectabat. Quædam ex his circumſtantiis eſſe poteſt, locus, de quo nihil per legem circumciſionis præſcriptum erat, vt conſtat ex Gen. 17. Nec poſtea in lege ſtatutum fuit, vt in templo fieret; quomodo enim poterant infantes omnes in templum adduci infra octauum diem? præſertim ex remotioribus locis: neque etiam oportebat circumciſionem fieri in ſynagoga, vel alio ſimili loco. Vnde Abraham primam circumciſionem in domo ſua celebrauit; Sephora filium ſuum circumcidit in diuerſorio; Ioſue circumcidit populum in Galgalis; Ioanne Baptiſta in domo patris Zachariæ circumciſus eſt; Chriſtus verò in Bethleem. Itaque quoad hanc circumſtantiam nihil peculiare habemus de ritu circumciſionis. Altera circumſtantia eſſe poteſt, Miniſter: & de hoc etiam nihil peculiare ſtatutum fuit: nam Gen. 17. ſolùm dicitur, *Circumcidetur ex vobis omne maſculinũ, & circumcidetis carnem præputij veſtri*: & nihil aliud in particulari traditur, neque ibi, neque in tota lege. Vnde interdum legimus, viros circumciſionem effeciſſe, vt de Abraham in prædicto loco; interdum verò fœminas, vt de Sephora Exodi 4. & de aliis, 1. Machab. 1. & probabile eſt, potuiſſe adultum ſeipſum circumcidere; quia neque ex verbis legis, neq; ex vſu poteſt aliud colligi, vt notauit Abulenſis Ioſue 5. q. 44. Abraham enim ſeipſum circumcidit, vt conſtat ex Gen. 17. quamuis de nullo alio id legatur: nam potiùs ibi dicitur Abraham circumcidiſſe reliquos viros domus ſuæ, & Ioſue dicitur circumcidiſſe reliquum populum, Ioſue 5. Reliquæ verò circumciſiones, quia fiebant in infantibus, neceſſe erat per alios fieri, ſolùm de Achior legitur Iudith 4. *Relicto gentilitatis errore credidit Deo, & circũcidit carnẽ præputij ſui*; quæ verba poſſent verificari, etiam ſi ab alio fuerit circumciſus: itaque etiam de hoc nihil conſtat fuiſſe lege præſcriptum. Vnde non ſolùm à iuſto, ſed etiam à prauo miniſtro, nec ſolùm à fideli, ſed etiam ab infideli, dari poterat circumciſio, etiã quoad veram rationem ſacramenti, dummodo fieret intentione conſecrandi puerum, ſeu hominem circumciſum Deo, ſeu faciendi, quod Deus inſtituit, & præcepit Abrahæ, ſeu faciendi, quod faciebãt Iudæi, de quo ſatis diximus ſuprà, tractando in genere de miniſtris ſacramentorum. Atque hoc ſenſu ſapienter dixit hoc loco Sebaſtianus Oxomẽſis Epiſcopus, Circumciſionem, quatenus fuit remedium, quo remitteretur originale peccatum, & profeſſio fidei de Chriſto venturo, potuiſſe eſſe in vſu omnium gentium; poterant enim hoc externum ſignum eligere inter alia, & ſine dubio eſſet validum ad prædictum effectum, ſi ea intentione fieret, quamuis non fieret cum intentione ſeſe obligandi ad Iudaiſmum, ſeu profitendi illam legem, ſéque illi populo adiungendi, quo modo de circumciſione loquitur Paulus ad Galatas 5. Vltima cæremonia eſſe poterat, nominis impoſitio, quæ fiebat in die octauo, finita circumciſione, ſicut nunc fit in baptiſmo, de qua re ſatis diximus ſuperiori tomo ad q. 37. D. Thom. Dicunt autem quidam, ſolitum fuiſſe nomen imponi à matribus, propter ea, quæ leguntur de Rebecca & Lia, Gen. 29. & 30. & de matre Sãpſonis Iud. 13. ſed hoc non eſt generatim intelligendum: quia, cùm vir caput ſit mulieris, & præcipuus in generatione filiorum, ſicut ad eum præcipuè ſpectat eorum gubernatio, ita & nominis impoſitio. Neque veriſimile eſt, in lege veteri priuatum fuiſſe vtrũ hoc iure; nullum enim eſt fundamentum ad hoc aſſerendum, & præterea fuiſſet quidam abuſus patriæ poteſtatis. Vnde Lucæ 1. cùm Elizabeth vellet, vt nomen Ioannis filio ſuo imponeretur, ídque cæteris cognatis nouum in familia videtur: *innuebant patri eius, quem vellet vocari eum*, & Matth. 1. dixit Angelus Ioſepho, *Et vocabis nomen eius Ieſum*: quia, licèt pater eius non eſſet, patris tamen munere functurus erat. Per ſe igitur hoc ad patrem pertinebat, interdum verò potuit mater nomen eligere ſeu imponere, patre non repugnante, ſed potiùs conſentiente: neque aliud ex citatis Scripturæ teſtimoniis colligi poteſt.

Quo loco fiebat circumciſio. Abraham. Ioſue. Ioann. Bapt. Chriſtus. Miniſter circumciſionis. Abraham. Sephora. Abulenſis. Achior. Sebaſtianus Oxomenſis Epiſcopus. Miniſter circumciſionis, Cantapetrenſis lib. 2. Hypotypoſeon, ca. 1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm circumciſio conferebat gratiam iuſtificantem.

Sup. q. 62. ar. 6. ad 3. & 4. d. 1. q. 1. ar. 4. & veri. q. 28. ar. 2. ad 12. & co. 4. l. 2. col. 3. & ca. 9. l. 5. co. 1. ſ.

AD quartum ſic proceditur. *Videtur, quòd circumciſio non cõferebat gratiã iuſtificantem: dicit enim Apoſt. Gal. 2. Si ex lege eſt iuſtitia, Chriſtus gratis mortuus eſt, id eſt, ſine cauſa. Sed circũciſio erat quædã obligatio legis implendæ, ſecundũ illud Gal. 5. Teſtificor omni homini circũcidenti ſe, quoniã debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ. Ergo, ſi ex circumciſione eſt iuſtitia, Chriſtus gratis, id eſt, ſine cauſa, mortuus eſt. Sed hoc eſt inconueniens: non ergo ex circumciſione erat gratia iuſtificans à peccato.*

2. Præterea, Ante inſtitutionem circumciſionis ſola fides ad iuſtificationem ſufficiebat, dicit enim Gregor. in Moral. Quod apud nos valet aqua baptiſmatis, hoc egit apud veteres pro paruulis ſola fides. Sed virtus fidei non eſt imminuta per mandatum circumciſionis: ergo ſola fides paruulos iuſtificabat, & non circumciſio.

3. Præterea, Ioſue 5. legitur, quòd populus, qui natus eſt in deſerto, per quadraginta annos incircunciſus fuit. Si ergo per circumciſionem auferebatur peccatum originale, videtur, quòd omnes, qui in deſerto mortui ſunt, tam paruuli, quàm adulti, fuerint damnati. Et eadē obiectio eſt de pueris, qui moriebātur ante octauum diem circumciſionis, quæ præueniri non debebat, vt dictum eſt *.

Art præced. ad 3. arg.

4. Præterea, Nihil impedit introitum regni cœleſtis, niſi peccatum. Sed circumciſi ante paſſionē Chriſti impediebātur ab introitu regni cœleſtis. Non ergo per circumciſionem homines iuſtificabantur à peccato.

5. Præterea, Peccatum originale non dimittitur ſine actuali, quia impium eſt à Deo dimidiam ſperare veniā, vt Auguſt.* dicit. Sed nuſquam legitur, quòd per circumciſionem remitteretur actuale peccatum. Ergo etiam neque originale per eam dimittebatur.

In lib. de ver. & falſ. pœni. c. 9. non longè à prin. to. 4.

Sed contrà eſt, quod Auguſt.* dicit ad Valerium contra Iulianū. Ex quo inſtituta eſt circūciſio in populo Dei, quæ erat ſignaculum fidei iuſtitiæ Dei, ad ſanctificationem purgationis valebat paruulis originalis veteriſque peccati, ſicut & baptiſmus ex illo cœpit valere tempore ad innouationem hominis, ex quo inſtitutus eſt.

Lib. 2. de nuptiis & concup. ca. 11. in fi. tom. 7.

Reſpondeo dicendum, quòd ab hominibus communiter ponitur, quòd in circumciſione peccatum originale remittebatur. Quidam tamen dixerunt, quòd non conferebatur gratia, ſed ſolùm auferebatur peccatum, quod Magiſter ponit in prima diſtinctione* 4. ſententiarum, & Roman. 4. in gloſ.* Sed hoc non poteſt eſſe, quia culpa non remittitur, niſi per gratiā, ſecundùm illud Roman. 3. Iuſtificati gratis per gratiam. Et ideo alij dixerunt, quòd per circumciſionē conferebatur gratia, quātum ad effectus remiſſionis culpæ, ſed non quantum ad effectus poſitiuos, ne cogerētur dicere, quòd gratia in circumciſione collata ſufficiebat ad implendum mādata legis, & ita ſuperfluus fuerit aduentus Chriſti. Sed hæc etiam poſitio ſtare non poteſt. Primò quidem, quia per circūciſionem dabatur pueris facultas ſuo tempore perueniendi ad gloriā, quæ eſt vltimus effectus poſitiuus gratiæ. Secūdò, quia priores ſunt naturaliter ſecundùm ordinē cauſæ formalis, effectus poſitiui, quàm priuatiui, licèt ſecundùm ordinem cauſæ materialis ſit è conuerſo: forma enim non excludit priuationem, niſi informando ſubiectum. Et ideo alij dixerunt, quòd in circumciſione conferebatur gratia, etiam quantum ad aliquem effectum poſitiuum, qui eſt, facere dignum vita æterna; ſed non quantū ad omnes effectus: quia non ſufficiebat reprimere concupiſcentiam fomitis; nec ad implendum mandata legis, quod etiam aliquando mihi viſum eſt. Sed diligēter conſideranti apparet hoc non eſſe verum; quia minima gratia poteſt reſiſtere cuilibet cōcupiſcentiæ, & vitare omne peccatum mortale, quod committitur in tranſgreſſione mādatorum legis: minima enim charitas plus diligit Deum, quàm cupiditas millia auri & argenti. Et ideo dicendum eſt, quòd in circumciſione conferebatur gratia, quantum ad omnes gratiæ effectus; E aliter tamen quam in baptiſmo. Nam in baptiſmo confertur gratia ex virtute ipſius baptiſmi, quam habet, in quantum eſt inſtrumentum paſſionis Chriſti iam perfectæ *. In circumciſione autem conferebatur gratia, non ex virtute circūciſionis, ſed ex virtute fidei paſſionis Chriſti, cuius ſignū erat circumciſio; ita ſcilicet, quòd homo, qui accipiebat circumciſionē, profitebatur ſe ſuſcipere talem fidem, vel adultus pro ſe, vel alius pro paruulis. Vnde & Apoſtolus dicit Roman. 4. quòd Abraham accepit ſignū circumciſionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei; quia ſcilicet iuſtitia erat ex fide ſignificata, non ex circumſione ſignificante. Et quia baptiſ-

d. 1. in §. pen. Gloſ. ord. ſuper illud, Signum accepit circūciſionis.

Aliàs, circumciſio autem conferebat gratiam in quantum erat ſignum fidei paſſionis Chriſti futuræ.

A mus operatur inſtrumentaliter in virtute paſſionis Chriſti, non autem circumciſio; ideo baptiſmus imprimit characterem: incorporat enim hominem Chriſto, & copioſiorem gratiam confert, quàm circumciſio, maior enim eſt effectus rei iam præſentis, quàm ſpei.

Ad primum ergo dicendum, quòd ratio illa procedet, ſi ex circumciſione eſſet iuſtitia aliter quàm per fidem paſſionis Chriſti.

Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut ante inſtitutionem circumciſionis, ſola fides Chriſti futuri iuſtificabat tā pueros, quàm adultos, ita etiam & circumciſione data. Sed antea nō requirebatur aliquod ſignum proteſtatiuū huius fidei; quia nondū homines fideles, ſeorſum ab infidelibus cœperant adunari ad cultum vnius Dei. Probabile tamē eſt, quòd parētes fideles pro paruulis natis, & maximè in periculo B exiſtentibus, aliquas preces Deo funderent, vel aliquā benedictionem eis adhiberent (quod erat quoddam ſignaculum fidei) ſicut adulti pro ſeipſis preces, & ſacrificia offerebant.

Ad tertium dicendum, quòd populus in deſerto prætermittens mandatum circumciſionis, excuſabatur: tum quia neſciebant, quando caſtra mouenda erāt; tum quia (vt Damaſcenus* dicit) non neceſſe erat eos aliquod ſignū diſtinctionis habere cùm ſeorſum ab aliis populis habitabant. Et tamē, vt Auguſtinus* dicit, inobedientiam incurrebāt, qui ex contemptu prætermittebant. Videtur tamen, quòd nulli incircumciſi mortui fuerint in deſerto, quia, vt in Pſal. 104. dicitur; non erat in tribubus eorum infirmus, ſed illi ſoli videntur mortui in deſerto, qui fuerant in Ægypto circūciſi. Si tamen aliqui incircumciſi mortui ſunt, eadē ratio eſt de C his, vt de his, qui moriebātur ante circumciſionis inſtitutionem. Quod etiam intelligendum eſt de pueris, qui moriebātur ante octauum diem tempore legis.

Damaſc. lib. 4. cap. 36. circa princ.

In lib. q. ſup. Ioſue, ca. 5. à med. tom. 4.

Ad quartum dicendum, quòd in circumciſione auferebatur originale peccatum ex parte perſonæ; remanebat tamen impedimentum intrandi in regnum cœlorum ex parte totius naturæ, quod fuit ſublatum per paſſionem Chriſti. Et ideo etiam baptiſmus ante paſſionem Chriſti nō introducebat in regnum. Sed circumciſio, ſi haberet locum poſt paſſionem Chriſti, introduceret in regnum.

Ad quintum dicendum, quòd adulti, quando circūcidebantur, conſequebantur remiſſionem, nō ſolùm originalis peccati, ſed etiam actualium peccatorum. Non tamen ita, quòd liberarentur ab omni reatu pœnæ, ſicut fit in baptiſ- D mo, in quo confertur copioſior gratia.

Materia huius articuli fusè ſatis tractata eſt ſuprà in materia de ſacramentis in genere, circa literam autem D. Thomæ nihil neceſſe eſt addere, præter ea, quæ in præcedentibus dicta ſunt.

QVÆSTIO LXXI.

De præparatoriis, quæ ſimul concurrunt cum baptiſmo, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de præparatoriis, quæ ſimul concurrūt cum baptiſmo. Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primò, vtrùm catechiſmus debeat præcedere baptiſmum.

Secundò, vtrùm baptiſmum debeat præcedere exorciſmus.

Tertiò, vtrùm ea, quæ aguntur in catechiſmo & exorciſmo, aliquid efficiant, vel ſolùm ſignificent.

Quartò, vtrùm baptizandi debeant catechizari, vel exorcizari per ſacerdotes.

DISPVTATIO XXX.

De ritu ac circumſtantiis, ſeu cæremoniis in ſolemni baptiſmo obſeruandis.

Poſtquam

POSTQVAM dictum eſt de eſſentia & omnib⁹ cauſis, ac effectibus baptiſmi, ſupereſt, vt de cæremoniis, quæ ſunt veluti accidẽtia, ſiue proprietates eius, pauca dicamus. Supponimus autem, baptiſmum in Eccleſia duobus modis celebrari poſſe. Primò, priuatim & abſque ſpeciali ſolemnitate; & tunc nullum ſpecialem ritum requirit præter ea, quæ ſunt de eſſentia: quia, vt ſæpe dictum eſt, in quouis loco, quouis tempore, à quacunque perſona miniſtrari poteſt, dummodo neceſſitas id requirat. Secundò datur baptiſmus publicè & ſolemniter, adiunctis quibuſdã cæremoniis ab Eccleſia inſtitutis; quarum antiquitas & ratio explicanda à nobis eſt. Et has cæremonias vocat hîc D. Thomas præparatorias ad baptiſmum, quas dicit ſimul cum illo concurrere; non quia omnino eodem tempore fiant: quædã enim antecedunt, aliæ comitantur, aliæ verò baptiſmum conſequuntur: tamen, quia proximè ad illum ordinantur, moraliter dicuntur ſimul cum illo fieri. Quoniam verò D. Thom. ſolùm de quibuſdã ex his ritibus in particulari diſſerit, viſum eſt, nonnulla priùs in communi præmittere, vt res tota meliùs & copioſiùs comprehendatur.

SECTIO I.

Quibus de cauſis, ſeu ad quos effectus inſtitutæ ſint cæremoniæ baptiſmi.

CVm hæretici omnes Eccleſiæ cæremonias generatim contemnant, multo tamẽ magis has irridẽt, quas in baptiſmo ſeruat Eccleſia; maximè propter earum multitudinem, quæ videtur valde oneroſa & inutilis; & ſpecialiter, quia quædam earũ videntur nimis ſuperſtitioſa, & non ſolùm inutiles, verùm etiam contemptibiles, vt ſunt guſtus ſalis, tactus narium, & aurium, ſaliua. Addunt in primitiua Eccleſia ſimpliciori modo, abſque huiuſmodi obſeruationibus datũ eſſe baptiſmum: nam quocunque tempore & loco, in fluuiis & fontibus, baptizabantur credentes, vt ex Actor. 8. & 16. colligi poteſt, & tractat VValfredus. Strabo libro de rebus Eccleſiaſticis, cap. 26.

Vvalfredus. Strabo.

Conueniens fuit baptiſmũ in Eccleſia ſolemni aliquo ritu celebrari.

Dicendum verò eſt, conuenientiſſimum fuiſſe, vt baptiſmus ſolemni aliquo ritu in Eccleſia traderetur. Hæc concluſio eſt de fide; ad quam confirmandam ſufficit Eccleſiæ authoritas, vſus, perpetuáque traditio, de qua ſtatim in particulari plura afferemus. Videri etiam poſſunt ſuprà tractata diſputat. 15. ſect. 2. vbi in genere rationes ſacramentalium rituum indicauimus. Nunc ſolùm explicandæ magis ſunt cauſæ, ob quas hic vſus cæremoniarum magis quodammodo in baptiſmo, quàm in aliis ſacramentis obſeruatus & auctus eſt; plures enim cæremoniæ in hoc ſacramento miniſtrando, quàm in cæteris obſeruantur. Poſſunt autem hæ cauſæ ad quatuor capita reduci; quæ ſunt inſtructio, ſignificatio, efficacia, ornatus ſeu decentia aut reuerentia ſacramenti. Primò enim per hoc ſacramentum regeneratur homo, & à dæmonis poteſtate ad Dei cultum & amicitiam traducitur, & ab infidelitate ad fidem, & in Eccleſiæ gremium recipitur: oportet ergo, vt priùs inſtruatur & diſponatur. Ad hunc ergo finem maxima pars harum cæremoniarum ordinatur, vt de Catechiſmo docet D. Thom. ſtatim artic. 1. de quo ibi plura afferemus. Secundò, oportuit non ſolùm doctrina & verbis, ſed etiam rebus ipſis, & actionibus ſignificari myſteria, quæ in baptiſmo continentur, vel propter ipſum baptizatum (ſi ſit adultus) vel ſaltem propter alios fideles, qui ſenſibilibus ſignis indigent, quibus excitentur ad intelligenda ſupernaturalia myſteria, vt ea poſſint faciliùs memoria retinere. Hac ergo de cauſa adhibitæ sũt multæ cæremoniæ propter ſignificationem, vt docuit Auguſt. 1. lib. de peccat. merit. & remiſ. c. 26. & aliis locis, quæ in dicta diſp. 15. citaui, & in ſequentib. omnia hæc ſigna breuiter exponemus. Tertiò, nonnullæ ex his cæremoniis creduntur adhibitæ propter efficaciã alicuius ſpiritualis effectus, qui duplex excogitari poteſt, ſcil. ablatio alicuius mali, ſeu impedimentorum, quæ, vel ſacramentum, vel effectũ eius impedire poſſunt; vel collatio, ſeu impetratio alicuius boni. Propter priorẽ effectum cenſetur inſtitutus exorciſmus, de quo D. Thom art. 2. quamuis Altiſiodorenſ. lib. 4. Summæ, tract. 3. c. 1. q. 1. cenſeat ſolùm adhiberi propter ſignificationem; præſertim in baptiſmo infantium. Alij verò tantam cenſent eſſe huius exorciſmi efficaciam; vt minuat pœnam peccato originali debitam, ſi fortè, qui exorcizatur, ante ſuſceptum baptiſmum moriatur. Sed hoc valde friuolum eſt; tum quia reatus pœnæ non minuitur, ſi culpa eadem ſemper maneat; tum etiam, quia pœna originali peccato debita minima eſt, & ſuo modo indiuiſibilis. Si quam ergo efficaciã habent hæ cæremoniæ in liberando à malo, ſolùm eſt, quoad coercendam dæmonis poteſtatem circa hominem baptizandum. Et hoc ſenſu dicitur dæmon ab illo expelli; non quia ſemper ante baptiſmum homo ſit obſeſſus à dæmone, ſed quia ratione originalis peccati quodammodo eſt eius poteſtati traditus, & ampliorem facultatem, ſeu licentiam accepit, hominem affligendi ac tentandi: hæc igitur eius poteſtas arcetur, atque impeditur per exorciſmum, ne vlla ratione noceat homini baptizando, eúmque à ſacramento ſuſcipiendo impediat: qui effectus fortaſſe non obtinetur ſolùm pro eo tempore, quo datur baptiſmus, ſed etiam in futurum. Alter effectus, quaſi poſitiuus per collationem alicuius doni, difficiliùs explicatur: docet tãmen hunc effectũ D. Thom. hîc art. 3. ad 4. vbi ait, *Inunctio, quæ fit in vertice, operatur cõſeruationem gratiæ baptiſmalis*, vbi Caietã. ait, poſſe hoc intelligi, vel per remotionem impedimenti tentantis dæmonis, vel per excitationem alicuius boni motus: ſed prior effectus magis pertinet ad exorciſmum; poſterior verò, neque in paruulis locũ habet, neque in adultis videtur poſſe ſufficienti fundamento affirmari, vt Durand. Paludanus, & alij Scholaſtici notarunt: quapropter incertus ſatis eſt hic effectus. Sed oportet recolere, quod ſuprà de ſacramentis in genere diximus; hanc efficaciam non eſt propriè ex opere operato, neque ex ſolo merito operantis, vel miniſtri, vel hominis baptizandi, vel aliorum aſtantium, ſed fundari in impetratione totius Eccleſiæ, cuius nomine & authoritate hæc omnia fiunt; fieri ergo poteſt, vt ſicut Eccleſia impetrat per hæc ſacramentalia, vt Deus coerceat dæmonis poteſtatem, ita etiam impetret bonum animæ motum ad reſiſtendum illi, & gratiam conſeruandam: qui motus, vel ſtatim detur, ſi homo fuerit capax, & illo indigeat, vel poſtea tempore opportuno: atque ita poterit hic effectus habere locum in infantibus, vt magis ex his, quæ dicemus, in ſingulis cæremoniis conſtabit. Quarta cauſa, ſeu ratio harum cæremoniarum eſt, propter decentiam & ornatum tanto ſacramento debitum; cùm enim hoc ſacramentum ſit Eccleſiæ ianua, & prima ſolemnis fidei profeſſio, decuit maiori pompa & celebritate fieri. Deinde, quia ſubſtantialis ritus huius ſacramẽti eſt ſimpliciſſimus, & pauciſſimis rebus, & vulgaribus, ac communibus perficitur; quia ita fieri oportuit propter eius neceſſitatem, vt ergo maiori reuerentia tractaretur, & ne apud rudiores homines vileſceret, oportuit debito cæremoniarum cultu celebrari.

Redditur quadruplex ratio cæremoniarũ baptiſmi.

D. Thom. *Auguſtin.* *D. Thom.* *Altiſiodor.* *D. Thom.* *Caietan.* *Durand.* *Paludan.*

Ad hæreticos ergo nihil eſt, quod reſpondeamus, quia nihil obiiciunt, quod ratione vel authoritate nitatur; negatur enim, hunc cæremoniarum ornatum eſſe, vel nimis oneroſum, vel inutilem: neque enim tanta eſt rituum multitudo, quin poſſit facilè obſeruari ab Eccleſiæ miniſtris, quos oportet in huiuſmodi rebus ſatis eſſe inſtructos. Quæ verò in his rebus ſit vtilitas, iam explicatum eſt, magíſque ex dicendis conſtabit; vbi ſingulas cæremonias à calumniis hæreticorũ vindicabimus. Nec quidquam valet argumentum ſumptum ex initio Eccleſiæ, quando cœpit baptiſmus miniſtrari; quia tunc Eccleſia non erat ſatis fundata: & aliunde non erat tanta neceſſitas propter ſpiritus abundantiam; de qua re legi poteſt egregius locus apud Ambroſium, circa id ad Epheſ. 4. *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, &c.* Quamquam etiam tunc non omnino defuerunt huiuſmodi cæremoniæ, ſed à principio aliquæ obſeruatæ ſunt, ſaltem quoad ſubſtãtiam earum, vt ſunt illæ, quæ pertinent ad catechiſmum, ſeu inſtructionem baptizandorum; reliquæ verò paulo pòſt inſtitutæ ſunt, vel Apoſtolorum tempore, vel prope illud, vt ex antiquiſſima traditione conſtat, quam prædicta diſputatione 15. tetigimus, & in ſequentibus copioſiùs indicabimus.

SECTIO II.

Quinam ſint, quámve antiqui ritus in baptiſmo ſolemni obſeruandi.

Ritus omnes, ſeu cæremoniæ, duas in ſolemni baptiſmo ſeruat Eccleſia, conuenienti ordine diſtingui poſſunt iuxta numerum circumſtantiarum, quæ à philoſophis moralibus tradi ſolent, quæ ſunt: quis, quid, circa quid, quibus auxiliis, quomodo, vbi, quando; omitto circumſtantiam, propter quid: nam hæc non tam pertinet ad ipſum opus externum, quod debitis circũſtantiis veſtiri debet, quàm ad interiorem voluntatem, ſeu rationem operãdi. In his ergo circumſtantiis omnibus occurrit aliquid de cæremoniis baptiſmi conſiderandum, & ideo per ſingulas breuiter diſcurremus.

Quænam conſuetudo fuit circa tempus celebrandi baptiſmum.

Primò ergo, à notioribus, & facilioribus incipiendo, circa temporis circumſtantiam fuit olim ab Eccleſia ſtatutum, vt baptiſmus duobus tantùm anni diebus, ſabbato ſcilicet Paſchæ, & Pentecoſtes celebraretur, niſi ob neceſſitatem vrgentem: nam in caſu neceſſitatis nulla vnquam fuit, nec prudenter eſſe potuiſſet vlla temporis limitatio determinata. Hanc veterem conſuetudinem obſeruauit D. Thomas ſuprà quæſt. 66. art. 10. quem in hunc locum explicandum remiſimus: & colligitur ex antiquiſſimis decretis, quæ leguntur apud Gratianum, de Conſecrat. diſt. 4. cap. baptizandi, ex Gelaſio Papa in epiſt. ad Epiſcopos Lucaniæ, cap. 12. & ex Concilio Pariſienſi c. 7. & in c. de Catechumenis ex Concilio Gerundenſi, cap. 4. & cap. duo tempora, & c. ſi qui, ex Leone Papa, epiſt. 4. vbi hoc grauiſſimè præcipit: atque idem habet in epiſt. 68. Item in cap. non ratione, ex Syricio Papa in epiſt. 1. ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum: alia decreta refert Burchardus lib. 4. ſui decreti, cap. 3. 6. & 7. ex Victore Papa, epiſt. ad Alexandrinos, & Concilio apud Compendium, cap. 3. & ex Concilio VVormatienſi, cap. 10. eiuſdem conſuetudinis meminit Tertullian. libro de baptiſmo, cap. 19. & libro de corona militis, cap. 3. & Hieronymus epiſt. 61. ad Pammachium, contra errores Ioannis Hieroſolymitani, circa finem, & in illud Zach. 14. *Exibũt aquæ viuæ de Hieruſalem. Multi,* inquit, *ad baptiſmum referũt aquas viuentes, quæ in vere, & æſtate,* hoc eſt, in paſcha, & Pentecoſte, *ſitientibus largiendæ ſunt,* Ambroſius ad Epheſ. 4. *Neque quocunque die,* inquit, *credentes tinguntur, niſi ægri.* Eadem cõſuetudo colligitur ex Gregorio Turonenſi, libro 5. Hiſtor. cap. 11. & lib. 6. cap. 27. Auguſtinus in libro de ſymbolo ad Catechumenos, & ex epiſtola Chryſoſtomi ad Innocentium; quam etiam refert Nicephor. lib. 13. Hiſtor. cap. 19. & ex Alcuino de Eccleſiaſt. officiis, cap. de Baptiſmo Domini, & c. de ſabbato ſancto. Quin potiùs videtur colligi ex Concilio Matiſconenſi, cap. 3. alicubi obſeruatum eſſe, vt tantùm in feſtiuitate Paſchæ baptiſmus traderetur. Vnde etiam Socrates, lib. 5 Hiſtor. c. 19. refert, in Theſſalia ſolùm in Paſchate baptiſma dari conſueuiſſe: indéque eueniſſe, vt multi ſine baptiſmo decederent. Fauet etiam Ambroſius lib. de myſterio Paſchæ, c. 5. Sed hi authores, quamuis his locis non faciant mentionem Pentecoſtes, non tamen illud tempus excludunt: nam & Rupertus, lib. 4. de diuinis offic. c. 18. abſolutè dicit, fuiſſe conſuetudinem in Eccleſia baptizandi tantùm in Paſchate, & tamen poſtea lib. 10. cap. 2. addit, eandem conſuetudinem fuiſſe in Pentecoſte obſeruatam. Sicut autem, qui exiſtiment, non tantùm in diebus ſabbati Paſchæ, & Pentecoſtes, ſed in omnibus diebus vtriuſque Paſchalis hebdomadæ fuiſſe conſuetum, baptiſmum celebrari, ex Rhenano, annotationib. in Tertullianum locis citatis. Sed contrarium colligitur ferè ex omnibus locis adductis, & ex veſtigiis illius antiquitatis, quæ adhuc in Romana Eccleſia permanent. Imò & Alcuinus horam baptiſmi deſignat, ſcil. horam diei nonam, vel quia ea hora Chriſtus obiit; vel, quia ea hora Petro oranti reuelatum eſt, vt gentes ad baptiſmum reciperet, & Cornelium baptizaret. Rationes autem huius inſtitutionis attingunt Leo Papa, Tertullianus, D. Thom. & alij Patres ſuprà citati, ſcil. quia baptiſmus ex paſſione Domini habet efficaciam delendi peccata, & ad inſtar reſurrectionis eius nos transfert de morte ad vitam: & ideo meritò eo die celebratur, quo paſſio Domini conſummata eſt, & reſurrectio. Addebatur verò dies Pentecoſtes, vel, quia toto illo tempore reſurrectio Domini, & paſchalis feſtiuitas celebratur ibíque conſummatur; vel, quia tunc gratia Spiritus ſancti copioſiùs diffuſa eſt; vel, quia tunc baptiſmus ab Apoſtolis publicè prædicari & miniſtrari cœpit. Hæc autem conſuetudo vſq; ad tempora Caroli Magni durauit, vt Rhenanus & Pamelius annotationibus in librum Tertull. de baptiſmo adnotarunt, poſtea verò aboleri cœpit, iamq; omnino antiquata eſt, quantum ad obligationem præcepti ſpectat: nam quantum ad obſeruantiam, ob antiquitatis reuerentiam, & memoriam, adhuc Romæ huius conſuetudinis veſtigia ſeruari videmus: nam, licèt aliis etiam temporibus anni baptiſmata celebrari conſueuerint, tamen illis duabus feſtiuitatibus ſpeciali, vt par eſt, ſolemnitate fiunt. Ratio autem, ob quam hic mos mutatus eſt, facilè ſumi poteſt ex Ruperto Abbate, lib. 4. de diuin. offic. c. 18. dicente, *Poſtquã Chriſtianitas creuit, & ſagena illa verbi Dei piſcibus impleta eſt, quia periculoſum erat tantam multitudinem differri, propter occaſiones mortis, quæ in multitudine hominum multæ ſunt, maxime propter turbam infantium ex fidelibus parẽtibus naſcentium, quorũ tenera vita perſæpe leui occaſione ſuccidditur, viſum eſt ſanctæ Eccleſiæ paſſim indulgẽtia baptizãdi conceſſa, cuncta anteuenire pericula.* Quocirca, quod ad hanc circumſtantiam ſpectat, nullus iam ſpecialis ritus, aut cæremonia ſeruari in Eccleſia conſueuit: ſed quoduis tempus aptum eſt baptiſmi ſacramento. Vnde, ſi baptizandus ſit infans, baptizandus eſt, quamprimum ſine mortis probabili & morali periculo

Quoduis tempus aptum eſt baptiſmo.

Marginalia: *D. Thom. — Gratianus. — Gelaſius Papa. — Conc. Pariſ. — Concil. Gerundenſe. — Leo Papa. — Siric. Papa. — Burchardus. — Victor Papa. — Conc. VVorm. — Tertullian. — Hieronym. — Ambroſius. — Greg. Turo. — Auguſtin. — Chryſoſt. — Niceph. — Alcuinus. — Conc. Matiſconenſe. — Socrates. — Ambroſ. — Rupertus. — Rhenanus. — Alcuinus. — Leo Papa. — Tertullian. — D. Thom. — Rhenanus. — Pamelius. — Rubertus.*

Cyprianus. Auguſtin.

culo baptizari poſſit, nulla enim ætas, etiam vnius diei, inepta eſt baptiſmo, vt rectè D. Cyprianus epiſt. 89. & B. Auguſtinus epiſt. 28. ſi verò ſit adultus, cùm primùm fuerit conuenienter inſtructus, atque diſpoſitus, baptizandus eſt, nec differendus eſt baptiſmus, quoad commode fieri poſſit, vt latè tractant Gregorius Nazian. orat. 40. & Baſil. in exhortatione ad baptiſmus.

Greg. Nazian. Baſilius.

Quo loco baptiſmus ſit celebrandus.

Secunda circunſtantia eſt, locus; de qua conſtat, nec ex natura rei, neque ex diuino iure quicquam eſſe præſcriptum. Vnde olim in fluuiis, fontibus, in priuatis domibus, & aliis locis ſimilibus baptizabantur fideles, vt ex Actor. 2. 8. 10. & 16. colligi poteſt. Quamuis autem diuina lex nihil circa hoc in particulari ſtatuerit, aut decreuerit; tamen, quia baptiſmi ſacramentum res eſt admodum ſacra, & prima ac ſolemnis Chriſtianæ religionis profeſſio: ideo, poſtquam res Eccleſiaſticæ ad conuenientem ordinem reduci potuerunt, meritò certa ſunt loca deſignata, vt in eis baptiſmus adminiſtretur, quæ olim baptiſteria dicebantur, vt conſtat ex Concil. Antiſiodorenſi, ſub Deus dedit, cap. 14. vbi prohibet mortuorum corpora in baptiſterio ſepeliri, & ex Cyrillo Hieroſolym. catecheſi 1. Myſtagogica dicente, *Primum ingreſſi eſtis in porticum domus baptiſtery.* Item ex Nazianzeno, orat. 40. & Paulino epiſtol. 12. ad Seuerum: ex quibus, & ex aliis antiquis decretis colligere licet, olim hunc baptiſmi locum ſeparatum ab Eccleſia fuiſſe, imò & in ſingulis ciuitatibus ſeu oppidis vnum tantùm extitiſſe; poſtea verò in ſingulis parochialibus Eccleſiis ſunt propria baptiſteria deſignata; de quibus ſic legitur in Concilio Meldenſi, ſeu Illerdenſi, cap. 7. vt eſt apud Burchardum, libro 4. cap. 13. & apud Gratianum, de Cenſecrat. diſtin. 4. cap. 106. *Omnis Presbyter, qui fontem lapideũ habere nequiuerit, vas conueniens ad hoc ſolummodo baptizãdi officium habeat, quod extra Eccleſiam non deportetur.* Atque ita hic mos in Eccleſia ſeruatur, vt in ſingulis parochiis ſit fons ad baptizandos fideles deputatus ac conſecratus, quem Dionyſius capit. 2. de Eccleſiaſt. Hierar. par. 2. *Matrem adoptionis,* honorificè appellat. Vnde iam non licet (caſum neceſſitatis ſemper excipio) extra Eccleſiam, etiam in priuatis oratoriis, quempiam baptizare, vt expreſsè ſtatuitur Can. 59. Trullano: & colligitur ex Concil. Meldenſi, cap. 48. apud Burchardum, lib. 4. cap. 14. & in Clemen. vnica de Baptiſmo, vbi filios Regum & Principum ab hoc præcepto excipit: vbi Gloſſa latè diſputat, qui nomine Principum comprehendantur, & adductis variis iuribus concludit, illa voce plus videri ſignificari, quàm nomine Ducis, Marchionis, &c. quod videtur verum, præſertim quando hi non ſunt ſupremi, ſed ſub Regibus conſtituti; ſolùm ergo videntur poſſe vti hoc priuilegio Reges, vel alij ſupremi Potentatus, qui ferè Regibus æquiparantur. Exiſtimo autem ibi non concedi priuilegium baptizandi hos filios Principum ſine ſolemnitatibus reliquis, quia ibi ſolùm fit mentio huius circumſtantiæ loci: ſi ergo extra caſum neceſſitatis, ſeu periculum mortis domi baptizentur, ſolemni ritu baptizandi ſunt, ſeruatis reliquis cæremoniis; quia nulla eſt cauſa, vel ratio ſufficiens ad illud priuilegium extendendum. Tertia eſt circumſtantia; quis, quæ in præſenti excogitari poteſt ex parte miniſtri baptizantis. De qua re, præter ea, quæ diximus ſuprà diſputat. 23. ſectione 2. & 3. nihil ferè addendum occurrit: nam omnis conditio perſonæ, quæ non eſt ſimpliciter neceſſaria ad ſubſtantiam ſacramenti, poteſt dici pertinere ad hunc accidentalem ritum, & ad hanc circumſtantiam, de qua nũc tractamus, quamuis, quæ

Conc. Antiſ. Cyr. Hieroſ. Nazianz. Paulinus. Conc. Melden. ſeu Illerden. Burchardus. Gratianus. Dionyſius.

Non licet extra Eccleſiam baptizare extra neceſſitatem. Conc. Meldẽ.

A ibi diximus, magis ſint in ipſo iure diuino fundata, ſuppoſita inſtitutione, quàm in ſola aliqua Eccleſiaſtica lege. Præter hæc autem non inuenio aliquem alium ritum ex parte huius perſonæ eſſe neceſſarium ex Eccleſiæ ordinatione; niſi fortè, quod ſpectat ad aliqua veſtimenta ſacra, quibus ornari debet miniſter, qui ſacramentum baptiſmi ſolemniter miniſtrant: de quibus ſeruanda eſt Eccleſiæ conſuetudo, & officium Romanum, ſeu alij recepti rituales libri conſulendi. Communis tamen vſus obtinuit, vt miniſter ſolemniter baptizaturus, ſaltem ſuperpellicio & ſtola amictus ſit. Quem ſtolæ vſum antiquiſſimũ eſſe in hoc miniſterio, colligi poteſt ex Theodoreto lib. 4. Hiſtor. capit. 27. vbi refert, Conſtantinum Machario, Hieroſolymorum Epiſcopo, ſtolam ex aureis filis contextam dediſſe, vt ea amictus ſacroſancti baptiſmatis munus obiret.
B Quarta circũmſtantia, ſeu cæremonia adiungi poteſt præcedenti, ſcilicet, ſuſceptor, ſeu patrinus, quæ ſpectare videtur ad circumſtantias, quibus auxiliis: nam ſuſceptor ab Eccleſia introductus eſt, quaſi in auxilium miniſtri; & vt eius onus ex parte ſuſcipiat, de quo ſatis dictum eſt ſuprà, q. 67. art. 7. & 8.

Theodor.

Quinto loco numerare poſſumus circumſtantiam, quid: qua voce propriè & in rigore ſumpta, ſubſtantia ipſius actionis ſignificari poteſt, & hoc ſenſu, quod hîc præcipuè ſit, eſt ſubſtantia ipſius ſacramenti, quæ conſiſtit in ablutione ſub tali verborum forma, debita intentione facta; quod ſub hac præciſa ratione non pertinet ad ritum accidentalem, de
C quo agimus, ſed ad ſubſtantialem, tamen in ipſa materia & forma, vel circa ipſas aliquid obſeruatum, ſeu adiunctum eſt ab Eccleſia, quod nos dicimus pertinere ad ritum accidentalem ex parte huius circumſtantiæ. Et in primis ex parte formæ pauca obſeruare poſſumus, quæ ad accidentalem ritum pertineant, eáque ſatis notata ſunt ſuprà, diſputat. 21. ſcilicet, quòd forma exprimatur verbis ab Eccleſia vſitatis, & in eo idiomate, quo ipſa in publicis officiis ac cæremoniis vtitur. Rurſus hoc loco annumerari poſſunt benedictiones aliæ, ſeu deprecationes, quas ſacerdos cum aliis actionibus adiungit in ipſo baptiſmo, de quibus ſtatim dicemus. Præterea ex parte materiæ duæ cæremoniæ ſeu ritus conſiderari poſ-
D ſunt. Vnus eſt ex parte materiæ proximæ, quæ eſt ablutio: ad quam pertinet, quòd fiat per immerſionem vnam, vel trinam, aut per aſperſionem. De qua re ſatis in ſuperioribus dictum eſt, diſput. 20. Alter eſt ex parte materiæ remotæ, quæ eſt aqua, ad quam ſpectat, vt aqua prius benedicatur & conſecretur, quàm ad vſum baptiſmatis aſſumatur: quamquam enim hoc non ſit de ſubſtantia ſacramenti, vt ſatis conſtat ex ſuprà tractatis diſput. 20. & ideo, neceſſitate vrgente, quacunq; aqua naturali poſſit perfici baptiſmus, vt habetur etiam in Decretis Victoris Papæ, 1. tomo Conciliorũ, nihilominus antiquiſſima Eccleſiæ conſuetudo obtinuit, vt priùs aqua benedicatur, ſeu ſanctificetur. Vnde Dionyſ. c. 2. de
E Eccleſ. Hier. *Sacra,* inquit, *appellatione inuocationéque ſanctificatis aquis, cùm eas trina vnguẽti perfuſione, crucis ſpecie perfecit,* &c. Vnde Baſil. ibi de Spiritu ſancto, c. 27. hanc dicit eſſe Apoſtolicam traditionem. Idem lib. 6. contra Iulianum, capit. 8 & ſerm. 181. de tempore, vbi dicit, crucis ſigno ſanctificari fontem baptiſmatis. Idem ſerm. 19. de Sanctis, & tract. 118. in Ioannem, & libro 50. Homiliarum, in homilia 27. Ratio verò huius cæremoniæ præcipua & potiſſima eſſe videtur, vel vt conciliet maiorem reuerentiam circa hoc Baptiſmi ſacramentum, vel vt nobis ſignificet Spiritus ſancti gratiam, quæ per ablutio

Qui ritus obſeruandi ſint c. rea formam.

Qui ritus circa materiam obſeruandi.

Victor Papa. Dionyſius. Baſilius.

Cur aqua benedictio & conſecratio baptiſmum præcedat.

A lutionem huius aquæ, & virtutem paſſionis Chriſti, (vnde hæc aqua vim ſuam & efficaciam habet) mirabiliter & infallibiliter, ex opere, vt loquuntur Theologi, operato baptizatis confertur. Hæc enim videntur ſignificari in infuſione olei cum benedictione & crucis ſigno. Aliqui etiam ex Patribus ſignificant, hanc conſecrationem aquæ adhiberi, vt virtutem accipiat regenerandi; ſic enim ſcribit Cyprianus epiſt.70. *Oportet mundari & ſanctificari aquam prius a ſacerdote, vt poſſit baptiſmo ſuo peccata hominis, qui baptizatur, abluere.* Vnde poſtea colligit, qui non poteſt aquam ſanctificare, nec baptiſmum dare poſſe: & Ambroſius libro de iis, qui myſteriis initiãtur, cap. 3. *Aqua ſine prædicatione dominicæ crucis ad nullos vſus futuræ ſalutis eſt; cùm verò ſalutaris fuerit crucis* B *myſterio cõſecrata, tunc ad vſum ſpiritualis lauacri, & ſalutaris poculi temperatur.* Et libro primo de ſacramentis capit.5. *Nõ aqua omnis ſanat, niſi Spiritus ſanctus deſcenderit, & aquam illam conſecrauerit*: & ſubdit inferiùs, *vſus hoc habet, vt antè fons conſecretur, & tunc deſcendat, qui baptizandus eſt*, &c. loquitur ergo Ambroſius de conſecratione aquæ præuia ad baptiſmum; & illam dicit eſſe neceſſariam: ſic etiam Auguſtinus libro de vtilitate pœnitentiæ, capitulo 1. *Non eſt*, inquit, *aqua ſalutis, niſi Chriſti nomine conſecrata, qui pro nobis ſanguinẽ fudit, cruce ipſius aqua ſignatur.* Sed hæc Patrum teſtimonia ſano modo interpretanda ſunt; non eſt enim veriſimile eos crediſſe, hanc accidentalem ſanctificationem aquæ eſſe de neceſſitate baptiſmi, ſed illam aquæ conſecrationem, quæ fit per C ſacramentalem vſum, & coniunctionem formæ ſacramentalis cum aqua, ex qua habet vim ſanctificandi, iuxta illud Auguſtini tract. 80. in Ioannem: *Quæ eſt tãta virtus aquæ, vt corpus tãgat, & cor abluat, niſi faciente verbo?* tamen quia hæc ipſa veluti ſubſtantialis conſecratio per aliam cæremonialem ſignificatur, ideo indiſtinctè de conſecratione aquæ loquentes dicunt Sancti, aquam non ſanctificare, niſi fuerit in Chriſto conſecrata. Indicant etiam, ex vſu Eccleſiæ, fuiſſe hanc conſecrationem neceſſariam, non neceſſitate ſacramenti, ſed præcepti: adeò vt, iuxta Eccleſiæ conſuetudinem, quamuis in ſolemni baptiſmo ſoleat in ipſo baptiſmo conſecratio aquæ D præmitti, nihilominus pro his, qui neceſſitate baptizantur, ſoleat aqua conſecrata ſeruari, vt ea baptiſmus perficiatur, vt ex Cyrillo Hieroſolymitano catecheſi 5. & Optato Mileuitano, libro quinto contra Parmenianum, & ex aliis veteribus colligit Pamelius in annotationibus ad Tertullianum, libro de baptiſm. capit.4. numero 27. Quin etiam obſeruare licet ex Alcuino, libro de diuinis offic. cap. de ſabbato Paſchæ, fuiſſe ſolitos fideles de aqua ſanctificata baptiſterij ſecum deferre ad aſpergendas domos, &c.

Cyprianus.

Ambroſius.

Auguſtin.

Cyr.Hieroſ.
Opt.Mileui.
Pamelius.

Alcuinus.

Qui ritus adhibentur ex parte perſonæ.

Sexto loco recenſeri poſſunt omnes cæremoniæ, quæ ex parte perſonæ, circa quam baptiſmus exercetur, adhibentur, quas diuus Thomas ad duas E reuocat, catechiſmum ſcilicet & exorciſmum; & ſub eis alias minutiores complectitur, de quibus in Commentariis articulorum commodiùs ac breuiùs dicemus. De circumſtantia verò, quomodo, nihil addere oportet; quia in præſenti nihil addit ab aliis cæremoniis, ſeu earum collectione diuerſum: nam omnes adhibitæ ſunt, vt baptiſmus conuenienti modo fiat: & hic conueniens modus in hoc ſolùm conſiſtit, quòd cum ſubſtantiali ritu ſeruetur accidentalis in aliis actionibus ſeu conditionibus, quæ baptiſmum circumſtant. Solùm ergo ſupereſt, vt circa diui Thomæ textum pauca notemus.

ARTICVLVS I.

Vtrùm catechiſmus debeat præcedere baptiſmum.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd catechiſmus non debeat præcedere baptiſmum: per baptiſmum enim regenerantur homines in vitam ſpiritualẽ. Sed prius homo accipit vitam, quam doctrinam. Non ergo prius debet homo catechizari, id eſt, doceri, quàm baptizari.

4.diſt.6.q.2. art.2.q.1.

2. Præterea, Baptiſmus exhibetur non ſolùm adultis, ſed etiam pueris, qui non ſunt doctrinæ perceptibiles, eo quòd non habent vſum rationis. Ergo ridiculum eſt eos catechizare.

3. Præterea, In catechiſmo confitetur catechizatus ſuã fidem. Sed pueri non poſſunt ſuam fidem cõfiteri, neque per ſeipſos, neque etiam aliquis alius pro eis; tum quia nullus poteſt alium ad aliquid obligare; tum etiam, quia non poteſt aliquis ſcire vtrùm pueri, cùm ad legitimam ætatem peruenerint, aſſentient fidei. Non ergo debet catechiſmus præcedere baptiſmum.

Sed contrà eſt, quòd Rabanus de inſtitutione clericali dicit, Ante baptiſmum, catechizandi debet hominẽ præuenire officium, vt fidei primum Catechumenus accipiat rudimentum.*

Lib.1. ca.25. à med.illius.

Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt) baptiſmus eſt fidei Chriſtianæ ſacramentum, cùm ſit quædam profeſſio fidei Chriſtianæ. Ad hoc autem, quòd aliquis fidem accipiat, requiritur, quòd de fide inſtruatur, ſecũdùm illud Rom.10. Quomodo credent ei, quẽ nõ audierunt? quomodo autem audient ſine prædicante? Et ideo ante baptiſ-* C *mum conueniẽter præcedit catechiſmus. Vnde & Dominus præceptum baptizandi diſcipulis tradens, præmittit doctrinam baptiſmo, dicens: Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.*

q.præc. art.1.

Ad primum ergo dicẽdum, quòd vita gratiæ, in qua regeneratur aliquis per baptiſmum, præſupponit vitam naturæ rationalis, in qua homo poteſt eſſe particeps doctrinæ.

Ad ſecũdum dicendũ, quòd ſicut mater Eccleſia (vt ſuprà dictum eſt) accommodat pueris baptizandis aliorum pedes vt veniant, & aliorum cor, vt credant: ita etiam accommodat eis aliorum aures, vt audiant, & intellectum, vt per alios inſtruantur. Et ideo eadem ratione ſunt catechizandi, qui ſunt baptizandi.*

q.69.ar.6.ad 3.argu. & 68.art.9.

D *Ad tertium dicẽdum, quòd ille, qui pro puero baptizato reſpondet, Credo, non prædicit puerum crediturum, cùm ad legitimos annos peruenerit, alioquin diceret, Credet. Sed profitetur fidem Eccleſiæ in perſona pueri, cui communicatur, cuius ſacramentum ei attribuitur, & ad quam obligatur per alium. Non eſt enim inconueniens, quòd aliquis obligetur per alium in his, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis. Similiter etiam patrinus pro puero reſpondens promittit ſe operam daturum ad hoc, quod puer credat. Quod tamen non ſufficeret in adultis, vſum rationis habentibus.*

COMMENTARIVS.

DVo attingit D. Thomas in hoc articulo; vnum de catechiſmo adultorum, aliud de catechiſmo paruulorum, & de vtroque aliquid notandum eſt. E Circa primum diſtinguere poſſumus duplicem catechiſmum adultorum, ſcilicet ſubſtantialem (vt ſic dicam) & cæremonialem: ſubſtantialem voco eum, qui per ſe & ex natura rei ſuppoſita inſtitutione & fine baptiſmi, neceſſarius eſt ad conuenientem vſum huius ſacramenti, licèt non ſit ſimpliciter de eſſentia eius: & hic catechiſmus conſiſtit in ſufficiente inſtructione & doctrina rerum fidei ac morum: atque hic catechiſmus fundamentum habet in verbis Chriſti, Matth. vltim. *Docete omnes gentes, baptizãtes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſãcti*; vt rectè notauit & explicuit Baſil. Hom.1. de baptiſmo. Et, ne quis exiſtimaret (quod aliqui etiam hæretici opinati

De catechiſmo adultorũ ſubſtantiali

Baſilius.

Auguſt.

opinati ſunt, vt refert & impugnat Auguſtinus lib. de fide & operibus, eſſe tantum neceſſariam doctrinam de credendis, non autem de agendis, addit Chriſtus, *Docentes ſeruare omnia, quæcunque mandaui vobis.* Atq; ita ſemper in Eccleſia ſeruatum eſt, vt ante baptiſmum ſufficiens catechiſmus præcederet. Vnde Actor. 2. priùs Petrus fidem prædicauit, & pœnitentiam agendam eſſe docuit; & deinde qui receperunt ſermonem eius, baptizati ſunt: & ſimiliter cap. 8. Philippus priùs catechizauit Eunuchum, & deinde baptizauit illum.

De catechiſmo cæremoniali.

Alter catechiſmus, quem cæremonialem vocamus, ad priorem ordinatur, & illum includit, ſolúmque addit ſpecialem quendam modum & ordinem ab Eccleſia inſtitutum, & obſeruatum in catechumenorum inſtructione & præparatione ad baptiſmum. Primò ergo, qui animum ad Chriſtianam fidem applicabant, ad res fidei audiendas admittebantur prius, quàm baptiſmum peterent, & hi generali nomine ſolent vocari catechumeni, ſpecialiter autem dicuntur audientes, vt diſtinguantur ab aliis, qui competentes vocantur, vt notat Rabanus, lib. 1. de inſtitut. Cleric. cap. 26. ex Iſidoro lib. 2. de Eccleſiaſt. officiis, cap. 21. Secundò igitur, qui iam omnino decreuerant fieri Chriſtiani, baptiſmum petebant, & ſua nomina dabant, vt conſtat ex Dionyſ. cap. 2. de Eccleſiaſt. Hierar. vnde Clemens epiſt. 3. *Accedat, qui baptiſmum vult, ad ſacerdotem, & nomẽ ſuũ det*; & Auguſt. lib. de fide & operib. cap. 6. *Hoc*, inquit, *fit multo diligentiùs & inſtantius his diebus, quibus cõpetentes vocantur, cùm ad percipiendum baptiſmum ſua nomina iam dederunt*, & lib. de cura pro mortuis agenda, cap. 12. *Paſcha*, inquit, *appropinquabat, dedit nomen inter alios competentes*, & lib. 9. confeſſionum, cap. 6. de ſe catechumeno ſic ſcribit: *Inde vbi tempus aduenit, quo me nomen dare oporteret, relicto rure Mediolanum remeauimus*, ſimilia repetit epiſt. 115. Cyrillus Hieroſ. catecheſ. 1. *Intraſti eo loco dignus habitus, nomen tuum inſcriptum eſt.* Idem ſumitur ex Dionyſ. cap. 12. de Eccleſiaſt. Hierar. & ex Concilio Carthag. 4. c. 85. & habetur de Conſecrat. diſt. 4. cap. baptizandi, ſecundo. Et iuxta hæc fortaſſe intelligendus eſt can. 7. Concilij 1. Conſtantinopol. vbi hic ordo præſcribitur ſeruandus circa eos, qui rectæ fidei adſcribi volunt. *Primo*, inquit, *die ipſo Chriſtianos facimus, ſecundo catechumenos, tertio exorcizamus, & tunc eos baptizamus*; eſt enim in his verbis difficile intellectu, quid ſit Chriſtianos facere ante catechiſmum & baptiſmum: vnde nihil aliud eſſe videtur, quàm eos annumerare, & adſcribere inter electos ad Chriſtianiſmum (ſic enim eos vocat Leo Papa epiſt. 4. cap. 5. & 6.) Vnde fit veriſimile, ea nomina, quæ tunc catechumeni dabant, non fuiſſe antiqua gentilitatis nomina, ſed ea, quæ baptiſmum ſuſcepturi ſibi eligebant: quæ futura erant, non Gentilium, ſed Sanctorum nomina, iuxta id quod ſancitum eſt in Concilio Nicæno, can. 30. apud Turrianum: vbi etiam dicitur, nomina Chriſtianorum imponenda eſſe in baptiſmo; ſed intelligendum eſt, ita fuiſſe imponenda, vt ipſi ea ſibi eligant, ſi ſint adulti, vel parentes ſeu ſuſceptores, ſi ſint paruuli. Et quamuis huiuſmodi nomen dicatur imponi in baptiſmo, non eſt neceſſe, vt ipſo die baptiſmatis, ſeu cum ipſa ablutione ſimul imponendum intelligatur, ſed ſatis eſt, quòd in initio ipſius ritus baptiſmalis eligeretur, ſeu daretur nomen. Atque ita etiam in ritu baptizandi infantes, quem nunc ſeruat Eccleſia, ſtatim in foribus Eccleſiæ, in initio catechiſmi interrogat miniſter, *quo nomine vocari vis?* & reſpondent patrini, Petrus, vel Ioannes. Ita ergo exiſtimo ſeruatum eſſe in adultis: quòd ſcilicet ea no-

Rabanus. Iſidor. Dionyſ. Clemens. Auguſt. Cyrillus Hieroſ. Dionyſ. Con. Carth. Concil. Conſtantinop. Leo Papa. Quæ nomina dabant catechumeni. Conc. Nicæ.

A mina, quæ in initio catechiſmi dabant, erant illa, quæ in baptiſmo, ſeu Chriſtianiſmo ſibi imponenda eligebant quæ nomina ſcripta in Eccleſia ſeruabantur, vt colligitur ex c. legum Eccleſiaſticarum, 2. q. 1. Poteſt etiam hoc colligi ex Euſebio, lib. 7. Hiſt. cap. 20. & lib. 8. cap. 21. & Niceph. lib. 6. cap. 22.

Euſebius. Nicephor.

Tertiò poſt petitum baptiſmum, & datum nomen inchoabatur catechiſmus, vt ex prædictis decretis colligitur, præſertim ex D. Dionyſio Areop. d. c. 2. Clemente dicta epiſt. 3. Ambroſ. lib. de iis, qui initiantur, Cyrillo Hieroſolymitano in catecheſibus, Auguſtino lib. de fide, & operibus, cap. 9. & ſequentibus, & Tertulliano in lib. de baptiſmo. Qui omnes docent non ſolùm de rebus fidei, ſed etiam de his, B quæ ad mores pertinent, fuiſſe illo tempore catechumenos inſtructos, nec ſolùm edoctos, ſed etiam in ieiuniis, orationibus, aliiſque piis operibus eo tempore fuiſſe exercitos, vt diſertè docet Syricius Papa epiſt. ad Himerium Tarraconenſem, c. 2. De qua re nonnulla ſuprà attigimus, q. 68. artic. 5. & 6. & Leo Papa epiſt. 80. Iuſtinus Martyr Apologia 2. pro Chriſtianis, circa fin. Sed interrogabit fortaſſe aliquis, quanto tempore durare oportebat in huiuſmodi catechiſmo & exercitatione. In hoc nihil inuenio ſatis apertè ſcriptum: nam in dicto can. 7. Concilij 1. Conſtantinopolitani ſolùm dicitur: *Sic eos catechizamus, ſeu initiamus, & curamus, vt lõgo tempore verſentur in Eccleſiis, & audiant Scripturas*; & in idem redit, quod in Concilio Carthagin. IIII. c 85. dicitur, *Diu* C *ſub abſtinentia vini & carniũ, & manus impoſitione crebra examinati baptiſmum percipiant*: apud Burchardum autem lib. 4. c. 15. ex decretis Clementis ſic legimus: *Si quis fidelis voluerit exiſtere, accedat ad ſacerdotem, & det nomen ſuum, atque ab eo audiat myſteria regni cœlorũ, ieiuniis frequentibus operam impendat, ac ſemetipſum in omnibus probet, vt tres menſes iam conſummando in die feſto poſſit baptizari* Syricius verò loco citato dicit, eligendos eſſe ad baptiſmum, *qui ante quadraginta vel eo amplius dies nomen dederint, & exorciſmis, quotidianiſque orationibus atq; ieiuniis fuerint expiati.* Rupertus verò lib. 4. de officiis Eccl. c. 18. agens de feria 4. quartæ hebdomadæ quadrageſimæ, ſic inquit, *Cuncta pene Eccleſiæ proles, quam per annum verbo prædicationis nouã gignere poterat, inſtante ſolemnitate Paſchali, hac die ſua* D *nomina dabant, &c.* quòd ſi hoc verum eſt (vt credendum eſt) tantùm 25. diebus, qui ab eo die vſque ad ſabbatum ſanctum intercedunt, durabat catechiſmus competentium: ex quo nomina ſua dederant. Et fortaſſe iuxta hanc Ruperti hiſtoriam intelligendum eſt decretum Concilij 2. Bracharenſis, c. 1. quod refertur in c. placuit, 10. q. 1. & in c. ante viginti, de Conſecr. diſt. 4. vbi ſic dicitur: *Epiſcopi docere debent ignaros, & hoc modis omnibus præcipere, ſicut antiqui canones iubent, vt ante viginti dies baptiſmi ad purgationem exorciſmi cõcurrant catechumeni, in quibus viginti diebus omnino catechumeni ſymbolũ doceantur.* Fortaſſe enim ille numerus completus pro incompleto poſitus eſt, E vel certè, quamuis eo die, quem Rupertus deſignat, inciperent nomina dari, non tamen erat neceſſarium omnes eo die deſcribi, ſed infra quatuor, vel quinque dies: ita tamen vt ſaltem vigeſimo die ante baptiſmum omnes eſſent deſcripti, quomodo in c. 49. ex Collectis à Martino Bracharenſi Epiſcopo dicitur, non licere ante duas ſeptimanas Paſchæ, ſed ante tres ad baptiſmum ſuſcipere aliquem. Vel denique (quod veriſimile eſt) non fuit in hoc vna omnium Eccleſiarum conſuetudo; nec fortaſſe in omnibus Eccleſiis fuit certus dierum numerus deſignatus, ſed iudicio prudentis Epiſcopi, vel parochi committebatur, vt tunc eos admitteret, cùm

Quibus inſtituebantur catechumeni. Ambroſ. Cyril. Hiero. Auguſt. Tertul. Quamdiu durabat catechiſmus. Syric. Papa. Leo Papa. Iuſtinus Martyr. Concil. Conſtantinop. Conc. Car. Burchardus. Syricius. Rupertus. Rupertus. Martinus Brachar.

ſufficienter inſtructos, ac diſpoſitos iudicaret.

De ſcrutinio. Rupertus. Rabanus. Alcuinus. Leo Papa. Auguſt. De ſigno crucis. Auguſtin. Dionyſius. Cyprianus. Ambroſ. De abrenunciatione Satanæ. Cyrillus. Dionyſius. Clemens. Tertullian. Baſilius. Origenes. Ambroſius. Auguſtinus. Chryſoſt. Bernardus.

Quartò notantur ab authoribus nonnullæ cæremoniæ quæ ſpecialiter in hoc catechiſmo fiebāt. Prima dicitur ſcrutinium, vt videre licet apud Rupertum, Rabanum, & Alcuinum locis citatis, & alios authores, qui de officiis Eccleſiaſticis ſcribunt; vt enim certiùs exploraretur, an vera eſſet catechumenorum conuerſio ad fidem, fiebant ab Eccleſia ſeptem ſcrutinia infra illos 25 dies, à die, quo dabant nomina vſq; ad diem baptiſmatis: & de his loquitur Leo Papa epiſt.4.c.6. cum ait, catechumenos priùs *ſcrutandos* eſſe, & Auguſtinus de fide, & operibus, cap.6. *Catechizantur, exorcizantur, ſcrutantur*: & lib. 2. de ſymbolo, c.1. & lib.4.c.1. idem ſatis aperte ſignificat. Secunda cæremonia eſt, quòd catechumeni ſæpius ſignabantur ſigno crucis, per quod ſacroſanctum ſignū (teſte D.Auguſt. ſuprà) in vtero ſanctæ matris Eccleſiæ catechumenus concipitur: fiebatq; hoc ſignum in fronte, vt ex B.Dionyſio euidenter colligitur, c. 2. libri ſui de Eccleſ. Hierar. & S. Cyprian. epiſt. 56. & ſerm. de lapſis. Auguſtino de catechizandis & inſtruendis rudibus, c.20. & epiſt. 118. & concione 2. in Pſ. 36. & Ambroſ. lib. de his, qui initiantur, c.4. *Credit*, inquit, *catechumenus in crucem Domini Ieſu, qua & ipſe ſignatur*. Tertia, & ſolemniſſima cæremonia eſt abrenunciatio Satanæ, quam latè deſcribit B. Cyrillus, Hieroſolymitanus Epiſcopus, catech. 1. Myſtagogica, & eius ſæpe meminit etiam D.Dionyſius ſuprà, & Clemens lib.7. conſtitut. cap.41. & 42. & Tertullian. lib de ſpectaculis, c.1. D. Baſilius lib. de Spiritu ſancto, c. 27. Origenes homil. 8 in Exod. Ambroſ. locis ſuprà citatis, & lib.1. Hexameron. cap. 4. Auguſt. ſupra, & lib.1. de peccat. merit. & remiſ. c. 34. Chryſoſt. homil. 21. ad populum, & D.Bernardus ſerm. quem habuit de duplici baptiſmo. Colligitur autem idipſum ex citatis Patrib. præſertim ex D. Dionyſio, Cyrillo, & Ambroſio, ſolitum fuiſſe catechumenum conuerti ad occidentem; facta verò renunciatione conuerti ſolitum ad orientem; ad ſignificandum hominem baptizandum debere, ſpreto dæmone, Chriſtum intueri, vt ait Ambroſius de iis, qui initiantur, c.1. ſeu cœlum aſpicere, Chriſtóque coniungi, vt ait Dionyſ.

De fidei profeſſione. Dionyſius. Conc. Carth. Cyrill. Alex. Ambroſius. Auguſt. Hieron. Tertull. Cyprian. Vrbanus. Ambroſius. Iſidorus.

Quarta erat fidei profeſſio, quæ ſæpius fiebat illis catechiſmi diebus, & ipſo etiā baptiſmatis die, per publicam Symboli confeſſionem, vt ex Dionyſ. & aliis Patribus citatis conſtat, & ex Concil. Carthagin. 1. c.1. & ex Cyrillo Alex. lib. 12. in Ioan c.64. vbi ait, *Hinc* (id eſt, ex trina interrogatione Chriſti facta ad Petrum) *Eccleſia regulam tertiò interrogandi eos accepit, qui ad baptiſmum accedunt, vt terna Chriſti confeſſione fidelibus adnumerentur*. Et ex Ambroſ. libro 2 de ſacramen. c. 7. Auguſtino de fide & operibus, c. 11. *Cur*, inquit, *baptizandis, vel ſymbolum tradimus, vel reddendum repoſcimus*? Idem ſæpe in libro de ſymbolis, & libro 8. Confeſ. cap.2. Hieron. dialog. contra Luciferianos; & Tertull. libro de ſpectacul. *Aquam ingreſſi Chriſtianam in legis ſuæ verba profitetur*. Idem latè Cyprian lib. 1. epiſt. 12. Ratio autem harum omnium cæremoniarum eſt, vt per eas Catechumeni in fide confirmentur, & perfectè ad Deum conuertantur, vt de vtroque ſatis Eccleſiæ conſtet. Ex quo interdum apud antiquos Patres legimus, inter baptizatum, & Chriſtum ſeu Eccleſiam iniri pactum cum promiſſione. Vnde Vrbanus 1. epiſt. decretali, c.6. *Hortamur*, inquit, *vt ſponſionem, quam Domino in baptiſmo feciſtis, firmiter teneatis*, & eodem ferè modo loquitur Ambroſius libro 1. de ſacramen. c. 2. *Vbi promiſeris, conſidera, vel quibus promiſeris, chirographum tuum tenetur, non in terra, ſed in cœlo*. Imò Iſidorus libro 2. de officiis Eccleſiaſticis, c. 24. dupli-
A cem dicit intercedere pactionem: alteram renunciationis diaboli, & pomparum eius, alteram fidei in Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum. Sed non eſt intelligendum de proprio voto, ſeu promiſſione Deo facta, ſed de obligatione, quam ipſamet profeſſio Chriſtianæ religionis, quæ in baptiſmo fit, inducit ratione diuinæ legis à Chriſto latæ, & poteſtatis Eccleſiæ ſuæ conceſſæ. Et hæc de Catechiſmo adultorum.

De catechiſmo infantiū. Dionyſ. Auguſt. Iſidor. Iuſtinus.

Altera pars doctrinæ D.Thom. in hoc articulo eſt de catechiſmo infantium, quem infideles irrident, vt ex Dionyſ. & aliis Patribus ſtatim citandis conſtat, quia infantes, nec poſſunt in fide inſtrui, nec diabolo renunciare, & Chriſtum amplecti; neque alij pro eis poſſunt id affirmare, aut profiteri, cùm B ignorent, quid ipſi paruuli poſtea acturi ſunt, aut deliberaturi. Nihilominus tamen hic modus catechiſmi paruulorum, quem nunc eiſdem ferè cæremoniis Eccleſia ſeruat, antiquiſſimus eſt, vt patet ex Dionyſio de Eccleſ. Hier. cap. vltimo, in fine, & Auguſtin. Epiſt. 23. & lib.4. de baptiſ. c.24. & ſerm. 10. & 14. de verbis Apoſt. & Iſidorus lib. 2. de offic. c. de Baptiſmo, & ſignificat etiā Iuſtin. q.56. ad Orthodox. Fit autem hic catechiſmus in paruulis primò; vt in eis perficiantur ea, quorum ipſi ſunt capaces, & ita eis tunc nomen imponitur, & ſigno crucis ſignantur. Secundò, vt ſuſceptores admoneantur de obligatione, qua tenentur ad inſtruendos infantes; & ideo manus ſuas imponunt capiti baptizandi, & nomine eius C ſymbolum profitentur, & orationem dominicam recitant. Tertiò, vt quaſi ſolemni profeſſione conſtet, non minus manere obligatum paruulum baptizatum ad fidem & religionem Chriſtianam, quàm ſi propria voluntate baptiſmum ſuſcepiſſet. De qua re ſatis in ſuperioribus dictum eſt.

ARTICVLVS II.

Vtrùm exorciſmus debeat præcedere baptiſmum.

Infr. a.3. ad 1. & 4. d.6. q.2. a.3. q.1. per tot. & q.3. ad 4.

AD ſecūdum ſic proceditur. Videtur, quòd exorciſmus non debeat præcedere baptiſmum. Exorciſmus enim D *contra energumenos, id eſt, arreptitios, ordinatur. Sed non omnes baptizandi ſunt tales. Ergo exorciſmus non debet præcedere baptiſmum.*

2. Præterea, quamdiu homo ſubiacet peccato, diabolus in eum habet poteſtatem, quia, vt dicitur Ioannis 8. qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Sed peccatum tollitur per baptiſmum. Non ergo ante baptiſmum ſunt homines exorcitandi.

3. Præterea, ad arcendam dæmonum poteſtatem introducta eſt aqua benedicta. Non ergo ad hoc oportebat aliud remedium adhiberi per exorciſmum.

Cæleſ. 1. in 1. epi. ad Epiſc. Galliæ ca. 11. in prin. to. 1. Concil. & de Eccle. dogm. c. 31. to. 3. inter oper. Auguſt.

Sed contra eſt, quod Cæleſtinus Papa dicit: Siue paruuli, ſiue iuuenes, ad regenerationis veniant ſacramentum,* E *non priùs fontem vitæ adeant, quàm exorciſmis & exufflationibus clericorum, ſpiritus immundus ab eis abigatur.*

Reſpondeo dicendum, quòd quicunque ſapienter aliquod opus facere proponit, priùs remouet impedimenta ſui operis, vnde dicitur Hierem. 4. Nouate vobis nouale, & nolite ſerere ſuper ſpinas. Diabolus autem hoſtis eſt humanæ ſalutis, quæ homini per baptiſmum acquiritur, & habet poteſtatem aliquam in hominem, ex hoc ipſo, quòd ſubditur originali peccato, vel etiam actuali. Vnde conuenienter ante baptiſmum expelluntur dæmones per exorciſmos, ne ſalutem hominis impediant, quam quidem expulſionem ſignificat exufflatio. Benedictio autem cum manus impoſitione, præcludit expulſo viam, ne redire poſſit.

ſit. Sal autem in os miſſum,& narium & aurium ſputo linitio,ſignificat receptionem doctrinæ fidei,quantum ad aures,& approbationem,quantum ad nares,& confeſſionem, quantum ad os. Olei verò inunctio, ſignificat aptitudinem hominis ad pugnandum contra dæmones.

Ad primum ergo dicendum, quòd energumeni dicuntur, quaſi interiùs laborantes ex intrinſeca operatione diaboli. Et quamuis non omnes accedentes ad baptiſmum corporaliter ab eo vexentur, omnes tamen non baptizati, poteſtati dæmonum ſubiiciuntur, ſaltem propter originalis peccati reatum.

Ad ſecundum dicendum, quòd in baptiſmo per abſolutionem peccati excluditur poteſtas dæmonum ab homine, quantum ad hoc, quòd impedit eum à perceptione gloriæ. Sed exorciſmi excludunt poteſtatem dæmonis, in quantum impedit hominem à perceptione ſacramenti.

Ad tertium dicendum, quòd aqua benedicta datur contra impugnationes dæmonum,quæ ſunt ab exteriori: ſed exorciſmus ordinatur cõtra impugnationes dæmonum, quæ ſunt ab interiori.Vnde & energumeni dicuntur,quaſi interiùs laborantes,illi qui exorcizantur. Vel dicendum,quòd, ſicut in remedium contra peccatum,ſecundò datur pœnitentia,quia baptiſmus non iteratur; ita in remedium contra impugnationes dæmonum, ſecundò datur aqua benedicta, quia exorciſmi baptiſmales non iterantur.

COMMENTARIVS.

Dionyſius. Cæleſt. Papa. Conc. Brach. Chryſoſt. Auguſt.

DE hac materia, & de exorciſmi antiquitate multa ſuprà attigimus, de cæremoniis ſacramentorum in genere diſputando,& in particulari de exorciſmo, quatenus ante baptiſmum præmittitur, tractant Dionyſius cap.2.de Eccleſiaſtica Hierarch. Cæleſtinus Papa,quem hîc D. Thom. citat in epiſt. 1.ad Epiſcopos Galliæ,c.12.& Concil. Bracharenſe 2.cap.1.& Chryſoſt.homil.de Adam & Eua.Auguſt. lib.6.contra Iulianum c.2.& lib.1.de Gratia Chriſti, c.40.& lib.2.de peccato originali,cap.24.& lib.2.de nuptiis & concupiſcentia,cap.17.& 18.& lib.5. Hypognoſticon,& lib.3.contra Creſconium cap.3.& 4. & ſerm.10.de verbis Apoſtoli,& lib.de Eccleſiaſt.dogmatibus,cap.31.in quibus locis ex hac cæremonia exorzandi catechumenos colligit, dæmonem habere ſpecialem in homine poteſtatem,& inhabitationem propter peccatum originale. Quo argumento vtitur etiam Optatus Mileuitanus lib.4. contra Parmenianum. Eiuſdem cæremoniæ meminit Iſidor. lib. 1.de Eccleſiaſt. offic. cap.21.vbi ait,exorciſmum eſſe increpationem contra immundum ſpiritum; qua eius virtus,& violenta incurſio arcetur,ſeu fugatur. De eadem tractat Cyrillus Hieroſolymitanus, catecheſi 1. & Nazianzenus oratione 40. in ſanctum baptiſmum. Ambroſ. lib.1.de ſacramentis cap. 5. Leo Papa epiſt.4.cap.5.

Optat. Mile. Iſidorus. Cyrillus. Nazianzen. Ambroſ. Leo Papa. De cæremoniis exorciſmi. Exſufflatio. Dionyſ. Auguſt.

Explicat autem D.Thom.in particulari varias cæremonias, quibus hic exorciſmus catechumenorum perficitur. Prima eſt,exſufflatio dæmonis, quam expreſsè ponunt Dionyſ. Auguſt. & alij. Hæc autem exſufflatio per Eccleſiæ miniſtros fit, ad ſignificandum effectum exorciſmi, qui eſt quædam dæmonis expulſio. Vnde videtur de ratione illius eſſe, vt fiat à miniſtris exorciſmi.Vnde Auguſt. de Eccleſiaſt. dogm. c.31.dicit, *Exſufflationibus Clericorum ſpiritum immundum abigi, tam à paruulis,quàm ab adultis*; & idẽ ſignificat lib.6.contra Iulianum, cap. 2. & aliis locis ſuprà citatis;vbi ſemper docet, hanc exſufflationem fieri ab Eccleſia per miniſtros ſuos: at verò Dion. loco citato ſignificat,ipſummet catechumenum ba-

A ptizandum,ſi eſſet adultus,ſolitum eſſe ter exſufflare dæmonem: verba eius ſunt, *Deinde cum illum Occidentem verſus attendentem,manuſq; porrigentem collocauit, tunc enim iubet ter io ſatanam inſufflare,& præterea quæ abrenuntiationis ſunt profiteri,&c.* Sed, ſi propriè loquamur,exſufflatio propriè pertinet ad miniſtros; fit enim ad ſignificandam efficaciam,vnde habet increpationem & imperium adiũctum,his ferè verbis, *Maledicte,exi foras*, vt Optatus ſuprà notat; fortaſſe verò adulti catechumeni etiam exſufflabant, veluti conſentiendo, aut certè ipſamet abrenunciatio dæmonis facta à catechumeno dicitur quædam eius inſufflatio. Secunda exorciſmi cæremonia eſt, manus impoſitio cum benedictione ſacerdotis; qua ſignificatur,vel etiam impetratur, vt dæmoni præcludatur via, ne iterum redeat,ſicut D.Thom. notauit; huius verò cæremoniæ,quoad manus impoſitionem meminit Clemens Papa lib.7.conſtitutionum Apoſtolicarum, cap.39.& 40.& Concil. Hiſpal. cap. 7. & Carthaginenſe 4.c.85.& Auguſt.lib.2.de peccatorum meritis,& remiſ. c. 26. vbi ait, *Catechumenos ſecundùm quẽdam modum ſuum per ſignum Chriſti,& orationem manus impoſitionis ſanctificari*;quibus verbis ſignificat, hanc manus impoſitionem habuiſſe coniunctam orationem ſacerdotis, & ſignum crucis; & hanc fortè vocauit D. Thom. benedictionem ſacerdotis,quod ſumpſit ex Dionyſ. loco citato, dicente, *Rurſus cùm precatus eſt,eum benedicit, manúſq; imponit.*

Optatus. D.Thom. Clemens. Conc.Hiſpa. Conc. Carth. Auguſtin. Dionyſius.

B/C Tertia cæremonia eſt,ſal in os baptizandum miſſum; qua cæremonia,aut diuinæ ſapientiæ infuſio, aut fidei confeſſio ſignificatur, vt colligi poteſt ex Orig. hom.6.in Ezech.circa illa verba,cap.16. *Aqua non eſt lota in ſalutem,nec ſale ſalita.*& Auguſt.lib.1.confeſſionum,cap.11.dicente: *Signabar iam ſigno eius,& condiebar eius ſale.*Clariùs ex Beda lib.2.in Eſdram,cap.9.& habetur in cap. ſal cœleſtis ſapientiæ, de conſecrat. diſt.4.& ex Iſidoro lib.2.de officiis,cap. 20. in Conc. autem Carthagin.3.cap.5.indicatur,ſal ſolitum fuiſſe dari catechumenis loco Euchariſtiæ, quod de pane benedicto docuit Auguſt. lib.2.de peccat.merit. cap. 26.hoc autem ſal prius benedicebatur, quàm guſtandum daretur catechumenis, vt conſtat ex ordine Romano, & ex more,quem nunc ſeruat Eccleſia,& ex Rabano libro 1. de inſtitutionibus Clericorum, D cap.27. habetur in cap. exhinc, de Conſecrat. diſt. 4. *Datur*, inquit, *baptizando ſal benedictum in os, vt per ſal typicum ſapientiæ ſale conditus fœtore careat iniquitatis,& ne à vermibus peccatorum vltrà putreſiat.* Optimè Petrus Damianus epiſt.15.cap.20.in quo ſunt illa verba notanda; agens enim de ſale, aqua & chriſmate ſubdit: *Hoc quidem per ſe conſiderata, nuda ſunt elementa,nullúmque habere noſcuntur myſticæ dignitatis arcanum, ad orationem autem Sacerdotis,& inuocationem diuini nominis, virtutis intima concipiunt ſacramentum.*

De ſale in os baptizandi miſſo. Origenes. Auguſtin. Beda. Iſidorus. Con.Carth. Auguſt. Rabanus. Petrus Dam.

Quarta cæremonia eſt, ſputo nares, & aures baptizandi linire; in ſignum (ait D. Thom.) receptionis,& approbationis doctrinæ fidei: quam cæremoniam E eſſe antiquiſſimam,conſtat ex Ambroſ. lib.1.de ſacramen. c. 1. *Ideo*, inquit,*tibi Sacerdos aures tetigit, vt aperirentur aures tuæ ad ſermonem, & ad eloquium Sacerdotis*; & ſignificat hanc cæremoniam ſumptam eſſe ex Chriſti exemplo, qui os, & aures hominis ſurdi, & muti tetigit, vt ei ſermonem & auditum reſtitueret, & ſubdit infrà, *Quare nares? vt bonum odorem accipias pietatis æternæ, & ſit in te fides, deuotioniſque plena fragrantia.* Idem ferè docet Ambroſius lib. de his, qui initiantur, cap. 1. Verum eſt his locis non facere Ambroſium expreſſam mentionem ſaliuæ, qua nares, & aures tangebantur; indi-

De ſputo. D.Thom. Ambroſ.

indicat, tamen, dum affert Chriſti exemplum, qui expuens tetigit linguam, & aures alterius, de quo vidēdus eſt Beda Homilia 19. in Marcum, & ſignificat etiam Auguſtinus tractatu 44. in Ioannem, quatenus dicit, cæcum ſaliua Chriſti inunctum repræſentare catechumenum. Quinta cæremonia eſt, inunctio olei
D.Thom. ſanctificati, quam dicit diuus Thomas, ſolùm eſſe ad ſignificandum aptitudinem hominis ad pugnandum
Ambroſius. contra dæmones, quod ſumpſit ex Ambroſio libro 1. de ſacramentis, capite 2. & libro 3. capite 1. vt latiùs explicuit ſuprà quæſtione 66. articulo 10. ad ſecundum; vbi declarat duplicem eſſe hanc vnctionem, alteram in pectore, qua ſignificatur fides recta animo ſuſcepta, alteram inter ſcapulas, ad ſignificandum exercitium bonæ operationis, quia fides ſine operibus mortua eſt, vel per priorem ſignificatur mundicia cogitationum in pectore, per poſteriorem verò, forti-
Innocentius. tudo laborum in ſcopulis. Ita ferè Innocentius in capite vnico, §. quia verò, de ſacra vnctione. Eandem
Baſilius. cæremoniam indicat Baſilius, libro de Spiritu ſancto, capite 27. vbi inter traditiones non ſcriptas numerat benedictionem olei, quo catechumeni inunguntur,
Origenes. eiuſdem meminit Origenes homil. 7. in Ezechielem,
Cyrill. Hiero. Cyrillus Hieroſolymi. catecheſi 2. Myſtagogica, &
Chryſoſto. Chryſoſtomus hom. 6. ad Coloſſ. Auguſtin. ſermone
Auguſt. Iuſtinus. 206. de tempore. Iuſtinus quæſt. 137. ad Gentes. Cle-
Clem.Rom. mens Romanus lib. 3. conſt. cap. 16. vbi optimè Tur-
Turrianus. rianus. Atq; hæ ſunt cæremoniæ, quas diuus Thomas in hoc articulo attigit; quæque Baptiſmū antecedunt; aliàs verò, quæ ſubſequuntur, explicat art. ſequētibus.

ARTICVLVS III.

Vtrùm ea, quæ aguntur in exorciſmo, aliquid efficiāt.

4. diſt. 6. q. 1. art. q. 3. *AD tertiū ſic proceditur. Videtur, quòd ea quæ agūtur in exorciſmo, non efficiāt aliquid, ſed ſolùm ſignificēt. Si enim puer poſt exorciſmos moriatur ante Baptiſmum, ſalutē non conſequetur. Sed ad hoc ordinatur effectus eorum, quæ in ſacramentis aguntur, vt homo cōſequatur ſalutem, vnde & Marci vltimo dicitur: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Ergo ea, quæ aguntur in exorciſmo, nihil efficiunt, ſed ſolùm ſignificant.*

q. 62. art. 1. & 1. *2. Præterea, Hoc ſolum requiritur ad ſacramentū nouæ legis, vt ſit ſignum & cauſa, vt ſuprà dictum eſt. Si ergo ea, quæ aguntur in exorciſmo, aliquid efficiant, videtur, quòd ſingula ſint quædam ſacramenta.*

3. Præterea, Sicut exorciſmus ordinatur ad Baptiſmum, ita etiam, ſi aliquid in exorciſmo efficitur, ordinatur ad effectum Baptiſmi. Sed diſpoſitio ex neceſſitate præcedit formā perfectā; quia forma non recipitur niſi in materia diſpoſita. Sequeretur ergo, quòd nullus poſſet conſequi effectū Baptiſmi, niſi priùs exorcizetur, quod patet eſſe falſum. Non ergo ea, quæ aguntur in exorciſmis, aliquem effectum habent.

4. Præterea, Sicut quædam aguntur in exorciſmo ante Baptiſmum, ita etiam quædam aguntur poſt Baptiſmum, ſicut quòd ſacerdos baptizatum chriſmate vngat in vertice. Sed ea, quæ poſt Baptiſmum aguntur, non videntur aliquid efficere, quia, ſecundùm hoc effectus Baptiſmi eſſet imperfectus. Ergo nec ea, quæ ante Baptiſmum aguntur in exorciſmo, aliquid efficiunt.

Libro 1. de ſym. ca. 1. circa fin. to. 6. & lib. 6. Hypog. circa fi. tom. 7. & de Nup. & concup. lib. 2. c. 17. & 18. t. 7. *Sed contra eſt, quod Auguſtinus* dicit, in libro de Symbolo, Paruuli exſufflantur & exorcizantur, vt pellatur ab eis diaboli poteſtas inimica qui decipit hominem. Nihil autem agitur fruſtra per Eccleſiā. Ergo per huiuſmodi exſufflationes hoc agitur, vt dæmonum poteſtas expellatur.*

Reſpondeo dicendum, quòd quidam dixerunt, ea quæ in exorciſmo aguntur, nihil efficere, ſed ſolùm ſignificare. Sed hoc patet eſſe falſum, per hoc, quòd Eccleſia in exor-
A *ciſmis imperatiuis verbis vtitur ad expellēdā dæmonis poteſtatē, putà, cū dicit, Ergo maledicte diabole exi ab eo, &c. Et ideo dicendum eſt, quòd aliquem effectum habent, differenter tamen ab ipſo Baptiſmo. Nam per Baptiſmū datur homini gratia, ad plenam remiſſionem culparum. Per ea verò, quæ in exorciſmo aguntur, excluditur duplex impedimentum ſalutaris gratiæ percipiendæ. Quorum vnum eſt impedimentum extrinſecum, prout dæmones hominis ſalutē impedire conantur. Et hoc impedimentū excluditur per exſufflationes, quibus poteſtas dæmonis pellitur (vt patet ex inducta authoritate Auguſtini*) quantum ſcilicet ad hoc,* In argum. Sed contra.
quòd non præſtet impedimentū ſacramento ſuſcipiēdi. Manet tamen poteſtas dæmonis in homine, quantum ad maculam peccati, & reatū pœnæ, quouſque peccatum per Baptiſmum tollatur. Et ſecundùm hoc Cyprianus dicit: Scias* In lib. 4. cap. poſt med.
B *diaboli nequitiam poſſe remanere vſque ad aquam ſalutarem. In Baptiſmo autem omnē nequitiam amittere. Aliud impedimentum eſt intrinſecum, prout ſcilicet homo ex infectione originalis peccati habet ſenſus præcluſos ad percipienda ſalutis myſteria. Vnde Rabanus de inſtitutione Clericorum dicit, quòd per ſaliuam typicam & ſacerdotis tactum, ſapientia & virtus diuina ſalutem catechumeni operatur, vt aperiantur ei nares, ad percipiendum odorem notitiæ Dei, vt aperiantur ei aures, ad audiendum mandata Dei, vt aperiantur illi ſenſus in intimo corde, ad reſpondendum.* Lib. cap. 27. poſt med.

Ad primum ergo dicendum, quòd per ea, quæ aguntur in exorciſmo, non tollitur culpa, propter quam homo punitur poſt mortem; ſed ſolùm tolluntur impedimenta reci-
C *piendi remiſſionem culpæ per ſacramentum, vnde poſt mortem exorciſmus non valet ſine Baptiſmo. Præpoſitiuus tamen dicit, quòd pueri exorcizati, ſi moriantur ante Baptiſmum, minores tenebras patiuntur. Sed hoc non videtur verum, quia tenebræ illæ ſunt carentia diuinæ viſionis, quæ nō recipit magis & minus.*

Ad ſecundum dicendum, quòd de ratione ſacramēti eſt, quòd perficiat principalem effectum, qui eſt gratia remittēs culpam vel ſupplens aliquem hominis defectum. Quod quidem non fit per ea, quæ aguntur in exorciſmo, ſed ſolùm huiuſmodi impedimenta tolluntur, & ideo non ſunt ſacramenta, ſed ſacramentalia quædam.

Ad tertium dicendum, quòd diſpoſitio ſufficiens ad ſuſ-
D *cipiendam gratiam baptiſmalem, eſt fides & intentio, vel propria eius, qui baptizatur ſi ſit adultus, vel ipſius Eccleſiæ, ſi ſit paruulus. Ea verò, quæ aguntur in exorciſmo, ordinātur ad remouendum impedimenta, & ideo ſine eis poteſt aliquis conſequi effectum Baptiſmi. Non tamen ſunt huiuſmodi prætermittenda, niſi in neceſſitatis articulo. Et tunc ceſſante periculo, debeat ſuppleri, vt ſeruetur vniformitas in baptiſmo. Nec fruſtrà ſupplentur poſt Baptiſmum, quia ſicut impeditur effectus Baptiſmi, antequam percipiatur, ita poteſt impediri poſtquam fuerit perceptus.*

Ad quartum dicendum, quòd eorum quæ aguntur poſt Baptiſmum circa baptizatum aliquid eſt, quod non ſolùm ſignificat, ſed efficit, putà, inunctio fit in vertice, quæ operatur conſeruationem gratiæ baptiſmalis. Aliquid autem eſt,
E *quod nihil efficit, ſed ſolùm ſignificat, ſicut quòd datur ei veſtis candida, ad ſignificandum nouitatem vitæ.*

COMMENTARIVS.

QVæſtio huius articuli ex profeſſo à nobis ſuprà diſputata eſt, tractando de ſacramentalibus in genere, & in prima ſectione huius diſputationis eam iterum ſufficienter attigimus, quapropter nihil de illa addendum occurrit, nec diui Thomæ litera indiget aliqua explicatione: ſolùm in ſolutione ad tertium, aduertendum eſt, quod diuus Thomas docet; has cæremonias tempore neceſſitatis prætermittendas Circa ſolut. D.Th. ad 3. D.Thom.

mittendas eſſe, quia neque ad ſacramentum, neque ad effectum eius ſunt ſimpliciter neceſſariæ; nihilominus tamen, etiam ſi priùs Baptiſmus ſit priuatim datus, tranſacto poſtea periculo eas eſſe adhibendas ſolemni ritu in Eccleſia, *Vt ſeruetur* (inquit) *vniformitas in Baptiſmo*. Atque hoc ſeruat vſus Eccleſiæ, vnde ad Eccleſiaſticum præceptum pertinet, neque tunc carent hæ cæremoniæ debito vſu, quia licèt ſacramentum non ſit iterandum vllo modo, nihilominus ad illius ornatum & reuerentiam, & publicam ſolemnitatem, etiam tunc hæc omnia ordinantur, & ſuam retinent ſignificationem, & efficaciã, quam habere poſſunt.

Circa ſoluti. ad 4.

In ſolutione ad quartum explicat diuus Thomas duas cæremonias, quæ Baptiſmum conſequuntur. Prima eſt inunctio Chriſmatis, quæ fit in vertice baptizati, quam dicit habere aliquã efficaciã ad conſeruationem gratiæ baptiſmalis, ſcilicet per modum impetrationis, vt ſuprà explicatum eſt. Eſt autem hæc vnctio valde diuerſa ab illa, quæ fit in Confirmatione: nã illa prior eſt cæremonialis, & fit in vertice, poſterior verò fit in fronte, & eſt ſubſtantialis materia ſacramenti Confirmationis. Vnde illa fieri poteſt à ſimplici ſacerdote; hæc tantùm ab Epiſcopo, & ideo fortaſſe illa introducta eſt, quia non ſemper adeſt Epiſcopus, qui poſſit confirmare. Eſt autem hæc cæremonia antiquiſſima, vt conſtat ex Concilio Arauſic. capite primo, Innocent I. epiſtola 1. capite 3. & Tertulliano libro de Baptiſmo, capite 7. Iuſtino dicta quæſt. 137. Baſil. d. cap. 27. de Spiritu ſancto, Nazian. oratione 40. de Baptiſmo, Auguſtino lib. 15. de Trinitate, capite 26. libro 4. de ſymbolo, capite 10. Hieronymo Dialogo contra Luciferianos, vbi ratione huius vnctionis dicit non licere Presbyteris ſine Chriſmate baptizare, & Cyrillo Hieroſolimit. Catecheſi tertia myſtagogica, ac denique Ambroſio libro 2. de ſacrãmentis, capite 7. & libro 3. capite 1. *Accipit*, inquit, *myſteriũ, hoc eſt, vnguentũ ſupra caput, Quare ſupra caput? quia ſenſus ſapientis in capite eius; friget enim ſapientia ſine gratia, ſed vbi ſapientia acceperit gratiam, tunc opus eius incipit eſſe perfectum.* Eſt autem obſeruandum ex capite, ſi quis de alio, de Conſecratione, diſt. 4. hanc vnctionem faciendam eſſe ex nouo chriſmate, & non ex veteri, niſi adſit mortis periculũ. *Quòd ſi quis contrarium tentauerit* (ait textus) *propria temeritate, ipſe in ſe ſuæ damnationis protuliſſe ſententiam manifeſtatur.* Quæ verba apertè indicant eſſe præceptum, eiúſque tranſgreſſionem, eſſe graue peccatum, & ita etiam notauit Nauarrus in ſumm. c. 22. n. 75. & c. 25. n. 75. colligitur ex gloſ. in c. quoniam, de ſententia excommun. in 6. verbo, *Dubium*, vbi ait, depone ſacerdotem, qui in hoc delinquit, & citat prædictum decretum, *Si quis de alio.* Vbi nihil de hac pœna in ſpeciali dicitur.

Quomodo differãt inunctio Baptiſmi, & cõfirmationis.

Conc. Arauſ. Innocentius. Tertull. Iuſtinus. Baſilius. Nazian. Auguſtinus. Hierony. Ambroſius. Cyrillus. Nauarrus.

Cur induitur veſtimentis albis.

Secunda cæremonia, cuius diuus Thomas in eadem ſolutione meminit, eſt, quòd poſt Baptiſmum induebatur veſtimentis albis; quam cæremoniam dicit, nihil efficere, ſed ſignificare nouitatem vitæ, quę cæremonia eſt etiam antiquiſſima, vt conſtat Dion. ſuprà, Ambr. lib. de his, qui initiantur, cap. 7. Auguſt. ſerm. 157. de temp. Greg. Turon. lib. 5. Hiſt. cap. 11. & Rabano lib. 1. de inſtitut. Clericor. cap. 20. & lib. 2. c. 39. vbi ait, ſolitos fuiſſe baptizatos vti veſtimentis albis per totam octauam Paſchæ, & ideo dies octaua vocatur Dominica in Albis, quia eo die deponebant baptizati alba veſtimenta. Et huius cæremoniæ veſtigia adhuc manent in baptiſmis adultorum, qui temporibus Paſchæ & Pentecoſtes fiunt in Romana Eccleſia, in baptiſmo autem paruulorum ſacerdos operit caput infantis candida veſte.

Dionyſius. Ambroſius. Auguſt. Greg. Rabanus.

Cereus accẽſus cur datur baptizato.

Præter has cæremonias à diuo Thoma tractatas, ſeruat Eccleſia aliam, videlicet dandi cereum accenſum homini iam baptizato, quæ etiam eſt antiquiſſima, vt conſtat ex Gregorio Nazianzeno orat. 40. in ſanctum Baptiſmum: vbi inquit, hac cæremonia ſignificari fidem viuam, quam baptizatus ſemper habere debet, vſque ad finem vitæ, & Gregorius Turon. loco citato ad hanc cæremoniam alludens inquit, *Flagrabant cerei, lampades refulgebant.* & Nicephorus libro 3. Hiſtoria. capite vltimo, & latiùs Alcuinus de diuinis officiis, cap. de Sabbato ſancto. Rurſus olim hominibus baptizatis lac & mel præguſtanda dabantur ad infantiæ ſpiritualis ſignificationem, vt ait Hieronymus dialogo contra Luciferian. Vnde Dominica in albis canitur, *Quaſi modò geniti infantes lac concupiſcite.* Addit verò idem Hieronymus in 55. caput Iſaiæ, vſque ad ſua tempora in Eccleſiis Occidentis obſeruatum eſſe, vt renatis in Chriſto vinum lácque tribuatur, ſed hæc cæremonia iam non eſt in vſu. Sicut neque alia de oſculo pacis, cuius meminit Cyprianus lib. 3. epiſtola 8. neque alia de lotione pedum, de qua mentionem facit Ambroſius libro 3. de ſacramentis, cap. 1. Quam tamen non fuiſſe receptam, ne illa lotio exiſtimaretur eſſe de ſubſtantia Baptiſmi, docet Auguſtinus epiſt. 119. capite 18. imò prohibita videtur in Concilio Elibert. cap. 48.

Greg. Nazianz. Greg. Turon. Nicephor. Alcuinus. Hierony. Cyprianus. Ambroſius. Auguſtinus. Conc. Elib.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm ſit officium ſacerdotis, catechizare & exorcizare baptizandum.

4. d. 6. q. 2. a. 3. q. 3. cap. 5.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd ſit ſacerdotis, catechizare & exorcizare baptizandum. Ad officium enim miniſtrorum pertinet habere operationem ſuper immundos, vt Dionyſius dicit 5. capit. Eccleſiaſt. Hierar. Sed Catechumeni, qui inſtruuntur in catechiſmo, & energumeni, qui purgantur in exorciſmo cõputantur inter immundos, vt ibidem Dionyſ.* dicit. Ergo catechizare & exorcizare non pertinet ad officium ſacerdotis, ſed potiùs miniſtrorum.*

In tit. de ſacerdotis perfectionibus, & in contemp. Loco citato.

2. Præterea, Catechumeni inſtruuntur de fide per ſacrã Scripturam, quæ in Eccleſia per miniſtros recitatur, ſicut enim per lectores in Eccleſia legitur vetus Teſtamentum, ita etiam per Diaconos & ſubdiaconos legitur nouũ. Et ſic ad miniſtros pertinet catechizare. Similiter etiã & exorcizare, vt videtur, ad miniſtros pertinet, dicit enim Iſidorus in quadam epiſtola, ad exorciſtam pertinet exorciſmos memoriter retinere, manúſque ſuper energumenos & catechumenos in exorciſmo imponere; nõ ergo pertinet ad officium ſacerdotis, catechizare & exorcizare.*

Refertur in d. 15. c. perlectis. & dicitur eſſe in epiſt. ad Ludifredum.

3. Præterea, catechizare idem eſt, quod docere, & hoc idem eſt, quod perficere, quod ad officium Epiſcoporũ pertinet, vt dicit Dionyſius 5. cap. Eccleſ. hierar. Non ergo pertinet ad officium ſacerdotis.

Loco citato in arg. 1.

Sed contrà eſt, quod Nicolaus Papa dicit: catechiſmi baptizandorum à ſacerdotibus vniuſcuiuſque Eccleſiæ fieri poſſunt. Vnde Gregorius etiam ſuper Ezechielem dicit. Sacerdotes, cùm per exorciſmi gratiã manus credentibus imponunt, quid aliud faciunt, niſi quòd dæmonia eiiciunt.*

Refertur de conſecr. d. 4. c. Catechiſmi. Greg. homi. 29. in Euang. ante med.

Reſpondeo dicendum, quòd miniſter comparatur ad ſacerdotem, ſicut ſecundariũ & inſtrumẽtale agẽs ad principale, vt indicat ipſum nomen Miniſtri. Agẽs autẽ ſecũdarium non agit ſine principali agente, ſed cooperatur principali agenti in operando. Quãto autẽ potior eſt operatio, tanto principale agens potioribus indiget inſtrumentis, ſeu miniſtris. Potior autem eſt operatio ſacerdotis, in quantum cõfert ipſum ſacramentum, quàm in præparatoriis ad ſacramentum. Et ideo ſupremi miniſtri, qui dicuntur diacones, cooperantur ſacerdoti in ipſa collatione ſacramentorũ. Dicit enim Iſidorus quòd ad diaconẽ pertinet aſſiſtere ſacerdotibus & miniſtrare in omnibus, quæ agũtur in ſacramẽ-*

tis Chriſti in Baptiſmo,ſcilicet in chriſmate,patena & calice. Inferiores autem miniſtri cooperantur ſacerdotibus in his,quæ ſunt præparatoria ad ſacramentum, ſicut lectores in Catechiſmo,& exorciſtæ in exorciſmo.

Ad primum ergo dicendum quòd ſuper immundos miniſtri habent operationem miniſterialem, & quaſi inſtrumentalem,ſed ſacerdos principalem.

Ad ſecundum dicendum,quòd lectores & exorciſtæ habent officium catechizandi & exorcizandi,nō quidē principaliter,ſed ſicut in his ſacerdoti miniſtrantes.

Cap. 2. Eccle. hierar. art. 2. *Ad tertium dicendum,quòd multiplex eſt inſtructio,vna conuerſiua ad fidem, quam Dionyſius tribuit Epiſcopo in capite ſecundo Eccleſiaſt. Hierar. & poteſt competere cuilibet prædicatori,vel etiam cuilibet fideli. Secunda eſt inſtructio,qua quis eruditur de fidei rudimentis,& qualiter ſe debeat habere in ſuſceptione ſacramentorum, & hæc pertinet ſecundariò quidem ad miniſtros,principaliter autem ad ſacerdotes. Tertia eſt inſtructio de conuerſatione Chriſtianæ vitæ,& hæc pertinet ad Patronos. Quarta eſt inſtructio de profundis myſteriis fidei, & perfectione Chriſtianæ vitæ,& hæc ex officio pertinet ad Epiſcopos.*

IN hoc articulo nihil addendum occurrit his, quæ de miniſtris ſacramentalium in genere ſuprà tractata ſunt, præter ea, quæ in ſequenti diſputatione morali de miniſtro huius ſacramenti dicemus.

DISPVTATIO XXXI.

De morali doctrina ad ſacramentum Baptiſmi pertinente.

HÆc ſola diſputatio ſupereſt de Baptiſmi ſacramento. Hactenus enim inſtitutionem,eſſentiam, cauſam, effectus & accidentia,ſeu proprietates eius explicuimus. Dicendum ergo ſupereſt de præceptis,quæ ad hoc ſacramentū ſpectant,& quando, vel quo modo contra illa peccetur, & quænam Eccleſiaſticæ pœnæ propterea imponantur. Ad hæc enim capita tota hæc doctrina moralis reuocatur. Præcepta autem huius ſacramenti poſſunt vel ad dātem,vel ad recipientem pertinere: nam hæ duæ perſonæ ſunt per ſe neceſſariæ ad vſum huius ſacramenti,nam de ſuſceptore,qui ex vſu Eccleſiæ in ſolemni Baptiſmo requiritur,ſatis dictum eſt ſuprà quæſtio. 67. artic. 8. dicemus ergo priùs de ſuſcipiente ſacramentum,deinde miniſtrante,ac denique de iis, quæ vtrique ſunt communia,ac de mutua eorum obligatione inter ſeſe.

SECTIO I.

Vtrùm iure diuino teneantur homines baptizari.

Matt. vlti. RAtio dubitandi eſſe poteſt, quia,licèt Matthæi vltimo præceptum ſit Apoſtolis, *Docete omnes gentes,baptizantes eos,* tamen aliis non eſt præceptum, vt Baptiſmum reciperent: poteſt autem optimè vnus obligari ex præcepto ad dandum,quamuis alter non obligetur ad recipiendum, vt patet de eleemoſyna, & de reſtitutione. Poteſt enim ſubintelligi conditio in illis verbis, *baptizantes eos,* ſcilicet ſi ipſi conſenſerint; vel baptizari voluerint. Vnde addens Chriſtus Dominus Mar. vlt. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit,* ſolùm poſtea dixit, *Qui non crediderit, condēnabitur,* & non dixit, *Qui non baptizatus fuerit,* indicās, Baptiſmum non ita eſſe ſimpliciter præceptum, ſicut fidem. Vnde poteſt hoc confirmari, quia per fidem viuam poteſt quis iuſtificari ante Baptiſmum, poſtea ergo non indigebit Baptiſmo, cùm non indi-

A geat effectu eius,& cæremonia exterior non ſit per ſe præcepta,ſed propter effectum.

Dico primò,iure diuino impoſitum eſſe hominibus præceptum ſuſcipiendi Baptiſmum aquæ. Eſt certa concluſio & communis Theologorum, diui Thom. ſuprà quæſtione 68. articulo 1. & in 4. diſtinctione 4. quæſtione 3. articulo 3. quæſtiuncula ſecunda, & idem tenent alij Theologi. Richard. articulo 2. quæſtione 3. Gabriel quæſtione 2. articulo 3. dub. 1. Bonauentura diſtinct. 6. articulo 2. quæſt. 2. Paludan. quæſt. 1. Soto & alij, & Adrianus in materia de Baptiſmo,quæſtione 5. colligitur ex Concilio Tridentino ſeſſio. 7. can. 5. de Baptiſmo, vbi anathematis damnat,dicentes, Baptiſmum liberum eſſe,hoc eſt,non neceſſarium ad ſalutem. Vbi licèt non

Eſt præceptū ſuſcipiẽdi Baptiſmum iure diuino. D.Thomas. Richardus. Bonauentu. Paludanus. Soto. Adrianus. Conc.Trid.

B apertè declaret,an de neceſſitate medij,vel præcepti loquatur,tamen etiā ſi ſit ſermo de neceſſitate medij in illa omnino continetur neceſſitas præcepti, reſpectu adultorum,vt dicemus,& cùm Concilium negat Baptiſmū eſſe liberum,manifeſtū eſt libertatem ibi opponi præcepti obligationi. Deinde colligitur hæc veritas ex illo Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit,&c.* Ioannis 3. Primò quidem,quia omnia media neceſſaria ad ſalutem,quatenus ſunt in poteſtate & voluntate noſtra, cadunt ſub præceptum. Nam per obſeruationē præceptorum vitam æternam conſequimur, iuxta illud Matthæi 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mādata.* Nihil ergo eſt,quod magis ſub præceptum cadat,quàm Matthæi 19.

C medium illud,ſine quo vita æterna obtineri non poteſt,quantum in noſtra eſt poſitum voluntate & poteſtate. Ex qua ratione intulerunt aliqui, hoc præceptum præter inſtitutionem Baptiſmi non eſſe poſitiuum, ſed naturale, conſequens ipſam inſtitutionē ex vi charitatis,qua homo obligatur curam gerere ſuæ ſalutis ſpiritualis,& vti mediis inſtitutis ad conſequendam vitā æternam. Sed hoc non rectè dictum eſt,quia ex vi ſolius inſtitutionis poterat quidem baptiſmus eſſe vtilis ad abundantiorem gratiam, & ad maiorem ſecuritatem ſalutis comparandæ,tamen ex hoc præcisè non eſſet neceſſarius ſimpliciter ex obligatione charitatis, quia non tenetur homo, aut certiora,aut vtiliora media ſalutis aſſumere ex vi ſo-

D lius charitatis propriæ,niſi aliunde ſint præcepta, vel neceſſaria. Hæc ergo obligatio charitatis ſupponit aliam neceſsitatem priorem medij, quæ in præſenti intelligi non poteſt ex ſola natura rei, nec ſine priori aliquo præcepto poſitiuo. Vnde argumentor ſecundò in hunc modum: nam adultus,etiam ſi per interiorem fidem, dilectionem, & pœnitentiam iuſtificetur,adhuc eſt illi neceſſarius baptiſmus neceſsitate medij ad vltimam ſalutem, ita vt ſi voluntariè illū negligat,ſaluari non poſsit,vt conſtat ex ſuprà dictis de neceſsitate medij: ſed hæc neceſsitas oriri non potuit,niſi in ſpeciali præcepto poſitiuo; ergo. Probatur minor,quia poſtquam homo iuſtificatus eſt, non poteſt impediri ab vltima ſalute conſequenda, niſi ratione alicuius peccati, quia, ſi gratia non amitta-

E tur, infallibiliter perducimur ad vitam æternam: amitti autem non poteſt, niſi per peccatum, omiſsio ergo voluntaria Baptiſmi non poteſt, vel gratiam priùs obtentam tollere, vel conſecutionem vitæ æternæ impedire,niſi ipſa peccatum ſit; non poteſt autem ipſa eſſe peccatum,niſi ſit contra præceptum, vt per ſe conſtat: ergo de primo ad vltimum,vt Baptiſmus ſit adultis medium neceſſarium ad ſalutem, oportet vt illis ſit præceptus. Dices, illam neceſsitatem non oriri ex præcepto, ſed ex voto Baptiſmi, quod homo per contritionem habuit, vt iuſtificari poſſet. Sed hoc friuolum eſt,quia hoc votum non eſt intelligendum (vt nomen ſonat) per modum promiſsi

miſſionis qua homo ſe voluntariè obliget ad baptiſmum ſuſcipiendum, tum quia ficta eſt, & inuſitata talis promiſſio, imò (vt ſuprà dictum eſt) interdum poteſt haberi hoc votum implicitum ſine cogitatione, vel cognitione Baptiſmi, ſine qua eſſe non poteſt promiſſio propria voluntate facta, tum etiam quia de ipſamet promiſſione inquiro, an ſit præcepta, nec ne: nam ſi non eſt præcepta, omitti poterit ſine peccato, & ſine illa poterit homo habere dilectionem veram & contritionem, & ita poterit iuſtificari ſine voto Baptiſmi, & tolletur neceſſitas medij; ſi autem dicatur de illa datum eſſe præceptum, multo veriùs & faciliùs dicetur, datum eſſe huiuſmodi præceptum de ipſo Baptiſmo ſuſcipiendo, quia hoc immediatè & per ſe pertinet ad neceſſitatem Baptiſmi, non aliud. Votum ergo illud nihil aliud eſt, quàm propoſitum ſuſcipiendi Baptiſmum, quod propoſitum ideo neceſſarium eſt, quia Baptiſmus eſt præceptus, vt medium neceſſarium: non ergo oritur illa obligatio ex voto, ſed potiùs votum eſt de obligatione implenda, & ideo neceſſe eſt illud includi in contritione, quia ſupponit obligationem: nam, ſi hæc non ſupponeretur, poſſet homo habere contritionem ſine tali propoſito, imò cum contraria voluntate non faciendi, quidquid præceptum eſt, quod enim licet non facere, licet etiam velle non facere, & ideo voluntas illa non eſſet contraria veræ dilectioni ac contritioni, & ideo neceſſarium eſt præceptum, vt tale votum ex neceſſitate in contritione includatur. Ex quo vlteriùs concludi poteſt hoc præceptum tale eſſe, vt obliget ſub mortali, quandoquidem voluntaria eius omiſſio talis eſt, vt excludat hominem à regno cœlorum, iuxta verba Chriſti Domini ſuperiùs citata, & ratio eſt, quia hoc præceptum eſt de re ad ſalutem neceſſaria, ſeu tale eſt, vt conſtituat rem ad ſalutem neceſſariam. Quocirca, ſicut Chriſtus Dominus dixit, *Qui non crediderit, condemnabitur*, ita de adultis dicere potuiſſet, qui ſine Baptiſmo voluntariè mortuus fuerit condemnabitur, quia ſine dubio æquè verum eſt, & licèt Chriſtus Dominus id tacuerit, non tamen negauit; tacuit autem, vel quia ex priori membro id ſatis colligi poterat: nam cùm damnandus dicitur, qui non crediderit, non ſolùm intelligendum eſt de illo, qui nullo modo credit, ſed etiam de omni illo, qui nõ crediderit fide viua: qui autem voluntariè Baptiſmum omittit, iam non credit fide viua, vel certè id tacuit Chriſtus, vt ſignificaret poſſe hominem ſaluari per internam diſpoſitionem abſque reali ſuſceptione Baptiſmi, quando non voluntas, ſed neceſſitas illam excludit, quod optimè ſtare poteſt cum præcepto, quia tunc impotentia culpam excuſat. Quando ergo Chriſtus præcepit Apoſtolis, vt omnes gentes baptizarent, implicitè aliis præcepit, vt baptizarentur, ſicut præcipiendo Apoſtolis, vt alios docerent, præcepit aliis, vt audirent, & crederent. Nec verò hæc obligatio ſuſcipiendi Baptiſmum ſine fructu eſt, etiam poſt gratiam & iuſtitiam per contritionem obtentam. Primò quidem, quia ipſa gratia ſacramentalis, & totius pœnæ, & omnis culpæ remiſſio & maior ſecuritas ac certitudo, ſunt fructus magni momenti, propter quos omnes, poterat meritò præcipi Baptiſmi ſuſceptio. Deinde character baptiſmalis non imprimitur per interiorem contritionem abſque reali ſuſceptione ſacramenti. Eſt autem hic character in lege noua neceſſarius, vt homo ſit capax aliorum ſacramentorum, & fructuum eorum. Deniq; ſacramenti huius ſuſceptio eſt ſolemnis profeſſio fidei per quam fideles configurantur Chriſto, eiúſque corpori Eccleſiæ aggregantur & ſubiiciuntur, quam profeſſionem oportuit fieri certo aliquo ſenſibili ſigno, vt fieret humano modo & conſtanti, & omnibus manifeſto.

Præceptũ baptiſmi ſuſcipiendi omnibus hominibus poſitũ eſt.

Dico ſecundò, hoc præceptum Baptiſmi omnibus hominibus poſitum eſt, vnde quantum eſt ex ſe, ex quo latum eſt, omnes obligat, qui ſunt capaces præcepti. Eſt certa concluſio, in quo differt hæc à lege circumciſionis, illa enim vni tantùm populo data eſt; hæc verò vniuerſo mundo, quod conſtat ex generalitate verborum Chriſti: *Niſi quis renatus fuerit*. Et, *baptizate omnes gentes*. Et ratio eſt, quia regnum Chriſti & Eccleſia eius futura erat Catholica, vniuerſalis, & per vniuerſum mundum diffundenda, & ideo ſicut omnibus hominibus præcipitur fides Chriſti, & coniunctio cum Eccleſia, extra quam non eſt ſalus, ita etiam omnibus præcipitur profeſſio Chriſtianæ fidei, quæ fit in baptiſmo. Atque hinc ſequitur, primò, hanc legem quantum eſt ex ſe, obligaſſe, etiam illos homines, qui eo tempore viuebant, quo Chriſtus hanc legem tulit, quantumuis eſſent iuſti & ſancti, obligauit itaque Apoſtolos, & beatiſſimam etiam Virginem, quia omnibus neceſſarium fuit, vniri Eccleſiæ, prout à Chriſto inſtituebatur, & ſubdi iuriſdictioni eius, & fieri capaces aliorum ſacramentorum eius, & ideo omnibus eſt impoſitum hoc præceptum, quamuis iam non eſſet illis neceſſarius Baptiſmus ad peccati remiſſionem. Sequitur ſecundò obligare hoc præceptum infideles omnes, eſt enim à Chriſto datum, qui poteſtatem habuit excellentiæ, ad obligandos omnes, & verba legis ad omnes diriguntur, quomodo autem hæc lex & obligatio illis applicetur, & an inuincibiliter ignorare poſſit, in materia de fide tractatur, eadem enim ratio, quoad hoc, eſt de Baptiſmo, quæ eſt de ipſa fide, præſertim de fide explicita Chriſti & Trinitatis, prout nunc eſt in lege gratiæ neceſſaria. Hinc verò obiter vlteriùs ſequitur, nullum hominem proprij arbitrij capacem, poſſe iuſtè aliqua humana poteſtate impediri, quominus baptizetur, ſi velit. Itaque & filius inuito parente, & ſeruus inuito domino, & quilibet priuatus homo inuito ſuo Principe ſeu republica baptizari poteſt, & grauiter contra præceptum Chriſti delinquit, qui eum tentat impedire, ipſéque ius habet ſe defendendi, ſi poſſit, imò & Eccleſia habet etiam poteſtatem defendendi illum ex vi illorum verborum, *Docete omnes gentes baptizantes eos*, & illorum, *paſce oues meas*, ſed de hoc latiùs dixi in materia de fide.

Apoſtolos ac B. Virginẽ hoc præceptũ obligauit.

Hoc præceptũ non obligat paruulos ante vſum rationis neque parẽtes, niſi inſtante neceſſitate.

Tertiò ſequitur ex dictis, hoc præceptum per ſe & directè non obligare paruulos ante vſum rationis, quia pro ea ætate non ſunt capaces præcepti; inquiri verò poteſt, an obliget parentes, aut alios, qui curam gerunt infantium ad baptizandos illos. Reſpõdetur primùm inſtante neceſſitate vel periculo mortis ipſius infantis, ſaltem obligari ad hoc ex lege charitatis, miſericordiæ, & pietatis, qua tenetur parens ſubuenire filio indigenti, & rectè illum inſtituere, ſeu diſponere, etiam in iis, quæ ad ſalutem animæ ſpectant. Deinde etiam ex vi legis Baptiſmi exiſtimo ad hoc teneri parentes, quia materia huius legis cõmunis eſt infantibus & adultis, & ideo ad omnes extendi debet obligatio eo modo, quo poteſt: infantes autem, ſicut non habent pro tunc illam voluntatem, niſi paternam; ita per illam obligantur, ad baptiſmum, quatenus ipſi parentes obligãtur ad baptizandos illos: ſicut olim lex circũciſionis obligabat parentes ad circumcidẽdos infantes. Præterea, ſi infãtes ſint filij Chriſtianorum, tenentur paſtores Eccleſiæ ex officio, & ex iuſtitia, ad baptizandos illos, ſaltẽ in prędicta neceſſitate, vt cõſtat ſufficiẽter ex ſuprà tractatis de miniſtris ſacramentorũ in genere. At verò extra

caſum neceſſitatis, & ſtante in ſolo iure diuino, non videntur obligari parentes hoc præcepto Baptiſmi ad baptizandos ſuos filios tempore infantiæ. Et idem videtur dicendum de tota Eccleſia, reſpectu ſuorum membrorum, quia hoc non continetur in ſubſtantia ipſius præcepti: non enim determinat tempus vel ætatem, in qua dandus, vel ſuſcipiendus eſt Baptiſmus, ſicut determinabat lex circumciſionis. Rurſus, cùm hoc præceptum ſit affirmatiuum, non obligat pro omni tempore, ſed ſolùm tempore opportuno, vel moraliter neceſſariò, vt explicabimus ſectione ſequenti: tempus autem infantiæ, ſecluſo periculo mortis, non videtur ex ſe adeò neceſſarium, vt ex vi ſolius diuini iuris obligetur Eccleſia ad baptizandos homines, tempore infantiæ, nec poſſit licitè Baptiſmum differre vſque ad ætatem adultam. Quod videtur olim fuiſſe in conſuetudine in aliquibus locis, nec video rationem, aut authoritatem ſufficientem ad aſſerendum talem conſuetudinem eſſe contrariam iuri diuino, quamuis contraria melior ſit, vt ſuprà tradidimus. Vnde ex conſuetudine Eccleſiæ, & præcepto eius rectè poſſunt parentes Chriſtiani, ad baptizandos infantes ſuos ante adultam ætatem obligari, quia res eſt iuſta, & bono communi ſatis expediens, & ipſi ſunt ſubditi iuriſdictioni Eccleſiæ. Et ita exiſtimo, ſaltem conſuetudine ipſa, introductum eſſe hoc præceptum, eo vel maximè, quòd ſecluſa grauiſſima cauſa non poſſet ſine magno ſcandalo hæc conſuetudo violari: parentes autem non baptizati, cùm non ſint Eccleſiæ ſubditi, non obligantur hoc particulari præcepto.

Quando hoc præceptũ obligare cœperit.

Bernardus. Hugo.

Vltimò occurrebat hoc loco tractandum, quando cœperit hoc præceptum vniuerſum mundum obligare, ſed, quia hæc quæſtio generalis eſt, de tota lege noua, illam relinquo in materiam de legibus, mihi tamen ſemper placuit diui Bernardi ſententia in epiſtola 77. ad Hugonem, & Hugonis in libro primo de cæremoniis & officiis Eccleſiaſticis, capite 13. & in ſumma ſentent. tractatu 5. capite 2. ſcilicet, hoc præceptum non obligaſſe vniuerſum mundum ante ſufficientem Euangelij promulgationem, quæ comprehendit ſufficiens tempus, & diligentiam, ac publicationem præcepti de ſe ſufficientem, vt poſſet notitia eius ad omnes mundi homines peruenire, quia nec obligatio legis aliter prudenter imponeretur, neque eſſet hominibus accommodata, quia non ſolùm ex accidenti, ſed per ſe, eſſet impoſſibilis eius notitia; ſecluſo enim miraculo, per ſe repugnat, legem vno tantùm loco diuulgatam, eadem hora, vel die in notitiam totius orbis deuenire. Non eſt ergo humanum hoc modo vniuerſos homines aliqua lege obligare, neque eſſet prudens prouidentiæ genus, præſertim in lege introducente nouum remedium neceſſarium ad ſalutem, & antiqua remedia irritante, quia non poſſet non afferre multis neceſſitatem quandam pereundi abſque remedio ſalutis, præſertim infantibus. Adde nullum aliud tempus conuenienter aſſignari poſſe: nam quod quidam dicunt, die reſurrectionis, vel aſcenſionis cœpiſſe hanc legem obligare omnes, quando Chriſtus dixit Apoſtolis, *Docete omnes gentes, baptizantes eos*, non eſt veriſimile, quia tunc Chriſtus non promulgauit hanc legem, ſed ſolùm inſtruxit Apoſtolos, eiſque præcepit, vt illam promulgarent, & executioni mandarent. Quod verò alij dicunt, hanc vniuerſalem obligationem cœpiſſe in die Pentecoſtes, nullum etiam habent ſufficiens fundamentum, quia, neque eo die legimus factam hanc vniuerſalem promulgationem, aut enim hæc intelligitur facta in ſolo ipſo aduentu Spiritus ſancti ſolemni & publico, aut in prædicatione Petri; nulla enim alia actio eo die facta eſt, quæ poſſit vim promulgationis habere, ſed in neutra earum actionum facta eſt talis promulgatio: nam per ſolum aduentum Spiritus ſancti, & omnia ſigna, quæ in illo facta ſunt, nihil potuit mundus percipere aut intelligere de tali lege, vt per ſe conſtat; ergo per illud ſolum myſterium non eſt facta promulgatio ſenſibilis & humana. Neque etiam facta eſt per prædicationem Petri, quia neque ipſe tunc direxit ſermonem ſuum ad vniuerſos homines, ſed ad Iudæos, & Iſraelitas, vt patet ex illis verbis Actorum 2. *Viri Iſraelitæ audite verba*: & illis verbis, *Vobis enim eſt repromiſſio, & filiis veſtris, omnibus qui longè ſunt, quoſcunque aduocauerit Deus noſter*, quæ poſteriora verba poſſunt intelligi, vel de Iudæis vbique diffuſis, vel certè de quibuſcunq; hominibus, quos Deus vocare dignaretur, de quibus Petrus nihil tunc ſatis cognoſcebat. Cuius rei argumentum ſufficiens ſumitur ex capite decimo Actorum, vbi Petro facta eſt ſpecialis reuelatio de baptizandis gentibus; nõ eſt ergo veriſimile, ipſum voluiſſe in prima illa prædicatione promulgare Baptiſmi legem omnibus gentibus; non ergo fuit illa vniuerſalis, & integra promulgatio, ſed ſolùm inchoatio quædam promulgationis paulatim perficiendæ.

Actorum 2.

Actorum 10.

SECTIO II.

Quomodo poſſit determinari certum tempus humanæ vitæ pro quo obliget hoc præceptum Baptiſmi.

SVpponimus ex præcedenti ſectione ſermonem eſſe de adultis, qui in ſe ipſis hac lege obligantur: nam de paruulis iam ſatis dictum eſt. Ratio autem dubitandi eſt, quia præceptum affirmatiuum, quale eſt hoc, de quo agimus, licèt obliget ſemper, non tamen pro ſemper, & ideo difficile eſt, aſſignare temporis articulum, pro quo definitè obliget, quando ipſa lex illum non determinat, vt in præſenti contingit. Duobus autem modis fieri ſolet hæc temporis determinatio in obſeruatione alicuius præcepti diuini affirmatiui. Primò, priuata authoritate per ſolam prudentem & ſapientem interpretationem diuinæ legis, quomodo interpretamur, præceptum credendi, obligare hominem ad credendum ſtatim, ac illi ſufficienter proponuntur res fidei. Secundò per publicam Eccleſiæ authoritatem, & poteſtatem, quæ præcepto diuino adiungit aliud humanum determinans tempus, in quo diuinum ſeruandum eſt, quomodo diuina lex de confeſſione peccatorum, vel de ſumenda Euchariſtia determinatur ex præcepto Eccleſiæ, vt ſemel in anno, vel tempore Paſchali ſeruetur, & de vtroque modo dicendum eſt.

Duobus modis poteſt determinari tẽpus quo præceptũ aliquod obligat.

Circa priorem tria ſunt tempora, de quibus poteſt eſſe controuerſia. Primum eſt, ipſum initium, ſeu ſtatus vſus rationis ſuppoſita ſufficiente cognitione Baptiſmi, & iuxta hoc obligabitur vnuſquiſq; ex vi huius legis, vt Baptiſmum recipiat ſtatim, ac commodè poteſt, ſuppoſita Baptiſmi propoſitione & cognitione. Secundum tempus erit vltimum vitæ tempus, ſeu periculum. Tertium erit, aliquod tempus intermedium. Ex his autem hoc vltimum videtur maximè indeterminatum, & æquè incertum, quia nõ eſt maior ratio de vno die, menſe, aut anno, quàm de alio. Primum autem tempus, quamuis opportuniſſimum ſit, & ideo maximè conſulendum, non tamen videtur poſſe ſufficienti ratione probari, ſtatim pro illo tempore obligare hoc præceptum, quia non obligatur homo ad id, quod optimum eſt, nec cætera affirmatiua

firmatiua præcepta ſtatim obligant, vt conſtat de præcepto pœnitendi ſeu confitendi poſt peccatum commiſſum. Tunc enim per annum differri poteſt, & ſecluſa Eccleſiæ determinatione, longiori tempore potuiſſet. Quin potiùs Tertullianus lib. de Bapt. cap. 18. Concilium dicit eſſe differre Bàptiſmum, & nonnulla veterum Sanctorum exempla id ſuadent: nam D. Martinus octo annis fuit catechumenus, & Baptiſmum diſtulit, & Ambroſius, quando in Epiſcopum electus fuit, nondum erat baptizatus. Videtur ergo ſolùm vltimum tempus, id eſt, vitæ terminus, ſeu periculum, eſſe illud, pro quo per ſe loquẽdo, obligat hoc præceptũ. Quod poteſt confirmari. Primò, quia præcepta affirmatiua ſolùm obligant pro tẽpore neceſſitatis, teſte diuo Thoma in 4. diſt. 17. quæſt. 3. art. 4. quæſtiunc. 1. ſed nullum aliud tempus poteſt verè dici tempus neceſſitatis Baptiſmi; ergo tantùm pro illo obligat. Secundò, quia etiam videtur illud tempus maximæ commoditatis: nam per Baptiſmum remittuntur omnia peccata, quoad culpam, & omnem pœnam: quod non ſemper fit per ſacramentalem cõfeſſionem abſq; laborioſo pœnitentiæ Baptiſmo, vt dixit Greg. Nazian. orat. 40. ergo magnum commodũ eſt differre Baptiſmum vſq; ad finẽ vitæ, quãdo iã homo vix poſt baptiſmũ ſuſceptũ peccare poſſit, vt hoc modo purior & innocentior ex hac vita decedat.

Tertullia. *Martinus.* *Ambroſius.* *D. Thom.* *Nazian.*

Cum primum quis commodè poteſt tenetur baptizari.

Dicendum nihilominus eſt hoc præceptum obligare hominem, vt moraliter loquẽdo, quamprimum dignè & commodè poſſit, baptiſmum recipiat, vel ſaltem, vt non multo tempore hoc differat. Et ideo dixi moraliter loquendo, quia in huiuſmodi rebus nõ eſt poſtulandum, vt temporis articulus indiuiſibiliter deſignetur. Atq; ſic intellecta concluſio ſumitur ex doctrina Sanctorum, Baſilij homil. 13. ex variis Nazian. orat. 40. de ſancto baptiſmo, Chryſo. hom. 1. in Acta circa finem, & hom. 13. ad Hebræos, & habetur in c. quando quis, de conſecratione, d. 4. vbi grauiter reprehendit eos, qui vſque ad mortem Baptiſma differunt, vt liberiùs peccent, & tunc plenam remiſſionem conſequãtur. Ratione poteſt probari primò hæc opinio ex fine huius ſacramenti. Quamuis enim inſtitutum ſit ad remittenda peccata, tamen per ſe primum ad peccatum originale tollendum, & ad regenerandum hominem in Chriſto, & ad cõſtituendum eum membrum Eccleſię Chriſti, vt ſit capax aliorum ſacramentorum, & fructus ſacrificij, & obedientię ſeu obiectionis iuriſdictioni Eccleſiæ. Sed hæc omnia talia ſunt, vt per ſe pertineant ad totum tempus & ſtatum huius vitæ, & vt ſint moraliter neceſſaria ad ſpiritualem vitam hominis; ergo ex fine & inſtitutione Baptiſmi ſatis conſtat, præceptum eius ſtatim obligare modo explicato: voluit enim Chriſtus fideles ſuos in hac vita in vna viſibili republica ſeu Eccleſia congregare, vna fide, ſub vno capite, in eorundem ſacramentorum vſu & fructu, ad quam voluit ingreſſum patere per baptiſmum; ergo conſequenter etiam voluit huiuſmodi ingreſſum fieri ſtatim à principio vitæ, moraliter loquendo. Et confirmatur: nam ſi in vltimum vitæ tẽpus reſeruetur, magna ex parte fruſtratur ſacramentum fine ſuo, de tempore autem intermedio rectè procedit argumentum ſuprà factum, nullam eſſe maiorem rationem de vna parte illius, quàm de altera: relinquitur enim ſolum prædictum tempus poſſe rationabiliter determinari. Vnde confirmatur tertiò, quia illud non ſolùm poteſt dici tempus commoditatis, ſed etiam cuiuſdam moralis neceſſitatis, quæ non eſt in omnibus affirmatiuis præceptis eadem poſtulanda, ſed proportionalis, iuxta vniuſcuiuſque materiam & finem. In præſenti ergo magna eſt neceſſitas ingrediendi Eccleſiam, & vitam

Baſilius. *Nazianzen.* *Chryſoſto.*

A ſpiritualem gerendi in illa, & fruendi ſacramentis, & influxu eius, quæ neceſſitas durat toto tempore vitæ, præſertim in ætate adulta: ergo hæc ſatis eſt; vt homo ſtatim obligetur ad hanc ſpiritualem regenerationem. Quartò homo ſtatim tenetur credere, & ſuſcipere fidem ſibi ſufficienter propoſitam, quia eſt vitæ ſpiritualis fundamentum; ergo ſimiliter tenetur ſtatim hoc fidei ſacramentum ſuſcipere, & in eo ſuã fidem ſolemniter profiteri. Probatur conſequentia, tum quia non ſolùm obligatur homo, vt interiùs credat, ſed etiam vt exteriùs fidem profiteatur ritu publico & ſolemni, quo ipſa vnitas fidei demonſtretur, tum etiam, quia ſicut fides interior eſt fundamentum interioris iuſtitiæ, ita baptiſmus eſt fundamentum B eiuſdem iuſtitiæ, quatenus per exteriora media comparari poteſt, & Chriſtianæ religionis, quatenus exteriùs vniri & videri poteſt. Vnde, ſicut, qui vouet ingredi religionem, quamuis non determinet tempus, tenetur ad ſtatim ingrediendum, moraliter loquendo, quia ex vi talis voti totam vitam ſuam, totúmque vitæ tempus offert, & conſecrat ad illum ſtatum; ita hoc præceptum, quod homines obligat ad aſſumendam religionem Chriſtianam ſtatim obligat in ſenſu explicato. Tandem hoc eſt valde conſentaneum vſui, quem ſemper ſeruauit Eccleſia, vbique n. legimus homines ſatis in fide inſtructos ſtatim fuiſſe receptos & inuitatos ad Baptiſmum ſuſcipiendum abſq; vlla mora, niſi cauſa rationabilis intercederet, vt patet C Acto. 2. 8. & 10. &c. Eſt etiam hoc conſentaneum *Acto. 2. 8. 10.* fragilitati & periculis huius vitæ: nam accidere facilè poteſt, vt homo ſine hoc remedio decedat, ſi multum differat. Eſt denique conſentaneum propriæ charitati, ne homo priuetur maximis ſpiritualibus bonis, quæ vel per hoc ſacramentum dantur, vel illud neceſſariò ſupponunt. Dixi in concluſione, quamprimum dignè & commodè poſſit, quia homo adultus priùs eſt in fide inſtruendus, & ad Baptiſmum diſponendus, & quandiu ob hanc cauſam Baptiſmum diſtulerit, non cenſebitur eſſe in mora culpabili, tenebitur tantùm moralem diligentiam adhibere, vt ſe ad Baptiſmum diſponat & inſtruat, ne ob hanc cauſam plus iuſto tempus Baptiſmi differat, quæ obligatio D oritur ex ipſomet præcepto Baptiſmi, non enim obligat hoc præceptum tantùm poſt ſufficiẽtem diſpoſitionem ad Baptiſmum recipiendum, ſed abſolutè omnes obligat, & ideo adiuncto alio præcepto naturali, ſancta ſanctè tractandi, conſequenter etiam obligat ad non negligendam, nec nimium differendam ipſam Baptiſmi diſpoſitionem, alioqui vel fingendum eſſet aliud præceptum, vel huius præcepti obligatio ex hominis arbitrio penderet. Ad rationem dubitandi in principio poſitã D. Th. quidem in 4. diſtin. 17. loco ſuprà citato æquiparat hoc pręceptum Baptiſmi cum præcepto pœnitentiæ; & ideo ſicut hoc præceptum confitendi non obligat ſtatim, ac homo peccat: ita idem dicendum ſentit de præcepto Baptiſmi. Caietanus etiam ſuprà quæſtione 68. articulo tertio obſcurè loquitur de hac obligatione huius præcepti, & E illud videtur cæteris præceptis affirmatiuis æquiparare. *Quæ*, inquit, *licet ex parte temporis non obligent, niſi in articulo neceſſitatis, ex parte tamen motiui ad differendum rationem requirunt: nam ſi ſine ſufficienti ratione dilatio voluntariè fiat, peccatum incurritur.* Vnde cõcludit, peccare hominem, differendo Baptiſmum ex ſola voluntate, non tamen ſi ex rationabili cauſa illum differat. Quæ concluſio Caietani ſimpliciter vera eſt, & noſtræ ſententiæ minimè contraria, ſi rectè intelligatur: imò ex illa neceſſariò ſequitur, obligationem ſuſcipiendi Baptiſmum vrgere ſtatim, ac homo commodè poteſt illum accipere, & nullam habet

Ad argumenta D. Thom. *Caietanus.*

habet rationabilem cauſam ad differendum: nam ſi hanc habeat, iam non cenſebitur habere moralem opportunitatem ac commoditatem;& ideo nondum cenſetur adeſſe tempus,pro quo dicimus,ſtatim obligare baptiſmum. Quod verò Caiet. hanc doctrinā colligit ex cōmuni ratione præcepti affirmatiui,mihi probari non poteſt;non n.in omnibus illis dilatio,quę ſola voluntate fit,abſque alia rationabili cauſa, peccatū eſt contra tale præceptum:nam,vel præceptum iam habet tempus determinatum,intra quod implēdum eſt,vt v.g.quòd audienda eſt Miſſa die feſto ante Meridiem;& tunc dilatio, quæ fit intra totum illud tempus vſque ad vltimam eius horam, nullum eſt peccatum per ſe loquendo, quia quamdiu præceptū ſufficienter impleri poteſt,neque aliud agitur contra id quod in ipſo decretum eſt,nihil contra illud peccatur,ſi autem vltra totum illud tempus differatur,iam illa erit tranſgreſſio præcepti,non quia eſt dilatio voluntaria ſine motiuo rationabili,ſed quia eſt abſoluta tranſgreſſio contra ſubſtantiam præcepti, quæ peccatum eſt,quocunque motiuo fiat,niſi talem cauſam contineat,quæ hominem excuſet à totius præcepti obligatione. Aut præceptum non habet in ſe expreſſam determinationem tēporis,ſed ex materia,& fine talis præcepti colligenda eſt, & in his præceptis non eſt ſemper iudicandum, an dilatio ſit peccaminoſa, nec ne,ex motiuo & ratione differendi,alioqui omnia obligarent ad exequendam actionem præceptam, ſtatim ac commodè fieri poteſt, neq; vlla intercedit cauſa rationabilis ad differendum,quod tamen conſtat eſſe falſum in præcepto confeſſionis, ſtando iuri diuino aut in præcepto amandi proximum,& ſimilibus. Priùs ergo determinanda eſt aliquo modo quantitas temporis intra quam poteſt præceptum obligare:nam intra illam differri poterit executio ſine peccato,etiam ſi ſola voluntate fiat abſque alia cauſa:aſſignandus autem erit aliquis terminus, vltra quē non liceat actionē præceptam differre,neque ex voluntate,neque ex cauſa,niſi ſit tam grauis,quæ ſufficiat excuſare à præcepti obſeruatione. Cēſeo igitur in præcepto baptiſmi eſſe ſingularem rationem, propter quam quantitas temporis, pro quo obligat, & intra quod obligat,ita limitanda & coarctanda ſit, vt moraliter cenſeatur ſtatim obligare, quamprimum occurrerit opportuna occaſio illud ſuſcipiēdi; quia ſuppoſito fine & materia huius præcepti, illud tempus non ſolùm cenſetur commodius, ſed neceſſarium, moraliter tamen,& prout res humana poſtulat,definiendum. Quare non eſt omnino in hoc eadem ratio de confeſſione,& de baptiſmo, quia confeſſio nō eſt ſpiritualis regeneratio, nec fundamentum Chriſtianæ religionis,nec ianua Eccleſiæ, ſicut eſt baptiſmus.

Ad exempla Martini, & Ambroſij.

Ad exempla verò Martini,Ambroſij, & huiuſmodi,dicendum eſt,ex particularibus factis,aut euētibus non poſſe ſumi efficax argumentum:nam in rebus humanis multa occurrunt, quæ poſſent hominē ſine peccato impedire,& ita in dictis caſibus interuenire potuerunt ſpeciales cauſæ, quæ ad id cogerent, præſertim quia tunc baptiſma tantùm conferebatur duobus anni temporibus,in quibus facilè occurrere poterant impedimenta,propter quæ neceſſariū exiſtimaretur ab vno in alium annum baptiſmū differre: fortaſſe etiā interdum fiebat ex aliqua ignorantia,vel nimia reuerentia, qua ignorantia videtur Tertullianus laboraſſe, qui etiam errauit,exiſtimans non eſſe infantes baptizandos,vt ſuprà tractatum eſt. *Tertull.* Ad vltimam rationem ibi factam(cætera enim omnia expedita ſunt)reſpondetur,illā cōmoditatem cōſequendi remiſſionem totius pœnæ in fine vitæ,ferè nullius momenti eſſe,ſi cum aliis rationibus & vtilitatibus

A explicatis conferatur;quales ſunt ingredi Eccleſiam, frui aliis ſacramentis,& ſacrificio,& cōmunicatione Sanctorum,& communibus ſuffragiis, & bonis operibus Eccleſiæ. Deinde,licèt humanū ſit poſt baptiſmum ſuſceptum peccare,tamen idem periculum eſt, etiam ſi baptiſmus non ſuſcipiatur,& aliunde augeri poteſt,per defectum gratiæ baptiſmalis, quæ ad non peccandum iuuat,vel ob ſpem conſequendi facilem & plenam veniam omnium peccatorum in fine vitæ; quod eſſet abuti valde tanto diuino beneficio contra finem,& intentionem eius;ergo propter hoc periculum peccandi non licet baptiſmum differre: ideo n. inſtituta eſt pœnitentia,quæ licèt laborioſa ſit,tamen hoc ipſum diuina prouidentia & iuſtitia ordinatū eſt, vt,vel timore pœnæ,homines à peccando arceantur.

An Eccleſia potuerit tempus baptiſmi ſuſcipiēdi determinare. Caietanus. D.Thom.

B Circa poſteriorem partem difficultas eſt, an potuerit Eccleſia hoc tempus Baptiſmi determinare,& an id fecerit. Caietanus enim dicta q.68.art.3.concedit poſſe Eccleſiam hoc tempus determinare; negat tamen ſe inuenire præceptum,quo id Eccleſia determinauerit. D.Thom.autē eo loco vtrumque affirmare videtur;dum ait peccare catechumenum,ſi per tēpus inſtitutum ab Eccleſia, differat accipere baptiſmum,niſi ex cauſa neceſſaria,& licentia prælatorum Eccleſiæ:non enim eſſet neceſſaria talis licentia, niſi præceptum Eccleſiaſticum ad hoc obligaret; neque id eſſet vllum peccatum, niſi talis inſtitutio Eccleſiæ haberet vim præcepti. Atque ita videtur D. Thom. C intellexiſſe Soto in 4.d.5.q.vnica art.3. *Soto.* Et quoad poteſtatem poteſt hoc probari,quia Chriſtus diſpenſationem ſacramentorum Eccleſiæ commiſit;ergo dedit illi poteſtatē definiendi tēpus, pro quo baptiſmus eſſet neceſſariò ſuſcipiendus;hāc n.eādē habet Eccleſia in cæteris ſacramentis,quæ ſub præceptū diuinum cadunt,vt ſunt Euchariſtia & pœnitētia. Eſtque valde neceſſaria ad conuenientē ſacramentorū vſum,& ad tollendas dubitationes,vtque certò conſtet hominibus,quo tempore teneantur hæc præcepta ſeruare. Et cōfirmatur:nam duobus modis poteſt præcipi hęc tēporis determinatio.Primò præcipiendo aliquā dilationē,ſeu prohibendo,ne vllus ſuſcipiat baptiſmū, niſi tali tempore,vel poſt tot dies catechiſmi,aut alia D ſimili ratione.Secundò præcipiendo accelerationem, ſeu prohibēdo,ne vltra tale tempus differatur baptiſmus:ſed conſtat poſſe Eccleſiā priori modo præcipere tēpus baptiſmi,vt cōſtat ex antiquo vſu ſuprà tractato in diſputatione de cæremoniis,& ex cap.nō ratione,cum ſequentibus,de conſecrat.d.4. ergo eadem ratione poterit præcipere poſteriori modo certam temporis determinationem. Quod verò ad vſum huius poteſtatis ſpectat,videmus Eccleſiam iam definiuiſſe hoc tempus,quoad baptiſmum infantium,vt ſuprà etiā diximus,de baptiſmo autē adultorū,quamuis de hac re nulla inueniatur lex Eccleſiaſtica,tamē cōſuetudo ipſa ſuadet: & veriſimile eſt, Eccleſiam obligare catechumenos,vt ſtatim poſt perfectum catechiſmum ad lauacrum accedant,& hac lege,& quaſi E pacto implicito eos admittere in catechumenorum numerum,eóſque inſtituere & ad baptiſmum præparare,vt ipſi etiam teneantur intra definitum tempus baptiſmum ſuſcipere,atque hoc modo explicat hanc ſententiam Soto loco ſuprà citato, *Soto.* qui huiuſmodi pactum colligit ex eo, quòd olim baptizandi in initio catechiſmi ſua nomina dabant.

Poteſt Eccleſia interpretari diuinū ius.

Nihilominus dicendum ſentio, in Eccleſia non eſſe directam poteſtatem ad præcipiendam adultis non baptizatis,nec baptizatorum filiis, vt intra tale tempus baptizentur, ſi propriè loquamur de præcepto poſitiuo humano. Aliud eſt n. interpretari diuinum ius, aliud determinare illud ſpeciali præcepto. Primum

nō vero illud determinare ſpeciali præcepto.

Primū poteſt ſine dubio facere Eccleſia in hoc præcepto,ſicut & in aliis: nam apud illam eſt clauis ſcientiæ, & interpretationis diuinarum legum. Vnde, ſi Eccleſia interpretetur,in tali tempore vel opportunitate obligare baptiſmum,reuera obligabit, non tamen ex vi præcepti Eccleſiaſtici, ſed ex vi ſolius diuini iuris;& catechumenus etiam tenebitur fidē adhibere tali interpretationi ſufficienter ſibi propoſitæ; non ex vi alicuius legis humanæ, ſed ex vi præcepti fidei,ſeu iuris diuini, quo omnes homines tenentur credere definita ab Eccleſia, vel etiam naturali iure, quo tenetur quis legitimam legū interpretationē ſequi eiq; obedire. Secundum autem,ſcilicet ſpecialem determinationē adhibere diuino præcepto baptiſmi per nouū Eccleſiaſticū præceptū,hoc negamus poſſe fieri ab Eccleſia reſpectu adultorum. Probatur ex illo Pauli 1 ad Corinth. 5. *De his qui foris ſunt, nihil ad nos*: ex quo colligunt omnes Doctores,Eccleſiā nō habere iuriſdictionē in eos,qui nō ſunt membra Eccleſiæ viſibilis,qualis à Chriſto eſt inſtituta, cuiuſmodi mēbra ſunt ſolū homines baptizati. Vnde Conc. Triden. ſeſſ. 14. c. 4. *Eccleſia*,inquit, *in neminem iudicium exercet,qui nō priùs in ipſā per baptiſmi ianuā fuerit ingreſſus.* Eadē autē eſt ratio de præcepto;ac de iudicio,quia nō minus iuriſdictionem vnum requirit,quàm aliud: ergo adultus,quantumuis catechumenus, non poteſt, antequā baptizetur,propter præcepta affirmatiua Eccleſiæ directè obligari; ergo non eſt in Eccleſia poteſtas ad huiuſmodi determinationem faciēdā per ſpeciale præceptum humanum. Patet cōſequentia, quia tale præceptum, vt eſſet alicuius momenti, deberet obligare ante baptiſmū. Et cōfirmatur;quia aliàs poſito tali præcepto, poſſet Eccleſia cogere catechumenum ad illud implendum, & punire illum niſi ita faceret,quod eſſe falſum cōſtat ex Paulo,& Conc. Trid. citatis. Sequela verò patet,quia poteſtas directiua, & coercitiua coniunctæ ſunt in Eccleſia: & per ſe loquendo, ad eoſdem ſubditos extenduntur, quia poteſtas directiua inefficax eſſet ſine coërcitiua.

Conc.Trid.

Paulus. Conc.Trid.

Nūquam fuit præceptū determinās tēpus baptiſmi reſpectu adultorum infidelium.

Secundò ex hoc principio infertur;neq; eſſe, neq; fuiſſe vnquam in Eccleſia tale præceptum reſpectu adultorum infidelium, ſeu non baptizatorum: nam ſi non eſt poteſtas, neque actus eſſe poteſt Et confirmatur vtrunque;quia non eſt neceſſarium tale præceptū,& conſequenter nec talis poteſtas:nam cū præceptum baptiſmi obliget ſtatim habita opportunitate,ſecum affert determinationem ſuam; ergo nulla indiget determinatione per Eccleſiaſticum præceptum,ſed ſola ſufficiente interpretatione & declaratione diuini iuris: & reuera Soto loco citato, quoad hoc nihil differt à noſtra ſententia,quamuis non ſatis explicuerit modum determinationis. Quod verò ibi addit de pacto inter Catechumenum & Eccleſiā, mihi non videtur ſatis fundatum;quia quòd catechumeni ſua nomina darent,nullū argumentum eſt ſpecialis obligationis & pacti,ſed ſolùm cuiuſdā publici teſtimonij de voluntate catechumeni,& de tempore, quo incipiebat ſolemniter ad baptiſmum præparari. Sicut quando Nouitius religionē ingreditur, nomen ſuum dat,vt conſtet de ingreſſu eius,non tamen ideo ſe obligat ad profitendā religionem intra tale tēpus; neque ſi retrocedat,transgreditur aliquod pactū cum religione initum. Vnde confirmatur ſimili argumento ſuprà facto:nam ſi interceſſiſſet pactum inter catechumenum,& Eccleſiam,poſſet poſtea cogi catechumenus ad ſtandū promiſſis;faceret n. iniuriam Eccleſiæ;vnaquæque autē ſuprema reſpublica ſeu poteſtas poteſt iniurias ſibi illatas vindicare: poſſet ergo Eccleſia punire catechumenum à fide retrocedentē,eūque ad baptiſmum ſeu fidei profeſſionē cogere. Con-

Soto.

A ſequens autem eſt falſum vt ex teſtimoniis ſuprà adductis conſtat:& latiùs oſtenditur in materia de fide. Nullum ergo videtur intercedere tale pactum,ſed ad ſummū videtur Eccleſia ſtatuiſſe,vt, qui in catechumenorum numerum recipiuntur, tempore ab Eccleſia definito baptizentur, & in hoc iudicio Eccleſiæ pareant,alioqui è catechumenorum numero reiiciātur:non per modum pœnæ,ac ſi eſſent ſubditi,vel aliquam Eccleſiaſticam legem eſſent transgreſſi aut obligationem Eccleſiæ factam rupiſſent, ſed ſolùm per modum cuiuſdam cōuenientis diſpoſitionis ſuorum beneficiorum,& ſuarum actionum, ac miniſteriorum,vt conuenienti modo eos inducat ad præceptum diuinum exequendum;hoc n. modo intellectū, B hoc factum eſt rationi conſentaneum, alio verò modo intellectum videretur eſſe contra eam libertatem, qua Chriſtus voluit homines ad baptiſmum venire, quod etiam exemplo ſuprà poſito explicari poteſt de Nouitio habitum religionis aſſumente:nam licèt abſolutè obligari nō poſſit,vt intra certum tempus profiteatur, poteſt tamen ſub conditione ſeu diſiunctione obligari,vt,vel intra illud tempus profiteatur, vel habitu religionis priuetur.

Tertiò addendum eſt,poſſe Eccleſiam proprio & ſpeciali præcepto determinare tempus Baptiſmi pro filiis Chriſtianorum,vel baptizatorū hominum: hoc conſtat ex ſupradictis. Et ratio eſt,quia ratione parentum acquiſiuit ius in filios; vt in ſuperioribus etiam C tractatum eſt. Ad D. Thomam ergo in principio citatum reſpondere poſſumus,ipſum vocaſſe tempus inſtitutum ab Eccleſia non illud, quod ſpeciali præcepto Eccleſiaſtico determinatum eſt, ſed illud quod determinatum eſt ab Eccleſia,tanquam ſufficiens,vt in eo incipiat obligare ius diuinum.

Poteſt Eccleſia determinare tempus baptiſmi pro filiis Chriſtianorū proprio & ſpeciali præcepto.

Ad D.Tho.

Poteſt item Eccleſia tempus aliquod ſtatuere,tradendo baptiſmo,& conſtituere ſufficiens tempus & locum,omnémque opportunitatem ad catechiſmum ſubeundum,& baptiſmum intra illud tempus ſuſcipiendum;& tunc peccabit adultus ſine cauſa differēdo baptiſmum,non tamen contra præceptum Eccleſiaſticum,ſed contra diuinum tantùm.

Ad argum.

Ad primam rationem,qua ſuadetur hæc poteſtas, D iam declaratum eſt,quomodo in hoc præcepto, neq; eſt neceſſaria propter intrinſecam determinationem eius,neque etiam moraliter poſſibilis:quia ante executionem huius præcepti diuini de baptiſmo ſuſcipiendo non eſt homo ſubditus Eccleſiæ. Ad cōfirmationem primò dici poteſt,illa præcepta non tam obligare homines baptizādos,quàm miniſtros ipſius Eccleſiæ,quibus poteſt ipſa præcipere, ne baptiſmum adminiſtrent,niſi talibus temporibus,vel cum talibus conditionibus. Secundò licèt concedamus illa præcepta directè etiam obligaſſe baptizādos,negatur ſimilitudo:nō eſt n. par ratio,quia cùm ad Eccleſiam pertineat diſpenſatio ſacramentorum,poteſt præſcribere modum,& ceremonias,ſeu ritus conuenientes ad decentem eorum adminiſtrationem,& vſum:quibus ab E Eccleſia præſcriptis obligantur,etiam infideles & catechumeni,non tam Eccleſiaſtico,quàm naturali, & diuino præcepto,quo tenentur res ſacras ſanctè & reuerenter tractare,ſeruando modum in vſu ſacramēti, quem Eccleſia præſcripſit, & conſequenter poſſent transgreſſores huius legis ab Eccleſia puniri propter iniuriā ſibi,& irreuerētiam ſacramento factam, ſicut poſſet Eccleſia punire infidelē, qui tēplum Chriſtianorū violaret,vel ſacramentum cōculcaret. Maximè, quòd Catechumenus ſic ſuſcipiens baptiſmum præter ritum ab Eccleſia inſtitutum per ipſum baptiſmū fieret Eccleſiæ ſubditus,& ideo mirum non eſt,quòd puniri poſſit ab Eccleſia propter indebitū ſuſcipiendi modum

Quomodo catechumeni, & infideles ſubditi eſſe poſſint Eccleſiæ.

modum,præſertim,cùm ſuprà oſtẽſum ſit peccatum in ſuſceptione baptiſmi commiſſum ad iuriſdictionem Eccleſiæ pertinere.Cætera iam expedita ſunt.

SECTIO III.

Quibus ex cauſis poſſit homo ab obſeruatione huius præcepti excuſari.

ALiud eſt inquirere,quæ cauſæ ſufficiant ad differendam executionem huius præcepti, aliud verò,quæ ſint ſatis ad illam prorſus omittendam. Illud enim prius,ſæpe poteſt contingere durante vita; hoc autem poſterius tantùm in vitæ fine contingit: quia, quamdiu homo viuit, baptizari poteſt; nondum ergo prorſus omiſit,ſed tantùm diſtulit: ſolùm ergo dicetur omittere,quando voluntariè ſine baptiſmo moritur,aut probabili periculo mortis ſe exponit abſque Baptiſmo ſuſcepto, quia in moralibus perinde cenſetur eſſe, exponere ſe morali periculo aliquid faciendi, vel omittendi, & illud facere vel omittere. Hîc ergo non agimus de cauſis ſufficientibus ad differendum baptiſmum, quia hæ poſſunt eſſe complures & variæ; quia licèt oporteat eſſe grauem & rationabilem cauſam,tamen non oportet eſſe grauiſſimam,& quaſi extremam. Cuius ratio eſt,quia licèt hoc præceptum,nacta opportunitate & ablatis incommodis, ſtatim incipiat obligare, tamen cùm ea neceſſitas præcepti non ſtatim ſit extrema, ſecluſo mortis periculo,& alioqui præceptum ſit affirmatiuum, non obligat ſtatim cum tanto rigore,quanto in extrema neceſſitate obligaret; & ideo ex cauſa, moraliter graui,rationabiliter differri poteſt; nec eſt certior aut ſpecialior regula: cauſæ enim particulares ſub ſcientiam non cadunt, ſed per prudentiam iudicandæ ſunt. De abſoluta ergo omiſſione baptiſmi, dubitari in primis poteſt, an ſine peccato poſſit interdum permitti,ſeu omitti;& ratio dubij eſſe poteſt, quia nulla videtur eſſe poſſe ratio ſufficiens ad omittendum medium ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem animæ. In contrarium verò eſt,quia hoc præceptum, quamuis diuinum,eſt tamen poſitiuum:huiuſmodi autem præcepta non ita obligant, quin ex grauiſſima cauſa, qualis eſt mortis periculum, vel alia huiuſmodi, poſſit homo ſimpliciter ab eorum obſeruatione excuſari.

Quæ cauſæ ſufficiant ad differendum baptiſmum.

Aliqua ne ratione Baptiſmus omitti poſſit.

Num in mortis periculo omitti poſſit baptiſmus.

In hac re ferè omnes docent,hoc præceptum non obligare ad ſui obſeruationem cum manifeſto vitæ diſcrimine: atque adeò hanc eſſe ſufficientem cauſam, ad excuſandum hominem. Vt tamen hoc meliùs intelligatur, diſtinguamus duplex vitæ periculum, quod poſſit eſſe cum baptiſmo coniunctum. Vnum eſt naturale,& ab intrinſeco; aliud verò violentum,& ab extrinſeco. Primum erit,ſi contingat, hominem grauiter ægrotare & probabiliter timeat ipſammet baptiſmi ablutionem magnum illi detrimentum allaturam,mortémq; acceleraturam,& in hoc caſu Soto d.3.art.8.circa finem,abſolutè iudicat hanc eſſe ſufficientem cauſam ad omittendum baptiſmum: & generalem regulam ſtatuit,in illo caſu eſſe aliquem cum tali periculo mortis baptizandũ; ita vt baptiſmus ſit ei cauſa, vel mortis, vel multæ eius accelerationis; præſertim,quamdiu ſpes eius vitæ durat. *Sed ita*,inquit,*cenſendum eſt de illo, ac ſi nulla eſſet aquæ copia.* Fundamentum eius eſt,quia tunc baptizare hominem, eſſet illum occidere: interficere autem innocentem eſt intrinſecè malum; non ergo eſt faciendum propter quodcunque bonum:ſicut ſuprà dicebamus,non eſſe proiiciendum paruulum in puteum, vt baptizetur, neque interficiendam ma- A trem, vt infans baptizetur. Quæ doctrina in adultis facilè credi poteſt ferè ſine diſtinctione vlla: nam illis exterior Baptiſmus non eſt ſimpliciter neceſſarius ad ſalutem, poſſunt enim per baptiſmum in voto ſaluari & ideo faciliùs excuſari poſſe videntur: in paruulis autem videtur eſſe maior difficultas; quia ſi non baptizentur, nullum eis ſupereſt ſalutis remedium: & ideo quamuis reſpectu illorum locum non habeat obligatio & excuſatio præcepti,quia non ſunt capaces eius; illi tamen qui eorum curam gerunt, non videntur in illo caſu excuſari. Et augetur difficultas,quia,vel infans eſt in eo ſtatu, in quo eſt moralis ſpes vitæ eius, quæ tamen minuenda, vel prorſus auferenda timetur per baptiſmum; vel nulla iam eſt ſpes vitæ,etiamſi non baptizetur. In prio- B ri caſu certum eſt, durante eo ſtatu, non eſſe baptizandum infantem;quia pro tunc baptiſmum non dare,non eſt ſimpliciter negare,ſed differre tantùm, cũ adhuc ſperetur vita, & conſequenter melior baptiſmi opportunitas: in poſteriori autem caſu negare baptiſmum,eſſet prorſus omittere, & infantem perpetuò damnare: dare autem tunc baptiſmum, non videtur eſſe, infantem occidere, tum quia ille iam ſupponitur eſſe ſine ſpe vitæ;tum etiam,quia per ſolam ablutionem,etiam ſi fingatur aliquantulum acceleranda mors,tamẽ in eo caſu illud moraliter,quaſi nihil reputatur, præſertim ſi cum æterna vita conferatur. Atque hoc argumentum in adultis fieri etiam poteſt, quamuis in eis minus aliquantulum vrgeat, C propter minorem eorum neceſſitatem, & quia propter maius corporis robur rarior poteſt in eis huiuſmodi neceſſitas accidere.

Soto.

Quæ ratio adhibenda eſt in puero baptizando,cum periculosè ægrotat.

Primum igitur omnium, in huiuſmodi euentibus obſeruandum eſt, vt omnis diligentia adhibeatur ad cauendum omne corporis damnum & ſalutis detrimentum, videlicet, vt baptiſmus aſperſione fiat,& in quantitate modica, quæ ad baptiſmum ſufficiat, & in ea parte corporis, in qua minùs nocere poſſit, & ſi oportuerit, vt aqua etiam modico calore temperetur,& ſtatim poſt aſperſionem abſtergatur,quæ omnia,ſi obſeruentur,vt ſeruari facilè poſſunt, moraliter loquendo vix poteſt cogitari aut fingi, quod D ex huiuſmodi baptiſmo augeatur mortis periculum, vel vitæ deſperatio, quantumuis infans ſit debilis, & in vltimis conſtitutus. Ratio autem huius obligationis eſt,quia tenemur non inferre damnum proximo nec cooperari morti eius. Vnde infert Palud. d.3.q.3.circa finem,eum,qui incautè baptizat hominem in tali periculo conſtitutum, vtendo illa materia,quæ mortem eius acceleret,manere irregularem. Soto verò ſuprà dicit,ſe neſcire, ex quo canone Eccleſiæ hoc colligatur,& ſubdit, *Quamuis graui ſacrilegio & homicidio delinqueret.* Sed mirum eſt, quòd peccatum homicidij agnoſcat, & ſpecialem Canonẽ requirat,in quo illa irregularitas expreſſa ſit, cùm in vniuerſum ſit cum culpa homicidij coniuncta: præ- E ſertim,cùm paulo inferiùs ipſe doceat, eum qui baptizat puerum, ita vt mors inde illi immineat, homicidam eſſe & irregularem:nam de hoc etiam nullum Canonem ipſe citat, ſed ex peccato homicidij colligit meritò irregularitatem. Addendum verò eſt, dummodo non tantùm periculum mortis puero creetur,ſed etiam re ipſa mors conſequatur, vt in ſimili notauit Scotus in 4.d.3.q.3.quia irregularitas non eſt impoſita propter peccatum homicidij internum vel externum inchoatum,ſi re ipſa perfectum non ſit homicidium.

Palud.

Soto.

Scotus.

Propter mortis periculum moraliter non eſt omittẽdus baptiſmus.

Secundò hinc colligo, moraliter loquendo, accidere non poſſe, vt propter hoc mortis periculum omittendus ſit baptiſmus. Quod rectè ſuadet ratio

ſupra

ſuprà facta, addendo detrimentum ſalutis, quod ex Baptiſmo prudenter applicato oriri poteſt, nullius ferè eſſe momenti, vel conſiderationis. Non tamen nego, quin in eo caſu poſſit Baptiſmus differri, quãdiu eſt ſpes vitæ, & nullum eſt morale periculum ſubitaneæ mortis, quia tunc ſpiritualis neceſſitas non vrget; & conſequenter, nec diuinum aut eccleſiaſticum præceptum; & ideo quælibet cauſa, etiam leuis, ſufficit, vt ſine peccato differatur: at verò quando iam eſt morale periculum mortis æternæ, pro nihilo habendum eſt illud detrimentum corporis, quod ex Baptiſmo accidere poteſt, quia reuera nec mors inde cauſatur, nec mortis acceleratio notabilis, aut conſideratione digna. Quod non ſolùm in infantibus, ſed etiam in adultis verum eſſe cenſeo; quia, licèt minor videatur eorum neceſſitas, eſt tamen non parua, & interdum poteſt eſſe æqualis, & ſaltem vtilitas ſemper eſt magna, quæ prætermittenda non eſt propter paruum detrimenti periculum. Hæc autem omnia per ſe, ac moraliter, & regulariter intelligenda ſunt: nam ſi fingantur extraordinarij caſus, in quibus oporteat, aut immittere puerum in puteum ad baptizandum illum, aut eum intingere aqua venenata, quæ ſtatim illum interficiat, aut alij ſimiles, in eis non eſt vtendum tali genere Baptiſmi; quia ſunt actiones planè interfectiuæ hominum, & ideo in illis vera eſt regula à Soto aſſignata. Hæc tamen, quæ ſunt valde per accidens, non veniunt in moralem conſiderationem.

Soto.

Quando quis teneatur ſuſcipere, vel conferre Baptiſmum cum periculo mortis violentæ.

De alio periculo mortis violentæ, & extrinſecus illatæ, quale eſſet, ſi tyrannus minaretur mortem ei, qui vel Baptiſmum ſuſciperet, vel infantem baptizaret, multa dici poſſent, quæ partim ad materiam de fide, partim ad materiam de charitate ſpectãt, & ideo breuiter illa expediam. Diſtinguendum ergo eſt primùm de paruulis, & de adultis; deinde de ſtatu & neceſſitate, ſcilicet an ſit baptizandus in periculo mortis, necne, ac denique, an vis inferatur in odium fidei, vel religionis Chriſtianæ, vel ſolùm in odium perſonæ. Primò igitur, ſi baptizandus ſit infans, & inſtet probabile mortis periculum, non eſt prætermittendus Baptiſmus propter timorem violentæ mortis. Contrarium huius ſentit Soto ſuprà, probatur tamẽ; quia vel mors violenta timetur infanti baptizato, & hoc nullius eſt momenti in prædicto caſu, quia iam ponitur conſtitutus in eo ſtatu, in quo abſque violenta morte imminet ei probabile periculum mortis (ita enim eſt caſus ſupponendus, & intelligendus) & quamuis hoc periculum corporalis mortis ex Baptiſmo augeatur, hoc tamen meritò permittendum eſt propter vitandum inſtans periculum mortis æternæ. Dico autem, tunc permitti illud externum & violentum periculum, quia baptizans tunc paruulum, reuera non eſt cauſa eius; ſed tyrannus ex praua voluntate inde ſumit occaſionem inferendi vim, quam occaſionem alter, qui baptizat, non dat, ſed permittit propter maius bonum, ratione cuius non tenetur materiam eius auferre: aut hoc periculum imminet ipſi baptizanti, quod magis morale eſt; & tunc etiam (vt opinor) non excuſatur ab obligatione baptizandi; vel propter defenſionem fidei, & honorem religionis Chriſtianæ. Nam vix poteſt fidelis prætermittere huiuſmodi collationem Baptiſmi propter huiuſmodi timorem, ſine magno ſcandalo & infamia religionis: vel generaliùs propter ordinem charitatis. Tenetur enim vnuſquiſque plus diligere vitam ſpiritualem proximi, quàm propriam corporalem: in eo autem caſu æterna vita proximi periclitatur. Sed de hoc latiùs alibi. Quia nunc non agimus de obligatione fidei vel charitatis, ſed præcepti Baptiſmi: quod in eo caſu non habet propriè locum reſpectu infan-

A tium. Secundò igitur, ſi baptizandus ſit adultus, & in mortis articulo per ſe conſtitutus, etiam ſine extrinſeca vi, tenetur non omittere Baptiſmum, etiamſi tyrannus minetur mortem ſtatim inferendam, ſeu accelerandam. Probatur, quia hoc præceptum eſt iuris diuini, & de re grauiſſima, & maximè neceſſaria ad ſalutem; non ergo eſt prętermittendum abſque grauiſſima & euidenti cauſa. Tunc autem nulla eſt ſufficiens; quia licèt tyrannus minetur mortem, tamen cùm iam ſupponatur homo in probabili periculo mortis, illud augmentum vel certitudo, ſeu acceleratio mortis non eſt tanti momenti, vt propter eam ſit res tam neceſſaria omittenda; præſertim, quia, licèt adultus poſſit per contritionem B ſaluari, ea tamen res eſt valde difficilis & incerta. At verò, ſi ſecluſa extrinſeca vi, homo non eſt in mortis periculo & alioqui nec debilitatur fides, nec creatur infamia religioni Chriſtianæ, poteſt ſine peccato differri Baptiſmus, donec vel maior inſtet neceſſitas vel melior ſeſe offerat Baptiſmi importunitas; quia iam illa non eſt abſoluta omiſſio, ſed ſola dilatio, ad quam ſatis rationabilis cauſa tunc occurrit. Secus verò erit, ſi cauſa fidei & religionis aliud requirit, vt ſi iuxta circumſtantias occurrentes cenſeatur eſſe obligatio confitendi fidem ſuſcipiendo Baptiſmum, etiam ſi neceſſe ſit ob eam cauſam ſuſtinere martyrium.

Alia, quæ hìc deſiderari poſſent de obligationibus pertinentibus ad modum ſuſcipiendi Baptiſmum, ſuC prà tractata ſunt, cùm de diſpoſitione ad Baptiſmum neceſſaria ageremus; & in materia de ſacramentis in genere nonnulla dicta ſunt. De obligatione autem ſuſcipiendi Baptiſmum ab hoc, vel illo miniſtro, præter ea, quæ de ſacramentis in genere dicta ſunt, quod addendum occurrerit, in ſequent. ſectionibus dicetur.

SECTIO IV.

Qui poſſit licitè, vel teneatur ſacramentum Baptiſmi miniſtrare.

POſtquam dictum eſt de præceptis, & obligationibus, ad baptizandos pertinentibus, dicendum D ſequitur de iis, quæ ad miniſtros ſpectant: inter quæ primum locum habent præcepta, quæ abſolutè cadunt in actum baptizandi; poſtea verò alia, quæ ad modum pertinent. Primum igitur caput duas quæſtiones complectitur: vna eſt, an aliquibus datum ſit præceptum baptizandi, & quas perſonas, & quando obliget hoc præceptum. Sed non eſt, quòd circa huiuſmodi queſtionem immoremur. Nam, quòd huiuſmodi præceptum ſit à Chriſto Domino datum, & paſtoribus Eccleſiæ impoſitum, ſatis expreſſum eſt, Matth. vlt. *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*; & comprehenditur ſub illis verbis dictis Petro, Ioan. 2 c. *Paſce oues* E *meas*, ſcilicet, verbo, & ſacramentorum adminiſtratione, quam ſucceſſores Petri curare debent, & prouidere per ſe, vel per miniſtros, & coadiutores ſuos, cum quibus poteſtatem, & iuriſdictionem ſuã communicant. Itaque obligat ob præceptum animarum paſtores, per ſe loquendo, & ex officio; ex charitate verò etiam alij obligari poſſunt ad hoc beneficium conferendum in neceſſitatis articulo. De qua re videnda ſunt, & ad præſentem materiam applicanda, quæ de ſacramentis in genere ſuprà diximus; nihil enim aliud hìc addendum occurrit.

Parochi ex præcepto tenẽtur baptizare.

Matth. vlt.

Ioan. 20.

Altera quæſtio eſt, quis habeat ius baptizandi; ſeu quis poſſit licitè hoc miniſterium exercere. In qua

Paſtoribus animarũ ſolum per ſe licet baptizare.

loqui poſſumus, vel ſimpliciter de Baptiſmo etiam priuatim collato, vel ſpecialiter de Baptiſmo ſolemni ritu cum omnibus Eccleſiaſticis cæremoniis perfecto. Dico ergo primò, ſolos paſtores animarum habere ius baptizandi; atque adeò illis ſolis per ſe licere hoc miniſterium exercere, vel aliis ex commiſſione eorum: dico autem, per ſe; vt excludam caſum neceſſitatis, de quo poſtea. Concluſio eſt certa ex dictis ſupra de ſacramentis in genere: nam eadem eſt ratio de hoc ſacramento, & de cæteris; quia alieni muneris vſurpatio, peccatum eſt: ſed paſcere animas eſt proprium munus paſtorum, quod, vt dixi, maxime fit verbo & ſacramentis; ergo vſurpare hoc munus ſine neceſſitate, eſt ius alienum inuadere; quod illicitum eſt. Quæ ratio ſumpta eſt ex Auguſtino, libro ſecundo, contra Epiſt. Parmen. cap. 13. vbi ſpecialiter loquitur de hoc ſacramento. Videtur tamen ibi docere, omnibus Sacerdotibus in ſua ordinatione datum eſſe ius baptizandi: ſed intelligendum eſt, non quoad poteſtatem iuriſdictionis, nec ſimpliciter, ſed quoad poteſtatem ordinis, & comparatione facta ad laicos, vt ſtatim explicabimus; laici enim, per ſe loquendo, & ſecluſa neceſſitate, nunquam poſſunt habere hoc ius, ſed eſt proprium Sacerdotum, & hoc modo dicitur illis dari, quaſi in radice in ordinatione ſua: atque ita hæc doctrina eſt communis Theologorum, cum D. Thom. ſuprà q. 67. artic. 2. & 3. & aliis in 4. d. 5. Soto, d. 4. art. 3. vbi alios refert.

Auguſt.

D. Thom.

Soto.

Obiectio.

Sed dices, homo antequam Baptiſmum ſuſcipiat, non eſt de iuriſdictione Eccleſiæ, vt ſuprà dicebamus; ergo nullum habet paſtorem: ergo à quolibet, ſaltem Sacerdote, poteſt baptizari; quia reſpectu illius non eſt maior ratio de vno, quàm de alio. Et confirmatur: nam ipſe baptizandus poteſt licitè petere Baptiſmum à quocumque Sacerdote voluerit; ergo etiã Sacerdos poteſt licitè dare, quia ſi vni non liceret dare, neque alteri liceret petere.

Solutio.

Reſpondetur in primis, in infantibus filiis Chriſtianorum non procedere argumentum factum; quia mediis parentibus habent proprios deſignatos paſtores. Ad eos enim pertinet ius baptizandi infantes qui ſunt proprij paſtores ſuorum parentum: quapropter in his non ſolùm ex parte baptizantis erit peccatum alienum ius vſurpare, ſed etiam ex parte eorum, qui infantem ad Baptiſmum offerunt, ſeu eius curam gerunt, erit peccatum tam ab altero, quàm à proprio paſtore, vel de eius licentia Baptiſmum poſtulare, vel accipere; quia etiam illud eſſet contra ius proprij paſtoris, præterquam quod etiam eſſet cooperatio vel inductio ad malum. At verò de aliis infidelibus, qui de nouo ad fidem veniunt, videtur eſſe maior difficultas propter rationem factam; & ideo exiſtimare quis poteſt ſufficere voluntatem hominis infidelis offerentis ſe vel filium ſuum infantem ad baptiſmum, vt à quolibet, ſaltem Sacerdote baptizari licitè poſſit: re tamen vera non ita eſt. Nam ſi infidelis baptizandus ſit intra terminos Eccleſiæ Catholicæ, in qua ſunt Epiſcopatus, vel parochiæ diſtributæ, tunc ad Epiſcopum, vel parochum illius loci ſpectabit, huiuſmodi hominem ad baptiſmum admittere, quia ipſi habent ius proprium diſpenſandi ſacramenta in illis locis, & quia ita neceſſarium eſt, vt res ordinatè fiant, & ſine confuſione.

Quis licitè poſſit baptizare infideles in locis ipſorum.

Si verò aliqui denuo ſint baptizandi in locis infidelium, vbi ad fidem conuertuntur, per ſe loquendo, & ſecluſa neceſſitate, oportet, vt qui eos ad Baptiſmũ admittit, miſſus ſit à paſtoribus Eccleſiæ, & habeat hoc ius admittendi ad Eccleſiam commiſſum à ſupremo paſtore illius, Chriſti Vicario proximè, vel mediate; quia, ſicut excludere, ita & admittere ad

A Eccleſiam, pertinet ad caput, & gubernatorem eius; ſic ergo reſpectu cuiuſcumque eſt neceſſarium ius baptizandi, vt licitè fiat. Vnde fit, etiam infidelem, qui conuertitur, ſolum poſſe licitè Baptiſmum petere ab eo, qui habet ius dandi propter rationem ſupra factam: hæc autem obligatio non oritur ex ſpeciali præcepto eccleſiaſtico infideli impoſito; hoc enim nullum eſſe poteſt, vt ſuprà dixi, ſed oritur ex ipſa natura rei, quia vnuſquiſque tenetur, vnamquamque actionem poſtulare ab eo, qui licitè præſtare poteſt.

Nullam cenſurã incurrit, qui vſurpat iuriſdictionẽ in conferendo hoc ſacramento.

Sed quæres, an licitè miniſtrans Baptiſmum, inuertendo hunc ordinem, & vſurpando alienum ius, aliquam cenſuram ſeu eccleſiaſticam pœnam pro-
B pterea incurrat. Reſpondetur, præcisè ex hoc capite nullam incurrere, quia nulla eſt in iure impoſita; imò neque de hac re inuenietur eccleſiaſtica lex poſitiua, generaliter hoc prohibens, quamuis nonnulla ſpecialia decreta reperiantur: in cap. enim, placuit 2. 16. quæſt. 1. prohibentur monachi Baptiſmum dare, tamen illa lex non comprehendit omnes Sacerdotes ſimplices ſæculares; ſolùm ergo ipſo iure naturæ eſt hoc illis prohibitum, quia per ſe malum eſt, ius alienum vſurpare. Imò, neque illa ſpeciali prohibitione eccleſiaſtica monachis facta, adhibita eſt aliqua ſpecialis pœna vel cenſura; ſed ſolùm videtur, eis ſpecialiter expreſſa illa prohibitio propter ali-
C quem exceſſum vel ſpecialem neceſſitatem tunc occurrentem.

Dices, in Clementina prima, de priuilegiis, imponi excommunicationis cenſuram religioſis miniſtrãtibus ſacramenta ſine licentia paſtorum. Reſpondetur, non eſſe ibi ſermonem generaliter de ſacramentis, ſed ſolùm de Extrema vnctione, Euchariſtia & ſolemnitate matrimonij, & quibuſdam aliis caſibus ibi expreſſis; extra quos non eſt illa excommunicatio extendenda: tum quia pœnæ & odia potiùs coarctanda ſunt; tum etiam, quia argumentum à ſimili in pœnarum impoſitione nullius momenti eſt: cùm ergo ibi nulla fiat mentio de Baptiſmo, nõ eſt ad illum extendenda illa cenſura. Maximè, quia cùm ſit ſacramen-
D tum neceſſitatis, potuit in eo eſſe ſpecialis ratio, vt non tanto rigore prohiberetur: ſicut neque de ſacramento pœnitentiæ quicquã ibi dictum eſt; fortè quia ſpecialem iuriſdictionem requirit. Dixi autem, præcisè ex hoc capite vſurpatæ iuriſdictionis, non incurri aliquam eccleſiaſticam pœnam, quia aliunde, ſcilicet ex adminiſtratione ſacramenti abſque ordine neceſſario ad talem adminiſtrandi modum, aliud dicẽdum erit, vt ſtatim annotabo.

Quis poſſit eſſe miniſter baptiſmi in caſu neceſſitatis.

Dico ſecundò: In caſu neceſſitatis poteſt licitè Baptiſmum dare, etiam is, qui non eſt paſtor animarum, ſiue ſit ſacerdos, ſiue laicus; dummodo ſeruetur debitus ordo, ſeu ratio veræ neceſſitatis habeatur. Prior pars concluſionis eſt certa, ſatiſque conſtat ex dictis ſuprà quæſtio. 67. vbi oſtendimus, in
E caſu neceſſitatis quemlibet poſſe eſſe miniſtrum huius ſacramenti; ſuperfluè enim eſſet hæc poteſtas data, niſi vſus eius aliquando poſſet eſſe licitus: quod ſi aliquando licet, maximè in caſu neceſſitatis. Poſterior autem pars poſita eſt, ad explicandum hunc caſum neceſſitatis: poteſt enim, qui baptizandus eſt, eſſe in neceſſitate Baptiſmi, nimirum quia eſt in periculo vitæ; & nihilominus quòd poſſit illum recipere à proprio Sacerdote ſeu Paſtore, qui vel præſens adeſt, vel facilè poteſt ad illud munus vocari; & tunc non eſt ſufficiens neceſſitas, vt alius poſſit ſeſe ingerere ad Baptiſmũ dandum; quia reuera miniſterium illius non eſt neceſſariũ. Oportet ergo, vt vtrũque concurrat, ſcilicet, & extrema neceſſitas ex parte bapti-

baptizandi, & neceſſitas etiam ex parte eius qui miniſtraturus eſt ſacramentum, ſcilicet, vt non ſit alius qui poſſit illud conferre, & ad quem aliquo titulo magis ſpectet miniſterium tale. Et hoc ſenſu dixi ſeruandum eſſe debitum ordinem: nam ſi adſit Sacerdos, non erit conueniens miniſter Diaconus; nec in præſentia Diaconi, inferior clericus; nec in præſentia clerici, laicus; neque in præſentia viri, fœmina, ſi cætera ſint paria. Ratio omnium eſt, quia hæc licentia ſolùm conceditur ob veram neceſſitatem: vera autem neceſſitas non conſurgit, niſi ex vtroque capite ſuprà poſito, ſcilicet ex penuria miniſtri, & periculo hominis baptizandi; ergo vbi hæc duo non concurrunt, non eſt vera neceſſitas: ergo nec facultas licitè baptizandi.

Sed quæres primò, an inuerſio huius ordinis ſit graue peccatum: videtur enim non eſſe; quia, cùm Baptiſmus tunc priuatim detur, non oportet accidentalem ſolemnitatem adiungere; ſed quòd miniſter ſit Sacerdos, vel laicus, ſolùm ſpectat ad quandam ſolemnitatem accidentalem: ergo hoc omittere, vel immutare, vel nullum peccatum eſt, vel certè non graue. Confirmatur, quia non videtur grauis irreuerentia ſacramenti, neque etiam alicui in hoc fit grauis iniuria. Reſpondetur, hîc poſſe fieri multiplicem comparationem, quia non omnes poſſunt vna & eadem regula definiri. Primò ergo, ſi comparemus Sacerdotem ſimplicem ad proprium, ſeu paſtorem eius: qui baptizandus eſt, cenſeo eſſe graue peccatum, illo inuito vſurpare munus illius propter rationes factas in 1. concluſ. Nam extrema neceſſitas ſubditi baptizandi non tollit alteri proprium ius; nec dat licẽtiam inuertendi debitum ordinem iuſtitiæ. Quod euidentiùs eſt neceſſarium, quando baptizandus eſt adultus, quem oportet conuenienter eſſe diſpoſitum ad Baptiſmum, etiam ſi in neceſſitate conſtitutus ſit: eius autem voluntatem examinare, & probare pertinet ad paſtorem. Per ſe etiam loquendo idem eſt de Baptiſmo infantium: nam ſi parochus adſit, & velit illũ baptizare, nullus Sacerdos poteſt, illo inuito vſurpare hoc miniſterium: hoc autem non tam eſt propter reuerentiam, vel ſolemnitatem ſacramẽti, quàm propter ſeruandum vnicuique ius ſuum; & ideo, ſi proprius Sacerdos velit cedere iuri ſuo, licitè poterit Sacerdos ſimplex id præſtare: quia iam nulli facit iniuriam, & quia alius poteſt hoc miniſterium alteri committere, & poteſtatem ſuam delegare. Et hac fortaſſe de cauſa, infantes filij Chriſtianorum, quando in periculo mortis exiſtunt, facilè à quolibet ſimplici Sacerdote baptizantur, neque eſt tanta ſolicitudo vocandi parochum; quia ex vſu videtur haberi quædam interpretatiua voluntas, & conſenſus illius, eò quòd in eo caſu ſufficienter exercetur hoc miniſterium à quolibet Sacerdote, cum priuatim ſit dandum ſacramentum, & ſine ſolemnitate publica, & alioqui miniſterium ſit facile, & nullum requirat examen vel iudicium, vel diſpoſitionem baptizandi, ſed ſolius neceſſitatis.

Peccat grauiter ſimplex Sacerdos baptizans inuito proprio parocho.

Secundò grauiter peccaret laicus, qui baptizaret in præſentia Sacerdotis. Imò exiſtimo in huiuſmodi neceſſitate quamuis non adſit Sacerdos, ſi tamen facilè vocari poteſt ſine vllo morali periculo, ita omnino faciendum eſſe. Ita ſumi poteſt ex Auguſt. D. Thoma & aliis Theologis nuper citatis; & vſus Eccleſiæ id confirmat: nam reuera ita ſeruatur. Ratio verò eſt, quia per ſe, & ex directa intentione inſtituentis, ſolus Sacerdos eſt miniſter huius ſacramenti. Quod ſi laico interdum conceditur, ſolum eſt omnino ex accidenti propter neceſſitatem; ergo ſine hac vſurpare hoc miniſterium grauis inordinatio eſt.

Peccat grauiter laicus baptizans in præſentia Sacerdotis. Auguſt. D. Thom.

A Vnde non eſt eadem ratio de hac conditione miniſtri, & de aliis conditionibus accidentalibus ab Eccleſia inſtitutis; hæc enim magis neceſſaria eſt, & ex ipſa inſtitutione manat, & magis ſpectat ad reuerentiam ſacramenti: nam cùm ſit ſacrum miniſterium, per ſe requirit miniſtrum cõſecratum. Accedit quòd ſi hoc miniſterium fiat à laico, faciliùs poteſt interuenire periculum alicuius erroris, vel iterationis Baptiſmi.

Sed quæres, an ſaltem ex licentia Sacerdotis poſſit laicus in eius præſentia baptizare; videtur enim poſſe, quia tunc Sacerdos cedit iuri ſuo. Reſpõdetur, ſi Sacerdos omnino nolit Baptiſmum dare, poſſe laicum, illum præbere; quia iam eſt caſus neceſſitatis:

Quid ſi Sacerdos det facultatem, vel nolit baptizare.

B quid enim refert, quòd adſit Sacerdos, ſi non vult neceſſitati proximi ſubuenire? Ergò ita poteſt tunc laicus illum dare, ac ſi Sacerdos non eſſet ibi: peccabit tamen tunc Sacerdos miniſterium ſuum negando contra reuerentiam ſacramenti, & contra debitum ſui muneris, & officij. At verò, ſi Sacerdos non omnino neget miniſterium ſuum, ſed tantùm cedat iuri ſuo, concedens alteri facultatem dandi, vel ex indiſcreta quadam vrbanitate, vel alia ſimili cauſa, tunc non poteſt laicus, imò nec quilibet alius, non Sacerdos, etiamſi Diaconus ſit, vſurpare tale munus ſine graui cauſa, quæ neceſſitati æquiualeat; quia ſolus ſacerdos eſt per ſe inſtitutus ſacramenti, & non poteſt

C ipſe ſua authoritate hoc miniſterium alteri dare, & inuertere inſtitutionem per ſe intentam à Chriſto, contra reuerentiam ſacramento debitam, quæ in hoc negotio magis eſt penſanda, quàm ius ipſius Sacerdotis. Dicunt autem quidam, non peccare tunc moraliter laicum baptizando, non ſolùm, ſi Sacerdos det licentiam, ſed etiam eo ipſo, quòd non prohibeat, citantque ſolent pro hac ſententia Soto in 4. d. 4. art. 3. & Nauar. in ſum c. 22. num. 7. Sed, neque hoc probabile eſt; quia, cùm hoc peccatum non conſiſtat in iniuria Sacerdotis, ſed ſacramenti, parum illud diminuit quòd fiat contradicente, vel annuente Sacerdote; neque dicti authores id docent, ſed potiùs contrarium: nam generaliter & ſine limitatione affirmant,

Soto. Nauar.

D hoc eſſe peccatum mortale; cum Richardo, Palud. & aliis, d. 5. Hæc autem omnia per ſe intelligenda ſunt ſecluſa ignorantia: nam hæc facilè in hoc negotio interuenire poteſt tam facti, quàm iuris: facti quidem, quia ſæpe poteſt facilè & ſine culpa timeri periculũ, vbi non eſt, & accelerari Baptiſmus non expectato conueniente miniſtro, ſine vera neceſſitate, bona tamen fide exiſtimata, ex zelo charitatis: iuris autem, quia licèt hoc ius diuinum ſit, non eſt tamen tam clarum, quin facilè poſſit à communi plebe inuincibiliter ignorari.

Vnde tertiò addendum eſt, inter omnes alios miniſtros inferiores Sacerdote, etiam eſſe ſeruandum ordinem, ita vt quilibet ordinatus præferatur laico, & inter ordinatos, qui eſt in ſuperiori ordine conſti-

Non peccant grauiter miniſtri inferiores ſacerdote peruertendo hunc ordinem inter ſe.

E tutus; & inter laicos vir, fœminæ. Ita docent omnes, quia hoc ſpectat ad quandam decentiam & reuerentiam ſacramenti. Non exiſtimatur autem hæc res grauis, quæ ad peccatum mortale ſufficiat, quia nullus horum eſt per ſe miniſter huius ſacramenti, neque abſolutum habet ius illud dandi, & ideo abſolutè non fit illi iniuria; neque etiam irreuerentia ſacramenti eſt grauis, quia neque illud miniſtratur ſolemniter, neque conditio miniſtri, quæ prætermittitur, eſt admodum neceſſaria. Dices, quamuis hoc reſpectu aliorum ſatis certum videatur, tamen reſpectu Diaconi videtur dubium, quia aliquo modo ei competit hoc miniſterium ex vi ordinationis ſuæ. Reſpondetur, quamuis hoc ita ſit, nihilominus veriſimilius

ſimilius videri, etiam reſpectu Diaconi non eſſe peccatum mortale, illi præferre alium inferiorem, & laicum, vt bene docuit Soto d. 4. art. 2. quia Diaconus in rigore loquendo, non eſt miniſter ex officio, vt ſuprà dictum eſt; quare cùm nulla ratio ſufficienter cogat, non eſt huiuſmodi factũ culpæ mortalis damnandũ.

Iuſtus peccatori eſt præferendus in dãdo Baptiſmo.

Quartò ſimiliter dicendum eſt, cæteris paribus, præferendum eſſe in hoc miniſterio iuſtum peccatori. Patet, quia hoc ſpectat ad reuerentiam ſacramenti. Dico autem, cæteris paribus, quia ſimpliciter Sacerdos eſt præferendus non Sacerdoti, etiam ſi peccator exiſtimetur; quia, vt ſæpe dictum eſt, per ſe & ex officio eſt miniſter; & ideo non eſt priuandus iure ſuo, neque immutandus ordo inſtitutionis propter ea, quæ ſunt per accidens. Quapropter, etiam inter inferiores, videtur magis rationi conſentaneum, vt ſeruetur ordo conſecrationis perſonæ, quamquam, ſi ille inuertatur intuitu maioris ſanctitatis, vel vt detur ſacramentum ab homine iuſto, & non à peccatore, exiſtimari certè poteſt ſufficiens cauſa ad excuſandum, etiam à culpa veniali ſuprà dicta. Aduertendum eſt autem, hîc ſermonem eſſe de baptiſmo in neceſſitate collato abſque ſolemnitate: quo modo non eſt peccatum mortale illum in peccato mortali miniſtrare, vt ſuprà dictum eſt, & ideo non videtur etiam peccatum mortale, præferre in huiuſmodi miniſterio peccatorem iuſto, etiam cæteris paribus; quia neque miniſter, tunc inducitur ad mortaliter peccandum, neque etiam ſacramento fit grauis irreuerentia, cùm ipſemet miniſter in ea re grauiter non peccet; ſecus verò eſſet in Baptiſmo ſolemni propter rationem contrariam: nam ſic miniſtrare Baptiſmum in peccato mortali, peccatum mortale eſt; & ideo præferre in eo miniſterio peccatorem iuſto, ſi vterque haberet æquale ius, ſeu eandem facultatem, non careret culpa graui, quia eſſet ad malum inducere, & ad grauem irreuerentiam ſacramenti. At verò, ſi non ſit æqualitas, vt v. g. quia vnus eſt Sacerdos, alter Diaconus, vel quia vnus eſt Sacerdos proprius, alius ſimplex tantùm, tunc ab eo eſt petendus Baptiſmus ſolemnis, ad quem ex officio ſpectat dare: nam quod ab illo petitur, iuſtum eſt, & iure petitur; quandoquidem ille ſolus habet ius dandi, quòd autem ille iniquè ſit daturus, eſt per accidens ex mala voluntate eius, quæ alteri non imputatur.

Vtrum liceat admittere infidelẽ ad dandum baptiſ. prætermiſſo fideli in neceſſitate.

Sed obiicies contra priorem partem: nam ſequitur ex dictis, non eſſe graue peccatum in articulo neceſſitatis admittere ad baptizandum hominem infidelem prætermiſſo fideli, aut hæreticum prætermiſſo catholico. Conſequens autem & per ſe videtur abſurdum; quia eſt valde indecens ad ſacramentum Eccleſiæ miniſtrandum ſine cauſa admittere infidelem hominem extra Eccleſiam exiſtentem, & præterea videtur eſſe contra S. Thom. ſuprà q. 67. art. 5. vbi ait eſſe graue peccatum ſine neceſſitate accipere baptiſmum ab homine non baptizato, nec dici poteſt D. Th. loqui quando baptizandus in nulla eſt neceſſitate: nam tunc etiam à laico baptizato ſuſcipere Baptiſmum eſſet peccatum: aliud autem ſpecialius docet D. Thom. de non baptizato, ſcil. quòd ab illo Baptiſmum accipere, quando recipi poteſt ab homine baptizato, grauis inordinatio ſit. Reſpondetur, conſiderando præciſè hanc comparationem vnius ad alterum, ſolùm ob dignitatem perſonæ non apparere, etiam in hoc grauem inordinationem, quia in rigore neuter eſt miniſter ex officio, & alioqui ſacramẽtum priuatim miniſtratur: nihilominus tamen, moraliter rem conſiderando, vix poteſt fieri ſine graui culpa vel propter ſcãdalum, & prauam ſuſpicionem ſui, quam meritò daret, qui infidelem in ſacro miniſterio fideli

A præferret; vel propter ſacrilegam communicationem cum homine hæretico & ab Eccleſia præciſo; vel propter aliquod mortale periculum erroris; aut deceptionis, aut prauæ intentionis: & iuxta hæc poſſet exponi D. Th. quãuis ibi reuera loquatur in eo caſu, in quo non eſt neceſſitas, etiam ex parte baptizandi: nec neceſſe eſt, vt aliquid ſingulare doceat de homine non baptizato, ſed docet id, quod in illo eſt verũ, quia de illo ſermonem inſtituerat, quamuis illud ipsũ verum poſſit etiam eſſe in aliis, ſeruata proportione.

Vltimò dicendum eſt, quando ob neceſſitatẽ conceditur facultas baptizandi ei, qui non eſt miniſter ex officio, ſolùm poteſt licitè Baptiſmum priuatim & ſine ſolemnitate dare. Vnde grauiter peccabit, ſi

B ſolemniter illum miniſtret. Dixi, *qui non ſit miniſter ex officio*, & non ſolùm, *qui non eſt paſtor*, vt excluderem etiam ſimplicem Sacerdotem: nam hic, ſi ob neceſſitatem baptizet propria authoritate in abſentia parochi, nihil peccabit miniſtrando ſolemniter; quia ex vi ſuæ ordinationis eſt ſatis idoneus ad hoc miniſteriũ, & neceſſitas dat illi facultatem baptizandi. Cur ergò peccabit ſolemniter baptizando? De Diacono autem non eſt idem, niſi ſpeciali diſpenſatione hoc illi conceſſum ſit, iuxta ſuprà dicta q. 67. Vnde conſtat de cæteris omnibus inferioribus, nunquam eis licere ſolemniter baptizare, etiam in neceſſitate, quia non ſunt ad hoc idonei miniſtri.

Sed quæres, an laicus baptizans ſine neceſſitate

C fiat irregularis, etiam ſi abſque ſolemnitate baptizet. Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia in c. 1. de Clerico non ordinato miniſtrante, abſolutè imponitur pœna irregularitatis ei, qui baptizauerit non ordinatus. Quod videtur intelligendum de quocumque nõ ordinato baptizante, quando ei non licet: atque ita videntur intelligere Palud. in 4. d. 5. q. 2. Syluest. verbo, Baptiſmus 3. in prin. Ang. verbo, Baptiſmus 5. num. 1. Gabr. in 4. d. 6. q. 1. art. 2. concluſ. 2. qui tamen nõ expreſsè loquuntur de baptizante non ſolemniter, ſed ſimpliciter de baptizante ſine neceſſitate. Soto verò, d. 4. art. 3. in hanc ſententiam ita expoſitam valde inclinat, licèt non omnino audeat definire. Nihilominus dicendum eſt propter Baptiſmum priuatim miniſtratum illicitè ab homine non ordinato non in-

Paludan. Syluest. Angelus. Gabriel. Soto.

D curri irregularitatem. Itaque textus ille intelligendus eſt de Baptiſmo ſolemni. Ita ſentit Gloſſ. ibi, dum ait, intelligendum eſſe ſi quis baptizauerit, ac ſi eſſet ordinatus & ei liceret ex officio. Inſinuat Nauar. c. 22. num. 7. clariùs c. 27. num. 242. vbi tradit generalem doctrinam ex Anton. 3. p. tit. 28. c. 1. hanc irregularitatem non incurri, niſi exercendo actum ordinis eo modo, & cum ea ſolemnitate, cum qua à ſolis ordinatis licitè exerceri poteſt. Quam expoſitionem amplectitur etiam Syluester, verbo, Irregularitas, q. 12. & 27. cum Palud. d. 5. q. 2. & idem tenet Ledeſma in 4. 1. p. q. 8. art. 4. Et ratione confirmari poteſt, quia, vt ex titulo & intentione Legiſlatoris conſtat, ibi imponitur irregularitas ei, qui exercet actum ordinis, cùm

Gloſſa. Nauar. Anton. Syluest.

E non ſit ordinatus: ſed Baptiſmus priuatim datus in rigore non eſt actus ordinis, cùm poſſit validè fieri ab homine non ordinato; vnde, qui ſic dat Baptiſmum extra neceſſitatem, non propriè peccat exercendo actum ordinis, quem non habet, ſed vtendo ſine neceſſitate facultate ſibi data ſolùm in caſu neceſſitatis. Vnde etiam Sacerdos ſic baptizans ſine neceſſitate peccabit; ergo propter illum non incurritur irregularitas.

Atque hinc fit Sacerdotem ſimplicem, etiam ſi ſolemniter baptizet, iniuſtè vſurpando munus alterius non manere irregularem, vt bene docuit ſuprà Syluester, & omnes citati, & citandi, quia nõ exercet

actum

actum,ad quem non ſit ordinatus, quamuis indebito modo illum exerceat: nam huic peccato nulla eſt in iure irregularitas annexa. Vltimò verò dico, quemlibet clericum non Sacerdotem,miniſtrando ſolemniter etiam in caſu neceſſitatis, fieri irregularem. Ita ſentiunt Soto,Nauar.& alij locis ſuprà citatis;& patet ex dict.cap.1.de Clerico non ordinato miniſtrante. Vbi generaliter pœna irregularitatis imponitur ei,qui,cùm non ſit ordinatus, baptizat: quod intelligendum diximus de Baptiſmo ſolemni,qui non conceditur ex vi ordinationis, niſi tantùm Sacerdoti. Vnde pœna hæc,etiam ad Diaconum ſua authoritate ſic baptizantem extenditur,vt ſuprà dictum eſt,q. 67.& tradit Clem.lib.3.conſtitutionum, c.11. & ita ſignificant Palud.Soto,Nauar. & Syluest. locis ſuprà citatis: nam abſolutè id docent de clerico non presbytero. Neque etiam excipiunt caſum neceſſitatis, neque eſt cur excipiatur; quia nulla eſt neceſſitas, quæ cogat ad Baptiſmum ſolemnem: nam ſufficienter ſubuenitur cuicumque neceſſitati per Baptiſmũ, etiam ſine ſolemnitate; non ergo excuſatur à culpa propter quam incurritur hæc irregularitatis pœna, quia reuera tunc exercet proprium actum ordinis, ſine ordine.

Soto. Nauar. Clemens. Paludan. Soto. Nauar. Syluest.

Sed quæres, an idem dicendum ſit de laico ſolẽniter miniſtrante, quòd maneat irregularis. Quidam enim negant, quoniam non inuenitur in iure hæc irregularitas laicis impoſita: nam caput ſuprà citatum intelligendum eſt iuxta titulum ſub quo continetur; titulus autem ſolùm eſt de clerico non ordinato miniſtrante: ergo deciſio illius canonis non comprehẽdit laicos,ſed tantùm clericos:atque ita tenet Ang. in ſum.verbo. Irregularitas. §.38. citans Directorium lib.3.tit.8. quem ſequitur Armil. verbo. Irregularitas,num.65. & quidam alij Summiſtæ, qui falsò citant D.Thom.& quoſdam alios Scholaſticos,qui cõtrarium expreſsè docẽt,vt iam dicam: videtur autem in hac ſententia eſſe Couar.in Clem. ſi furioſus. §. 1. num.1.ibi tamen non de hac irregularitate tractabat, ſed de illa, quæ impoſita eſt exercentibus actum ordinis,in quo ſuſpenſi ſunt,quam ſine dubio laici non incurrunt;hæc verò, de qua diſputamus, eſt diuerſa. De qua probabilius videtur incurri etiam à laico ſolemniter baptizante;quia textus in d.c.1.non dicit,*Si quis ordinatus baptizauerit,&c.*ſed abſolutè,*Si quis baptizauerit non ordinatus*,quæ verba generalia ſunt, & omnem non ordinatum comprehendunt:non eſt ergo,cur excludatur laicus,qui etiam eſt nõ ordinatus. Nec refert,quod de rubrica tituli dicebatur. Primò, quia,vt Antonius, Aug. & alij eruditi viri adnotarũt, in antiquis codicibus,in illo titulo non legitur, *de clerico non ordinato miniſtrante*, ſed, *de non ordinato miniſtrante*; & nunc in Gregorianis codicibus adnotatur, ita legi in ſeptem manuſcriptis. Secundò, quia decretalis illa,ſiue Hormiſdæ ſit,ſiue Honorij,antiquior eſt,quàm rubrica illius tituli: non eſt ergo per rubricam tituli reſtringenda, præſertim, cum caſu quodam,& ex inaduertentia potuerit facilè verbum illud excidere. Atque hæc ſententia communis eſt inter Scholaſticos in 4. vbi Palud.d.5.q.2.d.22.q.q.3. art. 2.Maior d.5.q. vnica ad arg. contra 2. concl. D.Anton.3.p.tit. 28.c.1. Soto in 4.d.4.art.2.& d.25.q.1. art.3.Ledeſ.1.p.4.q.8.art.2.Syluest.verbo, Irregularitas,num.14.& 27.Maiol.lib.4.de irregul. c.13.n.4. & eodem modo interpretantur communiter prædictam decretalem ibi.Et ſignificat etiam Nauar.c.22. num.7. & c. 27. num. 242. Tandem adiungi poteſt coniectura.Quia magis eſt(vt ita dicam) alienus huiuſmodi ſacro miniſterio, qui omnino caret ordine, quã qui eſt in inferiori ordine conſtitutus,& ſuperiori caret; ergo non eſt veriſimile, hunc incurrere irregularitatem propter hoc peccatum, & non illum.

Angelus. Armilla. Couar. Anton. Aug. Hormiſda. Honorius. Palud. Maior. D.Anton. Soto. Ledeſma. Syluest. Maior. Nauar.

Scio argumentum à ſimili, imò à minori non eſſe efficax in his,quæ à iure poſitiuo pendent, præſertim in materia irregularitatis; ſed non in eo ſenſu vtimur hoc argumento,ſed ſuppoſita deciſione illius textus, deſeruit plurimum illa ratio ad veram eius intelligentiam. De hac verò irregularitate aduertunt omnes authores, ſolum Pontificem poſſe in ea diſpenſare, quoad nouos ordines ſuſcipiendos; Epiſcopum verò poſſe diſpenſare in vſu ſuſceptorum: quod videtur poſſe fundari in c.2. de Clerico non ordinato miniſtrante,vbi Panorm.& alij,cap.1.& 2.Maiol.lib.3.de Irregularit.cap.13.Nauar.c.27. num.242. & alij ſuprà citati. Vltimò ex dictis in hac ſectione intelligitur,peccare baptizatum (ſub quo comprehendo eos, qui infantem ad Baptiſmum offerunt)recipiendo Baptiſmum ab eo,qui non habet ius, ſeu poteſtatẽ miniſtrandi illum;quia,&,quantum in ipſo eſt, inuertit debitam ſubordinationem,& hierarchicum ordinem Eccleſiæ,& quia cooperatur peccato alterius.Et ideo neceſſe eſt,vt voluntariè id faciat: nam ſi neceſſitate compulſus id efficiat, quamuis ex malitia alterius in tali neceſſitate conſtituatur,non peccabit recipiendo Baptiſmum,quia tunc non cooperatur, ſed permittit alterum in ſe operari; vt, ſi alter minetur mortem, niſi ſe permittat baptizari, vel ſi laicus vi detineat Sacerdotem,& homo aliàs Baptiſmo indigeat, & in caſibus ſimilibus, in quibus ſemper eſt adhibenda illa generalis exceptio, dummodo id non cedat in iniuriam fidei, & contemptum religionis Chriſtianæ: nam tunc potiùs ſubeundum eſt martyrium,quod vicem Baptiſmi ſupplebit.

Qui poſsit in hac irregularitate diſpenſare.

Qui recipit baptiſmum à non habente poteſtatẽ aut ius peccat.

SECTIO V.

Quibus modis peccari poſſit indignè miniſtrando Baptiſmum.

HIc titulus adeò generalis eſt,vt poſſit etiã comprehendere quæſtionem, præcedente ſectione tractatam.Tamen ita illum proponimus, vt multa & varia,quæ breuiter expediri poſſunt, comprehendamus,& intelligendus eſt de miniſtro, qui per ſe loquendo, poteſt licitè baptizare; & ita excludimus proximè præcedentem quæſtionem:nam etiam ſuppoſita facultate & iure dandi ſacramentum, oportet ſeruare debitum & conuenientem modum, vt rectè & ſine peccato fiat.

Tria ergo, vel quatuor ſunt principalia capita, ex quibus oriri poteſt defectus ſeu culpa in adminiſtratione huius ſacramenti. Primum ac præcipuum eſt, ſubſtantia ipſius ſacramenti; erit enim graue peccatum in hoc miniſterio aliquid prætermittere, quod ſit de illius ſubſtantia, vt patet ex generali doctrina ſuprà tradita de ſacramentis:hoc autem accidere poteſt, vel ex parte materiæ,non adhibendo naturalem aquam;vel non in ſufficiente quantitate, aut ex parte formæ,non proferendo omnia verba neceſſaria; aut ex parte miniſtri, non habendo neceſſariam intentionem,aut ex parte perſonæ baptizandæ, quod ſolùm poteſt contingere,vel ex defectu conſenſus, & voluntatis eius,cui Baptiſmus datur,ſi adultus ſit, vel ſi Baptiſmus detur ei,qui iam baptizatus eſt, de quo genere peccati, dicemus ſectione ſequente. Atque ad hoc caput ſpectat, vt miniſter in his præſertim, quæ ſunt de ſubſtantia,adhibeat ea, quæ ſunt certa, quoad poſſit,prætermiſſis dubiis, etiam ſi probabilia ſint,cuius rei plura exempla in ſuperioribus viſa sũt, & ratio etiam eſt clara, quia contra omnem rectam

rationem eſt exponere ſe periculo nihil faciẽdi, abſque neceſſitate vel caſu vrgente. Quæ ratio in omnibus ſacramentis eſt vrgentiſſima, in hoc autem maxime, propter eius neceſſitatem. Rurſus ex hoc principio inferunt aliqui teneri fœminas, quæ ex officio ſunt obſtetrices, ad ſcienda ea quæ ſunt ſubſtantialia ad Baptiſmum, ſcilicet materiam, & formam, ſaltem vernacula lingua. ita ſentit Nauar cap. 22. num. 6. citans Palud. in 4. d. 5. q. 2. num 7. vbi ait, non omnes teneri ad ſciendum formam Baptiſmi, niſi quibus incumbit ex officio, *vt curatus*, inquit, *obſtetrix, cui ſæpe incumbit*, quæ verba tranſcripſit etiam Anton. 3. p. c. 13. §. 4. Quæ opinio eſt pia, & conſulenda, tamen in rigore non video, quale ſit hoc præceptum, quia nõ eſt poſitiuum Eccleſiaſticum, vt cõſtat. Nullibi enim ſcriptum reperitur. Neque etiam eſt naturale, quia non pertinet ad iuſtitiam; quia ex vi ſui muneris non obligatur obſtetrix ad curandam ſalutem animę pueri, ſed ſolum ad recte cooperandum natiuitati corporali eius: neque etiam pertinet ad charitatem; quia, licèt, ſuppoſita neceſſitate pueri, teneatur quilibet illum baptizare, ſi poteſt, vt rectè prædicti authores, & omnes docent: non tamen tenetur vnuſquiſque eſſe paratus aut inſtructus ad dandum Baptiſmum, ſi fortaſſe inueniat proximum in neceſſitate conſtitutum: ergo neque charitas obligat obſtetricem ad huiuſmodi præparationem, ſeu diſpoſitionem, quia, licet fortaſſe ſæpius in eo munere accidat huiuſmodi neceſſitas, tamen rariſſimè euenit, vel non adeſſe aliquem alium, à quo poſſit infans baptizari, vel neceſſitatem eſſe tantam, vt non poſſit citò vocari, & expectari; ergo propter rariſſimum euentum non obligat charitas ad prædictam ſcientiam.

Obſtetrix qua obligatione teneatur. *Nauarrus.* *Palud.* *Antoninus.*

Secundum caput præcipuum eſt, debita diſpoſitio eius, qui miniſtrat, & eius cui Baptiſmus datur. Vtrũque enim cadit ſub miniſtri obligationem: quamuis ea obligatio quodãmodo reciproca ſit; primò enim, qui hoc ſacramentum ritu ſolemni miniſtrat in peccato mortali, grauiter peccat: ſecus verò ſi abſque ſolemnitate id faciat in caſu neceſſitatis, vt latiùs dictum eſt ſuprà in materia de ſacramentis in genere. Secundò peccat mortaliter, qui ab Eccleſia interdictus per excommunicationem, vel aliam cenſuram, baptizat ſine neceſſitate vrgente; quia, & agit contra Eccleſiaſticam cenſuram, & conſequenter indignè ſacramentum tractat: vnde vtroque titulo peccat, ſi Baptiſmum ſolemniter miniſtret, imò, ſi ſit Clericus, irregularis manebit, ex c. 1. de re iudi. cap. 1. cum aliis, de ſen. excom. in 6. Si autem ſine ſolemnitate baptizet, non manebit irregularis; quia propriè non exercet actum, ad quem ſit ſimpliciter neceſſarius aliquis ordo, vt notauit Couar. cum aliis in Clem. ſi furioſus, p. 1. §. 1. num. 1. & à ſimili confirmari poteſt ex dictis præcedente ſectione: ſi tamen ſine neceſſitate id faciat, grauiter peccabit, ſaltem ratione cenſuræ, ob neceſſitatem verò excuſari poteſt, ſi non ſit alius qui miniſtret, quia Eccleſiæ prohibitio, cùm ſit rationi conſentanea, non habet locum in ſimili caſu. De qua re videnda ſunt dicta ſuprà de ſacramentis in genere, & D. Thom. q. 64. art. 6. Nauar. cum aliis, quos refert in ſumma, cap. 25. num 72. Tertiò tenetur, qui miniſtrat Baptiſmum, non dare illum, niſi homini conuenienter diſpoſito: quia debet ſancta ſanctè tractare, & non dare ſanctum canibus. Quæ obligatio maximè locum habet reſpectu adultorum, in quibus tria, vel quatuor obſeruare debet, ſcilicet, quòd voluntarie, abſque metu, vel coactione baptizari velint; quòd ſint ſufficienter inſtructi in rebus fidei & morum; quòd ſufficientia ſigna pœnitentiæ dederint. Et huc ſpectat, quòd non ſint in morali periculo, vel

Quomodo peccetur in conferẽdo baptiſmo ex defectu diſpoſitionis. *Couar.* *D. Thom.* *Nauar.*

A proxima occaſione recedendi à fide. Et hæc vltima ratio habet ſuo modo robur in infantibus filiis infidelium ſub eorum cura exiſtentibus. Præter aliam obligationem, quæ oritur ex iure paterno, ob quam baptizandi non ſunt, parentibus inuitis: de qua re ſatis in ſuperioribus tractatum eſt. Quartò dixi, hanc obligationem quodammodo eſſe reciprocam; quia, etiam is, qui baptizatur, tenetur per ſe loquendo non accipere Baptiſmum ab indigno miniſtro, ſi facilè habere poteſt alium, qui dignè miniſtret: quod explicandum eſt iuxta doctrinam ſuprà traditam, tractando de ſacramentis in genere.

Tertium caput eſt modus adminiſtrãdi hoc ſacramentum, qui etiam cadit ſub præceptum: ſub modo B autem comprehendimus obſeruationem omnium rituum, quos Eccleſia peculiari præcepto ſeruandos ſtatuit, aut quos recepta conſuetudine obſeruat in ſolemni huius ſacramenti adminiſtratione, vt colligi poteſt ex Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 13. de ſacramentis in genere, & ex doctrina ſuprà tradita de ſacramentalibus in communi; & ex his quæ diximus de ritu huius ſacramenti ſatis conſtat fundamentum, & ratio huius obligationis: nam illi ritus ſunt grauiſſimi, & antiquiſſimi, atque ad reuerentiam ſacramento conciliandam maximè neceſſarij, & ideo grauiter peccaret, qui illos prætermitteret, ſicut qui ſine veſtibus ſacris celebraret. Poteſt autem hoc peccatum eſſe leue ex paruitate materiæ: quia hæc obligatio, præſertim grauis, non eſt extendenda ad ſingulas, et- C iam leues cæremonias. Intelligendum etiam hoc eſt extra caſum neceſſitatis, in quo omnes cæremoniæ prætermitti poſſunt & debent, vt per ſacramentum neceſſitati proximi ſubueniatur.

Quomodo peccetur ex defectu debiti modi. *Conc. Trid.*

SECTIO VI.

Vtrùm ob peccatum iterandi Baptiſmum irregularitatis pœna incurratur.

1

Conſtat, iterationem Baptiſmi, tam ex parte dantis, quàm voluntariè recipientis, eſſe grauiſſimum peccatum, vt ex variis ſententiis Pontificum, Conciliorum, & Patrum traditur de Conſecrat. diſt. 4. c. non licet, 2. & ſequentibus. Ratio verò à priori D tacta eſt ſectione præcedente, quia hoc eſt contra ſubſtantiam ſacramenti, quod fieri tentatur in ſubiecto incapaci. Vnde fit, vt etiam ſit contra inſtitutionem Chriſti, & contra reuerentiam debitam Baptiſmo priùs ſuſcepto; ſignificatur enim fuiſſe inefficacem & inſufficientem. Ac denique eſt contra ſignificationem huius ſacramenti, per quod Chriſto commorimur, & conſepelimur, qui ſemel tantùm pro nobis mortuus eſt, & ſepultus; & ideo, qui Baptiſmum iterat, quantum in ſe eſt, iterum Chriſtum crucifigit, vt indicatur ad Hebræos 6. Eſt autem circa hoc aduertendum, tunc propriè hoc præceptum violari, quando conſtat, hominem eſſe bapti- E zatum ſufficienti ritu externo, ſaltem quoad ſubſtantiam ſacramenti, & nulla eſt probabilis ratio dubitandi de intentione debita miniſtri: nam hæc ſemper præſumitur ſufficiens, niſi aliunde ſit probabilis ſuſpicionis ratio. Cùm autem ita de Baptiſmo conſtat, non ſolùm erit peccatum abſolutè iterum baptizare, ſed etiam ſub conditione; tum quia etiam hoc modo fit magna irreuerentia ſacramento, tum etiam, quia illa conditio in tali caſu eſt impertinens, & moraliter haberi poteſt pro non adiecta. Quid enim intereſt addere conditionem, quando iam conſtat, quid in re ipſa factum ſit? imò videtur ferè impoſſibile, tunc haberi actualem intentionem ſub tali condi

Qui rebaptizat, & adultus, qui conſentit ſe rebaptizari, grauiſſime peccant.

condıtione, prout explicatur hoc verbo indicatiuo; *intendo te baptizare, ſi non es baptizatus*: ſed ſolùm de futuro conditionali prout explicatur per hoc verbum ſubiunctiuum, *ſi non eſſes baptizatus, intenderem te baptizare*: quia ſtante iudicio, & credulitate, quòd aliquis ſit baptizatus, vix poteſt prior modus intentionis mente concipi, ſub illa conditione, *ſi non es baptizatus*; niſi fortaſſe, quatenus res illa poteſt aliqua ratione exiſtimari dubia, quod eſt etiam contra prudentiam, quando morali modo de re conſtat. Secundò eſt aduertendum, in caſu dubij, quando ſunt aliqua indicia ad ſuſpicandum puerum eſſe baptizatum, non tamen ſufficientia ad ferendum abſolutum, aut definitum iudicium, tunc licitum eſſe talem puerum baptizare, vt traditur de conſecratione d.4.cap. paruulos, & ſequentibus ex Leone Papa Epiſt.3.cap.1.Epiſt.92.c.16.& ex Greg.III.Epiſt.4.& Concil.Carthag.5.cap.6.Et ratio eſt clara, quia non eſt exponendus homo periculo ſalutis æternæ: & alioqui nulla fit iniuria ſacramento, cùm non conferatur animo iterandi Baptiſmum; & ideo ad tollendum omnia pericula, addenda eſt tunc conditio, *ſi non es baptizatus*: vt præcipitur in cap. 2. extrà de baptiſmo.

Quando licet baptizare ſub conditione.

Leo Papa.
Gregor.
Conc.Carth.

De quo præcepto, & quando Baptiſmus debeat cenſeri moraliter dubius, & quid ſufficiat ad moralem certitudinem in hac materia, ſatis dictum eſt ſuprà diſput.22.ſect.2.ſolùm addendum hic eſt, antequam in huiuſmodi caſu iterum detur Baptiſmus, adhibendam eſſe moralem diligentiã ad tollẽdũ dubiũ: nam ſi ſtatim abſque vllo examine detur Baptiſmus, valde temere fit, & contra reuerentiam ſacramento debitam, vt rectè notauit Soto in 4.d. 3. artic. 9. reprehendens contrariam conſuetudinem aliquorum parochorum, qui maiori reprehenſione digni ſunt, ſi, quem conſtat eſſe priuatim domi baptizatum, iterũ ſub conditione baptizant: ſed in eo caſu debent cæremonias, & ritus Baptiſmi ſupplere; & ea, quæ ſunt ſubſtantialia, omittere. Vltimò eſt aduertendum, hoc præceptum non minus obligare baptizatum, quàm baptizantem: peccat enim grauiter, qui cùm ſit baptizatus, eíque hoc ſufficienter conſtet, iterum ſe baptizari conſentit, etiamſi metu mortis id faciat, quia id eſt intrinſecè malum, multo magis, quàm indignè ſuſcipere ſacramentum. Vnde etiam peccabunt parentes, vel quicunque alij qui puerum iam baptizatum, iterum ad Baptiſmum offerunt, eúmve baptizari procurant, quia cooperantur actu intrinſecè malo; admonere ergo debent de Baptiſmo iam ſuſcepto, ſolúmque ad ſupplenda accidentalia, quæ deſunt, puerum offerre.

Soto.

Hactenus dictum eſt de culpa, quæ in Baptiſmo iterando committitur, ſequitur, vt dicamus de pœna iure impoſita pro huiuſmodi culpa. Duabus autem perſonis impoſitæ ſunt huiuſmodi pœnæ, ſcilicet baptizanti, & baptizato, quando in ea ætate eſt, vt cõſentiendo iterationi Baptiſmi delinquere poſſit: de aliis autem perſonis nulla mentio in iure fit; fortaſſe quia licèt interdum poſſint cooperari huic delicto, tamen valde per accidens, & remotè concurrunt. Igitur iure ciuili tam rebaptizanti, quàm culpa ſua rebaptizato pœna capitis imponitur in l.2.C.ne ſanctum Baptiſma iteretur: ſed hæc pœna nihil ad nos ſpectat. Dicendum ergo tantùm eſt de pœna eccleſiaſtica, & priùs de rebaptizante, poſtea de rebaptizato.

Circa primum ſic legitur in l.2. C. ne ſanctũ baptiſma iteretur: *Antiſtitem, qui ſanctitatem baptiſmatis illicita vſurpatione geminauerit; ſacerdotio indignum eſſe cenſemus*: tamen nec iure ciuili potuit aliqua huiuſmodi pœna introduci, neque illis verbis pœna aliqua A iniungitur ſed criminis acerbitas exaggeratur. Præterea in canon.47.Apoſt. quem falsò citat ex Conci. Lugdun.Burchardus lib.4.ſui decreti, cap.56. deponi iubetur Epiſcopus, aut presbyter, qui denuo baptizat eum, qui iam erat verè baptizatus. Sed ibi nulla pœna imponitur ipſo facto incurrenda, & illa depoſitionis pœna nunc non videtur eſſe in vſu. Rurſus Fœlix III Epiſt.1.c.2.& habetur in c.eos quos, de conſecrat. diſt.4. varias imponit pœnas Epiſcopis, Presbyteris, & Diaconibus, qui ſacri baptiſmatis iacturam fecerint, ſcilicet, quòd vſque ad finem vitæ in pœnitentia iaceant, & orationi fidelium non interſint, & ſolum in fine vitæ communicentur communione laica, ſed etiam hæ pœnæ non ſunt in vſu, & præterea illa verba, *Vnici ſalutariſque lauacri feciſſe iacturam*, non ſignificat peccatũ rebaptizandi, ſed B conſentiendi in iteratã Baptiſmi receptionẽ: vt ex vſu illorũ verborum, & ex reliqua parte illius textus, magíſque ex ipſa originali Epiſtola conſtat: nullam ergo excõmunicationis, vel alterius cenſurę pœnam inuenio eſſe iure impoſitam; quæ ratione huius peccati ipſo facto incurratur, ſolum ſupereſt dicendum de pœna irregularitatis.

Conc.Lugd.
Burchard.
Fœlix III.

Et ratio dubitãdi ex vna parte eſt, quia omnes Doctores docent manere irregularem eum, qui rebaptizando peccat, vt late tradunt Theologi in 4.d.5.& 6. Soto diſt.3.ar.9.part.tit.14.cap.13.§.12.& tit.28.c.6. §.3.Nauar.c.27. n. 24. 6. alij Summiſtæ verbo, Irregularitas.& Couarru.Clem. ſi furioſus, p. 1. in prin. n.8. In contrarium autem eſt, quia irregularitas non incurritur, niſi in caſibus à iure expreſſis, ſed de hac C irregularitate nullum habemus expreſſum ius; omnes enim authores fundant illam in cap.2 extrà de Apoſtatis; reliqua enim iura, quæ afferri ſolent, omnino ſunt extra propoſitum, qualia ſunt, quæ ex ciuili, & canonico iure adduximus: ſed neque in cap.illo videtur ſatis fundata hæc irregularitas: nam in priori parte illius textus ante verſiculum, Quia ergo, non eſt ſermo de rebaptizante, ſed de rebaptizato: in poſteriori autem parte non eſt ſermo de ipſo baptizante, ſed de Acolyto, qui ei miniſtrauit; quod patet apertè ex textu originali in Concilio Laterã. ſub Alexan.III. p.26.c.1.vbi ſic dicitur, *Aſſiſtit autẽ huic ſacrilegio adoleſcẽs Acolytus frater illius, in quo Baptiſmus aſſeritur iteratus, & miniſterium exhibuit in reſpõdẽdo Presbytero ba-* D *ptizãti, & cooperator extitit rei nefandæ*, & de hoc Acolyto poſtea dicitur, non eſſe ad ſuperiores ordines promouendum, ſi publicum ſit crimen, ſi verò occultum eſt, promoueri poſſe: de ipſo autem baptizante, nihil ibi quæritur, aut reſpondetur. Nec videtur ſatisfieri, ſi quis dicat, à fortiori ſumi poſſe argumentum: nam ſi is, qui ſolùm cooperatur illi miniſterio, ea pœna punitur, multo magis, qui ipſum ſubſtantiale miniſterium exhibet, quia, vt ſæpe diximus, in his quæ pendent ex iure poſitiuo, argumentum à ſimili, vel à fortiori non eſt efficax: nam, licèt maius peccatum ſit operari rebaptizationem, quàm cooperari illi: potuit tamen propter cooperationem imponi hæc pœna, & non propter rebaptizationem, vel quia ſup- E ponitur grauior pœna imponenda pro maiori crimine, vel ob alias cauſas. Denique hæc ratio maximè procedit de irregularitate; quia in iure expreſſum eſt, non incurri, niſi in caſibus à iure expreſſis. cap.is, qui, de ſent.excommun.in 6.

Rebaptizans nullam incurrit cenſuram.

Soto.
Antonin.
Couar.

Conc.Later.

Nihilominus communis ſententia certa eſſe debet, quam ipſe vſus & conſuetudo, quæ eſt optima legum interpres, ſatis confirmat, & textum illum declarat. Quæ interpretatio, & per ſe ſe eſt rationi conſentanea, & verbis ipſius Pontificis; non enim iudicauit illũ Acolytum dignum illa pœna propter cooperationẽ præcisè vt cooperatio eſt, nec propter ſolũ

Qui rebaptizat incurrit irregularitatẽ.

miniſterium accidentale (vt ita dicam) ſed abſolutè propter nefandum miniſterium, quod multo magis conuenit rebaptizanti, quàm miniſtranti. Denique argumētum à fortiori in huiuſmodi caſu cenſendum eſt efficax, quia propriè non eſt in rebus, vel actionidus diſtinctis, ſed in eadem actione comparando acceſſorium ad principale.

Dubium 1. Sed ad explicandam hanc pœnam inquiri poteſt primò, an hęc irregularitas impediat ſolum aſcenſum ad ſuperiores ordines, vel etiam vſum ſuſceptorum; authores enim nihil apertè declarant, ſed ſimpliciter dicunt, propter hoc crimen irregularitatem incurri: irregularitas autē abſolutè & ſimpliciter dicta vtrunque impedimentum afferre videtur. Et *Ledeſma.* Ledeſma in 4. 1. p. q. 7. art. 9. dub. 2. diſtinctè affirmat, quòd ſi eſt promotus, non poteſt exercere officium ſuum, quod non aliter probat, niſi citādo prædictum c. 2. de Apoſtatis. Sed non videtur ſatis conſideraſſe textum illum: nam ex illo potiùs videtur ſumi argumentum efficax in contrarium, quia in prædicto textu ſolùm prohibetur, ne ad ſuperiores ordines promoueantur, neque alia ſit irregularitatis mentio. Adde, aliquas eſſe irregularitates, quæ impediunt acceptionem ordinum, & non vſum acceptorum, vt notauit Nauar. *Nauar.* c. 27. n. 191. Accedit quòd pœnæ reſtringendæ ſunt, ad præciſa verba legis limitandæ: ſeu in verbis huius legis tantùm prohibetur aſcenſus ad ſuperiores ordines; ergo non eſt hæc talis pœna vlteriùs extendenda. Certè hæ rationes videntur ſufficienter hanc partem perſuadere. Vnde quod attinet ad Acolytum miniſtrantem rebaptizanti, de quo tantùm eſt expreſſus ſermo in illo textu, non dubito, quin in eo prædicto modo ſit intelligenda hæc pœna, vt verba legis præ ſe ferunt, præſertim cùm ibi addatur, propter illam culpam non multum fuiſſe plectendum: ex his autem eiſdem verbis videtur fieri veriſimile, aliter cenſendum eſſe de ipſo rebaptizante, quia ille maiori dignus eſt pœna; nihilominus tamen, quia hæc maior pœna, qua dignus eſt, non eſt in iure expreſſa, non cenſeo impedimentum hoc etiam, reſpectu illius eſſe amplificandum, vltra id, quod verba legis requirunt.

Hæc irregularitas ſolū impedit aſcēſum ad ſuperiores ordines.

Dubium 2. Quin potiùs de hac ipſa pœna poteſt vlteriùs dubitari, an incurratur ipſo facto, vel ſolùm poſt iudicis ſententiam, & declarationem, & eſt ratio dubij; quia in eo textu nullum eſt verbum, quo ſignificetur hoc impedimētum contrahi ipſo facto: nam ante illam Pontificis deciſionem non incurrebatur ipſa irregularitas ipſo facto per huiuſmodi peccatū, quia non erat iure expreſſa; & ideo in eo textu non interrogatur Pontifex, quam pœnam vel inhabilitatem ille Acolytus incurriſſet, ſed qua pœna puniendus eſſet. Reſpondet autem Alexand. III. quòd quamuis *Alexand 3.* non multum videatur propterea plectendus; *ad ſuperiores tamen ordines aſcendere non valebit*: ergo donec à ſuperiori plectatur rebaptizans hac pœna, non incurrit illam: neque enim ſatisfacit, ſi quis dicat pœnā hanc cùm ſolùm conſiſtat in priuatione, & quadā inhabilitate, ipſo facto contrahi: nam, licèt verum ſit, huiuſmodi pœnarum genus faciliùs & frequentiùs ipſo facto incurri; nihilominus neceſſe non eſt vt ſemper eo modo contrahatur, niſi id fuerit lege expreſſum: vbi autem non ita fuerit, potiùs videtur generalis regula ſeruanda, quòd pœnæ reſtringendæ ſunt, quódque nemo obligatur ad pœnam, donec iudicetur. His tamen non obſtantibus, dicendum eſt, rebaptizantem ipſo facto fieri irregularem, ſaltem quoad impedimentum aſcendendi ad ſuperiores ordines. Ita enim authores omnes textum illum interpretantur, & ita eſt in vſu, quæ res maximi eſt momenti in huiuſmodi materiis: neque maior eſt huius rei ratio exigenda, quia tota pendet ex lege humana, quæ nullo modo melius, quàm recepta conſuetudine declaratur. Et verba textus ad hunc ſenſum poſſunt facilè induci & accommodari: nam abſolute reſpondet Pontifex, quòd is, qui ſic deliquit, *ad ſuperiores ordines promoueri nō valebit*, vbi nō dicit poſt ſententiam latam; neque requirit, quòd à ſuperiori priuetur ea poteſtate, ſed ipſemet per illam legem priuat ipſum, & inhabilem ſeu impeditū reddit; & hoc ipſum eſt irregularitatem imponere ipſo facto incurrendam.

Incurritur ipſo facto.

Dubium 3. Tertium tamen, & difficilius dubium circa hoc eſt, an hæc irregularitas incurratur propter rebaptizationem, ſolùm quando delictum eſt publicum, an verò etiam, quando eſt occultum. Et ratio dubitandi eſt, quia Pontifex ſub hac diſtinctione reſpondet, dicēs, *Ad ſuperiores ordines promoueri, ſi publicum eſt, quod proponitur, non valebit: ſi verò occultū eſt, promoueri poterit*; ergo, quando hoc crimen eſt occultum, non incurritur irregularitas. In hac re Scotus in 4. diſt. 6. q. *Scotus.* 8. dicit vtroque modo incurri hanc irregularitatem, & textum illum hoc modo exponit; quòd, quando crimen eſt publicum, nullo modo poteſt quis ad ſuperiores ordines promoueri, ſine diſpenſatione Pontificis: quando verò eſt occultum, licèt irregularitas contrahatur, tamen Epiſcopus poteſt delinquentem promouere ad ſuperiores ordines, cum illo diſpenſando. Sed hæc ſententia non habet fundamentum in textu, quia quando crimen eſt occultum, nullam ſuperioris diſpenſationem requirit, ſed abſolutè dicit: *promoueri poterit*, quod non eſt limitandum, addita conditione, ſcilicet ex diſpenſatione Epiſcopi, præſertim, quia priora verba, quæ pœnam publici criminis continent, ſcilicet, *promoueri non valebit*, abſolutè intelligenda eſſe diximus, nulla expectata iudicis ſententia, vel declaratione; ergo multo magis poſteriora verba, quæ continent fauorem, intelligenda ſunt abſolutè, nulla requiſita diſpenſatione; præſertim cū fauores ſint ampliandi, & odia reſtringenda. Vnde *Panorm.* Panorm. ibi notabil. 2. expreſsè dicit, nullam in hoc crimine occulto requiri diſpenſationem; quia per illud reuera non contrahitur hæc irregularitas. Et hāc opinionem ſequuntur communiter iuris interpretes: & Syluester verbo, Irregularitas, n. 4. Sunt autem qui dicant, hanc diſtinctionem de crimine publico & occulto ſolum habere locum in Acolyto cooperante; non verò in miniſtro rebaptizante, quia textus ſolùm de priori loquitur. Vnde Soto in 4. diſt. 3. *Soto.* n. 9. in fine ſignat, ſiue publicum, ſiue occultū ſit hoc delictū, ratione illius cōtrahi irregularitatē; & contra Scotū addit, in neutro caſu poſſe per Epiſcopum, ſed per ſolum Papam diſpenſari, citans Syluestrum, verbo, Baptiſmus, 5. §. 3. vbi tantùm in communi loquitur. Ad textum, aut prædictum Soto nihil reſpondet. *Sylueſt.*

Vnde videtur tacitè prædictam diſtinctionem admittere; quæ mihi probari nullo modo poteſt, quia hæc irregularitas non eſt alibi in iure expreſſa, niſi in illo textu, neque in illo diſtinctè traditur de rebaptizante: ſed ſolùm de Acolyto miniſtrante, & ſub illo intelligimus etiam perſonam rebaptizantem; ergo ſub eadem diſtinctione & limitatione exponenda eſt: quia nullum eſt in iure fundamentum ad aliam extenſionem in vna perſona potius, quàm in alia faciendam. Quocirca rationes factæ reuera conuincunt, quantum ex iure colligi poteſt, non eſſe impoſitam hanc irregularitatem rebaptizandi, niſi quando crimen eius eſt publicum. An verò propter communem & receptam ſententiam dicendum ſit, etiam incurri per crimen occultum, aliis indicandum relinquo

linquo: quia in re morali nollem à recepta ſententia A diſcrepare, præſertim, quia fortaſſe fieri poteſt, vt cõmuni vſu ſit hæc pœna ita introducta, ſeu lex illa ita declarata. In irregularitate autem, quam contrahit Acolytus, habet locum ſine vllo ſcrupulo diſtinctio prædicta. Non poſſumus autem hoc loco immorari in explicando quid requiratur ad crimen publicum, vel occultum: quoniam eſſet à præſente inſtituto alienum, & de ea re dicturi ſumus inferiùs in parte morali de Euchariſtia: videri etiam poteſt Nauarr. in ſum.cap.27.n.255. Atque hinc obiter ſequitur, in hac irregularitate Acolyti neminem præter ſummum Pontificem poſſe diſpenſare, quia per delictum occultum non contrahitur: quando verò delictum eſt publicum, omnes fatentur ad ſummum Pontificem B pertinere poteſtatem diſpenſandi. Et idem eſt de irregularitate rebaptizantis publicè: de occultè verò rebaptizante, ſupponendo, quòd irregularis fiat, ait Scotus, per Epiſcopum poſſe diſpenſari; tamen hoc nullo antiquo iure probari poteſt, vt ex dictis conſtat: iure autem nouo Concil. Triden ſeſſ. 24.c. 6. eſt res certa.

Quando publica eſt rebaptizatio.

Dubium 4.

Quartò inquiri poteſt, an is, qui exteriùs rebaptizat, ſine interna intentione conficiendi ſacramentum hanc irregularitatem contrahat. Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia præcepta eccleſiaſtica cadũt in actus externos, & eoſdem punit Eccleſia: nam de interioribus nihil iudicat, ſed ille exteriùs rebaptizat; ergo contrahit pœnam rebaptizantibus iniunctam. Nihilominus dicendum eſt, in foro quidem exteriori C illum præſumi irregularem, hócque ſatis probari ratione facta: tamen reuera coram Deo non contrahere irregularitatem propter tale crimen; & conſequenter ſi aliqua via Eccleſiæ conſtare poſſet de tali intentione, etiam in foro exteriori non debere huiuſmodi hominem iudicari irregularem, ſed poſſe alia pœna puniri. Hanc opinionem indicat Nauar. in ſum.cap.27.numero 246. in fine, in illis verbis, *Quia intentio eorum non fuit iterare Baptiſmum, & actus agentium non operantur vltra intentionem eorum.* l. non omnis. ff. de rebus creditis. Quæ ratio ſolùm probat illum actum ex defectu intentionis non eſſe ſacramentum, etiam ſi illud aliàs eſſet D poſſibile: hinc tamen vlteriùs colligimus, actum illum verè in ratione culpæ non eſſe peccatum conſummatum rebaptizandi, ſed eſſe tantùm imperfectum in eo ordine; & ideo non eſſe ſufficiens ad cõtrahendam irregularitatem: quia huiuſmodi pœnæ eccleſiaſticæ, quæ imponuntur propter aliqua delicta, ſimpliciter, & abſolutè intelligendæ ſunt de delictis perfectis & conſummatis in ſuis ſpeciebus.

Rebaptizans ſine intentione non fit irregularis.

Nauar.

Exemplum optimum ad rem hanc declarandam & confirmandam eſt in eo, qui exteriùs hæreſim profitetur, veram fidem animo & mente retinens: nam iuxta communem ſententiam ille non incurrit pœnas, & cenſuras hæreticis impoſitas: quia reuera non eſt ſimpliciter hæreticus, ſed ſolùm cum addito, ſcilicet exterior hæreticus, ſeu fictus: ſic ergo in E præſenti, qui ſine intentione exteriùs iterat Baptiſmum, reuera non eſt rebaptizator, ſed fingit ſe rebaptizatorem: & ideo, quamuis in hoc etiam grauiter peccet, nõ tamen propriè eſt illa culpa, propter quam irregularitas eſt impoſita. Quod etiam ex fine huius pœnæ confirmari poteſt, impoſita enim eſt in odium hæreticorum introducentium rebaptizationes: qui autem ſine intentione operatur, non facit animo hæretico, nec propriè conuenit cum hæreticis in actione ſua, vt ab eius intentione procedit: neq; contra hoc vrget ratio in principio poſita, quia licèt Eccleſia per ſe non præcipiat, vel prohibeat actus interiores, prohibet tamen exteriores, vt ab interioribus manantes: & ita etiam prohibet interiorem, ratione exterioris, ſeu vt principium eius, & eodẽ modo punit aliquando aliquem exteriorem, vt à tali interiori manantem, & non aliàs: quia ergo rebaptizatio ſimpliciter dicta ſignificat actum exteriorẽ procedentem ex intentione dandi ſacramentum Baptiſmi homini iam baptizato, ideo quando actus exterior ab illa intentione non procedit, non eſt ſufficiẽs ad irregularitatem inducendam.

Atque ex hac doctrina, quæ mihi certè ſatis fundata videtur, definiẽdum eſt quintum dubium, quod hîc occurrere ſolet de rebaptizantibus ſub conditione, aut verbis expreſſa, aut mente concepta, an incurrant hanc irregularitatem. Soto enim in 4. d. 3. artic.9. ſub diſtinctione reſpondet, eum qui temere & nulla diligentia adhibita ſic rebaptizat, manere irregularem; non verò qui, morali ac probabili diligentia adhibita, bona fide id facit: & de hac poſteriori parte nulla eſt dubitandi ratio, vt à fortiori patebit ex his, quæ ſequenti dubio dicemus; ratio verò prioris partis eſſe poteſt, quia ille grauiter peccat rebaptizando, & illa conditio moraliter habetur pro non adiecta: quam ſententiam ſumpſit Soto ex Victoria, vt conſtat ex ſumma eius in quartum, materia de Baptiſmo, § 36. & Corduba in ſum. Hiſpana, q. hanc opinionem ſequitur dicens, & veram, & communem eſſe. Nihilominus tamen mihi longè verior videtur ſententia Nauar. loco citato, negantis, in eo caſu incurri irregularitatem. Vide Palaci. 6. q. 6. colum.3. Maiol lib. 3. de Irregul. c. 14. num. 5. Ratio ſumenda eſt ex reſolutione præcedentis dubij, quia illa actio non procedit ex intentione dandi Baptiſmum homini baptizato: ergo non eſt rebaptizatio ſimpliciter, neque peccatũ in ea ſpecie conſummatum. Item, quia conditio ipſa, ſiue prudenter, ſiue ineptè addita, ſuſpendit, quantum in ſe eſt, actum illum: atque ita impedit formalem rationem rebaptizationis. Tandem, quia ille in eo facto non eſt imitator hæreticorum, vt à tali intentione conditionata procedit. Neque authores contrariæ ſententiæ aliquid in contrarium afferunt, Soto enim ſolùm id probat, quia forma baptizandi ſub cõditione, ſolùm permittitur in caſu dubij; ſed hoc probat, id eſſe peccatum, non tamen propter illud eſſe irregularitatem impoſitam; illud enim eſt expreſſum in iure, hoc verò minimè, quia illa nõ eſt rebaptizatio ſimpliciter. Vnde, licèt illa conditio moraliter cenſeatur pro non adiecta, quantum ad hoc, quòd non excuſat à temeritate, & culpa ſacrilegij, aliquid verò operatur, & magni momenti eſt, quantum ad hoc, quòd tollit intentionem, & ſuſpendit actum, & cõſequenter facit, vt illa non ſit rebaptizatio ſimpliciter; ac denique propterea excuſat ab irregularitatis pœna.

Dubium 5.

Soto.

Victoria.
Corduba.
Qui rebaptizat ſub conditione tacita vel expreſſa, non incurrit irregularitatem.

Sextũ dubium eſſe poteſt: an, qui ob ignorantiam rebaptizat, non ſub conditione (de hoc enim iam dictum eſt) ſed abſolutè, incurrat pœnã irregularitatis. Hoc dubiũ tractat Scotus in 4. d. 6. q. 8. & in primis diſtinguit de ignorantia facti, vel iuris; deinde, de ignorantia culpabili, vel inculpabili: & primò dicit; ſi ignorantia ſit facti, & talis, vt excuſet à culpa, etiam excuſare ab irregularitate: & in hoc omnes conueniunt, quia eſt certiſſimum; hæc enim irregularitas eſt pœnalis, & ideo, vbi non eſt culpa, non incurritur talis pœna. Quod aliqui tã ſtrictè & rigoroſè intelligunt, vt requirant omnino carentiam culpæ, tam venialis, quàm mortalis, ita, vt, ſi ignorantia talis ſit, vt excuſet à culpa mortali, non autem à veniali, non ſufficiat ad impediendam irregularitatem. Ita ſentit Corduba

Dubium 6.

Scotus.

Corduba.

Quando ignorantia excuſat à peccato immortali nō incurritur irregularitas, cōtra verò, ſi nō excuſet.

Corduba ſuprà. Mihi tamen hoc videtur incredibile: tum quia tam grauis pœna non imponitur, niſi propter mortalem culpam, tum etiam, quia ille actus, vt culpabilis eſt, non eſt perfectè humanus, ſed indeliberatus, ratione ignorantiæ: nam cùm ex parte obiecti & materiæ ſit ſufficiens grauitas ad peccatū mortale, non poteſt actus à tali culpa excuſari, niſi propter indeliberationem turpitudinis actus, quam ignorātia cauſat; propter actum autem imperfectum humanum & indeliberatum non incurritur irregularitas: quacunque ergo ratione ignorantia excuſet à peccato mortali, excuſat ab irregularitate, etiamſi aliqua leuis negligentia, vel venialis culpa miſceatur.

Scotus.

Secundò, quando ignorantia facti non excuſat à culpa mortali, docet Scotus, non excuſare etiam ab irregularitate. In quo etiam omnes illum ſequuntur propter contrariam rationem, quia, qui non excuſatur à culpa, non excuſatur à pœna: illa autem culpa eſt ſimpliciter talis in ſua ſpecie, & eiuſdem rationis cū rebaptizatione ſcienter facta.

Obiectio.

Solùm poteſt obiici ex principio poſito in quarto & quinto dubio, quia ille qui ex huiuſmodi ignorantia rebaptizat, non habet intentionem rebaptizandi, ſed baptizandi tantùm hominem, quem putat non eſſe baptizatum: ſed qui baptizat ſine intentione rebaptizandi abſolutè, non incurrit irregularitatem, vt dictum eſt; ergo. Et confirmatur, quia hoc ipſo quòd propter ignorantiam facti rebaptizat, virtute & implicitè habet in animo hanc conditionem baptizandi tantùm eum, qui non eſt baptizatus: ergo hoc ſatis eſt, vt ille non incurrat irregularitatem. Tandem confirmatur, quia ille ex intentione ſua non rebaptizat animo hæretico, neque in eo facto hæreticos imitatur; ergo non videtur contra eum lata hæc iuris pœna.

Solutio.

Fateor quidem, has rationes eſſe apparentes, & alicui videri poſſe probabiles, præſertim in materia odioſa, quæ reſtringenda eſt, & maximè, cùm hæc irregularitas tam euidenter & formaliter in iure non ſit expreſſa. Nihilominus tamen in re morali & graui non eſt à recepta ſententia recedendum; & ideo ad argumenta dicendum eſt, ad incurrendam pœnam non eſſe neceſſariam intentionem rebaptizandi formaliter, ita vt ſub directo obiecto illius intentionis cadat hoc totum, ſcilicet Baptiſmus iteratus. Neque hoc dictum eſt à nobis in ſuperioribus, ſed ſolùm neceſſariam eſſe intentionem dandi ſacramentum Baptiſmi homini iam baptizato: hanc autem intentionem habet etiam ille, qui ex ignorātia rebaptizat; quia, licèt non cognoſcat, illum eſſe baptizatum, tamen ſimpliciter vult baptizare hunc, qui eſt baptizatus, & facilè poſſet, ac deberet ſcire illum eſſe baptizatum; & quoad hoc ſatis conuenit cum hæreticis in facto ipſo, licèt nō omnino conueniat in animo, quod ſatis eſt: nam, licèt hæc irregularitas poſita ſit in odiū hæreticorum, non tamen eſt impoſita ſolis hæreticis, ſed omnibus imitantibus hæreticos in abſoluta rebaptizatione; quapropter conſulendum ſemper eſt, vt in his caſibus addatur conditio: nam illa poſita tollit omne periculum irregularitatis.

Obiectio.

Sed quid, ſi tanta eſt, támque probabilis dubitatio prioris Baptiſmi, vt ſine culpa poſſit iterum ſub conditione dari, miniſter autem non det illum abſolutè, ſed ſub conditione contra ordinationem Alexandri III. in cap. 2. de Baptiſmo, nunquid incurret irregularitatem, ſi fortaſſe in re ipſa rebaptizet?

Alex. III.

Solutio. Nauar.

Reſpondetur cum Nauar. ſuprà non incurrere, *quia non monſtratur eſſe iteratum, quod neſcitur eſſe factum*, vt dicit Innocentius III. in cap. vnico, de Clerico per ſaltum promoto. Et Fœlix Papa in cap. ſolemnita-

Innocentius.

Fœlix Papa.

A tes, de Conſecrat. diſt. 1. Tertiò, quando rebaptizatio fit per ignorantiam iuris, Scotus abſolutè ſentit non excuſare ab irregularitate; quia aut eſt ignorantia iuris eccleſiaſtici, aut diuini. Prior, quæcunque illa ſit, etiam inuincibilis, nihil refert, quia, cùm hoc peccatum ſit contra ius diuinum, ignorantia ſolius iuris humani non poteſt eſſe ſimpliciter de culpa, ſed ad ſummum de pœna irregularitatis, ſolo iure humano impoſita. Ignorantia autem ſolius pœnæ non excuſat, quominus ratione culpæ eadē pœna irregularitatis contrahatur: nam licèt de excommunicatione ſit in hoc ſpecialis controuerſia & difficultas, qua ſuo loco tractabimus, de irregularitate verò nulla eſſe videtur dubitandi ratio; vt patet etiam de irregularitate homicidij, & de aliis ſimilibus.

Scotus.

B Licèt Caſtro lib. 2. de lege pœnal. c. 14. contrarium ſentire videatur, ſine fundamento & contra communem ſententiam; iuxta quam etiam hæc pars eſt recepta ſine controuerſia. Poſterior autem ignorantia (ait Scotus) non excuſat à peccato, quod ſine probatione, vel maiori explicatione aſſumit. Sed vt rectè Soto notauit dicto art. 9. non videtur impoſſibile hoc ius diuinum de non rebaptizando, eſſe ab aliquo inuincibiliter ignoratum, quia non eſt tam per ſe notum, vt nullus, quantumuis ruſticus, vel idiota, poſſit illud ignorare: maximè quia poſſet aliquis decipi ab vno vel pluribus viris doctis, & fide dignis, ſaltem ſecundùm communem exiſtimationem. Poſſet ergo tunc ille error eſſe inculpabilis in homine ſimplici, qui

Caſtro.

C per ſeipſum nec debet nec poteſt huiuſmodi res fidei examinare. Quacunque ergo ratione contingat hanc ignorantiam eſſe inuincibilem, excuſabit à culpa, & conſequenter etiam ab irregularitatis pœna, quod Soto dubitanter affirmat; ſed non video dubitandi rationem; cùm conſtet, hanc irregularitatem non eſſe introductam ob ſignificationem aliquam, ſed præcisè in pœnā, quæ ceſſat, ceſſante culpa. Quæret verò aliquis, an idem ſit dicendum de rebaptizante per metum, quia ille etiam videtur inuoluntariè rebaptizare. Reſpondetur, illud tantùm eſſe inuoluntarium ſecundùm quid, quod non excuſat à graui culpa ſacrilegæ iterationis Baptiſmi; & ideo neque etiam excuſat ab irregularitatis pœna, niſi fortaſſe ſolam exteriorem actionem quis faceret ex tali me-

Quid qui per vim, & metū rebaptizat.

D tu abſque intentione faciendi ſacramentum, vt dictum eſt. Vide Maiol. lib. 3. de irregularitate, cap. 14. circa finem.

Dub. 7.

Septimò inquiri poteſt circa formalem caſum, & deciſionem illius textus, de illo Acolyto, qui presbytero baptizanti miniſtrauit, cur dicatur irregularitatem incurriſſe: & eadem quæſtio nunc eſt de quolibet ſic miniſtrante. Et ratio dubitandi eſt, quia huiuſmodi miniſter non poteſt cooperari ad ſubſtantiale miniſterium Baptiſmi; ſed ad ſummum, ad aliquem ritum accidentalem. Vnde in prædicto Concil. Lateranen. p. 26. cap. 1. ſic dicitur, *Aſtitit autē huic*

E *ſacrilegio adoleſcens Acolytus, & miniſterium exhibuit in reſpondendo Presbytero baptizanti & cooperator extitit rei nefandæ.* Nihil ergo cooperatus eſt, aut ablutioni, aut prolationi verborū formæ, neque ad hæc oportebat aliquid reſpondere, ſed ſolùm ad cæteras orationes, quæ in cæremoniis dicuntur: ergo ille propriè nullo modo contraxit culpam rebaptizantis; ergo nec pœnam. Atque hinc oritur ſimul octaua dubitatio, an propter ſolam iterationem Baptiſmi, quoad accidentales ritus incurratur hæc irregularitas, ſi non iterentur ea, quæ ſunt ſubſtantialia ſacramento. Et ratio dubij ſumitur ex dictis; quia ſi Acolytus manet irregularis ſolùm cooperando iis cæremoniis, multo magis presbyter illas iterando; vel è contrario,

riò, ſi hic, qui eſt principalis operans, ex hoc capite præciſè non fit irregularis, neque etiam manebit miniſter cooperans. Reſpondetur ab vltimo dubio incipiendo, propter ſolam cæremoniarum iterationem non contrahi irregularitatem hanc, quia ſolùm eſt propter peccatum rebaptizandi iniunctа. Vnde, ſi quis puerum ſemel ſolemniter baptizatum, vel metu mortis, vel alia de cauſa fingeret ſe iterum ſolemniter baptizare, & omnes cæremonias efficeret, veram autem formam non proferret, non maneret irregularis, quia non eſt rebaptizator: è contrario autem, ſi ſubſtantialia iteraret, etiam ſine cæteris requiſitis, irregularis maneret. Quin potiùs dicunt aliqui, iterationem harum cæremoniarum non eſſe ita prohibitam, quin, ſi caſu contingeret, in Baptiſmo ſolemni committi ſubſtantialem, & eſſentialem defectum, dandus ſit poſtea Baptiſmus eſſentialiter completus, omnes ſolemnitates iterando: ita Antonin. ſup. Ledeſma. 1. par. 4. q. 7. art. 9. dub. 5. Sed hoc mihi non probatur, cenſeo enim, in eo caſu repetenda eſſe ſubſtantialia, omiſſis accidentalibus; quia ita cautum eſt in iure, vt in huiuſmodi defectibus ſolùm ſuppleantur ea, quæ deſunt, item quia illa accidentalia in ſuo ordine fuerunt completa: & licèt propter Baptiſmum inſtituta ſint ab Eccleſia, non tamen neceſſe eſt, vt cum illo ſint ſemper tempore coniuncta; vt patet, quando ob neceſſitatem priùs antecedit ſubſtantialis Baptiſmus, & poſtea cæremonialia ſupplentur. Et hinc ad ſeptimũ dubium reſpondetur, eum, qui miniſtrat Presbytero ſolemniter rebaptizanti, manere irregularem propter deciſionem illius textus: hanc autem irregularitatem non contrahit præciſè, qui cooperatur cæremoniis, ſed qui cooperatur aliquo modo iterationi Baptiſmi; ſic enim in textu dicitur, *Cooperator extitit rei nefandæ*: hæc autem res nefanda non eſt in accidentalis, ſed in ſubſtantialis ritus Baptiſmi iteratione. Vnde etiam ſi in illo Baptiſmo non iterarentur ſolemnitates, verbi gratia, qui in priori fuerunt prætermiſſæ, nihilominus Acolytus maneret irregularis: è contrario verò, etiam ſi cæremoniæ eſſent iterandæ; ſi tamen Baptiſmus, quoad ſubſtantiam non repeteretur, non maneret irregularis. Ratio ergo illius irregularitatis eſt cooperatio ad iteratum Baptiſmum: nam, licèt Acolytus non concurrat, proximè miniſtrando aliquid ſubſtantiale, tamen quia miniſtrat illi actioni morali, ad totam illam cooperari cenſetur, ſicut cooperatur ſacrificio, quia ſacerdoti offerenti miniſtrat. Et hæc de rebaptizante.

Quam pœnã incurrat rebaptizatus. Fœlix. Circa rebaptizatum etiam in iure ciuili ei imponitur pœna capitis in legibus ſuprà citatis, & in epiſtol. 1. Fœlicis III. ſuprà etiam citati, variæ etiam pœnæ huiuſmodi rebaptizatis imponuntur, vt patet in cap. eos, quos, de Conſecratio. d. 4. quas partim ſuprà retulimus, ſed illæ iam non ſunt in vſu; neque ibi fit vlla irregularitatis mentio: in cap. autem qui bis, eadem diſt. apertè ponitur hæc irregularitas; dicitur enim, qui baptizatus eſt bis, ſecundùm canones ordinari non poſſe, niſi magna aliqua neceſſitas cogat, ille tamen textus per ſe non habet authoritatem ad hanc irregularitatem inducendam: non enim eſt alicuius Pontificis, vel generalis Concilij, vt Scotus & poſt eum alij notarunt, vt infrà dicemus, ſed deſumptum eſt ex Pœnitentiali Theodori, c. 14. vt eſt apud Burchardum, lib. 4. decreti, c. 51. Apertiùs colligitur hæc irregularitas ex d. Epiſt. Fœlicis III. cap. 5. & habetur in cap. qui in qualibet, 1. quæ. 7. vbi apertè declaratur, hanc irregularitatem non ſolùm à ſuſceptione, ſed etiam ab vſu ordinem impedire. Solùm poteſt dubitari, quia ibi ſolùm fit mentio de iis, qui alibi, quàm in Eccleſia catholica baptizati, aut rebaptizati ſunt; ergo qui in Eccleſia & à Catholicis rebaptizatus fuerit, non incurret hanc irregularitatem. Reſpondetur tamen, eam legem generaliter eſſe intelligendam; ita enim & ab omnibus intellecta eſt, & communi vſu ſuſcepta, quia, qui rebaptizatur, in eo facto ita ſe gerit, ac ſi eſſet extra Eccleſiam. Vnde in Concil. Carthag. V. capite 11. & habetur in c. confirmandum, ac d. 50 abſolutè dicitur, *Nunquam permittendum eſt, vt rebaptizati ad Clericatus gradum promoueantur.* Itẽ colligitur ex Conc. Toletan. IIII. c. 18. & habetur in c. qui in aliquo, d. 51. Quòd ergo baptizatus fiat irregularis certum eſt: intelligendum autem eſt iuxta ſuprà dicta de rebaptizatione abſolutè, & ſine conditione, & cum intentione iterum ſuſcipiendi Baptiſmum propter rationes ibi factas, quæ eodem modo hic applicari poſſunt.

(Marginal notes: Ledeſma. Scotus. Burchardus. Con. Carth. Conc. Tolet.)

Quid qui ignoranter rebaptizantur. Solet autem de hac irregularitate ſpecialiter dubitari, an contrahatur, etiam ab his, qui ignoranter rebaptizantur: nam quidam authores, præſertim Canoniſtæ ita ſentiunt, vt refert Couarr. in d. Clement. ſi furioſus, in princip. numero 8. & in eam inclinat Richardus in 4. diſt. 6. artic. 4. q. 2. Paludan d. 6. q. 4. artic. 1. quem ſequitur Antoninus 3. p. titul. 14 c. 12. §. 12. Fundatur hæc opinio in dict. c. qui bis, ibi enim dicitur, etiam illos, qui bis ignoranter baptizati ſunt, manere irregulares; & planè loquitur de ignorantibus inuincibiliter: nam dicit, eos pro eo facto non indigere pœnitentia; quod non rectè à quibuſdam exponitur de iis, qui per ignorantiam iuris culpabilem rebaptizari ſe ſinunt, qui dicuntur non indigere pœnitentia apud Deum, ſed illa Eccleſiaſtica pœnitentia, quæ imponitur his, qui ſcienter rebaptizantur; eſt enim valde violenta hæc expoſitio, vt ipſa verba ſatis per ſe oſtendũt: & ex fine eiuſdẽ capitis conſtat, vt triennalis pœnitentia imponitur, his qui non pro vitio, ſed pro munditia ex ignorantia rebaptizantur. Melior ergo reſponſio eſt, textum illum per ſe non habere authoritatem, vt ſuprà dicebam. Sed augetur difficultas, quia ibidem dicitur, ita eſſe in canonibus ſtatutum, & videtur ſanè indicare decretum Fœlicis III. dicto capite, qui in qualibet; vbi dicitur rebaptizatos in qualibet ætate manere irregulares; ergo etiam rebaptizatos in infantia, cùm tamen illi maximè ignoranter rebaptizentur: ergo eadem ratio erit de omnibus ignoranter rebaptizatis. Nihilominus contraria ſententia, & vera, & communis eſt. Eam tenet Scotus in 4. diſt. 6. quæſt. 8. Soto in dicto artic. 9. Nauar. cap. 27. numero 246. Couarru. ſuprà, & Syluester verb. Irregularitas, quæſtione 4. Turrecremata dicto capit. qui bis, de Conſecratione, diſtinct. 4. numero 7. Quæ in hunc modum declaratur & probatur: nam in primis, ſi aliquis in infantia rebaptizetur, non manet irregularis, vt à ſimili colligitur ex cap. placuit, & cap. 1. qui apud, de Conſecrat. diſtinct. 4. vbi dicitur, infantes, etiam ſi ab hæreticis baptizentur, non ideo manere irregulares: per quæ iura explicandum eſt citatum caput, qui in qualibet; vbi ſermo eſt tam de baptizatis, quàm de rebaptizatis extra Eccleſiam. Si ergo illa lex non cõprehendit infantes baptizatos ab hæreticis, neque etiam comprehendet rebaptizatos: cùm ergo dicit, *In qualibet ætate*, intelligendum eſt de ætate adulta, in qua iam homo poſſit ratione vti. Vnde vlteriùs fit, etiam eſſe interpretandam hanc legem de iis, qui ſcienter & voluntariè rebaptizantur: nam, ſi requiritur adulta ætas, ſolũ eſt, vt homo ſit capax culpæ & propriæ voluntatis. Item, ſi excluduntur infantes, ideo

(Marginal notes: Fœlix. Scotus. Soto. Nauar. Couar. Syluest. Turrecrem.)

ideo eſt, quia excuſantur à culpa; ergo idem erit idem de adulto, quacunque ratione à peccato excuſetur. A

Tandem hæc irregularitas, etiam reſpectu rebaptizati, impoſita eſt in pœnam, & non ob aliquam ſpecialem indecentiam, aut ſignificationem, aliàs etiam infantibus eſſet impoſita; ergo, ſi ignorantia talis eſt, quæ excuſet à culpa, excuſat etiam à pœna. Sed dicunt Richard. Palud. Antonin. Syluest. & alij, licèt hoc ſit probabile, tutiùs tamen eſſe diſpenſationem ab Epiſcopo petere, ſed certè, ſi propter dubium diſpenſatio petenda eſt, ab eo eſt petenda, qui habet poteſtatem diſpenſandi in hac irregularitate. Solus autem Papa poteſt cum rebaptizato diſpenſare, ſicut & cum rebaptizante. Re tamen vera non eſt neceſſarium, talem diſpenſationem petere: nam res tam clara videtur, vt nullum poſſit practicum dubium generare.

Richard. Palud. Antoninus. Syluest.

Quin potiùs addo contra eoſdem authores vltimo loco citatos, etiam ſi rebaptizatus poſtea ſciat, quid circa illum actum ſit, & ratum habeat, ac conſentiat, non manere irregularem; quia huiuſmodi conſenſus non facit priorem actionem, vel potiùs paſſionem, voluntariam aut culpabilem, ſed eſt nouum peccatum, vel internum, vel etiam externum, cui nulla eſt irregularitas in iure impoſita. Sicut, ſi quis caſu & omnino ſine culpa occideret hominem, nec tunc fieret irregularis, nec poſtea, etiam ſi viſo effectu gauderet; quia illud gaudium non eſt propriè voluntarium homicidium, cui eſt irregularitas iniuncta: ſic ergo eſt in præſenti. Sed quæres, an idem dicendum ſit de eo, qui per vim & metum rebaptizatur. Syluester, verbo, Irregularitas, num. 4. ex Innoc. in cap. eos, quos, de Conſecratio. d. 4. reſpondet, ſi fuit abſoluta coactio, non manere irregularem; ſecus verò, ſi fuit tantùm conditionaria ſeu per metum; quæ fuit etiam opinio Gloſſæ in dict. cap. eos quos; ego verò dicerem, ſi ille habeat intentionem, vt rebaptizetur, reuera manere irregularem, quia ad hanc intentionem cogi nullo modo poteſt, neque ipſe debet voluntariè illam adhibere, aliàs grauiter peccat peccato rebaptizationis, & ideo irregularis manet. Si verò talem intentionem non adhibeat, ſiue per abſolutam vim, ſiue per ſolum metum cogatur ad exteriorem receptionem ablutionis, non manebit irregularis. Imò, ſi metus ſit grauis, nihil peccabit non reſiſtendo, dummodo nec exteriùs ſignificet ſe conſentire, quia in reliquo nihil operatur, ſed patitur potiùs. Quod rectè poteſt à ſimili confirmari ex c. conſtat. 1. q. 1. Sed poteſt inde ſumi argumentum contra priorem partem huius reſponſionis; ibi enim dicitur, eos, qui inuiti ordinantur ab hæreticis, non manere irregulares, quod eſt verum, etiamſi illi habuerint intentionem recipiendi ordinem. Reſpondetur eſſe diſparem rationem: nam ille non tenetur non habere intentionem, ſuppoſito, quòd miniſter ſit ſufficiens & eſſentialia adhibeat, quia ipſe eſt capax talis ſacramenti; ſicut, qui inuitus baptizaretur ab hæretico, poſſet ſine culpa habere intentionem, quia eſt capax: ſecus eſt de rebaptizato, quia eſt incapax. Vltimò dubitari poteſt, an hæc irregularitas extendenda ſit ad iterantem ſacramentum Confirmationis, ſed de hoc dicemus in diſputatione morali de illo ſacramento, cuius tractationem aggredimur. Nam de ſacramento Baptiſmi ſatis diſputatum eſt.

Syluest. Innocent.

B

C

QVÆSTIO SEPTVAGESIMA SECVNDA.

De Sacramento Confirmationis, in duodecim articulos diuiſa.

Conſequenter conſiderandum eſt de ſacramento Confirmationis.

Et circa hoc quæruntur duodecim.

Primò vtrum Confirmatio ſit ſacramentum.

Secundò, de materia eius.

Tertiò, vtrùm ſit de neceſſitate ſacramenti, quòd chriſma fuerit priùs per Epiſcopum conſecratum.

Quartò, de forma ipſius.

Quintò, vtrum imprimat characterem.

Sextò, vtrùm character confirmationis præſupponat characterem baptiſmalem.

Septimò, vtrum conferat gratiam.

Octauò, cui competat recipere hoc ſacramentum.

Nonò, in qua parte.

Decimò, vtrùm requiratur aliquis, qui teneat cõfirmandũ.

Vndecimò, vtrùm hoc ſacramẽtũ per ſolos Epiſcopos detur.

Duodecimò, de ritu eius.

Poſt tractationem de ſacramento Baptiſmi, D. Thom. & Magiſt. cum cæteris Theologis in 4. di. 7. de Confirmatione diſputant, ſecundum ei locum in ordine ſacramentorum tribuentes, non tam dignitatis, aut neceſſitatis, quàm temporis & generationis ordinem conſiderantes. Sacramentum enim Confirmationis proximè poſt Baptiſmum tradendum eſt, vt antiqua etiam Eccleſiæ conſuetudine fuit obſeruatum: nam licèt interdum Patres ſignificent, Euchariſtiam ſolitam eſſe dari immediatè poſt Baptiſmum, vt ex Hieronym. Dialog. contra Luciferianos, & ex Ambr. lib. de his, qui initiantur, capit. & Auguſt. Epiſt. 23. ſumitur; tamen per ſe loquendo intelligendum eſt, poſt ſacramentum Confirmationis, quod poſt Baptiſmum ſtatim conferebatur, vt eſſet veluti perfectio & conſummatio eius, vt ex eodem Ambr. eodem libro de Myſteriis, cap. 7. in fine, & lib. 3. de ſacram. cap. 1. & 2. cõſtat, & ex Dionyſ. cap. 2. de Eccleſiaſt. Hierarch. dicente, *Hierarcha, cùm virum vnguento, quod maximè diuinos efficit, inſigniuit, Euchariſtiæ, quæ vim maximã habet perficiendæ ſanctitatis, participem eſſe pronunciat.* Idem tradit Cyrill. Hieroſol. Catecheſi 3. Myſtagogica, & alij infrà referendi. Vnde Eugenius Papa in decreto fidei, *Per Baptiſmũ,* inquit, *ſpiritualiter renaſcimur, per Cõfirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide: renati autem & roborati nutrimur diuinæ Euchariſtiæ alimonia*; præcedit ergo confirmatio Euchariſtiam. Atque hoc ſenſu accipiendum eſt, quod ait Melchiades Papa Epiſt. ad Epiſcopos Hiſpaniæ, cap. 3. *Ita coniuncta ſunt hæc duo ſacramenta* (agit de Baptiſmo & Cõfirmatione) *vt ab inuicem, niſi morte præueniente, nullatenus poſſint ſegregari, & vnum ſine altero ritè perfici non poteſt.* Quod enim ait, *ritè*, intelligendum eſt, id eſt, conuenienter, & cum

D. Thom. Magiſter.

Quare ſacramentum confirmationis

D

ſit ordine ſecundum.

Hieronym. Ambroſ. Auguſt.

Dionyſ.

Cyrill.

E

Eugenius.

Melchiades.

cum conſummata hominis perfectione. Hinc denique Rabanus lib.1.de inſtit.Cleri. cap.28. dicit, Cæremonialem vnctionem chriſmatis,quæ poſt Baptiſmum fit in vertice,ideo eſſe ab Eccleſia introductã, quia non ſemper poterat adeſſe Epiſcopus, qui ſacramentum Confirmationis daret. Eſt itaque hoc ſacramentum generatione,ſeu ordine,& vſu ſecũdum; & ideo,& ſecundo loco numeratur, & eodem ordine de eo diſputatio inſtituitur, quamuis à nonnullis authoribus propter ſpeciales cauſas interdum hic ordo immutetur, vt ſequenti quæſt.in initio diſputationum de Euchariſtia annotabimus.

Rabanus.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Confirmatio ſit ſacramentum.

Sup.q.65.art.1.& 4.d.2.q.1.ar.2.co.& d.7.q.1.cor.1.q.1.per 10.& 4.cont.c.58.l.64.art.2.

AD primum ſic proceditur.Videtur,quòd Confirmatio non ſit ſacramentum. Sacramenta enim ex diuina institutione efficaciam habent,ſicut ſuprà dictum eſt.Sed Confirmatio non legitur à Chriſto inſtituta. Ergo non eſt ſacramentum.*

2. Præterea,Sacramenta nouæ legis in veteri lege præfigurata fuerunt; vnde Apoſtolus dicit 1. Cor.10. quòd omnes in Moyſe baptizati ſunt, in nube & in mari; & omnes eãdem eſcam ſpiritualem manducauerũt,& omnes eundem potum ſpiritualem biberunt.Sed Confirmatio non fuit præfigurata in veteri Teſtamento. Non ergo eſt ſacramentum.

3. Præterea,Sacramenta ordinantur ad hominum ſalutem. Sed ſine Confirmatione poteſt eſſe ſalus: nam pueri baptizati ſine Confirmatione decedentes, ſaluantur. Ergo Confirmatio non eſt ſacramentum.

4. Præterea, Per omnia ſacramenta Eccleſiæ, homo Chriſto conformatur, qui eſt ſacramentorum author. Sed per Confirmationem non videtur homo Chriſto conformari,qui non legitur eſſe confirmatus. Ergo Confirmatio non eſt ſacramentum.

Habetur de conſe.d.5.c.3. De his,& eſt parum ante med. illius op. to.1.Concil. Aug.l.2.cont. lit. Petil. cap. 104.to.7.

Sed cõtrà eſt,quod Melchiades Papa ſcribit Hiſpaniarum Epiſcopis.De his, ſuper quibus rogaſtis vos informari, vtrùm maius ſit ſacramentum, manus impoſitio Epiſcoporum,an Baptiſmus,ſcitote vtrumque magnum eſſe ſacramentum.*

Reſpondeo dicendum, quòd ſacramenta nouæ legis ordinantur ad ſpeciales gratiæ effectus, & ideo vbi occurrit aliquis ſpecialis effectus gratiæ,ibi ordinatur ſpeciale ſacramentum.Quia verò ſenſibilia & corporalia gerunt ſpiritualium & intelligibilium ſimilitudinem,ex his, quæ in vita corporali agũtur,percipere poſſumus,quid in ſpirituali vita gratiæ ſpeciale exiſtat. Manifeſtum autem eſt, quod in vita corporali ſpecialis quædam perfectio eſt, quòd homo ad perfectam ætatem perueniat, & perfectas actiones hominis agere poſſit.Vnde & Apoſt.dicit 1.Cor.13.Cùm autem factus ſum vir,euacuaui, quæ erant paruuli. Et inde eſt etiam,quod præter motum generationis,quo aliquis accipit vitam corporalem,eſt motus augmenti,quo aliquis perducitur ad perfectam ætatem.Sic igitur & vitam ſpiritualem homo accipit per Baptiſmum,qui eſt ſpiritualis regeneratio.In Confirmatione autem homo accipit,quaſi quãdam perfectam ætatem ſpiritualis vitæ.Vnde Melchiades Papa dicit:Spiritus ſanctus,qui ſuper aquam Baptiſmi ſalutifero deſcendit lapſu,in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam; in confirmatione augmentum præſtat ad gratiã, in Baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt Baptiſmum confirmamur ad pugnam,in Baptiſmo abluimur, poſt Baptiſmum roboramur.Et ideo manifeſtum eſt, quòd Confirmatio eſt ſpeciale ſacramentum.*

In epiſt. ad Hiſpaniarum Epiſc. med.illius tom.1. Concil.

Ad primum ergo dicendum, quòd circa inſtitutionem huius ſacramenti eſt duplex opinio. Quidam enim dixerunt, quòd hoc ſacramentum non fuit inſtitutum nec à

A *Chriſto, nec ab Apoſtolis, ſed poſtea, proceſſu temporis in quodam Concilio. Alij verò dixerunt quòd fuit inſtitutum ab Apoſtolis.Sed hoc non poteſt eſſe,quia inſtituere nouum ſacramentum,pertinet ad poteſtatem excellentiæ,quæ competit ſoli Chriſto.*

Et ideo dicendum eſt,quòd Chriſtus inſtituit hoc ſacramentum,non exhibendo, ſed promittendo, ſecundum illud Ioan.16.Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos; ſi autem abiero mittam eum ad vos.Et hoc ideo,quia in hoc ſacramento datur plenitudo Spiritus ſancti, quæ non erat danda ante Chriſti reſurrectionem & aſcenſionem, ſecundùm illud Ioan.7.Nondum erat Spiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus.

Ad ſecundum dicendum, quòd, quia Confirmatio eſt
B *ſacramentum plenitudinis gratiæ, non potuit habere aliquid reſpondens in veteri Teſtamento, quia nihil ad perfectum adduxit lex,vt dicitur Heb.7.*

Ad tertium dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt) omnia ſacramenta ſunt aliqualiter neceſſaria ad ſalutem; ſed quædam ſunt, ſine quibus non eſt ſalus; quædam verò ſunt,quæ cooperantur ad perfectionem ſalutis.Et hoc modo Confirmatio eſt de neceſſitate ſalutis, quamuis ſine ea poſſit eſſe ſalus; dum tamen non prætermittatur ex contemptu ſacramenti.* *q.65.art.4. ad 3.arg.*

Ad quartum dicendum, quòd illi qui Confirmationem accipiunt,quæ eſt ſacramentum plenitudinis gratiæ, Chriſto conformantur, in quantum ipſe à primo inſtanti ſuæ conceptionis fuit plenus gratiæ & veritatis,vt dicitur Io.1.
C *Quæ quidem plenitudo declarata eſt in Baptiſmo quando Spiritus ſanctus deſcendit corporali ſpecie ſuper eum. Vnde & Luc.4.dicitur,quòd Ieſus plenus Spiritu ſancto, regreſſus eſt à Iordane. Non autem conueniebat dignitati Chriſti (qui eſt ſacramentorum author) vt à ſacramento plenitudinem gratiæ acciperet.*

COMMENTARIVS.

DVo definit D.Thom. in hoc art. quæ à nobis in ſequente diſputatione latè ſunt tractanda, & confirmanda.Primum eſt in corpore art. Confirmationem eſſe ſpeciale ſacramentum, quod præter authoritatem Melchiadis Papæ,quam adducit in argumento,ſed contrà,ſolùm declarat quadam congruen- *Melch.Papa.*
D tia & proportione ad corporis viuentis generationem & augmentum, quibus dicit in ſpiritualibus comparari Baptiſmum & Confirmationem:de qua proportione ſatis dictum eſt ſuprà,quæſt.65.art.1.Secũdum eſt in ſolut. ad 1. Confirmationem fuiſſe à Chriſto Domino inſtitutam, quæ aſſertio ſequitur ex præcedente,ſuppoſitis principiis traditis de inſtitutione ſacramentorum nouæ legis in genere. Addit tamen D. Thom. Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacramentum non exhibendo, ſed promittendo, iuxta illud Ioan.16. *Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos; ſi autem abiero, mittam eum ad vos.* Et Luc.24. *Ego mittam promiſſum Patris mei in vos.* Et Ioan.14.& 15. *Cùm venerit Pa-* *Ioan.16.* *Luc.24.* *Ioan.14.15.*
E *racletus, quem ego mittã vobis à Patre,&c.* iuxta quam interpretationem ſignificat D. Thom. quamuis hæc promiſſio ad literam intelligenda ſit de celebri illa ac viſibili miſſione,qua Spiritus ſanctus in die Pentecoſtes in Apoſtolos miſſus eſt,iuxta id,quod ſtatim ſubdit Lucas, *Vos autem ſedete in ciuitate, quoad vſque induamini virtute ex alto,* & Actor.1. *Vos autem baptizabimini Spiritu ſancto non poſt multos hos dies:* non tamen eſſe limitandam ad illam miſſionem,ſed extendẽdam ad omnium fidelium Confirmationem, & ad ſpecialem Spiritus ſancti miſſionem, quæ in ea fit, ſiue viſibiliter,vt olim,ſiue inuiſibiliter,vt modò, fiat: nam illi effectus,propter quos Chriſtus Apoſtolis Spiritum ſanctum promiſit,ſemper ſunt in Eccleſia neceſſarij, *Actor.1.*

& proportione ſeruata, in omnibus fidelibus locum habet, vt facilè cõſtabit prædicta Ioannis capita conſideranti. Vnde Melchiades Papa, Epiſt. ad Epiſcopos Hiſpaniæ cap. 2. promiſſionẽ à Deo factam Ioelis 2. *Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem*, quam Petrus Actorum ſecundo de aduentu Spiritus ſancti in die Pentecoſtes explicuit, declarat ipſe de miſſione etiam, quæ fit in hoc ſacramento, indicans non eſſe vnam ab altera ſeiungendam. Vnde inferiùs ad explicandum fructum huius ſacramenti vtitur illis verbis, Ioan. 16. *Cùm venerit ſpiritus veritatis, ipſe docebit vos omnem veritatem*, ſubiungens, *Vides, quoniam, cùm Spiritus ſanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam, & conſtantiam dilatatur.*

Melch. Papa. Ioelis 2. Ioan. 16.

A

Eſt autem vlteriùs in hac D. Thom. doctrina conſiderandum, cùm ait Chriſtum Dominum inſtituiſſe hoc ſacramentum, non exhibendo, ſed promittendo, non eſſe intelligendum, Chriſtum ante aſcenſum in cœlum, nihil præter Spiritus ſancti promiſſionem de hoc ſacramento Apoſtolis tradidiſſe: nam hoc ſolum ſine dubio ad inſtitutionem ſacramenti non fuiſſet ſufficiens: nam illa promiſſio ex ſe ab omni ſacramẽto abſtrahit, nec determinat modum talis aduentus, ſeu miſſionis Spiritus ſancti. Igitur Chriſtus Dominus non ſola promiſſione ſed etiam inſtructione (vt latiùs infrà dicam) hoc ſacramentum inſtituit; ritum illius Apoſtolos docens, & vſum præcipiens. Neque D. Thom. hoc excludit, ſed ſolùm ſignificare voluit, ita inſtituiſſe Chriſtum hoc ſacramentum pro tempore futuro, pro quo Spiritum ſanctum promittebat, vt ante aduentum eius noluerit vſum illius exerceri; & hoc declarat ratione, quam ſubiungit, quia Spiritus ſancti plenitudo, quæ eſt effectus huius ſacramẽti, non erat danda, antequam Chriſtus eſſet glorificatus, vt Ioan. 7. dicitur. Atque ob ſimilem rationem addit D. Thom. in ſolution. ad 2. in veteri lege non præceſſiſſe propriam figuram huius ſacramenti, quia nihil ad perfectum adduxit lex: in hoc autem ſacramento plenitudo ac perfectio Spiritus ſancti datur. Idémque docuerat ſuprà q. 65. artic. 1. ad quartum. Addit verò in 4. d. 7. q. 1. artic. 1. quæſtiunc. 1. ad 3. *aliquo modo fuiſſe hoc ſacramẽtum adumbratum in vnctione Pontificum, qua ſignificabatur vnctio Chriſti, à qua hæc vnctio deriuatur.* Quod ſignificaſſe videtur Cyprianus ſerm. de vnctione chriſmatis, dicens, *A facie noui olei deſiccatæ ſunt vnctiones antiquæ:* & inferiùs oleum Eliæ, & Eliſæi, & antiquas ferè omnes myſticas vnctiones in figuram huius ſacræ vnctionis adducit. Sed hæ potius ſunt accommodationes quædam, quàm propriæ figuræ.

Ioan. 7. Cyprian.

B C D

In ſolutione ad 3. indicat D. Thom. quæſtionem de neceſſitate huius ſacramenti; ſed, ſi ſit ſermo de neceſſitate medij, res eſt extra controuerſiam, eſſe quidem hoc ſacramentum valde vtile ad ſalutem: atque hoc ſenſu dici poſſe neceſſarium ad melius eſſe; ſimpliciter tamen non eſſe neceſſarium, quia non eſt per ſe inſtitutum ad tollendum peccatum, & ſine illo poſſunt homines ſaluari. Atque hoc ſenſu accipiendũ eſt, quod Melchiades Papa loco citato dicit, *In Baptiſmo abluimur, poſt Baptiſmum roboramur; at ſi continuò tranſituris ſufficiant regenerationis beneficia, victuris tamẽ neceſſaria ſunt Confirmationis auxilia. Regeneratio per ſe ſaluat, mox in pace beati ſeculi recipiendos: Confirmatio autem armat & inſtruit ad agones mundi huius, & prælia reſeruãdos.* Ad hunc ergo finem dixit eſſe neceſſariam Confirmationem, non ſimpliciter, ſed ad melius eſſe; id eſt, maximè vtilem. Si autem ſit ſermo de neceſſitate præcepti, habet hoc ſpecialem difficultatem infrà tractandã in diſputatione morali. Solutio ad quartum non indiget explicatione.

Melch. Papa.

E

DISPVTATIO XXXII.

Et primò de Confirmatione.

De inſtitutione ſacramenti Confirmationis.

QVAMVIS doctrina de hoc ſacramento breuior ſit, quam aliorum, nihilominus in illa tradenda eandem dicendi methodum tenebimus: probando priùs dari hoc ſacramentum a cæteris diſtinctum; poſtea eſſentiam, cauſas, effectus, & proprietates eius declarando. In hac ergo diſputatione definiemus quæſtionem, an ſit hoc ſacramentum, & conſequenter eius inſtitutionem, ex qua illius eſſe pendet.

SECTIO I.

Vtrùm Confirmatio ſit verum ac perfectum nouæ legis ſacramentum.

RAtio dubitandi eſſe poteſt primò; quia in Scriptura nulla ſit huius ſacramenti mentio. Secundò, quia nulla eſt illius neceſſitatis: nã Baptiſmus ſufficit ad ſpiritualem vitam præſtandam; Euchariſtia ad augendam, nutriendam, & conſeruandam. Propter hæc multi hæretici auſi ſunt ſacramentum hoc negare, ac contemnere, quorum parens videtur fuiſſe Nouatus; ſic enim de illo ſcribit Theodor. lib. 3. Hereticarum fabularum, cap. penult. *Iis, qui ab ipſis* (ſcilicet Nouatianis) *tinguntur, ſacrum Chriſma non præbent: quocirca eos etiam, qui ex hac hæreſi corpori Eccleſiæ coniunguntur, benedicti Patres vngi iuſſerunt.* Hunc errorum ſecuti ſunt Vvaldenſes, vt refert Æneas Syluius de origine Bohemorum, c. 35. Item Flagellantes apud Sanderum lib. 7. de viſibili Monarchia Eccleſiæ, hæreſ. 165. Item Pauperes de Lugduno, Rutheni, Lutherus, Caluinus, & reliqui noui ſectarij, vt videre licet apud Prateolum ſub eorum nominibus, & Lindanum lib. 4. Panopliæ à cap. 26. Ruardum art. 12. Bellarm. lib. de Confirmatione, & alios, qui hoc tempore contra hæreticos ſcripſerunt.

Error Noua. Theodor. Vvaldenſes. Aeneas Syl. Flagellantes. Sanderus. Pau. de Lug. Rutheni. Lutherus. Caluinus. Prateolus. Lyndanus. Ruardus. Bellarmin.

Dicendum verò eſt, in lege gratiæ eſſe quoddam ſacramentum à Baptiſmo, & cæteris diſtinctum, ad diuerſum finẽ & effectũ, & ſub diuerſo ſigno viſibili inſtitutum, quod à Patribus Confirmatio appellatur, ab effectu; aut Conſignatio frontis, aut ſacramentum chriſmatis, ex materia; aut manus impoſitio Epiſcoporum. Res in hac concluſione contenta eſt de fide, quæ inprimis ex ſacra Scriptura colligenda eſt, ſumendo inprimis id, quod in Commentario articuli probatum eſt, Chriſtum ita promiſiſſe Apoſtolis ſuis ſpeciale Spiritus ſancti donum, & aduentum ad eorum inſtructionem, protectionem, & ſingulare regimen, vt non ſolùm eorum perſonis, nec tantùm fidelibus diſcipulis, qui cùm eis tunc congregati erant, ſed in eis vniuerſæ Eccleſiæ perpetuò duraturæ, omnibúſque fidelibus hoc beneficium promiſerit, iuxta illud Ioan. 14. *Ego rogabo Patrem, & aliũ Paracletũ dabit vobis, vt maneat vobiſcũ in æternũ, Spiritum veritatis, quem mundus non poteſt accipere; quia non videt eum, nec ſcit eum; vos autẽ cognoſcetis eũ, quia apud vos manebit, & in vobis erit.* Hæc autẽ promiſſio, quãuis in Apoſtolis ſingulari, & extraordinario modo impleta ſit, tamen oportuit, vt Chriſtus in Eccleſia relinqueret definitum aliquem ac certum modum & viam, qua donum hoc, & effectus huius promiſſionis ad omnes, & ſingulos fideles, quadam ordinaria ac certa lege perueniret; quia alioqui, nec poſſet nobis conſtare, quando, vel quomodo in nobis eſſet implenda hæc promiſſio; nec poſſent fideles vti aliquo certo medio ad hoc donum recipiendum; & hac

Eſſe confirmationis ſacramentum diſtinctum ab aliis de fide eſt. Concluſio 1. probatur authoritatibus Scripturæ. Ioan. 14.

hac ratione fuit etiam maximè conueniens, vt hæc promiſſio aliquo certo ſacramento, & viſibili ſigno impleretur, quomodo Eccleſia Chriſti viſibilis eſt, & corporales homines ſub viſibilibus ſignis meliùs ſpiritualia capiunt. Vnde etiam in ipſis Apoſtolis non eſt hæc promiſſio impleta ſine viſibili ſigno, cuius veſtigium, ſeu participatio quædam aliquo tempore in Eccleſia primitiua durauit; tamen quia illud extra legem, & quaſi miraculoſum erat, magíſque ad fundandam, quàm ad conſeruandã, & exercendam fidem expediens; ideo neceſſarium fuit inſtitui aliud determinatum ſignum, per quod promiſſio illa in fidelibus impleretur: ſicut ergo promiſſio illa determinata eſt, & diſtinctio à cæteris in fine & effectu; ita proprium requirit ſignum & ſacramentum.

At enim dicet aliquis, promiſſionem hanc in Baptiſmo, & per Baptiſmum impleri. De illa enim loquens Petrus Actor. 2. cùm dixiſſet, *Hoc eſt quod dictũ eſt per Prophetã Ioel: Et erit in nouiſſimis diebus, dicit Dominus, effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem*: ſubdit inferiùs; *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrûm in nomine Ieſu Chriſti in remiſſionẽ peccatorum veſtrorum, & accipietis donum Spiritus ſancti, vobis enim eſt repromiſſio, & filiis veſtris, & omnibus, qui longè ſunt: quoſcunque aduocauerit Dominus Deus noſter*: docet ergo Petrus promiſſionem illam in Baptiſmo impleri. Sed non eſt hæc conueniens huius loci intelligentia: duo enim dona ſignificat Petrus eis verbis nobis eſſe promiſſa, ſcilicet remiſſionem peccatorum per Baptiſmum, & ſpeciale Spiritus ſancti donum poſt Baptiſmum. Vnde Chryſoſt. Hom. 18. in Acta, *Non eſt idem*, inquit, *aſſequi remiſſionem peccatorum, & accipere virtutem illam*, id eſt, Spiritũ ſanctum: non ergo illa ſingularis Spiritus ſancti promiſſio per ſolum Baptiſmum impletur, ſed Baptiſmus præmittendus eſt, vt in aliquo talis promiſſio poſſit impleri. Hanc autem eſſe veram huius loci intelligentiam, ipſe rerum vſus, & praxis ſatis oſtendit. Nam in primis Apoſtoli iam baptizati erant, quando Chriſtus eis hoc ſpeciale donum promiſit, & quando in eis promiſſionem impleuit die Pentecoſtes: & tamen per Baptiſmum receperant proprium donum & effectum Baptiſmi; ergo etiã à nobis aliquid ſpeciale promiſſum eſt ea promiſſione, diſtinctum à dono Baptiſmi. Deinde Samaritæ iam baptizati erant, & donum Baptiſmi acceperant: & nihilominus ad eos mittuntur Petrus & Ioannes, vt Spiritum ſanctum acciperent; eſt ergo hæc Spiritus ſancti receptio diſtincta ab effectu Baptiſmi. Antecedẽs patet Acto. 8. vbi non ſolùm habemus Spiritus ſancti donationem, & promiſſionem impletam, ſed etiam ſignum viſibile, per quod implebatur. *Miſerunt* (inquit) *ad eos Petrum & Ioannem, qui cùm veniſſent orauerunt pro ipſis vt acciperent Spiritũ ſanctum: nondum enim in quenquam illorũ venerat, ſed baptizati tantùm erant in nomine Domini Ieſu, tunc imponebant manus ſuper illos: & accipiebant Spiritum ſanctum.* Quod factum ſatis oſtendit, Apoſtolos intellexiſſe, & hoc donum eſſe diſtinctum ab effectu Baptiſmi: aliàs non tanta ſolicitudine illud procuraſſent hominibus iam baptizatis, & eſſe promiſſum à Chriſto ſub tali cæremonia, & ſigno viſibili; aliàs non auſi eſſent illa vti, vt daretur Spiritus ſanctus.

Actor. 2.

Atque idem colligitur ex facto Pauli Actor. 19. vbi inuenit quoſdam credentes baptizatos ſolo Baptiſmo Ioannis, quos priùs fecit baptizari Baptiſmo Chriſti: & poſtea Paulus impoſuit manus ſuper eos, & datus eſt eis Spiritus ſanctus: eſt ergo hæc promiſſio Spiritus ſancti diſtincta à promiſſione Baptiſmi,

Actor. 19.

A & effectu eius, & in nobis impletur, non abſolutè & ſimpliciter ex vi ſolius Baptiſmi, nec ſub conditione alicuius meriti, vel ſolius interioris diſpoſitionis; nihil enim tale nobis traditum eſt, aut in Scriptura legitur, ſed per viſibile miniſterium Eccleſiæ; vt ex dictis locis colligitur, & hoc eſt, quod nos appellamus Confirmationis ſacramentum.

Hoc autem efficaciſſimum argumentum ex Scripturis deſumptum duobus modis eludunt hæretici, vt referunt authores ſuprà citati, prior eſt, negando illam manuum impoſitionem fuiſſe ad dandum aliquem effectum, vel donum ex opere operato: ſed ſolùm fuiſſe cæremoniã ab illis introductam in ſignum cuiuſdam approbationis: nam poſt Baptiſmum, inquiunt, fideles præſentabantur Apoſtolis, vel Epi- B ſcopis, & ab eis examinabantur & inſtruebantur: illi verò, quaſi approbantes eorum fidem manus eis imponebant. Sed in primis hoc eſt hæreticorum inuẽtum de ſuo capite abſq; fundamẽto, ſolùm ad eneruandam Scripturæ vim. Deinde eſt per ſe incredibile. Petrum & Ioannem tãta cura fuiſſe miſſos Samariam, ſolùm vt nudam quandam cæremoniam exercerent. Deinde repugnat verbis Scripturæ, vt patet ex illa cauſali: *Orauerunt pro ipſis vt acciperent Spiritum ſanctum.* In hunc ergo finem, & non tantùm propter externam cæremoniam, *imponebant manus ſuper illos*: & ita ſtatim conſecutum eſt, quod ſubditur, *Et accipiebãt Spiritum ſanctum.* Quod paulo inferiùs expreſ- C ſiùs declaratur, cùm dicitur: *Cùm vidiſſet autem Simon, quia per impoſitionem manus Apoſtolorũ daretur Spiritus ſanctus, obtulit eis pecuniã, dicens: Date mihi hanc poteſtatem vt cuicunque impoſuero manus, accipiat Spiritum ſanctum*; vbi particula illa, per, cauſalitatem ſignificat: & non à Simone, ſed ab ipſo Luca poſita eſt, Simon autem agnoſcens in Apoſtolis illam poteſtatem deceptus non eſt: ſed in eo, quòd credidit pecunia poſſe obtineri. Vnde Petrus poſterius hoc reprehendit, non primum, ſed potiùs illud probauit, docens, illam poteſtatem eſſe donum Dei, quod pecunia obtineri non poſſet, vt ex illis verbis patet, *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſe obtineri.*

Eludũt hæretici hoc argumentum 1.

Reſpondetur hæreticis.

Simõ Magus.

D Alio modo reſpondent hæretici, illud factum non pertinuiſſe ad vſum ſeu miniſterium alicuius ſacramenti, ſed ad poteſtatem miraculorum, vel ſimilem gratiam gratis datam, tunc ſpecialiter conceſſam Apoſtolis ad fidem fundandam, & confirmãdam. Vnde conſequenter aiunt, per illam impoſitionem manuum non fuiſſe datam gratiam ſanctificantem, ſed ſimilia dona, ſeu gratias gratis datas: vt ſunt Prophetiæ, & donum linguarum: vnde Act. 19. dicitur, *Poſtquã impoſuit Paulus illis manus, venit Spiritus ſanctus ſuper illos, loquebãturq; linguis, & prophetabãt.* Vbi Chryſ. Hom. 40. *Illi*, inquit, *quibus manus imponit, Spiritũ accipiebant, veriſimile autẽ eſt, illos Spiritum habere, ſed non apparere, ſed efficacia & linguarũ locutione nunc declara-* E *bant.* Et eodem modo videtur exponere hãc manuũ impoſitionem Theophylact. ad Hebr. 6. tractans illa verba, *Non rurſum iaciẽtes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum, baptiſmatũ doctrinæ, & impoſitionis quoq; manuum, per quas* (ait Theophyl.) *Spiritum accipiebãt, vt prophetarent, & miracula ederẽt: imponente enim ipſis Paulo manus, acceperunt Spiritum ſanctum.* Alludit ad locum Act. 19. ex quo nos ſacramentum hoc Confirmationis colligebamus.

Pugnant 2. hæretici & nitũtur hoc argumentum infirmare.

Actor. 19.

Chryſoſt.

Theophyl.

Actor. 19.

Sed hæc etiam euaſio repugnat Scripturis: nam in primis promiſſio Spiritus ſancti facta à Chriſto, non ſolùm ad gratias gratis datas, ſed maximè ad gratiã ſanctificantem pertinuit, iuxta illud Luc. 24. *Sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto.* Et idẽ colligitur

Reſpondetur hæreticis.

Luc. 24.

Ioan.14.15.16.

gitur ex Ioã.14.15.& 16. vbi ſpecialiter dicit Chriſtus, *Expedit vobis, vt ego vadam; ſi enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos; ſi autem abiero, mittam eum ad vos.* Si enim Spiritus ſancti aduentus non fuiſſet futurus ad perfectionem ſpiritualis vitæ, & augmentum gratiæ ſanctificantis, ſed ad ſolas gratias gratis datas, quæ ad aliorum vtilitatem, magis quàm recipientis ordinantur, non eſſet tantæ æſtimationis, vt conſortio coporali præſentiæ Chriſti eſſet præferēdus. Deinde gratiæ gratis datæ non ſunt communes omnibus fidelibus, ſed Spiritus ſanctus eas diſtribuit prout vult, & Eccleſiæ expedit, vt patet 1. ad Corinth.12. & ad Epheſ. 4. at verò hoc donum Spiritus ſancti indifferēter dabatur omnibus fidelibus; Apoſtoli enim omnibus baptizatis manus imponebant, vt patet Actor 8. 9. & 19 ergo non pertinebat tantùm ad gratias gratis datas.

Paul.1.Cor.12.
Ad Epheſ. 4.
Act.8.9.19.

Præterea, quòd illa impoſitio manuum non pertineret ad gratiam miraculorum pro illo tempore ſpecialiter conceſſam, ſed ad ſacramentale aliquod miniſterium perpetuò in Eccleſia manſurum, probari poteſt primò, quia per illam implebatur Chriſti promiſſio de Spiritu ſancto fidelibus dando, quã factam eſſe toti Eccleſiæ, & pro vniuerſis fidelibus, ac temporibus, ſuprà oſtenſum eſt. Secundò, quia, ſi illa poteſtas ad miracula, vel gratias gratis datas pertinuiſſet, aliis quàm Apoſtolis, vel Epiſcopis, interdum communicata fuiſſet, ſicut ad alias miraculoſas actiones dabatur: non ſine myſterio autem vbiq; legitur, ſolos Apoſtolos hanc manuum impoſitionem exercuiſſe eo tempore, quo illi ſoli erant Epiſcopi. Tertiò eſt optimum teſtimonium ad Hebr. 6. vbi Paulus inter fidei rudimenta poſt Baptiſmum ponit manus impoſitionem: nimirũ eam, per quam ipſe & alij Apoſtoli gratiam Spiritus ſancti dabant, vt Chryſ. Theoph. & alij exponũt: ſi autem illa manus impoſitio non pertineret ad ordinaria Eccleſiæ miniſteria, & ſacramenta, non numeraretur à Paulo inter fidei initia & fundamenta: & ita intellexit eum locum Ambroſ. ibi dicens, loqui Paulum de impoſitione manuum, *per quã Spiritus ſanctus accipi poſſe creditur, quod poſt Baptiſmum ad Confirmationem vnitatis in Eccleſia Chriſti à Põtificibus fieri ſolet.* Et aug. lib. de fide & operibus c. 11. tractans illum locum Pauli, ita cõcludit: Hæc igitur omnia pertinere ad initia neophytorum ſatis apertè Scriptura teſtatur. Denique ſufficiens huius rei argumentum eſt, quòd illa manus impoſitio, quę ab Apoſtolis fiebat, poſtea in Eccleſia durauit, & per Epiſcopos ſemper facta eſt; & ideo manus impoſitio Epiſcoporum eſt dicta, vt cõſtat ex Melchiade ſuprà. Cuius rei plures teſtes inferius adducam, nunc duo ſufficiãt omni fide digni. Vnus eſt Cypria Epiſ.73. ad Iubaianum, vbi tractans prædictum locum Acto.8. dicit Petrum & Ioannem compleuiſſe, quod Philippus diaconus dare non poterat; & ſubdit, *Quod nunc quoque apud nos geritur, vt qui in Eccleſia baptizantur, præpoſitis Eccleſiæ offerantur, & per noſtram orationem ac manus impoſitionem Spiritũ ſanctum conſequantur, & ſignaculo Dominico cõſumentur.* Alius eſt Aug. lib.3. de Baptiſmo contra Donatiſtas, c.16. & tract 9. in primam Canonicam Ioan. quibus locis ait, eundem Spiritum ſanctum dari nunc per manus impoſitionem, qui tunc dabatur, quãuis non cum eiſdem ſignis viſibilibus, nec cum eiſdem effectibus, ad gratias gratis datas pertinentibus, quæ tũc erant neceſſaria, iam verò eorum neceſſitas ceſſauit.

Chryſoſt. Theoph.
Ambroſ.
Cyprian.
Auguſt.

2. Probatur Pontificum authoritate. Clemen. Pap.

Secundò principaliter probatur hæc veritas ſummorum Põtificum authoritate Primò Clemẽs Papa lib.3 Conſtitutionũ, cap.16. *Poſtea,* inquit, *Epiſcopus baptizatos Chriſmate vngat;* & cap. 17, *Chriſma,* inquit,

A *confirmatio confeſſionis, ſeu profeſſionis eſt.* In quibus verbis materiam, miniſtrũ, & effectum & nomen Confirmationis ab illo deſumptum, & in Eccleſia retentum indicauit: & Epiſt.4. *Omnibus,* inquit, *feſtinãdum eſt ſine mora renaſci Deo, & demum conſignari ab Epiſcopo, id eſt ſeptiformem gratiam Spiritus ſancti percipere:* & infrà, *Niſi regeneratus fuerit ab Epiſcopo cõfirmatus, perfectus eſſe Chriſtianus nequaquam poteſt; nec ſedem habere inter perfectos, ſi non neceſſitate, ſed incuria, aut volũtate remanſerit, vt à B. Petro accepimus, & cæteri ſancti Apoſtoli, præcipiente Domino, docuerunt.* Secundò Vrbanus Papa in Epiſt. ſua, cap. 7. *Omnes fideles per manus impoſitionem Epiſcoporum Spiritum ſanctum poſt Baptiſmum accipere debent, vt pleni Chriſtiani inueniantur.* B Tertiò Fabianus Epiſt. 2. cap.1. de Chriſmate multa docet, quæ infrà trademus; inter alia verò ait, Baptiſmum ſancti Chriſmatis vnctione perfici atq; cõfirmari. Quartò: Cornel. Papa Epiſtol. ad Fabian. Antiochenum, apud Euſebium, lib.6. Hiſtor. c. 33. aliàs 35. Domini ſigillum appellat referens de Nouato: *Neque Domini ſigillo ab Epiſcopo cõſignatus fuit; quo quidem neutiquam potitus, quomodo quæſo Spiritum ſanctum adeptus eſt?* Quintò: Euſebius Papa Epiſt. 3. circa fin. Sextò: latè Melchiades Papa, Epiſt. ſuprà citata. Septimò: Syluester ſacramentum hoc Conſtantino dedit; ſic enim legitur in Edicto Conſtantini col. 4. *Septiformis gratiæ Spiritus ſancti adhibuit beati Chriſmatis vnctionẽ, & vexillum ſanctæ Crucis liniuit in mea fronte, dicens; ſignet te Deus ſigillo fidei in nomine Patris, & Filij,* C *& Spiritus ſancti.* Octauò: Damaſus Pap. Epiſt.4. Nonò: Inno.I. epiſt.1. c.3. Decimò: Leo I. epiſt. 73. aliàs 75. deplorans ſtatum Eccleſię Alexandrinæ. *Interrupta eſt,* inquit, *ſacrificij oblatio, defecit Chriſmatis ſanctificatio;* clariùs epiſt. 86. aliàs 88. de Chorepiſcopis agẽs negat poſſe Chriſma cõficere, aut Chriſmate baptizatorum frontes ſignare. Epiſt. etiam 37. c.2. & 79. c. 7. dicit, baptizatos ab hæreticis non eſſe rebaptizãdos; ſed inuocatione Spiritus ſancti per Epiſcopalẽ manus impoſitionẽ confirmandos. Vndecimò: Greg. 1. lib. 3. epiſ. 9. Duodecimò: Innoc. III. in c. vnico de ſacra vnctione. §. quia verò, ait: *Poſt Baptiſmum vngi Chriſtianos ſancto Chriſmate in fronte, vt liberè confiteantur, quod credi ut:* & infrà; *Per frontis chriſmationem manus impoſitio deſignatur, quæ alio nomine dicitur Confirmatio; quia per eam Spiritus ſanctus ad augmentum datur & robur.* D

Vrban. Papa.
Fabianus Papa.
Corn. Papa.
Euſeb. Papa.
Melch. Papa.
Syluest. Papa.
Damaſ. Pap.
Innoc. I.
Leo Papa.
Greg. I.
Innoc. III.

Tertium argumentum ex Conciliorũ authoritate ſumendum eſt; huius enim ſacramenti meminit Concil. Elibertinum, c.37. dicens, baptizatum perducendum eſſe ad Epiſcopum, vt per manus impoſitionem perficiatur, c. 78. dicit: *Epiſcopus per benedictionem eum perficere debebit.* Concil. Laodicen. c. 48. vocat *Vnctionem ſupercœleſtis chriſmatis.* Conc. Hiſpal. ſecundum, c. 7. vbi idem dicit de Chorepiſcopis, quod Leo Papa loco ſuprà citato: Concil. Cabilonenſe ſecundùm, c.27. ſub nomine Confirmationis, E quam dicit, ſicut nec Baptiſmũ, iterari minimè debere, quod citant ex Concil. Tarracon. can.6. Gratianus in c. dictum eſt, de conſecra. diſt.5 & Iuo. lib. 4. c.46. Item Concil. Pariſienſ. ſub Ludouico & Lothario lib.1. c.33. vbi præcipit Epiſcopis, ne poſt cibũ & potum per impoſitionem manuum Spiritum ſanctum tradant temporibus Paſchæ & Pentecoſtes, & concilium Meldenenſe cap. 45. prohibet pro ſacro Chriſmate munera accipere: in Concil. Arauſic 1. cano. 1. fit mentio huius ſacramenti ſub nomine Confirmationis. Idem in 6. Synodo, can. 7. Concil. Colonienſ. par.7. c. 8. ex profeſſo tradit doctrinam de hoc ſacramento: Senonenſe in decret. fidei. c.10. & in decretis morum, c.38. Moguntin. c.17. expreſ

3. Probatur authoritate Concilium.
Concil. Elib.
Conc. Laod.
Conc. Hiſpa.
Conc. Cabi.
Conc. Tarr.
Conc. Pariſ.
Conc. Meld.
Conc. Arau.
Conc. Colo.
Conc. Seno.
Conc. Mog.

Conc. Flor. Conc. Trid. expreſſiùs tamen hoc definierunt Concil. Flor. in decret. Eugenij, & Concil Trid. ſeſſ. 7. & ſeſſ. 23. 4. vbi ſtatuit, vt nemo prima tonſura initietur, qui priùs confirmatus nõ fuerit. Plura ex Conciliis afferemus infrà de materia & miniſtro huius ſacramenti diſputantes.

4. Probatur. traditione Patrum. Quartum argumentum ſumitur ex Patrum traditione, quæ ad hanc veritatem confirmãdam ſufficeret, quando nullum aliud Scripturæ teſtimonium haberemus, vt de hac ipſa re diſputans dixit Hieron. *Hieronym.* dial. contra Luciferiã. Vnde Baſil. *Baſilius.* lib. de Spiritu ſancto, c. 27. inter non ſcriptas traditiones ponit conſecrationem olei vnctionis: latiùs & apertiùs Dionyſ. *Dionyſ.* c. 4. de Eccleſiaſt. Hierar. diſſerit de cõfectione Chriſmatis, quod c. 2. *Deificum vnguentum vocauerat, quo ſignãtur baptizati*, & in 3. par. illius capit. hoc ſacramẽtum vocat: *Diuinæ generationis ſacroſanctam perfectionẽ.* *Cyr. Hieroſ.* Pulchrè de eodem diſputat Cyrill. Hieroſo. catecheſi 3. Myſtagogica, vbi inter alia ait, hoc ſacramentum indicatum eſſe in Iordane; quando, baptizato Chriſto, Spiritus ſanctus in ipſum deſcendere viſus eſt. *Theodor.* Theodoret. in id Cantic. 1. Vnguentum effuſum nomen tuũ: *Si myſticè*, inquit, *magis vis intelligere, ſancti baptiſmatis myſterium recordare, in quo qui initiantur, ſpiritualis vnguẽti Chriſmate inũcti, ſub ea viſibili ſpecie inuiſibilem Spiritus ſancti gratiã ſuſcipiunt.* Vbi de Baptiſmo & Confirmatione, vt de vno ſacramento, loqui videtur; quia, vt ſuprà diximus, olim ſimul dari ſolebant, tanquam neceſſaria ad perfectionem, & quaſi complementum hominis Chriſtiani, non quidem quantum ad ſubſtantiam vitæ ſpiritualis, hæc enim in Baptiſmo complere datur; ſed quantum ad robur, & augmentum, perfectámque Spiritus ſancti protectionem, quod ad intelligendos cæteros antiquos Patres obſeruandum eſt, præſertim Nazian. *Nazian.* orat. 40 de ſancto Baptiſmo; vbi videtur Confirmationem ſub Baptiſmo comprehendere, cùm ait: *In eo animũ & corpus vnctione & Spiritu conſignari.* Niſi hæc verba ad cæremonialem vnctionem Baptiſmi referãtur: atque eodem ferè modo loquitur Damaſc. *Damaſcen.* lib. 4. de fide, c. 10. Præterea eſt optimus locus apud Euſebium, lib. 3. Hiſto. c. 17. aliàs 23. vbi hiſtoriã illã ex Clemente Alexandrino refert de adoleſcente, quem Ioannes Euangeliſta ſingulariter dilexit, & Epheſino Epiſcopo concredidit. *Quem ille*, inquit, *Baptiſmi ſacramẽto illuminauit; poſtea verò ſigillo Domini, id eſt, ſacramento Confirmationis, tanquam perfecta, tutáq; eius animi cuſtodia obſignauit.* *Iuſtin.* Iuſtinus Martyr. q. 137. ad Orthodox. vbi diſtinguit vnctionẽm olei, & vnguenti: per vnguentum Chriſma intelligens, quo dicit conſignari fideles poſt Baptiſmum. Ex Latinis Tertull. *Tertull.* interdum indicat hoc ſacramentum; præſertim lib. de præſcriptionibus hæreticor. cap. 36. & 40. dicens. *Poſt lauacrum ſignat in frontibus milites ſuos*: idẽ lib. de Reſurrectio. carnis, c. 8. Cyprianus latè Epiſt. 70. *Cyprian.* clariùs 72. vbi dicit Baptiſmum & manuum impoſitionem eſſe duo ſacramẽta, & vtrumque eſſe fidelibus ſuſcipiendum, & Epiſt. 73. ad Iubaianum; cuius verba ſuprà retulimus; & in ſer. de vnctione Chriſmatis late. Ambroſ. *Ambroſ.* lib. 2. de ſacrament. c. 2. vocat *Spiritale ſignaculum, quod poſt fontẽ ſupereſt, vt perfectio fiat.* Idem lib. 6. c. 20. & libro de iis, qui initiantur, cap. 7. *Auguſt.* Auguſt. lib. 2. contra liter. Petil. c. 104. vbi vocat ſacramentũ Chriſmatis: *Quod in genere viſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt, ſicut & Baptiſmus.* Idem lib. 5. de Baptiſ. c. 20. & lib. 15. de Trinit. c. 26. tract. 118. in Ioannem, & aliis locis ſuprà relatis. *Pacianus.* Pacianus epiſt. 1. ad Symphorianum circa fin. inter ſacramenta numerat Baptiſma & Chriſma, de quo latiùs diſſerit inferiùs lib. de Baptiſmo, *Lauacro*, inquit, *peccata purgantur, Chriſmate ſanctus Spiritus ſuperfunditur; vtraque vero iſta, manu & ore antiſtitis impetramus.* Optatus etiã *Optat. Mile.* Mileuitanus libr. 2. contra Parmenianum, colum. 8. mentionem facit cuiuſdam ampullæ Chriſmatis, quam hæreticus per feneſtram proiecit, vt eam frangeret: *quæ tamen*, inquit. *Deo muniente, inter ſaxa illeſa conſedit.* In 7. etiam Synod. *Synodus.* actione 4. inter miracula Sanctorum Coſmæ, & Damiani, ponitur, quòd quædam mulier laborans quadam ægritudine, *Chriſma accipiens, in aquam effudit, illámque bibit, & confeſtim ſanitati ſanctorum interceſſione reſtituta eſt.* Euſebius etiã *Euſe. Emiſ. Melchiad.* Emiſſenus homil. in die Pentecoſtes ex Melchiade Papa multa de hoc ſacramento deſumpſit: videri etiam poteſt Iſidor. *Iſidorus.* lib. 2. de Eccleſiaſticis officiis ad finem. Beda *Beda.* Lucæ 22. & Actor 8. Rabanus *Rabanus.* in lib. de inſtitutione Cleric. c. 30. & Bernardus *Bernard.* in vita ſancti Malachiæ cap. 2 in fine refert, B. Malachiam in Epiſcopatu quodam *vſum ſaluberrimũ confeſſionis, & ſacramentum Confirmationis, quæ gens illa, aut ignorabat, aut negligebat, inſtauraſſe*; & c. ſequente refert, Malchum Epiſcopum, Malachiæ magiſtrum, *puerum mẽte captum, ex his, quos lunaticos vocant, inter confirmandum ſacra vnctione ſanaſſe:*

1. Probatur. ratione. Vltimò afferre poſſumus congruentias, ſeu rationes huius veritatis; cùm enim non ex rerum naturis, ſed ex inſtitutione ad placitum, & ex voluntate inſtituentis pendeat, non poteſt efficaci ratione probari, ſed teſtimoniis, quibus de voluntate inſtituentis ſatis conſtet: poſſumus tamen eius voluntatis ſufficientes & morales rationes afferre. Prima & fundamentalis eſt, qua D. Thom. *D. Thom. Melch. Papa.* hîc eſt vſus, de qua ſuprà ſatis dictum eſt. Secunda ſumi poteſt ex Melchiade Papa Epiſt. ſuprà citata; vbi proponens obiectionem, qua nunc maximè vtuntur hæretici. *Quid mihi prodeſt poſt myſterium baptiſmatis myſterium Confirmationis? aut quantum video, non totum de fonte ſuſcepimus, ſi poſt fontem adiectione noui generis indigemus?* Reſpondet, rationem reddens: ſicut ad Imperatorem ſpectat, non ſolùm ſignare militem, ſed etiam armis competentibus eum inſtruere; ita Chriſtum Dominum per Baptiſmum nos deſcribere militiæ ſuæ, per Confirmationẽm verò dare adiumentum militiæ. Item ſicut parens magnam pupillo facultatem relinquens ei ſtatim prouidet tutorẽ; ita in hoc ſacramento dari regeneratis Paracletum, vt ſit eis cuſtos, conſolator, & tutor: denique inquit, *In fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam; in Confirmatione augmentum præſtat ad gratiam; in Baptiſmo regeneramur ad vitam; poſt Baptiſmum confirmamur ad pugnam; in Baptiſmo abluimur; poſt baptiſmũ roboramur*: & hoc eſt, quod alij ſancti Patres dicunt, hoc ſacramentum fuiſſe conueniens, vt ſit perfectio Baptiſmi, & plenitudo hominis Chriſtiani, vt ſuprà explicatum eſt.

Dices, totum hoc potuit ſimul dari vnico Baptiſmo: quid ergo neceſſe fuit, quaſi per partes, per vniuerſa ſacramenta dari? Reſpõdetur primùm; id fuiſſe expediens, vt in ipſamet ſacramentorum diuerſitate effectuum etiam gratiæ Dei, & beneficiorum eius varietas & multitudo cognoſceretur: nam præter gratiam regenerationis baptiſmalis, eſt ſingulare Chriſti beneficium, quod ipſis regeneratis Spiritum ſanctum tribuat in ſingulare regimen & protectionem eorum. Deinde, vt homines, & difficultatẽ ſpiritualis militiæ, & ſuæ naturæ imbecillitatem agnoſcant: nam etiam poſt copioſam Baptiſmi gratiam indigẽt ſpeciali robore & protectione Spiritus ſancti, vt Chriſto poſſint conuenienter militare. Tandem, vt hac ſacramentorum ſapientiſſima, & admirabili varietate magis ab hominibus coleretur Deus, & vt profeſſio fidei in Baptiſmo facta, veluti iteraretur,

tur, & rata fieret in Confirmatione. Atque ex his obiter ſatisfactum eſt, ſi quid in contrarium obijci poterat. A

SECTIO II.

An, & quo tempore fuerit hoc ſacramentum à Chriſto inſtitutum.

Error quorũdam tum hæreticorum, tum fidelium.

IN hac re & hæreticos, & nõnullos catholicos errâſſe inuenio, hæretici enim qui negant hoc eſſe verum ſacramentum, conſequenter dicunt, non Chriſtum, ſed Melchiadem Papam hanc cæremoniam inſtituiſſe. Sed quantum in hoc errent, ſatis conſtat ex dictis: oſtendimus enim ſacramentum hoc longè ante Melchiadem Papam tempore Clementis, Vrbani, Fabiani, Cornelij, Cypriani, Euſebij, & aliorum in vſu fuiſſe. Secundò fuit ſententia quorundam catholicorum, hoc ſacramentum non a Chriſto, neque ab Apoſtolis, ſed in Concil. Meldenſi, ſpeciali Spiritus ſancti inſtinctu, fuiſſe inſtitutum. Fundamentum eſt, quia inſtituere ſacramentum non eſt ſolùm promittere effectum ſacramenti, ſed deſignare etiam & præcipere ſignum viſibile, ſeu materiam & formam, per cuius vſum ſignificetur, & ex promiſſione detur effectus ſacramenti: ſed nec Chriſtus Dominus, neque Apoſtoli hoc præſtiterunt circa hoc ſacramentum; ergo non inſtituerunt illud. Probatur minor, quia, licèt Chriſtus promiſerit Spiritum ſanctum Apoſtolis, & diſcipulis ſuis, nullo tamen ſacramento vſus eſt ad hoc promiſſum implendum, ſed in die Pentecoſtes per poteſtatem excellentiæ eos abſque ſacramento Cõfirmauit, vt ſignificat Melchiad. Pap. dict. Epiſtol. dicens: *Quod in confirmandis neophytis manus impoſitio tribuit ſingulis, hoc tunc Spiritus ſancti deſcenſio in credentium populos donauit vniuerſis*: & idem ſignificauit Cõcil. Florentin. in decret. Eugenij, & D. Thom. latè artic. ſeq. ad 1. & Bonauent. d. 7. art. 1. q. 1. Similiter, licèt Apoſtoli ſuo miniſterio dederint effectum huius ſacramenti, non tamen ad hoc vtebantur ſigno viſibili huius ſacramenti, ſed ſola manus impoſitione & oratione, vt dictum eſt: nec leguntur de vnctione Chriſmatis, vel præſcripta verborum forma quicquam docuiſſe. Hanc opinionem tenet apertè Alexan. Alenſ. 4. par. q. 24. memb. 1. & 2. ar. 1. & S. Bonauent. in 4. d. 7. ar. 1. q. 1. & 2. vbi ait, inſtitutum eſſe, Spiritu ſancto dictante, ab Eccleſiæ rectoribus, & alijs.

Melch. Pap. — B — Conc. Meld. — Melch. Papa. — Conc. Flor. — D. Thom. — Bonauent. — Alex. Alenſ. — Bonauent.

Sacramẽtum confirmationis fuit à Chriſto immediatè inſtitutum. — Conc. Trid. — Conc. Mog. — Conc. Seno.

Dicendum verò eſt, hoc ſacramentũ fuiſſe à Chriſto Domino immediatè inſtitutum. Hoc iam eſt de fide certum ex definitione Concil. Trident. vt ſuprà latè explicatum eſt, tractando de ſacramentis in genere, & in ſpeciali de hoc ſacramento docuerunt hoc Concil. Mogunt. c. 17. & Concil. Senonenſe in decretis morum, cap. 38. vbi dicit, hoc ſacramentum fuiſſe primò à Chriſto inſtitutum, & ab Apoſtolis receptum. Et ratio eſt illa generalis, quia inſtitutio ſacramenti pertinet ad poteſtatem excellentiæ, quã ſolus Chriſtus habuit. Item, quia ſolus ipſe potuit effectum gratiæ infallibiliter promittere per ſignum ſenſibile. Oportet autem diſtinguere inſtitutionem ab vſu; & quidem veriſſimum eſt, Chriſtum Dominum nunquam ſuis manibus dediſſe ſacramentum hoc, imò neque ante aſcenſionem eius fuiſſe ab aliquo miniſtratum: cuius congruentem rationem adducit D. Thom. quia in hoc ſacramento datur plenitudo Spiritus ſancti, quam dari non expediebat, donec Ieſus eſſet glorificatus, vt dicitur Ioan. 7. ſed hinc nullum argumentum ſumitur ad inſtitutionẽ Chriſto negandam; non enim Chriſtus omnia ſacramenta per ſe miniſtrauit, quæ inſtituit, imò de nullo hoc expreſsè legitur in Scriptura, niſi de Euchariſtia: & idem eſt de Baptiſmo, ſaltem quoad aliquas perſonas, vt ſuprà dictum eſt, de Pœnitentia verò, cũ conſtet, Chriſtum illam inſtituiſſe, cùm Apoſtolis dixit; *Accipite Spiritum ſanctum, quorũ remiſeritis peccata, remittuntur, &c.* Ioan. 20. certum tamen eſt, nunquam ſacramentum illud adminiſtraſſe: ſic ergo dicendum eſt de Confirmatione, ſicut ſuo loco dicetur etiam de Extrema vnctione; de Matrimonio verò id notum eſt: idem verò eſt de ſacramento Ordinis, nam licèt Chriſtus per ſe Apoſtolos ordinauerit, non tamen ſacramentum Ordinis miniſtrando, ſed altiori modo. Atque eadem ratione nihil obſtat, quòd Apoſtoli non fuerint confirmati per proprium ſignum viſibile huius ſacramenti; quia Chriſtus per poteſtatẽ excellentiæ potuit eos altiori modo Spiritu ſancto replere ſub alio ſigno viſibili mirabiliori, & manifeſtiori, prout eo tempore fuit expediens ad inchoandam nouæ legis promulgationem. An verò Apoſtoli vſi fuerint hoc ſacramentali ſigno ad confirmandum alios fideles, quo nunc Eccleſia vtitur, vel ſola manus impoſitione, dicemus commodiùs diſputatione ſequente.

D. Thom.

Quãdo Chriſtus inſtituit hoc ſacramẽtum. — 1 Sententia. — Conc. Seno.

Occurrit autem ſtatim inquirendum, quando inſtituerit Chriſtus hoc ſacramentum; aliquibus enim viſum eſt, & ſignificatum in Concil. Senonenſi, inſtituiſſe illud Matth. 19. *Quando oblati ſunt ei paruuli, vt manus eis imponeret, & oraret*: & cũ diſcipuli increparẽt eos, dicit eis Ieſus: *Sinite paruulos & nolite eos prohibere ad me venire: talium eſt enim regnum cœlorum.* Sed, quãuis gratis demus, ibi fuiſſe aliquo modo adũbratum hoc ſacramentum: quòd tamen ibi fuerit inſtitutum, nullo fundamento affirmari poteſt: ibi enim nulla promiſſio, nullum præceptum, nulla materiæ aut formæ deſignatio legitur, ſine quibus ſacramenti inſtitutio eſſe non poteſt. Item veriſimile non eſt, Chriſtum pueros illos confirmaſſe, quia, vt diximus cum D. Thom. decuit, hoc ſacramentum ante Chriſti glorificationem non miniſtrari: & alioqui illi pueri nondum erant baptizati, neque ad hunc finem Chriſto offerebantur, ſed vt ab eo benedicerentur, vt Hieronymus dicit: vel vt curarentur, vt ſignificat Anſelmus. Alij ergo dicunt, Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacramentum poſt reſurrectionem, cùm Apoſtolis Spiritum ſanctum dedit inſufflando, eiſque dixit Ioan. 20. *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Ita videtur ſignificare Scotus in 4. diſt. 7. q. 1. in 1. obiect. in ſolutione verò indicat, fortaſſe nõ fuiſſe inſtitutum ante Chriſti aſcenſionem, neque toto illo tempore, quo Apoſtoli non fuerunt vſi materia & forma huius ſacramenti. Sed hoc poſterius, neque ipſi Scoto placet, neque eſt probabile: alioqui, vel dicendum eſſet hoc ſacramentum non fuiſſe immediatè à Chriſto inſtitutum, aut iterum ad terras deſcendiſſe ad inſtituendam illud, vel certè in cœlo exiſtentem illud inſtituiſſe, & Apoſtolis per mundum diſperſis reuelaſſe, quæ omnia improbabilia ſunt. Primum verò etiam eſt valde incertum: quia in illo facto Chriſti nullum eſt huius ſacramenti veſtigium: nam per illam inſufflationem non eſt datus Spiritus ſanctus Apoſtolis ad robur, ſicut datur in hoc ſacramento, ſed quoad poteſtatem remittendi peccata, vnde hic effectus magis ad ſacramentum Ordinis, quàm ad hoc ſpectauit. In verbis etiã quæ Chriſtus protulit, nullum eſt huius ſacramenti indicium: quia non eſt inſtitutum ad remittenda peccata, ſed ad gratiam augendam. An verò in aliquo ſenſu hoc verum ſit, infrà dicemus. Alij verò exiſtimarunt

C — D. Thom. — Hieronym. — Anſelm. — D — 2 Sententia. — E — 3. Sententia.

ſacra

ſacramentum hoc fuiſſe inſtitutum in die Pentecoſtes; quia tunc primùm Apoſtoli ſunt confirmati: ſed neque hoc habet probabilitatis coniecturam, quia licet tunc Apoſtoli fuerint confirmati, non tamen per vſum ſacramenti, ſed altiori modo; tum etiam, quia in toto illo facto nihil eorum interceſſit, quæ diximus eſſe ad inſtitutionem ſacramenti neceſſaria.

Hoc ſacramētum eſt inſtitutū à Chriſto ante eius aſcenſionem. *Conc. Trid.*

Mihi ergo certum eſſe videtur, Chriſtum, prius quàm in cœlum aſcenderet, hoc ſacramentum inſtituiſſe: tum propter ea, quæ nuper circa Scoti ſententiam dicebamus; tum etiam, quia Concil. Trid. hunc ſenſum videtur intendere, quando ſeſſion. 7. can. 1. definit, omnia ſacramenta nouæ legis à Ieſu Chriſto Domino noſtro eſſe inſtituta. Denique, quia Chriſtus Dominus prius, quàm in cœlos aſcenderet, Eccleſiam ſuam fundauit, quoad potiſſima, quæ ad ſubſtantiam eius, & principalia fundamenta pertinent, qualia ſunt omnia ſeptem ſacramenta. De tempore autem, quo ante aſcenſionem hoc inſtituit ſacramentum, licèt res ſit valde incerta, quia à ſacris Hiſtoriographis non eſt memoriæ prodita, veriſimilius tamen videtur, quoad promiſſionem, & Apoſtolorum inſtructionem, & præceptum illius datum de adminiſtrando hoc ſacramento in futuro tempore, & de materia & forma, qua in illo vti debebant, totum, inquam, hoc fuiſſe à Chriſto Domino factum in nocte Cœnæ; nullum enim tempus ad hoc aptius excogitari poteſt, præſertim cùm ea nocte toties Spiritum ſanctum promiſerit Eccleſiæ ſuæ, & nouum Teſtamentum condiderit. Et, quod maximè vrget, hoc apertè docet Fabianus Papa, Epiſt. 2. c. 1. *In illa*, inquit, *die Dominus Ieſus, poſtquam cœnauit cum diſcipulis ſuis, & lauit eorum pedes (ſicut à ſanctis Apoſtolis Prædeceſſores noſtri acceperunt, nobiſque reliquerunt) Chriſma conficere docuit.* Vbi nomine *Chriſmatis*, totum ſacramentum intelligere poſſumus, vel certè inde ſufficiens ſumitur argumentum, quod ſicut Chriſma docuit conficere, ita etiam aliquos alios ritus, qui ſunt de huius ſacramenti ſubſtantia.

Inſtituta eſt confirmatio nocte cœnæ quoad aliqua. *Fab. Pap.*

Atque hoc modo idem ſumitur ex Cypriano in ſerm. de Vnctio. Chriſm. & ſignificat etiam Clem. Papa locis ſuprà citatis, & inde fortè manauit Eccleſiæ conſuetudo conficiendi Chriſma illo die ſingulis annis, de quo infrà dicemus. Atque hanc ſententiam ſignificat hîc D. Thom. ad 1. & ſequuntur Soto; & Victoria in Summa, in materia de hoc ſacramento, in principio, qui generalem regulam aſſignat, omnia ſacramenta fuiſſe inſtituta ante Reſurrectionem, quia ſunt inſtrumenta noſtræ redemptionis, quæ in morte Chriſti conſummata eſt. Quam etiam amplectitur Soto ferè, vbicunque in 4. diſputat. de inſtitutione ſacramentorum, vel in genere, vel in particulari. Hæc tamen tam generalis doctrina videri iam poteſt hoc tempore ſuſpecta, quia Concil. Trid. definit, Chriſtum inſtituiſſe ſacramentum Pœnitentiæ poſt reſurrectionẽ ſuam, ſeſſio 6. capit. 14. ſeſſ. 14. capit. 1. vbi ait, illud ſacramentum præcipuè fuiſſe inſtitutum, quando Chriſtus dixit Apoſtolis: *Accipite Spiritum ſanctum.* Vbi notanda eſt illa particula, *præcipuè*. Nam hinc, vt minimum, certum eſſe exiſtimo, tunc fuiſſe datam Apoſtolis poteſtatem ordinis ad abſoluendum à peccatis, vt ex eodem etiam Concilio colligitur, ſeſſ. 23. cap. 1. & cano. 4. Vnde fit, ex illo tempore, cœpiſſe ſacramentum illud eſſe, veluti in eo ſtatu, in quo, & ab Apoſtolis dari, & à fidelibus baptizatis recipi poſſet: & ideo verè ac propriè dicitur, tunc fuiſſe inſtitutum. Cùm hoc tamen optimè poteſt intelligi

Cyprian. *Clem. Pap.* *D. Thom.* *Soto.* *Victoria.* *Conc. Trid.*

A abſque vlla repugnantia, quòd Chriſtus Dominus in nocte Cœnæ inſtruxerit Apoſtolos de futuro ſacramento Pœnitentiæ, & quòd illos conſtituturus eſſet illius ſacramenti miniſtros, eóſq; docuerit modum, & formam, quam in iudicandis & remittendis peccatis ſeruaturi erant. Quod nunc exempli tantũ cauſa dictum ſit. Nam exacta eius diſcuſſio ſuo loco tradetur. Ad hunc ergo modum intelligo Confirmationis inſtitutionem potius inchoatam, quàm perfectam eſſe in nocte Cœnæ, ſeu in futurum potius traditã per inſtructionem, quàm de præſenti per facultatem & efficaciam datam: nam, vt infrà dicetur, ſoli Epiſcopi habent poteſtatem ad miniſtrandi hoc ſacramentum: Apoſtoli autem, licet in nocte B Cœnæ fuerint ordinati Sacerdotes, non tamen Epiſcopi, vt probabilius creditur, vſque ad Chriſti reſurrectionem, & ideo in nocte Cœnæ non fuit hoc ſacramentum in eo ſtatu conſtitutum, in quo poſſet, & adminiſtrari, & recipi: & hac ratione dicimus non fuiſſe tunc plenè inſtitutum. Quoad hoc ergo dici poteſt inſtitutum Ioann. 20. quando Chriſtus dixit Apoſtolis, *Accipite Spiritum ſanctum, &c.* quatenus tũc Chriſtus fecit Epiſcopos ſuos Apoſtolos: atq; ita dedit illis poteſtatem conficiendi hoc ſacramentum, ſuppoſita inſtructione præcepti & promiſſione, quæ prius in nocte cœnæ eiſdem tradiderat.

Quando Apoſtoli fuerunt inſtituti ſacerdotes, quãdo Epiſcopi. *Quando perfecta & abſoluta eſt confirmationis inſtitutio.*

C

ARTICVLVS II.

Vtrùm chriſma ſit conueniens materia huius ſacramenti.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd chriſma non ſit cõueniẽs materia huius ſacramenti. Hoc enim ſacramentum (vt dictum eſt) inſtitutum eſt à Chriſto, promittente diſcipulis Spiritũ ſanctum. Sed ipſe miſit eis Spiritum ſanctum abſq; omni chriſmatis inunctione. Ipſi etiam Apoſtoli hoc ſacramentum conferebant per ſolã manus impoſitionem, abſque chriſmate. Dicitur enim Actorũ 8. quòd Apoſtoli imponebant manus ſuper baptizatos, & accipiebant Spiritum ſanctum. Ergo chriſma non eſt materia huius ſacramenti, quia materia eſt de neceſſitate ſacramenti.* *Inf. q. 84. art. 1. ad 1. & 4. d. 7 q 1. ar. 2. q 1. ar. 2. & 4. cont. c. 60. Art præc. ad 1. arg.*

D *2. Præterea, Confirmatio quodammodo perficit ſacramẽtum Baptiſmi (ſicut ſuprà dictum eſt*) & ita debet ei conformari ſicut perfectio perfectibili. Sed in Baptiſmo eſt materia, ſimplex elementum, ſcilicet aqua. Ergo huius ſacramenti non eſt conueniens materia chriſma, quod conficitur ex oleo & balſamo.* *q. 65. ar. 4.*

3. Præterea, Oleum aſſumitur in materiam huius ſacramenti ad inungẽdum. Sed quolibet oleo poteſt fieri inunctio, putà oleo, quod fit ex nucibus, vel ex quibuſcunque aliis rebus. Non ergo ſolum oleum oliuarum debet aſſumi ad huiuſmodi ſacramentum.

4. Præterea, Suprà dictũ eſt, quòd aqua aſſumitur, vt materia ad baptizandũ, quia vbiq; de facili inuenitur. Sed oleũ oliuarum non vbique inuenitur, & multo minus balſa-* E *mum. Non ergo Chriſma, quod ex his conficitur, eſt conueniens materia huius ſacramenti.* *q. 66. art. 3.*

Sed contrà eſt, quod Gregorius dicit in Regiſtro, Preſbyteri baptizatos infantes ſignare in frontibus ſacro chriſmate, nõ præſumant. Ergo chriſma eſt materia huius ſacramenti.* *Lib. 3. c. 6 à med. illius.*

Reſpondeo dicendum, quòd chriſma eſt conueniens materia huius ſacramenti. Sicut enim dictum eſt, in hoc ſacramento datur plenitudo Spiritus ſancti ad robur ſpirituale, quod competit perfectæ ætati. Homo autem, cum ad perfectã ætatem peruenerit, incipit iam communicare actiones ſuas ad alios, antea verò quaſi ſingulariter ſibipſi viuit. Gratia verò Spiritus ſancti in oleo deſignatur, vnde Chriſtus dicitur eſſe vnctus oleo lætitiæ, propter plenitudinem Spiritus ſancti, quam habuit. Et ideo oleum competit* *Art. præced.*

materiæ huius ſacramenti. Admiſcetur autem balſamum propter fragrantiam odoris, quæ redundat ad alios, vnde Apoſtol. dicit 2. Cor. 2. Chriſti bonus odor ſumus Deo, &c. Et licèt multa alia ſunt odorifera, tamen præcipuè accipitur balſamum propter hoc, quod habet præcipuum odorem, & quia etiam incorruptionem præſtat. Vnde Eccleſ. 24. dicitur, quaſi balſamum non mixtum odor meus.

Ad primum ergo dicendum, quòd Chriſtus ex poteſtate excellentiæ, quam habet in ſacramentis, contulit Apoſtolis rem huius ſacramenti, id eſt, plenitudinem Spiritus ſancti ſine ſacramento, eo quòd ipſi primitias Spiritus ſancti acceperunt, ſicut dicitur Romanorum 8. Nihilominus tamē aliquod conforme materiæ huius ſacramenti, exhibitum fuit Apoſtolis ſenſibiliter in collatione Spiritus ſancti. Quod enim ſenſibiliter Spiritus ſanctus ſuper eos deſcendit in ſpecie ignis, ad eandem ſignificationem refertur, ad quam refertur oleum, niſi quòd ignis habet vim actiuam, oleum autem habet vim paſſiuam, in quantum eſt materia & fomētum ignis. Et hoc ſatis competabat: nam per Apoſtolos gratia Spiritus ſancti erat ad alios deriuanda. Super Apoſtolos etiam Spiritus ſanctus deſcendit in figura linguæ, quod ad idem ſignificandum refertur, quod ſignificat balſamum; niſi quòd lingua per locutionem eſt communicatiua ad alterum, balſamum verò per odorem, quo ſcilicet Apoſtoli replebantur Spiritu ſancto, vt fidei Doctores, alij autem fideles, vt operatores eorum quæ pertinent ad ædificationem fidelium. Similiter etiam ad impoſitionem manus Apoſtolorum, & etiam ad eorum prædicationem deſcendebat plenitudo Spiritus ſancti ſuper fideles ſub viſilibus ſignis, ſicut & à principio deſcenderat ſuper Apoſtolos. Vnde Petrus, Actorum 11. Cùm cœpiſſem loqui, cecidit Spiritus ſanctus ſuper eos, ſicut & in nos in initio. Et ideo non erat neceſſaria ſenſibilis materia ſacramentalis, vbi ſenſibilia ſigna miraculosè exhibebantur diuinitùs. Vtebantur tamen Apoſtoli communiter chriſmate in exhibitione ſacramenti, quando huiuſmodi viſibilia ſigna non exhibebantur. Dicit enim Cap. 4. in princ. *Dionyſ.* 4. cap. Eccleſiaſt. hierarch. Eſt quædam perfectiua operatio, quam duces noſtri (id eſt, Apoſtoli) chriſmatis hoſtiam nominant.*

Ad ſecundum dicendum, quòd Baptiſmus datur ad ſpiritualem vitam ſimpliciter conſequendam; & ideo competit illi ſacramento materia ſimplex. Sed hoc ſacramentum datur ad plenitudinem conſequendam Spiritus ſancti, cuius eſt multiformis operatio, ſecūdùm illud, Sap. 7. eſt enim in illa ſpiritus intelligentiæ, ſanctus, vnicus, multiplex, & 1. ad Corinth. 12. Diuiſiones gratiarum ſunt, idem autem Spiritus. Et ideo conuenienter huius ſacramenti eſt materia compoſita.

Ad tertium dicendum, quod proprietates olei, quibus ſignificatur Spiritus ſanctus, magis inueniuntur in oleo oliuarum, quàm in quocunque alio oleo. Vnde & ipſa oliua ſuper frondibus virens, virorem & miſericordiam Spiritus ſancti ſignificat. Hoc etiam oleum propriè dicitur oleum, & maximè habetur in vſu, vbi haberi poteſt. Quilibet autem alius liquor, ex ſimilitudine huius, oleum nominatur, nec eſt in vſu communi, niſi in ſupplementum apud eos, quibus deeſt oleum oliuarum. Et ideo hoc oleum ſolum aſſumitur in vſu huius, & quorundam aliorum ſacramentorum.

Ad quartum dicendum, quòd Baptiſmus eſt ſacramētum abſolutæ neceſſitatis, & ideo eius materia debet inueniri vbique. Sufficit autem, quod materia huius ſacramēti, quod non eſt tantæ neceſſitatis, poſſit de facili ad omnia loca terrarum deferri.

COMMENTARIVS.

Chriſmatis nomine diuus Thomas planè intelligit compoſitum ſeu mixtum quoddā ex oleo oliuarum, & balſamo; vt apertè conſtat ex corpore A articuli: vbi optimam congruentiam huius materiæ adducit. De hoc ergo compoſito non ratione vnius, vel alterius partis, ſed ratione totius, docet ſine dubio diuus Thomas (quicquid Caietanus dicat) eſſe neceſſariam materiam huius ſacramenti, non minus, quàm ſit aqua neceſſaria ad Baptiſmum, vt planè colligitur ex ſolutione ad 4. & ita, quod attinet ad literam & ſenſum D. Thom. nulla eſt difficultas. Quam ſit autem certa eius ſententia, ſtatim diſputabitur.

ARTICVLVS III.

Vtrùm ſit de neceſsitate huius ſacramenti, quòd Chriſma fuerit priùs per Epiſcopum conſecratum.

B

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod non ſit de neceſſitate huius ſacramenti, quod chriſma, quod eſt materia huius ſacramenti, fuerit priùs per Epiſcopum conſecratum. Baptiſmus enim, in quo fit plena remiſſio peccatorum, non eſt minoris efficaciæ, quàm hoc ſacramētum. Sed licet quædam ſanctificatio adhibeatur aquæ baptiſmali ante Baptiſmum, non tamen eſt de neceſſitate ſacramēti, quia in articulo neceſſitatis prateriri poteſt. Ergo non eſt de neceſſitate huius ſacramenti, quod chriſma fuerit priùs per Epiſcopum conſecratum. 4. d. 7. q. 1. ar. 1. q. 3.

2. Præterea, Idem non debet bis conſecrari. Sed materia ſacramenti ſanctificatur in ipſa collatione ſacramenti, per formam verborum, qua confertur ſacramentum, vnde & Aug. dicit ſuper Ioannem. Accedit verbum ad elementū, &* C *fit ſacramentum. Non ergo debet priùs chriſma cōſecrari, quàm hoc ſacramentum tradatur.* Tract. 80. in Ioan. à med. tom. 9.

3. Præterea, Omnis conſecratio, quæ fit in ſacramētis, ad conſecutionem gratiæ ordinatur. Sed materia ſenſibilis, confecta ex oleo & balſamo non eſt capax gratiæ. Ergo non debet ei aliqua conſecratio adhiberi.

Sed contrà eſt, quod Innocen. Papa dicit, Presbyteris cùm baptizāt, chriſmate baptizatos vngere liceat, quod ab Epiſcopo fuerat conſecratum, non tamen frontem ex eodem oleo ſignare, quod ſolùm debetur Epiſcopis, cùm tradunt Paracletum. Quod quidem fit in hoc ſacramento. Ergo ad hoc ſacramentum requiritur chriſma per Epiſcopum conſecratum.* Habetur de conſe. d 4. c. Presbyteris.

D *Reſpondeo dicendum, quòd tota ſacramentorum ſanctificatio à Chriſto deriuatur, vt ſupra dictum eſt*. Eſt autem conſiderandum, quod quibuſdam ſacramentis habentibus materiam corpoream, Chriſtus eſt vſus, ſcilicet Baptiſmo, & etiam Euchariſtia. Et ideo ex ipſo vſu Chriſti, materiæ horum ſacramentorum aptitudinem acceperunt ad perfectionem ſacramenti. Vnde Chryſoſtomus* dicit, quod nūquam aquæ Baptiſmi purgare peccata credentium poſſent; niſi tactu Dominici corporis ſanctificatæ fuiſſēt. Et ſimiliter ipſe Dominus accipiens panem, benedixit, ſimiliter autem & calicem, vt habetur Matth. 26. & Luc. 22. Et propter hoc nō eſt de neceſſitate horum ſacramentorū, quod materia priùs benedicatur, quia ſufficit benedictio Chriſti. Si qua* E *verò benedictio adhibeatur, pertinet ad ſolēnitatem ſacramenti, non autem ad neceſſitatem. Vnctionibus autem viſibilibus Chriſtus non eſt vſus, ne fieret iniuria inuiſibili vnctioni, qua eſt vnctus præ conſortibus ſuis. Et ideo tam chriſma, quàm oleum ſanctum infirmorum, priùs benedicuntur, quàm adhibeantur ad vſum ſacramenti.* q. 64. art. 3. Refertur de conſe. c. 4. c. 101. nūquam aqua.

Ad primum ergo patet reſponſio ex dictis.

Ad ſecundum dicendum, quòd vtraque conſecratio chriſmatis non refertur ad idem. Sicut enim inſtrumentum virtutem inſtrumentalem acquirit dupliciter, ſcilicet quando accipit formam inſtrumenti, & quando mouetur à principali agente ad effectum; ita etiam materia ſacramenti duplici ſanctificatione indiget, per quarum vnam ſit In cor. 4.

ſit propria materia ſacramenti, per aliam verò applicatur ad effectum.

*Ad tertium dicendum, quòd materia corporalis non eſt capax gratiæ, quaſi gratiæ ſubiectum: ſed ſolùm ſicut gratiæ inſtrumentum, vt ſuprà dictum eſt *. Et ad hoc materia ſacramenti conſecratur, vel ab ipſo Chriſto, vel ab Epiſcopo, qui gerit in Eccleſia perſonam Chriſti.*

* q. 62. ar. 1. 2. & 3.

COMMENTARIVS.

DVo proponuntur in titulo articuli. Primum, an ſit neceſſarium, chriſma eſſe conſecratum. Secundum, an eodem modo neceſſarium ſit, vt hæc conſecratio fiat ab Epiſcopo. Ad priorem partem diſtinctè reſpondet D. Thomas in art. de neceſſitate huius ſacramenti eſſe conſecrationem, ſeu benedictionem chriſmatis. Ratio verò, qua id probat, nonnullam habet difficultatem, quæ ad formam argumenti redacta, videtur eſſe huiuſmodi: Omnis materia ſacramenti, qua Chriſtus non eſt vſus, conſecranda eſt, antequam ad vſum ſacramenti applicetur: illa verò, qua Chriſtus eſt vſus, non indiget tali conſecratione: ſed Chriſtus non eſt vſus vnctione Chriſmatis, aut olei; ergo de neceſſitate huius materiæ eſt, quòd priùs conſecretur. Maior declaratur, ex differentia inter Baptiſmum & Euchariſtiam reſpectu aliorum ſacramentorum: nam quia Chriſtus baptizatus eſt, & tactu ſuæ ſanctiſſimæ carnis aquam ſanctificauit, ideo non eſt de neceſſitate ſimpliciter Baptiſmi benedictio aquæ, ſed ſolùm eſt cæremonialis ex inſtitutione Eccleſiæ: & ſimiliter, quia ipſemet Chriſtus panem accepit, & benedixit, nulla etiam præuia benedictio eſt de neceſſitate Euchariſtiæ; ergo vbi Chriſtus tactu ſuo non ſanctificauit materiam, erit neceſſaria præuia benedictio: atque huiuſmodi eſt materia Chriſmatis, & olei infirmorum.

Obiectio circa diſcurſum D. Thom. Circa quem diſcurſum primò obiici poteſt de aliis tribus ſacramentis, quorum materiis Chriſtus etiam non eſt vſus, & tamen nulla eſt in eis neceſſaria præuia benedictio. Ad hoc autem facilis eſt reſponſio; ſermonem eſſe de materiis, quæ ſunt res ſenſibiles & permanentes: nam aliæ, quæ conſiſtunt in ſolis actionibus humanis, aut verbis, non ſunt capaces huiuſmodi benedictionis, vt eſt in Pœnitentia, confeſſio peccatorum: & in matrimonio expreſſio conſenſus, ſeu mutuæ traditionis corporum: in ſacramento Ordinis contactus aliquis; quamquam in eo ſacramento eo modo, quo ex parte materiæ concurrunt aliquæ res permanentes, ita in eis reperitur præuia aliqua ſanctificatio: nam, ſi materia eſt manuum impoſitio, illæ manus ſunt Epiſcopales & conſecratæ: ſi verò eſt porrectio alicuius inſtrumenti, illud inſtrumentum eſt aliquo modo ſacrum & religioſum, vt eſt calix, patena, liber Euangeliorum, &c.

De Pœnitentia etiam dicere quis poſſet, confeſſionem quodammodo ſanctificari ex vi contritionis, ſeu attritionis, à qua procedat neceſſe eſt; de Matrimonio verò externam traditionem ſanctificari ratione intentionis, honeſtè procreandi filios in vitam æternam. Maior difficultas eſt in prima propoſitione à D.Thom. aſſumpta, & in declaratione, & probatione eius: nam quòd in Baptiſmo non requiratur neceſſariò præuia benedictio aquæ, non eſt, quia Chriſtus eſt vſus Baptiſmo, ſed quia illud eſt ſacramentum neceſſitatis: ſicut enim ob hanc cauſam non requirit determinatum, ſeu ſanctificatum miniſtrum: ita etiam propter eandem communem tantum materiam poſtulat. Quod autem non ſit A propter contactum Chriſti, probatur, quia cùm dicitur Chriſtus fuiſſe vſus Baptiſmo, aut eſt ſermo de ſacramento Baptiſmi, & hoc eſt falſum: aut eſt ſermo de ablutione aquæ, & hoc modo etiam eſt vſus vnctione, & viuens, quando à Magdalena vnctus eſt, & mortuus à Nicodemo. Similiter in Euchariſtia, propria ratio, ob quam non eſt neceſſaria præuia benedictio, non eſt, quia Chriſtus illa eſt vſus; ſed quia illud ſacramentum tale eſt, quod per ipſius materiæ conſecrationem conficitur, ita vt materia conſecrata ſit ipſum ſacramentum; vſus verò ſit quid poſterius: ad conſecrationem autem materiæ non oportuit exigi aliam priorem benedictionem, alioqui procedi poſſet in infinitum. B Denique ex toto diui Thomæ diſcurſu nulla ratio colligitur, ob quam neceſſarium ſit in hoc ſacramento materiam eſſe præconſecratam: nam quòd Chriſtus non fuerit ea vſus, non eſt ſufficiens ratio.

Reſponſio. Reſpondetur ab hac vltima parte incipiendo, per ſe eſſe decens ac congruum, vt res, quæ ex ſe habet communem & vulgarem vſum, prius quàm ad ſacrum vſum, & ad ſanctificandos homines aſſumatur, fiat aliquo modo ſacra ac religioſa, ita vt priùs conſtituatur in ratione materiæ remotæ, & rei ſacræ ſeparatæ à reliquis communibus; poſtea verò adhibeatur ad vſum, qui eſt materia proxima, vt diuus Thomas in ſolutione ad ſecundum & tertium ſignificauit, C quomodo dixit Cyrillus Hieroſolymitanus, *Cyril. Hier.* agens de Chriſmate, catecheſi 3. myſtagogyca, *Sanctum hoc vnguentum non ampliùs eſt vnguentum nudum, neque (ſi quis ita appellare malit) commune, poſtquam iam conſecratum eſt.* Propter hanc ergo cauſam non fuit D.Thom. ſolicitus in corpore artic. in reddenda ratione huius neceſſitatis, quam in ſolutionibus argumentorum ſatis erat explicaturus, ſed illud potiùs exiſtimauit declarandum, cur in Baptiſmo & Euchariſtia præuia materiæ benedictio non ex neceſſitate requiratur. Obiectiones autem contra hoc factæ probant quidem præter rationem à D.Thom. allatam poſſe alias probabiles excogitari; non tamen efficiunt, quo minùs D.Thom. coniectura probabiliſſima ſit. D Nam, quod ad Baptiſmum attinet, cùm dicitur Chriſtus vſus Baptiſmo, neque intelligitur in rigore de noſtro ſacramento, neque de quacunque communi aquæ ablutione, ſed de Baptiſmo Ioannis, qui, licèt fuerit diuerſus à noſtro, tamen cónueniebat in materia, & aliquam rationem ſacri ſigni habebat, quatenus erat, veluti præcurſor ad Baptiſmum Chriſti; eóque vſus eſt Chriſtus, vt aqua ad ſuum Baptiſmum ſanctificaret, ac conſecraret: hoc autem modo non eſt Chriſtus vſus vnctione aliqua Chriſmatis aut olei, licèt aliis de cauſis vnctum fuerit aliquando corpus eius; non tamen conſtet illas vnctiones ex huiuſmodi materia fuiſſe. Quod verò ad Euchariſtiam ſpectat, noua declaratione non indiget, E vtraque enim ratio adducta conueniens eſt; cùm enim materia illius ſacramenti in perſona ipſius Chriſti conſecretur, ſufficiens præuia ſanctificatio eſt viua repræſentatio eius, quod ipſe geſſit, vt, ſicut ipſe accepit panem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, & verbo ſuo conſecrauit, ita etiam faciat miniſter illius ſacramenti, eius perſonam repræſentando.

Ad alteram quæſtionem in titulo contentam D. Thom. non videtur reſpondere in corpore articuli: ſolùm enim concludit, Chriſma prius eſſe cóficiendum, quàm ad vſum ſacramenti adhibeatur: nihil tamen de Epiſcopo dicit, tamen, cùm in titulo id propoſuerit, vt reſponſio quæſtioni adæquata ſit, in eo

in eo ſenſu intelligenda videtur: præſertim, quia teſtimonium Innocentij, quod adducit in argumento, ſed contrà, de Epiſcopali conſecratione loquitur, & in ſolut. ad 3. etiam rationem inſinuat dicens, materiam ſacramenti, vt ſit gratiæ inſtrumentum, debere conſecrari, *vel ab ipſo Chriſto, vel ab Epiſcopo, qui gerit in Eccleſia perſonam Chriſti*. Dices, etiam Sacerdotem ſic gerere perſonam Chriſti. Reſpondetur, ſpecialiter hoc dici de Epiſcopo, qui ex inſtitutione ipſius Chriſti eſt ordinarius Paſtor, & ſponſus Eccleſiæ, & ſubit vicem ipſius Chriſti.

Innocent.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm hæc ſit conueniens forma huius ſacramenti, Conſigno te ſigno crucis, &c.

Inf. q. 84. art. 3. cor. & 4. d. 7. q. 1. ar. 3. q. 3. & op. 22. col. 1.

*AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd hæc non ſit conueniens forma huius ſacramenti, Conſigno te ſigno Crucis, & cõfirmo te chriſmate ſalutis *, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, Amen. Vſus enim ſacramentorum à Chriſto & ab Apoſtolis deriuatur. Sed neq; Chriſtus hanc formam inſtituit, nec Apoſtoli ea vſi leguntur. Ergo non eſt conueniens forma huius ſacramenti.*

2. Præterea, Sicut ſacramentum eſt idem apud omnes, ita & forma debet eſſe eadem: quia qualibet res habet vnitatem, ſicut & eſſe, à ſua forma. Sed hac forma non omnes vtuntur, quidam enim dicunt: Confirmo te chriſmate ſanctificationis. Ergo hæc non eſt conueniens forma huius ſacramenti.

q. 65. ar. 4. & ar. 2. huius q. arg.

*3. Præterea, Sacramentum hoc debet conformari Baptiſmo, ſicut perfectio perfectibili, vt ſuprà dictum eſt *. Sed in forma Baptiſmi non ſit mentio de conſignatione characteris, nec etiam de cruce Chriſti (cùm tamen per Baptiſmum homo Chriſto commoriatur, vt Apoſtolus dicit, Rom. 6.) nec etiam ſit mentio de effectu ſalutis; cùm tamen Baptiſmus ſit de neceſſitate ſalutis. In forma etiam Baptiſmi ponitur vnus actus tantùm, & exprimitur perſona baptizantis, cùm dicitur: Ego te baptizo. Cuius contrarium apparet in forma prædicta *; non ergo eſt conueniens forma huius ſacramenti.*

In initio art. poſita.

Sed contrà eſt authoritas Eccleſiæ, quæ hac forma communiter vtitur.

Poſita in initio art.

*Reſpondeo dicendum, quòd prædicta * forma eſt conueniens huic ſacramento. Sicut enim forma rei naturalis dat ei ſpeciem, ita forma ſacramenti continere debet, quicquid pertinet ad ſpeciem ſacramenti. Sicut autem ex ſuprà dictis patet *, in hoc ſacramento datur Spiritus ſanctus ad robur ſpiritualis pugnæ.*

Ar. 1. huius q.

*Et ideo in hoc ſacramento tria ſunt neceſſaria, quæ continentur in forma prædicta *. Quorum primum eſt cauſa cõferens plenitudinem roboris ſpiritualis, quæ eſt ſancta Trinitas, quæ exprimitur, cùm dicitur, In nomine Patris, &c. Secundum eſt ipſum robur ſpirituale, quod homini confertur per ſacramentum materiæ viſibilis, ad ſalutem; quod quidem tangitur, cùm dicitur: Confirmo te Chriſmate ſalutis. Tertium eſt ſignum, quod pugnatori datur, ſicut & in pugna corporali milites inſignis ducum inſigniũtur. Et quantum ad hoc dicitur: Conſigno te ſigno crucis, in quo ſcilicet Rex noſter triumphat, vt dicitur Coloſſ. 2.*

Poſita in 1. arg.

*Ad primum dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt) per miniſterium Apoſtolorum quandoq; dabatur effectus huius ſacramenti, ſcilicet plenitudo Spiritus ſancti, quibuſdam viſibilibus ſignis miraculosè à Deo effectis, qui poteſt effectum ſacramenti ſine ſacramento conferre. Et tunc non erat neceſſaria nec materia nec forma huius ſacramenti. Quandoq; autem tanquam miniſtri ſacramentorum hoc ſacramentum præbebant; & tunc ſicut materia, ita & forma ex mandato Chriſti vtebantur. Multa enim ſeruabant Apoſtoli in ſacramentorum collatione, quæ in Scripturis communiter propoſitis non ſunt tradita. Vnde Dionyſius * dicit in*

Art. 2. huius q. ad 1. arg.

Cap. 7. Eccl. hier. par. 3. inter med. & fi.

A *fine Eccleſ. hierarch. Conſummatiuas inuocationes, id eſt, verba quibus perficiuntur ſacramenta, non eſt iuſtum Scripturas interpretantibus, neq; myſticum earum, aut in ipſis operatas ex Deo virtutes, ex occulto ad commune adducere, ſed noſtra ſacra traditio ſine pompa, id eſt, occultè eas edocet. Vnde & Apoſtolus dicit, loquens de celebratione Euchariſtiæ, 1. Cor. 11. Cætera, cùm venero diſponam.*

Ad ſecundum dicendum, quòd ſanctitas eſt ſalutis cauſa. Et ideo in idem redit, quod dicitur chriſmate ſalutis & ſanctificationis.

Ad tertium dicendum, quòd Baptiſmus eſt regeneratio in ſpiritualem vitam, qua homo viuit in ſeipſo; & ideo non ponitur in forma Baptiſmi, niſi vnus actus ad ipſum hominem ſanctificandum pertinens. Sed hoc ſacramentum non
B *ſolùm ordinatur ad hoc, quòd homo ſanctificetur in ſeipſo, ſed exponatur cuidam pugnæ exteriori. Et ideo non ſolùm ſit mentio de interiori ſanctificatione, cùm dicitur: Confirmo te chriſmate ſalutis; ſed etiam conſignatur homo exteriùs, quaſi vexillo crucis ad pugnam ſpiritualem, quod ſignificatur, cùm dicitur, Conſigno te ſigno crucis. In ipſo autem verbo baptizandi, quod ablutionem ſignificat, poteſt intelligi & materia, quæ eſt aqua abluens, & effectus ſalutis, quæ non intelliguntur in verbo confirmandi, & ideo oportuit hæc ponere. Dictum eſt autem ſuprà *, quòd hoc, quod dicitur, Ego, non eſt de neceſſitate formæ baptiſmalis, quia intelligitur in verbo primæ perſonæ: apponitur tamen ad exprimendam intentionem, quod non eſt ita neceſſarium in Confirmatione, quæ non exhibetur, niſi ab excellenti miniſtro, vt*
C *infrà * dicetur.*

q. 66. a. 5. ad 1.

Art. 11. huius quæſt.

LItera D. Thom. perſpicua eſt, rem autem ipſam ampliùs explicabimus in vltima ſectione diſputationis ſequentis.

DISPVTATIO XXXIII.

& ſecunda de Confirmatione.

De eſſentia ſacramenti Confirmationis.

COnfirmatio definiri poteſt, eſſe ſacramentum nouæ legis, quo baptizati in gratia roborantur, & ſpeciali modo Spiritum ſanctum accipiunt: ſeu eſſe ſacramentum nouæ legis ſpeciale robur gratiæ Spiritus ſancti ſignificans, & conferens.
D His enim verbis metaphyſico modo per proprium genus & differentiam huius ſacramenti eſſentia declaratur: tamen hoc modo explicata ratione huius ſacramenti pendet eius intelligentia ex cognitione effectuum eiuſdem ſacramenti. Nam ſignum non poteſt ſine ſignato intelligi; neque ſpecialis cauſalitas inſtrumenti abſque ſpeciali effectu: & ideo hæc tractatio reſeruanda eſt in diſputationem ſequẽtem; quæ erit de effectu. Aliter ergo poteſt magis phyſicè definiri Confirmatio: quòd ſit vnctio Chriſmatis in fronte ſigno crucis facto, ſub præſcripta forma verborum. Et hæc definitio eſt à nobis in hac diſputatione explicanda, in qua priùs de materia remota, deinde de proxima, ac poſtremò de forma dicemus.
E

Quæ ſit definitio Confirmationis.

SECTIO I.

Vtrùm oleum balſamo miſtum ſit de neceſſitate materia huius ſacramenti.

PRima ſententia eſſe poteſt; nullam ſenſibilem materiam præter Epiſcopalem manuum impoſitionem eſſe de ſubſtantia huius ſacramenti. Hæc fuit opinio Canoniſtarum, vt refert Marſilius in 4. quæſt. 5. artic. 1. qui fundabantur in hoc, quòd materia hæc fuit ab Eccleſia inſtituta; & eadem opinio tribui poteſt Alenſi, & Bonauenturæ, qui idem docent locis ſuprà citatis: nam quòd ex ſola inſtitu

1. Sententia.

Marſilius.

Alenſis.

Bonauent.

ſtitutione Eccleſiæ non poteſt eſſe de ſubſtantia ſacramenti. Vnde Apoſtoli nulla materia vtebantur præter manuum impoſitionem, vt ſentit Hugo Victor. in lib. 2. de ſacram. p. 7. c. 2. *Hugo Victo.*

2. Sententia. Secunda opinio, admittit Chriſma ſaltem ex oleo confectum eſſe de eſſentia huius ſacramenti: balſami autem miſtionem non eſſe de neceſſitate ſacramenti, ſed ſolũ de neceſſitate præcepti, ſicut eſt miſtio aquæ in Euchariſtia. Ita ſentit Caiet. hîc, quẽ ſecuti ſunt Sot. d. 7. art. 2 Victoria ſuprà, n. 41. Nauar. c. 22. n. 8. Couar lib. 1. variar. reſolut. c. 10. n. 4. citantur etiam Hoſius, Ledeſ. & alij moderni, ſed falſò. *Caietanus. Soto. Victoria. Nauarrus. Couar. Innoc. 3.* Præcipuum fundamentum huius ſententiæ ſumitur ex Innoc. III. in c. 1. de ſacram. nõ iterandis, vbi conſultus Pontifex, an Confirmatio eſſet iteranda in eo, qui per errorem nõ Chriſmate, ſed oleo fuerat B delinitus, reſpondet, nihil eſſe iterandum, ſed cautè ſupplendum, quod incautè fuerat prætermiſſum: ſupponit ergo id, quod fuerat prætermiſſum, non eſſe de ſubſtantia ſacramenti. Nam ſi defectus fuiſſet ſubſtantialis, ſacramentum etiam nullum fuiſſet; ergo iterum dari debuiſſet. *Palud. Durand. Adrianus.* Reſpondent Palud. Durã. Adrian & alij infrà citandi, Pontificem non negare, in eo caſu dandum eſſe ſacramentum Confirmationis, ſed negare eſſe iterandum ſacramentum Confirmationis; illa enim non eſt iteratio, ſed effectio eius, quod factum non fuerat. At hoc nimis videtur violentũ: tum quia ibi nõ erat quæſtio de iteratione, nec fiebat vis in verbo iterandi, prout ſignificare poteſt ſecundã collationem eiuſdem ſacramenti poſt primam ratam & validam: ſed ſimpliciùs agebatur de iteratione, prout cõmuniter loquimur, ad ſignificandã C collationem ſacramenti, quæ iterum fit, quomodo prior indicatur fuiſſe inualida: tum etiam, quia verba illa, *ſed cautè ſupplendum, quod incautè fuerat prætermiſſum*, planè indicant, non eſſe totum ſacramentum iterandum, ſed ſolũ aliquem defectum ſupplendum, quod ſolùm habet locum, quando defectus eſt accidentalis: nam ſi ſit ſubſtãtialis, totum repeti oportet. Et confirmatur: nam ibi ſimul cũ illa quæſtione, alia Pontifici proponitur; ſc. an Subdiaconatus ſine manus impoſitione datus, ſit iterandus: & vtrique quæſtioni reſpondet eiſdem verbis ſuprà citatis. Sentit ergo, eiuſdem rationis eſſe defectum in vtroque caſu: ſed in ſubdiaconatu ille defectus eſt accidentalis; D ergo etiam alter in Confirmatione.

Secundò principaliter poteſt hæc ſententia teſtimoniis antiquorũ Patrũ ſuaderi; ſæpe n. nomine olei hanc materiã ſignificant: & quamuis interdũ vtantur nomine Chriſmatis, tamẽ illam vocem nomine olei ſæpe declarant: nam Chriſma apud Græcos ex vi ſuæ ſignificationis vnctionem tantùm generatim ſignificat, quolibet genere vnguenti fiat, vt ex vſu illius linguæ conſtat, & notauit Aug. tract. 33. in Ioan. Et Proſper in lib. ſentent. in 342. & S. Eligius hom. 8. in die Cœnæ Domini; vbi ait eo die confici Chriſma, quia ante biduũ Maria caput Domini ac pedes vnE guento perfudiſſe perhibetur. *Auguſt. Proſper. Eligius. Iſidorus.* Item Iſidor. lib. 4. orig. c. 2. & ita Chriſtus à Chriſmate dictus eſt, vtpote diuinitate, & gratia Spiritus S. excellenti modo vnctus; vſu verò accommodata eſt illa vox ad ſignificandam illam materiam, qua fit vnctio huius ſacramenti: quia illa eſt præcipua vnctio, quæ in Eccleſia fit, & per illam datur Spiritus ſancti gratia, quæ in Scriptura per oleum maximè ſignificatur. *Baſilius.* Hinc Baſil. de Spiritu ſancto, cap. 27. inter antiquas, & Apoſtolicas traditiones ſolum poſuit oleum ſignificatum; neque alterius Chriſmatis meminit: *Cyprian.* & apud Cyprianum, epiſt. 70. eſt locus egregius. *Vngi*, inquit, *neceſſe eſt eum, qui baptizatus ſit, vt accepto Chriſmate, id eſt, vnctione,*

A *eſſe vnctus Dei, & habere in ſe gratiam Chriſti poſſit. Porrò autem Euchariſtia, & vnde baptizari vnguntur, oleum in altari sãctificatur.* Vbi quod priùs vocauerat Chriſma, poſtea vocat oleum. *Prudentius.* Sic etiam Prudentius in Pſychomachia ſcripſit,

Poſt inſcripta oleo frontis ſignacula: per quæ
Vnguentum regale datum eſt per Chriſma perenne.

Auguſt. Auguſt. lib. 5. de Baptiſmo, c. 20. alludens ad locum Cypriani ſuprà citatum. *Cur*, inquit, *ad verba, quæ procedunt ex ore homicidæ poſſit Deus oleum ſignificare, & in altari, quod hæretici poſuerunt, non poſſit, neſcio.* Idem ſignificat ſerm. 47. de verb. Dom. ponderans, quòd Ioannes dicit, Chriſtum perrexiſſe in montem Olìueti: *In montem*, inquit, *fructuoſum, in montem vnguenti, in montem Chriſmatis; vbi enim decebat docere* B *Chriſtũ, niſi in monte Oliueti? Chriſti enim nomen à Chriſmate dictum eſt: Chriſma autem Græcè, Latinè vnctio nũcupatur, ideo nos vnxit, quia luctatores contra diabolũ fecit.* Vbi idem eſſe ſignificat vnguentum, Chriſma, & oleum: nam ex monte Oliueti nullus alius liquor exoritur. Vnde ſerm. 206. de tempore copulatim dicit, baptizatos, Chriſma & oleum benedictionis accipere. *Cyril Hiero.* Sic etiam Cyrillus Hieroſol. Catecheſ. 3. myſtagogica, vnguentum, Chriſma, & oleum vocat, ſentit tamen eſſe idem: nam illo dicit frontem, & alios ſenſus corporis, & pectus inungi, cùm tamẽ modò non hæc omnia balſamo inungantur. Vnde varias adducit figuras, & locutiones veteris Teſtamenti, in quibus per oleum hoc vnguentum ſignificatum eſt: *Innoc. III.* quomodo etiam Innocent. III. in cap. vnico, §. per frontis Chriſmationem, de ſacra C vnctione, ait, per hanc vnctionem Spiritus ſancti aduentum deſignari; quia columba, quæ ſuper Chriſtum in Baptiſmo deſcendit, in diluuio reuertens, *ramum attulit virentis oliuæ, & quia hoc ſacramentum Dauid prænoſcens exhilarandã faciem in oleo prædicauit.* *Innoc. I.* Clariùs Innocen. I. in epiſt. 1. ad Decentium, c. 3. Presbyteris, inquit, Chriſmate baptizatos vngere licet: ſed quod ab Epiſcopo fuerit conſecratum, non tamẽ frontem ex eodem oleo ſignare: ſignificat ergo, Chriſma nihil aliud eſſentialiter eſſe, quàm oleum conſecratum.

Tertiò adhibere poſſumus rationem ſeu coniecturam, quia materias ſacramentorum tales eſſe oD portet, quæ & certò cognoſci, & facilè in vſus omnium regiorum venire poſſint; balſamũ ergo nõ eſt de eſſentia huius materiæ. Maior conſtat; quia ſacramenta ſunt pro vniuerſo orbe inſtituta, ita vt, quoad fieri poſſit, certum ac determinatum vſum habeant: *Plinius.* minor verò patet, quia teſte Plinio lib. 12. cap. 25. balſamum *vni terrarum Iudææ conceſſum eſt, quondam in duobus tãtùm hortis vtroque Regio, altero iugerum viginti non ampliùs, altero pauciorum*: quod tam paruæ erat quantitatis, vt vix poſſet pro vna regione deſeruire, nedum pro vniuerſa Eccleſia, maximè cùm plures alios habeat vſus. Nunc verò, quamE uis ex India deferatur, etiam eſt in minori abundantia, quàm vt pro vniuerſa Eccleſia ſufficiat, & adhuc incertum eſt, an ſit verum balſamum, vel alius liquor illi ſimilis: ait etiam Plinius ſuprà, facilè balſamum adulterari, & ideo dixi hanc materiam eſſe incertam. De qua refertur hiſtoria, quæ, ſi vera eſt, non parum fauet huic opinioni. Tempore enim Pauli III. in regione quadam liquor quidam nomine balſami habebatur, de quo Epiſcopus, an verò balſamum eſſet, dubitabat, conſuluítque Pontificem: ab eóque ſpecialem facultatem poſtulauit, vtendi illo balſamo, quamuis incerto in confectione Chriſmatis, & Confirmatione, cui Pontifex ex ſpeciali fauore gratiam conceſſit. Ex hoc ergo facto colli

colligimus, verum balſamum non eſſe de eſſentia huius ſacramenti: nam ſi eſſet, priuilegium Pontificis nihil conferret; ergo ſi verum balſamum non eſt neceſſarium, neque ſimpliciter balſamũ, quia, quod verum balſamum non eſt, neque balſamum eſt, niſi æquiuocè. Accedit, tam prauam eſſe balſami miſtionem, vt nec miſceri poſſit omnibus partibus olei, nec multo tempore conſeruari, quin in oleum conuertatur. Vnde fit, vnctionem, qua perficitur Confirmatio, ſæpe fieri ex ſolo oleo; ergo oleum ſufficit in materia proxima huius ſacramenti: ergo poſſet etiam ſufficere in materia remota ad ſubſtantiam ſacramenti, quia materia remota non eſt, niſi propter proximam.

Caietan.

Eſt autem quædam diuerſitas inter authores huius ſententiæ: nam Caietanus exiſtimat præceptum miſcendi balſamum in hac materia eſſe tantùm Eccleſiaſticum, & non fuiſſe in vſu tempore Apoſtolorum, neque in primitiua Eccleſia; quia non eſt, inquit, credibile, pauperrimos Epiſcopos habuiſſe balſamum, quo forte etiam hodie multi carent: Soto verò ſentit, permiſtionem balſami eſſe ex inſtitutione Chriſti; non tamen, vt neceſſariam ad ſacramentum, ſed vt præceptam, vbi poſſet commodè ſeruari. Qui probabilius quidem loquitur, ſi ad antiquitatem reſpiciamus; minus tamen conſequenter, vt videbimus.

Soto.

Materia huius ſacramẽti ſimpliciter neceſſaria eſt Chriſma.
Conc. Flor.
Conc. Trid.

Dicendum eſt ergo primò, Chriſma eſſe materiam ſimpliciter neceſſariam ad eſſentiam, & ſubſtãtiam huius ſacramenti conficiendam: hæc aſſertio nunc eſt abſolutè de fide, definita in Conc. Floren. in decret. Eugenij, & in Trident. ſeſſio. 7. can. 2. nam quamuis ex Scriptura hoc non colligatur, tamen antiquiſſima traditio, & perpetuus Eccleſiæ vſus ſufficit ad certam fidem faciendam, vt de hac ipſa re diſputans dixit Hieronym. dialog. contra Luciferian. & in ſimili Auguſt. lib. 4. de Baptiſ. c. 24. Hæc autem traditio partim ex diſput. præcedente conſtat; ibi enim oſtendimus hac de cauſa ſacramentum hoc ſæpe ab antiquiſſimis Patrib. Chriſma, vel ſacramentum Chriſmatis appellari, ídque non ex Eccleſiæ inſtitutione, ſed ab ipſo Chriſto manaſſe. Quid verò de Apoſtolorum vſu dicendum ſit, ſequentibus ſectionibus dicemus.

Chriſma confici debet ex oleo & balſamo, vt ſit huius ſacramenti materia.
Conc. Flor.
Conc. Trid.

Dico ſecundò Chriſma, vt ſit huius ſacramenti materia, confici debet ex oleo, & balſamo; etiam hæc concluſio nunc eſt abſolutè de fide: nam Concilium Florentinum ſimpliciter docet, materiam huius ſacramenti eſſe Chriſma confectum ex oleo & balſamo, vnde in eadem ſignificatione videtur vſum nomine Chriſmatis Concil. Triden. loco citato. Imò ex hac definitione colligimus, iuxta Eccleſiæ declarationem, hanc eſſe ſignificationem huius vocis apud antiquos Patres. Nam, licèt ex prima impoſitione linguæ Græcæ vnctionem ſignificet abſolutè, tamen ex accommodatione vſus accommodata eſt ad prædictam materiam ſignificandam: quæ interdum Chriſma principale vocari ſolet, vt diſtinguatur ab oleo infirmorum, ſeu catechumenorum; interdum verò appellatur vnguentum, & ab oleo diſtinguitur, vt legimus apud Iuſtinum, q. 137. ad Orthodox. vbi ante lauacrum dicit nos vngi oleo; poſtea verò vnguento conſignari: ſic etiam in Concil. Meld. c. 1. apud Burchar. lib. 4. cap. 75. diſtinguitur ampulla Chriſmatis, ab ampullis olei Catechumenorum, & infirmorum, quo intelligimus, Chriſma, aliquid aliud præter oleum includere. Fundamentum autem huius veritatis ſumendum etiam eſt ex traditione, quam ſtatim afferemus.

Iuſtinus.
Conc. Meld.

Dico ergo tertiò: Hæc confectio Chriſmatis ex A oleo & balſamo non ex Eccleſiæ inſtitutione, ſed ex Apoſtolica traditione & Chriſti inſtitutione manauit. Hæc concl. quoad materiam olei videtur etiam certa de fide. Nam euidenter ſequitur ex principiis fidei poſitis: nam de fide eſt, Chriſtum immediatè inſtituiſſe hoc ſacramentum, quoad omnia eſſentialia. Item eſt de fide, Chriſma eſſe materiam eſſentialem; ergo de fide eſt Chriſma eſſe ex inſtitutione Chriſti, ergo, ſaltem quoad materiam olei, nullus enim hactenus cogitauit, ſolum balſamum, vel aliquod aliud vnguentum poſſe ſufficere: ídque à fortiori ex dicendis conſtabit. Atque hinc fit, hoc intelligendum eſſe de oleo oliuarum, quod eadem certitudine tenendum eſt, hoc enim eſt, quod illa voce ſimpliciter ac propriè ſignificatur, atque ita ab vni- B uerſa Eccleſia intelligitur.

Confectio Chriſmatis, ex oleo, & balſamo ex traditione Apoſtolica, & Chriſti inſtitutione manauit.

Altera verò pars de miſtione balſami non eſt tam manifeſtè de fide. Videtur tamen non poſſe vlla ratione negari. Et primum, quòd hæc ſit Apoſtolica traditio, ſatis oſtenditur ex regula Auguſtini, lib. 4. de Baptiſmo, cap. 24. *Quod vniuerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi authoritate Apoſtolica traditum rectiſſimè creditur.* Sed huiuſmodi eſt hæc miſtio balſami: nam ab vniuerſa Eccleſia obſeruatur, & non eſt in aliquo Concil. inſtituta. Nam quod de Concil. Meldenſi dicitur, ſuprà oſtendimus eſſe falſum: in Concilio autem Bracharenſi 2. cap. 4. fit eius mentio, ſed tanquam de re longè antiquori; imò ex ſuprà adductis apertiſſimè C conſtat hunc morem eſſe in Eccleſia antiquiorem, quàm ſint omnia Concilia, præſertim generalis, poſt Apoſtolorum tempora celebrata; ergo traditio hæc ad Apoſtolos reuocanda eſt. Quoniam verò Apoſtoli quædam tradiderunt, non à Chriſto, ſed ab ipſiſmet inſtituta, alia verò, vt à Chriſto inſtituta, & præcepta: probanda ſupereſt vltima pars concluſionis, nimirum hanc inſtitutionem eſſe poſterioris generis, id eſt, ab ipſo Chriſto immediate manaſſe, quod cùm non poſſit ratione à priori probari, teſtibus fide dignis adhibenda eſt fides: ſunt autem in hac cauſa tot ac tales, vt cuiuis prudenti certam fidẽ faciant. Primus eſt Dionyſius, qui cap. 4. de Eccleſiaſt. Hier. par. 2. circa finem mentionem facit Chri- D ſmatis ſub nomine *vnguenti, quod nos maximè diuinos efficit.* De quo inferiùs part. 3. circa finem dicit, *Vnguenti, qua perficiendi vim habet, perfuſio eum, qui initiatus eſt, ſuauitate odoris fragrantem facit*: quod de puro oleo dici non poſſet, vt per ſe notum eſt; latiùs tamẽ eius vnguenti ritum deſcribens, cap. 4. dicit; illud vnguentũ refertum eſſe odoris ſuauitate: vbi quamuis nunquam expreſsè vtatur nomine balſami, ſatis tamen illud indicat ſub nomine ſuauiſſimi odoris. Poſtea verò dicit, illum ritum traditum eſſe ab Apoſtolis, vt diuinum & eiuſdem ordinis, & efficacitatis, cuius eſt Synaxis ſacramenti, & in fine ſatis apertè dicit, eam inſtitutionem à Deo eſſe traditam. Secundus eſt Fabianus Papa in dicta epiſtola ſecunda; vbi E expreſsè dicit, Dominum Ieſum Apoſtolos Chriſma conficere docuiſſe, *ſicut à ſanctis Apoſtolis*, inquit, *Prædeceſſores noſtri acceperunt*: ſupponit autem illam confectionem ex oleo & balſamo conſtare debere; & hoc modo præcipit, vt ſingulis annis renouetur. Tertius eſt Cyprianus ſerm. de vnctione Chriſmatis. *Hodie*, inquit, *ſacrum Chriſma conficitur, in quo mixtum oleo balſamũ Regiæ & Sacerdotales gloriæ exprimit vnitatem, quibus dignitatibus initiandis diuinitus eſt vnctio inſtituta*: & inferiùs dicit, huiuſmodi Chriſmate ſanctificari, confirmari, & quodammodo conſecrari Chriſtianos. Ex quibus teſtimoniis, & ex aliis infrà tractandis colligitur, quamuis nomen, *Chriſma*, ex

Aug. regul.
Conc. Meld.
Conc. Brach.
Fab. Pap.
Cyprianus.

primæ

primæua impoſitione vnguentum & vnctionem ſignificet, tamen ex vſu ſignificare vnguentum, *quod ex oleo fit & balſamo myſtica ratione*, vt dicit Innoc. III. in c. vnico, de ſacra vnctione. Vnde apud ſanctos Doctores perinde eſt dicere, miſtionẽ balſami eſſe ex Chriſti inſtitutione, & dicere, vnctionem Chriſmatis ex eadem eſſe inſtitutione: quia nomine Chriſmatis intelligunt quoddam miſtum, ſeu compoſitum ex oleo, & balſamo. Vnde Greg. in id Canticorum, 1. *Botrus Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi. In Engaddi,* inquit, *balſamum gignitur, quod cum oleo Pontificali benedictione Chriſma efficitur, quo dona ſancti Spiritus exprimuntur.*

Innoc. III. *Gregorius.*

Miſtio balſami eſt de eſſentia huius ſacramenti.

Dico ergo quartò, miſtionem balſami eſſe de eſſentia huius materiæ, ita vt vnctio in fronte oleo tantum facta ſine miſtione balſami non ſolum illicita ſit, ſed etiam inſufficiens, vt ſacramentum factum teneat. Hæc videtur fuiſſe ſententia diui Thom. hîc, vt in Commentario art. 2. explicuimus, & ſumitur etiam ex 4. contra Gent. c. 60. Vbi inter alia, quæ ſunt de ſubſtantia huius ſacramenti, ponit confectionem olei, & balſami, quæ Chriſma vocatur. Idem in 4. d. 7. q. 1. art. 2. quæſtiun. 2. vbi ſimpliciter dicit, materiam Cõfirmationis eſſe, *oleum balſamatum*; & ad ſecundum ait, materiam huius ſacramenti eſſe vnam in actu, & multiplicem virtute; ſicut & alia miſta; & habere virtutem inſtrumentalem proportionatam: & hanc ſententiam frequentius ſequuntur ibi Theologi, Bonauent. ar. 1. q. 2. ad primum. Richard. ar. 1. q. 1. Scotus q. 1. Durand. q. 2. Alexan. Alenſ. 4. par. q. 24. memb. 2. art. 2. §. 2. qui citat Rabanum lib. 18. de Naturis rerum, cap. 6. Hugo de ſanct. Victo. lib. 2. de ſacramen. par. 7. cap. 1. Turrecrem. in cap. literis, num. 3. de Conſecratione, d. 3. Sed hi authores non explicant diſtinctè, an miſtio balſami ſit eſſentialis, ſed ſolum dicunt, Chriſma debere confici ex oleo, & balſamo: quia tamen abſolutè loquuntur de materia ſacramenti, ideo eis meritò hæc ſententia tribuitur; & eodem modo eam docet Hoſius in confeſſione fidei, cap. 38. & Petrus Soto libro 2. de Confirmatione, & alij moderni, imò & Concilium Colonienſe in doctrina de hoc ſacramento, expreſſius docet, balſamum eſſe de eſſentia, negatque, ſolum oleum poſſe ſufficere. Gabriel in 4. diſt. 7. artic. 1. Paludan. quæſt. 1. artic. 2. Adrian. materia de Confirmatione, art. 2. in 1. par. illius, ad 5. Sylueſt. verb. Confirmatio diuina, citans Innocentium, & Hoſtienſem in c. 1. de ſacramentis non iterandis. Et eandem ſententiam, vt probabiliorem ſequitur Ledeſma, 1. p. 4. quæſt. 13. art. 2. dub. 3. & Sebaſtianus Oxomenſis Epiſcopus in Commentario horum articulorum, num 2. & Bellarm. lib. 2. de ſacramento Confirmationis, c. 8. & 9. idem inſinuat, licet dicat, neutram opinionem eſſe de fide, & contra fidem.

D. Thom. *Bonauent.* *Richard.* *Scotus.* *Durand.* *Alex. Alenſ.* *Rabanus.* *Hugo.* *Turrecre.* *Hoſius.* *Petrus Soto.* *Conc. Colo.* *Gabriel.* *Paludanus.* *Sylueſt.* *Innocen.* *Hoſtien.* *Adrian.* *Ledeſ.* *Sebab. Oxom.* *Bellarmin.*

Poteſt autem hæc ſententia ex his, quæ adduximus, variis modis fundari. Primò, ex Concil. Flor. dicente, *Secundum ſacramentum eſt Confirmatio, cuius materia eſt Chriſma confectum ex oleo, quod nitorẽ ſignificat conſcientiæ, & balſamo, quod odorem ſignificat bonæ famæ, per Epiſcopum benedicto.* Vbi, licet non expreſsè dicat, omnia hæc, quæ numerauit, eſſe de eſſentia huius materiæ, tamen in abſoluta materiæ appellatione, & in æquali numeratione id ſatis indicat; tria enim numerat æqualiter, oleum, balſamum, & benedictionem Epiſcopalem; at primum & tertium ſunt de eſſentia: ergo & ſecundum. Dices, etiam inferius agens de Euchariſtiæ ſacramento dicit, materiam calicis eſſe vinum aqua miſtum, & tamen miſtio aquæ non eſt eſſentialis. Reſpondetur, negando antecedens: nam potius in diuerſo modo loquendi de vtroque ſacramento ſignificauit Concilium, longè aliter eſſe neceſſariam miſtionem in vno, quam in alio: nam de Confirmatione abſolutè dicit, materiam eius eſſe Chriſma confectum ex oleo, & balſamo; de Euchariſtia verò non dicit, materiam eſſe vinum miſtum aqua, ſed ſimpliciter dicit eſſe *vinum de vite*; additque: *Cui ante conſecrationem aqua modiciſſima adhiberi debet*, vt hoc genere dicẽdi ſignificaret, aquam non eſſe materiam, nec partẽ eſſentialem eius, ſed ex præcepto eſſe miſcendam ob ſignificationem. Secundò probatur; quia oſtenſum eſt, confectionem Chriſmatis ex oleo & balſamo ad vſum huius ſacramenti eſſe ex Chriſti inſtitutione & mandato: ſed in nullo ſacramento oſtendi poteſt, aliquid eſſe de eſſentia, niſi quia eſt ex inſtitutione, & mandato Chriſti neceſſarium in materia, aut forma; & ideo (vt infrà videbimus) miſtio aquæ in calice non cenſetur eſſe ex præcepto Chriſti, nec propriè ex inſtitutione, ſed ſolum ex inſtitutione & præcepto Eccleſiæ, ſumpto tamen à Chriſto, vt à cauſa exemplari; quia illa miſtio non eſt de ſubſtantia illius ſacramenti: ergo, ſicut & miſtio balſami eſt de inſtitutione & præcepto Chriſti; ita etiam eſt de ſubſtantia ſacramenti: nec poteſt aſſignari ratio, ob quam in hac materia, potius quàm in aliis, aliquid ſit de inſtitutione & præcepto Chriſti, quod non ſit de ſubſtantia.

2. Probatio.

Obiectio.

Solum poſſet aliquis ſubterfugere dicendo, ſatis eſſe, quod balſamum ſit pars integralis huius materiæ, quamuis non ſit eſſentialis: ſicut in ſacramento Pœnitentiæ ſatisfactio eſt ex inſtitutione & præcepto Chriſti, tamen ſolum eſt pars integralis. Reſpondetur, non eſſe ſimilem rationem: nam illud eſt ſingulare in ſatisfactione, quia non eſt pars, quæ actu concurrat ad componendum ſacramentum, quando ſubſtantialiter fit, nec ex parte materiæ neceſſariò ſupponitur ad formam, ſed eſt quippiam poſtea conſequens. Vnde, licèt omittatur, ſacramentum manet validum; imò, etiam à principio, poteſt nulla iniungi ſatisfactio, & interdum etiam ſine culpa, & nihilominus verum fieri ſacramentum: at verò in præſenti confectio ex balſamo eſt ita neceſſaria ex parte materiæ, vt præſupponatur ipſi formæ, & ſimul concurrere debeat ad efficiendum ſacramentum; neque legimus aliquando confectum eſſe hoc ſacramentum abſque vſu talis materiæ, quod eſſe poteſt nouum argumentum ad confirmandum hanc materiam eſſe eſſentialem. Tertium argumentum ſumi poteſt ex parte formæ. Nam illa materia ſacramenti, quæ neceſſaria eſt ad veritatem formæ, eſt de eſſentia ſacramenti, quia veritas formæ eſt de eſſentia ſacramenti: ſed ad veritatem formæ huius ſacramenti eſt neceſſarium oleum miſtum balſamo, vt patet ex illis verbis; *Confirmo te Chriſmate ſalutis*; quia (vt oſtendimus) nomine *Chriſmatis*, ex vſu totius Eccleſiæ, & ſanctorum Patrum ſignificatur compoſitum ex oleo, & balſamo Epiſcopali benedictione conſecratum, & authoritate Fabiani, Cypriani, Gregorij, Innocentij & aliorum oſtẽdimus: ergo huiuſmodi Chriſma eſt de ſubſtantia huius materiæ.

Reſponſio. *3. Probatio.*

Vltima probatio. *Ad argumenta opinionis contrariæ.*

Vltimò conſtabit hæc concluſio, magiſque declarabitur ex reſponſionibus ad fundamenta contrariæ opinionis. Ad capitulum ergo primum de ſacramentis non iterandis, in primis dicitur; negari non poſſe, quin in eo caſu, & in quocunque ſimili, contingat hominem confirmari cum vnctione ſolius olei catechumenorum, aut infirmorum, abſque miſtione balſami debeat iterum confirmari

quoad ſubſtantialia huius ſacramenti; quia, etiamſi demus contrariam opinionem eſſe probabilem, nihilominus ſacramentum, iuxta illam confectum in re ipſa eſt incertum, & vt minimùm, eſt etiam valde probabile, eſſe nullum: ergo non eſt homo relinquédus in periculo carendi hoc ſacramento: ergo iterum dandum eſt illud in materia certa; ergo non eſt veriſimile, hoc voluiſſe negare Pontificem; nec dubitari poteſt quin, non obſtante illo textu, nunc ſit licitum in eo caſu iterum dari ſacramentum: ergo neceſſario eſt aliter explicandus textus ille. Deinde certum eſt illa reſponſione Innocentij ſupplendam eſſe in eo caſu eam vnctionem ex balſamo, quæ facta nõ erat. Non poteſt autem ſuppleri vngendo cum ſolo balſamo ſine oleo; tum quia talis vnctio nunquam fuit adhibenda, & ideo nec prætermiſſa dici poteſt, neque ſupplenda; tum etiam quia ſuppleri debet vnctio ex balſamo benedicto: balſamum autem nunquam per ſe benedicitur ſeparatũ ab oleo; erit ergo ſupplenda vnctio ex toto Chriſmate, taliſque, qualis prætermiſſa fuerat: non eſt autem ſupplenda ſine forma; tum quia illi vnctioni debita erat (vt ſic dicam) talis informatio: & hæc etiam fuerat prætermiſſa; tum etiam, quia prior forma caruerat veritate, quia non cecidit in verum Chriſma, vt per illam ſignificatur. Pontifex ergo, cum dixit, *Cautè eſt ſupplendũ, quod incautè fuerat prætermiſſum*, non negat, ſed affirmat potius ſubſtantialia huius ſacramenti eſſe in eo caſu iteranda. Vel igitur ſolum negat, illam eſſe iterationem, vt ab authoribus ſupra citatis dicitur; vel addendum præterea eſt, negare Pontificem eſſe iterandos alios ritus & cæremonias, quæ in ſolemni adminiſtratione huius ſacramenti obſeruari ſolent: vnde aliqui colligunt, illud ſupplementum priuatim & occultè abſque vlla ſolemnitate eſſe addendum; præſertim ad vitandum ſcandalum. Et ideo etiam ſupra diximus agentes de Baptiſmo ſi contingat in ſolemni Baptiſmo committi ſubſtantialem defectum, priuatim eſſe iterandum, quoad ſubſtantiam, non verò quoad ſolemnitatem & cæremonias. Quocirca iuxta hanc interpretationem potius ex hoc textu confirmatur noſtra ſententia. Nam iuxta reſponſum Innocentij vnctio Chriſmatis ſupplenda eſt, hoc autem nihil aliud eſt quàm ſupplere id, quod eſt ſubſtantiale in ſacramento. Vnde nonnulli colligunt in prædicto caſu, non ſolum poſſe, & debere ſacramentum hoc, quoad eſſentiam cõferri, verùm etiam id faciendum eſſe abſolutè, & nulla adhibita conditione; quia res videtur adeò certa, vt non ſit neceſſaria talis conditio. Sed, quamuis hoc ſine peccato fieri poſſit, eo quod prædicta ſententia probabilior ſit & ſecurior, non eſt tamen neceſſarium, ſed adhiberi poteſt cõditio; *ſi nõ eſt confirmatus, &c.* ſiue hæc exterius exprimatur, ſiue interius tantum in intentione concipiatur: quia, cum opinio contraria ſit probabilis in re ipſa incertum eſt, an prius fuerit verum ſacramentum, & conditio adiuncta nihil obſtat poſteriori ſacramento neque intentioni conficiendi illud.

Neque contra prædictam interpretationem obſtat coniectura ſupra adducta, quod Pontifex in eo textu vnica reſponſione duplici quæſtioni ſatisfaciat. Nam inde non colligitur id, quod defuit in vtroque ſacramento, eiuſdem eſſe rationis, quoad eſſe accidentale, vel ſubſtantiale ſacramento: ſed colligitur potius, reſponſionem Pontificis generaliter, & cum proportione eſſe ſingulis quæſtionibus applicandam, nimirum in vnoquoque ſacramento ſupplendum eſſe id tantum quod defuerit, ſiue accidentale illud ſit, ſiue eſſentiale.

Ad 2. argum. Ad ſecundum argumentum ex Patribus iam ſatis oſtenſum eſt, Chriſma apud antiquos Patres regulariter ſignificare compoſitum illud ex oleo & balſamo: quia verò præcipua pars eius compoſiti erat oleum, eique modicum balſamum miſcebatur, ideo mirum non eſt, quod interdum nomine olei ſignificetur; præſertim, cum ex eiſdem Patribus, vel eiſdẽ, vel aliis locis conſtet, huiuſmodi Chriſma ſemper habuiſſe balſamum admixtum: in Concil. etiam Brachar. 2. cap. 4. totum Chriſma nomine balſami conſecrati appellatur.

Ad 3. argum. Ad tertium reſpondetur primò, coniecturam illam poſſe in fauorem noſtræ ſententiæ adduci; quia hactenus nunquam in Eccleſia defuit balſamum ſufficienter certum, ex quo poſſet Chriſma conſici; etiam in priſcis illis temporibus, quando Eccleſia, & his temporalibus rebus magis egebat, & grauiores perſecutiones ſuſtinebat: cuius ſufficiens argumentũ eſt, quod, cum tempore Fabiani Pontificis *Fabia. Papa.* quidam Epiſcopi ſe excuſarent à Chriſmate quotannis conficiendo, idque per biennium aut triennium differrent, eò quod balſamum per ſingulos annos reperiri non poſſe cauſarentur eos: Pontifex grauiter reprehendit epiſt. 2. docens, quotannis eſſe Chriſma nouum conficiendum & vetus cremandũ; *ſicut a ſanctis*, inquit, *Apoſtolis, & eorũ ſucceſſoribus accepimus; hoc ſancta Romana Eccleſia, & Antiochena, à tẽpore Apoſtolorũ cuſtodit, & Hieroſolymorũ, ac Epheſianorũ tenet.* Ad excuſationem autem illorum Epiſcoporum, quod ſcilicet, balſamum ſingulis annis non inuenirent, Fabianus nihil reſpondet, ſed tanquam friuolam, & nullius momenti illam omittit: eaque non obſtante ſeueriſſimis verbis factum reprehendit; ſignificans fuiſſe confictam, & balſami copiam facili negotio potuiſſe reperiri. Vnde & in Concil. *Conc. Brach.* Brach. ſuprà citat. præcipitur, vt pro Chriſmate, ſeu balſamo benedicto nihil ab Eccleſiis exigatur, ſed gratis ab Epiſcopis detur. Quod eſt ſignum, ſine magno labore, aut diſpendio potuiſſe ſemper reperiri: ſignum ergo eſt, balſamum eſſe materiam ſufficienter certam, & abundantem, nec propter eius penuriam diſpenſatum aliquando eſſe in Eccleſia, vt in ſolo oleo hoc ſacramentum cõficiatur, aut ea de cauſa caruiſſe aliquando fideles hoc ſacramento. Aliunde verò eſt congruentiſſima hæc materia ad perfectionem, & effectum huius ſacramenti ſignificandum, vt D. Thom. in art. ſatis explicuit. Ad *D. Thom.* probationem verò ex teſtimonio Plinij reſpondetur inprimis maiorem eſſe vim experientiæ, quia à principio naſcentis Eccleſiæ vſq; nũc oſtenſum eſt, eſſe ſufficientem copiam balſami, ſemperq; fuiſſe in Eccleſia ad hoc ſacramentum conficiendum, quam ſit authoritas Plinij dicentis, ſolum in duob. hortis Iudææ balſamum reperiri. Deinde non videtur Plinius *Plinius.* loqui de ſuo tempore, ſed de antiquo; ſic n. ait, *Balſamum vni terrarum Iudææ conceſſum quondam in duob. tantũ hortis*; itaq; fieri potuit, vt olim rarius inueniretur; poſtea verò in maioré abundantiam excreuerit: quod ita accidiſſe vſque ad ſua tẽpora Plinius in ſequentib. ſignificat, & apertius Ioſeph. lib. 8. Antiquitatũ. c. 2. aliàs. 6. Vbi refert, Reginam Saba plantam *Ioſephus. Regina Saba.* balſami Salomoni obtuliſſe, *cuius hodie*, inquit, *ferax eſt noſtra regio, illiuſque Reginæ munificentiæ acceptam ferri oportet*, & libro decimoquinto, cap. 5. aliàs quarto de agro Hierichũtino loquens, *Is*, inquit, *& balſamum fert, quod vnguentorum longè pretioſiſſimum ibi tantum prouenit, & eximiarum palmularum vim maximam*, & Hierony. exponens verba illa Ezechiel. 27. *Hieron.* *Iuda & Iſrael balſamũ, mel, & oleũ, & reſinam propoſuerũt in nũdinis tuis*, dicit, terrã Iudææ ſeu Palæſtinæ copiis harum rerum abundare, & balſamum naſci in

Gregor. vineis Engaddi, quod etiam affirmat Gregor. Cantic. 1. ſupra cit. Nunc denique magna copia balſami ex India defertur, quod, ſiue ſit eiuſdem ſpeciei phyſicè, ſiue non (hoc enim nihil ad veritatem ſacramenti refert) non eſt tamen fictitium, neque adulterinum, vt quidam putant, ſed verum, licèt colore differat; quia in fragrantia boni odoris, & in effectibus, aliiſque proprietatibus habet ſufficientem ſimilitudinem, & conuenientem cum alio balſamo Syriaco, & ideo ſimpliciter & vniuocè balſamum exiſtimatur, & nominatur: propter ſimilem enim rationem vinum ſiue ſit rubrum, ſiue album, & ſiue ſpecie differat, ſiue non, ſimpliciter eſt vinum, & materia ſacramenti.

Paulus 3. Pius 4. Atque in hunc modum intelligenda eſt illa declaratio Pauli III. & alia conceſſio Pij IIII. quæ ab B authoribus refertur, conficiendi Chriſma in India cum balſamo illius regionis: non enim exiſtimandum eſt, diſpenſaſſe Pontificem in materia huius ſacramenti, ſed declaraſſe tantùm illam eſſe ſufficientem materiam, & dediſſe facultatem vtendi illa, quod in eo caſu prudenter fuit exiſtimatum conueniens, ac neceſſarium; quia priùs ſolum balſamum Syriacum erat in vſu. In rigore tamen exiſtimo id potuiſſe fieri etiam ſine facultate Pontificis; maximè, ſi alterius balſami copia non erat: quia illa erat materia ſufficienter certa, moraliter loquendo. Tandem nihil refert, quòd quantitas balſami miſti oleo parua ſit (quod in fine illius argumenti obiicitur) C quia non dicimus, eſſe de eſſentia huius materiæ, quòd ſingulæ partes eius ſint ſubſtantialiter miſtæ ex oleo, & balſamo, ſed ſolùm, quòd ipſum vnguentum ſit compoſitum & miſtum. Nam hoc ſatis eſt, vt tota ipſa materia ſit odorifera. Quod maximè ad ſignificationem ſacraméti deſideratur, ſingulæ etiam partes erunt miſtæ, ſaltem quoad qualitates per mutuam partium alterationem, atque hoc ſatis eſt, vt ſolum oleum ſine miſtione balſami non poſſit ſufficere.

Vtrū chriſma eſſe recens illius anni, ſit de neceſſitate huius materiæ. Hic verò inquiret aliquis, an ſit de neceſſitate huius materiæ, vt Chriſma ſit nouum & recens illius anni. Nam Fabianus ſuprà dicit, hoc eſſe neceſſarium ex Apoſtolica traditione; vnde in Concil. Carthagin. IIII. cap. 36. præcipitur parochis, vt à ſuis Epiſcopis ſingulis annis ante Paſchæ ſolemnitatem Chriſma petant. *Fabianus. Con. Carth.* D

Conc. Vaſen. Conc. Tolet. Idémque ſtatuitur in Conc. Vaſenſi, c. 3. & in Cócil. Tolet. I. cap. 12. & colligitur ex cap. 51. ex Collectis à Martino Bracharenſi Epiſcopo, & habetur in cap. omni tempore, de Conſecrat. d. 4. & ex cap. quoniam, de ſentent. excommun. in 6. reſpondetur, hoc non eſſe de neceſſitate ſacramenti, eſſe tamen de neceſſitate præcepti, ita Palud. 4. d. 17. q. 1. ar. 2. n. 19. Prior pars certa eſt, quoniam hæc conditio Chriſmatis, quòd ſit eiuſdem vel alterius anni, eſt valde extrinſeca & accidentalis, vt ad ſubſtantiam ſacramenti pertinere cenſeatur; neq; in dictis decretis, vel in aliis, eſt aliquod verbum, vnde id colligi E poſſit. Denique Concil. Flor. non dixit, Chriſma eodem anno confectum, ſed ſimpliciter Chriſma eſſe materiam huius ſacramenti: ſed, quamuis ſit vetus, vel alterius anni, eſt verum Chriſma; ergo eſt ſufficiẽs materia, quantum ad ſubſtantiam ſacramenti ſpectat: quæ ratio probat idem eſſe iudicium de quouis Chriſmate, quamdiu ſubſtantialiter incorruptum manet, & fragrantiam ſeu odorem balſami retinet: nam ſi hunc omnino amiſiſſet, aut omnino nulla, aut certè valde dubia materia eſſet; quia iam videretur omnino corrupta, ſaltem quantum ad miſtionem ex oleo, & balſamo. Poſterior pars probatur ſuffi- *Concluſio. Palud. Conc. Flor.*

A cienter decretis ſuprà adductis. Hac enim de cauſa præcipitur, vt ſingulis annis in die Cœnæ Domini nouum Chriſma conficiatur, & per parochias diſtribuatur, & vt vetus concremetur, vt omnes vnctiones, quæ Chriſmate conficiuntur, nouo, & non veteri Chriſmate fiant. Vnde in cap. ſi quis de alio, de Conſecrat. diſtinct. 4. dicitur, Eum, qui tentauerit ex veteri Chriſmate baptizatum vngere, niſi præoccupante morte, pro temeritatis auſu ipſum in ſe ſuæ damnationis protuliſſe ſententiam: ergo à fortiori idem dicendum eſt de vnctione Chriſmatis, quæ fit in hoc ſacraméto, quæ eſt omnium præcipua: & propterea in dict. cap. quoniam, de ſentent. excommun. in 6. dicitur, Chriſma poſſe confici in die Cœnæ, non obſtante interdicto; quoniam Baptiſmus, & Confirmatio dari poſſunt tempore interdicti, vt ibi gloſſ. notat. *Quia vetus* (inquit) *Chriſma non debet eſſe vſui, neque de veteri Chriſmate debet quis chriſmari.* Denique Fabianus Papa expreſsè dicit, Apoſtolos iubentes docuiſſe, non amplius, quàm vno anno Chriſmate vti; *atque deinceps nouo frui, & non veteri.* Hic autem annus computandus eſt Eccleſiaſtico more à Paſchate in Paſcha, ſeu à feria quinta in Cœna Domini ad aliã ſimilem feriam quintam, vt ſatis colligitur ex citatis decretis. *Fabia. Papa.*

SECTIO II.

Vtrùm de ſubſtantia, & de eſſentia huius materiæ ſit, vt Chriſma ſit ab Epiſcopo conſecratum, ſeu benedictum.

Ratio dubitãdi 1. RAtio difficultatis poteſt eſſe duplex. Prima eſt, quia hæc benedictio Chriſmatis ſolùm eſt ſacramentale quoddam ab Eccleſia inſtitutum, quod eius authoritate mutationem ſeu variationem recipit; ergo non eſt eſſentialis: nam Eccleſia nihil poteſt inſtituere, vel mutare in his, quæ ad ſubſtantiam ſacramentorum pertinent. Et confirmatur, quia nulla certa, ſeu determinata benedictio eſt de eſſentia huius materiæ; ergo abſolutè nulla eſt eſſentialiter requiſita ex inſtitutione Chriſti: quidquid enim ex inſtitutione Chriſti eſt neceſſarium ad ſubſtantiam ſacramenti, habet determinationem, certámq; formam ab ipſomet Chriſto. Secunda ratio dubitandi eſt, quia, ſaltem non videtur eſſentiale, quòd hæc cóſecratio fiat ab Epiſcopo. Nam principalior eſt adminiſtratio ſacramenti, quàm conſecratio materiæ: ſed non eſt ſimpliciter de eſſentia huius ſacramenti, quòd ab Epiſcopo conferatur: nam, vt infrà videbimus, Papa poteſt in hoc diſpenſare, cùm tamen non poſſit diſpenſare in his, quæ ſunt de eſſentia ſacramenti; ergo multo minùs Epiſcopalis benedictio materiæ erit de eſſentia. *Ratio dubitãdi 2.*

Chriſma ex neceſſitate præcep i, & ſacramẽti debet eſſe conſecratum ab Epiſcopo. D. Thom. Conc. Flor. In hac re dicendum eſt, non ſolum de neceſſitate præcepti, ſed etiam de neceſſitate ſacramenti ex parte materiæ eſſe, vt Chriſma ſit ab Epiſcopo cóſecratum, ſeu benedictum. Hæc eſt ſententia D Thom. hîc, & omnium Theologorum, paucis exceptis. Et colligitur primò ex Concil. Flor. loco ſuprà citato definiente materiam eſſe, *Chriſma ex oleo & balſamo per Epiſcopum benedictum* Fundatur autem hæc definitio in perpetuo vſu Eccleſiæ, & ex traditione omnium Patrum, quos citauimus. Dionyſius enim, cap. 4. de Eccleſiaſt. Hierarch. late deſcribit, Chriſmatis conſecrationem, quam dicit per Pontificem fieri; Cyrillus verò Hieroſolymitan. Catech. 3. Myſtag. ideo exaggerat hanc conſecrationem, vt illam cum conſecratione Euchariſtiæ conferre videatur, dicens, *Vide, ne illud eſſe putes vnguentum tantum; quemadmodũ enim panis Euchariſtiæ poſt ſancti Spiritus inuocationẽ* *Dionyſius. Cyrill. Hier.*

non amplius eſt panis communis, ſed eſt corpus Chriſti, ſic ſanctum hoc vnguentum non amplius eſt vnguentum nudum; neque, ſi quis ita appellare malit, commune, ſed eſt Chriſma Chriſti, quod aduentu Spiritus ſancti per ipſius diuinitatem, energiam habet: quæ comparatio ſano modo eſt intelligenda, per quandam ſimilitudinem, vel proportionem, non verò æqualitatem. *Fabianus. Cyprian.* Fabianus item & Cyprianus, quamuis non expreſsè nomine conſecrationis vtantur, tamen nomine confectionis Chriſmatis idem intelligunt, quia in Eccleſia nunquam eſt confectum Chriſma ſine aliqua benedictione. Vnde Cyprianus de vnctione Chriſmatis, *Sanctificatis*, inquit, *elementis, iam non propriè natura prabet effectum, ſed virtus diuina potentius operatur, ſed adeſt veritas ſigno, & Spiritus ſacramento.* *Innoc.* Innocentius epiſtola 1. ad Decennium, cap. 3. expreſsè requirit, vt Chriſma ſit ab Epiſcopo conſecratum, non ſolùm ad Confirmationem, ſed etiam ad cæremonialem vnctionem, quæ fit in vertice baptizati poſt Baptiſmum. Denique omnia Concilia, quæ docent, Chriſma non poſſe confici, niſi ab Epiſcopo, quæ ſuprà tetigimus, & ſtatim inſinuabimus, ſupponunt, confectionem Chriſmatis non eſſe nudam, & quaſi materialem miſtionem balſami, & olei) hanc enim quilibet facere poſſet) ſed eſſe etiam benedictionem aliquam ſeu conſecrationem, ad quam Epiſcopalis authoritas, & conſecratio neceſſaria eſt, & ſuo modo concurrit. Quocirca vbicunque Patres de Chriſmate loquuntur, per Chriſma intelligunt hoc miſtum ex oleo & balſamo ſic confectum, & conſecratum, & ideo ſæpe vocãt *ſacrum*, ſeu *ſacratiſſimum*, vel *ſanctum Chriſma*, vt legitur in Concil. Trident. ſeſſione 3. can. 2. *Conc. Trid. Laodic.* Laodic. can. 8. vbi vocatur, *Chriſma cœleſte*, ſeu *ſupercæleſte*. *Optatus Mileui.* Optatus Mileu. libro 2. contra Parmenianum, *Sacroſanctum Chriſma* vocat. *Theoph. Antioch.* Theoph. Antioch. libro primo, contra Chriſtianæ religionis calumniatores vocat *diuinum oleum*, *Eligius.* Eligius homil. 8. vocat *ſanctum Chriſma*. *Conc. Brach.* In Concil. II. Brach cap. 4. vocatur *balſamum benedictum, quod pro ſalute animarum per Spiritus ſancti inuocationem conſecratur*: cùm ergo Sancti ſimpliciter dicunt Chriſma eſſe neceſſariam materiam huius ſacramenti, loquuntur de Chriſmate iuxta prædictum vſum; ſicut ergo hinc ſuprà colligebamus miſtionem balſami eſſe neceſſariam: ita nunc idem colligimus ex eadem traditione de benedictione, ſeu conſecratione materiæ.

Nec poſſunt hæc omnia teſtimonia explicari de ſola neceſſitate præcepti, cùm inter eſſentialia & neceſſaria ſimpliciter ex parte materiæ hæc conditio numeretur; & ideo ab initio Eccleſiæ inuiolabiliter & vniuerſaliter obſeruata eſt talis conditio in huius ſacramenti adminiſtratione. Atque eiſdem teſtimoniis oſtendi poteſt, eadem neceſſitate, & tanquam de eſſentia ſacramenti requiri, vt hæc benedictio, ſeu conſecratio Epiſcopalis ſit; ideo n. in Synod Rom. ſub Syluest. cap. 3. & Concil. Tolet. I. c. 20. & Concil. Carthag II. c. 3. Carthag. III. 36. & Hiſpalen. II. c. 7. *Syno. Rom. Conc. Tolet. Carthag. II. & III. Hiſpal. II.* hoc ipſum expreſsè & diſertis verbis cauetur, ne Chriſma à Presbytero neque ab alio, quàm ab Epiſcopo conficiatur. Ratio autem huius veritatis propria eſt, quia Chriſtus ita inſtituit, cuius inſtitutio & voluntas ſatis eſt nobis per traditionem Eccleſię propoſita.

Congruentia verò ſufficiens eſt, quæ traditur à D. Thom. art. 3. vbi eam declarauimus, defendimus, & confirmauimus, immeritóq; eam reiicit Durand. *Durand.* in 4. d 7. q. 2. vbi ipſe aliam adducit rationem; ſcilicet, quia materia ſacramenti debet congruere miniſtro, & ideo, vbi requiritur miniſter conſecratus certa

A conſecratione, ſcilicet Epiſcopali; materia autem debet eſſe ſacrata certa benedictione. Quæ ratio, vt probabilis congruentia acceptari poteſt; quamquam fundamentum, quod aſſumit, vniuerſale non ſit. Nam in Euchariſtia ſacer miniſter requiritur certa conſecratione, & tamen ex parte materiæ nulla præſanctificatio neceſſaria eſt: & è contrario, in Extrema vnctione in miniſtro tantùm requiritur ſacerdotalis conſecratio, in materia verò præexigitur Epiſcopalis benedictio; cuius rei cauſam ſuo loco trademus: nam de ſpeciali ratione Euchariſtiæ ſatis dictum eſt in Commentario articuli tertij.

Ad 1. dubitandi rationem. Prima ratio dubitandi in principio poſita poſtulat, vt explicemus, qualiter hæc Chriſmatis conſe- B cratio ſit iure diuino inſtituta, ac determinata. Quidam enim Theologi, licèt fateantur, nunc eſſe de neceſſitate huius ſacramenti, vt fiat ex Chriſmate conſecrato; dicunt tamen poſſe Eccleſiam in hoc diſpenſare, ſeu ſtatuere, vt Confirmatio fiat ex Chriſmate non benedicto. Vtrumque affirmat *Palud.* Paludan. in 4. d. 7. quæſt. 1. n. 19. & quæſt. 4. n. 34. qui conſequenter docet, Chriſtum ſolum in communi, ſeu diſiunctim inſtituiſſe, vt Confirmatio fieret ex Chriſmate conſecrato, vel non conſecrato; prout Eccleſia id præſcriberet: ita tamen, vt illud eſſet eſſentiale, & ſimpliciter neceſſarium, quod Eccleſia definiret. Fundamentum eius ſolum eſt, quia oportuit ita fieri ſine vllo incommodo, & quia conſe- C cratio, quæ de facto eſt, non eſt ſacramentum, ſed aliquid ſacramentale, & eſt mutabilis per Eccleſiam, & nihil reale addit, ſed puram relationem rationis, ſeu denominationem extrinſecam. Et hanc opinionem ferè ſequitur Capreolus eadem d. 7. q. 2. ad primum. *Capreolus.*

Mihi tamen nullo modo probanda videtur hæc opinio: nam ſi neceſſitas huius conſecrationis omnino penderet ex voluntate Eccleſiæ, nulla ratione oſtendi poſſet, illam eſſe de neceſſitate ſacramenti; vel è contrario, ſi ea quæ adduximus probant (vt verè probant) eam eſſe de neceſſitate ſacramenti, conſequenter etiam conuincunt non eſſe in poteſtate Eccleſiæ facere, vt materia non conſecrata ſit ſufficiens materia huius ſacramenti: nam quòd con- D ſecratio requiratur, non ex inſtitutione Eccleſiæ, ſed ab ipſo Chriſto manauit; hoc enim ſenſu dicunt Patres, Chriſtum in nocte Cœnæ docuiſſe Chriſma cõficere. Iam enim oſtendimus hanc confectionẽ Chriſmatis, benedictionem aliquam includere. Vnde Patres omnes & Doctores in concluſione citati non tãtum ex ſuppoſitione determinationis Eccleſiæ, ſed ſimpliciter & abſolutè cenſent eſſe de eſſentia huius materiæ quòd ſit conſecrata. Et confirmatur: nã alioqui non omnia, quæ ſunt eſſentialia in hoc ſacramento eſſent immediatè ex inſtitutione Chriſti: quod videtur repugnare his quæ diſput. præcedente tradita ſunt. Et eſt præter communem legem omnium ſacramentorum nouæ legis; in nullo enim alio ſacra- E mento determinatio materiæ, quoad aliquod eſſentiale relicta eſt arbitrio Eccleſiæ. Sequela patet; quia nunc conſecratio eſt eſſentialis, & tamen eius neceſſitas dicitur ſimpliciter pendere ex determinatione Eccleſiæ.

Nec fundamentum Paludani quicquam obſtat. Quia licèt verum ſit, potuiſſe Chriſtum aliter ſacramenta inſtituere, tamen de facto ipſe voluit eſſe immediatus author ſacramentorum omnium, quoad omnia eſſentialia; & in hoc ſacramento abſolutè voluit, vt fieret ex materia præconſecrata; per quam conſecrationem, quamuis nihil phyſicum materiæ addatur, deputatur tamen, & quaſi in actu primo

primo conſtituitur, vt poſſit virtute diuina aſſumi in inſtrumentum ad ſanctificandos homines, ſicut aqua ex contactu Chriſti dicitur vim accepiſſe regeneratiuam: eſt ergo hæc conſecratio ex Chriſti voluntate, veluti conditio quædam neceſſaria, ſeu præparatio debita materiæ huius ſacramenti.

Conſecratio chriſmatis in communi eſt de eſſentia huius ſacramenti.

Reſtat verò vlteriùs declarandum, qualis conſecratio neceſſaria ſit in hac materia, Chriſti inſtitutione. Videtur enim neceſſariò dicendum, Chriſtum non determinaſſe modum conſecrationis, ſed ſolùm in communi ſtatuiſſe, vt hæc materia eſſet conſecrata: modum autem conſecrationis Eccleſiæ ordinationi reliquiſſe; quia, nec eſt veriſimile ſemper in Eccleſia ſeruatum eſſe illum modum conſecrandi Chriſma, quem nunc Eccleſia tenet, nec fortaſſe nunc eundem modum in vniuerſa Eccleſia, tam Latina quàm Græca ſeruari, cùm tamen ea, quæ ſunt ex inſtitutione Chriſti, eadem ſint apud omnes; ergo ſola conſecratio in communi eſt eſſentialis: modus autem eſt ſolùm ex determinatione Eccleſiæ. Et hoc etiam docet Paludan. ſuprà, eiúſque opinionem, quoad hoc ſequitur Soto d.7.ar. 3. & abſolutè loquendo, ita ſentiendum videtur. Poteſt autē duobus modis hoc explicari. Primus eſt, vt facta ab Eccleſia determinatione conſecrationis, iam non tantùm conſecratio abſolutè, ſed etiam talis modus conſecrationis ſit eſſentialis, & ſimpliciter neceſſarius. Et hoc etiam affirmat Palud. & conſequenter loquitur: videntur tamen incidere in eadem incommoda, quæ contra priorem partem eius ſententiæ à nobis illata ſunt, nimirum quòd aliquid nunc de facto ſit eſſentiale, quod Chriſtus immediatè non inſtituit: & quòd eſſentia ſacramenti pendeat ex inſtitutione Eccleſiæ. Sed reuera non eſt, quoad hoc ſimilis ratio, vnde quoad hanc partem poſſet hæc ſententia probabiliter ſuſtineri, dicendo, facta ab Eccleſia determinatione, & definito modo conſecrationis, ſolam illam habere rationem ſacræ cæremoniæ, & religioſi cultus, & ideo illam ſolā verè eſſe benedictionem ſacramentalem, omnémque alium modum fore ſuperſtitioſum, & ſacrilegū, magiſq; maledictionis, quàm benedictionis nomen mereri. Atque hoc modo non eſt inconueniens, materiā ſacramenti pendere aliquomodo ex inſtitutione Eccleſiæ; non quia ab illa pendeat deſignatio materiæ, ſed quia ab illa pendere poteſt exiſtentia (vt ſic dicam) ipſius materiæ, ſeu quòd talis reuera ſit, qualem Chriſtus poſtulauit. Sicut in ſacramento matrimonij ex ordinatione Eccleſiæ pendet, quòd hic ſit verus contractus, vel non: & in ſacramento Confeſſionis pendet ex iuriſdictione Eccleſiæ, quòd hæc ſit vera confeſſio, vel nō. Secundus tamen modus explicandi hanc rem eſſe poteſt, Chriſtum inſtituiſſe, vt Chriſma conſecraretur per ſancti Spiritus inuocationem; vt Sancti ſuprà citati loquuntur, ideóque quomodocunq; fiat hæc conſecratio & benedictio, dummodo ab Epiſcopo debita intentione fiat, eſſe ſufficientem ad ſubſtantiā ſacramenti: quamuis non ſeruetur modus ab Eccleſia præſcriptus. Nam quoad hoc, cæremonialis magis videtur, quàm ſubſtātialis, & ideo, licèt ſit neceſſarius neceſſitate præcepti; non tamen ſacramenti, atq; ita videtur opinari Soto ſuprà, dicens; variare conſecrationem materiæ, non eſſe ſubſtantiam eius mutare, atque adeò nec ſubſtantiam ſacramenti. Et poteſt hoc confirmari, quia non eſt veriſimile, omnes deprecationes, benedictiones, & cæremonias, quæ iuxta Romanum ritum fiunt in conſecratione Chriſmatis, eſſe de ſubſtantia huius materiæ, ſeu eſſentialis conſecrationis eius. Neq; etiā deſignari poſſunt aliqua verba vel facta, in quibus conſiſtat eſſentia talis conſecrationis, vt facile patebit attentè legenti, & conſideranti totum illum ritum: ergo dicendum eſt, ſolùm eſſe de eſſentia, quòd materia conſecretur per epiſcopalem benedictionem, & ſancti Spiritus inuocationem. Nam in hoc ſatis ſaluatur Chriſti inſtitutio; & hoc de ſe ſemper eſt ſanctum & pertinens ad diuinum cultum, quamuis in omiſſione aliorum quæ præcepta ſunt ab Eccleſia, poſſit peccatū interuenire; ſi tamen in diuerſis Eccleſiis ſunt in hoc diuerſi ritus probata conſuetudine recepti, illa varietas, & licita eſt, & non eſt in re ſubſtantiali, ſed accidentali ſacramenti. Non omittam aduertere Aug. tract. 118. in Ioann. in fine ſignificare, vt ritè fiat hæc conſecratio, neceſſarium eſſe, adhiberi ſignum Crucis. Sed cùm Aug. idem ibi dicat de aqua Baptiſmi, non videtur loqui de ritu eſſentiali, ſed de ritu neceſſario ex præcepto, & conſuetudine Eccleſiæ. Atque ita ſufficienter reſponſum eſt ad primam difficultatem.

Soto. *Auguſt.*

Ad 2. dubitādi rationem.

In ſecunda petitur aliud dubium, ſcilicet, an ſit omnino eſſentiale, & omnino inuariabile, quòd benedictio ſit Epiſcopalis, quod dubium poſſet remitti in diſputationem de miniſtro; tamen, vt plena notitia huius materiæ habeatur, hic poterit expediri. Caietanus ergo hìc art. 3. in dubium reuocat, an Confirmatio facta cum Chriſmate à ſimplici Sacerdote conſecrato ſit verum ſacramentum: & putat, affirmantem partem eſſe magis rationi conſentaneā, quia Sacerdos ſimplex poteſt efficere maximam conſecrationem, ſcilicet Euchariſtiæ: ergo & quamcunque minorem, ita vt facta teneat; quamuis peccet faciendo. Hæc verò Caiet. opinio ſingularis eſt; & contra omnes Theologos, & planè repugnans his omnibus, quæ in confirmationem concluſionis adduximus. Oſtendimus enim, Chriſma ab Epiſcopo benedictum eſſe de eſſentia, ex primæua inſtitutione huius ſacramenti; ergo benedictio facta à ſimplici Sacerdote eſt per ſe inſufficiens ad conficiendum Chriſma, quale à Chriſto inſtitutum eſt: & hoc magis conſtabit ex ſequentibus. Ratio autem Caietani nullius momenti eſt; quia in cauſis & virtutibus limitatis nullum argumentum ſumitur à maiori effectu ad minorem, quando vnus alterum non includit, neque ei ſubordinatur: quia enim ignis poteſt generare ignem, non rectè inferemus poſſe etiam generare aërē, licèt minùs perfectus ſit, quia reuera huiuſmodi argumentum non eſt à maiori ad minus, ſed vel à diſparatis, vel potiùs à minori ad maius, ſeu à parte ad totū, quia maius eſt poſſe vtrūque quàm alterū tātùm. Alioqui etiam poſſet Caietanus inferre, poſſe ſimplicem Sacerdotem templa, & aras conſecrare, & omnia alia ſimilia, quæ minora ſunt, quàm Euchariſtiam conficere. Quod tamen ſine dubio falſum eſt. Quia, licèt ſint minora, tamen propriam & ſpecialem poteſtatem requirunt diſtinctam à poteſtate conſecrādi Euchariſtiam, quæ limitata eſt ad actus ſuos. Sic ergo eſt in præſenti. Nā etiam confectio Chriſmatis eſt ſupernaturalis actus à Chriſto inſtitutus, requirens ſpecialem poteſtatem ab eodem Chriſto datam: hanc autem, vt ex antiqua traditione colligitur, dedit Chriſtus ſolis Epiſcopis, non ſimplicibus Sacerdotibus, neque etiam Eccleſia eam illis conceſſit, cùm potiùs omnino illis interdicat tale miniſterium.

Caietanus.

An Eccleſia poſſit concedere ſimplici Sacerdoti munus conficiēdi Chriſmatis.

1. Opinio. Palud.

Maior difficultas eſt, an ſaltem poſſit Eccleſia hoc miniſterium conficiendi Chriſma cōcedere ſimplici Sacerdoti, tres enim falſas ſententias in hoc reperio. Prima eſt Palud. d. q. 4. n. 34. qui, ſicut dixit, potuiſſe Eccleſiam ordinare, vt ſufficiat ad hoc ſacramentum Chriſ

Chriſma non benedictum,ita etiam dicit,poſſe ordinare,vt ſufficiat Chriſma benedictum à ſimplici Sacerdote:& conſequenter quidem loquitur;quia putat,nihil de hac Chriſmatis conſecratione Chriſtum in particulari ſtatuiſſe : ſed ſicut hoc fundamentum falſum eſt , ita & ea , quæ illud conſequuntur;oſtenſum eſt enim ex definitione Conc. Flor. & aliis , Epiſcopalem conſecrationem eſſe de eſſentia huius materiæ , & conſequenter eſſe immediatè de inſtitutione Chriſti : ergo non poteſt Eccleſia abſolutè & ſimpliciter ordinare, vt minor benedictio , ſcilicet à ſimplici Sacerdote facta , ſufficiat.

2. Opinio.

Secunda ſententia eſſe poteſt,per modum diſpenſationis , ſeu delegationis,poſſe hanc poteſtatem concedi ſimplici Sacerdoti, non ſolùm à Pontifice , ſed etiam ab Epiſcopo. Ita tenet Ledeſma hic artic. 3. Fundatur in Concil. Tolet. I. cap. 20. vbi ſic dicitur : *Quamuis pene vbique cuſtodiatur, vt abſq; Epiſcopo Chriſma nemo cõficiat,tamen quia in aliquibus locis,vel prouinciis Preſbyteri dicuntur Chriſma cõficere,placuit , ex hac die nullũ alium,niſi Epiſcopum,chriſma conficere.* Ex quibus verbis non ſolùm in fauorem huius ſententiæ,ſed etiam præcedentis , poteſt multiplex argumentum ſumi. Primò , quia dicit , *Pene vbique cuſtodiri , vt ſolus Epiſcopus chriſma conficiat*:ergo non eſt ſimpliciter neceſſarium. Secundò,quia non dicit illud chriſma , quod fiebat à Preſbyteris , fuiſſe irritum & inane , ſed ſolùm prohibet in poſterum fieri ; ergo ſignum eſt illud prius antea factum fuiſſe ſaltem ex commiſſione Epiſcopi. Tertiò , quia illa verba : *Placuit ex hac die,&c.* valde indicant , hanc ſolùm eſſe prohibitionem Eccleſiaſticam. Quod etiam videtur colligi poſſe ex Concil. Carth. II.c. 3. & ex Conc. Bracharen. I. cano. 37. dicente antiquos canones vetuiſſe, ne Preſbyter audeat chriſma benedicere,alioqui deponi iuſſiſſe. Quartò ponderat Ledeſma , quod infrà dicitur , *ſine conſcientia Epiſcopi , nihil Preſbyteri agere præſumant*:ergo eo ſciente & conſentiente , poterunt chriſma conficere.

Conc.Carth. Conc.Brach. Ledeſma.

Sed nihilominus hæc ſententia eſt ſine dubio falſa. Quia conficere chriſma pertinet ad poteſtatem ordinis : ſed ſimplex Sacerdos ex vi ſuæ ordinationis non habet hanc poteſtatem ; ergo neque Epiſcopus poteſt illam dare per diſpenſationem, ſeu delegationem. Patet conſequentia:quia Epiſcopi non poſſunt extendere(vt ſic dicam)poteſtatem ordinis ad actus, ad quos character eſt de ſe inſufficiens, ſed ſolùm poſſunt concedere poteſtatem iuriſdictionis.Et hoc à fortiori magis conſtabit ex his , quæ dicemus circa ſequentem ſententiam.

Nec decretum illud Concil. Toletani quicquam obſtat.Nam,quod dicit, *pene vbiq; cuſtodiri , &c.* non ideo eſt , quia alicubi aliter ritè fieret , ſed quia ex ignorantia,vel praua conſuetudine,aliter fiebat in aliquibus locis. Et, quamuis Concil ibi non dicat expreſsè,illud factum fuiſſe irritum , tamen neque etiã affirmat fuiſſe ratum : vnde verba illa prohibentia, iuxta capacitatem materiæ intelligenda ſunt , non tanquam de nouo inducentia prohibitionem , ſed tanquam declarantia id quod de ſe erat prohibitum, atque irritum.Denique ex illa negatiua , quod Preſbyter nihil agere poſſit ſine conſcientia Epiſcopi,nõ ſequitur illa affirmatiua , ſcilicet poſſe omnia agere ſciente,& conſentiente Epiſcopo:ſolùm ergo ſequitur, Preſbyterũ,etiam in his,quæ ſibi conceſſa ſunt, dependere aliquo modo ex ſcientia & facultate ſui Epiſcopi. Addere etiam hic obiter poſſumus , duplicem inter alios eſſe vſum chriſmatis;vnum cæremonialem reſpectu Baptiſmi,alterum ſubſtantialem,reſpectu ſacramenti Cõfirmationis : quamuis ergo Eccleſia non poſſit concedere ſimplici Sacerdoti abſolutam poteſtatem conficiendi chriſma , quòd ſit ſufficiens materia ſacramenti Confirmationis,poſſet tamen concedere poteſtatem conficiendi chriſma,quo in vertice vngatur baptizatus:quia,cùm hęc ceremonia ſit ex ſola inſtitutione Eccleſiæ, etiam eius materia poteſt per Eccleſiam mutari. Quod ergo in illo Concilio inſinuatur, fuiſſe aliquãdo alicubi abuſum, vt ſimplices Sacerdotes chriſma conficerent,non eſt neceſſarium intelligi de Chriſmate Confirmationis; quia non eſt veriſimile,in aliquibus Eccleſiis Catholicis hoc fuiſſe aliquando permiſſum,neque fuiſſe tãtam ignorantiam in Epiſcopis , vt tali Chriſmate ad confirmandum vterentur:veriſimilius ergo eſt,ſolum ad cæremonialem vſum baptiſmatis hoc fuiſſe alicubi ex negligentia introductum,vel permiſſum.

3. Opin. probabilis eſt. Caietan. Soto. Victoria.

Tertia ſententia eſt , iure diuino ſolum Epiſcopũ poſſe ordinariè verum chriſma conficere , nihilominus tamen poſſe ſummum Pontificem hanc poteſtatem delegare ſimplici Sacerdoti.Ita opinatur Caietanus hìc , & in eandem ſententiam inclinat Soto, quem ſequitur Victoria in ſum materia de hoc ſacram. §.43. Fundamentum eorum eſt,quia magis eſt confirmare , quàm chriſma conficere ; ſed quamuis iure diuino ſolus Epiſcopus poſſit cõfirmare,nihilominus Papa poteſt hanc poteſtatem delegare ſimplici Sacerdoti : ergo multo magis hoc poterit fieri in conficiendo chriſmate. Et hæc ſententia tribuitur Scoto d.7 q. 1. Sed ibi nihil de confectione chriſmatis , ſed ſolùm de ſacramenti Confirmationis miniſterio diſputat. Eſt tamen hæc opinio probabilis propter rationem factam : nam ſi ſacramentum ipſum poteſt committi Sacerdoti , cur non materiæ præparatio?Item,quia aliæ conſecrationes calicis vel altaris poſſunt per ſummum Pontificem ſimplici Sacerdoti committi:ergo & hæc.Patet conſequentia,tum quia hæc omnia tantùm ſunt quædam ſacramẽtalia ; tum etiam,quia in Conc.Tolet.VIII. c. 7. æqualiter dicitur diuinam authoritatem Epiſcopali eminentiæ cõceſſiſſe , quæ cæteris Sacerdotib. exercenda prohibuit,ſcilicet templorum Dei ſacrationem,chriſmatis benedictionem , ſacrorúmque ordinum inſtitutioné, quæ à nullo altero conferri,quàm à ſolis Pontificibus poſſunt.

Scotus. Conc.Tolet

Probabilior ſententia oppoſita.

Nihilominus contraria ſententia probabilior , & Conciliorum decretis conformior videtur. Primùm, quia oſtenſum eſt , de iure diuino ſolis Epiſcopis datam eſſe hanc poteſtatem conficiendi Chriſma:ergo ſine ſufficiente authoritate extendenda non eſt hæc poteſtas ad alios, præter Epiſcopos;ergo ſine eadem authoritate , aſſerendum non eſt, ſummum Pontificem poſſe quaſi extendere hoc ius diuinum,ſeu hãc poteſtatem concedere ſimplicib.Sacerdotibus.Antecedens colligitur ex Dionyſio,Fabiano & Cypriano, & Concilio Rom.ſub Syluestro,& aliis ſuprà citatis, & ex Concil. Tolet.VIII. cap. 7. & ex Con. VVormatien.can. 2. *Chriſma*, inquit , *conficere nullus præter Epiſcopum præſumat* : *nam illi ſoli hæc dignitas conceſſa eſt.* Sed maximè hoc confirmat Concilium Florentinum , agens enim de miniſtro huius ſacramenti,dicit eſſe Epiſcopum , tamen aliquando ex conceſſione ſedis Apoſtolicæ ſimplicem Sacerdotem illud miniſtraſſe ex chriſmate per Epiſcopum confecto. In quib.verbis ſignificat, nunquam factum eſſe, neque fieri poſſe , vt hoc ſacramentum detur alio chriſmate, præterquam chriſmate cõſecrato ab Epiſcopo. Quod teſtimonium ſoluit rationem in contrarium adductam; quia,licet ſimpliciter maius quid videatur conferre ſacramentum , quàm conficere chriſma tamen reuera maius eſt vtrumque concedere

Dionyſ. Fabianus. Cyprian. Conc.Rom. Toletan. VVormat. Florent.

dere ſimplici Sacerdoti, quàm alterum tantùm. Vnde vnum legimus aliquando conceſſum, quod rarum eſt, & ſingulare, vt infra videbimus, & ideo non eſt ad vtrumque extendendum, quod nunquam legitur factum. Vnde noſtris temporibus Gregor. XIII. dicetur conceſſiſſe poteſtatem confirmandi in India ſacerdoti ſimplici; hac verò lege, vt vteretur chriſmate conſecrato ab Epiſcopo. Et poteſt addi etiam coniectura, quia multo minor eſt neceſſitas huius diſpēſationis, quàm alterius: nam ſæpe poteſt accidere, vt Epiſcopi non poſſint mitti ad miniſtrandum hoc ſacramentum, ſemper tamen poteſt facilè fieri, vt ſimplex ſacerdos, cui hoc miniſterium committitur, habeat chriſma ab Epiſcopo conſecratum. Item, quia cùm per ſe hoc ſacramentum ad Epiſcopum pertineat, ſi aliquando ex diſpenſatione alteri committitur, expedit, vt ſaltim in ipſa materia Epiſcopalis authoritas interueniat. Denique quia expedit, vt materia ſubſtantialis ſacramenti, quoad omnes ſuas conditiones eſſentiales, ſit inuariabilis, Epiſcopalis autem benedictio eſt ſubſtantialis conditio huius materiæ, vt oſtenſum eſt: & ideo non fuit conueniens, vt variationem, ſeu diſpenſationem aliquam reciperet: maximè cùm hoc non ſit ſacramentum neceſſitatis, & rariſſimè euenire poſſit neceſſitas, vel iuſta occaſio talis diſpenſationis. Sed quæret tandem aliquis, vtrum è contrario poſſit ſummus Pontifex priuare inferiores Epiſcopos poteſtate conficiendi chriſma. Reſpondetur, non magis poſſe ſummum Pontificem priuare inferiores Epiſcopos hac poteſtate quàm poteſtate confirmandi, de qua infrà dicendum eſt: quia etiam hæc conuenit Epiſcopo iure diuino ex vi ſuæ conſecrationis. Vnde talis actus præciſè ad poteſtatem ordinis pertinet, neque eſſentialiter requirit poteſtatem iuriſdictionis. Poteſt ergo Epiſcopus iuſta ex cauſa prohiberi, ne chriſma conficiat, ſicut poteſt etiam ab aliis actibus ſui ordinis ſuſpendi, non tamē poteſt ita priuari poteſtate, quin, ſi id faciat, factum teneat, quamuis malè faciat, ſicut de aliis actibus præciſè ſumpta poteſtate ordinis dici ſolet, & infrà attingetur. Quo fit, vt chriſma confectum ab Epiſcopo hæretico, ſchiſmatico, vel excommunicato, verum chriſma ſit, & ſufficiens materia huius ſacramenti: quia reuera illi conuenit totum id, quod ex Chriſti inſtitutione eſt de eſſentia huius materiæ, quamuis contrarium doceat Cyprian. Epiſt. 70. ſed ipſe procedit in ſua ſentētia, ſuprà improbata, vt Auguſt. etiam notauit noſtram docens ſententiam, lib. 5. de Baptiſ. c. 19. & 20. & tract. 118. in Ioan.

Greg XIII. — *Cyprian.* *Auguſtinus.*

SECTIO III.

Quæ vnctio chriſmatis ſit materia proxima huius ſacramenti.

Diximus de materia remota, ſupereſt vt de proxima dicamus, de qua primò certum eſt, ſubſtantiam & eſſentiam eius conſiſtere in vnctione ex chriſmate facta, vt ex Concil. Flor. & ex omnibus, quæ hactenus tractauimus, conſtat, & ex generali regula ſacramentorum, quòd in illis quæ in vſu conſiſtunt proxima materia eſt actualis vſus materiæ remotæ circa eum, qui ſacramentū recipit, vt in Baptiſmo, materia proxima eſt ablutio, & in extrema vnctione, vnctio ex oleo benedicto: hîc ergo eſt vnctio chriſmatis. Confirmatur: nam illa eſt materia proxima ſacramenti, in quam proximè forma cadit: ſed forma huius ſacramenti proximè applicatur ipſi vnctioni; ergo vnctio eſt proxima materia. Confirmatur ſecundò: nā illa eſt proxima materia, per quam proximè fit, & ſignificatur effectus ſacramenti: huiuſmodi autem eſt vnctio; vnde eſt illud Tertull. *Caro vngitur, vt anima conſecretur; Caro ſignatur, vt anima Spiritu illuminetur.* Tandem hac ratione ſacramentum hoc ſæpe vocatur, *Vnctio*; & ſignificare dicitur athletam Chriſti. Legatur Dionyſ. dict. cap. 4. de Eccleſiaſtica Hierar. & Cyprian. Epiſtola 70. & Auguſt. dict. tract. 118. in Ioan. Solum ergo ſupereſt explicandum, qualis & quanta debeat eſſe hæc vnctio. Circa primum de qualitate dicendum eſt, de neceſſitate huius materiæ eſſe, vt hæc vnctio fiat in figura, ſeu ſigno Crucis, ita ſentiunt communiter Theologi, D. Thom. hic artic. 4. ad 3. & alij in d. 7. vbi Scotus quæſt. 1. in definitione huius ſacramenti ponit, quòd ſit vnctio in figura Crucis: expreſſiùs Durand. ibi q. 2. numero 9. Gabr. art. 1. Soto art. 4. & alij. Probari autem ſolet ex Stephano Papa in cap. nunquid, de Conſecrat. d. 5. vbi dicit, *Omnia chriſmata ſacerdotalis miniſterij Crucis figura perficiuntur.* Sed ex huiuſmodi generalib. locutionibus non colligitur eſſentialis ritus, vt ſuperiùs circa teſtimoniū Aug. in tract. 118. in Ioā. dicebamus. Probatur ergo ex veritate formæ huius ſacramenti: nā ille modus ſignificatus per formā in vſu materiæ & neceſſarius, ad eius veritatē, eſt etiam ex parte materiæ neceſſarius, & eſſentialis: ſed per formā ſignificatur, vnctionem hāc debere fieri in figura Crucis, vt ex illis verbis patet, *Signo te ſigno Crucis*; ergo illa figura vnctionis eſt, eſſentialis huic materiæ. Dices hoc argumento rectè conuinci, de neceſſitate huius ſacramenti eſſe, vt Epiſcopus ſignet ſigno Crucis eum, quem confirmat, non tamen probari ipſammet vnctionem debere fieri ſub figura Crucis, poſſet enim Epiſcopus priùs nudo pollice ſignare confirmandum, & poſtea ſimpliciter contingere ſeu vngere Chriſmate. Imò videtur hic ordo, & hæc duplex actio eſſe conſentanea verbis formæ, quæ ſic habent; *Conſigno te ſigno Crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis*: nam per priorem partem ſignificatur conſignatio, per poſteriorem autē chriſmatis vnctio; ita etiam poſſent facilè interpretari Patres, cùm hoc ſacramentū vocāt *Signaculum dominicum*, vt eſt apud Cypr. epiſt. 73. & apud Euſeb. ex Cornel. Papa lib. 6. Hiſtoriæ, cap. 33. aliàs 35. vbi vocat, *Domini ſigillū, quo baptizatus ab Epiſcopo obſignatur*: nam ad hoc ſatis eſt, vt hoc ſacramentum hoc ſigno Crucis perficiatur, quamuis ipſa vnctio ſub illo ſigno nō fiat. Vnde Ambroſ. illas duas actiones videtur diſtinguere lib. 6. de ſacrament. c. 2. dicens, *Vnxit te Deus, ſignauit te Dominus* ſeu *Chriſtus*. Nihilominus certum exiſtimo, ſignum Crucis debere adhiberi in hoc ſacramento, nō vtcunque, ſed in ipſa vnctione, atq; adeò illā figuram eſſe eſſentialem modū huius vnctionis, húncq; eſſe ſenſum formæ, vt ſentit D. Thom. in dicta ſolutione ad tertium, & colligitur ex antiquis Patribus. Dionyſ. enim cap. 2. de Eccleſia Hierar. part. 2. circa finem dicit, peracto Baptiſmo perduci baptizatum *ad Hierarcham, qui vnguento, quod maximè diuinos efficit, eum ſignat*, alia verò tranſlatio habet, *inſignit*: quod generalius verbum, magiſque æquiuocum eſt; tamen Innocentius I. dicta epiſtol. 1. c. 3. propriè vtitur verbo ſignandi, ſeu conſignandi, cùm ait, *Non licere presbyteris frontem ex eodem oleo*, id eſt, Chriſmate, *ſignare, quod ſolis debetur Epiſcopis, cùm tradunt Spiritū ſanctum Paracletum*, & Gregor. lib. 3. epiſtol. 9. *Presbyter*, inquit, *baptizatos infantes ſignare in frōte chriſmate non præſumat.* Vnde propriiſſimè Conſtantinus in ſuo edicto, *Septiformis*, inquit, *gratiæ ſancti Spiritus conſignationem adhibuit beati chriſmatis vnctione & vexillum ſanctæ Crucis in mea fronte liniuit*, dicens,

Tertul. — *Dionyſ.* *Cyprian* *Auguſt.* — *D. Thom.* *Scotus.* *Durandus.* *Gabriel.* *Soto.* *Steph. Papa.* — *Obiectio.* — *Cypr.* *Euſeb.* *Cornel. Papa.* — *Ambroſ.* — *Reſponſio.* — *D. Thom.* *Dionyſ.* — *Innoc. I.* — *Greg.*

Signet te Deus, &c. conſtat ergo ipſam vnctionem faciendam eſſe in figura Crucis, & hunc ritum ſemper eſſe ſeruatum, ſicut modò ſeruatur; & huiuſmodi ſignationem ſignificari per illud verbum formæ; *Signo te ſigno Crucis*, vt etiam ex Pontificiali Romano clarè conſtat. Eſt ergo hæc inſtitutio, quæ per patriā traditionem ad nos peruenit. Eius verò congruentia adhiberi poteſt, quia per hoc ſacramentum deſignatur & armatur baptizatus miles, ad ſpiritualem pugnam, & ideo decuit ſigno crucis muniri, illúdque palam ferre, ne illud confiteri timeat, aut erubeſcat; quia verò ſola vnctio eſt eſſentialis actio ex parte materiæ huius ſacramenti, ideo eādem fieri oportuit ſub figura Crucis, quia per illam confirmatur homo, & miles Chriſti deſignatur.

Quæ ſit materiæ quantitas neceſſaria. Circa alterā partem de quantitate vnctionis, ſicut ſuprà de Baptiſmo, ita hîc diſtinguere poſſumus de quantitate, aut ex parte materiæ ſeu chriſmatis, aut ex parte ſubiecti, quod vngitur. Ad priorem interrogationem facilè dicitur, eam quantitatem chriſmatis ſufficere, quæ ſatis ſit ad ſignū crucis imprimēdum in ea parte corporis, quæ conſignanda fuerit. Vnde cùm hæc conſignatio ſucceſſiuè fiat, parua ſanè chriſmatis quantitate perfici poterit. In ſecunda verò interrogatione certum eſt, de neceſſitate huius ſacramenti eſſe, vt hæc vnctio fiat in fronte eius qui confirmatur, quamquam enim hoc non explicetur in forma, tamen traditio & vſus docet, eſſe neceſſarium, & quidem de neceſſitate præcepti res indubitata eſt: idque vt minimum docet D.Thom. infrà art. 9. quòd verò ſit etiā eſſentiale, docuerunt expreſſiùs Durand. Scotus, Palud. Gab. Soto, Syluest. & alij ſuprà citati. Et colligitur ex omnibus decretis ſuprà citatis, in quibus prohibetur ſimplicibus ſacerdotibus ſola illa vnctio chriſmatis, quæ fit in fronte baptizati, quæ dicitur propria Epiſcoporum: ſignificant ergo Confirmationem eſſentialiter eſſe vnctionem, ſeu chriſmationem in fronte; & ita illam vocat Innocent. III. in cap. vnico, de ſacra vnctione; rationémque reddit Concilium Florentinum, dicens: *Ideo in fronte, vbi verecūdiæ ſedes eſt, cōfirmandus inungitur, ne Chriſti nomē cōfiteri erubeſcat; & præcipue Crucem eius, quæ Iudæis eſt ſcandalum, Gentibus autem ſtultitia ſecundum Apoſtolum, propter quod Crucis ſigno ſignatur*, ex Aug. enarratione ad Pſal. 141. dicente; *Vſque adeò de Cruce non erubeſco, vt non in occulto loco habeam Crucem Chriſti, ſed in fronte portem*; & ſubdit, *Quædam ſacramenta aliter atque aliter accipimus; quædā ore, quædā per totum corpus: quia verò in frōte erubeſcitur ille, qui dixit; Qui erubuerit me coram hominibus, erubeſcā & ego eum coram Patre meo; ipſam ignominiā quodammodo, & quam pagani erubeſcunt, in loco pudoris conſtituit*: ſignificans, eſſe aliquod ſacramentum, quod in fronte eſt neceſſariò recipiendum, quod tamen nullum eſſe poteſt niſi ſacramentum Cōfirmationis. Vnde eſt illud Tertull. lib. de præſcriptionibus hæreticor. c. 40. *Signat in frontibus milites ſuos.* Dices, nunquam expreſsè affirmari hāc cæremoniā eſſe eſſentialem. Propter hoc Ledeſ. hîc art. 9. dicit hoc tantùm eſſe de neceſſitate præcepti Eccleſiæ, non ſacramenti; & conſequenter quocunque loco vel parte corporis fiat vnctio, factū tenere, licèt peccet ſic adminiſtrans. Sed eſt ſententia non ſolùm falſa, ſed etiam valde temeraria; vt ſatis patet ex his, quæ adduximus, & quæ adduxit Bellarm. lib. de hoc ſacramento, cap. 8. Reſpondetur ergo, non oportere, vt Patres antiqui dicāt eſſe de eſſentia, in actu ſignato (vt ſic dicā) & ſcholaſtico more, hoc enim non eſt apud illos vſitatū; ſatis ergo eſt, quòd hæc cæremonia inter eſſentialia numeretur, & quòd inuariabili ritu ſeruata ſemper ſit, ac ſeruetur,

D.Thom.
Durandus. Scotus. Palud. Gabriel. Soto. Syluest.
Innoc. III.
Auguſtinus.
Tertull.
Ledeſma.
Bellarm.

A ſic enim in Extremæ vnctionis ſacramento colligimus vnctiones quarundam partium eſſe eſſentiales, ex perpetuo & inuariabili ritu, & quia ex traditione inter eſſentialia numerantur. Sed vrgebis, ſimili argumento poſſe probari, non ſolam vnctionem in fronte, ſed quaſdam etiā alias eſſe eſſentiales: nam Cyrillus Hieroſol catech. 3. Myſtagogica æquè dicit frontē, & alios ſenſus corporis chriſmate inungi. *Et primū quidem*, inquit, *fronti illinitur, vt cùm abſtergat à vobis pudorem quem primus homo tranſgreſſor perpetuò circumferebat, ſimulq; efficiat, vt poſſitis vultu nō velato gloriā Domini intueri*; & addit, *Deinde verò aures vnguntur, poſtea nares*, &c. Reſpondetur fortaſſe eam cæremoniam tunc in ea Eccleſia obſeruari ſolitam fuiſſe, quæ tamen neque in aliis, præſertim in Romana fuiſſe le-B gitur: neque nunc ſeruatur, & hoc eſt ſufficiēs ſignū, illas alias vnctiones non eſſe, nec fuiſſe vnquam de eſſentia, ſed accidentarias: neque ipſe Cyrillus eas ponit, vt omnino æquales, ſed vnctionem in fronte ponit, vt primariam, & ſubſtantialem, alias vt acceſſorias. Atque ex his ſatis etiam conſtat congruentia huius ritus, præſertim ex verbis Cyrilli, Auguſtini, & Concilij Florentini, quam latiùs explicat D. Thom. infrà artic. 9.

Cyril. Hiero. Auguſt. Conc. Flor. D.Thom.

Vtrum ſit de neceſſitate huius ſacramenti, vt vnctio manu, & pollice fiat. Non omittam autem hoc loco inquirere, an ſit de eſſentia huius materiæ, quòd vnctio & conſignatio proximè fiat manu & pollice Epiſcopi, nihil enim de hoc inuenio ab authoribus dictum; cùm tamen res poſſit in dubitationem venire: nam poſſet hæc vnctio fieri ab Epiſcopo, medio aliquo inſtrumento: vt pen-C na, aut alio ſimili; & tunc ex parte materiæ nihil videtur deeſſe ex his, quæ vt eſſentialia, ab omnibus ponuntur, quæque ſufficerent ad veritatem formæ, & omnium particularium eius, neque etiam aliquid deeſſet ex parte miniſtri: nam tunc etiam verè Epiſcopus inungeret, ſicut verè ſcribit, qui medio calamo ſcribit; non videtur ergo hoc eſſe eſſentiale. In contrarium eſt, quod Pontificiale Romanum dicit hanc vnctionem debere fieri ipſo pollice dextræ manus chriſmate intincto; & hoc videtur perpetuò in Eccleſia ſeruatum: quin potiùs ait Durand. lib. 6. Rationalis, cap. 84. pollicem Pontificis ad hoc ſpecialiter in eius conſecratione conſecrari. Reſpondetur; Non videtur dubium, quin hoc ſit de neceſſitate præ-D cepti, quia eſt res grauis, & ab Eccleſia ſeruata, & præſcripta in ritu tradendi hoc ſacramentum. Deinde probabile mihi eſt eſſe neceſſarium, & eſſentiale, vt hæc vnctio immediatè fiat manu ſeu digito Epiſcopi, propter ea, quę de manus impoſitione dicemus ſtatim, dubio ſequente: eſt enim probabile, manus impoſitionem eſſe aliquo modo de eſſentia huius ſacramenti. Quòd hæc vnctio fiat pollice manus dextræ, non videtur ita eſſentiale, quin ſi contingeret fieri alio digito, etiam manus ſiniſtræ, ſacramentum factum teneret, quia tunc eſſet ſufficiens manus impoſitio & cætera omnia, quæ ex parte materiæ & formæ, vt eſſentialia ab omnibus requiruntur, con-E currerent. Illud verò ſpeciale de pollice dextro, quamuis in Pontificiali ponatur, & præcipiatur, quia irregulariter eſt aptius ac decentius, non tamen poteſt inde colligi, quòd ſit eſſentiale; nec video aliquod ſufficiens fundamentum ad id aſſerendum.

SECTIO IV.

Vtrùm ſola vnctio chriſmatis abſque alia manus impoſitione ſit neceſſaria materia proxima huius ſacramenti.

DVo poſſunt in hoc titulo inquiri, quæ dictio excluſiua indicat. Vnum eſt, an prædicta vnctio ſit ita neceſſaria, vt ſine illa non ſufficiat manus impoſitio. Aliud eſt, an præter illā requiratur manꝰ impoſitio

poſitio. Et primum quidem horum ſatis videtur ex dictis reſolutum; oſtenſum eſt enim eſſe hanc vnctionem eſſentialem materiam: ſed ſine parte eſſentiali non poteſt confici ſacramentum;ergo ſine prædicta vnctione, nulla manus impoſitio poteſt ſufficere. Atque hinc etiam videtur expedita poſterior quæſtio; quia etiam videtur ſatis demonſtratum hãc eſſe totam materiam proximam huius ſacramenti,in quam ſolùm cadit forma, quam oportet eſſe efficacem. In contrarium autem eſt factum Apoſtolicum, propter quod explicandum hoc dubium propoſitum eſt;legimus enim in Actis Apoſtolorum 8. & 9.cap. (*Act.8.& 9.*) Apoſtolos ſæpe tradidiſſe hoc ſacramẽtum ſola manus impoſitione abſque vlla vnctione,aut chriſmate: ergo ſignum eſt vnctionem non eſſe eſſentialem,ſolámque manus impoſitionem poſſe ſufficere;aliunde verò nunquam in Scriptura legimus hoc ſacramentum datum eſſe ſine manus impoſitione;cur ergo negabimus eſſe eſſentialem,præſertim cùm ex antiquis Patribus habeamus, etiam poſt Apoſtolorum tempora,ſeruatam in Eccleſia fuiſſe?Hinc enim Cyprian. (*Cyprian.*) Epiſt. 72. manum dicit imponi ad accipiendum ſeu dandum Spiritum ſanctum, & Tertull. (*Tertull.*) lib. de reſurrect.carnis,c.8.*Caro manus impoſitione adumbratur, vt anima Spiritu illuminetur*,& lib.de Baptiſ.c. 8. *Dehinc manus imponitur per benedictionem aduocans & inuitans Spiritum ſanctum*: quibus locis Pamelius (*Pamelius.*) multa congerit.& Auguſt. (*Auguſt.*) lib 3.de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap.16. In Eccleſia Catholica, inquit dari Spiritum ſanctum per manus impoſitionem; & ſimilia teſtimonia reperientur paſſim in Patribus citatis, apud quos hac de cauſa hoc ſacramentum frequentiùs vocatur manus impoſitio.

(*Quomodo vſi ſint Apoſtoli manus impoſitione.*) In hac re priùs explicabimus Apoſtolorum factũ, ſeu conſuetudinem,& inde facilè conſtabit, quid de re ipſa dicendum ſit. De vſu ergo Apoſtolorum variæ ſunt opiniones. (*1.Opinio.*) Prima eſt,Apoſtolos ſemper fuiſſe vſos ſola manus impoſitione ad confirmandum fideles abſque chriſmate vel vnctione.Ita tenent Alẽſis (*Alenſ. Bonauen.*) 4.p.q.24.memb. 1.& 2.Bonauen.in 4.d.7.art. 1.q.1. & 2.qui non ſolùm de Apoſtolis ita ſentiunt,ſed etiã de aliis Epiſcopis primitiuæ Eccleſiæ per aliquot annos,ſeu vſque ad Concil.Meldenſe, vt ait Alenſis: quia non potuerunt(inquiunt) in primitiua Eccleſia ſtatim omnia redigi ad eum ordinem, in quo erant permanſura.Hæc verò opinio, quantum ad alios Epiſcopos præter Apoſtolos, & maximè poſt illorum tempora,eſt prorſus falſa,& improbabilis, & nititur falſo fundamento,quòd vnctio chriſmatis non ſit ex Chriſti inſtitutione, & Apoſtolorum traditione: cuius contrarium ſatis oſtenſum eſt,neque quoad hanc partem nititur hæc opinio aliquo probabili fundamento,cui ſatisfacere ſit neceſſe. Quoad aliam verò partem de perſonis Apoſtolorum,eſt hæc opinio incerta,ſed probabilis:incerta quidem; quia licèt legamus Apoſtolos confirmaſſe imponendo manus, non tamen legimus,chriſma & vnctionem eos non adhibuiſſe,& multo minùs reperimus ſcriptum,nũquam omnino ſeruaſſe Apoſtolos hunc ritum: quin potiùs quamuis in Actis hoc non legatur,videtur tamẽ colligi ex his, quæ Fabianus,Cyprianus (*Fabianus. Cyprian.*), & alij antiqui de confectione chriſmatis ſcribunt; & in ſuperioribus relata ſunt. Probabilis verò eſt hæc pars;primò, quia ex vno & alio facto poſſumus ſimilia probabiliter coniectare.Secundò,quia ad Apoſtolicam dignitatem pertinuit,vt faciliori modo per ſolam manus impoſitionem darent Spiritum ſanctum.Tertiò,quia fortaſſe non poterant tam facilè vti balſamo. Quartò,quia tunc dabatur Spiritus ſanctus viſibiliter, vt (*Actor. 8. & 10.*) conſtat ex Actor.8.in illis verbis,*Cùm vidiſſet Simon, quia per impoſitionem manus Apoſtolorum daretur Spiritus ſanctus*,& c.10.*Loquente Petro cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes,qui audiebant verbum,& obſtupuerunt, qui erant ex circumciſione fideles.* Neq; enim ille vidiſſet,neque hi obſtupuiſſent, niſi Spiritus ſanctus deſcenderet ſub aliquo ſigno viſibili, aut columbæ, aut ignis,vt eſt probabilius ex Actor.11. (*Act.11.*) Vltimò ex Concil.Florent. (*Conc.Flor.*) dicente,*Loco illius manus impoſitionis Apoſtolicæ dari nunc in Eccleſia Confirmationis ſacramẽtum.* Vnde iuxta hanc opinionem dicendum conſequẽter eſſet,Apoſtolos reuera non adminiſtraſſe proprium & ſenſibile ſacramentum confirmationis ſecundum eum ritum ſenſibilem,quẽ Chriſtus inſtituit, vt perpetuò in Eccleſia duraret,ſed habuiſſe ſpecialem diſpenſationem vtendi alio ſigno ſimplicis manus impoſitionis,ac propterea illam manus impoſitionem neque nunc ſufficere, neque vnquam fuiſſe neceſſariam ad conficiendum hoc ſacramentum, prout inſtitutum fuit,vt lege ordinaria,& abſque diſpenſatione adminiſtraretur: quæ diſpenſatio nullis aliis præterquam Apoſtolis conceſſa legitur.

(*2.Opinio.*) Secunda ſententia extremè contraria eſt, neque Apoſtolos,neq; aliquem alium præter Chriſtum ſeu Deum ipſum dediſſe effectum confirmationis abſq; vnctione chriſmatis,neque adhibuiſſe vnquã,ſaltem vt neceſſariam aliam manus impoſitionem præter eam,quæ in prædicta vnctione includitur. Hanc opinionem tenet Bellarm. (*Bellarmin.*) lib.2.de hoc ſacramento,c.9. citátque Hugonem de ſancto Vict. (*Hugo de Sancto Vict.*) lib.2.de ſacramẽt. part.7.c.2. Sed Hugo nihil apertè dicit, ſic enim ait, *Manus impoſitio quæ vſitato nomine Confirmatio vocatur, qua Chriſtianus vnctione chriſmatis per impoſitionem manus in fronte ſignatur,ſolis Epiſcopis debetur, ſicut in primitiua Eccleſia ſoli Apoſtoli per impoſitionem manuum Spiritum ſanctum dabant*,non tamen explicat, an illa manus impoſitio Apoſtolica includeret omnia quæ nunc includit noſtra chriſmatis vnctio: citat præterea Vualdenſem (*Vualdenſ.*) tom.2.de ſacram. c. 113 vbi reuera videtur ita ſentire:imò ſignificat eſſe certum de fide, his verbis: *Nemo igitur dicat,qui vult eſſe fidelis,quòd ſacramentum Confirmationis fiebat ſine vnctione per ſolam manus impoſitionem à Chriſto & Apoſtolis, non enim minùs manus imponit,qui vngendo imponit.* Vnde prius dixerat, *Non rectè ergo colligunt dicentes, in Confirmatione non fuiſſe oleum vnctionis,vel chriſmatis in primitiua Eccleſia,ſed ad acceptationem Spiritus ſancti fuiſſe tantùm manus impoſitas.* Fundamentum eius eſt,quia inſtitutio chriſmatis ab ipſo Chriſto facta eſt, & Apoſtolis tradita,vt ſuprà oſtendimus,& ipſe ibi confirmat ex Beda (*Beda.*),Cæſario (*Cæſarius.*),& aliis. Reſponderi autem poteſt,inſtitutionem quidem à Chriſto eſſe factam, & Apoſtolis datam qui eam etiam Eccleſiæ tradiderunt: vſum autem illius inſtitutionis, neque à Chriſto, neque ab Apoſtolis fuiſſe exercitum. Et de Chriſto quidem res certa eſt,nec video cur Vualdenſis illum cum Apoſtolis coniunxerit: ſuprà enim oſtendimus, Chriſtum nunquam per ſeipſum miniſtraſſe Confirmationis ſacramentum. Certa etiam res eſt, Chriſtum interdum dediſſe Spiritum ſanctum, & Confirmationis gratiam, non ſolùm ſine vnctione, verùm etiam ſine vlla manus impoſitione, vt Apoſtolis & diſcipulis in die Pentecoſtes Actor. 2. & Cornel. & aliis,in domo eius,Acto.8.& 10. (*Actor. 8. & 10.*) de Apoſtolis verò, quamuis res ita certa non ſit, quia illi non habebant poteſtatem excellentiæ,ſicut Chriſtus:tamen ex inſtitutione ſaltem,non probatur,eos habuiſſe præceptũ, ſeu non habuiſſe priuilegium,non vtendi eo ſigno inſtituto:ſed alio, & faciliori,& illi tempore magis accommodato, & maiorem quandam dignitatem & poteſtatẽ præ ſe ferente:qualis erat manus impoſitio.

Sed

Sed contra hoc replicatur ex verbis eiuſdem Vual-denſis, quia ſi inſtitutio à Chriſto facta eſt: ergo & regulare præceptum vngendi chriſmate ad confirmandum fideles à Chriſto etiam latum eſt: ergo nullus eſt ab hoc præcepto excipiendus, nec priuilegium aut diſpenſatio aſſerenda ſine fundamento: nullum autem, vt dicamus Apoſtolos habuiſſe hoc priuilegium. Primò, quia ex Scriptura non colligitur: nam Scriptura ſolùm dicit, eos confirmaſſe per manus impoſitionem, qui autem à parte totum nominat, non excludit reliquas partes: vnctio autem includit manus impoſitionem; ergo ex illa appellatione non poteſt colligi, illam manus impoſitionem non fuiſſe vngentem, ſeu chriſmantem, vt ſic dicam. Et confirmari poteſt: nam eodem modo, quo Lucas in Actibus, antiqui Patres dicunt, in Eccleſia dari Spiritum ſanctũ per manus impoſitionem, vt patet ex Vrbano Papa Epiſt. vnica, & Leone Epiſt. 88. Aug. lib. 3. de Baptiſmo, cap. 16. Cypriano ſer. de ablutione pedũ. Tertull. & aliis locis ſuprà citatis, & citandis, & non propterea excludunt vnctionem, neque aliam manus impoſitionem ſignificant, aut requirunt, quàm illam, per quam ipſa vnctio fit: ergo & poteſt ita exponi Lucas, & ipſi Patres tacitè ita illum interpretantur. Secundò, neq; eſt vlla congruentia ad hoc priuilegiũ aſſerendum: nam per ſe loquendo, potiùs congruentius erat, vt in initio Eccleſiæ, quando eius fundamenta iaciebantur, non vterentur Apoſtoli diſpenſationibus: nec priuilegiis, præſertim in miniſterio ſacramentorum, quæ perpetuò erant futura quædam certa ſigna Eccleſiæ viſibilis. Aliunde verò non eſt veriſimile, Apoſtolos omiſiſſe vnctionem propter defectum materiæ; quia materia olei facilis erat: nam etiam viuente Chriſto ſolebant ipſi infirmos oleo inungere, Marci 6. materia autem balſami quamuis rarior eſſet, & pretioſior, tamen in illa regione, & in parua quantitate facilè haberi poterat. Item, ſi Magdalena libram vnguenti pretioſi effudit ſuper caput Chriſti, & ſi Ioſeph ab Arimathæa, & Nicodemus emerunt centum libras miſturæ ad vngendum corpus Chriſti mortui, quî eſt credibile defuiſſe Apoſtolis exiguam quantitatem balſami ad confirmandos fideles? Non ergo id omiſerunt propter penuriam materiæ. Neque etiam propter difficultatem, quia nulla in hoc maior erat, quàm in vngendis oleo infirmis. Nec propter dignitatem, quia nihil de Apoſtolica dignitate diminuit habere poteſtatem ſacramentis à Chriſto inſtitutis alligatam: nec minus oſtenditur diuina virtus dando gratiam Spiritus ſancti per vnctionem, quàm per nudã manu impoſitionem. Nec denique omiſerunt, quia tunc daretur Spiritus ſanctus viſibiliter; tum quia ſi hæc fuiſſet cauſa ſufficiens, omne aliud ſignum ſenſibile, etiã ipſa manus impoſitio omittenda fuiſſet: tum etiam quia illud ſenſibile ſignum, quod diuinitus apparebat, & non conſtat fuiſſe vniuerſale in omnibus, & fortaſſe non erat ſemper in ſigno aliquo, quod ſimul iungeretur cum infuſione Spiritus ſancti, ſed in aliquo effectu ſenſibili, qui poſtea ſequebatur, vt verbi gratia, quòd loquebantur linguis, & prophetabãt, vt Auguſtinus ſignificat libro 3. de Baptiſmo, c. 16. Ac denique quicquid illud eſſet, erat quid ſubſequẽs & poſterius ad actionem, quam Apoſtoli exercebãt, vt daretur Spiritus ſanctus: ergo oportebat, vt ipſi vterentur ſigno de ſufficiente ad confirmandum, ſiue poſtea dandus eſſet Spiritus ſanctus ſub alio ſigno viſibili, ſiue non.

Vrbanus. Leo. Auguſt. Cyprianus. Tertull. — *Magdalena. Ioſeph ab Arim. Nicodemus.* — *Auguſt.*

Præcipua huius opinionis ratio.

Tertiò principaliter, quia ex antiqua traditione habemus Apoſtolos vſos fuiſſe chriſmate & vnctione, & tali manus impoſitione, qualis eſt illa, qua nunc

A vtitur Eccleſia ad confirmandos fideles, quæ ſolùm ea eſt, quæ in ipſa vnctione intrinſecè includitur. Aſſumptum patet primò ex Fabiano, dicta Epiſtola dicente, Apoſtolos non ſolùm docuiſſe, ſed etiam ſeruaſſe conſuetudinẽ, ſingulis annis conficiendi chriſma, & concremandi vetus, & vtendi nouo. Secundò ex Auguſt. 15. de Trinit. c. 28. dicẽte de Apoſtolis, *Orabant, vt Spiritus ſanctus veniret in eos quibus manus imponebant*; & ſubdit, *Quem morem in ſuis Præpoſitis etiam nunc ſeruat Eccleſia*: quomodo dixit etiam Cyprianus epiſt. 72. loquens de ſuo tempore, imponi manum, vt detur Spiritus ſanctus: & clariùs Epiſt. 73. dicit, ritum, quem Petrus & Ioannes Actor. 8. ſeruarunt, orando & imponendo manum, eſſe eundem cum illo, quem B Eccleſia ſuo tempore tenebat: ſic enim ait, *Quod nunc quoque apud nos geritur, vt qui in Eccleſia baptizantur, Præpoſitis Eccleſiæ offerantur, & per noſtram orationem ac manus impoſitionem Spiritum ſanctum conſequantur, & ſignaculo dominico conſummentur.* Eſt etiam optimũ Euſebij Papæ teſtimonium epi. 3. in fine, vbi ſic inquit, *Manus quoque impoſitionis ſacramentum magna veneratione tenendum eſt, quod ab aliis perfici non poteſt, niſi à ſũmis ſacerdotibus*, vbi per ſacramentum manus impoſitionis intelligit ſine dubio ſacramentum chriſmatis, quod vnctione perficitur: & tamen ſubiungit, *Nec tempore Apoſtolorum ab aliis, quam ab ipſis Apoſtolis legitur, aut ſcitur, peractum eſſe*: ſentit ergo illud ipſum manus impoſitionis ſacramentum ab Apoſtolis per- C actum eſſe; & hanc eſſe Apoſtolicam manus impoſitionem, quæ in Actis Apoſtolorum legitur. Hoc tandem confirmant verba Innocentij III. in cap. vnico, §. penultim. de ſacra vnctione, ſcilicet, *Per frontis chriſmationẽ manus impoſitio deſignatur, quæ alio nomine Confirmatio dicitur*: igitur illa tria, chriſmatio, manus impoſitio, Confirmatio, in præſenti idem ſunt, atque idem ſignificant: & tamen ſubdit ſtatim, *Cùm cæteras vnctiones ſimplex ſacerdos poſſit conferre, hanc non niſi Epiſcopus confert: quia de ſolis Apoſtolis legitur, quòd per manus impoſitionem Spiritum ſanctum dabant*: ſentit ergo illam manus impoſitionem fuiſſe candẽ, quæ nũc eſt, quæq; nomine etiam chriſmationis, ſeu vnctionis in fronte ſignificatur. Atque iuxta hanc ſententiam, quę ſine dubio ſatis pia eſt, & probabilis, ceſſat omnis D præſentis quæſtionis difficultas; quia conſequenter dicendum eſt, & aliquam manus impoſitionem eſſe de eſſentia huius ſacramenti, & nihil aliud præter vnctionem manu Epiſcopi factam: quia illa eſt quædam manus impoſitio, quam eſſe ſufficientem probat ſatis præſens Eccleſiæ vſus, à quo oſtendimus ſubſtantialiter non diſcrepaſſe Apoſtolorum ritum. Neque contra hanc ſententiam vrgent cõiecturæ adductæ in fauorem præcedentis ſententiæ; omnibus enim iam ſatisfactum eſt, præterquam verbis Concil. Florent. dicentis, *Loco manus impoſitionis Apoſtolicæ dari in Eccleſia Confirmationem.* Ad quæ facilis eſt reſponſio illis verbis non ſignificari diuerſa eſſe hæc E ſacramenta, aut diuerſos illorum ritus, ſed ſolùm hoc facere Epiſcopos nunc confirmando, quod Apoſtoli faciebant manus imponendo, & idem nunc ſignificari nomine Confirmationis, quod tunc manus impoſitionis: ac deniq; ſicut Epiſcopi dicuntur ſucceſſiſſe loco Apoſtolorum, quamuis Apoſtoli fuerint veri Epiſcopi, quod ad ſubſtantiam & poteſtatem ordinis eiuſdem rationis cum ſuis ſucceſſoribus, ſuperiores tamẽ in iuriſdictione, & aliis gratiis; ita noſtra Confirmatio eſſe dicitur loco illius manus impoſitionis, non quia in ritu ſubſtantialiter differat, ſed potiùs quia eandem ſacramenti rationem retinet, licèt in quibuſdam effectibus & gratiis maiorem quandam excellẽtiam habuerit Apoſtolorum manus impoſitio.

Fabianus. Auguſtinus. Cypr. Actor. 8. Euſebius 2. Innoc. 3.

Tertia,

3. opinio.

Tertia & media ſententia eſt, Apoſtolos interdum vſos fuiſſe nuda manus impoſitione abſque vnctione, vt daretur Spiritus ſanctus ad robur, & confirmationem fidelium, interdum verò vſos fuiſſe vnctione chriſmatis. Ita ſentit D. Thom. hic art. 2. ad 1. & ar. 4. ad 1. quam, non vt certam (vt quidam temere dicũt) ſed vt probabiliorem ſequuntur Thomiſtæ, Palud. d. 7. q. 2. art. 2. num. 12. & art. 3. nu. 24. & Soto art. 2. ad 1. Ledeſma hic art. 2. dub. 5. & idem ſentit Duran. 1. q. 2. ad 1. & Gabr. q. 1. art. 5. & Scotus q. 1. Richard. art. 12. quamquam reuera omnes hi authores dubij ſunt, & non parum fauent præcedenti ſententiæ, præſertim Palud. & Durand. atque hanc opinionem ſecuta ſunt duo recentiora prouincialia Concilia Moguntinum in doctrina fidei, cap. 18. & Concil. Colonienſe in doctrina de hoc ſacramento. Fundamenta huius ſententiæ ſumenda ſunt ex præcedentibus, nã quod aliquando Apoſtoli non fuerint vſi chriſmate, ſed nuda manus impoſitione, ſignificant verba Actor. 8. & 9. ſimpliciter, & vt iacent intellecta, & ſimiliter verba ſupra tractata ex Concil. Florent. & coniecturæ adductæ in prima opinione: quod verò aliquando etiam vſi fuerint chriſmate, ſuadent argumenta ſecundæ opinionis, præſertim ſecundum & tertium, quatenus ex authoritate antiquorum probant, Apoſtolos confeciſſe chriſma ſuo tempore, eóque vſos fuiſſe: atque adeò ſacramentum Confirmationis miniſtraſſe. Nam iuxta hanc opinionem conſequenter dicendum eſt, illam priorem ſimplicem manus impoſitionem, reuera non fuiſſe ſacramentum Confirmationis, quod nunc habemus; quia in ritu ſenſibili valde differebat: imò nec ſimpliciter ſacramentum fuiſſe, quia non erat cæremonia firma, & ſtabili lege inſtituta, tamen quia per illam fiebat idem effectus quod ad ſubſtantiam, qui fit per ſacramentum Confirmationis, & quia tunc ſupplebat vicem huius ſacramenti, ideo (dicit hæc opinio) & illa manus impoſitio interdum ſacramentum dicitur; & è contrario noſtra Confirmatio dicitur manus impoſitio, & tanquam vnum quid iudicatur: atque in hunc modum reſpondendum eſt iuxta hanc opinionem, ad fundamenta ſecundæ ſententiæ, quatenus illi obſtare poſſunt.

D. Thom. Palud. Soto. Ledeſma. Durandus. Gabriel. Scotus. Richard. Conc. Mog. Conc. Colo. Actor. 8. 9. Conc. Flor.

Quod ſi inquiras, quando Apoſtoli vno vel alio modo vſi ſunt ad confirmandos fideles, regula generalis, quæ ex prædictis authoribus ſumi videtur, hæc eſt, quod quando Spiritus ſanctus dabatur miſſione viſibili, ſeu cum effectu ſenſibili doni linguarum, aut ſimilibus, tunc Apoſtoli confirmabant ſine vnctione: quando verò ceſſarunt illa ſigna viſibilia, tunc cœperunt Apoſtoli vti chriſmate. Hæc autem duo, quidam diſtingunt per perſonas, non per tempora, nam Gentilibus, inquiunt, Spiritus ſanctus dabatur modo viſibili, vt patet Actor. 10. Iudæis autem dabatur ſine effectu ſenſibili: quia ſigna, vt Paulus 1. ad Corinth. 14. data ſunt infidelibus, non fidelibus: & quia oportuit ſignis oſtendi gratiam legis nouæ communem eſſe gentibus. Hanc opinionem citat Ledeſma hic art. 7. dub. 4. ex Beda Acto. 10. & Vvaldenſi, in tom. 2. de ſacramentis c. 11. ſed eo loco nihil dicit, neque inferiùs c. 3. & ſequentib. in quib. de hoc ſacramento diſputat, nec Beda de hac re ibi loquitur, ſed de alio ſpeciali miraculo, quod Actor. 10. accidiſſe narratur, quod ſcil. ſpiritus ſanctus deſcendit in eos, qui nondum fuerant baptizati, quod ſpecialiter factum eſt in Gentilibus ad eorum vocationem confirmandam.

Actor. 10. Paul. 1. Corinth. 14. Ledeſma. Beda. Vvaldenſ. Act. 10.

Vnde hic dicendi modus improbabilis eſt, nam, vt omittam omnes diſcipulos, qui in die Pentecoſtes Spiritum ſanctum viſibiliter cum Apoſtolis acceperunt, illi, qui in Samaria confirmati ſunt, Iudæi erant; & tamen viſibiliter eis datus eſt Spiritus ſanctus: imo ex Actor. 10. colligitur, nunquam fuiſſe Spiritũ ſanctum viſibiliter datum gentibus ante Cornelium, & ſocios eius, cum tamen conſtet ſæpius fuiſſe antea viſibiliter datum: ergo ad Iudæos etiam illo modo mittebatur. Verius ergo fit illa diſtinctio per temporum diuerſitatem: nam in initio Apoſtolicæ prædicationis dabatur Spiritus ſanctus ſub ſigno, vel effectu viſibili; & hoc erat regulare & ordinarium, & conueniens ad fidem ſuadendam, & ſtabiliendam, poſtea verò viuentibus adhuc Apoſtolis, ceſſauit ille extraordinarius modus mittendi Spiritum ſanctum: quia iam fides & Eccleſia cœperat ſufficienter fundari, & tunc cœperunt etiam Apoſtoli vti vnctione chriſmatis tanquam regulari ac ordinario medio à Chriſto inſtituto ad confirmandos fideles, cum prius ex ſpeciali commiſſione, nuda manus impoſitione vterentur.

Actor. 10.

Atque ita etiam iuxta hanc ſententiam facilè expeditur propoſita quæſtio: dicendum eſt enim nullam manus impoſitionem diſtinctam ab vnctione chriſmatis manu Epiſcopi facta eſſe de eſſentia huius ſacramenti, ipſam verò vnctionem eſſe eſſentialem, & vtrumque ſatis conſtare ex dictis, & ex vſu Eccleſiæ, neque huic veritati obſtare Apoſtolicum factum: quia illud non fuit iuxta legem & inſtitutionem ſacramentorum, ſed præter illam ex ſpeciali commiſſione vel diſpenſatione: & conſequenter ſignum illud ſimplicis impoſitionis manus nõ fuiſſe verum ſacramentum Confirmationis, quoad ſubſtantiam; fuiſſe verò quoad effectum.

Quod ſi quis tandem inquirat, quænam iſtarum opinionum probabilior ſit. Reſpondeo breuiter, ſecundam & tertiam eſſe longè probabiliores prima: quia non videtur negandum, Apoſtolos aliquando chriſmate vſos eſſe ad cõfirmandos fideles: tum propter authoritatem antiquorum Patrum; tum quia per ſe decens fuit & conueniens, omnia ſacramenta viuentibus Apoſtolis fuiſſe in vſu in Eccleſia, & præſertim hoc, quod eſt proprium Epiſcopalis muneris: tum denique, quia non eſt veriſimile illa miracula dandi Spiritum ſanctum viſibiliter & extraordinario modo multo tempore duraſſe. Inter ſecundam autem & tertiam opinionem, quantum ad illud, in quo differunt, difficile eſt ferre iudicium, quia res eſt valde ambigua, & dubia, placet tamen non diſcedere à diui Thomæ ſententia, præſertim quia etiam Conciliũ Florentinum in eam inclinaſſe videtur, de quo pauca addemus in ſectione ſequenti.

D. Thom. Conc. Flor.

SECTIO V.

Vtrùm tota hæc forma ſit eſſentialis, Signo te ſigno Crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

Difficultas circa hanc formam non minor eſt, quam circa materiam huius ſacramenti, quia nihil omnino de illa legimus in Scriptura ſacra: ſi autem ad traditionem confugimus, magnã in antiquis Patribus reperiemus varietatem. Primò enim in edicto Conſtantini legimus Syluestrum hac forma confirmaſſe Conſtantinum, *Signet te Deus ſigillo fidei ſuæ in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti in conſignatione fidei.* Secundò Ambr. lib. 2. de ſacramen. cap. vltimo hanc ponit formam: *Deus qui te regenerauit omnipotens conceſſitque tibi peccata tua, ipſe te vngat in vitam æternam.* Tertiò Alcuinus libro de diuinis officiis, capite de Sabbato ſancto dicit: Romanum Pontificem confirmaturum baptizatos ſolitum eſſe, orationem præmittere, per quam eis inuocat ſeptiformem Spiritus ſancti gratiam, eáque finita facere crucem de chriſmate cum pollice in ſingulorum fronti

Conſtantinus Syluester. Ambroſius. Alcuinus.

frontibus,ita dicendo; *In nomine patris,& filij, & Spiritus ſancti pax tibi.* Vnde videtur priorem orationem eſſe tantum præambulam,& cæremonialem;ſolaque poſteriora verba poni, vt eſſentialia huic formæ, atque eodem modo refert huius ſacramenti adminiſtrationē *Durandus.* Duran.in Rationali diuinorum officiorum, lib.6.cap.84.Quartò alij Patres ſcribentes de hoc ſacramento,vel nullam faciunt mentionem formæ vel *Cyrill. Hier.* ſolius vnctionis, vt Cyrillus Hieroſoly. catecheſi 4. Myſtag.& Dio.c.2. de Eccleſiaſtica Hierarchia; vel, ad ſummum adiungunt Pontificis, vel Epiſcopi *Dionyſ.* *Auguſt.* orationem,vt videtur etiam Dionyſ.cap.4. de Eccleſiaſtica Hierarchia,& clarius Auguſt. 15. de Trinitate, cap. 26. qui id colligit ex verbis Actor. 8. *Orauerunt pro ipſis,vt acciperent Spiritum ſanctū. Quem morē,* inquit,*in ſuis Præpoſitis etiam nūc ſeruat Eccleſia.* Vnde *Amalarius.* Amalarius lib de Eccleſiaſticis Offi.c.27.ſentit, formam huius ſacramenti eſſe deprecatiuam; neq; aliā ponit præter orationem,per quam Epiſcopus Spiritū ſanctum poſtulat infantibus,cum eos ſignat, quia illi non dant Spiritum ſanctum,ſed dari petunt.

1.Concluſ. Nihilominus dicendum inprimis eſt, formam in prædictis verbis contentam,eſſe ſufficientem ad ſacramentum Confirmationis conficiendum. *Conc.Flor.* Concluſio eſt de fide; primò ex definitione Conc. Floren. Secundò,quia certum de fide eſt,eſſe in Eccleſia Romana legitimum ſacramentorum vſum,cap. ad abolendam,de Hæreticis,vſus autem legitimus vt minimum, requirit applicationem eorum omnium, quæ ad verum ſacramentum conficiendum ſufficiant; cū ergo Romana & Catholica Eccleſia hac ſola forma vtatur,de fide certum eſt illam eſſe ſufficientem. *D.Thom.* Tertiò id egregiè declarat D. Thomas:quia per hanc formam ſignificantur omnia, quæ ſignificari oportet,ſcilicet materia remota,& proxima;finis, & effectus,cauſa principalis,inſtrumentalis,miniſterialis.& actus eius:nihil ergo aliud deſiderari poteſt,vt ſit ſufficiens.

2.Concluſ. Secundò dicendum eſt, hæc verba continere formam neceſſariam,& eſſentialem conſtitutiuam huius ſacramenti, nullamq; aliam poſſe eſſe ſufficientē, quæ huic non æquiualeat, ſaltem in ſenſu & ſignificatione ſubſtātiali. *Conc.Flor.* Eſt eodem modo certa:nam Concilium Florentinum aſſignans materias, & formas ſacramentorum,præſertim quando in particulari eas præſcribit,ſolum determinat eas,quæ neceſſariæ, & eſſentiales ſunt. Imò hoc videtur eſſe de ratione formæ:quia,cum conſtituat ſpeciem, debet in indiuiſibili conſiſtere.Vnde Theologi omnes dicunt(vt ſupra viſum eſt) mutationem, quæ variat ſenſum formæ, illam prorſus deſtruere. Tertiò probatur, quia ſacramentum Confirmationis vnum & idem eſt in vniuerſa Eccleſia, quia ſacramenta debent eſſe eadē apud omnes ſaltem eſſentialiter, vt ſupra viſum eſt: ergo nulla alia forma poteſt ſufficere præter dictam, niſi ei in ſenſu,& ſignificatione æquiualeat. Vltimò tandem ita declaratur, quia neceſſe eſt in hoc ſacramento interuenire aliquam præſcriptam verborū formam; hoc enim eſt de ratione ſacramentorum nouæ legis,vt ſupra viſum eſt: ergo neceſſe eſt,talem formam eſſe à Chriſto Domino immediatè inſtitutam,à quo totum ſacramentum immediatè inſtitutum eſſe oſtendimus:ergo neceſſe eſt, illam formam eſſe vnam, & eandem; quia inſtitutio Chriſti vnica tantum fuit,& mutationem non recipit: ergo ſi hæc forma eſt ſufficiens,eſt etiā neceſſaria,& vnica, neq; vlla alia poteſt ſufficere, niſi quatenus eadem eſt, cū iſta in ſenſu,& ſignificatione. Quo fit, ſicut in omni loco, ita & in omni tempore eſſe, ſemperque fuiſſe hanc formam neceſſariam: & ſicut nunquam defuit

A in Eccleſia vſus huius ſacramēti,ita neque vſum huius formæ defuiſſe, quod ſi aliqua varietas inueniatur,mutatio erit accidentalis, non ſubſtantialis.

Singulæ particulæ huius formæ expenduntur. Sed vt hoc amplius declaretur, per ſingulas particulas illius formæ diſcurrendum eſt, & quomodo ſingulæ accidentales,vel eſſentiales ſint, explicandū. Primum ergo certum eſt,verba illa,*Signo, & chriſmo,* quatenus ſignificant actionem miniſtri: & pronomem,*te*,vt ſignificat ſubiectum,circa quod illa actio verſatur, eſſe de eſſentia huius formæ,ſicut dictū eſt de illis verbis formæ Baptiſmi, *Baptizo te*; eſt enim eadem ratio, vt omnes Theologi docent:videri ergo poſſūt,& hìc applicari,quæ ibi dicta ſunt. Difficultas autem eſt,an geminatio illorum verborum, *Signo & chriſmo*,ſit de eſſentia, *Signo & Chriſmo.* B vel alterum proferre ſufficiat: & ratio dubitandi eſſe poteſt,quia, quòdcunque illorum per ſe proferatur, manet integer ſenſus formæ:ergo manet integra forma, quæ magis ex ſenſu, quàm ex verborum pluralitate penſanda eſt. Antecedens patet:nam ſi dicat,*Signo te chriſmate ſalutis*, ſignificat miniſter totum actum ſuum, qui eſt ſignare & vngere,quia non poteſt ſignare chriſmate, niſi vngat: addendo autem illam particulam *ſalutis*, ſatis ſignificat effectum, & finem huius vnctionis. Rurſus, ſi tantum dicat,*Confirmo te chriſmate ſalutis*, vtrūque etiam ſatis explicat, maximè ſecundùm communē ſenſum & vſum illius verbi, *Confirmo*, qui potiſſimum attendendus eſt in verbis ſacramentorum. Aſſumptum patet,quia ſicut Confirmatio, vt eſt nomen, C non tantum ſignificat effectum ſacramenti Confirmationis, ſed etiam ſacramentum ipſum, & in ea ſignificatione hæ voces,*Confirmatio, Signaculū*, & ſimiles,ſynonymæ ſunt,ita verbum,*Confirmo*, non tantum ſignificat interiorem & ſpiritualem vnctionem,quæ eſt effectus ſacramenti, ſed etiam exteriorem & ſenſibilem,quæ eſt materia ſacramenti: ergo in hac ſignificatione perinde eſt dicere, *Confirmo te*, & ſigno vel vngo. Vnde quidam referunt, in quodam ordine Romano antiquo ſolum habere hanc formam,*Confirmo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*,quod,ſi ita eſt,reddit probabilem hāc ſententiam.

D.Thom. Alex.Alenſ. Richard. Bonauent. Scotus. Gabriel. Palud. Soto. Conc.Flor. Ambroſ. Nihilominus dicendum videtur vtrumque verbum eſſe eſſentiale,prout D.Th.hìc ſentit, & Alex. D Alenſ.4.part.quæſtione 24.memb.2. art. 2.§. 2. alij Doctores diſt.7.clarè Richard.art.1.quæſt.2. Bonau. quæſt.1.Scotus quæſt.vnica,Gabr. art.1. Palud. q.1. num.24.Soto art.4. Fauet Concil.Floren.ponens in forma vtrumque verbum, quod ſignificauit etiam Ambroſ.lib.de iis,qui initiantur,cap.7. *Accepiſtis*, inquit,*ſignaculum ſpirituale*; & infrà, *Signauit te Deus Pater,confirmauit te Chriſtus*,& lib.1.de Spiritu ſancto, c.6. *Vnxit nos Deus & ſignauit nos*, & fundamentum habet in verbis Pauli 2.ad Corinth.1. dicentis, *Qui confirmat nos & qui vnxit nos Deus, qui & ſignauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris*, *Pau.2.Cor.1.* vbi Theodoretus: *Theodor.* E *Ipſe*,inquit,*nos vnxit,& ſanctiſſimi Spiritus ſignaculo dignos duxit*,& Anſelmus, *Anſelmus.* *Signauit*,inquit,*nos ſigno Crucis, quod noſtris frontibus impoſuit, & dedit pignus Spiritus quando per impoſitionem manus accepimus Spiritum ſanctum.* Videtur ergo Paulus eo loco ad hoc ſacramentum,& ad verba formæ eius alluſiſſe. Ratio verò eſt, quia illa duo verba non poſſūnt dici ſynonyma, neque æquipollentia:nam, quolibet dempto, aliqua ſignificatio ſubſtantialis tollitur;ergo vel vtrūque eſt de eſſentia,vel neutrum, quia non eſt maior ratio de vno quàm de alio, & quia neutrum ſupplet ſignificationem alterius. Aſſumptum declaratur;quia per verbum, *ſigno*, vel *conſigno*, proprie ſignificatur actio Pontificis, & quamuis ex vſu audientiū ſtatim illud

illud intelligatur de conſignatione Crucis, tamen ex vi verbi non id ſignificat, ſed generalior & abſtractior eſt eius ſignificatio, & ideo neceſſe eſt, non omittere particulam illam, *ſigno Crucis*, & ideo nó ſatis eſſet dicere, *Conſigno te Chriſmate ſalutis*, præſertim quia expreſſa Crucis mentio & ſignificatio valde cóſentanea eſt fini & effectui huius ſacramenti, & ideo propter ſe potuit eſſe neceſſaria: dici ergo neceſſariò debet, *Signo te ſigno Crucis*, & tunc non poſſet cómodè adiungi alia particula, *& chriſmate ſalutis*, niſi interpoſito alio verbo, *Confirmo*, vel ſimili, quod tamé omitti nullo modo poteſt; quia aliàs non ſatis explicaretur materia. Rurſus, ſi omittatur verbum, *Cófirmo*, non ſatis ſignificatur effectus huius ſacramenti, qui per illud verbum exprimitur. Ac ſimili modo è conuerſo nec verba illa, *Confirmo te chriſmate ſalutis*, ſufficere poſſunt ſine aliis; quia per ea non explicatur expreſsè ſignum Crucis. Dices, poſſe addi hoc modo, *Confirmo te ſigno Crucis, & chriſmate ſalutis*. Reſpondetur: Hic modus eſſet etiam inſufficiens, quia licèt exprimatur ſignum Crucis, vt res quædam, non tamen vt actio miniſtri conſignantis, & ideo quodcunque horum verborum tollatur, non manet integer ſenſus huius formæ. An verò loco iſtorum verborum poſſint alia poni, quæſtio communis eſt omnibus formis ſacramentorum. Nam ſi verba non ſint æquipollentia & ſynonyma, non ſolùm non licet vnum pro alio commutare, verùm etiam, ſi id fiat, non fiet ſacramentum: ſi autem verba ſint ſynonyma, etiamſi mutatio fiat, valida erit forma, erit tamen peccatum magis, vel minùs graue pro materiæ qualitate & Eccleſiæ conſuetudine, à qua non licet in huiuſmodi rebus diſcrepare, quæ omnia inſinuauit D.Thom art.4. ad 2. & 3. Neq; oportet exempla adhibere, quia res eſt communis & facilis: ſolùm aduerto, ſi verbum *confirmandi* mutetur in verbum *vngendi*, mutationem videri ſubſtantialem, neque manere ſufficientem formam: quia verbum, *Confirmo*, ſignificat ſanctificationem interiorem, quæ non ſatis explicatur verbo *vngendi*, vt eadem ſolutione ad 3. D. Thom. indicat.

D.Thom.

Conc.Flor.

Secundò dubitari poteſt, an expreſſa inuocatio Trinitatis illis verbis, *In nomine Patris, &c.* ſit de neceſſitate huius formæ. Reſpondetur, ſine illa dubitatione illam particulam eſſe eſſentialem; ita enim intelligitur ab omnibus Theologis, & probari poteſt ex Concil. Flor. & vſu Eccleſiæ, & aliis fundamentis ſuprà adductis. Et ratio ſeu congruentia eſt, quia hoc ſacramétum eſt quædam Baptiſmi perfectio, & ideo in forma vtriuſque ſacramenti fit expreſſa Trinitatis profeſſio, in hoc etiam ſacramento armatur homo ad fidem profitendam, in qua præcipuum eſt Trinitatis myſterium. Eſt etiam Trinitas principalis cauſa perfectionis & roboris ſpiritualis, quod in hoc ſacramento datur, & finis, ad quem hæc Confirmatio ordinatur, vt homo ille inſeparabiliter adhæreat, & ideo meritò in hac forma fit expreſſa Trinitatis mentio, de qua re poſſent tractari omnia, quæ in forma Baptiſmi diximus de huiuſmodi inuocatione: nam quoad hanc partem eadem eſt ratio vtriuſq; formæ.

Ad rationem dubitandi.

Ad rationem dubitandi in principio poſitam, quod attinet ad authoritatem negatiuam Scripturæ ſacræ, communis eſt hæreticorum obiectio, & Catholicorum etiam communis ac certa reſponſio, non oportere, vt omnia, quæ ad fidem ſpectant, in Scriptura expreſsè contineantur; multa enim ſola traditione habentur, ad quam ſufficit perpetua Eccleſiæ obſeruatio, quæ ſi talis eſt, vt à nullo Pontifice, vel Concilio habeat initium, eſt ſufficiens ſignum Apoſtolicæ traditionis, iuxta vulgatam & receptam Auguſt. reg.

Auguſt.reg.

lib.4. de Baptiſ. cap.24. huiuſmodi autem eſt traditio huius formæ, vt conſtat ex vſu Eccleſiæ, cuius initiũ & inſtitutio a nullo Pontifice, vel Concilio incepit. Quod verò attinet ad Patres antiquos, non mirum eſt, non reperiri in eis vulgatam & expreſſam huius formæ mentionem, quia timebant occulta noſtræ fidei myſteria vulgo prodere ſine magna cauſa, & neceſſitate, quod agens de præſente ſacramento, ſatis ſignificauit Innoc.I.d.Epiſt.1.cap.3. vbi, cùm de vnctione chriſmatis nonnulla docuiſſet, ſubdit: *Verba verò dicere non poſſum, ne magis prodere videar, quã ad conſultationem reſpondere*. In quo ſatis ſignificat, aliqua & præſcripta verba ſolere à Pontifice proferri, miniſtrãte hoc ſacramentum, quamuis ea non explicet propter dictam cauſam. Et ſimiliter alij Patres compẽdio indicant hanc formam nomine deprecationis Epiſcopalis, nunquam tamen aliquid docent, quod veritati prædictæ formæ repugnet. Vnde ad 1. de Edicto Conſtan. reſpondetur Conſtantinum ibi non retuliſſe omnia, quæ Sylueſt. dixit aut fecit, ſed breuibus ac cócifis verbis illa inſinuaſſe. Ad ſecundum reſpondetur, Ambroſ. eo loco non ſolùm non deſcribere formam huius ſacramenti, verùm etiam nec de vnctione huius ſacramenti ibi diſputare, ſed cæremoniali vnctione, quæ à Presbytero fit in Baptiſmo. Ad tertium reſpondetur, vel Alcuinum non retuliſſe integram formam, vel certè per orationem illam, quam dicit præmittere Pontificem, quando ſignat & vngit baptizatum, intelligere priora verba huius formæ, quæ in illis terminantur, *In nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti*. Quod clarius ſignificauit Durand. citato loco, vbi ait dicere Pontificem, *Conſigna eum ſigno ſanctæ Crucis*, &c. quę mutatio non eſſet ſubſtantialis, vt ſuprà in ſimili dictum eſt, tractando de forma Baptiſmi; quia tamen hi authores nunquã ſatis exprimunt omnia verba eſſentialia, fortaſſe verius eſt eos non retuliſſe ritum eſſentialem quoad omnia, ſed tantùm accidentalem ſolemnitatem. Ad quartum iam reſponſum eſt ad Patres ſuprà citatos: idémq; ad Amalarium dicendum eſt. Quod verò ibi tangitur de forma deprecatiua, eodem modo expediendum eſt, quod dictum eſt ſuprà de forma Baptiſmi, nõ enim ſufficit propriè forma per modum deprecationis, ſed eſſe debet per modum indicatiui, aut ſaltem imperatiui, vt ſignificetur efficacia ſacramenti, & vt idem ſenſus formæ retineatur.

Innocen.I.

Ad primum.

Ad ſecundum.

Ad tertium.

Ad quartum.

Vtrũ Apoſtoli fuerint hac forma vſi.

Hinc verò inquiri poteſt, an Apoſtoli in confirmandis fidelib. vſi fuerint hac forma, ſicut ſuprà quæſitum eſt de vnctione chriſmatis. In quo poſſunt eſſe tres modi opinandi ſimiles illis, quos præcedente ſectione tractauimus de vnctione chriſmatis: quibus addi poteſt quoſdam ſentire, Apoſtolos nunquam confirmaſſe ſine hac forma, etiam tunc, cùm per ſimplicem manus impoſitionem ſine chriſmate confirmabant. Sed eſt improbabilis valde & inconſtans ſententia; primum enim expreſsè eſt contra diuum Thomam, qui hoc ar.4. ad 1. loquens de illo tempore dicit, *Tunc non erat neceſſaria, nec materia, nec forma huius ſacramenti*. Deinde eſſet falſa forma; quomodo enim dicere poterant, *Confirmo te chriſmate*, ſi chriſmate non vtebantur; aut vnde conſtat, eos ſignaſſe ſigno Crucis, magis quàm vnxiſſe Chriſmate? Deniq; ſicut in Actis Apoſtol. ſolũ legimus, *Imponebant manus ſuper illos*; ita etiam ſolum legimus, *Orauerunt pro ipſis*. Sicut ergo propter priora verba negatur, eos vſos fuiſſe chriſmate, ita propter poſteriora negãdum erit, eos vſos fuiſſe præſcripta forma verborum, ſed ſola deprecatione pro ſuo arbitrio, & Spiritus ſancti inſtinctu. Quocirca ita ſentiendum eſt in hoc dubio, ſicut in præcedente de vnctione, & ideo, qui

Reſponſio.

opinatus fuerit, Apoſtolos ſemper vſos fuiſſe integro ſacramento, dicere conſequenter debet, in illis verbis Actor. 8. *Orauerunt pro ipſis*, vel non ſignificari verba formæ, ſed præambulam orationem, formam autem comprehendi ſub manus impoſitione, vt Actorum etiam 19. vel certè formam ipſam poſſe orationis nomine ſignificari, non quia deprecatiua tantùm ſit, ſed quia virtualem deprecationem continet, quatenus diuinæ virtuti & promiſſioni innititur, ſicut ſuprà eſt de ſacramentis in genere dictum.

Actor. 8. *Actor. 19.*

A

ARTICVLVS V.

Vtrùm ſacramentum Confirmationis imprimat characterem.

4.d 7.q.2.ar. 1.q.1.& q.3. ar.1.

B

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quòd ſacramentũ Confirmationis non imprimat characterẽ. Character enim importat quoddam ſignum diſtinctiuum. Sed per ſacramentum Confirmationis non diſtinguitur homo ab infidelibus, hoc enim fit per Baptiſmum, neq; etiã ab alijs fidelibus, quia hoc ſacramentum ordinatur ad pugnam ſpiritualem, quæ omnibus fidelibus indicitur. Non ergo in hoc ſacramento imprimitur aliquis character.

Queſt.63.ar. 2.

2. Præterea, Suprà dictum eſt, quòd character eſt quædam potentia ſpiritualis. Potentia autẽ non eſt niſi actiua vel paſſiua. Potentia autem actiua in ſacramentis, cõfertur per ſacramentum Ordinis: potentia autem paſſiua ſiue receptiua per ſacramentum Baptiſmi. Ergo per ſacramentum Confirmationis nullus character imprimitur.*

C

3. Præterea, In circumciſione, quæ eſt character corporalis, non imprimitur aliquis ſpiritualis character. Sed in hoc ſacramento imprimitur quidã character corporalis: dũ ſcilicet homo chriſmate ſignatur ſigno crucis in fronte. Non ergo imprimitur in hoc ſacramento character ſpiritualis.

Sed contrà, In omni ſacramento, quod non iteratur, imprimitur character. Sed hoc ſacramentum non iteratur, dicit enim Gregor. de homine, qui à Pontifice confirmatus fuerit denuo, talis iteratio prohibenda eſt. Ergo in Confirmatione imprimitur character.*

Refertur de conſe.d.5.c.9. De homine.

Reſpondeo dicẽdum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt) character eſt quædam ſpiritualis poteſtas ad aliquas ſacras actiones ordinata. Dictum eſt autem ſuprà*, quòd, ſicut Baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio in vitam Chriſtianam; ita etiam Confirmatio eſt quoddam ſpirituale augmentum, promouens hominem in ſpiritualem ætatem perfectam. Manifeſtum eſt autem ex ſimilitudine corporalis vitæ, quod alia eſt actio hominis ſtatim nati, & alia actio, quæ competit ei, cùm ad perfectam ætatem peruenerit. Et ideo per ſacramentum Confirmationis datur homini poteſtas ſpiritualis ad quaſdam alias actiones ſacras, præter illas ad quas datur ei poteſtas in Baptiſmo. Nam in Baptiſmo accipit homo poteſtatem ad ea agenda, quæ ad propriã pertinent ſalutem, prout ſcilicet, ſecundùm ſeipſum viuit. Sed in Confirmatione accipit homo poteſtatem ad agẽdum ea quæ pertinent ad pugnam ſpiritualem contra hoſtes fidei. Sicut patet ex exemplo Apoſtolorum, qui antequam plenitudinem Spiritus ſancti acciperent, erant in cœnaculo perſeuerantes in oratione; poſtmodum verò egreſſi, non verebãtur publicè fidem fateri, etiam coram inimicis fidei Chriſtianæ. Et ideo manifeſtum eſt, quod in ſacramento Confirmationis imprimitur character.*

Queſt.63.ar. 2. Art. 1. huius queſt.

D

Ad primum ergo dicendum, quod pugna ſpiritualis cõtra hoſtes inuiſibiles, omnibus competit. Sed contra hoſtes viſibiles, id eſt, contra perſecutores fidei pugnare, nomen Chriſti publicè confitendo, eſt confirmatorum, qui iam ſunt perducti ſpiritualiter ad virilem ætatem, ſecundum quod dicitur 1. Ioan. 2. Scribo vobis, iuuenes, quoniam fortes eſtis, & verbum Dei in vobis manet, & viciſtis malignum. Et ideo character Confirmationis eſt ſignum diſtinctiuum, non infidelium à fidelibus, ſed ſpiritualiter prouectorum ab his, quibus dicitur, ſicut modò geniti infantes.

E

Ad ſecundum dicendum, quòd omnia ſacramenta ſunt quædam fidei proteſtationes. Sicut igitur baptizatus accipit poteſtatem ſpiritualem ad proteſtandam fidem per ſuſceptionem aliorum ſacramentorum; ita confirmatus accipit poteſtatem publicè fidem Chriſti verbis profitendi, quaſi ex officio.

Ad tertium dicendum, quòd ſacramenta veteris legis dicuntur iuſtitiæ carnis (vt patet Heb. 9. quia ſcilicet interiùs nihil efficiebant. Et ideo in circumciſione imprimebatur character ſolùm in corpore, non autem in anima. Sed in Confirmatione cum charactere corporali imprimitur ſimul character ſpiritualis, eo quòd eſt ſacramentum nouæ legis.

HIc articulus explicatus eſt in his, quæ ſuprà tractauimus de charactere in communi, q. 63. & pauca addemus diſputatione ſequente, præſertim, quòd hoc ſacramentum non poſſit iterari, quod attigit hìc D.Thom. in argum. Sed contrà.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm character Confirmationis præſupponat characterem Baptiſmi.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd character Cõfirmationis nõ præſupponat ex neceſſitate characterẽ baptiſmalem. Sacramẽtum enim Confirmationis ordinatur ad confitendũ publicè fidem Chriſti. Sed multi etiam ante Baptiſmum ſunt fidem Chriſti publicè confeſſi, ſanguinem fundentes pro fide. Ergo character Confirmationis non præſupponit characterem baptiſmalem.

4.d.7.q.2.ar. 1.q.3.& d. 24.q.1.art.1. q.3.& 4.

2. Præterea, De Apoſtolis nõ legitur, quòd fuerint baptizati (præſertim, cùm dicatur Ioan. 4. quod ipſe Chriſtus non baptizabat, ſed diſcipuli eius) & tamen poſtea fuerũt confirmati per aduentum Spiritus ſancti. Ergo ſimiliter alij poſſunt confirmari, antequam baptizentur.

3. Præterea, Actor. 10. dicitur, quòd, adhuc loquẽte Petro, cecidit Spiritus ſanctus ſuper eos, qui audiebant Verbũ, audiebant eos loquentes linguis. Et poſtea Petrus iuſſit eos baptizari. Ergo pari ratione poſſunt alij prius confirmari, quàm baptizentur.

Sed contrà eſt, quod Rabanus dicit in lib. de Inſtitut. cleri. Nouiſſimè à ſummo ſacerdote, per impoſitionẽ manus Paracletus traditur baptizato, vt roboretur per Spiritum ſanctum ad prædicandum.*

Lib.cap.31.in prin.& habetur de conſ.d. 5.c.5.

Reſpondeo dicendum, quòd character Confirmationis ex neceſſitate præſupponit characterem baptiſmalem ita ſcilicet, quòd ſi aliquis non baptizatus confirmaretur, nihil reciperet, ſed oporteret iterato ipſum confirmari poſt Baptiſmum. Cuius ratio eſt, quia ſicut ſe habet Cõfirmatio ad Baptiſmum, ita augmentum ad generationem, vt ex ſuprà dictis patet. Manifeſtum eſt autẽ, quòd nullus poteſt promoueri in ætatem perfectam, niſi primò fuerit natus. Et ſimiliter, niſi primò aliquis fuerit baptizatus, non poteſt ſacramentum Confirmationis accipere.*

Art.1. huius queſt.

Ad primum ergo dicendum, quòd virtus diuina non eſt alligata ſacramentis. Vnde poteſt conferre homini ſpirituale robur ad confitendum publicè fidem Chriſti abſq; ſacramento Confirmationis, ſicut etiam poteſt conferre remiſſionem peccatorum ſine Baptiſmo. Sicut tamen nullus conſequitur effectum Baptiſmi ſine Baptiſmi voto, ita nullus cõſequitur effectum Confirmationis, ſine voto ipſius, quod poteſt haberi etiam ante ſuſceptionem Baptiſmi.

Ad ſecundum dicendum, quòd, ſicut Auguſtinus dicit ad Seleucianum, ex hoc quod Dominus dicit Ioan. 13. Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet, intelligimus, Petrũ & alios Chriſti diſcipulos fuiſſe baptizatos, ſiue Baptiſmo Ioannis (ſicut nonnulli arbitrantur) ſiue, quod magis credibile eſt, Baptiſmo Chriſti; neque enim renuit miniſterium baptizandi, vt haberet & baptizatos ſeruos, per quos cæteros baptizaret.*

Epiſt. 108. à med.to.2.

Ad tertium dicendum, quòd audientes prædicationem Petri acceperunt effectum Confirmationis miraculosè, non tamen

Ar.4.& 2.ad 2.arg. *tamen Confirmationis ſacramẽti. Dictum eſt autẽ*, quod effectus Confirmationis poteſt alicui conferri ante Baptiſmũ,nõ autem ſacramentũ Confirmationis. Sicut enim effectus Cõfirmationis,qui eſt robur ſpirituale,præſupponit effectum Baptiſmi,qui eſt iuſtificatio;ita ſacramentum Confirmationis præſupponit ſacramentum Baptiſmi.*

COMMENTARIVS.

Materia huius articuli pertinet ad diſputationẽ trigeſimã quintã de ſuſcipientibus hoc ſacramentum : & ideo , ſolùm hîc pauca notabimus circa ſolutionem ad 1.cætera enim facilia ſunt. Nam concluſio eius certa eſt , ſcilicet characterem Confirmationis ſupponere characterẽ Baptiſmi , quod intelligendum eſt ſecundùm legem ordinariam,vel ſecluſa diuina diſpenſatione; an verò hæc interdum data ſeu facta ſit , quod attigit hic D.Thom.in ſolutione ad 3. in dicto loco dicemus. De Apoſtolis verò,quod tangitur in ſolutione ad 2.quòd fuerint baptizati Baptiſmo Chriſti,antequam confirmati in die Pentecoſtes, tractatum eſt ſuprà in materia de Baptiſmo.

Difficilis D. Thomæ locus explicatur. In ſolutione ergo ad 1. difficilia ſunt illa verba D. Thom. *Sicut nullus conſequitur effectũ Baptiſmi,ſine Baptiſmi voto,ita nullus conſequitur effectum Confirmationis ſine voto ipſius,quod poteſt haberi etiam ante ſuſceptionem Baptiſmi.* Hæc enim verba intelligi non poſſunt de effectu characteris; quia nec character Confirmationis , nec character Baptiſmi obtineri poteſt ſine reali ſuſceptione ſacramenti per ſolum votum eius , vt in ſuperioribus dictum eſt;& conſtat,quia aliàs per votum talis ſacramenti fieret homo incapax realis ſuſceptionis ſacramenti;quia , qui habet characterem, iam non eſt capax eiuſdem ſacramenti : hac enim de cauſa iterari non poteſt ſacramentum illud, quod characterem imprimit;neceſſe eſt ergo,diuum Thomam loqui de effectu huius ſacramenti , qui eſt gratia,ſeu gratiæ auxilium ſufficiens vel efficax ad publicè confitendum fidem. Et in hoc ſenſu eſt difficilis aſſertio D.Thomæ,quia ſacramentum Confirmationis non eſt medium ſimpliciter neceſſarium ad prædictum effectum,tum quia oratio ex fide, & charitate facta poteſt eſſe medium ſufficiens ad obtinendum à Deo illud auxilium ex merito operantis ; tum etiam , quia ſacramentum Confirmationis abſolutè non eſt in præcepto : poteſt ergo homo habere animum nunquam ſuſcipiendi hoc ſacramentum abſq; peccato , & nihilominus cum diuina gratia publicè confiteri fidem ; ergo ille conſequitur prædictum effectum abſq; voto huius ſacramenti , quia propoſitũ non recipiendi ſacramentum,directè pugnat cum voto eius.De hac difficultate expoſitores D.Thomæ, Caietanus,Soto , Ledeſma,& Sebaſtianus nihil attigerunt:ſolus Soto addidit verbis D.Thom.non oportere intelligi de ſpeciali voto. *Nam votum* , inquit, *Baptiſmi in quo includitur generaliter , recipere poſtea ſacramenta iuxta ritum Eccleſiæ , ſufficit.* Sed hoc ipſum falſum videtur , in voto Baptiſmi neceſſariò includi votum recipiendi alia ſacramenta,ſed ſolùm illa,quę fuerint neceſſaria ad ſalutem , ſaltem ex præcepto: quod virtuale votum non tam eſt in voto Baptiſmi, vt ſic,quàm in actu dilectionis Dei ſuper omnia , vel propoſito ſeruandi omnia præcepta. Et præterea loqui poſſumus de homine iam baptizato,& nonConfirmato;in quo iam non eſt votum Baptiſmi,ſed realis Baptiſmus.In quo procedit argumentum factum, quod poteſt nullum habere votum Confirmationis, & nihilominus firmus in fide perſiſtere , illam publicè confitendo,& martyrium etiam pro Chriſto ſubeundo.Dico ergo,aut D.Thom.interpretandum eſſe de voto quodam metaphorico , & improprio , quod

Caietanus. Soto. Ledeſma. Sebaſtianus.

A in Baptiſmo,vel Baptiſmi voto includi dicitur , vt latius infra dicam de neceſſitate Euchariſtiæ diſputãs, quod in hoc ſolum conſiſtit,quòd , qui habet Baptiſmum , conſequenter habet ius quoddam ad ſacramentum Confirmationis,Euchariſtiæ,& alia;& ſicut perfectibile appetit ſuam perfectionem , ita Baptiſmo initiatus Confirmationem, quaſi naturali appetitu potius,quàm elicito : vel,ſi hæc expoſitio nimis violenta videtur , planè confitendum eſt , per ſe loquendo,neceſſarium eſſe fideli,ſaltem ex neceſſitate præcepti,recipere ſacramentum Confirmationis , ſi commode poteſt,ſaltem in eo articulo,in quo vrget neceſſitas publicè confitendi fidem coram tyranno: nam ſine hoc præcepto non poteſt intelligi neceſſi- B tas illius voti,quod D. Thomas requirit , illo autem poſito,rectè ſequitur , eum , qui nondum hoc ſacramento confirmatus fidem publicè confiteri cogitur, non poſſe conſequi effectum huius ſacramenti,id eſt, auxilium ad confitendam fidem ſine voto huius ſacramenti ; quia non obtinebit illud auxilium , ſi non ſit in gratia,& habeat animum ſeruandi omnia præcepta. Et adhuc iuxta hanc expoſitionem eſt obſeruandum , D. Thomam non dicere,in eo caſu conſequi hominem talem effectum gratiæ per votum huius ſacramenti , ſeu per ipſum ſacramentum in voto ſed ſolùm non conſequi talem effectum,ſine tali voto ; quod valde diuerſum eſt : nam ad hoc poſterius C ſufficit quædam neceſſaria coniunctio , vel ad ſummum , quòd illa ſit quædam diſpoſitio neceſſaria : illud autem prius ſignificat,talem effectum dari intuitu huius ſacramenti,& in ordine ad illum,quod non video , cur ſit neceſſarium , aut quo fundamento affirmari poſſit. Et argumentũ ſuprà factum videtur oppoſitum probare:nam idem genus gratiæ,ſeu auxilij poteſt variis mediis obtineri ; & non eſt neceſſe vnũ ordinare ad aliud,vel excludere alia. Vnde fit,vt homo confirmatus præter auxilium debitum , ratione ſacramenti poſſit alia noua impetrare per ſua merita, & orationes ſine ordine ad hoc ſacramentum : ergo ſimiliter qui non eſt confirmatus , poteſt impetrare aliqua auxilia omnino diuerſa à gratia ſacramentali D Confirmationis ſine ordine ad ipſum ſacramentum Confirmationis,quamuis non ſine aliquo voto illius. Quocirca cõparatio ad Baptiſmum,quam D.Thom. facit,non debet ſecundùm æqualitatem intelligi,ſed ſecundùm quandam ſimilitudinẽ & proportionem.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm per ſacramentum Confirmationis conferatur gratia gratum faciens.

*AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur,quòd per hoc ſacramentum gratia gratũ faciens nõ conferatur. Gratia enim gratum faciens ordinatur contra culpam. Sed hoc ſacramentum (ſicut dictum eſt *) non exhibetur , niſi baptizatis,qui ſunt à culpa mundati. Ergo per hoc ſacramẽtum gratia gratum faciens non confertur.* 4. diſt. 7.q.1. art.2. Art.præced.

E *2. Præterea , Peccatores maximè indigent gratia gratum faciente , per quam ſolam iuſtificari poſſunt. Si ergo per hoc ſacramentum gratia gratum faciens confertur, videtur,quòd deberet dari hominibus in peccato exiſtẽtibus; quod tamen non eſt verum.*

3. Præterea,Gratia gratum faciens , ſpecie non differt, cùm ad vnũ effectum ordinetur. Sed duæ formæ eiuſdẽ ſpeciei nõ poſſunt eſſe in eodem ſubiecto. Cùm ergo gratia gratum faciens conferatur homini per Baptiſmũ,videtur,quòd per ſacramentum Confirmationis,quod non exhibetur niſi baptizato,gratia gratum faciens non conferatur.

Sed contrà eſt,quod Melchiades Papa dicit, Spiritus ſanctus in fonte Baptiſmi , plenitudinem tribuit ad innocentiam* In epiſtol. ad Hiſpaniarum Epiſc. à med. illius tom.1. Concil.

centiam, in Confirmatione augmentum præſtat ad gratiã. A

Reſpondeo dicendum, quòd in hoc ſacramento ſicut dictum eſt, datur baptizato Spiritus ſanctus ad robur, ſicut Apoſtolis datus eſt in die Pentecoſtes (vt legitur Actor. 2.) & ſicut dabatur baptizatis per impoſitionem manus Apoſtolorum, vt dicitur Actuum 8. Oſtenſum eſt autem in prima parte*, quòd miſſio ſeu datio Spiritus ſancti non eſt, niſi cum gratia gratũ faciente. Vnde manifeſtum eſt quòd gratia gratum faciens confertur in hoc ſacramento.*

Art. 1. 2. & 3. huius q.

1. p. q. 43. ar. 9

Ad primum ergo dicendum, quòd gratia gratum faciẽtis primus effectus eſt remiſſio culpæ. Habet tamen & alios effectus, quia ſufficit ad hoc, quod promoueat hominem per omnes gradus vſq; in vitã æternam, ſecundũ illud Rom. 6. Gratia Dei vita æterna. Vnde & Paulo dictũ eſt 2. Corint. 12. Sufficit tibi gratia mea. Et ipſe de ſe dicit 1. Corinth. 15. Gratia Dei ſum id, quod ſum. Et ideo gratia gratũ faciẽs, non ſolũ datur ad remiſſionem culpæ, ſed etiã ad augmentũ & firmitatem iuſtitiæ. Et ſic cõfertur in hoc ſacramẽto. B

Ad ſecundum dicendum, quòd, ſicut ex ipſo nomine apparet, hoc ſacramentum datur ad confirmandum quod prius inuenerit; & ideo non debet dari his, qui non habent gratiam. Et propter hoc, ſicut non datur non baptizatis, ita non debet dari adultis peccatoribus, niſi per pœnitentiam reparatis. Vnde dicitur in Aurelianenſi Concilio, Vt ieiuni ad Confirmationem veniant, vt moneantur confeſſionem facere prius, vt mundi donum Spiritus ſancti valeãt accipere. Et tunc per ſacramentũ perficitur pœnitentiæ effectus, ſicut & Baptiſmi; quia per gratiã collatam in hoc ſacramento, conſequitur pœnitens pleniorem remiſſionem peccati. Et ſi aliquis adultus in peccato exiſtens, cuius cõſcientiam non habet, vel ſi etiam non perfectè contritus accedat, dummodo nõ fictus accedat, per gratiam collatam in hoc ſacramento conſequetur remiſſionem peccatorum.* C

Habetur de conſe. diſt. 5. c. vt ieiuni.

Ad tertium dicendum, quòd (ſicut dictum eſt) gratia ſacramentalis addit ſuper gratiam gratum facientem cõmuniter ſumptam, aliquid effectiuum ſpecialis effectus ad quod ordinatur ſacramentum. Si ergo cõſideretur gratia in hoc ſacramento collata, quantum ad id, quod eſt cõmune; ſic per hoc ſacramentum non confertur aliqua alia gratia, quàm per baptiſmum, ſed quæ prius inerat, augetur. Si autem conſideretur, quantum ad illud ſpeciale, quod ſuperadditur, ſic non eſt eiuſdem ſpeciei cum ipſa.*

Quæſt. 62. a. 2

Litera D. Th. ſatis perſpicua eſt, & doctrina eius ferè eſt expoſita in his, quæ de effectibus ſacramentorum in genere ſuprà diſputata ſunt, & pauca addemus diſputatione ſequenti. D

DISPVTATIO XXXIV.

& 3. de hoc ſacramento.

De effectu ſacramenti Confirmationis.

Explicata eſſentia huius ſacramẽti, dicendum ſequitur de effectibus eius; ſic enim eius vtilitas, ſignificatio, & finalis cauſa magis conſtabunt: erit autem breuiſſima hæc diſputatio, quia nihil ferè difficultatis habet, ſed ſolùm oportet generalem doctrinam ſuprà datam, tam de effectu gratiæ ſacramentalis, quàm de effectu characteris, ad hoc ſacramentum accommodare.

SECTIO I.

Vtrùm ſacramentum imprimat characterem, ideóque iterari non poſſit.

De hoc charactere eædẽ ſunt opiniones, vel errores, qui ſuprà de charactere in communi relati ſunt. Quibus non obſtantibus dicendum eſt, per hoc ſacramentum infundi characterem in anima. Eſt de fide definita in Concil. Flor. & habetur ex traditione, vt in dicto loco latiùs oſtendimus, ex quo petendæ ſunt rationes, vel congruentiæ, quas hoc loco repetere neceſſe non eſt, de quibus legi etiam poteſt D. Th. hic, & in 4. diſt. 7. vbi alij Doctores & Turrecremata in cap. dictum eſt, de conſecrat. d. 5. A

Confirmatio characterẽ imprimit.

Conc. Flor.

Conc. Trid.

D. Thom.

Turrecrem.

Solum poteſt hoc loco inquiri, an hic character ſit diſtinctus à charactere baptiſmali, in quo dubitari non poteſt, quin ex natura rei aliqualiter diſtinguantur; quia, ſi non diſtinguerentur, non poſſet intelligi noua efficientia Confirmationis circa characterem præter efficientiam Baptiſmi. Solùm ergo dubitari poteſt, an character Confirmationis ſit noua qualitas, omnino in re diſtincta à charactere baptiſmali, vel ſolùm ſit quidam modus, vel perfectio eius: ſicut gratia Confirmationis ad baptiſmalem gratiam comparatur. Videtur enim hoc poſterius ſufficere, quia hoc ſatis eſt, vt vera ſint omnia, quæ de hoc charactere docent Concilia, & Theologi: & eſt conſentaneum inſtitutioni huius ſacramenti; dicitur enim eſſe quædam Baptiſmi perfectio: ergo & character eius ſolùm erit quædam perfectio characteris baptiſmalis: & hoc ſufficit, vt dicatur imprimere characterem, ſicut dicitur conferre gratiam, ſolùm quia perficit gratiam baptiſmalem. Hic modus dicẽdi poſſet defendi ſine errore in fide: veritas autem eſt, characterem Confirmationis eſſe qualitatẽ realiter omnino diſtinctã a charactere Baptiſmi: quod inter alios clariùs notauit Gabriel dicta d. 7. dub. 4. & colligi poteſt ex Conciliis & Doctoribus, qui æque diſtinguunt tres characteres, Baptiſmi, Confirmationis, & Ordinis: ſicut ergo character Ordinis ab aliis realiter diſtinguitur; ita & alij inter ſe. Item, quia, ſi hic character in re tantùm eſſet vnus magis intenſus, vel perfectus, eadem ratione dici poſſet, Baptiſmum & Confirmationem non eſſe duo ſacrameta, ſed conſtituere vnum integrum atque perfectum, ad eum modum, quo plures Ordines vnum ſacramentum Ordinis perficere dicuntur. Tandem, quia non eſt veriſimile Confirmationem eſſe tantùm intenſionem quandam characteris baptiſmalis, cùm ad fines valde diuerſos ordinentur, ſecluſa autem intenſione non ſatis intelligitur reale augmentum per additionẽ alicuius modi realis in his qualitatibus, vt aliis in locis, præſertim 1. 2. tractatum eſt. Ex quo vlteriùs dicendum eſt, characteres hos eſſe eſſentialiter, & in phyſica ſpecie qualitatis diſtinctos: tum quia non debent diſtingui ſolo numero, cùm ipſa ſacramenta ſuo modo ſpecie differant, cúmque multiplicatio qualitatum ſolo numero diuerſarum in eodem indiuiſibili ſubiecto, vel ex natura rei repugnet, vel ſaltem ſit valde per accidens & impertinens, multóq; magis ad ornatum animæ ſpectent perfectiones diuerſarum rationum. Item, quia per hos characteres conſignatur homo ad diuerſa munera; per baptiſmalem, vt ſit Eccleſiæ membrum & capax ſacramentum; per alium verò, vt ſit conſignatus miles Chriſti, ad fidem eius publicè profitendam. Addi etiã poteſt ratio, quia character baptiſmalis habet modum potentiæ paſſiuæ; alter verò magis aſſimilatur actiuæ, vt hic D. Thom. ſignificat, quamuis Caietanus hic, artic. 5. vtrumq; ſacramentum partim paſſiuum, partim actiuum conſtituere videatur, quod non admodum ſpectat ad diſputationem de re; quia (vt ſuprà dixi) character non eſt propriè ac phyſicè potentia, ſed diſpoſitio quædã conſignans hominem, & deputans illum ad aliquid agendum, vel recipiendum. Vnde cùm tam ea, quæ pertinent ad munus & officium hominis tantùm baptizati,

Vtrum character Baptiſmi & Confirmationis diſtinguantur.

Gabriel.

ptizati, quàm ea quæ ſunt hominis cõfirmati, & perfecti, partim in actione, partim in receptione conſiſtant, facilè poteſt vtrique characteri ratio potentiæ actiuæ & paſſiuæ accommodari; tamen ſimpliciter loquendo character baptiſmi magis dicitur potentia paſſiua, quàm actiua, quia per illum fit homo capax aliorum ſacramentorum, quæ extra tale ſubiectum fieri nullo modo poſſunt: ſicut character Ordinis dicitur potentia actiua contraria ratione, character autem Confirmationis, vel non ita accommodatè recipit nomen, & metaphoram potentiæ, ſed tantùm eſt vnum ſignaculum, vel magis reuocatur ad potẽtiam actiuam, quia proximè ad actionem ordinatur, & non ad receptionem, niſi in quantum ex actione, id eſt, ex conſtantia fidei, & religionis pendet. Vnde, ſi quis ſit perfectior character Baptiſmi, vel Confirmationis. Reſpondetur, rem eſſe incertam, probabile tamen videri, Confirmationis characterem eſſe perfectionem, iuxta ea, quę ſectione ſequente tradẽtur.

Vter character perfectior.

Confirmatio eodem in homine iterari non poteſt. *Conc. Flor.* *Con. Trident.* *Conc. Tolet.*

Vltimò ex dicto principio infertur, ſacramentum Confirmationis in eodem homine iterari non poſſe: quod eſt etiam de fide certum & definitum in eiſdẽ Conciliis, Florent. & Trident. ſeſſio. 7. Canon. 9. de ſacramentis in genere, & hoc ſenſu dixit Concilium Tolet. 8. ſanctum Chriſma collatum euelli non poſſe, id eſt, indelebilem imprimere characterem, propter quod iterari non poteſt, vt expreſſiùs traditur in cap. dictum eſt, de Conſecratio. diſt. 5. ex Concil. Cabillonenſ. 2. cap. 27. idémque tradit Gregor. III. in epiſt. 1. ad Bonifacium, habetur in cap. de homine, de Conſecra. diſt. 5. potéſtque iuxta probabilem Sanctorum expoſitionem hæc veritas confirmari ex illo ad Hebr. 6. *Non rurſum iacientes fundamentum Pœnitentiæ ab operibus mortuis & fidei in Deum, Baptiſmatum doctrinæ, impoſitionis quoque manuum*, quo loco ſacramentum Confirmationis ſignificari ſuprà ex Chryſoſtomo & aliis oſtendimus. Vnde de eodem intelligunt Anſelmus & alij quod ſtatim ſubditur, *Impoſſibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati per Baptiſmũ, & participes facti ſunt Spiritus ſancti, iterum reuocari, &c.* Vbi ſignificatur, vtrumque donum tam Baptiſmi, quàm Confirmationis iterari non poſſe. Ratio verò eſt, quia per peccatum non amittitur character, & ideo neceſſaria ſacramenti iteratio, nec propter ſe, nec propter effectum. Nam ſi obex peccati tollatur, effectus ſacramenti ſemper præſtò eſt: tollitur autem obex peccati non per iteratum Confirmationis ſacramentum; ſed per Pœnitentiam. Contra hanc autem veritatem obſtat difficilis locus Auguſt. lib. 3. de Bapt. c. 16. vbi ſic ait, *Manus autem impoſitio non ſicut Baptiſmus repeti non poteſt, quid eſt enim aliud, niſi oratio ſuper hominem?* Quòd autem per manus impoſitionem ſacramentum Confirmationis intelligat, patet ex initio illius c. ſcilicet, *Spiritus ſanctus in ſola catholica Eccleſia per manus impoſitionem datur*, & infrà dicit, *Nunc non dari ſenſibilibus miraculis atteſtantibus Spiritum ſanctum per manus impoſitionem, ſicut antea dabatur.* Conſtat autem Spiritum ſanctum non dari in Eccleſia, niſi per ſacramentum Confirmationis.

Conc. Calil. *Grego. 3.* *Pau. ad Heb.* *Chryſoſt.* *Anſelm.* *Auguſt. locus difficilis obiicitur.*

1. Expoſitio.

Ad hoc teſtimonium reſponderi poteſt, Auguſtinum ſenſiſſe, Confirmationem datam ab Hæreticis (de his enim ibi loquitur) non eſſe ratum, nec verum ſacramentum, & ideo iterari poſſe, & debere in huiuſmodi homine, cùm ad Eccleſiam conuertitur: non tamen docet Auguſtinus ſacramentum Confirmationis ſemel ratum & validum poſſe in eodem homine iterari, cui expoſitioni fauere videtur Innocent. Papa I. epiſt. 18. c. 3. & habetur in c. Arrianos, 1. quæſtio. 1. vbi dicitur: *Hæreticos conuerſos ad Dominum ſub imagine Pœnitentiæ, ad ſancti Spiritus ſanctificationem*

A *per manus impoſitionem ſuſcipi*, & infrà ſubdit rationem, *Quoniam quibus ſolum Baptiſmum ratum eſſe permittimus, nec Spiritum ſanctũ eos habere arbitramur.* Vbi Gratianus paulo inferiùs in hoc ſenſu vtrũq; teſtimoniũ interpretari videtur, argumẽtando potius, quàm definiẽdo, vt ex his cõſtat, quæ inferiùs latiùs tradit.

2. Expoſitio.

Hæc verò expoſitio omnino reiicienda eſt, primùm, quia fundatur in doctrina hæretica, & repugnante aliis teſtimoniis Auguſt. quæ infrà, diſput. 36. ſect. vlt. afferemus: deinde, quia ratio Auguſt. non in eo fundatur, ſed in hoc, quod talis manus impoſitio non eſt ſacramẽtum, ſic enim ait: *Quid eſt enim aliud, niſi oratio ſuper hominem?*

Vnde etiam mihi non videtur probabile, quod B quidam aiunt, fortaſſe ita tunc ſenſiſſe Auguſtinum de hoc ſacramento. Nam ratio Auguſt. declarat, eum ſenſiſſe, ſolam eam manus impoſitionem repeti poſſe, quæ ſacramentum non eſt: nam hic eſt ſenſus illorum verborũ, *Quid eſt enim aliud, niſi oratio ſuper hominem?* Quamuis oppoſitum ſentiat Petrus Soto, lect. 1. de Confirmatione: nam ibidem diſtinguit Auguſt. ſacramentum ab operatione, ſeu fructu ſacramenti, & dicit ſacramenta poſſe eſſe in hæreticis valida, non tamen fructuoſa, & ideo cùm conuertuntur, non repeti in eis ſacramentum Baptiſmi, quod validè accęperunt, ſed ſolum imponi eis manus, quod repeti poteſt, *quia hæc tantùm eſt oratio quædam.* Ergo per illam C dictionem excluſiuam intendit excludere, quod illa manus impoſitio ſit ſacramentum: nõ ergo ibi dicere intendit, ſacramentum Confirmationis iterari poſſe.

3. Expoſitio. VValdenſ.

Vnde eſt tertia reſponſio, ibi non loqui Aug. de ſacramento Confirmationis, ita VValden. tom. 2. de ſacram. c. 135. & alij moderni, & probatur, quia Aug. aliis locis euidenter docet Confirmationem & manus impoſitionem, prout illam ſignificat, eſſe verum ſacramentum, ſignatim lib. 2. cõtra literas Petiliani, c. 104. ſacramẽtũ Chriſmatis in genere viſibiliũ ſignaculorum ſacroſanctũ eſt, ſicut ipſe baptiſmus: ſed poteſt eſſe & in hominibus peſſimis, in alio autem loco manus impoſitionem eſſe ſacramentum; nõ ergo loquitur de ſacramento Chriſmatis. Eſt ergo aduerten- D dum, multiplicem fuiſſe manus impoſitionem, ideóq; vocem hanc eſſe valde æquiuocam, vt notauit Gloſſa in c. manus impoſitio, 1. q. 1. quædam enim dici poteſt curatiua, iuxta illud Mar. vlt. *Super ægros manus imponent, bene habebunt*, de qua videtur intelligendũ, quod Act. 9. dicitur *Abiit Ananias, & introiuit in domũ, & imponens ei manus dixit, Saule frater, Dominus miſit me Ieſus, vt videas & implearis Spiritu ſancto.* Conſtat enim illam manus impoſitionem non fuiſſe Confirmationis ſacramentum, nondum enim Paul. fuerat baptizatus; fuit ergo tantùm curatiua, ſicut etiam illa de qua dicitur Act. 28. *Contigit autem patrem Publij febribus, & dyſenteria vexatũ iacere, ad quẽ Paulus intrauit, & cùm oraſſet & impoſuiſſet ei manus, ſaluauit eũ.* Secundò eſt alia manus impoſitio, quæ dici poteſt, Cõſeruatiua, ſeu Ordinatiua, de qua dicitur 1. ad Tim. 4. E *Noli negligere gratiam, quæ eſt in te per impoſitionem manuũ Presbyterij*, & c. 5. *Nemini citò manũ impoſueris*, & c. 2. ad Tim. 1. *Admoneo te, vt reſuſcites gratiã, quæ eſt in te per impoſitionem manuũ mearum*, & de hac etiã intelligi poteſt illud Act. 6. *Orantes imponẽtéſq; ei manus*, &c. eſt enim ibi ſermo de ordinatione ſeptem Diaconorum, & eadem ſignificatio repetitur in Conc. Nicen. can. 9. aliàs 11. Conc. Carth. IIII. c. 2. Tertiò eſt manus impoſitio, Cõfirmatiua, quæ idem eſt quod ſacramentum Confirmationis: de qua probabile eſt ſermonem eſſe ad Hebræ. 6. & in ſuperioribus multa de hac adducta ſunt. Quartò eſt manus impoſitio cæremonialis ad Baptiſmum, de qua latè ſuprà dictum

Manus impoſitio multipliciter ſumitur. *Marc. vlt.* *Act. 9. & 28.* *1. Tim. 4.* *Actor. 6.* *Conc. Nicen.* *Con. Carth.*

ctum eſt, eámq; fieri ad aliquam Catechumeni ſan- A
Auguſt. ctificationem, docet Auguſt. lib. 2. de peccat. merit. cap. 26. Quintò eſt manus impoſitio, quæ dici poteſt
Conc. Aur. Reconciliatiua, de qua Concil. Aurel. 1. cap. 3. de qua
Conc. Nicen. poteſt etiam intelligi canon citatus ex Con. Nicen. & apertius de illa eſt ſermo in can. 8 eiuſdem Conc. &
Con. Agath. Con Agathenſ cap 15. prout refertur in cap. in capi-
Conc. Arela. te, d. 50. & Cóc. Arel. 2. cap. 17 vbi manus impoſitioni Chriſma coniungitur, vbi videri poteſt ſermo eſſe de Confirmatione, quod ſi ita eſt, ſupponitur, illos hæreticos Bonoſiacos, de quibus ibi ſermo eſt, non fuiſſe vſos Confirmationis ſacramento: ſed probabilius eſt illã fuiſſe cæremonialem vnctionem, nam interdum cõmittitur Presbytero in extrema neceſſitate, vt patet ex Conc. Aurel. 1. can. 2. & can. 3. fit expreſſa mentio manus impoſitionis reconciliatoriæ. B
Vltimò repetitur interdum quædam manus impoſitio tantùm deprecatiua, qualis videtur illa, de qua eſt
Act. 13. ſermo Act 13. *Tunc ieiunantes, & orantes, imponentéſq; eis manus dimiſerunt illos*: nam Paulus & Barnabas tũc neque fuerunt confirmati, neque ordinati Presbyteri, vel Epiſcopi: ergo non fuit illa manus impoſitio aliqua ex prædictis; fuit ergo tantùm bona quædam imprecatio. Auguſt. ergo in prædicto teſtimonio ſolùm loquitur de manus impoſitione reconciliatiua, quæ ſimul erat deprecatiua, quam à ſacramento
Auguſt. Confirmationis manifeſtè diſtinguit Auguſt. Idem lib. 5. de Baptiſ. c. 20. & cap. 23. de eadem manus impoſitione loquens, dicit, *Si non adhiberetur ab hæreſi venienti, tanquam extra omnẽ culpam eſſe iudicaretur*, & C ſtatim declarat, hãc manus impoſitionem ſolùm fieri in ſignum Eccleſiaſticæ vnionis, quæ neceſſaria eſt ad charitatem recipiendam: de qua etiam loquitur
Innocen. Innocentius citato loco; vterq; enim ſermonem habet de modo reconciliandi eos, qui ab hæreſi reuer-
Tharaſius. tuntur, de quibus eſt optimum Tharaſij teſtimonium in 7. ſyn. act. 1. vbi exponens optimũ can. 8. Cõ. Nicen. dicit fieri poſſe; vt manus impoſitio non ordinationem, ſed benedictionem ſignificet, & plura dicturi ſumus diſp. 36. ad argumentum autem ſumptũ ex principio eiuſdem capitis Auguſt. aliqui dicunt. Auguſtinum eo capite æquiuocè vti nomine manus impoſitionis, ſed non placet, alioqui ineptus eſſet & incongruus totus Auguſtin. diſcurſus. Dicendum eſt D ergo, etiam in principio capitis loqui de manus impoſitione reconciliatiua, per quam dicit dari Spiritum ſanctum, non ad robur, neque eo ſpeciali modo, quo datur in Confirmatione, ſed ad viuificandum hominem ſpiritualiter, qui antea per peccatum vel hæreſim mortuus fuerat. Vnde, inquit, Spiritum ſanctum dari per hanc manus impoſitionem, nihil aliud eſſe, quàm quod Apoſtolus ait, *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctũ, qui datus eſt nobis*, quam charitatem non habent, qui ab Eccleſiæ communione præciſi ſunt Subdit verò deinde Spiritum ſanctum non dari ſenſibiliter in hac manus impoſitione, ſicut olim dabatur. Vbi videtur hanc manus impoſitionem comparare cum ea, E
Acto. 8. & 19. quæ fiebat Actorum 8 & 19. Non tamen propterea ſentit eſſe eandem, aut æquiuocationem committit, ſed ſolùm gratia exempli declarat non fieri in vna, quod in altera fiebat. Denique cùm inferiùs ait aliud eſſe ſacramentum, aliud operationem Spiritus, non loquitur de Confirmatione, ſed de Baptiſmo. Sic enim ait: *Cùm ſit aliud ſacramentum, quod ha-*
Simon Mag. *bere etiam Simon Magus potuit, &c.* Legimus enim Simonem Magum fuiſſe baptizatum; non autem Confirmatum, aut Apoſtolicas manus ei fuiſſe impoſitas, & ſic eſt facilis totus Auguſtini contextus, iuxta prædictam interpretationem; an verò iterantes hoc ſacramentum incurrant aliquam pœnam, dicemus infrà in diſputatione morali.

SECTIO II.

Quos effectus gratiæ ſanctificantis conferat hoc ſacramentum.

DVo extremi errores poſſunt hoc loco referri. *1. Error.* Prior eſt, negantium hoc ſacramentum dare aliquem gratiæ effectum, quod non ſentiunt, niſi vel qui negant, hoc eſſe verum ſacramentum nouæ legis, vel qui generaliter negant ſacramenta nouæ legis gratiam conferre, contra quos errores nihil nunc diſputare oportet, quia id ſatis in ſuperioribus præſtitum eſt. Poſterior hæreſis eſſe poteſt, Confirmatio- *2. Error.* nẽ per ſe & ex primaria inſtitutione ſua tollere peccatum originale, & conſequenter primam gratiam dare. Hunc errorem docuiſſe dicitur Raimundus, & *Raimun. Lull.* ſumitur ex Directorio Inquiſ. 2. p. quæſt. 9. vbi inter centum articulos Raimundi 89. eſt, *quòd infans, qui non vult aſſentiri ſacramento Confirmationis, non valet ſacramẽtum Baptiſmatis*, in quo ſignificat ſacramentum Baptiſmi non habere effectum, donec ſacramentum Confirmationis recipiatur. Vnde in 90. articul. addit, *Quod ſi homo non eſt confirmatus, & credit ſe confirmatũ, eſt mundatus à peccato originali, ratione bonæ intentionis, quæ conſumit culpam & peccatum*: ſignificat itaque (vt ibi etiam notat Eymericus) peccatum originale, non *Eymericus.* in Baptiſmo, ſed in Confirmatione tolli. Sed illos articulos damnauit Greg. XI. vt ibi refertur, & latiùs *Grego. XI.* in quæſt. 26. Oriri autem potuit hic error ex eo, quòd Patres interdum vocant hoc ſacramentum perfectionem Baptiſmi, vt ſuprà viſum eſt, quod ita intelligebatur, Baptiſmum ſine Confirmatione nullum habere effectum gratiæ, aut remiſſionis peccati, & ideo eſſe imperfectum, perfici autem in Confirmatione, quia tunc datur totus effectus. Ex qua interpretatione apertè ſequitur, vel Baptiſmum non eſſe ſacramentum, vel ſaltem Baptiſmum & Confirmationem non eſſe duo ſacramenta, ſed ex vtroque confici vnum, habens vnum effectum gratiæ & remiſſionem peccati originalis. Eſt ergo hæc intelligentia er- *Quare dicatur Confirmatio Baptiſmi perfectio.* ronea, verus autẽ illius locutionis ſenſus ex dictis cõſtat, gratia enim, quæ in Baptiſmo datur ſufficientiſſima ad remiſſionem peccati, in Confirmatione perficitur ac roboratur ad bene operandum, conſtantérq; credendum & confitendum fidem, & ideo Confirmatio Baptiſmi perfectio appellatur.

Dicendum eſt ergo primò, hoc ſacramentum per *Hoc Sacramẽtũ poteſt per ſe conferre gratiam aliquam ſanctificantem præter gratiã Baptiſmi.* ſe, & vi ſua poſſe conferre aliquam gratiam ſanctificantem, præter eam, quam confert Baptiſmus. Concluſ. eſt de fide, quæ probanda eſt, primò ex generali principio, quòd omnia ſacramenta nouæ legis conferunt gratiam ſanctificantem, de quo videnda ſunt dicta ſuprà, circa quæſt. 62. Secundò probanda eſt ex his teſtimoniis Scripturæ & Patrum, quibus ſuprà probatum eſt, hoc ſacramentum eſſe inſtitutum, vt in eo detur Spiritus ſanctus, & in eo impleri promiſſionem à Chriſto factam mittendi Spiritum S. Datur ergo Spiritus ſanctus in hoc ſacramento: non datur autem ſine effectu gratiæ ſanctificantis Vnde Conc. Triden ſeſſ. 7. can. 2. de Confirmatione definit, ſacrum Chriſma habere virtutem ſanctificandi, de qua re videri poſſunt plura decreta de Conſecrat. d. 5 à principio. Tertiò probãda eſt ex diſtinctione inter hæc duo ſacramenta, Baptiſmum & Confirmationem: nam, vt Melchiades Papa dixit, vtrumque eſt verum & magnum ſacramentum, & ſicut in eſſentia & ſignificatione diſtinguuntur, ita & in gratiæ effectu.

Dico ſecundò: Hoc ſacramentum per ſe non eſt *Non tamẽ eſt inſtitutum ad dandam primam gratiã, ſed ad eã augendam & roborandam.* inſtitutum ad dandam gratiam primam, neq; ad tollendum peccatum originale, aut mortale, ſed ad augendam

gendam & roborandam baptiſmalem gratiam. Concluſio eſt eodem modo certa: nam illa ſola ſacramenta ſunt per ſe inſtituta ad dandam primam gratiam, quæ ſunt per ſe inſtituta ad tollendum peccatum originale, aut mortale, quia & huiuſmodi peccata tolli non poſſunt, niſi per primam gratiam, & omnis gratia prima eſt ſufficiens ad excludendum illa: eſt autem certum, ſolum Baptiſmum eſſe inſtitutum ad tollendum originale peccatum, & reliqua, quæ cum illo coniuncta fuerint. Ad tollendum autem alia peccata mortalia, quæ poſt Baptiſmum committuntur, ſolum Pœnitentiæ ſacramentum inſtitutum eſt, vt conſtat ex doctrina Con. Florent. & Trident ſeſſ. 7. & 14. & partim in ſuperioribus dictũ eſt, & partim dicetur infrà, tractando de Pœnitentiæ ſacramento; ergo ſacramentum Confirmationis, neque ad remiſſionem peccati, neque ad primam gratiam dandam eſt per ſe inſtitutum, & ideo vnum eſt ex his, quæ dicuntur ſacramenta viuorum: nam duo tantùm illa, Baptiſmus & Pœnitentia, ſunt ex inſtitutione ſua ſacramenta mortuorum. Et hinc probata relinquitur vltima concluſionis pars: nam hoc ſacramentum inſtitutum eſt ad dandam gratiam ex 1. concl. & non primam; ergo ſecundam, ſeu (quod idem eſt) ad augmentum & robur gratiæ. Quomodo autem in hoc differat à cæteris ſacramentis viuorum, ſæpe iam indicatum eſt, & ſtatim etiam dicetur.

Conc. Flor. Conc. Trid.

Effectus huius ſacramenti prærequirit primam gratiam.

Hinc ſequitur primò, ad effectum huius ſacramẽti, per ſe loquendo neceſſarium eſſe, vt, qui illud recipit, primam gratiam habeat: nam ad gratiæ augmentum per ſe requiritur & ſupponitur prima gratia; quomodo enim augebitur, quod non eſt? Vnde ſicut in naturalibus augmentum ſupponit viuens genitum, & retinens ſeu conſeruans vitã, quam per generationem acquiſiuit; ita hoc ſacramentum, quod eſt quoddam ſpirituale augmentum, ſupponit ſpiritualẽ generationem & vitam. Quocirca, qui baptizatus eſt, ſi baptiſmalem gratiam non amiſit, ſufficienter diſpoſitus eſt ad effectũ huius ſacramenti recipiendum, nec nouam diſpoſitionem ex neceſſitate requirit, ſiue paruulus ſit, ſiue adultus, ſolùm in adulto requiritur conſenſus, non tam per modum diſpoſitionis ad effectum ſacramenti, quàm per modum intentionis, & voluntatis neceſſariæ ad valorem ſacramenti. Ex decentia etiam & congruitate oportet, vt hoc ſacramentum cum debita attentione, & deuotione ab adulto ſuſcipiatur: ex neceſſitate tamen nulla actualis diſpoſitio abſoluta requiritur ad hunc effectum; quia ſatis eſt habere habitualẽ diſpoſitionem, & non ponere obicem: nam iuxta ſanam doctrinam ſacramenta dant gratiam non ponentibus obicem. Vnde fit in homine grato, ſi mortaliter non peccet, non poſſe impediri hunc effectum, ſi ſacramentum validum eſt: interueniente autem peccato mortali impediri poteſt, ex obice recipientis, in quo differt hic effectus ab effectu characteris, qui impediri nullo modo poteſt, ſi validum eſt ſacramentum, vt in ſuperioribus etiam traditum eſt. Secundò ſequitur ex dictis, eum, qui poſt Baptiſmũ mortaliter peccauit, per ſe loquendo, indigere contritione vel attritione cum ſacramento Pœnitentiæ, vt dignè poſſit hoc ſacramentum recipere & effectũ eius. Probatur, quia indiget prima gratia, vt poſſit recipere effectũ huius ſacramenti: ſed hanc amiſit peccando; ergo oportet, vt prius illã recuperet, quàm ad effectum huius ſacramenti recipiendum accedat: non poteſt autem illam recuperare, niſi per ſacramentum Pœnitentiæ dignè ſuſceptum, aut per contritionem includentem votum eius. Vnde etiam concluditur, non ſufficere ſolam attritionem per ſe loquendo. Quapropter, qui ſolam

A attritionem habet, ſuáque imperfectã diſpoſitionem cognoſcit, non poteſt licitè ad hoc ſacramentum accedere, neque effectum eius recipere per ſe loquẽdo, quia, cùm careat ſpirituali vita, non eſt rectè diſpoſitus ad augmentum eius recipiendum; caret ergo diſpoſitione per ſe requiſita, & hoc ipſum non ignorat, vt ſupponitur: male ergo agit ſic accedendo, & conſequenter ponit obicem effectui ſacramenti.

Non tamen adultus tenebitur confeſſionẽ præmittere quanuis conſilium ſit.

Sed quæret aliquis primò, an ſit etiam neceſſariũ adulto confeſſionem præmittere, antequã hoc ſacramentum ſuſcipiat, quando habet conſcientiã peccati mortalis poſt Baptiſmũ cõmiſſi. Reſpõdetur, non eſſe hoc neceſſarium, quia nullum eſt præceptũ ſpeciale, quod ad hoc obliget, neque ex generali ratione ſacra-

B mentorum colligitur, vt ſuprà viſum eſt: ergo. Maior patet, quia tale præceptũ nec humanũ, nec Eccleſiaſticum, neque diuinũ poſitiuũ, nec ſcriptũ, aut traditũ eſt, neq; etiam ex ſola rei natura colligitur: nã quoad hoc, nulla eſt maior ratio in hoc ſacramentò, quàm in cæteris. Eſt tamẽ optimũ conſilium confeſſionẽ præmittere, propter quod dicitur in Cõ. Aurel. c. 3. & habetur in c. vt ieiuni, de conſec. d. 5. adultos admonendos eſſe confeſſionem præmittere, non tamen eſt ſimpliciter neceſſarium, neque illud eſt præceptum, ſed admonitio quædam: ſatis ergo erit per contritionem diſponi. Quod ſi quis non valeat, aut (vt verius dicatur) nolit conari ad veram contritionem habendam, tenebitur ad confeſſionem præmittendam.

Conc. Aurel.

C Occurrit verò ſtatim ſecundum dubium. Quid, ſi aliquis exiſtimet ſe contritum, & reuera non ſit? Reſpondetur, ſi probabilis ſit exiſtimatio, & inuincibilis ignorantia, eum excuſari à culpa, ideóque probabile eſſe, quod hîc D. Thom. docet a. 7. ad 2. eum recipere gratiam per hoc ſacramentum, quia per attritionem diſponitur ad remiſſionem peccati actualis, & ad gratiam ex opere operato recipiendam, & per bonam fidem tollitur obex peccati actualis, atque hîc applicanda ſunt omnia dicta in ſimili quæſt. de ſacramentis in genere; nulla enim ſpecialis ratio, aut difficultas circa hoc ſacramentum occurrit. Significat autem D. Thom. in ea ſolutione, ſi quis accedat bona fide, ſolùm, quia ex ignorantia non habet con-

Sufficit probabilis exiſtimatio contritionis cum ignorantia inuincibili.

D. Thom.

D ſcientiam peccati mortalis, recipere effectum ſacramenti, etiam ſi re ipſa tale peccatum habet, ſed intelligendum eſt, dummodo habeat aliquam ſufficiẽtem attritionem: nam ſola ignorantia quantumuis inuincibilis, licèt ſufficiat ad tollendũ obicem actualis peccati, non tamen per ſe eſt diſpoſitio ad remiſſionem peccati priùs commiſſi, cùm tamen illud remitti non poſſit ſine aliqua attritione & diſpoſitione peccatoris, vt ſuprà in materia de Baptiſmo tactum eſt, & dicetur latiùs in materia de Pœnitentia.

Vtrum hoc ſacramentum conferat maiorẽ gratiam quàm Baptiſmus.

Tertiò dubitari ſolet circa hunc effectum, quanta ſit gratia, quæ per hoc ſacramentum datur, & quoniam impoſſibile omnino eſt, præciſè & abſolutè à nobis cognoſci, aut ſignari gradus gratiæ, qui per

E hoc ſacramentum dãtur, tractari ſolet quæſtio comparatiuè, an ſcilicet hoc ſacramentum det maiorem gratiam habitualem, quàm Baptiſmus, & eſt ratio dubitandi, quia gratia baptiſmalis cùm ſit regeneratiua & perfectè remiſſiua omnis culpæ, videtur eſſe maxima & ita maximis encomiis exaggeratur, & commendatur à ſanctis Patribus. Itẽ, quia cùm illud ſacramentum ſit maioris neceſſitatis, videtur veriſimile maiorem gratiã in eo eſſe à Chriſto promiſſam, quàm Confirmationis, quæ fortaſſe ſolum eſt voluntarium ſacramentũ, & ad melius eſſe, præſertim, quia in ſuſceptione Baptiſmi maius quoddam obſequium, longéque difficilius homo offert Deo, quàm in Confirmatione: nam in illa fit prima fidei confeſſio, &

Chriſtianæ religionis ſuſceptio. In contrarium autem eſt, quia omnes Patres ſuprà citati dicunt, hoc ſacramentum conferre perfectionem homini Chriſtiano, qui comparatur poſt Confirmationem ad ſe ipſum tantùm baptizatum, ſicut vir ad puerum: ſentiunt ergo maiorem eſſe perfectionem, quam addit Confirmatio, quam, quæ per Baptiſmum data erat.

Quid quidam doctores ſentiunt. • Circa hoc aliqui Theologi dicunt effectum Confirmationis dici perfectionem, quia ſupponit effectum Baptiſmi, & addit aliquid aliud, non tamen quia id, quod addit, præcisè comparatum ad id, quod ſupponit, ſit maius. Ita videtur ſentire Bonau. in 4. d. 7. art. 2. q. 3. Marſil. in 4. q. 5. art. 4. in fi. *Bonauent. Marſil.* Sed hoc non videtur ſatisfacere dictis Sanctorum: tum quia eodem modo dici poſſet, quodlibet ſacramentum dare maiorem gratiam, quàm Baptiſmum; quia ſupponit gratiam baptiſmalem & aliquid addit: hinc ergo non poſſet colligi dignitas, & excellentia huius ſacramenti, quod ſancti intendunt; tum etiam, quia ſatis clarè loquuntur de perfectione, quam per ſe confert hoc ſacramentum, in quo dari dicunt, Spiritus ſancti plenitudinem & robur, vt patet ex Clemente, Vrbano, & Cypriano, epiſt. 27. & ſingulariter ex Melchiade dicta epiſt. *Clemens. Vrbanus. Cyprian. Melchiades.* vbi interrogatus, quod ſit maius ſacramentum, Baptiſmus, an Confirmatio, abſolutè videtur Confirmationem præferre, dicens, *Scitote, vtrumq; magnum eſſe ſacramentum; & ſicut vnum à maioribus fit, ideſt, à ſummis Pontificibus, quod à minoribus perfici non poteſt, ita & maiori veneratione venerandū, & tenendum eſt*, & ſtatim multis verbis exaggerat effectum huius ſacramenti: tum denique, quia iuxta exemplū & proportionem adductam, vir non ſolùm excedit magnitudine puerum, quia eius quantitatem includit, & aliquid addit: ſed etiam, quia ſi præcisè comparantur, maior eſt quantitas, quæ viro additur per augmentū, quam data fuerit per generationem. Et Apoſtolis maior gratia videtur fuiſſe data in die Pentecoſtes, quàm antea per Baptiſmum: ita ergo fieri in hoc ſacraméto ſignificat D. Thom. infrà art. 11. ad 3. *D. Thom.* dicens, eſſe potiorem effectum huius ſacramenti, in quo datur ſeptiformis gratia Spiritus ſancti cum omni plenitudine ſanctitatis, ſcientiæ, & virtutis, ex Rabano lib. 2. de inſtit. Cleric. c. 30. quem etiam refert, atque eodem modo exponit, & ſequitur Magiſter in 4. d. 7. *Magiſter.* Vnde ſuperiùs q. 65. art. 3. via perfectionis dicit ſacramentum Confirmationis ſuperare Baptiſmum. Idem in 4. d. 7. q. 1. art. 1. quæſtiunc. 3. & ibi Soto art. 7. & d. 6. q. 1. art. 6. eſtque hæc opinio ſatis probabilis, quamuis incerta.

Hoc ſacramētum confert propriam gratiā ſacramentalem. Vltimò dicendum eſt, conferre hoc ſacramentum propriam gratiam ſacramentalem, id eſt, ſpecialem Spiritus ſancti protectionem, & auxilium ad fidem viuam conſtanter tenendam & profitendam. Ita docent cum D. Thoma, omnes Theologi, & colligitur ex omnibus ſuprà adductis ad explicandam rationem inſtitutionis huius ſacraméti; neceſſe eſt enim vnumquodque ſpeciale ſacramentum ad proprium finem ordinari, & gratiam ſpecialem tali fini accommodatam conferre, quæ in hoc ſacramento non poteſt eſſe alia, vel excogitari.

Quomodo, & quādo hoc ſacramentū det ſuum effectum. Poteſt autem de hoc effectu quæri, quando detur, quámve diſpoſitionem requirat, aut quomodo poſſit impediri. Ad quod breuiter reſpondetur; in ipſa ſuſceptione ſacramenti dari hunc effectum quaſi in radice, vel (vt ſic dicam) dari ius ad huiuſmodi auxilium: re tamen ipſa dari temporibus opportunis, iuxta diuinæ ſapientiæ diſpoſitionem conſentaneam fini huius ſacramenti. Vt autem tunc infallibiliter detur, neceſſe eſt, hominem non apponere obicem peccati: ſicut in ipſa ſuſceptione ſacramenti neceſſa-

A rium hoc fuit ad gratiam ipſam, quæ eſt veluti fundamentum huius protectionis & auxilij diuini, quia ſi homo ponat obicem peccati mortalis, fit indignus hoc auxilio, & ineptus, vel indiſpoſitus ad finem huius ſacraméti; quia, & fides mortua infirma valde eſt, & homo in eo ſtatu exiſtens caret habitatore Spiritu ſancto. Statim verò occurrebat quæſtio, an, ſi homo poſuit obicem huic effectui per peccatum, & poſtea tollat obicem, reſtituatur effectus, ſiue obex poſitus fuerit in ipſa ſuſceptione ſacramenti, ſiue poſtea in vitæ diſcurſu: *Effectus huius ſacramenti redit recedente fictione ſicut effectus baptiſmi.* ſed de hac re ſatis diſputatum eſt ſuprà in materia de baptiſmo, vbi affirmantem partem elegimus; neque hîc occurrit aliquid addendum.

B

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm hoc Sacramentum ſit omnibus exhibendum.

*AD octauum ſic proceditur. Videtur, quòd hoc ſacramentum non ſit omnibus exhibendum. Hoc enim ſacramentum ad quandam excellentiā datur, vt dictum eſt *. Sed id quod ad excellentiam pertinet non competit omnibus dari. Ergo hoc ſacramentum non debet omnibus dari.* *4. d. 7. q. 3. ar. 2. q. 2. & 3. & d. 15. q. 2. art. 1. q. 2. cor. Art. 2. hu. q. ad 2. & ar 4*

2. Præterea, Per hoc ſacramētum augetur aliquis ſpiritualiter in perfectam ætatem. Sed perfecta ætas repugnat ætati puerili. Ergo ad minus pueris dari non debet.

3. Præterea, Sicut Melchiades Papa dicit, poſt Baptiſmum confirmamur ad pugnam. Sed pugnare non competit mulieribus, propter fragilitatem ſexus. Ergo nec mulieribus* *In epiſtol. ad Hiſp. Epiſco à me. illius to. 1. Concil.* C *hoc ſacramentum dari debet.*

*4. Præterea, Melchiades Papa dicit *, quòd quamuis continuò tranſituris ſufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen Confirmationis auxilia neceſſaria ſunt; quia Confirmatio armat & inſtruit ad agones mundi huius, & prælia reſeruandos. Qui autem poſt baptiſmum cum acquiſita innocentia immaculatus peruenerit ad mortem, confirmatur morte; quia iā non poteſt peccare poſt mortem. Ergo ſtatim morituris non debet hoc ſacramentum cōferri; & ſic non debet omnibus dari.* *Loco nūc proxime citato & habetur de cōſecr. d. 4. cap. Spiritus ſancti.*

Sed contrà eſt, quod dicitur Actorum 2. quòd Spiritus ſanctus adueniens repleuit totam domum (per quam ſignificatur Eccleſia) & poſtea ſubditur: Et repleti ſunt omnes Spiritu ſancto. Sed ad illam plenitudinem conſequendam D *hoc ſacramentum datur. Ergo eſt omnibus, qui ſunt in Eccleſia, exhibendum.*

*Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut dictum eſt *) per hoc ſacramentum promouetur homo ſpiritualiter in ætatem perfectam. Hoc autem eſt de intentione naturæ, vt omnis qui corporaliter naſcitur, ad perfectam ætatem perueniat: ſed hoc quandoq; impeditur propter corruptibilitatem corporis, quod morte præuenitur. Multo autē magis de intentione Dei omnia ad perfectionē perducere, ex cuius imitatione hoc natura participat, vnde & Deuteronomij 32. dicitur, Dei perfecta ſunt opera. Anima autē, ad quam pertinet & ſpiritualis natiuitas, & ſpiritualis ætatis perfectio, immortalis eſt, & poteſt, ſicut tempore ſenectutis ſpiritualē natiuitatem conſequi, ita tempore iuuentutis, vel pueritiæ* E *conſequi perfectam ætatem, quia huiuſmodi corporales ætates, animæ non præiudicant. Et ideo hoc ſacramētum debet omnibus exhiberi.* *Art. 1. hu. qu.*

Ad primam ergo dicendū, quòd hoc ſacramentū datur ad quandam excellentiam, non quidem vnius hominis ad aliū (ſicut ſacramētū Ordinis) ſed hominis ad ſeipſum, ſicut idem perfectus vix exiſtēs, habet excellentiā ad ſe puerum.

*Ad ſecundum dicendum, quòd (ſicut dictum eſt *) ætas corporalis nō præiudicat animæ. Vnde etiā in puerili ætate poteſt quis conſequi perfectionem ſpiritualis ætatis, de qua dicitur Sap. 4. Senectus venerabilis eſt, non diuturna, neq; numero annorum cōputata. Et inde eſt, quod multi in puerili ætate, propter robur Spiritus ſancti perceptum, vſq; ad ſanguinem fortiter certauerint pro Chriſto.* *In corp. art.*

Ad

Inter princ.& med. illius,& habetur hac hom tom.1. in fine illius.

*Ad tertium dicendum, quòd ſicut Chryſoſtom. * dicit in hom.de Machabæis, In mūdanis agonibus, ætatis, ac formæ, generiſq; dignitas requiritur; & ideo ſeruis ac mulieribus, & ſenibus, ac pueris ad eos aditus denegatur: in cœleſtibus autem, omni perſonæ & ætati ac ſexui, indiſcreta facultate ſtadium patet. Et in homilia de militia ſpirituali dicit *, Apud Deum fœmineus etiam militat ſexus. Multæ namque fœminæ animo virili ſpiritualem militiam geſſerunt, quædā enim interioris hominis virtute, viros æquauerunt in agonibus martyrum, quædam etiam fortiores viris extiterunt. Et ideo etiam mulieribus hoc ſacramentum conferendum eſt.*

Hom.6.in numero, ſexdecim hom.à med.10.5

In cor.art.

*Ad quartum dicendum, quòd (ſicut dictum eſt *) anima, ad quā pertinet ſpiritualis ætas, immortalis eſt. Et ideo etiam morituris hoc ſacramentum dādum eſt, vt in reſurrectione perfecti appareant, ſecundū illud Epheſ.4. Donec occurramus omnes in virum perfectum, in mēſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Et ideo Hug.de ſancto Victor. dicit *, Omnino periculum eſſet, ſi ab hac vita ſine confirmatione migrare contingeret, non quia damnaretur, niſi fortè propter contemptum, ſed quia detrimentum perfectionis pateretur. Vnde etiā pueri confirmati decedentes, maiorem gloriam conſequuntur, ſicut & hîc maiorem obtinent gratiā. Authoritas autem illa * intelligitur, quantum ad hoc, quòd morituris non eſt neceſſarium hoc ſacramentum propter periculum pugnæ præſentis.*

Lib. 2. de ſac. par.7.c.3.circa prin.

Citata in argum.4.

DISPVTATIO XXXV.

& 4. huius ſacramenti.

De ſuſcipientibus Confirmationis ſacramentum.

POſtquam dictum eſt de effectibus, dicendum ſequitur de cauſis huius ſacramenti: & quoniam formalis & finalis ſimul cum eſſentia & effectu, ſeu vtilitate huius ſacramenti explicatæ ſunt, ſolùm ſupereſt dicendum de ſubiectiua ſeu materiali, & efficiente, de qua dicemus in ſequenti diſputatione. Hìc ergo agimus de materiali cauſa, non ex qua ſacramentum conſtat: nam hæc pertinet ad eſſentiam ſacramenti, & explicata iam eſt, ſed circa quam ſacramentum, veluti accidens quoddam indigens proprio ſubiecto, quod poteſt eſſe vel neceſſitatis, vel congruitatis, & vtrumque explicandum eſt.

SECTIO I.

Vtrùm quilibet homo ſit ſubiectum capax huius ſacramenti.

Omnis homo baptizatus eſt ſubiectum capax ſacramenti. D.Thom.

DIco primò; Omnis homo baptizatus, eſt capax huius ſacramenti, non tamen is, qui Baptiſmo caret. Hanc poſteriorem partem docuit D. Thom. ſuprà art.6. vbi hoc ſenſu docuit characterem Baptiſmi ſupponi ex neceſſitate characteri Confirmationis, quod eſt certum ex generali regula, quòd Baptiſmus eſt ianua ſacramentorum, & character eius eſt veluti potentia paſſiua ad omnia ſacramenta. Secūdò ex ſpeciali ratione, quia perfectio ſupponit ſuum perfectibile, & augmentum ſupponit generationem. His autem modis comparantur inter ſe Confirmatio & Baptiſmus, vt Patres ſuprà citati docent, qui ſimul tradunt, Confirmationem eſſe dandam poſt Baptiſmum. Tertiò à ſimili, vel potiùs à fortiori, quia Ordo datus ante Baptiſmum, non eſt ſacramentum, cap 1. & vlt. Extrà, de Preſbytero non baptizato. Sed obiici poteſt, quod Acto.10. contigit, Spiritum ſanctum viſibiliter deſcendere in eos, qui nondum erant baptizati; illa enim miſſio Spiritus ſancti viſibilis locum Confirmationis habebat: vnde illi leguntur poſtea baptizati, non autem confirmati. Vnde Auguſt.lib.2. contra literas Parmeniani, cap. 15. & lib. 2. contra literas Petiliani, cap. 35. illam deſcenſionem Spiritus ſancti cōparat cum ea, quæ facta fuit in die Pentecoſtes, in qua fuerunt Apoſtoli confirmati. Imò Petrus apertè de illis hominibus dixit, *qui acceperunt Spiritum ſanctum, ſicut & nos.* Reſpondetur primò, licèt conſtet tunc datum eſſe Spiritum ſanctum viſibiliter, quantum ad gratiam ſanctificantem, & quantum ad aliquas gratias gratis datas, quòd tamen illius fuerit impreſſus character Confirmationis, non conſtat: & ideo illud non poteſt adduci in argumentum huius ſacramenti; quia ibi reuera non acceperunt hoc ſacramentum, nec fortaſſe fuerunt facti incapaces ad illud recipiendum poſt Baptiſmum, ratione illius ſingularis doni, quia quandiu aliquis non habet characterem confirmationis, eſt capax huius ſacramenti, accedente Baptiſmo, etiam ſi maxima dona Spiritus ſancti prius acceperit, in quibus ſemper poteſt magis creſcere. Secūdò, quia probabile eſt eos, ad quos Spiritus ſanctus illo modo mittebatur, non fuiſſe ampliùs Confirmatos, & extraordinario modo recepiſſe etiam huius ſacramenti characterem, reſpondetur aliter, illud factum fuiſſe præter legem, *in teſtimonium fidei gentium*, vt ait Beda in eum locum. Vnde Gregor. Nazianzen. orat. 24. dicit, illo facto oſtendiſſe Spiritum ſanctum ſe eſſe Deum & gratiæ Dominum, *qui in quos, & quando, & quantum vult, ſpirat.*

Obiectio. *Auguſt.* *Solutio 1.* *Solutio 2.* *Beda.* *Greg.Naz.*

Priorem autem concl. partem docet D. Thom. in hoc artic. & eſt omnino certa. Primò ex vſu & traditione Eccleſiæ: nam in Actib. Apoſtolorum legimus abſolutè & ſine limitatione, vel exceptione Apoſtolos impoſuiſſe manus ſuper baptizatos: & idem conſtat ex tota traditione ſuprà adducta, & ex præſente vſu. Vnde Vrbanus Papa de conſecr. d.5. c 1. *Omnes fideles*, inquit, *per manus impoſitionem Epiſcoporum Spiritum ſanctum poſt Baptiſmū accipere debēt, vt plenè Chriſtiani inueniantur.* Secundò, quia ſuprà oſtenſum eſt, ſpecialem Spiritus ſancti promiſſionem à Chriſto factam ad omnes fideles extendi; ergo & ſacramentum, per quod ſpecialis hæc gratia Spiritus ſancti datur. Tertiò, quia omnes indigent proprio effectu huius ſacramenti, ſcilicet robore & perfectione gratiæ, & propter ſe, quia per ſe eſt magna perfectio, & ad excellentiorem gloriam perducit; & propter operationem, & fidei conſtantem confeſſionem, ad quam ſemper oportet hominem eſſe præparatum & armatum, quamuis non ſemper eius occaſio occurrat.

D.Thom. *Vrba.2.Papa.*

Nulla eſt ætatum, ſexuum aut ſtatuū diſtinctio, quod ad Confirmationem attinet.

Ex qua concluſione, & eius rationibus colligitur nullam eſſe in hoc negotio ætatum, ſexuum, aut ſtatuum diſtinctionem: nam, ſiue ſit adultus, ſiue infans, capax eſt huius ſacramenti, ille per ſuæ volūtatis conſenſum, hic abſque illo per volūtatem Chriſti & Eccleſiæ. Idem dicendum eſt de viris, & fœminis, de ſanis, aut ægris, de iis, qui perſecutionis aut pacis tempore viuunt, vt D. Thom. hîc explicat in ſolutionibus argumentorum. Vnde olim omnibus ſtatim poſt Baptiſmum dabatur ſacramentum Confirmationis, cuiuſcunque conditionis vel ſtatus eſſent, vt ex Dionyſ. Cyrill. Hieroſol. & aliis ſuprà citatis colligitur, & ex Aug. tract.6. in 1. canonicam Ioānis, dicente, *Quando impoſuimus manus iſtis infantibus attendit vnuſquiſque veſtrùm, vtrùm linguis loquerentur*: & de Eccleſ. dogm. c.52. dicit, quando paruuli confirmantur, eos, qui illos offerunt, pro ipſis reſpondere, ſicut in Baptiſmo; & plura ad hoc propoſitum videri poſſunt in Vvaldenſi tom. 2. de ſacramentalib. c. 55. Ratio verò omnium eſt

D.Thom. *Dionyſ. Cyril. Hiero. Auguſt. Vvaldenſ.*

eſt ſuprà tacta, quia omnes hi ſunt capaces effectus huius ſacramenti,& perfectionis, quæ per ipſum datur,& illa indigent. Dices, tamē non omnes ſunt apti ad ſpiritualem pugnam, ad quam per ſe primò hoc ſacramentum ordinatur. Reſpondetur, omnes eſſe aptos vt armentur ad pugnam, & vt conſignētur per characterem in milites Chriſti,& perfectionem gratiæ habitualis recipiant, ratione cuius habeant paratum auxilium pro tempore opportuno: non enim oportet, vt in actu ſecundo ſtatim detur; neque enim adultis omnibus ſemper datur,vt per ſe conſtat,& dictum iam eſt.

SECTIO II.

Quibus expediat,ſeu deceat ſacramentum Confirmationis conferri.

DE tribus hominum generibus dubitari poteſt, de infantibus, de amentibus,& de periclitantibus,ſeu de his, qui in fine vitæ baptizantur: nam de cæteris omnibus nulla eſt difficultas ſuppoſita ſufficiente diſpoſitione ad dignè ſacramentum hoc ſuſcipiendum,ſine qua non ſolùm nō decet, verùm etiam non licet,hoc ſacramentum conferre.

An in infantili ætate ſit confirmatio recipienda. *1.Opinio. D Thom.*

De infantib. ergo nonnulli Theologi cenſent expedire magis,vt ſtatim infantiæ tempore confirmentur,ita ſignificat D.Thom.hîc ad 2. ſi tamen attētè legatur,non loquitur de infantibus ante vſum rationis, ſed de pueris, qui ratione vti incipiunt. *Nam multi,* inquit, *in puerili ætate propter robur Spiritus ſancti perceptum,fortiter certauerunt pro Chriſto*:vniuerſaliùs autem videtur id affirmare in 4.d.7.q.3. art. 2. quæſtiunc 2. adiungens congruentiam, quòd infantilis ætas, non eſt capax fictionis, qua effectus ſacramenti impediatur; & ideo certius eſt, infantem confirmatum recipere effectum,quo pro adulta ætate præparetur. Idē ſentit Bonau.ibi art.3.q.1.ad argumen. Richard. art. 3 q.2.Gab.ar.3.dubio 7.Alenſ.4.p.q. 28. memb. 2. & 3.Petrus Soto lect.2.de Confirma. Ledeſma hic dub. 5.& huic ſententiæ fauet antiquus vſus Eccleſiæ,quē ſuprà retulimus;& addere poſſumus aliam rationem, quia vtilius eſt homini ſtatim poſt Batiſmum confirmari,vt ſit perfectè Chriſtianus, & magis Chriſto coniunctus, atque intrinſecè diſpoſitus ad perfectionem & meliorem gratiam,ſi fortè in ea ætate moriatur,obtinendam,quod valde humanum eſt, & moraliter contingens.

Bonau. Richard. Gabr. Alenſ. P.Soto. Ledeſ.

2.Opinio.

Aliis verò placet, magis expedire Confirmationem differri vſque ad adultam ætatem, ſaltem vſque ad initium eius: ita [illegible]it Gloſſa in cap. vt ieiuni, de Conſecrat. d. 5.ita intelligens textum illum,vbi ſic dicitur,*vt ieiuni ad Confirmationem veniant perfectæ ætatis*,quod gloſſa intelligit de ætate, ſaltem duodecim annorum. Sed inprimis textus ille, qui à Gratiano citatur ex Concil.Aurelian cap.3. & à Burchar.lib.4.c.6. ex Conc. Aurelian. c. 5. non reperitur in quinque Conciliis Aurelianenſibus, quæ nunc extant:& præterea poſſet aliter exponi, non ſiſtendo in prædictis verbis, ſed ea coniungendo cum ſequentibus,ita vt non ſit ſenſus, confirmandos debere eſſe perfectæ ætatis, ſed vt hi, qui in perfecta ætate confirmantur, ieiuni accedant, & confeſſionem præmittant, vt mundi donum Spiritus ſancti accipere valeant. Ac deinde, etiam in priori ſenſu non videretur exigenda ætas duodecim annorum, vt gloſſa illa dicit,quam ſequitur Marſil.in 4. q. 5. art.4.dub.2. & 3. nam minor, verbi gratia, ſeptennium poſſe ſufficere,quam ætatem ex Theologis requirunt, Palud. q. 4 num 10.Soto ibi art.8. Victoria in ſumma,§. 48. & 49.Sylueſter verbo,Confirmatio diuina, num. 4. & hanc partem ſequitur Catechiſmus Pij V. videtur ei fauere preſens Eccleſiæ conſuetudo.Iam enim non

Gratianus. Conc.Aurel. Burchar.

Marſil.

Palud. Soto. Victoria. Syluest.

A confirmātur,niſi, qui in ea ſunt ætate, vt intelligere poſſint, quid erga illos agatur. Vnde (vt infra videbimus) poſt Confirmationem confirmatus alapa cæditur,*vt meminerit ſe deinceps pro nomine Ieſu contumeliam libenter paſſurum*, vt Conc. Colonienſe dicit in Enchiridio, tractans de hoc ſacramento, atq; ita hanc ſententiā approbat aliud Concil. Colonienſe, p.7.c.9. Congruentiæ pro hac parte adduci poſſunt, quia, vbi non vrget neceſſitas, maior reuerentia ſacramenti eſt, vt cum propria fide, & diſpoſitione hominis ſuſcipiatur: eſt etiam maior vtilitas ipſius hominis, quia maiorem gratiam ex opere operato accipiet, ſi cum propria diſpoſitione accedat. Præterea,cùm in hoc ſacramento fiat veluti ſecunda pro-

Conc.Colo.

B feſſio fidei, per ſe videtur expediens, cùm prima in Baptiſmo facta ſit per alios,vt ſecunda in hoc ſacramento fiat per ipſummet ſuſcipientem. Tandem eſt conueniens, ad vitandum periculum iterationis huius ſacramenti; quia (vt Paludanus ait) inter Chriſtianos non tam facilè præſumitur aliquis confirmatus,ſicut baptizatus: & ideo expedit,vt ipſemet poſſit ſuæ Confirmationis recordari;& propter hanc etiam cauſam alapa cæditur, vt aliqui exiſtimant. Et hæ quidem coniecturæ ſuadent expedire ætatē vſus rationis. Quòd verò ſeptennij ætas ſatis ſit, patet, quia illa ſufficit ad omnes fines prædictos. Item quia puero ſeptem annorum dari poteſt prima tonſura,vt docet gloſſa in c. vnico, de temporibus ordinandorum,in 6. vbi alia iura ad hoc citat.

Paludanus.

C Vtraque ex his opinionibus probabilis eſt. Vnde exiſtimo,per ſe loquendo,& ſecluſa ſpeciali Eccleſiæ ordinatione aut conſuetudine, rem eſſe indifferentem:nam pro vtraque parte ſunt honeſtæ cauſæ, & nulla eſt,quæ plurimum in alterutrā partem vrgeat. Vnde olim potuit eſſe pia & illis temporibus accommodata conſuetudo confirmandi infantes, maximè, quando bis tantùm in anno baptizabantur,ſimul infantes cū adultis; & facilè poterat Epiſcopus adeſſe, qui vtroſque confirmaret: quia pauciores erant fideles,minorq; Eccleſiarum numerus. Sicut etiam olim dabatur Euchariſtia infantibus; iam verò non expedit dari.Sic ergo,regulariter ac per ſe loquendo con-

Vtraque opinio probabilis eſt.

D ſiderata Eccleſiæ conſuetudine, magis expedit non confirmari infantes ante vſum rationis. Quanquam rationis vſu illuceſcente etiam expediat non admodū illam differre, ſed præuenire infantem innocentem prius, quàm grauiter peccare incipiat: & hoc modo conciliabuntur facilè omnes congruentiæ adductæ. Dico autem,per ſe ac regulariter loquendo, quia ob aliquam grauem cauſam conueniens eſſe poſſet, interdū præuenire,& infantem ante vſum rationis confirmare, vt ſi diuturna abſentia Epiſcopi timeretur; aut ſi infans eſſet in periculo mortis,iuxta ea, quæ in vltimo puncto dicemus. Quin potiùs addo,non videri in hoc tantam eſſe,tāmque vrgentem Eccleſiæ cōſuetudinem,vt præceptum inducat.Vnde, ſi Epiſco-

E pus ex ſola beneuolentia, vel alia ſimili cauſa infantē confirmaret ante vſum rationis abſque ſcandalo,non admodum peccaret.

Secundò de amentibus, ſi aliquando habuerunt rationis vſum,nulla eſt difficultas; ita enim de illis, ſicut de cæteris adultis iudicandum eſt: ſi ergo credūtur eſſe bene diſpoſiti,nō ſolùm poſſunt, ſed etiā debent confirmari,quia nulla eſt ratio, cur priuentur tanto beneficio: eſt autem ita de illis exiſtimandum,quamdiu non conſtiterit,eos incidiſſe in amentiam in ſtatu peccati mortalis; præſumitur enim bonus, qui malus non probatur:neq; oportet,vt expreſsè petierint hoc ſacramentum, ſufficit enim generalis volūtas, quam vnuſquiſque fidelis habere cēſetur

Qua conditione amentes confirmari poſſint, qui aliquando ſani fuerunt.

circa

circa ſuæ ſalutis remedia, ac beneficia: ſicut de Extrema vnctione infra ſuo loco dicemus. Si autem ſit ſermo de perpetuò amentibus, videtur eſſe nonnulla maior difficultas, quàm de infantibus, quia cum in illis ſit deſperatus vſus rationis, iam non ſunt capaces militiæ ſpiritualis, ad quid ergo dabatur illis ſignaculum & arma huius militiæ? Propter hoc Soto ſequens Marſil. negat hos amentes poſſe confirmari; quamuis, ſi confirmentur, ſacramentũ teneat: vnde, cũ negat poſſe, videtur intelligere, non licere, idq; cõfirmat, quia Eccleſia non habet conſuetudinem confirmandi infantes.

Soto. Marſil.

Dicẽdum nihilominus eſt, huiuſmodi infantes, nõ eſſe priuandos hoc ſacramento; imò non eſſe in eis differendum, ſicut in infantibus: quia non expectatur ſtatus, in quo poſſint melius diſponi. Ratio autẽ eſt, quia iſti ſunt capaces ſacramenti, & effectus eius, & nulla eſt ſacramenti irreuerentia, quòd eis cõferatur, cùm ſint bene diſpoſiti, quãuis non habeant meliorẽ, vel optimam diſpoſitionẽ; cur ergo priuabuntur tãta gratiæ perfectione? Præſertim cũ Sancti dicant, non eſſe perfectè Chriſtianum, qui non eſt confirmatus, nec refert quòd nũquam ſint ſpiritualiter militaturi, tũ quia illud eſt per accidens; tum etiam quia ſine pugna poſſunt ad præmium militantium peruenire, vt iterum dicetur in puncto ſequente. Et hæc ſententia colligitur plane ex D. Thom. hic, præſertim ad 2. & 4. Neque eſt vlla conſuetudo in contrarium, neque de aliis infantibus eſt ſimilis ratio, vt ex dictis patet; infantes enim non priuantur hoc ſacramento, ſed ſolùm eis differtur, vt commodiùs tempus expectetur; hi verò, vel omnino eſſent priuandi, quod neque expedit, neque rationabile eſſe videtur: vel ſi priuãdi nõ ſunt, nulla eſt ratio differendi ſacramentum. Vnde potiùs dicerem debere Epiſcopos huiuſmodi amentes confirmare, niſi aliqua grauis vel extraordinaria cauſa impediat.

Perpetuò amentes confirmãdi ſunt.

D. Thom.

Circa tertium, de his qui ſunt in articulo mortis conſtituti, eadem ferè eſt ratio & cauſa dubitandi, cũ ea quam in dubio præcedente aſſignauimus: nam, vt ait Melchiades Papa, *Etſi victuris neceſſaria ſunt Confirmationis auxilia, at continuò tranſituris ſufficiunt regenerationis beneficia. &c.* Nihilominus tamẽ huius præſentis dubij reſolutio eadem prorſus eſt, ſcilicet, regulariter & per ſe loquendo, huiuſmodi homines iamiam morituros omnino eſſe confirmandos; quia nulla ratio eſt, vt per ſe conſtat, cur tanto augmento, tantáque perfectione gratiæ & gloriæ iamiã morituri priuentur: & quia licèt ratione mortis imminentis non ſint pugnaturi, id planè eſt per accidẽs, ſatíſq; eſt, quòd quantum eſt de ſe, ſint capaces pugnæ: & quòd ſine pugna poſſint præmium & mercedem pugnantibus debitam obtinere. Atque hæc eſt ſententia communis Theologorum, cum D. Thom. hìc ad quartum argumentum, & in quarto ſententiarum, diſtin. 8. vbi D. Bonauentura, & alij omnes, quos in primo puncto citauimus, id ipſum docent. Quod autem hoc minimè ſit in vſu, non eſt, quia non expediat, ſed potiùs quia non poteſt commodè fieri, & cũ debita ſolemnitate: & præſertim, quia (vt in ſimili dixit Innocent. in epiſtola 1. ad Decentium circa finem) *Epiſcopi occupationibus aliis impediti, ad omnes lãguidos ire non poſſunt. Cæterùm, ſi Epiſcopus aut poteſt, aut dignum ducit aliquem à ſe vſitandum, & benedicere, & tangere Chriſmate, ſine cunctatione poteſt*: quæ verba dixit Innocent. de Extrema vnctione, habent tamen eandem veritatem ad Confirmationem applicata. Melchiades autem Papa negat hoc ſacramẽtum eſſe morituris neceſſarium, non tamen negat eſſe valde vtile, atque conueniens.

Qui ſunt in articulo mortis, non ſunt priuandi hoc ſacramento.

Melch. Papa.

D. Thom. Bonauen.

Innoc.

A ARTICVLVS IX.

Vtrùm hoc ſacramentum ſit conferendum homini in fronte.

AD nonum ſic proceditur. Videtur, quòd hoc ſacramẽtum non ſit conferendum homini in fronte. Hoc enim ſacramentum eſt perfectiuum Baptiſmi, vt ſupra dictum eſt. Sed ſacramentum Baptiſmi confertur homini in toto corpore. Ergo hoc ſacramentum non debet conferre ſolùm in fronte.

Inf art. 11. a. 3. & 4. d 7 q. 3. ar. 3. q. 2. & 4. cont. c. 60. Et quod 11. ad 7. cor. Et Ro. 3. lec. 5 fin. & c. 10. lec. 2. cor. q. 65. art. 4. art. 1. & 2. huius q.

2. Præterea, Hoc ſacramẽtum datur ad robur ſpirituale, vt ſupra dictum eſt. Sed ſpirituale robur maximè conſiſtit in corde. Ergo hoc ſacramentum magis debet conferri ſupra cor, quam in fronte.

3. Præterea, Hoc ſacramentum datur homini ad hoc, B *quòd liberè fidem Chriſti confiteatur. Sed ore fit confeſſio ad ſalutem, vt dicitur Rom. 10. Ergo hoc ſacramentum magis debet conferri circa os, quàm in fronte.*

Sed contrà eſt, quod Rabanus dicit in lib. 1. de inſtitutione clericorum; Sed ſignatur baptizatus chriſmate in ſummitate capitis per ſacerdotem, per Pontificem verò in frõte.

Lib 1. q. 30. in princ.

Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt) in hoc ſacramento homo accipit Spiritum ſanctum ad robur ſpiritualis pugnæ, vt fortiter etiã inter aduerſarios fidei Chriſti fidem confiteatur. Vnde conuenienter ſignatur Chriſmate, ſigno crucis in fronte propter duo: primò quidem, quia inſignitur ſigno crucis, ſicut miles ſigno ducis, quod quidem debet eſſe euidens & manifeſtum. Inter omnia autem loca C *corporis humani, maximè frons manifeſta eſt, quæ quaſi nunquam obtegitur. Et ideo linitur confirmatus Chriſmate in fronte, vt in manifeſto demonſtret ſe eſſe Chriſtianũ, ſicut & Apoſtoli poſt acceptum Spiritum ſanctum ſe manifeſtauerunt, qui priùs in cœnaculo latebant. Secundò, quia aliquis impeditur à libera confeſſione nominis Chriſti propter duo, ſcilicet propter timorem, & propter verecũdiã. Vtriuſq; autem horum ſignum maximè manifeſtatur in fronte propter duo, ſcilicet propter propinquitatem imaginationis, & propter hoc, quòd ſpiritus à corde directè ad frontem aſcendunt. Vnde verecundati erubeſcunt, timentes autem palleſcunt, vt dicitur in 4. Ethic. Et ideo in fronte ſignatur chriſmate, vt neque propter timorem, neque propter erubeſcẽtiã, nomen Chriſti confiteri prætermittat.*

Art. 1. 2. & 4. huius d.

Lib. 4. c. vlt. circa prin. to. 5.

D *Ad primum ergo dicendum, quòd per Baptiſmum regeneramur ad vitam ſpiritualem: quæ ad totum hominẽ pertinet. Sed in Confirmatione roboramur ad pugnam, cuius ſignum ferendum eſt in fronte, quaſi in euidenti loco.*

Ad ſecundum dicendum, quòd principium fortitudinis eſt in corde: ſed ſignum apparet in fronte. Vnde dicitur Ezech. 3. Ecce dedi frontem tuam duriorem frontibus eorum; Et ideo ſacramentum Euchariſtiæ, quo homo in ſeipſo confirmatur, pertinet ad cor, ſecundùm illud Pſalm. 130. Panis cor hominis confirmet. Sed ad ſacramentum Confirmationis requiritur ſignum fortitudinis ad alios, & ideo exhibetur in fronte.

Ad tertium dicendum, quòd hoc ſacramentum datur ad liberè confitendum, non autem ad confitendum ſimpliciter, quia hoc fit etiam in Baptiſmo. Et ideo non debet dari in E *ore, ſed in fronte, vbi apparent ſigna paſſionum, quibus libera confeſſio impeditur.*

Hic articulus iam eſt in ſuperioribus explicatus.

ARTICVLVS X.

Vtrùm ille qui confirmatur, debeat teneri ab alio.

AD decimum ſic proceditur. Videtur, quòd ille qui cõfirmatur, non debeat ab alio teneri ad Confirmationem. Hoc enim ſacramentum non ſolùm pueris, ſed etiam adultis exhibetur. Adulti autem per ſeipſos ſtare poſſunt. Ergo ridiculum eſt, quòd ab alio teneantur.

4. d. 7. q. 3. ar. 3. q. 1.

2. Præterea, ille qui iam eſt de Eccleſia, liberum habet acceſſũ ad Eccleſiæ Principẽ, qui eſt Epiſcopus. Sed hoc ſacramen

Art. 6. huius quæſt.

cramentum (ſicut dictum eſt) non exhibetur, niſi baptizato, qui iam eſt membrum Eccleſiæ. Videtur ergo, quod non debeat per alium exhiberi Epiſcopo, ad hoc ſacramentum recipiendum.*

3. Præterea, Hoc ſacramentum datur ad robur ſpirituale, quod magis viget in viris, quàm in mulieribus, ſecundũ illud Prouerbiorum vltimo, Mulierem fortem quis inueniet? Ergo ad minus mulier non debet tenere virum ad confirmationem.

Inno. Exuperio Toletano Epi. habetur 30 q. 4. c. Si quis ex vno.

*Sed contrà eſt, quod Innocẽtius Papa * dicit, & habetur in decret. 30. quæſt. 4. Si quis ex coniugio filium aut filiam alterius de ſacro fonte ſuſceperit, aut ad chriſma tenuerit, &c. Ergo ſicut requiritur, quòd aliquis baptizatum de ſacro fonte leuet, ita debet aliquis teneri ad ſacramentum Confirmationis accipiendum.*

Art. præc.

Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut dictum eſt) hoc ſacramentum exhibetur homini ad robur pugnæ ſpiritualis. Sicut autem aliquis de nouo natus, indiget inſtructore in his quæ pertinent ad conſeruationem vitæ (ſecundùm illud Hebræo. 12. Patres quidem carnis noſtræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos) ita illi qui aſſumuntur ad pugnã indigent eruditoribus, à quibus inſtruantur de his, quæ pertinent ad modũ certaminis. Et ideo in bellis materialibus conſtituuntur Duces & Centuriones per quos alij gubernẽtur. Et propter hoc etiam ille, qui accepit hoc ſacramentum ab alio tenetur, quaſi per alium in pugna ſpirituali erudiẽdus. Similiter etiam quia per hoc ſacramentum confertur homini perfectio ſpiritualis ætatis (ſicut dictum eſt) ideo ille, qui ad hoc ſacramentum accedit, ſuſtentatur, quaſi adhuc ſpiritualiter imbecillis & puer.

Art. 2. 4. & 5. huius q.

Ad primum ergo dicendum, quòd licèt ille qui cõfirmatur ſit adultus corporaliter, nondum tamen eſt adultus ſpiritualiter.

Ad ſecundum dicendum, quòd licèt baptizatus ſit effectus membrum Eccleſiæ, nondum tamen eſt aſcriptus militiæ Chriſtianæ. Et ideo Epiſcopo tanquam duci exercitus, per alium exhibetur iam militiæ Chriſtianæ aſcriptum. Non enim debet alium ad Confirmationem tenere, qui nondum eſt confirmatus.

Ad tertium dicendum, quòd (ſicut dicitur Coloſſ 3.) in Chriſto Ieſu nõ eſt maſculus & fœmina. Et ideo nõ differt vtrũ maſculus vel fœmina teneat aliquẽ in Confirmatione.

COMMENTARIVS.

POſtquam D. Thom. tractauit de iis quibus dandum eſt hoc ſacramentum, acturus iam de iis, à quibus eſt miniſtrandum, præmittit ſermonem de accidentali miniſterio, quod exhibetur ab eo, qui confirmandum tenet, qui patrinus vel ſponſor, ſeu ſuſceptor dici poteſt, ſicut in Baptiſmo dictum eſt. De quo ſuſceptore valde antiqua eſt Eccleſiæ traditio & cõſuetudo; vt conſtat ex Igin. Pap. in c. in catechiſmo, de Conſec. d. 4. vbi dicit non eſſe Eccleſiæ Rom. conſuetudinem, vt idem ſit eiuſdem perſonæ patrinus, ſeu ſuſceptor in Baptiſmo & in Confirmatione; quãquam ob neceſſitatem id fieri poſſit, & in c. ſequente ex Leo P. ſicut in Baptiſmo, ita & in Confirmatione dicitur, vnum tantum debere eſſe ſuſceptorem, vel virum vel fœminam, rursúsque in ſequente c. additur ex Conc. Mogunt. huiuſmodi patrinum debere eſſe confirmatum. Ratio autem huius cæremoniæ reddi poteſt, vel ex ſola ſignificatione, vel etiam ex miniſterio: nam probabile eſt, ſolùm adhiberi huiuſmodi patrinum ad ornatum, & ad ſignificandum (vt rectè diuus Thomas explicat in art.) confirmandum eſſe tyronem in ſpirituali militia. Ideoque indigere, vt alicuius arte & conſilio doceatur, ac muniatur, vnde etiam probabile eſt, huiuſmodi patrinum introductum, ſeu inſtitutum eſſe ab Eccleſia, vt hoc ſpirituale miniſterium circa confirmatum exerceat.

Iginius Papa.

Quæ ſit ſuſceptoris obligatio.

Dubium autem eſſe poteſt, an huiuſmodi obligatio ſit patrino impoſita ſub præcepto. Hanc enim videtur ſuo muneri annexa: alias cur ſpiritualis pater vocatur, & alium in filiolum ſuſcipere dicitur, c. in baptiſmo, de Conſecrat. diſt. 4. Item in Pontifici. Roman. dicitur, patrinum obligari ad informandum confirmatum bonis moribus & operibus. Aliunde autem videtur, eum propriè non teneri ad huiuſmodi inſtructionem, tum, quia nullum eſt ius, ex quo id colligatur; omnia enim, quæ hanc obligationem indicant, loquuntur de ſolo ſuſceptore Baptiſmatis, vt patet ex ſupra tractatis quæſt. 67. artic. 7. & 8. tum etiam, quia neq; D. Thom. neque alij authores huius obligationis meminerunt, tum denique, quia non eſt omnino eadem ratio, quæ in Baptiſmate: nam qui confirmantur, regulariter ſunt iam adulti, & habent etiam alium Baptiſmatis ſuſceptorem & fideiuſſorem a quo inſtrui debent. Vnde regulariter, & moraliter dicendum videtur: in aliquo autem caſu neceſſitatis poſſit talis obligatio intercedere. Appellatio ergo patrini in hoc ſacramento ſumpta eſt ex ipſo cæremoniali miniſterio tenendi confirmandum, ex quo etiam oritur ſpiritualis quædam cognatio iuxta antiqua iura, vt colligitur ex c. ſi quis, & c. de his, 30. quæſt. 1. & ex c. ſi quis, 30. quæſt. 4 & ex cap. 1. de cognatione ſpirituali. in 6. quam cognationem vna tantùm perſona contrahit regulariter, quia vnus tantùm poteſt eſſe patrinus huius ſacramenti, vt dictum eſt: ſi verò de facto plures teneant confirmatum, omnes hanc cognationem contrahunt; vt ſtatuitur in c. quamuis, de cognatione ſpir. in 6. hoc autem & alia, quæ pertinent ad hãc cognationem, limitanda ſunt iuxta ſtatuta in Cõc. Trid. ſeſſ. 24. c. 2. de reformatione matrimonij, & declarata ſuprà dict. quæſt. 67. art. 8. addunt etiam aliqui, eum, qui non eſt confirmatus, ſi aliũ teneat in confirmatione, non contrahere hanc cognationem. Ita tenet Victoria in Summa, num. 51. cum Angelo eodẽ verbo, num. 11. Tabiena §. 7. Aſtenſi, tit. 7. artic 8 Cõtrarium tamen tenuit Syluester verbo, Matrimoniũ, 8. quæſt 7 num. 12. qui citat Summam Roſell & Soto in 4. d. 42. quæſt. 1. art. 1. quia ſufficit inquiunt, character baptiſmalis, vt ſuſceptor ſit capax huius cognationis. Nihilominus verior apparet prima ſententia, quæ non fundatur in capacitate, ſed in hoc, quòd ille reuera non eſt ſuſceptor, cùm non habeat conditiones ab Eccleſia requiſitas ad illud munus. Vnde in prædicto cap. in baptiſmate, æquè dicitur, non poſſe hominem non confirmatum alium tenere in confirmatione, eúmque in filiolum ſuſcipere: ſicut non poteſt non baptizatus in Baptiſmate. Atque hinc colligitur verum eſſe, quod docuit Syluester verbo, Confirmatio diuina, n. 5. ſcilicet peccare eum, qui, cùm non ſit confirmatus, alium in Confirmatione tenet, nõ autem explicat, quale hoc peccatum ſit. D. Thom. autem hîc dicens, non confirmatum non debere eſſe Confirmationis patrinum, ſignificat non eſſe graue ſeu mortale peccatum; probabile tamẽ eſt ex ſuo genere eſſe mortale, quia hæc cæremonia eſt grauis & recepta ab Eccleſia, vnde ſicut illam omnino omittere, ex ſuo genere eſt graue peccatum, ita etiam eam irritam facere.

Quæ cognatio ſpiritualis cõtrahatur inter ſuſceptorẽ & confirmatum.

Conc. Trid.

Victoria. Angelus. Tabiena. Syluester. S. Roſel. Soto.

ARTICVLVS XI.

Vtrùm ſolus Epiſcopus hoc ſacramentum conferre poſſit.

4. d. 7. q. 3. ar. 1. q. 21. & d. 23 q. 1. ar. 1. q. 2. & d. 25. q. 1. ar 1. c & 4. cõt cap. 60. & quod. 10 a. 7.

*AD vndecimum ſic proceditur. Videtur, quòd non ſolùm Epiſcopus hoc ſacramentum cõferre poſſit. Greg. * enim ſcribens Ianuario Epiſcopo dicit: Peruenit ad nos, quoſdam ſcandalizatos fuiſſe, quòd Presbyteros chriſmate tangere eos, qui baptizati ſunt, prohibuimus, & ne quidem*

Lib. 3 epi. 26. in fin.

dem omnino hac de re aliqui contriſtentur, vbi Epiſcopi deſunt, vt Presbyteri etiam in frontibus baptizatos Chriſmate tangere debeant, concedimus. Sed illud, quod pertinet ad neceſſitatem ſacramentorum, non eſt propter vitandum ſcandalum immutandum. Ergo videtur, quòd non ſit de neceſſitate huius ſacramenti, quòd ab Epiſcopo conferatur.

2. Præterea, Sacramentum Baptiſmi videtur maioris efficaciæ, quàm ſacramentum Confirmationis, quia per Baptiſmum fit plena remiſſio peccatorum, & quantum ad culpam, & quantum ad pœnam, quod non fit in hoc ſacramẽto. Sed ſimplex ſacerdos ex ſuo officio poteſt tradere ſacramentum Baptiſmi, & in neceſſitate, quilibet etiam non ordinatus poteſt baptizare. Ergo nõ eſt de neceſſitate huius ſacramenti, quòd ab Epiſcopo conferatur.

B *3. Præterea, Summitas capitis, vbi ſecundũ medicos eſt locus rationis, ſcilicet, particularis (quæ dicitur virtus cogitatiua) eſt nobilior fronte, vbi eſt locus imaginatiuæ virtutis. Sed ſimplex ſacerdos poteſt baptizatos vngere chriſmate in vertice. Ergo multo magis poteſt eos chriſmate ſignare in fronte, quod pertinet ad hoc ſacramentum.*

Epi. 3 ad Epiſcopi Tuſciæ & Campaniæ hab. de conſe. d. 5. c 4. Manus quoque, & Iun. tom. 1. Cõc. Epi. ad Eugebium Epiſc. cap. 3.

*Sed contra eſt, quod Euſebius Papa dicit *, Manus impoſitionis ſacramentum magna veneratione tenendum eſt, quod ab aliis perfici non poteſt, niſi à ſummis Sacerdotibus, nec tempore Apoſtolorũ ab aliis, quàm ab ipſis Apoſtolis legitur aut ſcitur peractũ eſſe, nec ab alijs, quàm qui eorum locum tenent vnquam perfici poteſt, aut fieri debet: nam ſi aliter præſumptum fuerit, irritum habeatur, & vacuum, nec inter Eccleſiaſtica vnquã reputabitur ſacramenta. Eſt igitur de neceſſitate huius ſacramenti, quod dicitur ſacramentum manus impoſitionis, quòd ab Epiſcopo tradatur.*

C *Reſpondeo dicendum, quòd in quolibet opere vltima conſummatio ſupremæ arti aut virtuti reſeruatur, ſicut præparatio materiæ pertinet ad inferiores artifices, ſuperior autèm dat formam, ſupremus autem eſt, ad quem pertinet vſus, qui eſt finis artificiatorum, & epiſtola, quæ à notario ſcribitur, à domino Papa ſignatur. Fideles autem Chriſti ſunt quoddam diuinum opus (ſecundùm illud 1. ad Corinth. 3. Dei ædificatio eſtis) ſunt etiam quaſi quædam epiſtola Spiritu Dei ſcripta, ſicut dicitur 2. Corinth. 3. Hoc autem Confirmationis ſacramentum, eſt quaſi vltima conſummatio ſacramenti Baptiſmi, ita ſcilicet, quòd per Baptiſmum ædificatur homo in domum ſpiritualem, & conſcribitur, quaſi quædam ſpiritualis epiſtola, ſed per ſacramentũ Confirmationis, quaſi domus ædificata dedicatur in templũ Spiritus ſancti, & quaſi epiſtola cõſcripta ſignatur ſigno crucis. Et ideo collatio huius ſacramenti Epiſcopis reſeruatur, qui obtinent ſummã poteſtatẽ in Eccleſia, ſicut & in primitiua Eccleſia, per impoſitionem manus Apoſtolorum, quorum vicem gerũt Epiſcopi, plenitudo Spiritus ſancti dabatur, vt habetur Actorum 8. Vnde Vrbanus Papa * dicit, Omnes fideles per manus impoſitionem Epiſcoporum, Spiritũ ſanctum poſt Baptiſmum accipere debent, vt pleni Chriſtiani inueniantur.*

D *Aug. l. 4. ſup. nouum Teſt. q. 44. & de Trin. li. 15. c. 26. tom 3.*

Vrbanus I. in epiſt. ad omnes Chriſtianos. habe. de conſec. diſt 5. c. Omnes fideles.

Ad primum ergo dicendũ, quòd Papa in Eccleſia habet plenitudinem poteſtatis, ex qua poteſt quædam, quæ ſunt ſuperiorum ordinum, committere quibuſdam inferioribus, ſicut quibuſdam Presbyteris concedit conferre minores Ordines, quod pertinet ad poteſtatem Epiſcopalem. Ex hac plenitudine poteſtatis conceſſit beatus Gregorius Papa, quòd ſimplices ſacerdotes hoc ſacramentum conferrent, quamdiu ſcandalum toleretur.

E *Lib. 3. Epiſt. Epiſc 20. in fine.*

Ad ſecundum dicendum, quòd ſacramentum Baptiſmi eſt efficacius, quàm hoc ſacramentum quantum ad remotionem mali, eo quòd eſt ſpiritualis regeneratio, quæ eſt mutatio de non eſſe, in eſſe. Hoc autem ſacramentum eſt efficacius ad proficiendum in bono, quia eſt quoddam ſpirituale augmentum de eſſe imperfecto ad eſſe perfectum, & ideo hoc ſacramentum digniori miniſtro committitur.

Lib. 1. c. 31. citrin. refertur de conſ. d. 5. c. 5.

*Ad tertium dicendum, quòd * ſicut Rabanus dicit in in libro de inſtitutione Clericorũ ſignatur baptizatus chriſmate in ſummitate capitis per ſacerdotem, per Pontificẽ vero in fronte, vt in priori vnctione ſignificetur ſuper ipſum Spiritus ſancti deſcenſio ad habitationem Deo conſecrandam, in ſecunda quoque vt eiuſdem Spiritus ſancti ſeptiformis gratia, cum omni plenitudine ſanctitatis & ſcientiæ, & virtutis venire in hominem declaretur. Non ergo propter digniorem partem, ſed propter potiorem effectum, hæc vnctio Epiſcopis reſeruatur.*

DISPVTATIO XXXVI.

& quinta huius ſacramenti.

De miniſtro Confirmationis.

IN hac diſputatione ſupponenda ſunt omnia, quæ de miniſtris ſacramentorum in genere ſuprà ſunt tradita; ſupponendum deinde eſt, nullum Presbytero inferiorem poſſe eſſe miniſtrum huius ſacramenti, vt ex dicendis à fortiori conſtabit. Tota ergo controuerſia verſatur inter presbyterum & Epiſcopum, de quibus breuiter dicemus, & de cõditionibus ad hoc miniſterium requiſitis.

SECTIO I.

Vtrùm ſolus Epiſcopus ſit ordinarius miniſter huius ſacramenti.

ADdimus in titulo illum terminum, Ordinarius, quem Concil. Trident. in ſua definitione addidit, vt abſtineamus à quæſtione de extraordinario miniſtro ex ſummi Pontificis diſpenſatione, ſeu delegatione, quam ſectione ſequenti tractaturi ſumus. Supponimus autem id, quod indubitatũ eſt, Epiſcopum eſſe ſufficientem miniſtrum huius ſacramenti, vt à fortiori patebit ex omnibus teſtimoniis afferendis. Et ratione conſtat, quia poteſtas ad conferendum ſacramentum hoc, nõ eſt poteſtas iuriſdictionis, ſed ordinis: ſed poteſtas ordinis eſt ſuprema in Epiſcopo, vt ita poſſit ille, quidquid inferiores poſſunt ex vi ſui ordinis: ergo, ſi aliquis eſt ſufficiens miniſter huius ſacramenti, maximè Epiſcopus. Vnde obiter infero, quemlibet Epiſcopum quantum ad neceſſitatem ſacramenti attinet, eſſe ſufficientem miniſtrum huius ſacramenti, reſpectu cuiuſlibet hominis baptizati. Nam licèt ex præcepto vnuſquiſque teneatur non confirmare alienas oues, neque vſurpare alienam iuriſdictionem, tamen quia illa iuriſdictio non eſt de ſubſtantia huius ſacramenti, quod non per modum Iudicij, ſed per modum cuiuſdã conſecrationis exercetur, ideo licèt malè faciat, & contra ius alterius Epiſcopus, qui alterius ſubditos confirmat ſine eius licentia, ſacramentũ tamen factum tenet, & ita quilibet Epiſcopus eſt ſufficiens miniſter. Imò addi vlteriùs poteſt, certum eſſe, Epiſcopum eſſe neceſſarium miniſtrum huius ſacramenti, ſaltem neceſſitate præcepti, vt à fortiori conſtabit ex omnibus dicendis. Difficultas ergo eſt, an ſit etiam neceſſarius ad ſubſtantiam ſacramenti.

Conc. Trid.

Quilibet Epiſcopus eſt ſufficiẽs miniſter huius ſacramenti, & ſi alienas confirmẽt oues factum tenebit. licet peccet. vſurpãdo iuriſdictionem.

2 De hac re fuit error Vvicleph, aſſerentis, quemlibet ſacerdotem eſſe ſufficientem miniſtrum Confirmationis, vt colligitur ex Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 8. vbi hic error damnatur inter filios, & eſt num. 28. vt refert Vvaldenſis, 2. tom. de ſacramentis cap. 114. & in eundem errorem incidit Armachanus lib. 11. de quæſtion. Armenorũ, capite 4. & Duran. in 4. diſtinctione 7. quæſtione 3. poſt longam diſputationem, concludit numero 11. rem eſſe dubiam, licet probabilius ſit contrarium, ſcilicet ſolum Epiſcopum eſſe miniſtrum, & ferè idem ſentit Scotus, quæſtione 1 & Caietanus hic & Actorum 8. cenſit enim Epiſco

Error Vvicl.

Conc. Conſt.

Vvaldenſ. Armachan. Durandus.

Scotus. Caietanus.

Ambroſius. Auguſtinus. Turrianus. Hieron. Con. Hiſpa. Conc.Vvorm. Con.Carth. Innocent.I.

Epiſcopum eſſe quidem neceſſariũ miniſtrum, neceſſitate præcepti, non autem ſacramenti. Refert etiam Ambroſius ad Epheſ. 4. Ægyptios olim fuiſſe in eadẽ ſententia,& Auguſtin.(vnde VValden. ſuprà refert in libro 9.q.noui,& veteris Teſtamenti,quæſt. 101.hæc verba habet, *In Alexãdria & per totã Ægyptum,ſi deſit Epiſcopus,conſignat Presbyter,*tamẽ in emẽdationibus exemplaribus, non legitur, *conſignat*, ſed *conſecrat*)imò (vt VValdenſ notat) Ægyptij non propriè in hoc errabant, ſed in eo, quòd ſacramentum Confirmationis negabant:ſolámque cæremonialem vnctionem chriſmatis,quæ fit in ſolemni Baptiſmo, cognoſcebant,& ideo frequenter aiebant, eam non eſſe propriam Epiſcopi, ſed à Presbytero etiam miniſtrari poſſe: imò etiam dicere poſſent, Diacono poſſe interdum concedi,vt conſtat ex ſuprà dictis de miniſtro Baptiſmi, & ex Ambroſio 1. de ſacramen. cap.2.Refert etiam Turrianus in libro 3.Conſt.Clement.cap.16.ex Nicol.I.Epiſt.ad Hincmarum Rhemenſem, Græcos olim Latinos reprehendiſſe, eo quòd prohiberent Presbyteris Chriſmate baptizatorum frontes vngere. Denique Hier. dialogo contra Luciferianos dicit, *Non ad legis neceſſitatem,ſed ad ſacerdotij honorem pertinere, quòd baptizati deferantur ad Epiſcopos,vt illi manus imponant.* Significat ergo, hoc non eſſe de neceſſitate ſacramenti, imò nec legis diuinæ, ſed ſolùm cuiuſdam Eccleſiaſticæ conſuetudinis. Vnde in nonnullis decretis ſolùm dicitur, non licere Presbyteris, Spiritum ſanctum dare per manus impoſitionem, vt videre licet in Concil. Hiſpalenſ. II.cap.7. Concil. VVormatienſi.cap.8.Concil. Carthag.11. cap. 3.& in Innoc.I. epiſt.1. ad Decent. c. 3. Eſt ergo hæc ad ſummum neceſſitas præcepti, non ſacramenti.

Solus Epiſcopus eſt ordinarius miniſter Cõfirmationis. Conc.Trid. Conc.Flor. D.Thom.

Dicendum eſt tamen, ſolum Epiſcopum eſſe ordinarium miniſtrum Confirmationis. Hæc concluſio ſub his terminis eſt iam de fide: nam ſub eiſdem eſt definita in Concil. Trid.ſeſſio 7. Can. 3. de Confirmat. & eandem ſatis ſignificauerat Conc. Floren. in decreto Eugenij, & colligitur ex multis alijs decretis, quæ referuntur de Conſec. diſt. 5.quæ ſtatim annotabimus.Ratio à priori ſumenda eſt ex Chriſti voluntate,& inſtitutione, quæ per Eccleſiæ traditionem, & definitionem nobis eſt ſufficienter propoſita:congruentia verò ſufficiens eſt; quam D. Thomas hic tradit art.11. Item quia Epiſcopus in Eccleſia eſt, veluti dux in exercitu, ad quem ſpectat milites recipere & conſignare. Item quia ad indicandum perfectum finem huius ſacramenti conueniens fuit, vt à Principibus Eccleſiæ traderetur.

Dico ſecundò, Epiſcopum non tantùm eſſe ordinarium miniſtrum neceſſarium ex neceſſitate præcepti, ſed etiã neceſſitate ſacramenti, ita, vt ſi ſacerdos ſimplex propria authoritate, illud tentet conficere,nihil efficiet. Concluſio eſt eodem modo certa, quæ probari ſolet ex Act. 8. & 19. vbi ſoli Apoſtoli leguntur cõfirmaſſe fideles, qui ab aliis fuerãt baptizati, quod non potuit oriri ex ſpeciali neceſſitate alicuius præcepti poſitiui, quia nullum conſtat tunc latum fuiſſe ab Apoſtolis, nec ſine fundamento gratis fingendum eſt. Ergo ortũ fuit ex ipſamet inſtitutione:nam ſi id non fuiſſet exiſtimatum neceſſariũ,non fuiſſet ſpecialiter miſſi Apoſtoli in Samariã ad cõfirmandos baptizatos. Nec refert,ſi quis dicat, illã manus impoſitionem non fuiſſe verum, aut proprium ſacramentum Confirmationis, tum quia oſtenſum eſt, eſſe probabile, etiam quoad ſignum externum fuiſſe verum confirmationis ſacramentum, tum etiam quia, quicquid ſit de ſigno externo, quoad effectum & vſum,certum eſt habuiſſe vicem huius ſacramenti. Vnde potiùs ſumitur à fortiori argumentum: nam licet in vſu chriſmatis aliquid fortè tunc ſit diſpenſatum, non tamen in miniſtro ſeu cõditione & dignitate requiſita in perſona illius.

Hieron. Auguſt.

Sed dicet aliquis, ex his locis non poſſe colligi, ſolos Apoſtolos tunc confirmaſſe fideles, quia illi ſoli erant Epiſcopi,quia etiam illi ſoli erant ſacerdotes, vnde potuit hoc miniſterium illis ſpecialiter reſeruari;nõ vt Epiſcopis,ſed vt Presbyteris,imò multi probabiliter exiſtimant, in primitiua Eccleſia nullos fuiſſe ſimplices ſacerdotes, præter Epiſcopos, quod poteſt colligi ex Act.20.vbi priùs dicitur Paulus mittens Epheſũ vocaſſe Presbyteros Eccleſiæ, ad quos poſtea loquens, inquit: *Attendite vobis, & vniuerſo gregi,in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei,quam acquiſiuit ſanguine ſuo*, de quo teſtimonio, & de hac ſententia videri poteſt Hierony. dial. contra Luciferia. & ſuper cap. 1. ad Titum, & in epiſtola ad Ruſticum, & epiſtola 85. ad Euagriũ, & refertur in cap. legimus,93.diſt. & cap.olim, cap. ecce d. 95.Item Auguſtinus lib 9. quæſt noui & veteris Teſtamen. quæſt. 101. vbi hanc reſponſionem ſignificat, dicens, illo facto declaratum eſſe, quantum inter diaconum & ſacerdotem diſtet,quia quod Philippus Diaconus dare non potuit Spiritum ſanctum,miſſi ſunt Apoſtoli,qui illum darent, ſignificat ergo miſſos eſſe vt ſacerdotes, non vt Epiſcopos.

Conc.Trid. Conc Flor. Conc.Trid. Conc.Trid. Euſeb. Papa. Melchia. Pa. Clem.Papa. Damaſ. Innocent. Leo.

Sed,quicquid ſit de hac ſententia,nunc vt certum ſupponimus, dignitatem & poteſtatem Epiſcopi & ſacerdotis iure diuino eſſe diſtinctas, ſiue olim fuerint ſemper coniunctæ,ſiue non, vt ſumitur ex Trid. ſeſſio.23. cap.4.Cano.6.& 7.Concil.Trident.Quod ergo eo tempore, quo ſoli Apoſtoli confirmabant fideles,nulli alij fuerint ſacerdotes, nullo firmo fundamento affirmari poteſt,quamquam etiam ſit ignotum,an tunc eſſent aliqui ſacerdotes ordinati. Deinde traditio & communis ſenſus & vſus Eccleſiæ declarauit, Apoſtolos, non vt Presbyteros tantùm,ſed vt Epiſcopos fuiſſe miſſos ad fideles Confirmandos. Vnde ſecundò principaliter probanda eſt concl. authoritate & definitione Eccleſiæ: nã imprimis Concilium Florentinum & Tridentinum cùm docent ſolùm Epiſcopum eſſe ordinarium miniſtrũ huius ſacramenti,ſanè loquuntur de miniſtro ſimpliciter neceſſario ad ſubſtantiam ſacramenti, ſicut de cæteris ſacramentis loqui ſolemus, & de hoc loquuntur Scholaſtici omnes, ſed præcipue vrget Concil. Tridentinum ſeſſione 23.cap. 4. vbi inter alias functiones proprias Epiſcoporum:*Quarum poteſtatem reliqui inferioris ordinis nullam habent*, ponit hanc, ſcilicet,*Sacramentum Confirmationis conferre.* Vnde Canone 7. Anathema dicit in eum, qui dixerit poteſtatem confirmandi eſſe Epiſcopis cum Presbyteris commune: ergo in ſolis Epiſcopis eſt hæc poteſtas;ergo sũt miniſtri neceſſarij de neceſſitate ſacramenti, quã conſecutionẽ apertis verbis confirmat Euſebius Papa, epiſtola 3. dicens: *Manus impoſitionis ſacramentum magna veneratione tenendũ eſt,quod ab alijs perfici non poteſt, niſi à ſummis ſacerdotibus*,& infrà:*Nam ſi aliter præſumptum fuerit,irritum habeatur,& vacuum,nec inter Eccleſiaſtica vnquam reputabitur ſacramenta.* Et Melchiades Papa de hoc loquens ſacramẽto. *A maioribus*,inquit, *fit,id eſt,à ſummis Pontificibus, & à minoribus perfici non poteſt.* Vnde infra maiori veneratione celebrandum eſſe hoc ſacramentum, quàm Baptiſmum,& eodem ferè modo ſcribunt Clemens Papa,Damaſius, Innocentius,Leo,& alij ſuperiùs citati ad confirmandam huius ſacramenti veritatem, & idem colligitur ex c. quanto,extrà,de conſuetudine, & ex aliis,quæ referuntur in decretis,de conſecratione diſt 5.

Et con

Nullus Presbyter ex vi ſuæ ordinationis eſt ſufficiēs miniſter huius ſacramenti.

Et confirmatur: nam ſi Presbyteri ex vi ordinationis haberent ſufficientem poteſtatem Ordinis ad hoc ſacramentum miniſtrandum, ſine cauſa in vniuerſum prohiberentur illud conferre, dicerenturque ſi hoc ſacramentum dare tentent, excedere modum ſuum, & quæ Epiſcopalis faſtigij ſunt propria, vſurpare, vt loquitur Gelaſius Papa epiſtola 1. cap. 8. Denique hoc ſentiunt omnes antiqui Patres, qui ſolis Epiſcopis tribuunt munus conſignandi baptizatos in fronte, vt colligitur ex Clement. lib. 3. Conſtit. c. 16. & epiſtola 4. & Dionyſ. c. 1. de Eccleſiaſti. Hier. Auguſt. 15. de Trini. c. 26. & lib. quæſt. noui Teſtamen. quæſt. 42. Iſidor. lib. 7. Etymolog. cap. 12. & Cypria. epi. 73. ad Iubaian. Epiph. hære. 21. in prin. Chryſoſt. hom. 18. in Acta. Beda. in cap. 8. Actor Rationes & congruentiæ ſunt eædem, quæ præcedentis concluſionis; eſt enim veluti proprium Epiſcoporum munus inferiores perficere, ſeu perfectos Chriſtianos conſtituere: perficiuntur autem hoc ſacramento, quod propterea manus impoſitio Epiſcoporum appellatur à Melch. Papa, & ab Vrban. 1. in cap. omnes fideles, de Conſecratione, diſt. 5. Ex quibus ſatis conſtat, decreta ſuprà citata, quæ dicunt, non licere Presbyteris hoc ſacramentum miniſtrare, intelligenda eſſe, non ſolùm Eccleſiaſtico iure, ſed etiam diuino; quia ſcilicet carent poteſtate & cōſecratione neceſſaria ad hoc miniſteriū. Hierony. autem illo dialog. contra Luciferian. (quem imitari videtur Author illius quæſt. 101. noui & veteris Teſtam.) ideo videtur contrarium ſentire, quia non ſatis diſtinguit inter ſimplicem ſacerdotem, & Epiſcopum, quoad dignitatem & Ordinis poteſtatem, vt latiùs in materia de ſacramento Ordinis tractandū eſt. Colligitur deinde, concluſionem hanc intelligendam eſſe vniuerſaliter de omni Presbytero cuiuſcunque dignitatis ſit, ſiue ſit Abbas, ſiue alius quilibet. Hoc probāt omnia adducta, & de Abbatibus id annotauit Concilium Senonenſe, & de Chorepiſcopis idem notat Leo Papa, & alij Pontifices ſuprà citati, erant enim illi, quoad ordinationem ſeu conſecrationem tantùm Presbyteri regulariter loquendo, vt ex dictis Patribus ſumitur, & ſuo loco latiùs dicetur.

Gelaſ. Papa. Clemens. Dionyſius. Auguſtinus. Iſidorus. Cyprian. Epiphan. Chryſoſt. Beda. Melchia. Pap. Vrbanus. Hieron. Leo Papa.

Obiectiones Paul. ad Ti. 4.

Sed adhuc obiici ſolet illud 1. ad Timotheum 4. *Noli contemnere gratiam, quæ eſt in te per impoſitionē manus Presbyteri*, & Actorum 9. Ananias impoſuit manus Paulo, vt impleretur Spiritu ſancto, cùm tamen non eſſet Epiſcopus. Secundò & difficilius ex Conc. Tolet. I. cap. 20. vbi dicitur: *Statum eſt, Diaconum non chriſmare, ſed Presbyterum, abſente Epiſcopo, præſente verò non, niſi ab ipſo fuerit præceptum.* Vnde in Concil. Arauſic. I. Cano 2. dicitur: *Hæreticos in mortis diſcrimine poſitos, ſi Catholici eſſe deſiderēt, ſi deſit Epiſcopus à Presbyteris cū chriſmate & benedictione conſignari, placet.* Et Innoc. I. ep. 1. c. 6. idem planè docet de Energumenis, ſcil. ſi non poſſint ad Epiſcopū referri, poſſe Epiſcopū authoritatē dare Presbytero ad conſignandos illos, ſeu ad imponendas eis manus. Et in cap. omni tempore, de Conſecrat. diſtin 4. dicitur, *Presbyter præſente Epiſcopo non ſignet infantes, niſi forte ab Epiſcopo fuerit illi præceptū*: quod etiā habetur in cap. Presbyter, d. 95. quæ iura ſupponunt, Presbyterum habere poteſtatē Ordinis, aliàs neque abſente Epiſcopo, neq; eo præſente ex præcepto eius quicquam poſſet efficere. Tertiò poteſt obiici Ambroſ 3. de ſacram. cap. 2. dicens, ſpirituale ſignaculum & ſeptiformem Spiritum ſanctū dari ad inuocationem Sacerdotis. Vnde Ignatius epiſt. 13. inter munera Sacerdotis ponit, manus impoſitionem.

Conc. Tolet. Con. Arauſ. Innocent. I. Ambroſius. Ignatius.

Reſpondetur. Obiectionibus.

Ad teſtimonia Scripturæ facilis eſt reſpōſio: nam in priori non eſt legendum; *Presbyteri*, ſed *Presbyterij*;

A vnde illa particula non deſignat miniſtrum, ſed modum, ſeu ſpeciem illius manus impoſitionis, quæ nō fuit ſacramentum Confirmationis, ſed Ordinis. In poſteriori verò teſtimonio non eſt etiam ſermo de Confirmatione, ſed de manus impoſitione curatiua ſeu ſanatiua, vt patet, primùm, quia Scriptura non dicit, Ananiam impoſuiſſe manus Paulo ad dandum ei Spiritum ſanctum, ſed ait in hunc modum. *Abijt Ananias, & introiuit in domū, & imponēs ei manus dixit: Saule frater, Dominus miſit me Ieſus, qui apparuit tibi in via, qua veniebas, vt videas, & implearis Spiritu ſancto, & confeſtim ceciderunt ab oculis eius tanquam ſquamæ, & viſum recepit, & ſurgens baptizatus eſt.* Non ergo dicit Scriptura; Paulum fuiſſe per illam manus impoſitio-

B nē Spiritu ſancto impletum, ſed viſum recuperaſſe: fuit ergo illa manus impoſitio pertinens potiùs ad gratiā gratis datam ſanitatis, iuxta illud Marci vltimo, *Super ægros manus imponent, & bene habebunt.* Deinde huius etiam ſignum eſt, quia illa manus impoſitio facta eſt ante Baptiſmum: Confirmatio autem fit poſt Baptiſmum, quòd ſi quis dicat, hoc eſſe verū ex lege ordinaria, tamen iuſſu diuino potuiſſe Paulum confirmari, antequam Baptiſmum reciperet, ſicut in aliis factum legimus Actorum 10. in Centurionis domo. Reſpondetur primùm, diſpenſationem hanc & inuerſionem ordinis ſacramentorū, cùm ſit præter legem ordinariam, aſſerendam non eſſe ſine maiori fundamēto, deinde, qua ratione aliquis dixe-

C rit, Paulum fuiſſe ab Anania confirmatū, prius quàm baptizatum, ſpeciali iuſſu Dei, qui ordinariā legem non abſtulit, ſed in ea diſpenſauit, eadem ratione dicere poterit, Paulum confirmatum fuiſſe ab Anania, quamuis non eſſet Epiſcopus, ſingulari etiam iuſſu Dei diſpēſantis in hac lege de ordinario miniſtro huius ſacramenti. Addo tandem, hactenus non eſſe probabile, nec probari fortè poſſe Ananiam, illum nondum fuiſſe in Epiſcopum conſecratum.

Ad Concilium Tolet. dicendum eſt, ibi non eſſe ſermonem de vnctione Chriſmatis in frontibus, ſed de cæremoniali vnctione, quę in vertice fit in baptiſmo ſolemni: nam, vt ibidem dicitur, & confirmat optimè Leo Papa, epiſtola 86. aliàs 88. & Damaſce.

Ad Con. Tole.

D Papa in epiſtola 1. olim nihil Presbytero agere licebat abſq; licentia Epiſcopi, & ideo mirum non eſt, quòd etiam hæc cæremonialis vnctio ei fuerit interdicta, niſi ex licentia Epiſcopi, vel in eius abſentia. Vnde etiā Damaſcen. in vita Syluestri refert, Syluestrum conſtituiſſe, vt *Presbyter baptizatum liniat chriſmate propter occaſionē tranſitus mortis.* Quod referens Hugo Victorin. lib 2. de ſacramentis. p 7. cap. 3. dicit: *Primis tēporibus omnis vnctio chriſmatis per ſolos Pontifices fiebat; ſed poſtquā inſtitutum eſt, vt baptizatū ſacerdos in vertice liniat, conſignatio tamen frontis ſolis Pontificibus reſeruatur.* Quod ſumpſit ex Innocentio I. Epiſtola 1. cap. 3. vbi dicit, illam vnctionem cæremonialē licere Presbyteris, *ſiue extra Epiſcopū, ſiue præſente Epiſcopo*

Leo Papa. Damaſ. Syluester. Hugo. Innocent. I.

E *baptizent.* In quo videtur ampliare decretum Tolet. Concilij, quamquam quod dicit, *præſente Epiſcopo*, intelligi rectè poteſt de licentia eius. Vnde in Decret. Conc. Arauſic. dicendum eſt, non poſſe intelligi de hoc ſacramento: alioquin non fuiſſet limitandum ad ſolos hæreticos, ſed maiori ratione extendendum ad omnes fideles in mortis diſcrimine poſitos, quando non adeſt Epiſcopus, qui eos confirmet; ideo ergo Cōcilium illud de hæreticis ſpecialiter loquitur, quia non agit de ſacramento Confirmationis, ſed de reconciliatione ſolemni, qua olim ad Eccleſiæ gremium recipiebantur hæretici, qui ab hæreſi conuertebantur, in qua inter alias cęremonias in aliquibus regionibus, ſeu prouinciis adhiberi ſolebat quę-

Ad Conc. Ar.

dam vnctio, ſeu cóſignatio chriſmatis, vt ex hoc loco colligitur, & ex aliis, quæ infra ſectione 3. afferemus, & ad eũdem modum poſſet intelligi decretum Innocentij I. quamquam in eo nulla fiat mẽtio chriſmatis, neque vnctionis, ſed tantùm conſignationis, & manus impoſitionis, quæ ſine dubio non erat ſacramentum Confirmationis. Hoc enim nunquam applicatum fuit Energumenis, ſeu correptis à dæmone in remedium, de quo ibi eſt ſermo: indicatur ergo eo loco aliqua cæremonia, quæ olim fuit in vſu, qua ſoli Epiſcopi vtebantur ad expellendos dæmones; Preſbyteri autem & inferiores Clerici ſolùm ex licentia Epiſcopi. Denique caput illud, omni tempore, & caput, Presbyter (quæ diſtincta non ſunt, nec ſumpta ex Martino I. cum Concilio Romano, vt Soto putauit, ſed vnum & idem ſumptum ex Canonibus collectis à Martino Brachar. Epiſcopo Canone 52.) rectè idem Soto reſpondet, illa non eſſe intelligenda de ſacramento Confirmationis, ſed de cæremoniali vnctione in vertice, quæ olim etiam erat prohibita Preſbyteris, præſente Antiſtite, vt oſtenſum eſt, præſertim ex Leone Papa epiſtola octuageſima ſexta.

Martinus I. Con. Rom. Soto. Martin. Epiſ. Brach.

Leo Papa.

Ad Ambroſ. & Ignat.

Ad Ambroſium & Ignatium facilis eſt reſponſio; Ignatius enim apertè loquitur de Epiſcopo, ſic enim ait: *Nihil ſine Epiſcopis facito, ſacerdotes enim ſunt.* Vnde fortaſſe loquitur iuxta antiquam conſuetudinem ſuprà tactam, quam & refert Ambroſius ad Epheſ. 4. ſcilicet, quòd omnes ſacerdotes conſecrabantur etiã Epiſcopi, quamuis non omnes Epiſcopalem iuriſdictionem haberent. Ambroſius autem, quaſi per antonomaſiam Epiſcopum, ſacerdotem vocat: eſt enim reuera ſacerdos, & ſacerdotũ princeps: nec Ambroſius ait, Spiritum ſanctum dari ad inuocationem cuiuſlibet ſacerdotis, ſed ſimpliciter ac indefinitè ad inuocationem ſacerdotis, ſcilicet principalis ac præcipui, qualis eſt Epiſcopus.

SECTIO II.

Vtrùm ex commiſſione, vel diſpoſitione Pontificis poſſit ſimplex ſacerdos hoc ſacramentum miniſtrare.

Conc. Flor.

RAtio difficultatis colligitur ex dictis præcedente ſectione: nam, vt Conc. Florent. dixit, ſacramenta nouæ legis tribus perficiuntur, materia, forma & miniſtro, quorum ſi aliquid deſit, non perficitur ſacramentum: ſunt ergo hæc tria de ſubſtantia ſacramenti, & immutabilia ex diuina inſtitutione; non ergo poteſt ſummus Pontifex aliquid in his immutare. Oſtenſum eſt autem ſolum Epiſcopum eſſe miniſtrum huius ſacramenti ex Chriſti inſtitutione, ergo non poteſt alteri hoc miniſterium committi ex humana diſpoſitione. Et confirmatur ſecundò: nam hac ratione non poteſt Pontifex in materia vel forma huius ſacramenti diſpenſare; ergo neque in miniſtro. Tertiò declaratur in hũc modũ, quia vel collatio huius ſacramenti eſt actus eſſentialiter pendẽs à charactere Epiſcopali, vel non: ſi non, nulla eſt ratio, cur dicamus, hoc miniſterium eſſe proprium Epiſcopi ex ordinario iure diuino: ſi autem id affirmetur, non poterit ille actus committi ei, qui non habet characterem Epiſcopalem, quia non poteſt actio eſſe abſque principio, à quo eſſentialiter pendet; hac enim ratione conſecrare corpus Chriſti committi non poteſt ei, qui non habet characterem ſacerdotalem, neque ordinatio Presbyteri ei, qui non habet characterem Epiſcopalem: aliàs poſſet etiam hoc miniſterium committi non ſacerdoti, quia character ſacerdotalis nihil ad hoc cófert per ſe & vi ſua; A alioqui etiam ſine conceſſione vel diſpenſatione Põtificis conferret.

1. opinio negat. Adrianus. Durandus. Bonauent. Scotus. Caſtro. Petrus Soto. Caietanus.

Propter hæc argumenta nonnulli graues authores negant miniſterium hoc poſſe vlla ratione committi ſacerdoti ſimplici, Adrianus in 4. in materia de Confirmatione art. 3. Durãdus diſtinct. 7. quæſt. 3. & 4. vbi idem inſinuat Bonauent. circa literam Magiſtri, Scotus verò quęſt. 1. dubius eſt, & obſcurè loquitur: tenet etiam Caſtro. lib. de hæreſibus, verbo, Cõfirmatio, & inclinat Petrus Soto lect. 2. de Confirmat. Caietanus verò & alij citati ſectio. pręced. fauẽt huic ſententiæ, quatenus putant, rationes factas conuincere, vel Epiſcopum non eſſe neceſſarium miniſtrum neceſſitate ſacramenti, ſed tantùm præcepti, B ſecluſa Pontificis diſpenſatione, vel ſi Epiſcopus eſt priori modo neceſſarius, non poſſe alium loco eius ſubſtitui, etiam Pontificia authoritate.

2. ſententia affirmat.

Gloſſa.

Sylueſter. Panormit.

Angelus. Innocent.

Secunda ſententia extremè contraria eſſe poteſt, vel ex parte recipientis, vel ex parte dãtis hãc facultatẽ. Ex parte recipientis, quòd non ſolùm ſacerdoti, verũ etiam Diacono, vel inferioribus Clericis, poſſit cõmitti huius ſacramenti collatio. Pro hac ſententia citari ſolet Gloſſa in c. Quãto, extrà de cõſuetudine, ſed ibi ſolùm loquitur de ſimplici ſacerdote. Vnde falsò ei hæc opinio tribuitur à Sylueſtro, verb. Confirmatio diuina, quæſt. 1. qui in eadem ſententiã refert Panormi. ibi dicentem, hoc munus poſſe committi cuicunque Clerico, dummodo confirmatus ſit, quod C etiam tenet Summa Angelica, verbo, Cõſecratio. ſacrament. & refert pro hac ſententia Innocent. Gloſſa verò in cap. manus, de Conſecrat. diſt. 5. videtur hãc opinionem extendere, etiam ad Laicos, dummodo confirmati ſint, ſtatuit enim generalem regulam ex facultate Pontificis, quemlibet eleuari poſſe ad illud ſacramentum miniſtrandum, quod accepit. Quæ tamen regula plus eſt, quàm falſa, & errorum plena, nullâque ratione vel authoritate fundatur: nam præter hoc, quod per ſe ſatis abſurdum eſt, ſcilicet, quòd laicus confirmatus poſſit eſſe miniſter Cõfirmationis, ſequitur poſſe ſimplici ſacerdoti committi, vt ſacerdotes ordinet, & Diacono, vt ordinet Diaconos, quod tamen eſt inauditum in Eccleſia. Ratio autem D eſt clara, quia miniſter non confert ſacramẽtum, ratione ſimilis ſacramẽti ſuſcepti, ſed ratione poteſtatis ad illud miniſterium conceſſæ, quæ tamen non conceditur per ſacramentum ſimile, ſed per ſacrametum Ordinis, vel Epiſcopalem conſecrationem, in qua ſola datur poteſtas ad generandum ſibi ſimile, vt ſic dicam. Vnde etiam fit, per ſe nõ eſſe neceſſarium ad hanc poteſtatem confirmandi, vt miniſter ipſe confirmatus ſit, quia ad miniſtrandum ſacramẽtum non eſt neceſſe ſimile ſacramentum recepiſſe, vt patet apertè in Extrema vnctione vel Matrimonio: & quia poteſtas confirmandi non datur per characterem Confirmationis, ſed per characterem Epiſcopalem, qui per ſe non pendet à charactere Con- E firmationis, ſed abſque illo dari poteſt, ſuámq; efficaciam habere. At verò ex parte dantis hanc facultatem poſſet etiam aliquis opinari, hanc facultatem poſſe committi ſacerdoti non ſolùm à ſummo Pontifice, ſed etiam ab aliis Epiſcopis. Huius tamen ſententiæ nullum inuenio expreſſum aſſertorem, videtur tamẽ poſſe colligi ex decretis citatis in fine præcedentis ſectionis, in quibus abſolutè & generatim dicitur, Presbyterum poſſe ex facultate Epiſcopi chriſma conferre.

Poteſt. Sum. Pont. committere ſimplici. Sac. facultatẽ confirmandi. D. Thom.

Dicendum verò eſt primò, ſummum Pontificem poſſe committere ſimplici Sacerdoti, vt ſacramentum Confirmationis ritè & validè miniſtret. Hæc eſt ſententia D. Thomæ hic & in 4. diſtin. 7. vbi cæteri Theologi

Richardus. Maior. Paludanus. Capreolus. Alenſis. Marſil. Antonin. Ferrar. Syluester. Angelus. Nauarr. Couarr. Gregorius.

Theologi eam communiter amplectuntur. Richard. Maior, Paluda. Capreolus, item Alenſ. 4. p. quæſt. 28. mẽb. 1. art. 3. §. 2. Marſil. in 4. quæſt. 5. art. 3. Antonin. 3. p. tit. 14. cap. 14. §. 6. Ferrar. 4. cont. gent cap. 60. & reliqui recentiores, & Summiſtæ omnes, Syluest. & Aug. locis ſuprà citatis, & alij verbo, Confirmatio, & Naua. c. 22. §. 8. Couar. lib. 1. Var. c. 10. qui refert alios Iuris peritos. Fundamentum huius ſententiæ ſumitur ex quodam facto D. Greg. quod refertur cap. peruenit, diſt. 95. quod ſumptum eſt ex lib. 3. epiſt. 26. cùm enim Greg. relatum fuiſſet in inſula Sardinæ ſolitos fuiſſe Presbyteros, baptizatos confirmare, id facere eos prohibuit, vt ipſe refert dict. epiſt. & colligitur ex epiſt. 9. eiuſdem libri: ex hac autem prohibitione cùm ortum ſcandalum videretur, ſic ſcribit Gregorius in prædicto textu: *Nos quidem ſecundùm vſum veterem Eccleſiæ noſtræ fecimus; ſed ſi omnino hac de re aliquis contriſtatur, vbi Epiſcopi deſunt, vt Presbyteri etiã in frontibus, baptizandos chriſmate tangere debeant, concedimus.* Ex quo facto colligunt prædicti authores, poſſe Pontificem facultatem hanc ſimplici ſacerdoti cõcedere. Alij autem Doctores variis modis ad hoc factum reſpondent. Primò quidem, non verentur dicere, Gregorium vt hominem in eo facto erraſſe, ſequendo propriam opinionem, quam probabilem exiſtimauit. In his n. rebus, quæ magis ad vſum pertinent, quàm ad doctrinam interdum poteſt errare Pontifex, non docendo, ſeu definiendo, ſed operando, ſic enim interdum diſpenſat in voto ſolemni, vel in Matrimonio rato, ſequendo probabiles opiniones, quę fortaſſe in re ipſa falſæ ſunt: ita ergo accidere potuit in præſenti caſu. Et hanc reſponſionem non indicant improbabilem Durandus & Paludanus ſuprà, mihi tamen nullo modo probanda videtur. Primò quidem, propter eximiam Gregorij ſanctitatem & doctrinã, vnde non eſt veriſimile in re tam graui, ſe periculo errandi expoſuiſſe, maximè cum diſpenſatio illa nõ vni tantum, vel alteri priuatæ perſonæ, ſed integræ cuidã prouinciæ concederetur: nam error huiuſmodi fuiſſet grauiſſimus, & valde pernicioſus, & in re pertinente ad ſubſtantiam ſacramenti. Deinde, quia Gregorius non concedit hanc facultatem verbis ſignificantibus aliquod dubium vel probabilitatem, ſed tanquam de re certa, & indubitata loquitur. Denique non legimus ante Gregorium quæſtionem hanc ſub his terminis fuiſſe in diſputationem adductam, & vtrinque ortas eſſe opiniones probabiles, vt credamus Gregorium altera earum vti voluiſſe, ſicut in exemplis adductis contingit: ergo nullo fundamento dici poteſt, Gregorium id feciſſe ſequendo opinionem probabilem, ſed quia ex antiqua traditione, & fortaſſe ex ſuorum prædeceſſorum vſu (licèt ſcriptus non ſit) intellexit, & pro conſtante habuit, ſe habere illam poteſtatem.

Durandus. Paludanus.

Glossa. Scotus. Bonauentur.

Eſt autem ſecunda reſponſio, quam afferunt Gloſſa in prædicto textu, & Scotus ac Bonauentura ſupra Gregorium ibi nec diſpenſaſſe, nec poteſtatem aliquam conceſſiſſe; ſed connixiſſe tantum, &, quod ſine ſcandalo vetare non poterat, permiſiſſe. Hæc verò reſponſio eſt contra vim verborum Gregorij, non enim ait, *permittimus*, ſed *concedimus*, ex quo ſumitur efficax argumentum: nam, ſi Gregorius illo verbo in ſua proprietate vſus eſt. Ergo non tantum factum permiſit, ſed etiam facultatem id faciendi conceſſit. Si autem illo verbo vſus eſt ad diſſimulandum, grauiſſimè deliquit, quia non ſolum errorem quendam permiſit, ſed etiam ſpecie ſuorum verborum confirmauit & auxit. Adde (quod bene Scotus notat) non potuiſſe Pontificem in re tam graui errorem & abuſum illius gentis diſſimulare ac permittere propter

Scotus.

A tam leuem cauſam, qualis erat quorundam triſtitia, & ſcandalum acceptum potius, quàm datum: nam potius ad officium Pontificis pertinebat, ſi ſcandalum illud ex errore naſcebatur, veritatem conſtanter docere, vt error, & conſequenter ſcandalum tolleretur.

Scotus.

Tertiò reſponderi poteſt ex Scoto, eo tempore Presbyteros non fuiſſe tantum ſimplices ſacerdotes, ſed etiam fuiſſe Epiſcopos conſecratos, quamuis non omnes haberent iuriſdictionem Epiſcopalem, ſed vnus tantum in ſingulis ciuitatibus, qui per antonomaſiam nomen Epiſcopi retinebat: & ideo ad illum ſolum ſpectabat huius ſacramenti collatio, quia verò alij Presbyteri habebant etiam Epiſcopalem cõſecrationem, ideo facilè potuit Gregorius ad eos extendere facultatem conferendi hoc ſacramentum, quia hæc potius erat ampliatio quædam iuriſdictionis, quàm Ordinis, ſeu conſecrationis, ſicut poſſet nunc Papa concedere vni Epiſcopo poteſtatem confirmandi in alieno Epiſcopatu. Sed neq; hæc reſponſio poteſt ſatisfacere, quia, licèt fortaſſe in initio Eccleſiæ ſolitum fuerit, ſimul cum dignitate ſacerdotij conferre Epiſcopalem conſecrationem, tamen illa conſuetudo non longo tempore durauit, & ſaltem tempore Gregorij certum eſt, ſimplices ſacerdotes fuiſſe diſtinctos ab Epiſcopis, non ſolùm iuriſdictione, ſed etiam conſecratione: nam ante Gregorium dixit Euſebius Papa Confirmationem datam à ſacerdote eſſe irritam, & tamen ſi ſacerdos eſſet conſecratus Epiſcopus, quamuis iuriſdictione careret, nihilominus ſacramentum Confirmationis ab eo datum, factum teneret. Ergo ſignum eſt, tum fuiſſe ſacerdotes ſimplices ſine conſecratione Epiſcopali, & hoc eſt, quod Greg. ait: *Et nos quidem ſecundùm veterem Eccleſiæ noſtræ conſuetudinem fecimus.* Hæc enim conſuetudo de ſimplici tantùm ſacerdote intelligenda eſt, & hæc eſt, quę hactenus durat in Eccleſia Romana. Deniq; Gregorius dicit ſe concedere hanc facultatem Presbyteris in abſentia Epiſcopi: ergo loquitur de Presbyteris carentibus conſecratione Epiſcopali.

Euseb. Papa.

Adrianus.

Quartò reſpondet Adrianus, non loqui Gregorium de ſacramento Confirmationis, ſed de aliqua alia cæremoniali vnctione: nam fortaſſe illi Presbyteri bis vngebant infantes, ſemel in vertice, & iterum in fronte, neutram verò dabant per modum ſacramẽti, ſed per modũ cæremoniæ; Gregorius autem prius prohibuit alteram ex his vnctionibus, quia non erat in Eccleſia vſitata, & quia fortaſſe non exiſtimauit illam eſſe conuenientem propter periculum erroris & deceptionis, quæ facile introduci poterat, confundendo illam vnctionem cum Epiſcopali Confirmatione. Poſtea verò potuit Gregor. illam cæremoniam admittere, quia non erat intrinſecè mala, nec contra ius diuinum, cùm non eſſet ſacramentalis: ſed ſolum quædam vmbra & ſignificatio illius. Poſſumus autem hoc coniectura confirmare: nam ante conceſſionem Gregorij vtebantur illi Presbyteri tali vnctione, non eſt autem credibile, fideles Presbyteros, & in regno Catholico, nec multum ab Eccleſia Romana diſtantes propria authoritate miniſtraſſe ſacramentum Confirmationis, aut ſcandalum paſſuros fuiſſe, eo, quòd Gregor. tale miniſterium eis prohiberet: ergo veriſimile eſt, eam vnctionem, de qua ibi agebatur, non fuiſſe exiſtimatum ſacramentum Confirmationis.

Conc. Flor.

Hæc verò expoſitio inprimis eſt contra Concil. Florent. in decret. Eugenij, vbi cùm dixiſſet, ſolum Epiſcopum poſſe conferre eam vnctionem, quæ eſt Confirmationis ſacramentum, ſubdit: *Legitur tamen aliquãdo per Apoſtolicæ ſedis diſpenſationẽ ex rationabili,*

& vrgente admodum cauſa ſimplicem ſacerdotẽ chriſmate per Epiſcopum confecto hoc adminiſtraſſe Confirmationis ſacramentum, vbi ſine dubio refert hoc factum Gregorij: nam ante Concilium Florentinum nullibi legimus ſedem Apoſtolicam in hoc diſpenſaſſe, niſi in hoc facto Gregorij, aut ſi fortaſſe alibi legitur, inde ſumi poterit idem argumentum efficax ad concluſionem confirmandam. Dico autem ante Concilium Florentinum, quia poſtea Gregorius III. eandem facultatem conceſſiſſe dicitur quibuſdam ſimplicibus ſacerdotibus, qui in remotiſſimis regionibus infidelium verſantur, in quibus non ſunt Epiſcopi, & multi eorum, qui ad fidem conuertuntur, ſine hoc ſacramento decederent, ſi non poſſent à Presbyteris confirmari, quam facultatem alij dicunt conceſſiſſe Adrianum VI. quibuſdam fratribus Minoribus pro Indis, quæ conceſſio dicitur authentica haberi Hiſpali in Monaſterio ſancti Franciſci.

Vnde poteſt à ſimili argumentum ſumi ad prædictam expoſitionem reiiciendam: nam Gregorius I. non abſolutè, ſed cum limitatione concedit hanc facultatem Presbyteris, *Vbi Epiſcopi deſunt*; ergo ſignum eſt non agere de cæremoniali vnctione, ſed de ſacramentali: nam ſi tantùm eſſet cæremonialis vnctio, etiam poſſet facile concedi in præſentia Epiſcopi. Denique illa expoſitio omnino voluntaria eſt, & ſine fundamento: nam Gregorius loquitur ſimpliciter de vnctione Chriſmatis in fronte, hoc autem nomen proprium eſt ſacramenti Confirmationis, vt patet ex vſu totius antiquitatis ſupra relato, neque vnquam legimus conſignationem in fronte adiunctam eſſe Baptiſmo ſolemni inter cæremonias eius: eſt ergo ibi ſermo de ſacramento Confirmationis.

Scotus. Vltimò ergo reſpondet Scotus, diuum Gregorium per illam conceſſionem conſtituiſſe illos Presbyteros, eoſque quodammodo Epiſcopos effeciſſe, quoad iſtum actum. Sed hoc vel eodem reuoluitur, vel verum eſſe non poteſt: nam ſi intelligat, feciſſe illos ſemiepiſcopos, quoad ordinationem, conſecrationem, aut characteris impreſſionem, eſt planè falſum, vt per ſe conſtat, quia ſolum fuit quædam extrinſeca deputatio, quæ ad præſentes & abſentes, vel poſtea etiam futuros, quantum eſt ex ſe, extendebatur, quæ non habent locum in ordinatione vlla vel conſecratione; ſi verò intelligat, illos ſacerdotes accepiſſe aliquo modo poteſtatem exercendi actum Epiſcopalem, hoc eſt, quod intendimus, Pontificem poſſe communicare hanc poteſtatem ſacerdoti ſimplici ſine noua eius ordinatione, vel conſecratione.

Quomodo potuit ſimplex ſacerdos conſtitui in potentia remota ad hoc vt poſſit delegari à Pontifice ad hoc ſacramentum adminiſtrandum. Rationes ad hanc ſententiam confirmandam adducuntur nonnullæ ab authoribus citatis, ſed cùm res pendeat ex inſtitutione, ad illam ſemper recurrẽdum erit. Itaque rectè intelligimus, potuiſſe Chriſtum Dominum inſtituere, vt ſacerdoti ſimplici ex vi ſuæ ordinationis non daretur poteſtas proximè, & in actu primo (vt ſic dicam) ad conferendum hoc ſacramentum, ſed hæc daretur ſoli Epiſcopo per conſecrationẽ eius, & nihilominus ſimul voluiſſe Chriſtum, vt ſacerdos ex vi ſuæ ordinationis eſſet (vt ſic dicam) in potentia remota, vt adiuncta commiſſione, ſeu delegatione Pontificis poſſet hoc ſacramentum conferre, in hoc enim modo inſtitutionis nulla eſt repugnantia, imò poſſet eſſe magna congruentia, vt in abſentia Epiſcopi non careant fideles aliqua via & poteſtate obtinendi hoc ſacramentum, & habendi ſufficientem miniſtrum eius. Quod autem huiuſmodi fuerit inſtitutio, oſtendit primò factum Gregorij ſuprà declaratum. Secundò Concilium Florentinum in verbis ſuprà citatis: nam poſtquam dixit, ordinarium miniſtrum eſſe Epiſcopum, ſubdit: *Legi-* *Conc. Flor.*

A *tur tamen aliquando per Apoſtolicæ ſedis diſpenſationem, &c.* & ſignificans Chriſtum inſtituiſſe huiuſmodi miniſtrum cum hac latitudine & extenſione. Tertiò idẽ indicat Trident. ſeſſione 7. Canone 3. de hoc ſacramento dicens, eius ordinarium miniſtrum eſſe ſolum Epiſcopum: nam cùm dicit, *ordinarium*, duo ſignificat. Primum Epiſcopum ex vi ſuæ ordinationis habere hanc indelebilem poteſtatem, vt ipſummet docuit ſeſſione 23. capite 4. Secundum, ita habere Epiſcopum hanc ordinariam poteſtatem, vt tamen in Sacerdote ſit capacitas ad recipiendam illam ſaltem ex delegatione & commiſſione. *Conc. Trid.* Quartò Concilium Senonẽſe in decretis morum, capite 38. cum dixiſſet Abbates non habere poteſtatem confirmandi, ſub-*Conc. Senon.*
B dit: *Quod ſi qui ſint, qui contendant, ſibi competere hãc facultatem ex priuilegio, volumus, quod cum primum fuerint requiſiti à Suffraganeis noſtris de priuilegio fidem facere teneantur.* Vbi apertè ſupponit, Abbates etiam ſi non ſint Epiſcopi, ſed ſimplices ſacerdotes, ex priuilegio poſſe hoc ſacramentum conferre. Atque hoc ſenſu adduci ſolent in huius ſententiæ confirmationem quædam antiqua decreta, in quibus dicitur, ſacerdotem poſſe vngere in abſentia Epiſcopi, ſed hæc decreta vel minimum probant, vel nihil, & hoc poſterius verius eſt, illa enim non ſunt alia, præter ea, quæ ſectione præcedente tractauimus, vbi oſtendimus in eis nõ eſſe ſermonem de hoc ſacramento, ſed de aliis
C vſibus chriſmatis.

Solus ſacerdos poteſt delegari à ſummo Pontifice ad hoc ſacramẽtũ adminiſt. Dico ſecundò, nulli inferiori Clerico, neque laico poſſe hoc miniſterium committi, præterquam ſacerdoti, eique non ab alio, quàm à ſummo Pontifice ex cauſa rationabili. Prima pars eſt D. Thom. in 4 diſt. 7. quæſt. 5. artic. 1. quæſtiunc. 3. quem alij ſequuntur, & videtur res certa, quam vt minimum probant, & conuincunt argumenta ſupra adducta in fauorem primæ ſententiæ, quia in his quæ ſunt de ſubſtantia ſacramentorum, nihil alterari, aut immutari poteſt à Chriſti inſtitutione, ſed ex inſtitutione Chriſti ſolus Epiſcopus eſt ordinarius miniſter huius ſacramenti, vt Concilia definiunt, ſolúſque Sacerdos eſt in potentia, vt ei poſſit committi hoc miniſterium per
D Pontificem ſummum, hæc enim ſola exceptio conſtat nobis traditione, quæ non poteſt firma aut probabili authoritate ad inferiores extendi; ergo non eſt id temere faciendum. *D. Thomas. 1 Pars probatur.* Et confirmatur: nam diſpenſatio in his, quæ ſunt iuris diuini ordinarij, non poteſt fieri à ſummo Pontifice, niſi in his, quæ vel ab humana voluntate aliquo modo pendent, vel in his, in quibus eodem diuino iure conſtat, datam eſſe huiuſmodi poteſtatem, & iuxta menſuram & regulam ipſo iure diuino conſtitutam, quæ ex vſu & traditione colligenda eſt, ſed in præſenti ordinarium ius diuinum eſt, vt Epiſcopus miniſtret hoc ſacramẽtum, quod verò alteri delegetur hæc poteſtas, eſt diſpenſatio quædam ipſo diuino iure ſpecialiter conceſſa, & tradita, ac vſus Eccleſiæ hactenus ſolum docuit, diſpenſationem hanc ſolum eſſe à Chriſto conceſſam,
E reſpectu ſimplicis ſacerdotis; ergo non poteſt probabiliter ad alios extendi. Tamen affert optimam congruentiam diuus Thomas: nam ſicut ſolus Sacerdos habet directam poteſtatem in Corpus Chriſti verum, ita etiam ſolus habet per ſe & ex officio directam poteſtatem in Corpus Chriſti myſticum ad remittenda peccata, & ad miniſtranda ſacramenta ex officio, & ideo meritò ſimplex Sacerdos cenſetur capax huius poteſtatis ſaltem per delegationem, vt, qui poteſt Corpus Chriſti conficere, & per ſacramẽtum illud fidelem populum ſpiritualiter nutrire, poſſit etiam, deficiente Epiſcopo, illum confirmare, & ad Chriſtianã militiam præparare. Diaconus verò,

& conſe

& conſequenter quilibet inferior, cum careat prædicta poteſtate in Corpus Chriſti verum, meritò reputatur ineptus ad huiuſmodi miniſterium, & incapax talis diſpenſationis. Nam ob hanc etiam cauſam non poteſt committi Diacono, vt miniſtret extremã vnctionem: ergo multo minus vt miniſtret Confirmationem.

2. Pars probatur. D. Thomas. Secunda pars eodem modo videtur mihi certa, quamquam nonnulli Scholaſtici contrarium inſinuent, eã verò ſignificat diuus Thomas hîc ad primum, dum ait: hoc conuenire Pontifici ſupremo ex plenitudine poteſtatis, quam habet in Eccleſia; ſentit ergo nullum alium habere hanc poteſtatem. Et idem ſentit Paludanus diſtinctione 7. quæſtione 4. numero 20. & idem tenet Soto eadem diſtinctione articulo 12. ad quintum, quamquam non videatur ſatis conſequenter loqui ad ea, quæ in ſolutione ad primum dixerat, vt ſtatim annotabo. Ratio autem eſt ſuprà tacta, quia in his, quæ ſunt iuris diuini abſolutè & ſimpliciter, non poteſt diſpenſari, niſi iuxta modum & menſuram, ipſomet iure diuino ſtatutam & conceſſam, ſed hoc ius miniſtrandi hoc ſacramentum eſt diuinum, & lege ordinaria conceſſum Epiſcopis, & ex traditione ſolum habemus ſummum Pontificem poſſe in hoc diſpenſare. Vnde Conciliũ Florentinum ſignanter dicit, *Legimus autem per ſedis Apoſtolicæ diſpẽſationem, &c.* Contra hãc verò partem ſentit Ledeſma hîc, quamuis enim nobiſcum doceat nunc de facto non poſſe Epiſcopos committere hoc miniſterium ſimplicibus Sacerdotibus in ſuis Epiſcopatibus, quia hoc eſt eis à ſummo Pontifice prohibitum, exiſtimat tamen poſſe id facere ſtando in ſolo iure diuino, & ſecluſa prohibitione Pontificis, quia tantam habet poteſtatem Epiſcopus in ſua prouincia, ſicut Papa in toto orbe, & ad hoc confirmandum adducit Canonem 20. Concil. Toletan. primi ſuprà tractat. Atque idem ſentire debet Soto, ſi talis fuit Chriſti inſtitutio, qualis ab ipſo deſcribitur, dicit enim Chriſtum ſtatuiſſe, ſolos ſacerdotes, ſiue ex officio ſiue ex commiſſione poſſe confirmare, cõmiſiſſe autem Eccleſiæ, vt poſſet, prout expedire cenſeret, limitare, vt Epiſcopus vel Sacerdos ſub hac vel illa conditione eſſet neceſſarius miniſter huius ſacramenti. Ex qua doctrina neceſſariò ſequitur potuiſſe Eccleſiam non limitare hanc poteſtatem delegatam Sacerdotis ad ſummi Pontificis conceſſionem, ſed eam extendere ad conceſſionem Epiſcopi. Vnde fit, ſtando in iure diuino, poſſe Epiſcopũ hanc facultatem concedere, ſolumque ex cenſura & limitatione Eccleſiæ hoc eſſe ſummo Pontifici reſeruatum, ſed vterque iſtorum authorum grauiter deceptus eſt: nam inprimis Ledeſma nititur fundamento nimis falſo & improbabili. Multa enim poteſt ſummus Pontifex in Eccleſia ex plenitudine poteſtatis, quæ non poſſunt Epiſcopi in ſuis diœceſibus, vt alio loco latius tractandum eſt. Deinde, ſi hoc poſſunt Epiſcopi iure diuino, vbi eſt illis prohibitum à ſummo Pontifice, ne vtantur hac poteſtate? aut vbi facta eſt hæc reſeruatio, aut iuriſdictionis coarctatio? nullum enim extat de hac re Pontificium decretũ. Quod ſi fortaſſe dicat, Epiſcopos amiſiſſe hoc ius per non vſum, in primis hoc gratis dicitur, cũ hoc non ſit priuilegium, ſed ordinarium ius. Deinde hinc potius debuiſſet inferri, ideo Epiſcopos nunquam habuiſſe hunc vſum, quia nunquam habuerunt hanc poteſtatem. Denique aliàs eadem ratione dici poſſet poſſe Epiſcopos per contrariam conſuetudinem acquirere ius concedendi hanc facultatem, quod fortaſſe Ledeſma facile concederet, imò exiſtimat in Græcia aliquando fuiſſe hanc conſuetudinem, vt ſimplices Sacerdotes confirmarent ex licentia Epiſcopi: quod de Ægyptiis refert Ambroſius ad Epheſios quarto, *Ambroſius.* ſed loquitur apertè de eo tempore, in quo Presbyteri ſimul ordinabantur Epiſcopi, nunquam ergo in Catholica Eccleſia fuit talis conſuetudo, quod Epiſcopi concedant ſimplicibus ſacerdotibus facultatem confirmandi, nec Concilium Tolet. quod citat, loquitur de hoc ſacramento, vt ſupra vidimus. At verò Soto non rectè explicat inſtitutionem, primum, quia ex doctrina eius ſequitur, Epiſcopum non ex Chriſti inſtitutione, ſed ex Eccleſiæ determinatione, eſſe nunc ordinarium miniſtrum huius ſacramenti. Conſequẽs eſt falſum, & cõtra id, quod Concilium Florentinum & Tridentinum indicant, dum *Conc. Flor. Conc. Trid.* definiunt, ſolum Epiſcopum eſſe ordinarium miniſtrum, nimirum ex inſtitutione Chriſti. Secundò, quia aliàs potuiſſet Eccleſia facere, vt ordinarius miniſter huius ſacramenti eſſet quilibet Sacerdos, ſi nullam limitationem inſtitutioni Chriſti adhibuiſſet, conſequens autem videtur etiam repugnare prædictis definitionibus. Tertiò potuiſſet Eccleſia aliis modis præſcribere hoc miniſterium, vt verbi gratia, quod ſimul cum Epiſcopis aliqui eſſent neceſſarij & ordinarij miniſtri, non verò alij ſimplices ſacerdotes. Item quod poteſtas delegandi hanc facultatem ſimplici Sacerdoti, non tantũ eſſet penes Pontifices, ſed etiam penes Parochos, vel Abbates, & alia ſimilia inferri poſſunt planè abſurda. Verus ergo modus inſtitutionis eſt ſuprà à nobis declaratus, & iuxta illum limitata eſt ipſo iure diuino hæc poteſtas delegandi hoc miniſterium, vt ſit propria ſummi Pontificis.

3. Pars probatur. Conc. Flor. Tertia pars concluſionis ferè habetur in Concil. Florent. in illis verbis: *Legitur tamen aliquãdo per Apoſtolicæ ſedis diſpenſationem ex rationabili & vrgente admodum cauſa.* Colligitur etiam ex dictis: nam hæc cõceſſio eſt per modum cuiuſdam diſpẽſationis: omnis autẽ diſpenſatio in communi lege requirit cauſam rationabilem. Præterea Chriſtus Dominus, quia voluit ordinarium miniſtrum eſſe ſolum Epiſcopum, conſequenter virtute voluit, alium miniſtrum ſine neceſſitate non introduci: ergo requiritur rationabilis cauſa. Imò hinc videtur inferri, ſi aliter fiat hæc diſpenſatio ex ſola voluntate Pontificis, ſine rationabili cauſa, non ſolum malè fieri, ſed etiam irritam eſſe ac nullam: quia eſt contra Chriſti voluntatem, & inſtitutionem, & quia in vniuerſum, licet in iure humano diſpenſatio ſine cauſa facta teneat, quando eſt ab habente æqualem poteſtatem: tamen diſpenſatio in his, quæ pertinent ad ius diuinum, vt in voto & ſimilibus, ſi fiat ſine cauſa, non ſolum eſt illicita, ſed etiam nulla: hæc autem diſpẽſatio eſt aliquo modo in iure diuino, vt dictum eſt: ſed hoc vltimum licèt appareat probabile, non tamen audeo id ſimpliciter affirmare, ne videar iniicere ſcrupulum & dubitationem, an Confirmatio facta à Presbytero ex conceſſione Pontificis valida ſit, eſſet enim hoc inconueniens: & ideo ſimpliciter dicendum eſt, quotieſcunque Papa concedit hanc facultatem, licèt fortaſſe quoad praxin & vſum minus prudenter interdum faciat, nihilominus conceſſionem eſſe validam, ſuumque effectum habere: nam hic eſt conuenientior inſtitutionis modus. Vnde in prædicto Concilio *Conc. Sen.* Senonenſi ſignificatur, hanc facultatem poſſe concedi per modum cuiuſdam priuilegij, quod, vt validum cenſeatur, nil aliud exigitur, quàm quod conſtet eſſe conceſſum. Quod poteſt etiam confirmari exemplo minorum Ordinum, quos non poſſint cõcedere ſimplices ſacerdotes ex vi ſuæ ordinationis, poſſunt tamen ex delegatione Põtificis, quæ ſemper

valida cenſetur abſq; examinatione cauſæ. Vnde non requiritur ad valorem actionis, ſed vt prudenter fiat: & ad hoc non ſemper requiritur cauſa ex neceſſitate aliqua vel penuria miniſtrorum, ſed aliis titulis & rationibus fieri poteſt.

Paludanus. Papa electus nondum vero Epiſcopus poteſt dare facultatē Sacerdoti adminiſtrandi hoc ſacramentum.

Solet verò hîc inquiri, an Papa electus & habens iam ſupremam Eccleſiæ iuriſdictionem, nondum tamen Epiſcopus conſecratus poſſit hoc miniſterium committere ſimplici ſacerdoti, & ratio dubij eſſe poteſt, quia tunc Pontifex per ſe ipſum non poſſet confirmare: ergo nec poſſet alij committere, atque ita ſentit Paludanus ſuprà num. 51. Sed contrarium videtur longè probablius: nam, hæc diſpenſatio non eſt actus ordinis: nam in hoc non ſuperat ſummus Pontifex alios Epiſcopos, ſed eſt actus poteſtatis iuriſdictionis, in qua ſuperat Pontifex alios Epiſcopos; ergo ſi Papa habet ſupremam iuriſdictionem, quamuis nondum conſecratus ſeu ordinatus ſit, poteſt hanc diſpenſationem concedere. Nec refert, quòd per ſe ipſum non poſſit confirmare ex defectu Ordinis: nam ſæpe poteſt hoc modo vnus alteri committere, quod per ſe non poteſt facere, vt Epiſcopus nõdum ordinatus ſacerdos poteſt dare ius abſoluendi, quamuis ipſe per ſe abſoluere non poſſit, & ratio eſt, quia huiuſmodi conceſſio ſupponit in altero Ordinem neceſſarium ex inſtitutione Chriſti, vt ei poſſit hæc poteſtas delegari, & ipſa ſolum eſt veluti applicatio, ad quam ſufficit poteſtas iuriſdictionis. Vnde conſequenter infertur, ſi Pontifex electus ſit ſimplex Sacerdos nondum conſecratus Epiſcopus poſſe, ſi velit, & rationabilis cauſa occurrat, hoc ſacramentum miniſtrare ſecum ipſo diſpenſando: quia non eſt peioris conditionis, quamuis moraliter loquendo, vix poſſit caſus occurrere, in quo id fieri oporteat.

Hæc conceſſio ſeu facultas non ceſſat morte delegantis Pontificis.

Rurſus inquiri ſolet, an ſimplex Sacerdos, qui facultatem habuit à ſummo Põtifice miniſtrandi hoc ſacramentum, poſſit mortuo Pontifice, illud miniſtrare. Videtur enim ceſſare virtus eius, cùm ſit veluti inſtrumentalis, pendens à Pontifice concedente facultatem. Dicendum eſt tamen hanc facultatem non ceſſare per mortem cõcedentis, & ideo in eo caſu poſſe ſimplicem ſacerdotem licitè & validè hoc ſacramentum miniſtrare, alioqui Sacerdotes hac facultate vtentes in remotiſſimis regionibus (pro quibus maximè concedi ſolet hæc facultas) ferè ſemper eſſent moraliter dubij de valore ſacramenti, ſi fortaſſe Pontifex, qui facultatem conceſſit, mortuus eſſet, nam hoc periculum mortale eſt, & frequenter accidit. Accedit quod in vniuerſum gratia non extinguitur morte concedentis: hæc autem facultas eſt gratia quædam & fauor, & ideo non ceſſat. Vnde etiam colligitur, quod licèt fortaſſe ceſſet ratio vel neceſſitas, quæ mouet Pontificem ad hoc priuilegium concedendum, non ſtatim ceſſat ipſo facto huiuſmodi facultas, niſi in ea ſit expreſſum, ita vt ſub ea cõditione vel limitatione data ſit, alioqui ſi abſolutè concedatur, ſemper durat, etiam ſi fortaſſe cauſa non duret, quia non pendet ab illa in fieri, & in conſeruari, neque in ſua ſubſtantia & valore, vt dictum eſt. Poteſt autem hæc facultas ſemel conceſſa reuocari, ita, vt ſicut Confirmatio data à Sacerdote ſimplice prius quàm habeat à Põtifice facultatem, eſt nulla, & prorſus irrita, ita etiam data poſt reuocationem facultatis prius conceſſæ, quia per hanc facultatem non datur aliquis Ordo, neq; imprimitur aliquis character indelebilis, & ideo de ſe reuocari poteſt, ſicut alia priuilegia, facta autem huiuſmodi reuocatione, res conſtituitur in eodem ſtatu, in quo antea erat, & ideo tam impotens manet ſimplex ſacerdos ad miniſtran-

Non ceſſat ceſſante cauſa niſi cum limitatione conceſſa ſit.

Poteſt tamen reuocari.

A dum hoc ſacramentum poſt reuocatam prædictam facultatem, quam erat impotens ante illam conceſſam. De qua re legi poteſt Alexand. Alenſ. 4. p. quæſt. 28, memb. 1. art. 3. §. 3.

Alex. Alenſ.

Ad argumenta 1. ſententiæ

Ad argumenta primæ ſententiæ facilis eſt reſponſio ex dictis. Dicimus enim Pontificem in hoc negotio non diſpenſare, neque immutare ius diuinum, ſed conſtituere talem miniſtrum huius ſacramenti, qualem Chriſtus inſtituit, voluit autem Chriſtus, miniſtrum ordinarium & ex officio eſſe Epiſcopum, extraordinariè autem poſſe eſſe ſimplicem Sacerdotem, authoritate ſummi Pontificis ad hoc deputatum, hunc enim fuiſſe inſtitutionis modum, probatum eſt ex vſu & traditione Eccleſiæ. Neq; propterea hoc extendendum eſt ad quamcunque aliam, aut materiam aut formam ſacramentorum, quia non
B oportet, eundem eſſe modum inſtitutionis in omnibus, cùm non ſit in omnibus eadem ratio, vel neceſſitas, vel traditio, erit autem ſimile exemplum in minoribus Ordinibus, ſupponendo, quòd ſint verum ſacramentum: nam ordinarius miniſter eorum eſt ſolus Epiſcopus, & tamen poſſunt ex conceſſione Pontificis per ſimplicem Sacerdotem miniſtrari. Atque hinc fit, characterem Epiſcopalem eſſe ſufficiens principium huius ſacramenti, neceſſarium in miniſtro ordinario & ex officio, non tamen abſolutè & ſimpliciter, quia etiam character Sacerdotalis poteſt ſufficere, non tamen per ſe, & veluti vi ſua, ſed quaſi extenſus vel applicatus per conceſſionem Pontificis: cùm enim character non ſit potentia phyſica, ſed ſignaculum quoddam, inducens quandam rationem
C moralis potentiæ ſeu facultatis, facilè intelligi poteſt in aliqua actione poſſe pendere ex conceſſione ſeu facultate morali iuxta Chriſti inſtitutionem. Sed quæres an illa ſententia ſit iam hæretica, & noſtra ſit de fide, nonnulli enim ita ſimpliciter affirmant, vt Ledeſma hîc, & inſinuat etiam Soto in diſtinctione 7. articulo 11. dicens; Sententiam diui Thomæ non ſolùm eſſe opinionem, verùm etiam Eccleſiaſticam ſanctionem. Fundatur autem in decreto Concilij Florentini ante, quod (ait Soto) potuiſſe Durandum & Scotum aliud opinari: de Adriano autem miratur, quod illud non legerit. Sed non eſt veriſimile, illud non legiſſe, ſed fortaſſe tempore Adriani de-
D creta illa Concilij Florentini non erant ita recepta, nec plena authoritate confirmata, vel certè (quod veriſimilius eſt) non intellexit Concilium hoc definiuiſſe: nam ſolùm refert, ſedem Apoſtolicam aliquando in hoc diſpenſaſſe, nõ tamen id expreſsè approbat, neque habet aliquod verbum, quod definitionem indicet, ſed obiter tanùtm hiſtoriam attingit. Concilium autem Tridentinum (quod Ledeſma citat) licèt definiat, ordinarium miniſtrum eſſe Epiſcopum, nihil tamen de extraordinario tractat, ſed rem indefinitam relinquit. Exiſtimo ergo, nondum eſſe in hoc aliquid de fide, quamquam non negem, Concilium Florentinum magnam huic noſtræ
E ſententiæ tribuiſſe authoritatem, adeò, vt temerariũ cenſeam, contrarium velle pertinaciter defendere. De fundamentis autem ſecundæ ſententiæ nihil dicendum occurrit. An verò neceſſarium ſit, ſimplicem ſacerdotem miniſtrantem hoc ſacramẽtum ex conceſſione Pontificis, vti Chriſmate ab Epiſcopo conſecrato, vel in hoc poſſit etiam cadere diſpenſatio, diximus ſuprà tractando de materia huius ſacramenti.

Ledeſma. Soto.

Conc. Flor.

Contrariam ſententiam pertinaciter defendere temerarium eſt.

SECTIO III.

Vtrùm hæreticus Epiſcopus, vel ab Eccleſia præciſus, ſeu prohibitus, poſſit eſſe miniſter huius ſacramenti.

Ratio

RAtio dubitandi eſt, quia nonnulli Pontifices & Patres antiqui interdum ſignificant, ſacramentum Confirmationis datum ab Epiſcopo hæretico eſſe irritum & inane. Ita ſignificat Innocentius I. epiſtola 18. capite 3. de hæreticis enim loquens ait: *Eis ſolùm Baptiſma ratum eſſe permittimus*; & infrà: *Nec dare Spiritus ſancti plenitudinem poſſunt, quam per impietatis ſuæ perfidiam perdiderunt.* Similiter Leo Papa epiſt. 35. capite 2. baptizatum ab hæreticis dicit, non eſſe rebaptizandum, *ſed hoc ei eſſe conferendum quod ibi defuit, vt per Epiſcopalem manus impoſitionem virtutem ſancti Spiritus conſequatur*: & epiſt. 77. cap. 7. dicit, baptizatos ab hæreticis ſola inuocatione Spiritus ſancti per impoſitionem manus eſſe confirmandos, & ſubdit inferiùs rationem. *Vt, quod ab hæreticis nemo accipit, à Catholicis ſacerdotibus conſequatur.* Ergo ex ſententia Leonis Confirmationis ſacramentum ab hæreticis dari non poteſt. Et confirmatur: nam ita fuit ſemper antiqua conſuetudine in Eccleſia obſeruatum, ſcilicet, vt ab hæreticis baptizati, cùm ad Catholicam Eccleſiam veniunt, per manus impoſitionem, id eſt, ſacramentum Confirmationis, recipiantur. Sic Euſebius Papa epiſt. 3. circa finem: *Hæreticos omnes, quicunque Dei gratia conuertuntur, & in ſanctæ Trinitatis nomine credentes baptizati ſunt, Romanæ Eccleſiæ regulam tenentes per manus impoſitionem reconciliari præcipimus*; & ſubdit ſtatim, *Manus impoſitionis ſacramentum magna veneratione tenendum eſt, &c.* ergo loquitur de hoc ſacramento, de quo videntur etiam loqui Concilium Arelatenſe primum, canone 8. illis verbis: *Manus eis tantùm imponatur, vt accipiant Spiritum ſanctum.* Et Arelatenſe II. capite 17. ibi: *Cum chriſmate & manus impoſitione in Eccleſia recipi ſufficit.* Vnde Cypr. ſupponens hanc Eccleſiæ conſuetudinem, & ſequens ſententiam ſuam de rebaptizandis, ab hæreticis baptizatis, ſcribit in epiſt. 72. *Eis parum eſſe manum imponere ad accipiendum Spiritum ſanctum, niſi accipiant & Eccleſiæ Baptiſmum*: & epiſtola ſeptuageſima quarta videtur ſupponere, tanquam conceſſum ab omnibus, Confirmationem non poſſe dari ab hæreticis; cùm ſic ad hominem argumentatur: *Si maieſtati nominis tribuunt, vt, qui in nomine Ieſu Chriſti, vbicunq; & quomodocunque baptizantur, innouati & ſanctificati iudicentur: cur non eiuſdem Chriſti nomine illic & manus baptizato imponitur ad accipiendum Spiritum ſanctum? Cur eadem eiuſdem maieſtas nominis non præualet in manus impoſitione, quam valuiſſe contendunt in Baptiſmi ſanctificatione?* Hinc etiam in Cócilio Carthaginienſi tempore Cypriani celebrato, Nemeſianus Epiſcopus ſic inquit: *Male ergo ſibi quidam interpretantur, vt dicant, quòd per manus impoſitionem Spiritum ſanctum accipiãt, & ſic recipiantur, cum manifeſtum ſit vtroq; ſacramento debere eos renaſci in Eccleſia Catholica*; ſignificat ergo hunc fuiſſe eo tempore ſenſum Catholicorum Doctorum diſtinguentium inter Baptiſmum & Confirmationem, vt illum validum eſſe dicerent ab hæreticis datum, non verò hanc, quod etiam ſignificatur in libro de Eccleſiaſticis dogmatibus c. 52. vbi de baptizatis ab hereticis cùm ad Eccleſiam redeunt, dicitur, *Purgati iam fidei virtute confirmentur manus impoſitione.* Sic etiam Auguſtinus lib. 2. de Baptiſmo, c. 7. & lib. 5. de Baptiſmo, c. 23. dicit, baptizatos ab hæreticis, & ab hæreſi redeuntes per manus impoſitionem fore recipiendos.

Innocent. I. — *Leo Papa.* — *Euſeb. Papa.* — *Conc. Arelat.* — *Cyprian.* — *Conc. Carth. Nemeſianus.* — *Auguſt.*

Ratio pro hac ſententia. Ratio autem reddi poteſt, quam Auguſtinus dictis locis tangit, quia hæretici ſunt incapaces Spiritus ſancti, & ideo Spiritus ſanctus extra Eccleſiam Catholicam dari non poteſt, hoc autem ſacramentum inſtitutum eſt ad dandam Spiritus ſancti abundantiam & perfectionem. Congruum ergo fuit, vt A huius ſacramenti miniſterium ſolis Epiſcopis Catholicis committeretur. Nec refert, quòd character ſeu conſecratio Epiſcopalis ſit indelebilis: nam etiã hoc admiſſo, intelligi rectè poteſt, Chriſtum inſtituiſſe, huiuſmodi characterem non ſufficere, niſi in miniſtro ab Eccleſia tolerato in ſacramentorum adminiſtratione; ſicut è contrario dicebamus, characterem ſacerdotalem non ſufficere per ſe ſine facultate Pontificis ad huiuſmodi miniſterium: illa autem adiuncta, poſſe ſufficere, ita è contrario Epiſcopalem characterem ſufficere, dummodo ab Eccleſia prohibitus, ſeu præciſus Epiſcopus non ſit.

Propter hanc difficultatem nonnulli Iuriſperiti docuerunt, Epiſcopum hæreticum, ſeu ab Eccleſia B præciſum ita eſſe prohibitum ab huius ſacramenti adminiſtratione, vt, ſi illud tentet conferre, nihil efficiat. Ita refert Caſtro libro ſecundo de iuſta hæreticorum punitione, cap. 21. Couarruuias lib. 1. Variar. reſolutionum, cap. 10. num. 8. ex Gloſſa in cap. accedens, 50. diſtinct. & in cap. degradatio, de pœnis in 6. quæ generatim loquuntur de quocunque actu Ordinis facto à Clerico degradato. Hæc tamen ſententia erronea eſt, ac meritò ab omnibus Doctoribus eſt reiecta.

Caſtro. — *Couarr.*

Dicendum eſt ergo, quemcunque verum Epiſcopum, quoad conſecrationem, eſſe ſufficientem miniſtrum huius ſacramẽti, etiam ſi hæreticus ſit, excommunicatus, aut degradatus, ita vt non poſſit Eccleſia C facere, quin ſacramentum Confirmationis ab eo datum ſub debita forma, materia & intẽtione, validum ſit, licèt ipſe peccet illud miniſtrando. Hanc concluſionem non inuenio expreſsè definitam, & ideo non aſſero abſolutè eſſe de fide. Nam, licèt Concil. Trid. ſeſſione 7. Canon. 12. de ſacramentis in genere, definiat, ſacramentum datum à miniſtro exiſtẽte in peccato mortali eſſe validum, nihil tamen ab hæretico in genere definit, neque aliquid etiam ſpecialiter de hoc ſacramento colligitur, tamen concluſio poſita, primò ex doctrina ſuprà tradita de ſacramentis in genere: eſt enim eadem ratio de hoc, & de cæteris ſacramentis. Vnde omnia ferè ibi adducta poſſunt facilè ad hoc ſacramentum applicari. Secundò ex D Concilio Florent. & Trid. tum quia abſolutè dicunt, Epiſcopum eſſe ordinarium miniſtrum huius ſacramenti: ſed Epiſcopus, quamuis ſit hæreticus, aut quacunque alia ratione ab Eccleſia præciſus, eſt verus Epiſcopus; ergo eſt etiam verus & ſufficiẽs miniſter, tum etiam, quia Concil. Trid. dicit miniſtrum ſacramenti in peccato mortali exiſtentem eſſe verum miniſtrum; ergo etiam ſi ſit in peccato hæreſis. Nam ſicut non licet excipere peccatum adulterij, aut cócubinatus, & aliud ſimile, ita nec peccatum hæreſis: nã hæ definitiones Cóc. doctrinales sũt, & vniuerſales.

Conc. Trid. — *Conc. Flor.* — *Conc. Trid.*

Tertiò, quia Eccleſia non poteſt auferre à Sacerdote, vel Epiſcopo Ordinem, ſeu conſecrationem ſemel datam: ergo quamuis poſſit prohibere vſum E eius, non tamen poteſt facere, quin actus ſolius Ordinis ab huiuſmodi miniſtro factus, validus ſit. Cùm ergo Confirmatio tantùm ſit actus Ordinis Epiſcopalis, non poteſt ab Eccleſia impediri, quo minùs ſit verum ſacramentum, etiam ſi Epiſcopus ſit hæreticus vel præciſus, dummodo cætera neceſſaria adhibeantur. Primum antecedens certiſſimum eſt, quia character ſacerdotalis deleri non poteſt, vt definit Concil. Trid. ſeſſio. 7. Canone 9. & ſeſſio. 23 capite 4. Vnde quando Sacerdos deponitur, ſeu degradatur, reuera non priuatur ipſo Ordine, quia non priuatur charactere, ſed priuatur vſu, vel etiam priuilegiis Sacerdotalibus. Quamuis autem inter Theologos in controuerſia poſitum ſit, an Epiſcopalis conſecratio imprimat

Conc. Trid.

imprimat characterem, vel phyſicè augeat præexiſtētem, aut tantùm moraliter, nihilominus ſine controuerſia ab omnibus receptum eſt, conſecrationem Epiſcopalem eſſe initerabilem, & indelebilem, vt in proprio loco latiùs dicturi ſumus. Vnde Conc. Trid. dicta ſeſſio. 23. cùm cap. 4. dixiſſet, Ordinem imprimere characterem indelebilem, & ideo Sacerdotes habere poteſtatem Ordinis, quam amittere non poſſunt, ſtatim ſubdit, Epiſcopos pertinere ad hunc hierarchicum ordinem, & habere in eo gradu propriam quandam poteſtatem; ſentit ergo etiam illam eſſe inamiſſibilem. Prima autem conſequentia probatur, quia huiuſmodi actus ſolùm pendet à poteſtate Ordinis, ideo enim vocatur actus ſolius Ordinis, vt diſtinguatur ab illo, qui eſſentialiter eſt etiam actus iuriſdictionis; vt eſt ſacramentale iudicium, & abſolutio, quæ propterea nulla eſt, ſi poteſtas iuriſdictionis deſit, quia ab illa per ſe pendet; actus verò ſolius Ordinis, vt eſt conſecratio, à ſola poteſtate Ordinis per ſe pendet, & ideo illa poteſtate durante prohiberi quidem poteſt talis actus, vt licitè fieri non poſſit, non tamen poteſt ab homine impediri, quo minus, ſi fiat cum cæteris conditionibus requiſitis, validus ſit. Atque hac ratione conſecratio Euchariſtiæ facta à ſacerdote hæretico, vel quacunque ratione prohibito, valida eſt. Similiter Extrema vnctio, item Ordinatio facta ab Epiſcopo hæretico, ſeu præciſo, quæ propterea non iteratur in Eccleſia, vt ſuis locis videbimus; ergo idem dicendum eſt de actu confirmandi: non conſtat per ſe, & intrinſecè non eſſe actum iuriſdictionis, cùm non ſit actus iudicialis, ſed ſolùm conſecratiuus, vt ſic dicam.

Auguſt. Quartò, eſt hæc ſententia Auguſtini libro 2. contra literas Petilian. cap. 104. vbi agens de ſacramento chriſmatis, quod in genere viſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt, dicit eſſe poſſe in hominibus peſſimis, illúdque in hoc competat cum Baptiſmo & vtrumque dicit eſſe poſſe inter hæreticos, & in parte Donati, & ibidem declarat, etiam in hoc ſacramento diſtinguendum eſſe ſacramentum ab effectu, vt intelligamus, quamuis contingat Spiritum ſanctum non dari ab hæreticis, non propterea negari debere ab eis dari ſacramentum. Vnde ex hoc loco euidenter conſtat, totam doctrinam ſuprà datam & explicatam de malis miniſtris ſacramentorum in genere ex ſententia Auguſtini eodem modo procedere de miniſtro huius ſacramenti. Vnde lib. 5. de Baptiſmo c. 20. ait: *Sicut ſanctificatur oleum ad verba, quæ procedūt ex ore homicidæ, ita etiam ſanctificatur in hæreticorum altari; quia nullis hominum falſitatibus impeditur Deus, quò minus ſuis ſacramentis adſſe dignetur.* Vnde concludit, *Baptiſmum, Euchariſtiam, & manus impoſitionem, valere, etiam per homicidas*: conſtat autem ex omnibus libris Auguſtini contra Donatiſtas, eādem rationem de hæreticis, quæ eſt de homicidiis, & aliis huiuſmodi peccatoribus.

Vltimò, ſi congruentiis vtendum eſt, omnes ſuprà adductæ de ſacramētis in genere hîc habent locum, ne ſcilicet dubia & incerta ſit Confirmationis veritas, ſi ab interna hominis ſanctitate, aut fide pendeat, & aliæ ſimiles. Si verò ratio à priori petatur, recurrendum eſt ad inſtitutionem, & ad poteſtatem Ordinis indelebilem, vt iam tactum eſt. Vnde ſic poteſt *Conc. Flor.* ratio concludi: nam iuxta doctrinam Concilij Florentini ſacramentum tribus perficitur, materia, forma, & miniſtro. Vnde fieri non poteſt, vt hæc ritè adhibeantur, & ſacramentum non perficiatur. Ergo ſi in præſenti ſacramento adhibetur materia & forma à vero Epiſcopo, efficietur ſacramentum, quantumuis Epiſcopus ſit prauus, vel hæreticus, aut præciſus.

A Ad rationem dubitandi in principio poſitam cogitare aliquis poſſet, potuiſſe aliquos ex prædictis Patribus circa hoc errare, quia olim hæc veritas non erat adeò declarata, & intellecta, ſicut nunc eſt. Veruntamen, licèt de diuo Cypriano & aliis, qui de ſacramento Baptiſmi ita ſenſerunt, id dici poſſet, tamen de diuo Auguſtino id non eſt veriſimile, & multo minùs de Pontificibus citatis, præſertim cùm ibi doceant Eccleſiam de re grauiſſima, & ad bonos mores maximè pertinente, & referant Eccleſiæ conſuetudinem, in qua nunquam eſſe potuit grauiſſimus & intolerabilis error, qualis fuiſſet, ſi ſacramentum hoc à miniſtro hæretico ritè celebratum, in Catholica Eccleſia iteraretur. Dicendum ergo eſt, Pa- *Ad rationem dubitandi.*
B tres in illis locis non agere de hoc ſacramento, ſed de manus impoſitione reconciliatiua, quam eſſe diſtinctam ab hoc ſacramento Confirmationis ſuprà oſtendimus diſputatione 34. ſectione 1. & eſt ſatis expreſſum in Concilio Hiſpalenſi ſecundo, capite 7. *Conc. Hiſpal.* vbi dicitur, non licere Chorepiſcopis, vel conuerſis ex hæreſi manus imponere, vt Spiritum ſanctum recipiant, vel baptizatorum frontes chriſmate ſignare, quod ſumptum eſt ex Leone Papa epiſtola 88. atque *Leo Papa.* idem colligi poteſt ex Fœlici III. in epiſtola decretali, capite tertio & quarto & ſequentibus; & ex *Fœlix 3.* Clemente libro 2. Conſtitut. capite 45. & libro 8. *Clemens.* capite 12. quibus locis fit mentio manus impoſitionis purgatiuæ, ſeu reconciliatiuæ, quæ erat per mo-
C dum cuiuſdam publicæ pœnitentiæ, & abſolutionis, de qua etiam loquitur Innocentius I epiſtola 22. capite 4. cùm dicit, Clericos conuerſos ex hæreſi ſolere admitti ad communionem laicam per manus impoſitionem, & capite quinto declarat id fieri per *Innoc I.* pœnitentiam, & addit interdum recipi in ſuo gradu & ordine ad clericalem communionem: quomodo etiam dicitur in Concilio Arelatenſi capite 12. Clericos conuerſos ex hæreſi, ſi magnum fidei ſuæ, & *Conc. Arelat.* perfectæ conuerſionis teſtimonium præbuerint, poſſe ad ſuum gradum & ordinem recipi per manus impoſitionem: non erat ergo illa manus impoſitio, Confirmatio. Quomodo enim veriſimile eſt, aut eos fuiſſe denuo confirmatos, qui in ſacerdotali Ordine
D recipiebantur, aut ordinationem hæreticorum, vt ratam & validam receptam eſſe, non autem Confirmationem? Quod ſi dicas, non ibi eſſe ſermonem de ordihatis ab hæreticis, ſed de clericis, qui cùm in Eccleſia Catholica fuerint ordinati, in hæreſin labuntur, & poſtea conuertuntur. Sed inprimis hoc gratis dictum eſt, quia illa decreta abſolutè & ſimpliciter loquuntur, deinde eadem ratione dicam in aliis decretis non eſſe ſermonem de his, qui ritè confirmati ſunt ab hæreticis, vt de Bonoſiacis loco ſuprà citato dicebamus, & maximè credi poſſet, quando alicubi dicitur, adiungendam eſſe huic manus impoſitioni reconciliatiuæ vnctionem chriſmatis, vt eſt in Concilio Arelatenſi ſecundo, capite 17. *Conc. Arelat.*
E & apud Theodoretum libr. 3. Hæreticarum fabularum, capite de Nouato, vbi refert, Patres ordinaſſe, *Theodoret.* vt hi, qui à Nouatiana hæreſi conuertebantur, per vnctionem chriſmatis reciperentur; quia Nouatiani illis, quos baptizabant, ſacrum chriſma non præbebant. Sic ergo in vniuerſum credi poteſt, quotieſcunque hæretici per vnctionem chriſmatis recipiebantur, id factum eſſe ſolùm cum his, qui in hæreſi vncti non fuerant: nam alioquin conſtat, non ſemper fuiſſe adhibitam vnctionem chriſmatis, cum manus impoſitione reconciliatiua, vt patet ex aliis decretis ſuprà citatis. Imò neque, quando adiungebatur chriſma, erat ſemper ſacramentum Confirmationis, ſed aliqua cæremonialis vnctio, cui ſignum apertum

apertum eſt, quia fiebat etiam à ſimplici Presbitero, vt patet ex Conc. Arauſ. I. c. 2.

Conc. Arauſ.

Denique optimum argumentum eſt, quòd hæc magna impoſitio, per quam conuerſi ex hæreſi recipiebantur, non his tantùm adhibebatur, qui ab hæreticis baptizati, vel confirmati fuerant, ſed in vniuerſum omnibus, etiam ſi ante lapſum in hęreſin eſſent à Catholicis baptizati & confirmati; ergo non poterat eſſe ſacramentum Confirmationis, alioqui dicendum eſſet, non ſolùm non eſſe validam Confirmationem datam ab hæretico, ſed etiam Confirmationem ritè acceptam in Eccleſia Catholica per hęreſin amitti, & ideo debere poſtea iterari, quod eſt planè hæreticum. Antecedens verò conſtat ex generalibus locutionibus dictorum decretorum, & ex doctrina Auguſtini dicto lib. 5. de Baptiſmo, cap. 23. vbi rationem huius cæremoniæ reddens, inquit, *Si non adhiberetur venientibus ab hæreſi manus impoſitio, quaſi extra omnem culpam eſſe diiudicarentur, propter charitatis ergo copulationem manus imponuntur correctis ab hæreſi:* hæc autem ratio generalis eſt, & ideo idẽ Aug. lib. 3. de Baptiſmo, c. 16. & 18. ſignificat hanc manus impoſitionem pertinere ad poteſtatem ligandi atq; ſoluendi. Vnde Cypr. epiſt. 10. illam coniungit cum exhomologeſi; & epiſt. 71. dicit, huiuſmodi manum imponi in pœnitentiam, quod etiam dicit Creſcens Epiſcopus Conc. Carthag. ſub Cyprian. Erat ergo illa manus impoſitio, vel ipſamet ſacramentalis abſolutio, ſi ſecretè & interiori foro fiebat, vel publica & ſolemnis pœnitentia, & reconciliatio facta etiam in exteriori foro Eccleſiæ, & de hac frequentiùs eſt ſermo in prædictis decretis.

Auguſt. *Cyprian.* *Creſcẽs Epiſc. Conc. Carth.*

Ex his ergo ſatis reſponſum eſt in communi ad rationem dubitandi propoſitam, ſigillatim verò ad ſingula teſtimonia reſpondendum eſt. Ad innocentium reſpondetur ibi loqui de Ordine dato ab hęretico, quem dicit non eſſe ratum, non quoad ſubſtantiam, ſed quoad vſum, honorem & dignitatem, & priuilegia clericalia, vt latiùs dicendum eſt in materia de Ordine, & conſtat ex multis, quæ tradit Gratian. 1. quæſt. 1. & ex his verbis ipſiuſmet Innocentij, ſcilicet, *Non videtur Clericos eorum cum ſacerdotij, aut miniſterij cuiuſpiam ſuſcipi debere dignitate*, & poſtea ſubdit rationem ſuprà traditam. Vnde ſi quis contẽdat, illam excluſiuam, qua dicitur, *ſolum baptiſmum eſſe ratum apud hæreticos*, & excludere omnia alia ſacramenta, etiam Confirmationem. Reſponderi in primis poteſt dictionem excluſiuam, non excludere concomitantia. Confirmationem autem comitari Baptiſmum, vt perfectionem eius. Deinde dicitur, ſolum Baptiſmum eſſe ita conceſſum hæreticis, vt ab eis & validè, & licitè miniſtrari poſſit, quia eſt ad ſalutem ſimpliciter neceſſarius. Et hoc modo dici etiã poteſt, ſolùm Baptiſmum hæreticis ratum eſſe permitti: nam ad aliorum ſacramentorum vſum ſimpliciter ſuſpenſi ſunt, ita vt ſaltem non poſſint eis licitè vti quandiu ſunt hæretici. Quod verò ait Innocentius, hæreticos non poſſe dare Spiritus ſancti plenitudinem, intelligendum eſt, iuxta ſuprà dicta quæſt. 64. dictum eſſe propter effectum ſacramenti, quem non recipit is, qui à miniſtro hæretico ſacramentum recipit voluntariè, & ſine ſufficiente neceſſitate, & ideo, cum huiuſmodi hæretici ad Eccleſiam veniunt per manus impoſitionem reconciliatiuam ſuſcipiuntur, *ſub imagine pœnitentiæ, & inuocatione Spiritus ſancti*, vt ibidem ait Innoc. Et eodem ſenſu loquitur Leo Papa locis in princip. citatis. Quamquam Lindanus libro quarto Panopliæ, cap. 27. contendat, Leonem ibi loqui de ſacramento Confirmationis, præſertim in poſteriori loco, quod reuera non eſt neceſſarium,

Innocent. Leo Papa. Lindanus.

A quia Leo in eodem ſenſu loquitur quo Auguſt. contra Nouat. Sicut enim per Baptiſmum, & alia ſacramenta datur gratia, ita etiam datur Spiritus ſanctus: & hoc modo aiunt Patres prædicti, quamuis hæreticorum Baptiſma ſit validum, tamen non dare illis Spiritum ſanctum, idcirco cùm conuertuntur, eis manus imponi, vt Spiritum ſanctum recipiant, non eo modo, quo datur per ſacramentum Confirmationis, ſed eo modo, quo per Baptiſmum datur. Si verò quis poſteriorem locũ Leonis velit de propria Confirmatione intelligere, oportet, vt limitationem adhibeat de illis hæreticis, qui non habent veros Epiſcopos, à quibus ritè confirmentur. Et eodem modo exponendum eſt teſtimonium ſuperiùs adductum B ex libro de Eccleſiaſticis dogmatibus. Ad confirmationem ſatis iam explicatum eſt, qualis fuerit illa manus impoſitio, per quam hæretici in Eccleſia recipiebantur: & quoniam cætera teſtimonia ibi adducta, ex dictis facillima ſunt, ad Euſebium Papam reſpondetur, in priori parte loqui Euſebium de manus impoſitione recõciliatiua, in poſteriori verò de confirmatiua, neque hoc eſt mirum, quia vtraque ſignificatio eſt vſitata, & illa ſunt diuerſa capita, in quib. Põtifex ad diuerſa interrogata reſpondet, atque ideo fortaſſe priorem vocauit abſolute manus impoſitionem, poſteriorem verò vocat, manus impoſitionis ſacramentum.

Ad rationem reſpondetur, in primis ſolùm probare, C in hæreticis non habere locum effectum huius ſacramenti, deinde dicitur, potuiſſe quidem Chriſtum Dominum inſtituere miniſtrum huius ſacramenti, eo modo, qui ibi fingitur, ex vſu tamen & traditione Eccleſiæ conſtat, non ita inſtituiſſe, & ideo non eſt ſimile exemplum, quod ibi adducitur: nam ſimplex ſacerdos non habet à Chriſto ex vi ſui characteris poteſtatem miniſtrandi hoc ſacramentum, ſed ſolùm per delegationem Pontificis. Epiſcopus verò immediatè à Chriſto habet poteſtatem miniſtrandi hoc ſacramentum ex vi characteres indelebilis, & ideo, quoad ſubſtantiam ſacramenti, non pendet ab homine.

D

ARTICVLVS VII.

Vtrùm ritus huius ſacramenti ſit conueniens.

AD duodecimum ſic proceditur. Videtur, quòd ritus huius ſacramenti non ſit conueniens. Sacramentum enim Baptiſmi eſt maioris neceſſitatis, quàm hoc ſacramentum, vt ſuprà dictum eſt. Sed Baptiſmo deputãtur certa tẽpora ſcilicet Paſcha & Pentecoſte. Ergo etiam huic ſacramento aliquod certum tempus debet præfigi.

4. d. 7. q. 3. ar. 3. q. 2. ad 3. & in expoſitione literæ. Art. 1. huius q. ad 3. & q. 65. art. 4.

2. Præterea, ſicut hoc ſacramentum requirit deuotionem & dantis & recipientis, ita etiam & ſacramentum Baptiſmi. Sed in hoc ſacramento Baptiſmi non requiritur, quòd à ieiunis ſumatur vel conferatur. Ergo videtur inconuenienter ſtatutum in Conc. Aurelianenſi, vt ieiuni ad Confirmationem veniant: & in Conc. Melden. vt Epiſcopi, non niſi ieiuni, per impoſitionem manuum Spiritum ſanctum tradant.

E

Capit. 31. & Conc. Meld. c. 6. referuntur hæc de conſ. d. 5. c. Vt ieiuni, & vt. Epiſc.

3. Præterea, Chriſma eſt quoddam ſignum plenitudinis Spiritus ſancti, vt ſuprà dictum eſt. Sed plenitudo Spiritus ſancti data eſt fidelibus Chriſti in die Pentecoſtes, vt habetur Actor. 2. Magis ergo debet Chriſma confici & benedici in feſto Pentecoſtes, quàm in cœna Domini.

Art. 2 huius quæſt.

Sed contrà eſt vſus Eccleſiæ, quæ à Spiritu ſancto gubernatur.

Reſpondeo dicendum, quòd Dominus Matthæi 18. fidelibus ſuis promiſit, dicens, vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Et ideo firmiter tenendum eſt, quòd ordinationes Eccleſiæ dirigantur ſecundùm ſa

dùm ſapientiam Chriſti, & propter hoc certum eſſe debet, A *ritus, quos Eccleſia obſeruat in hoc, & in aliis ſacramentis, eſſe conuenientes.*

In epi. ad Hiſpan. Epiſ. ante med. to. 1. Conci & habetur de conſecr. d. 5. c. De his.

Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut Melchiades Papa dicit, ita coniuncta ſunt hæc duo ſacramenta (ſcilicet Baptiſmi & Confirmationis) vt ab inuicem (niſi morte præueniente) nullatenus poſſint ſegregari, & vnum ſine altero ritè perfici non poſſit. Et ideo eadem tempora ſunt præfixa Baptiſmo ſolemniter celebrando, & huic ſacramento. Sed quia hoc ſacramentum à ſolis Epiſcopis datur, qui non ſunt ſemper præſentes, vbi Preſbyteri baptizant, oportuit, quantum ad communem vſum, ſacramentum Confirmationis etiam in alia tempora differre.

Vt patet de conſecr. d. 5. c. Vt Epiſ.

Ad ſecundum dicendum, quòd ab illa prohibitione excipiũtur infirmi, & morte periclitãtes, ſicut in ſtatuto Mel- B *denſis * Concilij legitur. Et ideo propter multitudinem fidelium, & propter pericula imminentia, ſuſtinetur, vt hoc ſacramentum (quod non niſi ab Epiſcopis dari poteſt) etiam à non ieiunis detur vel accipiatur, quia vnus Epiſcopus, præcipuè magna diœceſi, non ſufficeret ad tot homines confirmandos, ſi eis tempus arctaretur. Vbi tamen congruè obſeruari poteſt, conuenientius eſſe, vt à ieiunis detur & accipiatur.*

Habetur de conſecr. d. 4. c. Omni tempore.

*Ad tertium dicendum, quòd ſicut ex Concilio Martini Papæ * habetur, omni tempore licebat chriſma conficere. Sed quia ſolemnis Baptiſmus, ad quẽ requiritur vſus chriſmatis, in vigilia Paſchæ celebratur, congruè ordinatum eſt, vt per biduum antè ab Epiſcopo chriſma benedicatur, vt poſſit per diœceſin deſtinari, dies etiam ille ſatis congruit ad* C *materias ſacramentorum benedicendas, in quo fuit Euchariſtiæ ſacramentum inſtitutum, ad quod omnia alia ſacramenta quodammodo ordinantur, ſicut ſuprà dictum eſt.*

quæſt. 65. a. 1.

DISPVTATIO XXXVII.

& ſexta huius ſacramenti.

De cæremoniis ſacramenti Confirmationis.

DVo poſſunt in præſenti conſiderari. Vnum eſt, confectio chriſmatis, aliud eſt ſacramentalis vſus ipſius chriſmatis, in quo ſacramentum ipſum conſiſtit; & vtrumque fit ab Eccleſia ſpeciali ſolemnitate ac ritu, qui breuiter erit à nobis explicandus.

SECTIO I.

Vtrùm cõfectio chriſmatis cõueniente ritu fiat ab Eccleſia.

OMiſſis hæreticis, qui ſicut cęteras, ita & has Eccleſiæ cæremonias damnant, nihil tamen ſpeciale de hoc ſacramento afferunt, præter ea, quæ ſtatim annotabimus ex generali ratione, quam D. Th. *(D. Thom.)* hic attigit, ſupponimus, Eccleſiam non errare, ſed conuenienter agere in huiuſmodi cæremoniis, quia à Chriſti Domini Spiritu, & ſapientia gubernatur. Vt verò earum rationem reddamus, ad quinque vel ſex cæremonias reuocari omnes poſſunt, ex quibus aliquæ antecedunt, aliæ ſubſequuntur, aliæ verò comitantur, ſeu extrinſecus circumſtant ipſius chriſmatis confectionem. Prima ergo cæremonia eſt, benedictio balſami, quæ ab Epiſcopo, partim orationibus, & deprecationibus partim ſigno, & benedictione Crucis perficitur. De qua nihil dicendum occurrit præter ſuperiùs dicta, nulla enim poteſt nóuam pati calumniam, quia nullum poteſt eſſe aptius ſignum ad cuiuſuis rei ſanctificationẽ, quam verbum Dei, oratio, & Crucis ſignum, vt in ſuperioribus latè oſtenſum eſt.

Sex cæremoniæ expediuntur.

1. benedictio balſami.

2. benedictio olei chriſmalis.

Secunda cæremonia eſt, benedictio olei chriſmalis, quæ eodem verbo & oratione ac ſigno Crucis perficitur: fit autem per modum exorciſmi, quod nullam habet nouam difficultatem, poſitis his, quæ ſuprà de exorciſmis in genere dicta ſunt: ſolùm dubitari poteſt de quadam cæremonia, quæ huiuſmodi benedictionem antecedit, ſcilicet, quòd Pontifex & duodecim ſacerdotes illi aſſiſtentes halãt in modum Crucis ſuper os ampullæ habentis oleum chriſmale, quæ ſolùm ad ſignificationem quandam introducta eſt, & ideo nullam habet ſuperſtitionem, Chriſtus enim Ioann. 20. vt Apoſtolis Spiritum ſanctum *(Ioannis 20.)* daret, in eos inſufflauit; quia ergo chriſmale oleum ad dandam Spiritus ſancti plenitudinem ſanctificatur, ideo ad hoc ſignificandum Eccleſia prædictam inſufflationem induxit, quæ cæremonia antiquiſſima eſt, vt conſtat ex Iſidoro, Ruperto & aliis, qui de officiis Eccleſiaſticis ſcripſerunt, & ex ordine Romano, *(Iſidorus. Rupertus.)* ac libro Pontificali.

Miſtio balſami & olei.

Tertia cæremonia eſt, miſtio balſami & olei quam facit Epiſcopus immittendo balſamum in ampullam Chriſmalis olei, proferens illa verba: *Hæc commiſtio liquorum, fiat omnibus ex ea perunctis propitiatio, & cuſtodia ſalutaris in ſæcula ſæculorum*; qua actione & verbis ſubſtantialis confectio chriſmatis perficitur: nam chriſma vtriuſque liquoris miſtionem, & benedictionem eſſentialiter requirit. Et quamuis inter agendam primam cæremoniam Põtifex parum olei miſceat cum balſamo in patena, vel alio vaſculo diſtincto ab ampulla chriſmatis, tamen ibi reuera non perficitur chriſma, quia neque ea intentione fit, neq; illa eſt perfecta & completa miſtio, ſed tantùm inchoatio quædam, & adumbratio eius.

4. Veneratio ſeu ſalutatio Chriſmatis.

Quarta cæremonia, quæ poſt confectum chriſma ſubſequitur, eſt veneratio quædã ſeu ſalutatio eius: nam Pontifex capite inclinato ſalutat chriſma, dicens: *Salue ſanctum chriſma*, & deinde oſculatur labiũ ampullæ, quod ſecundò & tertiò facit, & hæc poſtea imitantur duodecim ſacerdotes, qui ipſum comitantur: hæc autem cæremonia hæreticis videbitur idololatriam ſapere, quia in ea, videtur creatura adorari: aliis verò indoctis videri poteſt ridicula, quia res inanimis non poteſt ſalutari, quamuis poſſit reuerenter tractari: nam ſalutatio propriè ad perſonam intelligentem dirigatur. Dicendum verò eſt, hanc cære- D moniam meritò eſſe ab Eccleſia introductam ad commendandam fidelibus ſancti chriſmatis exiſtimationem ac reuerẽtiam; eſt enim chriſma res quædam ſacra ſuúmque modum ſanctificationis habens, & ideo propria quædam reuerentia & veneratio illi debetur, ſicut & aliis ſacris ſignis, & rebus diuino cultui dedicatis, vt egregiè docuit diui Thom. 2. 2. *(D. Thom.)* quæſt. 99. articulo 3. quæ reuerentia dicta eſt à nobis in ſuperioribus, adoratio reſpectiua, quia licet verè ac propriè ad rem ipſam inanimem terminetur, non tamen propter ipſam, ſed propter id, ad quod refertur, ſeu quod ſignificat. Ad hoc autem ſignificandum interdum hęc veneratio per modum ſalutationis exprimitur; ſicut etiam beatus Andreas Crucem ſalu- *(B. Andr.)* E tauit, dicens, *Salue Crux pretioſa*, & Eccleſia canit, *O Crux aue ſpes vnica*: quæ verba quatenus orationem vel ſalutationem continent, per tropum & proſopopœiam explicantur, & ad Chriſtum, ſeu rem repræſentatam referuntur; vt dixi in 1. tom diſput. 54. ſect. 4.

5. Cæremonia eſt circunſtãtia temporis.

Quinta cæremonia pertinet ad circumſtantiam temporis, quàm hîc notauit diuus Thomas in ſolutione ad 3. vbi primùm dicit, olim nullum fuiſſe anni tempus ab Eccleſia definitum ad chriſma conficiendum, ſed quolibet tempore confici potuiſſe, quod colligit ex Conc. Mart. Papæ: videtur autem allegare cap. omni tempore, de Conſec. diſt. 4. quod ſumptum eſt ex Canonibus collectis à Martino Brachareſi

Epiſcopo

Epiſcopus. Epiſcopo cap. 51. vbi dicitur, *omni tempore licere Epiſcopo chriſma conficere*, & ſimilia verba habentur in *Conc. Tolet.* Concilio Tolet. I. capite 20. Sed nihilominus certum eſt, tempus ab Eccleſia deſignatum ad chriſma conficiendum, eſſe Feriam quintam Cœnæ Domini; illo enim die, vt ſuprà vidimus ex Patribus, præſertim *Fabianus.* Fabiano, & Cypriano, Chriſtus Dominus docuit *Cyprianus.* chriſma conficere: in cuius rei memoriam illo tantùm die confici conſueuit. Item, quia, vt D. Thomas *D. Thom.* hîc ait, tempus ſolemnis baptiſmatis fuit ſemper vigilia Paſchatis; ideo ante duos dies conſueuit renouari Chriſma, quod vſui eſſe poſſet in ſolemni baptiſmate: hæc autem conſuetudo præter Fabianum epiſt. 2. & Cyprian. ſerm. de vnctione chriſmatis, colligitur ex Iſidoro, Alcuino, Ruperto, & aliis antiquis *Iſidorus.* *Alcuinus.* ſcribentibus de diuinis officiis. Vnde in Concilio *Rupertus.* *Conc. Meld.* Meldenſi, capit. 46. expreſsè præcipitur, *vt nemo ſacrũ Chriſma, niſi in quinta feria maioris hebdomadæ conficere præſumat*, & ob hanc cauſam in cap. quoniam, de ſentent. excomm. in 6. dicitur, Chriſma eſſe conficiendum in die Cœnæ Domini, etiam ſi terra interdicta exiſtat. Quapropter veriſimile non eſt, fuiſſe aliquando vſitatum in Eccleſia, vt quolibet anni *Fabian. Pap.* tempore Chriſma conficeretur; quia Fabianus Papa contrarium præcipit, & indicat fuiſſe traditionem Apoſtolicam. Neque ex prioribus decretis id ſatis colligitur: nam, quod dicitur, *Omni tempore*, poteſt optimè per diſtributionem accommodam intelligi, ſcilicet, omni tempore ad cõficiendum chriſma præſcripto licitum eſſe Epiſcopo illud conficere, id eſt, hoc per ſe, & ex officio ad illius munus pertinere: nam illa decreta non intendunt docere, quo tempore liceat chriſma conficere, ſed ad quem per ſe hoc *Conc. Tolet.* munus & officium pertineat: nam Concil. Toletan. expreſsè intendit prohibere abuſum quorundam Presbyterorum, qui confectionem chriſmatis ſibi vſurpabant; & tam ibi, quàm in dicto cap. omni tẽpore, ſtatim poſt illa verba, *Omni tempore liceat Epiſcopo chriſma conficere*, ſubditur, *Et per diœceſim deſtinare, ita vt accipiendum chriſma diaconus aut ſubdiaconus ante diem Paſchæ de ſingulis Eccleſijs ad Epiſcopum deſtinetur, vt poſſint ad tempus deferre*; non ergo loquuntur de omni tempore ſimpliciter, ſed accommodatè, id eſt, de omni tempore annuali, vt Gloſſa etiam expoſuit.

6. Cæremonia circumſtantia loci. Vltimò adiungere poſſumus circumſtantiam loci, ſub qua comprehendi poteſt, quòd chriſma conficiendum eſt in Eccleſia, & in loco presbyterij, vt notatur in Pontificali Romano; & huc etiam ſpectat, quòd non eſt conficiendum, niſi ſolemni ritu & inter Miſſarum ſolemnia, imò ab Epiſcopo Pontificali ritu celebrante; ita enim ab Eccleſia præſcriptũ ſempérque ſeruatum eſt. Vnde, vbi hoc modo confici non poteſt, vel quia Eccleſia vacat, vel quia Epiſcopus impeditus eſt, ne illud poſſit ſolemni ritu conficere; prætermittenda eſt eius confectio, & aliunde nouũ chriſma erit deportandum, vt alia conſuetudo Eccleſiæ ſeruetur vtendi ſingulis annis nouo chriſmate: de qua infrà dicetur. Ad hanc etiam circumſtantiam ſpectat, vt chriſma in proprio ac determinato vaſculo conficiatur, quod ad hoc munus ſacrum habeatur: nam, cùm chriſma res ſacra ſit, & ad ſacrum miniſterium deputata, ad eius reuerentiam ſpectat, vt non communi vaſculo ac vulgari conficiatur & cuſtodiatur; ſed ſpecialiter ad hoc munus deputato: & ita colligitur ex ordine & Pontificali Romano. Quamquam autem apud veteres nõnulla mentio chriſmalis vaſculi, ſeu ampullæ inue-*Iuo.* niatur, vt patet ex Iuone epiſtol. 3. & in decreto part. *Burchardus.* 1. cap. 268. & ex Burchardo lib. 4. decreti, c. 75. & ex Concil. Meldenſi, cap. 1. & Optato Mileuitano lib. 2. *Conc. Meld.* *Opta. Milen.* contra Parmenianum; non tamen inuenio eſſe ab Eccleſia inſtitutam ſpecialem aliquam benedictionem, aut conſecrationem talis vaſculi, ſed ipſomet vſu videtur ſacrari: poſt quem vſum non debet ad vulgarem ſeu profanum vſum conuerti. Neque etiã inuenio eſſe ab Eccleſia definitam ſpecialem materiam, ex qua conficiendum ſit: nam, licèt communiter ſit argẽtea, vel aurea, & ita maximè deceat, tum propter ſecuritatem, tum propter munditiem, nullum tamen inuenio de hac re eſſe præceptum: imò ampulla illa, cuius meminit Optatus, vitrea vel alterius ſimilis materiæ fuiſſe videtur; refert enim, hæreticos per feneſtram illam proieciſſe, vt eam frangerent, & miraculo aſcribit, quòd caſum non ſenſit, nec cõfracta eſt, ſed Deo muniente, illæſa inter ſaxa conſedit. Videtur ergo hoc prudenti paſtoris arbitrio relinquendum: ſemper tamen, quoad fieri poſſit, ſeruanda eſt Eccleſiæ conſuetudo.

SECTIO II.

Virùm ſacramentum Confirmationis conueniente ritu ab Eccleſia conferatur.

Hic nihil dicendum eſt de ſubſtantiali ritu: ad quem ſpectat, quòd vnctio ex chriſmate fiat in fronte, & ſub ſignaculo Crucis, vt ſuperiùs dictum eſt: dicendum eſt ergo ſolùm de accidentali ritu, qui ſolùm in tribus aut quatuor circumſtantiis, ſeu cæremoniis conſiſtit. Primò ergo notari poteſt circũſtantia temporis, quam D. Thom. hîc attigit in ſo- *D. Thom.* lutione ad primũ: vbi dicit, eadem tempora Paſchatis, & Pentecoſtes, quæ olim erant ad baptiſmũ deſignata, hoc etiã ſacramentum comprehendiſſe, quia olim ſimul conferebantur, vt ſuprà vidimus: atque ita ſtatuitur in Concil. Pariſ. ſub Ludouico & Lotha- *Conc. Pariſ.* rio, lib. 1. c. 33. tamen illud Cõcilium prouinciale eſt, in vniuerſum autem, nec ſatis conſtat, olim fuiſſe rigoroſo præcepto prohibitum, ne ſacramẽtum Confirmationis extra illa tempora daretur: & nunc certius eſt, nullum eſſe tale præceptum: tum quia contrarium tenet conſuetudo, quæ in ipſo etiam baptiſmo illam limitationem abrogauit, tum etiam quia in hoc ſacramento id commodè ſeruari non poterat, vt D. Th. notat, quia eius miniſter eſt ſolus Epiſco- *D. Thom.* pus, qui non poteſt quolibet tempore adeſſe ad confirmandos baptizatos: poteſt ergo hoc ſacramentum conferri quolibet tempore opportuno. An verò matutino tempore conferendum ſit, ſtatim dicam.

Secundò notari poteſt circumſtantia loci, de qua Palud. q. 1. art. 3. dicit, licèt confectio chriſmatis tan- *Palud.* tùm fieri poſſit in Eccleſia, tamen ſacramentũ poſſe dari in quolibet decente loco: & cenſeo, hoc eſſe probabile, quia nihil inuenio ſub præcepto præſcriptum; & in Pontificali ſolùm dicitur, quòd fiat ante medium altaris, aut in alio cõueniente loco: conſuetudo autem obtinuit, vt detur tantùm in Eccleſia, & ita obſeruandum eſt, quoad fieri poſſit: nam ſi hoc de baptiſmo præceptum in Clementina de baptiſmo, maximè decet, in Confirmatione etiam obſeruari. Statuitur autem in c. reſponſo, de ſentent. excommun. poſſe hoc ſacramentum conferri in locis interdictis, vt poteſt baptiſmus.

Tertiò ad hunc ritum etiam ſpectat, quòd Epiſcopus veſtibus ſacris indui debet ad hoc ſacramentum miniſtrandum, id enim pertinet ad ornatum, & decentiam huius ſacramenti: tenetur ergo in hoc obſeruare quod in Romano Pontificali præſcribitur. Ex parte verò ipſius confirmandi nulla eſt in hoc cæremonia præſcripta, olim enim, quia Confirmatio ſtatim poſt ſolemnem baptiſmum dabatur, & ba-

ptizati induebantur veſtibus albis, ideo eiſdem candidati veſtibus ad hoc ſacramentum recipiendum accedebant; quod ſatis erat accommodatum ad innocentiam ſignificandam, quam accedentes ad hoc ſacramentum geſtare debent; nunc verò, poſtquam illa cæremonia ceſſauit, nulla eſt circa hoc ſpecialis obſeruantia, ſed tantùm decentiæ, & honeſtatis ratio habenda eſt.

Quartò obſeruatum eſt, vt tam confirmans, quàm confirmandus ieiuni accedāt, vt tetigit D. Thom. hîc in ſolutio. ad 2 & ſignificat hoc fuiſſe præceptum in Concil. Senon. cap. 3. & Concil. Meldenſi, c. 6. & habetur in cap. Vt ieiuni, & cap. Vt Epiſcopi, de Conſecrat. d. 5. & idem ſtatuitur in Concil. Pariſ. lib. 1. c. 33. vbi adducitur congruentia, quòd Apoſtoli ieiuni confirmati ſunt per Spiritus ſancti aduentum: & credibile eſt eos non niſi ieiunos alijs Spiritum ſanctum tradidiſſe; quia ita decebat tam excellens miniſterium, vt, qui daturus eſt Spiritum ſanctum, priùs ieiunando & orando in corde ſuo illi præparet habitaculum. Iuxta quæ decreta, ſi hæc cæremonia obſeruanda eſt, conſequenter dicendum erit, ſacramentum hoc matutino tempore ante prandium eſſe miniſtrandum; quia aliàs, moraliter loquendo, non poſſet ieiunis à ieiunis miniſtrari. Nihilominus tamen dicendum eſt, hanc cæremoniam non eſſe ex neceſſitate præcepti, ſed ſolùm ex decentia, vt hic D. Thomas: quem omnes ſequuntur, & expreſsè annotatur in Pontificali Romano: neque in ſuprà citatis decretis ſunt verba, quæ ſufficienter indicent præcepti obligationem: & quamuis eſſent, tamen illa Concil Prouincialia ſunt: neque eorum lex communi vſu eſt recepta, ſed potiùs abrogata: nam ferè conſuetudo iam obtinuit, vt ſacramentum hoc poſt prandium conferatur. Quinta cæremonia eſt, quòd in hoc ſacramento adhibetur ſuſceptor, qui confirmandum teneat. De qua ſatis dictum eſt in Commentar. ar. 10.

D. Thom. *Conc. Seno.* *Conc. Meld.* *Conc. Pariſ.* *D. Thom.*

Sexta, antequam Epiſcopus conferat ſacramentum, fundit quaſdam orationes, deprecationes, ac benedictiones, peracto ſacramento, aliàs ſimiliter ſubiungit, quæ piæ ſunt, & iuxta conſuetudinem Eccleſiæ obſeruandæ.

Septima, poſt factam vnctionem ſubſtantialem in fronte, vitta linea caput confirmati ligatur: quam aliqui vno, alij tribus, alij ſeptē diebus geſtare conſueuerunt, quod fit propter Chriſmatis reuerentiam, vt nō abluatur, ſed exſiccetur. Vnde hæc cæremonia ſeruanda omnino eſt, vt colligitur ex D. Tho. in 4 d. 7. q. vlt. ar. vlt. & alijs authoribus ibi. & Sũmiſtis verbo, Confirmatio, quamuis in temporis, ſeu dierũ determinatione nulla ſit obligatio, ſed vbique propria cōſuetudo ſeruanda eſt, vt in Pontificali Romano dicitur. Atque idem iudicium ferendum eſt de eo, quod Hugo Victor. lib. 2 de ſacram. par. 7. c. 6. dicit, per ſeptem dies non eſſe abluendum caput, ſeu frontem hominis confirmati: quod ipſe etiam, non vt neceſſarium, ſed vt conueniens docet: & loquitur de vulgari & communi ablutione: nam alicubi moris eſt, vt paulo pòſt abluantur in fonte baptiſmatis: vbi autem hoc non obſeruatur, ſatis erit expectare, donec chriſma exſiccatum ſit.

D. Thom. *Hugo Vict.*

Octaua, poſt peractum ſacramentum Pontifex leuiter dat confirmato alapam ſuper genam, dicens, *Pax tecum*, quod ſolum fit ad ſignificationem, vt cō-firmatus intelligat ſe armari ad iniurias pro Chriſto ferendas, & alij dicunt fieri etiam ob memoriam, vt ſuſcipiens recordetur ſacramenti ſuſcepti, & militiæ, ad quam exercendam conſcribitur: hæc autem cæremonia non videtur eſſe tanti momenti, vt ſi præ-

A termittatur, ſit peccatum mortale, ſecluſo contemptu, vt notauit Soto hîc artic. 12. vbi aliam cæremoniam refert, ſcilicet quòd cereus offertur, ſed hanc non inuenio in Pontificali Romano, neque in antiquis authoribus. *Soto.*

DISPVTATIO XXXVIII.

& vltima de Confirmatione.

De præceptis ad hoc ſacramentum pertinentibus.

DIſtinguendæ ſunt duæ perſonæ, quæ in vſu huius ſacramenti, ſicut & aliorum neceſſariò interueniunt, ſcilicet ſuſcipiens, & miniſter, & de vtriuſque obligationibus & de modis, quibus contra eas delinquere poſſunt, & de pœnis, ſi quas fortaſſe incurrunt, dicendum eſt: de ſuſceptore verò præter ſuperiùs notata, nihil addendum occurrit. B

SECTIO I.

Vtrùm omnes fideles baptizati teneantur hoc ſacramentum ſuſcipere, & illud non iterare.

TRiplex obligatio intelligi poteſt ex parte recipientis hoc ſacramentum. Prima eſt negatiua, non recipiendi indignè, neque ſine debita intentione ac diſpoſitione hoc ſacramentū: quæ etiam affirmatiuè explicari poteſt ſub conditione, ſeu quoad ſpecificationem actus, ſcil. dignè recipiendi hoc ſacramentū, ſi quis velit illud recipere. Et de hac obligatione nihil in particulari hîc occurrit addendum, præter dicta ſuprà de ſacramentis in genere: nā hæc obligatio naſcitur ex generali, & cōnaturali lege ſacramentorum, quæ ad hoc ſacramentum determinanda eſt, iuxta diſpoſitionem, quam hoc ſacramentum requirit, de qua ſuprà tractatum eſt. *1. Obligatio.* C

Secunda obligatio, quæ in vltima particula tituli quæſtionis attingitur, eſt etiam negatiua, non recipiendi pluries hoc ſacramentum: quæ poteſt etiam affirmatiuè ſub conditione & ſecundùm numericam vnitatem explicari, id eſt, vt, ſi quis vult hoc ſacramento vti, ſemel tantùm illud recipiat: & hæc obligatio eſt etiam certiſſima, quia ſuprà oſtenſum eſt, hoc ſacramentum non eſſe iterabile ex vi ſuæ inſtitutionis. Vnde, ſi quis tentet ſecundò illud recipere, irritum facit, & inane eſt, quidquid recipit, & ideo grauiter delinquit. Quæri autem hîc poteſt, an, qui iteratò ſuſcipit hoc ſacramentum, maneat irregularis; quidam enim ita affirmant, vt Richard. in 4. d. 7. art. 6. q. 1. vbi idem iudicium cenſet eſſe de Confirmatione, quod de baptiſmo: & Maior ibi, in fine totius diſtinctionis, & D. Antonin. 3. par. tit. 28. c. 6. §. 3. & ex Iuriſperitis hoc tenet Gloſſa in cap. dictum eſt, de Conſecrat. diſtinct. 5. & Archidiaconus, & Albertus Trotius, quos refert Couar. infrà citandus. Fundari ſolet hæc ſententia in paritate rationis: nam ſi ille, qui iterato ſuſcipit baptiſmum, ſit irregularis, cur non etiam ille, qui ſecundò confirmatur? præſertim, quia Concil. Tarracon cap. 6. & refertur in d. c. dictum eſt, eodem modo prohibetur Confirmationis, quo baptiſmi iteratio, & eadem pœna pro vtroq; delicto imponitur, ſcilicet, vt, qui ita delinquit, *non ſæculo, ſed ſolũ Deo ſub habitu regulari, vel clericali religioſiſſimè famuletur.* Vnde ad hoc adduci ſolent decreta, quæ rebaptizatis irregularitatē imponunt, c. confirmandum, d. 50. c. Quod quidam, 1. q. 1. cap. Qui bis, de Conſecrat. diſt. 4. Sed hoc argumentum in materia odioſa & pœnali, & præſertim irregularitatis debiliſſimum eſt: primò, quia iure ipſo cautum eſt, irregularitatem non incurri, niſi in caſibus a iure expreſſis, cap. is qui, de ſententia excommuni *2. Obligatio.* D E

An maneat irregularis, qui iterat hoc ſacramētum. *1. Opinio affirmatiua.* *Richard.* *Maior.* *D. Antonin.* *Gloſſa.* *Archidiac.* *Albertus.* *Trotius.* *Conc. Tarracon.*

mum. in 6. ergo argumentum à ſimili nullum eſt ad A irregularitatem colligendam. Secundò, quia licèt in dict. c. dictum eſt, ita eſſe malam & prohibitam Confirmationis ſicut baptiſmi iterationem aſſeratur; ibi tamen nulla pœna irregularitatis imponitur. Vnde, ſi ex alijs iuribus non conſtaret, fieri irregularem, qui ſecundum baptiſmum recipit, ex vi huius non fieret irregularis: nam aliud eſt religioſiſſimè famulari Deo ſub habitu regulari, vel clericali; aliud verò fieri irregularem: neque hoc poſterius ex illo priori ſequitur: nam, etiam ſi quis denuo ordinetur, vel in ſuſcepto ordine miniſtret, poteſt in habitu regulari, vel clericali Deo religioſiſſimè famulari ex illo ergo textu neutra irregularitas colligitur: in alijs autem iuribus nulla fit mentio Confirmationis, ſed ſolius baptiſmatis; hæc ergo irregularitas non eſt in iure expreſſa. Et ideo eſt ſecunda B ſententia probabilior, negans propter hoc delictum irregularitatem incurri: quam tenent in 4.d.7.Scot. q.5.& Palud. q.2.Gabr.q.vnica, art.3.dub.5.eámque ex parte ſecutus fuerat Antonin. 3.par.tit.14 cap.14. §.4. vbi tamen ſolùm loquitur de eo, qui ignoranter bis confirmatus eſt; quia de hoc, inquit, nihil eſt in iure expreſſum: ſed hæc ratio plus concludit, vt diximus. Et eandem opinionem ſequuntur Caſtro, & Turrecrem. quos refert & ſequitur Couarruuias in Clementina, ſi furioſus, in principio num.8. vbi nonnullam rationem differentiæ aſſignat: nam in baptiſmo iniuncta eſt illa pœna propter hæreſim circa illud ſacramentum peculiariter exortam: quæ ratio neque in hoc ſacramento, neq; in ſacramento Ordinis locum habet. Addo præterea pœnam illam in illo C c. dictum eſt, impoſitam, in primis non eſſe à Summo Pontifice, vel aliquo Concilio generali latam, ſed à Concilio Tarraconenſi prouinciali, vt Gratianus & Iuo referunt: nam in ipſo Concil. non reperitur. Deinde non eſſe vſu receptam, & ideo non incurri, præſertim ante iudicis condemnationem. Poſſet autem iudex Eccleſiaſticus illam imponere pœnam, quanquam non teneatur, vt exiſtimo, propter rationem dictam.

2. Opinio negat. Scotus. Paludanus. Gabriel. Antonin. Caſtro. Turrecrem. Couarr. Conc. Tarrac. Gratian. Iuo.

Tertia obligatio affirmatiua eſſe poteſt de exercitio ipſius actus; vt ſi ſit fidelibus baptizatis præceptum impoſitum ſuſcipiendi hoc ſacramentum; & de hoc ſunt variæ opiniones. Prima affirmat, eſſe à D Chriſto Domino latum huiuſmodi præceptum; & obligare omnes baptizatos adultos, ſi commodè poſſunt hoc ſacramentum ſuſcipere. Ita ſentit Scot. d.7.q.2. vbi primùm dicit, quòd adultus tenetur ſuſcipere hoc ſacramentum, id eſt, non contemnere. Vnde infert, teneri illud ſuſcipere pro tempore congruo, quia iudicaretur contemptum, ſi omnimoda opportunitate oblata, non ſuſciperetur. Idem omnino dicit Richar. art.5. q.1. & Vvaldenſ. tom.2. de ſacramentis, capit. 111. Petrus Soto lect. 2. de hoc ſacram. Pamel. in ſcholijs ad Tertull. lib. de baptiſ. c 8. & ſignificat etiam Turrian. in ſcholijs ad Clementem, lib. 8. Conſt. c. 16. vbi ex verbis Clement colligit, dari mandatum de hoc ſacramento, & Bellar. 1. de ſacram. c.22. ſimiliter dicit, omnibus ſacramentis eſſe adiunctum præceptum, vel reſpectu communitatis, vel reſpectu ſingularum perſonarum. & ex antiquis fauet huic ſententiæ Hugo de ſancto Victor. lib.2. de ſacramentis, par.3. c.3. cuius verba retulit & explicuit D.Thom. art. 8. ad 4.& Amalar. lib de diuinis officijs, cap.27. Fundamentũ eſt, quia, licèt hoc præceptum non ſit expreſsè ſcriptum, vel traditum, vt quid diſtinctum ab inſtitutione, tamen in ipſa inſtitutione, & in fine eius intrinſecè includitur; quia omnes fideles tenentur fieri, & eſſe plenè Chri-

3 Obligatio. 1. Opinio affirmat. Scotus. Richard. Vvaldenſ. Soto. Pamel. Turrianus. Bellarm. D.Thom. Amalar.

ſtiani, & ideo hoc ſacramentum accipere debent, *vt plenè Chriſtiani inueniantur*, vt dixit Vrbanus Papa epiſt. 1. cap.7. & ideo dixit etiam Melchiades Papa; *Quamuis continuò morituris ſufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen neceſſaria eſſe Confirmationis auxilia; ideoque ita coniuncta eſſe hæc duo ſacramenta, vt ab inuicẽ, niſi morte interueniente, nullatenus poſſint ſegregari; & vnum ſine altero ritè perfici non poſſit.* Quod autem dicit, *ritè*, non poteſt intelligi; quoad valorem ſacramenti; neceſſariò ergo intelligendum videtur, quoad obligationem vtrumque ſuſcipiendi: atque eodem ſenſu intelligendum videtur, quod in Concilio Aurelianenſi, cap.3. dicitur, *Baptizatum non cenſeri Chriſtianum, donec confirmatione Epiſcopali fuerit chriſmatus.* Et confirmatur: nam licèt fortaſſe ex ſola ac præciſa inſtitutione non ſequatur hæc obligatio, tamẽ per ſe ſe eſt valde credibile, Chriſtum Dominum illam adiũxiſſe; neque tantum, támque neceſſarium ſacramentum ſub conſilio ſolùm reliquiſſe, quia non fuiſſet hic ſufficiens prouidentiæ modus; ſimili enim de cauſa, inſtituendo ſacramentum Euchariſtiæ illi præceptum adiunxit, quamuis effectus eius non eſſet ſimpliciter neceſſarius, ſed tantùm valde vtilis ad ſalutem. Tandem omnes fatentur, omittere hoc ſacramentum ex contemptu, eſſe peccatum mortale ſed qui oblata occaſione negligit ſemel, atque iterum, vel certè qui proponit nunquam illud recipere, etiam ſi millies offeratur occaſio, virtualiter contemnit; neque enim expectandus hic eſt formalis contemptus, qui ſine Pelagiano errore, aut Luciferina ſuperbia vix concipi poteſt.

Vrbanus. Melchia. Pap. Conc. Aurel.

Secunda ſententia negat, hoc eſſe ſimpliciter præceptum iure diuino, ſed ſolùm in determinato caſu; ſcilicet, quando inſtat occaſio publicè confitendi fidem coram tyranno, & priùs poteſt commodè recipi hoc ſacramentum: nam tunc, inquiunt, graue eſſet peccatum adire illud periculum ſine præparatione huius ſacramenti. Ita tenet Durand. in 4.d.7. q.1.& eum videtur ibi ſequi Gabr. dub.3. Marſil. q.5. art. 4. & idem Turrecremata c.1. de Conſecratione, d.5. Vvaldenſis etiam, & nonnulli ex authoribus citatis poſſent facilè in eodem ſenſu intelligi. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia temerè ſe exponit periculo cadendi, qui inermis aggreditur maximum periculum fidei, & ſpiritualis militiæ. Vnde hæc opinio non videtur fundare hoc præceptum in ſpeciali impoſitione ſacramenti. Poteſt autem nonnihil adiuuari hæc opinio illis Chriſti verbis, *Sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto*: nam ſicut promiſſio Spiritus ſancti Apoſtolis facta, communis eſt omnibus Chriſtianis, vt ſuprà vidimus: & quod in illis impletum eſt die Pentecoſtes, in cæteris per hoc ſacramentum impletur: ita verba illa, quamuis ſolis Apoſtolis, & eorum ſocijs dicta videantur, omnes tamen fideles comprehendere videntur, quibus præcipitur, vt ad publica pericula fidei non exeant, donec per hoc ſacramentum induantur virtute ex al- E to: nam, vt aliàs dixit Cyprian. epiſt. 54. *contra rationem eſt, ſine armis ad pugnam accedere.* Atque hanc ſententiam maximè videntur probare, quæ in priori adducta ſunt, quia in eo caſu maximè apparet neceſſitas: & tunc voluntaria omiſſio maiorem contemptum indicat, & irrationabilem quandam prodigalitatem bonorum ſpiritualium, propriæ & ordinatæ charitati valde repugnantem. Nihilominus tamen hæc ſententia non videtur tam conſequenter loqui, ſicut præcedens: nam, vt ſuprà vidimus, hoc ſacramentum, non ſolùm adiuuat ad conſtantiam fidei, quando propria infirmitas, & interior tentatio hominem premit & obruit: nec ſolùm con-

2. Opinio. negat ex parte. Durand. Gabriel. Marſil. Turrecrem. Vvaldenſ. Cyprian.

fert auxilium ad credendum,ſed etiam ad viuendum ſecundùm fidem , ita vt non ſolùm in fide, vt ſic,ſed etiam in fide viua hominem confirmet : vnde rectè dixerunt Alenſ. & Bonauen. infrà citandi, quòd non ſolùm ex externo periculo , ſed etiam ex interna infirmitate , & continua huius vitæ neceſſitate poteſt oriri neceſſitas ſacramentalis gratiæ Confirmationis ; ergo , ſi ſpecialis neceſſitas illius caſus eſt ſufficiens ad inducendam præcepti obligationem in illa ſtatim articulo recipiendi hoc ſacramentum , neceſſitas totius vitæ inducet obligationem , non negligendi hoc ſacramentum toto tempore vitæ , ſed aliquando illud ſuſcipiendi , & ideo Melchiades Papa non dixit , ſtatim præliaturis, ſed ſimpliciter, *Victuris neceſſaria eſſe Confirmationis auxilia.*

Alenſ. Bonauent.

Melchia.

3. Opinio eſſe præceptum nõ diuinum , ſed Eccleſiaſticũ.

Tertia opinio eſt,hoc ſacramentum eſſe ſimpliciter in præcepto, non tamen diuino,ſed Eccleſiaſtico. Hanc tenent Alex. Alenſ.4.par.q.25.memb.2.Bonauent.d.7.art.3.q.2 Paludan.q.1.& Antonin.3.par.tit.14.cap.14.§.5.Syluester verb. Confirmatio diuina, num.2.& idem ſequitur Turrecrem. ſuprà. Fundatur hæc ſententia in dictis Pontificum ſuprà citatis: quæ etiam referuntur de Conſec.d.5.à princip. fauet etiã Conc.Laod.c.8. dicens, oportere hoc ſacramentum recipere. Hæc verò opinio minùs etiam conſequenter loquitur , quàm prima : quia reuera Pontifices in illis locis non condunt nouum ius , ſed referunt antiquum , ab ipſo Chriſto inſtitutum , & traditum: nec nouam neceſſitatem imponunt, ſed eam tantum declarant , quam Confirmatio ex ſe, ratione ſui finis & effectus habet.

4. Opinio abſolutè negat datũ eſſe aliquod præceptum. D.Thom.

Quarta itaque opinio abſolutè negat , datum eſſe aliquod præceptum ſuſcipiendi hoc ſacramentum. Hæc cenſetur eſſe ſententia D.Thom.in 4.d.7.q.1 a.1.quæſtiun.2. & hîc art.8.ad 4.quia,ſecluſo contemptu , dicit non eſſe peccatum mortale omittere hoc ſacramentum toto tempore vitæ,at verò,ſi eſſet præceptum,voluntaria omiſſio eſſet peccatum mortale, etiam ſine contemptu ; conſtat enim contemptum aliquid aliud addere præter voluntariam omiſſionem : poteſt enim quis voluntariè omittere ſuſceptionem ordinis , vel religionis ſine contemptu : ſicut etiam poteſt voluntariè omittere Matrimonium ſine contemptu: nam ex contemptu,eſſet peccatum mortale , cùm tamen ex ſe & libera tantùm volũtate factum, nec veniale ſit. Item quod fit,vel omittitur ex ignorantia culpabili , vel paſſione , non eſt ex contemptu, & tamen erit peccatum mortale,ſi in re graui ſit contra præceptum : ſed in re præſenti iuxta ſententiam D. Thom. hæc omiſsio non erit peccatũ mortale , etiã ſi ex negligentia, aut verecundia contingat , ſecluſo contemptu : ergo ſignum eſt nullum interuenire præceptum. Et hoc ſenſu defendunt hanc ſententiam hîc Soto,& Ledeſma,ar.8. Adrian. in 4 materia de Confirmat.ar.1. Angelus verb. Confirmationis ſacramentum, num.1.Ruard.art.12.contra Lutherum, Victoria in Sum.num.47. Nauarr.in Sum. cap. 22 num.9. qui tamen dicit eſſe peccatum veniale negligere hoc ſacramentum ſecluſo contemptu , ſecutus Caietan. in Summa,verbo,Confirmatio:idem tenet Couarr.lib.Variar.reſolut.cap.10. num. 5. quamuis de veniali peccato nihil dicat. Fundamentum huius ſententiæ eſt,quia præceptum obligans ſub mortali non eſt aſſerendum ſine cogente fundamento : hîc autem nullum eſt , non ſolùm cogens , verùm neque admodum vrgens , quia neque in Scriptura habemus hoc præceptum,neque ex traditione: nam omnes Sancti,& Pontifices,qui de hoc ſacramento loquuntur, explicant quidem vim , efficaciam & vtilitatem maximam (quam quodammodo neceſsitatem appellant) huius ſacramenti : nihil tamen dicunt, quod ſufficienter indicet præceptum. Nam, quòd aiunt, requiri hoc ſacramentum ad plenitudinem vel perfectionem hominis Chriſtiani, vel etiam, vt ſimpliciter Chriſtianus dici poſsit, non poteſt intelligi de his,quæ ſunt de ſubſtantia (vt ſic dicam)hominis Chriſtiani : hæc enim per baptiſmum dantur : nec de plenitudine ſufficientiæ (vt rectè dixit Alenſis) ſed de plenitudine abundantiæ , & de Chriſtiano milite conſignato , quæ non oportet eſſe ſimpliciter neceſſaria,vel præcepta. Atque hoc modo dixit Clemens epiſtol. 1. qui ob incuriam omittit hoc ſacramentum , non fore perfectum Chriſtianum, non tamen negat poſſe eſſe verum , & iuſtum Chriſtianum. Neque etiam colligitur hoc præceptum ex ipſo vſu , vel traditione : tum quia fideles communiter non inducuntur ad recipiendum hoc ſacramentum tanquam ex neceſsitate obligati , ſed tanquam inuitati ad id , quod per ſe bonum & vtile eſt : vnde nullis cenſuris adſtringi ſolent, neque alijs medijs, quæ neceſsitatem indicent : tum etiam,quia ſi hoc ſacramentũ eſſet iure diuino præceptum , daretur omnibus adultis in articulo mortis : quod tamen vſus Eccleſiæ non habet.

Soto. Ledeſma. Adrianus. Angelus. Ruardus. Victoria. Nauarr.

Alenſ.

Clemens.

Tandem non colligitur ex ſola ratione,etiam ſuppoſita inſtitutione, & fine ac effectu huius ſacramẽti : quia ex his omnibus ſolùm colligitur hoc ſacramentum eſſe valde vtile ad perſeuerandum in fide, non tamen neceſſarium:atque adeò neque præceptũ propter hanc cauſam : quia ſunt alia media ſufficiẽtia ad eum finem conſequendũ : qualia ſunt , oratio, meritum , virtutis exercitium, & ſimilia. Et confirmatur:nam certum videtur , potuiſſe Chriſtum Dominum inſtituere hoc ſacramentũ, ita vt ex illo nullum ſumeretur præceptum : ergo ex ſola inſtitutione non colligitur : ergo nullo modo conſtat dari tale præceptum iure naturali,aut diuino. De iure autem purè Eccleſiaſtico manifeſtiùs hoc conſtare videtur: tum ex dictis,tum etiam quia Eccleſia non ſolet imponere affirmatiua præcepta , niſi determinando tẽpus,in quo implenda ſint:imò in materia ſacramentorum non ſolet præcipere vſum , quoad ſubſtantiã eius (vt ſic dicam) ſed ſolùm determinare tempus, in quo talis vſus exercendus ſit ; in vſu autem huius ſacramenti,nullum tempus determinauit.

Hæc vltima ſententia tenenda eſt.

Quocirca hæc poſtrema ſententia vera eſt per ſe loquendo de præcepto proprio , & intrinſeca obligatione huius ſacramenti. Ex quo fit , per ſe etiam loquendo , non eſſe peccatum mortale hoc ſacramentum voluntariè omittere : an verò ſit peccatum veniale , vt Caietan. & alij volunt , ex fine & modo voluntatis iudicandum eſt : nam ex vi obiecti & intrinſecæ obligationis conſequenter dicendum eſt, nullum eſſe peccatum,quia talis actus nõ eſt in præcepto, ſed in conſilio:alioqui,ſi eſſet præceptũ , materia eius eſſet ſatis grauis , & ideo per ſe loquendo, obligatio , aut eſſe debet ſub mortali , vel omnino nulla,neque eſt dare medium.Ex accidente verò poteſt eſſe veniale peccatum,ſi cenſeatur irrationabilis quædam prodigalitas ſpiritualis,vel nonnulla temeritas in modo aggrediendi periculum fidei. Sed his etiam modis poteſt interdum eſſe peccatum mortale,etiam per accidens. Primò ratione contemptus,ſi quis pro nihilo ducat hoc ſacramentum aut effectum eius : aut vile vel puerile exiſtimet ſe illi ſubijcere. Secũdò ratione ſcandali, ſi ita ſe publicè gerat, vt ſpeciem contemptus alijs præbeat. Tertiò, ratione conſcientiæ , & charitatis propriæ , vt ſi practicè ſibi quis perſuadeat , ſine hoc medio non poſſe tentationes contra fidem vincere : aut eſſe in mortali periculo

Caietan.

periculo, vt in tormẽtis ſuperetur & vincatur. Quartò ratione extrinſecæ neceſſitatis ad remiſſionẽ peccati; vt, ſi quis habens conſcientiam peccati mortalis, & in periculo mortis exiſtens non poſſet aliud ſacramentum accipere, & timeret de ſuæ contritionis perfectione, poſſet obligari ad hoc ſacramentum accipiendum; vt ſi fortè tantum eſſet attritus, virtute illius fieret contritus: ſed hic caſus non eſt moralis, tum quia Epiſcopus, qui poſſet confirmare, poſſet etiam abſoluere, niſi fingamus nolle confeſſionem audire ex aliquo timore, aut prauo errore; tum etiam quia ad recipiendum dignè hoc ſacramentum, requiritur moralis exiſtimatio contritionis, quæ videri etiam poteſt ſufficiens ad ſuſtinendam mortem, quamuis reuera charitas ſtrictiùs obligare videatur ad vitandum periculum mortis æternæ. Vltimus caſus excogitati poteſt propter recipiendum aliud ſacramentum, ad eum modum, quo obligatur interdum quis ad confeſſionẽ, ratione Euchariſtiæ ſuſcipiendæ: ſed hæc obligatio in præſenti non habet locum reſpectu quinque ſacramentorum: nam baptiſmus neceſſariò antecedere debet, & licèt reſpectu Euchariſtiæ regulariter ſit melius, vt Confirmatio antecedat; tamen hic ordo nõ eſt in præcepto, vt ex vſu Eccleſiæ ſuprà tractato conſtat, & quia nullibi extat tale pręceptum: & idem à fortiori dicendum eſt de Matrimonio, & de Extrema vnctione; de Confeſſione verò non ſolùm nõ eſt præceptum, verùm potiùs conſultius eſt, vt confeſſio præcedat, ſi homo habeat materiam eius, vt ſuprà dictum eſt, & habetur cap. vt ieiuni, de Conſecrat. d. 5. De Ordine verò dubitari nonnihil poteſt: nam in Concilio Triden. ſeſſione 23. cap. 4. prohibetur prima tõſura initiari, qui ſacramentum Confirmationis non ſuſcepit: ſed ibi non imponitur cenſura, neque verbum, quod rigoroſum præceptum indicet; & ideo huiuſmodi omiſſio non erit peccatum, ſaltem mortale, vt docent Soto in 4. d. 7. art. 8. concluſ. 3. & d. 24. q. 1. art. 4. Victoria in Summa num 48. Nauar. c. 22. num. 9. qui idem cenſent de conferente Ordinem, vel ipſum met ſacramentum Confirmationis, cùm ipſe confirmatus non ſit.

Conc. Trid.

Soto. Victoria. Nauar.

SECTIO II.

Ad quid obligetur miniſter huius ſacramenti.

Triplex miniſtri obligatio 1.

EAdem ferè triplex obligatio, ſeu præceptorum ratio, quam circa ſuſcipientem conſiderauimus, poteſt ſeruata proportione, in miniſtro reperiri. Primum ergo præceptum eſt affirmatiuum de exercendo hoc miniſterio, & hoc modo obligantur Epiſcopi in ſuis diœceſibus aliquoties opportunis temporibus miniſtrare hoc ſacramentum, ratione ſui muneris & officij. Vnde grauiter peccare poſſunt contra hoc præceptum, ſi multo tempore hoc negligenter omittant, vt notarunt Angelus, verbo, Confirmationis ſacramentum, num. 1. & Syluester, verbo, Confirmatio diuina, num. 2. quia, cùm ſit paſtor, tenetur paſcere oues, non ſolùm in his, quæ ſunt ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem, ſed etiam in his, quæ ad Eccleſia, & membrorum eius ſingularem vtilitatem à Chriſto ſunt inſtituta, quæ proinde ab ipſis ouibus iuſtè poſſunt deſiderari, & exigi: vt ſuprà diximus agentes de ſacramentis in genere, & infrà etiã dicemus de ſacramento Euchariſtiæ, & Confeſſionis: eſt enim in hoc ſacramento eadem, vel maior

Angelus. Syluester.

A ratio; quia, & magnam perfectionem gratiæ confert, & ſemel tantùm in vita recipi poteſt. Si autem Epiſcopus per ſeipſum huic obligationi ſatisfacere non poteſt cõmodè, ſatis erit, ſi miniſterio alterius Epiſcopi adiuuetur; quia ad ouium vtilitatem parum refert, quòd per ſeipſum, vel per alium hoc ſacramentum adminiſtret.

Secundum præceptum eſt, aut negatiuum, aut affirmatiuum conditionatum, ſeu quoad ſpecificationem actus, ſcilicet validè & ritè conferendi hoc ſacramentum, quando illud adminiſtrat: quæ obligatio communis eſt in omnibus ſacramentis; & ideo nihil ferè addendum occurrit, niſi quòd hinc naſcitur ſpecialis obligatio non iterandi hoc ſacramentum; B quia, cùm iteratur, nullum eſt, vt ſuprà oſtendimus. Occurrit tamen ſtatim quæſtio ſuprà tractata, an Epiſcopus voluntariè iterans hoc ſacramentum, maneat irregularis. Cui negatiuè reſpondendum eſt, ſicut de ſuſcipiente ſacramentum reſpondimus, quod docent iidem authores ibi citati, & propter idem fundamentum; quia huiuſmodi irregularitas non eſt in iure expreſſa, imò (quòd ego legerim) nulla cenſura, vel pœna eſt in iure data ratione huius delicti: nam in capit dictum eſt, de Conſecrat. d. 5. non eſt ſermo de conferentibus, ſed de ſuſcipientibus iteratam Confirmationem; & nullus eſt alius textus, in C quo pœna aliqua propter hanc obligationem imponatur.

2. Obligatio.

Non fit irregularis Epiſcopus, qui iterat hoc ſacramentum.

Tertium præceptum, quod negatiuè etiam poteſt explicari, vel affirmatiuè conditionaliter, ſeu quoad ſpecificationem actus, eſt, nõ ſolùm validè, ſed etiam dignè adminiſtrandi hoc ſacramentum, & vitandi omnem irreuerentiam eius. Et huc in primis ſpectat debita diſpoſitio, & ſanctitas miniſtrantis iuxta generalem doctrinam de ſacramentis; hîc enim nihil ſpeciale occurrit. Ad hanc etiam obligationem pertinet vſus conuenientis materię & formæ, in quo ſolum illud ſpecialiter aduertendum occurrit; cadere ſcilicet ſub huius præcepti obligatione, vt Confirmatio non conficiatur ex veteri chriſmate, ſed ex nouo illius anni, eſſet enim graue peccatum ſine vrgente neceſſitate illa materia vti: conſtat ex epiſt. 2. D Fabiani Papæ, & ex c. ſi quis de alio, de Conſecrat. diſtinct. 4. vbi eſt ſermo de vnctione chriſmatis, quæ fit in baptiſmate: eſt autem maior ratio de vnctione Confirmationis. Atque idem colligitur ex c. quoniã, de ſentent. excomm. in 6. vt ibi Gloſſa notauit. Præterea ad hoc præceptum reducitur obligatio miniſtrandi hoc ſacramentum cum debita ſolemnitate, cæremoniis ac circumſtantiis requiſitis, ita vt detur tempore opportuno, loco decente, & cum aliis ritibus ſuprà numeratis præcedente diſputat. ſect. 2. quę obligatio grauior, aut leuior eſſe poterit pro materię qualitate. Tandem ad hoc præceptum reducitur obligatio confirmandi tantùm in propria diœceſi, & E perſonas ſibi ſubditas: nam confirmare eos, qui ſunt alieni iuris, aut in aliena diœceſi ſine facultate debita, eſſet illegitima adminiſtratio, in hoc ſacramento, & graue peccatum, vt ex ſuperiùs dictis conſtat; & docent Paluda. in 4. diſtinction. 7. quæſt. 4. Syluester, verbo, Confirmatio diuina, quæſtio. quinta qui meritò aduertit, nullam cenſuram eſſe ipſo iure impoſitam propter hanc culpam, neque etiam propter illam irregularitatem incurri: quia non eſt in iure expreſſa.

3. Obligatio.

Vti chriſmate veteri ſine vrgente neceſſitate eſſet graue peccatum. Fabianus.

DIVI THOMÆ AQVINATIS.

QVÆSTIO SEPTVAGESIMATERTIA,

De ſacramento Euchariſtiæ ſecundùm ſe.

Procœmium materiæ de Euchariſtia.

S. Dionyſ. Euchariſtia conſummatio & perfectio aliorum ſacramentorum. — *S. Cyprian.* — *S. Ioann. Damaſcenus.* — *S. Greg. Nyſſenus.* — *Euchariſtia in diſputatione ſicut in vſu ſacramentorũ tertium locũ habet.* — *Conc. Flor. Conc. Trid. Cyril. Hieroſolymitan. Ambroſius.* — *Vvaldenſ.* — *Dionyſius. Quidam, alias ob cauſas, diuerſum locum huic ſacramẽto in diſputatione tribuũt.*

HÆc eſt quarta, ac præcipua huius libri pars, in qua diſſerendum nobis eſt de Euchariſtiæ ſacramento, quod, vt Dionyſius dixit c.3. de Eccleſiaſtica Hierarchia, *Conſummatio ac perfectio eſt ſacramentorum omnium*, quoniam non ſolùm ſignum eſt & cauſa gratiæ hominibus conferendæ, ſed ipſum etiam fontem & authorem gratiæ in ſe continet, ſub ſpeciebus panis & vini latentem: vt ineffabili quodam modo nobiſcum vniatur, *& vſque ad ſocietatem germaniſſimam nos ſibi coniungat*, vt Cyprianus dixit de Cœna Domini, idem enim vnigenitus Dei, qui humanam naturam ineffabiliter ſibi coniunxit, vt per ſe ipſum, ſalutem hominum operaretur: vt tanti myſterij eoſdem, quoad fieri poſſet, participes faceret, ſeipſum in animæ ac corporis mirificam eſcam ac refectionem donare non eſt dedignatus; opus enim gratiæ, vt ſignificauit Damaſcenus lib. 4. cap. 14. quod per regenerationis lauacrum in nobis inchoat, & per Confirmationis ſacramentum perficit, per ſeipſum conſeruat, fouet, nutrit, & vſque ad vltimam perfectionem hoc admirabili cibo perducit. *Ob hanc enim cauſam*, ait Gregorius Nyſſenus in cap. 3. Eccleſiaſtes, *in eſcam ſe nobis proponit is, qui ſemper eſt, vt accipientes illum in nobis, id efficiamur, quod ipſe eſt, caro ſiquidem Verbi, quæ in hoc cibo ineſt, non vnam aliquam gratiam habet, quin potius dulcis efficitur guſtantibus appetenda capientibus, & diligentibus amabilis.* Igitur, ſiue maieſtatem Chriſti in hoc ſacramento exiſtentis, ſiue admirabilem modum, & infinita miracula, quæ in perficiendo hoc myſterio interueniunt; ſiue fructus & vtilitates eius conſideres, tantum inter cętera ſacramenta præſtat, vt in illud ſolum intuens Zacharias dixerit, *Quid enim bonũ eius eſt, & quid pulchrum eius, niſi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?* tantum enim hoc bonum inter cætera eminet, vt comparatione eius pæne nihil eſſe videantur. At verò, quamuis ſacramentum hoc dignitate, & excellentia primum omnium ſit, in diſputatione tamen de ſacramentis tertium locum obtinet; quia in vſu ſacramentorum eundem gradum, ſeu ordinem tenet. Vt enim ſuprà inter diſputandum de ſacramentis in genere, & de ſacramento Confirmationis, dixi, tria ſunt ſacramenta, quibus per ſe initiantur, & ſanctificantur fideles, Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia; quæ, vt antiqua Eccleſiæ conſuetudine obſeruatum eſt, eo, quo numerata ſunt, ordine, à fidelibus ſuſcipiebantur; ſpiritualis enim regeneratio, quæ per Baptiſmum fit, abſque vlla controuerſia, reliqua ſacramenta debet antecedere, poſt quam Confirmatio ſuccedit, quæ hominem in ſtatu quaſi virili, & perfecto conſtituit, vt tandem capax ſit Euchariſtiæ, quæ cibus perfectorum eſt, & ſpiritualem vitam nutrit, & conſummat. Vnde in ſacramentis enumerandis hunc ordinem ſeruarunt Concilia; Florentinum in inſtructione Armenorum, & Tridentinum à ſeſſione 7. vſque ad 13. & eundem in eorum diſputatione tenuerunt Cyrill. Hieroſolym. in Catecheſibus, præſertim in myſtagogicis, & Ambroſius in libro de ſacramentis, vt ex libro 3. cap. 2. colligitur, & libro de ijs, qui initiantur myſterijs, capite 7. & 8. & alij, quos ſuprà citatis locis recenſui. Solus inter recentiores Vvaldenſ. tomo ſecundo de ſacramentis, ab hoc ſacramento initium ſuæ diſputationis ſumpſit, vel ordinem dignitatis attendens: vel, quod verius eſt, neceſſitate coactus, vt Vviclefo hæretico iuxta ſtultitiam ſuam reſponderet: vt ex eodem colligitur, cap. 96. eiuſdem libri. Ex antiquis verò Dionyſius in libro de Eccleſiaſtica Hierarchia, prius de Euchariſtia, quàm de Confirmatione diſſeruit: nam cùm cap. 3. agat de Euchariſtia, 4. cap. de Confirmatione tractat. Et, licèt in 2. & 1. parte quarti capitis de confectione chriſmatis, & de eius vſu in ordine ad alios effectus diſputet, in vltima tamen parte capitis de ſacramento Confirmationis expreſſe tractat, vt conſtat ex illis verbis, *Idcirco & ſacræ regenerationis perficiens donum, & gratia*

gratia vnguenti ſacratiſsima conſummatione perficitur, ſed expreſſiùs paulo infra in illis verbis, *Sed & ipſi, qui ſacratiſsimo regenerationis myſterio conſecratur, aduentum ſancti Spiritus conſummans inunctio largitur vnguenti, ſub ſignificante (quantū arbitror) ſacra deſcriptione ſignorū ab ipſo, qui propter nos in aſsumpta carne diuino Spiritu ſanctificatus eſt, immutabili ſubſtantialis Dei habitu ſanctiſſimum Spiritum dari.* Dionyſium ſecutum eſt Concilium Senonenſe, Decreto 10. ſed Dionyſius non conſiderauit ſacramenta ſecundùm ſe, nec in ordine ad vſum, ſed quatenus ad Hierarchicū ordinem pertinere poſſunt: & ideo priùs de ſacramentis, quæ à Presbyteris, deinde de ijs, quæ à ſolis Epiſcopis miniſtrantur, diſſeruit; vt D. Thom. Albert. Mag. Dionyſius Carthuſ. & alij Dionyſij expoſitores adnotarunt. Et ob ſimilem fortaſſe cauſam, prædictum Senonenſe Concilium doctrinam de ſacramento Ordinis, prius quàm de Euchariſtia, vel confirmatione tradit, vt nimirum conſecrationem miniſtrorum, eorúmque poteſtatem, prius quàm cætera ſacramenta, quæ ab illa procedunt, explicaret. Aliter verò ad Dionyſium reſpondet D. Thomas ſuprà quæſt. 65. articul. 2 ad 3. & in 4. diſtinct. 2. quæſt. 1. art. 3. ad 6. cibum poſſe perfectum augmentum, & antecedere, & ſubſequi; & ideo tractationem de Euchariſtia poſſe commodè ante, vel poſt materiam de Confirmatione tradi. Concilium verò Colonienſe prius de Pœnitentia, quàm de Euchariſtia diſputat, quia in frequentiori vſu Eccleſiæ Pœnitentia ſolet præcedere. Nihilominus tamen, quia hoc eſt per accidens, prior verò ordo eſt per ſe, ideo Hugo Victor. lib. 2. de ſacramentis, Magiſter in 4. diſt. 8. Alex. Alenſ. 4. part. q. 10. aliàs 33. D. Thom. & cæteri Theologi priores Patres imitati ſunt, tertio loco de Euchariſtiæ ſacramento poſt Baptiſmum & Confirmationem diſputantes: quod omnes etiam recentiores obſeruant, qui de ſacramentis contra Lutheranos ſcribunt, Richar. art. 13. & 14. Lindanus libr. 4. Panopliæ à cap. 37. Hoſius in Confeſſ. à cap. 39. Ioannes Arboreus lib. 5. Theoſophiæ, Driedo lib. 4 de dogmatibus, cap. 5. part. 2. & 5. Bellarminus tom. 2. Diſputarunt etiam latiſſimè de hoc ſacramento Guilelmus Alanus, Turrianus, Claudius de Sainctes, Caretius & plures alij proprijs libris ſeu opuſculis de Euchariſtiæ ſacramento, vt omittam Paſchaſium, Lanfrancum, Algerum, & alios antiquos ſcriptores, quorum opera in tomo 4. Bibliothecæ Sanctorum continentur. Proſequitur verò D. Thomas diſputationem hanc ab hac quæſt. 73. vſque ad 82. cuius methodum & ordinem proſequemur, ſimul obſeruando noſtrarum diſputationum ordinem & connexionem, quam in cæteris ſacramentis tenuimus. Quoniam verò myſterium hoc ſimul ſacramentum eſt & ſacrificium, vniuerſam hanc materiam in duas præcipuas partes diſtribuendam duximus, in priori de Euchariſtia, prout ſacramentum eſt, diſputabimus, priùs eius inſtitutionem, neceſſitatem, naturam, & eſſentiā, partes, proprietates & effectus; deinde præcepta, quæ ad illud pertinent, explicando in poſteriori autem parte de ſacrificio Miſſæ eodem ferè ordine tractabimus. Alia, quæ de nominibus, figuris, aut prædictionibus ſacramenti, in hoc procemio deſiderari poſſunt, à D. Thom. in articulis attinguntur, ſupereſt igitur vt ad eorum explicationem veniamus.

Conc. Seno.

Hugo Vict.
Magiſt ſent.
Alex. Alenſ.

Richardus.
Lindanus.
Hoſius.
Ioan. Arb.
Driedo.
Bellarm.

QVÆSTIO LXXIII.

De ſacramento Euchariſtiæ ſecundùm ſe, in ſex articulos diuiſa.

Conſequenter conſiderandum eſt de ſacramento Euchariſtiæ. Et primò, de ipſo ſacramento. Secundò, de materia. Tertiò, de forma. Quartò, de effectibus. Quintò, de recipientibus hoc ſacramentum. Sextò, de miniſtro. Septimò, de ritu.

Circa primum quæruntur ſex.

Primò, vtrùm Euchariſtia ſit ſacramentum.
Secundò, vtrùm ſit vnum, vel plura.
Tertiò, vtrùm ſit de neceſſitate ſalutis.
Quartò, de nominibus eius.
Quintò, de inſtitutione ipſius.
Sextò, de figuris eius.

Infra ar. 4. & q. 79. ar. 5. & 7. & 4. d. 8. q. 1. ar. 1. q. 11.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Euchariſtia ſit ſacramentum.

*AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd Euchariſtia non ſit ſacramentum. Ad idem enim non debent ordinari duo ſacramenta, quia vnumquodque ſacramentũ efficax eſt ad ſuum effectum producendum. Cùm ergo ad perfectionem ordinetur & Confirmatio, & Euchariſtia (vt dicit Dionyſ. 4. Eccleſiaſt. Hierar.) videtur Euchariſtia non eſſe ſacramentum, cùm Confirmatio ſit ſacramentũ, vt priùs habitum eſt *.*

Ca. 2. Eccleſ. Hierarch. ante med. & ca. 4. in princ.

q. 65. ar. 4. & q. præced. ar. 1.

*2. Præterea, In quolibet ſacramento nouæ legis, id quod viſibiliter ſubijcitur ſenſui, efficit inuiſibilẽ effectum ſacramenti; ſicut ablutio aquæ cauſat & characterem baptiſmalem & ablutionem ſpiritualem, ſicut ſuprà dictum eſt *. Sed ſpecies panis & vini, quæ ſubijciuntur ſenſui in hoc ſacramento, non efficiunt neque ipſum corpus Chriſti verũ, quod eſt res & ſacramentum, neque corpus myſticum, quod eſt res tantùm in Euchariſtia. Ergo videtur quòd Euchariſtia non ſit ſacramentum nouæ legis.*

q. 62. & 65. art. 1.

3. Præterea, Sacramenta nouæ legis habentia materiam, in vſu materiæ perficiuntur, ſicut baptiſmus in ablutione, & Confirmatio in chriſmatis conſignatione. Si ergo Euchariſtia ſit ſacramentum, perficeretur in vſu materiæ, non in cõſecratione ipſius materiæ; quod patet eſſe falſum, quia forma huius ſacramenti ſunt verba, quæ in conſecratione materiæ dicuntur, vt infrà patebit +. Ergo Euchariſtia non eſt ſacramentum.

q. 78. art. 1.

Sed contra eſt, quod in Collecta dicitur, Hoc tuum ſacramentum non ſit nobis reatus ad pœnam.

Reſpondeo dicendum, quòd ſacramenta Eccleſiæ ordinantur ad ſubueniendum homini, in vita ſpirituali. Vita autem ſpiritualis vitæ corporali conformatur, eò quòd corporalia ſpiritualium ſimilitudinem gerunt. Manifeſtũ autem, quòd, ſicut ad vitam corporalem requiritur generatio, per quam homo vitam accipit, & augmentum, quo homo perducitur ad perfectionem vitæ, ita etiã requiritur alimentum, quo homo conſeruatur in vita. Et ideo ſicut ad vitam ſpiritualem oportuit eſſe baptiſmum, qui eſt ſpiritualis generatio; & Confirmationem, quæ eſt ſpirituale augmentum: ita oportuit eſſe ſacramentum Euchariſtiæ, quod eſt ſpirituale alimentum.

Ad primum ergo dicendum, quòd duplex eſt perfectio. Vna, quæ eſt in ipſo homine, ad quam perducitur per augmentum: & talis perfectio competit Confirmationi. Alia autem eſt perfectio, quam homo conſequitur ex adiunctione alicuius extrinſeci, hominem conſeruantis, putà ex adiunctione cibi, vel indumenti, vel alicuius huiuſmodi, & talis perfectio competit Euchariſtiæ, quæ eſt ſpiritualis refectio.

Ad ſecundum dicendum, quòd aqua baptiſmi nõ cauſat aliquem ſpiritualem effectum propter ipſam aquam, ſed propter virtutem Spiritus ſancti in aqua exiſtentem. Vnde

A *Chryſoſt.* dicit ſuper illud Ioan. 5. Angelus Domini ſecundum tempus, &c. In baptizatis non ſimpliciter aqua operatur, ſed cum Spiritus ſancti ſuſceperit gratiã, tunc omnia ſoluit peccata. Sicut autem ſe habet virtus Spiritus ſancti ad aquã baptiſmi; ita ſe habet corpus Chriſti verũ ad ſpecies panis & vini. Vnde ſpecies panis & vini non efficiunt aliquid niſi virtute corporis Chriſti veri.*

Homil. 35. in Ioã. inter prin. & me. tom. 3.

Ad tertium dicendum, quòd ſacramentum dicitur ex eo quod continet aliquid ſacrum. Poteſt autem aliquid eſſe ſacrum dupliciter, ſcilicet abſolutè, & in ordine ad aliud.

Hæc autem eſt differentia inter Euchariſtiam & alia ſacramenta habentia materiam ſenſibilem, quòd Euchariſtia continet aliquid ſacrum abſolutè, ſcilicet, ipſum Chriſtum; aqua verò baptiſmi continet aliquid ſacrum in ordine ad aliud, ſcilicet virtutem ad ſanctificandum, & eadem ratio eſt de chriſmate & ſimilibus. Et ideo ſacramentum Euchariſtiæ perficitur in ipſa conſecratione materiæ, alia verò B *ſacramenta perficiuntur in applicatione materiæ ad hominem ſanctificandum.*

Et ex hoc etiam conſequitur alia differentia: nam in ſacramento Euchariſtiæ id, quod eſt res & ſacramentum, eſt in ipſa materia; id verò quod eſt res tantùm, eſt in ſuſcipiente, ſcilicet, gratia quæ confertur: in baptiſmo autem vtrumq́; eſt in ſuſcipiente, ſcilicet & character, qui eſt res & ſacramentum; & gratia remiſſionis peccatorum, quæ eſt res tantùm, & eadem ratio eſt de alijs ſacramentis.

COMMENTARIVS.

AFfirmat D. Thom. & rationem ſeu neceſſitatẽ vel vtilitatem huius ſacramenti ſumit ex quadam proportione inter ſpiritualem & corporalem C vitam, quam ſuprà etiam tetigit q. 65. ar. 1. & q. 72. a. 1. quibus in locis breuiter explicata eſt; habet enim nonnullam difficultatem illa proportio, eo quòd vita corporalis eodem cibo, & eadẽ facultate, quibus augetur, nutritur etiam, & conſeruatur. Vnde videtur etiam in ſpirituali vita ad vtrumque effectũ idem ſufficere ſacramentum. Non oportet autem in huiuſmodi coniecturis, ac proportionibus exactam obſeruare rationem; ſed ſolùm illam, quæ ad congruentem inſtitutionem explicandam ſufficit. Igitur proportio in hoc ſolùm conſiſtit, quòd in vita corporali duo inueniuntur; alterũ eſt, vt viuens perducatur ad virilem ſtatum, & robur membrorum acquirat, D quod eſt veluti quoddam complementum imperfectæ generationis. Alterum eſt, vt viuens ſeipſum nutriat & conſeruet, inſtaurando, & acquirendo, quicquid per actionem contrariorum deperditum eſt: ſic igitur in ſpirituali vita hæc duo neceſſaria ſunt. Intercedit autem differentia quædam; quia in vita corporea idem alimentum eſt materia nutritionis & augmentationis, & interdum etiam nos à contrarijs defendit, vel temperando, vel augendo naturalem calorem, vel nos alijs modis iuuando; non efficit tamen alimentum augmentationem noſtram vel nutritionem, ſed ab intrinſeca facultate viuẽtis hęc proueniunt, quæ pro ratione, & diuerſitate ſtatus ſeu E diſpoſitionis viuentis, vtrumque motũ perficere valet. At verò in vita ſpirituali illa perfectio, quæ per modũ augmenti vel nutritionis datur ab ipſis ſacramentis efficitur, & diſtinctum donum Dei eſt, & ad finẽ valde diuerſum ordinatur: & adeò alterum eſt ſacramentum, quod per ſe inſtituitur ad dandum augmentum, & quaſi virilem ſtatum in vita ſpirituali, complementúmque ſpiritualis regenerationis, & arma, ac teſſeram ſpiritualis militiæ: aliud verò eſt per ſe inſtitutum, ad fouendam, & nutriendam hanc ſpiritualem vitam, qui proprius finis eſt ſacramenti Euchariſtiæ. Quæ differentia ex alia manifeſtatur: nam in corporali vita ſicut neceſſarium eſt ad nutri

nutritionem ſæpe vti materiali cibo, ita & ad accretionem. At verò, in vita ſpirituali Confirmatio, quæ datur per modum augmenti, vno actu perficitur, vnde iterari non poteſt: hic autem ſpiritualis cibus ſæpius ſumendus eſt; non ergo neceſſe eſt in omnibus ſeruari proportionem ad corporalia. Et hinc intelligitur facilè ſolutio ad 1. D.Thom. quæ aliàs obſcura videri poſſet. Argumentatur enim ferè dicto modo, Confirmatio & Euchariſtia ad perfectionem ſpiritualis vitæ ordinantur; non ergo oportuit diſtingui. Reſpondet autem duplicem eſſe vitæ perfectionem; aliam formalem, quæ fit per proprium & intrinſecum augmentum, & ad Confirmationem pertinet; aliam veluti extrinſecus aduenientem, quæ fit per B adiunctionẽ alicuius extrinſeci, vt cibi aut veſtimenti, & huiuſmodi eſſe dicit perfectionem, quam Euchariſtia tribuit: quæ doctrina eſt obſcura: ſenſus verò eſt, in vita corporali eſſe quandam perfectionem intrinſecam, vt eſt robur vel augmentum corporis: aliam verò eſſe extrinſecã, quæ nobis adiungitur ex ea ſolum, quòd res aliqua nobis admouetur, vt nos foueat ſeu tueatur, cuiuſmodi eſt veſtimentum, &c. Comparat autem D. Thom. ſacramentum Confirmationis, priori perfectioni: quia confert virilẽ ſtatũ fidei & gratiæ, & ſpirituale robur ad reſiſtendũ contrarijs: Euchariſtiam verò poſteriori perfectioni, quia per ſe ordinatur, vt nos Chriſto coniungat, vt ab eo protegamur & foueamur, quamquam ipſe Chriſtus, C qui nobis coniungitur, propter eximiam virtutem ſuam non ſolùm extrinſecè nos defendat, ſed etiam intrinſecè nos perficiat & nutriat: quæ nutritio, quia ſine contraria diminutione fit, in augmentum tranſit. & magnum etiam robur confert Et ad hunc modum intelligendum eſt, quod idem D.Thom. ſuprà, q.65.art.1.d.2.art.3. dixerat, Confirmationem per ſe ordinari ad formalem perfectionem virtutis: Euchariſtiam verò ad perfectionem, ſeu conſecutionẽ finis, & eodem ſenſu dixit in 4. d.8 q.1.ar.1. quæſtiun.1.ad 1. ſacramentũ Confirmationis perficere hominem in ordine ad operationem ſpiritualis vitæ, quæ eſt fidei & virtutis profeſsio: Euchariſtiam verò in ordine ad coniunctionem cum Chriſto, qui eſt fons D omnis boni.

In ſolutione ad 2. attingit D.Thom. grauem quæſtionem, quomodo ſpecies conſecratæ efficiant ſacramentalem effectum: quam infrà ſuo loco commodiùs diſputabimus. In ſolutione verò ad 3. explicat nonnullas differentias inter hoc ſacramentum & cætera, quas in ſequentibus diſputationibus latiùs tractaturi ſumus.

ARTICVLVS II.

Vtrùm hoc ſacramentum ſit vnum, vel plura.

AD ſecundũ ſic proceditur. Videtur, quòd Euchariſtia non ſit vnum ſacramentum, ſed plura. Dicitur enim in Collecta, Purificent nos Domine ſacramenta, quæ ſumpſimus. Quod quidem dicitur propter Euchariſtiæ ſuſceptionem. Ergo Euchariſtia non eſt vnũ ſacramentũ, ſed plura. (Inf q.78 art. 6.ad 2. Et 4. d.8.q.1.ar.1. q.2.) E

2. Præterea, Impoſſibile eſt multiplicato genere, nõ multiplicari ſpeciem, ſicut quòd vnus homo ſit plura animalia. Sed ſignum eſt genus ſacramenti, vt ſuprà dictum eſt. Cũ igitur in Euchariſtia ſint plura ſigna, ſcil. panis & vinum, videtur conſequens eſſe, quòd ſint plura ſacramenta.* (q.60.art.1.)

3. Præterea, Hoc ſacramentum conficitur in Conſecratione materiæ: ſicut dictum eſt. Sed in hoc ſacramento eſt duplex materiæ conſecratio: ergo eſt duplex ſacramentum.* (Art.præced.)

Sed contrà eſt, quod Apoſt. dicit 1.Cor.10. Vnus panis & vnum corpus multi ſumus, omnes qui de vno pane & de vno calice participamus. Ex quo patet, quòd Euchariſtia eſt ſacramentũ Eccleſiaſticæ vnitatis. Sed ſacramentũ ſimili- A *tudinem gerit rei, cuius eſt ſacramentum. Ergo Euchariſtia eſt vnum ſacramentum.*

Reſpondeo dicendum, quòd ſicut dicitur 5. Metaphyſ. vnum dicitur, non ſolùm, quod eſt indiuiſibile, vel quod eſt continuum, ſed etiam quod eſt perfectum; ſicut dicitur vna domus, & vnus homo. Eſt autem vnum in perfectione, ad cuius integritatem concurrunt omnia, quæ requiruntur ad finem eiuſdem: ſicut homo integratur ex omnibus membris neceſſarijs ad operationem animæ; & domus integratur ex omnibus partibus, quæ ſunt neceſſariæ ad inhabitandum, & ſic hoc ſacramentum dicitur vnum: ordinatur enim ad ſpiritualem refectionem, quæ corporali conformatur. Ad corporalem autem refectionem duo requiruntur, ſcilicet, cibus, qui eſt alimentum ſiccum; & potus, qui eſt alimentum humidum. Et ideo etiam ad integritatem huius ſacramenti duo concurrunt, ſcilicet, ſpiritualis cibus & ſpiritualis potus, ſecundùm illud Ioan.6. Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus eſt verè potus. Ergo hoc ſacramẽtum multa quidem eſt materialiter, ſed vnum formaliter, & perfectiuè. (Lib.5.Met.à tex.9. vſq; ad 12.tom.3.)

Ad primum ergo dicendum, quòd in eadem Collecta & pluraliter dicitur primò, Purificent nos ſacramenta, quæ ſumpſimus: & poſtea ſingulariter ſubditur, Hoc tuum ſacramentum non ſit nobis reatus ad pœnam, ad oſtendendũ, quod hoc ſacramentum quodammodo eſt multa, ſimpliciter autem vnum.

Ad ſecundum dicendum, quòd panis & vinum materialiter quidem ſunt plura ſigna; formaliter verò & perfectiuè vnum, in quantum ex eis perficitur vna refectio.

Ad tertium dicendum, quòd ex hoc, quod eſt duplex cõſecratio materiæ huius ſacramenti, non poteſt plus haberi, niſi quòd hoc ſacramentum materialiter eſt multa, vt dictum eſt.* (In corp. art.)

REſpondet, hoc ſacramentum eſſe multa materialiter, vnum verò formaliter ac perfectiuè. Senſus D. Thomæ eſt, ſimpliciter eſſe vnum ſacramentum, ex varijs rebus compoſitum ac perfectum, vt iam latiùs dicemus.

DISPVTATIO XXXIX.

Prima de Euchariſtia.

De inſtitutione ſacramenti Euchariſtiæ.

HÆc diſputatio continet, an ſit hoc ſacramentum: nã quia eſſe ſacramenti ab inſtitutione manat, idem eſt ſacramenti inſtitutionem, ac exiſtentiam inueſtigare; ſimul verò de vnitate huius ſacramenti dicemus: nam quia vnum cõſequitur Ens, & vix ab illo diſtinguitur, ideo quæſtionem de vnitate & multitudine ad quæſtionem, an eſt, ſemper reuocamus.

SECTIO I.

Vtrùm Euchariſtia ſit ſacramentum à Chriſto Domino inſtitutum.

EVchariſtiæ nomine intelligimus ſacramentum quoddam ſub ſpeciebus panis & vini inſtitutum, in quo ſecundùm veram fidem Chriſtus continetur, & à fidelibus ſumitur, quæ vocis ſignificatio neceſſariò ſupponenda eſt, vt poſſit diſputatió procedere, & res ipſa inueſtigari, & oſtendi. Huius autem ſacramenti præcipuum myſterium in reali præſentia corporis & ſanguinis Chriſti, & mirabili trãſmutatione vnius ſubſtantiæ in aliam, conſiſtit. Vnde primum omnium inquirendum videbatur, an hoc myſterium verum ſit, & quale, & quomodo fiat, ſed hæc tractantur à D. Thom. inferiùs commodiori loco, q.75. pertinet enim hæc ad propriam eſſentiã, materialem partem huius ſacramenti explicandam; hîc (*Euchariſtia eſt ſacramentum ſub ſpeciebus panis & vini, inſtitutum.*)

hîc verò ſolùm generatim agimus de inſtitutione ſacramenti ſenſibilis, quod per modum cibi & potus in noua lege inſtitutum eſt ad ſpiritualem vitam nutriendam', & hoc vocamus Euchariſtiam.

Archontici & Meſſaliani hæretici. S.Epiphan. Theodoret.

Ex antiquis ergo hæreticis quidam Archōtici altaris myſterium omnino negarunt, vt Epipha. refert hæreſi 40. idémque de Meſſalianis refert Theodor. libro 4.hiſtor. cap.10.illi enim Euchariſtiam nullius vtilitatis eſſe dicebant. *Petrobruſiani hæretici.* Petrobruſiani verò dixerunt, licèt Chriſtus hæc myſteria celebrauerit, non verò dediſſe alijs eam poteſtatem; atque adeò nec ſacramentum perpetuò in Eccleſia duraturum inſtituiſſe. *Petr. Clunia.* Ita refert Petrus Clunia. in epiſt.quadam cōtra hanc hæreſim. *Bogomili hæretici.* Denique Bogomili aiebant, Euchariſtiam nihil eſſe, præter orationem Dominicam & Euāgelium, vnde ſacramentum euertebant, vt conſtat ex *Euthymius.* Euthym.in Panop.2.p.tit.23.c.27.hæ autem hæreſes & Euangelio apertè repugnant, & nullum apparens habuere fundamentū, vnde antiquatæ prorſus ſunt.

1.Concluſio.

Dicendum ergo eſt primò, conueniens fuiſſe in noua lege inſtitui ſacramentum aliquod ſenſibile, vt eſſet ſpiritualis cibus animarum. Concluſio eſt de fide,vt ex facto ipſo conſtat Ioā.6. Matth. 26.Mar.14. Luc.22. & ex Trid.ſeſſ.7.c.5. vbi numerat omnia ſacramenta à Chriſto Domino conuenientiſſima ratione inſtituta, & in ſpecie de hoc ſacramēto,ſeſſ.13. c.1.& 2.Ratio ſeu congruentia à D.Thom. hoc loco ſatis explicata eſt,vt vidimus.Eſt enim lex Euangelica perfectiſſima,& plenitudinem gratiæ in ſe continēs;& ideo conueniens fuit,vt huius legis ſacramēta à Chriſto eius authore inſtituta,augmentum & conſeruationem gratiæ poſſent conferre modis omnibus, vel neceſſarijs, vel humanæ fragilitati accommodatis; ex quibus vnus ac præcipuus eſt, vt per modū cibi, & potus ſpiritualis homines nutriri poſſent, & ab innumeris periculis, quibus in hac mortali vita ſubditi ſunt, defendi. Poſſunt præterea hîc addi omnes congruentiæ, quas ad perſuadendā realem Chriſti præſentiam infrà ſuo loco afferemus. Nunc illa ſufficiat, Chriſtum Dominum eſſe animarum cibum, & ideo maximè decuiſſe, vt ſicut cibus reficit corpus media quadam reali vnione cum ipſo viuente, ita Chriſtus in quodam ſacramēto præſens adeſſet, vt per modum cibi & potus nobis realiter coniunctus, nos ſpiritualiter reficeret.

Ioan. 6. Matth.26. Marci.14. Luca 22. Conc.Trid.

2.Concluſio.

Dico ſecundò, huiuſmodi ſacramentum eſſe Euchariſtiam, quæ propterea verum, ac proprium ſacramentum eſt à Chriſto inſtitutum. Concluſio eſt de fide, quam non ſolùm Catholici, ſed etiam noui hæretici amplectuntur: nam etiā Lutherani & Caluiniſtæ,qui vnum,vel ad ſummum,duo ſacramenta, admittunt, primum ac præcipuum locum Euchariſtiæ tribuunt. Probatur ergo concluſio, primò ex Scriptura, quæ, licèt non eiſdem verbis, rem tamen ipſam ſatis apertè docet,Matth.26. Luc.22.continetur viſibilis cæremonia, & ſignificatio & præceptū Chriſti,*Hoc facite in meam commemorationem*:& Ioan. 6.continetur gratiæ promiſſio, *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum*. Et confirmari hoc poſſet ex veteri Teſtamēto, in quo varijs figuris,& metaphoris ſacramentum hoc indicatum, ac promiſſum eſt, vt circa ar.6.D.Thom. videbimus.

Conc. Flor. Trident. Lateranen. Carthag.

Secundò definita eſt hæc concluſio in Conc. Florent. in literis vnionis; Trident.ſeſſ.13. & 21. Lateranenſi, quod habetur in c.firmiter. Carthag. III. c.28.& 29. cap. cùm Marthæ,de Celebr.miſſar.cap. in ſacramentorum, cap. in ſacramento, de Conſecr. d. 2. Tertiò tradunt Patres omnes, qui latè citantur dicta diſt. 2. de Conſecratione, & referemus plures in diſputationibus ſequentibus, nunc ſufficiant Dionyſ.c.3.de Eccleſiaſt.Hierarch. Auguſtin.epiſtol.23. & 18.Ambroſ.lib.5.de ſacrament. Damaſc.libr.4.c. 14. Quartò, ratio ſumenda eſt ex definitione ſacramenti nouæ legis; eſt enim ſacræ rei ſignum,ad ſanctificandum hominem inſtitutum, quæ tota definitio apertiſſimè in Euchariſtiam conuenit, vt per ſe facile eſt,& ex dicendis euidentiùs patebit. Et ex his patet vltima concluſionis pars, ſcilicet ſolum Chriſtum fuiſſe huius inſtitutionis authorem, tum generali ratione omnium ſacramentorum nouæ legis, tum etiam ratione propria, quia nullus potuit habere poteſtatem ſupra corpus & ſanguinem Chriſti, niſi ab ipſomet Chriſto deriuatam: nec potuit vllus niſi Chriſtus nouum Teſtamentum fundare, & proprio ſanguine confirmare ac conſecrare, & quamuis de abſoluta Dei potentia aliud genus inſtitutionis excogitari poſſet, nullum tamen aliud adeò decens, aut expediens fuit.

S.Dionyſ. S. Auguſt. S.Ambroſ. S.Damaſ.

SECTIO II.

Vtrùm hoc ſacramentum ſit diſtinctum à reliquis, eiſque perfectius.

Euchariſtia ſacramentum ab alijs eſt diſtinctum.

HÆc quæſtio facilis etiā eſt, & breuiter ex præcedenti expediri poteſt. Dico ergo primò, Euchariſtiam eſſe ſacramentum, eſſentialiter diſtinctū ab alijs ſacramentis nouæ legis. Concluſio eſt certiſſima ex omnium conſenſu, & ex Concilijs definientibus ſeptem eſſe ſacramenta. Vt autem explicetur, oportebit breuiter proponere omnia, in quibus hoc ſacramentum cum alijs conuenit, & in quibus differt. Nam licèt multa probanda ſint in ſequentibus, expediet tamen nunc ea præ oculis ponere. Primum igitur, ſi metaphyſicè loquamur, conuenit hoc ſacramentum cum alijs in genere ſacramenti nouæ legis, habent tamen propriam differentiam, per quā deſcribi poteſt, eſſe ſacramentū corporis & ſanguinis Domini, per modum conuiuij ad nutritionem animæ inſtitutum. Vnde etiam conſtat alia ſimilitudo & differentia. Conuenit enim in virtute conferendi gratiam,differt tamen in proprio fine ad quem eſt inſtitutum: nam per ſe primò datum eſt ad charitatem, & deuotionem augendam, vt latiùs infrà q.79. Deinde per principia quaſi phyſica rem explicando cōmune eſt huic ſacramento, cum alijs quod certam materiam & formam requirit, vt cōfici poſſit, differt tamen, quia illius materia & forma diſtincta eſt à reliquis, eſt enim panis & vinum, & verba ſpecialia à Chriſto definita. Hinc ſecundò, ſicut in aliis ſacramentis datur materia remota & proxima, ita & in hoc, ſed diuerſo modo,quia in aliis materia proxima eſt aliqua actio, remota verò eſt aliquid aliud, ex quo, vel circa quod, talis actio exercetur, At verò in hoc ſacramento materia non eſt actio,ſed res permanens, quæ quatenus in confectione ſacramenti tranſit, ſecundùm ſubſtantiam eſt materia remota, quatenus verò manet ſecundū accidentia eſt materia proxima. Vnde eſt tertia differentia,quòd in alijs ſacramentis, tam materia quàm forma ſunt res ſucceſſiuæ,& ideo moraliter ſimul ſunt & ſimul pereunt; hîc verò forma eſt ſucceſſiua & tranſit, materia verò proxima conſecrata permanet. Vnde fit quartò, vt alia ſacramenta tantum ſint vſu,quia tunc fiunt,quando ad vſū applicantur,tunc autē ſunt quādo fiunt,ad modū rerum ſucceſſiuarum; hoc verò ſacramentū ante vſum in ipſa cōſecratione perficitur, & ideo poſt ſuum fieri, factum permanet, quamdiu ſpecies conſecratæ durant, vt ex Trident. colligitur ſeſſ.13.cap.3. Ex quo fit quintò,vt in alijs ſacramētis tam materia, quàm forma ordinentur ad vnum & eundē effectum in ſuſcipiente efficiendum, hîc verò diuerſos

Trident.

diuerſos habent effectus: forma enim nihil efficit in ſuſcipiente, ſed in materia, quam tranſmutat & conficit: materia verò conſecrata habet in ſuſcipiente gratiæ effectum. Vltima verò & potiſſima differētia, & radix aliarum, eſt quòd in aliis ſacramentis præter materiam ſenſibilem, & formam nihil in eis ineſt, niſi quòd aſſumuntur, vt inſtrumenta ad gratiam efficiendam: & ideo dicitur eis conferre inſtrumentaria virtus gratiæ effectrix: in hoc verò ſacramento præter formam, & materiam per ſe ſenſibilem, adeſt verè & realiter ipſemet Chriſtus, qui eſt præcipua res huius ſacramenti, & proprius author gratiæ, quæ per illud cōfertur. Ex his ergo ſatis patet concluſio poſita. A

Sacramētum Euchariſtia, cæteris perfectius.

B Dico ſecundò hoc ſacramentum eſſe longè perfectius & excellentius reliquis. Hæc etiam eſt de fide, & ſumi poteſt ex Trid. ſeſſ. 13. vbi propter hanc cauſam ſæpe vocat hoc ſacramentum, *diuinum ac mirabile, ſacroſanctum atque ſanctiſſimum*, qui eſt communis modus loquendi totius Eccleſiæ & Sanctorū omnium, c. 2. dicit, *Chriſtum Dominum diuitias amoris ſui in hoc ſacramento veluti effudiſſe*, & cap. 3. dicit, *Virtutem ſanctificandi communem eſſe huic ſacramento cum reliquis: huic verò proprium eſſe, quod ipſum ſanctitatis authorem in ſe continet.* Propter hanc denique cauſā præcipuè exiſtimo idem Concil. ſeſſ. 7. Can. anathematis damnare eos, qui docent omnia ſacramenta eſſe æqualia dignate. Ratio verò potiſſima eſt, quia C hoc ſacramentum continet corpus & ſanguinē Domini: vt autem dicit Alex. Papa epiſt. 1. Decret. Et habetur in c. nihil, de Conſe. d. 2. *In ſacramentis ſeu ſacrificiis, nihil eſt maius corpore & ſanguine Domini.* Quæ ratio variis modis explicatur à Theologis. Primò, quia dignitas ſacramentorū potiſſimum in ſanctitate cōſiſtit: illud ergo eſt dignius, quod ſanctius. Reliqua verò ſacramenta ſolùm ſunt ſancta, habitudine: quia ſignificant & conferunt ſanctitatem: hoc verò tum hoc modo, tū etiam formaliter, quia ipſam ſanctitatem in ſe continet. Secundò, quia ſacramentū eſt ſignū ſacrum, eóq; dignius, quo magis ſacrum: ſed hoc ſacramentū eſt omnium ſacratiſſimum, propter eadē rationē, ſc. quia rem maximè ſacrā continet & ſignificat. Ita ferè D. Th. ſuprà q. 65. ar. 3. Marſ. in 4. q. 6. ar. 3. Scot. Durād. Gabr. & alij d. 8. Tertiò addit S. Th (& habet fundamētū in Dionyſ. c. 3. de Eccl. Hierar.) hoc ſacramentū eſſe excellentius, quia eſt finis, & cōſummatio cæterorū, ad quod omnia aliquo modo referuntur: quod potiſſimū ratione rei contentæ intelligendū eſt. Nam ſi propriè & in rigore loquamur de ſacramento vt ſic, & vſu ſacramentali, nō omnia ſacramenta propriè ordinantur ad vſū huius, niſi valde remotè & per accidens, vt conſtat de Matrimonio, & Extrema vnctione: quia verò omnia ſacramenta ordinata ſunt, vt perfectiùs Chriſto vniamur, & ipſe Chriſtus in hoc ſacramento continetur, & per illud mirabili modo hæc vnio perficitur, & conſummatur, ideo dicitur hoc ſacramenrum conſummatio cæterorū. Ita ferè D. Thom. in 4. d. 7. q. 1. ar. 1. quæſtiun. 3. Quartò confert ad hanc perfectionem, quòd hoc ſacramentum eſt permanens; cætera tranſeuntia. Addit denique Scotus formam huius ſacramēti habere certiorem ſignificationem, quā formas reliquorum; quia eius effectus non pendet ex diſpoſitione recipientis, cùm ſit ſola materiæ conſecratio. Quod ſano modo intelligendum eſt; omnes enim formæ ſacramentorū habent infallibilem ſignificationem in eo ſenſu quo ſignificant, quia illis non poteſt ſubeſſe falſum, vt ſuprà oſtenſum eſt. Differentia ergo eſt in effectu, quia in aliis interdum impeditur, in hoc verò non, quantum eſt ex parte materiæ.

D. Thom. Marſil. Scotus. Durandus. Gabriel. Dionyſ.

D. Thom. D *Scotus.* E

SECTIO III.

Vtrùm hoc ſacramentum ſit vnum tantùm.

Quæſtio intelligitur de ſpecifica vnitate, ſub propria & formali ratione perfecti ſacramenti: nam materialiter conſtat, res multas in hoc ſacramēto inueniri. Hinc verò ſumitur ratio dubitandi; quia in hoc ſacramento ſunt duæ materiæ, ſcilicet panis & vinum; & duæ formæ verborum, quæ res diuerſas ſignificant & efficiunt per ſe & propria virtute, ſcilicet carnem & ſanguinem Chriſti: vnde etiā ſpecies panis per ſe ſignificant corpus, quod continent, ſpecies autem vini, ſanguinem: ſunt ergo hæc diuerſa ſigna ſacra, atque adeò diuerſa ſacramenta. Neque enim dici poteſt, eſſe partialia ſacramenta, ſeu partes vnius integri ſacramenti, quòd componunt: quia illa ſigna per ſe diſtincta ſunt, & nullam inter ſe habent vnionem vel coniunctionem, qua vnum ſacramentum componant. Et confirmatur, primò ex communi vſu & locutione: nam qui ſuſcipit ſpeciē panis, non dicitur ſuſcipere partem ſacramenti, ſed ſimpliciter totum ſacramentum. Confirmatur ſecundò: nā qui vnam ſpeciem ſumit, totum effectum gratiæ ſacramentalis recipit: eſt ergo quælibet ſpecies per ſe integrum ſacramentum, atque adeò duo ſacramēta. Confirmatur vltimò, quia Eccleſia in orationibus Miſſæ, ſæpe de Euchariſtia, vt de multis ſacramētis, loquitur, vt cùm ait, *Sacramenta quæ ſumpſimus, &c.* & Concilia & Patres eodem modo interdū loquuntur, vt patet ex Conc. Africano c. 4. Carthag. III. cap. 24. & 29. Cypr. ſerm. de Cœna Domini. Ambr. lib. 5. de ſacram. cap. 1. & aliis, quæ habentur c. Sacramēta altaris, de Conſecrat. d. 1. & cap. in ſacramentis, cap. comperimus, c. tribus gradibus, c. ſpecies, c. iteratur, de Conſecr. d. 2.

Conc. Africa. Conc. Carth. S. Ambroſ. S. Cyprian.

Propter hæc nonnulli Theologi ſimpliciter affirmant, eſſe plura Euchariſtiæ ſacramenta, vt ex Aureolo refert Capreol. diſtin. 8. q. 1. arg. contra 2. concluſ. vbi etiam Maior dicit, eſſe plura ſacramenta ſpecie diſtincta, licèt fateatur poſſe etiam vnum appellari Gabr. etiam quæſtio. 2. art. 2. & lectio 53. in Canon. dicit eſſe plura ſimpliciter, vnum verò ſecundùm quid, ſcilicet, vel genere proximo, vel aggregatione quadam.

Quorundam opinio. Aureolus. Gabriel.

Dicendū verò eſt Euchariſtiam abſolutè & ſimpliciter eſſe vnum ſacramentum, vnitate videlicet ſpecifica in ſpecie atoma, integra, & perfecta. Hæc eſt mens D. Thom. hîc, & grauiorum Theologorum, d. 8. Bonauen. q. vlt. Alberti art. 13. Richard. ar. 1. q. 2. Durand. q. 1. ad 2. Capr. Palud. Scoti, &c. Marſil. q. 6. art. 2. in fine, Alenſ. q. 31. memb. 1. Scoti item, d. 24. q. 1. art. 3. ad 2. Ledeſm. 1. par. q. 54. art. 2. Turrecrem. de Conſecrat. diſt. 2. cap. 5. dub. 3. & in eandem ſententiam tandem deſcendit Gabr d. lectione 53. ſi attentè legatur, eámque grauiter docet Catechiſmus Pij V. dicens, *Non plura, ſed vnum tantū ſacramentū Eccleſiæ authoritate docti confitemur.* Rationem huius vnitatis quidam ſumunt ab inſtitutione; quia nimirū moraliter vna fuit inſtitutio huius ſacramenti. Alij à re contenta ſub vtraque ſpecie, quæ eſt vnus & idem Chriſtus. Alij ab effectu, quia per vtramque ſpeciem vnus & idem efficitur. Propria verò ratio eſt, quam D. Thomas tetigit. Quia, licèt ad conſtitutionem huius ſacramenti concurrant res variæ, & materialiter diſtinctæ, propriáſque habentes ſignificationes, & omnes tamen componunt vnum integrum ſignum rei & effectus ſpiritualis: componunt ergo vnum ſacramentum. Antecedens declaratur primò, quia hoc ſacramentum poteſt intelligi inſtitutum ad rem præteritam ſignificandam, ſcilicet cruentum Chriſti ſacrificium, quod effuſione ſui

Concluſio. D. Thom. D. Bonauent. Albertus. Richardus. Durandus. Capreolus. Paludanus. Soto. Marſilius. Ledeſma. Turrecrem. Gabriel. Catechiſm.

ſui ſanguinis,& morte ſua conſummauit,iuxta illud, *Hoc facite in meam commemorationem:* illud autem ſacrificium, quod vnicum fuit, non ſignificatur expreſsè per vnam, vel alteram ſpeciem, ſed per vtrãque ſimul, quæ dum ſeparatim conſecrantur, & offeruntur, effuſionem ſanguinis,& ſeparationem animæ à corpore repræſentant, quæ ratio infrà in materia de communione ſub vtraque ſpecie, & de ſacrificio, latiùs explicanda eſt. Secundò intelligitur ſignificare hoc ſacramentum rem,quam continet:& hinc etiam vnitatẽ habet,non ſolùm, quia ſub vtraque ſpecie idem Chriſtus continetur,ſed etiam quia ex vtraq; ſpecie vnum integrũ ſignum Chriſti completur; qui vnus cùm ſit,carne & ſanguine conſtat, quare, licèt caro & ſanguis diſtincta videãtur,tamen quatenus natura ſua vnum corpus Chriſti cõponũt, per paſſionem verò diſiuncta fuerunt, vno integro ſacramento duplici ſpecie conſtante, repræſentãtur.

Tertiò ſignificat hoc ſacramentũ gratiam, quam efficit; & ex hac etiam parte habet vnitatẽ, quia vel per vtramq; ſpeciem fit vnus tantùm effectus, vt infrà dicetur, vel certè qualiſcũque ille effectus ſignificatur,ita explicitè per vnam ſpeciẽ,ſicut per vtramque; ſignificatur enim per modum conuiuij, & ſpiritualis refectionis per analogiam ad corporalẽ.Vnde ſicut hæc nõ conſiſtit in ſolo cibo vel potu, ſed vtrũque requirit, ita illa per cibum & potum completè ſignificatur. Nec refert, quòd ſpiritualis refectio eiſdem omnino donis in re ipſa perficiatur, ſcil. gratia & charitate, quæ tam famem quàm ſitim animæ extinguunt; quia nihilominus hæc eadem ſpiritualis res,ſeu effectus non niſi per corporale conuiuiũ perfectum expreſsè & omnino completè ſignificatur.

Quartò ſignificat hoc ſacramentũ vnitatẽ,& animorum coniunctionem, quam efficit,quod in ſe eſt, inter fideles, qui illud participant, vt dicitur in c. firmiter,de ſum.Trinit. & fid. Cathol.& in c. cũ Marthæ,de celeb. Miſſar. & indicant Concilia Floren.& Trid. Hæc verò fidelium vnio licèt per ſingulas ſpecies aliquo modo ſignificetur, quatenus ex multis granis tritici, aut vuæ, vnus panis, vel vnum vinum conficitur, vt Cypr.Aug.Anſel. & alij Patres docuerunt, quos infrà, agentes de materia huius ſacramẽti, referemus, & colligitur ex cap.firmiter, de ſum. Trinit. & c. cùm Marthæ, de celebr. Miſſar. propriè tamen ſignificatur hæc vnitas per vtramque ſpeciẽ, quatenus ad vnius corporis refectionem ordinãtur, iuxta illud 1.ad Cor.10.*Omnes vnum corpus ſumus,qui de vno pane & de vno calice participamus.* Neque ſatis conuenienter ſignificaretur hæc vnitas per Euchariſtiã,niſi ipſa eſſet vnũ ſacramentum.Quintò deniq; ſignificare poteſt hoc ſacramentum futuram gloriã, cuius eſt pignus. Et hæc etiam ſignificatio completa ineſt in vtraque ſpecie ſimul ſumpta, & non ita expreſsè in alterutra tantùm: quia per vtramque indicatur plena ſatietas, & ſufficientia, quæ futura eſt in æterna beatitudine: igitur ſub omni ratione cõflatur vnum perfectum ſignum ex vtraque ſpecie, atque adeò vnum ſacramentum.

Concil.Flor. Trident.

S.Cyprian. S.Auguſtin. S.Anſelm.

Secundò principaliter declaratur concluſio, quia vt agentes de ſacramentis in genere diximus, vnitas ſacramentorum non eſt omni parte perfecta, reſultans ex indiuiſibili entitate, aut ex vnitate phyſica partium componentium: ſed talis eſt qualis in rebus vel ſignis artificialib. inueniri ſolet: ſic enim domus, exercitus,oratio, conuiuium & aliæ res vel actiones ſimiles habent ſuam vnitatem, ad quam non exigitur phyſica vnio partium, ſed talis, qualis ad perfectionem & finem talis rei ſufficere cenſetur, vt in exercitu ſufficit quidam ordo, & compoſitio partiũ. A In domo maior coniunctio, ſeu copulatio partium neceſſaria eſt,propter maiorem domus integritatem. In oratione verò,vel alio ſigno ſufficit ordo partium in certa menſura, vel proportione ad ſignificandum accõmodata; neque huic vnitati obſtare ſolet diſtinctio ſeu diuerſitas partium inter ſe: nam etiam ſolet res artificiata ex partibus heterogeneis componi, quod etiam in aliis ſacramentis videre licet:conſtant enim materia & forma,quæ res diuerſæ ſunt & vnaquæque ſignificat modo ſibi accõmodato, & tamen vnum ſacramentum componunt, licèt nõn phyſica vnione,ſed morali, & proportionata ad rationem ſigni complendam copulentur:ſic etiam in ſacramento Pœnitentiæ eſt magna varietas partium in ipſa materia; in ſacramento verò Extremæ vnctionis & B Ordinis tam in materia, quàm in forma; & nihilominus ſacramentum eſt vnum: cur ergo non idem dicemus in hoc noſtro ſacramento.

Tertiò probatur, quia aliàs plura eſſent, quàm ſeptem ſacramenta, contra Concil.Flor. & Trident.& vniuerſum Eccleſiæ conſenſum. Dices eſſe plura in ſpecie vltima;à Conciliis verò numerari ſeptem,ſub aliqua ratione generica: ſic enim multi cenſent ſacramentum Ordinis non eſſe vnum ſpecie, ſed plura. Sed huic reſponſioni obſtat, quia iuxta illam nihil certum ſtatuí poteſt de numero ſacramentorum, tum quia non obſtante definitione Conciliorum, poſſet aliquis dicere, ſub Baptiſmo contineri plura ſacramenta Baptiſmi ſpecie diſtincta, & ſimiliter de C aliis; tum etiam, quia ſub ratione aliqua generica poſſent tantùm duo, vel tria ſacramenta numerari. Non ergo numerantur ſacramenta ſub generica ratione; in qua, vt ex Ariſtotele ſumitur, latere poteſt æquiuocatio, ſed numerantur à Conciliis ſub ratione ſpecifica. Addo opinionem illam de multitudine ſimpliciter ſacramentorum Ordinis falſam omnino eſſe; & retorquendum potiùs eſſe argumentum: nam omne aliud ſacramentũ eſt vnum vnitate ſpecifica, & ſi quæ reperitur varietas, tota illa eſt veluti partium heterogenearum componentium vnum:ergo idem eſt in præſenti dicendum.

Concil.Flor. Trident.

Tandem Concilia & Sancti frequentiùs loquuntur de Euchariſtia, tanquam de vno ſacramento, vt patet ex Conc.Flor.& Trid.ſeſſ.7.& 13.& ex multis, D quæ de Conſecr.d.2.referuntur, & in Collectis Miſſæ hic eſt frequentior vſus, vt D.Thom. hîc adnotauit, quòd ſi interdum in plurali loquuntur de ſacramentis, id fit lata, & vulgari locutione: vel propter plura ſigna partialia, vel propter plura myſteria quæ in eis continentur & repræſentantur: vel certè,quia frequentiùs erat in vſu, vt in fine ſacrificij fideles communicarent,& ſacramenta reciperent,vnde hic modus locutionis frequentiùs reperitur in illa oratione Miſſæ, quæ poſt communionem dicitur, vt, *Purificent nos Domine ſacramenta, quæ ſumpſimus, &c.*

Ex his facilè reſpondetur ad rationem dubitandi in principio poſitam; negatur enim inter partiales formas & materias huius ſacramenti, non eſſe ſufficientem vnionem ad componendum vnum ſacra- E mentum, quia, vt dixi, non oportet hanc vnionem eſſe quaſi phyſicam, vel pertinentem ad quantitatẽ continuam, ſed moralem, ſeu cuiuſdam ordinis & proportionis, prout ad componendam vnam integram vel expreſſam ſignificationem ſufficit.

Ad primam confirmationem, reſpondetur in primis, quoad modum loquendi attinet, ſæpe partem recipere denominationem, quando per ſe, & quaſi ſeparata conſideratur, vt patet in partibus homogeneis, & in quantitatibus diſcretis; vna enim propoſitio per ſe ſumpta, oratio eſt, licèt aliàs pars etiam

etiam ſit vnius longioris orationis: & pars domus, ſi ſufficiens ſit ad vſum, & finem domus, ſeiuncta ab aliis partibus, & per ſe conſtituta, dicitur abſolutè domus, quamuis ex illa componi poſſit perfectior & integrior domus; ſic ergo ſpecies panis per ſe ſumpta poteſt dici ſacramentum, quamuis cum alia ſpecie vini vnum componat ſacramentum, cuius eſt pars. Secundò dicitur homo ſuſcipere totum ſacramentum ſub vna ſpecie, qui recipit totum Chriſtum, qui eſt res præcipua in hoc ſacramento, & ſacramentum ſimul, vt indicat Trident. ſeſſio. 21. cap. 3. Item, quia veluti eminenter recipit totam virtutem huius ſacramenti, & quidquid ad perfectam refectionem ſpiritualem neceſſarium eſt. Quomodo dici poteſt tota ratio, ſeu virtus huius ſacramenti eſſe in toto, & in qualibet parte eius; formaliter tamen in ratione ſigni, non recipiunt fideles in vna ſpecie totum id, quod eſt ſacramentum tantùm: & hoc modo dixit Bonauen. d. 11. artic. 2. quæſt. 2. fideles accipere in vna ſpecie totum ſacramentum, quoad efficaciam, non quoad ſignificationem. Vnde patet ſolutio ad ſecundam confirmationem: nam licèt non ſit certum per ſingulas ſpecies dari totum effectum huius ſacramenti, tamen, hoc admiſſo, potius confert ad illius vnitatem, quia ad eundem effectum ordinatur totum, vt ex duabus ſpeciebus conſtat, licèt per quamlibet partem poſſit illum efficere. Si verò ſingulæ ſpecies conferunt diuerſos effectus, illi erunt partiales, ſicut de diſtinctis Ordinibus dictum eſt. Ad vltimam confirmationem in ſuperioribus reſponſum eſt.

Trident.

Bonauent.

Dubitant tamen hìc nonnulli Theologi, an in diſtinctis ſpeciebus huius ſacramenti ſunt diſtinctæ relationes ſigni, ex quibus componatur relatio totius, vel ſit vna indiuiſibilis relatio in toto compoſito. Scotus enim diſtinct. 8. quæſt. 1. priorem partem amplectitur. Capreolus verò ibi ad 5. contra 2. concluſ. & ad 5. contra 5. licet fateatur ſupponi ſingularum partium ſignificationes, contendit tamen relationem totius ſacramenti eſſe vnam & indiuiſibilem. Sed hæc quæſtio eſt de nomine, & magis Dialectica, quam Theologica; quia non ſolùm de hoc ſacramento, ſed etiam de aliis, & de omnibus ſignis complexis ad placitum tractari poteſt. Dico igitur negari non poſſe; quin ſignificatio integra huius ſacramenti componatur ex ſignificationibus partium; componitur enim ex illis, quatenus ſignificatiuæ ſunt: & hoc voluit Scotus & diuus Thomas hic, cùm dixit hoc ſacramentum eſſe vnum, non vt indiuiſibile, ſed vt perfectum, includens plura ſigna partialia. Nihilominus verum etiam eſt, in toto ſacramento eſſe vnam totalem ſignificationem, quæ à ſignificationibus ſingularum partium diſtinguitur. Hoc etiam conſtat ex dictis de vnitate huius ſacramenti, non enim poteſt ſacramentum eſſe vnum, niſi ſit vnum ſignum; neque verò poteſt eſſe vnum ſignum, niſi etiam aliquo modo ſit ſignificatio vna, vt videre eſt in propoſitione & terminis, ex quibus componitur; habet enim ſuum proprium ſignificatum, diſtinctum à ſignificatis terminorum, ex quibus componitur. Hæc autem ſignificatio totius ſacramenti dici poteſt compoſita, quatenus diuerſis partibus conſtat, & in re compoſita ineſt, quodammodo tamen ſolet dici indiuiſibilis, quatenus indiuiſibiliter ineſt in toto complexo, ita vt nec in partibus manere poſſit eo modo, quo eſt in toto, neque etiam ablato debito ordine, & connexione ipſarum partium: & hoc ad ſummum, probant fundamenta Capreoli, quæ ſolùm ſunt quædam teſtimonia diui Thomæ.

Scotus.
Capreolus.

SECTIO IV.

Quomodo vnitas numerica huius ſacramenti ſumenda ſit.

QVoniam de vnitate ſpecifica diximus, vt materiam hanc de vnitate abſoluamus, oportet, vt modum loquendi de illius vnitate numerica explicemus. Dico autem, modum loquendi, quia quod in re ipſa ſubſiſtit, facile perſpici poteſt; conſtat enim formas huius ſacramenti multiplicari numero, quando verba conſecrationis hoſtiæ, vel calicis multiplicantur: conſtat etiam ſpecies panis ſeu vini, quamdiu cõtinua ſunt, habere quandam phyſicam vnitatem, quã per diſcontinuationem amittunt & phyſice multiplicantur: conſtat deniq; ſub omnibus ſpeciebus cõſecratis eundem numero Chriſtum contineri. Ex quibus etiam conſtat tunc propriiſſimè eſſe vnũ numero hoc ſacramentum, quando ſpecies conſecratæ habent phyſicam vnitatem per partiũ continuationem; ſiue vna forma, ſiue pluribus ſimul prolatis conſecratæ ſint: hoc enim non obſtat vnitati ſacramenti, præſertim in hoc, in quo forma magis ad effectionem quàm ad conſtitutionem ipſius ſacramenti requiritur. Difficultas ergo, quæ mihi videtur ad modum loquendi pertinere, ſupereſt, an ſpecies hoc ipſo, quòd diſcontinuæ ſunt, dici debeant plura ſacramenta, vel non, & eſt ſermo de ſpeciebus eiuſdem rationis: nam de ſpeciebus panis & vini inter ſe collatis iam dictũ eſt; poſſunt autem in hoc eſſe tres modi dicendi.

Nodus quæſtionis.

Primus, tot eſſe ſacramenta numero diſtincta, quot ſunt ſpecies ſeu hoſtiæ conſecratæ, diuiſæ & diſcontinuæ. Probatur, quia ſpecies ſunt ſacramentum: ergo ſpecies numero diſtinctæ ſunt ſacramenta numero diſtincta. Secundò, quia quælibet illorum in ſua ſpecie habet totam ſignificationem ſacramenti, & non eſt pars alterius; ergo eſt integrum ſacramẽtum diſtinctum ab alio. Tertiò, quia non apparet aptior modus diſtinguendi numero hæc ſacramenta. Sed huic ſentẽtiæ videtur obſtare communis modus ſentiendi & loquendi: nam ſacerdos qui accipit hoſtiam diuiſam in tres partes, non cenſetur accipere tria ſacramenta, neque illa hoſtia cenſetur magis eſſe plura ſacramenta poſt diuiſionem, quàm antea. Vnde Concil. Flor. & Triden. ſeſſ. 13. Can. 3. dicunt, in hoc ſacramento contineri totum Chriſtum ſub vnaquaque ſpecie, & ſub ſingulis ſpeciei partibus, ſeparatione facta: ſentiunt ergo, etiam poſt ſeparationem, eſſe vnum ſacramẽtum; & partes diuiſas eſſe partes vnius ſacramenti. Cõfirmatur primò: nam qui duas formas accipit, cum communicat, vnum, & non duo ſacramenta cenſetur accipere, aliàs duos etiam effectus gratię ſuſciperet: nam ſi ſacramenta eſſent duo, etiam ſumptiones eſſent duæ; ergo & effectus eſſent duo, quia, quòd ſimul concurrant, non impedit effectum: vel certè, ſi illa cenſetur vna moralis ſumptio, etiam ſacramentum cenſebitur vnum, non obſtante diſcõtinuatione ſpecierum. Confirmatur ſecundò, quia, vt ſuprà dicebam, in huiuſmodi rebus artificialibus, vnitas non pendet ex phyſica vnione, vel continuatione, vt in baptiſmo; licèt contingat ablutionem per partes diſcontinuè fieri, tamen in ratione ſacramenti vna tantùm materia cenſetur.

1. Dicẽdi modus.

Florentinum.
Tridentinum.

Secundus modus dicendi eſt, vnitatem huius ſacramenti non pendere ex phyſica continuatione, ſed ex morali coniunctione ſpecierum, ita vt omnia illa, quæ per modum vnius proponuntur, vel tribuuntur, vnum ſacramẽtum cenſeantur, etiam ſi non ſint continua phyſicè, ita loquuntur Soto & Ledeſma ſupra; & videtur fieri probabile argumentis factis, & poteſt explicari ex metaphora conuiuij. Sicut enim eſt vnũ conuiuium, licèt rebus diuerſis conſtet, ita etiam

2. Dicẽdi modus.

Sotus.
Ledeſma.

eſt vnum ferculum ſeu vna portio, licèt partes illius diſcontinuas eſſe contingat. Vnde iuxta hanc ſententiam partes hoſtiæ diuiſæ ſunt vnum ſacramentum, & ſimiliter omnes formæ in eadem pyxide exiſtentes appellari poſſunt vnum ſacramentum, donec diſtributio fiat, vnde plura ſacramenta erunt, quæ moraliter ſunt diſiuncta, vt cùm diſtinctæ hoſtiæ diſtinctis perſonis tribuuntur, vel omnino alias ſeparatæ ſunt, vel diſiunctæ. Contra quem modum dicendi ſolùm video poſſe obſtare, quòd iuxta illum nulla certa regula huius vnitatis, vel multitudinis præſcribitur, ſed vniuſcuiuſque ferè arbitrio relinquitur.

3. Dicendi modus. Tertius modus dicendi eſſe poteſt, totum hoc ſacramentum eſſe vnũ numero, & omnes ſpecies conſecratas vbicunq; & quomodocunque ſint eſſe vnũ numero ſacramẽtum, quod ita declarari poteſt: quia, vt infrà dicemus, quod præcipuum eſt in hoc ſacramento, eſt Chriſtus, quatenus coniunctus ſpeciebus vnum ſacramẽtum cum illis componit, quod eſt panis vitæ; quia ergo vnum, & idem corpus Chriſti eſt ſub omnibus ſpeciebus quantumuis diſcontinuis & diſiunctis, ideo cum illis cenſetur componere vnum numero ſacramentum. Quod declaratur primò, quia ſi Verbum diuinum aſſumeret plures humanitates, eſſet vnus homo; ergo Chriſti corpus veluti aſſumens, ſeu ſacramẽtaliter ſibi cõiungẽs plures ſpecies panis, cum eis conſtituit vnum ſacramentum. Item, ſi in eodem, vel propinquo loco ſub illis exiſtat, conſtituit cum eis vnum ſacramẽtum: ergo & in diuerſis; ſicut in exemplo poſito, quòd illæ humanitates eſſent in vno, vel diuerſis locis, nihil referret; vel etiam ſicut vnum corpus ſi eſſet in diuerſis locis, quamuis in eis haberet diuerſas albedines, nihilominus cum eis conſtitueret vnũ album. Et videtur hoc poſſe confirmari

1. ad Corint. ex Paul. 1. ad Cor. dicente, *Omnes vnum corpus ſumus qui de eodem pane participamus*, ſicut enim Paulus intelligit omnes fideles vnum numero corpus Eccleſiæ cõſtituere, ita ſignificare omnes vnũ numero panem

S. Ambroſ. ſeu ſacramentum participare. Fauet etiam Ambr. ſuper 10. c. epiſt. ad Hebr. & habetur cap. in Chriſto, de Conſecrat. d. 2. dicens, vnam eſſe hoſtiam, & nõ multas, quam Chriſtus obtulit, & omnes ſacerdotes offerunt; ſicut ergo eſt idem numero ſacrificium quoad rem oblatam, ita eſt idem ſacramentum: nam in Eccleſia id, quod offertur in ſacrificium, ſumitur vt ſacramentum.

Obiectio. Sed obiici poteſt: nam hinc fit omnes fideles idem numero ſacramentum Euchariſtiæ recipere, quod videtur eſſe contra cõmunem ſenſum omniũ, & contra Clementem Papam in c. tribus gradib. de Conſecr. d. 2. dicentem, *Tot holocauſta offerenda eſſe in altari, quot*

Solutio. *populo poſſint ſufficere*. Reſpondetur, cõcedendo omnes fideles participare idẽ numero ſacramentum, vt Paulus loquitur, quãuis diuerſas numero partes, formulas, aut hoſtias, ſeu ſpecies ſacramentales recipiant; de quibus, ſeu potiùs de numero hoſtiarũ, quæ conſecrandæ ſunt, loquitur Clemens in d. c. quæ ſimpliciter plures ſunt, præſertim ante conſecrationẽ: at verò poſt illam recipiunt quandam vnitatem ſacramẽtalem, eo quòd in eodem corpore Chriſti vniuntur; maior enim videtur eſſe hæc vnio, quod ſpectat ad vnitatem ſacramenti, quàm vnio per continuationẽ. Inter hos modos, vt dixi, tantũ videtur eſſe diſſenſio de modo loquendi, & vltimus quidẽ probabilis valde eſt, & Theologicus, ac dignitati huius ſacramenti conſentaneus, & ſatis aptus ad explicandum hoc myſterium; fouet enim pietatem, dum optimè explicat & commendat vnitatem, quæ in hoc ſacramento ſignificatur. Secũdus tamen videtur eſſe magis vſitatus & vulgaris. Primus verò nimium retinere vult Phi-

A loſophicum rigorem, & ideo ad loquendum in hac materia minùs eſt accommodatus. Dicamus igitur hoc ſacramentum de ſe poſſe dici vnum, præſertim ſi Chriſtum attendamus; nihilominus tamen ſicut ſpecies conſecratæ ſunt ſacramentum, ita ſpecies ſeparatas & multiplicatas eſſe plura ſacramenta, vel phyſicè, ſi phyſica tantùm ſit diſiunctio, vel etiam moraliter, ſi ſeparatio moralis etiam ſit.

ARTICVLVS III.

Vtrùm Euchariſtia ſit de neceſſitate ſalutis.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod hoc ſacramẽtum ſit de neceſſitate ſalutis. Dicit enim Dominus Ioan. 6 Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Sed in Inf q. 80. art. 11 & 4. diſt. 9. art. 1. q 2. & d 12. q. 3. art. 2. q 1 & Ioan. 6. lect. 8 col. 8.

B *hoc ſacramento manducatur caro Chriſti, & bibitur ſanguis eius. Ergo ſine hoc ſacramento non poteſt homo habere ſalutem ſpiritualis vitæ.*

2. Præterea, Hoc ſacramentum eſt quoddam ſpirituale alimentum. Sed alimentum corporale eſt de neceſſitate corporalis ſalutis. Ergo etiam hoc ſacramentum eſt de neceſſitate ſpiritualis ſalutis.

3. Præterea, Sicut baptiſmus eſt ſacramẽtum Dominicæ paſſionis, ſine qua nõ eſt ſalus, ita & Euchariſtia: dicit enim Apoſt. 1. Cor. 11. Quotieſcunque manducabitis panẽ hunc, & calicem bibetis, mortẽ Domini annuntiabitis donec veniat. Ergo ſicut baptiſmus eſt de neceſſitate ſalutis, ita etiã hoc ſacramentum.

Sed contrà eſt, quod Auguſt. ſcribit Bonifacio contra* Lib. 4. contra duas epiſt Pelagianas, cap. 22. in med. tomo 7.

C *Pelagianos; Nec illud cogitetis, paruulos vitam habere nõ poſſe, qui ſunt expertes corporis & ſanguinis Chriſti.*

Reſpondeo dicendum, quòd in hoc ſacramento duo eſt conſiderare, ſcilicet ipſum ſacramentum & rem ſacramenti: dictum eſt autem, quòd res huius ſacramenti eſt vnitas corporis myſtici, ſine qua non poteſt eſſe ſalus; nulli enim patet aditus ſalutis extra Eccleſiam, ſicut nec in diluuio abſque arca Noe, quæ ſignificat Eccleſiam, vt habetur 1. Pet. 3. Dictum eſt autem ſuprà, quòd res alicuius ſacramenti* q. 68. art. 2. *haberi poteſt ante perceptionem ſacramenti, ex ipſo voto ſacramenti percipiendi. Vnde ante perceptionem huius ſacramenti, poteſt homo habere ſalutem ex voto percipiendi hoc ſacramentum: ſicut & ante baptiſmum ex voto baptiſmi, vt ſuprà dictum eſt*. Eſt tamen differentia, quantum ad* q. 68. art. 2. *duo. Primò quidem, quia baptiſmus eſt principium ſpiritua-*

D *lis vitæ, & ianua ſacramentorum. Euchariſtia verò eſt quaſi conſummatio ſpiritualis vitæ, & omnium ſacramentorum finis (vt ſuprà dictum eſt*) per ſanctificationes* q. 65. art. 2. *enim omnium ſacramentorum, fit præparatio ad ſuſcipiendam, vel conſecrandam Euchariſtiam. Et ideo perceptio baptiſmi eſt neceſſaria ad inchoandam ſpiritualem vitam, perceptio autem Euchariſtiæ eſt neceſſaria ad conſummandam ipſam, non ad hoc, quòd ſimpliciter habeatur, ſed ſufficit eam habere in voto, ſicut & finis habetur in deſiderio & intentione. Alia differentia eſt, quia per baptiſmum ordinatur homo ad Euchariſtiam, & ideo ex hoc ipſo, quòd pueri baptizantur, ordinantur per Eccleſiam ad Euchariſtiam; & ſic ſicut ex fide Eccleſiæ credunt, ſic ex intentione Eccleſiæ deſiderant Euchariſtiam &*

E *per conſequens recipiunt rem ipſius. Sed ad baptiſmum non ordinantur per aliud præcedens ſacramentum. Et ideo ante ſuſceptionem baptiſmi, non habent pueri aliquo modo baptiſmum in voto, ſed ſoli adulti: vnde rem ſacramẽti non poſſunt percipere ſine perceptione ſacramẽti. Et ideo hoc ſacramentum non hoc modo eſt de neceſſitate ſalutis, ſicut baptiſmus.*

Ad primum ergo dicendũ, quod ſicut Auguſtin. dicit,* Tracta. 26. in Ioan. tom. 9. *exponens illud verbum Ioan. Hunc cibum & potũ, ſcilicet carnis ſuæ & ſanguinis ſocietatem vult intelligi corporis & mẽbrorum ſuorũ, quod eſt Eccleſia in prædeſtinatis & vocatis, & iuſtificatis, & glorificatis ſanctis & fidelibus eius.* Refertur de conſecr. d. 5. c. Nulli. *Vnde, ſicut ipſe dicit in epiſtola* ad Bonifacium, nulli eſt*

aliqua

aliquatenus ambigendum, tunc vnumquemque fidelium corporis, ſanguiniſque Domini participem fieri, quando in baptiſmate membrum corporis Chriſti efficitur, nec alienari ab illius panis caliciſque conſortio, etiam ſi antequã panem illum comedat & calicem bibat, de hoc ſæculo in vnitate corporis Chriſti conſtitutus decedat.

Ad ſecundum dicendum, quòd hæc eſt differentia inter alimentum corporale & ſpirituale, quòd alimentum corporale conuertitur in ſubſtantiã eius, qui nutritur, & ideo non poteſt homini valere ad vitæ conſeruationem alimentum corporale, niſi realiter ſumatur. Sed alimentum ſpirituale conuertit hominem in ſeipſum, ſecundùm illud, quod Aug. dicit in lib. Confeſſ. quòd quaſi audiuit vocem Chriſti, dicentis ſibi; Nec tu me mutabis in te, ſicut cibum carnis tuæ, ſed tu mutaberis in me. Poteſt autem aliquis in Chriſtum mutari, & ei incorporari voto mentis, etiam ſine huius ſacramenti perceptione. Et ideo non eſt ſimile.*

Lib. 7. confeſſ. q. 10. à medio tom. 1.

Ad tertium dicendum, quòd baptiſmus eſt ſacramentum mortis & paſſionis Chriſti, prout homo regeneratur in Chriſto, virtute paſſionis eius: ſed Euchariſtia eſt ſacramẽtum paſſionis Chriſti, prout homo perficitur in vnione ad Chriſtum paſſum. Vnde ſicut baptiſmus dicitur ſacramentum fidei, quæ eſt fundamentum ſpiritualis vitæ, ita Euchariſtia dicitur ſacramentum charitatis, quæ eſt vinculum perfectionis, vt dicitur Coloſſ. 3.

COMMENTARIVS.

TRactat D. Thom. de neceſſitate medij, nõ de neceſſitate præcepti, quod ſatis conſtat ex diſcurſu articuli, & infrà q. 80. de neceſſitate præcepti diſputat. Vt autem D. Thom. quæſtioni reſpondeat, diſtinctione vtitur inter ſacramentum & rem ſacramenti: rem ſacramenti vocat gratiam ſeu vnionem charitatis cum Chriſto & corpore eius, quod eſt Eccleſia, extra cuius vnitatem non eſt ſalus; ſacramentum autem vocat ſpecies conſecratas, ſeu corpus Chriſti verum ſub illis contentum. Dicit ergo primò D. Thom. rem ſacramẽti eſſe ad ſalutem neceſſariam, quia ſine Eccleſiæ vnitate non eſt ſalus. Vbi obſeruare oportet vnitatem Eccleſiæ ſeu charitatis dupliciter conſiderari poſſe: vno modo ſecundùm ſe; alio modo prout eſſe poteſt effectus Euchariſtiæ, & per illam perfici ſeu conſummari. Hoc modo poſteriori eſt propriè & formaliter hæc vnitas res huius ſacramenti: nam ſicut per illud ſpeciali modo ſignificatur, ita & efficitur, vt infra latiùs dicemus agẽtes de effectibus huius ſacramenti. Priori autem modo hæc vnitas ſecũdùm ſe, & generatim ſumpta, non neceſſariò eſt res huius ſacramenti propriè & formaliter loquendo: nam fieri poteſt, & augeri per alia ſacramenta, aut per actus virtutum & merita, tamen per quandam appropriationem dicitur hæc vnio res huius ſacramenti, quia eſt vnio cum Chriſto, qui in hoc ſacramento continetur: quomodo etiam, qui per fidem & charitatem vnitur Chriſto, dicitur ſpiritualiter manducare Chriſtum, & hoc ſacramentum, ſicut Paul. 1. ad Cor. 10. ait Iſraelitas eandem eſcam, & potum ſpiritualem manducaſſe & bibiſſe. Hoc ergo poſteriori modo dicitur res huius ſacramenti neceſſaria ad ſalutem, vt latiùs infrà exponemus.

1. Cor. 9.

Secundò de ipſo ſacramento dicit D. Th. non eſſe tam neceſſarium ad ſalutem, ſicut baptiſmum, quod in argumento, ſed contrà, probat teſtimonio Aug. lib. 1. contra duas Epiſt. Pelagia. c. 22. ſed D. Th. vel non retulit hæc verba ex originali, ſed ex Gratiano, vel fortaſſe incidit in mendoſum codicem: ſic enim refert verba Aug. *Nec illud cogitetis, paruulos vitam habere non poſſe, qui ſunt expertes corporis & ſanguinis Chriſti,* quomodo refert eadem verba Gratian. in c. in Eccle-

S. Auguſtin. Gratianus.

A ſia, de Conſecr. d. 4. re tamen vera non ita legendum eſt, ſed vt habent veri & emendati codices, *Nec illud cogitato, eos vitam habere non poſſe, qui fuerint expertes corporis & ſanguinis Chriſti, dicente ipſo; Niſi manducaueritis carnem meam, & biberitis ſanguinem meum, non habebitis vitam in vobis.* Vnde ex hoc loco potiùs videtur probari huius ſacramenti neceſſitas, & planè ex contextu & intentione Aug. conſtat hanc eſſe mẽtem illius, quo autem ſenſu vera ſit, infrà dicetur. Ratione probat D. Th. aſſertionẽ ſuam, primò, quia perceptio Baptiſmi eſt ſimpliciter neceſſaria ad vitam ſpiritualem, perceptio autem Euchariſtiæ ad conſummationem eius: magis autem neceſſaria eſt vita quàm perfectio eius. Secundò, quia aliquibus, ſcil. paruulis, neceſſarius eſt Baptiſmus re ipſa ſuſceptus, non tamen Euchariſtia, quia per ipſum Baptiſmi ſacramentum ordinantur ad Euchariſtiam, & veluti deſiderant illã; & hoc ſatis eſt, vt accipiant rem ſacramenti ad ſalutem neceſſariam: ad Baptiſmum autem non ordinantur per aliud ſacramentum, nec per proprium actum illum deſiderare poſſunt, & ideo ſine ipſo ſacramẽto non poſſunt recipere rem ſacramenti. Ex quibus rationibus videtur colligi, mentem D. Th. eſſe aſſerere hoc ſacramentum eſſe neceſſarium in re, vel in voto, nunquam tamen eſſe neceſſariam realem ſuſceptionem eius, neceſſitate, ſcil. medij ſeu finis, ſicut interdum eſt ſuſceptio Baptiſmi: quo autem ſenſu hęc doctrina ſuſcipienda ſit, in ſequenti diſputatione tractabitur; vbi etiam ſolutionem argumentorum explicabimus.

DISPVTATIO XL.

De neceſſitate ſacramenti Euchariſtiæ.

DISPVTATIO hæc coniuncta eſt cum quęſtione, an ſit hoc ſacramentum, & cum inſtitutione eius; quia ſacramenta ab inſtitutione habent neceſſitatem, & propter neceſſitatem inſtitui ſolent: vnde conſiderare oportet, neceſſitatem hanc comparari poſſe ad inſtitutionem vel antecedentem, vel conſequentem. Vnde quæri poteſt, an inſtitutio huius ſacramenti fuerit neceſſaria; &, an, poſita inſtitutione, vſus talis ſacramẽti ſit neceſſarius. De priori quæſtione nihil eſt, quod dicamus: nam in illa conſtant duo. Primum eſt, non fuiſſe hanc inſtitutionem ſimpliciter & abſolutè neceſſariam ad ſalutem noſtram; potuiſſet enim Deus abſque hoc ſacramento, multis aliis modis illam conſummare & perficere, vt per ſe conſtat. Secundum eſt, hanc inſtitutionem fuiſſe vtiliſſimam, atque adeò neceſſariam, vt dicitur, ad melius eſſe: fuit enim poſt incarnationis myſterium hoc ſacramentum accommodatiſſimum medium ad fructum ipſius incarnationis, paſſionis, & mortis Chriſti percipiendum, quod in præcedenti diſputatione ſatis indicatum eſt, & inferiùs latiùs tractabitur, cùm de reali præſentia corporis Chriſti, & de huius ſacramenti effectibus, ſeu vtilitatibus diſputabimus.

Secunda diſputatio de Euchariſtia.

Secunda igitur quæſtio propriè ad hanc diſputationem pertinet, in qua non agimus de neceſſitate præcepti, quæ ſolùm eſt neceſſitas ad vitandum nouum peccatum, de qua ſupponimus latum eſſe præceptum diuinum de vſu huius ſacramẽti, & hoc ſenſu neceſſarium eſſe ad ſalutem ſeruare hoc præceptũ, tempore & ætate, qua obligat. Agimus ergo de neceſſitate medij, quæ eſt neceſſitas propriè, & per ſe ad obtinendam ſalutem, & conſiſtit in hoc, vt conſtat ex materia de baptiſmo, & aliis locis, quod ſacramẽtum ſit per ſe inſtitutum ad dandum aliquem effectum gratiæ ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem: nam

ſi hoc non habeat, non poteſt vlla ratione in eo aſſignari aliqua neceſſitas medij, diſtincta à neceſſitate præcepti. Vnde conſiderandum vlterius eſt, omnes effectus gratiæ neceſſarios ad ſalutem poſſe reuocari ad duo capita, ſcil. ad primam gratiá & remiſſionem peccati mortalis, vel originalis: & ad perſeuerantiam in gratia, vſque ad mortem. De his ergo duobus videndum eſt, an Euchariſtia ſit neceſſarium medium ad aliquod horum obtinendum; quia, ſi ad neutrum neceſſaria eſt, euidenter cócluditur non eſſe medium ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem: nam præter illa duo, & quæ ad illa obtinenda ſimpliciter neceſſaria ſunt, nihil aliud ad ſalutem requiritur, quia ſecundùm fidem, qui fuerit iuſtus, & in iuſtitia perſeuerauerit vſque ad finem, ſaluabitur.

SECTIO I.

An hoc ſacramentum ſit neceſſarium ad primam iuſtificationem obtinendam.

Non inuenio ab vllo, etiam hæretico, expreſsè affirmatum, realem ſumptionem Euchariſtiæ neceſſariam eſſe aliquibus ad primam iuſtificationem obtinendam, quia neceſſarium omnino eſt, vt baptiſmus præcedat tempore aliquo, etiam ſi breuiſſimum illud eſſe fingatur. Certum autem eſt, baptiſmum ritè & ſine obice ſuſceptum ſtatim habere ſuum effectũ, abſque vlla dilatione, vel dependentia à futuro ſacramento. Dixerunt autem nonnulli ex Catholicis, ſacramentum Euchariſtiæ eſſe neceſſarium ad primam iuſtificationem vel in re, vel in voto ſuſceptum: nec deſunt, qui putent hanc eſſe mentem D. Thomę hìc, & infra q. 79. art. 1. ad 1 vbi dicit, ante ſuſceptionem huius ſacramenti neminem habere gratiam, niſi ex aliquo voto ipſius, vel per ſe ipſum, ſicut adulti, vel voto Eccleſiæ, ſicut paruuli, & art. 3. eiuſdem quæſtionis ſimilem habet doctrinam. Quorum fundamentum præcipuum ſumitur ex verbis illis Ioan. 6. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*: quamquã enim nonnulli contendant, ea tantùm de adultis eſſe intelligenda, ad quos Chriſti ſermo tunc dirigebatur; tamen ſancti Patres ſæpe hoc teſtimonio probant, neceſſarium eſſe paruulis, aliquo modo manducare corpus, & bibere ſanguinem Chriſti. Ita ſentit apertè Cypr. lib. 3. ad Quirin. c. 25. Inno. Pap. epiſt. 26. & Auguſt. epiſt 106. & d lib 1. contra duas epiſt. Pelag. c. 12. & lib. 1. de peccat. merit. cap. 20. vbi id confirmat; quia verba generalia ſunt, & quia aliàs poſſet etiam dici, non intelligi illa verba de omnibus adultis, ſed de illis tantum, qui præſentes aderant Chriſto. Item, quia ibidem Chriſtus ait, *Panis, quẽ ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*, iuxta quam expoſitionem conſtat illis verbis non eſſe explicatam ſolam neceſſitatem præcepti, ſed medij; quia in paruulis ſola hæc poſterior neceſſitas locum habet, ſicut cõſtat in ſimilibus verbis, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto.* Ex quorum verborum ſimilitudine cõfirmari poteſt hæc ſententia, quia ſi in vno loco illa forma verborum explicat medium omnibus neceſſarium, cur non in alio, cùm vis, & forma verborum ſit eadem? Et huic ſententiæ videtur fauere Cyrill lib. 4. in Ioan. c. 14. vbi exponens de hoc ſacramento citata verba, dicit, *Non poſſunt cum ſanctificatione vitæ fieri participes, qui per myſticam benedictionem Ieſum non ſuſceperunt.* Confirmatur tandem: nam Concilium Florent. dicit effectum huius ſacramenti eſſe vnionem populi Chriſtiani ad Chriſtum, ſeu adunationem hominis ad Chriſtum; ſed hæc vnio fit per gratiam primam, per quam vnimur, & incorporamur Chriſto: ergo prima gratia & effectus huius ſacramenti per ſe, & ex inſtitutione illius; ergo ad illam obtinendam eſt

Quorundam opinio.

Ioan. 6.

S. Cyprian.
S. Innocent.
Auguſt.

S. Cyrillus.

Concil. Flor.

A aliquo modo neceſſarium hoc ſacramentum, ſaltem in voto.

Vt autem rei veritas eluceſcat, dicendũ eſt primò, hoc ſacramentum non eſſe per ſe inſtitutum ad remiſſionem peccati originalis, vel mortalis, atque adeò neque ad primam gratiam conferendã. Hæc concluſio pertinet ad doctrinam de effectibus huius ſacramenti infra q. 79. tradendam ſed. quia fundamentum eſt præſentis quæſtionis, & ab aliquibus Catholicis reuocatur in dubium, breuiter hìc confirmanda eſt. Exiſtimo enim rem eſſe omnino certam; primò ex Cõc. Trid. ſeſſ. 13. Can. 5. vbi anathematis damnat eos, qui dicunt præcipuum fructum huius ſacramenti eſſe remiſſionem peccatorum: at verò ſi per ſe eſſet B inſtitutum ad remittendum originale vel mortale peccatum, & primam gratiam conferendam, certè hic eſſet vel præcipuus vel vnus ex præcipuis effectibus eius, & c. 2. dixerat idem Concil. *Hoc ſacramentum eſſe inſtitutum tanquam ſpiritualem animarum cibũ, quo alantur & confortentur viuentes vita illius, qui dixit; Qui manducat me, & ipſe viuet propter me, & antidotũ, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præſeruemur.* Vbi apertè diſtinguit inter mortalia & venialia peccata, & venialia ſentit tolli per hoc ſacramentum, etiam poſtquam commiſſa ſunt: de mortalibus autem non item; ſed dari auxilium, vt non cõmittantur. Apertè etiam hoc ſacramentum ex vi ſuę inſtitutionis ſupponere videtur vitam, quam alit, per ſe autem non eſſe inſtitutum ad dandam illam, quod C clariùs conſtat ex Conc. Flor dicente, effectum huius ſacramenti eſſe augmentum gratiæ, & omnem illum ſpiritualem effectum, quem materialis cibus in corpore efficit: & infra ſubdit Eugenius, *Huius ſacramẽti effectus, quem in anima efficit dignè ſumentis, eſt adunatio hominis ad Chriſtum; & quia per gratiam homo Chriſto incorporatur, & membris eius vnitur, conſequens eſt, quòd per hoc ſacramentum in ſumentibus dignè gratia augeatur.* Ex quibus verbis apertè conſtat, non primã gratiam, ſed gratiæ augmentum eſſe effectum huius ſacramenti. Et cùm dicitur, vnionem ad Chriſtum, ſeu vnitatem corporis Chriſti eſſe effectum huius ſacramenti, non intelligitur de ipſamet effectione, vel, vt ita dicam, prima conſtitutione huius vnionis, ſeu prima coniunctione mẽbrorum huius corporis; D hic enim eſt proprius effectus baptiſmi: qui, ſi amittatur, per pœnitentiam reparatur. Intelligitur ergo de perfecta vnione iſtius corporis iam conſtituti, cum ſuo capite Chriſto, & membrorum eius inter ſe; inſtitutum enim eſt hoc ſacramentum, vt conſeruet & perficiat huius corporis vnitatem. Quo etiam ſenſu Innoc. III. c. cùm Marthæ, de celebr. Miſſ. dixit rẽ huius ſacramenti eſſe vnitatem, id eſt, perfectionem vnitatis & charitatis: & clariùs Concil. Lateran. in c. firmiter, inquit, hoc ſacramentũ inſtitutũ eſſe ad perficiendum myſterium vnitatis. Ac denique omnes Patres, & Concilia, vbicũque de effectibus ſacramẽti E diſputant, datũ eſſe dicunt in ſpirituale nutrimentũ & augmentũ charitatis. Et valde pium, ac probabile eſt, datum eſſe, vt nos excitet ad amorẽ Chriſti, non ſolùm ſecundùm diuinitatem, ſed ſpecialiter ſecundùm humanitatẽ, & ſimiliter ad mutuam inter nos dilectionẽ; hoc enim ſpeciali modo vnitas cũ Chriſto & membrorum eius inter ſe, eſt proprius & ſacramentalis effectus huius ſacramenti, non verò prima gratia, nec remiſſio peccati mortalis.

Secundò argumentor ratione, primò, & à priori, quia ad vnum effectũ ſeu finẽ principalem, vnũ ſacramentum per ſe & proximè inſtituitur, alioqui certus numerus ſacramentorũ non poſſet præſcribi ex propriis finibus & effectibus eorũ; ſed ad remiſſionem

Trident.

Conc. Flor.

Euchariſtia vnionem cum Chriſto alias effectam perficit mirificè.

Innoc. III.

Conc. Later.

2. Probatur rationibus. Prima ratio.

ſionem originalis peccati per ſe primò inſtitutus eſt Baptiſmus;ad remiſſionem verò mortalium,poſt Baptiſmum commiſſorum datum eſt pœnitentiæ ſacramentũ: ergo Euchariſtia ad neutrum iſtorũ effectum eſt per ſe primò inſtituta;ergo neque ad primam gratiam conferendam:nam prima gratia & remiſſio peccati,quod per illam formaliter expellitur, ad vnum, & eundem effectum ſacramentalem pertinet. Nec verò dici poteſt ſacramentũ baptiſmi aut pœnitentię non remittere peccata propria virtute, quam ex propria inſtitutione habent; id enim apertè repugnat cum ſana doctrina fidei, vt in propriis diſputationibus de iis ſacramentis oſtenditur. Secunda ratio ſumi poteſt ex ipſa cibi metaphora. Quis enim dicat cibũ creatum eſſe ad vitam dandam, prout per primam generationem, ſeu per reſurrectionem datur; cibus enim per ſe & ad ſuum finem vitam ſupponit; datur autem ad illam conſeruandam & nutriendam. Cùm ergo hoc ſacramentum inſtitutũ ſit tanquã ſpiritualis cibus, non eſt ordinatum ad conferendũ ſpiritualem vitam ſeu primam gratiã. Vnde formari poteſt tertia ratio; quia nullum ſacramentum per ſe, ac neceſſariò ſupponit effectum,propter quem per ſe primò inſtituitur, eſſet enim præpoſtera & inordinata inſtitutio: ſed vſus huius ſacramenti per ſe ſupponit primam gratiam & remiſſionem peccati, multo magis quàm reliqua, quæ dicuntur ſacramenta viuorum; vt ſatis apertè docuit Conc.Trid.ſeſſ.13.c.7.his verbis, *Si non decet ad ſacras vllas functiones quemquam accedere niſi ſanctè, certè quo magis ſanctitas & diuinitas huius cœleſtis ſacramenti viro Chriſtiano comperta eſt, eo diligẽtius cauere ille debet,ne abſque magna reuerentia & ſanctitate ad id percipiendũ accedat.* Et infrà docet præmittendam eſſe confeſſionem, quando conſcientia peccati mortalis intercedit, etiam ſi quis contritum ſe eſſe exiſtimet;nimirum, vt propter maiorem reuerentiã, debitam huic ſacramento,maior etiam diligentia adhibeatur ad accedendum,ſine graui peccato; ſignum ergo eſt non eſſe recipiendum hoc ſacramentũ propter talem remiſſionem obtinendam,& conſequẽter neque ipſum ſacramentum eſſe propter hunc finem, ſeu effectum per ſe inſtitutum.

Secunda. *Tertia.* *Tridentinum.*

Quartò argumentor (ad confirmandas rationes factas & excludendas euaſiones, quæ ſaltem verbis confingi poſſunt) quia, ſi prima gratia vel remiſſio peccati mortalis eſt per ſe effectus huius ſacramenti, vel id eſt ex ſpeciali ratione illius effectus, propter quem eſt inſtitutum, vel ex generali;quia nimirũ hoc ſacramentum eſt fons,& veluti cauſa vniuerſalis cõcurrens ad effectus omnium ſacramentorũ. Primum dici non poteſt aliquo probabili fundamento, quia nullo Scripturæ teſtimonio nullâve promiſſione magis tribuitur huic ſacramento effectus Baptiſmi aut Pœnitentiæ, quàm Confirmationis vel alterius ſacramenti. Nec ille effectus primæ gratiæ habet maiorem proportionẽ cum fine, vel proprio effectu huius ſacramenti,quod per modum cibi inſtitutum eſt, & ad nutriendam vitam ſpiritualem ordinatur,quàm ex ſua inſtitutione per ſe ſupponit:vnde hanc partem ſatis confirmant omnia quæ adduximus, & multa ex his,quæ de alia parte dicemus, ad hanc poterunt applicari, quæ in ſequente etiam concluſione fiet euidentior. Altera verò pars de generali concurſu huius ſacramenti,quæ à quibuſdam ſpecie falſæ pietatis aſſeritur, nec probabilis eſt, nec ad dignitatẽ huius ſacramenti,vel deuotionem, atque adeò neque ad pietatem quicquã confert.Probatur primò,quia vel hęc cauſalitas vniuerſalis ſequitur ex ſola ac præciſa inſtitutione huius ſacramenti, aut ex promiſſione ſpeciali. Primum dici non poteſt; cur enim non poſſet

Quarto probatur, confirmando prædicta & tacitas obiectiones ſoluendo.

A Chriſtus inſtituere hoc ſacramentũ, non conferendo illi hunc generalem effectum,aliud eſt enim loqui de Chriſto ſecundũ ſe, aliud prout eſt in hoc ſacramento; quamuis ergo ſecundum ſe ſit cauſa vniuerſalis effectuum omniũ ſacramentorũ,non neceſſariò exercet illam cauſalitatẽ,prout eſt in hoc ſacramento,niſi fortaſſè ratione exiſtentiæ in rerum natura,ſi fingeretur alibi non exiſtere independenter à modo ſacramentali,& a ſuſceptione ſacramenti,vel voto eius,vt iam explicabo.Neque etiã dici poteſt ſecundum,ſcil. hoc prouenire ex ſpeciali promiſſione Chriſti; oportet enim illã oſtendere:nam in Scriptura nõ habetur, & Concilia, quæ ſufficienter docent effectum & vtilitatem huius ſacramenti, non faciunt mentionẽ huius vniuerſalis cauſalitatis,quæ tamen maximè explicanda eſſet.

B Et Florent.dixit conferre omnes effectus, quos confert cibus,non verò quos confert generatio, auctio,conſecratio,ſeu Ordinatio, &c. non ergo licet ex proprio capite hoc confingere.Dices,Concilia dicere hoc ſacramentum efficere vnionem cum Chriſto;& quia hæc vnio intrinſecè includitur in effectibus omnium ſacramentorũ, ideo hoc ſacramentum habere vniuerſalem cauſalitatem in omnes illos; hac enim ratione appellari videtur Euchariſtia à Dionyſ. c.3.de Eccl.Hier. *ſacramentorum conſummatio & perfectio.*Sed hæc nullius momenti ſunt, iam enim explicatum eſt,quomodo vnio ad Chriſtũ ſit effectus huius ſacramenti;ſcil. quoad perfectionem & conſeruationem ſuam, non quoad cætera omnia. Quod ſatis

C explicuit eo loco Dionyſius, non enim confundit effectus ſacramentorũ,nec Euchariſtiæ tribuit aliorum effectus, ſed dicit omnia comparari ad Euchariſtiam; ſicut imperfectum ad perfectum:& ideo poſt cætera omnia adiungi Euchariſtiã, tanquam finem & complementum omnium.

Conc. Flor. *Dionyſius.*

Secundò principaliter refellitur hæc vniuerſalis cauſalitas, quia vel effectus aliorum ſacramentorum pendent à Chriſto vt exiſtente in hoc ſacramento abſolutè ac præciſè ratione præſentiæ ſacramentalis, vel cum ordine ad vſum & manducationẽ ſacramentalem futuram in eo,qui recepturus eſt talem effectũ. Vtrumque autem eſt apertè falſum. Primum quidẽ, quia ſequitur, ſi Chriſtus non exiſteret alicubi ſacramẽtaliter(vt ſi in tota Eccleſia nulla eſſet hoſtia con-

D ſecrata)alia ſacramenta non poſſe conferre ſuos effectus,quia dicuntur pendere eſſentialiter à Chriſto ſic exiſtente. Quòd ſi dicatur non eſſe dependentiam adeò eſſentialem ac neceſſariam, ſed ſolùm, quòd ſi Chriſtus ſic exiſtit in hoc ſacramento, ab illo pendebunt cæteri effectus. Contra hoc etiam eſt, quia ſaltem ſequitur, quandocumque nunc miniſtratur baptiſmus, vel pœnitentia,aut aliud ſacramentũ,Chriſtum vt in pyxide exiſtentem concurrere phyſicè ac realiter ad effectus talium ſacramentorum, quod eſt contra omnes Theologos,& ſine fundamento dictũ, aut neceſſitate. Nec facilè dici poterit, ex quo loco vel ſacramento concurrat, niſi fortaſſe quis dicat ex

E propinquiori, aut quid ſimile, quod eadem facilitate contemnetur, quia ſine fundamento aſſertum fuerit. Quòd ſi phyſicè Chriſtus non concurrit, non habet hîc locum concurſus moralis; quia ſecluſo ordine ad manducationem vel vſum, quæ cauſalitas moralis fingi poteſt in hoſtia conſecrata in altari exiſtente, in ordine ad effectum baptiſmi vel pœnitentiæ? Alterum autem membrum refellitur,quia hoc ſacramentum concurrere ad effectus aliorum ſacramentorum in ordine ad ſuum vſum nihil aliud eſſe poteſt, niſi quòd hoc ſacramentum, vt manducatum in re vel in voto, effectus ſingulos cum ſingulis ſacramentis efficiat;non enim poteſt hoc alio modo probabili ex-

plicari, neque hactenus aliter explicatum eſt. Ex qua explicatione ſequitur Confirmationem dare ſuum effectum in voto huius ſacramenti, & ſimiliter Extremam vnctionem, Matrimonium, &c. At hoc in primis eſt nouum & inauditum, deinde ſequitur, vt hæc ſacramenta conferant ſuos effectus, neceſſarium eſſe habere votum ſuſcipiendi Euchariſtiam, itaque ſi quis dum confirmatur, habeat propoſitũ non communicandi ampliùs, non conſequetur effectum Confirmationis, quia ille non habet votum explicitũ Euchariſtiæ, vt per ſe conſtat; nec implicitum, cùm expreſſe proponat contrarium. Conſequens autem falſum eſſe, facilè poteſt exemplis oſtendi: nam, ſi quis morti proximus baptizetur, & ſtatim Euchariſtiam ſuſcipiat, licèt poſtea confirmetur, poteſt habere propoſitum non communicandi iterum; recipiet ergo effectum Confirmationis ſine voto Euchariſtię. Idem nunc quotidie accidit in Extrema vnctione, quoties aliquis illam ſumit non ampliùs communicaturus; & de Matrimonio poteſt facilè ſimilis caſus excogitari. Et ratio omnium eſt, quia nullum eſt præceptũ ſuſcipiendi Euchariſtiam poſt quodlibet ſacramentum, quod ſanè neceſſarium eſſet, ſi Euchariſtia eſſet vniuerſalis cauſa omnium effectuum ſacramentorum, aut cum omnibus concurreret in re vel in voto. Quòd ſi quis fortaſſe reſpondeat in prædictis caſibus Euchariſtiam priùs ſuſceptam concurrere ad effectũ alterius ſacramenti poſtea ſuſcepti, non erit difficile, huiuſmodi fugam in verbis potius, quàm in re aliqua conſiſtentem reiicere. Tum quia ille concurſus, nec eſt phyſicus, vt per ſe notum eſt, nec moralis, quia fieri potuit, vt Euchariſtia priùs ſuſcepta nullum habuerit ordinem ad ſacramentum poſtea ſuſcipiendũ: imò quòd recepta fuerit ſine animo, vel etiam cum propoſito non ſuſcipiendi aliud ſacramentum; tum etiam, quia prior Euchariſtiæ ſuſceptio merè per accidens ſe habet ad effectum ſacramenti poſtea ſuſcepti, nec eſt diſpoſitio ad illum, neque ex inſtitutione, aut aliunde poteſt veriſimilis fieri huiuſmodi concurſus aſſertio, vt ſtatim iterum dicam. Vnde tandem argumentor, oſtendendo alteram partem ſuprà poſitã, ſcil. hoc nihil pertinere ad pietatem, vel ad conciliandam deuotionem huic ſacramento. Quia per hoc genus cauſalitatis vniuerſalis, in re ipſa nulla maior efficacia aut virtus tribuitur huic ſacramento, nec in re datur maior obligatio ſuſcipiendi illud, ſed tota illa ponitur in quibuſdam extrinſecis reſpectibus vel denominationibus, quæ nihil ad mores pertinent, neque ad dignitatem huius ſacramenti, nec fundamentum aliquod habent in inſtitutione. Quocirca, ſi vera eſſet hæc cauſalitas, vt eſſet alicuius momenti, oporteret in primis, quotieſcũque ſacramentum aliud eſſet operaturum, ſuſcipienda neceſſariò eſſet Euchariſtia. Deinde, vt deficiente alio ſacramento, verbi gratia, Confirmationis, vel Extremæ vnctionis, Euchariſtia, vt cauſa vniuerſalis poſſet ſupplere proprium effectum eius. Denique, vt ex hac virtute manaret ad nos vel ſemper vel aliquando, aliqua maior vtilitas, aut aliquis fructus. Nihil autem horum conceditur huic ſacramento propter hanc cauſalitatem vniuerſalem, quam habere dicitur. Eſt ergo ſolùm in verbis, quæ ſi vacua ſint fructu, nihil poſſunt ad pietatem vel dignitatem ſacramenti pertinere.

Quapropter, ſi in aliquo authore graui interdum legatur, Euchariſtiam eſſe veluti primarium fontem, efficaciam omnium ſacramentorum virtute continẽtem, id non eſt intelligendum per illam cauſalitatem vniuerſalem, ſed per eminentiam quandam, quam in proprio & ſpecifico effectu hoc diuinum ſacramentum habet in perficiendis quodammodo effectibus ſacramentorum omnium. Baptiſmus enim nos in Chriſto regenerat, eique facit ſimiles, hoc verò ſacramentum nutrit & conſummat illam vnionẽ, & ſpeciali modo nos affigit Chriſto vt capiti noſtro, & parenti optimo. Pœnitentia delet peccata poſt baptiſmum cõmiſſa; hoc verò ſacramentum, & interdum id facit, ſaltem per accidens, & illum effectum perficit eodem modo, quo effectum baptiſmi, & ampliùs purificat animum, tollendo venialia, minuendo fomitẽ, & præſeruando à mortalibus. Confirmatio præbet robur fidei, hoc ſacramentũ etiam in hoc præbet auxiliũ, & munit hominẽ, vt hoſtibus fidei & omnibus tentationibus reſiſtat, vt frequenter Cypr. Chryſ. aliique Sancti docent, quos infrà ſuo loco ſignabimus. Extrema vnctio tollit reliquias peccatorum, & in difficili mortis tranſitu homini confert auxilium; hoc ſacramentum, quatenus viaticum eſt, ſuum proprium ſubſidium in eo tranſitu præſtat. Item dum generat virgines, & reuerentiam ad Deum, & amorẽ ad proximum conciliat, quodãmodo confert & ad effectum & finem ſacramenti Ordinis, quo miniſtri Dei præparantur, vt dignè illi inſeruiant; & ad Matrimonij perfectionem, quæ in caſtitate coniugali, & mutua beneuolentia conſiſtit. Hæc ergo eſt generalis vtilitas huius diuini myſterij, propter quam meritò dicitur conſummatio ſacramentorum omniũ, non verò alia, quæ verbis aſſeritur, re tamen, neque explicatur, nec fundari poteſt.

Euchariſtia in ſuo effectu proprio, velut eminenter habet effectus aliorũ ſacramentorum.

Dico ſecundò, hoc ſacramentum, nec paruulis nec adultis eſſe neceſſarium mediũ ad primam gratiã obtinendam. Hæc eſt ſententia D. Th. lect. 7. ſuper 6. caput Ioan. & infra hac 3. part. quæſt. 80. vbi Caiet. art. 11. eam rectè docet, & Sotus d. 8. q. 1. art. 3. & colligitur 1. ex Conc. Florent. & Trident. tribuentibus effectum remiſſionis peccati, & primæ gratiæ ſolis ſacramentis Baptiſmi & Pœnitẽtiæ; ſentiunt ergo nullum aliud ſacramentum, nec in re, neque in voto proprio, eſſe ad hunc effectũ neceſſarium, alias nõ conferrent hæc ſacramenta primam gratiam propria virtute, ſed in virtute illius ſacramenti, in cuius voto illã tribuerent: ſicut Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 3. & 4. negat, contritionem ſua virtute remittere peccatũ, ſed virtute ſacramenti Pœnitentiæ, cuius votum includit. Secũdò probatur concluſio ex pręcedenti, quia ſacramentũ tantùm poteſt eſſe mediũ neceſſarium ad obtinendum propriũ effectũ, propter quem tale ſacramentum eſt inſtitutũ; quia cauſæ non ſunt neceſſariæ propter effectũ per accidens, ſed per ſe. Oſtenſum eſt autẽ, ſacramentum Euchariſtiæ non eſſe inſtitutũ ad dandã primam gratiã, aut remiſſionem peccati originalis, vel mortalis, nec per modũ cauſæ propriæ, vt euidenter probant prædicta Concilia, nec per modũ cauſæ vniuerſalis, vt ſatis probatũ eſt; ergo nullo modo. Tertiò, quia in ſacramentis nunquam reperitur neceſſitas medij ad aliquẽ effectum ad ſalutẽ neceſſarium, niſi ſimul concurrat neceſſitas præcepti, iuxta capacitatem eius, cui talis neceſſitas imminet: nam ſi ille ſit adultus, præceptum cadit in illum, ſi verò ſit paruulus, cadit in Eccleſiam, vel eos, qui illius curam habent. Quod facilè poteſt exemplis probari in Baptiſmo & Pœnitentia. Et ratio eſt, quia hæc media non ſunt ex natura ſua neceſſaria; ergo non poſſunt fieri neceſſaria, niſi adiuncta lege: nam ſi nulla ſit lex, poterunt ſine peccato omitti, & conſequenter non erũt neceſſaria. Quæ ratio maximè procedit in adultis; ſuam tamen vim habet in paruulis, quia ſicut per alios reguntur, ita expedit vt de rebus ad ſalutem neceſſariis, ſaltem per alios, diuina lege ac præcepto regantur. Iam verò de ſuſceptione Euchariſtiæ, nullum eſt datum præceptum à Chriſto hoc ſpeciali titulo

2. Concluſio.

D Thom. Caietan. Sotus.

talo, ſcilicet propter gratiam primam obtinendam: ergo ad hunc finem non eſt medium neceſſarium. Minor explicatur primò in paruulis: nam certum de fide eſt, non habere Eccleſiam præceptum à Chriſto dandi illis Euchariſtiam, antequam moriantur: quod mihi ſanè eſt ſignum euidens, illis non eſſe Euchariſtiam medium neceſſarium ad primam gratiam, vel primam gloriam obtinendam. *Obiectio.* Dices, argumentum probat Euchariſtiam in re ſuſceptam non eſſe medium neceſſarium, non verò Euchariſtiam in voto, de quo iam datum eſt præceptum, cùm datum eſt præceptum baptizandi hos paruulos, antequam moriantur. *Diluitur.* Sed hoc nihil eſt: nam præceptum de medio neceſſario, per ſe loquendo, non eſt de voto, ſed de reali vſu, ſi adhiberi poſſit: neque vnquam medium neceſſarium poteſt omnino & per totũ tempus vitæ in re omitti, ſi accipi poteſt, alias nulla eſt neceſſitas rei, ſed voti tantùm. Et ita reuera in præſenti ſolus baptiſmus dicitur neceſſarius, & de illo ſolo paruulis dando eſt præceptum. Reliqua omnia dicuntur per metaphoram, neque aliqua additur neceſſitas huius ſacramenti, quæ re ipſa aliquid addat.

Deinde euidentiùs id probatur de adultis: nam licèt verum ſit, eſſe præceptum diuinum communicandi aliquando, tamen quòd hoc præceptum non ſit datum propter primam gratiam obtinendam, illud argumentum apertè conuincit, quòd ſi adultus tempore debito impleuit illud præceptum ante mortem, licèt poſtea indigeat prima gratia, & mediis ad illam recuperandã, non propterea tenetur cõmunicare, vt ſi verbi gratia, poſt viaticum acceptum mortaliter peccauit, tenetur quidem iterum cõfiteri, etiam ſi eodem die accidat, illum peccare, & eodem cenſeatur moriturus, nõ tamẽ tenetur cõmunicare iterum, vnde poteſt habere expreſſam voluntatẽ nõ communicãdi ampliùs; ergo ſignum eſt, Euchariſtiam nõ eſſe mediũ neceſſarium ad illam gratiam primã, nec in re, nec in voto, quia neutro modo accipitur, cùm talis homo expreſſam habeat cõtrariam voluntatem. *Obiectio. Solutio.* Dices, dari eam primam gratiam intuitu prioris cõmunionis. Sed hoc non eſt probabile; quia iam prior communio habuit effectum ſuum, nec ſacramẽta habent effectum circa peccata poſtea commiſſa, alioqui damus cauſam hæreticis aſſerentibus, peccata poſt baptiſmum cõmiſſa remitti per baptiſmum priùs ſuſceptum. Dici poteſt, ſaltem debere habere conditionatam volũtatem iterum communicandi, ſi ſuperuixerit, vel ſi periculum illud euaſerit: & hoc ſatis eſſe ad votum. *Impugnatur.* Sed hoc nullius momenti eſt, quia medium neceſſarium debet re ipſa ſuſcipi, ſi poteſt commodè: vnde illa conditionalis eſt impertinens, quia illud propoſitum conditionatum non eſt propter præſentem effectum, ſed propter implendum præceptum, quod poſtea obligauit. *Alius modus euadendi.* Quare aliqui, conſequenter loquendo, dicunt per ſe loquendo teneri peccatorem in eo caſu iterum communicare, ſi poſſit ſine vllo inconuenienti vel ſcandalo, regulariter tamẽ excuſari, propter moralia incommoda, ſcilicet ſcandalum, nimiam frequentiam viatici præter Eccleſiæ conſuetudinem, & cum probabili ſuſpicione manifeſtandi ſuum delictum. *Refellitur.* Sed hoc ipſum ſatis oſtendit, quàm parum ſit probabilis contraria ſententia, cùm cogatur ponere præceptum, quod nec ſeruari poteſt, nec ab vllo graui Doctore, vno vel altero Summiſta excepto, admittitur, vt latiùs infrà in proprio loco dicam. Vnde, qua facilitate aſſeritur, contemnitur, quia præcepta, niſi probentur, admittenda non ſunt; nedum ſi abſque ratione vel authoritate aſſerantur. Addo deinde, ſi verum eſſet hoc præceptum, ac vera hæc neceſſitas medij, non debuiſſe moraliter & ſecundùm rectam rationem reputari incommoda illa quæ proponuntur; potius enim debuiſſet in Eccleſia introduci conſuetudo dandi ſemper Euchariſtiam ſimul cum ſacramento confeſſionis, præſertim in periculo mortis; & quoties, vnum ſacramentum repetitur, deberet repeti alterum ſine admiratione, vel ſcandalo, propter ſummam illius articuli neceſſitatem. Quin potiùs addo iuxta hãc ſententiam ſi conſequenter loquatur, ſequi dari hoc præceptum in eo caſu, non ſolùm ſi peccatum mortale intercedat, ſed etiam ſine illo, hoc ſolum, quòd ægrotus vult iterum conſequi gratiam Pœnitentiæ, Quod ita declaro: ſi prima gratia ſacramenti Pœnitentiæ datur per votum Euchariſtiæ; ergo quoties datur ſacramentalis gratia pœnitentiæ, datur ex eodem voto Euchariſtiæ. Patet conſequentia, tum quia dicitur Euchariſtia eſſe cauſa vniuerſalis omnium effectuum ſacramentorum, tum etiam, quia omnis gratia quæ per ſacramentum Pœnitentiæ confertur, de ſe eſt remiſſiua mortalis culpæ; ſic enim ſaluatur veritas formæ, & per accidens eſt, quòd in hoc ſubiecto reperiatur peccatum mortale; & ideo illa gratia nõ ſit prima neque actu tollat maculam peccati: ergo ſemper illa gratia includit ordinem ad Euchariſtiam & votum eius; ergo quotieſcunque quis confitetur, tenetur habere votum Euchariſtiæ ſaltem implicite; ergo & tenetur tunc non habere expreſſum propoſitum contrarium, & poſtea implere in re ipſa ſuſceptionẽ Euchariſtiæ, ſi poteſt. Eſt ergo ficta & gratis aſſerta tota hæc neceſſitas.

Reſponſio ad argumenta contraria. Ad fundamentum contrariæ ſententiæ, quod attinet ad locum Ioan. 6. etſi concedamus omnia, quæ ibi aſſumũtur, nihil efficitur; quia verbum illud, *Non habebitis vitam in vobis*, non ſignificat neceſſitatem huius ſacramenti ad obtinendam primam gratiam, ſed, ad ſummum, ad retinendam & conſeruandam; rectè enim exponitur, *non habebitis vitam*, id eſt, nõ retinebitis, nec cõſeruabitis vitã, vt 1. Ioan. 3. dicitur, *Omnis homicida non habet vitã æternam in ſe manentem*, id eſt, perdet illam. Quomodo verò ſit neceſſaria Euchariſtia ad conſeruandam gratiam, & quid veritatis habeant reliqua, quæ in illo fundamento dicuntur, dicemus ſectione ſequenti, vbi D. Thom. teſtimonia etiã explicabimus. Ad confirmationem iam oſtenſum eſt, malè ibi citari & exponi Concilium Florentinum, cuius verum ſenſum iam aperuimus.

SECTIO II.

An hoc ſacramentum neceſſarium medium ſit ad perſeuerandum in gratia, vſque ad gloriæ conſecutionem.

HÆretici quidam dixerunt, realem ſuſceptionem Euchariſtiæ eſſe omnibus hominibus neceſſarium medium ad ſalutem. In quo errore verſati ſunt Armeni qui propterea ſimul cum baptiſmo Euchariſtiam paruulis dabant, vt ex Guid. Carmel refert Vvaldenſ. tom 2. de ſacram. c. 91. *Guido. Vualdenſis.* Eundem errorẽ tribuit Græcis Iacobitis & Neſtorianis, Prateol. lib. 8. c. 15. lib. 9. c. 2 lib. 12. c. 4. *Prateolus.* & ex hoc errore videtur profectus abuſus eorum, qui vel poſt mortem dabant Euchariſtiam hominibus iam defunctis, vt colligitur ex VI. Synodo, Can. 83. Trullana, & in Conc. Antiſiod. c. 12. & Cõc. Carth. III. c. 6. *Synodus VI. Conc. Antiſ. Carthagin.* quibus locis hic abuſus damnatur. Ex Catholicis verò quidam dixerunt, Euchariſtiam eſſe medium neceſſarium ad perſeuerandum in gratia vſq; ad mortem, non quidem in re ſuſceptam, ſed in re vel in voto, & putatur eſſe ſententia D. Thom. & infrà q. 79. art. 1. ad 1. & quæ. 80. ar. 11. ad 1. *D. Thom.* quibus locis generatim de paruulis & adultis loquitur. Et in hanc ſententiam videtur inclinare Pet. Soto, lect. 9. de Euchariſtia dicens, non ſecus *Pet. Soto.*

Claud. Sainctes. Spenceus. Roffenſis. Iac.Nachan.

eſſe neceſſariam Euchariſtiam ad vitam ſpiritualem, quàm cibum ad corporalem. Idem ſignificant Claudius repet.6.c.7. Spencæus lib. 2 de orat. Euchariſt. c.12.Roffenſis lib. 5.contra Oecolampadium in proœmio,Iacobus Nachan.in tract.de cómu.theorem.1. Sed hi authores,ſi attentè legantur, fere omnes loquũtur de neceſſitate præcepti,& votum ſuſcipiendi Euchariſtiam non aliter requirunt,quàm propoſitum ſeruãdi omnia præcepta.Citantur etiam Hoſius, Soto Ledeſma,& alij,non tamen fideliter.

Ioan.6.

Fundamentum harum ſententiarum ſumitur ex citatis verbis Ioan.6. quæ, vt oſtendimus,neceſſitatẽ medij indicant ad ſpiritualem vitam, non inchoandam,vt diximus, ergo ſaltem conſeruãdam Hic enim effectus ibi huic ſacramento tribuitur, tanquam propriæ & vnicæ cauſæ illius,vt ex illis etiam verbis, patet, *Sicut miſit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem,& qui manducat me, ipſe viuet propter me.* Vbi ſignificatur,ſicut Pater eſt vnicum & neceſſariũ principium Filij, ita vnicum principium ſeu medium ad ſpiritualem vitam conſeruandam,eſſe hoc ſacramentum. Vnde Cyril.lib. 10. in Ioan.c. 13. de hoc ſacramento loquens,inquit, *Non poterat aliter corruptibilis hæc natura corporis ad incorruptibilem vitam traduci, niſi naturalis vitæ corpus ei coniungeretur*: vbi ſignificat hoc ſacramentum eſſe neceſſarium ad vitam æternam cõparandam Quod apertè docet etiam Baſilius in moralib.reg.21.ita intelligens locũ Ioan 6. & Aug. epiſt. 121.ad Probam, cap.11.& alij,quos referemus latiùs infra agentes de effectu huius ſacramenti.

Cyrillus. S.Baſilius. S.Auguſtin.

2. Argum.

Secundò argumentor ratione, quia ſicut remiſſio peccati & prima gratia eſt res neceſſaria ad ſalutem, ita etiam perſeuerantia in gratia, ſeu gratia finalis; ergo ſicut ad dandam vel reparandam primam gratiam inſtituta ſunt ſacramenta Baptiſmi & Pœnitentiæ,ita ad dandam perſeuerantiam, ſeu gratiam finalem inſtitui debuit aliud ſacramentum, quod non poteſt eſſe aliud, niſi Euchariſtia; quæ ſicut nobiliſſimum eſt ſacramentum, ita propter effectum perfectiſſimum inſtitui debuit:eſt ergo ad hunc effectum neceſſaria. Tertiò argumentor ex metaphora cibi, vt enim dixit Conc. Flor.hoc ſacramentum proportione ſeruata præſtat animæ omnia illa, quæ cibus corporalis tribuit corpori; ideo enim ſub forma cibi inſtitutum eſt: ſicut ergo corporalis cibus ad corporis conſeruationem,& præſeruationem à morbo neceſſarius eſt,ita hoc ſacramentum eſt ſimpliciter neceſſarium ad perſeuerandum in gratia vſque ad finem.

Conc.Flor.

1.Concluſio.

In hac re dicendum eſt primò, realem ſuſceptionem huius ſacramenti non eſſe medium ſimpliciter neceſſarium ad perſeuerandum in gratia, vel obtinendam beatitudinem.Hæc concluſio eſt de fide, vt colligitur apertè ex Triden.ſeſſ.21.c.& Can. 4. & ex Auguſt.epiſt.23.circa finem;& lib. 1. de peccatorum meritis,c.20.& lib. 3.cap.4.& lib.1.contra Iulianum, & ſerm 11. de verbis Domini, Fulgentio de fide ad Petrũ,c.30.Beda ſuper 1.ad Cor.10.vbi citat Auguſt. Hom. ad infantes. Qui docent ſi paruulus moriatur cum ſolo baptiſmo, conſequi æternam beatitudinẽ, & eſt per ſe euidens, ſuppoſitis his principiis fidei, primum eſt,Baptiſmum conferre paruulis veram iuſtitiam:ſecundum, infantes non eſſe capaces peccati in ea ætate:tertium,gratiam non poſſe amitti niſi per mortale peccatum:quartum, quod ex his ſequitur,eum,qui ſemel gratiam obtinet,ſi vſque ad mortem non peccet,conſequi gloriam. Ex his enim euidenter fit, ſi baptizatus infans in ea ætate moriatur abſque reali manducatione huius ſacramenti, vt experientia docet ſæpe accidere illum conſequi æternam beatitudinem; & conſequenter hoc ſacramentum in re ipſa ſuſceptum,non eſſe illi medium neceſſarium ad ſalutem.Quæ ratio eandem efficaciam habet in adulto, qui poſt Baptiſmum mortaliter non peccat,& abſque ſua culpa ſine hoc ſacramento decedit: nam ſine vlla dubitatione ſaluus erit, iuxta illud Matth. vlt.*Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit.*Quinimo conſtat ex doctrina fidei, adultum ſine vllo prorſus ſacramento re ipſa ſuſcepto, per ſolam contritionem poſſe ſaluari, vt tractando de Baptiſmo & Pœnitentia latiùs oſtenditur.

Tridentinum. S.Auguſt. Beda. Matth.vlt.

2.Concluſio.

Dico ſecundò, ſacramentum Euchariſtiæ non eſſe paruulis medium neceſſarium ad perſeuerandum in gratia vſque ad finem, neque in re, neque propriè in voto ſuſceptum.Hoc bene docuit Caietan. infra, q.80.ar. 12. & alij authores infra citandi. Et primò non obſcurè colligitur ex Trident.ſeſſ.21. cap. & Cã. 4.dicẽte,*Si quis dixerit,paruulis antequam ad annos diſcretionis peruenerint neceſſariam eſſe Euchariſtiæ communionem,anathema ſit.* Quamquam enim de reali communione loquatur, tamen ſi Euchariſtia eſſet illis medium neceſſariũ, non eſſet ſimpliciter negãda eius neceſſitas; imò nec Eccleſia debuiſſet negare paruulis hoc ſacramentum, ſaltem inſtante eorum morte,quod tamen facit,& meritò,vt q. 80. oſtendemus. Secundò, probatur ratione, quia ſacramentum non eſt medium neceſſarium ad ſalutem, niſi ſit inſtitutũ ad dandum aliquem effectum neceſſarium ad ſalutem, cuius per ſe loquendo debeat eſſe cauſa vnica, quia ſi non ſit cauſa per ſe,non erit magis neceſſarius vſus talis ſacramenti, quàm alij actus religionis, qui ſunt in præcepto: & ſi non ſit cauſa vnica, non erit neceſſaria, quia per aliam obtineri poterit talis effectus, ſic enim dici non poteſt Euchariſtia medium neceſſarium ad remiſſionem venialium peccatorum, quia ſunt etiam aliæ cauſæ, quæ per ſe poſſunt hoc præſtare. Sed nullus effectus gratiæ neceſſarius ad ſalutem, fit in paruulo, cuius per ſe & adæquata cauſa ſit Euchariſtia: ergo non eſt illi medium neceſſarium.Probatur minor; quia in paruulis ſolum eſt prima gratia remittens originale peccatum, & cùm hac ſola ſaluantur, ſi ante vſum rationis decedant. Dices,hanc gratiam conſeruari in illis vſque ad mortem,& hunc eſſe effectum gratiæ,quem non confert Baptiſmus propria virtute, ſed in virtute Euchariſtiæ cuius eſt votum. Vnde ad hunc effectum dandum poteſt dici per ſe inſtituta Euchariſtia, tanquam vnica cauſa illius.Sed hoc non ſatis conſideratè dictum eſt; duo enim poſſunt in gratiæ conſeruatione intelligi. Primum eſt phyſicus influxus Dei, quo gratiam conſeruat, & hic effectus præcisè ſumptus non confertur ratione alterius ſacramenti, quàm illius, quo ipſamet prima gratia collata eſt; tum quia quaſi ex natura rei debetur ipſi gratiæ, non ſolùm ex parte Dei, cuius dona ſunt ſine pœnitentia, ſed etiam ex parte ipſius gratiæ, quæ conſeruari poteſt quamdiu à contrario non expellitur, deſtrui enim per ſolam ſuſpenſionem influxus diuini non eſt naturis rerum conſentaneum: tum etiam, quia gratia data per Baptiſmum,non eſt de ſe minus ſtabilis, quàm alia gratia per meritum, vel aliam diſpoſitionem comparata,cùm per Baptiſmum perfectè applicetur meritum Chriſti ad ſalutem: ſed omnis alia gratia, quæ vel olim per circumciſionem, vel per aliã diſpoſitionem dabatur,vel quæ nunc comparatur per meritum, eſt de ſe perpetua,& ex vi primæ infuſionis ſemper conſeruatur, ſi homo non ponat impedimentum peccati; ergo multo magis idem dicendum eſt de prima gratia baptiſmali: hæc ergo conſeruatio vt ſic, non eſt effectus alterius ſacramenti. Et idem dicendum eſt ſine vllo dubio de augmento gratiæ, quod per alia

Caietan. Trident. 1.Ratio.

alia ſacramenta confertur. Qui verò dicunt, omnes effectus ſacramentorum eſſe ab hoc ſacramento, vt ab vniuerſali fonte, reſpondere poterunt, gratiam baptiſmalem per votum huius ſacramenti conſeruari, ſicut a principio data eſt. Tamen hæc reſponſio tam falſa eſt, quam eſt improbabile fundamentum illud, quo nititur de vniuerſali cauſalitate, vt oſtenſum eſt. Alterum, quod in gratiæ conſeruatione poteſt intelligi, eſt ſpeciale auxilium gratiæ, quo remouentur peccata, quæ poſſent gratiam corrumpere, & hic quidem ſpecialis effectus eſt, & magnum gratiæ donum, ſed infantes neque illo indigent, neque pro illo ſtatu ſunt capaces illius: & ideo propter conſeruationem gratiæ in hoc ſenſu explicatam non poteſt paruulis eſſe neceſſaria Euchariſtia; ergo nullo modo eſt neceſſaria.

Euaſio. At verò dicet aliquis gratiam paruulorum conſiderari poſſe, vel tantùm vt primam & remiſſiuã originalis peccati, & vt ſic eſſe effectum ſolius baptiſmi, vel gratiam finalem, & vt ſic eſſe effectum Euchariſtiæ, *Impugnatio.* in voto contentæ in ipſo baptiſmo. Sed hæc fuga eodem fere modo exploditur: nam gratia finalis ſupra gratiam ipſam ſolum addit conſeruationem gratiæ, vſque ad finem vitæ. Dices hoc ipſum, ſcil. mori in gratia, eſt donum Dei ex æterna ſua prædeſtinatione proueniens, diſtinctum ſine dubio à conſeruatione gratiæ, vt ſic, poſſet enim conſeruari gratia toto illo tempore, quanuis in eo nõ finiretur vita infantis. Ergo mori eo tempore ſpeciale donum eſt, iuxta illud Sap. 4. *Raptus eſt, ne malitia immutaret intellectum eius.* Et hoc donum non eſt effectus Baptiſmi: nam Baptiſmus eoſdem effectus habet in omnibus paruulis. Erit ergo effectus ſacramenti Euchariſtiæ. Reſpondetur, verum quidem eſſe, poſſe hunc effectum reuocari ad donum perſeuerantiæ, ex ſpeciali Dei electione proueniens; verum etiam eſſe hunc non eſſe effectum Baptiſmi, vt ratio facta concludit. Dico tamen, eadem ratione euidentiùs concludi, hunc non eſſe effectum Euchariſtiæ; quia non datur omnibus paruulis: nam ſi paruuli per baptiſmum recipiunt Euchariſtiam in voto, & per hoc votum recipiunt aliquem effectum gratiæ, qui Euchariſtiæ ſpecialiter tribuendus ſit, omnes æquales, & eoſdem effectus recipient, quia omnes ſunt æquè diſpoſiti, & habent æquale votum & ſacramentum; ergo æqualem effectum: conſtat enim ex communi & certa doctrina, ſacramentum habere æqualem effectum in ſubiecto æquè diſpoſito, præſertim loquendo de effectu gratiæ neceſſario ad ſalutẽ, æqualis eſt mori in gratia. Quod argumentum concludit ſaltem de illis paruulis, qui, ſi non decedant in infantia, extra gratiam ſint morituri. Sunt qui dicant poſſe hunc effectũ eſſe ſacramentalem, & tamen non omnibus dari, etiã ſi æquè diſpoſiti ſint, & non magis ponant impedimentum hi, quàm illi: ſed quã ſit hoc falſum, & principiis fidei repugnas, oſtendam ſequenti aſſertione. Et confirmatur: nam præterquam quòd gratis, & ſine fundamẽto tribuitur hic effectus Euchariſtiæ, reſpectu paruulorum, inuoluit quandam repugnãtiam. Quomodo enim intelligi poteſt, vt ex voto alicuius ſacramenti detur aliquis effectus directè pugnans cum reali ſuſceptione talis ſacramenti? Vt ſi quis diceret per Matrimonium in voto dari auxilium ad ſeruandam virginitatem, vel profitendam religionem; tale enim eſt dicere per Euchariſtiam in voto dari alicui vt moriatur, antequam ſit capax ſuſcipiendi Euchariſtiã, loquor enim de paruulo baptizato, qui moritur antequam naturaliter poſſit comedere.

2. Ratio. Tertiò argumentor ex metaphora cibi. Quis enim dicat cibum eſſe neceſſarium illi, qui nec nutriri po- A teſt nec augeri, nec minui, nec contrariam aliquam actionem pati; talis enim eſt paruulus in eo ſtatu, quo ad ſpiritualem vitam, quia in ea nec nutriri poteſt, nec augeri, neque ab vllo contrario aliquid pati: aut quis etiam dicat cibum ſeu deſiderium cibi eſſe alicui neceſſarium, antequam tali cibo indigeat, vel illius ſit capax? perinde enim eſt dicere dari paruulis, qui moriuntur in ſola gratia baptiſmali, ratione Euchariſtiæ, vt moriantur antequam manducatione Euchariſtiæ indigeant, vel etiam antequam illius capaces exiſtant.

Dico ergo tertiò, Euchariſtiam in re aut voto proprio non eſſe medium neceſſarium adultis, ad perſeuerandum in gratia, & conſequẽdam gloriam. *3. Concluſio.* Hãc B concluſionem neceſſariò docent illi Theologi, qui negant eſſe impoſitum diuinum præceptum de ſumenda Euchariſtia. Nam ablata neceſſitate præcepti in præſenti materia, neceſſitatem etiã medij tolli neceſſe eſt. Sed hæc ſententia falſa eſt, vt latius q. 80. dicam; ſuppoſita ergo neceſſitate præcepti, docuit hanc ſententiam expreſsè D. Thom. q. 65. artic. 4. vbi inquit, tantùm tria ſacramenta eſſe ſimpliciter neceſſaria neceſſitate finis, duo quidem ſingulis perſonis, ſcilicet baptiſmum abſolute, & pœnitentiam ex ſuppoſitione peccati mortalis poſt baptiſmum: tertium verò reſpectu corporis Eccleſiæ. De reliquis autem omnibus negat eſſe neceſſaria neceſſitate finis. Dicunt aliqui D. Thom. de reali ſumptione ſa- C cramenti locutum eſſe; ſed non rectè: nam hoc modo etiam baptiſmus, & pœnitentia, non ſunt neceſſaria ſimpliciter. Aliter dici poteſt D. Thom. loqui de neceſſitate ad obtinendam primam gratiam, ſed hoc etiam eſt contra mentem eius: nam generatim loquitur de neceſſitate ſacramentorum. Vnde de aliis dicit eſſe neceſſaria ad meliùs, & conuenientiùs conſequendum finem; cùm tamen ad primã gratiam obtinendam, neque iſto modo poſſint dici neceſſaria, ſi propriè loquamur. Idem docet 4. d. 9. q. 1. quæſtiun. 2. Duran. ibi, q. 2. Palud. q. 1. num. 6. Caiet. hîc, qui hoc ſenſu exponit D. Thom. Soto d. 8. art. 3. clarius d 12. q. 1 art. 11. Ledeſ. q. 14. art. 3. Hoſius lib. 3. contra Brentium aliquantulum à principio. *Durandus. Palud. Caietan. Ledeſma. Hoſius.*

D Et probatur primò authoritate negatiua Conciliorum & Patrum, quæ argumentandi ratio, licèt aliàs infirma eſſe videatur, tamen in doctrina tradenda de rebus multis, in qua de ſingulis docentur, quæ illis conueniunt, & aliquid affirmatur de quibuſdam, quod tacetur de aliis, ſatis probabile argumẽtum ſumitur, quia illud ſilentium eſt implicita quædam negatio & particularis affirmatio, & quaſi exceptio, quæ firmare ſolet regulam; vt quod vni ſingulariter conceditur, aliis negari intelligatur. *Quomodo valeat aliquando authoritas negatiua.* Patres ergo & Concilia licèt de præſenti quæſtione, nihil in terminis aſſerere videantur, vbicunque tamen de neceſſitate ſacramentorũ diſſerunt, baptiſmum & pœnitẽtiam dicunt eſſe neceſſaria, non tamen Euchariſtiam. E Quod præſertim notari poteſt in Con. Trid. diſputans enim ſeſſ. 7. de baptiſmo, Can. 5. definit eſſe neceſſarium ad ſalutem; & eodem modo loquitur de pœnitentia ſeſſ. 14. Can. 6. in ſeſſ. verò 13. agens de ſacramento Euchariſtiæ, nullam neceſſitatem illi tribuit, præter neceſſitatem præcepti, quam Can. 9. explicat: facit etiam quod Melchiades Papa epiſt. ad Epiſcopos Hiſpaniæ c. 2. & habetur in c. Spiritus ſanctus, de Conſecr. d. 5. inquit, *ſtatim morituris regenerationis beneficia ſufficere ad ſalutẽ, quia regeneratio per ſe ſaluat mox in pace beati ſæculi recipiendos*; vbi ponderandũ eſt verbum illud *per ſe*, ex illo enim colligi poteſt, nullum effectum conferri in voto alterius ſacramenti, qui ad ſalutem neceſſarius ſit. *Melchia. Pap.*

Vnde

2. Ratio. Vnde argumentor ſecundò ratione, quia Euchariſtia non eſt per ſe, & vnica cauſa alicuius effectus gratiæ, neceſſarij ſimpliciter, vt adultus conſequatur ſalutem; ergo non eſt illi medium neceſſarium ad ſalutem. Conſequentia patet ex dictis in præcedenti concluſione; antecedens verò probatur: nam, vt ex dictis ibidem conſtat; ſi aliquis eſſet talis effectus, maximè eſſet perſeuerantiæ donum, & auxilium, quo a peccatis mortalibus præſeruamur, quod maximè neceſſarium eſt adulto poſt primam gratiam obtentam, ad conſequendam gloriam. Et hunc effectum videtur tribuere huic ſacramento Concil. Trid. ſeſſ. 13. cap. 2. ſed vel hic effectus neceſſarius non eſt, vel prout eſt neceſſarius, ad illum non eſt neceſſaria Euchariſtia. Quod ita declaro. Et in primis neceſſarium non eſt ad conſequendam gloriam, tale perſeuerantiæ donum, quod datur homini, ne vnquam peccet mortaliter poſt Baptiſmum vel pœnitentiam ſemel ſuſceptam; quia poteſt ſæpius cadere & reſurgere, ac tandem ſaluari. Solùm ergo eſt ad vitam æternam neceſſarium, vt homo perueniat ad finem vitæ in aliqua gratia; atque adeò vt aliquam primam gratiam in hac vita receptam, vſque ad exitum ex hac vita retineat & conſeruet; quod ſi ſit per longum tempus, neceſſarium eſt ſingulare donum gratiæ excitantis, & adiuuantis, vt homo ita perſeueret; ſi verò tempus ſit breue, includens tamen terminum viæ, ſufficit tale genus auxilij; quod datur homini, vt conuertatur & moriatur in gratia, vt ex materiis de gratia, & de prædeſtinatione ſuppono. Quando ergo dicitur perſeuerantiam eſſe effectum huius ſacramenti, duo poſſunt intelligi. Primum eſt, abundantius auxilium excitans & adiuuans, quo præuenitur homo, & à Deo protegitur, ne cadat. Et hic ſenſus eſt verus: nam hoc auxilium datur per hoc ſacramentũ; tamen ratione illius non poteſt dici medium neceſſarium. Primò, quia per hoc ſacramentum non datur, vt illud auxilium ita elargiatur, vt infallibiliter habeat effectum, quod ſtatim probabo, & hoc eſſet potiſſimè neceſſarium ad ſalutẽ; & hoc ſecluſo, illud auxilium non eſt ſimpliciter neceſſarium, quia ſi homo in gratia moriatur, id ſatis eſt ad ſalutem: poteſt autẽ in gratia mori ſine iis auxiliis, cadendo & reſurgendo, ac tandem in fine breui tempore gratiam conſeruando. Secundò, quia hoc ſacramentum non eſt ſimpliciter neceſſarium ad hunc effectum: nam licèt Con. Trid. dicat, per hoc ſacramentum dari auxilium, quo à mortalib. peccatis præſeruemur, non tamẽ dicit hunc effectum dari per ſolã Euchariſtiam, neque id poteſt alia authoritate, vel probabili ratione oſtendi: nam ſimul & eodem tenore verborũ dixit ibi Cõcilium, hoc ſacramentum eſſe antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, id eſt, venialibus, & tamen non inde fit, per ſolum hoc ſacramentũ venialia remitti. Eſt etiam aliud exemplum: nam per Confirmationem datur auxilium gratiæ ad confitendã fidem, & reſiſtendum contrariis, & tamen propterea eſt mediũ neceſſarium ad hunc effectũ: nã qui non eſt confirmatus, ſi quod in ſe eſt, faciat, obtinebit auxilium ſufficiens ad talem actum, non in voto Confirmationis, quod poteſt fortaſſe non habere, maximè ſi verum eſt, illud ſacramentum non cadere ſub diuino præcepto, ſed per orationem, vel aliam bonam diſpoſitionem ſuam; ergo ſimiliter, licèt illud auxilium detur per Euchariſtiam, poterit ſine illa per alia media obtineri.

Euaſio. Dicent fortaſſe, poſſe quidem hæc auxilia obtineri per alia opera, & merita operantis, ſed non ſine voto Euchariſtiæ. Reſutatur. Sed hoc facilè poteſt refutari eiſdem ferè rationibus, quibus hactenus vſi ſumus. Prima, A quia nulla authoritate fundatur hic modus conferendi hunc effectum. Secunda, quia hæc merita habent locum, etiam eo tempore, quo iam nulla eſt neceſſitas nec voluntas ſuſcipiendi ampliùs Euchariſtiã, & tunc iã nõ poſſunt dici includere votũ Euchariſtiæ; nec verò habere effectum, ratione præcedẽtis cõmunionis, quia iam illa habuit ſuũ integrũ effectũ, vt ſupponitur. Tertia, quia effectus ſacramẽtorum propriè habent locum in iis donis, quæ gratis dantur, ſaltem ſine merito de iuſtitia; & quæ nõ ſunt omnino debita, veluti ex natura rei, & ideo in prima iuſtificatione peccatoris, habuit optimè locũ collatio gratiæ, in voto ſacramenti. At verò hæc auxilia poſſunt obtineri per propria merita de condigno & de iuſti- B tia, & ſunt debita ex intrinſeca natura gratiæ, & iuſtitiæ ob charitatem operantis. Et ideo non oportuit, nec decuit ad hunc effectum requirere votũ ſacramẽti. Quarta, quia aliàs omne gratiæ augmentum, quod per merita conſequimur, ac deniq; omnia gratiæ beneficia, quæ in hac vita hominibus conferuntur, poſſent eadem facilitate tribui voto huius ſacramenti: quod ſatis eſt per ſe abſurdum.

Alio modo poteſt explicari hic effectus, de illo ſpeciali auxilio, ſeu prouidentia gratiæ, per quam datur homini, vt pro aliquo tempore vitæ perſeueret in gratia, vitando omnia peccata mortalia vſque ad mortem. Et hic ſenſus eſſet neceſſarius ad ſaluandam neceſſitatem medij in Euchariſtia, eſt tamen falſus. *Euaſio altera.* *Impugnatio.* C Primò, quia ſi hic eſſet effectus per ſe huius ſacramenti, eſſet infallibilis, ſaltem in eo, qui dignè vel cum certa aliqua diſpoſitione ſuſciperet hoc ſacramentum. Hoc autem eſt planè falſum; nullus enim, quacunque deuotione aut diſpoſitione Euchariſtiam ſuſcipiat, poteſt ideo eſſe certus de ſua æterna ſalute, ſeu de perſeuerantia in gratia vſque ad finem vitæ, etiam ſi eſſet certus de ſua diſpoſitione, neq; vllus vnquam Catholicus Doctor talem effectum tribuit huic ſacramento; neque habet aliquod fundamentum in Conciliis, vel Scripturis: nam licèt Ioan. 6. *Ioan 6.* dicatur, *Qui mãducat hunc panem, viuet in æternũ*, ſemper in his promiſſionibus ſubintelligitur conditio; ſcilicet, quòd eſt ex parte ſacramenti, & ſi homo im- D pedimentum non ponat, vel alia via amittat vitam, quam ſacramentũ confert. Alioquin ſi promiſſio eſſet abſoluta, quicunque ſemel ſuſciperet hoc ſacramentum, haberet infallibilem conſecutionem vitæ æternæ, quod tamen dicere planè eſt hæreticũ. Neq; oportet diſtinguere inter ordinariũ vſum huius ſacramenti, & illũ ſpecialẽ vſum, quo in fine vitæ per modum viatici ſumitur; quia facta ratio æquè de omnibus procedit, præſertim quia ipſum ſacramẽtum de ſe non habet plures effectus in illo articulo, ſi ſuſcipientis diſpoſitio æqualis ſit. Ac deniq; plus eſſet, quàm temerarium & erroneum dicere, eum, qui in graui morbo viaticum dignè ſuſcipit, hoc ipſo manere cõfirmatum in gratia, aut cum tali perſeueran- E tiæ dono, vt infallibile ſit illum fore ſaluandum.

Reſponderi poteſt, hunc effectum non eſſe infallibilem, etiã ſi ſacramentum digniſſimè ſuſcipiatur; *Euaſio.* quia ſemper poteſt homo poſtea ponere impedimentum: quia in iis effectibus, qui non ſtatim dãtur, cùm ſuſcipitur ſacramentum, ſed poſtea opportuno tempore fieri poteſt, vt dignè ſuſcipiatur ſacramentũ, & poſtea nõ detur effectus, propter ſuperueniens impedimentũ. *Impugnatio.* Sed licèt hoc in aliis effectibus poſſit habere locũ, non tamẽ in hoc, de quo agimus; quia in ratione intrinſeca huius effectus includitur, vt per ipſum tollatur omne impedimentum: nam hoc eſt eſſe infallibile perſeuerantiæ donum, ita præueniri hominem, vt infallibile ſit ipſum non adhibiturum impedi

impedimentum, quominus certiſſimè perſeueret; ergo hoc ipſo, quòd homo permittitur ponere impedimentum, non datur illi hic effectus. Confirmatur hoc, & declaratur; quia dupliciter poſſumus intelligere effectum ſacramenti eſſe infallibilē, ſeu promiſſum. Primò abſolutè & ſine cōditione aliqua, & hoc modo ſecundū fidē nullus effectus gratiæ ſanctificantis eſt promiſſus ſacramētis, neq; hic, de quo agimus, eſt promiſſus omnibus dignè ſuſcipientibus, vt oſtēſum eſt. Secundò, ſub conditione aliqua dupliciter intelligi poteſt. Primò, ſi dignè ſuſcepetis: & hæc nō ſufficit in præſenti, vt à me probatum eſt, & in prædicta reſponſione ſupponitur. Secundò, ſi poſt dignam ſuſceptionē obex, ſeu impedimētum nō ponatur; ſeu ſi homo, quod in ſe eſt, fecerit, ad illud donū conſequendum. Et hanc conditionem repugnat requiri ad illud donum obtinendum, quia tale eſt, vt ad illud nulla humana diſpoſitio ſufficiat, quæ ab ipſa actuali perſeuerantia diſtinguatur, eámque antecedat. Et quòd in ipſa actuali perſeuerantia non impediatur, non eſt quid præuium, aut requiſitū ad hóc donum, ſed eſt effectus ipſius doni; tale enim eſt, vt eo tempore ac opportunitate detur, quo ſcit Deus, hominem non impediturum, ſed vocationi reſpōſurum. Repugnat ergo cum propria ac ſingulari ratione talis doni, quod quibuſdam detur ratione ſacramenti, aliis verò in ipſa ſuſceptione ſacramenti æquè diſpoſitis negetur, quia impedimentum ponunt, non enim ponerent, ſi Deus illo dono eos præueniret, & alij ponerent, niſi eos præueniret. Vnde valde diuerſum eſt loqui, aut de actuali perſeuerātia, aut de ſpeciali illo dono, quod ad perſeuerandum datur: nam de actuali perſeuerantia veriſſimè dicitur non dari homini, quia homo ponit impedimentum. Nam in hoc non eſt ſermo de auxilio antecedenti, ſed de cōcomitante, & actualiter efficaci: at verò de illo dono antecedente, dato ex propoſito, & efficaci electione Dei, cui datur, ex electione datur; & cui non datur, ex electione ſeu libero arbitrio Dei negatur, non ex aliquo impedimento ſpeciali.

Alia euaſio. Dicet fortaſſe aliquis, hunc eſſe effectum huius ſacramenti, non quia infallibiliter detur omnibus dignè, vel cum certa aliqua diſpoſitione ſuſcipientibus hoc ſacramentum, ſed quia licèt ex altitudine diuini conſilij, & arbitrij quibuſdam detur, & non aliis; quibus tamen datur, propter hoc ſacramentum datur. *Refellitur.* Sed hæc reſponſio apertam inuoluit repugnantiam, & deſtruit propriam rationem effectus ſacramentalis, fundantur enim huiuſmodi effectus in diuina promiſſione, qua poſita, non intelligitur effectus ſacramenti pendere ex ſolo arbitrio diuino, ſed potiùs intelligendum eſt ſacramentum tāquam cauſa per ſe efficax & naturaliter agens, in ſubiecto diſpoſito. Repugnat ergo ſacramentalem effectum non eſſe infallibilem, ablato obice, aut dari vni, & non alteri habenti æqualē diſpoſitionē. *Tridentinum.* Vnde Conc. Trid. ſeſſ. 7. Can. 7. ſic abſolutè definit: *Si quis dixerit non dari gratiā per huiuſmodi ſacramenta, ſemper, & omnibus, quantum eſt ex parte Dei, etiam ſi ritè ea ſuſcipiant, ſed aliquando & aliquibus, &c.* vbi, licèt in genere de ſacramentis, & de gratia loquatur, re tamen vera ſermo Concilij eſt doctrinalis & vniuerſalis: vnde de omni ſacramento, & de quacunq; gratia ſacramentali vnicuiq; ſacramento reſpondente accōmodatè intelligitur: præſertim, quia Concilium in eo ſenſu loquitur, quo ſolent Theologi loqui in hac materia, quorum hæc eſt cōmunis ſententia & ſenſus. Et ratio etiā inſinuata eſt euidens; quia ſi effectus pendet ex ſolo arbitrio Dei, etiam ſuppoſita inſtitutione & promiſſione, nulla poteſt intelligi promiſſio talis effectus neq; abſoluta, neq; conditionata; quia per promiſſionē fit infallibilis effectus, vel ſimpliciter, vel poſita conditione, & conſequenter non pendet ex ſolo arbitrio in ſenſu compoſito: ſi verò nulla intercedit promiſſio, non poteſt ſacramentū eſſe cauſa talis effectus; quia ſacramentū nō eſt cauſa, niſi ſuppoſito pacto, & promiſſione. Niſi fortaſſe quis dicat, promiſſionē eſſe huiuſmodi conferēdi talē effectum, per tale ſacramentum, non ſemper, ſed quando Deus voluerit illū efficere. Sed hæc reſponſio gratis cōficta eſt contra ſenſum Doctorum omniū; & præterea tollit omnem certitudinem in effectibus ſacramentorum, etiam ſi homo faceret, quantum in ſe eſſet, ad illos ſuſcipiendos: quod eſt apertè contra definitionem Conc. Trid. & contra totius Eccleſiæ ſenſum, & contra vim verborum ſacræ Scripturæ, in quibus hæ promiſsiones continentur. Videtur etiam contra verā rationem promiſsionis; qualis enim eſt promiſſio ſub conditione, ſi promittenti libuerit eam implere? Denique in omnibus aliis ſacramentis effectus gratiæ ſemper ſunt hoc modo infallibiles, qui pertinent ad bonitatem ſimpliciter: quod ideo dico; quia, in Extrema vnctione, ſanitas corporis non eſt effectus ita infallibilis, quia non pertinet ad bonum ſimpliciter, nec ſemper homini conueniens eſt in ordine ad bonū animæ: ſub hac tamen conditione, id eſt, ſi ita expediat ſuſcipienti, etiā eſt infallibilis effectus. Addo; falsò, & ſine vllo fundamento dici, quibuſcunque datur hic effectus, dari ratione Euchariſtiæ in re, vel in voto; interdum enim dari poteſt, vel ex merito de cōgruo, vel ex Dei arbitrio, propter ſolum meritū Chriſti, ſine ordine ad vllum ſacramentum, vt oſtendi poteſt argumentis ſuprà factis, & exemplo illo de homine, qui poſt viaticum receptum, peccet mortaliter, & deinde conteratur, vel confiteatur, & ſic moriatur in gratia; illa enim recipit hoc donum, & beneficiū finalis gratiæ, non oportet Euchariſtiā priùs ſuſceptā, quia poſt illā peccauit mortaliter, & fortaſſe ipſammet Euchariſtiam indignè ſuſcepit: neq; in voto Euchariſtiæ ſumendæ, quia reuera iterū ſumenda non eſt, neq; ille homo tenetur ampliùs communicare, vnde non habet votum Euchariſtiæ, ſed potiùs poteſt habere propoſitum contrarium; ergo. Denique hoc donum gratiæ, quod confertur adulto iuſtificato, vt in gratia decedat, ſupra remiſsionem peccati, & primam gratiam, nihil addit, præter ſpecialem Dei prouiſionem, ſeu prouidentiā, qua fit, vt ille moriatur antequam malitia mutet mentem eius, vt quando poſt vltimam conuerſionem ad Deum, breuiſsimum tempus vitæ ſupereſt, nec tentationes inſtant, neque ſpecialis Dei motio, & excitatio eſt neceſſaria: oſtendimus autem hoc ipſum, ſcil. mori in ſtatu gratiæ, non eſſe effectum huius ſacramenti; ergo.

Euchariſtia nō eſt neceſſaria ad gloriā corporis cōſequendam. Et ex his omnibus infero, non eſſe etiam Euchariſtiam medium neceſſarium ad gloriā corporis conſequendam: hæc enim reſpondet gratiæ conſummatæ, ſeu gloriæ animæ; & ideo ſacramentū, quod eſt ſufficiens cauſæ gratiæ, eſt ſuo modo cauſa gloriæ, tam animæ, quàm corporis: & ideo Paul. ad Rom. 6. reſurrectionem tribuit Baptiſmo, quia reſuſcitando animā, dat ius ad reſurrectionem corporis, & cap. 8. generaliùs dicit reſurrectionem corporis glorioſi futuram eſſe, propter inhabitantem Spiritum Dei in nobis, vtique per gratiam.

4. Concluſio. Dico quartò, poſſe hoc ſacramentū quodāmodo, ſeu moraliter dici neceſſarium ad perſeuerandum in gratia, id eſt valde vtile & efficax, adeò, vt dicere poſsimus, eum qui voluntariè diu abſtinet ab huius ſacramenti perceptione, vix poſſe moraliter dici perſe-

perſeuerare in gratia ſine nouo peccato mortali. Ita A inſinuat D.Thom.ſuprà q.65.art.4.clariùs in 4. diſt. 12.q.3.art.2.quæſtiunc.1.ad 1. & 4. cont. Gent. cap. 61.& multa ex Patribus ad hoc propoſitum cógerit Claudius repetit. 6.c.7.ſolùm eſt notandus locus Cypriani,exponentis orationem Dominicam, & circa verbum illud, *Panem noſtrum,&c.* dicentis, *Vt manifeſtum eſt eos viuere,qui corpus eius attingunt,& Euchariſtiam iure communionis accipiunt, ita timendum eſt, & orandum, ne dum quis abſtentus ſeparatur à Chriſti corpore,procul remaneat à ſalute,comminante ipſo & dicente; Niſi manducaueritis,&c.* Et ad eũdem modum loquitur Conc.Cabilonenſe II.cap. 46. & ponderandum eſt illud verbum, *timendum eſt,& orandum*, quo ſatis ſignificat, hoc non eſſe infallibile, nec ſimpliciter B neceſſarium,ſed valde periculoſum,atque adeò moraliter quodammodo neceſſarium: de qua neceſſitate, proueniente ex fragilitate hominis, & periculis huius vitæ,videtur exponere locum Ioan. quæ expoſitio ita eſt ſumenda,vt non excludatur alia propria, de qua infrà.Ratio verò non eſt alia,niſi quia hoc ſacramentum, per ſe, eſt inſtitutum, vt conferat homini ſingulare auxilium ad cauenda peccata,& perſeuerandum in gratia;ergo cùm hæc res ſit adeò difficilis,& homo nimium fragilis, non eſt incredibile, ſi contemnat,vel voluntariè omittat hoc medium, facilè caſurum;præſertim,quia cùm Deus iam inſtituerit hanc veluti ordinariam viam, facilè fortaſſe deſeret eum,qui voluntariè illam deſerit: ſecus verò C eſt,quando inuoluntariè omittitur,quia tunc & votum ſacramenti & alia media poterunt ſupplere hũc effectum.

D.Thom.

Claudius.
Cypr.

Conc.Cabil.

Dubium.

Sed quæret aliquis,cùm hoc ſacramentum ſit nobilius cæteris,cur non eſt impoſitum ſub maiori, vel æquali neceſſitate,ac cætera, cùm potuerit Chriſtus ſub hac lege illud inſtituere? Reſponderi poteſt ex Caietano hîc,rationem ſumi ex natura ſacramentorum: nam regeneratio, quæ eſt per baptiſmum (& idem,ſuo modo eſt de Pœnitentia) eſt initium vitæ ſpiritualis; & ideo per ſe requirit, vt tanquam mediũ,in re ipſa,exhibeatur,& per ſe accidens eſt,quod interdum in voto ſufficiat. At Euchariſtia ſe habet per modum finis;cuius natura eſt,vt habeatur in intentione,& ideo hoc ſacramentum per ſe ſaluat, vt D in voto exiſtens, ac propterea non eſt ex natura ſua medium neceſſarium.Quæ ratio primũ videri poteſt obſcura,quia vix intelligitur,quid,& quomodo concludat. Deinde videri poteſt falsò dicere, ſi propriè de ſacramento, & ſacramentali eius vſu loquamur: quod per ſe ſaluat Euchariſtia in voto ſuſcepta; quia ſi ſermo ſit de ſalute ſimpliciter,prout cóferri poteſt per baptiſmũ,& alia media,illã non confert Euchariſtia, etiam in voto ſuſcepta, vt dixi;ſi verò ſit ſermo de ſalute,prout per Euchariſtiam conferri poteſt, ad hoc per ſe requiritur,vt nó tantùm in voto,ſed etiam in re Euchariſtia ſuſcipiatur: vnde etiam falſum eſt, hoc ſacramentũ,per ſe & natura ſua, in voto eſſe ſumendũ;quia reuera nó eſt inſtitutum, per ſe loquen- E do,niſi vt in re,& ſacramentaliter ſuſcipiatur,& hoc modo eſt neceſſariũ ea neceſſitate, quæ in illud conuenire poteſt,ſcil.præcepti,vt iam dicam. Dico autẽ ſemper,ſi propriè loquamur. Primò quidem, quia ſi loquamur de voto huius ſacramenti,ſicut de propoſito ſeruandi alia præcepta,ſicut dici poteſt obſeruatio præceptorũ,& propoſitum eius ſaluare hominẽ: ita etiam dici poteſt votum huius ſacramenti cóferre ad ſalutem,vt iterum ſtatim dicam. Deinde (quod valde obſeruare oportet ad intelligenda aliqua loca tam D.Th.quàm Sanctorũ PP.) quia cùm in hoc ſacramento ſit realiter ipſe Chriſtus, imò cùm reuera

Sententia Caietani.

Chriſtus ſit ipſum ſacramentum,facilè fit trãſitus ab hoc ſacramento ad Chriſtum, & è contrario: vnde, quia tota noſtra ſalus à Chriſto manat,& coniunctio cum illo eſt ſimpliciter neceſſaria ad ſalutẽ,ideo dum loquuntur Sancti de hoc ſacramento, ratione rei in illo contentæ,dicunt ab illo eſſe efficaciã omnis gratiæ,& ex voto aut deſiderio eius, ſeu in ordine ad illud,omnem perfectionẽ gratiæ conferri. Et ad hunc modũ poſſet accommodari dictum Caiet. vt magis patebit ex dicendis.Ratio ergo propria, ob quam ſacramentum hoc,quamuis ſit perfectiſſimum,non eſt medium ſimpliciter neceſſarium non aliunde, quam ex ipſamet perfectione,& excellentia eius, petenda eſt:nam quo eſt nobilius, eo magis accedit ad rationem finis,& deficit à ratione medij neceſſarij: ſicut perfecta charitas melior eſt,quàm inchoata; non tamẽ ita eſt ad ſalutem neceſſaria, vel certè gloria ipſa melior eſt,quàm gratia,nó tamen eſt in ratione medij,ita neceſſaria ſicut gratia;quamuis intentio & deſiderium conſequendi gloriam ſit neceſſarium, & ita hoc ſacramentum cùm ſit finis omnium,non oportuit eſſe neceſſarium medium, quamuis deſiderium eius dici poſſit neceſſarium,vel ratione rei contentæ, id eſt,deſiderium Chriſti;vel, ſi propriè ſit ſermo de ſacramento,ſolùm ratione præcepti,erit neceſſarium propoſitũ ſumptionis eius,ſicut propoſitum ſeruandi alia præcepta.Et hoc fortaſſe voluit Caietanus.

Explicatur mens Caietani.
Solutio

Secundò explicatur hoc ampliùs, ſoluendo ſimul ſecundam rationem contrariæ opinionis: nam quia hoc ſacramentum nobiliſſimum eſt, decuit vt per ſe & ex natura ſua primam gratiam ſupponeret,& non eſſet ſacramentum mortuorum, ſed viuorum; quia ſanctiſſimum omnium ſacramentorum,quàm cætera,tractandum eſt, & ideo non potuit eſſe medium neceſſarium ad primam gratiam: ſuppoſita autem prima gratia,illa de ſeſe eſt ſufficiens cauſa gloriæ,& per opera bona & meritoria, potens eſt ad creſcendum & reſiſtendum contrariis, & auxilium ad hoc neceſſarium ex natura ſua illi debitum eſt, qua virtute & efficacia priuari non debuit per alicuius ſacramenti inſtitutionẽ,& ideo non potuit hoc ſacramentũ eſſe neceſſariũ ad ſalutẽ.Addo tertiò,illud donũ perſeuerantiæ,quod datur alicui, vt infallibiliter in gratia moriatur,non potuiſſe, vel ſaltẽ non oportuiſſe conferri ex opere operato per aliquod ſacramentum,vel quia ſemper pendet ex futuro vſu liberi arbitrij,vt quidam dicunt,vel (quod verius exiſtimo) quia pendet ex diuina electione, quæ non eſt eiuſdẽ modi in omnibus;neque habet eoſdem effectus perducentes ad gloriam,etiam ſi effectus ſacramenti & diſpoſitio recipientis æqualis ſit,& aliunde etiam expediens fuit hoc donum non eſſe infallibiliter annexum huic ſacramento,vt homines ſemper timerent occulta Dei iudicia,& liberalis Dei gratia magis oſtenderetur.Ex quo diſcurſu intelligitur, ſtante ordinario modo prouidentiæ & electionis diuinæ, non potuiſſe aliquod ſacramentum eſſe ſingulis hominibus neceſſarium medium ad ſalutem,niſi ad dandam primam gratiam,& tollendum peccatum illi contrarium,inſtitutum ſit.

Declaratur doctrina reſolutionis.

Corollarium ex præcedente diſcurſu deductum.

Ad fundamenta contrariæ ſententiæ, vt reſpondeamus illi in teſtimonio Ioan. 6. & Patribus, qui circa illud citantur,nonnulla dicenda ſunt. Primum eſt illud D.Auguſt.ſæpiſsime locum illum exponere, non de ſacramentali manducatione, ſed de ſpirituali quæ eſt per fidem,quo ſenſu ſæpe ait paruulos mãducare, quia per fidem in habitu credunt, ſeu quia pertinent ad vnitatem Corporis Chriſti. Quem ſenſum videntur ſequi Cyprian & Innocent.præcedenti ſectione citati, quando indicant Euchariſtiam eſſe

Reſponſio ad argumẽta contraria,ad 1.

S.Cyprian.
S.Innocent.

D. Thom. S. Auguſtin. eſſe neceſſariā paruulis, & expreſsè D. Thom. ſuprà q. 65. art. 4. ad 2. & infra q. 80. artic. 9. ad vltimum, & colligi poteſt ex Auguſt. lib. 1. contra Iulianum, cap. 2. & lib. 2. c. 1. & lib. 4. cōtra duas epiſtolas Pelagian. cap. 4. & lib. 3. de doct. Chriſt. c. 18. & aliis locis, quos infrà q. 75. artic. 1. tractabimus, oſtendendo non eſſe hunc ſolum literalem ſenſum illius loci, ſed potiſſimum eſſe de ſacramentali manducatione Chriſti in hoc ſacramento. Vnde Auguſt. qui priori ſenſu vtitur, nunquam hunc excludit, ſed potiùs aliis locis illum docet, vt infrà dicemus. Notat etiam Pet. Soto Petrus Soto. lect. 8. de Euchariſtia, Patres cum prædictum ſenſum ſequuntur, nunquam dicere homines non poſſe ſaluari ſine hoc ſacramēto, ſed ſine participatione corporis & ſanguinis Domini.

Secundò igitur dicitur, ſermonem ibi eſſe de hoc ſacramento: ſed oportet aduertere, quædam ex illis verbis eſſe tātùm affirmatiua, ſeu promiſſiua, vt, *Qui manducat me, viuet propter me*, &, *Qui mādúcat hūc panem, viuet in æternum*, & hæc nullam indicant neceſſitatem, ſed efficacitatem huius cibi: habet autem illa promiſſio ſubintellectum conditionem, vt ſuprà diximus. Et ita ex hac parte facilè expeditur difficultas; neq; enim oportet, ſicut Filius eſt à Patre, vt ab vnico principio, ita ſpiritualem vitam in nobis eſſe ab hoc ſacramento: nō enim neceſſe eſt exemplum eſſe ſimile in omnibus, neque comparatio in eo fit, ſed ſolùm in cōmunicatione & dimanatione. Alia ſunt autem verba comminatoria, vt ſunt illa: *Niſi manducaueritis*: & hæc continent quidem neceſſitatem, non tamen medij, ſed præcepti: huiuſmodi enim forma verborum, de ſe indifferens eſt, & interdū ſignificat neceſſitatem medij, vt in illo: *Niſi pœnitentiam egeritis*: interdum verò præcepti, vt in illo: *Niſi efficiamini ſicut paruuli, &c.* Vnde ex materia, in quam cadunt, diſcernendus eſt ſenſus: ſi enim eſt ſermo de re neceſſaria ad tollendum peccatum mortale, vel acquirendam gratiam, præter neceſſitatem præcepti, continent neceſſitatem medij: & huiuſmodi ſunt locutiones illę de Baptiſmo & Pœnitentia. Si verò ſermo ſit de actione aliqua, quæ ſupponit peccatum remiſſum, & gratiam acquiſitam, ſolùm ſignificant neceſſitatem præcepti: vt ſi dicamus, niſi quis ſeruauerit mandata, non ſaluabitur: vel, niſi quis reſtituerit, &c. nam quia obſeruatio mandatorum eſt ſuo modo neceſſarium medium ad ſalutem æternam, ideo his etiam verbis hæc neceſſitas ſignificari poteſt. Et de hac neceſſitate loquitur Cyrillus ſuprà, & ſæpe Auguſt. & D. Thom. infrà q. 80. artic. 11. ad 1. & optimè Laurentius Iuſtin. libro de perfectionis gradibus, c. 14. & alij qui interdum agunt contra eos, qui myſterium hoc non credunt & contemnunt. De quibus meritò dicunt, non poſſe ſaluari ſine hoc ſacramento, ſaltem credito, & deſiderato, eo modo quo creduntur & deſiderantur alia præcepta, ad quem modum dicunt etiam ſacrificium Miſſæ eſſe neceſſarium ad ſalutem.

S. Cyrillus. S. Auguſtin. D. Thom. Laurēt. Iuſti.

Et iuxta hanc expoſitionem, conſequenter dicendum eſt tertio, verba illa, *Niſi mādúcaueritis, &c.* dirigi ad adultos tantùm, & non ad infantes, vt benè D. Thom. exponit lect. 7. in Ioan. & Laurentius Iuſtin. libro de obedient. cap. 54. Ianſen. c. 59. cōcordiæ: vbi dicit Auguſtinum interdum extendiſſe illa verba in aliquo ſenſu ad paruulos, ad abundantiam doctrinæ; non verò, quia ille ſenſus neceſſarius eſſet, nec proprius illorum verborum. Primò quidem, quia ſoli adulti ſunt capaces præcepti, verba autem illa præceptū continent, vt dixi; nec poteſt dici extendi ad infantes, hoc ſenſu, quia ſcilicet adulti tenentur illis Euchariſtiam præbere: erroneum eſt enim hoc:

D. Thom. Laur. Iuſtin. Ianſenius.

Paruuli non habent præceptum de Euchariſtia ſumenda.

A nam nullum extat tale præceptum, vt q. 80. oſtendemus. Secundò, quia Euchariſtia per ſe non eſt inſtituta pro paruulis, ſed pro adultis, vt vſus Eccleſiæ probat: & quia non omnes infantes ſunt capaces proprij cibi & potus corporalis, nec etiam ſpiritualis: quia non ſunt capaces deuotionis: ergo verba, quibus hoc ſacramentum præcipitur, non diriguntur ad paruulos. Chriſtus enim de propria & perfecta manducatione loquitur: de ſacramentali, ſcilicet, quæ habet adiunctam ſpiritualem, vt fructuoſa ſit, & qualis decet tantum ſacramentum. De qua etiam loquitur Paulus, 1. Cor. 11. cùm inquit: *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat*: indicans neminem eſſe ſatis aptum ad edendum, niſi qui probare B ſeipſum poteſt, quod eſt proprium adultorum: totus ergo ſermo de hoc ſacramento propriè ad adultos dirigitur. Et confirmatur, quia valde conſentaneum eſt huic ſacramento, vt conuenienti modo ſuſcipiatur, cum actuali deuotione ſuſcipientis: ergo non fuit conueniens neceſſitatem eius imponi alicui, qui non eſt capax huius deuotionis, & reuerentiæ. Tertiò hoc colligitur ex ipſa verborum forma: in baptiſmo enim paſſiuè dictum eſt, *Niſi quis renatus fuerit*, quod propriiſſimè conuenit paruulis: hic verò actiuè dicitur, *Niſi manducaueritis*: quod, vt dixi, non poteſt propriè conuenire omnibus paruulis, ſicut alibi etiam dictū eſt, *Niſi pœniteñtiam egeritis*: quia illa etiam verba ad ſolos adultos dirigebantur. Nec verò C hic ſequitur, quod ſuprà inferebatur: poſſe illa verba de ſolis illis hominibus exponi, qui Chriſtum audiebant: quia, cùm præceptum generale fertur, licèt ſolùm coram iis, qui adſunt, promulgetur, non tamen ad ſolos illos pertinet, ſed ad omnes, qui ſunt capaces illius, & non ad alios, ad quos materia talis præcepti non ſpectat, quia non ſunt illius capaces, ſicut dicendum neceſſariò eſt in illis verbis: *Niſi pœnitentiam egeritis*: quæ ad ſolos adultos referuntur; non tamen ad illos ſolos, qui præſentes aderāt, quādo Chriſtus illa protulit: & ſimile ſeu proportionale eſt de illis, *Hoc facite in meam commemorationem*, quæ nec etiam omnibus adultis dicta fuere, ſed ſolis ſacerdotibus; non tamen ſolis præſentibus, ſed omnibus, qui in Eccleſia futuri erant.

D Hinc quartò, propter D. Thom. authoritatem, qui tam hìc, quàm aliis locis ſic loquitur, admitti poteſt in aliquo ſenſu omnes iuſtificatos habere votum huius ſacramenti. Primò, ſecundùm quandam accommodationem, ſeu proportionem; quatenus videlicet, omnis res inclinatur ad ſuam conſummationem & perfectionem: nam quia per gratiam vnimur Chriſto, & hęc vnio ſpecialiter perficitur per hoc ſacramentum: ideo qui iuſtificatur, quaſi ipſo pondere gratiæ dicitur appetere perfectam vnionem cum Chriſto, qualis per hoc ſacramentum fit, & ſpecialiter, quia baptiſmus eſt ianua ſacramentorum; Euchariſtia autem eſt veluti finis eorum, ideo quodammodo baptiſmus dicitur includere votum Euchari-E ſtiæ, ſicut medium dicitur appetere finē, vel inchoatio perfectionem, vt inſinuauit Caietan. infrà q. 80. artic. 12. Vel ſecundò dici poteſt, paruulum per baptiſmum quodammodo accipere ius ad communicandum Chriſti corpori, ſicut ſponſa per Matrimonium ratum accipit ius in corpus ſponſi: quia ergo neceſſariū eſt acquirere hoc ius, & qui habet ius ad aliquam rem, quaſi moraliter cenſetur appetere conſummationem ſeu vſum illius iuris, ideo ſacramentum ipſum baptiſmi conferendo hoc ius, cenſetur conferre votum huius ſacramenti, de quo legi poteſt Auguſtin. libro 3. de peccat. merit. cap. 4. Vel tertiò, & fortaſſe meliùs: quia ad iuſtificationem medium

Quo ſenſu omnes iuſtificati habeant votū Euchariſtiæ.

Caietanus.

Auguſtin.

dium neceſſarium eſt propoſitum, ſeu votum implendi omnia præcepta, vel per actum proprium, vt in adultis, in quibus hæc eſt neceſſaria diſpoſitio ad iuſtitiam; vel per habitum, ſeu per alios, in paruulis, qui, ſicut dicuntur habitu credere, vel per Eccleſiam, ita dicũtur habitu, vel per alios proponere ſeruare omnia præcepta: & quia vnum præceptum eſt de ſumenda Euchariſtia, ideo dici poſſunt habere votum, & propoſitum huius ſacramenti. Ad quem modum exponi poteſt, quod Auguſt. dicit epiſt. 107. ad Vitalem, paruulos credere, & comedere carnem Chriſti per corda & ora geſtantium. Hinc verò non fit, hoc ſacramentum eſſe medium neceſſarium magis, quàm alia præcepta; quia nullus effectus neceſſarius ſpecialiter datur propter hoc ſacramentũ, neque ab illo pendet: ſicut etiam intentio conſequendi beatitudinem, quæ per virtutem ſpei concipitur, eſt neceſſarium medium ad ſalutem, ipſa verò beatitudo non eſt medium: ſic igitur, licèt dicamus, aliquo modo votum aut deſiderium Euchariſtiæ eſſe neceſſarium tanquam intenſionem & deſideriũ finis, non inde fit, ipſam Euchariſtiam eſſe medium neceſſariũ ad iuſtitiam, ſed solùm ad quandam iuſtitiæ perfectionem pertinere.

Auguſtin.

Vltimò, iam obſeruaui, Patres loquentes de hoc ſacramento, ſæpe facere tranſitum à Chriſto ad hoc ſacramentum, & ab vnione cum Chriſto ad Euchariſtiam, & è conuerſo: quia Chriſtus in hoc ſacramento verè, & realiter continetur. Vnde, quia coniunctio cum Chriſto eſt ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem, & ſimiliter, quia omnis gratia à Chriſto neceſſariò manare debet, ideo dicunt, hoc ſacramentum eſſe neceſſariũ, quoad rem, quam efficit, quamquam, vt ex Petro Soto notauimus, Auguſtin. & alij nunquam dicant, homines, præſertim paruulos, ſaluari non poſſe ſine hoc ſacramento, ſed ſine participatione corporis & ſanguinis Domini. Secundum argumentum ſolutum iam eſt.

Petrus Soto.

Ad tertium argumentum ſolutio.

Ad tertium, ex metaphora cibi deſumptum; primum, iam oſtendimus non procedere in paruulis, in quibus differentia eſt inter vitam corporalem & ſpiritualem, quod in illa ſemper, & in omni ætate agit naturalis calor, & corpus patitur à contrariis, & ideo à principio indigent alimento aliquo: at, verò ſpiritualis vita, pro tempore infantiæ, nulli actioni contrariæ ſubiecta eſt, & ideo non indiget cibo. Secundo, in adultis notari poteſt alia differentia; quia corporalis vita ex neceſſitate patitur actionem cõtrarij agentis, quod damnum non poteſt, niſi per nutrimentum reparari: at verò ſpiritualis vita non poteſt damnum pati, niſi per actionem liberam: & ideo non eſt illis ſimpliciter neceſſarius cibus, extrinſecus adueniens (vt ita dicam) ſed per actiones liberas, vt per amorem Dei & Chriſti, qui eſt cibus ſpiritualis animæ, augeri, & defendi poteſt. Vnde dicitur tertiò, quando plura ſunt ciborum genera, licèt cibus ſit ſimpliciter neceſſarius, non tamen hic, vel ille definitè: ſic igitur ſpiritualis vita habet quidem vtiliſſimum cibum ſacramentalem (vt ita dicam) tamẽ habet etiam aliũ, quaſi internum, in actibus virtutum conſiſtentem, quo etiam poteſt nutriri, & à contrariis defendi; quia igitur ille cibus, qui eſt ſacramentum, non deſtruxit alium, neq; abſtulit illi efficaciã, idcirco quamuis vtiliſſimus ſit, non tamen eſt neceſſarius ſimpliciter. Quartò addit D. Thom. hîc ad 2. (& ferè in idem redit) cibum corporeũ eſſe neceſſarium, quia mutari debet in alitum; cibus verò animæ Chriſtus potiùs mutat alitum in ſeipſum: quod poteſt præſtare, non ſolum perceptus in ſacramento, ſed etiam ſpiritualiter conceptus, per ipſius animæ,

A & mentis propoſitum, id eſt, per fidem, & amorem ipſius Chriſti.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm conuenienter hoc ſacramentum pluribus nominibus nominetur.

*AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd inconueniẽter hoc ſacramentum pluribus nominibus nominetur. Nomina enim debent reſpondere rebus: ſed hoc ſacramentum eſt vnum, vt dictum eſt *. Ergo non debet pluribus nominibus nominari.*

Inf. q. 79. art. 2. ad 1. Et 4. d. 8. q. 1. art. 1. q. 3. Art. 2. huius quæſt.

2. Præterea, Species non notificatur conuenienter per id, quod eſt commune toti generi. Sed Euchariſtia eſt ſacramentum nouæ legis. Omnibus autem ſacramentis commune B *eſt, quòd in eis confertur gratia, quod ſignificat nomen Euchariſtiæ, quod eſt idem, quod bona gratia. Omnia etiam ſacramenta remedium nobis afferunt in via præſentis vitæ, quod pertinet ad rationem viatici. In omnibus etiam ſacramentis fit aliquid ſacrum, quod pertinet ad rationem ſacrificij. Et per omnia ſacramenta ſibi inuicem communicant fideles, quòd ſignificat hoc nomen, Synaxis, in Græco, vel Cõmunio in Latino. Ergo hæc nomina non conuenienter adaptantur huic ſacramento.*

3. Præterea, Hoſtia videtur eſſe idem, quod ſacrificium. Sicut ergo non propriè dicitur ſacrificium, ita nec propriè dicitur hoſtia.

Sed contrà eſt, quod vſus fidelium habet.

Reſpondeo dicendum, quòd hoc ſacramentum habet tri- C *plicem ſignificationem. Vnam quidem reſpectu præteriti, in quantum, ſcilicet, eſt commemoratiuum Dominicæ paſſionis, quæ fuit verum ſacrificium, vt ſuprà dictum eſt *, & ſecundùm hoc nominatur ſacrificium. Aliam autem ſignificationem habet reſpectu rei præſentis, ſcilicet, Eccleſiaſticæ vnitatis, qui homines aggregantur per hoc ſacramẽtum. Et ſecundùm hoc nominatur Cõmunio vel Synaxis. Dicit enim Damaſcenus * 4. lib. quod dicitur Communio, quia cõmunicamus per ipſam Chriſto, & quia participamus eius carne & Deitate, & quia communicamus, & vnimur ad inuicem per ipſam. Tertiã ſignificationem habet reſpectu futuri, in quantum, ſcilicet, hoc ſacramentũ eſt præfiguratiuũ fruitionis Dei, quæ erit in patria. Et ſecundùm hoc dicitur viaticum, quia hic præbet nobis viam illuc perueniendi. Et* D *ſecũdùm hoc etiam dicitur Euchariſtia, id eſt, bona gratia; quia gratia Dei vita æterna (vt dicitur Rom. 6.) vel quia realiter continet Chriſtum, qui eſt plenus gratia. Dicitur etiam in Græco metalepſis, id eſt, aſſumptio, quia, vt Damaſc. * dicit, per hoc filij deitatem aſſumimus.*

q. 48. artic. 3.

Lib. 4. ortho. fid. cap. 15. à medio.

Lib. 4. ortho. fid. c. 14.

Ad primum ergo dicendum, quòd nihil prohibet idem pluribus nominibus nominari ſecundùm diuerſas proprietates, vel effectus.

Ad ſecundum dicendum, quòd id, quod eſt commune omnibus ſacramentis, attribuitur antonomaſticè ei propter eius excellentiam.

Ad tertium dicendum, quòd ſacramentum dicitur ſacrificium, in quantum repræſentat ipſam paſſionem Chriſti. Dicitur autem hoſtia, in quantũ continet ipſum Chriſtum, E *qui eſt hoſtia ſalutaris: vt dicitur Epheſ. 5.*

COMMENTARIVS.

QVinque tantùm nomina hui⁹ ſacramẽti explicat D. Thomas eáq; diſtinguit ex diuerſis eius proprietatibus & ſignificationibus: nam quia hoc ſacramentum ſignificat præteritam Chriſti paſſionem, præſentem gratiam, & vnitatẽ corporis Chriſti in ſe & cum ſuo capite coniuncti, & futurã gloriam: & hæc omnia non poterant conuenienter vno nomine explicari, ideo plura ſunt illi impoſita; & quatenus ſignificat paſſionẽ, dicitur *ſacrificium*; vt verò ſignificat vnitatẽ Eccleſiæ, dicitur *communio*; quatenus verò præparat ad gloriam, dicitur, *viaticum*: & ſub eadem ratione, vel quatenus realiter continet Chriſtum,

Chriſtum, qui eſt plenus gratia, dicitur *Euchariſtia*, id eſt, bona gratia, ac denique *metalepſis*, id eſt, aſſumptio etiam dicitur, quia per hoc ſacramentum filij deitatem aſſumimus, hæc D.Thom.

Sed vt horum nominum ratio copioſior habeatur (multum enim conferet, ad veritatem & maieſtatem huius ſacramenti explicandum) diſtinguamus in primis duplicem huius myſterij rationem, ſacramenti ſcilicet, & ſacrificij: & quoniam de hac poſteriori in ſecunda principali parte huius materiæ dicendum eſt; illic etiam de nominibus, quæ ad illam pertinent, tractabimus: hîc verò de illis, quæ rationem huius ſacramenti explicant: ſunt autem in hoc ſacramento multa, à quibus varia nomina, partim propria, partim metaphorica, ſumpta ſunt. Primum eſt, materia ſenſibilis ex qua hoc ſacramẽtum conficitur: ſecundum eſt vſus: tertiũ effectus: quartum eſt res, quæ in hoc ſacramento continetur, ſcilicet Chriſtus Dominus: quintum denique, ſignificatio ſacramenti.

Primò igitur à materia vocatur, *panis vitæ, panis, qui de cœlo deſcendit, verus cibus, eſca ſpiritualis*, quæ nomina & ſimilia ſumi poſſunt, ex Ioan.6.& 1. ad Cor. 10.& 11. Ignatius epiſt.14. *Panem Dei*, vocat, & epiſt. 15. vocat etiã, *panem cœleſtem*, quæ nomina ſunt aliquo modo metaphorica, quia, vt infrà dicemus, poſt conſecrationem, reuera non eſt panis; tamen quia ex pane confectus eſt, & quia ſpecie, & vſu externo figuram retinet panis, vel quia ſpiritualis animę panis eſt, ideo panis, vel vinum appellatur: & ideo ferè ſemper in Scriptura additur aliquid, quo hæc panis ſignificatio indicetur, aut quaſi eleuetur, vt cùm dicitur, *panis, qui de cœlo deſcendit*, vel, *panis, qui dat vitam mundo*, vel cum articulo, & quaſi per antonomaſiam, *ille panis*, atque ad hoc caput reducuntur alia nomina cibi, vel conuiuij, vt eſt illud apud Tertull. lib.2. ad vxorem, *conuiuium Dominicum*, quod indicatur Matth. 22. vbi ſub quadam parabola conuiuij hoc myſterium adumbratur: & illud, quod ſumitur ex 1.ad Corinth. 11. *cœna Dominica.* De quo vocabulo his temporibus orta eſt quæſtio: nam hæretici ſolo illo vti volunt, imitantes, vt dicunt, Paulũ prædicto loco, contra quos latè diſputat Claudius diſput. 6.c. 1.& contendit tria. Primum, cùm Paulus nominat cœnam Dominicam, non agere de hoc ſacramento, ſed de quodam genere prandij, ſeu cõuiuij, quod in primitiua Eccleſia fieri ſolebat inter fideles ad refectionem pauperum: fiebat enim ex communibus bonis, vel ad oſtenſionem mutuæ charitatis: vnde *Agape* vocabatur, vt colligitur ex Tertulliano in Apologet. cap. 39. & dicebatur *Cœna*, vel quia hoc nomine vocari poteſt omne conuiuium, vel quia fiebat hora noctis, vt Tertull. indicat; Dominica autem dicebatur, quia fiebat ex charitate, vel ad imitationem Domini, quam expoſitionem aliquantulum immutatam habet ibi Caietan. dicit enim ſermonem eſſe de prandio, vel cœna, quam ſingulis annis faciebant fideles in memoriam cœnæ Dominicæ. Secundò dicit Claudius Patres antiquos non fuiſſe vſos hac voce ad ſignificandũ hoc ſacramentum: vnde concludit tertiò, nec à nobis vſurpandam eſſe quòd noua ſit, & ab hæreticis introducta. Ego verò, quod ad ſecundum punctum attinet, video, antiquos Patres ſæpe hoc nomine appellaſſe ſacramentum hoc, vt conſtat ex Baſilio in regulis breuioribus in 310. Nazianz. orat.2. vocat *Cœnam Euangelicam*, & Nicetas ſuper Nazianz. oratione 42.§. Et illi quidẽ, vocat *Cœnam myſticam*, Auguſt.lib.2 de ſerm. Domini in monte, cap.12. vocat *Cœnam Dominicam*, idem epiſt.118. & habetur in capit. liquidò, de Conſecr.d.

S.Ignatius. Tertullian. Claudius. Tertullian. S.Baſilius. S.Nazian. Nicetas. S.Auguſtin.

A 2.& ſerm. 33. de verbis Domini, ita exponit parabolam Lucę 14. de homine, qui fecit cœnam magnam. Potuit autem hoc ſacramentum ita vocari, vel ab inſtitutione, quia in cœna inſtitutum eſt, vel certè, vt dicebam, quia idem eſt cœna, & conuiuium, vt patet ex dicto loco Lucæ, & Apocalyp. 19. *Beati, qui ad cœnam nuptiarum agni vocati ſunt.* Vnde, quod attinet ad locum Pauli, quamuis præcedens expoſitio probabilis ſit, & Græcorum, Chryſoſt. OEcumen & Theophylacti ibi, & eiuſdem Chryſoſt. in Hom. Oportet hæreſes eſſe, tom. 3. tamen citati Patres intelligere videntur locum illum de hoc ſacramento; & eſt expoſitio ſatis accommodata textui, quam ſequuntur D.Thom. Theodoret. D.Hieron. Anſelm. Gloſſa, & B Lyra in Paulum. Denique, quod pertinet ad vſum huius vocis, quamuis in illa, per ſe nullum ſit periculum, tamen hoc tẽpore, quo hæretici illa abutuntur ad inſinuandos ſuos errores, ſcilicet, vt nec ieiuni, nec ſeruando Eccleſiaſticum ritum, conficiant ſacramentum hoc, ideo vel abſtinendum eſt omnino, vel parcè & prudenter illa vtendum, vt notauit Concil. Colonieſe, tractatu de Euchariſtia, Petrus Soto lect. 1. & alij moderni.

D.Thom. Theodor. S.Hieron. S.Anſelm. Gloſſa. Lyra. Con Colon. Petrus Soto.

Secundò, ſunt varia nomina ſumpta ex vſu huius ſacramenti; & hinc primum, vocatur hoc ſacramentum *communio*, Græcè Κοινωνία, Actuum 2.1. Cor. 10. Circa quam vocem aduertendam eſt, varios eſſe illius vſus; interdum enim ſignificat participatio- C nem, ſeu excommunicationem fidelium in ſpiritualibus bonis, quomodo in ſymbolo confitemur Sanctorum communionem: aliquando communio ſignificat obiectum, ſeu quaſi formam illam, qua per excommunicationem priuantur fideles vt cõſtat ex decretis, 11.q.3.& aliis iuribus; in quibus priuari cõmunione non ſignificat tantùm priuari vſu huius ſacramenti, ſed interna & externa communicatione fidelium. Tertiò, quaſi per antonomaſiam ſignificat hæc vox vſum huius ſacramenti, vt patet ex Cypria. epiſt. 10. & in expoſitione orationis Dominicæ. Quartò tandem ipſum ſacramentum hoc nomine interdum appellatur, quia eſt communis vnio, ſeu coniunctio fidelium, qui edendo idem corpus Chri- D ſti verum, vnum corpus eius myſticum efficiuntur, iuxta illud Pauli 1.ad Corinth.10. *Panis quem frangimus, nõnne communicatio Chriſti eſt? vnus panis, vnum corpus multi ſumus: omnes, qui de vno pane participamus.* Ita Damaſ.lib.4. cap.14. circa fin. Auguſt. vt Beda refert 1.ad Corinth.10.& habetur in c. quia paſſus, de Conſecr.d.2. & eodem ferè ſenſu dicit Concil Trid. ſeſſ.13.c.8. ſacramentum hoc eſſe, *ſignum vnitatis vinculum charitatis, pacis & cõcordiæ ſymbolum*, quia ſingulari modo perficit, & ſignificat vnitatem corporis Chriſti myſtici. Hinc etiã Synaxis appellatur à Dionyſ.c.3. Eccleſ. Hier. illa enim vox, congregationem fidelium ſignificat, vt patet ex Chryſoſt. Hom.9.ad populum: & propterea accommodatur ad hoc ſa- E cramentum ſignificandum, quia illo pòtiſſimùm fideles, in vnum congregantur: imò ſemper in Eccleſia ad vſum huius ſacramenti potiſſimùm congregari ſolebãt in templo, vt conſtat ex 1.Cor.11.& ex Iuſtino Apolog.2. pro Chriſtianis in fine, & Tertul.lib. de orat.cap.vlt. vbi dicit, ſoluendam eſſe orationem, corpore Domini accepto. Propter hanc etiam mutuam vnionem Ignatius epiſt.14.ad Epheſ. illud vocat, *glorã Dei*, & *pacem Chriſti*, & exhortatur fideles, vt crebriùs ad Euchariſtiam congregentur propter vinculũ pacis & vnitatis, Cypr. verò ſæpe vocat *pacem*, hoc ſacramentum, vnde apud illum *dare pacem lapſis*, idem eſt, quod ad communionem eos admittere, vt conſtat ex epiſt.10.& 29.ad Clerum Romanum

S.Cyprian. S.Damaſ. S.Auguſt. Beda. Conc.Trid. S.Dionyſ. S.Chryſoſt. S.Iuſtin. Tertullian. S.Ignatius. S.Cyprian.

num, & 30. quæ eſt Cleri Romani ad ipſum. Hinc denique olim mos fuit Romanis Pontificibus in ſignum pacis & charitatis mittere Euchariſtiam ad Epiſcopos Romam venientes, vt refert Nicephor. lib.4.hiſtor.c.39.Euſeb.lib.5.c.24.

Nicephor.
Euſebius.

Eſt auté hoc loco obiter adnotandum, circa hoc nomé communionis, in iure Canonico ſolere interdum diſtingui communionem laicã à clericali, vt in Concil.Elibertino,c.76.Sardicenſi,c.2. Agathenſi,c.50.diſtinguit etiam Syricius Papa epiſt.1.c.11. Fœlix III.epiſt.1.c.2.in quibus locis Clerici propter aliqua crimina excluduntur à clericali communione, & ad laicam tantùm admittuntur: quæ autem fuerit hæc diuerſitas, quæve harum vocum ſignificatio, obſcurum eſt. Quidam dicunt, communionem ſacerdotalem eſſe illam, quæ fit à ſacerdote, ad complementũ ſacrificij; & conſequenter omnem aliam, quæ extra ſacrificium fit, vocari laicam communionem. Sed hoc nullo modo poteſt conſiſtere: nam in d. Concil. Elibertino diaconus priuatur communione clericali, & laica tantum illi permittitur; at verò diaconus non eſt capax ſacerdotalis communionis in priori ſenſu: ergo. Item in prædictis decretis, non ſolùm ſacerdotes, ſed omnes clerici in vniuerſum arcentur à clericali communione, eiſque permittitur ſola communio laica. Secundò, alij per cõmunionem laicam intelligunt communionem in vna ſpecie panis; clericalem verò in duabus. Hæc interpretatio difficilis creditu eſt: quia olim, quando citata decreta condita fuere, communio ſub vtraq; ſpecie etiam laicis licebat, & erat in vſu: ergo non erat, cur communio ſub vna ſpecie, laica diceretur: nam clericis, quibus permittebatur cõmunio laica, permittebatur quidquid laicis licebat. At laicis licebat cõmunio ſub vtraque ſpecie: ergo hoc etiam permittebatur clericis: ergo tota illa erat communio laica. Adde, non conſtare ex aliqua hiſtoria, aliquo tempore, conceſſam eſſe communionem ſub vtraq; ſpecie omnibus Clericis non ſacrificantibus, negatam verò fuiſſe laicis: ergo non videtur commode illa diſtinctio explicari ratione vnius, vel duplicis ſpeciei. Tertiò, alij per communionem laicam intelligunt eam, quæ fiebat inter laicos, & in loco laicorum: vt enim legitur in Concilio Tolet.IV.c.17. *Sacerdos & diaconus ante altare cõmunicent, clerus in choro: extra chorum populus*: & in Bracharenſ.I.c.31. ſic ſcribitur: *Placuit, vt intra ſanctuarium altaris ingredi ad communicandũ non liceat laicis viris, vel mulieribus, niſi tantùm Clericis, ſicut & antiquis Canonibus inſtitutum eſt.* Clerici ergo aliquando in pœnam ſolùm cùm laicis, & in loco laicorum admittebãtur ad cõmunionem: & tunc dicebatur illis permitti tãtùm laica communio. Sed huic expoſitioni obſtat, quod Fœlix III. ſuprà dicit de quibuſdam: *Eis communio laica tantùm in morte reddenda eſt.* At verò cõmunio in morte, cùm non fiat in Eccleſia, nec cum aliis, nõ poteſt ex ſolo locorum diſtinctione, vel ex conſortio laicorum, laico appellari. Et in d. Concil. Sardicenſi, communio laica etiam in fine quibuſdã negatur. Sed dici poteſt: cõmunionem quæ cõmuniter omnibus fidelibus concedebatur, dictam eſſe communionem laicam, ſumpſiſſéq; denominationé ex loco & conditione laicorum: poſtea verò retinuiſſe illud nomen vbicumq; daretur: itaque cõmunionem laicã aliquibus permitti, nihil aliud erat, quàm vt communicarent communi more laicorum, & quando aliquibus hoc concedebatur, ſolùm in fine vitæ, tunc dicebatur illis permitti communio laica pro illo articulo: vel addi poteſt, clericos non ſolùm in ſpeciali loco, ſed etiam proprio aliquo ritu, vel indutos aliquibus veſtibus ſacris, vel cum propriis inſignib. ſolitos fuiſſe communicare, qui ritus ex parte obſeruari poterat, etiam in mortis articulo: ita vt tunc etiam diſtinctio aliqua fieret inter clericos & laicos in prædicto ritu, & ita cùm conceditur ſolùm laica communio pro eodem tempore, idem eſt quod concedi ſolùm vulgari ritu laicis communi. Obſcurius ſanè eſt, quod in Concil. Agathenſi, c.2.& 5. de communione peregrina dicitur, quæ ſolùm conceditur quibuſdam Clericis in pœnam, & videtur eſſe diſtincta à laica communione, vt patet ex Can.50. eiuſdem Concilij: vnde videtur eadem proportione explicanda: nam fortaſſe peregrinis ſpeciali aliquo ritu dabatur cõmunio, vel ſeparatim à propriis incolis, vel aliquo alio ſigno, quo denotaretur, eum, cui dabatur, extraneum eſſe ab illa Eccleſia: qua nota afficiebantur interdum clerici aliqui ob delicta ſua.

Con. Eliber.
Sardicenſe.
Agathenſe.
Syricius Pap.
Fœlix III.
Conc. Tolet.
Bracharenſe.

Tertiò etiã ex effectu, quia perfectiſſimus & copioſiſſimus eſt, alia plura nomina accipit, Chryſoſt. Hom.45. in Ioan. vocat *fontem bonorum omnium*, Damaſc. ſuprà, vocat, *carbonem ignitum purificantem animã*, ex Eſai.6.& Auguſt.lib.1.de peccat.merit. c. 24. *vitam* vocat, & dicit hãc fuiſſe vſitatam in Africa appellationem, Ignatius epiſt. 14. etiam ab effectu vocat, *pharmacũ immortalitatis, mortis antidotum*, & epiſt. 15. vocat *charitatem*, ac *vitam æternam.* Ex quo etiam capite ſumi potuit Græcum nomen *metalepſis*, quod D.Thom. hìc interpretatur, id eſt, aſſũptio, quia per hoc ſacramentum Deitatem filij ſumimus: propriè verò ſignificat *participationem*, vt vertit Billius apud Damaſc. lib.4.c.14. per hoc enim ſacramentum ſingulari modo Chriſti diuitias & incarnationem participamus. Poteſt etiam verti *tranſmutatio*, & optime cõuenit in hoc ſacramentum, vel ab effectu formæ, quæ ſubſtãtiam panis in corpus Chriſti tranſmutat, vel ab effectu ipſius ſacramenti, quia eos, qui illud recipiunt, in Chriſtum ſpiritualiter mutat.

S. Chryſoſt.
S. Damaſc.
S. Auguſtin.
S. Ignatius.
Billius.

Quartò ex re contenta, dicitur in primis, *corpus & ſanguis Domini*, aut, *ſacramentum corporis & ſanguinis Domini*, vt conſtat ex c. multi, 1.q.1.c. omnia, de Cõſecr.d.2.& Ignatio apud Theodor. dialog. 3. vbi Euchariſtiam vocat, *carnẽ Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Auguſt.lib.1.de peccat.merit.c.24.& lib. 21. de Ciuit. Dei, c. 20.& Tertul.lib. de oratio.c.vlt. dicit, *Soluendam eſſe orationem corpore Domini accepto*, idẽ libro de reſurrect. carn. c.8. & ſæpe aliàs, multa alia infrà referemus agentes de vera præſentia corporis Chriſti. Ex hac verò eadem radice, per antonomaſiam, abſolutè & ſimpliciter dicitur *ſacramentum*, vel, *ſacramentum ſacramentorum*, vel, *ſanctiſſimum & auguſtiſſimum ſacramentum*: vnde Dionyſ.cap.1. de Cœleſt.Hierarc. *ſacroſanctum myſterium.* vocat, & c. 3. eiuſdem lib. vocat *ſacramentorum conſummationem*, dicitur etiam interdum, *myſteria*, quia pene infinita myſteria in ſe cõtinet: legatur Ambroſ.lib.4 de ſacram.c.3.& lib. 5.c. 2.& 3. de Conſecr.d.2.c.1.c. non oportet.c. pacem, c. peruenit, & alia.

Theodoret.
S. Auguſt.
Tertullian.
S. Dionyſ.
Ambroſ.

Quintò, ex ſignificatione ſumpta etiã ſunt multa ex dictis nominibus, vt nomen, *ſacramenti, myſterij, &c.* à Tertul. libro de corona milit. Ambroſ. lib.4. de ſacramen.c.4. Auguſt.1.de peccat.merit cap.24. ſpecialiter tamẽ ex ſignificatione gloriæ futuræ ad quã viã parat, dictũ eſt, *viaticum*, vt D. Thom. hìc docet: eſt enim pignus gloriæ & ad illam conſequendam præparat, atque ad difficillimum iter peragendum vires præbet, & ideo Cõc.Nicen.c.12. vetat, *ne exeuntes è corpore, vltimo & maximè neceſſario viatico priuẽtur*, idem Concil.Carthag.IV.c 77.& 78.Tolet. I. Can. 14. vide Trid.ſeſſ.13.c 6 addit etiam Turrianus non tantùm viaticum, ſed *viam* etiam appellari, legatur tract.2. de Euchariſt.c.10.

Tertullian.
S. Ambroſ.
S. Auguſtin.
Conc. Nice.
Carthagin.
Toletanum.
Tridentinum.
Turrianus.

Sextò

Sextò tandem vſitatiſſimo nomine vocatum eſt hoc ſacramẽtum, *Euchariſtia*, id eſt, *bona gratia*, quod nomen, ait D.Thom. ſumptũ eſſe vel ex ſignificatione futuræ gloriæ: quia *gratia Dei vita æterna*, vel ex re contenta, ſcil. Chriſto, qui eſt ſumma gratia, Irenæus verò lib. 6. c. 34. ſignificat ita appellari, quia in gratiarum actionem conſecratur, & offertur Deo. Εὐχαριστῶ enim, verbum Græcum, Latinè gratias agere ſignificat. Euchariſtia ergo idem erit, quod gratiarum actio. Et idem ſentit Iuſtin. Apolog. 2. pro Chriſtianis, circa fin. & colligitur ex Hieron. exponente verba illa Amos 4. *ſacrificate de fermento laudem*, quod tunc optimè facimus, quando ex pane, Chriſti corpus conficiendo. illud Deo ſanctificamus: vel etiam quando illud in gratiarum actionem ſumimus, iuxta illud: *Quid retribuam Domino? Calicem ſalutaris accipiam.* Quod cõfirmari poteſt ex Luc. 22. & 1. ad Cor. 11. vbi dicitur, Chriſtum confeciſſe hoc ſacramentum Euchariſtizans, id eſt, gratias agens; quo loco Matthæus & Marcus legunt Eulogizans, id eſt, benedicens: quam benedictionem fuiſſe ipſammet conſecrationẽ teſtatur D.Thom. infrà q. 78. artic. 1. vbi de hac re latiùs dicturi ſumus: ſic etiam Cyrillus epiſt. 10. contra Neſtorium in Concil. Epheſin. recepta, *myſticam benedictionem*, ſeu *Eulogiam* hoc ſacramentum, ſeu eius conſecrationem appellat, iuxta illud 1. ad Cor. 10. *Calix benedictionis, cui benedicimus nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt?* Vbi S. Remigius idem aduertit. Poteſt deniq; hoc ſacramentum Euchariſtia appellari ab effectu, quia magnũ gratiæ cumulum cõfert, vel certè quia ipſummet, magnum donum Dei eſt, magnáque gratia, de qua nonnulli exponunt illud ad Hebræos 12. *Habemus gratiam, per quam ſeruiamus, placentes Deo*; vt videre licet in Turriano, qui tract. 2. de Euchariſtia, cap. 13. & c. 19. varia Scripturæ teſtimonia congerit, quibus probat hoc ſacramentum in Scriptura ſacra, gratiã appellari, ac denique Cypria. in lib. de lapſis, *ſalutarem gratiam*, illud appellat.

S.Irenæus. S.Iuſtinus. S.Hierony. D.Thom. S.Cyrillus. S.Remigius. Turrianus. S.Cyprian.

ARTICVLVS V.

Vtrùm inſtitutio huius ſacramenti fuerit conueniens.

Inf. q. 64. art. 4. co. & ad 1. & q. 80. art. 8. ad 1. & 4. diſt. 8 q. 1. ar. 3. & 1. Corp. 11 lect. 4. col. 4. & l. 3. cor. 1. fin. Li. 2. text. 50. tom. 2. Ca. 2. Eccleſ. Hierar. par. 1. à medio. Quæſt. 8.

*AD quintũ ſic proceditur. Videtur, quòd non fuerit conueniens inſtitutio iſtius ſacramenti. Vt enim Philoſophus * dicit in 2. de generatione, ex eiſdẽ nutrimur, ex quibus ſumus. Sed per baptiſmum, qui eſt ſpiritualis regeneratio, accipimus eſſe ſpirituale, vt Dionyſius * dicit 2. c. Eccleſ. Hierar. Ergo per baptiſmum etiam nutrimur. Non ergo fuit neceſſarium inſtituere hoc ſacramentum, quaſi ſpirituale nutrimentum.*

*2. Præterea, Per hoc ſacramentũ homines Chriſto vniuntur, ſicut membra capiti. Sed Chriſtus eſt caput omnium hominum, etiam qui fuerunt ab initio mundi, vt ſupradictũ eſt *. Ergo non debuit inſtitutio huius ſacramenti differri vſque ad cœnam Domini.*

3. Præterea, Hoc ſacramentum dicitur eſſe memoriale Dominicæ paſſionis, ſecundùm illud Lucæ 22. Hoc facite in meam commemorationem; ſed memoria eſt præteritorum. Ergo hoc ſacramentum non debuit inſtitui ante Chriſti paſſionem.

4. Præterea, Per baptiſmum aliquis ordinatur ad Euchariſtiam, quæ non niſi baptizatis dari debet. Sed baptiſmus inſtitutus fuit poſt Chriſti paſſionẽ, & reſurrectionem vt patet Matth. vlt. Ergo inconuenienter hoc ſacramentum fuit ante paſſionem Chriſti inſtitutum.

Sed contra eſt, quod hoc ſacrãmentum eſt inſtitutum à Chriſto, de quo dicitur Marci 7. Bene omnia fecit.

*Reſpondeo dicendum, quod conuenienter hoc ſacramentum inſtitutum fuit in Cœna, in qua ſcilicet Chriſtus, vltimò cum ſuis diſcipulis fuit conuerſatus. Primo quidẽ, ratione continentiæ huius ſacramẽti. Continetur enim ipſe Chriſtus in Euchariſtia, ſicut in ſacramento. Et ideo quãdo ipſe Chriſtus in propria ſpecie à diſcipulis diſceſſurus erat, in ſacramẽtali ſpecie ſeipſum eis reliquit, ſicut in abſentia Imperatoris exhibetur venerãda eius imago. Vnde Euſeb. Emiſ. * dicit: quia corpus aſſumptũ ablaturus erat ab oculis, & illaturus ſideribus, neceſſe erat, vt die Cœnæ ſacramentũ corporis & ſanguinis ſui conſecraret nobis, vt coleretur iugiter per myſteriũ, quod ſemel offerebatur in pretium. Secũdò, quia ſine fide paſſionis Chriſti nunquã potuit eſſe ſalus, ſecundũ illud Rom. 3. Quẽ propoſuit Deus propitiatorẽ per fidem in ſanguine ipſius. Et ideo oportuit omni tẽpore, apud homines eſſe aliquid repræſentatiuum Dominicæ paſſionis. Cuius in veteri quidem Teſtamento præcipuum ſacramentũ erat agnus Paſchalis, vnde & Apoſt. dicit 1. Cor. 5. Paſcha noſtrũ immolatus eſt Chriſtus. Succeſſit autem & in nouo Teſtamento Euchariſtiæ ſacramentũ; quod eſt rememoratiuum præteritæ paſſionis, ſicut & illud fuit præfiguratiuũ futuræ. Et ideo conueniens fuit, vt imminente paſſione, celebrato priori ſacramento, nouum ſacramentum inſtitueret. Vnde Leo * Papa dicit, quòd, vt vmbræ cederent corpori, antiqua obſeruantia nouo excluditur ſacramento, hoſtia in hoſtiam tranſit, ſanguine ſanguis aufertur, & legalis feſtiuitas, dum mutatur, impletur. Tertiò, quia ea, quæ vltimò dicuntur, maximè ab amicis recedentibus magis memoriæ cõmendãtur: præſertim quia tunc magis inflãmatur affectus ad amicos. Ea verò, ad quæ magis afficimur, profundius animo imprimuntur. Quia igitur (vt B. Alex. * Papa dicit) nihil in ſacrificiis maius eſſe poteſt, quã corpus & ſanguis Chriſti, nec vlla oblatio hac potior eſt, ideo, vt in maiori veneratione haberetur, Dominus in vltimo diſceſſu ſuo à diſcipulis, hoc ſacramentũ inſtituit. Et hoc eſt, quod Auguſt. * dicit in libro Reſpon. ad Ianuarium. Saluator, quo vehemẽtiùs commendaret myſterij huius altitudinẽ, vltimum hoc voluit arctius infigere cordibus & memoriæ diſcipulorum, à quibus ad paſſionem digreſſurus erat.*

Habetur de Conſec. d. 4. ca. quia corpus aſſumptũ. Hom. 4. in Paſcha. Domini. non lõge à prin.

In ſer. 7. de Paſch. Dom. inter principium & med.

Alegan. 1. in epiſtol. ad omnes ortho. à med. illius to. 1. conc.

In epiſt. 118. cap. 6. à med. tom. 2.

Ad primum ergo dicendũ, quòd ex eiſdem nutrimur, ex quibus ſumus, non tamen eodem modo nobis aduenitiibus. Nam ea, ex quibus ſumus, nobis adueniunt per generationem: eadem autem, in quantum ex eis nutrimur, nobis adueniunt per manducationem. Vnde ſicut per baptiſmum regeneramur in Chriſto, ita per Euchariſtiam manducamus Chriſtum.

Ad ſecundum dicendũ, quòd Euchariſtia eſt ſacramẽtum perfectum Dominicæ paſſionis, tanquã continet ipſum Chriſtum paſſum. Et ideo non potuit inſtitui ante incarnationem: ſed tunc habebant locum ſacramenta, quæ erant tantùm præfiguratiua Dominicæ paſſionis.

Ad tertium dicendum, quòd ſacramẽtum iſtud fuit inſtitutum in cœna, vt in futurum eſſet memoriale Dominicæ paſſionis, ea perfecta. Vnde ſignanter dicit: hoc quotieſcunque feceritis, de futuro loquens.

Ad quartum dicendum, quòd inſtitutio reſpondet ordini intentionis. Sacramentum autem Euchariſtiæ, quamuis ſit poſterius baptiſmo in perceptione, eſt tamen priùs in intentione. Et ideo debuit priùs inſtitui. Vel poteſt dici, quòd baptiſmus iã erat aliqualiter inſtitutus in ipſo Chriſti baptiſmo, vnde & iam aliqui ipſo Chriſti Baptiſmo erant baptizati, vt legitur Ioan. 3.

COMMENTARIVS.

QVãquã videatur D. Thom. proponere abſolutam quæſtionem de cõuenientia huius inſtitutionis, re tamen vera ſolùm agit de circumſtantia temporis, in quo illa inſtitutio facta eſt: & meritò, tum quia hoc propriè pertinet ad quæſtionem, An eſt, quam in hac quæſtione verſat; tum quia de conuenientia ipſius inſtitutionis in communi iam ſuprà dixerat: in particulari verò de conuenientia materiæ & formæ, & præcipui myſterij huius ſacramenti, ſci-

licet realis præſentiæ corporis Chriſti, infrà propriis locis dicturus eſt.

Reſpōdet igitur cōuenientiſſimè inſtituiſſe Chriſtum hoc ſacramentum in vltima cœna, cùm iam ſuæ paſſioni, & morti eſſet vicinus, quod tribus rationibus ex ſanctis Patribus depromptis elegantiſſimè, & clariſſimè confirmat, neque eius litera maiori indiget expoſitione: vt res autem magis intelligatur, propriam de ea inſtituemus diſputationem.

Solutiones argumentorum faciles ſunt, præſertim ſolutio ad 1. in ſolutio. verò ad 2. ſunt illa verba difficilia, Euchariſtia eſt ſacramētum perfectū, tanquam continens Chriſtum paſſum; & ideo non potuit inſtitui ante incarnationem. Sed quia de hac re infrà ſum ex profeſſo diſputaturus, hìc ſolùm, quoad mētem D. Thom. exiſtimandum non eſt illum loqui de potentia abſoluta, propter ſolam realem Chriſti præſentiam; id enim eſſet improbabile, vt prædicto loco q. 75. oſtendam. Et non eſt neceſſarium ad intentionē D. Thom. hìc, vbi nō de poſſibili abſolutè, ſed de eo, quod fuit cōueniens, tractat: mēs ergo D. Thom. fuit docere, primò ſacramētum hoc, vt eſt ſignum rei præteritæ, ſcil. paſſionis Chriſti, non potuiſſe inſtitui, vt eſſet in vſu ante ipſam paſſionē, quia fuiſſet falſa ſignificatio. Secundò, ſi conſideretur forma huius ſacramēti, quatenus deſignat perſonam Chriſti ſubſiſtentem in natura humana, & per eam loquentem, vt in rigore ſignificāt illa verba: *Hoc eſt corpus meum*, ſic impoſſibile eſſe intelligere inſtitutionem talis ſacramenti, cum eadem forma, & ſignificatione, antequam Chriſtus in ſuo corpore exiſteret; quia nō potuiſſet illud relatiuum, *meum*, referre eodem modo corpus Chriſti: potuiſſet tamen hoc ſacramentum, quatenus eſt quodammodo myſterium realiter continens corpus & ſanguinem Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini, ex Dei potentia, & voluntate inſtitui, ante naturalem exiſtentiā humanitatis Chriſti, abſque illa præciſa verborum forma, vel ſignificatione rei præteritæ; in hoc enim nulla contradictio inuoluitur. De ſolutione ad 3. inferiùs dicemus. In ſolutione ad quartum breuiter aduertatur, ſecundam ſolutionem eſſe veram & propriam; certum eſt enim ſacramentum Baptiſmi priùs tempore inſtitutū eſſe, quàm ſacramentum Euchariſtiæ, quamuis præceptū Baptiſmi poſt Chriſti mortem datum fuerit: vt ſuprà in proprio loco tractatum eſt.

DISPVTATIO XLI.

De tempore inſtitutionis huius ſacramenti.

Tertia diſputatio de Euchariſtia.

MVLTA poſsūt ſub hoc titulo comprehēdi, quorum reſolutio ex materia de Incarnatione facilè conſtat, ſuppoſito vno principio fidei, ſcil. Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacramentū in nocte cœnæ pridie quàm pateretur, prout definitū eſt à Clemente V. cum Concilio Viennenſi, in Clement. vni. de reliquijs, & veneratione Sanctorum, & à Concil. Trid. ſeſſ. 13. c. 1. & 2. vbi dicit, hanc eſſe antiquorum Patrum traditionem: nam Matth. 26. Mar. 14. Lucæ 22. dicitur, tunc Chriſtum conſecraſſe panē & vinum, ſuiſque diſcipulis tradidiſſe; & præterea addidiſſe illa verba: *Hoc facite in meam commemorationem*. Per quę dedit Apoſtolis, & eorum in ſacerdotio ſucceſſoribus poteſtatem & mandatum illud conficiendi, & diſtribuendi fidelibus. Vnde apertè colligitur non effeciſſe illud opus, tanquam vnum ex aliis miraculis, quod ipſe ſolus in ſua perſona effecit; ſed inſtituiſſe illud in ſacramentum perpetuò in Eccleſia manſurum: conſtat etiam non inſtituiſſe illud antea,

Clemens V. Conc. Vion. Conc. Trid.

A & tūc illo fuiſſe vſum; ſed illam fuiſſe primam inſtitutionem, primúmque vſum huius ſacramenti, non ſolùm, quia nulla mentio talis inſtitutionis ex Euangelio vel ex alia traditione habetur: nam licèt Ioan. 6. hoc ſacramentum fuerit promiſſum, nunquam tamen ante cœnam legitur exhibitum; ſed etiam, quia ex modo narrationis, & verbis Euangeliſtarum, ſatis conſtat factum illud fuiſſe nouum, & nunquam antea à Chriſto vſitatum; conſtat ergo tunc primum factā eſſe inſtitutionē: nam ibi fuit deſignata materia & forma huius ſacramenti, & data poteſtas illud conficiendi verbis illis, *Hoc facite in meam commemorationem*, vt explicuit Concil. Trid. ſeſſ. 22. cap. 2. vnde ex tunc etiam cœpit habere vim promiſſio facta à B Chriſto Ioan. 6. de effectu, & gratia per hoc ſacramentum conferenda; illa enim ad tempus futuræ inſtitutionis referebatur: qua facta, cœpit quaſi obligare, imò in inſtitutione quodammodo includi; inſtitutum enim eſt hoc ſacramentum, vt memoriale paſſionis Chriſti, & ſignum efficax gratiæ, verúſque animarum cibus.

Ioan. 6. *Conc. Trid.*

Ex hoc principio facilè definiri poteſt, quo anno, menſe, & die inſtitutum fuerit hoc ſacramentum; conſtat enim inſtitutum eſſe inchoato vltimo anno vitæ Chriſti, qui (vt ego opinor) fuit trigeſimuſquartus, licèt aliquorum probabilis opinio ſit, fuiſſe trigeſimumtertium; aliæ enim opiniones non ſunt probabiles. Deinde etiam conſtat factam eſſe inſtitutio- C nem, primo menſe lunari, qui iuxta computationem Iudæorum incipiebat in prima luna poſt æquinoctiū vernale, qui eſt apud nos mēſis, qui dicitur Martius, quamuis interdum partem aliquam etiam menſis Aprilis ſub ſe complectatur. Denique conſtat etiam (vt exiſtimo) ſacramentum hoc inſtitutum eſſe 14. Luna illius menſis: nam in illa, iuxta legem Moyſis, cœnandus erat agnus paſchalis; in qua cœna, vt dixi, hæc inſtitutio facta eſt: quod enim Chriſtus ritum illius legis obſeruauerit, & eadem nocte, qua alij Iudæi, cœnauerit, latiſſimè in proprio loco oſtendi ſuprà q. 26. Tria igitur ſolùm poſſunt hoc loco deſiderari. Primùm in qua parte temporis illius decimæquartæ Lunæ Chriſtus cum Apoſtolis cœnauerit, & D hoc ſacramentū inſtituerit. Secundum eſt, quo tempore cœnæ, ſeu quo ordine, reſpectu aliarum rerum, quæ in cœna geſtæ ſunt, atque adeò qua hora noctis inſtitutum fuerit hoc ſacramentum. Tertiū eſt, quæ fuerit ratio huius inſtitutionis, id eſt, cur fuerit in illam noctem vltimæ cœnæ reſeruata.

SECTIO I.

Vtrùm Chriſtus inſtituerit hoc ſacramentū decima quarta Luna ad exitum tendente, & decimaquinta inchoante.

QVæſtio hæc definita etiā eſt ex principio poſito, quòd Chriſtus inſtituit hoc ſacramentum eadem nocte, qua vltimam legalem cœnā perfecit, E adiuncto alio principio à nobis etiam poſito ſuprà citata quæſt. 46. diſput. 40. ſect. 2. & 3. vbi oſtēdimus iuxta præſcriptum legis veteris, Phaſe fuiſſe comedendum in fine decimæquartæ Lunæ, & initio decimæquintæ, atque eodem tempore fuiſſe à Chriſto Domino vltimam cœnā peractam: nihilominus tamen, quia poſt editionem præcedentis tomi noua quædam controuerſia inter doctos viros exorta eſt, quorum ſcripta, vel tunc euulgata non fuerant, vel ad manus noſtras non peruenerant; ideo ea diligentius hoc loco inquirere & examinare decreui.

Conſiſtit autem punctus difficultatis in expoſitione illorum verborum Exodi 12. *Et ſeruabitis eum*, (id eſt, agnum) *vſque ad quartamdecimam diem menſis huius*

ſis huius; immolabítq; eum vniuerſa multitudo filiorum Iſrael ad veſperam: & difficultas eſt in illa particula, *ad veſperam*; an de priori, quæ erat principium diei decimæquartæ, vel de poſteriori, quæ finis erat eiuſdem, ſit intelligenda. Hebræi enim dies ſuos (præſertim in ordine ad ſuas feſtiuitates, vel ſolemnitates) à veſpera vſque ad veſperam computabant, iuxta illud Leuit. 23. *A veſpera vſque ad veſperam celebrabitis ſabbata veſtra*: dies autẽ illæ decimusquartus, quamuis feſtiuus non eſſet, tamen ob ſolemnem ritum Phaſe erat celebris, ac venerabilis: ideóque eodem modo à veſpera incipiebat, & in alia veſpera finiebatur. Complectebatur ergo duas veſperas: priorem, & poſteriorem: & ideo ambiguum relinquitur, de qua earum intelligendum ſit ſuprà poſitum præceptum. De hac ergo quæſtione breue opuſculum edidit ſapiẽtiſſimus Magiſter meus Luyſius Legionenſis, quod *de vtriuſque agni typici, atq; veri immolationis legitimo tempore* inſcripſit; in quo demonſtraſſe ſe exiſtimauit de priori, & non de poſteriori veſpera eſſe intelligendum: ſententiámque tam conſtanter defendit, vt contrariam, quamquam communem & antiquam eſſe fateatur, ex vulgari errore ortam eſſe, initiúmque & occaſionem plurium aliorum errorũ fuiſſe affirmet. Hanc opinionem ſecutus eſt ex parte Petr. Lopez de Montoza, lib annot. in ſacrum Cano. Miſſæ. Fundamenta ſunt. Primum, quia error prędictus (vt ipſe ait) inde ortus eſt, quòd vulgo diei veſperam poſtremam diei partem eſſe omnes intelligunt; eo quòd noſtri dies noctu terminantur. Eſt autem magnus error, inquit, de noſtra conſuetudine dies Hebræorum computare; cùm illi à veſpera orirentur, & ſubſequente mane clauderentur ante veſperam ſubſequentem: ab illa enim iam dies inſequens incipiebat; ergo, cùm agnus in veſpera decimæquartæ diei immolari præciperetur, ea ineunte die immolandus erat: quia veſpera non finem, ſed initium diei ſignificabat.

Luyſius Legionenſis.

Secundum ac præcipuum argumentum conficit in hunc modum, quia eo tempore immolabatur ab Hebræis paſchalis agnus, quo primùm in Ægypto fuit ab eiſdem immolatus, ſed tunc immolarunt illum ineunte decimaquarta die; ergo illud fuit ſemper legitimum tempus illius celebritatis. Conſequentia eſt euidens, & maior certiſſima ex capit. 12. Exodi, & ex fine illius præcepti, & ſacrificij introducti, in memoriam beneficij ea nocte ſuſcepti, quando Angelus tranſiens percutiebat primogenitos Ægyptiorum; filios autem & domos Hebræorum tranſiliebat propter ſignum ſanguinis agni, quo domus Hebræorum erant intinctæ. Minor verò probatur primò ex Ioſeph. lib. 2. Antiquitatum, c. 5. in verbo illo, *appetẽte autem* (vt ipſe vertit, Græcè enim Εὐσταϑ́ους, legitur) *decimaquarta dies omnes ad iter accincti ſacrificabant, & ſanguine domos luſtrarunt.* Secundò ex Scriptura: nam Hebræi dicuntur egreſſi de Ægypto, quando egreſſi ſunt de Rameſſe Ægypti, iuxta illud Exod. 12. *Profectiq; ſunt filij Iſrael de Rameſſe in Socoth*; Sed de Rameſſe egreſſi ſunt noctu, ſole occidente, in fine decimæquartæ Lunæ, inchoante iam decimaquinta: ergo non potuerunt eadem nocte Phaſe celebrare; ergo celebrauerant illud antecedente nocte, initio Lunæ decimæ quartæ. Minor probatur quoad ſingulas partes; nam quod Hæbræi noctu egreſſi fuerint de Ægypto, expreſsè legitur Exodi 12. *Nox iſta eſt obſeruabilis Domini, quando eduxit eos de terra Ægypti.* Quod verò id fuerit in initio noctis, occidente ſole, additur Deut. 16. *Immolabis Phaſe veſpere ad ſolis occaſum, quando egreſſus es de Ægypto.* Quòd Phaſe (vt hic author exiſtimat) non erat agnus paſchalis, ſed aliud ſacrificium ex ouibus, & de bobus, vt ibidem dicitur, & ex Num. 28. colligitur. Quòd verò illa nox egreſſionis de Ægypto fuerit finis decimæ quartæ Lunæ, & initium decimæquintæ, conſtat aperte ex num. 35. *Profectiq; ſunt de Rameſſe menſe primo, quintadecima die menſis primi.* Vnde dici nõ poteſt, Hebræos fuiſſe egreſſos poſt occaſum ſolis, finito iam die decimoquinto; aliàs non eſſent egreſſi die decimoquinto, ſed decimoſexto; ergo neceſſe eſt dicere fuiſſe egreſſos occidente ſole, in initio diei decimæquintæ. Atque hinc neceſſariò cõcluditur prior conſequentia, ſcilicet non celebraſſe eadem nocte Phaſe; quia Phaſe comederunt noctu poſt occaſum ſolis, in propriis domibus, ex quibus iuſſi ſunt non egredi tota illa nocte, in cuius medio Angelus pertranſiuit, interficiens primogenitos Ægyptiorum, vt refertur Exod. 12. Vnde tandem patet vltima conſequentia, neceſſarium ſcilicet fuiſſe, vt nocte proximè antecedente, quæ fuit initium decimæquartæ diei, agnum cœnauerint: atque ita vnum ferè naturalem diem, inter noctem cœnæ agni, & egreſſionis ex Ægypto, interceſſiſſe. Quod etiã videtur apertè ſcripſiſſe Moyſes num. 33. *Profecti de Rameſſe in menſe primo in quintadecima die menſis primi, altera die à Phaſe, filij Iſrael in manu excelſa, videntibus cunctis Ægyptiis, & ſepelientibus primogenitos, quos percuſſerat Dominus: nam & in diis eorum exercuerat vltionem.* Et quamquam Scriptura non tam apertè id diceret, res ipſæ, quæ geſtæ leguntur ab eſu agni vſque ad egreſſionem de Ægypto, illud tempus, vt minimum, requirunt. Nam poſt cœnatum agnum tota illa nocte vſque ad ortum diei intra domos ſuas perſtiterunt, iuxta illud Exodi 12. *Nullum veſtrûm egrediatur oſtium domus ſuæ vſque mane*: Poſtea verò (hortantibus Ægyptiis) poſt lucis ortum cœperant omnes Hebræi ex omnibus vicis, in quibus habitabant, congregari in Rameſſe, vt inde ſimul exirent. Nam, vt dicitur Exodi 12. *Profecti ſunt de Rameſſe ſexcenta ferè millia peditum virorum abſque paruulis, & mulieribus; ſed & vulgus promiſcuum innumerabile aſcendit cum eis; oues, & armenta, & animantia diuerſi generis multa nimis.* Tanta autem multitudo non poterat priùs ſimul ibi habitare; ergo neceſſe fuit ibi denuo congregari: ergo, vt minimum, neceſſarius fuit dies integer, vt poſſent in eum locum cõuenire. Addere etiam poſſumus (quod Exodi 12. legitur) filios Iſrael petiiſſe ab Ægyptiis vaſa argentea, & aurea, veſtémque plurimam, &c. quod non potuit nocturno tempore, & poſt mediam noctem fieri: factum eſt ergo diurno tempore inter duas noctes immolationis & egreſſionis.

Exodi 12. *Num. 35.* *Num. 33.*

Tertium argumentum ſumit ex facto Chriſti Domini, cuius occaſione quæſtionem hanc in præſente tractamus: nam Chriſtus celebrauit vltimam cœnam legalem legitimo tempore à lege præſcripto, quando totus populus agnum comedebat: ſed Chriſtus cœnauit cum diſcipulis in priori veſpera decimę quartæ inchoantis lunæ, ergo illud erat legitimum tempus celebrandi Phaſe. Maiorem nunc ſupponimus, quia certiſſimam eſſe exiſtimamus, vt ſuperiori tomo diximus: minorem verò probat, quia Chriſtus crucifixus eſt proximo die artificiali, ſeu proxima luce, poſt noctem Cœnæ, vt ex Euangelio conſtat: non fuit autem crucifixus decimaquinta dĩe: quia erat feſtiua, & ſolemnis, in qua Hebræis non licebat iudicia exercere: ergo fuit crucifixus decimaquarta currente, quæ erat Paraſceue Paſchæ, vt dicitur Ioan. 19. cœnauerat ergo eadem decima quarta Luna inchoante, atque hoc modo meliùs reſpondet figuratum figuræ; quia nimirum eadem die decimaquarta, quamuis non eadem hora, qua immolabatur agnus, *Ioan. 19.*

crucifixus eſt Chtiſtus. Vnde tādem iuxta hanc ſententiam conficitur,typicum Euchariſtiæ ſacrificium eadem decimaquarta Luna inchoante ad veſperam inſtitutum, atque oblatum eſſe; quia eadem nocte, paulo poſt Cœnam legalem,ſacroſanctum Euchariſtiæ myſterium peractum eſt.

Hæc ſententia quamuis ingenioſè quidem & magna probabilitatis ſpecie confirmata, non minus nūc mihi diſplicet,& falſa eſſe videtur,quam in præcedente tomo viſa fuit:atque idem iudicium fuit Patris Franciſci Riberæ in opere de Templo,& his quę ad ipſum pertinent,lib. 5.c.3.Sebaſtianus etiam Epiſcopus Oxomēſis explicans hanc eandem D.Thom. quæſtionem,art.5.& ſequen.q.de Azymo,n.20.contrariam ſententiam, tanquam certam ſine diſputatione, quamuis non ſine ſufficiente probatione, affirmat.Dicendum eſt ergo, Chriſtum Dominum vltimam Cœnam legalem peregiſſe in poſteriori veſpera decimæquartæ diei,quæ erat illius finis,& initium decimæquintæ, tempore nimirum à lege præſcripto; & tunc etiam Euchariſtiæ myſterium inſtitutum eſſe.Hanc ſententiam probaui in citato loco, ſacræ Scripturæ,& veterum authoritate; & in Summa ferè nihil addendum occurrit, ſed oportet illa eadē ampliùs explicare,roborare, & defendere. Prima ergo probatio,quę ex Scriptura ſumitur,&,mea ſententia, euidens eſt, fundatur in hoc, quod lex Exod. 12. Leuit. 2. Num.28.ſolùm ſeptem dies azymorum obſeruare præcipiebat,qui ab eadem veſpera,in qua agnus comedebatur, incipiebant, & in vltima veſpera vigeſimæprimæ diei eiuſdem menſis finiebantur. Vnde neceſſariò concluditur,veſperam, in qua incipiebant dies azymorum, fuiſſe finem decimæquartæ Lunæ,& initium decimæquintæ; quia ab illo die vſque ad vigeſimumprimum incluſiuè ſeptem numerantur dies: ſed eius agni & azymi dies ſimul incipiebant; ergo agnus comedebatur eadem veſpera, quæ erat initium decimæquintæ Lunæ, & finis decimæquartæ.

Fran. Ribera. *Oxomenſis.*

Ad hanc rationem reſpondet latè Aloyſius, & in Summa negat, dies azymorum propriè dictos incepiſſe ſimul cum eſu agni, ſed poſtridie in prima veſpera ſequentis diei: nam initio decimæ quartæ Lunæ, quando comedebatur agnus,prohibebatur fermentum ſolum in ipſa cœna legali agni: non tamen in reliquo tempore illius diei decimiquarti, in quo non erat prohibitum adhibere fermentatum panem ad alias communes epulas: & ideo dies illa decima quarta non erat ſimpliciter dies azymorum,ſed tantùm ſecundùm quid,ſcil.quoad ſacramentalem actū Cœnæ legalis.ſeptem autem dies azymorum,qui in Scriptura numerantur,intelliguntur,de azymis ſimpliciter:in quibus,quoad omnem cibum,fermentum erat prohibitum.Vnde, ſi in communi loquamur de diebus azymorum, ſiue ſimpliciter, ſiue ſecundùm quid, non veretur hîc author concedere fuiſſe octo; putátque eſſe ſententiam Ioſephi lib.2.Antiquit.c.5. Hanc verò azymorum diſtinctionem, & ſacræ Scripturæ interpretandæ rationem meritò improbat Petrus Montoya: dicítque ſe ſcriptas miſiſſe rationes ſuas ad ptædictum Aloyſium, illiſque adeò ipſum petmouiſſe,vt ei reſcripſerit,illam expoſitionem dierum azymorum ſibi iam diſplicere, aliáq; fuiſſe traditurum in ſecunda eiuſdem libri editione, quam morte ptæuentus perficere non potuit. Prima ratio eſt,quia dies ille,in quo immolabatur agnus,ſimpliciter vocatur in Scriptura ptimus dies ayzmorum: ergo ſimpliciter erat dies azymus, ita vt in eo eſſet omnino prohibitum fermentum. Antecedens eſt expreſſum Marci 14. *Erat autem Paſcha & azyma poſt biduum*:incipiebāt ergo ſimul Paſcha & azyma ſimpliciter dictum:& expreſſiùs infrà, *Primo die azymorum,quando Paſcha immolabant*.Idem ferè Matth. 26. & Luc.22.

Petr. Mont.

A

Videri autem poſſunt hæc Euangeliorum teſtimonia non conuincere, quia in eis primus dies azymorum vocatur ipſamet decimaquarta Luna: nam eo die venerunt diſcipuli ad Chriſtum interrogantes, *Vbi vis,paremus tibi comedere Paſcha?* ergo nondum inceperant dies ſimpliciter azymi:ergo neceſſe eſt, vt ibi dies azymorum latiùs ſumātur. Sed inprimis hoc argumentum fortiùs vrgeri poteſt in cōtrariam ſententiam: nam ſi agnus immolaretur in initio Lunæ decimæquartæ,neceſſe eſt,illa verba,*Vbi vis,paremus tibi comedere Paſcha?* dicta eſſe ab Apoſtolis die decimatertia ante meridiem,vel circum circa: nam ſaltē illud tempus neceſſarium erat ad parandum omnia neceſſaria ad cœnam agni ſequēte veſpera futuram, & ita iuxta hanc opinionem dies decimætertiæ Lunæ vocaretur prima dies azymorum:& ita etiam in aliquo ſenſu eſſent nouem dies azymorum,vtrumq; autem inauditum eſt. Deinde omiſſa quorundam Græcorum expoſitione, dicentium: primum diem azymorum ibi ſignificare decimamquintam Lunam, nondum præſentem,ſed proximè inſtantem.Concedo,decimamquartam Lunam ibi appellari primum diem azymorum:hoc autem nihil obſtat argumento facto; quia omnino certum eſt, illam diem, de qua Euangeliſtæ loquuntur, iuxta hanc expoſitionem nō vocari diem azymorum propter aliquem vſum panis azymi,qui vel in priori veſpera eiuſdem diei pręceſſiſſet,vel in toto illo die obſeruandus eſſet:ſed ſolùm,quia in fine illius diei naturalis inchoandus erat azymorum vſus:quia tunc eo die,quo acceſſerunt diſcipuli ad Chriſtum, nondum erat eſus paſchalis agnus, ante cuius eſum non incipiebāt panes azymi, nec ſimpliciter,nec ſecundùm quid. Quomodocunque ergo exponatur ille primus dies azymorum, talis appellatur per reſpectum ad azyma ſimpliciter, quod in initio decimæ quintæ Lunæ incipiebat: & ita iuxta legalem, ſeu cæremonialem dierum computationem, decimaquinta Luna vocatur ſemper primus dies azymorum in veteri Teſtamento,Exod. 12.Leuit.23. Num.28.iuxta naturalem verò dierum curſum,totum à parte denominando,decimaquarta Luna dicitur interdum prima dies azymorum in Euangelio,vt etiam annotaui præcedente tomo, diſp. 40.ſect.2.vbi in eodem ſenſu explicui ſuprà citatum locum Ioſephi de octo diebus azymorum, vt ſcilicet de naturalibus, non de legalibus intelligatur, ita tamen vt omnes dicantur azymi ſimpliciter per reſpectum ad eandem obſeruantiam, & prohibitionem fermenti: nam reuera hæc appellatio *dierum azymorum* magis in priuatione, & prohibitione fermenti quàm in poſitiuo vſu panis azymi conſiſtebat, vt ex Deut.16.in loco citato pręcedentis tomi annotaui.Et confirmari hoc poteſt ex illi verbis Luc.22. *Appropinquabat autem dies feſtus azymorū,qui dicitur Paſcha.* Vbi certum eſt ſermonem eſſe de die decimoquinto, & ideo de illo non dicit Euangeliſta,erat autem,ſed, *Appropinquabat autem*, neque eum tantùm vocat diē azymorum, ſed diem feſtum azymorum: quia non omnes dies azymorū erant feſtiui, ſed ſolùm primus & ſeptimus ex his diebus, qui erant azymi ſimpliciter,vt eſt euidēs in Scriptura:certum eſt autem, Lucam non loqui de die ſeptimo:loquitur ergo de primo ſimpliciter azymo,& tamen illum dicit,appellatum eſſe *Paſcha*,quia nimirum in initio eius occidebatur paſcha,id eſt,agnus: ſic enim ea voce vtuntur Euangeliſtæ,& ipſemet Lucas paulo inferiùs.

B C D E

Atque hinc ſatis probata relinquitur conſequentia primi argumenti: tum quia ille dies, non ſolùm, dicitur in Scriptura dies azymorum, ſed etiam dies feſtus azymorum, quod non conuenit, niſi primo dierum inter azymos ſimpliciter: nam ille author, qui finxit, fuiſſe alium priorem diem azymum ſecundùm quid, fatetur illum non fuiſſe diem feſtum: tum etiã, quia in Scriptura nullum eſt veſtigium illius diſtinctionis azymorum, ſecũdùm quid, & ſimpliciter: ſed vbicunque de diebus azymorum loquitur, intelligit illos dies, in quibus erat prohibitum fermentatum: tum denique, quia exod. 12. ſatis apertè dicitur, à primo die fuiſſe prohibitum fermentum. *Septem*, inquit, *diebus azyma comedetis, in die primo non erit fermentum in domibus veſtris, vſque ad diem ſeptimum, &c.*

Secundum argumentum ſumitur ex traditione, ex qua conſtat, ab ea veſpera, in qua præcipiebatur comedi agnus, fuiſſe ſimpliciter prohibitum fermẽtum etiam in communi prandio & vſu. Propterea enim Eccleſia Latina veriùs & certiùs exiſtimat, Chriſtum Dominum conſecraſſe in pane azymo: quia conſecrauit in eo tempore, quo erat prohibitus fermentatus: hoc autem non aliunde colligit, niſi quia conſecrauit decimaquarta Luna ad veſperã, poſt inchoatam, vel etiam conſummatam cœnam agni: ergo ab illa veſpera erat ſimpliciter prohibitum fermentũ, vſque ad vigeſimamprimam diem. Et declaratur vis argumenti: nam, iuxta priorem ſententiam, poſt cœnam agni finitam, licebat vti fermentato in cœna vſuali, ſicut in quolibet alio communi prandio illius diei: Chriſtus autẽ (vt infrà oſtendemus) conſecrauit Euchariſtiam, poſt finitam cœnam legalem in vſuali cœna, vel proximè ante illam: ergo ſi iam tunc licebat vti fermentato, veriſimilius eſt, Chriſtum in fermentato pane conſecraſſe, vel ſaltem nullo ſufficiente fundamento, ſed ad ſummum probabili coniectura, potuit Latina Eccleſia credere confeciſſe in azymo. Addo vlteriùs non ſolùm hunc fuiſſe ſemper ſenſum Eccleſiæ Latinæ, ſed etiam Græcæ: nam propterea Græci exiſtimarunt, Chriſtum in fermentato conſecraſſe; quia crediderunt Chriſtum vno die anticipaſſe legitimum tempus legalis cœnæ, in quo nondum erat prohibitum fermentum. Neque enim ipſi negarunt Chriſtum & Apoſtolos in cœna legali vſos fuiſſe pane azymo; illa enim cæremonia erat lege pręſcripta, & neceſſaria ad illud ſacrificium peragendum; nec vlla fuit Chriſto occaſio, illam prætermittendi: tamen, quia Græci putant poſt illam cœnam licuiſſe ad fermentum redire, ideo exiſtimant, Chriſtum in fermentato conſecraſſe: atque ita contraria opinio dat Græcis quidquid ipſi deſiderant ad ſuam opinionem: & diſcedit ab eis in eo, in quo ipſi cum Latina Eccleſia conueniunt: ſcilicet, iuxta præſcriptum legis non licuiſſe poſt cœnam agni redire ad fermentum: Chriſto autem id licuiſſe (addunt Græci) quia anticipauit tempus à lege præſcriptum, in quo nondum obligabat prohibitio fermenti. Denique addo, non ſolùm ex Latinorum, & Græcorum, ſed etiam ex traditione Hebræorum conſtare, ſimul cum azymis agni Paſchalis incepiſſe prohibitionem totius fermenti in domibus Iudæorum: atque ideo nullum eſſe diem azymum ſecundùm quid abſque azymo ſimpliciter. Antecedens patet ex traditione Hebræorum, quam ex principio libri Thalmudici, qui Peſachim, id eſt, Paſcharum, inſcribitur, refert Ianſenius cap. 144. Concordiæ; aiunt enim Hebræos ea nocte, qua agnum cœnabant, ſolitos fuiſſe inquirere fermentum ad lumen lucernæ: eo quòd exiſtimarent, è domibus fuiſſe eiiciendum tanquam ſibi prohibitum ab eo tempore: & eadem traditio

A poteſt ſumi ex Ioſepho, loco ſtatim citando. Tertiò tandem in huius veritatis confirmationem expendere, ac põderare poſſumus verba Exod. 12. vbi primùm præcipitur ſacrificium agni cum omnibus cæremoniis ad illud pertinentibus; deinde præcipitur obſeruatio feſti azymorum per ſeptem dies integros, à quartadecima die ad veſperam, vſque ad vigeſimam primam ad veſperam. In quo conſidero, eodem modo dici agnum fuiſſe immolandum decima quarta die ad veſperam, & azyma fuiſſe inchoandum decimaquarta die ad veſperam: vbi euidenter eſt ſermo de azyma ſimpliciter, quia eſt ſermo de azyma ſeptẽ diebus integris ſeruando: ergo verba illa, *quarta decima die ad veſperam*, eodem modo ſunt in vtroque loco intelligenda; gratis enim, & ſine vllo fundamento in vno loco de priori, in altero de poſteriori veſpera intelligeretur: ergo ſimul in eadem veſpera comedebatur agnus, & incipiebat prohibitio fermenti, & azyma ſimpliciter.

B

Atque ex hoc eodem teſtimonio euidenter, vt exiſtimo, refelluntur duæ aliæ euaſiones rationis factæ, quæ ex illo opuſculo Petri Montoya ſumi poſſunt. Primò enim reſpondet, concedi poſſe, obſeruatos eſſe à Iudæis octo dies azymorũ integros & legales; tamen diuerſis rationibus & præceptis. Primus eorum erat decimaquarta Luna, à prima veſpera vſque ad finem diei, in quo comedebantur azymi panes propter eſum agni in memoriam tranſitus Angeli percutientis; alij verò ſeptem propter ſpecialem ſolemnitatem azymorũ, quæ incipiebat proximè poſt decimamquartã Lunam, in principio decimæquintę, in memoriam egreſſionis de Ægypto, & azymorum panem, quos eodem die in Socoth comederunt. Et de hac tantùm poſteriori ſolemnitate loqui Scripturam veterem, vbicunque numerat tantum ſeptẽ dies azymorum, & eorum primum vocat celeberrimum, atque ſanctiſſimum: quem ſemper dicit incipere decimaquinta die, quę fuit dies egreſſionis de Ægypto, vt conſtat Exod. 12. & 13. Leuit. 23. Deut. 16. Num. 28. quibus etiam locis fit mentio decimiquarti diei, tanquam diuerſæ ſolemnitatis, & obſeruationis azymorum, vt patet ex illis verbis Num. *Menſe primo, decimaquarta die, ad veſperam Phaſe Domini eſt; & quintadecima die, ſolemnitas azymorum*; & ex illis Exodi 12. *Primo menſe, decimaquarta die menſis ad veſperam comedetis azyma, vſq; ad diem vigeſimamprimam eiuſdẽ menſis, ad veſperam.* Sed hæc reſpõſio, vt ipſemet eius author videre viſus eſt, magnam vim infert Scripturis, vt patet; primò ex eiſdem verbis proximè ab eodem adductis, *Primo menſe*, &c. poſt quæ ſtatim ſubdit Scriptura, *Septem diebus fermentum non inuenietur in domibus veſtris*: ergo apertè declarat Scriptura ab illa veſpera decimæquartæ Lunæ, vſque ad illam veſperam vigeſimæprimæ, quo tempore immediatè antè præceperat comedi azyma, tãtùm numerari ſeptem dies, & tamen in illa numeratione etiam concluditur, azyma comededũ cum agno Paſchali: nam illud erat edendum decimaquarta Luna ad veſperam. Atque hinc conficitur ſecundum argumentum ſuprà indicatũ: nam ſicut agnus, ita & panis azymus, præcipitur mãducari decimaquarta Luna, ad veſperam: ergo vtrobique eadem veſpera accipienda eſt, propter argumentum ſuprà factum: ergo vel illa eſt ſecunda veſpera (quod intendimus) & ſic impoſſibile eſt numerari octo dies azymorum, vt per ſe conſtat; vel eſt prima veſpera, & tunc ſequitur, verba etiã illa, *vſq; ad vigeſimam primam eiuſdem menſis ad veſperam*, intelligẽda eſſe de prima veſpera vigeſimiprimi diei; quia eſt idem locutionis modus, & eadem ratio ſignificandi per veſperam initium diei; & quia aliàs erit

C

D

E

erit voluntaria interpretatio, & æquiuocatio. Atque hoc etiam modo, tantùm numerabuntur ſeptem dies azymorum: quamquam ille modus Scripturis etiam repugnet, vt ſtatim oſtẽdam. Tertiò obſtat huic euaſioni, quod ſine fundamento Scripturę affirmat, toto die decimæquartæ Lunæ fuiſſe prohibitum fermentum, ſupponendo agnum fuiſſe immolatum in initio illius diei; & adhuc idem ſupereſſe ſeptem integros dies azymorum, à principio decimæquintæ Lunæ inchoandos: quod acutè & cõſiderate perſpexit Aloyſius; & ideo illam ſuam diſtinctionem confinxit. Antecedens patet: nam Exodi 12. vbi latiùs deſcribitur, & præcipitur ſacrificium agni decimaquarta Luna ad veſperam, præcipitur quidem vſus azymorum in illa cœna; de reliquo verò tempore illius diei nulla fit mentio, nulláve prohibitio fermenti, donec inferiùs ſeptem dies azymorum præcipiuntur; vbi ſtatim ſubditur: *In die primo non erit fermentum in domibus veſtris, vſque ad ſeptimum*: & inferiùs additur, *Septem diebus fermentatum non inuenietur in domibus veſtris*: & ſimiliter dicitur Leuit. 23. & Num. 28. octaui autẽ diei nullibi fit mentio. Quartò tandem, nunquã in Scriptura ſacra decimaquarta Luna vocatur primus dies azymorum, ea ratione & modo, quo hæc ſententia loquitur: nam in Teſtamẽto veteri, primus dies azymorum ſemper ſignificat diem decimæquintæ Lunę feſtiuam, atque ſolemnem, vt manifeſtè patet ex citatis locis. At verò in Euangelio, quamuis interdum dies decimæquartæ Lunæ dicatur dies azymorum; non tamẽ, quia ab initio eius diei comederetur azyma; ſed quia in fine illius erat comedendum, vt patet apertè ex ſuprà dictis: nam quando diſcipuli dicuntur acceſſiſſe ad Chriſtum primo die azymorum interrogantes, *Vbi vis, paremus tibi comedere Paſcha?* nõdum inceperat vllum azyma, quia nondum aduenerat tẽpus comedendi agnum. Vnde iuxta hanc etiam ſententiam dicendum eſſet, illam fuiſſe decimam tertiam Lunam currentem: eámque vocari ab Euangeliſtis primã azymorũ: ſicque aliquo ſenſu numerari poſſe nouem dies azymorum: quæ planè ſunt abſurda in Scriptura. Neque illa, quæ hic author in huius reſponſionis perſuaſionem ex ſacra Scriptura adducit, difficultatem habent; fatemur enim celebritatem Phaſe, & ſolemnitatem azymorum eſſe diuerſas, in præceptis, in actionibus, in finibus ſeu rationibus earum, & aliquomodo in temporibus, non ita vt inter vnam, & alteram tempus aliquod interponeretur, ſed quòd tempus Phaſe, quoad immolationem agni inciperet ad veſperam diei, vergente iam ſole ad occaſum, & ſtatim poſt ſolis occaſum, oriente iam Luna decimaquinta, & agnus ederetur, & ſimul inciperet azymorum ſolemnitas, quæ omnia in præcedente loco ſuperioris tomi latè tractata & demonſtrata ſunt.

Altera reſponſio prædicti authoris eſt dies azymorum omnino eſſe tantùm ſeptem, eóſque numerari incipere à prima veſpera Lunæ decimæquartæ, finiri verò in prima veſpera Lunæ vigeſimæprimæ: & conſequenter, quod Scriptura dicit, ſeptem dies azymorum obſeruandos fuiſſe vſque ad vigeſimamprimam diem ad veſperam intelligẽdum eſſe excluſiuè, & de prima veſpera vigeſimiprimi diei, vt idem ſit, inquit, vſque ad veſperam diei vigeſimiprimi, & vſque ad initium vigeſimiprimi diei, iuxta Hebræorum computationem. Sed hæc interpretatio, & diuinæ Scripturæ, & toti antiquitati repugnat.

Primò enim conſtat ex diuina Scriptura primum idem azymorum non fuiſſe decimamquartam Lunam, ſed decimamquintam; primum (inquam) diem azymorum intrinſecè ac legaliter (vt ſic dicam) quod

A ideo aſſero, quia, vt iam dixi, decimaquarta Luna vocatur in Euangelio primus dies azymorum magis ſecundùm naturalem ordinem dierum, quàm legalem, & ſolùm quaſi extrinſecè; eo quòd in fine illius diei inciperet azyma, non verò quaſi intrinſecè, quia in toto illo die, ſecundùm computationem legalem, obſeruatio azymorũ, & abſtinentia à fermentato obligaret. Hoc autem, ex nouo Teſtamento, iam ſuprà oſtenſum eſt: ex veteri autem Teſtamento patet primò ex Leuit. 23. *Menſe primo quartadecima die ad veſperam Phaſe Domini eſt, & quintadecima die mẽſis huius ſolemnitas azymorum domini eſt*: incipiebat ergo ſolemnitas azymorum in die decimoquinto; ille ergo erat primus azymorum; atque idem dicitur Num. 28.

B Secundò, dies primus azymorum dicitur ſolemnis & feſtiuus in quo nullum ſeruile opus agere licebat; eiſdem locis, & Exodi 12. ſed dies decimusquartus non erat feſtiuus, neque in eo neceſſariò vacandum erat à ſeruilibus operibus, vt omnes Doctores antiqui, & moderni docent, exponentes verba illa Ioan. 13. *Ante diem feſtum Paſchæ*: nam ille dies feſtus erat decimusquintus, in quo mortuus eſt Chriſtus; & dies qui illum præceſſit, ſine dubio non erat feſtiuus, quia in tota illa celebritate Paſchali tantum duo erãt dies feſtiui; quorum vnus erat dies decimusquintus, & alter vltimus azymorum, vt patet apertè Leuit. 23. verbis paulo antea citatis, & aliis etiam locis ſæpe notatis. Vnde nullibi legitur prohibitio operum ſeruilium in die Lunæ decimæ quartæ: & ideo Marci 14.

C legimus eo die dixiſſe Chriſtum diſcipulis *Ite in ciuitatem, & occurret vobis homo lagenam aquæ baiulans, ſequimini eum*, &c. vſque ad illud, *Illic parate nobis*: non ergo erant illo die prohibita opera ſeruilia: ergo non erat ille dies feſtus, quia ſine vacatione ab opere ſeruili non eſt dies feſtus, vt per ſe conſtat, & in ſpecie notauit Ioſephus 3. Antiquitat. cap. 10. atque in hoc conueniunt omnes authores infrà citandi: ergo ſub hac voce, *primus dies azymorum*, nunquam intelligitur in Teſtamento veteri Luna decimaquarta: ergo initium azymorum nullo modo ſumi poteſt à prima veſpera Lunæ decimæquartæ.

D Tertiò hinc planè ſequitur, diem vigeſimamprimam non poſſe excludi à numero ſeptem dierum azymorum, ſed illam fuiſſe vltimam æquè feſtiuam & celebrem ac primam, quia ſi dies decimaquinta eſt prima, non poſſunt ab ea numerari ſeptem dies, niſi includatur tota dies vigeſimaprima, vſque ad vltimam eius veſperam.

Ad has verò obiectiones reſpondent, diem decimumquintum non vocari in lege veteri primũ azymorum, ſed primum ſolemnitatis azymorum, atq; ita eſſe primum, non ſimpliciter in ordine azymorum dierum, ſed ſolùm quoad ſolemnitatem & feſtiuitatem, diem verò ſeptimum vtraque ratione vltimum eſſe, vocari autem ſeptimum non in ordine ad priorem diem feſtum, ſed in ordine ad primum

E diem azymorum ſimpliciter. Sed in his omnibus (quæ reuera omnibus expoſitoribus contraria ſunt) magna vis infertur Scripturæ: nam Exod. 12. ſic ſcribitur, *Septem diebus azyma comedetis, in die primo non erit fermentum in domibus veſtris*: vbi ſine dubio dies primus abſolutè dicitur in ordine dierum azymorum: quia eorum tantùm facta erat mentio, & non alicuius feſtiuitatis: & tamen de hac feſtiuitate proximè ſubiungitur, *Dies prima erit ſancta, atque ſolemnis*: in quibus verbis nõ aliter ſumitur dies prima, quàm in præcedentibus: tum quia eſt quædam velut repetitio eiuſdem diei, & ſanctificatio illius, tum etiam quia eodem modo dicitur ſtatim dies ſeptima, eadem, quæ in priori dierum numero ſeptima erat, tum

tum præterea, quia magna fuiſſet æquiuocatio; tum denique, quia in illis verbis non poteſt vocari dies prima, ratione ſolemnitatis & feſtiuitatis: quia nondum hoc ſtatutum fuerat, ſed illis eiſdem verbis præcipiebantur: eſſet enim ineptiſſimus ſenſus, ſi ita diceretur. Prima dies feſtiua erit vobis ſancta & ſolemnis: eſt ergo ſenſus: Prima dies azymorum erit vobis ſancta, atque ſolemnis: & dies ſeptima ſimiliter azymorũ eadem feſtiuitate venerabilis. Id quod euidentiùs conſtat ex verbis Num. 28. *Septem diebus veſcentur azymis: quarum* (vtique prædictarum ſeptem dierũm) *prima venerabilis & ſancta erit: omne opus ſeruile nõ facietis in ea*: ergo eadem, quæ erat prima inter ſeptẽ dies, erat feſtiua & ſolemnis. Idem colligitur ex Leu. 23. Ex quibus locis aliud conficio argumentum: nam ex prædicta interpretatione ſequitur à primo die feſto azymorum, vſque ad ſecundum diem feſtiuum, qui erat vltimus azymorum, tantùm ſex dies numerari. Conſequens eſt omnino falſum, tum quia generaliter, quandocunque Iudæi ſolemnitatem aliquam ſeptem diebus celebrabant, primus & vltimus totius ſolemnitatis erant feſtiui, vt patet de Scenopegia Leuit. 23. & Num. 28. eodem autem modo loquitur Scriptura de azymorum ſolemnitate, tum etiam, quia Leuit. 23. & latiùs Num. 28. præcipiuntur varia ſacrificia diebus azymorum perficienda: & poſtea ſubiungitur, *Ita facietis per ſingulos dies ſeptem dierum*, at verò certiſſimum eſt in die decimæquartæ Lunæ, quando offerebatur agnus, nullum aliud ſacrificium fuiſſe offerendum ad ſolemnitatem azymorũ pertinens, vt conſtat Exod. 12. & aliis ſuprà citatis locis: ergo illa ſacrificia incipiebant offerri in decimoquinto die, quæ propterea nondum comederant Iudæi, quando mortem Chriſti procurabant: & ideo de illis dixit Ioan. c. 18. *Non introierunt prætorium, vt non contaminarentur, ſed vt manducarent Paſcha*. Igitur ſi illa ſacrificia ſeptem diebus erant offerenda, oportet, vt à decimoquinto die feſtiuo, vſque ad vltimum, ſeptem dies integri numerentur: atque adeò, vt totus vigeſimus primus includatur.

Aliud præterea argumentum ex eiſdem locis deſumi poteſt: nam ex prædicta interpretatione ſequitur, manipulum primitiarum fuiſſe offerendum tertia die azymorum, qui Leuit. 23. & Deut. 16. præcipitur offerri altero die à primo feſto azymorum: ſi ergo ille primus dies feſtus non erat primus azymorum ſimpliciter, ſed ſecundus, ſequitur diem oblationis manipuli primitiarum fuiſſe tertium. Conſequẽs eſt planè falſum, vt conſtat tum ex omnium ſententia, tum ex celebratione feſti Pentecoſtes, quod poſt quinquaginta dies numerandos à die, in quo offerebatur manipulus, celebrabatur: conſtat autem ex die aduentus Spiritus ſancti neceſſarium eſſe eos dies numerare à ſecundo die azymorum, vt latiùs tractaui ſuperiori tomo, diſput. 45. ſect. 1. tum denique quia id expreſsè affirmat Ioſephus libr. 3. Antiquit cap. 10. Ex quo loco tota doctrina à nobis tradita manifeſtè confirmari poteſt. *Secunda*, inquit, *azymorum die, quæ eſt menſis huius decimaſexta, frugibus demeſſis, & hactenus intactis incipiũt frui: æquumq; rati, Deum huius vbertatis authorem per gratitudinem honorari, hordei primitias offerunt in hunc modum, ſpicarum manipulum igni torret*, &c. Ecce vbi manipulum dicit offerri ſecunda die azymorum, item eam diem fuiſſe dicit, decimam ſextam menſis, quam non potuit vocare ſecundam azymorum in ordine feſtiuitatum: quia non erat feſtiua: ergo in ordine azymorum ſimpliciter. Atque ita in eodem ſenſu paulo antea quintam decimam, diem vocauerat, *azymorum feſtiuitatis primam*, vbi *feſtiuitatem azymorum*, vocat, non tantùm dies prohibitos à

A ſeruilibus operibus, ſed abſolutè totum ritum azymorum: de quo ſubdit, *Nam hoc feſtum priori* (id eſt, ſacrificio agni Paſchalis) *continenter ſuccedit, duratq; dies ſeptem, per quos panibus non fermentatis veſcuntur, & per ſingulos dies tauri iugulantur duo*, &c. Ex quibus verbis etiam confirmatur ſecunda ratio contra hanc expoſitionem facta: nam ex illis conſtat, ſeptem dies azymorum per ſe numerari, in quibus omnibus propria ſacrificia offerebãtur, diſtincta ab agno Paſchali. Satis ergo ex his omnibus conſtant omnia, quæ in hoc primo ac præcipuo fundamento noſtræ ſententiæ aſſumpſimus, ſcilicet ſolùm eſſe ſeptem dies azymorum, numerariq́ue à prima veſpera Lunæ decimæquintæ, & ſimul cum eſu agni Paſchalis incepiſ-
B ſe: vnde fit conſequens, tempus immolandi agnum fuiſſe poſteriorem veſperam decimæquartæ Lunæ quæ proximè coniungebatur cum initio decimæquintæ.

Secundò principaliter probatur noſtra ſententia ex verbis ipſiuſmet legis, adiũctis his, quæ antecedũt, & ſequuntur in 12. c. Exod. Non enim (vt contraria opinio obiiciebat) antiqua hæc, & recepta doctrina fundatur in aliquo vulgari errore, aut circa ſignificationem huius vocis, *veſpera*, aut circa modum cõputandi dies Hebræorum. Admittimus enim dies Hebræorum, ſaltem cæremoniales (quod præſenti inſtituto ſatis eſt) incipere à veſpera vſque ad veſperam, & conſequenter in quolibet die duas veſperas, prio-
C rem & poſteriorem numerari poſſe, quamquam non omnino eiuſdem rationis; Hebræi enim (vt citato loco præcedentis tomi dixi) duas veſperas diei naturalis numerant. Vna, quæ eſt pomeridiana; maximè à tertia vel quarta hora poſt meridiem vſque ad occaſum ſolis; & hæc erat propriè poſterior veſpera, & finis diei cæremonialis: alia veſpera dici poteſt nocturna, ab occaſu ſolis vſque ad perfectas tenebras, in creſpuſculo ſcilicet noctis, & hæc erat propriè initium ſequentis feriæ, ſeu feſtiuitatis, & propriè non pertinebat ad præcedentem, niſi ratione curſus naturalis eiuſdem diei. Quamuis igitur hæc omnia vera ſint, nihil obſtat, quo minùs verba illa huius legis, *Immolabitq; hœdũ vniuerſa multitudo filiorũ Iſrael ad ve-*
D *ſperã*, intelligenda ſint de poſteriori veſpera decimæquartæ Lunæ. Primò quidem, quia ibi iuxta veriorẽ interpretationem ſermo eſt de veſpera pomeridiana ante occaſum ſolis, aut ſaltem illa præcipuè includitur: nam eſt ſermo de immolatione agni; quæ cœnam antecedebat, & fiebat ante ſolis occaſum, vt ex Ioſepho & aliis oſtendi citato loco; ergo illa veſpera neceſſariò eſſe debet finis decimæquartæ diei: nam alia ſimilis veſpera, quæ immediatè anteceſſerat, erat pars decimætertiæ diei, non autem decimæquartæ, quia nondum omnino inceperat; incipiebant enim feſtiuitates ſeu ſabbata ab occaſu ſolis, vt ex Euangelio & ſepultura Chriſti ſatis colligitur.

Dìces, hinc ſequitur, cœnam agni non ſolitam fieri
E decimaquarta Luna, ſed decimaquinta; quia fiebat poſt occaſum ſolis, iuxta illud, *Et edent carnes nocte illa aſſas igne*. Reſpondetur, ſecundùm computationem cæremonialem dierum ita eſſe, imò hoc ſatis apertè in ipſa lege continetur: nam de immolatione dicitur debere fieri decimaquarta die ad veſperam; de cœna verò ſolùm dicitur debere fieri nocte proximè ſequente, nulla facta mentione decimæquartæ diei: quia verò de toto illo ritu, vt comprehendit immolationem & cœnam, tanquam de vna morali actione loquitur, quæ durante Luna decima quarta inchoabatur; ideo, tam loquentes de immolatione, quàm de cœna, ſolemus dicere, fieri ſolitam in veſpera decimæ quartæ Lunæ, maximè cùm ſecundùm naturalem

ralem curſum vtraque illa veſpera intra eundem diẽ cõtineretur,& hac ratione dicitur inferiùs in eodem capite, *Quarta decima die ad veſperam comedetis azyma*,cùm tamen eſſet comedendum poſt occaſum ſolis,& eſt optimum teſtimonium Leuit. 23. vbi priùs dicitur,*Decimo die menſis huius ſeptimi,dies expiationum erit,affligetiſq; animas veſtras in eo*; & tamen infrà ſubditur, *Affligetis animas veſtras die nono*; & ad declarandum hanc diuerſitatem additur, *A veſpera vſq; ad veſperam celebrabitis ſabbata veſtra*;ac ſi diceretur, ab illis duabus partibus, ſeu veſperis duos naturales dies fuiſſe numeratos.

Secundò argumentor, quia in toto illo capite illa particula, *ad veſperam*, adiuncta alicui diei ſignificat poſtremam illius partem; ergo & in prædicta lege conſequentiæ vis eſt in ſuperioribus probata,& antecedens etiam ex dictis probari poteſt: nam oſtenſum eſt,in illis verbis,*Decima quarta Luna ad veſperã comedetis azyma*, neceſſariò eſſe ſermonem de poſteriori veſpera; quia eſt ſermo de azymo ſimpliciter, quod non incipiebat ante initium decimæquintæ Lunæ.Item oſtendimus, in illis verbis, *vſq; ad diem vigeſimamprimam eiuſdem menſis ad veſperam*,etiam intelligi poſteriorem veſperam;quia in diebus azymorum neceſſariò debet includi totus vigeſimusprimus dies: imò ad hoc ſignificandum addita videtur illa particula,*ad veſperam*, nam ſi dictum tantùm fuiſſet vſque ad vigeſimãprimam diem in, ſenſu excluſiuo, non oportuiſſet quicquam addere:quia ad attingendum vigeſimum primum diem,neceſſarium erat attingere excluſiuè ſaltem primam veſperam eius, vt per ſe conſtat: addita eſt ergo illa particula, *vſque ad veſperam*, vt ſignificetur percurrendum fuiſſe totum vigeſimumprimum diem vſque ad finem eius: quod etiam ipſa particula *ad*,denotare videtur,vt patet etiam ex aliis locis Leuit.23. *A veſpera vſque ad veſperã celebrabitis ſabbata veſtra*: & Geneſ. 30. *Redeuntiq; ad veſperã Iacob de agro*(id eſt,in fine diei)Ioſue 7.*Cecidit in terram coram Arca Domini vſque ad veſperã*, & hæc eſt perpetua phraſis Scripturæ,vt veſpera diei ſignificet abſolutè finem diei,& fieri aliquid ad veſperam ſignificat fieri in fine diei. Atque hinc ſumo tertium argumentum:nam illa particula,*ad veſperã*, non ſine cauſa addita eſt prædictæ legi:in aliis enim ſolemnitatibus,cùm dies aliquis celebrari præcipitur, abſolutè id fit nulla determinatione facta:ſolùm,quando fit mẽtio Phaſe,determinatur hora,ſcilicet, decimaquarta dies ad veſperam, vt patet in prædicta lege Exodi 12.& Leuit. 23 *Menſe primo, quartadecima die menſis,ad veſperã,Phaſe Domini eſt:& quintadecima die menſis huius ſolemnitas azymorum Domini eſt*: & ſic de cæteris diebus,qui ibi numerantur.Ratio autẽ huius nulla eſt alia, niſi quia in cæteris diebus integri dies ad talem celebritatem,vel feſtiuitatem pertinebant: aliquídque præcipiebatur totis illis diebus obſeruãdum,vt ceſſatio ab operibus ſeruilibus,vel abſtinentia à fermentato, vel aliquid ſimile:in die verò decimæquartæ Lunæ nihil præcipiebatur,præter immolationem Phaſe, in veſpera illius diei efficiendam. Vnde,vt ſuprà dicebam, tota reliqua pars illius diei nec feſtiua erat; quia in ea non erant opera ſeruilia prohibita: neque ad dies ſpecialium ſolemnitatum pertinens,quia nulla ſpecialis cæremonia in ea præcipiebatur,ſed erat communis,ſicut cæteri dies;ergo ſolum veſpertinum tempus,& pars illius diei poſtrema ſacra erat,& ad immolationem agni deſtinata.

Hoc argumentum latè proponit Ribera ſuprà 4. loco, quod dicit eſſe tam illuſtre ac validum, vt alia fruſtrà requirantur; multáque eruditè congerit in probando antecedente, in quo nullam rationem du-

A bitandi inuenio; quia neque author præcipuus contrariæ ſententiæ illud negat,neq; vllus vnquam dixit (quod ego viderim)totum diem decimæquartæ Lunæ eſſe feſtiuum;aut in eo fuiſſe opera ſeruilia prohibita: imò neque totũ fuiſſe feriatum aut ſacrum, ob aliquam cæremoniam ad totum diem pertinentem; niſi fortaſſe qui exiſtimant, illum fuiſſe primum diẽ azymorum ſimpliciter,quorum ſententiam oſtendimus eſſe improbabilem. Itaque certum eſt, tantùm vnam veſperam illius diei eſſe ſacram. Quod autem illa veſpera fuerit ſecunda,& non prima(quæ eſt argumenti conſequentia)Ribera non probat, cùm tamen nec per ſe notum ſit, nec neceſſariam cõnexionem habeat cum antecedente:vnde ad illam oſten-

B dẽdam neceſſariò vtendũ eſt argumento facto,quod Ribera in tota illa diſputatione omittit, & mihi videtur eſſe capitale in hac materia,ſcilicet,quòd ſi illa veſpera decimæquartæLunæ,quæ erat ſacra, fuiſſet prima illius diei, cùm tota reliqua pars illius diei nõ eſſet ſacra nec ferialis, licitum fuiſſet poſt illam veſperam, atque adeò poſt eſum agni Paſchalis redire ad fermentatum;quia nulla cæremonialis obſeruãtia erat præſcripta: conſequens autem falſum eſſe iam demonſtratum eſt. Atque hoc modo poteſt eadem conſequentia probari ex Innoc.III. libr.4. de altaris myſterio, c.4.& Abulenſ.in 2.part.Defenſorij, c. 8. quos ibi Ribera citat,ſed apertiùs ex Ioſepho lib. 3. Antiq.c.10.in illis verbis,*Nam hoc feſtum*(ſc.azymo-

C rum*)priori* (id eſt, ſacrificio agni) *continenter ſuccedit; duratq; dies ſeptem,&c.*nullum ergo tempus cõmune, ſeu non feriatum, intercedebat inter veſperam ad ſacrificium agni deſtinatam,& feſtum azymorũ:erat ergo ſecunda, & non prima. Quartò ad hoc ipſum confirmandum expendenda ſunt illa verba Exod.12. *Nec remanebit quicquam ex eo*,id eſt,agno, *vſque manè &c.*vbi ſine controuerſia illud,*manè*,ſignificat matutinum tempus diei artificialis proximè ſequẽtis poſt noctem,in qua comedebatur agnus.Addit autem Ioſeph citato loco illum fuiſſe diem decimumquintũ, *Sacrificium* (inquit) *quod tunc exeuntes feciſſe diximus, Paſcha nominatum quotannis inſtaurare lege iubemur,celebramuſq; illud per ſodalitia, nihil è victimis in ſequẽtem*

D *diem relinquentes, quæ eſt quintadecima.& azymorum feſtiuitatis prima.* Ergo nox immolationis agni immediatè antecedebat lucem decimiquinti diei. Atq; ita intelligũt illud, *manè*,pro quo nihil de agno Paſchali reſeruandum erat. Abulenſ.ſuprà Deut.16. q.1. & in eundem locum Exodi,q.10.& 19.vbi Hug.Vict. & communiter reliqui expoſitores.

Tertium argumentum directè opponitur tertio argumento contrariæ opinionis:nam de fide certum eſt, Chriſtum mortuum eſſe in artificiali die proximè ſequẽte poſt noctem,in qua cœnauit cum diſcipulis ſuis, & ſacramentum Euchariſtiæ inſtituit, vt conſtat ex narratione Euangelica, & ex illis verbis Canonis Miſſæ,*Qui pridie, quàm pateretur, accepit pa-*

E *nem, &c.* Sed Chriſtus Dominus mortuus eſt Luna decimaquinta circa veſperam;mortuus eſt enim iuxta veram doctrinam in die feſto:ergo cœnauit agnũ nocte decimumquintum diem inchoante: cœnauit autem legitimo tempore à lege præſcripto, & ab omnibus Iudæis obſeruato, vt dicta diſp. 40. præced. tom.ſectio.3.oſtendimus. Vbi ſect.4. minorem propoſitionem hic aſſumptam probauimus, ſcilicet Chriſtum mortuum eſſe in die feſto, ídque authoritate ſanctorum Patrum Græcorum, ac Latinorum confirmauimus, quos hîc repetere non eſt neceſſe: quibus Ribera addit.Epiphan.libr.3.contra hæreſes, hæreſi 70.& Chriſ.Homil.86. in Matth Heſychium Leuit.23.& Beda libro de ratione temporum,cap.41.

& Innoc.

& Innoc.lib.4.de ſacro altaris myſterio,c.4.affert etiã Eugubinum in duodecimũ c.Exod.referentem,traditionẽ Hebræorum fuiſſe, decima quinta die menſis Niſan redimendum Iſrael in diebus Meſſiæ. Quomodo autem hoc oſtendi poſſit ex Euangelio, quomodo item omnia,quæ a Iudæis facta ſunt in morte Chriſti,ritè in die feſto fieri potuerint, eodem loco fusè ſatis proſecuti ſumus,& alia Euangeliorum loca latè explicuimus, & ideo in hoc argumento confirmando, & expediendo tertio argumento contrariæ ſententiæ hìc ampliùs immorari non oportet. Quod enim de concordia inter figuram & figuratum in eo argumento addebatur,nullius momenti eſt,quia non oportet,vt figura in omnibus circumſtantiis conueniat cum figurato; ſatis ergo eſt,quòd intra eundem naturalem diem immolatio agni naturalis & typici peracta eſt.Eo vel maximè,quòd illud ſacrificium agni,non tantùm fuit figura ſacrificij cruenti Chriſti, ſed etiam incruenti Euchariſtici.Vnde,cùm hæc duo non fuerint in eadẽ diei hora oblata, non potuit per eandem figuram vtriuſque ſacrificij tẽplum exactè, & quoad ipſam horam repræſentari. Quod etiam in contraria ſententia neceſſariò fatendũ eſt:nam quod nos dicimus de die quinto decimo, cõparato ad veſperam vltimã diei decimi quarti, ipſi neceſſariò dicturi ſunt de die decimo quarto, comparato ad præcedentem veſperam diem decimum tertium terminante.Ex his quæ hactenus tractauimus,& cõfirmata ſufficienter eſt noſtræ aſſertionis veritas,ſimúlque expeditæ ſunt prima,& tertia ratio contrariæ opinionis,quæ minoris momenti videbantur.Solum ſupereſt,vt tertiæ rationi, quæ principale fundamentum illius ſententiæ continet, & non facilẽ difficultatem habet,ſatisfaciamus,& nonnulla Scripturæ teſtimonia,quæ in ea attinguntur, exponamus. Duabus autem viis in hac re procedere poſſumus, primò cõtraria principia aſſumendo,totámq; rationem in noſtræ ſententiæ confirmationem retorquendo. Secundò oſtendendo eam rationem non rectè colligere, etiãſi quod aſſumit,concedatur. Priorem viam latè perſequitur Franciſcus Ribera citato loco. Sic igitur argumentamur: Eodem ritu, eodémq; tempore immolabant agnum omnes Iudæi vſq; ad Chriſtum, quo patres eorum illum immolarunt primo mẽſe, ac die, quo de Ægypto exierunt; ſed hi in prima inſtitutione illius ſacrificij obtulerunt illud in fine decimæ quartæ Lunæ, vt nocte ſequente agnũ comederent initio decimæ quintæ Lunæ;ergo eodem modo poſtea actũ eſt vſq; ad Chriſtũ. Minorem probo ex 12. Exodi: vbi priùs dicit, *Immolabit eum vniuerſa multitudo filiorum Iſraël ad veſperam*, & paulo pòſt ſubditur,*Et comedent carnes nocte illa aſſas igni*,quod neceſſe eſt intelligi de nocte, quæ immediatè ſequebatur, & coniuncta erat cum veſpera immolationis agni,tũ quia nulla alia certa nox poteſt deſignari;tum etiam, quia illud relatiuum, *illa*, demonſtrat noctem iam præſentem & inchoatam in illa veſpera Vnde de eadem nocte planè intelligitur,quod inferiùs additur:*Et trãſibo per terrã Ægypti nocte illa,percutiámq; omne primogenitum in terra Ægypti*. Item quod infrà dicitur, *Factum eſt autem in noctis medio,percuſſit Dominus omne primogenitum in terra Ægypti*,& infrà,*Surrexitq; Pharao nocte*,& infrà,*Vocatíſq; Pharao Moyſe, & Aarõ nocte,ait;Surgite & egredimini,&c.*& infrà, *Vrgebántque Ægyptij populum de terra exire velociter*,& infrà,*Et fecerunt ſubcinericios panes azymos; neque enim poterant fermentari cogentibus exire Ægyptiis, & nullã facere ſinentibus morã*.Quibus omnibus verbis, ſi rectè ponderentur,per ſe ſatis veriſimile fit, non potuiſſe Iudæorum egreſſionem per diem integrũ differri vſque

A ad ſequentem noctem, præſertim cùm Ægyptij eos vrgerẽt,dicẽtes *Exite,alias omnes moriemur*. Sed apertius hoc inferiùs declaratur,cũ dicitur,*Nox iſta eſt obſeruabilis Domini*; certè non alia,niſi ea,quæ toties in eodẽ capite fuerat repetita,de qua ſubditur, *Quando eduxit eos de terra Ægypti; hanc obſeruare debent omnes filij Iſraël in generationibus ſuis*.Atq; hoc etiã eſt,quod Deut.16.dicitur,*Obſerua menſem nouarum frugum, & verni primum temporis,vt facias Phaſe Domino Deo tuo; quoniã in iſto menſe eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto,nocte*.Quo loco negat contraria ſentẽtia ſermonẽ eſſe de illa nocte,in qua Hebręi cœnarũt agnũ,ſed de proximè ſequente: hoc autem eſſe falſum tribus modis oſtendo.Primò,quia Moyſes in hoc loco allu- B dit ſine dubio ad hiſtoriã,quã in Exodo retulerat, ſed ibi tantùm fecerat mentionem noctis cœnæ agni, & nõ proximè ſequentis,neq; vnquam dixerat,Hebręos fuiſſe eductos in ſequente nocte,ſed in paſchali:ergo de eadem loquitur in hoc loco.Secundò, quia ſuprà manifeſtè oſtenſum eſt, noctem illã paſchalẽ proximè ſubſecutam eſſe lucẽ decimæ quintæ diei,ex verbis illis Exod.*Nec remanebit quicquam ex eo vſque manè*,addito teſtimonio Ioſephi explicantis illa de *manè* decimi quinti diei: ſi ergo citata verba Deut. intelligenda ſunt de nocte ſubſecuta poſt illũ diem,ſequitur.Hebræos nõ fuiſſe eductos de Ægypto,vſque ad decimum ſextum diem, ad quem nox ſubſequens pertinebat, maximè iuxta fundamentum contrariæ C ſententiæ,quòd omnes dies Hebræorum à principio noctis cõputandi ſunt,hoc autem repugnat illis verbis Exodi,*In eadem enim ipſa die educam exercitum veſtrum de terra Ægypti*,id eſt,prima die azymorũ, ſeu (quod idem eſt) decima quinta illius menſis. Vnde apertiſſimè dicitur Num.33.*Profecti de Rameſſe menſe primo quinta decima die mẽſis primi,&c.* nõ ergo poteſt ille locus intelligi de nocte, quæ paſchalem noctem ſubſecuta eſt,ſed de ipſamet nocte paſchali. Tertiò, quia ibi eſt ſermo de Phaſe celebrando: ergo etiã eſt ſermo de nocte,in qua comedendùm erat:ergo, cùm redditur ratio, quia populus nocte de Ægypto egreſſus eſt,de eadem nocte eſt intelligenda. Ad hoc verò reſponderi poteſt ex Aloyſio ſuprà, illud Phaſe,de quo ibi loquitur Moyſes, non eſſe agnum paſ- D chalẽ,ſed ſacrificiũ aliud, quod ſingulis diebus azymorum offerri præcipiebatur ad veſperã in gratiarũ actionem,& memoriam beneficij ſuſcepti liberationis de Ægypto, quod ſane videtur valde veriſimile ipſo textui:nã ſtatim dicitur, *Immolabíſque Phaſe Domino Deo tuo de ouibus & de bobus in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus,vt habitet nomen eius ibi*: nã agnus paſchalis non erat offerendus de bobus, & tamen illud Phaſe dicitur immolãdum de bobus.Item agnus paſchalis non neceſſariò erat in templo immolãdus, ſed in priuatis domibus,hoc verò Phaſe tantũ in tẽplo. Item agnus non coctus,ſed aſſus comedebatur, de hoc autem dicitur: *Coques & comedes in loco, quem elegerit Dominus*. Tandem agnus præceptus eſt offer- E ri in memoriã tranſitus Angeli percutientis, & non egreſſionis de Ægypto, hoc verò Phaſe immolari præcipitur in memoriam egreſſus de Ægypto. Vnde multi ex hoc loco Deut.16. colligunt,nomen *Phaſe*, non tantùm agnum,ſed etiam alia ſacrificia paſchalia ſignificare, & iuxta illũ interpretantur alium locum Ioann.c.18.*Vt non contaminarentur,ſed vt manducarent Paſcha*. Toletus Ioan.13. annotat.3.& 5. Idémque ſecuti ſumus dicto priori tomo diſput.40.ſect.2.cum Aug.q.24.in Deut.Reſpondetur, negari non poſſe, quin hoc loco aliquid aliud præter paſchalem agnũ ſignificatum ſit,vt argumenta probant, Aug. etiam teſte citato loco tantum, non propterea negandum eſt

eſt, ibi etiam eſſe ſermonem de agno paſchali, quod ſignificauit Aug. dicens, boues ibi cómemoratos eſſe propter alia ſacrificia illorum dierum, ſignificans oues eſſe poſitas propter agnum paſchalem. Et coniectura eſſe poteſt quia, cum ibi fiat quædam cómemoratio totius ſolemnitatis paſchalis, non eſt probabile, prætermiſſum fuiſſe ſolemne illorum dierũ ſacrificium: rectè ergo intelligi poteſt in prioribus verbis; *Obſerua menſem nouarum frugũ vt facias Phaſe*, ſermonem eſſe de agno paſchali: in ſequentibus autem verbis, *Immolabiſq; Phaſe*, adiungi aliud Phaſe aliorũ paſchalium ſacrificiorum, vel certe in toto capite in cómuni ſumi, vt comprehendit vtrumq;. Quod poteſt ſatis confirmari ex verbis illis: *Et non remanebit de carnibus eius, quod immolata eſt veſpere in die primo, vſque manè*: quod ſingulariter dictum eſt de agno, Exod. 12. de aliis autem ſacrificiis hoc nõ legitur Num. 28. aut Leuit. 23. & ideo addita videntur illa verba, vt non de quocunq; Phaſe, ſed de illo, quod immolabatur, veſpere primi diei azymorum, intelligantur, illud auté erat agnus paſchalis. Præterea ſubditur ibidem, *Non poteris immolare Phaſe in qualibet vrbium tuarum, ſed in loco, quẽ elegerit Dominus, &c.* Ex quo loco omnes colligunt, ſacrificium agni paſchalis non potuiſſe extra Hieruſalem offerri; id enim & in Euangelio indicatur, & ex traditione & conſuetudine Hebræorũ conſtat, & docent Ribera, & Tolet. ſuprà, & Ianſ. c. 129. Concordiæ, & omnes: nullus eſt autem locus in Teſtamento veteri, vbi hoc præcipiatur, niſi in pręſente; ergo illud præceptũ Deut 16. comprehendit paſchalem agnũ. Et ideo etiam vtitur Scriptura illo verbo, *Coques*, quod generale eſt ex vi ſuæ ſignificationis, ſiue res ſolo igne aſſa ſit, ſiue aqua cocta. Ac denique propter eandem cauſam generalis ratio redditur ex beneficio recepto liberationis ab Ægypto; quomodo dixit D. Th. 1.2. q. 100. ar. 5. ad 2. celebrationẽ Phaſe fuiſſe propter beneficium præteritæ liberationis ex Ægypto. Idem q. 102. ar. 4. ad 10. & ar. 5. ad 2. Quocirca, licèt rationes priùs factæ oſtendant, illud Phaſe alia ſacrificia præter agnum paſchalem comprehendere, non tamen probant non eſſe etiam ibi ſermonẽ de agno paſchali. Et hoc ſatis eſt ad vim argumenti facti: nam priora verba ſine dubio intelliguntur potiſſimum de agno paſchali, & conſequenter de ipſamet nocte, in qua, & primũ immolatus eſt, & populus ex Ægypto liberatus. Quartò hoc ipſum confirmatur ex illis verbis eiuſdem Exod. 12. *Nec remanebit quicquã ex eo vſq; manè*, adiuncta obſeruatione Abulen. Leu 23. q. 6. & Deut. 16. q. 1. ideo hoc illis fuiſſe præceptũ, vt ſignificaretur, eos magna feſtinatione manè fore exituros. Quod ſignificauit Ioſeph. lib. 2. antiquit. c. 5. dicens, *Peracta cœna reliquias carnium exuſſerunt tanquam exituri.* Quintò addere poſſumus illud Num. 33. *Profecti de Rameſſe in menſe primo, in quinta decima die altera die à Phaſe.* Vbi dies ſignificat manè illud inſequens noctem Phaſe, ad eum modum, quo Ioan. dixit c. 3. *Ante diem feſtum Paſcha.* Sextò tãdem ita hiſtoriam hanc intellexerunt Hieron. Oſeæ 3. Beda, lib de temporũ ratione, c. 61. & Abulẽ. ſuprà, & omnes expoſitores in Exodũ: & ſignificat D. Th. 1.2. q. 102. art. 5. ad 2.

Ex quibus authoribus & ex teſtimoniis adductis, colligimus, filios Iſraël egreſſos fuiſſe de Ægypto, noctu quidem, vt apertè dicit Scriptura, non tamen in initio noctis, ſed potiùs prope tẽpus matutinum, ita vt hac ratione dici etiam poſſint egreſſi matutino tempore, ſeu manè diei decimæ quintæ, vt loquuntur etiam prædicti Patres. Et ideo nihil etiam contra hoc obſtat præceptum illud, *Nullus veſtrûm egrediatur oſtium domus ſuæ vſq; manè*, Exod. 12. tum quia propriè dici poſſunt manè exiiſſe, quia prope dicam exierunt, tum etiam quia rectè exponitur, eis fuiſſe præceptum vt non exirent, donec tranſacta media nocte, prope manè, Deo ita diſponente, vocarentur, & exire cópellerentur: vt ſignificat Rupertus lib 2. de Trinit. c. 18. Caiet. & alij expoſitores in Exodum. Maiorem difficultatem habent illa verba Deut. *immolabis Phaſe ad ſolis occaſum, quando egreſſus es de Ægypto.* Sed hæc per priora ſunt interpretanda: nam quod priùs dictum fuerat, *nocte*, poſtea comprehenditur ſub ſolis occaſu; nox enim ex occaſu ſolis perficitur, eo vel maximè, quòd aduerbium illud, *quando*, non oportet, vt determinate deſignet eandem horam, ſed eandem noctem, quæ à veſpertino tempore recoli & honorari incipiebat: ac ſi nunc diceremus venerari nos veſperam reſurrectionis quando Chriſtus reſurrexit. Atq; ita ſatisfactũ eſt ad omnia teſtimonia Scripturæ quæ in illo fundamento adducuntur. Teſtimonium autem Ioſephi iam eſt à nobis expoſitũ in citato loco præcedentis tomi: nam verba Græca non habent, *illuceſcente*, ſeu, *appetente decima quarta die*, quæ verba inchoationem diei ſignificant, ſed, *adſtante*, aut potiùs, *cùm veniſſet decima quarta dies*, quæ verba nihil veritati obſtant, quia quod fit in fine cuiuſcunque diei, rectè dicitur factum eſſe, poſtquã dies ille aduenit, ſeu exiſtente tali die. Atq; eodem modo corrigẽdũ eſt, quod ex Zonora in Chronicon, idẽ author adducit, quòd dicat filios Iſrael egreſſos eſſe de Ægypto, *decima quinta die, oriente Luna*, quæ eo tempore, ſcilicet in plenilunio in principio noctis oritur. Non enim ita vertendum eſſet, ſe *decimo quinto Lunari*, ſic enim ait, πέμπτῃ καὶ δεκάτῃ κατὰ σελήνην, id eſt, quinta decima ſecundùm Lunam, id eſt, ſecundùm Lunarẽ dierum computationem, vel, ſi quis interpretetur ſecundùm Lunam, id eſt, illuminante Luna, non eſt neceſſe intelligi de ortu Lunæ; ſed de toto tempore noctis, quo Luna lucet, præſertim in plenilunio. Ad coniecturam verò vltimam reſpondetur, non fuiſſe neceſſarium integrum diem, vt poſt eſum agni, & Ægyptiorum clamorem, & vehementem commotionem ob primogenitorum interfectionem congregarentur in Rameſſe; quia, admonitionę & prouidentia Moyſis, ante finem decimæ quartæ Lunæ omnes iam erant congregati in Rameſſe, ibiq; per ſodalitia diſtributi: quod ſignificauit Ioſeph. lib. 2 Antiq. c. 5. dicens, *Ille verò* (id eſt, Moyſes) *inſtructos prius ad profectionem & per ſodalitia diſtributos in vno loco continebat.* Loquitur autem de proximis diebus ante decimam quartam Lunam. Si ergo hoc verum eſt, facilè intelligitur, ſtatim ſine vlla mora potuiſſe omnes egredi eadem nocte, ſummo mane, ex eodem loco. Imò ſignificat ibidem Ioſeph. tunc etiam Ægyptios dona dediſſe Hebræis *Donis*, inquit, *Hebræos honorabant, alij quo celeriùs diſcederent, alij propter vicinitatis conſuetudinem.* Vnde etiam tunc impleri potuit, quod de vaſis aureis, & argenteis Scriptura dicit, quamquam facilius videtur, quod Aug. dicit q. 45. in Exodum, ante decimam quartam diem petiiſſe Hebræos ab Ægyptiis vaſa aurea & argentea.

Alicui tamen fortaſſe hoc vltimũ difficile creditu videbitur, ſcilicet, ante decimũ quartũ diem congregaſſe Moyſen omnes filios Iſrael in vnum oppidum Rameſſes: primò, quia licèt Ioſephus ſignificet id, tamen in hac re nõ cogimur, illi credere, ſicut in multis aliis, quæ hactenus adduximus, quæ ſuo tempore ſeruabantur, quorum ipſe poterat eſſe teſtis oculatus: hæc autẽ erat hiſtoria, quæ longè ante eius tempora proceſſerat, quã non potuit, niſi ex Scriptura dicere, in Scriptura autẽ nulla huius rei mẽtio fit, imò, ſi attẽtè legatur 12. c. Exod. videtur ſignificari oppoſitum in illis

illis verbis, *Nullus veſtrûm egrediatur oſtiū domus ſuæ vſque mane*; quibus ſignificatur vſque ad eſum agni omnes in propriis domibus permanſiſſe, quod in ſequentibus etiam ſæpius ſignificatur. Et ſaltem certū eſt, eos tunc non habitaſſe in tabernaculis, vel territoriis, ſed in domibus. Vnde Hier. Epiſt. 127. ad Fabiolā dicit, filios Iſrael in Socoth primū tetendiſſe tabernacula: non eſt autem veriſimile, domos, quæ erant in Rameſſe, tantā hominū & familiarū multitudinē capere potuiſſe. Ac deniq; difficile creditu eſt, Pharaonem, & Ægyptios, qui egrediendi facultatē dare Hebræis nolebant, imò neq; à laboribus & operibus eos vacare ſinebant, permiſiſſe, illos homines in locū vnū congregari, vt vel diſcederēt, vel arma ſumere tentarent, alterutrum enim facilè timere poterant.

Propter has coniecturas (quāuis aliis fortaſſe modis expediri poſſint) probabile fit ante cœnam agni filios Iſrael non mutaſſe habitacula, neq; aliquod publicum ſignum profectionis dediſſe. Vnde conſequenter dicendum eſt (perſiſtendo in reſponſione, quam proſequimur) non fuiſſe priùs vniuerſum populum Iſraël in vnum locum congregatum, vt inde iter inchoaret, ſed ſtatim decima quinta die illuceſcente, ſummo mane cogentibus Ægyptiis, omnes è domibus ſuis fuiſſe egreſſos, & iter Socoth versùs arripuiſſe, quia ita fuerant à Moyſe præmoniti, & præparati. Quod autē Num. 33. dicuntur profecti de Rameſſe, altero è duobus modis exponendum eſt, ſcilicet, vel ibi Rameſſen non ſignificare ciuitatem aliquam, ſed regionem, quæ eadem erat cum terra Ieſſen, vt colligi poteſt ex Gen. 47. vbi priùs dicitur, dixiſſe Pharaonē Ioſeph. *Terra Ægypti in conſpectu tuo eſt, in optimo loco fac eos habitare, & tribue eis terrā Ieſſē*, & tamē infrà dicitur, *Ioſeph verò patri, & fratribus ſuis dedit poſſeſſionē in Ægypto in optimo terræ loco Rameſſes, vt præceperat Pharao*; & poſtea ſubditur, *Habitauitque Iſrael in Ægypto in terra Ieſſen, & poſſedit eam*; in quibus locis terra Ieſſen & Rameſſes pro eadem regione accipi videntur, & in Exod. c. 1. additur, filios Iſraël ædificaſſe vrbes tabernaculorū Pharaoni Phiton, & Rameſſes: priùs ergo videtur regio vocata Rameſſes, & ab illa ciuitas poſtea ædificata nomen accepiſſe: non eſt ergo neceſſe in dicto loco Num. accipi pro ciuitate, ſed pro regione. Vel certè: etiam ſi dicamus, Rameſſen ſolùm ſignificare ciuitatem vel oppidum, quod ante aduentum Hebræorum paruū erat in ea regione, & ab eis poſtea in ciuitatem ædificatū eſt, dici poteſt, Iſraeliticum populum fuiſſe profectū ex Rameſſe, quia ciuitas illa, vt author eſt Hieronym in extremis Ægypti finibus erat, & ita omnes ſtatim illuc confluere cœperunt, vt ex Ægypto egrederentur, quod magis in ſequente reſponſione declarabitur.

Vltimus ergo modus ſatisfaciendi omnibus difficultatib. eſſe poteſt, vt ſimpliciter concedamus priori ſententiæ, populum Iſraël fuiſſe congregatum in Rameſſe, vt inde ſimul exiret; id enim ſignificat Scriptura, & apertè confirmat Hieronym. dicta Epiſtol. manſione prima his verbis, *Ad hāc vrbem populus cōgregatus eſt, qui in deſertum exire cupiebat.* Concedo etiā hanc populi congregationem factam eſſe poſt eſum agni propter coniecturas adductas. Vnde dicendum eſt, cœptam eſſe noctu prope horam matutinam; perfectā verò poſt aliquot horas diei, vt prima etiam ſententia concedit. Nihilominus tamen dicendum eſt, illum diem, in quo hæc congregatio facta eſt, non fuiſſe decimam quartā Lunam, ſed decimam quintam: nam in initio lucis illius diei cœperunt exire de domibus ſuis, & tendere in Rameſſen, illuc autem congregati ſunt ad meridiem, vel paulo pòſt, vbi aliquantulum requieuerunt, & primam manſionem fecerunt, vt Hieronymus numerat, & poſtea ad occaſum ſolis, priuſquam decima quinta dies omnino abſolueretur, egreſſus eſt populus de Rameſſe, & hoc modo omnia ſunt facilia, nec quicquā reperio, quod huic modo dicendi & deſcribendi rem hanc, repugnet. Vnde fit liberationem, ſeu egreſſionem populi de Ægypto comparari poſſe, vel ab eo tempore, quo perturbatim Iudæi exire cœperunt è domibus ſuis, compellentibus Ægyptiis; vel ab eo tempore, quo ordinatè iter agere cœperunt. Priori modo terminus à quo illius egreſſionis dicenda eſt terra Ieſſen, ſeu Ægypti, poſteriori autem modo dicitur fuiſſe Rameſſes. Item priori modo propriiſſimè dicuntur, nocte egreſſi, poſteriori verò propriiſſimè ad occaſum ſolis: vtrumq; autem factum eſt decima quinta die, quia nox illa, & veſpera, eiuſdem diei decimæ quintæ fuerunt. Ac tandem, quando liberatio populi ab Ægypto narratur in Scriptura, vt maximum beneficiū illi populo factum, propriiſſimè dicitur noctu accidiſſe, quia tunc reuera fieri cœpit, quando filij Iſrael cœperūt egredi è domibus ſuis, & iter inchoare, non furtim, & occultè, ſed publicè, & liberè; ipſis etiam Ægyptiis conſentientibus, imò & cogentibus, quando verò narratur hiſtoria illius itineris, & manſiones filiorum Iſraël, & modus, quo egreſſi ſunt de Ægypto per turmas ſuas, dicuntur egreſſi de Rameſſe, & ad occaſum ſolis; & ſic etiam propriiſſime intelligi poteſt illud Num. 33. *Altera die Phaſe*, id eſt, ab immolatione agni paſchalis; quia reuera ante vnum naturalem diē in fine decimæ quartæ Lunæ ad occaſum Solis fuerat immolatus. Atque hoc modo expediuntur facillimè omnia teſtimonia, quæ in fundamento contrariæ ſententiæ adducta ſunt. Relinquitur ergo, Chriſtum Dominum Euchariſtiæ ſacramentum inſtituiſſe hora noctis, inchoata iam decima quinta Luna; ſupereſt, vt de hora, in qua inſtitutum eſt, magis in particulari dicamus.

SECTIO II.

An hoc ſacramentum ſit inſtitutum, ante, vel poſt lotionem pedum.

VT hæc res explicetur, ſupponendum eſt, Chriſtum in illa nocte duplicem vel triplicem cœnam egiſſe cum diſcipulis ſuis. Prima fuit cœna agni, quæ poteſt dici legalis, vetus, ſeu figuratiua. Secunda fuit cōmunio huius ſacramenti, quæ poteſt dici cœna myſtica & noua. Tertia cœna dici poteſt communis ſeu vſualis, quas ſtatim ex Euangeliis comprobabo. Prius ergo, quàm præſenti quæſtioni reſpondeā, explicare oportet ordinē tēporis, qui fuit inter lotionem pedū, & duas alias cœnas, legalem, & vſualem.

In qua re inuenio, quinq; poſſe eſſe dicendi modos. Primus eſt, Chriſtum lauiſſe pedes diſcipulorum, ante inchoatam omnem cœnam, etiam legalem, & conſequenter ante inſtitutum hoc ſacramentum, quia, vt infrà probabimus, inſtitutum fuit, peracta legali cœna, & videtur poſſe hoc colligi ex Ioan. 13. vbi poſt lotionem pedum dicitur Chriſtus recubuiſſe ad cœnandum, & dixiſſe poſtea illa verba, *Qui manducat mecum panem*, & poſtea dediſſe Iudæ panem intinctum, quod eſt ſignum, tunc duraſſe cœnam; deinde, quia Ioannes ibidem dicit ſe recubuiſſe inter cœnandum ſuper pectus Ieſu: conſtat autem ex eodem loco, hoc factum fuiſſe poſt lotionem pedū. Hæc verò ſententia mihi non probatur, quia idem Ioannes eodem 13. capite expreſsè dicit, *Et cœna facta, &c.* ac poſtea deſcribit lotionem pedum. Verum eſt, D. Auguſtinum ibi, quem Beda, & D. Thomas ibidem ſequuntur, exponere, *cœna facta*, id eſt, iam parata, & menſa ſtructa, cibis appoſitis, & iam ſedentibus omnibus, *Reiiciunt.* *S. Auguſt. Beda. D. Thom.*

omnibus,qui cœnaturi erant. Sed reuera expoſitio eſt contra proprietatem & vim illius verbi, vnde, cùm nihil ſit,quod nos cogat ad ſic exponendum, perſiſtendum eſt in proprietate literæ; iuxta communem regulam Auguſtini, quem non exiſtimo nobis eſſe contrarium in hoc loco, ſed vel non fuiſſe locutum de cœna legali,vel non intellexiſſe,cœnā nullo modo fuiſſe inchoatam, ſed non fuiſſe omnino abſolutam, quod conſtat ex eodem tractat. 55. in Ioan. de quo etiam,quomodo ſit intelligendum,ſtatim dicam.

2.Opinio. Secundus modus dicendi eſt,lotionem pedum factam eſſe,inchoata iam cœna legali,nondum verò finita,cui videtur fauere illud verbū Ioan. *Surgit à cœna.*

Improbatur. Sed neq; hoc mihi placet,tum quia non eſt mihi veriſimile,eſum agni,qui erat ſacramentum & ſacrificiū quoddam, interruptum eſſe per quandam actionem nihil ad illum pertinētem,tum præterea, quia Exodi 12.præceptum erat, *Et comedetis feſtinantes,* quod non ſeruaſſet Chriſtus,ſi in lauandis pedibus immoratus eſſet. Exod.12.

3.Opinio. Tertius modus dicendi eſſe poteſt, Chriſtum lauiſſe pedes diſcipulorum poſt finitam omnem cœnā. S.Cypr. Quæ ſententia ſumitur ex Cypriano (ſi ipſe eſt author libri de Cardinalibus Chriſti operibus) ſermone de ablutione pedum,quatenus ibi dicit,Chriſtum poſt inſtitutū hoc ſacramētum lauiſſe pedes diſcipulorū:imò etiam,poſtquam Iudas inde diſceſſerat,diſceſsit autem,finita iam cœna, vel in fine illius,vt ex cap.13.Ioan.colligitur:& hanc etiam ſententiam neceſſe eſt aſſerere eos, qui nihil diſtinguunt inter cœnam legalem,& vſualem,ſuppoſitis his, quæ contra primam,& ſecundam ſententiam dicta ſunt.

Refutatur. Sed hæc ſententia nullo modo ſtare poteſt,quia non ſolū non habet fundamentum in Euangelio: nam illud verbū, *cœna facta,* ſatis intelligitur de cœna legali, ſed etiam pugnat cum Euangelio, ex quo euidenter conſtant duo, primum eſt, adfuiſſe Iudam, quando Chriſtus lauit pedes diſcipulorū,vt conſtat ex illo verbo,quod Chriſtus dixit,cùm accederet ad lauandum Petrum, *Vos mundi eſtis,ſed nō omnes;* & addit Ioan. *Sciebat enim, quis traderet eum,propterea dixit, non eſtis mundi omnes;* aderat ergo Iudas:nam ad præſentes loquitur, & ita omnes Patres in hoc conſentiunt. Secundum eſt,poſt lotionem pedum iterum Chriſtum recubuiſſe,& cœnaſſe cum diſcipulis ſuis, quod conuincunt verba, quæ ex Ioan. 13. ponderauimus in fauorem primæ ſententiæ. Vnde hoc argumento conuincimus,præter cœnam legalem,quę anteceſsit lotionem pedum, egiſſe Dominum cœnam vſualem poſt dictam lotionem. Neq; enim dici poteſt,ea,quæ de cœna narrantur poſt lotionem pedum, pertinere tantùm ad cœnam myſticam,ſeu inſtitutionem huius ſacramenti. Luca 22. Primò quidem, quia,vt Lucæ 22. colligitur, in illa poſteriori cœna dixit Chriſtus, *Veruntamen ecce manus tradentis me,mecum eſt in menſa,* quæ verba non poſſunt intelligi de ſacramentali cœna,ſed de vſuali. Secundò, quia ſignum illud proditoris, quod Chriſtus dedit,Ioan.cap.13. *Cui intinctum panem porrexero,* datum eſt in poſteriori illa cœna poſt lotionem pedum, cuius argumentum eſt, quia continuò exiuit Iudas,vt Ioannes narrat: vnde non potuiſſet adeſſe lotioni,niſi eſſet iam facta,ille autem panis intinctus non erat Euchariſtię ſacramentum,vt ſequenti dubio oſtendam,ſed panis communis;ergo durabat tūc cœna vulgaris,& adhuc erat in cœna panis, & ius, vel aliquid ſimile, quo poſſet intingi: ergo neceſſariò concluditur,lotionem pedum factam eſſe,antequam eſſet omnino finita cœna vſualis.

Obiectio. Qui negant vſualem cœnam, reſpondent Chriſtum dediſſe Iudæ buccellam intinctam, non quia A tunc cœnarent,ſed quia ex præterita legali cœna adhuc ſuper menſam erat panis & vinum, vel condimentum aliquod,in quo poſſet panis intingi, incredibile enim videtur, toties eadem nocte Chriſtum cum diſcipulis cœnaſſe,præſertim,cum ea nocte grauiſsima eſſent illi negotia peragenda, ac pertractanda, cúmque diſcipuli omnes mœſti eſſent, eo quòd ſcirent,Chriſtum ea nocte morti eſſe tradendū. Deniq; quia eſus agni ad eius noctis refectionem ſufficiens videbatur.

Reſponſio. Sed nihilominus,ſi attente legantur, & ad improprios & incongruos ſenſus nō traducantur, quæ Ioannes ſcribit, cap. 13. negari non poteſt quin Chriſtus cum diſcipulis poſt lotionem pedum adhuc cœnauerit. Vnde,cùm oſtenſum ſit, cœnam legalem fuiſſe finitam ante lotionem pedum,fit, cœnam vſualem poſtea peractam eſſe: nam de myſtica B cœna Ioannes nihil ſcribit,neq; ad illam accommodari poſſunt, quæ dicit. Aſſumptum patet primò ex illo verbo, *Cùm recubuiſſet iterum,* ſcilicet, poſt finitam lotionem pedum,quod propriè ſignificat, iterum ad menſam ſedere vel accumbere. Deinde,quòd id fuerit ad comedendum iterum,patet ex verbis illis, *Sed vt adimpleretur Scriptura; qui manducat mecum panem leuabit contra me calcaneum ſuum.* Quę verba non ſunt dicta à Chriſto, vt relata ex Scriptura, quia nullibi habentur illa verba in veteri Teſtamento, ſed dicta ſunt ad ſignificandum id,quod tunc fiebat; tunc ergo manducabat cum illo panem is, qui ſtatim erat illum traditurus,& illo facto implebatur, quod Pſal. C 40. ſcriptum erat, *Qui edebat panes meos,magnificauit ſuper me ſupplantationem.* Tertiò, quia infrà dicitur, tunc recubuiſſe Ioannem in ſinu Ieſu, dicit autem idem Ioannes infrà,c.21.ſe recubuiſſe in cœna ſuper pectus Ieſu. Ioan.21. Quartò,ex ſigno illo,quod poſtea dedit Chriſtus panis intincti, quia niſi actu comederent, non erat illud ſignum ſatis aptum & vrbanum, neq; veriſimile eſt,manſiſſe ibi tanto tempore poſt cœnā, panem,& ius aliquod & ita omnes Patres,qui exponunt hæc verba, pro comperto habent tunc duraſſe cœnam. Deniq; niſi ita dicatur,non poſſunt exponi commodè alij Euangeliſtæ, qui dicunt, Chriſtum inter cœnandum inſtituiſſe ſacramentum hoc; quia D ſi priùs omnino abſoluit cœnam, & poſtea interpoſuit lotionem pedum, quomodo dici poteſt fieri inter cœnandum, quod poſt lotionem pedum factum eſt, ſi poſt illam nihil cœnatum eſt. Nec mirum eſt, tunc Chriſtum cœnaſſe cum diſcipulis vſu communi,tum quia vnus agnus non erat tredecim hominibus ſufficiens;tum etiam,quia nihil ſine cauſa omittere voluit,ex iis,quæ agere ſolebat: nulla verò tunc occurrebat cauſa, quia inter cœnandum inſtruebat diſcipulos,& non impediebatur, ſed potiùs occaſionem & opportunum tempus expectabat patiendi. Ac deniq; fieri potuit,vt tam ipſe,quàm diſcipuli ea refectione corporali indigerent, ad ſuſtinendos eius noctis,ac ſequentis diei labores.

4.Opinio. Quartus modus eſt,lotionem factam eſſe poſt inchoatam E cœnam vſualem, & antequam eſſet finita. Hanc ſententiam tenent aliqui graues expoſitores Ioannis ex recentioribus, & fundantur ſolùm in illo verbo Ioannis, *Surgit à cœna,* inde enim colligitur, Chriſtum non ſtando, ſed diſcumbendo cœnaſſe, quando ſurrexit ad lauandos pedes;ergo ſignum eſt, illam non fuiſſe cœnam legalem, ſed vſualem: nam vſitatus modus prandendi ſeu cœnandi eo tempore, erat diſcumbendo, vt colligitur eſt Eſther 1.& Tob. 3. at verò in cœna legali, oportebat ſtare, tanquam paratos ad agendum iter,vt colligitur ex Exod.12.& docet Gregor. Niſſen. lib. de vita Moyſis,circa medium, vt ſignificat Philo Iudæus, lib. de Sacrificio Cain

Eſther. Tobias. Exod.12. S.Gregor. Philo Iudæus.

Cain & Abel, circa medium. Eſt hæc ſententia probabilis, mihi tamen ſuaderi non poteſt, quia difficile A
creditu eſt, Chriſtum intermiſiſſe aliquam cœnam ad lauandos pedes: eſt enim hoc præter omnium hominum cõſuetudinem, & neſcio, quid habet inurbanitatis, cuius nulla ratio moralis vel figuralis afferri
S. Chryſoſt. poteſt, quæ probabilis ſit. Vnde Chryſoſt. hom. 28. in Matth. expreſsè dicit, Chriſtum ante cœnam lauiſſe pedes diſcipulorum, & Iudæ; quod neceſſe eſt intelligi de cœna vſuali: nam de legali non poteſt, vt dixi. Quòd ſi quis velit intelligere de cœna myſtica, à fortiori ſequitur, quod intendimus: nã hæc fuit poſt lotionem pedum, vt ſtatim dicam. Deinde coniectura illa non eſt ſufficiens, quia valde probabile eſt, Chriſtum diſcubuiſſe in cœna legali. Primò, quia hoc
B
ſignificant Matthæus, Marcus, & Lucas, dicendo, *recumbentibus illis accepiſſe Ieſum panem*. Secũdò, quia in Exodo non erat præceptum ſtandi ad comedendum agnum, cæremonia autem non præcepta non cadit ſub obligationem, imò nec veriſimile eſt fuiſſe additam, ſed communi more ſolitos fuiſſe cœnare. Ter-
S. Ambroſ. tiò, quia Amb. ſuper 15. caput Lucæ, dicit in cœna le-
S. Chryſ. gali Ioannem diſcubuiſſe in ſinu Ieſu ceruice reflexa, quod non potuiſſet fieri, ſi ſtarent. Et Chryſoſt. homil. 69. in Ioan. dicit, Chriſtum non prius lauiſſe pedes diſcipulorum, quàm cum eis diſcubuerit; quod neceſſe eſt intelligi de cœna legali; ne contradicat iis, quæ dixerat Hom. 82. in Matth. vt vidimus, & ita
Ianſenius. Cæſar Baro. hanc ſententiam tenent Ianſenius & Cæſar Baronius C in annalibus in 34. anno, & alij, quamuis, etiam ſi admittamus ſtantes cœnaſſe agnum, dici poſſet, poſtea diſcubuiſſe ad cœnam vſualem; prius verò, quàm illam inchoaſſent, admonuiſſe fortaſſe Chriſtum diſcipulos de myſteriis, quæ perficere antea volebat, & tunc ſurrexiſſe ad lauandos pedes eorum, cœna quidem inſtructa, & parata, nondum tamen inchoata; accommodando expoſitionem Auguſtini ſuprà relatam; & ita etiam intelligi poteſt Chryſoſtomus vltimo loco citatus.

1. Aſſertio. Reſtat igitur, vt verus ſit quintus modus; iuxta quem breuiter dicendum eſt primò, Chriſtum inter vtramque cœnam lauiſſe pedes, finita, ſcilicet legali, & nondum inchoata vſuali. Hoc concluditur D
neceſſariò ex dictis, & illius fortè literalis occaſio, fuit conſuetudo illius temporis, & regionis, in qua ante commune conuiuium hoſpitibus pedes lauabantur, quod non fiebat in cœna legali. Moralis autem ratio fuit, vt nobis Chriſtus daret exemplum ſicut ipſe dixit: figuralem ſtatim reddemus.

2. Aſſertio. Secundò enim dicendum eſt, lotionem pedum factam eſſe ante cœnam myſticam ſeu inſtitutionem huius ſacramenti. Ita docent ſuper Ioan. D.
D. Thom. Euthym. Lyra. S. Damaſ. S. Auguſt. Thom. ſuper Matth. Euthymius & Lyra, & alij expoſitores, expreſsè Damaſc. lib. 4. cap. 14. & idem ſentit Auguſtin. locis ſuprà citatis, Ambroſ. & Bernard. ſtatim citandi, quod non poteſt ex Euangelio apertè conuinci: oſtendemus autem ſtatim, inſtitutionem huius ſacramenti factam eſſe, vel inchoata E
cœna vſuali, vel certè proximè ante illam, ex quo poteſt hæc aſſertio concludi. Ratio myſtica ſeu figuralis eſt, quia illa lotione pedum voluit Chriſtus Dominus ſignificare mundationem animæ, quæ ante ſumptionem huius ſacramenti præmittenda eſt,
S. Ambroſ. S. Bernard. S. Cypr. vt docuit Ambroſ. lib. de iis, qui initiantur, cap. 6. & lib. 5. de ſacram. cap. 5. Bernard. in ſerm. de cœna Domini, Cyprianus etiam in ſerm. de lotione pedum dicit, per illam ſignificatum fuiſſe pœnitentiæ ſacramentum; debuit ergo illa lotio præcedere, ſicut pœnitentia, vel animi emundatio antecedere debet vſum huius ſacramenti.

SECTIO III.

Vtrùm hoc ſacramentum inſtitutum ſit, poſtquam Iudas à cœna diſceſſit, vel illo præſente.

QVæſtionem hanc attigit D. Th. infrà q. 81. art. 2. D. Thom. ſub alio titulo, *An Chriſtus cõmunicauerit Iudam*, quã tractat etiam in 4. d. 11. q. 3. art. 2 & ibi alij Scholaſtici, ſenſus verò in idem redit; ſupponimus enim, ſi Iudas adfuit inſtitutioni, & communioni aliorum Apoſtolorum, etiam illi communicatum fuiſſe hoc ſacramentum; quia peccator occultus non excluditur à publica communione huius ſacramenti, vt docet Eugenius Papa ſtatim citandus, & omnes Scho- Status quæſtionis. laſtici, & dicemus q. 80. Quod ergo nunc quæritur, eſt, an Chriſtus ſapienter expectauerit Iudæ diſceſſum ad tanti myſterij inſtitutionem & communicationem, quam quæſtionem hoc loco præmitto, quia eſt ad intelligendam ſequentem, & totum ordinem cœnæ neceſſaria.

Prima ego ſententia eſt, fuiſſe Iudam abſentem, 1. Sententia. quando Chriſtus inſtituit hoc ſacramẽtum, ita Hila- S. Hilarius. rius can. 10. in Matth. & Ruper. lib. 10. in Matth. in fi- Rupertus. Theophy. ne, & Theophyl. Matth. 26. Innoc. lib. 4. de hoc my- Innocent. ſterio cap. 13. Tacianus in harmonia Euangel. & ha- Tacianus. betur hæc ſententia apud Clementem lib. 5. Conſti- S. Clemens. tut. cap. 16. vbi apertè negat, Chriſtum communicaſſe Iudam, citato etiam pro hac ſententia Hieron. Hierony. lib. 2. contra Iouinian. & Epiſt. 156. q. 2. & Dionyſ. c. Dionyſ. 3. de Eccleſiaſt. Hierarch. in principio, cuius verba è Græco reddita hæc ſunt: *Et ipſe author ſymbolorum iuſtiſſimè ſeparat eum, qui nõ ſicut ipſe, nec pari morum ſimilitudine ſacra concœnauerat, docens benè, ſanctè, & prout Deum decebat, quòd verus & cum virtute acceſſus ad ſacra donet accedenti commutationẽ ad eum, qui eſt ſibi ſimilis.* Quæ verba ſic interpretatur Turrianus (qui in Turrianus. ſcholio ad dictum locum Clementis hanc ſententiã conſtanter defendit) quòd Chriſtus ſeparauerit Iudã, ne cõmunionis corporis ſui fieret particeps, eo quòd non ſanctè, ſed ſimulatè, & fictè adfuerat cum illo ad comedendum ſacra, id eſt, paſchalem agnum, qui ſacramentum, & ſacrificium antiquæ legis erat. Et cõfirmat Turrianus hanc ſententiã, qua Chriſtus duplici ſigno manifeſtauit peccatum Iudæ. Primò, quando illi interroganti, *Nunquid ego ſum?* Reſpondit, *Tu dixiſti.* Secundò, quando dixit Ioanni, *Cui intinctum panem porrexero, &c.* ergo non eſt veriſimile illo præſente inſtitutum fuiſſe hoc ſacramentum, aliàs oportuiſſet illum à communione excludere, quia iam erat agnitus peccator. Hilarius aliã adducit confirmationem, quia Chriſtus dixit diſcipulis, *Bibite ex hoc omnes; non bibam à modo de hoc genimine vitis, donec illud bibã vobiſcum nouum in regno Patris mei*: ſed nunquã poſtea cum Iuda bibit; ergo nec tunc illi ad libandum dedit. Aliter explicat hanc ſententiam Origen. Ioan. 13 pu- Origenes. tat enim panem intinctum, quem Chriſtus Iudæ dedit, fuiſſe Euchariſtiam, tamen Iudam, illum non comediſſe, ſed accepiſſe tantùm in manus, ibíque reliquiſſe, ac ſubitò diſceſſiſſe. Secunda ſententia dicit 2. Senten. Chriſtum communicaſſe Iudam, quando illi dedit buccellam intinctam, Ioan. 13. quam videtur indicaſſe Cyrill. lib. 9. in Ioã. c. 19. & Aug. lib. 5. de baptiſm. c. 8. Cyrill. Auguſt.

Dicendum verò primò eſt; Chriſtum Dominum inſtituiſſe hoc ſacramentum præſentè Iuda, illúmq; cum aliis communicaſſe. Hęc eſt ſententia D. Thom. & cõmunis Scholaſticorũ dicta d. 11. & probari poteſt primò ex ordine narrationis Matth. & Marc. Dicunt enim diſcubuiſſe Chriſtum cum duodecim; & cœnantibus illis, nimirum duodecim, accepiſſe panem & inſtituiſſe hoc ſacramentum. Apertiùs tamẽ vel (vt Auguſtinus dicit) euidentiſſimè hoc videtur

A dicere Lucas,cùm enim dixiſſet, diſcubuiſſe Chriſtū cum duodecim & conſecraſſe ac dediſſe illis myſteria,ſubdit, inter præbendum ſacramentum addidiſſe,*Verun:amen ecce manus tra:ientis me mecum eſt in mēſa*;erat ergo præſens Iudas,& illa particula, *Veruntamen*,aperte indicat hoc eſſe dictum in ipſa communicatione ſacramenti:nam ſenſus perſpicuus eſt, trado vobis corpus & ſanguinem, quamuis non ignoro inter vos eſſe,qui me tradit.Vnde Sancti aduertunt, illa verba dicta eſſe à Chriſto, tum ad commendandam charitatem ſuam,tum vt emolliret cor Iudæ,vt reſipiſceret,& non indignè communicaret. Confirmari hoc poteſt,quia Iudas adfuit, cùm Chriſtus dixit Apoſtolis,*Hoc facite in meam commemorationem*:nā B ordinatus fuit Sacerdos,& Epiſcopus,iuxta illud, *Epiſcopatum eius accipiet alter*,quod de Iuda exponit Petrus Actor. 1.ergo adfuit inſtitutioni huius ſacramenti.

Actor. 1.

Probatur ex traditione.

Eugenius. Leo Papa. Auguſt.

Secundò probatur hæc ſententia ex communi traditione & interpretatione Patrum, illam ſupponit Eugenius Papa dicens, Chriſtum non remouiſſe Iudam à communione:idem docet Leo Papa ſer.3.& 7. de paſſione Domini,Aug.tract.6.50.& 62.in Ioan.& lib 2.contra literas Petiliani,c.22 & lib.1.de adulterinis coniugiis,c.27 & lib.5.de bapt.c.8.item in id Pſalm. *o.u:ſtus autem quid fecit?*& habetur in c. Chriſtus.1.q.1.idem etiam expreſsè Epiſt.163.Ambr. lib. de Apologia Dauid prope finem, Iuſtinianus Imperator in edicto fidei ſuæ ad Ioannem II. Pontificem C circa finem,*Iudas*,inquit,*cùm putaſſet latere eum,qui occulta hominum cognoſcit, ſacramentis communicauit cum Apoſtolis*.Hugo 2.de ſacramentis par.8.c.4.Rabanus lib.1.de inſtit.cleric.cap.32.lib.2.c.36. Cyprianus in ſer.de Cœna Dom. Beda, D.Thom. & alij Ioan. 13. Laurēt.Iuſt.lib.de triumphali Chriſti agone,c. 5.Niceph.lib.1.hiſt.c.30.Algerus lib.1 cap.21.vbi conatur Hilarium interpretari,ſed fruſtrà. Eccleſia etiam canit in hymno,*Turba fratrum duodenæ datum nō ambigitur*,& eadem eſt ſententia Hieron. qui falsò in contrarium citatur:nam Marc.14.circa illa verba,*biberūt ex eo omnes;& Iudas*,inquit,*bibit,ſed non ſaturatur, nec ſitim extinguit ignis æterni; qui indignè ſumit myſteria Chriſti*,idem Pſal.54.(ſi illius ſunt commentarij)circa D illa verba,*Qui dulces mecum capiebas cibos*, illa exponens de Iuda ait,*Cibus dulcis eſt corpus Chriſti,quod ipſe accepit indignus*,idem docuit ex Græcis Origenes tractatu 35.in Matth.& Chryſoſt.hom.83.in Matth. & eleganter hom.2.de proditione Iudæ,& Cyril.lib.9. in Ioan. cap. 26. Eadem eſt ſententia Dionyſ. cùm enim dicit,*Qui ſecum ſacra concœnauerat*,nō agnum figuratiuum,ſed verum Chriſtum intelligit,vt omnes Dionyſij commentatores interpretantur, tum quia licèt legalis cœna poſſit dici aliquo modo ſacra, tamen quod præcipuè & quaſi per antonomaſiam fuit ſacrum in illa nocte,fuit Euchariſtia;tum etiam,quia poſtea non dicit ſeparaſſe Iudam à communione, ſed à ſuo & ſuorum conſortio,quando dixit, *Quod facis fac citius*,vt nimirum oſtenderet dignam Euchariſtiæ E ſumptionem perficere vnitatem, & coniunctionem cum Chriſto,è contrario verò qui indignè ſumit, dignum eſſe, qui à Chriſti conſortio,& communione ſeparetur.

Ambroſ. Iuſtianus.

Hugo. Rabanus. S.Cypr. Beda. D.Thom. Laur. Iuſt. Nicephor. Algerus. Hierony.

Origenes. Chryſoſt. Cyrill.

Probatur ratione.

Tertiò probat D.Thomas ratione hanc ſententiā, quia non expediebat,vt Chriſtus Iudam peccatorem occultum ſine accuſatore & euidente probatione, ab aliorum communione ſepararet. Sed reſponderi poteſt,Chriſtum verè non ſeparaſſe à communione, ſed prudenter expectaſſe, vt ipſe diſcederet antequā ſacramentum diſtribueretur, quod fieri poteſt, quia tunc non publicatur delictū occultum.Quæ reſponſio rectè oſtendit potuiſſe ita fieri,tamē ratio D. Th etiā oſtendit hoc non fuiſſe neceſſariū,imò fuiſſe expediens in hac re grauiſſima dare exemplū Prelatis Eccleſiæ,quomodo circa peccatores occultos gerere debeant, potuit etiam expedire, ad ſignificandum amorem ſuum erga peccatores, & ſingulariter erga Iudam,quem beneficiis lucrari cupiebat.

1.Concluſ.

Iulius Papa.

Dico ſecundò, Chriſtum non communicaſſe Iudam, quando buccellam panis intinctam dedit, ita docuit Iulius Papa 1.in ſuis decretis, c. 7. & habetur in c. cum omne crimen,de Conſec.d.2.& apud Iuonem 2.par decreti,cap.12.Burchardum lib.5.decreti, c. 1. idem docuit Concilium Brachar. III. cap. 1. Beda,D.Thom & Laurent Iuſtin locis citatis, & expreſsè Auguſt.tract 92.in Ioan.& conſtat;Primò, ex illa ſimplici appellatione panis, *Cui intinctum panem porrexero*, quem Chriſtus tunc non conſecrauit. Secundò,quia non decebat Chriſtum intingere Euchariſtiā;fuit ergo ſimplex buccella panis Quocirca Cyrillus & Auguſtinus ſuprà citati, qui contrarium interdum indicant,explicandi ſunt, vt intelligant, vel paulo antè,Chriſtum communicaſſe Iudam,vel certè,quod per illum intinctum panem ſignificata fuerit ficta eius cōmunio, vt Auguſtinus magis indicat, de cuius ſententia ſatis ex aliis locis conſtat, vt vidimus; Origenes verò Ioan.13.licèt contrarium proponat vt probabile,non tamen affirmare audet.

Conc. Brach. Beda. Laurent. Iuſt. Auguſt.

2.Concluſ.

Dico tertiò(& concluditur ex dictis)Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacramentum prius,quàm illum panem intinctum Iudæ tribuiſſet.quod eſt contra Cæſarem Baronium,in illo anno 34.annalium, vbi contrarium ſentit,& probat ex quodam rituali libro Hebræorū, vbi dicitur, illam conſuetudinem dandi panem intinctum, fuiſſe cæremoniam pertinentem ad ritum cœnæ legalis,ſed vt vidimus hoc ſacramentum fuit inſtitutum poſt finitam cœnam legalem; ergo Sed hæc opinio, vt dixi,mihi diſplicet, quia eſt parum conſentanea verbis Euangelij; dicit enim Ioan. poſt buccellam illam acceptam,continuò Iudam exiuiſſe: non potuiſſet ergo adeſſe inſtitutioni huius ſacramēti,ſi facta eſſet poſt buccellam illam traditā.Reſponderi poteſt,particulam,*continuò*,ſolùm ſignificare Iudam non expectaſſe prolixam Chriſti concionem. Sed inprimis hic eſt contra verbi proprietatem ſine fundamento. Deinde eſt contra expoſitionem Sanctorum,Cyrilli,Chryſoſtomi, & Auguſtini,locis citatis,qui dicunt vſq;ad illam horā Chriſtū ſuſtinuiſſe Iudam, & verbis ac factis procuraſſe, vt reſipiſceret, ex tunc verò, quia iam indignè communicaret, & ſemper magis obdurabatur permiſſum eſſe à dæmone vehementiùs inſtigari,& ideo ſtatim ad Chriſtum tradendum exiuiſſe. De qua re legi poteſt Chryſoſt. hom.1.& 2 de proditione Iudæ, Cyrillus Hieroſoly. Catecheſ.13.Auguſt.in Pſal.10.& Epiſt.163.ille autē ritualis liber,quo fundatur Cæſar, apud me non eſt tantæ authoritatis,vt illi fidem adhibeam, quamuis fieri poteſt, vt illa conſuetudo, non ſolùm in cœna legali,ſed etiam in aliis obſeruata fuerit.

Chryſoſt. Cyrill. Auguſt.

Reſponſio ad argumēta primæ ſententiæ.

Ad fundamenta contrariæ ſententiæ,ad Patres ibi citatos reſpondetur,plures eſſe in contrarium,ſolùm ille locus Clementis eſt difficilis, tamen vel ille locutus eſt ex propria opinione,& non ex antiqua aliqua traditione, vel certè ille locus non eſt omnino correctus,ſicut de multis aliis illarū Conſtitutionum dicere neceſſe eſt.Ad coniecturam verò reſpondetur falſum eſſe aſſumptum,vt docet D. Thom. 2. 2.q.33. ar.7.ad 2.& conſtat:primò quidem,quia vtrumq; illud ſignum proditoris datum eſt à Chriſto poſt inſtitutā Euchariſtiam, vt partim ex dictis patet, partim ex dicendis dubio ſequenti. Deinde, quia neutrum

ſignũ intellectum: nam verbum illud, *qui intingit mecũ manum in paropſide*, commune fuit, multi enim intingebant, ſicut paulo antè dixerat, *Qui manducat mecum panem, &c.* & ſignum eſt, quia poſt illud verbum alij hæſitabant, & inquirebant, *Numquid ego ſum?* & Petrus ac Ioannes hoc ignorantes curioſè inquirebant, & ipſemet Iudas, aut volens iuſtificare ſeipſum, aut motus conſcientia interrogauit, *Nũquid ego ſum?* Cui Chriſtus reſpondit, *Tu dixiſti*: quod verbum vel ſolus ille audiuit, quia poſt illud, adhuc Petrus & Ioannes ignorabant, vel certè ſolus intellexit. Nam illa dictio iuxta phraſim Hebraicum non eſt affirmantis, ſed ſuſpendentis aſſenſum, & intercidentis ſermonem, ac ſi diceret, ſatis eſt, tu videris, quod docuit Auguſtinus libro 3. de conſenſu Euãgeliſtarum, capite 1. & Euthym. in Matth. ſuo cap. 64. & habetur etiam apud Clementem, libro 5. conſtitut. cap. 15. Denique illud verbum, *Cui intinctum panem porrexero*, ſoli Ioanni ſupra pectus Chriſti recumbenti ſecretò dictum eſt, vt omnes exponunt. Potuit autem Chriſtus vni, vel alteri manifeſtare peccatum Iudæ, quamuis eſſet occultum; tum quia erat dominus famæ eius, vt Deus; tum etiam, quia poterat id eſſe vtile ad fidei confirmationem, & ſuæ diuinitatis, ac charitatis manifeſtationem. Noluit verò manifeſtare omnibus, ſed in hoc famæ Iudæ proſpicere, licèt eius peccatum paulo pòſt eſſet omnibus manifeſtandum, quia quoad hoc voluit Chriſtus ſe gerere tantum, vt homo & ſuo facto exemplum nobis præbere: homines autem non debent operari iuxta futuros euentus, ſed iuxta præſentem rerum ſtatum. Ad confirmationem Hilarij facilis eſt ſolutio. Reſpondetur enim ad veritatem & proprietatem illius locutionis, *Donec vob ſcum illud bibam nouum in regno Patris mei*, ſufficere, vt de omnibus, quibus cum Chriſtus cœnauerat, & ad quos Chriſtus loquebatur, vno ſolùm excepto Iuda verificetur.

Auguſt. Euthym. Clemens.

SECTIO IIII.

An hoc ſacramentum ſit inſtitutum ante, vel poſt cœnam, ac denique qua hora inſtitutum fuerit.

1. Sẽtẽtia authore carens. IN hac quæſtione poſſunt eſſe ſex modi dicendi. Primus quòd fuerit inſtitutum ante inchoatam cœnam legalem: ſed, vt exiſtimo, hic modus à nemine aſſeritur, & eſt omnino improbabilis, vt latè probat Ianſenius, cap. 130. & ex dicendis, à fortiori patebit. *Ianſenius.*

2. Sententia. Secundus modus eſſe poteſt, vt inſtitutio hæc facta fuerit, inchoata cœna legali, nondum autem finita. Quam ſententiam videtur ſequi Ianſenius ſuprà, & videtur fundatus in hoc, quòd non diſtinguit cœnam vſualem à legali, & neceſſarium exiſtimauit aſſerere, ante finitam aliquam cœnam, inſtitutum fuiſſe hoc ſacramẽtum: in quo rectè aſſeruit, vt videbimus. Tamen eius fundamentum falſum eſt. Vnde eius opinio etiã mihi non videtur probabilis. Certum enim exiſtimo, iam fuiſſe legalem cœnã finitã, quando ſacramenti huius inſtitutio facta eſt. Quod primò ſequitur neceſſariò ex dictis, diximus enim lotionem pedum fuiſſe poſt finitam cœnã illa, & inſtitutionem ſacramenti poſt lotionem pedum fuiſſe effectam; ergo. Secundò argumentum ſuprà aſſumptum ex illo verbo, *& comede is feſtinantes*, etiam probat cœnam legalem non debuiſſe interrumpi ob inſtitutionem huius ſacramenti. Tertiò videtur hæc eſſe ſententia Concil. Trident. ſeſſ. 22. cap. 1. dicentis, *Celebrato vetere paſchate nouum inſtituit*. Et Vrbani Papæ, Clem. I. de reliquiis & vener. Sanct. *Sumpta*, inquit, *cœna, &c.* eſt etiam expreſſa ſententia Auguſtin. Epiſtola 118. & habetur in capite, liquido, de Conſecratione, diſt. 2.

Conc. Trid. Vrbanus. Auguſt.

A Denique vniuerſa Eccleſia canit, *Poſt agnum typicum, expletis epulis, corpus Dominicum datum diſcipulis*. Et ſequenti dubio referam plures Patres aſſerentes decuiſſe, celebrata vmbra, tranſire ad veritatem.

Tertius modus dicendi eſt, Chriſtum non eodem tempore vtramq; ſpeciem inſtituiſſe, ſed ſpeciem panis inter cœnandum legali cœna, ſpeciem autem vini poſt finitam omnino cœnam, multis interpoſitis aliis rebus, vel actionibus. Hanc dicendi rationem tenet Ioannes à Louiano lib. de communione ſub vtraque ſpecie, & illum ſecutus eſt Bellarminus lib. 4. de Euchariſtia, cap. 27. ad 2. & poteſt fundari, quia de Conſecratione panis dicunt Matth. & Marcus, B *Cœnantibus autem illis accepit Ieſus panem, &c.* de conſecratione autem calicis ait Luc. c. 22. & Paul. 1. Cor. 12. *Similiter & calicem poſtquam cœnauit, dicẽs.* Sed neque hic dicendi modus mihi probatur. Primò enim illa verba Eccleſiæ, *Poſt agnum typicum, expletis epulis, corpus Dominicum datum diſcipulis*. Apertè loquuntur de ſacramento, quoad ſpeciem panis; alia verò teſtimonia citata abſolutè de toto ſacramento loquuntur, & ſimiliter, quæ referemus ſectione ſequenti. Præterea rationes factæ contra præcedentem ſententiam contra hanc non minùs vrgent. Item ſine ſufficienti fundamento fingit hoc myſteriũ non fuiſſe inſtitutum per modum vnius integri ſacrificij & ſigni: nam ſi priùs conſecratum eſt corpus, & cõſumptum, C poſtea verò actiones aliæ interpoſitæ ſunt, & finita cœna, conſecuta eſt calicis conſecratio, certè non fuit per modum vnius factum totũ myſterium, nec modo apto ad componendum vnum ſignum. Denique fundamentum ex Scriptura ſacra nullum eſt. Nam Matth. & Marcus, tam de conſecratione calicis, quàm corporis dicunt, *Cœnantibus autem illis*, & Lucas poſt conſecrationem calicis ait, dixiſſe Chriſtum, *Verumtamen manus tradentis me, mecum eſt in mẽſa*, & omnes referunt vtramque conſecrationem per modum vnius actionis continuæ. Igitur, quod Paulus ait; *ſimiliter & calicem, poſtquam cœnauit*, de toto myſterio intelligendum eſt, ita vt illud aduerbium, *ſimiliter*, ad totum hoc referatur. Quòd ſicut panem, poſt cœnam, ſcilicet legalem, conſecrauerat, D ita fecit & calicem. Quomodo autem illa duo concilientur, *cœnantibus illis & poſtquam cœnauit*, facilè ex dictis patere poteſt. Nam hoc poſteriùs dictum eſt, propter legalem cœnam, prius verò propter vſualẽ, vel quia vtraque per modum vnius conſideratur, vt in fine ſectionis dicam.

Ioan. Louian. Bellarmin. Luca 22. 1. Cor. 11

Quartus modus eſt, hoc ſacramentum fuiſſe inſtitutum finita omni cœna materiali, ſeu corporali. Ita ſentit Claudius de Sainctes repetit. 1. c. 7. & repetit. 6. c. 1. Cæſar Baronius ſuprà, & fundari etiam videntur, quia non diſtinguunt cœnam legalem ab vſuali. Quòd ſi obiicias verbum illud, *cœnantibus autem illis*; Reſpondere poterunt illud verbum eſſe exponendum, id eſt, ſtatim finita cœna, & recũbentib. adhuc, E ita vt per modum vnius cœnæ id totum factum fuerit. Sed hæc ſententia mihi non probatur. Nam primò falſo nititur fundamento, vt viſum eſt, deinde ex dictis cõuinci poteſt, oſtendimus enim Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacramentum antequam Iudas diſcederet, & antequàm illi intinctum panem daret; ergo poſt inſtitutionem adhuc durabat cœna, quandoquidem potuit Chriſtus illud ſignum præbere. Ergo non eſt facta inſtitutio poſt finitam omnem cœnam.

4. Sententia. Claudius. Baronius. Refutatur.

Quintus modus dicẽdi eſt, hoc ſacramentũ fuiſſe inſtitutum inter cœnandum vſuali cœna, illa videlicet inchoata & nondum finita. Quæ ſententia in primis

in primis habet fundamentum in verbo ; *Cœnantibus autem illis* ; quod ſi poteſt cum omni proprietate intelligi non eſt eneruandum. Quibus verbis addi poſſunt illa, quæ ſcribit Lucas, *Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa*, quæ verba indicant Chriſtum actu fuiſſe in cœna, quando hoc ſacramentum dabat diſcipulis. Videtur etiam fauere D. Auguſt. lib. 3. de conſenſu Euangeliſtarum, cap. 1. vbi dicit illa verba, *Amen, amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me*, & illa, *Qui intingit mecum manum in paropſide*, dicta eſſe poſt lotionem pedum; vnde fit, dicta eſſe inter cœnādum cœna vſuali; & tamen ſubdit dicta eſſe ante inſtitutionem Euchariſtiæ; ergo hæc facta eſt, inchoata iam cœna vſuali. Et hæc ſententia eſt valde probabilis, nihilque video, quod ex Scriptura ſacra, vel Patribus contra illam obiici poſſit. Nihilominus mihi difficile creditu eſt, Chriſtum Dominum inſtituiſſe tantum ſacramentum inter vulgares & communes epulas. Videtur enim hoc eſſe præter reuerentiam debitam tanto ſacramento; neque apparet vlla ratio literalis, aut moralis, propter quam ita fieri debuerit.

Auguſt.

Sextus ergo dicendi modus eſt, Chriſtum Dominum, finita cœna legali lauiſſe, vt diximus, pedes diſcipulorum, & ea actione abſoluta, iterum recubuiſſe cum diſcipulis; & dixiſſe illa grauiſſima verba, *Scitis, quid fecerim vobis, &c.* vſque ad illa, *Exemplum dedi vobis*, vel vt Auguſtinus ſuprà vult, vſque ad illud, *vnus ex vobis tradet me*, & fortaſſe tūc interpoſuit alia verba, quæ ſunt apud Lucam, *Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum.* Poteſt enim illud, *paſcha*, non ſolùm agnum paſchalem, ſed etiam paſchale tempus, vel certè ipſam Euchariſtiam, quæ per illum agnum adumbrabatur, ſignificare: vt exponunt Chryſoſtom. homil. 83. in Matth. Hieronym. Matth. 26. Euſebius in Catena D. Thomæ ibi, & Tertullianus lib. 4. contra Marcionem, cap. 40. Denique non eſt incredibile in eodem temporis articulo, Chriſtum diſcipulos de futuris myſteriis inſtruxiſſe, eóſque ad eorum communionem præparaſſe, & ſtatim inſtituiſſe hoc ſacramentum, & diſcipulis dediſſe. Quæ ſententia non aliter confirmatur, niſi quia & cum iis, quæ Euangeliſtæ narrant, accommodari poteſt, & aliunde conuenientiſſimo ordine omnia connectit. Nam primum omnium à legali cœna inchoatum eſt, vt legis præceptum ante alia ſeruaretur, & figura veritatem præcederet, quæ proximè ſtatim ſequi debuit. Interpoſita verò fuit lotio pedum, vt, quanta reuerentia futurum ſacramentum recipiendum eſſet, ſignificaretur, & vt ſacramentorum diuerſitas magis innoteſceret, poſtea verò expletis myſteriis ad communem cœnam ventum eſt. Quam ſententiam indicat Damaſ. lib. 4. de fide, cap. 14. & iuxta illam rectè intelligitur illud, *cœnantibus autem illis*, vel quia inter vnam, & alteram cœnam, quam totam Euangeliſtæ per modum vnius recenſent, hoc myſterium peractum eſt, vel certè, quia recumbentibus iam illis ad cœnandum, & menſa iam inſtructa, & parata ab hoc myſterio inchoatum eſt. Propter quod rectè potuit dicere Chriſtus, *Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa.* Fateor tamen Auguſtinum citato loco non ſatis diſtinguere inter cœnam vſualem, & legalem; ſuppoſitis tamen, quæ diximus, non eſt neceſſe verba illa, quibus Chriſtus ſuum proditorem prædicebat, dicta eſſe ante vel poſt lotionem pedum, aut inſtitutionem Euchariſtiæ, quia partim dici potuerunt in cœna legali, partim in vſuali: & partim in initio, partim in fine illius noctis, vt facilè eſt ex Euangeliſtis colligere, & ex iis, quæ tractat Iāſenius, c. 130. & 131.

Euchariſtia finita legali & nondum incepta cœna vſuali fuit inſtituta.

S. Chryſoſt. S. Hieron. Euſebius. Tertull.

Damaſc.

Ianſeniu.

Ex quibus omnibus tandem colligitur, quo tempore & hora inſtitutum ſit hoc ſacramentum. Claudius enim ſuprà opinatur poſt multam noctem, ſeu in profundo, aut medio illius inſtitutum eſſe. Ego verò exiſtimo in principio noctis poſt tranſactam vnā, vel ad ſummum, duas horas poſt ſolis occaſum eſſe inſtitutum. Dicitur enim Deut. 16. *Immolabis phaſe veſpere ad ſolis occaſum*; Euangeliſtæ autem dicunt, Chriſtum acceſſiſſe ad immolandum paſcha, *cùm facta eſſet hora*, vtique à lege præſcripta. Decebat enim Dominum in lege exequenda ſe diligentiſſimum oſtendere. Cœna autem legalis, & lotio pedum, ad ſummum, per duas horas durare potuerunt, & ſtatim ſecuta eſt inſtitutio Euchariſtiæ; ergo. Et addi poteſt coniectura ex Euangelio. Primò, quia Ioannes notat, quando Iudas exiuit, fuiſſe iam noctem, quod notari ſolet in principio noctis, non in medio. Deinde poſt illius exitum, Chriſtus habuit longam concionem, & poſtea iuit in hortum, & prolixè orauit, deinde verò comprehenſus eſt, & ab vno ad alium Pontificē ductus & examinatus, & nihilominus poſtea ſuperfuit magna pars noctis, in qua contumeliis affectus eſt à miniſtris diem expectantibus, vt illum ante Pilatum ſiſterent. Ergo ſignum eſt, inſtituiſſe Euchariſtiam in initio noctis, vt diximus.

Euchariſtia eſt inſtituta 1. vel 2. hora noctis.

SECTIO V.

Vtrum conuenienti tempore inſtitutum ſit hoc ſacramentum.

QVamuis ex inſtituentis authoritate ſatis conſtet, opportuniſsimo tempore feciſſe omnia myſteria, quæ operatus eſt, vt tamen eius rei rationem aliquam explicemus, declarandum eſt, quam ob cauſam non ante incarnationem, neque ante tempus paſſioni proximum, ſicut Baptiſmus, neq; poſt paſſionem & reſurrectionem, ſicut Pœnitentia, fuerit hoc ſacramentum inſtitutum. Principio, igitur non oportuit ante incarnationem inſtitui. Primò, quia antiqua ſacramenta ſignificare debuerunt Chriſtum, vt futurum, non vt præſentem: hoc autem ſacramentum, non ſolùm ſignificat præſentem Chriſtum, ſed etiam continet. Secundò, hoc ſacramentum eſt efficaciſsima cauſa, & veluti vberrimus fons gratiæ, & charitatis; abundantia autem gratiæ legi gratiæ reſeruari debuit. Tertiò eſt certiſſimum pignus gloriæ, cuius ianua nondum erat hominibus patefacta. Quartò, quia non fuit conueniens, vt Chriſti corpus, prius, quàm modo connaturali exiſteret, ſub hoc ſacramento conſtitueretur. Ac denique myſterium hoc, incarnationis myſterium ſupponit, imò vt Chryſoſtomus ſæpe indicat, eſt veluti quoddam illius complementum, quia cùm incarnationis beneficium in ſola vna humanitate perfectum ſit, per hoc ſacramentum ineffabili quodam modo aliis hominibus communicatur. Quocirca rationes omnes, quæ afferri ſolent ſuprà q. 1. art. 4. & 5. propter quas conueniens fuit, myſterium incarnationis poſt longa tempora fieri in vltima mundi ætate, eædem præſenti myſterio applicari poſſunt, ſcilicet, quia non erant homines antea diſpoſiti ad ſuſcipiendum tantum beneficium, & quia oportuit myſterium adeò difficile per multa tempora priùs prædici, & variis figuris adumbrari, quas articulo ſequenti videbimus. Sed quæri ſolet hoc loco an potuerit hoc ſacramentum ante incarnationem inſtitui. Sed circa hoc, quæ neceſſaria hoc loco viſa ſunt, notauimus in Cōmentario art. 5. cætera adiiciemus.

Non oportuit Euchariſtiam inſtitui ante incarnationē.

Chryſoſt.

Dico

Oportuit Euchariſtiam inſtitui ante paſſionem.

Dico ſecundò, oportuiſſe hoc ſacramentum inſtitui ante paſſionem. Primò, quia decuit, vt Chriſtus Dominus maximum amoris ſignum, adhuc in mortali corpore exiſtens, nobis exhiberet, iuxta illud, *Cum dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos*, ſicut etiam eodem tempore præbuit maximum humilitatis exemplum, diſcipulorum pedes lauando. Secundò, vt ipſamet inſtitutio, & oblatio ſacrificij incruenti eſſet meritoria, & ſatisfactoria, & pretium noſtræ redemptionis: hoc enim non habuiſſet, ſi poſt reſurrectionem, quando iam non erat Chriſtus in ſtatu merendi, vel ſatisfaciendi, inſtitueretur. Tertiò, quia decuit, vt memoriale mortis ſuæ ante eandem mortem, nobis relinqueret. Dices, imò, cùm ſit memoriale paſſionis iam peractæ, non videtur potuiſſe inſtitui ante paſſionem, aliàs falſum ſignificaſſet. Reſpondetur, ſignificationem huius ſacramenti ab initio inſtitutionis eius relatam eſſe ad illud tempus, in quo paſſio futura erat, & ideo non fuiſſe falſam, ſicut etiam Baptiſmus licèt ante paſſionem fuerit inſtitutus, paſſionem tamen Chriſti repræſentat.

Conueniens etiam fuit illã inſtitui in paſſionis ingreſſu, & non antea.

Dico tertiò, opportuniſsimè fuiſſe hoc ſacramentum inſtitutum in ipſo paſsionis ingreſſu, & non antea. Huius concluſionis varias rationes affert hìc D. Thom. & alij Theologi in 4 d.8.& breuiter declaratur. Primò quia decuit vt in ipſo diſceſſu præcipuum ſignum traderet, ac memoriale ſuæ dilectionis, & imminente paſsione, memoriale illius nobis relinqueret, vt eo tempore altiùs cordibus infigeretur. Secundò, vt more amantiſsimi Patris in fine vitæ pretioſiorem hæreditatem filiis relinqueret, eámque maximè commendaret, tanquam rem ſibi chariſsimam. Tertiò decuit inuiſibiliter hominibus dari tunc, quando viſibiliter ab eis recedebat. Quartò decuit fieri poſt vltimam legalem cœnam, vt ex ſacramentorum collatione, noui ſacramenti excellentia magis innoteſceret; & vt tunc inciperet maximè noui ſacramenti virtus, quando legalia ceſſabant. Hæ rationes deſumptæ ſunt ex Chryſoſt. hom. 83. in Matth. & 28. in 1. ad Cor. Hieron. Matth. 26. Aug. Epiſt. 118. ad Ianuarium. Cyprian. ſer de Cœna Domini. Vltimò accedit literalis ratio, quia licèt Chriſtus inſtituerit hoc ſacramentum ante paſsionem, tamen reuera noluit, Eccleſiam vti illo donec ipſe eſſet glorificatus; quia ita decebat maieſtatem tanti ſacramenti, & ideo oportuit inſtitutionem illius proximè fieri ante paſsionem.

Chryſoſt. Hieron. Aug. ſt. Cyprian.

Poſſet hoc loco curioſè inquiri, an, ſi Adam non peccaſſet, inſtituturus eſſet Chriſtus hoc ſacramentum. Supponendum myſterium Incarnationis fuiſſe futurum, etiam ſi homines in ſtatu innocentiæ perſeueraſſent. Nam ſi contraria ſententia defendatur, nullus locus relinquitur præſenti quæſtioni, vt conſtat. Sed in re certa, & non admodum vtili, & ab aliis non diſputata, immorari nolo. Vnus enim quiſq; poterit facilè ex dictis ſuprà de myſterio Incarnationis, in propoſito dubio proportionaliter ratiocinari. Certum eſt enim, non fuiſſe tunc futurum hoc ſacramentum, vel ſacrificium in ſignum ſeu memoriale paſsionis Chriſti, quia tunc Chriſtus non eſſet paſsibilis. Deinde ex iis, quæ in ſimili quæſtione de Incarnatione diximus, conſtare poteſt iuxta modum prædeſtinationis, quem de facto Deus habuit, nullũ habuiſſe decretum circa hoc myſteriũ, ex quo ſequatur, illud fuiſſe futurum, ſi homo non peccaſſet, neque ad hoc aſſerendum poteſt ex Scriptura ſacra, & Patribus fundamentum ſumi. An verò, non exiſtente peccato, habiturus eſſet Deus tale decretum, res eſt incerta, quæ adductis coniecturis in A vtramque partem poſſet diſputari. Non eſt autem improbabile, Deum non fuiſſe prætermiſſurum tantum, támque admirabile myſterium; in quo poſt incarnationis opus, eius omnipotentia, & reliqua attributa maximè relucent, etiam ſi homines non indigerent remedio contra peccatum; præſertim cùm hoc ſacramentum per ſe primò non ordinetur ad tollendum peccatum, ſed ad contrahendum maius charitatis vinculum, & quaſi ad communicandum cum cæteris hominibus altiſſimum Incarnationis beneficium per ſummam quandam participationem, vt Chryſoſtomus inquit, & probari hoc poſſet Primò, *Chryſoſt.* quia per hoc ſacramentum ipſa humanitas Verbo coniuncta, realiter coniungit ſuo modo cæteris hominibus: hoc autem eſt quoddam bonum, per ſeſe B maximè hominibus expetibile, & quod valde charitatem fouet, & excitat. Secundò, quia poſt factum Incarnationis myſterium, ipſi etiam Angeli diſ[...]unt à ſenſibili humanitate Verbo vnita. Ergo multo magis expediret hominibus perfici & ſanctificari ab ipſo Chriſto, ſub ſenſibili ſacramento inter eos manente. Tertiò conferret hoc, vt homines perfectiſſimum ſacrificium laudis, & gratiarum actionis Deo offerrent, Chriſtum offerendo realiter præſentem. Quartò denique, quia hoc ipſum Euchariſtiæ myſterium, eſt quoddam ex maximis operibus diuinæ omnipotentiæ, quódq; valde declarat diuina attributa, ſapientiam, charitatem, &c. propter quæ oſtendenda, Deus C operatur. Sed de re incerta hæc ſint ſatis. Poterat etiã hìc de alia circumſtantia huius inſtitutionis tractari, de loco, ſcilicet, vel cœnaculo, in quo hoc ſacramentum inſtitutum eſt. Sed de hac re nihil reperio, quod ad ſcholaſticam diſputationem pertineat. De his verò quæ ad hiſtoriam pertinent, legi poteſt Nicephorus libro 1. cap. 28. & Cæſar Baronius in annalibus anni trigeſimi quarti. *Niceph. Baronius.*

ARTICVLVS VI.

Vtrùm agnus Paſchalis fuerit præcipua figura huius ſacramenti.

Inf. q. 80. art. 20. ad 2. & 4. d. 8. q. 1. a. 2. & art. 12. q. 3. a. 1. q. 2. ad 1.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd agnus Paſchalis non fuerit præcipua figura huius ſacramenti, D *Chriſtus enim dicitur Sacerdos ſecundũ ordinem Melchiſedech, propter hoc, quòd Melchiſedech geſſit figurã ſacrificij Chriſti offerens panem & vinum. Sed expreſſio ſimilitudinis facit, quod vnum ab alio denominetur. Ergo videtur, quòd oblatio Melchiſedech, fuerit potiſſima figura huius ſacramenti.*

2. Præterea, tranſitus maris rubri fuit figura Baptiſmi, ſecundũ illud, 1. Corinth. 10 Omnes baptizati ſunt in nube & in mari. Sed immolatio agni Paſchalis præceſſit trãſitum maris rubri, quem ſubſecutum eſt Manna, ſicut Euchariſtia ſequitur Baptiſmum. Ergo Manna eſt expreſſior figura huius ſacramenti, quàm agnus Paſchalis.

3. Præterea, Potiſſima virtus huius ſacramenti eſt, quòd introducit nos in regnum cœlorum, ſicut quoddam viaticũ. E *Sed hoc maximè præfiguratum fuit in ſacramento expiationis, quando Pontifex intrabat ſemel in anno cum ſanguine in Sancta Sanctorum: ſicut Apoſtolus probat, Hebr. 9. Ergo videtur, quòd illud ſacrificium fuerit expreſſior figura huius ſacramenti, quàm agnus Paſchalis.*

Sed contrà eſt, quod Apoſtolus dicit, 1. Cor. 5. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus: itaque epulemur in azymis ſynceritatis, & veritatis.

Reſpondeo dicendum, quòd in hoc ſacramento tria conſiderare poſſumus; ſcilicet id, quod eſt ſacramentum tantùm, quod eſt panis & vinum; & id, quod eſt res & ſacramẽtum, ſcilicet, corpus Chriſti verum; & quod eſt res tãtùm, ſcilicet, effectus huius ſacramenti. Quantum igitur ad id, quod

quod eſt ſacramentum tantùm, potiſſima figura fuit huius ſacramenti, oblatio Melchiſedec, qui obtulit panem, & vinum. Quantum autem ad ipſum Chriſtum paſſum, qui cõtinetur in hoc ſacramento, figuræ eius fuerunt omnia ſacrificia veteris Teſtamenti, præcipuè ſacrificium expiationis, quod erat ſolemniſſimum. Quantum autem ad effectum, fuit præcipua eius figura Manna, quod habebat in ſe omnis ſaporis ſuauitatem (vt dicitur Sap. 16.) ſicut & gratia huius ſacramenti, quantum ad omnia reficit mentē, ſed agnus Paſchalis, quantum ad hæc tria præfigurabat hoc ſacramētum. Quantum enim ad primum, quia mãducabatur cum panibus azymis, ſecundùm illud, Exodi 12. Edent carnes & azymos panes. Quantum verò ad ſecundum, quia immolabatur ab omni multitudine filiorum Iſrael decimaquarta Luna, quod fuit figura paſſionis Chriſti, qui propter innocentiam dicitur agnus. Quantum verò ad effectum, quia per ſanguinem agni Paſchalis protecti ſunt filij Iſrael à deuaſtante angelo, & educti de Ægyptiaca ſeruitute. Et quantum ad hoc ponitur præcipua figura huius ſacramenti agnus Paſchalis, quia ſecundùm omnia ipſum repræſentat.

COMMENTARIVS.

QVæſtio huius articuli annexa eſt diſputationi præcedenti. Cùm enim oſtenſum ſit, non fuiſſe conueniens, vt hoc ſacramentum re ipſa præceſſerit incarnationem, dubitari non immeritò poteſt, an expedierit, vt præceſſerit ſaltem in figura, eo modo, quo Chriſtus dicitur *agnus occiſus ab origine mundi.* In qua re impius Lutherus irridet piam diligentiam, quam D. Thom. adhibuit in explicandis huius myſterij figuris: ſed ille potiùs irridendus eſt, cùm Paulum contemnat 1. ad Corinth. 10. dicentem, *Omnia in figura contingebant illis*; qui etiam ſingulariter propter huius myſterij repræſentationem dixiſſe videtur, *Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt*, ſcilicet, manna, quod figura fuit huius ſacramenti. Certum ergo eſt, fuiſſe conueniens ſacramentum hoc præfigurari, prius quàm fieret. Hoc enim ad maieſtatem eius commendandam pertinuit. Et præterea, quia cùm eſſet difficillimum, paulatim tradi & prædici oportuit. Et ideo Cõcilium Tridentinum, ſeſſ. 22. cap. 1. vt certum tradit præceſſiſſe varias figuras huius ſacramenti, quas Magiſter & Theologi in 4. d. 8. diligenter explicant, præſertim Bonauen. art. 1. per tres quæſtiones. Richard. art. 1. q. 3. Durand. q. 1. alter Duran. in rationali diuinorum offi. lib. 6. c. 69. Gab. lect. 55. & 81. in can. Vt autem paucis rem hanc complectamur, ad quatuor capita reducuntur figuræ: nam vel ſumptæ ſunt ex ſenſibili ſacramento, vel ex eo, quod in hoc ſacramento eſt res & ſacramentum ſimul, vel ex effectu, vel ex omnibus ſimul.

(1. Cor. 10. — Conc. Trid. — Magiſter. — S. Bonauentu. — Richard. — Durandus. — Gabriel.)

Primò igitur quædam figuræ datæ ſunt ad ſignificandum id, quod in Euchariſtia eſt ſacramentum tantùm, id eſt, ſpecies panis & vini: huiuſmodi fuit oblatio Melchiſedec, Gen. 14. licèt Paul. ad Hebr. 7. illam pertractans, hoc myſterium prætermiſerit: cuius rationem in 2. tom. reddidimus, cùm de Sacerdotio Chriſti ageremus, q. 22. Idem ſignificarunt panes propoſitionis, Exodi 40. Leuit. 23. de quibus ſoli mundi edere poterant, 3. Reg. 21. ita Damaſcen. lib. 4. c. 14. Cyrill. Hieroſolym. Catecheſ. 4. Myſtag. Hieron. ad Tit. 1. Item panis primitiarum, Exodi 23. ex Irenæo, lib. 4. contra hæreſes, capite 32. Item panis ſubcinericeus Heliæ, 3. Rex. 19. Eodem ſenſu per figuram prædixit hoc myſterium Dauid, Pſalm. 115. dicēs, *Quid retribuã Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi: Calicem ſalutaris accipiam*, & Pſalm. 22. *Calix tuus inebrians, quàm præclarus eſt?* vt exponit Hieron. Epiſt. 150. ad Edibiam, q. 2. de hoc etiam myſterio, interpretatur Cyprian. Epiſt. 63. illud Prouerbio. 9. *Sapientia ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem, miſcuit vinum, & propoſuit menſam ſuam*, & infrà, *Venite & comedite panem meum, & bibite vinum, quod miſcui vobis.* Denique docet ibidem Cyprianus, panem huius ſacramenti indicatum eſſe in Euangelio in quinque panibus, ex quibus Chriſtus multitudinē, quæ ipſum ſequebatur, ſatiauit Matth. 14. Vinum autem, in vino ex aqua miraculosè procreato, Ioannis 2.

(Gen. 14. — Heb. 7. — Exodi 40. — Leuit. 23. — 3. Reg. 21. — Damaſc. — Cyrill. — Hieronym. — Irenæus. — 3. Reg. 19. — Pſal. 115. 22. — Hieron. — Cyprianus. — Prouerb. 9. — Matth. 14. — Ioan. 2.)

Secundò fuerunt aliæ figuræ ſignificantes præcipuè effectum, ſeu rem tantùm huius ſacramenti, inter quas præcipua fuit manna, & latè interpretantur Auguſt. Chryſoſt. Cyril. & Theophil. Ioan. 6. Idem Chryſoſt. homil. 23. in 1. ad Cor. qui in verbo illo, *Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt*, intelligit ſignificatum manna, quatenus figura erat huius ſacramenti, vt Theophil. etiam exponit. Et eandem figuram rectè tractat Ambroſ. lib. 5. de ſacr. capite 1. & libro de iis, qui initiantur, capite 8. & 9. Origen. homil. 7. in Numeros. Greg. Niſſen. libro de vita Moyſis circa medium. Nam primò manna datum eſt hominibus peregrinantibus in deſerto, vt poſſent ad terram promiſſam pergere. Secundò, habebat omnem ſaporis ſuauitatem, Exodi 16. Tertiò, licèt varij varias menſuras colligerent, eandem poſtea inueniebant, eodem cap. 16. Exod. Quartò, fuit cibus de cœlo miſſus, & qui optimè nutriebat, quæ omnia aptiſſimè ſignificant effectum & excellētiam huius ſacramenti. Ac denique ſicut manna expoſitum fuit dubitationi, Pſalm. 77. *Nunquid poterit parare menſam in deſerto? nunquid panem poterit dare, aut parare menſam populo ſuo?* & contradictioni, Num. 21. *Nauſeat anima noſtra ſuper cibo iſto leuiſſimo*, ita hoc ſacramentum à principio dubitationib. & contradictionibus fuit expoſitum, Ioan. 6. *Quomodo poteſt hic carnem ſuam dare ad manducãdum?* Deinde huius ſacramenti figura dicitur fuiſſe, etiam ratione effectus, lignum vitæ, quod erat in Paradiſo ad conſeruãdam vitam. Sic etiam interpretantur Sancti effectum mellis, quo oculi Ionathæ aperti ſunt, 1. Reg 14.

(Auguſt. — Chryſoſt. — Cyrill. — Theophil. — Ambroſ. — Origenes. — Greg. Niſſ. — Pſal. 77. — Num. 21. — Ioan. 6. — 1. Reg. 14.)

Tertiò, aliæ figuræ datæ ſunt ad ſignificandam rē contentam, id eſt, Chriſtum, qui eſt res & ſacramentum ſimul, & hoc modo cenſetur fuiſſe figuræ huius ſacramenti omnia ſacrificia legis naturæ, & veteris, vt docent Leo Papa ſermone 8. de paſſione. Auguſt. lib. 1. contra aduerſar. legis & Prophet. cap. 18. & lib. 17. de Ciuit. cap. 20. omnia enim illa Chriſtum ſignificabant, præſertim ſacrificium expiationis, vt hic dicit D. Thom. Vbi oportet aduertere, plura ex illis ſacrificiis immediatè ſignificaſſe ſacrificium Chriſti cruentum, vt indicauit Paul. ad Hebr. 9. quia verò, cùm hoc ſacramentum conficitur, ſimul offertur ſacrificium, quod memoriale eſt illius ſacrificij, & in vtroque idem eſt principale offerens, & eadem res oblata, licèt modus ſit diuerſus; ideo dicitur in illis ſacrificiis præfiguratum eſſe hoc ſacramentum, quoad rem in illo contentam, quæ eſt res & ſacramentum ſimul. Propter hanc etiam cauſam in veteri Teſtamento corpus Chriſti per panem, & ſanguis per vinum ſignificata ſunt, vt Hierem. 11. *Mittamus lignum in panem eius*, id eſt, *crucem in corpus eius*, vt Tertullianus expoſuit lib. 4. contra Marcionem, cap. 40. & Lactantius lib. 4. inſtitutionum, cap. 18. Hieronymus, & Origenes ſuper Hieremiam. Idem Hieronym. dicta epiſt. 150. ſignificari dicit verbis illis Iacob, Geneſ. 28. *Si fuerit Dominus meus mecum, & dederit mihi panē ad edendum, & veſtimētum ad operiendum*: id eſt, Chriſtum, qui eſt panis vitæ, Ioan. 6. & in

(Leo Papa. — Auguſt. — Heb. 9. — Hierem. 11. — Tertul. — Lactantius.)

& indumentum fidelium, qui in ipſo baptizati ſunt, A
Geneſ. 49. ad Galat. 3. ſic etiam dicitur Geneſ. 49. *Lauabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine vuæ pallium ſuum*; vt enim
S. Cyprian. inquit Cyprianus epiſtola 63. *Quando ſanguis vuæ dicitur, quid aliud, quàm vinum calicis Dominici, & ſanguis oſtenditur?* Denique ſignificatus eſt ſanguis calicis Chriſti in ſanguine veteris Teſtamenti, quo Moyſes poſt legem latam aſperſit populum, dicens, *Hic eſt*
Exodi 24. *ſanguis Teſtamenti, quem miſit ad vos Deus*, Exodi 24. & ad Hebr. 9. Vnde Chriſtus, vt in ſe veritatem im-
Matth. 26. Lucæ 22. pleri oſtenderet, eiſdem verbis dicit Matthæi 26. *Hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti*: & Lucæ 22. *Hic calix nouum Teſtamentum eſt in ſanguine meo.*

Vltimò eſt inſignis figura agni paſchalis in quo
B omnia dicta repræſentata ſunt. Agnus n. ſignificabat Chriſtum, non ſolùm vt hoſtiam, ſed etiam vt cibum, quia agnus ille non tantùm immolari, ſed etiam comedi præcipiebatur, ſanguis verò eius effectum redemptionis Chriſti, per quem à deuaſtante Angelo protecti, & à ſeruitute Ægyptiaca erepti ſumus; panis azymus materiam huius ſacramenti; vna domus Eccleſiam, quæ hoc ſacramento perficitur, & in ſe, & cum Chriſto magis, ac magis vnitur; & ideo in illa ſola hæc hoſtia offerenda eſt, & diſtribuendus hic cibus, ne ſanctum canibus tribuatur, vt eleganter di-
S. Cyprian. S. Auguſt. xit Cyprianus lib. de vnitate Eccleſiæ. Auguſt. ſerm. 150. & 181. de tempore cap. 12. & lib. 2. contra lite-
S. Gregor. ras Petiliani, cap. 37. & Gregor. lib. 35. moral. cap. 7.
Tertull. alias 5. qui eandem figuram optimè explicat homil.
S. Leo. C 22. in Euangelia Tertull. lib. 4 contra Marcionem, c.
S. Hyeron. 40. Leo Papa ſerm. 7 de paſſione. Hieronym. Matth.
Heſychius. D. Thom. 26. Heſychius in 23. caput Leuit. D. Th. 1. 2. q. 102. art. 5. ad 2.

QVÆSTIO LXXIIII.

De materia Euchariſtiæ, quantum ad ſpeciem, in octo articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de materia huius ſacramenti. Et primò, de ſpecie materiæ: ſecundò, de conuerſione panis & vini in corpus Chriſti: tertiò, de modo exiſtendi corporis Chriſti in hoc ſacramento: quartò, de accidentibus panis & vini, quæ in hoc ſacramento remanent.

D Circa primum quæruntur octo.

Primò, vtrùm panis & vinum ſint materia huius ſacramenti.

Secundò, vtrùm ad materiam huius ſacramenti, requiratur determinata quantitas.

Tertiò, vtrùm materia huius ſacramenti ſit panis triticeus.

Quartò, vtrùm ſit panis azymus, vel fermentatus.

Quintò, vtrùm materia huius ſacramenti ſit vinum de vite.

Sextò, vtrùm ſit admiſcenda aqua.

E *Septimò, vtrùm aqua ſit de neceſſitate huius ſacramenti.*

Octauò, de quantitate aquæ, quæ apponitur.

POſt explicatam quæſtionem, an ſit hoc ſacramẽtum, incipit inquirere D. Thomas, quid ſit, & eſſentiam huius explanare; agens priùs de materia, poſtea verò de forma huius ſacramenti. Prius verò, quàm ad has partes ſpecialiter deſcendamus, expediens viſum eſt diſputationem præmittere, in qua generatim inquiramus, in quo huius ſacramenti ratio, & eſſentia conſiſtat, ita enim facilior erit poſtea diſputatio de ſingulis partibus ſacramenti.

A

DISPVTATIO XLII.

De eſſentia, & partibus huius ſacramenti in communi.

SVpponimus ad hoc ſacramentum cõficiendũ multa concurrere; ſcilicet aliquam verborum formam, materiã panis & vini; quæ dũ conficitur ſacramẽtum partim tranſit, ſcilicet, quod ad ſubſtantiam panis & vini, & vt ſic materia remota dicitur partim permanet, ſcilicet, quo ad accidẽtia, & vt ſic materia proxima appellatur. Præterea corpus, & ſanguinem Chriſti, quæ ſub ſpeciebus conſecratis
B continentur: ac denique poſt hæc reperitur vſus huius ſacramenti; quæ omnia in ſequentibus probanda ſunt. Hic ſolum explicandum eſt, quomodo hæc componant hoc ſacramentum, ſeu quid illorum ad eſſentiam eius componendam intrinſece pertineat. Nam de omnibus dictis eſt dubium, præterquam de materia remota, de qua, cum non maneat, non eſt inter Catholicos controuerſia. Supponendæ ſunt etiam hoc loco differentiæ huius ſacramẽti à reliquis, quas ſupra diſput. 39 ſect. 2. late tradidimus.

SECTIO I.

An ſpecies conſecratæ ſint ſacramentum Euchariſtiæ, vel de intrinſeca ratione eius.

C DVobus modis videtur eſſe ab aliquibus nega- 1. Opinio.
tum, ſpecies conſecratas intrinſecè conſtituere, & eſſe de eſſentia ſacramenti Euchariſtiæ. Primus fuit Vualdenſis tomo 2 de ſacramentis, cap. 21. vbi di- Vualdenſis.
cit, in aliis ſacramentis ſolum viſibile ſignum, inuiſibilem gratiam ſignificans, eſſe ipſum ſacramentum; hîc verò ſacramentum eſſe inuiſibilem gratiam, per viſibile ſignum proximè ſignificatam, id eſt, Chriſtum Dominum, quem verba ſignificant, & ſub ſpeciebus conſtituunt, ſpecies autem & continent, & ſignificant. Vnde concludit, ſpecies nec ad eſſentialem conſtitutionem huius ſacramenti pertinere, nec eſſe ſacramentum, niſi per quandam analogiam quia ſunt ſignum ſacramenti, ſicut color dicitur ſanus, quia eſt ſignum ſanitatis. Fundatur hic author ſolùm in
D quibuſdam Sanctorum teſtimoniis, qui hoc ſacramentum corpus, & ſanguinem Chriſti appellant, quos partim citauimus quæſt. præced. artic. 4. partim allegabimus infrà ſect. 3. vbi verum illorum ſenſum expendemus. Et confirmari poteſt hæc opinio, quia ſpecies ſicut non ſignificant, ita nec efficiunt gratiam ſanctificantem, ſed ſolùm ſignificant Chriſtum, quem continent. Chriſtus verò ipſe eſt, qui gratiam confert, iuxta illud Ioan. 6. *Qui manducat* Ioan. 6.
me, & ipſe viuet propter me. Cùm enim humanitas ſit inſtrumentum coniunctum & præſens, ac proximè adſit, non indiget alio inſtrumento; ſpecies ergo nihil efficiunt, ergo non ſunt ſacramentum, nec pars ſacramenti.

E Secundus modus, ſeu ſecunda opinio eſt ſpecies 2. Opinio.
non eſſe partem ſacramenti huius, quia ſolùm forma verborum eſt totum ſacramentum. Hæc ſententia tribui ſolet Caietan. qui ſuprà quæſt. 63. art. 6. ita Caietanus.
loquitur. circa Euchariſtiæ ſacramentum, duo poſſunt conſiderari, ſcilicet ipſum ſacramentũ, quod nihil aliud eſt, quàm actio ſacramentalis conſiſtens in conſecratione materiæ; cùm ergo conſecratio verbis fiat, ſignificat ſola verba eſſe Euchariſtiæ ſacramentum. Quæ ſententia tribuitur etiam Marſil. in Marſil.
4. q. 1. art. 1. & q. 6. artic. 2. & videtur illi fauere diuus Thom. in 4. d. 8 quæſtio. 1. artic. 1. quæſtiunc. 1. cùm D. Thom.
dicit, in ſacramento Euchariſtiæ ſanctificationem mate

materiæ eſſe ipſum ſacramentum. Et ſuaderi poteſt hæc opinio;quia in ipſo ſacramento ſola verba ſunt ſenſibile ſignum,efficax ſummæ gratiæ,id eſt, Chriſti,quem ſignificant,& quodammodo efficiunt: ſpecies autem, vt dictum eſt,nihil efficiunt. Et confirmatur; quia negari non poteſt, quin verba habeant ſignificationem ſacramentalem; ergo vel ſunt ſacramentum, vel pars ſacramenti: non ſunt autem pars,quia non habent compartem, cum qua vnum totum conſtituant, quia ſucceſſiuum cum permanente non poteſt coniungi ad vnum totum conſtituendum;ergo ſunt integrum ſacramentum, & non aliud,quàm Euchariſtia:ergo.

1.Concluſ. Dicendum verò primò eſt, ſolum Chriſti Domini corpus,ac ſanguinem non eſſe integrum Euchariſtiæ ſacramentum. Hæc eſt communis ſententia Doctorum,quos ſtatim referam,& colligitur ex Innocent.III.& ex Concil. Trid. & ex aliis multis Patribus & decretis, quæ ſtatim ad probandam tertiam concluſionem afferam. *Innoc.III. Conc.Trid.* Ratio verò clara eſt, quia de ratione ſacramenti eſt, vt ſit per ſe ſignum ſenſibile;Chriſtus autem,vt in hoc ſacramento, non eſt modo ſenſibili: ergo per ſe ſumptus non poteſt eſſe totum ſacramentum; neceſſe eſt enim, vt intrinſeca eſſentia ſacramenti, aliquod ſignum, quod ſenſibus obiici poſſit,includatur. Vnde,ſi res aliqua per ſe inſenſibilis interdum eſt pars ſacramenti, neceſſe eſt, vt cum alia per ſe ſenſibili coniungatur,& aliquo modo, ſaltem per accidens, ſentiatur, vt in contritione, & confeſſione videre licet. Sic igitur corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, non poteſt per ſeſe conſtituere ſacramentum, cùm ſecluſis ſpeciebus nullum ſignum per ſe ſenſibile maneat,quod ad conſtituendum ſacramẽtum ſufficiens ſit.Vnde apertè repugnat, ſpecies habere rationem ſacramenti per analogiam ad Chriſti corpus, cùm potiùs ipſum corpus per ipſas tantùm ſpecies aliquo modo,ſcilicet ſacramentaliter,ſentiatur; ſpecies autem per ſe ſenſibiles ſint. Propter quod ſancti Patres docent,ipſas ſpecies eſſe ſacramentum tantùm; corpus autem Chriſti eſſe rem, & ſacramentum ſimul.

2.Concluſ. Dico ſecundò, verba conſecrationis non ſunt Euchariſtiæ ſacramentum. Communis eſt concluſio Theologorum, & exiſtimo eſſe certam,colligiq; ex communi loquendi modo Sanctorum, & Conciliorum,appellantium ſpecies ipſas,ſacramentum, vt iam iam videbimus.Præterea dicunt Patres, conſecratione perfici ſacramentum Euchariſtiæ, non autem conſecrationem eſſe ipſum ſacramentum. *Auguſt.* Aug. lib.20.contra Fauſtum,cap.13.*Noſter panis & calix, certa conſecratione myſticus fit nobis,non naſcitur*,& in c. quia paſſus, de Conſecrat. d.2. *Myſterium*, dicitur, *pacis & vnitatis noſtræ in ſua menſa conſecrauit.* *Greg Niſſ.* Greg. Niſſen.in cap.quia corpus, eadem diſt. *Neceſſarium erat,vt in die cœnæ ſacramentum nobis corporis & ſanguinis ſui conſecraret*, & ſimilia habet Ambroſ. lib.de iis,qui initiantur,c.9.& lib.4.de ſacr.cap.4. *Ambroſ.* Ac denique in c. Ego Berengarius, in ſuæ hæreſis abiuratione,iurat ille,ſe credere poſt conſecrationem, non ſolùm ſacramentum, ſed verum corpus & ſanguinẽ Chriſti Domini noſtri in altari manere. Ergo, cùm verba tranſeant, & ſacramentum maneat, neceſſe eſt ſacramentum eſſe aliquid,præter verba. Nec poteſt accommodari eorum fuga,qui exponunt manere ſacramentum,quia manet Chriſtus,qui eſt res, & ſacramentum ſimul: quia ibi expreſsè dicitur manere ſacramentum,præter corpus & ſanguinẽ Chriſti,quæ ſunt res & ſacramentum ſimul.Deniq; *Conc.Flor.* Concil. Flor. expreſsè dixit, per hæc verba hoc confici ſacramentum, Concil.Trid. ſeſſ.13.cap.1.dicit,poſt panis & vini conſecrationem, Chriſtum Dominum in hoc ſacramento contineri: *Conc.Trid.* ergo præter rem & ſacramentum,ſcilicet,Chriſtum,manet ſacramentum continens ipſum. Non enim ipſum ſeipſum continet: vnde id dictum eſſe ratione ſpecierum, certum eſt, vt clariùs explicatur in c. firmiter, de ſum. Tri.& fi.Cath. vbi dicitur,Chriſtum contineri in altari ſub ſpeciebus: ſi ergo verba conficiunt Euchariſtiæ ſacramentum, & poſt verba præter corpus & ſanguinem Chriſti,manet ſacramentũ, in quo Chriſtus continetur,non ſunt verba ipſum ſacramentum. Et confirmatur, quia Euchariſtia eſt ſacramentum permanens, quod a fidelibus ſumitur, vt animarum cibus & adoratur; & circumfertur, & pro infirmis ſeruatur, vt Concil. Trident.tradit,ſeſſ.13.per multa capita. *Conc.Trid.* Verba autem nec permanent,nec ſumuntur à fidelibus, nec adorantur, circumferuntur, aut ſeruantur: ergo illa, per ſe ſola, non poſſunt eſſe Euchariſtiæ ſacramẽntum, quia non conueniunt illis proprietates rei permanentis, quæ ſacramento Euchariſtiæ attribuuntur. Et hæc concluſio euidentiùs conſtabit ex ſequenti. Nec exiſtimo D. Thomam, aut aliquem authorem grauem ſenſiſſe contrarium: quamquam interdum aliqui minùs propriè loqui videantur. Quia in re perſpicua non exiſtimarunt de vero ipſorum ſenſu potuiſſe dubitari. Propriè ergo,& in rigore falſum eſt aſſerere,ſacramentum Euchariſtiæ eſſe actionem conſecrandi,& ſi alicubi hoc reperitur, interpretandum eſt, vel de actione,ratione ſui termini, vel in ſenſu cauſali, ſcilicet Euchariſtiam confici conſecratione.Et ita ſeſe exponit apertè D.Thom. illo loco, & infrà hac 3.p.q.78.art.8.& ſæpe aliàs:& idem eſt ſenſus Caietani,qui illo loco non tractabat de eſſentia huius ſacramenti, ſed de actionibus, quæ in illo interueniunt, ſcilicet conſecratione, & ſumptione, vt oſtenderet,per neutram illarum characterem imprimi, de quo ibi diſputabat. Marſil. etiam eodem modo interpretandus eſt. *Marſil.* Nam licèt in priori loco obſcuriùs loquatur, in poſteriori ſatis apertè veritatem docet.

Species conſecratæ pertinẽt ad eſſentiam Euchariſtiæ. Dico tertiò, ſpecies conſecratas eſſe Euchariſtiæ ſacramentum, ſeu ad illius conſtitutionem intrinſecè & eſſentialiter pertinere. Propono concluſionem hanc ſub diſiunctione, quia perfecta illius intelligentia pendet ex iis, quæ dicemus duabus ſequentibus quæſtionibus. Vbi oſtendemus, ſenſum vtriuſque partis rectè intellectum eodem reuolui. Concluſio ergo eſt communis Theologorum.D.Th. hîc art.1.ad 2.& 3.& aliorum in 4.diſt.8. *D.Thom.* Vbi Magiſter etiam hoc ſacramentum dicit eſſe,*inuiſibilis gratiæ viſibilem formam.*Vnde concludit, ipſas ſpecies eſſe ſacramentum tantùm, quod priùs docuerat Hugo de S.Victore lib.2.de ſacramentis.p.8.c.7.tenet Altiſiod.lib.4.Summæ,tractatu 5.cap.1.Alenſ.4.p.quæſt. 31.memb.3.Caietan.quæſt.57.art.1.in fine, Richard. articulo 1.Viguerius in Summa capit. 16. §. 3. *Hugo Vict. Altiſiodor. Alenſ. Caiet. Richard. Viguerius.* quam Theologorum doctrinam amplexus eſt Innocent. III. in cap. cùm Marthæ, de celebrat.Miſſarum,docent ſpecies viſibiles eſſe ſacramentum tantùm. Et indicatur etiam in cap. hoc eſt, de Conſecratione, diſt. 2. quod ex Auguſtino deſumptum eſt, partim epiſt.23.ad Bonifacium, partim aliis locis,& Concil.Trident.ſeſſio.13.cap. 3. *S.Auguſt. Conc.Trid.* eadem vtitur doctrina, cùm docet, commune eſſe huic ſacramento cum cæteris, eſſe inuiſibilis gratiæ viſibilem formam. Et confirmatur: nam ratione ſpecierum, dicitur corpus Chriſti contineri in ſanctiſsimo Euchariſtiæ ſacramento, eadem ſeſsio. cap. 1 & in cap. ſpecies, de

A de Conſecrat. d. 8. & ſæpe aliàs. Nec enim corpus Chriſti ratione ſui ipſius poteſt dici contineri in ſacramento magis, quam in ſe ipſo; ſunt ergo ipſæ ſpecies ſacramentum; vel certe ſacramentum ipſum componunt, vel intrinſecè conſtituunt. Et alia ſimilia argumenta confici poſſunt ex multis aliis locutionibus de hoc ſacramento, quæ in Concil. Trident. & in variis decretis, de Conſecrat. d. 2. facilè repe-rientur. Ratio verò clara eſt, quia ſpecies viſibiles ſunt ſignum ſacrum. Significant enim Chriſtum, quem continent, ſignificant autem illum, vt animarum cibum, atque adeò, vt ſanctificantem homines, per modum ſpiritualis nutrimenti: quæ ſignificatio ad rationem ſacramenti poſſet ſufficere, tamen prætera ſignificant gratiam, & charitatem; quia ſignificant vnionem in vno corpore Chriſti myſtico; quæ vnio charitate perficitur. Ac denique realiter in ſe continent Chriſtum, quod genus quoddam cauſalitatis eſt, & fortaſſe ad efficientiam pertinet, vt infra dicam. Tandem probabile eſt, efficere etiam gratiam, vt inſtrumentum phyſicum Chriſti; nihil ergo deeſt ſpeciebus conſecratis, quo minùs poſſint Euchariſtiæ ſacramentum componere, ſeu conſtituere.

B

Fundamenta contrariorum deſtruuntur. Fundamenta contrariarum opinionum ex dictis ferè ſoluta ſunt; VValdenſis enim in æquiuoco laboraſſe videtur: nam ex eo, quòd corpus & ſanguis Chriſti ſunt res præcipuè, ex quibus maxima dignitas huius ſacramenti conſurgit, exiſtimauit accidentia, comparatione illarum, quaſi nihil eſſe, & ideo analogicè eſſe ſacramentum, cùm tamen valde diuerſum ſit agere de rei nobilitate, ac agere de ratione ſacramenti, quia cùm de ratione ſacramenti ſit eſſe ſignum ſenſibile, fieri poteſt, vt in re minùs nobili prius & exactius inueniatur ratio ſacramenti, ſi illa per ſe ſenſibilis, quàm in re nobiliori, ſi non ſit per ſe ſenſibilis, ſed tantùm per aliam, vt in preſenti accidit, ſicut explicatum eſt. Patres verò, quos VValdenſis allegat, licèt dicant corpus Chriſti eſſe ſacramentum, non tamen excludunt ſpecies. Quomodo autem intelligendi ſunt, in ſect. 3. dicemus. Ratio verò in fauorem illius ſententiæ facta falſum ſumit, vt viſum eſt, & idem dicendum eſt ad rationem factam pro ſecunda ſentẽtia, de qua plura in ſequẽti ſectione dicemus.

C

SECTIO II.

An forma verborum conſecrationis ſit de eſſentia huius ſacramenti, intrinſecè illud conſtituens.

Quotupliciter accipiatur cõſecratio. Conſecratio duobus modis accipi poteſt. Primò, pro forma verborum, qua hoc ſacramentum conficitur. Secundò, pro actione illa mirabili, qua panis in corpus Chriſti conuertitur. De hac poſteriori non eſt quæſtio; quia conſtat, illam eſſe viam ad conſtituendum hoc ſacramentum, non tamen pertinere intrinſecè ad ipſam rationem ſacramenti; quia non eſt forma ſenſibilis, ſed potiùs inuiſibilis actio eius: ſicut ſpiritualis actio, qua per formam, verbi gratia Baptiſmi, efficitur gratia in anima, non eſt ſacramentum, ſed potiùs res ſacramenti, ſeu via ad illam. Intelligitur ergo quæſtio de ipſa forma verborum, de qua non eſt controuerſia inter Catholicos, quin aliquo *Conc. Flor.* modo ſit forma huius ſacramenti, vt Concilium Florent. tradit, & infrà q. 78. latiùs dicetur. Difficultas verò eſt, quomodo intelligendum ſit, eſſe formam; ſcil. an tanquam formam informantem & conſtituentem ipſum ſacramentum, an verò ſolùm, vt formam extrinſecè illud efficientem.

D

Verba conſecrationis non ſunt aliquod integrum ſacramentum. Supponendum ſecundò eſt, illa verba non eſſe integrum aliquod ſacramentum, quia neque eſt Euchariſtia, vt oſtendimus, neque aliud aliquod ab illa diſtinctum, quamquam Gabr. d. 6. art. 3. dub. 2. contrarium aſſerere voluerit, licèt formidando. Sed eſt noua & abſurda ſententia, qua poſita plura eſſent ſacramenta, quam ſeptem, quod Gabriel conſequenter concedit. Quamuis per reductionem, dicat ad ſeptem omnia reuocari, quod ego ſuprà ſatis improbaui in diſput. 39. & 1. huius materiæ. Ratio etiam à priori adiungi poteſt; quia id, quod eſt integrum ſacramentum nouæ legis, eſt proximum ſignum efficax gratiæ ſanctificantis, quam continet, & confert, vt patet ex generali doctrina de ſacramentis nouæ legis. Hæc autem verba non ſunt inſtituta ad conferendam gratiam. Vnde non poſſunt immediatè applicari ad ſanctificationem hominis, ſed ſolùm ad ſanctificationem materiæ. Et ideo ſola illa, ac per ſe ſumpta, non poſſunt eſſe integrum ſacramentum nouæ legis, ſicut ſanctificatio Chriſmatis, aut benedictio olei, non poteſt habere integram rationem ſacramenti. Et ita meliùs docuerat idem Gabr. lect. 35. in canonem, & omnes Doctores, diſt. 8. Et ex his intelligitur facile ratio dubitandi in propoſita quæſtione.

Gabriel. Conſecrationẽ nec eſſe Euchariſtiã nec eius partem, qui aſſerant. Sotus. Prima igitur ſententia dicit hanc formam nec eſſe ſacramentum nec partem ſacramenti Euchariſtiæ. Poteſt pro hac ſententia referri Sotus in 4. d. 1. art. 1. ſed ille generaliter in omnibus ſacramentis negat formas eſſe partes intrinſecas, ſed in hoc deceptus eſt, vt ſuo loco oſtendimus. Nec in aliis eſt eadem ratio dubitandi, quæ in iſto. Tenet igitur propriè *Scotus. Gabriel. Victoria. Ledeſma. Catherinus. Claudius. Alanus.* hanc ſententiam Scot. d. 8. q. 2. ad tertium, quem ſequitur Gabr. ibi. q. vnic. in principio, & lect. 38. in can. Victoria in Sum. numero 52. Ledeſma q. 14. artic. 1. dub. 2. Catherinus Opuſc. 2. de verbis, quibus Chriſtus conſecrauit, Claudius repetit. 4. cap. 12. & optimè omnium Alanus, libro primo de Euchariſtia, cap. 3. 4. & 5. Hi dicunt non eſſe de ratione ſacramenti, vt eſſentialiter atque intrinſecè conſtet rebus & materia & verbis, vt forma, ſed ſolùm, vt ex rebus & verbis conficiatur, quacumque ratione: quod in hoc ſacramento ſeruatur ſolùm, quia verba ſunt neceſſaria ad conficiendum hoc ſacramentum, per modum formæ extrinſecè efficientis. Et primò *Florent.* ſuadetur ex Concilio Florentino, quod primùm in genere loquens, non dicit omnia ſacramenta conſtare ex materia & forma, ſed omnia tribus perfici, materia, forma, & miniſtro. Ex quo ſolùm habetur, illa tria eſſe neceſſaria, non verò eſſentialia, vt de miniſtro dicere neceſſe eſt. Statim verò loquens in ſpecie de hoc ſacramento, dicit materiam eſſe panem & vinum; formam autem verba. Conſtat autem illam materiam non eſſe intrinſecam, & eſſentialem ſacramento in facto eſſe: ſed ſolùm eſſe materiam remotam, & quaſi terminum à quo, neceſſarium in fieri. Ergo eodem modo dici poterit forma

E

ſacramenti in fieri; non verò conſtituens illud intrinſecè in facto eſſe. Vnde inferiùs idem Concilium dicit, hanc eſſe formam, *qua hoc conficitur ſacramentum*, & eodem modo loquuntur Patres ſuprà citati. Eſt ergo hæc forma efficiens, non informans hoc ſacramentum. Vnde arguitur ſecundò ex differentia inter hoc ſacramentum, & reliqua; quia in aliis forma non efficit ſacramentum, ſed effectum ſacramenti, & ideo poteſt per ſe conſtituere ſacramentum; at verò hic forma efficit ſacramentum: ergo non formaliter conſtituit; quia, teſte Ariſtotele, forma informans, & efficiens non coincidunt in eandem numero. Tertiò, quia in aliis ſacramen-

tis non eſt aliud eſſe, quàm fieri; & ideo eiſdem formis ſunt, quibus fiunt: at hoc ſacramentum, præter fieri habet eſſe permanens, res autem permanens conſtituitur in ſuo eſſe per formam permanentem diſtinctam ab actione, qua fit; quia in tali re aliud eſt eſſe, aliud fieri. Vnde confirmatur, quia tranſacta forma manet in altari integrum ſacramentum & non manet compoſitum ex rebus & verbis; ergo non eſt hoc compoſitum ſacramentum, ſed illa tantùm res, quæ in altari permanet; & conſequenter verba non ſunt pars extrinſeca ſacramenti. Antecedens conſtat ex decretis ſuprà citatis, quæ in hoc fauent huic ſententiæ, & in eo etiam, quòd ſimpliciter vocant ſpecies ſacramentum tantùm nulla facta mentione formæ. Vltima ratio, & tertia differentia eſt, quia in aliis ſacramentis proximè applicatur forma ad ſanctificationem fidelium, quod eſt intrinſecum ſacramento nouæ legis. Vt enim ſuprà vidimus, debet eſſe cæremonia ad vſum & ſanctificationem fidelium inſtituta, in hoc autem ſacraméto forma non eſt proxime ad ſanctificandos fideles, ſed ad ſanctificandam materiam, quæ in vſum fidelium poſtea futura eſt; non eſt ergo pars ſacramenti, ſicut in Confirmatione, vel Extrema vnctione ſanctificatio ſeu benedictio materiæ, quamuis ſimpliciter neceſſaria ſit, non eſt tamen pars, vel forma ſacramenti, quia remotè tantùm ordinatur ad vſum, & ſanctificationem fidelium.

Quòd ſi quis interroget, cùm hæc forma ſit ſignũ ſacrum, ſi non eſt ſacramentum, vel pars ſacramenti quid ſit? Reſpondet Soto diſt. 8. quæſt. 1. art. 1. eſſe ſacramentale quoddam. Quod non mihi placet; quia habet effectum maximè ſupernaturalem & ex inſtitutione diuina eſt inſtrumentum efficax, & altioris rationis, quàm ſint ea, quæ ſacramentalia vocantur. Scotus dicit, eſſe viam ad ſacramentum: ſed hoc magis conuenit actioni ipſi, quàm formæ verborum. Meliùs ergo dicetur forma extrinſeca, & efficiens. Vel certe probabiliter dici poteſt, quòd ſit actio ſacrificandi incruentè. Nam, vt infrà dicam, dum hoc ſacramentum conficitur, ſacrificium Deo offertur. Et ex hoc dicendi modo accommodatiſſimè explicatur hæc opinio. Dixi enim ſuprà, agens de ſacramentis in genere, hoc differre inter ſacramentum, & ſacrificium, quod licèt vtrumque ſit ſignum ſacrum, tamen ſacramentum ordinatur ad vſum, & ſanctificationem fidelium, ſacrificium verò ad offerendum Deo aliquid ſacrum, in ſingularem cultum eius. Verba ergo conſecrationis proximè ordinata ſunt ad conficiendum corpus Chriſti, & ſanguinem ſeparatim ex vi verborum; & hoc modo ad immolandum & offerendum Deo incruentè ipſum Chriſtum, in ſingularem cultum ipſius Dei. Et ideo proximè pertinent illa verba ad conſtituendum ſacrificium, & ſunt ſignum ſacrum per modum ſacrificij, non per modum ſacramenti. Quia verò id, quod Deo in ſacrificium offertur, poſtea cedit in vſum fidelium, inde fit, vt per hæc verba, & per hanc ſacrificationem conficiatur ſpiritualis cibus, qui ſit perfectiſſimum ſacramentum, quo reficiuntur fideles. Ex quo etiam colligitur, poſſe hæc verba dici formam huius myſterij, quatenus ſacrificium eſt. Sacrificium enim conſiſtit in fieri, & in actione; ideo forma eius meritò dici poteſt actio ſacrificandi: nam materia, ſeu quaſi materia eſt res oblata, ſeu in cultum Dei confecta, ſeu ſacrificata; eadem verò forma, quæ informat ſacrificium, efficit ſacramentum. Quia, vt dictum eſt, res ſacrificata manet in cibum, vſum & ſanctificationem fidelium. Et hoc modo explicata hæc ſententia non ſolùm probabilis eſt, ſed etiam valde accommodatè explicat hoc myſterium & admirabilem ſapientiam, quam in eo conſtituendo Chriſtus oſtendit.

2. Opinio.

Marſil.

D. Thom.

Secunda nihilominus ſententia eſt, verba eſſe formam intrinſecè conſtituentem hoc ſacramentum. Hanc videtur tenere Marſil. q. 6. art. 2. & videtur fauere D. Thom. tum in 4. d. 8. q. 1. art. 1. quæſtiun. 1. tum etiam in tota hac materia; quatenus eodem modo loquitur de forma huius ſacramenti, ſicut de aliis. Fundamentum autem eſt illud generale axioma Theologorum, ſacramenta nouæ legis conſtant rebus, & verbis; quod intelligendum videtur de conſtitutione intrinſeca, & eſſentiali, vt ſit in omnibus aliis: nam ſi in aliquo hoc negatur, poterit facilè negari in reliquis; & ita tota hæc doctrina de conſtitutione ſacramentorum reddetur incerta. Sed, vt verum fatear, hoc argumentum non admodum cogit, vt prima ratio præcedentis ſententiæ demonſtrat: nam vbi eſt ſpecialis ratio, & quaſi ſingularis natura ſacramenti, nihil mirum eſt ſi in illo fiat ſingularis exceptio & propria conſtitutio. Alia ratio adiungi poteſt; quia hæc verba ſunt ſignum ſacrum, & efficax ſummæ gratiæ, quia vim habent conficiendi Chriſtum in hoc ſacramento & ſignificandi illum, vt eſt cibus animarum ſanctificans; ergo hæc verba ſunt ſacramentum, vel pars ſacramenti. Non primum, vt oſtenſum eſt; ergo ſecundum. Sed hæc ratio ex dictis facilè ſolui poteſt, dicendo, hæc verba ſignificare per modum ſacrificij, quæ ſignificatio eſt veluti extrinſeca & efficiens in ordine ad ſacramentum. Denique ratio eſſe poteſt, quia hæc forma habet circa ſpecies illum effectum ſacramentalem, quem habere poteſt forma ſacramentalis, quia definit, & determinat materiam ad ſacramentalem ſignificationem. Dici tamen poteſt determinare effectiuè conſecrando materiam. Sed ratio eſt probabilis, vt ſtatim explicabo.

Non verba ſed quod ex verbis relinquitur eſſe formã huius ſacramenti quidam volunt.

Tertia opinio eſſe poteſt, quæ eſt veluti explicatio præcedentis; non verba, ſed quod ex verbis relinquitur, eſſe formam huius ſacramenti, ad modum, quo nonnulli dicunt; Vbi, non eſſe ſuperficiem continentem, ſed quod ex circumſcriptione eius reſultat in locato. Sed hæc ſententia addit aliquid obſcurius, & non ſaluat modum loquendi Conciliorum, & vix poteſt non incidere in alterutrum ex dictis. Interrogo enim, quid ſit illud, quod verba relinquunt circa ſpecies; & an relinquant effectiuè vel formaliter? ſi effectiuè, illud non poteſt eſſe, niſi conſecratio phyſica, quæ conſiſtit in ſeparatione ſpecierum à ſubſtantia, & conuerſione ſubſtantiæ in corpus Chriſti. Et hoc modo iam verba non ſunt forma informans, ſed efficiens, vt prima opinio dicebat. Id autem, quod efficiunt, magis ſe tenet ex parte materiæ proximæ, quàm formæ: at verò formaliter nihil relinquunt verba circa ſpecies, niſi fortaſſe denominationem extrinſecam, neque enim materiam manere determinatam ad talem ſignificationem, poteſt eſſe aliud, quàm habitudo rationis, & denominatio extrinſeca, & hoc ipſum dicebat ſecunda opinio; & melius loquebatur, quia Concil. Florentinum non dicit, habitudinem rationis eſſe formam, ſed verba ipſa. Item, quia illa habitudo non eſt quid ſenſibile, ſicut verba. Item, quia in aliis ſacramentis, licèt poſſit conſiderari illa habitudo, non tamen dicitur forma, ſed verba. Denique ſi habitudo illa conſideretur ex parte verborum denominantium materiam, non eſt forma, ſed quaſi informatio extrinſeca verborum. Si autem quaſi paſſiuè conſideretur, ex parte ſpecierum, eſt veluti vnio materiæ ad formam, qualis hic eſſe poteſt.

Iudicium auctoris de prædictis ſententiis, & ſecundæ opinionis explicatio.

In hac re dicendum eſt primam ſententiam rectè explicare, quidquid in re ipſa efficitur per hanc formam, & modus loquendi illius certe eſt expeditus & facilis, & poteſt optimè ſuſtineri. Secunda verò opinio non negat, quod in re affirmat prima: ſed addit aliquid ſpectans ad modum loquendi, quod non diſplicet. Poteſt verò ſic breuiter explicari, quia per hæc verba aliquid phyſicum, & reale fit in materia conſecrata, ſcilic. vt ſub illis ſpeciebus realiter Chriſtus contineatur: & quoad hoc, verba ſolum ſunt forma extrinſeca & efficiens; quia verò hic effectus inſenſibilis eſt, ideo ex ſolo illo non intelligitur relinqui materia ſatis definita ad ſenſibilem & ſacramentalem ſignificationem. Et ideo alia ratione intelligi poſſunt illa verba ſacramentaliter informare illam materiam; quia ex conſecratione reſultat quædam ſacramentalis coniunctio inter talem materiam & formam, ratione cuius, ſpecies determinantur per verba, ad ſignificandum, quod continent, & quoad hoc dici poſſunt ſacramentaliter informari per illa; ſicut in Baptiſmo ablutio determinatur per verba ad ſignificandum ſpiritualem ablutionem, & ideo in eſſe ſacramentalia verba ſunt forma talis materiæ. Simili ergo ratione in præſenti verba poſſunt dici informare materiam & cum illa conſtituere vnum ſacramentum, quia verò hæc vnio & informatio non eſt phyſica, ideo non oportet, vt ſit intrinſeca & propria, ſed per quandam denominationẽ extrinſecam. Et eadem ratione poteſt intelligi illa materia manere informata & determinata per illam formam, etiamſi verba tranſierint. Nam ſicut dicitur aliquid formaliter cognitum à cognitione, quæ præteriit, ſic etiam ſpecies manent determinatæ ad hanc ſignificationem, quamdiu moraliter ſubſtant illi formæ: ſubſtant autem non ſolùm pro tempore quo verba proferuntur, ſed quamdiu retinent eandem habitudinem ad illam formam, quæ habitudo non eſt forma, vt alia opinio dicebat, ſed eſt veluti vnio materiæ cum forma, vnde nos non intelligimus ſpecies eſſe conſecratas, & ſignificare, vel continere Chriſtum, niſi quatenus intelligimus circa eas fuiſſe prolata verba formæ. Vnde relatio ſigni, quæ rationis eſt, intelligi poteſt fundata in ſpeciebus, vt denominatis à tali forma. Et hoc etiam ſatis eſt, vt, licèt verba tranſierint, dicatur tamen ſimpliciter manere ſacramentum Euchariſtiæ, vt Concil. Trident. ſæpe in ſeſſione 13. & tota Eccleſia docent. *Conc. Trid.* Primò, quia permanet totus Chriſtus, quod eſt præcipuum in hoc ſacramento. Secundò, quia ſicut res ſucceſſiua dicitur eſſe, quia aliquid illius eſt, licèt aliquid iam tranſierit, ita hoc ſacramentum, quod ex permanente & ſucceſſiuo conſurgit, dicitur ſimpliciter eſſe, quia aliquid illius eſt, & id, quod in eo præcipuum eſt, durat. Præſertim tertiò, quia in ſpeciebus permanentibus manet tota ſignificatio, verba enim tantùm ſignificant, contentum ſub illis ſpeciebus eſſe Chriſtum, & hoc idem permanenter ſignificant ſpecies iam conſecratæ. Vnde fit vltimò, quòd licèt verba phyſicè trãſierint, ſemper tamen quodammodo informent, vt diximus, illas ſpecies, quia illæ non ſignificant, niſi vt conſecratæ ſunt, atque adeò, quatenus ſubſtãt verbis conſecrationis, quæ præceſſerunt. Neque in rebus requirenda eſt maior propinquitas vel præſentia.

SECTIO III.

Vtrùm corpus & ſanguis Chriſti intrinſecè & eſſentialiter pertineant ad huius ſacramenti conſtitutionem.

Supponimus de eſſentia huius ſacramenti eſſe, vt in ſe contineant corpus Chriſti realiter præſens. Hoc enim requirit veritas formæ, & hoc ſignificant ſpecies tali forma conſecratæ, vt latiùs infra q. 75. oſtendimus. Vnde fit, non eſſe dubium inter Catholicos, quin corpus Chriſti aliquo modo ſit de intrinſeca ratione huius ſacramenti, ſaltem in obliquo, vt aiunt, id eſt, vt terminus illius habitudinis ſeu vnionis, quam ſpecies cõtinentes dicunt ad rem contentam. Difficultas verò eſt, an Chriſtus directè & in recto ingrediatur eſſentiam huius ſacramenti, ita vt non tantum ſpecies ſint ſacramentum, ſed totum veluti compoſitum ex corpore & ſpeciebus. *Species ſolas eſſe ſacramentum aſſerunt aliqui.* Quidam enim Doctores negant, corpus Chriſti pertinere ad conſtitutionem huius ſacramenti hoc poſteriori modo, ſed ſpecies ſolas eſſe ſacramentum, ita ſentit Marſilius in 4. quæſtione 6. art. 2. Vnde quæſtio. 1. art. 1. dicit corpus Chriſti non eſſe ſacramentum, ſed annexum ſacramento conſecrationis. Tenet etiam Soto diſtinctione 1. quæſtio. 1. art. 4. & diſtinctio. 8. quæſtio. 1. art. 1. *Sotus.* Et poteſt primò fundari in Patribus, & Conciliis, quæ in primis, diſtinguendo, vt vidimus, illa tria rem tantùm, &c. dicunt ſpecies eſſe ſacramentum tantùm, corpus autem Chriſti eſſe rem & ſacramentum ſimul; *Fundamentũ.* omnino ergo diſtinguunt corpus à ſacramento, & dicunt ſacramentum eſſe ſignum corporis. Corpus ergo non conſtituit intrinſecè id, quod eſt ſacramentum tantum: ſicut nec ſignificat ſe ipſum. Et ſimile argumentum ſumitur ex alia locutione, qua frequenter dicunt corpus Chriſti contineri ſub hoc ſacramento. Item etiam ex alia, quæ habetur in dicto capite, Ego Berengarius, vbi dicitur, poſt conſecrationem non ſolùm manere in altari ſacramentum, ſed etiam corpus Chriſti. Secundò argumentor ratione; quia inter corpus & ſpecies nulla eſt vera vnio realis & phyſica, vt infrà dicam, nec etiam ſacramentalis; ergo ex illis duobus non componitur vnum ſacramentum: ergo corpus Chriſti non eſt de intrinſeca ratione huius ſacramenti. Antecedens probatur; quia vt fieret ſacramentalis vnio, oporteret alterum componentiũ eſſe, vt materiam, alterum, vt formam: ſed corpus Chriſti non poteſt habere rationem formæ, tum quia eſt alia forma; tum etiam, quia non eſt per ſe ſenſibilis, neque habet expreſſam ſignificationem, nec determinat materiam, quæ ſunt de ratione formæ: neque etiam poteſt habere rationem materiæ, tum quia ſpecies ſunt materia, tum etiam, quia materia eſt quid imperfectum. Tertiò, quia ſi totum illud compoſitum eſſet ſacramentum, totum illud eſſet cauſa gratiæ propria & immediata, ita vt corpus & ſpecies ſimul & proximè attingant effectionem gratiæ; quod & ſuperfluum videtur, & non poſſe ſatis intelligi. Nam, licèt Chriſtus operetur, non tamen, vt cauſa propria, ſed vt vniuerſalis, quomodo cum aliis ſacramentis concurrit, & maiorem hîc efficaciam fingere, & ſuperuacaneum eſt, & ſine fundamento.

Euchariſtia ſacramentum eſt compoſitũ ex corpore Chriſti & ſpeciebus.

Dicendum verò eſt, Euchariſtiam non eſſe ſolas ſpecies ſacramentales, ſed compoſitum ex corpore & ſpeciebus, ſeu corpus Domini ſub ſpeciebus contentum; atque adeò corpus & ſanguinem Chriſti intrinſecè & in recto pertinere ad conſtitutionem huius ſacramenti. Sententia hæc ſatis communis eſt: tenet illam D. Thom. in 4. diſtinctio. 8. quæſt. 1. art 1. quæſtiuncula ad 2. vbi apertè dicit, ex ſpeciebus & corpore Domini fieri vnum ſacramentum. *D. Thom.* Idem apertè Bonauen. in expoſitione literæ. Caiet. infrà q. 75. art. 1. in fine. Significat Capreolus diſtin 8. art. 3. *Bonauent. Caietan. Capreolus.* ad

Ledeſma. Alanus. Claudius. ad primum, tenet Victoria in Summa, num. 152. Ledeſma 1. par. quarti, quæſt. 14. art. 1 in fin. Alanus lib. 1. de Euchariſtia, cap. 3. & 4. & 5. Claudius repetit. 2. c. 4. & repetit. 4. cap. 3. vbi dicit, Euchariſtiæ ſacramentum conſtare duabus rebus, ſigno ſcil. & carne Chriſti Domini: & cap. 12. multa in hanc ſententiam affert.

Probatur concluſio teſtimonijs patrum. Et probatur primò hæc ſententia teſtimoniis antiquorum Patrum, & Doctorum; & primò in capit. hoc eſt, de Conſecratione, diſtinctio. 2. dicitur ſacrificium Eccleſiæ duobus conſtare, *viſibili elementorum ſpecie, & inuiſibili Ieſu Domini carne*; quæ verba Gratianus & Algerus citant ex diuo Auguſtino, ſed in eo huiuſmodi verba minimè reperiuntur, quamuis epiſtola 23. ad Bonifacium aliquid indicet. Reperiuntur B autem in Lanfranco, ex quo illa refert Iuo 2. part. decreti, cap. 9. Damaſcenus etiam lib. 4. cap. 14. *Quia compoſiti ſumus*, inquit, *ex duplici natura, datus eſt nobis cibus, qui eſt Dominus noſter, & ſub ſpecie panis nobis proponitur.* Irenæus lib. 4 cap. 34. dicit, *Euchariſtiam duabus rebus conſtare, terrena & cœleſti*, quod non propriè intelligitur, propter compoſitionem Chriſti, ex duplici natura, quamuis ita exponat Claudius repetit. 2. c. 4. quia illa compoſitio conuenit Chriſto ſecundùm ſe, Irenæus autem tractat de compoſitione Euchariſtiæ; per rem ergo terrenam intelligit ſpecies, per cœleſtem autem ipſum Chriſtum qui dicitur, *panis vitæ, qui de cœlo deſcendit.* Docuit etiam hanc aſſertionem Heſychius, lib. 6 in Leuiticum, Lanfrancus contra Berengarium à columna 11. & Algerus lib. 1. C de hoc ſacramento, cap. 5.

Lanfrancus. Iuo. S. Damaſc. S. Irenæus. Claudius. Heſychius. Algerus.

2. Probatur Patrum locutionibus. Prima. Secundò probatur ex aliis ſanctorum Patrum locutionibus. Prima ſit: nam affirmant hoc ſacramentum confici verbis Chriſti, vt ſuprà vidimus; non conficiuntur autem ſpecies, ſed corpus Chriſti, vel ſaltem compoſitum ex Chriſto & ſpeciebus. Vnde ſimul etiam dicunt id, quod conficitur, eſſe corpus Chriſti, vt videre licet in Ambroſio, 4. de ſacram. c. 5. vbi dicit, *Antequam conſecretur, panis eſt, vbi verba Chriſti acceſſerint, corpus eſt Chriſti.* Et lib de iis, qui initiantur, cap. 9. *Sacramentum* (inquit) *quod accipis, Chriſti ſermone conficitur, & in illo ſacramento Chriſtus eſt, quia corpus eſt Chriſti, non ergo corporalis eſca eſt, ſed ſpiritualis.* Secunda locutio eſt, quia dicunt hoc ſacramentum eſſe, *cibum animarum, & panem cœleſtem*, 1. D ad Corinth. 11. *Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, &c.* panis autem cœleſtis non ſunt ſolæ ſpecies, ſed præcipuè corpus Chriſti, iuxta illud Ioan. 6. *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt*, & ideo ſubdit Paulus ſuprà, *qui hunc panem indignè manducat, iudicium ſibi manducat, quia non diiudicat corpus Domini.* Vnde Iuſtinus Apolog. 2. in fine, *Hoc alimentum apud nos* (inquit) *vocatur Euchariſtia*, quam infrà dicit eſſe carnem & ſanguinem Chriſti. Et Tertul. lib. de reſurrectione carnis. *Caro* (inquit) *corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, & anima ſaginatur*, & Gregor. in cap. multi, 1. quæſtio. 1. *Polluimus* (inquit) *panem, hoc eſt, corpus Chriſti, quando ſordidi accedimus ad altare.* Ac denique E Tridentin. ſeſſio. 13. cap. 2. ſentit, hoc ſacramentum eſſe cibum illum, & potum, qui à Chriſto inſtitutus eſt, vt nos ſpiritualiter reficiat. Tertia locutio eſt, quia hoc ſacramentum dicitur adorandum eſſe latria. Trident. ſeſſ. 13. cap. 5. & can. 6. ſed hoc potiſſimùm eſt verum propter corpus Chriſti. Nam ſpecies licèt coadorentur cum Chriſto, tamen tota ratio adorationis, & id, quod per ſe primò adoratur, eſt Chriſtus. Quarta ſit, quia id, quod eſt Euchariſtiæ ſacramentum, dicitur offerri Deo in ſacrificium, & è contrario, quod oblatum eſt in ſacrificio, maneat in ſacramento, ſed totum hoc eſt verum propter Chriſtum, qui propterea dicitur eſſe ſacrificium à Tridentino, ſeſſione 22. cap. 1. ergo. Ac denique tota Eccleſia eodem modo loquitur de Euchariſtia ac de corpore Chriſti, vt contento ſub ſpeciebus, vtrumque enim dicimus ſumere, & colere, &c. Vnde Paulus, 1. ad Corinth. 11. de hoc ſacramento loquens, *Probet autem* (inquit) *ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat, qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.* Vbi eandem Euchariſtiam *corpus Domini* appellat, ſicut Ioan. 6. dixit Chriſtus, *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum. Quia panis ille* (vt Auguſtin. ait, lib. annotationum in Iob, cap. 6.) *Sacramentum eſt corporis, & ſanguinis Domini.* Ex quibus omnibus talis poteſt ratio concludi: Euchariſtia eſt id, quod à Chriſto eſt inſtitutum, vt per modum cibi & potus reficiat nos, vt dixit Trident. ſuprà c. 2. ſed cibus hic non ſunt ſpecies, ſed caro Chriſti ſub ſpeciebus, vt oſtenſum eſt; ergo.

S. Ambroſ. Secunda. 1. Cor. 11. Ioan. 6. S. Iuſtinus. Tertull. S. Gregor. Conc. Trid. Tertia. Quarta. Auguſt.

Tertio probatur concluſio ratione. Tertiò principaliter argumentor ratione, quia ex corpore & ſpeciebus fit aliquo modo vnum; ergo fit vnum ſacramentum. Antecedens probatur, tum quia infrà oſtendemus, eſſe aliquam vnionem inter corpus & ſpecies, ſi non phyſicam & formalem, ſaltem effectiuam & ſacramentalem; quia ita explicatur, quia corpus Chriſti ſubſtituitur loco ſubſtantiæ panis: vnde, ſicut ſubſtantia illa cum ſuis accidentibus faciebat aliquo modo vnum, media aliqua vnione, ita corpus Chriſti, licèt altiori modo & ratione. Quod etiam colligi poteſt ex illo verbo formæ, *Hoc eſt*: nam illud, *hoc*, ſignificat hoc ſenſibile, tanquam quid vnum. Conſequentia verò prima probatur, tum quia non poteſt ſignari aliud, quod ex corpore & ſpeciebus componatur, niſi ſacramentum Euchariſtiæ; tum etiam, quia illud vnum eſt vnum ſignum efficax gratiæ: ergo vnum ſacramentum. Antecedens patet, quia illud vnum proponitur, tanquam vnus cibus ſignificans refectionem animæ. Quod rectè explicuit Lanfrancus ſuprà colum. 6. dicens, *Eccleſia Chriſti ſic panem in carnem & vinum credit conuerti in ſanguinem, vt tamen ſalubriter credat ſacramentum eſſe Dominicæ paſſionis, diuinæ propitiationis, concordiæ, & vnitatis*, & infrà col. 13. explicans quendam locum Auguſtini, inquit, *Sacramentum corporis Chriſti, quantum ad id ſpectat, quòd in Cruce immolatus eſt ipſe Dominus Chriſtus, caro eius eſt, quam forma panis opertam in ſacramento accipimus.* Itaque ipſummet corpus Chriſti, ſpeciebus panis opertum, ſignum eſt ſui ipſius, in forma viſibili, vt latiùs infrà quæſtio. 75. dicturi ſumus, & eadem ratione ſignum eſt refectionis ſpiritualis, quam in nobis efficit, de qua efficacia dicam ſtatim, ſoluendo argumenta. *Lanfrancus.*

Ad fundamenta contrariæ ſententiæ reſpondetur. Ad fundamenta contrariæ ſententiæ, vt variè Sanctorum locutiones intelligantur aduertendum eſt, licèt hoc ſacramentum, vt diximus, ſit compoſitum ex corpore Chriſti & ſpeciebus, tamen aliquid præcipuè ei conuenire, ratione corporis; aliquid ratione ſpecierum. Vnde quædam ſunt nomina huius ſacramenti, quæ præcipuè ſignificant corpus, & veluti pro illo ſupponunt; vt eſt *panis vitæ, ſacrificium, cibus animæ*, & nomen etiam *Euchariſtiæ* videtur eſſe huiuſmodi, & ideo ſimpliciter vocatur *caro Chriſti*, vel *ſanguis.* Alia verò ſunt nomina præcipuè ſumpta à ſpeciebus, vt eſt nomen *ſacramenti*, quamuis hoc propriè totum compoſitum ſignificare poſſit, & pro illo ſupponere, vt cùm dicimus, *ſanctiſſimum ſacramentum.* Iam ergo ad primam locutionem, in qua *Ad primam Sanctorum locutionem.*

ſpecies

ſpecies dicuntur ſacramentum tantùm, reſpondetur, ita vocari, quia ab illis ſumitur ſignificatio ſenſibilis, quæ quodammodo Chriſti corpori communicatur; quia ergo hæc ſignificatio in ſolis ſpeciebus per ſe primò fundatur, ideo dicuntur ſacramentum tantùm: nunquam tamen excluditur corpus Chriſti à compoſitione huius ſacramenti. Sicut etiam in ſacramento Pœnitentiæ confeſſio dici ſolet ſacramentum tantùm; quia ratio ſigni per ſe ſenſibilis ex illa ſumitur, reſpectu contritionis, & nihilominus non excluditur cōtritio ab intrinſeca compoſitione illius ſacramenti: quo exemplo etiam intelligitur, quomodo eadem res, quæ vt præciſa à ſigno exteriori, & ſignificata per illud, dicitur res & ſacramentum ſimul; vt coniuncta ſigno externo, & quaſi informans vel ſanctificans illud, poſſit cum illo componere integrum ſacramentum. Secunda locutio eſt, quia corpus Chriſti dicitur contineri in hoc ſacramento, quæ vera eſſe poteſt, tum ratione ſpecierum, tum ratione totius, ſicut anima dicitur, eſſe in corpore & homine. Non tamen dicetur ita propriè corpus Chriſti eſſe ſub hoc ſacramento, ſicut ſub ſpeciebus. Vnde Trident. propriiſſimè locutum eſt, dicens, corpus Chriſti eſſe in hoc ſacramento ſub ſpeciebus ſenſibilibus. Tertia erat ex cap. Ego Berengarius, vbi ſermo eſt contra hæreticum negantem realem Chriſti præſentiam, & ideo dicentem, poſt conſecrationem in altari manere ſolum ſacramentum, id eſt, ſignum Chriſti, non Chriſtum. Contra hunc ergo dicitur; manere non tantùm ſacramentum, ſed etiam Chriſtum, id eſt, non ſolùm ſignum, ſed etiam rem ſignatam. Vide circa hoc, quæ refert Claudius repetit. 9. cap. 6. fol. 339. in fine, & 340.

Ad ſecundā. *Ad tertiam.*

Solutio primæ rationis contrariorum.

Ad primam rationem reſpondetur, iam oſtenſum eſſe ex corpore & ſpeciebus fieri vnum vnione ſaltem ſacramentali. Quomodo autem inter ſe comparentur corpus & ſpecies, & ad illud totum, quod componunt, explicare reſtat. Quidam dicunt, ſe habere, vt partes integrantes. Sed non placet, quia illa compoſitio nullam habet proportionem cum hac. Alij comparant cum accidente & ſubiecto, habitu & veſtito, loco & locato, continente & contento, in quibus omnibus eſt aliqua ſimilitudo, & proportio, non tamen proprietas, ſeu identitas, & in illis omnibus etiam eſt quædam ſimilitudo materiæ & formæ. Primò igitur in forma dici poteſt ad argumentum, corpus comparari, vt formam ad ſpecies, tum quia eſt illis nobilius, tum etiam, quia eſt veluti virtus illarum, ſanctificans illas, vt diuus Thomas ſuprà quæſt. 63. art. 1. ad 2. Ex qua, iuxta ſolut. ad 3. colligi poteſt, ſicut humanitas ſanctificatur per Verbum illi vnitum quod hac ratione ſe habet, vt forma eius, ita ſpecies ſanctificari per realem præſentiam, & vnionem corporis Chriſti: & hac ratione comparari, vt formam earum; ac ſi in ſacramentis pœnitentiæ diceremus contritionem eſſe formam confeſſionis dantem illi vitam & ſanctitatem, quamuis tota confeſſio doloroſa comparetur, vt materia ad abſolutionem. Secundò dici poteſt corpus Chriſti ſe habere, vt materiam, tum, quia in compoſitione ex accidenti & ſubiecto, id quod eſt nobilius, ſe habet, vt materia: in hoc autem cibo ſubſtantia eius eſt corpus Chriſti; tum etiam, quia in artificialibus ſæpe materia eſt id, quod eſt nobilius, & quod præcipuam vim confert ad agendum: Sacramenti autem compoſitio eſt veluti rei artificialis. Et vtrumque horum eſt probabile: nam cùm hæc ratio materiæ & formæ ſolùm ponatur in proportione quadam, ſub diuerſis conſiderationibus poteſt ad diuerſa accommodari. Si verò tandem vrgeat aliquis inquirēdo quid principalius conſtituat hoc ſacramentum. Reſpondetur, in ratione ſigni viſibilis principalius conſtitui per ſpecies, vt per ſe conſtat, & ita ad rationem ſacramenti, quæ in ratione ſigni conſiſtit, magis pertinere ſpecies, quamuis ad rei nobilitatem, efficacitatem, & ſignificationem ac pignus diuini amoris, multo magis corpus Chriſti conferat.

Ad ſecundam rationem primò certum eſt, carnem Chriſti habere in hoc ſacramento præcipuam efficientiam ſacramentalem, vt D. Thom. quæſt. præcedenti docuit, art. 1. ad 1. & q. 27. de verit. art. 4. circa finem, & communiter Theologi, diſtinctione 8. quamuis enim in contrarium citentur Maior, Gabr. & Marſil. ego tamen non inuenio loca, vbi hoc negauerint, ſed potiùs hoc apertè ſentit Marſilius, quæſtione 6. art. 2. & colligi poteſt ex Ioan. 6. *Qui manducat me, & ipſe viuet propter me.* Ratio eſt, quia caro Chriſti eſt inſtrumentum coniunctum diuinitati, & in hoc ſacramento adeſt præcipuè ad ſanctificandos fideles, & per modum cibi hanc ſanctificationem ſignificat; cur ego non efficiet? Itaque ex hac parte non procedit argumentum.

D. Thom. *Marſil.*

De ſpeciebus verò non eſt res adeò certa. Nam Caietan. q. 80. art. 12. dub. 2. negat ſpeciebus hanc efficientiam, quem ſequitur Ledeſma 1. parte quarti, quæſt. 14. art. 1. dub. 3. quamuis non ſatis clarè. Iuxta quam ſententiam reſpondendum eſt, inde non ſequi ſacramentum hoc non conſtitui ex ſpeciebus ſenſibilibus, quia de ratione ſacramenti non eſt, vt per omnem ſuam partem gratiam efficiat, ſed per vnam aliquam magis præcipuam; & ideo quāquam hoc ſacramentum ex corpore Chriſti, & ſpeciebus componatur, fieri poteſt, vt tota vis agendi ſit in corpore; ſeu potiùs, vt ipſum corpus comparetur ad ſpecies, ſicut virtus actiua illarum, vt inſinuauit D. Thomas, quæſt. præcedenti, art. 1. ad primum, vnde ſicut aliqui dicunt, verba aliorum ſacramentorum, & materiam agere denominatiuè tantùm per virtutem impreſſam, ita dici poterunt ſpecies hîc agere ſolum per Chriſtum, qui eſt veluti earum virtus. Hactenus tamen non inuenio rationem mihi ſatis probabilem, qua oſtendi poſſit, ſpecies non habere proprium influxum & efficaciam gratiæ in hoc ſacramento; certum eſt enim poſſe à Deo aſſumi, vt inſtrumentum non minus, quàm ablutionem in Baptiſmo, vel alias materias in cæteris ſacramentis. Si autem hoc eſt poſſibile, vnde probari poteſt non factum eſſe, cùm hoc ſacramentum ſit dignius cæteris, & ſpecies ſint vera materia; ex qua ipſum componitur? nam quòd Chriſti corpus adſit, & efficiat, non obſtat; quia poſſunt ſimul concurrere, quin potiùs iuuare poteſt: nam ex coniunctione cum ipſo Chriſto perfectiùs recipient ſpecies hanc virtutem, vnde Cyprianus ait ſermone de Cœna Domini: *Cibus hic verus & ſincerus per ſpeciem & ſacramentum nos tactu ſanctificat,* quo etiam ſenſu paulo antè dixerat, viſibilibus ſacramentis ineſſe vitæ æternæ effectum. Confirmatur primò, quia ſacramenta nouæ legis efficiunt, quod ſignificant; ſed ſpecies ſignificant vnionem cū Chriſto: ergo illam efficiunt, vel perficiunt. Confirmatur ſecundò, quia ſpecies ſunt ſigna ſacramentalia ſeu ſacramentum tantùm præſens, & commodè applicatum: ſed ſacramentum tantùm efficit rem ſacramenti; ergo. Dicentur autem agere ſpecies in virtute carnis Chriſti; quia hanc virtutem accipiunt propterea quòd Chriſtum continent, non quòd hæc virtus ſit aliqua res, fluens à carne Chriſti ad ſpecies; hoc enim ſuperuacaneum eſt, & vix intelligi poteſt, vt latiùs dixi

Caiet. *Ledeſma.* *Species efficere gratiā in hoc ſacramento, quàm ſit probabilis oſtenditur.*

S. Cyprian.

diximus agendo de ſacramentis in genere: ſed quòd ſpecies,eo quòd continent Chriſtum, eleuentur, vt ſimul cum ipſo gratiam efficiant, in qua actione tam Chriſti corpus, quàm ſpecies concurrunt, vt inſtrumentum, illud vt coniunctum ſubſtantialiter principali agenti; hæ verò, vt ſeparatum, ſeu accidentaliter vnitum. Virtus autem principalis propriè tantùm eſt in Deo, quodammodo tamen dicitur caro Chriſti principale agens,reſpectu ſpecierum;quia eſt coniuncta principali agenti,& quia ratione illius eleuantur ſpecies, & non è contrario. Et hoc ſolum voluit docere diuus Thomas in illa ſolut.ad primum. *Richardus. S.Bonauent. D.Thom.* Et hanc ſententiam docuit Richard.diſt.8. art.1. q.1. & eam inſinuat Bonauent.in 2.part. illius diſt. art.2. q.1.& hanc cenſeo eſſe mentem D. Thomæ infrà q. 79 art.1.ad 2.

Obiectio. Dices, ergo non aliter caro Chriſti in hoc ſacramento efficit gratiam,quàm cum cæteris;quia etiam cum Baptiſmo concurrit ad effectum eius, &c. *Solutio.* Reſpondetur primùm, non eſſe tam certum ad effectus aliorum ſacramentorum concurrere proximè,& immediatè humanitatem Chriſti, ſicut eſt certum concurrere ad effectum huius ſacramenti: quia hîc eſt ſpecialis ratio, cùm hic ipſe Chriſtus ſit verè ſacramentum,& non in aliis. Vnde in cæteris ad ſummum influit per modum cauſæ vniuerſalis in ſuo genere,hîc verò vt particularis, & propria cauſa. Rurſus in reliquis influxus eius pendet ab ipſo, vt exiſtente in cœlo, in hoc verò pendet ab ipſo, vt realiter hîc præſente,& quatenus mediis ſpeciebus contingit ipſum ſuſcipientem. Præterea etiam probabile eſt cum aliis ſacramentis tantùm concurrere per ſuam voluntatem; hic verò etiam per contactum ſuæ carnis, & pretioſiſſimi ſanguinis, ita vt ſpecies ſacramentales ſubordinentur ipſi in agendo, & vt authori ſacramentorum per voluntatem ſuam influenti,& vt propriæ cauſæ, ſeu potiùs concauſæ effectiuæ ſpecialis gratiæ ſacramentalis huius ſacramenti.

SECTIO IIII.

Vtrum ſumptio Euchariſtiæ ſit ſacramentum vel pars eius.

Hæreticorum quorundam error. HÆretici,qui dicunt, Chriſtum non eſſe præſentem in hoc ſacramento, niſi quando accipitur, & eſt in vſu,conſequenter dicunt hoc ſacramentum in vſu conſiſtere,ſicut cætera,atque adeò præcipuam partem eius eſſe vſum ipſum. Nos verò ſupponimus id,quod de fide eſt, & infrà probandum, Chriſtum permanenter eſſe in hoc ſacraméto ſtatim poſt conſecrationem. Ex quo conſequenter certum exiſtimo, ante huiuſmodi ſumptionem ſeu vſum, eſſe verum Euchariſtiæ ſacramentum conſtitutum, vt ſuprà ex *Conc.Trid. D.Thom.* Concilio Tridentino docuimus, & docuit apertè D. Thomas,quæſt.præcedenti, art.1. ad 3. conſtituens differentiam inter hoc ſacramentum & reliqua,quòd hoc perficitur in conſecratione materiæ, alia verò in vſu.Iam verò difficultas eſt,quomodo vſus ſe habeat ad rationem ſacramenti.

1. Catholicorum ſentẽtia. Prima ſententia eſt,eſſe partem huius ſacramenti, atque adeò ante vſum,vel ſacramentum non eſſe,vel certè non eſſe integrum. Sicut ſacrámentum Pœnitentiæ conficitur ante ſatisfactionem,& nihilominus ſatisfactio eſt pars ad illius integritatem pertinens. *Aureolus.* Cuius ſententiæ fuiſſe videtur Aureolus apud Capreol.in 4.d.art.2.in argumentis contra primam concluſionem. Quamuis hic author ſenſiſſe videatur eſ-

A ſe partem eſſentialem. Ratio eius eſt,quia ſumptio Euchariſtiæ complet ſignificationem, & effectum eius,quia ante ſumptionem,nec gratia confertur,nec perfectè ſignificatur vnio fidelium cum Chriſto: ſed quod ſignificat & confert gratiam, vel eſt ſacramentum, vel pars eſſentialis ſacramenti; cùm ergo hæc ſumptio non ſit ſacramentum integrum,erit pars huius ſacramenti.

Secunda ſententia negat,ſumptionem Euchariſtię eſſe ſacramentum,vel partem ſacraméti Euchariſtiæ; affirmat verò per ſe eſſe ſacramétum ab Euchariſtia diſtinctum, quamuis per reductionem ſub illo numeretur.Ita Gab. d. 8. & probatur; quia in hoc vſu concurrunt omnia, quæ ſunt de ratione ſacramenti: B nam eſt cæremonia ſacra,& ſenſibilis; & fit ex inſtitutione & præcepto Chriſti, vt patet ex illis verbis, *Hoc facite in meam commemorationem*,& ex illis, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, &c.* Ac denique non deeſt ſignificatio; quia ſi ad fundamentum ſeu proportionem reſpiciamus, nihil eſt aptius ad ſpiritualem refectionem ſignificandam, quàm ipſa ſenſibilis manducatio;ſi verò ad inſtitutionem, etiam hîc inuenimus inſtitutionem Chriſti, quia non aliter imponitur ſacramentum ad ſignificandum, quàm inſtituendo cæremoniam ſacrã, quæ ad ſanctificationem fidelium ordinetur.In ſacramentis autem nouæ legis, vt hæc ſignificatio ſit efficax, requirit promiſſionem C gratiæ,quam etiam in hoc vſu inuenimus,iuxta illud, *Qui manducat meam carnem,& bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam.* Quid ergo obſtare poteſt, quo minùs hic vſus ſacramentum ſit?Et confirmo;quia in aliis ſacramentis vſus ipſe eſt ſacramentum, ſolùm, quia concurrunt dictæ conditiones:cur ergo non erit idem in præſenti?Dices, quia ipſa res, quæ ad vſum applicatur, eſt ſacramentum. Sed hoc non videtur obſtare,quia illa duo non repugnant inter ſe; ſicut ſi Chriſma eſſet ſacramentum, vel in eo Chriſtus realiter adeſſet, nihilominus vnctio Chriſmatis, ſi in ea daretur ſanctificatio,ſicut nunc datur,eſſet ſacramentum,imò videretur eſſe perfectius, quia eſſet vſus ſacer,& ſignum ſacrum,ſicut nunc eſt, & tanto perfe-D ctius,quanto res,qua fieret vnctio,ſanctior eſſet; ergo ſimiliter,&c.

Dicendum verò primò eſt,ſumptionem ſeu vſum neque eſſe ſacramentum Euchariſtiæ, nec partem illius. Hæc eſt aperta ſententia D. Thomæ loco ſuprà citato, & infrà, quæſtio. 78. art.1. ad 2. vbi dicit, ſumptionem eſſe veluti actum ſecundum huius ſacramenti, & hoc modo pertinere ad extrinſeçam perfectionem eius, ſicut agere ad perfectionem agentis. *Sumptio Euchariſtiæ non eſt ſacramentum Euchariſtiæ,nec pars eius. D.Thom.* Idem ſentiunt alij Theologi,diſtinctione 8. præſertim Capreolus & Soto, & Ledeſma, & hoc tempore omnino ita ſentiendum videtur, tum quia Concilium Tridentinum, ſeſſio.13. cap.tertio,plurimum huic ſententiæ fauet; tum etiam propter ca- *Capreolus. Soto. Ledeſma. Concil.Trid.* E uendam hæreſim, quæ realem Chriſti præſentiam ſolùm in vſu ponit. Probatur autem primò,quia per conſecrationem conficitur ſacramentum Euchariſtiæ,ſed conſecratio perfecta eſt ante vſum, & independens ab illo;ergo. *1.Ratio.* Secundò,ex communibus locutionibus de hoc ſacramento; dicitur n.eſſe cibus animæ, ſumi à fidelibus, continere corpus Chriſti, & alia huiuſmodi, quæ nullo modo poſſunt ipſi ſumptioni accommodari. *2.Ratio.* Tertiò, Euchariſtiæ ſacramentum à ſolo Preſbytero integrè conficitur;at verò ad vſum applicari poteſt etiam à Diacono: ſignum ergo eſt, vſum huius ſacramenti nullo modo ad illius conſtitutionem pertinere. *3.Ratio.* Quartò, hic vſus non poteſt eſſe pars eſſentialis, alias ante illum non *4.Ratio.*

eſſet

eſſet confectum Euchariſtiæ ſacramentum, qui abſque eſſentiali parte non poteſt res conſiſtere. Nec verò eſt pars integralis, quia neque eſt formæ, vt per ſe conſtat, nec materiæ, quia Concilia non vſum panis aut vini, ſed ipſum panem & vinum dicunt eſſe materiam remotam, ratione ſubſtantiæ, ſeu quatenus ſunt materialia elemẽta; proximam verò, ratione ſpecierum continentium Chriſtum.

Sumptio Euchariſtiæ non eſt per ſe ſacramentum. Maior.

Dico ſecundò: Hic vſus ſeu ſumptio Euchariſtiæ non eſt per ſe ſacramentum ab aliis diſtinctum. Eſt communis concluſio, ſicut præcedens, quam Maior diſtinct. 8. quæſtione vnica, more Nominalium probat, quia ſumptio Euchariſtiæ non diſtinguitur ab Euchariſtia. Ergo non poteſt eſſe diſtinctum ſacramẽtum. At verò pari modo poſſet inferri, hunc vſum eſſe ſacramentum; falſum ergo aſſumit, quia vſus aliquid addit præter rem, qua vtimur, ſcilicet, aliquem motum, contactũ, vel operationẽ ex natura rei diſtinctam ab ipſa re, quæ diſtinctio in aliis ſacramẽtis ſufficit, vt ablutio, aut vnctio ſit ſacramẽtum, verbi gratia, & non aqua, aut Chriſma. Aliter ergo probatur primò illa generali ratione, quia aliàs ſequeretur in rigore eſſe plura ſacramenta, quàm ſeptem. Secundò, quia ſacramentum nouæ legis, quod in vſu conſiſtit, habet propriam formã propriúmq; effectũ ab aliis diſtinctum, imò & proprium miniſtrum neceſſarium de neceſſitate ſacramenti, Baptiſmo ſolùm excepto, propter ſingularem illius neceſſitatem; hic verò vſus, nec formam habet, nec effectum ab effectu Euchariſtiæ diſtinctum, vt per ſe conſtat: nec requirit certum miniſtrum de neceſſitate ſacramenti, aut ad effectum præſtandum omnino neceſſarium; ergo. Maior patet, tum inductione, tum etiam, quia ſacramenta per proprias formas, & ſacramentales effectus præcipuè diſtinguuntur. Tertiò explicatur hæc ratio, quia promiſſio gratiæ huius ſacramenti per ſe non eſt facta ſumptioni, vt cauſæ per ſe eius, ſed Euchariſtiæ, id eſt, corpori Chriſti ſub ſpeciebus, ſicut ipſe dixit, *Qui manducat me, ipſe viuet propter me*; ipſe ergo eſt, qui per ſe efficit gratiam, ſumptio verò ſolùm eſt cõditio neceſſaria, ſeu ſine qua non: nõ eſt ergo ſumptio ſacramentum, ſed id, quod ſumitur. Vnde etiam fit, hunc vſum non eſſe cæremoniam ſacram, per ſe impoſitam ad ſignificandum, ſicut nec ad efficiendum gratiam, quia ſicut promiſſio gratiæ non eſt per ſe illi facta, ſed Euchariſtiæ, conſequenter verò redundat & cõmunicatur ſumptioni, vt conditioni ſine qua non, ita nec per ſe primò eſt inſtituta ad ſignificandum, ſed conſequenter etiam participat ſignificationem magis ex neceſſaria connexione, quàm ex directa impoſitione.

1. & 2. ratio.

3. Ratio. Sumptio Euchariſtiæ ſolũ eſt applicatio ſacramenti.

Dico ergo tertiò: Sumptio Euchariſtiæ ſolùm eſt applicatio ſacramenti, ſeu conditio neceſſaria, vt ſacramentum operetur. Hæc concluſio ſequitur ex dictis, quia ſuppoſitis, quæ diximus, nihil aliud eſſe poteſt; propria enim, & per ſe actio ſacramenti eſt internum, ac ſpirituale charitatis augmentum, ad hanc verò actionem neceſſe eſt, vt homini applicetur, eúmque ſacramentaliter contingat: hoc autẽ fit per manducationem & hoc ſenſu dixit D. Thomas, loco ſuprà citato, vſum pertinere ad extrinſecam perfectionem huius ſacramenti, ſicut agere ſpectat ad perfectionẽ agentis, ſub illa enim voce, *agere*, incluſit etiam applicationem agentis ad agendum neceſſariam. Fũdamenta verò aliarum opinionum ſoluta ſunt ex dictis, præterquam vltima confirmatio, in qua fit comparatio inter vſum huius ſacramenti & aliorum. Circa quam Ledeſma ſuprà exiſtimat, eandem eſſe rationem de hoc, & de aliis ſacramentis, quia ſicut applicatio Euchariſtiæ (inquit) non eſt Euchariſtia, nec

Diſcrimẽ inter vſum Euchariſtiæ & aliorum ſacramentorũ.

A per ſe efficit gratiam, ita nec applicatio Baptiſmi eſt Baptiſmus, nec per ſe gratiam confert. Sed in hoc valde deceptus eſt, quia conſtat, in Baptiſmo & aliis ſacramentis, quæ conſiſtunt in vſu, applicationem ſacramenti non diſtingui ab vſu ſacramenti. Et ratio eſt, quia vſus rei non poteſt per alium vſum applicari, ſicut nec poteſt actio alia actione fieri, alias oporteret in infinitum procedi. Sic igitur, ſicut ablutio eſt Baptiſmus, ita etiam eſt applicatio Baptiſmi id eſt, inſtrumentalis cauſa gratiæ. Vnde D. Thom. q. præcedenti, art. 1. ad 3. conſtituens differentiam inter hoc, & alia ſacramenta, dicit alia perfici in applicatione materiæ ad hominem ſanctificandum, & Conc. Trid. ſeſſ. 13. cap. 3. eandem differentiam tractans, inquit,

Trident.

B *hoc ſacramentum perfici ante vſum, reliqua verò tunc accipere vim ſanctificandi, cùm illis vtimur.* In ipſo ergo vſu conſiſtit vis, & ratio aliorum ſacramentorũ. Vnde ad confirmationem reſpondetur negando ſimilitudinem: nã in aliis ſacramentis, vſus eſt per ſe primò inſtitutus ad ſignificandum & ſanctificandum; ablutio enim ſanctificat, quia per ſe eſt ad hoc impoſita, non quia ipſa aqua ſecundùm ſe virtutem aliquam habeat. In vſu verò huius ſacramenti ſanctificantur fideles, propter virtutem & efficaciam ipſius cibi: vnde alia ſacramenta per ſe inſtituta ſunt, vt fiant; hoc verò vt ſit, & ſumatur in cibũ, ſeruetur in viaticum & vt pignus hæreditatis æternæ habeatur, ac denique, vt in ſacrificiũ offeratur. Ex quibus concludi

C poteſt primò, quid ſit Euchariſtia, ſi phyſicè eam deſcribere velimus; eſt enim vel ſpecies conſecratæ, corpus & ſanguinem Chriſti continentes, vel è contrario eſt corpus & ſanguis Chriſti, vt contenta ſub ſpeciebus conſecratis. Vel denique eſt ſacramentalis cibus ex corpore & ſanguine Chriſti & ſpeciebus conſtãs, quolibet enim horum modorum ſatis explicatur tota eſſentia huius ſacramẽti, præſertim quoad materiam; indicatur verò forma, quatenus per illam ſpecies conſecrantur.

Definitur Euchariſtia ſacramentum.

Secundò colligitur ex dictis pro quo ſupponat Euchariſtia, vel ſacramentum Euchariſtiæ abſolutè dictum; quibuſdam enim placet, vt ſupponat pro ſpeciebus connotando corpus contentum. Aliis è contra

Euchariſtia ſupponit pro toto compoſito ex Chriſto & ſpeciebus.

D vt ſupponat pro corpore, connotando ſpecies cõtinentes, aliis, quibus eo magis aſſentior, pro totó cõpoſito, ſeu cibo ſacramentali & ſenſibili. Primò, quia vt dixi, hoc eſt propriè ſacramentum Euchariſtiæ. Secundò, quia in materia de ſacramentis in genere oſtendi, quodlibet ſacramentum, verbi gratia Baptiſmum, ſupponere pro toto compoſito, ad quod ſignificandum eſt impoſitum, quamquam in ordine ad formam videatur eſſe ſpecialis ratio in hoc ſacramẽto, quoad ſuppoſitionem: nam, quia illius forma eſt quodammodo extrinſeca, & realiter ac phyſicè tranſit, & non manet, videtur propriè impoſitum nomen huius ſacramenti, ita, vt iuxta communem vſum, ſupponat pro re permanente, connotando formam. Ter-

E tiò, quia in aliis reb⁹ artificialibus ſimilis modus ſuppoſitionis inuenitur; domus enim ſupponit pro toto compoſito ex fundamẽtis, parietibus, & tecto, vt ibidem expoſitum relinquimus. Addendum verò eſt; licèt hæc ſit propria & rigoroſa ſuppoſitio, interdum Euchariſtiæ nomen accipi pro ſpeciebus ipſis, & ſæpius pro corpore Chriſti, quia hæc omnia participant rationem ſacramenti, & ſunt ita inter ſe connexa, vt ſub vno facilè aliud intelligatur.

Quid ſit in Euchariſtia res tantum, ſacramẽtum tantum, res ac ſacramentum ſimul.

Tertiò conſtat facilè ex dictis, quid in Euchariſtia ſit res tantùm, ſacramentum tantùm, res & ſacramentum ſimul. Res enim tantùm, eſt effectus, qui in ſuſcipiente efficitur, qui eſt gratia & charitas, ſeu vnitas corporis Chriſti myſtici; hæc enim omnia idem

Caietanus. S. Bonauen.

ſunt, vt rectè Caietanus notauit, q. præcedenti, art. 1. & priùs Bonauentura, diſtinctione 8.2.par.ar.2. quæſtio.1.ad vltimum, eſt enim proprius effectus huius ſacramenti, quod per modum cibi & conuiuij inſtitutum eſt, plures inter ſe coniungere, eóſque vnire tã cum ipſo cibo, quàm cum authore cibi, & conuiuij, vt latiùs in ſequentibus, & præſertim q.79.dicturi ſumus. Res & ſacramentũ ſimul, eſt corpus Chriſti quod eſt in ipſa materia, in quo differt ab aliis ſacramentis, in quibus res & ſacramentum ſemper eſt in ſuſcipiente: nam licèt in ſacramento pœnitentiæ, contritio, quæ eſt res & ſacramentum ſimul, ſit in materia, tamen etiam eſt in ſuſcipiente. Vnde intelligitur, quòd ſicut contritio per ſe ſumpta non eſt ſacramentum, ſed vt fit aliquo modo ſenſibilis per confeſſionem, ita corpus Chriſti per ſe non eſt ſacramẽtum, ſed vt aliquo modo ſentiri poteſt per ſpecies: res autem dicitur, quatenus ſub illis ſacramentaliter continetur, & ſignificatur. Sacramentum autem tantùm, ſi præcisè ſumatur, ita vt rẽ ſacramenti nullo modo includat, ſunt ſolæ ſpecies ſenſibiles, ſed hic præciſus conceptus non eſt de ratione ſacramenti, vt in ſacramento Pœnitentiæ videre licet; id enim quod eſt ſacramentum tantùm, eſſẽtialiter includit contritionem perfectam vel imperfectam, quæ eſt res & ſacramentum ſimul; quia non includit illam vt rem, ſeu vt ſignificatam, ſed ſolùm vt ſignificantem, ſeu vt partem integri ſigni ſenſibilis: ſic igitur in præſenti, ſacramẽtum tantum completum, & integrum dici poteſt Euchariſtia, quatenus eſt panis cœleſtis & perfectum ac completum gratiæ ſpiritualis ſignum.

ARTICVLVS I.

Vtrùm materia huius ſacramenti ſit panis & vinum.

4. diſ. 11. q. 2. a. 1. q. 1. & 2. & 4. contra c. 61. & 68. 1. Cor. 11. lib. 5. col. 2 & 3.

AD primũ ſic proceditur. Videtur, quòd materia huius ſacramenti non ſit panis & vinum. Hoc enim ſacramentum perfectius debet repræſentare paſſionẽ Chriſti, quàm ſacramenta veteris legis. Sed carnes animalium, quæ erant materia ſacramentorum veteris legis, expreſſius repræſentant paſſionem Chriſti, quàm panis & vinum. Ergo materia huius ſacramenti magis debet eſſe carnes animalium, quàm panis & vinum.

2. Præterea, Hoc ſacramentum eſt vbique celebrandũ. Sed in multis terris nõ inuenitur panis triticeus, & in aliquibus non inuenitur vinum; ergo panis & vinum nõ ſunt conueniens materia huius ſacramenti.

3. Præterea, hoc ſacramẽtum competit ſanis & infirmis. Sed vinum nocet quibuſdam infirmis. Ergo videtur, quòd vinum non debeat eſſe materia huius ſacramenti.

Ale. 1. in epiſt. ad omnes orth. à med. illius tom. 2. Conc.

Sed contrà eſt, quod Alexand. Papa dicit; in ſacramentorum oblationibus panis tantùm & vinum aqua permixtum, in ſacrificium offerantur.*

Reſpondeo dicendum, quòd circa materiam huius ſacramenti aliqui multipliciter errauerunt. Quidam enim qui dicuntur Artotyritæ (vt Auguſt. dicit in lib. de hæreſibus) offerunt panem & caſeum in hoc ſacramento, dicentes, à primis hominibus oblationes de fructibus terræ & ouiũ fuiſſe celebratas. Alij verò, ſcilicet Cataphrygæ, & Pepuziani de infantis ſanguine, quẽ de toto eius corpore minutis punctionum vulneribus extorquent, quaſi Euchariſtiam ſuam conficere, perhibẽtur miſcentes eum farinæ, panẽq; inde facientes. Quidam verò, qui dicuntur Aquarij, aquam ſolam ſub ſpecie ſobrietatis in hoc ſacramento efferunt. Omnes autẽ hi errores, & ſimiles excluduntur per hoc quòd Chriſtus hoc ſacramentum ſub ſpecie panis & vini inſtituit, vt patet Matth. 26. Vnde panis & vinum ſunt materia conueniens huiuſmodi ſacramenti. Et hoc rationabiliter. Primò quidem, quantum ad vſum huius ſacramẽti, qui eſt manducatio. Sicut enim aqua aſſumitur in ſacramento Baptiſmi ad vſum ſpiritualis ablutionis, quia corporalis ablutio cõmuniter ſit in aqua; ita panis & vinum, quibus communiùs homines reficiuntur, aſſumuntur, in hoc ſacramento ad vſum ſpiritualis manducationis. Secundò, quantum ad paſſionem Chriſti, in qua ſanguis eſt à corpore ſeparatus. Et ideo in hoc ſacramẽto, quod eſt memoriale Dominicæ paſſionis, ſeorſum ſumitur panis, vt ſacramentum corporis; & vinum vt ſacramentũ ſanguinis. Tertiò, quantum ad effectum conſideratũ in vnoquoque ſumentiũ, quia vt Ambr. dicit ſuper epiſtol. ad Corinth. hoc ſacramentum valet ad tuitionẽ animæ & corporis. Et ideo corpus Chriſti ſub ſpecie panis pro ſalute corporis, ſanguis verò ſub ſpecie vini pro ſalute animæ offertur, ſicut dicitur Leuit. 17. quòd anima carnis in ſanguine eſt. Quartò, quãtum ad effectum reſpectu totius Eccleſiæ, quæ conſtituitur ex diuerſis fidelibus, ſicut panis conficitur ex diuerſis granis, & vinum fluit ex diuerſis vuis, vt dicit * Gloſ. ſuper illud Cor. 10. Multi vnum corpus ſumus, &c.*

1. ad Cor. 13. ſuper illud, hoc poculum nouum teſtamentũ eſt, to. 5.

Ita habet Beda in hũc locum ex Au. ex tex. 2. Paſchæ, tom. 1.

Ad primum ergo dicendum, quòd licèt carnes animalium occiſorum expreſſiùs repræſentent Chriſti paſſionem; tamen minùs competunt ad communem vſum huius ſacramenti, & ad Eccleſiaſticam vnitatem ſignificandam.

Ad ſecundum dicendũ, quòd licèt non in omnibus terris naſcatur triticum vel vinum, tamen de facili ad omnes terras deferri poteſt, quantum ſufficit ad vſum huius ſacramenti. Nec propter defectum alterius eſt vnum tãtùm ſine altero conſecrandum, quia non eſſet perfectum ſacramentũ.

Ad tertium dicendum, quòd vinum in modica quantitate ſumptum, non poteſt multum ægrotanti nocere. Et tamen ſi nocumentum timeatur, non eſt neceſſe, quòd omnes accipientes corpus Chriſti, etiam accipiant ſanguinẽ, vt infrà dicetur. q. 80. art. 12.

COMMENTARIVS.

REfutatis erroribus affirmat D. Thom. materiam huius ſacramenti eſſe panem & vinum, quod primò probat ex facto & inſtitutione Chriſti. Deinde affert optimas coniecturas; nulla tamen expoſitione indigentes: nam licèt fortaſſe per ſe ſingulæ non concludant, omnes tamen ſimul ſumptæ ſatisfaciũt. Nam prima quæ aſſumit materiam communi vſui accommodatam fuiſſe conuenientem, quamuis in vtraque ſpecie locum habeat, multo magis de pane ſatisfaciat, quàm de vino, & ideo adduntur tertia & quarta ratio, quæ optimè oſtendunt congruentiam vini potius, quàm aquæ, quia eſt aptius ad ſignificandum ſanguinem, & animæ ſanctificationem, ac fidelium vnitatem. Secunda verò ratio ſolùm probat oportuiſſe duas ſpecies diſtinctas conſecrari, quibus mors Chriſti, in qua anima à corpore ſeparata eſt, diſtinctiùs ſignificaretur.

In ſolutione ad primum, redditur optima ratio, ob quam non decuit ſacramentum hoc ſub ſpecie alicuius animalis inſtitui, quia non erat materia apta ad vſum, neque ad Eccleſiæ vnitatẽ ſignificandã: adde, nec fuiſſe decentem ad munditiam huius ſacramenti, in quo etiam oſtendi oportebat legalia ſacrificia ceſſaſſe. In ſolutione ad 2. & 3. grauis indicatur difficultas; An liceat interdum vnam ſpeciem ſine alia conſecrare, de qua ſtatim dicetur.

ARTICVLVS II.

Vtrùm requiratur determinata quantitas panis & vini ad materiam huius ſacramenti.

*AD ſecundũ ſic proceditur. Videtur, quòd requiratur determinata quantitas panis & vini ad materiam huius ſacramẽti. Effectus enim gratiæ nõ ſũt minus ordinati, quàm effectus naturæ. Sed ſicut dicitur * in ſecundo de anima omniũ natura conſtantium, poſitus eſt terminus & ratio magnitudinis & augmenti. Ergo multo magis in hoc ſacramento (quod dicitur Euchariſtia, id eſt, bona gratia) requiritur determinata quantitas panis & vini.*

4. d. 1. 42. ar. 1. q. 3.

Lib. 2. de anima, tex. 41. tom. 2.

2. Præterea, Miniſtris Eccleſiæ non eſt a Chriſto data poteſtas ad ea, quæ pertinent ad irriſionē fidei & ſacramētorum eius, ſecundùm illud. 2. Corinth. 10. Secundū poteſtatē, quam dedit nobis Deus in ædificationem, & nōn in deſtructionem. Sed hoc eſſet ad irriſionem ſacramenti, ſi ſacerdos vellet conſecrare totum panem, qui venditur in foro, & totū vinum, quod eſt in cellario. Ergo hoc facere non poteſt.

3. Præterea, Si aliquis baptizatur in mari nō tota aqua maris ſanctificatur per formam Baptiſmi, ſed ſolùm aqua illa, qua corpus baptizati abluitur. Ergo nec in ſacramēto ſuperflua quantitas panis, & vini conſecrari poteſt.

Sed contrà eſt, quod multum opponitur pauco, & magnum paruo. Sed nulla eſt ita parua quantitas panis aut vini, quæ non poſſit conſecrari. Ergo etiam nulla eſt ita magna, quæ conſecrari non poſſit.

Reſpondeo dicendum, quod quidam dixerunt, quòd ſacerdos non poſſet conſecrare immenſam quantitatem panis aut vini, putà totum panem, qui venditur in foro, aut totū vinum, quod eſt in dolio. Sed hoc nō videtur eſſe verū, quia in omnibus habentibus materiā, ratio determinationis materiæ ſumitur ex ordine ad finem, ſicut materia ſerræ eſt ferrum, vt ſit apta ſectioni. Finis autem huius ſacramenti eſt vſus fidelium. Vnde oportet, quòd quantitas materiæ huius ſacramenti determinetur per comparationem ad vſum fidelium. Non autem poteſt eſſe, quòd determinetur per cōparationem ad vſum fidelium, qui nūc occurrunt: alioquin ſacerdos paucos parochianos habens, non poſſet conſecrare multas hoſtias. Vnde relinquitur, quia materia huius ſacramenti determinetur per comparationem ad vſum fidelium abſolutè. Numerus autem fidelium eſt indeterminatus. Vnde non poteſt dici, quòd quantitas materiæ huius ſacramenti ſit determinata.

Ad primum ergo dicendum, quòd cuiuſlibet rei naturalis materia accipit determinatam quantitatem ſecundū comparationem ad formam determinatam. Sed numerus fidelium, ad quorum vſum ordinatur hoc ſacramentum, non eſt determinatus. Vnde non eſt ſimile.

Ad ſecundum dicendum, quòd poteſtas miniſtrorū Eccleſiæ ad duo ordinatur. Primò quidem ad effectū propriū. Secundò ad finem effectus: ſecundum autem non tollit primum. Vnde ſi ſacerdos intendat conſecrare corpus Chriſti propter aliquem malum finē (putà vt irrideat, vel veneficia faciat) propter intentionē mali finis peccat, nihilominus tamen propter poteſtatem ſibi datam perficit ſacramentum.

Ad tertium dicendum, quòd Baptiſmi ſacramentum perficitur in vſu materiæ, & ideo per formam Baptiſmi non plus de aqua ſanctificatur, quàm quantum venit in vſum: ſed hoc ſacramentum perficitur in conſecratione materiæ. Et ideo non eſt ſimile.

COMMENTARIVS.

VIdetur D. Thom. ſupponere non requiri certam quantitatem minimam, ſeu non habere hanc materiam terminum paruitatis. Vnde in argumento Sed contrà, hoc ſumit vt certum, & in corpore potiſſimùm agit de magnitudine, ſeu multitudine materiæ, docens nullum habere terminum magnitudinis, ſed in quantacunque quantitate, ſimpliciter loquendo, poſſe confici hoc ſacramentum, quod probat ex fine inſtitutionis, quia hæc materia eſt propter vſum, & hic vſus non eſt determinatus, ſed poteſt maiorem & minorem quantitatem requirere; ergo nec materia eſſe debuit determinata. Sed poſſet aliquis reſpondere, negando vltimam conſequentiam, tū, quia per certam aliquam quantitatem materiæ poſſet maiori, & minori multitudini fidelium ſatisfieri, ſingulis maiorem vel minorem partem ſpecierum præbēdo, tum etiā, quia in ſingulis locis poſſet certa quantitas limitari, quæ multitudini fidelium, quæ in tali loco inueniri poſſit, ſufficiat. Reſpondetur, ſacramentum hoc non debere conſiderari comparatione facta ad numerum fidelium, qui in vno, vel alio loco exiſtunt, ſeu exiſtere poſſunt, hoc enim eſt accidentarium & extrinſecum, alias ſi alicubi conficeretur maior quantitas quam ibi poſſet eſſe neceſſaria, non eſſet valida conſecratio: quod erroneum eſt; debet ergo abſolute referri ad fideles, quorum numerus ſimpliciter indefinitus eſt, eſt etiam indifferens portio ſpecierum, quæ ſingulis fidelibus dari poteſt, deniq; iure diuino non eſt determinatum, quoties poſſint fideles hoc ſacramēto vti, & ideo oportuit quantitatem huius materiæ ex inſtitutione indefinitam eſſe, quoad magnitudinem.

In ſolutione ad primum, non oportet D. Thom. ita exponere, vt aſſerat omnes res naturales, etiam inanimatas, ex intrinſeca ſua natura terminari ad maximum. id enim non affirmat. quamquā, quia ad rem non pertinebat, principium illud generale non explicuerit, ſed optimè reſponderit, quidquid de illo ſit, non eſſe tamen eandem rationem de ſacramento, quia cùm res artificialis ſit, nō ex aliqua naturali forma, ſed ex inſtitutione habet proprietates fini ſuo conſentaneas. Adde, in vniuerſum verū eſſe materiā, cuiuſlibet rei naturalis accipere quantitatem determinatam, per comparationem ad determinatam formam, quod ſolum D. Thom. affirmat, ſiue hæc determinatio oriatur ex communi ratione ſpecifica formæ, ſiue aliunde, de quo D. Thom. hîc nihil dixit, quia ad diſputationem philoſophicam pertinet, ex qua conſtat principium illud Ariſtotelicum, omnium natura conſtantium datus eſt certus terminus magnitudinis, & augmenti, de viuentibus propriè intelligendum eſſe.

In ſolutione ad ſecundum docet D. Thom. conſecrationem huius materiæ factam ex malo fine ad irriſionem, vel aliquid huiuſmodi eſſe validam, quia hæc intentio non tollit intentionem verè conſecrandi, quæ doctrina eſt certiſſima, ſicut certum eſt malitiam miniſtri non impedire effectum huius ſacramenti, prædicta enim intentio ad malitiam tantùm pertinet, non ad poteſtatem, vel efficaciam, quæ omnia conſtant ex doctrina tradita, de ſacramentis in genere. Errat ergo vehementer Angelus verbo Euchariſtia 1. n. 21. qui prædictam D. Thomæ aſſertionem negare audet.

Angelus.

DISPVTATIO XLIII.

De materia remota Euchariſtiæ in communi.

Diſputatio de Euchariſtia.

QVONIAM duplex eſt materia remota huius ſacramenti, tripartita erit de illa diſputatio. Primò enim ea, quæ vtriq; materiæ cōmunia ſunt, diſputabimus, poſtea de ſingulis dicemus quod D. Thom. in ordine articulorum huius quæſtionis obſeruauit: nam his duobus articulis docet, quæ vtriq; materiæ communia ſunt, in 3. & 4. de materia panis, in aliis quatuor articulis de materia vini tractat.

SECTIO I.

Vtrùm panis & vinum, ſint propria materia huius ſacramenti.

Errores circa materiā Euchariſtiæ.
Epiphan.
Auguſt.

IN hac re variis modis erratum eſt. D. Thom. tres refert errores. Primum eorum, qui conficiebant in pane & caſeo, ex Epiphā. hæreſi 49. & ex Aug lib. de hæreſi, c. 28. Secundum Cataphrygarum in pane ex farina & ſanguine infantis ſubacto conficientium, Epipha. ſuprà, & hæreſi 49. in fine, Aug. c. 26. & 27. Damaſ. hæreſ. 48. & 49. His cōiūgi poſſunt Gnoſtici,

Damaſc. ſtici, & Manichæi, quorum errores propter modeſtiam D.Th. hic prætermiſiſſe videtur; hi enim in ſemine humano corpus Chriſti conficiebant, vt ex Gnoſticis refert Epiphan. hæreſi 26. vel in pane humano ſemine conſperſo, vt de Manichæis refert Aug. c.46. Numerari etiam hic poſſunt Ophitæ, qui, vt idē Aug. refert c. 17. colubrum alebant iuxta altare: qui per incantationem ſacerdotis ſacrificij tempore egrediebatur, & panem lambebat, in quo Euchariſtia conſecrari poſſet, quod etiam refert Tertul. de præſcript. hæreticorū, c.47. Tertia hæreſis à D. Thom. 1. allata eſt Aquariorum, qui non in panis, ſed in materia vini errabant, ſolùm aquam ad ſacrificium apponendo, vt refert Iſidorus lib.4. Etymo. c. 5. & Cypr. epiſt. 93. Clemens Alexand. lib. 2 pædago. c. 2. circa finem, & lib. 1. ſtromatum, vbi hos *hæreticos*, appellat, quia ab Eccleſiæ regula declinant. Chryſ. homil. 83. in Matth. exponens illa verba, *non bibam à modo de hoc genimine vitis*, vbi dicit Chriſtū vino vtendo poſt reſurrectionem, eorū pernicioſam hæreſim deſtruere voluiſſe, quia aqua in myſteriis vtuntur. Et hanc hæreſim tribuit Ebionitis Epiphan. hæreſi 30. Marcianiſtis in 42. Taciano & Encratitis in 47. idem Theodoretus lib. 1. hæreticarum fabularum, Manichæos etiam neceſſe eſt in eodem errore fuiſſe verſatos, vinum enim abominabantur, teſte Aug. lib. 20. contra Fauſtum c. 13. & Leone Papa ſermo. 4 Quadrageſimæ, cap. 4. & 5. His adiungi poſſunt, qui lac loco vini offerebant, vt refertur in Concil. Bracharenſi III. c. 1. vel lac & mel, vt indicatur in Concilio Carthagin. III. c. 24. & damnatur can. 57. Trullano poſt ſextam ſynodum. Ac denique qui in ſanguine menſtruo mulieris conficiebant, vt de Gnoſticis refert Epiphanius hæreſi 26. ſed hi omnes errores nullum habent vel apparens fundamentum, quod diſſoluere oporteat.

Iſidorus. Cyprian. Clemens. Alexand. Chryſoſt. Epiphan. Theodor. S. Aug. S. Leo. Carth.

Veritas ergo Catholica eſt, materiam ſimpliciter neceſſariam ad conficiendum corpus Domini eſſe panē, vinū verò ad ſāguinē. Eſt de fide, quæ fides colligitur primò ex facto Chriſti Matth 26 accipiens enim panē conſecrauit in illo, & ſimiliter poſtea accipiēs calicem, quòd verò in calice illo fuerit vinum, videtur colligi ex verbis, *non bibam à modo ex hoc genimine vitis*, quæ Matth. & Marcus ſtatim poſt conſecrationē calicis referūt, & ita eſſe dicta de illo calice cōſecrato indicat Chryſ. ſuprà, & exponit Aug. lib 3. de conſenſu Euangeliſtarum c. 1. Lucas autem c. 22. apertè diſtinguit duos calices, alium cōmunem, qui præceſſit in cœna legali, & alium cōſecrationis, & refert illa verba ante cōſecrationem, vnde indicat dicta eſſe de priori calice, vt exponit Hieron. in Matth. Theophil. & alij in Lucam. Quidquid verò de hoc ſit, Eccleſia tamen ſemper intellexit vtrunque calicē fuiſſe vini, quod præter contextum Euangelicum, ex ipſa voce calicis colligi poteſt, ſignificare enim ſolet in Scriptura ſacra vas continens, vel aptū ad cōtinendum vinum, vel è contrario potum vini in vaſe contentum. Vnde Pſalm. 22. *Calix tuus inebrians, quàm præclarus eſt*? Ex hoc autem facto Chriſti colligitur neceſſitas huius materiæ, quia, vt ſuprà oſtendimus, in illo facto inſtituit hoc ſacramentum, vnde ſubdit, *hoc facite*. Et confirmari poteſt illis locis veteris Teſtamēti, in quibus ſub pane & vino hoc ſacramentum præfiguratum eſt, quæ ſuprà retuli. Secundò probatur hæc veritas ex definitione Conciliorum, præter tria enim ſuprà citata habetur in Florentino in decret. Eugenij, & in Lateranenſi in c. firmiter, colligitur ex Tridētino, ſeſſione 13. 21. & 22. & ex can. 23. Trullan. poſt ſextam ſynodum, & ex Concilio Vvormatienſi c. 4. Altiſiodorenſi, c.... Matiſconenſi II. c. 4.

Matth. 6. S. Chryſoſt. S. Aug. Luca 22. Hieronym. Theophil. Pſalm. 22. Conc. Flor. Lateran. Trid. Vvormat. Altiſiodo. Matiſconen.

A & ex c. cùm Marthæ, de celebratione miſſarū, & aliis, quæ habentur de Conſecratione, d. 2. Tertiò probari hoc poteſt ex traditione Eccleſiæ, quæ ex Patribus ſupra citatis colligi poteſt, quibus addi poteſt Hieron. in c. vltim. Amos circa finem. Theophy. Marci 14. Amb 14. de ſacrament. c. 3. vbi figuram Melchiſedech accommodat. Aug. lib. 20. cōtra Fauſtū, c. 3. vbi refert propter hanc conſuetudinem ſacrificandi ex pane & vino Gentiles impoſuiſſe Chriſtianis, quòd Cererē & Liberū colerent & huc etiam ſpectat, quod refert Iuſtinus martyr Apolog. 2. circa finem, & Tertul de præſcriptionibus hæreticorum c. 40. dæmonem in inuidiā huius myſterij, panem & poculū cum quibuſdam incantationibus miſcuiſſe in quibuſdam B ſuperſtitionibus Gentilium, quas vocabant Mitræ myſteria. Hanc denique veritatem docent omnes Patres ſuper Chriſti, tam ſuper Euangelia, quàm ſuper 1. ad Corinth. 11.

Hieron. Theophyl. S. Ambroſ. Auguſt. Iuſtin.

Quartò, quoniam præcipua ratio huius eſt Chriſti inſtituentis voluntas, adducunt Theologi congruētias, vt videre eſt in D. Thoma hìc, & in aliis Doctoribus d. 9 & conſequentibus. Alex. Alenſ. 4. part. q. 32. mem. 1. art. 1. Gab. lectio. 35. in can. Summa omnium ad tria capita reuocatur. Primò enim ſuppono, corpus, & ſanguinem Chriſti tradi nobis ſub ſpecie ſenſibili, quia hoc eſt de ratione ſacramenti, & eſt modus accommodatus homini ſenſibili: oportuit autem, vt eſſet ſub ſpecie aliena, & non propria, C tum propter exercitium fidei, tū etiā, quia edi & bibi in propria ſpecie, nec eſſet decens, nec ferè poſſibile. Secundum caput eſt, has ſpecies accommodatiſſimas fuiſſe panis & vini. Primò, quia ſunt facillimæ ad communem vſum fidelium. Secūdò, quia ſunt aptiſſimæ, vt cū reuerentia, & decētia tractentur. Tertiò; quia ſunt accommodatæ ad ſignificandum tā corpus Chriſti verū, quā myſticum, tū quia corpus hominis præcipuè nutritur pane, & vino, tum etiā ſicut panis ex multis granis conficitur, ita corpus Chriſti verum ex puriſſimis membris, myſticum verò ex multis fidelibus coadunatur, vt notarunt Cypr. epi. 63. Aug. tract. 26. in Ioan. ſpecies autem vini conſtat eſſe aptiſſimas ad ſignificandum ſanguinem, quia vi- D num eſt calidum, & humidum, & ideo maximè auget ſanguinem, de quo videri poteſt Iſidor. lib. 20. Etymol. c. 2. habet etiam proportionem ad ſignificandum corpus myſticum, quatenus ex multis vuæ granis efficitur. Quartò, denique fuit apta hæc materia, vt ex illa incruentum ſacrificiū conficeretur, & offeretur Deo, tanquam ſupremo Domino, quoniam panis & vinum ſunt veluti primitiæ creaturarum, ſub quibus in Scriptura ſacra omnia bona comprehendi ſolet. Quam rationem indicauit Irenæus lib. 4. cōtra hæreſes cap. 32. circa finem. Tertium caput eſt, quia oportuit vtramque ſpeciem aſſumi, non alterā tantùm. Primò, vt dum ſub altera corpus, ſub altera verò ſanguis Chriſti conficitur, expreſſiùs illius E mors, & diſiunctio corporis ab anima ſignificaretur. Secundò, vt eſſet integrum conuiuium ex cibo & potu, quo perfecta animæ refectio repræſentatur. Tertiò, vt indicaretur, Chriſtum perfectè redemiſſe corpus, & animam, quæ per panem & vinum repræſentantur. Vnde Ambroſ. 1. ad Corin. 11. dicit, carnē Saluatoris pro ſalute corporis, & ſanguinem pro anima noſtra oblatū eſſe, hoc ſacramento ſignificari. Quartò etiam ad completam rationem ſacrificij indicare oportuit per has ſpecies Deum eſſe corporis & animæ ſupremum Dominum, & vtrunque eſſe in laudem & gloriam ipſius referendum.

Alenſis. Gabr. Cyprianus. Auguſt. Iſidorus. Irenæus. S. Ambroſ.

Obiectio

Contra hanc veritatem nihil video obiici poſſe, quod difficile ſit; ſolùm ex can. 3. 4. & 5. Apoſtolorum poſſet

poſſet nonnullum argumentum ſumi; ibi enim permittuntur offerri in altari, vuæ, oleum, & incenſum, alia verò prohibentur. Sed oportet ibi duo diſtinguere, vnum quod offertur in ipſo ſacrificio à Domino inſtituto, in quo nihil offerri debet præter id, quod a Domino præceptum eſt, vt ibidem dicitur; aliud verò quod per modum cæremoniæ ſeu cuiuſdam ſacramentalis offerri dicatur ad altare, & hoc pendet ex inſtitutione Eccleſiæ, & non pertinet ad materiã huius ſacramenti, vt per ſe conſtat; & de hoc eſt ſermo in poſteriori parte illius canonis; agit enim de iis, quæ in gratiarum actionem, vel pro aliqua benedictione ſuſcipienda, vel ad ornatum & venerationem ſacrificij ad altare accenduntur, cremantur, aut ad ſacerdotes afferuntur.

Solutur.

SECTIO II.

An vtraque ſpecies panis & vini, ſit de neceſſitate huius ſacramenti, vel tantum præcepti.

QVæſtionem hanc attingit D.Thom. hic, art. 1. ad 2. & quamuis ad doctrinam de forma huius ſacramenti & de ſacrificio Miſſæ, pertinere poſſet, tamen neceſſaria etiam hoc loco eſt, vt connexionem vtriuſque partis materiæ explicemus. Item, quia vtilis admodum erit ad multa intelligenda, quæ in ſequentibus tractanda ſunt. Poteſt autem in illa attingi aliquid pertinens ad neceſſitatem huius ſacramenti, aliquid verò ad neceſſitatem præcepti, ne tamen materiã diuidamus, omnia breuiter hoc loco expediemus.

Primum igitur omnium ſumimus ex dictis præcedenti quæſtione, hanc duplicem partẽ materiæ eſſe neceſſariam ad integram perfectionem, & ſignificationem huius ſacramenti; quod ergo nunc inquiritur, eſt, an hæc integritas ita neceſſaria ſit, vt non poſſit vna ex his materiis ſine alia conſecrari, & poteſt eſſe quæſtio, vel de neceſſitate ſacramenti, & poteſtate ſimpliciter; vel de neceſſitate præcepti, & poteſtate licitè faciendi.

1. Concluſio. Bernard. Innocentius. D.Thom. Durandus. Palud. Soto. Alenſis.

Dico ergo primò, vnam ex iis materiis prius tempore cõſecrari, quàm aliam, ſtatim enim, ac ſacerdos abſoluit verba conſecrationis panis, adeſt ibi corpus Chriſti antequam ſanguis conficiatur. Quod rectè docuit Bernard. epiſt. 69. ad Guidonem, & Innocent. lib. 4. de officio Miſſæ, c. 23. & D.Th. infrà q. 78. a. 6. & in 4. d. 8. q. 2. art. 2. quæſtiun. 2. vbi ferè reliqui Theologi Duran. q. 3. Palud. q. 3. art. 3. idem D. Thom. diſt. 11. q. 2. ar. 1. quæſtiunc. 1. ad 4. & ibi Soto q. 1. artic. 6. Alenſ. 4. par. q. 34. membr. 4. a. 1. & colligitur apertè ex conſuetudine Eccleſiæ: ſtatim enim ac perficitur corporis conſecratio, proponitur populo adorandum, vt habetur in cap. ſanè, de Celebrat. Miſſar. Et ratio colligitur ex Concilio Trident. ſeſſione 13. cap. 3. & can. 4. dicente ſtatim poſt conſecrationem eſſe corpus & ſanguinem Chriſti ſub ſpeciebus panis, & vini, quod reſpectiuè intelligendum eſt, ſcilicet, peracta conſecratione panis, ſtatim adeſſe ibi corpus Chriſti, &c. Et hoc probat ratio, quam ſubdit, quæ eſt primaria & propria huius veritatis, ſcilicet, quia, antequam Chriſtus calicem conſecraret, dixit, *Hoc eſt corpus meum*, & verum dixit; ergo iã illud erat corpus Chriſti: ergo conſecratur altera materia ex vi veritatis formæ prius tempore, quàm altera conficiatur, ſicut enim ſignificatio vnius formæ non pendet ab altera forma, neque veritas & effectus eius, ſeu conſecratio vnius materiæ pendet eſſentialiter ab alia, & ita hæc pars eſt certa de fide.

Trident.

Obiectio.

Obiici verò poteſt, quia in extrema vnctione, quamuis ſint plures partiales formæ, & materiæ, nihil tamen conficitur, neq; vllus effectus datur, donec omnes partes abſoluantur; ergo idem dici poteſt in propoſito, neque erit contra veritatem formæ, quia ex intentione proferentis poteſt omnium ſignificatio referri ad vltimum inſtans, in quo omnia cõſummata ſint, ſicut in Extrema vnctione fieri neceſſariò dicendum eſt. Reſpõdetur (quidquid ſit de antecedẽti quod in quæſtionem verti poteſt, non eſt tamen huius loci) negando conſequentiam. Primò ac præcipue, quia hoc pendet ex inſtitutione Chriſti: Chriſtus autem ita inſtituit vnum ſacramentum, & nõ aliud, vt cõſtat ex traditione Eccleſiæ. Et inſtari poteſt argumentum in ſacramento Ordinis: nam in ſingulis Ordinibus aliquis effectus confertur & per partialem formã, & materiam, quaſi partiale ſacramentum conficitur. Secundò redditur ratio ex ipſis formis: nam in Extrema vnctione eſt tantũ forma deprecatiua, & ideo ex vi ſuæ ſignificationis & veritatis non poſtulat, vt ſtatim operetur, ſed pro eo tempore, pro quo fit deprecatio; ſecus verò eſt de forma huius ſacramenti, quæ eſt indicatiua, cuius veritas requirit, vt ita ſit, ſicut per illam ſignificatur. Tertiò eſt etiã differentia in effectu: nam in Extrema vnctione effectus eſt in ſuſcipiente, & eſt vnus habens quodãmodo cõnexionem cum omnibus partibus: nam eſt gratia perfectè remittẽs omnia peccata per omnes ſenſus cõmiſſa, & auxilium adiuuans ad omnes difficultates ægritudinis ſuperandas, quod per modum vnius cõfertur. Ac deniq; quia licèt interdum aliquæ reliquiæ peccatorum, aut venialia peccata remitti poſſent ſine aliis, ſæpe tamen vnum & idẽ peccatum poteſt cõmitti, cooperantibus pluribus ſenſibus, & ideo, abſolutè loquendo, hic effectus poſtulat, vt fiat per modum vnius, & indiuiſibilis, abſoluto iam & perfecto ſacramento. At verò in præſenti, effectus formæ eſt in ipſa materia, & per ſe ac neceſſariò non eſt vnius effectus connexus cum effectu alterius, quia corpus de ſe poteſt eſſe ſeparatũ à ſanguine, & è contrario licèt de facto non ſit. Ac denique cibus poteſt tempore antecedere potum.

Solutio.

2. Concluſio.

Dico ſecundò, non eſſe de neceſſitate ſacramenti, ſeu conſecrationis vnius partis materiæ, conſecrationem alterius, ſed poſſe vnam ſine altero conſecrari, ita vt factum teneat: ſequitur apertè ex præcedenti concluſione, & ita eam docent omnes authores citati. Et probat D. Bernardus ſuprà, quia panis conſecratur prius tempore, quàm vinum: ergo quacumque ratione, ſiue per ignorantiam, ſiue per obliuionem, & incuriã, ſiue per malitiam, vna materia ſine alia conſecretur, manebit materia conſecrata; ergo non eſt neceſſaria connexio inter has duas materias, quæ ad neceſſitatem ſimpliciter ſacramenti conficiendi pertineat. Patet prima conſequentia, quia cõfectio ſacramenti non pendet ex futuro effectu, nec præſentia corporis Chriſti ſub ſpeciebus panis ex futura præſentia ſanguinis ſub ſpeciebus vini, præſertim, cùm de fide ſit, vt infrà dicemus, conſeruari ſpecies panis conſecratas, etiam ſi conſumptæ ſint ſpecies vini.

Bernard.

Dici tamen poſſet, verum eſſe, vnum effectum nõ pendere ab alio re ipſa, cùm per accidens, ex variis cauſis impediri poſſit, pendere tamen ex intentione operantis, ita vt ſi miniſter à principio intẽdat, vnam ſolam ſpeciem, & non aliam conficere, nihil efficiat. Sed hoc vanum eſt, & præter ſenſum Eccleſiæ: nam in omni ſacramento, ſi miniſter intendat efficere, quod verba ſignificant, quódque de ſe efficere poſſunt circa materiam ſubiectam, illa intentio ſufficit ad effectum, ſed hoc intendit ſacerdos, etiam ſi non intendat aliam partem conficere; ergo ſine vlla dubitatione conficit illam partem, quam intendit, ſicut Epiſcopus verè confert vnum Ordinem, etiam ſi intendat nunquam alium conferre.

Obiectio altera.

At verò poſſet aliquis inſtare, eſto, hoc verum ſit de pa-

de pane reſpectu vini, non tamen ita eſſe à contrario, quia fieri poteſt, vt conſecratio vini eſſentialiter ſupponat conſecrationem panis; Chriſtus enim hoc ordine conſecrauit. *Soluitur.* Reſpondetur, ex hoc Chriſti exẽplo, & ex vſu Eccleſiæ, rectè colligi hunc ordinem eſſe præceptum, vt notauit Sotus d. 11. q. 1. art. 6. quod eſt etiam rebus ipſis conſentaneum, quia cibus recto ordine antecedit potum, tamen quòd hic ordo ſit eſſentialis, omnino falſum eſt. Quocirca, ſi ſacerdos ex malitia prius conſecret vinum, quam panem, vel ſolum vinum, ſine dubio factum tenebit; quia, vt oſtenſum eſt, vna conſecratio non pendet ab alia: ergo multo minùs pendebunt ex ordine. Item ob illam rationem, quòd debita forma prolata ſuper debitam materiam, à miniſtro neceſſario cum ſufficienti intentione, infallibiliter habet effectum. Denique quia ſpecies vini conſecratæ conſeruari poſſunt, etiamſi ſpecies panis omnino non maneat; ergo etiam in fieri non neceſſario ſupponunt illas, de neceſſitate ſacramẽti loquẽdo.

3. Concluſio. Dico tertiò, de neceſſitate præcepti eſſe, vt vna materia non conficiatur ſine alia. Ita docet D. Thom. hîc ad ſecundum, & omnes Theologi infra citandi, *Innocentius.* Innocent. lib. 4. de myſterio altaris, c. 23. & habetur in c. comperimus, de Conſecr. d. 2. vbi dicitur, *non poſſe abſque grandi ſacrilegio diuidi myſteriũ*, & vſus Eccleſiæ hoc ſatis probat. Et ratio eſt, quia licèt vna materia non ſit de neceſſitate alterius, tamen vtraque eſt de integritate ſacrificij: eſt autem contra rationẽ, diuinum ſacrificium mutilare. Vnde facilè ſoluitur obiectio, quæ fieri poteſt, ſcilicet, quia non eſt de neceſſitate præcepti ſumere vtranque ſpeciẽ; ergo nec conficere. Primò enim negatur conſequentia, quia ſumptio non eſt ſacrificium, ſed vſus ſacramenti, qui quoad rem præcipuam, & fortaſſe etiam, quoad totũ effectum integer eſt in qualibet ſpecie: at verò conſecratione perficitur ſacrificium, cuius ſignificatio nõ eſſet integra, niſi in vtraque materia fieret. Vnde dicitur ſecundò, ſumptionem illam, quæ aliquo modo pertinet ad ſacrificium, ſcilicet, quæ ab ipſo presbytero offerente fit, etiam requirere integritatẽ, & vtriuſque ſpeciei communionem, vt infra ſuo loco dicetur, & conſtat ex eodem vſu Eccleſiæ, & ex c. relatum, de Conſecrat. d. 2.

SECTIO III.

An ex præcepto diuino vel humano neceſſarium ſit in duplici materia confici hoc ſacramentum.

QVoniam diximus, concurſum vtriuſque materiæ, licet non ſit de neceſſitate ipſius conſecrationis, eſſe tamen de neceſſitate præcepti, explicare oportet, quale ſit hoc præceptum. Prima ſententia dicit, hoc tantùm eſſe præceptum Eccleſiaſticum. Indicat D. Thom. in 4. d. 11. q. 2. art. 1. quæſtiunc. 1. ad quartum, vbi negat conſecrandum eſſe alteram ſpeciem ſolam, *tantum, quia eſt contra morem Eccleſiæ*. Tenet etiam *Adrian. Alenſ.* Adrian. q. 6. de Euchariſtia, vbi ex ſententia Alexan. Alenſis dicit, potius eſſe relinquendum hoc ſacramentum mutilum, & in vna tantùm ſpecie confectum, quàm ſumendum à non ieiuno, vt frequenter accidit, quando ſacerdos poſt ſumptionem calicis intelligit fuiſſe aquam, & non vinum in calice; tunc enim ſolus panis conſecratus fuit: hoc autem non eſſet verum, niſi ſupponeretur ſolùm ex præcepto Eccleſiæ teneri ſacerdotem ad perficiendam conſecrationem in vtraque ſpecie: nam ſi eſſet diuinum præceptum, præferendum eſſet alteri præcepto, de non communicando, niſi ante cibum & potum, quod Eccleſiaſticum eſt, & minoris momenti. Maior etiam in 4 d. 6. q. 3. ad tertium; hanc tenet ſententiam, quamuis meliùs contra Alenſem dicat, in prædicto caſu magis obligare hoc præceptum, quàm aliud de ieiuno, quia licèt vtrumque Eccleſiaſticum ſit, illud tamen eſt grauis. *Maior.* Item Summa Tabiena verbo Euchariſtia 1. n. 20. & Piſana, verbo, Euchariſtia 2. §. 12. *Tabiena. Piſana ſum.* In eandem ſententiam inclinare videtur Nauarrus c. 25. n. 91. vocans hoc præceptum Eccleſiæ, latè Cladius de Sainctes, repet. 10. c. 3. & alij, qui exiſtimãt, per Eccleſiam poſſe in hoc præcepto diſpenſari, quos infrà referam. *Nauarrus. Claudius.*

Fundamenta primæ opin. Fundamentum eſt: nam ſi hoc præceptum eſſet diuinum, vel eſſet extrinſecum inſtitutioni huius ſacramenti, & poſt illam ſpecialiter poſitum, vel intrinſecè in illa contentũ. *Primum.* Primum horum non videtur dici poſſe probabiliter, quia nec tale præceptum ſcriptum eſt, nec traditione aliqua probabili conſtare poteſt. Secundum verò refellitur, primò, quia de inſtitutione huius ſacramenti ſolùm habemus factum Chriſti, qui in vtraque materia confecit, & poſtea ſubdidit illa verba, *Hoc facite*, ſed in neutro horũ continetur intrinſecè tale præceptum. Et primò de facto Chriſti patet, quia etiam ibi, non ſolùm confecit vtramque materiam, ſed etiã ex vtraq; omnes circunſtantes communicauit, ex quo facto non colligitur eſſe præceptum, vel dandi communionem ſub vtraq; ſpecie, vel cõmunicandi circumſtantes, quando conficitur hoc ſacramentum. Secundò, quia multi probabiliter exiſtimant, Chriſtum Lucæ 24. confeciſſe hoc ſacramentum, poſt reſurrectionem, quando cognitus eſt à diſcipulis euntibus in Emaus in fractione panis, & tamen conſtat, ibi vnam tantùm ſpeciem confeciſſe, nulla enim fit mentio vini. *Lucæ 24.* Illud verò ſentit Aug. 3. de conſen. Euangeliſt. c. 25. & Epiſt. 59. q. 8. in fine, Heſychius lib. 2. in Leuit. c. 9. Theophil. in Lucam, & ſignificat Chryſ. hom. 27. Imperfecti in fine, ibi de hoc etiam myſterio interpretari videtur locum Actor. 27. vbi Paulus ſumens panem, gratias egit Deo in conſpectu omnium, & cùm fregiſſet cœpit manducare, & diſtribuere. *S. Auguſt. Heſychius. Theophil. S. Chryſoſt. Act. 27.* Sed neque etiã ex verbo Chriſti, *Hoc facite*, poteſt efficax argumentum ſumi, quia non poteſt illud verbum comprehendere omnia quæ Chriſtus operatus eſt, & maximè, quia Luc. 22. & 1. ad Corinth. 11. habemus Chriſtum, poſt ſingulas ſpecies conſecratas, ſemel & iterum dixiſſe verbum illud. *Lucæ 22. 1. Corinth. 11.* Vnde potiùs ſumi videtur argumentum, Chriſtum dediſſe facultatem ſingulas ſpecies conſecrandi, vel ſimul, vel ſeparatim.

Secundum. Secundò principaliter argumentor, quia, neque ex integritate ſacramenti, nec ſacrificij colligi poteſt tale diuinum præceptum. Primum patet, quia ſacramentum poteſt conſeruari, & ſumi in vna tantùm ſpecie, & in his non fit contra integritatem ſacramenti: ergo idem erit de confectione ſacramenti, non eſt enim maior ratio de fieri, quàm de ipſo eſſe, vel ſumptione. Et ratio communis eſt, quia Chriſtus integer eſt ſub ſingulis ſpeciebus, & ita eſt ſacramentũ integrum, quoad rẽ præcipuam, & quoad effectum, & ferè quoad ſignificationem, quia ſingulæ ſpecies ſignificant totum Chriſtum & vnionem fidelium, ſolùm videtur deeſſe quædam expreſſior ſignificatio, quæ non videtur ſufficiens ad inducendum illud præceptum, magis in conſecratione, quàm in conſeruatione vel ſumptione. Et hæc ratio videtur probare etiam alteram partem de ſacrificio, quia in vna ſpecie offertur Deo totus Chriſtus, & ſignificatur paſſio eius: nam hoc ipſo, quòd ex vi verborũ conſecratur corpus ſine ſanguine, ſatis indicatur aliquando fudiſſe ſuum ſanguinem per paſſionem. Adde, non ſatis conſtare, hoc ſacramentum neceſſariò

conſi

cõficiendum eſſe ſacrificando, poſſet enim, vt videtur, interdũ confici extra ſacrificium præciſè, & propter vſum ſacramenti, quomodo diſtinguunt aliqui iure diuino prohibitum eſſe ſacrificium hoc conficere in vna tantum ſpecie, non tamen conficere ipſum ſacramentum præciſè propter vſum eius.

Marſil. *Tho Argen.* *Paludanus.* *Caietanus.* *Gabriel.* *Hoſius.*

Secunda Sententia affirmat, hoc eſſe neceſſarium ex præcepto diuino. Ita tenet Marſil. citans Thomã de Argent. lib. 1. q. 6. art. 1. Palud. d. 11. q. 1. art. 2. cõcl. 3. Caiet. infrà q. 80. art. 12. Gab. lect. 10. in c. litera, D. Hoſius in confeſſione Polon. c. 40. vbi non ſolùm dicit eſſe à Chriſto præceptũ ſacerdotibus, vt ſimul vtramq; ſpeciem conficiant, ſed etiã vt ſumãt, quãdo ſacrificant, quamuis laicis hoc non præceperit. Idem ſupponit Syluest. Euchariſtia, 1. q. 5. dum negat, Papam in hoc poſſe diſpenſare, in quod etiam inclinat Soto, d. 9. q. 1. art. 1. in fine, & fauet hic D. Th. art. 1. & 2. infrà q. 80. art. 12. ad 3. vbi ſic inquit: *Repræſentatio Dominicæ paſſionis agitur in ipſa conſecratione huius ſacramenti, & ideo non debet corpus ſine ſanguine cõſecrari*: in quibus verbis attingit fundamẽtalem rationem huius ſententiæ, quæ oritur ex ipſa rei natura, ſuppoſita tali inſtitutione, & ſignificatione, quæ videtur ſine dubio probabilior: ad quam explicandam & fundandam;

Syluest. *Soto.* *D. Thom.*

1. Concluſio. Dico primò, de iure diuino inſtitutum eſſe, vt hoc ſacramentum non conficiatur, niſi offerendo Deo ſacrificium incruentum à Chriſto inſtitutum. Hoc videtur certum ex facto Chriſti cum verbis adiunctis, *Hoc facite in meam commemorationem*. Per quæ, vt Trid. expoſuit seſſ. 22. c. 1. præcipit ſacerdotibus, vt hoc offerrent in ſui memoriam, propter quod Eccleſia in canone miſſæ, poſt conſecrationem corporis, & ſanguinis, ſubiungit illa verba: *Hæc quotieſcũque feceritis, in mei memoriam facietis.* Eſt igitur hæc diuina inſtitutio, vt conſecratio huius ſacramenti fiat offerendo Deo ſacrificium incruentum, quod euidentiùs ſequitur, ſi verum eſt, ipſam rationem ſacrificij in conſecratione conſiſtere. In omni tamen ſententia exiſtimo, hoc eſſe certum, conſecrationem non eſſe ſeparandam à ſacrificio, ſiue dicamus ipſam eſſe ſacrificium, ſiue in illa inchoari, vel per illam proximè operari ſacrificium, quod ſatis etiam docet traditio Eccleſiæ, quæ colligi poteſt, tum ex multis, quæ congeruntur de Conſecr. d. 2. tum etiam ex vſu, inauditum enim eſt, aliter confectum eſſe hoc ſacramentum, quàm offerendo ſacrificium Deo, niſi fortaſſe inter hæreticos, ſeu Caluiniſtas. Ratio verò à priori eſt voluntas Chriſti inſtituentis explicatã, & intellecta ab Eccleſia in illis verbis; *Hoc facite*, vt latiùs tractabitur infrà in materia de ſacrificio, vbi rationes & cõgruentias huius inſtitutionis afferemus. Errant igitur, qui in præſenti quæſtione diſtinguunt dicentes, ſacrificando non poſſe confici vnam materiam ſine alia, ne mutilum ſit ſacrificium in vna tantùm ſpecie: tamẽ ſimpliciter conficiendo ſacramentum extra ſacrificium propter alium vſum ipſius ſacramenti, non eſſe iure diuino prohibitum conſecrare vnam materiam ſine alia; ſupponit enim hæc diſtinctio dari alium modum conficiendi hoc ſacramentum, quàm ſacrificando, quod erroneum eſt.

2. Concluſio. Secundò cenſeo, ex diuina inſtitutione vtramque ſpeciem ſeu partẽ materiæ eſſe de integritate huius ſacrificij ſubſtantiali. Ita cenſent Theologi omnes, & videtur traditione haberi, quæ partim ex vſu colligitur, partim ex decretis Conciliorum, Toletani. 7. c. 2. Tolet. 11. c. 14. in c. illud, & c. nihil, 7. q. 1. quibus prouidetur, vt in omni euentu conſecratio integrè perficiatur, etiam ſi neceſſarium ſit, vt vnus miniſter perficiat, quod alter inchoauit. Et de conſecr.

Concilia Toletana.

A diſt. 2. per duodecim prima capita hoc apertè traditur, tanquam à Chriſto inſtitutum. Idem colligitur ex Concil. Trid. seſſ. 22. in princip. cuius verba ſtatim referam. Ratio verò ſeu congruentia eſt, quia hoc ſacrificium eſt vnica quædam, & expreſſa repreſentatio ſacrificij cruenti: hæc autem non fit in vna vel altera ſpecie, ſed in vtraq; ſimul, vt rectè D. Thom. dixit: illa enim repræſentatio, quæ dicitur fieri per vnã tantùm ſpeciem, ſolùm eſt implicita, & quaſi ex diſcurſu intelligentis; integra verò & expreſſa repræſentatio non fit, niſi per conſecrationem vtriuſque ſpeciei, quia ſicut illud ſacrificium perfectũ nõ fuit ſine effuſione ſanguinis, ita neque hoc erit integrum & perfectum, niſi ſacramentaliter in eo ſanguis effundatur, id eſt, ſeparatim à corpore conſecretur: & B è cõtrario ſicut ibi nõ fuit ſanguis effuſus, niſi à corpore, nec ſacrificium perfectum fuit, niſi per mortẽ corporis, ita neque hoc perfici poteſt ſine corporis conſecratione, & oblatione. Deniq; in ſacrificio viſibili integro, & perfecto nec ſolum corpus, nec ſolus ſanguis Chriſti, ſed vtrumque offerendũ eſt, hoc autem nõ fit, per ſe loquendo, niſi per vtriuſque ſpeciei conſecrationem, nam quod totus Chriſtus ſub ſingulis ſpeciebus contineatur, quaſi accidentarium eſt: inſtitutio autem reſpicit, quod eſt per ſe. Tandem à poſteriori hoc explicatur, quia effectus reſpõdens ſacrificio vt ſic, ex opere operato, non confertur, donec vtraque ſpecies conſecrata ſit, quia ſicut noſtra C redemptio nõ fuit conſummata, niſi in morte Chriſti, ita veriſimile eſt non applicari effectum eius per hoc ſacrificium, donec in eſſe repræſentatiuo, in eo perfecta ſit paſſio, in quo differt effectus ſacrificij ab effectu ſacamenti: nam effectus ſacramenti datur, quamprimum ſumitur quælibet ſpecies: ſignum ergo eſt, ſacrificium non eſſe integrum, ſine vtriuſque ſpeciei conſecratione. Eſt ergo ex inſtitutione diuina vtraque ſpecies neceſſaria ad ſacrificij integritatem.

Trident.

Tertiò ex his concludo & aſſero de iure diuino præceptum eſſe, vt hoc ſacramentum non conficiatur in vna materia ſine alia. Hæc concluſio ſequitur apertè ex præcedenti, & confirmari poteſt ex Conc. D Trid. seſſ. 21. c. 1. dicente, laicos & clericos non cõficientes non obligari ad vtramq; ſpeciem ſumẽdam, indicans, clericos conficientes ad hoc teneri ex diuino iure. Clariùs seſſ. 23. in princ. dicit, Chriſtum Dominum in nocte cœnæ corpus & ſanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis & vini Patri ſuo obtuliſſe, & Apoſtolis, eorúmq; in ſacerdotio ſucceſſoribus, vt offerrent, præcepiſſe, & can. 2. dicit, Chriſtum illis verbis, *Hoc facite*, inſtituiſſe Apoſtolos ſacerdotes, & ordinaſſe, vt ipſi, aliíque ſacerdotes offerrent corpus & ſanguinem ſuum: & hoc ibidem indicatur in omnibus decretis ſuprà citatis, docent enim neceſſarium eſſe, ſub vtraque ſpecie cõficere, nõ denuo præcipiẽdo, ſed potiùs explicãdo id, quod per ſe & ex iure diE uino neceſſarium erat. Cuius etiam ſignum eſt: nam ſemper hæc obligatio præfertur omnibus aliis, quæ ſunt de iure humano, vt obligationi communicandi ante cibum & potum, aut non conficiendi, vel communicandi bis eodem die, &c. A poſteriori etiam eſt apud me efficax argumentum: quia aliàs, ſtando in ſolo iure diuino, voluntarium eſſet, vnã vel alteram, vel vtramque ſpeciem conficere, vnde nõ eſſet malum, etiam ſine vrgente cauſa vnam tantùm ſpeciẽ conſecrare. Conſequens autem à nullo Doctore Catholico cõceditur: ſequela verò patet, quia ſi de hac re non eſt præceptum diuinum, per ſe non erit malum, vno vel alio modo conficere. Vnde confirmatur ſecundò, quia ſecluſo hoc præcepto, nõ poſſet oſtẽdi

3. Concluſio.

obligatio, ſtando in ſolo iure diuino, conſecrandi vnquam ſanguinem ſub ſpecieb. vini, ſed poſſet Eccleſia facere, vt vel nunquam vel rariſſimè conficerent ſacerdotes, niſi in ſolo pane quod etiam eſt euidenter falſum, & abſurdum. Ratio verò à priori eſt ſupra tacta, quia de iure diuino & naturali eſt, vt ſacrificium offeratur Deo, integrum, & perfectum: ſed hæc integritas poſita eſt ex inſtitutione diuina in vtriuſque ſpeciei conſecratione; ergo, cùm hoc ſacramentum confici non poſſit, niſi in hoc ſacrificio, ex iure diuino neceſſarium eſt, vt ſine vtraq; ſpecie non conficiatur.

Soluũtur fundamenta contrariæ opin.

Ad fundamentum ergo contrariæ ſententiæ reſpondetur, hoc præceptũ intrinſecè contentum eſſe in inſtitutione huius ſacrificij & ſacramenti: hæc autem inſtitutio ex factis, & verbis Chriſti colligenda eſt, non vtcunq; illa conſiderando, ſed contemplando etiam materiam ſubiectam, & adiuncta præcipuè traditione & intelligentia Eccleſiæ. Vnde ad prioré partem circa Chriſti facta reſpondetur, verum eſſe, non omnes circumſtantias accidentarias, quæ in ea cœna contigerunt, eſſe præceptas; nihilominus tamen ſubſtantiam, & integritatem ſacrificij pręceptã eſſe: hæc autem, vt dixi partim ex ipſis rebus, partim ex traditione diſcernenda ſunt. Ad aliud autem factum Chriſti in caſtello Emauus, ſi tunc verè conſecrauit panem, dicendum eſt, vel etiam conſecraſſe vinum, quamuis illius mentio non fiat, vel vſum eſſe poteſtate excellẽtiæ, Probabilius autem eſt nõ conſecraſſe, vt Carthuſian. Ianſenius. & alij docent, non eſt enim veriſimile communicaſſe diſcipulos, nõ ſatis diſpoſitos, nec in fide conſtantes. Item, quia ibi nulla fit mentio conſecrationis, neq; eſt ſignum eius. Vnde Euſeb. Emiſſ. homil. in feriam ſecundam Paſchæ dicit, tunc Chriſtum feciſſe ſolum id, quod facere ſolebat, cùm inter diſcipulos ſuos verſabatur. Addit verò D.Th. in 3. diſt. 21. q. 2. artic. 4. quæſtiun. 1. ad 3. & Alenſ. 3. par. quæſt. 22. memb. 2. art. 1. in fine, & Lyra in Lucã, Chriſtum fregiſſe panem manibus, ac ſi cultello incidiſſet, quod non tam affirmant, quã ab aliis dici teſtantur; eſt enim res incerta Auguſtin. verò in citatis locis non agit apertè de cõſecratione, ſed de quadam ſignificatione, dicit enim illo facto ſignificatum eſſe à Chriſto, eos illuminari à Deo, qui in vnitate Eccleſiæ permanẽt. Et idem poteſt dici ad Chryſoſtomum, quamuis illud opus Chryſoſtomi non eſt. Ad aliam partem de illis, *Hoc facite*, reſpõdetur, iã ex dictis conſtare, vnde colligendum ſit, quid per illa ſit præceptum, & fortaſſe ſemel tãtum ſunt à Chriſto dicta, licet à Luca per anticipationem poſita ſint, ante narratã conſecrationem vini. Quia tamen Paulus bis illa refert, dici poteſt nihilominus, vni cũ latum eſſe præceptum conficiendi vtramq; ſpeciem, quod paulatim, & quaſi per partes explicatum eſt.

Primum. — *Carthuſian. Ianſenius.* — *Euſeb. Emiſ.* — *D.Thom. Alenſ. Lyra.* — *S.Auguſt.*

Prima opinio. ſuper propoſita quæſtione.

Ad vltimam rationem negatur eſſe eandem rationem de ſumptione in vna ſpecie, quia hoc ſacramẽtum non conſiſtit in vſu, & ideo neceſſe nõ eſt, vt vtraq; ſpecies ſumatur, pręſertim cùm ſub ſingulis totus Chriſtus accipiatur: at verò ſacrificium conſiſtit in ipſa conſecratione, & ideo eius integritas requirit, vt vtraque ſpecies conficiatur, & eadem ratione non poteſt vna ſpecies ſine alia confici, licèt poſſit vna ſine alia conſeruari, quod etiam ad reuerentiam, & dignitatem huius ſacramenti pertinet, vt ſaltem cùm ſit, integram, & expreſſam repræſentationem habeat.

SECTIO IV.

Vtrum ſit ita neceſſaria vtraq; materia, vt propter nullam cauſam liceat in altera ſola conficere, etiam ex diſpenſatione Pontificis.

QVatuor inuenio eſſe poſſe ſententias de hac re. Prima affirmat poſſe interdum licere abſque diſpenſatione vel authoritate ſuperioris, interpretando præceptum ſuprà dictum in aliquo euentu non obligare. Ita Adrianus pręcedenti dubio citatus, qui refert Alenſem: idem Maior, diſt. 9. quæſt. 3. ad 5. nec multum diſſentit Palud diſt. 11. quæſt. 1. n. 8. Quæ ſententia duobus modis poteſt explicari, & fundari. Primò quia interdum hoc præceptum conficiendi in duplici ſpecie poteſt concurrere cum alio, vel diuino, vel humano, ita vt vtrunque ſimul ſeruari non poſſit, verbi gratia, cum præcepto communicandi in articulo mortis: ergo in eo caſu, vel erit liberũ vnum potiùs, quàm alterum obſeruare, vel certè, pro materiæ qualitate, poterit aliquis prudenter interpretari, aliud potius, quàm hoc eſſe ſeruandum, id eſt, potius eſſe conſecrandum in vna ſpecie, quàm communionem in articulo mortis omittendam Secundò poteſt hoc contingere ſi interpretemur præceptum hoc, quod affirmatiuum eſt, ſi in aliquo caſu ſeruari non poſſit ſine periculo mortis, vel alio graui pro tunc non obligare; hoc enim, nõ ſolùm in humanis, ſed etiam in diuinis præceptis interdum contingit. Sit exemplum in præcepto de integritate confeſſionis, quod ſine dubio diuinum eſt, & tamen interdum licet interpretari prudenter, in aliquo euentu non obligare propter grauẽ cauſam: ſimiliter ſatisfactio eſt pars requiſita ad integritatem ſacramenti pœnitentiæ, & nihilominus poteſt interdum omitti propter grauem cauſam.

Adrianus. Alenſis. Maior. Paludanus.

2. Opinio.

Secunda ſententia eſt, authoritate priuata nunquam hoc licere, quia eſt res grauiſſima, tamen authoritate Eccleſiæ, & ex diſpenſatione Põtificis hoc poſſe interdum fieri ex publica, & grauiſſima cauſa. Refertur pro hac ſẽtẽtia Albertus Mag. libr. de corpore Domini. Tenet Gabriel lectio. 53. in can. dub. 3. Alanus libro ſecũdo de Euchariſtia, capitulo 20. qui tribuit Alenſi, tenet etiam Claudius repet. 10. cap. 3. Angel. Euchariſtia 1. numero 20. Denique omnes, qui dicunt hoc eſſe præceptum humanum, conſequenter hoc ſunt opinaturi, ſequitur enim euidenter, imò etiam ſequitur, quamuis diſpenſatio ſine ſufficienti cauſa concedatur, nihilominus validam eſſe. At verò, ſi ſupponamus, præceptum eſſe diuinum, vt diſpenſatio facta teneat, vt minimum neceſſaria erit in hac ſententia cauſa grauis, & ſufficiens. Quod autem, illa exiſtente, ſit in Eccleſia poteſtas ad diſpenſandum, fundari poteſt: nam quamuis ea, quæ pertinent ad ſubſtantiam ſacramentorum, immutabilia ſint, tamen quæ pertinent ad vſum, Eccleſiæ diſpenſationi ſunt commiſſa, vt ea diſpenſet, prout ad Eccleſiæ bonum expedire iudicauerit: hoc enim neceſſariũ fuit, quia pro diuerſitate temporum, & rerum varietate non eadem ſemper expediunt. Et ita videtur colligi ex Concilio Cõſtantienſi, ſeſſione decima tertia, & ex Tridentino, ſeſſione vigeſima prima, capit. ſecundo: ſed hæc diſpenſatio non eſſet circa ſubſtantiam materiæ, ſed circa vſum: ergo, &c. Et confirmatur primò: nam ſæpe hoc modo diſpenſat Eccleſia in iure diuino, primò, in voto, ſecundò, in matrimonio rato, tertiò, in præſenti materia, quamuis de iure diuino ſit, vt ſacerdos conficiens ſumat vtramque ſpeciem, tamen Eccleſia hoc interdum immutat, vt patet in ordinatione ſacerdotũ, tunc enim conſecrant, & non ſumunt, niſi vnam ſpeciem. Quartò etiam eſt de iure diuino communicare in articulo mortis, & tamen interdum Eccleſia negat communionem propter iuſtam cauſam. Quintò addere poſſumus in ſacramento Confirmationis, de iure diuino eſſe, vt conferatur ab Epiſcopo, & tamen

Albertus. Gabriel. Alanus. Claudius. Angelus.

Concil. Conſtan. Tridentinum.

& tamen Pontifex interdum diſpēſat, vt ſimplex ſacerdos ſit miniſter. Confirmatur ſecundo, quia Volateran. libro ſeptimo Geographiæ, capit. de Saxonibus, refert Innocentium VIII. hanc diſpenſationem illi genti conceſſiſſe, & Onuphrius in Chronico anni 1490. idem refert: ſunt etiam qui aſſerant Innocentium IV. diſpenſaſſe cum Noruegiis, quia in ea regione, propter nimiam frigiditatem, vinum nō conſeruatur, ſed ſtatim aceſcit, vt in ſolo pane poſſent conſecrare. Exiſtimo tamen lapſos eſſe, qui hoc referunt, quia de Innocentio IV. nihil huiuſmodi in hiſtoriis habetur, decepti ergo ſunt in numero & nomine Pontificis.

Volater. *Onophrius.*

3. Opinio. Tertia ſententia eſſe poteſt, quæ cum præcedenti conſentiat, hoc non poſſe fieri authoritate priuata, ſed Pontificia, non tamen diſpenſante, quia Papa nō poteſt diſpenſare in iure diuino, ſed interpretāte tale ius diuinum, occurrentibus talibus circumſtantiis non obligare, habet enim Pontifex in Eccleſia ſummam authoritatem ad interpretandum diuinum ius, & fuit hæc poteſtas neceſſaria, propter humanarum rerum varietatem. *Obiectio.* Dices, hanc interpretationem nō eſſe actum iuriſdictionis, ſed iuris prudentiæ, vel doctrinæ: ergo ſicut licet Pontifici, licebit etiam hominibus doctis, obligationem diuini præcepti ita interpretari, præſertim ſi ſecludamus humanam prohibitionem, fatemur enim poſſe Pontificem interpretationem hanc ſibi reſeruare. *Solutio.* Reſponderi poteſt ex D. Thom. 2.2.q.120.art.1. ad 3. interpretationem legis in caſu dubio ad principem pertinere, præſertim ſi cauſa ſit grauis & publica, hæc autem omnia concurrunt in præſenti cauſa.

4. Opinio. Quarta ſententia eſt, quæ abſolutè & ſimpliciter negat, hoc eſſe vnquam licitum, tam priuata, quàm publica authoritate, tam per modum diſpenſationis, quàm interpretationis, & hæc exiſtimatur eſſe opinio D. Thom. & antiquorū; quamquam illi expreſsè hoc non dicant, ſed ſolùm ſimpliciter negent licere, nulla facta exceptione. Tenet expreſsè Syluest. ſupià, & inclinat Sotus diſt. 9. q. 1. art. 1. in fine, & ferè alij qui ſentiunt hanc eſſe inſtitutionem diuinam, ſumma etiam Armilla verbo, Euchariſtia, n. 10. dicit, Alexandrum VI. voluiſſe diſpenſare, & fuiſſe declaratum non poſſe, tamen hic author ſolùm dicit, Papam nō poſſe diſpenſare, vt ſine vino conficiatur, quod intelligit de calice ita vt conficiatur in aqua, vel in aliquo liquore, quia in eſſentialibus ſacramētorum, vt rectè dicit, non poteſt Papa diſpenſare: ſtatim verò refert opinionem aſſerentem, poſſe Papam diſpenſare, vt corpus tantùm conficiatur, vbi non reperitur vinum, quam ſolùm dicit eſſe dubiam.

Syluester. *Soto.* *Armilla.*

Vt ergo, quid in hac quæſt. probabile videatur, explicemus, ſuppono, aliud eſſe formaliter & quaſi per ſe & ex directa intentione conficere in vna tantùm ſpecie: aliud verò quaſi materialiter, & per accidens de facto conſecrare vnam ſpeciē ſine alia. Primum enim requirit, vt ſacerdos ſciens & vidēs & ex directa intentione velit conficere in vna tātùm ſpecie. Secundùm autem propriè accidit, quando ſacerdos bona intentione cogitat in vtraq; ſpecie conficere, & ex accidenti euenit, vt poſt conſecratam ſpeciem panis, vel non poſſit, vel de facto aliam ſpeciem non conficiat.

1. Concluſio. Dico ergo primò, interdum accidere poſſe, vt ſine vllo peccato in vna tātùm ſpecie conficiatur hoc ſacramentum, non propter diſpenſationem, vel interpretationem præcepti, ſed propter impotentiam phyſicam, vel moralem implendi illud. *Probatio.* Hoc per ſe conſtat, quia ex ignorantia imprimis, vel inaduertentia inculpabili accidere interdum poteſt, vt aliquis

A non ponat vinum in calice, ſed aquam, atq; ita conſecret ſolam materiam panis, & quamuis, quamprimum aduertit defectum, debeat illum ſupplere, fieri tamen interdum poteſt, vt hoc nō aduertat, niſi poſt tranſactam tanti temporis moram, vt iam non poſſit moraliter prius ſacrificium perfici. Deinde accidere poteſt caſus, in quo poſtquam ſacerdos deprehendit nō eſſe vinum in calice, non reperiatur aliud vinum, vel certè vt non poſſit quæri ſine magno ſcādalo, aut ſine euidenti periculo vitæ; tunc enim non obligabitur cum tanto detrimento ad quærendum illud: quia non eſt veriſimile, præceptum hoc obligare cum tanto diſcrimine, præſertim quia in illo caſu, formaliter & humano modo loquendi, ille ſacer-

B dos non conſecrat in vna ſpecie, ſed permittit, vnam ſpeciem ſolam manere cōſecratam, & omittit aliam quia moraliter non poteſt illam habere. *Confirmatur.* Et confirmatur à ſimili: nam ſicut tenetur vtramque ſpeciem conficere, ita & ſumere in ſacrificio; ſed ex ſententia omnium, ſi poſt conſecrationem calicis intelligit in eo eſſe vinum mortiferum, non tenetur illud ſumere, etiam ſi fortaſſe non poſſit aliud vinum conſecrare: ergo pari ratione, ſi in dicto caſu non poteſt quærere vinum ſine periculo vitæ, vel ſine graui ſcandalo (quod non eſt minoris momenti) non tenebitur quærere. *Obiectio.* Dices, ergo ſi poſt cōſecratam hoſtiam immineret ſacerdoti euidens periculum mortis, ſi detineretur conſecrando calicem, poſſet ſine culpa o-

C mittere, & conſumere hoſtiam, ac fugere. *Solutio.* Reſpondetur concedendo id fieri poſſe, atque hunc eſſe ſecundum caſum, in quo verum habet concluſio propter rationes factas, ſcilicet quia non eſt veriſimile, obligare hoc præceptum cum tanto diſcrimine: & quia illa potius eſt permiſſio, quàm commiſſio. Hoc autem intelligendum eſt per ſe, & ex vi huius præcepti, id eſt, ſi aliunde non ſequatur ſcandalum, vel cōtemptus noſtræ religionis, quia tunc poſſet quidem teneri ſacerdos ad conſummandum ſacrificium, non tam ex præcepto integritatis ſacramenti, quā ex præcepto confitendi fidem, & vitandi ſcandalum. *Obiectio.* Sed vrgebis: ergo ſi aliquis comminetur mortem ſacerdoti, niſi conſecret ſpeciem panis ad communican-

D dum infirmum, abſque ſpecie vini, quia vel non reperitur, vel neceſſitas inſtat, poterit ſacerdos hoc facere ſine peccato ad euitandam mortem. *Solutio.* Reſpondetur, negando conſequentiam, quia in hoc caſu iam directè committeret contra præceptum diuinum, & quamuis metu mortis, tamen formaliter intenderet mutilum ſacrificium facere, quod intrinſecè malum eſt, & contra præceptum negatiuum, tamen in aliis caſibus ſolū eſt vel omiſſio cuiuſdam præcepti, quod pro eo articulo, cēſetur non obligare, vel etiam permiſſio, quòd ſacrificiū inchoatum relinquatur, quæ non eſt intrinſecè mala. Alio denique modo accidere poſſet, vnam materiam tantùm conſecrari, ſi miniſter ſtatim poſt conſecrationem panis, vel loque-

E lam amitteret, vel iudicium, ſenſum aut vitam. Et in his caſibus iure ſtatutū eſt, vt per alium ſacerdotem ſacrificium perficiatur, quod ius non conſtat eſſe diuinum, ſed humanum, & ſępe accidere poteſt, vt hoc ipſum ſeruari non poſſit.

2. Concluſio. Dico ſecundò, formaliter, & directè nunquam licet ſacerdoti conficere vnam ſpeciem, ſine alia, abſque diſpenſatione Pontificis, etiam ſi quæuis cauſa grauiſſima interueniat. In hac concluſione conueniunt ferè omnes authores citati, paucis exceptis, quorum opinio, quod ad hunc punctum attinet, non eſt practicè probabilis, non ſolùm tenendo hoc eſſe, præceptum diuinum, ſed etiam ſi exiſtimetur eſſe Eccleſiaſticum. *1. Probatio.* Et primò, quòd hoc non liceat pro-

pter priuatam aliquã cauſam, vt v. g. ne aliquis ſine viatico moriatur, conſtat; quia hæc res eſt grauiſſima,& ad debitum Dei cultũ,& ſacramenti reuerentiam ſpectans, & ideo non eſt tam facilè immutãda, propria authoritate. Et confirmatur primò, quia in illo caſu nõ vrget ſpiritualis neceſſitas proximi, quia per confeſſionem,vel alia ſacramenta poteſt illi ſubueniri,& ipſe ſua deuotione, & deſiderio poterit vtcunque Euchariſtiæ defectum compenſare. Neque etiam vrget neceſſitas præcepti diuini, quia hoc eſt affirmatiuum,quod non obligat,niſi habita copia ſacramenti: in eo autem caſu, moraliter loquendo, non eſt huiuſmodi copia,præſertim quia hoc præceptum per ſe obligat eum, qui ſuſceptutus eſt ſacramentum, non verò obligat miniſtrum ad conficiendum, niſi hæc obligatio aliunde oriatur ex iuſtitia, vel charitate: non obligatur autem miniſter ex vl harum virtutum ad immutandum debitum conſecrandi modum, ſolùm vt ſubueniat priuatæ perſonæ indigenti, imò neque id licitè facere poteſt: quia maioris momenti eſt integritas ſacrificij, & reuerentia ſacramenti, & conformitas cum vniuerſali Eccleſiæ conſuetudine, quàm illa priuata neceſſitas vnius perſonæ. Quod ſi fingamus, eundem, qui conſecraturus eſt, communicaturum eſſe in articulo neceſſitatis: in eo diſtinguenda eſt duplex illa ratio præcepti, & eodem modo excuſabitur. Et cõfirmatur ſecundò,quia in aliis præceptis Eccleſiaſticis, quæ non videntur tanti ponderis, eſt communis ſententia Theologorum, vt infrà videbimus, non poſſe prætermitti propter priuatas neceſſitates, vt v. g. propter communicãdum ægrotum extremè indigentem,non licere conficere ſine veſtibus ſacris,neque poſt ſumptum cibum, aut potum; ergo multo minùs hoc licebit facere, omittendo conſecrationem alterius ſpeciei,quę eſt res multo grauior.Vnde euidẽtius fit,hoc multo minùs licere, ſi hoc eſt præceptum iuris diuini, vt reuera eſt. Denique multum refert ad cultum Dei, & reuerentiam huius ſacramenti, vt non detur licentia hæc priuatis hominibus, eorúmque arbitrio ac prudentiæ relinquatur, quia erit euidens moralis occaſio ſæpius mutilandi hoc ſacrificium cum maxima irreuerentia & iniuria tanti myſterij.

1.Confirma. *2.Confirma.*

2. Probatio. Secundò, quòd nec propter cauſam communem & publicam hoc liceat, probatur, quia non licet in Eccleſia introducere nouum, & inuſitatum ritum conficiendi aliquod ſacramentum ſine publica Eccleſiæ,aut ſummi Pontificis authoritate, aut vniuerſalis Concilij,quod firmum eſſe non poteſt ſine Pôtificis authoritate. Sed, ſi propter aliquam communem cauſam alicuius regionis, vel prouinciæ,liceret conſecrare vnam tantùm ſpeciem, oporteret id fieri frequenti,publico, ac ſtabili ritu:ergo nõ poteſt hoc licere ſine authoritate Pontificis. Minor per ſe conſtat,quia niſi ita fieret,non ſubueniretur illi communi cauſæ & neceſſitati.Vnde ſi priuatim, vel raro fieret,iam non publica cauſa, ſed priuata inſpiceretur. Et idem eſſet, ſi non ſemper nec frequenter, ſed aliquando & raró,in tota ciuitate vel prouincia deeſſet vinum:nam illa nõ eſſet cenſenda publica cauſa, ſed potius priuata occaſio. Maior verò conſtat, tum ex iuribus ſuprà citatis, & aliis omnibus, quæ de hac materia loquuntur:tum etiã, quia alioqui ſequi poſſet magna confuſio in Eccleſia, & ſchiſmata introduci:& hæc concluſio euidentior fiet ex ſequenti.

3.Concluſio cuius prima pars probatur. Dico ergo tertiò, licèt probabile ſit,poſſe Pontificem in hoc negotio ex publica & cõmuni cauſa diſpenſare,tutius tamen,& verius exiſtimo,non poſſe. Priorem partem probat authoritas plurium Doctorum, quæ ſatis eſt,vt rem faciat probabilem, præſertim cum probabilius rationibus, & coniecturis vtantur. Dico autem propter communem cauſam, quia propter priuatam non exiſtimo id eſſe probabile,quia nullus grauis author hoc dicit, neq; vnquã in Eccleſia factum eſt,nec poteſt vlla ratione probabili oſtẽdi id fieri poſſe, vt ex dictis facilè colligi poteſt, & magis ex dicendis conſtabit; quare ſi aliter fieret, non ſolùm eſſet illicita diſpenſatio, ſed etiam non teneret, quia eſſet contra diuinum ius, & ſine ſufficienti cauſa.

2.Pars probatur. Primò. Poſterior pars probatur: primò deſtruendo fundamentum contrariæ ſentẽtiæ. Primò quidem,quia, etiam ſi neceſſitatem alicuius regionis admittamus, tamen hoc ſacramentum nõ eſt neceſſitatis, ſed vtilitatis,& ideo ſimpliciter maius bonum Eccleſię eſt, vt ritus ſacrificandi Deo in tota Eccleſia ſit vnus, & idem perfectus,& integer,quàm vt immutari poſſit, propter vnius,vel alterius prouinciæ vtilitatem.

Secundò. Deinde,ſicut non eſt moraliter admittendum, regionem aliquam ita carere oleo, vt in illa non poſſit ſacramentum Extremæ vnctionis miniſtrari, & propter hanc inopiam, neceſſariam eſſe aliquam diſpẽſationem;ita non eſt, quòd admittamus tantam vini penuriam in aliqua regione, vt non poſſit in ea integrum ſacrificium confici, quia poteſt aliunde facilè aſportari,& licèt non conſeruetur diu,poteſt ſæpius, ac frequentiùs portari.Ac deniq; quamuis gratis demus,fieri poſſe, vt propter hanc cauſam ſacrificium hoc minùs frequenter alicubi conficiatur, minus inconueniens hoc eſſet, quàm ritum ſacrificandi immutare:ergo moraliter nunquam eſt neceſſaria, nec conueniens hæc diſpenſatio. Vnde,cùm poteſtas diſpenſandi moralis ſit,& caſus morales reſpiciat,non eſt cur,propter caſum ſpeculatiuum potiùs, & confictum, quàm moralem & verum, talem diſpenſandi facultatem admittamus.

Tertiò. Tertiò hoc confirmat Eccleſiæ vſus,per tot enim annos nunquam talis diſpenſatio neceſſaria,aut vtilis exiſtimata eſt, & nũc experimur in omnibus prouinciis, in quibus eſt fides, etiam ſi frigidiſſimæ ſint, integrè confici hoc ſacramentum abſque tali diſpẽſatione.Illud verò, quod de Innocent. VIII. dicitur, mihi valde ſuſpectum eſt: primũ, quia ſi res vera eſſet, cùm non ſit admodum antiqua, extarent aliqua eius veſtigia, vel aliquis huiuſmodi vſus. Secundò, quia, cùm eadẽ neceſsitas nũc eſſe poſsit in illis regionibus, ſi propter eam cum illis diſpenſatum fuiſſet,durante neceſsitate,duraret vſus talis diſpẽſationis:certum autem eſt, nullibi nunc eſſe talem vſum. Tertiò eſt ſimile argumentum, quia, ſicut per mille & quadringentos annos, in regionibus illis perfectũ eſt hoc ſacramentum ſine tali diſpenſatione,cũ tempore Innocentij VIII. nulla cauſa occurrerit,non eſt cur noua diſpenſatio in re tam graui conceſſa exiſtimetur.Quartò denique,verba Volaterrani præ ſe ferunt falſitatem, vel deceptionem:ait enim,Innocentium permiſiſſe, *ſine vino calicem ſacrificare*,quæ eſt aperta repugnãtia. Et quamuis Onuphrius abſtulerit illam particulam, *calicem*, & ſimpliciter dixerit, *permiſiſſe ſine vino ſacrificare*,non tamen propterea maiorem facit fidem,quia ipſe ex nullo alio,quàm ex Volaterrano hoc refert. Vnde, licèt referendi modum emendauerit, fidem tamen hiſtoriæ non auxit. Adde, hos authores non dicere Pontificem diſpenſaſſe, ſed permiſiſſe; fieri itaque potuit, vt aliqui auſi fuerint hanc conſuetudinem inchoare, & Pontifex diſſimulauerit & permiſerit, quia temporum occaſio hoc poſtulabat.

Quartò. Quartò:principalis ratio cõcluſionis eſt,quia Ec-

cleſia non poteſt facere, vt vel hoc ſacramentum cõficiatur non offerendo ſacrificium Deo, vel vt ſacrificium non offeratur integrum, & perfectum ex omnibus, quæ ad illius ſubſtãtiam & eſſentiam pertinent, cuiuſmodi eſt in hoc ſacrificio, quod in pane & vino perficiatur. Prima pars ex dictis in præcedẽti ſectione patet, quia ex inſtitutione diuina hæc cõſecratio, eſt ſacrificatio: non poteſt autem Eccleſia diuinam inſtitutionem mutare, præſertim in modo cõficiendi ſacramenta, & offerendi Deo ſacrificium. Secunda verò pars, partim ratione naturali conſtat, quia ad reuerentiam Dei ſpectat, vt ei non offeratur ſacrificium mutilum & imperfectũ, partim ex principiis fidei, quia non minus immutabilis, & conformis diuinæ inſtitutioni eſſe debet ſacrificij cõfectio, quàm ſacramenti, cùm vtraque ſit ex inſtitutione diuina, ſicut in lege veteri non poſſet vlla ratione diſpenſari, vt immolatio agni fieret in vitulo, vel ex dimidia parte agni, vel ſine aliis ſubſtantialibus cõditionibus à Deo præſcriptis: & in lege noua intrinſecè malum eſſet inchoare ſacramentum, vt imperfectum relinqueretur, & ſine ſuo effectu.

Quintò. Quintò poteſt hoc generali ratione probari, quia Eccleſia non poteſt diſpẽſare in iis, quæ propriè ſunt de iure diuino, vt ſentiunt Vrban. & Sozimus Pontifices, in capite, ſunt quidam, & in capite, contra ſtatuta, 25. q. 1. & latiùs traditur in materia de legibus, quia inferior non poteſt diſpenſare in lege lata à ſuperiori. Et à poſteriori ſiue ab inconuenienti confirmari poteſt, quia, ſi ſemel admittamus hanc diſpẽſationem propriam in diuino iure, nihil erit firmum, & immutabile, nec erit maior ratio, cur poſſit diſpenſari in vno magis, quàm in alio, ſi æqualis cauſa intercedere videatur: vt, verbi gratia, in præſenti materia ſacramentorum, fingi etiam poſſet in aliqua prouincia non reperiri oleum, vel balſamum (quod ſuppono de iure diuino eſſe neceſſarium ad Confirmationem) poſſet ergo Eccleſia diſpenſare, vt Confirmatio, aut Extrema vnctio daretur ſine oleo & balſamo. Nec ſufficit diſtinctio de iis, quæ pertinent ad vſum, vel ſubſtantiã ſacramenti, quia ſi vſus eſſet inſtitutus tali modo iure diuino, tam immutabilis eſſet ſicut ſubſtantia, quia ſubſtantia non aliam neceſſitatem, vel immutabilitatẽ habet, niſi quam ſecum affert ius diuinum. Et ideo Eccleſia ſemper declarauit, non eſſe de iure diuino, vt laici communicent ſub vtraque ſpecie, quod ad vſum pertinet, vt defenderet, potuiſſe ipſammet Eccleſiam facere, vt communicarent ſub vna tantùm ſpecie. Eo vel maximè, quoad hæc inſtitutio, de qua agimus, non pertinet tantùm ad vſum, ſed ad ritum conficiendi ſacramentum, & offerendi Deo ſacrificium, atque adeò ad ſubſtantiã ipſius ſacrificij, quæ nõ minus immutabilis eſt, quam ſubſtantia ſacramentorum.

4. Concluſio. Dico quartò: Etiam per modum interpretationis, non poteſt Pontifex declarare, licitum eſſe aliquando per ſe conficere vnam ſpeciem, ſine alia. Hæc cõcluſio ex præcedenti declarari poteſt. Primò, quia nulla poteſt occurrere neceſſitas ſufficiens, ad talem interpretationem, ſicut neque hactenus occurrit. Secundò, quia non eſſet bona interpretatio, quæ ipſam inſtitutionem diuinam mutaret, & euerteret, aliàs melius diceretur, in eo caſu poſſe interpretari Põtificem, vt, ſi deficeret vinum vitis, conficeretur ſanguis in vino pomorum, vel in aliquo ſimili liquore, quo homines talis prouinciȩ vterentur loco vini, hic enim nunquam deeſt. Hæc namque interpretatio videri poſſet accommodatior, quia ſic eſſet integra repræſentatio ſacrificij. Sicut ergo hoc dici non poteſt, quia eſt præter ritum à Chriſto inſtitutum, ita

A etiam neque aliud. Quocirca maximè animaduertendum eſt, hoc præceptum non qualecunque eſſe, ſed continens inſtitutionem, & modum ſacrificandi præſcribens, cui intrinſecè annexum eſt, vt ſi fieri nõ poteſt, ſicut eſt præſcriptum, potius omittatur, quàm alio modo fiat: vt videre eſt in omnibus ſimilibus præceptis, tam nouæ legis, quàm veteris, & ideo non habet ſolam vim præcepti affirmatiui taliter ſacrificandi, ſed in hoc includitur negatiuum, non faciendi aliter: ſicut in præcepto orandi attentè, includitur negatiuum non orandi, ſi attentio adhibenda non eſt. Et confirmatur, quia, ſi hoc præceptum ſolum eſſet interpretandum per modum affirmatiui præcepti, quod poteſt in vno tempore obligare &

B non in alio iuxta occaſiones occurrentes, ſequeretur non ſolùm publica poteſtate, ſed etiam ſola doctrina, vel ſcientia poſſe fieri interdum talem interpretationem, præſertim ſi nulla in hoc facta eſſet prohibitio, vt quædam ex argumentis in contrarium factis, conſequenter loquendo, probabiliter contendebant. Et poſſet facile aliis exemplis, & rationibus oſtendi. Intelligendum eſt ergo hoc ius diuinum, tãquam inſtituens modum, & ritum ſacrificandi Deo; ſicut ius diuinum de conſecrandis, verbi gratia, ſacerdotibus legis nouæ, non ſolùm continet præceptum, ſed etiam inſtituit modum, & ritum conſecrandi illos, qui vel ſeruandus eſt, vel ſi in caſu aliquo ſeruari non poteſt, non propterea ritus alius introducendus

C eſt, ſed potiùs ab huiuſmodi actione eſt ceſſandum, & idem eſt in cæteris ſacramentis: ergo & in ritu ſacrificandi. Melius ergo explicatur hoc ius, vt habeat vim præcepti negatiui, in quo nõ tam facilè locũ habet dicta interpretatio, præſertim in his rebus, quæ ex inſtitutione pendent; cùm enim aliquid, quod ex ſe non habet aliud eſſe, niſi quod ab inſtitutione accipit, diuino iure inſtituitur, vt tali modo fiat, hoc ipſo prohibetur aliter fieri: quod ſi modo præſcripto fieri non poſſit, potius interpretandum eſt, ceſſandũ eſſe ab huiuſmodi actione, quàm licere aliter facere, quàm inſtitutum eſt. Sicut, quia ritus confirmandi, vel vngendi infirmos, iure diuino inſtitutus eſt, vt fiat ex oleo conſecrato ſeu benedicto, ſi caſus occurrat, quo non poſſit fieri vnctio oleo benedicto,

D ſed communi, non poſſumus interpretari poſſe tunc illo modo fieri, cùm nulla ſit talis inſtitutio, ſed potiùs veriſsimè interpretamur in huiuſmodi euentu omittendam eſſe vnctionem: ſic ergo in prȩſenti materia dicendum eſt.

Solutio rationum ſecundæ opinionis. Ex his reſponſum ferè eſt ad fundamenta contrariarum opinionum, exempla enim quædam, quæ afferebantur in ſecunda opinione ad probandum, poſſe Papam diſpenſare in iure diuino, partim incerta ſunt, vt ex illud de matrimonio rato, partim nõ ſunt ſimilia, vel nõ ſunt propriè diſpenſationes in iure diuino, tollendo obligationem eius, ſed verſantur circa materiam eius, illam mutando, ſicut in voto ius

E diuinum tantùm eſt, vt, qui votum habet, illud impleat? & hoc ſemper manet integrum, tamen, quòd ego habeam votum, non eſt ius diuinum, ſed voluntate mea factum eſt, & in hoc propriè diſpenſat Põtifex, auferendo vel mutando votum. Et idem proportionaliter eſt in matrimonio rato, quod quatenus humana voluntate contrahitur, diſpenſari vel diſſolui poteſt. In aliis verò exemplis nulla omnino intercedit diſpenſatio, quia quando plures Ordinati ſacerdotes cum Epiſcopo conſecrant, cum illo veluti componunt vnum integrum miniſtrum vnius tantùm ſacrificij, quod ab omnibus conficitur, ad cuius perfectionem ſatis eſt, quòd ſub vtraque ſpecie ſumatur à miniſtro eius in vna tantùm perſona, quia ita

ita omnes miniſtrant, vt quilibet eorum per ſe ſuffi-ciat,& ſit veluti integer miniſter. Et multo minùs intercedit diſpenſatio, quando in aliquo caſu negatur alicui communio in articulo mortis: ſed tunc ægrotus excuſatur ab obligatione ſuſcipiendi, & miniſter Eccleſiæ ab obligatione dandi propter occurrentes circumſtantias: vtraque enim illa obligatio naſcitur ex præcepto purè affirmatiuo, quod non pro ſemper obligat.

Addo deniq; quamuis Papa poſſit diſpenſare aliquando in præcepto aliquo diuino, præcipiente ſolùm,& obligante ad aliquem actum, nõ tamen poſſe immutare ius diuinum inſtituens ritum ſacrificandi, vel conficiendi ſacramentum,præſertim ſubſtantialem & intrinſecum. Vnde nec in hoc poteſt diſpẽſare,niſi vbi aliàs conſtet, de ipſo iure diuino factam eſſe aliquam exceptionem,vt de miniſtro Confirmationis ſuo loco dicitur. Inſtitutio enim diuina, circa miniſtrum ſacramenti Confirmationis, totum hoc continet, ſcilicet, vt ordinarius miniſter ſit Epiſcopus,cuius loco poſſit ſubſtitui presbyter, quãdo Põtifex iudicauerit expedire, cuius ſignum eſt, quòd id non fit,per modum diſpenſationis; quia,ſi Papa vellet ſubſtituere diaconum,nõ poſſet. Ad exempla verò, quibus prima opinio vtebatur, ex ſacramento confeſſionis deſumpta reſpondetur, non eſſe ſimilia. Primùm quidem, quia ſacramentum Pœnitentiæ eſt maioris neceſſitatis,quàm Euchariſtiæ. Deinde,quia iure diuino ſolùm formalis integritas eſt de neceſſitate ſacramenti Pœnitentiæ, materialis verò ſolùm, quatenus ad formalem neceſſaria eſt, ſimiliter etiam ſatisfactio tunc ſolùm neceſſaria eſt,quando æquitas iudicij illam poſtulat, neque alia ratione eſt de illius ſacramenti integritate, tunc verò omitti non poteſt ſine aliqua culpa.

Soluuntur argumenta 1. Opinionis.

SECTIO V.

Virùm de neceſſitate huius ſacramenti ſit, vt materia conſecranda ſit præſens miniſtro.

QVæſtionem hanc prætermiſit hoc loco diuus Thomas, fortaſſe quia ex cognitione formæ pendet, tamen, quia conditionem ex parte materiæ neceſſarium inquirit, & eius cognitio ad ſequentes quæſtiones neceſſaria eſt, ideo breuiter eſt expedienda.

Primum igitur omnium certum eſt, in genere loquendo neceſſariam eſſe ſenſibilem præſentiam huius materiæ,ita docet diuus Thomas in 4. diſt. 11. q. 2. art.1.Duran.q.6. n. 6.Maior.q.2. Palud.q.1. art. 3. Soto d.9.q.1.art.2.Gabr.d.35.in can. Ledeſm.1.part. 4.q.15.art.2.Victoria in Sum. n. 58. & omnes Sũmiſtæ.Ratio à priori eſt Chriſti inſtitutio, quæ, præter traditionem Eccleſiæ,fundatur in verbis formæ, ſcilicet,quia illa pronomina,*hoc*, vel, *hoc*, poſita in forma,ex vi ſuæ ſignificationis, deſignant rem præſentem aliquo modo ſenſibus,quę ratio ſupponit verba huius formæ proferri à ſacerdote formaliter, & ſignificatiuè, & non tantùm materialiter, ac recitando,quod infrà q.78. probandum eſt. Dices interdum per illas voces deſignari rem præſentem intellectui, vel imaginationi tantùm. Reſpondetur, quia ſacramenta ſunt ſigna ſenſibilia, ideo non tantùm intellectui,ſed etiam aliquo modo ſenſibus ſignificant,ac propterea huiuſmodi termini, in formis ſacramentorum poſiti, indicant rem aliquo modo ſenſibiliter præſentem,vt patet in omnibus, quæ habent ſimiles vel æquiualentes terminos, vt *Baptizo te,Signo te,Per hãc ſacram vnctionem.* Ac denique in ſolo matrimonio fit exceptio, quia non habet determinatam formam

D.Thom. Durand. Maior. Palud. Soto. Gabriel. Ledeſ. Victoria. Probatio.

Obiectio.

Solutio.

A verborum, ſed per modum cuiuſdam cõtractus perficitur,vt aliàs dicemus. Et confirmatur aſſertio poſita ex vſu & traditione Eccleſiæ, in facto Chriſti fundata,ille enim circa materiam ſibi præſentem verba protulit,& hoc ſemper Eccleſia obſeruauit. Et à poſteriori tandem confirmatur, quia aliàs poſſet ſacerdos cõſecrare totum panem,qui Romæ exiſtit,quod eſt abſurdiſſimum. Congruẽtia denique addi poteſt, quia oportet,vt conſecratio ſit humano modo certa, & ideo opus eſt, vt feratur in materiam certam,determinatam,ac præſentem.

Confirmatio.

Difficultas verò eſt,quæ,& qualis eſſe debeat hęc præſentia. Et ratio dubitandi eſt, quia præſentia, vt nunc loquimur,dicit ordinem ad cognitionem, vel

Ratio dubitandi.

B actiuè, vel paſſiuè, ſicut Deus dicitur eſſe præſens omnibus rebus,quia omnes intuetur,vt dicit D. Th. 1.part.q.8.art.3. & è contrario,res dicuntur eſſe præſentes nobis, quia in conſpectu noſtro ſunt:præſentia ergo ſenſibilis dicit ordinem ad cognitionẽ, ſenſum externum: at verò materia huius ſacramenti nõ requirit huiuſmodi præſentiam: ergo non requirit præſentiam ſenſibilem. Explicatur minor, quia poteſt conſecrari materia, quæ nullo ſenſu percipiatur, vt cæcus poteſt conſecrare panem,etiam ſi non tangat vel olfaciat illum. Et ſimiliter hoſtia aut vinum conſecrantur, vaſe cooperto,vbi nullo ſenſu percipiuntur, & idẽ eſt de vna formula, quæ ſub aliis exiſtit. Aliunde verò non videtur aliqua ſenſibilis præ-

D.Thom.

C ſentia ſufficiens: nam licèt panis viſu percipiatur, ſi tamen nimis diſtet, non poterit conſecrari, & Soto cenſet diſtantiam ducentorum paſſuum nimiam eſſe; quia res ita diſtans non poteſt in rigore demonſtrari pronomine primæ perſonæ, *Hoc*, ſed tertiæ,*illud*.Et eadem ratione nõ ſatis eſt olfactus perceptio, quæ à longa diſtantia prouenire poteſt, & idem eſt de auditu,quamuis hic ſenſus vix poſſit pręſenti materiæ accommodari,de tactu verò, & guſtu, non eſt quod dicamus, quia perceptio iſtorum ſenſuum non eſt ſimpliciter neceſſaria: qua ergo regula vtendum erit ad definiẽdam hanc præſentiam. Et augetur difficultas,quia ex verbis formæ non poteſt certa regula præſcribi: nam interdum rem ſatis diſtantem his

Soto.

D vocibus deſignamus,vt, videntes à longè ciuitatem, dicimus,hæc ciuitas eſt nobiliſſima,ſimiliter de re in arca clauſa,dici ſolet,hoc eſt argentum: quod ſi hoc ſatis eſt,poſſemus totum panem, in aliquo cubiculo clauſum, illo pronomine deſignare,atque adeò conſecrare.Idem eſt de re à tergo exiſtẽte, imò de re ſeu perſona, quæ proximè antea hîc aderat, iamque diſceſſit, de qua per hos terminos in rigore loqui licet, hic eſt inſignis medicus, vel aliquid huiuſmodi. Sufficient ne ergo omnes iſtiuſmodi præſentiæ ad conſecrationem, quibúſve terminis claudenda eſt hæc præſentia:hinc enim oriuntur illæ curioſæ quæſtiones,an poſſit panis à tergo exiſtens conſecrari,an incluſus in arca, vel cubiculo,an viſus à longè,& ſimi-

E les quæ non facilè poſſunt vna regula comprehendi, quia res eſt moralis & incerta. Vt autem aliquo modo comprehendatur;

Aduertendum primò eſt, pronomen, *hoc*, ſimpliciter & ſubſtantiuè dictum ex vi ſuæ ſignificationis maiorem præſentiam requirere,quàm cùm alteri rei adiungitur. Hoc conſtat ex vſu, & communi modo concipiendi, & in adductis exemplis id facilè videre licet; & ratio adiungi poteſt,quia cùm hoc pronomẽ adiectiuè ponitur, per ſubſtantiuum definitur ad illam rem indicandam, & hoc ipſo non requirit aliam præſentiam, quàm illa res habeat. At verò quando ſimpliciter, & ſubſtantiuè dicitur, *hoc*, vel *hic*, eſt valde indifferens, & ſuſpenſa ſignificatio, & ideò

oportet,

oportet, vt per ipſam rei præſentiam definiatur, & vt quaſi nutibus, vel ſignis oſtendatur res, ad quam locutio dirigitur; & ideo in hoc genere loquendo, maior præſentia requiritur, quàm in alio, & ita fit in hoc ſacramento, in cuius forma pronomen *hoc*, ſimpliciter, & ſubſtantiuè prolatum materiam deſignat. Secundò oportet aduertere, interdum per huiuſmodi pronomina deſignari rem abſentem, aut diſtantem, potius ex diſcurſu intelligentis, & antecedentibus & conſequentibus, quàm ex vi verborum, quæ deſignatio dici poteſt fieri potius ad intellectum, quàm ad ſenſum, vt patet in exemplis ſuprà poſitis, & ſignum huius rei eſſe poteſt, quòd de huiuſmodi rebus propriùs & exactiùs loqueremur per pronomina, quæ non indicant præſentiam, vt in exemplo poſito de ciuitate à longè viſa, propriè dicitur, illa eſt ciuitas, ad quam tendimus, vel quid ſimile. Interdum verò deſignatio fit per quandam metaphoram; vt quando, demonſtrando domum, loquimur de habitatore, dicendo, verbi gratia, hunc hominem eſſe nobiliſſimum, vbi propria deſignatio facienda eſſet, per terminos abſentiæ potius, quàm præſentiæ. In hac ergo materia obſeruandum eſt, vt proprietas formæ ſeruari poſſit in omni rigore; & quoniam materia eſt valde moralis & mutabilis, & ideo ſæpe incerta, & ambigua, plurimum eſt obſeruandus Eccleſiæ vſus, ſeruata verborum proprietate, quam ſignum hoc requirit, præſertim in forma practica, & operatiua, quæ maiorem præſentiam materiæ poſtulat.

1. Conditio. Prima ergo conditio huius præſentiæ eſſe videtur, vt materia ſit aliquo modo coram homine, & non omnino à tergo, ita ſentit D. Thom. ſuprà, & ſequuntur Palud. Soto, Victoria, & Ledeſma, ac ferè alij, vno excepto Maiore. Et primò hæc ſententia eſt conſentanea vſui Eccleſiæ. Secundum facit proprietas verbi; quia res, quæ nullo modo eſt coram homine, non poteſt commodè, & propriè deſignari pronomine, *hoc*, præſertim ſimpliciter & ſubſtantiuè prolato, vt conſtat ex communi modo concipiendi omnium: nam, ſi quis interdum aliter loquitur, vel impropriè loqui cenſetur, vel non ex vi ſolius vocis: ſed ex antecedentibus, & conſequentib. ad rem talem ſermonem dirigit. Dixi autem, vt aliquo modo ſit coram homine, quia, licèt non ſit coram facie, ſi tamen digito, vel alio ſimili ſigno indicetur, videtur per illud fieri ſufficienter præſens, & ſatis propriè deſignari pronomine, *hoc*, quia aliquo modo iam res illa eſt coram homine, quia homo ad illam ex parte ſe conuertit, quamquam res hæc, vt minimum, ſit valde dubia, quia deſignatio tunc non videtur fieri ex vi ſolius vocis, ſed ratione alterius ſigni coniūcti, vnde grauiter peccaret, qui contra vſum Eccleſiæ hoc modo conſecrare auderet, & ſe exponeret periculo nihil faciendi.

D. Thom. Palud. Soto. Victoria. Ledeſma.

2. Conditio. Secunda conditio eſt, vt non ſit nimis diſtans, etiam ſi oculis videri poſſit. Hanc ponunt ferè omnes authores; & præſertim explicat Durandus. Primò, quia res valdè diſtans proprius deſignatur pronomine, *illud*, quàm *hoc*. Secundò, quia illa præſentia magis eſt ſpeculatiua, in ordine ad cognitionem, quàm practica, & in ordine ad operationem, qualis hîc requiritur.

Durand.

Dubium. Sed quæres primò, quantam oporteat eſſe hanc propinquitatem. Quidam aiunt neceſſarium eſſe, vt manibus teneatur, quia ita videtur Chriſtus feciſſe. Alij, quibus Paludanus cōſentire videtur, licèt actualem tactum non exigant, dicunt tamen debere materiam eſſe ita propinquam, vt tangi poſſit. Alij, vt Viguerius, dicunt neceſſe eſſe, vt verba formæ poſ-

Palud. Viguerius.

A ſint reuera peruenire vſque ad materiam, & illam contingere. Sed hæc friuola ſunt. Et inprimis certum eſt ex vſu Eccleſiæ, non eſſe neceſſarium, vt materia actu tangatur, ſeu in manibus habeatur. Conſecramus enim formulas ſuper altare exiſtentes, quamuis in manibus non habeamus. Item verba formæ hoc non requirunt, nec refert, quòd Chriſtus ad conſecrandum accepit panem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, vt dicitur in Canone Miſſę & colligitur ex Euangeliis; quia non oportet, vt omnes circumſtantiæ, quæ in facto Chriſti acciderunt, ſint eſſentiales, vel ſimpliciter neceſſariæ, vt per ſe conſtat; imò nec ſatis certum eſt, eo tempore, quo Chriſtus protulit verba conſecrationis, habuiſſe panem in B manibus. Potuit enim priùs accipere, & frangere, & poſtea in menſa coram diſcipulis ponere, dicens, *Accipite & comedite*, ac poſtea verba conſecrationis proferre. Itaque, licèt contrarium forte probabilius ſit, non tamen propterea eſſet ad conſecrandum neceſſarium, cùm veritas materiæ, aut formæ, id non requirat. Et eadem ratione non eſt neceſſariam materiam eſſe ita propinquam, vt à miniſtro tangi poſſit, cùm neque ex ſignificatione formæ, neque ex alia probabili ratione id colligi valeat. Denique neceſſe non eſt, vt ſonus perueniat, aut peruenire poſſit ad materiam. Primò, quia neque ex vi ſignificationis verborum hoc eſſe neceſſarium, vt conſtat; neque ob ſacramentalem efficientiam, vt ex do- C ctrina de ſacramentis in genere ſuppono. Secundò, quia ex vſu Eccleſiæ conſtat contrarium: aliàs ſi calix coopertus, vel forma ſub aliis exiſtens conſecrarentur, vel ſi Sacerdos ſubmiſsè loqueretur, & materia aliquantulum, verbi gratia, per duos paſſus diſtaret, nihil fieret, quæ planè ſunt abſurda. Quocirca nulla certa regula præſcribi poteſt, qua hæc propinquitas neceſſaria definiatur, vnde Durandus, Paludanus, & alij dicunt, ſolum Chriſtum, qui hoc ſacramentum inſtituit, poſſe huius præſentiæ certum terminum deſignare; à nobis verò moraliter diiudicandum eſſe. Et ideo in praxi obſeruandum eſt, vt pars ſecura & certa ſemper eligatur, ita vt dubitari non poſſit, quin veritas, & proprietas formæ re- D tineatur, quod maximè fiet, vſum Eccleſiæ ſeruando.

Soluitur.

Dubium 2. Secundò quæret aliquis, vtrùm oporteat totam diſtantiam, quæ inter materiam & miniſtrum eſſe poteſt, eſſe oculis peruiam, ita vt nullum corpus opacum interiectum ſit. Et ratio dubitandi pro vtraque parte ſuprà tacta eſt. Vnde vix poteſt etiam in hoc certa regula aſſignari, ſed relinquendum eſt prudentis arbitrio, & diligenter cauendum, vt proprietas & veritas formæ ſeruetur. Nam reuera non eſt ſimpliciter neceſſarium, vt tota diſtantia oculis pateat; quia non videtur dubium, quin panis vel vinum, velo lineo coopertum conſecrari poſſit; quia hoc non tollit humanam præſentiam, & propriiſſimè poteſt E per illam vocem, *hoc*, deſignari, ſeruata eius proprietate & ſignificatione. Nihilominus tamen exiſtimo, conſecrari non poſſe panem poſt parietem exiſtentem, vt omnes authores docent, quia reuera eſt humano modo abſens; quapropter conſiderandum videtur, an corpus illud, quod interponitur, ſolum ſit, veluti proximum continens, ſeu cooperiens materiam, quia tunc non videtur tollere ſufficiētem præſentiam, quia totum illud per modum vnius deſignatur; ſecus verò eſt, ſi abſque vlla huiuſmodi habitudine interponatur: tunc enim propriam ſententiam excludit.

Enodatur.

Dubium 3. Tertiò quæri poteſt an ſufficiat, rem eſſe præſentem per aliquam partem ſui, vt tota poſſit conſe-

crari. Videtur enim hoc ſufficere, cùm talis res poſſit propriè pronomine, *hoc*, deſignari. In contrarium verò eſt, quia, hoc admiſſo, poteſt aliquis ſimul conſecrare infinitam (vt ita dicam) panis vel vini multitudinem, dummodo per ſuperficiem, vel partẽ aliquam haberet illam præſentem, eo modo, quo eſt præſens mare, quando ex littore videtur. Reſpondetur, in vniuerſam, ſeu phyſicè loquendo, hoc non ſatis eſſe, quia propriè, & in rigore non eſt mihi præſens totus aër, qui eſt vſque ad cœlum: nec tota aqua maris, etiam ſi aliquam eius partem videam, quia licèt in ſe corpus illud continuum ſit, tamen in ordine ad humanam præſentiam id nihil refert. Vnde tota illa pars, quæ eminus diſtat, ita eſt abſens, ac ſi eſſet res per ſe ſeparata. Oportet ergo, vt tota materia, ſecundùm omnes partes conſecrabiles, ſit aliquo modo practicè & moraliter præſens. Vnde fit, eſſe valde probabile hanc diſtantiam vel præſentiam non eſſe æqualem in omni materia, ſed debere eſſe iuxta proportionem & quãtitatem magnitudinis eius. Et ideo difficile ſemper eſt certos terminos illius deſignare, ſed ad rem moralem non multùm refert, quia nunquam res ad has anguſtias redigitur, ſed maior eſt ſemper præſentia, quàm in rigore neceſſaria ſit.

Satisfit dubio.

SECTIO VI.

Vtrùm oporteat materiam conſecrandam eſſe certam & definitam.

QVæſtio intelligitur de materia certa in indiuiduo, & particulari; hęc autem certitudo ſeu definitio materiæ ex intenſione conſecrantis ſumenda eſt, cùm enim materia ſit panis & vinum, abſolutè explicare oportet, an neceſſe ſit, conſecrationem ex intenſione miniſtri definiri ad hunc panem, & hoc vinum, in quo refertur opinio Maioris, diſtin. 11. q. 2. negantis, neceſſariam eſſe definitam materiam. Sed neque eſt opinio eius, neque alicuius poteſt eſſe.

Maior.

Dicendum eſt ergo, vt conſecratio fiat, neceſſe eſſe materiam in particulari definiri per intenſionem conſecrantis. Ita docent Doctores omnes citati, & citandi. Ratio eſt, quia actiones circa particularia verſantur. Vnde, niſi in particulari definiatur materia, nihil eſt, quod conſecrari poſſit. Confirmatur, quia intenſio operantis debet eſſe practica, & operatiua; non erit autem huiuſmodi, niſi verſetur circa determinatam materiam. Confirmatur ſecundò, quia alias forma non ſignificabit effectum, quia non demonſtrabit materiam, quæ conſecratur. Tandem in aliis ſacramentis quæ conſiſtunt in vſu, quia circa ſubiectum ſanctificandum verſantur, neceſſe eſt ſubiectum eſſe certum, & definitum. Nam ſi quis intendat baptizare hominem, & non hunc hominem, nihil facit: ergo ſimiliter, &c.

Concluſio.

Et hinc ſequitur primò, ſi quis habeat præſentes octo hoſtias, & intendat conſecrare ſex tantùm, non determinando illas, ſed in confuſo, nihil efficere probatur, quia materia illa non eſt definita. Item, ille non conſecrauit omnes, quia hoc non intendit; neq; has potius, quàm illas, quia non eſt maior ratio; ergo. Et ita docuit Maior ſuprà, & Durand. diſt. 11. q. 7. Richard. diſt. 10. art. 7. q. 2. & omnes Dices, poſſet miniſter remittere ſuam intentionem in intẽtionem Dei, vnde ex voluntate diuina, conſecraret potius tunc has, quàm illas; ſic enim poſſum offerre ſacrificium pro vna anima purgatorij, non determinando illam, ſed voluntatem remittendo in electionem diuinam. Et confirmatur primò, quia hoc modo poteſt miniſter remittere ſuam intentionem in intenſionem alterius hominis: vt ſi intendat conſecrare, ex illis octo

Corolarium ex concluſione deductum.

Durand. Richard. Obiectio.

A ſex, quas Petrus definierit: ergo ſimiliter. Confirmatur ſecundò quia, ſi in ſacramento Pœnitentię Sacerdos intendat abſoluere, non ab omnibus peccatis præſertim venialibus, ſed à duobus tãtùm, quamuis illa in particulari non determinet, ſacramentum tenebit. Reſpondetur ad argumentum, illum modum intenſionis non eſſe accommodatum hominibus. Oporteret enim expectare diuinam reuolationem, vt conſtaret, quæ materia eſſet conſecrata: & ideo illa intentio eſt impertinens, & inſufficiens. Neque eſt ſimile illud de ſacrificio: tum, quia in eo opere Deus eſt, qui immediatè operatur, & remittit pœnas: & ideo optimè in eius voluntatem remittitur, vt id faciat, prout voluerit: at verò in præſenti, miniſter eſt,

Solutio.

B qui proximè operatur ſuis verbis, & ideo oportet, vt ipſe ſua intenſione definiat materiam: tum etiam, quia ille effectus eſt merè ſpiritualis, quem nõ oportet eſſe notum hominibus, hîc autem eſt conſtitutio ſenſibilis ſacramenti ordinati ad vſum hominum. Vnde ad primam confirmationem reſpondetur: ſi intenſio referatur in futuram determinationem alterius, nihil fieri, quia effectus ſacramenti non poteſt eſſe pendens: ſi verò referatur in voluntatem, ſeu determinationem alterius factam, vel faciendam, prius quàm verba proferantur, ſi adhuc illa ſit ignota miniſtro, præter graue peccatum, exiſtimo nihil fieri: quia, ſi determinatio alterius ſit occulta, non poteſt intenſio miniſtri, nec ſignificatio verborum,

C prout ab illo proferuntur, ad certum aliquid referri; & ita nihil poterit deſignari pronomine, *hoc*, ſi autem illi nota eſt alterius voluntas, & illi conformatur, iam habet intenſionem ſatis definitam. Ad aliam confirmationem reſpondetur, illam intentionem abſoluentis non verſari circa ſacramentum, ſed circa effectum. Vnde ſi intendit conferre, huic ſacramentem Pœnitentiæ, illud neceſſarium eſt, & ſufficit, vt ſacramentum teneat. Et hoc poſito, quamuis ipſe velit remittere tantùm duo peccata venialia, ſacramentum remittet omnia, ſi ſubiectum ſit diſpoſitum, quia, vt aliàs dixi, intenſio miniſtri non poteſt impedire effectum, ſi aliàs habeat intenſionem efficiendi ſacramentum. At verò in

D præſenti deficit intentio neceſſaria circa ſacramentum ipſum, quod per conſecrationem materiæ efficitur.

Sed obiiciet rurſus aliquis. Ergo ſi Sacerdos conſecraret, cogitans tantùm ſe habere vnam hoſtiam, & poſt conſecrationem inueniat duas, nihil efficit, quia nec ambæ erunt conſecratæ, quia hoc non intendebat: neque vna, quia non eſt maior ratio de vna, quàm de alia. Reſpondetur, vtramque eſſe conſecratam; quia, vt dixi in materia de ſacramentis in genere, illa eſt priuata deceptio, quæ non tollit intentionem debitam, quæ eſſe debet, & moraliter eſt circa hanc materiam præſentem, prout in re proponitur, ſecus eſſet, ſi præciſè vellet miniſter

Obiectio.

E conſecrare hoſtiam, quam oculis videt: ſed hoc nec fit, nec fieri debet. Ita docent authores paulo antea citati, & Sylueſter, Euchariſt. 2. quæſtion. ſexta, qui etiam addunt, ſi è contrario miniſter deferat ad altare plures hoſtias conſecrandas, & poſtea in actuali Conſecratione tãtùm recordetur eius, quam habet in manibus, omnes nihilominus manere conſecratas, quia ſufficit intentio virtualis, quod etiam docuit Angelus, verbo, Euchariſtia, n. 27. & Nauarr. capit. vigeſimoquinto, numer. 91. Quod moraliter, & regulariter intelligendum exiſtimo, dummodo omnes illæ hoſtiæ habeant illam præſentiam, quam iuxta morem Eccleſiæ & debitam intenſionem miniſtri habere debent. Hæc autem eſſe videtur, vt ſint

Syluest.

Angelus. Nauar.

ſint ſuper altare ſacrificij, id eſt, ſuper aram; vnde ſi iuxta illam relinquantur, & prorſus obliuioni tradantur, regulariter non exiſtimarem eſſe conſecratas, &, vt minimum, eſſet res valde dubia. Et hinc iudicium ferri debet de intenſione habenda circa materiam calicis. Nam Sacerdos intendere debet conſecrare illud, quod per modum vnius continui intra calicem exiſtit, vnde ſi aliquæ ſint guttę, vel extra calicem, vel etiam intrà, ſeparatæ tamen à toto vino, veriſimilius eſt non manere conſecratas, iuxta vſitatam ac debitam intentionem miniſtrorum. Quod tamen multo certius eſt de tota materia, quæ extra calicem reperta fuerit.

Quid ſit dicẽdum de præſentia materiæ calicis.

Secundò colligunt authores omnes, ſi Sacerdos confusè intendat, conſecrare dimidiam partem hoſtiæ, non ſignando quam earum, nihil efficere. Et idẽ eſt, ſi intendat cõſecrare omnes partes pares, aut impares, quia in his omnibus caſibus non determinat materiam; ſecus verò erit, ſi determinatè velit conſecrare hanc partem hoſtiæ, & non illam. Nam, licèt grauiter peccet, hoc modo cõſecrando, eſt enim illa grauis irreuerentia, quia vix poterit poſtea ſeparari pars conſecrata à non conſecrata; nihilominus tamẽ conſecratio valida eſt, quia illa materia cérta eſt, & definita, & reuera eſt panis, & continuatio cum aliis partibus non impedit eſſentialiter; ſicut etiam poſt conſecrationem poteſt vinum non cõſecratum conſecrato miſceri, & non propterea tolletur conſecratio. Et in hoc conueniunt omnes authores ſuprà citati, Durand. Palud. Maior, Richard. d. 11. Ang Euch. 1. n. 26. Syluest. verbo, Euchar. 2. & alij Summiſtæ. Solùm poſſet hìc dubitari de ſuperficie cõtinuante partem conſecratam cum reliquis non conſecratis, an maneat ſub illa Chriſtus, & ad partem conſecratam propriè reducenda ſit. Sed de hoc dicemus infrà ſuo loco, pendet enim ex modo, quo Chriſtus eſt ſub indiuiſibili termino quantitatis, & ex aliis, quæ de ſpeciebus conſecratis infrà dicenda ſunt.

Durand. Palud. Maior. Richard. Angelus. Syluest.

Ex dictis verò infert vlteriùs Maior, ſi Sacerdos intendat conſecrare primam partem ſignatam proportionalem hoſtiæ: verbi gratia, primam quartam partem, non verò ſecundam, & in reliqua medietate ſimiliter, & ſic in infinitum, conſecrationem eſſe validam, quia ſemper ſignatur materia certa, & determinata. Vnde infert, poſſe per conſecrationem fieri, vt infinitæ partes proportionales ſubſtantiæ maneãt inter ſe ſubſtantialiter diſiũctæ, & alia ſimilia abſurda inde concludit. Sed erat manifeſtè, quia illa intentio ſecum ipſa pugnat, & contradictionem inuoluit, & tantum abeſt, vt ſit definita, quod potiùs eſt confuſiſſima, cùm feratur in infinitam multitudinem, quam nulla mens, præſertim humana, poteſt definitè demonſtrare, imò qui dicit infinitum, dicit quid indeterminatum. Vnde cùm conſecrationem quarundam partium faciat dependentem à conſecratione aliarum, ſeu à tota intenſione quæ verſatur circa totam multitudinem, nihil prorſus efficit, quia illa intentio eſt, vt dixi, inſufficiens, & repugnans.

Maioris illatio.

Refutatur.

SECTIO VII.

Vtrùm materia quæ conſecrari poteſt, certum terminum paruitatis habeat.

Sicut Philoſophi, agentes de proprietatibus rei naturalis, diſtinguunt duos terminos quantitatis, ſcilicet, magnitudinis, & paruitatis, ita Theologi in præſenti materia, eoſdem inquirunt, vt explicent, quanta ſit materia, quæ ſimul conſecrari poteſt. Hìc ergo inquirimus, an detur certa quantitas minima panis, aut vini, qua minor conſecrari non poſſit.

A Supponendum eſt autem, dupliciter conſiderari poſſe hãc quantitatem panis, ſcilicet, vel per ſe ſeparatam, vel vt coniunctam aliis partib. totius, in quo dupliciter poteſt intelligi conſecrari pars: primò, ſola ipſa: ſecundò, ſimul cum toto. Hoc ergo poſteriori modo, ſi pars exiſtens in toto, ſimul cum toto conſecretur, nulla erit adeò modica, vt minor conſecrari non poſſit, quia ſicut ex Philoſophia conſtat in toto non dari partem minimam, ita certum eſt in Theologia, conſecrata tota hoſtia, conſecrari omnes, & ſingulas partes, nec ſignari poſſe quantitatem minimam conſecratam, quin ſub quacunque minori totus Chriſtus exiſtat, vt infrà dicetur. Duplex ergo ſupereſt dubitatio. Prima, an panis per ſe ſeparatus B poſſit in quacunque minima quantitate conſecrari. Secunda, an pars exiſtens in toto poſſit in illo conſecrari in quacunque minima quantitate non conſecrato toto pane. Loquimur autem, exempli gratia, de pane. Nam in omnibus eadem eſt ratio de vino, de quo pari ratione omnia ſunt intelligenda.

Dico primò: Panis cõſecrari poteſt in quacunque quantitate minima, quæ humanis ſenſibus obiici poſſit; ita ſentit D. Thom. hic, & in 4. d. 11. q. 2. art. 1. quæſtiunc. 3. & ibi Durand. q. 6. Gabriel quæſt. 2. art. 3. & reliqui ferè omnes, Alenſ. 4. part. q. 34. memb. 1. art. 3. ad ſecundum, & ratio eſt, quia licèt quantitas ſit minima, tamen panis eſt verus, & ſi poteſt obiici ſenſibus, poteſt per formam ſignari, & poteſt eſſe ſi- C gnum ſenſibile. Paruitas deinde quantitatis non obſtat, quo minùs ſub illa totus Chriſtus exiſtere poſſit, vt de facto conſtat in partib. coniunctis in toto, vel etiam in ſeparatis poſt conſecrationem totius; ergo nihil hìc deeſt ad materiæ veritatem. Vnde confirmatur: nam ſi poſt conſecratam totam hoſtiam, ſeparetur quælibet particula minima ſub qua poſſit conſeruari ſubſtantia panis, illa manebit conſecrata, totum Chriſtum in ſe continens; ergo eadem quantitas erit ſufficiens ad conſecrationem, ſi per verba formæ deſignari poſſit. Vnde hæc veritas non pendet ex quæſtione phyſica, an in his rebus homogeneis detur minimum. Nam ſi non datur, procedunt rationes factæ; ſi verò datur, minimus panis ſenſibilis, ſufficiet ad conſecrationem; minor verò minimo D non ſufficiet, non ex defectu quãtitatis, ſed quia iam non eſt panis. Et hoc non eſt contra concluſionem, quæ procedit, quaſi in ſenſu compoſito, ſuppoſito, quòd ſit panis.

1. Concluſio.

D. Thom. Durand. Gabriel. Alenſis.

Sed dicet aliquis, quid, ſi detur panis in tam parua quantitate; vt licèt conſeruari poſſit, non tamen poſſit obiici ſenſibus humanis? Dicunt aliqui, illum per accidens non poſſe conſecrari, quia non poteſt videri, tamen per ſe loquendo poſſe, ita vt ſi diuina virtute fieret, vt Sacerdos certò ſciret, aut crederet talẽ particulam panis eſſe in patena, poſſet in illo conſecratio fieri: quæ opinio ſolet tribui D. Thom. quoniam dicit, paruam aut magnam quantitatem non E referre ad conſecrationem. Et confirmari hoc poteſt argumento facto, quia talis quantitas poſſet in toto conſecrari, & ſeparata maneret conſecrata: ergo eadem ratione poſſet conſecrari per ſe ſeparata. Aliis magis placet, illam materiam non eſſe aptam ad cõſecrationem, nec in ea poſſe perfici etiam in ſuprà dicto caſu, quod tenet Maior dicta d. 11. q. 3. Et ratio eſt, quia ſupponimus, obiectum eſſe tam paruum, vt ſit extra naturale obiectum viſus humani, etiam ſi perfectiſſimus & acutiſſimus in ſua ſpecie ſit: eſt ergo res illa humano modo inſenſibilis, ergo ex hac parte non eſt ſufficiens materia ſacramẽti, & præterea non poteſt pronomine, *hoc*, ſenſibiliter demonſtrari: ergo etiam ex parte formæ non poteſt in ea confici

Dubium.

Maior.

Solutio. confici. Et hæc ſententia videtur magis rationi con- A ſentanea, nec D.Th. aut alij contrarium ſentiunt; ſed per ſe loquuntur de quantitate, ſuppoſito, quòd materia maneat ſenſibilis. Nam eodem modo loquuntur de magnitudine, de qua idem dicendum eſt, vt infrà videbimus. De confirmatione autem, quæ difficilis eſt, dicam in ſequenti ſectione.

2. Concluſio. Dico ergo ſecundò, Pars panis in toto exiſtens ſi per ſe ſola conſecretur, confici poteſt in quacunque minima quantitate, quæ ſenſibiliter deſignari poſſit. Hæc concluſio ſequitur ex præcedenti; tractamus enim quid ſit de neceſſitate ſacramenti, non quid liceat. Iam enim diximus non licere, partem in toto conſecrare: tamen, ſi fiat, factum tenet: quia illa pars verè eſt panis, B cùm quælibet pars, quantumuis minima, ſit verè panis: ergo, ſi illa conſecretur, factum tenebit. Oportet tamen, vt ſenſibiliter deſignari poſſit; quia & ratio ſacramenti, & propria ratio huius formæ hoc requirit. Sed eſt hîc aduertendum, ſi philoſophicam opinionem teneamus, ſcilicet non dari minimum in huiuſmodi rebus homogeneis, in concluſione hac nullam eſſe difficultatem; neque oportere limitationem aliquam adhibere. At verò, ſi teneamus in parte per ſe exiſtente, & ſeparata à toto, dari minimum, nonnulli cenſent limitandam eſſe concluſionem; quia non putant etiam in toto poſſe conſecrari partem, exiſtentem, minorem illa, quæ per ſe & ſeparata poſſet conſeruari; quia exiſtimant per conſecrationem diſcontinuari partem conſecratam C à non conſecrata. Quod tamen fundamentum mihi non probatur, quia eſt contra ſenſum, & nulla eſt ſufficiens ratio cur aſſeratur; tum etiam, quia per conſecrationem, non fit alia immutatio in accidentibus niſi quòd ſeparentur à ſubiecto & per ſe exiſtant. Ex qua non ſequitur neceſſariò diſcontinuatio, nec corpus Chriſti de ſe magis illam continuationem impedit, quàm ſi ſubſtantia panis adeſſet. Confirmatur, quia ſi illæ duæ partes manerent contiguæ, & non continuæ; ex natura rei, trahendo vnam partem, non neceſſariò traheretur alia, quia cùm materia illa ſit ſicca, & arida, partes non conglutinantur, nec ſibi cohærent, niſi ratione continuationis, vt experientia docet. Oportebit ergo hîc ponere nouum aliud mi- D raculum.

Obiectio. Dices, ſubſtantia, quæ manet ſub illis accidentibus, non eſt in ſe continua: nam ſub vna parte eſt ſubſtantia panis, ſub alia verò eſt ſubſtãtia corporis Chriſti, quæ inter ſe non continuantur; at verò iuxta principia philoſophię, quando ſubſtantię ſunt diuerſæ ſpecie & diſcontinuæ, etiam quantitas eſt diſcreta. Reſpondetur, quidquid ſit de illo principio phyſico, in præſenti non habere locum, quia illa pars accidentium quę ſeparata manet, ſupplet vicem ſubiecti, & eſt ſufficienter applicata & diſpoſita, vt cum

Reſpondetur obiectioni. altera parte continuetur. Dico igitur in dubitatione propoſita, etiam ſi verum eſſet dari in toto partem aliquam panis, quæ ſeparata ab illo conſeruari non E poſſet, nihilominus poſſe illam ſolam in toto conſecrari, quia reuera panis eſt, & ibi habet, quidquid neceſſarium eſt, vt ſub illis accidentibus conſeruetur ſubſtantia panis: ſicut ſi vinum conſecratum miſceatur non cõſecrato, etiam ſi diuidatur in partes, quantumuis minimas, quæ per ſe ſeparatæ conſeruari nõ poſſent, quamdiu tamen vnitæ cum aliis poſſent ſub ſe retinere ſubſtantiam vini, conſecrationem etiam retinent, & ſanguinem Chriſti: per diuiſionem autem totalem amitterent conſecrationem, ſeu deſineret ſub eis eſſe Chriſtus, quia etiam deſineret ſubſtantia panis, vel vini, quod obſeruandum eſt, vt infrà dicemus.

SECTIO VIII.

Vtrùm hæc materia apta ſit ad conſecrationem, in quauis magna quantitate abſque termino.

NOn agimus de materia apta ad conuenientem modum. Supponimus enim in hac re, vt ſine peccato fiat, ſeruandum eſſe vſum Eccleſiæ, & non eſſe permagnam aliquam quantitatem conſecrandam, quia eſſet præter finem, & contra reuerentiam debitam huic ſacramento. Agimus ergo de iis, quæ neceſſaria ſunt, vt conſecratio teneat. Et multo minus pendet hæc quæſtio ex phyſica controuerſia, an iſtæ res inanimatæ terminentur ad maximum, quàm quęſtio præcedens, tum propter rationem ibi datam, tum etiam, quia indubitatum eſt, multitudinem panis congregatam ex multis diſcontinuis non habere terminum, cùm tamen illa tota vna conſecratione confici poſſit.

Eſt ergo prima ſententia, dari certum terminum in quantitate maxima, quæ conſecrari poteſt, ita tenuit Maior, diſt. 11. q. 1. concluſ. 1. quia ſphæra actiuitatis verborum habet certum terminum, cùm verba ſint agens finitum. Sed hæc ratio in diuinis inſtrumentis nullius eſt momenti, vt aliàs dixi. Eandem verò ſententiam tenuit Alenſ. q. 34. memb. *1.* Bonau. d. 10. ar. *2.* q. 4. Ang. Euchariſt. *1.* §. 25. ex alio fundamento, quia cùm hoc ſacramentum ordinetur ad vſum, non videtur data poteſtas, niſi ad conſecrandam quantitatem, vſui fidelium accommodatam, quia hic videtur eſſe prudens modus inſtitutionis huius ſacramenti: nam dare Sacerdotibus abſolutam poteſtatem conficiendi, quantamcunque materiam velint, & inutile eſt, & in grauem iniuriam huius ſacramenti cedere poſſet, & hanc ſententiam referens D. Thom. opuſc. 59. c. *5.* eam probabilem exiſtimat. *1. Opinio.* *Maior.* *Alenſ.* *S. Bonauent.* *Angelus.* *D. Thom.*

2. Opinio. Secunda ſententia abſolutè & ſine limitatione negat terminum, etiam ſi in infinitum procedatur. Ita videtur opinari & Syluest. Euchariſt. 2. num. 4. Ledeſma q. 11. art. 2. & tribui ſolet D. Thom. hîc, & in *4.* d. 11. q. 2. art. 1. quæſt. 3. *Syluest.* *Ledeſma.*

Sed diſtinctione vtendum eſt, aliud enim eſt loqui de quantitate panis per ſe, & ex parte magnitudinis tantùm; aliud verò ratione præſentiæ neceſſariæ ad veritatem formæ. Nam aliud eſt quærere, quãta materia per ſe, id eſt, ex vi formæ, & poteſtatis ſacerdotalis conſecrari poſſit; aliud verò eſt inquirere, an omnis conditio neceſſaria ad conſecrationem applicari poſſit ad quantamcunque materię quantitatem, ſeu magnitudinem.

Dicendum eſt ergo primo, per ſe, & ex vi formæ, ac poteſtatis, quæ eſt in miniſtro, poſſe conſecrari quamcunq; materiam abſque vllo termino magnitudinis. Probatur primò, quia ex fide habemus, dediſſe Chriſtum Sacerdotibus poteſtatem conſecrandi panem, & nulla authoritate, vel traditione, aut alio principio conſtat, limitaſſe hanc poteſtatem ad certum terminum, ſed potiùs ſimpliciter, & indefinitè illã tradidiſſe; ergo. Et confirmatur, quia panis in tãta quantitate eſt verus panis, ergo eſt ſufficiens materia ſubiecta huic poteſtati, quia fides nihil aliud docet, quàm panem eſſe materiam. Secundò argumentor, quia hæc determinatio quantitatis non poteſt ſumi ex vſu, vt bene probat hîc D. Thom. quia ipſe vſus indefinitus eſt: neque ex forma, quia illa optimè poteſt in quantamcunque materiam cadere; nec ex intenſione miniſtri, quia hæc etiam extendi poteſt ad omnem magnitudinem; neque ex eo, quòd cõſecratio tantæ materiæ eſſet inutilis, vel iniurioſa ſacramento; quia hoc pertinet ad bonum, vel prauum vſum, qui non impedit ſubſtantiam ſacramenti, ſi cætera *1. Concluſio.*

cætera neceſſaria concurrant, vt rectè hîc D.Thom. ad 2. docet, & cum eo cæteri Theologi, & Patres, quos Gratianus congerit de conſecr. d. 4. de qua re latè tractauimus ſuprà, agentes de ſacramentis in genere; vbi oſtendimus, prauam intenſionem miniſtri non impedire veritatem ſacramenti, dummodo verè intendat facere ſacramentum, etiam ſi id faciat per irriſionem. Nam hæc intenſio in parua, & in magna materia locum habet. Tertiò, ſi coniectura Alenſis aliquid valeret, etiam probaret, per multas conſecrationes, non poſſe confici, niſi certam quantitatem panis, vſui fidelium ſufficientem, quod eſt euidenter falſum; tum, quia de fide certum eſt, Sacerdotem verè conficere, etiam ſi poſt primam, aut ſecundam conſecrationem, vel poſt quemcunque numerum conſecrationum conficiat, quia valor præſentis ſacramenti non pendet ex præterito, niſi quis fortaſſe dicat, præſertim cõſecrationem non eſſe validam, niſi vel materia priùs conſecrata, iam conſumpta ſit, vel præſens ſit ad vſum neceſſaria; quod eſt abſurdiſſimum contra vim verborum, & totius Eccleſiæ ſenſum. Quia valor ſacramenti non pendet ex circumſtantiis extrinſecis, & futuro euentu, ſed ex propriis principiis, & cauſis: ſi ergo adſit vera materia & forma, & miniſter cum debita intentione, conficietur ſacramentum, etiamſi ab eodem, vel à diuerſis Sacerdotibus conſecrationes in infinitum multiplicentur, ſeu repetantur. Conſtat autem per ſe loquendo, omnem materiam, quæ pluribus conſecrationibus confici poteſt, ſi tota ſimul præſens fiat, vnica verborum prolatione poſſe etiam conſecrari, quia tota poteſt ſignari pronomine, *hoc*, & aliunde eadem eſt efficacia in vna verborum prolatione, quæ in infinitis. Non igitur poteſt ſignari terminus huic materiæ per ſe, neque ex neceſſitate vſus: præſertim cùm hæc neceſſitas, & multitudo, vel paucitas communicantium in infinitum variabilis ſit, & ideo ex illa nihil poſſit certum definiri.

Gratianus.

2. Concluſio. Dico ſecundò: Si magnitudo materiæ tanta eſſe fingatur, vt non poſſit tota ſimul fieri moraliter præſens, neque etiam poterit vnica forma conſecrari. Ita docet diuus Thomas, opuſc. 59. capite quinto. Durandus d. 11. quæſt. 6. Gabriel. lect. 35. in canon. dub. 2. Victoria in Summa num. 57. Sotus d. 9. artic. 2. Viguerius cap. 16. §. 3. Indicant Caietanus hîc, & Paludanus, ac Richard. d. 10. artic. 7. quæſt. 1. & ita eſt exponendus D.Thom. hîc, vt Caietan. docet. Conſtat verò concluſio ex ſuprà dictis, quia hæc præſentia eſt conditio neceſſaria, vt forma conſecrationis locum habere poſſit. Verum eſt tamen, caſum hunc imaginatione quidem fingi poſſe, re tamen vera non poſſe, humano modo loquendo, inueniri. Quis enim fingat tam magnum aceruum panis, aut tantam vini copiam ſimul congregatam, vt non poſſit homini præſens fieri? Et ideo D. Thom. meritò ſimpliciter negauit dari terminum magnitudinis in hac materia.

D.Thom. Durand. Gabriel. Victoria. Sotus. Viguerius. Caietanus. Palud. Richard.

Dubium. Solùm ſupereſt difficultas ex ſuperioribus huc remiſſa, quia per multas conſecrationes poſſet confici magna materia vini, quæ poſtea ſimul ſumpta & vnita maneret conſecrata, quamuis non poſſet tota ſimul præſens fieri ſenſibus: ergo eadem ratione poſſet tota ſimul conſecrari. Et idem argumentum erat de termino paruitatis, quia pars minima etiam inſenſibilis, ſi ſeparetur, conſecrata manet, poſſet ergo etiam hoc modo conſecrari, quia cùm hoc ſacramentum conſiſtat in facto eſſe, non eſt maior materia neceſſaria ad fieri, quàm ad factum eſſe. Propter hanc difficultatem Maior, diſtinct. 11. q. 1. (prout habetur in aliquibus codicibus, in aliis enim deeſt

Quorumdã. Sententia. Maior.

A hæc pars) negat aſſumptum: affirmans, tam paruas poſſe eſſe particulas ſeparatas, vt deſinat ſub eis eſſe corpus Chriſti, quamuis poſſit adeſſe ſubſtantia panis. Et poteſt hoc ſuaderi, quia ſi pars ſeparata eſt inſenſibilis: ergo non eſt viſibile ſignum: ergo non eſt ſacramentum: ergo non manet in ea Chriſtus. Confirmatur primò: quia non eſt apta ad vſum, & finem huius ſacramenti. Confirmatur ſecundò, quia aliàs ſæpe neceſſe eſſet corpus Domini conculcari, & irreuerenter tractari. Vnde conſequenter infert, per diuiſionem hoſtiæ conſecratæ in minimas particulas, poſſe omnino deſinere ibi adeſſe corpus Chriſti. Addit verò, quòd ſi illæ particulæ iterum continuarentur, iterum ſub illis ſpeciebus eſſet corpus B Chriſti, ſine noua Conſecratione: quia non poſſunt eſſe eædem numero ſpecies, & continuæ, quæ antea continebant corpus Chriſti, & quod nunc non contineant. Sed imprimis in hoc vltimo non loquitur conſequenter, quia, ſi corpus Chriſti deſinit eſſe ſub illis accidentibus per diuiſionem: ergo incipit ſub illis eſſe alia ſubſtantia, eis proportionata, ſcilicet ſubſtantia panis: ergo, etiam ſi poſtea vniantur illæ particulæ, non poterit ſub illo toto eſſe corpus Chriſti, niſi per nouam tranſſubſtantiationem: ergo & per nouam conſecrationem. Niſi fortaſſe dicat per ſolam vnionem cuiuſcunque laici miniſterio factam, in virtute primæ conſecrationis fieri nouam tranſſubſtantiationem, quod inauditum eſt & abſurdiſſi- C mum. Præterea ipſa ſententia Maioris falſa etiam eſt. Nam ex communi ſententia omnium Doctorum, quam infrà, quæſtion. 75. latiùs probabimus, ſpecies conſecratæ, ſiue continuę maneant, ſiue diuiſæ, tandiu ſub ſe continent corpus Chriſti quamdiu ſubſtantia panis ſub eis conſeruaretur. Vnde Conc. Florent. in decreto Eugenij, & Tridentin. ſeſſio. 13. canon. 3. abſolutè definit manere totum Chriſtum ſub ſingulis partibus ſpecierum, ſeparatione facta: cùm ergo abſolutè loquantur, non licet nobis reſtringere ad partem maiuſculam, vel minimam, dummodo in ea veræ ſint ſpecies panis. Vnde idem Trident. canon. 4. abſolutè definit, *Si quis dixerit, in particulis conſecratis, quæ poſt communionem manent vel* D *ſuperſunt, non remanere verum Chriſti corpus, anathema ſit.*

Conc. Florent. Conc. Triden.

Reſpondetur ergo ad vtramque partem difficultatis, hîc eſſe differentiam inter fieri, & factum eſſe huius ſacramenti: nam, vt fiat, neceſſe eſt, totam materiam eſſe ſenſibiliter præſentem miniſtro & poſſe ſenſibus demonſtrari, pronomine, *hoc*: accidere autem poteſt, vt vel propter nimiam extenſionem, vel propter nimiam & inſenſibilem paruitatem, non poſſit fieri materia hoc modo præſens, nec capax ſit, vt in eam cadat forma: at verò poſtquã materia conſecrata eſt, vel per partes, quæ poſtea coniunguntur & componunt nimis grandem magnitudinem: vel in toto, & poſtea ſeparatur in quantitate nimis parua, E iam non eſt neceſſaria prolatio formæ, nec præſentia, vt ibi Chriſtus conſeruetur: & ideo, quamdiu ibi conſeruaretur ſubſtantia panis, tamdiu conſeruatur præſentia corporis Chriſti. Exemplum eſſe poteſt de anima rationali, quæ per ſe ſeparata conſecrari non poſſet, ſeu charactere ſignari, coniuncta autem corpori, & quodammodo ſenſibilis effecta, conſecrari poteſt, & poſtea ſeparata conſecrationem retinet.

Ad rationem autem in contrarium reſpondetur, ad priorem partem de termino magnitudinis, ſatis eſſe, quòd ſingulæ partes potuerint conſecrari, vt poſtea vnitæ poſſint conſeruari. Ad aliam verò partem de termino paruitatis, ſimiliter dicitur partem

Solutio rationis contraris.

partem illam minimam, per ſe quidem non eſſe ſenſibilem, eſſe tamen in toto: & hoc ſatis eſſe, vt conſecrari in illo poſſit, & poſtea conſecrata conſeruari. Et idem dicitur ad primam confirmationem. Nam ſatis eſt, vt illa pars in toto poſſit ad vſum huius ſacramenti applicari. Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, per ſe loquendo, magis pertinuiſſe ad ſtabilitatem & reuerentiam huius ſacraméti, vt ſpecies conſecratæ, dum manent, indelebilem retineãt conſecrationẽ, & infallibiliter contineant corpus Chriſti; alia verò, quæ ſunt per accidens, adhibita mediocri diligentia morali caueri poſſunt; præſertim, quia vix poſſunt naturaliter particulæ tam minimæ quantitatis ſeparari, vt ſint inſenſibiles, quin ſtatim corrumpantur, vel ex vi ipſius diuiſionis, vel certè ex actione corporis ambientis.

Dubium. Hic verò inquiri poteſt, an, ſi per Dei potentiam eleuaretur oculus ad videndum particulam illã minimam, quæ naturaliter videri non poteſt, vel maximam illam quantitatem, ad quam oculus pertingere non poteſt, an (inquam) tunc poſſet conſecrari? Probabile certè eſt non poſſe, quia illa materia per ſe eſt inſenſibilis, & abſens ſenſibus. *Solutio.* In contrarium verò eſt quia hîc, & nunc iam ſentitur, & poteſt tunc ſigno ſenſibili deſignari; nihil ergo deeſt ad veritatem ſacramenti.

ARTICVLVS III.

Vtrùm requiratur ad materiam huius ſacramenti quòd ſit panis triticeus.

4.d.11.p.2. a.2.q.1.& d. 19.q.1.ar.2. q.3.ad 1. & 4. contra cap. 68. & 1. Cor. 11. leg. 2. in princ.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd non requiratur ad materiam huius ſacramẽti, quòd ſit panis triticeus. Hoc enim ſacramentum eſt rememoratiuum Dominicæ Paſſionis, ſed magis videtur eſſe conſonum Dominicæ Paſſionis panis hordeaceus, qui eſt aſperior, & de quo etiam Chriſtus pauit turbas in monte (vt dicitur Ioan. 6.) quam panis triticeus. Ergo panis triticeus non eſt propria materia huius ſacramenti.

2. Præterea, Figura eſt ſignum ſpeciei in naturalibus rebus. Sed quædam frumenta ſunt, quæ habent ſimilem figuram grano tritici, ſicut far, & ſpelta: de qua etiam in quibuſdam locis panis conficitur ad vſum huius ſacramenti; ergo panis triticeus non eſt propria materia huius ſacramenti.

3. Præterea, Permixtio ſpeciem ſoluit. ſed vix inuenitur farina triticea, quæ alterius frumenti permixtionem non habet, niſi fortè de electis granis ſtudioſè fiat. Non ergo videtur, quòd panis triticeus ſit propria materia huius ſacramenti.

4. Præterea, Illud, quod eſt corruptum, videtur eſſe alterius ſpeciei. Sed aliqui conficiunt ex pane corrupto, qui iam non videtur eſſe panis triticeus. Ergo videtur, quòd talis panis non ſit propria materia huius ſacramenti.

Sed contrà eſt, quòd in hoc ſacramento continetur Chriſtus, qui ſe grano frumenti comparat, Ioan. 12. dicens: Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. Ergo panis frumenti, ſiue triticeus, eſt materia huius ſacramenti.

Art. 1. huius q. & q. 66. ar. 3.

Reſpondeo dicendum, quòd ſicut dictum eſt, Ad vſum ſacramentorum aſſumitur talis materia, quæ communis apud homines in talem vſum venit; inter alios autem panes communiùs homines vtuntur pane triticeo: nam alij panes videntur eſſe introducti in huius panis defectum. Et ideo Chriſtus creditur in huius panis ſpecie hoc ſacramentum inſtituiſſe, qui etiam panis magis confortat hominem: & ita conuenientiùs ſignificat effectum huius ſacramenti. Et ideo propria materia huius ſacramenti eſt panis triticeus.*

Ad primum ergo dicendum, quòd panis hordeaceus cõpetit ad ſignificandam, tum duritiem veteris legis, propter A *duritiem panis: tum etiam, quia, vt Aug.* dicit in libr. 83. quæſtionum, hordei medulla, quæ tenaciſſima palea tegitur, vel ipſam legem ſignificat, quæ ita data erat, vt in ea vitale animæ alimentum corporalibus ſacramentis obtegeretur, vel ipſum populum nondum expoliatum carnali deſiderio, quod tanquam palea cordi eius inhærebat. Hoc autem ſacramentum pertinet ad ſuaue iugum Chriſti, & ad veritatem iam manifeſtatam, & ad populum ſpiritualem. Vnde non eſſet materia conueniens huius ſacramenti panis hordeaceus.*

q. 61. circa prin. tom. 4.

Ad ſecundum dicendum, quòd generans generat ſibi ſimile in ſpecie; ſit tamen aliqua diſſimilitudo generantis ad genitum, quantum ad accidentia, vel propter materiam, vel propter debilitatem virtutis generatiuæ. Et ideo, ſi quæ frumenta ſunt, quæ ex ſemine tritici generari poſſunt (ſicut ex B *grano tritici ſeminato in malis terris naſcitur ſiligo) ex tali frumẽto panis confectus, poteſt eſſe materia huius ſacramenti. Quod tamen non videtur habere locum, neq; in hordeo, neque in ſpelta, neque etiam in farre, quod inter omnia eſt grano tritici ſimilius. Similitudo autem figuræ in talibus, magis videtur ſignificare propinquitatem, quàm identitatem ſpeciei; ſicut ex ſimilitudine figuræ manifeſtatur, quòd canis & lupus ſunt propinquæ ſpeciei, non autem eiuſdem. Vnde ex talibus frumentis, quæ nullo modo poſſunt ex ſemine grani generari, non poteſt confici panis, qui ſit debita materia huius ſacramenti.*

Ad tertiũ dicendum, quòd modica permixtio non ſoluit ſpeciem, quia id, quod eſt modicũ, quodammodo abſumitur C *à plurimo, & ideo ſi ſit modica admixtio alterius frumenti ad multo maiorem quantitatem tritici, poterit exinde cõfici panis, qui eſt materia huius ſacramenti. Si verò ſit magna permixtio (puta ex æquo, vel quaſi) talis permixtio ſpeciem mutat. Vnde panis exinde confectus, non erit debita materia huius ſacramenti.*

Ad quartum dicendum, quòd aliquando eſt tanta corruptio panis, quòd ſoluitur ſpecies panis. ſicut cùm continuitas ſoluitur, & ſapor, & color, & alia accidentia mutantur: vnde ex tali materia non poteſt confici corpus Chriſti. Aliquando verò non eſt tanta corruptio, quæ ſpeciem ſoluat, ſed eſt aliqua diſpoſitio ad corruptionem, quod declarat aliqualis immutatio ſaporis. Et ex tali pane poteſt confici corpus Chriſti: ſed peccat conficiens propter irreuerentiam ſacra- D *menti.*

Et quia amylũ eſt ex tritico corrupto, non videtur, quod panis ex eo confectus, poſſit fieri corpus Chriſti; quamuis quidam contrarium dicant.

AFfirmat D. Thom. panem triticeum neceſſariũ eſſe huic ſacramento conficiendo, non videtur autem rem hanc vt certam definire, ſed quia ita (inquit) creditur Chriſtus in huius panis ſpecie ſacramentum hoc inſtituiſſe. Quod duplici coniectura cõfirmat; vnam ſumit ex communi huius panis vſu, quia ſcilicet, frequentiùs homines illo vtuntur; alteram ex maiori proportione ad huius ſacramenti ſignificationem: quia ſcilicet, hic panis melior eſt ad vi- E tam hominis roborandam & conſeruandam. In ſingulis verò argumentis, & ſolutionibus eorum, ſingulas difficultates attingit ſtatim diſputandas.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm hoc ſacramentum debeat confici ex pane azymo.

AD quartũ ſic proceditur. Videtur, quòd hoc ſacramentũ non debeat confici ex pane azymo. Debemus enim in hoc ſacramento imitari inſtitutionem Chriſti. Sed Chriſtus videtur hoc ſacramentum inſtituiſſe in pane fermẽtato: quia, ſicut legitur Exodi 12. Iudæi ſecundùm legem incipiebant vti azymis in die Paſchæ (quæ celebratur decimaquarta luna) Chriſtus autem inſtituit hoc ſacramẽtum in cœna; *4.d.11.q.2.a. 2. q. 3. & 4. con. c. 68. & opuſc. 1. c. 61. & Ioan. 6. co. 2.*

quam celebrauit ante diem feſtum Paſchæ, vt habetur Ioãnis 13. Ergo & nos debemus hoc ſacramentum celebrare in pane fermentato. A

2. Præterea, Legalia non ſunt obſeruanda tempore gratiæ. Sed vti azymis fuit quædam legalis cæremonia, vt patet Exod. 12. Ergo in hoc ſacramento gratiæ non debemus azymis vti.

Quæſt. 73. ar. 3. ad 3.

Gloſſa interli. ibi.

*3. Præterea, Sicut ſuprà dictum eſt *, Euchariſtia eſt ſacramentum charitatis, ſicut Baptiſmus fidei, vt ſupra dictum eſt. Sed feruor charitatis ſignificatur per fermentũ, vt patet in gloſſa * ſupra illud Matt. 13. Simile eſt regnum cælorum fermento, &c. Ergo hoc ſacramentum debet confici de pane fermentato.*

4. Præterea, Azymum & fermentatum ſunt accidentia panis, non variantia eius ſpeciem. Sed in materia Baptiſmi nulla diſcretio adhibetur circa differentiam accidentium aquæ, putà ſi ſit ſalſa vel dulcis, calida vel frigida. Ergo in B *hoc ſacramento aliqua diſcretio adhiberi non debet, vtrùm panis ſit azymus vel fermentatus.*

In decre. li. 3. ti. 41. c. literas & eſt vltimũ illius tituli.

*Sed contrà eſt, quod extrà de celebratione * miſſarum capite literas, punitur ſacerdos, qui in pane fermentato & ſcypho ligneo miſſarum ſolemnia celebrare præſumpſit.*

Art. præced.

*Reſpondeo dicendum quòd circa materiam huius ſacramenti duo poſſunt conſiderari, ſcilicet, quid ſit neceſſarium, & quid cõueniens. Neceſſarium quidem eſt, vt ſit panis triticeus (ſicut dictum eſt *) ſine quo non perficitur ſacramentum. Non eſt autem de neceſſitate ſacramenti, quod ſit azymus, vel fermentatus, quia in vtroque confici poteſt. Conueniens autem eſt, vt vnuſquiſque ſeruet ritum ſuæ Eccleſiæ in ſacramenti celebratione. Super hoc autem ſunt diuerſæ Eccleſiarum conſuetudines. Dicit enim beatus Gregorius in regiſtro, Romana Eccleſia offert azymos panes, propterea quod Dominus ſine vlla commiſtione ſuſcepit carnẽ, ſed Græcæ Eccleſiæ offerunt fermentatum, pro eo quòd verbũ Patris indutum eſt carne, ſicut fermentum miſcetur farinæ. Vnde, ſicut peccaret Presbyter in Eccleſia Latinorũ, celebrãs de pane fermẽtato, ita peccaret Presbyter Græcus in Eccleſia Græcorũ celebrans de pane azymo, quaſi peruertens Eccleſiæ ſuæ ritũ. Et tamen conſuetudo de pane azymo celebrãdi rationabilior eſt. Primò quidem propter inſtitutionem Chriſti, qui hoc ſacramentũ inſtituit prima die azymorum (vt habetur Matthæi 26. & Marci 14. & Lucæ 22.) qua die nihil fermentatũ in domibus Iudæorum eſſe debebat, vt habetur Exodi 12. Secundò, quia panis eſt propriè ſacramẽtum corporis Chriſti (quod ſine corruptione conceptum eſt)* D *magis quã diuinitatis ipſius, vt infrà patebit *. Tertiò, quia hoc magis competit ſynceritati fidelium, quæ requiritur ad vſum huius ſacramẽti, ſecundùm illud. 1. Corinth. 5. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, itaque epulemur in azymis ſynceritatis, & veritatis. Habet tamen hæc conſuetudo Græcorum aliquam rationem, & propter ſignificationem, quam tangit Gregorius *, & in deteſtationem hæreſis Nazaræorum qui legalia Euangelio miſcebant.*

Quæſt. 76. artic. 1.

Loco citato in iſtomet articulo.

*Ad primũ ergo dicendum, quòd ſicut legitur Exod. 12. ſolẽnitas Paſchalis incipiebat in veſpera quartæ decimæ lunæ, & tunc Chriſtus poſt immolationem agni Paſchalis hoc ſacramentum inſtituit. Vnde hæc dies à Ioanne dicitur præcedere diẽ Paſchæ, & à tribus alijs Euangeliſtis dicitur prima dies azymorũ quando fermentatũ in domibus Iudæorum non inueniebatur, vt dictum eſt *. Et de hoc ſuprà notatum eſt plenius in tractatu Dominicæ Paſſionis.* E

In corp. artic. Quæſt. 46. ar. 9. ad arg.

Ad ſecundum dicendum, conficientes ex azymo, non intendunt cæremonias legis ſeruare, ſed conformare ſe inſtitutioni Chriſti. Et ideo non iudaizant, alioquin & celebrãtes in pane iudaizarent, quia Iudæi panes primitiarum fermentatos offerebant.

Ad tertium dicendum, quod fermentum ſignificat charitatem propter aliquem effectum, quia ſcilicet panem facit ſapidiorem & maiorem, ſed corruptionem ſignificat ex ipſa ratione ſpeciei.

*Ad quartum dicendum, quòd quia fermentum habet aliquid corruptionis, & ex pane corrupto non poteſt confici hoc ſacramentum (vt dictũ eſt *) ideo magis attenditur circa panem differentia azymi & fermentati, quã circa aquã Baptiſmi differentia calidi & frigidi. Poſſet enim tanta eſſe corruptio fermenti, quòd ex eo non poſſet confici ſacramentum.*

Art. 3. huius q. ad 4. arg.

COMMENTARIVS.

QVid panis azymus, quídve fermentatus ſit, ex linguis Græca & Latina, & ex vſu conficiendi panem ſupponendum eſt, ſolet enim quædam maſſæ portio fieri ex materia decocta, & donec aceſcat cõſeruari, & hæc Græcè vocatur, ζύμη, Latinè, fermentum, ex qua portione admiſta farinæ ſubactæ, panis conficitur, qui Latinè fermentatus dicitur, Græcè ζυμίτης, quando ergo panis fit ex ſola farina, & aqua naturali abſque admixtione fermenti, dicitur, azymus, id eſt, infermentatus, ſeu ſine fermento, quo interdum vtebantur Hebræi iuxta ſuæ legis ritus, de hoc ergo mouetur præſens quæſtio ad quam diuus Thomas multa reſpondet. Primum non eſſe de neceſſitate ſacramẽti, vt panis ſit, hoc vel illo modo cõfectus, quia vtroque modo panis eſt, & id ſufficit. Secundum, in vnaquaque Eccleſia ſeruandũ eſſe proprium ritum, atque ita in Eccleſia Græca fermentatũ panem, in Latina verò azymum eſſe de neceſſitate præcepti. Tertium eſt, in vtraq; conſuetudine, poſſe rationes conuenientiæ inueniri, plures tamen & maiores in vſu panis azymi, præſertim cùm in illo Chriſtus conſecrauerit. Cætera, quæ D. Thomas habet in C ſolutionibus argumentorum, clara ſunt, ſolùm notandum eſt, quod in ſolutione ad 4. dicit, tantam eſſe poſſe fermenti corruptionẽ, vt ex eo non poſſit confici ſacramentum, indiget enim declaratione, quam trademus diſputatione ſequenti.

DISPVTATIO XLIV.

De materia panis, ceu remota, ex qua conficitur Corpus Chriſti.

Diſputa. 6. de Euchar.

IN ſuperiori diſputatione diximus neceſſarium eſſe panem ad conficiendũ Corpus Chriſti Domini, nũc ſupereſt vt dicamus cuius naturæ & qualitatis oporteat eſſe hũc panẽ, quę res Theologis eſt difficilis, quia pendet ex phyſica cognitione ſeminum ſeu granorum, ex quibus panis confici poteſt, de qua re frumentaria breuiter attingemus ſolùm quæ neceſſaria fuerint, deinde legi poſſunt Plinius, libro 18. hiſtoriæ, cap. 6. & ſequent. Varro lib. 1. de re ruſtica, cap. 18. & ſequentibus, & Galenus lib. de Elementorum facultatibus, cap. de tritico, & alij multi, qui de re ruſtica, vel de re cibaria ſcripſerunt. Nonnihil verò attigit D. Iſidor. lib. 17. Etymolog. cap. 3.

Plinius. Varro. Galenus. Iſidorus.

SECTIO I.

Ex quo grano oporteat eſſe confectum panem, vt ſit ſufficiens materia huius ſacramenti.

Quibus ex rebus panis confici ſoleat.

VT veniamus ad punctũ difficultatis, ſupponendum eſt, panem ex triplici genere rerum confici ſolere. Primò ex fructibus arborũ, vt ex caſtaneis, ficubus, & amygdalis, &c. & apud Indos dicitur cõfici ex radicibus. Secundò, ex leguminibus, vt ex fabis &c. quæ in ſiliquis aut teguminibus, vel folliculis craſſioribus naſcuntur. Tertiò ex granis, quæ generali appellatione frumenta dicuntur, quamquam enim frumenti vox per antonomaſiam triticum ſignificet, tamen generaliter comprehendit omnia ſemina

mina quæ falce metuntur, ſeu quæ habent culmum & ariſtas, & grana ſine ſiliquis.

Secundò ſupponendum eſt, panem factum ex fructibus, vel leguminibus non eſſe materiam conſecrationis, in quo conueniunt omnes Theologi, quia hic non eſt panis ſimpliciter, ſed ſecundum quid, nomine enim panis intelligunt homines communiter quoddam genus cibi, quod adhibetur, tanquam comes aliorum ciborum, & ideo dictum creditur vel à voce Græca πᾶν, quod eſt, omne, quia eſt veluti generalis cibus, vel à paſcēdo, quia illo maximè paſcūtur homines. Vnde in Scriptura ſacra ſolet hac voce omne alimentum hominis ſignificari: at verò panes confecti ex leguminibus, vel fructibus non habent hunc vſum, vt aliis cibis comites adhibeantur, ſed potiùs ipſi pane comeduntur, & ideo non ſunt ſimpliciter panes, nec materia huius ſacramenti, eo vel maximè, quòd ij non ſunt in communi vſu hominū, ſed interdum fiunt, vel ex accidenti propter defectū vel ſola cauſa voluptatis & delitiarum.

In quo ſit difficultas.
1. Opinio.

Tota ergo quæſtio reuocatur ad panem frumentaceum, an quælibet ſpecies eius ſufficiat, vel tantū aliqua vltima vel ſubalterna. Prima enim ſententia affirmat totum hoc genus ſufficere, ſiue panis triticeus ſit, vel hordeaceus, vel ſimiles. Ita docet Gabriel lect. 35. in Can. vbi refert Thomā de Argentina, d. 11. q. 1. qui ſimpliciter affirmare non audet, negat tamē poſſe contrarium ſatis probari, idem Gabriel ibidē, art. 7. idem tenuit Caietanus hîc, quamquam in Romana impreſſione, pars illa Cōmentarij expuncta ſit. Fundamentum eſt, quia ſi ad inſtitutionem huius ſacramenti recurramus, ſolū legimus, Chriſtum accepiſſe panem, & in illo confeciſſe, ſi ad Eccleſiæ traditionem, ſolùm docet panem eſſe materiā, c. Firmiter, de ſum. Trin. cap. cùm Marthæ, de celebr. Miſſ. cap. 1. & ſequen. de conſecratione, diſt. 2. ergo non licet nobis hanc materiā reſtringere, ſed panis vt ſic, abſtrahit & indifferens eſt ad omnem panē frumentaceum, & quilibet panis ex frumento confectus dicitur ſimpliciter panis, ſiue triticeus ſit, ſiue hordeaceus, &c. Vnde vtroque legimus Chriſtum eſſe vſū, & præſertim de hordeaceo conſtat Ioannis 6. & aliis locis; ergo. Et confirmatur: nam in Concil. Carthag. tertio, capite 24. & habetur cap. in ſacramento, de Conſecratione, diſt. 2. dicitur: In ſacramentis nihil aliud eſſe offerendum quàm de vuis, & de frumētis; quodlibet ergo frumentum ſufficit. Secundò eſt vehemens coniectura ſeu congruentia, quia materia ſacramenti debet eſſe certa, ſi autem dicamus genus frumenti ſufficere, erit certiſſima: ſi verò requiramus aliquam ſpeciem, verbi gratia, tritici, erit nimis incerta, tum, quia vix poteſt diſtingui triticum à non tritico, vt à milio, ſpelta & ſimilibus, tum etiam, quia in granis tritici videtur eſſe diuerſitas ſpecifica, & non erit maior ratio admittendi vnam ſpeciem, quā aliam: ſi autem omnes admittantur, eadem ratione poterunt omnes ſpecies frumenti admitti. Et cōfirmatur, quia materia huius ſacramenti debuit eſſe communiſſima, vt in omnibus regionibus facilè poſſet reperiri, huiuſmodi autem eſt frumentum in genere: at vero triticum multis in regionibus non reperitur, vt de Æthiopia refert Plinius lib. 18. c. 10. & de nouo orbe idem refertur. Tertiam rationem adhibet Caietanus, quia omnis panis ex quocunque grano confectus ſit, eſt eiuſdem ſpeciei, ſicut ſanguis idem ex diuerſis cibis generatur, materia autem huius ſacramenti non eſt granum, ſed panis; ergo erit ſufficiens ex quocunque frumento fiat.

Gabriel.
Argentina.
Plinius.

Panis triticeus ſolum eſt materia Eucharistiæ.

Dicendum verò eſt, ſolum panem triticeum eſſe ſufficientem materiam, ita vt in alio non perficiatur

A conſecratio. Hæc concluſio eſt iam hoc tempore tam certa, vt ſine temeritate, & erroris periculo negari non poſſit. Eſt communis Theologorum ſententia. D. Thom. hîc, & in 4. cont. gent. cap. 64. & in 4. diſt. 11. quæſt. 2. art. 2 ibi Bonauen. 2. p. q. 4. Pal. q. 1. art. 4. Scoti quæſt 6. Richard. art. 3. quæſt. 2. Durand. quæſt. 4. Innocent. lib. 4. de myſterio Miſſæ, cap. 3. tenéntq; reliqui omnes recētiores Theologi, & omnes Summiſtæ Et in Catechiſmo Pij V. dicitur, eſſe hanc Apoſtolicam traditionem. Et probatur vrgentiſſimè ex Concilio Florentino in decreto Eugenij, vbi dicitur, materiam huius ſacramenti *eſſe panem triticeum, & vinum de vite.* Reſpōdet Caietanus, illis verbis ſolùm ſignificari, panem triticeum eſſe de neceſſitate

D. Thom.
S. Bonauent.
Paludanus.
Scotus.
Innocentius.
Catechiſmi.
Conc. Flor.

B præcepti, non verò de neceſſitate ſacramenti, & Alanus lib. de Euchar. cap. 11. incertum eſſe dicit, neque audere ſe temerè aſſerere, quo horum modorum intelligendum ſit. Ego verò cenſeo non ſolùm ſine temeritate, ſed etiam ſine dubitatione intelligendum eſſe, ibi eſſe ſermonē de neceſsitate ſacramenti, quia aliàs nihil certum relinquitur in materiis ſacramentorum. Eadem enim ratione poſſet aliquis dicere, aquam naturalem eſſe de neceſsitate præcepti, non tamen ſacramenti, atque nihil ibi eſſe certum; ſi ergo aliæ materiæ intelliguntur eſſe de neceſsitate ſacramenti, etiam hæc, eo vel maximè, quòd alia particula, ſcilicet, *Vinum de vite*, explicat materiā neceſſariam, neceſsitate ſacramenti; ergo eodem modo eſt

Alanus.

C altera particula intelligenda. Deniq; vbi Concilium illud voluit docere, aliquid eſſe neceſſarium ex præcepto, non verò ſimpliciter, non dixit eſſe materiam, ſed adhibendum eſſe, vt cùm docere voluit miſtionem aquæ eſſe neceſſariam, quia hæc non eſt de neceſsitate ſacramenti, ſed præcepti, mutauit dicendi modum, inquiens, *materiam eſſe vinum de vite, cui aqua miſcenda eſt.* Secundò probatur, hanc eſſe inſtitutionem Chriſti, quæ licèt non ſit expreſsis verbis in Euangelio declarata, colligi tamen poteſt ex facto Chriſti, adiuncta Eccleſiæ declaratione, per traditionem, atque obſeruationem perpetuam: nam Chriſtus Dominus in pane triticeo confecit, vt omnes

D admittunt, quia non eſt veriſimile panem azymum, qui ad Paſchale feſtum, & ad eſum agni conficiebatur, ex alia materia, quàm triticea fuiſſe. Dicit autem Concilium Carthaginenſe dicto capite, *In ſacramēto nihil aliud offerendum eſſe, quàm quod Chriſtus Dominus tradidit*, ſicut enim tangendo in Baptiſmo ſuo naturalem aquā, illam ad ſacramentum Baptiſmi deſtinauit, ita accipiendo panem triticeum in manus ſuas, & illam conſecrando, ipſum in materiam huius ſacramenti, inſtituit. Sicut enim dicendo talia verba, inſtituit illa, vt eſſent forma, ex vi conſequentium verborum, *Hoc facite in meā commemorationem.* Tertiò, licèt ſub nomine frumenti, ſeu frumentorum, varia grana interdum comprehendantur, vt ſuprà dictum

E eſt, frequenter tamen nomen frumenti abſolutè dictum, ſolum triticum ſignificat, vt colligitur Geneſ. 44. clariùs Deut. 9. *Dominus Deus tuus introducet te in terram bonam, terram riuorū, aquarum, & fontium, terram frumenti, hordei, ac vinearum*, & ſubdit infrà, *vbi abſque vlla penuria comedes panē tuum.* Similia loca ſunt Hieremiæ 4. & Ioel. 1. Vnde, cùm in veteri Teſtamento, nomine frumenti adumbratur hoc ſacramentum, vt patet Pſalm. 80. *Cibauit eos ex adipe frumenti, & de petra melle ſaturauit eos*, & Pſal. 147. *Qui poſuit fines tuos pacē, & adipe frumenti ſatiat te*, nomine frumenti triticū intelligitur. Vel certè ſi frumentum generatim ſumatur, adeps frumenti dicitur ipſum triticū, quod in idem redit, & ſic etiam intelligit Hieron. locum Hier. 31. *Confluens ad bona Domini ſuper frumento, vino, & oleo*

Geneſ. 14.
Hieremiæ 4.
Ioelis 1.
Pſalm. 80.
Pſalm. 147.
S. Hieron.
Hierem. 31.

& oleo. *Super frumento*, inquit, *de quo conficitur panis Domini*, & Zachar. 9. *Quid enim bonum eius, aut quid pulchrum eius, niſi frumentum electorum?* vbi Hieron. *Frumentum*, inquit, *electorum nos intelligimus Dominū Saluatorem, qui in Euangelio dicit, niſi granū tritici cadens in terram mortuum fuerit, &c.* Sic enim ipſe legit, & ſubdit, *De hoc tritico efficitur ille panis qui de cœlo deſcendit.* Vnde tacitè interpretatur illa Chriſti verba Ioan. 12. *Niſi granum frumenti*, de grano tritici intelligenda. Et ita ex eodem argumentatur hìc D. Thomas, quia Chriſtus grano tritici ſeipſum comparauit. Denique idem Hieronymus circa illa verba, Iſaiæ 62. *Si dedero triticum tuum vltra cibum inimicis tuis. Triticum*, inquit, *ex quo panis cœleſtis efficitur, illud eſt, de quo Dominus loquitur, caro mea verè eſt cibus.* De hoc etiam ſacraméto multi intelligunt illud Oſeæ 14. *Viuent tritico, & germinabunt quaſi vinea memoriale eius, quaſi vinum libani.* De quo teſtimonio videri poteſt Turrianus lib. 2. de Euchariſtia, cap. 33. ſolet etiam induci illud Pſal. 71. *Erit firmamentum in terra*, nam Hebræa habent, *erit pugillum frumenti*, ſeu *placenta frumenti.* Vnde antiqui Hebræi ibi intellexerunt, prædici ſacrificium panis, vt ibi notat Ianſenius, & Galatinus, lib. 10. de Arcanis, cap. 4. Quarta coniectura ſit, quia ſolus panis triticeus eſt panis ſimpliciter hominibus accommodatus: nam ex hordeo & ſimilibus, non tam humanus panis fit, quàm belluinus, quamuis nonnunquam ob neceſſitatem cogantur homines illum concedere. Et ita in Scriptura, quando panis non eſt triticeus, additur aliquid, vt hordeaceus, Ioan. 6. & Num. 5. cùm verò dicitur panis ſimpliciter, intelligitur triticeus, præſertim ſi de ſacro vſu ſermo ſit. Eſt optimum exemplum ad rem præſentem pertinens, Geneſ. 14. vbi *Melchiſedech obtulit panem & vinum*, omnes enim intelligunt, panem illum triticeū fuiſſe, vnde Damaſc. lib. 4. cap. 14. dicit, hoc ſacramentū inſtitutum fuiſſe in eo pane, quo communiter & frequenter homines veſcuntur, hic enim eſt panis ſimpliciter humanus. Vnde ad hoc confirmandum valent omnia, quibus ſuprà probauimus, panem eſſe materiam huius ſacramenti, & teſtimonia Sanctorū ibi citata, & figuræ adductæ, qualis eſt illa, quia panes propoſitionis, qui fuerunt figura huius ſacramenti, ex ſimila, id eſt, ex farina tritici conficiebantur, Leuit. 24 Exod. 29. ergo. Vltimò congruentiæ D. Thom. ſunt optimæ, quia ſolus panis triticeus eſt ſatis accommodatus ad effectum huius ſacramenti ſignificandum. Adde, ſolum illum decuiſſe excellentiam, & dignitatem huius ſacramenti.

Zachar. 9. Ioann. 12. Iſaiæ 62. Oſeæ 14. Turrianus. Pſalm. 71. Ianſenius. Galatinus. Ioan. 6. Num. 5. Geneſ. 14. S. Damaſce. Leuit. 14. Exodi. 29.

1. Corollariū. Ex hoc ergo principio ſequitur primò panem cōfectum ex grano, de quo certum eſt, non eſſe triticū, certum etiam eſſe, non eſſe ſufficientem materiam huius ſacramenti. Exempla ſunt, hordeum, millium, quod à tritico & hordeo diſtinguitur, Ezech. 4. panicum, oriza, maiziū, & ſi quæ ſunt alia grana ſimilia, quæ certiſſimè non ſunt triticum. Primò ex communi modo loquendi ſapientum in hac materia. Secundò ex communi vſu & appellatione hominum; nunquam enim hæc grana vocant triticum, neque illis vtuntur ad conficiendum panem hominum & vſualem, niſi ob defectum tritici. Tertiò ex colore, figura & aliis proprietatibus & effectibus, & aliquod indiciū eſt, quòd ex his granis nunquam generatur triticum, neque illa ex tritico.

2. Corollariū. Secundò ſequitur, omnem panem confectum ex grano, quod reuera conſtat eſſe triticum, quamuis aliter nominetur, eſſe certam materiam huius ſacramenti, exempla ſunt, primum, *ſiligo*, ita D. Thomas hìc, quem Caietanus, Soto, Syluester, & alij ſequuntur, & Plinius libro 28. capite 8. vocat ſiliginem de-

S. Thomas. Caietanus. Soto. Syluester. Plinius.

A licias tritici, vnde cenſetur eſſe, quod nos, *Candeal*, vocamus, & multi exiſtimant eſſe, quod Græcè dicitur ὄλυρα, quamquam hæc vox interdum far, interdum auenam ſignificare dicatur. Vnde à Columella vitium tritici, & eadem ambiguitas fortaſſe eſt in voce, *ſiligo*, quod in his nominibus frumentorum obſeruandum eſt, habent enim ſæpe multiplicem ſignificationem, ex qua oritur inter Theologos in hac materia diuerſa opinio, cùm in re fortaſſe non ſit diuerſitas. Et ita exiſtimo accidiſſe in propoſito exemplo. Nam Alenſis, quæſt. 3. membro 4. & Paludanus ſuprà numero 33. negant poſſe confici ex ſiligine, exiſtimo tamen illa voce ſignificaſſe auenam, quæ interdum ex tritico per corruptionem generatur, & interdum ſiligo à Latinis nominatur. B Circa mentem autem diui Thomæ ſupereſt hic nonnulla difficultas, propter rationem eius, dicit enim ſiliginem generari interdum ex tritico propter malitiam terræ, quod non videtur conuenire ſiligini, prout à nobis explicata eſt, quia diximus eſſe perfectiſſimum triticū, ſed de hoc dicam inferiùs. Secundum exemplū eſt, alica, ſeu alicaſtrum, quod Columel. lib. 2. de re ruſt. cap. 6. dicit eſſe ſemen trimeſtre, pondere & bonitate præcipuū, vnde Hiſpanè dicitur, *Tremeſino*, de quo nulla poteſt eſſe controuerſia, cauenda tamē eſt æquiuocatio vocis: nam alica, aliam etiam ſignificationem habere poteſt Vnde Galenus lib. 1. de aliment. facult. dicit eſſe triticum, vel farris genus, tritico ſimile, de quo farre ſtatim dicemus, interdum C verò hæc vox non granum, ſed confectionem quandam ſignificat, vt conſtat ex Calepino & Plinio lib. 18. cap. 11.

Columella. Alenſis. Paludanus. Galenus. Calepinus. Plinius.

Tertiò ſequitur, quandocunque granum aliquod tale eſt, vt ſit dubium, an ſit triticum, nec ne, panem ex illo confectum eſſe materiam dubiam, quod ſatis eſt, vt practicè & moraliter nunquam in illo conficiendū ſit, quod ſine vlla exceptione docuit Alanus lib. 1. de Euchar. cap. 11. neque ego audeo illam adhibere, quia eſt res grauiſſima, vt huic ſacramento sūma reuerentia debetur, vnde cùm aliàs non ſit ſacramentum neceſſitatis ſimpliciter, nulla videtur poſſe occurrere cauſa moraliter ſufficiens ad conficiendū illud, niſi in materia certa. Exēpla huius rei ſunt tria potiſſima. Primum eſt ſpelta, quam Alenſ. Palud. & D Sotus indicant eſſe materiam ſufficientē, quod tamē negat D. Thom. hìc, & in 4. d. 11. q. 2. art. 2. quæſtiun. 1. ad 3. & ibi Richard. & Carthuſ. Syluest. Angel. & alij Sūmiſtæ. Ego, vt verum fatear, non ſatis definitè concepi, quid rei ſubſit huic voci, vt poſſim iudicare, ſit triticū nec ne, quia vox illa, quantum aſſequi poſſum, neq; eſt Latina, neq; Hiſpana. Eſt autem quoddam genus frumēti, quod Latinè Zea, dicitur, Græcè, ζεα, quam vocē exponens Calepinus dicit Hiſpanè vocari, *Spelta*, ego tamen non agnoui hanc vocē in noſtra lingua. Zeam autem dicit eſſe ſpeciem hordei. D. autem Hieron. Ezech. 4. circa illa verba, *Sume tibi frumentum & hordeum & milium & vitium*, notat loco, *vitij* Hiſpā. *arueias*. Septuaginta vertiſſe, *olyram*, quod ipſe interpretatur, *auenam*, vel, *ſecale*. Et addit Sym- E machum, & Aquilā vertiſſe *Zeam*, quod ipſe exponit, id eſt, far; addens, gentili Italiæ, Pannoniæque ſermone vocari, *Speltam*, itaque inſinuat ſpeltam & Zeam, idem eſſe, & non eſſe tritici genus. Plinius enim libro 18. capite 8. zeam, à tritico diſtinguit. Galenus item lib. 1 de alimentorum facultatibus, variè loquitur. Dioſcorides etiam libro 2. c. 80. aliàs 114. diſtinguit duplicem zeam, aliam ſimplicem, aliam, quæ geminis putaminibus, grana bina iuncta tenet. Hiſpanè vocatur *Ladilla*, & hæc ſine dubio non eſt triticū, ſed genus hordei, & iumentorū pabulum.

3. Corollar. Alanus. Alenſis. Paludanus. Sotus. D. Thom. Richard. Carthuſian. Syluester. Angelus. S. Hieron. Plinius. Galenus. Dioſcorides.

Vnde ſi hæc ſit ſpelta, non dubito quin non ſit materia, de illa verò prima non poſſum ferre iudicium, quia res eſt mihi ignota.

Secundum exemplum eſt far, quod Paludanus & Soto putant ſufficere, quia credunt eſſe ſpeciē tritici optimam, quæ Hiſpanè dicitur, *Scandia*, ſeu *Scāda*, apud Aſtures, & aliqui credunt eſſe, quod vulgo dicitur, *Candeal*, & idem fortaſſe eſt, quod Alenſis vocauit *Candir*, nam hæc vox non eſt Latina, neq; ſcio, quid aliud ſignificet. At verò diuus Thomas, quem Marſil. Syluest. Angel. & alij ſequuntur, negant far eſſe materiam, quia non exiſtimant eſſe triticum. Vnde certum eſt, hac voce non ſignificaſſe idem, quod præcedentes authores: nam de re illa dubitari non poteſt, quin ſit verum triticum; fortaſſe ergo ſignificarunt, aliquam aliam ſpeciem grani nobis ignotam: nam & apud nos in Bœtica dicitur eſſe granū, quod dicitur *Scandia*, & non reputatur triticum, ſed pabulum iumentorum, in aliis verò locis dicitur eſſe aliud genus grani diſtinctum ab hordeo & à tritico, nullum habens putamen, ſeu tunicam, & vulgo appellatur *farro*, quamuis hæc vox interdum apud nos ſignificet etiam farinam hordeaceam, itaque varietas nominum efficit ambiguitatem in rebus, & cùm ipſæ aliàs non ſatis notæ ſint, tota res fit incerta, ſi tamen loquamur de farre, quod à Latinis dicitur *ſemen adoreum*, far illud ſine dubio ponitur inter ſpecies tritici, vt patet ex Plinio, libro 18. capite 8. vbi dicit eſſe granum duriſſimum, & firmiſſimum: indicans eſſe perfectum valde, & magni ponderis, & Columella libro ſecundo, capite ſexto, dicit Alicáſtrum eſſe ſpeciem farris.

Tertium exemplum eſt typha, Hiſpanè *Centeno*, de quo aliqui putant eſſe ſufficientem materiam. Ita Victoria num. 55. qui dicit, de hoc fuiſſe locutum diuum Thomam nomine ſiliginis: nam dicit ex grano tritici ſeminato in malis terris naſci ſiliginem, quod eſt verum de typha, non de perfecto tritico, & ita etiam intellexit diuum Thomam Ledeſma, licèt hanc opinionem deferat. Ratio verò huius ſententiæ eſt, quia exiſtimat typham eſſentialiter eſſe triticum imperfectum tamen accidentaliter. Contrariam ſententiam tenet Ledeſma, & nonnulli Summiſtæ, qui exiſtimant typham reuera non eſſe triticum, quia licèt interdum vitio terræ ex illo generetur, illud tamen eſt per modum corruptionis, ſicut interdum etiam ex tritico oritur auena, aut lolium & poſſet exponi diuus Thomas, ne huic ſententiæ ſit contrarius, vt loquatur de ſiligine in ſignificatione ſuprà poſita: nam etiam à Latinis dicitur vitium tritici, quia licèt candore & ſapore præſtet, tamen virtute & poteſtate ad nutriendum à tritici perfectione degenerat, quod poteſt interdum ex imperfectione terræ, vel frequēti ſatione prouenire. Loquendo ergo propriè de *typha*, ſeu *Centeno*, mihi eſt materia dubia, quia neque ex figura, colore, aut proprietate mihi ſatis conſtat, qualis ſit differentia inter illam & triticum, neque ex eo, quòd generetur ex tritico, poteſt alterutrum inferri, quia illa generatio eſſe poteſt, cum ſubſtantiali & cum accidentali diuerſitate, qualis autem illa ſit aliis ſignis inueſtigandum eſt. Vnde licèt negatiuè rectè inferatur, illud granum, quod nunquam generatur ex tritico, non eſſe triticum, tamen affirmatiuè non ſequitur illud, quod generatur ex tritico, eſſe triticum. Relinquitur ergo dubia hæc materia, & ideo in praxi illa non eſt vtendum, vt dixi.

Victoria. *Ledeſma.*

4. Corollarid. Quartò ſequitur, quid dicendū ſit de pane confecto ex diuerſis granis, farinis aut maſſis, diſtinctione enim opus eſt: nam ſi omnia iſta ſint triticea, licèt ſint diuerſæ ſpeciei, non refert, cùm tota illa materia A & ſingulæ illius partes ſufficiant; ſi autem mixtio fiat ex aliis frumentis, & maior pars cum notabili exceſſu ſit triticea, cenſeri poteſt ſufficiens materia, quia in vſu omnium hominum ille panis iudicatur triticeus, aliàs panis confectus ex tritico malè purgato, non eſſet ſufficiens, quod eſt planè falſum. Ratio verò eſt, quia illa maior pars, adiuncta confuſione, ſeu coctione, cenſetur alias particulas trahere ad ſuam ſpeciem, & ita confici mixtum eiuſdem rationis cum pane triticeo. Si verò pars triticea ſit minor, vel etiā æqualis, non erit tota illa materia ſufficiens, vt ſentit hìc diuus Thomas ad 3. & Bonauentura diſtinct. 11. art. 4. quæſt. 4. ad 3. & ratio eſt; quia vel fit perfecta miſtio, & ſic maior pars trahit minorem in ſuam ſpeciem, vel ſi ſit æqualis, vtraque corrumpetur, & fiet vnum tertium diſtinctum, vel ſolùm fit miſtio imperfecta, per iuxta poſitionem, & tunc pars illa, quæ fuerit triticea, erit materia, & non alia, tamen propter confuſionem, tota illa materia non erit in vſu conſecranda, legatur Alenſ. quæſt. 32. mem. 4. Maior diſt. 11. quæſt. 3.

S. Bonauent. *Maior.* *Alenſis.*

B

Ad argumenta contrariæ ſententiæ ſolutio patet ex dictis. Ad primam enim iam oſtenſum eſt nomine *frumenti* & *panis* ſimpliciter dicti, intelligi panem triticeum, & ita eſſe explicatum in Conciliis, & communi conſenſu, & traditione Eccleſiæ. Ad ſecundum reſpondetur, panem triticeum eſſe ſatis certam, ſatíſque communem materiam, cuius ſignum eſt, quia hactenus practicè & moraliter nunquam fere dubitatum eſt in particulari, & in indiuiduo de tali materia, neq; alicubi deficit, quia quamuis fortaſſe in aliqua regione non generatur triticum, facilè aſportari poteſt. Nec refert ad materiam ſacramenti, quòd grana tritici ſpecie differant, nec ne, quia ſacramenti veritas non pendet ex ſpecifica vnitate materiæ; tantum ergo de illius neceſſitate eſt, quod ſit panis triticeus. Veriſimile tamen eſt, quod diuus Thomas hìc ad ſecundum, & Bonauentura & Durandus ac ferè alij Theologi ſentiunt, omne triticum eſſe eiuſdem ſpeciei ſubſtantialis, quia inter ea non apparet tanta diuerſitas accidentium aut effectuum quæ ſubſtantialem diuerſitatem indicet. Ad tertium Caietani reſpondetur, falſum eſſe & incredibile quod aſſumit, tantam enim diuerſitatem experimur, inter farinam hordei, verbi gratia, & tritici, & inter panem hordeaceum & triticeum, quanta eſt inter ipſa grana, vt conſtat ex qualitatibus & effectibus, quos experimur, nec eſt vlla probabilis ratio ad credendum oppoſitum: nam cùm proxima materia ſit ſpecie diuerſa, ſola confuſio non ſatis eſt, vt farinæ ſint eiuſdem ſpeciei, cùm illa non ſit cauſa per ſe, ſed per accidens, aliàs quidquid per talem cōfuſionem generaretur, ſiue ex frumentis, ſiue ex petra, aut ex lateribus, aut ex alia quacunque ſimili re fieret, eſſet eiuſdem ſpeciei. Item ſequitur, panem ex granis, vel ex leguminibus confectum eſſe eiuſdem ſpeciei, quia ſanguis inde genitus etiam eſſet eiuſdē rationis. Vnde non eſt ſimile exemplum ſanguinis, quo Caietan. vtitur, quia ſanguis habet principium per ſe & proximum, ac eiuſdem rationis in viuente, à quo generatur, & ab eodem materia cibi, quæcūq; illa ſit, diſponitur ac præparatur ad talem formam, mediis aliis tranſmutationibus; at verò farina reſultat ex granis contuſis, per modum cuiuſdam miſtionis, & ibi confuſio ſolùm ſe habet, vt conditio ſine qua non, & ideo non ſatis eſt, vt, quod reſultat, ſit eiuſdem ſpeciei, ſed potiùs eſt diuerſum iuxta qualitatem miſcibilium, & idem proportionaliter eſt de pane, qui media concoctione ex farina, & aqua conficitur.

Solutio primi argumenti cōtraria ſententia. C *Bonauent.* *Durandus.* D E

Sectio

SECTIO II.

Vtrùm materia huius ſacramenti ſit ſolus panis vſualis ex farina triticea & naturali aqua confectus.

EXplicuimus veluti remotiſſimam materiam, & ſubſtantialem, nunc declarare oportet qualitatem eius, ſeu modum quo confici debeat.

1. Concluſio. Dico ergo primò, de neceſſitate huius materiæ eſſe, vt ſit panis ex farina triticea, & ſola naturali aqua coagmentatus, ita diuus Thomas hîc art. 7. ad 3. Paludanus diſtinctione 11. quæſtione 1. numer. 53. Richardus artic. 2. quæſt. 2. Sotus diſtinctione 9. q. 1. art. 6. ad 3. Angel. verbo, Euchariſtia 1. n. 7. Sylueſt. quæſtione 2. Alan. lib. 1. capite 11. Ratio eſt, quia panis communis & vſualis, quo vtũtur homines, vt ſit veluti comes aliorum ciborum, ſolùm fit ex materia triticea, & aqua naturali; & vtraque eſt æquè neceſſaria, vt huiuſmodi panis coaleſcat, ſed materia huius ſacramenti eſt panis triticeus & vſualis: ergo. Cõfirmatur: nam propter hanc cauſam panis confectus ex farina, lacte, oleo aut ſimili liquore, non eſt materia huius ſacramenti; quia re vera non eſt panis, ſed aliud genus maſſæ, ſeu placentæ; idem ergo erit, ſi farina ſubacta ſit cum aqua roſacea, aut alia ſimili: intelligi autẽ debet, ſicut paulo antea de farina dicebamus, ſcilicet vt tota aqua vel maior pars naturalis ſit, nam ſi parua aliqua quãtitas miſceatur alterius aquæ, non mutabit ſubſtantiam, quia veriſimile eſt conuerti ab illa maiori parte, præſertim adiuncta coctione, vnde id non impedit quominus ille panis cenſeatur vſualis; & ideo id non erit cõtra ſacramenti veritatem, eſſet tamen illicitum id facere: quia eſt præter Chriſti inſtitutionem, & huius materiæ puritatem. Cùm autem dicimus, requiri ſolam farinã & aquam, non excludimus nonnullam ſalis admiſtionem: nam licèt hæc in Eccleſia Latina fieri non debeat, propter ea, quæ infrà dicemus de pane azymo, tamen ſi fieret, non eſſet contra ſubſtantiam ſacramenti, quia vſualis panis fermentatus ita cõfici ſolet: ſecus verò eſt de butyro, pipere, caſeo, aut aliis rebus ſimilibus, quæ nullo modo miſceri debẽt, & ſi in minima quantitate adiungantur, erit illicitũ cõtra puritatem, & inſtitutionem talis materiæ: ſi verò in maiori, aut in notabili quantitate miſcerentur, eſſet contra ſubſtantiam ſacramenti, quia non fieret panis vſualis, ſed placenta quædam, quæ potius cum pane comedatur, quàm ipſa poſſit per modum panis ad alios cibos deſeruire, & ideo in huiuſmodi miſtionibus, non ſola quantitas, ſed etiam qualitas attendenda eſt: nam ſi fiat per modum condimenti, & mutet ſaporem, ac vſum panis, tollet veram rationem huius materiæ.

Caietanus. Contra hanc verò concluſionem ſentit Caietanus hîc articulo 7. putat enim ex farina, & aqua roſacea fieri panem eiuſdem ſpeciei cum alio communi, quia ſola illa diuerſitas aquæ non videtur obſtare, quo minùs panis confectus ſit eiuſdem ſpeciei, tũ quia, per concoctionem exhalatur & conſumitur, tum etiam, quia, licèt aliquid maneat, tamen potiſſima ſubſtantia illius miſti eſt farina, quæ eiuſdem rationis manet, & in ſuam naturam trahit humorẽ illam. Hæc opinio aliquibus recentioribus non diſplicet, mihi verò maximè, propter antiquorum authoritatem, & Eccleſiæ vſum, qui eſt in hac re maioris momenti. Reſpondetur ergo primùm, non eſſe improbabile, miſta illa ſpecie ſubſtantiali, & phyſica differre, quia alterum miſcibilium diuerſum eſt, & æquè concurrit cum alio ad miſtum conficiendum: nam in magna quantitate ponitur, & eſt valde actiuũ, quidquid verò ſit de ſpecie phyſica, ſatis eſt, illum

A panem non eſſe vſualem, vt non poſſit eſſe materia huius ſacramenti, vt iterum iam dicemus.

2. Concluſio. Dico ſecundò, neceſſe eſt, vt hic panis ſit calore ignis concoctus, itaque cruda maſſa non eſt ſufficiẽs materia. In hoc conueniunt omnes Theologi. Et ratio eſt, quia maſſa non eſt panis, nec cibus, aut alimentum hominum, per ſe loquendo. Dubitant autem Theologi, an hæc maſſa differat ſpecie a pane concocto. Et quidam negant, vt Scotus d. 11. quæſt. 6. & Gabriel lectione 35. in Cano. ſicut caro cruda, & cocta videntur ſpecie differre. Alij verò affirmãt, vt diuus Thomas quæſtione ſequenti, articulo 6. ad primum, & in 4. diſtinctione 11. quæſtione 1. articul. 1. quæſtione 3. ad tertium, vbi & farinam à tritico, & panem à maſſa, & farina ſpecie diſtinguit, quem ſequuntur Caietanus & alij Thomiſtæ. Et eſt veriſi-B mile, quia cũ maſſa & farina ſint materiæ facilè trãſmutabiles, credibile eſt, nimio calore ignis ſubſtantialiter mutari, ſicut cùm panis, per actionem naturalis caloris in chylum conuertitur, quod etiam indicat diuerſitas accidentium, & operationum: nam licèt vnum & aliud ſignum non ſufficiat, tamen multa ſimul ſumpta multum indicant. Addit Caietanus rationem Theologicam, ſcilicet, quia, ſi forma panis eſſet accidentalis, maneret poſt conſecrationẽ, quod eſt omnino falſum, vt infrà dicetur. Sed hæc ratio non cogit, quia, licèt panis non differat à maſſa ſubſtantialiter, nihilominus non eſſet dicendum formam panis eſſe ſolùm accidens, ſed eſſe formam ſubſtantialem maſſæ, & ſubſtantiam maſſæ eſſe ſubſtãtiam panis, quamuis illa ſubſtantia non habeat rationem C panis, niſi coniuncta ſit talibus accidentibus, vt in aliis exemplis infrà tractandis neceſſariò dicendum eſt. Itaque hæc res Theologica non pendet ex hac quæſtione phyſica, vt bene dixit Scotus, & fatentur vterque Soto & alij Thomiſtæ. Et hac verò concluſione ſequitur amylum crudum (vt ita dicam) non eſſe materiam huius ſacramenti, quia vt ſic, nec eſt panis, nec eſt cibus humanus. An verò ex illo confici poſſit panis, iam dicam.

3. Concluſio. Dico tertiò, de neceſſitate materiæ huius ſacramenti eſt, vt panis ſit ſolo igni aſſus, ſeu coctus, ita ſi ſit oleo aut butyro frixus, aut aqua elixus, non ſufficiat. In hac omnes conueniunt. Et ratio eſt, quia D alioqui non erit verus & vſualis panis, ſed erit placenta, laganum, pultes, aut quid ſimile. Vnde Plinius libro 18. cap. 8. dicit, Romanos multo tempore vſos eſſe pulte, & non pane: diſtinguit ergo vnum ab altero. Neque oportet differentiam eſſe ſpecificam, & ſubſtantialẽ ſed ſatis eſt, vt ita dicam, quòd ſit vſualis & artificialis. Nõ refert autem, quòd panis in furno torreatur, aut ſub cineribus, aut intra aliquod vas ferreum, aut fictile aſſetur, dummodo puro igne coquatur, quia illis modis non fit miſtio alicuius liquoris, neque impeditur vera concoctio, ſed ſolùm eſt varietas in proximo continente, ſeu in modo applicandi ignem, & ideo non impediunt, quin fiat verus E panis. Vnde intelligitur, amylum confectum per modum pultis, ſeu pulmentarij, prout fit in communi vſu illius, non eſſe materiam conſecrationis, quia non eſt panis.

Dico quartò: Neceſſe eſt vt panis dicto modo cõfectus in ſua ſubſtantia, & natura perſeueret, & in eo cõſecrari poſſit, & eadem ratione neceſſarium eſt, vt farina ex qua conficiendus eſt panis, non ſit corrupta, ſed vt cõſeruetur in ſua natura. Ita D. Thom. hîc & omnes, quia ſi fiat corruptio, iam nõ eſt panis, ſicut acetum non eſt vinum, & ideo non eſt materia, vt dicemus. Sæpe verò difficile eſt iudicare, an panis ſit ſubſtãtialiter corruptus, necne. Et ideo D. Thom.

hîc ad quartum rectè docet, diligenter conſiderandam eſſe mutationem accidentium coloris, ſaporis, & an facilè fiat diſſolutio ſeu reſolutio, quaſi in cineres: nam illud eſt maximum corruptionis ſignum. In praxi verò ſeruandum eſt, vt quandocunque ſunt ſigna corruptionis, non fiat conſecratio, propter reuerentiam tanti ſacramenti, quod maximè verũ eſt, quando tot ſunt ſigna, vt ſaltem reddant materiam dubiam. *Dubium.* Dubitari verò ſolet de pane priùs malè cocto, qui poſtea per compreſſionem digitorum, quaſi *Reſponſio.* in maſſam redigitur. Reſpondetur, quòd ad vſum pertinet propter reuerentiam, non eſſe vtendum huiuſmodi, vel alia ſimili materia, non exiſtimo tamen in rigore illam eſſe corruptionem ſubſtantialẽ, quia nulla interuenit actio, quæ ad illam ſufficiens eſſe videatur. Et per hæc iudicandum eſt de ſimilibus caſibus.

Dubiũ aliud. Vnum verò ſupereſt controuerſum dubiolum de pane confecto ex amylo, an ſit ſufficiens materia, multi enim affirmant, quia amylum eſt materia triticea, & poteſt in maſſam aqua ſubactam redigi, & *Paludanus.* igne aſſari, ita Paludan diſt. 11. quæſt. 1. art. 4. concluſ. 5. At verò diuus Thomas hîc ad quartum, abſolutè *Scotus. Carthuſ. Victoria. Ledeſm. Alanus. Syluеſt. Angelus.* negat, quem eſt ſecutus Scotus, diſt. 11. q... Carthuſ. quæſt. 3. dubio vltimo, Victoria n. 55. Ledeſm. Alan. Syluеſter, Angelus locis ſuprà citatis. Ratio eſt, quia exiſtimant omnino corrumpi triticum, quando ex illo conficitur amylum, tranſmutatur enim longè alio diuerſo modo, quàm cum ex tritico fit farina, quia & diuerſo modo contunditur, & illi miſcetur aqua, & poſtea lacteus humor colatur, & exſiccatur, deinde vehementi calore ſolis: hæc autem multiplex actio, & tranſmutatio, ad finem valde diuerſum ordinata, magnam facit cõiecturam, materiam illam, ſeu maſſam, quæ dicitur amylum, eſſe valde diuerſæ rationis à farina triticea, & conſequenter, quamuis ex illa poſtea fiat paſta, ſeu maſſa, & coquatur, illam non eſſe panem verum & vſualem, ſed corruptum, & aliud placentæ genus: non ergo erit materia ſufficiens. Et hæc ſententia eſt valde veriſimilis, & vt minimum, certum eſt, hanc materiam eſſe valde dubiam, vt di- *D.Thom. Sotus.* xit D.Thomas diſt. 11. quæſt. 2. articulo 2. quæſtione ſecunda ad 3. Et Soto diſtinct. 9. quæſtione 1. art. 3. & ideo non eſſet conſultum, neque ſecurum in illa conficere.

SECTIO III.

Vtrum panis azymus vel fermentatus ſit de neceſſitate ſacramenti.

1. Sententia. Græcorũ erronea. DIcam ſimul de neceſſitate ſacramenti & præcepti, quia hæc duo D.Th. coniungit, & vix poteſt vnum abſque alio tractari. Prima ſententia eſt Græcorum, aſſerentium fermentatum panem eſſe de neceſſitate huius ſacramenti, ita vt in ſolo illo tam licitè, quàm validè confici poſſit. Qui error incepiſſe creditur, poſt mille & viginti annos à Chriſti aduen- *Leo IX. S. Anſelm. Guido. Caſtro. Euthymius. Nicephor.* tu, vt colligitur ex Leone IX. epiſtola ad Michaelem Patriarcham Conſtantinopolitanum, c. 5. & ex Anſel. lib. de fermentato & azymo, Guidone Carmelita, & Caſtro, verbo Euchariſtia, hæreſi 2. Et hanc ſententiam tenet Euthymius Mat. 26. Niceph. lib. 1. hiſtoriæ, c. 28. & in eodem errore nunc Græcos per- *Hieremias.* ſiſtere, colligitur ex Hiere. Patriar. Conſtantinopolitano, in libro reſponſionum ad Lutheranos capite 10. vbi negat in azymo fieri ſacramentum. Fundamentum horum eſt, quia putant Chriſtũ in fermentato pane conſecraſſe, dicunt enim non cœnaſſe agnũ decima quarta Luna, quando azyma incipiebat, ſed Luna decimatertia, quando fermentum durabat.

A Confirmatur hæc ſententia, quia panis azymus non eſt panis ſimpliciter, ſed ſecundùm quid, cuius ſignum eſt, quia non eſt in communi vſu hominum.

Secunda ſententia referri poteſt, dicens, panem azymum eſſe neceſſarium Latinis de neceſſitate ſacramenti, fermentatũ verò Græcis, ita, vt ſi in altero tentent conficere, nihil faciant. Ita docuit quidam Hugo, quem refert & ſequi videtur Gloſſa in capite literas, de celebratione Miſſarum, ſed eſt ineptiſſima ſententia & ſine fundamento.

Tertia ergo ſententia eſt, neutrum quidem panem eſſe Latinis aut Græcis de neceſſitate ſacramenti, cõuenientiorem tamen, magiſque congruentem materiam eſſe panem fermentatum, quam azymum. B Hanc ſequuntur Lutherani & Caluiniſtæ, qui dicũt vſque ad Alexandrum III. Eccleſiam fuiſſe vſum fermentato, illum verò Pontificem, vt aliquid inuſitatum faceret, azymum introduxiſſe, quam conſuetudinem ipſi deſpicientes, fermentato in ſuis cœnis dominicis (vt vocant) vtuntur. Primò, quia eſt magis vſualis, & aptior ad cibandum hominem, & conſequenter ad ſignificationem ſpiritualem huius ſacramenti. Secundò, quia non licet nobis vti cæremonia Iudaica. Panis autem azymus eſt Iudaica cæremonia, vnde in ſexta Synodo Canone 11. Trullano *6 Synodus.* prohibentur fideles Iudæorum azyma comedere. Ex quo infertur, iuxta hanc errorem, non debuiſſe, nec C potuiſſe Eccleſiam Latinam præcipere conſecrationem in azymo, aut prohibere illam in fermentato. Cur enim prohibeat id, quod magis decet? præſertim, quia celebrando in azymo ſemper magis videmur imitari Iudæorum ritum. Vnde eademmet Eccleſia Latina nõ curauit celebrare Paſcha ſemper in Luna decimaquarta, ne Iudaicum ritum retinere videretur. Cõfirmatur, quia panis fermentatus eſt perfectus panis; ergo non magis debuit prohiberi, quàm vinum album vel nigrum.

Quarta ſententia eſſe poteſt, in contrario extremo, *4. Sentent.* panem, ſcilicet, azymũ eſſe de neceſſitate ſacramenti, ita, vt fermentatus non ſufficiat. Hanc tribuunt aliqui Armenis. Tamen, quamuis Nicepho- *Nicephorus.* rus lib. 18. hiſt. c. 53. referat eos conſecrare in azymo, D non tamen dicit, eos hoc facere ea fide vel opinione, quia putent, hoc eſſe ſimpliciter neceſſarium, ſed eo modo, quo facit Eccleſia Latina, vnde nullum inuenio huius erroris aſſertorem. Fundamentum autem eius eſſe poteſt, quia Chriſtus conſecrauit in azymo, ſed eſt parui momenti, quia inde non fit, illam ſubſtantiam eſſe eſſentialem, quia fortaſſe conſecrauit in vino albo, vnde non ſequitur, illud eſſe ita neceſſarium, vt nigrum non ſufficiat.

Quinta ſententia eſt, panem azymum, quamuis *5. Sentent.* non ſit de neceſſitate ſacramenti, omnibus tamen eſſe de neceſſitate præcepti, ita vt peccent Græci conſecrando in fermentato. Ita ſentit Scotus d. 11 q. 6. in *Scotus. Gabriel. Caſtro.* fine, Gabriel lect. 34. in can. Caſtro ſuprà circa finem. E Hi ſolùm videntur fundari in traditione Eccleſiæ Romanæ, cui etiam Græci tenentur conformari. Alij verò videntur hoc fundare in iure diuino, fundato in facto Chriſti, qui in azymo conſecrauit. Indicat Angel. Euchariſt. 1. num. 6. *Angelus.*

Sexta ſententia eſt, Latinis eſſe panem azymũ ne- *6. Sentent.* ceſſarium neceſſitate præcepti, Græcis verò liberum eſſe hoc vel illo vti, ita Pal. d. 11. q. 1. art. 4. concl. 6. li- *Paladan.* cèt non ſatis clarè. Fundamentum eſſe poteſt, quia Eccleſia Latina impoſuit hoc præceptũ; ergo Græci poſſunt, ſi volunt illi conformari, eſto, non teneantur, quia Eccleſia Romana noluit illos obligare. Et confirmatur: nam cur tenebuntur ſequi ſuæ Eccleſiæ ritum, cùm ſchiſmaticus ſit.

Dico

1. Concluſio. Dico primò tam panis azymus, quàm fermentatus, ſufficit ad ſubſtantiam huius ſacramenti. Eſt de fide, vt conſtat ex Concil. Florentin. in decreto Eugenij, & ex doctrina Trident. ſeſſ. 13. & ex c. ad abolendam, de hæreticis, vbi damnantur, qui dicunt Eccleſiam Romanam errare in ritu ſacramentorũ. Vnde Leo IX. in dicta epiſtola ſententiam Græcorum hæreticam vocat. Item Innocent. lib. 4. de myſt. cap. 4. & Anſel. dicta epiſtola de fermentato & azymo, & D. Thom. hîc & omnes Scholaſtici, diſt. 11. Alen. 4. p. quæſt. 32. & Gabriel dicta lect. 34. Et quidem, quòd panis fermentatus ſufficiat, omnes Catholici confitentur, & traditione conſtat, & ratione probabitur ſtatim. De pane autẽ azymo probatur primò de facto Chriſti, celebrauit enim Paſcha primo die azymorum, quando cæteri Iudæi immolabant, vt cõſtat ex Matth. 26. Mar. 14. Luc. 22. illo autem die iam nõ licebat vti fermentato, vt conſtat Exod. 12. Quinimo, quamuis Chriſtus cœnaſſet 13. Lunæ, vt Græci volũt, veriſimilius eſſet in azymo confeciſſe, vt Innocentius ſuprà notat, & D. Thomas 4. diſt. 11. quæſtio 2. articulo 2. quæſtiun. 3. quia licèt Chriſtus anticipaſſet tẽpus, tamen ſeruaturus erat omnes cæremonias illius Paſchæ: ergo ſicut credendum eſt, vſum eſſe lactucis agreſtibus in illa cœna, ita eſt credendũ vſum eſſe pane azymo, ſicut lege erat præſcriptum, quod notauit Petrus Comeſt. in hiſtoria Euãgelica, c. etiam 149. Dicere autem poſſunt Græci, in cœna quidem legali vſum eſſe Chriſtum pane azymo, illa tamen finita, ſtatim rediiſſe ad panem fermentatum, quod nondum erat prohibitum. Sed in primis tam incertum eſt hoc, quàm eſt incertum conſecraſſe in vino albo aut nigro; ergo ſicut eſſet erroneum alterutrum ex illis vinis præſcribere, propter factum Chriſti, ita & præſcribere panem fermentatum. Ac deinde cùm ſuprà dixerimus Chriſtum conſecraſſe ante inchoatam cœnam vſualem paulo poſt finitã legalem, veriſimile ſatis eſt conſecraſſe in pane & vino, quæ ſuperfuerant ex cœna legali: denique, ſi ipſi dicunt anticipaſſe Chriſtum legalem cœnam, cur non etiam dicent anticipaſſe totam cæremoniam illorum dierũ, in quibus, poſt inchoatum azyma, non licebat ad fermentatum redire?

Cone. Floren. Trident. Innocent. S. Anſelm. Alenſis. Gabriel. Luca 22. Matth. 26. Marci 14. Exod. 12. D. Thomas. Petr. Comeſt.

Azymum eſſe verè panẽ probatur. Vltimò probatur ratione, vtraq; pars concluſionis, quia vterque panis eſt ſimpliciter panis, & ita in Scriptura vocatur. De fermentato nos fatemur, de azymo probatur primò ex eiſdem locis cœnæ, *Accepit panem*, &c. Luc. 24. vbi duo diſcipuli dicuntur agnouiſſe Chriſtum in fractione panis, quem neceſſe eſt fuiſſe azymum, quia illud accidit in ſecundo vel tertio Paſchæ die, & tamen illis ſeptẽ diebus nõ poterat iuxta legem inueniri fermentum in domibus Iudæorũ, Exodi 12. & 13. vbi Caietanus hoc notat. Marci etiam 2. dicitur Dauid comediſſe panes propoſitionis, qui etiã 1. Reg. 21. & 22. panes ſimpliciter vocantur: quos tamen conſtat azymos fuiſſe, vt ſcribit Philo, in lib. de vita contemplatiua, & Ioſeph. li. 3. anti. c. 10. aliàs 9. colligitur ex Leui. 2. vbi dicitur, *Omnis oblatio quæ offertur Domino, abſque fermento fiat.* Vnde Theodor. orat. 10. in Dan circa illa verba, cap. 10. *Die autem vigeſima, &c.* expreſsè dicit, panis & fermentatus, & nõ fermentatus vocatur, & idem notarunt ex Scriptura ſacra, D. Thomas 4. diſt. 11. quæſt. 1. ar. 2. quæſtiuncul. 3. ad 6. & Alenſis, 4. p. quæſtiun. 32. memb. 3. Ratione item probatur, quia vterque panis conficitur ex farina triticea, & naturali aqua ſubacta & puro igne coquitur: hæc autem tantum ſunt de ratione panis, vterque etiam habet propriũ vſum panis; nam licèt vnius vſus ſit frequentior, quàm alterius, quia eſt delectabilior & aptior, tamen vtriuſque vſus, eſt propriè vſus panis, ſcilicet, vt cũ aliis cibis, tanquam illorũ comes adhibeatur. Dices, panis fermentatus eſt corruptus, iuxta illud, *modicũ fermentum totam maſſam corrumpit.* Reſpondetur, ſenſus eſt, totã maſſam fermentat, vt habet Græca lectio, non enim ſuſtantialiter corrumpit, ſed alterat & diſponit, vt tali modo fiat. Vnde potiùs quando debito modo fit iſta miſtio, maſſa trahit fermentum (ſi fortaſſe ſubſtantialiter differunt) in ſuam naturam, & ita ex toto illo cõpoſito fit verus panis, qui totus eſt aptus ſecundùm ſe, ad conſecrationem. Quare meritò aduertit D. Thomas, ne ſit nimia miſtio fermenti, qua, ſi maſſam ita corrumperet, vt non eſſet accommodata vſui hominum, poſſet id eſſe contra ſubſtantiam ſacramenti, & multo magis erit, ſi ſolum ipſum fermentum coctum aſſumatur: nam illud neque eſt panis, neque homines illo vti poſſunt.

Exod. 12. & 13. Caietanus. Marci 2. 1. Reg. 21. Philo. Ioſephus. Leuit. 2. S. Theodor. D. Thom. Alenſis.

Illatio ex dictis. Ex quo intelligitur, erroneum etiam eſſe, dicere alterutrum panem eſſe ſimpliciter de neceſſitate ſacramenti in hac vel in Eccleſia Græca aut Latina: nã & ratio facta, & teſtimonia adducta æquè probant de omni Eccleſia, præterquam quod erroneum eſt dicere ſacramenta habere alias eſſentias, in vna parte Eccleſiæ, ac in alia, aut conſuetudinem aut præceptum Eccleſiæ poſſe immutare, aut eſſentialiter limitare materias ſacramentorũ. Denique erroneum eſt dicere, Chriſtum Dominum aliam materiam pro Græcis, aliam pro Latinis inſtituiſſe. Quæ omnia ſuprà in materia de ſacramentis in genere probata ſũt.

2. Concluſio. Dico ſecundò conuenientiſſimè Latinam Eccleſiam pane azymo vſam eſſe, habet enim hoc maiores congruentiæ rationes. Et certa, & probatur primò authoritate Eccleſiæ Romanæ, quæ ſumma eſt, & à beato Petro accepiſſe creditur hanc conſuetudinem & continua traditione tenuiſſe. Quod enim noui hæretici dicunt hanc eſſe rem nouam & introductam ab Alexandro III. impudentiſſimum eſt, & cõtra omnem hiſtoriæ veritatem, vt conſtat ex citata epiſt. Leo. IX. & ex Innoc. lib. 4. cap. 4 Secundò probatur ex facto Chriſti, quem oſtendimus in azymis conſecraſſe eo, quòd Luna decimaquarta conſecrauerit. Tertia ratio congruentiæ ſumitur ex ſignificatione: nam panis azymus ſignificat puritatem, & ſanctitatem corporis Chriſti, vel puritatem, quam habere debent qui ad hoc ſacramentũ accedunt, iuxta illud 1. ad Corinthios 5. *Itaque, epulemur non in fermento veteri, ſed in azymis ſynceritatis & veritatis.* Quarta ratio veluti literalis ſumitur ex Anſelmo, quia panis azymus faciliùs, puriùs ac decentiùs conficitur. Adde etiam ex D. Thoma hîc ad quartum, panem azymum magis eſſe immunem ab omni corruptione.

Leo IX. Innoc. III. S. Anſelm.

3. Concluſio. Dico tertiò, tam Græcis, quàm Latinis licere Eccleſiæ ſuæ conſuetudinem obſeruare. Hæc concluſio eſt communis & certa. Docet etiam Leo IX. dict. ep. c. 29. vbi & Latinorum conſuetudinem defendit & ſubdit, eam eſſe Romanæ Eccleſiæ moderationẽ & prudentiam, vt cũ tam extra, quàm intra illam multę ſint Græcorum Eccleſiæ, nullam à paterna ſua traditione perturbet, ſed potiùs eam ſeruare moneat, & ſuadeat, quod etiã nunc in Rom. Eccleſia obſeruari conſpicimus. Vnde conſtat iure diuino neutrum horũ eſſe præceptum, quia ſolum Chriſti factũ non ſatis eſt ad inducendũ præceptum: nam licèt conſecrauerit in vino albo, v. g. aut hora noctis, non ideo præcepit nos ita conſecrare, neque ex alio teſtimonio ſcripto aut tradito poteſt huiuſmodi præceptum colligi, & ſuprà dicta Romanæ Eccleſiæ conſuetudo ſatis docet nullum tale eſſe vniuerſale præceptum, non modo diuinum, verum etiam neque humanum.

Leo IX.

Quartò dicitur, tam Græcos, quàm Latinos teneri ad ſeruandum ſuæ Eccleſiæ ritum. Hæc eſt cõmunis ſententia, quæ ita explicanda eſt; in primis enim ſacerdos Latinus in Eccleſia Latina conficiens tenetur ſine dubio in azymo conſecrare, non ſolùm propter ſcandalum, ſed etiam, quia Eccleſiæ conſuetudo obligationem inducit: vnde in capite literas, de Celeb. Miſſar. ponitur quidam ſacerdos, qui in fermentato conſecraſſet. Deinde ſacerdotes Græci ſimiliter in ſua Eccleſia conficientes, debent ſuæ Eccleſiæ cõſuetudinem obſeruare; vt cenſet D. Thom. & docent Caietanus, Soto, & alij, & colligitur ex Concil. Floren. Et ratio eſt, quia Eccleſia Græca in hoc præcisè facto non eſt ſchiſmatica, aliud eſt enim improbare Eccleſiæ Latinæ conſuetudinem, aſſerendo illã eſſe contra veritatem & reuerentiam ſacramenti; aliud verò ſeruare ſuam conſuetudinem, quam Eccleſia Romana non improbat, nec reprehendit, vt patet ex Concil. Florent. ſuprà; & ex Leo Papa in dicta epiſt. & ex Innoc. libro 4. de hoc myſterio capite 33. illud enim priùs pertinet ad ſchiſma & ad hereſim, & ideo tenentur omnino Græci illud vitare; hoc verò poſterius, non pertinet ad ſchiſma, ſed ad quandam conſuetudinem honeſtam, quam ipſa etiam Eccleſia Latina ſeruari vult, vt ex dictis patet; ergo tenentur ſacerdotes Græci ſuæ Eccleſiæ conſuetudini conformari.

Conc. Floren.

Quando liceat Latino in fermentato & Græco ſacerdoti in azymo conſecrare.

Illud verò in hac concluſione explicandum ſupereſt, an Latinus ſacerdos in Eccleſia Græca, vel Græcus in Latina reſpectiuè in fermentato vel azymo conſecrare teneatur. Reſpondetur, ſolere in Eccleſia Latina inueniri aliqua monaſteria vel Eccleſias Græcorum, in quibus Græcorũ ritus ſeruantur, & ſimiliter poſſunt inter Græcos inueniri Eccleſiæ Latinæ; in his ergo templis vnuſquiſq; ſeruare debet ſuæ Eccleſiæ conſuetudinem, quia perinde ſe habet, ac ſi in propria Eccleſia, Græca vel Latina, verſaretur, & hoc apertè docet Leo P. IX. dict. ep. ad Michael. c. 29. & ita etiã habet vſus. Exiſtimo tamen non licere ſacerdoti Latino in huiuſmodi templo Græcorũ, quod in Eccleſia Latina exiſtit, quamuis in eo Græci ritus ſeruentur à Græcis, in fermentato conſecrare, quia illud eſt quaſi ſpeciale priuilegium Græcis cõceſſum. At verò ſi Latinus ſacerdos verſetur in Eccleſia Græca, & in propriis eorum Eccleſiis conficiat, optimè faciet eorum mori, ac conſuetudini ſe conformando, iuxta doctrinam Ambroſij ab Auguſtino recitatam, & probatam epiſt. 118. cap. 1. epiſt. 119. c. 18. & habetur in cap. illa, diſtinctione duodecima. Intelligo autem hoc verum eſſe ſiue aliquis diu, & tanquam incola inter Græcos habitet, ſiue vt hoſpes, ac peregrinus illac pertranſeat, de quo poſteriori modo potiſſimum loquuntur Ambr. & Auguſt. qui in omnibus his humanis conſuetudinibus, vt ieiunandi, ſeruãdi feſta, & ſimilibus cenſent vnũquemq; peregrinum debere ſe ad illius Eccleſiæ conſuetudinem conformare, in qua actu verſatur. Ex quo videtur vlteriùs ſequi, non ſolùm poſſe licitè, ſed etiam teneri ſacerdotem Græcum tranſeuntẽ per Eccleſias Latinos in azymo conſecrare, peccaréq; ſi aliter faciat. Atque ita ſentit Ledeſ. in 4. 1. p. q. 15. a. 4 dub. 2. Sed rigoroſa eſt hæc ſententia pro peregrinis, & iter agentibus, tum quia Eugen. Papa in literis Vnionis poſt ſeſſ. vlt. Conc. Floren. ſimpliciter, & ſine limitatione, dicit vnumquemque ſacerdotem debere conficere in fermentato vel azymo iuxta Eccleſiæ ſuæ conſuetudinẽ, tum etiam, quia Leo IX. c. 29. multum fauet: imo etiam monet, vt vnuſquiſque iuxta ſuæ Eccleſiæ ritum celebrare ſinatur, etiam ſi in alieno ſolo verſetur; tum præterea, quia licèt non ſit certa,

S. Ambroſ.
S. Auguſt.

A eſt tamen probabilis opinio eum, qui per locum aliquem tranſit, quamuis bene faciat, propriam aliquã illius loci conſuetudinem ſeruando, non tamen ad id teneri, per ſe loquendo & ſecluſo ſcandalo; vt notauit Gloſſa in cap. quæ contra, d. 8. Ergo & ſacerdos Græcus non tenetur mutare ſuam conſuetudinem, & ſequi contrariam propter ſolam conſuetudinem loci per quem tranſit: ſecluſo autem hoc titulo nullus alius inueniri poteſt, quo obligetur. Adde quidquid ſit de aliis conſuetudinibus, hanc, de qua agimus, videri hoc ſenſu & modo introductam, & ab Eccleſia acceptatam, vt vnicuiq; liceat ſuæ Eccleſiæ ritum ſeruare, vbicumque celebrare permittatur, vt ex adductis decretis conſtat & ex praxi: nam Romæ ita ſæpe fieri vidimus, & certò ſcimus noſtros Latinos B ſacerdotes peregrinantes inter Græcos nõ ſchiſmaticos, ſed Romanæ Eccleſiæ vnitos in azymo ſolitos eſſe celebrare; & meritò ſanè ita hæc conſuetudo eſt approbata, quia difficillimum eſſet, ſacerdotẽ in re tam graui obligari ad mutandam antiquam, & patriam conſuetudinem ſolùm propter tranſitum per aliam Eccleſiam. Vnde etiam confirmatur: nam ſacerdos Latinus tranſiens per Eccleſiam Græcam non obligatur mutare Latinam conſuetudinem, vt omnes fatentur: ergo neq; è contrario Græcus obligandus eſt, &c. quia titulus conſuetudinis par eſt in vtroque. Nam licèt Romana Eccleſia quæ caput eſt, magis approbet ſuam conſuetudinem, quandoquidẽ illam amplectitur, tamen ſimpliciter, & quoad obli- C gationem & reſpectiue (vt ſic dicam) æquè approbat vtramque pro Latinis & Græcis, diſtributione accommodata. Denique quoad totum alium Miſſæ ritum non tenetur Græcus tranſiens per Latinos, nec Latinus tranſiens per Græcos mutare illum, vt ſeruet cæremonias eius quod ſi in quo celebrat, quia hoc eſt pene impoſſibile moraliter loquendo: ergo idem eſt de hoc ritu. Dico ergo, ſine ſcrupulo poſſe ſacerdotem Græcum peregrinantem per Eccleſiã Latinã, & Latinũ per Græcã, ſuæ Eccleſiæ ritũ ſeruare cum conſenſu & facultate paſtorum eius Eccleſiæ, in qua verſatur, quã ipſi, ſi nullũ timeant ſcandalũ, præſtare poſſunt & debent, ſi nulla rationabilis cauſa obſtet. Secus verò eſſet, ſi ſacerdos omnino mutaſſet domicilium, quia tunc iam non eſſet reputandus Sacerdos D Græcus, etiam ſi antea eſſet, ſed Latinus, quia iam factus eſſet membrum Eccleſiæ Latinæ, & ideo ſecluſo ſpeciali priuilegio debet illi ſe conformare.

Reſponſio ad fundamenta aliarum opinionum.

Et ex his ſatis reſponsũ eſt ad aliarum opinionum fundamenta. Et ad primam quidẽ, & ſecundam opinionem nihil denuo dicendum occurrit. Ad tertiam verò dicitur, celebrare in azymo non eſſe Iudaicum ritum, quia non eſt vti azymo, eo modo, & fine, quo Iudæi vtebantur, neque ex veteris legis obligatione quod eſſet propriè ſeruare Iudaicas cæremonias: aliàs etiam eſſet cæremonia Iudaica cõſecrare in fermentato, quia interdũ præcipiebatur Iudæis vti fermentato & nõ azymo, vt conſtat Exod. 7. & 23. & Leuit. 7. & vti aqua in Baptiſmo, dici poſſet cæremonia Iudaica, quia Iudæi lauactis variíſque baptiſmatibus E vtebantur. Idẽ Græci celebrant ſemper Paſcha luna decima quarta, in quacunque die hebdomadæ occurrat nulla habita ratione diei Dominicæ, in quo magis videntur accedere ad Iudaicos ritus; & tamen ſimpliciter non Iudaiſant; quia non faciunt ex præcepto legis veteris; ergo nihil eſt quod nobis obiiciant. Cur autem Eccleſia Latina hanc conſuetudinem elegerit, iam dictum eſt, & fortaſſe ad vitandum errorem Græcorum, quando nulla alia cauſa ſupereſſet, oportuiſſet præcipere Latinis ſacerdotibus, vt prædictam conſuetudinem obſeruarent; ſicut

Exod. 7. 23.
Leuit. 7.

ſicut refert diuus Thomas, diſt. 11. quæſt. 2. ar. 2. quæſtiun. 3. Leonem Papam ordinaſſe aliquando, vt Latina Eccleſia in fermentato conſecraret ad euitandum errorem Ebionitarum, quia legalia ſeruanda eſſe dicebant, & idem dicunt alij Scholaſtici, non tamen deſignant, quis Leo hic fuerit, neque ego in hiſtoriis inuenio: indicant tamen fuiſſe poſt Innocentium III. poſt quem ſolum fuerit Leo IX. qui in ſua epiſtola defendit conſuetudinem conficiendi in azymo, quam dicit per 120. annos in Eccleſia duraſſe, & Leo X. cuius memoria recens eſt, & ſatis conſtat hoc non feciſſe. De aliis opinionibus nihil eſt, quod dicamus: nam probãdo veritatem, earum fundamenta diſſoluimus.

Dubium. Vnũ verò ſupereſt dubium, an ſcilicet liceat Latino ſacerdoti in Eccleſia Latina conſecrare in fermentato, propter aliquam occurrentem neceſſitatẽ, verbi gratia, ne proximus ſine viatico decedat, vel ne totus populus diu ſacrificio priuetur. *Reſponſio.* Reſpondetur, nulla ratione eſſe talem licentiam concedendã, quia licèt præceptum, verbi gratia, communicãdi in articulo mortis, ſit de iure diuino, & præceptum conficiendi in azymo ſit humanum, tamen illud primũ præceptum affirmatiuum eſt, & ideo non obligat pro ſemper, ſed quando commodè, & cum debitis circumſtantiis fieri poteſt, & ideo poſito alio præcepto humano præſcribente debitum conficiendi modum, ceſſare poteſt obligatio alterius præcepti, pro aliquo temporis articulo, pro quo modus ille non poteſt obſeruari, quia expedit vt in hoc ſacramento conficiendo ſumma reuerentia ſeruetur, & ideo oportet vt vniuerſalis Eccleſiæ conſuetudo non facilè violetur, ne aperiatur via ad tractandum indignè hoc ſacramentum, & contemnendi Eccleſiaſticas cæremonias & ritus, ſicut cenſent ferè omnes de conſecratione ſine veſtibus ſacris, & ſimilibus, quæ non continent grauiores ritus, quàm ſit hic, de quo agimus, quæ omnia eo veriora ſunt, quo certum eſt, hoc ſacramentum non eſſe de neceſſitate ſalutis, ſicut Baptiſmus vel Pœnitentia. Hic verò caſus non poteſt moraliter accidere inter Græcos, quia panis fermentatus faciliùs vbique inuenitur, quã azymus: ſi tamen fingatur occurrere, ſecurius eſſet eandem regulam ſequi, quamquam non eſſet tam certa obligatio, tum quia maius periculũ eſt irreuerentiæ, ſuperſtitionis & ſcandali in diſcedendo propter priuatas neceſſitates, vel rationes à conſuetudine Eccleſiæ capitalis, quàm in diſcedendo à cõſuetudine alterius partis, & præſertim ſequendo conſuetudinem capitis, tum etiam, quia illa obligatio Græcorum non eſt tam certa, neque tanta, ac tam ſolida authoritate firmata.

ARTICVLVS V.

Vtrùm vinum vitis ſit propria materia huius ſacramenti.

4.diſ.11.q.2. a.3.q.1. Et 1. Cor.11.lec.7. princ.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quòd non ſit propria materia huius ſacramenti vinũ vitis. Sicut enim aqua eſt materia Baptiſmi, ita vinum eſt materia huius ſacramenti. Sed in qualibet aqua poteſt fieri Baptiſmus; ergo in quolibet vino (putà malorum granatorum, vel mororum, aut huiuſmodi) poteſt confici hoc ſacramentum, præſertim cùm in quibuſdam terris vites non creſcant.

Intuitur libr. 20.Ety.ca.3. circa med.

*2. Præterea, acetum eſt quædam ſpecies vini, quod de vite ſumitur, vt Iſidorus * dicit. Sed de aceto non poteſt confici hoc ſacramentum. Ergo videtur, quòd vinum vitis non ſit propria materia huius ſacramenti.*

*3. Præterea, Sicut de vite ſumitur vinum depuratũ, ita etiam agreſta, & muſtum. Sed de his non videtur cõfici hoc ſacramentum, ſecundũ illud * quod in ſexta Synodo legitur: Didicimus quod in quibuſdam Eccleſijs ſacerdotes ſacrificio obligationis coniungant vuas, & ſic ſimul vtraq; populo diſpenſent. Præcipimus igitur, vt nullus ſacerdos hoc vlterius faciat. Et Iulius Papa * reprehendit quoſdã, qui expreſſum vinum in ſacramento Dominici calicis offerunt. Ergo videtur, quòd vinum vitis non ſit propria materia huius ſacramenti.*

In 6.ſyn. can 28. & habetur de conſe.d. 2. ca. Didicimus. Iulius I. in decret. 7.a. med. illius, & eſt decret. 7. inter eius de 10. quæ ſunt ab alijs ſeparata.

*Sed contrà eſt, quòd ſicut Dominus ſe comparauit grano frumenti, ita etiam comparauit ſe viti, dicens; Ioan. 15. Ego ſum vitis vera. Sed ſolus panis de frumento eſt materia huius ſacramenti, vt dictum eſt *. Ergo ſolum vinum de vite eſt propria materia huius ſacramenti.*

Ar.3.huius q.

Reſpondeo dicendum, quòd de ſolo vino vitis poteſt confici hoc ſacramentum. Primò quidem propter inſtitutionem Chriſti, qui in vino vitis hoc ſacramentum inſtituit, vt patet ex eo, quod ipſe dicit Matth. 26. circa inſtitutionem huius ſacramenti. Non bibam à modo de hoc genimine vitis. Secundò, quia ſicut dictum eſt, ad materiam ſacramentorũ aſſumitur id, quod propriè & communiter habet talem ſpeciem. Propriè autem vinum dicitur, quod de vite ſumitur, alij verò liquores vinum dicuntur, ſecundùm quandam ſimilitudinem ad vinum vitis.

Art.3.lib.q.

Tertiò, quia vinum vitis magis competit ad effectum huius ſacramenti, qui eſt ſpiritualis lætitia, quia ſcriptum eſt, quod vinum lætificat cor hominis.

Ad primum ergo dicendum, quòd illi liquores nõ dicũtur propriè vinum, ſed ſecundùm quandam ſimilitudinem. Poteſt autem verum vinum ad terras illas deferri, in quibus vites non creſcunt, quantum ſufficit ad hoc ſacramentum.

*Ad ſecundum dicendum, quòd vinum fit acetũ per corruptionem, vnde non fit reditus de aceto in vinum, vt dicitur 8. Met. Et ideo ſicut de pane totaliter corrupto nõ poteſt confici hoc ſacramentum, ita de aceto. Poteſt tamen confici de vino aceſcenti, ſicut & de pane, qui eſt in via ad corruptionem, licèt peccet conficiens, vt priùs dictum eſt *.*

Lib.8.Meta. tex.14. to.3.

Ar.3.huius q. ad 4.arg.

*Ad tertium dicendum, quòd agreſta eſt in via generationis, & ideo nondum habet ſpeciem vini & propter hoc de ea non poteſt confici hoc ſacramentum. Muſtum autem iam habet ſpeciem vini, nam eius dulcedo atteſtatur digeſtioni, quæ eſt completio à naturali calore, vt dicitur in 4. Meteor. * & ideo de muſto poteſt confici hoc ſacramentum: Non tamen debent vuæ integræ huic ſacramento miſceri, quia iam eſſet ibi aliquid præter vinum.*

Lib.8.c.3.parum à princ.

Prohibetur etiam, ne muſtum ſtatim expreſſum de vua, in calice offeratur, quia hoc eſt indecens propter impuritatẽ muſti, poteſt tamen in neceſſitate fieri, dicitur enim ab eodẽ Iulio Papa: Si neceſſe fuerit, botrus in calice comprimatur.

Eod. loco in arg. cit. & habetur de conſ. e.d.2. Cũ omne crimen in me. & in Cõ. 3. Brac. cap. 1.

COMMENTARIVS.

IN corpore articuli affirmat D. Thomas, ex optimis, & clariſſimis rationibus oſtendit vinum vitis, eſſe materiam neceſſariam huius ſacramenti. In ſolutionibus verò argumentorum, diſcernit ac ſeparat aliquos liquores, qui materia eſſe non poſſunt, quia vel non ſunt ex vuis expreſſi, ſed ſunt aliarum rerum ſucci, vel certè ſi ſunt ex vuis, ſunt iam corrupti, vt acetum, vel nondum ſunt maturi vt agreſta; de muſto verò non ſatis apertè loquitur D. Thomas. Dicit enim, ſi expreſſum ſit ex vuis, eſſe ſufficientem materiam, quamdiu autem intra vuam eſt, ſolùm dicit non debere conſecrari, quia iam ibi eſſet aliquid præter vinum. In qua ratione & modo dicendi videtur indicare D. Thom. illam materiã non eſſe omnino ineptam, atque adeò conſecrationem in ea factã, quoad eam partem eſſe validam, quamuis debito modo non fiat, & ita videtur intellexiſſe Richar. diſt. 11. ar. 4. q. 2. ad 3. non eſt hæc vera expoſitio, vt benè hìc Caietanus ſentit; ſenſus ergo eſt non debere, id eſt, non poſſe in vuis confici, quia nondum eſt vinũ, vt in diſputatione latiùs dicetur. *Richardus. Caietanus.*

ARTI

ARTICVLVS VI.

Vtrùm aqua ſit vino permiſcenda.

4. diſ. 11. q. 2. art. 4. q. 1. Et 1. Cor. 11. lec. 6. c. 5.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd aqua non ſit vino permiſcenda. Sacrificium enim Chriſti figuratum fuit per oblationem Melchiſedech, qui Gen. 14. nõ legitur obtuliſſe, niſi panem, & vinum. Ergo videtur, quòd in hoc ſacramento non debeat adiungi aqua.

2. Præterea, Diuerſorum ſacramentorum diuerſæ ſunt materiæ. Sed aqua eſt materia Baptiſmi. Ergo non debet aſſumi ad materiam huius ſacramenti.

3. Præterea, Panis & vinum ſunt materia huius ſacramenti. Sed pani nihil adiungitur. Ergo nec vino debet aliquid adiungi.

Ale. 1. in epiſt. ad omnes fideles à med. illius tom. 1. Conc.

*Sed contrà eſt, quod Alexander * Papa ſcribit, In ſacramentorum oblationibus, quæ inter miſſarum ſolemnia Domino offeruntur, panis tantùm & vinum aqua permiſtũ in ſacrificium offerantur.* B

*Reſpondeo dicendum, quòd vino, quod offertur in hoc ſacramento, debet aqua miſceri. Primò quidem propter inſtitutionem. Probabiliter enim creditur, quòd Dominus hoc ſacramentum inſtituerit in vino aqua permiſto, ſecundum morem illius terræ. Vnde & Prouerbiorum 9. dicitur: Bibite vinum quod miſcui vobis. Secundò, quia hoc cõuenit repræſentationi Dominicæ paſſionis. Vnde dicit Alexander * Papa. Non debet in calice Domini, aut vinum ſolũ, aut aqua ſola offerri, ſed vtrumq́; permiſtum, quia vtrumq́; ex latere eius in paſſione ſua profluxiſſe legitur. Tertiò, quia hoc conuenit ad ſignificandum effectum huius ſacramenti, qui eſt vnio populi Chriſtiani ad Chriſtum, quia vt Iulius Papa dicit * videmus in aqua populũ intelligi, in vino verò oſtendi ſanguinem Chriſti. Ergo cum in calice vino aqua miſcetur, Chriſto populus adunatur. Quartò, quia hoc competit ad vltimum effectum huius ſacramenti, qui eſt introitus ad vitam æternam. Vnde Ambroſius * dicit in lib. de ſacramentis, Redundat aqua in calicem, & ſalit in vitam æternam.*

Ale. 1. ad epi. ad omnes ortho. à med. illius to. 1. Con.

Habetur de conſ. d. 2. c. Cũ omne crimen circa mediũ.

lib. 5. de ſac. c. 1. à med. to. 4.

Exod. lib. c. 5. 11. tom. 4.

*Ad primum ergo dicendum, quòd, ſicut Ambroſ. * dicit ibidem, ſicut ſacrificium Chriſti ſignificatum eſt per oblationem Melchiſedech, ita etiam ſignificatum eſt per aquã, quæ in eremo fluxit de petra, ſecundùm illud 1. Corinth. 10. Bibebant autem de ſpirituali conſequente eos petra.*

Ad ſecundum dicendum, quòd aqua aſſumitur in Baptiſmo ad vſum ablutionis. In hoc autem ſacramento aſſumitur ad vſum refectionis, ſecundùm illud Pſalm. 22. Super aquam refectionis educauit me.

Ad tertium dicendum, quòd panis ex aqua & farina conficitur. Et ideo cùm vino aqua miſcetur, neutrum ſine aqua exiſtit.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm permiſtio aquæ ſit de neceſſitate huius ſacramenti.

Inf. q. 33. art. 6. ad 4. & 6. & 4. d. 11. q. 2. a. 4. q. 2. & 3. & 1. Cor. 11. lib. 6. c. 5.

*AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quòd permiſtio aquæ ſit de neceſſitate huius ſacramenti. Dicit enim Cyprianus * ad Cæcilium: Si calix Domini non eſt aqua ſola, & vinum ſolum, niſi vtrumq; miſceatur, quomodo nec Corpus Domini poteſt eſſe farina ſola, niſi vtrumq; ſcilicet, farina & aqua fuerit adunatum. Sed admiſtio aquæ ad farinam eſt de neceſſitate huius ſacramenti. Ergo pari ratione admiſtio aquæ ad vinum.*

2. Præterea, In paſſione Domini, cuius hoc ſacramentũ eſt memoriale, ſicut de latere eius exiuit sãguis, ita & aqua. Sed vinum, quod eſt ſacramentum ſanguinis, eſt de neceſſitate huius ſacramenti. Ergo pari ratione & aqua.

3. Præterea, ſi aqua non eſſet de neceſſitate huius ſacramenti, non referret, quæcumque aqua huic ſacramento apponeretur, & ita poſſet apponi aqua roſacea, vel quæcunq; alia huiuſmodi aqua, quod non habet vſus Eccleſiæ. Aqua ergo eſt de neceſſitate huius ſacramenti.

A *Sed contrà eſt, quod Cyprian. dicit, Si aliquis de anteceſſoribus noſtris vel ignoranter vel ſimpliciter non obſeruauit, vt ſcilicet, aquã vino miſceret in ſacramento, poteſt ſimplicitati eius venia concedi. Quod non eſſet, ſi aqua eſſet de neceſſitate ſacramenti, ſicut eſt vinum, vel panis. Non ergo aquæ admiſtio eſt de neceſſitate ſacramenti.*

Libr. 2. c. inter finem & medium. Inuenitur de conſec. 10. di. 2. c. 7.

*Reſpondeo dicendum, quòd iudicium de ſigno ſumendum eſt ex eo, quod ſignificatur. Appoſitio autem aquæ ad vinum refertur ad ſignificandam participationem huius ſacramenti à fidelibus, quantum ad hoc, quòd per aquam miſtam vino ſignificatur populus adunatus Chriſto, vt dictum eſt. Sed & hoc ipſum, quod de latere Chriſti pendentis in cruce aqua profluxit, ad idem refertur, quia per aquam ſignificatur ablutio peccatorum, quæ fiebat per paſſionem Chriſti. Dictum eſt * autem ſupra, quòd hoc ſacramentum perficitur in conſecratione materiæ, vſus autem fidelium nõ eſt de neceſſitate ſacramenti, ſed eſt aliquid conſequens ad ſacramentum. Et ideo conſequens eſt, quòd appoſitio aquæ non ſit de neceſſitate ſacramenti.*

Art. præced.

q. 73. a. 1. ad 3

Ad primum ergo dicendum, quòd verbum illud Cypriani eſt intelligendum, ſecundùm quod dicitur illud eſſe nõ poſſe, quod conuenienter eſſe non poteſt. Et ſic ſimilitudo illa attẽditur quantum ad id, quod debet fieri, non autem quantum ad neceſſitatem: nam aqua eſt de eſſentia panis, non autem de eſſentia vini.

Ad ſecundum dicendum, quòd effuſio ſanguinis directè pertinebat ad ipſam Chriſti paſſionẽ, eſt enim naturale corpori humano vulnerato, quod ex eo profluat ſanguis. Sed effuſio aquæ non fuit de neceſſitate paſſionis, ſed ad demonſtrandum effectum paſſionis, qui eſt ablutio à peccatis, & refrigerium contra ardorem concupiſcentiæ. Et ideo aqua non C *ſeorſum offertur à vino in ſacramento, ſicut vinum offertur ſeorſum à pane. Sed aqua offertur, vino permiſta, vt oſtendatur quòd vinum per ſe pertinet ad hoc ſacramentum, tanquam de eius neceſſitate exiſtens, aqua autem, ſecundùm quod adiungitur vino.*

Ad tertium dicendum, quòd, quia hæc admiſtio aquæ ad vinum non eſt de neceſſitate ſacramenti, non refert, quãtum ad ſacramenti neceſſitatem, quæcunque aqua miſceatur vino ſiue naturalis, ſiue artificialis, vt roſacea. Quãuis, quantum ad conuenientiam ſacramenti peccet, qui aliam aquam miſcet, niſi naturalem & veram, quia de latere Chriſti pendentis in cruce aqua vera profluxit, non humor phlegmaticus, vt quidam dixerunt, ad oſtendendum, quod D *Corpus Chriſti erat verè compoſitum ex quatuor elementis, ſicut per ſanguinem fluentem oſtendebatur, quod erat compoſitum ex quatuor humoribus, vt Innocentius III. dicit in quadam decret. Quia verò admiſtio aquæ ad farinam, eſt de neceſſitate huius ſacramenti, vtpote conſtituens ſubſtantiam panis, ſi farinæ admiſceretur aqua roſacea, vel quicũque alius liquor, quàm vera aqua, non poſſet ex eo confici ſacramentum, quia non eſſet verus panis.*

In decr. lib. 3. tit. 41. c. 8.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum aqua debeat in magna quantitate apponi.

4. d. 11. q. 1. c. 4. q. 4. & 1. Cor. 11. le. 8. co. 5.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quòd oporteat aquam in magna quantitate apponi. Sicut enim ſanguis de latere Chriſti ſenſibiliter fluxit, ita & aqua, vnde E *dicitur Ioan. 19. Qui vidit, teſtimonium perhibuit. Sed aqua non poſſet ſenſibiliter eſſe in hoc ſacramento, niſi in magna quantitate poneretur; ergo videtur quòd aqua debet apponi in magna quantitate.*

2. Præterea, Parua aqua multo vino admiſta corrumpitur. Quod autem corruptũ eſt, iam non eſt. Ergo idẽ eſt apponere parũ de aqua in hoc ſacramento, & nihil apponere. Sed non licet nihil apponere. Ergo non licet parũ apponere.

3. Præterea, Si ſufficeret parum apponere, per conſequens eſſet ſufficiens, quòd gutta aquæ in totũ dolium proijceretur. Sed hoc videtur ridiculum. Ergo non ſufficit, quòd parua quantitas apponatur.

Sed

In decr. lib. 3. tit. 41. c. Perniciosſus.

A *Sed contrà eſt, quod extrà de celebratione Miſſarũ dicitur*, Pernicioſus in tuis partibus inoleuit abuſus, videlicet, quòd in maiori quantitate de aqua in ſacrificio ponitur, quàm de vino, cùm ſecundum rationabilem conſuetudinem Eccleſiæ generalis, plus in ipſo ſit de vino, quàm de aqua ponendum.*

De cele. miſſ. c. cum Marth. Quæſiuiſti.

In lib. de his qui myſterijs initiantur, c. 9. à med. 10. 4. & habetur de cõſ. d. 2. c. 40.

Reſpondeo dicendum, quòd circa aquam adiunctam vino, ſicut Innocentius tertius dicit in quadam decretal. triplex eſt opinio. Quidam enim dicunt, quòd aqua adiũcta vino per ſe manet, vino conuerſo in ſanguinem. Sed hæc opinio ſtare non poteſt, quia in ſacramẽto altaris poſt conſecrationem nihil eſt, niſi corpus & ſanguis Chriſti; ſicut enim Ambroſius* dicit in libro de officijs, Ante benedictionẽ alia ſpecies nominatur, poſt benedictionem Corpus Chriſti ſignificatur, alioquin non tantùm adoraretur veneratione latriæ.* B *Et ideo alij dixerunt, quòd, ſicut vinum conuertitur in ſanguinem, ita aqua conuertitur in aquã, quæ de latere Chriſti fluxit. Sed nec hoc rationabiliter dici poteſt, quia ſecũdũ hoc, aqua ſeorſum conſecraretur à vino, ſicut vinũ à pane. Et ideo ſicut ipſe dicit, aliorum opinio probabilior eſt, qui dicunt, aquam conuerti in vinum & vinum in ſanguinem. Hoc autem fieri non poſſet, niſi adeò modicum apponeretur de aqua, quòd conuerteretur in vinum. Et ideo ſemper tutius eſt parum de aqua apponere, & præcipuè ſi vinum ſit debile, quia ſi tanta fieret appoſitio aquæ, vt ſolueretur ſpecies vini, non poſſet perfici ſacramentum. Vnde Iulius Papa reprehendit quoſdam, qui pannum lineũ muſto intinctũ per totum annum ſeruant, & in tempore ſacrificij, aqua partem eius lauant & ſic offerunt.*

Iulius I. ſcribendo Epiſc. per Ægyptum & habet. de conſe. d. 2. c.

C *Ad primum ergo dicendum, quòd ſufficit ad ſacramenti huius ſignificationem, quòd ſentiatur aqua cùm apponitur vino, non autem oportet, quòd ſit ſenſibilis poſt miſtionem.*

Ad ſecundum dicendum, quòd ſi aqua omnino apponeretur, totaliter excluderetur ſignificatio. Sed cũ aqua in vinum conuertitur, ſignificatur, quòd populus Chriſto incorporatur.

Ad tertium dicendum, quòd, ſi aqua ſupponeretur dolio, non ſufficeret ad ſignificationem huius ſacramenti. Sed oportet aquam vino apponi circa ipſam celebrationem ſacramenti.

De materia iſtorum articulorum diſputabimus ſtatim, textus enim diui Thomæ non indiget aliò Commentario.

DISPVTATIO XLV.

De materia calicis ſeu remota ex qua conficitur ſanguis Chriſti.

Vinũ vitis eſt neceſſaria materia huius ſacramenti.

Vinum eſſe alteram partem materiæ ex qua hoc ſacramentum confici debet, in ſuperioribus oſtenſum eſt, nunc ſolũ ſupereſt, vt de qualitate, ſeu ſpecie eius, & de puritate ſeu miſtione neceſſaria dicamus. Quoniam verò neceſſitas præcepti, quæ ad hunc vſum materiæ pertinet, valde eſt coniuncta cum neceſſitate ſacramenti, ideo de vtraque dicemus, ſicut in præcedentibus fecimus.

SECTIO I.

Vtrùm vinum vitis, ſeu ex vuis expreſſum ſit neceſſaria materia huius ſacramenti.

Omiſſis erroribus, quos in ſuperioribus ſatis tetigimus, primum omnium certum eſt, materiã huius ſacramenti, ſine qua ſanguis confici non poteſt, eſſe vinum vitis. In hac concluſione nulla eſt controuerſia, & colligitur ex facto Chriſti, adiuncta Eccleſiæ traditione. Quòd enim Chriſtus in hoc vino conſecrauerit, communis ſenſus & traditio eſt, & indicatur in illo verbo, *Non bibam à modo ex hoc genimine vitis*, quamuis enim diuerſas habeat expoſitiones, tamen ex illo ſatis colligitur, vinũ illius cœnæ fuiſſe vitis, addit autem Chriſtus, *Hoc facite*. Vnde in Concilio Aurelian. IV. cap. 4. dicitur non eſſe in calice offerendum aliud, quàm quod in mandatis ſacratiſſimis Chriſtus tradidit, quod explicans, dicit eſſe illud quod ex fructu vineæ naſcitur. Vnde in Cõc. Flor. expreſsè definitur, materiã eſſe vinum vitis, & in Canone 3. Apoſtolorum, prohibetur offerri ſicera, vel aliquid huiuſmodi loco vini, & in Concilio Altiſiod. cap. 9. non muſtum, neq; vllum aliud poculum, extra vinum. Et ratio reddi poteſt, quia ſolum hoc eſt ſimpliciter vinum, vt patet ex communi vſu omnium, præſertim Scripturæ, Gen. 9. *Non bibit vinũ, &c.* Lucæ ſeptimo, *Venit filius hominis. Et dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini.* Ponderat enim Cyprianus epi. 63. ſpecialiter ea loca, in quibus adumbratur hoc ſacramentũ, vt de oblatione panis & vini Melchiſedech, Geneſis 14. vbi nomine vini, ſine dubio, intelligitur vinum vitis. Vltimò ſunt congruentiæ. Prima, quia hoc vinum, eo quòd ſit calidum & humidum & aptum ad nutriendum, & augendum ſanguinem, eſt etiam aptum ad ſignificandum ſanguinem Chriſti, qui propterea nomine vini interdum ſignificatur in Scriptura, Geneſis 49. *Lauabit in vino ſtolã ſuam & in ſanguine vuæ pallium ſuum*, & Eſaiæ 63. *Quare ergo rubrum eſt veſtimentum tuum, & veſtimenta tua ſicut calcantium in torculari?* Secunda, quia vt inquit Alexã. C 2. Pædagog. cap. hoc vinum, ſimul eſt nutrimentum, & medicamentum, & lætificat cor hominis, & ideo aptiſſimum eſt ad effectum huius ſacramenti ſignificandum.

Conc. Aurel. — *Conc. Flor.* — *Cõc. Altiſiod.* — *S. Cyprian.* — *Geneſ. 14.* — *Geneſ. 49.* — *Eſaie 63.* — *Clem. Alex.*

Obiectio. — *Reſponſio. Ariſtotelis. Richardus. Soto.*

Dices hoc vinum poteſt eſſe multiplex, & ſpecie diuerſum, vt ſignificat Ariſtot. 4. Meteor. cap. 10. & patet in vino albo & nigro. Reſpondetur, Ariſtotelẽ exponi poſſe de diuerſitate accidentali, vt volũt Richard. diſt. 11. art. 3. quæſt. 5. ad 1. & Soto diſt. 9. q. 1. articulo 5. & eſt veriſimile, quia ſola illa differentia coloris non ſatis indicat ſubſtantialem diuerſitatem, cũ aliàs ſit maxima in effectibus, & aliis proprietatibus ſimilitudo, vt inter homines etiam videre licet. Secundò, etiam ſi ſit ſubſtantialis & eſſentialis diuerſitas ad rem Theologicam, non refert, ſatis eſt, D ſi abſolutè & ſimpliciter vinum ſit; ſecus verò eſt de aliis vinis pomorum, malorum granatorum, & ſimilibus, quæ nõ ſolùm ſpecie differunt à vino vitis, ſed quodammodo etiam genere, & non ſunt vina ſimpliciter, ſed ſecundùm quid, & idem iudicium eſt de omnibus aliis liquoribus, qui ex herbis aut aliis fructibus conficiuntur.

Succus vuarũ vt ſit materia Euchariſtiæ, eſſe debet maturus.

Secundò dicendum eſt, vt ſuccus ſeu liquor vuarum ſit ſufficiens materia, neceſſarium eſſe, vt ſit maturus & ex vuis expreſſis, atque in ſua ſubſtantia permanens. Ratio eſt, quia hæc ſunt neceſſaria, vt illud ſit vinum ſimpliciter.

1. Corollariũ.

Vnde fit primò agreſtam non eſſe materiam, vt D. Thom. & omnes docent, & habetur in miſſali Romano, in defectibus Miſſæ, & ratio eſt, quia non eſt E vinum, imò euidenter differt ab eo ſpecie phyſica, quantum ex effectibus & qualitatibus licet colligere; quidquid verò de hoc ſit, ſatis eſt, non eſſe materiam potabilem vel per modum vini, ſicut ſuprà proportionaliter de Miſſa dicebamus.

2. Corollariũ. Succus vuarũ non poteſt intra vuas conſecrari. Caietanus. Sotus. Richardus.

Vnde fit ſecundò, ſuccum vuarum priùs, quàm exprimatur, non eſſe materiã, nec poſſe in ipſis vuis conſecrari, ita Caiet. & Soto, qui hoc modo exponũt D. Thomam, & idem tenet Richardus d. 11. articul. 2. quæſt. 4. & 5. ratio eſſe poteſt, quia ille ſuccus, quamdiu eſt in vua, eſt continuus aliis partibus, vnde videtur ſpecie differre à muſto iã expreſſo. Sed hoc ſatis incertũ eſt, tum, quia, quidquid ſit de continuatione, tamen

ne, tamẽ ſicut ſanguis eſt in venis, ita idẽ ille liquor, qui poſtea eſt extra vuam, videtur priùs formaliter contineri intra illam, cuius ſignum eſt, quia licèt nõ exprimatur, nec comprimatur vua, ſed tantùm pungatur ſeu diuidatur folliculus vuæ, ſtatim diſtillat illum liquorem, qui iam tunc erit ſufficiens materia cõſecrationis. Alia ergo ratio reddi poteſt, quia quãdiu liquor eſt contentus in vua, non eſt per ſe præſens, vnde ſi dicatur, *hoc eſt*, vel, *hic eſt ſanguis*, in rigore per pronomen illud, non ſignificabitur liquor, ſed vua: ſed hæc etiam eſt difficilis ratio, quia ſi muſtum includatur in vaſe vndique clauſo, nihilominus eſt materia conſecrabilis, & mediante continente eſt ſufficienter præſens, poteſt per pronomen, *hoc*, deſignari. Reſponderi tamen poſſet, illud iam eſſe per ſe ſenſibile, & per accidens eſſe occultum, & similiter iam eſſe totum ſeparatum, quod propriiſſimè ſignari poteſt per modum totius, licèt in alio contineatur. At verò liquor clauſus in vua, ſemper eſt per modum partis, & per ſe latens, & quaſi inſenſibilis. Tertia ratio eſt, quia ille liquor pro illo ſtatu non eſt in forma potabili, & ideo nec eſt vinum, nec materia potus, quod eſt neceſſariũ in materia calicis ſeu ſanguinis, iuxta illud, *Bibite ex hoc omnes*. Et confirmatur, quia licèt miſtio aquæ nõ ſit de neceſſitate huius ſacramenti, tamen de neceſſitate materiæ calicis eſt, vt ſit apta ad hanc miſtionem, ſeu vt illi poſſit aqua miſceri: at verò liquor incluſus in vuis non eſt huiuſmodi. Quæ ratio traditur in cap. cùm omne, de Conſecratione, diſtinct. 2. ex Iulio Papa & Concil. Brachar. & Vvormacien. vbi talis cõſecratio prohibetur, ſicut prohibita fuerat in ſexta Synodo, Canone 28. Trullano, & habetur in capite, didicimus, eadem diſtinctione. Non deſunt tamen, qui ex prædicta ratione vltima, & ex dictis iuribus colligant, hanc materiam eſſe quidem prohibitam, non tamen omnino inualidam. Hæc verò ſententia nullo modo eſt probanda, quia reuera ille humor in vuis non eſt materia potabilis, ſed pars cibi cuiuſdam, & licèt prædicta iura expreſsè non dicant, hanc materiã eſſe inualidam, id tamen ſupponũt, & ideo reprehendunt nonnullos, qui illa vti volebant ad communicandũ populum. Imò in dicto Canone Trullano, non ſolùm vera conſecratio in vuis facta, ſed etiam cæremonialis quædam benedictio vuarum fieri prohibetur, aut diſtribui ſimul cũ Corpore Domini, quãuis permittatur, vt vuarum primitiæ in gratiarum actionem offerantur, & ſeparatim benedicantur, & conuenienti tempore diſtribuantur.

Conc. Brach. Vvormacien. 6. Synodus.

Muſtũ expreſſum ex vuis eſt ſufficiens materia non tamen conueniens.

Tertiò, ſequitur muſtum ex vuis maturis expreſſum, eſſe quidem in rigore ſufficientem materiam, non tamen conuenientem, donec ſit purum & ſatis concoctum. Ita diuus Thomas hîc, & omnes, vnde in capite, cùm omne crimen, de Conſecratione, diſtinctione ſecũda, dicitur, ſi neceſſe fuerit, poſſe botrum in calice exprimi, & aqua miſceri & ita confici. Ratio verò eſt, quia illud in ſubſtantia eſt vinum, licèt accidentaliter non omnino perfectum nec purum, quia nondum ſeparatus eſt aqueus humor, flos, & fæx, quæ per decoctionem vini ſecerni ſolẽt: vt latè Plinius libro 23. à principio. Vnde Ariſtoteles 4. Meteor. capite 10. muſtum vocat vinum recens, & Iſidorus libro 20. Etymol. cap. 3. dicit eſſe vinum è lacu ſtatim ſublatum. Vnde in Scriptura ſacra vinum ſolet appellari muſtum. Actor. 2. *muſto pleni ſunt iſti*, Iſa. 49. *Quaſi muſto ſanguine ſuo inebriabuntur*. Item ex effectu conſtat, quia muſtum eſt calidum, inebriat, & ab intrinſeco ac propria vi purificatur, & concoquitur, ſéq; ad perfectum ſtatũ reducit. Ergo ſignum eſt ſubſtantialiter eſſe vinum, quoad

Plinius. Ariſtoteles. S. Iſidorus.

A vſum verò reuera eſt materia potabilis, & interdum bibitur. Ergo nihil deeſt, quod ſit de ſubſtantia ſacramenti: nam illa permiſtio vel imperfectio, quam habet ante plenam decoctionem, ſufficit quidem, vt peccatum ſit in illo conficere, & quidem ex ſuo genere graue, tum propter Eccleſiæ conſuetudinem, tum propter indecentiam, & irreuerentiam, non tamen eſt ſimpliciter contra ſubſtantiam ſacramenti, quandoquidem præcipua ſubſtantia illius potus eſt vinum: ſicut, ſi perfectum vinum aliis rebus miſceatur, ſeu condiatur, dummodo ſubſtantia vini maneat, ſufficiens matèria erit, quamuis in illo conſecrare non liceat. Referunt verò aliqui, in nonnullis Eccleſiis eſſe conſuetudinem celebrandi aliquo die anni muſto ex vuis in calice expreſſo. Sed mihi de B tali conſuetudine non conſtat: & ſi alicubi eſſet, corrigenda eſſet & tollenda, exiſtimo tamen nullibi eſſe, præſertim ſi intelligatur ſolum illud muſtum aſſumi pro materia, ſed fortaſſe per modum cæremoniæ in calice habente perfectum vinum aliquæ vuæ exprimuntur, quod minus habet indecentiæ, quamquam vitandum etiam ſit.

Sed obiicies, quia muſtum non videtur eſſe materia potabilis, vnde inter homines regulariter ad hũc vſum non deſeruit. Reſpondetur, frequentiùs non bibi propter nimiam fortitudinem & impuritatem, per ſe tamen aptum eſſe ad potum. *Obiectio.*

Hìc verò dubitari poteſt de illo vino quod dicitur Lora, Hiſpanicè *aguapie*: quia illud non exprimi- *Dubium.*
C tur ex vuis, ſed poſtquam iam vuæ ſunt expreſſæ illis miſcetur aliqua quantitas aquæ, ex qua miſtione fit huiuſmodi vinum, vnde non videtur habere ſubſtantiam vini, ſed aliquam eius ſimilitudinem, vel qualitatem, atque ideo Plinius libro 4. capite 10. dicit non appellari iure vinum, & ita eſt reuera frequentius loquendo, hanc non eſſe materiam: non poteſt autem hoc generaliter definiri, quia variis modis fit huiuſmodi Lora, vt ibidem Plinius refert, ſed iudicandum de illo erit iuxta maiorem, vel minorem expreſſionem vuarum & quantitatem aquæ, ex quarum rerum miſtione hic liquor fit, vt dixi, ſemper tamen erit graue ſacrilegium in hac materia conficere, propter dubium & irreuerentiam. *Plinius.* *Solutio.*

Quartò ex dictis concluditur, acetum non eſſe ma- *Acetum non eſt materia Euchariſtiæ.*
D teriam huius ſacramenti, quia fit ex corruptione ſubſtantiali vini, vt ex effectibus colligi poteſt; & quia non poteſt iterum in ſpeciem vini redire, & ideo Ariſtoteles 8. metaphyſ. capit. 5. tex. 14. acetum comparat cadaueri, & hæc eſt ſententia ſancti Th. & Scolaſticorum ferè omnium: & habetur in miſſali Romano. Contrarium tamen ſentit gloſſa de conſecratione, diſtinctione 2. capite 2. & indicat Innocentius libro 4. capite 32. & fauet Iſidorus libro 20. Etymol. capite 3. vbi acetum numerat inter ſpecies vini. Sed ſi hæc ſententia intelligatur propriè de aceto omnino eſt falſa, & improbabilis, ſi verò exponatur cum D. Thoma de vino acido ſeu aceſcente, quod nondum formam ſubſtantialem amiſit, illud ſufficiens eſſet materia. Quamuis graue pecca- *Ariſtoteles. S. Thomas.*
E tum interdum poſſit eſſe in eo conficere, pro ratione dubij vel irreuerentiæ, vt rectè dicit diuus Thomas, & Alenſ. quæſtione 32. memb. 8. & per hæc iudicandum eſt de ſapa, quæ non eſt vinum reuera, cuius ſignum, inquit Ariſtot. 4. meteor. capite 9. & 10. eſt, quia non inebriat, vbi illam vocat vinum paſſum ſeu coctum. Adde propriè non eſſe materiam potabilem, ſed potiùs per modum cibi comeſtibilem. Denique ex his iudicandum etiam eſt de quocunq; alio vino corrupto ſeu cocto, ſemper n erit iniquum in huiuſmodi materia conſecrare. An verò ſit nulla conſe

conſecratio, ex ſignis corruptionis iudicandum eſt. Et idem iudicium eſt de omni alio vino, de cuius corruptione dubitari poſſit, propter nimiam aquæ, vel alterius rei miſtionem.

Vinum congelatum nõ eſſe materiam ſacramenti, qui teneant. Armilla. Ledeſma. Alanus.

Solùm dicendum ſupereſt de vino congelato, an ſufficiens materia ſit. Aliqui enim negant, vt Armilla, verbo, Euchar. num. 19. Ledeſma quæſtio. 15. art. 5. dub. 1. & Alanus lib. 1. de Euchar. cap. 11. Quam ſententiam nonnulli moderni ſequuntur; & duobus modis fundari poteſt. Primò, quia per huiuſmodi congelationem vinum ſubſtantialiter corrumpitur, cuius ſignum eſt, quia perdit colorem, ſaporem, & ſimiles qualitates; & iuxta hoc fundamentum dicendum conſequenter eſt, ſi vinum conſecratum congeletur, deſinere ibi eſſe ſanguinem Chriſti, & ſi vinum congelatum poſtea liqueſiat, non eſſe ſufficientem materiam; quia cùm corruptum fuerit, non poterit per ſolam liquefactionem redire. In quo certe non loquitur conſequenter Alanus dicens, eſſe quidem ſacrilegium in illo conſecrare, quamuis ſit verum vinum. Alio modo poteſt defendi hæc ſententia dicendo, in vino congelato manere quidem vini ſubſtantiam, & ideo, ſi liqueſiat eſſe ſufficientem materiam; tamen dum congelatum eſt, non eſſe aptum conſecrationi; quia non habet formam, & rationem potus; ſicut gelu aquæ, licèt ſubſtantialiter aqua ſit, non tamen poteſt eſſe materia Baptiſmi, quia non eſt aptum ad lauandum. Quid verò iuxta hoc fundamentum dicendum eſſet, de ſpecibus poſt conſecrationem congelatis, ſatis incertum eſt. Difficile enim eſt negare permanere ibi Chriſtum; tum quia tamdiu manet Chriſtus ſub ſpeciebus, quamdiu poſſet conſeruari ſubſtantia panis, & vini; tum etiam, quia, ſi poſtea liqueſiat, ibi aderit Chriſtus. In contrarium verò eſt, quia ſi ſub illis ſpeciebus poteſt Chriſtus manere, cur non poterit etiam conſecrari?

Syluest. Angelus. Sotus.

Secunda ſententia affirmat, eſſe materiam; tenet Syluest. Euchariſtia 2. q. 10. Angel. verbo Miſſa, num. 23. Soto d. 9. q. 1. art. 5. Et hæc ſententia mihi magis probatur: vt verò illam explicem, aduerto, aliud eſſe loqui de vino iam conſecrato, & poſtea congelato; vel de vino congelato ante conſecrationem, & rurſus illud conſiderari poteſt, vel in illo ſtatu, vel ſi iterum liqueſiat.

Vinum conſecratum, ſi cõgeletur, retinet conſecrationem.

Primò ergo ferè certum exiſtimo, vinum conſecratum, etiam ſi congeletur, retinere conſecrationem & ſanguinem Chriſti. Hoc videtur ſupponi in miſſali Romano, in defectibus miſſæ, vbi dicitur, ſi contingat in calice vinum conſecratum congelari, debere liqueſieri, & conſumi tanquam verum ſacramẽtum. Ratio verò eſt; quia reuera non eſt ſubſtãtialiter corruptum, cuius ſignum eſt, quia ſi poſtea liqueſiat, habet qualitates & effectus vini; eſt ergo vinum. Si autem fuiſſet corruptum, non poſſet per ſolam liquefactionem ad vini naturam redire. Et confirmatur à ſimili: nam oleum, quod non videtur eſſe minus calidum, quàm vinum, non corrumpitur per ſolam congelationem, vt eodem argumento conuinci videtur. Denique nullum eſt maius argumentum, quo oſtendatur, aquam non corrumpi congelatione. Addo vinum quamuis virtute ſit calidum, tamen formaliter non requirere tantum calorem, præſertim, quia congelatio, non tam ex frigiditate quàm ex ſiccitate prouenit: ſi ergo aqua cùm non ſit minus humida, quàm vinum, non corrumpitur propter illam ſiccitatem, cur dicetur corrumpi vinum?

Vinum congelatũ, ſi liqueſiat, poteſt cõſecrari.

Et ex hoc infertur ſecundò, ſi vinum congelatum ante conſecrationem poſtea liqueſiat, illud poſſe eſſe materiam conſecrationis. Hoc cenſeo ferè certum, vt

A patet ex dictis. Vnde addunt authores ſecundæ ſententiæ nullum eſſe peccatũ, in huiuſmodi vino conſecrare, quod eſt valde probabile, quia reuera nullum eſt dubium. Conſultius tamen exiſtimo non conſecrare in illo ſi fieri poteſt, vnde ſi contingat in miſſa inuenire congelatum vinum, ante conſecrationem, etiam poſt oblationem, optimum conſilium erit mutare, & iterum offerre, ac poſtea conſecrare.

Vinum congelatũ eſſe ſufficiẽtem materiam huius ſacramenti.

Vnde tertiò concludo, huiuſmodi vinum congelatum eſſe ſufficientem materiam. Probatur (præter rationem factam, inter referendam primam opinionẽ) quia illud eſt vinum vitis, & conſequenter per ſe eſt materia potabilis, accidentarium enim eſt, quòd ſub illa diſpoſitione potari non poſſit; ſatis verò eſt, quod
B ex ſe, & ab intrinſeco, habet naturam & formam potabilem, ad quam facilè & ab intrinſeco redigi poſſit, in quo multum differt à maſſa, quæ ex ſe reuera non eſt panis: propriè autem exemplum ſimile eſſet in pane iam cocto qui præ duritie comedi nõ poſſet, niſi mollefieret aliquo modo, qui nihilominus eſſet materia ſufficiens conſecrationis, quia retinet panis ſubſtantiam, & per ſe manducabilis eſt. Et confirmatur, ex differentia inter hoc ſacramentum, & Baptiſmum: nam hoc non conſiſtit in actuali vſu, ſed in materia conſecrata, & ideo ſatis eſt, quòd illa materia ſit vinum, licèt pro tunc non poſſet applicari, donec liqueſiat: at verò Baptiſmus conſiſtit in actuali vſu, & eius materia proxima eſt ablutio, ad quam non poteſt applicari gelu, niſi aliquo modo liqueſiat; & ideo,
C donec in eam formam redigatur, in qua poſſit lauare, non poteſt ad conficiendum Baptiſmum deſeruire. Adde, vinum congelatum, quamuis non omnino liqueſiat, ſi in minutiores partes redigatur, poſſe aliquo modo potari, & reuera habere effectum potus, & vini. Nihilominus tamen non credo licere huiuſmodi materiam conſecrare, propter dubium. Eſt enim contraria ſententia vtcumque probabilis.

SECTIO II.

Virùm neceſſe ſit aquam vino conſecrando miſcere.

1. Opinio.

D QVæſtio intelligi poteſt de neceſſitate ſacramenti & præcepti. Prima ergo ſententia aſſeruit miſtionem aquæ eſſe de neceſſitate ſacramenti, ita vt ſi merum vinum quis tentet cõſecrare, nihil efficiat, ita refert Bernard. epiſt. 96. & opinatur Armachanus, lib. 9. de quæſtionibus Armenorum, cap. 9. Fundamentum eſſe poteſt, quia illa materia, quam Chriſtus inſtituit, eſt de neceſſitate ſacramenti, ſed vinum aqua miſtum, eſt neceſſarium ex Chriſti inſtitutione; ergo eſt de neceſſitate ſacramenti. Minor probatur primò, quia inſtitutionem colligimus ex facto Chriſti. Inde enim ſuprà intulimus panis & vini neceſſitatem ac inſtitutionem, ſed Chriſtus confecit in vino aqua miſto, vt habet antiqua Eccleſiæ traditio. Iaco-

S. Bernard. Armachan.

E bus in liturgia, *ſimiliter* (inquit) *poſtquam cœnauit, accipiens calicem & permiſcens ex vino & aqua, &c.* ſimilia verba habet Baſil. in liturg. Clemens lib. 8. Conſtitut. cap. 12. aliàs 17. Irenæus lib. 4. cap. 57. vbi *temperamentum calicis* vocat, & lib. 5. cap. 2. vocat, *calicem miſtum.* Theodoretus dialog. 1. circa medium, *In myſteriorum* (inquit) *traditione corpus panem appellauit, & ſanguinem id quod in calice infuſum & commiſtum erat,* idem Damaſcen. lib. 4. cap. 14. Hieron. Marci 14. Aug. 4. de Trinit. c. 21. referens Cyprian. lib. 2. epiſt. 3. aliàs epiſt. 63. cuius ſanè verba difficilia ſunt; dicit enim, *contra diuinum mandatum & inſtitutionem fieri, ſi aqua vino non miſceatur,* & infrà ſubdit, *ita non poſſe*

S. Baſil. S. Clemens. S. Irenæus. S. Theodor. Damaſc. Hieron. Cyprian.

conſecrare vinum ſolum, ſicut neque aquam ſolam, ſed vtrumque miſtum. Denique in can.32.Trullan.& Concil. Aurelian.4.c.4.& Concil.African.c.4.& Concil. Carthag.III.cap.24.præcipitur, *vt in ſacramentis corporis & ſanguinis Domini nihil amplius offeratur, quàm quod ipſe Dominus tradidit, hoc eſt, panis, & vinum aqua miſtum.*

6.Synodus. Conc.Aurel. Africanum. Carthag.

2.Sententia. Secunda ſententia extremè contraria negat, aquā eſſe miſcendam vino, atque adeò non ſolùm non eſſe neceſſarium, verùm etiam neque conueniens, neque fortaſſe licitum. Hunc errorem tribuunt Græcis graues authores, Gloſſa ordin. 1.Corinth.11. Innocent.lib.4. de hoc myſterio, cap. 22. Gabr. lect.35. in cano. Durand. diſtinct.11.q 5. Guid. Carmel. lib. de hæreſibus. Caſtro eodem lib. hæreſ.7. Prateol. verbo, Græci, Soto diſt.9.q.1. art.6. & Alanus lib.1. de Euchar. c.13. vbi refert ex Nicol. Cauaſil. in expoſit. Liturg. aliquos Græcos ſolitos eſſe non ante, ſed poſt conſecrationē, aquam calidam vino miſcere. Ego verò apud illum in eo lib. cap.8. lego conſuetudinem Græcorum eſſe, ante verba conſecrationis infundere in ſacrum calicem vinum, & aquam, dicendo illa verba, *Et ſtatim exiuit ſanguis & aqua*, prout habentur in Liturgia Chryſoſtomi. Aliam autem conſuetudinem de miſtione aquæ calidæ refert in c.37. tanquam cæremoniam quandam, quæ fieri ſolebat in vſu, ſeu communicatione Euchariſtiæ, ad ſignificandum Spiritus ſancti effectum, qui per illam datur; non ergo videntur Græci hanc miſtionē omiſiſſe. Vnde Theoph. Græcus, Ioan.10.circa finē, hunc errorem tribuit Armenis. Idem Niceph.lib.1.cap.53. dicit, Armenos non miſcere aquam, vt ſignificent, Chriſtum vnius tantùm eſſe naturæ. At verò Græcos illam miſcere, propter duarum naturarum ſignificationem. Itaque non videtur dubium, quin Græci aquam vino miſceant, vt etiā ex dicto can.32. Trullano, & Græcis Patribus allegatis, & ſtatim citandis, ac denique ex Cōcil.Florent.in decreto Eugenij certiſſimum eſt; corrigendi ergo ſunt dicti authores, proprium enim errorem Armenorum Græcis ſimpliciter tribuerūt, vt bene hîc Caiet.notauit. Ad hūc verò errorem acceſſit Caluinus, ſolùm quia non eſt in Euangelio expreſſum, aquam vino eſſe miſcendā. Lutherus verò in formula miſſæ, *Nondum* (inquit) *mecum conſtitui miſcenda ne ſit aqua vino*, vt refert Sander.lib 7.viſib.Monarch.anno 1549. Fundamentum eſſe poteſt, quia aqua non eſt de neceſſitate ſacramenti, cum materia autē ſacramenti nihil miſcendum eſt, quod materia non ſit, & præſertim in hoc ſacramento, vbi materia conuerti debet in ſanguinem Chriſti.

Innocent. Gabriel. Durandus. Guido. Caſtro. Prateol. Sotus. Alanus. Nic.Cauaſil. Theoph. Niceph. Conc.Flor. Sanderus.

Sine aqua poteſt aliquis de facto conſecrare. Dicendum verò eſt primò, hanc miſtionem non eſſe ita de neceſſitate ſacramenti, quin ſi aliquis tentet conſecrare in ſolo vino, verè conficiat, & conuertat illud in ſanguinem Chriſti. Eſt certa & communis concluſio D.Thomæ hîc, & omnium Theologorum cum Mag. diſt.11. Alenſ.q.32. memb.5. art.2.& memb.6 Innocent. lib 4. cap.32.& in eam inclinat Bernard.ſuprà. Et colligitur primò ex Concil.Trident tota ſeſſio.13. vbi agēs de hoc ſacramento nihil prorſus de aquæ miſtione dixit; poſtea verò ſeſſio.22.agens de ſacrificio ſolùm dixit, Eccleſiam, hanc miſtionem præcepiſſe; indicans eam non eſſe de neceſſitate ſacramenti, ſed eſſe ritum quendam ad cæremoniam ſacrificij Miſſæ. Fauet etiam Concilium Florent.in quo primùm ſimpliciter dicitur, materiam eſſe panem, & vinum de vite, poſtea verò ſubiungitur. *Cui, ſcilicet, vino aqua ante conſecrationem miſceri debet.* In quo dicendi modo, ſatis ſignificat, hanc cæremoniam non pertinere ad ipſam ſubſtantiam materiæ ſacramenti, & ideo poſtea præcepit, vt Armeni ſeſe cum vniuerſo orbe conforment: vnde non eos reprehendit, ac ſi nihil conficiant, ſed ſolùm, quia ab vniuerſali conſuetudine diſcordent, & hoc modo interpretatur etiam D. Thom. hîc quoddam dictum Cypriani, in citata epiſt. vbi dicit, *eis, qui ſine miſtione aquæ interdum confecerunt, poſſe veniam concedi, quia ex ignorantia fecerunt.* Quibus verbis indicat, eos, quidem cōfeciſſe, & verè ſacrificaſſe, & ex ignorantia à culpa excuſari. Vnde ibidem ſubdit, *ſi vinum ſine aqua conſecretur, incipere ſanguinem Chriſti eſſe ſine nobis*, id eſt, ſine ſignificatione noſtræ ſanctificationis; incipit ergo ibi eſſe ſanguis Chriſti. Ratio verò à priori eſt; quia Chriſtus Dominus non inſtituit hanc cæremoniam, vt eſſentialem: hoc autem ex Eccleſiæ traditione, & authoritate habemus, quæ ſimpliciter docet, vinum eſſe materiam ſufficientem. Vnde in Euangelio, vini tantùm fit mentio in illis verbis, *Non bibam à modo de hoc genimine vitis:* ſed vinum purum eſt ſimpliciter vinum; ergo in rigore eſt ſufficiens materia: ergo miſtio aquæ abſolute non eſt de neceſſitate ſacramenti: & hoc magis ex 3. concluſione conſtabit. Præterea congruentia D.Thom. eſt optima; quia miſtio aquæ non ſignificat Chriſtum vel ſanguinē eius, qui eſt potiſſima res huius ſacramenti, quæ ex materia fit virtute formæ, ſed ſignificat effectum, qui fit in ſuſcipiente per vſum huius ſacramenti, ſcil.ſanctificationem fidelium, vt Cyprian. dixit: ſicut ergo vſus, & effectus conſequens illum, eſt quid poſterius hoc ſacramento, quod in facto eſſe conſiſtit, ita miſtio aquæ, quæ illum ſignificat, eſſentialis non eſt.

Magiſter. Alenſis. Innocen. S.Bernard. Conc.Trid. Florent.

Obiectio. Dices, etiam ſignificat hæc miſtio aquam, quæ de latere Chriſti exiuit, quod videtur pertinere ad primariam ſignificationem huius ſacramenti. Et confirmatur: nam Cyprianus inquit, ſi vinum ſine aqua conſecretur, ſignificari Chriſtum eſſe ſine nobis, aut nos ſine Chriſto; efficitur ergo falſa ſignificatio ſacramenti, quod eſt contra ſubſtantiam eius. *S.Cyprian.* *Solutio.* Reſpondetur, illam ſignificationem non eſſe eſſentialem; quia neque illa aqua naturalis, quæ exiuit de latere Chriſti, erat ſimpliciter neceſſaria in corpore, vel in ſanguine eius, neque nunc in calice efficitur ex vi verborum illa aqua, quæ exiuit de latere Chriſti, ſed ſolùm ſanguis, vt patet ex verbis formæ, *Hic eſt calix ſanguinis mei.* Ad Cyprianum verò reſpondetur, aliud eſſe ſignificare vnum eſſe ſine alio, aliud verò ſignificare vnum, non ſignificando aliud: illud prius poteſt ſignificationem efficere falſam; hoc verò poſterius per ſe non reddit ſignificationem falſam, ſed aliquā omittit; & ita eſt in præſenti: nam, qui conſecraret vinum ſine aqua, non ſignificaret, poſſe nos ſaluari ſine Chriſto, aut Chriſtum nō effudiſſe ſanguinem ſuum pro nobis; ſed ſignificaret, ibi eſſe ſanguinem Chriſti, aliam ſignificationem omittendo. Secus verò eſſet, ſi quis tētaret conficere in ſola aqua: nam ille ſignificaret, vt Cyprianus ait, *nos incipere eſſe ſine Chriſto*, id eſt, ſanctificari ſine ſanguine Chriſti. Aliter autem dicitur in ſacramēto eſſe ſanguis Chriſti, & aliter dicimur nos ibi eſſe: ille realiter per conuerſionem vini in ipſum; nos tantùm ſignificatione per miſtionem aquæ. Et ideo contra ſubſtantiam ſacramenti eſt, ſignificare nos ibi eſſe ſine ſanguine Chriſti, non verò ſignificare ſanguinem, non ſignificando nos.

2.Concluſio. Conc.Trull. Florent. Trident. Carthag. Aurelian. African. VVormac. Triburienſ. Bracharenſ.

Dico ſecundò, quamuis aqua non ſit de neceſſitate ſacramenti, nihilominus conueniens fuiſſe eam vino miſceri ante conſecrationem. Concluſio eſt de fide, vt conſtat ex Conc.Trullano, Florentino, Trident.& Carthag.Aurelian. & Africano ſuprà citatis, & ex VVormacienſ.cap.4.Tribur.c.19. Brachar. III. cap.

cap. 1.& ex cap.in quadam,& cap. cùm Marthæ, de Celebratione miſſarum,& ex Iulio I. capite, cùm omne crimen,de Conſecrat.diſt. 2.vbi alia decreta referuntur,& ex Alexandro I.epiſt.1.decret. Ac denique hoc ipſum ex vniuerſali totius Eccleſiæ conſuetudine & traditione habetur, quæ Eccleſiæ conſuetudo & traditio potiſſimum eſt huius veritatis fundamentum:eámque præter dicta omnia, oſtendunt (*S.Iuſtinus.*) Iuſtinus martyr apologia 2.pro Chriſtianis, circa finem, vbi proponit antiquum Chriſtianorum ſacrificandi ritum. (*S.Ambroſ.*) Ambroſius lib.4.de ſacram.cap.4.circa finem. (*S.Iſidor.*) Iſidor.lib.1.de offic.Eccleſiaſt. cap.18. (*S.Auguſt.*) Auguſtinus tractat.120.in Ioannem, vbi agens de aqua, quæ de latere Chriſti Domini exiuit,inquit, *Aqua illa ſalutare temperat poculum,aqua illa & lauacrum præſtat & potum.* Optimè (*Paſchaſ.*) Paſchaſ.libro de myſterio ſanguinis & corporis Chriſti, cap.4. & 11. (*Beda.*) Beda Marci 14. & Luc.22. (*Anſelmus.*) Anſelmus Matthæi 26. (*S.Bernard.*) Bernardus epiſt.69. (*Germanus.*) German. Conſtantinop. in Theoria rerum Eccleſiaſticarum, non longè à principio. (*Samonas.*) Samonas Gazenſis Epiſc. in dialogo cum Achmet. Saraceno, citatur denique (*Greg.Niſſ.*) Gregor. Niſſen. oratione magna catechetica, cap.27. cuius pars eſt apud Euthymium, 2.par.Panopliæ, tit.21. Rationes ſeu congruentiæ ſunt huiuſmodi. Prima, quia Chriſtus Dominus ita feciſſe creditur;vt patet ex D.Cypriano ſuprà,de qua congruentia plura ſtatim dicemus. Secunda, ad repræſentandum aquam,& ſanguinem, quæ de latere Chriſti exiuerunt,& Alexand.Papa,& Auguſt.ſuprà, & habetur in cap.1.de conſecr.d.2.Tertia, ad ſignificandum effectum huius ſacramenti, qui eſt vnio Eccleſiæ cum Chriſto, quia per aquas ſolent populi ſignificari, (*Apoc.17.*) Apocal.17. Quæ ratio eſt etiam Cypriani ſuprà, & has omnes attigit Concilium Trident. ſeſſione 22.cap.7. Quartam addit hîc D. Thomas ex Ambroſio lib.5.de ſacramen.cap.1. ad ſignificãdam gratiam,quæ eſt aqua ſaliens in vitam æternã.Quinta eſſe poteſt, quia per aquam & vinum duplex natura Chriſti ſignificatur; quam tetigit Nicephorus ſuprà,& ea vtitur (*Guilel. Dur.*) Guilel.Durand. lib.4. Rationalis, cap.30. Neque eſt omnino reiicienda, eo quòd vinum ſanguinem ſignificet. Nihil enim obſtat, quin ſimul poſſit ad diuinitatem ſignificandam adaptari; quod vt retulimus, factum eſt à Græcis, ad errorem Armenorum confutandum. Sexta, quia hoc ſacramentum dari debuit ſub ſpecie cibi & potus, prout ſunt in communi vſu: potus autem communis ac temperatus non eſt tantùm vinum, ſed etiam aqua; ſumitur ex (*Greg. Niſſ.*) Greg.Niſſ.ſuprà, (*Clem. Alex.*) Clemente Alexand. lib. 1.Pædagog.cap.2. & eſt accommodatè intelligenda, ne nimium probet. Nam etiam vinum purum poteſt eſſe potus communis, & ideo aqua non eſt ſimpliciter neceſſaria; habet tamen congruitatem aliquam. Notat denique Cyprianus ſuprà propter hanc miſtionem præfiguratum eſſe hoc myſterium, tum in vino, quod Melchiſedech obtulit, tum in aqua, quæ ex petra fluxit.

(*3.Concluſio.*) Dico tertiò,hanc miſtionem non ſolùm eſſe conuenientem & licitam, ſed etiam neceſſariam neceſſitate præcepti,licèt non ſacramenti.Eſt concluſio certa de fide ex Concilio Florentino, & Tridentino ſuprà,& ex aliis omnibus ſuprà allegatis.Vt autem hęc concluſio à priori & radicitus explicetur, tria dubia circa illam breuiter explicanda ſunt.

(*Dub.1.*) Primum eſt,an hoc præceptum ſit iuris diuini, an humani,graues n.authores cẽſent eſſe de iure diuino. (*Alenſis.*) Alenſ.ſuprà, (*Hoſius.*) Hoſius in confeſſ.c.14. in initio, & (*Caſtro.*) Caſtro verbo, Euchariſtia, hæreſ.7. cui ſententiæ multum fauet (*S.Cypr.*) Cyprian.ſuprà,quę abſolutè vocat hoc *diuinum mandatum*, (*Conc. Afric. Aurel.*) Concilium Afric.& Aurelian.quæ vocant *ſacratiſſimum mandatum, & Saluatoris inſtitutionem.* (*Carthag. Trullan.*) Conc.Carthag.& Trullan.quæ vocant, *diuinam Chriſti traditionem.* Et adiungi poteſt coniectura,quia,niſi Chriſtus præcepiſſet, non eſſet auſa Eccleſia miſcere aliquid materiæ ſacramenti, quod ad perfectionem ſacramenti non ſpectat. In nullo enim ſacramento hoc feciſſe legimus.

Nihilominus contraria ſententia, ſcil. hoc præceptum eſſe humanum, eſt communis Doctorum in 4. d.11. (*Scotus.*) Scot.q.7.in fine, (*Durand.*) Durand.q.5. (*Sotus.*) Soto d.9.q. 1. art. 9.paulo ante ſolutionem argumentorum. (*Ledeſma.*) Ledeſma quæſt.15.art.7. (*Gabriel.*) Gabr.lect.35.in can. (*Guil.Durand.*) Guil.ſup. & fauet multum (*Conc.Trid.*) Tridentinum dicens, hoc eſſe ab Eccleſia præceptum. Nam licèt reſponderi poſſet, eſſe ſimul ab Eccleſia,& à Chriſto præceptum, & Concilium dixiſſe,quod certius eſt,non tamẽ negaſſe aliud, aut excluſiſſe:nihilominus tamen ille modus loquendi non ſolet vſurpari in rebus, quæ ſunt iure diuino præceptæ. Adiungi etiam poteſt (*Florent.*) Florentin quod non reprehendit Armenos omittentes miſtionem hanc, eo quòd agerent contra diuinum præceptum, ſed quod à communi Eccleſiæ conſuetudine diſſentirent. Vnde tota ratio huius præcepti videtur in hac conſuetudine poni. Denique Alex.Papa,& (*Conc. Tribur.*) Concil. Tribur.c.19.ſolùm dicunt,hoc eſſe traditum à Patribus. Vltimò adiungi poteſt coniectura, quia ſi hoc eſſet diuinum præceptum, vix poſſet reddi ratio, cur hoc non ſit de neceſſitate ſacramenti:quia hæc neceſſitas ſolùm oritur ex inſtitutione & præcepto Chriſti.Vnde in omnibus aliis materiis ſacramentorum, quidquid ex inſtitutione & præcepto Chriſti neceſſarium eſt,eſt etiam de neceſſitate ſacramenti. Et hæc poſterior ſententia ſequenda videtur. Ex qua conſequenter ſequitur, hoc præceptum eſſe per Eccleſiam diſpenſabile.Imò addit Ledeſma ſuprà, vrgente neceſſitate, poſſe etiam ſine diſpenſatione hanc miſtionem omitti. Quod mihi non probatur, quia res eſt grauior multo,quàm conſecrare cum veſtibus ſacris, vt ſuprà ſæpe in ſimilibus dixi.Quod autem ſummus Pontifex diſpenſare poſſit ſimpliciter, probabilius eſt; practicè verò exiſtimo, vix poſſe occurrere occaſionem,& cauſam rationabilem, vt talis diſpenſatio licitè concedatur. Quia hæc miſtio eſt res facillima,& quæ vbique ac ſemper ſine inconuenienti fieri poteſt. Quid verò dicendum ſit ad fundamenta prioris ſententiæ,ex ſequentibus dubiis patebit.

(*Dub.2.*) Secundum dubium eſt, à quo fuerit hoc præceptum traditum, quidam enim exiſtimant, Alexandrum I.hunc ritum inſtituiſſe,& præcepiſſe: vnde in vita eius, quam etiam legit breuiarium Romanum, dicitur iuſſiſſe aquam vino miſceri, propter aquam & ſanguinem,quæ de latere Chriſti fluxerunt. Et ita tenet Guilelm. Durand.ſuprà, & Sotus citat in eandem ſententiam Armachan. Sed non rectè, vt exiſtimo. Nam cùm ille docuerit hoc eſſe de neceſſitate ſacramenti,neceſſariò dicere debuit eſſe Chriſti inſtitutionem. (*Reſponſio.*) Verior tamen ſententia eſt,non fuiſſe Alexandrum huius præcepti authorem, ſed à temporibus Apoſtolorum hoc præceptum manaſſe. Veriſimile quidem eſt,Alexandrum fuiſſe primum,qui tradidit ſcriptum hoc præceptum; ante ipſum tamen traditione & vſu habebatur in Eccleſia,vt ex liturgia Iacobi,& ex dicto canone 32.Trullan.ex Tridentino, ex ipſo denique Alexandro apertè colligitur: dicit enim ſe *tradere, quod à Patribus acceperat*, & in aliis locis dicitur,Romanam Eccleſiam hoc ab Apoſtolis didiciſſe,ac perpetuò obſeruaſſe.

(*Dubium 3.*) Tertium dubium eſt, an Chriſtus Dominus conſecrauerit in puro vino, vel aqua miſto. (*Durand.*) Duran.enim q.5.rem exiſtimat incertam eſſe; (*VValdenſ.*) VValdenſis autem lib.

lib.de ſacramentalibus tom.3. c.32. defendit, Chri- A ſtum in puro vino abſque miſtione aquæ conſecraſſe, & citat Chryſoſtomum hom.83.in Matth.non tamen fideliter; ibi enim Chryſoſt. diſputat contra Aquarios, & vt probet vinum eſſe neceſſarium, contendit, Chriſtum in vino conſecraſſe. An verò illud fuerit miſtum, vel purum, nihil dicit. Et ita expoſuerunt Patres Concilij Trullani in can.ſuprà citato, hūc locum Chryſoſtomi, citat deinde VValdenſis Ambroſium Luc 9. in quo nihil inuenio. Affert præterea Hieronymum Marci 14. qui potiùs dicit contrariū. Refert denique Auguſtinum ſeu authorem libri de Eccl. dog. c.75. qui non negat Chriſtum adhibuiſſe aquam, ſed tacito illo facto Chriſti, refert hanc conſuetudinem miſcendi aquam vino ad Chriſti paſſio- B nem; ſcilicet, quia aqua ex latere eius cum ſanguine manauit. Vnde ab authoritate negatiua videtur inſinuare, Chriſtum non adhibuiſſe aquam; quia ſi hoc exemplum agnoſceret, ex illo potiùs conſuetudinem Eccleſiæ probaret, & hoc modo citari poſſunt pro hac ſententia Alexander Papa in citata epiſt. & Innoc.III.in cap.in quadam, de Celebratione miſſarū, & propter hanc rationem tenuit hanc ſententiam Paſchaſ.lib.de corpore & ſang.Chriſti, c.11. & Raban.lib eiuſdem tituli, cap.28.

Chryſoſt. *Ambroſ.* *Hieron.* *Auguſt.* *Paſchaſ.* *Rabanus.*

Verior tamen, & ferè certa ſententia eſt, Chriſtum conſecraſſe in vino aqua miſto; ita enim docent antiquiſſimi Patres, quibus in hac re fides adhibenda eſt: Iacobus in Liturg. Clemens lib.8. conſtitut. cap.13. aliàs 17. Irenæus, Cyprian. & alij ſuprà allegati, & C conſentiunt ferè omnes Scholaſtici, & multum inclinauit in hanc ſententiam Conc. Trid. & ad illam accommodari ſolent in ſenſu ſaltem ſpirituali verba illa, Prouerb. 9. *Sapientia ædificauit ſibi domum, miſcuit vinum.* Quæ etiam intellexit ita Hebræus Rabbi Samuel, opuſc. de aduentu Meſſiæ, cap.20. in tom.5. Biblioth.& Hieronym.de quæſtionibus Hebraic.circa lib.1.Paralip.cap.11.dicit, figuram huius myſterij fuiſſe, quòd vinum aqua miſtum in ſacrificium Domino offerebatur. Ratio reddi poteſt, quia dicebat Chriſtum vti potu temperatiſſimo, atque adeò vino miſto. Hanc rationem reddit Hugo Ætherianus, lib. 2. contra Græcos, cap.16. Sed Scholaſticis non eſt probata, aliàs poſſet etiam inferri, æqualem vel maiorem partem miſcuiſſe aquæ: tum etiam, quia nihil D ad rationem temperantiæ pertinebat, vt in tam modico potu, quia non propter corporis refectionem, ſed propter myſterium ſumebatur, aqua adiungeretur. Igitur præter voluntatem Chriſti, ſi humanam rationem reddere velimus, non eſt alia, niſi quia fortaſſe voluit vti vino, prout erat in communi vſu, ſeu prout erat in menſa. Verior tamen eſt ratio myſtica ſumpta ex ſignificatione. Nam omnes rationes, quæ nunc mouēt Eccleſiam, multo magis potuerūt Chriſtum mouere. Nec tamen inde fit, hoc eſſe de neceſſitate ſacramenti, quia non omnia, quæ Chriſtus in cœna fecit, hanc neceſſitatem habent; imò nec neceſſitatem præcepti diuini, vt conſtat de pane azymo E & aliis ſimilibus. Hinc verò rectè intelligitur, optima ratione potuiſſe Eccleſiam imitari Chriſtum in hoc facto, etiam ſi ad neceſſitatem ſacramenti non pertineat; & iuxta hanc ſententiam explicari poſſunt Patres, qui hanc vocant Chriſti traditionem & inſtitutionem; quia ſcil.ab illius facto & exemplo duxit originem, tanquam à cauſa (vt ita dicam) exemplari, & ab aqua, quæ ex latere eius manauit, tanquam à cauſa (vt ita dicam) finali. Quia illud myſterium per hanc miſtionem repræſentatur, & hoc modo omnia commode expediuntur & conciliantur: nam Patres, qui vnam reddunt cauſam, aliam non excludunt.

Reſponſio. *Chriſtus conſecrauit in vino aqua mixto.* *Iacobus.* *Clemens.* *Irenæus.* *Cyprian.* *Prouerb. 9.* *Rabbi Sam.* *Hieron.*

SECTIO III.

Quæ circumſtantiæ ſeruandæ ſint in aqua vino miſcenda.

QVatuor inquiri hoc loco poſſunt. Primum, de qualitate ſeu natura aquæ miſcendæ. Secundum, de quantitate. Tertium, de tempore. Quartum denique addi poteſt perſona, à qua miſcenda eſt.

Primò igitur certum eſt, illam aquam debere eſſe naturalem ſeu elementarem: ita D. Thom. hîc, artic.7. ad 3. Alenſ.3. part. quæſtio.32. in 5.artic.1. Gabr. lect. 35. in Canon. cæteri Theologi, diſtinctione 11. Rationes ſunt. Prima, Eccleſiæ traditio & conſuetudo: ſecunda, quia Chriſtus hanc aquam miſcuit vino, quod conſecrauit: tertia, quia hæc ſola eſt accommodata ad ſignificationem; tum quia, cùm Scriptura dicit aquarum nomine ſignificari populos, planè intelligit de naturalibus aquis tum maximè, quia aqua, quæ de latere Chriſti exiuit, fuit vera & naturalis, & vox ipſa, qua Euangeliſta vſus eſt, in proprietate ſignificat, & definitur in capit. in quadam, de Celebrat. miſſ. Vnde fit, eo modo eſſe neceſſariam aquam naturalem, quo miſtio neceſſaria eſt, ſcilicet neceſſitate præcepti, non ſacramenti. Quia verò opinaretur miſtionem aquæ eſſe de neceſſitate ſacramenti, conſequenter dicere teneretur, naturalem aquam eſſe eodem modo neceſſariam, quia rationes ſunt eædem. Addendum verò eſt, ſi quis ſimul cum naturali aqua adiungeret roſaceam, vel aliquam ſimilem, in parua quantitate, in primis, in omni ſententia, illum nihilominus confecturum ſacramentum, quia habet veram ac neceſſariam materiam. Deinde non peccaturum contra affirmatiuum præceptum de aqua miſcenda, quia hoc non omittit. Tandem, peccaturum grauiter contra negatiuum præceptum, non miſcendi aliquid in materiis ſacramentorum, præter Chriſti inſtitutionem, & conſuetudinem Eccleſiæ. Et ex his iudicandum eſt de qualitate accidentali aquæ, vt quòd ſit calida aut frigida, pura, &c. in his enim ſeruanda eſt reuerentia ſacramenti, & ordinaria conſuetudo Eccleſiæ, & nullus nouus ritus introducendus.

Naturalis eſſe debet aqua quæ miſcetur in ſacramēto Euchariſtiæ. *Gabriel.*

Secundò, quoad quātitatem, docent omnes Theologi debere miſceri in parua quantitate, ſeruata proportione ad quantitatem vini; quæ verò debeat eſſe hæc proportio, non eodem modo, nec facilè explicatur. Vnum verò eſt certiſſimum, aquam non debere eſſe tantam, vt poſſit corrumpere vinum, aliàs deficere poſſet materia neceſſaria. Vnde etiam fit, non debere apponi in maiori quātitate, quàm vinum, vt habetur in c.pernicioſus, de Celebrat.miſſar. Et ſimiliter eſt certum, non debere eſſe æqualem; quia licèt in huiuſmodi miſtionibus ſi aliquid vini conſeruetur, probabile ſit conſecrationem eſſe validam, tamen ille modus miſcendi aquam, & conſecrandi materiam eſt indebitus, & præter vſum Eccleſiæ, & interdum poteſt reddere materiam, vel nullam, vel dubiam: oportet ergo, vt aqua ſit in minori quantitate quàm vinum; in quanta verò proportione debeat eſſe minor quantitas, vix poteſt definiri: nam licèt in Concilio Triburienſi, cap.19. dicatur, *Duæ partes ſint vini, tertia aquæ, quia maior eſt maieſtas ſanguinis Chriſti*, tamen Concilium Florentinum dicit, miſcendum eſſe *paululum aquæ, & aquam modiciſſimam*, quibus verbis multo minorem quantitatem indicat. Et hoc etiam videtur Eccleſiæ vſus docere; nec poteſt certior regula præſcribi, quàm vt ſit

Parua quantitas aquæ debet miſceri. *Conc. Tribu.* *Florent.*

aqua

aqua in modiciſſima quantitate. Et ratio adiungi poteſt, quia certum eſt, quálibet guttulam aquæ, dummodo ſatis ſenſibilis ſit, eſſe ſufficientem, quia illa eſt vera aqua ſenſibilis, & ad ſignificationem ſufficit. Aliunde verò, quo fuerit minor quantitas, eo certius erit, non poſſe corrumpere vinum, ſed potiùs è conuerſo ipſum facilè poſſe conuerti in vinum, quod fortaſſe neceſſarium eſt, vt debito, & conuenienti modo fiat hæc miſtio. Propter quod Guilelmus Durandus, libro quarto ſui Rationalis, cap. 30. arbitrio prudentis Sacerdotis hoc relinquit, dummodo aqua à vino abſorberi poſſit, ſed hoc pendet ex dicendis ſectione ſequente, vbi de illo decreto Concilij Triburienſis plura dicemus.

Guilel. Dur.

Obiectio. Sed dicet aliquis, non eſſe veriſimile, Chriſtum hoc modo miſcuiſſe aquam, ſed prout ad temperandum potum vſualem communiter adhiberi ſolet.

Solutio. Reſpondetur, hoc rectè ſolui ex his, quæ ſuprà dixi; Chriſtum non inſtituiſſe hoc ſacramentum inter cœnandum cœna vſuali, ac ſi rem communem & vulgarem ageret, ſed ante inchoatam illam, ſingulari attentione, & reuerentia, prout myſterium poſtulabat. Vnde fit, non oportuiſſe, vt vteretur in myſterio vino miſto, modo vſuali, ſed modo myſtico, prout nunc in ſacrificio fit. Et hoc modo intelligendi ſunt Patres, quando vocant hunc calicem miſtum, ſeu dilutum & temperatum aqua; loquuntur enim de myſtica & ſignificatiua miſtione.

Miſtio aquæ debet fieri tẽpore ſacrificij. Tertiò, quod ad tempus attinet, certum eſt primò, faciendam eſſe hanc miſtionem tempore ſacrificij, & in ipſo ſacro calice: itaque non ſat erit, quòd domi, vel in dolio fiat; quia illa non eſſet ſacra cæremonia, nec ſacram haberet ſignificationem. Ita D. Thomas hîc ad 3. dicens, debere fieri miſtionem in ipſa celebratione ſacramenti, idem ferè Alenſis 4. p. q. 32. memb. 5. art. 2. in fine, vbi inquit, grauiter peccare eum, qui miſcet aquam antequam myſteria vel præparatio ad ea inchoentur. Gabr. etiam diſtinct. 11. q. 2. dub. 4 Richard. art. 3. q. 6. qui aduertit aquam debere infundi in calice iam habente vinum, ad conſecrationem deputatum ex intentione miniſtri: idem Syluest. verbo Euchariſt. primo. Rurſus, vt minimum, neceſſe eſt fieri miſtionem hanc ante calicis oblationem; ita enim habet vniuerſalis Eccleſiæ vſus, & grauiter peccaret, qui voluntariè hoc omitteret. Si tamen ex negligentia accidat, & ante conſecrationem aduertatur, ſtatim adhiberi debet. Si verò facta iam ſit conſecratio, omittenda eſt miſtio. Quia iam ceſſauit ratio, & tempus præcepti, & ſignificationis. Nec eſt iam aqua ſanguini Domini miſcenda. De toto autem tempore à principio miſſæ, vſque ad oblationem, nulla eſt præcepti neceſſitas. Soto & Syluester magis probare videntur, quod in initio miſſæ fiat, quia eſt maior mora temporis, vt aqua in vinum conuertatur. Alenſis verò dicit in miſſis ſolennibus fieri poſt Euangelium; in priuatis verò ſolere antea fieri. Contrarium autem à multis ſeruatur, ſcilicet, vt in priuatis miſſis fiat poſt Euangelium, in ſolennibus autem antea. In miſſali tamen Romano dicitur fieri debere poſt Euangelium, facta hoſtiæ oblatione: & hic modus eſt ſatis tutus, & ſufficiens. Denique in hoc, qui ſecutus fuerit ſuæ Eccleſiæ conſuetudinem, non errabit.

Alenſ. *Gabriel. Richard.* *Syluest.* *Et ante calicis oblationẽ.*

Quis facere debeat hanc miſtionem. Guilel. Dur. Ledeſma. Circa quartum quis debeat aquam infundere, Guilel. Durand. dicit cap. 30. ſolum Preſbyterum debere hoc facere, quia ſolus ipſe Chriſtum repræſentat, qui ſuo ſanguine populum redemit. Addit Ledeſma quæſt. 15. artic. 7. dub. 3. debere eſſe eundem Sacerdotem, qui miſſæ ſacrificium offert, quia aliàs non ſignificaretur, quod Eccleſia intendit: ſed neutrũ puto ſimpliciter eſſe neceſſarium ſeu præceptum, quia in miſſali Romano præſcribitur, vt in miſſis ſolemnibus Subdiaconus infundat aquam à Sacerdote benedictam in calicem; & in hoc ſunt diuerſæ conſuetudines, præſertim in miſſis ſolemnioribus. Vnde in priuatis miſſis tutum eſt ſeruare, quod Ledeſma dicit, in ſolẽnioribus verò, quod in miſſali Romano habetur, vel quod tenuerit conſuetudo, fieri ſine culpa poteſt.

SECTIO IIII.

Vtrùm aqua vino miſta conuertatur in ſanguinem Domini, & ſub hac intentione miſceri debeat.

Prima ſententia dicit, aquam conuerti non in ſanguinem, ſed in quendam humorem aqueum ſeu phlegma, quod ſecundum hanc ſententiam de latere Chriſti Domini exiuit. Fundamentum eius ſententiæ eſt, quia per miſtionem aquæ & vini ſignificantur aqua & ſanguis, quæ à latere Chriſti fluxerunt: in ſacramentis autem nouæ legis id, quod ſignificatur, vi & virtute ſacramentorum efficitur. Hanc ſententiam refert Innocentius in capite, cùm Marthæ, & in capite, in quadam, de Celebrat. miſſ. & illam damnat, vt abſurdam, erroneam, & Catholicæ veritati contrariam. Primò, quia hæreticum eſt negare, aquam, quæ de latere Chriſti exiuit, fuiſſe veram & naturalem aquam. Eſt enim contra vim verborum Euangelij, & contra communem Sanctorum intelligentiam. Deinde illa aqua, quæ exiuit de corpore Chriſti, non pertinebat ad veritatem & ſubſtantiam illius; aqua enim elementaris non eſt de ratione corporis humani. Vnde omnes Sancti docent, ſupernaturaliter ac miraculosè manaſſe aquam illam de corpore Chriſti iam defuncti: ergo illa aqua non manet nunc in glorioſo corpore Chriſti; ergo non eſt, quod hæc aqua in illam conuertatur. Præterea verba formæ non ſignificant talem conuerſionem: ſed id totum, quod deſignatur pronomine, *Hic*, dicitur eſſe ſanguis; ergo nõ fit alia conuerſio per illam formam. Denique licèt ſacramenta efficiant, quod ſignificant, non tamen omnes cæremoniæ ſacræ, quæ illis adiunguntur, ſimiliter efficiunt. Hæc autem ſolùm eſt cæremonia quædam ſacramentalis, vt dictum eſt.

1. Sententia. Reÿcitur. *Negare, aquã quæ de latere Chriſti incruce manauit, fuiſſe veram aquam hæreticum eſt.*

Secunda ſententia eſt, aquam vino miſtam non conuerti, ſed manere in propria ſpecie, & natura admiſtam ſpeciebus vini poſt conſecrationem, ita refert Innocentius III. in dicto capite, cùm Marthæ. Fundamentum eſt; quia ſolum vinum immediatè conuertitur in ſanguinem. Solum enim illud eſt materia, & ſolæ ſpecies eius ſignificant ſanguinem Chriſti: ergo aqua non conuertitur immediatè in ſanguinem, cùm non ſit materia. Dices, conuerti mediatè, ſcilicet, priùs in vinum, & poſtea in ſanguinem. Sed contrà; quia prior conuerſio non eſt ponenda ſupernaturalis & miraculoſa: nullum enim eſt fundamentum, neque in forma, neque in inſtitutione: naturalis autem eſſe non poteſt, quia naturaliter non conuertitur, nec vinum cenſetur habere tantam naturalem efficaciam, vt tam ſubitò aquam in ſe conuertat: præſertim ſi tertia pars aquæ miſceatur, vt Triburien. Concilium permittit; eſt ergo hæc miſtio ſolùm imperfecta per iuxtapoſitionem. Et confirmatur, quia fieri à multis dicitur, vt aqua ſic vino miſta filo lineo aut medulla iunci, vel alio ſimili artificio à vino ſeparetur. Quòd ſi obiicias: nam inconueniens eſt aquam miſceri vino, ſi non eſt in ſanguinem conuertenda; Reſpondent, non miſceri, vt conuertatur, ſed ſolùm cuiuſdam ceremoniæ gratia, & propter quan-

2. Sententia.

dam ſignificationem; cùm enim hæc miſtio non ſit A ex Chriſti, ſed ex Eccleſiæ inſtitutione, non pertinet ad materiam, neque ad effectum ſacramenti: atque adeò neque ad conſecrationem, & conuerſionẽ materiæ, ſed ſolùm eſt quædam ſacramentalis cæremonia. Neque ex hoc ſequitur aliqua indecentia, vel aliquod incommodum, quia illa aqua reuera non contingit ſanguinem Chriſti, ſed ſolas ſpecies.

Refutatur. Hanc ſententiam relinquit Innocentius, vt minùs probabilem, & ita eſt ab omnibus Scholaſticis reiecta, à diuo Thoma hîc & aliis, cum Magiſtro, diſtinctio. 11. Alenſi, quæſtione 32. memb. 5. Gabriel. lect. 35. in can. Soto d. 9. q. 1. art 6. Alan. lib. 1. de Euchariſt. cap. 13. qui omnes docent, aquam infundi calici, vt conuertatur in ſanguinem, atque ita B fieri ſæpe, ac frequentiſſimè; & idem docuit Innocent. lib. 4. cap. 32. Raban. ſuprà cap. 4. Et poteſt hæc ſententia authoritate Patrum refutari; dicunt enim aquam vino miſtam *conſecrari, ſanctificari, benedici,* quibus verbis ſignificare ſolent conuerſionem. Vnde in Canonibus à Martino Bracharen. Epiſcopo collectis can. 55. & habetur in cap. non oportet, de Conſecrat. d. 2. dicitur, *Hæc tria, panem, vinum, & aquam, in typum Chriſti benedici,* & infrà dicitur, *Hæc tria vnum ſunt in Chriſto Ieſu.* Cyprianus dicta epiſtola 63. dicit, *Calicem Domini, non eſſe vinum ſolum, neque aquam ſolam, ſed vtrumque miſtum, & hoc eſſe, quod ſanctificatur.* Clariùs Damaſcen. lib. 4. cap. 14. dicens, C *Qui fecit omnia, poſſe ex vino & aqua ſanguinem ſuum conficere.* Ambroſ. lib. 4. de ſacramentis, cap. 4. in fine, *Vinum & aqua* (inquit) *in calicem Domini mittitur, ſed fit ſanguis conſecratione verbi cœleſtis,* & cap. quinto, *Ante verba Chriſti calix eſt vino & aqua plenus, vbi verba Chriſti operata fuerint, ſanguis efficitur.* Paſchaſ. dicto lib. cap. 21. expreſsè dicit, non manere aquam, ſed verti in ſanguinem, idem ſentit Alger. lib. primo, cap. 16. circa finem. *Cùm* (inquit) *vinum pro Chriſto, & aqua ſacrificetur pro populo, & vtrumque vnus ſanguis fiat, quod niſi vnio capitis, & membrorum ſignificatur?* Ratione prætera argumentor primò; ex veritate formæ, qua abſolutè dicitur, *Hic eſt calix ſanguinis.* Per illud autem pronomen, *Hic,* deſignatur D totus ille potus, & liquor, qui in calice continetur; ſi ergo non totus ille eſt ſanguis, forma non eſt ſimpliciter vera. Nam ad veritatem illius locutionis neceſſe eſt, vt id totum, quod deſignatur, non ſit alia ſubſtantia, niſi ſanguis Chriſti, ſimili enim argumento infrà probabimus, non manere ibi ſubſtantiã vini. Secundò totus calix ſtatim poſt conſecrationem proponitur populo adorandus; ergo ſupponitur, ſub omnibus ſpeciebus illius vini miſti, non eſſe aliam ſubſtantiam, niſi Chriſtum & ſanguinem eius. Tertiò: nam, poſt conſumptionem calicis, Sacerdos cenſetur manere ieiunus; vnde permittitur interdum iterum, atque iterum conſecrare, ac ſumere, dummodo poſt ſpecies conſecratas nihil ſumat; ergo ſignum euidens eſt, credi ab Eccleſia, totum id, quod eſt in E calice conſecrato, manere conſecratum; aliàs, ſumendo ſpecies vini, neceſſariò ſumeret Sacerdos veram & naturalem aquam, & ita non maneret ieiunus. Quartò denique, quia planè indecens fuiſſet, & non minùs abſurdum miſcere aliquid vino conſecrando, vt ſimul cum vero ſanguine Chriſti Domini in ſua ſubſtantia & natura permaneret; ergo ex intentione Eccleſiæ miſcetur aqua, vt in verum Chriſti ſanguinem conuertenda. Hoc enim non repugnat ſignificationi, ſed illam potiùs maximè iuuat; quia meliùs & perfectiùs ſignificatur vnio Eccleſiæ cum Chriſto; ergo per conſecrationem reuera perficitur hæc conuerſio, aliàs valde

Magiſter. Alenſ. Gabriel. Soto. Alanus. Innocen. Raban. Cyprian. Damaſc. Ambroſ. Paſchaſ. Algerus.

eluderetur ac deciperetur Eccleſia in huiuſmodi cæremonia.

Difficultas verò ſupereſt, vtrùm, vt aqua conuertatur in ſanguinem Chriſti Domini, neceſſe ſit priùs conuerti in vinum, vel poſſit immediatè in ſanguinem tranſire. Et tria in primis ſunt, in quibus ferè omnes Theologi conſentiunt. Primum, ſi aqua cõuertatur in vinum, quando profertur forma, certiſſimum eſſe in ſanguinem conuerti; tum quia iam eſt vinum, & conſequenter eſt materia; tum quia omnia allegata hoc maximè probant. Secundum eſt, ſi aqua in debita proportione miſceatur & debito tempore, frequentiùs accidere, vt conuertatur in vinum ante conſecrationem. Hoc pendet ex principiis philoſophiæ; & explicari poteſt, tum quia vinum propter caliditatem ſuam videtur eſſe maximè actiuum, tum, quia per miſtionem illa aqua in minutiſſimas partes diſtribuitur, & à contrario agente vndique circumdatur, & ideo veriſimile eſt facilè conuerti, vt ſentit etiam Ariſt. 1. de generat. c. vlt. Tertium, & ad vſum pertinens eſt, Sacerdotem debere aquam miſcere ea intentione, & modo, vt veriſimile ſit poſſe facilè in vinum conuerti ante conſecrationem. Ratio eſt, quia in ſacramentis conficiendis, id eſt eligendum, quod certius: ſi autem aqua in vinum tranſeat, certum eſt verti in ſanguinem; ſi autem in ſua ſubſtantia maneat, vt minimum, eſt res valde dubia: ergo curare Sacerdos debet, vt poſſit in vinum conuerti, & hoc docent Eccleſiæ conſuetudo, & Cõcil. Florent. dum inquit, modiciſſimam aquam eſſe miſcendam; hæc enim videtur eſſe illius quantitatis ratio potiſſima. *Conc. Flor.*

Controuerſia ergo ſupereſt, ſi interdum contingat tempore conſecrationis aquam non eſſe in vinum conuerſam, vtrùm maneat, an immediatè conuertatur in ſanguinem. *Dubium.*

In qua re eſt tertia ſententia, tunc aquam conuerti in ſanguiuem. Quæ opinio ſolet tribui Paſchaſio, & Algero ſuprà: ſed illi nihil dicunt de immediata conuerſione, ſed ſimpliciter loquuntur, ſicut alij Patres, qui eadem ratione videntur huic ſententiæ fauere. Præſertim Ambroſ. & Damaſc. indicant enim aquam manere vſque ad conſecrationem, & conuerti, & eodem modo referri poteſt Altiſiod. lib. 4. Sum. tract. 5. c. 2. dicit enim, panem tranſubſtantiari in corpus, vinum & aquam in ſanguinem; citari etiam poteſt Petrus Soto; qui lect. 14. de Euchar. ſic loquitur, *Neque opus eſt ſcrupuloſè inquirere, vbi aqua appoſita maneat. Totum enim, quod in calice eſt, vinum eſt, & illud conuertitur in ſanguinem Chriſti.* Sed hæc omnia facilè explicari poſſunt. Ex omnibus Scriptoribus Catholicis, ſolùm inuenio Alanum lib. 1. de hoc ſacramento, c. 13. loquentem hæc verba: *Probabilius eſt, quod omnium pene Eccleſiaſticorum ſcriptorum iudicio defenditur, aquam modicè infuſam in vini ſubſtantiam prorſus deſinere, & tamen ſi id non fieret, ſed exiſteret aqua in varias & abditas vini partes diffuſa, facerent nihilominus vnum non ſpecie, ſed permiſtione, & totum illud modò vinum prædominantem partem obtineret, conuerteretur in ſanguinem Dominicum, idque certa fide tenendum eſt, vtcumque illud aliud cùm in natura obſcuritate poſitum ſit, ignoretur.* Sed exceſſit hîc author, præſertim in illo vltimo verbo, quia neque eſt certa fides, nec admodum probabilis opinio, vt dicam.

Ambroſ. Damaſcen. Altiſiodor. Petrus Soto. Alanus.

Fundamenta verò potiſſima huius ſententiæ ſunt eadem, quæ contra ſecundam ſententiam poſuimus; quia ſi neceſſaria eſt conuerſio aquæ in vinum vt fiat tranſitus in ſanguinem, & ſemper incerta erit talis conuerſio, & ſæpe erit certum non fieri: vtrumque autem videtur eodem modo impugnari

prædi

prædictis rationibus quibus ſecunda opinio impugnata eſt. Sequela quoad priorem partem per ſe nota eſt, quia illa naturalis conuerſio eſt valde incerta, præſertim ſi iuxta Cõcilium Triburienſe tertia pars aquæ miſceatur, vel certe ſi vinum ſit natura ſua valde debile, vel nimis denſum; ita vt non poſſit per aquam tam facile diuidi, ac diſtribui; vel, ſi ex accidenti, ſit nimis frigidum. Altera pars ſequelæ cõſtat, ſi verbi gratia, contingat, in calice non fuiſſe poſitum vinum, & poſtea inſtante iam conſecratione neceſſarium ſit ponere aquam & vinum, & ſtatim conſecrare: nam tunc euidens eſt, aquam non eſſe conuerſam in vinum, & certè in facto Chriſti videtur ita accidiſſe: nam vt ex Euangeliis colligi poteſt, ſtatim, ac poſuit vinum in calice, conſecrauit, & dedit diſcipulis; non ergo expectauit illud tempus conuerſionis aquæ vinum. Adde, totam illam moram, quæ eſt à tempore, quo miſcentur vinum & aqua vſque ad cõſecrationem, eſſe accidentariam, & præter inſtitutionem huius ſacramenti ob cæremonias Eccleſiæ. Ergo & conuerſio aquæ in vinum, quæ in illa mora fit, eſt accidentaria, & abſque illa fieri poteſt cõſecratio totius vini aqua miſti. Quòd verò eadem incommoda ſequantur in contraria ſententia, quæ contra ſecundã obiecta ſunt, facilè patebit diſcurrendo per ſingula. Nam in primis non poſſet adorari totum illud, quod eſt in calice. Deinde etiam ſacerdos nõ eſſet ieiunus. Item pronomen *hic*, vel non deſignaret totam illam materiam, vel certè forma redderetur falſa, & inefficax. Demum, quia Sancti eodem modo, & eadem certitudine loquuntur de conuerſione aquæ ac vini.

Secundò principaliter argumentor ratione, quam indicat Alanus, quia poſtquam eſt facta miſtio aquæ, quamuis ſubſtantialiter minimè ſit conuerſa in vinum, totum illud cenſetur vinum per modum vnius potus, vt eſt in vſu; ergo totum illud eſt materia apta vt conuertatur. Patet conſequentia, tum quia Sancti ſolùm requirunt vinum aqua miſtum, & tamẽ communi vſu & appellatione illud eſt propriè vinum, aqua miſtum: nam facta conuerſione aquæ in vinum potiùs videtur eſſe vinum ſimplex; tum etiam ſecundò, quia ad conſecrationem corporis tantùm requiritur panis triticeus vſualis, & non alius; vnde etiam ſi habeat particulam aliquam confectam ex farina hordeacea, nihilominus tamen totũ illud ſimpliciter conſecratur: cuius ratio hæc reddi poteſt, quia eſt per modum vnius cibi vſualis; ergo ſimiliter. Tum denique tertiò ſic argumentor, quia ſi Chriſtus dedit nobis vinum aqua miſtum, vt ſufficientem huius ſacramenti materiam, ſine cauſa vel vtilitate voluiſſet vt omnino aqua prius conuerteretur in vinum, quàm in ſanguinem; ergo veriſimilius eſt, his non obſtantibus, eſſe contentum vſuali miſtione.

Nihilominus dicendum cenſeo, aquam non conuerti in ſanguinem, niſi prius in vinum tranſmutetur. *Catechiſmus.* Primò, quia vt dicitur in Catechiſmo Pij V. hæc eſt ſententia omnium Eccleſiaſticorum ſcriptorum, docuit illam D. Thomas hic, & Innocent. lib. 4. de hoc myſterio, capite 32. Rabanus libro de Corpore Domini, cap 4. Alexander Alenſis quarta parte, q. trigeſima ſecũda, membro 5. ar. 2. & 3. & reliqui Theologi in 4. d. vndecima, vbi Scotus q. ſeptima. Richardus ar. 2. q. 5. Maior quæſt. 2. Paludanus quæſtione 1. art. ſeptimo, Bonauent. ſecunda parte, diſtinctio... art. 1. quæſtione tertia, qui aduertit etiam, Chriſtum Dominũ non conſecraſſe calicem, donec aqua in vinũ fuiſſet conuerſa, Gabriel ibi, quæſtio. 2. lectione 35. in canon. qui dicit eſſe indubitatam ſentẽtiam, quam omnes moderni ſcriptores amplectuntur, & Soto diſtinctione 9. q. 1. artic. 6. dicit Innocentium III. capit cùm Marthæ, de Celebrat. miſſarum, illam vt certiſſimam docuiſſe, tamen reuera Innocentius ſolùm illam amplectitur vt probabiliorem ſententiam, quod non parum mouere debet, vt illam amplectamur, ſed illud etiam me maxime mouet, quòd cùm Innocentius ibi tres referat ſententias de hac conuerſione aquæ, nullam mẽtionem fecit eius, quæ aſſerit conuerti immediatè in ſanguinem, & idem verè licet in omnibus antiquis Scholaſticis, quod eſt manifeſtum indicium, antiquorum omnium ſenſum, & quaſi indubitatam ſententiam fuiſſe, aquam vel manere in ſua ſubſtantia, vel conuerti in vinum, & hoc argumentum in materia ſacramentorum eſt valde efficax.

D. Thom. Innocent. Raban. Alenſis. Scotus. Richar. Maior. Palud. S. Bonauen. Gabriel. Soto.

2. Fundam. Secundum huius communis ſententiæ fundamentum eſſe videtur, quia materia conſecrationis ſolum eſt vinum, cui aqua miſcetur, non vt materia, ſed ſolùm per modum cæremoniæ ad ſignificationem quandam: ſola autem materia eſt, quæ conuertitur, vt per ſe conſtat. Antecedens, præter communem ſenſum, & traditionem Scholaſticorum, habet nonnullum fundamentum in Scriptura, quæ ſolius vini meminit. Deinde multum indicatur in Concilio Florentino, vt ſuprà aduertebam: nam priùs ſimpliciter dicitur, vinum eſſe materiam, poſtea additur illi eſſe modiciſſimam aquam miſcendam, inſinuatur etiã in c. firmiter, vbi ſolùm panis & vinum dicuntur conuerti in corpus & ſanguinem Chriſti, & ſimiliter Triden. ſeſſ. 13. can. 2. dicit panem in corpus, & vinum tranſire in ſanguinem, & dumtaxat manere ſpecies vini, nec mentionem facit aquæ, & ſpecierũ eius; ſicut ergo ſolus panis eſt materia proximè conuertibilis in corpus Chriſti, & licèt fiat ex farina, & aqua, tamen aqua manens in ſua ſubſtantia, nõ eſt capax illius conuerſionis, niſi priùs tranſeat in ſubſtãtiã panis; ita ſolum vinum, quod ex æquo ponitur cum pane vt materia huius ſacramenti, eſt proximè conuertibile in ſanguinem, & non aqua niſi in ſubſtantiam vini tranſeat. Et hoc eſt quod Cypr. ſupra citatus ait: *Quando vtrumque miſcetur & adunatione cõfuſa ſibi inuicem copulantur, tunc ſacramentũ ſpirituale & cæleſte perficitur; ſi verò calix Domini non eſt aqua ſola, aut vinum ſolum, niſi vtrumq; ſibi miſceatur, quomodo nec corpus Domini poteſt eſſe ſub farina ſola, aut aqua ſola, niſi vtrumque fuerit adunatum*; vbi ſignificat non magis aquam poſſe cõuerti immediatè in ſanguinem, quam in corpus, ſed oportere, vt cùm in vino coaleſcat in vnum, quod miſtum dicitur, non quia ſubſtantialiter ſit diuerſum à vino, ſed quia poſtquam partem aquæ in ſe conuertit, temperatum manet, & qualitatibus aquæ affectum.

Conc. Flor. Triden. Cypr.

3. Fundam. Tertiò hoc declaratur à poſteriori, quia ſi aqua ex æquo eſt materia ac vinum, reddi non poteſt ratio, cur vel non ſit æquè neceſſaria, ac vinum, vel non poſſit ipſa ſola ac pura immediatè conuerti in ſanguinẽ, ſicut poteſt purum vinum. Quod præterea ita declaro: nam ſi ſufficit vinũ miſtum per iuxtapoſitionem; ergo etiam ſi miſceatur æqualis, vel maior pars aquæ, nihilominus totum illud miſtum conuertetur in ſanguinẽ, quia reuera eſt vinũ miſtum vſuale, nec reddi poteſt ratio, cur minor quantitas poſſit conuerti, & non maior. *Obiectio. Soluitur.* Dici poteſt, aquam nõ poſſe conuerti niſi ſaltem accidentaliter ſit alterata à vino, & receperit accidentia eius. Sed contrà: nam ſaltem ſequitur ſolã aquam, dummodo habeat accidentia vini, etiã ſi non habeat admiſtam ſubſtantiam eius poſſe conuerti, quod eſt omnino falſum. Sequitur deinde, ſi con-

ſi contingeret vinum & aquam ita miſceri, vt vtriuſq; ſubſtantia periret, & fieret vnum aliquid diſtinctum habens accidentia vini, quod in ordine ad cõmunem potum, vel vſum exiſtimaretur vinum lymphatum, nihilominus illud eſſe materiam, quod eſt alienum à ſana doctrina, & definitione Cõciliorum. Imò præterea ſequi videtur, ſi paulum aquæ roſaceæ miſceatur vino, & recipiat accidentia eius, licèt in vinum non tranſeat, poſſe conuerti in ſanguinem Chriſti, quia etiam totum illud miſtum, eſt per modum vnius potus, & ſubſtantia aquæ naturalis, per ſe ſumptæ, nõ eſt magis materia, quàm ſubſtantia aquæ roſaceæ. Et ita nonnulli concedunt hanc ſequelam, ſed reuera conſequens eſt valde abſurdum, & contra omnem antiquitatem. Et confirmatur: nam hac de cauſa introductum eſt in Eccleſia, vt modiciſſima aqua miſceatur, quia reuera exiſtimatum eſt, aquam in ſua ſubſtantia non eſſe materiam. Tandem confirmo, quia ſi aqua durans in ſubſtantia ſua conuerteretur in ſanguinem Chriſti, eadem ratione ſanguis Chriſti contineretur, & conſeruaretur ſub accidentibus aquæ; ergo ſi contingeret ſpecies vini aceſcere, ita vt non poſſent conſeruare ſubſtantiam vini, ſpecies autẽ aquæ integras manere, cõſeruaretur ſanguis Chriſti ſub ſpeciebus aquæ, etiam ſi deſineret eſſe ſub ſpeciebus vini. Et eadem ratione, ſi illa aqua poſſet in ſe conuertere vinum, & proportionalis actio inter ipſas ſpecies intercederet, poſſet in illis conſeruari ſanguis Chriſti: ac denique ſi quacunque ratione illæ ſpecies aquæ conſecratæ ſepararentur à ſpeciebus vini, retinerent ſub ſe ſanguinem Chriſti, quod eſt reuera inconueniens & abſurdum; cùm tamen non poſſit ſatis conſequenter dici, propter ſolam ſeparationem deſinere ibi adeſſe corpus Chriſti, & ſubſtantiam aquæ redire. Signum ergo eſt, ſolum vinum immediatè conuerti in ſanguinem Chriſti.

Argumentorum ſolutio. Ad primum. Argumenta verò contrariæ ſententiæ non ſunt magni momenti. Ad primum ergo inprimis dicitur, vt in plurimum, ſatis certum, ac veriſimile eſſe, præcedere cõuerſionem aquæ in vinum, vt ſuprà probatum eſt. Et ad illam experientiam, qua dicitur aquam iterum ſeparari poſſe à vino, reſponderi poteſt, vel id ſolum contingere, ſi fiat antequam conuerſio perficiatur, vel certè, vt reſpondet D.Th. in 4. d. 11. in expoſitione literæ, id, quod ſeparatur, non eſt aqua, ſed quidam aqueus humor, cuius ſignum eſt, quod etiam ex puro vino poteſt extrahi. Deinde dicitur, ſi interdum contingat conſecrationem fieri ante conuerſionem aquæ in vinum, non ſequi aliquod incõmodum, magis quidem decet, vt, ſi cõmodè fieri poteſt, aqua prius in vinum conuertatur. Et hoc ſenſu intelligenda ſunt & acceptanda, quæ contra ſecundam opinionem dicta ſunt; ſi tamen aliud accidat, interdum non refert. Ad illud verò de adoratione reſpondetur, nõ adorare fideles quidquid eſt in calice, poſſunt enim interdũ eſſe in calice aliæ res, vt paleæ, &c. adorant ergo id, quod conſecratum eſt, ſeu quod ſub ſpeciebus vini continetur. Ad aliud de ieiunio reſpondetur ſatis eſſe, vt probabiliter credatur, aquã eſſe conuerſam in vinum, ſi tamen interdũ accideret, certum eſſe talẽ conuerſionem non eſſe factam, vt in caſu illo, quando inſtante iam conſecratione cognoſcitur, tunc (inquam) conſultius eſſet, vt ſacerdos ſe exiſtimaret non ieiunum, neque iterum conficeret, quamquam, ſi vellet alteri opinioni adhærere, quia totum illud recipitur per modum vnius ſacramenti, & quia contraria opinio nõ eſt omnino improbabilis, non damnarem illum. Ad aliud de forma ſeu pronomine, *hic*, reſpondeo idem argumentum fieri poſſe, ſi vino ſit admiſta gutta mellis, vel alterius liquoris,

A vel ſi intra panem lateat particula caſei. Reſpondetur ergo, ex intentione ſacerdotis, ſeu Eccleſiæ, & Chriſti, ad quam ſacerdos ſe conformat, ſolùm deſignari, quod ſub ſpeciebus vini continetur. Vel certè ſi hoc dicitur abſolutè vinum, licèt particulam aquæ admiſtam habeat, ita illud idem dicitur ſanguis Chriſti poſt conuerſionem, licèt eandem particulam aquæ habeat admiſtam.

Ad ſecundum. Ad ſecundum argumentum reſpondetur, nõ quẽlibet potum, ſed vini tantùm, eſſe materiam huius ſacramenti, vt oſtenſum eſt, aliàs ſi argumentum illud eſſet efficax, quicunque alius liquor eſſet admiſtus vino, ſi tamen conſtitueret vnum potum vſualem, tota illa eſſet materia conſecrabilis; quod eſt apertè falB ſum. Et argumentum de pane potiùs probat contrarium, quando enim aliqua farina hordeacea ita miſcetur triticeæ, vt tandem totum, quod conficitur, ſit panis triticeus, & eiuſdem rationis, ac ſubſtantiæ, tũc totum conſecratur; ſi verò contingeret, particulã panis hordeacei manere interpoſita pani triticeo, ſubſtantialiter tamen ab illo diſtinctam, reuera non conſecraretur. Neque Sancti dicunt, vinum vtcũq; miſtũ eſſe materiam, ſed vinum ſimpliciter, cui dicunt miſcendam eſſe aquam, hanc verò dicunt cõuerti in ſanguinem, quia, ſaltem mediatè, ita communiter fit; & interdum etiam dicunt, vinum miſtum aqua conuerti, quia licèt aqua conuerſa ſit in vinum, tamen ſimpliciter vocatur illud vinum miſtum, quia manet afC fectum, ac temperatum qualitatibus aquæ.

Solutio 3. Et idem tandem dicitur ad inſtitutionem Chriſti. Vnde illud argumentum retorqueri poteſt, quia Chriſtus non inſtituit aquam, vt partem materiæ, cuius ſignum eſt, quia non præcepit illam miſceri; neque eſt veriſimile dediſſe poteſtatem ad conuertẽdam materiam, quam non præcepit apponi. Quòd ſi fortaſſe alia ſententia dicat potuiſſe hanc materiã inſtitui vt ſufficientem, & non vt neceſſariã, & vt ſufficientem tali modo, & non alio? Reſpondeo potuiſſe quidem id facere Chriſtum, ſed non conſtare id feciſſe, quin potiùs contrarium. Et diſtinctionem illam de materia ſufficienti & neceſſaria, inauditã eſſe in aliis ſacramentis, præterquã pœnitentiæ, in quo fuit ſpeD cialis ratio, in natura rei fundata, vt ibi dicetur.

Si poſt conſecrationem calicis aqua in vinum tranſeat non fit ſanguis Chriſti. Ex his ſequitur primò ſi poſt conſecrationem contingat, ſpecies conſecratas corrumpere aquam illam conuerti in ſolum vinum, & non in ſanguinem Chriſti, quia hæc conuerſio non fit, niſi per formam, quæ iam habuit totum ſuum effectum: ſpecies autem conſecratæ virtutem retinent ad generandum vinũ, ac ſi ſubſtantia adeſſet, vt ex infrà dicendis conſtabit.

Si in momẽto conſecrationis aqua conuertatur in vinum, non trãſit in ſanguinem. Secundò ſequitur ſi contingat aquam conuerti in vinum in eodem momẽto, in quo perficitur forma conſecrationis, & conuertitur vinum in ſanguinem, in eo caſu aquam conuerti in vinum, & non in ſanE guinem. Probatur, quia dictum eſt aquam non poſſe immediatè tranſire in ſanguinem, in eo autem caſu nec immediatè poſſet, quia neque in eodem momento poteſt fieri duplex conuerſio, aliàs in eodem inſtanti aqua inciperet eſſe vinum per primum ſui eſſe, & deſineret eſſe vinum, per primum nõ eſſe, quæ eſt aperta implicatio contradictionis, neque poſt illud inſtans poteſt aqua tranſire in ſanguinem, quia iam actio formæ ceſſauit.

Aqua nõ vertitur in ſanguinẽ, ſi quãdo profertur pronomẽ hic, non eſt conuerſa in vinum. Tertiò difficilius eſt, quid ſit dicendum, ſi contingat conuerſionem aquæ in vinum fieri, ante finitam formam, tamen poſt illam inchoatam, & poſt dictum pronomen, *hic*; videtur enim probabile tunc cõuerti in ſanguinem: quia in conſtanti conſecrationis aqua iam eſt vinum, & tota ſignificatio formæ refertur ad illud

illud inſtans, vt videbimus. In contrarium autem eſt, quia vt conſecratio fiat, oportet materiam eſſe præſentem, quando illo pronomine deſignatur; ergo multo magis neceſſe eſt, vt iam exiſtat. Sicut in conſecratione panis, ſi quis inciperet proferre formam, antequam panis eſſet præſens, vel propinquus, nihil conficeret, quamuis fingamus panem fieri præſentem, antequam abſoluatur forma, quia licet ſignificatio formæ referatur ad vltimum inſtans, tamen tota eſt in ordine ad ſpecies, quæ præſentes adeſſe debent quando tota forma profertur, & hæc ratio videtur mihi vrgentior. Et hactenus de materia remota.

QVÆSTIO LXXV.

De conuerſione panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, in octo articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de conuerſione panis & vini in corpus & ſāguinē Chriſti. Et circa hoc quæruntur octo.

Primò, vtrùm in hoc ſacramento ſit corpus Chriſti ſecundùm veritatem, an ſolùm ſecundùm figuram, vel ſicut in ſigno.

Secundo, vtrùm in hoc ſacramento remaneat ſubſtātia panis & vini poſt conſecrationem.

Tertiò, vtrùm ſubſtantia panis, vel vini poſt cōſecrationem huius ſacramenti annihiletur, aut in priſtinam materiam reſoluatur.

Quartò, vtrùm panis poſſit conuerti in corpus Chriſti.

Quintò, vtrùm in hoc ſacramento poſt conuerſionem remaneant accidentia panis & vini.

Sextò, vtrùm facta conſecratione, remaneat in hoc ſacramento forma ſubſtantialis panis.

Septimò, vtrùm iſta conuerſio fiat in inſtanti.

Octauò, vtrùm hæc ſit falſa, ex pane fit corpus Chriſti.

ARTICVLVS I.

Vtrùm in hoc ſacramento ſit corpus Chriſti ſecundùm veritatem.

Sup. q. 65. ar. 3. cor. prin. & infr. q. 76. per totum & 4. d. 10. ar. 1. & d. 11. princ. & 4. cō. c. 71. & 1. Cor. 11. le. 5 col 2. & 4. in Pſal. 98. non procul à medio expoſitionis tom. 8. refertur hoc de conſ. d. 2. c. 45.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd in hoc ſacramēto non ſit corpus Chriſti ſecundùm veritatem, ſed ſolùm ſecundùm figurā, vel ſicut in ſigno. Dicitur enim Ioan. 6. quòd cùm Dominus dixiſſet, niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinē, &c. multi ex diſcipulis eius audientes, dixerunt: Durus eſt hic ſermo, quibus ipſe dixit, Spiritus eſt, qui viuificat, caro nō prodeſt quicquā, quaſi diceret, ſecūdùm expoſitionem Aug. ſuper Pſalm. 98. Spiritualiter intelligite, quod locutus ſum, nō hoc corpus, quod videtis, mādulcaturi eſtis, & bibituri illū ſanguinem, quē fuſuri ſunt, qui me crucifigent, ſacramentum aliquod vobis commendaui, ſpritualiter intellectum viuificauit vos, caro autem non prodeſt quicquam.*

2. Præterea, Dominus dicit Matth. vlt. Ecce ego vobiſcū ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi. Quod exponens Auguſt. dicit, Donec ſæculum finiatur, ſurſum eſt Dominus; ſed tamē hic & nobiſcum eſt veritas Domini: corpus enim in quo reſurrexit, in vno loco oportet eſſe, veritas autem eius vbique diffuſa eſt. Non ergo ſecundùm veritatem eſt corpus Chriſti in hoc ſacramento, ſed ſolùm ſicut in ſigno.*

3. Præterea, Nullum corpus poteſt eſſe ſimul in pluribus locis, cùm nec Angelo hoc conueniat, eadē enim ratione poſſet eſſe vbique. Sed corpus Chriſti eſt verum corpus, & eſt in cœlo. Ergo videtur, quòd non ſit ſecundùm veritatem in ſacramento altaris, ſed ſolùm ſicut in ſigno.

4. Præterea, Sacramenta Eccleſiæ ad vtilitatem fideliū A *ordinantur. Sed ſecūdùm Greg.* in quadam hom. regulus reprehēditur, quòd quærebat corporalem Chriſti præſentiam. Apoſtoli etiam impediebantur recipere Spiritum ſanctum, propter hoc, quod affecti erant ad eius præſentiam corporalē, vt Auguſt.* dicit ſuper illud Ioan. 16. Si non abiero, paracletus non veniet ad vos. Non ergo Chriſtus ſecundùm præſentiam corporalem eſt in ſacramento altaris.*

De regulo id habet Greg. homil. 20. in Euang.

Tract. 94. in Ioan. a med. tom. 9 lib. 8. inter prin. & med. lib.

Sed cōtrà eſt, quod Hilar. dicit in 8. de Trinit. de veritate carnis & ſanguinis Chriſti, non eſt relictus ambigendi locus; nūc enim & ipſius Domini profeſſione & fide noſtra, caro eius vere eſt cibus, & ſanguis eius verè eſt potus. Et Ambroſ. dicit 6. de ſacramentis, Sicut verus Dei filius eſt, Dominus Ieſus Chriſtus, ita vera Chriſti caro eſt, quam accipimus, & verus ſanguis eius eſt potus.*

Lib. 6. c. 1. in prin. tom. 4.

B *Reſpondeo dicendum, quòd verum corpus Chriſti & ſanguinē eſſe in hoc ſacramento, neque ſenſu neq; intellectu deprehēdi poteſt, ſed ſola fide, quæ authoritati diuinæ innititur. Vnde ſuper illud Luc. 22. Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur, dicit Cyrillus: Non dubites an hoc verū ſit, ſed potiùs ſuſcipe verba Saluatoris in fide; cùm enim ſit veritas, non mentitur. Hoc autē conueniens eſt. Primo quidē perfectioni nouæ legis. Sacrificia enim veteris legis illud verum ſacrificium paſſionis Chriſti cōtinebant ſolùm in figura, ſecundùm illud Hebræor. 10. Vmbram habēs lex futurorum bonorum, non ipſam rerum imaginē. Et ideo oportuit, vt aliquid plus haberet ſacrificium nouæ legis a Chriſto inſtitutum, vt ſcilicet contineret ipſum. Chriſtum paſſum, non ſolùm in ſignificatione, vel figura, ſed etiam in rei veritate.* C *Et ideo hoc ſacramentum, quod ipſum Chriſtum realiter continet (vt Dionyſ. dicit 3. c. Eccleſ. Hierar.) eſt perfectiuū omnium aliorū ſacramētorū, in quibus virtus Chriſti participatur. Secūdò hoc competit charitati Chriſti, ex qua pro ſalute noſtra, corpus verū noſtræ naturæ aſſumpſit. Et quia maximè proprium amicitiæ eſt conuiuere amicis (vt Philo. dicit 9. Ethic.) ſui præſentiam corporalem nobis repromittit in præmium, dicēs Matth. 24. Vbi fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. Interim tamē nec ſua præſētia corporali nos in hac peregrinatione deſtituit, ſed per veritatē corporis & ſāguinis ſui nos ſibi cōiungit in hoc ſacramento, vnde ipſe dicit Ioan. 6. Qui manducat meā carnē & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo. Vnde hoc ſacramentum eſt maximæ charitatis ſignum, & noſtræ ſpei ſubleuamentum, ex tam familiari coniunctione* D *Chriſti ad nos. Tertiò hoc cōpetit perfectioni fidei, quæ ſicut eſt de diuinitate Chriſti, ita eſt de eius humanitate, ſecundū illud Ioan. 14. Creditis in Deum & in me credite. Et quia fides eſt inuiſibilium, ſicut diuinitatem ſuam nobis exhibet Chriſtus inuiſibiliter, ita & in hoc ſacramento carnem ſuā nobis exhibet inuiſibili modo. Quæ quidē non attendentes, poſuerunt corpus & ſanguinem Chriſti non eſſe in hoc ſacramento, niſi ſicut in ſigno, quod eſt tanquam hereticū abiiciendum, vtpote verbis Chriſti contrarium. Vnde & Berengarius qui primus huius erroris author fuerat, poſtea coactus eſt ſuum errorem reuocare, & veritatem fidei confiteri.*

Lib. 9. c. 4. & li. 9. c. 5. 10. 5.

Ad primum ergo dicendū, quòd ex hac authoritate prædicti hæretici occaſionem errandi ſumpſerunt, male verba E *Auguſtini intelligentes. Cùm enim Auguſt. dicit: Non hoc corpus quod videtis, manducaturi eſtis, non intendit excludere veritatem corporis Chriſti, ſed quod non erat manducandum in hac ſpecie, in qua ab eis videbatur. Per hoc autem quod ſubdit, Sacramentum quod vobis commendaui, ſpiritualiter intellectum viuificabit vos, non intendit quòd corpus Chriſti ſit in hoc ſacramento ſolū ſecundū myſticam ſignificationem, ſed ſpiritualiter dici, id eſt, inuiſibiliter, & per virtutem Spiritus ſancti. Vnde ſuper Ioan.* exponens id, quod dicitur, Caro non prodeſt quicquam, dicit: Sed quo modo illi intellexerunt, carnem quippe ſic intellexerunt mā-ducādam, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo ſpiritu vegetatur, accedat ſpiritus* ad car

Habetur de conſ. d. 2. c. Ego Berēgarius. Præcipuè citatur ex fi. eor. In expoſitione Pſal 68. tom. 8

Vt patet ex Verbis præcedentibus loco citat.

Tract. 27. In Euan. Ioā. inter principiū & me. illius tom. 9.

ad carnem, & prodeſt plurimum. Nā ſi caro nihil prodeſſet, Verbum caro non fieret, vt habitaret in nobis.

Citatum in artic. 2. · *Ad ſecundum dicendū, quòd verbū illud Auguſt.* & omnia ſimilia ſunt intelligenda de Corpore Chriſti, ſecundū quod videtur in propria ſpecie (ſecundum etiam quod ipſe Dominus dicit Matth. 26. Me autem non ſemper habebitis) inuiſibiliter tamen ſub ſpeciebus huius ſacramenti eſt, vbicumque hoc ſacramentum perficitur.*

Ad tertium dicendum, quòd Corpus Chriſti non eſt eo modo in hoc ſacramento, ſicut corpus in loco, quod ſuis dimēſionibus loco commenſuratur, ſed quodam ſpeciali modo, qui eſt proprius huic ſacramento. Vnde dicimus, quòd corpus Chriſti eſt in diuerſis altaribus, non ſicut in diuerſis locis, ſed ſicut in ſacramento. Per quod non intelligimus, quòd Chriſtus ſit ibi ſolùm ſicut in ſigno, licèt ſacramentum ſit in genere ſigni: ſed intelligimus corpus Chriſti hîc eſſe (ſicut dictum eſt) ſecundùm modum proprium. *In corp. ar.*

Ad quartum dicendum, quòd ratio illa procedit de præſentia corporis Chriſti, prout eſt præſens per motū corporis, id eſt, prout eſt in ſua ſpecie viſibili, non autē prout eſt ſpiritualiter, id eſt, inuiſibili modo & virtute ſpiritus. Vnde *Tract. 27. in Ioan parum ante medium to. 9.* *Auguſt.* dicit ſuper Ioā. Si intellexiſti ſpiritualiter verba Chriſti de carne ſua, ſpiritus & vita tibi ſunt, ſi intellexiſti carnaliter, etiam ſpiritus & vita ſunt, ſed tibi non ſunt.*

COMMENTARIVS.

Veritatem diſtinguit D. Thomas à ſolis ſignis, vmbris, & figuris. Vnde ſenſus huius tituli eſt, an hoc ſacramentum non tantùm ſit ſignum, & figura, ſed reuera corpus ipſum Chriſti, quod in ipſo realiter contineatur. Et hoc ſenſu affirmat corpus Chriſti eſſe in hoc ſacramēto ſecundùm veritatem. Quod primum probat verbis Chriſti Domini, quæ ſtatim diligentiùs expendenda ſunt. Deinde adiungit coniecturas. Prima eſt comparatione nouæ, & antiquæ legis, comparantur enim vt vmbra, & veritas, & ideo decuit, vt Chriſtus, qui in veteribus ſacramentis in figura continebatur, in lege noua, & in aliquo eius ſacramento verè, ac realiter adeſſet. Quam rationem *Ambroſ. Auguſt. Chryſoſt. Tertul.* tetigit Ambroſ. ſuper ad Hebr. 10. & egregiè Aug. Epiſt. 76. ad Caſul. & propterea Chryſoſt. hom. 83. in Matth. dicit poſt figuram, Chriſtum adiunxiſſe veritatem, & optimè Tertul. de reſurrectione carnis, c. 20. *Non omnia* (inquit) *imagines ſunt, ſed & veritas, non omnia vmbræ, ſed & corpora; nam ſi omnia figura, quid erit illud, cuius eſt figura?* Ex quibus poteſt ratio facta confirmari, conferendo hoc Euchariſtiæ ſacramētum cum figuris, quibus in veteri lege præſignificatum eſt: oportet enim, vt illas antecellat, ſicut res imaginem, & corpus vmbram, iuxta doctrinam Pauli 1. ad *1. Cor. 10. Gal. 3. Hebr. 10. Coloſſ. 2. Hieron.* Corint. 10. ad Galat. 3. & 4. ad Hebr. 10. & ad Coloſ. 2. quam exponit Hieronym. ad Titum 1. circa illa verba, *Non attendentes Iudaicis fabulis, &c.* at verò parua eſſet excellentia huius ſacramenti, comparatione illorum ſignorum, ſi tantùm in figura Chriſtum contineret, quia ſi res ad ſignificandum impoſitæ conſiderentur, ſæpe in lege veteri erant perfectiores, vt agnus, manna, &c. Si ſignificatio, etiam illæ ſignificabant Chriſtum; & quamuis dici poſſit hoc ſacramentum excellere, tum quia ſignificat Chriſtum vt præſentem, tum etiam, quia expreſſius ſignificat, quàm vetera, & fortaſſe, quia gratiā cōfert, tamē hæc omnia non adæquant perfectionem, & excellentiam nouæ legis, vt ex modo loquendi Scripturæ & Sanctorum colligitur: nam propter hanc cauſam Chriſtus comparando hoc ſacramentum cum manna, *Ioan. 6. Chryſoſt. Auguſt. Cyril. Ambroſ. Cyprian.* Ioan. 6. dicit hunc ſolum eſſe verum cibum, quia eſt caro eius, vt ibi Chryſoſt. & Aug. notarunt, & optimè Cyril. lib. 3. in Ioan. c. 34. & Ambroſ. lib. de myſt. c. 9 & eodem modo Cypr. ſerm. de paſſio. comparans hoc ſacramentum cum agno paſchali, dicit illum agnum fuiſſe conſumptibilem cibum, hoc verò ſacramentum eſſe inconſumptibile. Quam cōparationem proſequitur etiam Leo Papa ſerm. 7. de paſſio. *Leo. Chryſo.* Chryſoſt. hom. 45. in Ioan. *Si tantùm* (inquit) *fuit figura, quid ipſa veritas?* idem hom. 61. ad popul. & hom. ad Neoph. vbi tantum inquit differre hoc ſacramentum à veteri, quantum ſanguis Chriſti à ſanguine agni paſchalis. Et hoc modo explicata hæc ratio D. Th. ſatis probabilis eſt, & adiuncta Patrum authoritate, eſt valde efficax. Aliæ præterea duæ rationes, fundatæ in oſtenſione diuinæ charitatis erga nos, & in perfectione noſtræ fidei, ſpei, & charitatis erga Deum, ſunt egregiæ, non indigent tamen expoſitione.

DISPVTATIO XLVI.

An ſit realis præſentia corporis Chriſti in hoc ſacramento.

Hactenvs de materia remota huius ſacramenti dictum eſt, nunc ſequitur, vt de ipſo ſacramento, ac proxima materia eius dicamus; quia verò corpus, & ſanguis Chriſti non ſolùm ſunt res, & ſacramentum, ſed etiam intrinſecè continentur in materia eius proxima, & illud componūt, ac ſunt veluti ſubſtantia eius, ideo optimo ordine ſequitur, vt de hac Chriſti præſentia dicamus, ex hac enim cætera pendent, quæ in hac & duabus ſequentibus quæſtionibus D. Th. tractat. De hac verò præſētia, tam multa his temporibus ſcripta ſunt, vt ferè nihil addi poſſit, præſertim in his, quæ ad eruditionem, & Patrum lectionem pertinent: attingemus igitur ſolùm illa, quæ ad Scholaſticum inſtitutum ſatis eſſe videbuntur. Ac primum de hac præſentia dicemus an ſit, deinde quid ſit, ac tandem, quomodo fiat. *Diſputatio octaua de Euchariſtia.*

SECTIO I.

Vtrùm ſit de fide certum, Chriſtum realiter eſſe præſentem in hoc ſacramento.

Primum hæreſis illa, quæ hanc veritatem negauit, inter Græcos illos pullulare cœpit, qui veritatem carnis in Chriſto negarunt, vt colligi poteſt ex Theodoreto dialog. 3. vbi de illis inquit, *Euchariſtiam & oblationes non admittunt, quòd confiteantur Euchariſtiam eſſe carnem ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti.* Quæ verba refert ex Ignatio, Epiſt. ad Smyrnenſes, in qua nunc non inueniuntur. Deinde qui negarunt veram vnionem carnis Chriſti ad Deum, ſcilicet Neſtoriani, conſequenter dixerunt, in hoc ſacramento non eſſe carnem diuinam, & viuificatricem. Vnde Vualdenſ. tom. 2. c. 19. illis tribuit, quòd in hoc ſacramento negauerint eſſe carnem Chriſti, licèt faterentur adeſſe carnem alterius ſancti hominis, neſcio cuius. Veriſimilius tamen mihi eſt, negaſſe quidem carnem Dei & verbi, non tamen carnem Chriſti, quem ipſi dicebant eſſe ſanctum hominem purum, vt colligitur ex Anſelmo, quem Vualdenſis refert lib. de cor. & ſang. Domini, c. vltimo. Et hunc fuiſſe errorem Neſtorij conſtat ex fragmento errorum eius, quod habetur tom. 4. operum Cyrilli in fine. Vnde licèt Lanfrancus lib. de Euchariſt. poſt medium referat fuiſſe quoſdam hæreticos, qui dixerunt in hoc ſacramento eſſe quidem carnem hominis, non tamen Chriſti, ſed alterius vel ſancti, vel peccatoris, ego nullum eius erroris authorem, aut vllam mentionem in hiſtoriis inuenio. Poſtea in eadem Eccleſia Græca Iconomachi

Theodor. *Ignatius.* *Vualdenſ.* *Anſelm.* *Lanfran.*

machi videntur hanc præſentiam negaſſe, vt colligitur ex VII. Synodo actio. 6. tom. 3 in fine, vnde forte ſumpſit occaſionem Guid. Carmel. vt Armenos faceret huius erroris duces, quod ego verum non exiſtimo neque vllo ſufficienti fundamento dictum, quin potius, nec in tota Eccleſia Græca hæc hæreſis præualuit, aut nimium percrebuit: nam cùm in alijs rebus ab Eccleſia Latina ſæpe diſſenſerit, in hoc tamen dogmate de reali præſentia corporis Chriſti, Græci, & Armeni, tam inter ſe, quam cum Eccleſia Latina conſentiunt, vt ex liturgiis, & ex antiquis Patribus, ac tandem ex Concilio Florentino aperte conſtat.

VII. Synod. Guido.

Secundò in Eccleſia Latina, primus, qui apertè hanc hæreſim prædicauit, & defendit, fuit Berengarius, vt hîc ait D. Thomas, & Prateol. & Caſtro, & Lindanus qui in ſuo dubitat. dialog. 2. eum ſacramentariorum omnium parentem vocat, & idem ſignificat Guitmund. qui eo tempore contra Berengarium ſcripſit lib. de hac veritate. Lanfranc. autem lib contra Berengarium indicat, quendam Ioannem Scot. antea librum ſcripſiſſe, hunc errorem continentem. Vnde Sander. lib. 7. hæreſi 136. ſub annũ 1548. dicit Berengarium ab illo libro ſuum errorem hauſiſſe, imò fertur Bertramus vtroque antiquior librum in eius erroris comprobationem ſcripſiſſe, qui nunc extat & prohibitus eſt in Indice Romano. Aduertit autem Sanderus, multos ſuſpicari hũc librum ab aliquo ſacramentario poſt Berẽgarium fuiſſe ſcriptum; quia de illo antiquiori tempore nulla in hiſtoriis fit mentio talis doctrinæ, aut libri, aut authoris eius. Alanus autem lib. 1. de Euchar. cap. 20. & 21. verũ eſſe putat, hunc Bertramum fuiſſe ante Berengarium, & huius erroris ſemina in illo libro ieciſſe, & paſchaſium ac Rabanum contra illum pugnaſſe, cæteróſque Catholicos Doctores clariùs, & acuratiùs ex illo tempore de hoc ſacramento ſcripſiſſe. Poſtea Henriciani, & Petrobruſiani ſecuti ſunt hunc errorem, vt Prateolus refert, & hi quidem dicebant, Chriſtum in cœna verè dediſſe corpus ſuum, & ſanguinem diſcipulis; reliquos verò ſacerdotes non habere tam efficacem poteſtatem, ita refert Sander. lib. 7. hæreſi 142. ex Petro Cluniacen. Epiſtola contra hos hæreticos. Albigenſes præterea ſeu Albanenſes eandem Chriſti præſentiam negarunt, vt Antonin. refert 4. part. Theologali, titul. 11. cap. 7. § 5. & 3. par. hiſt. tit. 19 c. 1. Deinde hæretici dicti Flagellantes. teſte Gerſone, opuſculo contra illos poſtea Vualdenſes & Vviclef. vt late Thomas Vualdenſ tom. 2. de ſacrament. Deinde Lutherus, quamquam præſentiã hãc negare auſus non eſt, ſe tamen in eum errorem valde propenſum oſtendit, & veritatem Catholicam tot erroribus immiſcuit, vt ſectatoribus ſuis realem etiam præſentiã negandi occaſionem præbuerit, quod poſtea præſtitit Oecolampadius, quem ſecuti ſunt Zuinglius, Bulinger. Petrus Martyr, ac denique Caluinus, qui occultando errorem, mirum in modum illum auxit, cùm enim negaret, corpus Chriſti eſſe realiter, ac ſubſtantialiter præſens in hoc ſacramento, ſed ſolùm in cœlo nihilominus abſolutè concedebat, ſubſtantiam & corpus Chriſti ſumi & mãducari a fidelibus, ineffabili quodam modo: hunc autem modum, ſolùm per fidem & apprehenſionem poſtea explicabat, & ita eius error in re nihil à ſuperioribus differt, non enim intelligit, corpus & ſanguinem Chriſti realiter adeſſe & coniungi accidentibus panis, & vini, ſed fide, & apprehenſione piorum fidelium, dicit hæc tria ita copulari, vt dum corporaliter ſumuntur ſymbola, ſpiritualiter per fidem manducetur Chriſti caro. Vnde etiam dicit ab impiis accipi tantùm ſymbola à piis verò etiam ipſum corpus Chriſti & ſanguinem. Fundamentum huius erroris præcipuum eſt, quia, vt putant, & falsò interpretantur, verba Scripturæ, non cogunt, vt hanc Chriſti præſentiam credamus, addunt etiam quædam Patrum teſtimonia & rationes nonnullas, quæ omnia in ſequẽtibus paulatim examinabimus.

Prateolus. Caſtro. Lindanus. Guitmund. Sanderus. Alanus. S. Antonin. Gerſon.

Veritas ergo Catholica eſt Chriſti corpus & ſanguinem vere realiter, & ſubſtantialiter ſub ſpeciebus panis & vini conſecratis, in hoc ſacramento cõtineri. Hæc veritas in ſequentibus ſectionibus, & concluſionibus latè confirmanda eſt, nunc ſolum probatur ex vniuerſali Eccleſiæ conſenſu, & definitione. Primùm enim omnes ſcriptores Catholici hanc veritatem conſtanter defendunt, & contrariam doctrinam ſtatim ac pullulare cœpit, notarunt & oppugnarunt, vt catholicæ veritati contrariam, quod eſt ſignum euidens ad diſcernendam hæreſim, à Catholica veritate; doctrina enim hæretica nouitatem præ ſe fert, & initium eius notari poteſt. Vnde ſtatim ac oritur, ſua nouitate Catholicos offendit, & ideo ab eis ſtatim, vt hæretica refutatur: Catholica verò doctrina ſua ſemper antiquitatem retinens abſque contradictione Catholicorum ſuſcipitur, ita tradunt Irenæus lib. 3. contra hæreſ. c. 3. Tertul. de præſcrip. hæreticorum, & lib. 1. contra Marcio. Epiph. in Anacepha. & Vincen. Lyrin. in ſuo libro contra prophanas nouitates Ita verò circa hanc veritatem accidit. Doctrina enim de reali Chriſti præſentia in hoc ſacramento, ſemper in Eccleſia ſuſcepta eſt, nec aliquod eius initiũ, poſt Chriſti & Apoſtolorum tempora inuenietur: nam omnes antiquiſſimi Patres illam docent, vt videbimus; at verò contrarius error ſtatim ac pullulare cœpit, notatus eſt ac impugnatus à Patribus, vt ex antiquis Græcis ex Theodoreto citauimus. De Neſtorio conſtare poteſt ex Cyrillo, & Concilio Epheſino; de Iconomachis ex VII. Synodo, & aliis Conciliis, quæ ſtatim referam, & Damaſceno, qui tempore Iconomachorum ſcripſit lib. 4. de fide, c. 14. & Theophylacto illi æquali Matt. 26. & 1. Cor. 10. de Berengario, & ſociis ex Paſchaſio, qui vt diximus contra Bertramum ſcripſit, Lanfranco, Guitmundo, Algero, & aliis, qui contra Ioannem Scot. & Berengarium ſcripſerũt, Petro Cluniac. epiſtola ſeu lib. de hoc myſterio contra ſui temporis hæreticos, Anſelmo, Bernardo, qui eundem errorem ſuis temporibus oppugnarunt, quos Hugo Victor. Magiſt. ſententiarum & omnes Scholaſtici imitati ſunt, idémque vſque ad noſtra tempora obſeruatum videmus. Antiquiores autem Patres cùm ſuo tempore contraria hæreſis non eſſet exorta illam ex profeſſo non impugnarunt. Quid verò ipſi de hac veritate ſenſerint, infra videbimus.

Irenæus. Tertul. Epiphan. Vincen. Lyr. Theodor. Cyril. Conc. Ephe. Damaſc. Anſelmus. Bernardus. Hugo. Victo.

Secundò oſtenditur hîc cõſenſus Eccleſiæ ex Cõciliis, & vt omittam, paſſim ab eis hoc ſacramentum appellari Corpus Chriſti, vt videre licet in Concilio Niceno cano. 14. aliàs 18. & aliis quæ frequenter occurrunt, & notantur à Garetio libro de vera præſentia Corporis Chriſti, claſ. 5. afferam ſolùm ea, in quibus hoc definitum eſt. Primò in Concilio Alexandrino cum Cyrillo in Epiſtola ad Neſtor. quæ recipitur, & probatur in Concilio Epheſino tom. 1 cap. 14. cùm dictum eſſet, per myſticam oblationem, nos fieri participes ſacræ carnis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſubditur; *Neque enim illam vt carnem cõmunem ſuſcipimus: abſit hoc, neque vt carnem alicuius hominis ſanctificati, ſed tanquam verè viuificã, ipſiuſq; Verbi propriam.* Secundò, VII. Synodus, actio. 6. tom. 3. in fine, damnat ſententiam Iconomachorum, qui Euchariſtiam dicebant tantùm eſſe imaginẽ ſeu

Conc. Nic. Garetius. Conc. Alex. 7. Synod.

ſeu figuram Chriſti, quam ſententiam abominandam, & extremam dementiam eſſe dicit, & traditioni Apoſtolorum, & omnium Patrum ac veritati & proprietati verborum Chriſti contrariam. Tertiò Concilium Verſelenſe (alij Romanum appellant) *Con. Verſel.* præſidente Leone IX. Berengarij, & Ioannis Scoti ſententiam & ſcripta damnauit, vt hiſtoriæ referunt, hoc enim Concilium non extat. Quartò idem præſtitit Concilium Turonenſe *Turonenſe.* ſub Victore II. præſidente Ildebrando Cardinale eius legato, qui poſtea fuit Pontifex Gregorius VII. & eandem veritatem definiuit. Quintò Concilium Rhemenſ. *Rhemenſe.* tempore Nicolai II. contra eandem hæreſim congregatum eſt, in quo Berengarius ſuã hæreſim abiurauit, vt habetur in ſecundo tomo Conciliorum, & in capite, Ego Berengarius, de Conſecratione, diſtinctione 2. Sextò, cùm Berengarius in ſua abiuratione incõſtãs fuiſſet, coactum eſt Concilium Romanum *Romanum.* tempore Gregorij VII. in quo veritas Catholica iterum definita eſt, & Berengarius etiam iterum reſipuit, & cõfeſſionem ſuæ fidei dedit, in qua fertur, vſque ad mortem perſeueraſſe. Legatur Gerſon *Gerſon.* ſerm. 1. de Cœna Domini, & Sabellicus *Sabellicus.* Æneade 9. lib. 3. Septimò Cõcilium Conſtantienſe, *Con. Conſt.* ſect. 8. & 15. damnauit contrarium errorem in Ioãne Hus, & Ioanne Vviclef, quod poſtea Martinus V. confirmauit. Octauò Concilium Lateranenſe *Lateranen.* ſub Innocent. III. & habetur in c. firmiter, de ſumma Trinitate. Nonò Concilium Viennenſe *Viennenſe.* ſub Clemente V. Clementina vnica, de reliquiis & venerat. ſanct. Decimò Concilium Florentinum *Florenti.* in decreto Eugenij. Vndecimò copioſius & diſtinctius, quàm cætera, Tridentinum *Trid.* ſeſſ. 13. Duodecimò tandem ſunt plura alia Concilia Prouincialia, & Pontificum decreta, quæ referuntur de Conſecratione, d. 2. & in decretalibus, toto titulo de cuſtodienda Euchariſtia, & titulo de celebratione miſſar. vbi eſt inſigne capitulum, cùm Marthæ, facit etiam generalis regula, quæ in c. ad abolendam, de hæreticis, traditur, vbi damnantur, qui de ſacramento corporis & ſanguinis Domini, aliter quàm Catholica Eccleſia, ſentiunt. Quæ omnia ita ſufficiunt ad veritatem Catholicam confirmandam, vt licèt hæreticis daremus, quòd falsò aſſumunt, in Scriptura ſacra expreſsè non contineri, nullum inde præiudicium, nullúmque periculum veritati fidei crearetur; ad veritatem enim fidei confirmandam, non ſolùm Scripturæ ſacræ authoritas, ſed etiam Eccleſiaſtica definitio, & traditio ſufficit.

Sed quæri hic obiter ſolet, an ſit hæc veritas inter articulos fidei numeranda, multi enim negant, quòd hæc veritas in ſymbolo fidei non contineatur. Aliis verò affirmandum videtur, vt Duran. *Durandus.* in 4. d. 10. q. 1. n. 27. Scot. *Scotus.* q. 1. Gabr. *Gabriel.* lect. 83. in Canon. Ledeſma *Ledeſm.* 1. part. quarti, q. 16. ar. 1. dubio 2. Soto *Soto.* d. 9. q. 2. a. 2. quia habetur (inquit) expreſsè in Scriptura ſacra. Quæ ratio non ſufficit, vt conſtat, non enim omnia, quæ in Scriptura habentur, inter articulos fidei annumerantur. Ne igitur quæſtio de nomine eſſe videatur, primùm ſtatuamus, quod ad rem pertinet, videlicet, omnes fideles teneri ad hanc veritatem explicitè credendam; oportet enim, vt poſſint ſeipſos probare, & Corpus Domini diiudicare, vt 1. ad Corinth. 11. *1. Cor. 11.* dicitur, quod tamen, ſine hac fide, præſtare non poſſent, quia ſine illa fieri non poteſt, vt debitus honor, ac reuerentia huic ſacramento tribuatur. Deinde dubiũ non eſt, quia hoc myſterium ſpecialem difficultatem habeat, à reliquis diſtinctam. Vnde propter hanc duplicem cauſam poteſt hæc veritas articulus fidei vocari. Addo tamen, quia eius cognitio non exigitur, vt ita dicam, propter ſolam fidem, ſeu cognitionem, ſed propter vſum, & operationem, vt huic ſacramento conueniens adoratio, & reuerentia exhibeatur, ideo non eſſe expreſsè poſitam in Symbolo, ibi enim poſita ſunt, quæ per ſe ſunt neceſſaria propter fidei perfectionem, non propter vſum, poteſt tamen ad illud reuocari; ſcilicet ad articulum de omnipotentia Dei, vel de ſancta Eccleſia, vt D. Thom. *D. Thom.* tradidit 2. 2. q. 1. art. 8. ad 6.

SECTIO II.

Virum realis Chriſti præſentia in hoc ſacramento, ex verbis, quibus Chriſtus illud promiſit, ſatis colligatur.

Stabilita fide huius præſentiæ ex vniuerſali conſenſu & definitione Eccleſiæ, ad maiorem eiuſdem fidei confirmationem, & hæreticorum confutationem, oportet huius fidei fundamenta ſigillatim oſtendere, ſimúlque hæreticorum obiectionibus ſatisfacere. Vnum autem ex præcipuis fundamentis, eſt Scriptura ſacra, ex qua, quicquid præſenti inſtituto deſeruire poteſt, ad duo capita reducitur; alterũ eſt, inſtitutio, ſeu exhibitio huius ſacramenti, de qua in ſequenti ſectione; alterum eſt promiſſio, ſub qua omnis prædictio ſeu adumbratio huius ſacramenti comprehendi poteſt.

Dicendum eſt ergo probabilius eſſe ex promiſſionibus huius ſacramenti ſufficienter probari poſſe realem Chriſti præſentiam, non tamen hoc argumẽtum eſſe adeò certum, vt per ſe ſolum ad fidem confirmandam ſufficiat. Hæc aſſertio declaratur, & probatur breuiter, diſcurrendo per loca Scripturæ, in quibus hæ promiſſiones continentur. Et primum omnium ſumi poteſt argumentum probabile ex figuris, quibus in veteri Teſtamento excellentia huius ſacramenti indicata eſt, quas ſuprà, q. 73. in Commẽtario, art. 6. explicuimus, & probabilitatem huius argumenti, circa textum D. Th. declarauimus. Quibus addi poſſunt, nonnulla verba Prophetarum, in quibus tanta indicatur excellentia huius ſacramenti, & ſacrificij, vt ad merum panem, & vinũm accommodari non poſſint, huiuſmodi ſunt verba illa, Malach. 1. *Malach. 1.* *Ab ortu ſolis vſque ad occaſum nomen meũ glorificatur inter gentes, & in omni loco incenſum offertur nomini meo, & ſacrificium purum, quoniam magnum eſt nomen meum in gentibus, dicit Dominus omnipotens.* Quem locũ ponderauit Irenæus *Irenæus.* lib. 4. cont. hæreſ. cap. 32. & plures alij Patres, quos ibi notat Feuardent. *Feuardent.* & afferemus infrà agentes de ſacrificio. Simile argumentum ſumi poteſt ex verbis Zachar. 8. *Zach. 8.* *Bibent & inebriabuntur, quaſi vino*, & infrà, *Quid enim bonũ eius eſt, quid pulchrũ eius, niſi frumentum electorum, & vinũ germinans virgines?* Quod teſtimonium de lege Euãgelica, & hoc ſacramento Hieron. *Hieronym.* & alij Patres intelligunt, & habet ſine dubio magnam energiam: nam ſi eſſet nudus panis, & vinum, vix afferri poſſet probabilis ratio, ob quam præferendum eſſet, non ſolùm omnibus ſacramentis veteribus, ſed etiam nouis, neque eſſet cur in hoc ſacrificio, tã magnificus oſtẽderetur Deus, neque cur tota bonitas & pulchritudo Eccleſiæ, in eo quodammodo ſita eſſe diceretur. Vnde de hoc etiam ſacramento exponuntur myſticè verba illa Pſal. 110. *Pſalm. 110.* *Memoriã fecit mirabilium ſuorũ miſericors, & miſerator Dominus; eſcam dedit timentibus ſe.* Quamuis enim ad literam dicta ſint de manna, tamen ſicut illud fuit præcipua figura huius ſacramenti, ita in illis verbis indicata ſunt mirabilia opera, quæ in hoc myſterio Deus operatur. Vnde Amb. *Ambroſ.* ſupra Pſal. 38. dicit myſteria huius ſacramenti fuiſſe à Prophetis adumbrata.

Deinde afferre poſſumus promiſſiones noui Teſtamenti

Matth. 28. ſtaměti, in quo duæ ſunt præcipuæ. Altera eſt Matth. 28. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſq; ad cõſummationẽ ſæculi.* Quæ verba probabiliter intelligi poſſunt de præſentia, quam ſemper ſe habiturum in Eccleſia ſua per hoc ſacramentum, Chriſtus promiſit, Conc. Vien. vt exponit Clemens V. cum Conc. Viennenſ. in Cle- Innocent. mentina vnica, de reliq. & venerat. Sanct. Innocent. Laur. Iuſtin. lib. 4. de hoc myſterio, c. 44. Laurent. Iuſtin ſerm. de Euchariſt. Sed, licèt probabilis ſit, & propria expo- Ianſen. ſitio, vt notauit etiã Ianſen. c. 149. Concordiæ, tamẽ non eſt efficax, quia ſancti Patres ad literam exponunt hunc locum de præſentia diuinitatis, aut de ſingulari Chriſti prouidentia erga Eccleſiam. Vnde hæ- Matth. 26. retici huic loco nobis alium opponunt, Matth. 26. vbi Chriſtus dixit, *Me autem nõ ſemper habebitis*, quod intelligendum (inquiunt) eſt de præſentia corporali. Reſpondemus autem, intelligi quidem de præſentia corporali, ſed viſibili, & per modum quantitatis, vt patet ex verbis antecedentibus. *Pauperes habebitis vobiſcum, me autem non ſemper, &c.*

Præcipua ergo promiſſio, qua maximè probari po- Ioan. 6. teſt hæc veritas, facta eſt à Chriſto Ioan. 6. quam vt explicemus, ſupponẽdum eſt, certum eſſe, in principio illius capitis egiſſe Chriſtum de pane materiali, quo turbas priùs ſaturauerat, propter quam cauſam turbæ illum ſequebantur, inde verò, ſumpta occaſione, transtuliſſe ſermonem ad ſpiritualem cibum, dicens, *Operamini non cibum, qui perijt, ſed qui permanet in vitam æternam*, per quem cibum intellexiſſe Chriſtũ Chryſoſt. generatim omne bonum animæ exponunt Chryſ. & Auguſt. alij, Aug. verò tract. 25. intelligit de Chriſto, & de mãducatione eius per fidem, & ibi ſubiũgit illa celeberrima verba, *Quid paras dentem & ventrem, crede & manducaſti*: quæ rectè potuit eo loco ponere, quia nõdum de hoc ſacramento ſermonem inſtituerat. Hinc ergo diſſenſio orta eſt, etiam inter catholicos, an reliqua pars capitis, vbi Chriſtus agit de manducando & bibendo corpore & ſanguine ſuo, intelligenda ſit per metaphoram de Chriſto ſecundùm ſe, & de ſpirituali manducatione per fidem, an verò de Chriſto, prout eſt in hoc ſacramento, & de ſacramentali mãducatione. Quòd verò hic poſterior ſenſus verior ſit, probatur primò, quia antiqua Concilia in hoc ſenſu Conc. Epheſ. vſa ſunt illo loco, vt videre licet in Concil. Epheſ. & Cabilonenſ. VII. Synodo præcedente ſectione citatis, & ex Con- Trident. cil. Cabilonenſ. II. c. 46. & Trid. ſeſſ. 13. c. 1. Vnde quando idem Concil. ſeſſ. 21. c. 1. indicat, liberũ eſſe variè hunc locum interpretari, iuxta varias Sanctorũ expoſitiones intelligendum videtur, vel ita vt vnus ſenſus alium non excludat, vel certè, vt iuxta omnes verum ſit non eſſe illo loco præceptam communionem ſub vtraque ſpecie omnibus & ſingulis fidelibus. Denique in hoc ſenſu vtitur Eccleſia illo Euangelio in feſto corporis Chriſti.

Cyprian. Secundò omnes antiqui Patres ita expoſuerunt. Ex Latinis ſit primus Cypria. lib. 1. ad Quirin. c. 22. lib. 3. c. 25. iuncto 26. clariùs ſermone de Cœna Domini, declarans quomodo Chriſtus in illa cœna impleuit, quod hoc loco promiſerat, & in expoſitione Hilarius. Orationis Dominicæ. Secũdus Hilarius. 8. de Trinit. col. 6. vbi ex illis verbis: *Caro mea vere eſt cibus*, concludit, tam verum eſſe, nos ſumere carnem Chriſti, Ambroſ. quàm Verbum aſſumpſiſſe carnẽ. Tertius, Ambroſ. lib. de myſter. c. 8. in fine, lib. 4. de fide, c. 5. clariſſimè Hieronym. 6. lib. de ſacramen. c. 1. Quartus, Hieronym. Matth. 6. circa illa verba, *Panem noſtrum quotidianũ*, & optimè Ezechiel. 18. circa illa, *Panem ſuum eſurienti dederit*, & Epiſtol. 150. ad Edibiam, q. 62. & ita eſt intelligendus difficilis locus eiuſdem Hieronym. ſuper ad Epheſ. 1. circa illa verba, *In quo habemus redemptionem*, ſic enim

A ait, *Dupliciter ſanguis Chriſti & caro intelligitur, vel ſpiritualis illa, atq; diuina, de qua ipſe dixit, Caro mea vere eſt cibus, & niſi mãducaueritis carnẽ filij hominis, vel caro quæ crucifixa eſt, & qui lancea effuſus eſt ſanguis.* Quæ verba exponẽs Magiſter d. 8. duplex (inquit) eſt caro Chri- Magiſter. ſti, altera contenta in hoc ſacramento, & hæc eſt caro crucifixa, altera non contenta, ſed ſignificata, & hæc eſt corpus myſticũ. Sed hæc expoſitio nec quadrat verbis Hieron. nec præſenti teſtimonio Ioannis, quod tractamus. Diſtinguit ergo Hieron. duplicem carnem Chriſti non re, ſed ſtatu, & conditione, vt patet ex ſubſequentibus verbis, ſic enim ait, *Iuxta hanc diuiſionem, & in ſanctis eius diuerſitas carnis, & ſanguinis accipitur, vt alia ſit caro, quæ viſura eſt ſalutare* B *Dei: alia quæ regnum Dei non poſſidebit*: ſicut erga eadẽ caro, propter duplicem ſtatum mortalem, & immortalem, dicitur duplex, & altera, ſcilicet immortalis, viſura dicitur ſalutare Dei, altera nẽpe mortalis regnum Dei poſſidere non poſſe, ita eadem caro Chriſti glorioſa, vel quæ ſub ſpeciebus panis in cibum datur, dicitur ſpiritualis, & diuina, & à ſe ipſa diſtinguitur, quatenus in ſtatu paſſibili crucifixa eſt. Quintus ſit Grego. lib. 7. moral. cap. 4. Sextus, Leo Papa, Gregor. ſerm. 6. de ieiunio ſeptimi mẽſis, *Dicente* (inquit) *Do-* S. Leo. *mino, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, &c. ſic ſacræ menſæ communicare debetis, vt nihil prorſus de veritate corporis & ſanguinis Domini ambigatis, hoc enim ore ſumitur, quod fide creditur*: quę vltima verba ſunt valde C notanda contra Caluin. Septimus, Iſidor. lib. de offi- Iſidorus. ciis Eccleſiaſt. capit. de ſacrificio. Octauus, Tertull. Tertull. lib. de Oratione, cap. 6. vbi hunc locum explicat per verba Inſtitutionis. Nonus, Proſper lib. de Promiſſ. Proſper. & Prædic. Dei, par. 1. cap. 39. & part. 3. c. etiã 39. Decimus, Bernard. ſerm. 1. de Paſch. & ſerm. 1. de Vigil. Bernard. Natiuit. in fine. Vndecimus, Laurent. Iuſtinian. lib. de Obedientia, cap. 14. Duodecimus, Heſychius lib. Laur. Iuſtin. 6. in Leuit. c. 22. Decimus tertius, Euſeb. Emiſſ. ho- Heſychius. mil. 5. de Paſch. Decimus quartus, Caſſiod. in illa ver- Euſeb. Emiſ. ba, Pſalm. 109, *Tu es ſacerdos in æternum, ſecundum ordi-* Caſſiodor. *nem Melchiſedech.* Decimus quintus, Auguſtin. quem Auguſt. latiùs referam, quoniam authores contrariæ ſententiæ, eius potiſſimum authoritate nituntur. Igitur lib. D 3. de conſenſu Euangeliſtarum, c. 1. dicit, ideo Ioannem in cœna non feciſſe mentionem Euchariſtiæ, quia alio loco prolixũ de illa Chriſti ſermonem retulerat, expreſsè etiam ſerm. 46. de verbis Domini, & ſerm. 2. de verb. Apoſt. & in lib. quæſtionũ in Leuit. q. 57. in fine, vbi rectè ponderat, in veteri Teſtamento fuiſſe prohibitum bibere ſanguinem, in nouo verò, Ioan. 6. præceptum eſſe bibere ſanguinem Chriſti, in hoc ſacrificio. Quod prius notauerat Cyprian. Cyprian. ſerm. de Cœna Domini: eſt autem ponderandum, in antiqua lege, non fuiſſe prohibitum bibere ſanguinem in ſigno, aut in figura, ſeu per fidem: nam potiùs hoc modo, *bibebant omnes de ſpirituali conſequente eos petra*, vt 1. Corinth. 10. dicitur, prohibebantur igitur E bibere realiter, & corporaliter: hoc ergo modo intelligit Auguſt. mandatum eſſe in lege noua ſumere ſanguinem Chriſti: inſignis verò locus Auguſt. eſt, Epiſt. 98. ſed difficilis, & ab hæreticis prauè intellectus, *In ipſa* (inquit) *carne hic ambulauit, & ipſam carnẽ manducandam nobis ad ſalutem dedit, nemo autem illam carnem mãducat, niſi prius adorauerit*, & infrà interpretans de promiſſione huius cibi locum Ioannis, ſubdit, *Carnaliter illud cogitauerunt, & putauerũt, quòd præſciſſurus eſſet Dominus particulas quaſdã de corpore ſuo, & daturus illis, & dixerunt: Durus eſt hic ſermo, ipſi autem erãt duri, nõ ſermo, ille autem inſtruxit eos, dicens, Spiritus eſt, qui viuificat, caro non prodeſt, ſpiritualiter intelligite quod locutus ſum*, & ſubdit difficilia verba, *non hoc cor-*

pus, quod videtis, mãducaturi eſtis, & bibituri illum ſanguinem, quem fuſuri: ſacramentum aliquod commendaui, ſpiritualiter intellectum viuificabit vos. Sed mens Auguſtini ex prioribus verbis conſtat, clarè enim dixit, nos manducare eandem carnẽ, quam de Maria ſumpſit, & reiecit falſam intelligentiam de particulis corporis viſibilis edendis, ex quo concluſit neceſſe eſſe hoc ſacramentum viſibiliter celebrari, & inuiſibiliter intelligi; hoc ergo idem intendit in citatis verbis, quæ eodem modo, quo ſuprà citata verba Hieronymi, exponẽda ſunt, ſcilicet, *Non hoc corpus, quod videtis*, id eſt, non in propria ſpecie illud manducaturi eſtis, ſed ſub aliquo ſacramento, quoad hoc ſpiritualiter intelligendum & credendum; ſic enim idem Auguſtin. lib. 11. cõtra Fauſt. cap. 7. dixerat, in Scriptura ſacra nominari rem à qualitate ſeu modo, non à ſubſtantia, vt 1. Corinth. 15. *Reſurget corpus ſpirituale*; ſic ergo caro Chriſti exiſtens in hoc ſacramento dicitur ſpiritualis caro ſeu ſpiritualiter intelligenda. Quod præterea confirmari poteſt ex alio eleganti loco eiuſdem Auguſtin. lib. 2. contra aduerſar. legis & prophet. cap. 9. vbi hunc locum interpretãdo, inquit, *Mediatorem Dei, & hominum hominem Chriſtum Ieſum, carnem ſuam mãducandam, bibendúmque ſanguinem dantẽ fideli corde, atque ore ſuſcipimus, licèt horribilius videatur humanã carnem mãducare, quàm perimere, & humanum ſanguinem potare, quàm fundere.* Vbi notãdum eſt verbum illud, *corde & ore*, neceſſe eſt enim non ſolùm de ſpirituali, ſed etiam de corporali & ſacramentali ſumptione intelligi, & nihilominus ſtatim ſubdit locutionem illam, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis*: eſſe figuratam, quia videlicet non eſt intelligenda de manducatione carnis humanæ, ferino more, & in propria ſpecie, ſed modo ſacramentali, & ſub ſpecie aliena, & eodem modo libro tertio, de Doctrina Chriſtiana, capite decimo ſexto, dicit, in his verbis contineri tropum, id eſt, myſterium, ne ſcelus appareat manducare carnem humanam. Præterea lib. 1 de peccat. merit. c. 20. *Audiamus* (inquit) *Dominum, non quidem de ſacramento lauacri, ſed de ſacramento menſæ ſuæ, quo nemo ritè niſi baptizatus accedit, dicentem, Niſi manducaueritis carnem, &c.* Vltimò tandem tractat. 26. in Ioan. exponens hunc locum, inquit: *Nam & nos hodie accipimus viſibilem cibum, ſed aliud eſt ſacramentum, aliud virtus ſacramenti, quã multi de altari accipiunt, & moriũtur. Videte ergo fratres, panem cœleſtem ſpiritualiter manducate, innocentiam ad altare portate*: agit ergo de ſacramentali manducatione. propter hanc enim ad altare acceditur, non tamen dignè ſine ſpirituali, quia vera fide, & puro corde accedendum eſt. Vnde infrà ſubdit, *Qui non manet in Chriſto, & in quo non manet Chriſtus, proculdubio non manducat ſpiritualiter carnem eius, nec bibit illius ſanguinem, licet premat dentibus ſacramenta corporis & ſanguinis Chriſti.*

Tertiò, Patribus Latinis conſentiunt Græci. Primò enim ita exponit Athanaſ. lib. de human. nat. ſuſcept. vbi ait, *nos habere primitias gloriæ, quia in communione corporis Domini admiſſi ſumus, ſicut ipſe dixit, Panis quem ego dabo, caro mea eſt, ſpiritus enim viuificãs, eſt caro Domini, quia de Spiritu viuificante concepta eſt*, quibus vltimis verbis indicat egregiam expoſitionem illorũ verborum Chriſti, *Caro non prodeſt quicquam, verba, quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt*, quã optimè etiam proſequitur oratione circa illa verba, *Quicunque dixerit verbum contra filiũ hominis, &c.* versùs finem. Denique in ſynopſi Scripturarum lib. 4. dicit expreſsè, Chriſtum hoc loco de myſteriis diſſeruiſſe. Secundus ſit Baſilius lib. 1. de Baptiſ. parte vltima, & ſerm. 2. de Bap. c. 3. & in regul. moral. reg. 21. c. 1. & 2. *S. Athanaſ.* *Baſilius.*

A Tertius Chryſoſt. homil. 45. in Ioan. & homil. 83. in Matth. vbi aduertit, Apoſtolos non fuiſſe miratos, quando illis tradebantur myſteria, quia iam de illis inſtructi fuerant hoc loco, idem homil. 21. ad populum. Quartus Epiphanius hæreſi 55. Quintus elegãtiſſimè Cyrill. Alex. toto lib. 4. in Ioan. & lib. 10. c. 13. & lib. 2. de fide ad Regin. circa finẽ, ſub titulo, *de eo, quòd Chriſtus per paternam virtutem reſurrexiſſe dicitur.* Idem deinde ad Theodoſ. circa finem. Sextus Cyril. Hieroſol. catecheſi 4. Septimus Damaſcen. lib. 4. c. 14. Octauus Theodoſ. lib. 4. hiſtor. c. 10. Nonus Clemens Alex. lib. 1. de Pædag. c. 6. vbi hanc ponit expoſitionem, licèt aliam non reiiciat, & ex illo loco exponendus eſt alius obſcurus lib. 2. Pædag. c. 2. vbi ſic
B inquit, *Duplex eſt ſanguis Chriſti, alter carnalis, quo redẽpti ſumus, alter ſpiritualis quo vncti ſumus, & hoc eſt bibere Ieſu ſanguinem, eſſe participem incorruptionis Domini*, illa enim diſtinctio duplicis ſanguinis iam ſuprà in Hier. & Auguſtino explicata eſt. Quòd verò ſumptionem huius ſanguinis per effectum deſcribit, non excludit ſacramentalem vſum, ſed indicat hunc ſine ſpirituali non prodeſſe, quod verba ſequentia declarant. *Temperatum enim vinum, ad fidem conuiuio excipit, ſpiritus autem deducit ad incorruptionem, amborum autem tẽperatura, potus, ſcilicet, & verbi dicitur Euchariſtia, quæ & laudatur, & bona eſt gratia, & qui per fidem eius ſunt participes, ſanctificantur, & corpore & animo.* Decimus Iuſtin. martyr. qui expreſsè ita exponit apolog. 2. pro
C Chriſtian. in fine. Vndecimus Gregor. Niſſenus homil 8. in Eccleſiaſt. & lib. de perfecta Chriſtia. hominis form. Duodecimus Orig. homil. 7. in Num. vbi eleganter exponit hunc locum ſimul cum illo Pauli ad Corin. 10. *Omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari. Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducarunt. Antea*, inquit, *in ænigmate fuit baptiſmus in nube, & in mari, nunc autem in ſpecie, regeneratio eſt in aqua, & Spiritu ſancto, tunc in ænigmate erat manna cibus, nũc autem in ſpecie, caro Verbi Dei eſt verus cibus, ſicut ipſe dixit, Caro mea verè eſt cibus.* Decimus tertius Theoph. Alex. in 2. epiſt. paſchali, circa finẽ in tom. 1. Biblior. Decimus quartus Theoph. Ioan. 6. Decimus quintus, Euthym, ſuo c. 9. in Ioan. vbi à verbis illis, *Panis, quem ego dabo,*
D *caro mea eſt*, dicit eſſe ſermonem de hoc ſacramento, & ponderat non dixiſſe, *quem do*, ſed, *quem dabo, daturus enim erat in vltima cœna.*

Quartò, omnes ferè Scholaſtici cum Magiſt. ſentent. in 4. d. 40. hunc ſenſum amplectuntur, & plures antiqui, & recentiores ſcriptores, & expoſitores Euangelij Ioan. Innocent. lib. 4. de hoc myſter. c. 2. 7. 9. 19. & 28. Paſchaſius lib. de hoc ſacramento, c. 9. 10. & 19. & in alio opuſculo, ſeu expoſitione Dominicæ cœnæ. Lanfrancus contra Berẽgarium, Guitmund. lib. 3. de hoc myſterio, Adelman. in epiſtola ad Berengariũ tom. 1 Bibliothecæ. Alger. lib. 1. de hoc ſacram. cap. 10. 11. & 16. qui bene examinat mẽtem Auguſt. Stephan. Eduenſ. lib. de ſacrament. altar. c. 17. VVal-
E denſ. tom. 2. de ſacram. c. 94. Gerſon. lib. de commun. laic Roffenſ. lib. 5. de verit. corp. & ſang. Dom. Rupert. D. Th. Lyran & alij ſuper Ioan.

Quintò argumentari poſſumus illo principio generali, quia verba Scripturæ propriè intelligẽda ſunt ſi commodè poſſint, ex Auguſt. lib. 3. de doctr. Chri. c. 10. at verò quidquid in hoc capite dicitur de manducando, & bibendo corpore, & ſanguine Chriſti, ſine inconuenienti, & abſurditate poteſt propriè intelligi, & eſt hic ſenſus conſentaneus Eccleſiæ traditioni, & conſonat optimè cum aliis factis, & myſteriis Chriſti: ergo. Et confirmatur ex Auguſtino ſuprà, quia ſi præceptiua eſt locutio, & vtilitatem aut beneficentiam iubet, non eſt figurata: ſed illa verba, *Niſi*

Chryſoſt. S. Epiph. Cyril. Alex. Cyril Hiero. Damaſce. Theodor. Clem. Alex. Iuſtinus. Grego. Niſſ. Origenes. Theoph. Alex. Theophyl. Euthym. Innocent. Paſchaſius. Lanfrancus. Guitmund. Adelman. Algerus. Steph. Eduen. VValdenſ. Gerſon. Roffenſ. Rupert. D. Thom. Lyra. Auguſt. Chryſoſt.

Niſi manducaueritis carnem filij hominis, præceptiua ſunt; ergo.

Vnde ſextò argumentari poſſumus ex circumſtātiis literæ. Primò, quia vt Euthymius & Adelman. ſuprà ponderarunt, de futuro dicit, *Panis, quem ego dabo*, quæ verba indicant non loqui de ſe tantùm, vt obiecto fidei, vel amoris: quia ſic erat datus, loquitur ergo promittendo aliquid futurum. Dices, promiſit, ſeu prædixit, ſe fore dandum ad paſſionem, & mortem pro nobis. Sed hoc non ſatisfacit: nam dixit, ſe daturum ad mãducandum carnem, quam oblaturus erat, pro mundi vita: loquitur ergo de alia promiſſione. Secundò, quia apertè loquitur de manducatione corporali, & ſenſibili, dum cōparat manducationem ſui corporis cum manducatione mannæ, quæ ſenſibilis fuit & propria figura huius ſacramenti. Tertiò, tam aperta fuerunt verba Chriſti, vt illi, qui eum audiebant, de corporali manducatione illa intelligentes, non autem intelligentes modum, ſcandalizati fuerint dicentes, *Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum?* Chriſtus autē nō ſolùm non ſedauit eorum turbationem, negando ſe loqui de mãducatione corporali, ſed potiùs hoc magis confirmauit; tum addendo præceptum, *Niſi manducaueritis*; tam promittendo effectum huius ſacramenti, *Qui manducat meam carnem*; tū deniq; cōcludendo, *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus*. Quæ nō videntur eſſe poſſe clariora. Vnde cōfirmatur quartò, quia ſi Chriſtus ſolùm ageret de fide in ipſum, non eſſet, cur verbis tam obſcuris vteretur, toties verba, *mãducandi & bibendi cibi & potus*, repetendo, ſine maiori explicatione, præſertim cùm omnes, etiam diſcipulos ſuos, turbatos videret. Vnde multiplex illa repetitio, maximè cum tanta aſſeueratione firmata, *Amen, amen dico vobis, niſi mãducaueritis, &c.* faciunt vehementem coniecturam. Chriſtum propriè, & non tantùm per metaphoram fuiſſe locutum. Quintò eſt optima coniectura, quam indicauit Auguſt. lib. 3. de conſen. Euang. c. 1. quia non eſt veriſimile, Ioannem in toto ſuo Euangelio omiſiſſe ſermonem de hoc ſacramento; ideo ergo in nocte cœnæ prætermiſit inſtitutionē, quia hoc loco ſatis narrauerat promiſſionem. Alij autem Euangeliſtæ oſtēdunt Chriſtum impleuiſſe in nocte cœnæ, quod hoc loco promiſerat. Vnde ipſa conſonantia Scripturarum, & concordia facti cum promiſſione, indicant, verùm eſſe hunc ſenſum. Tandem vltimò, ſi hic locus non intelligitur de hoc ſacramento, nullus eſt alius in Scriptura, in quo datum ſit pręceptum de vſu huius ſacramenti, nec in quo facta ſit promiſſio gratiæ, tali ſacramento, nō autem veriſimile, hæc fuiſſe ab omnibus Euangeliſtis prætermiſſa.

Hac ergo firmata expoſitione ex hoc loco cōuinci poteſt euidenter realis pręſentia Chriſti in hoc ſacramento. Primò, quia hic panis dicitur à Chriſto eſſe is, *qui de cœlo deſcendit*, & dicitur eſſe, *ſua caro, quæ pro mūdi vita datur*. Quę verba eſſe propriè intelligēda, ſuprà factis argumentis probari poteſt, & aliis, quæ in ſequenti ſectione conficiemus. Secundò, quia præfert hunc panem manna, tum in miraculo, quo vterque datus eſt præter naturæ ordinem, tum etiam in vſu & fructu, dicens, *Non ſicut mãducauerunt patres veſtri manna, & mortui ſunt*, at illi mãducabant Chriſtum in ſigno, & figura. Tertiò, quia oſtenſum eſt, Chriſtum hìc præcepiſſe mãducationem realem & corporalem, quod ex eo etiam patet, quia ad hanc manducationem, vt conuenienter fiat, requirit fidē; non agit ergo de manducatione per fidem, agit autē de manducatione corporis, & ſanguinis ſui: quæ non poſſent verè & realiter manducari, niſi verè & reali-

A ter in hoc ſacramento continerentur. Quartò, quia diſcipuli, qui Chriſtum audiebant, ita intellexerunt, & tamen, ſi Chriſtus non eſſet manducandus, niſi in ſigno, & figura, facillimè poterat Chriſtus eorum errorem, & ſcandalum auferre: Chriſtus autem nihil huiuſmodi ſignificauit, ſed indicauit potiùs, altiùs quoddam myſterium ibi latere in illis verbis, *Verba quæ ego loquor vobis, Spiritus & vita ſunt*: & magis in illis, *Hoc vos ſcandalizat: ſi ergo videritis filium hominis aſcendentē, vbi priùs erat*. Quod dupliciter poteſt exponi, Primò, vt dicatur, nunc conturbamini; cùm ergo me videritis aſcendentem in cœlum, tunc intelligetis non eſſe incredibile, quod dico. Secundò, ſi hoc nunc vobis videtur difficile, quanto apparebit difficilius,

B poſſe vos manducare carnem meam, poſtquā illam in cœlum aſcendentem videritis? Itaque apertè viſus eſt confirmare eorum intelligentiam, quoad hoc ſaltem, quòd verè & realiter manducaturi eſſent carnē eius. Denique omnes Patres citati in hoc ſenſu hoc teſtimonium intelligunt, præſertim Hilarius, Leo Papa. Auguſt. Ambroſius, vterque Cyrillus, & Chryſoſt. apertiùs loquuntur.

Sed obiici poteſt, quia multi viri Catholici negāt, *Obiectio.* hoc loco habuiſſe Chriſtum ſermonem de hoc ſacrament. Caiet. infrà, q. 80. artic. vlt. & Ioan. 6. Gabr. *Caietan.* lect. 84. in c. Richard. art. 15. Ioan. à Louanio lib. *Gabr. Richard.* de communione ſub vtraque ſpecie. Nicol. Cuſan. *Ioā. à Louan.* Epiſt. 7. ad Bohem. Ianſen. c. 59. Concord. Reſpōde- *Nicol. Cuſ.*

C tur, horum ſententiam non eſſe hæreticam, & pro- *Ianſen.* pterea in aſſertione in principio poſita aſſerui, ex *Reſponſio.* hoc teſtimonio, per ſe ſumpto, non ſumi argumentum omnino efficax ad conuincendos hæreticos: eſt verò hæc ſententia parum certè probabilis, ſolúmq; excuſari poſſunt, quia bona fide illam viam amplexi ſunt, vt faciliùs ſoluerent argumentum, quod ex hoc capite ſumi ſolet, cōtra communionem ſub vna ſpecie, quod tamen alia ratione facilè expeditur, vt ſuo loco dicemus.

Sed obiiciunt primò, quia Chriſtus, in principio *Obiectio.* illius concionis, de ſpirituali manducatione, & de fide in ſe ipſum apertè loqui videtur. Sed hoc nihil ob- *Solutio.* ſtat, ſi Chriſti conſuetudinem attendamus, quæ in

D viris ſpiritualibus, & præſertim in concionatoribus frequens eſſe ſolet, ſcilicet, vt à re aliqua ſenſibili arrepta occaſione, ad ſpiritualia cōuertant ſermonem, & ab vno myſterio in aliud, ſic Ioan. 4. in colloquio *Ioan. 4.* cum Samaritana, ex ſenſibili aqua, tranſitum fecit ad aquā viuam, & Lucæ 13. cùm Chriſto nuntiatum eſ- *Lucæ 13.* ſet, quoſdam Galilæos eſſe à Pilato interfectos, ipſe reſpondit, *Putatis, quia illi præ omnibus peccatores fuerunt?* & inde occaſionem ſumpſit, pœnitentiam prædicandi; ſimili ergo modo in præſenti ex materiali cibo, tranſitum fecit ad ſpiritualem, & priùs in communi diſſerēs de ſpirituali cibo, vel de ſe ipſo, vt per fidem manducando, tandem ſermonem ſuum ad hoc ſacramentum deriuauit, & meritò cum ſacramentali

E manducatione ſpiritualem coniunxit, vt ſignificaret, illam ſine hac prodeſſe non poſſe, ex quo facilè ſoluuntur aliæ obiectiones.

Secunda ergo eſt, quia ipſemet Chriſtus dixit, *Ca-* *Obiectio.* *ro non prodeſt quicquam, verba, quæ ego locutus ſum vobis, Spiritus & vita ſunt*. Vnde Patres ſuprà citati dicunt, neceſſariò in his verbis admittendam eſſe metaphoram, & figuratam locutionem: ergo ipſa etiam manducatio, & potus ſpiritualiter poſſunt intelligi, præſertim cùm in Scriptura ſacra frequenter habeant hanc ſignificationem, vt Eccleſ. 15. *Cibabit illum pane* *Eccleſ.* *vitæ & intellectus*, & c. 24. *Qui edunt me, adhuc eſurient, & qui bibunt me, adhuc ſitient*. Reſpondetur. Chriſtum *Solutio.* dixiſſe illa verba, vt falſam imaginationē, ac ſenſum

audientium tolleret, exiſtimabant enim, Chriſti carnem in propria ſpecie mãducandam fuiſſe, & in hoc ſenſu dicit, carnem non prodeſſe quidquam: nam, licet Aug. Cyrillus, & alij exponant carnem puram, & & à diuinitate ſeiunctam non prodeſſe, magis tamẽ literæ cõſentaneum videtur, quod Cyprianus, & alij dicunt, carnem carnaliter intellectam, id eſt, vt dilaniandam, & animali modo manducandam, non prodeſſe, & in idem recidit quod Chryſoſt. dixit carnalẽ intelligentiam infructuoſam eſſe, & in eodem ſenſu aſſerit Chriſtus Dominus, verba illa ſpiritum & vitã in ſe continere, quia magna myſteria habebant recõdita, duo præcipuè, ſcilicet, carnem ſuam verè eſſe cibum, ac verè eſſe manducandã, non tamen in propria ſpecie, ſed altiori & impaſſibili modo, non ad corporum, ſed ad animarum nutritionem, quia caro illa, propter vnionem ad verbum viuificatrix eſt animarum. Nec refert, nomen manducationis in aliis locis metaphoricè tantùm ſumi, quia non propterea eſt vbiq; eodem modo interpretandum, imò potiùs propriè exponendum eſt, quando aliud non conſtat ex materia ſubiecta, præſertim quando communis Patrum expoſitio, & Eccleſiæ ſenſus concordant. Adde præterea, in illis eiſdem locis Eccleſiaſt. ſuprà citatis, ſaltem in myſtico ſenſu, adumbratum fuiſſe hoc myſterium, vt ibidem Ianſenius aduertit.

Obiectio.

Tertiò obiiciũt, quia ſæpe ſancti Patres metaphoricè hunc locum interpretantur, vt videre licet in Bernardo tract. de dilig. Deo, non longè à principio, & ſerm. 3. in Pſalm. *Qui habitat*, Hieron. ſuper Pſalm. 146. vbi de Scriptura ſacra hunc locum exponit, Baſil. epiſt. 141. Orig. homil. 7. in Leuit. & tract. 26. in Matth. ſed præſertim in Auguſtino, qui ſæpe figuratè, & in ſenſu ſpirituali totum hoc caput exponit, cuius varia loca iam citauimus, & obiter expoſuimus, & alia tractauimus ſuprà diſput. 2. & videri etiã poteſt, tract. 25. & 26. in Ioann. vbi ſæpe dicit Chriſtũ manducari per fidem, & in his verbis eſſe figurã præcipientem paſſioni Domini communicari, vel vniri corpori eius, quod eſt Eccleſia, habet etiam illa verba, *Quid paras dentem, & ventrem? crede & manducaſti*: ſic etiã tract. 55. dicit, *ſi manducare eſt refici, quid eſt bibere niſi viuere?* Reſpondetur primò, metaphoricum ſenſum nunquam excludere literalem, & ideo, licèt ſancti interdum accommodent hunc ſermonem, vt cibus ſit verbum Dei aut Scriptura, & mãducare ſit credere, & intelligere, non intendunt proprietatem literæ excludere, vnde rectè Origen. hom. 16. in Numeros circa finem, de hac eadem re agens dicit, *Bibimus ſanguinem Chriſti, & ritu ſacramẽtorum, & cùm ſermonẽ eius recipimus*. Secundò quãuis ad literam explicaretur hic locus de Chriſto, ſecundùm ſe, & de mãducatione eius per fidem, & amorem, nõ eſſet, à ſenſu literæ, & intentione Chriſti excludendum hoc ſacramentũ, probabile enim eſt interdum Chriſtum Dominum eodem ſermonis contextu, de rebus diuerſis diſſeruiſſe, vt Matth. 24. multi Sancti exponũt, Chriſtum eiſdem verbis de Hieroſolymitano excidio, & orbis conſummatione tractaſſe, & Ioann. 4. in illo verbo, *Aqua quam ego dabo fiet in eo, &c.* Cypr. lib. 3. Epiſtola 3. intelligit, Baptiſmi promiſſionem, alij verò de gratia ſimpliciter intelligunt: itaque propter analogiam, vel connexionem rerum, potuit facilè fieri, vt Chriſtus vtriuſq; intuitu locutus fuerit. Tertiò, interdum vocant Patres hunc ſenſum ſpiritualẽ, non vt excludant proprietatem, quam nos expoſuimus, ſed vt ſignificent cõtinere myſterium & ſacramentũ, ſicut ſæpe diximus: & ſimiliter vocant manducationem ſpiritualem, non vt excludant ſacramẽtalem, ſed, vel vt excludant ſenſum merè carnalem,

Bernard.
Hieron.
Baſil.
Origenes.
Auguſt.
Reſponſio.
Matth. 24.
Ioan 4.
Cyprian.

A & manducationem carnis in propria ſpecie, non verò vt excludant ſacramentalem, vel vt ſignificent hanc ſine ſpirituali non prodeſſe, ſpiritualem verò poſſe prodeſſe ſine ſacramentali, quando hæc adhiberi non poteſt: vel denique vt indicent fructum huius ſacramenti ſpiritualem eſſe, non corporalem. Et hinc oriri potuit illud Aug. *Quid paras dentem & ventrem?* quamuis aliter etiam ſuprà expoſitum ſit. Item illud Cypriani, de cœna Dom. *Hæc quoties agimus non dentes ad mordendum acuimus, ſed fide ſyncera, panẽ ſanctum frangimus, & partimur.* Hinc etiam ſæpe hunc cibum ſpiritualem vocant Sancti, vt videre licet in Ambroſio lib. de myſter. cap. 9. Theophyl. Ioann. 6. Hinc deniq; ſæpe ipſum effectũ, ſeu ſpiritualem fru-B ctum manducationem vocant, præſertim Auguſtinus: ſi ergo hæc perpẽdantur, & diuerſis locis applicentur, nulla ſupererit difficultas.

Ambr.
Theophyl.

SECTIO III.

Virum ex verbis, quibus Chriſtus inſtituit & exhibuit hoc ſacramentum, conuinci poſſit veritas præſentiæ Chriſti in illo.

Tota difficultas huius ſectionis eſt de illis verbis, *Hoc eſt corpus meum*, quæ duobus modis cõſiderari poſſunt. Primò, vt ſunt forma huius ſacramẽti. Secundò, vt cõtinent aſſertionem quandã, authoritate Chriſti confirmatam; hæc enim ratio ſeparari poſſet à priori, ſi Chriſtus neq; illis verbis conſecraſ-C ſet, neque, vt nos illis conſecraremus, inſtituiſſet: ſub priori ratione agemus infrà de illis, q. 78. vbi diſputandæ erunt ſcholaſticæ quæſtiones de vero ſenſu illius formæ; hîc verò de poſteriori ratione. Quærimus enim verum ſenſum illius aſſertionis Chriſti, quoniã præcipuum fundamentũ eſt, quo nixa Eccleſia, præſentiam Chriſti in hoc ſacramento credit, ac docet. Hæretici ergo negãt ex his verbis poſſe colligi hanc Chriſti præſentiã, & ideo varias metaphoras aut figuratas expoſitiones confingunt. Ex catholicis verò ſolus Caietanus in Commentario huius articuli, qui iuſſu Pij V. in Romana editione expunctus eſt, docuit ſecluſa Eccleſiæ authoritate verba illa ad veritatem hanc confirmandam non ſufficere.

D Dicendum verò eſt, in illis verbis, ſatis apertè docuiſſe Chriſtum, id, quod in ſuis manibus habebat, diſcipuliſque dabat, eſſe ſuũ corpus: vnde ad illorum verborum veritatem neceſſarium fuit, verè ac realiter, corpus illud ſub ſpeciebus panis cõtineri, & hoc modo ex illis verbis conuincitur hæc præſentia, ſine qua illorum veritas conſiſtere non poteſt. Tota hæc aſſertio de fide eſt, quæ probatur primò ex Cõciliis; nam in VII. Synod. act. 6. tom. 3 expreſſè refellitur expoſitio hæreticorum, de ſigno corporis hæc verba interpretantium; & ponderatur, non dixiſſe Dominum, *Accipite figuram corporis*, ſed, *corpus meum*. Vnde Trident. ſeſſ. 13. c. 1. diſertis ac grauiſſimis verbis do-E cet, illa verba propriè, & non per tropum eſſe intelligenda. Dices, ergo eſt hæretica Caietani ſententia? Reſpondetur, hæreticum eſſe, negare, in illis verbis contineri hanc veritatem, & hunc fuiſſe ſenſum à Chriſto intentum, & ſimiliter hæreticum eſſe, negare, illa verba ſufficientia eſſe ſecundùm ſe, ad faciendam certam fidem huius myſterij, quia nullum ſcripturæ teſtimonium poteſt clariùs & certiùs veritatem aliquam confirmare. Nihilominus tamen non eſſet hæreticum, dicere, quoad nos, non ſufficere illa verba, niſi accedat Eccleſiæ traditio & definitio: nam, ſi quis ſecluſa Eccleſiæ authoritate, ſine pertinacia aliter explicaſſet illum locum, nõ eſſet hæreticus, & ideo Concilium Tridentinum ſemper ad

Ex verbis, quæ ſunt forma conſecrationis conuincitur Chriſti realis præſentia.

VII. Synod.

per ad

per adiunxit Eccleſiæ ſenſum, & Patrum traditionẽ. Hæc tamen doctrina non ſolùm in hoc teſtimonio, ſed in tota Scriptura locum habet, ideo enim eſt neceſſaria in Eccleſia viua regula, quæ ſpiritũ habeat, & authoritatẽ interpretandi Scripturam. Vnde Caietanus, cũ aliquid peculiare indicat eſſe in his verbis malè loquitur, & ideo eius ſententia omnino reiicienda eſt.

Ambroſ. Hilarius. Anſelm. Beda. Chryſoſt. Proſper.

Secundò principaliter probatur hic ſenſus ex Patribus, Ambroſ. Hilar. Anſel. Beda, & aliis, exponentibus loca Euangeliorum, & Pauli, 1. ad Cor. 11. Præſertim Chryſoſt. homil. 51. & 83. in Matt. & hom. 60. ad popul. præterea Epiph. *Qui non credit* (inquit) eſſe *verũ, ſicut ipſe dixit, is excidit à gratia & ſalute.* Proſper de prædict. & promiſſ. Dei, par. 2. c. 25. vbi ait Chriſtum corpus ſuum portaſſe in manibus ſuis, cùm dixit, *hoc eſt corpus meum.* *Origenes.* Origen. tract. 35. in Matt. vbi dicit hũc panem eſſe ipſum Verbum, & corpus Verbi, apertiùs homil. 9. in Leuit. circa finem. Optimè *Hierony. Gaudent. Ambroſ. Grego. Niſſ. Cyril. Hieroſ. Damaſc.* etiam Hieronym. tom. 3. Epiſt. 150. ad Edibiam, q. 2. Gaudent. Brixien. tractat. 2. in Exod. Ambroſ. 4. de ſacram. c. 3. 4. & 5. Gregor. Nyſſen. in Orat. magna catechet. apud Euthym. 2. part. Panopl. titul. 21. Cyrill. Hieroſol. catecheſi 4. Myſtagog. Damaſc. lib 4. c. 14. Qui, quoniam in ea tempora incidit, in quibus hic contrarius error pullulare incipiebat, non ſolùm expoſitionem veram amplectitur, ſed contrarium diſertè reiicit, quod etiam in Theophyl. obſeruare licet, *Theophyl.* Matt. 26. & Marci. 14. & eodem modo loquitur *Euthym. Nicephorus.* Euthym. c. 64 in Matth. vnde rectè Nicephor. lib. 1. hiſtor. c. 8. *Cùm verè* (inquit) *corpus & ſanguinem ſuum eſſe, quaſi fide interpoſita cõfirmaſſet, &c.* Eſt deniq; egregius locus apud *Auguſt.* Aug. concil. 1. in Pſalm. 33. vbi tractat verba illa, quæſt. 1. Reg. 21. de Dauid dicta ſunt, & vbi nos legimus, *Collabebatur inter manus eorũ,* ipſe legit, *Et ferebatur in manibus ſuis,* & ſubdit, *Quomodo autem hoc in Dauid inuentum ſit, ſecundùm literam, non inuenimus, in Chriſto autẽ inuenimus, ferebatur enim Chriſtus in manibus ſuis, quando cõmendans ipſum corpus ſuum ait, Hoc eſt corpus meum, ferebat enim corpus ſuum in manibus ſuis.* Vbi ponderandum eſt verbum illud, *ſecundùm literam,* id eſt, *ſine metaphora*: nam per metaphoram non dubitaret *Auguſt.* Auguſt. quin poſſent verba illa de Dauid exponi.

Tertiò probatur hæc veritas, ex illa regula generali tradita ab Auguſtino 3. de Doct. Chriſt. capit. 7. quòd verba Scripturæ propriè intelligenda ſunt, & non per tropum, niſi vbi, vel euidens neceſſitas, vel Eccleſiæ authoritas aliud docet, quod maximè verũ eſt, quando & materia, de qua eſt ſermo, per ſe non eſt apta ad metaphoram, quia nimirũ ſunt dogmata aut præcepta, in quibus tradendis maximè eſt proprietas verborum neceſſaria, vt aliquid certum ac firmũ in Scriptura eſſe poſſit, & alioqui neq; ex circumſtantiis, neque ex aliis locis Scripturæ, neque ex ipſis verbis, & frequentiori vſu eorum talis tropus vel metaphora colligi poteſt, vt in propoſito accidit. Quod probatur diſcurrendo per ſingula.

Vnde argumentor quartò, ex materia ſubiecta, quia, quando Chriſtus hæc verba protulit, inſtituebat ſacramẽtum, & ſacrificium perpetuò in Eccleſia duraturum, cuius vſum ſtatim præcepit dicens, *Hoc facite, &c.* ergo oportebat verbis propriis hoc explicare: nam ſacramenta ſunt Eccleſiæ fundamenta, & ſi per metaphoram traderentur, omnia redderentur incerta, & ideo hoc ſeruatum reperimus, tã in lege veteri, quàm in noua. In illa enim, licèt plena ſit figuris, & metaphoris, tamen vbi traduntur cæremoniæ legales, propriis & clariſſimis verbis præcipiuntur. In hac verò quando Chriſtus agens de Baptiſmo

A aquam nominauit, propriam aquam intelligimus, & ſimiliter, cùm dixit *Quorũ remiſeritis peccata,* & ſic de aliis, & in vniuerſum, quãdo Scriptura tradit dogmata fidei, vel præcepta morum, propriis verbis loquitur, & ſi alicubi fortaſſe vtitur metaphora, vel eſt tam clara, & patens vt ſenſui proprio ęquiualeat, vel adiungit aliquid, quo metaphorã explicet, vel quod in vno loco figuratè dicit, in alio diſertè explicat, vt rectè docuit Tertull lib. 2. de reſurrectione carnis, c. 10. 18 & ſequentibus. & Auguſt. lib. 2. de doctrina Chriſtiana, c. 6. & 9 & colligitur ex Irenæo lib. 2. cõtra hæreſ. c. 46. *Tertull. Auguſt. Irenæus.* Cõfirmatur, quia Chriſtus Dominus, inſtituendo hoc ſacramentum, vltimam ſuã voluntatem declarauit, iuxta illud, *Hic calix nouum teſtamen-*
B *tum eſt in meo ſanguine*; at verò in ſignificatione verborum alicuius teſtamenti non licet à proprietate verborum recedere, niſi vbi manifeſtum eſt aliter ſenſiſſe teſtatorem, vt dicitur in l. non aliter, ff. de legat. 3. Et naturali ratione per ſe notũ videtur; quis enim, ſi teſtator ſibi domum legaſſet, imagine vel figura domus contentus eſſet?

Quinta probatio ſumi poteſt ex circumſtantiis, quæ ſolẽt Scripturæ ſenſum explicare, vt dixit Aug. lib. 83. quæſtionum in 69. nam ſermo metaphoricus vſurpari cõſueuit, vel gratia occultandi ſermonem, vel, quando aliquis pro cõcione loquitur, gratia amplificandi, ſeu delectandi: nõ autem in communi, ſeu familiari ſermone, vbi ſimpliciter inter amicos de
C rebus agitur, vel inter magiſtrum & diſcipulos, vel quando aliquis vult alios inſtruere, & intelligi cupit. In hoc autem Chriſti ſermone hæ circumſtantiæ ſeruatæ ſunt; agebat enim familiariter cum diſcipulis ſuis, & eos inſtruebat, vt Eccleſiæ eſſent magiſtri & cum iamiam ab eis diſceſſurus eſſet, teſtamentum cõdebat; loquebatur ergo ſimpliciter ac propriè, ita vt facilè poſſet intelligi: vnde paulò poſt dixit illis, *Vos dixi amicos, quia omnia, quæ audiui à Patre meo, nota feci vobis,* & poſtea dixerunt Apoſtoli illi, *Ecce palã loqueris & prouerbium nullum dicis*; ad Apoſtolos enim Chriſtus dixerat Luc. 8. *Vobis datum eſt noſſe myſterium Dei, aliis autem in parabolis.* *Luc. 8.* Pręſertim, quia, cùm Apoſtoli eſſent ſtatim communicaturi, oportebat vt be-
D ne perciperent verba Chriſti, vt cum debita fide, ac reuerentia ſacramentum ſuſciperent. Vnde per illa verba etiam propoſuit illis hoc myſterium, vt illud crederẽt: ſed ad hæc omnia nõ erant apta verba metaphorica, ſed propria & ſimplicia; ergo ſine dubio ita locutus eſt Chriſtus, præſertim cùm non potuerit in illo verbo eſſe tropus, niſi valde obſcurus, & inuſitatus, & Chriſtus nullam eius expoſitionem vel ſignificationẽ addiderit: ſi enim addidiſſet, non prætermiſiſſent illam omnes Euangeliſtæ, & Paulus; fuiſſet enim valde neceſſaria Eccleſiæ, multúmq; ad ſubſtantiam huius ſacramenti pertineret. Adde, vehementem eſſe coniecturam, Apoſtolos ita intellexiſſe verba Chriſti, quia nihil omnino interrogarũt,
E ſolebant enim quando non intelligebant figuratum ſermonem, magiſtro dicere, *Ediſſere nobis parabolam iſtam*: hìc autem nihil interrogant, ſed ſtatim fidem adhibent, & communicant; ergo.

Sextò ex aliis locis Scripturæ non poteſt colligi, aliquam figuram vel tropum in his verbis contineri, ſed potiùs contrarium: quin imò vbi fit mentio huius ſacramenti, in aliis locis ſemper verborum proprietas magis ac magis indicatur, quod perſpicere licet in illo loco 1. Corinth. 11. *1. Cor. 11.* vbi poſt narratam inſtitutionem ſubdit Paulus, *Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat, qui enim manducat, & bibit indignè, iudicium ſibi manducat, & bibit, non dijudicans corpus Domini,* vbi planè ſignificat

eſſe verũ corpus Domini, & non tantum ſignũ eius. Propter hanc enim cauſam, tantam requirit probationem & diſpoſitionem, tantúmq; exaggerat peccatum indignè ſumenti hoc ſacramentum, quia, vt Cyprian.ait lib.de lapſis, *Vis infertur corpori Chriſti, & ore ac manibus in Dominum delinquitur*, & elegãter idẽ proſequitur, tum ibi, tum epiſt. 11. & 75. & optimè Baſil.ſerm.2.de Bap.c.3.& lib.de Baptiſ.in fine Chryſoſt.homil.83.in Matth.45.in Ioan. 3. in Epiſt. ad Epheſ. Ambroſ.ad Hebr.10.vbi dicit, hoc peccato *conculcari corpus Domini.* Sumitur etiam ex hoc loco nõnullum argumentum, quia Paulus ait, corpus Chriſti etiam ab indignis ſumi, quod verum eſt, non tantùm de peccatoribus, ſed etiam de hæreticis: ſumitur ergo in ipſo ſacramento realiter, & non tantùm per fidem vel ſpiritualem fructum; ergo ſermo Pauli, & conſequenter Chtiſti, eſt proprius de ipſomet corpore Chriſti. Vnde eodem ſenſu dixerat Paul. c. 10. fractionem huius panis, eſſe communicationem ſeu participationem & diſtributionem corporis Domini, & calicem eſſe communicationem ſanguinis eius. Quapropter Iren. lib. 5. contra hæreſ. cap. 2. dicit, *Qui negat, nos communicare proprio ſanguinis Chriſti, etiam poſſe negare eſſe redẽptos vero ſanguine Chriſti. Quia ſicut Apoſtolus dicit? In quo habemus redemptionem per ſanguinem eius; ita dicit, calicem Euchariſtiæ eſſe communicationem ſanguinis eius, & qui per metaphoram vnum ſermonem euerterit, poterit etiam alium deſtruere.* Vnde ex verbis concludit, per hanc cõmunicationem fieri arctiſſimam coniunctionem inter Chriſtum & nos, accommodans etiam illa verba ad Epheſ.5. *Membra ſumus corporis eius, de carne eius, & de oſſibus eius.* Quã coniunctionem latè declarant, & ex hoc loco confirmant, Chryſoſtom.ſuprà, & homil. 24. in 1.ad Corinth. Cyrill. libr. 10.in Ioan. cap. 13. Gregor.Niſſe. tract. circa illa verba, *Exiuit ſanguis & aqua.* In quo notanda ſunt illa verba, *Paucæ guttæ ſanguinis, totum mundum reſtaurantes, fiunt hominibus quaſi coagulum lactis, illos cogentes, & coniungentes in vnum.*

Cyprian. Baſil. Chryſoſt. Ambroſ. Irenæus. Epheſ.5. Chryſoſt. Cyrill. Greg.Niſſ.

Septimò ex ipſis verbis declaratur hæc veritas. Et primum ſuppono, illo pronomine, *Hoc*, deſignaſſe Chriſtum id, quod habebat in manibus, ſeu coram ſe, quódq; diſcipulis dabat, vt ſumerent, vt euidenter patet ex præcedentibus verbis, *Accipite & comedite*; ineptiſſimũ enim eſt, quod quidam hæretici dixerunt; Chriſtum de ſe ipſo fuiſſe locutum, ſuum viſibile corpus deſignando, Chriſtus enim tunc, non de hoc agebat, ſed de re, quam ad manducandum dabat. Deinde, vt quid tunc aſſeruiſſet diſcipulis, quod ipſi videbant? Denique in forma ſanguinis nullo modo poteſt hoc accommodari. Alij verò interpretantur, *Hoc*, id eſt, *Hic*, ita vt non ſit pronomen, ſed aduerbium locale. Sed præterquam quod hìc eſt voluntarius abuſus vocis, quæro, quem locum Chriſtus deſignauerit: an illum, in quo ipſe ſedebat? Et hoc eiſdem argumentis refellitur, quæ nuper facta ſunt, erat enim res prorſus impertinens. An illum, quo erat panis? Et ita, quod ad præſens attinet, eadẽ vis manet in verbis, quia etiam hoc modo veritas illius locutionis requirit Chriſti præſentiam. Alij confingunt, non deſignaſſe Chriſtum aliquam rem permanentem, ſed actionem illam, quæ tunc agebatur. Sed hoc & per ſe eſt incredibile; quomodo enim tota illa actio diceretur corpus Chriſti? & in ſectione vltima huius diſputationis ex profeſſo refelletur, pertinet enim hæc expoſitio ad hæreſim ibi impugnandam. Alij denique fraudulentiùs dixerunt, vt refert Ianſen. capit. 59. concordiæ, pronomine, *Hoc*, deſignaſſe Chriſtum ipſos Apoſtolos, ſeu collegium Apoſtolicum, quod appellat corpus ſuum myſticum, vt ſenſus ſit, *Accipite & comedite*, vos enim eſtis corpus meum. Sed hæc expoſitio, præterquam quod eſt merè voluntaria, & cõtra omnes Sanctos, & ſenſum Eccleſię, facilè refellitur, tũ ex verbo illo, quod Chriſtus ſubdidit, *Quod pro vobis tradetur*, quod non poteſt corpori myſtico adaptari, tum ex forma ſanguinis, quæ nullo modo poteſt ad Apoſtolos referri; tum etiam quia Paul. primæ ad Corinth. 11 apertè expoſuit panem cœleſtem, quem Chriſtus tradidit, eſſe corpus eius: tum denique, quia iuxta hanc expoſitionem, non ſolùm Chriſti præſentia in hoc ſacramento, ſed totum ipſum ſacramentum prorſus euertitur.

Ianſenius. 1.Cor.11

Secundò ſuppono, vltimam particulam, *meum*, nõ poſſeſſiuè ſumi, ſed naturæ proprietatem ſignificare, dixerunt enim quidam hæretici, ſenſum Chriſti in illis verbis fuiſſe, *Accipite & comedite, hoc enim*, id eſt, hic panis, *eſt corpus meũ*, id eſt, res à me creata, & cuius ego ſum Dominus. Sed eſt inepta expoſitio. nam ſi Chriſtus nudum panem dabat, quæ magnificentia aut excellentia in illo dono apparebat, vt oporteret tanto verborum apparatu dicere, illud eſſe ſuum? Deinde Chriſtus nõ dixit, Hoc corpus eſt meum ſed *Hoc eſt corpus meum*, & vt euidentiùs ſenſus conſtaret, addidit, *Quod pro vobis tradetur.* Loquitur ergo de ſuo naturali corpore. Item, in forma ſanguinis nullo modo poteſt pronomen *meus*, ita torqueri. Alij exponant verbum illud, *meum*, per communicationem idiomatum, dicunt enim Verbum aſſumpſiſſe naturam panis, & ratione illius vnionis, verè appellaſſe panem corpus ſuum. Sed contra hunc falſum ſenſum latè dicturi ſumus articulo ſequenti, nunc breuiter reiicitur, quia vel illa vnio eſt hypoſtatica, vel non; ſi hoc poſterius dicatur, nulla alia vnio poteſt ſufficere ad veritatem, & proprietatem illius locutionis, ſubſtantiæ enim naturis & ſuppoſitis diſtinctæ, ac diſparatæ non poſſunt inuicem verè prædicari, propter coniunctionem accidentalem, vt in Dialectica per ſe cõſtat, & in hoc principio fũdat Theologia veritatem Incarnationis. Si prius autem dicatur, & abſurdiſſimum ac hæreticum eſt, talem vnionem hypoſtaticam fingere, & non ſufficit ad veritatem locutionis Chriſti, dixit enim, *Hoc eſt copus meũ, quod pro vobis tradetur*: at verò corpus panis, etiam ſi fingatur vnitum hypoſtaticè Verbo, non eſt pro nobis traditum, ſeu crucifixum; neque etiam per communicationem idiomatum, poteſt ſubſtantia panis dici corpus Chriſti crucifixum pro nobis; & multo minùs poterit vinum appellari ſanguis, quia communicatio idiomatum non eſt inter partes & abſtracta. Igitur, *corpus meum*, in illa propoſitione neceſſariò ſignificat ipſum corpus naturale Chriſti. Tertiò tandem addendum eſt, verbum, *eſt*, quod coniungit illa duo extrema, ſecundùm propriam ſignificationem requirere, vt id, quod deſignatur per pronomẽ, *hoc*, ſit id quod per prædicatũ ſignificatur; ſic igitur ex proprietate verborũ illorum neceſſariò concluditur, illum cibum, quem Chriſtus dedit Apoſtolis fuiſſe verum corpus eius.

Refutatio eorum.

Sed occurrunt multi hæretici, qui licèt inter ſe differant in modo explicandi, omnes tamen in eo cõueniunt, vt transferant hæc verba ad metonymiã & figuratam locutionem, qua iuxta Auguſt. q. 57. in Leuit. res præſentata ſolet de ſigno vel imagine efferri, vt cũ viſa imagine Regis, dicimus, hic eſt rex. Vnde quidam exponunt, *hoc eſt*, id eſt, *hoc ſignificat corpus meum*, ſicut Geneſ.42. dixit Ioſeph. *Septem ſpicæ ſeptem anni ſunt*, & Matt.11. dixit Chriſtus, *Ioannes ipſe eſt Elias.* Alij verò ponunt metaphoram in prædicato, *Hoc eſt corpus meum*, id eſt, *hoc eſt ſignum corporis mei.*

Alia explicationes per metaphoram. S.Auguſt. Geneſ.42. Matth.11.

mei. Sed hæc, & ſimilia omnia in idem recidunt, vt ex doctrina Auguſtini ſuprà conſtat; quia etiam ſi figura ponatur in verbo, in prædicatum transfundi neceſſe eſt. Nam idem eſt, *Hoc eſt*, id eſt, *hoc ſignificat*, vel, *hoc eſt ſignificans*, ſeu, *hoc eſt ſignum*; igitur vno & eodem principio refellentur, quia cùm hæ metaphoræ ſint contra proprietatem verborum, non ſunt ad libitum fingendæ, niſi vbi, vel res eſt euidentiſſima, vel neceſſitas, aut authoritas cogit, aliàs fides noſtra nullum firmum fundamentum habere poteſt in Scriptura ſacra. Vnde Neſtoriani hęretici, etiam corrumpebant locutiones Scripturæ, in quibus & Deus homo, & homo dicitur Deus, per metaphoram illas explicantes; quia abſurdæ & difficillimæ illis videbantur, ſi propriè intelligerentur: & tamen ex ſola proprietate illorum verborum Eccleſia illos conuicit, & condemnauit. Quod argumentum generatim contra hæreticos rectè tractat Tertull. lib. de reſurrect. carnis. Et hîc eſt vrgentiſſimum, propter omnia, quæ adducta ſunt.

Tertull.

Confutatio earum.

Quibus addi poteſt primò, quòd ſi Chriſtus Dominus voluiſſet affirmare id quod diſcipulis dabat, eſſe corpus ſuum, non potuiſſet clarioribus verbis id facere. Non enim adiungere debebat, *Hoc eſt propriè*, ſeu, *in veritate*, ſeu quid ſimile; non eſt enim hic vſitatus loquendi modus, ſatis enim fuit in ſingulis verbis, quantum fieri potuit, explicare proprietatem. Nam in ſubiecto abſtinuit à nominando pane, vel alia re, ſed ſimpliciter dixit, *hoc*, vt abſolutè deſignari poſſet, quod ſub illis ſpeciebus continebatur. Deinde vſus eſt verbo ſimpliciſſimo, & ſubſtantiali, *eſt*, quod inter omnia minùs eſt aptum ad metaphoras, & figuras. Ac denique in prædicato, non contentus proprietate verbi, adiunxit explicationem, *Quod pro vobis tradetur*, quæ non conuenit in ſignum corporis, ſed in verum corpus. Secundò addo, quod ſi in illis verbis nullus eſſet tropus, ille eſſet obſcuriſſimus, nullum in his verbis, nec in aliis Scripturæ locis habens fundamentum, nec in communi more loquendi. Non enim ſolemus appellare imaginem, aut ſignum nomine rei ſignificatæ, niſi quando manifeſtum ac per ſe notum ſupponimus id, de quo loquimur, eſſe imaginem, aut aliquid aliud ſignificare: quod autem panis ſignificaret corpus Chriſti, nondum erat Apoſtolis notum, ſed illa futura erat prima inſtitutio talis ſigni. In prima verò inſtitutione nunquam ſolet talis metaphora vſurpari; eſſet enim obſcuriſſima, & magna erroris occaſio. Vnde maiori ratione potuiſſet Chriſtus de agno paſchali dicere, *Hoc eſt corpus meum*, & de Baptiſmo, *Hic eſt ſanguis meus*, vel, *mors*, ſeu, *ſepultura mea*, & de hoc ſacramento, *hoc eſt Eccleſia mea*, vel, *corpus myſticum meum*, quia illud etiam aptiſſimè ſignificat, ac repræſentat. Tertiò addo, nullum ibi eſſe verbum talem metaphoram indicans; imò (quod obſeruatione digniſſimum eſt) tã tres Euangeliſtæ, Matt. Marc. & Lucas, quàm Paulus 1. ad Cor. 11. cum hanc inſtitutionem narrant, licèt in aliis diuerſo modo loquantur, cùm veniunt ad hæc verba, diligentiſſimè illa referunt, cum omni proprietate, & ſine vlla ferè varietate, & nihil addunt, quod ad eorum explicationem pertineat, ſupponentes ſimpliciter eſſe intelligenda; alioquin in re grauiſſima, & maximi momenti, occaſionem erroris & deceptionis Eccleſiæ tribuiſſent.

Aliorum hæreticorum interpretatio.

Quod verò alij tandem excogitarunt, vt propoſitionem inuerterent, & ſubiectum facerent prædicatum, & prædicatum ſubiectum, ac ſi Chriſtus diceret; *corpus meum eſt hoc*, id eſt, panis, non materialis, ſed ſpiritualis, ſicut Ioannes dicitur Elias, non perſona, ſed ſpiritu; hoc (inquam) nihil eorum cauſam iuuat.

Refellitur.

A Primò, quia id, quod aſſumitur, eſt planè falſum, quia, vt oſtendi, Chriſtus non de ſe, ſed de illa re, quã Apoſtolis dabat, loquebatur, & ita Paulus apertè expoſuit, cibum ipſum, qui fidelibus datur, eſſe corpus Chriſti, quod expreſſiùs oſtendũt verba Græca, quæ, aliquantulum mutato ordine verborum, ita habent, *Hoc meum eſt corpus*, & illæ etiam determinationes, *quod pro vobis tradetur*, &, *qui pro vobis effundetur*, niſi magna vis literæ inferatur, ſatis oſtendunt, *corpus meum*, &, *calix ſanguinis mei*, eſſe illarum propoſitionum prædicata. Deinde, quia hoc nihil ad præſens inſtitutum refert: nam cùm particularis propoſitio affirmatiua ſimpliciter conuerti poſſit, ſiue dicas, *hoc eſt corpus meum*, ſiue, *corpus meum eſt hoc*, ſi proprietatem

B verborum retineas, eodem modo veritas confirmabitur; ſi verò per ſolam figuram, & metaphoram interpreteris, eadem argumenta redibunt. Neceſſe eſt enim, vt iſti hæretici ita exponant, *corpus meũ eſt hoc*, id eſt, repræſentatur per hoc, vel nutrit ſicut hoc, aut alio ſimili modo; qui ſenſus eiſdem argumentis falſus eſſe conuinci poteſt. Plures hæreticorum inſanias & abſurdas interpretationes refert Sander. lib. 7. de viſibil. Monarch. hæreſi 204. ſub anno 1549. & impugnat latiſſimè Robert. Bellar. loco citato.

Sander.
Bellarm.

Vltimò confirmatur hæc expoſitio, ſoluendo quæ contra eam obiici poſſunt. Primò ergo obſtare videtur Paul. 1. ad Corinth. 10. vbi dicit, antiquos Patres

1. Cor. 10.

C eandem eſcam manducaſſe, & eundem potum nobiſcum bibiſſe; ex illo ergo loco, explicandus eſt hic, de quo agimus, ſcilicet illam eſcam, quam Chriſtus dedit, tantùm fuiſſe figuram, quia ſicut antiqui Patres tantùm in figura manducarunt, ita & nos. Hanc obiectionem refert Rupert. Abb. libr. 5. in Ioan. tractans illa verba, *Patres veſtri manducauerunt Manna in deſerto.* Et rectè reſpondet; Paulum non dicere, antiquos Patres eandem eſcam, vel eundem potum nobiſcum manducaſſe, ſed ſolùm Hebræos ipſos omnes eandem eſcam manducaſſe, & eundem potum bibiſſe. Nulla enim eſt in textu Apoſtoli particula, qua illa eſca, & potus antiquorum referatur ad noſtram, ſeu dicatur eſſe eadem cum illa de qua Domi-

Rupert.

D nus dixit, *Hoc eſt corpus meum*, &, *Hic eſt ſanguis meus.* Neque enim Apoſtolus potuit eſſe contrarius Chriſto dicenti, *Non Moyſes dedit vobis panem de cælo, ſed Pater meus dat vobis panem de cœlo verum.* Vnde ſtatim ſubdit Apoſtolus, *Sed non in pluribus eorum beneplacitum eſt Deo*, ac ſi diceret, licèt omnes eandem eſcam manducauerint, non tamen omnibus æquè profuit. Confert ergo illos inter ſe, non nobiſcum: nam reſpectu noſtri poſtea dicit, *omnia in figura contingebant illis.* Et hic ſine dubio eſt literalis ſenſus, vt ex ipſo textu, & ex Chryſoſtomo, Theodoreto, & aliis expoſitoribus conſtat. Addi verò poteſt, licèt Paulus diceret, antiquos eandem eſcam ſpiritualem nobiſcum manducaſſe, id eſt, Chriſtum, non tamen dicere eo-

E dem modo manducaſſe; illi ergo tantùm per fidem, nos verò & per fidem, & realiter in ſacramento.

Secundò obiici poſſunt Patres: Dionyſius epiſtol. 9. ad Titum habet obſcura verba: loquens enim de ſacris ſignis, & tropicis locutionibus ait, *Nec ſanctos Angelos ab illis abſtinuiſſe*, & ſubdit, *Ipſumq́; Ieſum in parabolis, per typicæ menſæ apparatum, Deifica myſteria tradere.* Secundò, Hieronymus Matthæi vigeſimoſexto, inquit, *Poſtquam typicum Paſcha fuerat impletum, aſſumit panem, & ad verum Paſcha tranſgreditur ſacramentum, vt quomodo præfiguratione eius Melchiſedech panem & vinum offerens fecerat, ipſe quoque veritatem ſui corporis, & ſanguinis repræſentaret.* Tertiò idem Hieronymi Marci decimoquarto,

2. Obiectio. ex Patribus. ex Dionyſ.

Hieron.

Accepit, inquit, *Ieſus panem, & benedicens fregit, trãſfigurans corpus ſuum in panem, quod eſt Eccleſia præſens quæ accipitur in fide, benedicitur in numero, frangitur in paſſionibus, datur in exemplis, ſumitur in doctrinis, formãs ſanguinem ſuum in calicem vino, & aqua miſtum, vt alio purgemur à vitiis, alio redimamur ab eis.* Quartò, ſunt obſcura verba Tertull. lib. de anima, c. 17. dicentis, non mutaſſe vinum ſaporem, *quod in memoriam ſanguinis ſui Dominus conſecrauit*, & difficiliùs libr. 4. contra Marcio. capit. 40. *Panem* (inquit) *corpus ſuum fecit, dicens, Hoc eſt corpus meum, id eſt, hoc eſt figura corporis mei.*

Tertull.

Ad primum reſpondetur primò: ex alio loco Dionyſ. de Eccl. Hierar. c. 3. nõ obſcurè colligi ipſum ſenſiſſe hoc ſacramentum eſſe ipſum Chriſtum. Nã ad ipſum ſacramentum loquens, dicit, *Tu dixiſti, Hoc facite*, & deinde ipſum ſacramentum inuocat, ſicut ipſum Chriſtum. In illo ergo alio loco, cùm *Deifica myſteria* appellat, ipſum Chriſtum ſub ſignis ſenſibilibus latentem intelligit, & ideo vocat, *typicæ menſæ apparatum*, quia ſub ſignis ſenſibilibus res diuinæ continentur. Quod verò ibi ait Ieſum in parabolis diuina tradidiſſe, non eſt neceſſe, vt ad verba conſecrationis referatur, ſed ad Chriſti prædicationem: ſunt enim illa duo diuerſa, *in parabolis diuina, & per typica menſæ apparatum Deifica myſteria tradere.*

Ad primum locum Hieron. reſpondetur, verbum illud, *repræſentare*, eſſe æquiuocum. Interdum enim idem eſt, quod rem ſignificare, interdum verò idem, quod rem præſentem facere: Hieronym. ergo hoc poſteriori modo illo verbo vtitur, vt clariùs conſtat ex eodem Hieronymo, circa illa verba, Pſalm. 109. *Tu es ſacerdos in æternum*, vbi comparans; ſicut hîc, Melchiſedech & Chriſtum, dicit; illum obtuliſſe panem, hunc verò corpus & ſanguinem ſuum. Reſponderi poteſt ſecundò, etiam ſi verbum repræſentandi in alio ſenſu ſumatur, non propterea excludi veritatem. Nam Chriſtus dando corpus, dixit, *Hoc facite in meam commemorationem.* Vnde conſecrando corpus & ſanguinem, illius paſſionem repræſentamus. Quam ſolutionem ſæpe repetemus ſectione ſequenti. Tertiò denique dicitur, Hieron. in eo loco non explicare hæc verba formæ metaphoricè, ſed potiùs dicere Chriſtum repræſentaſſe veritatem ſui corporis: potiùs ergo indicat locutum fuiſſe Chriſtum de vero ſuo corpore, quod in pane repræſentauit, ſub ſpeciebus panis illis diſcipulis tribuẽs. Vnde idem Hier. in d. epiſt. 150. q. 2. ad Hedib. hæc eadem verba tractans. *Ipſe* (inquit) *Ieſus conuiua, & conuiuium; ipſe comedens, & qui comeditur.* Vnde ad aliud eiuſdem teſtimonium reſponderi poſſet, illos Commentarios in Marcum non eſſe Hieronymi, vt Marian. Victor. & alij adnotarunt. Denique cuiuſcunque ſint, ſenſus myſticos, & non literales explicant. Dici ergo poteſt, cùm in hoc ſacramento ſint plura myſteria, Patres in vno loco explicare quædam, in alio alia. Et licèt alicubi aliqua omittant, non tamen negant. In commentariis igitur in Marcum Hieron. non tam ex profeſſo omnia exponit, quàm breues quaſdam annotatiunculas adhibet. Et ideo in illo loco explicuit breuiſſimè, quomodo ſacramento vnitas corporis myſtici repræſentaretur; non tamen declarauit literalem ſenſum verborum Chriſti: neque etiam illum excluſit, quamquam, cùm dicit, *Transfigurans corpus ſuum in panem, & formans ſanguinem ſuum in calicem*, non obſcurè indicet conuerſionem panis in corpus, & vini in ſanguinem; licèt etiam explicuerit diuerſo modo, quàm exponi ſoleat. Propriè enim dicitur panis conuerti in corpus vel etiam transfigurari, vt loquitur Ambr. lib. 4. de fide

Ambroſ.

A c. 6. dicens, *Nos autem quotieſcunque ſacramenta ſumimus, quæ, per ſacræ orationis myſterium, in carnem transfigurantur, & ſanguinem, mortem Domini annunciamus.* Hieronymus verò è contrario aſſerit, corpus transfigurari in panem, quia ſub forma, & ſpecie panis cibus Eccleſiæ efficitur. Et eodem modo dicit, *Formãs ſanguinem ſuum in calicem*, id eſt, accommodans & adaptans illum ſpeciebus vini, vt tanquam verus potus, poſſit in calice ſumi. Ad primum locum Tertulliani reſpondetur, cùm inquit, *non mutaſſe vinum ſaporem*, ſatis indicaſſe, mutaſſe ſubſtantiam, non accidentia. Quod verò addit, hoc feciſſe Chriſtum in memoriam ſanguinis ſui, id eſt, paſſionis ſuæ, omnino verum eſt: nam hic calix, & eſt ſanguis Chriſti, B inuiſibiliter ibi contentus, & eſt memoriale ſanguinis viſibiliter effuſi, ſicut Lucas dixit: *Hic calix nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine*, quia ſcilicet ſanguis contentus in calice, ſub ſpeciebus potus, eſt ſacramentum continens diuinam promiſſionem, ſancitam & fundatam in ſanguine effuſo in paſſione. In alio verò difficiliori loco, primum cùm dicit, *panem corpus ſuum fecit*, ſatis apertè veritatem tranſubſtantionis explicuit, quam aliis etiam locis, quæ ſectione ſequenti referemus, non obſcurè docuit. Cùm ergo ſubdit, *Corpus ſuum fecit, hoc eſt, corpus meum dicendo, id eſt figura corporis mei*, dupliciter explicari poteſt; primò, vt hoc ipſum ſacramentum, quòd verè eſt corpus Chriſti, ſpeciebus panis vela- C tum, vocet figuram, id eſt, repræſentationem eiuſdem corporis viſibilis, in propria ſpecie exiſtentis. Hoc enim modo interdum loqui Patres oſtendemus ſectione ſequenti. Optimè verò intelligitur ex loco Ambroſ. lib. de ſacram. cap. 5. vbi priùs inquit, *Dicit Sacerdos, Fac nobis hanc oblationem aſcriptam, rationabilem, acceptabilem, quod eſt figura corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti*; ſtatim verò vim & proprietatem verborum explicans, inquit; *Antequam conſecretur, panis eſt; vbi autem verba Chriſti acceſſerint, corpus eſt Chriſti*, & infrà, *Ante verba Chriſti calix eſt vini & aquæ plenus; vbi verba Chriſti operata fuerint, ibi ſanguis efficitur, qui orbem redemit. Ergo videte, quantis generibus potens eſt ſermo Chriſti vniuerſa conuertere.* D *Deinde ipſe Dominus Ieſus teſtificatur nobis, quòd corpus ſuum accipiamus & ſanguinem. Nunquid debemus de eius fide & teſtificatione dubitare?* Quæ verba non ſolùm ad explicandum Tertullianum, ſed etiam ad veritatem confirmandam aptiſſima ſunt. Secundò reſponderi poteſt; Tertullianum non ſacramentum, ſed panem vocaſſe figuram corporis Chriſti, ita vt particula illa, *id eſt figura corporis mei*, non cadat ſuper prædicatum *corpus meum*, ſed ſupra ſubiectum, ſcilicet *panem*, quem vocat figuram corporis Chriſti; & hanc figuram dicit effeciſſe Chriſtum corpus ſuum, dicendum, *Hoc eſt corpus meum*. Docet enim ibi, in veteri Teſtamento, carnem Chriſti, panis nomine metaphoricè ſignificatam fuiſſe, & panem fuiſſe figu- E ram corporis Chriſti. Hanc ergo figuram adimpletam dicit eſſe in nouo, quando Chriſtus panem, id eſt, figurã corporis ſui, corpus ſuum fecit Vnde paulo inferiùs inter alia dicit, *Nunc ſanguinem ſuum in vino conſecrauit, qui tunc* (id eſt, in lege veteri) *cum in vino figurauit.* Et ita hic locus potiùs confirmat veritatem. Et eodem modo loquitur lib. 3. contra Marcio. c. 19. quibus locis Pamel. hunc ſenſum eruditè expendit. Eodem modo exponunt Rich. art. 13. & alij moderni. Et poteſt etiam accommodari ad verba Ambroſij, paulo antè citata, cùm enim figuram corporis & ſanguinis appellat, de pane & vino ante cõſecrationem planè loqui videtur, de qua re plura in ſequenti ſectione dicemus.

Ambroſ.

Richard.

Tertia

3. *Obiectio. ex materia & coniecturis.* Tertia obiectio ſumitur ex materia & coniecturis, A materia enim erat ſacramentum quoddam, cuius ratio eſt, vt ſignum & figura: ergo forma ſeu verba Chriſti fuerunt verba ſacramentalia; ergo ſacramentaliter tantùm & metaphoricè ſignificare intelligenda ſunt: ergo non veritatem, ſed ſignum tantùm ſignificare debent. *Confirmatio prima.* Confirmatur primò, quia non poſſunt multæ metaphoricæ locutiones in illis verbis vitari. Nam in verbis illis, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, omnes figuram metonymiæ admittunt: dum continens pro contento accipitur. Item dicitur, *Hic calix eſt nouum teſtamẽtum*: cùm tamen non ſit, niſi ſignum, & confirmatio teſtamenti. Præterea verbum, *manducandi*, non poteſt intelligi propriè, ſi illud quod manducatur propriè, & non metaphoricè dicatur eſſe B corpus Chriſti; quia corpus Chriſti nõ atteritur dentibus, vt propriè manducari dicatur: ergo neceſſe eſt, metaphoram ineſſe in aliquo illorum verborum, ſcilicet, aut in verbo, *manducandi*, aut in voce *corpus*, aut enim id quod Chriſtus dabat, propriè manducandum erat, & ſic non poterat eſſe verum Chriſti corpus: aut ſi hoc erat, non poterat propriè manducari; ergo conuenientius dicitur, metaphoram eſſe in voce, *corporis*, quàm in voce, *manducandi*, vt res ſit facilior, & expeditior. *Confirmatio ſecunda.* Confirmatur ſecundò, quia Apoſtoli ita videntur intellexiſſe verba illa de ſigno corporis, & non de vero corpore; aliàs turbati eſſent, & aliquod ſignum admirationis, in tanta rei nouitate præſtitiſſent.

Reſpon. ad argumentum. Ad præcipuum argumentum reſpondetur, variè intelligi poſſe verba Chriſti fuiſſe ſacramẽtalia. Primò, vt ſacramentalia verba dicantur, id eſt, figurata, quæque ſolum metaphoricum ſenſum habẽt; & hoc modo negatur aſſumptum: hoc enim eſt, de quo eſt controuerſia. Secũdò, vt ſacramentalia verba dicantur, quæ myſterium aliquod habent reconditum; & hoc modo fateor verba Chriſti fuiſſe ſacramentalia. Non eſt autem neceſſe, vt propterea caruerint ſenſu proprio: nam hoc familiare eſt verbis diuinis, vt ſub ſenſu proprio altiorem, myſticum, ac reconditum contineant. Tertiò dici poſſunt propriiſſimè ſacramentalia verba, quibus inſtituitur, & efficitur ſacramentum. Et hoc modo fuerunt etiam illa verba ſacramentalia, & habentia ſacram, & myſticam ſignificationem. Tamen hoc etiam ſenſu neceſſe non eſt, vt propriâ caruerint: nam in hac potiùs illa fundata eſt. Nam ad veritatem ſacramenti potiùs neceſſe eſt, vt huiuſmodi verba in propria ſignificatione vera ſint, vt tandem per eam ſpiritualem effectum ſignificent: & hoc maximè verum eſt in verbis, quibus ſacramentum ſimul inſtituitur, & cõficitur, qualia ſunt ea, de quibus diſputamus, vt conſtat à ſimili. Nam cùm Chriſtus dixit, *Baptizantes eos*, etiam illa verba fuerunt ſacramentalia: & nihilominus certum eſt propriè eſſe intelligenda, alioqui enim nihil de ſacramentorum inſtitutione certum haberemus. Adde, propriiſſimam ſignificationem dictorum verborum, *Hoc eſt corpus meum*, eſſe maximè ſacramẽtalem: quia ſignificando hoc contentum ſub ſpeciebus eſſe corpus Chriſti, ſignificant myſterium valde recõditum, & ad ſanctificationem noſtram ordinatum, & ita hæc verba eminentiſſima quadam ratione & ſacramentalia ſunt, & propria.

Ad 1. confir. Ad primam confirmationem reſpondetur; vel in illis verbis nullam eſſe metaphoram, vel eſſe adeò perſpicuam, vt propriæ locutioni æquiualeat: primũ *Titelman.* enim de voce, *calicis*, Titelmannus & alij cõtendunt, ſumi pro ipſo vaſe, quod propriè dicitur calix ſanguinis, quia ſanguinem continet. Deinde quamuis illa vox ſignificet potum ibi contentum, tamen illa valde vſitata ſignificatio, licèt ſit tranſlata; & ex adiunctis verbis, *bibendi & effundendi*, fit magis perſpicua. Denique Matth. & Marcus propriè explicarunt dicendo, *Hic eſt ſanguis*. De altera autem voce, *teſtamẽti*, breuiter dicitur, propriiſſimè ſignificare ſignum ſeu inſtrumentum continens ſeu ſignificans voluntatem teſtatoris; & ita, quamuis in præſentia ſignificet ſacramentum continens, ac confirmans diuinam promiſſionem, nulla eſt metaphora, ſed proprietas verbi. Denique verbum, *manducandi*, propriè etiam intelligendum eſt; quia corpus Chriſti per modum cibi verè traiicitur in ſtomachum, per organa oris & gutturis; & hoc tantùm eſt de ratione veræ manducationis. Neque enim eſt neceſſe, vt ipſum corpus dentibus atteratur; quamuis, ſicut dicitur frangi ratione ſpecierum, ita ratione earundem poteſt dici dentibus atteri. Vel certè, cùm non ſolùm corpus, ſed totum hoc ſacramentum manducari dicatur, ſatis ſuperque eſt, vt in ſpeciebus poſſit dentibus atteri, cùm totum per modum cibi in ſtomachum traiiciatur.

Ad ſecundam confirmationem, ſuprà reſponſum eſt ex Chryſoſtomo, Apoſtolos non fuiſſe turbatos in hoc myſterio, quia iam de illo fuerant edocti; Chriſti enim promiſſionem intellexerant, & eius complementum auidè expectabant. Credendum etiam eſt, Chriſtum illorum mentes illuminaſſe, vt ſumma reuerentia tantum ſacramentum ſuſciperent. *Ad 2. confir.*

C Quarta obiectio eſſe poteſt, quia, eſto, demus Chriſtum Dominum propriè eſſe locutum, ipſúmq; effeciſſe magnum miraculum, conuertendo panem in corpus ſuum, non inde concluditur, nunc eſſe pręſentem in noſtro ſacramento. Nam licèt Sacerdotes ea verba repetant in memoriam Chriſti, non tamen habent eam efficaciam, quam Chriſtus habuit. Reſpõdetur ex Patribus ſuprà citatis, præſertim Chryſoſtomo, Cypriano, & Ambroſio, eundem Chriſtum eſſe, qui nunc conficit, & tunc confecit hoc ſacramentum: miniſter enim non in ſua, ſed in Chriſti perſona illa profert verba. Vnde non minus vera, nec minus efficacia nunc ſunt; quàm nocte cœnæ fuerunt: nam, ſicut ex quo tempore dixit Chriſtus, D *Baptizantes eos*, habent miniſtri eius vim ſanctificandi, quia ipſe eſt, qui principaliter baptizat, ita ex quo dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*, habẽt vim efficiendi, quod ipſe fecit. Vnde ſuprà oſtendimus, Chriſtum Dominum in eo facto non ſolùm miraculosè fuiſſe operatum, ſicut quando conuertit aquam in vinum: ſed ſacramentum inſtituiſſe, quod perpetuò in Eccleſia eſſet duraturum: vt iterum dicemus infrà, agentes de forma huius ſacramenti, vbi difficultates alias, ad veritatem huius formæ ſpectantes, enodabimus. *4. Obiectio.* *Reſponſio.*

SECTIO IV.

E *Quid antiqui Patres de vera præſentia Chriſti in hoc ſacramento ſenſerint.*

HÆretici huius temporis ſummo conatu, vel potiùs ſummis fraudibus laborarunt, vt errorem ſuum in antiquorum Patrum ſcriptis reperiri ſuaderẽt. Et ideo prætermiſſis locis apertiſſimis, in quibus veritatem docent, quidquid ab eis minùs explicitè dictum eſt, corradunt, ac congerunt: cùm enim antiquis temporib. hi hæretici nondum orti eſſent, ſancti Patres ſyncerè, & confidenter de hoc myſterio loquebantur: nihil de iſtorum malitia, ac peruerſitate ſoliciti, qui nunc eorum ſcriptis malitioſè abutuntur. Hinc verò in magnam Eccleſiæ vtilitatem factum

factum eſt, vt Scriptores Catholici diligentiſſimè ſententias Patrum collegerint, eorúmque de hoc myſterio veram ac ſynceram fidem euidenter oſtenderint. Quapropter ne actum agamus, breuiter caput hoc expediemus. Omnino enim prætermittere non fuiſſet expediens, ne totam hanc diſputationem mutilam ac truncam relinqueremus. Duo ergo breuiter docebimus. Primum, quomodo ex ſententiis Patrum confirmanda ſit hæc veritas; alterum quomodo exponendum ſit, ſi quid in eis reperiatur, quod illi videatur aduerſum, & quædam documenta trademus ad ſacrum Sanctorum ſenſum aſſequendum.

A

Alanus. Circa primum, placet valde diſtinctio Guilelmi Alani, lib. 1. de Euchariſt. cap. 23. quædam eſſe Patrum teſtimonia, quæ ſimplicia dici poſſunt; alia, quæ ipſe argumentoſa vocat: priora ſunt illa, quæ ſimpliciter ſacramentum hoc, veritatem corporis & ſanguinis Chriſti appellant, aut in quibus affirmant, nos manducare Chriſtum, aut corpus vel ſanguinem eius, & ab horum enumeratione abſtinebimus; tum, quod ea ſufficere cenſemus, quæ inter explicanda Scripturæ teſtimonia indicata ſunt, tum etiam quòd pæne infinita ſunt, & ab hæreticis eodem ferè modo, quo teſtimonia Scripturæ, eludantur; in his verò teſtimoniis colligendis diligentiſſimè inſudarunt multi, ſed præſertim Garetius quatuor prioribus claſſibus libr. de vera præſentia corporis Chriſti, & Claud. ferè totis ſex primis repetitionibus & vtiliſſimè Robert. Bellarm. toto lib. 2. de hoc ſacramento. Poſteriora, ſeu argumentoſa teſtimonia ſunt, quæ præter ſimplicem aſſertionem veritatis, argumentum continent, quo falſam interpretationem excludat; & hæc perſequitur optimè Alanus ſuprà, & eorum capita breuiter indicabo.

B

Garetius. *Claud. Sainctes.* *Bellarm.*

C

Damaſc. Primum ſit eorum Patrum, qui expreſsè excludũt ſolam figuram. Huiuſmodi ſunt Damaſcenus lib. 4. c. 14. *Non eſt figura* (inquit) *panis & vinum. Abſit enim hoc: ſed eſt ipſum met corpus.* *Ambr.* Ambr. lib. 6. de ſacram. c. 1. *Sicut verus eſt Dei Filius Dominus noſter Ieſus Chriſtus, non quemadmodum homines per gratiam, ſed quaſi Filius ex ſubſtantia Patris, ita vera caro eſt, ſicut ipſe dixit, quam accipimus, & verus ſanguis eſt, quem potamus.* Et inferiùs; *Fortè dices, quomodo vera? quia ſimilitudinem video, non video ſanguinis veritatem: primò omnium dixi tibi de ſermone Chriſti, qui operatur, vt poſſit mutare, & conuertere genera inſtituta naturæ.* Expreſsè etiam ita loquitur *Theophyl.* Theophyl. Matth. 26. Marci 14. Ioan. 6. & Euthym. *Euthym.* his locis & Epiph. ille, qui loquitur in VII. Synodo. *Epiph.* Action. 6. tom. 3. in fine.

D

Secundum caput continet teſtimonia his propinqua; quibus Sancti docent, Chriſtũ in hoc ſacramento non ſolùm fide, ſed ipſa re nobis coniungi; & non ſolùm per voluntatum concordiam, ſed etiã per corporum contactum, ſeu coniunctionem nobis copulari: quo nihil potuit expreſſiùs dici, ad errorem Caluini confutandum. *Chryſoſt.* Chryſ. hom. 60. ad populum, *Semetipſum nobis commiſcet, non fide tantùm, ſed & ipſa re,* *Hilarius.* & ſimilia habet Hilar. nuper citatus, lib. 8. de Trinit. *Cyrill.* & eleganter Cyrill. lib. 4. in Ioan. c. 13. & 14. & lib. 11. c. 27. inter alia, inquit; *Per myſticam benedictionem corporaliter nobis filius vnitur, vt homo, ſpiritualiter vt Deus,* & ita exponit illud ad Epheſ. 3. *Concorporeos, & comparticipes.* *Cyrill. Hier.* Alter etiam Cyrill. catech. 4. dicit, hac ratione nos effici Chriſtiferos. Vnde eſt illud Chryſoſt. hom. de ſancto Philogonio, *præclarius nobiſcum agi, quàm cum Magis. Illi enim* (inquit) *viderunt Chriſtum, non tamen ſecum tulerunt: nos autem nobiſcum ferimus.* Certè, ſi de ſola fide ſermo eſt, etiam illi ſecum tulerunt. *Theod. Ancir.* Vnde etiam eſt præclarum teſtimonium Theodoti Ancirani Orat. de Natiu. Saluat. habita in Conc. Epheſ. tom 6. Appendice 5. c. 2. vbi ſic inquit, *Ipſe qui tunc Magos in ſ[illegible] ſili pietate traxit, claram nunc feſtinitatem conſtituit: non iam in præſepe poſitus, ſed in altari, illud namq; præſepe mater factum eſt huius menſæ. Propterea in illo eſt poſitus, vt in iſto comedatur, & fidelibus fiat ſalutis cibus.*

E

Tertiò his ſunt conſentanea teſtimonia illa, in quibus ſancti exaggerant charitatem Chriſti, quia nec matres filios ſuis carnib. nec paſtores oues ſuas, nec matres filios ſuis carnib. alunt, ſicut Chriſtus nos paſcit, neque amantes ita ſe tradunt, & coniungunt amicis ſicut Chriſtus voluit nobis tradi, & copulari: at verò ſi Chriſtus tantùm ſignum nobis tradidiſſet, commune hoc eſſet omnib. amantibus. Legatur Chryſ. hom. 83. in Matth. 45. in Ioann. 24. in 1. ad Cor. 2. 60. & 61. ad populum, huc facit illud Aug. epiſt. 120. c. 27. *Quidam manducantes in ſacramento Chriſtum pauperem, dedignantur eſſe pauperes,* & illud in Pſal. 33. *Iudæi de Crucifixo obtenebrati ſunt, Chriſtiani verò comedendo crucifixum, illuminantur.* *Chryſoſt.* *Auguſt.*

Quartum caput continere poteſt ea teſtimonia, in quibus Patres, rationes reddunt, ob quas voluit Chriſtus ſub ſpeciebus panis & vini, & non in propria ſpecie nobiſcum manere, & ad manducandum & bibẽdum dari; ſcilicet, vt fides probaretur & exerceretur, & vt ſine horrore, caro & ſanguis eius manducaretur ac biberetur, manifeſtè enim, & abſque vlla tergiuerſatione his locis ſupponũt, ipſam veram carnem, & ſanguinem, nobiſcum præſentem adeſſe in hoc ſacramento, veréque ac realiter à nobis ſumi. Ita verè loquuntur Ambr. Damaſc. Theoph. locis citatis, item Ambr. lib. 4. de ſacr. c. 4. Aug. in c. vtrùm ſub figura, de Conſecr. d. 2. Cyrill. apud D. Thom. in catena, Luc. 22. *Ambroſ.* *Damaſc.* *Theophyl.* *Auguſt.* *Cyrill.*

Quintum caput ſit, Sanctorum dicentium, in hoc ſacramento perficiendo interuenire magnum quoddam miraculum, & diuinæ omnipotentiæ opus: nam ſi nulla eſt realis præſentia Chriſti, ſed ſola ſignificatio panis, nullum miraculoſum opus ibi interuenit, ſed ſola extrinſeca denominatio, ſeu impoſitio ad ſignificandum. Optima ſunt ad hunc locum confirmandum verba Chryſoſtomi libr. 3. de ſacerdotio. *Chryſoſt.* *O miraculum; ô Dei benignitatem, qui cum Patre ſurſum ſedet in illo ipſo temporis articulo omnium manibus pertractatur.* Nullum autem miraculum, aut ſpeciale omnipotentiæ opus, in hoc ſacramento interueniret, ſi totum in figura & ſigno eſſet poſitum. Quod argumentum mirificè amplificat Ambr. lib. 4. de ſacramentis, c. 4. & lib. de his, qui initiantur, cap. 9. & ampliùs vrgeri poteſt ex his, quæ dicemus ſectione quinta. *Ambr.*

Admirabilis tamen eſt impudentia Caluini, qui (vt refert Claud. repet. 4. c. 4.) hoc eludit argumentum, confitens hoc verè eſſe admirabile opus omnipotentiæ Dei; poſtea verò, rem explicando, diuertens ab exiſtentia Chriſti in hoc ſacramento, & à conſecratione ipſius ſacramenti ad participationem Chriſti per fidem & ſpiritualem effectum, qui in ſuſcipiẽtibus efficitur; cùm tamen omnes Patres miraculum ponant, & opus diuinæ omnipotentię in ipſius materiæ conſecratione, & in exiſtentia corporis Chriſti in cœlo, & in terra, & ſimilibus vt euidenter patet ex omnibus adductis, & eſt optimus locus Aug. lib. 3. de Trinit. c. 4. vbi primùm differentiam conſtituit inter, alia, quæ Chriſtum ſignificant & hoc ſacramentum. *Quia cætera* (inquit) *non dicuntur eſſe ſanguis & corpus Chriſti, ſicut hoc ſacramentum,* & ſubdit, *Quod cùm per manus hominum ad illam viſibilem ſpeciem perducitur, non efficitur tam magnum ſacramentum, niſi operante inuiſibiliter Spiritu Dei.* At verò, ſi hoc ſacramentum *Auguſt.*

ſacramentum ſola ſignificatione perficeretur, nulla inuiſibilis operatio diuini Spiritus in eo conficiendo *Iuſtinus.* interueniret. Sunt etiam optima verba Iuſt. Apolog. 2. dicentis, *Ea omnipotentia, quæ verbum factum eſt caro, fieri Euchariſtiam, carnem Verbi.*

Vnde ſextum caput & euidentiſſimum ſumi poteſt ex his locis, in quibus Patres dicunt, hoc ſacramentum perfici, *per veram conuerſionem panis in corpus*; vel, *panem fieri corpus*: vel, *ex pane fieri*, vel, *creari corpus*, & ad perſuadendam hanc diuinam operationem, & conuerſionem, vtuntur exemplis creationis, & conuerſionis aquæ in vinum, & ſimilibus à quorum recitatione hîc abſtinemus, quia diſputatione 11. de hac re latiſſimè acturi ſumus. Et his affinia ſunt teſtimonia, in quibus docent ſubſtantiam panis non manere poſt conſecrationem; nam ex hoc euidenter infertur præſentia; nullus enim etiam ex hæreticis dubitat quin panis non recedat, niſi propter Chriſti præſentiam. Sed illa teſtimonia referemus diſputatione 10.

Septimum caput confici poteſt ex illis locis, in quibus Patres laborant, vt fidelibus perſuadeant, in hoc myſterio non eſſe credendum ſenſibus, ſed Chriſti verbis. Et hunc articulum proponunt tanquam creditu difficillimum, & ideo Chriſti authoritatem & omnipotentiam exaggerant, & magnam fidem requirunt. At verò ſi hic eſſet Chriſtus tantùm vt in ſigno, non eſſet maior difficultas in hoc ſacramento, quàm in Baptiſmo & aliis: ita loquuntur Hilarius, Cyrillus, Damaſcenus, & Auguſtinus locis *Auguſt.* ſæpe citatis, & iterum Auguſt. ſermo. 2. de verbis A- *Chryſoſt.* poſtoli, & libr. 3. de Trinit. capit. 10. optimè Chryſoſt. homil. 51. & 53. in Matthæum, & 60. ad populum; *Ephrem.* & Sanct. Ephrem. libr. de non ſcrutanda Dei natura, cap. 5. vbi ſic inquit. *Noli ſcrutari inſcrutabilia: nam ſi iſta curioſè rimaris, non iam fidelis vocaberis, ſed curioſus: eſto fidelis & innocens; participa immaculato corpore Domini, fide pleniſſima, certus, quòd agnum ipſum integrum comedis.*

Octauum caput præcedenti addi poteſt ex illis locis, in quibus ſancti Patres ex veritate huius myſte- *Irenæus.* rij alia myſteria noſtræ religionis confirmãt. Sic Irenæ. lib. 4. c. 34. probat, Chriſtum eſſe verum Deum, quia potuit conuertere panem in corpus ſuum: & c. 35. ex eodem myſterio diſputat contra negantes re- *Chryſoſt.* ſurrectionem. Chryſ. Hom. 83. in Matth. ex veritate huius ſacramenti confutat eos, qui veram Chriſti *Leo.* carnem negant. Eodem modo colligit Leo Papa, ep. 23. vbi grauiſſimè docet veritatem corporis & ſanguinis Chriſti, *inter cõmunis ſacramenta fidei, tam vnanimi Eccleſiæ conſenſu teneri vt etiam in linguis infantium* *Hilarius.* *verſetur.* Hilarius denique lib. 8. de Trin. ex illo modo, quo Chriſtus, medio hoc ſacramento, in nobis eſt, & nos in ipſo, reali quadam, & (vt ipſe loquitur) *naturali coniunctione*, explicat, & confirmat, circum inceſſionem diuinarum perſonarum inter ſe.

Nonum caput addere poſſumus ex illis locis, in quibus Patres diſputant de ſacrificio incruento noui Teſtamenti: in quo non ſolùm panem & vinum, ſignificantia paſſionem Chriſti, ſed ipſummet corpus & ſanguinem Chriſti offerri, & incruentè immolari dicunt. De qua re, quemadmodum inferiùs ſuo loco ex profeſſo tractaturi ſumus, pauca Sanctorum loca aſſignabimus; docet ergo expreſsè hanc veritatem *Cyrill.* Cyrill. Alex. in declaratione anathematis. 11. Auguſt. *Auguſt.* concio. 1. in Pſal. 33. & Pſal. 38. *Chriſtus offertur in terris,* *Chryſoſt.* *quando corpus eius offertur.* Chryſ. ſuprà & hom. 17. ad Hebr. in fine, ante partem moralem, & hom. 2. in ſecundam ad Timoth. vbi dicit eandem eſſe rem ob- *Gregor.* latam in cruce, & in altari. Greg. Mag. 4. dialog c. 58.

A Greg. Niſſen. orat. 1. in tertium dium Paſchæ, *Arcano* *Greg. Niſſ.* (inquit) *ſacrificij modo idem eſt Sacerdos, & agnus*; & infrà: *peracto ſacrificio corpus ſuum & ſanguinem familiaribus dedit.* Chryſ. & Euthym. dum exponunt illa verba *Euthym.* Ioann. 17. *Pro eis ſanctifico me ipſum*, de hoc incruento ſacrificio, id eſt, pro eis iam ſacrifico me ipſum. Duo verò ſunt notanda præcipua teſtimonia: alterum eſt D. Andreæ Apoſtoli, qui, vt in eius vita, ab Eccleſia *Andreas.* recepta legimus, cùm à tyranno ad ſacrificandum idolis induceretur, reſpondit, *Ego quotidie ſacrifico Deo agnum immaculatum; & cùm carnes illius agni à populo verè fuerint manducatæ, agnus integer perſeuerat.* Et infrà dixit, *myſterium hoc nõ, niſi fide comparari poſſe.* Alterum eſt Martialis Apoſtolorum diſcipuli, epiſt. ad Brude- B gal. c. 3. vbi longa diſputatione oſtendit, eandem rem in hoc ſacrificio offerri, quę in cruce oblata fuit. Quibus addi poteſt Optat. Mileuit. lib. 6. contra Parmen. *Optatus.* dicens, *Quid eſt altare, niſi ſedes corporis, & ſanguinis Chriſti?* & infrà, *Illi iniecerunt manus*, id eſt, Chriſto, *in cruce, à vobis percuſſus eſt in altari*, & infrà, *Hoc immane facinus geminatum eſt, dum fregiſtis calices, Chriſti ſanguinis portatores.* Teſtimonium etiam Theodoti Anci- *Theodotus.* rani ſuprà citatum, egregium eſt ad hanc rem confirmandam.

Decimum ac poſtremum caput inſtitui poſſet ex modo, quo Sancti de hoc ſacramento loquuntur: & ex epithetis, quibus hoc ſacramentum ornant: quæ non niſi propter præſentiam Chriſti illi adaptari C poſſunt, ex quibus multa retulimus cùm de nominibus huius ſacramenti ageremus: & adiungi poteſt modus loquendi Concilij Chalced. act. 3. in damna- *Conc. Chal.* tione Dioſcorid. vbi priuari dicitur communione *Terribilis myſterij.* Eodem modo loquitur Dionyſ. c. 3. *Dionyſ.* de Eccleſ. Hierar. & Chryſoſt. lib. 3. de ſacerdotio, vbi *Chryſoſt.* vocat hoc, *horrendum myſterium.* Addi poteſt Cypr. *Cyprian.* ſerm. de cœna Domini, vbi hunc vocat, *inconſumptibilem cibum*, & Martial. ſuprà, qui vocat *panem viuum*, & Orig. homil. 5. in diuerſos, qui vocat *Sanctum &* *Origen.* *incorruptum cibum, quem cùm homo ſumit, Dominus ad ipſum ingreditur.*

Contra hanc autem veritatem multa congerunt *Obiectio 1.* hæretici, tam ex Patribus Latinis, quàm ex Græcis. D Primò tamẽ ac præcipuè de D. Aug. authoritate gloriantur, in quo hæc potiſſimum loca videntur difficilia. Primus ſuprà explicatus eſt. Continetur enim in illis verbis tract. 25. in Ioan. *Quid paras dẽtem & ventrem?* vbi explicuimus illa verba, *non hoc corpus, quod videtis, manducaturi eſtis.* Secũdus eſt ex lib. 3. de doct. Chriſt. c. 16. vbi inter figuratas locutiones ponit illã, *Niſi manducaueritis; ne flagitium cõtinere videatur*, quia etiam ſuprà ſect. 2. explicatus eſt. Tertius ſit ex enarratione Pſal. 3. in principio, vbi dicit, *Dominum adhibuiſſe Iudã ad conuiuium, in quo corporis & ſanguinis ſui figuram commendauit, & tradidit diſcipulis.* Quartus in lib. contra Adimant. Manich. c. 12. vbi tractans verba Deut. 12. *Non comedes ſanguinem animaliũ, ſanguis enim* E *eorum pro anima eſt.* Dicit ibi ſignum nomine ſignati appellari, & ſubdi: *Nõ enim dubitauit Dominus dicere, Hoc eſt corpus meum: cùm ſignũ daret corporis ſui.* Quintus ex ep. 23. vbi cùm dixiſſet, ſæpe ſigna nominib. rerum, quas ſignificant, appellari, ſubdit, *Sicut ergo ſecũdùm quẽdam modum ſacramentum corporis Chriſti, corpus Chriſti eſt, & ſacramẽtum ſanguinis Chriſti, ſanguis Chriſti eſt, ita ſacramentum fidei, fides eſt*, ſicut ergo Baptiſmus reuera non eſt fides, ſed ſignum fidei: ita indicat hoc ſacramentum verè non eſſe corpus Chriſti, ſed ſecũdùm quendam modum, id eſt, ſignũ eius. Sextus ſumi poteſt ex lib. de Catacliſmo, c. 4. vbi ſic inquit, *Cùm manè illud venerit, quod veſperum non habebit, non iam offeretur ſacrificium imaginis agni, ſed ipſe agnus* [illegible]

ſentit ergo nunc tantùm offerri ſacrificium imaginis agni. Vltimus denique eſt ex 11. de Ciuitat. c. 20. & 25. vbi ſentit hæreticos & ſchiſmaticos non manducare verè corpus Chriſti, ſed tantùm ſacramentum eius, *quia non manducato corpus Chriſti, qui non eſt in corpore Chriſti: quia verè manducare eſt in Chriſto manere, & Chriſtum in ipſo.* A

2 ex Cypr. Secundus eſt Cyprian. ſer. de Cœna Domini in fine dicens, *Hæc quoties agimus non dentes ad mordendum acuimus, ſed fide ſyncera panem ſanctum frangimus, & partimur*; & in ſer. de Vnctio. Chriſmat. *Dedit* (inquit) *Dominus noſter in menſa, in qua vltimum cum Apoſtolis participauit conuiuium, propriis manibus panem, & vinũ: in cruce verò manibus militum, corpus tradidit vulnerandum, vt in Apoſtolis ſecretius impreſſa ſyncera veritas, ac vera ſynceritas, exponeret gentibus, quomodo vinum, & panis, caro eſſet & ſanguis, quibus rationibus cauſæ effectibus conuenirent, & diuerſa nomina vel ſpecies ad vnam reducerentur eſſentiam, & ſignificantia & ſignificata eiſdem vocabulis cenſerentur.* B

3. ex Hieron. Tertius obiicitur, Hieronym. libr. 2. contra Iouinian. dicens, *in typo ſanguinis ſui non aquam obtulit, ſed vinum.*

4. ex Ambr. Quartus, Ambroſius lib. 1. officio. capit. 48. vbi dicit: *hîc offerri Chriſtum in imagine, in cœlo in veritate*, & libr. de his, qui initiantur, cap. 8. & 11. vbi dicit, *Euchariſtiam eſſe verum panem, & corpus Chriſti ſignificare.*

5. ex Tertul. Quintus, Tertull. libr. 1. contra Marcio. c. 14. *Panẽ* (inquit) *quo ipſum corpus ſuum repræſentat.* Alia eius loca ſuprà tractata ſunt circa verba inſtitutionis. C

6. ex Clem. Sextus, Clemens libr. 5. conſtit. cap. 13. *Cùm dediſſet nobis antitypa myſteria pretioſi corporis & ſanguinis ſui.*

7. Gelaſius. Septimus, Gelaſ. libr. contra. Eutyc. in fine, *imago* (inquit) *& ſimilitudo corporis, & ſanguinis Chriſti, in actione myſteriorum celebrantur.*

8. Greg. Naz. Octauus, ex Græcis Greg. Nazian. Orat. 11. ad funus ſororis Gorgoniæ, ſacramentum, quod in altari reſeruatur, vocat, *antitypon pretioſi corporis & ſanguinis Domini.*

9. S. Chryſoſt. Nonus, Chryſoſt. Pſalm. 22. *Menſam* (inquit) *iſtam præparauit ſeruis ſuis, vt quotidie in ſimilitudinem corporis, & ſanguinis ſui, panem & vinum ſecundùm ordinem Melchiſedech nobis oſtenderet in ſacramento*, & alia ſimilia loca difficilia ſunt in opere imperfecto homil. 11. 17. & 19. D

10. Origenes. Decimus, Orig. Dialog. 3. contra Megethium Marcioniſtam in fine 2. p. *ſub titulo de Chriſto homine vero ex Maria*, ſic inquit, *Si, vt loquuntur iſti, carne deſtitutus erat, & exanguis, cuiuſmodi carnis, cuius corporis, & qualis tandem ſanguinis, ſigna & imagines, & panem, & poculum miniſtrauit, iuſſitq́; per illa diſcipulos ſui memoriam renouare?* Et ſuper 15. cap. Matth. vocat hunc panem, *Corpus ſymbolicum, & typicum*, & negat malos manducare corpus Chriſti.

11. Theodor. Vndecimus, Theodor. Dialog. 2. poſt medium, ſic inquit, *Neq; enim ſigna myſtica poſt ſanctificationem recedunt à ſua natura, manent enim in propria ſubſtantia, & figura & forma, & intelliguntur eſſe quæ facta ſunt.* E

12. Euſebius. Duodecimus, Euſeb. lib. 5. de demonſtr. c. 3. *Sacerdotes* (inquit) *ſpirituale, ſecundùm Eccleſiaſticas ſanctiones, ſacerdotij munus obeuntes, vino ac pane corporis illius, ac ſalutaris ſanguinis myſteria repræſentant. Quæ ſanè myſteria tanto, ante Melchiſedech Spiritu diuino cognouerat, & rerum futurarum imaginibus vſus fuerat.* Et lib. 8. demonſt. in fine, ſic inquit, *Rurſus enim ipſe diſpenſationis diuinæ notas ſuis diſcipulis tradidit, dum hortatur, vt ſui ipſius corporis imaginem repræſentent.* & infrà, *vt pane ſui corporis nota vterentur, inſtituit.*

1. Fundamẽtũ ad reſponſionem huius obiectionis. Vt hæc & ſimilia loca intelligantur, obſeruandum primò eſt, nullum iſtorum Patrum negaſſe vnquam præſentiam corporis Chriſti in hoc ſacramento, neque addidiſſe vnquam dictionem excluſiuam; videlicet eſſe tãtùm figuram, ſignum, ſeu panem, aut ſola fide, ſolúmque ſpiritualiter manducari, aut quippiam ſimile, quod veritati corporis, & ſanguinis Domini repugnet: quin potiùs aliis locis ferè omnes illi apertiſſimè eam teſtati ſunt, vt vidimus: ſolùm ergo eſſe poteſt difficultas, vel, quia interdum explicant figuratè, vel ſpiritualiter, quæ dicuntur de vſu huius ſacramenti, de quo diximus ſuprà tractantes locum Ioan. 6. Vel, quia interdum vocant hoc ſacramentum panem & vinum, de quo dicemus circa art. 2. D. Thom. in diſp. 2. quia hoc non ſpectat ad quæſtionem de præſentia corporis Chriſti, ſed ad quæſtionem de abſentia panis, quæ diuerſa eſt & ibi tractanda. Vel denique, quia interdum vocant hoc ſacramentum *ſignum, figuram, antitypum*, in quibus vocibus tota difficultas eorum teſtimoniorum, quæ adducta ſunt, præcipuè verſatur.

2. Fundamentum. Secundò notandum eſt, hoc ſacramentum ita continere Chriſtum inuiſibiliter ſub ſpecie viſibili, vt ſimul ſit ſignum eius, & repræſentet ipſum, vel pro nobis crucifixum, vel prout in cœlo exiſtit, quatenus hoc ſacramentum pignus eſt gloriæ, vel prout vnitur corpori ſuo myſtico; ſicut ergo priori ratione hoc ſacramentum verè dicitur corpus Chriſti, & veritas, ita poſteriori ratione dici poteſt ſignum, & figura: nam hoc ipſo quod ſacramentum eſt, ſacrum ſignum eſſe neceſſe eſt, ita notauit Damaſc. lib. 4. de fide, c. 14. in vltimis verbis, dicens, *Figura porrò rerum futurarum idcirco dicuntur, non quòd non verè corpus, & ſanguis Chriſti ſint, ſed quòd nunc quidem diuinitatis Chriſti per ea participes efficiamur, tunc autem intellectuali modo, ac per ſolùm aſpectum.* Anſelm. etiam libr. de diu. offic. Apud Claud. repetit. 3. cap. 4. his verbis, *Chriſti benedictione panis fit corpus eius; non ſignificatiuè tantùm, ſed etiam ſubſtantiuè: neq; enim ab hoc ſacramento figuram omnino excludimus, neq; eam ſolam admittimus: veritas eſt, quia Chriſti corpus eſt; figura eſt, quia immolatur, quod incorruptibile habetur.* Hoc ipſum notarunt etiam Lanfrancus contra Bereng. Paſchaſius in epiſtol. de corpore, & ſanguine Domini, Guitmund. libr. 2. & Alger. libr. 1. de hoc ſacramento, vt eiſdem obiectionibus hæreticorum ſatisfacerent. Addo ex Anſelmo, & ex dictis ſuprà diſputat. 2. licèt in hoc ſacramento verè, & ſubſtantialiter contineatur corpus Chriſti, tamen in modo exiſtendi differre à modo connaturali corporibus, quo ipſemet Chriſtus in propria ſpecie exiſtit. Et ideo, quoad hunc modum, poſſet dici Chriſtus exiſtere in hoc ſacramento, vel incorporaliter, aut inuiſibiliter, aut minus propriè, ſeu figuratè. Et ſic etiam voces, quæ ſignificant Chriſtum eſſe hîc, quodammodo dicuntur interdum continere figuram; quia, quoad hunc modum alium ſenſum habent, quàm ſecluſo hoc myſterio haberent. Et hac ſola obſeruatione facillimè reſpondetur omnibus dictis locutionibus, applicando illam, prout locus aut contextus poſtularit, vt tamen res ſit facilior, oportet tertiam obſeruationem prætermittere.

Damaſc.

Anſelm.

Lanfranc. Paſchaſius. Guitmund. Alger.

3. Fundamentum. Tertiò obſeruandum eſt, Patres non poſſe in vno loco omnia dicere, & explicare. Si ergo in omnibus locis explicuiſſent ſolam rationem ſigni, vel figuræ, & veritatem vbique tacuiſſent, poſſet ex illis nonnullum ſumi argumentũ; tamen, cùm in hoc ſacramento vtrumque reperiatur, veritas, & figura, quamuis alicubi vſi fuerint voce, vel appellatione figuræ, nullum argumentum eſt, negaſſe veritatem, quam frequen

frequentiſſimè & euidentiſſimè aliis locis docuerunt. Præſertim, quia cum nondum eſſet nata hæc hæreſis ſimpliciter, & ſine ſuſpicione calumniæ loquebãtur: quod in omni materia eſt diligentiſſimè obſeruandum, in lectione Sanctorum, vt in ſimili de Chryſoſtomo loquens, notauit Auguſtinus lib. 1. contra Iulianum, cap. 2. his verbis: *Diſputans in Catholica Eccleſia, non ſe aliter intelligi arbitrabatur, tali quæſtione nullus pulſabatur, vobis nondum litigantibus ſecuriùs loquebatur.* Quæ verba tum ad alios Patres, tum maxime ad Auguſtinũ ipſum in præſenti quæſtione accommodare poſſumus. Addo etiam Patres in primitiua Eccleſia, conſultò quando agebant de ſacramento, obſcurè fuiſſe locutos, tegendo myſterium propter infideles, & gẽtiles, & ideo libẽter vſos fuiſſe nominibus ſymbolicis, vnde Theodor. dialog. 2. poſt medium, *non oportet*, inquit, *apertè dicere, eſt enim veriſimile adeſſe aliquos non initiatos*, & Auguſt. ſer. 2. de verbis Apoſtol. & alij cùm loquuntur de hoc ſacramento, ſæpe interponunt hæc verba: *Norunt fideles*, vel ſimilia, quibus ſatis indicant maius latere myſterium in hoc ſacramento, quàm nudam ſignificationem.

Theodor.

Auguſt.

Ad locos S. Augu. reſpon.

Ex his ergo facilè poſſunt omnia citata teſtimonia intelligi, maioris tamen claritatis gratia, breuiter per ſingula diſcurremus. Primus igitur Auguſtini locus ſuprà tractatus eſt, ſimiliter & ſecundus. Quibus addendum eſt, regulam illam, quam loco illo de doctrina Chriſtiana tradit, ſcilicet, *Quando Scriptura præceptum videtur flagitium continere, figuratè eſſe intelligendũ*, nec eſſe ita ſumendum, vt pro non vniuſcuiuſque arbitrio ita liceat interpretari, quando enim Abrahæ præceptum fuit, vt filium occideret, vel Oſeæ, vt mulierem fornicariam acciperet, poſſent quidem hæc homini videri flagitia, & tamen non propterea metaphoricè, ſed propriè intelligenda ſunt. Vnde idẽ Auguſtinus libro 2. contra aduerſar. leg. & Proph. capit. 9. *Secundùm fidei regulam* (inquit) *proprietas verborum ſeruanda eſt.* Metaphora verò, vel figura ſolùm ex ipſamet Scriptura, vel ex ſano Eccleſię ſenſu, quãtum ad vitandum apparens flagitium fuerit neceſſaria, adhibenda eſt, & ita in præſenti myſterio rei proprietas retinenda eſt, figura verò dicitur eſſe quoad modum, quia Chriſtus non in propria ſpecie, ſed ſub aliena ſumendus eſt, & ita poſſet eadem Auguſtini regula contra hæreticos retorqueri, quia vbi ſine flagitio, vel abſurditate ſeruari poteſt proprietas verborum, retinenda eſt, ſed Chriſtum eſſe præſentem in hoc ſacramento, nullum eſt flagitium, nihilque abſurditatis continet, ſed magnum Dei myſterium ac beneficium; ergo propriè intelligendum eſt. Adde etiam interdum dici, Scripturam figuratè loqui, non quoad verba, ſed quoad rem, quia nimirum in re ipſa latet myſterium, non quia ſit figura, ſeu metaphora in verbis, ſicut cùm ait Paulus ad Galat. 4. per allegoriam dictum eſſe, quòd Abraham duos filios habuit, non excludit fidem hiſtoriæ, ſed dicit in illa contineri myſterium. Sic ergo præſentia Chriſti in hoc ſacramento, licèt vera ſit & realis, tamen quia ſimul eſt ſacramentalis & ſignificatiua ac occulta, ideo etiam figuralis dici poteſt. Ad tertium ex Pſalmo tertio reſpondetur primùm, Chriſtum dando hoc ſacramentum, dediſſe ſignum corporis ſui, non tamen vacuum, ſed plenum eodem corpore, dedit enim ſacramentum ſenſibile, quod reuera ſignum eſt corporis in eo contenti, quod etiam eſt ſignum vel figura ſui ipſius in propria ſpecie exiſtentis, vox enim, *figura*, vt dixi, non ſemper excludit veritatem, ſicut ad Hebr. 1. dicitur Filius *figura ſubſtantiæ Patris*, non quia veritate ſubſtantiæ careat, ſed quia per illam Patrem repręſentat. Sic igitur hoc myſterium di-

Auguſtinus.

Galat. 4.

Hebrae. 1.

A citur figura Chriſti, non quia veritate illius careat, ſed, quia illum in propria ſpecie, & paſſionem eius repræſentat. Quartum teſtimonium eundem omnino habet ſenſum. Atque idem iudicium eſt de quinto, illa enim particula, *ſecundùm quendam modum*, non excludit veritatem præſentiæ, ſed excludit naturalem modum exiſtendi, quem ſolent habere res, cum abſolute & ſimpliciter exiſtere dicuntur; ſicut ibidem dicit, *quotidie immolari in ſacramento ſecundũ quendam modum*, quia reuera licet quotidie ſacrificetur, non tamen illo modo cruento, quem immolatio præ ſe ferre videtur, qui modus in hoc ſacrificio quotidiano repræſentatur, & ita hoc myſterium, & eſt verum ſacrificium, & eſt ſacrificium paſſionis Chriſti, ſecun-
B dùm quendam modum, ſcilicet repræſentatiuum: ſic ergo hoc ſacramẽtum, licèt ſit verum Corpus Chriſti, dicitur tamen eſſe illud, ſecundùm quendam modum per comparationem ad idem Corpus, in propria ſpecie exiſtens, vel quia eſt illud repræſentatiuè, repræſẽntat enim Corpus in cruce pendens, vel quia non illo modo hic exiſtit. Aliter inquit Algerus dict. lib. 1. cap. 5. Auguſtinum loqui de ipſis ſpeciebus ſacramẽtalibus, quæ quodammodo dici poſſunt Chriſti Corpus, quia illud continent ac repræſentant, ſicut ibidem ait, Baptiſmum dici fidem, quia illam ſignificat. Vnde Paſchaſius epiſtola, de Corpore & ſanguine Domini, hoc eodem teſtimonio veritatem cõfirmari dicit, quia ſicut Baptiſmus, quamuis dicatur
C eſſe fides, ſecundùm quendam modum, non excludit exiſtentiam fidei in paruulis, ſed potius ſignificat habere illam aliter, quam ſoleant adulti, ſcilicet per ſacramentum & non per proprium actum, ita cùm dicitur, hoc ſacramentum viſibile eſſe quodammodo corpus, quia illud ſignificat, non excluditur corporis veritas. Ad ſextum eadem eſt reſponſio, quæ ad præcedentia, ibi enim verbis ſatis perſpicuis Auguſt. dicit, nos comedere agnum per noctem huius ſæculi, & quotidie illum immolare, eiúſq; ſanguinem bibere; cũ ergo vocat *ſacrificium imaginis agni*, apertè comparat cum Chriſto exiſtente in cœlo ſub propria ſpecie, cuius hoc ſacramẽtum pignus & imago eſt, quãuis etiam ſit veritas, agnum in ſe continens. Vltimum teſtimonium nullam habet difficultatem, loquitur
D enim de manducatione Corporis Chriſti, quoad effectum eius, ſeu quoad vnionem, cum corpore myſtico, vt latiùs infrà dicturi ſumus, agentes de vſu huius ſacramenti, quæ omnia eſſe ad mentem Auguſt. nulli poteſt eſſe dubium, qui attentè & ipſa loca, & plura alia, in quibus veritatem Catholicam expreſsè docet, conſiderauit. Adduximus multa ſupra tractantes locum Ioannis 6. & verba inſtitutionis, & in hac ſectione, quibus addi poſſunt teſtimonia ex tract. 84. in Ioannem. *Quæ menſa eſt potentis, niſi vnde ſumitur Corpus & ſanguis eius, qui animã ſuam poſuit pro nobis?* & 12. con. Fauſt. cap. 10. *Habet magnã vocẽ Chriſti ſanguis in terra tum eo accepto, ab omnibus gentibus reſpondetur, Amen. Hæc eſt clara vox Sanguinis, quã San-*
E *guis ipſe exprimit ex ore fideliũ, eodem ſanguine redemptorũ.* & c. 20. *Nunc bibitur, quod de latere Chriſti manauit*, & lib. 2. de peccatorum meritis & remiſſione, c. 26. vbi panem Catechumenorum negat eſſe Corpus Chriſti, quamuis ſit ſanctificatus, & aliquo modo ſacramentum, atque adeò ſignum corporis. Tandem ex enarratione in Pſal. 93. *fuderunt pretium ſuum, vt haberent pretium ſuum*, loquitur autem de Sanguine Chriſti fuſo ab hominibus, & huiuſmodi ſimilia paſſim in Auguſtino reperientur.

Algerus.

Paſchaſius.

Auguſt.

Ad Cyprianum reſpondetur, in priori loco ſolùm agere de diſpoſitione neceſſaria ad fructum huius ſacramenti ſuſcipiendum, quem ait, non ad corpus,

Reſpondetur ad loca Cypr.

ſed ad animam præcipuè pertinere. In poſteriori autem loco nihil eſt,quod huic veritati obſtet,niſi fortaſſe,quòd ſacramentum hoc panem appellet,diſtinguens illud à corpore in paſſione tradito. Sed hoc nihil obſtat;diſtinguit enim modum tradendi in cruce corpus ſuum in ſpecie viſibili, & in hoc ſacramento per modū cibi & panis, quem infrà dicit eſſe carnem Chriſti,& ſic inquit diuerſa nomina ad eandem reduci eſſentiam,ſeu eandem rem indicare, & ſignificantia ac ſignificata eiſdem vocabulis cenſeri,quia & caro panis dicitur,eo quòd per ſpecies panis ſignificatur,& Euchariſtia caro dicitur, quia carnem in ſe continet & ſignificat.

Ad Hiero. Ad Hieronymum & Ambroſium reſponſio conſtat ex dictis,& ex his,quæ ſtatim dicemus,de voce, *antitypa*: nam de vero ſenſu horum Patrum euidenter ex aliis locis conſtat,vt ſæpius viſum eſt in ſuperioribus.

Ad Tertull. Ad Tertullianum,quod in eo difficile poterat videri ſuprà tractando verba inſtitutionis, explicatum eſt. Locus autem citatus ex primo contra Marcionem in vno ſenſu non eſt nobis contrarius, in alio verò etiam nobis fauet:nam licèt fateamur, Chriſtū repræſentaſſe,id eſt,ſignificaſſe corpus ſuum,vt erat in propria ſpecie dando hoc ſacramentum, non ſequitur dediſſe nudum ſignum,abſque re, id eſt, ſine corpore ſuo in illo contento. Alio verò modo, vt ſuprà diximus, *repræſentare*, idem eſt, quod rem præſentem facere; ita dicitur Chriſtum repræſentaſſe corpus ſuum in pane, quia illud ſub ſpeciebus panis præſens efficit,& hanc eſſe Tertullianam phraſin,latè oſtendit Parmelius eo loco: ſunt autem quamplurima alia Tertulliani teſtimonia, in quibus veram

Tertull. & antiquam huius ſacramenti fidem oſtendit, quæ Pamelius congerit lib. 4. contra Marcionem, capit. 40.indicabo autem vnum vel alterum ex apertioribus,libro igitur de idololatria, capite ſeptimo inuehitur in eum Chriſtianum,*qui audet eas manus admouere corpori Domini,quæ dæmonis corpora conferunt*, agit contra illos,qui poſt idololatriæ lapſum,ad communionem accedere audebant, corpus Domini, prout tunc moris erat,in manibus ſumentes. Vnde ſubdit, *Proh ſcelus,ſemel Iudæi Chriſto manus intulerūt,iſti quotidie corp' eius laceſſunt?* Deinde de reſurrectione carn. cap.9.*Caro,inquit,corpore & ſanguine Chriſti veſcitur,vt anima de Deo ſaginetur.* Deinde lib.2.ad vxorem, c. 5. negat Euchariſtiam eſſe eum panem,qui eſt in communi vſu hominum.

Ad S.Clem. Ad Clementem partim ex ſuprà dictis patet, partim ex dicendis.Et Gelaſij teſtimonium (quanquam, vt infrà dicam,ille liber nec Gelaſij Papæ cenſeatur, neque in authoritate habeatur) rectè exponi poteſt in actione myſteriorum celebrari imaginem,& ſimilitudinem corporis & ſanguinis Chriſti pro nobis in paſſione effuſi, quia hoc ſacrificium verè eſt repræſentatio illius,hinc autem non excluditur veritas huius ſacramenti,vt ſæpe dictum eſt.

Ad S.Grego. Nazian. Ad Gregorium Nazianzenum de illa voce *antitypa*,non eſt vna omnium ſententia,quidam exiſtimant antiquos Patres, præſertim Græcos vocaſſe panem, & vinum,*antitypa*, ante conſecrationem; quia tunc ſignificant corpus & ſanguinem Domini in eis conſecranda,non verò poſt conſecrationem. Ita exponit Baſil.in citato loco ſeptimæ Synodi, quam expoſi-

Damaſc. Euthymius. Ambroſ. tionem approbat Damaſc. lib. 4. cap. 24. & Euthy. ſuper Matthæum 26.&,vt ſuprà vidimus,ita videtur loqui Ambr.lib.4. de ſacr.c.5.cùm panem & vinum figuram vocat. At verò recentiores Scriptores rectè conſiderarunt, expoſitionem hanc non poſſe omnibus locis ſanctorum Patrum accommodari. Nazian,

A enim in citato loco reliquias ſacramenti in altari cōſecratas,antitypa vocat,& Baſil.in Liturgia poſt conſecrationem ea voce vtitur. Reſpondet ergo Turrianus circa dictum Clementis locum, antitypa non idem eſſe,quod ſigna,ſeu typi, ſed potiùs ſignificare id,quod ſignis,ſeu typis veteribus ſuccedit, quia illā vim habet præpoſitio illa Græca ἀντὶ,id eſt.*pro*, iuxta quam expoſitionem, quæ ingenioſa eſt,hæc vox potiùs exprimit veritatem huius ſacramenti, quia ſignificat, loco antiquarum vmbrarum nobis datum eſſe. Negari verò non poteſt, quin nonnunquam nomen *typi*, inueniatur in Patribus, vt ex Hieronymo paulo ante citaui,& idem repetitur apud Chryſoſtomum hom.16.in ad Hebræos, & Nazian. Orat. *Turrian.* *Chryſoſt. & Nazian.*

B 17.in fine. Vox autem *typus*,illam expoſitionem non admittit,quare probabile valde exiſtimo vocem, *antitypa*,in eadem ſignificatione vſurpari,loco,ſcilicet, vocis,*typi*,ſeu figuræ. Vnde dicendum eſt,ſicut de aliis vocibus ſuprà diximus,hoc ſacramentum eſſe ſimul veritatem & imaginem Chriſti, in propria ſpecie exiſtentis,ac pro nobis paſſi,vel etiam ſpecies dici *antitypa*, quia repræſentant corpus,quod continent, & quòd hic ſit ſenſus Nazianzeni, apertè conſtat ex eadem oratione, vbi dicit, Chriſtum Dominum ſuper altare contineri, & ibi adorari,& Oratione 2. de Paſch.quæ eſt 42.*Sine pudore (inquit) ac dubitatione corpus ede,& ſāguinem bibe,ſi modo vitæ deſiderio teneris, neq; ſermonibus,qui ſunt de carne,fidem abrogans, neque ad eos,qui de paſſione habentur,impingens.*

C Ad loca Chryſoſtomi vno verbo reſpondere poſſumus,omnia illa aliena eſſe,& ſuſpectæ fidei,de cōmentariis enim ſuper Pſalmos omnes eruditi ſentiūt non eſſe Chryſoſtomi, quamuis verba ibi citata ſuprà dictam expoſitionem admittant:ſimiliter Imperfectum opus Matthæi non eſt Chryſoſtomi,& variis eſt erroribus refertū,vnde creditur ab hæreticis corruptum,legatur Sixtus Senen.lib.4.Bibliot. & lib. 5. annot.164. *Ad Chryſoſt.* *Sixtus Senen.*

Ad Origen. Ad Origenem idem ferè dicendum eſt:nam in libris indubitatis Origenis habemus firma teſtimonia veritatis, quæ in ſuperioribus tractata ſunt;illa verò, quæ ab aduerſariis adducuntur, ex lib.incertis ſunt.

D Deinde priora verba exponi poſſunt facilè, ſicut ſuperiora,ex hoc enim ſacramento probat, in Chriſto eſſe veram carnem,cuius hoc ſacramentum eſt ſacrū ſignum,non tamen vacuum,ſed ipſam carnem inuiſibili modo continens. In poſteriori autem loco non videtur eſſe ſermo Origenis de Euchariſtia, ſed de pane benedicto Catechumenorum, de quo Auguſt. ſuprà citatus meminit,vel certè,quamuis de Euchariſtia loquatur,intelligit tamen eſſe corpus ſymbolicū,ſeu typū, vel ratione ſpecierū,vel quia corpus illud mirabili aut inuiſibili modo ibi continetur. Quod verò de impiis dicit,intelligitur quoad fructum, & ſpiritualem manducationem,lege Sixtum Senen. lib. 6.annot.66.

Ad Theodo. Ad Theodoretum reſpondetur, de vera eius ſen-

E tentia ex aliis locis ſatis conſtare, præſertim q. 27. in Exod.& in hoc eodem loco, quem tractamus paulo ſuperiùs,confitetur credere,in myſteriis ſe participare corpus & ſanguinem Domini. Quod verò poſtea ſubdit de ſignis manentibus,de ſenſibilibus accidentibus intelligit,quæ manent in propria entitate, ſeu natura,quam ſubſtantiam vocat,& in priori figura, & forma,vt videri & tangi poſſint. *Intelliguntur autē (inquit) ea eſſe,quæ facta ſunt,& creduntur, & adorantur,vt quæ illa ſint,quæ creduntur.* Quibus verbis euidēter docet veritatem præſentiæ: ſi quid verò eſt obſcuritatis in his verbis,ſolùm eſt,quia indicare videntur manere ſubſtantiam panis. Sed de hoc dicemus

infrà

infrà in propria diſputatio. de hac re: vbi tum ex hoc loco, tum ex Dialogo 1. oſtendemus, eum non ſenſiſſe manere panem, quoad ſubſtantiam, ſed tantùm, quoad accidentia.

Ad Euſebiũ. Ad loca Euſebij reſpondendum eſt, ſicut ad ſuperiora, ſcilicet in hoc ſacramento repræſentari myſterium Paſſionis Chriſti, quam ibi *diſpenſationem diuinam* vocat; eodem modo appellat actionem huius ſacramenti imaginem, ſeu notam corporis Chriſti, crucifixi, ſcilicet, & paſſi pro nobis.

SECTIO V.

Vtrùm ex diuinis miraculis ſatis poſſit hæc Chriſti præſentia comprobari.

Duplex eſt miraculorum genus. DOcet diuus Thomas ſuprà, quæſt. 29. artic. 1. ad 2. duplex eſſe miraculorũ genus, quædã miracula fiunt, vt credantur, alia, vt ad credendum iuuent, & ſint teſtimonia credibilitatis. Priora ſolent eſſe occulta, quia ſunt ad exercendam fidem, & ad meritum eius. Poſteriora oportet, vt ſint publica, & nota, vt ad credendum inducant. Vtrumque autem miraculorum genus in hoc ſacramento inuentum eſt, & vtroque poteſt realis præſentia confirmari, ſed diuerſo modo, vt patebit. Nomine autem miraculi, ne ſit in voce æquiuocatio, intelligimus omnem effectum diuinæ omnipotentiæ, ſupra omnes leges naturæ factum, ſiue extraordinariè fiat, ſiue ex aliqua ordinaria poteſtate ſupernaturali hominibus data, comprehendimus etiam ſingularia aliqua beneficia ſpecialiter à Deo conceſſa ob fidem, & reuerentiam huius ſacramenti.

Primò igitur, quædam miracula interueniunt in hoc ſacramento, quaſi per ſe, vt ipſum videlicet fiat, & hæc propriè inſtituta ſunt, vt credantur. Vnde ex illis non poteſt probari præſentia: nam potiùs illorum fides in fide realis præſentiæ Chriſti in ſacramẽto continetur, & è conuerſo, & ideo qui vnum crediderit, neceſſe eſt, vt aliud credat. Poteſt tamen valere hic argumentandi locus, ſi ex ſanctis Patribus oſtenderimus, huiuſmodi miracula, in hoc ſacramẽto conficiendo interuenire. Solent autem numerari à quibuſdam decem, ab aliis vndecim, vel duodecim, vel etiam plura miracula, omnia tamen ad quatuor capita reducuntur. Primum eſt, quòd vnico verbo *Ambroſius.* tanta rerum tranſmutatiò fiat, vt notauit Ambroſ. 1. de myſt. cap. 9. & ſæpe aliàs, de quo infrà diſputat. 11. Secundum eſt, quòd accidentia maneant ſine ſubſtantia panis vel vini, & aliud ſit, quod viſus, guſtus, & tactus referunt: aliud, quod reuera exiſtit, vt dixit *Cyril. Hiero. Chryſoſt.* Cyrill. Hieroſol. Catecheſ. 4. Chryſoſt. homilia 85. in Matthæum, de quo plura infrà, diſputat. 10. Tertium, quòd Corpus Chriſti integrum & perfectum cum tota ſua quantitate ſub minima quantitate panis cõtineatur, ſic enim dixit Epiphanius in Anchorato: *Epiphan.* *Chriſtus verè eſt in hoc ſacramento, cũ non ſit illi æquale in quantitate, nec ſimili in figura.* Sed de hoc latiùs infrà q ſequenti, diſput. 12. Quartum denique, quòd ibidẽ corpus in diuerſis locis exiſtat. Quod miraculum variis modis explicant Patres, Chryſoſtomus Homil. *Chryſoſt.* 17. in ad Hebræ. quòd in multis locis offeratur Chriſtus, *hîc plenus exiſtẽs, & illic plenus.* & hom. 83. in Mat. *quòd idẽ ſeipſum comedat, ſuúmque ſanguinẽ bibat*, hom. verò 2. ad Popul. & homil. 3. ad Epheſ. in hoc ponit miraculum, quòd idem Chriſtus, qui cœlum aſcendit, nobiſcũ manſerit in terra. *Elias*, inquit, *aſcendens, pallium diſcipulo dimiſit; Filius autẽ Dei aſcendens, nobis ſuam carnẽ dimiſit; ſed Elias quidem exutus, Chriſtus autẽ nobis ſuam carnẽ reliquit, & ipſam habens aſcendit.* Hie- *Hierony.* ron. epiſt. 150. quæſt. 2. *quòd idem ſit conuiua, & conuiuium, comedens, & quod comeditur.* Auguſtinus Pſal. 33. *Auguſt.* *quòd idem portet ſeipſum in manibus ſuis.* Itẽ ſermone 2. de verbis Apoſtoli: & in Homil. cit. à Beda 1. ad Corin. 10. & Cyprian ſer. de Cœna Domini, quòd idem *Cyprian.* cibus totus ſumatur à multis, & totus a ſingulis, & ſemper integer perſeueret, quod ex Andrea Apoſtolo ſuprà etiam retulimus. Bernardus ſermone vl- *Bernard.* timo de Cœna Domini, quòd idem corpus ſimul in cœlo & in terris exiſtat. In his autem omnibus nullũ eſſet miraculum, ſi totum negotium fieret in ſolo ſigno; quod enim miraculum eſt, alicubi eſſe realiter, & alibi in ſigno, aut manducare ſeipſum in imagine, & ſic de aliis.

Secundò, ad comprobandam hanc fidem, facta ſunt à Deo magna miracula & conceſſa inſignia, & ſingularia beneficia, quæ recenſent Guitmund. lib. 3. *Guitmund.* de hoc ſacramento ad finem, & Paſchaſ. lib. de cor- *Paſchaſ. Abbas.* pore & ſanguine Domini, cap. 12. Garetius 4. & 5. *Garetius.* Claſſe ſui lib. Breuiter etiam indicabo grauiora Patrum teſtimonia: in quibus huiuſmodi beneficia diuina, vel miracula continentur. Ambroſius, oratio- *Ambroſ.* ne de fratre ſuo Satyro, & Nazian. orat. de ſua ſorore *Nazian.* Gorgon. diuina beneficia referunt fide & deuotione huius ſacramenti collata. Proſper in Dimidio tem- *Proſper.* poris, cap. 6. refert puellam à poteſtate dæmonis liberatam. Gregorius 2. dialog. cap. 24. refert, ſanctum *Gregor.* Benedictum applicuiſſe corpus Domini cuidam corpori defuncto, quod ſemel ac iterum ab ipſo ſepulchro diuina permiſſione fuerat expulſum, vt ampliùs non expelleretur, quod & factum eſt: & lib. 3. cap. 3. refert, ſanctum Agapytum loquendi facultatem cuidam reſtituiſſe, dato illi corpore Domini. Ioannes Diaconus in vita eiuſdem Gregorij refert, *Ioan. Diaco.* mutatam eſſe Euchariſtiam in lapidem in ore cuiuſdam, qui de illius veritate cùm illam acciperet, dubitauit. Et idem refert Niceph. lib. 13. hiſtor. cap. 7. accidiſſe mulieri, quæ hæreſi Macedonij infecta ad hoc ſacramentum acceſſit. Idem Sozom. lib. 8. cap. 5. *Sozom.* Alia legi poſſunt in citatis authoribus, ſolùm ſunt notanda verba Bernardi, quæ in vita eius lib. 2. cap. 7. leguntur. Cùm enim ad expellendum dæmonem corpus Domini patenæ ſuperpoſitum, capiti cuiuſdã mulieris admouiſſet, dixit: *Adeſt, inquit ſpiritus, iudex tuus, adeſt ſumma poteſtas, adeſt ille, qui pro noſtra ſalute paſſurus dixit, Nũc princeps huius mũdi eiicietur foras*, & in hac fide præcipiens illi exire, coactus eſt obedire. Huc etiam ſpectant variæ viſiones & apparitiones, quæ de hoc ſacramento leguntur, in quibus Chriſtus ſub aliqua ſpecie viſibili apparuiſſe dicitur, alterutra ex cauſa, vt inquit Algerus lib. 1. de hoc ſacramento, cap. 3. ſcilicet, vel ad confirmandos infirmos in fide, & proteruos deterrendos, vt in vita S. Malachiæ refert Bernardus, & in vita S. Gregorij, Ioannes Diaconus lib. 2. cap. 41. vel vt ipſum amantes, & deſiderantes conſolaretur, vt Paſchaſius refert lib. de corpore *Paſchaſius.* & ſanguine Domini, cap. 4. & plura refert Garet. ſuprà.

Obiectio. Dices, potuiſſe Chriſtum præſtare hæc beneficia per hoc ſacramentum, etiam ſi in illo præſens non adeſſet. *Solutio.* Reſpondetur, non colligi eius præſentiã ex ſolis operibus, quatenus miraculoſa ſunt, ſed quatenus fiunt ex fide huius præſentiæ, & veritatis, aut directè in eiuſdem veritatis teſtimonium, & confirmationem, talia enim fuiſſe prædicta miracula conſtat ex prædictis authoribus tam apertè, vt niſi impudentiſſimè, in dubium reuocari non poſſint. Poſtremò in confirmationem huius veritatis afferre poſſumus prodigia, quæ in vltionem eorum, qui indignè ad hoc ſacramentum accedunt, vel aliàs irreuerenter eo vſi ſunt, Deus eſt operatus. In primis enim Paul. 1. ad Corint. 10. propter abuſum huius ſacramẽti dicit multos obiiſſe, variáſque ægritudines paſſos eſſe

Cyprian. eſſe. Deinde Cypr. in lib. de lapſ. varia huiuſmodi exẽpla refert, & ſigna diuinitus facta, & inter alia notanda ſunt illa verba: *Sanctificatum in Domini ſanguine potum, de pollutis viſceribus erupit. Tanta eſt poteſtas Domini, tanta maieſtas*, & illa, *Documento vnius oſtenſum eſt recedere Dominum, cùm negatur, quia dum quidam indignè accederet, cinerem loco Euchariſtiæ inuenit.* S. Optatus. Optatus verò lib. 2. cont. Parmen. refert quoſdam hæreticos Euchariſtiam ſuis canibus proieciſſe, canes autem in dominos ſuos inſurrexiſſe, eóſq; dilaniaſſe, veluti vindicantes iniuriam corpori Domini factam.

Obiectio. Atq; hinc obiter ſoluitur obiectio, quam magni faciunt Gentiles contra hoc ſacramentum, quia conſtat ex hiſtoriis, & experientia, tyrannos ac perſecutores Eccleſiæ ſæpe Eccleſias prophanaſſe & altaria euertiſſe, & Euchariſtiam etiam conculcaſſe & combuſſiſſe, & tamen Chriſtum ibi exiſtentem, nunquam ſeipſum defendiſſe, atque aliquod mirum opus in hoſtium vindictam effeciſſe: ergo vel eſt impotens ad hoc faciendum, quod nos non dicemus, aut ſine cauſa credimus illum ibi adeſſe. Olim enim Deus in eos, qui in arcam teſtamenti iniurioſi fuerunt, grauiſſimè animaduertit, vt legimus 1. Reg. cap. 5. (1. Reg. 5.) Quid ergo facturus eſſet in hoc ſacramento, ſi verè ac realiter in eo contineretur? Reſponſio. Reſpondetur tamen facilè ex dictis, quòd, licèt interdum Deus, iuſto iudicio, vel ad probationem, & exercitium fidei ſuorum ſeruorum, permiſerit, vel templa, vel etiam ipſa ſacramenta ab infidelibus indignè tractari, non propterea exiſtimandum eſt, Chriſtum ab hoc diuino ſacramento abeſſe, quia, quamuis ſacramentum conculcetur, aut comburatur, ipſe impaſſibilis manet, & ob meritum noſtræ fidei non expedit ſemper vti miraculis, & ſignis ad hoſtes fidei coërcendos, ſed permittere potiùs, vt iuxta rerum, ac bellorum varietatem res humano modo ſuccedant, eo vel maximè, quòd hoc ſacramentum & maximum miraculum quod in eo ſit, non eſt ordinatum ad confirmandam vel perſuadendam fidem, ſed potiùs, vt ſit materia, in qua fides exerceatur; interdum verò, vt diximus, vel ad confirmandos infirmos, vel ad terrendos iniquos vtitur Chriſtus potentia ſua ſimul oſtendendo ſuam præſentiam in hoc ſacramento. Ex quo etiam ortum eſt, quod Auguſtinus refert lib. 1. de Ciuit. cap. 4. (Auguſt.) aliquando hoſtes debellatores & victores Chriſtianorum tantam exhibuiſſe reuerentiam eorum templis, vt fuerint aſylum omnium, ad illa confugientium, ne vel ipſi, vel eorum bona in hoſtium poteſtatem venirent.

SECTIO VI.

Quid ex antiqua hiſtoria & praxi Eccleſiæ, de reali præſentia Chriſti in hoc ſacramento poſſit colligi.

Ratio difficultatis eſſe poteſt, quia in hiſtoriis Eccleſiaſticis multa legimus facta eſſe à fidelibus & paſtoribus Eccleſiæ, circa vſum huius ſacramenti, quæ nõ videtur profecta ex fide realis præſentiæ Chriſti in ipſo, aliàs nec conuenientia, nec decentia viderentur. Primum ſit, quòd olim Euchariſtia in manibus communicantium etiam laicorum dabatur, vt conſtat ex Concil. Tolet. I. cap. 14. (Conc. Tolet.) & habetur 11. q. 1. c. ſi quis laicus; vbi excommunicatur, qui accipit Euchariſtiam, & in Eccleſia non conſumit, & ex ſexta Synodo can. 101. in Trullo; vbi prohibentur fideles afferre vaſcula aurea, vel argentea, in quibus recipiant Euchariſtiam, & per ea communicent, ſed manibus propriis. Idem colligitur ex epi. Cornelij Papæ, quam refert Euſeb. lib. 6. hiſtor. cap. 35. (Euſebius. Nicephor.) in fine, & Niceph. lib. 6. cap. 3. & ex epiſt. Dionyſ. Alex. quam refert idem Nicephor. eodem lib. cap. 9. & ex verbis Ambroſii, quia refert idem Niceph. lib. 12. c. 41. illum ad Theodoſium dixiſſe: *Quomodo manus extollis, quæ cæde iniqua diffluunt? Quomodo etiam diuinum Domini corpus eis excipies? Quomodo ſanguinẽ pretioſum ad os afferes?* Idem refert Theodor. lib. 5. Hiſt. cap. 17. (Theodor.) & lib. 9. Tripart. cap. 30. idem apertè cõſtat ex Cyrill. Hieroſol. orat. 5. myſtag. (Cyril. Hiero.) & Cypriano, lib. de lapſis, (Cyprian.) & Auguſtino, lib. 50. hom. in 26. (Auguſt.) *Quanta, inquit, ſollicitudine obſeruamus, vt nihil ex ipſo, è noſtris manibus in terram cadat?* & ſermone 252. de tempore, cùm inquit, *Omnes viri, quando communicare deſiderant, lauant manus ſuas*, nec ſine cauſa viros nominat: nam hæc conſuetudo non videtur in fœminis viguiſſe, vt iam dicam.

Secundò ex coniectura, ex eo, quòd interdum per laicos ad infirmos Euchariſtia mittebatur, in quo illud factum memoria dignum eſt, quod Dionyſ. Alexan. refert, (Diony. Ale.) in epiſt. ad Fabian. Antiochen. apud Euſeb. lib. 6 hiſt. cap. 36. & Niceph. lib. 6. cap. 6. de Serapione ſene, qui cùm propter negatam in tormentis fidem à participatione ſacramentorum arceretur, & morti eſſet vicinus, puerum ad vocandum Presbyterum miſit, qui cùm etiam ægrotaret, *Puero*, inquit, *exiguam partẽ Euchariſtiæ dedit, præcipiens, vt eam madefactam in os ſenis infunderet, quod puer impleuit.* Quod ſanè factũ non videtur ex ea fide ortum, qua Euchariſtia Chriſti caro creditur. Huc pertinet, quod Grego. narrat, (Gregor.) hom. 40. in Euangelia, de ſanct. Romula, quæ in mortis articulo conſtituta Euchariſtiam petit à Redempta magiſtra ſua, quam illi Redempta miniſtrauit.

Tertiò ſimile eſt, quòd olim in priuatis domibus Euchariſtia ſeruabatur, vt eam vnuſquiſque acciperet, vt apertè conſtat ex Cypriano, ſermone de lapſis (Cyprian.) non longè à fine, & clariùs de ſpectaculis, n. 4. *Dimiſſus*, inquit, *& gerens ſecum, vt aſſolet, Euchariſtiã*, indicat etiã Tertull. lib. 2. ad vxorem, (Tertull.) in illis verbis; *Non ſciet maritus, quid ſecretò ante omnem cibum guſtes, & ſi ſciuerit, panem nõ illum credet eſſe, qui dicitur*, idẽ apertè lib. de orat. ſub finem, Baſil. in epiſt. ad Cæſarem Patrit. (Baſilius.) *In Alexãdria*, inquit, *& Ægypto vnuſquiſq; de populo habet cõmunionem in domo ſua, acceptam à Sacerdote ſacrificante & diſtribuente.* Quod maximè ſeruatum eſſe refert ab his, qui in eremis ſolitariam vitam agebant. Huc etiam ſpectat, quod refert Hieronym. (Hierony.) epiſt. 50. ad Pamach. de Romana conſuetudine quotidie communicandi in propriis, ac priuatis domibus, vt indicat. Et quod dicit Auguſt. ſerm. 252 de tẽpore. (Auguſtin.) *Omnes mulieres nitida exhibent linteamina, vbi corpus Chriſti excipiant.* & fortaſſe huiuſmodi linteamen, *dominicale*, dicebatur, atque de eo loquitur Conciliũ Altiſiod. cap. 42. (Conc. Altiſ.) vbi præcipit, *vt vnaquæque mulier cum cõmunicat dominicale ſuum habeat*: nã capite 36. dixerat, *Non licere fœminis propria manu accipere Euchariſtiam.*

Quartò hoc confirmant, quia priuatim iter agentes, vel in via, vel in mari ſecum Euchariſtiam deferebant, vt conſtat ex Beda in Martyrio. 18. Kalendas Septemb. (Beda.) vbi de Tharſicio acolyto refert interfectum eſſe à Paganis in via, eo quòd noluiſſet oſtendere Euchariſtiam, quam ſecum portabat, & Ambroſius, (Ambroſ.) oratione funeb. de fratre ſuo refert, illum, antequam eſſet Presbyter, ſecum in naui Euchariſtiam portaſſe.

Quintò non parum facere videtur, quod Hieron. (Hieronym.) epiſt. 4. ad Ruſt. refert in fine, Corpus Domini in vimineo caniſtro, ſanguinem verò in vitro ſolere ab Epiſcopo confici & ſeruari.

Sextò, hanc etiam partem adiuuat, quod Euſeb. refert lib. 5. hiſt. cap. 24. fuiſſe antiquam conſuetudinem,

A nem, vt Epiſcopus, quando ad ſuam ciuitatem alius
Epiſcopus veniebat, ſalutandi gratia, Euchariſtiam
ad illum mitteret. Hæc enim & ſimilia non eſt veriſi-
mile fuiſſe in Eccleſia facienda, ſi Euchariſtia verum
Chriſti corpus crederetur.

Quod ſeptimò confirmat illa priſca conſuetudo
dandi Euchariſtiam infantibus, vt dicam latius infrà
Cyprian. q.79. & conſtat ex Cypriano, lib. de Lapſis, Aug. lib.
Auguſt. 3. de Trinit. cap. 10. & epiſt. 23. in quo illud potiſſimũ
Euagrius. notandum eſt, quod refert Euagrius, lib. 4. Hiſtor. c.
35. de Conſtantinopolitana conſuetudine, vt, ſi aliquæ
particulæ Corporis Domini ſupereſſent, pueri impu-
beres, qui Eccleſiam frequentabant, accerſerentur, vt
eas conſumerent.

B Dicendum verò eſt ex antiqua praxi Eccleſiæ, id
eſt, ex ſumma veneratione ac religione, qua ſemper
hoc ſacramentum in Eccleſia tractatum eſt, non ob-
ſcurè colligi, hanc fidem de reali præſentia Chriſti
in Euchariſtiam perpetuam, ac conſtantem in Ec-
cleſia fuiſſe. Quod variis modis oſtendi ac declara-
ri poteſt. Primò, ex adoratione, quam accedentes ad
hoc ſacramentum illi ſemper exhibuerunt, *cum timore
& tremore tanquam ad Regis corpus accedentes*, vt inquit
Clemens. Clemens libro 2. Conſtitut. c. 61. ad quod accom-
modat Auguſt. epiſt. 120. c. 27. illud Pſal 21. *Mãduca-
uerunt & adorauerunt omnes pingues terræ*. In quẽ etiam
ſenſum tractat hæc verba Concione 1. ſuper eundem
Auguſt. Pſal. Pſalmo verò 58. loquens idem Auguſt. de Carne
C à Verbo aſſumpta, in qua in hoc mundo ambulauit,
inquit: *Et quia ipſam Carnem ad manducandam, ad ſa-
lutẽ dedit, nemo illam manducat, niſi priùs adorauerit*. Sic
etiam Chryſoſtomus Hom. 3. in ad Epheſ. *Adora*, in-
quit, *& manduca*. idem Hom. 3. & 4. de incõprehenſ.
Dei natura, & in aliis ſuprà citatis. Et huc ſpectat,
quod aliis multis in locis grauiſſimè docet, ſanctos,
ſcilicet, Angelos adſtare his myſteriis, illáque admi-
rari ac venerari, vt videre licet, lib. 6. de ſacerdotio, &
Homil. de Euchar. in Encæniis 31. in acta 60. ad pop.
Gregor. Vnde Gregorius, 4. dialog. cap. 58. *Quis fidelium*, in-
quit, *habere dubiũ poſſit in ipſa immolationis hora, ad ſa-
cerdotis vocẽ cœlos aperiri? in illo Ieſu Chriſti myſterio, An
Theodo. gelorum choros adeſſe? &c.* Theodoretus præterea dia-
logo ſecundo de his myſteriis loquens, inquit, *Et cre-
D duntur & adorantur, quòd ea ſint, quæ creduntur*. Ad eũ-
Ambroſ. dem modum loquitur Ambroſius, libro 3. de Spiritu
ſancto, cap. 12. & alij, quos infrà in propria diſputa-
tione de cultu huius ſacramenti referemus. Nec dici
poteſt adorari Euchariſtia ſolùm vt ſignum vel ima-
go Chriſti, tum quia citati Patres apertè loquuntur
de adoratione Chriſti ſecundùm ſe: vnde comparant
hanc adorationem cum adoratione Magorum, vt
Chryſoſt. patet ex Chryſoſtomo, Hom. 7. in Matt. & cum ado-
Origen. ratione Centurionis, ex Origene Hom. 5. in diuer-
ſos, tum etiam, quia aliàs non magis adorari poſſet
Chriſtus in hoc ſacramento, quàm in Baptiſmo, &
Sancti longè aliter de hoc ſacramento, quàm de aliis
ſentiunt. Quare Theodoret. diſertè dixit, hæc my-
E ſteria adorari non quia ſignificãt, *ſed quia ea ſunt, quæ
creduntur*, tum denique, quia non ſolùm adorandam
Baſilius. ſed etiam inuocandam dicunt Euchariſtiam, Baſil.
enim libro de Spiritu ſancto, capite 27. inuocatio-
nem Euchariſtiæ ponit inter Apoſtolicas traditio-
nes, & ita in Canone miſſæ oramus ad ipſum ſacra-
mentum, dicentes, *Agnus Dei qui tollis peccata mundi
miſerere nobis*, & idem fit in omnibus antiquis Litur-
giis, Iacobi, Baſilij & Chryſoſtomi, in quibus illa etiã
deprecatio habetur poſt conſecrationem, *Deus propi-
tius eſto mihi peccatori*, & illa, *Domine non ſum dignus, vt
Dionyſ. intres ſub tectum meum*. Sic etiam Dionyſius, capite 3.
Eccleſiaſticæ Hierarchiæ parte tertia: *O diuiniſſimum*

A (inquit) *ſacramentum intelligentiæ noſtræ oculos tuo lu-
mine comple*. Similia colliguntur ex Gregor. Nazian. Nazian.
dicta orat. de obitu ſororis Gorgoniæ, & aliis Patrib.
ſuprà citatis, inuocatio autem & oratio fit ad ipſum
Chriſtum, non ad panem, etiam ſi illum ſignificaret.

Secundò hoc colligitur ex ſumma diligentia, quæ
ſemper in Eccleſia adhibita eſt, vt cum maxima pu-
ritate ſuſcipiatur hoc ſacramentum, quò pertinet
conſcientiæ examen, & præcedens confeſſio, iuxta il-
lud Paul. *Probet autẽ ſeipſum homo & ſic de pane illo edat*.
Item, quòd ſolũ à ieiunis ſumatur, & alia, de quibus
infra quæſt. 80. Quòd verò interdum hoc ſacramen-
tum, ſeu eius reliquiæ infantibus darentur, non fuit
profectum ex minori huius ſacramenti fide, ſed quia
B fortaſſe exiſtente tunc minori numero & maiori de-
uotione fidelium, id poterat fieri commodiùs. Vnde,
vt ex Auguſtino lib. 3. de Trinit. c. 10. colligitur, ma-
gna cura adhibebatur, vt vnuſquiſq; pro captu ſuo fi-
deliter reuerentérq; accederet, poſtmodum verò cre-
ſcentibus Chriſtianis populis, & deuotione ac cha-
ritate refrigeſcente, illa conſuetudo abolita fuit, ob
maiorem huius ſacramenti reuerentiam, vt quæſt.
80. copioſiùs dicemus. Illud verò obſeruatione di-
gnum eſt hoc loco, quanta cura ſemper fuerit adhi-
bita, ne aliqua Euchariſtiæ particula in terram deci-
dat, vt videre licet in capite, ſi per negligentiam, de
Conſecrat. diſt. 2. vbi grauis imponitur pœna ei, ob
cuius negligentiam aliquid in terram decidit. De qua
C etiam re eleganter loquitur Chryſoſtomus epiſt. 1. ad Chryſoſt.
Innocentium, exaggerans facinus cuiuſdam militis,
qui altare vſque ad pauimentum ſanguine Domini
aſperſerat. Vnde Tertullianus libro de Coron. milit.
cap. 3. *Calicis aut panis noſtri* (inquit) *aliquid decuti in
terrã anxiè patimur*, & Origen. Hom. 13. in Exod. *No-* Origenes.
*ſtis, qui diuinis myſteriis intereſſe conſueuiſtis, quomodo cũ
ſuſcipitis Corpus Domini, cũ omni cautela & veneratione
ſeruatis, ne ex eo parum quid decidat, ne cõſecrati muneris
aliquid dilabatur, reos enim vos creditis, & rectè creditis ſi
aliquid inde per negligentiam decidat*. Sed præcipuè no-
tandus eſt locus Cyrilli Hieroſol. Catecheſ. 5. dicen- Cyril. Hiero.
tis, *Caue, ne quid inde excidat tibi: quod enim amittes, hoc
tanquam ex proprio membro amiſeris*, & poſtea deſcribit
modum, quo olim Euchariſtia dabatur in manibus,
D dicens: *Non expanſis manibus neque disiunctis digitis, ſed
ſiniſtram velut ſedem aliquam ſubiicias dextræ, quæ tantũ
Regẽ ſuſceptura eſt, & concaua manu ſuſcipe Corpus Chri-
ſti*. Ex quo intelligitur conſuetudinem illam ex ma-
gna reuerentia introductam eſſe; quia videbatur op-
portunus modus, ne aliquid in terrã decideret. Poſtea
verò propter maiorem decentiam illa conſuetudo eſt
immutata, vt conſtat ex Concilio Rotomag. c. 2. vbi Concil. Roto.
prohibitum eſt, ne Euchariſtia detur in manibus cõ-
municantium, ſed quòd ab ipſo ſacerdote ori infun-
datur, & in Concilio Altiſiod Canon. 36. omnibus Conc. Altiſi.
laicis vniuerſaliter prohibetur contactus huius ſacra-
menti.

Tertiò hoc conſtat ex eo, quòd propter reueren-
E tiam Corporis Chriſti exiſtentis in hoc ſacramento,
vt res ſanctiſſima ſumma religione tractetur, conſe-
crati ſemper fuerint in Eccleſia ſacerdotes, vt infrà
ſuo loco videbimus: illud ſolum ad præſens ſpectat,
hoc titulo in ſũma reuerentia habitos eſſe, *quod Chri-
ſti Corpus ſuo ore conficiunt*, vt Hieron. loquitur epiſt. Hieron.
ad Heliodorum. Vnde eleganter Gregor. Nazian. o-
ratione 17. ad ciues timore perculſos, inquit: *Nam tibi
præterea ſupplicis cuiuſdã libelli loco canicies hæc offerenda
erit atque annorum numerus, diuturnúmque & labiis ex-
pers, hoc ſacerdotiũ, quod ipſi quoque Angeli puri puriſſi-
mi Dei cultores tãquã ipſorum cultui minimè impar for-
taſſe veneratione proſequumur*: & infrà, *Menſam hanc ti-*

bi offero ad quam cõmuniter accedimus, ſalutiſque meæ typos, quos eodẽ ore perago, quo hanc ad te deprecationẽ obeo, eadem re optimè loquitur Chryſoſtomus lib. 6. de ſacerdotio. Et hunc locum confirmat templorum & altarium conſecratio, veſtium, ac ſacrorum vaſorum benedictio, vniuerſus denique cultus religioſus, qui in Eccleſia ſemper ſeruatus eſt. Hæc enim omnia ad Chriſtum in hoc ſacramento contentum referuntur, vt Hieronymus ait, epiſt. ad Theoph. Alexan. vbi inquit, propter conſortium Corporis & Sanguinis Domini, hæc omnia magna veneratione coli, & ea contaminare magnum eſt ſacrilegium, vt ait Optatus lib. 6. cont. Parmen. Quocirca, licèt fortaſſe initio naſcentis Eccleſiæ propter inopiam fidelium, aut paucitatem miniſtrorum, & templorum, aut certè propter perſecutores tyrannorum, permitterentur aliqua in huiuſmodi ſacramenti adminiſtratione, quæ maieſtati huius ſacramenti minùs congruere viderẽtur, fiebant tamen, vt dixi, & ob neceſſitatem, & ex magna fide, ac pietate Chriſtianorum, qua exterioris ornatus defectus reſarciebatur; poſtea verò Eccleſia ſatis fundata & pace ac facultatibus aucta, incredibile eſt, quanta diligentia in externo cultu, & reuerentia circa vſum, & miniſterium huius ſacramenti adhibita ſit. Vnde in Concilio Cæſaraug can. 3. anathema fertur in eos, qui ſecum Euchariſtiam deferunt, & in Eccleſia non conſumunt: idem ſignificatur in Concil. Tolet. 1. cap. 14. in Concil. autem Rhemenſ. Can. 2. prout habetur in c. peruenit, de Conſecrat. diſt. 2. prohibetur ne laici deferant Euchariſtiam ad infirmos, ſed ſoli ſacerdotes; in neceſſitate verò id conceditur Diacono, ex licentia Presbyteri, in Concil. Carthag. 4. cap. 38. Imò in Concil. Rom. 2. ſub Sylueſtro, Can. 9. prohibentur ſacra vaſa contingere, etiam lectores & oſtiarij. Atque idem prohibetur ſacris virginibus in c. ſacratas, 23. d. & in c. in ſancta, de Conſec. 1. ex Pio I. epiſt. 2. & Sothero Papa, de qua re latiùs infrà.

Quartò hoc confirmat cęremonia illa de pane benedicto, ſeu Catechumenorum, de quo Auguſtinus lib. 2. de peccat. merit. c. 26. *Quod accipiunt quamuis non ſit Corpus Chriſti, ſanctum tamen eſt, quoniam ſacramentum*, id eſt, ſacrum ſignum, *eſt*. Certè ſi Euchariſtia tantùm eſſet ſignum Corporis Chriſti, etiam ille panis poſſet dici Corpus Chriſti, quia etiam Chriſtum repræſentabat. Alius ergo fuit ſemper Eccleſiæ ſenſus: nam, quia Catechumeni capaces non erant veri Chriſti Corporis, dabatur illis veluti quoddam ſignum, & memoriale Euchariſtiæ, vt rem ipſam ampliùs deſiderarent & expeterent. Quæ cæremonia ad reliquos fideles baptizatos poſtea extenſa eſt, quando conſuetudo communicandi remitti cœpit. Vnde Pius I. præcepit, vt Presbyter particulas panis habeat in vaſe nitido, eáſque benedicat, vt qui communicare nollent dominicis ac feſtis diebus, *eulogiam inde acciperent*. Quod decretum habetur in codice quinque librorum, libro 2. capite 117. vt refertur in actis Pij I. tom. 1. Concil. idem habetur in Concilio Nannanenſi, cap. 9.

Quintò optimum iudiciũ huius veritatis eſt, quod de Miſſa Catechumenorum ſeruatum eſſe legimus, permittebantur enim Catechumeni adeſſe, vſque ad oblationem, prius verò, quàm ad conſecrationem perueniretur, exire iubebantur, vt ex omnibus Liturgiis conſtat. Exiſtimabat enim Eccleſia, eos, qui Baptiſmo non eſſent initiati, ad conſpiciendum hoc myſterium non eſſe ſatis diſpoſitos, vt notauit D. Thomas, infrà quæſtione 80. art. 4. ad 4. ex Dion. capite 7. Eccleſiaſt. Hierar. par. 3. Vnde Auguſtinus tract. 10. in Ioannem, *Corpus Chriſti eſt manna abſconditum à Catechumenis, qui a Ieſus adhuc non ſe credit illis*, & Beda loco ſuprà citato Martyrologij refert, miraculo confirmaſſe Deum fidem illius Tharſicij, qui, ne infidelibus Euchariſtiam oſtenderet, mortem ſuſtinuit: ita enim diſparuit poſtea ſacramentum, vt nec inueniri nec videri ab eis potuerit. Simile factum alterius Epiſcopi Laurentij refert idem Beda lib. 2. hiſtoriæ Anglicanæ, cap. 5. Et huc pertinet ſuprà annotata conſuetudo Patrum antiquorum, qui propter infideles ænigmaticè & obſcurè de hoc myſterio loqui ſolebant, ne Sanctum canibus præbere viderentur.

Sextò ad declarandam hanc veritatem facit, quòd licèt, vt dictum eſt, initio naſcentis Eccleſiæ myſterium hoc infidelibus occultaretur, cùm tamen inter Chriſtianos frequentiſſimus eſſet illius vſus, non potuit omnino latere & celari, quare eam opinionem de noſtris conceperunt, quòd ad carnes humanas, & infantem quendam manducandum, congregarentur. Vnde Tertull. in Apol. c. 7. *Dicimur*, inquit, *ſceleratiſſimi de ſacramento infanticidij & pabulo crudæ*. Eiuſdem calumniæ meminit Euſebius lib. 4. hiſtor. c. 8. & lib. 5. capite 1. & Iuſtin. Apolog. 2 ad Antonium in fine, ibi, vt Chriſtianos ab hac calumnia defenderet apertis verbis veritatem huius myſterij Gentibus expoſuit. Huc etiam ſpectat, quod Auerroes Machumetanus, vt Prateolus refert, verbo, Machumetus, num. 16. impios nos appellabat, quòd Chriſtum Deũ noſtrum edere diceremus: erat ergo hæc communis vox totius Eccleſiæ. Et per hæc ſatis reſponſum eſt rationibus dubitandi in principio poſitis.

SECTIO VII.

Quid poſſit ratione naturali de hoc myſterio oſtendi.

Qvatuor inquiri poſſunt Primum an poſſit probari, hoc myſterium eſſe poſſibile. Secundum, an eſſe conueniens. Tertium, an eſſe credibile. Quartum, an ita eſſe factum. De duobus vltimis punctis nihil dicendum occurrit, niſi quatenus ex duobus prioribus pendent.

Primò itaque certum eſt, non poſſe ſola ratione probari, hoc myſterium eſſe factum, eſt enim ſupernaturale, & pendet ex libera Dei voluntate, quæ non poteſt ſola ratione, ſed teſtimonio fidei cognoſci, & ideo in omnibus præcedentibus quæſtionibus, omnibus mediis & regulis fidei, probauimus hoc eſſe credẽdum, vt ſuppoſita illa fide, aliquid poſſumus ratiocinari. Secundò certũ eſt, eſſe euidens, hoc myſterium eſſe credibile, quod euidenter probant omnia, quæ in ſuperioribus quæſtionibus adducta ſunt, & iuuabũt etiam ea, quæ de poſſibilitate & cõuenientia huius myſterij ſtatim dicemus, quamquã in hoc puncto nihil ferè ſit ſpeciale in hoc myſterio magis, quàm in aliis Chriſtianæ religionis, de qua in materia de fide generatim oſtenditur, eſſe euidenter credibilem, & ideo probando, myſterium hoc contineri inter ea, quæ fides Chriſtiana proponit, concluditur eſſe euidenter credibile, ſicut & cætera. De primo ergo, & ſecundo puncto breuiter agendum eſt.

Tertiò igitur de poſſibilitate huius myſterij, multi ex hæreticis huius temporis cum authoritate & teſtimonio Scripturæ ſacræ, & ſanctorum Patrum deſtituerentur, eò peruenerunt, vt dicerent, non potuiſſe Deum facere, vt Chriſtus ſit realiter præſens in hoc ſacramento. Et tria potiſſimum dicunt eſſe impoſſibilia, quæ non poſſunt hoc loco fusè tractari, quia in ſequentibus, magis explicato myſterio, commodiorem locum habent. Primum eſt, accidentia manere ſine ſubiecto, mutata tota aliqua ſubſtantia, in totam aliam ſubſtantiam, de quo puncto inſtituemus duas poſt ſequentem, diſputationes. Secundum eſt,

eſt, corpus magnæ quantitatis contineri ſub minima quantitate, & non occupare locum, & eſſe modo indiuiſibili, de quo tota q 76. diſputandum eſt. Tertium eſt, quòd Chriſtus manens in cœlo, ſimul ſit in multis & diſtantibus locis, & de hoc dicam fuse diſputatione ſequenti, oportet enim priùs intelligere, quid ſit hæc præſentia, quam Chriſtus hic habet.

Nunc igitur circa hunc punctum ſolum eſt dicendum, non poſſe ſola ratione naturali euidenter demonſtrari hoc myſterium eſſe poſſibile, poſſe tamen euidenter oſtendi, non demonſtrari impoſſibile. Suppoſita prӕterea fide aliorum myſteriorum, poteſt ſatis manuduci intellectus, vt videat, hoc non eſſe impoſſibile. Probatur primum, quia nullum eſt naturale principium; ex quo euidenter colligi poſſit, illa tria miracula ſuprà poſita eſſe poſsibilia, & licèt admittamus eſſe euidens Deum eſſe omnipotentem, non tamen poteſt ex parte obiecti eſſe euidens in illo non eſſe contradictionem; vt non eſſe contra eſſentiam & naturam accidentis eſſe per ſe, ſeu contra naturam quantitatis eſſe inextrinſecã in eo loco, aut eſſe in pluribus locis, ſicut etiam non eſt euidens, ſecluſa fide, duo corpora quanta eſſe poſſe penetratiuè in eodem loco: itaque hæc & huiuſmodi, abſolutè loquendo credita ſunt, non demonſtrata. Probatur autem altera pars, primùm ex principio generali Theologiæ, quod euidenter ſoluit argumenta, contra myſteria fidei, non tantùm (vt aiunt) reſpondendo negatiuè argumentis, ſed etiam poſitiuè, oſtendendo non poſſe rationem naturalem demõſtrare huiuſmodi opera eſſe impoſsibilia Deo, quia nulla eſt ratio quæ probet eſſe contra eſſentiã accidentis, verbi gratia, ſeparari à ſubiecto, & per ſe conſeruari: imò ratio naturalis optimè intelligit, poſſe naturam accidẽtis conſiſtere in aptitudine, & non in actuali dependentia, & idẽ proportionaliter eſt de quãtitate, quod euidentius fiet inferiùs ſoluendo argumenta. Et hinc concluditur tertia pars propoſita. Primò ratione generali, quia credimus Deũ eſſe omnipotentẽ, & aliũde non videmus in his operibus apertã contradictionẽ, imò nec rationẽ illius admodum probabilem, ſed ſolùm eſſe intelligimus ſupra naturas rerum: ergo fit valde veriſimile, hæc omnia eſſe poſsibilia Deo. Vnde Patres omnes ſuprà citati ſola Dei omnipotentia contenti ſunt ad perſuadendũ, hoc myſterium eſſe poſsibile, *quia non erit impoſſibile apud Deum omne verbum*. Deinde admirabilius eſt, ſubſtantialem naturam integram ſeparari à propria ſubſiſtentia, quàm accidens à ſubiecto, & naturam creatam exiſtere in Verbo increato, quàm corpus exiſtens in cœlo, exiſtere ſimul in terra, & Verbum diuinum conſtitui ſub humanitate, & cum illa componere vnam perſonam, quàm Corpus Chriſti ſub accidentibus claudi: & ad hunc modum argumentari poſſumus ex aliis myſteriis fidei, vt tractando in dictis locis ſingula puncta indicabimus.

Quartò, circa conuenientiam delirant magis hæretici, contendunt enim, eſto ſit poſsibilis hæc præſentia; eſſe tamen hominibus inutilem, & potiùs pernicioſam, & Chriſto Domino iniurioſam. Primũ, quia quidquid vtilitatis poteſt ex hoc ſacramento ad homines manare cum hac præſentia, poteſt ſine illa operante Deo, per ſigna ab ipſo inſtituta, & cõcurrente homine per ſuam fidẽ, quæ ratio operandi eſt ſacramentis magis conſentanea. Secundum patet, quia oportet, *quæ ſurſum ſunt quærere, non quæ ſuper terram*, ad Coloſſen. 3. ergo oportuit Chriſtum tantũ eſſe in cœlo, quo noſtræ cogitationes aſcenderent; pernicioſum ergo eſſet nobis cum illo realiter præſente in terra verſari: nam propterea ipſe dixit, *Expedit vobis vt ego vadam*, Ioannis decimo ſexto. Denique indignum exiſtimant Chriſtum iam immortalẽ & impaſſibilem dentibus atteri, os & ſtomachũ mortalis hominis ingredi, moueri, conculcari & ſimilia pati, quæ nos de illo in ſacramento dicimus. Similia tamen obiiciebant Pagani contra Incarnationis myſterium, videbatur enim illis indignum, quòd Deus Caro fieret, & paſſionibus ac morti ſubderetur, & hominibus videbatur inutile, quia poterat Deus alio modo conferre eis omnia bona, quæ nos dicimus ex Incarnatione prouenire. Quibus ſancti Patres reſpondent, nihil eſſe in illo myſterio, quod non maximè Deum deceat, quia illis paſſionibus nihil læditur, vel immutatur diuina maieſtas, & aliunde bonitatem ſuam, potentiam, &c. maxime manifeſtat, & nobis illo modo, & maiora bona, & excellentiora, atq; altiori modo confert; ſic ergo in præſenti prædictis hæreticis reſpondemus. *Solutio.*

Dicendum ergo eſt, poſſe ratione naturali oſtendi hoc myſterium fuiſſe valde conueniens, & diuinæ bonitati, ac hominum vtilitati maximè conſentaneum. Ad hanc veritatem probandam, afferri poſſunt rationes omnes, quibus hoc ipſum de myſterio Incarnationis oſtendi ſolet. Eſt enim hoc ſacramentum, quaſi complementum quoddam illius myſterij, vt Chryſoſtomus dixit. Breuiter tamen declaratur primò, quia ad diuinam bonitatem pertinet, vt omnibus modis ſeſe communicet: ergo ſicut fuit per ſe conueniens, vt totam diuinitatem ſuam humanæ naturæ communicaret, ita fuit conueniens humanitatem illam, & totum illud beneficium, ac myſterium alio admirabili modo reliquis hominibus communicari, vt ſicut humana Chriſti natura ineffabili modo in verbo exiſtit, & verbum in ipſa; ita, qui ſuſcipit hoc ſacramentum, ſingulari etiam modo in Chriſto maneat, & Chriſtus in illo, ſicut ipſe dixit Ioannis 6. *Ioannis 6.*

Secundò fuit opus diuina ſapientia, dignum, in vno ſacramento, veluti ſummam, & compendium facere omnium ſuorum mirabilium, omniúmque donorum ſuorum ac beneficiorum, præſertim illorum, quæ per Verbi Incarnationem nobis contulit. Nam in primis ſicut in myſterio Incarnationis humana natura proprio ſuppoſito caruit, ita hîc accidentia priuantur ſubiecto ſuo, & ſicut ibi Verbum ſub humanitate latuit factum homo, vt nos redimeret, ita verbum Incarnatum ſub accidentibus panis continetur, factum cibus & panis cœleſtis animarum, vt eas reficiat. Vnde ſicut per Incarnationem factum eſt, vt Verbum in humanitate aſſumpta ſit in tempore genitum, & iniuriis temporis, ac hominum expoſitum ipſo Verbo in ſe impaſſibili, & immutabili permanente; ita verbum Incarnatum, quatenus ſub hoc ſacramento continetur, quotidie conficitur, & in loco humili interdum iacet, & à prauis hominibus iniuriis afficitur, ipſo nihilominus Verbo eiúſque humanitate glorioſa impaſſibili ac immutabili manente. Denique ſicut per Incarnationis myſterium, Chriſtus in vtero B. Virginis ſpiritualis cibus animarum effectus eſt, & per omnes actiones & paſſiones ſuas vitam eis comparauit; ita per hoc ſacramentum nobis, re ipſa, donatur in cibum, vt verè ac propriè illum intra nos ſumentes, ſuæ redemptionis fructum, hoc eſt, immortalem vitam animæ, & corporis ab ipſo participare poſſimus: nam, *qui manducat hunc panem, viuet in æternum.*

Tertia ratio ſumenda eſt ex attributo omnipotentiæ diuinæ: nam ſi omnia miracula, quæ in hoc ſacramento interueniunt, conſideremus, illud fuiſſe conuenien

uenientiſſimum reperiemus, vt eſſet veluti conſummatio & perfectio omnium diuinorum operum, & ideo Ioannes Euangeliſta initio narrationis Dominicæ cœnæ præmittit illa verba: *Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus*, in illa enim rerum immutatione, quam Chriſtus in hoc myſterio fecit, hanc ſuam omnipotentiam, & dominium in omnem creaturam ſatis oſtendit: nam & ſubſtantias transmutat, & accidentibus alium exiſtendi modum tribuit, & corporis molem ad ſimilitudinem ſpiritualis ſubſtantiæ præſentem efficit, idémque corpus in variis locis cōſtituit, & alia ſimilia operatur, quibus ſe vniuerſæ naturæ Dominum declarat. Quæ quidē omnia mira Dei opera neque infecta relinqui decuit, neque opportunius, quam in hoc myſterio (quod, vt dicebam, ſumma eſt diuinorum mirabilium) fieri potuerunt.

B Innocentius. Addit Innocent. lib. 4. de hoc myſterio, cap. 44. ſicut diuina creatura tribus modis in creaturis exiſtit, ſcilicet, per naturam, per gratiā & vnionem hypoſtaticam, ita decuiſſe, vt humana Chriſti natura triplicem modum exiſtendi participauerit; ſcilicet perſonaliter in Verbo, viſibiliter in cœlo, ſacramentaliter in altari; vel aliter, naturaliter in corpore mortali & paſſibili, per gratiam & gloriam in cœlo, & ſacramentaliter in hoc myſterio. Illud denique mirum in modum, hoc diuinæ potentiæ opus exaggerat, quòd non ſemel aut iterum, ſed quotidie hæc omnia operatur, quódve hominibus dederit poteſtatem verbo ſuo hæc omnia efficiendi.

C Quarta ratio facilè ſumi poteſt ex aliis diuinis attributis, liberalitatis, miſericordiæ, & quodammodo etiam iuſtitiæ: non quia talis cibus nobis ex iuſtitia, vllo modo deberetur, ſed quia nos debemus Deo, vt fidem & obedientiam in credulitate, & digno vſu huius cibi oſtendamus. Vel certè, vt dixit Innocentius ſuprà, maxime decuit, vt ſicut per cibum homo victus fuerat ac mortalis effectus, ita per cibum ad vitā immortalem reſtitueretur: nullus autem cibus aptior ac potentior ad hunc effectum tribuendum eſſe poterat, quam ille, qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mundo. Quapropter ſicut de illo cibo dictum eſt, *In quacunque die comederis ex eo, morte morieris*; ita è cōtrario de hoc eſt ſcriptum, *Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum*.

D Vnde etiam apparet infinita Dei erga homines liberalitas, cùm enim immortalis vita non niſi per Chriſtum poſſit nobis communicari, modum excogitauit, quo illi realiter & ineffabiliter coniungamur, vt ab ipſo fonte vitam haurire poſſimus, vt vel hac ratione ſeſe paratiſſimū ad eam nobis præſtandam oſtenderet, in quo etiam ſingulare ſpecimen ſui amoris erga homines dedit, quòd ſolo pane ſignificante ſuum corpus non præſtitiſſet, vt ſtatim declarabimus.

Quintam rationem addere poſſumus, quia myſterium hoc ad omnium virtutum incrementum & perfectionem obtinendam variis modis, ac rationibus fuit conuenientiſſimum. Primò propter excellentem gratiam, quæ in illo confertur, quam propter Chriſti præſentiam abundantiorem & copioſiorem eſſe decuiſſe dubitari non poteſt. Deinde propter illam rationem generalem, quam Chryſoſtomus citatis locis attigit, cuius ſunt illa verba: *Tanquam leones igitur ignem ſpirantes à menſa illa recedamus, facti diabolo terribiles.* Decet enim eos, qui tali cibo nutriūtur, inſigni vitæ ſanctitate & puritate eſſe conſpicuos. Denique ſi per ſingulas virtutes diſcurramus, innumeras occaſiones, & rationes eas perfecte exercendi in hoc myſterio inueniemus, ſed præcipuè in illis, quę Deum ipſum attingunt, vt ſunt Theologicæ, & inter morales, religio.

A Sextam igitur ſumamus rationem ex virtute fidei, *Augetur fides.* principio enim in hoc perdifficili myſterio noſtra fides mirabiliter exercetur & creſcit, inter opera n. diuinæ omnipotentiæ, quæ præter ordinem naturæ fiunt (Incarnationis opere excepto) creditu difficillimum cenſetur. Primò, quia non vnum, ſed plura miracula complectitur. Secundò, quia non ſemel, ſed iterum, atque iterum, & quaſi ordinaria lege conficitur. Tertiò, quia non ſolùm immediatè ab ipſo Deo, ſed ab homine eius miniſtro, per ſupernaturalem poteſtatem ei communicatam, fit. Denique (quod ad fidei exercitium multum refert) quia quotidie ſenſibus obiicitur, & repugnantibus ſenſibus frequentiſſimè captiuamus intellectum in obſequium Chriſti. Deinde præter illum vſum fidei, qui in hoc myſterio credendo conſiſtit, fuit hoc etiam aptiſſimum ad exercendam fidem, circa alia fidei myſteria, ad noſtram præſertim redemptionem pertinentia, dicēte Chriſto: *Hæc quotieſcumque feceritis in mei memoriam facietis.* Nam licèt hæretici contendant, ſolum ſignum & figuram ad huiuſmodi commemorationem ſatis fuiſſe, nullus tamen, qui rem attentè ac prudenter conſiderauerit, negare poteſt, longè altiori conſideratione, & maiori affectu inuocari in nobis Chriſti & paſſionis eius memoriam, ſi ex fide realis præſentiæ eius, quàm ſi ex ſolis figuris, & nudis ſignis, moueatur. Præſertim quia, vt ſuprà dicebamus, quodammodo in hoc myſterio videmus fieri circa Chriſtum inuiſibiliter hîc contentum, quæ circa eundem in propria ſpecie facta eſſe credimus, quia ſicut Caro factus ingreſſus eſt vterum beatiſſimæ Virginis, ita per hoc myſterium verè, ac realiter intrat corpora noſtra: & ſicut verè credimus iacuiſſe in præſepio, ita verè illum in altari exiſtentem conſpicimus, & ad hunc modum cætera Chriſti myſteria ad viuum hîc repræſentantur, præter eam ſignificationem paſſionis & mortis eius, quæ fit cùm ſanguis ſeparatim à corpore conſecratur. Igitur ad fidei exercitium fuit valde conueniens hoc myſterium, atque adeò etiam in ratione ſigni & memorialis, eſt longè excellentius hoc ſacramentum, habens Chriſtum realiter præſentem, quàm in vmbra tātùm. De hac ratione legi poſſunt, quæ ſcribit eleganter Alger. *Algerus.* lib. 2. de hoc ſacram. cap. 3. & quæ attingunt Cypriā. *Cyprian.* in ſermone de Cœna Domini, Euſebius Hom. 1. de *Euſeb.* Paſchate. Auguſt. tr. ct. 47 in Ioan. & alia quæ ſuprà *Auguſt.* citauimus in Commentario articuli, explicantes rationem D. Thom.

Septima ratio ſumitur ex virtute ſpei; nullum *Augetur ſpes.* enim potuit eſſe, poſt diuinam Incarnationem, Dei donum ac beneficium ad ſpem roborandam & augendam accommodatius, tum quia in pignus futuræ gloriæ res infiniti valoris nobis datur, tum etiam dum in hac vita mortali tam liberalē erga nos Deum experimur, támque propenſum, vt nos ſecum intimè coniungat, maximè excitamur ad ſperandum perfectiorem vnionem in vita beata futuram, vt enim E rectè dixit Algerus, libro 2. capite 3. *Quàm verè Chriſtus ſeipſum daturus eſt Sanctis ad gloriam, tam verè modò ad omnem gratiam dat ſeipſum Eccleſiæ ſuæ.* Et hinc etiam augetur ſpes, quia hoc cibo roboramur, & cōtra hoſtes armamur, & faciliùs poſſumus omnem ſeruilem timorem abiicere, & fiduciam de victoria reportanda concipere: nam ſicut dæmonum præſentiam horremur, quamuis illos non videamus, & è contrario bonorum Angelorum præſentia & cuſtodia, quam nobis adeſſe credimus (licèt illā non videamus) vires aſſumimus; ita multò magis hac Chriſti præſentia, licèt inuiſibili, firmiter tamen credita, mirū in modum fiducia noſtra augetur & animus ad

beatitudinem obtinendam erigitur, præſertim, quia dum Chriſtum, ſecundùm humanitatem etiam præſentem eſſe credimus, maiori quadam familiaritate eum alloquimur, ac frequentiùs, & maiori cum fiducia oramus. Nec verò ex hac præſentia impeditur animus, ne ſurſum aſcendat ad Chriſtum in cœlis exiſtentem, ſed potiùs maximè accenditur, vt eum videre deſideret, quem ſub panis ſpecie nunc habet præſentem & latentem.

Creſcit charitas erga Deũ. Octaua ratio petitur ex virtute charitatis, quatenus erga Deum & Chriſtum verſatur, quoniam nihil magis ad amandum excitat, quàm amoris ſignificatio, quam in hoc myſterio maximam nobis Chriſtus exhibuit, vt enim Ioannes ait capite 13. *Ioannis 13.* *Cùm dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos*, tunc enim ſummum amoris ſignum illis præbuit; tum ſeipſum in cibum illis præbendo, tum etiam, ſummo amore & deſiderio illum præſtando, iuxta illud, *Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcũ*, quod non tam de legali, quàm de hoc vero Paſcha multi intelligendum exiſtimant cum Tertul. lib. 4. contra Marcionem capite quadrageſimo. Ac præterea, quia, vt Chryſoſt. ſæpe perpendit, plus quàm maternum amorem erga homines indicauit: matres enim interdum filios ſuos aliis tradunt nutriendos, Chriſtus autem ſuis carnibus filios ſuos alit, & quos ſuo ſanguine redemit, ac ſpiritualiter genuit, eoſdem ſuo cruore nutrit ac paſcit. Deinde maximum amicitiæ ſignum in hoc oſtendit, quòd amor non ſolùm præſentiam, ſed etiam ſummam quoad poteſt, coniunctionem exoptat & efficit: Chriſtus autem per hoc myſterium, & nobiſcum manere voluit, & nobis intimè coniungi, non ſolùm affectu, ſed etiam reipſa, vt nimirum hæc poſterior vnio priorem, quæ per ſpiritualem affectum eſt, accenderet ac inflammaret. Vnde eadem nocte, qua hoc myſterium Chriſtus inſtituit, orabat ad Patrem, *Vt omnes vnum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, vt & ipſi nobis vnum ſint, ego claritatem, quamdiu dediſti mihi, dedi eis, vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus, ego in eis, & tu in me, vt ſint cõſummati in vnum*, Ioan. 17. *Ioannis 17. Chryſoſt.* Vnde eleganter Chryſoſt. hom. 24. in 1. ad Cor. dicit Chriſtum Dominum ob nimium erga nos amorem, non ſolùm à nobis videri, ſed etiam tangi, & deſiderio ſui omnes implere voluiſſe. Et hãc rationẽ confirmãt omnia, quæ de ſupernaturali vnione, quæ per hoc myſterium fit inter nos, & Chriſtũ, Sãcti ſcripſerunt, quæ ſuperiùs attigimus, & infrà quæſt. 79. latiùs afferemus.

Nona ratio ſumenda eſt ex eadem virtute charitatis, vt inter proximos intercedit, ideo enim voluit Chriſtus vt omnes eodem numero cibo aleremur, vt in ipſo tanquam in centro omnes coniungeremur, & ſicut ipſe dilexit nos, ita nos inuicem diligeremus, tanquam membra eiuſdem corporis, quæ eodẽ pane *1.Cor.10.* veſcuntur, vt Paul. dicit 1. ad Cor. 10. Et ad hanc vnitatem ſignificandam, ſeipſum dedit in cibum ſub ſpeciebus earum rerum, quæ ex multis granis in vnũ confluentibus coaleſcunt, vt Cypr. Aug. & alij Patres in ſuperioribus notati notarunt. Hinc etiam Paul. ci- *Epheſ.5.* tato loco ad Cor. & ad Eph. 5. hoc maximè argumẽto inducit fideles ad animorũ concordiã & vnitatem, quia ſcilicet eodem Chriſti corpore omnes aluntur, & ideo etiam in Eccleſia communio huius ſacramẽti fuit ſemper ſignũ Eccleſiaſticæ vnitatis & concordię, *Auguſt.* ac propterea, *ſymbolũ pacis & vnitatis*, vocatur ab Aug. tract. 26. in Ioã. Accedit ad hãc & præcedentẽ rationem confirmandam, quòd hoc ſacramentum per ſe inſtitutum eſt, ad charitatẽ nutriendã, ac perficiendã.

Decima ratio ex virtute religionis petenda eſt: nã inprimis hac ſingulari Chriſti præſentia maximè ex- A tollitur & commendatur Chriſtiana religio. *Nulla enim natio eſt, quæ habeat Deos appropinquantes ſibi, ſicut Deus noſter adeſt nobis.* Fuit etiam hoc valde accõmodatũ humanæ fragilitati ac conditioni. Cùm enim homo ſit ſenſibilis, maximè excitatur ſenſibilibus rebus, propter quod dixit Auguſt. contra Fauſtum, *Omnium hominum religionem aliquibus ſignis & cæremoniis ſenſibilibus congregari*, quod in Chriſtiana etiam religione ſeruatum eſt, eius tamen excellentia, tum in compoſita eſt, quòd illa ſigna, quibus vtitur, non ſint falſa, ſed vera, nec vacua, ſed plena gratia & virtute: tum maximè in eo, quòd ipſemet author ſacramentorum in hoc perfectiſſimo myſterio verè ac realiter continetur, cui latriæ cultus abſque vllo periculo, aut B ſuperſtitione poteſt & debet exhiberi. Hinc Cypria- *Cyprian.* nus de cœna Domini, *Sacramento viſibili diuina ſe infudit eſſentia, vt eſſet religioni circa ſacramenta deuotio.* Vnde etiam factum eſt, vt perfectiſſimus actus religionis, qui in ſacrificandi cultu conſiſtit, in religione Chriſtiana infinitam quandam perfectionem, & excellentiam habeat. Nam offerimus Deo in ſacrificium & gratiarum actionem, rem infiniti valoris & dignitatis. Eſt enim hæc infinita Dei bonitas & liberalitas, vt ſuis in nos collatis donis velit à nobis viciſſim honorari. Ex quo vlteriùs effectum eſt, vt perfectiſſimus Dei cultus cum ſumma noſtra vtilitate coniunctus fuerit. Nam, dum Chriſtum in hoc ſacramento accipimus, & ſummum cultum exhibemus Deo, & C maxima dona percipimus, ipſúmque ſumere, eſt pro beneficiis acceptis maximas gratias eidem referre, iuxta illud, *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam.*

Vndecima ratio colligi poteſt ex D. Thom. 4. cont. *S.Thom.* Gent. cap. 61. & nititur in eadem perfectione Chriſtianæ religionis & ſtatus Eccleſiæ in lege gratiæ: oportuit n. præter illud ſacramentum quod ad ſpiritualẽ regenerationẽ fuerat inſtitutũ, eſſe in Eccleſia aliud ſacramentum ſenſibile quo fideles ſpiritualiter nutrirentur, vt enim Chryſoſt. ait Hom. 83 in Matt. & *Chryſoſt.* 60. ad Popul. & Damaſc. lib. 4. cap. 14. ſi incorporei eſ- *Damaſc.* ſemus, incorporalia dona nobis ſufficerent, tamen, quia anima corpori coniuncta eſt, oportuit, vt ſenſibili modo nutriretur. Eſt autem hæc differentia in- D ter generationem & nutritionem, quòd in generatione non eſt neceſſe generantem ſubſtantialiter coniungi genito, ſed tantùm virtute. At verò in nutritione neceſſe eſt cibum intimè realiter & corporaliter coniungi viuenti, & ideo licèt Chriſtus ſit, qui per Baptiſmum principaliter nos regenerat, non oportuit ipſum realiter adeſſe præſentem Baptiſmo: at verò in hoc ſacramento, quod per modum nutrimenti datur, oportuit ipſum adeſſe, ac realiter nobis coniungi, & intra nos ſumi, tanquam perfectiſſimum animarum cibum, & hanc rationem illuſtrant egregiè quæ Chryſoſt. citatis locis diſputat de bono paſtore, qui gregem ſuam ſua carne & ſanguine alit.

Duodecima ratio adiungi poſſet ex ſimili diſcur- E ſu circa virtutes alias morales, quarum inſignia exẽpla & motiua in hoc ſacramento relucent, vt verbi gratia humilitatis, quam in hoc myſterio Chriſtus ad nos deſcendens, ac ſeſe nobis accommodans, ſatis commendat, vt latè & elegãter notauit Aug. Pſal. 33. *Auguſt.* dicens, *Niſi humilis eſſet, ſéq; humiliaſſet Dominus Ieſus, eum nec mãducare, nec bibere potuiſſemus*, & diu. Thom. *S.Thom.* opuſc. 63. capite 2. par. 3. diuinam humilitatem exaggerans dicit: *Eadem humilitas incomprehenſibilem Dominum maieſtatis coegit frequenter venire ſub ſpecie panis ad cõſolationem fidelium in ſacramento.* Et eodẽ modo poſſumus in hoc myſterio diuinam patientiam contemplari. Nam in hoc ſacramento ſæpe ab inimicis

micis ſuis ſe contrectari, & ſuſcipi permittit, apparet etiam diuina munificentia, quia, vt diuus Thomas citato loco dicit: *Deus pater corpus & ſanguinem vnigeniti dilecti filij ſui, Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſub ſpecie panis & vini ad delectabilem refectionem animarum, tam continue miniſtrauit, in quo totū, quod ipſe eſt, & habet cū Spiritu ſancto, in ſummo dedit*, vt ipſe fuſiùs explicat. Et ad hunc modum poterit quiuis facilè de aliis virtutibus ratiocinari.

Ex his igitur omnibus ſatis reſponſum eſt hæreticis dicentibus, myſterium hoc eſſe, aut nobis inutile, aut Deo indignum: errant enim vehementer, non intelligentes, quid Deo dignum, nobis verò vtile ſit. Et ſimilia obiici ſolent à Paganis, contra myſterium Incarnationis, Paſſionis, & mortis Chriſti, quia hæc indigna Deo iudicant. Quibus reſpondemus illis paſſionibus nihil diuinam maieſtatem lædi, ſed amorem ſuum, ſapientiam, bonitatem, & omnipotentiam manifeſtare, & ideo nihil in illis eſſe, quod non maximè Deum deceat. Sic ergo in præſenti dicimus quidquid in hoc ſacramento circa ſpecies ſacramentales contingat, illæſum & impaſſibile manere Chriſti corpus, & aliunde omnia prædicta attributa eius in hoc opere egregiè manifeſtari, & ideo nihil in hoc myſterio eſſe, quod ipſum nō maximè deceat. Quod ad noſtrā verò vtilitatem ſpectat, iam ſatis oſtenſum eſt, quot vtilitates ex hoc ſacramento nobis proueniant, quas licèt Deus poſſit aliis modis in nobis efficere, nullus tamen excogitari potuit aptior, aut Deo dignior.

SECTIO VIII.

Vtrum Chriſtus ſit permanenter in hoc ſacramento poſt cōſecrationem, vel tantùm in vſu.

QVi admittunt realem præſentiam in hoc ſacramento, dupliciter circa quæſtionem hanc errarunt, quidam enim dicunt, humanitatem Chriſti vbique eſſe ratione Incarnationis, & hi conſequenter aiunt, non habere hîc ſpecialem præſentiam ratione huius ſacramenti, ſed eodem modo adeſſe ante & poſt conſecrationem, licèt poſt conſecrationem aliter ſignificetur, quàm antea. Sed hic error non eſt hoc loco impugnandus, pertinet enim ad materiam de Incarnatione, vbi fundamentum illud de Vbiquitate, hæreticum eſſe oſtendi, & huic etiam myſterio contrarium. Nam inde fit, per verba conſecrationis nihil fieri, nec magis hoc, quod ſub ſpeciebus latet, eſſe corpus Chriſti, quàm lignum, & quamlibet rem aliam, niſi fortè, quoad ſignificationem, & ideo Concil. Trid. ſeſſione 13. cap. 1. attentè dixit, corpus Chriſti hîc eſſe poſt conſecrationem, & omnes Patres ſuprà citati ante conſecrationem dicunt eſſe panem, poſtea verò incipere eſſe corpus Chriſti.

Omiſſo ergo hoc errore, alia hæreſis horum temporum eſt, Chriſtum non eſſe in hoc ſacramēto permanenter, neque ante, neque ſtatim poſt conſecrationem, ſed ſolùm in ipſo vſu, quando ad communicandum ſumitur, vnde colligunt Euchariſtiam, neque conſecrandam eſſe, niſi ſtatim ſit conſumenda, neque ſeruandam eſſe in altari, neque circumgeſtandam, neque adorandam, ſaltem ante vſum. Huius hæreſis author dicitur eſſe Bucerus, cui Lutheranos omnes, imò & Lutherum ipſum fidem adhibuiſſe referunt, Roard. artic. 13. Hoſius lib. 1. contra Brent. Caſtro, verbo, Euchariſtia, hæreſ. 11. Coclæus libro 3. miſcellanearum, tract. 8. & 9. vbi latè refert huius erroris originem. Sanderus etiam libro 7. de viſibili monarc. hæreſ. 205. anno 1555. refert in conuentu Vvittembergenſi, anno 1537. ſubſcripſiſſe in hunc errorem omnia capita Lutheranæ & Zuinglianæ doctrinæ. Lindanus in 4. indice hæreſ. tribuit etiam

Roard. Hoſius. Caſtro. Coclæus. Sanderus. Lindanus.

A hunc errorem Neſtorio, citans epiſtolam Cyril. Alex. ad Coloſyrum: alios plures huius hæreſis fautores refert Bellarmin. lib. 4. à principio, vbi per ſex capita latè hunc refellit errorem. Bellarmin.

Fundamentum huius hæreſis ſolùm eſſe poteſt, quia ſacramentum hoc eſt inſtitutum propter vſum, vt patet ex illis verbis, *Accipite & comedite*; ergo tantùm cōſiſtit in vſu, ſicut cætera ſacramenta: ſed Chriſtus tantùm eſt præſens, quando eſt ſacramentum; ergo. Et confirmatur, quia cætera ſacramenta ſunt quædam actiones ſacræ, extra quas elementa non ſunt, niſi elementa; ergo idem dicendum eſt de hoc ſacramento: ſi autem hoc ſacramentum ſolum eſt in vſu & actione, Chriſtus erit in illo tantùm in vſu, quia tantum eſt in illo, dum eſt ſacramentum.

B Dicendum verò eſt primò, corpus Chriſti fieri præſens in hoc ſacramento, finita conſecratione, ante vſum. Hæc concluſio eſt de fide; quam infrà quæſt. 78. iterum neceſſariò tractaturi ſumus, agentes de forma. Nunc breuiter probatur, primò ex verbis inſtitutionis: nam, vt rectè Concilium Tridentinum ponderauit, priuſquam Apoſtoli Euchariſtiam de manu Domini ſuſcepiſſent, ipſe dixit, *Hoc eſt corpus meum*; ergo veritas illorum verborum requirit præſentiam Chriſti ante vſum, Chriſtus enim non dixit, *Hoc erit Corpus meum*, nec appoſuit conditionem, *ſi ſumatur*, ſed abſolutè & de præſente dixit, *Hoc eſt corpus meum*: eſt autem verbum eius verum & efficax. Vnde Bucerus ad tuendum ſuum errorem verba formæ peruertit, & ita explicat, *Hoc eſt corpus meum*, id eſt, hæc actio exhibet corpus meum, ſed hæc non eſt expoſitio, ſed voluntaria corruptio verborum, contra eorum proprietatem & ſignificationem, & contra totius Eccleſiæ ſenſum, & omnium Patrum expoſitionem; ſic igitur argumentum concluditur: Aut veritas & proprietas verborum retinenda eſt, aut non, ſi non, omnino tollenda eſt præſentia, quia nullum relinquitur fundamentum ad rem difficillimam credendam, ſi verò primum ſecundùm fidem Catholicam faciendum eſt: ergo ſtatim conſummatis verbis præſentia credenda eſt, quia hoc requirit veritas, & proprietas verborum. Hinc Irenæus lib. 5. capite 2. *Quando mixtus calix* inquit, *& fractus panis ſuſcipit verbum Dei, fit Euchariſtia ſanguinis & corporis Chriſti*. Idem Chryſoſtomus homil. de proditione Iudæ, Ambroſ. lib. de myſt. cap. 9. Adelm. epiſt. ad Berin. & multi alij comparant efficaciam dictorū verborum cum efficacia illorum, *Fiat lux, &c.* Confirmari poteſt ex Paulo, 1. ad Corinth. 10. dicente, *Calix, cui benedicimus, nónne communicatio ſanguinis Chriſti eſt?* Sentit ergo calicem benedictum, ſeu conſecratum ſanguinem Chriſti continere, & infrà, *Panis quem frangimus nónne communicatio corporis Domini eſt?* Ille ergo panis diuinus, qui diſtribuitur, & datur fidelibus, corpus Chriſti eſt; non igitur fit in ipſo vſu, ſed potiùs eſſe ſupponitur. Secundò hæc eſt ſententia omnium ſanctorum Patrum dicentium, Sacerdotes Domini, ore ſuo & verbo Chriſti, conficere hoc ſacramentum, & panem in corpus mutare, quos infrà d. 12. & iterum quæſt. 78. fusè ſum allaturus, & ideo nunc ſolùm, præter citatos referam Euſebium Emiſ. Homil. 5. de Paſchate dicentem, *Sacerdos verbo ſuo ſecreta poteſtate conuertit*, & Greg. Niſſ. lib. de S. Baptiſmate, circa principiū dicentem, *Panis eſt in initio communis, ſed vbi myſterium ſacrificauerit, corpus Chriſti dicitur, & eſt, & eodem modo vinum, cùm ſit res exigui pretij ante benedictionē, poſt ſanctificationem autē quæ à Spiritu ſancto procedit, ſanguis eſt Chriſti*. Idē orat. Catech. *Hic panis per verbū Dei ſāctificatur, & in corpus mutatur ſtatim, vt dictū eſt à Verbo, Hoc eſt corpus meū*. Tertiò probatur rationibus.

Conc. Trid. Irenæus. Euſe. Emiſ. Greg. Niſſ.

C D E

Prima

Prima & præcipua ſumitur ex inſtitutione, quia Chriſtus non dedit hanc virtutem vſui, ſed verbis, vt ex eorum veritate, & doctrina Eccleſiæ conſtat. Secundò, quia vix poteſt explicari, probabili ratione, quando & quomodo incipiat eſſe præſens in vſu. Quæro enim an ſit in tempore, vel in aliquo inſtanti tantum. Item an quamdiu eſt in ore, vel in gutture, vel quamdiu applicatur à ſacerdote? quidquid enim dicas, nulla ratione aut fundamento fulciri poteſt. Vnde argumentor tertiò, quia natura cibi eſt, vt ſit res permanens, & vt prius ſit, quã comedatur; vnde in conuiuio prius præparantur & apponuntur cibi, quã ſumantur, & ita Patres, vbi de ſacramẽto hoc diſputant, aliud dicunt eſſe, conficere hoc ſacramentum, aliud diſtribuere. *Dionyſ.* Vnde Dionyſ. de Eccleſ. Hierar. c. 3. par. 3. circa finem de miniſtro huius ſacramenti loquens dicit: *Poſtulare vt tanto miniſterio dignus fiat, & vt ſacramenta ſanctè conficiat, & caſtè diſtribuat.* Quartò hoc ſacramentum licèt ſit propter vſum, non tamen eſt ipſe vſus, ſed eſt materia, qua vtendum eſt: & ideo ſupponitur vſui, ac deinde licèt ad vſum, non tamen ſolùm eſt inſtitutum ad vſum ſumendi, ſed etiam, vt offeratur in ſacrificium, & ideo priuſquam ſumatur adeſt Chriſtus, quando immolatur. Quintò à poſteriori eſt ratio ex vſu Eccleſiæ, quæ prius quàm hoc ſacramentum diſtribuatur, adorandum proponit fidelibus: quam eſſe Apoſtolicam traditionem conſtat ex Liturgiis, Iacobi, Baſilij & Chryſoſt. & ex Clemente & aliis, quos referemus infrà agentes de forma, nunc ſatis ſint verba Dionyſij, de Eccleſ. Hierar. cap 3 par. 2. *Pontifex ſacroſancta, & auguſtiſſima myſteria conficit, & quæ antea laudauerat venerãdis operta atq; abdita ſignis, in conſpectu agit, diuinàq; munera reuerenter oſtendens, ad ſacram illorum communionem, & ipſe cõuertitur, & reliquos vt communicent, hortatur.* In quibus verbis illud etiam obſeruare licet, aliud eſſe conficere myſteria, aliud ſumere vel diſtribuere, & illud præcedere, hoc verò ſubſequi; ſtatim verò poſt confectum ſacramentum, coli prius, quàm ſumatur. Vltimò fundamentum hæreticorum ex dictis expeditũ eſt, quia vt dixi, licèt hoc ſacramentum ſit propter vſum, non tamen eſt ipſe vſus; in quo differt ab aliis ſacramentis. Quæ differẽtia ex traditione Eccleſiæ, & ex propriis naturis ſacramentorũ & ex formis eorum colligenda eſt: forma enim baptiſmi verbi gratia actionẽ & vsũ indicat, *Ego te baptizo*: forma autẽ huius ſacramenti non indicat vsũ, ſed præſentiã Chriſti ſub ſpeciebus conſecratis, *Hoc eſt corpus meum.*

2. Concluſio. Dico ſecundò, corpus Chriſti ſub ſpeciebus permanet, & durat, poſt abſolutum ſacrificium, etiam ſi à fidelibus non cõſumatur. Eſt de fide, ſequitur enim euidenter ex præcedenti, & ex veritate verborum, *Conc. Trid.* vt infrà exponam, & ita eſt definita in Trident. Cano. 4. & 6. Probatur præterea ex praxi & traditione Eccleſiæ. Primò enim fuit perpetua conſuetudo ſeruandi hoſtiam conſecratam in Eccleſia, tum ob fidelium conſolationem, & ad cultum & adorationem, tum maximè, vt ſubueniatur infirmis, ne in extremo periculo priuentur viatico, vt ſignificatur in Concil. *Conc. Nice. Vvormacien. Arelatenſe. Lateranenſ.* Niceno cap. 12. & 13. clariùs in cap. Presbyter, & cap. qui bene, de Conſecr. d. 2. & in Conciliis, Vvormacienſ. & Arelatenſ. & Concilio Lateranenſi, ſub Innocentio III. cap. 19. & 20. & in decretalibus extat titulus, & diligentia adhibenda in cuſtodia Euchariſtiæ, & ad hoc confirmandum multa ſumi poſſunt ex his, quæ de praxi Eccleſiæ circa hoc ſacramentum diximus, ſuprà ſectione 5. præſertim, quæ ex Ambroſ. oratione de fratre ſuo Satyro, & ex Gregor. Nazian. oratio. de ſorore ſua Gorgonia adduximus. *Clemens.* Quibus addi poteſt Clemẽs Papa epiſt. 1. ad Iacobum fratrem **A** Domini, vbi dicit, vnum ex præcipuis Clericorum muneribus eſſe vt corporis Domini particulas quæ communicantibus ſuperſunt obſeruent, & in libro 8. conſtitut. capitulo 20. *Poſtquam omnes ſumpſerunt*, inquit, *accipiunt Diaconi reliquias, & portant in Paſtophoria, id eſt, in thalamum*, ita enim vocat Sacrarium in quo ſponſus animarũ collocatur. Optima ſunt etiam verba Cyrilli epiſt. ad Coloſyr. quæ referam ſtatim *Cyrill.* concluſione ſequenti. *Amphyloch.* Præterea Amphylochius in vita Baſilij refert, illum fuiſſe ſolitum ſeruare Euchariſtiam in aurea columba, quæ ante altare pendebat, & in fine vitæ obtuliſſe ſacrificium, & quandam partem Euchariſtiæ reſeruaſſe, vt eam in viaticum ſumeret. Sunt etiã in Eccleſiaſticis hiſtoriis multa exẽpla & miracula, quibus hæc veritas euidenter confir- **B** matur: quale eſt illud apud Gregorium Turonenſ. lib. *Greg. Turo.* 1. de gloria mart. capite 86 de Diacono, qui, cũ portaret pyxidem Corpus Domini continentem, hoſtia conſecrata exire viſa eſt, & ab altari volare, quoniam Diaconus ille impurus erat, & libidini deditus. Similia videri poſſunt in Beda libro 4. Hiſtor. Anglic. *Beda.* capite 24. & in vita Bernardi libro 1. capite 11. & alia *Bernard.* plura ad hanc veritatem confirmandam afferunt citati authores, & Claudius repet. 4. cap. 12. *Claudius.* Vltimò probatur ratione, quia hoc ſacramentum non conſiſtit in vſu, ſed habet eſſe permanens; ergo, licèt non ſumatur, permanebit ſacramentum: ergo etiam in eo durabit Chriſti præſentia, quæ tamdiu durat, **C** quamdiu ipſum ſacramentum. Confirmatur cõgruẽtiis adductis ſectione præcedenti, quæ hîc ferè accõmodari poſſunt omnes; decuit enim vt Eccleſia Chriſti poſſet habere ſponſum ſuum ſecum præſentem, non tantùm in figura, vt olim Synagoga, nec apertè & clarè, vt beati, ſed occultè ac rectè, vere tamen & realiter.

Dicendum eſt tertiò, tamdiu conſeruari Chriſtum præſentem ſub ſpeciebus, quamdiu ſpecies illæ ita permanent, vt ſub eis poſſet ſubſtantia panis vel vini conſeruari. Hæc concluſio colligitur ferè ex omnibus Theologis, & Catholicis ſcriptoribus, diuo Th. *D. Thom.* in 4. d. 9. quæſt. 4. artic. 2. quæſtiunc. 1. & infrà, quæſt. 76. art. 7. q. 77. art. 4. q. 80. art. 3. Alenſ. 4. par. quæ. 45. *Alenſis.* memb. 1. art. 2. Durando, d. 9. q. 3. ad 1. & d. 12. quæſt. 3. *Durandus.* **D** & ibi Richardo, artic. 2. q. 2. & d. 9. art. 1 quæſt. 1. & *Richard.* ibi Paludano, quæſt. 1. & d. 12. q. 5. & ibi Scoto, quæſt. *Paludanus.* 6. Maior. q. 4. Gabr q. 1. artic. 3. dubio tertio, & ſect. *Scotus.* 84. in Canon. Capreolo, d. 13. quæſt. 1. artic. 2. & recentioribus omnibus. *Maior. Gabriel. Capreol.* Et in primis, quòd corruptis ſpeciebus deſinat ſub eis eſſe Chriſtus, nullus dubitat, licèt nonnulli id malè explicent, vt infrà q. 76. videbimus. Et ratio eſt, quia nec conſecrantur, nec habent rationẽ ſacramenti, niſi ſpecies panis & vini. Quòd verò Chriſtus ſit ibi, quamdiu illæ durant, probatur primò ex verbo Chriſti, *Hoc eſt corpus meum*, habet enim firmam & ſtabilem veritatem: ergo quamdiu hoc ſenſibile, ſeu contentum ſub his ſpeciebus ſenſibilibus, ſignari poteſt, tamdiu verè dicitur eſſe cor- **E** pus Chriſti ex vi & efficacia eiuſdẽ verbi. *S. Cyril. Turrian.* Vnde Cyril. Alex. ep. ad Coloſ. apud Turria. lib. 4. pro epiſtolis Pontificis, cap. 19. *Inſaniunt* (inquit) *qui dicunt myſticã benedictionem non ita valere ad conſecrationem, vt remaneant reliquiæ eius benedictionis in alterum diem; non enim alteratur Chriſtus neque ſanctum eius corpus mutatur, quin potiùs virtus benedictionis, & viuifica gratia perpetua eſt in eo.* Ex quibus verbis plures huius veritatis confirmationes colligi poſſunt. Prima eſt tacta ſuprà q. 63. a. 5. quia ſpecies cõſecratæ quãdiu durant, cõſecratæ permanent; ergo cõtinẽt corpus Chriſti Secunda, quia illæ ſpecies manent, quaſi informatæ, & ad ſignificandũ determinatæ à præcedenti forma; ergo quam

quamdiu durant ſignificationem retinent efficaciam & veritatem: ergo retinent corpus Chriſti. Tertia, quia hæc præſentia, & quaſi coniunctio Chriſti cum ſpeciebus, eſt veluti quoddam donum gratuitum Dei, quod ex parte Chriſti, aut Dei non offertur, ſi in altero Extremo non ſit mutatio, ſicut hac ratione vnio hypoſtatica, vel vnio per gratiam aut gloriam immutabiles ſunt, ſi ex parte alterius extremi ſeu hominis non ponatur impedimentum. Quarta, quia Chriſtus peracta conſecratione permanenter manet ſub ſpeciebus; ergo quamdiu manent ſpecies, durat præſentia Chriſti. Patet conſequentia, quia nulla alia lege vel ratione, poteſt definiri tempus, quo illa præſentia duret; ſi enim durantibus ſpeciebus recedit Chriſtus, vel hoc facit pro arbitratu, abſque vlla certa lege, ſeu promiſſione, & hoc eſſet magnū Eccleſiæ incōmodū, aliàs nunquā poſſemus eſſe certi, an duret Chriſtus in hoſtia conſecrata, vel iam receſſerit. Si autem in hoc eſt aliqua certa lex & promiſſio, nulla certa alia excogitari poteſt certior, & Eccleſiæ ſenſui magis conſentanea. Ex quibus ſequitur primò, erraſſe hæreticos, aſſerentes, quando aliquis indignè accedit ad hoc ſacramentum, ſtatim Chriſtum recedere, & ſubſtantiam panis redire, antequam comedatur, eſt enim hæc aperta hæreſis, & contra Paul. 1. ad Corinth. 11. dicentem, *Qui indignè manducat & bibit, &c.* in ipſa prima inſtitutione damnata eſt hæc hæreſis: nam in illa manducauit Iudas Corpus Chriſti, vt ſuprà diximus ex ſanctis Patribus, & plura de hac re dicemus infrà q. 80. agentes de vſu: legite contra hunc errorem Guitmund. lib. 1. de hoc ſacramento.

1. Cor. 11.

Guitmund.

Sequitur ſecundò, falſam eſſe ſententiam eorum, qui dixerunt recedere Corpus Chriſti, ſi in lutum cadant ſpecies, vel ſi pollutis manibus attingantur, de quibus in ſequentibus dicturi ſumus latiùs.

Falſum eſt, Chriſtū recedere ab hoc ſacramēto antequam alterentur ſeu corrumpantur ſpecies.

Hugo Victo.

Sequitur tertiò, errare eos, qui dixerunt, durare Chriſtum ſub ſpeciebus, donec ſumatur, ſtatim verò, ac ſumuntur recedere, antequā alterentur ſeu corrumpantur, ita docuit gloſſ. in c. tribus gradibus, de conſecr. d. 1. & in cap. non iſte, ibi & indicant, Hugo Victo. lib. 2. de ſacr. p. 8. cap. 13. & Innoc. lib. 4. de hoc myſt. c. 15. ſed hi duo authores explicari quodāmodo poſſunt, vt infrà in fine q. 76. dicam, illius verò gloſſæ ſententia nimis falſa eſt, & pias aures offendit. Primum eſt contra mentem omnium Catholicorū, qui ſuſcipientes Chriſtum, tādiu exiſtimant illum intra ſe retinere, quamdiu conuerſio vel immutatio panis durare potuiſſet, & ideo diligentiùs ſtudent eo tempore ſe colligere & orationi vacare. Vnde Clem. Papa epiſt. 2. *Qui reſidua corporis, quæ in altari relicta ſunt, conſumunt, non ſtatim ad communes accipiendos cibos conueniant, ne ſanctæ portioni commiſceant communē cibum.* Confirmantur ex cap. ſi quis, de Cōſecr. diſt. 2. vbi imponitur pœna ei, qui propter ebrietatem euomuerit Euchariſtiā, vnde ex vſu Eccleſiæ, ſi contingat euomi ab infirmo, adoratur, & habetur vt verum ſacramentum. Præterea, quia, ſi Corpus Chriſti in pyxide exiſtens, durantibus ſpeciebus non recedit, cur diſcedet exiſtens intra hominem, cùm hac præcipue de cauſa ibi permaneat, vt quodammodo cum homine corporaliter & familiariter coniungatur, vt Cyril. Hilar. & alij Patres loquuntur? Confirmatur, quia aliàs aperitur via vt aliquis dicat, Chriſtum reuera non ingredi corpora noſtra, ſed recedere, cùm primùm ſpecies ad os perueniunt, quod ſi hoc eſt hęreticū, quia Chriſtus dixit, *carnem ſuā manducari*? ita illud eſt omnino falſum, quia ſicut cibus, qui manducatur, intrat corpus manducantis, ita in eo manet donec conuertatur. Vnde Chriſtus etiam dixit, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, manet in me, & ego in illo.* Denique ante alteratione ſpecierum, non ſuccedit ibi alia ſubſtantia; ergo nec recedit ſubſtantia Chriſti. Antecedens patet, quia nec panis redit ex omnium ſententia, vt infrà videbimus, nec ad aliam ſubſtantiam ſunt diſpoſitiones ſufficientes. Conſequentia verò probatur, quia ſpecies non manent vacuæ; prædicta ergo regula certa & inuiolabilis retinenda eſt, alioquin non poſſunt ſimiles errores facilè vitari.

S. Clemens.

DISPVTATIO XLVII.

De eadem præſentia Chriſti in hoc ſacramento, Quid ſit.

DE hac re pauca dicunt Theologi, eam enim ex profeſſo non diſputant, ſed attingunt tantùm, dum de tranſubſtantiatione diſſerunt: exiſtimo tamen non parum lucis poſſe huic materiæ afferri, ſi exactè, quid hæc præſentia ſit, intelligatur, & quomodo ad præſentiam Corporis Chriſti in propria ſpecie comparetur; illud ergo prius in hac diſputatione diligenter explicare curabo, & inquirere tam rem, quàm modum loquendi, qui ex illa conſequitur declarando, de altera verò comparatione ſequētem diſputationem inſtituam.

SECTIO I.

An hæc præſentia ſit aliquid reale & intrinſecum Corpori Chriſti, & ab eo aliquo modo diſtinctum.

OMiſſis opinionibus, quoniam eas in ſequentibus attingemus breuiùs & commodiùs, dicendum eſt primò præſentiam hanc eſſe rem aliquam veram ſeu modum realem in rerum natura exiſtentem. Hanc concluſionem exiſtimo eſſe certiſſimam, & communem Theologorum, diſt. 10. & 11. vbi Scot. diſtinctiùs eā attigit, d. 10 q. 1. d. 11. q. 3. artic. 2. & vt probetur ſuppono verba Concilij Tridentini, ſeſſio. 13. can. 1. definientis, Chriſtum eſſe ſub ſpeciebus, *verè, realiter, ac ſubſtantialiter.* Quibus verbis intendit docere totam rem, totámque ſubſtantiam verè ac proprie exiſtere (vt ita dicam) intra ſpecies, & eſſe intimè propinquam ſeu indiſtantem ab illis. Et hoc eſſe debet fundamentum totius huius diſputationis, & hoc ipſum confirmant omnia, quæ in præcedente diſputatione tractata ſunt. Ex hoc ergo concludo primò, Chriſtum eſſe ſic realiter præſentem ſpeciebus, eſt effectus realis in rerum natura: ergo præſentia ipſa eſt aliquid reale. Patet conſequentia, quia per præſentiam formalem fit præſens realiter. Antecedens patet, tum ex ſententiis Patrum aſſerentium, ſe inſigne opus diuinæ omnipotentiæ, Chriſtum fieri hîc præſentem, tum etiam quaſi non eſt realis effectus, nihil erit, niſi fortaſſe aliqua ſignificatio, vel metaphora. Et confirmatur primò, quia ratione huius præſentiæ verè ac realiter Chriſtus à nobis ſumitur, & intra nos exiſtit, ſed hæc & ſimilia aliquid reale ſunt, alioquin incidemus in hæreſim Caluini dicentis ſola fide apprehendi. Confirmatur ſecundò, quia hæc præſentia eſt fundamentum veræ relationis realis propinquitatis & diſtantiæ; Chriſtus enim exiſtens in altari, realiter eſt nobis propinquior, quàm ante conſecrationem; ergo neceſſe eſt, hanc præſentiam aliquid rei eſſe.

Præſētia Chriſti in Euchariſtia eſt vera res ſeu modus realis.

Scotus.

Conc. Trid.

Dico ſecundò: Hæc præſentia realis, præter ipſam ſubſtantiam Corporis Chriſti, dicit aliquid intrinſecè illam afficiens. Explicatur & probatur, quia corpus Chriſti eſſe præſens in hoc ſacramento, in primis requirit, vt ſubſtātia corporis Chriſti ibi adſit, & contineatur

Hæc præſentia dicit aliquid aliud præter ſubſtantiā corporis Chriſti.

[cont]inεatur,quod per ſe notum eſt in fide:hoc enim ſenſu probauimus hactenus Chriſti præſentiam. Deinde,illum adeſſe ibi,aliquid eſt, quod ante cõſecrationem non erat, & non eſt denominatio extrinſeca in ipſo corpore Chriſti,quia, cùm ante conſecrationem non eſſet Chriſtus,niſi tantùm in cœlo, intelligi non poteſt, vt denuo fiat realiter præſens terræ, & propinquus rebus,à quibus antea diſtabat, illis non mutatis,per ſolam extrinſecam denominationem, abſq; aliquo nouo modo reali in ipſo corpore Chriſti. Cõfirmatur, quia nulla eſt forma realis extrinſeca à qua poſſit hæc denominatio prouenire. Dices poſſe ſumi à ſpeciebus, abſque alio modo inhærente corpori Chriſti,ſicut Verbum diuinum denominatur,Homo, ab humanitate illi vnita,ſine nouo modo in ipſo Verbo exiſtente.Reſpondeo, poſſe quidem Chriſti corpus denominari ab ſpeciebus contentum, vel aliquo modo vnitum illis, & quodammodo etiam panem ſacramentalem, tamen hæ denominationes ſupponunt Chriſtum realiter præſentem ſub ſpeciebus, quæ præſentia, non poteſt eſſe tantùm denominatio extrinſeca ab illis, ſed requirit nouum modum exiſtendi in ipſo corpore: nam ante conſecrationem, Chriſtus non erat præſens loco, vel ſpatio, in quo ſunt ſpecies,vel ſpeciebus ipſis; & ideo non poſſunt ſpecies tribuere formaliter corpori Chriſti,vt ſit præſens,niſi ipſum corpus in ſe aliter ſe habeat, alioquin manens in ſolo cœlo poſſet denominari extrinſecè præſens à ſpeciebus;vt in exemplo adducto, ſi Verbum diuinum ante incarnationem non eſſet vbique, impoſſibile fuiſſet realiter coniungi humanitati in vtero B.Virginis, niſi priùs intelligeremus acquirere ibi modum præſentiæ, quo fieret ab humanitate indiſtans, licèt modus vnionis nihil illi poſtea ſuperadderet:nunc autem non indiguit noua præſentia, quia per ſuam immenſitatem eſt vbique præſens. Aliter etiã explicatur: nam ſi vera eſſet fictio hæreticorum dicentium, Chriſti humanitatem eſſe vbique, tunc veriſſimum eſſet, non oportere, vt per conſecrationem adderetur corpori Chriſti aliqua præſentia, vel modus intrinſecus, ſed ſola denominatio, vel vnio ſpecierum;ipſa tamen vbiquitas eſſet realis & intrinſecus modus in ipſa Chriſti humanitate:nam ratione illius eſſet veluti diffuſa realiter per omnes res & intimè in illis.Suppoſita ergo fidei veritate, quòd ante conſecrationem humanitas non eſt vbique,nec realiter intra ſpecies,aut indiſtans ab illis,neceſſe eſt, vt hæc præſentia, quam per conſecrationem acquirit, ſit aliquid intrinſecè afficiens,aut denominans ipſum corpus Chriſti.

Eſt etiam aliquid ex natura rei diſtinctum ab ipſa ſubſtantia Chriſti.

Dico tertiò: Hæc præſentia eſt aliquid ex natura rei diſtinctum à ſubſtantia corporis Chriſti, & ab omnibus accidentibus,quæ in cœlo habet. Probatur, quia neque ex vi ſubſtantiæ, neque ex vi omnium illorum accidentium fit realiter præſens, aut diſtans à ſpeciebus illis, immutatis manentibus, ſecundùm præſentiam realem ſeu localem, quod tamen habet ex vi huius præſentiæ.Secundò hæc præſentia acquiritur corpori Chriſti, per nouam actionem realem; ergo neceſſe eſt, vt aliquid addat ex natura rei diſtinctum. Simile argumentum eſt, quia hæc præſentia poteſt amitti, integra manente ſubſtantia corporis Chriſti,& omnibus accidentibus, quæ habet in cœlo; & tunc aliquid reale amittitur inhærens corpori Chriſti:ergo neceſſe eſt, eſſe aliquid ex natura rei diſtinctum ab iis,quæ manent in illo.Quî enim intelligi poteſt,vnum realiter ſeparari ab alio, & per actionem realem poſſe illi addi, abſque aliqua diſtinctione,quæ in re ipſa ſit?Vnde ſimili argumento cõcludimus, ſubſiſtentiam diſtingui ex natura rei à natura;

A & vnionem humanitatis ab ipſa humanitate, & motum localem à mobili,& figuram à quantitate, & ſic de aliis modis.Vna ſola ſupereſt difficultas; quia hinc ſequitur, corpus Chriſti mutari, cum conſecratur, quod D.Thom.& Theologi negare videntur. Sed de hac re propria quæſtio eſt inferiùs inſtituenda: nunc breuiter dico,non mutari mutatione, qua aliquid deperdat,ſed qua aliquid tantùm acquirat.

Hæc præſentia ſolum eſt modus corporis Chriſti.

Dico quartò, hæc præſentia non eſt res omnino realiter diſtincta à corpore Chriſti, ſed ſolum modus eius.Probatur primò, quia non eſt neceſſaria alia diſtinctio, imò neque intelligi poteſt,rem fieri præſentem præſentia entitatiua, per aliam rem à ſe diſtinctam, vt, inductione facta in rebus omnibus, facilè B videri poteſt.Et ratio non eſt alia, niſi quia hæc præſentia eſt tam intima,& propria cuiuſque rei,vt maiorem diſtinctionem non patiatur: ſicut ergo figura, propter eandem cauſam, non poteſt intelligi realiter diſtincta à quantitate; ita neque hæc præſentia à re præſenti,quia non aliter fit præſens, quam exhibendo ſeipſam.Deinde ita declaro;quia, vt ex metaphyſica conſtat,nullum prædicamentum affert per ſe entitatẽ ſuam,diſtinctam ab omnibus reliquis, niſi ſubſtantia,quantitas, aut qualitas; reliqua autem omnia ſunt modi iſtorum:hæc autem præſentia non eſt ſubſtantia,quatenus à ſubſtãtia corporis diſtinguitur, vt per ſe manifeſtum eſt, an verò ſit modus ſubſtãtialis infrà dicam;hîc enim nõ refert:quia,licèt eſſet huiuſmodi,non eſſet res omnino diſtincta à ſubſtantia, ſed C modus.Quòd autem nõ ſit etiam quãtitas,per ſe notum eſt:nam potiùs eſt intellectu difficillimum, quomodo quantitas ſecum admittat hãc præſentiam, vt ex ſequentibus cõſtabit. Denique hanc præſentiam non eſſe qualitatem aliquam conſtat, & ex effectu formali eius, quia ſolùm facit, corpus eſſe hîc, vel alibi, hîc autem non eſt effectus qualitatis,tum præterea,quia omnis qualitas, quæcumque illa eſſe fingatur, eſt indifferens ad hanc præſentiam, & poteſt illam mutare, & nunc eſſe hîc & poſtea alibi, quod repugnat formali præſentiæ,vt ſic.Tandem hęc præſentia adquiri poteſt, ſine alteratione corporis, per ſolam,quaſi localem mutationem; non eſt ergo qualitas,atque adeò neque entitas omnino realiter à corpore diſtincta,ſed tantùm modus eius.

D

SECTIO II.

Quid propriè in ſpecie ſua, & cuius prædicamenti ſit hæc præſentia.

Sunt qui dicunt hũc modum eſſe ſubſtantialem.

PRima opinio eſſe poteſt, hanc præſentiam reuocari ad prædicamentum ſubſtantiæ, non vt ſubſtantiam integram,neque vt partem, ſed vt modum ſubſtantialem. Quam opinionem aliqui tribuunt D.Th. eo quòd quæſtione ſequenti, art.3.& 4. dixerit, corpus Chriſti eſſe hîc per modum ſubſtantiæ, & eodem modo citari poteſt Conc.Trid.quia dixit,corpus E Chriſti eſſe hîc ſubſtãtialiter. Et deinde explicari poteſt,quia corpus Chriſti fit hîc per tranſubſtantiationem; ergo adquirit aliquid ſubſtantiale, & non adquirit,niſi hunc modum;ergo.Denique corpus Chriſti ſuccedit hîc,loco ſubſtantiæ panis, & ſupplet vicem eius,ſubſtando accidentibus ſine imperfectione: ſed hoc totum eſt munus ſubſtantiæ; ſubſtare enim accidentibus, proprius modus ſubſtãtiæ eſſe videtur; erit ergo modus ſubſtantialis.

D.Thom. *Conc.Trid.*

Alij eſſe relationem. *Scotus.*

Secunda ſententia eſſe poteſt, hanc præſentiam eſſe relationem, ita ſignificat Scotus,d.10.q 1.a.1. & d.11.q.1.a.1.2.& 3.Vbi hãc præſentiam vocat reſpectum extrinſecus aduenietem, quem ſolùm dicit fieri

in corpore per actionem conſecrandi. Sed vt videbimus, Scotus ſolum differt in modo loquendi. Alia via tenet hanc ſententiam Durand. d. 11. q. 1. vbi dicit, hanc ſolùm eſſe præſentiam ordinis, & ita illā ponit ſolùm in quadam relatione ordinis corporis Chriſti ad ſpecies, ratione cuius, ita ſe illis exhibet vt ſine ſui mutatione, poſſit in illis, aut per illas, aut vbicunque illæ fuerint operari, ſicut aliàs dixit, Angelum eſſe in loco, vel vbique per præſentiam ordinis, aut Chriſti animam deſcendiſſe ad inferos ſolùm per eandē præſentiam. Præterea Caiet. q. 79. art. 6. ſentit eſſe ſacramentale corporis Chriſti, relatiuum eſſe; tribui etiam ſolet hæc opinio Capreol. d. 10. q. 1. art. 3. ad 5. Durand. contrà 2. concl. ſed immeritò, vt videbimus.

Durand.

Alij eſſe actionē qua Chriſtus ſuſtinet ſpecies vt per ſe ſint.

Tertia ſententia eſſe poteſt, hanc præſentiam eſſe actionem corporis Chriſti circa ſpecies, quas effectiuè ſuſtinet, vt per ſe ſint; ſicut ſpiritualis ſubſtantia dicitur eſſe præſens corpori per actionem, vel operationē, quam circa illud exhibet; & eius præſentia nihil aliud eſſe videtur, quàm eius actio, vel operatio: ſic ergo exiſtimari poteſt in præſenti, quia Chriſtus eſt præſens ſpeciebus modo indiuiſibili, & quaſi ſpirituali & Angelico, cùm non ſit modo quantitatiuo, ſed totus in toto, & totus in qualibet parte.

Prima concl. Præſentia hæc non eſt modus ſubſtantialis.

Dicendum eſt primò, hanc præſentiam non addere corpori Chriſti modum aliquem ſubſtantialem, qui ad prædicamentum ſubſtantiæ reuocari poſſit. Hæc cōcluſio eſt communis Scholaſticorum, vt exiſtimo; omnes enim fatentur, quidquid eſt in hoc ſacramento, præter ſubſtantiam Chriſti, quod pertinet ad modum exiſtendi hìc, eſſe accidens in corpore Chriſti. Dicunt verò quidam, eſſe accidens prædicabile, ſeu in modo prædicationis, non verò prædicamentale, ſeu in eſſentia ſua. Hoc autem eſt contra ſenſum Theologorum, vt conſtabit facilè legenti eorū ſcripta, & ex his, quæ tam hìc, quàm infrà, diſputantes de tranſubſtantiatione, afferemus. Et ratione patet; quæ primò ſumi poteſt ex ratione modi ſubſtantialis: eſt enim de ratione huius modi, vt ad compoſitionem, ſeu ad complemētum ſubſtantiæ intrinſecè pertineat, quia ſi ſubſtantia eſt in ſuo genere omnino integrè completa, & conſtituta, omnis modus illi adueniens eſt prorſus extra rationem ſubſtantiæ; quod poteſt inductione facta facilè ſuaderi. Vnio enim, verbi gratia, formæ cum materia, modus ſubſtantialis eſt, quia intrinſecè concurrit ad compoſitionem naturæ, ſubſtantiæ ſimiliter eſt modus ſubſtantialis, quia intrinſecè pertinet ad conſtitutionem perſonæ. Vnde in humanitate Chriſti, vt vnio eſſet ſubſtantialis modus, neceſſarium fuit, vt illa mediante fieret alius modus compoſitionis perſonæ: è contrario verò extenſio, verbi gratia, localis, & omnis alius modus ſimilis, non eſt ſubſtantialis, quia iam nō pertinet ad conſtitutionem ſubſtantiæ in ſuo genere; eſt ergo illud de neceſſitatē, & eſſentia talis modi. Et ratio eſt per ſe nota, quia, niſi modus ſit huiuſmodi, non eſt cur magis pertinet ad ſubſtantiam, quàm omnes modi aliorum prædicamentorum, loquor enim de modo pertinente ad ſubſtantiam in facto eſſe; vt abſtineam ab ipſo fieri, vel productione ſubſtantiali, quam etiam multi vocant ſubſtantialem modum. Quod ſi verum eſt, etiam id habet quatenus aliquo modo conſtituit ſubſtantiam, ſeu ad illam terminatur. Sed hæc diſputatio nunc noſtra non refert; quia hic modus præſentiæ non eſt fieri ſubſtantiæ, ſed afficit ſubſtantiam in facto eſſe. Quòd autem modus ſic afficiens ſubſtantiam non pertineat aliquo modo ad complementum, vt ſubſtantialis eſſe: probatur, quia corpus Chriſti tam plenè conſtitutum, & integrum ſubſtantialiter eſt in cœlo, ſine hac præſentia,

A ſicut in ſacramento. Item, in nulla alia re, ſola præſentia pertinet ad complementum ſubſtātiæ eius (de rebus creatis loquor) vt patet in præſentia Angeli, & in præſentia, quam corpus Chriſti habet in cœlo. Denique ipſum nomen præſentię hoc denotat, quod non conſtituit rem exiſtentem, ſed rem, quæ iam exiſtit, facit præſentem localiter, vel quaſi localiter, vt ita dicam. Secundò probatur concluſio, quia tria poſſunt intelligi in corpore ſub ſpeciebus. Primum eſt, quod eſt intimè in illis, & realiter indiſtans ab illis. Et de hoc manifeſtum eſt, non poſſe eſſe ſubſtantialem modum, id eſt, pertinentem ad prædicamentum ſubſtantiæ, ſicut patet à ſimili, in Angelo, & in quantitate; cuius præſentia non pertinet ad quantitatem,

B ſed ad Vbi. Item, quia hæc præſentia, quoad hoc, per mutationem quaſi localem mutatur, ſine ſubſtantiali mutatione, vt ſtatim explicabitur, etiam in corpore Chriſti, quando in hoc ſacramento eleuatur, aut circumfertur. Secundum, quod in hoc ſacramento intelligitur, eſt quidam indiuiſibilis modus exiſtendi corporis Chriſti, quia eſt totum in totis, & totum in qualibet parte ſpecierum. Et hoc non magis poteſt eſſe modus ſubſtantialis, quàm præcedens; quia hæc in re non ſunt duo, ſed tantùm conceptu, per modum genericæ, & ſpecificæ rationis, illa enim ratio pręſentiæ, communis eſt ad indiuiſibilem & diuiſibilē præſentiam: & in corpore Chriſti, prout hìc exiſtit, illa præſentia conſtituta eſt in ſpecie præſentiæ indiuiſibilis, quam ſpecificationem infrà ſum latiùs explica-

C turus. Si ergo præſentia illius corporis non eſt ſubſtantialis modus, neque talis præſentia, ſubſtantialis modus erit; ſicut in Angelo præſentia indiuiſibilis, quam habet in loco, non eſt mōdus ſubſtantialis, tum quia nullo modo conſtituit ſubſtantiam Angeli, tum etiam, quia hic modus facilè trāſmutatur, cùm tamen Angelus ſubſtantialiter immutabilis ſit. Vnde ad hoc magis explicandum, aduertendum eſt, duo poſſe in Angelo conſiderari. Vnum eſt, eſſe ſubſtantialiter indiuiſibilem. Et hic modus eſt ſubſtantialis, & eſſentialis in Angelo. Alterum eſt, eſſe in loco, ſeu pręſentem modo indiuiſibili. Et hoc eſt accidentale, & amitti poteſt, vel mutari per modum localem: ſicut è cōtrario in ſubſtantia corporea eſſe ſubſtantialiter exten-

D ſam in ſe, eſt modus ſubſtantialis, & immutabilis: eſſe autem extenſam in loco, ſeu in præſentia ad locum, eſt accidentale. Corpus autem Chriſti in hoc ſacramento, non participat indiuiſibilitatem ſubſtantialem Angeli, nec caret ſubſtantiali extenſione; hoc enim contradictionem implicat, quia ſubſtantialis extenſio eſt de intrinſeco conceptu ſubſtantiæ materialis, vt infrà dicam: participat ergo ſolùm modum indiuiſibilis præſentiæ, qui accidentalis eſt in proprio ſubiecto, ſcilicet, in ſubſtantia ſpirituali; ergo multo magis inferiori, à quo participatur: proprietates enim connaturales ſuperiori naturæ, non participantur ab inferiori, niſi medio accidente, præſertim

E ſi talis proprietas accidentalis ſit. Confirmatur, quia etiam quantitas Chriſti participat hunc modum præſentiæ, & tamen non participat modum ſubſtātialem. Denique hic modus opponitur directè modo exiſtendi in loco diuiſibiliter, ſeu accidentaliter; ergo eſt accidentalis, ſicut ille, ſunt enim eiuſdem ordinis. Tertiò conſiderari poteſt in corpore Chriſti modus vnionis ad ſpecies ſacramentales. Et hic videri poſſet ſubſtantialis: ſicut in anima rationali informāte corpus, quāuis præſentia ipſa quaſi localis, non ſit modus ſubſtantialis, tamen modus vnionis ad corpus eſt ſubſtantialis. Sed neque hoc dici poteſt in præſenti, tum, quia in corpore Chriſti reuera nullus eſt talis modus vnionis, qui ſit aliquid in ipſo, præter præ-

ſentiam

ſentiam actionem, per quam talis præſentia fit, quæ non poteſt magis eſſe ſubſtantialis, quàm ipſa præſentia; tum prætèrea, quia, etiam ſi admitteremus talem modum vnionis, ille non poteſt eſſe ſubſtãtialis, vtrumque verò oſtendam ſectione ſequenti. Nec D. Thom. in 1. ſent. citatus huic contradicit aſſertioni: aliud eſt enim, Chriſtum eſſe hîc per modũ ſubſtantiæ, aliud eſt, eſſe per ſubſtantialem modũ; hoc enim poſterius eſt falſum, vt oſtenſum eſt, prius tamen eſt verum: tantùm enim ſignificat, modum illum, quamuis accidentalis ſit, eſſe tamen proportionatum ſubſtantiæ, ſecundùm rationem ſuam, ſeu afficere illam modo accõmodato ſubſtantiæ vt ſic, non prout natura quantitatis requirit, ſicut Angelus eſt præſens per modum ſubſtantiæ, non autem per ſubſtantialem modum. Et idem dici poteſt de illo termino, *ſubſtantialiter*, quo vſum eſt Concil. Trident. quamuis propria mens Concilij ſolùm fuerit, dicere, totam ſubſtantiam Chriſti verè eſſe hîc præſentem. Cætera quæ in illa prima opinione dicebantur, nullius ſunt momenti, vt ex dicendis patebit.

2. Concluſ. Hæc præſentia non eſt propriè relatio prædicamentalis. Capreolus.

Dico ſecundò: Hæc præſentia non eſt propriè relatio prædicamentalis, ſeu ſecundùm eſſe, ita docuit Capreol. in 4. d. 10. q. 1. ad argumenta Aureoli, contra 1. conc. & Caiet. fortaſſe non contradicit, ſed intendit, quod in vltima concluſione dicam: Scotus etiam in re non diſſentit, ſed ſolùm in modo loquendi; ille enim omnes modos abſolutos, qui per aliquam habitudinem à nobis explicantur, extrinſecos reſpectus vocat, vt modum vnionis humanitatis cum Verbo & Vbi quantitatis; quibus exemplis hîc vtitur. Probatur autem concluſio; quia hæc in primis non poteſt eſſe relatio rationis, quia oſtenſum eſt, hanc præſentiam eſſe aliquid reale. Deinde nec poteſt eſſe relatio realis, primò quia eſt fundamentũ relationum realium propinquitatis & diſtantiæ, quæ ſine mutatione terminorum reſultant in corpore Chriſti, facta in eo hac præſentia: illa autem nullum habet fundamentum, ex quo reſultet, ſed potiùs per ſe fieri poteſt propria actione ſeu mutatione, vt etiam Scotus concedit, & ex ſequentibus conſtabit. Rurſus non habet terminum realem, à quo eſſentialiter pendeat, nam maximè à ſpeciebus; at verò licèt de facto deſtructis his ſpeciebus, corpus Chriſti amittat hanc præſentiam, tamen non eſt id eſſentiale: poſſet enim Deus, deſtructis ſpeciebus, immutatum conſeruare corpus Chriſti, vel ſub aliis ſpeciebus, vel ſub nullis: nulla enim repugnantia vel contradictio in hoc intelligitur, ſicut videre licet in duobus corporibus, ſi diuina potẽtia intimè ſibi inuicem præſentia per penetrationem conſtituantur. Item, in præſentia, quam Angelus habet in cœlo, & in omni alia ſimili; licèt enim, quoad relationem mutuam (quam ego, ad tollendam æquiuocationem, voco relationem intimæ propinquitatis) manere non poſſit vnum ſine alio, tamen, quoad intrinſecum modum præſentiæ, quem res habet, quamdiu non mutatur, ſeu quem intrinſecè acquirit, quando mutatur localiter, nunquam vna res pendet ab alia, cui eſt propinqua: ergo hæc præſentia nullam habet proprietatem verę relationis realis. Et confirmari poteſt exemplo præſentiæ quantitatis, & præſentiæ Angelicæ, quæ ſine dubio relationes verè dici neutiquam poſſunt. Neque contra hanc concluſionem aliquid in ſecunda ſententia aſſerebatur, quod reſponſionem poſtulet.

Sententia Durãdi erronea.

Quod autem Durandus dicebat de præſentia ordinis, non ſolùm falſum, ſed erroneum eſt, ſicut exempla, quæ adducit de deſcenſu ad inferos, per ſolam præſentiam ordinis, & de vbiquitate Angelorum, erronea ſunt, vt ex propriis locis conſtat. In præſenti verò deſtruit Du-

A rand. veritatem realis præſentiæ, & realis ſumptionis corporis Chriſti in hoc ſacramento; quia illa præſentia ordinis, tantùm requirit præſentiam ſecũdùm virtutem, & efficaciam, non ſecundùm rei entitatem & ſubſtantiam. Vnde, ſi corpus Chriſti, exiſtens tantùm in cœlo per eſſentiam & ſubſtantiam ſuam, haberet ſufficienter virtutem applicatam ad operãdum in terra, vel in quolibet corpore diſtante, ſine ſui mutatione, diceretur illo modo, eſſe pręſens omnibus rebus præſentia ordinis; ergo, ſi tantùm hoc modo exiſtit in hoc ſacramento, non eſt verum, eſſe in eo ſubſtantialiter, & reuera indiſtans a ſpeciebus, per entitatem ſuam; ſed ſatis erit, quòd habeat applicatam virtutem, quomodo probabile valde eſt, eſſe etiam in B baptiſmo, & in aliis ſacramentis, quia, vt ſuprà dixi, probabile eſt, in omnibus, & cum omnibus immediatè operari: illa ergo ſententia Durandi in hoc ſenſu hæretica eſſet: ſi autem quolibet alio modo eam interpretetur, procedent rationes factæ.

Hæc præſentia non eſt actio Chriſti circa ſpecies.

Dico tertiò: Hæc præſentia non eſt actio aliqua corporis Chriſti circa ſpecies. Probatur: nam interrogo, quænam actio ſit, dicunt aliqui, eſſe actionem qua Chriſtus eleuat ſpecies veluti in actu primo, vt ſint proximum inſtrumentum gratiæ. Sed hæc tantùm ſunt voces, quia illa nulla actio eſt circa ſpecies; quia ſi eſt actio, aliquid operatur: Chriſtus autem nihil operatur in ſpeciebus, quo in actu primo eleuentur, quia, vt ſuprà de ſacramentis in genere dixi, hæc inſtrumenta nullam virtutem inhærentem recipiunt, C quæ ſit per modum actus primi: dicuntur ergo ſpecies eſſe eleuatæ ſolùm; quia præſentem continent Chriſtum, ratione cuius habent paratum concurſum proportionatum ad efficiendam gratiam. Alij dicunt, hanc actionem eſſe, qua corpus Chriſti effectiuè ſuſtentat accidentia, vt per ſe ſint; & hæc actio eſt poſſibilis & probabilis, vt dicam dubio ſequenti; tamen eſt incerta, cùm tamen præſentia certiſſima ſit; quod eſt aliquod indicium, actionem non eſſe præſentiam ipſam. Deinde certum mihi eſt, talem actionem non eſſe neceſſariam ad præſentiam, quia licèt Deus conſeruet ſpecies ſeparatas, medio corpore Chriſti, tamen poſſet, ſeipſo, immediatè conſeruare, corpore Chriſti immutato manente, hoc enim non repugnat, D cùm intellectus optimè concipiat duas res ſibi inuicem præſentes, ſeu intimè propinquas, ſine mutua actione; ergo ſignum eſt, præſentiam non eſſe actionem. Prætereà illa actio, ſi eſt, non eſt ſubiectiuè in corpore Chriſti, ſed in ſpeciebus; eſt enim per modũ actionis tranſeuntis, quæ identificatur cum termino: oſtendimus autem ſuprà, præſertim hanc eſſe in ipſo corpore Chriſti; non igitur eſt actio ab illo fluens. Denique hæc præſentia fit virtute, & efficacia verborum: actio autem corporis Chriſti circa ſpecies non fit per actionem verborum; tum, quia ad actionem non eſt alia actio, tum etiam, quia priùs intelliguntur verba habere ſuum effectum, & terminum E ſuæ actionis, & poſtea ſubſequi, ſi quæ eſt actio inter corpus & ſpecies; actio ergo non eſt præſentia.

Obiectio.

Obiicies, quia corpus Chriſti eſt hîc præſens, ratione conuerſionis panis in ipſum, vt D. Thom. art. ſequenti, & ſæpe aliàs loquitur, ergo conuerſio eſt ratio huius præſentiæ: at verò conuerſio eſt actio; ergo. Confirmatur, quia ſubſtantia nõ eſt præſens alicubi, niſi aut per quantitatem, aut per actionem, ſed corpus Chriſti, non eſt hîc præſens, ratione quantitatis, quia non eſt quantitatiuè; ergo.

Reſponſio. Scotus.

Reſpondetur ad argumentum, cum Scoto d. 10. q. 2. conuerſionem eſſe veluti viam ad hanc præſentiam, ſiue per ſe primò, ſiue ſecũdariò ad illam terminetur, de quo poſtea; non eſt tamen ipſa formalis præſentia in facto eſſe, & argumen

gumentum clarũ eſt, quia conuerſio in inſtanti trãſit, A præſentia autẽ permanet. Et hoc argumentum obiter etiam declarat, hanc præſentiam non eſſe paſſionem aliquam, in corpore Chriſti receptam, ſed terminum illius actionis, quæ fit circa corpus Chriſti in hoc ſacramento, ſiue illi actioni proprie reſpondeat paſſio, ſiue non; & ſiue ſit terminus primarius, ſiue conſequens: præſentia enim, vt ex ipſis terminis clarum eſt, non dicit aliquid conſiſtens in fieri, ſed id, quod permanet & factum eſt. Ad confirmationem abſolutè reſpondeo, negando aſſumptionem; tamen ob maiorem claritatem, quando aliqua ſubſtantia dicitur eſſe alicubi, duplex reſpectus poteſt importari. Primus, qui ſolet dici tranſcendentalis, qui conſiſtit in dicto modo præſentiæ, & hoc ſenſu negaui illud antecedens, quia ſubſtantia non per actionem, ſed per ſeipſam & modum ſibi intrinſecum eſt, vbicumque eſt, ſicut quantitas per ſeipſam & modũ ſuum eſt, vbi eſt præſens, quamuis extrinſeco corpore non circumſcribatur, vt in vltima ſphæra videre licet. Alio tamen modo dicitur res eſſe alicubi, id eſt, in aliquo corpore extrinſeco, quod cõtingit, vel à quo circumdatur. Et in hoc modo dicitur vna res eſſe in alia, media quantitate, & quando deeſt quantitas, dicitur metaphoricè eſſe in alia, vel contingere aliam media actione, & hoc ſenſu dici poſſet corpus Chriſti eſſe aliquo modo in ſpeciebus per actionem, qua illas ſuſtentat, de qua inferiùs dicemus: nunc enim ſolùm agimus de propria & intrinſeca præſentia.

Hæc præſentia non eſt paſſio aliqua.

Præſentia hæc reducitur ad prædicamentum Vbi.

Dico quartò: Hæc præſentia eſt modus realis corporis Chriſti, qui ad prædicamentum Vbi reducitur, quia maximam proportionem habet cum illo modo, quo res eſt alicubi: ita D. Thom. in 4. d. 10. q. 1. art. 3 q. 1. ad 1. Capreol. ibi. d. 10. art. 3. ad argumenta contra primam concluſionem. Ferrar. 4. cont. Gent. c. 63. & idem ſupponunt omnes authores, qui ratione huius modi, ſimpliciter dicunt, Chriſtum eſſe in pluribus locis. Hugo Vict. lib. 2. de ſacram. p. 8 cap. 11. Bonau. d. 11. art. 1. q. 1. 2. & 3. Duran. q. 1. Scot. d. 11. q. 2. & 3. Palud. q. 1. Maior, q. 4. Gabr. q. 3. & lect. 43. & 46. in Cano. Alanus lib. 1. de Euchar. c. 38. nec ſolùm Scholaſtici, ſed etiam ſancti Patres ita loquuntur, vt videre licet in Chryſoſt. Homil. 24. in 1. ad Corinth. Homil. 16. ad Hebræos. & aliis quos diſput. præcedẽti ſect. 4. citaui. Quin etiam fauet Concilium Tridẽt. ſeſſ. 13. c. 1. dicens: *Neque hæc inter ſe repugnãt, vt Chriſtus in cœlo aſſideat, iuxta modum exiſtendi naturalem, & vt multis alÿs in locis ſacramentaliter præſens, ſua ſubſtãtia nobis adſit.* Ratione probatur, primò ex dictis: quia cùm hic modus realis ſit, oportet ad prædicamentum aliquod reuocari, ſed ad nullum aliud pertinere poteſt, vt de ſex primis apertè oſtendimus, & de tribus aliis, Situ, Quando, & Habitu, eſt per ſe clarum; quia Situs ſupponit Vbi quantitatiuum, & eſt modus eius: quando verò, quia vel eſt tempus extrinſecum, vel eſt intrinſeca duratio quæ ſupponit rem, quæ durat, & ita etiam hic duratio præſentiæ ſupponit præſentiam. Habitus verò eſt res extrinſeca, quamquam reſpectu ſpecierum ſit cum eo aliqua proportio, vt ſtatim dicam. Tantùm ergo ſupereſt prædicamentum Vbi. Quòd verò cum eo habeat conuenientiam, ita declaro; quia in corpore exiſtente in loco, præter ſuperficiem ambientem, eſt modus præſentiæ corporis, vt replentis hoc ſpatium, qui modus manet mutatis ſeu fluentibus ſuperficiebus ambientibus, ſi corpus non mutetur; & corrumpitur, mutato corpore, etiam ſi ſuperficies ambiens eadem ſit. In vltima ſphæra, quæ non circumſcribitur corpore, optimè intelligitur hic præſentiæ modus; ita ergo in Chriſti corpore intelligimus, intimè adeſſe præſens ſpeciebus, & ſpatio earum, quod ipſæ replent: hic ergo modus ſimilitudinem habet cum modo locali, quamquam differat à modo proprio quantitatis, quòd illa eſt tota in toto, & pars in parte ſpatij. Chriſtus autem eſt totus in toto, & in ſingulis partibus, vt infrà dicemus. Explicari præterea poteſt, quia in ſubſtantia panis duo conſiderari poſſunt: alterum eſt ſubſtantia ipſa, alterum eſt modus præſentiæ localis, quem ſub ſpeciebus habet: nam, licèt per quantitatem dicatur eſſe in loco, ita vt repleat & corporaliter occupet illum, tamen propriam præſentiam per ſeipſam habet, eámque retinere poſſet per diuinam potentiam, deſtructa quantitate, ipſa ſubſtantia in cæteris omnibus immutata manente, & cum eadem propinqui- B tate, vel diſtantia ad centrum, vel polos; ſic ergo in ſubſtantia corporis Chriſti, quæ ſubſtantiæ panis ſuccedit, præter rationem ſubſtantiæ, ſimilis modus conſiderandus eſt: & eodem modo explicari poteſt hæc præſentia, per ſimilitudinem, ſeu proportionem cum præſentia Angeli, ad corpus vel ſpatium in quo exiſtit. Et confirmatur, quia hic modus eſt fundamẽtum relationis diſtantiæ, & propinquitatis: hoc autem in corporibus fundamentum pertinet ad prædicamentum Vbi. Deinde hic modus amitti, & acquiri poteſt per mutationem, ſalua rei ſubſtantia, & omni qualitate & quantitate, quod etiam accidit corporibus in mutatione loci; ergo.

D.Thom.

Capreol.

Ferrar.

Hugo Victo.
Bonauent.
Durand.
Scotus.
Paludan.
Maior.
Gabriel.
Alanus.
S.Chryſoſt.
Conc.Trid.

C Sed occurrebant hoc loco variæ difficultates. Prima, an, ratione huius præſentiæ, poſſit Chriſtus dici eſſe in loco. Secunda, an circumſcriptiuè, vel definitiuè. Tertia, quomodo hæc præſentia poſſit ſimul eſſe in corpore Chriſti, cum præſentia, quam habet in cœlo. Sed priores duas difficultates tractat diuus Thomas quæſt. ſequent. Tertia verò coniuncta eſt cum illis; & ideo commodiùs agemus de omnibus poſt ſect. 1. diſputationis ſequentis, intellecta priùs ſpecifica ratione huius præſentiæ, quam ibi explicabo: lege interim Capreolum d. 10. q. 1. art. 2. & 3. in argum. Durand. & Aureol. contra primam concluſionem.

Capreol.

Dico tandem vltimò in hac quæſtione, eſſe ſacra- D mentale corporis Chriſti in hoc ſacramento, præter hanc præſentiam, connotare habitudinem aliquam ad ſpecies, ſub quibus continetur. Hanc concluſionem ſumo ex D. Thoma q. ſequenti, art. 7. Et poteſt explicari; quia, quando ſub ſpeciebus mutat locum vel circumfertur, reuera, mutat illum intrinſecum modum præſentiæ, quam hactenus explicuimus; quia alibi eſt, quàm antea, & ſubſtantialiter replet diuerſum ſpatium, & mutat relationes propinquitatis & diſtantiæ ſine mutatione terminorum, & tamen non cenſetur mutare ſimpliciter eſſe ſacramentale, quia retinet habitudinem ad eaſdem ſpecies: ſicut enim manet idem ſacramentum, & ex vi eiuſdem conſecrationis; ita & idem eſſe ſacramentale: ergo ſi- E gnum eſt hoc eſſe ſacramentale, non cõſiſtere in ſolo illo modo intrinſeco, ſed quaſi formaliter cõnotare talẽ habitudinem ad has ſpecies. Quę etiã habitudo variari poteſt, immutato manẽte modo intrinſeco præſentiæ; poſſet enim Deus mutare has ſpecies, & alias loco illarũ ſubſtituere, corpore Chriſti eodẽ modo manente; & tunc mutaretur habitudo ad ſpecies, vel denominatio ab illis proueniens, & non per abſolutam mutationem Chriſti, ſed per mutationem alterius, ſcil. ſpecierum, atq; adeò ſine variatione modi intrinſeci præſentiæ. Quæ autem ſit hæc habitudo ad ſpecies poteſt diuerſis modis explicari. Primò ex Auguſt. 5. de Trin. c. 10. vt ſit habitudo ſignati ad ſignum, quia ratio ſacramenti in ſignificatione conſiſtit, & Chriſtus ſemper per eaſdem ſpecies ſignificatur,

Eſſe ſacramẽtale Chriſti præter præſentiam connotat habitudinem ad ſpecies.

tur, quamdiu ſub illis, & cum illis dicit habitudinem ad eundem effectum ſacramentalem, ſed hæc ſignificatio ſolum addit relationem fundatam in prædicto reali modo præſentiæ corporis & continentia ſpecierum. Secundò Capr. & Ferra. ſuprà explicabant per comparationem, ad prædicamentũ Habitus, ad quod dicunt reuocari hoc eſſe ſacramentale, quantum ad hanc habitudinem, quia ſicut Habitus eſt quid extrinſecum, & quodammodo continet hominẽ veſtitum, ita ſpecies reſpectu corporis Chriſti, quaſi extrinſecè continent & denominant illud. Tertiò explicari poteſt per relationem intimæ propinquitatis: nã licèt præſentia non ſit relatio, tamen ex illa cõſequitur, ſi adſit terminus cum proportionata præſentia; hoc igitur eſſe ſacramentale corporis Chriſti præter intrinſecam præſentiam, requirit relationem ad ſpecies ſibi etiam præſentes. Quartò etiam explicari poteſt hæc habitudo conſiſtere in vera & reali vnione inter corpus Chriſti, & ſpecies: de quo modo, quia longam habet controuerſiam, ſect. ſeq. inſtituemus. Ex his obiter colligitur, hoc eſſe ſacramentale, prout includit hæc omnia, non fieri per ſe primò per aliquã actionem, ſed fieri fundamentum præſentiæ, inde verò reſultare alias relationes, vel denominationes.

Capreolus. Ferrar.

Differentia quæ eſt inter præſentiam & propinquitatẽ ad ſpecies explicatur.

Solùm poſſet aliquis quærere, quare modus præſentiæ, qui conſideratur in ordine ad locum, vel ſpatium ſpecierum dicitur eſſe abſolutus, & intrinſecus corpori Chriſti, modus autem præſentiæ, & propinquitatis intimæ ad ſpecies dicitur tantum eſſe relatio vel denominatio extrinſeca. Reſpondetur, interrogationem hanc communem eſſe, tam corporibus, quam Angelis, & rebus omnibus, quæ ſibi inuicem ſunt præſentes. Ratio ergo breuiter eſt, quia præſentia rerum inter ſe ſupponit modum exiſtendi rei ſecundum ſe, & in illo fundatur, & ex illo reſultat, & ideo, niſi res quæ ſibi ſunt præſentes, aliud genus vnionis inter ſe habeant, ex vi ſolius præſentiæ, ſolùm dicunt talem modum relationis. Et ſignum à poſteriori eſt, quia mutari poteſt per ſolam mutationem alterius extremi, & ſimiliter acquiri: at verò alius modus præſentiæ qui conſideratur in ordine ad ſpatium, non habet alium, in quo fundetur, vel ex quo reſultet, nec terminum realem, à quo pendeat, & ideo eſt modus abſolutus, & intrinſecus illius rei, quam afficit, & ex genere ſuo per ſolam propriã mutationem ſui ſubiecti acquiri & amitti poteſt.

SECTIO III.

Vtrùm hæc præſentia includat realem ac veram vnionem corporis Chriſti ad ſpecies ſacramentales.

PRæſentia vnius rei ad aliam ex vi, ac præciſa ratione ſua, ſolùm requirit indiſtantiam, ac perfectam propinquitatem talium rerum inter ſe, & hanc præſentiam hactenus explicuimus, quid ſit: quoniam certum eſt, hanc ſaltem conuenire corpori Chriſti, reſpectu ſpecierum ſacramentalium. Nunc ergo inquirendum ſupereſt, an præter hanc præſentiam intercedat vnio; quamquam enim omnis vnio præſentiam requirat vnibilium inter ſe, non tamen è cõuerſo, omnia, quæ ſunt præſentia, ſunt inter ſe vnita.

1. Sententia eſt dari verã vnionem inter Chriſtum & ſpecies ſacramentales.

In qua re prima ſententia referri poteſt, affirmans in hoc ſacramento eſſe veram vnionem inter Chriſtum & ſpecies, ineffabilem tamen, & incomprehenſibilem. Ita videtur ſentire D. Thom. in 4. d. 11. q. 2. art. 1. quæſt. 1. ad 1. vbi exponit Damaſ. lib. 4. de fide, c. 14. dicentem, *Deum coniunxiſſe diuinitatem ſuam pane & vino, & feciſſe ea corpus & ſanguinem ſuũ*, intelligendũ eſſe quantũ ad ſpecies, quibus Chriſti corpus diuinitati vnitũ modo ineffabili coniungitur. Vnde Caiet. hîc dicit hunc modũ vnionis eſſe ineffabilem, & a Concil. Lateran. vocari, *Continentis & contenti*, & q. 76. art. 6. dicit, inter corpus & ſpecies intercedere nexum a ſolo Deo factum, quod non poteſt intelligi, niſi de vnione formali, quia vnio effectiua, de qua poſtea dicam, non poteſt a ſolo Deo immediate fieri, implicat enim repugnantiam: vtitur autem Caiet. ibi quibuſdam rationibus parum efficacibus, quas propterea omitto. In eadem ſententia videtur eſſe Aureol. apud Capr. cap. 10. q. 1. in argumentis cont. 1. concl. & idem Capreol. ibi. q. 2. ad 1. Scoti contra 2. concl. Palud. q. 3. & vterque dicit corpus Chriſti, licèt non ſit vnitum ſpeciebus, ſicut potentia actui, vniri tamen tanquam id, quod ſubiecto accidentium ſuccedit, & inſeparabiliter illis coniungitur vera vnione quæ imperfectionem excludit, ſic etiam Sotus ibi. q. 1. art. 6. dicit, corpus Chriſti aliquo nexu ſub ſpeciebus contineri, idem ſentit d. 9. q. 2. a. 1. ad 2. & 4. Scot. & latiſſimè a. 4. poſt recitata 3. & 4. opinio. vbi præter præſentiam localem, requirit vnionem, vt corpus Chriſti contineatur ſub ſpeciebus, eo modo, quo cõtinebatur ſubſtantia, ſecluſa inhærentia. Idem ſentit Ledeſma 1. parte 4. quæſt. 6. articulo 4. dubio 5. qui præter præſentiam, requirit alium modum. Richardus artic. 13. pag. 260. §. Intelligitur autem, dicit, *Ex corpore & ſpeciebus conſtitui vnum ſacramentum, non ſolum vt ex ſigno & ſignato, ſed modo nobis ineffabili, & incomprehenſibili*, & infra dicit, *Intimiùs coniungi corpus Chriſti ſpeciebus, quam priùs vniretur ſubſtantia panis, nõ ſolùm ex Dei voluntate, ſed ex ipſo modo, quo ibi exiſtit*: idem art. 14. pag. 301. In eadem ſententia eſt Alanus, lib. 1. c. 34. 35. 36. & 37. vbi licèt affirmare non audeat, ſe tamen valde propenſum oſtendit, vt hypoſtaticam vnionem inter ſpecies & Chriſti corpus concedat. Bellarm. lib. 3. de Euchariſtia, cap. 18. & ſeq. Ioan. Heſſels libro de corpore Chriſti, fol. 181. dicit: Corpus Chriſti arctius coniungi accidentibus, quàm Angelus corpori aſſumpto coniungatur, idem ſentit Claudius repetitione 5. capite 3. quatenus dicit corpus Chriſti ſupplere vicem Subiecti, & repetit. 9. cap. 6. fol. 139. pag. 2 dicit, eſſe vnionem arctiſſimam non inhærentiæ, nec hypoſtaticam, ſed ſacramentalem. Fundamenta huius ſententiæ varia afferuntur, vt, verbi gratia, quia ex corpore Chriſti & ſpeciebus fit vnum ſacramentum; ergo oportet, vt intercedat vera vnio. Sed hoc & ſimilia non habent difficultatem, quia, vt conſtat, ad compoſitionem ſacramenti non requiritur vnio phyſica inter componentia, ſed ſatis eſt propinquitas ſeu præſentia cum mutua relatione; quia ſacramentum non eſt vnum per ſe nec phyſicum, ſed artificiale. Duo igitur ſunt quæ nonnullam difficultatem habent, primum eſt, quia niſi intercedat vnio inter corpus & ſpecies, fieri non poteſt, vt corpus Chriſti inde excludat formaliter ſubſtantiam panis, per intrinſecam incompoſſibilitatem; ſola enim præſentia realis non eſt formaliter incompoſſibilis cum ſubſtantia, nec cum exiſtentia eius, nec cum vnione, quam cùm ſuis accidentibus habet; eſt enim ibi ſubſtantia corporis Chriſti indiuiſibiliter, & per modum ſubſtantiæ: hoc autem modo non repugnat, quòd ſit intimè præſens quantitati panis. Conſequens autem eſt falſum, quia aliàs non poſſet eſſe vera conuerſio ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti, quia duo termini, niſi formaliter inter ſe repugnent, non poſſunt, ex vi eiuſdem actionis, ſeu conuerſionis, vnus in alium conuerti. Secundum fundamentum ſumitur ex quadam veluti communicatione idiomatum inter ſpecies, & corpus Chriſti: nam viſis, tactis, fractis, aut motis ſpeciebus dicitur corpus Chriſti, videri, tangi, frangi, moueri; ergo naſcitur hoc ex aliqua vnione, ſicut ex ſimili

Caiet. Conc. Later. Aureol. Capreol. Paludanus. Sotus. Ledeſma. Richard. Alanus. Bellarmi. Ioan. Heſels. Claudius.

communicatione inter humanitatem, & Verbum colligunt ſancti Patres vnionem inter illa, vnde cōparant ſæpe hanc compoſitionem ex carne Chriſti & accidẽtibus panis, cū illa vnione ex carne & Verbo, vt refert latè Claud. rep. 8 c. 4. & hoc maximè cōuincit communicatio in motu: nam, mortis ſpeciebus, mouetur per accidens corpus Chriſti, quod non poſſet ex natura rei conſequi, niſi vera & realis coniunctio inter ea intercederet. Simile argumẽtū ſumi poteſt ex eo, quòd, corruptis ſpeciebus, ſtatim deſinit eſſe ibi corpus Chriſti, quia amittit vnionem; ſicut deſineret ſubſtantia panis, cui corpus ſucceſſit, vt ſignificauit D. Thom. q. 77. a. 4. dicens, *Corpus Chriſti deſinere eſſe hic, corruptis ſpeciebus, quia ſuccedit ſubſtātia panis*. Item, ex vi huius vnionis, accidentia ſeparata habent vim efficiendi, quidquid poſſent facere coniuncta ſuæ ſubſtātiæ, vt ait Bonauentura, diſt. 11. art. 1. q. 3. Deniq; ratione huius vnionis, verè ac propriè deſignatur corpus Chriſti, dicendo, *Hoc eſt corpus*, quia illud pronomen propriè non deſignat, niſi quod realiter continetur & coniungitur cum his accidentibus ſenſibilibus.

S. Bonauent.

2. Sētētia negat omnē vnionem realem. *Scotus.* *Gabriel.* *Okam.* *Maior.* *Argentin.* *Aliaco.*

Secunda ſententia negat omnem vnionem realem inter Chriſtū & ſpecies, præter inſeparabilem præſentiam ex pacto diuino, ita ſentit Scotus d. 10. q. 1. Gabriel ibi. art. 2. concl. 10. & lect. 47. in can. vbi dicit, At Okam. Idem Maior, diſt. 10 q. 6 & Thom. de Argen. q. 2. art. vltimò. Petrus de Aliac. quæſt. 5. a. 2. quatenus dicunt, corpus Chriſti moueri motis ſpeciebus, ex voluntate, & ex pacto Dei, & eadē eſt ſententia Nominaliū, vt videbimus infrà, q. 76. qui conſequenter aiunt, Chriſtum contineri ſub ſpeciebus, tanquam ſub ſigno infallibiliter repræſentāte Chriſtum ibi præſentem. Hæc autem ſignificatio fundatur in impoſitione Chriſti, non autem in vnione phyſica & reali. Fundamentem huius ſententiæ fuiſſe videtur, quia hoc ſatis eſt ad omnia, quæ de hoc myſterio fides docet, intelligenda, quia ſicut vnitas, & eſſe ſacramenti non oportet, vt dicat neceſſariò aliquid phyſicum, præter res, quæ ad ſignificandum imponũtur, ita neq; vnio ſacramentalis requirit propriam & phyſicā vnionem, ſed ſolùm eam propinquitatem, quæ ad ſignificationem & effectum ſacramenti ſufficiens fuerit; ergo alia vnio ſuperflua eſt, & non ſatis intelligi poteſt.

Mihi videtur diſtinctione vtendum, alia eſt enim vnio intrinſeca, quam vocamus formalem, & eſt illa, in qua duo extrema ita coniunguntur phyſicè, vt propriè ac realiter componant vnum, quæ compoſitio ſemper requirit in vtroque, vel altero extremo intrinſecum, & realem modū vnionis, eſſentialiter dependentem ab altero extremo, cum quo eſt compoſitio; ſeu à toto compoſito, quatenus ipſo deſtracto, nō poteſt ille modus conſeruari: ſicut è conuerſo, poſito ille modo vnionis, neceſſe eſt, vt compoſitum reſultet, quæ omnia ex metaphyſica ſuppono, & ex his, quæ traduntur in materia de Incarnatione. Præter hanc verò vnionē, poteſt intelligi alia, quā voco effectiuā, & erit, quando duo ita ſunt ſibi intime præſentia, vt ex efficientia, quam habet vnū circa alterum, non poſſint ſeparari, ac ſi dicamus, ferrū eſſe realiter coniunctū magneti, non ſolū propinquitate locali, ſed vnione effectiua, quia magnes effectiue illud trahit & continet, ne à ſe ſeparetur.

Inter Chriſtū & ſpecies non eſt vnio formalis phyſica.

Dico ergo primò, inter corpus Chriſti & ſpecies non intercedit formalis vnio ſeu compoſitio phyſica, ex qua reſultet vnum phyſicum compoſitum tāquam ex duabus partibus, ſeu extremis verè componentibus. Hæc concluſio, quamuis ab authoribus diſtincte & expreſsè non ponatur, tamen ſub eiſdem

A terminis contrarium doceri non video, imò nec ferè tractari, indicatur verò Capreol. d. 10. q. 3. Ferrar. 4. cont. Gen. c. 63. quatenus dicunt, accidentia comparari ad corpus Chriſti per modum habitus, & rei extrinſecè adiacentis ſeu continentis. Idem indicant authores, qui hanc vnionem per ſolam efficientiam explicant, vt infrà referam. Poteſt in eandem ſentẽtiam afferri Algerus lib. 1. de hoc ſacramento, dicens, *In ſacramento, ne dicamus panis formam Chriſto imperſonatam, quia menſura in Chriſti corpore nō eſt.* Vbi nomine formæ panis accidentia intelligit, & ideo dicit inferius, illam formā eſſe myſticā, reſpectu Chriſti, non imperſonatam, id eſt, non ipſius perſonæ vnitam. Hoc etiā videtur aſſeruiſſe Gloſſa ordinaria 1. ad Corin. 11. his verbis, *Quæ remanent de priori ſubſtātia accidentia, ſcilicet, calor & ſapor, &c. nec corpus Chriſti afficiunt, nec in eo fundātur.* Et probatur primò, quia talis vnio nec accidentalis eſſe poteſt, nec ſubſtantialis: ergo nulla. Sicut enim nō eſt mediū inter ſubſtantiam & accidens, ita neque inter vnionem accidentalem & ſubſtantialem. Niſi fortaſſe quis dicat, eſſe quaſi miſtā & ſubſtantialem ex parte vnius extremi, accidentalem verò ex parte alterius: quod facile refelli poteſt, quia, vt vnio ſit ſubſtantialis, non ſatis eſt id, quod vnitur, eſſe ſubſtantiam, ſed oportet, modum ipſum vnionis eſſe ſubſtantialem, & cōſequenter neceſſe eſt, terminum integrum actionis vnitiuæ eſſe ſubſtantiam, quia de ratione modi vnionis ſubſtantialis eſt, vt ad conſtitutionem, ſeu complementum ſubſtantiæ pertineat: at verò, ſi ex parte vnius extremi vnio eſt accidentalis, non poteſt in alio extremo modus vnionis eſſe ſubſtantialis, nec poteſt tota coniunctio ad ſubſtantialem terminum referri. Et hæc eadem ratio concludit, non poſſe totam hanc vnionem eſſe ſubſtantialem, tum quia, cū aliud extremum ſit accidens, non ordinatur tota vnio ad componendam vnam ſubſtantiam, neque vnum ens per ſe, tum etiam, quia modus vnionis in altero extremorum eſt accidentalis, tum denique, quia vnio illa non eſt in natura, nec hypoſtaſi, vel ſubſiſtentia, aut exiſtentia ſubſtantiali, vt ex dicendis conſtabit: præter hæc autem non datur aliud genus ſubſtantialis vnionis, vt conſtat ex doctrina de Incarnatione, & metaphyſica, quia nō eſt aliud genus realis compoſitionis in ſubſtantia.

Capreol. *Ferrar.*

Algerus.

B

1. Corint. 11.

Non eſt vnio ſacramentalis.

C

D

Supereſt, vt alteram partem probemus, nempe hanc vnionem non poſſe eſſe accidentalem, quod ſic oſtendo, quia in omni vnione reali accidentis & ſubiecti, ſeu quaſi ſubiecti, neceſſe eſt, vt componẽtia ſeſe aliquo modo afficiant; & vnū ſit aliquo modo actus alterius, ſaltem ad imitationem formalis & materialis cauſæ, tam intrinſecū enim eſt hoc omni vnioni, ſaltem ex parte alterius extremi, vt etiam inter Verbum diuinum & humanitatem non intelligamus veram & realem vnionem, niſi hoc modo illam explicando, ſed inter corpus Chriſti & ſpecies non intercedit huiuſmodi habitudo, ſeu coniunctio, vt conſtat. Primò ex parte ſpecierum, quia illæ nihil in ſe habent, in quo pendeant à corpore Chriſti tanquam ab intrinſeco actu, ſeu termino, quia vel illud eſſet ipſa accidentis eſſentia, & hoc nō, vt eſt per ſe notū, quia cōceptus eſſentiæ eſt primus in re, maximéque immutabilis, vel eſſet exiſtentia, & hoc etiam dici non poteſt, quia, vt aliàs latè probaui, nulla res poteſt per alienam exiſtentiam, quin potiùs nec per entitatem à ſe diſtinctam exiſtere: vt omittam certiſſimum eſſe, accidentia panis non exiſtere formaliter per exiſtentiam corporis Chriſti, aliàs quædam hypoſtatica vnio ibi interueniet, quod non eſt probabile, nullus enim Catholicorum id auſus eſt

Nec accidentalis phyſica.

E

eſt aſſerere. Et eadem ratione probatur, accidentia hæc non habere ſubſiſtētiam à corpore Chriſti, quia in corpore Chriſti non eſt alia ſubſiſtentia, niſi diuina: vt ergo illa accidentia ſubſiſterent, formaliter per ſubſiſtentiam corporis Chriſti, non oporteret illa hypoſtaticè vniri ſubſiſtentiæ Verbi diuini, quod aſſerere plus quàm temerarium eſſet, quia eſſet nouū & inauditum myſterium ſine fundamento, aut authoritate aſſertum, præterquam, quod agens de myſterio Incarnationis oſtendi, accidens non eſſe capax vnionis hypoſtaticæ, quia non eſt aptum, vt per ſe ſubſiſtat; in accidentibus ergo nullus realis effectus intelligi poteſt, qui ex tali vnione ad corpus Chriſti in eis reſultet. Et eodem diſcurſu excludi poteſt eadem vnio ex parte corporis Chriſti, quod rationes ſequentes clariùs demonſtrabunt.

Secunda ratio ſit, quia, vbi eſt vera vnio, eſt etiam in vtroque vel altero extremorum realis modus vnionis, vt dictum eſt, ſed neque in ſpeciebus, neque in corpore Chriſti fingi poteſt hic modus vnionis. Quod in primis de ſpeciebus probatur, quia facta conſecratione, ſpecies per ſe exiſtunt, vel per ſolam negationem actualis inhærentiæ, vt Scotus & alij volunt, vel per modum abſolutum & poſitiuum per ſe exiſtendi ſubſiſtentiæ ſimilem, & cum actuali inhærentia incompoſſibilem. Sed neuter modus exiſtendi ex his, eſt modus vnionis accidentium ad corpus Chriſti, vt de negatione inhærendi eſt per ſe notum, & de modo per ſe exiſtendi eſt euidens, quia eſt modus omnino abſolutus, vt ſubſiſtentia & independens ab altero vt ab intrinſeco termino. Cuius euidens ſignum eſt, quia poſſunt conſeruari ſpecies conſecratæ, per ſe exiſtentes, abſque corpore Chriſti. Denique ipſa vox per ſe exiſtendi indicat rem, quæ ſic exiſtit, non inniti alteri, atque adeò illum modum ſic exiſtendi per ſe non requirere vnionem ad alterum: at verò in accidentibus ſeparatis nullus alius poſitiuus modus hactenus excogitatus eſt, præter illum, qui requiritur, vt per ſe exiſtant, imò talis modus oppoſitus eſſet modo exiſtendi per ſe; oporteret enim, vt per illum accidentia eſſent aliquo modo in corpore Chriſti, ſeu niterentur illi, ad ſimilitudinem illius modi, quo humanitas exiſtere dicitur in Verbo, & niti illi: vnde, ſicut ille modus excludit ab humanitate modum per ſe exiſtendi, ita hic ab accidentibus. Quod ita confirmo, quia modus vnionis vnius rei ad alteram, oportet, vt ad illam terminetur, vel vt ad formam, vel ad materiam, vel vt ad terminum, ſeu ſuſtentaculum alterius: nam ſine aliqua huiuſmodi habitudine nec concipi poteſt modus vnionis, nec præter illas aliæ poſſunt excogitari, cùm omnia rerum genera ſub illis membris comprehendantur: ſed in accidentibus non poteſt eſſe modus vnionis, qui ad corpus Chriſti, vt ad formam terminetur, vt eſt per ſe notum, neque vt ad materiam, ſeu ſubiectum aliàs inhærerent illi, quod eſt abſurdiſſimum, & contra principia fidei, quia aliàs neque ipſa eſſent per ſe, ſed afficerent corpus Chriſti, ipſúmque quantum, rotundum, &c. denominarent. Tandem, quòd non terminetur hæc vnio ad corpus Chriſti, vt ad ſuſtentans, vel terminans accidentia, ita oſtendi poteſt, quia ſi hic modus vnionis in aliquo accidenti intelligi poteſt, maximè in quantitate panis, quia illa eſt, quæ propriè ſeparatur à ſubſtantia, & per ſe exiſtit, ſed in ea non poteſt intelligi hæc habitudo: quod ita oſtendo. Nam tria poſſunt intelligi in quantitate, primum eſſentia eius, & ratione eius non poteſt dicere hanc habitudinem ad corpus Chriſti, quia illa eſſentia eſt immutabilis. Item, quia eſſentialis habitudo quantitatis eſt habitudo cuiuſdam formæ: oſtenſum eſt autem, quantitatem non reſpicere corpus Chriſti, nec vniri illi, per modum formæ. Secundum eſt, extenſio ipſius quantitatis. Et de hac euidentius eſt, non poſſe terminari à corpore Chriſti: nam, ſi ſit extenſio ſecundùm ſe, eſſentialiter poſtulat proprios & intrinſecos terminos ſui generis, ſi ſit extenſio in ordine ad locum, nullum alium intrinſecum terminum requirit, præter talem modum exiſtendi in loco. Tertium eſt, exiſtentia quantitatis. Et de hac etiam probatur primò, quia iam exiſtentia quantitatis inniteretur alteri, & conſequenter non propriè & verè per ſe exiſteret: ſicut humanitas, quia vnitur Verbo, vt termino ſuſtentanti, non per ſe exiſtit. Secundò, quia nihil poteſt eſſe terminus exiſtentiæ alterius, & non per modum ſubiecti, niſi ratione ſubſiſtentiæ; ergo illa vnio quantitatis eſſet immediatè ad ſubſiſtentiam corporis Chriſti, quæ eſt diuina: ergo eſſet quædam vnio hypoſtatica, quod nullus Catholicus admittit. Tertiò, quia omnis res, quæ hoc modo vnitur alteri, dat illi aliquam denominationem tali formæ vel naturæ proportionatam, & ita Verbum verè dicitur homo ab humanitate vnita, & in vniuerſum in omni alia vnione, idem inuenitur; quod ex partibus ſeu extremis componentibus oritur denominatio, vel eorum inter ſe, vel ſaltem reſpectu compoſiti: in præſenti autem nihil huiuſmodi fingi poteſt, quia corpus Chriſti nullam phyſicam, ac propriam denominationem accipit à quantitate panis. Niſi fortaſſe quis dicat, denominari Chriſtum contentum, vel compoſitum ex Chriſto & ſpeciebus denominari ſacramentum vel aliquid huiuſmodi. Sed hæc leuia ſunt, quia huiuſmodi denominationes, ex genere ſuo, realem vnionem non requirunt; vnitas enim ſacramenti, ex quacunque morali, ſeu artificiali compoſitione reſultat, ſi adiungatur impoſitio ad ſignificandum. Ratio etiam continentis & contenti per ſe ſola non ſufficit, nec huiuſmodi vnionem requirit.

Secundò ex dictis facilè concluditur, nec in corpore Chriſti poſſe talem modum excogitari. Primò, quia, ſi non eſt in accidentibus, cur erit in corpore Chriſti, cùm accidentia non minus, imò magis mutabilia ſint, quàm corpus Chriſti? non eſt ergo ratio cur vnio fiat magis per mutationem corporis Chriſti, quàm accidentium. Secundò, quia corpus Chriſti non vnitur accidentibus, vt per ſeipſum quaſi formaliter aut materialiter, ſeu determinatiuè conferat aliquem effectum realem, vt oſtenſum eſt. Et eiſdem rationibus conuincitur, non vniri, vt ab illis aliquid accipiat aliquo ex prædictis modis. Vnde neque afficit, neque ab eis afficitur, nec cum illis componit aliquod compoſitum phyſicum verè vnum. Tertiò, quia res, quæ habet modum vnionis ad alterum, vel communicat illi ſuum eſſe, vel in illo habet ſuum eſſe, ſicut humanitas in Verbo, vel denique ab illo incipit eſſe, quaſi formaliter: ſed corpus Chriſti nec communicat ſuum eſſe accidentibus, neque habet ſuum eſſe in illis, vel ab illis; ergo. Vltimò ille modus in corpore Chriſti non poteſt eſſe ſubſtantialis, vt, quæ adduximus in prima ratione, conuincunt. Et præterea, quia cùm Chriſtus ſit ſubſtantia, ex omni parte completa, non eſt capax noui modi ſubſtantialis. Deinde quis dicet, modum vnionis ſubſtantiæ cum accidente eſſe ſubſtantialem, cum accidens ac complementū ſubſtantiæ pertinere non poſſit? Tū denique, quia aliàs differret Chriſtus in ſacramento à ſeipſo in cœlo ſubſtantialiter ſaltē in modo exiſtendi, quod nullus dicet. Nec verò poteſt eſſe hic modus accidentalis in corpore Chriſti; interrogo enim ad quod Prędicamentū pertineat vel reducatur?

nam ſuppono ex communi ratione vnionis, non eſſe relationem ſecundum eſſe: ad aliud autem prædicamentum reuocari non poteſt, quàm maximè ad quãtitatem. Omnis enim modus vnionis cum accidente reducitur ad illud prædicamentum accidentis, cum quo fit vnio: hic autem, ſi quæ eſt vnio cum corpore Chriſti proximè cũ quantitate fit, ergo ad illam maximè reuocabitur. Sed hoc etiam minimè poſſe dici videtur, quia corpus Chriſti non vnitur quantitati, vt dandi eſſe quantum: ergo nec vt habenti propriam prædicamentalem rationem; ergo non poteſt hic intercedere modus vnionis ad quantitatem pertinens. Eſt ergo intelligibilis talis vnio, & compoſitum ex ea reſultans. Tertia ratio confici poteſt ex parte termini integri, qui reſultare debet ex omni vnione huiuſmodi, quia neque illud eſt vna ſubſtantia, neque aliquod compoſitum accidentale, quia neque eſt vnum quale, neque vnum quantum, aut quid ſimile, neque omnino habet vnum eſſe reale, dicere autem, eſſe vnũ ſacramentum, non ſatis eſt, vt ſuprà oſtendi.

Replica. Ad hæc verò omnia dici poteſt, concludere quidem, illam vnionem à nobis non poſſe intelligi, neque explicari, neque eſſe ſimilem alicui earum, quas cognoſcimus, non tamen directè & poſitiuè concludere, eſſe impoſſibilem. Poteſt enim Deus facere vnionem alterius ordinis, licèt à nobis non concipiatur. *Solutio.* Reſpondetur primò, ſi res eſſet de fide, & ab hominibus doctis aliud dici non poſſet, admittendum eſſet huiuſmodi reſponſionis genus: at verò nec fides docet talem vnionem, neque eſt admodum conſentanea principiis fidei, vt exiſtentia per ſe accidentium declaratum eſt, & ex alio capite iam declarabo: cur ergo reuocabimur ad has anguſtias, & difficiliora reddemus myſteria fidei? Secundò, ſancti Patres agentes de vnione Incarnationis, quæ difficilior, & omnium altiſſima eſt, non ita reſpondebant infidelibus, ſed curabant explicare, quæ ſit illa vnio, primò dicentes eſſe ſubſtantialẽ, quia ad ſubſtantiã terminatur. Deinde diſtinxerunt vnionem, in natura & in ſubſiſtentia, & dicentes, illam non eſſe vnionem in natura, concluſerunt, eſſe in ſubſiſtentia, indicantes, vnionem illam, quæ in nullo genere rerum inuenitur, diſcurrendo per omnia, commentitiam eſſe, & impoſſibilem. Ex quo vlteriùs intulerunt Theologi, impoſſibile eſſe inueniri vnionem ſubſtantialem inter duas naturas ſubſtãtiales, & cõpletas, vt ſic, id eſt, niſi vniantur in vna perſona, & è contrario, non poſſe perſonam perſonæ ſubſtãtialiter vniri, quia non poteſt ex duabus naturis completis vna natura, neque ex duabus perſonis vna perſona reſultare, ac denique quia nõ poteſt eſſe vnio ſubſtantialis, ex qua non reſultet vna ſubſtantia. Sic ergo nos concludimus, non poſſe eſſe veram vnionem realem, ex qua non reſultet vna aliqua res, nec veram vnionem intrinſecam ac formalem ex ſubſtantia & accidenti, ex qua non reſultet vnum in aliquo genere accidentis. Et ita tandem concludimus, non ſolùm negatiuè non intelligi talem vnionem, ſed & poſitiuè intelligi implicare, & ideo, non eſſe poſſibilem, quia dicitur eſſe vera vnio realis, in quam nec ratio, nec modus, nec terminus talis vnionis conuenire poteſt. Loquor autem ſemper de intrinſeca ac formali vnione, vt terminorum æquiuocationẽ excludã. Solet enim interdum vocari vnio accidentalis, quæ ſolùm eſt per cõtactum, vel extrinſecam habitudinẽ, vt eſt inter veſtem, & rem veſtitã, locum & locatum, calamum & manum, & ſimiles, quæ reuera nõ ſunt propriæ vniones, & cõpoſitiones, de quibus agimus, ſed ſolùm propinquitates quædam, ſeu habitudines aliquæ, vel extrinſecæ denominationes.

A Vnde excluditur aliorum euaſio, qui dicunt hic intercedere vnionem, qualis eſſe ſolet inter cauſam principalem & inſtrumentum coniunctum: nam ratio inſtrumenti per ſe ſumpta ſolùm requirit contactum, habitudinem, vel concomitantiam quandam, non autẽ propriam vnionem phyſicam, niſi id, quod eſt inſtrumentum ſecundùm ſuum eſſe, priùs vniatur ad componẽdum vnum ens cum altero, quod eſſe dicitur principalis cauſa, ſicut manus dicitur inſtrumentum coniunctum hominis, vnitum tamen illi ad componendum vnum corpus, & corpus dicitur coniunctum inſtrumentum animæ, cum qua tamen vnitur ad componendam vnam naturam, & humanitas eſt organum coniũctum Verbi cum quo priùs vnitur B ad componendam vnam perſonam, ac denique calor dicitur eſſe inſtrumentum coniũctum ignis, cui prius vnitur ad exiſtendum in ipſo, & cõponendum vnum calidum: Itaque ratio inſtrumenti, non facit vnionem propriam, ſed interdum conſequitur ex vnione, vnde quando non ſupponitur vnio in eſſe, ex qua cõſequatur, ſolùm intercedere poteſt inter inſtrumentum & cauſam extrinſeca vel effectiua aliqua coniunctio, vt eſt inter baculum & manum, & inter Angelum & corpus aſſumptum, quæ tamen inſtrumenta dicuntur ſeparata, quia ſunt ſuppoſita diſtincta à principalib. cauſis, quamuis alio modo dicantur cõiuncta, quatenus indigẽt actuali vſu, ſeu influxu principalis cauſæ, & vterque modus poteſt accommodari ſpeciebus, C reſpectu corporis Chriſti quia licèt non ſint ſuppoſitum, tamen, quatenus per ſe exiſtunt, habent ſe ad modum ſuppoſiti diſtincti, indigent tamen actuali vſu, & influxu corporis Chriſti præſentis intime, vt efficiant gratiam.

Euaſio. Inpugnatur.

Dico ſecundò: Probabile eſt inter Chriſtum & ſpecies intercedere reale vinculum per efficientiam & quaſi attractionem vnius ad alterum. Hæc aſſertio eſt conſentanea omnibus Theologis in prima ſententia citatis; cùm n. ſpecialem vnionem hic eſſe affirment, & illa non poſſit eſſe formalis, videntur ſaltem intelligendi de effectiua, quæ ſatis etiam eſt ad eorum dicta interpretanda, imò nonnulli eorum ita diſertè expoſuerunt, vt Claud. de Sainct. repet. 9. D c. 6. fol. 114. pag. 2. vbi ita Aug. exponit, Palacius in 4. d. 11. diſp. 1. poſt ſecundã concluſionẽ, Guil. etiã Pariſien. tract. de Euchar. §. 1. fol. 14. dicit, corpus Chriſti ſuſtentare accidentia ſine inhærẽtia, quod non videtur poſſe, niſi de efficientia intelligi, cùm hic non intercedat hypoſtatica vnio. Secundò, vt ratione hoc oſtẽdamus, duo declaranda ſunt. Primum eſt hoc genus vinculi eſſe poſſibile, alterum ita eſſe de facto.

Probabile eſt inter Chriſtũ & ſpecies intercedere vinculum reale per efficientiã.

Claudius. Palatius. Guil. Pariſien.

Primum ita declaro: nam ſpecies conſecratæ effectiuè conſeruantur, ſine ſubiecto ſingulari & ſupernaturali actione Dei, qua ſupplet ſubiecti defectum; ergo poteſt Deus hunc effectum ſeu actionem efficere per Chriſti corpus, tanquam per inſtrumentum: conſtat enim ex doctrina tradita ſuprà in materia E de ſacramentis in genere, & de Incarnatione, Deum poſſe vti creatura, vt inſtrumento ad actionem ſupernaturalem. Eadem autem ratio eſt de hac, quæ de cæteris. Niſi fortaſſe quis dicat, actionem hanc, qua ſpecies ſeparatæ conſeruantur, eſſe creationi ſimilem, quatenus eſt actio abſq; ſubiecto, ſicut conſeruatio animæ ſeparatæ eſt veluti quædam continuata creatio, & ſi Deus produceret actum ſeparatum eſſet vera creatio. Reſpondetur, etiam ſi hoc verũ ſit, non repugnare creaturã eſſe huius actionis inſtrumentum, vt prædictis locis oſtendi. Deinde præter hanc actionem, quæ ad exiſtentiam accidentis terminatur, poteſt in accidenti ſeparato intelligi modus per ſe ſubſiſtendi, qui propria actione fit, quæ non

Probatur vnionem effectiuam inter corpus Chriſti, & ſpecies ſacramẽtales eſſe poſſibilem.

non eſt creationi ſimilis, ſed verſatur circa entitatem ipſius accidẽtis, vt in ſubiecto: huius ergo actionis poterit eſſe inſtrumentum corpus Chriſti. Denique præter exiſtentiam, & modum exiſtendi, eſt in accidenti localis præſentia, quæ fieri, & conſeruari poteſt per actionem ad localem mutationem pertinentem: & hanc etiam actionem poteſt efficere corpus Chriſti, veluti trahendo ad ſe accidentia, ita vt ſecundùm præſentiam realem ab ipſo ſeparari non poſſit, ſicut magnes ad ſe trahit ferrum, & tractum, quaſi continet ad ſe præſens & coniunctum: hæc ergo actio poteſt ſine dubio communicari corpori Chriſti. Eodem autem genere argumentandi ſeu ratiocinandi, oſtendi poteſt, ſpecies poſſe effectiuè quaſi attrahere ad ſe corpus Chriſti & conſeruare realem præſentiam & indiſtantiam cum ipſis, quod exẽplo magnetis ſuprà explicui, & eiſdem rationibus facilè oſtendi poteſt, & ex dicendis etiam conſtabit.

Probatur illã eſſe de facto.

Secundò ergo probatur ita eſſe de facto argumentis factis in principio huius ſectionis: nam ad veritatem omnium ferè locutionum, quæ ſunt de hoc ſacramento, hæc vnio, & ſufficiens & neceſſaria videtur. Primò enim dicitur corpus Chriſti ſupplere vicem ſubſtantiæ panis, ſecluſa inhærentia, quod veriſſimum erit, ſi corpus Chriſti effectiuè ſuſtineat accidentia, quæ panis materialiter ſuſtinebat. Secundò rectè dicentur ſpecies inſtrumentum coniunctũ corporis Chriſti, quia ab illo ſuſtinentur, & quaſi omnipotenti manu tenẽtur: vnde ſupernaturalem vim, ſeu concurſum ad operandũ accipiunt. Tertiò dicuntur ſpecies continere corpus Chriſti, in c. firmiter, de ſum. Trinit. quod hac etiam ratione propriiſſimè intelligitur, quia non ſolũ reſpectu noſtri illud quaſi circundant, ſed etiam efficacia ſua intra ſe continent, ita vt ab illis ſeparari non poſſit: in quo etiam magis ſaluatur ſimilitudo accidentium, reſpectu propriæ ſubſtantiæ. Quartò corruptis accidentibus amittit corpus Chriſti ſacramentalem præſentiã: cuius rei optima & intrinſeca ratio redditur, ſi verũ eſt illam ab efficacia accidentium pendere, quod magis cõſentaneum eſt, quã totam huius rei cauſam in extrinſecum Dei pactum & voluntatẽ reuocare: in quo etiã magis ſeruatur proportio accidentis cum ſubſtantia. Vnde etiam fit vt hæc accidentia aptiſſimè ſignificent corpus Chriſti, quod continent, eiúſque præſentia, quã efficiunt: vt in hoc etiam ſeruetur vniuerſalis lex ſacramentorũ nouæ legis, efficere, nimirũ, quod ſignificant. Quintò conſtat, motis accidentibus, moueri Corpus Chriſti, quod vel reuocandum etiam eſt in ſolum pactum diuinum; & ita non tã mouebitur, vel trahetur corpus Chriſti, tractis ſpeciebus, quàm ipſe ſeipſum mouebit, vt comitetur ſpecies, vel certè neceſſaria eſt hæc vis in ſpeciebus, qua ad ſe trahant corpus Chriſti, nihil huic motioni reſiſtens, ſicut ſi magnes habeat ferrum ſibi coniunctũ, qui magnetem attraxerit, ferrũ etiã ſecũ feret. Cõuenientius autem eſt, vt dixi, omnes huiuſmodi effectus in proximas cauſas reuocare, quàm in ſolã Dei ordinationẽ. Nec verò ad hunc poſtremum effectũ ſatis eſt, quòd corpus Chriſti habeat efficientiam circa ſpecies conſeruando illas, quia ex hac præciſa efficientia non ſequitur, quòd propter intrinſecam connexionem Chriſtus moueatur motis ſpeciebus, ſicut in exemplo magnetis & ferri conſtat. Nam licèt quis moueat ferrum, non propterea ſecũ attrahet magnetẽ: & idem eſſe exiſtimo in corpore aſſumpto ab Angelo, quia licèt illo corpore moto, videatur, noſtro modo concipiendi & loquendi more, per accidens moueri Angelus, tamen reuera non mouetur ex vi motus corporis, ſed potiùs ipſe ſe mouet, vt corpus comitetur,

A quia nihil ipſe patitur à corpore, nec propriè ab illo continetur, ſed ipſe potius illud continet ac mouet; ita ergo eſſet in præſenti, ſi accidẽtia in corpus Chriſti prædictam efficaciam non haberent. Et ratio eſt, quia cauſa vt ſic, non pendet à ſubiecto, circa quod operatur: & ideo, licèt illud remoueatur, ipſa non neceſſariò trahetur ex vi talis motus, ſi non habet cum illo coniunctionem aliam; neceſſarium ergo eſt hanc ponere. Sextò tandem hoc declaratur; quia, vt ſupra oſtendimus, eſſe ſacramentale corporis Chriſti, præter intrinſecum modum præſentiæ, includit, inſeparabilem quandam habitudinem & coniunctionem ad ſpecies, ita vt inſeparabilis præſentia mutua corporis & ſpecierum ſit de ratione huius ſacramenti; B ergo oportuit, hanc coniunctionem fieri per intrinſecum vinculum, quoad fieri poſſet: nam licèt conſiſtere poſſit, loquendo de abſoluta Dei potentia ex ſolo pacto extrinſeco & efficacia diuinæ voluntatis, tamen meliùs dicitur fieri per cauſas ſecundas, quãdo commode fieri poteſt, hoc enim & diuinæ prouidentiæ magis eſt conſentaneum, & ad maiorem huius ſacramenti perfectionem, & efficaciam pertinet. Et per hæc ſatis reſponſum eſt rationibus in principio factis: nam de aliis locutionibus, quæ ibi attinguntur, dicemus plura in ſectione ſequenti.

Prima difficultas circa prædicta.

Sed ſuperſunt nonnullæ difficultates, circa poſteriorem aſſertionem. Prima eſt, quia vel hæc coniunctio effectiua, C eſt de intrinſeca ratione & vnitate huius ſacramenti, vel non: ſi non, ſuperfluè & ſine cauſa ponitur, quia ſola illa vnio hîc aſſerenda eſt, quæ ad ipſius ſacramenti conſtitutionem pertinet. Si autem dicatur primum, ſequitur primò hoc ſacramentum non confici per actionem verborum, quia vnio effectiua non poteſt fieri per actionẽ quaſi extrinſecam alterius, ſed per mutuam actionem extremorum, quæ inter ſe vniuntur, vt in præſenti vniantur corpus & ſpecies per actionem corporis in ſpecies, & ſpecierum in corpus: illæ autem actiones non poſſunt fieri per actionem verborum, repugnat enim vnam actionem per aliam fieri: tum quia hoc ipſo quòd actio eſt fieri termini, intrinſecè & eſſen- D tialiter eſt fieri ſui ipſius; tum etiam, quia aliàs procederetur in infinitum. Ex quo ſequitur ſecundò, hoc ſacramentum confici, & conſtitui in primo inſtanti, in quo terminatur prolatio verborum. Patet ſequela, quia in eo inſtanti fit actio verborum, per quam efficitur tota cõſecratio; ergo tunc verba efficiunt præſentiam corporis Chriſti ſub ſpeciebus, ſeparando illas à proprio ſubiecto, & per ſe conſtituendo: ergo in eo inſtanti non eſt vnio effectiua; ergo non eſt integrè ſacramentum conſtitutum.

Solutio probabilis.

Reſponderi poteſt primò, non eſſe inconueniens in eodem inſtanti, in quo verba efficiunt conſecrationem efficere ſimul corpus, & ſpecies inter ſe, vel eundem terminum efficiendo per actiones diuerſas, E vel certè quòd verba prius natura attingant ſubſtantiam corporis Chriſti, quàm præſentiam, illa verò ſubſtantia, quaſi producta vi verborum, ſtatim efficiat ſeparationem ſpecierum à ſubſtantia panis, è contrario verò ſpecies efficiant præſentiã corporis Chriſti ſecum. Hæc reſponſio eſt probabilis, ſed mihi non omnino placet. Primò, quia non videtur negandum, quin virtute verborum fiat præſentia corporis Chriſti ſub ſpeciebus, tum quia hoc ſignificant verba, *Hoc eſt, &c.* tum etiam, quia actio verborum in corpus Chriſti, vel formaliter terminatur ad ſolam præſentiam, vel certè taliter fit, vt neceſſariò cõtingat ipſam præſentiam, vt diſput. 11. latiùs dicã. Et ſimiliter negandum non eſt, quin verba effectiuè ex-

pellant

pellant ſubſtantiam panis, & conſequenter ſeparent accidentia; aliàs non fieret conuerſio virtute verborum. Deinde non rectè dicitur, corpus & ſpecies ſimul cum verbis efficere eoſdem terminos, quia vel efficerent, vt cauſæ, ſeu inſtrumenta totalia: & hoc ſuperfluum eſt, & ſine fundamento dictum; quia corpus, & ſpecies non poſſunt inter ſe habere actionem, niſi vt actio verborum iam ad illa intelligitur terminata: ad quid ergo ipſa efficient illud idem, quod virtute verborum factum inueniunt? hoc enim eſt ingens miraculum, quod multis videbitur impoſſibile, & vt minimum, eſt valde ſuperfluum. Vel intelligentur corpus & ſpecies efficere cum verbis vt inſtrumenta partialia. Et hoc etiam dici non poteſt, tum quia tota conſecratio fit virtute verborum, vt infrà videbimus, tum etiam, quia cùm corpus, & ſpecies non poſſunt efficere, niſi vt conſecrata ſeu confecta per verba, non poſſunt coefficere ipſi actioni, vt ſit terminus; terminus enim non poteſt eſſe actionis principium.

Solutio vera primæ difficultatis. Dicendum ergo videtur, in eo primo inſtanti non eſſe mutuam effectionem inter corpus & ſpecies, eſt enim hæc notanda differentia inter vnionem formalem & effectiuam, quò vnio formalis conſiſtit in aliquo modo intrinſeco vtrique vel alteri extremorum, qui quantum eſt ex modo exiſtẽdi, quem habet, poteſt eſſe terminus actionis vnitiuæ. At verò vnio effectiua ſolùm conſiſtit in actione, cuius terminus non eſt aliquis modus vnionis, præter exiſtentiam & præſentiam mutuam extremorum inter ſe. Vnde hæc vnio, quatenus eſt actio extremorum inter ſe, non poteſt eſſe terminus alterius actionis, vt argumentum ſuprà factum rectè concludit; quia ergo in inſtanti quo finiuntur verba, non eſt niſi actio verborum, & terminus eius, ideo non intercedit tunc mutua actio inter corpus & ſpecies. Quapropter conſequenter negandum eſt, huiuſmodi actionem eſſe de intrinſeca conſtitutione huius ſacramenti: ſed ſolũ id, quod per illam fieri ſeu conſeruari poteſt, quod in eo inſtanti perfectum eſt ex efficacia verborum; poſtea verò, id eſt, immediatè poſt illud inſtans, incipit conſeruari per efficaciam extremorum inter ſe, quod non pertinet quidem ad rationem ſacramenti, quia non in fieri, ſed in facto eſſe conſiſtit: pertinet tamen ad perfectionem eius, vt per intrinſecam efficaciam ſuam intercedat intima quædam, & indiſſolubilis coniunctio inter ea, ex quibus coaleſcit, & hanc habet in primo inſtanti ex virtute formæ, ſub qua pro illo inſtanti, totum ſacramentum exiſtit, poſt illud verò inſtans perſeuerat illa coniunctio, per mutuam actionem extremorum inter ſe, quam efficiunt, veluti per virtutem relictam à forma ex vi conſecrationis.

Aliter explicari poſſet, quamuis res eodem reuoluatur, eſſe de ratione huius ſacramenti, vt hoc vinculum inter Chriſtum, & ſpecies ſit per actionem propriam & intrinſecam ipſius ſacramenti, ſeu alicuius partis eius, & ideo in primo inſtanti conſecrationis immediatè fieri virtute formæ, poſtea verò cõſeruari mutuò ab ipſis rebus, quę ſacramentum componunt, quaſi ex virtute in eis relicta, ratione formæ, & conſecrationis.

Secunda difficultas circa prædicta. Secunda difficultas eſt, quomodo ſpecies & corpus Chriſti poſſint inter ſe inuicem agere, & in eodem genere cauſæ efficientis, alterum ab altero mutuò pendere; quia cauſa efficiens ſupponitur ad actionem, tam ſecundùm exiſtentiam, quàm ſecundũ omnes conditiones ad agendũ requiſitas: ergo, vt corpus Chriſti agat in ſpecies, ſupponitur exiſtens, & præſens hic, quia in hoc ſacramẽto Chriſtus nõ agit, niſi vt exiſtens hîc, & è conuerſo, vt ſpecies agant in corpus Chriſti, ſupponuntur eſſe, & tali modo eſſe, ſcil. non inhærentes, ſed ſubſiſtentes, tum quia, vt alibi latiùs probaui, prius natura res exiſtit, & ſubſiſtit, quã operetur, tum etiam, quia ſpecies nihil agũt, niſi vt conſecratæ, & à ſubſtantia ſeparatæ, loquendo de actione ſacramentali & ſupernaturali: ergo vel ſpecies non poſſunt in hoc modo exiſtendi dependere à corpore Chriſti, ſibi præſente: vel ſi pendent, non poſſunt ipſæ aliquid efficere circa corpus Chriſti, quia iam in illo ſupponitur, quidquid per illas effici poſſet. Dices fortaſſe ſupponi ibi Chriſtum conſtitutum, & ſpecies ſeparatas in illo inſtanti verborum. Sed hoc non ſatisfacit, quia illa actio, qua Chriſtus conſeruat ſpecies, ſupponit ipſum ſub ſpeciebus; ergo vt ſic non poteſt pendere ab ſpeciebus. Vnde D. Thom. infra q. 76. ar. 6. ad 3. diſertè negat, *S. Thom.* Chriſtum pendere ab ſpeciebus, eſt enim eadem ratio de conſeruatione, & de prima effectione, quia conſeruatio ſupponit principium agendi, non vt præextitit in tempore, vel inſtanti immediatè præcedenti, ſed vt priùs natura, pro eodem inſtanti, in quo agit, conſeruando. Aliter dici poſſet, ad hanc vnionem effectiuam non oportere, vt ſit iſta efficientia reciproca, ſed ſatis eſſe ex parte alterius extremi, vt, verbi gratia, quòd Chriſti corpus effectiuè ſuſtentet ſpecies, quamuis nihil efficiant circa corpus Chriſti, vel è contrario. Sed hoc etiam mihi non placet: quia vt videbimus, ſi quæ ſint coniecturæ, quæ probant hanc vnionem effectiuam, non minus procedunt ex parte vnius, quàm alterius extremi, fortaſſe magis vrgent ex parte ſpecierum, cùm tamen non videatur corpori Chriſti neganda hæc efficientia, quæ ad perfectionem pertinet. Adhuc dici poſſet aliter, non repugnare, de potentia abſoluta aliqua duo à ſe mutuo pendere in genere cauſæ effectiuæ. Sed hoc, vel reuera eſt falſum, vt argumentum factum probat: vel ſi aliquo modo eſt poſſibile, ſupponit multa miracula non neceſſaria, de quibus modò agendum non eſt. Reſpondetur ergo, in ordine ad diuerſa, non eſſe inconueniens, eſſe mutuam efficientiam inter aliqua duo: nam & habitus efficit actum, & actus habitum intendit; ſic igitur declarari poteſt in præſenti hæc mutua efficientia: nam in primis, vt veriſimilius, ſuppono, ſpecies non attingere ſeu conſeruare effectiuè ipſam ſubſtantiam corporis Chriſti, vt infrà dicemus, non eſt tamen neceſſe, vt ſpecies eandem efficientiam habeant, quia magis expediens fuit, vt ipſæ, quatenus conſecratæ, & ſeparatæ ſunt, pendeant & ſuſtententur à corpore Chriſti, & ideo ordine naturæ ſupponunt corpus Chriſti ſubſiſtens independenter ab ipſis: ſic igitur corpus Chriſti poteſt per ſuam ſubſtantiam, & entitatem, quæ ab accidentibus panis nõ pendet, efficere in eadem accidentia, & conſeruare illa, tum in exiſtentia, tum in modo exiſtendi, tum etiam in præſentia: at verò ſpecies poſſunt efficere circa corpus Chriſti præſentiam, ſeu coniunctionem, aut tractationem ad ſe, quia non eſt neceſſe, quòd illa actio corporis Chriſti circa ſpecies ſupponat hanc præſentiam vt conditionem neceſſariam ad agendum, hæc enim conditio, vt ſuprà oſtendimus, in diuinis inſtrumentis non neceſſariò ſupponitur, imò interdum fit actio ſine tali præſentia; in præſenti verò quammuis actio non fiat, niſi à corpore Chriſti præſente, illa tamen præſentia concomitanter, ſeu conſequenter ſe habet, non verò vt principium ſeu conditio ſimpliciter neceſſaria, quæ ad actionem ſupponatur: ſic enim ille modus præſentiæ corporis Chriſti poteſt immediatè pendere à ſubſtantia

ſtantia eius; ergo & mediantibus ſpeciebus, quia eſt eadem ratio, quoad hoc, quoniam efficientia illius præſentiæ ſupponit ſubſtantiam, non tamen præſentiam ipſam.

Obiectio.

Sed dices tandem, quomodo poſſunt ſpecie ad ſe trahere corpus Chriſti; oportebit enim, vt illæ qualitatem aliquam imprimant. Reſpondetur primùm, ſi ea qualitas ſolum eſt, veluti impetus motioni accommodatus, non eſt magnum incõueniens illam admittere, quia non eſt qualitas corruptiua, nec maiorem imperfectionem affert, quàm ipſe motus, vel præſentia localis. Secundò tamen dicitur, non eſſe hanc qualitatem neceſſariam, poteſt enim effectio proximè ad hanc præſentiam terminari, ſicut Deus ſolus poteſt illam efficere, ſine impreſſione qualitatis: & ſicut fortaſſe Angelus mouet cœlum ſine impreſſione alicuius impetus, hic enim neceſſarius eſt, quando vis agẽtis non poteſt proximè attingere effectum, alioquin ſicut poteſt impetus immediatè efficere motũ, & ita vis agentis, ſi ſit ſatis propinqua, & proportionata.

Solutio.

Ad fundamenta ſecundæ ſententiæ ex dictis patet reſponſio. Ad fundamenta verò primæ opinionis nunc breuiter dicitur, neque ad veram rationem conuerſionis, neque ad aliquid aliud, eſſe neceſſariã maiorem vnionem inter Chriſtum, & ſpecies, quam à nobis explicata eſt. Reliqua verò, quæ ibi attinguntur, partim in ſequenti ſectione, partim in ſua diſputatione de tranſubſtantiatione tractabuntur.

SECTIO IV.

Quæ denominationes, & quaſi idiomatum communicationes conſequantur corpus Chriſti ex hac præſentia.

Proponuntur variæ rationes quæ in Eucharistia reperiũtur ſub quibus variæ prædicata illi tribuuntur.

HÆc quæſtio proponitur ad explicandum modũ loquendi in hac materia, qui in huiuſmodi myſteriis eſt cognitu neceſſarius; tum ad exactiùs intelligendam rem ipſam, tum ad vitandos errores. Aduertendum ergo eſt, cùm Chriſtus ſit in hoc ſacramento verè, realiter, & ſubſtantialiter, quædam poſſe de illo hic exiſtente abſolutè, & ſimpliciter dici, ratione ſuæ ſubſtantiæ, quædam verò ratione modi exiſtendi hîc, quædam propter coniunctionem ad ſpecies, & propter relationes, quæ inde conſequũtur; quædam denique ratione ipſarum ſpecierũ: quæ duplicia eſſe poſſunt, alia quæ reuera conueniunt corpori, quamuis mediis ſpeciebus: alia, quæ reuera ſolùm ſpeciebus inſunt, denominant tamen corpus, veluti per quandam idiomatum communicationem, quorum omnium exempla in ſequentibus proponam. Similis ferè diſtinctio intelligi poteſt in ipſis ſpeciebus; manent enim in hoc ſacramento accidentia panis, alio tamen modo, vnde quædam de illis poſſunt dici propter id, quod ſunt, quædam propter modum exiſtendi, quem habent, quædã propter, id quod continent, vel repræſentant, quædam denique propter eam ſubſtantiam, quam antea continebant, & ex natura ſua poſtulabant. Hic præſertim agimus de locutionibus, pertinentibus ad corpus Chriſti, de quibus nonnullas regulas trademus: nam quæ ad ſpecies pertinent, pendent ex his, quæ de abſentia ſubſtantiæ panis in ſequenti diſputatione dicturi ſumus, indicabimus tamen modum applicandi dictas regulas, quia ferè eſt eadem proportio, ſuppoſita fidei veritate. Primùm ergo dicemus de Chriſto, poſtea de ſpeciebus. Circa Chriſtum autem ea, quæ ad abſolutas prædicationes pertinent, faciliora ſunt.

Omnia prædicata abſoluta, quæ Chriſto

Vnde dico primò: Omnia prædicata eſſentialia, ſeu ſubſtantialia, & accidentalia omnino abſoluta, quæ Chriſto ſecundùm ſe conueniunt, dicuntur de A eo, prout eſt in hoc ſacramento. Aduertendum eſt, aliud eſſe, aliquod prædicatum dici de Chriſto hic exiſtente; aliud verò conuenire illi, prout hîc exiſtit. Primum eſt verum de omni prædicato conueniente Chriſto quacunque ratione; quia ſolum denotat, eam formam conuenire ſubiecto hic exiſtenti, non verò conuenire hic, ſeu formam ipſam eſſe in illo, prout eſt hîc: & hoc modo de Chriſto in ſacramento exiſtente verè dicitur eſſe in cœlo, & eſſe in loco naturali modo, &c. quia eſt idem omnino Chriſtus: at verò in poſteriori modo prædicationis denotatur prædicatum quod dicitur de Chriſto, prout eſt hic, ſeu formam, quæ per tale prædicatum ſignificatur, eſſe hic præſentem: & hoc ſenſu intelligitur concluſio, B quæ tam eſt certa, quàm certum eſt totam Chriſti ſubſtantiam, & omnia accidentia abſoluta, & connaturalia illi, eſſe in hoc ſacramento, de quo dicendum eſt infrà q. 76. & ita Chriſtus prout eſt hic, verè, ac propriè dicitur homo, Deus, ſapiens, pulcher & ſimilia.

ſecundum ſe conueniunt de illo dicuntur vt eſt in Eucharistia.

Prædicata quæ reſpiciunt localem modũ, non prædicantur de Chriſto, vt eſt in Eucharistia, ſecus quæ reſpiciunt ſacramentalẽ.

Dico ſecundò: Prædicata, quæ ſignificant modum exiſtendi, ſi reſpiciant localem modum, non poſſunt dici de Chriſto, prout eſt in hoc ſacramento, ſi verò ſignificent modum ſacramentalem, verè de illo affirmantur. Itaque poterit dici Chriſtus eſſe hîc, ſubſtãtialiter, & realiter, quia hæc ſolùm denotant præſentiam realem, & poterit item dici eſſe hic indiuiſibiliter totus in toto & in ſingulis partibus, quia C hæc & ſimilia indicant verum modum ſacramentalis præſentiæ: non poterit autem dici eſſe hic extenſus, aut circumſcriptus, quia non habet hic realem modum exiſtendi: & eodem ſenſu, nõ poterit dici eſſe localiter hic, an verò in alio ſenſu dici poſſit, infra q. 76. dicemus, vbi de hoc, & de aliis modis inquirendum eſt. Hæc verò prædicatio, *eſt hîc corporaliter*, æquiuoca eſt: nam ſi ſolũ ſignificet verã præſentiã corporis, vera eſt, ſicut propter eſſentiam ſubſtantiæ dicitur eſſe ſubſtantialiter; ſi verò illud *corporaliter* dicat modum proprium exiſtendi corporis in loco, neganda eſt: & hoc modo dicunt interdum Sancti, non ſumi hîc Chriſtum carnaliter, ſed altiori modo, vt diſput. præced. ſect. 2. & 9. tractatum eſt, & idẽ iudi- D cium eſt de hac voce, *naturaliter*; abſolutè enim eſt hîc Chriſtus ſupernaturali modo, atque ita ſupernaturaliter. Interdum verò dicunt Sancti, verè, ac naturaliter hîc eſſe, & à nobis ſumi, vt explicent realem eius naturam hîc adeſſe, vt idem ſit naturaliter, quod verè, ac realiter.

Ex etiam quæ indicãt vnionem aliquam Chriſti ad ſpecies dicuntur de illo, hic exiſtente.

Dico tertiò: Prædicata quædam, quæ indicant vnionem aliquam Chriſti ad ſpecies, per modum continentiæ, ſeu mutuæ realis præſentiæ, verè ac propriè dicuntur de Chriſto vt hîc exiſtente. Sic dicitur Chriſtus contineri ſub ſpeciebus, & ſimilia: & ratio eſt, quia verè intercedit aliqua vnio, ſaltem per effectionem & inſeparabilẽ, ac intimã præſentiam; ergo ab hac poteſt redũdare aliqua denominatio ad Chri- E ſtum ex ſpeciebus: ſi enim ex loco circumſcribente denominatur corpus locatum, ſeu contentum, & ex habitu veſtitum, quid mirum, quòd Chriſtus ſub ſpeciebus exiſtens aliquam proportionatam denominationem ab eis ſumat?

In quo difficultas cõſiſtat oſtenditur.

His poſitis, quæ clariora ſunt, difficultas eſt, de quibuſdam prædicatis, quæ ſignificant mutationem, vel aliquid ſimile in accidentibus, quomodo dici poſſint de corpore Chriſti, quaſi per communicationem idiomatum, huiuſmodi ſunt, frangi, moueri, tangi, videri, & ſimilia, de quibus duplex poteſt eſſe opinio.

1. Sententia.

Prima, quæ ſine vlla diſtinctione affirmat, has locutiones verè ac propriè dici de corpore Chriſti: ita docere

Vvaldenſ. docere viſus eſt Vvaldenſ. tom. 2. de ſacram. 53. & ſequentibus; & tom. 3. de ſacramentalibus, c. 41. & 42. Cano. eum ſecutus eſt Cano lib. 5. de locis, c. vlt. ad vltimũ, Ruard. & in eandem ſententiam inclinant Ruard. artic. 14. Soto. pagina 301. & Soto d. 19. q. 2. artic. 7. idem etiã ſentit Alanus. Alan lib. 1. de Euchar. c. 37. qui nimius videtur in ea opinione tuenda. Fundamentum eorum eſſe potuit, quia ſancti Patres hæc omnia indifferenter prædicant de corpore Chriſti, ſcil. videri, contrectari, frangi, ac dentibus atteri, vt videre licet in Chryſ. Hom. Chryſoſt. 45. in Ioan. & 24. & 46. in primam ad Cor. 83. in Cyril. Matth. & 61. ad Populũ, Cyril. 12. in Ioan. c. 58. Greg. Gregor. hom. 21. in Euang. Theophyl. & aliis expoſitoribus, Theophyl. 1. ad Corin. 11. circà illud verbum, *Quod pro vobis* Algerus. *frangitur*, Alger. lib. 1. de hoc ſacramento, c. 18. vbi in eandem ſententiam Auguſt. refert, & fauet verbum Clemens. Clementis in epiſt. 1. habetur in c. tribus, de Conſ. d. 2. vbi appellat, *fragmenta corporis Domini*, denique Actor. 2. Actor. 2. Lucæ 22. primæ ad Corin. 10. videtur vſurpari Lucæ 22. 1. ad Cor. 10. illa locutio, *Panis quem frangimus.* Tandem (quod difficilius eſt) Berengarius in ſua profeſſione fidei coactus eſt confiteri, *corpus Chriſti verè eſſe in altari, frangi & ſenſibilibus manibus ſacerdotum contrectari, ac dentibus atteri*: fidei autem profeſſio, & hæreſis abiuratio propriis ſermonibus fieri debet.

2. Sententia. Secunda ſententia eſt, quæ è contrario ſine diſtinctione dicit has omnes locutiones eſſe improprias, metaphoricas, & ſolùm per quandam extrinſecam denominationem dici de corpore Chriſti. Quæ ſententia meritò tribui poteſt Duran. in 4. d. 10. q. 3. Durand. quatenus negat, eas etiam voces, quæ mutationem localem ſignificant, propriè, ac verè dici de Chriſto in hoc ſacramento, quia reuera (inquit) in ſe non mutatur, etiam per accidens, ſed ſolùm denominatione extrinſeca. Et fundatur in eo errore, quem ſuprà ex eodem retulimus, ſcil. Chriſtum non eſſe hìc præſentem niſi ſola præſentia ordinis, vnde citato loco negat, hìc verè, & realiter contineri: vnde conſequenter etiam negat, verè, & realiter moueri, in Caiet. quo cum illo ſentit Caiet. infrà q. 76. art. 6. non quidem ex illo erroneo fundamento; ſed ex alio falſo metaphyſico principio: exiſtimat enim Angelos, & quamlibet ſubſtantiam non exiſtentem in loco quantitatiuè, non mutare locum per mutationem intrinſecam ſibi inhærentem, ſed per denominationem extrinſecam.

Ea quæ circa ſpecies ita fiũt vt vere ac proprie tranſeat aliquid ad corpus Domini, cum omni proprietate de illo dicuntur. Diſtinctione tamen opus eſt: in hoc enim ſacramento quædam ita fiunt circa ſpecies, vt ex eis conſequenter fiat, ſeu tranſeat aliqua mutatio ad corpus Chriſti in ſeipſo; quædam verò ita fiunt circa ſpecies, vt in eis tantùm verſentur, & non tranſeant ad corpus Chriſti in ſe, exempla poſtea ſubiiciam.

Dico ergo quartò in hac ſectione, prædicata prioris generis, quatenus ſignificare poſſunt mutationem aliquam verè, ac propriè factam in corpore Chriſti, cum omni proprietate de illo dicuntur. Ratio eſt clara, quia vnaquæque res propriè denominatur à mutatione in ipſa facta ſeu recepta, etiam ſi cõtingat ex mutatione alterius redundare. Exempla ſunt, primum in terminis ſignificantibus mutationem localem; veriſſimè enim ac propriiſſimè dicitur corpus Chriſti eleuari, circumferri; & propterea etiam dicitur propriè manducari, quia hæc vox mutationem localem indicat: ſolùm eſt obſeruandũ, quòd ſicut præſentia realis corporis Chriſti, licèt non ſit proprium Vbi quantitatiuum, ſignificatur tamen terminis localibus, vt eſſe hìc, & ibi, quia non habemus alias voces, quibus veritatem illius præſentiæ ſignificemus; ita hanc mutationem, licèt non ſit proprius motus phyſicus, quantitatiuus, ſignificamus

A vocibus indicantibus motum localem, quia non habemus alias, quibus declaremus hanc veram, realem, & ſucceſſiuam mutationẽ, quæ fit in corpore Chriſti, & hoc modo dicimus huiuſmodi locutiones eſſe proprias, vt rectè notauit Petrus Soto, lect. 6. de Petrus. Euchariſtia, & eſt communis Theologorũ ſententia Scotus. in 4. d. 10. vbi Scot. q. 5. & 4. Richard. art. 4. q. 1. Palud. Richard. Palud. & Capr. q. 3. Maior q. 6. Argent. q. 2. art. vlt. Marſil. q Capreol. 7. art. 3. concl. 4. Gab. lect. 46. in Canon. & alij, quos Maior. ſtatim referam, & ſine dubio eſt apertá ſententia D. Argentina. Thomæ, q. ſequenti, art. 6. vbi dicit, Chriſtum mo- Marſilius. Gabriel. ueri per accidens motis ſpeciebus, ad eum modum, D. Thom. quo mouetur anima moto homine; & in vniuerſum, motis nobis, mouentur ea, quæ ſunt in nobis.

B Et contra Durandum ſufficiens argumẽtum eſt, quod ex falſo, & erroneo fundamento procedit; definitum eſt enim c. firmiter, & in Trid. ſeſſ. 13. quod autem Conc. Trid. in aliquo continetur, vel mouetur moto illo, vel deſinit ſub illo contineri. Contra Caietanũ verò fieri poſſunt argumenta omnia, quæ de Angelis fiunt, & in vniuerſum fieri poſſunt de omni eo, quod mutat præſentiam realem, & cõſequenter propinquitatem, vel diſtantiam, oſtendimus enim, hanc præſentiam eſſe aliquid reale in re præſenti; ergo non poteſt mutari, ſine vera mutatione ipſius rei. Deinde mutata præſentia, mutantur relationes, & non propter mutationes terminorum, vt ſuppono; ergo propter mutationem ipſius ſubiecti, ſeu fundamenti, quod in il- C lo eſt. Tandem in ipſa voce eſt repugnantia, cùm dicitur, aliquid mutari, per ſolam extrinſecam denominationem, aliàs Deus mutaretur, cũ creat, & Verbũ cùm eſt vnitum humanitati. Et ratio eſt, quia mutatio propriè eſt actus mobilis, ſeu ſubiecti; & ideo nihil propriè, ac verè dicitur mutari, niſi quod eſt ſubiectum motus, vel ſecundùm ſe totum, vel ſecundùm partẽ. Neque Duran. & Caietan. cõtra hoc obiiciunt aliquid, quod difficultatem faciat, vt ex infrà probandis, ſeu tractandis conſtabit. Solum eſt aduertendum, hoc exemplum debere intelligi, quando ſpecies mutant locum, ita vt nouum aliquem locum acquirant, quia ſi motu circulari intra omnino idem ſpatium moueantur, probabile eſt, tunc corpus Chriſti Do- D mini non mutari, vt multi ex citatis authoribus docent, præſertim Maior q. 6. quia ibi tantùm fit mutatio loci ſpecierum, ſecundũ partes, in quibus totus Chriſtus exiſtit, & ideo neceſſe non eſt, in ipſo fieri motũ. Quæ ratio rectè probat, talem motũ nõ eſſe neceſſarium, & ideo veriſimile eſt, non fieri: non eſſe tamen difficile defendere, etiam in illo modo poſſe Chriſti corpus moueri, quia poſſet mutare partiales modos præſentiæ: ſed non eſt, quòd in hoc immoremur. Secundum exẽplum eſt, in deſitione huius præſentiæ corporis Chriſti, corruptis ſpeciebus, hoc n. propriè & verè dicitur; quia verè fit in Chriſto aliqua mutatio amiſſiua illius præſentiæ: cùm enim illa aliquid reale ſit in corpore Chriſti, illa amiſſa aliter ſe habet corpus Chriſti, quã antea; ergo mutatũ eſt. E Propter hæreticos verò, qui hoc ſacramentum blaſphemant, cautè loquendũ eſt, quamuis n. propriè dicatur corpus Chriſti amittere præſentiam ſeu deſinere eſſe hìc; non tamen abſolutè dicendũ eſt deſinere eſſe, nec corrumpi, nec digeri, ſeu mutari in ſubſtantiã aliti, quia hæc ſignificant corruptionẽ ſubſtãtialẽ. Vnde etiam fit eas transmutationes, quæ fieri ſolent circa materiã panis, poſt corruptionem panis, & accidentium eius, nullo modo poſſe denominare Chriſti corpus, cùm poſt corruptionem ſpecierum, iam præſens non adſit, & omnis hæc denominatio ſupponat hanc præſentiam, de qua re legite Vvaldenſem tom. Vvaldenſ. 2. c. 65. & Claudium repetit. 5. c. 3. Claudius.

Atque

Aduerbia localia ſimpliciter poſſunt de Chriſto dici.

Atque hinc ſequitur primò, quid dicendum ſit de adnerbiis localibus, vt eſſe hic, vel alibi, vel in pluribus locis, ſimpliciter enim ita loqui poſſumus; quia non habemus alia verba, quibus hanc præſentiam ſignificemus; & quia illæ voces nó neceſſariò ſignificant modum exiſtendi alicubi circumſcriptiuè, ſeu cum locali extenſione quãtitatis, ſic enim etiam dicimus, eſſe hîc, vel alibi. Deniq; ita loquũtur Sancti, & Theologi, quos ſuprà retuli; & eodem modo dicimus etiam, Chriſtum cõtineri ſub ſpeciebus, includi in tabernaculo, habitare in Eccleſia, & ſimilia.

Similiter & nomina ſignificantia propinquitatem, vel diſtantiã.

Secundò colligitur, nomina ſignificantia relationem propinquitatis, vel diſtantiæ proprie ac verè dici de Corpore Chriſti per intrinſecã denominationem Hoc per ſe clarum eſt, quia, cùm realis præſentia ſit verus modus corporis Chriſti, eſt ſufficiens fundamentum huius relationis, imò ex intrinſeca ratione harum denominationum neceſſe eſt, illas proprias eſſe, & intrinſecas, ſaltem ratione fundamenti; vnde ſi aliàs ſit res capax relationis realis, nõ eſt cur illa non conſurgat. Solùm eſt in relationibus, quæ ſignificant diſtantiam, cauenda æquiuocatio quædam, in verbo enim diſtandi, includitur negatio præſentiæ ad rem alteram, ſeu ad alium locum: cùm autem Chriſtus propter hanc præſentiam in vno loco, non priuetur præſentia in aliis locis, ideo licèt ſit propinquus terræ, non diſtare dicetur à cœlo, & eadem ratione nõ dicitur propriè diſtare à ſe ipſo, quia non poteſt à ſe ipſo ſeparari, quamuis modus exiſtendi, quem habet in cœlo, poteſt diſtare à modo, quem habet in ſacramento, & è contrario.

Tertiò colligitur, propter has denominationes, nõ eſſe neceſſariam vnionem formalem, quia quòd vnum mutetur ad motum alterius, non ſemper prouenit ex vnione formali; ſed ex quacunq; connexione etiam effectiua oriri poteſt, vt ex ſe conſtat: & ſimiliter, quòd aliquid amittatur, deficiente altero, indicat quidem neceſſariam dependentiam, non tamen neceſſariò formalem vnionem. Vnde quod ex illo exemplo colligit Henricus, quodlib. 1. q. 5. ſpecies eſſe Corpori Chriſti rationem formalẽ exiſtendi hic ſi propriè & in rigore ſumatur, non eſt verum, vt ex dictis conſtat.

Henricus.

Quæ ſunt circa ſpecies, & non ponunt mutationem in Chriſto, nõ proprie dicuntur de illo.

Dico quintò: Quæ ſunt circa ſpecies, & non ponunt aliquam mutationem in ipſo corpore Chriſti, neq; attingunt ipſum in ſe, non propriè illud denominant, ſed interdum nullo modo, interdum verò ſolùm per aliquam metaphoram, vel extrinſecã denominationem. Ratio primæ partis eſt, quia cũ corpus non ſit proprie vnitũ ſpeciebus, vnione formali, ſi ad ipſum non pertingit forma denominans, non eſt cur ipſum propriè denominet propter ſolas ſpecies, quod apertè confirmabunt exempla ſecundæ, & tertiæ partis. Probatur ergo ſecunda pars, quia licèt ſpecies calefiant, vel alterentur, non dicitur corpus Chriſti alterari, ſicut in cap in quadam, de Celebrat. miſſ. dicitur non madefieri, etiam ſi madefiant ſpecies panis, cùm mittuntur in calicẽ. Et confirmatur, quia corpus Chriſti nõ denominatur quantum, rotundum, aut album, ab ipſis ſpeciebus panis, ſub quibus ipſum manet: ergo nec denominabitur calidum a calore in eis exiſtente, ſiue antiquo, ſiue de nouo facto: ergo nec denominabitur calefieri. Et confirmatur ſecundò, quia actiones procedentes ab ſpeciebus nõ tribuuntur corpori, aut ſanguini Chriſti, vt non dicitur ſanguis frigefacere, etiam ſi ſpecies frigidiſſimæ ſint, & hæc exempla oſtendunt, non intercedere formalem vnionem, nec denominationes alias in illa fundari, aliàs iſtæ etiam denominationes ex illa orirentur: eſſet enim æqualis ratio, ſicut etiam

A videmus fieri in myſterio Incarnationis, dicitur enim, Verbum, ratione humanitatis vnitum, & ambulare, & mori, & calefieri, &c.

Exempla tertiæ partis concluſionis ſunt, primum de fractione, quod enim corpus Chriſti frangi, aliquo modo dicatur, probant adducta in prima ſentẽtia; quòd verò illa locutio metaphorica ſit, & nõ propria, colligitur ex D.Th. infrà q 77. art. 7. in corp. & ad 3. vbi dicit, Chriſtũ proprie dici manducari, nõ ſic autẽ frangi: ſed tantũ ratione ſpecierũ, in qua doctrina, & differentia confirmat vtramq; concluſionem noſtram, idem optimè docet in 4. diſt. 12. q. 1. artic. 3. quæſtiunc. 1. ad 1. & ibi Bonau. a. 3. q. 1. Alenſ. q. 420. membr. 1. Gabr. lect. 80. in can. Victo. in ſum. n. 69.

D.Thom. Bonauent. Alenſis. Gabriel. Victoria. Petrus Soto. Innoc.

B & Petrus Soto dicta lect. 6. & bene Innoc. lib. 4. c. 9. & 10. vbi aduertit, Berengarium hæreticum coactũ eſſe vti in ſua confeſſione nomine contrectationis, fractionis, quia ipſe antea doloſè fatebatur hæc fieri circa corpus Chriſti, ſed poſtea explicabat, id eſt, in ſigno corporis Chriſti, & ideo compulſus eſt fateri, fieri non circa nudum ſignum, etenim hoc ſenſu dictum eſt, fieri circa corpus, id eſt, circa ſacramentũ, quod verè, & realiter cõtinet corpus. Ratione patet, quia fractio, propriè & in rigore ſignificat diuiſionẽ, & diſcontinuationem partium; quam conſtat non fieri in partibus corporis Chriſti. Ratio autem metaphoræ eſſe potuit, vel, vt per illam locutionẽ magis declaretur realis præſentia: vel, quia fractio nun-

C quam fit, ſine motu locali: & ita cùm fit fractio, corpus Chriſti verè mouetur, & ita aliquid participat de fractione: vel quia fractio ad diſtributionem ordinatur, præſertim quando eſt ad vſum, vt eſt illa, de qua fit mentio in Scriptura: corpus autem Chriſti propriè diſtribuitur, & ita ſumi potuit fractio pro diſtributione, vel certè quia cùm frãguntur ſpecies, ipſa præſentia corporis Chriſti, quæ antea tantũ erat vna in actu, & plures in potentia, per fractionem fit plures in actu, & ita, quodammodo, diuiditur, quod Soto ſuprà notauit. Deniq;, quia hæc locutio metaphorica eſt, interdũ ſimpliciter negatur, ne ad ipſum Chriſti corpus referri videatur, & ita dicit Eccleſia: *Nulla rei fit ſciſſura, ſigni tantùm fit fractura*, Et: *non con-*

D *fractus, non diuiſus, integer accipitur*, de quo legatur Guitmund. lib. 1 de hoc ſacramento, parum à principio, & Vvaldenſ. tom. 2. c. 39. & Roffenſ. lib. 2. contra OEcolampad. cap. 34.

Guitmund. Vvaldenſis. Roffenſis.

Secũdum exemplum huic ſimile eſt de contactu, ſeu contrectatione ſenſibili corporis Chriſti: nã proprius contactus ſolùm eſt inter res extenſas in ordine ad locũ, quarum extrema ſunt ſimul, & hoc modo non poteſt in hoc ſacramento eſſe verus ac proprius cõtactus circa corpus Chriſti: quin potiùs neque ipſæ ſpecies ipſum propriè tangunt, vt rectè dixit Henric. quodlib. 1. q. 5. & Richar. diſt. 10. art. 4. q. 2. & Capreol. quæſt. 1. ad 3. contra primam concluſionem, & inſinuauit Altiſiod. lib. 4. tract. 5. c. 4. dicens,

Henricus. Richard. Capreol. Altiſiod.

E quòd ſpecies tantùm aſſiſtunt corpori Chriſti, & veluti ipſum: quia tamen, vtſuprà diximus, quodammodo comparantur ſpeciei ad corpus, ſicut habitus ad rem veſtitam, quemadmodũ dicimur tangere hominem tãgendo eius veſtem, ita dicimur quodammodo tangere Chriſtum tangendo ſpecies, & præſertim vſurpatur hæc locutio ad explicandam magis realem præſentiam, vt latè Claud. repet. 5. c. 3.

Tertium exemplum eſt ſimile de miſtione, dicitur enim corpus Chriſti miſceri ſanguini, vt in canone dicimus: *Fiat cõmiſtio corporis & ſanguinis*. Propriè autem miſtio per iuxtapoſitionem videtur includere duo, & diuiſionem miſcibilium in partes, & contactũ partiũ inter ſe. Quæ duo poſſunt interuenire inter

ter ſpecies vini, & panis; non autem inter ipſum corpus, & ſanguinem: hæc autem dicuntur inter ſe miſceri, quatenus ex vi verborum conſecrationis, ſub partibus ſpecierum panis, eſt corpus, & ſub partibus ſpecierum vini, eſt ſanguis: & illę miſcentur inter ſe, & ita quodammodo fit miſtio inter corpus & ſanguinem, ſecundùm pręſentiam ſacramentalem. Vltimo dicitur corpus Chriſti videri per ſpecies, nō quidem propriè, & in ſe, hoc enim modo Chriſti corpus eſt hìc inuiſibile, propter quod interdū inuiſibile vocatur ab Aug. in c. nos autem, & c. hoc corpus, de Conſec. d. 2. Et ſic etiam dicunt Sancti in hoc ſacramēto, aliud videri, aliud credi. Amb. lib. de myſt. c. 9. & Cyril Hieroſ. catecheſ. 4. dicitur ergo videri, ſicut de contactu dixi, ad explicandam magis realem præſentiā, dicuntur enim interdū videri, quæ ſolùm in proximo continente, vel per accidens ſub aliquo ſigno, in quo realiter continentur, percipiuntur viſu: quomodo interdum in Scriptura dicuntur videri Angeli, in corporibus aſſumptis. Ad hunc ergo modum dicitur videri corpus Chriſti ſub ſpeciebus, & ſic etiam interdum dicitur viſibiliter ſumi, vt eſt apud Aug. ſerm. 2. de verbis Apoſtoli, legatur D. Thō. infrà q. 76. art. 7. Hugo de ſancto Victor. lib. 2. de ſacramen. par. 8. cap. 7. Raban. lib. de corp. & ſanguin. Dom. c. 26. Claud. repet. 4. c. 6.

Auguſt. *Ambroſ.* *Cyrill.* *Auguſt.* *D. Thom.* *Hugo.* *Raban.* *Claud.*

Solutio argumentorum.

Atque hinc facile patet reſponſio ad fundamenta vtriuſque opinionis, & præſertim ad illam interrogationē, ſi hæ locutiones ſint metaphoricæ, cur Berengarius in ſui erroris abiuratione illis vti coactus ſit, cùm fidei profeſſio verbis maximè propriis fieri debeat. Reſpondetur enim primò, id factū eſſe, quia metaphora illorum verborum eſt ſatis perſpicua, & aliunde eſt aptiſſima ad explicandam veram Chriſti præſentiā. Deinde ex Innoc. ſuprà, c. 10. quia ille hæreticus fatebatur hæc fieri circa corpus Chriſti in ſacramento, doloſè tamen, intelligebat enim fieri ſolū in ſigno, ſub quo negabat, verè Chriſtum contineri, & ideo cōpulſus eſt confiteri realiter fieri circa Chriſtum, id eſt, circa ſacramentū, in quo Chriſtus realiter continetur: nam, quia ſacramentum hoc conſtat ex corpore Chriſti, & ſpeciebus; ideo, quę fiunt in illo, ratione ſpecierum, dicuntur quodammodo fieri circa corpus Chriſti.

Ex his verò ſequitur, has locutiones, cū metaphoricæ ſint, non eſſe admodum extēdendas, nec præter vſum Sanctorū, ne alicui fortaſſe erroris occaſio detur, propter quod vitamus eas, vel locutiones, vel denominationes ab accidentibus ſumptas, quæ indicare poſſunt, talia accidentia Chriſto inhærere, ideo non dicimus, corpus Chriſti eſſe rotundū, aut albū, caleſieri, aut frigefieri, alteratis ſpeciebus, & eadem ratione nō dicitur obdurari corpus Chriſti, aut aceſcere ſanguis, licèt hæc fiant circa ſpecies. Et hæc etiā exempla confirmant, priores denominationes non eſſe proprias, nec fundatas in vera ac formali vnione inter Chriſtum & ſpecies, alioquin eadem ratio eſſet de omnib. prędictis. Et hinc obiter etiam intelligitur, an hæ locutiones ſint admittēdæ, *hoc albū*, vel, *hoc rotundū eſt corpus Chriſt.*, de quib. latè agit Vvaldenſ. tom. 2. de ſacram. c. 52. vbi ſimpliciter & in rigore falſas eſſe exiſtimat, quia illud ſubiectū, *albū*, vel *rotundū*, in rigore ſupponit pro ſubiecto illorū accidentiū, & illud non eſt corpus Chriſti, ſicut etiā, hæc eſt in rigore falſa, *hoc quantum eſt corpus Chriſti*, quia hoc, quātū ſupponit pro hac re extenſa, & hæc quidem eſt dialectica proprietas locutionis, ſi ſola proprietas illorum terminorum connotatiuorum attendatur: tamen, ſi illud pronomen, *hoc*, extrahat ſubiectum ad illam rigoroſam ſignificationem, & ſignifi-

Vvaldenſis.

A cet contentum ſub hoc albo, vel quanto, verus erit ſermo, & idem iudicium eſt de his, *hoc ſenſibile eſt corpus Chriſti.* E cōtrario verò, an corpus Chriſti, prout eſt hìc, poſſit dici ſenſibile, vel tangibile proprie, & non metaphoricè, diſtinctione opus eſt: nam, ſi illa verba ſignificent proprietatem corporis, ſecundùm ſe, veræ ſunt propoſitiones, ſi autem modum exiſtēdi, erunt falſæ, quo ſenſu dixit Aug. in c. nos autem, de Conſec. diſt. 2. *Sumere nos in ſacramento res inſenſibiles, carnem, & ſanguinem Domini.* Corpus ergo Chriſti, quod hic eſt, viſibile eſt, & tangibile: non eſt tamen propriè viſibile, vt eſt hìc, quamuis metaphoricè dicatur ratione ſpecierum viſibiliter ſumi, vt Aug. ſer. 2. de verbis Apoſtoli loquitur. *Auguſt.*

B Dico ſextò: Quæ conueniunt corpori Chriſti ſecundùm ſe, non poſſunt dici de ſpeciebus, niſi valde metaphoricè & impropriè, eo modo, quo nomen rei ſignificatæ tribuitur ſigno. Ratio eſt clara, quia corpus Chriſti eſt res omnino diſtincta ab ſpeciebus, neque ita illis vnitur, vt ſua attributa illis communicet. Iuxta hanc concluſionem interpretantur multi, quod alibi dixit Auguſt. *Sacramentum corporis Chriſti, quodammodo dici corpus Chriſti.*

Dico ſeptimò: Quæ conueniunt pani præcisè, ratione ſuæ ſubſtantiæ, non dicuntur proprie de hoc ſacramento, ſed vel nullo modo, vel per metaphorā. Ratio eſt, quia hìc non adeſt ſubſtantia. Vnde fit, vt hoc ſacramentum non poſſit dici abſolutè, & ſimpliciter panis, ſed vel metaphoricè, quia ex pane cōfectum eſt; vel, quia ſub accidētibus panis datur, vel cum addito, ſignificationē eleuante, vt cùm dicitur, *panis vitæ, qui de cœlo deſcendit.* C

Dico vltimò: Denominationes, quæ conſequuntur actionem mutuam inter Chriſtum & ſpecies, propriè de ipſis dicuntur ſeruata proportione. Ratio eſt, quia, vt diximus, vera actio inter ipſa intercedit: vnde propriè dicitur Chriſtus ſuſtentare ſpecies, ſi effectionem ſignificet, & eodem ſenſu dicuntur ſpecies continere Chriſtum, & eadem ratio eſt, de relationibus conſequentibus actionem, ſeu mutuam realem præſentiam.

D

DISPVTATIO XLVIII.

De comparatione vtriuſque præſentiæ, ſacramentalis, & naturalis corporis Chriſti.

Ocet Catholica fides, Chriſtū Dominum ſimul exiſtere in hoc ſacramento, & in cœlo, & in nocte cœnæ ſimul extitiſſe in cœnaculo, modo ſibi connaturali & viſibili cum diſcipulis ſuis, & poſt conſecrationem, ſub ſpeciebus panis, modo ſacramentali.

Ad explicandam ergo propriam rationem, & differentiam ſacramētalis præſentiæ, de qua nobis ſermo eſt, oportet illam cum naturali, ſeu quantitatiua præſentia conferre, vt ex vtriuſque collatione, eſſentia & propria definitio prædictæ ſacramentalis præſentiæ magis conſtet, & multa principia explicētur, quæ ad ſoluendas plures difficultates in hoc myſterio occurrentes plurimum cōferent. Poſſunt autem hæ præſentiæ comparari, aut in vnitate & diſtinctione, aut in dependentia vnius ab alia: aut in oppoſitione, & repugnantia, aut demùm in concomitantia quadam, de quibus ſigillatim dicemus. E

SECTIO I.

Virùm ſacramentalis præſentia corporis Chriſti ſpecie differat à naturali ſeu quantitatiua.

SEnſus huius quæſtionis ſatis conſtat ex præmiſſa terminorum expoſitione. Vt autem ratio difficulta

Conuenientia inter præſentias naturalē & ſacramentalē Chriſti. cultatis aperiatur, nonnullæ conuenientiæ, & differentiæ harum præſentiarū præ oculis ponendæ ſunt. Primò itaq; conueniunt, quia vtraq; eſt intrinſecus, & realis modus corporis Chriſti, ſicut de ſacramētali præſentia, diſput. præced. probatū eſt; de quātitatiua verò conſtat ex philoſophicis principiis, quæ in 4. Phyſic. traduntur. Secundò conueniunt: nam vtraq; harum præſentiarum poteſt eſſe formalis, ac per ſe terminus alicuius mutationis: nam præſentia naturalis eſt terminus motus localis intrinſecus, & maximè proprius, vt conſtat ex phyſicis; præſentia verò ſacramentalis, cùm ſit modus corpori adueniens, & non neceſſariò conſequens exiſtentiam eius, conſtat eam fieri poſſe per aliquā mutationem, vel propriā, vel impropriè dictam; prout comprehendit omnem actionem nouā, vt latiùs infrà ſumus diſputaturi, de tranſubſtantiatione tractantes. Tertiò conueniunt, quia vtraq; harum præſentiarum eſt fundamentum propinquitatis, & diſtantiæ. vt per ſe manifeſtum eſt in quantitatiua præſentia; de ſacramētali verò, & in ſuperiorib⁹ declaratū eſt, & videtur res certa ex principiis fidei: non enim nūc contendimus, an hæc propinquitas, vel diſtantia ſit vera relatio realis prædicamentalis, nihil enim ad myſteriū fidei explicandū ſpectat: ſed agimus de reali propinquitate, quæ per modum relationis faciliùs intelligitur, & explicatur, vel per negationem quandam indiſtantiæ: atq; hoc modo conſtat ex doctrina fidei, Chriſti corpus per ſacramentalem præſentiam fieri indiſtans ab ſpeciebus panis, & conſequenter fieri propinquū aliis corporibus, quibus ipſæ ſpecies panis propinquæ ſunt.

Differentiæ plures inter eaſdem. Differunt autem hæ præſentiæ, primò; quia corpus quantū, naturali modo exiſtēs in loco, ita occupat ſpacium, quod replet, vt ab illo neceſſariò excludat omnem aliam quantitatē, naturali modo extenſam & exiſtentem in loco; hac enim ratione, quando vnum corpus ingreditur aliquē locum, inde expellit corpus ibi præexiſtens, neq; naturaliter fieri poteſt, vt ſibi penetrentur. At verò in ſacramentali pręsētia non ita contingit: nam per illam ita fit Chriſtus præſens, vbi fuerat ſubſtantia panis, & vini, vt ab illo loco non excludat totam panis, & vini quantitatē, ſed relinquat eam cum eadem extenſione, & loci occupatione, quā antea habebat. Hoc enim modo docet fides, peracta conſecratione, eſſe Chriſtum præſentem intimè quantitati panis, & vini ſecundùm omnes eorum dimenſiones, ſicut antea erat eorum ſubſtantia. Præſentia ergo ſacramentalis Chriſti non eſt incompoſſibilis in eodem loco vel ſpatio cum naturali præſentia alterius corporis quanti.

Secundò differunt, quia per naturalem præſentiā corpus extenditur in ordine ad locum, ita vt totū ſit in toto, & pars in parte; quia, ſicut totū corpus excludit totum aliud corpus ab eodem loco, quia cum illo penetrari non poteſt: ita pars corporis excludit à ſuo partiali loco aliam eiuſdem corporis partem; quia etiam earum quantitates partiales penetrari nō poſſunt ſuppoſito, quòd nulla fiat mutatio in raritate, aut denſitate, at verò per ſacramētalem præſentiam ita fit præſens Chriſti corpus, vt nullam recipiat extēſionem, aut cōmenſurationem in ordine ad quantitatem panis, vel alterius corporis, cui fit præſens. Supponimus enim ex fide, Chriſtum eſſe totum ſub ſpeciebus panis, & vini, & ſub ſingulis partibus earū vt infrà, q. 76. latiùs probandum eſt. Vnde fit, partes corporis Chriſti, ſic pręſentes, non ſe excludere mutuo ab eodem ſpatio: nā, vbi vna eſt, ibi ſunt omnes aliæ, & conſequenter fit, nō habere eas extenſionem in ordine ad ſpatium ſeu locum cui ſunt præſentes. Et hæc differentia ſequitur ex priori: nā, ſi tota quantitas corporis Chriſti non excludit ab eodem ſpatio quantitatem panis, multo minùs neceſſe eſt, vt quātitas vnius partis corporis Chriſti excludat reliquarum partium quantitatem.

Atq; hinc oritur tertia differentia: nam præſentia quantitatiua duplicem habet extenſionem: vnam ex parte ſubiecti, quia partialiter vna eſt præſentia manus, alia pedis, alia capitis, &c. aliam in ordine ad ſpatium, ſeu per commenſurationem partium corporis præſentis ad partes ſpatij, veri, vel imaginarij, cui eſt præſens: quia ſingulæ partes ſunt in diuerſis partibus ſpatij: at verò ſacramētalis præſentia corporis Chriſti, quamuis ex parte ſubiecti diuiſibilitatem quandam, & extenſionem habeat, quia eſt tali ſubiecto proportionata; alia enim eſt partialis præſentia in manu, alia in pede, alia in capite, &c. quia in rigore, & de potentia abſoluta loquendo, poſſet manere vna ſine alia, in quo differt hæc præſentia à præſentia ſubſtantiæ angelicæ, quæ ex parte ſubiecti omnino eſt indiuiſibilis, eo quòd ſubiectum non habeat partes: nihilominus tamen per comparationem ad ſpatium, hæc ſacramentalis præſentia non eſt intrinſecè diuiſibilis; quia præſentia totius corporis, & omniū partium eius nō habet neceſſariam habitudinem ad diuerſas partes ſpatij, neq; ad ſpatiū diuiſibile: quia, vt diximus, vbi per hanc præſentiam conſtituitur vna pars corporis, ibi ponitur totum corpus, quia in ordine ad ſpatium pars nō eſt extra partem, ſed omnes eſſe poſſunt etiam in indiuiſibili; eſt ergo hæç præſentia, ſub hac ratione, ſuo modo indiuiſibilis.

Dices. Etiā in ordine ad ſpatium eſt hæc præſentia diuiſibilis; alia enim eſt partialis præſentia, q̄ habet corpus Chriſti in vna parte ſpecierum ſacramētalium, ab ea, quā habet in alia parte ſpecierū: cuius ſignū manifeſtū eſt, quia poteſt vna pars ab alia ſeparari, conſumpta, vel ſeparata parte ſpeciei. *Obiectio.* Reſpōdetur; Ideo dixi, per ſe, & intrinſecè, quia huiuſmodi latitudo talis præſentiæ nō eſt ſimpliciter neceſſaria, cū præſentia totius corporis ſaluari poſſit in ordine ad indiuiſibile ſpatium; & quia ex vi talis præſentiæ, partes rei præſentis non dicunt habitudinem ad diuerſas partes ſpatij, & in hoc conſiſtit propria differentia, quam conſtituimus inter ſacramentalē, & naturalem præſentiam corporis quāti: huic autē differētiæ, ſeu proprietati non repugnat, quòd eadē præſentia poſſit habere diuiſibilitatē aliquā in ordine ad ſpatiū, non per commenſurationem partium corporis, ad partes ſpatij, ſed quaſi per reduplicationē eiuſdē corporis in pluribus partibus ſpatij, vt probat argumentū factum: quæ diuiſibilitas etiā in præſentia ſubſtantię angelicæ reperiri poteſt, vt per ſe conſtat. *Solutio.*

Ex his ergo oritur ratio dubitādi in propoſita quæſtione; an ſcilicet, prædictæ differentiæ ſint ſufficiētia ſigna eſſentialis diuerſitatis inter has preſentias, vel tantùm accidentalis. Videntur enim omnia, quæ dicta ſunt ſaluari poſſe de potentia Dei abſoluta per ſolam accidentalem variationem, vel repetitionem naturalis, & quantitatiuæ præsētiæ: nō eſt ergo, quod fingamus nouum quendam modum præſentiæ differentis in ſpecie, qui vix poterit mente concipi, aut intelligi. Antecedens declaratur: nam omnes differētiæ aſſignatæ ſolùm in hoc fundantur, quòd Chriſti corpus eſt totum in toto, & in qualibet parte ſpatij: ſed hoc fieri poteſt per naturalem præſentiam quātitatis partium omnium eiuſdem corporis ſeſe inuicem penetrantium in eodem ſpatio; ergo nihil aliud neceſſarium eſt: nam, quando Deus ponit duo corpora penetratiuè in eodem loco, non dat illis nouū modum præſentiæ localis: ſed, conſeruando potiùs naturales præſentias, quæ naturaliter ſimul eſſe non poſſent

poſſent,facit, vt actu non ſe excludant ab eodem loco,ſicut, ſi conſeruaret duas qualitates contrarias in eodem ſubiecto,non tolleret, nec mutaret poſitiuos effectus formales earum , ſed impediret tantùm repugnantiam atque ad eundem modum, vt Deus cōſtituat quadrupedale corpus in bipedali ſpatio , non eſt neceſſe , vt mutet naturalem modum præſentiæ, ſed ſolū , vt faciat dimidiā partē illius corporis cum altera parte æquali penetrari , & eodē modo poterit totum illud corpus in ſpatio pedali cōſtitui; & in dimidia parte illius, & in qualibet minori parte , etiam ſi in infinitum minuatur:ergo per ſolam penetrationem partium, & per quātitatiuam præſentiam,quaſi repetitam,& multiplicatā in toto corpore, & in omnibus partib. eius in ordine ad omnes partes ſpatij poteſt optimè fieri prædictus effectus exiſtentiæ totius corporis in toto, & in ſingulis partibꝰ ſpatij. Atque ita videntur nonnulli Scholaſtici hoc myſteriū explicare,præſertim Soto in 4.diſt. 10.q.2.art.4. poſt argumenta Ochami,& Gabriel.lect. 43.in Canonē.

Soto. Gabr.

Præſentia ſacramentalis. Chriſti in Euchariſtia differt eſſentialiter à præſentia naturali.

Nihilominus dicendum eſt, ſacramentalem præſentiam corporis Chriſti in Euchariſtia eſſe modum quendam ſupernaturalem, eſſentialiter, & ſpecificè diuerſum, à modo præſentiæ , quæ quantitas habet in loco,quādo illud replet,& occupat,modo ſibi cōnaturali. Hanc cōcluſionem ſumo ex communi doctrina Theologorum in 4.diſt. 10. docentium(vt infrà videbimus) quantitatem corporis Chriſti priuari in hoc ſacramento extenſione in ordine ad locum; quæ extēſio nihil aliud eſt, quàm præſentia naturalis illius propria,& quātitatiua:at verò,ſi præſentia corporis Chriſti in ſacramento non eſſet diuerſæ rationis à præſentia naturali quātitatis , eſſet vera extēſio in ordine ad locum;non ergo careret corpus Chriſti in ſacramento tali extenſione , ſed potiùs haberet illam ſæpius repetitam,& multiplicatam,& ſic poſſet eſſe totum in toto,& in qualibet parte ſpatij,ſeu ſacramentalium ſpecierum.Deinde ſignificat hāc ſententiam D.Th.tota quæſt.ſequente,dum docet,hanc præſentiam non eſſe per modum quantitatis,ſed per modum ſubſtantiæ,eſſēque adeò ſupernaturalem,vt non poſſit etiā ab intellectu angelico naturaliter videri:quomodo dicunt alij authores, hanc præſentiā, non ſolùm eſſe ſupra naturam,ſed etiam ſupra intellectum.Altiſiod.lib.4.ſum.tract.5.c.4.Alēſis 4 par.q. 40. memb.5.art 4.Bonau.in 4.diſt.10.art.q. 1. At verò,ſi modus huius præſentiæ non eſſet diuerſæ rationis,& ſpeciei, à modo naturalis præſentiæ quantitatis, reuera non eſſet ſupernaturalis, ſed ſolùm multiplicatio, & penetratio talium præſentiarum in eodē corpore , & in omnibus partibus eius eſſet ſupernaturalis,in fieri potiùs(vt ſic dicam)quàm in aliqua re facta. Vnde neq; per ſe eſſet Angelo inuiſibilis, quia quælibet præſentia naturalis, & conſequenter quælibet multitudo earum,poteſt ab Angelo naturaliter cognoſci : ſicut,quādo duo corpora penetratiuè ſunt in eodem loco,poteſt vtrumque , eorúmq; præſentia mutua , & intima ab Angelo naturaliter cognoſci. Præterea ratione ſic argumentor ex principiis poſitis;quia naturalis præſentia quantitatis , eſſentialiter includit extenſionē partiū in ordine ad locū:ſed præſentia ſacramentalis corporis Chriſti nō includit hāc extenſionē; ergo eſſentialiter differunt. Maior cōſtat ea Philoſophia,& ex ipſis terminis:nam,licèt extenſio in ordine ad locum , non ſit de eſſentia quantitatis,tamen eſt de eſſentia illius præſentiæ localis,quæ naturaliter debetur quātitati:& eſt etiam paſſio eius, imò formaliter & eſſentialiter ſunt vna & eadē paſſio.Minor autem , & eſt cōmune axioma Theologorum,vt dixi,& declaratur variis modis. Primò, quia,

D.Thom.

Altiſiod. Alenſis. Bonau.

A ſi illa præſentia includeret in ratione ſua extenſionē in ordine ad locum,partes etiam corporis Chriſti, ex vi & natura talis præſentiæ,ſe ſe mutuò excluderent ab eodem loco , & præſentia totius corporis Chriſti naturaliter pugnaret cum quantitate panis, eámque à ſuo loco expelleret, niſi ſpeciali miraculo diuinitus impediretur:hæc autem omnia ſunt abſurda,& præter finem,& rationem huius myſterij.Secundò, quia ſi illa præſentia haberet extēſionem in ordine ad locum,ex vi vnius tātùm præſentiæ eſſet corpus Chriſti totum in vno integro loco , & pars in parte eius. Vnde , vt omnes partes corporis eſſent in ſingulis partibus ſpatij,neceſſarium eſſet,vt per iteratam ſeu repetitam præſentiam,& extenſionem, vna pars cō-
B ſtituatur , vbi eſt alia;ita vt, ſi per vnam præſentiam localem intelligitur , caput corporis Chriſti eſſe in ſuprema parte ſpecierum ſacramentalium, & pes in infima,per aliam præſentiam intelligantur è contrario pedes eſſe in ſuperiori parte,& caput in inferiori, atque in hunc modum in infinitum variari , & multiplicari,& penetrari pręſentias,donec partes omnes corporis in omnibus partibus loci coincidant : hoc enim totum neceſſariò ſequitur ex alio dicendi modo, vel potiùs præſupponitur ad eam partium penetrationem , quam illa ſententia fingit. Conſequens autem videtur valde abſurdum, tum quia iuxta hanc rationem explicandi præſentiam Chriſti in ſacramento , neceſſe eſſet intelligere in corpore Chriſti
C varios ſitus & poſitiones valde indecentes : nam ſecundùm vnam præſentiam eſſet rectus , ſecundùm aliam verò inuerſus omnino; & ſimilia quæ incredibilia ſunt;tum etiam,quia oporteret , has præſentias eſſe multitudine infinitas , vt poſſent ſingulæ partes corporis in ſingulas partes ſpatij cadere : nā hæ partes in infinitum diuidi poſſunt:vnde fit , vt ſitus corporis intra idem ſpatium poſſint in infinitum variari , vt per ſe conſtat ; vt ergo omnes partes corporis per huiuſmodi iteratam præſentiam adſint omnibus ſpatij partibus,neceſſarium eſſet, tales præſentias ſimul eſſe actu infinitas, quod eſt reuera inconueniēs: nam illæ præſentię eſſent in re ipſa diſtinctæ,& poſſent à Deo ſeparari , atque vna ſine aliis conſeruari,
D quia per accidens, & ex ſola Dei voluntate multiplicantur. Tertiò hic modus præſentiæ , & omnis hæc præſentiarum multiplicatio non eſſet ſatis,vt totum Chriſti corpus & omnes eius partes conſtituerentur in quolibet puncto indiuiſibili hoſtiæ;cùm tamē hoc neceſſarium ſit ad huius myſterij veritatem , vt infrà oſtendemus. Sequela patet , quia per quantitatiuam præſentiam , includentem extenſionem in ordine ad locum,non cadit,ſeu reſpondet in puncto ſpatij, niſi punctum indiuiſibile corporis exiſtentis in ſpatio:ergo etiam ſi illæ præſentiæ varientur & multiplicentur cum eadem extenſione , nunquā partes corporis erūt in indiuiſibili puncto ſpatij;ſed,ad ſummum,varia indiuiſibilia corporis Chriſti puncta erunt , &
E quaſi ſe penetrabunt in eodem puncto hoſtiæ conſecratæ , atque ita non , vbicunque eſt aliquid corporis Chriſti.ibi eſt totum Chriſti corpus,quod eſt valde abſurdum.

Vltimò vix poteſt intelligi,corpus grandioris quātitatis , retinens extenſionem aliquam in ordine ad locum,abſque vlla condenſatione conſtitui in minori loco,ſine imperfectione magna,& quaſi confuſione,ſeu complicatione totius corporis, & partiū eius: quod abhorret mens cogitare in corpore Chriſti, non eſt ergo hæc præſentia hoc infimo modo cogitanda,ſed altiori , magíſque abſtracto ab huiuſmodi materialib. imperfectionibus:nam , quòd hoc magis deceat tale myſteriū,per ſe notū eſt : quòd verò nullam in

lam inuoluat repugnantiam, ex dicendis conſtabit.

1. Illatio. D. Thom. Ex hoc autem infero primò, cum D. Thom. in 4. diſt. 10. q. 1. art. 4. quæſtiunc. 3. ad 2. & 3 hanc præſentiam ſacramentalem eſſe participationem quandam præſentiæ localis, quam habent ſpirituales ſubſtantiæ in locis ſuis: non quod omnino ſint eiuſdem rationis, differunt enim ex parte ſubiectorum, quibus accommodantur: nam præſentia angelica realiter ſpiritualis eſt, & indiuiſibilis ex parte ſubiecti; hæc verò præſentia corporis Chriſti eſt materialis, & diuiſibilis ex ſubiecto, ſed quòd hæc præſẽtia imitetur illam in hoc, quod ex natura ſua fit abſq; extenſione ſui ſubiecti in ordine ad locũ, totúmq; illud indiuiſibiliter conſtituit in loco, ſeu ſpatio ſecundùm comparationẽ corporis ad ſpatiũ, & in hoc conſiſtit propria ratio huius præſentiæ, & eſſentialis differentiæ eius à quãtitatiua pręſentia naturali, vt declaratũ eſt.

2. Illatio. Secundò infero ex dictis, hanc præſentiam nõ ſolùm differre à naturali præſentia quantitatiua, ſed etiam ab illa naturali præſentia, quã materialis ſubſtantia habet, ſub quantitate ſua. Supponendo enim ſubſtantiam materialem, & quantitatẽ eſſe res omnino diſtinctas, conſequenter etiam ſtatuendum eſt, quamquam ſimul ſint, & ſe ſe comitentur, habere tamẽ præſentias, re ipſa, diſtinctas; quia vniuſcuiuſq; rei præſentia eſt intrinſecus modus eius, vnde, & ſeparari, re ipſa poſſũt: ſicut nunc, quando ſubſtantia panis deſinit eſſe, manente quantitate, non ſolùm perit ſubſtantia panis, ſed etiam præſentia eius, ſeruatur autem quantitas cum ſua præſentia: & è contrario poſſet Deus deſtruere quantitatem panis, & præſentiam eius, conſeruata ſubſtantia, in eadẽ præſentia & reali propinquitate, & diſtantia ad res alias; nulla enim in hoc inuoluitur repugnantia, vt latiùs Philoſophi docent, & in ſequentibus etiam attingemus: habet ergo ſubſtantia materialis, ſub quantitate, ſuam propriam realem præſentiam localem. Inferimus ergo ex dictis, ſacramentalem præſentiam corporis Chriſti, etiam eſſe diuerſæ rationis ab hac præſentia ſubſtantiæ materialis; quia hæc præſentia connaturalis materiali ſubſtantiæ per ſe non habet indiuiſibilitatem aliquam, etiam in ordine ad ſpatiũ: nam, licèt, ſeparata quantitate à ſubſtãtia per potentiam Dei, poſſent omnes partes ſubſtantiæ in eodem indiuiſibili puncto collocari; quia, ablata quantitate, non neceſſariò ſe expellerent ab eodem ſpatio, cùm hic effectus à quãtitate naturaliter proueniat: tamen hoc accidentarium eſſet, & non ſimpliciter neceſſarium; quia etiam poſſet talis ſubſtantia conſtans ex partibus ſubſtantialibus entitatiuè diſtinctis habere illas præſentes ſpatio diuiſibili, ita vt tota ſubſtantia eſſet in toto, & pars in parte ſpatij, quia hoc ipſo, ꝙ plures entitatiuæ ſunt, non eſt neceſſarium, vt, vbi vna eſt, ſit & alia: ſicut duo Angeli, licèt quantitatẽ nõ habeant, tamen, quia diſtincti ſunt, poſſunt etiam diuerſis locis eſſe præſentes: ſic igitur præſentia hæc naturalis ſubſtantiæ materiali, ex natura ſua conſtituit ſubiectum ſuum præſens, cum extenſione quadam, ita, vt ſit totum in toto, & pars in parte: at verò ſacramentalis præſentia, natura ſua potiùs poſtulat, vt totum ſubiectum ſuum faciat indiuiſibiliter præſens, ita, vt ibi ſit totum, vbi fuerit pars eius, & cõſequenter totum ſit præſens in toto, & totum in ſingulis partibus ſpatij ad modum præſentiæ ſpiritualis, cuius hæc eſt participatio, vt dictum eſt.

Deinde poteſt hæc differentia aliter exponi: nam ſubſtantia materialis, ex vi præſentiæ, ſibi connaturalis, & adæquatæ, nunquam poteſt eſſe tota in toto ſpatio, & tota in qualibet parte eius: nã, ſi ſit coniuncta quantitati, coextenditur illi, & commenſuratur, A vt per ſe conſtat; ſi verò fingatur talis ſubſtantia, ſine quantitate, aut omnes eius partes entitatiuæ cõfluerent ad eundem punctum (vt quidam putant eſſe neceſſarium, & nos ſolum credimus eſſe poſſibile) & tũc tota quidem ſubſtantia & omnes eius partes eſſent præſentes in eodem loco, non tamen eſſet tota in qualibet parte, quia ſpatium, ſeu locus non haberet partes, cũ indiuiſibilis eſſe ſupponatur: ſi autẽ talis ſubſtãtia maneret præſens ſpatio diuiſibili, & extenſo (prout etiam credimus eſſe poſſibile) tunc tota ſubſtantia eſſet præſens toti, & pars parti; quia hæc ſubſtantia non eſt nata, natura ſua, ad exiſtendũ, veluti replicata in pluribus locis integris, vel partialibus: & ideo, ſi habet præſentiam ad ſpatium diuiſibi-B le & extẽſum, per diuerſas partes ſuas eſt præſens diuerſis partibus ſpatij, &, ſi habet compoſitionẽ partium in ordine ad ſpatium, neceſſariò habet etiam compoſitionem ex parte ſubiecti, & ſecundũ diuerſas partes eius ad diuerſas partes ſpatij cõparatas: at verò ſacramentalis præſentia ex natura ſua apta eſt conſtituere ſubiectum totũ in toto ſpatio, & totũ in qualibet parte eius. Vnde, quando reſpicit ſpatium indiuiſibile, habet quidem compoſitionem, & diuiſibilitatem quandam ex parte eius, non tamen iuxta extenſionem partium ſubiecti, ſed altiori modo, ſcilicet, per quandam repetitã præſentiam totius ſubiecti in omnibus partib. ſpatij. Vnde etiam fit, vt hæc naturalis præſentia materialis ſubſtantiæ nõ pugnet C cum naturali præſentia quantitatis, ſed potiùs ex natura rei coniuncta ſit cum illa, vt diximus: præſentia autẽ ſacramentalis, ex natura ſua, excludit quantitatiuã, ſeu naturalẽ præſentiã quantitatis, quia impedit extenſionem eius in ordine ad locum. Sunt ergo hæ præſentię ex natura ſua valde diuerſæ: atq; ita cõſtat, ſacramẽtalem præſentiam eſſe prorſus ſupernaturalem, nec poſſe eſſe connaturalem alicui corpori, ſeu quãtitati; ſicut non poſſunt ſpirituales proprietates eſſe cõnaturales materialib. ſubſtantiis, vt tales ſunt.

Tertiò ex dictis infertur reſolutio dubij ſuprà tacti: an hæc præſentia ſacramentalis dicenda ſit localis, nec ne. Quod poteſt magis ad quæſtionẽ de nomine, quàm de re ſpectare: nam ſi per localem præ-D ſentiam intelligamus proprium locũ, ſeu. Vbi phyſicum, cõſtat, hanc præſentiam non eſſe localẽ; quia huiuſmodi. Vbi, ſi ſit intrinſecum, nihil aliud eſt, quã præſentia quantitatiua, connaturalis corpori quãto, quã diximus eſſe diuerſæ rationis à præſentia ſacramentali: atq, hoc modo dici ſolet, Chriſtum nõ eſſe in hoc ſacramẽto localiter præſentem: & eodẽ ſenſu dicit interdum Auguſt. Chriſtũ tantum habere vnã præſentiam localem. 20. contra Fauſtum, capite 11. Auguſt. Sic etiam D. Thomas, infrà quæſt. ſequente art. 5. negat, Chriſtum eſſe in hoc ſacramento, tanquam in loco; quia, neq; habet intrinſecum. Vbi phyſicum, vt declaratum eſt: neq; etiam habet proprium locum extrinſecũ ambientem: nam, vel ille eſſet ipſa quan-E titas, ſeu ſpecies panis, & hoc non; quia Chriſtus nõ eſt in illis ſpeciebus, per modum locati extrinſecus circumdati, ſed per modum ſubſtantiæ, intimè ſub eis exiſtentis: vel eſſet extrinſeca ſuperficies, ambiẽs ſpecies panis, & hęc non cõparatur ad corpus Chriſti per propriam eius quantitatem, ſed per alienam, ſibi non inhærentem, & ideo non eſt propriè locus eius: ſic igitur in hac proprietate & rigore ſtãdo, neque hęc præſentia localis eſt, neque ratione illius dicitur Chriſtus hîc eſſe localiter. At verò, ſi per localem præſentiam intelligamus quamlibet realem, & ſubſtantialẽ præſentiam, ratione cuius res hîc adeſt, potius, quàm alibi: ſic huiuſmodi præſentia, localis eſt, ad eam modum, quo præſentia Angeli, exiſtentis

in ſuo loco, localis eſt: nam huiuſmodi denominatio non connotat aliquem modum phyſicum, ſeu quãtitatiuum occupandi ſpatium, ſed modum ſubſtantialem, aut entitatiuum, ratione cuius fit, vt ſpatium illud, cui res dicitur eſſe præſens, non ſit omnino vacuum, ſed tali re, vel ſubſtantia plenum, & hoc modo loquuntur ſæpe Patres, quos præcedentibus diſputationibus retulimus, de hac ſacramentali Chriſti præſentia dicentes, ratione illius Chriſtum eſſe hîc, & eſſe potiùs in hoc loco, quã in alio. Atq; hoc ſenſu dici etiam poteſt, Chriſtum eſſe hîc, aliquo modo, localiter, vt rectè notauit Alenſis 4. p. q. 40. memb. 3. a. 7. & explicatur facilè per proportionem ad locũ Angelorum: nam, ſi conſideremus id, quod eſt quaſi intrinſecũ Vbi, habet hîc Chriſtus ſuam realem præſentiam, quæ eſt intrinſecus modus corporis eius: ſi autem (iuxta multorum ſententiam) conſideremus extrinſecum locum, qui reſpectu Angeli, eſt aliquod corpus, cui virtutẽ ſuam, ſeu operationem applicat, ſic ſpecies ipſæ ſacramẽtales dici poterunt quaſi angelicus locus corporis Chriſti; quia, & in eis mirabiliter operatur, vt inferiùs dicemus, & ibi habet ſpeciali modo applicatam virtutem ſuam, vt per eas ſpecies noſtram ſalutem operetur.

Alenſis.

Atq; hinc etiam obiter expeditur aliud dubium, ſcilicet, an corpus Chriſti, ratione huius præſentiæ ſit capax relationis realis propinquitatis, vel ad ipſas ſpecies, vel ad locum ſpecierum, vel ad alia corpora. Capreolus enim in 4. diſt. 10. q. 3. ad 4. Durandi, dubius eſt. Palud. verò, ibidem, quæſt. 3 in partem affirmantem magis inclinat: ego verò nullam rationem dubitandi inuenio, ſi ſupponamus, relationẽ propinquitatis fundatam in præſentia quantitatiua, aut in qualibet alia creata, eſſe realem, quod hîc diſputandum non eſt, ſed ſolùm dicendum, eãdem eſſe rationem, de hac præſentia, & de reliquis creatis: nã etiam hæc ſacramentalis præſentia, eſt finita, & poteſt eſſe terminus alicuius mutationis: & ratione illius poteſt res magis vel minus ab aliis realiter diſtare, vt in principio huius diſputationis diximus.

Capreol. Palud.

1. Difficultas contra ſupradicta.

Supereſt, vt quibuſdam obiectionibus & difficultatibus ſatisfaciamus, quæ, licèt inferiùs quæſt. 76. tractari poſſent, hîc verò ſunt neceſſariæ, vbi rei eſſentiam, & poſſibilitatem huius præſentiæ conſideramus. Videtur ergo impoſſibile, vt corpus quantũ recipiat talẽ modum præſentiæ, qualem nos deſcripſimus. quia huiuſmodi corpus eſſentialiter eſt diuiſibile, & extenſum; ergo non poteſt indiuiſibiliter conſtitui in rerum natura: ſicut è contrario, quia ſpiritus eſt intrinſecè indiuiſibilis, non poteſt diuiſibiliter, & extensè in loco conſtitui.

Secunda.

Secundò non poteſt quantitas concipi in rerum natura ſine figura; quia eſt intrinſecus termin⁹ eius. Rurſus neque figura intelligi poteſt ſine extenſione, in ordine ad locum, quia ex illa conſurgit: vnde per mutationem eius mutatur, & cõſequenter, omnino ablata extenſione locali, omnino etiam auferetur figura; ſicut ergo hoc eſt impoſſibile manente quantitate; ita etiã illud: ergo impoſſibile eſt intelligere in corpore quanto præſentiam omnino excludentem localem extenſionem; ergo differentia à nobis aſſignata eſt etiam impoſſibilis.

Tertia.

Tertiò, ſi corpus diuiſibile eſſet indiuiſibiliter in loco, poſſet diuidi in omnem ſuam partem, quod tamẽ eſt impoſſibile. Sequela patet: nam cum in ſe maneat intrinſecè diuiſibile, poterit à Deo diuidi; cùm verò indiuiſibiliter exiſtat, non eſt maior ratio, cur ex vna parte potius, quàm ex alia diuidatur: diuidetur ergo in omnem partem.

Quarta.

Quartò, quia, ſi humanum corpus eſſet indiuiſi-A bilitet in loco, modo à nobis explicato, non magis diſtaret vna pars ab alia, quàm reliquæ, id eſt, manus à capite, verbi gratia, quam humerus. Cõſequens eſt falſum; ergo Sequela patet, quia omnes partes æquè eſſent præſentes, etiam indiuiſibili puncto ſeu ſpatio; ergo & inter ſe æquè diſtabunt. Falſitas autẽ conſequentis probatur: quia hoc eſſet contra naturalem compoſitionẽ talis corporis: deſtrueretur enim debita organizatio eius, quæ intrinſecè requirit talem ordinem, ſcilicet, vt talis pars mediet inter alias, & conſequenter vt extremæ partes, magis inter ſe diſtent, quàm ab ea, quæ interiacet.

Quinta.

Quintò, quia ex modo, quo explicuimus hanc Chriſti præſentiam, ſequitur, illam eſſe compoſitam B ex infinitis præſentiis perfectis, & diuiſibilibus ac æqualibus ex parte ſubiecti: hoc autẽ compoſitionis genus vix poteſt mente concipi. Sequela declaratur: nam corpus Chriſti totum eſt præſens, quaſi continuè, ſpeciebus, ſeu quantitati vnius hoſtiæ, & omnibus partibus lineis, ac punctis eius; ergo & ex parte corporis Chriſti neceſſe eſt, intelligere vnam præſentiam quaſi continuam, & diffuſam per totam hoſtiæ quantitatem, & ex parte ipſius hoſtiæ in ſingulis partibus, & punctis eius, neceſſe eſt intelligere integram præſentiam totius corporis Chriſti diuiſibilem ex parte eius, quam, neceſſe etiam eſt, in infinitum multiplicari, ſicut partes proportionales ſpecierum quantitatis, vel puncta eas cõtinuantia infinita ſunt; C conſtabit ergo illa integra præſentia corporis Chriſti ex illis præſentiis infinitis æqualibus, & diuiſibilibus ex parte ſubiecti, adeóq; integris, & perfectis, vt poſſit vnaquæque illarũ per ſe eſſe ab aliis ſeparata: poſſet enim corpus Chriſti totum conſeruari præſens in qualibet parte minima ſpecierum per ſe ſola, imò & in quolibet puncto. Vltimò obiici poteſt Auguſt. Epiſt. 57. ad Dardanum, dicens, *Spatia tolle corporibus, & nuſquam erunt, & quia nuſquam erunt, neque erunt*; ſentit ergo non poſſe intelligi corpus exiſtens, & nullum ſpatium occupans.

Auguſt.

Quorundam reſponſio refertur & refellitur.

His & ſimilibus argumentis conuincuntur hæretici, qui negant, eſſe poſſibilem hanc Chriſti præſentiã, nonnulli verò ex Catholicis negãt, hanc præ-D ſentiam conuenire quantitati corporis Chriſti, de qua procedunt argumenta facta, ſed ſoli ſubſtantiæ, quam dicũt eſſe in hoc ſacramento ſine quantitate, vt opinatur Durãdus; & idem ex parte ſentiunt Nominales, quamuis diuerſo modo, & ex diuerſis principiis, cum quibus diſputandum eſt infrà, q. 76. eſt enim hæc Durãdi ſentẽtia pluſquam falſa, vt ibi videbimus. Alij verò ex Catholicis, quãuis negare non audeant, quantitatẽ corporis Chriſti eſſe in Euchariſtia, & præſentem fieri per ſacramentalẽ præſentiã: tamen, vt effugiant argumenta facta, dicunt, quantitatem illam non tribuere corpori Chriſti effectum ſuum formalem, ſed ſolùm eſſe illi intimè præſentẽ. Quia non repugnat (inquiunt) accidens eſſe intimè E coniunctum ſubiecto, quaſi in actu primo, & non exercere in illo cauſalitatẽ formalẽ, quæ eſt veluti actus ſecundus, qui ſuſpendi poteſt, ſaltem per ſuſpẽſionem diuini cõcurſus. Ita refert Ledeſma in 1. part. 4. quæſt. 17. art. 3. Hæc tamen ſententia intellecta de proprio, & primo effectu formali quantitatis, de quo reuera loquitur, & omnino falſa eſt, & inutilis ad difficultates poſitas expediendas. Prior pars probatur, quia, non ſolùm certum eſt, quantitatem corporis Chriſti in hoc ſacramẽto eſſe, ſed etiã eſt æquè certum, corpus Chriſti in ſacramento eſſe quantum, atque adeò quantitate affectum, & informatum: imò ideo certum eſt, quantitatẽ in ſacramento eſſe: quia neceſſe eſt dicere, corpus Chriſti ibi eſſe quantum, vt poſ-

vt poſſit eſſe figuratum, organicum & pulchrum. Quod ita declaratur: nam, vel quantitas corporis Chriſti inhæret illi exiſtenti in ſacramento, vel non; ſi ineſt, ergo neceſſe eſt, vt in illo habeat ſuum effectum formalem; quia non ineſt, niſi vt forma. Vnde talis inhæſio includit in ſuo intrinſeco, & eſſentiali conceptu vnionem per modum formæ cum dependentia à ſubiecto, in generæ cauſæ materialis: vnde ex vtroque reſultat vnum compoſitum ex ſubiecto ſeu potentia, & actu formali. Vnde in hoc ſenſu implicat contradictionem, accidens actu inhærens ſubiecto priuari omni effectu formali ſuo, conſeruata actuali inhæſione: nec maior Dei concurſus requiritur ad effectum formalem, quàm ad actualem inhæſionem in ſubiecto. Si autem quantitas illa non inhæret corpori Chriſti, erit tantùm concomitanter præſens; quod licèt non ſit impoſſibile, eſt tamen impertinens, & ex nullis principiis fidei colligi poteſt, quia quantitas hîc non adeſt, niſi vt afficit corpus, & illud neceſſariò comitatur ratione naturalis vnionis, quam cum illo habet, quæ eſt per inhærentiam & informationem; ablata ergo hac vnione, nullum eſt principium ad aſſerendum, adeſſe hîc quantitatem corporis Chriſti. Denique probatur poſterior pars, ſcilicet, hanc ſententiam eſſe inutilem ad argumenta ſoluenda; quia, licèt demus quantitatem poſſe priuari ſuo effectu formali, reſpectu ſubſtantiæ: tamen cùm ipſa quantitas intrinſecè, & per ſe ipſam quanta ſit, non poteſt priuari intrinſeca partium compoſitione, & extenſione, quia in ea conſiſtit propria entitas eius, & in ea procedere poſſunt omnia ferè argumenta facta: imò aliqua eorum, præſertim quintum, accommodari poſſunt ad ſubſtantiam ipſam materialem, etiam quantitate priuatam.

Reſponſio altera communis examinatur.

Alia reſponſio ſatis vulgaris eſſe ſolet, duplicem extenſionem conuenire corpori, ratione quantitatis: vnam, ratione ipſarum partium in ſe, ſeu inter ſe; alteram in loco, ſeu in ordine ad locum: & priorem eſſe proprium effectum formalem quantitatis inſeparabilem ab illa: poſteriorem verò eſſe veluti proprietatem, vel paſſionem conſequentem, quæ impediri poteſt. Vnde exiſtimant, ſolui poſſe facilè argumenta facta, quia ſolùm procedunt in corpore quanto habente extenſionem in ordine ad locum. Sed vt omittam nonnulla ex argumentis factis, præſertim quintum, procedere de corpore, quocunque modo extenſo etiam in ordine ad ſe, prædicta diſtinctio, quamuis rectè explicata fortaſſe vera ſit, tamen difficultate caret. Interrogo enim quid ſit, quantitatem extendere partes ſubſtantiæ in ordine ad ſe: aut enim eſt facere, vnam partem ſubſtantiæ non eſſe aliam entitatiuè, & formaliter; & hoc non poteſt pertinere ad effectum formalem quantitatis, ſed potiùs ordine naturæ præſupponitur, vt quantitas materiali ſubſtantiæ poſſit inhærere. Primò quidem; quia vniuerſim nulla entitas, ſiue ſit tota, ſiue pars, poteſt ab alia entitatiuè ſeu realiter diſtingui per aliam entitatem, tanquam per cauſam formalem diſtinctionis, ſed per ſe ipſam: nam vnaquæque res per id, quod eſt, ab alia diſtinguitur: nam diſtinctio ſupra entitates eorum, quæ diſtinguuntur, ſolùm addit negationem. Secundò, quia entitas ſubiecti ſubſtantialis ordine naturæ, prior eſt, quàm accidens illi inhærens; ergo eſt etiam prior, quàm quantitas: ergo vel illa entitas, prout ſic præſuppoſita, eſt indiuiſibilis, entitatiuè; & hoc non, quia aliàs non poſſet extendi entitatiuè per quantitatem ſuperuenientem, quomodo enim poſſet quantitas multiplicare partes entitatis in re ſecundùm ſe indiuiſibili entitatiuè? Vel

A illa entitas ſecundum ſe & prout ſupponitur quantitati, eſt entitatiuè diuiſibilis in partes ſubſtantialiter diſtinctas: & ita non poterit talis extenſio partium ſecundùm ſe & in entitate ſua eſſe effectus formalis quantitatis, quia quantitas in nullo genere cauſæ, etiam materialis, vel efficientis poteſt ſupponere ſecundùm ordinem naturæ effectum ſuum formalem, nec ſubiectum ipſum quantitatis quoad entitatem ſuam, eſt effectus formalis quantitatis, ſed quantum ad aliquid additum ſuæ entitati: diſtinctio autem entitatiua partium nihil addit ſupra entitatem earum, præter negationem, vt dictum eſt. Tertiò à poſteriori declaratur; quia, ſi Deus deſtructa quantitate, conſeruaret materialem ſubſtantiam corporis B humani entitas materiæ, quæ nunc eſt in manu, maneret entitatiuè diſtincta ab entitate materiæ, quæ eſt in pede, vel in capite; implicat enim, entitates priùs diſtinctas, & realiter manentes, coaleſcere in vnam indiuiſibilem entitatem: nam, quamuis poſſint poni ſimul in vno puncto, vel indiuiſibili ſpatio, tamen vna non poteſt eſſe alia, cùm ſint entitates diſtinctæ. In hoc ergo ſenſu non poteſt eſſe effectus formalis quantitatis, facere partem ſubſtantiæ extra partem eſſe in ordine ad ſe. Vnde vlteriùs colligi videtur; ſi extenſio partium, vel quòd vna ſit extra aliam, eſt effectus formalis quantitatis, ſolùm poſſe id eſſe, in ordine ad locum, vel ſpatium. Probatur; quia hoc non poteſt intelligi abſolutè, & in C ſe, vt demonſtratum eſt: neque etiam in ordine ad aliquod ſubiectum; quia partes materiæ, quæ per quantitatem extenduntur, non ſunt in ſubiecto, ſed potiùs ipſæ ſunt primum ſubiectum; ergo erit in ordine ad ſpatium, vel locum, quia nihil aliud excogitari poteſt; erit ergo primarius effectus formalis quãtitatis facere, vt vna pars ſubſtantiæ ſit extra locum, ſeu ſpatium alterius, & ita deſtruitur communis illa diſtinctio, & obiectiones factæ ſuam vim retinent. Nec refert, quod quidam dicunt, quantitatem extendere partes ſubſtantiæ non entitatiuè, ſed quantitatiuè. Nam hoc vel eodem reuoluitur, vel in ſolis verbis conſiſtit, & idem per idem explicat: interrogabo enim, quid ſit extendere quantitatiuè, &, quicquid reſpondeatur, procedent, ſine dubio, argumenta D facta.

Cõmunis ſententia explicatur & aſſignatur vera ſolutio difficultatum.

Igitur, non impugnando, ſed explicando potiùs communem ſententiam, dicẽdum exiſtimo, materialem ſubſtantiam, non habere à quãtitate intrinſecè, ac formaliter entitatiuã extenſionem, ſeu diſtinctionem, & coniunctionem ſuarum partium ſubſtantialium, ſed eam habere per intrinſecam ſuam entitatem, vt argumenta facta concludunt. Habet autem ſubſtantia à quantitate hanc corpoream molem, quam nos per effectus explicamus, & per ordinem ad locum, & ad ſenſus noſtros. Primum itaque habet hæc ſubſtantia à quantitate ita occupare locum, vt vna pars excludat aliam ab eodem ſpatio, & conſequenter, vt inter ſe localiter diſtent: & ſimiliter inde E habet ſubſtantia corporea, vt aliam ſimilem ab eodẽ loco excludat, & impenetrabilis ſit, & alteri corpori reſiſtat, quandiu non diuiditur, & loco pellitur. Poſſunt autem hæc omnia dupliciter intelligi in ſubſtantia quanta: primò aptitudine tantùm, ſeu potentia proxima. Secundò, in actu exercito, vt ſic dicam. Priori modo pertinet ad primarium effectum quantitatis, inſeparabilem ab illa, etiam per diuinam potentiam: nam hoc ipſo, quòd corpus eſt quantum, aptum eſt, natura ſua, ſic occupare ſpatium: vnde conſequuntur cætera, quæ numerauimus, nec poteſt priuari hac naturali aptitudine retenta quantitate: neque è contrario poteſt intelligi ſubſtantia habere

hanc aptitudinem, niſi prout eſt effecta quantitate, & ratione illius. Poſteriori autem modo non pertinent hæc ad primarium effectum formalem quantitatis, ſed ſunt veluti proprietates naturales conſequentes, quæ proinde impediri poſſunt, conſeruata quantitate. Et iuxta hæc duo membra explicari poteſt communis diſtinctio de extenſione in ordine ad ſe, vel in ordine ad locum: nam prior illa aptitudinalis diſpoſitio dici poteſt extenſio quædam corporis, ſecundùm ſe; quia ratione illius aptum eſt occupare ſpatium extenſum, & ſemper in ſe retinet illam extẽſionem, ſeu diſpoſitionem, quamdiu retinet quantitatem, ſiue actu ita occupet locum, ſiue non: poſterior verò dici poteſt extenſio in ordine ad locum; quia conſideratur ſecundùm actualem modum; quo corpus occupat ſpatium extenſum per commenſurationem, ſeu extenſionem partium, reſpectu illius.

Reſpondetur in communi ad omnes difficultates propoſitas. Argumenta ergo facta procedunt de corpore quanto, actu occupante locum modo extenſo, proprio, & connaturali quantitati: corpus autem Chriſti in hoc ſacramento, quamuis, reuera, quantum ſit & in ſe ita diſpoſitum, vt, ſuæ naturæ relictum, locum eſſet prædicto modo occupaturum, ac repleturum; diuina tamen virtute recipit altiorem modum præſentiæ, impediturque, ne, modo ſibi connaturali & extenſo, ſpatium repleat. Hoc autem eſſe poſſibile, quamquam directè demonſtrari non poſſit, quia eſt valde ſupernaturale myſterium; ſatis tamẽ eſt, quòd non demonſtretur impoſſibile, neque poſſit vlla ratio ad impoſſibile probandum afferri, quæ non poſſit ſufficienter diſſolui; vt ex dicendis conſtabit: neque enim ampliùs in myſteriis fidei exigendum eſt. Deinde ratione ſola naturali vtendo, afferre poſſumus coniecturas, quibus hoc fiet, aliquo modo, credibile. Prima, quia actu occupare locum, eſt quid diſtinctum ab eſſe quantum: vnde & ab Ariſtotele in diuerſis prædicamentis conſtituuntur, & illud prius mutari poteſt, altero immutato manente, quoad intrinſecum eſſe quantitatis. Vnde hoc eſſe quantum comparatur ad localem præſentiam, vt principium, & vt prius ad poſterius: quid ergo mirum, quod poſſit Deus, id quod eſt prius, ſine poſteriori conſeruare? Secundò addit Scotus quòd corpus quantum, conſeruata eadem quantitate, poteſt priuari hoc, & illo loco, ſeu ſpatio, & quocunque ſigillatim, ſeu determinatè ſumpto, quamuis confusè neceſſariò ſit in aliquo loco; ergo non eſt, quod per potentiam Dei abſolutam aliquid amplius non poſſit fieri: atque adeò quòd poſſit corpus quantum priuari extenſa, ſeu quãtitatiua loci repletione. Quam rationem aliqui Theologi impugnant, & poſſet facilè fieri, ſi, vt ratio efficax, adduceretur: ſed non ita ſumenda eſt, ſed vt ſuadens, & manu ducens intellectum ad ita iudicandum, quamdiu demonſtrata non fuerit implicatio contradictionis. Atque eodem ſenſu poteſt afferri tertia coniectura; quia experimur, media condenſatione naturaliter fieri, vt corpus, quod priùs erat extenſum per grande ſpatium, & totum illud quantitatiue replebat, poſtea contineatur in breuiſſimo ſpatio, nulla deperdita quantitate, vt eſt opinio probabilior: quid ergo mirum, quòd poſſit Deus, abſque condenſatione media conſtituere corpus grandioris quantitatis ſub minori, vel etiam in ſpatio non extenſo, & ſine vlla actuali extenſione locali?

Præter has coniecturas poſſumus alias ſumere ex aliis principiis fidei pro his, qui illa recipiunt. Prima eſt; quia Deus conſtituit duo corpora quanta intra eundem locum penetrando illa: vt conſtat ex myſteriis natiuitatis, & reſurrectionis Chriſti; & ſuperiori

A tomo latè tractatum eſt contra Durandum: ergo è contrario poterit etiam Deus conſeruare corpus quantum in rerum natura, abſque actuali modo connaturali occupandi locum. Probatur conſequentia, quia, ſicut eſt proprietas corporis quanti occupare locum: ita etiam non admittere aliud corpus in eodem loco. Secunda ſimilis eſt; quia tam intrinſecum eſt ſubſtantiali naturæ proprium ſubſiſtere, & accidentali formæ proprium inhærere, ſicut corpori quanto occupare locum: ſed poteſt Deus conſeruare naturam ſubſtantialem ſine propria ſubſiſtentia, & formam accidentalem ſine propria inhærentia; ergo & quantitatem ſine propria & connaturali præſentia. Tertiam coniecturam addere

B poſſumus ex illis verbis Chriſti, Matth. 19. *Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quam diuitem intrare in regnum cœlorum*; & infra, *Apud homines hoc impoſſibile eſt, apud Deum autem omnia poſſibilia ſunt.* Quæ verba ita exponunt, Hilarius, Hieron. Chryſoſtomus, Origenes & alij in illum locum, & Auguſtinus epiſtol. 89 quæſt. quarta, vt ex eis colligant, poſſe Deum conſtituere corpus cuiuſuis magnitudinis in quouis minimo loco, tota corporis mole conſeruata: vtrumque enim membrum illorum verborum in ſenſu compoſito (vt ſic dicam) intelligendum eſt; nimirum, diuitem, retinendo diuitias, difficile ſaluari, id tamen eſſe poſſibile per diuinam gratiam: ſicut fieri naturaliter non poteſt, vt camelus

Matth.19.
Hilarius.
Hieron.
Chryſoſt.
Origen.
Auguſt.

C habens tantam corporis molem per foramen acus pertranſeat, id tamen eſſe poſſibile per potentiam Dei. Vnde idem Auguſtinus libr. de ſpiritu & litera, capit. 1. & 5. hoc exemplo vtitur, vt probet multa Deo eſſe poſſibilia, quæ naturam ſuperant, & Greg. Naz. orat. 36. *Illud*, inquit, *impoſſibile dicitur, quod naturæ quidem eſt impoſſibile, Deo autem volenti poſſibile, quo in genere illud eſt, eundem hominem bis naſci non poſſe, & acu camelum admitti; quid enim prohibet, quo minùs hæc fiant, ſi Dei voluntas ita tulerit?* Ex his ergo ita concluditur ratio: naturalis proprietas quantitatis, non ſolùm eſt occupare locum, ſed etiam occupare locum ſibi æqualem & coextenſum; & nihilominùs facere poteſt Deus, vt magnum corpus non occupet

Nazianz.

D locum æqualem, ſed multo minorem, vt ex adducto teſtimonio conſtat: ergo eadem ratione, poteſt facere, vt ſimpliciter non occupet locum, ſed altiori modo præſens fiat.

Ad ſingulas obiectiones. Reſponſio ad primam. Supereſt ſigillatim reſpondere ad obiectiones factas. Ad primam reſpondent aliqui Theologi, quamuis corpus purè creatum ſit incapax modi exiſtendi in loco indiuiſibiliter, tamen corpus Chriſti factum eſſe capax illius modi propter vnionem ad Verbum. Ita ſignificat Alenſ. 4. part. q. 40. membr. 3. art. 3. Sed meritò impugnatur à D. Thom. in 4. diſt. 10. q. 1. art. 1. ſi de propria capacitate intelligatur, quia hypoſtatica vnio nihil ad hoc confert per ſe ac formaliter; nec naturam corporis quanti immutat: poſſet

Alenſis.
D.Thom.

E ergo Deus hunc exiſtendi modum corpori non vnito ſibi hypoſtaticè communicare, quia nulla eſſet maior repugnantia. Poteſt autem intelligi in corpore Chriſti maior quædam congruentia, vt in eo potiùs, quàm in alio hoc myſterium perfectum ſit ratione vnionis, ſicut alia ſupernaturalia dona illi ſunt communicata propter eandem vnionem; & fortaſſe de hac congruentia locutus eſt Alenſis. Alij reſpondent, quantitatem corporis Chriſti eſſe capacem huiuſmodi; quia non eſt hic per ſe primò, ſed concomitanter ad ſubſtantiam, & ita eſt ad modum eius. Quæ ratio exiſtimatur eſſe D. Thom. infrà q. 72. Sed non eſt hæc mens eius, vt ibi exponam: neque etiam eſt ratio neceſſaria aut ſufficiens; tum, quia

etiam

etiam in prima creatione materialis ſubſtantiæ, quãtitas conſequitur ſubſtantiam, & tamen ſecum affert naturalem modum, quem ſubſtantiæ communicat: tum etiam quia, licèt per ſe primò faceret hic Deus præſentem quãtitatem aliquam, vel ſimul cum ſubſtantia, vel per ſe ſeparatam, poſſet Deus illi tribuere modum exiſtendi in loco indiuiſibiliter, quia non eſſet maior repugnantia, quàm nunc ſit in corpore Chriſti. Ex parte igitur quantitatis ratio ſumenda eſt ex dictis, ſcilicet, quia eſſentia quantitatis ſolùm eſt eſſe natura ſua diuiſibilem, & ex ſe poſtulare extenſionem in loco, & hoc inſeparabile eſt ab illa: at verò actu occupare locum diuiſibiliter, non eſt illi eſſentiale: ſed eſt veluti effectus quidam, quem non repugnat ab illa ſeparari per diuinam virtutem & omnipotentiam, quæ eſt prima radix & cauſa huius myſterij: de quo tractans Concil. Trid. ſeſſ. 13. c. 1. inquit, *Corpus Chriſti eſſe ſacramentaliter præſens, ea exiſtendi ratione, quam, etſi verbis exprimere vix poſſumus, poſſibilem tamen eſſe Deo, cognitione per fidem illuſtrata aſſequi poſſumus*, & Chryſoſt. homil. 83. in Matth. *Credamus*, inquit, *Deo, neq; repugnemus, etiam ſi ſenſui vel cogitationi videatur abſurdum*, & Damaſc. lib. 4. c. 14. *Hoc*, inquit, *Deus operatur ſupra omnem ſermonem, & intelligentiam*. Hoc etiam modo dixit Cyrillus lib. 4. in Ioan. c. 3. *Verba illa Capharnaitarum, Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum? eſſe verba infidelium, diuinæ omnipotentiæ detrahentium*. Vnde rectè dixit Hugo de ſanct. Vict. lib. 2. de ſacram. p. 8. cap. 9. *Quæris quomodo? Cogita facientem: quia omnipotens eſt, & non eſt mirabile*. Ac denique, eodem ſenſu, dixit Innocent. lib. 4. de hoc myſt. cap. 9. *Credere iubemur, diſcutere prohibemur*; ſcilicet, diſcuſſione impugnante veritatem, & diuinam omnipotẽtiam in dubium reuocante. Negatur ergo hoc eſſe impoſſibile, aut eſſe contra intrinſecam naturam, & eſſentiam quantitatis. Neque eſt ſimilis aut par ratio in exemplo ibi adducto de re indiuiſibili reſpectu modi exiſtendi in loco extenſo extensè, & diuiſibiliter. Et ratio differentiæ eſt, quia extenſio rei, in ordine ad locum, ſupponit neceſſariò extenſionem rei in ſe, quoad diſtinctionem partium; & ideo repugnat, eſſe diuiſibiliter in loco, quod in ſe eſt indiuiſibile: quomodo enim habebit partes in loco, ita vt vna ſit in vna parte loci, & alia in alia, quod in ſe non habet partes? Itaque, ſicut eſſe in loco, ſupponit eſſe, ita eſſe diuiſibiliter extenſum in loco, ſupponit eſſe in ſe diuiſibile, & conſtans partibus, & ideo ſine hoc, quod prius eſt, repugnat eſſe illud, quod eſt poſterius, & ab illo eſſentialiter pendet ſicut in vniuerſum non poteſt eſſe modus ſine re, cuius eſt modus, à qua pendet eſſentialiter. At verò è contrario rem extenſam in ſe, eſſe etiam extenſam in loco, eſt quid poſterius, à quo illud prius eſſentialiter non pendet; & ideo facilè intelligi poteſt quòd, licèt res habeat in ſe partes, non habeat illas loco diſtantes, ſed omnino ſimul. Non eſt ergo ſimilis ratio, quin potiùs ex illo exemplo poſſet ſumi alia coniectura ad veritatem fidei confirmandam: nam ſubſtantia indiuiſibilis poteſt naturaliter eſſe præſens ſpatio, & loco diuiſibili, modo ſpirituali, & indiuiſibili; ergo mirum non eſt, quòd per diuinam potentiam poſſit corpus diuiſibile totum conſtitui & fieri præſens loco indiuiſibili, modo etiam indiuiſibili ac ſupernaturali.

Ad ſecundam de figura, varia reſpondent Theologi, præſertim Nominales, quæ hìc referre & impugnare ſuperuacaneum duco, præſertim cùm attingenda inferiùs ſint, quæſt. 76. Dico igitur iuxta diſtinctionem datam: in ſe, vel in ordine ad locum, duplicem etiam figuram intelligi poſſe in corpore, verbi gratia humano. Vna dici poteſt organica, quæ prouenit ex intrinſeca compoſitione quantitatis; alia dici poteſt ſitualis aut localis: nam ſicut quantitatiua præſentia corporis in ſpatio, eſt quidam modus habens ſuam propriam extenſionem, ita in ea intelligi poteſt propria figura. Vnde hæc intrinſecè pendet ab extenſione in loco; & ſolùm mediante illa conuenit quantitati; prior verò intrinſecè pendet ex quantitate ſecundùm ſe & ratione extenſionis ac compoſitionis, quam in ſe habet, prius quàm intelligatur locum occupare. Chriſtus ergo in hoc ſacramento habet hanc intrinſecam figuram; non verò alteram extrinſecam ſeu ſitualem. Quæ doctrina declaratur in primis exemplo: nam manus extenſa vel plicata diuerſam figuram habet in ordine ad locum, quamuis ſemper eandem figuram organicam retineat: atque idem ferè videre licet in corpore hominis ſtantis, vel ſedentis. Ratione deinde declaratur, quia figura circularis, verbi gratia, eſt illa, cuius extrema æquè diſtant à centro; pupilla ergo oculi, quamuis in loco non ſit, adhuc intelligitur eſſe circularis, quia partes quãtitatis eius ita ſunt in ſe compoſitæ, vt tanta quantitas ſit in vna parte, ſicut in alia, à centro vſque ad vltimam lineam earum: atque idem eſt proportione ſeruata de cæteris partibus; rectè ergo mente concipitur, poſſe corpus retinere ſuã intrinſecam, & organicam figuram, quamuis nullam habeat ſitualem. Hinc etiam facilè intelligitur, argumentum factum procedere de figura ſituali, non de organica; illa enim eſt, quæ ratione ſolius motus localis mutari poteſt: hæc autem minimè, per ſe loquendo, quod ideo addo, quia per accidens contingere poteſt ex motu localis ſequi alterationem, & ex alteratione condenſationem, vel rarefactionem aliquam, & conſequenter mutationem intrinſecæ & organicæ figuræ. Denique intelligitur ex dictis, etiam ſi Chriſtus in cœlo ſtet, aut ſedeat; in hoc ſacramento non habere eas figuras, ſeu poſitiones quæ intrinſecè dependent ab Vbi phyſico & quantitatiuo. Addunt verò Bonau. in 4. diſt. 10. & Vict. in ſumm. num. 64. quamuis Chriſtus in hoc ſacramento non habeat poſitionem, ſeu figuram partium in ordine ad locum; piè tamen poſſe à fidelibus cogitari ſeu apprehendi ſub figura Crucifixi, vel alia ſimili, quia quælibet pars corporis Chriſti eſt in qualibet parte hoſtiæ. Quod intelligendum eſt de ſimplici, & veluti de apprehenſione præciſiua, non de compoſitiua, affirmante huiuſmodi figuram de corpore Chriſti ſub ſacramento exiſtente.

Ad tertiam de diuiſione, Maior in 4. diſt. 10. concedit vtramque ſequelam, ſcilicet, & Chriſti corpus poſſe diuidi in hoc ſacramento, & conſequẽter fieri, vt in omnem ſuam partem diuidatur. Soto verò ibid. ar. 4. vt euitet hoc poſterius conſequẽs, quod, reuera, abſurdum eſt & impoſſibile, negat etiam prius: nimirum, poſſe diuidi corpus Chriſti, prout in hoc ſacramẽto exiſtit, quia non eſt corpus diuiſibile etiam de potentia Dei abſoluta, niſi ſit actu extenſum in ordine ad locum. Sed, quam hoc verum ſit, loquendo de materiali illa diuiſione, quæ fit, verbi gratia cultello, vel alio ſimili corpore interpoſito inter partes alterius continui: nam ad huiuſmodi diuiſionem neceſſarium eſt, vt corpus, quo fit diuiſio, expellat aliquam partem alterius corporis à ſuo loco, quod fieri non poſſet, niſi vtrumque corpus eſſet quantitatiuè in loco; nihilominus tamen generaliùs ac formaliùs loquendo de diuiſione, vt dicit ſolùm ſeparationem vnius partis ab alia, ſeu diſcontinuationem partium inter ſe, nulla eſt repugnantia, quòd Deus diuidat corpus ſacramentaliter exiſtens, vel annihilando quaſdam

quaſdam partes corporis eius, & conſeruando alias, vel deſtruendo tantùm terminos, quibus continuantur, & conſeruando illas terminis propriis terminatas & ſimul in eodem ſpatio exiſtentes. In hoc enim nulla eſt repugnantia, & alioqui illa partium compoſitio, vel vnio conuenit corpori quanto ſecundùm ſe, & non ratione localis extenſionis; ergo ratione illius poterit etiam diuidi, quamuis non ſit localiter extenſum. Denique ad omnem extenſionem ſequitur propria diuiſibilitas: ſicut ergo corpus manet in ſe extenſum, quamuis non ſit extenſum in loco; ita manet aliquo modo diuiſibile, neque inde ſequitur diuiſio in omnem partem, quia poſſet facilè deſtrui terminus continuans quaſdam partes, & non terminus continuans alias, neque ad hoc oportet aliam rationem quærere, præter voluntatem, & potentiam diuinam.

Ad quartam. Ad quartam de diſtantia partium, Nominales concedunt, in corpore Chriſti exiſtente in Euchariſtia, non magis diſtare pedem à capite, quàm collum. Ita Ocham & Aliaco in 4.q.4. Soto verò, Ledeſma, & alij hoc grauiter reprehendunt; quia putant, ſequi confuſionem magnam in corpore Chriſti, & deſtrui organizationem eius. Vnde Maior in 4.q.3. hanc ſententiam ſequens, rectè diſtinguit duplicem diſtantiam: vna dici poteſt quantitatiua, altera localis ſeu ſitualis: prior ſequitur ex intrinſeca extenſione, quam quantitas habet in ſe, & conſiſtit in hoc, quòd inter partes tanta quantitas intercedat, & cum tanta denſitate, vel raritate, quanta ſufficit ex natura rei ad occupandum tantum ſpatium; poſterior verò conſiſtit in hoc, quòd partes actu occupent partes ſpatij ita inter ſe diſtantes. Loquendo ergo de priori diſtantia, ſic partes corporis Chriſti non æquè inter ſe diſtant. Magis enim diſtat pes à capite, quàm collum: nam collum illi immediatè copulatur; pes verò minimè, ſed inter ipſum, & caput intercedit tota quantitas corporis: at verò tractando de poſteriori diſtantia, ſic verum eſt, partes corporis Chriſti æquè inter ſe diſtare; quia omnes ſunt indiuiſibiliter præſentes eidem ſpacio, propter quod rectè dixit Hilarius, *Vbi eſt pars, ibi eſt totum.* cap. vbi pars, de Conſecr. diſt. 2.

Ocham. Aliaco. Soto. Ledeſma. Maior. Hilarius.

Ad quintam. Ad quintam de compoſitione vnius præſentiæ ex infinitis partibus, ſeu componentibus concedendum eſt totum id, quod infertur, & ſufficienter in obiectione probatur; hac enim de cauſa dixit D.Thom. in 4.d.10.q.1.art.3.quæſtiunc.3.ad 1. eſſe Chriſtum in hoſtia ſemel in actu, & infinities in potentia: nam primum eſt verum, propter vnam præſentiam, quaſi continuè diffuſam per totum ſpatium, quod ſpecies ſacramentales occupant: ſecundum autem eſt verum, propter integram præſentiam totius corporis Chriſti in qualibet parte, & quouis pũcto ſpecierum ſacramentalium: neque ex huiuſmodi compoſitione ſequitur aliquod abſurdum, aut aliquod infinitum in actu, propterea quòd in ſingulis punctis hoſtiæ intelligimus eſſe integras præſentias totius corporis Chriſti in ſe diuiſibiles, & inter ſe æquales, ex quib. altera præſentia adæquata componitur; quia oportet ibi diſtinguere duas extenſiones ſeu diuiſibilitates talis præſentiæ, quæ ſunt diuerſarum rationum. Vna eſt ex parte ſubiecti: altera ex parte ſpatij, vt ſuprà dictum eſt; præſentia ergo, quam corpus Chriſti habet in ſingulis partibus hoſtiæ, licèt ex parte ſubiecti ſit indiuiſibilis, tamen in ordine ad ſpatium, ſeu pũctum comparatur indiuiſibiliter, & ſub hac ratione componit, & continuat alteram præſentiam totalem, & integram, quaſi continuè diffuſam, & extenſam per totam hoſtiam: & ideo non conſurgit ex illis præ-

D.Thom.

A ſentia actu infinita in aliqua extenſione, quia non componunt illam, prout diuiſibiles ſunt, ſed prout ſunt indiuiſibiles. Vnde ſecundùm eam extẽſionem, quam hæc præſentia habet per totum ſpatium hoſtiæ, non inueniuntur in ea infinitæ partes, æquales & non communicantes. Poteſt huius rei aliquale exemplum in naturalibus reperiri; in extenſione ſcilicet caloris per ſubiectum, adiũcta intenſione eiuſdem in ſingulis partibus & punctis ſubiecti: nam in ſingulis partibus, & punctis eſt aliquid caloris diuiſibile ſecundùm intenſionem, quod poteſt etiam eſſe æquale, ſi calor ſit æquè intenſus in omnibus partibus ſubiecti, & nihilominus ex illis omnibus nullum infinitum reſultat; quia quantitates illæ intenſionis B & extenſionis ſunt diuerſarum rationum, & illi gradus caloris, qui intelliguntur eſſe in ſingulis punctis ſubiecti, non concurrunt ad componendam quantitatem extenſiuam caloris, niſi prout in eo genere ſunt indiuiſibiles.

Ad ſextam ex authoritate Auguſt. reſpondetur, locutum eſſe ſecundùm naturalem curſum rerum, non in ordine ad diuinam potentiam. *Ad ſextam.*

SECTIO II.

Vtrùm ſacramentalis præſentia eſſentialiter pendeat à naturali, vel illam neceſſariò ſupponat.

C VT intelligatur quæſtionis titulus, & tollatur æquiuocatio, in qua videtur laboraſſe Caietanus infrà citandus, ſupponendum eſt, aliud eſſe loqui de eſſe naturali corporis Chriſti, aliud de naturali præſentia, ſeu exiſtentia in loco; ſunt enim hæc duo ex natura rei diſtincta, & ſeparabilia. Quando enim corpus localiter mouetur, mutatur naturalis præſentia, non tamen mutatur ipſum eſſe naturale corporis; quod non eſt aliud, quàm ipſamet ſubſtantia corporis quantitate affecta, vltra quam addit naturalis præſentia talem modum occupandi locum, corpori quanto connaturalem. Hic ergo non monemus quæſtionem de eſſe naturali corporis Chriſti: nam extra controuerſiam eſt, omnem præſentiam, tam naturalem, quàm ſacramentalem eſſentialiter pendere à D corpore, quod ſit præſens, & ab exiſtentia ſeu actuali entitate illius, tanquam à ſubiecto, quod modificat, eſt enim præſentia modus rei præſentis: id autem, quod tantùm eſt modus alicuius rei, non poteſt eſſe ſine re, quam modificat; quia non eſt res per ſe diſtincta, ſecum ferens propriam entitatẽ, hac enim ratione nõ poteſt intelligi figura, ſine re figurata, nec ſeſſio, ſine ſedente, nec vnio, ſine re vnita, & ſimiliter, neque præſentia, ſine re præſente; hoc ergo ſenſu certum eſt, præſentiam ſacramentalem corporis Chriſti neceſſariò ſupponere naturale eſſe, ſeu exiſtere corporis Chriſti & ab illo, vt à ſubiecto, eſſentialiter pendere: neque oppoſitum vnquam docuit E Scotus, quicquid illi falsò Caietanus imponat. Comparamus ergo in hac quæſtione vnam præſentiam ad aliam, & inquirimus, an corpus Chriſti, vt recipere poſſit ſacramentalem præſentiam, neceſſariò alicubi habere debeat naturalem præſentiam, ſeu modum exiſtendi in loco, ita vt præſentia ab hac neceſſariò pendeat.

Senſus quæſtionis.

Prima ſententia affirmat, quàm defendit Caiet. infrà q.76.art. 2. quamquam in diſcurſu quæſtionis & probationibus ad alium ſenſum à nobis indicatum diuertat. Idem ſentire viſus eſt Altiſiodor. lib. 4. ſum. tract. 5. cap. 5. q. 6. dum ait, exiſtentiam Chriſti extra ſacramentum comparari ad exiſtentiam in ſacramento, ſicut primam & ſecũdam: & ideo, illa ablata hanc

1. Sententia docet, ad præſẽtiam ſacramentalem requiri præſentiam naturalem alicubi. Caietanus. Altiſiod.

hanc etiam auferri. Ex quibus verbis ſic poteſt formari ratio: nam, ſi deſtrueretur exiſtentia corporis Chriſti extra ſacramentum, deſtrueretur etiam in ſacramento; ergo ſignum eſt, hanc præſentiam pendere ab illa: nam, ſi non penderet, manere poſſet illa deſtructa. Antecedens eſt communis ſententia Theologorum, & ſequitur ex alio principio, quod ſi corpus Chriſti extra ſacramentum exanimaretur, intra ſacramentum etiam fieret exanime: propterea quòd anima tantùm eſt in hoc ſacramento per concomitantiam, ratione naturalis vnionis, quam extra ſacramentum habet cum corpore. Vnde poteſt hoc confirmari ex alio principio fidei, quod corpus Chriſti tale ponitur in hoc ſacramento, quale eſt extra ſacramentum, ſcilicet, paſſibile, vel impaſſibile; viuum. &c ergo ſignum eſt, ſacramentalem præſentiam habere originem, & dependentiam à præſentia naturali.

2. Sententia hoc negat. Scotus. Maior. Soto. Ledeſma. Gabriel.

Secunda ſententia negat, eſſe huiuſmodi dependentiam, vel naturalem connexionem inter has præſentias. Ita tenent in 4. diſt. 10. Scotus q. 4. Maior q. 7. Soto q. 1. art. 2. & d. 8. art. 5. Ledeſma q. 14. art. 5. & q. 16. art. 4. dub. 6. Gabriel lect. 47. in Can. Et fundari poteſt primò à contrario, quia naturalis præſentia non pendet à ſacramentali; quia nullam habet connexionem cum illa, vt in omnibus nobis patet, & in corpore Chriſti ante inſtitutionem huius ſacramenti, & poſt diem iudicij: & nunc etiam cõtingere poſſet, manere corpus Chriſti cum præſentia naturali, ſine ſacramentali, ſi omnes hoſtiæ cõſecratæ eodem tempore conſumerentur; ergo & è conuerſo, ſacramentalis præſentia non pendet à naturali, neque illam neceſſariò ſupponit. Probatur conſequẽtia: nam intercedit eadem ratio; ideo enim naturalis præſentia non pendet à ſacramentali, quia nullam habet habitudinem ad illam, neque in vllo genere cauſæ eſt effectus illius: ſed idem eſt de præſentia ſacramentali reſpectu naturalis, quia hæc non eſt cauſa illius, nec conditio neceſſaria in aliquo genere cauſæ vt illa ſit; ſunt enim diuerſorum ordinum, & vna non reſpicit aliam, vt ſubiectum, ſed vtraque immediatè reſpicit ipſum corpus: ſunt ergo diſparatæ, nullamq; inter ſe habent connexionem; ſed, ad ſummum poſſunt concomitãter ſe habere in eodem ſubiecto per diuinam potentiam, ſicut duæ præſentiæ ſacramentales, vel duæ naturales, de qua re paulò inferiùs diſputaturi ſumus. Et hanc ſententiam ſimpliciter veram eſſe exiſtimo, vt tamen rem totam accuratiùs explicemus, aduertendum eſt dupliciter intelligi poſſe, ſacramentalem preſentiam pendere à naturali; primò eſſentialiter & intrinſecè, ad eum modum, quo relatio pendet à termino, vel modus à re, cuius eſt modus, &c. alio modo extrinſecè tanquam ab efficiente principio, vel à conditione neceſſaria, quæ ad aliquam extrinſecam cauſalitatem reuocetur.

Præſentia ſacramentalis non pendet eſſentialiter à naturali.

Dico primò: Sacramentalis præſentia non pendet à naturali dependentia intrinſeca, ſeu formali, & eſſentiali. Probatur ſufficienter fundamento ſecundæ opinionis. Quod vltra declaratur primò, quia hæc præſentia nullam habet habitudinem intrinſecam ad illam, ſed eſt reſpectu illius omnino abſoluta; non eſt ergo vnde ab illa intrinſecè, & eſſentialiter pendeat. Secundò, quia comparando has duas præſentias inter ſe, potiùs in modo ſuo dicunt repugnantiã. Nam vna dicit extenſionem in ordine ad locum, alia indiuiſibilitatem. Dices, quamuis hæc argumenta

Euaſio.

probent, hanc præſentiam non pendere ab illa ex immediata habitudine ſui, poſſe tamen pendere ratione ſubiecti: vel, quia corpus Chriſti, quod eſt ſubiectum præſentiæ ſacramentalis, eſſentialiter

A pendet à ſe ipſo alibi exiſtente naturali modo: vel certè, quia pendet, non à ſe, ſed à naturali præſentia, quam alibi habet vnde fit, vt ſacramentalis præſentia, quæ à ſuo ſubiecto pendet, neceſſariò etiam pendeat ab alia præſentia naturali, ſine qua tale ſubiectum eſſe non poteſt. Sed neutrum horum *Impugnatur.* dici poteſt probabiliter; primum enim corpus Chriſti, vt in ſacramento exiſtens, non poteſt intrinſecè & eſſentialiter pendere à ſe ipſo, vt exiſtente in cœlo: nam eſt vnum & idem, habens eandem eſſentiam æquè abſolutam in vno loco, atque in alio. Vnde Corpus Chriſti, vt exiſtens in Euchariſtia, non magis dicit habitudinem ad ſe, vt exiſtens in cœlo, quàm è contrario; ſicut exiſtens in vna hoſtia

B conſecrata non dicit habitudinem ad ſe, vt exiſtens in alia: & idem eſſet ſi vnum corpus modo quantitatiuo exiſteret ſimul in duobus locis. Deinde non poteſt corpus Chriſti ſecundùm ſuam ſubſtantiam & exiſtentiam pendere ab vlla præſentia locali, ſiue ſacramentali, ſiue naturali: nam illa extrinſecus tantùm illi poteſt aduenire per diuinam potentiam & efficaciam; hæc verò licet ex natura rei intrinſecus illi conueniat, non tamen vt intrinſeca cauſa eius, neque vt terminus alicuius habitudinis eſſentialis & intrinſecæ; ſed vt proprietas vel effectus manans ab ipſa, media quantitate. Vnde, ad ſummum fit, aptitudinem quandam radicalem, ad ſic exiſtendum in loco, eſſe eſſentia-

C lem tali corpori quanto, non verò dependentiam aliquam ab ipſamet præſentia naturali. Vnde ſuperiùs ex hoc ferè principio probabamus, poſſe Deum alicubi conſeruare corpus, abſque actuali extenſione in ordine ad locum. Et eadem ratione concluditur, poſſe illud conſeruare realiter exiſtens, etiam ſi nullibi habet actualem extenſionem in loco, quia, non magis eſt neceſſarium, vt alicubi eam habeat, quàm vbicunque exiſtit: nulla enim ratio huius maioris neceſſitatis fingi, aut excogitari poteſt: ergo poteſt exiſtere corpus quantum in rerum natura, ſine vlla præſentia naturali; non ſolùm ergo non habet ab illa eſſentialem dependentiam, verùm nec connexionem ſimpliciter neceſſa-

D riam, in ordine ad potentiam Dei abſolutam: multo ergo minùs ſacramentalis, & ſupernaturalis præſentia habet huiuſmodi dependentiam vel connexionem cum naturali, vel immediatè, vel mediante ſubiecto ſuo. Neque verò fingi etiam poteſt, ſacramentalem præſentiam intrinſecè, & eſſentialiter pendere à ſuo ſubiecto, vt exiſtente alibi naturali modo. Hoc enim gratis, & ſine vllo fundamento eſſet confictum, quia hic modus ſacramentalis præſentiæ, ſufficienter terminatur in ipſo corpore Chriſti, prout hîc ſub ſpeciebus ſacramentalibus exiſtente: nam illud vt ſic, afficit, & in illo vt ſic, excipitur, & conſeruatur; quòd ergo alibi alio modo exiſtat accidentarium eſt huic præſentiæ, quæ

E reuera non dicit habitudinem ad illud ſub tali ratione.

Atque hinc ſatis concluditur, quod in ſuperioribus iterum tactum eſt, potuiſſe hoc myſterium Euchariſtiæ perfici à Deo, prius quàm Chriſti corpus in propria ſpecie exiſtens conciperetur, aut incarnaretur, licet oppoſitum ſignificent Palud. in 4. diſt. 8. quæſt. 1. artic. 3. & Caietanus ſuprà. Probatur ex dictis, quia poteſt corpus Chriſti exiſtere ſacramentaliter, etiam ſi nullibi exiſtat naturaliter: ergo potuit etiam primò produci, & vniri Verbo ſub ſpeciebus ſacramentalibus, etiam ſi antea nullo modo exiſteret, quia eadem eſt ratio de prima productione, & de quacunque exiſtentia, ſiue conſeruatione. Item, quia

Palud. Caietanus.

quia corpus Chriſti cum præſentia ſacramentali nõ pendent ex præſentia naturali eiuſdem corporis, neque ab ipſo corpore, vt alibi naturaliter exiſtente; ergo poſſet Deus, infinita ſua efficacia, efficere corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis, etiam ſi alibi non præextitiſſet. *Obiectio.* Sed obiicit Caietanus: nam tunc eſſet præſentia, ſine re præſente, & relatio, ſine fundamento, ſeu modus, ſine ſubiecto: quæ ſunt impoſſibilia. Probatur ſequela: quia præſentia ſacramentalis non addit ſupra exiſtentiam corporis Chriſti in propria ſpecie, niſi relationem, ſeu modum præſentiæ; ergo, ſi poteſt eſſe hic modus ſine illa exiſtentia in propria ſpecie, erit tunc præſentia ſine re præſente, &c. *Solutio.* Semper tamen verſatur Caietanus in eadem æquiuocatione; quia non diſtinguit inter corpus Chriſti exiſtens, & corpus Chriſti exiſtens in propria ſpecie: cùm tamen hæc diſtincta ſint aliquo modo; illud enim prius, abſtractius eſt, corpus enim Chriſti exiſtens in rerum natura præſcindit à modo exiſtendi in propria ſpecie, vel ſub aliena. Vnde, ſicut corpus Chriſti, prout in cælo, eſt verè exiſtens, ita prout in ſacramento, eſt verè exiſtens, etiam ſi ibi tantùm eſſe ſupponatur, & non alibi. Quocirca falſum eſt præſentiam ſacramentalem addere modum ſupra corpus Chriſti exiſtens in propria ſpecie, hoc enim ſignificat, ſupponere illum modum exiſtendi in propria ſpecie, & addere alium, quod eſſe falſum oſtendimus. Nam illi duo modi exiſtendi non habent inter ſe intrinſecum ordinem, & quoad hoc dici poſſunt diſparati. Propriè ergo dicẽdum eſt, præſentiam ſacramentalem addere modum ſupra corpus Chriſti exiſtens vt ſic, ſicut etiam præſentia naturalis addit modum ſupra corpus Chriſti exiſtens, ſolúmque differunt, quòd hic modus eſt naturalis, ille verò ſupra naturam. Ac propterea non ſequitur in prædicto caſu, dari præſentiam, ſine re præſente, aut relationem ſeu modum, ſine fundamento; quia nunquam eſt præſentia ſacramentalis, ſine corpore Chriſti exiſtente, non alibi, ſed ibi ſub ſpeciebus ſacramentalibus, & ipſummet ibi eſt res præſens, & fundamentum, ſeu potiùs ſubiectum talis modi ſeu relationis. Quocirca, licèt hæc præſentia ſacramentalis non addat ſupra ſubſtantiam, & quantitatem corporis Chriſti, niſi modum, tamen ſub ſpeciebus ſacramentalibus non eſt tantùm ipſe modus, ſed corpus ipſum Chriſti realiter exiſtens, tali modo affectum, & hoc ipſum eſſet ſub ſpeciebus, etiam ſi alibi non exiſteret: tunc autem neceſſarium eſſet ſubſtantialiter produci corpus Chriſti ſub ſacramento: hoc autem nullum eſt inconueniens, vt per ſe conſtat, & à fortiori patebit ex his, quæ infrà de tranſubſtantiatione dicemus.

Corpus Chriſti poteſt conſeruari in Euchariſtia, etſi alibi omnino eſſe deſinat. Secundò infertur conſequenter ex dictis, poſſe conſeruari corpus Chriſti in ſacramento, etiam ſi extra illud omnino eſſe deſinat: quod ſuprà Scotus docuit, & ſequitur manifeſtè ex principiis poſitis, quia non eſt maior connexio vel dependentia in cõſeruatione, quàm in prima effectione, ſi ergo potuit in principio fieri corpus Chriſti in ſacramento, & non extra, poterit etiam poſtea conſeruari. Patet etiam à contrario, prout ſuprà in ſimili argumentabamur: nam Chriſtus nunc exiſtens in ſacramento, & in cœlo, deſinit eſſe in ſacramento, quin deſinat in cœlo, & exiſtens in multis hoſtiis deſinit in vna, quin deſinat in alia; & ſi vnum corpus poſſet exiſtere in pluribus locis quantitatiuè, poſſet deſinere in vno loco, & non in alio, & è conuerſo, quia, nec neceſſarium eſſet inchoatum miraculum perpetuò conſeruari, nec eſſet maior ratio de vno loco, quàm de A alio; ergo ſimiliter ſimul exiſtens in cœlo, & in ſacramento, licèt ibi, & omnino extra ſacramentum eſſe deſineret, poſſet in ſacramento conſeruari; quia non eſt inter hæc maior dependentia aut connexio, per ſe, & intrinſecè, vt oſtenſum eſt.

Reſponſio ad fundamentum primæ ſententiæ. Contra hanc autem illationem maximè procedit fundamentum primæ ſententiæ: at quod conſequenter concedendum eſt aſſumptum in ſano ſenſu intellectum, ſcilicet non neceſſariò deſtrui corpus Chriſti in ſacramento, ſi extrà deſtruatur. Sed, quod ad modum loquendi attinet, aduertendum eſt, in eo caſu, quo Chriſti corpus conſeruaretur in ſacramento, & non extrà, non poſſe propriè dici deſtrui ſimpliciter ſeu annihilari corpus Chriſti, quia ſup- B ponitur abſolutè conſeruari ſubſtantialiter, & in exiſtentia reali; ſolum ergo amitteret vnam præſentiam localem, quod fieri poſſet per localem mutationem priuatiuam, ſicut, quando abſciſſa manu, ibi deſinit eſſe anima, non annihilatur ibi, nec propriè deſtruitur, ſed amittit partialem modum præſentiæ, ſeu informationis: & idem eſt de Angelo, qui priùs bipedali ſpatio præſens aderat, & poſtea dimidiam partem relinquit, & in alia ſola manet, non enim in altera deſtruitur, ſeu annihilatur, ſed localiter tantùm mutatur priuatiua mutatione. *Obiectio.* Quòd ſi quis contendat, conſeruari corpus Chriſti extra ſacramentum per actionem ſubſtantialem, diſtinctum ab ea, qua in ſacramento conſeruatur, & C conſequenter non poſſe extra ſacramentum deſinere, niſi per ſuſpenſionem illius ſubſtantialis actionis quæ ad annihilandum ſufficeret; *Solutio.* dicendum eſt (hoc gratis conceſſo) illam ſuſpenſionem actionis conſeruatiuæ per ſe ſufficere ad annihilationem, ſi terminus eius alibi non conſeruetur, tamen, quia iam ſupponitur alibi conſeruari, ideo non poteſt dici annihilari, quia terminus eius non tranſit ſimpliciter in nihilum, vt multi etiam nunc dicunt, quando corpus Chriſti ſub ſpeciebus ſacramentalibus conſeruari deſinit, de qua re ſæpius redibit ſermo in diſputationibus ſequentibus de tranſſubſtantiatione.

Ad argumentum autem, quod vlteriùs vrgeba- D tur in fundamento illius primæ ſententiæ, ſcilicet, quia ſequitur pari ratione poſſe ſeparari animam à corpore Chriſti extra ſacramentum, & non in ſacramento, atque adeò poſſe idem corpus eſſe mortuum in propria ſpecie, & viuum ſub ſpeciebus ſacramentalibus, quod videtur inuoluere contradictionem. Ad hoc, inquam, Scotus negat ſuprà ſequelam: nam ex hoc, quòd Chriſti corpus ſimpliciter eſſe deſinat extra ſacramentum, & non intrà, nulla contradictio, vel repugnantia ſequitur; ſed ſolùm, quòd corpus Chriſti ſit in vno loco & non in duobus, ſeu quòd habeat vnum modum tantùm exiſtendi, & non duos, quod nullum eſt inconueniens. ex hoc verò, quòd extra ſacramentum animam amittat, & in- E tra ſacramentum retineat, ſequitur prædicta contradictio, quòd ſimul viuat, & non viuat. Sed quamquam fortaſſe ex natura rei, ſeu iuxta modum prouidentiæ magis rebus naturalem, ita ſit dicendum, atque id etiam ſuadeat naturalis concomitantia, quam in hoc ſacramento eſſe confitemur, vt infrà dicemus: nihilominus tamen reſpectu diuinæ potentiæ, non arbitror implicare contradictionem, quod, ſeparata anima à corpore extra ſacramentum, in illo ſeparetur, vt ſentit Palacius, qui alios refert in *Palacius.* quatuor, diſtinct. 8. diſputatione quarta, & infrà latiùs dicturi ſumus. Et breuiter declaratur, quia eadem materia in diuerſis locis exiſtens poteſt diuerſis formis informari, ſicut eadem quantitas in diuerſis

ſis locis exiſtens poteſt affici diuerſis modis, & in vno eſſe extenſa in ordine ad locum, & non in alio. Item, quia, cùm materia & forma ſint res diſtinctæ, poteſt materia poni in diuerſis locis, & non forma: ſicut Durand. dixit, materiam corporis Chriſti in ſacramento eſſe, non verò quantitatem: quod, licèt ſit falſum, nemo tamen dicit implicare contradictionem. Tandem, quæ eſt contradictio, quæ ſequitur? Dices, hoc corpus eſſe viuum, & non eſſe viuum. Sed reſpondetur, has contradictorias non eſſe ſimul veras: nam negatiua falſa eſt, quia, vt corpus dicatur non viuere, oportet, vt nullibi viuat: vt autem dicatur viuere, ſatis eſt, quod alicubi viuat; quia affirmatio ſolùm facit ſenſum particularem, negatio verò ſimpliciter omne deſtruit & facit ſenſum vniuerſalem: ſolùm ergo poteſt inferri, quòd idem corpus hîc non viuat, quamuis alibi viuat: & hæc non magis eſt contradictio, quàm, quòd hic currat, & alibi quieſcat; vel hìc ſtet, & alibi ſedeat, ſed de hoc, vt dixi infrà latiùs. Atque hæc ſint ſatis de intrinſeca dependentia.

Probabile eſt, de facto præſentiam Chriſti ſacramentalem pendere à naturali aliquo modo.

Dico ſecundò, quamuis præſentia ſacramentalis corporis Chriſti in Euchariſtia ex natura rei nō pendeat à naturali modo exiſtendi alibi, tamen nunc de facto probabile eſt, aliquo modo pendere ab illo in genere cauſæ efficientis. Prior pars conſtat, tū ex dictis: tum quia cùm hæc præſentia ſit ſupernaturalis, ex natura ſua non habet aliam cauſam, à quo pēdeat, præter ſolum Deum, cui omnis creatura ſubiicitur ſecundùm obedientialem potentiam; igitur nec ſubſtantia creata, nec quantitas, nec naturalis præſentia eius poſſunt ex natura rei aliquid efficere ad præſentiam ſacramentalem. At verò ſicut poteſt Deus res alias efficere per inſtrumenta creata, ita etiam poteſt efficere hanc præſentiam per huiuſmodi inſtrumentum, quia nulla eſt hîc ſpecialis repugnantia: ſic igitur poteſt diuinum Verbum vti ſuo corpore aſſūpto, & alibi naturaliter exiſtente, vt organo vel inſtrumento coniuncto ad efficiendum eiuſdem corporis præſentiam in Euchariſtia, quia etiam in hoc nulla eſt ſpecialis repugnantia: nam etiam naturaliter poteſt Angelus in vno partiali loco exiſtens efficere præſentiam ſuæ ſubſtantiæ in alia parte loci, retenta priori. Et idem contingit in anima, quando per augmentationem, cuius ipſe eſt principium efficiens, ad nouas partes informandas quodammodo extenditur. Quid ergo mirum, quòd de potentia abſoluta poſſit Deus efficere per corpus Chriſti iam exiſtens in eo loco præſentiā eiuſdem corporis in ſacramento? Ratio autem eſt clara, quia illud corpus, quantum eſt de ſe, poteſt eſſe aptum inſtrumentum ad quemcunque ſupernaturalem effectum: & aliunde ſupponitur iam præexiſtens: & hic effectus huius præſentiæ non habet aliunde repugnantiam cum exiſtentia eiuſdem corporis, neq; cum præſentia eius in alio loco, vt nunc ſupponimus; ergo ex nullo capite eſt repugnantia.

Atq; hinc probata manet poſterior concluſionis pars, ſuppoſito alio principio probabili, ſuprà poſito in materia de ſacramentis in genere; Chriſtū Dominum ita eſſe authorem ſacramentorū omniū per humanitatem ſuam, vt non modò ea inſtituerit, ſed etiam cum omnibus illis actu concurrat per eandem humanitatem ad effectus eorum: ita vt ipſa humanitas ſit quaſi principale, & vniuerſale inſtrumentū coniunctum; ſacramenta verò ſint inſtrumenta ſeparata, & particularia: nā ex his principiis rectè concluditur, Chriſtū per humanitatem in cœlo exiſtentem actu concurrere in omni conſecratione Euchariſtiæ cum verbis formæ ad efficiendam ſui corporis

A ſacramentalem præſentiam in Euchariſtia, quod clariùs patuit in nocte cœnæ, vbi ipſemet Chriſtus viſibiliter menſæ accūbens ſe ipſum præſentē fecit ſub ſpeciebus panis & vini, quæ cōſecrauit. Hoc ergo modo intelligitur facile præſentia ſacramentalis pendere à naturali, non ex neceſſitate intrinſeca, ſed ex Dei arbitrio volentis vti hoc inſtrumento ad talē præſentiam efficiendam. Vnde dupliciter hoc fieri potuit: primò, ſecundùm emanationem per ſe vnius præſentiæ ab alia, ita, vt ipſamet præſentia naturalis intelligatur per ſe influere, vt inſtrumentum in ſacramentalem: quod fieri quidem potuit, nihil tamen eſt, quod nos cogat ad credendū, ita factum eſſe, nec per ſe eſt admodum veriſimile. Secundò ergo modo fieri potuit, quòd vna præſentia pendeat ab

B alia, tanquam à conditione neceſſaria, ita vt ſacramētalis præſentia per ſe propriè fiat à corpore Chriſti præexiſtente: cōditio autem neceſſaria ſit, vt modo naturali in propria ſpecie præexiſtat, atq; hoc ſatis eſt ad diſcurſum factum, & ad intentam concluſionem. Neq; enim dici poteſt, quòd, licèt ſupponatur exiſtens alibi, non tamen modo naturali, ſed ſacramentali: hoc enim falſum eſt, tum quia præſentia ſacramentalis in alio loco eſt merè accidentalis & contingens: tum etiam, quia Chriſtus nō concurrit cum omnibus ſacramentis, vt ſacramentum eſt, ſeu prout in hoc ſacramento continetur, ſed vt naturali modo exiſtit: hæc ergo præſentia ſupponitur vt conditio neceſſaria ad effectionem huius ſacra-

C menti. Aliqui verò addunt, etiam poſſe hîc intercedere dependentiam quodammodo in genere cauſæ exemplaris: quia, nimirum, corpus Chriſti tale conſtitui debet in ſacramento, quoad conditiones intrinſecas & independentes à loco, quale extra ſacramentum in propria ſpecie exiſtit, quod mihi non omnino diſplicet, quamuis hoc cauſalitatis genus metaphoricum potiùs ſeu morale, quàm proprium & phyſicum eſſe videatur: vnde intercedere non poteſt ex ſola natura rei, ſed ſolùm ex diuino pacto ac inſtitutione, ac denique magis pertinet ad concomitantiam, quàm ad dependentiam, vt latiùs dicemus ſect. 5. & 6. Et ita omnino ſatisfactum eſt fundamamento primæ ſententiæ, quoad vltimam partem eius. Fundamentum autem ſecundæ ſententiæ nihil vrget contra hanc concluſionem, quia ſolùm

D procedit de dependentia intrinſeca, & in ordine ad potentiam abſolutam: concluſio verò loquitur de dependentia extrinſeca ſecundùm inſtitutionem factam.

Ex dictis expeditur obiter vulgare dubium, an, ſi nunc Chriſtus non exiſteret homo in rerum natura, per verba conſecrationis poſſet verè conſici hoc ſacramentum ex vi præſentis inſtitutionis, & corpus Chriſti fieri præſens ſacramentaliter in Euchariſtia. Palacius enim ſuprà refert Scotum in 4. d. 10. q. 4. affirmantem. Tamen Scotus ibi præcipuè loquitur non de extrinſeca dependentia, nec de inſtitutione, quæ facta eſt, ſed de intrinſeca depēdentia & eſſentiali, & de connexione neceſſaria

Palacius. Scotus.

E vtriuſque præſentiæ, quamquam interdum videatur ſermonem extendere etiam in prædicto ſenſu, ſi tamen in ſuis principiis conſequenter loquatur, non poteſt ita ſentire: nam ipſe tenet, verba conſecrationis nullam habere vim productiuam corporis Chriſti, etiam de ſe, ſed tantùm adductiuam: ſi autem corpus Chriſti alibi non eſſet, non poſſet adduci, nec etiam poſſet produci virtute verborum iuxta dictam ſententiam: ergo non poſſet fieri ſacramentaliter præſens, quia, vt ſuprà dictum eſt, hæc præſentia eſſe non poteſt ſine reali & ſubſtantiali exiſtē-

tia corporis Chriſti, aut præexiſtente, aut denuo producta: & ita eſſet reuera conſequenter dicendum, quamquam fundamentum illud ſolidum non ſit, vt dicemus de tranſubſtantiatione diſputantes. Palacius ergo ſuprà negat in prædicto caſu poſſe fieri ſacramentalem præſentiam ex vi præſentis inſtitutionis & virtutis, quam verba de facto habent: & reddit rationem, quia verba nunc tantùm habent virtutem conuertendi panem in corpus Chriſti; & ideo virtus eorum neceſſariò ſupponit, vt corpus, in quod fit conuerſio, præexiſtat, alioquin non eſſent verba tantùm conuerſiua, ſed etiam productiua. Sed hæc ratio per ſe ſumpta non cogit: quia virtutem aliquam eſſe conuerſiuam non excludit, quòd ſit etiam productiua, quantum eſt de ſe, ſed potiùs id videtur includere, & præterea addere habitudinem ad poſitiuum terminum, ex quo fiat actio: poſſet autem rectè intelligi conuerſio panis in corpus Chriſti, etiam ſi corpus antea non præexiſteret: ergo ex hoc capite nihil obſtaret, quo minùs hæc conuerſio fieret per hæc verba ex vi præſentis inſtitutionis. Aliunde ergo videtur mihi, verba de facto non habere hanc virtutem: quia nimirum habent illam dependentem in agendo ab humanitate Chriſti præexiſtente, vt ab inſtrumento coniuncto & principali, reſpectu omnium actionum, & effectuum ſacramentalium. Vnde, ſicut cauſa particularis nihil ageret, non exiſtente vniuerſali, à qua pendet in agendo, nec calamus ſine manu: ita nec verba ſacramentalia ſine Chriſti humanitate. Quod, cùm generaliter & conſequenter ita dicendum ſit in omnibus formis ſacramentorum, prout de facto ſunt inſtitutæ, multo ſpecialiori ratione verum habet in verbis conſecrationis, tum quia maximè proferuntur & verificantur in perſona Chriſti loquentis, vt infrà q. 78. articul. 1. dicam, tum etiam, quia relatiuum illud, *meum*, manifeſtè refert corpus Chriſti præexiſtens: quamquam hæc poſtrema ratio non omnino conuincat, vt ex materia de tranſubſtantiatione conſtabit.

Licet Chriſtus nõ eſſet viuus reciperet præſentiã ſacramentalem ex forma de facto inſtituta. Ledeſm.

Ex hac verò reſolutione intulerunt aliqui, ſi corpus Chriſti extra ſacramentum non exiſteret viuũ, non poſſe virtute verborum, vt de facto inſtituta ſunt, recipere ſacramentalem præſentiam. Quod tenuit Gloſſ. in cap. timorem, de Conſe. diſtinct. 2. & probabile exiſtimat Ledeſm. q. 17. articul. 1. dub. 5. qui tamen non vtuntur fundamento à nobis inſinuato, ſed aliis, ſcilicet, vel quia verba videntur deſignare corpus viuum, quale erat, cùm primò prolata ſunt, vel quia, cùm corpus Chriſti in Euchariſtia ſit viuificans, non poteſt eſſe niſi viuum, vel quia Chriſtus non contulit poteſtatem miniſtris ad conſecrandum, niſi pro eo tempore, quo ſuum corpus iam eſſet ſuſcitatum, & viuificatum: vel denique addere poſſumus: quia concurſus, quem corpus Chriſti conferre debet ad efficiendam ſuammet ſacramẽtalem præſentiam, pendet ex vita eius. Sed hæc ſententia falſa eſt, & communi doctrinæ Theologorum contraria. Primúmque fundamentum eius repugnat communi doctrinæ, probatæ in Concilio Trident. quòd in hoc ſacramento non eſt viuũ corpus Chriſti ex vi verborum, ſed per concomitantiam: ergo verba vi ſua non ſignificant corpus viuum. Secundum etiam fundamentum futile eſt, quia corpus Chriſti, etiam exanime, erat viuificatiuũ animarum: quia hoc non habet ex vnione ad animam, ſed ex vnione ad verbum, quam ſemper retinuit. Adde, illud eſſe quid poſterius, ideóq; ex illo non pendere efficaciam verborum. Tertium item fundamentum temere aſſertum eſt. Nam Chriſtus in nocte cœnæ ſimpliciter

Conc. Trident.

A dixit, *Hoc facite*: & illis verbis dedit miniſtris hãc poteſtatem: ergo temere limitatur ad tempus, poſt reſurrectionem Chriſti, contra communem doctrinam, vt patet ex Trident. ſeſſ. 22. Quartũ item fundamentum, licèt minùs improbabile ſit (quia ſacramentorum efficacia videtur pendere ab humanitate Chriſti, humanitas autem includit vnionem animæ & corporis) tamen hoc eſt valde debile: quia etiam anima vel corpus inter ſe ſeparata, & verbo vnita, poſſunt ad huiuſmodi efficaciã ſufficere. Quocirca veriſſima eſt ſententia communis in prædicto caſu, verbi gratia, in triduo fuiſſe corpus Chriſti capax ſacramentalis præſentiæ: & tam in ipſo Chriſto, quàm in verbis fuiſſe ſufficientem virtutem, ad illam

B efficiendã, ex vi præſentis inſtitutionis, vt D. Thom. infrà q. 76. a. 1. & 2. & q. 81. a. 4. & reliqui omnes docent: quia nihil deeſt ad hunc effectũ: nam & in miniſtro eſſet character ſacerdotalis, ſicut fuit in Apoſtolis ex quo Chriſtus dixit, *Hoc facite*, & verba ſufficienter ſignificabant, & verificari poterãt de corpore Chriſti, prout tunc erat, & erant efficacia ex vi inſtitutionis, ſi aliunde non erat impedimentũ: nullũ autem erat, quia ex parte Chriſti, vt dictũ eſt, erat ſufficiens inſtrumentum coniunctum ad huiuſmodi efficientiam. An verò Chriſtus tunc concurreret per corpus exanime, vel per animam, Problema eſſe poteſt: nam vtrumque fuit poſſibile: magis tamen videtur hoc animæ tribuendum: nam illa maximè vide-

D. Thom.

Dubiolum.

Reſponſio.

C tur retinere virtutem efficiendi miracula, illuminãdi Angelos, efficiendi gratiam, &c. ſicut, ſi in triduo daretur Baptiſmus, ſine dubio eſſet verum ſacramentũ, & gratiam daret, ad quam, ſi neceſſarius eſt ſpecialis humanitatis Chriſti concurſus, tunc certè per animam dandus videretur. Idẽ ergo in præſenti dicendum eſt. Propter quod Petr. Soto lect. 5. de Euchariſt. ſententiam hanc ex principiis fidei colligi affirmat.

Petr. Soto.

Sed quæret tandem aliquis, an nunc de facto idem dicendum ſit de conſeruatione corporis Chriſti ſub ſpeciebus ſacramentalibus: quòd ſcilicet, ſi Chriſtus ſub propria ſpecie eſſe deſineret, etiam in ſacramẽto amitteret ſacramentalem præſentiam. Videtur

Dubium.

D enim, non eſſe eandem rationem de conſeruatione, & de prima effectione, vt patet diſcurrendo per omnes rationes ſuprà adductas. Primũ enim, etiãſi demus fieri Chriſtum præſentem ſub ſpeciebus per actionem adductiuam, & ideo neceſſariò alibi ſupponi, vt adduci poſſit: tamen poſtquam ſemel adductus eſt, non eſt neceſſe, vt alibi præſens duret, ad hoc, vt altera præſentia ſacramentalis conſeruetur. Similiter, licèt demus, hanc actionem ita eſſe cõuerſiuam, vt nullo modo, etiam de ſe ſit productiua, & ideo dicatur neceſſarium ſupponere in alio loco corpus, quod terminare debet conuerſionem, tamen, poſtquam ſemel eſt facta conuerſio, iam non eſt, cur duret illa dependentia. Tandem, quamuis hæc

E præſentia in fieri pendeat ex Chriſti humanitate alibi exiſtente in propria ſpecie, tamen poſtquam facta eſt, non pendet in conſeruari: ſicut neque pendet à verbis ſacramentalibus, per quæ facta eſt: nam Chriſtus Dominus in his effectibus nihil iam operatur, niſi mediis ſacramentis. Sicut etiam gratia baptiſmalis in fieri pendet à Baptiſmo, & conſequenter à Chriſti humanitate: tamen, finito Baptiſmo, poſtea in conſeruari tantùm pendet à Deo: ſic ergo in præſenti dicendum eſt de effectu verborum conſecrationis, qui eſt præſentia ſacramentalis Chriſti. Et hic diſcurſus, ac dicendi modus eſt, reuera, valde probabilis, iuxta quem dicendum eſt, ex vi dependentiæ, ſeu cauſalitatis effectiuæ non eſſe amiſſurum Chriſtum præſentiam ſacramentalem,

Reſponſio.

talem, etiamſi naturalem, vel quantitatiuam prorſùs amitteret. Nihilominus tamen ex alio capite id affirmari poſſet, ſcilicet ratione cauſalitatis exemplaris ſuprà explicatæ, quã, probabile eſt, hìc intercedere ex inſtitutione diuina, vel certè (quod idem eſt) ratione concomitantiæ, de qua fuſiùs dicendum eſt in fine huius diſputationis, vbi quæſtiunculas alias huc ſpectantes expediemus; quia licèt non ſint omnino neceſſariæ, nõ tamen poſſunt prorſus omitti, tum propter materiæ complementum, tum etiam, quia non ſunt omnino inutiles ad myſterium declarandum. Addo denique facilè etiam poſſe defendi, præſentiam ſacramentalem corporis Chriſti perpetuò pendere in conſeruari ab actuali influxu humanitatis Chriſti exiſtẽtis in cœlo: quod ſi ita eſt, facilè conſequitur, ablato illo principio influente, auferendum eſſe hunc effectum ſacramentalis præſentiæ, & eadem ratione explicari poſſet, quomodo, ablata vita à corpore Chriſti extra ſacramentum, conſequenter auferenda eſſet in ſacramento: ſcilicet, quia vt in ſacramento exiſtens, pendet ab influxu ſui ipſius, naturali modo exiſtẽtis; & ſic de aliis proprietatibus. Et hanc quidem viam non exiſtimo impoſſibilem, ſed incertam & nouam: nam Theologi nunquam rem hanc declarant per rationem dependentiæ, ſed concomitantiæ tantùm, de qua ſtatim dicturi ſumus.

SECTIO III.

Vtrùm ſacramentalis præſentia & naturalis ſimul poſſint eidem corpori conuenire ex natura rei; & conſequenter, an per hanc præſentiam rei deſiniatur loco.

Senſus quæſtionis.

DIximus non eſſe neceſſarium, has duas præſentias ſimul ineſſe eidem corpori, etiamſi alterutra inſit; ſequitur explicandum, an poſſint in eodem corpore coniungi, vel iuxta naturam rei, quod hìc expediendum eſt, vel per potentiam Dei abſolutam, quod dicetur ſectione ſequente. Poſſet autem præſens quæſtio, ſeu comparatio extendi, & ad naturales præſentias ſeu quantitatiuas inter ſe, & ad ſacramentales inter ſe: an ſcilicet plures earum ex natura rei poſſint eidem corpori ineſſe; & (quod propoſitum eſt) ad præſentiam ſacramentalem cum locali.

Vnum corpus vnum locum vnica præſentia naturaliter occupat.

Prima autem comparatio nihil difficultatis habet. Nam per ſe clarum eſt nullum corpus poſſe ex natura rei ſimul occupare, niſi vnum locum ſibi adæquatum, & vnica præſentia connaturali; quia per finitam quantitatem ad vnum finitur, ac terminatur locum, eíq; commenſuratur: hæc enim eſt naturalis proprietas quantitatis.

Poſſibile eſt, idem corpus exiſtẽs ſacramẽtaliter habere ſine nouo miraculo plures præſentias ſacramentales.

In ſecunda comparatione eſt ſatis veriſimile, ſuppoſitis principiis fidei, huiuſmodi ſacramentalem præſentiam ex natura ſua poſſe ſimul multiplicari in eodem corpore in ordine ad diuerſa ſpatia; non tamen eſt omnino certum, ſed dubium. Prior pars declaratur. Nam licèt hic modus præſentiæ, ſupernaturalis ſit corpori, habet tamen ipſe ſuam propriam eſſentialem rationem, quæ poteſt dici propria eius natura: ratione cuius habere etiam poteſt proprietates naturales, non quidem corpori ſecundùm ſe, ſed ipſi modo præſentiæ, ſeu corpori vt affecto tali modo. Sicut lumen gloriæ, quamuis ſupernaturale ſit intellectui humano, habet tamen ſuam propriam eſſentiam & naturam, ratione cuius viſio illi eſt connaturalis; vel etiam intellectui, vt informato tali lumine. Hoc igitur modo connaturale eſt huic præſentiæ ſacramentali facere corpus, cui ineſt, eſſe præſens totum in toto, & totum in qualibet parte; quia ex vi ſuæ ſpeciei, & eſſentiæ

A habet hanc indiuiſibilitatem, & inextenſionem ſecundùm comparationem ſubiecti ſui ad ſpatium, cui ſit præſens: nam hac ratione dicebamus ſupra, præſentiam hanc ſacramentalem ſpecie differre a quantitatiua ſeu naturali. Atque hinc vlteriùs probabile ſit, huic præſentiæ ex natura eius non repugnare, quominus in eodem corpore multiplicetur in ordine ad diuerſa & ſeparata ſpatia: primò quidem, quia, ſicut nunc de facto corpus Chriſti in vna hoſtia eſt totum in toto, & totum in qualibet ſpatij parte; ita etiam de facto, totum eſt ſimul præſens in multis & diſtantiſſimis ſpatiis: ergo ſicut dicimus, illud primum eſſe connaturale huic præſentiæ, ita dicendum eſt de hoc ſecundo; quia nulla eſt repugnantia, quin ſit aliquis modus, cui poſſit hoc eſſe connaturale; & alioqui per ſe expedit vt myſterium hoc, quod
B lege ordinaria ac ſtabili ita duraturum erat, iuxta rerum naturas, quoad fieri poſſet, & paucioribus miraculis perficiendum inſtitueretur. Secundò, quia, ſi eſt connaturale huic præſentiæ, vt in vno ſpatio cõtinuo tota præſentia ſubiecti ſit in toto ſpatio, & tota in qualibet parte; ergo iam ibi eſt tota in duobus locis partialibus componentibus vnum; ergo eadem ratione eſſe poterit in duobus totalibus & diſcontinuis. Patet conſequentia, quia hoc ferè nihil addit difficultatis: nec continuitas ſpatij videtur quicquã conferre ad rationem indiuiſibilis præſentiæ. Tertia ratio huic non diſſimilis eſſe poteſt, quia hæc præſentia, neq; ex ratione formali ſua, neque ex ſubiecto terminatur ad aliquod ſpatium determinatæ magnitudinis: ſed poteſt ſubiectum ſuum facere
C præſens in maiori & in minori ſpatio in infinitum, ita vt, conſiderata vi, & natura huius præſentiæ, poſſet illo modo corpus Chriſti fieri præſens vniuerſo orbi; ergo multo magis poterit fieri ſimul præſens in duabus partibus diſtantibus: nam certè videtur hoc minùs miraculoſum, minúſque difficile. Antecedens, quoad primam partem declaratur: nam per hanc præſentiam non coextenditur corpus ſpatio, ſed iterum atque iterum quaſi replicatur corpus in qualibet parte, vel termino ſpatij: & ideo ex vi talis modi præſentiæ nulla eſt ratio, cur ad hunc potius, quàm ad alium terminum ſpatij limitetur. Altera verò pars antecedentis declara-
D tur. Nam Angelus qui habet proportionalem modum præſentiæ, quia eſt totus in toto, & totus in qualibet parte, licèt ex parte modi non ſibi determinet certam loci magnitudinem, tamen ex parte ſubiecti illam determinat: quia ille modus præſentiæ eſt connaturalis tali ſubiecto, & commenſuratur perfectioni eius: & ideo perfectior Angelus ex natura ſua poteſt maior ſpatio fieri præſens, quàm minùs perfectus: non eſt autem ita in præſenti quia corpus, quod ſit ſacramentaliter præſens, natura ſua nõ eſt aptũ ad hanc præſentiam: & ita neque ex natura ſua poſtulat terminum illius, ſed eſt capax illius ſolùm ſecundùm potentiam obedientialem, ſecun-
E dùm quam nullum habet terminum, ſed tantum poteſt recipere, quantum Deus poteſt in ipſo facere, ſeu quantum non implicat fieri: & ideo neque ex hac parte poteſt terminus huius præſentiæ aſſignari: & eadem ratione concludi poteſt, hanc præſentiam, neque ex ſe, neque ex ſubiecto ad vnum ſpatium terminari.

Oppoſitum etiam eſſe probabile oſtenditur.

Ex his ergo ſatis declarata eſt prior pars aſſertionis, nihilominus explicatur altera: quia hoc ipſum, ſcilicet, præſentias multiplicari in eodem ſubiecto diſcretè, & abſque vlla continuatione ex parte ſpatij addit per ſe nouã difficultatem, ratione cuius poteſt hoc non eſſe connaturale huic præſentiæ, etiamſi alio

alioqui poſſit eſſe tota in toto, & tota in qualibet parte,quaſi continuè; ergo ex hoc principio nõ ſatis cõcluditur, alterũ eſſe connaturale. Antecedens patet primò,in anima, vel Angelo:nã anima poteſt informare vnũ integrum corpus, ita vt ſit tota in toto, & tota in qualibet parte; non tamen ſimul poteſt informare duo corpora diſcreta, etiam ſi ſimul ſumpta nõ ſint grandioris quantitatis, quam illud vnum. Angelus idem ſimul eſſe poteſt naturaliter præſens in grandi ſpatio cõtinuo, totus in toto, & totus in qualibet parte eius; & tamen iuxta ſententiã magis receptam non poteſt ſimul naturaliter eſſe præſens in pluribus ſpatiis multo minoribus omnino diſtantibus, ac diſcretis. Quòd ſi ad fontem perfectionum omnium recurramus,Deus ipſe naturali ſua immenſitate eſt præſens rebus omnibus quaſi continuè, & omnibus imaginariis ſpatiis,nec poteſt habere hanc præſentiam, quaſi diſcretam, ita vt ſit in rebus inter ſe diſtantibus, & non in locis, ſeu ſpatiis interiectis: cũ ergo omnis præſentia participatio ſit diuinæ præſentiæ & immenſitatis, veriſimile eſt, non poſſe ſaltem ex natura rei non creſcere in eodem ſubiecto, niſi per modum vnius continuæ præſentiæ. Tandem nonnulla ratio addi poteſt, quia quando eadem res ſit præſens in locis diſtantibus quocunque modo, & qualicunque præſentia, quodammodo eadem manens multiplicatur, & quaſi à ſe ipſa ſeiungitur, quod ſpecialem habet difficultatem; quamquam ergo ex illa proprietate exiſtendi totum in toto, & totum in qualibet parte, quam admittimus eſſe connaturalẽ huic præſentiæ, probabiliter colligatur altera exiſtendi in pluribus locis, non tamen euidenter,& certò;& ideo res eſt ſatis dubia,an hoc ſit connaturale huic præſentiæ. Sicut etiam è contrario, ex eo,quòd Chriſtus in hoc ſacramẽto ſit præſens multis hoſtiis, non poteſt ex vi ſolius rationis efficaciter concludi,poſſe in vna hoſtia eſſe totum in tota,&totum in qualibet parte, modo ſacramentali, à nobis explicato: quia cùm ſumitur, Chriſtum eſſe in multis hoſtiis, vel intelligitur eſſe in eis prædicto ſacramentali modo & ſupponitur probandum:vel intelligitur præcisè de reali præſentia, quæcunq; illa ſit,& ſic eſt quidem probabilis illatio, vnum miraculum ex altero colligendo; non tamen eſt ſimpliciter neceſſaria: nam, quòd corpus quantum indiuiſibiliter in loco conſtituatur, maiorem quandam difficultatem habere videtur, ſaltem ex hoc capite, quòd hoc maximè videtur repugnare cum natura, vel intima proprietate quantitatis. De his ergo rebus vix poteſt à nobis iudicium ferri ſecundùm naturas earum: ſed ratio eorum, quæ circa illas facta eſſe credimus, ſumenda eſt ex potentia facientis, de qua dicemus ſectione ſequente.

Præſentia naturalis & ſacramentales, vni corpori ſimul conueniri, naturaliter repugnat.

Atque hinc ferè conſtat, quid dicendũ ſit de tertia comparatione ſacramentalis præſentiæ cum naturali, de qua eſt quæſtio propoſita; quamquam enim hæ præſentiæ ſint diuerſorum ordinum, & altera earum omnino ſit ſupra corporis naturam, & ideo vix poſſint prædicto modo comparari: nihilominus dicendum ſimpliciter videtur, ex natura rei non poſſe has præſentias in eodem ſubiecto coniungi. Probatur, quia in primis non poteſt hoc eſſe connaturale ex parte ſubiecti: tum quia illud natura ſua non eſt capax præſentiæ ſacramentalis ſolius; ergo neque illius ſimul cum locali; tum etiam quia hoc ipſo, quod corpus finitum eſt, præter naturam eius eſt, vt ſit realiter præſens extra locum ſibi adæquatum. Deinde non poteſt hoc eſſe connaturale ex parte præſentiæ quantitatiuæ; tum propter rationem indicatam, ſcilicet, quia ratione illius ſit, vt corpus circumſcribatur loco, & conſequenter naturaliter non ſit extra illum; tum etiam, quia actualis extenſio in loco ex natura rei pugnat cum indiuiſibilitate. Vnde tandem concluditur, hoc non poſſe eſſe connaturale ex parte præſentiæ ſacramentalis, tum propter rationem factam: quia cùm hic modus includat inextenſionem in ordine ad locum, natura ſua videtur pugnare cum alio modo: tum etiam, quia cùm faciat ſubiectum præſens in ſpatio diſtincto, videtur etiam hoc ipſo pugnare cum alia adæquata præſentia, etiãſi diſtinctæ rationis ſit, quia reuera conſtituit ſubiectum in diſtincto ſeu maiori ſpatio, quã naturaliter eſſe poſſit,& hoc etiam confirmant ea, quæ in ſecunda comparatione adduximus.

Dubium.

Vltimò ex dictis definiri poteſt dubium ſuprà tactum de hac præſentia corporis Chriſti in Euchariſtia, an ratione illius dicendum ſit, corpus Chriſti, eſſe ibi definitè, nec ne: nam Theologi variè loquuntur. Quidam affirmant eſſe Chriſtum in qualibet hoſtia definitiuè. Ita ſignificat Gabriel 4.d.10. quæſt. vnica, artic.2. concluſ.7.& idem videtur ſentire Paludan. ibi.q.3. artic.2.licèt prima facie videatur docere contrarium: ait enim, propriè non eſſe definitiuè corpus Chriſti in vna hoſtia, quia ſimul eſt in aliis: ſubiungit tamen, quòd ſi vna tantùm eſſet hoſtia conſecrata, in alia eſſet definitiuè. Probari autem poteſt hæc opinio, ſi iuxta dicta in ſecũda comparatione teneamus, ex natura rei vnam præſentiã ſacramentalem non admittere alias omnino diſtinctas in eodem ſubiecto: nam hinc ſequitur, ex vi vnius præſentiæ definiri, & determinari corpus Chriſti, vt ſit hîc & non alibi, quantum eſt ex natura talis præſentiæ. Hoc autem ſufficit, vt dicatur eſſe ibi definitiuè, etiam ſi de facto ſit in aliis locis per diuinam potentiam: nam hoc non immutat propriam rationem vniuſcuiuſque præſentiæ. Sicut corpus Chriſti nunc eſt in cœlo definitiuè, quia ex vi illius præſentiæ non poteſt naturaliter eſſe alibi: quamuis de facto etiam ſit alibi per diuinam potentiam & altiori modo:imò quamuis ſimul eſſet alibi etiam modo quantitatiuo, nihilominus ibi eſſet definitiuè,& circumſcriptiuè: quia ex natura rei illo tantum loco circumſcribi poterat & contineri. Dicet fortaſſe aliquis,quamuis ex vi talis præſentiæ non poſſit Chriſtus eſſe alibi,id eſt, in alio loco omnino diſtincto, poſſe tamen eſſe in maiori ſpatio,& ideo non eſſe definitiuè,vbi nunc eſt.Sed contrà primò quia ex modo, quo incipit eſſe in hac hoſtia, ſcilicet per conuerſionẽ panis in ipſum,non poteſt eſſe in maiori ſpatio;quam occupet quãtitas panis. Secundò, quia inde,ad ſummũ,poteſt concludi, non eſſe Chriſtum ibi definitiuè adæquatè, ſicut quando Angelus eſt in loco inadæquato tantùm reuera,eſt ibi definitiuè, quamuis inadæquatè. Tertiò, quia ex vi huius præſentiæ poteſt Chriſtus moueri localiter, non mouetur autem, niſi quod definitur loco. Quartò, quia illa præſentia eſt aliquis modus exiſtendi in loco,vt ſuprà dictum eſt,& non circumſcriptiuè: ergo ſaltem definitiuè.

Gabriel. Palud.

Reſpondent aliqui Chriſtũ eſſe definitiuè in qualibet hoſtia.

Alij negant. *D.Thom. Alenſis. Ægidius. Soto.*

Alij verò Theologi negant, Chriſtum, ex vi huius præſentiæ eſſe definitiuè in ſacramento, quod ſentit D. Thomas, q.ſequente,artic.5. Alenſis 4.p.q.40.membro tertio artic.6 §.1. Ægid. tract. de Euchariſtia, propoſ. 3. 4.& 5. Soto & alij diſtinctione 10. Et probari poteſt, quia Chriſti corpus, ex vi huius præſentiæ,non eſt in loco: ergo neque eſt in loco definitiuè. Item, ita eſt in vna hoſtia,vt ſit etiam in aliis:ergo in nulla eſt definitiuè. Sed tota hæc diſſenſio videtur eſſe magis de modo loquendi, quàm de re, vt hæ rationes

Author aſſentitur 2. ſententiæ.

nes oſtendunt, mihi tamen ſimpliciter videtur proprius ac verius dici, Chriſtum, ex vi huius præſentiæ, non eſſe definitiuè in loco: non tamen cenſeo faciendam eſſe vim in illa particula, *eſſe in loco*; quia, vt ſuprà dixi, ſi ſtrictè ſumatur pro loco phyſico, ſic nulla eſt quæſtio: quia hoc modo etiam Angelus non eſt in loco definitiuè, neque vllo modo; latiùs ergo ſumenda eſt, prout dicit eſſe realiter præſens alicubi: quomodo verè Chriſtus ibi eſt, ratione huius præſentiæ, vbi ſpecies conſecratæ exiſtunt: & adhuc hoc modo negamus ibi eſſe definitiuè, ad quod explicandum vis facienda eſt in propria ſignificatione huius, *definitiuè*. Duobus enim modis ſumi poteſt, primò; vt includit negationem actualis præſentiæ in alio loco: in quo ſenſu vti videntur hac voce Paludan. & alij: ſicut multi etiam authores vtuntur hac voce, *circumſcriptiuè*, vt dicam quæſt. ſequente, ſed non eſt proprius, vt patet ex his, quæ circa primam opinionem dicta ſunt; & tamen conſtat, etiam in hoc ſenſu, Chriſtum in nulla hoſtia conſecrata eſſe definitiuè; quia ſimul eſt, & in aliis, & in cœlo. Secundò accipi poteſt illa vox, vt includit negationem aptitudinis, ſeu poteſtatis, exiſtendi ſimul in alio, ſeu in maiori loco, poteſtatis, inquam, intrinſecæ & connaturalis, per quam intrinſeca rei natura menſuranda; & denominanda eſt, non per extrinſecam Dei potentiam. Et hoc, reuera, eſt neceſſarium, vt res propriè dicatur eſſe definitiuè in loco, & ideo Chriſtus ex vi huius præſentiæ non poteſt propriè dici eſſe definitiuè in loco: vel quia ex vi vnius præſentiæ ſacramentalis non poteſt ſimul habere alias diſcretas, etiam eiuſdem ordinis ex natura rei, vt ſuprà probabiliter dicebamus, vel certè, quia huiuſmodi præſentia, neque ex ratione formali ſua, neque ex parte ſubiecti habet terminum magnitudinis, vt ſuprà etiam eſt oſtenſum: nam, quod loco definitur, ita clauditur terminus illius loci, vt iuxta rei naturam extra illos eſſe non poſſit, vt ex vi illius vocis conſtat. Et ideo Deus non definitur loco, quia eius immenſitas nullis terminis clauditur. Sic ergo præſentia hæc, quia natura ſua, nullo certo termino finitur, non poteſt ratione illius res propriè loco definiri, neque adæquatæ; quia nunquam habet adæquatum terminum, neq; inadæquatè, quia nunquam talis præſentia eſt pars, vt dicit habitudinem ad præſentiam adæquatam, & definitiuam in illo ordine. Vnde facilè patet reſponſio ad argumenta primæ opinionis.

Solutio argumentorum. 1. opinionis.

Ad primum reſpondetur, ſolùm probare, hanc præſentiam de facto eſſe finitam ad quantitatem panis, vel vini: non verò quòd ex natura ſua ſit præſentia definitiua, quia poſſet fieri per conuerſionem ex maiori, & maiori quantitate panis, in maiori, & maiori ſpatio in infinitum. Ad ſecundum reſpondetur, non eſſe ſimile de Angelo: quia, licèt interdum non ſit in loco adæquato, tamen eſt in parte eius, & ideo poteſt aliquo modo dici eſſe tunc definitiuè inadæquatè: nō ſic autem Chriſtus, vt dictum eſt; quia nunquam hæc præſentia eſt pars adæquatæ præſentiæ in illo genere. Ad tertium reſpondetur, ſolùm probare, quòd actu ſemper ſit Chriſtus in loco finito, ratione huius præſentiæ. Nam hoc ſatis eſt, vt ſecundùm illam poſſit mutationem recipere. Ad quartum reſpondetur, hunc modum eſſendi in loco, nec definitiuè, nec circumſcriptiuè dici poſſe: neque enim neceſſe eſt, vt ſub his mēbris omnes modi eſſendi in loco contineantur: vt patet in Deo, qui neutro illorum modorum in loco eſt, ſed immensè: ad quam perfectionem non attingit etiam hæc præſentia: quia neque eſt, neque eſſe poteſt actu infinita: eſt autem quædam ſingularis participatio eius: quia, quantum in ſe eſt, poteſt in infinitum augeri, vt eleganter tractat Algerus lib. 1. de Euchariſt. cap. 14. Eſt ergo hæc præſentia altioris ordinis, & non menſuratur ex incapacitate naturali creaturæ, ſed ex obedientiali ſub omnipotentia Dei, & ideo non habet ſpeciale nomen impoſitum: dicatur ergo hic modus eſſendi in loco ſacramentaliter.

SECTIO IV.

Vtrùm de potentia abſoluta plures & diſtinctæ præſentiæ reales in ſpatiis diſtantibus poſſint eidem corpori conuenire.

Quibus modis accipi poſſit quæſtio.

IN hac quæſtione poſſunt illæ tres comparationes tractari, quæ in præcedente: poteſt enim eſſe quæſtio prima de pluribus præſentiis ſacramentalibus; ſecunda, de pluribus, vna naturali, & alia vel aliis ſacramentalibus: tertia, de pluribus naturalibus, ſeu quantitatiuis. Prima, & ſecunda ſunt propriè Theologicæ, & ſolùm cum hæreticis eſt nobis controuerſia. Tertia etiam à philoſophis tractari ſolet, ſed imperfectè, & ex principiis alienis: & ideo hîc prætermitti non poteſt, præſertim quia hæretici magnam vim in ea faciunt, & ex opinione Catholicorum veritatem Catholicam impugnant.

Negant hæretici corpus eſſe poſſe in duplici loco ſimul.

Hæretici ergo abſolutè negant, eſſe poſſibile, idem corpus ſimul eſſe in duobus locis quocunque genere præſentiæ: & ideo negant realem præſentiam Chriſti in ſacramento Euchariſtiæ: quia, cùm de fide certum ſit, Chriſti corpus eſſe realiter præſens in cœlo, impoſſibile putant, quòd ſimul ſit in aliqua hoſtia conſecrata, nedum in multis, ac pene infinitis. Probant autem ſuam ſententiam ex verbis Angeli, Matthæi 28. *Ieſum, qui crucifixus eſt, quæritis, nō eſt hîc, ſurrexit enim*: quæ cauſalis collectio non eſſet bona, ſi potuiſſet Chriſtus ſimul eſſe in alio loco, & in ſepulchro. Secundò afferunt Patres negantes, idem corpus poſſe eſſe ſimul in duobus locis, quod videtur præcipuè docere Auguſtin. epiſt. 3. & 57. & 20. cap. 11. & magis ex profeſſo Anſelm. in Monolog. c. 20.

Auguſt. Anſelm

Tertiò argumentantur ad hominem; quia Catholici docent, non poſſe idem corpus eſſe modo naturali & quantitatiuo in multis locis; ergo multo minùs eſſe poteſt modo quantitatiuo, ſeu naturali, & ſacramētali: nam in hoc poſteriori miraculo includuntur omnes difficultates & repugnantiæ, quæ in priori excogitari poſſunt; & præterea additur ſpecialis difficultas in hoc, quòd corpus ſit in vno loco extenſum, & in alio inextenſum. Antecedens probant ex his, quæ adducemus in ſequenti opinione.

Ex catholicis quidā negant duas præſentias quantitatiuas eidem corpori poſſe ſimul cōuenire de potentia abſoluta Dei.

Eſt ergo altera Catholicorum ſententia negantiū, duas præſentias quantitatiuas adæquatas & diſcontinuas poſſe ſimul eidem corpori conuenire etiam de potentia Dei abſoluta; quamuis de aliis præſentiis ſacramentalibus, vel ſolis, vel cum vna naturali id negare non poſſint, propter Catholicam fidem, oppoſitum docentem. Hanc ſententiam indicat D. Thom. hîc ad 3. & expreſsè quodlib. 3. art. 2. & in 4. d. 10. q. 1. artic. 1. & diſt. 44. q. 2. artic. 2. quæſtiunc. 3. ad 4. vbi etiam Bonauent. art. de dote ſubtilitatis, q. 1. Capreol d. 10. q. 1. artic. 3. Palud. q. 1. Durand. q. 1. num. 30. & 31. q. 4. n. 8. & d. 44. q. 6. ad 1. Sed hinc author in hac materia grauiter fallitur, quia, dum ait, præſentiam ſacramentalem ſolū eſſe præſentiam ordinis, verè negat, eſſe veram præſentiā realē. Et eandem ſententiam tenet Henric. quod-

D. Thom. D. Bonauen. Capreol. Palud. Durand.

lib.9.q.32.Godof.quodlib.13. q.4.Ægid. quodlib.1. q.1. quodlib.2 q. 17.& Theorem. 3. de Euchariſtia *Heru.* Heru. quodl.11.q.13.Ferrar.4.cont. gen. c.68. *Carth.* Carthag. in 4.d.13.q.3.dub.1. ac denique *Soto.* Soto, qui in 4. phyſ. contrarium docuerat, hîc ſubdubitat, magiſq; in hanc partem propendet, d.9.q.1.art.1.ad 3.& diſt. 10.q.1.art.5.& eodem modo ſentit *Ledeſm.* Ledeſma q. 16. a. 1. Fundamenta huius ſententiæ commodiùs poſtea proponentur, oſtendendo eadem adduci poſſe contra Catholicam fidem, & vix poſſe differentiam probabilem aſſignari.

Idem corpus ſimul poteſt eſſe in duplici loco diſtanti per diuerſas præſentias ſacramentales.

Dico primò: Idem corpus poteſt ſimul eſſe præſens locis diſtantibus præſentia ſacramentali indiuiſibili. Concluſio eſt in fide, quæ ſufficienter probatur ex myſterio Euchariſtiæ, & ex his, quæ in ſuperioribus adducta ſunt ad probãdam realem præſentiam Chriſti in hoc ſacramento: nam inde credimus, Chriſtum eſſe realiter præſentem in omnibus hoſtiis, quæ in variis & diſtantibus Eccleſiæ locis conſecrantur: non eſt ergo hæc præſentia ad vnum locum coarctanda, vt ſenſus & traditio Eccleſiæ ſatis probant, & illa verba Chriſti, & factum ipſum primæ inſtitutionis. Nam Chriſtus eodẽ tempore cõmunicauit Apoſtolos: vnde ſimul erat præſens in omnibus particulis panis, quas ſingulis tribuit: quòd autem hoc non implicet contradictionem, ex ſola ratione naturali non poteſt euidenter probari; poſſunt tamen facilè ſolui argumenta, quæ afferri poſſunt ad probandum hoc eſſe impoſſibile, vt infrà videbimus: poſſunt etiam adduci nõnullæ coniecturæ, quas in tertia concluſione afferemus de præſentia quantitatiua, quæ eandem vel maiorem vim habent in hac ſacramentali. Tandem probare poſſumus ex alio myſterio huius ſacramenti, quod ſuprà oſtendimus, non implicare contradictionem, ſcilicet, Chriſtum ex vi huius præſentiæ eſſe totum in toto, & totum in qualibet parte ſpecierum ſacramentalium, ante diuiſionem earum: ergo etiam poſt diuiſionem poteſt manere totus in quauis parte diuiſa. Quia nulla ferè maior eſt difficultas; ergo etiam ſi illæ partes diuiſæ loco ſeparentur, manebit Chriſtus ſub qualibet earum; & ita erit ſimul in locis diſtantibus. Patet conſequentia eadem ratione, quia etiam in hoc nihil ferè eſt maioris difficultatis: &, ſi quid eſt, facilè vinci poteſt per diuinam potentiam, quia nullam nouam contradictionem inducit: imò videtur quid conſequens ad prius miraculum. Atque ex hac concluſione ſequitur, coniungi ſimul in eodem corpore Chriſti diſtinctas præſentias ſacramentales in ordine ad diuerſa ſpatia, quæ occupant variæ ſacramentales ſpecies, quo, licèt non ſit tam apertè de fide, mihi tamen eſt indubitata veritas, quæ neceſſariò conſequitur ex principiis fidei, quod rectè vidit Paludan. in 4. d. 10. q.3. num. 22. quia hæ præſentiæ ſunt modi ita diſtincti in corpore Chriſti, vt vnus corrumpi poſſit, alio manente, & è contrario: &, vt ſecundùm vnum poſſit Chriſtus moueri, & ſecundùm alterum non moueri: ergo neceſſe eſt, illos eſſe modos re ipſa, numero ſaltem diſtinctos, ſicut ſunt duæ præſentiæ, quæ ſucceſſiuè fiunt in corpore Chriſti.

Idem corpus etiam duplici loco diſtanti poteſt adeſſe, vni ſacramẽtaliter, alteri naturaliter.

Dico ſecundo: Non eſt impoſſibile, idem corpus eſſe ſimul in diuerſis locis diſtantibus, in vno naturali & quantitatiuo modo, & in alio vel aliis ſacramentaliter. Hæc concluſio eſt etiam de fide, eodémque modo probatur ex hoc myſterio; quia de fide eſt, Chriſtum in nocte cœnæ propter ſacramentalem præſentiam, quam ſub ſpeciebus panis habere cœpit, non amiſiſſe viſibilem, nec naturalem modum exiſtendi in loco, per quem erat præſens in propria ſpecie, diſcipulis ſuis. Et eodem modo de fide certum eſt, nunc exiſtere in cœlo in propria ſpecie, quamuis ſimul ſit in terra in ſacramento: habet ergo ſimul vtramque præſentiam; quas à fortiori conſtat ex ſuprà dictis eſſe in re ipſa diſtinctas, cùm non ſolùm numero, ſed etiam ſpecie differant: & multo magis in vna fiat mutatio, altera immutata manente. Poteſt etiam concluſio hæc probari ex præcedente; quia reuera nullam maiorem repugnantiã intellectus in hoc concipit, quòd Chriſtus ſit hîc ſacramentaliter, & in cœlo quantitatiuè, quàm in hoc, quòd ſit hîc, & Romæ ſacramentaliter: nam tam verè & realiter adeſt præſens per ſacramentalem præſentiam, ſicut per quantitatiuã; quod autem vna præſentia pateat ſenſibus & non alia, aut quòd vna coextendatur ſpatio, & repleat illud materiali modo, alia verò modo altiori, non auget difficultatem vel ad repugnantiam in hoc miraculo, ſed potiùs in altero: quia tunc priuatur corpus in vtroque loco naturali modo exiſtendi in loco: iuxta hanc verò concluſionem ſolùm caret illo in altero loco. Quocirca omnes rationes & congruentiæ, ac argumentorum ſolutiones, quæ afferri poſſunt pro concluſione præcedente, & fient in ſequente, eodem modo valent ad hanc concluſionem confirmandam: denique illa eſt ſufficiens ratio: quia ex hoc, quòd corpus quantum, & alicubi extenſum in ordine ad locum alicubi ponatur ſine tali extenſione cum ſacramentali præſentia, nihil fit directè repugnans eſſentiæ quantitatis, aut modo propriè occupandi ſpatium, quem alicubi addit: nam horum ratio ſolùm in hoc conſiſtit, quod tale corpus conſtet partibus quantitatiuè diſtinctis, & per eas occupet aliquod ſpatium cum commenſuratione ad illud, diuerſas illius patres ſuis etiam diſtinctis partibus occupando: ſed nihil horum deſtruitur ex hoc, quòd tale corpus ſimul ponatur alibi, ſine huiuſmodi locali extenſione: ergo ex hoc capite iſtud non repugnat, neque ex vllo alio oſtendi poteſt, vt facilè conſtabit reſpondendo obiectionibus: non eſt ergo hoc impoſſibile, neque extra diuinæ omnipotentiæ obiectum.

Idem corpus poteſt per Dei potẽtiam duo loca occupare quantitatiuè, etiam diſtantia.

Dico tertiò: Non eſt impoſſibile, idem corpus ſimul conſtitui in duobus locis diſtantibus, & in vtroque, modo naturali & quantitatiuo. Hanc ſententiam tenet Hugo de ſanct. Victor. lib. 2. de ſacramen. part.8.cap.11. vbi tamen non tam acuratè, & ſcholaſticè diſtinguit de modo exiſtendi in loco, ſed ſimpliciter docet, idem corpus per diuinam potentiam poſſe eſſe in multis locis, quomodo loquuntur etiam plures Sancti, tractantes de præſentia reali in hoc ſacramento, quos ſuprà retulimus. Diſtinctiùs, & formaliùs docuerunt hanc ſententiam Alexan. Alenſ.4.part.quæſt.11.art.1.§.vlt.aliàs quæſt 44. membr.7.Scotus in 4.diſt.10.per multas quæſtiones, præſertim in 2. Richard. artic. 2. quæſt. 2. Maior q. 2. Gabriel q. 1. artic. 2. & lect. 46. in Cano. Marſil. in 4. quæſt. 7. artic. 3. dub. 2. Ocham q. 4. Aliacus q. 5. artic. 2. Adam. q. 5. artic. 3 Aureol. apud Capreol. diſt. 10.q 1. Palacius d.11. diſput. Ruard. quamuis ſubdubitans art.15. contra Luth. Alan. lib. 1.de hoc ſacr. c.38.Claudius de Sainctes repet. 4. de Euchar.c.4.& 7.Bellar lib. 3.de Euchar. c. 3.& 4. & ferè communiter reliqui moderni Scriptores Theologi, qui hoc tempore ſcripſerunt, præſertim contra hæreticos. Eſt enim hæc opinio non ſolùm aptior ad reſpondendum hæreticis, & veritatem Catholicam tuendam, ſed etiam iudicio meo, tam neceſſariò, támque euidenter conſequens illam, vt mira

Alenſ. Scotus. Richard. Maior. Gabriel. Marſil. Ocham. Aliacus. Adam. Aureolus. Palacius. Ruard. Alanus. Claudius. Bellarmin.

mirabile ſemper mihi viſum fuerit, contrariam ſententiam grauiſſimis Theologis perſuaderi potuiſſe. Probatur ergo concluſio, primò, ratione nuper facta; quia, quod idem corpus alicubi exiſtens quantitatiuo modo, alibi ſimul eodem modo ponatur, non eſt contra intrinſecam rationem quantitatis, neque eſt contra rationem intrinſecam illius naturalis modi exiſtendi in loco, quem corpus quantum in vno loco habere ſupponitur: ergo & ſimpliciter non repugnat. Conſequentia probatur, quia à priori nullum aliud principium, ſeu caput repugnantiæ excogitari poteſt; inconuenientia verò, quæ à poſteriori inferri poſſe videntur, facilè inferiùs diſſoluentur. Maior autem per ſe videtur nota ex ſuprà dictis; quia ratio integra quantitatis prior eſt, quam extenſio eius in ordine ad locum: ergo, ſicut hac ratione dicimus, priuari huiuſmodi extenſione, non eſſe contra rationem quantitatis: ita dicendum eſt, recipere vnicam vel plures extenſiones huiuſmodi, non eſſe contra ratioñe quantitatis: quia hoc etiã eſt quid poſterius, ſicut illud, & certè minùs diſſonans naturæ quantitatis, quatenus minùs videtur à natura vniuſcuiuſque rei alienum, recipere duplicatas (vt ſic dicam) proprietates naturales, quàm omnibus priuari, ſicut magis violentum eſt terræ priuari motu deorſum, quàm duplo intenſius moueri, quàm naturaliter poſſit: ac denique, ſi ſolùm res ipſa attentè conſideretur, facilè intellectus concipit, quantitatem ex hoc, quod in multis locis ponatur, nihil eorum amittere, quæ ad rationem ſuam, ſuumque effectum formalem intrinſecè pertinent. Dices, quantitatem ex ſe reddere corpus aptum, vt in vno tantum loco extendatur; vnde ſi in multis ſimul extenſiuè ponatur, vel mutabitur, vel augebitur effectus formalis quantitatis non mutata forma, vel recipiet corpus plures actus, ſine capacitate ad illos, ſed ad vnum tantùm: vtrumque autem horum impoſſibile eſt. Sed hoc nullius momenti eſt; laboratur enim in æquiuoco, non diſtinguendo capacitatem naturalem, ab obedientiali; nec capacitatem ad plures actus diuiſim, aut copulatim ſumptos, per quantitatem enim redditur corpus naturaliter capax vnius tantùm extenſionis in loco, non quidem determinatè, ſed confusè: quia poteſt hanc vel illam extenſionem recipere in hoc, vel illo, aut quouis alio ſpatio, atque ita diſiunctim, ſeu diuiſiuè capax naturaliter eſt plurium extenſionum, & quamuis ſimul tantùm poſſit naturaliter vnum recipere, tamen ſucceſſiuè poteſt habere plures. Vnde fit, vt cum hac capacitate naturali coniuncta eſſe poſſit capacitas obedientialis, vt ſupernaturaliter poſſit recipere ſimul & coniunctim ea, quę naturaliter tantùm poterat ſucceſſiuè aut diſiunctim habere: & ita in hoc non fit contra capacitatem ſimpliciter quantitatis, ſed ſupra naturalem capacitatem eius, neque augetur aut immutatur formalis effectus eius; quia cum illo intrinſecè coniuncta eſt hæc obedientialis capacitas. Quæ doctrina non eſt hìc ſpecialiter inuenta, ſed neceſſariò eſt generaliter ab omnibus admittenda in rebus omnibus quæ habent potentiam obedientialem ad aliquos actus vel effectus, vt in ſuperficie recipiente ſimul per potentiam Dei albedinem & nigredinem intenſas, quas ſolùm poterat naturaliter recipere ſucceſſiuè, & in intellectu recipiente viſionem Dei, & in præſente materia, in corpore quanto recipiente ſimul cum præſentia quantitatiua vnius loci; præſentiam ſacramentalem in alio, cuius non erat naturaliter capax.

Obiectio. *Solutio.*

Supereſt probanda altera pars antecedentis, ſeu minor propoſitio in principali argumento aſſumpta, ſcilicet, hoc etiam non repugnare contrà intrinſeca

A ratione modi exiſtendi quãtitatiuè in vno loco, quod facile etiam patet ratione ſuprà indicata: nam ratio huiuſmodi ſolùm in hoc conſiſtit, vt corpus quantum ita ſit præſens ſpatio, vt ex vi modi, quo illud replet, habeat extenſionem partium in illo, ita vt vna aliam excludat à ſuo partiali loco: ſed hoc totum integrum manet, etiam ſi corpus ſic exiſtens in hoc loco, alibi in alio ſpatio ſimili modo conſtituatur; quia per hoc non amittit extenſionem in alio loco, nec aliquid aliud, quod intrinſecè illi adueniat imò hoc ipſum eſt, quod hæc ſententia affirmat, eſſe poſſibile; ſcilicet multiplicari huiuſmodi præſentiæ modum, alia ſimili præſentia integra, & immutata manente. Sed obiiciunt, intrinſecam rationem huiuſ- *Obiectio.*
B modi præſentiæ non ſatis explicari per totum illud poſitiuum, quod nos propoſuimus, ſed includere etiam negatiuum, ſcilicet, quòd corpus ita claudatur terminis illius loci, quem occupat, vt extra illos non ſit: vnde hoc ipſo, quod alibi eſſe ponitur directè fit aliquid repugnans priori modo exiſtendi in loco, & rationi eius: quod ſic etiam patet, nam eſſe in loco quantitatiuè, idem eſt, quod eſſe in loco circumſcriptiuè, ſed de ratione eius, quod circumſcribitur, eſt, vt non ſit extra terminos circumſcribentis, vt ex ipſa voce patet, & ideo etiam id, quod circumſcribitur, dicitur definiri loco. Sed hæc obiectio, aut facit vim *Solutio.* in ſolis verbis, aut petit principium, & ipſum ſumit, quod probandum eſt. Si enim affirmat, & ſumit,
C de ratione modi exiſtendi in vno loco quantitatiuè eſſe, vt illud met corpus non ſit extra illum locum, vel actu non habeat aliam rationem ſimilem, petit principium; vnde enim hoc probatur, aut probari poteſt: nam, conſiderata tota intrinſeca natura, & ratione poſitiua illius modi, ex illa non ſequitur intrinſecè hæc negatio, præſertim in ordine ad abſolutam Dei potentiam; vnde enim conſtat hæc connexio, aut quomodo intelligi poteſt? cùm totum illud poſitiuum ſatis intelligatur ſine tali negatione, vt declaratum eſt; ſi verò ſolùm affirmat & ſumit, de ratione illius modi tantum eſſe, facere rem præſentem prædicto modo in vno ſpatio, hoc quidem veriſſimũ eſt, tamen ex eo ſolùm ſequitur, vnam rem vel vnum
D modum præſentiæ tantũ eſſe in vno loco; & ad ſummum etiã ſequitur, naturaliter vnius modi talis præſentiæ eſſe capacem: nõ verò inde inferri poteſt, non poſſe eandem rem per plures modos ſimiles eſſe in pluribus locis, aut per potentiam Dei non poſſe illos modos recipere. Quòd ſi tandem fiat vis in illa voce, *circumſcriptiuè*, dico illam vocem rectè explicatam ſolùm dicere naturalem terminationem & adæquationem locati ad locum, quo circumſcribitur.

Vnde ex vi illius vocis ſolum ſignificatur, rem quæ circumſcribitur loco, naturaliter ſolum eſſe, ac poſſe eſſe in illo cui ſignificato non repugnat, quòd ſupernaturaliter ſit extra illum. Quòd ſi quis tandem pertinaciter contendat, illa voce ſignificari, id, quod
E eſt circumſcriptiuè in loco, de facto non eſſe, nec poſſe eſſe alibi etiam per diuinam potentiam Primũ hoc dato, nego idem eſſe, quantitatiuè in loco, & circumſcriptiuè: quia in hoc poſteriori additur quædã negatio, quæ non eſt de ratione prioris. Vnde, illa ſuppoſitione facta rectè ſequitur, Deum non poſſe vnum corpus ponere circumſcriptiuè in multis locis; quia hoc nihil aliud eſt quam dicere, Deum non poſſe facere, vt idem corpus ſimul ſit intra vnũ tantum locum, & in multis: quod friuolum valde eſt, & impertinens ad noſtram aſſertionẽ. Deinde verò dicitur, illam vocis ſignificationem falsò eſſe, & gratis cõfictã ad implicandam & cõfundendam quæſtionẽ. Alioqui eodẽ modo dicere poſſet aliquis, de ratione

eſſendi in loco circumſcriptiuè eſſe, vt corpus quod ita eſt in aliquo loco, in alio eſſe non poſſit, etiam definitiuè, ſeu ſacramentaliter. Secundò, principaliter ſuaderi poteſt concluſio naturalibus exemplis: nam Angelus (idem eſt de anima) poteſt virtute naturali eſſe totus in toto aliquo loco, & totus in qualibet parte: quid ergo mirum, quòd Deus virtute ſupernaturali aliquid ſimile poſſit operari in corpore, conſtituendo totum illud in diuerſis locis? Quòd ſi dicas, Angelum ſolum poſſe eſſe illo modo in ſpatio continuo, non verò in diſcretis. Reſpõdetur illud eſſe incertum, & ſub opinione: nam multi opinantur, poſſe Angelum virtute ſua eſſe in locis diſtinctis, qui adæquatam virtutem Angeli non excedant: extra controuerſiam autem eſſe debet, aliquid maius dandum eſſe diuinæ potẽtiæ, præſertim cùm ex ſola locorum diſcontinuatione nulla appareat ſpecialis implicatio contradictionis, vt ſæpe in ſuperioribus dictum eſt; quia vt rectè Auguſtin. ait libr. de cura pro mortuis agenda, c. 16. & 17. *Alij ſunt humanarum limites rerum, alia diuinarum ſigna virtutum, alia ſunt quæ naturaliter, alia, quæ mirabiliter fiunt.* Ex quo principio pro comperto ibidem habet, poſſe animas Sanctorum ſimul eſſe in cœlo, & in terra, quando hîc aliquid mirabiliter operantur, quamuis dubitat, an de facto ita fiat. Vnde etiam concluditur, poſſe Deum conſtituere Angelum in locis diſtãtibus, etiam ſi ſingula eorum adæquata ſint; quia licèt hoc excedat naturalem virtutem angelicam, non tamen eſt, cur ſuperet diuinã potentiam. Et hoc etiam ſatis perſuadet myſterium Euchariſtiæ, in quo præſentia, quæ multiplicatur, eſt indiuiſibilis & ſimilis angelicæ, & per tot ſpatia extenditur, vt immensè excedant ſpatium, quod naturaliter poteſt Chriſti corpus occupare; ergo idem poſſet facere Deus circa angelicam ſubſtantiam, dando ei plures præſentias diſtinctas & diſtantes, ita vt ſingulæ earum eſſent connaturales: collectio autem, vel multitudo eſſet præternaturalis; ergo eodem modo poſſet dare corpori plures præſentias connaturales in modo & ratione earum, quamuis collectio earum ſupernaturali modo fiat. Probatur hęc vltima conſequentia: nam quòd res ſit ſpiritualis vel materialis, & præſentia naturalis ſit indiuiſibilis vel diuiſibilis, videtur valde materiale & impertinens ad inferendam implicationem contradictionis; quia etiam res ſpiritualis ſuo definitur loco, & extra ſpatiũ adæquatum naturaliter eſſe non poteſt, &, quando ita conſtituitur, quodammodo à ſe diuidi videtur, & ſimul habet relationem diſtantiæ, & propinquitatis ad eaſdem res, & poteſt hîc moueri, & alibi quieſcere. Denique habet plures adæquatas præſentias, quam naturaliter poſſit; ergo, formaliter rem conſiderando, eadem eſt difficultas, & quòd corpus ſuum locum occupet modo materiali & ſenſibili, nullam inducit ſpecialem contradictionem.

Exemplis naturalibus cõfirmatur concluſio.

Tertiò argumentari poſſumus ex aliis ſupernaturalibus exemplis, & omiſſis Trinitatis & Incarnationis myſteriis, quia illud factum non eſt, neque ſub operibus Dei cadit, hoc verò licèt ſit factum & excellentius, tamen videtur eſſe alterius ordinis; & ideo non poſſe ab illo proprium argumentum proportionale, ſeu à ſimili ſumi, poſſumus tamen hinc aliquo modo argumentari, iuxta opinionem D. Thom. aſſerentis, poſſe Deum eandem humanam naturam hypoſtaticè ponere in multis perſonis: quod multo ſanè videtur difficilius, quàm idem corpus poni in duobus locis. Vnde aliud etiam poteſt confici argumentum: nam poteſt Deus facere, vt eadem accidentalis forma inhæreat multis ſubiectis; non eſt enim hoc difficilius, quàm eandem ſubſtantialem naturam

Item exemplis ſupernaturalibus.

A vniri multis perſonis. Item poteſt facere, vt idem effectus ſimul pendeat à pluribus cauſis totalibus, vt probabilior eſt opinio; & è contrario, vt eadem cauſa ſimul producat plures effectus adæquatos virtuti ſuæ: quia non eſt hoc difficilius, quàm ſupernaturalem effectum producere. Ergo poterit etiam vnum corpus in diuerſis locis ponere. Tenet autem proportio argumẽti in hoc, quòd in omnibus illis exemplis, aut res afficitur ſimul pluribus modis, cùm ex natura ſua tantùm vnius ſit capax, aut aliquid amplius agit, vel patitur ſupernaturaliter, quàm poſſit naturaliter. In hoc autem opere, de quo diſputamus, nullum aliud mirabile reperitur, niſi alterutrum ex his, fortius tamen argumentum ſumemus ex aliquo

B ſupernaturali effectu, quem conſtat Deum effeciſſe, huiuſmodi autem eſt penetratio duorum corporum: nam Deus facit duo corpora in vno loco adæquato eſſe, ergo poteſt idem corpus conſtituere in diuerſis locis adæquatis. Probatur conſequentia, quia ſicut naturaliter vnum corpus tantùm eſt in vno loco, ita etiam naturaliter in vno loco tantùm eſt vnum corpus. Reſpondet D. Thom. negando conſequentiam, quia de ratione vnius, duo (inquit) ſunt, primum, eſſe indiuiſum in ſe; ſecundum eſſe diuiſum à quolibet alio: & primum eſt magis intrinſecum, quàm ſecundum, quando autem duo corpora ponuntur in vno loco, ſolùm fit, vt inter ſe non ſint diuiſa, ſi autem idẽ poneretur in duobus locis, diuideretur à ſe ipſo,

Euaſio.

C & ita in hoc magis ſit contra rationem vnius, quàm in illo. Sed hæc reſponſio probari certè non poteſt; primò, quia ſi eſſet ſolida, reuera idem probaret de qualibet præſentia, etiam ſacramentali: nam licèt corpus per hanc præſentiam non repleat ſpatium quantitatiuo modo, tamen verè & propriè per illam eſt in terra eadem res, quæ eſt in cœlo; & hic caret modo, quem ibi habet: ergo etiam dicetur diſtare, ſeu diuidi à ſeipſa. Deinde, inquiro, in quo ſit vis illius rationis: nam ſi ſit ſermo de propria diuiſione, vel indiuiſione entitatiua, ſicut repugnat vnam entitatem manentem vnam, eſſe diuiſam in duas, ita æquè repugnat duas entitates manentes duas, eſſe vnam indiuiſam; quia, licèt fieri poſſit, vt ex

Improbatur.

D duabus entitatibus fiat vna compoſita, tamen duæ, vt ſic, non poſſunt eſſe vna ſimplex entitas; eſt ergo quoad hoc æqualis repugnantia. Si autem ſolùm ſit ſermo de diuiſione & indiuiſione quoad locũ, prout reuera eſſe debet, quia nunc tantùm de loco tractamus, ſic rem eſſe vel non eſſe diuiſam quoad locum, nihil refert ad rationem vnius, quæ ex ipſa rei vnitate vel quantitate conſurgit, non ex modo exiſtendi in loco. Vnde, ſicut duo corpora exiſtentia in eodem loco, non propterea fiunt vnum corpus, imò, neque habent vnum & eundem locum intrinſecum præſentiæ localis, ita neque vnum corpus exiſtens in duobus locis eſſet diuiſum in multa corpora, ſed haberet tantùm diuerſos modos præſentię localis: nihil

E ergo in hoc fieret contra rationem vnius, atque ita in ſua vi manet conſequentia facta: quia ſicut quantitas natura ſua terminatur vno loco, ita expellit aliud corpus ab eodem loco: ergo, ſicut Deus vnam difficultatem ſuperat, ita poteſt vincere aliam. Aliter reſpondet Bonauentura, negando etiam conſequentiam, & rationem differentiæ addit: nam quòd vnum corpus quantum, in vno tantùm loco exiſtere poſſit, ex eo prouenit, quod finitum eſt: Deus autem non poteſt facere, quin ſit finitum, imò (vt ſupponimus) Deus non aufert quantitatem eius, & ideo non poteſt illud niſi in vno loco conſtituere, quod autem duo corpora in vno loco naturaliter eſſe non poſſint, ex eo prouenit, quòd habent molem, quam Deus

Reſpõſio alia.

poteſt

poteſt quantitati auferre;& ideo facere etiam poteſt, vt duo corpora ſint in eodē loco. Sed hæc reſponſio non eſt magis ſolutio,quàm præcedens: & à ratione poſteriori incipiendo; interrogo, quid nomine molis intelligat: nam ſi per molem intelligamus ipſam quantitatis extenſionem in ſe, ratione cuius natura ſua poſtulat diuerſum ſpatium, quod repleat,aut vna pars reſpectu aliarum, aut vnum corpus reſpectu alterius,hoc modo verum eſt, ideo duo corpora, natura ſua apta eſſe ſe expellere ab vno loco, quia habent molem,quamquā id actu non faciāt ſine actuali extenſione in loco: falſum autem eſt,quantitatem poſſe priuari mole in hoc ſenſu; quia ſic habere molem eſt intrinſeca ratio quantitatis, & ad eius primarium effectum formalem pertinet,vt ſuprà oſtenſum eſt,& multo magis falſum eſt,corpora ſe penetrantia priuari huiuſmodi mole, vt à fortiori patebit ex dicendis. Si autem per molē intelligamus actualem in loco extenſionem (nam præter hæc duo nihil aliud excogitari poteſt) ſic verum eſt,poſſe quantitatem priuari huiuſmodi mole: falſum autem, hinc prouenire,quòd penetratio corporum ſit poſſibilis: nam corpora,quæ Deus ponit penetratiuè in eodem loco, non priuantur propriis extenſionibus in ordine ad locum,vt conſtat de corpore Chriſti & Virgine, quando in partu ſe ſe penetrarunt;& de eodem Chriſti corpore & de lapide ſepulchri in Reſurrectione. Imò vt ſit propria penetratio neceſſariò ſupponitur,vtrũque corpus eſſe extenſiuè in loco,& nihilominus diuinitus fieri,vt non ſe impediant;& ideo corpus Chriſti non propriè ſe penetrat cum ſpeciebus panis,quia non eſt ibi extenſiuè, ſed altiori modo:Vnde retorqueri poteſt argumentum hoc modo: nam, licèt impenetratio corporum ex mole quantitatis proueniat naturaliter, nihilominus, non ablata mole,Deus facit corpora penetrari; ergo licèt naturalis limitatio ad vnum locum ex eo proueniat,quòd quantitas finita eſt, poterit Deus,non ablato, neque mutato quantitatis termino, idem corpus in pluribus locis conſtituere. Vnde ſi altera pars rationis Bonauenturæ efficax eſſet,eadem probaretur, non poſſe Deum eleuare creaturam ad aliquid agendum præter virtutem ſuam finitam;quia eam limitationem in agendo habet ex eo,quòd finita eſt, quod Deus non tollit. Probaretur etiam, Angelum vel animam non poſſe conſtitui à Deo extra ſphæram finitæ perfectioni eius adæquatam: imò etiam ſequeretur, non poſſe Deum ponere corpus Chriſti ſacramentaliter extra locum,quem habet in cœlo;quia etiam ille locus eſt adæquatus quantitati finitæ corporis Chriſti ex qua prouenit,vt naturaliter limitetur ad illā præſentiam. Quocirca,vt res finita,quæ natura ſua limitatur ad certam præſentiam,vel ſpatium,ſupernaturaliter poſſit recipere ſimul aliam præſentiam eiuſdem rationis,vel alterius,non oportet vt infinita fiat, vel vt quantitas eius augeatur; ſed ſolùm vt eadem res cum tota ſua quantitate finita,iterum,atque iterum quaſi replicetur,& plures modos exiſtendi recipiat.

Quartò principaliter argumentari poſſumus ex veritate huius myſterij,& ex præcedentibus concluſionibus: nam potuit Deus corpori habenti quantitatiuam & naturalem præſentiam,dare alibi præſentiam realem & ſupernaturalem & alterius ordinis; ergo potuiſſet etiam dare aliam naturalem & eiuſdē ordinis. Probatur conſequentia, quia nulla poteſt maior repugnantia aſſignari, vt euidentiùs ſtatim patebit in ſolutionibus argumentorum,& nunc breuiter declaratur. Primò,quia præſentia hæc ſupernaturalis;tā vera & realis præſentia eſt, ſicut naturalis, A vnde æquè poteſt eſſe fundamentum propinquitatis,& diſtantiæ realis:hoc autem eſt, quod per ſe videtur pertinere ad repugnantiam, quæ inter duas præſentias reales intercedere videtur, non enim tantùm repugnant,quia duæ ſimiles, & eiuſdem rationis ſunt,ſed ex hoc præciſè & maximè, quòd duæ diſtinctæ:& reales ſunt in vna omnino eadémque re: quæ tota difficultas verſatur inter naturalem, & ſacramentalem præſentiam. Et præterea augetur ex eo, quòd ſacramentalis præſentia pugnare videtur cum naturali conditione quantitatis. Item ex eo,quòd illæ duæ præſentiæ videntur habere conditiones repugnantes, extenſionem & inextenſionem in loco. Vnde non ſolùm videntur hæc eſſe æquè poſſibilia, B verum etiam hoc, de quo agimus eſſe multo facilius ac poſſibilius. Secundò oſtendi poteſt illa conſequentia excludendo omnes rationes differentiæ quæ inter hæc duo miracula poſſunt aſſignari, ſed hoc melius etiam fiet in ſolutionibus argumentorum. Tertiò tandem per ſeſe videtur incredibile, potuiſſe Chriſtum realiter adeſſe in ſacramento viſibili inuiſibiliter,& tamen non poſſe ibi ſe oſtēdere viſibiliter,ſi velit, niſi cœlum deſerat. Atque hic afferri etiā poſſent variæ Chriſti apparitiones in terra, quæ poſt aſcēſionem eius factæ ſunt per veram ac realem ſenſibilem præſentiam, vt multi exiſtimant, cùm tamen probabile etiam ſit, tunc cœleſtem locum non deſeruiſſe,propter quod plures ex citatis authoribus, non C ſolùm exiſtimāt,hoc eſſe poſſibile,ſed etiam de facto Chriſtum ſæpius fuiſſe in pluribus locis in propria & viſibili ſpecie,de qua re videri poſſunt,quæ ſuperiori tomo dixi diſput.51.ſect.4.

Solutio primi argumēti facti pro prima ſententia ab hæreticis.

Reliquū eſt vt argumentis in oppoſitū ſatisfaciamus. Et primum expediamus ea quæ ex hæreticis adduximus. Ad primum ex verbis Angeli, *Nō eſt hic: ſurrexit enim*,reſpondetur primò, verba non cōtinere propriam argumentationē, ſed ſimplicē narrationem eorū,quæ geſta erāt, præſertim quia Angelus loquebatur mulieribus,iuxta mētē earū, quæ Chriſtū mortuū in ſepulchro quærebant,cū tamen iā omnino viueret. Vnde ſecundò dicitur,etiam ex vi conſequētiæ illam eſſe optimā,loquendo familiari ſermone huma- D no,in quo,non quid Deus poſſit facere, ſed quid ſit conſequēs ex ipſis rebus cōſideramus. Tertio, Angelus non ita intulit,eſt alibi,ergo nō eſt hìc:ſed ita, ſurrexit,ergo non eſt hìc,quæ illatio eſt formalior: quia reſurgere non ſolū ſignificat incipere alibi viuere,ſed quòd illud idem corpus, quod hic mortuum iacebat, hinc viuum egreſſū fuerit,& ita ex vi illius verbi non ſolùm ſignificatur eſſe alibi, ſed etiam non manere ibi.

Ad ſecundū.

Ad ſecundum ex teſtimoniis Patrum, iam ſuprà dictum eſt, Auguſt. loqui iuxta naturas rerum, non autem explicare,quid Deus poſſit vel non poſſit. Anſelmus verò in citato loco non definiendo, ſed argumentando procedit. Vnde c. 21. fatetur, diſcurſum priùs à ſe factum nihil concludere,addit verò ibi, in E creaturis,quæ loci ſpatium non excedunt, verum eſſe,non poſſe vnam ſimul eſſe in pluribus locis. Quod rectè intelligitur, conſiderata naturali virtute earum: nam ſecundùm hanc, loci ſpatium non excedunt.

Ad tertium

Ad tertium,primùm dicimus, non eſſe, quòd hæretici Catholicorum authoritate abutantur: nam hi ſolùm negant,corpus eſſe poſſe in plurib. locis quantitatiuè, quia circa hoc nihil eſt expreſsè reuelatum, & ex principiis philoſophicis, & nonnullis differentiis inter huiuſmodi opus, & aliud myſterium nobis reuelatum; ita eis probabiliter ſeu apparenter viſum eſt, nunquam tamen ipſi auſi fuiſſent, propter phyſicas apparentes rationes veritatem reuelatam negare, quod hæretici faciunt.

Deir

Deinde dicimus Catholicos authores eam opinionē ſequentes deceptos in ea re fuiſſe, & infirmis rationibus, quibus ſuam ſententiam probare conati ſunt præter intentionem ſuam, veritatem fidei impugnaſſe, quibus antea omnia obiicimus verba illa Aug. 22.de Ciuit.c.11.*Ecce qualibus argumentis omnipotentiæ Dei humana contradicit infirmitas, quam poſſidet vanitas.* Deinde ſigillatim eſt huiuſmodi rationibus ſatisfaciendum,in quo duo præſtanda ſunt, primum eſt,ferè omnes eodem modo procedere de præſentia ſacramentali, & de quantitatiua: ſecundum, contra neutram earum quicquam concludere.

Ad 1.argum. Catholicorum pro ead.

Prima ergo ratio Catholicorũ apud D.Thomam eſt; quia ſi vnum corpus poſſet eſſe in duobus locis, eadem ratione poſſet eſſe in multis, & in toto vniuerſo,& vbique: quod affirmare,ait D.Th. hæreticũ eſt, quia eſſe vbique eſt ita proprium Dei, vt ex hac proprietate ſufficienter probent Sancti, Filij & Spiritus ſancti diuinitatem,vt patet ex Aug.libr.6. contra Maximinum,c.21.Fulgentio lib.2.ad Traſimund. c.17.Ambroſ. libro 1. de Spiritu ſancto,c.7.& Baſil. lib. de Spiritu ſancto,cap.22. Sed hæc ratio apparentiùs conuerti poteſt contra myſterium Euchariſtiæ: nam, ſi corpus Chriſti ſacramentaliter poteſt eſſe præſens multis locis; ergo omnibus; ergo vbique: ſi autem de fide eſt, creaturam non poſſe eſſe vbique, non ſolùm eſt ſecundùm præſentiam quantitatiuam, ſed etiam ſecundùm quamcunque præſentiam realem, etiam indiuiſibilem, & angelicam: nam etiam de re ſpirituali creata erit de fide non poſſe eſſe vbique; alioqui ex illa proprietate non colligeretur diuinitas Filij & Spiritus ſancti. Addo deinde, multo apparentius ſequi hanc vbiquitatem in præſentia ſacramentali, quam in locali, quia quod propriè eſt vbique, debet eſſe totum in omni loco, quod nõ neceſſariò haberet corpus extenſum in loco, quamuis eſſet replicatum per omnia loca; quia in ſingulis eorum non eſſet totum in omnibus partibus loci, & maximè in indiuiſibilibus pũctis,at verò ſi per ſacramentalem præſentiam corpus eſſet in omnibus ſpatiis, magis propriè corpus eſſet vbique: quia totum eſſet in omnibus partibus, & in omnibus indiuiſibilibus. Reſpondeo igitur, rectè poſſe facere Deum, vt idem corpus ſit præſens extēſo vel inextenſo modo omnibus rebus & ſpatiis creatis,& cuicunq; loco maiori,& maiori,etiam ſi in infinitum aſſignetur:nego tamen inde ſequi, creaturam eſſe immenſam; tũ, quia ad immenſitatem non ſatis eſt rē eſſe actu præſentem omnibus rebus creatis, ſeu ſpatiis realibus, ſed neceſſarium eſt, eſſe actu præſentem omnibus ſpatiis imaginariis, quod à nobis meliùs ita explicatur, oportere, ſcilicet, rem ita eſſe in ſe diſpoſitã per ſuam præſentiam, vt ſine ſui mutatione poſſit eſſe præſens omnibus rebus,ſeu ſpatiis creabilibus, etiã ſi in infinitum creſcant, ſeu multiplicentur,ad quod neceſſe eſt, vt talis præſentia ſit in ſe actu infinita,& hæc eſt quæ nomine immenſitatis ſignificatur, & eſt propria Dei, & non poteſt communicari creaturæ. Neque oppoſitum ſequitur ex prædictis myſteriis: quia, licèt ſequatur, poſſe Deum ponere idem corpus in pluribus, & in pluribus locis in infinitum,aut ponere illud realiter præſens in maiori & maiori ſpatio in infinitum, non ſequitur, poſſe illi conferre præſentiam actu infinitam,vel præſentias multitudine infinitas:quia ab infinito in potentia,ſeu ſyncategorematicè, ad infinitum in actu,ſeu categorematicè nulla eſt conſecutio,vt per ſe conſtat.Tandem addo,licèt hoc, quod dixi, probabilius ſit, ſcilicet non poſſe Deum facere huiuſmodi infinitum in actu in præſentia ſeu præſentiis eiuſdem corporis propter

Auguſt. Fulgent. Ambroſ. Baſil.

A generalia principia ſeu inconuenientia de infinito, non tamen eſſe de fide, ſicut non eſt de fide,nõ poſſe Deum facere alia infinita creata in actu,neque tunc illa præſentia creata eſſet propriè immenſitas, vel quia non eſſet proprietas connaturalis talis rei, ſeu corporis, ſed extrinſecus participata, vel quia non eſſet omnino neceſſariò & immutabiliter ei conueniens,quæ ſunt de ratione propriæ immenſitatis, & huiuſmodi eſt immenſitas Filij, & Spiritus ſancti, ex qua rectè colligitur, ipſos eſſe Deum. Simile quid dici ſolet de æternitate per eſſentiam, & participata.

Ad ſecundũ.

Secunda ratio etiam D.Th. eſt, quia, ſi idem corpus eſſet in duobus locis, vnum corpus eſſet in ſe diuiſum, quod eſt contra rationem vnius. B Sed iam ſuprà oſtendimus,& rationem hanc eodem modo poſſe obiici contra ſacramentalem præſentiam, & nihil contra alterutram concludere: quia ex duplici locali præſentia eiuſdem rei non ſequitur eandem rem in ſe eſſe diuiſam, ſed præſentias inter ſe diuiſas & diſtinctas ineſſe eidem rei: hoc autem nullo modo eſt contra rationem vnius ex parte ſubiecti,ſed ex parte modi: nos autem non dicimus modum eſſe vnum, ſed duos in vno ſubiecto. Et eodem modo ſoluendũ eſt, quod alij obiiciunt, quòd idem à ſe ipſo diſtaret: hoc enim non ſequitur de eodem ſecundùm idē, ſed ſecundùm diſtincta. Vbi,ſeu diſtinctas præſentias,& ita nullum eſt inconueniens, imò diſtantia propriè non eſt ſecundùm entitatem, ſed ſecundùm locũ, & C ita vbi ſunt loca diuerſa,ratione illorum intelligi poteſt diſtantia, quamuis res locata eadem ſit.

Ad tertium.

Tertia ratio eſt, quia ſequitur hæc implicatio: nimirum, quòd res ſit extra aliquod ſpatium, quia eſt in alio loco: & quòd non ſit extra illud, quia in illo eſt circumſcriptiuè. Sed de hac etiam ratione ſuprà oſtenſum eſt, eodem modo applicari poſſe contra præſentiam ſacramentalem corporis Chriſti, ratione cuius eſt extra locum, quem in cœlo occupat, in quo tamen eſt conſcriptiuè, & conſequenter definitiuè. Reſponſum etiam eſt,illam negationem ſimpliciter ſumptam non eſſe de ratione circumſcriptionis, neque ex illa neceſſariò ſequi in ordine ad omnipotentiam Dei,ſed ſolùm ſecundùm naturalem capacitatem corporis, ſeu creaturæ.

Ad quartum.

D Quarta ratio ſuprà eſt ex Bonauentura tacta,quia quantitas occupat locum quaſi formaliter, & eſt finita; ergo omnino limitata ad vnum locum replendum: ergo manente quantitate eodem modo finita non poteſt plura replere. Et confirmatur, quia non poteſt quantitas eſſe extenſa in ordine ad locum,niſi ſit extenſa in ordine ad ſe:ergo nec poteſt eſſe bis extenſa in ordine ad locum, niſi ſit bis extenſa in ſe:ſed hoc poſterius non poteſt conuenire vni,& eidē quãtitati: ergo neque prius. Ad hanc verò rationem in ſuperioribus etiam demonſtratum eſt, quomodo etiam deficiat in Euchariſtiæ myſterio; & in aliis operibus omnipotentiæ Dei, & pro omnibus reſponſum eſt,finitam quidem quantitatem, natura ſua eſſe limitatam, tamen ſupra naturam ſuam iterari E poſſe in diuerſis ſpatiis,& in eis recipere plures modos extenſionis in ordine ad locum, atque hoc ſatis eſſe, vt plura ſpatia ſimul repleat, quàm naturaliter poſſit. Vnde ad confirmationem negatur conſequentia,quia extenſio in ſe eſt proprium fundamentum, & radicalis ratio formalis extenſionis in ordine ad locum, & quaſi adæquatum ſubiectum illius modi exiſtendi in loco,& ideo nullus talis modus eſſe poteſt ſine tali fundamento: quia non poteſt res habere partes in loco,niſi priùs ipſa conſtans ex partibus intelligatur:illo autem fundamento ſemel ſuppoſito

poſito iam res eſt capax extenſionis in ordine ad locum vnius aut plurium ſecundùm capacitatem naturalem vel obedientialem, vt ſuprà declaratum eſt; quia poſtquam res habet partes in ſe, nihil repugnat, quòd eas habeat in diuerſis partibus diuerſorum locorum, ſicut ſubſtantia Angeli non poteſt intelligi exiſtens tota alicubi, niſi præintelligatur habens ſuã ſubſtantiam; qua ſuppoſita per eam fit capax, vt non tantùm ſemel ſit tota alicubi, ſed etiam, vt naturaliter ſit tota in toto, & tota in qualibet parte, ſupernaturaliter verò etiã in plurib. locis adæquatis.

Ad quintum.

Quinta ratio, quia alioqui poſſet idem corpus bis poni in eodem loco, quod vix poteſt mente concipi. Sequela patet: quia, ſi poteſt ſimul habere duas præſentias inter ſe diſtantes, cur non etiam indiſtantes? Reſpondetur, in primis, fieri poſſe idem argumentum de præſentia ſacramentali, & quod in ea fuerit reſponſum, dicetur in alia. Deinde, Maior, ſuprà negat ſequelam: fortaſſe, quia præſentia ſumit vnitatem, & diſtinctionẽ ex ordine ad ſpatium, quod occupat, & ideo in ordine ad diuerſa ſpatia facilè intelligi poſſunt diuerſæ præſentię, etiam ſi ſubiectũ idem ſit: ſi autem ſubiectũ ſit idem & reſpectu eiuſdem ſpatij, non videtur eſſe poſſe niſi vna, & eadem præſentia.

Solutio maioris.

Reijcitur.

Sed hæc ratio inprimis non procedit, in præſentiis diuerſarum rationum, quia illæ ſecundum ſe diſtinguuntur; poterit ergo in eodem ſpatio idem corpus eſſe ſemel quantitatiuè, & iterum ſacramentaliter, vt ſi Chriſtus appareret intra hoſtiam extenſus & in propria ſpecie, cõſeruata ſacramentali præſentia, quam antea habebat: deinde non procedit illa ratio in præſentiis totalibus quantitatiuis, ſi ſecundùm diuerſas partes reſpiciant diuerſa ſpatia partialia, vt ſi idem homo ſemel ſit rectus in vno ſpatio, & iterũ contrario modo, ſeu inuerſis partibus, quia iam eſt habitudo aliquo modo diuerſa ad ſpatium, vt patet in motu circulari, in quo ferè hoc tantummodo fit loci mutatio. Denique abſolutè verum non eſt, in eodem ſubiecto non poſſe eſſe præſentias numero diuerſas in ordine ad idem omnino ſpatium: nam ſucceſſiuè conſtat naturaliter id accidere: ſuppono enim, corpus, quod recuperat omnino eundem locum, ſeu ſpatium, quod priùs amiſerat, non recuperare eundem numero modum præſentiæ: nam idem numero nunquam redit per naturam: quod autem cauſæ naturales ſucceſſiuæ facere poſſunt, Deus, qui in agendo à tempore non pendet, poteſt facere ſimul, & ideo probabilius exiſtimo poſſe Deum, bis, & pluries conſtituere idem corpus in eodem loco circumdante, ſeu in eodem ſpatio, multiplicando in illo modos præſentiæ numero diſtinctos, non aliunde, quàm ex ſeipſis, ſeu ex ſuis modalibus entitatibus.

Ad ſextum.

Sexta ratio eſſe ſolet, quia non poteſt idem corpus eſſe in diuerſis temporibus: ergo neque in diuerſis locis. Hanc rationem non inuenio apud Catholicos authores, ſed eam aliqui referunt ex hæreticis, & reuera æquè procedit cõtra myſteriũ Eucharistiæ, vt per ſe conſtat. Eſt autem frigidiſſima ratio; aut enim eſt ſermo de tempore extrinſeco, aut de intrinſeca vniuſcuiuſque rei duratione. Rurſus tempus extrinſecũ multiplicari poteſt vno modo, iuxta probabilem opinionem, in diuerſis ſubiectis, ſeu motibus: & hoc modo, ſicut duo tempora poſſunt ſimul eſſe ſeu currere: ita poteſt vna res eſſe ſimul in multis temporibus, ſeu illis commenſurari. Alio modo multiplicari poteſt hoc tempus ſecundum diuerſas partes eiuſdem ſubiecti, ſeu motus: quomodo multiplicantur dies, & anni: & hoc modo non poteſt eadẽ res ſimul eſſe in diuerſis temporibus: quia A talia tempora ipſa inter ſe non poſſunt eſſe ſimul, eo quòd in ſuo proprio conceptu includunt ſucceſſionem, in quo eſt aperta differentia inter tempus, & locũ, eo tam modo, quo illa tempora habent eſſe, ſcilicet, vnum, poſt aliud, poteſt eadem res permanens ſecundùm eandem omnino durationem in eis eſſe, ſeu illis coexiſtere. At ſi loquamur de duratione intrinſeca illi (vt opinor) non poteſt in eadẽ re ſecũdũ idem eſſe multiplicari: quia non eſt modus extrinſecus rei ſuperadditus, ſicut præſencia localis, ſed ipſamet rei entitas ſeu exiſtentia, ſolúmque ratione ab ea diſtinguitur.

Ad ſeptimũ.

Septima ratio, quia ſequitur idem corpus quantum eſſe æquale corpori maiori, & minori, & B conſequenter æquale & inæquale eidem, quod manifeſtã repugnantiam inuoluit. Sequela probatur: quia corpus quantitatiuè exiſtens in loco, eſt æquale loco, teſte Ariſtotele: ergo ſi eſt in duobus locis, eſt æquale vtrique loco ſimul: ergo eſt etiam maius quolibet illorum locorum per ſe, vel e contrario vterque locus ſimul erit maior, quàm locatum. Atque hæc ratio inter omnes nonnullis Philoſophis maximè placet, quia hæc non poteſt ita apparenter accommodari myſterio Euchariſtiæ: quia ſecundum illum modum præſentiæ non eſt commenſuratio inter locum, & locatum. Sed reuera, hæc etiã ratio eſt valde friuola, & omiſſo myſterio Euchariſtiæ manife- C ſtè retorqueri poteſt ex alio miraculo penetrationis duorum corporum in eodem loco: nam ſicut locatum eſt æquale loco, ita locus locato: eſt enim relatio mutua: ergo quando duo corpora ſunt penetratiuè in loco, locus eſt æqualis vtrique illorum, & vtrũque illorũ ſimul æquatur loco: quia ſimul commenſuratur illi, & tamen vtrũque ſimul eſt maius quàm quodlibet illorum per ſe: ergo idem locus eſt æqualis maiori & minori locato, ſcilicet vnicuique illorum corporũ per ſe & vtriq; ſimul. Conſtat autẽ, hanc argumentandi rationẽ eſſe ſophiſticã. Quod aliter in hunc modum declaratur, fingamus enim duo corpora ſe penetrantia in eodem loco, vnũ & idem corpus intra ſe continere, vt v. g. duo vaſa omnino æqualia & eiuſdem figuræ penetratiuè exiſtentia in D eodem loco eandem aquam continere, ſeu circumdare, quo poſito neceſſe eſt, fateri, vnum corpus eſſe in duobus locis materialibus, id eſt, ſumendo locum tantùm pro ſuperficie extrinſeca continente, & tunc redit idem argumentum: nam illud locatum æquale eſt duobus locis: nam hæc æqualitas potiſſimum intercedit ſecundùm ſuperficies continentẽ & contentam: ergo erit idem locatum æquale ſingulis locis, atque vtrique ſimul. Quòd ſi dicatur, facta tali penetratione, vnum corpus eſſe æquale duobus, quia ſunt per modum vnius, & non occupant maiorẽ locũ quam vnũ eorum tantùm, vel (quod idem eſt) eſſe æquale vtrique, quoad extenſionẽ in loco. Hoc ipſũ declarat prioris argumenti fallaciam: nã eodem modo vnum corpus exiſtens in duobus locis eſt æqua- E le illis, quoad extenſionem in loco, ſeu quia eſt in illis per modũ plurium, ſeu per plures extenſiones in loco, & ideo tantum ſpatium occupat, quantum duo corpora æqualia. Ratio autem à priori huius deceptionis eſt, quia nõ diſtinguitur duplex extenſio quãtitatis, altera in ſe, altera in ordine ad locũ, neq; duplex æqualitas, quæ in eis poteſt fundari. Nã ſecundũ eam extenſionem ſeu dimenſionem, quam habet quantitas ſecundùm ſe, non poteſt eadem quantitas eodem modo in ſe, diſpoſita ſecundùm condenſationem vel raritatem, eſſe æqualis maiori & minori quantitati, & duabus quantitatibus æqualibus ſimul ſumptis; quia, ſicut hæc extenſio conſiſtit in hoc

quòd

quòd inter talia extrema tanta quantitas mediet in vno corpore, ſicut in alio, & à poſteriori à nobis explicatur per naturalem aptitudinem ad occupandum locum quantitatiuum: ita æqualitas ſecundum hanc eandem extenſionem conſiſtit in aptitudine ad occupandum æqualem locum, ſeu ſpatiū, & quia hæc aptitudo tantùm eſt vnica, ideo non poteſt, niſi vnam relationem æqualitatis, vel inæqualitatis reſpectu eiuſdem fundare. Atq; ita etiam ſi vnū corpus ſit in duobus locis, non erit ſecundùm hanc extenſionem æquale vtrique ſimul ſumpto; quia nunquā eſt aptum ex natura ſua occupare tantum locum, quantum duo corpora ſimul ſumpta, qua ratione nō poteſt verè dici, quantitatem hoſtiæ eſſe æqualem quantitati corporis Chriſti; quia hæc de ſe potens eſt occupare maiorem locum, quamuis actu non occupet in Euchariſtia, & eadem ratione duo corpora penetratiuè exiſtentia in eodem loco, ſimul ſumpta non ſunt æqualia illi, ſed maiora; quia natura ſua apta ſunt ad occupandum maiorem locum. Alia verò æqualitas, vel inæqualitas conſiderari poteſt ſecundùm extenſionem in ordine ad locum: & hoc modo poteſt corpus idem, exiſtens in duobus locis, eſſe æquale ſingulis per ſingulas extenſiones, quas in illis habet & vtriq; ſimul per ambas etiā ſimul; quia hæc æqualitas nihil aliud eſt, quā relatio fundata in hoc quòd idem corpus tantum ſpatij occupet quantum duo: ſicut è cōtrario, ſi duo corpora penetratiuè ponantur in eodem loco, eſt ſimilis æqualitas: quia non plus ſpatij occupant, quàm vnum. Hæc autem nulla inducunt inconuenientia, ſed explicant tantum ipſa myſteria, & ſupernaturalia opera, quæ dicimus eſſe poſſibilia. Sicut etiam ex natura rei ſatis magnum inconueniens videri poteſt, quòd duo corpora quanta, non ſint inter ſe æqualia, neq; inæqualia, quod tamen factum eſt in myſterio Euchariſtiæ, ſecundùm extenſionem ad locum, quia ſi corpus Chriſti ibi eſt ſine tali extenſione, ita etiam ſine relationibus, quæ in ea fundantur: ſic igitur è conuerſo corpus recipiens plures extenſiones locales in diuerſis ſpatiis, poteſt in hoc æquari pluribus locis, & tunc non ſecundùm idem eſt æquale vni, & multis, aut maiori, vel minori quantitati, ſed ſecundùm vnam vel plures extenſiones locales. Atque hinc facilè ſoluūtur alia incommoda, quæ hinc inferri ſolent, ſcilicet, quòd ſequatur idem corpus poſſe eſſe æquale ſibi ipſi, & conſequenter poſſe circumdare & continere ſeipsū, & vlterius poſſe eſſe ſibi continuum, vel contiguum. Sed hæc omnia nullam habent difficultatem; quia æqualitas in eodem ſecundùm diuerſas extneſiones nihil habet incommodi: ſimiliter ſi corpus idem poteſt eſſe in diuerſis locis diſtātibus, etiam in propinquis, & ideo nullum eſt inconueniens, quòd extrema eius ſint ſimul, & conſequenter, quòd ſecundum diuerſas, vel etiā ſecundum eandē ſuperficiē, bis exiſtētem in eodem indiuiſibili ſpatio ſeipsū circūdet, vel cōtingat: aut, ſi Deus etiā velit, nihil repugnat, quòd ſecundū diuerſas partes eadē quantitas ſibi ipſi continuetur, ablatis ſuperficiebus terminantibus & data vna communi, vt ſi Deus poneret eundem hominem ſupra ſeipſum, poſſet Deus facere, vt non ſolum pedes ſuper caput, ſed etiam, vt continuarentur illi.

Act. S. Ledeſma. Vltima ratio ſumi ſolet ab incōuenientibus, quæ ex actionibus & paſſionibus oriuntur: quam latè proſequitur, & in ea magnā facit vim Ledeſma hic; quia ſequitur, inquit, quòd idem homo ſimul poſſit viuere, & mori, calefieri, & frigefieri, & (quod obſcurius eſt) peccare in vno loco, & mereri in alio, & in vno amare Deum, & in alio odiſſe, fidelis in vno, & in alio hæreticus. Quòd ſi obiicias, quia eadem A incommoda inferri poſſunt in myſterio Euchariſtiæ: reſpondetur non eſſe eandem rationem; quia corpus in loco extenſum, eſt expoſitum his mutationibus, & paſſionibus: corpus autem ſacramentaliter exiſtens, eſt incapax illarum. Sed hoc non ſatis conſideratè dictum eſt, primò quidem; quia res exiſtens modo ſacramentali eſt capax ſaltem ſpiritualium actionum animæ, ergo in illa poterunt ſaltem illa incommoda ſequi, quòd in vno loco amet, in alio odio habeat, in vno credat, in alio diſcredat. Deinde, quamuis res exiſtens modo ſacramentali, vt ſic, ſit incapax materialium alterationum & paſſionum: tamen ſi alibi exiſtit quantitatiuè, ibi poterit pati, aut interfici, ſicut potuit Chriſtus in nocte cœnæ, etiam ſi aliàs præſens conſeruaretur: tunc ergo eodē modo poſſunt inferri illa incommoda, quòd in propria B ſpecie pateretur, & non in ſacramento, & hìc viueret, ibi interficeretur. Hæc ergo & ſimilia æquè procedunt contra fidei myſterium: quæ non tam illud impugnant, quàm poſtulant, vt declaremus, quomodo in his omnibus ſentiendum, & loquendum ſit, ſeu quid in his omnibus conſequatur, ſuppoſito myſterio, quod in duabus ſequentibus ſectionibus præſtabimus.

SECTIO V.

Virum res habens duas præſentias, eaſdem proprietates vtrobique neceſſario habeat.

HÆ proprietates quædam ſunt, quæ intrinſecā habitudinem dicunt ad præſentiam realem, ſeu localem, vt ſtare, ſedere, localiter moueri, aut C quieſcere, & ſimiles: quædam verò ſunt, quæ per ſe non pendent à loco, vel præſentia reali, quas omnino abſolutas à loco vocabimus, vt ſunt omnia Prædicata eſſentialia & ſubſtantialia, vel Qualitates, vt eſſe album, vel nigrum, vel aliquid ſimile. De prioribus nulla eſt controuerſia; quia hoc ipſo quòd corpus in diuerſis locis conſtituitur, habet aliquam varietatem in ipſis proprietatibus. Nam inprimis neceſſe eſt, vt modus ille præſentiæ, qui eſt in vno loco, non ſit in alio, neq; è conuerſo: quia vnaquæque præſentia ita reſpicit in ſpatium illud, quod replet, vel cui adeſt, vt extra illud eſſe non poſſit, ſed ſtatim corrūpatur vel mutetur, vt ſatis oſtenditur in motu locali, per quē amittitur, vel acquiritur. Vbi, & mo- D dus præſentiæ, ſolùm quia eadem res mutat ſpatiū, quod replet; hoc enim eſt magis per ſe & intrinſecū, quàm mutare circūdantem ſuperficiē, vt patet in vltima ſphæra mobili, ſi nulla alia ſupra illam exiſteret. Atque in hoc fundatur immutabilitas loci phyſici, de qua Philoſophi cum Ariſtotele tractant in 4. Phyſicorum: cuius primaria ratio ſumenda eſt ex natura talis modi, quæ intrinſecè & ex ſe poſtulat hanc immutabilem, & inuariabilem habitudinē ad talem locum ſeu ſpatium. Hinc ergo fit, vt ea, quæ intrinſecè fundantur in his modis præſentiæ, variari poſſint in diuerſis locis, vt ſunt quieſcere, moueri, &c. quod eſt per ſe notum, & euidenter conuincitur E in myſterio Euchariſtiæ.

Difficultas eſt de aliis proprietatibus abſolutis, de quibus vlteriùs diſtinguimus, interdum præcedere, & adhærere corpori, vt in loco exiſtenti priuſquam alibi conſtituatur, vt nūc contingit in corpore Chriſti, interdum verò accidere poteſt, vt poſtquam res eſt in pluribus locis, in altero eorū nouam proprietatem ſeu formam acquirat, de hoc poſteriori modo dicam ſectione ſequente: hìc ſolùm diſputamus de prioribus formis, ex quibus quædam eſſe poſſunt intrinſecæ & connexæ cum natura talis rei, ſeu corporis; quædam verò poſſunt eſſe extrinſecus, ſeu per accidens adiunctæ. Rurſus corpus ipſum poteſt,

aut ſimul poni in duobus locis, aut priùs in vno & poſtea in alio: ídque aut per actionem adductiuam, aut per aliam actionem ſubſtantialem, de ſe productiuam, vt poſtea dicam.

His poſitis, tres videntur eſſe opiniones. Prima ſimpliciter & ſine vlla diſtinctione affirmat, eſſe neceſſarium, vt res exiſtens in duobus locis, in vtroque habeat omnes proprietates abſolutas, quas habet in quolibet eorum. Quod videtur ſentire Scot. in 4. diſt. 10. quæſt. 4. quia repugnat, prædicata priuatiuè oppoſita ſeu contradictoriè eidem rei ſimul conuenire: ſi autem idem corpus in vno loco haberet proprietatem ſeu formam, quam non habet in alio, idem eſſet, verbi gratia, ſimul cœcus & videns, aut videns & non videns. Hæc enim ſatis videntur dicere, loci diuerſitatem impedire oppoſitionem priuatiuam ſeu contradictoriam; quia hæ proprietates conueniunt rei abſolutè & ſecundùm ſe, abſtrahendo à loco: ergo de illa vt ſic prædicantur, vel negantur; ergo nihil ad contradictionem referr, quòd in vno vel alio loco prædicentur, aut negentur. Præſertim (ait Scotus) quia reſpectus extrinſecus adueniens non poteſt variare abſolutas prædicationes. Præſentiæ autem diuerſæ ſolùm ſunt quidam reſpectus extrinſecus aduenientes; ergo non variant huiuſmodi prædicationes. Secunda opinio eſt extremè contraria, non ſolùm de potentia abſoluta, ſed etiam ex natura rei poſſe idem corpus exiſtens in duobus locis habere in vno aliqua accidentia huiuſmodi, quæ non habet in alio. Ita indicat Alenſ. 4. par. quæſt. 44. memb. 7. Latiùs Maior in 4. diſt. 10. quæſt. 4. Ocham quæſt. 4. Fauet Innocenr. lib. 4. de hoc myſterio, cap. 12. & Hugo Vict. lib. 2. de ſacramentis, par. 8. cap. 3. quatenus ſentit corpus Chriſti in nocte Cœnæ, non fuiſſe ſub ſpeciebus panis mortale, ſicut erat in propria ſpecie, ſed glorioſum & impaſſibile. Ratio autem ſolùm eſt, quam ſuprà indicabamus, quia ex hoc non ſequitur contradictio, qua ſecluſa, nulla eſt talis repugnantia ſpecialis.

2. Sententia. Alenſ. Maior. Ocham. Innocen. Hugo Victo.

3. Sententia.

Tertia opinio media eſt, de potentia abſoluta rectè poſſe fieri, vt idem corpus habeat quaſdam proprietates in vno loco, & non in alio propter rationem dictam: tamen ex natura rei omnes proprietates huiuſmodi comitari idem corpus vbicunque ſit. Ita tenet Marſil. in 4. q. 7. art. 3. Soto diſt. 10. q. 1. ar. 5. Gab. q. 1. art. 2. & lect. 46. in Can. qui opinionem Scoti ita interpretantur, ex q. 2. illius in prædicta d. 10. tamen quæſtionibus ſequentibus aliquid amplius ſentit, vt dixi: & hoc etiam vt minimũ ſentit D. Th. q. 81. ar. 4. Fauet etiam Conc. Triden. ſeſſ. 13. approbans communem doctrinam, quòd quædam exiſtunt in hoc ſacramento per concomitantiam tantùm, de qua dicturi ſumus q. 76. ex ea enim ſequi videtur, habiturum Chriſtum in hoc ſacramento omnes proprietates, quas habet extra ſacramentum, quæ non pendent ex hac, vel illa præſentia, ídque per naturalem concomitantiam, quæ in prædicta connexione fundari videtur. Et hæc opinio ſimpliciter mihi placet: ad eam verò exactiùs explicandam,

Marſil. Soto. Gabriel.

Dico primò, ſimpliciter non repugnat, de potentia abſoluta, idem corpus habere aliquam proprietatem vel formã in vno loco, quam non habet in alio, dummodo talis forma vel proprietas à parte rei diſtinguatur à tali corpore, & alioqui ſit ab ipſo ſeparabilis. Hęc poſterior pars per ſe nota eſt, quia niſi huiuſmodi ſit proprietas, neque in vno tantùm loco exiſtens corpus poterit eſſe ſine tali proprietate, quia ſupponitur inſeparabilis, ſeu indiſtincta ab illo: oportet ergo ſupponere, abſolutè loquendo, ſeparabilem eſſe, quod habere non poterit, niſi aliquo etiam modo ſit

A à parte rei ab illo diſtincta. Hoc igitur poſito, probatur prior pars: primò argumento ſumpto ex ipſamet locali præſentia, quæ eſt modus quidam ipſius corporis ex natura rei ab ipſo diſtinctus & ſeparabilis. Vnde fit, vt corpus Chriſti, verbi gratia, quamuis in ſacramento habeat totam ſubſtantiam & quantitatem, quam habet in cœlo, nihilominus poſſit non habere ibi illum modum præſentiæ, quam habet in cœlo, & è contrario non habere in cœlo modum, quem in Euchariſtia habet: ergo non implicat contradictionem, idem fieri in quacunque alia proprietate abſoluta æquè diſtincta ac ſeparabili. Probatur conſequentia, quia, quoad poſſibilitatem, eadem eſt ratio, quamuis non ſit eadem, quoad neceſſitatem, id

B eſt, in illis modis localibus, non ſolùm poſſibile, ſed etiam neceſſarium eſt, vt non ſimul conſtituantur in omnibus locis propter rationem ſpecialem ſuprà dictam, quia ab intrinſeco habent talem determinationem & immutabilitatem, quæ neceſſitas non eſt in aliis proprietatibus ſic abſolutis à loco: tamen ex neceſſitate illarum colligitur poſſibilitas in aliis; tum, quia eadem cõtradictio eſſe videtur in his & in aliis, vel ſi in his nõ eſt, neque in aliis erit: tum etiam, quia neque ex identitate ſubiecti, neque ex diſtinctione vel indiſtinctione proprietatum poteſt colligi maior repugnantia. Confirmatur alio exemplo: nam anima rationalis vnita capiti, vel manus, non habet in hoc loco, vbi eſt manus, illum modum vnionis, quem ha-

C bet in capite, quia hic modus pendet intrinſecè ab illo ſubiecto, cum quo fit vnum, & ideo eſſe non poteſt, niſi vbi eſt illud, & tamen iſti modi vnionis per ſe non pendent à præſentia locali, vt conſtat, quia quamuis totus locus mutetur, ſemper ſeruatur idem modus vnionis, ſeu informationis: ergo etiam in his modis, qui per ſe à loco non pendent, poteſt eadem omnino res habere vnum modum in vno loco quem non habet in alio. Quod ſi hoc naturaliter poſſibile eſt, vt contingit in re ſpirituali & in ordine, ad modos, & loca partialia, mirum non eſt, quòd de potentia Dei abſoluta hoc non repugnet in re corporea in ordine ad integra loca omnino diuerſa. Secundò ſumi poteſt argumentum ex diuerſis tempori-

D bus ad loca diuerſa: nam idem corpus exiſtens in temporibus diuerſis poteſt in vno habere proprietatem huiuſmodi, quam non habet in alio; ergo idem erit in pluribus locis. Patet conſequentia, quia, ſicut poteſt ſeparari in vno tempore, & non in alio, ita in vno loco, & non in alio. Fateor eſſe differentiã, quia quando ſeparatur in vno tempore, omnino ſeparatur à tali ſubiecto actu exiſtente, quando verò ſeparatur in vno loco tantũ, non omnino ſeparatur à ſubiecto, vt actu exiſtente, ſed tantùm vt exiſtente hîc. Veruntamen hæc differentia non obſtat rationi factæ, quia ſimilitudo ſeu proportio, non in hoc ponitur, ſed in hoc ſolùm, quòd ſicut ſubiectum poteſt in vno tẽpore durare, in quo non durat proprietas, quia

E eſt diſtincta & ſeparabilis; ita etiam ſubiectum poteſt poni in vno loco, in quo nõ ponatur proprietas, quia eſt diſtincta, & ſeparabilis. Tertiò eſt optima ratio ſuprà facta, quia hoc non inuoluit contradictionem, vt exempla ſuprà adducta declarant, & ſuprà etiam ſectione 3. dictum eſt, quia, ſi contradictio propriè, & ſimpliciter fiat (& idem eſt de priuata oppoſitione) ſemper altera pars eſt falſa, ſcilicet, quæ abſolutè negat proprietatem conuenientem rei in aliquo loco; ſi verò fiat cum loci determinatione, ſic non eſt contradictio, quæ eſſe debet eiuſdem de eodem ſecundùm idem. Neque contra hoc obſtat replica Scoti, ſcilicet, quòd hæc prædicata abſtrahunt à loco: duobus enim modis hoc poteſt intelligi; primò, quòd

hæ proprietates per ſe non pendent à loco, & hoc eſt verum: ſecundò, quòd non requirant præſentiam localem proportionatam præſentiæ ſubiecti, vt illi inhæreant, & hoc eſt falſum; quia ante omnia oportet vt ſint ſimul loco, & indiſtantia: ex hoc capite prouenit, vt non ſit contradictio, rem eſſe hîc albam, & nõ Romæ, quia licèt ſubiectum ſit vtrobique præſens, poteſt albedo non habere vtramque præſentiam, ſed vnam tantùm, quia cùm ſit res abſoluta, & ex natura rei diſtincta, poteſt multiplicari in ſubiecto, & non in forma, & per hoc ſatis reſponſum eſt ad totum fundamentum primæ opinionis.

2. Concluſio, de potentia ordinaria vbicunque ponitur aliquod corpus ponũtur omnes eius proprietates connaturales & intrinſecæ.

Dico ſecundò, proprietates intrinſecæ & connaturales tali rei ſeu corpori, de potentia ordinaria, ſeu iuxta naturam ſuam, neceſſariò inſunt rei, vbicunque B exiſtat. Hoc probat argumentum tertiæ opinionis ſumptum ex concomitantia, quæ in hoc ſacramento reperitur. Et ratio eſt primò, quia iſtæ proprietates conſequuntur rem neceſſaria quadam connexione, ſeu dimanatione. Ergo ſine nouo miraculo non poteſt res alicubi eſſe ſine illis. Secundò, quia non poteſt res naturaliter exiſtere ſine his proprietatibus: neque ex natura rei ſatis eſt, quòd in loco diſtante illas habeat, quia vnaquæque forma ſibi ſolùm habet ſuum formalem effectum, vbi præſens exiſtit, ſicut etiam, vt accidens alicubi naturaliter exiſtat, non ſatis eſt, quòd alibi inhæreat ſubiecto, ſed neceſſe eſt, vt, vbicunque exiſtit, ibi ſit in ſubiecto: idẽ ergo erit in alia quacunque proprietate, ſeu naturali exiſtendi modo.

Si tale corpus per actionem adductiuam ponatur in alio loco ab eo in quo præexiſtebat, neceſſariò trahit omnes ſuas proprietates de potẽtia ordinaria.

Dico tertiò: Si corpus priùs exiſtens alicubi poſtea ponatur ſimul in alio loco ſolùm per actionem adductiuam, ex natura rei affert ſecum omnes ſuas proprietates, quas in priori loco habebat, atque ita ſecũdùm potentiam ordinariam neceſſariò habebit eaſdem proprietates in vtroque loco. Probatur, quia hæ proprietates etiam ſi accidentariæ ſint, tamen ſupponuntur realiter inhærentes, & vnitæ, & alioqui ſunt independentes in ſuo eſſe à tali loco: ergo ſicut Ariſtoteles dixit, motis nobis moueri ea, quæ ſunt in nobis. Ita nos dicere poſſumus, adducto illo corpore in alium locum, adduci ea, quæ ſunt in ipſo propter realem vnionem, quæ non diſſoluitur propter talem mutationem. Et confirmatur: nam quando motio D adductiua talis eſt, vt auferat rem ab vno loco, & transferat in alium, tunc neceſſariò transfert illam cum huiuſmodi proprietatibus omnibus, vt per ſe conſtat: ergo idem erit, etiamſi per adductionem nõ priuetur res priori loco, quia ratio concomitantiæ, quæ eſt connexio, eadem eſt, cuius nonnullum naturale veſtigium eſſe poteſt, in ſubſtantia Angeli, quando ex inadæquata parte ſui loci, ſe extendit ſuo modo ad vlteriores partes: nam ſecum defert ſuas potentias, & actus, & quicquid in ſe habet, præter partialem modum præſentiæ.

Si tamen ſimul in duplici loco ponatur, non habet cum illis iſtam quaſi neceſſariam connexionem.

Dico quartò: Si idem corpus ſimul ponatur in pluribus locis, aut ſi per actiones ſubſtantiales diuerſas in eis conſtituatur, etiam ſi altera earum prius exiſtat, quàm alia, ferè ex voluntate Dei pendet, E quòd in vtroque loco habeat, vel non habeat eaſdem qualitates ſeu proprietates extrinſecas, ſeu accidentales, magis tamen congruum, & naturis rerum magis conſentaneum eſſe videtur, vt eaſdem vtrobique recipiat. Probatur primò, quia hæ proprietates neque ex re ipſa intrinſecè ſequuntur, neque ei ſunt debitæ ex natura rei, vt ſupponitur: ergo, quando res fit, vt aliquam habeat ex his proprietatibus, neceſſaria eſt noua actio, quæ non ſolùm eſt diſtincta ab actione, qua fit ſubiectum, ſed etiam nullam habet connexionem cum illa; ergo quòd de facto coniungantur ex voluntate & concurſu extrinſeci agentis A pẽdet; ergo ſimiliter, quòd coniungantur in vno loco, & non in aliis, vel quòd actio accidentalis coniungatur cum vna actione ſubſtantiali, & non cum alia, pendet ex voluntate Dei, quia hæc ſupernaturaliter operatur. Dices, quamuis hęc proprietas abſolutè non ſit debita, tamen ex ſuppoſitione, quod ineſt, ſeu datur in vno loco, debetur in alio. Reſpondetur hoc declarare vtcunque alteram partem concluſionis: nam hoc debitum nõ poteſt eſſe omnino intrinſecũ & cõnaturale, quia iſta proprietas intrinſeca & connaturalis nõ eſt, & ideo non tollit, quin pendeat ex Dei voluntate. Videtur autem eſſe debitum quoddam congruitatis, eſt enim magis conſentaneum naturis rerum, vt cum identitate ſubiecti, identitas proprietatum ſeruetur, quantum fieri poſſit. Item quia non eſt naturę rei conſentaneum, vt idem ſubiectum habeat contrarias formas, etiam in diuerſis locis: ergo neque vt habeat ſimul formam & priuationem eius. Tandem hoc etiam perſuadet communis doctrina ſuprà data de concomitantia, quæ in hoc ſacramento intercedit, vt latiùs q. 76. dicturi ſumus.

SECTIO VI.

Vtrùm mutatio facta in aliquo corpore neceſſariò fiat in omnibus locis, in quibus exiſtit.

C Onſtat ex dictis quæſtionem hanc non tractari de mutatione locali, quia cùm hæc nihil aliud quàm effectio præſentiæ, ſeu ipſamet præſentia, aut Vbi in fieri, ſicut vna præſentia eſt in vno loco, & nõ in alio: ita poteſt fieri vel mutari in vno loco, & non in alio, & ita Chriſtus mutat præſentiam in ſacramento, & non in cœlo, & ſuo modo anima in manu, & non in capite: imò; licèt contingat ſimul moueri in duobus locis, vt mouetur Chriſtus in duabus hoſtiis, non eſt idem motus vtrobique, ſed diuerſis, quia ad diſtinctam præſentiam terminatur. Eſt ergo quæſtio de aliis mutationibus, in qua ſuppoſitis, quæ præced. dicta ſunt, nulla videtur eſſe difficultas in ordine ad diuinam potentiam, quia huiuſmodi mutatio ſuperueniens rei exiſtendi in loco, ſemper terminatur ad aliquid ex natura rei diſtinctum & ſeparabile à ſubiecto. Diximus autem, terminum ipſum poſſe eſſe in ſubiecto in vno loco, & non in alio, quia quoad hoc, non eſt minor repugnantia in mutatione, quàm in ipſo termino. Solùm ergo ſupereſt inquirendum, quid ex natura rei conſequatur, & hoc ipſum eſt, quod de Euchariſtia inquiri ſolet, an ſi Chriſtus extra ſacramentum calefieret, vel doleret, eaſdem mutationes in ſacramento pateretur. In qua re D. Th. q. 76. art. 1. & q. 81. art. 4. ſimpliciter affirmat, cõſiderando præciſè in his mutationibus id, quod eſt abſolutum à motu locali: idémque ſentit Scot. d. 10. q. 2. & 4. & frequentiùs ibi Theologi, & Altiſiodor. lib. 4. ſum. tract. 5. c. 5. q. 6. Ægid. Theore. 49. de Euchar. Petrus Soto lect. 6. de Euch. & fauet Innocent. lib. 4. de hoc myſt. c. 6. Fundamentum eſſe poteſt, quia ſubiectum mutationis idem eſt, & mutatio, quæ in eo fit, non pendet à loco.

1. Sententia. D. Thom. Scotus. Altiſiodor. Ægidius. Petrus Soto. Innocen.

Secunda verò ſententia negat, hoc ſequi ex natura rei, indicat Hugo Vict. & Alex. Alenſ. citati ſect. præced. Tenet Maior d. 10 q. 5. Palac. d. 11. q. 1. Ledeſ. q. 16. art. 1. dub. 3. Ruard. artic. 15. Fundamenta afferemus poſtea.

2. Sententia. Hugo Victor. Alenſis. Maior. Palac. Ledeſma. Ruard.

Agens naturale mutans corpus in vno loco nõ mutat in alio, ex vi ſuæ virtutis.

Dico ergo primò. Ex ſola virtute agentis naturalis mutatio facta in vno loco non fit in aliis locis diſtantibus, in quibus idem corpus exiſtit. Hæc concluſio probabitur meliùs, deſcendendo ad ſpecificas mutationes, & per eas ſigillatim diſcurrendo. Hæc ergo

ergo mutatio poteſt eſſe, aut per actionem tranſeuntem, aut per immanentem: & prior poteſt ad tria capita reuocari, quæ ſunt alteratio, augmẽtatio propria, vel impropria, & generatio: ſub poſteriori verò membro cõtinentur omnes actus ſenſuum externorum & internorum, intellectus, appetitus, & voluntatis. Probatur ergo primò de alteratione, quia ſi corpus exiſtat hîc & Romæ, & hîc calefiat ab igne, ex virtute illius agentis, nõ poteſt illa calefactio Romæ fieri, quia ignis non habet virtutem naturalem ad agendum, niſi intra ſuam ſphæram: non ergo poteſt calefactionem ſeu calorem Romã tranſmittere.

Euaſio. Dices, quamuis agens per ſe conſideratum non habeat hanc virtutem, nihilominus hunc effectum ſequi ex neceſſitate materiæ, quia, quod actioni huius agentis hîc ſubiicitur, idem omnino eſt Romæ. *Impugnatur.* Sed contrà, primò quia hic effectus, quòd hîc calor abſit, Romæ eſt onus effectus realis: ergo neceſſariò eſſe debet ab aliqua cauſa efficiẽte, quæ habeat vim effectricem illius, ſed hanc non habet ignis ex ſe, neque identitas ſubiecti, eam illi confert: ergo. Secundò ex illa actione ſequetur, quòd ille calor habeat duas præſentias reales, vnam hîc, alteram Romæ: ſed hic eſt effectus valde ſupernaturalis: ergo non poteſt illum efficere ignis virtute ſua, etiam ſi ſubiectum ſit idem in vtroque loco. Quin potiùs, ſi ad agendum illum calorem in illo ſubiecto in vno loco, omnino neceſſarium eſſet, illum efficere in vtroque loco, potiùs dicendum eſſet, ignem non poſſe omnino efficere illũ calorem, ſola virtute naturali etiam in vno loco, quàm poſſe in vtroque, quia facilius eſt, virtutem naturalem impediri, ab agendo, quàm eleuari ex ſola conditione materialis ſubiecti ad agendum aliquid ſupra totam naturæ virtutem. Quòd autem nec hoc ſit neceſſarium dicere, probatur tertiò ex motu locali: nam ſuppoſita exiſtentia eiuſdem corporis in duobus locis, poteſt agens virtute naturali illud mouere localiter in vno loco, quamuis non poſſit illum, & eundem motum transferre in alterum locum: ergo ſimiliter poterit calefacere illud in vno loco, quamuis non poſſit calefactionem illam mittere in alium locum, ſignum eſt enim, ſolam identitatem ſubiecti non ſufficere, vt mutatio in eo facta in vno loco tranſeat in aliũ, ſi aliunde obſtet aliquod impedimentum: hoc autem impedimentum in mutatione locali prouenit non ſolùm ex defectu virtutis actiuæ, ſed etiam ex ratione ipſius mutationis, & termini eius; in alteratione autem ſufficienter prouenit ex defectu virtutis agentis. Quartò & vltimò eſt ſpecialis ratio in hoc myſterio, vt calefactio facta in corpore Chriſti exiſtentis, verbi gratia, in cœnaculo, non poſſet virtute agentis naturalis tranſire in idem corpus ſub ſpeciebus panis exiſtens: quia oporteret, calorem illum recipere modum ſacramentalem exiſtendi ſub ſpeciebus, totúmque exiſtere in toto, & totum in qualibet parte, & puncto: hoc autem neque ab agente naturali virtute, neque ex vi materialis alterationis fieri poteſt, quia ille modus ſacramentalis, ſupernaturalis eſt & altioris ordinis. Et confirmatur: nam propter hanc maximè cauſam non poteſt corpus Chriſti, vt in hoc ſacramento exiſtit, immediatè pati ab agente naturali: ergo nec mediatè, id eſt, media alteratione facta in eodem corpore, in eodem loco: nam effectus idem futurus eſt ſub ſacramento, ſiue immediatè, ſiue mediatè fieri dicatur: præſertim, quia ſemper requirit propriam & immediatam actionem, per quam fiat.

Secundò probatur concluſio in motibus ad quantitatem, quos ſub nomine augmentationis propriè vel impropriè dictæ, ad quam diminutio reducitur, A complexi ſumus: poteſt enim hic motus triplex intelligi. Primus eſt, per modum continuationis, vel diuiſionis, vt cùm aqua aquæ infunditur, vel ab aqua ſeparatur, & de hoc conſtat, non neceſſariò conſequi ex vno loco ad alium, quia fit per modum localem vel ipſius corporis, vel alterius, quod interponitur inter partes eius: oſtenſum eſt autem, mutationem localem non transferri ex vno loco in alium. Vnde ſi eadẽ aqua eſſet hîc & Romæ in duplici vaſe, poſſet hîc effundi, & in vaſe hîc exiſtente diminui, & nõ Romæ. Et eadem ratione, quamuis perforarentur manus Chriſti in cruce, ex vi talis agentis naturalis non perforarentur in Euchariſtia: quia per ſe ac formaliter ſolùm eſt quædam diuiſio continui, motu locali facta; ac ſimili modo, quamuis in propria B ſpecie effunderet ſanguinẽ, non egrederetur hîc ſanguis ex corpore, prout in Euchariſtia exiſteret, quia illa effuſio ſolùm erat mutatio localis, quæ non neceſſariò tranſit in alium locum, præſertim facta modo extenſo, & quantitatiuo, cuius non eſt capax corpus ſacramentaliter exiſtens: manet ergo ſanguis in ſacramento intra corpus & continuus reliquo ſanguini, ſicut erat antea: quia nulla eſſet facta in eo mutatio, & quia cùm ſit res liquida, manens intra venas cum alio ſanguine, non poteſt, vt videtur, non manere continua. Aliud genus huius mutationis eſſe poteſt condenſatio & rarefactio: ſed de hoc eſt eadem ratio, quæ de alteratione & mutatione locali, quia in ſe ac formaliter reuera eſt alteratio quædam: habet autem adiunctam mutationem localem, interdum antecedentem, C interdum conſequentem. Tertius motus ad quantitatem eſt propria augmentatio & diminutio, & de hoc eſt mihi res euidentior: quòd factus in corpore in vno loco non neceſſariò fiat in alio, aut factus in corpore Chriſti extra ſacramentum, non neceſſariò fiat in ſacramento, quamuis contradicat Scotus, diſt. 10. quæſt. 6. Probatur autem, quia hoc augmentum non fit ſine coniunctione extrinſeci corporis, ſcilicet, nutrimenti, ſeu materiæ eius: ſed poteſt eſſe corpus in duobus locis, & nutrimentum tantùm in vno; ergo applicabitur nutrimentum viuenti in vno loco & non in alio: ergo cõtinuabitur illi in vno loco, & non in alio. Reſpondet Scotus, tunc neceſſariò fieri, vt materia & quantitas cibi in alterum etiam locum transferantur. Sed D hoc, vt Maior notauit, incredibile eſt, præſertim ex virtute ſola agentium naturalium. Primò, quia ibi nullum eſt agens, quod habeat tantam virtutem. Secundò: quia illa mutatio materiæ, ſeu corporis quanti in alium locum diſtantem, ſubita & inſtantanea, ſiue tranſitu per medium eſt, vt multis videtur, impoſſibilis, vel ſaltem, vt verius eſt, difficillima, & valde ſupernaturalis: à quo ergo agente naturali, vt ſic fieri poteſt? Tertiò, quia ſi ignis exiſtens hîc & Romæ, hîc generet ignem ex ſtupa, non ſibi illum continuando, nemo dicet, ignem illum denuo genitum, ſtatim incipere eſſe hîc & Romæ; quia ſtupa, ex qua genitus eſt, vt ſupponitur, non erat Romæ; neque eſt alia cauſa vel ratio, à qua illuc ſit trãſlatus: E ergo eadem ratione, quamuis ignis ille genitus continuaretur generanti, non propterea inciperet eſſe Romæ, quia, vt oſtendimus, continuatio, quæ in vno loco fit, non neceſſariò fit in alio; ſic igitur poſſet ignis ille per iuxtapoſitionem augeri in vno loco & non in alio; ergo eadem ratione poſſet viuens per intus ſumptionem; quia reuera eſt ferè eadem ratio. Quartò accedit ſpecialis difficultas in hoc myſterio, ſi corpus Chriſti augeretur extra ſacramentum, quia oporteret, illam partem materiæ & quantitatis additam, modum ſacramentalem accipere, ſicut

ſicut dictum eſt de alteratione: nam eodem modo A hîc applicari poteſt ratio ibi poſita.

Tertiò probatur concluſio in integra ſubſtantiali mutatione, qualis eſt verbi gratia corruptio: de gen ratione enim nihil eſt, quod dicamus, quia, ſi ſupponitur corpus iam exiſtens in multis locis, clarum eſt, virture naturali, de qua nunc agimus, non poſſe alibi generari: nam de virtute ſupernaturali infrà dicemus, agentes de tranſubſtantiatione. Quòd ergo corruptio vel mors poſſet euenire eidem corpori in vno loco, & non in alio, probatur primò ex dictis; quia eadem ferè ratio eſt de corruptione, ac de diminutione, in qua intercedit partialis corruptio. Secundò, quia ſæpe corruptio fit ex diuiſione continui, ſempérque per actionem præuiam: B vtraque autem harum mutarionum poteſt fieri in vno loco, & non in alio. Tertiò naturali exemplo animæ, quæ in vno loco eſt vnita vni parti materiæ & non alteri, cui eſt tantùm vnita in alio loco. Vnde fit, vt poſſit ſeparari, & amittere vnionem in vno loco, & non in alio; ergo eadem ratione poſſet diuina virtute eſſe in vno loco vnita vni corpori, & in alio alteri: & tunc, licèt ſepararetur ab vno per actionem alicuius agentis naturalis, non propterea neceſſariò ſepararetur ab alio; ergo pari ratione è conuerſo poteſt materia in vno loco eſſe vnita, & non in alio, & tunc, quamuis ab vna forma ſepararetur in vno loco, non ſepararetur ab alia in alio. Ac tandem ferè eadem ratione concluditur, C quòd, ſi in duobus locis ſit vnita eidem formæ, poſſit in vno ab ea ſeparari, virtute agentis naturalis, & alteri vniri, & non in alio: nam eſt ferè eadem ratio, ſuppoſitis præſertim, quæ dicta ſunt de alteratione; nulla eſt enim hîc ſpecialis repugnantia: nam quòd eadem materia in diuerſis locis ſit ſub diuerſis formis ſimpliciter non repugnat, vt rectè notauit Gabriel, lectione 47. in Canonem, contra *Gabr.* Scotum, carpens illum, quòd non conſequenter fuerit locutus: nam in quarto, diſtinctione decima, quæſtione 2. concedit, quòd licèt corpus Chriſti viuum & animarum fuerit ante Incarnationem, in Euchariſtia, potuiſſet in propria ſpecie ex puris ſanguinibus Virginis ſubſtantialiter concipi: ad hoc aurem neceſſarium fuiſſet, vt priùs eadem materia eſſet informata anima Chriſti in Euchariſtia & forma D ſanguinis in vtero Virginis, vt ex illa poſſet Chriſtus concipi & generari, neque in hoc, reuera, eſt vlla implicatio contradictionis. Quo fit, vt, ſi cauſæ naturales applicentur corpori in vno loco, & non in alio, poſſint illud corrumpere, & aliud ex illo generare in vno loco, & non in alio. *Euaſio.* Dices, eſto non implicet contradictionem, eandem materiam eſſe ſimul ſub diuerſis formis, tamen naturalirer ſaltem hoc repugnat, ſiue materia ſir in vno loco, ſiue in multis. Vbique enim eandem capacitatem haber: & eandem numero potentiam, quæ vnica forma repletur. Ergo ſi idem numero corpus exi- E ſtit in duobus locis, ex eadem numero forma & materia compoſitum, non poteſt virtute alicuius agentis naturalis corrumpi in vno loco, & non in alio. Probarur conſequentia, quia non poteſt expellere formam in vno loco, niſi introducendo aliam: non poteſt autem introducere aliam, quamdiu in alio loco manet prior forma in eadem materia, aliàs naturaliter maneret materia ſub duabus formis. Atque idem argumentum fieri poteſt de alteratione, quia idem ſubiectum non eſt capax contrariarum formarum: ergo etiam in diuerſis locis poſitum, non poteſt eas recipere, quia capacitas ſubiecti non augetur propter locorum multitudinem.

Ergo non poteſt in vno loco calefieri, quin expellatur frigiditas ab illo ſubiecto, non in vno loco tantùm, ſed in quolibet: ergo neceſſe eſt, vt calor etiam ex vi talis calefactionis incipiat eſſe in omnibus locis, in quibus eſt ſubiectum. Ad priorem partem a- *Reſponſio.* liqui, propter illud argumentum concedunt, non poſſe agens naturale in vno loco tantùm exiſtens corrumpere aliud compoſitum exiſtens in pluribus locis, quia non poteſt omnino expellere formam ab illa materia, vbicunque eſt, eo quòd non poſſit actionem ſuam extendere ad diſtantem locum, & ideo etiam nõ poſſe expellere illam formam in loco propinquo, propter rationem factam, quia non poteſt illa forma expelli hîc, niſi vbique & omnino expellatur, quia alioqui agens naturale introduceret aliam formam. Sed hæc opinio creditu dif- *Impugnatur.* ficilis eſt, ſcilicet, ſtupam in medio ignis poſitam nõ eſſe comburendam, ſolùm ex eo, quòd ſit in alio loco diſtante, vel ſeparato ab igne, aut Chriſtum Dominum non potuiſſe in Cruce interfici, ſi in triduo eſſet in ſacramento viuus. Ratione itẽ argumentor, quia ſicut non poteſt naturale agens actionem ſuam tranſmittere in corpus illud, prout in loco diſtante exiſtit, ita idem corpus alibi exiſtens, non poteſt reſiſtere virtuti talis agentis: ergo ſi agens habet virtutẽ ad ſuperãdum, & corrumpendum illud corpus in loco propinquo tantùm exiſtens, poterit corrumpere illud, etiã ſi alibi exiſtat. Aliter ergo dici poteſt in eo caſu agens naturale poſſe corrumpere immediatè tale corpus, prout eſt ibi propinquum, conſequenter tamen, & ex neceſſitate materiæ expelli formam ab illa etiam in loco diſtante, ne materia maneat ſub diuerſis formis. Quòd ſi obiicias, quia non poteſt agens introducere ſuam formam in loco diſtante, reſponderi poterit, vel propter hanc cauſam materiam deſinere eſſe ſimpliciter, & annihilari in loco diſtante, quia nec poteſt retinere propriam formam priorem, cùm alibi aliam recipiat, nec poteſt ibi recipere aliam formam, per quam conſeruetur: vel certè magis philoſophicè dicendum eſſe, Deum tunc ſuppleturum defectum agentis naturalis, & introducturum ibi formam in materia, per quam ibi poſſit conſeruari. Aliter dici poſſet è contra- *Secunda.* rio, in eo caſu agens naturale poſſe diſponere corpus ſibi propinquum vſque ad corruptionem, ita vti forma ſubſtantialis expellatur ex defectu diſpoſitionis conſeruantis, non poſſe tamen ex virtute naturali introducere ſuam formam, ſolùm quia in eodem ſubiecto eſt alia forma incõpoſſibilis, quam non poteſt ſimpliciter expellere, ideóque oportere, vt aut Deus ſuppleat defectum agentis ad introducendam talem formam, aut quòd materia ſimpliciter deſinat eſſe ob defectum formæ. Sed *Improbatur.* neuter horum modorum mihi probatur: nam in primis quod in eis dicitur, Deum ſupplere defectum agentis, non pertinet ad hanc concluſionem, ſed ad ſequentem, nec ſaluat, quòd naturale agens ſola naturali virtute poſſit corrumpere corpus exiſtens in duobus locis, vel ſibi ſimile ex illo generare. Deinde ratio ſuprà facta, quòd illud paſſum propter ſolam exiſtentiam in loco diſtãte non poſſit magis reſiſtere agenti ſibi propinquo in alio loco, quàm ſi ibi tantùm eſſet: hæc (inquam) ratio conuincit, non ſolùm poſſe expellere formam repugnantem, ſed etiam poſſe introducere ſibi ſimilem in illa materia. Quod etiam confirmatur: nam, ſi poteſt expellere aliam formam, neceſſe eſt, vt poſſit introducere diſpoſitiones repugnantes, de quibus tamen eadem ratio eſt, ac de ipſa forma, vt probat argumentum factum de alteratione. Quòd autem è contrario poſſit

huiuſ

huiuſmodi agens naturali virtute expellere contrariam formam in loco diſtante, & ibi non introducere ſuam, non videtur conſequenter dici, tum, quia eadem eſt difficultas, quomodo virtute naturali agit in diſtans, ſiue ad corrumpendum, ſiue ad generandum, tum maximè, quia vna forma non expellitur, niſi ratio alterius, qua introducitur: ergo, ſi ex ſola identitate materiæ neceſſariò ſequitur expulſio in vtroque loco, ſequetur etiam introductio, &, ſi recurramus ad diſpoſitiones præuias, de eiſdem fiet proportionale argumentum, quòd etiam in eis non fit immutatio, ſeu remiſſio in aliquo loco, niſi quatenus in eodem fit alteratio ad contrariam formam. Vltimò, tandem hæc omnia videntur ſatis impugnari exemplo ſuprà adducto de aliis contrariis, ſeu oppoſitis, quæ immediatè ſequuntur motum localem, vel etiam alterationem aliquam, vt ſunt, eſſe denſum & rarum, ſedere & ſtare, quæ nec ſe impediunt in diuerſis locis, nec vnum eorum, prout in loco diſtãte exiſtit, impedit virtutem agentis in alio. Quocirca dici poteſt vltimò, quòd licèt abſolutè & ſimpliciter, nullàque facta ſuppoſitione, materia eadem non poſſit recipere varias formas virtute agentis naturalis, tamen facta ſuppoſitione, quòd ſit in multis locis, & quòd Deus relinquat naturalia agentia operari præciſa virtute ſua, conſequenter ſequi, vt eadem materia poſſit à variis agentibus naturalibus varias formas recipere, quia eadem materia in tantum non poteſt plures formas ſimul recipere, in quantum ipſæ formæ inter ſe formaliter pugnant; potentia enim paſſiua ſubiecti de ſe indifferens eſt ad recipiendam quamcunque formam alteri non repugnantem: formæ autem, vt actu ſibi repugnent, & vt vna expellat aliam, vendicant, vt non ſolùm circa idem ſubiectum verſentur, ſed etiam in eodem loco. Nam vel hæc repugnantia eſt effectiua, vel formalis. Si effectiua, conſtat requirere loci approximationem, quia agens & patiens debent eſſe ſimul, vel ſaltem intra certam ſphæram. Si formalis, vt verius eſt, multo magis requirit intimam præſentem localem: nam hic effectus priuatiuus expellendi aliam formam, ſed ſecundarius, vt ſupponit poſitiuum effectum informandi, hic autem effectus fieri non poteſt, niſi forma intima præſens ſit in loco vbi eſt materia; ergo repugnantia formalis inter formas ſolùm eſt reſpectu eiuſdem ſubiecti & loci, vbi altera forma præſens adeſt: quòd ergo vna materia exiſtens in diuerſis locis habeat varias formas, non eſt contra naturalem repugnantium harum formarum, & ideo mirum non eſt, quòd talis effectus ſequi poſſit ex actione plurium agentium naturalium ſuppoſito priori miraculo, per quod ablata fuit prima radix repugnantiæ. Neque hoc eſt admirabilius, quàm quòd idem corpus poſſit naturaliter moueri & quieſcere, ſedere & ſtare, denſari & rarefieri, ſuppoſito priori miraculo. Atque hæc omnia applicari poſſunt ad quamcunque alterationem & ad qualitates contrarias (actus vitales excipio, de quibus ſtatim) quæ inter ſe non pugnant actu, niſi ſunt ſufficienter propinquæ, vt vna alteri formaliter reſiſtat, quod non habent, niſi ſint in eodem, ideo & circa ſubiectum idem verſentur.

Quarto loco explicanda eſt concluſio poſita in actibus vitalibus, inter quos & alias mutationes, hæc eſt differentia, quòd intrinſecè manant ab eadem potentia in qua recipiuntur, & ideo de eis eſt ſpecialis difficultas: nam hoc ipſo, quòd idem homo, verbi gratia, eſt in diuerſis locis, eſt in vtroque loco agens & patiens huiuſmodi actus & æquè ſibi propinquũ: quia eſt omnino idem, & ideo quicquid in hoc ge-

A nere agit & recipit in vno locò, videtur neceſſariò agere & recipere in alio, hîc enim ceſſat difficultas poſita in aliis generibus, ſcilicet, quòd non poſſunt tranſmittere actiones ſuas ad loca diſtantia. Sicut, ſi idem ignis, & idẽ lignum eſſent ſimul hîc, & Romæ & æquè ſibi propinqua, tunc neceſſariò ſequeretur calefactio in vtroque loco. Quæ quidem ratio conuincere videtur in aliquibus actibus, ſed non in omnibus. Diſtinctione ergo opus eſt: nam quidã ſunt actus immanentes, qui pendent non tantùm à potentia, ſed etiam ab obiectis loco propinquis, & actũ immutantibus ipſas potentias, vt ſunt actus ſenſuum externorum, & in his habet etiam concluſio poſita locum, quòd actus, verbi gratia, viſionis hoc loco factus, non neceſſariò ſit in alio realiter præſens, quia pendet ab obiecto præſente: obiectum autem, quod hîc eſt præſens, non eſt alibi. Item ſpecies cauſata

Actiones ſenſuũ externorum non e. dẽ neceſſario erunt in vtroque loco ſi corpus in duplici ponatur.

B ab obiecto hîc, non eſt alibi, propter rationem ſuprà factam, quia non poteſt tranſmittere ſuam actionem in diſtans: ergo virtus actiua viſionis non eſt in alio loco, quia ipſa ſpecies eſt partialis virtus; ergo neque actus erit neceſſariò in vtroque loco ex vi naturalis virtutis actiuæ. Alij verò ſunt actus, qui non pendent ab aliquo obiecto, vel agente extrinſeco localiter applicato, vt ſunt actus interiores memoriæ, intellectus, voluntatis & appetitus, & in his veriſimile eſt neceſſariò fieri in vtroque loco, vbi idem homo exiſtit, propter rationem factã, ad quam tamen ſupponendum eſt, totam virtutem actiuam talium actuum per ſe neceſſariam ad eos efficiendos eſſe in vtroque loco. Quod in voluntate & appetitu

Quid ſentiẽdum de ſenſuũ interiorum actibus, voluntatiſque ac appetitus.

C ſemper accidit, quia iuxta probabilem ſententiam tota actiua virtus eſt in ipſis potentiis: obiectum autem non effectiuè, ſed finaliter, & metaphoricè mouet, non localiter applicatum, ſed per cognitionem ex ſympathia potentiarum, quæ in eadem anima radicatur. In intellectu autem & phãtaſia neceſſarium eſſet, vt ſpecies impreſſa in vtroque loco fieret, quod quidem fortaſſe naturaliter non fieret, ſpeciebus comparatis per ſenſus externos, maximè, ſi verum eſt effectiuè cauſati ab ipſis, vel ab exteriori ſenſatione in interiori ſenſu, & à phantaſmate in intellectu: nam ſi fortaſſe ſpecies intelligibilis ſolùm ſit ab intellectu agente, phantaſma autem ſolùm requiritur per modum exemplaris, per ſympathiam etiam potentiarum, ſic probabile eſt, ſpeciem intelligibi-

D lem reſultare in vtroque loco, quamuis obiectum ſenſibile in vno tantùm loco applicetur; quia virtus per ſe actiua & receptiua ipſius ſpeciei, eſt eadem in vtroque loco, & in vtroque ſufficienter excitatur ſeu mouetur à phantaſmate per modum exemplaris, & per ſympathiam potentiarum, quæ à diſtantia loci non pendet, vt iam dicam.

Atque hinc probabile fit, in huiuſmodi actibus vitalibus non poſſe eſſe duos actus cõtrarios, odij & amoris, aſſenſus & diſſenſus, in eadem potentia, tum quia talis actus naturaliter ſemper eſt in vtroque loco, tum etiam, quia huiuſmodi actus non ſolùm pen-

Actus cõtrarios non poſſe eſſe naturaliter in eadem potentia exiſtenti in duplici loco probabile eſt.

E det à potentia, vt à ſubiecto recipiente, ſed etiam, vt à principio agente: eadem autem potentia nõ habet vim naturalem ad efficiendum ſimul actus contrarios, in quo multum differt virtus actiua à paſſiua: nam hæc indifferens eſt, vt ab agente recipiat, iuxta virtutem eius, dũmodo formæ inter ſe non pugnent, illa verò eſt ab intrinſeco limitata in ſua virtute, quæ non creſcit propter exiſtentiam in pluribus locis. Dices, has rationes ad ſummum procedere, ſecundùm potentiam naturalem: ſupernaturalem autem videtur ſequi, poſſe eſſe ſimul in diuerſis locis, quia ſupernaturaliter poteſt virtus actiua confortari, & qui

quilibet actus in vno loco tantùm conſtitui. Quod videtur cõcedere Gabriel, in 4. diſtinctione decima, articulo tertio, dubio tertio, non tantùm in homine exiſtente in diuerſis locis, ſed etiam in eodem, quod frequens eſt apud Nominales. Ego autem ſuppono, inter actus vitales cõtrarios eſſe tantã repugnãtiam, vt etiã per potentiam Dei abſolutam non poſſint eſſe in eodẽ ſubiecto, & loco ſimul: quia ſeſe omnino deſtruunt ex parte obiecti; vnus enim deſtruit obiectum alterius. Vnde fit, vt cùm aliæ qualitates contrariæ ſimul eſſe poſſint in gradibus remiſſis, hoc repugnet naturaliter actibus vitalibus contrariis. Vnde probabilius etiam cenſeo, non poſſe huiuſmodi actus contrarios eſſe ſimul, in eodem ſubiecto etiam in diuerſis locis, quia licèt concedam poſſe Deum ponere vnum ex his actibus in vno loco, & non in alio vbi eſſet idem ſubiectum, tamen inde impediret actum ſibi contrarium in eodem ſubiecto, etiam in alio loco, non per meram informationem & incompoſſibilitatem formarum, ad quam eſſet neceſſaria præſentia localis, ſicut in aliis contrariis, ſed ex parte obiecti, deſtruendo illud per ſympathiam eiuſdem animæ, ſeu potẽtiæ exiſtentis in vno loco ad ſe ipſam, vt exiſtentem in alio loco: nam, ſicut eadem anima apprehendens aliquid, per imaginationem excitatur ad amandum per appetitum, quamuis illi actus imaginandi, & appetendi non ſint in eodem loco corporis, ſolùm quia radicãtur in eadem anima & intimè ab illa fluunt, ita opinor, quòd ſi idem homo hìc & Romæ eſſe intelligatur, quamuis hìc tantùm haberet actum imaginationis, vel intellectus, quòd aliquod apprehenderetur bonũ, per illum ſufficienter excitaretur, vt poſſet illud Romæ appetere: quia illa ſympathia potentiarum non pendet ex loco, ſed ex identitate animæ, in qua illæ potentiæ, & actus radicantur: eſt enim eadem ratio & proportio. Vnde vlteriùs, ſicut mutata apprehenſione intellectus, vel imaginationis, neceſſe eſt mutari actum appetitus, quia mutatur obiectum: ita in prædicto caſu, hoc ipſo, quòd homo alicubi iudicet, hoc eſſe falſum, deſtruitur in eodem intellectu veritas, reſpectu illius obiecti, & ita deſtruitur obiectum, reſpectu aſſenſus contrarij: & idem eſt de omnibus ſimilibus contrariis. Quæ tandem ſympathia, & correſpõdentia actionum vitalium, ſic poteſt explicari, quia ſi ego nunc Romæ ſimul exiſterem, quamuis non haberẽ hìc realiter præſentem ſenſibilem viſionem, quam haberem Romæ, nihilominus hìc poſſem narrare, quæ Romæ geruntur: vnde quodammodo dici poſſem hinc videre, quod ſatis eſt, vt hìc poſſem narrare, quia ad hoc non eſt neceſſaria propinquitas ſeu identitas loci, quia nunc etiam lingua loquitur, quæ oculus videt, quia ab eadem mouetur anima, quamuis loco diſtent; quod idem eſſet, etiam ſi fingatur homo tantæ magnitudinis, vt longè ampliùs inter ſe diſtarent: huiuſmodi ergo conſonantia eſt ex parte obiectorum in reliquis actibus vitalibus.

Vltimò addendum eſt in hac materia, quamuis agentia naturalia per ſe non ſufficiant ad immutandum eodem modo corpus in diuerſis locis exiſtens, magis tamen congruum & conſentaneum naturis rerũ videri, vt ſuppoſito priori miraculo Deus ſuppleat defectum cauſarum naturaliũ, præbeátque concurſum ſufficientem, vt talis immutatio eodem modo in omnibus locis fiat. Hæc eſt conſentanea diuo Thomæ, & aliis authoribus citatis in prima ſententia, & idem ſentit Alenſis, qui rationibus indicat, quia aliàs magna confuſio & perturbatio rerum ſequeretur, quæ non decet ordinem diuinæ ſapientiæ. Item, quia alioqui multa ſequerentur, præ-

A ter naturalem ordinem rerum, vt quòd eadem materia ſit ſub diuerſis formis, &c. quæ omnia euitantur poſito huiuſmodi concurſu conſentaneo priori miraculo. Præterea, in hoc myſterio neceſſarium eſt hoc dicere, ſuppoſita communi doctrina quòd corpus Chriſti in hoc ſacramento, eadem per concomitantiam habeat, quæ extra ſacramẽtum recipit: quod hìc ſpeciali ratione neceſſe eſt fieri in ſingulari concurſu Dei: propter ſacramentalem modum ſupernaturalem, vt ſæpe ſuprà indicatum eſt. Ad quod ita inſtituendum fuit etiam hìc ſpecialis ratio, tum propter excellentiam & maieſtatem corporis Chriſti; tum etiam, quia hoc ſacramentum eſt memoriale & ſignum eiuſdem corporis in propria ſpecie exiſten-
B tis, & ideo decuit, vt eodem modo eſſet in hoc ſacramento, quo extrà, quoad omnia abſoluta, quæ à loco non pendent.

Dubium.

Atque hinc expeditur dubium, ſuprà huc remiſſum, ſi corpus Chriſti extra ſacramentum corrumperetur, vſque ad reſolutionem in elemento, ita vt iam nullo modo maneret corpus humanum, an nunc deſineret eſſe omnino in ſacramento. Scotus enim in 4. diſtinctione decima, quæſtione ſexta, affirmat, vt rectè in vno ſenſu. Dico autem hypotheſim eſſe impoſſibilem, ſuppoſita inſtitutione facta in hoc ſacramento, & ſtatu illius corporis, quem ipſa ſupponit. Vnde ex illa hypotheſi impoſsibili videntur ſequi contradictoria: nam ex vi præſentis in-
C ſtitutionis abſolutè & ſine vlla conditione verum eſt, tamdiu corpus Chriſti conſeruari ſub ſpeciebus, quandiu illæ poſſunt ſubſtantiam panis conſeruare, & ex hoc principio Chriſtus ſemper ibi manebit: quicquid extra ſacramentum circa corpus eius fieri fingatur. Aliunde verò, quia iuxta eandem inſtitutionem, corpus in ſacramento debet eſſe ſubſtantialiter conforme ſibi ipſi extra ſacramentum, & quia in ſacramento eſſe non poteſt, niſi corpus humanum, quod ſignificant verba formæ, ideo etiam ſequitur in eo caſu corpus Chriſti non manſurum ſub ſacramento, & hoc ſimpliciter verum eſt: alia autem promiſsio, quòd Chriſti corpus tamdiu durat ſub ſpeciebus, quamdiu ſpecies ipſæ durant, inuoluit
D contradictionem, quòd Chriſti corpus in propria ſpecie perſeueret, & duret in ratione corporis humani, quod quia perpetuò ita futurum eſt ex abſoluta lege & promiſsione diuina, ideo alia etiam promiſſio tranſit in abſolutam ſimpliciter, & alia conditionalis procedit ex hypotheſi impoſsibili, ſuppoſita inſtitutione, prout facta eſt.

Solutio. Scotus.

ARTICVLVS II.

Vtrùm in hoc ſacramento remaneat ſubſtantia panis & vini, poſt conſecrationem.

Inf. ar. 6. cor. & q. 77. a. 1. & 5 & 4. d. 11. q. 1. 2. 1. q. 1. & diſ. 12. p. 1. art. 1. q. 3. & 4. cont. ca. 63. in prin. & quodl. 7. ar. 9. & quod. 9. a. 5. ad 3. & 1. co 11. lect. 4. col. 6. & lect. 9. col 5.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd in hoc ſacramento remaneat ſubſtantia panis & vini poſt
E *conſecrationem. Dicit enim Damaſcenus * in quarto libro: Quia conſuetudo eſt hominibus comedere panem, & vinum bibere, coniugauit eis Deus diuinitatem, & fecit ea corpus & ſanguinem ſuum, & ita panis communicationis non panis ſimplex eſt, ſed vnitus diuinitati. Sed coniugatio eſt rerum actu exiſtentium. Ergo panis & vinum ſimul ſunt in hoc ſacramento cum corpore & ſanguine Chriſti.*

Lib. 4. c. 14 in me. tract. 26. in Ian. inter me. & finẽ. to. 9. colligit' ex lib. 4. cp. 4. & l. 6. 1. tom. 4. re- ertur de cõſ. 2. c. Omnia.

2. *Præterea, Inter Eccleſiæ ſacramenta debet eſſe conformitas. Sed in aliis ſacramentis, ſubſtantia materiæ manet, ſicut in Baptiſmo ſubſtantia aquæ, & in Confirmatione ſubſtantia chriſmatis. Ergo & in hoc ſacramento eſt ſubſtantia panis & vini.*

3. *Præterea, panis & vinum aſſumuntur in hoc ſacramẽto, in quantum ſignificant eccleſiaſticam vnitatem, prout vnus panis fit ex multis granis, & vnum vinum ex multis*

racemi

racemis, vt Aug. dicit in lib. de ſym. Sed hoc pertinet ad ipſam ſubſtantiam panis & vini. Ergo ſubſtantia panis & vini remanet in hoc ſacramento.

Sed contrà eſt, quod Ambroſ. dicit in lib. de ſacram. Licèt figura panis & vini videatur, tamen nihil aliud quàm caro Chriſti & ſanguis poſt conſecrationem credenda ſunt. Reſpondeo dicendum, quòd quidam poſuerunt poſt conſecrationem ſubſtantiam panis & vini in hoc ſacramento remanere. Sed hæc poſitio ſtare non poteſt. Primò quidem, quia per hanc poſitionem tollitur veritas huius ſacramenti ad quam pertinet, vt verum corpus Chriſti in hoc ſacramento exiſtat, quod quidem ibi non eſt ante conſecrationem. Non autem aliquid poteſt eſſe alicubi vbi priùs non erat, niſi vel per loci mutationem, vel per alterius conuerſionem in ipſum, ſicut in domo aliqua de nouo incipit eſſe ignis, aut quia illud defertur, aut ibi generatur. Manifeſtum eſt autem, quòd corpus Chriſti non incipit eſſe in hoc ſacramento per motum localem. Primò quidem, quia ſequeretur quòd deſineret eſſe in cœlo, non n. quod localiter mouetur, peruenit de nouo ad aliquem locum, niſi deſerat priorem. Secundò, quia omne corpus localiter motum pertranſit omnia media, quod hîc dici non poteſt. Tertiò, quia impoſſibile eſt, quòd vnus motus eiuſdem corporis localiter moti terminetur ſimul ad diuerſa loca, cùm tamen in pluribus locis corpus Chriſti ſub hoc ſacramento, ſimul eſſe incipiat, & ideo relinquitur, quòd non poſſit aliter corpus Chriſti incipere eſſe de nouo in hoc ſacramento, niſi per conuerſionem ſubſtantiæ panis in ipſum. Quod autem conuertitur in aliquid facta conuerſione non manet. Vnde relinquitur quòd ſalua veritate huius ſacramenti, ſubſtantia panis poſt conſecrationem remanere non poſſit. Secundò, quia hæc poſitio contrariatur formæ huius ſacramenti, in qua dicitur, Hoc eſt corpus meum, quod non eſſet verum, ſi ſubſtantia panis ibi remaneret: numquam enim ſubſtantia panis eſt corpus Chriſti, ſed potiùs eſſet dicendum, Hic eſt corpus meum. Tertiò, quia contrariatur venerationi huius ſacramenti ſi aliqua ſubſtantia creata eſſet ibi, quæ non poſſet adoratione latriæ aderari. Quartò, quia contrariatur ritui Eccleſiæ ſecundùm quem poſt corporalem cibum non licet ſumere corpus Chriſti, cùm tamen poſt vnam hoſtiam conſecratam liceat ſumere aliam. Vnde hæc poſitio vitanda eſt tanquam hæretica.

Ad primum ergo dicendum, quòd Deus coniugauit diuinitatem ſuam, id eſt, diuinam virtutem, pani & vino, non vt remaneant in hoc ſacramento, ſed vt faciat inde corpus & ſanguinem ſuum.

Ad ſecundum dicendum, quòd in aliis ſacramentis non eſt ipſe Chriſtus realiter: ſicut in hoc ſacramento manet ſubſtantia materiæ, non tamen in iſto.

q 87. ar. 3. & 4.

Ad tertium dicendum, quòd ſpecies, quæ remanent in hoc ſacramento (vt infrà dicetur) ſufficiunt ad ſignificationem huius ſacramenti, nam per accidentia cognoſcitur ratio ſubſtantiæ.

COMMENTARIVS.

Concluſio D. Thomæ eſt negatiua.

NEgat D. Thom. manere in hoc ſacramento ſubſtantiam panis & vini. Quæ aſſertio, certa & facilis eſt. Rationes tamen quibus diuus Th. illam probat, magnam habent difficultatem, quia verò ſingulæ ferè ſingulas quæſtiones requirunt, in ſequente diſputatione commodiùs diſputabuntur. Solutiones autem argumentorum ſunt faciles. De teſtimonio verò Damaſc. quod in ſolutione ad 1. explicabitur, dicemus in ſequentibus.

DISPVTATIO XLIX.

De abſentia panis & vini ab hoc ſacramento.

Diſput. de Euchariſtia.

POſtquam diximus de præſentia corporis Chriſti, quæ eſt veluti terminus ad quem conſecrationis huius ſacramenti, antequam modum, quo hæc præſentia fit, & rationem tranſuſtantiationis explicemus, oportet dicere de abſentia panis, quæ A eſt veluti terminus à quo eiuſdem conſecrationis, intellecto enim vtroque termino, facilius erit tranſitum vnius ad alium contemplari: loquar autem ſemper, breuitatis gratia, de ſubſtantia panis, quia in omnibus eadem ratio eſt de ſubſtantia vini.

SECTIO I.

Vtrùm de potentia abſoluta potuerit Chriſtus fieri hîc realiter præſens, manente ſubſtantia panis.

Senſus quæſtionis exponitur.

PRæmittimus hanc quæſtionem, quoniam valde confert ad explicandam rationem, propter quam negamus manere in hoc ſacramento ſubſtantiam panis. Agimus autem de poſſibili abſolutè & ſim- B pliciter, ac ſine reſpectu ad determinata verba, per quæ fiat conſecratio, ſalua eorum veritate: de hoc n. ſectione ſequente dicturi ſumus; hîc verò generaliter inquirimus de quocunque modo actionis diuinæ, & de quocunque inſtrumento, quo Deus vti velit, aut ſi malit ſine illo operari. Denique ſuppono, ſermonem eſſe præcisè de præſentia, non de vnione corporis Chriſti cum accidentibus panis, quę, & eſt incerta, & per ſe non pertinet ad doctrinam fidei, quamquam de illa etiam nonnihil obiter attingemus. Ratio itaque dubitandi eſt, quia diuus Thomas hîc ex ſola præſentia corporis Chriſti colligit abſentiam ſubſtantiæ panis, quæ collectio nulla eſſet, ſi cum præſentia Chriſti ſimul eſſe poſſet ſub- C ſtantia panis. Et eodem modo procedit in quarto, diſtinctione 11. quæſtione 1. articulo 1. quæſtiunc. 1. in corpore, & ad 3. & 4. contra Gent. cap. 63. Quibus locis hac ratione vtitur. Non poteſt aliquid incipere eſſe alicubi, aut per motum localem, aut per conuerſionem alterius in ipſum: ergo nec corpus Chriſti incipere poteſt eſſe in hoc ſacramento, niſi alterutro ex his modis, ſed non poteſt incipere per motum localem. Primò, quia neceſſariò deſineret eſſe in cœlo. Secundò, quia neceſſariò tranſiret per omnia loca media. Tertiò, quia non poteſt ſimul incipere eſſe in diuerſis locis, cùm vnus motus ad vnum locum terminetur. Ergo neceſſariò incipit in D hoc ſacramento per conuerſionem panis in ipſum: quod autem in aliud conuertitur, deſinit eſſe; ergo.

D. Thom.

Quorundam opinio.

Propter hæc antiqui diſcipuli diui Thomæ aſſeruerunt, fieri non potuiſſe de potentia abſoluta, vt corpus Chriſti haberet ſub accidentibus realem præſentiam ſacramentalem, quam nunc habet manente ſub eiſdem ſubſtantia panis: & quidam eorum omnem præſentiam negant fuiſſe poſſibilem. Alij, licèt fateantur potuiſſe Deum facere aliquam, non tamen eiuſdem rationis cum illa, quæ nunc eſt. Ita ſentit Heruæus in 4. diſtinctione 10. quæſtione 1. art. 1. Paludanus diſtinctione 11. quæſt. 2. artic. 1. & 2. Capreol. quæſt. 1. ad 3. Scotus cont. 1. concl. qui ſecundam adhibet rationem, quia, ſi corpus Chriſti (inquit) fieret hîc præſens, ſine conuerſione panis E in ipſum, vel haberet præſentiam per ſuam quantitatem, vel per ſuam ſubſtantiam, vel per vtramque: non primum, nec tertium, aliàs eſſet corpus Chriſti hìc quantitatiuè, & conſequenter non poſſet eſſe in pluribus locis, neque etiam ſecundum, quia ſubſtantia materialis, vt abſtrahit à quantitate non poteſt fundare genus aliquod præſentiæ, quia, ſi abſtrahit à quantitate, abſtrahit ab actione: ergo ab omni contactu quantitatiuo & virtuali; ergo ab omni præſentia. Idem videtur ſentire Ferrar. 4. contra Gentes, capite 93. qui tertiam indicat rationem, quia impoſſibile eſt, relationem eſſe ſine ſuo fundamento. Sed relatio præſentiæ, quam Chriſtus nunc habet, fundatur in conuerſione panis in ipſum. Ergo. Eiuſdem opinionis videtur fuiſſe Marſilius,

Heruæus. Palud. Capreol. Ferrar. Marſil.

S. Bonauent. in 4.q.8.art.1.concluſ.4. Bonauentura d.11.art.1.q.1. & clariùs q.3. Ex quibus ſumitur quarta ratio, quia impoſſibile eſt, aliquid incipere eſſe, vbi antea non erat, ſine ſui mutatione, vel mutatione alterius in ipſum: ſed Chriſtus non incipit eſſe hîc per ſui mutationem; ergo neceſſaria omnino fuit mutatio in ſubſtantia panis. Tandem in hanc ſententiam inclinare videtur Alan.lib.1.c.35. *Alanus.*

1. Conclusio. *Scotus. Durand. Richard. Gabriel. Maior. Caiet. Soto. Ledeſma. Ferrar.*

Dico tamen primò, potuiſſe Deum facere verè & realiter præſentem Chriſtum intra panem, conſeruata imò & immutata manente ſubſtantia panis. Hæc eſt communior ſententia Theologorum in 4.diſt.10. Scoti, quæſt.1.§. Quantum ad iſtud, & latiùs diſt. 11.quæſt. 3. Durand. quæſt. 1. Richardus articulo 1.Gabriel.Maior.& aliorum, & ex Thomiſtis eã tenet Caiet.hîc, Soto diſt.9.quæſt.2.art.2.Ledeſ.q. 16. art. 2. & tandem idem dicit Ferrar. ſuprà ad 4. Scoti, contra 2. dictum D.Th. Antequam verò hanc concluſionem probem,

2. Conclusio.

Dico ſecundò, potuiſſe Deum dare hanc præſentiam corpori Chriſti omnino eiuſdem rationis cum illa, quam nunc habet, & cum omnibus intrinſecis conditionibus eius, id eſt, vt nullam haberet non amittendo eam, quam habet in cœlo, & vt per eam eſſet totum in toto, & totum in qualibet parte panis, & cum intima & inſeparabili diſtantia ab ipſo, ablata ſolùm ea actione, quia accidentia ſeparantur à ſubiecto, vel etiam cum illa, ſi Deus vellet ſimul conſeruare præſentem ſubſtantiam panis, non vnitam accidentibus. Ita ſentiunt prædicti Doctores, licèt non tam diſtinctè mentem ſuam declarent, videtur tamen res adeò clara, vt nulla appareat dubitandi ratio. Primò, quia nulla intercedit contradictio. Quod ita oſtendo, quia nec ratione ipſarum rerum, ſeu terminorum, id eſt, corporis Chriſti & ſubſtantiæ panis, nec ratione modi, ſeu actionis vel mutationis, per quam debet hîc conſtitui corpus Chriſti, intercedit hæc repugnantia: ergo reuera nulla eſt. Prior pars videtur per ſe euidens. Primò, quia etiam quantitatiuo modo non repugnat vnum corpus fieri intimè præſens alteri, conſeruata illius ſubſtantia. Secundò, quia hîc de facto quantitas corporis Chriſti fit intimè præſens quantitati panis, illa manente & conſeruata, neque eſt ex parte ipſarum rerum repugnantia: ergo multo minùs eſt inter ſubſtantias, ſi ſolas ipſas, & earum præſentias intimas conſideremus. Tertiò, quia hîc eſt ſubſtantia corporis Chriſti per modum ſubſtantiæ indiuiſibiliter præſens. Huiuſmodi autem præſentia indiuiſibilis ſubſtantiæ non repugnat, nec excludit formaliter præſentiam alterius ſubſtantiæ ab eodem loco ſeu ſpatio, hac enim ratione ſubſtantia Angeli poteſt eſſe præſens intimè in quauis alia ſubſtantia, & materialis ſubſtantia ſi priuaretur quantitate, non excluderet aliam ſubſtantiam ex loco, vbi ipſa eſt, quia hoc eſt quod potiſſimè facit quantitas naturæ ſuæ relicta, quibus rationibus conuincor ad dicendum non ſolùm de potentia Dei abſoluta, ſed etiam ex natura rei, ſolùm conſideremus vim præſentiæ, & formalem incompoſſibilitatem abſtrahendo ab efficacia & veritate verborum, præſentiam corporis Chriſti non expellere formaliter ſubſtantiam panis phyſica expulſione, de quo latiùs dicam diſputatione ſequenti. Aliud membrum, ſcilicet, hoc non repugnare ex parte viæ, ſeu mutationis: probatur primò in genere, quia, vt rectè notauit Scotus, duæ partiales mutationes poſſunt hîc intelligi, alia priuatiua, qua ſubſtantia panis tranſit ab eſſe ad non eſſe, alia poſitiua, qua corpus Chriſti ex non præſente fit præſens; ſed iſtæ non ſunt eſſentialiter connexæ,

A nec termini vnius, cum terminis alterius: ergo poſſunt ſeparari; ergo corpus Chriſti non neceſſariò fit hîc ex ſubſtantia panis, quia ſolùm hic terminus à quo, eſt ſimpliciter neceſſarius in tali mutatione. Deinde magis in particulari, quia repugnantia conſtituebatur in hoc, quòd ſi ſubſtantia panis non deſinit, nulla eſt actio, vel mutatio, per quam hic fiat corpus Chriſti. Oſtendam duos modos eſſe poſſibiles, & quoniam ad diſputationem de tranſubſtantiatione multum conferent, eos diligenter explicabo.

3. Conclusio. Manẽte ſubſtantia panis poſſet Chriſtus illi intime adeſſe per actionem ſubſtantialem.

Dico ergo tertiò, potuiſſe Chriſtum fieri ſubſtantialiter præſentem intra panem per actionem ſubſtantialem per ſe primò terminatam ad ſubſtantiam corporis Chriſti per modum creationis, vel conſeruationis, ad quam talis præſentia conſequatur. B Probatur: nam ſi Chriſti corpus alibi non exiſteret, poſſet creari à Deo cum noua præſentia locali abſque alterius rei deſitione; ergo etiam poſſet creari hîc, intra ſubſtantiam panis, cùm hac præſentia ſacramentali, abſque deſitione ſubſtantiæ panis, quia neque ex parte termini à quo, neque ex parte termini ad quem, neque ex formali repugnantia ſubſtantiarum eſſet contradictio, vt oſtenſum eſt: ergo etiam ſi corpus Chriſti alibi exiſtat, poterit per ſimile genus actionis fieri præſens intra ſubſtantiam panis. Probo conſequentiam, quia eadem res poteſt duplici actione produci, aut conſeruari: vnde, licèt ſupponatur exiſtens alicubi vna actione, poteſt alibi idem eſſe recipere per aliam actionem, quæ eſſet ſufficiens rei productio, ſi non ſupponeretur C exiſtens, tunc autem non denominabitur productio, quia hæc vox connotat ordinem ad terminum à quo, qui ſit priuatio, ſeu negatio ſimpliciter exiſtentiæ termini ad quem, quia produci ſignificat adduci de non eſſe ſimpliciter ad eſſe, ſed denominatur quaſi conſeruatio, quia conſeruatio eſt influxus eiuſdem eſſe, quod antea erat, & hoc conuenit illi actioni. Nec refert quòd conſeruatio propriiſſimè eſt eadem actio cum productione, quatenus permanet & durat influendo idem eſſe, quod in primo inſtanti produxit, vt conſtat ex diuo Thoma prima parte, quæſtione 104. articulo primo ad quartum, quia etiam poteſt per nouam actionem conſeruari id, quod per alteram actionem fuerat productum, vt, ſi lumen productum ab vna lucerna D conſeruaretur ab alia, & in hoc myſterio conſeruaret Deus quantitatem ſeparatam, alia actione ab illa, quæ antea fuerat producta: at verò ſicut fieri poteſt, etiam naturaliter, vt res conſeruetur per diſtinctam actionem à productione, ceſſante priori actione, ita ſaltem ſupernaturaliter, fieri poteſt, vt conſeruetur per nouam actionem abſque ceſſatione prioris. *D.Thom.*

Idem effectus à duabus cauſis totalibus ſimul poteſt produci ſupernaturaliter.

Quoniam verò ex hoc principio pendent, non ſolùm ratio facta, ſed multa etiam dicenda de tranſubſtantiatione, oportet illud fundare ac declarare. Primò igitur ponendum eſt ex Philoſophia, fieri poſſe diuina virtute, vt idem effectus ſimul à duabus cauſis totalibus producatur: dicuntur autem cauſæ totales, E quando vnaquæque actu efficit actione ſufficiente ad totum producendum, quas non repugnat fieri ſimul, quia vna non deſtruit aliam, neque aliunde eſt ſpecialis repugnantia, aut implicatio contradictionis, vt ſuo loco oſtendimus.

Hoc autem fieri debet duabus actionibus diuerſis ac ſufficientibus ſigillatim.

Hinc fit ſecundò, vt ſi effectus fiat à duabus cauſis totalibus, neceſſarium eſſe, vt fiat duabus actionibus diuerſis, quia ſi cauſa eſt totalis, neceſſe eſt, vt dixi, actionem eſſe per ſe ſufficientem ad effectum, ita, vt quamuis alia, & melior tolleretur, ex vi talis agentis & actionis, fieret effectus tã perfectus, & integer,

teger, ſicut ab vtraque producebatur: nam ſi cauſa non ſit huiuſmodi, non erit totalis, ſed partialis, cùm indigeat conſortio, & adiutorio alterius; ergo neceſſe eſt talem cauſam agere actione propria & integra, diſtincta ab actione totali alterius cauſæ. Patet conſequentia, tum quia actio dicit habitudinem intrinſecam ad agens, & ita ab illo pendet, vt inuariato agente non poſſit variari actio, vt ſuprà agentes de inſtrumentis declarauimus, tum etiam, quia vna deſtructa poteſt manere alia, & è contrario, quia poteſt vnum agens ceſſare ab agendo, alio perſeuerante in actione, & idem omnino eſſe in effectum influente: hoc autem ipſo quòd agens ceſſat ab agendo, perit eius actio, quia ſi antea agebat, & nunc non agit, neceſſe eſt, aliquam mutationem eſſe factam, vel in cauſa, vel in effectu: vel in actione, ſed non in cauſa, quæ per tranſeuntem actionem non mutatur, & præſertim, quia ſuppono ceſſare ab actione per ſuſpenſionem diuini concurſus, neque in effectu, vt eſt res facta, quia ſuppono, integrè conſeruari ab alia cauſa totali: ergo in actione. Ergo poteſt vna actio deſinere, manente alia, & è conuerſo: ſunt ergo diſtinctæ.

Vnus effectus poteſt duplici actione totali conſeruari. Ex quo vlteriùs concludo, ſicut poteſt vna res ab initio productionis ſuæ fieri à duobus agentibus duplici actione totali, ita, licèt in principio producta ſit vna actione, poſſe deinceps duplici actione conſeruari: nam, ſi duæ illæ actiones poſſunt ſimul fieri & durare, cur non poterit vna poſt aliam incipere, & poſtea ſimul durare? Præterea naturaliter fieri poteſt, vt res producta per vnam actionem, per aliam conſeruetur, ceſſante priori: cur ergo fieri non poterit per potentiam abſolutam Dei, vt res producta per vnam actionem ſimiliter cōſeruaretur per aliam actionem, non ceſſante priori? Nam, ſi quæ eſſet repugnantia, maximè quia illæ duæ actiones ſimul durarent: ſed in hoc non eſt, quia poſſent ſimul à principio durare, vt oſtenſum eſt. *Obiectio.* Dices, quomodo poteſt intelligi noua actio, ſi nihil nouum facit in termino? actio enim non eſt ſine termino: ergo neque noua actio ſine nouo termino. *Solutio.* Reſpondetur, idem quæri poſſe, quando eadem omnino res incipit conſeruari per nouam actionem deſinente priori: vt ergo actio ſit noua, ſatis eſt, quòd eadem res incipiat habere nouam dependentiam, quam antea non habebat, etiam ſi nouum eſſe non recipiat, ſed illud ipſum per influxum alterius cauſæ, & hoc ſenſu falſum eſt, nihil fieri in termino per illam actionem, ſi fieri latè ſumatur, vt extendatur ad conſeruationem, & alium quemcumque influxum.

Res in vno loco producta, poteſt in alio ſimul poni per actionem terminatam ad eius ſubſtantiam. Quartò hinc colligo poſſe rem factam & exiſtentem in vno loco, de nouo in alio conſtitui per actionem nouam terminatam ad ſubſtantiale eſſe ipſius rei conſeruatæ in tali loco. Probatur, quia eadem res poteſt conſeruari duplici actione, vt dictum eſt: ergo cùm poſſit ſimul poni in diuerſis locis (vt ſuppono) poterit in vno conſeruari per vnam actionem, & in alio per aliam. Probatur conſequentia, quia, cùm duæ actiones, & inter ſe & à termino ex natura rei diſtinguantur, poterit per vnam earum res fieri, & conſeruari in vno loco, & per aliam in alio.

Obiectio. Dices, talis actio per ſe primò terminatur ad ſubſtantiam, vt ſic abſtrahendo ab hoc vel illo loco: ergo neceſſariò terminatur ad illam, vbicunque eſt. Ergo etiam, ſi res ſit in duobus locis, vel in vtroque fiet aut conſeruabitur ſubſtantialiter per eandem actionem, vel ſi non ponatur duplex actio, vtraq; terminabitur ad rem ſecundùm ſe. Et confirmatur non poſſe eſſe, niſi vnam, aliàs poſſit Deus, etiam in eo-

A dem loco ſeruare vnam rem duabus actionibus diſtinctis & totalibus. *Solutio.* Reſpondetur ad argumentum primò, diſtinguendo antecedens: nam actio ſubſtantialis poteſt dici abſtrahere ab hoc, vel illo loco, quia de ſe non poſtulat potius hunc, quàm alium, & hoc ſenſu tranſeat antecedens, quia non eſt ad rem. Alio modo poteſt dici abſtrahere, quia cùm ſit actio, non magis eſt præſens in hoc loco, quàm in alio, & hoc ſenſu eſt falſum, quia actio ſeu paſſio, aut dimanatio ſeu dependentia habet etiam ſuam præſentiam, & neceſſariò alicubi fit, & tantùm ponit effectum, vbi ipſa fit, nō eſt autem neceſſe, vt dixi, actionem eſſe in pluribus locis, etiam ſi in illis ſit res facta, quia poteſt eſſe in illis, non vt eſt per illam actio-
B nem ſolam, ſed vt eſt, vel conſeruatur per plures: igitur in hoc modo productionis nulla eſt repugnantia. *Secunda.* Secundò, admiſſo antecedenti in priori ſenſu, nulla eſt conſequentia: nam licèt actio terminetur ad ſubſtantiam, & ideo neceſſarium ſit, ibi eſſe ſubſtantiam, vbi ſubſtantialiter eſt actio, per quam conſeruatur, quia, vt ſuppono, actio identicè eſt in ipſo termino, & in illa entitate ratio eſſentialis, & prorſus inſeparabilis eſt illa, quæ conſtituit terminum in ſuo eſſe reali ſeu ſubſtantiali; ac denique, quia non poteſt actio influere in terminum, niſi vbi ipſa eſt, nō tamen è contrario neceſſe eſt, vt, vbicunque eſt res facta per aliquam actionem, ibi ſit omnis actio per quam fit, vel conſeruatur. Cùm enim actio ſit veluti modus rei, ad quam terminatur, & ex natura rei ab ea diſtinctus, nihil obſtat, quominus alicubi ſit talis res, vbi non eſt illa actio, ſed alia, per quam eadem res fit & conſeruatur, vt enim ſuprà oſtendimus, poteſt res in vno loco carere aliquo modo exiſtendi, quo non caret in alio, quando modus ex natura rei ab ea diſtinguitur. Quæ omnia apertè confirmantur in ordine ad tempus ſeu durationem, quia licèt quando durat actio, duret terminus per illam factus, tamen è contrario fieri poteſt, vt ceſſante actione conſeruante, res nihilominus duret & conſeruetur per aliam actionem: vt patet in lumine producto ab vna lucerna, & conſeruato ab alia; ergo ſicut hæc poſſunt tempore ſeparari, ita & loco.

Ad confirmationem reſpondetur, concedendo
D ſequelam: nam ſicut Deus poteſt efficere eundem effectum per duas cauſas ſecundas totales; ita poſſet ſe ſolo eundem effectum facere per duas actiones totales, quia, quod poteſt facere per cauſas ſecundas efficientes, poteſt ſe ſolo præſtare. *Obiectio.* Dices, quando concurrunt duæ cauſæ ſecundæ habent actiones, vnde diſtinguantur; at verò reſpectu ipſius ſolius Dei minimè. *Solutio.* Reſpondeo, ad hoc ſufficere eminentiam diuinæ virtutis, quæ efficaciam habet ad agendum pluribus actionibus inter ſe diſtinctis; ſicut poteſt Deus creare rem vnam vna actione & annihilare illam, ac poteſt eam reproducere alia actione diſtin-
E cta, quia ad agendum hac vel illa actione, non determinatur à loco, tempore, vel circumſtantiis, ſed à ſua libera voluntate. Addo, ad præſentem difficultatem non refert hoc, ſed ſatis eſt, quòd in vno loco poſſit res immediatè conſeruari à ſolo Deo, in alio verò fieri ſeu conſeruari medio inſtrumento creato: nam hoc ſatis eſt, vt oporteat actiones eſſe diſtinctas, vt tractando de actione ſacramentorum in genere latiùs diximus.

Vltimò ex his colligitur primus modus, quo fieri potuit præſens hæc ſubſtantia corporis Chriſti abſque deſitione ſubſtantiæ panis, ſcilicet per modū productionis, ſeu conſeruationis ſubſtantialis hìc factæ de nouo; ex qua non ſequitur deſitio panis: nam

cùm

cùm iſtæ ſint duæ veluti mutationes partiales, altera A priuatiua, altera poſitiua, circa res omnino diſtinctas; poteſt per diuinam potentiam vna ab alia ſeparari. Nec exiſtimo diuum Thomam hoc negaſſe, ſed ſub conuerſione, hanc actionem comprehendiſſe, quia reuera propria ac ſubſtantialis conuerſio non eſt, ſine huiuſmodi actione, vt infrà oſtendam: imò hæc actio eſt potiſſima, quæ in conuerſione intercedit; ſicut, ſi Deus introduceret formam ignis in ligno, efficiendo, vt forma ligni non recederet, illa actio quamuis tunc non conuerteret lignum in ignem, tamen de ſe eſſet conuerſiua & ita nomine conuerſionis comprehenderetur: ſic igitur in præſenti intelligi poteſt D. Thom. quomodo autem cum hac expoſitione conſonent cætera, quæ docet, dicam in ſequentibus.

Concluſio. Dico quartò, de potentia Dei abſoluta potuiſſe fieri præſens corpus Chriſti in hoc ſacramento, conſeruata ſubſtantia panis per actionem ſeu mutationem accidentalem, ſcilicet per actionem adductiuam ſeu mutatiuam quaſi localem, id eſt, per quam tantùm acquiratur illa præſentia realis, per quam Chriſtus dicitur eſſe hìc. Quod oſtendo primò, quia hæc præſentia realis, quam habet corpus Chriſti in hoc ſacramento; eſt modus realis & accidentalis ipſius corporis, habens ſimilitudinem, ſeu proportionem cum Vbi; ſed hic modus eſt per ſe primò producibilis per actionem per ſe, & formaliter ad C ipſum terminatam, ſicut ſuprà etiam dixi, & conſtat à ſimili de motu locali, & eius termino: imò etiam patet in mutatione locali, quæ quotidie fit in corpore Chriſti iam exiſtente ſub ſpeciebus: ergo potuiſſet à principio hìc conſtitui per ſimilem mutationem, non excludendo ſubſtantiam panis, quia cum illa non habet neceſſariam aut formalem repugnantiam, vt patet ex dictis in prima concluſione. Secundò ſpecialiùs id probatur excludendo difficultates, quæ hìc ſequi videbantur, quia ſi aliquid obſtaret, maximè quòd Chriſtus acquirit hanc præſentiam non amittendo illam, quam habet in cœlo, ſed hoc non obſtat, vt patet euidentibus exemplis naturali- D bus; Angelus enim exiſtens in loco inadæquato acquirit de nouo præſentiam in alia parte loci, non amittendo priorem, vnde intelligitur, dari poſſe mutationem localem acquirendi locum abſque mutatione amittendi locum, ſimiliter anima hominis per nutritionem acquirit nouam præſentiam & vnionē partialem non amittendo priorem. Ratio à priori eſt: quia quòd mobile deſerat vnum locum, quando alium acquirit, ex eo tantùm prouenit quòd non poteſt eſſe ſimul in diuerſis locis: nam, ſi poſſit, non erunt termini inter ſe repugnantes, & ideo ad vnum acquirendum, non erit neceſſarium alium deſerere, vt patet in dictis exemplis de Angelo & anima, ſed in noſtro propoſito, hæc præſentia ſacramentalis, non repugnat cum locali, quæ eſt E in cœlo, nec cum alia ſacramentali, quæ eſt in alio loco, in ordine ad diuinam potentiam: ergo poteſt fieri per mutationem localem per ſe terminatam ad illam præſentiam in corpore Chriſti, abſque amiſſione alterius præſentiæ, vel Vbi: nam cùm hi termini non habeant inter ſe repugnantiam, acquiſitio vnius non repugnabit cum conſeruatione alterius. Et confirmatur: nam ſuppoſito, quòd poſſit Deus ponere vnum corpus in duobus locis quantitatiuè, poterit etiam corpus, quod iam eſt in vno loco, conſtituere in alio, ſolùm de nouo faciendo in illo illud nouum Vbi, quod alibi acquirit abſque alia actione productiua ſubſtantiæ: poteſt enim per eandem vtrobique conſeruari, ponendo illam in vtroque loco, vbi ponitur terminus, ſicut neceſſariò dicendum eſt in Angelo, & in anima exiſtente in toto, & in qualibet parte, & in eodem Angelo, & in quouis corpore, quando localiter mouetur: eadem enim actione ſubſtantiali conſeruatur à Deo, quæ prout eſt in termino, ſequitur, illum quocunque ierit, & ſimiliter deſinit eſſe in alio loco, quia corpus illum amittit. Si autem res ipſa poſſet in vtroque loco manere etiam actio ſubſtantialis in vtroque conſtitueretur: ſola ergo mutatio localis per diuinam potentiam facta ſufficeret ad acquirendum locum illum, non perdendo priorem, quia illi duo termini in ordine ad diuinam potentiam non repugnant: vnde illa mutatio non eſſet B propriè inter terminos poſitiuos, ſcilicet, ex vno loco ad alium, ſed inter priuatiuos, ſcilicet, ex non eſſe ibi, ad eſſe ibi: ergo ſimiliter in præſenti myſterio fieri poterat, quia ſpecifica præſentiæ diuerſitas nihil refert, cùm eadem ſit ratio & proportio inter mutationes & terminos.

Dices, poteſt aſſignari differentia, quia fortaſſe non poteſt corpus Chriſti eadem actione ſubſtantiali hìc conſeruari, quia conſeruatur in cœlo, ſicut poteſt corpus in duobus locis quantitatiuè exiſtens. *Obiectio.*

Reſpondeo hoc eſſe per accidens ad præſentem quæſtionem, & ideo non eſſe hìc examinandum, quod tamen præſtabimus infrà, tractantes de tranſubſtantiatione: nam ad præſentem difficultatem ſufficit, quòd præcedat, etiam ſi fingamus Chriſtum eſſe in cœlo eo modo, quo eſt in ſacramento, vel per eandem ſubſtantialem actionem. *Solutio.* Neque obſtat huic mutationi, quòd per eandem acquiratur locus diſtans, ſine tranſitu per medium: nam hoc totum poteſt cadere ſub diuinam potentiam, imò multi cenſent, Angelum id poſſe facere naturaliter. *Obiectio.* Quid ergo mirum, quòd poſſit Deus idem facere in corporibus? *Solutio.* Præſertim, quia, cùm in hac mutatione non deſeratur vnus locus ad acquirendum alium, non eſt propriè tranſitus à loco in locum, in quo videatur requiri tranſitus per medium, ſed eſt quaſi ſimplex productio noui loci, ſiue nouæ præſentiæ in ſubiecto præexiſtente, ad quā non eſt neceſſarius tranſitus per medium cùm non comparetur ad priorem terminum tanquam ad terminum à quo. Dices: Comparatur tanquam ad ſubiectum, quod inde adducitur, & ideo videtur debere adduci per medium. Reſpondetur, diuinam virtutem non eſſe ad hoc alligatam, cùm in illo modo non ſit repugnantia vel implicatio, quia non fieret mutatio ſucceſſiua, ſed ſimplex, ac momentanea acquiſitio vnius præſentiæ ſine amiſſione alterius.

Altera obiectio cum ſua ſolutione. Denique non obſtat, quòd corpus Chriſti ſimul acquirat multas ex his præſentiis, hinc non ſolùm fit, debere etiam ibi intercedere mutationes diſtinctas pro diuerſitate terminorum, cum quibus identificantur: omnes tamen eſſe poterunt eiuſdem rationis, ſcilicet per modum mutationis localis acquiſitiuæ; ſicut enim non repugnat, idem corpus habere ſimul multas præſentias huiuſmodi, ita non repugnabit illas ſimul acquirere.

Vnde tandem concludo per hoc genus mutationis potuiſſe hìc poni corpus Chriſti, ſine deſitione ſubſtantiæ panis, quia neque ex formali ratione talis mutationis eſſentialiter requiritur illa deſitio, cùm mutatio localis per ſe non tranſmutet ſubſtantias, neque ex ipſarum rerum incompoſſibilitate neceſſariò ſequitur: oſtenſum eſt enim non eſſe inter eas formalem repugnantiam, præſertim in ordine ad diuinam potentiam.

Ad ra

Reſponſio ad rationem & authoritatem D. Thom.

Ad rationem D. Thom. quatenus contra noſtram ſententiam fieri poteſt, iam reſponſum eſt. Ad authoritatem eius fateor difficile reſponderi poſſe, non negando illam, quia ſi dicamus locutum eſſe de proprio ac naturali motu locali ac de propria conuerſione, non video quomodo ſufficienter numeret omnes modos poſſibiles, quibus præſentia corporis Chriſti fieri poterat, & conſequenter quomodo rectè concludat; ſi verò cum Caietano, & Soto dicamus, locutum eſſe de abſoluta potentia, & non de ordinaria, non videtur vitari difficultas: nam, cùm hoc myſterium per abſolutam Dei potentiam factum ſit, ſi non oſtenditur omnis alius modus impoſſibilis de potentia abſoluta, quomodo poteſt concludi, alium modum eſſe neceſſarium? Item cur dicemus, vnum modum magis, quàm alium eſſe de potentia ordinaria, vel abſoluta, niſi quia Chriſtus voluit hoc modo potius facere, quàm illo? nam ſecundùm ſe omnes ſunt ſupernaturales, & miraculoſi, & ſi Chriſtus elegiſſet alium ex poſitis à nobis, ille nec certè diceretur poſſibilis ſecundùm legem ordinariam. Nihilominus tamē hæc expoſitio D. Thom. neceſſariò eſt admittenda: nam ferè in omnibus articulis & quæſtio. ſequentibus, ſimilibus rationibus vtitur, quæ neceſſariò ita explicandæ ſunt, vt videbimus: ſenſus ergo illius in tota hac materia, fuit primùm, vt in tota hac materia nullum miraculum admittamus, quod in verbis, quibus conficitur, non neceſſariò contineatur & inferatur ex illis, ac deinde quoad fieri poſſit, pauciora multiplicentur miracula. In præſenti ergo ſupponit ipſe, Deum non facere nouas rerum creationes, & ideo rectè ſumit rem, quę alicubi non eſt, ſolùm poſſe ibi conſtitui per actionem localem, vel conuerſionem, quia in rebus non inueniuntur alij modi, & cùm alter illorum hìc ſufficiat, non oportet addere noua miracula: comparando autem illos duos modos inter ſe, iudicauit D. Thomas plura multiplicari miracula, ſi ponatur, hoc fieri per mutationem localem, quod eſt probabile, examinabitur autem ampliùs diſputatione ſequente.

Ad argumentũ Capreoli.

Ad ſecundam rationem Capreoli reſpondeo, eſſe nullius momenti; quia corpus Chriſti nunc de facto eſt hìc præſens per ſuam ſubſtantiam, & per ſuam quantitatem, non quantitatiuè, ſed concomitantem ſubſtantiam, & imitantem illam in modo præſentiæ: ipſa tamen præſentia reuera ineſt in ipſa ſubſtantia, & quantitate; in vtraque tamen immediatè, & hoc ſenſu dico, eſſe præſentem per ſuam ſubſtantiam & quantitatem, quamuis primariò adſit ſubſtantia & conſequenter quantitas. Ratio autem formalis exiſtendi hìc, eſt ille intrinſecus modus præſentiæ, qui licèt inſit quantitati, non tamen eſt quantitatiuus, quia non eſt connaturalis quantitati, ſed ſupernaturalis. Hoc autem totum dici poſſet, etiam ſi cum pręſentia Chriſti maneret ſubſtantia panis. Cùm autem dicit, ſubſtantiam ſecundùm ſe abſtrahere à quantitate, & conſequenter ab actione, & conſequenter à præſentia, malè infert in vtraque conſequentia: tum, quia ſubſtantia ſpiritualis per ſe eſt capax præſentiæ, etiam ſi nihil agat. Subſtantia autem materialis, quamuis naturaliter illam non habeat, niſi per quantitatem; tamen ſupernaturaliter poteſt illam recipere per ſe, & immediatè, vel cum quantitate, vel ſine illa, pro Dei arbitrio: tum etiam, quia licèt ſubſtantia materialis abſtrahens à quantitate, naturaliter non ſit capax actionis, tamen ſupernaturaliter poteſt illam habere, vt nunc de facto habet corpus Chriſti ſub ſpeciebus, & poſſet habere etiam, ſi ibi maneret ſubſtantia, ſi aliunde ex parte actionis, vel termini non ponatur aliquid repugnans.

Ad argumentum Ferrar.

Ad tertium Ferrarienſis, quod eſt infirmius, reſpōdetur relationem præſentiæ non fundari in conuerſione, quæ in inſtanti fit, & tranſit, quæque non tantùm includit præſentiæ acquiſitionem, ſed etiam poſitionem alterius rei; quæ deſitio per accidens ſe habet ad hanc relationem, quæ per ſe, & immediatè ſolùm fundatur in modo exiſtendi corporis Chriſti, qui nunc fit, vel reſultat per conuerſionem. Vnde, ſi ille idem modus per aliud genus actionis vel mutationis fieret, eandem relationem fundaret: oſtenſum autem eſt, eundem modum præſentiæ poſſe fieri ſine conuerſione; ſicut corporibus fundamentum relationis propinquitatis eſt ipſum Vbi; quòd verò tale Vbi per ſe acquiſitum ſit per motum localem, vel conſecutum per creationem, vel generationem, nihil refert ad relationem illam.

Ad argumentũ Bonauent.

Ad quartum Bonauenturæ & aliorum reſpondetur, corpus Chriſti incipere eſſe hìc ſine mutatione, qua perdat aliquid eorum, quæ habet in cœlo; non tamen ſine mutatione, qua acquirat aliquid in ſacramento, & hanc mutationem poſſet ſeparare Deus à mutatione ſubſtantiæ panis, vt dictum eſt.

SECTIO II.

Vtrum de facto deſinat ſubſtantia panis ſub ſpeciebus, poſt conſecrationem.

In Euchariſtia manere ſubſtantiam panis ſimul & corpus Chriſti aſſerunt hæretici. Guitmundus.

OMnes hæretici qui negarunt præſentiam corporis Chriſti, affirmarunt, ſubſtantiam panis manere; ſed & Berengarius, poſtquam realem Chriſti præſentiam confiteri coactus eſt, in alium incidit errorem, vt Chriſtum ſimul cum ſubſtantia panis eſſe diceret; ita colligitur ex Guitmundo libro primo de hoc myſterio in principio, & fortaſſe, cùm in prioribus Conciliis coactus eſſet præſentiam Chriſti fateri, poſtea in Concilio Romano ſub Gregorio VII. etiam conuerſionem ſubſtantialem confiteri compulſus eſt, vt notat Vvaldenſis tomo 3. capitulo 43. & Laurentius Sur. 3. tom. Conciliorum, in fine Concilij Romani, ſub Nicol. II. In quo errore aduertendum eſt, dupliciter affirmari potuiſſe. Primò, vt ſit ſenſus, corpus Chriſti eſſe ſimul cum ſubſtantia panis ſolùm ſecundùm intimam præſentiam & aliquam accidentalem habitudinem. Secundò, vt non ſolùm ſint ſimul, ſed etiam ſubſtantia panis ſit ibi hypoſtaticè vnita Chriſto: non conſtat autem, quo ſenſu Berengarius eum aſſeruerit; magis tamen videtur priorem ſenſum tenuiſſe, quem ferunt, ſecutum eſſe Valerianum illum, ad quem Anſelmus ſcripſit epiſtolas de fermentato & azymo, & de differentia ſacramentorum, vt refert Vvaldenſis ſuprà capitulo 65. Et eundem errorem tenuit Ioann. Hus, vt colligi poteſt ex Concilio Conſtanti. ſeſſione decima quinta. Lutherus etiam quem multi ex ſuis ſunt ſecuti, hanc hæreſim excitauit. *Vvaldenſ. Sur.* Fundamentum horum eſſe potuit, quia ad veritatem verborum Chriſti, *Hoc eſt corpus meum, &, caro verè eſt cibus*, & ſimilium ſatis eſt, Chriſtum eſſe præſentem, quamuis ſubſtantia panis adſit. Ergo non eſt cur hoc negetur. Patet conſequentia, quia non ſunt miracula ſine neceſſitate multiplicanda. Hìc autem nulla eſt neceſſitas, cùm oſtenſum ſit potuiſſe vtramque ſubſtantiam ſimul manere; nec ad myſterium, neque etiam ad finem myſterij, vel vtilitatis eius: nam ſola præſentia Chriſti ad omnia ſufficit. Et confirmatur, primùm, quia in Scriptura ſæpe hoc ſacramentum vocatur panis, Ioan. 6. *Panis quem ego dabo caro mea eſt:* manet ergo panis, qui dicitur caro propter intimam coniunctionē & penetrationē, & ſicut

Damaſ. Actor. 2. 1. Corint. 10. Matth. 6. Cypr. Auguſt.

& ſicut ferrum ignitum ſolet vocari ignis. Quo exẽplo vtitur Damaſc. lib. 4. de Fide, cap. 14. ſic Actor. 2. 1. ad Corint. 10. *Panis, quem frangimus:* & cap. 11. *Sic de pane illo edat.* Matt. 6. dicitur, *Panis quotidianus*, vt exponunt Cypr. de oratione Dominica; & Aug. lib. 2. de ſermone Domini, cap. 12. & Damaſ. ſuprà. Confirmatur ſecundò teſtimoniis Patrum, in quibus tria ſunt, quæ videntur difficultatem habere. Primum eſt Gelaſ. lib. 2. cont. Eutych. in fine. *Sacramenti*, inquit, *corporis & ſanguinis Chriſti diuina eſt, & tamen eſſe non deſinit ſubſtantia, vel natura panis & vini.* Alterum eſt Chryſoſt. epiſt. ad Cæſar. monach. vbi inquit, *Poſt cõſecrationem liberari panem ab appellatione panis, & dignum fieri appellatione Dominici corporis, etiam ſi natura panis in ipſo permaneat.* Tertium eſt Theod. dial. 1. non longè à principio, *Symbola & ſigna quæ videntur, nomine corporis & ſanguinis honorauit, non naturam mutans, ſed naturæ gratiam adiiciens.* Et alia verba ſimilia ex dial. 2. tractauimus ſuprà, diſput. 8. ſect. 4.

Gelaſius. Chryſoſt. Theodor.

Alius error dicẽtiũ Chriſtum in Euchariſtia vniri hypoſtaticè panis naturæ.

Secundus error affirmat, manere naturam ſubſtãtialem panis; non autem eius ſuppoſitum, ſed illam naturam hypoſtaticè vniri Chriſto. Huius authorem fuiſſe Ioann. quendam Pariſienſem refert VValdenſ. ſuprà, & ſunt, qui exiſtiment, Rupertum Abbatem fuiſſe huius ſententiæ authorem, quia in lib. de diuinis officiis, qui illis tribuuntur, lib. 2. capit. 9. inuenitur hic error; author autem illius operis, licèt priùs ignoratus fuerit, & poſtea exiſtimatus fuerit fuiſſe Valeran. vt patet ex VValdenſ. ſuprà capite 47. & 93. tamen reuera fuit Rupertus, vt conſtat ex Tritemio, & ex communi omnium conſenſu; in prædicto autem capite habentur eadem, quæ VValdenſ. Valerano tribuit, & licèt ipſe Valeranum referat in ſenſu primi erroris; tamen verba Ruperti potiùs videntur hunc poſteriorem indicare. Adde, quòd eodem lib. 2. cap. 2. ſic inquit: Nec duo corpora dicuntur, aut ſunt, hoc quod de altari, & hoc quod acceptum eſt de vtero Virginis, quia videlicet vnũ idémque Verbum ſurſum eſt in carne & hîc in pane. Circa quæ verba aduertendum eſt, hunc errorem tribus modis potuiſſe affirmari. Primò, quòd hîc ſit caro Chriſti, & illi immediatè vniatur hypoſtaticè panis ſubſtantia, Verbo autem media carne: & hoc modo videtur aſſeruiſſe hunc errorem Ioan. Pariſienſ. Secundò quòd hîc ſit caro Chriſti, panis verò natura non vniatur illi immediatè, ſed Verbo, & ita maneãt inter ſe vnitæ hypoſtaticè, & hunc ſenſum à nemine explicatum inuenio, licèt inſinuetur à Ruperto in aliquibus locis citandis. Tertiò, quòd caro Chriſti humana, reuera non ſit hîc, ſed ſola natura panis aſſumpta hypoſtaticè à Verbo, ratione cuius vnionis dicatur corpus Chriſti, & hunc ſenſum videtur indicare Rupertus in citatis verbis, & in aliis quæ ſubiungit, *Vnitas Verbi vnitatem efficit ſacrificij: ſimiliter enim vnum verbum, & olim carnem de Maria Virgine ſumpſit, & nunc de altari ſalutari hoſtiam accipit*, & in dicto c. 9. *Verbum quod humanam acceperat naturam, idem in carne manẽs panis & vini accipiebat ſubſtantiam, vita media panem cum ſua carne, & vini cum ſuo iungebat ſanguine.* Vbi ſentit, panem & carnem Chriſti vniri inter ſe, medio Verbo. Idem lib. 5. in Ioan. circa illa verba, *Panis quem ego dabo, caro mea eſt, pro mundi vita. Sicut Verbum caro factum eſt, non mutatum in carnem: ita Verbum caro factum, panis viſibilis fit, non mutatum in panem, ſed aſſumendo, & in vnitatem perſonæ ſuæ transferendo panem.* lib. 2. in Exod. cap. 10. *Totum attribuatis operationi Spiritus ſancti, cuius effectus non eſt deſtruere, vel corrumpere ſubſtantiam, quam in ſuos vſus aſſumit, ſubſtantiæ bono permanenti, quod erat inuiſibiliter adducere, quod non erat, ſicut naturam humanam*

A *non deſtruxit, quando eam aſſumpſit, ſic ſubſtantia panis & vini, ſecundùm exteriorem ſpeciem, quinque ſenſibus ſubiectam, nõ mutat aut deſtruit, cùm eidem Verbo in vnitatem corporis eiuſdem, quod in cruce pependit, & ſanguinis quem de latere ſuo fudit, iſta coniungit.* Picus etiam Mirandul. in Apolog. q. 6. quamuis abſolutè hunc errorẽ non defendat, exiſtimat tamen, non repugnare Scripturis, & abſtrahendo à Conciliis, & Patribus, eſſe ſufficientem ad omnia, quæ Scriptura dicit de hoc myſterio, & hoc videtur eſſe fundamentum potiſſimum huius ſententiæ, quia veritas illorum verborum, *Hoc eſt corpus meum*, propriiſſimè ſaluatur hoc modo. Et confirmatur, quia ſancti Patres in hunc modum videntur explicare interdum hoc myſteriũ.

Picus Mirãdulanus.

B Euſebius Emiſſ. Homilia 5. de Paſch. Ambroſius lib. 4. de ſacramentis, c. 4. Iuſtinus Apolog. 2. *Sicut per verbum Dei caro factum, Ieſus Chriſtus carnem & ſanguinem pro ſalute noſtra habuit, ſic etiam per verbum precationis, ſacratam ab ipſo alimoniam illius Incarnati Ieſu carnem, & ſanguinem eſſe didicimus.* Difficiliùs Damaſcenus lib. 4. cap. 14. *Quoniam ita fert hominum vſus atque conſuetudo vt panem edãnt vinũmque & aquam bibant, idcirco diuinitatem ſuam cum ipſis coniunxit, cáque corpus & ſanguinem ſuum fecit.* Alia refert Claudius repetitione octaua, capitulo quarto. Rurſus cõfirmatur, quia inter Chriſtum & panem eſt idiomatum communicatio; ipſe enim Chriſtus dicitur panis, & panis dicitur caro Chriſti: ex hac autem communicatione hypoſtaticam vnionem in myſterio
C Incarnationis colligimus.

Ambroſ. Iuſtin. Damaſc.

Subſtãtia panis & vini nõ eſt in Euchariſtia vnita Verbo diuino.

Dicendum eſt ergo primò; panis ſubſtantiam non manere in hoc ſacramento vnitam hypoſtaticè Verbo Dei. Hæc concluſio eſt de fide, quam teſtimoniis ſtatim confirmabimus. Rationibus verò latè illam confirmat Durandus diſtinctione 10. quæſtione 1. Paludanus diſtinctione 11. quæſtione 2. Probatur tamẽ breuiter, quia, vel illa vnio facta eſſet immediatè inter ſubſtantialem naturam panis, & Verbum, aut inter corpus Chriſti, & naturam panis. At neutrum dici poteſt. Probatur prior pars, primò, quia aliàs ita eſſet Verbum impanatum, ſicut fuit incarnatũ, quod eſt abſurdiſſimum, & inauditum in Scripturis & Patribus. Quis enim dicat, Verbum tam verè ac propriè eſſe panem, ſicut eſt homo; & cùm in natura humana ſemel tantùm incarnatum fuerit, in natu-
D ra panis quotidie impanari? Secundò, interrogo, ad quid ponatur hæc hypoſtatica vnio, inter panem & Verbum? Dices, vt ſit vera illa locutio, *Hoc eſt corpus meum:* nam ibi deſignatur panis, vnde neceſſe eſt, vt adſit: vt autem illi conuenire poſſit tale prædicatum, neceſſarium eſt eſſe vnitum Verbo. Sed contrà: quia ſi propter hanc ſolùm vnionem eſſet vera locutio, *Hoc eſt corpus meum*; ergo ex vi illorum verborum non eſſet hîc realiter præſens corpus humanum Chriſti: nam ſi illud, *hoc*, deſignat panẽ, qui dicitur corpus Chriſti, propter hanc vnionem, eodem modo dici poſſet, etiam ſi corpus humanum Chriſti hîc non adeſſet. Cõſequens autem eſt hæreticum, vt
E ſuprà oſtenſum eſt, & repugnat verbis à Chriſto ſubiunctis, *Quod pro vobis tradetur*, quia etiã ſi panis fuiſſet aſſumptus, non poſſet dici corpus, quod pro nobis traditum eſt in cruce. Niſi fortaſſe aliquis dicat, illud verbum, *tradetur*, non eſſe referẽdum ad paſſionem, ſed ad ipſam ſacramentalem diſtributionem. Quod poſſet quidem accommodari Lucæ dicenti: *Quod pro vobis datur.* Sed nihilominus prior ſenſus eſt verior, magíſque à Chriſto intẽtus, vt ex ipſo myſterio, & ex omnibus Patribus conſtat, atque ex verbis illis Ioan. 6. *Panis quẽ ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.* nã propter ſolam vnionem in eodem ſuppoſito

Durand. Paludan.

non

non poſſet panis appellari caro; ſicut non poteſt corpus Chriſti appellari anima. Ac præterea ex verbis calicis, *Hic eſt ſanguis meus*, euidẽtiùs hoc cõſtat; nam, licèt vinum eſſet hypoſtaticè vnitum Verbo, nõ poſſet dici ſanguis Chriſti propter ſolam vnionem, ſicut caput Chriſti non poteſt dici pes, vel manus eius, licèt omnia ſint immediatè vnita Verbo: quia hæ voces, quæ ſignificant partes, non ſupponunt pro ſuppoſito in quo fit idiomatum communicatio. Et eadem ratione, licèt Verbum aſſumeret duas naturas, Angelicam, verbi gratia, & humanam, non poſſet vna de alia prædicari, licèt inter concreta eſſet communicatio idiomatum: ergo ad veritatem illorum verborum neceſſaria eſt realis præſentia ſanguinis, & corporis. Quòd ſi dicas, eſſe quidem hæc realiter B præſentia, ſimul tamen vnita pani in eadem perſona, hoc facilè excluditur, tum ratione facta de vnione hypoſtatica; tum quia tollitur hoc modo omnis ratio tranſubſtantiationis, & conuerſionis, contra doctrinam Eccleſiæ: tum etiam, quia ex illo errore ſequitur, ad veritatem horum verborum præciſè, *Hoc eſt corpus meum*, non eſſe neceſſariam realem præſentiam corporis Chriſti, quod eſt contra fidem. Quocirca ille ſenſus explicatus iuxta dictum errorem omnino eſt falſus atque confictus, imò in rigore non eſt verus propter ſolam vnionem hypoſtaticam vtriuſque naturæ in Verbo Dei, vt partim ex dictis conſtat, & ex dicendis circa ſecundam concluſionem magis declarabitur.

Poſterior pars, ſcilicet, non potuiſſe ſubſtantiam panis vniri hypoſtaticè Verbo diuino, medio corpore Chriſti, probatur primò rationibus illis generalibus, quia alia vnio hypoſtatica præter Incarnationem, inaudita eſt, tum, quia hoc modo tollitur conuerſio & tranſubſtantiatio; tum etiam, quia neq; illa vnio ſatis eſſet, vt panis diceretur corpus Chriſti, aut vinum ſanguis. Secundò, ſpeciali ac propria ratione: quia vnio hypoſtatica non fit in natura, ſed in perſona, ſeu ſubſiſtentia: in Chriſto autem homine abſtracta ſeu præciſa ſubſtantia Verbi, nulla manet ſubſiſtentia in humana natura, ſed ſola natura: ergo non poteſt fieri vnio hypoſtatica immediatè in tali natura, ſeu in corpore, aut in partibus eius; ſed, ſi aliqua fit, neceſſe eſt, vt immediatè fiat in ſubſiſtentia Verbi, tanquam in termino vnionis, vt prior dicendi modus aſſerebat, qui improbatus eſt.

2. Concluſio de fide. Subſtantia panis & vini nullo modo manet in hoc ſacramento.
Magiſter.

Dico ſecundò, ſubſtantia panis, vel ſuppoſitum eius nullo modo manet in hoc ſacramento. Hanc concluſionem docuerunt omnes Scholaſtici cum D.Th. hîc, & Magiſt. in 4.d.10.& 11. quæ etiam eſt ab Eccleſia definita de fide, primùm in Conciliis congregatis cõtra Berengarium, de quibus ſuprà dictum eſt. Solùm eſt in eis conſiderandũ in prioribus Conciliis nõ fuiſſe hoc tam apertè declaratum: quia Berengarius nondum mentem ſuam, & errorem hunc ſatis prodiderat: poſtea verò ad rettactandum hunc errorem coactus eſt in Concil. Romano ſub Greg. VII. conuerſionem ſubſtantialem expreſsè confiteri, vt notarunt VValdenſ. tom.2. de ſacram. c.43. Surius 3. tom. Cõcil. in Scholio ad Concil. Rom. ſub Nicol. II. Apertiùs hanc tradidit veritatem Conc. Lateranſ. ſub Innoc. III. & habetur in cap. firmiter, de ſumm. Trinit. & fide Cathol. Deinde in Conſtantienſi, ſeſſ. 8. vbi damnantur errores VViclef, dicentis, manere in Euchariſtia ſubſtantiam panis & vini, & accidentia panis non eſſe ſine ſubiecto. Refert etiam Ioan. Cochlæus in hiſtoria Huſſitarum, lib.1. anno 1413. fuiſſe congregatum Concil. Romanum contra Ioan. Hus: & eoſdem errores in eo fuiſſe damnatos. Idem tradit Concil. Florent. in Literis vnionis, & Trident.

Conc. Rom. VValdenſ. Surius. Conc. Later. Cochlæus.

A ſeſſ.13. cap.4. & Can.2. Secundò probatur hæc veritas ex ſanctis Patribus: omnes enim qui nomine conuerſionis, tranſmutationis, vel tranſubſtantiationis, vſi ſunt, hanc veritatem ſupponunt: citabimus autem illos diſputatione ſequẽte. Expreſſiora verò teſtimonia ſunt ſequentia. Primum Irenæi lib.4. c.34. *Qui eſt antea panis, percipiens inuocationem Dei, iam non cõmunis panis eſt, ſed Euchariſtia, ex duabus rebus conſtãs, terrena, & cœleſti*, id eſt, ex corpore Chriſti, & accidentibus panis. Secundò, Iuſtinus Apol. 2. in fine, *Non vt vulgarem panẽ, & commune poculum hæc ſumimus*, & infrà dicit hæc mutari per verbum peccatoris. Tertiò, Cyrillus Hieroſol. Catech.3. myſtag. *Hoc ſciens ac pro certiſſimo habens, panem hunc, qui videtur, non eſſe panem, B etiam ſi guſtus panem eſſe ſentiat.* Quartò, Chryſoſtom. homil. de Euchar. in encœniis. *Num vides panẽ? num vinum? num ſicut reliqui cibi, in ſeceſſum vadit; abſit; ne ſic cogites, &c.* quibus euidenter hanc veritatem confirmat. Quintò, Gregorius Nyſſenus lib. de ſancto Baptiſmo, non longè ab initio: *Panis iſte panis eſt in initio cõmunis; ſed vbi eum myſterium ſacrificauerit corpus Chriſti dicitur, & eſt.* Euſeb. Emiſſen. hom.1. de Paſchate, *Antequã conſecrentur, ſubſtantia illic eſt panis & vini: poſt verba autem Chriſti, corpus & ſanguis eius eſt; nec dubitet quiſquam nutu potentiæ, & præſentia maieſtatis, in dominici corporis tranſire poſſe naturam, cùm ipſum hominẽ videat artificio cœleſtis miſericordiæ Chriſti corpus effectum.* Septimò, Ambroſius de ſacram. cap.4. *Panis hic panis C eſt ante verba ſacramentorum; ſed vbi acceſſerit cõſecratio, de pane fit caro Chriſti*, & libro de myſter. c.19. *Probemus igitur, non hoc eſſe quod natura firmauit, ſed quod benedictio cõſecrauit, maioremq; vim eſſe benedictionis, quàm naturæ; quia benedictione ipſa natura mutatur.* Et in cap. omnia, de conſecrat. d.2. ex Ambroſ. hæc verba referuntur, *Licèt figura panis & vini hic ſit, nihil tamen aliud, quàm corpus Chriſti & ſanguis poſt conſecrationẽ credendum eſt.* Quæ licèt non ad verbum, in ſententia ſumpta ſunt ex lib.4. de ſacram. c.4. & 5. & lib.6. c.1. Octauò, Auguſtin. in c. vtrùm ſub figura, de conſecrat. diſtinct. 2. *Fideliter fatemur, ante conſecrationem panem eſſe, & vinum, quod natura formauit; poſt conſecra- D tionem verò carnem Chriſti, & ſanguinẽ eſſe quod benedictio conſecrauit.* Et ſermon.28. de verbis Domini, *Ante verba Chriſti, quod offertur, panis dicitur, vbi Chriſti verba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, ſed corpus appellatur*: & ibidem ait vocari hunc panem, *non communem, ſed ſuperſubſtantialem.* Sunt etiam optima verba Auguſtini, quæ refert, & ſe vidiſſe teſtatur VValdenſis, tomo 2. de ſacrament. cap.83. ex tractatu Auguſt. de corpore & ſanguine Domini, *Nec dubitare debet aliquis, quòd panis & vinũ mutantur in verã ſubſtantiam Chriſti, ita vt non remaneat ſubſtantia panis vel vini.* Nonò, Remig. Pſal.21. *Panis*, inquit, *& vinũ à Chriſtiana veritate dicuntur, non quòd naturam panis, & vini poſt cõſecrationem retineant, ſed quòd nutriant.* Decimò Beda E libro de myſter. Miſſæ, *Ibi forma panis videtur, vbi ſubſtantia panis non eſt.* Vndecimò, Bernardus de Cœna Domini, *Hoſtia, quam vides, iam non eſt panis, ſed caro mea; ſimiliter liquor iſte quem vides, iam non eſt vinum, ſed ſanguis meus: quemadmodum illic ſpecies cernuntur, quarũ res, vel ſubſtantiæ ibi non eſſe creduntur; ſic res veraciter, & ſubſtantialiter creditur, cuius ſpecies non cernitur.* Denique Petrus Cluniacenſ. contra Petrobruſianos, dicit, reſeruari ſpecies panis, & vini, *Vt appareat in ipſo ſacramento panis, & vinum quod non eſt, & lateat oculis carnis caro & ſanguis, quod eſt.* Vnde Claud. repetit. 9. Ruard. art.4. Alan. lib.2. c.34. Bellarm. lib.3. c.18. & ſeq.

Irenæus. Iuſtinus. Cyril. Hieroſ. Chryſoſt. Greg. Nyſſen. Euſeb. Emiſ. Ambroſ. Auguſtin. VValdenſ. S. Remigius. Beda. Bernardus. Petrus Cluniacenſis. Claudius. Ruard. Alanus. Bellarm.

Tertiò, fundamentum huius fidei ſumitur à grauioribus Theologis ex verbis Chriſti; *Hoc eſt corpus meum*, vt videre licet in D.Thoma hîc, & in 5. contra Gentes,

D.Thom.

Gentes, capite 63. & in 4. diſtinct. 11. quæſt. 1. & aliis Theologis ibi, vno vel alio exceptis, & in aliis recentioribus, & ab omnibus ita explicatur: quia, ſi maneret panis, finita conſecratione, non poſſet verè dici, *Hoc*, quod in manibus habent, *eſſe corpus Chriſti*, ſed ſolùm dicere potuiſſet Chriſtus; Hic eſt corpus meum, illud enim pronomen, *hoc*, quod ſubſtantiale eſt, præſertim ſubſtantiuè ſumptum, non poteſt per aduerbium locale explicari, quia non eſſet expoſitio ſed corruptio propriæ ſignificationis vocis. Non ergo deſignat locum, ſed ſubſtantiam præſentem, & ſub accidentibus contentam: ergo, ſi ibi maneret ſubſtantia panis, ex vi ſuæ ſignificationis deſignaret illam. Ergo redderetur tota propoſitio falſa, quia falſum eſt dicere, panem eſſe corpus Chriſti, ſola enim intima præſentia non ſatis eſt, vt vnum poſſit de alio verè prædicari. Quando enim Chriſtus exiuit de vtero, vel de ſepulchro, intimè erat præſens cum lapide, quando in illo erat penetratiuè, & tamen non poterat verè dici, ſignato lapide: Hoc eſt corpus Chriſti; ergo etiam ſi intercederet aliqua vnio, ſi illa non eſſet hypoſtatica, non ſatis eſſet ad veritatem, & proprietatem illius ſermonis: vt anima non dicitur corpus, nec ſignato corpore verè dici poteſt, hoc eſt anima, etiam ſi intimè ſit illi præſens & vnita, quia ſi non ſit identitas inter prædicatum, & ſubiectum, ſaltem in ſuppoſito, pro quo vtrumque ſupponit, non poteſt verè vnum prædicari de alio, vt in Dialectica eſt, principium per ſe notum, & in Theologia fides myſterij Incarnationis hoc principio potiſſimùm nititur, & multa etiam, quæ ad myſterium Trinitatis ſpectant, & de hoc myſterio idem oſtenſum eſt ſuprà diſputatione 8. vbi excluſimus metaphoras, ac improprias interpretationes, ad quas etiam hoc loco hæretici recurrunt, in quibus refellendis, quia eiuſdem rationis ſunt, amplius immorari non expedit.

Scotus. Durand. Palud.

Sed hæc ratio non conuincit Scotum in quarta diſtinct. 11. quæſt. 3. nec Durandum quæſt. 1. num. 14. nec Paludan. quæſt... n. 24. dicunt enim quamuis ſub ſpeciebus maneret ſubſtantia panis dummodo cum illa ſimul adeſſet ſubſtantia corporis Chriſti, verè ac propriè potuiſſe à Chriſto dici, *Hoc eſt corpus meũ:* quia potuiſſet per illud pronomen deſignari id, quod ſpeciebus continetur, & illud reuera eſſet corpus Chriſti, quãuis etiam eſſet ſubſtãtia panis. Quod ſi dicas facta illa hypotheſi non ſolum corpus eſſet contentum ſub ſpeciebus, ſed etiam aggregatum ex corpore & ſubſtantia panis: hoc autem totum aggregatum non poſſe verè dici corpus Chriſti: reſpondebunt, non oportere, vt hoc pronomine demonſtretur totum id, quod ſub ſenſibilibus accidentibus continetur, ſed ex intenſione loquentis poſſe, ſalua omni proprietate, & veritate verborum, quando res plures ſub eiſdem accidentibus continentur, definiri, ac determinari pronomen illud ad deſignandum vnam, & non aliam rem; præſertim quando ea res, quæ ſignatur, eſt præcipua, & maioris æſtimationis, ſicut, ſignato marſupio, verè dicimus, hoc eſt aurum, quamuis aliquid argenti ibi etiam incluſum ſit. Adde, quando ſubſtantia vna intra aliam continetur, rectè deſignari pronomine, *hoc*, etiam ſi ſola ſubſtantia continens per ſua accidentia ſenſibus obiiciatur, vt prædictis exemplis conſtat. Poſſet autem hîc manere ſubſtantia panis, & intra illam contineri corpus Chriſti, atque ita in ea, ſeu per eam deſignari. Sed horum authorum ſententia & multum fauet huius temporis hæreticis, & nullo modo defendi poteſt. Nam Concilium Tridentinum ſeſſione 13, capite 4. expreſsè probauit, prædictum fun-

Trident.

A damentum & verborum Chriſti expoſitionem, dicens: *Quoniam Chriſtus redemptor noſter, corpus id, quod ſub ſpeciebus panis offerebat, verè eſſe dixit, ideo perſuaſum ſemper in Eccleſia Dei fuit, conuerſionem fieri totius ſubſtãtiæ panis, &c.* Quibus verbis apertè docet, ex veritate verborum Chriſti collegiſſe Eccleſiam deſitionem ſubſtãtiæ panis: ergo ex veritate verborum, prout ab Eccleſia intellecta ſunt, colligitur abſentia panis. Et confirmatur, quia ſi nec ſola præſentia ſacramenti corporis Chriſti, nec veritatis verborum eius abſentiam panis poſtularent, gratis & ſine fundamento videretur hoc aſſertũ ac perſuaſum Eccleſiæ.

Scoti & aliorum ſententia de inefficacia verborum cõſecrationis ad conuertẽdum panẽ in Chriſtum expũgitur.

Euaſio.

Dici tamen poteſt, Eccleſiam nõ fundari in veritate verborum ſecũdùm omnem ſenſum, quem habere poſB ſunt per ſe, & nudè ſumpta, ſed ſecundùm illum ſenſum, quem Eccleſia intellexit.

Impugnatur.

Sed licèt hoc ſit probabile, nihilominus veriſſimum etiam eſt, Eccleſiam interpretatã eſſe illa verba in ſenſu maximè proprio, quem verba præſeferunt. Vt autem intelligatur vis huius rationis, & ſatisfiat obiectionibus, ſupponendum in primis eſt, illud pronomen *hoc*, applicari poſſe, vel ad rem, quæ natura ſua, aut ex arte & vſu aliam continet, & tunc in propria ſignificatione deſignare poſſe ſubſtantiam contentam ſub alia ſubſtantia, vt patet in exemplo adducto de marſupio, & idem eſt de dolio, cùm dicimus, hoc eſt vinum, vel oleum, interdum verò applicatur rei ſeu ſubſtantiæ, quæ C non eſt apta continere aliam, vt eſt, verbi gratia, triticum, & res ſimilis, & tunc ex vi & proprietate ſua, deſignat illam ſubſtantiam, quæ proximè ſub illis accidentibus continetur, neque poteſt aliam deſignare, ſermonis proprietate, ac veritate retenta; quia, vt ſuprà diximus, pronomen *hoc*, prout in hac forma vſurpatur, eſt ſignum ſenſibile demonſtrans rem ad ſenſum, & non indicat directè & propriè ipſa accidentia (niſi fortaſſe prædicatum interdum hoc requirat) ſed demonſtrat ſubſtantiam materialem, ſub accidentibus latentem, ac proximè ſub illis contentam. Vnde, quando talis ſubſtantia de ſe non eſt apta ad continendam aliam, nec accidentia nata ſunt continere talem ſubſtantiam, ex vi illius vocis deſignatur illa ſubſtantia, quæ ſub talibus accidentiD bus continetur. Cùm ergo panis de ſe non ſit res apta nata ad continendam aliam, neque in hunc vſum aſſumi ſoleat, ſi ſub accidentibus illius adeſt ſubſtantia panis, illa demonſtratur ex vi & proprietate talis pronominis. Et declaratur: nam ſi quis in pomo aurum includeret, & deinde diceret, hoc eſt aurum, in proprio & ſimplici ſermone non cenſeretur verum dicere, quia, cùm pomum non ſit de ſe res apta, nec vſurpata ad continendam aliam, abſolutè cenſeretur demonſtrare id, quod proximè ſub accidentibus pomi continetur, ſimile autem eſt in præſente.

Replica.

Dices, hoc argumento probaretur, non poſſe vllo modo deſignari in proprietate ſermonis, corpus Chriſti ſub ratione ſubſtantiæ contentæ ſub his acE cidentibus, quia illud pronomen natura & vi ſua deſignat ſubſtantiam, quæ ſit proprium ſubiectum illorum accidentium: hæc enim eſt vſitata ſignificatio, & intelligentia illius vocis.

Reſponſio.

Reſpondetur, hinc potiùs confirmari, quod intendimus, quamdiu enim ſub illis accidentibus ſubſtantia panis continetur, non poteſt excludi à propria & vſitata ſignificatione, ac demonſtratione illius pronominis, poſtquam verò illa in aliam conuertitur, quæ vice illius ſub eiſdem accidentibus ſubeſt, iam non ſubſtantia panis, ſed illa, quę loco illius ſubſtituitur illo ſigno propriiſſimè demonſtratur: quia nihil aliud eſt quod ibi iam demonſtrari poſſit. Denique confirmatur, quia cùm prono

pronomen, *hoc*, ſubſtantiam ipſam ſub accidentibus præſentem oſtendat, & non locum, vel partem eius (niſi admittatur magna impropriętas, & æquiuocatio) de ſe cadit in totam ſubſtantiam ſub accidentibus contentam, ac totam illam demonſtrat, & ideo, qui, demonſtrato ligno, diceret, hoc eſt materia prima, falſum eſt in rigore dicere, quia, licèt ibi ſit materia, tamē illud totum, quod ibi continetur, non eſt materia; ſi autem Deus, ablata forma, ſub illis accidentibus conſeruaret ſolam materiam, iam verè diceretur, hoc eſt materia, quia, licèt illa accidentia de ſe non ſint nata illam ſolam continere, tamen hìc, & nunc, iam de facto nihil aliud continent: ita ergo dicendum eſt in præſenti. Denique licèt demus hæc omnia per ſe non ſufficere ad conuincendū intellectum, tamen, vt ſuprà dicebam, nemo negare poteſt, quin hic ſenſus ſit proprior, & ſimplicior: Eccleſia autem à Spiritu ſancto edocta intellexit, Chriſtum Dominum in hoc ſyncero ac proprio ſenſu fuiſſe locutum, & non ſine myſterio fuiſſe vſum illis pronominibus ad ſuam ſubſtantiam ſub accidentibus deſignandam accommodatis. Huic rationi addi poſſunt congruentiæ. Prima, quia non expediebat ad ſignificationem huius ſacramenti ibi manere ſubſtantiam panis cum corpore Chriſti: neceſſarium enim erat, vt ſubſtantia ibi manens per ſua accidentia primariò ſignificaretur: decuit autem ſolum Chriſtum ſignificari, ita, vt quærenti, quid hoc ſit, ſimpliciter reſpondeatur eſſe corpus Chriſti, non panem. Secundò, hoc decuit propter adorationem, vt ſimpliciter & abſolutè exhiberi poſſet, ſine vlla occaſione & periculo erroris, & idololatriæ, vt rectè D. Th. expoſuit. Tertiò, vt hoc modo myſterium hoc, eſſet mirabilius, magíſque declarans diuinam potētiam, ac denique, vt Chriſti caro, quaſi ſubſtituta loco ſubſtantiæ panis, quodam modo magis proprio fieret panis, ac cibus noſter, iuxta illud, *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt*. Et ex his omnibus intelligitur, doctrinam datam procedere, tam de tota ſubſtantia panis, quàm de ſingulis partibus integrantibus illius, quia, quando conſecratur tota hoſtia, ſingulæ partes conſecrantur, & tranſmutantur in corpus Chriſti, quod totum ſub ſingulis partibus ſpecierum exiſtit.

Ad fundamentum primi erroris reſponſio.

Ad fundamentum igitur primi erroris, negatur, veritatem verborum Chriſti propriè ac ſimpliciter poſſe ſubſiſtere, ſi ſubſtantia panis ſub ſpeciebus manere dicatur, vt declaratum eſt. Ad primam confirmationem primò iam reſponſum eſt, materialem panem non poſſe verè ac propriè dici corpus Chriſti, neq; ad hoc ſufficere intimam præſentiam, neque Damaſcenus ad hoc vtitur exemplo carbonis igniti, ſed ad declarandum, hunc cœleſtem panem eſſe corpus Chriſti diuinitati vnitum. Vnde dicitur ſecundò, hoc ſacramentum interdum vocari panem, vt ſuprà etiam (cùm de nominibus eius ageremus) notauimus primò, quia ex pane confectus eſt, & ſpeciem & figuram ſenſibilem panis refert, & panis vſum retinet: cibat enim hominem & nutrit. Ita Remig. ſuprà. Et in Scriptura ſæpe res, quæ fit per conuerſionem, ac mutationem alterius in ipſam, appellatur nomine rei conuerſæ, vt Ioannis 2. *Cùm vidiſſet Architriclinus aquam vinum factam*, vbi ipſum vinum adhuc aqua appellatur. Sic etiam Exodi ſeptimo, Virga Aaron in ſerpentem conuerſa, virga appellatur, & Geneſi 2. dixit Adam, *Hoc nūc os ex oſſibus meis*. Secūdò vocatur panis, quia in Scriptura ſacra omnis cibus, præſertim ſi ſit ſolidus, ac perfectus hoc nomine ſolet appellari, quomodo manna, quod fuit potiſſima figura huius myſterij, panis vocatur Pſalmo ſeptuageſimo ſeptimo, Sapientiæ 16. quamquam

Ioannis 2.

Exodi 7.

Geneſis 2.

A non abſolutè panis, ſed cum addito, panis Angelorum dicatur, quod etiam in hoc ſacramento obſeruandum eſſe ſuprà annotauimus. Quandocunque enim vocatur panis, aliquid additur, quod excellentiam huius panis indicet. Vnde dicitur tertiò, ipſum Chriſtum, qui ſub ſpecie panis datur, vocari panem vitæ, cœleſtem, & ſuperſubſtantialem, vt notarunt Cyprianus, Auguſtinus & Damaſcenus ſuprà relati. Vnde Damaſcenus: *Cibus*, inquit, *panis ipſe vitæ, hoc eſt, Dominus noſter Ieſus Chriſtus*, & ſimilia habet Ambroſius 5. de ſacramentis capite 4. & in capite, omnia, de conſecratione, diſtinctione ſecunda, dicens, *Panem ipſum, quem ſumimus in myſterio, illum vtique intelligo, qui manu Spiritus ſancti formatus eſt in vtero Virginis, & igne*
B *paſſionis coctus in ara crucis*. Vnde eleganter Hieronymus, ſuper ad Titum 2. declarans verbum Græcum, *ἐπιούσιον* interpretatur, id eſt, præcipuum, egregium, peculiarem, videlicet, qui deſcendens, ait, *Ego ſum panis vitæ, qui de cœlo deſcēdi*, & ſimilia habet Ezechielis decimo octauo circa illa verba, *Panem ſuum eſurienti dederit*. Denique Chriſtus ipſe, Ioannis ſexto, videntur ſatis apertè ita expoſuiſſe, tum citatis verbis, quæ ponderauit Hieronymus, tum in illis, *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt*. Vnde Paulus 1. ad Corinth. 10. *Panis, quem frangimus*, id eſt, quem ſacrificamus & diſtribuimus, *nónne communicatio corporis Chriſti eſt?*

S. Damaſc. *S. Ambroſius.* *S. Hierony.* *Ioannis 6.*

Sed vrgent Hæretici, quia Euangeliſtæ dicunt, *Cœnantibus eis, accepit Ieſus panem, & benedixit ac fregit,*
C *dedítque diſcipulis ſuis*. Vbi quatuor ponūt verba, *accepit, benedixit, fregit, dedit*; ſed tria priora referuntur ad verum materialem panem: ergo & vltimum. Reſpōdetur primum, ſi verbum, *benedixit*, conſecrationem ſignificet, falſum eſſe aſſumptum, ſed ſenſum eſſe, accepit panem, conſecrauit, id eſt, in corpus ſuum mutauit, & tunc fregit ac dedit. Deinde, ſi concedamus, benedictionem illam non eſſe cōſecrationem, ſed aliquid præuium, & ſimiliter fractionem illam factam eſſe circa materialem panem, dicendum eſt verbum illud *dedit*, poſitum eſſe per anticipationem, priùs enim dixit: *Accipite, hoc eſt corpus meum*. Vnde idem ſenſus redit, ſcilicet, dedit panem, non qualis
D antea erat, ſed conſecratum & ad ſacramentalem vſum paratum, ſicut Geneſeos 18. dicitur de Abraham, *Tulit vitulum dedítque puero, & coxit illum, & poſuit coram eis*. Vbi conſtat, non fuiſſe omnino eundem vitulum, quem tulerat, & quem poſuit coram eis, ſed ſubſtantialiter mutatum; tum, quia per modum vnius, & vna veluti continuata actione illa omnia fiebant, & circa eandem rem ſecundùm externam ſpeciem: ideo etiam eadem continuata ſerie verborum narrantur.

Replica. *Solutio.* *Geneſ. 18.*

Ad ſecundam cōfirmationem, ex teſtimoniis Patrum. Primum erat ex Gelaſio, ad quod primùm dicitur, veriſimilius eſſe, iſtum librum non eſſe Gelaſij Papæ, quod aliqui inde coniectant, quia in Con-
E cilio Chalcedonenſi, cùm multa alia ex Patribus cōtra Eutychetem referantur, nulla in eo fit mentio eius libri Gelaſij. Sed meliùs ſumerent coniecturam ex eo, quòd author illius libri ſcribens contra Eutychetem, nullam facit mentionem Concilij Chalcedonenſis, fuit enim Gelaſius poſt illius Concilij tempora: vnde non ponderat opus eius à Concilio allegari. Si autem Gelaſius Papa aſſet author illius libri, non eſt veriſimile prætermiſſurum authoritatem Concilij Epheſini & Chalcedonēſis, ac Leonis Papæ à quibus ille error potiſſimè damnatus eſt. Accedit, in eo libro multum laudari Euſebium Cæſarienſem, cuius opera Gelaſij Papæ inter apocrypha recenſuit. Denique Theodoretus, qui antiquior eſt Gelaſio Papa, in dialogo contra Eutychetem multa ex

ex illo libello ſumpſiſſe videtur, & ideo veriſimile A eſt, authorem illius libri fuiſſe Gelaſium Cæſarienſ. Græcum ſcriptorem, cuius meminit Hieronymus, lib.de Scriptoribus Eccleſ. Ita opinatur Cano, libro 6.de locis, capite vltimo ad 9. & Claudius repetitio. 8.cap.4. Secundò tamen hìc exponi poſſunt illa verba, vt author Biblioth. ſanct.annotauit, non deſinere naturam panis, quoad proprietates & effectus panis, quia eodem modo nutrit ſicut antea, quæ expoſitio eo faciliùs admitti poteſt, quòd in aliis verbis ibi indicat transmutationem panis in corpus Chriſti, dũ dicit, *Panem & vinum in diuina transire*. Ad verba ſecundo loco ibi citata ex Chryſoſt. eadem expoſitio accommodari poteſt, præſertim cùm conſtet, Chryſoſtomum aliis locis veram de tranſub- B ſtantiatione doctrinam docuiſſe, vt homilia 83. in Matth.& ſæpe alibi; vera tamen reſponſio eſt, illum Ioannem Conſtantinopolitanum, cui illa epiſtola tribuitur, non fuiſſe Chryſoſtomum, ſed quendam alium, vt latè oſtendit Claudius ſuprà, & latiùs Turrianus libro primo de Euchariſtia, capite 18. Ad tertium ex Theodoreto optimè quadrat expoſitio data, cùm inquit, *Non naturam mutans*, ſcil. quoad externam ſpeciem & ſenſibilem: verè enim illa, quæ manent, ſunt accidentia panis, quamuis non in pane maneant, ſed ſub illis poſitum ſit corpus Chriſti: vnde ibidem ait, *Nõ eſſe attendendum ad naturam eorũ, quæ videtur, ſed credẽdum mutationi, quæ hìc fit ex gratia.*

S. Hieron. Cano. Claud. Turrianus.

Ad fundamẽtum ſecundi erroris. Bellarm. Soto.

Ad fundamentum ſecundi erroris, primum, quod C ad Rupertum attinet, Robertus Bellarminus Sotum reprehendit, quòd Rupertum excuſare voluerit ab errore: non ſolùm enim putat, non poſſe excuſari ab errore, ſed etiam fuiſſe primum authorem erroris de impanatione per hypoſtaticam vnionem. Ego verò nec inuenio, vbi Soto eum excuſauerit: nam potiùs in eo loco, quem ipſe citat, ſcilicet in 4.diſt.9.quæſt. 2.art. 2. illi tribuit hunc errorem. Deinde cenſeo, non fore reprehenſione dignum eum, qui varia huius authoris dicta obſeruando, eum piè interpretari ſtuduerit: ſunt enim in prædictis eius locis multa, quæ indicare poſſunt, illum non habuiſſe erroneum ſenſum. Primò & præcipuè, quia ſæpe vtitur nomine D conuerſionis, maximè Ioannis 6. vbi ſæpius & veriſſimè & elegantiſſimè explicat hoc myſterium, & tractans illa verba: *Pater meus dat vobis panem de cœlo verum*, dicit: *Panem in veram ſubſtantiam corporis Chriſti diuina virtute conuerti.* Quòd verò non loquatur de pane, quòd fiat corpus Chriſti ratione vnionis patet; tum, quia idem dicit de vino, ſcilicet, verti in ſanguinem, quod per ſolam vnionem non poſſit eſſe verum, tum etiam quia dicit, illud corpus eſſe ipſum, & quod de cœlo deſcendit, & ſumptum eſt ex Virgine, quia Chriſtus dixit, *Hoc eſt corpus, quod pro vobis tradetur*; quod etiam non poteſt verificari de corpore panis ratione vnionis, vt nos etiam ſuprà argumentabamus. Præterea ibidem dicit, hæreticos E decipi, eo, quòd panis & vinum nihil de externa ſpecie mutarint, propter quod putant non eſſe verè facta corpus & ſanguinem Domini, & ſubdit, *Crede, quia panis iſte ſenſibilis & vinũ, quamuis nihil de exteriori ſpecie mutatum ſit, in alium tranſierint, & in illum cibum potúmque cõuerſa ſint, qui Angelorum victus eſt.* Denique tractans eadem verba, panis, quem ego dabo, caro mea eſt, inquit, *Panem vt vitam det æternã, in carnem ſuam tranſmutari.* Nomina autem conuerſionis, & transmutationis non videntur cum hypoſtatica vnione quadrare: nunquam enim ille dixit, humanitatem eſſe conuerſam in diuinitatem propter hypoſtaticam vnionem. Videtur ergo poſſe piè explicari ſuppoſitis prædictis eiuſdem authoris verbis, & coniecturis, ſi diſtinguamus in pane ſubſtantiam, & ſpeciem ſenſibilem, & intelligamus Chriſtum eſſe factum panem non materialem, ſed partem vitæ, aſſumendo panem, non quoad ſubſtantiam, ſed quoad ſpeciem ſenſibilem, quam ſibi aliquo modo vniuit. Vnde in citato loco Exodi apertè dicit, *Panem ſecundùm exteriorem ſpeciem, quæ ſenſibus ſubiicitur, non mutari*, quod inferiùs explicans dicit, panem non eſſe mutatum in carnis ſaporem, nec vinum in ſanguinis horrorem. Denique non minùs expreſſa videntur verba Theodoreti, & tamen piè exponimus propter alias eiuſdem ſententias; cur ergo non poterit idem fieri in Ruperto? Poſtremò, ſi alicui videntur tam expreſſa verba Ruperti, vt expoſitionem non patiantur, non immoror: potuit enim errare, ſi tamen errauit, à culpa & pertinacia excuſatur, quia nondum erat res tam apertè explicata & definita, quoad hanc partem de abſentia ſubſtantiæ panis. Nam præſentiã corporis Chriſti ille nunquam negauit, & hoc ipſum aliqui de Theodoreto reſpondent: vnius enim, vel alterius Doctoris lapſus non poteſt Catholicæ veritati præiudicare.

Prætermiſſa ergo authoritate Ruperti, ad rationem factam negatur, proprietatem ac veritatem verborum Chriſti requirere hypoſtaticam vnionem panis, vel cum ea ſola ſaluari poſſe, vt probatum eſt. Ad ſanctos verò Patres, comparantes hoc ſacramentum cum myſterio Incarnationis, reſpondeo, eos vti illa comparatione, vel, vt vnum opus admirabile, ac diuinum credibile faciat per aliud mirabilius, & diuinius, vel, vt per quandam proportionem, & analogiam vnum per alium explicent: intercedit enim quædam analogia; quia Chriſtus aliquo modo coniungitur accidentibus panis, & ratione illorum denominatur panis. Quod verò non intendant docere vnionem eſſe ſimilem, & eiuſdem rationis conſtat, quia docent, Chriſtum non eſſe materialem panem, quo corpus reficitur, ſed cœleſtem ac diuinam reficientem animas; tenet ergo illa ſimilitudo ſolùm in hoc, quòd, ſicut in Chriſto ſunt duæ naturæ, ex quibus conſtat, ita in Euchariſtia ſunt duæ res, ſcilicet, corpus Chriſti & ſpecies panis, ex quibus aliquo modo inter ſe coniunctis hic diuinus panis & Euchariſtiæ ſacramentum coaleſcit, vt ſuprà diſputatione quarta ex Irenæo, Auguſtino, & aliis Patribus comprobauimus, eſſentiam huius ſacramenti declarando, & nonnulla etiam adduximus diſputatione 10. ſectione 3. explicando vnionem, quæ inter Chriſti corpus & ſpecies ſacramentales intercedit.

Sed quæret aliquis (eſto, ita ſit, ſubſtantiam panis non manere ſub ſpeciebus cum corpore Chriſti) an ſit de fide certum, non manere in rerum natura; poſſet enim alibi manere cum accidentibus aliis, vel, ſi non tota ſubſtantia, ſaltem materia eius ſub forma aëris, vel alia ſimili, & hoc ſatis eſſet ad veritatem verborum Chriſti. Non eſt ergo, vnde ſit de fide certum, ſubſtantiam illam omnino ac ſubſtantialiter deſinere: præſertim, quia, vt infrà videbimus, Scotus & alij cenſent, hoc ſatis eſſe ad conuerſionẽ, & tranſubſtantiationem, ſcilicet, vt ſubſtantia expellatur, ne ſub his accidentibus maneat, & alia loco illius inducatur, ſiue ſubſtantialiter vna fiat, & alia deſinat, ſiue non. Reſpondeo, nihilominus certum omnino eſſe, ſubſtantiam panis & vini ſubſtantialiter deſinere eſſe, in qua ſententia omnes Theologi conueniunt, ita explicantes hoc myſterium, Patres etiam, & Concilia in hoc ſenſu docent, fieri conuerſionem ſubſtantialem, & ipſa ratio conuerſionis ſubſtantialis hoc requirit, vt infrà videbimus. Ratio verò

Dubium. Scotus. Solutio.

verò eſt ferè eadem, ſcilicet, quia veritas verborum Chriſti hoc requirit, ſi non fingantur noua miracula, quæ ſine ratione & authoritate temere fingenda non ſunt; non poteſt enim tota ſubſtantia materialis priuari quantitate & omnibus accidentibus ſuis, quin naturaliter deſinat eſſe ſubſtantialiter. Quia ergo hìc ſubſtantia panis expellitur, ne ſub ſuis accidentibus maneat, pro comperto habuit Eccleſia ab Spiritu ſancto edocta, ſimpliciter non manere in rerum natura, quod præſertim certiſſimum eſt de tota ſubſtantia: quid verò de materia ſentiendum ſit, in ſequenti ſectione dicam.

SECTIO III.

Vtrùm aliqua pars phyſica ſubſtantiæ panis & vini maneat ſub ſpeciebus conſecratis.

IN ſuperiori ſectione oſtenſũ eſt, non manere ſuppoſitum, neque integram naturam panis & vini. Nunc videndum ſupereſt, de partibus naturæ, materia, ſcilicet, & forma, poſtea verò dicemus de exiſtentia & ſubſiſtentia, & de gradibus communibus & genericis: nam de his omnibus, etiam inter Catholicos, nonnulla ſententiarum diuerſitas reperta eſt. De partibus verò integrantibus nõ opottet mouere quæſtionem: nam eadem eſt de illis ratio, quæ de tota ſubſtantia: quia ſingulæ earum in totum Chriſtum conuertuntur; vnde de ſingulis verificantur verba, *Hoc eſt corpus meum:* in ſingulis ergo ſubſtantia panis & vini conuertitur. Igitur circa partes eſſentiales eſt prima opinio, poſt conſecrationem manere formam panis, vt D. Thom. infrà refert, art. 2. & ſunt, qui hanc opinionem tribuant Scoto, d. 12. p. 6. Maiori, q. 1. Gab. q. 2. & lect. 25. in Cano. eò quòd ſentiant formam, qua panis conſtituitur in eſſe panis, eſſe accidentalem. Ex quo ſequi videtur illam formam manere poſt conſecrationem, ſicut manent cætera accidentia: ſed hi authores non dicunt manere formam ſubſtantialem illius rei ſeu ſubſtantiæ, quæ eſt panis: quocirca, nec authorem aliquem inuenio, qui hanc ſententiam defenderit, nec rationem, qua niti potuerit.

Sentẽtia aſſerentium manere formam panis, & non materiam, in Euchariſtia.

D. Thom. Scotus. Maior. Gabriel.

Secundus error eſt, manere materiam panis, quæ ſit ſubiectum accidentium & totius conuerſionis. Hæc fuit antiqua ſententia, vt refert Bonauen. d. 11. art. 1. q. 2. & Scot. q. 3. art. 2. & tribuitur Ægid. Theorema. 1. & 2. Sed præcipuus eius defenſor fuit Durand. d. 11. q. 3. qui potiſſimum motus eſt, vt myſterium conuerſionis panis in corpus Chriſti faceret intelligibile: eſt enim propria conuerſio, quando ſubiectum manet idem ſub vtroq; termino, & confirmat, quia Patres explicant, hanc conuerſionem per illam, quæ fiebat in alimento, quando Chriſtus conuertebat illud in corpus ſuum, vt conſtat ex Damaſc. lib. 4. cap. 14. & Theoph. Ioan. 6. Vbi propterea conuerſionem hanc transformationem appellant; & ſimiliter comparant hanc conuerſionem cum aliis conuerſionibus formalibus; aquæ in vinum, virgæ in ſerpentem, &c. vt patet in Ambroſ. lib. de myſt. cap. 9. Cyril. Hieroſol. Catech. 4. myſtag. Gregorius Niſſenus in Orat. Catech. & aliis infrà citandis.

Altera eſt oppoſita, manere materiam & non formam. Bonau. Scotus. Ægid. Durand.

Principio ſtatuendum eſt fidei fundamentum, ex quo cætera omnia definienda ſunt; ſcilicet, poſt conſecrationem tantùm manere accidentia panis, ſub quibus Chriſtus continetur. Hæc propoſitio ſub his terminis iam eſt de fide: priora enim Concilia, præſertim Romanum contra Bereng. coactum, & Lateranen. ſub Innocent. III. in cap. firmiter, de ſumm. Trinit. & fid. Cathol. & Conſtant. ſeſſione 8. & 15. & Florent. in decreto Eugenij ſolùm definierant, ſubſtantiam conuerti; poſtea verò additum eſt, totam ſubſtantiam conuerti, ſic enim Trid. ſeſſio. 13. c. 4. docet, totam ſubſtantiam panis conuerti in corpus, & totam ſubſtantiam vini in ſanguinem Chriſti: non enim ſine myſterio addit Concil. particulam, *totam,* vt nimirum ſignificaret, quidquid ſubſtantiæ eſt in pane, totum id conuerti; quod magis explicans Cano. 2. dixit, myſterium hoc perfici per conuerſionem totius ſubſtantiæ panis & vini; & addit, *manentibus duntaxat ſpeciebus panis,* vbi accidentia ſpecies vocat, iuxta vſitatum Theologorum morem. Vnde Concil. Colonienſe part. ſeptima, cap. 15. rectiſſimè dixit, *Quid enim panis, vinique ſpecies poſt conſecrationem ſunt, niſi ſpecies ſacramentales, & accidentia ſine ſubiecto?* & ſimiliter in cap. omnia, de conſecrat. diſtinctione 2. ex Ambroſio dicitur, *poſt conſecrationem nihil aliud manere, niſi accidentia panis, & corpus Domini.* Ratio autem huius veritatis petenda eſt ex inſtitutione, voluntate & verbis Chriſti, vt in ſequentibus magis explicabimus afferendo congruentias huius inſtitutionis.

De fide eſt, facta conſecratione, ſolùm manere in Euchariſtia accidentia panis. Conc. Rom. Lateranen. Conſtantienſ. Florent. Colonienſ.

Et hoc ſuppoſito, dico primò; poſt conſecrationem non manere formam ſubſtantialem panis, & vini. Eſt certa ſecundùm fidem, & ita in ea conueniunt omnes Theologi cum diuo Th. hìc art. 6. & in 4. diſtinct. 11. vbi Bonauent. art. 1. quæſt. 2. Richard. artic. 1. q. 2. & reliqui. Hugo Vict. lib. 2. p. 8. cap. 9. Innocent. lib. 4. de hoc myſt. cap. 8. & 19. & probatur ex principio poſito, quia forma ſubſtantialis non eſt accidens: ſed, ſecundùm fidem, poſt conſecrationem non manent, niſi accidentia: ergo. Et confirmatur primò, quia aliàs non eſſet tranſubſtantiatio integra: quia non eſſet conuerſio totius ſubſtantiæ, ſed alterius tantùm partis. Confirmatur ſecundò, quia vel illa forma maneret in materia; & ita non maneret illa forma, ſed totus panis; vel ſeparata; & hoc fieret, vel quia eſſet naturale tali formæ; & hoc dici non poteſt, aliàs illa forma eſſet immaterialis; vel ex ſpeciali miraculo, & hoc etiam dici non poteſt; quia nullum habet fundamentum, neque in forma huius ſacramenti, neque in alia ratione, vel authoritate; neque vtile aut conueniens eſt huic myſterio: accidentia enim conſeruantur; quia ſenſibus percipiũtur; & ita deſeruiunt ad occultandum myſterium, & conſeruandum fidem Chriſti. At verò ſubſtantialis forma, cùm omnino inſenſibilis ſit, non poteſt ad rationem ſacramenti deſeruire; & cùm ipſa ex natura ſua indigeat materia ſuſtentante, non magis poteſt per ſe eſſe, vel rationem ſubiecti ſubire, quam quantitas: ergo, nulla ratione manet, & iuxta hunc diſcurſum interpretandæ ſunt rationes, quas D. Th. affert infrà art. 6.

1. Concluſ. Poſt conſecrationem non manent formæ panis & vini, & eſſe de fide. S. Thom. Hugo. Innoc.

Sed quæres, quid ſi aliquis negaret, formam panis eſſe ſubſtantialem; & ideo affirmaret, manere formam panis; numquid in fide erraret: Thomiſtæ enim videntur eam ſententiam, vt erroneam dãnare, vt videre licet in Caietan. hìc art. 6. Soto diſtinct. 9. quæſt. 2. art. 6. Ledeſma quæſt. 6. art. 6. & eodem ferè modo loquitur Bellarm. lib. 3. cap. 11. & 14. Reſpõdeo, dupliciter poſſe intelligi illam aſſertionem, primò, ſi, iuxta antiquum Philoſophorum errorem, quis arbitretur, panem, & vinum, & huiuſmodi res alias non conſtitui, & diſtingui per formas ſubſtantiales, ſed ſolùm per accidentia; quibus ſubſtat vnũ & idem ſubiectum, ſiue illud appelletur materia prima, ſiue ſimplex quædam ſubſtãtia completa; & hoc ſenſu inuenio Greg. de Valentia lib. 2. de tranſubſt. capit. 7. explicantem in hunc modum ſententiam Ruperti locis in ſuperiori ſectione citatis, vt dicat,

Dubium. Caietan. Soto. Ledeſma. Bellar. Valentia.

aſſeruiſſe Rupertum, non mutari in conſecratione naturam & eſſentiam panis: quia non mutantur accidentia, quibus formaliter cõſtituitur in eſſe panis. Sed non video, quid eum mouerit ad hoc tribuendum Ruperto: quia in locis ibi citatis nullum habet fundamentum; & ipſe non citat locum alium: neque ego inuenire potui, vbi Rupertus neget, formas ſubſtantiales, aut veram tranſmutationem ſubſtantialium rerum naturalium. Itaque hæc ſententia non eſt Ruperti; & illam aſſerere plus eſſet quàm temerarium: nam præter apertum errorem in Philoſophia, pugnat cum multis principiis fidei. Quapropter certum eſt, aliquam formam ſubſtantialem hîc tranſmutari. Alio ergo ſenſu negare quis poſſet, illam eſſe formam ſubſtantialem propriam panis, ſed communem maſſæ ac pultibus, & aliis id genus: proprium verò conſtitutiuum panis vt ſic, eſſe accidens aliquod: quia panis vt ſic, non dicit ſolùm rem naturalem, ſeu ſubſtantialem, ſed artificialem, quæ forma accidẽtali cõpletur, atque hoc ſenſu, etiamſi ſola accidentia maneant, poſſet quis dicere, formam panis manere, ſicut poſſet dici manere formam domus, conſeruata quantitate cum eadem figura, etiam ſi tota ſubſtantia lignorum, ac lapidum periret, & hoc ſenſu in re nihil eſt periculi; pendet n. ex re philoſophica valde dubia: nam fides ſolùm docet, totam ſubſtantiam panis quæ eſt ſub illis accidentibus, conuerti & deſinere eſſe; an verò illa ſubſtantia vt ſic, ſit panis, vel tantùm vt affecta aliquo accidente, nihil de hoc docet fides: qui tamen ſic opinaretur, dicere deberet manere formam artificialem panis, non tamen formam abſolutè. Nam per formam panis iam omnes intelligunt formam illius ſubſtantiæ, quo eſt panis; & ſimpliciter probabilius eſt, panem ſubſtantialiter, differre à maſſa, vt ſuprà diximus.

Reſponſio.

2. Concluſ. Poſt conſecrationem nõ manet materia panis, & oppoſitum eſt error in fide. Palud. Caietan. Soto.

Dico ſecundò; poſt conſecrationem non manere materiam panis. Concluſ. eſt de fide, & ſententia Durandi error in fide reputatur à grauiſſimis Theologis, Palud. Caietan. Soto, & aliis, &, vt ego exiſtimo etiam tempore Durandi erat hæreſis: quia tunc etiam erat de fide tranſubſtantiari panem in corpus Chriſti ex definitione Concil. Lateran. ſub Innocentio III. & ex traditione Sanctorum: quamquam ipſe hæreticus non fuerit, quia ſine contumacia id aſſeruit, & cum ſubiectione ad Eccleſiam: addunt verò aliqui etiam hoc non fuiſſe de fide, quia adhuc in Philoſophia non eſt certum materiam eſſe partem quidditatis ſubſtantiæ materialis: ſed hoc nihil iuuat: quia, quicquid ſit de quidditate ſub hac voce, tamen omnino indubitatum eſt, materiam eſſe partem ſubſtantiæ, & ſubſtantialiter componere panem: qui ergo dicit totam ſubſtantiam, materiam etiam includit. Sed Concil. Trident. apertiùs hoc declarauit addendo particulam excluſiuam, & dicendo, *dumtaxat manere accidentia,* euidens autem eſt materiam non eſſe accidens. Præterea argumentor ratione, quia, ſi materia panis manet, vel manet informata aliqua forma, vel non. Poſterius nec Durand. dicit, nec in alicuius mentem venire potuit. Quærã enim rurſus: an in illa materia maneant ſubiectiuè accidentia panis; & hoc dici non poteſt ſine hæreſi, quia de fide eſt, accidentia manere ſine ſubiecto, & præterea eſt contra veritatem formæ: quia proximè contentum ſub his accidentibus non eſſet corpus Chriſti, ſed materia panis: vel maneret illa materia ſine accidentibus panis, & ſine vlla forma ſubſtantiali; & hoc eſſet nouum inuſitatum miraculum, impertinens omnino ad hoc ſacramentum, & ſine vllo fundamento; vel manet illa materia in-

A formata aliqua forma ſubſtantiali, & hoc dici non poteſt: quia, neque illa eſſe poteſt forma panis, alioqui maneret panis, neque aliæ quæcunque, præter animam Chriſti, quia, præterquam quòd eſſet impertinens, & ſine vllo fundamento, non minùs certum eſt, non manere ſub illis accidentibus ſubſtantiam cuiuſcunque alterius rei, quàm panis, vt patet, tum ex neceſſitate formæ, cùm ex ſeparatione accidentium ab omni ſubiecto. Denique non poteſt illa forma eſſe anima Chriſti (quæ eſt ſententia Durandi) primò, quia iam nõ eſſet tranſubſtantiatio, ſed transformatio per veram corruptionem panis, & generationem noui corporis, vel ſaltem nouæ partis corporis Chriſti, quod eſt contra Eccleſiæ traditio- B nem & definitionem, & eſt per ſe abſurdiſſimum: quid enim indignius & abſurdius, quàm exiſtimare, glorioſam animam, & impaſſibile corpus Chriſti eſſe nunc in continua reſolutione partium materialium? Quotieſcunque enim conſecratur ſacramentum, anima Chriſti incipiet informare nouam materiam, & quoties ſpecies ſacramentales corrumpuntur, corrumpetur pars corporis, anima Chriſti informati: alioqui oporteret nunc Chriſti animam informare pene infinitam materiæ molem: vnde rurſus fit, ex vero corpore Chriſti generari vermes per veram corruptionem eius, vel partis illius, quæ omnia Durand. non ducit incommoda cùm ſint abſurdiſſima. Quin potiùs ait etiam poſt Chriſti reſurrectio- C nem, accidiſſe, vt cùm Chriſtus comedebat, alimentum conuerteretur in ſubſtantiã corporis glorioſi, non neceſſitate, ſed poteſtate, & voluntate: ſed in hoc etiam valde errat. Nam, licèt Chriſtus verè comederit poſt reſurrectionem, ad veritatem corporis viuentis demonſtrandam, non tamen in ſubſtantiam Chriſti cibus ille conuerſus eſt, de quo ſuperi. tom. dictum eſt.

Secundò quæro à Durando, vtrùm anima Chriſti in Euchariſtia ſimul informet corpus, quod habet in cœlo, & materiam panis, vel ſolam panis materiam, ita vt ſub illis ſpeciebus corpus ipſum Chriſti quod eſt in cœlo non contineatur. Si hoc poſte- D rius dicat, eſt planè hæreticum, vt patet ex verbis Chriſti, *Quod pro vobis tradetur*, &, *Qui pro vobis effundetur*, quæ ſuprà, contra Impanatores adduximus, omnia, quæ ibi dicta ſunt, ad hoc improbandum ſufficiunt: oſtendunt enim, illud idem corpus, quod in cœlo eſt, quódque in Cruce pependit, eſſe ſub ſpeciebus ſacramentalibus: ſi verò primum dicat, ponit quoddam miraculum, quod nec in verbis Chriſti habet fundamentum (nam ipſe ſolum dixit, hoc eſſe corpus ſuum, quod crucifigendum erat pro nobis) neque in aliqua authoritate vel ratione, & ſine vlla prorſus neceſſitate: quia vel negare debet conuerſionem in ipſum Chriſti corpus, quod pro nobis traditum eſt, quod etiam eſt hære- E ticum; vel ad illam explicandam nihil confert hoc aliud corpus ex materia panis de nouo productum: & præterea ponit quid monſtroſum, & non minus abſurdum, quàm ſit impanatio, quod rectè notauit Alan. lib. 1. cap. 35. oportebit enim, vt Chriſtus in *Alan.* ſacramento, vel habeat duo corpora: vel vnum maius, quàm habeat in cœlo. Neque fundamentũ Durandi alicuius eſt momenti, vt ex dictis patet, & latiùs diſput. ſequent. Exempla verò, quibus Sancti vtuntur, non afferuntur, vt in omnibus ſint ſimilia; imò, quia nullum huiuſmodi inueniri poteſt, varia vſurpant, vel hanc eſſe veram & realem conuerſionem, vel poſſe Deum ſupernaturales conuerſiones efficere, vel vt declarent, hîc eſſe per conuerſionem verum ac proprium corpus Chriſti.

Quod

Quòd verò hæc conuerſio alterius rationis ſit ab omnibus conuerſionibus naturalibus, variis nominibus, ac rationibus declaratur, vt ſequente diſputatione videbimus.

Obiectio. Sed dicet aliquis, non eſſe de fide, eſſe vel non eſſe materiam in rebus: quomodo ergo poteſt eſſe de fide, hîc non manere materiam? *Reſponſio.* Reſpondetur, per ſe & directè eſſe de fide, hîc non manere particulam aliquam panis, quicquid illa ſubſtantia ſit: vnde poſita materia in rebus, vt neceſſario in lumine naturę ponenda, ſequitur iuxta principia fidei, non poſſe manere materiam

Obiectio altera. Dices tandem, quid ſi aliquis confiteretur, materiam panis non manere ſub accidentibus panis: negaret tamen ſubſtantialiter deſinere eſſe, ſed manere, verbi gratia, in aëre circumſtante ſub forma eius, contra hoc enim non procedunt rationes factæ, neque ex verbis formæ poteſt aliud colligi. *Solutio.* Reſpondetur, hunc non eſſe tam clarum errorem in fide, eſſe tamen valde temerarium id aſſerere contra omnium Scholaſticorum doctrinam, & contra id, quod videntur docere Patres, & Concilia, & præterea, quia eadem ratione poſſet quis dicere, conſeruari in rerum natura totam ſubſtantiam panis, tamen alio in loco & ſub aliis accidentibus, quod eſt contra veritatem conuerſionis & tranſubſtantiationis, vt infrà oſtendam, ac præterea eſt nouum genus miraculi, ſine fundamento: ſubſtantia enim panis ſeparata à ſuis accidentibus naturaliter eſſe deſinit. Rurſus materia illius, cùm non diſponatur ad aliam formam, non poteſt naturaliter illam recipere: ergo ex hoc myſterio neceſſariò ſequitur ſubſtantialis deſitio totius ſubſtantiæ, & materiæ eius, ſi non fingantur temere noua miracula.

SECTIO IV.

Vtrùm poſt conſecrationem maneat aliquis realis modus, ſeu gradus, vel entitas metaphyſica ſubſtantiæ panis.

Subſiſtentiam panis manere in Euchariſtia docent aliqui. Dvas, ſeu tres falſas ſententias circa hanc quæſtionem reperio. Prima eſt manere poſt conſecrationem ſubſiſtentiam panis, deſtructa natura integra eius. Ita ſenſit Godofr. quodlib. 8. q. 16. vt refert Palud, diſtinct. 12. q. 3. & Picus Mirand. in Apolog. q. 9. defendit, hanc ſententiam eſſe poſſibilem, nihil affirmando. Fundamentum eſt, quia ſubſiſtentia eſt diſtincta à natura: ergo poteſt conſeruari ſine illa. Rurſus, tantùm illud deſinit in pane, quod conuertitur in corpus Chriſti: ſed in corpus Chriſti non poteſt conuerti ſubſiſtentia, ſed ſola natura: quia in Chriſto ſola natura humana eſt creata, ſubſiſtentia verò eſt increata, in quam non poteſt fieri conuerſio: ergo conuertitur natura, & manet ſubſiſtentia, quæ deſeruiet, vt per illam ſubſiſtant accidentia.

Alij manere exiſtentiam. Secunda opinio eſſe poteſt, manere exiſtentiam ſubſtantialem panis, quam hoc tempore moderni aliqui Thomiſtæ defendunt. Et fundari poteſt, ſupponendo duo principia metaphyſica, primum eſt, exiſtentiam eſse realitatem omnino diſtinctam; ex quo colligunt, poſse conſeruari ſine eſsentia, ſicut è contrario in humanitate Chriſti exiſtimant conſeruatam eſse eſsentiam ſine exiſtentia propria. Vnde applicari poteſt fundamentum factum pro prima ſententia: quia in Chriſto Domino ſolùm eſt eſsentia creata & non exiſtentia, quia conuerſio ſolùm fieri poteſt in id, quod creatum eſt: quod autem non conuertitur ex pane, manet poſt conſecrationem; ergo manet exiſtentia panis. Secundum principium eſt, accidentia non habere proprias exiſtentias, ſed exiſtere eodem eſse, quo exiſtit ſubſtantia, in qua

A ſunt, ex quo fit, neceſsariam hîc eſse exiſtentiam panis, vt per illam exiſtant accidentia, quæ manent: quia vt D. Thom. docet infrà, q. 77. exiſtunt per idem eſse, quod antea habebant.

Tertia opinio negat, manere aliquid ſubſtantiæ panis ſub eadem differentia ſpecifica, ſub qua antea erat; affirmat tamen, hanc indiuiduam entitatem, vel ſubſtantiam, quæ antea erat panis, per conuerſionem fieri corpus Chriſti, & ita manere.

Alij, manere eandem ſubſtantiam, quæ antea erat panis, factam per conuerſionem corpus Chriſti. Hanc ſententiam inſinuat Henric. quodl. 9. q. 9. & quodl. 11. quæſt. 4. præcipuè tamen tribui ſolet Caiet. qui multum illam inſinuat infrà, a. 3. circa ſolutionem ad 3. vbi ſæpe repetit, manere, quod erat panis, & explicat illud relatiuum, *quod*, referre ſubſtantiam, & veram realitatem, quæ manet, & eſt corpus Chriſti, & infrà concludit, pronomen, *hoc*, in B verbis conſecrationis deſignare hanc ſubſtantiam, *Henricus. Caietan.* quæ eſt panis, non ſub eſſe panis, ſed abſolutè, & illam dicit eſſe corpus Chriſti in fine prolationis verborum: ſimilia verè habet in articul. 4. vbi in primo dubio dicit, id, quod erat panis, per conuerſionē fieri id, quod eſt corpus Chriſti, & in fine dicit, illud relatiuum, *quod*, referre eandem ſubſtantiam, & hanc ſententiam Caiet. & modum loquendi eius, approbat Richard. art. 14. circa principium, VValdeſ. etiam *Richard. VValdenſ. S. Thom.* interdum videtur ita loqui, tom. 2. de ſacr. c. 48. 68. 69. imò & D. Thom. in 4. diſtinct. 11. q. 1. art. 2. ad 1. dicit, in hac conuerſione terminum à quo, ſcilicet, ſubſtantiam panis, conuerti in terminum ad quem, C ſcil. corpus Chriſti, *nō vt ſit ſub ipſo, ſed vt ſit ipſummet.* Adducit etiam Caietan. locutiones Ambroſ. 4. de ſacram. cap. 4. & 5. vbi ſic inquit, *Si tanta vis fuit in ſermone Domini Ieſu vt inciperent eſſe, quæ non erant, quanto magis operatorius erit, vt ſint, quæ erant, & in aliud commutentur?* Sæpe etiam Patres, vt diſput. ſequente videbimus, dicunt, panem fieri corpus Chriſti; & in c. Berengarius, dicitur, panem, & vinum, quæ in altari ponuntur, poſt conſecrationem eſſe corpus, & ſanguinem Chriſti. Quæ verba non poſſunt in alio ſenſu vera eſſe. Fundamentum verò huius ſententiæ eſſe poteſt, quia, niſi ſaltem hoc modo ſubſtantia, ſeu D entitas panis maneret in corpore Chriſti, nulla eſſet conuerſio, ſed annihilatio potius panis. Et confirmari poteſt ex D. Th. infrà q. 77. artic. 5. & in 4. d. 12. quæſt. 1. artic. 2. quæſtiunc. 4. vbi dicit, non poſſe reproduci panem conuerſum in corpus Chriſti, niſi per conuerſionem corporis Chriſti in ipſum: quod non poteſt eſſe verum, niſi quia entitas, & ſubſtantia panis manet aliquo modo in corpore Chriſti, in quo abſorbetur, & imbibitur: quia ſi ſubſtantia panis omnino deſiiſſet, quid impediret, quominus Deus poſſet illam iterum producere, abſque mutatione corporis Chriſti?

1. Concluſio. Non manet ſubſiſtentia. Trident. Conſtant. Dico primò, in hoc ſacramento non manere ſubſiſtentiam, ſeu ſuppoſitalitatem panis. Probatur primò ex verbis Concil. Trident. nam hæc ſubſiſtentia non eſt accidens: dixit autem Concilium, manere E dumtaxat accidentia. Deinde, quia ſi ſubſiſtentia dicitur manere, vt aiebat Godofred. vt ſit verum, ac proprium ſubiectum accidentiū, illud eſt contra fidem traditam in Concil. Conſtant ſeſſio. 8. Si verò dicitur manere, vt terminet, & ſubſiſtere faciat accidentia, illud inprimis non eſt neceſſarium: quia non oportet, vt accidentia illa ſubſiſtant propria ſubſiſtentia ſubſtantiali. Deinde non eſt poſſibile, tam ex parte accidentium, quàm ex parte ſubſiſtentiæ creatæ. Primum patet, quia, ſi accidentia terminarent, & ſubſiſterent tali ſubſiſtentia, oporteret fieri nouum miraculum vnionis cuiuſdam hypoſtaticæ inter

 quan

quantitatem panis,& ſubſiſtentiam panis: nam ſine hac vnione noua, non poteſt intelligi quantitas illa ſubſiſtens tali ſubſiſtentia magis poſt conſecrationem quàm antea: priùs enim non erat quantitas vnita ſubſiſtentiæ immediatè, ſed rei ſubſiſtenti ratione naturæ, & propterea non ſubſiſtebat, ſed inhærebat:ergo ſi poſtea ſubſiſtit, & terminatur noua ſubſiſtentia, oportet,vt noua vnio, quaſi hypoſtatica facta ſit:at verò accidẽs non eſt capax talis vnionis, vt in materia de Incarnatione diximus;oſtẽdendo,hac de cauſa accidens non eſſe immediatè aſſumptibile à Verbo; &,licèt non eſſet omnino impoſſibile,eſſet vanum, & ſuperfluum, tantum & tam nouum miraculum ſine fundamento affirmare. Secundum patet, quia iuxta veriorem ſententiam, ſubſiſtentia eſt modus naturæ, & non res, omnino realiter ab illa diſtincta: quando autem duo ſe habent tanquam res & modus, licèt, res poſſit manere ſine modo,non tamen modus,ſine re: quia non affert ſecum entitatem propriam, ſed ex intrinſeca ratione ſua identificatur rei, cuius eſt modus, vt agendo de ſubſiſtentia, latiùs in materia de Incarnatione declarauimus.

Ad fundamẽta primæ opinionis reſponſio.

Neque contra hanc concluſionem obſtat fundamentum primæ opinionis: iam enim oſtenſum eſt non obſtante diſtinctione ſubſiſtentiæ à natura,non poſſe ſubſiſtẽtiam manere,deſtructa natura,&, quãuis poſſet,in præſenti myſterio non eſſet neceſſariũ. Ad aliam verò confirmationem, ſcilicet, ſubſiſtentiam panis,non poſſe conuerti in ſubſiſtentiam corporis Chriſti, quæ increata eſt,& ideo manere, negatur conſequentia;primò,quia facere poteſt Deus, vt ſuppoſitum integrum conuertatur in naturam alterius corporis. Deinde, quia, ſicut ſubſiſtentia corporis Chriſti eſt in hoc ſacramento, non ex vi conuerſionis, ſed per concomitantiam, ita intelligi poteſt,ſubſiſtentiam panis deſinere eſſe,non ex vi conuerſionis, formaliter loquendo, ſed per concomitantiam, ſcilicet, quia ipſa natura panis deſinit eſſe, ſine qua non poteſt manere ſubſiſtentia panis.

2. Concluſio. Non manere exiſtentiam panis.

Dico ſecundò,poſt conſecrationem non manere exiſtentiam ſubſtantialem panis. Hæc concluſio eſt omniũ Theologorum, præter eos, quos ſuprà commemorauimus. Probatur primò ex principiis fidei: vnum eſt, quòd tota ſubſtantia panis conuertatur; nomine verò totius ſubſtantiæ non intelligitur eſſentia abſtracta, & præciſa ab exiſtentia, ſed intelligitur ſubſtantia completa, prout erat in rerum natura, quæ maximè exiſtentiam includit, tanquam proprium & intrinſecum actum conſtituentem hãc entitatem in eſſe actualis entitatis; imò ſicut productio,ita & conuerſio potiſſimùm fit ratione exiſtentiæ,vt alibi latiùs tractatum eſt. Alterum eſt,poſt cõſecrationem dumtaxat manere accidentia, vt Conc. Trid. dixit:exiſtentia autem ſubſtantię panis non eſt accidens,vt omnes, quotquot ſunt Philoſophi, docent,& eſt per ſe euidens: quia, vel eſt ipſamet entitas ſubſtantiæ,vt ſubſtantia actualis eſt, vel intrinſecus actus ſub ea ratione illam conſtituens.

Euaſio.

Reſpondet tamen quidam author ad hanc Concilij definitionem,quòd qui ad pauca reſpiciunt,facilè hallucinantur; ſi enim (inquit) Sophiſticus argumentator attenderet, eo ipſo, quòd Concilium definit, accidentia manere,definire etiam, manere cum exiſtentia, videret, conſequentiam ſui argumenti nullam eſſe: quia dictio excluſiua non excludit à concomitantibus,vnde non excludit exiſtentiam:ad fidei autem myſterium nihil refert, quòd illa exiſtentia ſit res diſtincta à ſubſtantia, nec ne.

Impugnatur.

Sed, ſi quis attentè A conſideret,facilè,vt exiſtimo,intelliget,hanc fugam non eneruare vim teſtimonij Concilij Trident. verum eſt enim, illud non excludere exiſtentiam accidentium, quod tamen non excludat exiſtentiam ſubſtantiæ, falſum eſt. Quòd ſi licet alicui dicere, exiſtentiam ſubſtantiæ non excludi: quia eſt connexa cum exiſtentia accidentis, pari ratione poſſet alius aſſumere licentiam dicendi,manere illam rem, quæ eſt forma panis,quia poſſet in metaphyſica opinari,formam eſſe ipſam exiſtentiam rei,vel omnium proprietatum eius, & Durandus poſſet confingere, materiam eſſe exiſtentiam quantitatis, & ideo manere. Deinde conſequenter poſſet quis opinari, manere ſubſtantiam panis, quod prorſus falſum eſt, & tamen neceſſarium ſequitur, loquendo magis pro- B babiliter, & conſequenter in illa ſententia, quæ neceſſariò ſupponit, exiſtentiam eſſe rem diſtinctam à ſubſtantia, & ſeparabilem ab illa: qui autem hoc ſentiunt, probabiliùs & conſequentiùs dicunt, exiſtentiam ſubſtantialem, eſſe ipſam ſubſiſtentiam. Vnde vlterius ex illo principio poſſet quis opinari in materia de Incarnatione, manere in humanitate Chriſti ſubſiſtentiam creatam,non vt per illam ſubſiſtat humanitas, ſed vt per eam exiſtant accidentia, cùm Concilia negant, manere ſubſiſtentiam in humanitate Chriſti, poſſet eſſe licentia explicandi, non manere vt ſic, id eſt, vt reſpicit humanitatem,& terminat illam,manere autem, vt reſpicit ac- C cidentia. Denique non deberent hi authores negare, manere in humanitate Chriſti exiſtentiam ſubſtantialem creatam,ſaltem vt per eam exiſtant accidentia, niſi velint dicere, etiam accidentia humanitatis exiſtere per exiſtentiam increatam Verbi: atque adeò tam immediatè eſſe vnita Verbo, ſicut animam & corpus: quod inauditum eſt, & improbabile.Concil.ergo Tridentinum, abſolutè excludendo quicquid ſubſtantiale eſt, ſatis ſignificauit, nullum ſubſtantialem actum eſſe neceſſarium, vt accidentia exiſtant, & conſeruentur.

Secundò principaliter probatur concluſio ex me- D taphyſicis principiis. Primum enim, quòd ſubſtantia pereat, & maneat exiſtentia eius, impoſſibile eſt; cùm nihil aliud ſit perire, quàm amittere eſſe exiſtentiæ: nam eſſe eſſentiæ immutabile eſt, niſi ratione exiſtentiæ. Dicent, ſubſtantiam amittere eſſe, non quia ipſum eſſe in ſe deſtruatur, ſed quia deſinat actuare hanc naturam,vel ſubſtantiam.

Euaſio.

Sed hæc reſponſio fingit ſubſtantiam eſſe velut ſubiectum exiſtentiæ, hanc verò eſſe actum realiter diſtinctum ab illa, quod in prima philoſophia, & in materia de Incarnatione probaui eſſe impoſſibile, quia actualitas exiſtentiæ eſt ita intima rei,prout eſt vera, realis, & actualis entitatis, vt nullo modo diſcerni poſſint tanquam actus, & potentia receptiua: quia ſeparata exiſtentia, etiam per intellectum, ſolùm intelligitur manere potentia obiectiua: nam, E ſi intelligitur manere aliquid actu ens, illud eſt exiſtens, ſed de hoc latiùs dictis locis: vnde ex hoc principio, falſum eſt fundamentum, quo nitebatur illa ſententia, ſcilicet, accidentia realiter diſtincta à ſubſtantia, realiter exiſtere per ipſam exiſtentiam ſubſtantiæ: quia in vniuerſum impoſſibile eſt,quòd aliqua entitas exiſtat per entitatem à ſe realiter diſtinctam. Sed, non ſolùm poſito hoc principio, ſed etiam admiſſo,quòd exiſtentia ſit res diſtincta ab eſſentia,eſt falſum illud fundamentum, quia ſuppoſita illa diſtinctione,exiſtentia comparatur ad eſſentiam,vt actus ad potentiam: ſicut ergo eſſentiæ ſubſtantiæ, & accidentis ſunt diuerſarum rationum, &

Impugnatur.

ordi

ordinum, ita requirunt actus, re ipſa diſtinctos: loquor enim de accidentibus, quæ realiter à ſubſtantia diſtinguuntur. Vel aliter comparatur eſſentia ad exiſtentiam, ſicut principium vel radix ad actum, vel terminum ab illa manantem, aut ſicut principium formale ad effectum formalem; quaſi ſecundarium: ergo ſi principia ſunt omnino diuerſa, erunt etiam diuerſæ exiſtentiæ. Denique exiſtentia ſubſtantiæ eſt exiſtentia ſimpliciter, & natura ſua poſtulat intrinſecum terminum ſubſiſtentiæ: exiſtentia autem accidentis natura ſua eſt imperfecta, & poſtulat per modum termini vnionem ad alterum, à quo ſuſtentetur: ſunt ergo diſtinctæ, vt apertè docuit diuus Thomas in his articulis, & in tota hac quæſtione, & ſuprà quæſt. 17. articulo 2. & 4. contra Gent. capite 14. & ſæpe aliàs, & Caietanus de ente & eſſent. cap. 7. & Palud. Soncin. 7. metaph. quæſt. 5. & Scotus in 2. diſtinctio. 12. quæſt. 1.

D. Thom. *Caietan.* *Soncinas.*

Dubium. Sed quæres, qua certitudine tenenda ſit hæc concluſio: nam Dominicus Bannes, cùm in priori editione primæ partis ſimpliciter docuiſſet, exiſtentiam ſubſtantialem panis manere, vt per eam exiſtant accidentia panis, in poſteriori ita illam retractauit, vt tamen probabiliter poſſe ſuſtineri dicat, ſolùm, quia probabile eſt accidentia non habere exiſtētiam præter exiſtentiam ſubſtantiæ, & dicit, ſe conſuluiſſe Theologos doctiſſimos, qui ita cenſuerint. Ego verò, cùm multum de hac re cogitauerim, nunquam in eam ſententiam adduci potui, vt crederem eam opinionem eſſe probabilem: imò nec tolerabilem in Theologia, & cùm plures etiam, eóſque doctiſſimos de hac re conſuluerim, neminem aliter ſentientem inueni: quin potiùs legi apud Picū Mirand. in citato loco, cùm ipſe de hac re Romæ quæſtionem mouiſſet, à pluribus Theologis iudicatum eſſe, non poſſe ſine errore defendi, manere in hoc ſacramento exiſtentiam ſubſtantialem, quibus ipſe contradicere non eſt auſus, loquendo de myſterio, prout factum eſt, licèt contenderit potuiſſe aliter fieri. Deinde, etiam in metaphyſica, illa opinio, quòd accidētia realiter à ſubſtantia diſtincta, non habeāt propriam exiſtentiam, reuera non eſt probabilis, quia nec ratione firma vtitur, neque habet authorem grauem. Nam licèt fortaſſe Sotus in philoſophia id interdum inſinuauerit, non tamen rem ex profeſſo diſputans & examinans, & poſtea in 4. diſputatione 10. tota quæſtione ſecunda contrarium apertè ſupponit. Ac denique, quamuis illa opinio eſſet probabilis, non tamen omne id, quod ex metaphyſica opinione probabile colligitur, eſt in Theologia probabile, alioqui etiam dici poſſet, eſſe probabile manere materiam in hoc ſacramento, quia manet quātitas, & probabile eſt, materiam eſſe eandem rem cum quantitate, vel formam panis manere, quia opinio eſt, formam illam eſſe accidentalem, quod tamen ſimpliciter damnatur à Thomiſtis, vt alienum à doctrina fidei, & facile eſſet ſimilia exempla afferre, quę docent, quando ex opinione metaphyſica ſequi videtur aliquid in Theologia, quod doctrinæ fidei non eſt conſentaneum, ſed videtur aduerſum, aut quærendam eſſe probabilem viam ad vitandum tale conſequens, & negandam conſecutionem, vel ſi hæc inueniri non poteſt, illud eſſe ſufficiens argumentum ad iudicandum, illam opinionem metaphyſicam eſſe improbabilem potius, quàm è cōuerſo. Theologia enim quæ ſuprema ſapientia eſt, iudicat de inferioribus doctrinis, & illas corrigit, non è contrario. Quocirca idem iudicium ferendum eſt in præſenti controuerſia, ſi ex illo principio metaphyſico vitari nullo modo poteſt, quin ſequatur, exiſtētiam ſubſtantialem manere in hoc ſacramento, hoc eſt ſufficiens argumentum, vt illud iudicetur improbabile, ſi tamen quis mordicus vellet illud defendere, potiùs debet negare conſequentiam, & dicere, naturaliter quidem accidentia exiſtere illo modo, tamen ablata ſubſtantia, Deum illis conferre nouam exiſtentiam, qua exiſtant, & licèt prædictus author dicat, eum deſipere, qui ita ſentit, & mihi quidem abſolutè loquendo idem videatur, ſuppoſito tamen illo alio errore, exiſtimo fore vt hoc modo minùs deſipiat.

Bannes 1 pa. q. 4. art. dub. 2. *Mirand.* *Sotus.*

Dico tertiò: Poſt conſecrationem non manet eadem numero entitas, vel ſubſtantia, quæ fuit panis ſub eſſe corporis Chriſti. Hæc eſt aperta ſententia diui Thomæ hîc, & art. 3. ad 3. & art. 4. & 8. vbi negat, in tranſmutatione, quæ fit in hoc ſacramento, manere aliquid commune vtrique termino, præter accidentia panis & vini, & idem in 4. diſt. 11. quæſt. 1. artic. 4. & eam latè defendit Soto, diſt. 9. quæſt. 2. artic. 4. Ledeſma, quæſt. 16. artic. 4. qui contrariam ſententiam Caietano tribuunt, & eam impugnant: ſed fortaſſe Caietanus, licèt in modo loquendi minùs propriè & cautè loquatur, tamen in re non ſentit contra hanc concluſionem, vt apertiùs explicabo in commentario art. 4. D. Thom. vbi Caietanus nonnulla dicit, quæ non poſſunt vera eſſe, niſi ſuppoſita hac ſententia, præſertim illud, ſcilicet, quòd poſſit à Deo reproduci idem numero panis abſque conuerſione corporis Chriſti, in ipſum, quod etiam docent Capreol. in 4. diſt. 11. quæſt. 1. art. 3. ad 1. Scoti contra 2. concluſionem, & Ferrar. 4. contra Gent. capite 63. qui proinde poſſunt pro hac ſententia afferri. Nam apertè ſupponunt totalem diſtinctionem numericā inter corpus Chriſti & panem, etiam vt ſunt hæ ſubſtantiæ, ſeu entitates: nō ergo manet hæc entitas panis in corpore Chriſti. Probatur autē primò ex principiis fidei: ſequitur enim ex illa ſententia, primò, non totam ſubſtantiam panis conuerti, quia, quod manet, non conuertitur. Dicitur autem manere illa ſubſtantia, prout hæc ſubſtantia vel entitas eſt. Sequitur ſecundò, non manere duntaxat accidentia panis, quia hæc entitas vel ſubſtantia panis non eſt accidens, & manere dicitur. Sequitur tertiò non eſſe omnino idem corpus Chriſti, quod eſt in cœlo, & quod eſt in ſacramento quoad entitatem, vel ſubſtantiam ſuam, quod eſt contra fidem; patet ſequela, quia corpus, quod eſt in ſacramento, eſt illa entitas, vel ſubſtantia, quę fuit panis: corpus autem, quod eſt in cœlo, non eſt illa ſubſtantia, neq; illa entitas, quia non eſt creatum ex illa. Quin potiùs ſequitur quartò, hæc corpora ſaltem numero diſtingui, quod ita declaro, quia ante conſecrationem hæc entitas panis diſtinguebatur numero à corpore Chriſti, quod eſt in cœlo, & tamen poſt conſecrationem dicitur manere eadem numero entitas, vel ſubſtantia ſub eſſe corporis Chriſti in ſacramento: ergo corpus Chriſti, prout eſt in ſacramento eſt res, & ſubſtantia numero diſtincta ab eodem corpore prout eſt in cœlo, non enim poteſt manere eadem numero entitas, & non diſtingui numero ſuo realiter ab eo, à quo per ſe ipſam diſtinguebatur. Quin potiùs cùm per cōuerſionem dicatur hæc entitas, vel ſubſtantia mutare ſpecificationem ſuam, & ita ex pane trāſire ad eſſe corporis Chriſti, neceſſe eſt, vt illud eſſe corporis Chriſti, quaſi indiuiduetur per hanc ſubſtantiam, quam contrahit. Vlteriúſque ſequitur quintò ſub diuerſis ſpeciebus ſacramentalibus multo magis eſſe corpora Chriſti numero diſtincta, quia ſub illis erant panes numero diſtincti, non ſolùm in eſſe panis, ſed etiam in eſſe huius entitatis & ſubſtantiæ vnde

3. concluſio. *D. Thom.* *Soto.* *Ledeſma.* *Capreol.* *Ferrar.*

poſita

poſita fide, quòd in omnibus his ſacramentis eſt idem corpus Chriſti, ſequitur vlterius non ſolùm idem corpus Chriſti, eſſe in pluribus locis, ſed etiam eſſe plures entitates realiter inter ſe diſtinctas, quod eſt myſterium quodammodo maius myſterio Trinitatis: quia vna finita, erit idem realiter cum innumeris rebus abſolutis & infinitis, quæ antea inter ſe tam eſſentia, quàm ſuppoſito diſtinguebantur.

Secundò principaliter probatur concluſio ex principiis metaphyſicis. Primò, quia non poteſt, mutata eſſentia rei, manere eadem numero entitas: quia per illam conſtituitur in eſſe huius entitatis, ſed hæc entitas vel ſubſtantia, quæ eſt panis, eſſentialiter eſt panis: non enim conſtituitur hæc entitas per ſola prædicata tranſcendentalia, ſeu generica, ſed per propria & ſpecifica. Ergo ſecundum principium, B quod ex hoc colligitur, eſt, non poſſe fieri tranſmutationem realem inter differentias ſpecificas, manente eodem indiuiduo generis ſub illis, tanquam ſubiecto manente ſub vtroque termino, vt, quod ex leone fiat equus, manente eodem indiuiduo animalis: quia hæc compoſitio eſt metaphyſica, & extrema non realiter, ſed ratione formali tantùm diſtinguitur. Ergo fieri non poteſt, vt maneat hæc entitas, vel eadem numero ſubſtantia, quæ fuit panis, ſub eſſe corporis Chriſti, quòd ſi non manet eadem numero entitas vel ſubſtantia, vt ſic, nihil omnino manet de ſubſtantia & entitate panis, neque vt erat panis, neque vt erat hęc ſubſtantia, aut hoc ens. Nam C indiuiduum ſubſtantiæ, vel entis, quod ſub illis accidentibus incipit omnino eſt numero diſtinctum. Tandem confirmatur, quia, ſi hìc fieret tranſmutatio ſolùm in his, quæ ſunt propria panis, & non in his, quæ ſunt communia, etiam ſi ſubſtantialia ſint, conſequenter dicendum eſſet manere materiam, vt materia prima eſt, & eandem formam ſub communi ratione formæ.

Reſponſio ad fundamentum 3. ſententiæ.

Ad fundamentum tertiæ ſententiæ non poteſt exactè reſponderi vſque ad ſequentem diſputationem, vbi explicabimus quomodo panis non annihilatur, ſed verè conuertitur in corpus Chriſti, & explicabimus locutiones inter terminos huius conuerD ſionis, docendo cum D.Thom. hìc art. 4. & q. 78. art. 5. panem non propriè fieri corpus, ſed ex pane corpus. Confirmatio verò ibi adducta potiùs contrarium perſuadet: nam certum eſt, poſſe Deum conſeruato corpore Chriſti in ſacramento, iterum producere, ſeu creare eandem ſubſtantiam panis, quæ tranſubſtantiata fuerat, vt docent Caiet. Capreolus & Ferrar. locis citatis: ſignum eſt ergo, illam entitatem panis non manere propriè in corpore Chriſti, nec realiter, nec formaliter, ſed ſolùm eſſe conuerſam in illud, & ideo dicitur id, quod erat panis, eſſe nunc corpus Chriſti, ſumendo vagè illud relatiuum, *quod*, quantum ad rationem contenti ſub ſpeciebus, ſub quibus corpus Chriſti, quaſi loco panis conſtituitur, & quodammodo illius officium ſubit, ac proE pter eandem cauſam dici poteſt ſecundùm naturæ ordinem, non poſſe ad eandē numero ſubſtantiam panis redire, niſi per conuerſionem corporis Chriſti in ipſam, quia deberet redire ſub eiſdem numero accidentibus, & ita explicant D.Th. prædicti authores, & de eadem re iterum dicemus in ſequentibus.

ARTICVLVS III.

Vtrùm ſubſtantia panis, vel vini poſt conſecrationem huius ſacramenti annihiletur.

4. d. 11. q. 1. a. 2. & 4. cont. c. 63. & quod.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd ſubſtantia panis poſt conſecrationem huius ſacramenti, annihiletur, aut in priſtinam materiam reſoluatur. Quod enim eſt aliquid corporale, oportet alicubi eſſe. Sed ſubſtantia panis, quæ eſt quiddam corporale, non manet in hoc ſacramēto (vt dictum eſt) nec etiam eſt dare aliquem locum, vbi ſit. Ergo non eſt aliquid poſt conſecrationem. Igitur aut eſt annihilata, aut in præiacentem materiam reſoluta.

5. artic. 11. & quodd. 9. a. 5. ad 3. & 1. cor. 11. lect. 5. col. 5.

Art. præced.

*2. Præterea, Illud quod eſt terminus à quo, in qualibet mutatione non remanet, niſi fortè in potentia materiæ, ſicut cùm ex aëre fit ignis, forma aëris non manet, niſi in potentia materiæ: & ſimiliter, quando ex albo fit nigrum. Sed in hoc ſacramento ſubſtantia panis & vini ſe habet vt terminus à quo, corpus autem vel ſanguis Chriſti, ſicut terminus ad quem: dicit enim * Ambroſius in libro de officiis; Ante benedictionem alia ſpecies nominatur: poſt benedictionem corpus Chriſti ſignificatur. Ergo facta conſecratione, ſubſtantia panis vel vini non manet, niſi fortè reſoluta in ſuam materiam.*

In lib. de his qui myſteriis initiantur c. 9 à med to. 4. refertur de conſe. d. 2. cap. Ante.

3. Præterea, Oportet alterum contradictorium eſſe verum. Sed hæc eſt falſa, facta conſecratione, ſubſtantia panis, vel vini eſt aliquid. Ergo hæc eſt vera, ſubſtantia panis vel vini eſt nihil.

*Sed contrà eſt, quod Auguſtinus * dicit in libro 83. quæſtionum. Deus non eſt cauſa tendendi in non eſſe. Sed hoc ſacramentum diuina virtute perficitur. Ergo in hoc ſacramento non annihilatur ſubſtantia panis aut vini.*

Lib. 83. q. 21. in me. to. 4.

*Reſpondeo dicendum, quòd quia ſubſtantia panis vel vini non manet in hoc ſacramento, quidam impoſſibile reputantes, quòd ſubſtantia panis vel vini in corpus, vel ſanguinem Chriſti conuertatur, poſuerunt quòd per cōſecrationem ſubſtantia panis vel vini reſoluitur in præiacentem materiam, vel quòd annihilatur. Præiacens autem materia, in quam corpora mixta reſolui poſſunt, ſunt quatuor elementa. Non enim poteſt reſolutio fieri in materiam primam, ita quòd ſine forma exiſtat, quia materia ſine forma eſſe nō poteſt. Cùm autem poſt conſecrationem, nihil ſub ſpeciebus ſacramenti remaneat, niſi corpus & ſanguis Chriſti, oportebit dicere, quòd elementa, in quæ reſoluta eſt ſubſtantia panis vel vini, inde diſcedant per motum localem, quod ſenſu perciperetur. Similiter etiam ſubſtantia panis vel vini manet vſque ad vltimum inſtans conſecrationis. In vltimo autem inſtāti conſecrationis iam eſt ibi ſubſtantia corporis vel ſanguinis Chriſti, ſicut in vltimo inſtanti generationis iam ineſt forma. Vnde non erit dare aliquod inſtans, in quo ſit ibi præiacens materia. Non enim poteſt dici, quòd paulatim ſubſtantia panis, vel vini reſoluatur in præiacentem materiam vel ſucceſſiuè egrediatur de loco ſpecierum, quia ſi hoc inciperet fieri in vltimo inſtanti ſuæ conſecrationis, ſimul ſub aliqua parte hoſtiæ eſſet corpus Chriſti cum ſubſtantia panis, quod eſt contra prædicta *. Si verò hoc incipiat fieri ante conſecrationem, erit dare aliquod tempus, in quo ſub aliqua parte hoſtiæ neque erit ſubſtantia panis, neque erit corpus Chriſti, quod eſt inconueniens, & hoc ipſemet perpēdiſſe videtur. Vnde poſuerunt aliud ſub diſiunctione, ſcilicet, quòd vel annihiletur, vel in præiacentem materiam reſoluatur. Sed nec hoc poteſt eſſe, quia non eſt dare aliquem modum, quo corpus Chriſti verum eſſe incipiat in hoc ſacramento, niſi per conuerſionem ſubſtantiæ panis in ipſum, quæ quidem conuerſio tollitur, poſita vel annihilatione ſubſtantiæ panis, vel reſolutione in præiacentem materiam. Similiter etiam non eſt dare vnde talis reſolutio, vel annihilatio in hoc ſacramento cauſetur, cùm effectus ſacramenti ſignificetur per formam. Neutrum autem horum ſignificetur per hæc verba formæ; Hoc eſt corpus meum. Vnde patet, prædictam poſitionem eſſe falſam.*

In iſto art. & præced.

Ad primum ergo dicendum, quòd ſubſtantia panis vel vini, facta conſecratione, neque ſub ſpeciebus ſacramenti manet, neque alibi. Non tamen ſequitur, quòd annihiletur: conuertitur enim in corpus Chriſti. Sicut non ſequitur: Si aër, ex quo generatus eſt ignis, non ſit ibi vel alibi, quòd ſit annihilatus.

Ad

Ad ſecundum dicendum, quòd forma, quæ eſt terminus à quo, non conuertitur in aliam formam, ſed vna forma ſuccedit alteri in ſubiecto, & ideo prima forma non remanet, niſi in potentia materiæ. Sed hic ſubſtantia panis conuertitur in Corpus Chriſti; vt ſupra dictum eſt. Vnde ratio non ſequitur.*

Incorp. ar. & in præced.

Ad tertium dicendum, quòd licèt poſt conſecrationem hæc ſit falſa, ſubſtantia panis eſt aliquid, id tamen, in quod ſubſtantia panis eſt conuerſa, eſt aliquid. Et ideo ſubſtantia panis non eſt annihilata.

COMMENTARIVS.

Concluſiones D.Thom. Prima eſt panem in Euchariſtia non annihilari. Secunda, non reſolui in præiacentem materiam.

RESpondet D. Thomas duabus aſſertionibus. Prima eſt, panem non annihilari; quia verba formæ tantùm efficiunt, quod ſignificant: non ſignificant autem annihilationem, ſed conuerſionem panis in corpus Chriſti, cui annihilatio repugnat; qua terminus annihilationis eſt non eſſe ſimpliciter, terminus autem conuerſionis eſt aliud eſſe. Altera eſt, panem non reſolui in præiacentem materiam, quam eadem ferè ratione confirmat; quia videlicet verba formæ, neque ſignificant hanc reſolutionem in præiacentem materiam, ſed ſolùm conuerſionem in corpus Chriſti: ex qua non modò non ſequitur illa reſolutio, ſed etiam cum illa ſtare non poteſt, quod longo diſcurſu diuus Thomas declarat, cuius litera ſatis eſt perſpicua. Solùm eſt tam in hoc, quàm in aliis articulis huius materiæ obſeruandum, quod & Caiet. infrà notauit, quæſt. 77. art. 5. non eſſe mentem D. Th. docere, eſſe ſimpliciter impoſſibilia, vel contradictionem implicantia, quæ aſſumit, ſenſum illius eſſe, in hoc myſterio non eſſe ſine fundamento fingenda, vel multiplicanda miracula, ſed ea ſolùm aſſerenda, quæ ex verbis ſeu ſignificatione formæ, ſuppoſita fide & interpretatione Eccleſiæ, neceſſariò conſequuntur, & ideo omnia, quæ huiuſmodi non ſunt, & naturali virtute fieri non poſſunt, dicuntur in hac materia impoſſibilia, quamuis abſolutam contradictionem non implicent: & ita facilè exponi poſſunt multa, quæ tam in hoc articulo, quàm in aliis huius materiæ dicuntur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm panis poſſit conuerti in corpus Chriſti.

Inf. a. 6. co. & a. 8. cor. & ad 3. & 4. d. 11. q. 1 ar 2. q. ad 1. & q. 3. ad 3. & a. 3. q. 1. per. tot. & 4. cont. c. 63. & quodli. 5. art. 11. & opuſ. 2. cap. 8. & 1. cor. 11. lect. 4. cor. 6. & lect. 5. col. 3. Lib. 3. tex. 6. tom. 2. In c. de Subſtan. tom. 1.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd panis non poſſit conuerti in corpus Chriſti. Cōuerſio enim quædā mutatio eſt. Sed in omni mutatione oportet eſſe aliquod ſubiectum, quod prius eſt in potentia, & poſtea eſt in actu, vt enim dicitur 3. Phyſic. Motus eſt actus exiſtētis in potētia. Non eſt autem dare aliquod ſubiectū ſubſtantiæ panis & corporis Chriſti, quia de ratione ſubſtātiæ eſt, quòd ſit nō in ſubiecto, vt dicitur in Prædicamentis*. Non ergo poteſt eſſe quòd tota ſubſtātia panis conuertatur in corpus Chriſti.*

2. Præterea, Forma illius, in quod aliquid conuertitur, de nouo incipit eſſe in materia eius, quod in ipſum conuertitur, ſicut cùm aër conuertitur in ignem, priùs non exiſtentem, forma ignis incipit de nouo eſſe in materia aëris, & ſimiliter cùm cibus conuertitur in hominem, priùs non exiſtentem, forma hominis incipit eſſe de nouo in materia cibi. Si ergo panis conuertitur in corpus Chriſti, neceſſe eſt, quòd forma corporis Chriſti de nouo incipiat eſſe in materia panis, quod eſt falſum. Non ergo panis conuertitur in ſubſtantiam corporis Chriſti.

3. Præterea, Ea quæ ſunt ſecundùm ſe diuerſa, nunquam vnum eorum fit alterum, ſicut albedo nunquam fit nigredo. Sed ſubiectum albedinis fit ſubiectum nigredinis, vt dicitur in 1. Phyſic. Sed ſicut duæ formæ contrariæ ſunt ſecundū ſe diuerſæ (vtpote principia formalis differentiæ exiſtentes) ita

A *duæ materiæ ſignatæ ſunt ſecundùm ſe diuerſæ, vtpote exiſtentes principia materialis diſtinctionis. Ergo non poteſt eſſe, quod hæc materia panis fiat hæc materia, qua induiduatur corpus Chriſti. Et ita non poteſt eſſe, quod ſubſtantia huius panis conuertatur in ſubſtantiam corporis Chriſti.*

*Sed contrà eſt, quòd * Euſebius Emiſſ. dicit, Nouum tibi, & impoſſibile eſſe non debet, quòd in Chriſti ſubſtantiam terrena, & mortalia conuertuntur.*

Ex homi 10. Refertur de conſ. d. 2. c. 35. Quia corpus aſſumptum. In med. art. 1. huius q. Art. 2. huius quæſt.

*Reſpondeo dicendum, quòd ſicut ſuprà dictum eſt *, cùm in hoc ſacramento ſit verum corpus Chriſti, nec incipiat ibi eſſe de nouo per motum localem, cùm etiam nec corpus Chriſti ſit ibi, ſicut in loco (vt ex dictis patet *) neceſſe eſt dicere, quòd incipiat ibi eſſe per conuerſionem ſubſtantiæ panis in ipſum. Hæc tamen conuerſio non eſt ſimilis conuerſionibus naturalibus, ſed eſt omnino ſupernaturalis, ſola Dei virtu-*B *te effecta. Vnde Ambroſius * dicit in libro de Sacramentis. Liquet, quòd præter naturæ ordinem, Virgo generauit, & hoc, quòd conficimus corpus, ex Virgine eſt, quid ergo quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cùm præter naturam ſit ipſe Dominus Ieſus partus ex virgine. Et ſuper illud Ioannis 6. Verba quæ ego locutus ſum vobis (ſcilicet, de hoc ſacramento) ſpiritus & vita ſunt, dicit Chryſoſtomus, id eſt, ſpiritualia ſunt, nihil habentia carnale, neque conſequentiam naturalem, ſed erura ſunt ab omni tali neceſſitate, quæ in terra & à legibus, quæ hic poſitæ ſunt. Manifeſtum eſt enim, quòd omne agens agit in quantum eſt actu. Quodlibet autem agens creatum, eſt determinatum in ſuo actu, cùm ſit determinati generis, & ſpeciei, & ideo cuiuſlibet agentis creati actio fertur ſuper aliquem determinatum* C *actum: determinatio autem cuiuſlibet rei in eſſe actuali, eſt per eius formam. Vnde nullum agens naturale, ſeu creatum, poteſt agere, niſi ad immutationem formæ, & propter hoc omnis conuerſio, quæ fit ſecundùm leges naturæ, eſt formalis. Sed Deus eſt actus infinitus (vt in prima parte habitum eſt) vnde eius actio ſe extendit ad totam naturam entis. Non igitur ſolùm poteſt perficere conuerſionem formalem vt ſcilicet diuerſæ formæ ſibi in eodem ſubiecto ſuccedat, ſed conuerſionem totius entis, vt ſcilicet, tota ſubſtantia huius conuertatur in totam ſubſtantiam illius. Et hoc agitur diuina virtute in hoc ſacramento. Nam tota ſubſtantia panis conuertitur in totam ſubſtantiam corporis Chriſti, & tota ſubſtantia vini, in totam ſubſtantiam ſanguinis Chri-*D *ſti. Vnde hæc conuerſio non eſt formalis, ſed ſubſtantialis, nec continetur inter ſpecies motus naturalis, ſed proprio nomine poteſt dici tranſubſtantiatio.*

In lib. de his qui myſteriis initiantur. c. 9. parum à me tom. 4.

Homi. 46. in Ioan. non multum ante med. tom. 3.

Quæſt. 7. ar. 1. & 25. ar. 2.

Ad primum ergo dicendum quòd obiectio procedit de mutatione formali, quia formæ proprium eſt in materia, vel ſubiecto eſſe. Non autem habet locum in conuerſione totius ſubſtantiæ. Vnde cùm hæc conuerſio ſubſtantialis importet quendam ordinem ſubſtantiarum, quarum vna conuertitur in alteram, eſt ſicut in ſubiecto, in vtraque ſubſtantia, ſicut ordo & numerus.

Ad ſecundum dicendum, quòd illa obiectio procedit de conuerſione formali ſeu mutatione, quia oportet ſicut dictum eſt, formam eſſe in materia, vel ſubiecto. Non autem habet locum in conuerſione totius ſubſtantiæ, cuius non eſt accipere aliquod ſubiectum.

In cor. & a. 3

E *Ad tertium dicendum, quòd virtute agentis finiti non poteſt forma in formam mutari, nec materia in materiam. Sed virtute agentis infiniti (quod habet actionem in totum ens) poteſt talis conuerſio fieri, quia vtrique formæ & vtrique materiæ eſt communis natura entis, & id, quod eſt entitatis in vna, poteſt actor entis conuertere in id, quod eſt entitatis in altera, ſublato eo, per quod ab illa diſtinguebatur.*

COMMENTARIVS.

Concluſio D. Thom. eſt panem conuerti in corpus Chriſti.

QVamuis de poteſtate ſit quæſtio, mens tamen diui Thomæ eſt, inquirere, an reuera in hoc ſacramento talis conuerſio fiat? Vnde reſpondet, non

non ſolùm poſſibilem, ſed etiam neceſſariam eſſe hanc conuerſionem, vt Chriſtus hìc eſſe incipiat, ſine mutatione locali, quam concluſionem colligit ex principiis poſitis in artic. 2. Deinde verò declarat hanc conuerſionem eſſe ſupra omnem naturæ ordinem: quia virtute agentis naturalis ſolùm poteſt fieri conuerſio formalis, quæ fit per ſucceſſionem formarum in eodem ſubiecto: quia naturale agens (inquit) cùm ſit finitum, & habeat determinatum eſſe per formam ſuam, ſolùm agit ad immutationẽ formæ, id eſt, ſolùm poteſt agere ex præſuppoſito ſubiecto; & ideo tantùm poteſt conuertere & immutare, aliquid inducendo, & expellendo formam à ſubiecto: in hac autem conuerſione fit tranſmutatio totius ſubſtantiæ in totam ſubſtantiam, nullo manente cõmuni ſubiecto; & ideo ſupernaturalis eſt, & ſingularem rationem habet, & ſpeciali nomine tranſubſtantiatio dicitur, ac denique à ſolo agente virtutis infinitæ fieri poteſt.

Obiectio contra D. Thom. In ſolutione ad 1. & 2. videri poteſt D. Thom. docere contraria: nam in priori dicit, conuerſionem hanc fieri in vtraque ſubſtantia, panis ſcil. & corporis Chriſti tanquam in ſubiecto; in poſteriori verò ſimpliciter negat, hanc conuerſionem habere ſubiectum.

Solutio. Dicendum verò eſt, mentem D. Thom. eſſe, hanc conuerſionem, prout eſt effectio quædam vel tranſitus vnius ſubſtantiæ in aliam, non habere proprium ſubiectum, ex quo fiat, vel quòd maneat ſub vtroque termino, vt eleganter explicat infrà artic. 8. Cùm ergo in hac ſolutione ad primum dicit, conuerſionem eſſe in terminis tanquam in ſubiecto, nõ loquitur de ipſa conuerſione propriè, & ratione ſui, ſed ratione ordinis & ſucceſſionis ſubſtantiarum, quam connotat, vel includit: verba enim illius ſunt, *Cùm hæc conuerſio ſubſtantialis importet quendam ordinẽ ſubſtantiarum, quarum vna conuertitur in alteram, eſt in vtraque ſubſtantia, ſicut in ſubiecto, ſicut ordo & numerus.* Non ergo formaliter ipſa conuerſio, ſed ordo illam conſequens dicitur eſſe in vtraque ſubſtantia.

Replicatio. Dices, ſubſtantia panis non manet in inſtanti conuerſionis: quomodo ergo poteſt eſſe ſubiectum ordinis?

Solutio. Reſpõdetur; hic ordo, & ſucceſſio, cùm ſit inter ens, & nõ ens, ſolùm eſt relatio rationis, fundata in quadam denominatione extrinſeca, cuius relationis & denominationis rectè intelligitur eſſe quaſi ſubiectum id, quod præteriit, vt conſtat in omnibus rebus, quæ inter ſe habent ordinem prioris & poſterioris; in ſucceſſione temporis, & in terminis à quo, & ad quem, omnis mutationis, ſeu cõuerſionis. Circa ſolutionem ad 3. habet Caiet. longum commentarium; breuiter tamen duo in ea ſolutione explicat D. Thom. Primum eſt, cur poſſit Deus totum ens omnino in aliud commutare, & cõuertere, quod non poſſent agentia creata, & rationem inquit eſſe, quia ratio entis vtrique termino eſt communis, & Deus eſt author totius entis: ſicut ergo omne ens obedit Deo, tam ad agendum, quàm ad patiendum omne id, quod non inuoluit contradictionem, quia ſubditur Deo, vt authori, ita (inquit D. Thomas) poteſt Deus omnino conuertere vnum ens in aliud, quia eſt vtriuſque author, vnde conſtat, D. Thom. loqui de ente creato: conſtat etiam, rationem eis communem eſſe omni ſupernaturali tranſmutationi, & non ſolius tranſubſtantiationis propriam: quia reuera non poterat aliam magis propriam afferre. Secundò indicat D. Thomas modum huius conuerſionis, dicens, poſſe authorem entis conuertere id, quod eſt in vna re, in id, quod eſt in altera, ſublato eo, per quod diſtinguuntur, in quo verbo fundare videtur Caiet. ſententiam ſuprà tractatam: ſenſus tamen D. Thomæ non eſt obſcurus: ſolùm enim dicit, totam entitatem vnius rei poſſe conuerti in aliam, ſublatis propriis prædicatis rei conuerſæ, & manentibus in re, ad quam fit conuerſio, prædicatis communibus vtrique termino, non quidem eiſdem numero (nunquam enim id D. Thom. excogitauit) ſed gradu, aut genere: quod eodem ferè modo accidit in conuerſione formali, ſolúmque eſt differentia, quia in ea manet idem numero ſubiectum commune, quod non manet in hac conuerſione: & Caiet. etiam certè non videtur ab hac expoſitione alienus, dicit enim, hanc conuerſionem non eſſe intelligendam per abſtractionem, vel ſeparationem vnius gradus, vel rationis formalis ab alia, ſcilicet, ſuperioris ab inferiori, ita vt intelligatur manere gradus ſuperior, & fieri conuerſio in inferiorem, ſic enim (inquit) non conuerteretur tota ſubſtantia: non ergo intelligit manere eandem rem numero ſecundùm gradum ſuperiorem, aliàs non poſſet fieri conuerſio, niſi prædicto modo. Vnde inferiùs ſubdit, panem ſecundùm ſpecificam rationem ita conuerti, vt neque in ſe, neque in ſuo ſimili maneat: ſecundùm rationem autem, in qua communicat cum alia, manere non in ſeipſo (ſic enim, inquit, non conuerteretur) ſed in ſibi ſimili, & propterea dicitur ſaluari formalis ratio eius: non ergo videtur Caiet. malè ſenſiſſe de re ipſa, nonnullas verò locutiones habet, quæ omnino vitandæ videntur: dicit enim *poſt conuerſionem panis entitas conuerſa, entitas quædam eſt*, quod D. Thom. nuſquam dixit, ſed potiùs, ſubſtantiam, vel entitatem panis poſt conuerſionem non eſſe aliquid, quia iam tranſiit in aliam entitatem. Alia propoſitio Caiet. eſt, *Res conuerſa ita ſaluatur ſecundùm commune, vt eorum prædicationem ſuſcipiat.* Quod non video, quomodo poſſit eſſe verum, quia ſicut panis non eſt panis, ita neque ſubſtantia; neque ergo ita ſeruantur prædicata communia, vt de re conuerſa dici poſſit, ſed vt dici poſſint de re, in quam fit conuerſio: & fortaſſe hoc dicere voluit Caietanus.

ARTICVLVS V.

Vtrùm in hoc ſacramento remaneant accidentia panis & vini, poſt conuerſionem.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quòd in hoc ſacramento non remaneant accidentia panis, & vini. Remoto enim priori, remouetur & poſterius. Sed ſubſtantia eſt naturaliter prior accidente, vt probatur 7. Metaphyſ. Cùm igitur, facta conſecratione, non remaneat ſubſtantia panis in hoc ſacramento, videtur, quòd non poſſint remanere accidentia eius.

Sup. art. 2. ad 3. & in 1. q. 76. ar. 1. ad 3. & 4. d. 12. q. 1. ar. 1. q. 2. Et d. 12. q. 1. a. 1. quæſt. 2. & 1. Corinth. 11. lect. 5. col. 2. & fin. & col. 6. Lib. 7. tex. 4. tom. 3.

2. Præterea, In ſacramento veritatis non debet eſſe aliqua deceptio. Sed per accidentia iudicamus de ſubſtantia. Videtur ergo, quòd decipiatur humanum iudicium: ſi remanentibus accidentibus, ſubſtantia panis non remaneat. Non ergo hoc eſt conueniens huic ſacramento.

*3. Præterea, Quamuis fides noſtra non ſit ſubiecta rationi, non tamen eſt contra rationem, ſed ſupra ipſam, vt in principio huius operis dictum eſt *. Sed ratio noſtra habet ortum à ſenſu; ergo fides noſtra non debet eſſe contra ſenſum. Eſt autem contra ſenſum, dum ſenſus iudicat eſſe panem, & fides credit eſſe ſubſtantiam corporis Chriſti. Non ergo hoc eſt conueniens huic ſacramento, quòd accidentia panis ſubiecta ſenſibus maneant, & ſubſtantia non maneat.*

** 2. 2. q. 10. art. 1. ad 1.*

4. Præterea, Illud quod manet conuerſione facta, videtur eſſe ſubiectum mutationis. Si ergo accidentia panis manent conuerſione facta, videtur, quòd ipſa accidentia ſint conuerſionis ſubiectum, quod eſt impoſſibile: nam accidentis non eſt accidens. Non ergo in hoc ſacramento debent remanere accidentia panis & vini.

Sed

Refertur de conſe. d. 2. c. Nos autem. Sed contrà eſt, quod Auguſt. * dicit in lib. ſenten. Proſperi. Nos in ſpecie panis & vini quam videmus, & res inuiſibiles, id eſt, carnem & ſanguinem honoramus.

Reſpondeo dicendum, quod ſenſu apparet, facta conſecratione, omnia accidentia panis & vini remanere. Quod quidem rationabiliter per diuinam prouidẽtiam fit. Primò, quidem, quia non eſt conſuetũ hominibus, ſed horribile carnem hominis comedere & ſanguinem bibere, & ideo proponuntur nobis caro & ſanguis Chriſti ſumenda ſub ſpeciebus illorum, quæ frequentius in vſum hominibus veniunt, ſcilicet panis & vini. Secundò, ne hoc ſacramentum ab infidelibus irrideretur, ſi ſub ſpecie propria Dominum noſtrum manducaremus. Tertiò, vt dum inuiſibiliter corpus & ſanguinem Domini noſtri ſumimus, hoc proficiat ad meritum fidei.

In propoſ. 1. habetur hic liber inter opera Ariſtot. tom. 3. *Ad primum ergo dicendum quòd ſicut dicitur in lib. * de cauſis, effectus plus dependet è cauſa prima, quàm è cauſa ſecũda. Et ideo virtute Dei, qui eſt cauſa prima omnium, fieri poteſt, vt remaneant poſteriora, prioribus ſublatis.*

*Ad ſecundum dicendum, quòd in hoc ſacramento nulla eſt deceptio, ſunt enim ibi ſecundùm rei veritatem accidentia, quæ ſenſibus diiudicantur. Intellectus autem, cuius eſt proprium obiectum ſubſtantia (vt dicitur in 3. de anima *) per fidem à deceptione præſeruatur.* Lib. 3. tex. 26. tom. 2.

Et ſic patet reſponſio ad tertium: nam fides non eſt contra ſenſum: ſed eſt de eo, quod ſenſus non attingit.

*Ad quartum dicendum, quòd hæc conuerſio non propriè habet ſubiectum, vt dictum eſt *, ſed tamen accidentia, quæ remanent, habent aliquam ſimilitudinem ſubiecti.* Art. 4. huius q. ad 1. & 2.

COMMENTARIVS.

IN hoc articulo nihil circa corpus eius occurrit notandum: quia tam aſſertio, quàm congruentiæ diui Thomæ ſatis perſpicuæ. In ſolutione autem ad primum, rationem indicat, ob quam poteſt accidens à ſubſtantia ſeparari, quam infrà, quæſt. 77. art. 1. ex profeſſo diſputat. In ſolutione verò ad 2. & 3. agit de cognitione ſubſtãtiæ, quæ ex ſenſibilibus ſpeciebus conſecratis acquiri poteſt; de qua re dicemus commodiùs infrà, quæſtione 77. diſp. 16. ſect. 1.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm facta conſecratione remaneat in hoc ſacramento forma ſubſtantialis panis.

Inf. q. 77. a. 1. & 6. cor. & 4. d. 11. q. 1. a. 1. q. 3. & d. 12. q. 1. a. 2. q. 3. cor. & quod. 9. art. 5. ad 3. & 1. cor. 11. l. 4. fine.

*AD ſextum proceditur. Videtur, quòd facta conſecratione, remaneat in hoc ſacramento forma ſubſtantialis panis. Dictum eſt enim *, quòd facta conſecratione, remanent accidentia. Sed cùm panis ſit quoddam artificiale, etiam forma eius eſt accidens. Ergo remanet, facta conſecratione.*

Art. præced. Lib. 2. tex. 4. & 6. tom. 3. *2. Præterea, Forma corporis Chriſti eſt anima, dicitur enim 2. de anima *, quòd anima eſt actus corporis phyſici potentia vitam habentis. Sed non poteſt dici, quòd forma ſubſtantialis panis conuertatur in animam. Ergo videtur, quòd remaneat, facta conſecratione.*

3. Præterea, Propria operatio rei ſequitur formam ſubſtantialem eius. Sed illud, quod remanet in hoc ſacramento, nutrit, & omnem operationem facit, quam faceret panis exiſtens. Ergo forma ſubſtantialis panis remanet in hoc ſacramento, facta conſecratione.

*Sed contrà, Forma ſubſtantialis panis eſt de ſubſtantia panis. Sed ſubſtantia panis conuertitur in corpus Chriſti, ſicut dictum eſt *. Ergo forma ſubſtantialis panis non manet.* Art. 2. & 4. huius q.

*Reſpondeo dicendum, quòd quidam poſuerunt, quòd facta conſecratione, non ſolùm remanent accidentia panis, ſed etiam forma ſubſtantialis eius. Sed hoc eſſe non poteſt. Primò, quia ſi forma ſubſtantialis panis remaneret, nihil de pane conuerteretur in corpus Chriſti, niſi ſola materia. Et ita ſequeretur, quòd non conuerteretur in corpus Chriſti totum, ſed in eius materiam, quod repugnat formæ ſacramenti, qua dicitur, Hoc eſt corpus meum. Secundò, quia ſi forma ſubſtantialis panis remaneret in materia, aut à materia ſeparata. Primum autem eſſe non poteſt, quia remaneret in materia panis, tunc tota ſubſtantia panis remaneret: quod eſt contra prædicta *. In alia autem materia remanere non poſſet, quia propria forma non eſt niſi in propria materia. Si autem remaneret à materia ſeparata, iam eſſet forma intelligibilis actu, & etiam intelligens: nam omnes formæ à materia ſeparatæ ſunt tales. Tertiò eſſet inconueniens huic ſacramento. Nam accidentia panis in hoc ſacramento remanent, vt ſub eis videatur corpus Chriſti, non autem ſub propria ſpecie, ſicut ſuprà dictum eſt *. Et ideo dicendum eſt, quòd forma ſubſtantialis panis non remanet.* Art. 2. hu. q. Art. præced.

Ad primum ergo dicendum, quòd nihil prohibet arte fieri aliquid, cuius forma non eſt accidens, ſed forma ſubſtantialis ſicut arte poſſunt produci ranæ & ſerpentes, talem enim formam non producit ars virtute propria, ſed virtute naturalium principiorum. Et hoc modo producit formam ſubſtantialem panis, virtute ignis decoquentis materiam ex farina & aqua confectam.

Ad ſecundum dicendum, quòd anima eſt forma corporis, dans ei totum ordinem eſſe perfecti, ſcilicet, eſſe, & eſſe corporeum, & eſſe animatum, & ſic de aliis. Conuertitur igitur forma panis in formam corporis Chriſti, ſecundùm, quòd dat eſſe corporeum, non autem ſecundùm quòd dat eſſe animatum tali animæ.

Ad tertium dicendum, quòd operationum panis, quædam conſequuntur ipſum ratione accidentium, ſicut immutare ſenſum. Et tales operationes inueniuntur in ſpeciebus panis poſt conſecrationem, propter illa accidentia, quæ remanent. Quædam autem operationes conſequuntur panem, vel ratione materiæ, ſicut, quòd conuertatur in aliquid, vel ratione formæ ſubſtantialis, ſicut eſt operatio conſequens ſpeciem eius, putà, quod confirmat cor hominis. Et tales operationes inueniuntur in hoc ſacramento, non propter formam, vel materiam quæ remaneat, ſed quia miraculosè conferuntur ipſis accidentibus, vt infrà dicetur.

COMMENTARIVS.

HIc articulus ex ſecundo expeditus erat, tamen D. Thomas illum mouit propter ſpecialem errorem impugnandum, quem in illo refert: negat ergo manere formam ſubſtantialem panis, & tres rationes affert, quarum prima ſolùm in probabili proportione fundatur, quia cùm tota ſubſtantia in totam ſubſtantiam conuertatur, neceſſe eſt materiam & formam in formam conuerti, de qua proportione infrà dicemus.

Secunda ratio eſt difficilis: infert D. Thomas, ſi maneret forma panis à materia ſeparata, illam fore intelligibilem actu, & intelligentem: quod tamen non ſequitur, ſi illa forma non ex natura ſua, ſed per diuinam omnipotentiam ſeparata maneat, ſed vt ſuprà dixit diuus Thomas his rationibus contentus eſt, probando hoc non eſſe fieri iuxta rerum naturas, nam ſupponit, non eſſe aſſerenda miracula, quæ nec in verbis formæ fundamentum habent, neque myſterio deſeruiunt, & ad hoc inducit tertiam rationem quæ optimè probat, inutilem eſſe futuram huiuſmodi formæ ſeparationem, & miraculoſam conſeruationem. In ſolutione ad 2. & 3. aliqua dicit, quæ pertinent ad explicandum terminum conuerſionis, & operationis accidentium, quæ ſeparata manent, quæ non poſſunt vſque ad quæſtionem 76. & 77. rectè explicari.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm iſta conuerſio fiat in inſtanti.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod iſta conuerſio non fiat in inſtanti, ſed ſit ſucceſſiua. In hac enim conuerſione prius eſt ſubſtantia panis, & poſtea ſubſtantia corporis Chriſti. Non ergo vtrumque eſt in eodem inſtanti, ſed in duobus inſtantibus. Sed inter quælibet duo inſtantia Sup. artic. 3. c. 50. & inf. q. 78. ar. 2. & 5. co. & 4. d. 11. q. 1. ar. 2. cor. & art. 3. q. 2.

Per tot. & 4. Conc. c. 73. instantia eſt tempus medium. Ergo oportet, quòd hæc conuerſio fiat ſecundùm ſucceſſionem temporis, quod eſt inter vltimum inſtans, quo ibi eſt panis, & primum inſtans, quo ibi eſt corpus Chriſti.

3. Præterea, In omni conuerſione eſt fieri, & factum eſſe. Sed hæc duo non ſunt ſimul; quia quod fit, non eſt; quod autem factum eſt, iam eſt. Ergo in hac conuerſione eſt prius & poſterius, & ita oportet, quòd mea ſit inſtantanea, ſed ſucceſſiua.

3. Præterea * Ambroſius, dicit in lib. de ſacrament. *Lib. 4. cap. 5. parum à prin. tom. 4.* quòd iſtud ſacramentum Chriſti ſermone conficitur. Sed ſermo Chriſti ſucceſſiuè profertur. Ergo hæc conuerſio fit ſucceſſiuè.

Sed contrà eſt, quòd hæc conuerſio perficitur virtute infinita, cuius eſt ſubitò operari.

B Reſpondeo dicendum, quòd aliqua mutatio eſt inſtantanea triplici ratione. Vno quidem modo ex parte formæ, quæ eſt terminus mutationis. Si enim ſit aliqua forma, quæ recipiat magis & minus, ſucceſſiuè acquiritur ſubiecto, ſicut ſanitas. Et ideo, quia forma ſubſtantialis non recipit magis & minus, inde eſt, quòd ſubitò fit eius introductio in materia. Alio modo ex parte ſubiecti, quod quandoque ſucceſſiuè præparatur ad ſuſceptionem formæ, & ideo aqua ſucceſſiuè caleſit. Quando verò ipſum ſubiectum eſt in vltima diſpoſitione ad formam, ſubitò recipit ipſam, ſicut Diaphanum ſubitò illuminatur. Tertio modo ex parte agentis, quod eſt infinitæ virtutis. Vnde ſtatim poteſt materiam ad formam diſponere, ſicut dicitur Marci 7. quod cùm Chriſtus dixiſſet: C Ephata, quod eſt, adaperire, ſtatim apertæ ſint aures hominis, & ſolutum eſt vinculum linguæ eius. Ex his tribus rationibus hæc conuerſio eſt inſtantanea. Primò quidem, quia ſubſtantia corporis Chriſti, ad quam terminatur iſta conuerſio, non ſuſcipit magis neque minus. Secundò, quia in hac conuerſione non eſt aliquod ſubiectum, quod ſucceſſiuè præparetur. Tertiò, quia agitur Dei virtute infinita.

Ad primum ergo dicendum, quòd quidam non ſimpliciter concedunt, quòd inter qualibet duo inſtantia ſit tempus medium. Dicunt enim, quòd hoc habet locum in duobus inſtantibus, quæ referuntur ad eundem motum, non autem in duobus inſtantibus, quæ referuntur ad diuerſa, vnde inter inſtãs, quod menſurat finem quietis, & aliud inſtans, quod menſurat principium motus, non eſt tempus medium. D Sed in hoc decipiuntur, quia vnitas temporis & inſtantis, vel etiam pluralitas eorum, non accipitur ſecundùm quoſcunque motus, ſed ſecundùm primum motum cœli, qui eſt menſura omnis motus & quietis. Et ideo alij hoc concedunt in tempore, quod menſurat motum dependentem ex motu cœli. Sunt autem quidam motus ex motu cœli non dependentes, *1. p. q. 53. a. 3.* nec ab eis menſurati, ſicut in prima parte dictum eſt * de motibus Angelorum: vnde inter duo inſtantia, illis motibus reſpondentia non eſt tempus medium. Sed hoc non habet locum in propoſito, quia quamuis iſta conuerſio ſecundùm ſe non habeat ordinem ad motum cœli, conſequitur tamen prolationem verborum quam neceſſe eſt motu cœli menſurari. Et ideo neceſſe eſt inter qualibet duo inſtantia circa iſtam conuerſionem ſignata, eſſe tempus medium. E Quidam ergo dicunt, quòd inſtans, in quo vltimò eſt panis, & inſtans in quo primò eſt corpus Chriſti, ſunt quidem duo per comparationem ad menſurata, ſed ſunt vnum per comparationem ad tempus menſurans, ſicut cùm duæ lineæ ſe contingunt, ſunt duo puncta ex parte duarum linearum. Vnum autem punctum ex parte loci continentis. Sed hoc non eſt ſimile, quia inſtans & tempus particularibus motibus non eſt menſura intrinſeca, ſicut linea & punctus corporibus, ſed ſolùm extrinſeca, ſicut corporibus locus. Vnde alij dicunt, quod eſt idem inſtans re, ſed aliud ratione. Sed ſecundùm hoc ſequeretur, quòd realiter oppoſita eſſent ſimul: nam diuerſitas rationis non variat aliquid ex parte rei. Et ideo dicendum eſt, *In cor. art.* quòd hæc conuerſio (ſicut dictum eſt *) perficitur per verba Chriſti, quæ à ſacerdote proferuntur, ita, quòd vltimum A inſtans prolationis verborum eſt primum inſtans, in quo eſt in ſacramento corpus Chriſti, in toto autem tempore præcedente eſt ibi ſubſtantia panis, cuius temporis non eſt accipere aliquod inſtans proximè præcedens vltimũ, quia tempus non componitur ex inſtantibus conſequenter ſe habentibus, vt probatur 6. Phyſic. * *Lib. 6. Phyſ. in princi. lib. per to. tex. 10. a.* Et ideo eſt quidem dare primum inſtans in quo eſt corpus Chriſti. Non eſt autem dare vltimum inſtans in quo ſit ſubſtantia panis, ſed eſt dare vltimum tempus. Et idem eſt in mutationibus naturalibus, vt patet per Philoſ. in 8. Phyſ. * *Lib. 6. tex. 62. to. 2.*

Ad ſecundum dicendum, quòd in mutationibus inſtantaneis ſimul eſt fieri, & factũ eſſe. Sicut ſimul eſſe illuminari & illuminatum eſſe. Dicitur enim in talibus factum eſſe ſecundũ quòd iam eſt, fieri autẽ ſecundùm quòd ante nõ fuit.

B Ad tertium dicendum, quòd iſta conuerſio (ſicut dictum eſt *) fit in vltimo inſtanti prolationis verborum: tunc *In ſolu. ad 1. in iſto art.* enim completur verborum ſignificatio, quæ eſt efficax in ſacramentorum formis. Et ideo non ſequitur, quòd iſta conuerſio ſit ſucceſſiua.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm hæc ſit falſa, ex pane fit Corpus Chriſti.

AD octauũ ſic proceditur. Videtur, quòd hæc ſit falſa, *4. d. 11. q. 5. art. 4.* ex pane fit corpus Chriſti. Omne n. id, ex quo fit aliquid, eſt id, quod fit illud, ſed non conuertitur. Dicimus n. quòd ex albo fit nigrum, & quòd album fit nigrum, & licèt dicamus, quòd homo fiat niger, non tamen dicimus quòd ex homine fiat nigrum, vt patet in 1. Phyſ. * *Lib. 1. c. 9.* Si ergo verũ eſt, quòd ex pane fiat corpus Chriſti, verum erit dicere quòd C panis fiat corpus Chriſti. Quod videtur eſſe falſum, quia panis non eſt ſubiectum factionis, ſed magis eſt terminus. Ergo non verè dicitur, quòd ex pane fiat corpus Chriſti.

2. Præterea, Fieri terminatur ad eſſe, vel ad factum eſſe. Sed hæc nunquam eſt vera, panis eſt corpus Chriſti, vel panis factus eſt corpus Chriſti, vel etiam panis erit corpus Chriſti. Ergo videtur, quòd nec etiam hæc ſit vera, ex pane fit corpus Chriſti.

3. Præterea, Omne id, ex quo fit aliquid, conuertitur in id, quod fit ex eo. Sed hæc videtur eſſe falſa, panis cõuertitur in corpus Chriſti, quia hæc conuerſio videtur eſſe miraculoſior, quàm creatio mundi, in qua tamen non dicitur, quòd non ens conuertitur in ens. Ergo videtur, quòd etiam hæc ſit D falſa, ex pane fit corpus Chriſti.

4. Præterea, illud, ex quo fit aliquid, poteſt eſſe illud. Sed hæc eſt falſa, panis poteſt eſſe corpus Chriſti. Ergo & hæc eſt falſa, ex pane fit corpus Chriſti.

Sed contrà eſt, quod Ambroſius * dicit in libro de ſacramentis. *Lib. 4. cap. 4. cir. prin. t. 4.* Vbi accedit conſecratio, de pane fit corpus Chriſti.

Reſpondeo dicendum, quòd hæc conuerſio panis in corpus Chriſti, quantum ad aliquid, conuenit cum creatione & cum tranſmutatione naturali, & quantum ad aliquid differt ab vtroque. Eſt enim commune his tribus, ordo terminorum, ſcilicet, vt poſt hoc ſit hoc (in creatione enim eſt eſſe poſt non eſſe, in hoc ſacramento, corpus Chriſti poſt ſubſtantiam panis, in tranſmutatione naturali album poſt nigrum, vel ignis poſt aërem) & quòd prædicti termini non ſint ſimul. E Conuenit autem conuerſio, de qua nunc loquimur, cum creatione, quia in neutra earum eſt aliquod commune ſubiectum vtrique extremorum, cuius contrarium apparet in omni tranſmutatione naturali. Conuenit verò hæc conuerſio cum tranſmutatione naturali in duobus, licèt non ſimiliter. Primò quidem, quia in vtraque vnum extremorum tranſit in aliud (ſicut panis in corpus Chriſti, & aër in ignem) non autem non ens conuertitur in ens. Aliter tamen hoc accidit vtrobique. Nam in hoc ſacramento tota ſubſtantia panis tranſit in totũ corpus Chriſti, ſed in tranſmutatione naturali materia vnius ſuſcipit formam alterius, priori forma depoſita. Secũdò conueniunt in hoc, quòd vtrobique remanet aliquid idẽ, quod nõ accidit in creatione. Differenter tamen: nã in tranſmutatione naturali remanet eadem materia, vel ſubiectũ, in hoc autẽ ſacramento remanent eadem acciden-

tia. Ex his poteſt accipi, qualiter differenter in talibus lo- A *qui debeamus. Quia enim in nullo prædictorum trium extrema ſunt ſimul, ideo in nullo eorum poteſt vnum extremum de alio prædicari per verbum ſubſtantiuum præſentis temporis, non enim dicimus, non ens eſt ens, vel panis eſt corpus Chriſti, vel aër eſt ignis, vel album eſt nigrum. Propter ordinem verò extremorum poſſumus vti in omnibus, hac propoſitione, ex, quæ ordinem deſignat, poſſumus enim verè & propriè dicere, quòd ex non ente fit ens, & ex pane corpus Chriſti, & ex aëre ignis, vel ex albo nigrum. Quia verò in creatione vnum extremorum non tranſit in alterum, non poſſumus in creatione vti verbo conuerſionis, vt dicamus, quòd non ens conuertitur in ens. Quo tamen verbo vti poſſumus in hoc ſacramento, ſicut in tranſmutatione naturali. Sed quia in hoc ſacramento tota ſubſtantia in totam* B *ſubſtantiam mutatur, propter hoc hæc conuerſio propriè tranſubſtantiatio vocatur. Rurſus, quia huius conuerſionis non eſt accipere aliquod ſubiectum, ea, quæ verificantur in conuerſione naturali ratione ſubiecti, non ſunt concedenda in hac conuerſione. Et primò quidem manifeſtum eſt, quòd potentia ad oppoſitum conſequitur ſubiectum, ratione cuius dicimus, quòd album poteſt eſſe nigrum, & aër poteſt eſſe ignis, licèt hæc non ſit ita propria ſicut prima. Nam ſubiectum albi (in quo eſt potentia ad nigredinem) eſt tota ſubſtantia albi: non enim albedo eſt pars eius, ſubiectum autem formæ aëris, eſt pars eius: vnde cùm dicitur, aër poteſt eſſe ignis, verificatur ratione partis per Synecdochem. Sed in hac conuerſione, & ſimiliter in creatione, quia nullum eſt ſubiectum, non dicitur, quòd vnum extremum poſſit eſſe* C *aliud, ſicut, quòd non ens poſſit eſſe ens, vel, quòd panis poſſit eſſe corpus Chriſti. Et eadem ratione non poteſt propriè dici, quòd de non ente fiat ens, vel quòd de pane fiat corpus Chriſti, quia hæc propoſitio, de, deſignat cauſam conſubſtantialem, quæ quidem conſubſtantialitas extremorum in tranſmutationibus naturalibus attenditur penes conuenientiam in ſubiecto. Et ſimili ratione non conceditur, quòd panis erit corpus Chriſti, vel quòd fiat corpus Chriſti, ſicut neque conceditur in creatione, quòd non ens erit ens, vel quòd non ens fiat ens, quia hic modus loquendi verificatur in tranſmutationibus naturalibus ratione ſubiecti, putà, cùm dicimus, quòd album fit nigrum, vel album erit nigrum. Quia tamen in hoc ſacramento, facta conuerſione aliquid* D *idem manet, ſcilicet accidentia panis (vt ſuprà dictum eſt *) ſecundùm quandam ſimilitudinem, aliqua harum locutionum poſſunt concedi, ſcilicet quòd panis fit corpus Chriſti, vel panis erit corpus Chriſti, vel de pane fit corpus Chriſti, vt nomine panis non intelligatur ſubſtantia panis, ſed in vniuerſali, hoc, quod ſub ſpeciebus panis continetur, ſub quibus priùs continetur ſubſtantia panis & poſtea corpus Chriſti.*

Art. 2. huius quæſt.

Ad primum ergo dicendum quòd illud, ex quo aliquid fit, quandoque quidem importat ſimul ſubiectum cum vno extremorum tranſmutationis, ſicut cùm dicitur, ex albo fit nigrum, quandoque verò importat ſolum oppoſitum vel extremum, ſicut cùm dicitur, ex mane fit dies, & ſic non conceditur, quòd hoc fiat illud, id eſt, quòd mane fiat dies. Et ita E *etiam in propoſito, licèt propriè dicatur, quòd ex pane fiat corpus Chriſti, non tamen propriè dicitur, quòd panis fiat corpus Chriſti, niſi ſecundùm quandam ſimilitudinem, vt dictum eſt *.*

In corpo. art.

Ad ſecundum dicendum, quòd illud, ex quo fit aliquid, quandoque erit illud propter ſubiectum, quod importatur. Et ideo cùm huius conuerſionis non ſit aliquod ſubiectum, non eſt ſimilis ratio.

*Ad tertium dicendum, quòd in hac conuerſione ſunt plura difficiliora, quàm in creatione, in qua hoc ſolum difficile eſt, quòd aliquid fit ex nihilo, quod tamen pertinet ad proprium modum productionis primæ cauſæ, quæ nihil aliud præſupponit. Sed in hac conuerſione non ſolùm eſt difficile, quòd hoc totum conuertitur in illud totum, ita quòd nihil prioris remaneat (quod non pertinet ad communem modum productionis alicuius cauſæ) ſed etiam habet hoc difficile, quòd accidentia remaneant, corrupta ſubſtantia, & multa alia, de quibus in ſequentibus agetur *. Tamen verbum conuerſionis recipitur in hoc ſacramento, non autem in creatione, ſicut dictum eſt *.*

Quæſt. 77. In corp.

Ad quartum dicendum, quòd ſicut dictum eſt, potentia pertinet ad ſubiectum, quod non eſt accidere in hac conuerſione. Et ideo non conceditur, quòd panis poſſit eſſe corpus Chriſti: non enim hæc conuerſio fit per potentiam paſſiuam creaturæ, ſed per ſolam potentiam actiuam creationis.

HIc explicat diuus Thomas modum loquendi de hac conuerſione, de quo dicemus ſectione penultima ſequentis diſputationis, explicata priùs ipſa re.

DISPVTATIO L.

De tranſitu ſeu conuerſione panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, qua tranſubſtantiatio dicitur.

IN ſuperioribus diſputationibus explicatum eſt, quid in conſecratione huius ſacramenti fiat. Nunc exponendum eſt, quomodo & per quam actionem ſeu mutationem fiat: diximus enim, in hac conſecratione eſſe ſucceſſionem quandam duarum ſubſtantiarum, quarum altera deſinit eſſe, & habet rationem termini à quo; altera verò incipit eſſe ſub ſpeciebus, & habet rationem termini, ad quem principaliter tendit cóſecratio: videndum ergo supereſt, qualis ſit hæc ſucceſſio, ſeu tranſitus, quæ res Theologis omnibus difficillima viſa eſt, quia & omnino ſupernaturalis eſt, & nullam ſimilem habet in natura. Quoniam verò tota pendet ex doctrina fidei, primùm ſtatuemus, quid de hac conuerſione fides doceat, deinde, vt fidei doctrinam declaremus, proponemus ea, quæ ſunt de ratione veræ conuerſionis, ac poſtea ſingula in hoc myſterio inueſtigabimus, ac tandem, quomodo de hac conuerſione loquendum ſit, docebimus.

SECTIO I.

An ſacramentum Euchariſtiæ perficiatur per veram conuerſionem, & tranſubſtantiationem.

PRimò hæretici, qui, vel negant præſentiã Chriſti, vel affirmant præſentiam ſubſtantiæ, panis conuerſionem tollunt, & in hoc inter ſe conueniunt Lutherani & Caluiniſtæ, & alij ſuprà relati, qui omnes in tranſubſtantiationis nomen inuehuntur, illud appellantes nouum barbarum, & portentoſum. Secundò, qui negant, manere ſubſtantiam panis, concedunt tamen aliquid illius manere: admittunt quidem conuerſionem, tranſubſtantiationem tamen euertunt, licèt fortaſſe nomen tranſubſtantiationis retineant, ſed de his erroribus, & de eorum fundamentis nihil noui dicendum occurrit, quia non habent noua fundamenta, ſed ex falſis principiis conſequenter pullulant.

Lutheranorũ & Caluiniſta rũ hæreſis circa trãſubſtãtiationem.

Dico ergo primò; Sacramentum Euchariſtiæ conficitur per veram conuerſionem panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti. Hæc aſſertio eſt de fide: nam licèt ſub his verbis non habeatur in Scriptura, ea tamen docet Eccleſia ab Apoſtolis edocta, docens ſimul, ita eſſe intelligenda verba formæ, & in vero ſenſu eorum, hanc veritatem contineri. Hinc Concilium Florentinum dixit, *Subſtãtia panis in corpus, ſubſtantia vini in ſanguinem conuertitur*, fuſiùs Tridentinum ſeſſione decimatertia, capite quarto dicens, *Quoniam Chriſtus corpus ſuũ, id, quod ſub ſpeciebus panis offerebat, verè eſſe dixit, ideo perſuaſum ſemper in Eccleſia Dei fuit, idque nunc denuo ſancta Synodus declarat,* per

1. Concluſ. Euchariſtia, conficitur per verã conuerſionem panis & vini in corpus Chriſti, & eſt de fide.

per conſecrationem panis & vini, conuerſionem fieri totius ſubſtantiæ panis in ſubſtantia corporis Chriſti Domini noſtri, & totius ſubſtantiæ vini in ſubſtantiam ſanguinis eius. Hanc verò eſſe Eccleſiaſticam traditionem, vt Concilium dixit, conſtat ex antiquiſſimis Patribus:

S. Ambroſ.

nomine enim *conuerſionis* vtitur Ambroſius, lib. 4. de ſacramentis, capite 5. & libro 6. capite 1. & libro de Myſterijs, capite 9. vtitur nomine *transmutationis*, quod perinde eſt. Idē Cyprianus ſermon. de Cœna Domini, in illo verbo, *Non effigie, ſed natura mutatus.* Idem Damaſcenus libro 3. cap. 14. Chryſoſtomus homilia de proditione Iudæ, & homil. 83. in Matth. Cyrillus Hieroſol. Catecheſ. 4. myſtag. & Cyrillus Alexandrin. in Epiſtola ad Coloſitium, apud diuum Thomam, in Catena Lucæ 22. Gregorius Niſſenus oration. Catech. capite 37. Heſychius lib. 6. in Leuit. cap. 22. Origenes 8. contra Celſum, dicit *Panem fieri corpus ſanctum per precationem.* Quod etiam dixit Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 40. quod magis propriè dixit Auguſtinus in capit. vtrùm ſub figura, de conſecratione, diſtinctione 2. Corpus & ſanguinem Chriſti virtute Spiritus ſancti ex panis & vini ſubſtantia efficit, & Gaudentius Brixienſ. tractatu 2. in Exod. *De pane effici corpus, & de vino ſanguinem*, & infrà, *Ne terrenum putes, quod cœleſte effectum eſt, per eum, qui tranſit in illum, efficit illud corpus ſuum, & ſanguinem.* Sic Euſebius Emiſſ. homil. 5. de Paſchate dixit, *Sacerdotem viſibiles creaturas in ſubſtantiā corporis & ſanguinis Chriſti ſecreta poteſtate conuertere.* Et ibidē ait, *Panem tranſire in naturam Domini corporis*, & eadem voce *tranſitus* vſus eſt Remig. 1. ad Corinth. 10. Anſel. verò epiſtola de corpore & ſanguine Domini, *Migrare*, dicit, *panem in corpus.* Fulbertus verò epiſtola ad Bereng. dixit, *transfundi.* Alger. dixit, *traiici & transferri*, in libro de hoc ſacramento Theophyl. Matth. 25. & Marci 24. & *conuerti* dixit & *tranſelementari*, & Ioannis 6. dixit, *transformari*, & ſimilia verba ſæpe habet Rupertus lib. 5. in Ioannem & plures loquendi formulas antiquiſſimas, quæ hāc conuerſionem apertè indicant, referam in progreſſu huius diſputationis, quæ adduximus etiam diſputat. præced. ſection. 2. hanc veritatem confirmant, & ex veritate ibi tradita, petenda eſt ratio huius concluſionis. Nam ad veritatem verborum Chriſti neceſſe eſt, vt in fine illorum, contentum ſub ſpeciebus iam non ſit panis, ſed corpus Chriſti; ergo neceſſe eſt, vt panis deſierit, & vice illius corpus Chriſti ſucceſſerit: ergo facta eſt conuerſio vnius in aliud. Probatio huius vltimæ conſequentiæ pendet ex omnibus dicendis in hac diſputatione: nam ex hac notione naſcitur aliud dubium, ſcilicet, an poſſint verba Chriſti eſſe vera, abſque vera conuerſione.

S. Cyprian. S. Damaſcen. S. Chryſoſt. S. Cyril. Hie. S. Cyri. Alex. S. Gre. Niſſen. Heſychius. Origen. Tertullian. S. Auguſt. Gaudentius. Euſeb. Remigius. Anſelmus. Fulbertus. Algerus. Theophyl. Rupertus.

2. Concluſ. Prædicta conuerſio eſt vera tranſubſtantiatio.

Dico ſecundò, ſacramentum Euchariſtiæ confici per veram tranſubſtantiationem panis in corpus, & vini in ſanguinem Chriſti. Hæc concluſio non continet rem diſtinctam à præcedente, ſed ſolùm ponitur ad explicandam vocem, qua vſum eſt Conciliū Lateranenſe ſub Innocentio tertio, capite primo, vbi ſub hac voce fidē huius ſacramenti credendam proponit, & capite 3. anathematizat eos, qui aliter ſentiunt, & eandem rem probauit Concilium Florentinum in decreto Eugenij, quamuis non omnino ſub eadem voce, ſed illis verbis, *Subſtantia panis in corpus Chriſti, & ſubſtātia vini in ſanguinē conuertitur.* Clariùs Tridentinum ſuprà dixit: *Quæ conuerſio conuenienter & propriè à ſancta Catholica Eccleſia tranſubſtantiatio eſt appellata*, & Canone quarto, *quam conuerſionem Catholica Eccleſia aptiſſimè tranſubſtantiationem appellat.* Ratio verò huius concluſionis eſt eadem, quæ præcedentia, quod ad rem attinet, quin hìc commutatur tota ſubſtantia in totam, quod ſingulare eſt huic conuerſioni: habet ergo propriam & ſpecificam rationem, diſtinctam ab aliis conuerſionibus ex præſuppoſito ſubiecto: hanc ergo rationē illa voce ſignificamus. Quod verò attinet ad nomen, ratio eſt, quia cùm hìc tranſeat tota ſubſtantia in totam ſubſtantiam, quod in nulla alia conuerſione accidit, nullum erat nomen conuerſiones alias ſignificans, quod propriam rationem huius conuerſionis indicaret: quapropter neceſſarium fuit nouum excogitare nomen, quod illam explicaret, tum, vt ſimpliciter poſſemus de hoc myſterio loqui, tum ad notandos & cauendos nouos errores circa hoc myſterium inſurgentes. Quocirca, licèt antiqui Patres vſi fuerint variis nominibus, vt vidimus, inter explicandum hoc myſterium, omnia tamen illa, vel generalia ſunt, vt nomen, *conuerſionis, mutationis, tranſitus & migrationis*, vel accidentariæ mutationi magis ſunt accommodata, vt nomen *transfigurationis*, & ſi quæ ſunt ſimilia: ſolum illud nomen, *tranſelementatio*, quo vſus eſt Theophylactus, magis accedere videtur ad proprietatem myſterij explicandam: quia ſignificat mutationem vſq; ad prima elementa, etiam vſque ad materiam primam, tamen, illa vox & durior eſt, & non ſatis accommodata, ſignificare enim poteſt conuerſionem vnius elementi in aliud, vel reſolutionem miſti in eleementa; at verò tranſubſtantiatio propriiſſimè & accommodatiſſimè ſignificat tranſitum, ſeu conuerſionem totius ſubſtantiæ in totam ſubſtantiam. Neque eſt nouum in Eccleſia ad confutandas hæreſes & explicanda myſteria noua inuenire nomina, quæ res antiquas propriè ſignificent, & veritatem Catholicam ſatis exprimant, & ſic olim inuentum eſt Ὁμοούσιος ſeu conſubſtantialis, & nomen θεοτόκος Deipara, ſic etiā Euangeliſta mutationem Chriſti in externo ſplendore & ſpecie, transfigurationem vocauit: eodem ergo Spiritu ducta Eccleſia mutationem ſubſtantiarum tranſubſtantiationem appellauit.

Ex hac fidei doctrina colligitur primò, corrigendos eſſe Scholaſticos, qui hanc doctrinam de conuerſione hac, ſeu de tranſubſtantiatione non admodum antiquam eſſe dixerūt, inter quos ſunt Scotus d. 10. q. 1. §. Quantum ergo ad iſtud argumētum, & diſtinctione 11. quæſtione 3. & Gabriel lectione 41. in Canone. Conſtat enim ex dictis, & ex definitione Concilij Tridentini, & ex Concilio Romano ſub Gregorio ſeptimo ſuprà relato, rem ipſam antiquiſſimam eſſe, ac perpetuò in Eccleſia creditam, quamuis fortaſſe ſuperioribus temporibus non fuerit tam apertè explicata, ſicut modò eſt.

Secundò infero, ſi quis confiteatur præſentiam corporis Chriſti, & abſentiam panis, neget tamen veram conuerſionem vnius in aliud, in hæreſim labi, quia Eccleſia Catholica non ſolùm duo priora, ſed etiam hoc tertium definit ac docet, ſicut in miraculo facto à Chriſto, Ioannis 2. non ſolùm de fide eſt, illis hydriis priùs fuiſſe aquam impoſitam, & poſtea inuentum illic fuiſſe vinum, ſed etiam eſt de fide, aquam conuerſam eſſe in vinum, ſi quis tamen confitendo rem totam, vocem tranſubſtantiationis abiiceret, vt ineptam & barbaram, in re ipſa non exiſtimo eſſe hæreticum, quia vſus vocis per ſe non pertinet ad obiectum fidei, eſſet tamē valde temerarius, ſcandaloſus, ac pias aures offenderet, ac denique in externo foro habendus eſſet vehementer de hæreſi ſuſpectus.

Florent. Trident.

SECTIO II.

Quæ ſint ad veram conuerſionem & tranſubſtantiationem neceſſaria.

Hæc

HÆc eſt quæſtio magna ex parte Philoſophica, abſque illius tamen cognitione non poteſt explicari hoc myſteriũ, nec reddi ratio veritatis traditæ. Supponendum verò in primis eſt, quid nomine conuerſionis ſignificetur, ſignificat enim hæc vox tranſitum vnius rei in aliam, vt conſtat ex communi conceptione hominum. Ex hac autem communi conceptione intulerunt aliqui conuerſionem tantùm eſſe relationem talium rerum, ſeu terminorum inter ſe, & adducunt diuum Thomam hic, articulo quarto, ad primum dicentem, conuerſionem ſubſtantialem importare ordinem ſubſtantiarum. Sed hoc, ſi de propria relatione intelligitur verum eſſe non poteſt, vt oſtendemus: potiùs igitur ex prædicta vocis ſignificatione ſumendum primò eſt, ad conuerſionem neceſſarium eſſe, vt ſit inter duas res poſitiuas, quarum altera habeat rationem termini à quo, & altera, ad quem, quia ab vna fit tranſitus in aliam, quod videre licet in omni conuerſione, ſi Inductio fiat. Et confirmatur, quia in hoc diſtinguitur conuerſio à ſimplici productione, in qua non ſequitur alterius deſitio, vel corruptio, & à ſimplici deſitione & corruptione, quæ non terminatur ad alterius rei productionem, creatio enim non eſt conuerſio, neque etiam annihilatio, neque illuminatio, vel obtenebratio. Eſt autem propria conuerſio, quando ex calido fit frigidum, &c. Dices, motus localis fit inter terminos poſitiuos, & tamen non eſt conuerſio, quia vnum ibi non conuertitur in aliud. Reſpondetur primò, non diximus omnem tranſitum inter terminos poſitiuos eſſe conuerſionem, ſed è contrario, omnem conuerſionem eſſe inter terminos poſitiuos. Deinde illa etiam mutatio poteſt dici conuerſio non loci in locum, aut Vbi in Vbi, quia, vt diuus Thomas docet, conuerſio non eſt inter formas, ſed inter compoſita aut concreta. Non enim conuertitur albedo in nigredinem, ſed album in nigrum, & ſimiliter in præſenti ex ſedente fit ſtans, & ex exiſtente in loco ſuperiori, fit exiſtens in loco inferiori.

Conuerſio nõ eſt relatio.

Obiectio.

Reſponſio.

Sed poteſt rurſus obiici, quia generatio ignis eſt propria conuerſio, & tamen, ſi res attentè conſideretur, nõ fit ex termino poſitiuo, ſed priuatiuo, quia priùs natura expellitur forma ligni per diſpoſitiones præcedentes, & ita, cùm fit illa generatio ſubſtantialis, iam non fit propriè ex ligno ſed ex non igne. Propter hoc dicunt aliqui, naturalem conuerſionem, præſertim ſubſtantialem, non eſſe propriam conuerſionem, & in hoc ſuperari à ſupernaturali conuerſione, quæ ſubitò fit, & ſine alteratione præuia, vt quando Chriſtus conuertit aquam in vinum, vel Deus fœminam in ſtatuam ſalis: nam ibi propriè fit tranſitus à ſubſtantia in ſubſtantiam. Sed in primis in hoc nulla eſt differentia, quæ ad rem ſpectet: nam iſtæ ſupernaturales conuerſiones in exemplum adductæ verè ſunt conuerſiones formales, & non differunt à naturali conuerſione in ſubſtantia, ſed in modo, vt diuus Thomas docuit, in 2. diſtinctione 18. quæſtione 1. articulo 3. ad 4. & in 4. diſtinctione 17. quæſtione 1. artic. 5. quæſtiuncula 1. Modus autem ille ſolùm eſt, quòd ſubitò & immediatè fit, quod ab agente naturali, non niſi paulatim, & interdum fortaſſe per multas transmutationes fieri poſſet, tamen ſicut in naturali conuerſione præcedunt diſpoſitiones, quæ priùs incipiunt, & in inſtante generationis conſummantur, ita in hac ſupernaturali conuerſione formali, in ipſomet inſtante conuerſionis ſubitò fiunt integræ diſpoſitiones, quæ natura etiam antecedunt formam ſubſtantialem, & eodem modo dici poſſunt expellere contrariam: ergo reuera nulla eſt differentia: nam quòd illæ diſpoſitiones priùs fuerint inchoatæ, nec ne, nihil refert ad veritatem, & proprietatem conuerſionis ſubſtantialis, quæ in momento fit. Et cõfirmatur, quia propriiſſimè dicitur, viuens conuertere alimentum in ſubſtantiam ſuam. Reſpondetur ergo, etiam ſi diſpoſitiones aliquo modo dicantur in ſuo genere expellere formam, propriè tamen vnam formam ſubſtantialem expellere aliam, formaliter & ex vi generationis vnius ſequi corruptionem alterius, & hoc ſatis eſſe ad veram conuerſionem. Et addo vlterius, etiam ſi lignum corrumperetur per ſolam alterationem, quæ extrinſecè tantùm ad generationem terminaretur, illud fore ſufficiens ad veram conuerſionem, quia ſimpliciter illa res fieret ex termino poſitiuo, aliquo modo ſibi repugnante, & talis terminus non deſineret eſſe, niſi ex illo alius fieret, quod ſatis eſt ad conuerſionem, vt magis ex dicendis conſtabit.

Obiectio.

Aliquorum euaſio.

D.Thom.

Secunda conditio neceſſaria, ad conuerſionem eſt, vt vnus terminus, ex quo fit conuerſio, aliquo modo deſinat eſſe, & alius, ad quem fit conuerſio, aliquo modo fiat, ſeu incipiat eſſe. Hæc etiam aſſertio communis eſt, & ferè per ſe nota ex ſignificatione vocis, patet enim prior pars, quia, quod cõuertitur, tranſit in aliud: ergo neceſſe eſt, vt aliquo modo deſinat eſſe. Item in omni mutatione terminus à quo deſinit, ſed res, quæ conuertitur, habet in hoc tranſitu rationem termini à quo: ergo neceſſe eſt, vt aliquo modo eſſe deſinat. Denique ſi nullo modo eſſe deſineret, nullo modo mutaretur, nec propriè, nec impropriè, ſed maneret ſicut antea: ergo nulla eſſet ratio, ob quam ex tali re diceretur fieri alia, magis quàm ex aliis rebus, quæ immutatæ etiam manent. Altera pars, de termino ad quem, ferè eiſdem modis probari poteſt, quia cõuerſio, vt dixi, nõ eſt pura corruptio, vel deſitio, ſed includit poſitiuũ trãſitum, vel effectionem aliquam poſitiuam; ergo neceſſe eſt, vt per eam aliquid fiat in re, ad quam conuerſio tendit: nam impoſſibile eſt, intelligere poſitiuum influxum cauſæ efficientis, quin illi reſpondeat aliquo modo fieri, & factum eſſe in aliqua re. Secundò, quia hoc inuenitur in omni termino ad quem, cuiuſcunque alterius mutationis: ergo & in hoc. Tertiò, quia, ſi ille terminus eodem modo ſe haberet, ſicut antea, nõ eſſet ratio, propter quam alia res diceretur in eum conuerſa, magis, quàm in res alias, quia talis denominatio nullum habet in re fundamentum, ſed gratis eſt conficta. Quod ita oſtendo & declaro, quia, cùm res aliqua dicitur eſſe terminus, in quem alia eſt conuerſa, vt hæc denominatio eſt intrinſeca tali termino, & ſic neceſſe eſt ſumi ab aliqua re in ipſo exiſtẽte, quæ in illo fiat noua, vel nouo modo, cùm denominatio ſit noua, & quæ antea non erat, ſed ex conuerſione prouenerit; ergo, quoad hoc, neceſſe eſt, talem terminum eſſe aliquomodo de nouo factum, vel illa denominatio eſt per ſe extrinſeca, & tunc vlterius interrogo, an ſumatur à forma reali poſitiua, licèt extrinſeca, de qua forma vlterius inquiram, vbi ſit, & quæ ſit, & an facta ſit de nouo, & nihil poterit in his omnibus reſponderi probabiliter, &, quicquid dicatur, talis forma, vel compoſitum, in quo illa fuerit, erit potius terminus conuerſionis, quàm res alia, quæ dicitur extrinſecè denominari, quia realis effectio non tendit per ſe ad intrinſecam denominationem, vel ſumitur extrinſeca hæc denominatio ſolùm à deſitione alterius termini, & hoc etiam non poteſt, quia illa deſitio eſt quid priuatiuum, à quo non poteſt ſumi denominatio poſitiua, eſſe autem terminum ad quem conuerſio-

nis eſt aliquid poſitiuum, neque etiam intelligi poteſt quæ alia denominatio, etiam priuatiua, redundet in terminum ad quem, ex ſola deſitione termini à quo, quandoquidem illa nulla re priuatur propter deſitionem alterius.

Euaſio. Dicunt aliqui, poſſe vnam rem conuerti in aliam ſolùm, quia deſinit in illam; ita vt deſitio vnius non terminetur ſimpliciter ad nõ eſſe, ſed ad aliam rem: poteſt autem hoc modo terminari (inquiunt) ad aliam rem, quæ antea exiſtebat, etiam ſi in illa nihil de nouo ponatur, nec nouum eſſe, nec nouus modus, nec noua dependentia. Cuius ſententiæ videtur eſſe Caietan. ſuprà, quæſtione ſecunda, articulo primo, & Scotus in 4. diſtinctione 10. quæſtione 1. articulo 2. & in quodlibet 10. Ille enim etiam in hoc ſacramento, videtur diſtinguere actionem conuerſiuam ab adductiua, & priorem explicare videtur dicto modo, & ita eum intelligunt diſcipuli eius, vnde inferunt, poſſe fieri actionem conuerſiuam panis in corpus Chriſti, manente corpore in cœlo, & eodem modo, quo antea, ſi actioni conuerſiuæ non coniungatur adductiua, & conſequenter Caietanus concedere videtur poſſe aliquid conuerti in Deum.

Caietan. Scotus.

Impugnatur. Sed hæc ratio, & prædicta ratione facta, & ſuiſmet illationibus ſatis confutatur: interrogo enim, quid ſit, deſitionem vnius rei terminari ad aliam, ſi in illa nec rem, nec dependentiam nouam ponit; illud enim terminari non poterit eſſe aliquid intrinſecum in illo termino ad quem, quia in illo nihil ponit de nouo: ſi autem eſt aliquid extrinſecum, illud eſſe non poteſt, niſi ſola priuatio, quæ non poteſt denominare talem terminum, cùm non priuet illum, neque extrinſeco aliquo, neque intrinſeco. Deinde, illud, quod in termino ad quem, ſupponitur actioni, quatenus ſupponitur, non eſt terminus, quia, vt ſic, nullo modo fit, ſed potiùs, vt ſic ſe habet ad modum ſubiecti: ergo, ſi actio conuerſiua terminatur ad præexiſtentem, illa quatenus præexiſtens, non poterit eſſe terminus. Ergo oportet, vt ſit terminus, quatenus aliquid de nouo, vel nouo modo in illa fit; non poteſt enim eſſe terminus actionis realis, ſolùm quatenus de nouo extrinſecè denominatur, quia neceſſe eſt, vt actio realis poſitiua, habeat realem, intrinſecum terminum, qui per illam fiat, à quo poterit reſultare denominatio extrinſeca. Patet antecedens argumento facto, quia actio eſt realis influxus cauſæ efficientis, cui reſpondet realis effectus. Nam, ſi datur facere, illi reſpondet fieri, & fieri reſpondet factum eſſe. Nec valet diſtinctio aliorum de actione conuerſiua, vel non conuerſiua: quia actio conuerſiua, ſi eſt vera actio, vt reuera eſt, & ſtatim etiam probabimus, neceſſe eſt, vt illi conueniat id quod eſt de eſſentia actionis realis vt ſic. Præterea, ſi corpus Chriſti, verbi gratia, in cœlo poſt deſitionem panis, eodem modo prorſus ſe habet, quo corpus Virginis, quare panis magis conuerſus eſt in illud, quàm in corpus Virginis? Certè, neque ex parte corporis, neque ex parte panis, reddi poteſt ratio.

Alia euaſio etiam refutatur.

Euaſio. Sed dicere poſſunt, quia ex intentione agentis, hæc deſitio panis terminatur ad corpus Chriſti, & non ad corpus Virginis. Sed quid refert intentio agentis? aut qualis illa eſſe poteſt, ſi in re nihil operatur.

Impugnatur. Hîc verò nihil operatur, quia non ponit maiorem habitudinem in hac deſitione, reſpectu vnius corporis, quàm reſpectu alterius, quia neque ipſa deſitio in ſe, aliter ſe habet, cùm ſit mera negatio, vel priuatio, neque ipſum corpus aliter etiam ſe habet, vt prædicta ſententia ſupponit. Denique, quòd aliqua creatura poſſit conuerti in Deum, eſt ſatis falſum & abſurdum, & contra diuum Thomam in illa quæſtione, articulo ſecundo, & ferè contra omnes Doctores, vt poſtea videbimus.

D.Thom.

Tertiò ex prædictis colligitur, in omni reali conuerſione neceſſariam eſſe, vt minimum, vnam realem actionem, & duas partiales mutationes, vel quaſi mutationes. Hoc totum manifeſtum eſt in omni conuerſione formali, tam naturali, quàm ſupernaturali. Quòd autem hoc ſit ſimpliciter de neceſſitate conuerſionis realis vt ſic, facilè poteſt ex dictis probari. Et primò patet prior pars de actione: quia, vt dicebam, conuerſio differt à mera deſitione, vel corruptione; ergo conuerſio non fit per ſolam ſuſpenſionem influxus cauſæ agentis: quia ex hac deſitione præcisè non ſequitur, niſi pura deſitio vel corruptio; ergo requirit conuerſio poſitiuum influxum cauſæ agentis; ergo requirit actionem. Quod præterea tam notum videtur ex terminis, vt ſuperfluum ſit illud probare: quia conuerſio paſſiua ſine cõuerſione actiua, nec mente concipi poteſt, & minùs intelligi poteſt conuerſio actiua ſine reali actione. Dixi autem, vt minimum, quia in dubium verti poteſt, an neceſſarium ſit, actionem hanc eſſe vnam tantùm, vel poſſint interdum eſſe plures, quaſi partiales, & inter ſe, connexæ: in conuerſionibus enim formalibus vna actio ſufficit, per quam fit terminus ad quem, & conſequenter expellitur etiã formaliter terminus à quo, & hoc fortaſſe inuenitur in omni actione tam naturali, quàm ſupernaturali extra hoc myſterium, hic verò habet ſpecialem difficultatem, quam infrà tractabimus, quia pendet ex dicendis.

Altera pars concluſionis de duplici mutatione ſatis patet ex dictis, quia in conuerſione ſunt duo termini, & vnus tranſit aliquo modo de eſſe ad non eſſe: fit ergo in illo mutatio priuatiua, de hoc nullus dubitat, quia, quod conuertitur, quatenus conuertitur, non manet, vt ſuprà dixit diuus Thomas, art. 2. & ex ipſa voce eſt per ſe notum, alter verò terminus, ſcilicet, ad quem, aliquo modo fit, ſeu tranſit de non eſſe ad eſſe, vt probaui: ergo ex parte illius eſt, mutatio poſitiua, dixi autem, vel quaſi mutationes: quia iuxta phyſicam proprietatem mutatio præſupponit ſubiectum, & hoc modo eſt quidem neceſſaria mutatio in omni conuerſione formali, quia in ea fit ſolùm mutatio, ratione formæ, manente eodem ſubiecto ſub vtroque termino: non poteſt autem hoc eſſe de ratione conuerſionis vt ſic, quia poteſt dari conuerſio, quæ non ſit ex ſubiecto; latiùs ergo poteſt dici mutatio, omnis inceptio, vel deſitio rei, quia, quod incipit, aut deſinit, aliter ſe habet, quàm antea, & hoc ſenſu diximus, neceſſariam eſſe in omni conuerſione duplicem mutationem, vel quaſi mutationem. Atque hinc conſtat, conuerſionem non poſſe dici relationem ſi propriè loquamur, quia conuerſio actiua, eſt actio, vt oſtenſum eſt: conuerſio autem paſſiua, prout ſe tenet ex parte termini, non poteſt eſſe ſola relatio prædicamentalis, vt iam etiam oſtendimus, ſed neceſſariò eſſe debet dependẽtia, vel fieri vnius termini cum deſitione alterius, & confirmatur, quia ſi eſt relatio, vel eſt inter terminos conuerſionis inter ſe, vel inter terminum ad quem ſeu ſuppoſitum terminum conuerſionis, & ipſum agens. Primum dici non poteſt, quia illa relatio tantùm poteſt eſſe relatio rationis, quæ eſt inter ens, & non ens, quis autem dicat, realem conuerſionem eſſe tantùm relationem rationis? Præterea, quãuis fingatur eſſe relatio realis, neceſſarium eſſet antecedere fundamentum eius, ex quo conſequeretur. Non eſt autem aliud, niſi ipſa cõuerſio. Idem argumentum fieri poteſt in alio membro, ſi dicatur hæc relatio eſſe inter terminum conuerſionis,

& cau

& cauſam agentem, quia etiam oportet, talem relationem fundari in ipſa emanatione talis termini ab agente, ſiue illa emanatio dicat aliquam dependentiam ex natura rei diſtinctam ab ipſo termino, ſiue eſſentialiter in formali ratione eius incluſam, hoc enim ad præſentem quæſtionem non pertinet, dummodo intelligamus, hanc conuerſionem paſſiuam non conſiſtere propriè in illa relatione, ſed in fundamento eius concurrentibus aliis conditionibus, ſtatim declarandis.

Dubium. Sed occurrit in hac conditione grauis difficultas, an oporreat in conuerſione ſubſtantiali hanc duplicem mutationem eſſe ſubſtantialem ex parte vtriuſque termini, vel alterius: ſunt enim in hoc variæ ſẽtentiæ. Quidam enim exiſtimant, requiri mutationem ſubſtantialem ex parte rei conuerſæ, non verò ex parte eius, in quam fit conuerſio. Ita videtur ſentire Ocham in 4. quæſt. 6. dub. 3. quem aliqui recentiores ſequuntur, fundati ſolùm in nomine conuerſionis, quod potiſſimè ſignificare videtur habitudinem termini à quo, qui, dum conuertitur, non manet, ſed præſertim videtur inuentus hic dicendi modus ad explicandum hoc myſterium, in quo nulla ſubſtãtialis mutatio fieri videtur in termino ad quẽ, cùm tamen hìc fiat conuerſio ſubſtantialis. Sed nihilominus hæc ſententia mihi non probatur. Primò quidem, quia neque ad hoc myſterium explicandũ eſt neceſſaria, vt infrà oſtendam, neque in aliqua alia conuerſione naturali, aut ſupernaturali habet fundamentum: ſemper enim conuerſio ſubſtantialis ad aliquam ſubſtantiam terminatur, vel ad aliquod eſſe ſubſtantiale, quod de nouo acquiratur, ſaltem reſpectu totius compoſiti, quod dico propter generationem hominis, vel propter conuerſionem alimenti in hominis ſubſtantiam, in qua, licèt non fiant de nouo eſſentiales partes ex quibus conſtat terminus ad quem talis conuerſionis, vniuntur tamen ſubſtantialiter, & ita de nouo fit aliqua ſubſtantia. Et declaratur: nam, ſi fingeremus per alterationem fieri corruptionem ſubſtantiarum, & tamen formæ ſubſtantiali non ſuccedere aliam ſubſtantialem formã, ſed ſolũ qualitatem aliquam conſeruantem materiam, nullus diceret eſſe conuerſionem ſubſtantialem, ſed ſolam corruptionem, ſicut opinati ſunt multi, ponentes formam corporeitatis, & aſſerentes interdum manere materiam cum ſola illa, ablata ſpecifica forma. Secundò, quia in conuerſione conſiderari poteſt, vel actio quæ poteſt dici conuerſio actiua, vel paſſio, ſiue paſſiua conuerſio, ſi de actione ſit ſermo, illa neceſſariò eſt accidentaria, quando terminus ad quẽ, eſt accidens, quia actio totam ſuam rationem & entitatem habet ex termino ad quem. Si verò loquamur de conuerſione paſſiua, illa, vt dicebam, conſtat ex duplici mutatione, quæ partim fit in termino à quo, partim in termino ad quem. Si ergo illa, quæ fit in termino ad quem, eſt accidentalis, licèt illa quæ fit in termino à quo, ſit aliquo modo ſubſtantialis, cur tota conuerſio dicetur ſubſtantialis, cùm acquiſitio termini ad quem, ſit per ſe intenta; deſitio verò termini à quo, ſit per accidens conſecuta, cúmque illa mutatio, quæ eſt ad terminum ad quem, ſit poſitiua, altera ſit tantùm priuatiua, ac denique cùm omnis alia mutatio ſuam rationem præcipuè ſumat ex termino ad quem. Et confirmatur: nam, quis dicat fore conuerſionem ſubſtantialem, ſi ſubſtantia panis conuerteretur in ſolam quantitatem corporis Chriſti, fore verò accidentalem, ſi quantitas conuerteretur in materiam, ſeu ſubſtantiam? Ratio autem fundata ſolùm in nomine conuerſionis, non videtur eſſe vllius momenti,

Ocham.

A quia conuerſio vtramque habitudinem ſignificat, nec magis importat deſtructionem vnius termini, quàm alterius effectionem, & contrarium gratis & ſine fundamento aſſumitur.

Propter has ergo rationes, poteſt eſſe ſecundus dicendi modus ad conuerſionem ſubſtantialem per ſe requiri, vt in termino ad quem, fiat mutatio, ſeu inceptio ſubſtantialis, ſiue in termino à quo, fiat, ſiue non, & hoc videri poteſt veriſimilius, quia terminus ad quem eſt præcipuus, & per ſe intentus. Sed nihilominus etiam hoc non placet, quia neque hoc deſeruit ad præſens myſterium in quo clarior eſt mutatio ſubſtantialis in termino à quo, quàm in termino ad quem, neque afferri poterit aliud genus conuerſionis ſubſtantialis, in quo hoc reperiatur. *Falſum eſt etiam quod requiratur ex parte termini ad quem.*

B Deinde quia conuerſio, licèt reſpiciat terminum ad quem, per ſe & directè, inuoluit tamen terminum à quo, & vtriuſque mutatione quodammodo componitur, & ideo ſicut ſubſtantia ex ſubſtantiis componitur, ita hæc conuerſio ſi ſubſtantialis ſit, ex mutationibus ſubſtantialibus componi debet, & nomen ipſum conuerſionis ſubſtantialis, ſignificare videtur, ſubſtantiam eſſe, quæ conuertitur, vnde ſi ex accidentali termino fieret res ſubſtantialis, eſſet quidem illa ſubſtantialis productio, non tamen propriè ſubſtantialis conuerſio.

Tertia ergo ſententia eſſe poteſt, de ratione conuerſionis ſubſtantialis eſſe, vt ſubſtantia ſuccedat ſubſtantię, non per inceptionem, vel deſitionem, aut C mutationem ſubſtantialem earum, ſed per hoc ſolũ quòd inter eas fiat talis tranſmutatio, vt altera vice alterius ſubſtituatur. Ita ſentit Scotus in 4. diſtinct. 11. quæſtione 3. articul. 2. §. Quantum ergo ad iſtum articulum, & indicat etiam Ocham ſuprà dubio 6. & Ferrar. contra Gent. cap. 63. cùm enim diuus Thomas dixiſſet, conuerſionem ſubſtantialem eſſe ſubſtantialem ſucceſſionem, ipſe exponit eſſe ſucceſſionem vnius ſubſtantię poſt aliam. Iuxta quam ſententiam, vt magis intelligatur, ſi Deus ita tranſmutaret duos panes inter ſe, vt ſubſtantiam huius ſub accidentibus illius & è conuerſo ſubſtantiã illius ſub accidentibus huius poneret, eſſet mutua conuerſio D ſubſtãtialis vnius in alterum. Quòd ſi obiicias, quia ibi nihil ſubſtantiale fit, nec deperditur. Reſpondetur, hanc non dici conuerſionem ſubſtantialẽ à termino acquiſito, vel prædito, ſed à rebus vel ſubſtantiis inter quas fit tranſmutatio, quia nimirum ſunt ſubſtantiæ. Et aliqui addunt, mutari tunc ſubſtantiã in officio ſubſtantiæ, quod eſt ſuſtentare accidentia, & hoc ſatis eſſe, vt cõuerſio ſit ſubſtantialis. Hic modus dicendi pręſertim inuentus eſt propter hoc myſterium, in quo non videtur poſſe inueniri terminus ſubſtantialis, vt ex dubio quarto conſtabit, ex quo infert conſequenter Scotus, ad conuerſionem ſubſtantialem, quę hìc fit, per ſe non requiri, vt ſubſtantia panis ſimpliciter deſinat eſſe, ſed ſolùm vt fiat extra hæc accidẽtia, an verò inde ſequatur deſitio ſimpliciter, aliunde petendum eſſe. Poteſt autem hæc E Scoti ſententia apparenter confirmari ex Concilio Tridentino ſeſſione decimatertia, capite quarto, dicente. Quoniam Chriſtus corpus ſuum, id eſt, quod ſub ſpeciebus panis offerebat, verè eſſe dixit, ideo perſuaſum ſemper in Eccleſia Dei fuit, per conſecrationem panis & vini, conuerſionem fieri, &c. Ex quibus verbis ſic argumentor: Ex ſola veritate verborum Chriſti colligitur vera conuerſio, vt apertè docet Cõcilium. Sed ad veritatem verborum Chriſti ſatis eſt, quòd ſubſtantia corporis Chriſti in fine prolationis verborum ſit ſub accidentibus & ſubſtantia panis, iam ibi nõ ſit: ergo hoc præciſè ſufficit

Sentẽtia Scot. eſt, quòd non ſit de ratione conuerſionis ſubſtantialis actio vel mutatio ſubſtantialis.
Scotus.
Ocham.
Ferrar.

ad veram conuerſionem: poſſunt autem illa duo fieri per ſolam ſucceſſionem ſubſtantiarum ſub illis accidentibus, quacumque ratione facta ſit, id eſt, ſiue ſubſtantia panis in nihilum redacta ſit, ſiue alibi conſeruata, & ſimiliter, ſiue Chriſti corpus ibi fuerit productum, ſiue aliunde adductum.

Refutatur prædicta ſententia.

Hæc tamen ſententia mihi etiam diſplicet, quia niſi abutamur vocibus, illa non eſt conuerſio ſubſtantialis, ſed communicatio ſubſtantiarum, quod non ſatis eſt ad conuerſionem ſubſtantialem, aliàs quandocunque vna ſubſtantia alteri ſuccedit ſolùm in loco, aut ſitu aut alio accidentali munere conuerſio fieret ſubſtantialis; quod eſt contra communem ſenſum omnium, & contra rationem: quia cùm dicitur conuerſio ſubſtantialis, illa differentia ſubſtantialis dicit ſpeciẽ, non ſubiectũ conuerſionis, ſicut & dicitur mutatio localis; at verò quando commutatio eſt inter ſubſtantias in re accidentali, licèt ſubiectum cõuerſionis ſit ſubſtantia, tamen ſpecies cõuerſionis non eſt ſubſtantialis; vt ſi Chriſtus mutaret aquam in vinum, inuiſibiliter transferendo in alium locum ſubſtantiam aquæ, & inde adducẽdo vinum, & illud conſtituendo in locũ aquæ: nullus diceret, eſſe conuerſionem ſubſtantialem. Vnde Auguſtinus lib. 17. de Ciuitate, capite 18. hanc aſſignat differentiam inter conuerſiones miraculoſas ac veras, quas Deus facit, & apparentes, quæ fiunt à dæmone, quòd illæ fiunt per veram, & ſubſtantialem rerum omniũ conuerſionẽ: hæ verò per ſolã inuiſibilẽ tranſlocationẽ, quam meritò negat eſſe veram conuerſionem. Tota autem tranſmutatio, quæ in hac opinione aſſeritur, reuera non eſt niſi translocatio quędam. Illud autem quod addebatur de officio ſubſtantiæ, nihil iuuat: quia totum illud officium accidentale eſt, vt conſtat ex Dialectica, & infrà etiam dicam. Vnde in illo caſu de tranſmutatione inter duos panes commutatio non fit, niſi ex vno compoſito accidentali in aliud; quæ tota fieri poſſet per mutationem accidentium: vt, ſi Deus priuaret aliquam ſubſtantiam omnibus ſuis accidentibus, mutaretur compoſitum accidentale, & ſubſtantia ipſa mutaret modum ſubſtandi accidentibus, & tamen ibi ſine dubio nulla fieret mutatio ſubſtantialis, in prædicta autem tranſmutatione duarum ſubſtantiarum ſub accidentibus, reuera, nihil aliud fit: nam quòd hæc tranſmutatio fiat mutando ſubſtantias, ſecundùm præſentiam, vel mutando accidentia, non excedit rationem accidentalis mutationis: vnde non propterea erit mutatio ſubſtantialis. Addo, hoc etiam non poſſe applicari ad præſens myſterium, quia corpus Chriſti, ex vi conuerſionis præciſè, non participat illum modum ſubſtandi accidentibus, vt in præcedentibus tactum eſt, & dicemus iterum ſtatim dubio 4.

S. Auguſt.

Reſponſio ad obiectionem Scoti.

Ad obiectionem in fauorem Scoti factam, reſpondetur duobus modis, colligi poſſe ex veritate verborum formæ huius ſacramenti, fieri hanc conuerſionem ſubſtantialem. Primò, quia nulla alia ratione etiã per potẽtiam Dei abſolutam, poſſunt verba illa fieri vera, niſi intercedente vera, propriáque ſubſtantiali cõuerſione, & hic ſenſus non eſt intentus à Concilio. Quis enim dicat, Concilium Triden. docuiſſe aut ad ſuam doctrinam tradendam ſuppoſuiſſe, quamcunque ſubſtãtiarum commutationem eſſe veram conuerſionem ſubſtantialem? aut fieri non poſſe à Deo, niſi per eiuſmodi conuerſionem? hoc enim totum pendet ex principiis metaphyſicis, & philoſophicis, & ad fidei doctrinam non eſt ſimpliciter neceſſarium. Secundo modo intelligendum eſt, ex veritate verborum collegiſſe Eccleſiam, hìc fieri conuerſionem vnius ſubſtantiæ in aliam, quia

A Spiritu ſancto & ab Apoſtolis, Patrúmque traditione edocta intellexit Deum feciſſe hoc myſterium, ſicut cætera aliquo modo ſimilia perficere ſolet modo ſibi maximè proprio, & conuenienti, ipſíſque rebus, ac verborum ſignificationi maximè accommodato: hic autem modus eſt, vt fiat per conuerſionem propriam, ac ſubſtantialem, vt in ſequentibus latiùs exponemus. Dices ergo, illatio, quam Concilium facit, ex veritate verborum, non procedit ſimpliciter, ſed ex aliqua ſuppoſitione, ſcilicet, quòd hic Deus operetur, modo maximè connaturali, & conuenienti, & quòd hic modus, ſcilicet, per conuerſionem talis ſit. Reſpondeo, nullo modo poſſe illationem illam tenere, niſi aliquod principium ſupponatur, in quo illa fundetur, vt in priori ſenſu ſupponebatur illud principium, vbicunque ſit commutatio B ſubſtantiarum ſub eiſdem accidentibus, eſt vera conuerſio ſubſtantialis, vel illud, verba formæ non poterant de abſoluta potentia Dei verificari, niſi per veram conuerſionem: quia ergo non eſt veriſimile, docuiſſe Concilium, Eccleſiam fundaſſe doctrinam ſuam de conuerſione in ſolis principiis metaphyſicis, quæ valde infirma ſunt, & dubia, ideo nos dicimus, non fundari illam illationem in ſola ratione phyſica, ſed in traditione Eccleſiæ, quæ non ſolùm naturali diſcurſu, ſed diuinitus illuſtrata, intellexit, quia Chriſtus in ſenſu proprio, & vero dixit, hoc eſſe corpus ſuum, ideo illud dicendo, effeciſſe C ſimul conuerſionem vnius ſubſtantiæ in aliam. An verò ita illud effecerit, quia erat ſimpliciter neceſſarium, vel quia erat conuenientius, vel connaturalius, de hoc Eccleſia nihil dixit, quia nihil ad fidẽ pertinebat, ſed Theologorum diſputationi reliquit. Aliter ergo dici poſſet, Eccleſiam ſolùm docuiſſe, hìc fieri commutationem ſubſtantiarum, quæ omnino neceſſariò ſequitur ex veritate verborũ hácque vocaſſe conuerſionem: quia hæc vox in propria ſignificatione quamcunque rerum commutationem ſignificare poteſt. An verò ibi intercedat ſubſtantialis actio, vel mutatio phyſica, & propria, de hoc non oportet Concilium aliquid definiuiſſe, quia ad fidem nihil referebat, & ita licèt hanc com-D mutationem vocauerit conuerſionem, & tranſubſtantiationem, nunquam tamen appellauit ſubſtantialem conuerſionem, & poſſet aliquis dicere, eſſe conuerſionem ſubſtantiarum, non ſubſtantialem: quia illa vox ſignificat ſubiectum, hæc verò intrinſecam differentiam, & propriam ac formalem terminum conuerſionis, & hoc modo nos loquimur de conuerſione ſubſtantiali. An verò cum hoc rigore & proprietate in hoc myſterio interueniat, hactenus dictum non eſt, dicetur autem inferiùs.

Dicendum eſt ergo, ad veram conuerſionem ſubſtantialem requiri, vt ex parte vtriuſque termini fiat E aliqua mutatio vel deſitio, aut inceptio, aut denique noua aliqua dependentia ſubſtantialis, id eſt, ad ipſum eſſe ſubſtantiale aliquo modo terminata. Hãc concluſionem colligo ex diuo Thoma, tota hæc q. ab art. 2. & Bonauentura in 4. d. 10. a. 1. q. 1. & ex aliis multis, quos referam ſtatim dub. 4. & huius rei probatio ſatis conſtat ex dictis contra alias ſententias, neque eſt in hoc alia difficultas, niſi illa, quæ eſt in explicando, quomodo hæc conditio poſſit habere locum in hoc myſterio.

In ſubſtantiali conuerſione terminus à quo, & ad quem aliquã debent ſubire mutationem ſubſtantialẽ.

S. Thom.

S. Bonauen.

Quarta principalis conditio neceſſaria ad conuerſionem eſt, vt terminus à quo, & ad quem, ſeu mutatio vnius & alterius habeant inter ſe aliquam cõnexionem ſeu ordinem, ita vt vna ex altera aliquo modo ſequatur. In hoc etiam vidẽtur omnes cõuenire.

Horum terminorum mutationes inter ſe aliqualiter connecti debent.

Etra

Et ratio eſt clara, quia niſi ſit habitudo inter res illas inter quas dicitur eſſe conuerſio, non habebunt rationem termini à quo,& ad quem. Illa autem habitudo debet in aliqua connexione fundari, aliàs ſolùm quaſi ex accidente contingeret, vt quando vnũ deſinit, alterum incipiat,quod non ſatis eſt ad rationem conuerſionis. Præterea conuerſio dicit aliquid quodammodo compoſitum, ex mutatione vtriuſq; extremi,vt dictum eſt;ergo oportet vt illæ mutationes ſint aliquo modo vnitæ, quæ vnio non poteſt intelligi,niſi ratione alicuius connexionis,aut habitudinis per ſe inter illas, alioquin ſolum eſſent, velluti aggregatum quoddam per accidens duarum ſimplicium mutationum,vt ſi in eodem inſtante,in quo aër,verbi gratia, fit calidus, amittat lucem, non eſt conuerſio,licèt ſit aggregatio duarum mutationum B vnius productiuæ alicuius rei, & alterius deſtructiuæ. Tandem tertiò patet Inductione, in omnibus conuerſionibus naturalibus: agens enim naturale non conuertit vnum in aliud, niſi ex præſuppoſito ſubiecto,in quod inducit formam, & expellit aliam, quæ expulſio,atque conuerſio non eſt, niſi quia ex natura rei ſequitur ex tali actione. Et idem videre licet in conuerſionibus ſupernaturalibus,vt aquæ in vinum, & mulieris in ſtatuam ſalis,& ſimilibus,quæ formales ſunt, & licèt quoad modum ſint ſupernaturales, tamen quoad ſubſtantiam terminorum ſunt naturales, & ideo facilè intelliguntur imitari conuerſiones naturales, quoad hanc conditionem, quæ ſequitur ex repugnantia terminorum. Habet tamen C hæc conditio in hoc myſterio ſingularem difficultatem, qui erit ſecundus punctus in hac diſputatione explicandus.

Hi termini tertium aliquod, circa quod verſentur, requirũt.

Quinta conditio eſt, vt præter terminos à quo, & ad quem,ſit aliquod tertium commune vtrique termino, circa quod & termini formales ſibi ſuccedãt, & aliquo modo repugnent,ac denique fiat tota conuerſio. Ita colligitur ex diuo Thoma hîc præſertim articulo 5.& 4.contra Gent.capite 63.& idem ſentit Soto diſtinctione 9. quæſtione 2. articulo 2. ad tertium. Ledeſma,quæſtione 16.articulo 2.ad 11.Scoti, & art.4.dubio 3.& 4. Durandus diſtinct.11.quæſt.2. & probatur primò Inductione: nam in conuerſione formali manet materia, ſed ſubiectum commune ſiue conuerſio naturaliter fiat, ſiue ſupernaturaliter: & in conuerſione locali, ſi intelligatur conuerſio fieri inter duo locata, quatenus vnum excluditur,& aliud introducitur, manet locus aliquo modo communis:ſi verò fiat inter diuerſa loca, neceſſe eſt, vt fiat in eodem ſubiecto. Denique etiam in hoc myſterio ſunt accidentia panis aliquo modo communia vtrique termino,ſub quibus fit conuerſio.Ratio verò reddi poteſt,quia cõnexio,repugnantia,aut ordo per ſe inter terminos cõuerſionis non poteſt cõuenienter intelligi: niſi ratione alicuius rei communis vtrique,in qua,vel ſub qua vnus introducitur, & expellitur alius. Et quoniam in hac conuerſione ferè nulla eſt difficultas, quæ ad hoc myſterium pertineat, & ad præcedentes non reuocetur; idcirco ſolùm eſt notanda differentia inter conuerſionem formalem,& hanc ſacramentalem,quod in formali, id quod eſt commune vtriq; termino, eſt ſubiectum ſeu receptaculum formæ, & pars integri termini, quem cum forma componit; at verò in hac conuerſione,id,quod eſt commune,ſcilicet accidentia, nec ſunt ſubiectum talis conuerſionis, nec pars integri termini, quia conuerſio propria, non fit ex compoſito accidentali, ad compoſitum accidentale, ſed ex ſubſtantia ad ſubſtantiam, vt Concilium Tridentinum cum antiquis Patribus loquitur; accidentia ve-

Soto.
Ledeſma.
Durand.

A rò non componunt ſubſtantiam, nec ſunt partes eius. Vnde fit, quod ad modum loquendi ſpectat, vt in conuerſione formali minimè dicatur forma conuerti in formam, vt diuus Thomas hîc annotauit, licèt forma ſuccedat formæ in materia, ſed dicitur compoſitum conuerti in cõpoſitum, quia terminus integer qui propriè fit, vel deſinit, eſt compoſitum: at verò hîc propriè ſubſtantia ipſa condiſtincta ab illo tertio, quod manet, id eſt, ab accidentibus, eſt, quæ conuertitur, & ſimiliter ſubſtantia eſt, quæ per ſe intenditur, & quæ ſuo modo fit per ſe per hanc conuerſionem.

Quidquid eſt de ratione cõuerſionis, eſt item de ratione tranſubſtantiationis.

Vltimò conſtat ex dictis, ea omnia, quæ ſunt neceſſaria ad veram conuerſionem, requiri etiam ad veram tranſubſtantiationem, & præterea neceſſariũ eſſe, vt in tota ſubſtantia fiat commutatio & conuerſio in aliam ſubſtantiam. Primum conſtat, quoniam tranſubſtantiatio ſub conuerſione continetur, tanquam ſub genere: omnia autem quæ ſunt de ratione generis, ſunt de ratione ſpeciei. Secundum verò patet, quia hæc conuerſio differt ab omnibus aliis in eo, quòd eſt conuerſio totius ſubſtantiæ, vt nomen ipſum præſefert, & Concilia explicarunt.

SECTIO III.

An in hac conuerſione intercedat vera & realis actio, quæ circa corpus Christi verſetur.

Explicatis omnibus, quæ ſunt de ratione veræ conuerſionis,oportet,vt ſigillatim inquiramus, quomodo illa omnia in hac cõuerſione reperiantur. Quoniam verò diximus in omni conuerſione in primis neceſſarium eſſe actionem agentis, à qua omnis tranſmutatio quodammodo incipit. Ideo primùm omnium de hac re quæſtionem inſtituimus. Non defuerunt enim qui negarent, in hac conuerſione intercedere actionem aliquam, ſed ſolam relationem Ordinis Chriſti ad ſpecies, qui occaſionem ſumere potuerunt ex verbis diui Thomæ, articulo 4. ad 1. dicentis, hanc conuerſionem ſubſtantialem importare ordinem ſubſtantiarum, quarum vna conuertitur in aliam. Item in articulo 4.ad 2. & art. D 8.vbi dicit,tranſubſtantiationem ſimilem eſſe creationi in hoc, quod non fit ex ſubiecto; at verò creatio iuxta doctrinam D.Thom. quia non fit ex ſubiecto, nihil ponit in creatura, præter relationem. Præterea in 4. diſt.11.quæſt.1.art.3.quæſtiunc.1.ad 1. ponit differentiam inter hanc, & tranſmutationem naturalem, quòd in naturali intercedit actus imperfectus inter ſubiectum, & vltimum ac perfectum terminum, *tranſmutatio autem huius conuerſionis*, inquit, *non ponit aliquem actum imperfectum, ſed ſolùm ſucceſſionem quando perfectorum, non ſolùm actuum, ſed rerum ſubſiſtentiũ*, ac poſtea explicat hanc ſucceſſionem eſſe relationem Ordinis, quam dicit ſecundùm rem eſſe in pane, qui mutatur: in corpore autem Chriſti tantùm ſecundùm rationem, quia immutatum manet. Et hæc poteſt eſſe ratio fundamentalis huius E ſententiæ,quia corpus Chriſti non mutatur: non n. incipit hîc eſſe per ſui mutationem,ſed per mutationem panis in ipſum. Ergo non eſt neceſſaria aliqua actio, quæ ad illud aliquo modo tendat. Confirmatur: quia vel talis actio eſſet in corpore Chriſti, & hoc non, quia non mutatur vel in pane,& hoc non, quia in inſtante conuerſionis iam non eſt panis, neque verò in accidentibus eſſe poteſt, quia neque illa ſunt ſubiectum conuerſionis, neque poſſet actio in illis recepta circa corpus Chriſti verſari: ergo nulla eſt talis actio.

Sunt qui dicant in tranſubſtantiatione nullam actionem veram intercedere.

In hac quæſtione poſſunt multa includi, quæ oportet diſtinguere, ne in æquiuoco laboremus. Primum

Varij huius quæſtionis ſenſus explanantur.

mum eſt, an in hoc myſterio neceſſariò interueniat aliqua actio, quæ verſetur circa corpus Chriſti, aut illud aliquo modo attingat. Secundum, an hęc actio ſit in ipſo corpore Chriſti, vel in aliqua alia re creata, vel tantùm in ipſo Deo: certum eſt enim, creationem eſſe ſolius Dei, cùm ſit actus vltimus potentiæ actiuæ, cúmque per illam aliquid fiat, tamen in quæſtione verſatur, an hæc actio ſit in Deo, vel in creatura. Tertium, quod in quæſtionem vocari poteſt, eſt, ſupponendo interuenire hîc aliquam actionem, an illa ſit tranſubſtantiatio, vel intrinſeca illi, an verò ſolùm ſit præuia & antecedens ipſam tranſubſtātiationem, atque illam inducens, & hæc quæſtio videtur mihi de nomine, ſuppoſitis his, quæ de cōuerſione in genere dicta ſunt, vt ſtatim explicabo. Ex his ergo quæſtionibus, prima eſt hoc loco præcipuè B intenta, quia ad explicandum myſterium maximè pertinet, breuiter tamen reliquas attingemus.

In hac cōuerſione datur aliqua vera actio qua corpus Christi ſub panis ſpeciebus conſtituatur.

Dico ergo primò, in hac conuerſione neceſſariā eſſe aliquam actionem realem, qua corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis conſtituatur, & hoc ſenſu dicimus, actionem hanc verſari circa corpus Chriſti. Hanc concluſionem exiſtimo prorſus certam, ſi ipſi termini intelligātur, ſuppoſita ipſi⁹ myſterij veritate, & ita in ea cōſentiunt omnes Theologi, vt ſectione ſequente referam. Probatur primò ex omnibus Patribus loquentibus de hoc myſterio: dicunt enim Chriſtum quando conſecrauit effeciſſe, quod dixit, & panem effeciſſe corpus ſuum, & Chriſtum conſtitui ſub ſpeciebus, eſſe opus diuinæ omnipotentiæ: & ſimilia multa, quæ videbimus ſectione ſequente, & neceſſariò includunt actionem realem: quid enim eſt actio, niſi effectio? aut quomodo poteſt diuina omnipotentia operari, ſine actione, ſeu operatione? Confirmatur exemplo creationis, Incarnationis aut alterius miraculoſæ conuerſionis, quibus exemplis vtuntur Patres ad hanc rem illuſtrandam, & in illis omnibus, quatenus ſunt à Deo, vt à cauſa efficiente, neceſſariò interuenit aliqua actio, quæ ſit veluti actus vltimus omnipotentiæ diuinæ. Ergo ſimiliter in propoſito. Vltimò eſt ratio à priori, quia Chriſtū Dominum eſſe ſub accidētibus panis & vini, eſt aliquis effectus realis, qui antea nō erat, & in ipſo corpore Chriſti exiſtens: ergo neceſſe eſt, vt ſit per aliquam actionem factus. Antecedens ſatis probatum & declaratum fuit ſuprà diſputatione nona: conſequentia verò conſtat, primò inductione in omnibus aliis effectibus, tam naturalibus, quàm ſupernaturalibus: vbicunque n. eſt nouus effectus, noua actio neceſſariò eſt. Deinde, quia ſi res nunc eſt, antea non erat: ergo eſt effecta: ergo per influxum cauſæ agentis; ergo per actionem, quia nomine actionis nihil aliud intelligimus, quàm actualem influxum cauſæ agentis.

Euaſio.

Poſſet tamen reſpondere aliquis, verum quidem eſſe, poni corpus Chriſti ſub ſpeciebus per aliquam actionem, non tamen per actionem, quæ circa ipsū corpus Chriſti verſetur, ſed circa panem, conuertēdo ipſum in corpus Chriſti, ſeu expellendo ipſum.

Impugnatur.

Sed hoc nullo modo poteſt conſiſtere: quia panem expelli, ſeu deſinere eſſe, eſt terminus à quo, & priuatiuus: ergo circa illum per ſe nō verſatur actio poſitiua, quæ eſſentialiter reſpicit terminum poſitiuum, quem efficit, ſeu ad quē tendit. Deinde quamuis intelligi poſſit poſitiua actio circa accidētia panis ſeparans illa à ſubſtantia, & ita conſequenter expellens ſubſtantiam, tamen per totam illam actionē vt ſic, nō fit, vt corpus Chriſti ſit ſub ſpeciebus, poſſet n. tota illa actio fieri ſine hoc termino, vel certè cum alio termino, ſi Deus vellet, expulſa ſubſtan- A tia panis ponere ſub illis accidentibus aliam ſubſtantiam & non corpus Chriſti. Vnde confirmatur ratio facta: nam Chriſtum conſtitui ſub ſpeciebus, eſt nouus effectus in rerum natura, & non ſequitur ex alio effectu; nullus enim talis fingi poteſt, cùm ex deſitione panis non conſequatur, quin imò ſi aliqua eſt conſecutio, potius deſitio panis ſequitur ex introductione corporis Chriſti, quàm è contrario: ergo eſt neceſſaria actio, quæ verſetur circa ipſum corpus Chriſti.

Actio illa non eſt prolatio propriè ſed in effectu.

Et hinc tandem infertur, hanc actionem non eſſe prolationem verborum conſecrationis, vt colligitur ex diuo Thoma infrà quæſtione 78. articulo 4. & eſt per ſe notum, quia prolatio illorum verborū, eſt actio per ſe ſenſibilis, & naturalis: hæc autem actio conuerſiua eſt ſupernaturalis, & inſenſibilis: vnde illa actio antecedit iſtam, quia actio, qua proferuntur verba, ad verba ipſa terminatur, vt ſunt ſonus quidam, habens aliquod eſſe factum: at verò verba ipſa prolata per hanc actionem ſunt inſtrumentum ad efficiendam tranſubſtantiationem: cùm tamen non ſint inſtrumentum ad productionem ſui ipſius: ſūt ergo hæ actiones diſtinctæ, quod rectè explicatur in formis aliorum ſacramentorum, quatenus gratiam efficiunt: actio enim productiua gratiæ diſtincta eſt à prolatione formæ, cùm ſit actio ſupernaturalis, pendens ab ipſa forma prolata tanquam ab inſtrumento diuino, huic enim actioni C correſpondet in forma huius ſacramenti actio conuerſiua panis in corpus Chriſti. Tandem tota actio quæ eſt prolatio verborum, reperitur in non ſacerdote, vel in ſacerdote proferente verba abſque intentione conſecrandi: & non eſt illa actio conſecratiua, quæ terminatur ſeu verſatur circa corpus Chriſti; ergo ſunt valde diſtinctæ. Neque in tota hac doctrina rationem dubitandi inuenio, aut nonam difficultatem, cui reſpondere neceſſarium ſit.

Talis actio nō eſt in Deo propriè ſeu in effectu.

Dico ſecundò; Hæc actio non eſt in ipſo Deo propriè, ſed eſt aliquid creatum in ipſo effectu, per quod pendet à cauſa. Hæc concluſio communis eſt creationi & aliis actionibus Dei ad extrà, & ideo non eſt hoc loco latiùs probanda; ſufficit illa ratio, D quòd actio nihil aliud eſt, quàm emanatio effectus ab agente, vt ſic; ſed hæc emanatio eſt in effectu. Confirmatur in præſenti, quia hæc actio eſt à verbis, vt ab inſtrumento; ergo neceſſe eſt, vt ſit creatum quid. De qua re iterum occurret ſermo ſectione 5. & infrà quæſt. 76.

Tranſubſtantiatio, vt & reliquæ actiones vt paſſiua, & actiua poteſt conſiderari.

Dico tertiò; Sicut in omni effectu diſtinguitur productio actiua & paſſiua, & in omni conuerſione conuerſio actiua, & paſſiua, ita in tranſubſtantiatione diſtinguenda eſt tranſubſtantiatio actiua, & paſſiua, quia in ea reperitur agens efficiens illam, cuius effectio dicetur tranſubſtantiatio actiua, ex parte verò effectus reperitur conuerſio vnius rei in aliam, & hæc optimè dicitur tranſubſtantiatio paſſiua, illa igitur intrinſeca eſt tranſubſtantiationi actiuæ, vt E ex terminis conſtat, & inducit tranſubſtantiationē paſſiuam, ſicut actio inducit paſſionem. An verò illa actio ſit tota tranſubſtantiatio actiua, vel cum illa requiratur alia actio, dicam poſtea ſectione 6. & ſequentibus. Addendum verò eſt, etiam tranſubſtantiationem paſſiuè intellectam nō conſiſtere propriè in ſola relatione prædicamentali, ſed in dependentia effectus à cauſa, quæ eſt per modum cuiuſdam fieri, quia ſi eſt actio poſitiua, aliquid per eam fit, & ideo neceſſe eſt, vt illi reſpondeat fieri, quaſi paſſiuum: ergo tranſubſtātiatio quaſi paſſiua primariò conſiſtit in hac dependentia, ſeu fieri vnius termini, cum deſitione, aut ex deſitione alterius. Et confirmatur

matur, quia in hoc effectu intelligi poteſt relatio inter ipſos terminos, & hæc non habet rationem conuerſionis realis, tum, quia eſt tantùm relatio rationis, tum, quia ipſius relationis oportet eſſe aliquod fundamentum, & illud non eſt, niſi ipſa conuerſio. Poteſt etiam intelligi relatio ipſius termini facti ad cauſam agentem, & hæc etiam ſupponit, vt fundamentum, emanationem & dependentiam talis termini à tali cauſa, ſiue illa dependentia ſit ex natura rei diſtincta ab ipſo termino, ſiue non, de hoc enim nunc non agimus, nec ad rem præſentem attinet: illa ergo emanatio, & dependentia eſt prior relatione; in illa ergo per ſe primò conſiſtit conuerſio paſſiua: nam intellecta, præciſè tali emanatione cum deſitione alterius termini, intelligitur facta conuerſio ante intellectam omnem aliam relationem, & in hoc etiam nullam inuenio difficultatem, quam ſoluam; niſi fortaſſe ſit quæſtio de nomine, dependentiam ipſam appellando relationem. Ad rationem dubitandi in principio poſitam reſpondetur, falſo niti fundamento: nam reuera in corpore Chriſti fit aliqua mutatio per hoc myſterium, vt poſtea latiùs dicturi ſumus.

SECTIO IV.

Qualis ſit hæc actio, & quis terminus formalis eius.

Ratio dubij proponitur. Ratio dubij eſt, quia formalis terminus actionis, videtur eſſe id, quod de nouo fit in effectu: in corpore autem Chriſti nihil fit de nouo niſi præſentia realis ſub ſpeciebus; illa ergo erit formalis terminus actionis huius: ergo tota actio erit accidentalis quædam mutatio. In contrarium verò eſt, quia actio accidentalis, & quæ ſolum eſt, quaſi totalis quædam motio, ſeu noui loci acquiſitio non ſatis eſt, ad conuerſionem realem, & tranſubſtantiationem.

Terminũ huius actionis eſſe præſentiã Chriſti dixere aliqui. Scotus. Propter hanc difficultatem Theologi in explicanda hac actione & termino eius, valde diuiſi ſunt. Prima ſententia eſt huius actionis terminum eſſe præſentiam corporis Chriſti, & actionem ipſam eſſe adductiuam huius corporis ad hunc locum. Hæc opinio tribuitur Scoto in 4. d. 10. q. 1. §. Quantum ergo ad iſtud argumentum, & diſt. 11. q. 3. §. Quantum ergo ad iſtum articulum, & q. 4. & in quodlib. quæſt. 10. Verum eſt, ſententiam Scoti eſſe obſcuriorem; diſtinguit enim ille duplicem actionem, alteram conuerſiuam, quam dicit terminari ad ſubſtantiam corporis Chriſti ſecundùm ſe, nulla facta in illo mutatione, neque in aliquo modo, ſeu depẽdentia eius; alteram adductiuam, terminatam ad præſentiam, non tamen ſatis explicat, an hæ duæ actiones modò de facto concurrant ad conuerſionem, an verò ſint duo modi diſtincti conuerſionis ſeu tranſubſtantiationis poſſibilis, vnus, quo incipiat eſſe ſubſtantia, quæ antea ſimpliciter non erat, ad quem dicat eſſe neceſſariam actionem ſubſtantialem, quæ ad ſubſtantiam ipſam terminetur alius, quo ſubſtantia, alibi exiſtens, hic fiat præſens, & huiuſmodi eſſe dicat, qui de facto eſt inſtitutus, & in eo ponat ſolã actionem adductiuam, cuius formalis terminus eſt præſentia; adæquatus verò eſt ſubſtantia præſens ſub ſpeciebus. Sed omiſſa nunc priori actione conuerſiua, non eſt dubium, quin iuxta hanc ſententiam poſterior ſufficiat ad conſecrationem efficiendã, prout de facto fit, & ita ſequuntur omnes Scotiſtæ in 4. d. 10. 11. Tartaret. ibi. quæſt. 4. & quodlib. 10. quæſt. 1. §. Et ſi dicas, Leuchet. in 4. diſt. 11. quæ. 4. art. 2. §. Vlterius, quantum ad iſtum articulum, & §. Contra iſta, Guiliel. de Rubio, quæſtio. 1. art. 3. & multi ex Nominalibus, vt Maior quæſt. 1. Franciſcus Mayron. quæſt. penultima. Ocham q. 6. Petrus de Aliaco, quæſt. 6. Eandem ſententiam indicat Palud. d. 11. q. 3. art. 2. n. 24. vbi dicit, terminum huius actionis eſſe modum corporis Chriſti in altari, & infrà dicit, panem non conuerti in corpus Chriſti ſecundùm eſſe intrinſecum additum, ſed in modum eſſendi eius in ſacramento. Quæ verba refert, & approbat Capreol. ibi ad ſecundum. Durand. cont. 2. concluſ. Item Ledeſ. q. 16. ar. 2. ad 9. Scoti, & a. 4. dub. 3. ad 5. dicit enim, ad conuerſionem ſolùm, requiri ſucceſſionem ſubſtantiarum, & nouum modum eſſendi in ſubſtantia, quæ alteri ſuccedit. Ex aliis verò Theologis fauent huic ſententiæ Alenſ. 34. mem. 3. a. 1. & 2. Bonauen. d. 10. a. 2. q. 1. Marſil. quæſt. 8. a. 2. concl. 7. & 8. dicunt enim per hanc actionem non fieri, quod nõ erat, ſed quod alicubi erat, poni alibi. Item per cõſecrationem corpus Chriſti non accipere eſſe, ſed accipere eſſe hîc. Nec multum diſcordat D. Thom. q. 78. art. 5. dicens, per conſecrationem non fieri, vt corpus Chriſti ſit corpus Chriſti, iam enim hoc antea erat, ſed fieri vt contentum ſub his ſpeciebus ſit corpus Chriſti. Denique Moderni ſcribentes contra hæreticos, libenter hanc ſententiam amplectuntur, quia facilitatem quandam præſefert, vt videre licet in Ioan. Heſſels lib. de corpore Chriſti, fol. 77. & 213. Claud. rep. 7. c. 6. Guiliel. Pariſ. tractatu de Euchar. §. paulo ante finem Bellar. lib. 2. de Euchar. capite 18. Fundamentum eſt, quod in principio quæſtionis eſt indicatum, præterea, quia hoc ſatis eſt ad veritatem verborum, quia ſi Chriſtus verè fiat præſens ſub ſpeciebus, nihil amplius ex hac parte requiritur; ergo nihil aliud eſt ponendum. Patet conſequentia, quia, vt Tridentinum docuit, tota hæc actio & conuerſio ſolum excogitata eſt, quatenus in verbis Chriſti fundamentum habet, & ad eorum veritatem eſt neceſſaria, ad quod ſine dubio, ſatis eſſe videtur, quòd corpus Chriſti adducatur ſub ſpeciebus, & inde expellatur ſubſtantia panis. Ad rationem verò dubitandi in contrarium poſitam reſpondebit hæc opinio, ad eſſentiam tranſubſtantiationis ſatis eſſe conuerſionem, ſeu ſucceſſionem ſubſtantiarum ſub eiſdem accidentibus, ſiue hæc vocetur conuerſio ſubſtantialis, ſiue tantùm conuerſio ſubſtantiarum; neutrum enim poteſt ex Conciliis definitè colligi: ſolùm enim dicunt, ſubſtantiam conuerti in ſubſtantiam, quod poteſt eſſe verum, non ratione termini formalis de nouo producti, ſed ratione termini adæquati, qui neceſſariò debet includere ſubſtantiam, quæ loco alterius ſubſtituatur, quod etiam ipſum nomen tranſubſtantiationis præſeferre videtur, quia illa particula, *trans*, de ſe tranſitum ſignificat, vt patet in his verbis, *transferre*, *tranſmutare*, *tranſuadere*. Vnde applicata ſubſtantiis, vt fit per eam vocem, *tranſubſtantiatio*, ſignificat tranſitum vnius ſubſtantiæ in aliam, qui veram rationem ſubſtantiæ obtinebit, ſiue ſubſtantia producatur de nouo, ſiue adducatur. Ex quo tandem fit, vt iuxta hanc opinionem, *tranſubſtantiatio*, denominata ſit, non à termino formali, ſed à materiali, ſeu ſubiecto circa quod fit terminus formalis, ſicut lapidare: quemadmodum enim, ſi intelligeremus accidentia panis eſſe vacua omni ſubſtantia & poſtea ſub illis introduci ſubſtantiam aliquam, dici poſſet hoc ſenſibile ſubſtantiari illa actione, quando ita fit ſub illis mutatio ſubſtantiarùm poteſt dici tranſubſtantiatio, quæ ſententia ſic explicata non eſt omnino improbabilis.

Secunda ſententia dicit formalem terminum huius actionis eſſe vnionem corporis Chriſti ad ſpecies ſacramentales, quam vnionem dicit eſſe ſubſtantia

Margin notes: Tartaret. Leuchet. Rubionus. Maior. Mayron. — Ocham. Aliaco. Palud. — Capreolus. Ledeſma. — Alenſis. S. Bonauent. Maior. — D. Thom. — Ioan. Heſſels. Claudius. Guiliel. Bellarm. — *Alij eſſe vnionẽ Chriſti cũ accidentibus.*

ſtãtialem modum in ipſo corpore Chriſti, quo ſupplet vicem ſubſtantiæ panis, & ſuſtentat accidentia, eodem modo, quo ſubſtantia panis ſecluſa inhærentia. Ita ſentit Soto d. 9. q. 2. a. 2. ad 2. Scot. vbi dicit, per conſecrationem fieri corpus Chriſti præſens, ſed taliter contentũ ſub ſpeciebus qualiter panis continebatur, ſecluſa inhærentia, & hoc exiſtimat ſatis eſſe ad tranſubſtantiationem; idem latiùs articulo 4. §. Igitur conuertendo. Idem Palacius in 4. d. 11. diſp. 1. Indicat Ledeſma, quæſt. 16. artic. 1. dubio vltimo, & Capreol. diſtinct. 11. ad 1. & 3. Scoti contra prim. concluſionem, & ad 1. Durandi contra 2. & ad arg. Scoti, Durandi, & Aureoli, contra 3. concluſionem, & Claud. repet. 4. c. 4. & rep. 5. & 7. capite 6. Sed clariſſimè omnium docuit hoc Alanus libro 1. cap. 34. 35. 36. & 37. Fauet diuus Thom. infrà quæſtione 78. art. 5. in verbis ſuprà citatis per verba conſecrationis non fieri, vt corpus Chriſti ſit corpus Chriſti; iam enim hoc antea erat: ſed fieri, vt contentum ſub ſpeciebus ſit corpus Chriſti. Ergo ſentit, terminum huius actionis ſolum eſſe, contineri, vel vniri corpus Chriſti ſpeciebus. Et quidem, ſi ſupponamus, dari hanc vnionem corpori Chriſti ad ſpecies, videtur ſatis conſequenter loqui hæc opinio: quia neceſſe eſt vnionem hanc fieri per aliquam actionem; ergo fit per illam actionem, qua conficitur hoc ſacramentum: quia, cùm hoc ſacramentum componatur ex corpore Chriſti, & ſpeciebus, intrinſecè includit hanc vnionem: ergo neceſſe eſt, illam fieri per actionem, qua conficitur hoc ſacramentum; ergo fit per tranſubſtantiationem: quia per tranſubſtãtiationem intelligimus confici ſacramẽtum Euchariſtiæ; ergo formalis terminus actionis tranſubſtantiantis eſt hic modus vnionis. Quod explicatur exẽplo Incarnationis: ibi enim diſtinguimus actionem, qua fit Incarnatio, & terminum formalem eius, qui eſt modus vnionis humanitatis ad Verbum, ex qua reſultat, hic Deus homo, qui eſt integer terminus illius actionis, quæ ſubſtantialis eſt, quia modus ille eſt ſubſtantialis, & in generatione hominis, actio, qua ex embrione fit homo, eſt ſubſtãtialis cõuerſio, & tamen per eã formaliter non fit de nouo, niſi modus vnionis animæ ad corpus, vnde reſultat homo: ſic igitur hic fiet modus vnionis corporis Chriſti ad ſpecies, vnde reſultat hoc ſacramentum: quamquam enim ſuppoſita hac ſententia, intelligi poſſit modus vnionis, tam ex parte ſpecierum, quàm ex parte corporis Chriſti; & ideo neceſſaria ſit actio, qua vterque fiat, vel reſultet, tamen, conſequenter in ea loquendo, dicendum eſt actionem hanc, vt eſt tranſubſtantiatio actiua, directè verſari circa corpus vniendo illud ſpeciebus, vt etiam verba ipſa formæ præſeferunt, *Hoc eſt corpus meum*, & ideo talem actionem propriè formaliter terminari ad hunc modum vnionis, vt eſt in corpore Chriſti.

Soto. Palac. Ledeſma. Capreol. Claud. Alanus. D. Thom.

Impugnatur præcedens opinio.

Vt verò neceſſe non ſit iterum ad hanc opinionem redire, quæ vt à præcedente diſtinguitur, mihi non videtur ferè probabilis, primum neceſſe eſt, vt præter hanc actionem vnitiuam, quam fingit, ponat actionẽ adductiuam, & terminum eius, prout præcedens ſententia aſſerebat, quia, quandocunque res aliqua alteri vnitur, vbi antea non erat, neceſſe eſt, vt vel ibi fiat denuo & producatur, vel vt aliunde illuc adducatur. Exemplis res conſtat: nam, quando anima rationalis vnitur materię, quia nõ eadẽ actione, qua vnitur, fit, neceſſe eſt vt alia actione, prius natura ibi fiat, & creetur, & in reſurrectione, quia de nouo non creatur, neceſſe eſt, vt ad eum locum, in quo vnienda eſt, corpori afferatur. Ratio eſt, quia vnio requirit præſentiam vniendorum, & actio

A vnitiua vt ſic non facit illam: prærequirit ergo illam, vt etiam exemplo Incarnationis conſtat. Nam Incarnatio actio ſolùm facit vnionem inter humanitatem & Verbum, & ideo ſupponit actionem, qua fit ipſa humanitas, ſeu anima & corpus, per quam conſequenter fit, vt ſit præſens Verbo, quod propter immenſitatem vbique eſt præſens, & hoc modo intelliguntur illa extrema apta, & ſatis applicata ad vnionem: cùm ergo iuxta hanc ſententiam corpus Chriſti nullo modo fiat, aut producatur per conſecrationem, & ante illam non ſit præſens, vbi ſunt ſpecies panis, nõ poteſt illis vniri, niſi priùs illuc adducatur: ergo neceſſariò hæc ſententia ſupponere debet totam actionem & terminum, quem prima ſententia probat. Secundò id, quod addit hæc opi-
B nio, vel procedit ex falſo fundamento, vel non poteſt cõſiſtere, nec ad myſterium explicandũ cõferre. Probatur, quia ſi ſupponat vnionem formalem inter corpus & ſpecies (vt videtur) falſum ſupponit, vt ſuprà probatum eſt, & præterea, licèt ad hanc admittamus vnionem, & illam concedamus eſſe terminũ tranſubſtantiationis, non aſſequitur, quod intendit, ſcilicet, aſſignare terminum ſubſtantialem huius actionis, quia hæc vnio non poteſt eſſe ſubſtantialis modus, ſed accidentalis, vt ſuprà probauimus, ſicut ſubſtantiam actu ſubſtare accidentibus, non poteſt in ea eſſe modus ſubſtantialis, quandoquidem ad accidens terminatur, & ad componendum
C ens per accidens, & non ſubſtantiale, ordinatur. Adde: quòd illa opinio aſſerit, vniri corpus Chriſti accidentibus eodem modo, quo ſubſtantia panis, ſecluſa inhærentia, apertam implicare contradictionem, quia ille modus conſiſtebat in hoc, quòd ſubſtantia vniatur accidentibus per modum ſubiecti, & in genere cauſæ materialis; repugnat ergo auferri hoc genus cauſalitatis, & remanere eundem modum vnionis, excluſo tamen hoc modo vnionis qui fit per modum cauſæ materialis, nullus alius intelligi poteſt ſupereſſe, niſi per efficientiam, vt ſuprà oſtenſum eſt.

Quorundam aliorum placitum impugnatur.

Non deſunt autem, qui, licèt, ſolam vnionem ef-
D fectiuam in hoc ſacramento admittant, nihilominus illam dicant terminum formalem huius actionis, quia per illam datur corpori Chriſti, vt ſuppleat officium ſubſtantiæ panis, quod non facit, niſi ſuſtentando accidentia, ſub quibus continetur, etiam ſi effectiuè ſolùm illa ſuſtineat. Sed hic dicendi modus defendi non poteſt, quia vnio effectiua non fit, niſi per actionem, vt ſuprà declaratum eſt: actio verò non poteſt eſſe formalis terminus alterius actionis, quia eſſentialiter includit, vt ſe ipſa fiat dum per illam terminus fit, alioquin procederetur in infinitum. Nec dici poteſt, illam actionem vnitiuam vocari terminum alterius actionis, non quia per ſe primò ad illam terminetur, ſed quia conſequatur terminum alterius actionis, ſicut dici ſolet gene-
E ratio, terminus alterationis, vel illuminatio, terminus motus ſolis. Hoc (inquam) dici nõ poteſt, primò, quia interrogo, quis ſit ille alius terminus, ex quo ſequitur hæc actio, & ille potiùs erit terminus formalis huius actionis. Secundò, quia nulla eſt hic neceſſaria conſecutio. Nam illa vnio effectiua, ſi eſt, non ideo eſt, quia ſit neceſſaria ſimpliciter, ſed ex ordinatione diuina propter maiorem perfectionem, ergo abſque tali vnione, manebit integra actio, & formalis terminus eius. Quidam dicunt, hanc actionem eſſe debitam corpori Chriſti, ex vi modi, quo hic exiſtit. Sed hoc infrà erit latiùs examinandum. Nunc enim ad præſentem quæſtionem non multum refert, quia etiam, ſi id demus

non

non eſt ſatis, vt illa actio dicatur formalis terminus actionis tranſubſtantiatiuæ, & multo minùs ſufficiet, vt dicatur terminus ſubſtantialis. Tertiò, quia ſuprà oſtendi, hanc vnionem effectiuam, prout eſt actio corporis Chriſti & ſpecierum, non inchoari intrinſecè in inſtante conſecrationis & tranſubſtantiationis, ſed immediatè poſt illud; & tamen in illo inſtante intrinſecè eſt terminus illius actionis tranſubſtantiatiuè: ergo. Quartò, quia vnio effectiua includit actionem corporis Chriſti circa ſpecies, & è contrario: ergo, vel dicitur eſſe terminus huius actionis, prout eſt actio corporis Chriſti circa ſpecies, & hoc dici non poteſt, quia illa actio non eſt in corpore Chriſti, nec in eo ponit aliquid, ſed in ſpeciebus; & præterea tota eſt accidentalis, vel eſt actio B ſpecierum circa corpus Chriſti; & hoc etiam dici non poteſt, quia illa actio non eſt, niſi conſeruatio præſentiæ localis, quę etiam eſt accidentalis: imò ſolùm eſt conſeruatio termini facti per adductionem. Quintò, hæc vnio effectiua proximè eſt à corpore Chriſti, & ab ſpeciebus: at verò actio tranſubſtantiatiua, & terminus eius, immediatè fit virtute verborum: ergo illa vnio non eſt terminus illius actionis.

Alij illius actionis terminum Chriſti corpus eſſe aſſeuerant, quod multipliciter explicant.

Tertia ergo principalis ſententia eſt, proprium ac formalem terminum huius actionis eſſe ipſam ſubſtantiam corporis Chriſti. Quia verò tota illa ſubſtantia præexiſtit ante conſecrationem, ideo difficile viſum fuit explicare, quomodo poſſit eſſe terminus C nouæ actionis: vnde orti ſunt varij modi explicandi hanc ſententiam, quos oportet referre antequam authores afferamus.

Prima explicatio confutatur.

Primus eſt, ſubſtantiam corporis Chriſti ſecundùm ſe præexiſtere, per hanc verò actionem fieri, quatenus ſupplet officium ſubſtantiæ panis. Sed hic modus non differt à ſecundo modo explicandi primam ſententiam, nuper improbato, in quo enim poteſt dici, corpus Chriſti ſupplere munus ſubſtantiæ panis, niſi quia fortaſſe ſuſtentat accidentia, & continetur ſub illis? oſtenſum eſt autem, totum hoc non pertinere ad terminum formalem huius actionis.

2. Reiicitur.

Alter modus eſt, ſubſtantiam corporis Chriſti conſiderari poſſe vel ſecundùm ſe, & hoc modo pręexiſtere, & non eſſe terminum huius actionis, vel D prout id, quod erat panis, nunc incipit eſſe corpus Chriſti, & hoc modo non præexiſtere, ſed fieri per actionem hanc conuerſiuam, & hunc modum indicat Henr. Caiet. & Richar. diſput. ſuperiori ſect. 4. citati. Vnde Caiet. hìc art. 4. dicit, ſubſtantiam panis, vt conuerſam, ſeu id, quod erat panis, aliquo modo pertinere ad terminum ad quem huius actionis. Sed hic modus, vel incidit in errorem ſupra improbatum diſput. præced. ſect. 3. vel in opinionem Scoti: nam ſi ille terminus, *id quod erat panis*, deſignet aliquam rem indiuiduam, & ſubſtantialem, quæ prius fuerit panis & poſtea fiat corpus Chriſti, deuoluitur in priorem errorem & deſtruit hanc tranſubſtantiationem in verum corpus Chriſti: quia ponit terminum à quo, manere aliquomodo in ſubſtantia ſua ex quo fit, non poſſe conuerti in verum corpus Chriſti, vt ſuprà ſatis probatum eſt: ſi verò, *id quod erat panis*, non deſignet aliquam rem indiuiduam, & ſubſtantialem, quæ maneat ſub vtroque termino, ſed quaſi ſingulare vagum in ordine ad ſpecies, ſcilicet, ſub ratione contenti ſub illis, quomodo explicandas eſſe ſimiles locutiones, vt veræ ſunt, docuit diuus Thomas hìc artic. 4. & 5. d. 15. quæſt. 1. art. 5. quęſtiunc. 1. ad 1. Si, inquam, hoc modo exponatur hæc opinio, non differt ab opinione Scoti: quia in re ſolùm dixit, ſubſtantiam corporis Chriſti, vt contentam ſub ſpeciebus eſſe adæquatum terminum huius actionis, &

Henricus. Caiet. Richard.

A conſequenter formalem terminum eius, ſolum eſſe, Chriſtum contineri ſub ſpeciebus loco panis: hoc autem totum eſt accidentale, & in re nihil addit, niſi præſentiam realem ſub ſpeciebus: ſed hoc ipſum confuſiùs explicatur coniungendo terminum ad quem, cum termino à quo, cùm enim dicitur, per hanc actionem fieri, vt id, quod erat panis, ſit ſubſtantia corporis Chriſti, nihil aliud dicitur, quàm fieri, vt contentum ſub ſpeciebus, ſit corpus Chriſti, cùm antea eſſet ſubſtantia panis, non autem explicatur, quid per hoc fiat in corpore Chriſti, præter rationem contenti ſub ſpeciebus, quæ in illo non ponit, niſi præſentiam realem.

3. Modus explicandi.

Tertia explicatio eſt, ſubſtantiam corporis Chriſti eſſe terminum huius actionis, quatenus in eam eſt conuerſus panis: dicitur autem panis conuerſus in illud corpus, non quia illud de nouo fiat, vel conſeruetur; neque quia aliquid etiam additum ſit, ſed ſolùm quia deſitio panis terminatur in ipſum abſq; illius mutatione. Quòd ſi inquiras, quid ſit, deſitionem panis terminari in ipſum corpus, quidam reſpondent, ſubſtantiam panis imbibi, & quaſi abſorberi in ſubſtantiam corporis Chriſti: hanc enim vim habet actio conuerſiua. Alij verò dicunt, hoc myſterium eſſe ininueſtigabile, & non eſſe amplius inquirendum. Et hanc ſententiam videntur ſupponere Theologi, qui putant conuerſionem hanc fieri ſine vlla mutatione in corpore Chriſti, vt videtur loqui D. Thom. in tota hac quæſtione, & alij, quos referam ſectione ſequẽte, & multi exiſtimant, Scotum non diſſentire ab hac ſententia: quia licèt ponat actionem adductiuam, videtur ſimul ponere àliam priorem conuerſiuam, quę terminetur ad corpus Chriſti, ſolùm priori modo. Et ita illum exponunt Tarteret. diſt. 10. artic. 1. & Angles in 4. par. 1. q. 5. de Euchar. Sed hæc explicatio videtur mente concipi non poſſe, propter ea, quæ ſect. 1. tractaui: quia, ſi ex vi huius actionis ſubſtantia corporis nullo modo aliter ſe habet, quàm antea, impoſſibile eſt, conuerſionem panis terminari ad ipſam, vt ibi latè probaui, & patet breuiter: quia, ſi in Chriſti corpore nihil reale denuo poſitum eſt, totum id, quod de illo denuo dicitur, eſt denominatio extrinſeca, de qua nec explicari poteſt, in quo fundetur, vel à qua forma oriatur, vel quomodo terminet actionem. Secundum, eſto, admittamus hanc denominationem, & Chriſtum, vt ſic denominatum, eſſe terminum huius actionis, neceſſariò fit formalem terminum non eſſe ſubſtantiam, ſed aliquid accidentarium. Probatur, quia ſubſtantia corporis Chriſti ſecundùm ſe negatur eſſe terminus huius actionis, quia hoc modo ſupponitur actioni; ſed hæc ratio procedit de omni modo ſeu actione reali ac ſubſtantiali: quia ſecundùm omnem illum ſupponitur actioni iuxta hanc ſententiam; ergo ſub nulla ratione ſubſtantiali eſt terminus huius actionis. E Rurſus dicitur ſubſtantia Chriſti eſſe terminus, ſolùm quatenus in eam eſt conuerſus panis, ſeu in quantum deſitio panis terminatur ad ipſam: ergo terminus formalis huius actionis non eſt vllo modo ſubſtantia Chriſti, ſed ſolùm illa denominatio, qua ſubſtantia corporis Chriſti dicitur eſſe id, in quod conuerſus eſt panis, ſeu forma à qua prouenit illa denominatio, cui ſubſtantia corporis Chriſti ſupponitur, vt ſubiectum, cui accidit, & omnino extrinſeca eſt talis denominatio: ergo iuxta hanc ſententiam formalis terminus eſt aliquid accidentarium, eo modo, quo extrinſeca denominatio poteſt dici accidentalis: vt, ſi quis diceret terminum viſionis Dei eſſe ipſum Deum vt viſum, non aſſignaret pro-

Tarteretus. Angles. Exploditur.

pro termino formali aliquam ſubſtantiam,& ſi quis fingeret terminum calefactionis eſſe corpus , vt ad illud terminatur calefactio , ita tamen vt calefactio nihil in ipſo corpore poneret , præterquam quod repugnantia diceret, vt ſect. 2. probaui , tamen non aſſignaret pro termino formali calefactionis ipſum corpus,ſed denominationem aliam. Tertiò , quia , ſi ex vi talis modi conuerſionis , ſubſtantia corporis Chriſti nullo modo ſe habet aliter , quàm priùs : ergo ex vi illius non conſtituetur ſubſtantia corporis Chriſti ſub ſpeciebus panis:quia talis conuerſio eodem modo poteſt fieri iuxta hanc ſententiam in corpus Chriſti in ſolo cœlo manens,& ideo Scotus ponens talem conuerſionem addit actionem adductiuam : ergo illa conuerſio prorſus eſt inutilis ad hoc myſterium, & ad veritatem verborum Chriſti, nam illa ſola facta non ſatis erit ad verborum veritatem,& quamuis illa fiat,ex illa vt ſic,non ſequitur neceſſariò adductio , ſed per ſe,& quaſi noua omnino cauſalitate facienda eſt:quòd ſi hæc fiat,illa ſufficiet ad veritatem verborum ſine tali conuerſione: ergo impertinens eſt talis modus conuerſionis, etiam ſi eſſet poſſibilis.

4. Explicatio. Quartus modus explicandi hanc ſententiam eſt, formalem terminum huius actionis eſſe ſubſtātiam corporis Chriſti, non quia nunc de facto hæc actio influat eſſe ſubſtantiale in illud corpus , ſed quia de ſe efficax eſt ad illud influendum,ſi alibi non exiſteret, & hoc ſatis eſt, vt hæc actio dicatur nunc tranſubſtantiatio , ſicut abſolutio ſacramentalis ſimpliciter eſt abſolutio , etiam quando actu non confert gratiam , & remiſſionem peccati. Hanc opinionem *Soto.* indicat Soto,d.9.q.2.art.4.in ſolutio. arg. quāquam illi non omnino acquieſcat. In hoc autem dicendi modo magna eſſe poteſt æquiuocatio : poteſt enim explicari iuxta ea,quæ dicemus in vltima ſententia, vel ſi aliter intelligatur , nihil in eo dicitur,quod ad rem pertineat : aliud enim eſt loqui de virtute verborum,quæ ſignificat actum primū , aliud de actione,quæ ſignificat actum ſecundum:hic non agimus de virtute,ſed de actione:quia actualis conſecratio, & tranſubſtantiatio non ſolùm requirit virtutem, ſed actionem , & de hac actione inquirimus quem terminum habeat.Quod autem hæc opinio dicit,ad ſummum accommodari poteſt virtuti, non actioni. Quod patet primò, exemplo quo vtitur ; nam ſi interdum abſolutio ſacramentalis eſt informis,& non habet effectum gratiæ , & remiſſionis peccati, licèt de ſe virtutem habeat ad efficiendam gratiam , tamen hîc & nunc,quando eſt informis, ſicut non habet effectum gratiæ , ita neque actionem. Secundò, ex ipſa re,quia,loquendo de actione, implicat dicere,eſſe aptam ad influendum in aliquem terminum, & non actu influere:quia actio non dicit actum primum,ſed ſecundum; nec poſſe agere,ſed agere:ergo ſi actio eſt,non ſolùm in potentia,ſed etiam in actu, neceſſe eſt,vt actu influat in terminum : quia in hoc actuali influxu conſiſtit eſſentia eius. Confirmatur, & explicatur;quia aut verba conſecrationis nunc actu influunt in ſubſtantiam corporis Chriſti , aut non. Si primum; malè ergo negatur ab hac opinione, & hoc inquirimus,quomodo fiat. Si ſecundum; ergo nunc de facto verba non habēt actionem, quæ ad ſubſtantiam corporis Chriſti terminetur:ergo, ſi hæc actio eſt neceſſaria ad tranſubſtantiationem, nunc de facto non fit tranſubſtantiatio per verba: eſto ,concedamus, in illis eſse virtutem ad faciendam illam, ſi eſset neceſsarium; vel ſi hæc actio non eſt neceſſaria ad tranſubſtantiationem , ſine cauſa fingitur illa virtus in verbis , cùm talis actio , neque

A ad tranſubſtantiationem neceſsaria ſit , neque per verba ſit vnquam efficienda. Vnde oritur tertia ratio,quòd falsò fingatur talis virtus ſine actione:nam hæc virtus,ſi eſt, non eſt naturalis,ſed obedientialis & inſtrumentalis, vt per ſe conſtat : virtus autem obedientialis in inſtrumento diuino præter naturalem entitatem ipſius inſtrumenti non addit , niſi diuinam eleuationem , ſeu auxilium proportionatum illi actioni. Verba igitur conſecrationis non eleuantur, vt inſtrumentum, niſi ad actionem quam actu efficiunt , & ſine cauſa finguntur habere paratum diuinum auxilium ad actionem , quam nunquam effectura ſunt, neque ſecundùm ordinariam
B legem poſſunt efficere, præſertim cum ſuprà oſtenderimus , hæc verba , ſicut,& omnia alia ſacramenta pendere in ſua actione ab exiſtentia humanitatis Chriſti , & influxu eius. Quartò ita rem totam declaro & confirmo; nam,poſita illa hypotheſi, quòd Chriſti humanitas alibi non exiſteret,vel hæc verba efficerent ſubſtantiam corporis Chriſti per actionem, quam nunc habent , vel per nouam aliam : ſi primum, ergo non tantùm ſunt factiua, ſed actu faciunt illam ſubſtantiam ; ſi ſecundum , rurſus interrogo , an illa actio ſit neceſſaria ad tranſubſtantiationem , vel non:ſi eſt neceſſaria; ergo ſine illa non fit tranſubſtantiatio : ergo nunc de facto non fit ; ſi non eſt neceſſaria,ergo falsò dicuntur verba habere
C virtutem ad hanc actionem , cùm verba tantùm habeant virtutem ad tranſubſtantiandum. Ex his facilè patet quid ſit dicendum ad exemplum prædictæ ſententiæ:actio enim effectiua gratiæ non eſt neceſſaria ad conſtituendum ſacramentum pœnitentiæ; ſed potiùs manat ab illo iam conſtituto , & ideo, quando impeditur effectus propter obicem,ceſſat actio,manente ſacramento , quod de ſe dicitur habere virtutem ad illam actionem, quia ad illam eſt inſtitutum, & de facto illam habet , ſi non ponatur obex;at verò in preſenti,actio de qua agimus,eſt ſimpliciter neceſſaria ad conſtituendum hoc ſacramentum ; & ex parte materiæ impediri non poteſt, ſi ſit
D verus panis , & ex parte miniſtri , ac verborum concurrant omnia neceſſaria.

Modus quintus explicandi hanc ſententiam exponitur. Quintus ergo modus explicandi hanc ſententiam eſt,ſubſtantiam corporis Chriſti eſſe terminum huius actionis : quia verba conſecrationis reuera influunt de facto ipſum eſſe ſubſtantiale in corpus Chriſti , & conſequenter habent veram actionem ſubſtantialem , quæ nunc dicitur eſſe per modum conſeruationis, quia aliunde ſupponitur eadem res, alibi antea exiſtens , & in hunc modum poſſet illa actio dici eſſe ſufficiens productio termini , ſi alibi non eſſet ; nunc verò de facto ſolùm habere rationem conſeruationis,iuxta dicta ſuprà diſput.preced. ſect. 1. vbi latè oſtendi, hunc modum actionis eſſe poſſibilem. Quòd verò de facto ita fiat, docuit in terminis Gab.d.11.q.1.art.3.dub.2.& lect.40.in Can. *Gabriel.*
E Deinde neceſſe eſt, vt diuus Thomas hoc ſenſerit, quamuis apertè non explicuerit,nam ſuprà art. 2. & ferè in tota hac q. & ſequente negat , Chriſti corpus incipere eſſe in hoc ſacramento per mutationem localem;negat ergo , fieri præſens per actionem adductiuam: quia illa reuera non eſt, niſi quædam mutatio localis , cùm per ſe primò tantùm terminetur ad præſentiam , quæ , vt diximus ad prædicamentum, Vbi,pertinet,excluſa autem actione adductiua, non ſupereſt,niſi prædicta ſubſtantialis actio, vt declaratum eſt , & hoc modo citari etiam poſſunt pro hac ſententia Altiſiodorenſis lib. ſum. tractatu 5. cap. 3. *Altiſiod.* Richard.in 4.diſt.11.artic.1.quæſt.1.Palud.q.2.artic. *Richard.* 1. & alij , qui negant , actionem hanc eſſe ſimilem *Paludan.* acquiſi-

acquiſitioni noui loci. Deinde alia etiam ratione neceſſe eſt, vt D.Th. in hac ſit opinione, quia negat, actionem hanc eſſe ex præſuppoſito ſubiecto, & in hoc dicit eſſe ſimilem creationi; at verò, ſi actio hæc eſſet adductiua, eſſet ex præſuppoſito ſubiecto; ergo non eſt adductiua, ſed potiùs de ſe productiua, ſeu conſeruatiua corporis Chriſti, quod hîc fit præſens: quia vt ex dictis patet, non poteſt fingi aliud probabile medium; illud verò, quod hîc aſſumitur, docuit D.Thom, hîc articul. 3. in corpore, & ad 2. & in 4. diſtinct. 11. articul. 2. quæſt. 1. idem Bonauen. d. 10. articul. 2. quæſtion. 1. Alenſ. 4. part. quæſt. 43. membr. 3. articul. 1. Henric. quodlibet. 6. quæſtion. 8. Referri etiam poſſunt, qui dicunt, panem conuerti in corpus Chriſti, quod antea exiſtebat, vt Bonauent. in 4. d. 11. artic. 1. q. 1. in fine, & q. 3. vbi expreſſè dicit, terminum finalem huius conuerſionis non eſſe aliquid de nouo factum, ſed priùs exiſtens, quod etiam ſentit Marſil. q. 8. art. 1. concluſ. 2. cuiuſdam incidentis dubij, & in fine quæſtionis in ſolut. ad ſecundum, & 4. In quibus authorib. & in aliis etiam aduertendum eſt, dicere quidem eos, nihil denuo fieri in corpore Chriſti præter modum præſentiæ ſub ſpeciebus, non tamen dicere hunc modum eſſe formalem terminum conuerſionis, ſed ipſummet corpus ſeu ſubſtantiam Chriſti. Quin potiùs Capr. d. 11. ad 2. Durandi cont. 2. concl. approbat ſententiam quādam Paludani, *dummodo intelligatur*, inquit, *terminum huius conuerſionis non eſſe ſolum reſpectum, aut modum, ſed ſubſtantiam ſub modo eſſendi*, quod clariùs explicat in ſolutione ad 1. Scoti cont. 1. concl. dicens; *ſicut generatio per ſe primò terminatur ad ſubſtantiā, conſequenter verò ad proprietates, & locum ſubſtantiæ genitæ; ita actionem hanc per ſe primò terminari ad ſubſtantiam corporis Chriſti, conſequenter verò ad præſentiam illius ſub ſpeciebus*. Idem dicit Ferrar. 4. contra gent. c. 63. circa 2. dictum D.Thom. & ad 3. Scoti. Denique omnes qui abſolutè dicunt, hanc actionem eſſe ſubſtantialem, & terminum eius eſſe ſubſtantiam, poſſunt pro hac ſententia referri, quia illud nō poteſt aliter probabiliter explicari: docuit verò hoc apertè D. Th. hîc, ar. 3. in corpore, & ad 3. & ar. 4. vbi in hoc, docet conuerſionem hanc conuenire cum conuerſione formali, differre tamen, quia ibi formalis terminus eſt forma; hîc verò tota ſubſtantia. Idem docet Altiſiodor. ſuprà, Alenſ. q. 38. memb. 4. Albert. d. 11. & ibi Richard. art. 1. q. 1. Paludan. q. 2. num. 1.

D.Thom. Bonau. Alenſis. Henricus. Marſilius. Capreol. Ferrar. Altiſiod. Alenſis. Albertus. Richard. Palud.

Probatur ex modo loquendi ſanctorum Patrum.

Cyprian.

Secundò principaliter oſtendo, hunc dicendi modum eſſe valde conſentaneum antiquis Patribus. Primò, quia vbique explicant hoc myſterium per verba, quæ effectionem ſubſtantialem, & actionem ad ſubſtātiam, terminatam indicant. Cyprian. ſerm. de Cœna Domini dixit, *Panē in carnem, & vinum in ſanguinem mutari*, & infrà, *Panis iſte non effigie, ſed natura mutatus; omnipotentia Dei factus eſt caro*, & clariùs inferiùs, *Qui vſque hodie* (de Chriſto loquitur) *veriſſimum, & ſanctiſſimum corpus ſuum creat, & ſanctiſſimum & benedicit, & piè ſumentibus diuidit*. Vbi alludit ad illa verba Canonis Miſſæ: *Hæc omnia Domine ſemper bona creas, ſanctificas, benedicis, & præſtas nobis, &c* Ambroſ. lib. 3. de ſacramen. 4. *Panis iſte panis communis eſt ante verba ſacramentorum, vbi aduenerit conſecratio, de pane fit corpus Chriſti*, & infrà, *Ergo didiciſti, quòd ex pane fiat corpus Chriſti*. Auguſtin. c. vtrū ſub figura. de conſ. d. 2. dicit, *Per Spiritum ſanctum potentialiter creari, & ex ſubſtantia panis effici*. Damaſ. lib. 4. c. 14. *Panem & vinum, carnem, & ſanguinem ſuum fecit*. Gauden. tractatu 2. in Exod. *De pane effici corpus*. Adelman. Epiſtola ad Berengar. *Chriſtus per hos ſacerdotes, corpus, & ſanguinem ſuum creat*. Nota ſunt etiam illa verba Hieronymi, quæ infrà agentes de forma latiùs tractabimus, *Sacerdotes ore ſuo corpus Chriſti conficiunt*. Vnde Beſſar. lib. de verb. conſecration. *Tota* (inquit) *Trinitas, hoc corpus altaris creat*. Quæ ſanè verba omnia, non loci acquiſitionem, ſed ſubſtantialem actionem & mutationem indicant. Secundò, aliquando ex parte termini ad quem, hoc diſtinctius explicatur, Euſeb. Emiſſen. homil. 5. de Paſchate dixit, *Creaturas in Dominici corporis trāſire naturam*, non dixit, in præſentiam, ſed in naturam; & ſimile eſt, quod infrà ſubdit, *Viſibiles craturas conuerti in ſubſtantiam corporis Chriſti*. Quo loco etiam notanda ſunt verba Concilij Trid. dicentis, *Sed ſubſtantiam mutari in ſubſtantiam*. Tertiò, ſemper vtuntur Sancti exemplis conuerſionum ſubſtantialium ad hoc myſterium explicandum: Ambr. ſuprà vtitur exemplo virgæ cōuerſæ in colubrum. Cyril. Hieroſol. catech. 4. & Cyprian. Epiſt. 93 vtuntur exemplo conuerſionis aquæ in vinum. Auguſt. apud VValdenſ. tom. 2. c. 83. Conuerſione vxoris Loth in ſtatuam ſalis, Irenæus lib. 4. c. 34. alias affert tranſmutationes naturales: *Num per verbum* (inquit) *Dei lignum fert fructum, & ſemen emortuum tranſit priùs in herbam, deinde in ſpicam, tandem in plenum fructum*. Deniq; Damaſcen. & Anſelm. ſuprà explicant per conuerſionem alimenti in ſubſtantiam viuentis, & ſpecialiter Gregor Niſſen. orat. Catech. c. 37. & Theophyl. Ioan. 6. exemplum ponit in illa conuerſione panis in corpus Chriſti, quæ fiebat in eius nutritione vel augmento. Quæ ferè omnia congerit Innocent. lib. 4. de hoc myſt. cap. 7.

Ambroſ. Auguſt. Damaſ. Gaudentius. Adelman. Hieronym. Beſſarion. Euſeb. Emiſſ. Trident. Cyril. Hier. Cyprian. VValdenſ. Irenæus. Damaſ. Gregor. Niſſ. Theophyl.

Confirmatur rationibus.

Tertiò, principaliter perſuadetur hæc ſententia rationibus. Prima & præcipua eſt, quia per ſolam actionem adductiuam reuera non explicatur vera conuerſio ſubſtantialis & tranſubſtantiatio, ſed ſolùm tranſlocatio quædam, vt ſuprà, ſect. 2. explicatum reliquimus: eſt autem de fide, hanc eſſe veram conuerſionem, & valde conſentaneum fidei eſt aſſerere, eſſe ſubſtantiarum conuerſionem, nam reuera nomen *tranſubſtantiationis*, hoc præ ſe fert; & idem ſignificat, ſatis conuerſio ſubſtantię in ſubſtantiam, vt loquuntur Concilia: quando enim vna ſubſtantia ſolùm ſuccedit loco alterius, non poteſt propriè dici vna conuerti in aliam: ergo hoc myſterium non ſatis explicatur per ſolam adductionem, ſed non poteſt præter adductionem excogitari alia actio ſubſtantialis, niſi prout in hac vltima ſententia explicatur, vt conſtat: quia euidenter refutauimus omnes alios modos, qui vel dici, vel fingi poſſunt. Quod verò hic modus poſſibilis ſit, ſuprà diſput. præcedente, ſect. 1. ſatis probatum eſt. Tandem, quod hic ſufficiat ad veram actionem tranſubſtantiationis, probatur: quia hoc modo interuenit hîc actio influens verum eſſe ſubſtantiale in terminum ad quem, quæ ex ratione & ſpecie ſua ſufficiens eſſet ad rem producendam, etiam ſi alibi non eſſet: ergo hoc ſatis ſuperque eſt ad tranſmutationem ſubſtantialem: nam ea, quæ ſunt per accidens, non mutant ſpecificam naturam rei.

Secundò poteſt probabiliter ſuaderi, hanc actionem eſſe neceſſariam: quia ſola actio ſubſtantialis, qua Chriſti corpus conſeruatur in cœlo, non videtur ſufficiens ad conſeruandum illud, prout eſt in ſacramento: quia hic exiſtit modo præternaturali corpori: vnaquæque autem res, vt conſeruetur ſine modo naturali, maiorem influxum requirit à cauſa agēte: quia neceſſe eſt, vt cauſa efficiens ſuppleat efficacia ſua defectum naturalis modi, ſi autem mutatur influxus cauſæ agentis, mutatur actio. Exemplo res declaratur: nam, quando accidens exiſtit extra ſubiectum, neceſſe eſt, vt diſtincta actione conſeruetur,

netur, ab illa, qua conſeruabatur in ſubiecto: quia ex A diuerſo modo exiſtendi, neceſſariò ſequitur diuerſitas actionis, quæ ſuppleat defectum ſubiecti, vt latiùs quæſtione 77. dicemus. Deinde, ſi Deus conſernat materiam ſine forma, vel ſubſtantiam materialem ſine quantitate, vel aliis diſpoſitionibus accidentaliis, neceſſe eſt, vt mutet actionem conſeruatiuam: quia per efficientiam oportet, vt ſuppleat defectum formæ, vel diſpoſitionem, ſine quibus non poſſet materia vel ſubſtantia naturaliter conſeruari. Vnde, ſi vno loco conſeruaret eandem materiam, vel ſubſtantiam naturali modo, in alio verò ſine forma, vel diſpoſitionibus naturalibus, neceſſarium eſſet, vt diuerſis actionibus in illis diuerſis locis illas conſeruaret: cùm ergo ſubſtantia corporis Chriſti, tali modo ſupernaturali ſit in ſacramento, B vt cum illo naturaliter eſſe non poſſit, videtur veriſimile, actionem, qua hîc conſeruatur ipſa ſubſtantia, eſſe diuerſæ rationis, ab ea, qua conſeruatur in cœlo. Quod præterea hoc modo explicari, & confirmari poteſt: nam illamet actio ſeu dependentia ſubſtantialis corporis Chriſti in cœlo ex natura ſua poſtulat extenſionem in ordine ad locum, ita vt, ſicut terminus eius ex natura ſua poſtulat eſſe totius in toto, & pars in parte; ita illa actio ſeu dependentia natura ſua, poſtulet ſimilem extenſionem partium, proportionatam ſuo termino: at verò actio ſubſtantialis, qua hîc conſtituitur ſeu conſeruatur ſubſtantia corporis Chriſti, ex ſe eſt quodammodo indiuiſibilis, conſtituens totum ſuum terminum, vbicunque eſt aliquid eius. Vnde fit, vt etiam ipſa quantitas, conſequens talem terminum, ſic ſubſtantialiter effectum, amittat ſuum naturalem exiſtendi modum, & accommodetur ſuo ſubiecto ſic effecto: ergo talis actio eſt diuerſæ rationis ab alia, quæ eſt in cœlo. Sed, quamuis hic diſcurſus ſit probabilis, quia reuera non ſatis percipitur actio merè accidentalis, & localis, per quam ſubſtantia materialis præexiſtens ſub quantitate præciſè, ac ſecundùm ſe adducatur ad alium locum, vt in eo exiſtat, modo ſubſtantiali & indiuiſibili, & ratione illius adducatur quantitas, ac ſimilem eſſendi modum recipiat, & faciliùs intelligitur hoc fieri per modum nouæ cuiuſdam actionis ſubſtantialis, & quaſi productionis illius nouæ ſubſtantiæ ſub altiori ratione exiſtendi, D ad quam conſequãtur cæteræ proprietates, tali modo exiſtendi accommodatæ, quamuis (inquam) hic diſcurſus nonnullam apparentiam habeat, non tamen ſat oſtendit neceſſitatem huius actionis: actio enim, per quam agens influit in effectum, tunc neceſſariò variatur, variato modo exiſtendi talis effectus, quando modus eſt de intrinſeca ratione illius actionis ſeu dependentię effectus à cauſa, vt contingit in exemplo accidentis in ſubiecto, vel extra ſubiectum conſeruati. Nam actio illa, qua accidens fit ex ſubiecto, eſſentialiter pendet ab illo, & ideo, vt fiat extra ſubiectum, longè diuerſam actionem, & altiorem vim agendi requirit: at verò quando mo- E dus exiſtendi ipſius rei factæ non eſt de intrinſeca ratione actionis, ſeu dependentię illius rei à ſua cauſa efficiente, ſed aliquid omnino poſterius, quamquam ille modus exiſtendi varietur, & ablato modo naturali, tribuatur rei modus ſupernaturalis, non propterea erit neceſſaria diuerſa actio terminata ad exiſtentiam rei, ſed ſatis erit, adiungere actionem, qua ſupernaturalis modus fiat, & impediatur naturalis, vt videtur fieri in myſterio Incarnationis, & eadem ratio videtur eſſe in præſenti, & modus præſentiæ non eſt de intrinſeca ratione actionis magis, quàm termini, ſed eſt proprietas accidentariò conſequens, & ideo, vt mutetur hic modus, non videtur ſimpliciter neceſſarium, mutari actionem terminatam ad ſubſtantiam rei, ſed adiungere aliam, qua fiat modus ſupernaturalis, & naturalis impediatur.

Tertiò igitur argumentor, retorquẽdo argumentum Scoti, quod erat, quia verba ſufficienter verificantur per actionem adductiuam, contra quod eſt, quia ſufficienter melius ac propriùs verificantur per actionem productiuam, vel quaſi productiuam: ergo, licèt concedamus, vtrumque modum eſſe poſſibilem, non rectè ipſe infert fieri priori modo. Quod autem potiùs inferendum ſit, fieri poſteriori modo declaratur inprimis, quia omnes mutationes miraculoſæ, quas à Deo factas legimus, poſſent, quoad omnia quæ ſenſibiliter fiunt, ſaluari per tranſmutationem localem, vt verbi gratia, in conuerſione aquæ in vinum, ſi aqua præexiſtens alibi, eſſet tranſlata, & vinum aliunde inuiſibiliter adductum, id ſatis eſſet, vt Chriſtus ſuppleret defectum vini, & nihilominus fatemur, & veriſſimum ac certiſſimum eſt, illud factum eſſe per conuerſionem ſubſtantiæ: & idem eſt de omnibus ſimilibus conuerſionibus, vt ſuprà annotaui ex Aug. 18. de Ciuitate, c. 18. diſtinguente in hoc, veras Dei conuerſiones ab apparentibus dęmonis: ergo idem dicendum eſt de hac conuerſione, quam perfectiſſimo modo fieri oportet. *August.*

Quòd ſi quis dicat, dę illo miraculo nuptiarum, dictum eſſe ab Euangeliſta, *Vt vidit Architriclinus aquã vinum factum*, & inde ſumptam eſſe conuerſionem, C hoc ipſum confirmat intentionem noſtram: quia, ſi præciſè conſideremus verba Chriſti, ſcilicet, *Haurite nunc, &c.* & effectum ſenſibilem, ſcilicet, vbi erat aqua, inuentum eſſe vinum, ex hoc præciſè non poterat euidenter conſtare, an eſſet factum per adductionem, vel per conuerſionem, & nihilominus Euangeliſta in illis verbis, *aquã vinum factam*, intelligitur explicaſſe, factum eſſe miraculum per conuerſionẽ. Sed eodem modo explicat Eccleſia, panem fieri corpus, ſeu ex pane fieri corpus per veram conuerſionem ſubſtantiæ in ſubſtantiam; ergo. Et ratio vtriuſque reddi poteſt, vel propria, & intrinſeca tranſmutatio, facta in rei ſubſtantia, veluti ex natura ſua poſtulat, vt ſubſtantiali modo fiat, & non per localem adductionem: vel quia hic modus operandi, præterquam, quòd eſt ipſis verbis magis accommodatus, eſt etiam magis conſentaneus diuinæ omnipotentiæ. Quod item à ſimili confirmatur: quia etiam deſitio panis, quę in hoc myſterio fit, ſi diuinam omnipotentiam attendamus, non fuit neceſſariò ſubſtantialis: poterat enim Deus, ſalua veritate illorum verborum, *Hoc eſt corpus meum*, illam ſubſtantiam extra locum ſuorum accidentium conſeruare, vel nudam, vel ſub aliis accidentibus, vel certè, ſaltem quoad materiam, conſtituendo illam ſub alia forma: nihilominus de facto interuenit in hoc myſterio deſitio totius ſubſtantiæ panis: quia hoc magis eſt conſentaneum ipſis rebus, ſuppoſito myſterio; cur ergo non eodem modo philoſophabimur de termino ad quem? *Obiectio. Reſponſio.*

Vnde ſumitur ſecunda coniectura, quia hic modus ex ſuo genere eſt nobilior, & perfectior, &, ſi aliunde conſideretur rei difficultas, nõ eſt minùs difficile intellectu, quòd in ſubſtantia materiali præexiſtente modo quantitatiuo, & naturali, per actionem merè localem adducatur per ſe primò ipſa ſubſtantia, vt condiſtincta à quantitate, vt in alio loco exiſtat modo indiuiſibili, & ratione illius adductionis adducatur quantitas ad ſimilem modum pręſentiæ? ergo faciliùs intelligitur fieri ex vi alicuius

actio

actionis ſubſtantialis, qua ſubſtantia ſecundùm ſe fiat,& conſequenter recipiat talem modum exiſtendi;& inde conſequenter aliæ proprietates cum ſimili exiſtendi modo. Deinde difficile eſt ad intelligendum quomodo verba operentur independenter ab exiſtentia corporis Chriſti in cœlo, illud inde adducendo,& tamen nihil imprimendo in illo, vt ibi eſt; neque reſpiciendo illud, vt ſic, tanquam ſubiectum actionis ſuæ, ſi tamen actio eſt productiua ipſius ſubſtantiæ, facilè intelligitur non pendere ab ipſa, vt alibi exiſtente, formaliter loquendo, ſed terminari ad illam, vt ad proprium terminum, non quatenus ibi exiſtit, ſed ſecundùm ſe, ſeu quatenus exiſtit in ſacramento. Tertiò, eſt magis accommodatum verbis conſecrationis, *Hoc eſt corpus meum*, quæ non localiter (vt ita dicam) ſed ſubſtantialiter ſignificant: vnde non indicant aliquid huc adduci, ſed per modum ſubſtantiæ, hoc, quod ſignificatur eſſe corpus Chriſti: nec ſignificāt aliquod efficere circa corpus Chriſti, vt eſt in cælo, ſed circa hunc panem, transſmutando illum in corpus Chriſti: ergo hic modus actionis, magis eſt accommodatus modo ſignificandi horum verborum, quàm adductio ſola. Et hoc videntur indicare ſancti Patres, quando negant, Chriſtum venire de cœlo, vt ſub ſpeciebus panis conſtituatur, ſed hoc fieri per conuerſionem panis in ipſum: in quo genere obſeruatione digna ſunt verba Eccleſiæ Orientalis in cenſura doctrinæ Lutheranorum nuper ad eos miſſæ, c. 10. *Eccleſia ſancta iudicium eſt panem & vinum in corpus & ſanguinem Chriſti virtute Spiritus ſancti tranſire ac immutari, non quòd Chriſtus deſcendat de cœlo, vt in Euchariſtia præſens adſit, ſed quòd per tranſmutationem, & tranſitionem panis in ipſum corpus fiat præſens.* Quæ verba ferè ſumpta ſunt ex Damaſcen. lib. 4. de fide, cap. 14.

Damaſ.

Obiectio.

Sed, vt hoc amplius explicetur, inſtare poſſumus in fauorem Scoti: nam hæc actio ſubſtantialis ſic explicata, ſola non ſufficit ad conficiendum hoc myſteriū, ſine alia adductiua, illa verò ſufficit ſine hac; ergo illa tantùm eſt ponenda. Antecedens explicatur, quia ſubſtantia corporis Chriſti ſecundùm ſe non conſtituit hoc ſacramentum, ſed vt præſens ſub ſpeciebus, illa verò actio ſubſtantialis attingit ſubſtantiam ſecundùm ſe, non verò præſentia: eſt ergo neceſſaria alia actio, per quā fiat præſentia; ſi autem hæc ſola fiat, ſubſtantia Chriſti erit præſens in ſacramento, quod ſatis erit, vt illud ſit conſtitutum.

Reſponſio.

Reſpondetur, poſita illa actione ſubſtantiali, nullam eſſe neceſſariam actionem adductiuam, imò, neque propriè actionem aliam; ſicut, quando creatum fuit cœlum, ex vi talis actionis conſequenter poſitum eſt in tali loco, vel ſpacio, abſque adductione, vt per ſe conſtat: nam adductio connotat rem adductam alibi præexiſtere, illa ergo præſentia localis intelligi poteſt, vel reſultare ex ſubſtantia, prout nunc producta: vel certè (quod clarius eſt) ſicut in re facta intelligitur eſſe realis præſentia, ita & in actione, ſeu dependentia, quæ hîc nunc fit, & non alibi. Vnde ſicut per illam actionem, ſecundùm ſe conſideratam, reſultat eſſe ſubſtantiale: ita ex præſentia eius conſequitur, vt terminus eius hîc potius, quàm alibi fiat, ita vt præſentia actionis ſit quaſi fieri præſentia termini, & ita nulla multiplicatur actio, ſed illud ſolum aſſeritur, quod in omni actione neceſſarium eſt, ſcilicet, vt alicubi fiat. Addo præterea, ſacramentum Euchariſtiæ non conſtare ex ſola præſentia, ſed ex ſubſtantia corporis Chriſti præſente, & ideo verba non ſolùm habere vim ad efficiendam præſentiam, ſed etiam ad efficiendam ſubſtantiam præſentem debito modo, & ordine; ſcilicet, primariò ſubſtantiam, & conſequenter præſentiam. Quod ita vlterius declaro contra Scotum, quia negari non poteſt, quin, ſi hîc eſt ſubſtantia corporis Chriſti, hic etiam ſit actio, vel dependentia, per quam conſeruatur ſubſtantialiter exiſtens in rerum natura, præſertim cùm Scotus fateatur, exiſtentiam corporis in hoc ſacramento non pendere intrinſecè, ac formaliter ab exiſtentia eiuſdem corporis in alio loco; ergo prout eſt hîc, ſufficienter conſeruatur actione propria conſeruante ſubſtantiam: hæc autem actio intelligi poteſt, hîc adeſſe, vel concomitanter adducta cum termino, hîc facto præſente per ſolam actionem adductiuam, vel è contrario, quòd ipſa actio conſeruatiua per ſe primò hic fiat, & præſentia ſit modus eius, qui conſequenter reſultet in termino. Sed hic poſterior modus eſt magis proprius ad ſaluandum conuerſionem ſubſtantialem: ergo ille potiùs eſt aſſerendus, & poſſet defendi, etiam ſi illa actio ſubſtantialis, qua hic cōſeruatur corpus Chriſti, ſit omnino eadem, qua conſeruatur in cœlo, hîc repetita, & quaſi de nouo facta. Sed magis hoc neceſſarium eſt, ſi ſupponamus quod q. 78. probandum eſt, verba conſecrationis efficere phyſicè & actiuè, quicquid eſt in hoc ſacramento: nam ex hoc neceſſariò ſequitur, actionem illam eſſe diuerſam, quia, vt diximus, agentes de ſacramentis in genere, actio, quæ fit ab agente principali ſolo, vel mediante aliquo inſtrumento, neceſſariò eſt diſtincta.

Difficultates aliquot circa dicta enodantur.

Superſunt tamen circa doctrinam traditam nonnullæ difficultates: nam ſi Chriſtus hîc conſtituitur per actionem terminatam ad ſubſtantiam, & de ſe productiuam, ſequitur, verba habere vim ad ponendum hîc corpus Chriſti etiam ſi alibi non exiſteret. Conſequens eſt falſum; ergo. Sequela patet, quia actio de ſe productiua ponit ſuum terminum, etiamſi alibi non ſit. Item, quia ſi hæc actio neceſſariò ſupponit corpus alibi, & tale illud ponit ſub ſpeciebus, quale eſt in propria ſpecie, id eſt, viuens hîc, ſi alibi viuat, vel exanime, ſi alibi ſit mortuum, ſignum eſt, non hîc illud producere, ſed aliunde adducere: minor verò patet, tum ex dictis ſuprà diſp. 10. tum etiam ex verbis formæ, *Hoc eſt corpus meum*, quæ manifeſtè ſupponunt præexiſtentiam illius corporis, tum denique quia ſi per verba fieret corpus in ſacramento, alibi non præexiſtens, vel fieret mortuum, vel viuum: neutrum dici poteſt, quia de ſe ad neutrum terminum ſunt determinata: ſed nunc poſſunt efficere aut mortuum, aut viuum, prout in re extiterit: in eo autē caſu non eſſet, à quo determinarentur. Ex quo etiam ſumitur coniectura: quia, cùm hæc verba ad conſtituendum Chriſtum in ſacramēto, ſupponant illum extra ſacramentum: vt etiam ſumitur ex pronomine illo, *Hoc eſt corpus meum*, cúmq; tali conſtituant corpus in ſacramento, quale eſt extra ſacramentum, argumento eſt, non efficere corpus in ſacramento, ſed afferre tantùm. Reſpondetur breuiter, negando ſequelam, poteſt enim dupliciter intelligi hanc actionem pendere à corpore Chriſti extra ſacramentum, vno modo intrinſecè, & quaſi à ſubiecto propter imperfectionem ipſius actionis, ſi formaliter tendat ad efficiendum accidens, & ideo ſupponat corpus, circa quod verſetur: alio modo poteſt intelligi pendere extrinſecè, vel propter inſtitutionem diuinam, vel certè propter dependentiam in genere cauſæ efficientis: quamuis ergo actio ſubſtantialis non pendeat, nec ſupponat corpus Chriſti priori ratione, poteſt tamen pendere & ſupponere illud poſteriori modo, quia eadem actio ſecundùm ſpeciem, ſeu rationem formalem poteſt fieri per hoc vel illud inſtrumentum, ita vt diuerſitas

tas inſtrumentorum materialis ſit, & non cauſet eſſentialem diuerſitatem in actione: hoc igitur modo pendet, vt ſupra dixi, actio, qua fit hoc ſacramentum, à corpore Chriſti in propria ſpecie exiſtente, & ideo illa actio eſſe non poteſt ſecundùm præſentem inſtitutionem, ſi corpus illud in propria ſpecie non exiſtat. Ad argumentum ergo negatur ſequela, propter rationem dictam. Et ſimiliter ad confirmationem, negatur illa coniectura: poteſt enim illa neceſſitas oriri ex alio capite, quòd non deroget perfectioni huius actionis, & rationi tranſubſtantiationis.

Alia difficultas.

Sed ex hac ſolutione oritur alia difficultas: nam ſequitur idem corpus ſubſtantialiter efficere, ſeu conſeruare ſeipſum, & ſubſtantialiter actionem pendere effectiuè à ſuo termino: hoc autem videtur valde abſurdum, & contra prima philoſophiæ principia: quia, ſi idem poſſet efficere ſe ipſum eſſe antequam fieret, nec poſſent ex effectibus inferri exiſtentiæ cauſarum efficientium. Reſpondetur, impoſſibile eſſe, idem efficere ſeu conſeruare ſeipſum ſecundùm primam rationem exiſtendi, vel ſecundùm primam dependentiam vel primum influxum cauſæ efficientis, per quam ſufficienter conſtituitur vel conſeruatur in rerum natura, & hoc eſt, quod demonſtrant principia philoſophiæ; quia cauſa efficiens ſupponitur exiſtens & independens à ſuo effectu, quomodo dixit D. Thom. infrà q. 78. artic. 4. ad 2. non potuiſſe corpus Chriſti, vel aliquid ab illo procedens, eſſe inſtrumentum ad ſuam primam formationem ex matre: & eodem modo eſt efficax ratio argumentandi ab effectibus ad cauſas efficientes; at verò, ſi poſtquam res ſemel ſufficienter exiſtit per actionem & influxum totalem vnius cauſæ, per aliam actionem diſtinctam, quaſi iterum fiat, ſeu conſeruetur, nullum eſt inconueniens, quòd eadem res, vt iam facta, poſſit eſſe inſtrumentum ad hanc actionem: quia iam ceſſat tota ratio, quę obſtare videbatur, cùm res illa ſupponatur exiſtens ante talem actionem, & aliunde poſſit Deus vti quacunque re, vt inſtrumento, ad omnem ſubſequentem actionem; quia ad hoc eſt potentia obedientialis in creatura, & aliunde nulla eſt contradictio, & ita fit in præſenti myſterio: propter quod dixerunt alij Patres ſuprà citati, Chriſtum Dominum quotidie corpus ſuum creare.

Aliæ difficultates hîc erant de hac actione, an ſit creatio nunc. Item, an per illam fiat materia ſola corporis Chriſti, vel forma, vel ſola vnio compoſiti. Item, an per illam fiat etiam vnio hypoſtatica. Ex quibus prima difficultas tractabitur commodè dubio ſequenti, aliæ verò pertinent ad quæſtionem 76

SECTIO V.

Vtrùm hæc actio ſit vera mutatio in corpore Chriſti.

Quidam volunt actionem tranſubſtātiationis non eſſe mutationem in Chriſti corpore, ſed in pane, alij verò eſſe mutationem corporis Chriſti.

RAtio dubitandi eſt, quia Chriſtus Dominus cùm ſit in ſtatu gloriæ & impaſſibili, non mutatur vllo modo ab eo ſtatu: ergo incipit eſſe in hoc ſacramento, ſine ſui mutatione: ergo actio, per quam hîc conſtituitur non eſt vera mutatio eius. Atque ita videntur loqui, & ſentire antiqui Theologi, qui etiam hinc colligunt neceſſariam mutationem panis: quia oportet, nouum myſterium fieri per mutationem in aliquo factam, & non per mutationem factam in corpore Chriſti; ergo ſaltem per mutationem panis in ipſum. Ita ſentit D. Thom. hîc præſertim art. 4. ad 1. & in 4. diſtinction. 11. quæſt. 1. artic.

D. Thom.

A 3. quæſtiuncula 1. in corpore, & ad 1. Vbi Capreol. idem docet ex doctrina D. Thom. quæſt. 1. artic. 2. concluſ. 3. & in eius defenſione, Bonauent. diſtinct. 10. artic. 1. quæſt. 1. ad 2. & Richard. diſtinction. 11. ar. 1. quæſt. 5. & 6. Alenſ. 4. part. quæſtion. 34. membr. 3. Marſ. quæſt. 8. artic. 1. Soto diſtinct. 9. quæſt. 2. artic. 4. paulo ante ſolutiones argumentorum. Alij verò abſolutè affirmant, actionem hanc fieri per mutationem corporis Chriſti. Ita loquitur Scotus diſtin. 10. quæſt. 1. §. Quantum ergo ad iſtud argumentum, & infrà ſolut. ad 1. Palud. quæſt. 3. num. 14. 15. & 16. Capreol. quæſt. 3. ad 4. & 5. Durand. cont. 2. concluſ. Gabr. art. 2. concluſ. 8. & lect. 40. in Canon. Ocham in 4. qu. 6. & quodlib. 6. quæſt. 4. abſolutè vocat hanc mutationem localem, quomodo etiam loquitur Gabr. lect. 46. in Can. & ferè eodem modo loquuntur Nominales omnes.

Capreol. Bonauent. Richard. Alenſis. Marſilius. Soto. Scotus. Palud. Capreol. Durand. Gabriel. Ocham.

Hæc quæſtio, ſuppoſitis his, quæ in ſuperiori dicta ſunt, facilè expediri poteſt, oportet enim diſtinguere, quid per ſe primò fiat per hanc actionem, quid verò ſecundariò conſequatur. Item oportet recolere, quod ſuprà dictum eſt, mutationem poſſe ſumi propriè, & in rigore, vt dicit paſſionē denuo factam circa præſuppoſitum ſubiectum, vel generaliter, vt dicit quamcunque rei inceptionem, vel deſitionem, vel nouum modum ſe habendi. Denique in ſuperioribus etiam notauimus, mutationem poſſe fieri, a-
C mittendo, vel ſolùm acquirendo.

Primò ergo certum eſt, hîc non poſſe eſſe quæſtionem de mutatione qua corpus Chriſti, prout eſt in cœlo aliquid amittat eorum, quæ ibi habet: certum deinde eſt, in hoc ſenſu non fieri per mutationem corporis Chriſti: quia vt in hoc ſacramento conſtituatur, nec deſerit illum locum, neque aliquid aliud, quod ibi habeat. Et hic poteſt eſſe vnus ſenſus authorum, quos in principio citaui, & hoc etiam ſolum probat ratio dubitandi ibi poſita.

Certum eſt per tranſubſtātiationem fieri aliquam mutationem late ſumptam in corpore Chriſti.

Secundò etiam eſt certum per hanc actionem fieri aliquam mutationem latè ſumptam in corpore Chriſti; quia ex vi illius aliter ſe habet, quàm priùs, primò quidem & per ſe quia in ſuo eſſe ſubſtantiali habet aliquam dependentiā, quam antea non habe-
D bat: quia per nouum influxum cauſæ agentis recipit idem eſſe ſubſtantiale, ſecundariò verò & conſequēter, quia acquirit nouam præſentiam realem, quam antea non habebat, vt in ſuperioribus explicatum eſt. Nec verò ad hanc mutationem ſufficit mutatio in pane: primò quidem, quia ſi ſit ſermo de ſubſtantia panis, mutatio, vel quaſi mutatio, quæ in illa fit, eſt priuatiua, ſeu negatiua, & terminatur ad non eſſe: ergo ab illa vt ſic, non poteſt Chriſtus denominari mutatus, & poſitiuè aliter ſe habens, quàm antea, ſi verò ſit ſermo de accidentibus panis, licèt admitte-
E remus, in illis factam eſſe mutationem poſitiuam, tamen neque ab illa corpus poteſt denominari mutatum, cùm longè ſit diuerſus terminus mutationis, reſultans in corpore Chriſti, ac in accidentibus panis, vt ex ſuprà dictis conſtat: nam illa præſentia, quæ eſt in corpore Chriſti, eſt quid diſtinctum ab omni modo accidentium: non poteſt ergo totum hoc myſterium perfici per ſolam mutationem accidentium. Secundò, quia oſtenſum eſt, de nouo non ſolùm eſſe in corpore Chriſti denominationem aliquam extrinſecam, aut propriam relationem: ergo non poteſt fieri per ſolam mutationem alterius in ipſam. Quinimo ſi præciſè loquamur de eo quod in corpore Chriſti, vt id fieret, non eſſet neceſſaria mutatio alterius in Chriſtum: quia poſſet hîc fieri, vel conſeruari ſubſtantia corporis Chriſti & præſentia eius, abſq; mutatione vlla facta in ſubſtantia, vel acci-

accidentibus panis, vt ex ſuprà dictis ſatis patet.

Non eſt mutatio propriè dicta, ſed actio ſubſtantialis tranſſubſtantiationis.

Tertiò ergo addendum eſt, actionem hanc ſubſtantialem, per quam hic fit, ſeu conſeruatur corpus Chriſti, non eſſe mutationem propriè dictam, ſed ſolùm actionem ſeu dependentiam quandam. Hunc etiam ſenſum fortaſſe intendunt primi authores ſupra citati, & ſequitur ex dictis, quia propria mutatio fit ex præſuppoſito ſubiecto; hæc autem actio non fit ex ſubiecto: nam licèt fiat ex pane; non tamen tanquam ex ſubiecto, ſed tãquam ex termino à quo; vnde ſubſtantia panis nullo modo eſt ſubiectum huius actionis: ergo. Et confirmatur ex D. Thom. 1. par. quæſtione 45. dicente, creationem non eſſe mutationem, quia non fit ex præſuppoſito ſubiecto: hîc verò art. 8. dicit, hanc actionem in hoc eſſe ſimilem creationi, quòd non fit ex præſuppoſito ſubiecto: ergo eſt in hoc etiam illi ſimilis, quia non eſt propriè mutatio.

Imò nec altera, quæ eſt acquiſitio præſentiæ localis.

Quartò denique hinc concluditur, acquiſitionem præſentiæ, quæ conſequenter hîc fit, non eſſe propriè mutationem localem, ſed acquiſitionem ſimplicem concomitantem alteram actionem. Et explicatur exemplo: nam, quando res creatur, conſequenter acquirit aliquem locum, vel præſentiam: quæ acquiſitio non dicitur propriè mutatio localis, quia non per ſe fit, ſed concomitanter; & quia non propriè facit, vt res aliter exiſtat in loco, quàm antea, ſed ſimpliciter conſtituit rem in loco: ſed ad eũdem modum ſe habet hæc actio ex vi ſua, quia, vt dictum eſt, per ſe primò facit ſubſtantiam, reliqua conſequenter; & ita de ſe facit hanc præſentiam, ac ſi corpus Chriſti alibi non præexiſteret: ergo. Et confirmatur: nam propter hanc cauſam antiquiores & grauiores Theologi negant Chriſtum conſtitui in hoc ſacramento per mutationem localem, vt videre eſt in D. Thom. quæſt. ſeq. art. 6. Alex. Alenſ. 4. p. q. 38. memb. 4 art. 4. Capreol. & Palud. d. 10. q. 3. & aliis authoribus ibi: qui negare non poſſunt hic fieri acquiſitionem localis præſentiæ, negant tamen eſse propriè mutationem localem, quæ non per ſe fit, ſed concomitanter ad actionem ſubſtantialem.

D. Thom. Alenſ. Capreol. Palud.

Dubium vtrum actio tranſubſtantiationis ſit creatio.

Vna tantùm circa hæc ſupereſt difficultas, præſertim circa tertiam concluſionem; nam ex illa ſequi videtur, actionem illam. per quam hic fit corpus Chriſti, eſſe creationem, quia eſt actio ex vi ſolius cauſæ efficientis ſine concurſu cauſæ materialis, in quo cõſiſtit eſſentia actionis creatiuæ, quæ propterea dicit eſſe ex nihilo, quia fit ab agente ex nullo ſubiecto. Nec ſatis eſt, ſi quis dicat, non eſſe creationem, quia terminus eius non fit omnino de nouo, ſed quaſi conſeruatus; tum quia actio conſeruatiua quæ terminatur ad totum ens, reuera in ſubſtantia ſua eſt creatio, & ſolùm denominatur conſeruatio, vt denotetur non incipere de nouo, ſed permanere, & durare, quæ antea inceperat; tum etiam quia huic actioni per ſe & formaliter conſideratæ accidentarium eſt, quòd terminus eius alibi præexiſtat, vt ex dictis conſtat: ergo illa de ſe, & in ſubſtantia ſua erit vera creatio, quamuis nunc denominetur potiùs conſeruatio, propter terminorum preexiſtentiam. Neque etiam ſatisfacit, ſi quis reſpondeat, non eſſe creationem: quia fit ex pane, aut vino; quæ ſunt aliquid, cùm tamen creatio debeat eſſe ex nihilo, tum, quia illa particula, *ex*, quando creatio dicitur ex nihilo, ſolùm dicit habitudinem cauſæ materialis, id eſt, ex nullo ſubiecto, hic autem ſignificat habitudinem tantùm termini a quo: ergo illud non repugnat creationi; tum etiam quia, vt ſuprà dixi, tota hæc actio de potentia abſoluta potuiſſet fieri

A conſeruata ſubſtantia panis: tunc ergo non fieret ex pane: ergo illud, nunc, non eſt eſſentiale huic actioni, alias non eſſet ſeparabile, etiam de potentia Dei abſoluta. Solum ergo dicitur fieri ex pane nunc, quia ex ordinatione diuina non fit hæc actio, ſine deſitione panis; ordinatio autem diuina non mutat naturam rei; ergo eiuſdem rationis eſt hæc actio, cuius eſset, ſi non deſineret ſubſtantia panis. Tunc autem eſset creatio; quia fieret ex nihilo, & tanquam ex ſubiecto, & tanquam ex termino a quo: ergo & nunc eſt vera creatio. Conſequens autem videtur falſum, in primis, quia D. Thom. hic artic. 8. dicit actionem hanc eſse ſimilem creationi, diſtinctam tamen ab illa. Vnde ſancti Patres arguentes tanquam à maiori ad minus, ex creatione colligunt, hanc actionem eſse poſſibilem; ſentiunt ergo eſse diſtin-

B ctam, & minoris virtutis, quam ſit creatio. Aſsumptum patet ex Ambroſio lib. 4. de ſacram. cap. 4. & Innoc. lib. 4. de hoc myſter. cap. 7. & eodem modo loquuntur Scholaſtici. Alenſ. 34. membro 3. Bonauent. Richard. Capreol. & Palud. Marſil. & Soto locis paulo ante citatis. Et confirmatur, quia deſitio panis non eſt annihilatio; ergo nec confectio corporis Chriſti erit creatio.

Ambro. Innocen. Alenſ. Bonauent.

Reſpondetur non eſſe creationem.

Ad hanc difficultatem primò reſponderi ſolet, actionem hanc non eſse creationem, quia non attingit corpus Chriſti in quantum ens, ſeu ſecundùm totam rationem entis, quam in ſe habet, ſed ſolùm in quantum corpus, quia per hanc actionem, nec fit

C materia, nec forma, ſed ſolùm vnio earum inter ſe, hoc enim ſatis eſt, vt illa actio ſit ſubſtantialis, & cõſequenter ſufficit ad ſaluandam rationem tranſubſtantiationis.

Impugnatur.

Sed hæc reſponſio mihi non probatur; & inprimis repugnat illi D. Thomas, tum quia dicit, actionem tranſubſtantiatiuam non præſupponere ſubiectum, illa autem actio explicata iſto modo ſupponit materiam, vt ſubiectum, circa quod verſatur: tum etiam, quia dicit, in hac conuerſione materiam tranſire in materiam, & formam in formam, & totum in totum: apertè ergo ſentit tam materiam, quàm formam fieri, ſeu attingi per hanc actionem. Secundò ratio tranſubſtantiationis hoc poſtulat, quia illa actio explicata dicto modo, vt non ſit creatio, erit generatio quædam ſubſtantialis;

D ergo non eſt tranſitus in totam ſubſtantiam ſimpliciter, ſicut è contrario, ſi ex parte termini à quo eſſet deſitio panis per ſeparationem formæ à materia, manente tamen in rerum natura ipſa materia, eſſet corruptio quædam totius compoſiti, non tamen ſufficiens deſitio ad tranſubſtantiationem. Tertiò, quia ad intelligendum illum modum actionis ſunt multiplicandæ multæ actiones valde miraculoſæ: non poteſt enim illa vnio inter materiam & formam corporis Chriſti fieri virtute verborum, niſi ſub ſpeciebus; quia extra illas nihil operantur illa verba, ergo neceſſe eſt, illam materiam, & formam præſupponi ſub ſpeciebus ad illam vnionem:

E quia, vt ſuprà dixi, non poſſunt aliqua vniri intimè, niſi vbi ſunt præſentia; ergo, vel fiunt ibi ſubſtantialiter eadem virtute verborum, & habetur intentum, vel adducũtur alia priori actione diſtincta, & ita iam multiplicantur actiones, & additur nouum miraculum, quia partes alibi vnitæ, inde adducuntur, ſine vnione, vt ſola vnio ſubſtantialiter alibi fiat. Et prætereà inquiro, an illa adductio fiat virtute verborum, vel non, ſi non, ergo verba non efficiunt totum id, quod neceſſarium eſt ad ſuam veritatem, quod eſt contra eorum officium; ſi verò fit eorum virtute, procedunt argumenta ſupra facta contra actionem adductiuam:

nam illa probant, verba hîc operari quicquid operantur ſine dependentia intrinſeca, & formali à corpore Chriſti alibi exiſtente, tanquam à ſubiecto vel termino à quo.

Poteſt reſponderi eſſe creationem, non tamen per modum creationis.

Alia ergo reſponſio eſſe poteſt; concedendo illam actionem eſſe creationem: Patres enim ſuprà citati ſic illam vocant; & nullum ex hoc videtur ſequi inconueniens: ſed in hoc oportet non diſcedere à communi modo loquendi omnium, licèt fortaſse in re non ſit diuerſitas, quia reuera hic influxus ſubſtantialis habet in ſubſtantia ſua quicquid habet influxus creatiuus, vt argumenta in principio facta probant: tamen in hoc myſterio non fit per modum creationis, non ſolùm quia non fit res omnino de nouo, ſed per modum conſeruationis, ſed præcipuè, quia fit per modum conuerſionis vnius in aliud, ita vt ex vi illius modi, quo fit hîc corpus Chriſti à tali agente, requiratur res aliqua poſitiua, ex qua fiat, & ſub qua fiat, ita vt verba non habeant virtutem ad efficiendum alio modo illud corpus. Et ex hac parte virtus eorum deficit à ratione virtutis creatiuæ, éſtque inferior, quia eſt magis limitata. Et eadem ratione actio ipſa non appellatur creatio, ſed conſeruatio vel tranſubſtantiatio: quia de ratione creationis eſt, vt nullo modo ſupponat rem poſitiuam, ex qua, vel circa quam, aut ſub qua fiat; ſed ſolùm, ac præciſè cauſam agentem. An verò hoc cauſet diuerſitatem eſsentialem in ipſis actionibus poſitiuis prçciſè conſideratis, authores nihil dicunt, & fortaſse non eſt talis diuerſitas. Oportet tamē cautè loqui & explicare propriam vniuſcuiuſque rationem modo prædicto.

Obiectio.

Sed hîc tandem vrgebit aliquis; quia, ſi hæc actio eſt ſine ſubiecto vllo modo, cùm ſit prior natura ſuo termino, non poterit eſſe in illo, neque extra ipſam cauſam agentem fieri. Reſpondeo eandem difficultatem eſſe de creatione propter quam multi putant actionem creatiuam, non eſſe extra Deum: ſed iuxta noſtram ſententiam non poteſt hoc in præſenti accommodari. Exiſtimamus enim illam actionem eſſe à verbis, & non à ſolo Deo: non poteſt autem eſſe ſubiectiuè in verbis, vt per ſe conſtat; quia, vt ſuprà oſtendi, eſt actio diſtincta à prolatione verborum, & eſt omnino tranſiens reſpectu illorum: neque etiam poteſt eſſe in Deo: quia actio exiſtens in Deo, non poteſt eſſentialiter pendere à verbis; & præterea in vniuerſum non ſatisfacit hæc reſponſio: quia eadem difficultas eſt de dependentia veluti paſſiua creaturæ à Deo, quam dubium non eſt eſſe in ipſa creatura. Propter quod alij dicunt, hanc dependentiam ita eſſe in creatura, aut nullo modo etiam ex natura rei, ab ea diſtinguatur, ſed ſit formaliter & eſſentialiter ipſa creatura, quod tamen præſenti difficultati accommodari non poteſt: quin conſtat, hanc dependentiam non eſſe eſſentialem corpori Chriſti; quia ſine illa exiſtebat antea; & hoc quidem argumentum conuincit aliam etiam dependentiam, quā habet in cœlo, non eſſe eſſentialem, quia ſine illa poſſet conſeruari per ſolam dependentiam, quam habet in ſacramento hoc, mediis verbis. Et idem argumentum fieri poteſt in accidentibus, quæ vna actione & dependentia conſeruantur in ſubiecto, alia verò diſtincta extra ſubiectum: hinc enim euidenter, neutram illarum dependentiarum eſſe eſſentialem illi formæ, verbi gratia, Quantitati. Et idem argumentum fieri poteſt in creatura, quæ diuerſis modis, & actionibus fieri poteſt, vel conſeruari.

Reſponſio.

Reſpondetur ergo, hanc actionem, dependentiam, ſeu fieri, eſſe extra cauſam agentem; non propriè tanquam in ſubiecto, ſed idēticè, vt in re, cum qua identificatur; eſt enim quaſi modus ſeu via ad terminum, in quo manet: vnde hæc via quatenus præintelligitur termino, non prçintelligitur in ſubiecto, ſed veluti in ſe, quaſi via quędam ſubſtantialis, & quodammodo fieri per ſe, ſeu in ſe; & hoc nullum habet incommodum: quia ſatis eſt, quòd in eodem inſtanti illudmet fieri identificetur cum re facta: imò in hoc differt hæc actio à propria & rigoroſa mutatione.

Obiectio.

Dices, ſi illa actio eſt prior natura, quàm terminus & vt ſic eſt accidens, quia non eſt ſubſtantia, & videtur eſſe propriè de prædicamenro Actionis; ergo vt ſic oportet, vt ſit in aliquo ſubiecto: quomodo ergo intelligi poteſt prior natura, & abſque ſubiecto?

Reſponſio.

Reſpondetur primùm, non oportere actionem ſeu dependentiam illam intelligi per modum accidentis, ſed per modum cuiuſdam ſubſtantialis viæ ad ſubſtantiam, quæ reducitur ad prædicamentum ſubſtantiæ, ſicut de motu dicit Ariſtoteles in Poſtpræd. quatenus via quædam eſt, reduci ad prædicamentum ſui termini. Secundò, ſi quis velit illam conſtituere in prædicamento Actionis, dicat non oportere in illo priori illam concipere, vt in aliquo ſubiecto, ſed vt ab aliquo agente; & quod habet eſſe ita diminutum, vt in eodem inſtante requirat ſubſtantialem terminum, cui per identitatem coniungatur. Quæ reſponſio eſt probabilis, ſed altera eſt verior. An verò de actione generatiua eodem modo loquendum ſit, non eſt hoc loco diſſerendum.

SECTIO VI.

Vtrùm panis eſſe deſinat ex vi actionis qua corpus Chriſti ponitur ſub ſpeciebus, vel ex vi alterius.

Explicato termino ad quem huius actionis, & modo effectionis eius; ſequitur, vt explicemus terminum à quo, & modum deſitionis illius, & in hoc vltimo eſt tota difficultas; nam de re ipſa, quæ deſinit, iam ſuprà dictum eſt, eſſe totam ſubſtantiam panis, & vini, quo omnino ſubſtantialiter eſſe deſinit in rerum natura.

1. Sentent.

De modo ergo eſt prima ſententia, eadem omnino actione, qua corpus Chriſti Domini ſub ſpeciebus conſtituitur, expelli atque deſinere eſſe ſubſtantiam panis. Ita ſentit Caietan. hîc art. 4. & Soto d. 9. q. 2. art. 4. Ledeſma 1. part. 4. q. 16. artic. 4. Fundamentum eſſe poteſt, quia de ratione veræ conuerſionis eſt, vt ex vi effectionis termini ad quem, expellatur aut deſtruatur terminus à quo, & conſequenter, vt eadem actione, qua vnus fit, alius deſtruatur, vt videre licet inductiuè in omnibus conuerſionibus extra hanc: ergo. Et confirmatur, primò, quia, ſi per hanc actionem non deſtruitur panis: ergo per nullam aliam, ergo per ſolam ſuſpenſionem influxus cauſæ agentis conſeruantis; ergo annihilatur, quia annihilatio nihil aliud eſt, quàm deſitio totalis per ſuſpenſionem influxus. Confirmatur ſecundò, quia Concilia & Sancti ex præſentia corporis Chriſti colligunt abſentiam panis: intelligunt ergo, introductionem vnius eſſe formalem expulſionem alterius, & conſequenter eadem actione fieri.

Caietan. Soto. Ledeſma.

2. Sententia.

Secunda ſententia extremè contraria eſt panis ſubſtantiam non deſinere eſſe per illam actionem, qua efficitur corpus Chriſti, neque per vllam aliam poſitiuam: ſed ſolùm ex pacto, & voluntate Dei, qui ſtatuit non conſeruare panis ſubſtantiam, ſtatim ac corpus Chriſti ſub accidentibus panis conſtitueretur. Ita ſentit Scotus in 4. d. 11. q. 4. quem ibi ſequuntur Scotiſtæ, Maior, quæſt. 1. Gabr. quæ. vnica & lect. 40. & 41. in Canon. Ocham in 4. quæ. 6. dub. 7. Aug. Euch.

Scotus. Maior. Gabr. Ocham. Angelus.

Euch.1.numer.31.Fundamentum eſt, quia nulla res deſinit eſſe primò per actionem poſitiuam; omnis enim poſitiua actio per ſe tendit ad dandum aliquod eſſe: ad deſtruendum autem, ſeu ad tollendum eſſe, non, niſi ex accidente, & conſequenter, quatenus vnum eſſe alteri repugnat, quod docuit etiam diuus Thomas 1.part.quæſt.104. artic. 3. ad 1. ſed in præſenti eſſe corporis Chriſti non repugnat cum ſubſtantia panis; nec fingi poteſt aliqua alia res, quæ poſſit eſſe terminus actionis poſitiuæ, quæ cum illa ſubſtantia repugnet: ergo nulla eſt actio poſitiua, per quam illa ſubſtantia expelli poſſit; ergo ſolùm poteſt deſinere, quia non conſeruatur à cauſa agente: inter has tamen ſententias media via tenenda eſt.

Probabilius eſt panẽ deſinere ex vi actionis poſitiuæ. *D.Thom.* *Capreol.*

Dico ergo primò; Probabilius eſt panis ſubſtantiam deſinere eſſe ex vi alicuius actionis poſitiuæ. Ita ſentit diuus Thomas in his articulis, & clariùs in 4.diſt.1.quæſtione 1.art.4.quæſtiuncul. 1. ad 6. & diſtinctione 8.quæſtione 2.articulo 3.ad 5.Capreol. diſtinctione 1.ad argumenta Scoti contra 3.concluſ. Et hæc concluſio probabitur à priori ſtatim, declarando, qualis eſſe poſſit hæc actio: nunc ſolùm probatur, quia ad veritatem verborum neceſſe eſt, vt ſubſtantia panis excludatur, vt in ſuperioribus probatum eſt; ſed hæc verba habent efficaciam ad veritatem efficiendam, quam ſignificant: ergo poſſunt effectiuè expellere ſubſtantiam panis; ergo poſſunt expellere ex vi alicuius actionis realis. Patet conſequentia, quia, ſi illa ſubſtantia non expellitur per actionem, quicquid verba efficiant, non deſtruetur: ſed ad ſummum intelligi poterit, deſinere eſſe illam ſubſtantiam, quia Deus ſuſpendit influxum ad præſentiam talis actionis; non quia actio hoc requirat ex natura ſua, ſed quia ex inſtitutione diuina ita ordinatum eſt. Ex quo etiam ſequitur, non poſſe ita propriè ſaluari rationem conuerſionis, nec ſatis explicari, cur illa ſubſtantia non annihiletur.

Non tamẽ deſtruitur per eãdem actionem, qua introducitur corpus Chriſti.

Dico ſecundò, ſubſtantia panis non deſtruitur per eandem omnino actionem, qua introducitur corpus Chriſti ſub ſpeciebus, ſed per aliam diſtinctam. Hæc concluſio ſumitur ex D. Thom. & Capreol. citatis locis, quatenus dicunt, verba conſecrationis non attingere effectiuè introductionem corporis Chriſti ſub ſpeciebus in ſe, ac per ſe, ſed ſolùm quaſi diſpoſitiuè, quatenus effectiuè expellunt ſubſtantiam panis, quicquid enim ſit de veritate huius dicti, quod infrà q. 88. examinandum eſt, in illo tamen euidenter ſupponitur concluſio poſita; quia non ſolùm cenſetur actio diſtincta, qua introducitur corpus Chriſti, & qua expellitur ſubſtantia panis, ſed etiam hæc poſterior cenſetur eſſe talis, vt poſſit per ſe, ac immediatè fieri per inſtrumentum, ſcilicet, per verba; prior verò minimè. Ratio verò concluſionis ſumenda eſt, partim ex dictis ſuprà diſput. 9. ſectio. 3. partim ex dictis diſputat. præcedenti, ſectione 1. ſubſtantia enim panis, & ſubſtantia corporis Chriſti inter ſe non repugnant formaliter & intrinſecè, propria phyſica repugnantia: ergo actio effectiua vnius, non eſt phyſicè & intrinſecè deſtructiua alterius. Patet conſequentia ex fundamento poſito in opinione ſecunda, quòd actio non tendit ad deſtruendum, ſed id facit tantùm conſequenter, quatenus termini inter ſe repugnant: antecedens verò declaratur; quia, ſi illæ duæ ſubſtantiæ abſolutè conſiderentur, ſine ordine ad aliquod tertium, nullam repugnantiam habent in ſuo eſſe, quia hoc modo nulla ſubſtantia alteri ſubſtantiæ repugnat; vt ergo intelligantur repugnare,

A neceſſe eſt, vt ſumantur in ordine ad aliquod tertium, quod in præſenti eſſe non poteſt, niſi vel ſpatium, ſeu locus in quo ſunt ſpecies ſacramentales; nam ibi introducitur corpus Chriſti, & expellitur ſubſtantia panis, vel ſunt ipſæmet ſpecies ſacramentales: neutrum autem dici poteſt. Primum de loco ſeu ſpatio conſtat ex dictis: quia præſentia localis corporis Chriſti in hoc ſacramento talis eſt, vt ſit modo indiuiſibili, & conſequenter vt non expellat inde aliam ſubſtantiam ex natura ſua, imò neque aliam quantitatem, vt de facto fit. Quòd ſi quis ſingat potuiſſe à Deo fieri talem modum præſentiæ, qui ex natura ſua repugnet cum præſentia ſubſtantiæ materialis, non verò cum præſentia B quantitatis, neque cum præſentia alterius ſubſtantiæ ſpiritualis; mihi quidem & voluntariè dictum videtur, & nulla ratione concipi, aut explicari poſſe. Nam, ſi ille modus eſt indiuiſibilis ex ſe, cur excludet aliam ſubſtantiam? Item vna pars ſubſtantiæ corporis Chriſti non excludit aliam ab eodem omnino ſpatio, licèt vtraque materialis ſit. Item ſubſtantia materialis ſolùm, ratione quantitatis habet repugnantiam localem cum quacunque alia re: ergo ſi corpus Chriſti ſic præſens non repugnat quantitati panis, non repugnabit ſubſtantiæ. Alterum membrum de ſpeciebus ſacramentalibus probatur: quia ſecluſa præſentia, non poſſunt duæ ſubſtantiæ repugnare in ordine ad acci- C dentia, niſi propter aliquam vnionem cum illis, quia, videlicet vnio vnius, expellit vnionem alterius: ſed hoc dici non poteſt in præſente; tum quia oſtenſum eſt in ſuperioribus, corpus Chriſti non habere vnionem formalem cum accidentibus panis: vnio autem effectiua non ſatis eſt, quia etiam demonſtratum eſt, illam non eſſe formalem terminum tranſubſtantiationis; tum etiam, quia licèt daremus eſſe aliquam vnionem formalem inter corpus Chriſti & ſpecies panis, illa non eſſet talis, quæ formaliter diſſolueret vnionem inter illa accidentia, & ſubſtantiam panis: quia per talem vnionem, accidentia illa non conſtituerentur per ſe: ergo neque ex vi illius ſepararentur à ſubiecto: er- D go ex vi illius non expelleretur ſubſtantia panis ab illis accidentibus; quia non expellitur, niſi quando accidentia ſeparantur ab illa, & per ſe conſtituuntur. Dici tamen poteſt, repugnare his accidentibus, habere ſimul duas vniones, quamuis diuerſarum rationum, alteram cum corpore Chriſti, alteram cum ſubſtantia panis: & ideo facta vna, ex natura rei diſſolui aliam. Quæ reſponſio, vt verum fatear, non poteſt ſatis impugnari, quamuis nec amitti etiam debeat: quia, cùm illa vnio quæ ſuperaddi dicitur, ſupernaturalis ſit, ſolùm conuenit ſubiecto ſecundùm capacitatem obedientialem: ergo, ſi ex modo ſuo & effectu formali non habet directam repugnantiam, & oppoſitionem cum alia vnione naturali, propter ſo- E lam multitudinem non repugnabunt. Quod verò ad rem pertinet, eſt, quia nulla fingi poteſt talis vnio.

Reſponſio. *Improbatur.*

Euaſio.

Sed adhuc poſſunt duo alij modo excogitari, quibus ſubſtantia corporis Chriſti per ſe ipſam, & ratione ſuæ præſentiæ dicatur formaliter expellere ſubſtantiam panis. Prior eſt, ſi dicamus, ſubſtantiæ corporis Chriſti ſic præſenti, ſub accidentibus ex natura & conditione illius præſentiæ debitum eſſe, vt alia ſubſtantia ſub illis accidentibus non conſeruetur. Quod ſi ita eſt, ſatis erit ad expulſionem formalem: quia non alia ratione calor expellit formaliter frigus, niſi quia poſito calore

calore in ſubiecto illi debetur, vt frigus ibi non conſeruetur: illud autem ita eſſe veriſimile fit ex communi ratione ſubiecti & accidentis: nam vni accidenti vnum tantùm ſubiectum debetur, vnde hoc ipſo, quòd vnum loco alterius conſtituitur debitum eſt, vt aliud excludatur. Hic modus poteſt quidem facilè ſuſtineri, quia, cùm non omnino nobis conſtet, qualis ſit cuiuſve naturæ hæc præſentia corporis Chriſti in hoc ſacramento; non eſt etiam euidens, quid illi ex natura eius debitum ſit. Mihi tamen, quantum ex his, quæ cognoſcimus, philoſophari licet, videtur ille modus voluntarius: quia nullum habemus fundamentum ad aſſerendum, hoc eſſe debitum illi præſentiæ; quia ratio præſentiæ ſubſtantialis hoc non poſtulat, vt oſtenſum eſt. Quòd verò dicitur, hanc ſubſtantiam ſubſtitui loco alterius ſubiecti, ſi formaliter & propriè de ratione ſubiecti intelligatur, falſum eſt: quia corpus Chriſti non eſt ſubiectum accidentium panis, ſi latè, & impropriè de ſupplente vicem ſubiecti in quocunque genere cauſę, iam non erit ſermo de excluſione formali, ſed de effectiua: quia corpus Chriſti non ſupplet vicem ſubiecti formaliter, ſed effectiuè, & per illam effectionem non poteſt formaliter excludere ſubſtantiam panis, vt per ſe conſtat, & in ſequente concluſione commodiùs dicetur. Denique, licèt verum ſit, quando vnum expellit aliud formaliter, intercedere illud naturale debitum non conſeruandi vnum ſimul cum alio, tamen hoc ipſum debitum ſupponit naturalem repugnantiam, vel contrarietatem inter ea, quæ ſeſe mutuò excludunt. Oſtenſum eſt autem, hîc non reperiri hanc repugnantiam, vel ſaltem nullum eſſe fundamentum ad affirmandam illam: illud ergo, quod de hoc debito dicitur, gratis & voluntariè dictum videtur.

Impugnatur.

Euaſio alia.

Alter modus poſſet excogitari, ſcilicet, quamuis illa duo ex natura rei formaliter non repugnent, tamen diuina virtute fieri, vt ſeſe formaliter excludant: nam, ſicut è contrario facere poteſt Deus, vt quæ ex natura rei formaliter repugnant, & ſe excludunt, actu non ſe excludant; ita è contrario videtur fieri poſſe, vt quæ non ſe excludunt formaliter ex natura rei, ſe excludant formaliter ex obedientia Dei. Cur enim poteſt Deus eleuare aliquid ad deſtruendum aliud effectiuè per potentiam obedientialem, & non poterit idem facere formaliter? Reſpondetur, hoc inuoluere contradictionem, ſi ſermo ſit de vera expulſione formali. Poteſt quidem Deus facere, vt poſito hoc, infallibili lege aliud tollatur, etiam ſine alia actione, vel cauſalitate poſitiua ex parte alterius: ſed hoc non ſatis eſt ad intrinſecam formalem expulſionem, de qua loquimur: nam de alia, quæ eſt ex lege, vel pacto Dei nulla poteſt eſſe quæſtio. Tamen, quòd ea, quæ ex natura ſua non repugnant, nouam repugnantiam formalem & intrinſecam habeant per ſolam potentiam obedientialem, id intelligi non poteſt, quia hæc repugnantia ſolùm oriri poteſt ex poſito effectu formali: hic autem creſcere non poteſt, nec mutari per potentiam obedientialem, non mutata neque aucta forma, & ideo non eſt ſimile de efficientia. Nam poteſt eleuari res ad efficiendum aliquid, quod ex natura ſua facere non poterat; & ex illa actione poteſt naturaliter & intrinſecè ſequi deſtructio alterius: at verò forma non poteſt eleuari ad dandum nouum effectum formalem per potentiam obedientialem, & ideo neque ad nouam expulſionem alterius, maximè quia hîc loquimur, ſuppoſito eodem effectu, vel quaſi effectu formali præſentiæ corporis Chriſti.

Refellitur.

A Stante autem eadem actione poſitiua vel productiua vnius, poteſt ex illa ſequi deſtructio alicuius, quæ ex natura ſua, & intrinſecè non ſequatur, aliàs erit ſolùm ex pacto Dei. Denique nõ eſt ſimile aliud quod adducebatur; quia nulla eſt repugnantia, quòd Deus alicui non conferat actu, quod ex natura ſua illi debitum eſt; quia per hoc non mutatur rei natura, ſed ſolùm non expletur, ſeu ſatiatur in omnibus: tamen, quòd alicui intrinſecè, & ex vi ſuæ entitatis fiat de nouo debitum id, quod ex natura rei debitum non erat, non mutata rei entitate ſeu natura, id concipi non poteſt: quia hoc debitum nihil aliud eſt, quàm intrinſeca conditio, vel proportio talis rei, vel naturæ cum tali actu: non eſt ergo poſſibilis ille modus formalis repugnantiæ.

B Dico tertiò, ſubſtantia panis expellitur per realem actionem qua accidentia ab illa ſeparantur, & per ſe conſtituuntur. Hæc concluſio ſumitur ex D. Thom. & Capreolo locis citatis, & à ſufficiente enumeratione. Duo verò ſunt in illa explicanda. Primum eſt, qualis ſit hæc actio, & quis terminus eius per ſe: nam ſeparatio vnius ab alio, videtur tantùm conſiſtere in carentia vnionis, quæ non poteſt eſſe terminus actionis poſitiuæ. Duobus tamen modis poteſt explicari hæc actio. Primò, quia accidẽtia panis, quando à ſubiecto ſeparantur, non ſolùm priuantur inhærentia, ſed etiam accipiunt poſitiuum modum per ſe exiſtendi: hæc igitur actio per ſe primò efficit in his accidentibus huiuſmodi modum, qui formaliter repugnat cum actuali inhærentia, & vnione accidentium in ſubiecto; quia vnus modus includit negationem alterius; & ideo ex vi huius actionis ſeparantur hæc accidentia à ſuo ſubiecto: & hic modus eſt facilis. Solùm habet difficultatem, quia ſupponit ſententiam de illo modo poſitiuo, quæ non eſt certa. Satis verò eſt, quòd ſit probabilis, & fortaſſe eſt probabilior, vt videbimus infrà quæſt. 77. Secundus modus explicandi hanc ſententiam, eſt quòd terminetur ſolùm ad conſeruandum entitatem ipſorum accidentium abſolutè, & ſine dependentia à ſubiecto per modum creationis: etiam ſi illis nullum poſitiuum modum ſuperaddat. Et in hoc modo explicandi non eſt dubium, quin talis actio interueniat de facto, vt infrà etiam quæ. 77. demonſtrabimus. Difficile verò eſt, quomodo hæc actio præciſè ſumpta repugnet formaliter actuali inhærentiæ, & vnioni accidentium cum ſubiecto, & excludat illam: quia ſolùm terminatur ad entitatem formæ conſeruandam illa alia actione, & alio modo quàm antea conſeruaretur: rectè autem intelligi poteſt, quòd maneat ſub priori modo & conſeruetur priori actione, qua in ſubiecto conſeruabatur, & ſimul etiam conſeruetur actione ſuperaddita, quia vt ſuprà diximus, non repugnat, eandem rem ſimul conſeruari duplici actione totali, præſertim quando naturalis eſt, & aliàs naturaliter additur. Maximè, quia non deſunt, qui exiſtiment, nunc de facto accidẽtia cõſeruari ſeu fieri à Deo per actionẽ creatiuam, & ab agente naturali ſimul per actionem eductiuam. Sed hoc vltimum mihi improbabile eſt: illud verò prius eſt probabile ſupernaturaliter loquendo, dici tamen poteſt, ſatis eſſe, ex natura rei eandem rem non eſſe capacem illius duplicis actionis, vt vna poſita ex natura rei, eſſet alia. Sed neque hoc planè ſatisfacit. Primò quidem, quia illa actio conſeruatiua accidentium per ſe, & ſine dependentia à ſubiecto, cùm non ſit connaturalis accidenti, ſed tantùm per diuinam potentiam, non poteſt dici, illa poſita, deberi accidenti, vt priuetur naturali modo

Subſtantia panis deſinit eſſe per realem actionem qua accidentia ab illa ſeparantur.

C D E

modo conſeruationis ſuæ, ſicut, licèt infundatur homini ſcientia infuſa, non ideo debitum eſt, vt priuetur naturali: & idem eſt de omni perfectione naturali, & ſupernaturali, quando inter eas non eſt formalis repugnantia: quæ inter prædictas minimè videtur eſſe, ſi in terminis earum non inueniantur modi repugnantes. Adde, modum vnionis inhærentiæ eſſe quid diſtinctum ab entitate accidentis, qui non conſeruatur per aliam actionem, qua conſeruatur accidens independenter à ſubiecto. Nec verò eſt, cur per illam deſtruatur, ſi per illam nihil fit repugnans illi vnioni, etiam ſi per illam fiat ipſa entitas accidentis alio modo non pendente ab vnione. Denique, eſto, verum ſit, videri ſuperfluam actionem conſeruatiuam accidenti, ſine dependentia à ſubiecto, ſi accidens adhuc manet vnitum ſubiecto, tamen inde non tam fit, vnam actionem excludi per aliam formaliter, quàm ſupponere deſtructum ſubiectum; & ideo adiungi talem actionem, ne accidentia ſimul pereant. Prior ergo modus videtur ſolidior: quamuis, cui poſterior placuerit, poterit illum ſuſtinere.

Quomodo remotis accidētibus ſubſtantia naturaliter deſinat eſſe, exponitur. Alterum explicandum in hac tertia concluſione erat, quomodo, ſeparatis accidentibus à ſubſtantia, ſtatim illa ex natura rei naturaliter deſinat eſſe. Quod per principia philoſophiæ declarandum eſt; vel quia remotis accidentibus, tolluntur diſpoſitiones neceſſariæ ad conſeruandam vnionem formæ ſubſtantialis cum materia; & ideo ſtatim ſoluitur illa vnio, & conſequenter deſinit eſſe forma ſubſtātialis, quę à materia pendebat, & quia hæc actio non eſt talis, vt per eam introducatur alia diſpoſitio, vel forma in materiam, conſequenter etiam fit deſitio ipſius materiæ, quæ, ſine forma naturaliter eſſe non poteſt, vel certè, quia etiam eſt naturale materiæ, vt ſine quantitate conſeruari non poſſit: per hanc autem actionem priuatur omni quantitate. Poteſt autem hoc explicari, vel per modum dependentiæ, quia ſcilicet materia pendet aliquo modo, vel in aliquo genere cauſæ à forma, vel quantitate ſua; vel per naturalem quandam connexionem, & connaturale debitum, quia videlicet, ita poſtulat materia naturalem modum exiſtendi cum quantitate, & forma, vt ſi omnino illo priuetur non debeatur illi conſeruatio naturalis ſub alio exiſtendi modo: quomodo dici poteſt, animam naturaliter eſſe non poſſe ſine intellectu & voluntate, ita vt, ſi illis priuetur, naturaliter etiam poſtulet priuari eſſe ſuo & conſeruatione in rerum natura. Ex his ergo ſatis conſtat, quomodo poſsit tota ſubſtantia panis deſinere per actionem poſitiuam; & ſolutum eſt fundamentum ſecundæ ſententiæ. *Ad fundamētum contrariū reſpondetur.* Ad fundamentum ergo primæ cum prima confirmatione, dicemus fuſiùs duabus ſectionibus ſequentibus. Ad ſecundam verò confirmationem dicitur, nunquam Concilia, aut Patres, ex ſola præſentia corporis Chriſti per ſe ſumpta colligere deſitionem panis; ſed ex veritate verborum: vt apertè conſtat ex Tridentino. Vnde rectè colligitur, vtrumque fieri ex efficacia verborum, non verò fieri eadem indiuiſibili actione.

Obiectio. Sed dicunt aliqui, etiam ſi verum ſit, neceſſariam eſſe ſpecialem actionem ad expellendum ſubſtantiam panis, diſtinctam ab ea, qua fit hìc corpus Chriſti, tamen illam actionem ex natura rei ſequi, poſita altera actione, ſeu termino eius, id eſt, ex corpore Chriſti hìc præſente; & ideo dici poſſet, ex vi prioris actionis, per quam conſtituitur hìc corpus Chriſti, deſtrui ſubſtantiam panis, non primariò, ſed effectiuè. *Solutio.* Sed hoc, licèt videatur piè excogitatum ad inueniendum aliquem modum, quo omnia quæ ſunt neceſſaria ad tranſubſtantiationem, dicantur eſſe connexa in vna actione; tamen reuera non eſt fundatum nec poteſt illius ſufficiens ratio reddi. Quo enim fundamento dicitur ex corpore Chriſti hìc præſente naturaliter ſequi hanc actionem deſtructiuam panis? nam illa actio neque eſt naturalis corpori ſecundùm ſe, vt eſt per ſe notum, quia eſt mirabilis actio & ſupernaturalis; neque etiam eſt naturalis præſentiæ ſacramentali; quia illa præſentia per ſe non eſt magis actiua, quàm alia præſentia localis. Pręterea illa actio cōſeruatiua accidentium ſine ſubiecto, eſt per modum cuiuſdam creationis: quomodo ergo dici poteſt, manare naturaliter ex corpore Chriſti, aut illi eſſe naturaliter debita, ex eo ſolùm, quòd ita ſacramentaliter exiſtat? Denique nulla virtus excogitari poteſt in illo corpore, cui ſit connaturalis illa actio, ſed eſt ſolùm inſtrumentalis, per potentiam obedientialem eleuata iuxta diuinum beneplacitum, & inſtitutionem. Vnde verius fortaſſe eſt, in primo inſtante conſecrationis non eſſe illam actionem à corpore Chriſti, ſed à ſolis verbis: non eſt ergo neceſſaria naturalis connexio phyſica inter has actiones, ſed tota eſt ex diuina inſtitutione & lege, quam ex veritate verborum, prout ab Eccleſia intellecta ſunt, colligimus.

SECTIO VII.

Vtrùm ſubſtantia panis annihiletur.

Hæc quæſtio ex præcedente expedienda eſt, qui enim negant, panem deſinere per actionem poſitiuam, conſequenter non verentur concedere, ſubſtantiam panis annihilari. *Qui dicant in Euchariſtia panem annihilari.* Ita Gabriel diſt. 11. q. 1. & in Canon. lect. 40. & 41. *Gabr.* Maior etiam diſt. 11. q. 1. *Maior.* Ocham in 4. q. 6. dub. 7. *Ocham.* Angel. verb. Euchariſt. 1. num. 31. *Angelus.* quos etiam quæſtione præcedente citauimus. Tribuitur etiam Scoto diſt. 11. quæſtio. 4. ſed ille, licèt in re non differat, tamen modum loquendi vitare conatur, & fortaſſe tota quæſtio eſt de modo loquendi. Durandus item idem ſentit, ſupponendo materiam panis deſinere: *Durand.* nam in eius ſententia non fit annihilatio, ſed corruptio panis. Hanc verò opinionem probabiliorem exiſtimat Albertus, *Albertus.* d. 10. art. 6. Fundamentum huius opinionis eſſe poteſt, primò, quia ſubſtantia panis omnino deſinit eſſe, nihilo illius manente, & non deſinit ex vi alicuius actionis poſitiuæ, per quam deſtruatur, *Ledeſma.* ſed per ſolam ſuſpenſionem diuini concurſus, quo conſeruabatur: ergo annihilatur. Maior de fide eſt: minor ſupponitur ab his authoribus ex rationibus factis in præcedente ſectione: conſequentia verò patet, quia neque ex parte termini, neque ex parte modi, aliquid ibi deeſt ad rationem annihilationis. Reſpōdet Ledeſma q. 16. artic. 4. ex parte termini deficere aliquid ad annihilationem; quia manent accidentia ſicut è contrario, ſi Deus deſtruat omnia accidentia: per ſuſpenſionē influxus, conſeruando ſubſtantiam, non annihilabuntur, ſolùm quia manet ſubſtantia. Sed hæc reſponſio non ſatisfacit, quia accidentia ſunt extrinſeca ſubſtantiæ; vnde nō mutant modum productionis, vel deſitionis eius. Quocirca, ſi Deus nunc produceret integram ſubſtantiam panis ſub accidentibus præexiſtentibus, illa nihilominus eſſet creatio, quia eſſet productio ſubſtantię ex nihilo, ergo è contrario deſitio ſubſtantiæ, quamuis maneant accidentia, erit annihilatio. Quapropter non eſt eadem ratio in exemplo adducto, quia accidens pendet à ſubſtantia tanquam à ſubiecto: de cuius potentia educitur; & ideo, quando deſtruitur, non

non eſt annihilatio, ſed corruptio accidentalis compoſiti, mánente ſubiecto tanquam materia, ex qua educitur accidens: at verò ſubſtantia per ſe eſt, & nō in accidentibus: vnde, quando tota deſinit eſſe per ſuſpenſionem influxus, quo ab efficiente cauſa conſeruabatur tale eſſe, illa per ſe primò eſt deſitio totius ſubſtantiæ, nullo manente ſubiecto; & ideo eſt propriiſſimè annihilatio, cuius ſignum etiam eſt, quia ex vi talis deſitionis ex natura rei omnia accidentia deſinerent: quòd autem miraculosè conſeruentur, nō mutant prioris deſitionis modum. Confirmatur, & explicatur; quia annihilatio propriè opponitur creationi: ſed omnis productio rei abſque præſuppoſito ſubiecto, eſt creatio; quamuis contingat, accidens vel formam ſupponi, vt patet, ſi poſt creatam animám Deus crearet materiam, vniēdo illam animæ præexiſtenti, vel (ſicut infrà dicemus) nunc de facto in hoc ſacramento, quãdo in illo deſinit eſſe corpus Chriſti, Deus creat materiam, & ponit illam ſub quantitate præexiſtente: ergo deſitio rei vſque ad primum ſubiectum, ſeu quę nullum ſubiectum, vel potentiam paſſiuam relinquit in re quæ deſinit eſſe, eſt annihilatio. Vnde confirmatur ſecundò, quia ſubſtantia conſeruatur à Deo per actionem creatiuam: ergo deſinit per ſuſpenſionem illius actionis; ergo per annihilationem: nam ſicut corruptio opponitur generationi, ſeu conſeruationi formæ in ſubiecto; ita annihilatio creationi: nihil enim aliud eſſe videtur, quàm ſuſpenſio influxus de ſe creatiui.

Prædicta ſententia non eſt improbabilis. Soto.

Hanc ſententiam ſic explicatam non exiſtimo dignam cenſura aliqua, vel nota, imò neque eſſe omnino improbabilem, & valde miror, quam ob cauſam Dominicus Soto, d. 9. q. artic. 4. ante ſolutionem argumentorum dixerit, annihilationis opinionem minimè circa errorem ſuſtineri poſſe: cùm enim hęc ſit opinio grauium, & catholicorum Doctorum, & habeat probabilia fundamenta, & probabiliter ſaluet omnia, quæ docet fides, non video, quo fundamento aut ratione poſſit ita notari. Præſertim cùm Innocen. lib. 4. de hoc myſt. cap. 20. hanc attingens opinionem, etiam probabilem cenſeat. Dicet fortaſſe, annihilationis nomen & rationem pugnare cum ratione, & nomine conuerſionis: at prædicti authores facilè hoc negabunt, quia, licèt totus tranſitus panis in corpus Chriſti, vt includit duas mutationes, & plures terminos, non poſſit dici annihilatio: quia altera illarum mutationum tendit ad terminum poſitiuum; tamen altera mutatio præcisè ſumpta, quæ fit in ſubſtantia panis, ſeu termino à quo, poteſt iuxta hanc ſententiam dici annihilatio, quia eſt tranſitus in nihilum: non enim repugnat, eandem ſubſtantiam omnino deſinere eſſe, & vt ſic annihilari; & illi ſuccedere aliam ſubſtantiam, & vt ſic, conuerti; ſicut in trãſmutatione rerum naturalium, eadem res ſimul corrumpitur, & conuertitur in aliam: quia & deſinit eſſe ſubſtantialiter per ſeparationem formæ à materia, & illi formæ ſuccedit alia forma in eadem materia. Vnde, licèt totus ille tranſitus vnius rei in aliam, non ſit corruptio, ſed conuerſio, tamen altera mutatio præcisè ſumpta quæ fit in termino à quo, eſt corruptio. Sic ergo exiſtimat hæc opinio dici poſſe in præſente conuerſione.

Verior tamen ſententia docet panem nō annihilari. Magiſter. Albert. Bonauent. Richard. Capreol. Palud. Scotus. Innocent. Alenſis. Altiſiod. Hugo.

Nihilominus tamen verior ſententia eſt, panem non annihilari. Ita docet D. Thom. hîc, & grauiores Theologi cum Magiſt. in 4. diſtinct. 11. Alberto, Bonauent. Richard. Capreol. Palud. & inclinat etiam Scotus, q. 4. & Innocent. paulo antè citatus. Tenet Alenſ. 4. part. q. 38. memb. 3. Altiſiodor lib. 4. Sum. tract. 5. cap. 2. Hugo Victor. lib. 2. de ſacram. part. 8. A cap. 9. Henric. quolib. 9. quæ. 9. quodl. 11. quæſt. 4. Ægid. Theorem. 1. & 34. de Euchariſt. Rationes autem variæ redduntur, propter quas hæc deſitio non eſt dicenda annihilatio; & quidem, qui dicunt ſubſtantiam panis, vel aliquid eius aliquo modo manere, facile ſe expediunt dicentes non annihilari, quia non omnino deſinit eſſe. Sed hæc ratio ſupponit fundamētum erroneum; & ideo ad reddendam rationem, ſtatuendum in primis eſt, illam ſubſtantiam ita deſinere, vt nihil omnino illius maneat. Quocirca poſt conuerſionem ita iam non eſt, ac ſi eſſet annihilata, vel ac ſi nulla ſubſtantia ſub accidentibus panis illi ſucceſſiſſet. Denique poſt conuerſionem verè B poſſet à Deo iterum creari, & conſequenter ex nihilo produci; ita ergo deſiit eſſe, ac ſi eſſet annihilata, quantum attinet ad negationem exiſtēdi. Quod autem hoc non ſatis ſit ad propriam annihilationem in genere oſtendi poteſt; quia ad annihilationem non tantùm attendendum eſt, ad quid tandem terminetur rei deſitio, ſed etiam qualis fuerit modus mutationis ſeu deſitionis rei; ſicut in corruptione naturali, etiam forma ita tranſit in non eſſe, vt poſt corruptionem verè ſit nihil; cuius ſignum etiam eſſe poteſt, quia poſſet à Deo iterum creari ex nihilo; & tamen non dicitur annihilari propter modum deſitionis, quia ad corruptionem compoſiti deſinit eſſe, manente ſubiecto, de cuius potentia C eſt educta: ſic ergo in præſente, quamuis poſt tranſubſtantiationem iam ſubſtantia panis verè ſit nihil, non ſequitur neceſſariò eſſe annihilatam, ſi aliunde, ex modo deſitionis poteſt ſufficiens ratio reddi, in quo difficultas.

Henricus. Ægidius. Prima ratio, illa defendendi improbatur.

Similiter & ſecunda.

Secundò, dicunt aliqui panem nō annihilari, quia ita tranſit in ſubſtantiam corporis Chriſti, vt in illa veluti imbibatur, & abſorbeatur. Sed, vt ſuprà dixi, hæc tantùm ſunt verba, quibus nihil rei ſubeſt, quia in corpore Chriſti nihil manet ſubſtantiæ panis, ſed ſolùm quædam habitudo rationis ad illam, quatenus illi ſuccedit ſub eiſdem accidentibus: qui reſpectus rationis non refert ad tollendam annihi- D lationem, niſi aliquid aliud addatur. Tertiò, alij affirmant, panem non annihilari, quia non omni modo deſinit eſſe, quia manet in potentia obedientiali corporis Chriſti ſub ſpeciebus. Ita Palud. in 4. diſtin. 11. quæſtione 3. articulo 2. n. 23. & ibi Capreol. ad 1. Scoti contra 2. concluſ. Sed hanc ſententiam improbat Ferrar. 4. contra gent. capitul. 63. & meritò, quia vel intelligitur manere panis in potentia obedientiali actiua corporis Chriſti; & hoc non eſt ad rem: quia virtus actiua eſt omnino extrinſeca rei, quæ deſinit eſſe: vnde non impedit, quominus annihiletur, vel non ſit, vt licèt Deus annihilaret cœlum, nihilominus maneret in potentia actiua Dei, & in potentia obedientiali actiua, cuiuſcunque inſtrumenti diuini. Vel intelligitur de potentia obedien- E tiali paſſiua; & hoc modo eſt falſum, quia totus panis, qui deſiit eſſe etiam ſecundùm materiam, non poteſt educi de potentia paſſiua corporis Chriſti: quia repugnat materiam primam recipi in potentia paſſiua. Vel vocatur potentia obedientialis quælibet ratio termini à quo poſitiui; ita vt dicatur panis manere in potentia obedientiali corporis Chriſti, ſolùm quia ex illo produci poteſt, tanquam ex termino poſitiuo conuerſionis. Et hæc in primis impropriiſſimè dicitur potentia obedientialis: deinde, etiam ſi Deus annihilet cœlum, manet illo modo in potentia obedientiali terræ, quia per conuerſionem terræ in ipſum poteſt reproduci. Deinde quamuis admittamus cum D. Thom. q. 77. artic. 5. & in 4. diſtinctio. 12. quæ. 1. artic. 2. quæſtiuncula 4. illa

Item tertia.

Palud. Capreol.

numero ſubſtãtiam panis, cui ſucceſſit corpus Chriſti ſub ſpeciebus, non poſſe modo accommodato naturis rerum reproduci, niſi per conuerſionem corporis Chriſti in ipſam: quia debet produci ſub eiſdẽ dimenſionibus, & propter hanc rationem dicitur ſpecialiter manere in potentia obedientiali corporis Chriſti; adhuc in hoc ſenſu per illum obſcurum & improprium loquendi modum non explicatur alia ratio, propter quam panis non annihiletur: niſi quia illi ſuccedit ſubſtantia corporis Chriſti ſub illis eiſdem ſpeciebus. Quam rationem ipſi improbant in Scoto. Quod autem eorum verba nihil aliud in re contineant, probatur, quia Chriſtus non continet panem in potentia obedientiali propria, vt probatum eſt, ſed ſolùm eſt terminus, qui loco alterius introducitur, & excludendus dicitur, vt iterum ibi fiat ſubſtantia, quæ deſierat.

Quarta etiã minuitur.

Quartò ergo alij dicunt, panem non annihilari, ſolùm quia ex intentione agentis tota illa mutatio ordinatur ad eſſe termini poſitiui ſub illis ſpeciebus, omnis enim mutatio ſumit ſuam rationem, & denominationem à termino ad quem. Ita Ferr. ſuprà, & Scoto non diſplicet hæc ratio; neque eſt omnino contemnenda: habet tamen nonnullam difficultatem; quia, licèt illa ratione rectè explicetur, totam conuerſionem non eſſe annihilationem, tamẽ quòd illa pars huius mutationis, quæ eſt deſitio panis, non ſit annihilatio, ſolùm quia ordinatur ad introductionem alterius rei, non videtur ſatis perſuaderi illa ratio: ſicut in generatione hominis antecedit ordine naturæ creatio animæ, quæ ad illam generationem ordinatur, & nihilominus vera creatio eſt, quia eſt productio ex nihilo; ergo ſimiliter, ſi hæc deſitio panis ſit in nihilum, quamuis ad præſentiam corporis Chriſti ordinetur, erit annihilatio Et hoc maximè vrget, ſi illa deſitio ſolùm per ſuſpenſionem diuini concurſus, & introductio corporis Chriſti eſt per actionem omnino diſtinctam, non habens vllam connexionem realem & phyſicam cum illa deſitione; vt, ſi Deus ſtatueret in inſtante, quo homo moritur, & generatur cadauer, ſuſpendere illum concurſum, quo rationalem animam in eſſe conſeruat, illa eſſet vera annihilatio animæ, quamuis in re ſimul fieret cum productione alterius rei. Nihilominus tamen reſponderi poteſt, hæc exempla non eſſe ſimilia; quia in illis creatio vel deſitio animæ non componit vnam integram conuerſionem cum aliis mutationibus, ſed eſt quid antecedens, vel conſequens conuerſionem, & ad illam quodammodo vltimatè terminatur; & ideo non habet rationem annihilationis: annihilatio enim dicit mutationem quaſi integram & totalem, quæ omnino deſinit in non eſſe. Vnde hoc ipſo, quòd ordinatur ad cõuerſionem poſitiuam, & illam quodammodo componit, deficit à ratione annihilationis.

Vltima probatur.

Quinta ratio, quæ mihi videtur præcipua, reddi poteſt; quia panis non deſinit per meram ſuſpenſionem concurſus Dei, ſed ex vi actionis poſitiuæ & phyſicæ, quam ſuprà explicauimus. Eſt enim contra rationem annihilationis; vt per poſitiuam actionem fiat, ſeu conſequatur, vt ſentit D. Thom. 1. p. quæſt. 104. artic. 3. ad tertium, & Scotus in 4. d. 11. q. 4. in vltimis verbis. Ratio verò eſt, quia actio poſitiua neceſſariò terminatur ad poſitiuum terminum, & ſi ex illa ſequitur deſitio alicuius rei, non poteſt omnino deſtrui totum id, quod per ſe ſupponitur ad talem actionem; & ideo non poteſt habere rationem annihilationis. Et explicatur hæc ratio; quia omnis actio realis, vel eſt in ſubiecto, vel

D. Thom. Scotus.

A ſine ſubiecto: ſi eſt in ſubiecto, non deſtruit illud, præſertim ſi loquamur de actione ſubſtantiali, cuius ſubiectum ſit materia: & eadem ratio eſt de omni actione, cuius ſubiectum eſt res ſimplex, quæ deſtrui non poteſt per actionem in ſe receptam; quia actio, præſertim momentanea, non deſtruit aliquid niſi in inſtante, quo exiſtit: ergo, ſi in illo inſtante eſt in ſubiecto, neceſſe eſt, vt in eodem inſtante exiſtat ſubiectum: ergo impoſſibile eſt, per illam actionem deſtrui ſubiectum: ergo illa actio non poteſt eſſe deſtructio totalis illius rei, quam per ſe ſupponit, vnde non erit vera annihilatio: talis ergo actio non poteſt eſſe annihilatio; ſi verò actio ſit ſine ſubiecto, illa terminatur ad rem non receptam in ſubiecto; & conſequenter ex ſola ſua vi & efficacia non infert totalem deſitionem alicuius rei; quia per actionem non deſtruitur alia res, niſi in quantum eſt incompoſſibilis cum termino talis actionis. Si autem actio & terminus eius non reſpiciunt aliquod ſubiectum, non habebunt repugnantiam in exiſtentia cum alia re: quia duæ res vt ſic abſolutè conſideratæ, non repugnant ſimpliciter, niſi in ordine ad aliquod tertium, quod ſit ſubiectum, vel quaſi ſubiectum: & ideo inter ſubſtantias vt ſic, id eſt, quatenus ſubſiſtentes ſunt, non eſt contrarietas nec oppoſitio; qua vna, hoc ipſo quod eſt, deſtruat aliam, ne ſit in rerum natura: imò neque contrariæ qualitates hoc modo inter ſe pugnant, niſi in ordine ad idem ſubiectum: ergo ex actione, quæ nullo modo reſpicit ſubiectum, non poteſt intrinſecè ſequi vllo modo deſtructio alterius rei.

Confirmatur.

Et confirmatur hæc ratio, applicando illam præſenti myſterio: deſinit enim ſubſtantia panis per actionem, qua ſeparantur accidentia ab illa: ergo ex vi actionis per ſe primò non deſtruitur ſubſtantia, vt totum quoddam eſt, ſed deſtruitur compoſitum ex illa ſubſtantia & accidentibus, & conſequenter illa ſubſtantia deſinit omnino eſſe, non tamen propriè annihilatur, quia non deſinit, vt totum quoddam per ſe, ſed vt quædam pars illius compoſiti, manente alio extremo in rerum natura, quod eſt velut ſubiectum illius actionis, præſertim, ſi actio illa efficit in quantitate modum per ſe exiſtendi, formaliter repugnantem actuali inhærentiæ. Nam explicata hoc modo illa actio, optimè dicitur verſari in quantitate, tanquam in ſubiecto. At verò ſi ſequamur alium dicendi modum, quòd quantitas ſolùm conſeruatur per actionem independentem à ſubiecto, & ex vi illius ſeparatur ab illo, non poterit dici propriè quantitas ſubiectum talis actionis, ſed ſolùm terminus: quia illa actio ſolùm fit per modum creationis, quod videtur obſtare diſcurſui facto; & ideo ſuprà exiſtimaui hunc modum dicendi dubium & difficilem. Dici tamen poteſt, huiuſmodi agendi modum ſolum poſſe eſſe cauſam deſitionis alterius rei, quando ex illo ſequitur diſſolutio alicuius compoſiti, cuius alterum extremum componens ex vi illius diſſolutionis deſinit eſſe; & tunc eandem vim retinet ratio: quia neceſſe eſt, alterum extremum manere conſeruatum per talem actionem: vnde fit, vt illa non ſit annihilatio. Et iuxta hanc rationem poteſt explicari, & accommodari alia ratio, quæ dari ſolet; ſcilicet, panem ea ratione non annihilari, quia aliquid eius manet, nimirum accidentia. Hæc enim ratio ſi ſolùm ex parte termini, qui deſinit eſſe, conſideretur, apparebit inſufficiens: quia accidentia ſunt valde extrinſeca ſubſtantiæ, & ideo ſubſtantia poteſt per ſe creari ſine accidentibus, vel ſub accidenti

dentibus præexiſtentibus, & ideo videtur etiam poſſe annihilari, ſi per ſe primò deſinat eſſe, etiam ſi accidentia eius aliàs conſeruentur in eſſe. At verò explicata ratio hæc ex parte modi actionis, ſeu deſitionis, eſt probabilis & coincidit cum præcedente; ſcilicet, hanc non eſſe annihilationem, quia fit ex vi cuiuſdam actionis conſeruantis accidentia per ſe exiſtentia & conſequenter deſtruentis ſubſtantiam, non per ſe primò, vt totum quoddam eſt, ſed vt componebat vnum cum accidentibus, quæ manent.

Obiectio. Sed inſtabit aliquis; quia, licèt verum ſit, ex hac actione immediatè ſequi diſſolutionem illius compoſiti, tandem verò fit totalis deſtructio ſubſtantiæ panis, ita vt nihil illius maneat. *Reſponſio.* Reſpondetur, B etiam hoc pertinere ad quæſtionem de nomine: in omni enim vera, vel etiam probabili ſententia, ſupponi debet, ſubſtantiam panis ita deſinere, vt nihil illius maneat: vnde poſt conuerſionem illam ſubſtātia omnino non eſt, ac ſi eſſet annihilata, vel ac ſi nihil ſub accidentibus illi ſucceſſiſſet: quia, reuera, poſt conuerſionem illa ſubſtantia eſt omnino nihil, cuius euidens ſignum eſt, quia poſſet iterum à Deo creari ex nihilo. Si ergo propter hanc ſolam cauſam dicatur annihilatio, erit quæſtio de nomine: impropria tamen erit locutio; quia ad rationem annihilationis non tantùm eſt attendendum, ad quid tandem terminetur rei deſitio, ſed etiam qualis fuerit C modus mutationis vel deſitionis, ſicut in corruptione rei naturalis, forma tandem ad hoc terminatur, vt omnino ſit nihil; cuius etiam ſignum eſt, quia poteſt ex nihilo creari, & nihilominus non annihilatur; quia ſolùm deſinit ad diſſolutionem compoſiti: ergo idem etiam erit in præſenti dicendum. Et hinc colligitur differentia inter corruptionem & annihilationem: nam, quia illa opponitur generationi, quæ fit per vnionem formæ cum materia, quæ eſt ſubiectum illius actionis, ideo poteſt proximè ac neceſſariò ſequi corruptio ex generatione: at verò annihilatio propriè opponitur creationi, & dicit deſtructionem entis, in quantum ens, ſeu quatenus habet eſſe per creationem: creatio autem non verſatur circa ſubiectum, & ideo eſſe rei, quatenus ab illa pen- D det, non poteſt deſtrui per actionem illi eſſe repugnantem, ac propterea non poteſt ſequi annihilatio ex actione poſitiua, ſicut ſequitur corruptio. Et ex his ſatisfactum eſt rationi dubitandi initio huius ſectionis poſitæ.

Obiectio altera. Sed obiiciet aliquis, quia ſequitur, panem non fore annihilandum, etiam ſi corpus Chriſti illi non ſuccederet; patet ſequela, quia etiam tunc deſineret ſubſtantia, non per ſuſpenſionem influxus, ſed per actionem poſitiuam, ex qua per accidens ſequitur deſtructio illius: conſequens autem videtur falſum; tum quia ferè omnes contrarium ſentiunt, dum dicunt, illam non eſſe annihilationem, quia eſt conuerſio in ſubſtantiam corporis Chriſti; tum etiam, quia ſi illa non eſt conuerſio, neque eſt annihilatio, E neque corruptio, quid tandem erit, vel quomodo appellabitur illa deſitio? Tandem, quia, ſi intelligeremus, per alterationem expelli formam ſubſtantialem à materia, & illi non ſuccedere aliam propter hanc cauſam materiam omnino deſinere eſſe, fateremur illam annihilari, licèt illa deſitio per accidens conſecuta ſit. *Reſpondetur.* Reſpondetur, concedendo, etiam in eo caſu, illam non eſſe propriè, & in rigore annihilationem: quia, vt dixi, annihilatio eſt deſitio totius entis ſecundùm ſe; per hanc autem actionem non deſinit ſubſtantia, quaſi per ſe, vt eſt quoddam totum, ſed quatenus componit

A vnum cum accidentibus, ex quo tandem ſequitur, vt omnino non ſit. Neque eſt inconueniens, quòd illa deſitio ſit innominata: nam etiam actio, qua ſeparantur accidentia à ſubiecto, & per ſe conſtituuntur, innominata eſt, & tunc etiam non habet proprium nomen: quia nomen conuerſionis non ſignificat illam partialem mutationem priuatiuam, ſed tranſitum vnius rei in aliam: illa autem mutatio generali nomine vocatur deſitio ſubſtantiæ, ſicut in motu locali deſcenſus, verbi gratia, ſignificat tranſitum à ſuperiori ad inferiorem locum, in quo includitur amiſſio vnius loci, & acquiſitio alterius, quæ ſunt partiales mutationes, propriis nominibus carentes. Addi præterea poteſt, etiam in eo caſu deficere ex alio capite rationem annihilationis: quia illa actio ſeparatiua accidentium à ſubiecto quodammodo ad hoc terminatur natura ſua, vt ſub illis alia ſubſtantia introducatur: nam, cùm accidentia ſint propter ſubſtantiam, connaturale illis eſt, vt non ſint vacua omni ſubſtantia; atque adeò, vt ſi aliquando ſeparentur, non propter ſe tantùm ſeparentur, ſed vt altiori modo alteram ſubſtantiam contineant, illíque deſeruiant: hoc igitur modo illa actio ordinatur ad conuerſionem, & ideo deſitio, quæ per illam fit, non eſt annihilatio, etiam ſi per accidens non conſummetur conuerſio. Neque eſt ſimile illud aliud de materia, tum, quia ibi totalis fieret deſitio, ita vt nihil omnino maneret, tum, quia ex ipſo hoc ſequitur, illud non poſſe fieri ex vi alicuius actionis, quæ fit in inſtante deſitionis materiæ: quia oporteret talem actionem recipi in ſubiecto, quod eſſet impoſſibile, ſi iam in illo inſtante materia non eſſet, neque eſſet aliquod accidens ſeparatum, vt ſupponitur: deberet ergo fieri per ſolam ſuſpenſionem diuini influxus.

SECTIO VIII.

An prædicta actio & deſitio ſubſtantiæ panis ad rationem conuerſionis & tranſubſtantiationis ſufficiant.

Ratio dubij. Ratio dubitandi poteſt eſſe duplex. Prima eſt, quia hæc actio non eſt ſubſtantialis, ſed accidentalis, cùm ſolùm verſetur circa accidentia, quibus præbet modum per ſe eſſendi. Altera & maior dubitatio eſt, quia hæc actio non eſt ex natura rei connexa cum actione effectiua præſentiæ corporis Chriſti, quia vna non ſequitur neceſſariò ex alia, nec terminus vnius, ex termino alterius: ſuprà enim oſtendimus, poſſe hîc conſtitui ſubſtantiam corporis Chriſti, manente ſubſtantia panis, & eadem ratione poſſe Deum conſeruare per ſe accidentia, excludendo ſubſtantiam panis; non introducendo corpus Chriſti, neque aliquod aliud: vnde tandem videtur hîc non fieri vnum ex alio, ſed vnum poſt aliud, quod non ſatis eſt ad rationem conuerſionis.

Propter hanc difficultatem dixerunt aliqui Theologi, ad rationem conuerſionis non eſſe neceſſariam connexionem inter amiſſionem vnius termini, & effectionem alterius, ita vt ex ſola rei natura vnum ex alio ſequatur, ſed ſatis eſſe, quod ex lege & pacto Dei connectantur. Ita ſentit Scotus in quodl. 10. Gabr. lect. 40. in cano. Maior, in 4. d. 11. q. Guil. de Rub. quæſt. 1. artic. 3. Palac. diſput. 3. in fine, & idem ſentit Capreol. ibi, citans varia loca D. Thom. quæſt. 1. art. 1. concluſ. 3. Ferrar. 4. contra gen. cap. 63. Ledeſma 1. p. 4. q. 16. dub. 3. in fin. *Scotus. Gabriel. Maior. Guilel. Palac. Capreol. Ferrar. Ledeſma.* Quòd ſi obiicias, quòd diuina lex, ſeu ordinatio non mutat rerum naturas,

naturas; & ideo, ſi vnius inceptio, & alterius deſitio non habent ex ſe connexionem ſufficientem ad cōuerſionem, etiam ſi Deus ſtatuāt, non facere vnam abſque alia, non propterea fore meram conuerſionem. Reſpondere poterunt: primò, in naturalibus rebus, quæ naturis rerum coaptantur, id verum eſſe; tamen ſupernaturales, & miraculoſas mutationes, quæ ſolùm ex omnipotentia agentis menſurantur, non habere aliam naturam neque aliam legem, niſi quam Deus ſtatuit; & ideo, quia hoc opus eſt omnino ſupernaturale, & Deus ſtatuit, vt non fieret, niſi tranſmutando vnam rem in aliam; id ſatis eſſe, vt hæc actio cenſeatur vera conuerſio, etſi ex pluribus actionibus non habentibus inter ſe naturalem connexionem componatur. Vel ſecundò dicere poterunt hanc conuerſionem non eſſe omnino phyſicam & naturalem, ſed ſacramentalem & artificialem: & ideo mirum non eſſe, quòd actio, per quam fit, non ſit ſimpliciter vna, ſed ex multis partialibus conſtans per artificialem compoſitionem, ſicut eſt ædificatio domus, & ſimiles. Et ad hanc ſatis eſt connexio illarum duarum mutationum ex pacto, ſeu inſtitutione diuina. Quod ita poteſt explicari. Quia, quòd ſacramenta phyſicè cauſent, non eſt vndequaque certum; & quamuis ſupponātur, cauſare phyſice aliquos effectus, nihilominus neceſſariò fatemur, aliqua etiam cauſare tantùm moraliter, quando, vel effectus ipſe talis eſt, vt phyſicè cauſari non poſſit, vel quando alia ratio ſufficiens occurrit ad impediendam cauſalitatem phyſicam: ſic igitur in præſente myſterio actiones, & mutationes, quibus fit præſens corpus Chriſti, & accidentia panis per ſe conſtituuntur, & à ſubſtantia ſeparantur, & ipſa ſubſtantia excluditur, ac deſinit eſſe, efficiuntur phyſicè; quia in rebus ipſis nulla eſt repugnantia: at verò connexio per internas actiones non eſt phyſica; quia inter terminos earum nulla eſt repugnantia intrinſeca, & formalis: nam cùm non fit conuerſio formalis & totalis, termini non reſpiciunt ſubiectum aliquod, nec tertium aliquod, ſub quo formaliter repugnent: ſolùm ergo eſt connexio ſacramentalis, & quaſi artificialis ex inſtitutione diuina, quæ ſufficit, & conſentanea eſt termino huius conuerſionis, qui non eſt vnum ſimpliciter, ſed artificiale, includens corpus Chriſti & ſpecies, quod etiam ſufficit ad propriiſſimam veritatem verborum formæ, & rerum omnium quæ Concilia & Patres de hac conuerſione docent. Et hic modus dicendi ſic explicatus, non eſt certè improbabilis. Ad maiorem tamen magiſque propriam huius rei explicationem duo addenda videntur.

Explicatur & probatur relata ſententia. Primò igitur addi poteſt, non eſſe de ratione conuerſionis ſimpliciter dictæ, vt illæ mutationes inter ſe neceſſariò connexæ ſint propter formalem terminorum repugnantiam, ſed ſatis eſſe, vt vna ad alteram ordinetur, & propter illam fiat ex intentione agentis naturis rerum magis conſentaneæ: quia nulla eſt ratio, quæ probet, aliud eſſe de ratione conuerſionis. Nam, licèt in omnibus conuerſionibus formalibus id fortaſſe reperiatur propter ſpecialem rationem talis conuerſionis, quæ ſit circa idem ſubiectum, non eſt tamen, cur hoc attribuamus omni cōuerſioni vt ſic: quia vbi eſt ſingularis modus conuerſionis, ibi etiam poteſt eſſe alia ratio vinculi, ſeu ordinis inter mutationes, ex quibus conſtat conuerſio; vt in translocatione, quæ non fit circa idem ſubiectum propriè, ſed inter diuerſa corpora, reſpectu eiuſdem ſpatij, ſeu continentis, inuenitur quodammodo alius modus tranſmutationis: nam vnum corpus expellit aliud, non tantùm formaliter, ſed etiam effectiuè; & fortaſſe prius effectiuè, quàm formaliter: vnde alia actione, & mutatione recedit vnum, & alia introducitur aliud: interdum enim Angelus, v. g. omittit vnum partialem locum, vt alterum acquirat, quæ poteſt dici vera conuerſio, ſeu commutatio locorum, quamuis fortaſſe illa loca non repugnent ſimul eidem Angelo: ſuppono enim, eſſe inadæquata. Denique ratio eſt, quia tota hæc connexio harum mutationum ſolùm exiſtimatur neceſſaria, ne illæ videantur concurrere, quaſi per accidens, ſed habeant inter ſe aliquod vinculum, & vnionem: ſed ad hoc ſatis eſt, vt ſint per ſe ordinatæ, & vna ad aliam tēdat. Quòd autem in hac conuerſione hoc reperiatur, ita explicari poteſt. Nam in primis actio, qua excluditur ſubſtantia panis, ad introductionem corporis Chriſti ordinatur, propter quod non malè dixit Soto d. 9. q. 2. artic. 4. poſt recitatam quartam opinionem, expulſionem illius ſubſtantiæ eſſe, quaſi modum ad introductionem alterius; & in idem ferè redit, quod dicit Ferrar. 4. cont. Gent. c. 63. circa tertium dictum D. Thom. illam expulſionem eſſe diſpoſitionem ad aliam introductionem. *Soto.* *Ferrar.* Et ſuprà declaraui, hoc habere aliquod fundamētum in ipſis naturis rerum, ne accidentia maneant vacua omni ſubſtantia: & aliunde conſentaneū etiam eſt, vt ſub eiſdem accidentib. non contineantur duæ ſubſtantiæ corporales, & integræ. Vnde, cùm hic introducitur ſubſtantia corporis Chriſti, vt ſub illis accidentibus contineatur, & per illa ita ſignificetur; vt ſimpliciter & abſolutè hoc ſenſibile poſſit dici eſſe corpus Chriſti, & non aliud quid; valde conſentaneum, & quaſi debitum huic myſterio eſt, vt ad introductionem corporis Chriſti expellatur alia ſubſtantia, vel vt hæc expulſio ad illam introductionem ordinetur.

Secundò adiungi poteſt, ad rationem conuerſionis nō oportere, vt effectio vnius termini, & deſtructio alterius coniungantur, propter formalem repugnantiam terminorum ſecundùm ſe, ſed ſatis eſſe, vt ratione agentis ſint neceſſariò coniuncta. v. g. ſi ignis non poſſet producere ignem ex ligno, niſi corrumpendo illud, non propter formalem repugnantiam formarum ſubſtantialium, ſed propter ſolas diſpoſitiones præciſè ſumptas: quia videlicet non poteſt introducere formam ignis, niſi mediis diſpoſitionibus deſtruentibus diſpoſitionem ligni, & cōſequenter expellentibus formam ligni, hoc præciſè conſideratum ſufficiet, vt ignis dicatur conuertere vnum in aliud: quia ſimpliciter vnum expellit, & introducit aliud, & eius virtus determinata eſt ad agendum hoc ordine, & modo, ſiue hoc oriatur ex cauſalitate formali, ſiue ex diſpoſitiua, vel effectiua, & ſiue id fiat vna ſimplici actione, ſiue duabus ſubordinatis: cur enim ſicut conuerſio eſt compoſita ex duplici mutatione, non poterit interdum componi ex duplici actione ſubordinata, & connexa, ſaltem in ordine ad talem cauſam, quæ non poteſt aliter producere talem effectum? Ad hunc ergo modum intelligi poteſt in præſenti, verba non habere vim ad agendum vnum terminum, niſi expellendo alium, & quia non poteſt expelli, niſi per aliam actionem, ideo non poſſe vnam efficere, niſi veluti præmittendo aliam, ſeu in ordine ad aliam, & ideo meritò dici, virtutem verborum eſſe conuerſiuam, & non agere, niſi conuertendo: quod totum fundatur quidem in ſignificatione verborum, & conſequenter in diuina lege, tanquam in prima radice, proximè tamen fundatur in virtute

tute verborum: quia ſicut, poſita inſtitutione, verba reuera habent virtutem ad agendum, quod ſignificant, ita in illa virtute connectuntur neceſſariò illæ duæ actiones, vel mutationes, quod ſatis eſt ad rationem conuerſionis: nam, ſicut illa eſt virtus actiua phyſica, ita etiam eſt virtus conuerſiua non naturalis, ſed obedientialis; cuius ratio non ex pura rerum natura, ſed ex modo, quo ad agendum aſſumitur, & ex auxilio, ſeu modo concurſus, quem habere poteſt ſecundùm legem ordinariam, ſumenda eſt.

Et hinc obiter colligitur; primò, qua ratione exiſtimata fuerit neceſſaria conuerſio ad conficiendum hoc myſterium, prout nunc à Chriſto inſtitutum eſt: tota enim hæc neceſſitas fundata eſt in neceſſitate verborum, cui eorum efficacia eſt accommodata: ſunt enim verba practica, quæ virtutem habent, vt ſeſe vera efficiant in ſimpliciſſima ſignificatione ſua; & ad hoc fuit neceſſaria conuerſio ſubſtantialis, vel ſimpliciter, vel iuxta modum agendi perfectiorem, & magis accommodatum, vt explicatum eſt.

Secundò colligitur reſponſio ad primam difficultatem poſitam: nam ad rationem conuerſionis ſubſtantialis ex parte termini à quo, ſatis eſt, quòd deſitio eius ſit ſubſtantialis, ſiue ſequatur proximè ex actione ſubſtantiali, ſiue ex accidentali: hoc enim non refert; quia illa actio formaliter, & intrinſecè non eſt de conceptu ſubſtantialis conuerſionis, ſed ſola deſitio: poteſt autem ſubſtantia deſinere eſſe per actionem accidentalem, quatenus ab accidentibus pendere, vel cum eis neceſſariò connexionem habere poteſt: quia vt res deſinat eſſe, non eſt neceſſaria ſpecialis actio præter eam, qua deſtruitur aliud, à quo ipſa pendet: quia deſitio, vt ſic, non fit per actionem, ſed potiùs per carentiam actionis: ſecus verò eſt de productione & effectione ſubſtantiæ, quia illa fieri non poteſt per actionem accidentalem: quia requirit actionem, quæ directè tendat dandum eſſe ſubſtantiale.

Tertiò infertur, ſi Deus de potentia abſoluta efficeret corpus Chriſti præſens ſub accidentibus panis, conſeruando ſimul ſubſtantiam panis, illam actionem tunc non fore conuerſionem, vt per ſe conſtat, quia non fieret ex termino poſitiuo deſtructo; nihilominus tamen illa actio, quoad totam poſitiuam rationem ſuam, eiuſdem eſſet rationis cum actione, quæ nunc fit circa corpus Chriſti; quia ad eundem terminum, eodem modo, & ex eodem termino à quo priuatiuo tenderet: actio autem vt ſic ex his principiis ſumit rationem ſuam. Quod etiam in naturalibus actionibus & conuerſionibus videre licet: conuerſio enim vltra rationem productionis ſolùm addit reſpectum & ordinem ad terminum à quo, poſitiuum: qui non eſt de neceſſitate actionis vt ſic; ſed interdum neceſſariò coniungitur ex parte materiæ, circa quam verſatur actio, vt calefactio, ſi fiat in ſubiecto carente omni frigore, eſt ſimplex actio, non conuerſio: ſi verò fiat ex ſubiecto frigido, erit conuerſio frigidi in calidum; & tamen illa actio poſitiua, tendens ad calorem, eiuſdem rationis eſt, cùm inter eoſdem intrinſecos terminos, & eodem modo verſetur. Idem ergo, & maiori ratione eſſet in præſenti myſterio in prædicto caſu: quia ſolùm deeſſet mutatio termini à quo, & etiã illa actio, per quam terminus ille nunc excluditur. Quocirca cum authores interdum ex præſentia corporis Chriſti in hoc ſacramento colligunt conuerſionem, intelligendi ſunt, vel, ſuppoſita veritate verborum & efficientia illis accommodata, vel iuxta modum actionis, vel mutationis magis accommodatum naturis rerum, vt ſæpe explicatum eſt.

Quartò ſequitur, totam hanc conuerſionem vno inſtante ac momento perfici, ita vt primum eſſe corporis Chriſti ſub ſpeciebus, ſit primum non eſſe ſubſtantiæ panis; & primum eſſe per ſe exiſtentiæ accidentium & ſeparationis eorum à ſubiecto: in his enim omnibus non poteſt eſſe ſucceſſio; quia non prius conſecratur vna pars materiæ, quàm alia; nec priùs etiam per inſtans, introducitur corpus Chriſti, quàm expellatur panis, vel è contrario. Quia in nullo momento, aut accidentia ſunt vacua vtraque ſubſtantia, aut vtramque ſimul ſub ſe continent: vnde vehementer errant, qui corpus Chriſti incipere ibi per primum ſui eſſe, ſubſtantiam autem panis deſinere per vltimum ſui eſſe dicunt: nam, ſi loquuntur propriè, & in ordine ad eandem menſuram, & ad idem indiuiſibile inſtans noſtri temporis, ſequitur in aliqua duratione reali ſimul eſſe ſub accidentibus ſubſtantiam panis & corpus Chriſti, quod eſt erroneum. Quòd ſi inquiras, quod ſit illud inſtans, reſpondet D. Thom. artic. 7. & cum illo cæteri Theologi d. 11. eſſe illud, in quo ſenſus verborum conſumatur, ſicut in genere dictum ſuprà eſt de formis ſacramentorum: eſt enim eadem ratio. Solet verò hîc referri Altiſiod. lib. 4. Sum. tract. 5. c. 2. quòd dicat, hanc conuerſionem non in inſtante, ſed ſucceſſiuè perfici: ſi tamen attentè legatur hoc non affirmat, nec ab aliquo probabiliter affirmari poteſt. *Altiſiod.*

Quintò ſequitur ex dictis hanc conuerſionem omni ex parte eſſe ſupernaturalem, ſcilicet, ex parte actionum, quæ in ea interueniunt, & ex parte terminorum, qui per illas fiunt. Denique ex parte agentis, quia per materialia verba fit à Deo tam admirabilis tranſmutatio. Et propter has cauſas Sancti ſuprà citati hoc opus valde exaggerant, tanquam vnum ex maximis omnipotentiæ Dei.

Solet verò à Theologis quæri, quòd ſit maius opus creationis, aut Incarnationis aut tranſubſtantiationis, quod ex parte attigit hîc D. Thom. art. 8. ad 3. & latiùs in 4. d. 11. q. 1. Gabr. ibi art. 3. Bonauen. d. 10. art. 1. q. 1. ad 2. Alenſ. q. 34. memb. 3. & Innoc. lib. 4. de hoc myſt. c. 7. Sed quòd ad Incarnationem attinet, non eſt dubiũ, quin ſit maius opus; niſi fortaſſe quatenus in hoc myſterio ipſa Incarnatio quodammodo iterum fit, de quo dicemus q. ſequente: nam, licèt demus, ita eſſe, tamen illud eſt ſolùm concomitanter, & præter rationem tranſubſtantiationis, vt ſic. De creatione autem iam in ſuperioribus dictum eſt, & D. Thom. ſuprà fatetur, in hoc myſterio eſſe plura mirabiliora, magiſque naturas rerum ſuperantia, quàm in creatione. *D. Thom. Gabriel. Bonauen. Alenſis. Innocent.*

Denique ſolet quæri, an hoc opus dicendum ſit propriè miraculum: aliqui enim Theologi negare videntur, vt videre licet in Alber. diſt. 11. artic. 3. & Carth. ibi. quæſtio. 1. & ratio eſt, quia, quod conſuetum eſt, & quaſi ordinaria lege ſtatutum, non eſt miraculum, vt docuit etiam Caietan. quæſt. 105. ar. 8. quia miraculum dicitur, quaſi admirationem inducens, quod autem ordinaria lege, & conſuetudine fit, non efficit admirationem: & ideo iuſtificatio impij non eſt miraculum. Alij verò exiſtimant, hanc conuerſionem dicendã eſſe miraculoſam: quibus fauet D. Thom. 2. 2. q. 1. art. 8. ad 6. Et ratio eſt, quia hoc opus non ſolùm eſt admirabile, ſed etiam eſt compendium quoddam admirabilium operum Dei: vnde de ſe natum eſt cauſare maximam admirationem, licèt per accidens fortaſſe in fidelibus, vel propter conſuetudinem, vel quod non ſatis attentè rem conſiderant, hunc effectum non habeat. *Dub. alter. Albertus. Carth. Caietan.*

Sed

Solutio.

Sed hæc controuerſia eſt de modo loquendi: res enim de ſe ſatis conſtat.

SECTIO IX.

Quomodo loquendum ſit de hac conuerſione, ſiue tranſitu vnius rei in aliam.

HÆc quæſtio mouetur à Theologis propter varios modos loquendi ſanctorum Patrum, eámque optimè expediuit D. Thom. in art. 8. cuius doctrina ad tres breues regulas reducitur. Prima eſt: Propoſitiones ſignificantes ſucceſſionem terminorum, ſeu tranſitum vnius in alium, eſſe veras, & proprias; huiuſmodi ſunt, *ex pane fit corpus*; quia illa particula, *ex*, latiſſimè patet, & non neceſſariò dicit habitudinem cauſæ, vel principij, ſed ſucceſſionis, vel termini à quo: vnde dicimus, *cœlum fieri ex nihilo*, &, *ex nocte diem*. Similes ſunt illæ locutiones: *Panis conuertitur in corpus*, ſeu, *tranſit in corpus*: & hæ locutiones ſunt valde vſitatæ inter ſanctos Patres, vt conſtat ex adductis ſect. 1. huius diſputationis. Et ratio etiam eſt ex dictis manifeſta; quia illis verbis nihil aliud ſignificatur, quàm habitudo & ſucceſſio terminorum inter ſe: ſed hæc habitudo & ſucceſſio reuera interuenit inter ſubſtantiam panis, & corpus Chriſti: ergo locutiones illæ, quæ hoc ſignificant, veræ ac propriæ ſunt.

Secunda regula eſt: Propoſitiones quæ denotant ſubiectum ſubſtãtiale, ſeu materialem cauſam communem vtrique termino, impropriæ ſunt, & in rigore falſæ. Vnde, ſi alicubi inuentæ fuerint in probatis authoribus, piè explicandæ ſunt. Ratio regulæ clara eſt, quia in hac conuerſione nullum eſt ſubiectum commune vtrique termino: ergo propoſitiones, quæ illud ſupponunt, nituntur falſo fundamento: ſunt ergo falſæ. Primum exemplum ſit in hac propoſitione, *De pane fit caro Chriſti*: nam illa particula, *de*, in rigore ſignificat conſubſtantialitatem, atque ita in illa locutione ſignificatur, aliquam materiam, vel ſubſtantiam panis tranſire in corpus Chriſti, vel communicari corpori Chriſti. Ita ſumitur ex communi doctrina Theologorum, in 1. diſt. 16. & in 3. d. 4. & D. Thom. in 1. p. q. 41. artic. 3. & hac 3. p. q. 32. articulo 2. Nihilominus tamen reperitur illa locutio apud Ambroſ. 4. de ſacramen. cap. 4. dicentem, *Vbi acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti*. & eodem modo loquuntur nonnulli ex ſuprà citatis, qui non vtuntur illa particula in tanto rigore, ſed in ſenſu primæ regulæ; ita vt idem ſit dicere, *de pane*, quod, *ex pane*. Secundum exemplum eſt, *Panis fit caro, & vinum fit ſanguis*, quæ quidem in formali conuerſione verificantur ratione ſubiecti communis; & quidem in conuerſione accidentali ſunt propriiſſimæ: quia manet idem ſuppoſitum ſub vtroque termino; & ſic dicimus, calidum fieri frigidum: tamen in conuerſione ſubſtantiali, etiam formali, videntur minùs propriæ: quia non manet idem ſuppoſitum commune. Nihilominus tamen habent aliquod veritatis fundamentum, quia manet eadem materia communis; atque hoc modo dicitur, Ioann. 2. *Cùm vidiſſet, aquam vinum factam*: ergo in conuerſione totali, vbi non eſt commune ſubiectum, in rigore non eſt propria, nec vera illa locutio. Poteſt autem altero è duobus modis explicari. Prior eſt, vt non tam panis dicatur fieri corpus, quàm corpus fieri panis; non quidem ſumendo panem ſpecificè pro tali cibo materiali, ſed pro cibo reficiente hominem, & præſertim pro illo cibo, qui ſub forma panis datur. Quomodo 1. ad Corinth. 11. *Quotieſcunque manducabitis panem hunc, &c.* & multæ locutiones, quæ ſunt Ioann. 6. poſſunt in hunc modum explicari; & in VII. Synodo, act. 6. tom. 3. circa finem dicitur, *veri nos confiteri, diuinum corpus panem fieri*. Sic etiam Ambroſ. lib. 5. de ſacram. c. 3. *Non iſte panis eſt* (inquit) *qui vadit in corpus, ſed ille panis vitæ æternæ; qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit*. Sic Cyprian. ſerm. de Cœna Domini: *Ipſe enim & panis, & caro, & ſanguis, idem cibus, & ſubſtantia, & vita factus eſt Eccleſiæ ſuæ*. Secunda explicatio eſt iuxta ſenſum primæ regulæ, vt ſcilicet, verbum illud explicetur tranſitiuè, ſcilicet, *Panis fit corpus*, id eſt, *tranſit in corpus*. Sicut Damaſc. lib. 4. de fide, c. 14. dicit, *Panis ipſe ac vinum in corpus & ſanguinem Dei immutantur*: nam verbum faciendi valde commune eſt, & ad ſignificandam quamcunque ſimilem habitudinem inter terminos conuerſionis extendi poteſt: ſic exponendus eſt Auguſtin. citatus a Beda, 1. ad Corinth. 11. & habetur in cap. non omnis, de conſecrat. d. 2. cùm ait, *Non omnis panis, ſed accipiens benedictionem Chriſti, fit corpus Chriſti*. Sic etiam exponi poteſt Cyril. Catech. 4. & alij ſtatim citandi.

Ambroſ. *1. Cor. 11.* *Ioann. 6.* *VII. Synod.* *Ambroſ.* *Cyprian.* *Damaſc.* *Beda.* *Cyrillus.*

Tertia regula ſit ferè præcedenti ſimilis. Propoſitiones, in quibus id, quod erat ante conſecrationem, affirmatur de corpore Chriſti, & generatim, quæ ſignificant aliquid commune vtrique termino manere, vt veræ ſint, non debent ſumi pro re aliqua, vel ſubſtantia indiuidua, ſed abſtractiuè pro re contenta ſub accidentibus panis, aut vini. Sic exponenda eſt hæc locutio, *Panis, & vinum poſt conſecrationem ſunt verum corpus, & ſanguis Chriſti*, quæ habetur in cap. Ego Bereng. de conſecrat. d. 2. & apud Damaſcen. lib. 4. de fide, cap. 14. *Quomodo poteſt, qui panis eſt, corpus eſſe Chriſti? Conſecratione.* Et illa, *Panis fit corpus, & vinum ſanguis, conſecratione*, & ſimiles reperiuntur apud Innocentium lib. 4. de hoc myſterio, cap. 6. & apud alios Patres ſuprà citatos. Ratio ergo prioris partis huius regulæ eſt; quia præter accidentia nulla res indiuidua manet cõmunis vtrique termino, ipſa autem accidentia in recto, & propriè de nullo terminorum prædicantur; non enim quantitas dici poteſt eſſe id, quod erat panis: ergo iſtæ locutiones non poſſunt eſſe veræ, ſi ſubiectum earum ſupponat pro re aliqua ſingulari communi vtrique termino. Et hinc facilè patet altera pars regulæ: quia termini huius conuerſionis inter ſe conueniunt in ratione contenti ſub his ſpeciebus; ergo, vt locutio illa ſit vera, oportet, vt ſubiectum præciſè ſupponat pro contento: & hoc modo ſunt veræ, quamuis non admodum propriè; quia illud ſubiectum in rigore priorem modum ſupponendi indicat: vſurpatur tamen ad indicandam proprietatem veræ conuerſionis, ſcilicet, quòd in ea maneat aliquid commune vtrique termino, quæ prædicto modo in hac conuerſione ſaluatur, vt in ſuperioribus explicatum eſt, & tota hæc doctrina in his regulis contenta, facilis eſt, & communis Theologorum in 4. d. 11. vbi etiam videri poteſt D. Thom. q. 1. ar. 4. & Bonauent. artic. 1. q. 6. Scotus, q. 3. Albert. art. 6. Alenſ. 4. p. q. 39. memb. 2. & 3. Gabr. lect. 49. Soto, d. 9. q. 2. art. 8.

Damaſc. *Innocent.* *D. Thom.* *Bonauen.* *Scotus.* *Albertus.* *Alenſ.* *Gabriel.* *Soto.*

SECTIO X.

Vtrùm quodlibet poſſit conuerti in quodlibet.

HActenus explicuimus myſterium Euchariſtiæ, nunc ad complementum doctrinæ generaliter dicendum eſt, an poſſit hæc conuerſio alio modo fieri: & in vniuerſum an poſſit quælibet res in aliam conuerti. Theologi enim abſolutè, & ſine diſtinctione affirmant: indicat diuus Thom. hîc artic. 4. ad tertium, dicens, Deum propter infinitam virtutem, quam habet ſupra omne ens, poſſe totum

ens in aliud totum conuertere hoc ipſo, quòd in ratione entis conueniunt. Quæ ratio inter quælibet entia procedit. Sentit ergo D. Thom. diuina virtute poſſe quodlibet conuerti in quodlibet, & ita exponit, & latè defendit Caietan. ibi, & Soto, d. 9. q. 2. art. 4. in fine: tenet Scotus, d. 11. q. 1. artic. 2. quæſt. 2. in principio, & quodlib. q. 10. Idem ſentit Richard. diſt. 10. artic. 3. quæſt. 1. Paludan. d. 11. quæſt. 3. num. 3. Capreol. artic. 3. ad 1. Durandus cont. 2. concluſ. Maior quæſt. 1. artic. 3. Guil. Rub. q. 1. artic. 3. Gabr. quæſt. 2. & lect. 40. in Cano. Quam ſententiam debere eſſe fidelibus indubitatam, lib. 3. de Euch. c. 13. dicit Bellarmin. Sed non exiſtimo poſſe quæſtionem hanc ita generatim ſumptam commodè definiri, & explicari.

Caiet. Soto. Scotus. Richard. Palud. Capreol. Gabriel. Maior. Bellarm.

Vt ergo res tota intelligatur, diſtinguenda ſunt varia genera rerum, & conuerſionum: ſunt enim in rebus ſubſtantiæ, & accidentia: & inter ſubſtantias quædam ſunt compoſitæ ex materia & forma, aliæ ſimplices, & integræ, vt Angeli; & partiales, vt materia, & forma. Accidentia verò conſiderari poſſunt, vel per ſe, vt ſunt quædam entia ſimplicia, & completa, vel vt cum ſubiecto vnum aliquid componunt. Rurſus conuerſio vna eſt formalis, quæ fit per ſucceſſionem diuerſarum formarum in eodem ſubiecto: altera intelligi poteſt materialis, vt ſi vnum compoſitum conuertatur in aliud ex parte materiæ, ſeu ſubiecti, manente eadem forma: altera eſſe poteſt totalis ex parte vtriuſque extremi, quæ intelligi poteſt, vel inter ſimplicia entia integra inter ſe, vel inter ens ſimplex, & compoſitum ſubſtantiale, vel etiam accidentale. Altera denique conuerſio eſſe poteſt totalis ex parte tantùm alterius extremi, vt ſi tota aliqua ſubſtantia conuertatur in materiam, vel formam alterius: & in his omnibus poteſt eſſe magna varietas, materialis potius, quàm formalis.

Dico ergo primò; Conuerſio formalis, vel materialis propriè eſſe non poteſt inter res ſimplices, neque inter rem ſimplicem & compoſitam. Probatur ex definitione conuerſionis formalis; eſt enim illa, quæ fit inter duas res, ratione formarum, manente eodem ſubiecto, vel materia communi vtrique: ergo hæc conuerſio eſſentialiter poſtulat in vtroque extremo compoſitionem ex materia ſeu ſubiecto, & forma, proportionatam conuerſioni. Confirmatur, quia ſi vterque terminus ſit ſimplex, per modum integræ ſubſtantiæ, aut per modum materiæ, non poterit informare ſubiectum, & ita non poterit eſſe terminus huius conuerſionis: ſi autem intelligatur eſſe res ſimplex per modum formæ ſeparatæ à materia, vel naturaliter, vt eſt anima rationalis, vel diuina virtute, vt ſi Deus conſeruaret aliam formam per ſe exiſtentem; & tunc, ſi illa forma iterum vniatur materiæ, excludendo ab illa aliam formam, fit quidem conuerſio, non inter res ſimplices, ſed inter compoſita, ad quæ per ſe primò terminatur actio, vel corruptio: ergo nunquam huiuſmodi corruptio fieri poteſt, ſi alter terminus eſt omnino ſimplex. Et hic diſcurſus eadem proportione procedit in conuerſione, quam materialem vocabimus.

Obiectio. Sed contrà, fingamus materiam ſine forma, & Angelum illi præſentem ſeu vnitum illi, vt motorem: hoc poſito Deus poſſet conuertere illum Angelum in animam rationalem vniendo illam materiæ, vel in animam equi: ergo illa eſſet conuerſio formalis, *Soluitur.* & tamen fit ex re ſimplici in compoſitam. Reſpondetur, ſi talem modum conuerſionis admittamus illam non eſſe propriè conuerſionem formalem,

A ſed potius eſſe tranſubſtantiationem Angeli in animam, cum qua coniungitur ſimplex productio alterius compoſiti. Quod quidem rectè dicitur, ſi anima illa ſit rationalis, quæ prius natura fit, quàm vniatur, & diſtincta actione: at verò in aliis formis materialibus, quæ nec prius, nec alia actione fiũt, quàm vniantur, non videtur hoc habere locum, cùm ex parte termini, ad quem terminatur conuerſio, tantùm ſit vna actio, quæ non ad formam, ſed ad compoſitum per ſe primò terminatur: & ideo videtur tunc illa conuerſio, quaſi miſta ex tranſubſtantiatione & conuerſione formali. Et fortaſſe verius eſt, illam non fore veram & propriè conuerſionem, vt amplius ex dicendis conſtabit.

B Dico ſecundò; Vt fieri poſſit conuerſio formalis inter res aliquas compoſitas, etiam de potentia Dei abſoluta, duas conditiones concurrere neceſſe eſt. Prima, vt vna forma ita cum alia pugnet aliquo modo, vt ad introductionem vnius altera excludatur. Secunda eſt, vt ſubiectum ſit capax vtriuſque formæ, ſaltem capacitate obedientiali. Probatur primò exemplis: nam, licèt cœlum conſtet materia & forma, ſi tamen illa materia non eſt capax formæ ignis; aut è contrario, ſi forma ignis nullo modo poteſt conferre in illa materia ſuum effectum formalem, non poſſet cœlum conuerti in ignem, & idem eſt de compoſitis accidentalibus: nam album vt ſic, non poteſt conuerti in iuſtum aut ſa-C piens, quia ſubiectum albedinis proprium non eſt capax ſapientiæ, aut iuſtitiæ. Et eiſdem exemplis declaratur altera conditio. Nam quia albedo nullum ordinem habet cum ſapientia aut iuſtitia, non poteſt compoſitum ex vna talium formarum in compoſitum ex alia conuerti. Et ſimiliter, ſi fingamus, nullam eſſe formam, aut modum poſitiuum ex quo ſequatur deſitio luminis, non poterit lucidum vt ſic, per conuerſionem in aliud deſtrui, ſed tantùm per ſimplicem corruptionem; ratio verò vtriuſque partis eſt, quia huiuſmodi conuerſio per ſe fit inter compoſita; quorum vnum deſinit, & aliud per conuerſionem fit: ergo, vt locum ha-D beat talis conuerſio, neceſſe eſt, vt poſſit fieri compoſitio ex ſubiecto ſeu materia, & forma, ad quam introducendam alia expellitur: ergo ad hanc conuerſionem neceſſariò ſupponendum eſt ſubiectum, quòd vnam formam amittat, & ſit capax alterius: concurrentibus autem his duabus conditionibus, fieri poteſt hæc conuerſio inter quaſcunque res, cùm neque in ſubiecto, neque in termino ſit repugnantia.

Dico tertiò; Vt conuerſio materialis ſeu ex parte ſubiecti fieri poſſit, duæ etiam conditiones neceſſariæ ſunt. Prima eſt, vt fiat inter compoſita ex ſubiecto & forma realiter diſtincta. Altera eſt, vt forma, ſub qua fit conuerſio, apta ſit afficere ſubiectum E vtrumque, & conſequenter, vt vtrũque ſubiectũ ſit capax talis formæ. Ratio verò primæ conditionis eſt, quia, ſi forma non ſit res diſtincta, ſed tantùm modus, non poterit conſeruatio tali modo, ſeu forma, deſtrui ſubiectum, quia eſſentialis ratio illius entitatis eſt ipſa ratio ſubiecti, & ideo non poteſt conſeruari illa entitas, deſtructa ratione ſubiecti: non conſeruata autem illa entitate, non poteſt conſeruari modus eius: quia per ſe non habet propriam entitatem, in qua conſeruetur, & hac ratione non poteſt iſtud ſubiectum conuerti in aliud ſub eadem numero ſubſtantia, vna natura alteri ſuccedente: quia, deſtructa natura non poteſt conſeruati ſubſiſtentia, quæ tantùm eſt modus eius: & eadem ratione non poteſt hic globus conuerti in alium,

ſuccedentibus ſibi quantitatibus ſub eadem numero figura. Ratio verò alterius conditionis eſt eadem, quæ præcedentis concluſionis, quia etiam terminus iſtius conuerſionis eſt compoſitum ex forma manente, & ſubiecto illi ſuccedente: ergo neceſſe eſt, vt forma poſſit vniri vtrique ſubiecto, & conſequenter, vt vtrumque ſubiectum ſit capax formæ; quia ſine vnione inter ipſa non fiet compoſitum: ſi autem forma non ſit apta ad informandum ſubiectum, vel hoc non ſit capax eius, non poterit inter ea formalis vnio intercedere: ſuppono enim ex tractatis diſput. 47. non poſſe interuenire aliud genus vnionis: & ex dictis hac diſput. ſect.4. ſumo, ſolam vnionem effectiuam nihil referre ad terminum huius conuerſionis, tum quia non facit veram conuerſionem, tum etiam, quia conſiſtit in actione, quæ non poteſt eſſe terminus actionis: requiritur ergo illa duplex conditio ad hoc genus conuerſionis; illis verò concurrentibus, poterit fieri à Deo hæc conuerſio inter quaſcumque res: quia nulla eſt repugnantia ex parte alicuius termini, nec aliunde, vt patebit facilè applicando conditiones omnes conuerſionis ſuprà expoſitas.

Dubium. Reſponſio. Sed quæres, an hæc conuerſio ſit tranſubſtantiatio. Reſpondeo primò, ſi ſit conuerſio ex parte ſolius materiæ, quia, v.g. ſub eadem forma vna materia alteri ſuccedit, & ita ex vno compoſito fit aliud, illa non erit tranſubſtantiatio: quia non erit conuerſio totius ſubſtantiæ; ſi verò ſit commutatio totius ſubſtantiæ in totam ſubſtantiam ſub eiſdem accidentibus, diſtinctione opus eſt; quia variis modis poteſt hoc accidere. Primò, per ſolam adductionem totius ſubſtantiæ, & quaſi localem expulſionem alterius. Secundò per vnius adductionem, & deſitionem alterius ſubſtantialem. Tertiò è contrario per productionem vnius, & ſolam localem expulſionem alterius; & hos tres modos exiſtimo non ſufficere ad tranſubſtantiationem, vt ſuprà dixi. Quartò intelligi poteſt, hoc fieri per ſubſtantialem, totámque deſitionem vnius ſubſtantiæ & effectionem alterius, & hęc erit vera tranſubſtantiatio, ſiue cum illa actione coniungatur actio vniens ipſam ſubſtantiam cum accidentibus, ſiue non: vtroque enim modo fieri poteſt, & neuter tranſubſtantiationi repugnat.

Solum eſt aduertendum, huiuſmodi conuerſionem totius ſubſtantiæ, non eſſe propriè conuerſionem materialem, de qua nunc loquimur: quia conuerſio materialis propriè dicta, eſt, quæ per ſe primò fit in compoſitum ex parte tantùm materiæ, quatenus eſt pars illius compoſiti: in ſuprà dicta verò cōuerſione totali per ſe primò fit tota ſubſtantia: vnio verò, vel compoſitio illius cum accidentibus, eſt accidentalis, & extrinſeca, ſiue conſequatur, ſiue non.

Concluſio. Dico ergo quartò; Quælibet res exiſtens ſub accidentibus realiter à ſe diſtinctis, ſi ab illis in ſuo eſſe pendeat, poteſt conuerti in aliam, quæ loco illius ſub eiſdem accidentibus conſtituatur ac fiat. Hæc concluſio in primis probatur exemplo præſentis myſterij, quia nulla maior repugnantia in qualibet alia re oſtendi poteſt, ſiue ſubſtantias materiales inter ſe comparemus, ſiue ſpirituales inter ſe, ſiue materialem & ſpiritualem, ſiue ſpiritualem & materialem, quod omnium difficillimum eſt. Explico breuiter ſingula: primum enim membrum de ſubſtantiis materialibus facile eſt: quia eſt prorſus eadem ratio in omnibus aliis, quæ in pane & vino, & corpore ac ſanguine Chriſti. Vnde obiter colligo, eadem proportione poſſe vnam quantitatem conuerti in aliam diuina virtute, v.g. ſub eadem albedine, vt ex eiſdem principiis conſtat.

A Secundum membrum eſt difficilius, quia ſubſtantiæ ſpirituales vix habent accidentia, quæ ab illis poſſint ſeparari: nihilominus tamen, ponendo, intellectum, & voluntatem diſtingui re ipſa à ſubſtantia Angeli, probabile fit, poſſe ab illa ſeparari, & conſequenter poſſe aliam ſubſtantiam ſpiritualem ſub illis accidentibus conſtitui, vel per modum ſubiecti, vel per intimam præſentiam cum vnione aliqua effectiua, ſimili ſacramentali.

Tertium membrum facilius eſt, ſuppoſito myſterio Euchariſtiæ: quia, ſicut loco ſubſtantiæ panis fit ſub accidentibus ſubſtantia corporis Chriſti per veram actionem conuerſiuam; ita fieri poteſt quælibet ſubſtantia angelica quæ realem præſentiam, & ſimilem vnionem habeat cum illis accidentibus; B nulla eſt enim maior repugnantia: nam, licèt corpus Chriſti materiale ſit, tamen hic fit, & conſtituitur ad modum rei ſpiritualis.

Quartum membrum propterea difficillimum eſt, quia non ſolùm pendet ex ſeparatione accidentium ſpiritualium à ſubſtantia ſpirituali, ſed etiam ex eo, quod non apparet, quomodo ſub accidentibus ſpiritualibus ſubſtantia materialis conſtitui poſſit. Nihilominus tamen multi exiſtimant, hanc conuerſionem ſpiritus in corpus non implicare apertam contradictionem; quia ſub accidentibus angelicis poteſt etiam conſtitui ſubſtantia materialis, vel per modum ſubiecti, vt quidam volunt, vel ſaltem per intimam præſentiam: & aliquem modum vnionis C effectiuæ, quamquam hæc non ſit eſſentialis conuerſioni, ſed eam conſequatur. Ex quibus facilè patet, idem iudicium eſſe (ſicut in primo membro dixi) de accidentibus, quæ ſub aliis à ſe realiter diſtinctis exiſtunt. Nam ſua illis commutari ſeu conuerti poſſunt. Quę omnia eodem modo intelligi, & applicari poſſunt ad conuerſionē, vel accidentiū inter ſe, vel accidentis in ſubſtantiam, vel ſubſtantiæ in accidentia, dummodo tranſitus fieri poſſit ſub aliqua re vtrique termino communi: eſt enim eadem ratio, vt facilè conſideranti patebit.

Dico quintò; Si aliqua res omnino deſtruatur, ita vt nihil illius maneat, id eſt, nec ſubſtantia, nec acci- D dens aliquod, non poteſt propriè in aliam conuerti. Declaratur; ne fortè diſputemus de modo loquendi: poteſt enim Deus aliquam ſubſtantiam cum omnibus accidentibus eius deſtruere, & loco illius aliam conſtituere: de quo nullus poteſt dubitare; quòd verò hoc non ſufficiat ad propriam rationem conuerſionis, ſed ſolùm ſit ibi annihilatio vnius ſubſtantiæ, & creatio alterius, ſintque ſubſtantiæ ſibi ſuccedentes ex voluntate diuina, patet ex ſuprà dictis, quia nulla alia connexio vel ordo inuenitur in- E ter duas illas mutationes, vel quaſi mutationes, neque deſitio illa ſequitur ex vi alterius actionis, ac denique non ſibi ſuccedunt illæ duæ res in aliquo tertio, in quo aliquo modo ſibi repugnent.

Dices, ſi in eodem corpore continente Deus omnino mutaret corpus contentum in aliud, illud poſſet ſufficere ad rationem conuerſionis, etiam ſi nulla alia res maneret communis vtrique termino, vt, verbi gratia, ſi Deus in loco vnius cœli, verbi gratia, octauæ ſphęræ produceret aliud corpus cœleſte, ex natura rei neceſſaria eſſet expulſio corporis cœleſtis, quod nunc ibi eſt, & conſequenter ſequeretur deſitio ſubſtantialis illius; quia non poſſet per ſolam motionem localem diſcedere, quia non poſſet penetrare alios cœlos, neque illos diuidere, vt tranſiret: ergo hoc ſatis eſſet ad conuerſionem, quandoquidem ex vi productionis vnius, ſequitur deſitio alterius. Reſpōdetur, introductionem vnius corporis in *Obiectio* *Solutio.*

ris in aliquem locum per ſe & ratione formali non ſufficere ad conuerſionem, ſed ad translocationem: quia ex vi illius ſolùm ſequitur localis mutatio in alio corpore. Quòd ſi fortaſſe ob alia corpora interiacentia, & impedientia, non poſſit corpus extra locum ſuum moueri, non poterit ſubſtantialiter deſtrui ab alio corpore introducto, præſertim, ſi illud, quod antea erat, ſit incorruptibile, ita vt neque diuidi, neque comminui poſſit, ſed potiùs impedire, ne aliud illud introducatur. Vnde, ſi Deus velit aliud corpus ibi create abſque penetratione, oportebit, vt priùs, ſaltem natura, ſuſpendat influxum, quo conſeruabat aliud corpus, vt deſinat eſſe, & credat alteri corpori ibi creando. *Replica.* Sed contrà, quia eſto; hęc omnia vera ſint, vt reuera eſſe videntur, illud ſatis erit ad rationem conuerſionis, quia non eſt de ratione conuerſionis, vt ex vi productionis vnius termini deſinat alius, vt agens, prout potuerit, deſtruat vnum, & faciat alium, præſertim ſi ad talem actionem, prout hîc & nunc fit, neceſſaria ſit talis deſitio.

Soluitur. Reſpondetur, explicando hoc modo has mutationes, & earum conuerſionem, ſaluari aliqualiter rationem conuerſionis; tamen eo modo, quo ibi eſt conuerſio, manere ſub vtroque termino aliquid cõmune vtrique, quod licèt non ſit propriè accidens illis inhęrens, eſt tamen per modum accidentis, quatenus circumdat, & continet vtrumque: nam ex hac circumſcriptione oritur repugnantia, & conſequenter connexio inter inceptionem vnius, & deſitionẽ alterius. *Altera replica.* Sed vrgebis, fingamus, illam conuerſionem non fieri circa aliquod corpus cõtinens, vel circumdans, ſed ſolùm in eodem ſpatio, vt ſi Deus totum hunc mundum ſubitò transmutaret in alium, conſtantem alia materia, & aliis corporibus, ac ſubſtantiis. *Reſponſio.* Reſpondetur, illam non fore propriam conuerſionem, ſed annihilationem vnius, & creationem alterius, quia ſolo Dei arbitrio ſimul coniungerentur; &, ſi viderentur habere aliquod veſtigium conuerſionis, ſolum eſt, quatenus aliquo modo conpiciuntur illi termini cum habitudine ad idem ſpatium.

Et hinc obiter colligo non poſſe vnam rem in alteram conuerti, quin res, in quam fit conuerſio, ſuccedat in præſentia rei conuerſæ, ita vt ibi fiat præſens, vbi alia erat, quamquam *Scotus. Durand.* Scotus d. 10. q. 1. & Durand. d. 11. contrarium ſentiant, dicentes, quando conuerſio fit in rem prȩexiſtentem, potiùs trahi rem conuerſam ad locum & conditionem eius, in quam conuertitur. Exemplum ponit Durand. in alimento, quod, vt conuertatur in ſubſtantiam aliti, trahitur vbi alitum eſt. Sed non ſatis perpenderunt & conſiderarunt: nam Patres omnes, vt magis explicarent prȩſentiam Chriſti, vſi ſunt nomine conuerſionis: ſupponentes, ſi panis conuertitur in ſubſtantiam Chriſti, neceſſarium fore, vt Chriſtus fiat præſens, vbi erat panis. Quod rectè etiam docuerunt Scholaſtici d. 11. *Richard. Capreol. Gabriel. Maior. Palacius. Ferrar. S. Thom.* Richard. art. 1. q. 12. ad 2. Capreol. ad 5. Scoti contra 5. concl. Gabr. q. 1. art. 2. Maior q. 1. Palacius diſput. 1. concl. 2. Ferrar. 4. cont. gent. c. 63. & eodem ſenſu dixit D. Thom. & docent omnes diſcipuli eius, cõuerſionem eſſe rationem huius præſentiæ, quia eſt quaſi via, ex qua neceſſariò ſequitur talis præſentia, vt in ſuperioribus explicatum eſt. Præterea, quod Scotus dicit, poſſe fieri conuerſionem panis exiſtentis in terra in corpus Chriſti exiſtens in cœlo, prout ibi eſt, nulla mutatione in eo facta; nec mente concipi poteſt, cùm nihil omnino reſultet in illo termino, nec ſit aliqua ſucceſſio, aut vera habitudo realis inter illas res.

Deinde exemplum, quo vtitur Durandus, non eſt ad rem, vel potiùs confirmat, quod intendimus: quia viuens conuertit alimentum in ſe, non vt præexiſtẽs eſt, ſed prout nouam partem acquirit, ſecundùm quam reuera acquirit partialem præſentiam ibi, vbi erat materia alimenti, in inſtante, in quo fit illa partialis conuerſio. Ratio denique eſt, quia conuerſio propriè; vt ſuprà dictũ eſt, non fit in rem, vt præexiſtit, ſed vt terminat conuerſionem, & conſequenter vt recipit aliquo modo eſſe per illam, & quoniam conuerſio debet fieri circa aliquod commune vtrique termino, in quo ſibi repugnant, ideo neceſſe eſt, vt reſpectu illius, ſibi ſuccedant in reali præſentia. *Obiectio.* Dices, fieri poſſe, vt in inſtante conuerſionis res illa, circa quam fit conuerſio, in alium locum transferatur. v. g. ſi ſpecies panis, quæ dum proferuntur verba hîc ſunt, in inſtante, quo perficitur conſecratio, diuina virtute ponantur alibi, tunc nihilominus erit vera conuerſio, & tamen corpus Chriſti non ſuccedet ibi, vbi fuit panis. *Solutio.* Reſpondetur primò, illud fieri non poſſe naturaliter, deinde in eo caſu, quaſi materialiter variari præſentiã: nam formaliter Chriſtus ſuccedit ſub eiſdem ſpeciebus, ſub quibus erat panis, & ita ibi fit præſens, vbi adeſſet ſubſtantia panis, ſi tunc maneret, & hoc per ſe pertinet ad rationem cõuerſionis, & ita eſt intelligendum, quod diximus.

Ex his dico ſextò, quamlibet creaturam poſſe in aliam conuerti, non quidem omni genere conuerſionis, ſed vno aut altero, vnicuique rei accommodato pro earum diuerſitate. Hæc aſſertio conſtat ex dictis. *S. Auguſt.* Solùm poteſt obiici Auguſt. lib. 6. ſuper Geneſ. ad literam, c. 9. & 12. & lib. de Immortalitate animæ, c. 15. & 16. & *Boëtius.* Boëtius lib. de duabus naturis, qui negant, corpus poſſe conuerti in animam, vel in ſpiritum. Sed hi Patres loquuntur de conuerſione naturali cuicunque rei, vel certè diſputant de eo genere conuerſionis, in quo ex vna ſubſtãtia fit altera: non ſolùm vt ex termino à quo, ſed vt ex ſubiecto vel parte, quæ maneat in termino conuerſionis.

Vltimò addo omnia hæc, quæ de rerum conuerſionibus diximus, intelligenda eſſe inter res creatas: nam inter Deum & creaturam nulla poteſt eſſe cõuerſio; quia nec Deus poteſt conuerti in creaturam, vt eſt per ſe euidens, quia non poteſt mutari, nec deſinere eſſe, vt rectè docuit *S. Thom. VValdenſ. Palud. Capreol. Scotus. Gabriel. Henricus. Soto. Ledeſm.* S. Thom. ſuprà q. 2. artic. 1. & 4. contra Gent. c. 31. & VValdenſ. tom. 2. de ſacr. c. 20. nec creatura poteſt conuerti in Deum, vt cõmunior Theologorum ſententia docet in 4. d. 11. Palud. q. 2. num. 16. Capreol. ad 2. Scoti cont. 3. concl. Scotus. q. 2. & quodlib. 8. art. 1. & 2. Gab. q. 2. art. 1. & lect. 40. in Canon. Henric. quodl. 11. q. 4. Sotus, d. 9. q. 2. art. 4. Ledeſ. q. 16. art. 4. dub. 5. Ratio verò eſt clara ex ſuprà dictis, quia in termino ad quem conuerſionis, neceſſariò fit aliquis modus mutationis, inceptionis, aut nouæ dependentię, quia ſola denominatio extrinſeca non ſufficit: illa verò omnia Deo repugnant, vt rectè etiam docuit D. Thom. ſup. q. 2. art. 1. vbi hoc explicuimus. Cõfirmatur primò, quia Deus non poteſt ſuccedere ſubſtantiæ deſinenti eſſe, ratione nouæ præſentiæ; quia ante omnem creaturæ mutationem eſt vbique præſens: nec ratione noui modi exiſtendi ipſius Dei; quia repugnat immutabilitati eius, nec ratione nouæ vnionis alterius ad ipſum, qua illa vnio non poteſt eſſe niſi hypoſtatica, & tunc non fieret conuerſio ſecundùm ſe, ſed in aſſumpta natura: hîc autem loquimur de conuerſione in Deum, ſecundùm propriam entitatem increatam, vt ſi Deus aſſumeret naturam quæ priùs exiſtebat in propria perſona, poſſet quodammodo dici perſona creata conuerti in diuinam; propriè tamen formalis terminus illius conuerſionis eſſet vnio illius naturæ ad perſonam diuinam: nam ex ſubſiſtente in ſe fieret vni

ret vnita, & ita illa eſſet quaſi conuerſio formalis: quia in eadem humanitate ſuccederet modus vnionis modo ſubſtantiæ; & ita conuerſio propriè non eſſet in perſonam diuinam ſecundùm ſe: poſſet tamen Deus ſuccedere quodammodo ſubſtātiæ creatæ in officio ſuſtentandi accidentia per efficientiam vt ſi, deſtructa ſubſtantia panis, conſeruaret Deus ſe ſolo accidentia eius: ſed hoc non ſatis eſt, vt dicatur panis conuerti in Deum; quia nullo modo ſe habet, vt terminus actionis ſeu conuerſionis, ſed ſolùm vt principium efficiens illam mutationem; aliàs etiam nunc panis tranſubſtantiaretur in diuinitatem: quia illa eſt principalis cauſa effectiuè ſuſtentans accidentia, ſine ſubiecto. Contra hanc verò partem opinatus eſt Caiet. ſuprà q. 2. ar. 1. & Maior d. 11. q. 1. quia ſicut poteſt Deus aſſumere corpus, teſte Auguſt. 3. de Trinit. c. 12. vel fieri homo ſine ſui mutatione, ita exiſtimant, poſſe eſſe terminum conuerſionis ſine ſui mutatione. Sed non eſt ſimile: quia Deus dicitur aſſumere corpus vel per ſolam efficientiam, vel quia terminat vnionem corporis ad ipſum, quod facere poteſt, ſine ſui mutatione, per mutationem alterius; at verò non poteſt eſſe terminus actionis realis, quia includit intrinſecam dependentiam talis termini ab agente per actionem illam, quæ dependentia repugnat Deo.

Nonnulli contrarium tenuerunt.

Caiet. Maior.

QVÆSTIO LXXVI.

De modo, quo Chriſtus eſt in hoc Sacramento; in octo articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de modo, quo corpus Chriſti exiſtit in hoc ſacramento. Et circa hoc quæruntur octo.

Primò, vtrùm totus Chriſtus ſit ſub hoc ſacramento.

Secundò, vtrùm totus Chriſtus ſit ſub vtraque ſpecie ſacramenti.

Tertiò, vtrùm totus Chriſtus ſit ſub qualibet parte ſpecierum.

Quintò, vtrùm corpus Chriſti moueatur ad motum hoſtiæ, vel calicis poſt conſecrationem.

Septimò, vtrùm corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, poſſit videri ab aliquo oculo, ſaltem glorificato.

Octauò, vtrùm verum corpus Chriſti remaneat in hoc ſacramento, quando miraculosè apparet ſub ſpecie pueri, vel carnis.

ARTICVLVS I.

Vtrùm totus Chriſtus contineatur ſub hoc ſacramento.

Ad primum ſic proceditur. Videtur, quòd non totus Chriſtus contineatur ſub hoc ſacramento, Chriſtus enim incipit eſſe in hoc ſacramento per conuerſionem panis, & vini, ſicut dictum eſt. Sed manifeſtum eſt, quòd panis & vinum non poſſunt conuerti, neque in diuinitatem Chriſti, neque in eius animam. Cùm ergo Chriſtus exiſtat ex tribus ſubſtantiis, ſcilicet diuinitate, anima, & corpore (vt ſuprà habitum eſt*) videtur quòd totus Chriſtus non ſit ſub hoc ſacramento.*

Inf. q. 97. a. 1. ad 3. & 4. d. 10. art. 2. & quæ 7. art. 8. & Io. 6. lec. 6. fin. quæſt. 75. a. 6.

Quæſt. 2.

2. Præterea, Chriſtus eſt in hoc ſacramento, ſecundùm quòd competit refectioni fidelium, quæ in cibo & potu conſiſtit, ſicut ſuprà dictum eſt. Sed Dominus dicit Ioan. 6. Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Ergo ſolum caro & ſanguis Chriſti continentur in hoc ſacramento. Sunt autem multæ aliæ partes corporis Chriſti, putà, nerui, oſſa, & alia huiuſmodi. Non ergo totus Chriſtus continetur ſub hoc ſacramento.*

Quæſt. 74. art. 1.

3. Præterea, Corpus maioris quantitatis, non poteſt totum contineri ſub minoris quantitatis menſura. Sed menſura panis & vini conſecrati eſt multo minor, quàm propria menſura corporis Chriſti. Non poteſt ergo eſſe quod totus Chriſtus ſub hoc ſacramento contineatur.

A

Sed contrà eſt, quod Ambr. dicit in lib. de offic. in illo ſacramento Chriſtus eſt.*

Refertur de conſe. d. 2. c. Ante benedictionem. &c. In ſacramento. Et habetur de his qui myſteriis initiantur. c. 5.

Reſpondeo dicendum, quòd omnino neceſſe eſt confiteri ſecundùm fidem Catholicam quòd totus Chriſtus ſit in hoc ſacramento. Sciendum tamen quòd aliquid Chriſti eſt in hoc ſacramento dupliciter. Vno modo, quaſi ex vi ſacramenti, alio modo ex naturali concomitantia. Ex vi quidem ſacramenti eſt ſub ſpeciebus huius ſacramenti id, in quod directè conuertitur ſubſtantia panis & vini præexiſtens prout ſignificatur per verba formæ, quæ ſunt effectiua in hoc ſacramento: ſicut vt in cæteris mutationibus, putà cùm dicitur, hoc eſt corpus meum, vel, hic eſt ſanguis meus. Ex naturali autem concomitantia eſt in hoc ſacramento illud, quod realiter eſt coniunctum ei, in quod prædicta conuerſio terminatur. Si enim aliqua duo ſunt realiter coniuncta, vbicunque eſt vnum realiter, oportet & aliud eſſe. Sola enim operatione animæ diſcernuntur, quæ realiter ſunt coniuncta.

B

Ad primum ergo dicendum, quòd quia conuerſio panis & vini non terminatur ad diuinitatem, vel animam Chriſti, conſequens eſt, quòd diuinitas, vel anima Chriſti non ſit in ſacramento ex vi ſacramenti, ſed ex reali concomitantia. Quia enim diuinitas corpus aſſumptum nunquam depoſuit, vbicunque eſt corpus Chriſti, neceſſe eſt & eius diuinitatem eſſe, & ideo in hoc ſacramento neceſſe eſt eſſe diuinitatem Chriſti, concomitantem eius corpus. Vnde in ſymbolo Epheſino legitur: Participes efficimur corporis & ſanguinis Chriſti, non vt communem carnem percipientes, nec viri ſignificati & Verbo coniuncti ſecundum dignitatis vnitatem, ſed verè viuificatricem & ipſius Verbi propriam factam. Anima verò realiter ſeparata fuit à corpore, vt ſuprà dictum eſt*. Et ideo, ſi in illo triduo mortis fuiſſet hoc ſacramentum celebratum, non fuiſſet ibi anima Chriſti, nec ex vi ſacramenti nec ex reali concomitantia. Sed quia Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur (vt dicitur ad Romanos ſexto) anima eius ſemper eſt realiter corpori eius vnita. Et ideo in hoc ſacramento corpus quidem Chriſti eſt ex vi ſacramenti, anima autem Chriſti ex reali concomitantia.*

C

Habetur in concil. Epheſ. 1. in Epiſt. ad Neſtorium, à medio illius. Et refertur de conſ. d. 2. cap. Neceſſaria.

Quæſt. 50. a. 13. 3. & 4.

D

Ad ſecundum dicendum, quòd ex vi ſacramenti ſub hoc ſacramento continetur, quantum ad ſpecies panis non ſolùm caro, ſed totum corpus Chriſti, ſcilicet oſſa nerui, & alia huiuſmodi. Et hoc apparet ex forma huius ſacramenti, in qua dicitur, hæc eſt caro mea, ſed non, hoc eſt corpus meum. Et ideo cùm Dominus dixit Ioannis ſexto: Caro mea verè eſt cibus, caro ponitur ibi pro toto corpore, quia, ſecundùm conſuetudinem humanam videtur eſſe magis manducationi accommodata, prout; ſcilicet, homines carnibus animalium veſcuntur communiter, non autem oſſibus, vel aliis huiuſmodi.

E

Ad tertium dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt) facta conuerſione panis in corpus Chriſti, vel vini in ſanguinem, accidentia vtriuſque manent. Ex quo patet, quòd dimenſiones panis vel vini non conuertuntur in dimenſiones corporis Chriſti, ſed ſubſtantia in ſubſtantiam. Et ſic ſubſtantia corporis Chriſti, vel ſanguinis, eſt ſub hoc ſacramento ex vi ſacramenti, non autem dimenſiones corporis vel ſanguinis Chriſti. Vnde patet, quòd corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento per modum ſubſtantiæ, & non per modum quantitatis. Propria autem totalitas ſubſtantiæ continetur indifferenter in parua, vel magna quantitate, ſicut tota natura aëris in magno, vel paruo aëre: & tota natura hominis, in magno vel paruo homine. Vnde & tota ſubſtantia corporis & ſanguinis Chriſti continetur in hoc ſacramento poſt conſecrationem, ſicut ante conſecrationem continebatur ibi tota ſubſtantia panis & vini.*

Quæſt. 65. art. 5.

COM

COMMENTARIVS.

Senſus art. SEnſus tituli huius articuli (vt à ſequente diſtinguatur) eſt, an ſub toto ſacramento, ſiue ſub ſingulis ſpeciebus, ſiue ſub vtraque ſimul ſumpta contineatur totus Chriſtus, id eſt, perſona eius, & integra humanitas, quæ corpus animam, & quidquid eſt de veritate humanæ naturæ complectitur. Hoc ergo ſenſu affirmat D. Thomas totum Chriſtum eſſe in hoc ſacramento. Quod hac ratione oſtendit: nam in hoc ſacramento eſt corpus, & ſanguis Chriſti, nã hoc ſaltem neceſſarium eſt, ad verborum formæ veritatem: ergo etiam in hoc ſacramento ſunt cætera omnia, quæ corpori, & ſanguini Chriſti in re ipſa coniuncta ſunt, vt ſunt anima & diuinitas, & alia ex quibus totus Deus homo conſtat: vnde obiter colligit D. Thom. quamquam in hoc ſacramento ſit totus Chriſtus, non tamen eodem modo fieri, ſeu poni in ipſo, ſed quædam ex vi verborum, alia per concomitantiam: quæ omnia in ſequente diſputatione copioſiùs ſunt explicanda.

Vis rationis D. Thom. exponitur. Nunc verò propoſitio illa, in qua illatio, & totus ferè diſcurſus D. Thomæ nititur, declaranda eſt, ſcilicet, ſi aliqua duo ſunt realiter coniuncta, vbicunque eſt vnum realiter, oportet & aliud eſſe. Videtur enim hoc principium rupugnare his, quæ à nobis fusè tractata ſunt, diſp. 48. Et adhuc difficilior eſt alia propoſitio, qua præcedentem probat D. Thom. ſcilicet, quia ſola operatione animæ diſtinguuntur, quæ realiter coniuncta ſunt. Contra hanc ergo rationem obiit Durand. in 4. diſt. 10. quæſt. 2. *Durandus.* Quia, licèt illud principium verum ſit in his rebus, quæ localiter ſunt alicubi: non tamen in his, quæ tantùm ſunt per habitudinem ordinis, ſicut eſt Angelus in corpore: nam inde fit, vt poſſit habere præſentiam ad vnum & aliud corpus, quamuis ipſa corpora inter ſe ſimilem præſentiæ habitudinem non habeant. Sed hæc obiectio Durandi nullius eſt momẽti, procedit enim ex falſo errore; exiſtimat etenim, præſentiam hanc ſacramentalem corporis Chriſti ſolùm eſſe per habitudinem, neſcio quam, extrinſecam, & operatiuam, & non eſſe tam veram, propriam, & realem, ac eſt præſentia ſenſibilis ſeu quantitatiua, quod, vt ſuprà dixi, eſt contra fidei veritatem, quam diuus Thomas ſupponit: & ideo colligit concomitantiam præſentiæ ex coniunctione ſeu vnione rerum inter ſe. Nam, ſi huiuſmodi res inter ſe vnitæ habent concomitantiam in loco ſenſibili, & quantitatiuo, non id prouenit eo modo præſentiæ, ſed ſimpliciter ex veritate præſentiæ realis, quæ includit intimam propinquitatem, & indiſtantiam rerum inter ſe vnitarum.

Difficultas contra illam. Maior difficultas eſt, quam nuper inſinuabamus, quia, vt propoſitio à D. Thoma aſſumpta aliquam vim habeat, videtur intelligenda etiam de potentia Dei abſoluta, per quam hoc myſterium factum eſt, & ita ad hoc tendere videtur probatio eius: at verò ſuprà oſtendimus, illud principium non eſſe verum in ordine ad potentiam Dei abſolutam. Deinde falſum eſt, quæ realiter ſunt coniuncta, ſola operatione animæ diſcerni, aliud enim eſt eſſe idẽ, aliud eſſe realiter vnita; materia enim & forma, quamuis realiter vnita ſint, non ſunt idem, ſed re ipſa diſtinguũtur, & non ſola animæ operatione, ex quo in ſuperioribus concludebamus; conſeruata vnione earum in vno loco, poſſe vnam earum in altero loco poni ſine alia. Tandem inductione etiam hoc oſtendi poteſt: nam anima & caput realiter ſunt vnita, & tamẽ in re ipſa ita diſcernuntur, vt alicubi ſit anima vbi non eſt caput, ſimiliter humanitas Chriſti realiter

A eſt vnita Verbo, & tamen non vbicunque eſt Verbum, ibi eſt humanitas, nam verbum eſt vbique, non humanitas: & in triduo anima & corpus erant realiter vnita Verbo, & tamen Verbum erat in inferno & nõ corpus: & ſimiliter Verbum erat in ſepulchro & non anima. Reſpõdet Caietanus, propoſitionem *Solutio Caietani.* D. Th. intelligendam eſſe, non de quacunque habitudine coniunctorum, ſed de habitudine continentis, & contenti: ſi enim ex duabus realiter coniunctis vnum alicubi continetur, neceſſe eſt contineri & reliquum. Sed hæc diſtinctio & reſpõſio Caietani data eſt ab ipſo ad obiectionem Durandi, *Impugnatur.* vnde per habitudinem continentis nihil aliud ſignificare videtur, quàm habitudinem ſeu modum veræ & propriæ præſentiæ realis. Vel, ſi aliud ſignificat, B nec ipſe explicuit, quid illud ſit, nec à nobis intelligitur, quid addat continentia ſupra realem præſentiam, niſi denominationem extrinſecam aut efficiẽtiam aliquam, quæ non poteſt maiorem concomitantiam requirere inter res vnitas, quàm præſentia: neque D. Th. illud poſuit in propoſitione ſua, ſed voluntariè additum eſt. Nec denique deſeruit propoſito: quia Chriſtus non aliter continetur ſub ſpeciebus, quàm ratione præſentię realis, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt, quòd ſi per illam continentiam, nihil aliud, quàm realis præſentia ſignificetur, non ſoluuntur argumenta facta, quæ de quacunque reali præſentia procedunt, vt patet ex eiſdem exemplis: C quia anima continetur in pede, & in manu, & tamẽ ibi non continetur caput. Quòd ſi dicas, continentiam non dicere quamcunque præſentiam, ſed adæquatam, ſicque non contineri animam in pede, quia non eſt in illo adæquatè: cõtra hoc eſt, quia hoc modo eneruatur totus diſcurſus, & petitur principiũ: nam pari ratione dicam corpus Chriſti non contineri ſub ſpeciebus, quia non eſt adæquatè ſub illis, cùm ſit etiam in cœlo: & ideo non oporteret, vt ibi ſit anima, licèt ibi ſit corpus.

Solutio vera. Aliter ergo reſponderi poteſt, in primis diuum Thomam loqui non ſimpliciter de potentia abſoluta, ſed de ordinaria: quia, licèt hoc ſacramentum per omnipotentiam Dei factum ſit, ſupponit tamen, D Deum in eo non facere plura miracula, quàm neceſſaria ſint ad perfectionem ſacramenti. Ruſus propter exempla adducta addẽdum neceſſariò eſt, priorem propoſitionem intelligi de his, quæ adæquata vnione realiter vniuntur: neque in hoc petitur principium, ſicut paulo antea obiiciebã: quia hìc non eſt ſermo de adæquata præſentia, ſicut in priori reſponſione, ſed de adæquata vnione, quæ à præſentia diſtincta eſt: & ex adæquata vnione dicimus inferri neceſſariam concomitãtiam in mutua præſentia rerum vnitarum, quando verò vnio non eſt adæquata, concomitantia non eſt mutua, ſed ſolùm ex parte inferioris extremi, vt in dictis exemplis, vbicumque E eſt humanitas, ibi eſt Verbum, quamuis non è cõtrario: & vbi eſt caput, ibi eſt anima, licèt non è conuerſo. Vnio autem adæquata dicetur, quando vnum reſpicit aliud, vt adæquatum terminum ſuæ habitudinis, & è conuerſo; vel quia aliquo modo habent inter ſe mutuam dependentiam, & hoc modo corpus organicum adæquatè vnitur animæ, non verò anima capiti, vel alicui parti eius, nec humanitas Verbo, quia, licèt pendeat ab ipſo, non tamen è contrario. Atque hæc reſpõſio eſt ſatis probabilis, tamẽ vlterius addi poteſt (& colligitur etiam ex dictis) propoſitionem D. Thom. intelligendam eſſe de his, quæ realiter coniuncta ſunt, & coniuncta permanent, nec priuantur vnione vel coniunctione, vt alicubi conſtituantur; ſic enim impoſſibile eſt, quæ realiter

realiter coniuncta ſunt, loco ſeparari, niſi priuentur vnione, ſaltem alicubi: ſupponit autem D. Thom. ex fide, corpus Chriſti ita nunc eſſe coniunctum animæ, vt nunquam, & nullibi priuari poſſit hac vnione, quia ſemper & vbique eſt viuum & immortale: & ſimiliter ſupponit, illud corpus ita eſſe vnitum diuinitati, vt nullibi priuari poſſit illa vnione: quia vbicunq; eſt, eſt corpus diuinum, ac deificum, quod patet ex ſolutione ad 1. ex qua hæc interpretatio facilè ſumi poteſt. Atque in hoc ſenſu prior propoſitio vera erit, etiam de potentia abſoluta, quia fieri non poteſt, vt res realiter alteri coniuncta vt ſic, id eſt, retinens & ſecum deferens hunc modum vnionis, ſit, vbi non eſt alia, cui vnitur: quia talis coniunctio intrinſecè requirit intimam præſentiam alterius rei, cui fit coniunctio, & ab illa omnino pendet, & ſic non procedunt inſtantiæ adductæ, vt per ſe conſtat, quia Verbum non habet modum vnionis ad humanitatem, quo priuari poſſit, ſed tota vnio eſt ex parte humanitatis; & ideo, vbicunque eſt humanitas, ibi eſt Verbum, quia ibi eſt vnio, non tamen, vbicunq; eſt Verbum, ibi eſt humanitas, quia non neceſſariò ibi eſt vnio: anima verò, licèt habeat vnionẽ ad corpus & ad ſingulas partes eius, tamen, quia illa vnio, reſpectu ſingularum partium non eſt totalis, ideo, nõ vbicunque eſt anima, ibi eſt vnio ad ſingulas partes. Vnde fit, vt poſſit eſſe anima alicubi ſine vnione ad hanc vel illam partem corporis, & conſequenter quòd alicubi ſit anima, vbi non ſit caput, vel pes, &c. Tandem hinc facilè intelligitur ſenſus poſterioris propoſitionis D. Thomæ: non enim eſt ſenſus, quæ realiter coniunguntur, ſola ratione diſtingui, hoc enim tam aperte falſum eſt, vt non potuerit in D. Thomæ mentem cadere: ſed eſt ſenſus, quæ realiter coniuncta ſunt, ſola operatione animæ ſeparari, præſcindi, aut cogitari vnum eorum alicubi, ac ſi ibi aliud non exiſteret.

De ſolutione ad primum ſatis dictum eſt: quid verò ſit in hoc ſacramẽto ex vi verborum, quid autem per concomitantiam, quod in illa, & in ſolutione ad 2. tangitur, in ſequente diſputatione tractandum eſt: quod verò tangitur in ſolutione ad 3. de modo exiſtendi Chriſti in hoc ſacramento per modum ſubſtantiæ, partim in ſuperioribus eſt dictum, partim dicetur in diſputatione 52.

ARTICVLVS II.

Vtrùm totus Chriſtus contineatur ſub vtraque ſpecie huius ſacramenti.

Inf. q. 78. a. 6. ad 2. & q. 79. ar. 1. ad 3. & q. 80. a. 12. ad 3 & 4. d. 11. q. 2. a. 1. q. 1. ad 2. Et Ioã. 6. lec. 7. cap. 1. & 1. Cor. 11. lec. 6. cor. 2.

AD ſecundùm ſic proceditur. Videtur, quòd non ſub vtraque ſpecie huius ſacramenti totus Chriſtus contineatur. Hoc enim ſacramentum ad ſalutem fidelium ordinatur, non virtute ſpecierum, ſed virtute eius, quod ſub ſpeciebus continetur; quia ſpecies erant etiam ante conſecrationem, ex qua eſt virtus huius ſacramenti. Si ergo nihil continetur ſub vna ſpecie, quod non contineatur ſub alia, ſed totus Chriſtus continetur ſub vtraque videtur, quòd altera illarum ſuperfluat in hoc ſacramento.

Art. præced.

*2. Præterea, dictum eſt *, quod ſub nomine carnis omnes aliæ partes corporis continentur, ſicut oſſa, nerui, & alia huiuſmodi. Sed ſanguis eſt vna partium humani corporis: ſicut patet per Ariſtotelem * in lib. de generat. animal. Si ergo ſanguis Chriſti continetur ſub ſpecie panis ſicut continentur ibi aliæ partes corporis, non deberet ſeorſum ſanguis conſecrari, ſicut neque ſeorſum conſecratur aliqua alia pars corporis.*

Lib. 3. de generat. animalium c. 2. t. 4.

3. Præterea, Quod iam factum eſt, iterum fieri non poteſt. Sed corpus Chriſti iam incepit eſſe in hoc ſacramento per cõſecrationem panis. Ergo nõ poteſt eſſe, quòd de nouo incipiat eſſe per conſecrationem vini. Et ita ſub ſpecie vini non contineretur corpus Chriſti, & per conſequẽs nec totus Chriſtus. Non ergo ſub vtraque ſpecie totus Chriſtus continetur.

A

*Sed contrà eſt, quod 1. Corinth. 11. ſuper illud, Et calicem, dicit gloſſ. * quòd ſub vtraque ſpecie, ſcilicet, panis, & vini, idem ſumitur. Et ita videtur ſub vtraque ſpecie totus Chriſtus eſſe.*

Gl. ord. ſuper illud, Accipite & manducate.

*Reſpondeo dicendum, certiſſimè tenendum eſſe, quòd ſub vtraque ſpecie ſacramenti totus eſt Chriſtus, aliter tamen & aliter. Nam ſub ſpeciebus panis, eſt quidem corpus Chriſti ex vi ſacramenti; ſanguis autem ex reali concomitantia, ſicut ſuprà dictum eſt, de anima & diuinitate Chriſti *. Sub ſpeciebus verò vini, eſt quidem ſanguis Chriſti, ex vi ſacramenti, corpus autem Chriſti ex reali concomitantia, ſicut anima & diuinitas, eo quod nunc ſanguis Chriſti non eſt ab eius corpore ſeparatus, ſicut fuit tempore paſſionis & mortis. Vnde ſi tunc fuiſſet hoc ſacramentum celebratum ſub ſpeciebus panis, fuiſſet corpus Chriſti ſine ſanguine, & ſub ſpeciebus vini, ſanguis ſine corpore, ſicut erat in rei veritate.*

Art. præced. ad 1.

B

*Ad primum ergo dicendum, quòd quamuis totus Chriſtus ſit ſub vtraque ſpecie, non tamen fruſtrà. Nam primò quidem hoc valet ad repræſentandam paſſionem Chriſti, in qua ſeorſum fuit ſanguis à corpore ſeparatus. Vnde & in forma conſecrationis ſanguinis, fit mentio de eius effuſione. Secundò, hoc eſt conueniens vſui huius ſacramenti, vt ſeorſum exhibeatur fidelibus corpus Chriſti in cibum, & ſanguis in potum. Tertiò, quantum ad effectum, ſecundùm quod ſuprà dictum eſt *, quòd corpus exhibetur pro ſalute corporis, & ſanguis pro ſalute animæ.*

Quæſt. 74. art. 1.

Ad ſecundum dicendum quòd in paſſione Chriſti (cuius hoc ſacramentum eſt memoriale) non fuerunt aliæ partes corporis ab inuicem ſeparatæ, ſicut ſanguis, ſed corpus indiſſolutum permanſit, ſecundùm quod legitur Exod. 12. Nec os illius confringetis. Et ideo in hoc ſacramento ſeorſum conſecratur ſanguis à corpore, non autem aliqua alia pars ab alia.

C

*Ad tertium dicendum, quòd ſicut dictum eſt *, corpus Chriſti non eſt ſub ſpecie vini ex vi ſacramenti, ſed ex reali concomitantia. Et ideo per conſecrationem vini, non fit ibi corpus Chriſti per ſe, ſed concomitanter.*

In corp. art.

COMMENTARIVS.

D

IVxta dicta in præcedente articulo hic titulus intelligendus eſt de vtraque ſpecie, non collectiuè, ſed diſtributiuè, ita vt reſolutio ſit, totum Chriſtum eſſe ſub ſingulis ſpeciebus panis, & vini: & ita eſt facilis tota doctrina corporis articuli, quæ fundatur in eodem principio poſito præcedente articulo: vnde nihil circa hanc literam occurrit notandum præter ea, quæ de re ipſa diſputanda ſunt.

Ex argumentis D. Thomæ ſolùm ſecundum nonnullam habet difficultatem: ſic enim colligit, ſanguis eſt pars integralis corporis humani: ſed aliæ partes humani corporis non conſecrantur ſeparatim à toto corpore: ergo nec ſanguis debet ita cõſecrari. Patet conſequentia, quia, ita continetur ſanguis ſub ſpeciebus panis, ſicut aliæ partes. Reſpondet autem

E

negando conſequentiam, eo quòd in ſanguine ſpecialis ratio intercedat: quoniam ſanguis ſeparatus fuit, & à corpore effuſus; aliæ verò partes non fuerunt à corpore Chriſti ſeparatæ: ad repræſentandum autem hanc ſeparationem, prout conueniens fuit ad expreſſiorem paſſionis Chriſti ſignificationem, ſanguis ſeorſum à corpore conſecratur. Quæ reſponſio optima eſt ad ſatisfaciendum priori parti argumenti, & præcipuè intenſioni eius; adhuc tamen ſoluenda ſupereſt altera pars difficultatis, quæ in vltima probatione inſinuatur, ſcilicet, quòd ſanguis eodem modo fit ſub ſpeciebus panis, quo aliæ partes, ſcilicet, ex vi verborum: nam ex vi illorum eſt totũ corpus

pus cum ſuis partibus conſtans. Reſponderi tamen poteſt, negando conſequentiam: quia, non eſt eodem modo pars: aliæ enim ſunt partes in actu, ſanguis verò tantùm in potentia. Sed non placet mihi hæc reſponſio: nam ſi partes actu dicantur, quæ anima informantur, nihil ad præſens refert: quia ipſamet anima non eſt hîc ex vi verborum; ſi verò dicantur, quæ actu componunt,& conſtituunt corpus,etiam ſanguis poteſt dici actu pars. Et confirmatur: nam hac ratione Verbum diuinum aſſumendo corpus humanum, aſſumpſit etiam ſanguinem:quia aſſumpſit totum,& quidquid eſt de veritate,& integritate eius; aliter ergo reſpondet D.Th.hîc, quamuis implicitè & ſuboſcurè, ſicut ſanguis ſeorſim à corpore conſecratur, quia ab illo fuit effuſus & ſeparatus; ita etiam è contrario corpus ex vi verborum non conſecrari, vt conſtans ex ſanguine, ſed præciſè vt eſt quid ſeparabile ab ipſo: & vt ſic, non includit ſanguinem, vt partem ſui, eſt enim ſanguis pars non corporis humani vtcunque, ſed viui: corpus autem humanum vt ſic, & vt conſecratur ex vi verborum, præſcindit, ſeu abſtrahit à mortuo & viuo, & ideo ſanguis non eſt ſub ſpeciebus panis ex vi verborum: & idem eſt de aliis humoribus,qui cum ſanguine fluunt, & miſcentur; ſecus verò de aliis partibus ſolidis, quæ ſunt de integritate corporis humani in quocunque ſtatu exiſtat.

DISPVTATIO LI.

De his, quæ ſunt ſub ſingulis ſpeciebus Euchariſtiæ.

Diſputat. 13. de Euchariſtia.

CVm dictum ſit, Chriſtum ſub ſpeciebus panis & vini realiter contineri, Chriſtúſque plura includat, diuinitatem ſcilicet, & humanitatem, quæ anima & corpore, eiúſque partibus conſtat, & accidentibus etiam ornata eſt, videndum ſupereſt, an hæc omnia ſint realiter præſentia in hoc ſacramento, & quo titulo,ac ratione.Duplex enim diſtingui ſolet, ſcilicet, vis verborum, & concomitantia rerum; ita vt duobus modis poſſit aliquid eſſe præſens in hoc ſacramento; ſcilicet, aut ex vi verborum, aut per concomitantiam.Dicemus ergo primùm abſolutè, quid hîc ſit præſens, deinde quid ex vi verborum; ac tandem quid per concomitantiam.

SECTIO I.

Vtrùm tota Chriſti ſubſtantia ſit ſub ſingulis ſpeciebus Euchariſtiæ.

SOlet hoc loco adduci error Neſtorij, negantis hîc adeſſe totum Chriſtum; ſed ille quidem, cùm Chriſtum à Deo perſonaliter ſepararet, conſequenter cenſere debuit in hoc ſacramẽto nullo modo eſſe veram diuinitatem: circa humanitatem verò nihil inuenio in hoc ſpecialiter erraſſe, carnem à ſanguine, aut corpus ab anima in hoc ſacramento ſeparando. Fuerunt verò alij hæretici, dicti Intinctores, prout refert VValdenſ.tom.2.c.87.qui panis ſpecies tinctas ſpeciebus vini ad complementum communionis dabant; vnde exiſtimaſſe creduntur, ſanguinem non eſſe ſub ſpeciebus panis, illa verò conſuetudo damnata eſt à Iulio I.in c. cùm omnes crimen,de cõſecr.d.2.Hinc etiam Alan. lib.1.de Euch. c.41.hunc errorem tribuit hæreticis exiſtimantibus neceſſariam eſſe communionem ſub vtraque ſpecie: videtur enim in hunc errorem incidere, quia non credunt ſub ſingulis ſpeciebus eſſe totum Chriſtum.

VValdenſ. — Alanus.

A Sed hæc collectio incerta eſt: nam ex aliis cauſis moueri potuerunt. Denique Lutherum fuiſſe huius erroris magiſtrum, refert Eckius homil.32.de ſacr. eúmque aliquos Lutheranos nunc ſequi refert Bellarm.lib.4. de Euchar.c.21. Clauium etiam & alios, qui negant realem Chriſti præſentiam, eodem modo loqui neceſſe eſt: quia, ſi Chriſtus hîc tantùm eſt vt in ſigno, id tantùm erit ſub ſingulis ſpeciebus quod per illas ſignificatur.

Eckius. Bellarm.

Dicendum verò eſt; totum Chriſtum, totámque ſubſtantiam eius eſſe in hoc ſacramento, & ſub ſingulis ſpeciebus eius. Eſt de fide,& primò colligi poteſt ex verbis Chriſti, Ioan.6. *Ego ſum panis viuus, &c.* & infrà, *Qui manducat me, viuet propter me*; ergo ſub ſpeciebus panis totus Chriſtus continetur, & manducatur, & eodem modo loquuntur ſancti Patres, agentes de hoc ſacramento; prout manducatur in pane, vel prout permanet in altari, abſque ſpeciebus vini: ſic loquitur Auguſt.ſerm.2.de verbis Apoſtoli, vbi ait, eundem Chriſtum, qui in cœlo ſedet, eſſe in altari: & Ambr.lib. de Myſter. c.9. *In illo ſacramento Chriſtus eſt, quia corpus eſt Chriſti*, & lib. 5. de ſacram. c.3. *Veniſti ad altare, accepiſti corpus Chriſti: audi dicentem ſanctum David: & ille in ſpiritu hæc myſteria præuidebat, & lætabatur, & nihil ſibi abeſſe dicebat.* Similiáq; ſumi poſſunt ex Dionyſio c. 3. de Eccleſ. Hierar. & Nazian. orat. de Sancta Gorgonia, & Cyril.Hieroſ. Catecheſ.vbi hac de cauſa dicit, Chriſtianos, manducando corpus Chriſti, fieri Chriſtiferos. Hoc etiã confirmant illa verba, quibus ex vſu Eccleſiæ vtuntur fideles ante communionem, *Domine non ſum dignus, &c.* vt obſeruauit etiam Origen. hom. 6. in diuerſos. Dices, etiam Chriſtus dicitur iacuiſſe in ſepulchro, quamuis ibi non eſſet ſanguis, neq; anima. Reſpondetur, non eſſe locutiones nudè & abſtractè conſiderandas, ſed iuxta intentionem loquentium, & omnibus circumſtantiis penſatis: ſic autem conſtat, Chriſtum locutum fuiſſe de ipſo viuente,& perfecto Deo ac homine, cùm dixit, *Qui manducat me, &c.* vnde ibid.ait, *Panis Dei eſt, qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mundo*,& iterum, *Ego ſum panis viuus, qui de cœlo deſcendi*, dici enim poteſt panis viuus, quia in eo datur caro eius non mortua, ſed viua:& de cœlo deſcendiſſe dicitur, propter diuinum ſuppoſitum. Atque idem eſt ſenſus ſanctorum Patrum: dicunt enim Chriſtum ita eſſe hîc, ſicut in cœlo, itaque illum ſub ſpeciebus panis exiſtentem alloquuntur, & ad eum orationes fundunt, ac ſi in propria ſpecie videretur. Accedit, quòd ex illa locutione, etiã in ſenſu minùs propriè ſumpto, ſaltem concluditur, diuinum Chriſti ſuppoſitum eſſe ſub ſpeciebus panis ſimul cum corpore: quod ex eo eſt, quod in propria ſpecie ei vnitur, numquámq; ab eo ſeparatur: pari ergo ratione concludetur non eſſe hîc corpus ſine anima & ſanguine, aut è conuerſo, propter realem coniunctionẽ, quam in re ipſa habent. Vnde hîc optimè accommodari poteſt illud 1.Ioan.4. *Omnis ſpiritus, qui ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt*: ſoluit enim quicunq; alicubi ſeparat, aut humanitatẽ à diuinitate, aut corpus à ſanguine. Secundò principaliter probatur concluſio ex definitione,& traditione Eccleſiæ: nam in Concil. Conſtan.ſeſſ.13.& Baſil.ſeſſ. 30. dicitur veritas hæc firmiſſimè & ſine dubitatione tenenda; quæ traditur etiam in Florent.in decreto Eugenij, & definitur in Trident.ſeſſ.13.c.3 & can. 1.& 3. & ſeſſ.21.c.& habetur etiam in c.qui manducat.c.ſinguli.c. vbi pars. c.3.inuitat,& aliis, de conſecrat.d.1. eámq; explicuit Auguſt. in homilia quam refert Beda 1. ad Corinth. 10. & Euſebius Emiſſenus homil.5.de Paſchate; & alios infrà referemus, qui non ſolùm ſub ſingulis ſpecie

Totus Chriſtus eſt ſub ſingulis ſpeciebus Euchariſtiæ. — 1. Probatio ex Patribus. — Auguſt. — Ambroſ. — Dionyſ. — Nazian. — Cyrillus. — Origen. — 1. Ioan. 4. — 2. Probatio ex conciliis & Eccleſiæ traditione. — Concilium Conſtantiæ. — Baſilienſ. — Florent. — Trident. — Auguſt. — Emiſſenus.

ſpeciebus, ſed etiam ſub ſingularum partibus dicunt A Chriſtum totum contineri. Tractando etiam de cõmunione ſub vna ſpecie, afferemus alios dicentes, ideo vnam ſpeciem ſufficere laicis, quia ſub ea totus Chriſtus continetur. Tertiò probatur ratione D. Thomæ, quæ iam ſatis explicata eſt: nullo enim modo decuit glorioſum & diuinum Chriſti corpus, alicubi eſſe exanime, aut ſine vnione ad verbum: præſertim cùm in hoc ſacramento ſit ad homines ſpiritualiter viuificandos; quam vim habet caro illa ex vnione ad Verbum, vt Concil. Epheſ. dixit. Adde denique non eſſe conſentaneum naturis rerum, vt corpus alicubi viuum, alibi ſit ab anima ſeparatum, neque quòd corpus animatum ſit exangue. Sunt ergo ſub qualibet ſpecie eſſentiales partes humanitatis B Chriſti, ſunt etiam inter ſe vnitæ, quia ad hoc etiam neceſſarium eſt, vt ſit ibi totus Chriſtus; ſunt præterea partes omnes ſubſtantialiter integrantes corpus Chriſti eo modo coniunctæ, qui ad perficiendũ corpus humanum neceſſarius eſt: quia corpus Chriſti non eſt mutilum, nec monſtroſum, ſed pulchrum & ornatum; & ideo capillos etiam habet, & barbam; quia hæc etiam pertinent ad integritatem, & intrinſecum ornamentum humani corporis: ſunt denique cum ſanguine reliqui humores, quia omnes ſunt de veritate corporis humani, ideóque in glorioſo corpore exiſtunt. De aëre verò, qui intra corpus humanum, etiam glorioſum includitur, & aliquas partes poroſas vel concauas replet, vt locutioni deſeruiat, C dubitari poteſt, an ſit etiam in hoc ſacramento, cùm per ſe non pertineat ad corporis compoſitionem, & alioqui hîc non ſit neceſſarius, vel ad replẽdum aliquod vacuum, vel ad loquendum: quia Chriſti corpus, prout eſt hîc, nec loqui poteſt, nec per ſpatium quantitatiuè extenditur. Nihilominus contrarium videtur probabilius, & in vniuerſum omnem ſubſtantiam, quæ eſt intra corpus Chriſti glorioſum, præſentem fieri in hoc ſacramento: quia aliquo modo eſt de neceſſitate & perfectione humani corporis; Chriſti autem corpus hîc eſt omni ex parte perfectum, & ſufficiens ad omnes actiones, quamuis ratione modi exiſtendi illas non exequatur. Secus verò D dicendum eſt de aliis rebus merè & extrinſecè & accidentaliter adiunctis, quales fuerunt in nocte cœnæ veſtes, quæ nullo modo componunt humanum corpus, ſed adiacent extrinſecus: item ſaliua, cibus indigeſtus, & excrementa, quæ tunc fortaſſe erant in corpore Chriſti omnino per accidens: nam ad compoſitionem, & perfectionem corporis Chriſti non pertinebant, quod notarunt Soto in 4. d. 10. q. 1. art. 2. Ledeſm. q. 17. art. 2.

Conc. Epheſ.

SECTIO II.

Vtrùm in Euchariſtia ſit quantitas corporis Chriſti cum reliquis accidentibus.

Soto. Ledeſm.

IN præcedente ſectione diximus de tota ſubſtantia & omnibus partibus eius: hîc dicendum eſt de o- E mnibus accidentibus, quam rem attingit D. Thom. infrà art. 4. ſed eam anteponimus, vt inſtitutum ordinem obſeruemus, & plures quæſtiones inter ſe ferè connexas faciliùs expediamus. Punctus autem controuerſiæ verſatur circa quantitatem, & alia accidentia, quæ ratione illius, vel per ipſam, ſubſtantiæ corporeæ inſunt: nam de accidentibus ſpiritualibus nulla eſt difficultas, quin ſint in hoc ſacramẽto; quia nec locum occupant, neque ab illo pendent, neque ab intrinſeco agente, ſed ipſa Chriſti anima, ad cuius perfectionem pertinent ac proinde illam comitantur, vbicunque exiſtit. De quantitate verò eſt prima opinio, negans eſſe præſentem in Euchariſtia quantitatem corporis Chriſti, ſed ſolam ac nudam ſubſtantiam materiæ anima informatam. Ita docet Durand. in 4. d. 10. q. 2. & probabile cenſent Maior q. 2. Gabr. art. 2. concl. 2. & lect. 43. in Cano. Ocham in 4. q. 4. & tract. de Euchar. c. 29. Eſt autem magnum diſcrimen inter hos authores, nam Durand. diſtinguit realiter quantitatem à ſubſtantia, & putat, in ſacramento poni realitatem ſubſtantiæ, ſine re, & forma quantitatis: quia putat primarium effectum formalem quantitatis eſſe ipſam extenſionem in loco, ſeu quantitatiuam occupationem, & impenetrabilitatẽ, propter quod exiſtimat implicare contradictionem ſubſtantiam quantitate affectam, vel non occupare locum, vel in eodem loco cum alia quantitate penetrari. Vnde vlterius infert, nullam qualitatem, ſeu proprium accidens abſolutum, à materiali ſubſtantia realiter diſtinctum, illíque media quantitate inhærens eſſe in hoc ſacramento, qualia ſunt color, calor & ſimilia. At verò Ocham, & Nominales, non cenſent, quantitatem eſſe vnam rem à ſubſtantia, & aliis accidentibus diſtinctam; ſed eſſe, vel ipſam ſubſtantiam, vel modum eius, ita vt ſubſtantiam eſſe quantam, nihil aliud ſit, quàm habere hanc extenſionem localem, ratione cuius corpus habet molam ſenſibilem, & naturaliter impenetrabilem; ex quo principio colligunt, ſubſtantiam carentem hac extenſione non eſſe actu quantam, ſed potẽtia tantùm: quia caret illo modo actuali, quo fit quanta, & ita cõſequenter loquuntur de corpore Chriſti, quod in ſacramento extenſione caret: quamquam interdum dicant, identicè habere hîc rem illam, quæ eſt quantitas; nõ tamen formaliter quantitatem: cuius rationem in illo modo & extenſione ponunt, de qualitatibus verò aliter ſentiunt: quia putant, eas habere proprias quantitates diſtinctas à ſubſtantia & quantitate eius: vnde dicunt, eſſe in hoc ſacramento ſine propriis quantitatibus: ſic n. ſunt modo accommodato, vt inhærere poſſint ſubſtantiæ tanquam immediato ſubiecto ſuo. Et hic modus Nominalium, licèt in eo, quod ſupponit, magis falſus ſit, tamen opinio Durandi, quod ad præſens attinet, multo eſt periculoſior, grauiorémque errorem continet: Nominales enim ſolùm dicũt, carere corpus Chriſti aliquo modo, quẽ habet in cœlo; quod in aliquo ſenſu omnes dicunt, vt videbimus: vnde ſolùm in modo loquendi videntur differre à communi ſententia, vocando illum modum, quantitatem. Durandus verò dicit, carere corpus Chriſti in ſacramento aliqua forma reali propria & accidentaria; & quod difficilius eſt, dicit carere in omnibus qualitatib. propriis, & connaturalibus. Solet autẽ hoc loco referri alia opinio, & tribui Ægidio, & Carthuſiano; ſcilicet, eſſe in Euchariſtia quantitatem corporis Chriſti, non tamen conſtituere illud quantum. Verùm, neque illi authores hanc ſententiam docent, vt conſtat ex Carthuſ. in 4. d. 10. q. 1. & 3. vbi Ægid. etiam refert, neque in re ipſa poteſt habere aliquam probabilitatis ſpeciem, niſi fortaſſe ſit abuſus terminorum, ipſum eſſe extenſum in loco vocando eſſe quantum, ſeu effectum formalem quantitatis, vt facile patere poteſt ex dictis ſuprà, diſp. 48.

1. Opinio negans in Euchariſtia eſſe Chriſti quãtitatem.

Durand. Maior Gabriel. Ocham.

Carthuſ. Ægidius.

Dicendum ergo eſt, corpus Chriſti in Euchariſtia habere ibi præſentem ſuam quantitatem, qua afficitur, & verè quãtum ibi conſtituitur. Eſt communis ſententia, tenet D. Thom. hîc, art. 4. & in 4. d. 10. q. 1. art. 2. quæſtiunc. 3. Bonauen. art. 1. q. 2. Richar. art. 1. q. 2. Palud. q. 2. Scot. q. 1. §. de ſecundo. Maior q. 3. Heruæus q. 1. art. 3. Sotus q. 2. art. 4. Alenſ. 4. p. q. 40. memb. 3. art. 4. Altiſiodor. lib. 4. ſummæ, tract. 5. c. 4. Marſi. in 4. q. 7. ar. 1. Ledeſ. q. 17. art. 4. Henric. quodl. 1. q. 5. Ægidius quodl. 1. q. 4. quodl. 2. q. 17. & Theo- rem.

Corpus Chriſti habet in Euchariſtia ſuam quantitatem. D Thom. Bonauen. Richard. Palud. Scotus. Maior. Heruæus. Soto. Alenſis.

Altiſiod. *Marſilius.* *Ledeſm.* *Henricus.* *Ægidius.* *Ferrar.*

rem. 10. & 33. de Euchar. Ferrar. 4. cont. gent. cap. 64. A atque idem docuit Innocent. lib. 4. de Myſter. Euchar. cap. 8. Probatur autem in hunc modum, quia, vel procedimus in opinione negante, quantitatem diſtingui realiter à re quanta; vel in alia, quæ affirmat, eſſe rem prorſus diſtinctam à ſubſtantia, & materia prima: in vtraque autem ſentétia, neceſſariò dicendum eſt, Chriſti corpus habere hîc ſuam quantitatem: ergo. Probatur prior pars contra Nominales, qui reuera non loquuntur conſequenter: confundunt enim ipſum Vbi intrinſecum cum quantitate: quia nihil aliud dicunt eſſe quantitatem, quã ipſam in loco extenſionem, ſeu actualem loci occupationem, quæ non diſtinguitur ab ipſo Vbi; hoc autem eſſe per ſe falſum conſtat: quia per omnem loci mu-B tationem, mutatur Vbi intrinſecum, & extenſio in loco, ſaltem hæc numero in indiuiduo, & tamẽ non mutatur quantitas in indiuiduo: ergo non ſunt omnino idem, ſed quantitas & eſſe quantum eſt aliquid prius, quàm actualis repletio loci, quod naturaliter ſubeſt ſucceſſiuè variis vbicationibus, ſeu extenſionibus in loco; & ad illas comparatur, vt potentia ad actum, ſeu vt actus primus ad ſecũdum. Quòd ſi fortaſſe hoc totum concedam; inquiram vlterius an illud eſſe quantum, quod ſupponitur, & permanet ſub variis vbicationibus, ſit ex natura rei diſtinctum à ſubſtantia, necne. Si non eſt diſtinctum, eſt inſeparabile ab illa, & conſequenter neceſſe eſt, vt C corpus Chriſti in ſacramento habeat illud eſſe quãtum. Si verò diſtinguitur, aut tanquam res à re, & hoc ipſi negant, aut tanquam modus, & tunc non habent Nominales aliquod fundamentum, quo talem modum magis diſtinguant ex natura rei modaliter à ſubſtantia, quam propriè & in rigore realiter, vt rem à re, & ita reuera ſolùm ipſi explicãt modum aliqualiter diſtinctũ & ſeparabilem ſecundùm extenſionem localem. Deinde eſto, admittamus hũc modum ex natura rei diſtinctum, nullum eſt fundamentum ad negandum, corpus Chriſti in ſacramento ſecum afferre talem modum: quia non eſt modus pendens à loco, ſed prior omni loco, idémque permanens variatis locis: & alioqui eſt magis intrinſecè coniunctus corpori Chriſti quàm alia accidentia D vel qualitates eius, quas ipſi Nominales concedunt comitari in ſacramento corpus Chriſti. Quòd ſi fortaſſe dicant, hunc modum poſſe quidem manere ſine hac vel illa extenſione ad locum, non verò ſimpliciter ſine vlla extenſione, hoc iam reuocatur ad quæſtionem de poſſibili, quæ cum Durando communis eſt, & fusè eſt à nobis in ſuperioribus tractata, diſputat. quadrageſima octaua, vbi oſtendimus, poſſe quantitatem per potentiam Dei abſolutam priuari omni actuali extẽſione in ordine ad locum. Nec Nominales in prædicto ſenſu hoc negant, ſed quia non admittunt rem aliquam, vel realem modum inter ſubſtantiam, & actualem extenſionem in loco. Vnde neceſſe eſt, vt, vel fateantur, ſubſtantiam per ſe ipſam formaliter eſſe quantam, & conſequen- E ter corpus etiam Chriſti in ſacramento eſſe quãtum, vel certè formaliter fieri quantam per ipſam actualem extenſionem in loco, & conſequenter quantitatem nihil aliud eſſe, quàm actualem ipſam extenſionem, &, hac mutata, mutari etiam quantitatem, quo nihil abſurdius dici poteſt.

Impugnatur Nominales.

Impugnatur. Durand.

Procedendo autem in alia ſententia, ponente quantitatem realiter diſtinctam à materia, fit argumentum contra Durandum ex D. Thoma ſuprà, articulo 1. Quia ſubſtantia corporis Chriſti ita eſt realiter coniuncta ſuæ quantitati, vt ab ea nullatenus vſquam ſeparetur: ergo, vbicunque eſt ſubſtantia, ibi eſt quantitas: ergo etiam in ſacramento. Reſpondet Durandus, negando ſecundam conſequentiam; quia Chriſtus non eſt in ſacramento localiter, ſed tantùm ſecundùm præſentiam ordinis, & ideo quãuis ſubſtantia eius, & quantitas nuſquam localiter ſeparentur, ſeparari poſſunt ſecundùm præſentiam ſacramentalem, quia poteſt ſubſtantia habere quandam habitudinem & ordinem ad hoc ſacramentum, quem non habet quantitas. Sed hæc reſponſio Durandi, & ex alio errore procedit, & ſanè in ea non conſequenter loquitur. Primum patet, quia talem poſuit præſentiam ordinis, vt videatur deſtruere veritatem realis præſentiæ, qua ſubſtantia corporis Chriſti intimè ſit contenta ſub ſpeciebus panis, & ab illis realiter indiſtans. Secundum patet, quia ſi hæc præſentia ſacramentalis ſolùm eſſet cuiuſdam ordinis, & habitudinis extrinſecæ, facillimum intellectu eſſet, Chriſti corpus non ſolùm habere illam habitudinem ratione ſubſtantiæ, ſed etiam ratione quantitatis. Suppoſita autem ſana doctrina de veritate, ac proprietate huius præſentiæ realis ſacramentalis, conſequenter iuxta contrariam ſententiam concedendum eſſet, ſubſtantiam corporis Chriſti, licèt in cœlo ſit realiter vnita quantitati, tamen prout eſt in ſacramento, eſſe ſeparatam ab illa: quia ibi caret illa, & vnione ad illam: hoc autem, quamuis ſecundùm potentiam Dei abſolutam non ſit impoſſibile, tamen concedere, ita factum eſſe, eſt valde abſurdum. Primò, quia in ſuperioribus oſtenſum eſt, non eſſe impoſſibile, eſſe hîc corpus quantum, quamuis non ſit in loco extenſum, & alioqui magis eſt decens, magíſque connaturale, vt materia ſecum deferat ſuam quantitatem, ſuámque vnionem cum illa vbique retineat: non eſt ergo, cur negetur ita factum eſſe. Secundò, quia aliàs eadem ratione dicetur eſſe in ſacramento corpus ſine anima, quia etiam hoc non eſt impoſſibile, neque eſt maius inconueniens, materiam corporis Chriſti carere alicubi anima, quàm quantitate, quæ eſt paſſio magis intrinſeca, & ex natura rei inſeparabilem vnionem habens cum illa. Atque idem ferè argumentum fieri poteſt de ſubſiſtentia diuina: quia non eſt illa maior ratio concomitantiæ. Fortiúſque fiet argumentum de ſanguine, quòd, nimirum ſequatur, non eſſe ſub ſpeciebus panis, quia multo minus vinculum habet cum corpore, quàm intrinſeca eius quantitas. Quòd ſi Durandus ſemel fatetur, animam Chriſti ſub ſpeciebus panis informare materiam, etiam ſi ibi nec quantitate, neque qualitate in temperamento ſit diſpoſita, multo faciliùs concedere poſſet, & deberet informare materiam corporis, etiamſi non habeat coniunctam materiam ſanguinis, quia ſanguinis coniunctio in corpore viuo ſolùm requiritur ad debitam & connaturalem talis corporis diſpoſitionem. Ac denique, ſi de ſua præſentia ordinis Durandus conſequenter loqueretur, dicere etiam facile poſſet, ſanguinem ad ſpecies vini habere habitudinem ordinis, quam non habet corpus, & è contrario corpus ad ſpecies panis, atque ita in ſententia Durandi ferè omnis concomitantia deſtruitur. Tertiò (& hoc argumentum etiam procedit contra Nominales) ſequitur ex dicta ſententia, in corpore Chriſti, prout eſt in ſacramento, nullam eſſe organicarum partium diſtinctionem; & illud compoſitum ex anima & materia nuda quantitate, vel nullas habere partes, vt multi putant, vel, quamuis habeat entitatiuas, vt verius eſt, omnes illas eſſe quaſi homogeneas & omnino ſimiles: quia, ſecluſa quantitate, & proprietatibus, quæ neceſſariò illam

illam ſupponunt, non poteſt intelligi in corpore diuerſitas partium organicarum. Quod quidem in opinione Durandi, negantis etiam qualitatum temperamentum, eſt per ſe euidens; ponendo autem cum Nominalibus in illo corpore qualitates, poſſet intelligi in partibus aliqua diuerſitas ex vario temperamento qualitatum, non tamen ſufficiens; quia in primis non poſſet intelligi diuerſa figura, vt ipſi fatentur: eſt autem hæc vna ex diſpoſitionibus neceſſatiis ad organizationem, & ad functiones vitales. Deinde non poſſet intelligi denſitas, & raritas, neque durities, cùm tamen ſine his, non poſſit ſatis intelligi organizatio vitalis; neque diſtinctio propria inter os & carnem, &c. Ponere autem corpus Chriſti in ſacramento ita confuſum & homogeneum abſurdiſſimum eſt; tum, quia anima non eſt apta ad informandum huiuſmodi corpus, neque ipſum eſt capax vitæ, ſicut nec vitalium actionum, tum etiam, quia tale corpus careret omni pulchritudine, & eſſet valde monſtroſum: tum maximè, quia hoc pugnat cum proprietate illorum verborum Chriſti, *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus*: quia vera caro non eſt ſine tali temperamento, & tali denſitate, & diſpoſitione; neque aliter poteſt diſtingui ab oſſe, & aliis membris, vt diximus.

Atque ex his probationibus intelligi poteſt, concluſionem poſitam, non ſolùm procedere de quantitate, ſed etiam de modis quantitatis abſolutis & independentibus à loco, & intrinſecis ac connaturalibus corpori humano, & membris eius, vt ſunt talis denſitas vel raritas, aut figura, &c. Item de qualitatibus ſimiliter connaturalibus humano corpori in ſpecie, & in tali indiuiduo, vt ex rationibus factis ſatis patet. Item de his omnibus, non in abſtracto tantùm (vt ſic dicam) ſed in concreto, ſeu quoad realem vnionem & informationem corporis Chriſti, ita vt ei, prout exiſtenti in Euchariſtia, ſuos effectus formales conferant: nam ad hoc ponuntur hæc omnia in ſacramento, vt rationes factæ oſtendunt, & alioqui impertinenter & ſine cauſa ibi eſſe dicerentur.

Dubium. Sed inquires, qua certitudine tenenda ſit hæc doctrina prout à nobis explicata eſt, & qua cenſura reiicienda ſit contraria: alioqui enim ſententiam Durandi hæreſis damnant. *Solutio.* Sed non inuenio expreſſam contra illam definitionem, nec teſtimonium Scripturæ irrefragabile, imò nec quod omnino euidenter ex principiis reuelatis conuinci poſſit: nam ferè omnes rationes factæ ex aliquib. philoſophicis principiis pendent, veris quidem, ac ferè certis, non tamen omnino euidentibus, & ideo nimia mihi videtur hæc hæreſis cenſura; non tamen omnino diſplicet cenſura Alexandri Alenſis, qui erroneam illam vocat; & ſaltem videtur mihi temeraria: quia & eſt contra torrentem Doctorum, & ſine vlla neceſſitate, vel vrgente fundamento admittit in hoc ſacramento multa indecentia, & abſurda, parúmque conſentanea modo loquendi Scripturæ, Conciliorum & ſanctorum Patrum, qui vbique docent eſſe hîc corpus Chriſti, quale eſt in cœlo, aut quale erat in nocte cœnæ, iuxta verba Chriſti, *Hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur*, &, *Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effundetur*: quia, nec tradi poteſt corpus non affectum quantitate, nec effunditur ſanguis, niſi liquidus, & conſequenter tali modo quantitatis, & talibus diſpoſitionibus temperatur. Eſt ergo hæc doctrina Theologicè certa, quamuis non de fide.

Quæſitum. Sed quæret aliquis vltimò, an hæc doctrina ad reliqua etiam extrinſeca accidentia extendenda ſit. Reſpondetur, non vniuerſaliter, neque cum æquali certitudine: itaque inter hæc accidentia, & eſt præſentia localis, & accidētia, quæ ab ea intrinſecè pendent, vt ſunt motus localis, relationes propinquitatis & diſtantiæ, &c. & hæc non concomitantur corpus Chriſti in hoc ſacramento; non enim habet hîc præſentiam, quam habet in cœlo; tum quia, præſentia non transfertur de loco ad locum, vt ſuprà dictū eſt, tum quia hoc ſpecialiter repugnat illi præſentiæ extenſæ & diuiſibili, reſpectu indiuiſibilis præſentiæ huius ſacramenti; & hoc docuit D. Thom. infrà art. 5. ad 3. Alia verò ſunt accidentia independentia quidem à loco, tamen merè contingenter euenientia, vt eſt nunc in cœlo ſpecies viſibilis ad actus videndi hoc vel illud obiectum, vel in terra aliquis calor, vel frigus, & de his Maior d. 10. q. 5. negat eſſe in hoc ſacramento: quia pendent ab intrinſeca cauſa, quæ alibi eſt propinqua, & non hîc, quæ opinio non eſt ita improbabilis, ſicut opinio Durandi, vel Nominalium: quia hoc non eſt contra connaturalem diſpoſitionem, & perfectionem corporis Chriſti, neque contra communes locutiones Scripturæ & Sanctorum. Nihilominus probabilior eſt contraria ſententia, quam D. Th. inſinuat dicto art. 5. ad 3. quam cæteri authores communiter ſequi videntur, quia etiam hîc habet locum realis concomitantia: & nihil eſt, quod illam impediat, præſertim cùm in ſuperioribus oſtenſum ſit, magis connaturale eſſe corpori in duobus locis exiſtenti, vt in vtroque loco habeat, quicquid in altero eorum denuo recipit, de qua re videnda ſunt: & ad hunc locum applicanda, quæ ſuprà diſput. 48. de hac re tractata ſunt.

SECTIO III.

Vtrùm caro & ſanguis Chriſti ſint ſub ſpeciebus ſacramentalibus ex vi verborum, vel per concomitantiam.

Lvtherus, vt referunt Ruardus artic. 13. & Cochlæus lib. 2. Miſcellanearum, cap. 9. irriſit hanc diſtinctionem de iis, quæ exiſtunt in hoc ſacramento, ex vi verborum, & de iis, quæ exiſtunt per concomitantiam, quam omnes Scholaſtici recipiunt; eam verò approbauit Concil. Trident. ſeſſ. 13. cap. 3. non quòd modum illum loquendi tanquam de fide certum definire intendat, ſed rem ſolam: hæc enim eſt, quæ directè ad doctrinam fidei pertinet; ſcilicet, totum Chriſtum ſub ſingulis ſpeciebus contineri: & ita hoc ſolum tradit ſub anathemate, canon. 1. & 3. Quia verò hæc fides optimè explicatur per illum duplicem modum conſtituendi aliquid in hoc ſacramento, ideo Concilium ad declarandum myſterium, ea diſtinctione vſum eſt. Quocirca, licèt non ſit aperta hæreſis illam negare, eſt tamen ingens temeritas, & magnus error; præſertim cùm ex principiis fidei nō obſcurè colligatur, vt ex dicendis cōſtabit. Id ergo dicitur poni ex vi verborum in Euchariſtia, cuius præſentia ad verborum veritatem neceſſaria eſt, ſeu (quod perinde eſt) quod præcisè per verba ſignificatur: nam tam veritas, quàm efficacia, ſignificationi reſpondet: verba enim efficiunt conuerſionem, quam verè ſignificant: vnde etiam dici poteſt eſſe ex vi verborum id, quod per ſe terminat conuerſionem, quod quomodo intelligendum ſit, poſtea trademus. Vnde è contrario per concomitantiam dicitur eſſe quidquid in hoc ſacramento ponit, non quia ſit ſimpliciter neceſſarium ad veritatem verborum; ſed quia habet realem vnionem cum eo, quod neceſſarium eſt ad verborum veritatem: an verò id, quod tantùm eſt per concomitan

mitantiam, nihilominus etiam fiat per verborum A efficaciam, dicemus poſtea.

Hac explicata diſtinctione, dicendum eſt primò, ſub ſpeciebus panis eſſe corpus Chriſti Domini ex vi verborum. Concluſio eſt de fide, definita in Concilio Tridêtino ſuprà & ab omnibus catholicis Doctoribus recepta, & ſatis per ſe clara, ſuppoſita veritate huius myſterij: quia verba formæ, qua conſecratur panis, nihil aliud immediatiùs ſignificant, vel ad ſuam veritatem requirunt. Difficultas autem eſt in explicando, quid complectatur ea vox, *Corpus Chriſti*: includere enim poteſt materiam, formam, & accidentia: & de forma quidem, & accidentibus dicemus duabus ſectionibus ſequentibus. Hîc igitur circa materiam certum in primis videtur, totam il- B lam materiam, quæ in nocte cœnæ, quando Chriſtus inſtituit hoc ſacramentum, conſtituebat ſeu integrabat corpus eius, cœpiſſe eſſe ex vi verborum ſub ſpeciebus panis, & hoc conuincit illa particula, *meum*: nam illa determinat ſignificationem ad illam materiam, quæ tunc erat Chriſti, dicitur autem fuiſſe Chriſti, quia corpus eius tunc componebat. Vnde obiter primò colligitur, corpus, quod hîc eſt ex vi verborum, non dicere materiam in communi, vt abſtrahit ab hac vel illa indiuidua materia, nec dicere ſolùm communem illum gradum corporis quòd eſt ſubalternũ genus prædicamenti ſubſtãtiæ, vt ſentire viſus eſt Picus Mirandulanus in Apologia, quæſtion. 6. quia non quælibet materia, ſed hæc tantùm C indiuidua, Chriſti corpus compoſuit; & ſimiliter corpus in illa generalitate ſumptum, non petit hanc determinatam & indiuiduam materiam, quam petit corpus Chriſti, quod hîc eſt ex vi verborum. Et ratio adhiberi poteſt, quia hæc ſunt verba practica, & operatiua, & ideo oportet, vt tam ex ſua ſignificatione, quàm ex intentione operantis indiuiduum corpus ſignificent, ſaltem ex parte materiæ: quia omnis actio circa ſingulare verſatur. Vnde vlterius colligitur, non tantùm partem aliquam, ſed materiam omnium partium organicarum, quæ tunc erant in corpore Chriſti, cœpiſſe eſſe ſub ſpeciebus panis ex vi verborum; ita docet D. Th. hîc a. 1. d. 1. D ad 2. & reliqui Doctores in 4. diſtinctione 10. & Alexander Alenſis 4. part. quæſtion. 38. memb. 5. Gab. lect. 42. in Canon. & Ægidius Theorem. 30. de Euchariſt. qui non ſolùm docet, materiam harum partium, ſed etiam ipſaſmet partes organicas fuiſſe in ſacramento ex vi verborum, quod nos ſuprà inſinuauimus contra Durand. & Nominales: tum, quia illa particula, *meum*, determinat corpus humanum; corpus autem humanum intrinſecè requirit, vt ſit organicum; tum etiam, quia propria caro non intelligitur, ſine organizatione: eſt autem ſub ſpeciebus panis ex vi verborum propria, & vera caro, iuxta illud, *Caro mea verè eſt cibus*, *&c.* Sancti indifferenter dicunt; conuerti panem virtute verborum in E corpus, vel carnem Chriſti. Vnde illud Ambroſ. 4. de ſacrament. capitulo 4. *De pane fit caro Chriſti.* Et Cyprian. ſermon. de Cœna Domini, dicit Chriſtum conſecraſſe his verbis, *Hæc eſt caro mea*, intelligens, carnem (à parte totum ſignificando) interdum totum corpus hominis indicare, iuxta illud, *Caro mea requieſcet in ſpe*: atque adeò, tam propriam carnis partem quàm cæteras, quæ totum corpus componunt, ex vi talium verborum ſub ſpeciebus panis conſtitui. Dices, aliquæ ſunt partes quarum licèt vna vel altera à corpore ſeparetur, nihilominus permanebit verũ corpus humanum; vt digitus, aut brachium, &c. ergo ſine illis vera eſſent illa verba: *Hoc eſt corpus meum*; ergo illæ non erunt hîc ex vi verborum, iuxta

Mirandul.

S. Thom.
Alenſ.
Gabriel.
Ægidius.

Ambroſ.

Cyprian.

Obiectio.

definitionem ſuprà datam. Reſpondetur, negando conſequentiam: quia corpus Chriſti proferentis illa verba non erat mutilum, ſed perfectè integrum, & ideo tale corpus ſignificatur, & determinatur per illa verba, *Corpus meum*, hæ autẽ partes omnes neceſſariæ ſunt in corpore humano integro & perfecto; omnes ergo conferunt ad perfectam & integram veritatem illorum verborum: ſunt igitur omnes ex vi verborum, & ad omnes per ſe terminatur conuerſio, non ſigillatim, ſed vt omnes componunt vnum totum perfectum. Dices vlterius, licèt hæ partes requirantur in corpore viuo, non tamen in mortuo: hîc autem non eſt corpus viuum ex vi verborum: ergo neque illæ partes. Reſpondetur negando ſimpliciter maiorem, quia corpus, etiam mortuum, prout ſuo modo humanum eſt ſuam requirit partium integritatem ne truncum ſit, vel mutilum: illæ ergo partes, quæ ſunt de integritate huius corporis perfecti in vtroque ſtatu, vitæ aut mortis, dicuntur hîc eſſe ex vi verborum; nam vt ſupponimus, corpus hîc præſcindit à mortuo & viuo, & huiuſmodi videntur eſſe partes ſolidæ: aliæ verò quæ dici poſſunt partes fluidæ, vt ſunt humores, non pertinent ad corpus exanime, ſed tantùm ad corpus viuum, ad cuius naturalem conſiſtentiam requiruntur, & ideo neceſſe non eſt huiuſmodi partes eſſe ſub ſpeciebus panis ex vi verborum, vt infrà dicetur. Sed quid tandem dicendum eſt de præputio corporis Chriſti, quod in ipſo non erat, quando primum dixit, *Hoc eſt corpus meum*; ergo tunc non fuit re ipſa poſitum in ſacramento ſub ſpeciebus panis: ergo nec nunc ponetur ex vi verborum, ſed ad ſummũ, per concomitãtiam; quia tunc exercuerunt verba Chriſti totã vim ſuam. Nihilominus contrarium videtur probabilius, ſcilicet præputiũ Chriſti ſeu materiam eius nunc poni ſub ſacramento ex vi verborum: quia reuera pertinet ad integritatem illius corporis, & de ſubſtantia eius; & ita etiam in prima conſecratione futurum fuiſſe, ſi tunc corpori non deeſſet: quia, reuera, clauditur, ſub perfecta corporis ſignificatione. Quocirca ſicut interdũ ponitur aliquid in hoc ſacramento per concomitantiã quamuis veritas verborũ id non requirat, quia in re ipſa eſt coniunctũ corpori Chriſti, ita è contrario interdum aliquid quod fieri poteſt ex vi verborum, nõ fit, quia in re ipſa deeſt corpori Chriſti in propria ſpecie exiſtenti: quia iuxta inſtitutionem, tale corpus ponitur in ſacramento, quale in ſe eſt.

Dico ſecundò, Sanguis Chriſti Domini eſt ſub ſpeciebus vini ex vi verborũ. Hæc concluſio eodem modo tractanda eſt, quo præcedens: eſt enim eadem definitio Concilij & eadem communis doctrina eadémque ratio, vt per ſe conſtat. Quid verò nomine ſanguinis ſignificetur, quoad formam & accidentia, dicetur poſtea, quoad materiam verò dicendum eſt, ſanguinem, qui fit ex vi verborum in calice, conſtare debere ex illa ſingulari materia ex qua fuit totus ſanguis, quẽ Chriſtus in corpore ſuo habuit in nocte cœnæ, vt ſatis declarant illa verba; *Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effundetur.* Sed ex his eiſdem verbis ſumpſerunt aliqui occaſionem dicendi non totum ſanguinem corporis Chriſti cœnantis cum diſcipulis eſſe hîc ex vi verborum, ſed ſolùm illum quem in paſſione effudit; credunt enim, aliam ſanguinis copiam remanſiſſe in venis, vel in iecore, qui non conſecraretur in triduo: quia non fuerat in paſſione effuſus, verba enim Chriſti limitata fuerũt ad illum ſanguinẽ; ergo nec nunc conſecratur ex vi verborũ. Imò fortaſſe neq; vllo modo nũc conſecratur: nam in corpore Chriſti glorioſo minor copia ſanguinis eſſe videtur, quã fuit in nocte cœnæ in corpore paſſibili

Solutio.

Inſtantia.

Reſponſio.

Sãguis Chriſti ex vi verborum eſt ſub ſpeciebus vini.

ſibili: quia nõ requirit nunc in alimentũ, ſicut tunc: A ille autem ſanguis præcipuè creditur reaſſumptus in reſurrectione, qui in paſſione fuit effuſus. Vnde iuxta hanc opinionem ſatis erit dicere, nunc eſſe ex vi verborũ in calice totum ſanguinẽ in paſſione effuſum; & totum etiam, qui nunc eſt in corpore Chriſti glorioſo: nam creditur eſſe omnino idem. Sed quamquam hæc vera ſint, etiam exiſtimo verum, in nocte cœnæ fuiſſe ex vi verborum ſub ſpeciebus vini totum ſanguinem, qui tunc erat in corpore Chriſti: quia eſſentialia verba formæ ſunt hæc, *Hic eſt ſanguis meus*, & Concilium Triden. abſolutè docuit, ſanguinem Chriſti fuiſſe in calice ex vi verborum: hæc autem indefinita ſignificatio æquiualet vniuerſali: neque eſt veriſimile, Chriſtum intentione ſua potius B vnam partem ſanguinis aſſignaſſe, quàm aliam, cùm verba totum ſignificent. Neque obſtant verba illa, *Qui pro vobis effundetur*; tum, quia pium eſt, & valde probabile Chriſtum, totum ſuum ſanguinem in paſſione effudiſſe: cuius teſtes ſunt aqua & ſanguis, quæ de latere eius fluxerunt; tum etiam, quia (quicquid de hoc ſit) illa particula non eſt de eſſentia formæ, vt infrà dicam, neque addita eſt ad limitandam quantitatem ſanguinis conſecrandi, ſed ad commendandum valorem, & efficaciam huius ſanguinis, & indicandum finem, ptopter quem illa conſecratio fit, ſcilicet, in memoriam noſtræ redemptionis, quæ effuſione illius ſanguinis peracta eſt. Exemplo res de- C claratur: nam, cùm conſecratur oleum ad infirmos vngendos, quamuis in ipſa benedictione ſæpe fiat mentio huius finis, non ideo tantùm illa pars olei benedicta creditur, qua poſtea perficitur vnctio, ſed ſimiliter totum oleum: ſic igitur Chriſtus totũ ſanguinem ſuum ſimpliciter conſecrauit: quia illo nos erat redempturus, ſiue illum poſtea totum effuderit, ſiue non. Quapropter, ſi in triduo vinum conſecraretur, totus ſanguis, tam qui effuſus eſt, etiam ſi eſſet per varia loca diſperſus, quàm ſi quis in corpore mãſit in calice, eſſet ſub ſpeciebus vini: nunc verò conſecratur totus, qui eſt in corpore glorioſo, qui non eſt, cur cenſeatur minoris quantitatis, quàm fuit in nocte cœnæ; quia licèt non requiratur per modum alimenti, tamen corpus glorioſum eſt purius ab D omnibus excrementis, & loca illa, quæ excrementa occupabant, plena ſunt ſanguine, & putiſſimis humoribus.

Dubium. Sed quæres obiter, an hic ſanguis ſit ex vi verborum, per modum vnius continui ſub ſpeciebus vini, & eſt ratio dubij, quia contingit extra ſacramentum illum ſanguinem eſſe diſcontinuum, & per varia loca diſperſum: ita autem eſt in ſacramento, ſicut extrà, vt ſæpe dictum eſt: eſſet ergo tunc ſanguis in ſacramento diſcontinuus & diuiſus: ergo vis verborũ *Soluitur.* non requirit illam vnitatem & continuitatem. Reſpondetur eſſe hoc probabile, neque aliquod inconueniens ex illo ſequi; nihilominus tamen poſſe contrarium facilè defendi; nam hic ſanguis ſine dubio per modum vnius per formam ſignificatur, atque ita E etiam cõficitur. Vnde, ſi vlterius addamus, ex vi verborum fieri, vt totus ille ſanguis ſub ſpeciebus ſit ſibi coniunctus, & loco indiſtans, probabile etiam fit debere eſſe continuum, quia res liquidæ, & eiuſdem rationis, & loco indiſtantes, ſtatim continuantur: diuiſio autem illa, quæ interdum reperiri poteſt inter partes ſanguinis, præcisè oritur ex diſtantia locali; & ideo neceſſe non eſt, vt ſanguis, qui eſt in ſacramento, in hoc imitetur modum exiſtendi, quem idem ſanguis habet extra ſacramentum, vt patet ex doctrina ſuprà tradita de proprietatibus rei pluribus locis exiſtentibus.

Dico tertiò; Corpus non eſt ſub ſpecie vini, nec ſanguis ſub ſpecie panis ex vi verborum; ſunt tamen per concomitantiam. Prior pars negatiua non ponitur expreſsè à Concil. Trident. niſi quatenus ex altera affirmatiua inferri poteſt; eam tamen docent cõmuniter Theologi cum Magiſtro in 4. d. 10. D. Thom. hic, Alenſ. 3. par. quæſt. 38 memb. 5. Bonauen. diſtinction. 11. articul. 1. quæſt. 4. Marſil. quæſt. 8. art. 2. & Gabr. lect. 42. in Canonem. Et patet ex terminorum expoſitione ſuprà data: quia, neque verba conſecrationis panis quicquam de ſanguine dicunt; neque verba calicis aliquid de corpore. Vnde in triduo illorum veritas integra, & efficax eſſet ſine præſentia ſanguinis ſub ſpecie panis, &c. ergo. Et confirmatur ex fine talis inſtitutionis; quia eſt expreſſa repræſentatio mortis Chriſti: vt enim effuſio ſanguinis, & ſeparatio animæ à corpore expreſſiùs repræſentaretur, voluit Chriſtus, corpus & ſanguinem ex vi verborum ſeorſim conſecrari: nam quia re ipſa ſeparari iam non poterat, quoniam Chriſtus reſurgens à mortuis iam non moritur, ſaltem in modo, & vi conſecrationis decuit ſeparationem repræſentari. Quapropter nõ videtur mihi probabile, quod Scoto viſum eſt in 4. d. 10. p. 4. ad ſecundũ, ſcilicet, eſſe ſanguinem in hoſtia ex vi verborum: non quidem, vt terminum integrum conſecrationis, ſicut eſt in calice, ſed vt partem integri termini, nam ſanguis eſt pars corporis. Sed ad hoc iam reſpõſum eſt in Commen. a. 2. & in hac ipſa ſectione, circa concluſionem primam, ſanguinem nõ eſſe partem corporis, prout eſt in hoſtia ex vi verborum: quia ſanguis ſolius corporis viui pars eſt: hic autem nõ eſt viuum ex vi verborum. Vnde facilè etiam conſtat, idem dicendum eſſe de aliis humoribus, & de ſpiritibus vitalibus, hæc enim ſub neutra ſpecie ſunt ex vi verborũ; quia nõ ſunt partes corporis aut ſanguinis vt ſic: vnde nec ſunt per ſe neceſſaria ad veritatem vtriuſque formæ.

1. Concluſio nec corpus ſub ſpeciebus vini, nec ſanguis ſub panis ſpeciebus eſt ex vi verborum, eſt tamẽ per concomitantiam. Magiſter. Alenſis. Bonau. Marſilius. Gabriel.

Scoti dictum reiicitur.

Altera pars concluſionis, quoad rem ipſam de fide certa eſt: vt conſtat ex Concil. Trid. & ex hactenus tractatis, oſtendimus enim totum Chriſtum eſſe ſub ſingulis ſpeciebus: eſt ergo corpus in calice, & ſanguis in hoſtia. Vnde ad hoc probandũ interdum ſanguis miraculosè ab hoſtia manauit, vt referunt Vincentius in Speculo hiſtorial. lib. 30. c. 14. & Alẽſ. 4. par. quæſt. 53. ex memb. 1. & propter eandẽ cauſam dicuntur fideles ſumere ſanguinem ſub ſpeciebus panis, iuxta illud Oſeæ 14. vt legunt ſeptuaginta Interpretes, *Bibent, & inebriabuntur frumento, & florebunt quaſi vinea; & memoriale eius quaſi vinum Libani.* Modus autem loquendi ſeu explicandi hanc rem concluditur ex dictis, nam ſanguis eſt in hoſtia, & corpus in calice, & non ex vi verborum, vt oſtenſum eſt: ergo per concomitantiam. Rogabis, qualis ſit hæc cõcomitantia, vel in qua reali connexione fundetur; nulla enim realis vnio inter corpus & ſanguinem intercedere videtur, ſed tantùm localis continentia, eſt enim ſanguis in corpore, tanquam in vaſe; hæc autem coniunctio ſola non ſatis eſſe videtur ad concomitantiam ſacramentalem. Reſpondetur, ſi vera eſſet opinio dicens ſanguinem informari anima, facilis eſſet reſponſio, oporteret enim ſanguinem aliqua ex parte eſſe continuũ, cæteris paribus, & ita eſſet facilis concomitantia: tamen, quia illa opinio falſa eſt, dicendum aliter eſt, concomitantiam conſiſtere in naturali dependentia, quam corpus viuum & ſanguis habeant inter ſe, ratione cuius poſtulent, vt ſint inter ſe connexa & cõmiſta; quia neque corpus in naturali ſtatu ſuo poteſt conſeruari ſine ſanguine, neque ſanguis extra corpus conſeruari poteſt incorruptus; neque in proprio & cõnaturali ſtatu: vnde

Vincent. Alenſis. Oſeæ 14. Soluitur.

mutuo ſe fouent,& iuuant, vel per effectionem, vel aliis modis. Vnde fatemur, localem continentiam per ſe ſolam non ſufficere:nam, ſi in triduo pars aliqua ſanguinis intra corpus remanſiſſet & fieret conſecratio, nulla eſſet concomitantia, vt ſentit D.Th. hìc, art. 2. quia tunc non eſſet inter illa prædicta naturalis connexio:ſicut ſuprà etiam de corpore & veſtibus dicebamus.

SECTIO IV.

Vtrùm ex vi verborum ſit in hoc ſacramento aliqua forma ſubſtantialis.

QVæſtio hæc tractare ſolet ſpecialiter de corpore Chriſti, prout ſub ſpeciebus panis continetur, fortaſſe quia illa ſpecies, & prior & notior, ac vſu frequentior; & ita etiam à nobis priùs diſſeretur;& deinde ad ſanguinem facilè applicabitur reſolutio; quia quæſtio, reuera, communis eſt vtrique ſpeciei, vt à nobis propoſita eſt.

Prima opinio, negat in Euchariſtia, eſſe aliquam formam ſubſtãtialem ex vi verborum. Gabriel. Marſilius. Ægidius. Maior.

Prima itaque opinio negat, aliquam formam ſubſtantialem eſſe hìc ex vi verborum, ſed ſolam materiam primam, tenet Gabr. lect. 42. in Canon. & in 4. diſtinction. 11. quæſt. 1. artic. 1. Marſil. quæſt. 8. art. 2. in fine. Ægidius Theorem. 28: 29. & 30. Maior diſtinct. 10. quæſt. 5. in principio, citatur etiam Palud. quæſt. 3. art. 3. num. 32. ſed immeritò. Fundamentum, quia corpus cum forma panis, non ſignificat compoſitum, ſed alteram partem phyſicam compoſiti, illo modo, quo dicitur homo cõſtare ex corpore, & anima, vel quo Ariſtoteles dixit, animam eſſe *actum corporis phyſici, organici*; ergo ex vi illius formæ ſolum illud corpus fit in ſacramento, quod eſt pars phyſica, & eſſentialis humanitatis:hoc autem nullam includit formam, ſed ſolam materiam. Aſſumptum declaratur primò; quia hoc ſatis eſt ad propriiſſimam ſignificationem illius formæ. Secundò colligi poteſt ex illa particula, *meum,* quæ non propriè indicat totũ compoſitum ſub aliquo præciſo gradu metaphyſico; ſed propriè partem aut rem phyſicam, vt ſi quis dicat, hoc eſt animal meum, propriè deſignabit aliquod animal, quod poſſidet, non tamen propriè ſe ipſum ſub præciſo gradu animalis, ſed potiùs diceret, ego ſum hoc animal. Chriſtus ergo dicendo, *Hoc eſt corpus meum*, deſignauit partem phyſicam humanitatis, quæ eſt materia. Tertiò, quia in triduo fuit materia corporis Chriſti ſine vlla forma ſubſtantiali, vt prædicti authores putãt:ergo, ſi tunc fieret conſecratio, ſola materia eſſet ſub ſpeciebus panis, & in illa ſaluaretur tota veritas, & efficacia formæ; ergo ſola illa eſt ex vi verborum. Quòd ſi quis dicat, aſſumptum eſſe falſum, reſpondetur, vim argumenti non hinc dependere: quia, ſaltem conditionalis eſt vera, quòd, ſi materia corporis Chriſti ita permanſiſſet, conſecratio etiam prædicto modo fieret, quod ſatis eſt ad vim verborum explicãdam. Quartò, quia nulla forma ſubſtantialis poteſt hìc eſſe ex vi verborũ, quia neque anima, quia non eſt hìc corpus viuum ex vi verborum, nec forma cadaueris:quia etiam non eſt mortuum ex vi verborum, nec aliqua forma phyſica, communis vtrique, quia nulla eſt: nec forma communis abſtractè ſeu logicè ſecundùm aliquem gradum metaphyſicum: quia (vt ſuprà dicebamus contra Mirandulanum) communis gradus non poteſt eſſe terminus actionis realis, qualis ſignificari debet per verba huius formæ, quæ practica ſunt, & intendi ab operante ſeu conſecrante. Quod tandem confirmatur; quia aliàs ex vi horum verborum non eſſet ſemper idem numero corpus ſub his ſpeciebus contra vim illius vocis *meum*, quæ deſignat ſingulare, & indiuiduum corpus.

Secũda opinio ex vi verborũ ponit formam incorporeitatis. Scotus. Richard. Ocham. Henricus.

Secunda opinio eſt, eſſe hìc ex vi verborum formam corporeitatis, vt loquuntur Scotus, d. 10. q. 4. d. 11. quæſt. 3. art. 2. Richar. ar. 2. q. 2. Ocham in 4. quæſt. 6. vel formam mixti, vt loquitur Henricus quodlib. 3. q. 6. & 8. quodlib. 9. q. 8. & 9. qui eis fundamẽtis niti debent, quibus præcedens opinio, addendo, *Corpus*, in prædicta forma panis, non ſignificare tãtùm corpus quantitatiuum, ſed ſubſtantiale, quod non ſolam materiam includit, ſed etiam formam conſtituentem illud ſub ratione corporis: huiuſmodi autẽ forma iuxta hanc opinionẽ eſt ſpecialis forma phyſica, diſtincta ab anima, quæ ſola (ſecundùm Scotũ) manſit in corpore Chriſti in triduo. Quocirca, qui opinaretur, partes organicas diſtingui partialibus formis ſubſtantialibus, diſtinctis ab anima, & prioribus, independentibus ab illa, conſequenter diceret, etiam illas eſſe hìc ex vi verborum, atque idem cenſerent de formis elementorum, qui exiſtimant, eas eſſe formaliter in miſto. Ego verò ſuppono has omnes opiniones philoſophicas eſſe falſas, quibus ſublatis, nullus in Theologia relinquitur locus huic ſecundæ ſententiæ, & ideo nihil amplius de illa dicam:quia non eſt hic locus latiùs examinandi & improbandi, illa philoſophica fundamenta: procedemus ergo ſupponendo, tantùm eſſe in humano corpore vnam formam ſubſtantialem, quæ eſt anima.

Reiicitur.

Tertia docet ex vi verborũ eſſe ibi animã vt anima eſt. Heruæus.

Hinc ergo tota eſt tertia opinio affirmans, eſſe hìc ex vi verborum animam, vt anima eſt. Quæ tribuitur Heruæo opuſculo de pluralitate formarum ad argum. 143. qui dicit quidem, hìc eſſe animam propter vnionem ad Verbum; non tamen eſſe hìc viuificantem & informantẽ corpus. In quo ſenſu, eſt opinio falſa & impertinens, primò, quia, ſi non informat corpus, adhuc ſupereſt quæſtio, an ex vi verborum ſit aliqua forma informans, vel ſola materia. Secundò, quia, ſi non informat, eſt impertinens ad veritatem verborũ: non ergo erit hìc ex vi verborũ; vnio enim ad verbum, ad hoc non ſatis eſt, quia ipſamet vnio ad verbum, non eſt ex vi verborum, ſed per concomitantiam, vt infrà dicetur:imò talis vnio neque ad cõcomitantiam ſufficeret:quia nõ, vbicunq; eſt Verbum, ibi eſt anima, & ideo in triduo, licèt anima eſſet vnita Verbo, non propterea fuit per concomitantiam in ſepulchro, vbi erat corpus, etiam vnitum Verbo. Vt ergo hæc opinio aliquid ad rem afferret, dicere deberet; hìc eſſe ex vi verborum corpus Chriſti viuum, & ideo eodem etiam modo eſſe animam. Poteſt autem aſſumptum ſuaderi, primò, quia, cùm Chriſtus dixit, *Hoc eſt corpus meum,* ſuum corpus deſignauit, prout tunc erat:ergo, ſicut tunc erat viuum, ita ſignificatur, & conficitur ex vi illorum verborum. Secundò, quia ſignificatio illorum verborũ debet eſſe vniuoca & particularis, vt poſſit eſſe efficax, & practica: ergo debet determinatè ſignificare corpus viuum:nam, ſi diſiunctim ſignificaret corpus viuum, vel mortuum, haberet ſignificationem æquiuocam;nam, teſte Ariſtotele, caro, os, & ſimilia æquiuocè dicuntur de corpore viuo, & mortuo. Tertiò, quia in cap. in quadam, de celebrat. Miſſar. dicitur corpus Chriſti eſſe humanum:quia informatur anima: *corpus* autem illa forma ſignificat corpus humanum, & in hac ſignificatione prolatum fuit hoc verbum à Chriſto:nõ ergo poteſt in alia proferri. Quòd ſi obiiciatur, quia iuxta hæc nõ poſſet hæc forma in triduo verè proferri, nec quicquam efficere. Reſpondendum conſequenter eſt, vel concedendo totum, vt ſuprà ex quadam Gloſſa retulimus, vel certè dicendum eſſet, quòd etiam tunc verba efficere ſit corpus Chriſti viuum, ſicut illud ſignificant: quia, cùm non ſint tantùm adductiua, ſed etiam effectiua,

non ſemper illud efficiunt, quale in propria ſpecie exiſtit, ſed quale illa ſignificant.

Quarta dicit eſſe ibi animã vt dat eſſe corporeum præciſe.

Quarta ſententia eſt, hîc eſſe ex vi verborum formam ſubſtantialem, vt præcisè danrem eſſe corporeum, non quòd talis forma in re ipſa ſit phyſicè diſtincta à forma ſpecifica, ſed quòd ſit ipſamet forma ſpecifica, quæ à parte rei fuerit in tali corpore, non ſecundùm propriam rationem ſuam, ſed ſecundùm præciſam rationem, qua conſtituit corpus. Quocirca, ſi in corpore Chriſti in propria ſpecie exiſtente, fuerit anima rationalis, illa erit in hoc ſacramento ex vi verborum, non tamen vt anima eſt, ſed vt eſt forma corporis. Hæc eſt opinio D. Thomæ, præcedenti quæſtion. articul. 6. ad 2. ſed non eodem modo illam Thomiſtę interpretantur: quidam enim dicunt, *corpus*, in forma conſecrationis ſupponere tantùm pro materia, connotare autem animam, vt dat eſſe corporeum. Ita Soto diſtinctione 10. quæſt. 1. articulo 1. Ledeſma, quæſtio. 17. articulo 1. dubit. 4. Palacius diſtinctione 8. diſtinctione 4. concluſione 4. qui refert Auerroem in paraphraſi Metaphyſi. Sed hic modus loquendi mihi non videtur neceſſarius, nec D. Thom. conſentaneus: hîc enim 1. part. quæſtione 76. articul. 4. ad 1. ſimpliciter dicit, corpus per animam conſtitui in eſſe corporis, ſicut in eſſe viuentis: nemo autem dicet, viuens ſupponere pro materia connotando animam. Ratio autem eſt, quia compoſitum ex materia, & forma ſubſtantiali vt ſic, eſt per ſe vnum, quod per modum abſolutum ſignificatur per vocem corporis, ſicut per vocem viuentis, aut animalis: ſicut ergo hæ voces non ſupponunt pro materia prima connotando formam, ſed pro ſubſiſtente in tali natura compoſita ex materia & forma ſub tali gradu, ita corpus non ſupponit pro materia, connotando animam, vt dantem eſſe corporeum, ſed pro natura corporea, id eſt, compoſita ex materia, & forma dãte eſſe corporeum. Quocirca ſine cauſa æquiparant prædicti authores in hac ſuppoſitione corpus cum albo: alioqui, ſicut hæc eſt vera locutio, album eſt homo, vel nix; ita etiam hæc eſſet vera, corpus eſt materia, & pura potentia, quod eſt præter communem loquendi modum: dicitur enim corpus materiale, non materia ipſa. Ratio autem differentiæ eſt, quia compoſitio ex ſubiecto & albedine eſt accidentalis, & illa forma aduenit ſuppoſito conſtituto, quod in illa ſubſiſtit: & ideo pro illo tantùm ſupponit vox *album: corpus* verò dicit compoſitum per ſe vnum & ſubſtantiale, cuius forma non aduenit ſuppoſito conſtituto, ſed ex illa cum materia reſultat: quod proinde non in ſola forma, vel materia ſubſiſtit, ſed in tota natura ipſius compoſiti, & propterea etiam, *album*, eſt terminus connotatiuus, de formali ſignificans albedinem & connotans ſubiectum, *corpus* verò eſt terminus abſolutus, adæquatè ſignificans naturam corpoream. Vnde ſi corpus non ſumatur per modum partis, ſed in vi concreti, & per modum totius, illíque tribuendum ſit aliquod formale ſignificatum, illud certè non erit forma phyſica ſubſtantialis, dans eſſe corporeum, ſed integra natura metaphyſica, conſtans ex materia, & forma ſubſtantiali vt ſic: ſicut *homo* de formali ſignificat, non animam rationalem, ſed humanitatem. Tandem hoc planè conſtat in forma calicis: quis enim dicat, ſanguinem ibi ſupponere pro materia prima, & non pro ſubſiſtente in tali natura cõpoſita ex materia & forma ſanguinis? ergo idem æquali vel maiori ratione dicendum eſt de corpore in forma conſecrationis panis. Aliter ergo explicatur hæc ſententia, ſcilicet, directè, & ex vi verborum

Soto. Ledeſma. Palacius.

A eſſe hic corpus ſubſtantiale, quatenus dicit compoſitum ex materia & forma ſubſtantiali dante eſſe corporeum: & ita illam defendunt Caiet. circa dictam ſolut. ad 3. D. Thom. Palud. in 4. d. q. 3. circa finem, Capreol. d. 10. quæſt. 2. artic. 3. ad argumenta Scoti contra primam conc. & mihi videtur vera ſententia, quam vt ſigillatim probem, ſequentes concluſiones ſubiicio.

Caiet. Palud. Capreol.

Prima ſit, In hoc ſacramento eſt forma ſubſtantialis, & non ſola materia, ex vi verborum. Probatur ex propria ſignificatione verborum: corpus enim ſubſtantiale, vt dictum eſt, non eſt ſola materia, ſed cõpoſitum aliquo modo ex materia & forma. Quod aptius declaratur ex forma ſanguinis: nullus enim dicet ſanguinem eſſe ſolam materiam, aut poſſe intelligi ſine propria forma ſubſtantiali: ergo eadem B ratione corpus includit ſuam formam; eſt enim par ratio: quia corpus illud eſt humanum, & includit carnem & oſſa, &c. & ideo ex vi verborum eſt hic caro, vt ſuprà dicebamus: non magis autem poteſt intelligi caro, quàm ſanguis ſine forma ſubſtantiali. Denique ſola materia non ſufficit ad veritatem verborum; ergo non ſola eſt ex vi verborum: antecedens patet, tum, quia materia non eſt corpus, vt oſtenſum eſt, tum etiam, quia hîc eſſe non poteſt corpus Chriſti, niſi aut mortuum, aut viuum: in neutro autem ſtatu includit ſolam materiam, vt de corpore viuo eſt per ſe notum, & de mortuo oſtenſum latè eſt in ſuperiori tomo: corpus enim Chri-C ſti mortuum naturali modo extitit, excepta vnione hypoſtatica: materia autem non poteſt naturaliter exiſtere ſine omni forma; ergo id etiam, quod commune eſt corpori humano, viuo ac mortuo, ſcilicet, quòd ſit conſtans ex materia & forma ſubſtantiali aliquo modo organica, eſt hîc ex vi verborum. Vnde oritur duplex confirmatio: quia in hoc ſacramento fit propria tranſubſtantiatio: ergo ex vi verborum non terminatur ad ſolam materiam, ſed ad compoſitum ſubſtantiale: ergo non ſolùm materia, ſed tale compoſitum eſt hîc ex vi verborum. Secunda confirmatio eſt, quia terminus actionis, D quam verba ex vi ſua efficiunt, eſſe debet aliquid, quod naturaliter poſſit exiſtere ex vi ſuæ ſubſtantiæ, ſed non eſt huiuſmodi ſola materia: ergo non ſola illa fit ex vi verborum.

In Euchariſtia eſt forma ſubſtantialis & non pura materia, ex vi verborum.

Secunda concluſio: Anima, vt anima eſt, non eſt hîc definitè ac determinatè ex vi verborum. Hæc concluſio videtur certior, quàm præcedens: nam Concil. Tridentin. ſeſſ. 13. cap. 3. diſertè docet, animam eſſe ſub vtraque ſpecie per concomitantiam. Et ſatis concluditur illa ratione: quia corpus Chriſti non eſt hîc viuum ex vi verborum, tum, quia aliàs etiam ſanguis eſſet in hoſtia ex vi verborum, quia corpus viuum includit ſanguinem, vt partem ſui, conſequens autem eſt contra Concilium Trid. tum E etiam, quia in forma nulla fit mentio viui, aut mortui, ſed corporis, quod vt ſic, ab vtroque ſtatu præſcindit. Neq; illa particula, *meum*, aut tota forma prolata à Chriſto viuente, determinat ſignificationem ad corpus viuum: ſed ſolam ad corpus proprium, de quo tanquam de vno & codem ipſemet homo viuens loqui poteſt, præſcindendo ab illius vita aut morte. Nam, ſicut Chriſtus dixit, *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur*, potuiſſet addere, ſepelietur, & reſurget, ſicut Pſal. 19. dicitur in perſona Chriſti, *Caro mea requieſcet in ſpe*. Et ita Sancti loquuntur de hoc ſacramento, dicentes, illud corpus eſſe in Euchariſtia, quod natum eſt ex Virgine, pependit in Cruce, iacuit in ſepulchro, & glorioſum reſurrexit: Ambroſ. 4. de ſacrament. cap. 4. & 6. Auguſtinus

Anima vt anima eſt, non eſt determinatè in hoc ſacramento ex vi verborum. Trident.

Ambroſ. Auguſt.

Paſchaſ.

citatus à Beda 1. ad Corinth. Paſchaſius, & alij: corpus ergo illud, quod Chriſtus appellauit ſuum, indifferens eſt ad mortuum, & viuum: ſolúmque dicit proprium corpus humanum. Tandem hoc conuincit illa ratio de conſecratione facta in triduo virtute horum verborum. Euaſiones enim ſuprà datæ probabiles non ſunt. Prima namque in ſuperioribus reiecta eſt: oſtendimus etenim tunc reuera potuiſſe corpus conſecrari: & hîc addi poteſt, quod de illo corpore iacente in ſepulchro veriſſimè dicitur, *hoc eſt corpus Chriſti*, & anima Chriſti ſpiritualiter, vel ſenſibiliter per aliquod corpus loquens, verè dicere poſſet, *Hoc eſt corpus meum*, ſignando idẽ corpus, quod iacebit in ſepulchro: ergo eadem ratione potuiſſet tunc Sacerdos verè dicere in perſona Chriſti ſuper panem, *hoc eſt corpus meũ*, intendendo illum conuertere in illud corpus, quod verè dici poterat corpus Chriſti. B Et idem etiam eſt manifeſtum in ſanguine: nam ſanguis effuſus verè & propriè dicitur ſanguis Chriſti, & ab ipſo verè vocaretur ſanguis meus. Quod ſi de ſanguine admittitur, tunc potuiſſe conſecrari ſeparatum à corpore, non poteſt vlla veriſimilitudine negari de corpore à ſanguine ſeparato. Altera verò reſponſio, quòd tũc fieret corpus Chriſti viuum, & non tale, quale erat in propria ſpecie, præterquam, quod repugnat torrenti Doctorum, in multas incidit difficultates, quas non poterit explicare: quale enim eſſet illud corpus: glorioſúmne, an mortale? neutrum dici poteſt, cum fundamento: C ſanguis item vel conſecraretur tunc corruptus, qualis ſtatim eſt extra corpus, vel in ea naturali diſpoſitione, quam habet in corpore? ſi enim primum dicatur, non conſequenter proceditur, ſi autem dicatur ſecundum, dicendum conſequenter eſſet, tunc etiã futurum fuiſſe corpus ſub ſpeciebus vini, atque ita euertitur tota concomitantiæ ratio. Ac tandem, ſi corpus Chriſti in propria ſpecie exiſtẽs non ſit, quaſi menſura & exemplar eiuſdem exiſtentis in ſacramento, nihil certum dici poteſt de proprietatib. & conditionibus, quas huiuſmodi corpus in ſacramẽto habet: nam, vt dixi, ratio concomitantiæ tollitur, & alioqui vis verborum indifferens manet ad multa D huiuſmodi: ergo neceſſariò dicendum eſt, tale fuiſſe conſecrandum corpus in triduo, quale tunc erat in propria ſpecie, & conſequenter vim & veritatem verborum non requirere corpus viuum.

Ex vi verborum eſt Euchariſtia forma ſubſtantialis quatenus ſufficit conſtituere corpus organicum humanum.

Tertia igitur concluſio ſit, ex vi verborum eſſe hîc formam ſubſtantialem, quatenus ſufficiens eſt ad conſtituendum corpus organicum humanum, quæ, licèt ſecundùm hanc rationem præſcindat à propria ratione animæ vel formæ cadaueris, tamen in re ſemper eſt anima, vel forma cadaueris. Tota hæc concluſio conſequitur ex duabus præcedentibus, & probationibus earum, & ex aliis rationibus contra alias ſententias adductis, & iuxta illam exiſtimo declarandam eſſe D. Thomę mentem: cùm enim E dicit, formam panis conuerti in formam corporis Chriſti, ſecundùm quod dat eſſe corporeum, non oportet intelligi de eſſe corporeo communiſſimo: quia reuera non tantùm eſt hîc ex vi verborum corpus vt ſic (quod alij nobis obiiciunt, ac ſi id diceremus) ſed eſt corpus vt tale aliquo modo, ſcilicet, vt organicum, & præterea non vt organicum in communi, ſed tali organizatione, ſcilicet, humana: quia hîc eſt ex vi verborum corpus humanum: ergo etiã eſt hîc ex vi verborum forma ſubſtantialis; non vt eſt forma corporeitatis præcisè: quia vt ſic, abſtrahit ab organica vel non organica, neque vt eſt forma organica præcisè: quia vt ſic, abſtrahit ab humana, vel non humana: erit ergo forma corporis organici A humani vt ſic, quę ex vi ſui conceptus præſcindit ab anima & forma cadaueris humani, vtraque enim requirit aliquam organizationem propriam & accõmodatam corpori humano. Duplex enim in hoc corpore intelligitur organizatio. Vna perfecta & connaturalis; altera imperfecta, & in via corruptionis, vt conſtat ex Ariſtot. 1. de Gener. tex. 37. & inter vtramque concipi poteſt propria conuenientia, non tantũ ratione accidentium, ſed etiam ratione formæ ſubſtantialis, quæ, ſi indiuiſibilis ſit, vt eſt anima, eſt (vt ita dicam) eminenter heterogenea; ſi autem eſt diuiſibilis, vt forma cadaueris, erit formaliter heterogenea, conſtans ex partib. aliquo modo diuerſis, iuxta diuerſum temperamentum, quod in diuerſis partibus materiæ requirit: ſic igitur corpus humanum, propriis membris conſtans, poteſt concipi vt abſtrahens quidem à viuo & mortuo, non tamen vt commune cuicunque corpori, ſed ſolùm vt humano: ergo, vt ſic, includit formam corporis, non quamcunque, ſed talem, quæ habeat formaliter vel eminenter humanam organizationem, ſeu illam in membris corporis requirat. Et ideo, vt in ſuperioribus dicebamus, forma cinerum, etiam in eadem numero materia recepta, non ſufficeret ad verificandã formam huius ſacramenti: ſi enim corpus Chriſti per impoſſibile in cineres fuiſſet redactũ, non conſtitueretur in ſacramento ſub illa diſpoſitione, neq; illius præſentia ad verborum veritatem ſatis fuiſſet. Quamquam illa forma etiam eſſet forma dans eſſe corporeum. Et idem argumentum fieri poteſt de formis elementorum, & aliis ſimilibus: neceſſariò ergo illud eſſe corporeum determinandum eſt ad eſſe humanum, iuxta modum explicatum. Atque hinc ſatis patet vltima concluſionis pars: formam ſcilicet, quæ hîc eſt ex vi verborum, ſecundùm propriam quidem rationem præſcindere à ratione animæ: quia poteſt ſaluari in forma cadaueris, & è conuerſo: tamen in re ſemper eſſe, aut animam, aut formã cadaueris: quia corpus propriè humanũ tantum poteſt altera ex his formis conſtare: quod magis declarabitur, ſoluendo argumenta aliarum opinionũ, vbi expediemus difficultatẽ hinc emergentẽ, ſcilicet quo verba attingant effectionem huiuſmodi formę.

Ad argumenta primæ opinionis reſponſio.

Ad primum igitur argumentũ pro prima opinione, negatur, ſolam materiam ſufficere ad propriam ſignificationem, & veritatem verborum conſecrationis: quia, vt dictum eſt, ſola materia non eſt corpus, niſi includat formam, ſaltem ſub aliquo gradu ſeu conſideratione: itaque ita etiam à multis explicatur definitio animæ, quod ad hunc locum non ſpectat. Ad ſecundum reſpondetur, concedendo, corpus ſuum deſignaſſe Chriſtum ſub ratione partis, non tamen inde fit, deſignaſſe ſolam materiam; ſed vt includit formam, præſcindẽdo à ratione animæ, vt anima eſt. Dico autem ſignificari hoc modo corpus Chriſti per modum partis: quia in re, ſola materia eſt vna pars phyſica, & tota forma eſt altera, quæ vnam et realiter & indiuiſibiliter, & conſtituit corpus, & tale corpus; à nobis tamen præſcindetur, & ſignificatur, ac ſi eſſent in re formæ diſtinctæ: & ideo ita nunc ſignificamus corpus per modum partis, ac ſi verè forma corporeitatis eſſet diſtincta ab anima, vt Scotus putauit: hic autem modus ſignificandi, ſufficit ad proprietatem illius locutionis, *Hoc eſt corpus meum*. Ad tertium iam dictum eſt, in triduo non fuiſſe materiam corpus Chriſti ſine forma, & ex hypotheſi conſtat etiam ex dictis, illam conditionalem eſſe falſam, videlicet, ſi ita tunc exiſteret materia Chriſti ſine forma, de illa ſufficienter verificari verba formæ. Quocirca, poſita illa hypotheſi, idem dicen

dicendum eſſet, quod ſuprà dicebamus de eo caſu, in quo corpus Chriſti in cineres eſſet redactum; quòd, ſcilicet, talis ſuppoſitio repugnat inſtitutioni, quæ ſimpliciter facta eſt ex certa præſuppoſitione, quòd verum ac primum Chriſti corpus non erat defuturum in rerum natura, & ſub propria ſpecie exiſtens: vnde, cùm illa ſuppoſitio ſit impoſſibilis in ſenſu compoſito, in eodem poſſunt ex ea contradictoria inferri, ſcilicet, & quòd fieret conſecratio propter inſtitutionem, & quòd non fieret, quia non eſt in rerum natura verum Chriſti corpus. Vel, ſi quis velit ſimpliciter admittere, quòd tunc fieret conſecratio ex ſola materia, conſequenter diceret, futuram tunc fuiſſe imperfectam & mutilam, qualis eſſet, ſi fingeretur corpus Chriſti carens brachio, aut ſimili parte.

Dubium primum circa quartum argumentum prima opinionis.

Quartum argumentum petit nonnulla dubia. Primum eſt, an efficientia verborum attingat formam ſubſtantialem, quæ de facto ponitur in hoc ſacramento: duplex enim excogitari poteſt modus dicendi. Primus eſt, verba attingere, & efficere ſolam materiam: Deum autem ſupplere inefficaciam verborum, introducendo formam. Probatur, quia verba nō poſſunt efficere formam ſecundùm propriam ſpecificam rationem eius, alioqui anima, vt anima, eſſet ex vi, & efficacia verborum: nullo modo poſſunt illam efficere. Dices ex diuo Thoma ſuprà, formam panis conuerti in animam, vt forma corporis eſt, non vt anima eſt, & ita etiam verba per ſuam virtutem & actionem attingere animam ſub vna ratione, & ſub alia. Sed hoc non videtur poſſe intelligi, tum quia forma in ſe & phyſicè ſumpta indiuiſibiliter eſt eadem nec gradus ille genericus diſtinguitur in re ab ſpecifico: ergo non poteſt intelligi actionem realem & phyſicam, qualis eſt actio verborum, attingere vnum & non aliud, tum etiam propter rationem in argumento factam, quia actiones terminantur ad res ſingulares, prout in re ipſa exiſtunt, in re autem non exiſtit ratio generica, niſi media ſpecifica. Confirmatur primò hic modus dicendi, quia alia, quæ hìc ſunt per concomitantiam, vel non fiunt ſpeciali actione, vt diuinitas, vel ſi indigent ſpeciali actione, fit à Deo, & non à verbis, vt infrà dicetur; ergo idem dicendum eſt in præſente de anima, vt anima. Confirmatur ſecundò: nam, ſi in triduo conſecratus eſſet panis, ibi fuiſſet corpus ſine anima: ſi autem ille panis conſecratus vſque ad diem reſurrectionis conſeruaretur, inciperet eſſe anima ſub illis ſpeciebus, vt eſt communis doctrina D. Thom. infrà quæſt. 81. & Doctorum in 4. diſtinctione 10. vbi Scotus quæſtione 4. Capreol. quæſtione 2. articul. 3. Gabr. lect. 42, in Can. tunc autem non inciperet eſſe anima per actionem verborum, quæ iam non eſſent: ergo per actionem Dei: ergo idem nunc dici poteſt.

Scotus. Capreol. Gabriel.

Solutio dubij.

Nihilominus alter dicendi modus verior mihi videtur, ſcilicet, eam formam corporis Chriſti, quæ in ſacramento ponitur, ibi fieri, ſeu adduci ex efficacia verborum, à quibus fit vna completa actio conuerſiua, quæ completè terminatur ad corpus Chriſti conſtans ex materia & tali forma, ita tenet Capreol. ſuprà ad argumenta Aureoli, & Scoti contra primam concluſ. & idem videntur ſentire reliqui Thomiſtæ, Caietan. præcedente quæſtion. articul. 5. & 6. Hiſpalenſis in 4. diſtinctione 10. quæſtio. 1. articulo 4. ad ſecundum Aureoli & Scoti, & Soto quæſt. 1. articu. 1. ad 1. Et probatur conuertendo rationem prioris ſententiæ: nam hìc eſt forma ſubſtantialis ex vi verborum, vt oſtenſum eſt: ergo fit in ſacramento per efficaciam, & actionem verborum: quia verba ſacramentorum efficiunt, quod ſignificant: quod autem eſt in ſacramento ex vi verborum, eſt ex propria ſignificatione verborum: ergo ex efficacia, & actione eorum: ſed non poteſt actio terminari ad formam ſub ratione communi, & non ſub ſpecifica: ergo terminatur ad totam formam phyſicam, prout in re eſt. Secundò, quia verba perficiunt totam tranſubſtantiationem actione ſua: ſed tranſubſtantiatio non terminatur ad materiam ſolam, neque ad compoſitum ſub gradu generico tantùm, ſed ad corpus Chriſti, prout in re ipſa conſtituitur ſub ſpeciebus panis: quia actiones phyſicæ terminantur ad res ipſas ſingulares, & phyſicas, prout in ſe exiſtunt, præſertim actio tranſubſtantiatiua, quæ poſtulat, vt ſit à tota ſubſtantia in totam ſubſtantiam. Quocirca ad rem intelligendam, & ſoluendum contrarium fundamentum, oportet diſtinguere, ex D. Thoma infrà, quæſt. 81. art. 2. ad tertium, aliud eſſe poni in ſacramento aliquid ex vi verborum, aliud verò poni per efficientiam verborum: hoc enim latius patet, quàm illud: nam ex vi verborum ſolùm dicitur eſſe illud, quod præciſè neceſſarium eſt ad veritatem verborum: per efficientiam autem eſt omne illud, quod à parte rei identicè coniunctum eſt cum veritate verborum, ſeu cū eo quod ad illa eſt neceſſariū: Chriſtus enim dedit virtutem verbis ad perficiendam veritatem, quā ſignificant, & conſequenter ad efficiendum omne id, ſine quo res ſignificata fieri non poteſt: quia ergo verba ſolùm ſignificant corpus ratione quadam de ſe indifferente, ideo ſub ea ratione tantùm dicitur eſſe in ſacramento ex vi verborum: tamen quia in re fieri non poteſt, niſi ſecundū rationem ſpecificam, ideo virtus actiua verborum ad illam etiam extenditur, prout in re fuerit neceſſarium, non ex parte ſignificationis verborum, ſed ex parte ipſius termini. Ad fundamentum ergo prioris modi negatur aſſumptum, & ad probationem negatur ſequela; quia, vt dictum eſt, aliquid eſt actione verborum, quod non eſt ex vi verborum: quia non eſt abſolutè neceſſarium ad veritatem eorum, ſed ſolùm ex ſuppoſitione, quòd Chriſti corpus in propria ſpecie taliter exiſtit. Et ad hunc modum exponendum cenſeo D. Thomam, cùm dicit, conuerti formam panis in animam, vt non animam, ſed vt formam corporis, ſcilicet, quantum eſt ex neceſſitate verborum ſecundùm ſe, non ſecundùm id, quod ex parte rei eſt neceſſarium. Vnde ad primam confirmationem reſpondetur, non oportere omnia, quæ ſunt hìc per concomitantiam fieri eodem modo: & quicquid de aliis ſit, tamen, quando id, quod dicitur eſſe per concomitantiam, in re non diſtinguitur ab eo, quod eſt ex vi verborum, neceſſe eſt etiam fieri per actionem verborum. Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, in eo caſu, animam poni ſub ſpeciebus panis diuina virtute, tamen ratione verborum præcedentium, quæ tunc non effecerunt animam, quia, quoad hoc, fuerunt quaſi impedita, quia anima non erat in corpore Chriſti in propria ſpecie: virtus autem verborum ex inſtitutione limitata eſt ad agendum talem formam, qualem corpus Chriſti habuerit in propria ſpecie: inde autem non rectè infertur, nunc verba non habere virtutem ad efficiendam animam, ſed potiùs contrarium poteſt inde inferri. Sicut dici ſolet de effectu ſacramenti, qui datur, recedente fictione, quod non fit tunc ab ipſo ſacramento, quia iam non exiſtit, datur tamen ratione illius, quia ipſum per ſe erat cauſaturum talem effectum, ſi ſubiectum non eſſet impeditum.

Secun

Dubium. 2. Secundò petitur in dicto argumento, quomodo forma ſecundùm gradum abſtractum & communẽ poſſit eſſe hîc ex vi verborum; aut quomodo actio verborum determinetur ad talem formam in ſpecie & indiuiduo efficiendam, cùm ſignificatio practica, & actio phyſica debeant verſari circa ſingularia.

Solutio. Reſpondetur, virtutem verborum conſideratam velut in actu primo & potentialiter (vt ſic dicam) habere quaſi pro adæquato ſubiecto corpus humanum; id eſt, conſtans ex materia & forma ſufficiente ad conſtituendum corpus humanum, & ſecundùm hanc adęquatam habitudinem conſiderandam eſſe formam, quæ hîc dicitur eſſe ex vi verborum, & hoc modo nullum eſt inconueniens, virtutem verborum terminari ad aliquid abſtractum & commune: nam hoc in omnibus ferè potentiis & virtutibus reperitur; præſertim in his, quæ ſunt indifferentes ad plures effectus, vel obiecta inadæquata, quæ comprehenduntur ſub aliqua ratione communi & abſtracta, quæ dicitur eſſe adæquata tali virtuti, vel præſentiæ. At verò in actu ſecundo ſemper actio verborum determinatur ad agendam hanc vel illam formam in particulari, ſicut aliæ virtutes vniuerſales in particulari ſemper efficiunt hunc actum, aut effectum. Hæc autem determinatio in præſente ſumenda eſt ex ſtatu, ſeu forma, quam in propria ſpecie habet corpus Chriſti; & radicaliter eruitur ex inſtitutione, per quam data eſt virtus verbis ad tale corpus efficiendum, quale in re ipſa extiterit: proximè verò ſumi poterit ex intentione operantis, quæ debet eſſe inſtitutioni conformis, & ſemper talis eſt ſub aliqua ſaltem ratione vniuerſali, quamuis interdum ex errore priuato alia eſſe videatur.

Dubium. Tertiò petitur in eodem argumento, an corpus, quod per hæc verba ſub ſacramento conſtitui poteſt, ſemper ſit idem numero, vel etiam ſpecie: nam ex his, quæ diximus, conſequi videtur, non ſemper eſſe idem numero, neque ſpecie; quia non ſemper eadem ſpecifica forma conſtituitur: vnde vlterius fit conſequens, tranſubſtantiationem, quæ per hæc verba fieri poteſt, non eſſe ſemper eiuſdem rationis ex parte termini ad quem: nam in triduo haberet terminum ſpecie diſtinctum ab eo, quem nunc habet: erit ergo tranſubſtantiatio diuerſa, ſicut eſſet tranſubſtantiatio facta in lignum, vel aurum; & ſicut eſt diuerſa creatio equi, & leonis ex parte terminorum, quamuis in modo conueniant. *Solutio. Capreol. Hiſpalenſis.* Reſpondetur ex prædictis authoribus, præſertim Capreolo, & Hiſpalenſi, eſſe quidem idem numero corpus, quod ſub ſpeciebus panis per actionem verborum conſtitui poteſt in quocunque eo modo, quo eſt idem numero corpus Chriſti mortuum & viuum: eſt autem huiuſmodi corpus idem ex parte ſuppoſiti, materiæ & quantitatis; non autem ex parte formæ, vt latiùs dixi in ſuperiori tomo: hoc autem ſufficit, vt humano modo de illo loquamur, tanquam de eodem numero; quamuis in rigore phyſico reuera non ſit idem numero compoſitum ex parte formæ. Atque eodem modo concedendum eſt, corpus Chriſti in triduo & viuum, & ſpecie differre ex parte formæ & conſequenter tranſubſtantiationem in vtroque ſtatu factam ex parte termini, ad quem conuerſio terminatur, eſſe diuerſam: nuque ex hoc ſequitur vllum inconueniens, quia cum hac diſtinctione ſaluatur veritas verborum in vtroque ſtatu, vt declaratum eſt.

Ad argumenta tertiæ opinionis reſponſio. Et ex his patet etiam reſponſio ad argumenta tertiæ opinionis. Ad primum enim iam declarauimus, quo modo, licèt Chriſtus viuens illa verba protulerit, *Hoc eſt corpus meum*, non propterea in particulari locutus fuerit de ſuo corpore viuo, vt ſic, quia verba quæ protulit, ex præciſa ſua ſignificatione indifferentia ſunt ad corpus viuum & mortuum iudicãdum, & vtrumque potuit Chriſtus appellare ſuum, vt explicuimus. Vnde patet etiam reſponſio ad ſecũdũ: non eſt enim neceſſe, propriam ęquiuocationem in hac forma admittere, quia, licèt oculus, caro, &c. ſecundùm proprias & ſpecificas rationes æquiuocè talia dicantur in corpore viuo & mortuo, quo ſenſu locutus eſt Ariſt. 2. de anima, & D. Thom. 1. p. q. 76. artic. 8. *Ariſtot. D. Thom.* nihilominus tamen in vtroque corpore, vt conſtat ex tali materia, & forma, quæ ſufficit ad rationem corporis humani vt ſic, poteſt intelligi aliqua ratio communis, ſub qua ſit vniuoca ſignificatio huius vocis. Ad tertium verò, ex c. in quodam, de celebr. Miſſ. reſpondetur, ibi non dici, animam vt ſic, eſſe de veritate, aut neceſſitate corporis humani vt ſic, neque corpus Chriſti eſſe humanum, quia anima informatur, ſed potiùs è contrario, animam non fuiſſe viuificaturam illud corpus, niſi eſſet humanum: Chriſtúmque eſſe verum hominem, quia anima & humano corpore conſtat.

Secundò, ex prædictis facile eſt definire, quid dicendum ſit de forma ſubſtantiali ſanguinis, quæ per verba conſecrationis conſtituitur ſub ſpeciebus vini: nam eodem modo & proportione explicanda res eſt. Si enim verum eſt, ſanguinem informari anima, diſtingui ſuo modo poteſt ſanguis veluti viuens à mortuo, qui dici poteſt veluti cadauer ſanguinis, quos neceſſe eſt ſecundùm proprias rationes ſpecificè differre: conueniunt tamen ſub communi ratione ſanguinis humani: vterque enim abſolutè, & ſimpliciter ſanguis humanus dicitur. Sic igitur ex vi verborum erit hîc ſubſtantialis forma conſtitutiua ſanguinis humani vt ſic: tamen in particulari ſemper erit, aut anima, aut forma ſanguinis effuſi iuxta ſtatum, quem ſanguis ipſe in propria ſpecie habuerit, ſicut dictum eſt de corpore. Supponendo autem, ſanguinem non informari anima, duobus modis procedi poteſt; Primò, ſuſtinendo ſanguinem, quamdiu verus ſanguis eſt, ſemper retinere eandem ſpecie formam, ſiue in corpore, ſiue extra corpus ſit. Vnde fit conſequens, illam formam poni in hoc ſacramento ex vi verborum: quia illa determinatè eſt iuxta hanc opinionẽ de ratione ſanguinis, quem verba ſignificant. Alter modus, & fortaſſe probabilior, eſt, ſanguinem, quãuis non informetur anima, nihilominus diſtinctam formam habere, quando eſt intra corpus viuentis in ſua naturali diſpoſitione, & poſtquam eſt effuſus, præſertim poſt aliquam moram, & poſt immutatam naturalem diſpoſitionem, quam in corpore viuentis habet: & iuxta hãc ſententiam eodem modo philoſophandum eſt, ac ſi ſanguis informaretur anima; quia eſt omnino eadem proportio. Atque hinc facile ſoluitur obiectio, quæ hîc fieri poſſet, ſcilicet, quòd ſi ex vi verborum tantùm eſt forma ſubſtantialis, vt dat eſſe corporeum, non eſſet alia forma ex vi verborum ſub ſpeciebus vini, quàm ſub ſpeciebus panis: quia ſub vtriſque eſt forma, vt dat eſſe corporeum. Reſpondetur autem negando ſequelam, quia, vt diximus, non eſt hoc intelligendum de forma, vt dante eſſe corporeum in communi, ſed in ratione corporis humani, vel ſanguinis humani: hæc autem forma, etiam ſub hac præciſa ratione, non eſt eiuſdem rationis in corpore & in ſanguine, & ideo non ſequitur, eandem formam eſſe ex vi vtrorumque verborum ſub vtraque ſpecie.

Tertiò iuxta principia poſita expediri facilè poteſt

teſt dubitatio facta in ſuperioribus, ſcilicet, per quã A actionem ponatur ſanguis ſub ſpeciebus panis; & corpus ſub ſpeciebus vini, an ſcilicet, per actionem conuerſiuam, quæ ipſis verbis fit, vel per aliam, quã Deus coniungat cum actione verborum. Dicendum eſt enim; ſicut ſanguis eſt in re ipſa ſubſtantia diſtincta à corpore, quamuis habeat rationem partis reſpectu totius viuentis, ita neceſſariam eſſe diſtinctam actionem, ſaltem partialem, per quam ſanguis fiat ſub ſpeciebus panis, & corpus ſub ſpeciebus vini; præſertim, cùm non tantùm materia, ſed etiam forma hæc duo diſtinguantur. Simpliciter tamen & abſolutè ſicut corpus viuum hominis vna dicitur ſubſtantia conſtans corpore & ſanguine, ita vna eſt actio totalis & integra, qua totum hoc ſub ſpeciebus panis, aut vini conſtituitur: B atque ita probabilius exiſtimo, totum hoc fieri per efficientiam ipſorum verborum, & per actionem trãſubſtantiatiuam. Nam, licèt ex vi verborum, quibus conſecratur corpus, abſolutè loquendo, non ſit neceſſarius ſanguis, tamen, quando in re ipſa neceſſarium eſt, corpus, quod fit per verba, eſſe animatum, & viuens, iuxta Chriſti inſtitutionem, ex eadem habet verba efficaciam ad efficiendum quicquid eſt de neceſſitate corporis animati, & viui, iuxta modum explicatum de forma ſubſtantiali, qui ſimiliter applicandus eſt ad efficientiam corporis ſub ſpeciebus vini: nam in his omnibus eſt eadem proportionalis ratio. Legatur Innoc. lib. 4. de hoc Myſt. c. 19. Alenſis & Scot. locis ſuprà citatis, qui videntur C alium ſequi dicendi modũ. Sed quod diximus, videtur probabilius, quamuis non ſit tam certum, ſicut quod de anima diximus, quia non eſt inter corpus & ſanguinem illa identitas, quæ eſt inter formam ſecundùm cõmunem vel ſpecificam rationem conceptam, & ita in præſente concomitantia non eſt tanta neceſſitas ſicut in illa. Eſt autem magna congruẽtia: quia non repugnat, inſtitutionem factam fuiſſe illo modo, & alioqui expediebat verba habere illam virtutem & efficaciam, vt ſimpliciter poſſent terminum ſuum, prout in re ipſa neceſſariũ eſſet, ſub ſpeciebus ſacramentalibus conſtituere: & ita poreſt hoc D dici neceſſarium ad neceſſitatem verborum, non ſimpliciter, ſed ex ſuppoſitione.

Innoc. Alenſ. Scotus.

Vltimò expeditur obiter ex dictis aliud dubium: quando ſcilicet panis conuertitur in corpus Chriſti, & vinum in ſanguinem, an materia conuertatur in materiam, & forma in formam, vel ſimpliciter totum in totum: nam D. Thom. quodlib. 5. articul. 11. ad primum, negat partem eſſentialem conuerti in partem, ſed ſimpliciter totum in totum: idem Alenſ. 4. part. quæſtione 10. membr. 5. articul. 3. §. 6. latè Soto, diſtinctione 9. quæſtione 2. articulo 5. circa finem. Ledeſma, quæſtione 16. articulo 4. dub. 2. & videtur fuiſſe ſententia Innocent. lib. 4. de hoc Myſter. capitul. 8. ratio eſſe poteſt; quia vnica actione introducitur corpus Chriſti ſub ſpeciebus, & expellitur ſubſtantia panis: ergo ſimpliciter totum conuertitur in totum; neque eſt vlla ſpecialis ratio, propter quam materia potius dicatur conuerti in materiam, quàm in formam, vel è contrario. Nihilominus idem D. Thom. quæſtione præcedent. articul. 4. ad tertium, & articul. 6. ad ſecundum ſentit, ita totum conuerti in totum, vt materia conuertatur in materiam, & forma in formam: idem in 4 diſtinctione 11. quæſt. 1. artic. 1. & Scotus quæſtione 3. circa finem. Paludanus quæſtione 1. artic. 1. quæſtione 3. art. 2. Capreol. quæſt. vnica. artic. 3. ad 1. Durandi contra primam concluſ. Richardus

Dubium alterum. D. Thom. Alenſis. Soto. Ledeſma. Innoc. Reſolutio D. Thom. Scotus. Palud. Capreol. Durand. Richard.

art. 1. quæſt. 2. Marſil. q. 8. artic. 2. & Henric. quodlib. 9. quæſtione 9. Et videntur fundari ſolùm in quadam debita proportione: quia totum non conuertitur in partem, nec pars in totum: ergo totum in totum, & pars in partem: ergo materia in materiam, & forma in formam. Sed hæc diſſenſio videtur eſſe de modo loquendi: nam actio, qua introducitur corpus Chriſti ſub ſpeciebus, cùm ſit accommodata ſuo termino adæquato, non poteſt eſſe omnino ſimplex, cùm terminus ipſe ſimplex non ſit: prout ergo illa actio vna eſt, qua per ſe primò fit totum, rectè dicitur totum conuerti in totum: quia verò ad integram tranſubſtantiationem non ſatis eſt, integram ſubſtantiam introduci, niſi etiam integra ſubſtantia expellatur, & conſequenter materia eius & forma, ſi ex eis conſtat, vt alterius materia & forma introducatur, & ideo ſatis etiam accommodatè dicitur, materiam conuerti in materiam, & formam in formam: neque in hoc modo locutionis aliquod inconueniens inuenio.

Marſil. Henric.

SECTIO V.

Vtrùm quantitas & accidentia humanitatis Chriſti ſint in hoc ſacramento ex vi verborum, vel per concomitantiam.

Dubij ratio expeditur.

RAtio dubitandi eſt, quia ex vi verborum eſt in hoc ſacramento corpus organicum, vt ex diuo Thoma, & aliis ſuprà docuimus: ſed corpus organicum in ſuo intrinſeco conceptu & ratione includit quantitatem, & alia accidentia: ergo hæc ſunt ex vi verborum. Minor probatur; quia corpus organicum in ſuo conceptu includit membrorum diſtinctionem in figura, denſitate, & raritate, atque adeò in quantitate & magnitudine; quo argumento ſuprà concludebamus contra Durandum, hæc omnia fieri præſentia in hoc ſacramento: eadem igitur, ſeruata proportione, concluditur debere eſſe ex vi verborum. Confirmatur & explicatur: nam ſi Chriſtus dixiſſet, *hoc eſt corpus quantum meum,* ſine dubio quãtitas hîc fieret ex vi verborum: quia in ipſis verbis expreſſè contineretur: ſed quamuis non ita explicitè, implicitè ſaltem idem continetur in illis verbis: quia, qui dicit corpus humanum, & heterogeneum, dicit corpus quantum: imò loquendo familiariter, & iuxta communem vſum, prout Chriſtus locutus eſt, nomine corporis non intelligunt homines nudam ſubſtantiam, ſed habentem molem, & quantitatem; præſertim, cùm addiderit Chriſtus illa verba, *Quod pro vobis tradetur:* non enim tradi aut pati poterat corpus, niſi quantum.

In hac re Gabriel, & Nominales locis citatis in præcedenti ſectione, propter difficultatem tactam ſentire videntur, hæc accidentia eſſe ex vi verbo- E rum in hoc ſacramento. Qui non de omnibus accidentibus, ſed de his tantùm, quæ videntur eſſe de ratione corporis, aut ſanguinis humani, vt ſic, loquuntur. Aliter verò Ægidius Theor. 28. & ſequentibus; licèt neget, quantitatem eſſe hîc ex vi verborum; affirmat tamen, modum quantitatis eſſe ex vi verborum; quia ſaltem ille modus eſt de ratione corporis heterogenei, licèt non ſit quantitas ipſa. Sed difficile eſt intelligere, quid appellet modum quantitatis: nullus enim modus quantitatis intelligitur, niſi per modum extenſionis, aut ſecundùm ſe, aut in ordine ad locum: ſed in præſente non poteſt eſſe ſermo de extenſione in ordine ad locum: quia hæc, nec ex vi verborum, neque per concomitantiam conuenit corpori, vt in hoc ſacramento exiſtenti; neque eſt vllo modo de ratio

Gabr. Nominales dicunt ex vi verborum eſſe in ſacramento aliqua accidentia. Ægidius.

ratione corporis humani ſeu organici, extenſio autem in ordine ad ſe, eſt effectus formalis quantitatis, modo in ſuperioribus explicato: ergo repugnat hunc modum conuenire corpori in ſacramento exiſtenti ex vi verborum, & non quantitatem ipſam; quia effectus formalis conuenire non poteſt niſi mediante forma. Quòd ſi fortè ſit ſermo de extenſione entitatiua ipſius materiæ, illa non eſt modus quantitatis, neque eſt accidens aliquod, ſed eſt modus ſubſtantialis, ſeu ipſamet naturalis entitas materialis ſubſtantiæ; niſi fortè vocetur modus quantitatis, quia à nobis concipitur per habitudinem quandam, ſeu analogiam, & proportionem ad quantitatem: quæ erit impropria locutio. Non eſt tamen contendendum de vocibus, quando res conſtant.

Quantitas, & quæ illam conſequūtur, ſunt in hoc ſacramento per concomitantiam. *Caietan. Soto. Ledeſm.*

B Dicendum eſt igitur, quantitatem, & reliqua accidentia, quæ quantitatem conſequuntur, vel diſponunt materiam ad hanc formam, eſſe in hoc ſacramento per concomitantiam, & non ex vi verborum. Ita docet S. Thom. hîc artic. 4. quem ſequuntur ibi omnes Thomiſtæ, Caietan. Soto, Ledeſma, & communiter Doctores in 4. diſt. 10. Et ratio diui Thom. eſt optima, quia tranſubſtantiatio, quæ fit virtute verborum, non terminatur ad quantitatem vel alia accidentia, ſed ſolam ſubſtantiam: ergo non ſunt hîc accidentia ex vi verborum, ſed ſola ſubſtantia: ſunt ergo per concomitantiam: hæc vltima conſequentia eſt per ſe nota; quia ſuprà oſtenſum eſt, hîc eſſe quantitatem & accidentia: & præ- C terea etiam oſtenſum eſt, quicquid hîc adeſt, altero ex dictis duobus modis fieri. Primum autem antecedens probatur à D. Thoma, ex termino à quo, quia, ſcilicet qui conuertitur, eſt ſola ſubſtantia panis, & non quantitas: ergo tranſit per ſe in ſubſtantiam, & non in quantitatem. Deinde optimè confirmatur verbis Concilij Triden. ſeſſio. 13. c. 4. vbi *Sancta Synodus declarat per conſecrationem panis & vini conuerſionem fieri totius ſubſtantiæ panis in ſubſtantiam corporis Chriſti Domini noſtri & totius ſubſtantiæ vini in ſubſtantiam ſanguinis eius: quæ conuerſio propriè tranſubſtantiatio appellatur.* Ex quibus verbis alia etiam ratio deſumitur ex natura talis actionis, quæ, cùm ſubſtantialis ſit, ſolùm ad ſubſtantialem terminum D per ſe terminatur. Prima denique conſequentia declaratur, & probatur in hunc modum: diximus enim in ſuperioribus, aliud eſſe fieri aliquid in ſacramento per efficaciam verborum, aliud ex vi ſignificationis verborum: licèt autem non omne id, quod in ſacramento fit per efficienriam verborum, ſit etiam ex vi ſignificationis eorum, tamen è contrario, quicquid eſt ex vi verborum, neceſſe eſt, vt per ſe fiat ex efficientia verborum: quia potiſſima & primaria virtus verborum, eſt ad efficiendum id, quod per ſe primò ſignificant; ergo quicquid eſt ex vi verborum, eſt etiam ex primaria efficientia verborum: ergo è contrario accidentia, quæ hîc non ſunt E ex primaria efficientia verborum, non poſſunt eſſe ex vi verborum. Quæ ratio vniuerſaliter concludit de omnibus accidentibus: quia tranſubſtantiatio ad nullum accidens per ſe terminatur, ſed ad ſolam ſubſtantiam.

Tridens.

Dubium. *Solutio.*

Sed quæres, quiſnam ſit hic concomitantiæ modus, & per quam actionem ponatur hîc quantitas, vel quodlibet accidens? Reſpondetur non eſſe in omnibus eandem radicem; & conſequenter, neque eundem concomitantiæ modum: quantitas enim, & alia accidentia, quæ ſunt intrinſecè connaturalia huic ſubſtantiæ, ponuntur in hoc ſacramento, non ſolùm, quia inſunt in tali ſubſtantia, quatenus in A propria ſpecie exiſtit, ſed etiam quia quodammodo per ſe conueniunt huic ſubſtantiæ, & intrinſecè illam comitantur. Quo fit vt talia accidentia, quamuis non per ſe fiant per actionem tranſubſtantiuam, concomitanter tamen & ſecundariò fieri cenſeātur: quia naturaliter reſultant ex primario termino illius actionis, ſicut per creationem animæ, dicuntur concreari intellectus, voluntas vel quantitas per materiæ creationem. Alia verò ſunt accidentia quæ ſolùm ponuntur per concomitantiam in hoc ſacramento, quia realiter inhærent in eodem corpore, vel anima extra ſacramentum, quamuis non ſint intrinſeca, ſed merè contingentia ſeu accidentia: hæc autem eſſe poſſunt duplicia, quædam per efficientiam intrinſecam ipſius animæ Chriſti, vt ſint actus vitales eius, viſio, amor, &c. & hæc fiunt in hoc ſacramento per eandem actionem ab anima Chriſti, per quam fiunt in cœlo, alia verò ſunt omnino ab extrinſeco agente, vt ſunt habitus infuſi, dotes gloriæ, ſpecies intentionales ſenſuum externorum, & hæc non videntur fieri in hoc ſacramento, niſi per ſpecialem Dei actionem: quia hæc concomitantia eſt magis extrinſeca, vt in ſuperioribus declaratum eſt, præſertim in hac diſputatione, ſectione 2. & ſuprà diſputatione 48. An verò ad hanc ipſam actionem verba inſtrumentaliter concurrant, incerta res eſt: nam, licèt id ſit poſſibile, tamen ex ſola inſtitutione non ſatis colligitur, an ita fiat, de quo iterum redibit ſermo ſectione ſequente.

Reſponſio ad rationem dubitandi.

Ad rationem dubitandi in principio poſitam, duo dici poſſunt. Vnum eſt, duplicem diſtingui poſſe organizationem: vnam ſubſtantialem, & alteram merè quantitatiuam, & priorem eſſe hîc ex vi verborum, non autem quantitatiuam. Subſtantialis autem organizatio, quæ obſcurior eſt, explicari poteſt ex parte formæ & ex parte materiæ: & quidem ex parte formæ, ſi illa ſit diuiſibilis & extenſa per partes in partibus materiæ, conſiſtit in hoc, quòd non omnes partes talis formę ſunt omnino eiuſdem rationis, ſed partialiter diuerſæ: nam inde prouenit, quod in diuerſis partibus materiæ diuerſas diſpoſitiones requirat: ſi autem forma ſit indiuiſibilis, vt anima rationalis, ſolùm virtute & eminenter continet huiuſmodi organizationem, quæ per ordinem etiam ad diſpoſitiones à nobis explicatur, quatenus diuerſas illas requirit in diuerſis materiæ partibus. Ex parte autem materiæ intelligi aliquo modo poteſt hæc organizatio, quia maior multitudo materiæ intelligitur eſſe in vna parte, quàm in alia: quæ diuerſitas poteſt in illa ſubſtantia intelligi, etiam præciſa quantitate. Quamuis enim hæc varietas ex natura rei comitetur quātitatem, & quodammodo per illam fiat, nihilominus, ſi intelligeremus corpus animalis priuari quantitate, & ſubſtantiam in reliquis manere immutatam, manerent plures materiæ in eſſe, quàm in carne: maiórque vnio inter manum & digitum, quàm inter digitos inter ſe: & ſic de aliis partibus. Poteſt etiam hoc explicari iuxta opinionem aſſerentem, non manere eandem quantitatem in genito & corrupto: ſed fieri reſolutionem vſque ad materiam primam: tunc enim in inſtanti generationis materia ſecundùm ſe, & præciſa omni quantitate, præintelligitur formæ, & abſolutè loquendo, prius natura forma ingreditur materiam, quàm quantitas, quæ iuxta hanc opinionem ex forma reſultat: materia autem ſic præintellecta non eſt vniformis ſecundùm omnes partes, ſed neceſſe eſt, vt alium modum præintelligatur habere in vna parte, quàm in alia, inde eſt, vt aliter

aliter informetur in vna parte, quàm in alia; vel ſi forma eſt diuiſibilis, vt aliam partem recipiat vna pars materiæ, & aliam alia; & inde etiam ſi vt variæ diſpoſitiones in materię partibus conſequantur, proportionatæ his, quæ immediatè præceſſerunt. Hic modus dicendi eſt probabilis, ſed inprimis eſt valde obſcurus: quia illa diuerſitas in ſola ſubſtantia non ſatis concipitur, in quo conſiſtat, ſecluſa quantitate, niſi fortaſſe in modo præſentiæ, quæ eſt valde extrinſeca & per accidens. Deinde non videtur omnino ſatisfacere, quia organizatio debita corpori humano non tantùm eſt illa ſubſtantialis, ſed etiam accidentalis, vt ſuprà dicebamus contra Durandum. Et ideo vlterius addendum eſt ſecundò, concedendo, quantitatem, & accidentia eſſe de ratione corporis organici, vt organicum eſt, non tamen eſſe de ſubſtantia illius corporis ſimpliciter, ſed eſſe proprietatem vel diſpoſitionem debitam tali ſubſtantię, & ideo non oportere, vt hîc ſint ex vi verborum, quia verba per ſe ac formaliter ſolam ſubſtantiam ſignificant, ſicut illam tantùm per ſe primò efficiunt, quaſi concomitanter verò poſſunt dici ſignificare etiam accidentia, quatenus illa ſunt neceſſaria tali corpori, vt eſſe poſſit in rerum natura, cum tali eſſe ſubſtantiali. Quapropter, quamuis hæc accidentia intrinſeca propriè non dicantur hîc adeſſe ex vi verborum, dici tamen poſſunt neceſſitate quadam conſequi ex veritate & proprietate talium verborum. Vnde hæc concomitantia quodammodo maior eſt, quàm concomitantia animæ, vt anima eſt: quamuis aliunde videatur eſſe minor, nimirum, quia eſt minor identitas inter quantitatem, & ſubſtantiam, quàm ſit inter animam, vt anima, & vt dat eſſe corporeum. Dico autem, ex alio capite concomitantiam quantitatis videri maiorem, quia non ex ſuppoſitione aliqua, ſed ſimpliciter ex intrinſeca natura, & neceſſitate corporis humani, vt ſic, &, vt quantitas conſequitur ad actionem verborum; anima verò, vt anima, non concomitatur ex neceſſitate ſimpliciter, ſed ſolùm ex ſuppoſitione, quod in propria ſpecie tale corpus animatum exiſtat.

SECTIO VI.

Vtrùm Verbum, Diuinitas, aut aliæ perſonæ ſint in Euchariſtia ex vi verborum, vel per concomitantiam.

Trident. Verbum diuinum eſſe ſpeciali modo in Euchariſtia, multis probatur.

HÆc quæſtio præcipuè tractanda eſt de Verbo diuino. Nam ex illius deciſione facilè reliqua conſtabunt. Eſt ergo inprimis certum de fide, eſſe diuinum Verbum in Euchariſtia ſpeciali modo, quod colligitur ex Concilio Tridentino, ſeſſione 13. Canon. 1. definiente, eſſe hîc corpus & ſanguinem Chriſti, vnà cum anima & diuinitate, non enim poteſt hîc eſſe diuinitas ſpeciali modo, niſi ratione ipſius Verbi; ſicut non eſt vnita diuinitas humanitati niſi ratione Verbi: tandem de fide eſt, in Euchariſtia eſſe totum Chriſtum, vt ſuprà oſtenſum eſt; ſed totus Chriſtus dicit Verbum ſubſiſtens in natura diuina & humana: ergo totum hoc præſens eſt in hoc ſacramento. Vnde eodem modo certum eſt corpus Chriſti eſſe in hoc ſacramento vnitum Verbo, ſeu (quod idem eſt) eſſe hîc, non tantùm ſubſtantiam corporis & ſanguinis, ſed etiam vnionem ipſam hypoſtaticam, quam ad Verbum habet, quod colligit hîc diuus Thomas ex Concilio Epheſino, quadam epiſtola ad Neſtor. dicente, *Nos accipere in Euchariſtia carnem Chriſti non vt communem, neque vt alicuius viri ſancti carnem, ſed vt verè viuificatricem, & ipſius verbi propriam factam.* Eſt ergo in Euchariſtia caro

A Chriſti, vt propria Verbi effecta eſt: ſed eſt facta propria Verbi per vnionem: eſt ergo in hoc ſacramento vt vnita Verbo: ergo eſt etiam hîc ipſa vnio. Item eſt hîc caro Chriſti, vt viuificatrix: ſed eſt viuificatrix ratione vnionis: ergo eſt hîc vt vnita. Tandem ratio declarata in articul. 1. hoc conuincit: quia caro Chriſti eſt realiter, & inſeparabiliter vnita Verbo: ergo, ſicut nunquam eſt, niſi vnita; ita etam nuſquam eſt, niſi vnita: ergo vbicunque eſt, habet vnionem ad Verbum: fuiſſet enim, non ſolùm indecens & indecorum, verùm etiam magnum miraculum & minimè neceſsarium (vt omittam, an ſit poſſibile) vt idem corpus in vno loco eſset vnitum Verbo, & in alio B careret vnione, & conſequenter in proprio ſuppoſito exiſteret: ergo dicendum eſt, habere hoc corpus in ſacramento eandem vnionem ad Verbum, quam habet in cœlo. Et propter hanc cauſam dicitur eſſe hîc Verbum ſpeciali modo; quia ad illud terminatur hæc vnio: Verbum enim diuinum, cùm ſit immenſum, non poteſt in ſe nouam realem pręſentiam alicubi acquirere; & ideo non dicitur eſſe ſpecialiter in ſacramento, quia in eo nouum modum exiſtendi ſibi intrinſecum acquirat: ergo ſolùm propter rationem extrinſecam, ſeu propter nouum titulum, ſcilicet, quia in hoc ſacramento eſt, vt terminus humanitatis ſeu corporis, quod in ipſo ſacramento exiſtit ipſi vnitum: ergo tam Verbum, quàm C vnio ad Verbum, ſunt in hoc ſacramento.

Argumenta quibus probatur eſſe ibi ex vi verborum.

Supereſt vt explicemus, quomodo hîc eſſe incipiant, & primũ de vnione: nam inde facilè cõſtabit, quid dicendum ſit de Verbo. Primò ergo videri poteſt, vnionem illam debere hîc eſſe ex vi verborum: quia hoc requirit vis illius verbi, *corpus meum*; nam Verbum diuinum eſt, quod loquitur & dicit, hoc eſſe corpus ſuum: non eſt autem ſuum, niſi propter vnionem; ergo perinde eſt ac ſi dicat, hoc eſſe corpus ſibi vnitum: ergo ex vi talium verborum, neceſſe eſt, vt hîc ſit corpus vnitum: ergo vt ſit vnio ipſa. Secundò, corpus propriè ſignificat naturam corpoream ſubſiſtentem, ſupponit autem pro ſub- D ſiſtente in natura corporea: ergo ex vi verborum eſt hîc corpus ſubſiſtens, & non ſubſiſtentia propria: ergo ſubſiſtentia Verbi, ſed corpus non ſubſiſtit ſubſiſtentia Verbi, niſi mediante vnione: ergo oportet, vt etiam vnio ſit hîc ex vi verborum. Tertiò, ex parte termini à quo, non ſolùm conuertitur ex vi verborum natura ſubſtantialis panis, ſed etiam ſubſiſtentia panis: ergo etiam ex parte termini ad quem, non ſolùm eſt hîc aliqua natura, ſed etiam aliquod ſubſiſtens: nam terminus ad quem, proportionaliter reſpondet termino à quo, & ipſamet ratio totalis tranſubſtantiationis, & perfectæ ſubſtantialis actionis, requirit in completo termino ad quem, ſubſiſtentem vt ſic. Ac denique, vis etiam fieri poteſt in illa particula, *hoc*: nam, vt infrà dice- E tur, deſignat id, quod ſub his accidentibus continetur: vnde ex vi ſua ſubſtantiuè ſumitur, & aliquid ſub his accidentibus ſubſiſtens deſignat: ergo ex vi illius neceſſe eſt, vt ſit hîc corpus Chriſti ſubſiſtens: ergo vnitum ad ſubſiſtendum in Verbo diuino, quia non eſt ſubſiſtens propria ſubſiſtentia. Et ad hoc cõfirmandum etiam poſſent induci verba Concilij Epheſini ſuprà citata, & rationes ex illis deſumptæ.

Rationes quibus oppoſitum oſtenditur.

In contrarium autem videtur, non poſſe hîc vnionem eſſe ex vi verborum; ſed tantùm per concomitantiam; Primò quidem, quia, ſi vnio eſſet ex vi verborum, etiam Verbum eſſet ex vi verborum. Conſequens eſt falſum: ergo & illud ex quo ſequitur. Sequela videtur euidens; tum quia vnio non poteſt eſſe ſine termino vnionis: vbi ergo vnio eſt

ex vi verborum, etiam terminus eius, qui eſt Verbum; tum etiam, quia ſi vnio hîc eſt, ſolùm eſt, quia eſt nexus inter corpus & Verbum; ex quibus reſultat hoc mirabiliter compoſitum ex hac natura corporea & Verbo: ergo hoc compoſitum erit hîc per ſe primò, ex vi verborum. Nam hic eſt terminus adæquatus illius actionis, per quam fit vnio: ergo vtrumque componendum erit hîc ex vi verborum: ergo Verbum erit ex vi verborum. Falſitas autem conſequentis oſtendi poteſt; primò ex Concilio Tridentino, ſeſſione 13. cap. 3. vbi inter ea, quæ ſunt per concomitantiam in hoc ſacramento, videtur ponere diuinitatem: neque eſt, quòd aliquis vim faciat in diuinitatis voce, quæ naturam, non ſuppoſitum, ſignificat, ac ſi Concilium ſentiat, naturam diuinam eſſe hîc per concomitantiam, non tamen Verbum ipſum: nam hoc videtur eſse præter mentem Concilij; ſed ſub diuinitate comprehendit Verbum, quod idem eſt cum illa; tum, quia nullam aliam mentionem Verbi facit, cùm tamen ibi numeret omnia ſubſtantialia, quæ ſunt in Chriſto, & inde concludat, totum Chriſtum eſse in hoc ſacramento: ergo neceſse eſt, vt ſuppoſitum diuinum ſub diuinitate includat: alioqui non ſufficienter omnia numeraſset, nec integram doctrinam tradidiſset, tum, quia aliàs dicturum erat, diuinitatem eſse hîc concomitanter, ratione Verbi; non autem reddit hanc rationem, ſed, *propter admirabilem*, inquit, *illam eius cum corpore & anima hypoſtaticam vnionem:* quę ratio propria eſt Verbi, ad quod per ſe terminatur illa vnio; quin potiùs in prædictis verbis indicat Concilium, ipſammet vnionem eſse hîc per concomitantiam. Secundò conſtat falſitas eiuſdem conſequentis ex communi ſententia Doctorum, aſserentium Verbum eſse hîc tantùm per concomitantiam, vt patet ex D. Thom. hîc artic. 1. ad primum, & Innocent. lib. 4. de hoc Myſterio, cap. 19. Marſil. in 4. quæſt. 8. articul. 2. Durando, d. 10. quæſt. 2. & aliis Doctoribus communiter ibi, & d. 11. Tertiò, quia verbum diuinum non poteſt eſse terminus per ſe actionis verborum ſacramentalium, ſeu conuerſionis: ergo non poteſt hîc poni ex vi verborum. Antecedens patet, quia nihil poteſt in diuinitatem conuerti: & conſequenter neque in Verbum diuinum, quod eſt ipſa diuinitas, & æquè immutabile. Conſequentia verò probatur; quia, vt ſuprà oſtenſum eſt, quicquid eſt ex vi verborum, eſt etiam ex actione verborum. Dicet aliquis, ſatis eſse conuerſionem terminari formaliter ad naturam corporis, vt vnitam Verbo: ita vt ſicut intelligimus materiam panis conuerti in materiam corporis, & formam in animam, vt dantem eſſe corporeum, ita intelligamus ſubſiſtentiam panis conuerti in vnionem corporis ad Verbum, non verò eſt neceſse, ipſum Verbum fieri per talem actionem; ſicut per actionem, qua generatur homo, fit vnio formæ ad materiam, cùm tamen per illam actionem non fiat materia. Hoc autem videtur ſatis, vt dicatur, Verbum hic eſſe ex vi verborum: quia Verbum eſſe hîc, vt dixi, non eſt acquirere nouam præſentiam, vel aliquid intrinſecum ſibi; ſed eſt acquirere nouam rationem exiſtendi hîc, quæ in ipſo, vt eſt hîc, ſolùm addit relationem rationis & denominationem extrinſecam terminantis humanitatem: hanc autem denominationem acquirit ex vi verborum, ſi verba vi ſua ponunt hîc corpus vnitum: hoc ergo erit ſatis, vt Verbum dicatur hîc eſſe ex vi verborum. Sed contrà, quia, licèt Verbum non acquirat de nouo præſentiam realem in hoc ſacramento, illa tamen præſentia ſimpliciter neceſſaria eſt, vt Verbum verè ſit in hoc ſacramento; verba autem non poſſunt ex vi ſua hanc pręſentiam efficere: ergo non poſſunt, ſimpliciter loquendo, virtute ſua ponere hîc diuinum Verbum.

Trident.

S. Iſido. Innocent. Marſilius. Durand.

In hac re, quamuis rationes in vtramque partem factæ non conuincant, ſimpliciter dicendum cenſeo primò, vnionem corporis Chriſti ad Verbum non poni in hoc ſacramento ex vi verborum, ſed per concomitantiam. Ratio eſt, non quia ſit impoſſibile, illam vnionem fieri ex vi verborum, ſeu per actionem verborum, vt multi exiſtimant; nam, ſi Chriſtus per hæc verba voluiſſet conſecrare, *Hoc eſt corpus Verbo Dei vnitum,* aut per hæc, *Hoc eſt Chriſtus,* aut per alia ſimilia, ex vi talium verborum eſſet in ſacramento, non ſolum corpus, vel humanitas, ſed etiã vnio corporis vel humanitatis ad Verbum, ſeu totus Chriſtus, hoc enim formaliter verba ſignificarent, & conſequenter idem efficerent per actionem ſuam: neque enim repugnat, actionem diuini inſtrumenti attingere hanc vnionem, vt latiùs dixi in primo tomo huius tertiæ partis. Ratio ergo ſolùm eſt, quia verba, quibus de facto Chriſtus conſecrauit, formaliter non ſignificant vnionem ad Verbum: nam, licèt fingamus, corpus in ſacramento non habere vnionem ad Verbum, verè poſſet Chriſtus de illo dicere, *Hoc eſt corpus meum:* quia illud relatiuum, *meum*, in rigore ſolùm denotat identitatem illius corporis cum corpore, quod ratione vnionis eſt corpus Verbi; non verò denotat, corpus illud habere talem vnionem vbicunque exiſtit; neque hoc requiritur in rigore, ad veritatem talium verborùm; ergo, ſi ita ſit, vt verè ſit, eſt ſolùm propter concomitantiam ſuprà explicatam.

Vnio corporis Chriſti ad Verbũ in hoc ſacramento tantum per concomitantiam.

Secundò conſequenter dicendum eſt cum Theologis ſuprà citatis, Verbum diuinum eſſe hîc per concomitantiam, non ex vi verborum. Hæc concluſio non eſt etiam ita probanda, ac ſi oppoſitum repugnaret, vt ratio ſuperiùs facta in contrarium procedere videtur, quæ propterea mihi non placet: nam in prædictis caſibus, ſi Chriſtus conſecraſſet his verbis, *Ego ſum hoc,* vel, *Hoc eſt Chriſtus*, ex vi talium verborum id, quod demonſtraretur ſub ſpeciebus, eſſet Deus homo; ergo ex vi talium verborum eſſet Verbum ſub ſpeciebus ſacramentalibus. Neque ad hoc eſſet neceſſarium, vt realis præſentia de nouo fieret in Verbo, ſed ſolùm, quòd Verbum nouo modo ibi eſſe inciperet per præſentiam corporis, ſeu humanitatis ſibi vnitæ, ſicut in inſtanti Incarnationis cœpit Verbum nouo modo eſſe in vtero Virginis, & nunc etiam dicitur Verbum per concomitantiam exiſtere ſub ſpeciebus ſacramentalibus; non quia nouam præſentiam accipiat, etiam per concomitantiam; ſed ſolùm per nouam rationem exiſtendi, quæ in illo ſolùm addit denominationem quandam, vt rectè ſuprà dicebatur: poſſet autem hoc ipſum, quod nunc eſt per concomitantiam, eſſe ex vi aliquorum verborum, vt oſtenſum eſt: ergo ad hoc non eſt neceſſarium, vt ipſa realis præſentia Verbi de nouo fiat. Et ratio à priori eſt, quia, licèt hæc præſentia reuera ſit neceſſaria, tamen ex ſe ſupponitur ex naturali immenſitate Verbi; & ideo non oportet, quòd verba vi ſua illam efficiant, ſed ſolùm quòd addant quicquid ex parte corporis, vel humanitatis deeſt. Aliter ergo probanda eſt hæc concluſio ex præcedente: nam verba non poſſunt ex vi ſua efficere, vt Verbum incipiat nouo modo eſſe ſub ſpeciebus ex parte ipſius Verbi; debent ergo id effi-

Verbũ diuinũ eſt ſpecialiter in hoc ſacramento tantum per concomitantiã.

cere

cere, ex parte humanitatis: conſtat autem ex parte humanitatis, id non efficere, quia non efficiunt vnionem, vt oſtenſum eſt: quia proxima ratio, ob quam Verbum dici poteſt hîc eſſe nouo modo, eſt ipſa vnio: ergo nullo modo verba hoc efficiunt ex vi ſua: ergo ſolùm per concomitantiam. Et confirmatur, quia ex vi formalis & præcisè ſignificationis verborum, non eſt neceſſe, vt id, quod eſt ſub accidentibus panis, ſit Deus: quia verba hoc non ſignificant; ergo non eſt ibi diuina perſona ex vi verborum.

Reſponſio ad argumenta prioris opinionis.

Ad primam autem rationem pro priori opinione iam ſatis dictum eſt. Ad ſecundam autem, & tertiam duobus modis reſponderi poteſt. Prior eſt, corpus, quod ſub ſpeciebus panis ponitur ex vi verborum, non eſſe ſubſiſtens, vt ea voce ſignificatur, ſed tantum eſſe partem quandam ſubſtantialem naturæ ſubſiſtentis; corpus enim pars eſt humanitatis: verè enim dicitur humanitas ex corpore & anima componi; & tamen humanitas, vt ſic, non includit ſubſiſtentiam; & anima etiam, licèt in re ſubſiſtat, tamen vt ſignificatur hac voce, *anima*, non ſignificatur vt ſubſiſtens, ſed tantum vt pars. Vnde, ſi per poſſibile vel impoſſibile, corpus & anima Chriſti dimitterentur à Verbo, & ſine noua ſubſiſtentia conſeruarentur; nihilominus eſſent verum corpus, & anima: ergo in ſignificato corporis, vt ſic, non includitur ſubſiſtentia; ergo ex vi verborum formæ nulla ſubſiſtentia, nec propria neque aliena ponitur in hoc ſacramento. Et quamuis concedamus, in re ipſa nunquam eſſe poſſe naturam corporis ſine aliqua ſubſiſtentia, non inde fit, ſubſiſtentiam formaliter ſignificari, aut fieri ex vi verborum, ſed ſolum neceſſariò comitari veritatem & efficientiam eorum. Et confirmatur, quia corpus Chriſti verè & propriè dicitur conceptum ex Virgine, quamuis non habuerit ſubſiſtentiam ex vi illius actionis, per quam conceptum eſt, ſed per aliam, qua vnitum eſt Verbo, quæ in eodem inſtanti ſimul fuit cum altera; & ſimiliter anima Verbi creata dicitur in primo inſtanti per actionem creatiuam, & tamen per illa non fuit ſubſiſtens, nec vnita Verbo: ſic ergo, quamuis per actionem tranſubſtantiatiuam, quæ fit virtute verborum, fiat hic corpus Chriſti, non eſt neceſſe, vt ex vi illius fiat ſubſiſtens; ſed per aliam actionem concomitantem. Hæc reſponſio eſt probabilis, præſertim in forma conſecrationis panis; quia vox, *corpus*, admittit illam ſignificationem partis eſſentialis: præſcindendo à ſubſiſtentia. Sed nihilominus adhuc ingerit difficultatem aliud argumentum ſumptum ex particula, *hoc*: quia licèt poſſit dici demonſtrare hoc ens, vel hoc contentum, tamen reuera demonſtrat illud, per modum ſubſiſtentis, indicat enim hunc cibum, ſeu hoc edulium, quod ſubſiſtens eſt, & vt tale demonſtratur. Deinde in forma calicis ſanguinis reuera videtur ſignificare rem ſubſiſtentem: ſicut vinum, aqua, & alia huiuſmodi. Quocirca perſiſtendo in hac reſponſione, non eſſet negandum per has formas ſignificari res ſubſiſtentes, ſed dicendum eſſet, non ſignificari formaliter ſubſiſtentiam earum, ſed ſubſtantiam, ſeu ſubſtantialem naturam, ſicut homo, licèt ſignificet rem ſubſiſtentem, non tamen ſignificat de formali ſubſiſtentiam, ſeu humanitatem ſubſiſtentem. Et hoc ſatis eſt, vt actio verborum non terminetur formaliter, & per ſe ad ſubſiſtentiam, ſed ſolum ad ſubſtantiam corporis, ex qua conſequitur ſubſiſtentia naturalis vel eam comitatur vnio ad diuinam ſubſiſtentiam. Alter dicendi modus eſſe poſſet concedendo, ex vi verborum fieri hîc corpus ſubſiſtens, non tamen ſubſiſtentia Verbi aut connaturali corporis, ſed præcisè: quia licèt in re ſemper debeat eſſe ſubſiſtens, altero ex prædictis modis, tamen neuter eorum eſt determinatè neceſſarius ex vi verborum: nam idem numero corpus poteſt ſubſiſtere, & ſubſiſtentia creata, & increata, ſicut ſuprà dicebamus de forma corporis vt ſic; quod licet ſub hac præciſione ſit hîc ex vi verborum, nihilominus, vt anima eſt, eſt tantum per concomitantiam: ſic ergo dici poterit de ſubſiſtentia; ſcilicet, quod licet ſub hac præciſa ratione ex vi verborum requiratur, nihilominus ſubſiſtentia diuina, vt talis eſt, ſolum ſit hîc per concomitantiam: ſicut beata Virgo, concipiendo hunc hominem, neceſſariò concepit rem ſubſiſtentem: quod verò hac ſubſiſtentia ſubſiſtat, ſcilicet, diuina, fuit quaſi concomitans, & non ex vi Virgineæ conceptionis. Atque hæc reſponſio eſt etiam probabilis, & facilè defendi poteſt, quamuis non inuenio aliquem Theologorum hoc aſſerentem in ſubſiſtentia, ſicut in anima.

Declaratur per quam actionem ponatur Verbũ & vnio hypoſtatica.

Ex his autem duobus reſpondendi modis colligere licet, per quam actionem ponatur ſub ſpeciebus ſacramentalibus vnio corporis, vel ſanguinis ad Verbum, & conſequenter Verbum ipſum: hæc enim duo in præſente idem ſunt: nam Verbum ſolum ratione vnionis dicitur hîc nouo modo exiſtere. Neceſſe eſt igitur, vnionem hîc fieri per actionem diuerſam ab illa actione, qua hic fit ſubſtantia corporis vel ſanguinis: quia, ſicut actio creatiua animæ, ſeu humanitatis, ſecundum ſubſtantiam ſupponitur actioni vnitiuæ: quia ſubſtantia ipſa ſupponitur vnioni, ita actio conuerſiua, quæ eſt ad ſubſtantiam corporis & ſanguinis, diſtincta eſt ab actione, qua fit vnio eorum in ſacramento, nam etiam hîc ſubſtantia ſupponitur vnioni; & non neceſſariò ex illa reſultat; & ideo neceſſaria eſt actio ſpecialis, qua hæc fiat, ſeu ponatur: ſiue talis actio ſit eadem cum actione, qua Deus conſeruat hanc vnionem humanitatis in cœlo, iterum poſita in ſacramento, ſiue ſit alia diſtincta, quod ad præſentem quæſtionem nihil refert, & incertum eſt. Atque eodem modo eſt incertum, an hæc actio, qua fit vnio in ſacramento, ſit hîc per efficientiam verborum, an non: vtrumque enim eſt poſſibile, & neutrum colligi poteſt ex principiis certis. Quamuis iuxta priorem modum reſpondendi ſuprà poſitum probabile ſit, fieri à ſolo Deo; quia eſt per meram concomitantiam valde extrinſecam: iuxta poſteriorem autem modum videtur probabile ſatis, debere fieri per verba; quia eſt magis intrinſeca concomitantia, & ſaltem ſecundùm communem rationem neceſſaria ad perfectam verborum veritatem, quod explicandum eſt ad modum ſupradictum de forma ſubſtantiali.

Secundò, poteſt obiter ex dictis expediri dubium quod attigit Innocentius dicto libro de hoc myſter. capit. 19. an per communicationem idiomatum poſſit dici panis tranſubſtantiari in Verbum; vel Chriſtus conſecrari, ſicut dicitur manducari, vel in altari offerri: non enim offertur Chriſtus, niſi quatenus conſecratur: per conſecrationem enim offertur, ſi autem Chriſtus offertur, & conſecratur, etiam Verbum, nam, quod de Chriſto dicitur, per communicationem idiomatum, dici poteſt etiam de Deo. Vnde in oblatione cruenta, quæ facta eſt in cruce, ſicut oblatus eſt Chriſtus, ita & Deus, & Verbum, ergo ſimiliter in hac incruenta, nam ex parte rei oblatæ non eſt minus digna & infinita

finita, quàm illa: ſicut ergo ibi Deus mortuus eſt, ita hîc eſt conſecratus, & manducatus, ſic *Cyrillus.* Cyrillus libro quarto in Ioann. cap. 18. & libro 11. cap. 23. dicit, in Euchariſtia nos ſuſcipere filium Dei, & *Theodoret.* Theodoretus dialogo 2. citans Ignatium, & explicans Canonem vndecimum Concilij Epheſini, dicit non ſuſcipere carnem Verbi, ſed potius carnem *Theophyl.* *Hilarius.* Verbum. Et eodem ferè modo loquitur Theophylactus, Ioannis ſexto, & Hilarius libro octauo de Trinitate. Et hinc vlterius ſequi videtur, concedendum eſſe, panem tranſubſtantiari in Verbum; quia conſecrari dicitur aliquid, aut tanquam terminus à quo; & hoc modo non dicitur de Christo, nec de Verbo, ſed de pane, aut vino; aut tanquam terminus ad quem: ergo non poteſt, niſi hoc modo dici de Verbo: ergo, ſi Verbum conſecratur, B eſt terminus, in quem tranſit panis. In contrarium verò eſt, quia per hanc actionem tranſubſtantiatiuam reuera non fit Verbum, nec talis actio vllo modo terminatur in ipſum: non ergo poteſt propriè panis dici conuerti in Verbum. Item panis ſolum dicitur conuerti in id, quod hîc fit ex vi verborum: ſed Verbum non fit hîc ex vi Verborum: ergo. Præterea, ratione partis propriè & in rigore non eſt communicatio idiomatum; & ideo non dicitur Verbum eſſe caput, aut ſanguis; ſed hîc corpus ſignificatur per modum partis, vt dictum eſt: ergo. Tandem, licèt anima Chriſti fuerit creata, & in eodem inſtanti aſſumpta, non tamen dicitur Verbum creari, vel quia anima eſt pars, vel quia C illa creatio non attingit vnionem, ſed ad illam præſupponitur: ergo ſimiliter in præſente. In hoc dubio *Marſil.* Marſilius in 4. quæſtione 3. articulo ſecundo, cenſet illas locutiones non eſſe admittendas; ego *Solutio dubij.* tamen nullum inconueniens in eius reperio: ſed videntur à Patribus vſitatæ, & conſentaneæ principiis poſitis in materia de Incarnatione: ſicut enim Deus dicitur conceptus ex Virgine, quia corpus ſeu humanitas, eodem inſtanti, quo ex Virgine procreata fuerāt, aſſumpta ſunt à Verbo diuino, quamquam actione diſtincta; ita dici poteſt Verbum in hoc ſacramento conſecrari: quia caro Chriſti, quæ hîc conficitur, non terminat actionem verborum, vt in ſe ſubſiſtens, ſed in Verbo: nam in eodem in- D ſtanti, in quo incipit eſſe ſub ſpeciebus, incipit eſſe vnita Verbo. Patet cōſequentia à paritate rationis, quia vtraque eſt actio ſubſtantialis, quæ per ſe tendit ad rem ſubſiſtentem, & ideo illam propriè denominat: præſertim, quia nihil includit repugnans Verbo diuino ſecundùm ſe, ſicut creatio, eò vel maximè, quòd licet ex vi verborum non ſignificetur totus Chriſtus, tamen de facto ſemper totus Chriſtus conſtituitur ſub ſpeciebus per actionem verborum: & ideo rectè dicitur conſecrari: quia hoc nihil aliud eſt, quàm per actiones verborum in ſacramento conſtitui: E quod autem de Chriſto ſimpliciter dicitur, poteſt etiam dici de Verbo. Atque hoc, certius & notius eſt de illis denominationibus, quę ſupponunt conſecrationem iam factam, vt ſunt manducari, moueri, &c.

Tertiò ex dictis conſtat, quid ſit dicendum de diuinitate, prout ſignificat propriè naturam diuinam ratione diſtinctam à Verbo. Dicendum eſt enim, eſſe ſpeciali modo in hoc ſacramento; vt eſt certum ex definitione Concilij Tridentini dicentis, diuinitatem hîc eſſe, ratione admirabilis vnio- *Trident.* nis inter ipſam, & humanitatem. Nam, licèt diximus, ſub diuinitate Verbum comprehendi, non excludenda eſt, neque excludi poteſt ipſa natura, quæ propriiſſimè diuinitatis voce ſignificatur. Et A ex re ipſa ſumitur clara ratio: quia Verbum diuinum intimè, & eſſentialiter includit diuinitatem. Item, quia Chriſtus dicit ſubſiſtens in duplici natura, diuina & humana. Item, quia licet per vnionem hypoſtaticam proximè diuina natura vnita ſit ſubſiſtentiæ diuinæ: hinc tamen ſimul ac neceſſariò effectum eſt, vt duæ naturæ vnitæ ſint in vna ſubſiſtentia Verbi: non ergo poteſt hîc eſſe totus Chriſtus, & Verbum, ratione vnionis, quin ſit etiam ipſa diuinitas. Vnde etiam concluditur, non eſſe hîc ex vi verborum, ſed per concomitantiam mediatam ſecundùm rationem; ad eum modum, quo vnio hypoſtatica dicitur terminata immediatè ad ſubſiſtentiam relatiuam, & conſequenter ad naturam abſolutam: ſic enim concomitantia, quæ in hac vnione fundatur, proximè & immediatè eſt reſpectu Verbi, conſequenter verò, reſpectu diuinæ naturæ.

Pater & Spiritus ſanctus ſunt per concomitantiam in Euchariſtia, ſed non ſicut Verbum.

Quartò & vltimò conſtat ex dictis, quid dicendum ſit de Patre & Spiritu ſancto: an, ſcilicet, ſpeciali titulo & ratione deſinat in hoc ſacramento: hoc enim dubium expediendum eſt ex alio principio poſito in primo tomo, tractatu de Incarnatione, videlicet, quamuis vnio hypoſtatica nullo modo terminata ſit ad Patrem, vel Spiritum ſanctum, nihilominus, ratione illius effectum eſſe, vt Pater, & Spiritus ſanctus ſpeciali modo ac titulo ſint in Chriſti humanitate, vel quia in ea ſingulariter operantur, vel quia neceſſariò ibi adſunt, vbi adeſt diuinitas: cùm ergo præſens concomitantia tota fundetur in hypoſtatica vnione, prædicto modo & ratione extendi poteſt ad has perſonas, & nulla alia via. Vnde nec verba habent vllam vim, vt ſpeciali modo hîc eas conſtituant, nec per ſacramentales ſpecies ſignificantur, nec ab actionibus ſacramentalibus denominantur: non enim Pater offertur, aut Spiritus ſanctus manducatur, quia hæ perſonæ non ſunt vnitæ humanitati per modum ſuppoſiti, licet propter naturalem connexionem, quam habent cum perſona Verbi, mediante diuina natura, neceſſariò ſint vbi eſt illa, non tamen terminando eandem vnionem, in qua prædictæ denominationes fundantur. Quocirca, licet Pater, & Spiritus ſanctus ob rationem ſuperius factam dici poſſint eſſe hîc per concomitantiam, aliter tamen, quam Verbum & Diuinitas, nam Verbum eſt immediatè tanquam proprium ſuppoſitum humanitatis; Diuinitas verò ſecundùm rationem quidem mediatè, ſecundùm rem autem immediatè; quia eſt idem cum verbo, & in illo verè eſt humanitati vnita. Pater autem & Spiritus ſanctus omnino mediatè, etiam ſecundùm rem, realiter enim diſtinguuntur à Verbo, & ideo cum humanitate non habent vnionem realem, ſed ſolum intimam præſentiam, ratione iam dicta.

ARTICVLVS III.

Vtrùm ſit totus Chriſtus ſub qualibet parte ſpecierum panis vel vini.

4. d. 10. art. 3. q. 3. & d. 12. q. 1 ar 3. q. 2. ad 3 & 4. tex. c. 67. Et quo. 1. art. 3. corp. fin.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd non ſit totus Chriſtus ſub qualibet parte ſpecierum panis vel vini. Species enim illæ diuidi poſſunt in infinitum. Si ergo Chriſtus totus eſt ſub qualibet parte ſpecierum prædictarum, ſequeretur quod infinities eſſet in hoc ſacramento, quod eſt inconueniens; nam infinitum repugnat non ſolum naturæ, ſed etiam gratiæ.

2. Præterea, Corpus Chriſti cùm ſit organicum, habet partes determinatè diſtantes; eſt enim de ratione organici

corporis

corporis determinata diſtantia ſingularum partium ad A *inuicem, ſicut oculi, ab oculo, & oculi ab ore. Sed hoc non poſſet eſſe, ſi ſub qualibet parte ſpecierum eſſet totus Chriſtus; oporteret enim, quod ſub qualibet parte eſſet qualibet pars, & ita vbi eſſet vna pars eſſet & alia. Non ergo poteſt eſſe, quòd totus Chriſtus ſit ſub qualibet parte hoſtiæ, vel vini contenti in calice.*

*3. Præterea, Corpus Chriſti ſemper veram retinet corporis naturam, nec vnquam mutatur in ſpiritum. Sed de ratione corporis eſt, vt ſit quantitas poſitionem habens, vt patet in * Prædicamentis. Sed ad rationem huius quantitatis pertinet, quòd diuerſæ partes in diuerſis partibus loci exiſtant. Non ergo poteſt eſſe (vt videtur) quòd totus Chriſtus ſit ſub qualibet parte ſpecierum.*

Inc. de quantitate tom. 1.

*Sed contrà eſt, quod * Auguſt. dicit in quodam ſermone; Singuli accipiunt Chriſtum Dominum & in ſingulis portionibus totus eſt, nec per ſingulas minuitur, ſed integrum ſe præbet in ſingulis.*

Refertur de conſec. d. 2. c. Singuli.

Reſpondeo dicendum, quòd ſicut ex ſupra dictis patet, quia in hoc ſacramento ſubſtantia corporis Chriſti eſt ex vi ſacramenti, quantitas autem dimenſiua ex vi realis concomitantiæ: ideo corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento per modum ſubſtantiæ, id eſt, per modum, quo ſubſtantia eſt ſub dimenſionibus, non autem per modum dimenſionum, id eſt, non per modum illum, quo quantitas dimenſiua alicuius corporis eſt ſub quantitate dimenſiua loci. Manifeſtum eſt autem, quòd natura ſubſtantiæ tota eſt ſub qualibet parte dimenſionum, ſub quibus continetur, ſicut ſub qualibet parte aeris eſt tota natura aeris, & ſub qualibet parte panis eſt tota natura panis. Et hoc indifferenter, ſiue ſint dimenſiones actu diuiſæ (ſicut cum aer diuiditur, vel panis ſecatur) vel etiam ſi ſint actu indiuiſæ, diuiſibiles verò potentia. Et ideo manifeſtum eſt, quòd totus Chriſtus ſub qualibet parte ſpecierum panis, etiam hoſtia integra manente & non ſolùm, cùm frangitur, ſicut quidam dicunt, ponẽtes exemplum de imagine, quæ apparet in ſpeculo, quæ apparet vna in ſpeculo integro, in ſpeculo autem fracto apparent ſingulæ in ſingulis partibus. Quod quidem non eſt omnino ſimile, quia multiplicatio huiuſmodi imaginum accidit in ſpeculo fracto propter diuerſas reflexiones ad diuerſas partes ſpeculi, hîc autem non eſt niſi vna cõſecratio, propter quam corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento.

Art. 1. huius & art. præc.

Ad primum ergo dicendum, quòd numerus ſequitur diuiſionem. Et ideo quamdiu quantitas manet indiuiſa actu, neque ſubſtantia alicuius rei eſt pluries ſub dimenſionibus propriis, neque corpus Chriſti ſub dimenſionibus panis, & per conſequens, neque infinities, ſed toties, in quot partes diuiditur.

*Ad ſecundum dicendum, quòd illa determinata diſtantia partium in corpore organico fundatur ſuper quantitate dimenſiua ipſius: ipſa autem natura ſubſtantiæ præcedit etiam quantitatem dimenſiuam. Et ideo, quia conuerſio ſubſtantiæ panis, directè terminatur ad ſubſtantiam corporis Chriſti ſecundùm cuius modum propriè & directè eſt in hoc ſacramento corpus Chriſti, talis diſtantia partium eſt quidem in ipſo corpore Chriſti vero, ſed non ſecundùm hanc diſtantiam comparatur ad hoc ſacramentum, ſed ſecundùm modum ſuæ ſubſtantiæ, ſicut dictum eſt *.*

In corp. art.

*Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit de natura corporis, quam habet ſecundùm quantitatem dimenſiuam. Dictum eſt autem *, quòd corpus Chriſti comparatur ad hoc ſacramentum, non ratione quantitatis dimenſiuæ, ſed ratione ſuæ ſubſtantiæ, ſicut dictum eſt *.*

In cor. & art. 1. huius q. In corp. art.

DE materia huius articuli multa dicta ſunt in ſuperioribus diſputatione 48. vbi præcipuè tractauimus omnia, quæ in ſolutionibus argumentorum tangit D. Thom. cætera exponemus diſputatione ſequente.

DISPVTATIO LII.

De his quæ ſunt ſub ſingulis partibus ſpecierum panis, & vini.

DIximus, totum Chriſtum eſſe ſub ſingulis ſpeciebus panis & vini: quia verò ipſæ ſpecies extenſæ ſunt, partes habent; ideo neceſſe eſt, vt de ipſis etiam dicamus, quia verò hæ partes ſpecierum eſſe poſſunt, vel diuiſæ, vt ſunt partes hoſtiæ poſt fractionem, vel continuæ, vt ante fractionem, quando aliquo indiuiſibili termino copulantur, ideo B dicemus prius de partibus diuiſis, quia in eis res eſt clara; deinde de continuis; ac tandem de ipſis indiuiſibilibus terminis quantitatis.

Diſputatio decimaquarta de Euchariſtia.

SECTIO I

An totus Chriſtus ſit ſub ſingulis partibus ſpecierum, poſt earum diuiſionem.

HÆc quæſtio videri poteſt ſuperflua, ſuppoſitis his, quæ in præcedẽte diſputatione dicta ſunt: oſtendimus enim, totum Chriſtum eſſe ſub ſingulis ſpeciebus ſacramentalibus panis, & vini: quod de ſingulis indiuiduis harum ſpecierum neceſſariò in- C telligendum eſt: quia nec Chriſtus eſſe poteſt ſub ſpeciebus in communi ſeu abſtractè ſumptis; neque eſt maior ratio de vno earum indiuiduo, quàm de alio: eſt ergo ſub omnibus; ſed hoc ipſo, quòd partes ſpecierum ſunt actu diuiſæ, iam non ſunt partes; ſed tot ſunt indiuidua, quot per diuiſionem reſultant: ergo nullus eſt locus quęſtioni propoſitę: conſtat enim ex ſuperiori reſolutione ita debere eſſe Chriſtum ſub his partibus diuiſis, quemadmodum eſt ſub ſingulis indiuiduis ſpecierum ſacramentalium.

Vt ergo quæſtionis ratio & difficultas aperiatur, aduertẽdum eſt, tribus modis accidere poſſe, ſpecies ſacramentales panis & vini eſſe actu diuiſas: primò D ante conſecrationem & in conſecratione ipſa, ita vt diſtinctis etiam conſecrationibus, ſeu verborum prolationibus conſecratæ fuerint, quomodo ſunt diſtinctæ duæ hoſtiæ in diſtinctis ſacrificiis conſecratæ, de his potiſſimum intelligitur doctrina tradita in præcedente diſputatione, & de eis maximè procedit ratio dubitandi hîc facta. Et accedit alia, quòd per quamlibet formam totum Chriſti corpus, vel ſanguis indicatur.

Secundo modo contingit, ſpecies eſſe actu diuiſas ante conſecrationem, atque etiam, dum conſecrantur, in ipſa tamen conſecratione vnica forma conſecrari, vt, quando Sacerdos vnica verborum prolatione plures hoſtias, vel plures calices conſecrat; & de his poteſt iam eſſe nonnulla maior dubitandi ratio: quia in hoc caſu magis videntur hæ E ſpecies partes vnius ſacramenti, quam in priori, nam licèt, ea conſideratione, qua in ſuperioribus dicebamus, totum Euchariſtiæ ſacramentum eſſet vnum tantùm, poſſunt quælibet hoſtiæ actu diuiſæ, & ſeorſim conſecratæ dici partes vnius ſacramenti, tamen ſecundùm ſe ſingulæ ſpecies illarum ſunt integræ & totales, quantum in præſenti materia eſſe poſſunt; at verò in hoc poſteriori caſu magis videntur partes vnius ſacramenti, quia vnica forma informantur. Vnde etiam fit, vt per eam formam ſemel tantùm indicetur, ſeu ſignificetur totus Chriſtus, vt ſub illis omnibus ſpeciebus contentus: & ideo maior eſſe poteſt dubitandi ratio, an ſub omnibus illis ſpecieb. ſimul ſumptis totus Chriſtus ſi-

mul actu contineatur, vel toties, quot ſunt ſpecies actu diuiſæ. Nihilominus in hoc etiam caſu certiſſima eſt reſolutio ſuperiùs tradita: rotum ſcilicet, Chriſtum eſſe ſub huiuſmodi ſpeciebus ſingulis, vt à fortiori conſtabit ex his, quæ in tertio puncto dicemus. Et declaratur breuiter; quia ſub ſingulis ſpeciebus actu diuiſis eſt aliquid corporis Chriſti, ergo eſt totus Chriſtus. Antecedens conſtat, quia illæ omnes ſpecies manent conſecratæ, vt de fide conſtat, ex vſu Eccleſiæ, & ex facto Chriſti, qui vnica verborum prolatione totum conſecrauit panem quem diſcipulis diſtribuit, & vt ſuprà vidimus, priùs panem ipſum in fruſta diuiſit, vel ſi priùs conſecrauit, & poſtea diuiſit, à fortiori idem inferri poteſt, vt iam dicam: ergo ſub omnibus illis ſpeciebus ſic conſecratis non manet ſubſtantia panis, ſed corpus Chriſti. Conſequentia verò probatur, tum ex dictis de præſentia ſacramentali corporis Chriſti, quæ, natura ſua, ita eſt indiuiſibilis, vt ibi totum cõſtituat, vbi partem; tum ex dictis de concomitantia, quia non poteſt corpus Chriſti eſſe in fruſta diuiſum, ſaltem propter incorruptibilitatem ſuam, & realem partium vnionem; tum denique quia non eſt maior ratio, cur vna pars corporis ſit ſub his ſpeciebus, quàm alia: eſt ergo totum corpus ſub ſingulis. Neque contra hoc obſtat ratio dubitandi poſita, tum quia, licèt huiuſmodi hoſtiæ, ſeu ſpecies diſtinctæ per eandem formam conſecrentur, tamen quatenus diſcontinuæ ſunt, & panis ſub eis exiſtens erat quoddam totum, dici poſſunt integra quædam indiuidua ſpecierum ſacramentalium, ſaltem phyſicè, & ideo neceſſe eſt, ſub illis totum Chriſtum contineri, tum etiam, quia, licèt verum ſit, illas eſſe partes vnius ſacramenti, hoc ipſum eſt, quod contendimus, adeſſe totum Chriſtum in partibus actu diuiſis. Neque etiam refert, quòd per vnicam formam ſemel tantùm in tota materia totus Chriſtus deſignari videatur: quia ex vi talis formæ manent ſingulæ hoſtiæ conſecratæ, & ideo de ſingulis tota forma verificatur, quia per totã illam, & per efficientiam eius conſecrantur. Vnde fit, vt pronomen, *hoc*, quamuis totam illam materiam demonſtret per modum vnius cibi, tamen ex Chriſti inſtitutione & debita miniſtri intentione non ſolum deſignet totam collectionem, ſed etiam quamlibet partem eius, ita vt illa ſit, veluti indiuiſibilis forma tota in toto, & tota in ſingulis partibus ſuo modo exiſtens, & veritatem habens, vt magis ex ſequentibus patebit.

Diuiſa hoſtia poſt conſecrationem, in ſingulis partibus manet Chriſtus.

Tertio modo contingit, ſpecies eſſe actu diuiſas ſolùm poſt conſecrationem, vt quando vna hoſtia continua, vel vnus calix prius conſecratur, & poſtea frangitur ſeu diſtribuitur in plures, & tunc adhuc videtur eſſe maior dubitandi ratio, quia illæ ſpecies ex vi prioris conſecrationis non fuerunt ſpecies totales & integræ, & ideo ex principiis poſitis diſputatione præcedente non ſatis videtur colligi in ſingulis earum eſſe totum Chriſtum. Nihilominus de fide etiam certum eſt, ſub ſingulis partibus huiuſmodi totum Chriſtum contineri. Hoc enim ſenſu definit hanc veritatem Concil. Trid. ſeſſ. 13. can. 3. dicens, ſub vnaquaque ſpecie, & ſub ſingulis cuiuſque ſpeciei partibus, ſeparatione facta totum Chriſtum cõtineri: quod prius docuerat Conc. Flor. in decreto Eugenij, & habetur etiam in c. ſinguli, quod hìc citat D. Th. in argumento, Sed contrà ex Auguſtino, eſt autem Ambroſij, vel Hieronymi, vel certi authoris, vt in decreto Gregoriano notatur. Vbi alia decreta referuntur c. qui manducat, c. vbi pars. vbi Hilarius Papa, dicit figurã huius myſterij præceſſiſſe in Manna, de quo dicitur, *Qui plus collegerat, non habuit amplius, neque qui minus parauerat, habuit minus: non enim eſt quantitas viſibilis in hoc æſtimanda myſterio, ſed virtus ſacramenti ſpiritualis.* Vnde Baſilius in epiſtola ad Cæſaream Patritiã, *Idem eſt*, inquit, *virtute, ſiue vnam partem quis accipiat, ſiue plures*, & Euſebius Emiſſenus, homil. 5. de Paſchate, *Euchariſtiæ ſanctæ perceptio non in quantitate, ſed in virtute conſiſtit: nam corpus, Sacerdote diſpenſante, tantum eſt in exiguo, quantum eſſe conſtat in toto.* & alia congerit Caniſius in Catechiſmo, tit. de Euchariſt. §. 8. Ratio verò eſt, quia poſt huiuſmodi diuiſionem & ſeparationem factam, aut Chriſtus deſinit omnino eſſe ſub illis partibus diuiſis, aut pars corporis eius ſub vna ſpecie, & pars ſub alia, aut totus Chriſtus ſub ſingulis: primum & ſecundum dici non poſſunt: ergo neceſſariò dicendum eſt tertium. Probatur prima pars minoris, primò ex facto Chriſti iuxta probabilem opinionem aſſerentem, priùs conſecraſſe, poſtea fregiſſe, quod ſaltem in ſpeciebus calicis videtur omnino certum: non enim duodecim calices conſecrauit; nec in eodem calice toties conſecrationem repetiuit, ſed vnica conſecratione eam quantitatem vini in vno calice cõſecrauit, quæ omnibus ſufficeret, quibus propterea dixit, *Accipite & diuidite inter vos*: ſinguli ergo ſumendo partem ſpecierum à reliquis partibus diuidebant; & tamen verum Chriſti ſanguinem ſumebant: ergo per diuiſionem non amittunt ſpecies conſecrationem, ſed ſub eis diuiſis corpus & ſanguis Chriſti manent. Hoc etiam confirmat vſus Eccleſiæ, nam in primis in Miſſa frangitur hoſtia, & nihilominus poſt fractionem quælibet pars conſecrata manet: alioqui Sacerdotes poſtea non acciperent corpus Chriſti, ſimiliter ſolet frangi hoſtia ad communicandos fideles: reliquiæ etiam, ſeu minimæ particulæ, quæ interdum ad hoſtia conſecrata cadunt, & ſeparantur, magna veneratione ſeruantur, aut ſumuntur, tanquam Chriſti corpus continentes. De qua re multa in ſuperioribus ex antiqua traditione adduximus. Ratio deníque eſt, quia dum conſecratur hoſtia integra, omnes eius partes etiam conſecrantur: neque enim poſſet conſecrari totum, non conſecratis partibus integrantibus ipſum, vt per ſe conſtat: ſed per ſolam diuiſionem non amittunt partes conſecrationem; tum, quia, ſi in initio ipſius conſecrationis diuiſio iam facta fuiſſet, non impediret, quo minùs fieret omnium illarum conſecratio; ergo nec poſtea impedire poteſt, quo minus conſeruetur: tum etiam, quia, ſi ſub illis accidentibus eſſet ſubſtantia panis, licet fieret diuiſio, ſub ſingulis partibus diuiſis conſeruaretur panis ſubſtãtia: ergo etiã cõſeruatur corpus Chriſti. Patet conſequẽtia ex quodam principio ſupra poſito, & probato diſputatione 46. tamdiu corpus Chriſti ſub ſpeciebus conſecratis manere, quamdiu ſub eiſdem naturaliter poſſet ſubſtantia panis conſeruari. Altera autem pars minoris facile probari poteſt ex dictis in ſecundo puncto: quia, nec corpus Chriſti poteſt eſſe in partes diuiſum, neque etiam poſſet reddi ratio, ob quam magis vna pars eſſet ſub vna parte ſpeciei, quàm alia, quod euidentiùs conſtabit ex ſectione ſequente: hoc enim pendet ex his, quæ ibi dicemus: ita enim manet Chriſtus in partibus diuiſis ſpecierum, ſicut antea erat in eiſdem coniunctis.

Trident. *Florent.* *Baſilius.* *Euſe. Emiſ.* *Caniſius.*

Dubium.

Solùm poteſt hìc oriri dubium, ſi pars aliqua ſpecierum tam minima ſepararetur, vt ſub ea non poſſet naturaliter ſubſtantia panis & vini conſeruari. Quæ res pendet ex alia philoſophica quæſtione, an huiuſmodi Entia naturalia, homogenea terminentur ad minimum: nam, ſuppoſita opinione hoc affirmante, rectè dicitur conſequenter ſub tali particula non

non manere Chriſti corpus,neque hoc repugnat ſuperius dictis: quia illa particula propriè non eſſet pars ſpecierum panis:ſupponendo autem,vt fortaſſe verius eſt, non dari terminum minimum in huiuſmodi rebus, Maior in 4.d.11.q.3.adhuc docet poſſe ſeparari tam minimam particulam ſpecierum,vt ſub ea non poſſit conſeruari corpus Chriſti, quamuis poſſet conſeruari ſubſtantia panis,vt verbi gratia, ſi tam ſit minima vt nullo ſenſu percipi poſſit. Sed hæc ſententia eſt falſa, & præter generalem doctrinam fidei, ſeu quædam exceptio eius ſine fundamento: nam illud de perceptione ſenſus, eſt valdè per accidens:nam ſatis eſt,quòd illa res ſit per ſe, & natura ſua ſenſibilis, vt dictum eſt ſuprà diſput. 43. ſect. 7.

Maior.

SECTIO II.

Vtrùm ſit totus Chriſtus ſub ſingulis partibus inter ſe continuis.

1.Sententia.

PRima opinio eſt,in vna hoſtia integra ſemel tantum eſſe totum Chriſtum, & partibus hoſtiæ nõ totum corpus,ſed partes eius reſpondere. Tribuitur Altiſiodorenſi lib.4.Summæ tract.5.cap.4.ſed excuſari poſſet, quia ſolum dicit, ante fractionem per ſe eſſe Chriſtum in toto, & non in partibus: poſt fractionem verò per ſe etiam eſſe ſub ſingulis partibus diuiſis. Hanc verò opinionem planè ſupponit Albertus in 4.d.13. art. 11. non enim probat,ante diuiſionem, non eſſe totum Chriſtum ſub ſingulis partibus ſpecierum,ſed id potiùs ſupponit, & rationem inquirit, cur poſt diuiſionẽ ſit totus in ſingulis partibus,& non affert aliam rationem,niſi quia ante diuiſionẽ ſolùm ſignificatur Chriſtus per ſpecies continuas per modum vnius cibi, & ideo ſemel tantum eſt ſub illis,poſt diuiſionem verò ſignificatur vt plures cibi,& ideo oportet, vt pluries etiam ſit ſub talibus ſpeciebus. Confirmari hoc poteſt,quia hoc ſatis eſt ad veritatem formæ,& ad omnem doctrinam fidei: non enim ſine cauſa Concilia ſupra citata addunt illam particulam, *ſeparatione facta*, & alioqui hoc modo ſit hoc myſterium facilius, & intelligibilius:quia non cogimur dicere corpus quantum, eſſe totum in toto,& totum in qualibet parte abſque vlla extenſione in ordine ad locum: quod in hoc myſterio eſt difficillimum intellectu.

Altiſiod. *Albertus.*

2.Sententia.

Secunda ſententia eſt,ante diuiſionem eſſe Chriſtum in toto,& totum in ſingulis partibus,quæ tantam habent quantitatem, vt ſi ſepararentur à toto, poſſet in eis conſeruari ſubſtantia panis,in illis verò partibus minimis ſemel tantùm eſſe Chriſtum totum in toto, & partem in parte minore minima ſeparabili. Tribuitur Alex. Alenſ. 4.p.q.40.memb.3. art.5.& Bonauen.in 4.d.10.art.1.q.1.Gabr.lect.80.in Cano.dub.4.in fine:qui dicunt, totum Chriſti corpus non eſſe infinities in hoc ſacramento,ſed in aliquo numero finito:quia minima, ex quibus conſtat tota hoſtia,ſunt in aliquo numero finito. Et ita hæc opinio in eo,in quo cum præcedente conuenit, habet idem fundamentum,nam excuſat prædictum inconueniens, & non admittit corpus abſolutè eſſe totum in toto,& in qualibet parte: neque quod ſit omnino inextenſum in loco. Quoad id verò,in quo hæc ſententia differt à præcedente, fundari poteſt, quia in ea parte, ſub qua totus Chriſtus poteſt poſt ſeparationem conſecrari, eſt etiam totus ante ſeparationem:quia ſeparatio non mutat conſecrationẽ, vt dicemus,ſed poteſt totus conſeruari in parte minima ſeparata:ergo.Et hinc etiam poteſt altera pars probari,quia ſub ea parte, ſub qua non poteſt totus Chriſtus conſeruari poſt ſeparationem,neque etiam eſt totus ante ſeparationem, propter eandem ratio-

Alenſ. Bonauent. Gabriel.

A nem.Et præterea,quia ibi non poteſt eſſe ſubſtantia panis per modum totius:ergo neque etiam eſt, cur ibi ſit totus Chriſtus,Sed hæc ſententia in eo,in quo à præcedenti differt,ſupponit falſam philoſophicam ſententiam de minimo naturali in homogeneis: & adhuc illa ſuppoſita,non eſt vel ſimilis,tum quia illa minima poſſunt infinitis modis deſignari,præſertim in pane & vino,quæ homogenea ſunt: quia illa minima inter ſe communicant in partibus,quæ omnes ſunt eiuſdem rationis.Vnde non poteſt aſſignari ratio, cur totus Chriſtus ſit potius in hoc minimo, quàm in illo,ſeu in tot minimis deſignatis hoc modo,potius quam in alio;tum maximè, quia quandò diuiditur hoſtia,poſſũt diuidi illa minima, quia pars minimi conſeruari poteſt aliis vnita: imò ſemper B neceſſe eſt, vt aliquod minimum diuidatur ſecundùm aliquam deſignationem.Finge etiam hoſtiam conſtare tribus aut quinque minimis,& diuidi poſtea in partes æquales:conſeruatur ergo poſtea corpus Chriſti in tota illa quantitate ex minimo & dimidio conſtante: quia in tota illa ſubſtantia panis conſeruaretur;ſi ergo in vno minimo eſt ſemel totum Chriſti corpus, quomodo erit ſub alia dimidia parte minimum? Itaque hæc poſterior opinio incidit in omnes difficultates prioris opinionis, & auget præterea multas, quibus ſatisfacere non poteſt:nam contingere ſæpe poteſt vt fractio hoſtiæ fiat, diuidendo illa minima, in quibus iuxta hanc opinionem corpus Chriſti eſt totum in toto,& pars C in parte:quare neceſſe erit, aut poſt diuiſionẽ Chriſti corpus ſecundùm aliquam partem eſſe ſub aliqua parte ſpecierum abſque integritate & coniunctione aliarum partium ſuarum, vel certè ratione diuiſionis mutare totum modum exiſtendi, quem in illis minimis habebat:& adhuc hoc non ſatis erit,quotieſcunque hoſtia, quæ manet integra, non conſtat præcisè ex tot minimis, ſed præterea includit aliquam quantitatem minorem minima:quia dici non poterit;quomodo in illa ſit corpus Chriſti.Suppoſita ergo aliqua extenſione corporis Chriſti ſub ſpeciebus conſecratis,minus veriſimiliter loquitur hæc ſententia,quàm præcedens.

Impugnatur hæc ſententia quatenus a prima differt

Dicendum verò eſt, ante diuiſionem ſpecierum D ſacramentalium totum Chriſtum eſſe in tota quantitate, & totum ſub ſingulis partibus quamuis minimis & eiuſdem quantitatis.Hæc eſt ſentẽtia communis Theologorum, tenet D.Th. hîc Scotus,Richard.Palud.Maior,& alij in 4.d.10.Marſil.q.7.art. 1.Henri.quodlib.1.q.5.Ægid.quodlib.1.q.4.Heruæus quodlib.1.art.3.Gab.lect.43.in Can.& idem ſentit Hugo Victor.lib.2.de ſacram.part.8.c.11.Innocent.lib.4.de hoc myſter.cap.8.Fauet Concil. Trid. nam,licèt Can.3.addat particulam illam, *ſeparatione facta*,tamen c.3.vbi eandem tradit doctrinam,illam omittit,ſimpliciterque dicit, *Totus & integer Chriſtus* E *ſub panis ſpecie,& ſub qualibet ipſius ſpeciei parte: totus item ſub vini ſpecie, & ſub eius partibus exiſtit.* Fauent denique varia decreta citata ex d.2. de conſecrat. in quibus hæc veritas abſolutè, & ſine prædicta limitatione docetur:& præſertim prædictum c. vbi pars, ibi enim generatim dicitur, totum Chriſti corpus adeſſe,vbi eſt pars eius:ſed ante diuiſionem ſub qualibet parte ſpecierum eſt aliqua pars corporis Chriſti:ergo ibidem eſt totum Chriſti corpus.

Chriſtus in quibuslibet partibus hoſtiæ conſecratæ quãtumuis exiguis totus exiſtit.

S.Thom. Scotus. Richard. Palud. Maior. Marſil. Henricus. Ægidius. Heruæus. Gabriel. Hugo Victo Trident.

Rationes autem huius veritatis variæ traduntur. Prima poteſt ſumi ex dictis ſupra diſputatione 48. quia Chriſtum exiſtere hoc modo in ſacramento, non eſt impoſſibile,vt ibi oſtenſum eſt: quia extenſio in ordine ad locum eſt omnino extra rationem quantitatis,& poſterior illa,atque adeò ſeparabilis ab

ab illa: de quo latè Scotus, diſtinct. 10. quæſt. 1. vbi A varias rationes congerit, quæ hoc, ad ſummum, ſuadent, non tamen hoc ſufficit ad inferendum, quod intendimus; quia etiam fuit poſſibilis alius modus, quem prima ſententia docet, vt ex dictis in eadem diſputatione conſtare poteſt. Et ideo addendum vlterius eſt, hoc non ſolùm eſſe poſſibile, ſed etiam decentius, magíſque conſentaneum principiis fidei. Hoc autem probatur, quia aliàs Christus eſſet extenſus in ordine ad locum ſub minori, & homogenea quantitate: hoc autem fieri non potuit conueniente ac decente modo: ergo. Sequela per ſe conſtat ex declaratione aliarum opinionum, quia nihil aliud eſt eſſe extenſum in ordine ad locum, quàm habere totam quantitatem in tota quantitate loci, & partem in parte: minor verò probatur, quia, ſi magna quantitas corporis eſt ſub minima quantitate B ſpecierum, neceſſe eſt, quòd aliquæ partes corporis Chriſti ſint per condenſationem aut penetrationem ad eundem locum redactæ, licèt aliæ inter ſe loco diſtent: quia aliàs impoſſibile eſſet, maiorem quantitatem in minimo ſpatio collocari, ſed ſolum in adæquato, quòd natura ſua data eſt occupare: non enim alia de cauſa illud naturaliter occupat, niſi quia tot partibus æqualibus conſtat, & quælibet earum nata eſt occupare tantum locum diſtinctum à loco alterius: ſi ergo totum hoc integrè ſeruatur, impoſſibile eſt, grande corpus ad minus ſpatium reduci: neceſſe eſt ergo vt partes aliquæ illius corporis, vel condenſentur, vel in eodem ſpatio penetrentur. C Primum autem horum, ſcilicet, condenſatio, repugnat incorruptibilitati corporis Chriſti, & naturali diſpoſitioni eius: ſecundum autem etiam includit imperfectionem, nam cogitur contraria opinio admittere id, quod vitare intendebat, nimirum, quòd partes corporis quanti inter ſe loco non diſtent, & alioqui hoc ipſum fieri dicit modo maximè materiali, & imperfecto. Atque idem argumentum fieri poteſt, ſi ponamus, fieri conſecrationem vnius panis maioris quantitatis, quàm ſit corpus Chriſti: vt enim corpus Chriſti totam illam quantitatem occupet per vnam tantùm præſentiam extenſam, neceſſe eſt aut corpus ipſum Chriſti rarefieri in ſe, aut aliquas partes eius conſtitui in plurib. locis partialibus, & ſibi adæquatis, aliter enim concipi non poteſt. D Accedit, quod, cùm ſpecies panis ſint homogeneæ, & nullam habeant determinatam figuram, ſed poſſint eſſe, vel circulares, vel angulares, &c. corpus autem Chriſti ſit heterogeneum, & determinatæ figuræ, fieri non poteſt, ſecundùm commenſurationem & extenſionem localem adæquatè ſibi reſpondeant, niſi corpus Chriſti, ſeu aliquæ partes eius in ſe mutentur, & in decente modo conſtituantur, vt poſſit totum ad figuram circularem adæquatè redigi, aut, vt poſſit plures angulos panis implere, & alia huiuſmodi. Poſſunt etiam hîc afferri incommoda ſupra illata de variis poſitionibus corporis phyſici in ordine ad locum, & de ſitibus indecentibus, &c. Deni- E que, ſi hoc dicatur, nulla poteſt reddi ratio, cur vna pars corporis Chriſti ſit potius in hac parte ſpecierum, quàm in alia, aut cur partes, quædam corporis inter ſe penetrentur, & non aliæ, ſed totum reuocandum erit ad Chriſti beneplacitum.

Secunda ratio principalis ſumi poteſt ex dictis ſectione præcedente: nam poſt diuiſionem Chriſtus totus eſt in ſingulis partibus; ergo ita erat ante diuiſionem: ſed, licèt diuiſio procedat in infinitum, ſemper totus Chriſtus erit in quibuſcunque partibus diuiſis: ergo etiam ante diuiſionem totus Chriſtus eſt in ſingulis partibus, quæ in infinitum diuidi poſſunt: probatur vtraque conſequentia, quia ſola ſeparatio non mutat conſecrationem, nec cõſtituit corpus Chriſti, vel aliquam partem eius, vbi antea non erat. Atque idem argumentum è contrario fieri poteſt de continuitate: nã contingit, duas ſpecies conſecratas in duplici calice, in vno coniungi & copulari, priùs autem erat totus Chriſtus in ſingulis illis ſpeciebus: ergo & poſtea, nam propter ſolam continuationem non amittit Chriſtus præſentiam, quam antea habebat, nec mutat illam. Reſpondere quis poteſt, ſeparationem eſſe conditionẽ, ſine qua non, vt Chriſtus habeat repetitam præſentiam ſpeciebus. Sed hoc eſt merè gratis & voluntariè dictum, nulla enim ratio huius neceſſitatis afferri poteſt. Quod præterea in hunc modum declaratur: nam, ſumpta hoſtia integra, poteſt Sacerdos ſolam dimidiam eius partem conſecrare, vt ſuprà dictum eſt: tunc ergo eſſet totus Chriſtus ſub illa dimidia parte; ergo, vt ſit totus Chriſtus in aliqua parte hoſtiæ, non oportet, vt ſit actu diuiſa. Rurſus poſſet ibidem idem Sacerdos alteram partem denuo conſecrare: ergo. etiam in illa eſſet totum corpus Chriſti: quia hoc etiam exigit veritas formæ: eſſet ergo totus Chriſtus in ſingulis illarum partium, quamuis continuis. Idemque argumẽtum de quibuſcunque aliis partibus fieri poteſt: quia, quod per plures conſecrationes intelligitur fieri poſſe circa eandem materiam continuam, intelligendum eſt fieri poſſe per vnam: quia tam efficax eſt vna forma cadens in totam aliquam materiam, ſicut plures, in pluribus hoſtiis diuiſis, quæ tam efficaciter & integrè vna forma conſecrantur, ſicut multis, vt ex dictis in præcedente ſectione conſtat.

Vnde adiungi poteſt tertia ratio, fundata in vero ſenſu verborum formæ, & ex modo conuerſionis, quæ ex efficacia eorum fit ex pane & vino, quæ eſt materia remota in ſe homogenea, & eiuſdem rationis in omnibus ſuis partibus. Verba enim æquè cadunt in totam hanc materiam, & in quamlibet partem eius & vi ſua conuertunt illam in corpus Chriſti: ergo æquè conuertunt illam totam, & quamlibet partem eius in totum corpus Chriſti: ergo eſt totum corpus Chriſti in tota illa materia, & in qualibet parte eius. Maior declaratur, nam, quando profero, *Hoc eſt corpus, &c.* per illud pronomen æquè deſigno totam hanc quantitatem panis, vt cõtinentem corpus Chriſti, nec magis deſigno vnam partem, vt cõtinentem caput, quàm pedes, & ſic de cæteris partibus: hoc ergo appello, indifferenter deſignare totum & partes. Hinc autem probatur prima conſequentia (cætera enim omnia clara ſunt) primò, quia non eſt maior ratio, cur vna pars ſubſtantiæ panis conuertatur in hanc partem corporis Chriſti potius, quàm in aliam: verbi gratia, in caput potius, quàm in pedes, &c. Neque hoc poteſt ex intẽtione miniſtri determinari, vt per ſe manifeſtum eſt, abſurdũ eſt autẽ expectare ſemper, vt à Deo determinetur, cum effectus ſacramentorum ex inſtitutione certi debeant eſſe & definiti. Secundò, quia ſacramentorum effectus ſignificationi reſpondent, ac proportionati ſunt, ſpecies autem ſacramentales ſignificant Chriſtum, quem continent, & quælibet pars ſpecierum indifferenter ſignificat quamlibet partem corporis Chriſti, ſeu Chriſtũ ipſum, qui eſt panis vitæ: ergo indifferenter continent quamlibet partem, vel potius totum corpus Chriſti. Atque idem argumentũ fieri poteſt ex parte formæ, vt dicebam: nam illud pronomen *Hoc* indifferenter indicat totam hoſtiã, & partem eius, ſicut, qui profert eandem formam ſuper plures hoſtias, indifferenter indicat ſingula, & earum

earum aggregatum: ſicut ergo quoad hoc eadem eſt ratio de partibus hoſtiæ continuis vel diſiunctis, ita etiam quoad hoc, vt Chriſtus ſit in toto, & in qualibet parte, tam continua, quàm deſiuncta.

Quarto loco addi poteſt ratio, qua hîc D. Thom. vſus eſt, eanque Scotus, Gabriel. Ocham, & Aureol. impugnant, defendunt autem Capreolus d.10. q.2. & ibi Sotus & Caiet. & Ferrar. 4. contra gen. cap. 67. eiuſque expoſitionem ex commentario huc remiſi, quæ ex ratione proximè præcedente pendet. Eſt autem hæc ſumma rationis D. Thom. In Euchariſtia eſt per ſe, & ex vi verborum ſubſtantia corporis Chriſti, quantitas verò ſolum ex reali concomitantia: ergo totum Chriſti corpus in hoc ſacramento ad eum modum eſt, quo ſubſtantia eſt ſub dimenſionibus quantitatis & non ad eum modum, quo dimenſiones quantitatis ſunt in loco: ſed natura ſubſtantiæ, tota eſt ſub tota quantitate, & tota ſub qualibet parte ſuarum dimenſionum: tota enim natura panis eſt ſub qualibet parte ſpecierum panis: ergo totum Chriſti corpus eſt ad eundem modum ſub dimenſionibus panis tam continuis, quàm diuiſis: eſt ergo totum ſub qualibet parte earum. In quo diſcurſu duplex præcipua difficultas occurrit. Prima eſt circa illam conſequentiam; ſubſtantia eſt hîc ex vi verborum; quantitas, per concomitantiam: ergo Chriſti corpus eſt hîc per modum ſubſtantiæ, & non per modum quantitatis: hæc enim conſequentia, nec à D. Thoma probatur, nec per ſe nota eſt ex parte materiæ, & ſi ad ſyllogiſticam formam reuocetur, fundata eſt in hoc principio; quòd quicquid eſt in hoc ſacramento per concomitantiam, non eſt ſecundum proprium modum, ſed ad modum alterius, quod ex vi verborum eſt, quod tamen videtur falſum, vt patet inductione, nam Verbum hîc eſt per concomitantiam, & tamen non propterea eſt ad modum ſubſtantiæ corporeæ, & è contrario ſubſtantia corporis eſt ex vi verborum, & tamen non eſt naturali modo, ſed in Verbo. Item anima eſt per concomitantiam, & nihilominus eſt ſecundum modum ſuum, ſcilicet ſpirituali modo. Itē ratione patet, quia quātitatem eſſe per concomitantiam, nihil aliud eſt quàm naturaliter reſultare ſeu comitari ſubſtantiam corporis Chriſti, ad quam per ſe terminatur conuerſio, quæ fit virtute verborum: ſed hinc non ſequitur debere quantitatem priuari ſuo effectu formali aut proprietate connaturali, vt patet in ſimili forma: nam etiam in creatione ſubſtantia corporis vel materia per ſe terminat creationem, quantitas autem fit etiam ibi per concomitantiam: concreatur enim, & reſultat ex materia, ſeu tota ſubſtantia corporea. Ac tandem quamuis hîc eſſet quantitas ex vi verborum, vt ſi conſecratio fieret his verbis, *Hoc eſt corpus meum ſua quantitate effectũ*, nihilominus poſſet corpus Chriſti eſſe totũ in toto, & totum in qualibet parte per conuerſionem factam virtute talium verborum: non eſt enim dubium, quin poſſet eſſe hæc Chriſti inſtitutio: imò hæc eſſet magis accommodata myſterio, & ſignificationi ſpecierum, & ipſius formæ, è contrario verò, quamuis quantitas ſit per concomitantiam & tranſubſtātiatio fiat per eadem verba, per quæ nunc fit, potuiſſet corpus Chriſti nō eſſe hîc totum in toto, & in qualibet parte, ſed cũ aliqua extenſione, prout altera opinio affirmat: illud enim, quāuis de facto ita non ſit, tamen non implicat contradictionem, ſed ex inſtitutione pendet: ergo principium illud, quod quantitas hîc ſit per concomitantiam, inſufficiens eſt, & impertinens ad inferendum, totum Chriſti corpus eſſe in qualibet parte.

Secunda difficultas eſt circa poſteriorem partem rationis D. Th. de modo exiſtendi ſubſtantiæ ſub dimenſionibus: fit enim tranſitus æquiuocatus à natura ſubſtantiæ ad ſubſtantiæ entitatem, quæ valde diuerſa ſunt: ſub quantitate enim ſubſtantiæ materialis, & ſub qualibet parte eius, dici poteſt eſſe tota natura ſeu eſſentia talis ſubſtantiæ, & adhuc hoc non videtur vniuerſaliter verum, ſed tantum in ſubſtantiis homogeneis: ſic enim quælibet pars panis eſt panis, & pars vini eſt vinum, & ideo dicitur tota natura talis ſubſtantiæ eſſe ſub qualibet parte dimenſionum: in heterogeneis autem non ita eſt: non enim pars quælibet hominis eſt homo: loquendo autem de entitate ſubſtantiæ, etiam in homogeneis, non ita contingit, quòd tota entitas ſubſtantiæ ſit ſub qualibet parte dimenſionum, vt planè conſtat in pane, nam, licet pars dimenſionum eius corrumpatur, non corrumpitur tota ſubſtantia panis, quoad entitatem eius, quamuis corrumpatur aliquid eius: non ergo tota entitas eius erat ſub qualibet parte dimenſionum: neque hic modus exiſtendi eſt connaturalis aut debitus ſubſtantiæ, hoc ſolo quod ſubſtantia eſt, ſed ſubſtantia ſpiritualis hoc habet ex ſe, quia ſpiritualis eſt, & partibus caret: materialis autem, quatenus materialis eſt, non poſtulat talem modum exiſtendi, ſed potius poſtulat natura ſua, vt non ſit tota entitas eius, vbi eſt pars eius, quamuis ad hunc effectum obtinendum poſtulet etiam quantitatem, in præſente autem corpus Chriſti, in quod fit conuerſio, non ſuccedit ſubſtantiæ ſpirituali, ſed materiali ſubſtantiæ panis, cuius entitas non tota erat in qualibet parte dimenſionum, neque hunc modum exiſtendi natura ſua poſtulabat: ergo, licet corpus Chriſti illi ſuccedat, non erit tota entitas eius ſub qualibet parte dimenſionum panis.

Omitto alia argumenta, quæ prędicti diſcipuli D. Thom. referunt, & ſolutiones eorum. Et reſpondeo breuiter, rationem D. Thom. non eſſe ſumendam, vt abſolutè & per ſe demonſtratiuam: in his enim myſteriis, quæ ex voluntate, & omnipotentia Dei pendent, huiuſmodi rationes petendæ non ſunt: eſt ergo conuenientiſſima ratio ad explicandam inſtitutionem, quæ facta eſt, & rationem eius. Ad hoc ergo ſumitur illud principium, quantitatem eſſe hîc per concomitantiam, & non ex vi verborum, non quia hoc ſit ſimpliciter neceſſarium, vt totum Chriſti corpus ſub qualibet parte ſpecierum conſtituatur, nec quia hoc ex illo neceſſariò cōſequatur, ſed quia, illo ſuppoſito, facilius intelligitur, quantitatem accommodari ſubſtantiæ & non è conuerſo, & ita facile patet reſponſio ad priorem difficultatem. Circa poſteriorem verò explicare oportet, quid ſit, eſſe per modum ſubſtantiæ: argumenta enim ſupponunt, hunc modum eſſe modum præſentiæ localis, quem ſubſtantia ex natura ſua poſtulat: ſed non eſt hîc ſenſus D. Thom. & ideo difficultas procedit ex falſo fundamento. Corpus igitur Chriſti eſſe hîc per modum ſubſtantiæ, nihil aliud eſt, quam recipere modum præſentiæ, proportionatum naturæ ſubſtantiali panis, nam, quia corpus Chriſti ſuccedit ſubſtantię panis, & natura panis talis eſt, vt æquè ſit tota in toto, & tota in qualibet parte ſuarum dimenſionum, ideo rectè D. Thom. colligit, totam ſubſtantiam corporis Chriſti debere eſſe ſub qualibet parte dimenſionum panis, quia ſubſtantia Chriſti incipit eſſe hîc ex vi conuerſionis panis in ipſam, quam verba ita efficiunt, vt abſolutè indicent totum corpus, & nihil aliud requirant, quam panem, vt ex illo Chriſti corpus efficiant. Nulla eſt ergo æquiuocatio in diſcurſu D. Thom. non enim eſt neceſſe, vt tota entitas panis ſit ſub qualibet parte ſuarum dimenſionum, ſed ſolùm

ſolùm vt tota natura panis ſub illa ſit, quia conuerſio in totum corpus Chriſti per ſe non requirit tantam entitatem panis, ſed ſimpliciter panem, quem cum verba reperiant ſub qualibet parte dimenſionum, ibi totum Chriſti corpus conſtituunt, quod abſolutè & indifferenter indicant. Igitur (vnico verbo) corpus Chriſti eſſe per modum ſubſtantiæ, eſt, eſſe per illum modum, quo natura ſubſtantialis præexiſtens ſub illis dimenſionibus erat. Quòd autem Chriſti corpus hunc modum habeat, colligendum eſt ex modo conuerſionis, quem ipſa verba indicant, eſt enim magis conſentaneus ſignificationi eorum & ipſius materiæ, vt in ſuperioribus declaratum eſt. Quòd verò quantitas ipſius corporis Chriſti non impediat talem modum exiſtendi ipſius corporis ſub ſpeciebus panis, ſed potius induat & participet illum, optimè declarat D. Thomas ex eo, quod verba per ſe primo, & ex inſtitutione ſua ad hoc tendunt, vt ſubſtantiam corporis Chriſti loco ſubſtantiæ panis, & modo accommodato naturæ illius, ſub eius ſpeciebus conſtituant: quantitatem autem ſolum concomitanter ponunt, & ideo, ſi naturalis, ac proprius modus quantitatis repugnat modo ſacramentali, quem verba requirunt in ſubſtantia corporis Chriſti, non debet ſubſtantia propter quantitatem hoc modo priuari, ſed potiùs è contrario, naturalis modus quantitatis impediri debet propter ſubſtantiam. Quocirca, licèt neceſſarium non ſit, vt id, quod eſt in hoc ſacramento per concomitantiam, ſuo naturali modo priuetur: erit tamen hoc neceſſarium, quando modus connaturalis talis rei pugnat cum ſacramentali modo, quem verborum forma, ſeu actio tranſubſtantiandi in ſuo primario termino requirit, atque hinc explicatur meliùs fundamentum rationis D. Thomæ, magiſque declaratur, & expeditur prior difficultas.

Sed quæres, quàm ſit certa ſententia & aſſertio à nobis confirmata. Bonauentura ſuprà, ſolùm dicit eſſe probabiliorem, & vtiliorem ad fidem defendendam. Alenſis autem dicit eſſe veram & ſanam doctrinam: ſed hi duo authores non loquuntur de exiſtentia totius corporis Chriſti in omnibus partibus hoſtię ſimpliciter, ſed in qualibet parte minima: quo ſenſu, vt dixi, eorum opinio, non ſolum non eſt vera & ſana doctrina, ſed inter omnes opiniones eſt minus probabilis, alij ergo exiſtimant ſententiam à nobis confirmatam eſſe de fide, vt Ledeſma hîc, q. 17. art. 3. dub. 4. & Palacius, in 4. d. 10. diſp. 1. concl. 1. Sed argumenta, quæ proferunt, vel ſolùm probant de partibus actu diuiſis, vel ad ſummum conuincunt eſſe concluſionem valde conformem principiis fidei. Itaque non exiſtimo, rem eſſe tam certam, vt cõtraria ſit hæreſis: non enim ſine cauſa Concilia, Floren. & Trident. in propria & expreſſa fidei definitione addiderunt illam particulam, *ſeparatione facta*, ſed illam planè addidiſſe videntur, vt à definitione fidei abſtinerent, ſeu, vt definitionem ſuam limitarent. Vnde non placet etiam, quod Soto dicit, tam certum eſſe totum Chriſtum eſſe ſub qualibet parte ſpecierum ante diuiſionem, ſicut pòſt, nã oppoſitum colligitur ex prædictis Conciliis, & ex antiquis Theologis, qui non cenſuetunt contrariam ſententiam hæreticam, poſt quorum tempora non eſt expreſsè damnata, vt hæretica, neque contraria de fide definita: eſt ergo concluſio noſtra Theologicè tam certa, vt contraria ſit, vel erronea, vel errori proxima, vt hoc probant omnia, quæ adduximus, & Concil. Triden. doctrina.

Ledeſma. Palacius. Florent. Trident. Soto.

Reſponſio ad arg. 1. ſent. Ad fundamenta ergo primæ ſententiæ reſpondetur & inprimis ad rationem Alberti, quòd, licèt per ſpecies continuas repræſentetur Chriſtus per modum vnius cibi, non tamen repræſentatur, vt extenſus, ſed potius vt indifferenter exiſtens in toto, & in partibus: neque enim vnitas cibi repugnat huic modo præſentiæ; ſicut etiam corporis humani vnitas ſeu continuitas indicat vnam animam, non tamen propterea indicat illam, vt extenſam: poteſt enim eſſe vna, & tota in toto, & tota in qualibet parte. Ad confirmationem negatur, alium modum ſufficere, aut aptiorem eſſe ad doctrinam fidei declarandam, vt ſatis à nobis demonſtratum eſt. Ad fundamenta ſecundæ opinionis ferè eadem eſt reſponſio, præterquam ad illud inconueniens, quòd corpus Chriſti eſſet infinities repetitum in eadem hoſtia, ad quod reſponſum iam eſt in ſuperioribus cum D. Th. in 4. d. 10. q. 1. art. 3. q. 3. ad 1. Chriſtum ſemel eſſe in actu, ſub tota quantitate ſpecierum: in potentia verò eſſe infinities in ſingulis partibus, quod nullum eſt inconueniens: quia ſicut partes continui ſunt infinitæ, ita poſſunt eſſe & partiales præſentiæ, vt patet etiam in anima, quatenus tota in qualibet parte corporis exiſtit. Vocatur autem hæc infinitas in potentia, non quia Chriſtus totus non ſit reuera actu præſens ſingulis partibus, ſed quia partiales illæ præſentiæ, licèt ſint totales ex parte ſubiecti, ſunt partiales ex parte ſpatij ſeu quantitatis panis & actu ſunt inter ſe vnitę, vnamque integram præſentiam componunt. Et fortaſſe Alexander, Bonauentura, & Gabriel, in re non diſſentiunt, ſed in modo loquendi: Gabriel concedit eſſe Chriſtum in hoſtia infinities ſyncategorematicè, & alij dicunt præſentias Chriſti in hoſtia tantum eſſe finitas in potentia, quia per diuiſionem ſpecierũ ſolum poſſunt fieri præſentiæ in actu plures, vſque ad certum numerum finitũ, ſcilicet vſque ad tot minima, quot ſunt in hoſtia: quia, ſi vlterius procedat diuiſio, non conſeruabitur ibi præſentia corporis Chriſti in minorib. partibus, aut in maiori numero præſentiarum: non tamẽ negant hi authores, quamdiu illę minores partes ſunt in toto, in eis eſſe totum Chriſtum, & conſequenter ſaltem per deſignationem, negare non poſſunt, quin in illis ſit totus Chriſtus infinities in potẽtia, & hoc ſatis ad myſterij veritatẽ: & in hoc ſenſu illa opinio Alenſis in Theologia non continet errorem, ſed ſolum pendet ex falſo philoſophico principio de termino quãtitatis, quoad minimum in rebus homogeneis, quod nos non admittimus. Ex quo etiam facile reſpondetur ad vltimam rationem illius ſecundæ opinionis, negatur enim eſse in pane aliquam partem, ſub qua ab aliis diuiſa non poſſit ſubſtantia panis, & conſequenter præſentia etiam Chriſti, conſeruari: tamen, hoc etiam dato, negatur conſequentia: quia, licèt illę partes per ſe non ſufficiant, vt in eis ſeparatis ſit totus Chriſtus, vel tota entitas panis, tamen quando ſunt in toto, ſicut ſufficiunt, vt in eis ſit tota natura ſeu eſsentia panis, ita etiam, vt ſit in eis totus Chriſtus: quia propter modum conuerſionis, & propter altiorem modum pręſentiæ, quem habet, non poteſt eſse præſens ſecundùm partem, ſed ſecundùm ſe totum: ſicut in corpore humano eſt aliqua pars minima, in qua ſeparata non poteſt anima conſeruari, tamen, quamdiu illa eſt in toto, neceſse eſt, vt tota anima in illa ſit propter modum entitatis, ſeu præſentiæ, quem habet: ſic ergo de corpore Chriſti philoſophãdum eſt.

SECTIO III.

Vtrùm totum Chriſti corpus ſit in terminis, ſeu punctis indiuiſibilibus ſpecierum panis.

PRima ſententia negat, quam conſequenter tenet Albertus in 4. d. 13. art. 10. ex authoribus verò qui

1. Opinio negat. Albert.

qui tenent Chriſtum eſſe in ſingulis partibus continuis, tenent hoc Scotus, d. 10. q. 9. d. 11. q. 4. paulo ante ſolutiones argumentorum, Richard. d. 10. art. 6. q. 2. Ægidius Theorem. 11. & 20. de Euchar. Duobus autem modis poteſt hæc opinio fundari, & defendi. Primò, ſi negentur hæc puncta indiuiſibilia eſſe aliquid poſitiuum in rerum natura exiſtens, affirmando, præter partium quantitatem ſolùm addere negationem quandam, hoc enim ſuppoſito, manifeſtum eſt, nec totum Chriſti corpus, neq; aliquid eius, eſſe ſub huiuſmodi punctis: nam Chriſtus ſolùm eſt, vbi aliquid ſubſtantiæ panis fuit, vel ſaltem vbi manet aliquid quantitatis panis: ſi ergo pūctum nihil eſt quātitatis panis, ſed potiùs dicit negationē partium eius, non erit ibi Chriſtus, ſed potiùs erit etiam negatio corporis Chriſti. Sed, quamuis in hoc diſcurſu, quoad illationem rectè procedatur, tamen fundamentum, vt exiſtimo, eſt in philoſophia valde falſum: nam, licèt hæc pūcta dicantur eſſe in potentia, & non in actu, ad eum modum, quo partes vnitę dicuntur eſſe in potentia in cōtinuo, & non in actu, in quibus locutionibus termini illi, *in potentia, & in actu*, ſumuntur in ordine ad actualem diuiſionem, non in ordine ad actualem exiſtentiam, ita vt eſſe in potentia, non excludat eſſe in actu in rerum natura, ſed excludat eſſe in actu diuiſum, & ſeparatum à toto; licèt ergo puncta hoc modo dicātur eſſe entia in potentia: quia nec ſeparata ſunt à toto, nec naturaliter ſeparari poſſunt, tamen negari non poteſt, quin in ipſo toto aliquid entitatis habeant, qua totum ipſum aliquo modo componūt, partes eius terminādo, aut copulando. Hoc ergo principio ſuppoſito, poteſt aliter citata opinio fundari. Primò, quia videtur impoſſibile, corpus in ſe extenſum, & magnę molis cum tota ſua organizatione, quantitate & figura in puncto collocari. Secundò, quia ſubſtantia panis non erat in puncto cùm naturaliter extenſa ſit: corpus autem Chriſti ſolùm ſuccedit, vbi ſubſtantia panis erat. Tertiò, quia aliàs poſſet Sacerdos ſolùm indiuiſibile conſecrare, vt v. g. ſi intendat conſecrare ſolam vltimam ſuperficiem, quæ ſenſibus immediatè obiicitur, aut punctū, in quo hoſtia perfectè ſphærica tangit planum, & ſimilia, quæ videntur abſurda. Quartò, quia aliàs, quoties frāgitur hoſtia, ſicut corrumpitur vna linea, vel ſuperficies continuans, & reſultant duæ terminantes: ita Chriſti corpus amitteret præſentiam, quam habebat in priori ſuperficie, & acquireret duplicem ſimilem in duabus ſuperficiebus; quod repugnare videtur ſuperiùs dictis: quia propter ſolam ſeparationem, nec præſentia mutatur, nec noua fieri poteſt, niſi per conſecrationis verba. Et argumentum ſimile fieri poteſt, quando è contrario ſpecies conſecratæ, priùs diuiſę, continuari incipiunt.

Scotus. Richard. Ægidius.

Dicendum nihilominus eſt, totum Chriſti corpus & ſanguinem intrinſecè, ac realiter eſſe in omnib. terminis & punctis ſpecierum ſacramentalium, non quidem per ſe primò, & adæquatè, ſed neceſſaria quadam conſecutione. Ita docuit Capreo. in 4. d. 10. q. 4. art. 3. ad 2. Scoti, contra 1. concl. & Soto in 4. d. 49. q. 4. art. 6. ad argumentum Durandi, vbi dicit nōj licere Theologo hoc negare. Et declaratur primò exemplo angeli, vel animæ, quo D. Thomas & alij authores in hac materia vtuntur; qui proinde videntur idem ſentire, quamuis diſtinctè non explicent. Angelus itaq; cùm præſens adeſt loco, totus in toto, & in qualibet parte, continua quadam præſentia, neceſſe eſt, vt ſit etiā totus intrinſecè præſens in ſingulis punctis illius ſpatij ſeu loci continui: quia intelligi non poteſt, præſentiā Angeli eſſe in ſe A continuam, & vnitam, niſi ſimili modo reſpondeat omnibus partibus, & terminis alterius extremi: ſic ergo in pręſenti nō poteſt corpus Chriſti eſſe continuè pręſens toti quantitati panis, niſi aliquid etiā corporis Chriſti ſit intrinſece & realiter præſens omnib terminis & punctis illius quantitatis: vbi autem eſt aliquod corporis Chriſti, ibi eſt totum corpus, vt ſæpe dictū eſt. Reſponderi poteſt ex Richardo ſuprà, dupliciter poſſe aliquid eſſe præſens pūcto: vno modo intrinſecè, quia eſt ſub illo, vt ita dicam, quaſi penetratiuè, & hoc modo non eſt neceſſe, id, quod eſt totum in ſingulis partibus eſſe etiam totū in punctis, quia nec partes ipſæ hoc modo contingunt puncta. Alio modo poteſt id contingere extrinſecè, quia immediatè antè adeſt, ſeu contingit pūctum, ſicut partes lineæ, quæ immediatè continuantur pūcto, poſ- B ſunt dici eſſe præſentes illi: & eodem modo corpus Chriſti poteſt dici eſſe præſens omnibus punctis: quia, ſicut indiuiſibile additum non facit maius, ita non cauſat diſtantiā, & ideo, quod eſt præſens parti immediatæ, poteſt dici eſſe præſens puncto. Sed hoc non ſatisfacit, tum, quia in adducto exemplo de Angelo, non ſatis eſt, Angelum eſſe illo extrinſeco modo in ſingulis punctis, ſed etiam intrinſecè per intimam præſentiam, tum etiam, quia hoc eſt omnino neceſſarium, vt ipſa pręſentia totius corporis Chriſti ſub ſpeciebus panis ſit in ſe continua, & vnita: habet enim illa extenſionem quandam, & compoſitionem partium ex parte ſpatij, vt ſuprà dictum eſt: o- C portet ergo, vt partes illæ aliquo communi termino copulentur, qui terminus ex parte ſpatij neceſſariò futurus eſt indiuiſibilis: alioqui non eſſet terminus, ſed partibus cōſtaret: ergo ille neceſſariò reſpondet & eſt intimè præſens alicui termino ſeu puncto ſpecierū ſacramentaliū: habet ergo ibi Chriſtus intimā & indiuiſibilē præſentiā, & conſequenter totus ipſe ibi adeſt. Confirmatur ac declaratur: quia, niſi partes ipſius præſentiæ intelligantur ſic vnitæ, neceſſe eſt, illā præſentiā eſſe diuiſā in omnē ſuā partem: quod omnino repugnat, & ideo æquè repugnat, eſſe totū Chriſti corpus præſens in omnibus partib. ſpecierum, & non eſſe intimè in omnibus punctis earum.

Totum Chriſti corpus eſt in indiuiſibilibus quantitatē terminātibus & continuantibus. Capreol. Soto.

Secundò declaratur exemplo durationis: nam ſi duratio Angeli ſine vlla interruptione coëxiſtit tem- D pori noſtro continuo, neceſſe eſt, vt tota ſit non ſolū in omnibus partibus noſtri temporis, ſed etiam in inſtantib. eius, nec poteſt mente concipi quod duratio Angeli coexiſtat omnibus partibus eius, & non etiam inſtantibus, aut, ſi alicui non coëxiſtit, neceſſe eſt, vt ſaltem in illo interrumpatur duratio, ita vt in illo verum ſit dicere, Angelum non eſſe: idem ergo eſt in præſentia locali; eſt enim omnino eadem proportio quoad hoc, quòd, ſicut duratio Angeli ſine interruptione perſeuerat, quamdiu tempus continuè diſcurrit, ita corpus Chriſti, ſeu præſentia eius continuè diffunditur per totam quantitatem continuam ſpecierum panis. Atque hoc ipſum ex ſolu- E tionibus argumentorum magis conſtabit.

Ad primam ergo rationem alterius opinionis negatur, eſſe impoſſibile, corpus quantum in indiuiſibili puncto collocari, quin potiùs impoſſibile eſt, Chriſti corpus eſſe totū in toto, & in qualibet parte abſque propria penetratione & extenſione in ordine ad locum, quin ſit etiam in punctis, ſeu terminis, quib. partes ſpecierum ſacramentalium continuatur: quomodo autem hoc poſſibile ſit, ſuperiùs in diſp. 48. fusè tractatum eſt. Ad ſecundum argumentum reſpondetur, potiùs illo concludi contrarium: nam, ſi quantitas corporis, vt ſit continua, indiget his terminis indiuiſibilibus, neceſſe eſt, vt in ipſa

Reſpondetur ad argumen. 1. opinionis.

ipſa ſubſtantia ſeu materia, aliqua indiuiſibilia ſub- A ſtantialis illis proportionata reſpondeant, vt declarari poteſt applicando rationem factam, quia ſubſtantia materiæ exiſtens ſub quantitate, adæquatè eſt illi coextenſa, & altera alteri ad inuicem eſt intimè, & continuè præſens: ergo neceſſe eſt, vt, vbicunque eſt aliquid quantitatis, qualecunque illud ſit, aliquid etiam materiæ proportionatè reſpondeat. Et confirmatur primò, quia præciſa quantitate, poſset intelligi, & conſeruari ſubſtantia materiæ, in qua, vt ſuprà dixi, neceſſariò manerent omnes partes entitatiuæ, quæ antea præfuiſsent: quia illæ, cùm ſint diſtinctæ, non poſſunt in eandem coaleſcere indiuiſibilem entitatem: manerent ergo partes entitatiuè diſtinctæ, & non inter ſe omnino diuiſæ (quia non eſt poſſibile, manere continuum diuiſum in omnem ſuam partem) ergo vnitæ propriis ſubſtantialibus B terminis, quia illa vnio non eſſet per modum actus & potentiæ, ſed per modum integritatis entitatiuè proportionatæ integritati quantitatis. Confirmatur ſecundò, quia cùm quantitas ſecundùm ſe totam ſit accidens ſubſtantiæ, neceſſe eſt, vt ex parte ſubſtantiæ correſpondeat aliquid ſubſtantialiter, & entitatiuè inuiſibile, quod ſit proportionatum ſubiectum indiuiſibilium quantitatis: ſicut è contrario, quia albedo continuè extenditur, & ſubiectatur in ſuperficie, neceſſe eſt, vt indiuiſibilib. quantitatiuis ipſius ſuperficiei reſpondeant in albedine aliqua indiuiſibilia talis qualitatis, quæ in illis recipi poſſint. Hoc ergo principio ſuppoſito, ſequitur, aliquod indiuiſibile materiæ panis præfuiſſe ſub indiuiſibilibus C terminis quantitatis eius, & conſequenter aliquod etiam indiuiſibile formę ſubſtantialis panis: quia talis forma extenſa eſt, & continuè diffuſa per totam materiam, quia nihil in materia intelligi poteſt, quod in pura potentia maneat ſine ſubſtantiali actu proportionato: præfuit ergo aliquid ſubſtantiale panis ſub indiuiſibilibus terminis quantitatis, quod poſt factam tranſubſtantiationem non manet, ſed illi termini quantitatis, ſine proprio ſubiecto relinquuntur: ergo ſuccedit ſub illis corpus Chriſti, in quod conuertitur illud indiuiſibile ſubſtantiæ panis, quod ſub eis erat, quidquid illud ſit: ſiue illud vocetur ſubſtantia, ſiue initium aut terminus ſubſtantiæ: hoc enim ſpectat ad modum loquendi, & ad præſens inſtitutum parum refert, hoc vel illo modo loqui; nam, ſi panis vocetur, apertè ſequitur conuer- D tendum fuiſſe in corpus Chriſti; ſi autem ſolùm appelletur terminus ſubſtantialis panis, dicendum eſt, conſecutione quadam, & quaſi per concomitantiam, conuerti in corpus Chriſti, quia nec poſſunt partes omnes ſubſtantiæ panis conuerti ſine ſuis terminis ſubſtantialibus, nec poteſt huiuſmodi terminus conuerti in aliquid corporis Chriſti, quin ibi adſit totum. Ad tertium poſſet aliquis concedere ſequelam, quia nihil cōtradictionis in eo caſu inuoluitur. Quòd ſi fortaſſe videtur inconueniens, etiam caſus ibi excogitatus, eſt moraliter impoſſibilis, & ſatis indecens. Melius verò negatur ſimpliciter ſequela, quia, vt dixi, Chriſtus non eſt per ſe in his in- E diuiſibilibus, ſed quaſi per concomitantiam, & ideo ablato eo, quod eſt per ſe, neceſſe eſt, quod concomitatur, auferri: ſicut enim ſubſtantia materialis intrinſecè poſtulat ſuam extenſionem, & non habet indiuiſibilia, niſi propter integritatem & continuitatem in ipſa extenſione: ita hæc Chriſti præſentia intrinſecè & per ſe poſtulat extenſionem in ſpeciebus panis, in indiuiſibilibus autem tantùm eſt propter integritatem ipſius præſentiæ: quapropter in ſolis illis eſſe non poteſt, ſaltem ſecundùm præſentem inſtitutionem. Ad quartum reſpōdetur, nullum eſſe inconueniens, mutata ſeparatione ſeu continuatione ſpecierum ſicut mutantur termini ipſarum ſpecierum, ita etiam mutari, aliquo modo, præſentiam Chriſti, quoad terminos ſuos: hoc intrinſecè, & ex natura rei ſequitur ex illa ſeparatione, vel continuatione, neque hoc eſt propriè mutari præſentiam, ſed præſentiæ terminum: & ita hoc non repugnat ſuperiùs dictis, vbi agebamus de præſentia ſimpliciter, vel per ſe, quæ abſolutè non pendet à continuitate, vel diuiſione ſpecierum.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti ſit in hoc ſacramento.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd non tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti ſit in ſacramento. Dictum eſt enim, quòd totum corpus Chriſti continetur ſub qualibet parte hoſtiæ conſecratæ. Sed nulla quantitas dimenſiua tota continetur in aliquo toto, & in qualibet parte eius. Ergo eſt impoſſibile, quòd tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti contineatur in hoc ſacramento.*

4.d.10.art.2. q.3. & 4.d. 12.q.1 ar.2. q.1.corp.4. & concl.c.63. 64 & 67. Et quo. 7.art.8. cor.

2. Præterea, Impoſſibile eſt, duas quantitates dimenſiuas eſſe ſimul, etiā ſi vna ſit ſeparata, & alia in corpore naturali, vt patet per Philoſ. in 3. Metaph. Sed in hoc ſacramento remanet quantitas dimenſiua panis, vt ſenſu apparet. Non ergo eſt ibi quantitas dimenſiua corporis Chriſti.*

Art. præced. Lib. 3 tex. 9.

3. Præterea, ſi duæ quantitates demenſiuè inæquales iuxta ſe ponantur, maior extenditur vltra minorem. Sed quantitas dimenſiua corporis Chriſti, eſt multo maior, quàm quantitas dimenſiua hoſtiæ conſecratæ, ſecundùm omnem dimenſionem. Si ergo in ſacramento ſit quantitas dimenſiua corporis Chriſti cum quantitate dimenſiua hoſtiæ, quantitas dimenſiua corporis Chriſti extendetur vltra quantitatem hoſtiæ, quæ tamen non eſt ſubſtantia corporis Chriſti. Ergo ſubſtantia corporis Chriſti erit in hoc ſacramento, etiam præter ſpecies panis: quod eſt inconueniens, cùm ſubſtantia corporis Chriſti non ſit in hoc ſacramento, niſi per conſecrationem panis, vt dictum eſt. Impoſſibile ergo videtur, quòd tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti ſit in hoc ſacramento.*

Art. 1. huius q.

Sed contrà eſt, quòd quantitas dimenſiua corporis alicuius, non ſeparatur ſecundùm eſſe à ſubſtantia eius. Sed in hoc ſacramento eſt tota ſubſtantia corporis Chriſti, vt ſuprà habitum eſt. Ergo tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti eſt in hoc ſacramento.*

Art. præced.

Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt) dupliciter aliquid Chriſti eſt in hoc ſacramento. Vno modo ex vi ſacramenti, alio modo ex reali concomitantia. Ex vi quidem ſacramenti, quantitas dimenſiua corporis Chriſti non eſt in hoc ſacramento. Ex vi enim ſacramenti eſt in hoc ſacramento illud, in quod directè conuerſio terminatur. Conuerſio autem, quæ fit in hoc ſacramento, directè terminatur ad ſubſtantiam corporis Chriſti, non autem ad dimenſiones eius. Quod patet ex hoc, quòd quantitas dimenſiua panis remanet facta conſecratione ſola ſubſtantia panis tranſeunte. Quia tamen ſubſtantia corporis Chriſti realiter non diuiditur à ſua quantitate dimenſiua, & ab alijs accidentibus, inde eſt, quòd ex vi realis concomitantiæ eſt in hoc ſacramento tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti, & omnia accidentia eius.

Art. 1. huius q. ad 1.

Ad primū ergo dicendum, quòd modus eſſendi cuiuslibet rei determinatur ſecundū id, quod eſt ei per ſe, non autem ſecundū id, quod eſt ei per accidens, ſicut corpus eſt in viſu ſecundū quòd eſt album, non autem ſecundùm, quòd eſt dulce, licèt idē corpus ſit album, & dulce. Vnde & dulcedo eſt in viſu ſecundùm modum albedinis, non ſecundū modū dulcedinis. Quia igitur ex vi huius ſacramēti eſt in alta

altari ſubſtantia corporis Chriſti, quantitas autem dimenſiua eius eſt ibi concomitanter, & quaſi per accidens; ideo quantitas dimenſiua corporis Chriſti eſt in hoc ſacramento, non ſecundùm proprium modum (vt ſcilicet ſit tota in toto, & ſingulæ partes in ſingulis partibus) ſed per modum ſubſtantiæ, cuius natura eſt tota in toto, & tota in qualibet parte.

Ad ſecundum dicendum, quòd duæ quantitates dimenſiuæ non poſſunt naturaliter ſimul eſſe in eodem: ita quod vtraque ſit ibi ſecundum proprium modum quantitatis dimenſiuæ. In hoc autem ſacramento quantitas dimenſiua panis eſt ſecundùm proprium modum; ſcilicet, ſecundum commenſurationem quandam, non autem quantitas dimenſiua corporis Chriſti, ſed eſt ibi per modum ſubſtantiæ, vt dictum eſt *.

In cor. art. & art. 1.

Ad tertium dicendum, quòd quantitas dimenſiua corporis Chriſti non eſt in hoc ſacramento ſecundùm modum commenſurationis, qui eſt proprius quantitati, ad quem pertinet, quòd maior quantitas extendatur vltra minorem; ſed eſt ibi per modum iam dictum *.

In cor. art.

Hic articulus explicatus eſt diſputatione præcedente, ſect. 2. & 3.

ARTICVLVS V.

Vtrùm corpus Chriſti ſit in hoc ſacramento, ſicut in loco.

Inf. ar. 6. cor. & ad 1. & 4. d. 10 ar. 1. ad 5. 6. 7. & 8. & art. 3. q. 2. ad 2. & 4. cō. cap. 64. ſid. Et quo. a. 22. ad 2.

Ad quintū ſic proceditur. Videtur, quòd corpus Chriſti ſit in hoc ſacramento, ſicut in loco. Eſſe enim in aliquo definitiuè vel circumſcriptiuè, eſt pars eius, quod eſt eſſe in loco. Sed corpus Chriſti videtur eſſe definitiuè in hoc ſacramento (quia ita eſt vbi ſunt ſpecies panis vel vini, quòd non eſt in alio loco altaris) videtur etiam ibi eſſe circumſcriptiuè, quia ita continetur ſuperficie hoſtiæ conſecratæ, quod nec excedit, nec exceditur. Ergo corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento, ſicut in loco.

2. Præterea, Locus ſpecierum panis non eſt vacuus (natura enim non patitur vacuum) nec eſt ibi ſubſtantia panis, vt ſuprà habitum eſt *, ſed eſt ibi ſolum corpus Chriſti. Ergo corpus Chriſti replet locum illum. Sed omne quod replet locum aliquem, eſt in eo localiter. Ergo corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento localiter.

Quæſt. præc. art. 1. 2. & 3.

3. Præterea, Sicut dictum eſt *, in hoc ſacramento eſt corpus Chriſti cum ſua quantitate dimenſiua, & cum omnibus ſuis accidentibus. Sed eſſe in loco, eſt accidens corporis, vnde & ibi connumeratur inter nouem genera accidentium. Ergo corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento localiter.

Art. præce. & 3. huius q.

Sed contrà eſt, quòd oportet locum & locatum eſſe æqualia, vt patet per * Philoſ. in 4. Phyſ. Sed locus, vbi eſt hoc ſacramentum, eſt multo minor, quàm corpus Chriſti. Ergo corpus Chriſti non eſt in hoc ſacramento, ſicut in loco.

Lib. 4. Phyſi. tex. 30. to. 2.

Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut iam dictum eſt *) corpus Chriſti non eſt in hoc ſacramento ſecundùm proprium modum quantitatis dimenſiuæ, ſed magis ſecundùm modum ſubſtantiæ. Omne autem corpus locatum eſt in loco ſecundùm modum quantitatis dimenſiuæ; in quàntum ſcilicet commenſuratur loco ſecundùm ſuam quantitatem dimenſiuam. Vnde relinquitur, quòd corpus Chriſti non eſt in hoc ſacramento, ſicut in loco, ſed per modum ſubſtantiæ, eo ſcilicet modo, quo ſubſtantia continetur à dimenſionibus. Succedit enim ſubſtantia corporis Chriſti in hoc ſacramēto ſubſtantiæ panis, vnde ſicut ſubſtantia panis non erat ſub ſuis dimenſionibus localiter, ſed per modum ſubſtantiæ, ita nec ſubſtantia corporis Chriſti, non tamen ſubſtantia corporis Chriſti eſt ſubiectum illarum dimenſionum, ſicut erat ſubſtantia panis. Et ideo ſubſtantia panis, ratione ſuarum dimenſionum localiter erat ibi, quia comparabatur ad locum illum, mediantibus propriis dimenſionibus. Subſtantia autem corporis Chriſti comparatur ad locum illum mediantibus dimenſionibus alienis, ita quod è conuerſo dimenſiones propriæ corporis Chriſti comparantur ad locum illum mediante ſubſtantia, quod eſt contra rationem corporis locati. Vnde nullo modo corpus Chriſti in hoc ſacramento locatur.

Ar. 3. huius q.

Ad primum ergo dicendum, quòd corpus Chriſti non eſt in hoc ſacramento definitiuè: quia ſic non eſſet alibi, quàm in hoc altari, vbi conficitur hoc ſacramentum, cùm tamen ſit & in cælo propria ſpecie, & in multis aliis altaribus ſub ſpecie ſacramenti. Similiter etiam patet, quod non eſt in hoc ſacramento circumſcriptiuè, quia non eſt ibi ſecundùm commenſurationem propriæ quantitatis, vt dictum eſt *. Quod autem non eſt extra ſuperficiem ſacramenti nec eſt in alia parte altaris, non pertinet ad hoc, quod ibi ſit definitiuè, vel circumſcriptiuè, ſed ad hoc, quod incepit ibi eſſe per conſecrationem & conuerſionem panis, & vini, vt ſuprà dictum eſt *.

Art. 3. & 4. huius q.

Quæſt. præc. art. 3. & 4.

Ad ſecundum dicendum, quòd locus ille in quo eſt corpus Chriſti, non eſt vacuus, neque tamen propriè eſt repletus ſubſtantia corporis Chriſti, quæ non eſt ibi localiter ſicut dictum eſt *. Sed eſt repletus ſpeciebus ſacramentorum, quæ habent replere locum, vel propter naturam dimenſionum, vel ſaltem miraculosè ſubſiſtunt per modum ſubſtantiæ.

In corp. art.

Ad tertium dicendum quòd accidentia corporis Chriſti ſunt in hoc ſacramento (ſicut ſuprà dictum eſt) ſecundùm realem concomitantiam. Et ideo illa accidentia corporis, ſunt in hoc ſacramento, quæ ſunt ei intrinſeca. Eſſe autem in loco, eſt accidens per comparationem ad extrinſecum continens. Et ideo non oportet quòd Chriſtus ſit in hoc ſacramento ſicut in loco.

Art. præced.

COMMENTARIVS.

Materia huius fusè tractata eſt ſuprà diſput. 47. & 48. vbi declarauimus, hîc non poſſe eſſe quæſtionē de re, ſed de modo loquēdi. Sumit itaque D. Thom. hîc, *eſſe in loco*, in rigore phyſico, prout dicit commenſurationem inter locum & locatum in ratione continentis, & contenti; & hoc ſenſu negat in primis corpus Chriſti eſſe ſub quantitate panis, tanquam in loco: quod eſt veriſſimum, quia corpus Chriſti non eſt ſub illis ſpeciebus modo quantitatiuo; neque ab eis continetur ſecundùm extrinſecum contactum vltimæ ſuperficiei, quo modo ſolet locus continere locatum; ſed eſt intimè, in omnibus illis & omnibus eorum partibus per mirabilem quandam ſubſtantialem præſentiam, quod D. Th. appellat eſſe in eis per modum ſubſtantiæ: quia (vt ſuprà declaratum eſt) corpus Chriſti ſuccedit ſub ſpeciebus ſubſtantiæ panis, quæ non erat ſub eis, vt in loco, ſed per modum ſubſtantiæ: quamuis enim quantitas ſit ſuæ ſubſtantię fundamentalis ratio exiſtendi in loco, non tamen eſt locus eius, vt per ſe conſtat, ſed eſt prior: vnde ſubſtantia cùm mouetur, ſecum defert ſuam quantitatem, non autem ſuum locum. Hinc verò addit ſecundò D. Thomas Chriſtum non eſſe in loco ipſarum ſuperficierum, mediantibus ipſis; ne videatur in omnibus eſſe ſimilitudo inter ſubſtantiā panis, & corpus Chriſti, quod illi ſuccedit: intercedit enim differētia, quia ſubſtantia panis, quamuis non ſit ſub quantitate, vt in loco, tamen, illa mediante, dicitur eſſe in loco ambiente, vel continēte quantitatem ſuam: quia eſt proprium ſubiectum illius quantitatis, & per illam habet propriam extenſionem & dimenſionem: corpus autem Chriſti non eſt ſub quantitate panis, vt ſubiectum eius, nec per illam extenditur, & ideo nec ratione illius dici poteſt eſſe in loco eiuſdem quantitatis. Atque hinc vlterius in ſolutione ad 1. negat, corpus Chriſti eſſe hîc circumſcriptiuè aut definitiuè; quod etiam

etiam veriſſimum eſt, vt prædicto loco declarauimus; non ſolùm ſumendo exiſtentiam in loco in rigore prædicto, ſed etiam latiùs ea voce vtendo, pro quacunque vera & reali præſentia, quo modo loquimur, cùm dicimus, Chriſtum eſſe hic; hoc enim modo negari non poteſt, quin poſſit Chriſtus eſſe hìc localiter alio excellentiori, & quodammodo ſpirituali modo, qui non eſt propriè definitiuus, aut circumſcriptiuus, ſed ſacramentalis, vt ibidem declaratum eſt.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm corpus Chriſti ſit mobiliter in hoc ſacramento.

4.d.10.ar.1. q.4. Et opuſc. 11.art 3.4 Lib.2 c 3 in declaratione 24.loci, to.1. Ar.1.huius q.

*AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd corpus Chriſti ſit mobiliter in hoc ſacramẽto. Dicit enim * Phyl. 2. Top. quòd motis nobis, mouentur ea, quæ in nobis ſunt. Quod quidem eſt verum, etiam de ſpirituali ſubſtantia animæ. Sed Chriſtus eſt in hoc ſacramento, vt ſuprà habitum eſt *. Ergo mouetur ad motum ipſius.*

2. Præterea, Veritas debet reſpondere figuræ. Sed de Agno paſchali, qui erat figura huius ſacramenti, non remanebat quicquam vſque manè, ſicut præcipitur Exod. 12. Ergo neque etiam, ſi hoc ſacramentum reſeruetur in craſtinum, erit ibi corpus Chriſti. Et ita non eſt immobiliter in hoc ſacramento.

3. Præterea, Si corpus Chriſti remaneat ſub hoc ſacramento etiam in craſtino, pari ratione remanebit & per totum ſequens tempus: non enim poteſt dici, quòd deſinat ibi eſſe, ceſſantibus ſpeciebus: quia eſſe corporis Chriſti non dependet à ſpeciebus illis. Non autem remanet ſub hoc ſacramento Chriſtus per totum tempus futurum. Videtur ergo, quòd ſtatim in craſtino, vel poſt modicum tempus deſinat eſſe ſub hoc ſacramento. Et ita videtur, quòd Chriſtus mobiliter ſit in hoc ſacramento.

Sed contrà. Impoſſibile eſt idem eſſe motum, & quietum, quia ſic contradictoria verificarentur de eodem. Sed corpus Chriſti in cœlo quietum reſidet. Non ergo eſt mobiliter in hoc ſacramento.

*Reſpondeo dicendum, quòd cùm aliquid eſt vnum ſubiecto & multiplex ſecundùm eſſe, nihil prohibet ſecundùm aliquod moueri, & ſecundùm aliquid immobile permanere, ſicut corpori eſt aliud eſſe album, & aliud eſſe magnũ: vnde poteſt moueri ſecundùm albedinem, & permanere immobile ſecundùm magnitudinem. Chriſto autem non eſt idem eſſe ſecundùm ſe, & eſſe ſub hoc ſacramento: quia per hoc quod dicimus, ipſum eſſe ſub hoc ſacramento ſignificatur quædam habitudo eius ad hoc ſacramentum. Secundùm igitur hoc eſſe non mouetur Chriſtus per ſe ſecundùm locum, ſed ſolùm per accidens: quia Chriſtus non eſt in hoc ſacramento, ſicut in loco, ſicut prædictum eſt *. Quod autem non eſt in loco, non mouetur per ſe in loco, ſed ſolùm ad motum eius, in quo eſt. Similiter autem neque per ſe mouetur ſecundùm eſſe, quod habet in hoc ſacramento, quacunque alia mutatione: putà, quantum ad hoc, quòd deſinat eſſe ſub hoc ſacramento: quia illud, quod de ſe habet eſſe indeficiens, nõ poteſt eſſe deficiendi principium: ſed alio deficiente, hoc deſinit eſſe in eo, ſicut Deus cuius eſſe eſt indeficiens & immortale, deſinit eſſe in aliqua creatura corruptibili per hoc, quòd creatura corruptibilis deſinit eſt. Et hoc modo, cùm Chriſtus habeat de ſe eſſe indeficiens, & incorruptibile, non deſinit eſſe ſub ſacramento, neque per hoc, quod ipſum deſinat eſſe, neque etiam per motum localem ſui (vt ex dictis patet *) ſed ſolùm per hoc quod, ſpecies ſacramenti deſinunt eſſe. Vnde patet, quòd Chriſtus per ſe loquendo, immobiliter eſt in hoc ſacramento.*

Art. præced.

Art. præced.

Ad primum ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de motu per accidens; quo ad motum noſtri, mouentur ea, quæ in nobis ſunt. Aliter tamen ea, quæ per ſe poſſunt eſſe in loco,

A *ſicut corpus; & aliter ea, quæ per ſe non poſſunt eſſe in loco; ſicut forma, & ſpirituales ſubſtantiæ. Ad quem modum poteſt reduci, quod dicimus Chriſtum moueri per accidens ſecundùm eſſe quod habet in ſacramento, in quo non eſt, ſicut in loco.*

Ad ſecundum dicendum, quòd hac ratione moti videntur fuiſſe quidam ponentes, quod corpus Chriſti non remaneat ſub hoc ſacramento, ſi in craſtinum reſeruetur. Contra quos Cyrillus dicit: Inſaniunt quidam dicentes, myſticam benedictionem ceſſare à ſanctificatione, ſi quæ eius reliquiæ remanſerint in diem ſubſequentem, non enim mutatur ſacratum corpus Chriſti, ſed virtus benedictionis, & viuificatiua gratia, iugis in eo eſt. Sicut etiam omnes aliæ conſecrationes immobiliter manent permanentibus rebus conſecratis, propter
B *quod non iterantur. Veritas autem licet figuræ reſpondeat, tamen figura non poteſt eam adæquare.*

Ad tertium dicendum, quòd corpus Chriſti remanet in hoc ſacramento, non ſolum in craſtino, ſed etiam in futuro, quouſque ſpecies ſacramentales manent. Quibus ceſſantibus, deſinit eſſe corpus Chriſti ſub eis: non quia ab eis dependeat, ſed quia tollitur habitudo corporis Chriſti ad illas ſpecies, per quem modum Deus deſinit eſſe dominus creaturæ deſinentis.

COMMENTARIVS.

C DE duplici genere mutationis mentionem facit D. Thom. in articulo, ſcilicet, de mutatione locali, & de mutatione, qua deſinit eſſe corpus Chriſti præſens in hoc ſacramento; & de vtraque dicit duo. Primum eſt, non poſſe corpus Chriſti per ſe mutari huiuſmodi mutationibus, de locali probat; quia Chriſti corpus, vt eſt in ſacramento, non eſt per ſe in loco: ergo nec per ſe poteſt mutare locum. Quæ ratio probat quidem de motu phyſico propriè ſumpto, non tamen de mutatione proportionata præſentiæ, quam hic habet, quæ eſt etiam mutatio localis ad eum modum, quo motus localis in Angelo reperitur: cur ergo non poterit corpus Chriſti ſecundùm hanc mutationem per ſe moueri, ſicut Angelus per ſe mouetur localiter? Reſpondetur, hanc mutationem non eſſe ſimpliciter impoſſibilem, vt argu-
D mentum probat; D. Thom. autem loqui iuxta præſentem inſtitutionem: ita enim corpus Chriſti nunc habet hanc præſentiam in ſe, vt illam habeat quaſi alligatam ſpeciebus, à quibus in hac præſentia ſuo modo pendet, & ab eis continetur: & cum eis vnum quodammodo componit, & ideo quoad hunc motum, non eſt de illo corpore iudicandum, ſicut de re ſpirituali per ſe ſeparata à corpore; ſed vt de re coniuncta quantitati, ſicut erat ſubſtantia panis, quæ conuerſa fuit in corpus Chriſti, & ideo rectè dicitur corpus Chriſti, vt eſt in ſacramento, non poſſe per ſe localiter mutari. Atque hinc probat D. Th. eãdem concluſionem de altera mutatione: quia Chriſtus nõ poteſt deſinere eſſe ſub ſpeciebus per motum localem, qui per ſe fiat in ipſo, vt dictum eſt: nec per deſi-
E tionem ſimpliciter, quæ in ipſo immediatè contingat: quia corpus Chriſti eſt de ſe indeficiens & incorruptibile: ergo nullo modo poteſt per ſe deſinere eſſe ſub ſpeciebus, ita vt hæc deſitio ab ipſo corpore Chriſti incipiat (vt ſic dicam) & non ab ſpeciebus: quod eſt certiſſimum de lege ordinaria, & iuxta præſentem inſtitutionem: nam de potentia abſoluta rectè poſſet fieri, vt facilè ex dictis patet, & conſtabit amplius ex ſequentibus diſputationibus.

Chriſtum non moueri per ſe in Euchariſtia, ſed per accidens docet S. Thom.

Secundò ait D. Thom. poſſe corpus Chriſti per accidẽs mutari vtroq; genere mutationis, quia, mutatis localiter ſpeciebus mutatur etiam corpus Chriſti, & corruptis etiam ſpeciebus, deſinit ibi eſſe corpus

pus Chriſti. Eſt autem aduertendum, dupliciter poſ-ſe explicari hanc mutationem per accidens. Primo, vt tota mutatio inhæreat in ſolis ſpeciebus, corpus autem Chriſti ſolùm extrinſecè ab ea denominetur. Secũdò, vt mutatio primò quidem fiat in ſpeciebus, inde autem reſultet in corpus Chriſti, & ideo dicatur per accidens illi conuenire, quamuis in ipſo reuera fiat, & ſuo modo ei inhæreat. Caietanus ergo priori modo explicat D. Thom. quia exiſtimat, res, quæ non ſunt quantitatiuè in loco ſolùm illo modo mutari. Sed, vt omittam, hanc ſententiam eſſe in ſe falſam, & impoſſibilem, ſine vllo fundamento eam tribuit D. Thomæ. Primò, quia D. Th. abſolutè dicit, Chriſti corpus per accidens mutari; quod non poſſet dici propter ſolam extrinſecam denominationem: quia mutari, non eſt aliter denominari, ſed aliter ſe habere, ſeu eſſe, quàm priùs; & ideo Deus, quãuis deſinat eſſe in creatura illa corrupta, non mutatur, nec per ſe, nec per accidens, quia totum illud eſt ſola extrinſeca denominatio in Deo. Secundò, quia aliàs poſſet corpus Chriſti per accidens mutari, non ſolùm mutatione locali; ſed alteratione, & alia ſimili; quia calefactis ſpeciebus ſacramentalibus, per denominationem extrinſecam poſſet etiam dici corpus Chriſti calefieri; eſſet enim eadem ratio, quod tamen eſt falſum, vt conſtat ex ſuprà tractatis, diſputat. 47. & ideo non immeritò D. Th. aliarum mutationum hìc mentionem nõ fecit: quia nec per ſe, nec per accidens poſſunt verè conuenire corpori Chriſti, vt ibidem tactum eſt, & diſputatione ſequenti dicetur; cùm ergo has mutationes affirmat ille conuenire, non loquitur ſecundùm ſolam denominationem extrinſecam, ſed alio modo dicto. Tertiò, quia aliàs idem corpus Chriſti, ſecundùm idem eſſe quod habet in cœlo, poſſet dici per accidens mutari, quia non repugnat, idem ſecundùm idem eſſe intrinſecũ, manere immutatum, & extrinſecus aliter denominari: conſequens autem eſt contra mentem D. Thomæ: non enim ſine cauſa in principio corporis articuli præmiſit illam diſtinctionem, quod, quando in eodem ſubiecto eſt duplex eſſe, non repugnat ſecũdùm vnum mutari, & non ſecundùm aliud, & loquitur de eſſe proprio & inhærente, vt ſunt eſſe album, & nigrum; in quibus ponit exemplum, & non de extrinſeca denominatione tantùm. Sub quo principio ſumit corpus Chriſti habere aliud eſſe in cœlo, & aliud in ſacramento, quod non de eſſe ſubſtantiali, ſed de locali, ſeu de præſentiali (vt ſic dicam) intelligendum eſt, vt per ſe conſtat. Atque ita concludit, quamuis non mutetur ſecundùm eſſe, quod habet in cœlo, poſſe mutari, quamuis per accidens, ſecundùm eſſe quod habet in ſacramẽto: agit ergo de mutatione intrinſeca & propria, quamuis ex alio reſultante. Tandem in ſolutione ad primam id manifeſtè declarat: nam dicit, hunc motum per accidens eſſe ſimilem illi, quo mouetur anima, moto corpore, vel, quo motis nobis, mouentur ea, quæ ſunt in nobis: conſtat autem, mutationem in his nõ eſſe ſolam extrinſecam denominationem. Atque ita intellexiſſe videntur diuum Thomam, Capreol. & Palu. in 4. diſtinct. 10. quæſt. 3. Sed obiici poteſt pro Caietani ſententia argumentum, Sed contrà, D. Thom. ſic enim argumentatur; Impoſſibile eſt idem moueri & quieſcere, ſed corpus Chriſti quieſcit in cœlo: ergo non poteſt moueri in ſacramento: hæc enim ratio abſolutè concludit de motu propriè afficiente ipſum corpus, ſiue per ſe in illo fiat, ſiue per accidens reſultet. Secundò, quia D. Th. circa finem corporis articuli, ad explicãdam mutationem, quæ fit in corpore Chtiſti, cùm deſinit eſſe in hoc ſacramento, vtitur exemplo Dei deſinentis eſſe in creatura per mutationem eius: conſtat autem deſitionem hanc in Deo ſolùm eſſe denominationem extrinſecam. Ad primum reſpondetur, in primis argumentum, Sed contra apud D. Th. non eſſe ſemper efficax, & præſertim hic conſtat, D. Thom. in principio art. tacitè ſoluiſſe, aut explicaſſe argumentum illud, dicentem, ſecundùm idem eſſe non poſſe idem ſimul quieſcere & moueri, poſſe tamen ſecundùm diuerſa eſſe: igitur argumento illo ſolùm concluditur, corpus Chriſti, vt eſt in ſacramento, non eſſe mobile proprio locali motu oppoſito illi quieti, ſeu locali eſſe, quod habet in cœlo, & hoc verum eſſe tali motu tam per ſe quã per accidens: non autem procedit argumentum de mutatione oppoſita quieti ſacramentali (vt ſic dicã) nam ſecundùm hanc rationem non quieſcit corpus Chriſti, quando mutari dicitur per accidens, modo ſuperiùs declarato. Ad ſecundum reſpondetur, exẽpla non eſſe applicanda niſi ſecundùm id, in quo afferuntur, quia non ſemper ſunt in omnibus ſimilia. D. Th. autem ſolùm affert illud exemplum, quoad hoc, quòd, ſicut deſitio Dei in creatura non poteſt incipere à deſitione Dei, cuius eſſe eſt indeficiens, ita nec deſitio corporis Chriſti ſub ſpeciebus incipit ab ipſo, & in hoc eſt aliqualis ſimilitudo, in aliis verò neque eſt, neque eſſe poteſt.

Capreol. Palud.

In ſolutione ad ſecundum & tertium tangit D. Thomas quæſtionem, quamdiu præſentia corporis Chriſti ſub ſpeciebus duret, quæ in ſuperioribus tractata eſt, diſput. 48. ſect. 8.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, poſſit videri ab aliquo oculo, ſaltem glorificato.

Inf. art. 8. c. & 4. d. 10. ar. 2. q. 2. ad 3. & ar. 2. q. 1. per co. & q. 4. ar. 2. & in expo. lib. ad 1. 2. & 4.

AD ſeptimũ ſic proceditur. Videtur, quod corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, poſſit videri ab aliquo oculo, ſaltẽ glorificato. Oculus enim noſter impeditur à viſione corporis Chriſti in hoc ſacramento exiſtentis, propter ſpecies ſacramentales ipſum circumuelantes. Sed oculus glorificatus non poteſt ab aliquo impediri, quin corpora qualibet videat, prout ſunt. Ergo oculus glorificatus poteſt videre corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento.

2. Præterea, Corpora glorioſa Sanctorum erunt configurata corpori claritatis Chriſti: vt dicitur Phil. 3. Sed oculus Chriſti videt ſe ipſum, prout eſt in hoc ſacramẽto. Ergo pari ratione quilibet alius oculus glorificatus poteſt ipſum videre.

3. Præterea, Sancti in reſurrectione erunt æquales Angelis: vt dicitur Luc. 20. Sed Angeli vident corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento: quia etiam dæmones inueniuntur huic ſacramento reuerentiam exhibere & ipſum timere. Ergo pari ratione omnis glorificatus poteſt Chriſtum videre, prout eſt in hoc ſacramento.

Sed contrà, Nihil idem exiſtens, poteſt ſimul ab eodem videri in diuerſis ſpeciebus. Sed oculus glorificatus ſemper videt Chriſtum, prout eſt in ſua ſpecie, ſecundùm illud Iſai. 33. Regem in decore ſuo videbunt. Ergo videtur, quòd non videat Chriſtum, prout eſt ſub ſpecie huius ſacramenti.

Reſpondeo dicendum, quod duplex eſt oculus, ſcilicet corporalis propriè dictus, & intellectualis: qui per ſimilitudinem dicitur: à nullo autem oculo corporali corpus Chriſti poteſt videri prout eſt in hoc ſacramento. Primò quidem, quia corpus viſibile per ſua accidentia immutat medium. Accidentia autem corporis Chriſti ſunt in hoc ſacramento mediante ſubſtantia, ita ſcilicet, quod accidentia corporis Chriſti nõ habent immediatam habitudinem, neque ad hoc ſacramentum, neque ad corpora, quæ ipſum circumſtant. Et ideo non poſſunt immutare medium, vt ſic ab aliquo corporali oculo videri poſſint. Secundò, quia ſicut ſupra dictum

eſt,

Art. 1. huius q. ad 3. eſt *, corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento per modum ſubſtantiæ. Subſtantia autem inquantum huiuſmodi, nõ eſt viſibilis oculo corporali, neque ſubiacet alicui ſenſui: ſed nec etiam imaginationi, ſed ſoli intellectui, cuius obiectum eſt quod quid eſt: vt dicitur in 3. de anima *. Et ideo propriè loquendo, corpus Chriſti ſecundùm modum eſſendi, quem habet in hoc ſacramento, neque ſenſu, neque imaginatione perceptibile eſt, ſed ſolo intellectu, qui dicitur oculus ſpiritualis. Percipitur autem diuerſimodè à diuerſis intellectibus. Quia enim modus eſſendi, quo Chriſtus eſt in hoc ſacramento, eſt penitus ſupernaturalis, à ſupernaturali intellectu, ſcilicet diuino, ſecundùm ſe viſibilis eſt, & per conſequens ab intellectu beato, vel Angeli, vel hominis, qui ſecundùm participatam claritatem diuini intellectus videt ea, quæ ſupernaturalia ſunt, per viſionem diuinæ eſſentiæ: ab intellectu autem hominis viatoris non poteſt conſpici niſi per fidem; ſicut & cætera ſupernaturalia. Sed nec etiam intellectus angelicus ſecundùm ſua naturalia ſufficit ad hoc intuendum. Vnde dæmones non poſſunt videre per intellectum Chriſtum in hoc ſacramento niſi per fidem, cui non voluntariè aſſentiunt, ſed ad eam euidentia ſignorum conuincuntur: prout dicitur Iac. 2. Quod dæmones credunt, & contremiſcunt.

Lib. 3. de anima tract. 26. com. 2.

Ad primum ergo dicendum, quòd oculus noſter corporeus per ſpecies ſacramentales impeditur à viſione corporis Chriſti ſub eis exiſtentis, non ſolum per modum tegumenti, ſicut impedimur videre id, quod eſt velatum quocunque corporali velamine, ſed quia corpus Chriſti non habet habitudinem ad medium, quod circumſtat hoc ſacramentum, mediantibus propriis accidentibus, ſed mediantibus ſpeciebus ſacramentalibus.

Ad ſecundum dicendum, quòd oculus corporalis Chriſti videt ſeipſum ſub ſacramento exiſtentem, non tamen poteſt videre ipſum modum eſſendi, quod eſt ſub ſacramento, quod pertinet ad ſolum intellectum. Nec tamen eſt ſimile de alio oculo glorioſo, quia etiam ipſe oculus Chriſti eſt ſub hoc ſacramento, in quo non conformatur ei alius oculus glorioſus.

*Ad tertium dicendum, quòd Angelus bonus, vel malus non poteſt aliquid videre oculo corporeo, ſed ſolùm oculo intellectuali. Vnde non eſt ſimilis ratio, vt ex dictis patet *.*

In corp. art.

COMMENTARIVS.

Chriſtum non poſſe videri oculo corporeo, prout eſt in Euchariſtia, probat D. Thom.

QVamuis in titulo articuli ſecundùm verborum proprietatem ſolùm videatur proponi queſtio de viſu corporeo, tamen D. Thom. in corpore articuli extendit ſermonem ad vſum intellectualem. Vnde duplici aſſertione reſpondet. Prima eſt, non poſſe corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, videri aliquo oculo corporeo. Quam duabus rationibus probat. Prima eſt; quia corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, non poteſt multiplicare ſpecies per medium: ergo non poteſt imprimere ſpeciem in oculo: ergo non poteſt videri. Conſequẽtiæ notæ ſunt, antecedens probatur, quia corpus non multiplicat ſpecies, niſi per accidentia ſua: ſed corpus Chriſti, prout eſt in ſacramento, non poteſt per accidentia immutare medium: ergo. Probatur minor; quia accidentia corporis Chriſti nõ habent immediatam habitudinem ad hoc ſacramẽtum, neque ad corpora, quæ ipſum circumſtant: quia non ſunt in ſacramento, niſi mediante ſubſtantia. Et in ſolutione ad primum, magis hoc explicat, dicens, ipſum corpus Chriſti non habere habitudinẽ ad medium quod circumſtat hoc ſacramentum, mediantibus propriis accidentibus, ſed mediantibus ſpeciebus ſacramentalibus. Secũda ratio eſt; quia Chriſtus eſt in ſacramento per modum ſubſtantiæ: ſubſtantia autẽ non eſt viſibilis oculo corporeo, ſcilicet, per ſe, ita vt aut per propriã ſpeciem illum immutet, aut ſit proprius ac per ſe terminus, in quem viſio tendat: ergo

A nec modus, quo Chriſtus eſt in hoc ſacramento, videri poteſt oculo corporeo; ergo nec ipſum corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, videri poteſt. Tertia ratio videtur inſinuari in ſolutione ad primum, quòd corpus Chriſti hîc videri non poteſt, quia tegitur ſpeciebus panis, ſicut imago, quamdiu latet ſub aliquo velo, videri non poteſt. Omnes tamen hæ rationes patiuntur difficultatem, & (contrario ordine incipiendo) tertia quidem ratio non approbatur à D. Thoma, ſed potiùs reiicitur: ita enim accipienda ſunt illa verba ſolutionis ad primum, *Non ſolum per modum tegumenti, ſed quia, &c.* id eſt, non quòd ſola illa ratio tegumenti ſufficiat ad impediendam viſionem, ſed quia ipſum corpus, prout eſt hîc,
B viſibile non eſt: quod enim ſola quantitas panis non ſufficiat tegere corpus Chriſti, conſtat, quia corpus Chriſti non eſt tantùm in profundo panis (vt ſic dicam) ſed in ipſa etiam ſuperficie, quomodo ergo poteſt tegi ab illa, cùm illa non interponatur inter oculum & corpus Chriſti, ſicut, ſi imago eſſet penetratiuè in eodem loco, in quo eſt velum, non poſſet ab illo occultari, ſed ad ſummum poſſet perturbari viſio, & quodammodo oculus confundi, quia vtrumque corpus ſimul, ſpecies ſui ſimul multiplicaret.

In ſecunda verò ratione eſt nonnulla difficultas, primò quidem quia diuus Thomas videtur tranſgredi à metaphorica locutione ad propriam: nam,
C quòd Chriſti corpus dicatur hîc eſſe per modum ſubſtantiæ ſolùm, videtur eſſe quædam metaphorica locutio, & accommodata proportio: nam, re vera, modus, quem hîc habet corpus Chriſti, non eſt ſubſtantia, ſed accidens, neque eſt proprius alicuius ſubſtantiæ: quomodo ergo ex eo, quòd ſubſtantia non eſt viſibilis, infert diuus Thomas, neque hunc modum eſſe viſibilem? Secundò, quamuis demus, probaſſe D. Thomam, illum modum non eſſe viſibilem; non rectè infert, corpus ipſum non eſſe viſibile: poſſet enim videri, non viſo modo, cùm ex natura rei diſtinguantur: ſicut in ſolutione ad ſecundum, dicit idem diuus Thomas, oculum Chriſti in
D ſacramenti videre ſe ipſum, quamuis non videat modum, quo eſt in ſacramento. Ad primum reſpondetur, D. Thom. non intellexiſſe modum hunc corporis Chriſti in ſacramento eſſe ſubſtantiam, ſed eſſe talem, qui per ſe conuenire poteſt ſubſtantiæ ſecundùm ſe: & vt præſcindit ab accidentibus corporalibus; & ideo dicit eſſe per modum ſubſtantiæ, & hinc rectè infert, quòd ſi ſubſtantia ipſa, vt abſtracta ab accidentibus corporalibus, non eſt viſibilis, neque etiam per accidentia corporalia eſt in ſe ipſa viſibilis; ergo etiam hic modus non erit in ſe, & propriè viſibilis: eſt argumentum quaſi proportionale, & ſatis efficax, quod ad hoc principium reuocandum eſt, quo talis modus eſt ſupra naturam o-
E mnis accidentis viſibilis, & alterius rationis ac ordinis. Ad ſecundum reſponderi poteſt, D. Thomam ſemper poſuiſſe concluſionem cum illa reduplicatiua, corpus Chriſti, prout eſt hîc, videri non poteſt: de corpore autem ipſo abſolutè nihil dicit in litera articuli, tamen in ſolutione ad ſecundum planè explicat concluſionem, etiam de ipſo corpore abſolutè & ſimpliciter, & ideo dicendum eſt, reſpectu viſionis corporalis non poſſe ſeparari corpus à modo; & ideo, ſi modus eſt inuiſibilis, etiam ipſum corpus in ſacramento eſt inuiſibile, cuius rationem poſtea in diſputatione tractabimus. Vbi etiam examinabimus, quomodo intelligendum ſit id, quod ex ſolutione ad ſecundum afferebatur, oculum ſcilicet, Chriſti in ſacramento videre ſe ipſum: propriè enim ac per

ac per ſe loquendo fortaſſe verum non eſt; ſed, ad A ſummum, per concomitantiam: ſenſus autem D. Thomæ, quoad hoc meliùs cum re ipſa explicabitur. Maior difficultas eſſe videtur in prima ratione, quid enim refert, quòd accidentia corporis Chriſti ſint hic mediante ſubſtantia, vt nó poſſint medium immutare? nam illa mediatio ſolùm eſſe poteſt in cauſalitate, ſeu in fieri, quatenus accidentia hic fiant per concomitantiam cum ſubſtantia corporis Chriſti, tamen ita fiunt, vt ipſa reuera hic ſint tam propriè ſicut ipſa ſubſtantia. Vnde in facto eſſe dici poſſunt immediatè hic eſſe per propriam præſentiam: ergo illa mediatio nihil obſtare poteſt, quominus talia accidentia poſſint medium immutare, ſicut etiam anima, vt anima eſt, mediante corpore, & omnia ac- B cidentia exiſtunt mediante ſubſtantia, vel quantitate; quod non impedit actiones eorum. Deinde obſcurum eſt, quid ſit, accidentia corpori Chriſti, aut corpus Chriſti mediis ſuis accidentibus non habere habitudinem immediatam ad medium, quod ſpecies ſacramentales circumſtat: quæ eſt enim hæc habitudo? aut enim eſt habitudo agentis ad paſſum; & ſic petitur principium, aut eſt habitudo propinquitatis & indiſtantiæ; & ſic falſum eſt, quod aſſumitur: nam accidentia corporis Chriſti reuera habent immediatam habitudinem præſentiæ ad circumſtantia corpora. Reſpondetur, propriam cauſam & radicem, ob quam hæc accidentia non ſunt actiua pro- C priarum ſpecierum viſibilium, eſſe, quia non ſunt hìc modo naturali, & quantitatiuo, vt infrà dicemus; & hoc ipſum circumſcripſit D. Thomas illis verbis declarando cauſam, ob quam illa accidentia habent talem exiſtendi modum; ſcilicet, quia ſunt mediante ſubſtantia corporis Chriſti, quod ex vi conuerſionis, per quam hic ponitur, eſt hìc per modum ſubſtantiæ: itaq; ſola mediatio cauſalitatis non ſufficeret ad impediendam actionem, vt probat argumentum, ſed illa mediatio, qua trahuntur accidentia ad ſupernaturalem modum exiſtendi ipſius ſubſtantiæ. Et hoc ipſum ſignificare voluit D. Thom. addens, *Ita quòd accidentia corporis Chriſti non habent immediatam habitudinem ad corpus circumſtans*: quæ verba non intelliguntur de habitudine agentis & D paſſi, nec de communi habitudine præſentię, vt ratio etiam facta probat, ſed de habitudine coextenſionis, ſeu commenſurationis, aut continentiæ, ſeu contactus quantitatiui, quæ eſt conditio neceſſaria ad phyſicam actionem.

Aſſerit tamẽ eſſe viſibile ab intellectu. Secunda aſſertio D. Thomæ eſt, corpus Chriſti, vt eſt in hoc ſacramento, eſſe viſibile ab intellectu diuino, & ab intellectu creato ſupernaturaliter eleuato per viſionem beatam, non tamen ab intellectu creato virtute naturali. Prima pars relinquitur à D. Thom. vt per ſe nota. Secunda etiam ſatis clara eſt, ſolùm eſt aduertendum, licèt D. Thom. addat illam particulam *per diuiſionem diuinæ eſſentiæ*, non tamen eſſe reſtringendam concluſionem ad ſolam illam formaliter: ac ſi præſentia corporis Chriſti in hoc ſa- E cramento ſolùm poſſit videri in Verbo per ipſam formalem viſionem Verbi: eſt enim hoc falſum, & ſine fundamento: nam etiam poteſt videri in proprio genere per ſpecies & lumẽ infuſa, ſicut alia ſupernaturalia entia: non enim hic modus præſentiæ magis ſupernaturalis eſt, aut infinitus. Item, quia virtus diuini intellectus ad videndam hanc præſentiam ſufficienter participari poteſt per claritatem, & ſpeciem ſupernaturalem, proportionatam, & accómodatam tali rei. D. Thom. ergo, vel gratia illuſtrioris exempli, viſionis beatæ meminit, vel, cùm dicit, *per viſionem*, intelligit, vel formaliter, vel cauſaliter: omnis enim ſcientia per ſe infuſa ſupernaturalium rerum cenſetur, ſaltem, ſecundùm legem ordinariam eſſe propria beatorum, & cauſam aliquo modo ex viſione Dei. Tertia pars concluſionis, vt probata relinquitur à D. Thoma ex eo, quòd modus exiſtendi Chriſti in ſacramento, eſt penitus ſupernaturalis: quod autem huiuſmodi eſt, cognoſci non poteſt ab intellectu creato virtute naturali: de qua re fuſiùs ſtatim eſt diſputandum.

DISPVTATIO LIII.

De his, quæ Chriſtus agere poteſt, aut pati, prout eſt in hoc ſacramento.

Diſputatio decima quinta de Eucharistia. POſtquam tractauimus, an ſit, quid ſit præſentia ſacramentalis Chriſti, & quibus rebus & quomodo cõueniat, ſequebatur dicendum de proprietatibus, quæ illam conſequuntur, hæ autem nullæ ſunt præter relationes quaſdam propinquitatis vel diſtantiæ, aut ſimiles; de quibus in ſuperioribus actum eſt, nihilque addendum occurrit: ſolùm igitur ſupereſt dicendum de actionibus & paſſionibus, quæ poſſunt Chriſto Domino conuenire ratione huius præſentiæ, ſeu mediãte illa, complectimur autem non ſolùm tranſeuntes actiones, ſed etiam immanentes; nec ſolùm propriam mutationem ſeu receptionem, ſed etiam denominationes illis ſimiles ex extrinſeca actione immanente prouenientes, vt eſſe viſum, cognitum, &c. vt hoc modo diſputemus omnia, quæ D. Thomas in his duobus vltimis articulis attigit.

SECTIO I.

Vtrum corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento poſſit localiter moueri.

VT à quæſtione de modo loquẽdi abſtineamus, ſupponendum in primis eſt, hìc nó eſſe ſermonem de motu propriè phyſico; qui requirit extenſionem ſecundùm partes ſubiecti in ordine ad ſpatium, & terminatur ad Vbi quantitatiuum, ſeu circumſcriptiuum, conſtat enim corpus Chriſti non eſſe hìc mobile hoc genere motus, cùm hìc non habeat illum extenſionis ſeu locationis modum; agimus ergo de motu proportionato ſacramentali præſentiæ, quem poſſumus etiam ſacramentalem, & quaſi immaterialem appellare. De quo omnes conueniunt, poſſe corpus Chriſti aliquo modo hìc mutari: quomodo autẽ, vel à quo, id à nobis explicãdum eſt. Nam de modo, Caiet. hìc ait, ſolùm dici mutari *Caietan.* per denominationem extrinſecam propter mutationem, quæ fit in ſpeciebus, de motore autem Sco- *Scotus.* tus diſtinct. 10. & Gabr. lect. 47. in Canonem exi- *Gabriel.* ſtimant, a nemine poſſe moueri, niſi à Deo, vel à ſe ipſo neque per ſe, neque mediis ſpeciebus, quia tractis, ſeu motis ſpeciebus, non neceſſariò trahitur, vel mouetur Chriſti corpus virtute naturali. Quo fit, vt iuxta hanc opinionem, non poſſit Chriſti corpus per accidens moueri, etiam ab ipſo Deo, quia nulla eſt inter ſpecies & Chriſtum colligatio ſufficiens ad hoc genus motus, poterit ergo tantùm per ſe moueri ab habente ſuperiorem virtutem.

Aliorum verò ſententia, & communior eſt, corpus Chriſti, vt eſt hìc, à nemine poſſe per ſe moueri, niſi fortaſſe à Deo miraculosè, per accidens autem

tem poſſe moueri à quocunque agente, qui virtutem habeat ad mouendas localiter ſacramentales ſpecies. Hæc videtur eſſe ſententia diui Thomæ hic, quem ſequuntur Paludan. & Capreol. diſtinct. 10. quæſtione 3. Richard. articul. 4. quæſtione 1. Gabriel, quæſtione vnica, articulo 3. dubio 4. Marſil. quæſtione 7.

Paludan. Capreol. Richard. Gabriel. Marſilius.

1. Concluſio. Dico primò; Corpus Chriſti exiſtens in hoc ſacramento mutari poteſt ſecundùm localem præſentiã mutatione propria, & in ipſomet corpore Chriſti recepta. Hæc concluſio, quoad mentem D. Thomæ probata eſt in commentario articuli ſexti: quoad rem verò ipſam probata eſt ſuprà, diſputatione quadrageſima ſeptima, ſectione quarta, quod hîc repetere non eſt neceſſe.

2. Concluſio. Dico ſecundò; Corpus Chriſti prout eſt in ſacramẽto, poteſt per ſe moueri localiter à Deo. Loquor de potentia abſoluta, nam iuxta legem ſtatutam ſuppono, corpus Chriſti nunquam ſeparari ab ſpeciebus, nec moueri, niſi motis illis: ſi autem Deus vellet in hac lege diſpenſare, poſſet transferre corpus Chriſti in alium locum, relinquendo ibi ſpecies, vel conſtituendo Chriſti corpus ſub aliis accidentibus vel ſub nullis: quia in his omnibus nulla eſt contradidictio, neque repugnantia. Poſſet etiam ſimul quidem mouere totum ſacramentum, vt ex Chriſti corpore & ſpeciebus ſacramentalibus conſtat, imprimendo tamen primò ac per ſe motum in corpus Chriſti, & efficiendo, vt ipſum corpus concomitanter & per accidens ſecum traheret ſpecies: nam in hoc etiam nulla eſt difficultas, ſuppoſita vnione, quã ſuprà diximus eſſe inter corpus Chriſti & ſpecies: neque in hac concluſione inuenio difficultatem vllam, nec Theologum apertè contradicentem.

3. Concluſio. Dico tertiò; Corpus Chriſti, vt eſt in hoc ſacramento, non poteſt naturaliter moueri localiter ab intrinſeco à propria anima, & interna virtute motiua naturali, neque per ſe, neque per accidens. Loquor de naturali virtute, quia, ſi anima Chriſti conſideretur, vt inſtrumentum Verbi, & operetur per virtutem miraculorum effectricem, poteſt ſuum corpus in hoc ſacramento exiſtens primariò mouere, vel deſerendo ſpecies vel ſecum illas deferendo: quia ſicut non repugnat, hoc fieri à Deo vt principali operante, ita neque à creatura, vt inſtrumento eius: quia non eſt in hoc maior repugnantia quàm in aliis ſupernaturalibus effectibus, in quo genere communicata eſt Chriſti humanitati omnipotentia quædam inſtrumentalis, vt in primo tomo huius tertiæ partis dictum eſt. Quocirca, licèt nunquam fuerit Chriſtus vſus hac poteſtate priori modo, id eſt, deſerendo ſpecies, & non corrumpendo, nec transmutando illas: quia hoc neque ab hominibus videri poterat, neque ſciri, niſi per reuelationem, neque ad fidei confirmationem vtile eſſe poterat, cùm non poſſet ſenſibus percipi; nec fortaſſe expediens, quia magis neceſſarium eſt, ſtatutam legem de reali præſentia Chriſti, durantibus ſpeciebus eſſe omnino infallibilem, & immutabilem; nihilominus tamen exiſtimo alio poſteriori modo, ſcilicet, deferendo ſecum ſpecies interdum fuiſſe Chriſtum vſum hac poteſtate. Legimus enim interdũ hoſtiam conſecratam, nullo deferente ſua ſponte fuiſſe motam, vel ad aliquem iuſtum & Dei amicum, vt communicare poſſet, vt de ſancta Catharina Senenſi, & de aliis fertur; & legi poteſt Sozomenus lib. 6. Hiſt. capit. 29. vel vt infidelium iniuriam euitaret, & pertinaciam confunderet. Quanquam enim dicere quis poſſet, in his caſibus moueri ſpecies conſecratas ab Angelis, tamen etiam potuit Chriſti corpus interno impetu ferri, ſecúmque ſpecies deferre. Quod autem hoc fieri nõ poſſit naturali animæ virtute, probatur, quia non poteſt anima mouere corpus ſuum, niſi per membra organica quibus non poteſt vti, vt in hoc ſacramẽto ſunt: quia naturalis motus horum membrorum requirit extenſionem eorum in loco, ita vt in diuerſis locis partialibus exiſtant, & vnum impellat aliud: membra autem corporis Chriſti non exiſtunt hoc modo in hoc ſacramento. Dices, hanc rationem ſolùm procedere de motu progreſſiuo, aut ei ſimili, in quo neceſſe eſt, vnam partem prius moueri, quàm aliam, & aliquam quieſcere, vt aliæ moueantur, non autem in motu ſimplici, aut impulſiuo (vt ita dicam) qui vno impetu fit ad quem non eſt neceſſaria extenſio organorum in loco, ſed ſola vis imprimens impulſum, ſeu motum. Reſpondetur, non poſſe animam mouere corpus ſuum hoc genere motus: duobus enim tantùm modis poteſt à nobis hic motus intelligi, ſcilicet, aut per aliquem vehementem contactum phyſicum, aut per imperium efficax alicuius voluntatis habentis huiuſmodi virtutem motiuam ſibi ſubordinatam. Primus autem modus non habet locum in toto corpore humano, reſpectu ſui ipſius: quia non poteſt idem corpus, ſecundùm ſe totum, ſe ipſum contingere, vt per ſe conſtat, quia contactus ſupponit diſtinctionem vel ſaltem exiſtentiam quantitatiuam in loco, & multiplicationem illius: & ideo, quãuis ſecundùm diuerſas partes poſſit aliquo modo anima impellere corpus ſuum, vt per ſaltum, tamen ad hoc ipſum neceſſaria eſt extenſio partium in loco, & aliquod genus contactus phyſici, vel partium inter ſe, vel cum corpore circumſtante; & ideo huiuſmodi motus non poteſt habere locum in corpore ſacramentaliter tantùm exiſtente. Secundus etiam modus mouendi eſt præter virtutem naturalem animæ informantis corpus: non enim poteſt anima ſolo imperio voluntatis, vel appetitus totum ſuum corpus transferre ab vno loco in aliũ, ita vt nec moueat vnam partem, mediante alia, ſed totum per ſe primò, nec corpus ad illum motum concurrat, ſed tantùm paſſiuè recipiendo illum: tota verò efficientia ſit in anima: quamuis enim huiuſmodi genus motus repugnantiam non inuoluat, vt aliqui putant & ſupernaturaliter communicetur corporibus glorioſis, vt præcedente tomo dixi, tamen ipſa experientia docet, excedere naturalem animæ virtutem. Conſtat igitur, non poſſe corpus Chriſti, vt eſt in ſacramento, ſe ipſum per ſe mouere virtute naturali: & inde à fortiori fit, neque per accidens poſſe: quia multo minùs poteſt mouere ipſas ſpecies ſacramentales, quas nec phyſicè contingere poteſt, vt ex ſuprà dictis patet: neque ad mutum voluntatis mouere, loquendo de virtute naturali: vtrumque enim per ſe ſatis clarum eſt.

Corpus Chriſti in Euchariſtia exiſtens non poteſt per ſe moueri ab aliquo agente extrinſeco naturali.

Dico quartò: Corpus Chriſti, vt eſt in ſacramento, non poteſt naturaliter per ſe moueri ab aliqua virtute naturali ſeu agente extrinſeco, id eſt, primariò illi imprimendo motum, & nõ per ſpecies. Hæc concluſio de agentibus corporalibus eſt per ſe manifeſta, quia hæc non poſſunt mouere alia corpora, niſi, aut trahendo quod faciunt (vt creditur) præuia aliqua alteratione, & impreſſione alicuius qualitatis, aut impellendo, quod faciunt per cõtactum phyſicum, neutro autem modo poſſunt mouere corpus Chriſti immediatè & per ſe, quia neque illud poſſunt tangere, vt ſæpe dictum eſt, neque alterare, vt ſectione ſequente dicam. De virtute autem motiua

Angelo

Angelorum poteſt eſſe nonnulla dubitatio: quia illi poſſunt mouere corpus, ſine phyſico contactu, per virtualem, medio voluntatis imperio, nec ſolùm corpora, ſed etiam ſpiritus ſic mouere poſſunt: cur ergo non potuerunt mouere etiam corpus Chriſti hîc, ſi ſupernaturali virtute non reſiſtat; nihilominus etiam de angelica virtute videtur probabilior concluſio poſita, quia dupliciter intelligi poteſt Chriſtum hinc mutari; primò, purè priuatiuè, amittendo præſentiam, quam hîc habet, & nullam aliam acquirendo, & hoc non poteſt fieri ab Angelo: quia huiuſmodi mutationis genus non poteſt fieri per actionem poſitiuam: quia neceſſe eſt, vt omnis poſitiua actio tendat ad aliquem terminum poſitiuum, quod eſt contra rationem mutationis purè priuatiuæ: ſolùm ergo poteſt fieri per ablationem concurſus, vel alicuius cauſæ conſeruantis: Angelus autem nullum influxum habet in hanc præſentiam corporis Chriſti, quem auferre poſſit: nec aliquam cauſam afferre poteſt, è qua illa præſentia pendeat, niſi fortaſſe ſpecies ſacramentales: à quibus ſi mutatio incipiat, iam non per ſe fiet in corpore Chriſti, vt nunc loquimur. Alio modo poteſt fieri hæc mutatio, ſcilicet, efficiendo in corpore Chriſti, aliam præſentiam incompoſſibilem huic, & ſic mutando illud: ſed neque ad hoc habet Angelus naturalem virtutem: quia illa præſentia eſt ſupernaturalis huic corpori; ergo non poteſt fieri ab Angelo naturali virtute.

Obiectio.

Dices, quamuis hic modus præſentiæ ſit ſupernaturalis corpori Chriſti, & ideo non poſſit Angelus illum efficere in corpore Chriſti, niſi in eo præſupponatur, tamen poſtquam Chriſti corpus ſupponitur ita exiſtens, non videtur adeò ſupernaturale, vel difficile, illud corpus transferre ab vno loco in alium, mutando habitudinem ad ſpatium, & propinquitatem, vel diſtantiam ad alia corpora.

Reſponſio.

Reſpondetur: Si huiuſmodi præſentia, ſecundùm ſpeciem ſuam ſuperat naturalem virtutem angelicam, in quolibet indiuiduo ſuperabit: quia, & tota ſpecies clauditur in quolibet indiuiduo, & actio per ſe primò circa indiuiduum verſatur: ſicut ergo Angelus non poteſt virtute naturali conferre corpori primam ſacramentalem præſentiam; ita neque corpori iam habenti vnam præſentiam ſacramentalem, poteſt dare alteram, vt priorem auferat: quia non eſt minus ſupernaturalis ſecunda, quàm prima, & quòd prima præceſſerit, nihil refert: quia nec dedit corpori naturalem aptitudinem ad ſimilem præſentiæ modum, neque auxit virtutem cauſæ agentis, nec minuit perfectionem, aut difficultatem effectus: nam ipſamet præſentia prior appetit ſuam conſeruationem, & ſuo modo reſiſtit formaliter alteri præſentiæ ſibi incompoſſibili: excedit ergo hic effectus naturalem virtutem etiam Angelorum.

Poteſt per accidens moueri Chriſtus ab eo qui localiter poteſt mutare ſacramẽtales ſpecies.

Dico vltimò: Suppoſita inſtitutione huius ſacramenti, prout facta eſt, poteſt corpus Chriſti per accidens moueri ab eo, qui poteſt ſpecies conſecratas ſecundùm locum mutare. Hoc ſæpe eſt in ſuperioribus tactum: quia aliàs, nec ſacerdos poſſet eleuare corpus Chriſti, nec nos manducaremus illud. Ratio autem concluſionis reddenda eſt ex vnione ſuprà poſita inter corpus Chriſti, & ſpecies ſacramentales: communicatur enim diuinitus his ſpeciebus virtus trahendi, & coniungendi ſibi corpus Chriſti, & conſequenter conſeruandi ſacramentalem præſentiam eius, & efficiendi aliam ſimilem; quod in ſuperioribus probatum eſt. Hinc autem fit, vt motis ſpeciebus, prout naturaliter moueri poſſunt ab agente naturali, illæ ſecum deferant

A corpus Chriſti; quod propterea dicitur per accidens moueri ab eo, qui mouet ſpecies; quia licèt reuera fiat mutatio in ipſo corpore Chriſti, ille per ſe & immediatè fit ab inſtrumentaria virtute ſpecierum; ab alio autem non niſi remote, & per accidens. Secluſa autem hac virtute, & connexione inter ſpecies, & corpus Chriſti, impoſſibile eſſet, agens aliquod creatum mouere corpus Chriſti, etiam per accidens: tam quia nulla eſſet ratio, cur Chriſti corpus comitaretur motum ſpecierum, ſi cum eis non eſſet dicto modo coniunctum; tum etiam, quia, quomodocunque Chriſtus dicatur moueri, per ſe, aut per accidens, neceſſe eſt, vt mutet præſentiam, & quòd vnam amittat, & alteram acquirat; B ergo neceſſe eſt, vt aliqua virtute fiat talis præſentia: non poteſt autem fieri à naturali virtute per ſe, vt probatum eſt; nec per accidens, niſi ſit aliqua alia cauſa, quæ per ſe illam efficiat: cuius actio reſultet ex naturali mutatione alterius agentis naturalis: hæc autem cauſa non poteſt eſſe, niſi ſpecies ſacramentales, vt per ſe notum eſt. Ex quo diſcurſu vlterius concludo, ad huiuſmodi mutationem per accidens corporis Chriſti, vt fieri poſſit ab agente naturali, non ſufficere formalem vnionem inter ipſum & ſpecies; non ſolùm quia illa fortaſſe eſt impoſſibilis, vt ſuprà dixi; ſed etiam, quia licèt admitteretur, illa ſola eſſet inſufficiens ad hunc C effectum ſine vnione effectiua. Quia quantumuis corpus Chriſti, & ſpecies dicantur eſſe formaliter vnita, ſemper tamen manent diſtincta, habéntque præſentias omnino diuerſarum rationum: nam in ſpeciebus eſt quantitatiua, & naturalis; ergo, vt hoc compoſitum ex corpore, & ſpeciebus poſſit moueri, neceſſe eſt, vt in mouente ſit virtus actiua vtriuſque præſentiæ, quam non habet agens creatum naturali virtute: ergo, ſi in ipſis ſpeciebus non eſſet virtus actiua in corpus ad trahendum illud, non poſſet extrinſecum agens mouere totum hoc compoſitum ex corpore & ſpeciebus: quare conſequenter potiùs dicendum eſſet, non poſſe mouere ipſas ſpecies; quia nec poſſet diſſolue- D re vnionem, nec cum ſpeciebus trahere corpus Chriſti: eſt ergo neceſſaria hæc effectiua vnio. Et ideo dixi in concluſione ſupponendam eſſe inſtitutionem, & vnionem inter corpus & ſpecies, qualem factam eſſe cenſemus.

Obiectio.

Dices; etiam ſuppoſita hac vnione effectiua, non ſequi ex illa corpus Chriſti poſſe naturaliter moueri; ſed potius ſequi, ipſas ſpecies non poſſe naturaliter moueri ab agente naturali, quia illamet vnio & coniunctio eſt ſufficiens ad reſiſtendum illi, & quia ex motione naturali non poteſt neceſſariò ſequi ſupernaturalis mutatio, & quaſi attractio corporis Chriſti. Vel certè alia ratione videri hoc poteſt ſupra virtutem naturalis motoris; quia quantitas eſt hîc ſeparata à ſubſtantia, E & ideo non videtur naturaliter capax mutationis localis, ab agente phyſico naturali, magis quàm eſſet ſola ſubſtantia ſine quantitate exiſtens.

Reſponſio.

Reſpondetur ad priorem partem, negando aſſumptum: quia nec ex parte corporis Chriſti, nec ex parte ſpecierum, eſt in hoc aliqua reſiſtentia: ſuppoſita namque prædicta inſtitutione, ſpecies neceſſitate quadam ſimili agentibus naturalibus ſemper trahunt ad ſe corpus Chriſti, & agunt ſeu conſeruant præſentiam eius: cui actioni corpus Chriſti non reſiſtit, ſed per obedientialem potentiam eam cum indifferentia recipit: conſequenter, quando mouentur ſpecies, neque ipſæ reſiſtunt illi motui ratione prædictæ actionis, quia non priuantur illa; & virtus earum indifferens eſt ad hanc numero præſentiam,

 vel

vel aliam ſimilem efficiendam, nec corpus etiam Chriſti reſiſtit ſpeciebus, vt dictum etiam eſt, nec motori earum: quia, cùm hic non exiſtat modo quantitatiuo, nec ratione ponderis aut grauitatis, neque alio titulo poteſt reſiſtere. Neque mirum eſt, quòd ex naturali motione per accidens ſequatur aliqua naturalis actio, tanquam à cauſa applicante: ſic enim ſpecies ſacramentales applicatæ ad hanc, vel illam animam, diuerſam numero gratiam in illis efficiunt: atque ita in præſente applicatæ per motum localem ad hunc, vel illum locum, ſeu ad hoc vel illud ſpatium, conſequenter efficiunt hanc vel illam numero præſentiam in corpore Chriſti. Ad poſteriorem partem reſpondet diuus Thomas hoc articulo 5. ad 2. quantitatem ſeparatam è ſubſtantia, hoc ipſo, quòd miraculoſè ſubſiſtit, naturaliter replere locum, in quo eſt; & ideo naturaliter etiam poſſe impelli & moueri: quia naturaliter reſiſtit alteri corpori in eodem loco; & naturaliter etiam poſſe trahi, ſicut poteſt etiam tangi & alterari. Et ideo non eſt ſimile de ſubſtantia carente quantitate; quia illa non ita repleret locum, vt poſſet tangi, aut alterari.

SECTIO II.

Vtrùm corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, aliquam aliam actionem phyſicam efficere poſſit, vel recipere.

NOn agimus de Chriſti corpore glorioſo, quod propter dotes gloriæ inalterabile eſt, & impaſſibile propria paſſione corruptiua: ſed agimus de Chriſti corpore ſolùm ſecundùm ſuam præciſam naturam conſiderato, & ſub ſpeciebus ſacramentalibus conſtituto, prout in nocte cœnæ fuit. De quo poteſt tractari hæc quæſtio in ordine ad abſolutam Dei potentiam; & ſic etiam non habet difficultatem: quia Deus in actione ſua non pendet à loco, tempore, aut modo exiſtendi. Vnde ſine difficultate poſſet qualitatem quamcunque imprimere in corpus Chriſti, ſimul illam efficiendo, & modum ſacramentaliter exiſtendi illi præbendo. Eadem ratione poſſet Chriſti corpus corrumpere, & in illa materia aliam formam introducere, vel etiam poſſet illo corpore vti, vt inſtrumento ad quamcunque actionem efficiendam circa alia corpora: ſicut nunc illo vtitur ad ſanctificandas animas eorum, qui illo veſcuntur: & iuxta aliquorum ſententiam, etiam in eorum corpora aliquam actionem habet, vt, vel ad ſtatum gloriæ, vel ad virtutem operandam, melius illa diſponat, in quo ſaltem certum eſt nullam eſſe repugnantiam: quia Deus non requirit in inſtrumento ſuo extenſionem in loco. Omiſſa ergo quæſtione de diuina potentia, præſens diſputatio ſolùm eſt de naturali virtute, de qua eſt prima ſententia generatim affirmans poſſe naturalia agentia, alterare, & immutare Chriſti corpus in hoc ſacramento exiſtens, ipſúmque ſimiliter poſſe extrinſeca corpora propinqua alterare per calorem ſuum, frigiditatem, & ſimiles qualitates. Ita ſentiunt Nominales Ocham in 4. q. 4. Aliaco q. 5. artic. 2. Maior d. 10. q. 5. Gabr. lect. 45. in Canonem. Ratione: quia Chriſti corpus non fit incapax harum actionum vel paſſionum propter modum exiſtendi in ſacramento: ſed nihil eſt aliud, quod poſſit hanc actionẽ vel paſſionem impedire: ergo. Probatur maior, quia localis præſentia, reſpectu actionum & paſſionũ ſolum requiritur, vt conditio neceſſaria, vt agens & paſſum ſint propinqua: ſed quod huiuſmodi præſentia ſit ſacramentalis, non impedit hanc propinquitatem: ſed illam quodammodo auget: nam, dum tota res conſtituitur in qualibet parte, & in quolibet puncto loci, tota ſecundùm omnem ſuam partem eſt propinquior agenti vel paſſo: ergo non eſt cur hic modus præſentiæ actionem vel paſſionem impediat: ſicut, ſi duo corpora eſſent in eodem loco penetratiuè, ille exiſtendi modus mutuam inter ea actionem non impediret, ſed augeret potiùs: ignis enim velocius combureret lignum ſic intimè penetratum, quã in ſuperficie tantùm applicatum. Atque eadem ratione poſſent illa duo corpora ſimul agere in aliud ſibi propinquum, & ab eodem pati, ſi ſufficiens virtus agendi in illo eſſet: idem ergo dicunt hi authores de corpore Chriſti; præſertim cùm exiſtiment, ſacramentalem eius exiſtẽdi modum ſolùm in quadam omnium ſuarum partium penetratione conſiſtere. Dices; accidentia panis poſſe impedire huiuſmodi actionem vel paſſionem naturalem. Sed hoc nullius momenti eſt, tum, quia ipſamet accidentia ſunt capacia huius actionis & paſſionis, vt q. 77. dicetur; tum etiam, quia corpus Chriſti æquè eſt præſens ſeu propinquum circumſtantibus corporibus, ac ipſæ ſacramentales ſpecies.

1. Sententia affirmat. *Ocham. Aliaco. Maior. Gabriel.*

Secunda ſententia extremè contraria, negat Chriſti corpus ſacramentali modo exiſtens, eſſe naturaliter capax huiuſmodi actionum, & paſſionum. Ita ſentit D. Th. hîc, & infrà q. 91. artic. 4. Scotus in 4. d. 10. q. 9. Richard. ar. 5. q. 2. Palud. q. 4. Capreol. q. 4. ar. 3. ad argum. Scoti contra 1. concluſ. vbi plura D. Th. teſtimonia congerit. Carth. quæſt. 4. Marſil. q. 8. art. 3. Ægid. Theorem. 46. de Euchar. & omnes moderni: qui non afferunt aliud fundamentum, niſi quia modus exiſtendi in loco quantitatiuus & connaturalis corporibus, eſt neceſſaria conditio ad huiuſmodi actiones & paſſiones: quia hæc naturalia agentia agunt per contactum. Et hæc ſententia mihi probatur, non videtur tamen æquè certa de actionibus, ſicut de paſſionibus.

2. Sententia negat D. Thom. Scotus. Richard. Palud. Capreol. Carth. Ægid.

Dico ergo primò, corpus Chriſti, vt in Euchariſtia exiſtit, nihil pati poſſe ab extrinſecis agentibus, ſola naturali virtute operantibus. Probatur primò ex fundamento adducto, quod eſt probabile. Secunda ratio etiam probabilis adiungi ſolet, quia corporea non patiuntur naturaliter, niſi per quantitatem; ſicut è contrario, agentia naturalia non agunt immediatè in ſubſtantiam, ſed in quantitatem: ſed corpus, prout in hoc ſacramento exiſtit, ſupplet vicem ſubſtantiæ panis, & ideo quantitas eius eſt etiam hic per modum ſubſtantiæ: vnde tantùm media quantitate panis actionibus externorum agentium ſubiicitur: ergo illa ſolùm poſſunt agere in hoc ſacramentum, ratione quantitatis panis, non verò in corpus Chriſti, & in quantitatem eius immediatè & ſecundùm ſe. Tertia verò ratio eſt, quæ mihi videtur potiſſima, & maximè rem declarans: nam huiuſmodi actio naturalis agentis, cùm ſit tranſiens, recipitur in paſſo, ſicut & terminus eius: omne autẽ quod recipitur, ad modum recipientis accommodatur: vt ergo talis actio poſſet recipi in corpore Chriſti, deberet recipi per modum eius, ita vt ſicut ipſum eſt inuiſibiliter præſens, & totum in qualibet parte, ita actio, & qualitas quæ in eo fieret, acciperet ſimilem indiuiſibilem præſentiæ modum, & tota eſſet præſens in qualibet parte ſpatij ſeu ſpecierum ſacramentalium: ſed nullum agẽs naturale poteſt efficere actionem ſuam vel terminum eius cum tali modo exiſtendi: nam, ſicut corpus natura ſua poſtulat modum exiſtendi in loco extenſo, ita etiam qualitates, & paſſiones eius; & ſicut hic modus ſacramentalis eſt ſupernaturalis corpori, ita & qualitatibus & actionib. eius: agentia autẽ naturalia, nihil

Chriſti corpus in Euchariſtia pati non poteſt ab agentibus extrinſecis naturali virtute operantibus.

ſup

ſupernaturale efficere poſſunt virtute naturali: ergo non poſſunt efficere actionem, paſſionem, aut qualitatem cum tali modo: ergo abſolutè non poſſunt hæc efficere in corpore Chriſti in Euchariſtia exiſtente. Patet conſequentia, quia non poſſunt hæc fieri in corpore Chriſti ſine tali modo. Quæ ratio eadem ferè eſt cum illa, qua probauimus ſect. præceden. non poſſe agens naturale mouere localiter corpus Chriſti, vt eſt in hoc ſacramento: & propter eandem dicebamus in ſuperioribus, qualitatem factam in corpore Chriſti in propria ſpecie exiſtente, non poſſe per concomitantiam poni in hoc ſacramento ex ſola virtute agentium naturalium. Atque hinc vlterius ſequitur, inter heterogeneas partes corporis Chriſti, prout in hoc ſacramento exiſtunt non poſſe eſſe mutuam actionem & paſſionem: quia omnes hìc ſunt indiuiſibili modo, ſicut totum: vnde & qualitates earum eodem modo exiſtunt; & ſi de nouo recipiantur, ad eundem modum recipi debent: & ideo, ſicut non poſſunt recipi in toto per virtutem naturalis agentis, ita neque in parte: igitur neque vna pars poteſt pati ab alia: eſt enim eadem ratio, cùm partes ipſæ etiam operaturæ ſint per ſolam naturalem virtutem. Atque hinc vlterius fit, corpus Chriſti, vt eſt hìc, non poſſe nutriri, augeri, aut minui: tũ, quia hæc non fiunt naturaliter ſine alteratione partiũ corporis Chriſti: oſtenſum eſt autẽ non poſſe alterari: tum etiam, quia non poteſt illi applicari nutrimentũ per intus ſumptionem, prout ad vitalem nutritionem neceſſarium eſt, & quãuis fingamus, nutrimentum diuinitus applicari, oporteret exiſtere modo indiuiſibili, ſicut exiſtit corpus Chriſti; alioqui non poſſet eſſe intra illud: ſic autem applicatum non magis pati poſſet, quàm ipſummet corpus Chriſti: non poſſet ergo alterari, diſtribui, aut in corpus Chriſti conuerti: non poteſt ergo corpus Chriſti, vt eſt hic, naturaliter nutriri, & conſequenter neque augeri: quia auctio intrinſecè requirit nutritionem; nec minui, quia diminutio requirit propriarum partium alterationem. Vnde tandem fit, nõ poſſe Chriſti corpus, prout eſt hìc, corrumpi, ſeu interfici: quia, neque ab intrinſeco corrumpi poteſt, cùm inter partes eius nulla poſſit eſſe actio: neque ab extrinſeco per alterationem, quæ eſt illius incapax; nec per diuiſionem ſeu partium ſectionem: quia hæc non fit naturaliter, niſi per motum localem vel interpoſitionem alterius corporis, quæ neceſſariò ſupponit extenſionem in loco, præter hos autem modos nullus eſt alius, quo humanũ corpus corrumpi poſſit. Et fortaſſe hoc ſenſu dixit Hugo de ſanct. Vict. quem in ſuperioribus citaui, in nocte cœnæ fuiſſe corpus Chriſti in ſacramento impaſſibile: nam potuit hoc dici non propter dotem gloriæ, quam Chriſti corpus tunc non habuit, ſed propter modum exiſtendi, vt declaratum eſt.

Hugo.

Probabile eſt Chriſtum non poſſe habere actionem trãſeuntem, vt eſt in Euchariſtia.

Dico ſecundò, probabile eſt Chriſti corpus, vt eſt in hoc ſacramento, non poſſe naturaliter habere actionem tranſeuntem in extrinſecum corpus: quamquam hoc magis ſit dubium. Ratio meæ dubitationis oritur ex differentia inter agens & patiens, actio enim tranſiens & paſſio recipitur in paſſo, non verò in agente: vnde fit, vt neceſſariò recipiatur ad modum patientis, & conſequenter, vt participet modum exiſtendi eius: non eſt autem neceſſe vt induat modum exiſtendi agentis, quia non eſt in illo, ſed ab illo: ab eo autem, qui exiſtit modo ſpirituali, poteſt manare actio corporali extenſóque modo recepta in paſſo; quia, quidquid recipitur, ad modum recipientis recipitur. Quamuis ergo corpus Chriſti ſit ſupernaturali modo in Euchariſtia, poſſet ab illo prodire actio, non recipiens illum modum: ergo ex hac parte non repugnat, huiuſmodi actionem fluere à corpore Chriſti: hæc autem erat potiſſima repugnantia in ipſa paſſione: nam altera ratio de receptione paſſionis, media quantitate, non habet hic locum: quia immediata ratio agendi non eſt quãtitas, ſed qualitas aliqua: alia verò ratio de contactu quantitatiuo non videtur admodum vrgens: nam hic contactus non eſt per ſe ſimpliciter neceſſarius, ſed ſolùm, ſuppoſita imperfectione modi exiſtendi in loco, quem habent corpora, abſolute tamen ſufficit virtualis contactus cum ſufficiẽte propinquitate per realem præſentiam, vt patet in agente ſpirituali. Igitur, quòd agens naturale nũc debeat eſſe extenſum, quamquam ex natura rei neceſſarium ſit, non tamen ex neceſſitate ipſius actionis, ſeu virtutis actiuæ, vt ſic, ſed ex neceſſitate materiæ, ratione cuius non poteſt corpus naturale alio modo naturaliter exiſtere. Hæc igitur eſt dubitandi ratio, quæ certè oſtendit, & prædictas rationes in præſente non conuincere, & rationem Nominalium, quoad hanc partem, eſſe probabilem. Nihilominus probatur concluſio, primò, quia in re certa non eſt recedendum à communi ſententia, quã grauiores Theologi ſequuntur. Secundò, quia de facto conſtat experientia, corpus Chriſti non alterare ſpecies ſacramentales ſub quibus eſt: nec corpus tangentis aut recipientis ipſum; non eſt autem hoc tribuendum ſoli Chriſti voluntati, aut ſpeciali miraculo, ſi, ſuppoſito priori myſterio, poteſt huius effectus probabilis & naturalis ratio reddi; non enim facilè ſunt multiplicanda miracula. Tertiò, quia probabile eſt, ſicut corpus, & qualitas naturalis natura ſua poſtulant extenſum modum occupandi locum, vt exiſtere poſſint; ita eundem modum poſtulare, vt naturaliter agere poſſint, quia modus agendi conſequitur modum eſſendi; & quia materiale agens & patiens debẽt eſſe proportionata, & quia actio ipſa, cùm ſit materialis & extenſa, videtur eam conditionem poſtulare in agente proportionato, & eiuſdem ordinis.

SECTIO III.

Virùm Chriſtus, prout eſt in hoc ſacramento, poſſit virtute naturali actus immanentes exercere.

Diſtinguamus tres ordines horum actuum, ſcilicet, ſenſuum externorum; internorum cum appetitu ſenſitiuo; intellectus cum voluntate; & ſupponamus, non eſſe hìc ſermonem per concomitantiam, ſed per directum & primarium vſum harum potentiarum in hoc ſacramento. De ſenſibus ergo exterioribus Nominales citati ſectione præcedente conſequenter concedunt, poſſe hìc Chriſtum videre, audire, &c. quia, ſi ab aliis agentib. pati poteſt, multo faciliùs poterit recipere ab obiectis ſenſibilibus intentionales ſpecies; & ſi in alia agere poteſt, etiam actione materiali, multo magis poterit agere in ſe ipſum actione quodammodo immateriali, qualis eſt ſenſatio. Alij verò conſequenter etiam negant, poſſe Chriſtum in hoc ſacramento exercere huiuſmodi actus; & ſunt nonnulli, qui etiam de potentia Dei abſoluta, negant id fieri poſſe: quia fieri non poteſt, vt corpus inextenſum in loco videatur ab aliis: ergo etiam fieri non poteſt, vt ipſum alia videat.

Variæ opiniones circa quæſtionem hanc.

Dico tamen primò, Chriſtus, vt eſt in hoc ſacramento, non poteſt naturaliter exercere actus ſenſuum externorum. Ita tenet diuus Thomas, & alij

Naturaliter nō poteſt Chriſtus exercere actus ſenſuum externorum, vt eſt in ſacramento Euchariſtia. Ægidi. Henricus. Antonin.

alij authores, & præterea Ægidius Theorem. 16. A Henric. quodlib. 5. q. 6. Antonin. 3. part. titulo 13. cap. 6. §. 13. Et probatur duplici via iuxta principia poſita. Prima via eſt ex parte ſpecierum, quia non poſſunt ſenſus Chriſti hîc exiſtentis recipere has ſpecies ab obiectis externis: ſine illis autem non poſſunt actus elicere, vt ſupponitur ex libris de Anima. Aſſumptum patet, quia pati non poteſt ab extrinſecis agentibus, vt oſtenſum eſt: eadem autem ratio eſt de his ſpeciebus, quia etiam illæ natura ſua petunt extenſionem in ordine ad locum: vnde etiam modus exiſtendi in hoc ſacramento eſt illis ſupernaturalis: vnde fieri non poteſt naturaliter ab obiectis. Secunda ratio ſumitur ex parte ipſorum actuum, idque duplici titulo; ſcilicet, quia etiam hic actus eſt materialis & extenſus natura ſua: hîc autem B recipitur in corpore Chriſti modo indiuiſibili, & ſupernaturali; & præterea, quia hic actus eſt effectiuè ab ipſomet ſenſu, qui etiam eſt potentia materialis & extenſa. Vnde natura ſua requirit modum extenſum & diuiſibilem, vt operari poſſit: de qua ratione, plura ſtatim. Atque ex his rationibus fit, Chriſti oculum in hoc ſacramento, ſicut non poteſt alia videre, ita nec poſſe ſe ipſum, nec ſuum corpus videre; & idem eſt de tactu, & de quolibet alio ſenſu: nam rationes factæ eodem modo hîc procedunt; quia etiam reſpectu proprij corporis non eſt aptus oculus hîc exiſtens, vt immutetur per ſpeciem; atque efficiat actum, neque etiam, vt tribuat C illi modum ſupernaturalem exiſtendi. Addi etiam poſſet alia ratio ex parte obiecti: de qua dicam ſectione ſequente. Alias verò addunt Henricus & Scotus ſumptas ex principiis Perſpectiuæ, quæ in eis videri poſſunt.

Supernaturaliter poteſt Chriſtus in Euchariſtia externorum ſenſuum actus elicere.

Dico ſecundò: De potentia abſoluta nihil repugnat, quo minùs ſenſus Chriſti externi hîc exerceant ſuas operationes; neque eſt improbabile, id facere nunc circa obiecta propinqua. Nam primò ſuprà diximus veriſimilius eſſe habere hîc Chriſtum per concomitantiam ſpecies, & actus ſenſuum externorum, quos habet in cœlo: ſicut ergo hîc recipit ſpecies diſtantium obiectorum, eorum ſcilicet, quæ in cœlo quantitatiuo modo exiſtens videt, ita poſſet recipere ſpecies propinquorum obiectorum, vel D Deo per ſe illas conferente, vel eleuante obiecta ad afficiendas illas: in neutro enim horum eſt maior repugnantia; & vterque modus ſufficeret ad ſentiendum per tales ſpecies, quantum eſt ex parte earum, etiam ſi Chriſtus alibi non eſſet quantitatiuo modo, vel ſi ibi non reciperet tales ſpecies: id enim impertinens eſt ad operandum hîc per ſpecies hîc receptas. Rurſus eadem ratione poſſet Deus eleuare virtutem actiuam oculi, vel ad agendum, ſine extenſione connaturali, vel ad efficiendum actũ, dando illi modum indiuiſibilem, & ſupernaturalem exiſtendi. Nam in hoc nulla eſt etiam repugnantia maior in actu hîc directè facto, quàm in actu, qui po- E nitur hîc per concomitantiam: quia etiam ille fit à potentia, vt eſt hîc, & ſimiliter in ea recipitur, & in ea habet ſuum effectum formalem: nam in hoc etiam nulla poteſt eſſe difficultas, cùm talis potentia, & actus ex natura ſua ſint ad hoc proportionata, & alioqui ſupponatur etiam hîc habere diuina virtute proportionatum modum exiſtendi indiuiſibilem & ſacramentalem: nulla ergo eſt repugnantia, aut difficultas, propter quam hoc fieri non poſſit; ſi alioqui obiectum ipſum per ſe ſit ſenſibile, vt ſupponimus: nam interdum propter conditionem aliquam poterit eſſe inſenſibile; & tunc aliud erit iudicium ferendum, vt dicemus ſectione ſequenti.

Eodem modo loquendum eſt de ſenſibus internis, ac de externis a- ctum.

Atque ex his conſtat, quid dicendum ſit de ſenſibus interioribus, & appetitu ſentiente: nam de potentia abſoluta idem dicendum eſt, vt facilè conſtat ex dictis: de naturali autem potentia aliqui exiſtimant, non eſſe eandem rationem de his ſenſibus, quæ de externis, ſaltem quoad eos actus exercendos, ad quos iam habet ſufficientes ſpecies ſeu phantaſmata: quia in eis non pendent ab extrinſecis agẽtibus. Dico tamen, etiam ſi interior ſenſus Chriſti in hoc ſacramento ſit phantaſmatibus, ſeu ſpeciebus in actu primo conſtitutus, non poſſe naturaliter illis vti; neque actum ſecundum elicere: quia, licèt in ſenſu interiori non procedat prior ratio facta de ſenſibus exterioribus, tamen poſterior eandem vim habet: quia etiam actus ſecundus ſenſus interioris (& quoad hoc idem eſt de appetitu) eſt materialis, & naturaliter fieri non poteſt, niſi à principio materiali & extenſo, & cum modo etiam exiſtẽdi quãtitatiuo & extenſo, & conſequenter etiam in ſubiecto eodem modo exiſtente: quæ omnia deficiunt, ſuppoſita ſacramentali exiſtentia corporis Chriſti in ſacramento. Reſpondent aliqui, hoc ipſo, quòd interior ſenſus cum ſuis ſpeciebus exiſtit ſacramentali modo, habere virtutem ad efficiendum actum ſibi proportionatum, & eodem modo exiſtentem: quia ratione ſuæ naturæ, & entitatis poteſt actus entitatem elicere: ratione autem modi exiſtendi poteſt actio ſimilem modum communicare. Sed hoc non rectè dictum eſt, primò quidem, quia ſuprà dictum eſt, materialem potentiam requirere extenſionem in loco, vt poſſit ſuammet virtutem naturalem exercere, & per modum indiuiſibiliter exiſtendi in ſacramento impediri, ne hoc etiam poſſit; ergo ſimiliter ſenſus interior, ratione modi exiſtendi impeditur, ne poſſit vti naturali virtute actiua: ergo hac ratione neque actum, quoad entitatem poteſt efficere. Secundò, quia hic modus præſentiæ non eſt actiuus ſui ſimilis, ſicut, Vbi, non eſt ratio agendi aliud Vbi, ſed, ad ſummum, eſt conditio, ſine qua nõ: ergo modus præſentiæ ſacramentalis, quem habet potentia, non dat ei virtutem ad efficiendum ſimilem modum in actu. Eò vel maximè, quòd hic modus, cùm ſit ſupernaturalis, ſolùm ineſt rei materiali per potentiam obedientialem, & ideo à ſolo Deo, vel à creatura, vt inſtrumento Dei, fieri poteſt. Confirmatur tandem, quia aliàs corpus Chriſti hîc exiſtens poſſet calefacere naturaliter aliud corpus ſimili modo exiſtens, & ſibi propinquum, vel ab illo calefieri: quod ſatis abſurdum eſt, vt à fortiori conſtat ex dictis. Sequela patet: quia eadem proportione dici poſſet calorem vnius corporis ratione ſuæ entitatis poſſe efficere ſimilem calorem in alio corpore, quoad entitatem illius, ratione verò modi ſupernaturalis, quem ipſe habet, poſſe efficere alium calorem ſimili modo exiſtentem: ſicut ergo hoc falſum eſt & impoſſibile, ita id, de quo nunc agimus.

Euaſio aliquorum.

Impugnatur.

Idem iudiciũ eſt, quoad hoc de intellectu & volantate, ſi non ſupponatur aliquod aliud miraculum.

Vltimò conſtat ex dictis, quid dicendum ſit de intellectu: nam inprimis intellectus humanus coniunctus corpori, ſacramentali modo exiſtenti, vt ſic, non poſſet naturaliter nouas ſpecies acquirere: quia naturaliter ſolùm poteſt illas acquirere per ſenſus, corpus autem illud non poſſet vti ſenſibus, vt dictũ eſt. Deinde præcisè vt ſic exiſtens, & ſecluſo omni alio miraculo, ſeu ſupernaturali priuilegio, non poſſet vti ſpeciebus priùs acquiſitis, quia intellectus nõ poteſt naturaliter intelligere, neque vti ſpeciebus, quas in memoria retinet, niſi cum conuerſione ad phantaſmata, id eſt, niſi ſimul phantaſia cooperetur cum intellectu, vt experientia docet, & ſcientia

de anima: oſtenſum eſt autem, in eo ſtatu non poſſe eſſe vſum phantaſmatum: ergo neque intelligibilia recipi: loquor de ſpeciebus acquiſitis: quia, ſi intellectus habeat ſpecies aliquas per ſe infuſas, cum lumine ſeu auxilio proportionatò, rectè poteſt illis vti ſine conuerſione ad phantaſmata; & ideo bene poſſet illis vti Chriſtus Dominus in hoc ſacramento, ſine nouo miraculo: quia ex parte ipſius intellectus, vel actus eius, nulla eſt repugnantia: nam, cùm ſint ſupernaturales, naturale illis eſt, eſſe modo indiuiſibili totum in toto, & totum in qualibet parte: vnde neque intellectus caret ex hac parte modo connaturali ad operandum, nec actus indiget aliquo modo ſupernaturali, vt de nouo fiat, etiam in ſacramento. B Atque idem dicendum eſt, quoad naturales actus, & vſum ſpecierum acquiſitarum, ſi ſupponatur, animam informantem corpus aliunde habere ſupernaturalem vim ad intelligendas quaſcunque res, & quocunque modo ſine conuerſione ad phantaſmata, vt cenſentur habere omnes animæ, glorioſa corpora informantes, & ideo dixi in principio, ſecluſo omni alio miraculo, vel priuilegio ſupernaturali. Locutus ſum etiam de intellectu, vt præciſè exiſtente in ſacramento: nam, ſi ſimul alibi exiſtat naturali modo, vt nunc exiſtit Chriſtus, & extitit in nocte cœnæ; tunc, quia in propria ſpecie poteſt conuerti ad phantaſmata, id ſatis erit, vt in ſacramento poſſit exercere actus intellectus cum conuerſione ad C phantaſmata in propria ſpecie; idque non ſolùm quia illa conuerſio ad phantaſmata erit etiam per concomitantiam in ſacramento, ſed etiam ſi non eſſet, vel prius natura quàm ſit, propter radicationem harum potentiarum in eadem anima & ſympathiam earum, quæ ſufficit ad prædictam conuerſionem ad phantaſmata ſufficientem ad intellectionem: nam diſtantia vel propinquitas localis ipſorum actuum videtur nimis accidentaria ad hunc effectum: ſicut variis exemplis oſtendi poteſt, quæ ſuperiùs diſputatione 48. tractauimus.

SECTIO IV.

Vtrùm corpus Chriſti prout eſt in Euchariſtia, poſſit naturaliter videri oculo corporeo.

Dictum eſt de omni genere actionis, & paſſionis, ſeu receptionis propriæ: ſupereſt dicendum de paſſiuis denominationibus, quæ ad corpus Chriſti pertinent, ratione actuum immanentium, qui circa illud verſantur. In qua re non eſt difficultas de actibus appetitus: quia hi, neque immediatè pendent ab aliqua efficientia, ſeu impreſſione obiecti, neque repręſentant obiecta ipſa, ſed ſolùm ſunt veluti quidam motus in obiecta, ſuppoſita eorum cognitione: & ideo non eſt dubium, quin poſſit Chri- E ſtus amari & diligi, prout eſt in hoc ſacramento, ſi eius cognitio ſupponatur: tota ergo difficultas verſatur circa cognitionem; quę hìc tractabitur de ſenſitiua; in ſequen. verò ſectio. de intellectiua, quoad ſenſus exteriores, cùm ex ſuprà dictis conſtet, Chriſtum, vt hìc eſt, non poſſe loqui, certum etiam eſt, non poſſe audiri; in aliis verò tribus ſenſibus multiplicatio ſpecierum non fit ſine materiali contactu & actione, quam corpus Chriſti hìc exercere non poteſt. Et, ſi aliquando poſſunt ſpecies huiuſmodi tantùm intentionaliter multiplicari, vt in odoratu: eadem ferè ratio erit de illo, quæ de viſu; & ideo de hoc ſenſu ferè omnes Theologi tractant præſentem quæſtionem; ex cuius reſolutione facilè etiam conA ſtabit, quid ſit de interiori ſenſu dicendum.

Prima itaque ſententia affirmat, Chriſti corpus, vt hìc exiſtens, & cum ſuo modo ſacramentali, poſſe naturaliter videri oculo corporeo: diuinitus tamen nunc impediri propter fidem. ita tenent Nominales 1. *Sententia.* citati ſectione 3. eiſdem locis. Fundantur, quia, vel ad videndum non requiruntur ſpecies, vel Chriſti corpus poteſt illas efficere, ſicut de quacunque alia actione tranſeunte ipſi opinantur; ergo in oculo ſufficienter propinquo Euchariſtiæ ſufficiens erit virtus naturalis ad videndum corpus Chriſti: ergo poterit videri: quia nihil eſt, quod poſſit exercitum illius virtutis impedire; quia neque ex parte ipſius oculi, neque ex parte medij poteſt aliquid huiuſmodi aſſignari, vt per ſe conſtat: neque ex parte ſacramentalium ſpecierum, vt ſuprà in commentario a. 7. oſtenſum eſt: nec denique ex parte ipſius corporis Chriſti: nam, ſi quid eſſet, eſſet maximè modus ipſe exiſtendi, nihil enim aliud fingi poteſt: modus autem ille, licèt fortaſſe poſſit eſſe in cauſa, vt viſio minùs ſit clara & diſtincta: non verò poteſt omnino illam impedire: quia ſolùm efficit, vt omnes partes corporis ſint æquè propinquæ viſui, & per eandem lineam, & non per vnam tantùm, ſed per infinitas, prout Chriſtus infinities in potentia exiſtit totus in infinitis partibus: ex quo fit, vt æqualiter, & variis modis multiplicentur ſpecies ab omnibus partibus corporis, quod non poteſt non parere aliquam cōfuſionem in viſione, ita vt non videatur Chriſtus diſtinctè ſecundùm ſuam figuram, & organizationem; non tamen omnino impeditur ſpecierum multiplicatio: & ideo ſaltem videri poterit per modum cuiuſdam obiecti lucidi. Sicut, ſi duo homines eſſent penetratiuè in eodem loco, non impediretur eorum viſio, ſed ſolùm, ne tam diſtinctè, & clarè vnuſquiſque videretur.

Secunda ſententia eſt, naturaliter non poſſe videri corpus Chriſti in hoc ſacramento, miraculosè tamē poſſe: ita ſentit D. Th. in 4. d. 10. q. 1. a 4. quæſtiū- 2. *Sententia.* *D. Thom.* cula 1. vbi loquitur de oculo glorificato, & negat ordinariè videri corpus Chriſti in ſacramento, per mi- D raculum autem poſſe: idem d. 11. q. 3. art. 1. ad 4. atque idem poteſt ſumi ex hoc ar. 7. ad 2. vbi D. Thom. ait, oculum Chriſti videre ſe ipſum ſub ſacramento exiſtentem; & idem dicit in priori loco citato ex 4. ad 2. non eſt autem maior ratio de Chriſti oculo, quàm de quocunque alio miraculoſè eleuato. Vnde etiam Alenſ. 4. p. q. 40. mem. 3. art. 8. §. 2. dicit, B. Virginem *Alenſis.* ſpeciali priuilegio videre hìc corpus Chriſti; & de *Marſil.* oculo Chriſti tenet idem Marſil. in 4. q. 7. ar. q. ad 4. *Bonauent.* *Scotus.* & generaliter tenet eandem opinionem Bonauent. *VValdenſ.* c. 10. q. vlt. Scotus, q. 9. VValdenſ. tom. 2. de ſacram. *Victoria.* c. 65. Vict. in Sum. n. 70. Soto, & omnes recentiores *Soto.* Thomiſtæ. Fundamentum huius opinionis, quoad priorem partem de potentia naturali ſumendum eſt ex duab. ſectionibus proximè præcedentibus; quoad poſteriorem verò de potentia ſupernaturali, ſolùm eſt, quia nulla eſt implicatio contradictionis, cùm Deus poſſit ſpeciem & ſufficientem vim actiuam dare oculo, & alioqui Chriſti corpus ſit obiectum viſibile, cùm ſit coloratum, & lucidum.

Tertia opinio negat hoc poſſe fieri, etiam de po- 3. *Sententia.* tentia abſoluta. Tenent Palud. & Capreol. d. 10. q. *Palud.* *Capreol.* vlt. Hiſpalenſ. ibi quæſt. 1. articul. 3. ad 6. contra 5. *Hiſpal.* concluſio. Richard. art. 5. q. 2. fundamentum eſſe de *Richard.* bet, quia corpus Chriſti, vt eſt hìc, non eſt obiectum viſibile. Hi tamen authores omnes non diſtinguūt inter corpus Chriſti, & modum exiſtendi in ſacramento, quod nobis videtur inprimis diſtinguendum, vt diſtinctiùs quæſtioni reſpondeamus: aliud

enim

enim eſt quærere, an corpus Chriſti cum modo ſacramentali videri poſſit oculo corporali; aliud eſt, an, quamuis modus ipſe ſit inuiſibilis, corpus tamen ipſum præciſè & ſecundùm ſe videri poſſit, non viſo modo.

Modus exiſtendi ſacramentaliter, videri non poteſt oculis corporeis, etiam de potentia Dei abſoluta.

Dico ergo primò, modus, quod hîc exiſtit corpus Chriſti, omnino inuiſibilis eſt oculo corporali, non ſolùm ex natura rei, ſed etiam de potentia Dei abſoluta. Explicatur & probatur concluſio: quia tribus modis poteſt aliqua res dici viſibilis; vno modo, per accidens, ſicut dicitur viſibilis ſubſtantia materialis; & de hoc non eſt hîc ſermo; tum, quia eſſe aliquid iſto modo viſibile, eſt valde impropriũ: nam viſus reuera non attingit, nec in ſe concipit, aut ſibi repræſentat rem, quam ſolùm per accidens videre dicitur, ſed videt formam, quæ cum tali re coniuncta eſt, ſeu quæ in tali re ſubiectatur; quia tamen videt per modum vnius, dicitur per accidens videre ſubiectum ipſum, aut aliam formam in illo inhærentem, vt hîc attigit D. Thom. articul. 4. ad 1. hic autem modus ſacramentalis non comparatur ad formam viſibilem, vt ſubiectum eius: vnde hac ratione non poteſt per accidens videri; an verò videri per accidens poſſit, vt forma ſimul coniuncta in eodem ſubiecto, coincidit cum alio membro quæſtionis poſitæ; an poſſit videri corpus habẽs talem modum exiſtendi, viſo eius colore, & non viſo ipſo modo in ſe ipſo. Secundo modo dicitur res propriiſſimè viſibilis per ſe primò, tanquam proprium obiectum viſus, vt lux, vel color; & hoc modo certum eſt, hunc modum non eſſe natura ſua viſibilem: quia neque eſt color, neque lux: præter lucem autem, aut colorem, nihil poteſt per ſe viſum immutare. Quo fit, vt nec de potentia abſoluta fieri poſſit, vt viſus per ſe primò ac propriè in hunc modum feratur, vel ab eo immutetur, tanquam à proprio obiecto; quia omnino repugnat, vt huiuſmodi vitales potentiæ extra ſua obiecta adæquata ferantur: hic autem modus præſentiæ non continetur ſub obiecto adæquato viſus; quia, vt dictum eſt, & per ſe conſtat, neque eſt lux, nec per ſe lucidum, aut coloratum, ſed eſt quidam modus per ſe conueniens ſubſtantiæ, vt ſic, & concomitanter potens conuenire tam quantitati, quàm cuilibet qualitati. Tertio modo quaſi medio poteſt aliquid eſſe viſibile, nec omnino per accidens, nec per ſe primò, ſed per ſe ſecundò, tanquam ſenſibile commune, quo modo videntur motus, aut quies, aut magnitudo rei, &c. & ad hunc ordinem reuocanda eſt quantitatiua præſentia corporis viſibilis, ſiue ſub quantitate rei comprehendatur, ſiue (quod veriſimilius videtur) ad motum & quietem reuocetur. Nam hæc præſentia nihil aliud eſt, quàm ipſum Vbi, à quo ferè non diſtinguitur motus localis, niſi vt fieri & factum eſſe, ſeu tanquã quædam ſucceſſio diuerſorum Vbi; quies autem ſecundùm id poſitiuum, quod in ea eſſe poteſt per ſe viſibile, nihil aliud eſt, quàm idem Vbi perſeuerans, quod nec videri poteſt, niſi mediante colore, vel luce, nec omnino per accidens videtur, ſed per ſe viſu percipitur, vt experientia ipſa docet. Videmus enim, hominem eſſe hîc præſentem, & ſedere, aut ſtare, moueri, aut quieſcere; quæ in ſe videri non poſſent, niſi videretur etiam per ſe ipſa præſentia. De hoc igitur genere viſionis ſeu viſibilitatis maximè apparere poſſet, eſſe viſibilem modum præſentiæ ſacramentalis, ſaltem quatenus modificat ipſum colorem, vel lucem corporis Chriſti, quod autem neque hoc modo ſit naturaliter viſibilis, per ſe notum videtur; quia hic modus, neque eſt connaturalis colori, neque color ſic affectus aptus eſt ad ſuas naturales actiones præſtandas, & hoc à fortiori ex dicendis conſtabit. Quòd autem nec de potentia abſoluta poſſit hic modus ſic videri, probatur ratione proportionali ſuprà facta: quia ſicut non poteſt viſus ferri ad per ſe primò videndum aliquid, quod omnino ſit extra latitudinem proprij obiecti adæquati, ita non poteſt eleuari ad videndum per ſe ſecundò aliquid, quod omnino eſt extra latitudinem cõmunis ſenſibilis; ſed huiuſmodi eſt modus præſentiæ ſacramentalis, quæ ſub nullo ſenſibili communi continetur, cùm ſit alterius ordinis à quantitate, & ab omni Vbi quantitatiuo: imò hoc ipſo, quòd hic modus eſt per ſe indiuiſibilis, eſt etiam per ſe inſenſibilis, & extra ordinem rerum ſenſibilium: vnde per ſe poteſt conuenire ſubſtantiæ, vt ſubſtantia eſt: imò ſecundùm genus ſuum ſoli ſpirituali ſubſtantiæ, natura ſua, conuenit, diuinitùſque communicatur ſubſtantiæ materiali, & conſequenter accidentibus eius. Atque hæc ratio apud me etiam concludit, hunc modum exiſtendi corporis Chriſti ſeu corpus ipſum, vt tali modo affectum, non poſſe cadere ſecundùm proprium conceptum, vel ſecundùm propriam imaginem, aut repræſentationem in ſenſum internum, ſeu phantaſiam, non ſolùm naturaliter, verùm nec ſupernaturaliter. Primum eſt per ſe euidens; quia non magis poteſt formare imaginatio, qualis ſit hic modus, quàm qualis ſit ſubſtantia in ſe, vel qualis ſit Angelus, vel præſentia eius. Secundum autem patet proportionali ratione, ſuprà facta, quia hic modus eſt extra latitudinem obiecti adæquati imaginationis, vel ſenſus interioris. Item propter hanc cauſam non poteſt eleuari imaginatio ad formandum proprium idolum ſubſtantiæ vel angeli, prout in ſe eſt: hic autem modus eſt quadam ratione eiuſdem ordinis, cùm ex ſua eſſentia ſolùm poſſit eſſe connaturalis ſubſtantiæ ſpirituali: ergo, &c.

Non poteſt Chriſtus naturaliter videri, vt in Euchariſtia eſt.

Dico ſecundò: Naturaliter non poteſt videri corpus Chriſti in Euchariſtia exiſtens, præciſo modo; imò probabile eſt, etiam de potentia abſoluta id repugnare: prima pars eſt mihi certa, & ſatis clara. Primò, quia dictum eſt ſuprà, corpus Chriſti ſic exiſtẽs, nullam poſſe naturaliter habere tranſeuntem actionem: non igitur poterit ſui ſpeciem viſibilem in medio, vel in oculo imprimere: non eſt ergo ſic naturaliter viſibile. Secundò euidentius, quia hoc ipſum, ſcilicet; videri obiectum non viſa eius præſentia ſeu modo præſentiæ, eſt omnino præter naturas rerum, iuxta quas non poteſt oculus videre ſuum ſenſibile proprium, niſi prout in re eſt affectum ſuis ſenſibilibus communibus, vt non poteſt videre colorem, niſi prout in re eſt affectus tali extenſione vel præſentia. Maximè, quia non poteſt ſenſibilis oculus videre, niſi per modum intuitionis: intuitiua autem cognitio, præſertim ſenſitiua, tendit in rem prout exiſtentem, & ſecundùm omnes conditiones exiſtentiæ: intelligi ergo non poteſt, quòd talis intuitio ita naturaliter tendat in rem, vt præſcindat ab intrinſeco modo realis præſentiæ. Atque hinc declaratur poſterior pars concluſionis: nam ſi oculus à Deo eleuatus videt corpus Chriſti, vel videt illud ſub ſpeciebus, vel abſtrahendo ab omni loco & præſentia: neutrum autem horum dici poteſt: ergo. Probatur prima pars minoris, quia, ſi videtur corpus Chriſti ſub ſpeciebus, ergo formaliter & per ſe videtur, vt ſub eis præſens: ergo videtur præſentia, quam ſub illis habet; quia hæc eſt formalis ratio exiſtendi ibi: non poteſt autem per ſe videri aliquod quaſi concretum, quin ſimul per ſe videatur forma, qua formaliter conſtituitur. Item, quia Chriſtus ſub ſpecie

ſpeciebus non videtur, vt extenſus: ergo non videtur pars eius ſub parte ſpecierum, & totus in totis: ergo videtur totus ſub ſingulis partibus: ergo neceſſe eſt, vt modus præſentiæ videatur. Dices, diuinitus poſſe fieri, vt videatur ibi, quaſi extenſus. Reſpondetur, aliud eſſe loqui de apparente viſione, aliud de propria & vera viſione, quæ repræſentat rem, prout reuera eſt in ſe: hoc enim loco de hac poſteriori viſione diſputamus, hoc autem modo impoſſibile eſt, videri corpus Chriſti in ſacramento, & videri quaſi extenſum: quia cùm in ſe non habeat talem extenſionis modum, iam non videretur, prout eſt in ſe, priori autem modo nihil repugnaret Deum imprimere in oculo ſpeciem corporis Chriſti, per quam videretur, ac ſi eſſet præſens & extenſum in tali diſtantia, vt notauit D. Thom. in 4. d. 10. q. 1. art. 4. quæſtiunc. 2. nam ſpecies viſibilis non ita pendet ab obiecto, quin poſſit Deus per ſe ſolum illam efficere, & conſeruare in oculo, neque actus viſionis ita pendet ex vera præſentia & exiſtentia obiecti, quin fieri poſſit ab oculo informato ſpecie, etiam ſi obiectum in re ipſa non exiſtat; cuius veſtigium habemus etiam in naturalibus, in viſione colorum apparentium in nubibus, ex refractione lucis, & in ſpeculo, in quo videtur apparere obiectum per ſpecies in eo reflexas, ac ſibi eſſet, vel ipſum met vel imago eius depicta, de quo genere viſionis multa ſcribunt Scotus hîc, diſtinct. 10. q. 5. & 9. & Durand. in Prologo ſententiarum, quæſt. 3. Gabriel. quæſt. 1. articul. 3. dub. vltimo: ſed nihil referunt ad præſentem quæſtionem: quia, vt dixi, non agimus de apparente viſione, ſed de vera, & quæ in obiecto, prout in re exiſtit, verè fundetur. Dices, cùm totum Chriſti corpus ſit in ſingulis partib. ſpecierum, fieri poterit, vt totum illud corpus, non prout in ſingulis partib. exiſtit, ſed tantùm prout eſt in toto, efficiat ſpeciẽ ſui, ita vt prout eſt in vna parte ſpecierũ, efficiat per vnã partem; verbi gratia, per caput, & vt eſt in alia parte, per aliam, verbi gratia, manum, & ſic de aliis: atque ita fiet, vt totum videatur, quaſi extẽſum. Reſpondetur, argumentum procedere, ac ſi Chriſtus exiſteret in ſacramento per partium penetrationem cum extenſione aliqua; non autem ita eſt, ſed exiſtit altiori modo, & indiuiſibili, vt ſuprà dixi, & ideo fieri nullo modo poteſt, vt videatur cum extenſione, ſi videtur prout eſt in re, quare, etiam ſi fingatur: tantùm partes corporis videri in partibus ſpecierum, ſemper videbuntur, vt indiuiſibili modo exiſtentes: nunquam ergo videbitur totum, vt extenſum ex vi talis viſionis.

Scotus. Durand. Gabriel.

Supereſt probanda alia pars propoſitionis aſſumptæ, ſcilicet, per hanc viſionem nõ poſſe videri corpus Chriſti abſtrahendo à ſpeciebus, ſeu à loco ſpecierum, quia videtur repugnare materiali ſenſui hoc modo abſtrahere in actione & cognitione ſua: primò, quia aliàs poſſet etiam eleuari ad videndum colorem in communi, abſtrahendo ab hoc & illo indiuiduo coloris. Secundò, quia actus videndi intrinſecè eſt viſio intuitiua, aut per modum intuitionis: de ratione autem huiuſmodi cognitionis eſt, vt tendat in rem, vt actualiter exiſtentem, & ſub conditionibus exiſtendi. Tertiò, quia videtur impoſſibilis ille modus abſtractionis. Neceſſe eſt enim, vt videatur corpus Chriſti, aut extenſum, aut inextenſum, neque inter hęc videtur poſſe dari medium, cùm immediatam contradictionem includere videantur: nã, licèt dici poſſit, reſpectu ipſius rei includere huiuſmodi immediatam contradictionem, & nihilominus, reſpectu mentis poſſe conſideratione vtrumque præſcindi, & rem ſolã conſiderari; nihilominus in potentia viſiua, quæ valde materialis eſt, non videtur poſſe reperiri hoc medium; quia ille modus præſcindẽdi eſt valde ſpiritualis, & excedens capacitatem & obiectum oculi materialis. Dices, extenſio in loco, ſeu præſentia realis, non eſt ratio, ſed tantùm cõditio neceſſar. a obiecti viſibilis; ergo poterit Deus facere, vt obiectum ſine tali conditione videatur. Aut è contrario, quia color corporis Chriſti de facto eſt affectus tali modo præſentiæ ſacramentalis, & ad hoc eleuatur per diuinam potentiam; eadem ratione poterit eleuari oculus ad videndum colorem ſic affectum; nam hoc ipſo, quòd ille eſt modus coloris, etiam ſi ſupernaturalis ſit, videtur comprehendi ſub latitudine communis ſenſibilis, ſeu viſibilis, quia eſt aliquid ipſius coloris, nec refert, quòd ſit quid ſupernaturale, quia diuina virtute poteſt potentia eleuari ad obiectum ſupernaturale, quando illud comprehenditur aliquo modo ſub naturali obiecto talis potentiæ, vt de intellectu conſtat. Propter has coniecturas & ſimiles, quæ facilè excogitari poſſunt, dixi tantùm, hanc partem eſſe probabilem, quia implicatio contradictionis non eſt tam aperta, quin poſſit aliquis contrarium opinari. Nihilominus, quod diximus, veriſimilius videtur, & ad priorem partem reſpondeo præſentiam obiecti non eſſe tantum conditionem per accidens requiſitam in obiecto viſus, ſed eſſe obiectum per ſe viſibile, tanquam ſenſibile commune, quod ſeparabile non eſt ſenſibili proprio in actuali viſione intuitiua, præſertim materiali & ſenſitiua. Ad aliam partem reſpondetur, præſentiam ſacramentalem nullo modo contineri ſub obiecto ſenſibili, proprio vel communi: non enim præſentia, vt ſic, ſed talis, id eſt, extenſa & quantitatiua eſt vnum ex ſenſibilibus communibus obiecti viſibilis & ideo ſacramentalis præſentia, quæ indiuiſibilis eſt, nullo modo ſub hoc ſubiecto continetur. Nec refert, quòd poſſit eſſe ſupernaturalis modus coloris: quia non omnis modus coloris eſt per ſe viſibilis, vt patet de intenſione & ſimilibus. Atque hinc tandem conſtat, quid ſit, quoad hoc, dicendum de ſenſu interiori, ſeu imaginatione: quia in illa facilè intelligi poteſt, formari idolum corporis Chriſti, præſcindendo à modo ſacramentali: ſed tunc non cognoſcetur Chriſtus in ſacramento, nec prout eſt in ſacramento, ſed tantùm cognitione quadam abſtractiua; ad quam, impertinens eſt exiſtentia Chriſti in ſacramento; & ideo ſimpliciter dicendum eſt, Chriſtum in ſacramento nullo ſenſu, etiam interiori, apprehendi poſſe, ſed ſolùm fingi aliquo modo quantitatiuo.

Chriſtus nullo ſenſu etiam interiori percipi poteſt, vt eſt in Euchariſtia.

Ad fundamentum primæ opinionis reſponſio patet ex ſuprà dictis: ſupponit enim falſum, quoad omnes partes, ſcilicet, vel quòd ſpecies intentionales non requirantur ad videndum, vel quòd illæ naturaliter fieri poſſint à corpore inextenſo in ordine ad locum, aut quòd repræſentare poſſint talem modum exiſtendi, aut corpus ipſum præſcindendo ab omni præſentia, & ſitu. Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ negatur, corpus Chriſti tali modo exiſtens eſſe obiectum viſibile: neque enim ſatis eſt, quòd ſit coloratum, niſi exiſtat modo accommodato viſioni. Ad D. Thomam autem ibi citatum ſolùm reſpondeo, in hac tertia parte nunquam illam ſententiam docuiſſe. Solùm indiget explicatione, quod hic dicit, oculum Chriſti videre ſeipſum ſub ſacramento: Capreol. enim diſtinction. 10. quæſt. 4. ad 7. contra primam concluſionem, & Caietanus hîc, exponunt, oculum Chriſti videre ſe, non per ſe, ſed per accidens, quod diuerſo modo explicant: Caietan. enim ait, oculum Chriſti ita videre

Reſponſio ad fundamenta primæ opinionis.

Capreol. Caietan.

dere ſe, vt ſtatim intellectus videat modum: ſed hoc A eſt gratis dictum, quia hoc non eſt videri per oculum, Chriſtum in ſacramento, ſed per intellectum. Et præterea, quia oſtenſum eſt, non poſſe oculum videre ſe in ſacramento, non videndo modum; quia quoad hoc non eſt alia ratio de oculo ipſius Chriſti, quàm de quolibet alio. Capreolus verò ait, videre Chriſtum in hoc ſacramento quædam corporalia ſigna, quæ ſunt teſtimonium præſentiæ eius: & ſumpſit occaſionem ex D. Thoma, tum à ſimili ex 1.p.q.12.3.art.3. ad 2. vbi hac ratione dicit, oculum beati quodammodo videre Deũ; tum ex alia antiqua lectione huius loci, quæ ſic habet, *Oculus Chriſti videt ſe ipſum in ſacramento, quantum pertinet ad intellectum.* Sed hæc etiam expoſitio eſt gratis conficta; ni- B hil enim fingi poteſt, quòd ibi videat oculus corporalis Chriſti, quòd ſit ſignum præſentiæ ſacramentalis eius: neque enim videt abſentiam ſubſtantiæ panis, nec ſubſtantiam accidentium, neque aliquem alium ſenſibilem effectum ſupernaturalem: quia reuera nullus eſt, & ſi eſſet, poſſet æquè videri ab alio oculo glorificato: & tamen D.Thom. planè conſtituit differentiam inter Chriſtum & alios beatos. Adde, veram lectionem non habere particulam illam, *quantum pertinet ad intellectum*; nec congruè poſſe coniungi cum cætero contextu, nec cum intentione diui Thomæ, qui apertè ſolùm loquitur de corporali viſione, vera reſponſio eſt, cùm diuus Thomas dicit Chriſtum in ſacramento videre ſe C ipſum, illud *in ſacramento*, non eſſe coniungendum cum obiecto viſionis; quod ſignificatur illa particula, *ſe ipſum*, ſed cum oculo vidente: qui etiam ſub ſacramento habet viſionem ſui ipſius, non prout in ſacramento eſt, ſed prout in propria ſpecie exiſtit. Habet autem hîc illam viſionem, non per ſe primò hîc elicitam, ſed per concomitantiam: nam quia in cœlo habet viſionem ſui, illa viſio in ſacramento per concomitantiam ponitur. Et ideo meritò dixit D. Thomas, per hanc viſionem videre oculum Chriſti ſe ipſum, non tamen modum quo in ſacramento exiſtit: quod non ideo dictum eſt, quia oculus Chriſti videat ſe, ſeu corpus ſuum præciſè & abſtrahen- D do ab omni modo præſentiæ localis: hoc enim diximus fieri non poſſe in corporali oculo: intelligendum ergo eſt, ideo oculum Chriſti videre ſe, non tamen modum ſacramentalem, quia videt ſe præſentem in cælo, & extenſum in loco, prout ibi exiſtit. Atque hinc etiam optimè intelligitur ratio differentiæ, inter oculum Chriſti, & aliorum beatorum: nam *Chriſti oculus* (inquit) *videt ſe in ſacramento, quia ibi eſt*, oculi verò aliorum beatorum non vident Chriſtum in ſacramento, quia ibi non ſunt: quæ ratio apertè declarat, illam particulam, *in ſacramento*, referendam eſſe ad oculum videntem, non ad obiectum viſum: ſic enim ratio eſt efficax, & alioq ſenſu eſſet impertinens: nam ſi obiectum eſſet in ſa- E cramento videndum, & eſſet viſibile ab aliquo oculo corporali, quid referret, quòd oculi beatorum non eſſent in ſacramento, vt illud videre non poſſent? cùm neceſſe non ſit, oculum videntem eſſe in eodem loco, vbi eſt obiectum viſum; igitur non eſt ſermo de obiecto viſo in ſacramento, ſed de oculo vidente in ſacramento, ſeu (ad tollendum æquiuocationem) ex ſacramento. Ratio autem huius neceſſariò ſumenda eſt ex concomitantia, vt dixi: nam, quia oculus Chriſti ſimul eſt extrà & in ſacramento, ideo per concomitantiam habet in ſacramento actum viſionis, quem habet extrà: oculi autem aliorum beatorum, licèt ſint extra ſacramentum, non autem intra illud: & ideo non habet in eis locum concomitantiæ ratio, & hanc expoſitionem ſignificauit etiam D.Thom. in 4. diſtinction. 10. quæſt. 2. art. 2. quæſtiuncula 1. & 2. ad 3. Ægidius Theorema. 16. & 17.

SECTIO V.

Vtrùm Chriſtus, prout eſt in hoc ſacramento, poſſit cognoſci ab intellectu creato.

PRincipio ſupponendum eſt, non eſſe ſermonem de cognitione fidei, quæ obſcura eſt, & alterius teſtimonio nititur: nam per ſe conſtat, poſſe hoc myſterium cognoſci per fidem, non ſolùm diuinam, & ſupernaturalem, ſed etiam humanam, & naturalem, ſi quis velit ex humano tantùm teſtimonio id credere. Imò non tantùm fide voluntaria, ſed etiam fide coacta, ſeu neceſſitate intellectum, poteſt interdum naturaliter credi hoc myſterium, præſertim ab Angelo, ſecundùm illud Iacobi, *Dæmones credunt, & contremiſcunt*; ſicut enim in aliis myſteriis fidei, euidentibus ſignis & miraculis ac teſtimoniis coguntur dæmones credere vera eſſe, quæ fides docet, ita etiam in hoc myſterio, vt in articul. 7. expreſsè docuit diuus Thomas; imò addit Bonauent. d. 10. q. vltim. ad 1. quem imitatur VValdenſis, tom. 2. de ſacrament. cap. 62. aliquando etiam intellectum humanum, & ſenſibus coniunctum certis indiciis cognoſcere, eſſe ibi corpus Chriſti. Quod quidem, ſi ſolùm intelligatur iuxta generalem doctrinam, qua probabile eſt, aliquos Sanctos, viſis miraculis Chriſti, habuiſſe euidentiam in teſtificante myſteriorum fidei, non habet hic aliquid ſpeciale; ſi verò intelligatur, aliquos conſequi huiuſmodi cognitionem per indicia aliqua, aut effectus, quos in ipſius ſacramenti vſu experiuntur, in hoc ſenſu ſuſpecta eſt illa doctrina, & plena periculi, niſi cautè intelligatur, quæ enim ſunt huiuſmodi indicia præſentiæ Chriſti? ſenſibilia enim nulla ſunt; & ſi quæ interdum ſunt, poſſent à dæmone cauſari; ſpiritualia verò in ipſomet ſacramento nulla etiam excogitari poſſunt, in ſuſcipiente verò interdum ſunt aliqui boni motus, quos poſſet Chriſtus cauſare, etiam ſi in ſacramento realiter præſens non adeſſet; ſimpliciter ergo ex his effectibus nulla haberi poteſt rei euidentia, ſuppoſita tamen certa fide realis præſentiæ Chriſti, ex huiuſmodi effectibus, adiunctis etiam Spiritus ſancti donis, ſapientiæ & intellectus, fit hæc veritas ita euidenter credibilis, vt intellectus ferè non indigeat motione voluntatis ad illam credendam, quia ipſa experientia & affectu ita inducitur intellectus, vt neceſſitari quodammodo videatur ad aſſentiendum, quamuis reuera non ſit neceſſitas ſimpliciter, ſed magna quædam promptitudo & facilitas.

Bonauent. VValdenſ.

Secundò ſupponendum eſt, non eſſe difficultatem vllam de cognitione ſupernaturali euidente ac per ſe infuſa: nam, vt in commentario diximus, duobus modis poteſt Deus infundere ſcientiam huius myſterij. Primò, per viſionem beatam, quo modo non ſolùm poteſt, ſed etiam credibile eſt, omnes beatos videre in Verbo hoc myſterium, quamquam Gabr. lectio. 45. in Canonem in fine hoc limitet ad eos tantùm: quia in via huius myſterij fidem habuerunt, ſed mihi veriſimilius eſt, hunc eſſe vnum ex effectibus diuinæ prouidentiæ, qui ex generali perfectione ſtatus beatifici omnibus beatis patet in Verbo, magis enim hoc pertinet ad perfectionem illius ſtatus, quàm videre genera & ſpecies rerum naturalium, quod omni

Chriſtus in Euchariſtia exiſtens cognitione ſupernaturali videri poteſt, & actu à beatis omnibus videtur. Gabriel.

omnibus beatis commune eſt: neque eſt credibile A omnes ferè qui in lege gratiæ ſaluantur, etiam ſi infimi ordinis ſint, videre hoc myſteriũ in Verbo, Angelos verò, & omnes antiquos Patres, etiam ſi ſanctiſſimi fuerint, non videre illud, ſolùm quia in via expreſſam eius reuelationem non habuerunt: ſed de hoc latiùs alibi. Secundo modo poteſt ſupernaturaliter infundi ſcientia huius myſterij, infundendo ſpeciem propriam: repræſentantem Chriſtum in ſacramento & modum exiſtendi, quem ibi habet, & modum, quo accidentia exiſtunt: & vinculum, ſi quod eſt, inter Chriſtum & accidentia panis, & dando lumen & auxilium vſui talis ſpeciei accommodatum; & in hoc etiam genere ſcientiæ nulla eſt repugnantia: imò in primo tomo oſtendi, Chriſti ani- B mam habere illam; idémque piè credendum eſt de B. Virgine in ſtatu gloriæ: de aliis autem beatis res eſt incerta: & hæc vocari poteſt ſcientia perfecta in proprio genere.

Tertius tamen modus excogitari poſſet huius ſcientiæ infuſæ, imperfectæ tamen in illo ordine, & per effectus: quæ appellatur à Dialecticis ſcientia, Quia. Et quidem, ſi ſunt aliqui ſupernaturales effectus, qui neceſſariam habeant connexionem cum hac reali præſentia Chriſti in ſacramento, non eſt dubium, quin illa ſcientia ſit poſſibilis: ego tamen non ſatis capio, qui ſint, vel eſſe poſſint tales effectus, & ideo exiſtimo, ſaltem de facto, nullos fieri à C corpore Chriſti, vt eſt in ſacramento, qui non poſſent fieri ab eodem, ſine tali præſentia ſacramentali, niſi fortè quis dicat, ipſummet dependétiæ modum, quo nunc fluit ſacramentalis gratia a corpore Chriſti, ita pendere eſſentialiter ab hac præſentia, vt quãuis ipſa gratia poſſit aliter fieri, non tamen ille modus dependentiæ; & ideo, cognito illo modo dependentiæ, prout in ſe eſt, ex illo poſſe à poſteriori cognoſci præſentiam Chriſti.

Sed hoc, licèt acutum videatur, non tamen ſolidum: quia, licèt fortaſſe ille modus dependentiæ eſſentialiter pendeat à corpore Chriſti, non tamen à præſentia ſacramentali: illa enim non eſt ratio agendi, etiam inſtrumentalis; ſed ſolùm eſt conditio requiſita, non tam ex natura rei, quàm ex in- D ſtitutione diuina. Vnde, licèt illa dependentia dicat habitudinem ad corpus Chriſti, eſſentialiter tamen fortè non reſpicit illud, vt propinquum vel diſtans, & multo minùs, vt exiſtens in hoc vel illo ſpatio. Ac denique, licèt dicat habitudinem ad inſtrumentum creatum, fortaſſe ex vi rationis ſpecificæ talis dependentiæ: non magis reſpicit hoc inſtrumentum, quàm aliud. Itaque nullum effectum inuenio, ex quo poſſit hæc ſcientia à poſteriori infundi. Vnde, ſecluſa euidentia in teſtificante, nullam exiſtimo eſſe poſſe de hoc myſterio merè abſtractiuam, & per extrinſeca ſigna, ſecluſo proprio lumine, & ſpecies ipſius myſterij, at hæc de ſupernaturali cognitione.

Chriſtus vt in Euchariſtia exiſtit nõ poteſt cognoſci euidenter lumine naturali.

Tertiò, de naturali cognitione ſupponendum eſt, E id, quod à fortiori ſequitur ex dictis, non poſſe Chriſti corpus in ſacramento exiſtens euidenter cognoſci lumine naturali, cognitione abſtractiua per ſigna vel effectus: quod quidem in intellectu humano corpori coniuncto per ſe totum eſt; accipit enim cognitionem per ſenſus: nullus eſt autem ſenſibilis effectus, qui ex præſentia corporis Chriſti in ſacramento oriatur, ex quo, vel ipſamet præſentia, vel exiſtentia ipſius corporis, vel abſentia panis, vel ſubſiſtentia accidentium, probabiliter colligi poſſit nedum euidenter. Quæ ratio, eadem proportione, poteſt ad intellectum ſeparatum, ſeu angelicum applicari: quia ſimiliter nullus eſt inſenſibilis, ſeu ſpiritualis effectus, ex quo in huiuſmodi cognitionem deueniri poſſit.

Dubium

Solùm poſſet aliquis dubitare: quia Angelus videt euidentia naturali, non eſſe ſubſtantiam panis ſub accidentibus eius: ergo & videt accidentia eſſe ſine ſubiecto, quod inde neceſſariò ſequitur, & ex eodem effectu poteſt ſatis manifeſtè elicere, ibi adeſſe corpus Chriſti, primum antecedens patet ex Ariſtotele, 2. de anima, dicente, viſum, qui naturaliter cognoſcit præſentiam lucis, percipere etiam tenebras, quod eadem proportione applicari poteſt ad omnem potentiam & obiectum, præſertim ad intellectum, qui per actum poſitiuum poteſt aliquo modo cognoſcere priuationem: intellectus ergo angelicus, qui naturaliter videt præſentiam ſubſtantiæ, quando adeſt, videt etiam abſentiam eius, quando non adeſt, non ſolùm per priuationem actus, id eſt, quia caret inſtitutione eius (ſicut contingit in corporali viſu) ſed etiam, quia per poſitiuum actum cognoſcit, ideo à ſe non videri, quia ibi non eſt: nam ſi eſt euidens, quòd ibi adeſſet, poſſet illam videre: neque aliter cognoſcit Angelus abſentiam aliarũ ſubſtantiarum, quando corrumpuntur, niſi quia non videt illas in rerum natura exiſtentes. Reſpondetur

Solutio.

primum: Licèt hoc concederemus de abſentia panis, non eſſet magnum inconueniens; quia, licèt illa carentia ſupernaturali modo fiat in hoc ſacramento, tamen in ſe, & in facto eſſe (vt ſic dicam) non eſt aliquid ſupernaturale, ſed aliquid merè naturale: quia ſolùm eſt negatio cuiuſdam entis naturalis: ſicut è contrario, licèt Deus ſupernaturali modo produceret Angelum per tranſubſtantiationem, vel hominem per reſurrectionem, poſtea naturaliter poſſet videri, vt actu exiſtens: idem ergo eſt proportionaliter de deſitione. Vnde conſequenter etiam nullum erit inconueniens Angelum cognoſcere accidentia panis exiſtere, & carere actuali inhærentia ad ſubſtantiam: nam vtrumque hoc naturalis ordinis eſt; illud poſitiuum, ſcilicet, ipſa actualis entitas accidentium, hoc priuatiuum cuiuſdam formæ, ſeu modi naturalis, qualis eſt actualis inhærentia accidentis. Quòd, ſi hæc accidentia ſeparata habent modum poſitiuum ſubſiſtendi, illum non oportet cognoſci ab Angelo: quia neq; habet naturalem ſpeciem eius, neque ex aliis effectibus ſufficienter manifeſtatur: quia poteſt Deus variis modis conſeruare hæc accidentia ſine actuali inhærentia in ſubſtantia panis. Vnde etiam fit, multo minùs hinc conſequi, cognoſcere Angelum ex his effectibus præſentiam corporis Chriſti ſub illis ſpeciebus, ſecluſa alia fide: quia hoc non ſequitur immediatè ex abſentia panis, cùm poſſit Deus alia accidentia conſeruare omni ſubſtantia carentia.

2. Solutio.

Secundo dicitur, etiam ipſam abſentiam ſubſtantiæ panis, vel vini non eſſe ſatis euidentem Angelo euidentia naturali: quia, quamuis ſit euidens non videri ab ipſo, tamen non eſt euidens, non videri, quia non eſt, poſſet cum illa non videre, quia diuinitus impediretur; poteſt ergo meritò dubitare, vnde ſibi proueniat, quòd ſubſtantiam panis ibi non videat? an, quia non eſt, vel quia Deus ſecum non concurrat? neutrum ergo horum poteſt definire ac euidenter iudicare. Vnde quoad hoc, magna eſt differentia inter poſitiuam productionem ſubſtantiæ naturalis modo ſupernaturali, & deſitionem: nam productio habet terminum poſitiuum, qui per propriam ſpeciem & imaginem poteſt euidenter, & directè in ſe videri: carentia verò non videtur in ſe directè poſitiuè: ſed per formalem vel virtualem diſcur-

diſcurſum, inferendo rem non eſſe, quia non videtur: quæ illatio non ſemper eſt euidens, quando illa carentia cognitionis poteſt habere aliam cauſam eiuſdem rationis & ordinis. Vnde non eſt eadem ratio de omni alia abſentia ſubſtantiæ, quæ fit per naturalem deſitionem, ſeu corruptionem: quia ibi videri poſſunt cauſæ & principia, corruptionis: & alioqui nulla videntur principia, ſeu naturales cauſæ, quæ ad exiſtentiam talis ſubſtantiæ ſufficiant; & ideo euidens eſt, talem ſubſtantiam non eſſe: quia, licèt poſſet contingere, vt aliter res ſe haberet, Deo ſupernaturali virtute impediente, vel immutante ordinem rerum naturalium, tamen hoc non tollit naturalem euidentiam, quando nullum eſt principium, vel fundamentum in natura ad ſuſpicandum, vel iudicandum, ibi interuenire aliquem ſupernaturalem effectum: at verò in præſente nullam apparere poteſt principium deſitionis huius ſubſtantiæ: imò aliunde videntur euidenter adeſſe ſufficientes diſpoſitiones & cauſæ ad conſeruandam illam ſubſtātiam nullúmque adeſſe principium ſufficiens naturale deſitionis eius. Vnde fit euidens, illam non deſiuiſſe naturaliter, & conſequenter etiam eſt euidens, carentiam intuitionis eius, non eſſe ſine aliqua ſupernaturali cauſa vel myſterio; & ideo non poteſt definitè ſciri naturaliter, quo modo ſupernaturalis cauſa id effecerit, cùm poſſit variis modis illud præſtare. Et hæc de cognitione per extrinſecos effectus.

Supereſt præcipua quæſtio de cognitione rei directa per propriā ſpeciem & naturale lumen, quodcunque illud ſit. Poteſt autem de duobus dubitari, quæ ſectione præcedente diſtinximus, ſcilicet, vel de præſentia corporis Chriſti ſub ſacramento, vel tantùm de exiſtentia eius in rerum natura: ſunt enim hæ duæ quæſtiones valde diuerſæ. Prima eſt, an Angelus, verbi gratia, per ſpecies ſuas naturales poſſit naturaliter videre corpus Chriſti eſſe ſub ſpeciebus panis, intuendo illud ibi, circa quam multi affirmant, poſſe Angelum virtute naturali cognoſcere euidenter, & in ſe hoc myſterium, intuendo corpus Chriſti ſub ſpeciebus, & modum exiſtendi, quem ibi habet. Ita tenet Scotus in 4. diſtinctio. 10. quæſtio. 8. & Maior, quæſt. 5. Palacius diſputat. 3. concluſ. 7. Ocham in 4. quæſt. 5. Gabr. lect. 45. in Can. Ægidius Theorem. 16. Fundamentum huius ſententiæ eſt: quia nihil eſt in corpore Chriſti, prout eſt in Euchariſtia, quod latere poſſit naturalē virtutem Angeli, præter modum exiſtendi: ſed hic non; ergo. Probatur minor primò, quia ille modus eſt res quædam finita: ergo non eſt cur neceſſariò excedat in ratione intelligibilis naturalem virtutem intellectiuam Angeli. Secūdò, quia ſi quid obſtaret, maximè, quia ſupernaturaliter fit: ſed hoc nō refert, quia etiam duo corpora ſe penetrantia in eodem loco ſupernaturaliter ita conſtituuntur; & tamē poſtquam ita ſunt, poſſunt ab Angelo virtute naturali videri: ita verò ſe habent omnes partes corporis Chriſti hìc, vt ſuprà vidimus ex horum authorum ſententia. Tertiò, addūt hi authores, nihil creatum eſſe ſimpliciter ſupernaturale, ſed tantùm reſpectiuè, ſcilicet, reſpectu huius vel illius naturæ, vt in præſente; modus hic exiſtendi, quāuis ſit ſupra naturam corporis, tamen abſolutè non eſt quid ſupernaturale: quia non eſt ſupra naturam Angeli, non ergo repugnabit ab Angelo naturaliter cognoſci. Præſertim, quia ſecundum Scotum, Angelus accipit ſpecies à rebus: poterit ergo accipere etiam à corpore Chriſti ſic exiſtente. Tandem maximè videtur vrgere argumentum de Chriſti anima: modus enim exiſtendi, quem in ſacramento habet, non eſt illi ſupernaturalis, quia naturale illi eſt, eſſe totam in toto, & in qualibet parte: ergo poterit Angelus intueri animam Chriſti hìc: ergo & vnionem eius ad corpus: ergo & corpus ipſum, quaſi per concomitantiam, vt ſic dicam.

Quorundam opinio.

Scotus, Maior. Palac. Ocham. Gabriel. Ægid.

Nihilominus dicendum eſt, non poſſe intellectū creatum virtute naturali videre modum exiſtendi, quem corpus Chriſti habet in ſacramento, & conſequenter neque intueri corpus Chriſti, vt eſt ſub ſpeciebus, ſeu cognoſcere clarè, quòd ibi ſit: hæc enim omnia ſunt inter ſe connexa: quia ille modus eſſentialiter nihil aliud eſt, quàm præſentia, quam hìc habet, quæ præſentia eſt ratio exiſtendi hic, & ideo, niſi modus ipſe in ſe videatur, non poteſt clarè videri corpus ſub ſpeciebus exiſtere. Hanc ergo concluſionem tenet D. Thom. hìc, & Bonauent. in 4. d. 10. quæſt. vltima. Richard. artic. 5. q. 1. Durand. q. 4. & Thomiſtæ omnes. Paludanus, Capreolus, Heruæus, Soto, Caietanus, & Henric. quodlib. 11. quæſt. 12. Antonin. 3. part. titul. 13. capit. 6. §. 13. Et probatur primò, ſupponendo, intellectum corpori coniunctum non poſſe accipere ſpecies à corpore Chriſti, vt hìc exiſtit, vt ex ſuprà dictis patet, quia non poteſt recipere ſpecies, niſi per ſenſus: ſenſus autem non poſſunt immutari à corpore Chriſti vt eſt hîc: intellectum autem ſeparatum, non accipere ſpecies à rebus, ſed habere illas congenitas: & conſequenter ſolùm poſſe naturaliter cognoſcere ea, quorum habet naturales ſpecies congenitas, ſeu quorum ſpecies ei debentur ex natura rei, quod ſuppono ex prima parte. Tunc ſic: intellectus angelicus (& idem eſt de quolibet creato) non habet ex natura ſua ſpeciem illius modi quo Chriſtus exiſtit in ſacramento: quia talis ſpecies non debetur ei ex natura rei; ergo non poteſt illum naturaliter cognoſcere. Antecedens patet primò, quia ille modus eſt ſupernaturalis ſimpliciter, vt ſuprà oſtenſum eſt; non enim pertinet ad naturalem ordinem: Angelo autem ſolùm debentur ſpecies rerum pertinentium ad ordinem naturæ. Secundò, quia Angelus, aut cognoſcit accidentia per ſpecies ipſius ſubſtantiæ, ſeu ſubiecti, aut per diſtinctas & proprias ſpecies. Priori modo non cognoſcit hanc præſentiam ſacramentalem per ſpeciem corporis Chriſti naturalem: quia talis modus non habet coniunctionem naturalem cum corpore Chriſti, ſed potiùs ex natura rei videtur illi repugnare, maximè comparando hunc modum ad quantitatem ipſam. Poſterior autem modus cognoſcendi accidens per propriam ſpeciem diſtinctam ab ſpecie ſubiecti, vel non eſt connaturalis Angelo, vt multi putant, vel, ad ſummum, pertinet ad naturalem ordinem intelligendi, quando accidens tale eſt, vt conueniat ſubiecto ſecundùm naturalem capacitatem eius, ita vt ex illo, & accidente reſultet vnum compoſitum naturale, pertinens ad naturæ ordinem. Tertiò, quia ea, quæ poteſt Angelus naturaliter intueri, quando exiſtunt, poteſt etiam naturaliter cognoſcere eſſe poſſibilia, antequam exiſtant, cognoſcendo eorum eſſentiam & naturam per proprias eorum ſpecies: ſed non poteſt Angelus cognoſcere hoc myſterium eſſe poſſibile, nec ſcire rationem & eſſentiam huius præſentiæ ſacramentalis, priuſquam fiat: quòd Deus decreuiſſet, nunquam hoc myſterium facere, fortaſſe nunquam aſcendiſſet in cogitationem Angeli illud eſſe poſſibile: vnde ſancti Patres illud vocant ineffabile, & ſupra omnem intellectum.

Creatus intellectus naturali virtute nec modum quem in Euchariſtia habet Chriſti corpus nec corpus ipſum ibi eſſe cognoſcere poteſt.

D. Thom. Bonauen. Richard. Durand. Palud. Capreol. Heru. Soto. Caietan. Henric. Antonin.

Dici autem poſſet, dupliciter poſſe Angelum cognoſcere

Euaſio.

gnoſcere hunc modum: primò per ſpeciem quantitatis, quia per illam videtur quãtitas corporis Chriſti exiſtens, & non cum proprio modo: ergo cum alio illi repugnante; ſunt enim hi duo modi immediatè oppoſiti, nec poteſt vnus, niſi per alium excludi. *Reiicitur.* Sed in primis adhuc incertum eſt, an per illam ſpeciem videatur quantitas exiſtens ex vi ſolius exiſtentiæ, quam habet in ſacramento. Deinde illo dato, non rectè infertur ex negatione poſitiuum, id eſt, ex eo, quòd Angelus non videat modum extenſum, videre modum indiuiſibilem, vt patere poteſt ex dictis ſectione præcedente; & conſtat etiam in humanitate Chriſti, quæ naturaliter videbatur exiſtens ab Angelo, & in ea non videbatur modus propriæ ſubſiſtentiæ, & non propterea videbatur modus vnionis ad aliam ſubſiſtentiam, cùm tamen duo illi modi etiam ſint immediatè oppoſiti, & vnus non niſi per alium excludatur. Et ratio eſt, quia, licèt reſpectu ipſius rei ita ſit, tamen reſpectu cognitionis poteſt per ſolam abſtractionem, ſeu præciſionem, vnum cognoſci ſine alio, ſicut paulo antea dicebamus interdum poſſe modum ſeu proprietatem alicuius rei latere, ſeu non cognoſci, non quia in re non ſit, ſed quia cognitio ad illam non extendatur, vel ex defectu virtutis, vel ex alio impedimento. *Alia euaſio.* Quocirca, cùm hic modus ſit aliquid poſitiuum, & alterius ordinis à quantitate corporea, non eſt veriſimile, poſſe videri per ſolam ſpeciem naturalem quantitatis abſque alio principio. Secundo ergo modo dici poſſet, hunc modum præſentiæ cõuenire in communi ratione ſua cum modo ſubſtantiæ ſpiritualis, quæ tota eſt in toto, & tota in qualibet parte, cuius Angelus habet propriam ſpeciem; & hoc ſatis eſſe, vt Angelus vtendo ſimul illa ſpecie, & ſpecie corporis poſſit cognoſcere illum modum, vt exiſtentem in corpore. Sicut, ſi Deus poneret formam cœli in materia ignis, vel formam ignis in materia cœli: quamuis Angelus non habeat vnam ſpeciem naturalem, repræſentantem illud compoſitum: coniungendo tamen ſpecies partium, & ſimul illis vtendo poſſet illud cognoſcere. *Reiicitur.* Sed in primis valde dubito de veritate exempli: quia, ſicut totam non dicit tantùm partes, ſed præterea vnionem earum: ita ad cognoſcendum totum, non ſatis eſt habere ſpecies partium, niſi adſit ſpecies, qua vnio earum repræſentetur: vnio autem inter materiam cœli, & formam ignis per nullam ſpeciem naturalem repræſentatur. Præterea in præſente eſt ſpecialis ratio; nam hic modus præſentiæ in corpore Chriſti, licèt ſecundùm quandam communem rationem videatur conuenire cum ſpirituali modo Angelorum, tamen re ipſa, in ſpecifica ratione eſt valde diuerſus, quia reuera eſt materialis, & habet extenſionem quandã ex parte ſubiecti, quamuis habeat inextenſionem in habitudine omnium partium ad idem ſpatium, ac tandem illud compoſitum ex corpore, & tali modo eſt omnino præter ordinem naturæ: vnde nec per vnam, nec per plures ſpecies naturales repræſentatur.

Reſponſio ad argumenta propoſita. Ad fundamenta ergo reſpondetur. Ad primum negando conſequentiam; quia licèt res ſit finita, hoc ipſo, quod ad ordinem naturæ non pertinet, ſatis eſt, vt excedat naturalem virtutem intellectiuam Angeli. Dices, hactenus probatum non eſſe; hũc modum non poſſe cognoſci ab Angelo ex defectu virtutis intellectiuæ; ſed ex defectu ſpecierum: quod videtur valde diuerſum: nam, licèt demus huiuſmodi ſpeciem non eſſe Angelo naturaliter debitam, tamen, ſi illi detur, naturali virtute poterit illa vti ad cognoſcendum talem modum: non ergo deeſt illi virtus intellectualis propriè loquendo. Reſpondetur, hunc eſſe alium modum dicendi, & reſpondendi, aliis fortaſſe probabilem: mihi tamen non probatur, nec videtur conſequenter dictum: quia, vt Philoſophus ait, omni potentiæ paſſiuæ naturali reſpondet potentia actiua naturalis; vnde ſi Angelus haberet naturalem virtutem ad cognoſcendũ hunc effectum, deberet reſpondere illi aliquod principiũ naturale, quo poſſet capacitas eius naturalis in actũ reduci; & conſequenter illi eſſet debita ſpecies, tanquam actus primus, & proprium principium, quo poſſet comparare actum ſecundum. Dico ergo, ſicut ſpecies eſt ſupernaturalis Angelo, ita etiam requireret lumen intellectuale ſuperioris ordinis, quo poſſet tali ſpecie vti, vt latiùs in genere tractaui in primo tomo diſputando de ſcientia beata, & infuſa animæ Chriſti. Ad ſecundum reſpondetur, hunc modum, non ſolùm eſſe ſupernaturalem in modo, quo fit, ſed in ſe, & in facto eſſe: neque eſt ſimile de penetratione corporum, vt ſæpe dixi. Ad tertium reſpondetur, illud dogma eſſe falſum, ſunt enim multæ res ſimpliciter ſupernaturales, & hic modus ſecundùm propriam ſpeciem ſuam nulli rei poteſt eſſe connaturalis: quia, neque corporibus, vt per ſe conſtat, neque ſpiritibus: quia, vt dixi, eſt longè diuerſæ rationis à naturali modo illorum. Ad vltimum de anima, probabile valde eſt poſſe Angelum vel animam ſeparatam, videre animam Chriſti exiſtentem ſub ſpeciebus ſacramentalibus, quoad ſubſtantiam eius, exiſtentiam, & localem præſentiam; non tamen inde fit, poſſe videre corpus: quia ſunt res diſtinctæ & nihil repugnat videri vnam non viſa alia, ſi in vna eſt impedimentum, & non in alia: de vnione verò ad corpus probabilius eſt non poſſe videri naturaliter, vel quia non poteſt videri non viſo corpore, vel certè, quia illa vnio ex natura ſua coextenditur corpori, vnde etiam reſpectu illius, modus ille exiſtendi totam in toto, & in qualibet parte, eſt ſupernaturalis, & ideo ratione talis modi videri non poteſt, prout eſt in ſacramento nec repugnat videri animam cum ſua præſentia locali, non viſa ratione: quia ſunt ex natura rei diſtinctæ, ſicut humanitas Chriſti, videtur exiſtens, & præſens non viſa vnione eius ad Verbum, vt paulo antea dicebamus.

Dubium. Hinc verò oritur ſecunda quæſtio ſuprà propoſita, videlicet, ſi fingeremus Chriſti corpus non exiſtere alibi in rerum natura, niſi in ſacramento, vtrùm Angelus per naturalem ſpeciem, quam habet corpus Chriſti, poſſit naturaliter cognoſcere illud corpus exiſtere in rerum natura, eſto non poſſit cognoſcere vbi, vel quomodo exiſtat: authores enim non tam diſtinctè hoc diſputãt, multi tamen ex citatis pro noſtra ſententia abſolutè videntur negare o- *1. Sententia.* mnem cognitionem corporis Chriſti ex vi talis exiſtentiæ: & poteſt ſuaderi, quia viſio rei exiſtentis per propriam ſpeciem non poteſt eſſe niſi intuitiua: viſio autem intuitiua, non ſatis concipitur, niſi res alicubi præſens videatur; quia hæc eſt conditio maximè intrinſeca & inſeparabilis à productione, & exiſtentia rei: non enim poteſt res produci, niſi alicubi producatur, & vt ſuprà dicebam, cùm cognitio intuitiua tendat ad naturalem exiſtentiam, vt ſic, non videtur poſſe naturaliter ſeparari à conditionibus neceſſariis ad exiſtendum.

2. Sententia. Caietan. Nihilominus Caietan. hic articul. 7. ad primum Scoti, ſentit poſſe Angelum per ſpecies & lumen naturale cognoſcere exiſtẽtiam corporis Chriſti, quãuis non videat modum, quem in ſacramento habet, idem ſignificat Ægid. Theorem. 29. & poteſt decla- *Ægid.* rari exemplo Incarnationis, quo ſæpe vſi ſumus: nam dæmon videt Chriſti humanitatem exiſten-

tem, præſcindendo à modo ſubſiſtentiæ, vel vnionis: ergo eadem ratione poſſet videre corpus Chriſti exiſtens, præſcindendo à modo præſentiæ. Probatur conſequentia: quia naturæ ſubſtantiali actu exiſtenti tam intrinſecus eſt ex natura rei modus ſubſiſtentiæ, ſicut modus præſentiæ ipſimet ſubſtantiæ, vel quantitati: imò quodammodo videtur magis intrinſecus, quia eſt ſubſtantialis, & ad complementum ſubſtantiæ pertinens: & aliunde etiam, tam neceſſarium eſt, vt natura ſubſtantialis habeat alterum ex his duobus modis, ſubſiſtentiæ, vel vnionis, ſicut eſt neceſſarium, corpus quantum, habere hanc vel illam præſentiam: eſt ergo eadem ratio. Neque enim refert, ſi dicatur, præſentiam eſſe modum abſolutum, & independentem ab alio, vt ſubiecto, & termino, præterquam ab ipſo corpore quanto, & ideo neceſſarium eſſe ſimul cum illo cognoſci: modum autem vnionis eſſe quodammodo reſpectiuum, & dependere à Verbo, ſine quo videre non poteſt; hæc enim differentia, quamuis, quoad aliquid vera ſit, parum referre videtur ad præſentem cauſam. Tum quia, licèt modus vnionis terminetur ad Verbum, poteſt fortaſſe videri, non viſo Verbo intuitiuè, ſed tantùm abſtractiuè, ſub ratione perſonæ terminantis illum modum vnionis: tum etiam quia, licèt concedamus, hoc titulo eſſe minùs cognoſcibilem modum vnionis virtute naturali, nobis ſatis eſt, quod etiam ratione ſupernaturalitatis, vt ſic, cognoſci non poteſt: & hæc ratio ſufficit, vt poſſit videri natura exiſtens. Non viſo vnionis modo; ſed eadem ratio locum habet in modo præſentiæ ſacramentalis: quia ſupernaturalis etiam eſt; ergo eadem ratio. Tum denique, quia argumentum illud oſtendit, ex parte obiecti non eſſe repugnantiam, quo minùs naturaliter videatur exiſtentia alicuius rei, non viſo modo eius, ſiue abſolutus ſit, vt eſt ſubſiſtentia, ſiue reſpectiuus, vt vnio: ergo ſi ex parte potentiæ eſt ſufficiens principium ad videndum exiſtentiam, & non modum, non repugnabit, videri vnum, non viſo alio, ſiue ille modus ſit abſolutus, ſiue reſpectiuus; imò ſiue naturalis ſit, ſiue ſupernaturalis, vel etiam ſi in re ipſa deſit, ſiue non: nam etiam in natura habente propriam ſubſiſtentiam poſſet Deus facere, vt Angelus videret exiſtentiam talis naturæ, & non ſubſiſtentiam, vel non dando ſpeciem magis repræſentantem, vel non magis concurrendo. Atque hinc ſumitur ratio à priori huius ſententiæ, quia exiſtentia, & modus præſentiæ ſunt ex natura rei diſtincta; & exiſtentia eſt ſecundùm ſe prior, & alioqui ex parte Angeli eſt ſufficiens principium naturale ad cognoſcendam exiſtentiam, ſcilicet, ſpecies propria illius corporis, & naturale lumen, & non habet principium ad cognoſcendum modum præſentiæ: ergo poteſt naturaliter cognoſcere ſubſtantiam, & exiſtentiam talis corporis, & quantitatem eius independenter à modo præſentiæ. Et confirmatur, quia intellectui, cùm ſit ſpiritualis potentia, non repugnat præſcindere rem à modo, & exiſtentiam à præſentia locali, ſiue illa cognitio vocetur ſimpliciter intuitiua, ſiue ſecundùm quid, quia terminatur ad exiſtentiam, vt actu exercitam, & ſecundùm quid abſtractiua, quia præſcindit ab aliqua conditione exiſtentiæ.

Approbatur & explicatur ſecunda ſententia.

Atque hæc poſterior opinio videtur efficacioribus niti fundamentis, & difficultatibus omnibus ſatisfacere. Solùm addo, quando corpus Chriſti exiſtit, non ſolùm in ſacramento, ſed etiam extra, modo naturali, & quantitatiuo, Angelum per ſpeciem eius naturaliter videre illud in propria ſpecie exi-

A ſtens, quia totum illud obiectum cadit ſub illam ſpeciem & proprium actum eius: vnde non poſſet tunc Angelus lumine naturali per illam ſpeciem cognoſcere, corpus Chriſti alibi exiſtere, quaſi iteratū ſeu repetitum, quia in hac multiplicatione præſentię, non multiplicatur exiſtentia ſubſtantiæ, vel quātitatis, ſed eſt prorſus eadem: ergo Angelus per naturalem ſpeciem illius corporis, quatenus repræſentat exiſtentiam eius, non poteſt cognoſcere illam exiſtentiam, vt replicatam: ſeu per modum plurium, ſed præciſè vt vnam. Rurſus per illam ſpeciem, quatenus repræſentare poteſt præſentiam localem, non repræſentatur, niſi vna præſentia, ſcilicet, naturalis, non autem ſacramentalis, nec per illam, nec per aliā
B ſpeciem, vt ſupponimus: ergo nullo modo poteſt Angelus naturaliter cognoſcere corpus Chriſti eſſe in rerum natura, quaſi bis exiſtens, quòd proprius dicitur bis præſens: & conſequenter, ſi alicubi videt illud præſens, ſcilicet, vbi eſt modo naturali, non poteſt naturaliter percipere, an alibi exiſtat. Et hac ratione, loquendo de facto, nullus Angelus poteſt lumine naturæ cognoſcere exiſtentiam corporis Chriſti, ratione ſacramentalis præſentiæ, quia ſemper poteſt videre illud in propria ſpecie exiſtens: ſi autem fingeremus, corpus Chriſti omnino amittere naturalem, ſeu quantitatiuam præſentiam, conſeruata ſacramentali; tunc poſſet Angelus per
C alium actum percipere, corpus Chriſti adhuc manere exiſtens in rerum natura, quamuis ipſe non videat, vbi ſit.

DISPVTATIO LIV.

De modo, quo Chriſtus deſinit eſſe ſub ſpeciebus ſacramentalibus.

DIſputationem hanc breuiſſimè attigit D. Th. in hoc art. 6. cæterique Theologi perpauca de illa diſputant; habet tamen non parum difficultatis: & ideo diligentiùs examinanda eſt, optiméque in hunc locum cadit: eſt enim hoc ferè po-
D ſtremum, quod de hac Chriſti præſentia deſiderari poteſt.

Diſputat. 16. de Euchariſtia.

SECTIO I.

An corpus Chriſti, cùm in Euchariſtia eſſe deſinit, mutetur acquirendo aliquid, vel amittendo.

1. Opinio.

PRima ſententia eſſe poteſt, corpus Chriſti in huiuſmodi deſitione nullo modo mutari, ſed mutationem totam fieri circa ſpecies, & ab ea denominari corpus Chriſti, deſinens eſſe ſub ſpeciebus. Hæc opinio tribuitur D. Thomæ hîc, ſed iam oſtendimus, non eſſe hanc eius mentem, indicant eam
E Alenſ. 1. p. q. 45. memb. 1. art. 2. Marſil. in 4. q. 7. artic. 1. ad 6. Ledeſma q. 17. artic. 6. dub. 5. & 6. & clariùs Caietanus hîc art. 6. Fundamentum eſſe poteſt, quia ad illam denominationem ſufficit mutatio facta in ſpeciebus, ſicut ſufficit in Deo, vt dicatur deſinere eſſe in creatura, & alioqui eſt hoc magis conſentaneum perfectioni corporis Chriſti, quod impaſſibile eſt, & immutabile. Et confirmatur: quia non poteſt explicari, quale ſit hoc mutationis genus.

Alenſis. Marſilius. Ledeſma. Caietan.

2. Opinio.

Secunda ſententia eſt extremè contraria, ſcilicet corpus Chriſti ex vi huius deſitionis mutari quadam mutatione ſubſtantiali ex genere ſuo; quia ex vi huius deſitionis amittit non ſolam præſentiam

loca

localem, ſed eſſe ſimpliciter, ſi alibi non exiſteret, quod eſt per accidens ad intrinſecam rationem talis mutationis: ratio autem huius eſt, quia corpus Chriſti ex vi huius deſitionis non transfertur in aliū locum; ergo ita deſinit eſſe hîc, quòd, ſi alibi non eſſet, ſimpliciter deſineret eſſe; ergo talis deſitio ex ſe, eſt deſitio exiſtentiæ ſubſtantialis: quia repugnat ſubſtantiam manere & non alicubi exiſtere. Et confirmatur ex ſupradictis de conuerſione & effectione huius ſacramenti; diximus enim, hîc poni corpus Chriſti per ſubſtantialem actionem, quæ reuera dat ſubſtantiale eſſe, & denuo daret, ſi alibi non eſſet, quod ei accidentarium eſt: ergo eodem proportionali modo philoſophandū eſt de deſitione: quia reſolutio compoſitioni opponitur cum proportione debita; & ita illud eſſe amittit corpus Chriſti per deſitionem in hoc ſacramento, quod per effectionem eius acquiſierat, quantum erat ex vi actionis.

3. Opinio.

Marſil.

Tertia ſententia eſt, Chriſtum deſinere eſſe ſub ſpeciebus per mutationem localem, qua ex hoc ſacramēto in alium locum transfertur, ſcilicet, in cœlū. Quo fit, vt hæc mutatio nō ſit tantùm priuatiua, ſed acquiſitiua alicuius loci. Tribuitur Marſil. d. q. 7. a. 1. ſed falsò Ledeſm. etiam tribuit Canoniſtis, quia interdum dicunt, Chriſtum auolare in cœlum, vt patet ex Gloſſa in c. tribus gradibus, de Conſ. d. 1. ſed illa locutio rectè poteſt per metaphoram intelligi, vt auolare dicatur in cœlum, quia ibi tantùm manet: ſicut è contrario dicit interdum Gregorius apperiri cœlos, & Chriſtum deſcendere, quando Euchariſtia conſecratur. Non defuere tamen moderni Theologi, qui hanc ſententiam publicè defenderint, ac docuerint, qui conſequenter aiebant, Chriſtum ex ſacramento aſcendere in cœlum motu continuo, haberéque præſentiam in cœlo toties repetitam, quoties Euchariſtia conſumpta eſt poſt inſtitutionem eius. Fundamentum eſt ferè idem, quod ſecūdæ ſententiæ, licèt diuerſo modo: quia, niſi corpus Chriſti hoc modo mutetur, neceſſe eſt fateri, illud ſubſtantialiter mutari, quantum eſt ex vi huius mutationis, & conſequenter, vel annihilari, vel conuerti in corpus humanum, aut aliam ſubſtantiam: vtrumq; autem eſt valde abſurdum. Sequela probatur argumētis ſecundæ opinionis. Et declaratur præterea in hūc modum, quia in Euchariſtia non ſolùm eſt præſentia, ſed eſt ſubſtantia corporis, vt ſubiectum præſentiæ; ergo, ſi per hanc deſitionem perditur præſentia, & corpus non aliò transfertur, non ſolùm deſtruitur præſentia, ſed ipſa etiam ſubſtantia.

Aliqua mutatio eſt in Chriſti corpore deſinente eſſe ſacramētaliter.

Dico primò, corpus Chriſti non deſinere eſſe ſub ſpeciebus ſine aliqua mutatione facta in ipſo. Probatur primò, quia præſentia realis eſt aliquid in corpore Chriſti, vt in proprio ſubiecto, quod intrinſecè afficit: ſed amittit hanc præſentiam; ergo amittit aliquem realem modum ſe intrinſecè afficientem; ergo aliter ſe habet, quàm priùs: ergo mutatur. Secundò, hac ſeu proportionali ratione ſuprà oſtendimus Chriſti corpus non poni in ſacramento ſine aliqua mutatione in ipſo facta, qua aliquid acquirit, quod antea non habebat: ſed ſimiliter amittit hîc aliquid, quod antea habebat: erg[illegible]utatur. Tertiò, Chriſti corpus de potētia abſoluta poſſet deſinere eſſe præſens ſub ſpeciebus ſacramentalibus, nulla facta mutatione in ipſis ſpeciebus, neque ſuccedente ibi aliqua alia ſubſtantia, nulla enim in hoc poteſt excogitari implicatio contradictionis: ſed tunc deſineret eſſe per ſui mutationem, quia non eſſet facta mutatio in alio, à quo poſſet denominari: ergo & nunc mutatur. Probatur conſequentia, quia reuera idem nunc amittit, quod tunc amitteret, & nihilominus

A & in hoc conſiſtit ratio mutationis. Quòd autem cū hac coniungatur, vel nō coniungatur mutatio ſpecierum, accidentarium eſt, pendens ex inſtitutione diuina, vnde nō variat rationem mutationis in ipſo corpore Chriſti. Quartò, à priori patet, quia in corpore Chriſti mutatur relatio propinquitatis vel diſtantiæ ad alia corpora, nulla facta mutatione in terminis; ergo oportet, vt mutatio fiat in ipſo fundamento, & corpore Chriſti, quia mutatio in ſolis ſpeciebus non ſatis eſt; tum, quia per ſe formaliter non eſt neceſſaria, vt oſtēdi, tum etiam, quia ſola nō ſufficit, vt patet, ſi corruptis, vel mutatis ſpeciebus, adhuc vellet Deus cōſeruare præſentiā corporis Chriſti, vt ſine controuerſia facere poſſet. Quintò declaratur B exemplo animæ rationalis, quando abſcinditur pars corporis, & ibi eſſe deſinit; nam illa deſitio nō fit ſine aliqua mutatione facta in anima, per quā amittit partialem vnionē, & præſentiam: ergo ſimili modo philoſophandum eſt de corpore Chriſti. Vltimò declaratur ex differentia, quæ eſt inter Deum deſinentem eſſe in creatura, illa deſtructa, & corpus Chriſti deſinēs eſſe ſub ſpecieb. nam, licèt Deus deſinat eſſe in creatura, non tamē deſinit eſſe ibi, vbi erat creatura: hoc enim conuenit Deo ratione immenſitatis, quæ eſt immutabilis in ipſo, quod ex relationibus diſtantiæ, vel propinquitatis à poſteriori intelligitur: nam omnes creaturæ eandem retinent habi- C tudinem propinquitatis ad Deum, præter illam, quę deſinit eſſe, cui ſi aliqua ſucceſſit, tam intimè eſt cōiuncta Deo, vel Deus in ipſa, ſicut quæ anteceſſit: ſi autem nulla illi ſucceſſit (vtpote quæ annihilata fingitur) ita manet Deus in ſe diſpoſitus, vt ſine ſui mutatione, poſſit eſſe in creatura, quotieſcunq; ibi fiat: qua ratione dicitur Deus manere in illo ſpatio imaginario, quod creatura replebat. Atque hinc etiā eſt, vt non poſſit Deus deſinete eſſe in creatura, niſi illa mutetur: etiam præciſa per intellectum, ratione cauſalitatis, & præciſè conſiderata immenſitate, ratione cuius impoſſibile eſt, quin Deus maneat, vbicunque manet creatura: hæc autem omnia lōgè diuerſo modo contingunt in corpore Chriſti, quia non ſolùm deſinit eſſe in ſpeciebus, ſed etiam deſinit eſſe ibi, vbi erant D ſpecies, ſeu (quod idem eſt) deſinit eſſe in regenita ex ſpeciebus; &, ſi illæ iterum ibi producerentur, non inciperet eſſe in illis ex vi prioris præſentiæ, ſed neceſſaria eſſet noua conſecratio, & ideo mutantur relationes in ipſo corpore Chriſti, & vt ibi eſſe deſinat, non ſufficit (ex natura rei loquendo, & ſecluſa inſtitutione) nec ſimpliciter neceſſaria eſt ſpecierum mutatio, vt oſtendi; eſt ergo neceſſaria mutatio in ipſo corpore Chriſti, & ita obiter ſatisfactum eſt fundamento primæ ſententiæ.

Chriſtus nihil acquirit per hanc mutationem.

Dico ſecundò, Chriſtus per hanc mutationem nihil omnino acquirit, ſed amittit tantùm præſentiam ſacramentalem. Eſt itaque hæc mutatio priua- E tiua tantùm, non acquiſitiua. Hoc videntur ſupponere Theologi omnes, diſtinctè verò id attigit Palud. diſtinctione 9. quæſtion. 1. Maior diſtinction. 10. quæſtion. 6. dubitat. vltim. Marſil. quæſtion. 7. articul. 1. in fine. Gabr. lectio. 84. in Canon. Ledeſma dicto dubio 5. & patet rationibus factis ſectione precedenti, omnes enim probant, Chriſtum amittere aliquid per hanc mutationem, non autem acquirere. Deinde nihil probabiliter cogitari, aut affirmari poteſt, quod reuera acquirat; & quoniam de rebus omnium prædicamentorum, præter vbi, id eſt per ſe notum, & à nemine contrarium eſt affirmatum, & ideo de ſolo Vbi Probatur primò: quia ſi Chriſtus cum deſinit eſſe ſub ſpeciebus ſacramentalibus acquirit aliud Vbi, vel illud eſt proprium, &

Palud.
Marſil.
Gabriel.
Ledeſm.

quantitatiuum, vel eſt eiuſdem rationis cum præſentia ſacramentali, ita vt in illo ſit totus in toto, & totus in qualibet parte modo indiuiſibili. Hoc poſterius eſt omnino alienum à doctrina fidei, quæ ſicut tantùm docet, Chriſtum eſſe hoc modo ſub ſpeciebus panis & vini, ita ſimpliciter & virtute negat, alibi habere huiuſmodi genus præſentiæ: aliàs etiam poſſet quis fingere, Chriſtum manere cum eodem modo exiſtendi; vbi erant ſpecies panis, ſimul cum alia re ibi genita: quia non eſt maior ratio ad fingendum, manere alibi cum illo modo exiſtendi, quàm ibi, & ſimilia deliramenta facilè fingi poſſent. Quapropter in huiuſmodi rebus doctrina fidei, quæ aliquid ſingulare affirmat, habet vim excluſiuam. Si autem dicatur primum, ſcilicet, Chriſtum hinc transferri in alium locum, vbi connaturali ſeu quantitatiuo modo exiſtat, inquiram rurſus, quis nam ſit ille locus; an cœleſtis, quem nũc habet: vel aliquis alius? Ad quod inprimis nihil poteſt cum fundamento reſponderi; quia, quicquid dicatur, nec ratione probari, nec teſtimonio vllo confirmari poterit. Deinde poteſt facilè impugnari: nam ſi quis gratis affirmet, illum locum eſſe diſtinctum ab illo loco cœleſti, quẽ Chriſtus occupauit per aſcenſionem ſuam, ſequitur, nunc eſſe actu Chriſtum circumſcriptiuè ſeu quantitatiuè in pluribus locis; imò in tot locis, quot fuerunt conſecrationes Euchariſtiæ factæ poſt aſcenſionem eius in cœlum: nam qua ratione dicitur ſemel fuiſſe translatus in locum diuerſum, eadem ratione dicẽdum erit, ſemper ita fieri. Si verò alia pars eligatur, eodem modo inquiri poterit, an in illo loco exiſtat modo diuerſo, ſeu ſitibus diuerſis, & hoc habet ferè idem inconueniens, & præterea non poterunt non ſequi indecentiſſimi ſitus in corpore Chriſti, vt cuilibet rectè cogitanti facilè patebit. An verò exiſtat prorſus eodem modo & ſitu? & adhuc inquiram, an in illo habeat plura vbi, ſeu plures pręſentias omnino ſimiles in ſpecie, & in habitudine ad ſpatium, numero tamen diuerſas? Et hoc eſt quodammodo maius miraculum, quàm ſimul eſſe circumſcriptiuè in pluribus locis, & ſpatiis diſtinctis, vt patet ex ſuprà tractatis, diſputatione 48. Et præterea eſt miraculum prorſus inutile, & ſine fundamento. Aut tandem dicitur, cùm ad cœlum peruenit, ibi poſtea manere in eodẽ ſitu, & cum eodẽ Vbi, quod antea habebat: & hoc nihil prorſus eſt; ſed videtur contradictio: nam inde concluditur, per hanc deſitionem nihil denuo acquirere, quod intendimus: ſolùm enim retinet idem vbi, quod ante conſecrationem habebat: quomodo ergo dicitur illuc tranſlatus ex ſacramẽto? Itẽ, quia in illo Vbi cœleſti nulla eſt facta mutatio iuxta hanc reſponſionem: ergo non eſt terminus ad quem alicuius mutationis; niſi fortè quis dicat, in illo Vbi cœleſti additas eſſe plures dependentias; quod eſt prorſus impertinens, quia neque aliquid confert ad amittendam ſacramentalem præſentiam, quòd ibi cœleſte fiat per vnam, vel plures actiones, neque ad aliquid aliud id vtile eſt, neque talis miraculi eſt aliquod fundamẽtum, aut veſtigium, ſicut de aliis dictum eſt. Adde præterea, ſimilem diſcurſum fieri poſſe ex parte ipſius motus, ſeu tranſitus ab vno loco in alium: nam vel eſt diſcretus, ſine tranſitu per mediũ, & hoc modo, reuera nullus eſt trãſitus: quia in inſtanti, in quo primum deſinit eſſe Chriſtus ſub ſpeciebus ſacramentalibus, Chriſtus non eſt in medio, vt nunc reſponſum eſt: neque etiam in vltimo termino habet nouum vbi, vt præcedente diſcurſu concluſum eſt, ergo nullus eſt tranſitus: vel eſt motus cõtinuus per medium, & tunc inquiro, quomodo Chriſtus eſt in

A medio, poſtquam deſinit eſſe ſub ſpeciebus? quia nec poteſt eſſe modo ſacramentali, nec quantitatiuo, vt patebit applicando priorem diſcurſum factũ. Præterea ex termino ad quem poſſet diſcurſus fieri non ad modum diuerſus: nam, cùm in termino ad quem, ſit Chriſtus totus in toto, & totus in qualibet parte, & aliquando ſit in vna hoſtia cõtinua, aliquãdo in diuerſis, vel propinquis, vel loco diſtantibus, inquiri poteſt, an amittendo has omnes præſentias habeat ſemper eandem mutationem acquiſitiuam, vel diuerſiuam. Quòd ſit ſemper eadem, nõ videtur dici poſſe propter rationes factas in primo diſcurſu, & quia termini à quibus ſunt valde diſtincti, & interdum diſtantes, & nullam habent connexionem neceſſariam cum aliquo termino poſitiuo: ſi verò B dicantur eſſe diuerſæ, non poterit dici, an ex ſingulis hoſtiis, ſiue diſtantibus, ſiue propinquis diſcedat per diſtinctas mutationes poſitiuas, nec ne, vel ſi ex ſingulis hoſtiis, cur non ex ſingulis partibus eiuſdem hoſtiæ? aut ſi ex diuerſis partibus, cur non ex coniunctis, cùm in vtriſque æquè ſit totus Chriſtus, aut ſi ex ſingulis etiam coniunctis, quomodo non procedetur in infinitum? itaque nihil ſolidum, nihil firmum affirmari poteſt. Ac denique de nocte cœnæ, quando Chriſtus nondum erat in cœlo, inquiram, quò tranſiuit, quando, conſumptis ſpeciebus panis per calorem naturalem, deſiit eſſe ſub illis: nihil enim video, quod reſponderi poſſit, quod non malè C ſonet in fide: nam quis audeat cogitare, nedum dicere, Chriſtum, quando à Iudæis tenebatur, & cruci tradebatur, alibi ſimul fuiſſe?

Hæc mutatio eſt priuatiua loci.

Dico ergo tertiò, hanc mutationem tantùm eſſe priuatiuam loci mutationẽ, ſeu, quaſi localem. Hæc concluſio ſequitur ex dictis, & partim etiam ſuadetur argumentis ſecundæ ſententiæ: nam præter Sanctorum omnium, & Theologorum mentem eſt, dicere, fieri in corpore Chriſti mutationem aliquam ſubſtantialem; neque id videtur decens, & conſentaneum dignitati illius corporis: etiam ſi non dicatur re ipſa amittere aliquid ſubſtantiale, ſed ſolùm, quantum eſt ex parte deſitionis; relinquitur ergo, tantùm eſſe mutationem localem: nam de aliis mu-D tationum generibus nulla eſt dubitandi ratio, oſtenſum eſt autem non eſſe mutationem poſitiuam; erit ergo tantùm mutatio localis priuatiua. Deinde (vt ſimul ſoluamus fundamenta ſecundæ & tertiæ opinionis) conſtat, hanc mutationẽ non eſſe impoſſibilem, & eſſe ſufficientẽ ad hoc myſterium. Primũ patet exemplis naturalibus: nã Angelus exiſtens in loco adæquato poteſt relinquere partẽ eius, & in alia parte manere, nihil de nouo acquirendo, & tunc fit in eo aliqua mutatio, nã aliter ſe habet, quàm priùs? & tamẽ illa non poteſt eſſe, niſi mutatio localis, qua amittitur, & non acquiritur aliquid loci; idémque erit, ſi fortaſſe Angelus ſimul eſſe poteſt in partialibus locis diſtantibus, nam poteſt vnum amittere, & E in alio ſolo manere. Idem etiam eſt de anima, quæ vnam partem corporis amittit: nam, reuera, aliquo modo mutatur, cùm aliter ſe habeat, quàm priùs; & tamen nihil acquirit, ſed perdit, quamquam (quia anima non amittit tantũ præſentiam localem, ſed etiam partialem vnionem, quæ modus ſubſtantialis eſt) ex hac parte dici illa poteſt ſubſtantialis mutatio, tamen purè priuatiua. Alterum membrum aſſumptum patet, quia omnes rationes, quibus ſuprà probauimus, mutationem hîc fieri in corpore Chriſti, non probant de alia mutatione; ergo hæc ſufficit. Item, quia Chriſtus, vt exiſtit in hoc ſacramento, non pendet ab ſpeciebus, niſi quoad præſentiam, non verò quoad ſubſtantiæ conſeruationem, vt ſu-

prà di

prà dictum eſt, neque in eo aliquid aliud permanet, quod fuerit de nouo per conſecrationem ei additum; ergo nihil aliud admittitur per deſitionem: ſed amiſſio præſentiæ eſt quædam localis mutatio pure priuatiua, vel quaſi localis (ne ſit quæſtio de nomine iuxta ſuperiùs explicata) ergo.

Dubium. Solùm ſupereſt reſpondere, quid fieret in eo caſu, ſi Chriſtus non eſſet in propria ſpecie, ſed tantùm ſub vna hoſtia, & ibi eſſe deſineret. *Reſponſio.* Ledeſm. non malè reſpondet, hypotheſim eſſe impoſſibilem iuxta præſentem inſtitutionem; & ideo caſu poſito, petenda eſſet alia inſtitutio, quæ talis eſſet, qualem Deus vellet. Addit verò Marſilius ex vi talis deſitionis non deſiturum Chriſtum in rerum natura, ſed in aliquo loco futurum: in quo tamen, vel quomodo, fortaſſe penderet ex ipſius Chriſti arbitrio, qui fortaſſe tunc neceſſariò eligeret alium locum, quod eſt etiam rebus ipſis naturalibus & exemplis ſuprà adductis conſentaneum: nam quando Angelus exiſtit in duobus locis partialibus, facilè poteſt vnum dimittere per mutationem purè priuatiuam; ſi tamen ſit in vno tantùm, non poteſt totum illum dimittere, quin acquirat alium, quia non poteſt ſeipſum in nihilum redigere: ſic ergo in præſenti philoſophandum eſt.

SECTIO II.

Vtrùm Chriſti deſinente eſſe ſub ſpeciebus ſacramentalibus, ſemper aliqua ſubſtantia ſuccedat.

Quorundam placitum. NOnnulli authores docuerunt, recedere corpus Chriſti ab ſpeciebus ſacramentalibus, etiam ſi in eis nulla mutatio facta ſit, quæ ad introductioné nouæ ſubſtantiæ poſſit eſſe ſufficiens; quod duobus modis aſſertum eſt. Primo ſemper ita fieri quotieſcunque homo accedit, ad ſumendum hoc ſacramẽtum: quia ſtatim ac ſpecies ore ſumentis attinguntur, prius quàm alterentur, Chriſtus recedit. Ita ſentit Gloſſ. cap. tribus gradibus, de conſecr. d. 2. nec cenſet improbabile Bonau. in 4. d. 13. a. 2. q. 2. ſaltem finita manducatione, ante ſpecierum alterationem, & fauet Hugo de ſanct. Vict. lib. 2. de ſacram. p. 8. c. 13. Innocent. libro 4. de hoc myſterio, c. 15. citantur etiam Ambroſ. lib. 1. de ſacr. c. 4. & Aug. ſerm. 28. de Verbis Domini, quia dicunt, *Panis iſte non eſt ille, qui vadit in corpus, ſed ille, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit.* Secundus modus aſſerendi hanc ſententiam eſt, hoc non eſſe regulare, ſed in aliquibus caſibus, ita fieri, quando videretur indecens, corpus Chriſti manere ſub ſpeciebus etiam ſi non ſit in eis facta alteratio ſufficiens ad panis, vel vini corruptionem: vt quando hoſtia conſecrata in locum immundum proiicitur; aut quando à mure comeditur, in hunc modum magis inclinat Bonauent. ſuprà, & Gloſſa 1. ad Corinth. 11. & Vvaldenſis tomo 2. de ſacramentis, c. 60. qui ſolùm videntur in quadam pietate fundari. Iuxta hos ergo dicendi modos videtur planè ſequi, deſerere Chriſtum interdum ſacramentales ſpecies, etiamſi nulla ſubſtantia in eis ſuccedat, quãquam non defuerunt, qui dicerent, Deum tunc ſub eis creare ſubſtantiam panis & vini, vel eadem numero quæ antea fuerat, reproducere; quod probabile iudicat Magiſt. d. 13. Innoc. lib. 4. c. 12.

Gloſſa. Bonauent. Hugo. Innoc. Ambroſ. Aug. Vvaldenſ. Magiſt. Innocent.

Nunquam ſpecies deſerũtur à Chriſto niſi ſuccedente aliqua ſubſtantia. Dico primò, nũquam corpus Chriſti deſerere ſacramentales ſpecies, niſi quando ibi ſuccedit alia ſubſtantia in qua ſubiectetur quantitas, quæ manet, ſiue ſit eadem omnino, ſiue alia ſimilis. Hæc eſt certa & communis ſententia Theologorum, quam ſignificat D. Th. hîc a. 7. infrà q. 80. articul. 4. clariùs in 4. diſtinctione 9. quæſt. 1. articul. 2. quæſtiuncula 1. & ibi Albertus articul. 5. Alenſ. 4. part. quæſt. 45. mem. 1. articul. 2. Palud. diſtinct. 12. quæſt. 1. Durand. quæſt. 3. Richard. articul. 2. quæſt. 2. Scot. quæſt 6. Capreol. diſtinctione 13. quæſt. 1. articul. 3. Gabr. diſtinct. 10. 12. quæſt. 1. art. 3. dub. 2. & 3. & lect. 84. in Canon. dub. 1. Probatur, quia ſuprà diſputation. 46. ſect. vlt. oſtendimus, tandiu Chriſtum manere ſub ſpeciebus conſecratis, quamdiu ibi maneret ſubſtantia panis: ſed ſubſtantia panis ibi maneret, quandiu alia forma ſubſtantialis ibi non introduceretur, ſeu alia ſubſtantia generaretur: quia ſubſtantia panis aut vini naturaliter non deſinit, niſi per corruptionem: nulla autem ſubſtantia corrumpitur, niſi eius corruptio ſit alterius generatio; ergo non recedit ſubſtantia Chriſti, niſi ibi ſuccedat alia ſubſtantia. Secundò, quia, vel in accidentibus conſecratis fit alteratio ſufficiens ad corruptionem panis; vel non fit, ſi fit ſufficiens ex vi illius aliqua alia ſubſtantia generabitur non minus, quàm ſi ibi adeſſet ſubſtantia panis, vt quæſtione ſequente oſtendemus, experientiáque ipſa docet: quia neceſſarium hoc fuit ad fidei noſtræ confirmationem: ſi autem non fit prædicta alteratio, non deſineret ibi ſubſtantia panis; ergo nec recedit ſubſtantia Chriſti. Tertiò, quandiu accidentia ſunt ſine ſubiecto, ſub illis eſt Chriſtus; ergo quando recedit, oportet, vel accidentia annihilari, quod nunquam fit, vel ſuccedere ſubſtantiam, in qua ſubiectentur. Antecedens probatur, quia ſuprà dictum eſt, accidentia conſeruari, ſine ſubiecto, ab ipſo corpore Chriſti. Item, quia, quamdiu accidentia ſeparata durant, manent etiam conſecrata: quamdiu autem conſecrationem retinent, ſignificant Chriſti præſentem, & ſub ſe contentum ex vi ſignificationis formæ qua conſecrata fuerunt, quæ ſignificatio ſemper eſt vera, & ideo iuxta communem ſenſum Eccleſiæ perinde eſt dicere, accidentia eſſe ſine ſubiecto, & Chriſtum ſub illis eſſe: quia hæc duo cenſentur ſemper eſſe connexa.

Albertus. Alen. Palud. Durand. Richard. Scotus. Gabr. Capreol.

Chriſto recedenti ab ſpeciebus ſemper ſuccedit alia ſubſtantia à ſubſtantia panis & vini. Probatur primo. Dico ſecundò, Chriſto recedenti ab hoc ſacramento nunquam ſuccedit ſubſtantia panis & vini, ſed ſemper aliqua alia. Ita D. Thom. quæſtion 77. artic. 5 Et colligitur ex dictis authoribus, & eiſdem principiis. Primò, quia Chriſtus non hinc recedit donec talis fiat alteratio in accidentibus quę ad corrumpendum panem, vel vinum ſufficeret; ergo non poteſt ibi ſuccedere alia ſubſtantia panis, aut vini. Patet conſequentia, quia alteratio corrumpens ſubſtantiam panis, non diſponit ad alterius panis generationem; ſunt enim hæc oppoſita, ſed ad aliam ſubſtantiam generandam, cui ſunt connaturalia talia accidentia; illa ergo ſuccedet corpori Chriſti, nunquam enim introducitur hîc ſubſtantia, niſi quæ ex natura rei eſt accommodata accidentibus. *Probatur ſecundo.* Secundò, ſi ſubſtantia panis interdum ſuccedit, vel eſſet eadem numero, vel diuerſa non eadem, vt D. Th. ſuprà ait, quia non poſſet eadem numero ſubſtantia panis redire, niſi per conuerſionem corporis Chriſti in ipſam, quæ eſt impoſſibilis: Quæ ratio eſt difficillima, quia illa conuerſio, nec neceſſaria, nec impoſſibilis videtur, de qua re dicam in commentario illius articuli; nunc ſufficiens ratio ſit, quòd reproductio eiuſdem numero ſubſtantiæ eſt ſpeciale miraculum; quod in hoc ſacramento fingendum non eſt, niſi vbi neceſſitas cogat, quæ hîc nulla eſt: nam, vt infrà oſtendemus, productio ſubſtantię, quę ſuccedit corpori Chriſti, à naturali agente aliquo modo fieri poteſt. Denique facta alteratione neceſſaria, non manent eadem numero, accidentia, quæ ad priorem ſubſtantiam conſeruandam erant requiſita: non ergo redibit eadem numero, neque, etiam

etiam alia numero diſtincta, quia ſubſtātiæ ſolo numero diſtinctæ non ita inuicem alterantur, vt vna aliam corrumpat. Vnde per corruptionem vnius nunquam diſponitur materia ad generationem alterius, intra eandem ſpeciem. Solùm poſſunt duo caſus excogitari. Vnus eſt, in quo videtur ſuccedere eadem numero ſubſtantia, ſcilicet, ſi panis conſecratus in pultes redigeretur; tunc enim non maneret ibi Chriſtus: quia ſub tali materia conſecrari non poteſt; ergo nec conſeruari: neque illa immutatio ſufficeret ad corrumpendum ſubſtantiam panis, quæ antea erat: quia ibi ſolum mutatur forma & vſus panis, non ſubſtantia: quod ſatis eſt, vt ibi non poſſit fieri conſecratio, vt ſuprà diximus; redibit ergo tunc eadem numero ſubſtantia panis. Alter caſus eſt, in quo redire videtur ſubſtantia vini, numero, aut ſpecie diuerſa, vt ſi ſpecies vini alibi conſecratæ corrumpentur à vino rubro non conſecrato, generabitur ſub eis ſubſtantia vini aut numero, aut ſpecie diſtincta. Ad primum reſpondetur, ſi ſupponamus, immutationem talem eſſe, quæ non ſufficeret ad corrumpendam ſubſtantiam panis præexiſtentem, non deſinere ſub eis eſſe corpus Chriſti; quia illa immutatio ſolū eſſet per mixtionem quandam accidētalem factā per iuxta poſitionem, & diuiſionem in minimas particulas: diximus autem ſuprà, manere Chriſtum in ſpeciebus panis, etiam diuiſis in particulas adeò paruas, vt ſentiri non poſſint. Quocirca, ſicut minima & inſenſibilis particula in principio non poſſet ſufficere ad conſecrationem faciendam, quia non poſſet ſenſibiliter demonſtrari per formam, & tamen poſtquam conſecrata eſt, retinet corpus Chriſti, donec ſufficienter immutetur vſque ad corruptionem panis; ita in propoſito caſu dicendum erit, illam materiam in pultes redactam non ſufficere in principio ad conſecrationem: quia non proponitur ibi forma cibi apti vt comedatur: poſtquam verò conſecrata ſemel fuit, parmanere ibi corpus Chriſti, donec alteretur ſufficienter, vſque ad corruptionem panis. Ad alterum caſum dicendum eſt, diuerſas eſſe Philoſophorum opiniones de differentia inter vinum album, & rubrum: ſi ergo non differunt ſpecie ſubſtantiali, ſed in accidentibus tantùm, dicendum eſt, nunquam vinum album à rubro ſubſtantialiter transmutari, ſed tantùm in accidentibus aſſimilari, & tunc, licèt ſpecies vini albi conſecrati ita alterentur à vino rubro, non deſinit ſub eis eſſe corpus Chriſti: quia nec deſineret ſubſtantia vini, & ita non oportebit, vt aliqua ſubſtantia ſuccedat numero diſtincta. Si verò hæc vina ſpecie differunt, poterit rubrum corrumpere ſubſtantialiter album, & generare ſibi ſimile, & tunc concedendum eſt, in prædicto caſu ſuccedere corpori Chriſti ſubſtantiam vini ſpecie diſtinctam: concluſio autem poſita intelligenda erit de ſubſtantia panis & vini eiuſdem omnino rationis ſpecificæ cum illa, ex qua facta eſt conſecratio.

Dubium.

Tertiò probatur concluſio ex refutatione fundamenti primæ ſententiæ.

Tertiò principaliter probatur vtraque concluſio, excludendo illos caſus, quos fingebat prior ſententia: nam in primis dicere, ſtatim ac ſpecies conſecratæ, ſunt intra os ſumentis, recedere Chriſtum, hereticū eſt, contra veritatem illorum verborum, *Accipite & manducate, hoc eſt, &c.* & illorum, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinē, &c.* nam comedere, & bibere, non ſignificant, intra os ſumere, ſed intra corpus traijcere: ſi ergo Chriſtus ſtatim recederet, nec comedi poſſet, nec bibi: de qua re latiùs dicetur infrà quæſtio. 80. vbi oſtendemus, etiam in quibuſdam hæreticis fuiſſe damnatā, quod de ſolis peccatoribus aſſererent, non ſumere corpus

A Chriſti: ſed recedere ſtatim ac ore ſuo ſpecies attingerent. Rurſus, quòd Chriſtus recedat ſtatim ac ſpecies deglutiuntur, antequam alterentur, nullo fundamento aſſertum eſt, & eſt contra generale principium ſuprà demonſtratum, & eſt contra propriam rationem cibi, qui non tranſmutatur, niſi per actionem ipſius ſumentis. Alij verò ſpeciales caſus ficti ſunt ex falſa quadam pietate: quia, quāuis in eis permaneat corpus Chriſti ſub ſpeciebus, nihil indignū patitur: cùm ſit hoc modo impaſſibili, nec magis læditur ex his, quæ circa ſpecies fiunt, quàm Verbum diuinum ex his, quæ humanitas eius paſſa eſt. Vnde quidam ex Catholicis, non tam videntur negare rē, quàm modum loquendi, vt, verbi gratia, quando hoſtia conſecrata comeditur à mure, negant comedi corpus Chriſti, non quia ibi non ſit, ſed quia illa,
B vt aiunt, non eſt ſacramentalis ſumptio, ſed in hoc etiam ſine cauſa timuerunt, quia denominationes, quæ tantùm indicant motum localem vel terminum eius, propriè tribuuntur corpori Chriſti, à quocunque fiant, huiuſmodi autem eſt illa, quæ re uera, eſt ſacramenti comeſtio, quicquid ſit de nomine ſacramentalis ſumptionis, de quo poſtea ſuo loco dicemus.

SECTIO III.

An hæc ſubſtantiarum ſucceſſio ſit conuerſio, vel tranſubſtantiatio.

C Ratio dubitādi eſt, quia eſt tranſitus totius ſubſtantiæ in totam ſubſtanriam ſub eodem ſenſibili; nihil ergo deeſt, quia nec deeſt terminus ad quem, cùm fiat productio totius ſubſtantiæ, nec terminus à quo, cum tota aliqua ſubſtantia recedat, neque aliquid commune vtrique termino, quia ſpecies accidentales ſunt communes, nec connexio inter vnius termini introductionem, & expulſionem alterius, quia hæc etiam reperitur, ſaltem ex pacto Dei, quia non poteſt aliter mutari corpus Chriſti, vt oſtenſum eſt, quod eſt aliquo modo in ipſis reb. fundatum, tum ex parte accidentium, ne vacua maneāt, ſicut, adueniente Chriſto, recedit ſubſtantia panis,
D ne duplicem ſubſtantiam contineant, tum ex parte agentis, quod, expellendo accidentia, diſponit ad alterius ſubſtantiæ introductionem: hæc autem connexionis ratio ſufficit ad rationem cōuerſionis, quia neceſſe non eſt, vt ſemper ſit per formalem incompoſſibilitatem terminorum. Propter hæc aliqui moderni auſi ſunt concedere, corpus Chriſti conuerti, & tranſubſtantiari in noſtram ſubſtantiam, quando illud communicamus. Quæ ſententia cōfirmari poteſt ex alia, à multis Theologis recepta, poſſe, ſcilicet corpus Chriſti, vt eſt in ſacramento conuerti in aliquam ſubſtantiam, etiam ſi in cœlo maneat, quod alij dicunt poſſe conuerti ſecundùm eſſe ſacramentale, quod hîc habet, etiam ſi non conuertatur ſe-
E cundùm eſſe ſimpliciter, quod habet in rerum natura. Ita Palud. in 4.d. 11.q.3.nu. 23. Capreol. q. 1. art. 3. ad 1. Scoti, & ad 1. & 7. Durandi, contra ſecundam concl. Caiet. hîc, q. 75 art. 4. ad 3. Durandi, & infrà q. 77. art. non apparet autem, quo alio modo poſſit cōuerti corpus Chriſti in aliam ſubſtantiam ſibi ſuccedentem, quàm nunc fiat. Nihilominus dicendum eſt, in huiuſmodi ſubſtantiarum ſucceſſione nō fieri tranſubſtantiationem, neque vllam propriam conuerſionem. Hæc concl. probari inprimis poteſt authoritate negatiua omnium Theologorum, nullus enim eorum, vel antiquorum Patrum, talem cōuerſionem agnouit, in re autem adeò graui, non eſt tutum, nouum aliquid introducere, præſertim, quia concedendum conſequenter eſſet, Chriſti corpus

Qui dicant Chriſti corpus tranſubſtantiari in noſtram ſubſtantiam, cum deſinit eſſe in ſacramento

Oppoſita ſententia tenenda eſt.

con:

conuerti in corpus ſumentis, ſeu in carnem aut vermem, quæ pias aures offendunt, & aliena ſunt à modo loquendi ſanctorum Patrum, qui potius dicunt, Chriſtum nos in ſe conuertere, quam ipſum in nos conuerti. Imò addit D. Th. q. ſequente art. 5. & in 4. d. 12. q. 1. art. 2. quæſtiuncula 4. & ibi Richard. art. 2. q. 2. impoſſibile eſſe, corpus Chriſti in aliud conuerti, quod ſaltem eſt verum de potentia ordinaria, & ſecundùm virtutem agentium naturalium, ſuppoſita Chriſti impaſſibilitate, & modo, quo in hoc ſacramento exiſtit. Ratio autem huius veritatis reddi poteſt, primò ex parte accidentium, ſuppoſita opinione, quæ negat, eandem numero quantitatem & cætera accidentia manere in genito, quæ fuerant in corrupto: nam, ſi hoc verum eſt, nihil manet commune, ſub quo fiat conuerſio: quæ tamen ratio nititur fundamento minùs probabili, vt ego exiſtimo. Addi verò poteſt, quamuis maneat quantitas eiſdem qualitatibus affecta, id tamen eſſe modo quodam accidentario ad rationem conuerſionis: non enim ideo manet, vt ſub illa fiat conuerſio, neque quia actio, quæ ibi interuenit, per ſe hoc requirat, ſed quia hoc eſt conſentaneum naturæ eius: quia ſupponitur in materia prima ſubiectari, & ideo, quòd eadem quantitas maneat, ad modum accidentarium videtur ad rationem conuerſionis.

D. Thom. Richard.

Secunda ratio ſumi poteſt ex parte termini à quo, quia ex vi modi, quo Chriſtus hic deſinit, non mutatur ſubſtantialiter, ſed localiter tantùm: ergo hic non interuēnit conuerſio totius ſubſtantiæ. Hęc verò ratio duobus modis ſolui poſſe videtur: primus eſt, dicendo, ad conuerſionem ſufficere, terminum ad quem, eſſe ſubſtantialem, nam ab hoc termino omnis actio & conuerſio ſpeciem ſumit. Etenim, ſi iuxta opinionem Scoti ad tranſubſtantionem ſufficit accidentalis & localis mutatio, ſeu actio adductiua ex parte termini ad quem, multo magis ſufficiet in termino à quo, mutatio amiſſiua præſentiæ ſacramentalis, quia magis neceſſarius eſt terminus ad quem, aut certè, ſi hoc non ſufficit ad propriam tranſubſtantiationem, ſaltem ſufficere poterit ad aliquod genus propriæ conuerſionis, ſiue illa ſubſtantialis dicatur, ſiue miſta ex accidentali, & ſubſtantiali. Sed hæc reſponſio non ſatisfacit, primò quidem, quia conuerſio, vt conuerſio, intrinſecam dicit habitudinem ad terminum à quo, & ad quem, vt ſuprà dictum eſt, & ideo, ſi ſubſtantia aliqua non tranſit in aliam ſecundùm eſſe ſubſtantiale: non poteſt conuerſio ſubſtantialis intelligi. Deinde, quia illa mutatio amiſſiua loci, ſeu præſentiæ per ſe clauditur intra ſuos terminos, qui ſunt præſentia, quæ amittitur, & carentia eius, vel alia ei incompoſſibilis: nullo modo ordinatur ad productionem alicuius ſubſtantiæ, neque eſt pars alicuius conuerſionis. Vnde, quòd ibi ſuccedat alia ſubſtantia, accidētarium eſt, poſſétque fieri, aut per meram creationem, aut per aliam mutationem localem adductiuam, & hic fit per phyſicam quandam generationem ſuppoſita materiæ creatione, vt infrà dicetur.

Reſponſio.

Impugnatur.

Secunda reſponſio eſſe poteſt: ex parte termini à quo, aliquid ſubſtantiale deperdi, ſcilicet, vel ſpecialem dependentiam ſubſtantialem corporis Chriſti, iuxta opinionem aſſerētem neceſſariam eſſe ſpecialem actionem ſubſtantialem ad conſeruandū Chriſti corpus in ſacramento propter ſpecialem modum exiſtendi, quem ibi habet, vel certè amitti modum aliquem ſubſtantialem, quem (iuxta aliquorum opinionem) acquirit corpus Chriſti per tranſubſtantiationem quod ſatis erit ad conuerſionem ſubſtantialem, ſicut, quando homo moritur, fit vera conuerſio formalis in cadauer, quamuis partes eſſentiales hominis ſolùm ſubſtantialem modum vnionis amittant. Sed hæc reſponſio ſupponit etiam falſas opiniones, quæ à nobis in ſuperioribus reiectæ ſunt: & prætereà, vt vera fiat conuerſio ſubſtantialis, neceſſe eſt, vt ex vi alicuius actionis tendentis aliquo modo ad ſubſtātialem terminum, deſtruatur in termino à quo, illud eſſe, cui aliud ſuccedit: hic autem non ita fit; quia actio, quæ his interuenit, ſolùm eſt alteratio quædam naturalis, tendens ad generationem alicuius rei, & ad hoc expellens diſpoſitiones panis conſeruatiuas. Vnde natura ſua non ordinatur, ad formalem conuerſionem, quæ eſſe poteſt inter panem, & aliam ſubſtantiam: non autem ad conuerſionem corporis Chriſti in aliquid aliud: quia neque ex natura ſua id habet, neque ex inſtitutione diuina, neque per illam aliquid fit, quod per ſe ſufficiat ad aſtruendum illud eſſe, quod Chriſtus habet in ſacramento, qualecunque illud ſit: nec per illam diſſoluitur aliquod compoſitum phyſicum, ad cuius diſſolutionem corpus Chriſti neceſſariò deſineret eſſe: non ergo fit mutatio hic per modum conuerſionis, ſed ad præſentiam rei, quæ generatur, Chriſtus voluntariè diſcedit, iuxta legem & inſtitutionem ab eo ſtatutam.

Altera reſponſio.

Impugnatur.

Vnde poteſt tertia ratio formari ex parte termini ad quem; qui, ſi materialiter (vt ſic dicam) conſideretur, non eſt determinatæ rationis, ſeu ſpeciei: ſed pro diuerſitate agentium, & alterationum poteſt eſſe quælibet res ex pane & vino generabilis; ſi autem conſideretur formaliter vt producibilis, ſic propriè terminat generationem ſubſtantialem, quæ ſolùm pertinet ad conuerſionem formalem, qua non poteſt hìc corpus Chriſti conuerti, vt per ſe notum eſt: ſi autem conſideretur productio materiæ primæ, quæ priùs natura ad hanc generationem ſubintroducitur, per nullam conuerſionem fit, ſed per creationem, vt infrà dicetur: nullus eſt ergo hic terminus ad quem, qui fiat per conuerſionem corporis Chriſti in ipſum.

Quartò inter mutationes, & actiones, quæ hìc interueniunt, nulla eſt connexio, nec ſubordinatio ad conuerſionem neceſſaria, ſed ſunt omnino diuerſarum rationum & ordinum, & vnaquæque eſt in ſuo genere completa ſolúmque ex Chriſti arbitrio, & inſtitutione ita coniunguntur, vt quotieſcunque ab agente naturali talis mutatio fiat, ipſe ſuam ſacramentalem præſentiam deſerat, vt declarari breuiter poteſt: hæc enim omnia hoc ordine hìc interueniūt, ſcilicet, alteratio ſpecierum vſque ad talem gradum, quæ naturaliter fit virtute agentis naturalis, creatio materiæ, vnio eius cum præexiſtente quantitate & accidentibus, eductio formæ ſeu generatio compoſiti, & amiſſio præſentiæ corporis Chriſti, in quibus facilè perſpici poteſt, quaſdam eſſe ſupernaturales, alias naturales, quaſdam accidentales, alias ſubſtantiales, & inter eas nullum eſſe per ſe ordinem, neque intercedere ibi aliquam virtutem actiuam, cui illæ omnes ſubordinentur, ſed ſolùm ex voluntate diuina coniungi, partim ad occultandum fidei myſterium, partim ad ſupplendum naturæ defectum: non eſt igitur in hoc tranſitu ſeu ſucceſſione ſubſtantiarum vera cōuerſio, ſed ſolùm plurium mutationum & actionum aggregatio.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm, quando in hoc ſacramento apparet miraculoſe caro vel puer, ſit ibi verè corpus Chriſti.

AD octauū ſic proceditur. Videtur, quod quādo in hoc ſacramēto miraculosè apparet caro vel puer, nō ſit ibi verè

4. d. 10. ar. 8. q. 2. ad 3. & ar. 4. q. 2. &

3. Et opuſc. 58. c. 11. Ar. preced. ad 3. arg.

*verè corpus Chriſti. Corpus enim Chriſti deſinit eſſe ſub hoc ſacramento, quando deſinunt eſſe ſpecies ſacramentales: vt dictum eſt *. Sed quando apparet caro vel puer, deſinunt eſſe ſpecies ſacramētales. Ergo nō eſt ibi verè corpus Chriſti.*

2. Præterea, Vbicunque eſt corpus Chriſti, vel eſt ibi ſub ſpecie propria, vel ſpecie ſacramenti. Sed quando tales apparitiones fiunt, manifeſtum eſt, quòd non eſt ibi Chriſtus ſub ſpecie propria (quia in hoc ſacramento totus Chriſtus continetur, qui permanet integer in forma, qua aſcendit in cœlum: cùm tamen id, quod miraculosè apparet in hoc ſacramento, quandoque videatur vt quædam parua caro, quandoque autem, vt paruus puer) manifeſtum eſt etiam, quòd non eſt ibi ſub ſpecie ſacramenti, quæ eſt ſpecies panis vel vini. Ergo videtur, quòd corpus Chriſti nullo modo ſit ibi.

B *3. Præterea, Corpus Chriſti incipit eſſe in hoc ſacramento per conſecrationem & conuerſionem, vt ſuprà dictum eſt *. Sed caro & ſanguis miraculosè apparens, non ſunt conſecrata, nec conuerſa in verum corpus & ſanguinem Chriſti. Non ergo ſub his ſpeciebus eſt corpus vel ſanguis Chriſti.*

Quæſt. 75. art. 2.

Sed contrà eſt, quòd tali apparitione facta eadem reuerentia exhibetur ei, quod apparet, quæ primò exhibebatur. Quod quidem non fieret, ſi verè non eſſet ibi Chriſtus, cui reuerentiam latriæ exhibemus. Ergo etiam tali apparitione facta, Chriſtus eſt ſub ſacramento.

Reſpondeo dicendum, quòd dupliciter contingit talis apparitio, qua quandoque in hoc ſacramento miraculosè videtur caro, aut ſanguis, aut etiam aliquis puer. C *Quandoque enim hoc contingit ex parte videntium, quorū oculi immutātur tali immutatione, ac ſi expreſsè viderent exteriùs carnem, vel ſanguinem, vel puerum, nulla tamen immutatione facta ex parte ſacramenti. Et hoc quidem videtur contingere, quando vni videtur ſub ſpecie carnis vel pueri, aliis tamen videtur ſicut & prius ſub ſpecie panis, vel quando eidem ad horam videtur ſub ſpecie carnis, vel pueri, & poſtmodum ſub ſpecie panis. Nec hoc tamen pertinet ad aliquā deceptionem, ſicut accidit in Magorum præſtigiis, quia talis ſpecies diuinitus formatur in oculo, ad aliquam veritatem figurandam, ad hoc ſcilicet, quod manifeſtetur verè corpus Chriſti eſſe ſub hoc ſacramento, ſicut etiam Chriſtus abſque deceptione, apparuit diſcipulis euntibus in Emaus.* D *Dicit enim Aug.* in lib. de quæſt. Euang. quòd cùm fictio noſtra refertur ad aliquam ſignificationem, non eſt mendacium, ſed aliqua figura veritatis. Et quia per hunc modum nulla immutatio fit ex parte ſacramenti, manifeſtum eſt, quòd non deſinit Chriſtus eſſe ſub hoc ſacramento tali apparitione facta. Quandoque verò contingit talis apparitio, non per ſolam immutationem videntium, ſed ſpecie, quæ videtur, realiter exteriùs exiſtente. Et hoc quidem videtur eſſe, quando ſub tali ſpecie ab omnibus videtur, & non ad horam, ſed per longum tempus ita permanet. Et in hoc caſu quidam dicunt, quòd eſt propria ſpecies corporis Chriſti: nec obſtat, quòd quandoque non videtur ibi totus Chriſtus, ſed aliqua pars carnis, vel etiam videtur, non in ſpecie iuuenili, ſed in effigie puerili: quorum poteſtate corporis glorioſi eſt,* E *quod videatur ab oculo non glorificato, vel ſecundùm totum, vel ſecundùm partem, & in effigie vel propria, vel aliena: vt infrà * dicetur. Sed hoc videtur eſſe inconueniens, primò quidem, quia corpus Chriſti non poteſt in propria ſpecie videri, niſi in vno loco, in quo definitiuè continetur. Vnde cùm videatur in propria ſpecie & adoretur in cœlis, ſub propria ſpecie non videtur in hoc ſacramento.*

Lib. 2. c. vlt. non procul à prin. tom. 4.

Non abſoluit morte præuētus, ſed vide in ſent. lib. 2. d. 44. q. 2. ar. 4.

Secundò, quia corpus glorioſum, quod apparet, vt vult, poſt apparitionem cùm voluerit diſparet, ſicut dicitur Luc. vlt. quòd Dominus ex oculis diſcipulorum euanuit. Hoc autem quod ſub ſpecie carnis in hoc ſacramento apparet diu permanet: quinimo legitur quandoque eſſe incluſum & multorum Epiſcoporum cōſilio in pyxide reſeruatum, quod nefas eſſet de Chriſto ſentire ſecundùm propriam ſpeciem.

A *Et ideo dicendum eſt, quòd, manentibus dimenſionibus, quæ prius fuerant, fiat miraculosè quædam immutatio circa alia accidentia (putà figuram & colorem, & alia huiuſmodi) vt videatur caro, vel ſanguis, aut etiam puer. Et, ſicut prius dictum eſt *, hoc non eſt deceptio, quia fit in figuram cuiuſdam veritatis, ſcilicet, ad oſtendendum, per hanc miraculoſam apparitionem quòd in ſacramento eſt verè corpus & ſanguis Chriſti. Et ſic patet, quòd remanentibus dimenſionibus, quæ ſunt fundamenta aliorum accidentium, vt infrà * dicetur, remanet verè corpus Chriſti in hoc ſacramento.*

In ipſomet art.

Quæſt. ſeq. art. 2.

*Ad primum ergo dicendum, quòd facta tali apparitione ſpecies ſacramentales quandoque quidem totaliter remanent in ſe ipſis, quandoque autem ſecundùm id, quod eſt principale in eis: vt dictum eſt *.*

In cor. art.

B *Ad ſecundum dicendum, quòd in huiuſmodi apparitionibus (ſicut dictum eſt *) non videtur propria ſpecies Chriſti, ſed ſpecies miraculosè formata, vel in oculis intuentium, vel etiam in ipſis ſacramentalibus dimenſionibus, vt dictum eſt *.*

In cor. art.

Ibidem.

*Ad tertium dicendum, quòd dimenſiones panis & vini conſecrati manent, immutatione circa eas miraculosè facta, quantum ad alia accidentia, vt dictum eſt *.*

Quæſt. 75. a. 5. & 6.

COMMENTARIVS.

DVplicem ſenſum facere poſſunt verba huius tituli. Vnus eſt, an in his apparitionib. id, quod exterius videtur, ſit verum Chriſti corpus. Alius eſt, an facta huiuſmodi apparitione ſub ſpeciebus ſic C immutatis, maneat adhuc Chriſti corpus. Et hunc poſteriorem ſenſum videtur maximè intendere D. Thom. quamquam illi reſpondendo alteri etiā obiter ſatisfacere videatur. Vt igitur quæſtioni reſpondeat, diſtinguit duplicem modum harum apparitionum: nam interdum fiunt ſine immutatione ſpecierum ſacramentalium per ſolam immutationem vel impreſſionem ſenſibilium ſpecierum factam in ſenſu videntis, aliquando verò fiunt per veram mutationem ſpecierum ſacramentalium. Qua diſtinctione ſuppoſita, tria reſpondet. Primum eſt, quando apparitiones fiunt primo modo, corpus Chriſti manere ſub ſpeciebus, & reuera non videri in pro- D pria ſpecie, quod eſt clariſſimum, nec noua indiget probatione. Secundò ait, in ſecundo modo apparitionum, id, quod videtur, non eſſe verum corpus Chriſti: quia non poteſt eſſe in propria ſpecie ſimul in cœlo, & in hoc ſacramento, maximè quia id, quod ſic apparet ſæpe, diu permanet eodem modo, clauſum in pyxide: quod nefas, inquit, eſſet de corpore Chriſti ſentire. Tertiò ait tunc nihilominus manere corpus Chriſti ſub ſpeciebus: quia illa immutatio fit ſolùm in qualitatibus, manente eadem quantitate, circa quam fiunt, ſeu, in qua fundantur: manentibus autem dimenſionibus permanet etiam corpus Chriſti in hoc ſacramento. Hæc eſt ſumma doctrinæ D. Thomæ, quæ magna indiget examina- E tione, & expoſitione, quam commodiùs trademus diſput. ſequente.

DISPVTATIO LV.

De apparentibus mutationibus, quæ in Euchariſtia contingunt.

DIximus de veris mutationibus, quæ communi & ordinaria lege in hoc ſacramento, & Chriſti corpore fieri ſolent: optimo ergo ordine ſequitur, vt dicamus de his, quæ ſenſibus apparent, & extraordinariè fiunt, & primùm videbimus, quot modis accidant, deinde quomodo corpus Chriſti attingant, ac denique quid in huiuſmodi euentibus agendum ſit.

Diſput. 17. de Euchariſtia.

SECTIO

SECTIO I.

Quot modis fieri ſoleant huiuſmodi mutationes, quæ in Euchariſtia apparent.

PRimum omnium ſtatuendum eſt, negari non poſſe, quin ſæpius huiuſmodi mutationes contigerint, quia non ſolùm eas referunt graues authores. *Paſchaſius. Guitmundus Garetius.* Paſchaſius lib. de Euchar. c. 14. Guitmundus lib. 3. de eodem ſacramento, Garetius Claſſe 6. verũ etiam adhuc extant, & oculis conſpiciuntur veſtigia harum mutationum, quæ ante multos annos miraculosè factæ ſunt, vt in Hiſpania, Darocæ, & Abulæ, & aliis locis. Secundò obſeruat Paſchaſius ſuprà, huiuſmodi apparitiones, quando à Deo procedunt, frequentiùs ordinari ad confirmandam fidem de reali præſentia Chriſti in hoc ſacramento, quod non ſemper eodem modo fit, vt ſtatim dicam: nam interdum fiunt ad confundendum infideles, & præſertim huius veritatis impugnatores; aliquando ad terrendos peccatores, qui indignè accedunt: nonnunquam ad confirmandos debiles, ac infirmos in fide, ſæpe verò ad amicos conſolandos, ac recreandos. Quocirca ad diſcernendum, an viſio, quæ apparet, diuina ſit, vel illuſio dæmonis, aut tantùm propriæ imaginationis debilitas, prudenter conſiderandus eſt, & fructus viſionis, & diſpoſitio videntis, & alij effectus, ſeu circumſtantiæ occurrentes.

Tertiò, cùm dictum ſit, has immutationes fieri ad confirmandum fidem de præſentia Chriſti, oportet obſeruare, interdum apparitionem fieri in teſtimonium præſentiæ; non quæ tunc duret, ſed quæ præceſſit; huiuſmodi autem ſunt illæ, quas ex Cypriano, Nicephoro, & aliis ſuprà retulimus, diſp. 46. videlicet, Euchariſtiam interdum verſam eſſe in lapidem in ore indignè ſumentis; interdum in cineres, & ſimilia, & tunc dubitari non poteſt, quin deſinat Chriſti corpus eſſe ſub ſpeciebus ſacramentalibus, ſubitóque virtute diuina verè generari ibi rem illam, quæ apparet, & tam veram ac realem, tantámque mutationem fieri in accidentibus panis, vt iam ſub eis eſſe non poſſit ſubſtantia panis ſed lapidis, aut alterius ſimilis, quæ apparet. Hoc enim Deo facile eſt; éſtque magis conſentaneũ fini talium mutationum, ſcilicet, ad confundendum peccatorem, & ſignificandum Chriſtum ab eo fugere propter infidelitatem, vel impuritatem eius. Idem etiam indicat modus harum mutationum: ſunt enim permanentes, neque amplius ſpecies ſacramentales apparent, vt antea erant, neque ſub aliarum rerum ſpecie: atque ita ſentit *Cyprian.* Cyprian. in lib. de lapſis, nec D. Thom. contrarium hîc ſentit, quia in his mutationibus nunquam apparet Chriſtus, vel caro Chriſti, ſed potiùs res adeò diuerſæ, & à natura carnis & omnis cibi alienæ, vt vel hac ipſa tanta mutatione, ſatis ſignificetur, Chriſtum diſceſſiſſe. Aliæ igitur mutationes fiunt ad ſignificandam actualem Chriſti præſentiam; de aliis verò incertum eſſe poteſt, cuiuſmodi ſunt eæ, de quibus D. Thom. propriè loquitur, & à nobis dicetur.

Eſt igitur circa hæc obſeruandum quartò, multiplex poſſe eſſe viſibile ſignum, quo inuiſibilis præſentia corporis Chriſti confirmatur; poſſunt verò ad duo capita reuocari. Vnum eſt, quando hoc fit cum viſibili præſentia Chriſti, aut carnis vel ſanguinis eius, vt quando circa ſpecies ſacramentales apparet ſplendor, vel audiuntur Angeli laudantes, vel adorantes Dominum, vt legimus apud *Cyprian. Chryſoſt.* Cyprianum lib. de lapſis, & apud Chryſoſtomum lib. 6. de Sacerdotio. Huc etiam pertinet, quòd ipſæmet ſpecies conſecratæ aliquando viſæ ſunt ſuo impulſu moueri; vt quando ab infidelibus proiectæ ſunt in ignem, A & ipſæ abſque vlla læſione ſurſum motæ ſunt. Item hoc ſpectat, quòd interdum conculcatæ, & lapidibus contuſæ, integræ, & quaſi intactæ permanſerunt, item quòd aliquando ita patenæ adhæſerunt, vt nec frangi, nec diuelli potuerint, propter indiſpoſitionem indignè accedentis. Atque in hoc toto priori genere mutationum nulla poteſt eſſe dubitandi ratio, quin ſub illis ſpeciebus Chriſtus permaneat: quia nulla in eis facta eſt alteratio, nec mutatio, quæ ad corruptionem panis ſufficeret: éſtque hoc magis conſentaneum fini talium miraculorum, in quorum confirmationem ſæpe contingit, ſpecies ſic immutatas, verbi gratia, patenæ adhærentes longo tempore conſeruari. Quo etiam fit, vt temporis ſucceſſione poſſit tanta corruptio fieri, vt ibi iam non maneat corpus Chriſti, & nihilominus conſeruari ſemper B poteſt cum reuerentia id, quod exteriùs permanet, quaſi in monumentum & teſtimonium prioris miraculi, & ob reuerentiã ſacramenti, quod ibi præceſſit. Solùm igitur ſuperſunt immutationes, quæ fiunt cum apparente oſtenſione Chriſti, aut corporis vel ſanguinis eius. De quibus ſolis non ſine cauſa D. Thom. quæſtionem propoſuit: & illius varia exempla referunt authores citati, & Amphylochius in *Amphy.* vita Baſilij refert, quendam Hebræum ſolitum fuiſſe videre, quendam infantem ad comedendum dari iis, quibus hoc ſacramentum dabatur.

Quintò obſeruanda eſt diſtinctio à D. Thom. data, quòd huiuſmodi viſio interdum fit per immutatio- C nem obiecti, interdum per immutationem ſolius potentiæ, aut organi, ſeu medij. Adhibet autem D. Thom. duplex ſignum ad hoc diſcernendum; primũ eſt, ſi eodem tẽpore vni vel alteri apparet talis immutatio; alij verò ſolùm vident ſpeciem panis, ſicut antea, tunc enim ſignum eſt, immutationem illam non eſſe factam in obiecto: nã ſi eſſet, omnibus eodem modo oſtenderetur, niſi nouum adderetur miraculum, quod non eſt ſine cauſa fingendum, aut dicendum. Secundum ſignum eſt; ſi immutatio breui tempore duret, & ſpecies conſecratæ iterum ſtatim videantur abſque vlla mutatione, ſicut in principio erant; quod ſignum minùs certum aliquibus videtur: quia facilè fieri poteſt, vt reuera ſit immutatio D facta in obiecto, quod poſtea iterum ad propriam formam redeat, & ita aliquando accidiſſe referunt *Gabriel. Palacius.* Gabriel. lect. 41. in Canon. & Palacius d. 10. diſp. vlt. circa finem. Sed nihilominus ſignum D. Thom. datum eſt moraliter ſatis veriſimile: quia facilius eſt ita fieri, & quando ex aliis coniecturis aliud non cõſtiterit, ita certè exiſtimandum eſt: quia in omnibus his rebus, quæ miraculosè apparent, id ſemper iudicandum eſt fieri, quod facilius eſt, magíſque conſentaneũ apparentibus ſignis, & ad finem ipſius apparitionis eſt ſufficiens. *Obiectio.* Dices; ergo omnes apparitiones, quæ hoc modo fiunt, virtute dæmonis efficien- E tur: quia ſunt deceptoriæ, ſolùm enim ſunt quædam ſenſuum illuſiones. *Solutio. Auguſt.* Reſpondetur ex D. Thom. hîc, & Auguſt. lib. 2. Queſtionem Euangelicarum, & lib. contra mendacium, cap. 9. negando ſequelam, quia in huiuſmodi apparitionibus nullum miſcetur mendacium: quia, licèt in obiecto non fiat id, quod ſenſui apparet, tamen ea immutatio, quæ in ſenſu fit, ad aliquam veritatem ſignificandam ordinatur: *nam quando ſimulatio* (inquit Auguſt.) *ad aliquid verum ſignificandum refertur, non eſt mendacium.* Adde, poſſe huiuſmodi apparitionem fieri per aliquam immutationem obiectiuam factam in medio, ad eum modum, quo fiũt in nubibus apparentes colores, & tunc nulla eſt deceptio ex parte agentis, ſecluſa intentione decipiendi, vt non decipit pictor, qui tam perfectè de

ctè depingit imaginem, aut florem, vt alteri veram rem eſſe appareat. Deinde verò dicitur, verum eſſe huiuſmodi apparitiones poſſe ſæpe fieri virtute dæmonis: & ideo neceſſariam eſſe ſpirituum diſcretionem, ad quam, vt dixi, multa conſiderare neceſſe eſt, & quod eſt præcipuum, orationibus ad Deum, & prudentium conſilio vti: quin potiùs interdum poſſunt accidere ex vehemente imaginatione, aut læſione, vel debilitate phantaſiæ: de quo rectè videri poteſt Alexand. Alenſ. 4. p. q. 53. mem. 4. art. 3. de hoc igitur toto genere apparitionum nihil dicendum relinquitur, quod ad pręſentem materiam pertineat: quia manifeſtum eſt, non obſtantibus his viſionibus, Chriſtum Dominum manere eodem modo præſentem ſub ſpeciebus ſacramentalibus: quia, vt ſupponitur nulla eſt in eis facta mutatio, & ſimiliter certum eſt, non videri veram carnem aut ſanguinem Chriſti: cùm id, quod apparet, non ſit in obiecto, ſed ſolùm appareat eſſe propter immutationem factam in ſenſu. Solùm igitur ſupereſt dicendum, de alio genere harum apparitionum quæ fiunt, veram & realem mutationem factam in ſpeciebus ſacramentalibus: nam, quòd aliquando ita fiant, nemo dubitat, præſertim, quando duæ illæ conditiones concurrunt, ſcilicet & quòd omnibus videntibus eodem modo apparent ſpecies ſacramentales, & quòd diu ita permanent, quid ergo tunc appareat, quæve mutatio in talibus ſpeciebus, explicandum eſt.

Alenſ.

SECTIO III.

Vtrùm vera Chriſti caro, aut ſanguis aliquando in Euchariſtia videatur.

PRima ſententia affirmat, quoties per realem immutationem ſpecierum apparet videri Chriſtus ſub ſpecie pueri, aut carnis, vel ſanguinis, reuera videri Chriſtum; ita opinatur Alenſ. 4. p. q. 53. memb. 4. art. 3. Gabr. lect. 51. in Canon. Palac. d. 10. diſputat. vlt. circa finem, qui præcipuè hoc affirmat, quando ſpecies apparens breui tempore durat: omnes tamen modeſtè, & magna cum dubitatione loquuntur. Fundari potuerunt, quia in primis hoc non eſt impoſſibile: quia, vt diximus, poteſt idem corpus ſimul eſſe, & conſequenter videri ſimul in duobus locis: item poteſt corpus glorioſum ſeſe, prout voluerit, humanis ſenſibus manifeſtare in maiori, vel minori quantitate, & ſecundùm vnam partem, & non ſecundùm aliam, quod maximè verum eſt in corpore Chriſti, qui quandam omnipotentiam participat circa corpus ſuum: poteſt ergo, vel retinens ſacramentalem præſentiam, vel illam mutans, ſi voluerit incipere eſſe in Euchariſtia modo quantitatiuo, oſtendendo humano viſui partem, & non totum, aut ſub hac vel illa figura, ſicut ſe oſtendit Magdalenæ, aut diſcipulis euntibus in Emaus. Deinde, ſi modus hic eſt poſſibilis, videtur etiam conuenientior; quia hæc oſtenſio fit in veritatis teſtimonium, aut in ſingularem fauorem, & ſolatium alicuius iuſti: veritas autem confirmanda eſt veris, & non tantùm apparentibus indiciis aut ſignis: iuſto etiam non erit vera conſolatio rem tantùm apparentem, & non veram Chriſti carnem videre: imò videtur ei creari quoddam idololatrię periculum, nam adorabit, vt carnem Chriſti, quæ verè non eſt.

Alenſ. Gabriel. Palacius.

In miraculoſis apparitionibus carnis vel ſãguinis in Euchariſtia nec verũ corpus, nec ſanguis Chriſti apparet.

Dicendum eſt tamen primò, in huiuſmodi apparitionibus non videri Chriſtum Dominum in ſe, nec carnem eius, & ſanguinem. Ita D. Th. hîc, & communiter Theologi in 4. d. 10. Richard. art. 5. q. 2. Durand. Palud. & Carthuſ. q. 4. Marſil. q. 7. art. 3. dub. 5. Antonin. 3. p. tit. 13. cap. 6. §. 14. Ægid. Theor. 33. & omnes Thomiſtæ. Et colligitur ex Paſchaſio & Guitmundo ſuprà. Lanfranco lib. de hoc ſacram. circa medium. Et probatur, quia vel hæc immutatio diu permanet, ita vt caro, aut ſanguis Chriſti ſemper ibi videri, diúque in pyxide conſeruari videatur, aut citò tranſit, & ſacramentales ſpecies eodem modo, ſicut antea, apparent, quando priori modo fit, *nefas eſt credere*, dixit D. Thom. illud, quod apparet, & pyxide clauditur, eſſe carnem in propria ſpecie exiſtentem, & reuera non eſt veriſimile; quia eſt valde indecens & non neceſſarium. Primum patet, quia tangi facilè poteſt, & contrectari ab hominibus: imò experientia docet, diuturnitate temporis mutari, & tabeſcere id, quod caro aut ſanguis eſſe videbatur, quod non poteſt vlla ratione carni Chriſti attribui. Vnde Alenſis & Gabriel concedunt, non eſſe veram carnem Chriſti, quando in ea talis mutatio fit: aiunt tamen, tunc eſſe ſignum, priorem apparitionem non eſſe factam virtute Dei, ſed dæmonis: ſed hoc gratis eſt dictum, & contra plures antiquas traditiones: nam multis in locis referuntur aliqua miracula huiuſmodi, quæ, & ex ratione, ob quam facta ſunt, & ex effectibus eorum vera eſſe non dubitantur: & tamen in eis prædictis effectibus apertè conſpicitur. Deinde, quæ eſt ratio, ob quam hoc ſemper dæmoni tribuatur, cùm in hoc nulla ſit intrinſeca malitia, nulláve deceptio? Vnde facilè probatur altera pars ſuprà aſſumpta, ſcilicet, hoc non eſſe neceſſarium, quia neque ad vitandam deceptionem, vt à ſimili patet ex dictis in fine ſectionis præcedentis, neque ad commouendos animos aut mentes fidelium, quia, ſi id tantùm, quod in ſenſibus fit, conſideretur, eundem effectum parit in anima, ſiue obiectum ſenſibile tale ſit in ſe, quale apparet, ſiue non; ſi autem conſideretur fides animæ, quæ his ſignis excitatur, hæc non indiget illa ſenſibili præſentia carnis Chriſti. Quòd ſi ſit ſermo de his apparitionibus, quæ breui tempore durant, habent etiam in eis locum rationes factæ, & præterea probabiliſſimum eſt, non fieri tunc vllam immutationem in obiecto. Deinde, quis facilè credat, quando viſus eſt ſanguis ab hoſtia fluere, illum eſſe ſanguinẽ Chriſti & in terram, vel linteum cadere, & ſimiliter quando calix viſus eſt repleri Chriſti ſanguine, ibi eſſe verum ſanguinem Chriſti extra venas corporis, ita vt, & tangi & bibi poſſit? Et ſimile eſt, quando apparet, quaſi fruſtum carnis; quòd illa ſit vera caro Chriſti? nam per ſe ſe apparent indecentia, ſiue multo, ſiue breui tempore durent, & nulla eſt neceſſitas tot multiplicandi miracula.

Secundò dicendum eſt, in huiuſmodi apparitionibus id, quod videtur, non ſolùm non eſſe carnem & ſanguinem Chriſti in propria ſpecie, verùm etiam non eſſe veram carnem aut verum ſanguinem, ſed colore tantùm & figura eum referre. Probatur ferè eodem diſcurſu: nam hoc ſatis eſt ad ea omnia ſaluanda, quæ apparent, & ad omne id, quod per hæc intẽditur, & nõ multiplicantur miracula ſine cauſa, deindè, quia nec probabiliter cogitari poteſt, quòd illa ſit caro humana, alterius autem animalis non eſt decens. Tandem, quia ſi res tota citò tranſit, non eſt obiecto neceſſaria mutatio, vt ſæpe dictum eſt: ſi idem diu permanet, non eſt ad hoc apta vera caro quæ citò corrumperetur, niſi ſpeciali miraculo conſeruaretur: ſatis ergo eſt, vt ibi obiiciatur aliquid affectum colore & figura carnis. Rogabis, vbi inhæreant illa accidentia carnis, quæ ibi apparent? Ægidius reſpondet, ſpecies ſacramentales conuerti in dimenſiones carnis. Sed hoc eſt impertinens, quia ſi ſit ſermo de quantitate, eiuſdem rationis, eſt in pane & carne: non eſt ergo neceſſaria talis conuerſio, vt omittam,

S. Thomas. Durand. Paludan. Carthuſian. Marſil. Antonin. Ægidius.

Nec vera caro vel ſanguis in talibus apparitionibus cõſpicitur.

Dubium.

omittant, an propriè loquẽdo, ſit poſſibilis. Richard. dicit illa accidentia inhęrere in quodam corpore circumdante ſpecies ſacramentales: ſed hoc eſt negare, quod ſupponimus; ſcilicet immutationem fieri in ſpeciebus; &, deinde hoc non eſt veriſimile, quando id, quod apparet, eſt eiuſdem figuræ & quantitatis cum ſpeciebus ſacramentalibus. D. Thom. ergo ait, illum colorem adhærere ipſiſſimet ſpeciebus ſacramentalibus, quod eſt facillimum, & ſufficiens; quando, vt dicebam, quod apparet, eſt eiuſdem figuræ & magnitudinis, cuius erant ſacramentales ſpecies; aut, ſi eſt in maiori magnitudine, nõ eſt tanta, quin per rarefactionem ſpecierum fieri potuerit; quando verò multo maius eſt augmentum, neceſſariò dicendum eſt, aut immutationem ſimul factam eſſe in corpore circumſtante, aut certè ſacramentales ſpecies fuiſſe corruptas, iuxta ea, quæ ſectione ſequente dicemus.

Solutio.

Ad fundamẽta oppoſitæ opinionis. Ad fundamentum contrariæ ſententiæ reſponſum iam eſt, hic nullam interuenire deceptionem: negari enim non poteſt, in omni opinione, quin res aliter appareat, quàm ſit: apparet enim caro ſeparata à cæteris partibus corporis, & ſanguis ſi eſſet in vaſe extra venas, & tamen neutrum in re ita eſt; fit ergo hìc aliquid, quaſi in externa imagine ſine deceptione, imò ad veritatis confirmationem, ad quod ſufficit, quòd ibi interuenit aliquod opus diuinitus factũ, quamuis non fiat ibi vera caro, aut ſanguis, & idem ſufficit ad quemlibet alium effectum, vt iam dixi: adoratio verò, quæ ibi fit, non ſiſtit in eo quod ſenſibiliter apparet, ſed per illud tranſit ad verum Chriſti corpus, aut in ſacramento latens, aut in propria ſpecie exiſtens.

SECTIO III.

Vtrùm Chriſti caro & ſanguis maneant ſacramentaliter ſub ſpeciebus, in quibus ſenſibiliter apparent.

1 Sententia Chriſti carnẽ & ſanguinem non manere quando ſub ſpeciebus illa viſibiliter apparent. Durand. Palacius.

DVæ ſunt ſententiæ extremè contrariæ. Prima abſolutè negat, manere in ſacramento corpus Chriſti poſt prædictam immutationem. Ita tenet Durand. dicta q. 4. num. 10. Fundamentum eius eſt, quia ſub ſpeciebus ſic immutatis non poteſt ſubſtantia panis conſeruari: nam ſub accidentibus carnis non poteſt manere ſubſtantia panis, & idem ferè ſentit Palacius ſuprà, quamuis addat ſi talis mutatio non ſit facta in tota hoſtia, ſed in parte, ſimpliciter dicendum eſſe, manere ibi corpus Chriſti, ſaltem ratione alterius partis, quæ immutata permanſit.

Secunda extremè oppoſita. S. Thom. Palud. Capreol.

Secunda opinio eſt, Chriſtum manere ſub ſpeciebus ſacramentalibus, quamuis facta ſit mutatio in qualitatibus, dummodo eadem quantitas perſeueret. Hæc videtur eſſe opinio diui Thomæ hìc, & in quarto, diſtinctione 10. quæſtione 1. articul. 4. quæſtiuncula 2. quem ita interpretantur & defendunt Paludan. diſtinctione 12. quæſtione 5. & Capreol. quæſt. 1. ad argumenta contra ſecundam concluſionem, & ex parte conſentit Caiet. hìc; addit verò, tunc manere ſpecies in eadem quantitate, quando manet eiuſdem magnitudinis; quando verò multum augentur, vt quando calix, in quo erat modicum vinum, ſanguine plenus apparet; tunc inquit, immutatam eſſe quantitatem, & ideo non manere ibi Chriſtum. De qua poſteriori parte poſtea dicetur. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia quantitas eſt primum fundamentum ſpecierum panis: & ideo, quamdiu illa manet, Chriſti etiam præſentia conſeruatur.

1. Concluſ.

Dicendum verò eſt primò, Quotieſcunque fit

A tanta immutatio in qualitatibus harum ſpecierum, vt ſub eis non poſſit conſeruari ſubſtantia panis & vini, non manet ſub eis Chriſtus, ſiue maneat eadem quantitas, ſiue non. Hoc principium poſitum eſt a nobis in ſuperioribus, & eſt expreſsè D. Th. quæſt. 77. art. 4. & illud probat Palacius ſuprà, & alij authores in ſuperioribus citati: hic autem ſolùm proponitur ad refellendam ſententiam Palud. & Capreoli, prout ab eis intelligi videtur; aut enim procedimus in opinione aſſerente, quantitatem eſſe in toto compoſito, & deſtrui ac mutari illo corrupto, aut in opinione contraria: neutro autem modo poteſt opinio hæc conſtanter defendi. Probatur prior pars: nam, ſi quantitas eſt in toto compoſito & cum illo deſtruitur; ergo facta alteratione ſufficiente ad corrumpendum ſubſtantiale compoſitum panis & vini, deſtruetur

Si mutatio eſt tanta, vt non patiatur ubi formam panis non patitur etiam Chriſti præſentiam S. Thom.

B quantitas; ergo, ſuppoſita inſtitutione huius ſacramenti, implicat in adiecto, dicere, facta mutatione in qualitatibus neceſſariis ad conſeruandam ſubſtantiam panis, manere quantitatem panis; quia iam non maneret ſubſtantia panis: vnde abſolutè concluditur, non poſſe manere corpus Chriſti; quia ſolùm tamdiu manet, quamdiu maneret ſubſtantia panis, vt ſuprà probatum eſt, & facilè patet: quia hæc alteratio eſt ſufficiens diſpoſitio ad alterius ſubſtantiæ generationem: ergo reuera generatur, quia ex ſpeciebus ſacramentalibus ita fit alterius rei generatio, ſicut fieret ex vero pane: ergo non poteſt iam manere ſubſtantia corporis Chriſti, & conſequenter

C concludi poteſt iuxta opinionem, in qua procedimus, non manere quantitatem panis, quia cum noua ſubſtantia congenita fuit noua quantitas, & antiqua ex conſequenti deſtructa eſt. Poſterior pars aſſumptæ propoſitionis patet: nam, ſi quantitas eſt in materia prima, & manet in genito eadem, quæ erat in corrupto, non poteſt eſſe neceſſaria tranſmutatio ſeu deſitio quãtitatis panis, vt deſinat hic eſſe corpus Chriſti, alias numquam eſſe deſineret: quia iuxta hanc opinionem quantitas non corrumpitur, ſed manet ſemper coæua materiæ: quia nec per ſe corrumpi poteſt à contrario, quia illud non habet, nec per accidens ad corruptionem ſubiecti, cùm non ſit in compoſito corruptibili, ſed in materia incorru-

D ptibili, & eadem ratione in hoc myſterio, poſtquam generatur aliquid ex ſpeciebus panis, manebit eadem quantitas, quæ fuerat in pane, in re genita, vt infrà latiùs dicetur: ergo iuxta hanc etiam opinionem dici nullo modo poteſt, mutatis qualitatibus, propter ſolam quantitatem conſeruari Chriſti præſentiam. Nec refert, quòd quantitas ſit fundamentum accidentium panis, ſolùm enim dicitur fundamentum, quia eſt ſubiectum eorum, non quia per ſe ſufficiat ad panis ſubſtantiam conſeruandam, & conſequenter neque ad conſeruandam præſentiam corporis Chriſti: nam ſola quantitas non eſt ſignum

E ſenſibile panis, & vini; ſed vt eſt talibus qualitatibus affecta, & conſequenter neq; eſt ſufficiens ſignũ ſub ſe continens corpus & ſanguinem Chriſti. Atq; ita concluditur generalis ratio concluſionis, quia facta prædicta immutatione qualitatum, non maneret ſubſtantia panis, ſed generaretur alia; ergo nec manet corpus Chriſti, ſed generatur alia ſubſtantia, ſiue maneat eadem quantitas, ſiue non, ſicut eadẽ ratione, ſi duæ qualitates in tali gradu, ſimul eſſent neceſſariæ ad conſeruandam ſubſtantiam panis, & vna corrumperetur infra illum gradum, quamuis alia maneret, deſineret ibi eſſe corpus Chriſti, quia per ſimilem alterationem corrumperetur ſubſtantia panis; ſicut ergo non ſufficit, quòd maneat vna qualitas ſine alia neceſſaria, ita non ſatis eſt, quòd maneat

maneat eadem quantitas ſine neceſſariis qualitatibus. Reſpondet Aegidius Theorem. 23. hoc quidem eſſe regulare, & ſecundùm legem ordinariam ita fieri, tamen in his apparitionibus diſpenſari, vt Chriſtus conſeruetur ſub quantitate ſine qualitatibus neceſſariis ad conſeruandam ſubſtantiam panis. Sed qui affirmat diſpenſationem in diuina lege, oportet vt illam oſtendat, aut probet, aliàs temere loquitur: deinde ex hoc ſequeretur, Chriſtum manere ſacramentaliter ſub quodam ſigno ab ipſo non inſtituto. Item alia accidentia, præterquam panis, & vini, manere ſine ſubiecto, & alia, quæ inaudita ſunt. Quo modo autem exponendus ſit D. Thom. hîc, ſtatim dicam.

Hoc itaque poſito principio, ſolùm ſupereſt examinari, an ad prædictas apparitiones neceſſaria ſit tanta qualitatum immutatio, vt, ſub eis non poſſit ſubſtantia panis conſeruari: quod à nobis certè difficilè diiudicari poteſt: nam, licèt nos per accidentia cognoſcamus ſubſtantiam, & per accidentium mutationem ſubſtantialem tranſmutationem factam eſſe coniectemus, difficile tamen eſt, præſertim in his rebus inanimatis, diſcernere, quando accidentalis tranſmutatio ſit tanta, vt ſubſtantialem etiam ſecum habeat coniunctam: vtendo tamen coniectura, veriſimilius videtur, regulariter non fieri in his apparitionibus tantam mutationem accidentium panis, quæ ad ſubſtantiam corrumpendam ſufficiat: vnde conſequenter fit, manere hic corpus Chriſti ſacramentaliter poſt prædictam apparitionem, vt D. Thom. hîc ſentit. Probatur, quia mutatio in accidentibus communibus non ſufficit ad corrumpendam ſubſtantiam, niſi fiat in propriis: ſed hîc præcipua immutatio fit in accidentibus communibus, vt ſunt color, qui poteſt eſſe diuerſus in indiuiduis eiuſdem ſpeciei; & in eodem faciliùs mutari poteſt, quamuis non omnino diſſoluatur temperamentum primarum qualitatum, ad conſeruandum ſubſtantiam neceſſarium, vt tractat Soto d. 10. quæſtione prima, articul. octauo. vbi refert, etiam per artem id ſæpe fieri, & idem facile eſt in figuræ mutatione, & hæc duo ferè ſufficiunt, vt appareat caro, ſanguis, & ſimilia: accidentia autem magis intrinſeca & propria ſunt odor & ſapor, quæ non neceſſariò mutantur propter has apparitiones; & multo minùs è conuerſo ſentiuntur ibi ſimiles proprietates carnis aut ſanguinis, huiuſmodi etiam eſt tanta condenſatio: nam reuera ob nimiam rarefactionem corrumperetur ſubſtantia: ſed hæc regulariter non intercedit, præcipuè quando apparent ſpecies in eadem magnitudine, quod fortaſſe intellexit D. Thomas hîc, cùm dixit manere eaſdem dimenſiones, ſcilicet cum eadem denſitate, & conſequenter, cum temperamento ad illam neceſſatio: ita enim exponendus eſt, ne ſibi contrarius videatur, quam expoſitionem Caietanus etiã ſua diſtinctione, & exceptione indicat, cuius ſententia, quoad caſum illum, ſeu exceptionem, ſcilicet, quando immutatio apparet facta in multo maiori magnitudine, quàm erant ſpecies, probabilis eſt, & ideo dixi, regulariter, ſeu frequenter: quia non repugnat aliquando aliter accidere, vt in eo caſu; quia videtur nimia rarefactio in ſpeciebus fieri: quamuis (vt ſuprà dicebam) etiam poſſet dici, in eo caſu non rarefieri ſpecies, quæ, ſi tangantur, videntur ſentiri æquè denſæ, ſed ex corpore circumſtante adiungi partem aliquam eiſdem coloribus affectam, vt illa magnitudo appareat, & cõſequenter manere Chriſtum ſub ſpeciebus: non verò in reliqua parte corporis circumſtantis. Præterea hoc modo ſunt hæ apparitiones proportionatæ fini earum: nam, vel fiunt ad confirmandam ſidem præſentiæ corporis Chriſti, & ita conueniens eſt, vt illa duret; vel ad ſolatium alicuius iuſti, quod non eſſet ſolitum, ſi Chriſtus diſcederet, quoad veram præſentiam ſacramentalem: ſolùmque appareret ſecundùm ſenſibilem repræſentationem. Tandem huic ſententiæ ſic expoſitæ videtur conſentanea Eccleſiæ conſuetudo, quæ hoſtias conſecratas immutatas in colore carneo, aut ſanguineo diu conſeruat, & veneratur, vt verum Euchariſtiæ ſacramentum.

Dices, hoc nimium probare, quia interdum tam diuturno tempore conſeruatur, vt in eis non poſſit ſubſtantia panis conſeruari ſine corruptione. Reſpondetur, fortaſſe interdum diuinitus conſeruantur, ſicut aliæ Sanctorum reliquiæ, maximè quando eodem modo, & eiuſdem omnino coloris ſemper apparent: fortaſſe etiam ſubſtãtia panis, ſi ab extrinſecis corrumpentibus multum actiuis reſeruetur, longo tempore durare poteſt: non eſt denique negandum, aliquando poſſe diuturnitate temporis apparere ſufficientia ſigna corruptionis: quod obſeruandum eſt, vt iam tunc non abhibeatur veneratio, quæ corpori Chriſti ibi exiſtendi dari ſolebat, ſed quæ dari poteſt ſigno, ſeu veſtigio corporis Chriſti, quod ibi fuit.

SECTIO IV.

Quid agendum ſit, quando apparent huiuſmodi mutationes in Euchariſtia.

PRimò inquiri poteſt, quid ſit agendum, quoad adorationem talium ſpecierum, & hoc iam eſt ſufficienter explicatum, & ferè eandem doctrinam habet Caietanus hîc.

Secundò inquiri poteſt, quid ſit agendum, quoad vſum: & dicendum eſt, non eſſe conſumendas, ſed conſeruandas in loco decẽte & ſacro, quamdiu ſunt ſub tali forma. Ita S. Thom. hîc, & in 4. d. 10. quæſtione 1. articulo 4. quæſtiuncula 3. & cæteri Theologi. Et vſus Eccleſiæ id confirmat, & ratio, quia ſub illa forma non poſſunt ſine horrore ſumi, & quia tunc non proponũtur ſub ſpecie cibi humani, nempe ſub ſpecie panis & vini, ſub quibus tantùm Chriſtus ſumi voluit, vt argumentatur D. Th. ex capit. de hac, de conſecratione, diſtinctione ſecunda. Fateor tamen, rationes has non concludere, hoc eſſe propriè & rigoroſè præceptum, ſeu prohibitum; quia poſſet eſſe miniſter, qui nullum haberet horrorem, nec deſunt ibi omnino ſpecies panis & vini, vt probatum eſt, ſub quibus Chriſtus ſumatur: Chriſtus autem nunquam prohibuit ſumere corpus ſuum propter ſolam huiuſmodi mutationem, neque etiam eſt vllum expreſſum Eccleſiaſticum præceptum, nihilominus tamen ſeruanda eſt Eccleſiæ conſuetudo; à qua non licet facilè diſcedere, præſertim quia hoc conferre poteſt ad maiorem ſacramenti reuerentiam, & ad vitandum omne periculum horroris & vomitus, &c. Dixi autem, quandiu ſunt ſub tali forma, quia ſi ad priorem redeant, tunc conſumi poſſunt, quia ceſſant rationes factæ, & eſt probabile, non eſſe factam mutationem in ſpeciebus, ſed in oculis, qua ratione colligit D. Thom. ſi immutatio appareat vni, & non alteri, poſſe ſpecies conſumi, quia non eſt facta in illis: idem autem eſt, etiam ſi ſit facta, & poſtea ceſſet, & nudæ ſpecies panis ac vini appareant, ſicque refert Paſchaſius ſuprà accidiſſe cuidam viro ſancto, qui, cùm ſimilem viſionem vidiſſet, rogauit Deum, vt ad formam ſacramenti rediret, quod poſſet conſumere, atque ita factum

Species circa quas fiũt prædictæ mutationes eſſe cõſeruandæ. S.Thom.

Guidmund. Garecius. Pet. Diacon.

factum eſt, & ſimilia legi poſſunt apud Guidmundum & Garecium ſuprà, & Petrum Diaconum in vita Gregorij.

Vltimò quæri poteſt, quid aget ſacerdos, ſi poſt perfectam conſecrationem vtriuſque ſpeciei, talis accedat immutatio? Reſpondetur, ſi in aliqua parte nihil eſt immutatum, illud conſumi poteſt, & ſatis erit ad perfectionem illius ſacrificij: ſi autem nihil conſumi poteſt corporis & ſanguinis, dicunt quidam eſſe neceſſarium ex præcepto conſecrare iterum & conſumere alias ſpecies. Ita Antoninus ex Alberto 3. parte, titulo 16. capit. 6. §. 14. quia eſt præceptum diuinum, vt Sacerdos cõſumat ſacrificium, & videtur fauere D. Thom. ſuprà. Nihilominus verius eſt, hoc non eſſe præceptum, ſed conſilium, & ita eſſe exponendum diuum Thom. cenſent Palud. & Caiet. Soto diſtinctione 13. quæſtione 1. artic. 4. Syluester, verbo, Euchariſtia. 3. in fine. Victoria in Summa, numero 70. & ratio eſt, quia in eo caſu non poteſt impleri illud præceptum in inchoato ſacrificio, ſeu in ſpeciebus conſecratis: denuo verò conſecrare aliàs, non eſſet priùs ſacrificium conſummare. ſed aliud inchoare, quod ex vi prioris conſecrationis præceptum non eſt, prout nunc loquimur: nam aliunde, & per accidens poſſet tunc occurrere aliud pręceptum, vt, verbi gratia, audiendi Miſſam, vel quid ſimile: de quo hîc non agimus, & fortaſſe probabilius eſt, etiam ex illis præceptis non oriri talem obligationem, maximè, ſi verum eſt conſumptionem ſpecierum non eſſe de ſubſtantia ſacrificij, vt infrà dicemus.

(Antonin. Albertus. — Soto. Syluest. Victoria.)

QVÆSTIO LXXVII.

De remanentibus in ſacramento accidentibus, in octo articulos diuiſa.

D Einde conſiderandum eſt de accidentibus in hoc ſacramento.

Et circa hoc quæruntur octo.

Primò, vtrùm accidentia, quæ remanent, ſint ſine ſubiecto.

Secundò, vtrùm quantitas dimenſiua ſit ſubiectum aliorum accidentium.

Tertiò, vtrùm huiuſmodi accidentia poſſint immutare aliquod corpus extrinſecum.

Quartò, vtrrùm poſſint corrumpi.

Quintò, vtrùm ex eis poſſit aliquid generari.

Sextò, vtrùm poſſint nutrire.

Septimò, de fractione panis conſecrati.

Octauo, vtrùm vino conſecrato, poſſit aliquid permiſceri.

ARTICVLVS I.

Vtrùm accidentia remaneant ſine ſubiecto in hoc ſacramento.

Supra q. 75. a. 4. Et 1. d. 47. art. 4. co. Et 4. d. 12. q. 1. art. 1. & 4. contra c. 9. & 65. & quo. 3. articul. 1. Et quodl. 4. art. 5. Et opuſc. 2. c. 8. & 1. Cor. 11. lect. 3. col. 5.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd accidentia non remaneant in hoc ſacramento ſine ſubiecto. Nihil enim inordinatum, aut fallax debet eſſe in hoc ſacramento veritatis. Sed accidentia eſſe ſine ſubiecto, eſt contra rerum ordinem, quem Deus naturæ indidit: videtur etiam ad quandam fallaciam pertinere, cùm accidentia naturaliter ſint ſigna naturæ ſubiecti. Ergo in hoc ſacramento non ſunt accidentia ſine ſubiecto.

2. Præterea, Fieri non poteſt etiam miraculosè, quòd definitio rei ab ea ſeparetur, vel quòd vni rei conueniat definitio alterius rei (putà, quòd homo manens homo, ſit animal irrationale) ab hoc enim ſequeretur, contradictoria eſſe ſimul vera: hoc enim quod ſignificat nomen rei, eſt definitio,

A *vt dicitur in 4. Mataphyſ. Sed ad definitionem accidentis pertinet, quod in ſubiecto: ad definitionem verò ſubſtantiæ, quod per ſe ſubſiſtat, non in ſubiecto. Non ergo poteſt miraculosè fieri, quòd in hoc ſacramento ſint accidentia ſine ſubiecto.*

Lib. 4. Metaph text. 28 tu. 3.

3. Præterea, Accidens indiuiduatur ex ſubiecto. Si ergo accidentia remanent in hoc ſacramento ſine ſubiecto, non erunt indiuidua, ſed vniuerſalia: quod patet eſſe falſum, quia ſic non eſſent ſenſibilia, ſed intelligibilia tantum.

4. Præterea, Accidentia per conſecrationem huius ſacramenti, non adipiſcuntur aliquam compoſitionem. Sed ante conſecrationem non erant compoſita, neque ex materia, & forma; neque ex quo eſt, & quod eſt. Ergo etiam poſt
B *conſecrationem non ſunt compoſita altero horum modorum, quod eſt inconueniens: quia ſic eſſent ſimpliciora, quàm Angeli: cùm tamen hæc accidentia ſint ſenſibilia. Non ergo accidentia remanent in hoc ſacramento ſine ſubiecto.*

Sed contrà eſt, quod Gregor. dicit in homilia Paſchali, quòd ſpecies ſacramentales ſunt illarum rerum vocabula, quæ antè fuerunt, ſcilicet panis & vini. Et ita cùm non remaneat ſubſtantia panis & vini, videtur, quòd huiuſmodi ſpecies remaneant ſine ſubiecto.*

Refertur de conſec d. 2. c. Species.

Reſpondeo dicendum, quòd accidentia panis & vini (quæ ſenſu deprehenduntur in hoc ſacramento, remanere poſt conſecrationem) non ſunt ſicut in ſubiecto, in ſubſtantia panis & vini, quæ non manet (vt ſuprà habitum eſt) neque etiam in forma ſubſtantiali, quæ non manet, & ſi re-*
C *maneret, ſubiectum eſſe non poſſet, vt patet per Boetium in libro de Trinitate. Manifeſtum eſt etiam, quòd huiuſmodi accidentia non ſunt in ſubſtantia corporis & ſanguinis Chriſti, ſicut in ſubiecto quia ſubſtantia humani corporis nullo modo poteſt his accidentibus affici, neque etiam eſt poſſibile, quòd corpus Chriſti glorioſum, & impoſſibile exiſtens, alteretur ad ſuſcipiendas huiuſmodi qualitates.*

Quæſt. 75. a. 3. & 6. — In libr. de Trinit. ant. med.

Dicunt autem quidam, quòd ſunt, ſicut in ſubiecto, in aëre circunſtante. Sed nec hoc eſſe poteſt. Primò quidem quia aër non eſt huiuſmodi accidentium ſuſceptiuus. Secundò, quia huiuſmodi accidentia non ſunt, vbi eſt aër, quinimo ad motum harum ſpecierũ aër depellitur. Tertiò, quia accidentia non tranſeunt de ſubiecto in ſubiectum, vt, ſcilicet, idem accidens numero, quod primò fuit in vno
D *ſubiecto, poſtmodum fiat in alio, accidens enim numerum accipit à ſubiecto; vnde non poteſt eſſe, quod idem numero manens, ſit quandoque in hoc, quandoque in illo ſubiecto. Quartò, quia cùm aër non ſpolietur, accidentibus propriis ſimul haberet accidentia propria & aliena. Nec poteſt dici, quòd hoc fiat miraculosè virtute cõſecrationis, quia verba conſecrationis hoc non ſignificant, quæ tamen non efficiunt, niſi ſuum ſignificatum. Et ideo relinquitur, quòd accidentia in hoc ſacramento manent ſine ſubiecto. Quod quidem virtute diuina fieri poteſt. Cùm enim effectus magis dependeat à cauſa prima, quàm à cauſa ſecunda, Deus, qui eſt prima cauſa ſubſtantiæ & accidentis, per ſuam infinitam virtutem conſeruare poteſt in eſſe accidens, ſubſtra-*
E *cta ſubſtantia per quam conſeruabatur in eſſe, ſicut per propriam cauſam, ſicut etiam alios effectus naturalium cauſarũ poteſt producere ſine naturalibus cauſis, ſicut humanũ corpus formauit in vtero Virginis ſine virili ſemine.*

Ad primum ergo dicendum, quòd nihil prohibet aliquid eſſe ordinatum ſecundùm communem legem naturæ, cuius tamen contrarium eſt ordinatum ſecundùm ſpeciale priuilegium gratiæ, vt patet in reſuſcitatione mortuorum, & in illuminatione cæcorum, prout etiam in rebus humanis quædam aliquibus conceduntur ex ſpeciali priuilegio, præter legem communem. Et ita etiam, licet ſit ſecundùm communem naturæ ordinem, quòd accidens ſit in ſubiecto, ex ſpeciali tamen ratione, ſecundùm ordinem gratiæ accidentia ſunt in hoc ſacramento ſine ſubiecto propter rationes ſuprà inductas.*

In cor. art.

Ad ſecundum dicendũ, quòd cùm ens non ſit genus hoc

ipſum quod eſt eſſe, non poteſt eſſe eſſentia ſubſtantiæ, vel accidentis. Non eſt ergo definitio ſubſtantiæ, ens per ſe ſine ſubiecto: nec definitio accidentis, ens in ſubiecto: ſed quidditati ſeu eſſentiæ ſubſtantiæ competit habere eſſe, non in ſubiecto: quidditati autem, ſiue eſſentiæ accidentis competit habere eſſe in ſubiecto. In hoc autem ſacramento non datur accidentibus, quòd ex vi ſuæ eſſentiæ non ſint in ſubiecto, ſed ex diuina virtute ſuſtentante. Et ideo non deſinunt eſſe accidentia, quia nec ſeparatur ab eis definitio accidentis, quæ eſt aptitudo ad ſubiectum, quæ ſemper manet in iis, non actualis inhærentia: nec competit eis definitio ſubſtantiæ.

Ad tertium dicendum, quòd huiuſmodi accidentia acquiſierunt eſſe indiuiduum in ſubſtantia panis & vini, qua conuerſa in corpus & ſanguinem Christi, remanent virtute diuina accidentia in illo eſſe indiuiduato, quod prius habebat. Vnde ſunt ſingularia & ſenſibilia.

*Ad quartum dicendum, quòd accidentia huiuſmodi, manente ſubſtantia panis & vini, non habebant ipſa eſſe, nec alia accidentia, ſed ſubiecta eorum habebant huiuſmodi eſſe per ea, ſicut nix eſt alba per albedinem. Sed poſt conſecrationem ipſa accidentia, quæ remanent, habent eſſe; vnde ſunt compoſita ex eſſe, & quod eſt (ſicut in prima parte de Angelis dictum eſt *) & cum hoc habent compoſitionem partium quantitatiuarum.*

* 1.p.q.51.art.2.& 3.

COMMENTARIVS.

CIrca titulum articuli aduertendum eſt, non eſſe ſermonem de ſingulis accidentibus, ſed de tota collectione, ſeu aggregato, aut compoſito accidentium panis, & vini, quæ poſt conſecrationem manent: atque hoc ſenſu facilis eſt reſponſio articuli: manere, ſcilicet, hæc accidentia ſine ſubiecto; quia manent ſine propria ſubſtantia, quamuis non ſingula eorum careant proprio inhæſionis modo, vt in ſequente articulo D. Th. docet. Niſi quis velit potiùs de ſubiecto diſtinguere: aliud eſt enim ſubiectū proximum, cui accidens immediatè inhæret, de quo procedunt, quæ diximus; aliud verò eſt ſubiectum remotum, id eſt, ſuppoſitum, quod ex natura rei omnia accidentia ſuſtentat, ſiue illi immediatè inhæreant, ſiue quædam mediis aliis, & hoc modo omnia & ſingula accidentia carent huiuſmodi ſubiecto. Vtrumque autem horum ſufficienter oſtenſum eſt ex illo principio fidei, ſubſtantiam, ſcilicet, panis & vini ſub eis non manere. D. Thom. autem, ad magis confirmandum veritatem, diſcurrit per alia ſubiecta, quæ fingi poſſent, & ſingula excludit. Vnum eſt, forma ſubſtantialis panis, de qua eadem eſt ratio, quæ de tota ſubſtantia: quia ſimiliter non manet, & quoad hoc idem eſt de materia panis. Addit verò D. Thomas, quòd licèt forma maneret, non poſſet eſſe ſubiectum accidentium, quod ſatis eſt, ſi ex natura rei intelligatur, & ſine nouo miraculo, quod fingere non eſt neceſſe, quamquam etiam de potentia abſoluta facilè poſſit defendi, hoc non eſſe poſſibile: quia & formæ materiali deeſt intrinſeca capacitas paſſiua, & receptiua accidentium, & in ipſis accidentibus deeſt intrinſeca habitudo ad tale ſubiectum, & formalis aptitudo ad illud informandum: ſed non libet in hac diſputatione, quæ præſenti myſterio nihil deſeruit, amplius immorari. Aliud ſubiectū, quo fingi poſſet, eſt corpus ipſum Chriſti, quod etiam diuus Thom. excludit, tum ex generali ratione humani corporis, quod huiuſmodi accidentibus affici non poteſt; tum ex ſpeciali ratione corporis glorioſi, quod impaſſibile eſt & alterari non poteſt: vtrumque autem horum intelligendum eſt iuxta connaturalem conditionem, ſeu ſtatum talis corporis: quia, reuera, illud non implicat contradictionem; eſſet tamen valde præternaturale, & indecens, ac monſtroſum corpori humano, præſertim glorioſo; & ideo nullo modo eſt tribuendum corpori Chriſti. Addo tamen, ſpecialem repugnantiam inuoluere, vt Chriſti corpus hîc exiſtat modo indiuiſibili, & inuiſibili, & tamen, quòd illi inhęreat quantitas panis, occupans locum modo extenſo & diuiſibili. Tertium ſubiectum excogitari poſſet, corpus, quod ſpecies ſacramentales circumſtat (de aliis enim, quæ remotiùs diſtant, non poteſt hoc fingi, vel à fortiori illa excluduntur, illo excluſo) hoc ergo excludit D. Thomas quatuor facillimis rationibus, quæ in eo legi poſſunt: nam ipſemet explicat, eis non probari, hoc eſt ſimpliciter impoſſibile in ordine ad diuinam potentiam: ſed fieri non poſſe ſine alio extraordinario miraculo; quod neque ex forma talis ſacramenti colligi poteſt, nec gratis fingendum eſt: cùm ſacramenti forma ſolùm efficiat, quod ſignificat, quod eſt valde notandum ad explicandas ſimiles rationes diui Thomæ in tota hac materia. Obſeruandum verò exiſtimo circa ſecundam ex his rationibus, omnino repugnare, etiam de potentia abſoluta, quantitatem panis inhęrere aëri circumſtanti, ſuppoſitis his, quæ credimus, & viſu experimur de his accidentibus: credimus enim, neque ſubſtantiam aëris, neque vllam aliam, præter corpus Chriſti eſſe intimè intra quantitatem panis penetratiuè, ſeu realiter ibi præſens, ſecundùm totum profunditatem ſuam: nam ſicut ex veritate formæ ſacramenti huius excluditur ſubſtantia panis, aut vini, ita & quælibet alia peregrina ſubſtantia, præter corpus Chriſti: quantitas autem inhærere nulli poteſt ſubſtantiæ, niſi intimè illi ſit præſens, ſicut nec forma materiæ, quia hoc intrinſecè includitur in huiuſmodi compoſitione. Rurſus experimur, quantitatem hoſtiæ conſecratæ ſolùm eſſe contiguam aëri circumſtanti illam, & ideo facilè experimur moueri, cúmque diuidere, & à ſuo loco pellere, quod facere non poteſt forma in ſubiecto, in quo inhæret; relinquitur ergo, nullum eſse ſubiectum, in quo talia accidentia poſſint ſubiectari.

Vltimò verò probat D. Thom. diuina virtute poſſe ita conſeruari, quia poteſt Deus cauſalitatem ſubiecti ſupplere. Sed obiici poteſt, quia quantitas maximè pendet à ſubiecto, vt à cauſa materiali, quicquid ſit de dependentia in genere cauſæ efficientis: Deus autem, licèt ſupplere poſſit efficientiam cauſarum ſecundarum, non tamen cauſalitatem materialem, ſicut nec formalem, quæ intrinſecæ ſunt. Reſpondetur, Deum non poſse ſupplere cauſalitatem materialem, vel formalem, quæ conſiſtit in intrinſeca compoſitione ex ſubiecto & forma, quia hoc, & imperfectionem includit, & repugnantiam inuoluit, poteſt autem Deus ſupplere cauſalitatem quandam, quę conſiſtit in extrinſeco influxu, ſeu adhæſione vnius ad aliud: prioris generis eſt cauſalitas materiæ, & formæ reſpectu compoſiti, quod ſine illis neque intelligi poteſt, quia aliàs eſset compoſitum, quia ſupponitur eſſe, & non eſset, quia deeſsent componentia, poſterioris autem generis eſt mutua cauſalitas, quam ad inuicem habent inter ſe materia & forma: nam neutra alteram componit, & vtraque aliquo modo pendet ex cōſortio alterius, quod Deus ſupplere poteſt per vim actiuam, & creatiuam, quia neque in Deo hoc ponit imperfectionē, ſed ſupponit potiùs perfectionem, neque in rebus ipſis eſt repugnantia, quod de accidētibus reſpectu ſubiecti, de quibus nunc eſt ſermo, probat D. Th. ſoluēdo argumenta, quibus apparens repugnantia oſtendi poſset.

Solutio ad primum eſt facilis, indicatur verò in ea eſse contra naturam accidentis, quòd ſit ſine ſubiecto,

iecto : intelligendum eſt autem eſſe ſupra naturam aut præter ordinariam legem naturæ, aut eſſe quendam modum exiſtendi, contrarium illi, quem natura ſua poſtulat; aut denique eſſe contra naturam, quòd talis modus ſit ei connaturalis, niſi naturale vocetur creaturæ, quidquid Deus circa illam operatur, vt Auguſtin. loquitur 26. contra Fauſtum, cap. 3. vbi etiam addit poſſe Deum dici agere contra naturam, quando agit contra vſitatum curſum naturæ; propriè verò dicitur agere præter, vel ſupra naturam. *Auguſt.*

Secundum argumentum diui Thomæ eſt proprium & vulgare in hac materia: quia eſt contra eſſentiam accidentis eſſe ſine ſubiecto: quia eius eſſe eſt in eſſe, propter quod dixit Ariſtotel. 1. Phyſicor. text. 39. *Affectus eſſe inſeparabiles, & abſurdum eſſe mẽtem, quæ ea quærit, quæ fieri nequeunt,* ſcilicet, accidentium ſeparationem. At communis ac facilis reſponſio eſt, aptitudine ineſſe, pertinere ad eſſentiam accidentis, non tamen actu ineſſe: ſed hũc eſſe modum concomitantem talem eſſentiam : ſicut in ſubſtantia non eſt de eſſentia eius ſubſiſtentia, ſed modus ſubſtantiæ, de qua ſolutione videri poteſt Scotus in 4. diſtinct. 12. vbi latè conatur oſtendere, non eſſe de eſſentia accidentis actu inhærere, cùm habeat entitatem abſolutam, diſtinctam ab entitate ſubſtantiæ, quarum vna non eſt de eſſentia alterius ſaltem intrinſecè; ſed ad ſummum, vt terminus alicuius tranſcendentalis habitudinis: eſt ergo hoc ſatis probabile, etiam in ratione naturali, præter fidei certitudinem, & quamuis non ſit omnino euidens, tamen manifeſtiſſimum eſt, non poſſe contrarium demonſtrari. Ariſt. verò locutus eſt ex natura rei : ſic enim accidentia ſunt inſeparabilia; indiget enim naturaliter concurſu ſubiecti, vt conſeruentur : & in idem recidit, quod D. Thom. in ſolutione dicit, ſcilicet, eſſe in ſubiecto, non eſſe de eſſentia accidentis, ſed eſſe talem naturam, cui competat eſſe in ſubiecto, quantum ex ſe, ſeu, quod ex vi ſua non poſſit ſine ſubiecto conſeruari. *Ariſtot.* *Scotus.*

In ſolutione ad tertiam explicat D. Thom. quomodo poſſint accidentia indiuiduata conſeruari ſine ſubiecto, cùm ab illo indiuiduentur, & dicit, rationem eſſe, quia iam acquiſierunt indiuiduationem in tali ſubiecto, in qua poſtea conſeruantur, non eſt autem dubium, quin à principio potuerint creari eadem indiuidua accidentia, ſine tali ſubiecto: dicuntur autem habere tunc aptitudinalem habitudinem ad tale ſubiectum, & inde indiuiduari. Veritas autem eſt, intrinſecè vnumquodque accidens eſſe tale indiuiduum ex vi ſuæ entitatis & per illam diſtingui ab alio ſimili in ſpecie, etiam ſi contingat habere habitudinem ad idem numero ſubiectum, eique inhærere, ſaltem ſucceſſiuè : reſpectu verò naturalium agentium dicitur accidens indiuiduari à ſubiecto, non ſolo, ſed talibus circumſtantiis applicato; neque intrinſecè, & in facto eſſe, ſed extrinſecè, & in fieri; quia ſcilicet, à tali ſubiecto, & circumſtantiis determinatur hoc agens naturale, ad efficiendum hoc: Deus verò non indiget, extrinſeco determinante; & ideo poteſt, quando, & quomodo voluerit, quodlibet indiuiduum perducere, & ita poteſt creare indiuidua accidentia extra ſubiectum, & ſimiliter conſeruare: non nego tamen, eſſe probabile hoc accidens numero tantùm dicere habitudinem ad hoc numero ſubiectum, quamuis è contrario non omne accidens, quod dicit habitudinem ad idem ſubiectum, ſit idem numero, nec dubitari poſſe videtur, quin poſſit Deus ſimul & eodem loco creare duo accidentia numero diſtincta, habentia ordinem ad idem numero ſubiectum; ſed de hoc aliàs.

Solutio ad quartum cautè legenda eſt, & intelligenda, cùm enim ait D. Thom. accidentia in ſubiecto non habere eſſe, non intendit negare propriam & accidentalem exiſtentiam accidentium : id enim eſſet improbabile; ſed ſolùm docet, huiuſmodi exiſtentiam non conuenire accidenti, vt ei, quod habet eſſe, ſed eſſe talem, quæ indiget ſuſtentante, quod propriè dicitur (ait D. Thom.) habere tale eſſe per talem formam, vbi clarè concedit, formam accidentalem afferre eſſe ſecum, & conferre illud tali ſubiecto. Vnde, cùm ſubdit accidentia poſt conſecrationem habere eſſe, non intelligit, acquirere nouam exiſtentiam, vt apertè conſtat ex eodem art. inſequente, ſed ſolum bonum modum habendi illam ratione, cuius dicuntur aliqualiter ſubſiſtere & eſſe compoſita ex eſſe, & quod eſt: quod magis in diſputatione explicabimus.

ARTICVLVS II.

Vtrùm in hoc ſacramento quantitas dimenſiua panis, vel vini, ſit aliorum accidentium ſubiectum.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd in hoc ſacramento quantitas dimenſiua panis vel vini non ſit aliorum accidentium ſubiectum. Subiectum enim accidentis non eſt accidens : nulla enim forma poteſt eſſe ſubiectum, cùm ſubiici pertineat ad proprietatem materiæ. Sed quantitas dimenſiua eſt quoddam accidens. Ergo quantitas dimenſiua non poteſt eſſe ſubiectum aliorum accidentium. *4. di. 12. q. 1. art 1. q. 3. & 4. co. can. 62. col. 2 & c. 64. & 1. Cor. 1. lect. 4. co. 5. in fin.*

2. *Præterea, Sicut quantitas indiuiduatur ex ſubſtantia, ita etiam & alia accidentia. Si ergo quantitas dimenſiua panis aut vini remanet indiuiduata ſecundũ eſſe prius habitum, in quo conſeruatur, pari ratione & alia accidentia remanent indiuiduata ſecundùm eſſe, quod prius habebant in ſubſtantia. Non ergo ſunt in quantitate dimenſiua, ſicut in ſubiecto, cùm omne accidens indiuiduetur per ſuum ſubiectum.*

3. *Præterea, Inter alia accidentia panis & vini, quæ remanent, deprehenduntur etiam ſenſu rarum & denſum, quæ non poſſunt eſſe in quantitate dimenſiua propter materiam exiſtente; quia rarum eſt, quod habet parum de materia ſub magnis dimenſionibus; denſum autem, quod habet multum de materia ſub paruis dimenſionibus, vt dicitur 4 Phyſicorum *. Non ergo videtur, quòd quantitas dimenſiua poſſit eſſe ſubiectum accidentium, quæ remanent in hoc ſacramento.* *Lib. 4. tex 84. tom. 1.*

4. *Præterea Quantitas à ſubiecto ſeparata, videtur eſſe quantitas mathematica, quæ non eſt ſubiectum qualitatum ſenſibilium. Cùm ergo accidentia, quæ remanent in hoc ſacramento ſini ſenſibilia, videtur, quod non poſſint eſſe in hoc ſacramento, ſicut in ſubiecto, in quantitate dimenſiua panis & vini remanente poſt conſecrationem.*

Sed contrà eſt, quòd qualitates non ſunt diuiſibiles, niſi per accidens, ſcilicet, ratione ſubiecti. Diuiduntur autem qualitates, remanentes in hoc ſacramento, per diuiſionem quantitatis dimenſiuæ, ſicut patet ad ſenſum. Ergo quantitas dimenſiua eſt ſubiectum accidentium, quæ remanent in hoc ſacramento.

*Reſpondeo dicendum, quòd neceſſe eſt dicere, accidentia alia, quæ remanent in hoc ſacramento, eſſe, ſicut in ſubiecto, in quantitate dimenſiua panis, vel vini remanente. Primò quidem per hoc, quòd ad ſenſum apparet aliquid quantum ibi eſſe coloratum, & aiiis accidentibus affectum, nec in talibus ſenſus decipitur. Secũdò, quia prima diſpoſitio materiæ eſt quãtitas dimenſiua; vnde & Plato * poſuit primas differentias materiæ, magnum & par-* *Apud Ariſt. lib 1. Met. 2. ex 6. & 7.*

 uum

um. Et quia primum ſubiectum eſt materia, conſequens A *eſt, quòd omnia alia accidentia referantur ad ſubiectum, mediante quantitate dimenſiua (ſicut & primum ſubiectum caloris dicitur eſſe ſuperficies) ratione cuius quidam poſuerunt, dimenſiones eſſe ſubſtantias corporum, ut dicitur in primo Metaphyſ.* Et quia ſubtracto ſubiecto, remanent accidentia ſecundùm eſſe, quod priùs habebant, conſequens eſt, quòd omnia accidentia remaneant fundata ſuper quantitatem dimenſiuam. Tertiò, quia cùm ſubiectum ſit principium indiuiduationis accidentium, oportet id, quod ponitur aliquorum accidentium ſubiectum, eſſe aliquo modo indiuiduationis principium. Quantitas autem dimenſiua eſt quoddam indiuitationis principium: eſt enim de ratione indiuidui, quòd non poſſit in pluribus eſſe. Quod quidem contingit dupliciter: vno modo, quia non eſt natum eſſe in aliquo, & hoc modo formæ immateriales ſeparatæ, per ſe ſubſiſtentes ſunt etiam per ſe ipſas indiuiduæ: alio modo ex eo, quòd forma ſubſtantialis vel accidentalis eſt quidem nata in aliquo eſſe, non tamen in pluribus, ſicut hæc albedo, quæ eſt in hoc corpore.*

Libr. 1. text. 19. & ſeq. tom. 3.

Quantum igitur ad primum, materia eſt indiuiduationis principium omnibus formis inhærentibus; quia cùm huiuſmodi formæ, quantum eſt de ſe, ſint natæ, in aliquo eſſe; ſicut in ſubiecto, ex quo aliqua earum recipitur in materia, quæ non eſt in alio, ideo nec forma ipſa ſic exiſtens, poteſt in alio eſſe.

Quantum autem ad ſecundum, dicendum eſt, quòd indiuiduationis principium eſt quantitas dimenſiua. Ex hoc enim aliquid eſt natum eſſe in vno ſolo, quod illud eſt in ſe indiuiſum, & diuiſum ab omnibus aliis. Diuiſio autem C *accidit ſubſtantiæ, ratione quantitatis, vt dicitur in 1. Phyſic. Et ideo ipſa quantitas dimenſiua eſt quoddam indiuiduationis principium huiuſmodi formis, in quantum ſcilicet, diuerſæ formæ numero ſunt in diuerſis partibus materiæ. Vnde & ipſa quantitas dimenſiua ſecundùm ſe habet quandam indiuiduationem: ita quòd poſſumus imaginari plures lineas ſeparatas eiuſdem ſpeciei, differentes poſitione, quæ cadit in ratione huius quantitatis: conuenit enim dimenſioni, quòd ſit quantitas poſitionem habens. Et ideo potiùs quantitas dimenſiua poteſt eſſe ſubiectum aliorum accidentium, quàm è conuerſo.*

Libr. 1. Phy. text. 15. tom. 1.

Ad primum ergo dicendum, quòd accidens per ſe non poteſt eſſe ſubiectum alterius accidentis, quia per ſe non eſt. Secundum verò quod eſt in alio, vnum accidēs dicitur D *eſſe ſubiectum alterius, in quantum vnum accidens recipitur in ſubiecto, alio mediante, ſicut ſuperficies dicitur eſſe ſubiectum coloris. Vnde, quando accidenti datur diuinitus vt per ſe ſit, poteſt etiam per ſe alterius accidentis ſubiectum eſſe.*

*Ad ſecundum dicendum, quòd alia accidentia, etiam ſecundùm quòd erant in ſubſtantiā panis indiuiduabantur, mediante quantitate dimenſiua, ſicut dictum eſt *. Et ideo potius quantitas dimenſiua eſt ſubiectum aliorum accidentium remanentium in hoc ſacramento, quàm è conuerſo.*

In corp. art.

Ad tertium dicendum, quòd rarum & denſum ſunt E *quædam qualitates conſequentes corpora ex hoc, quòd habent multum vel parum de materia ſub dimenſionibus: ſicut etiam omnia alia accidentia conſequuntur ex principiis ſubſtantiæ. Et ideo, ſicut ſubtracta ſubſtantia, diuina virtute conſeruantur alia accidentia, ita ſubtracta materia, diuina virtute conſeruantur qualitates materiam conſequentes, ſicut rarum, & denſum.*

*Ad quartum dicendum, quòd quantitas mathematica non abſtrahit à materia intelligibili, ſed à materia ſenſibili, vt dicitur 7. Metaphyſic. * Dicitur autem materia ſenſibilis ex hoc, quòd ſubiicitur ſenſibilibus qualitatibus. Et ideo manifeſtum eſt quòd quantitas dimenſiua quæ retinet in hoc ſacramento ſine ſubiecto, non eſt quantitas mathematica.*

Lib. 6. ca. 1. text. 3.

COMMENTARIVS.

Reſpondet diuus Thomas quantitatem panis vel vini eſſe ſubiectum aliorum accidentium, quæ remanent. Quæ aſſertio ſupponit duo principia; vnum eſt, quantitatem ſubſtantiæ eſſe ſpecialem formam realiter ab illa diſtinctam quæ ſeparari & conſeruari poſſit ſine illa: de quo hîc D. Thom. nihil dicit, ſed tacitè illud ſupponit, quod & nobis faciendum eſt, ne rebus philoſophicis implicemus. Secundum principium eſt, quantitatem eſſe primam materiæ diſpoſitionem, qua mediante recipit alias formas accidentales, ita vt proximè illi inhæreant, ſicut color in ſuperficie, vt ipſa experientia videtur oſtendere: & poteſt etiam declarari, quia per eandem B ſubſtantiæ quantitatem extenduntur aliæ qualitates, & omnes quantitatiuas dimenſiones recipiunt, & hoc non fit, quia informentur quantitate: ergo erit è contrario, quia illæ immediatè inhæreant quantitati. Ex his ergo optimè concludit diuus Thomas in ratione ſecunda, ablato ſubiecto primario, ſeu fundamentali accidētium, quod eſt ſubſtantia, ſolùm mutari quantitatem, quoad exiſtendi modum, reliqua verò eodem modo manere in quantitate fundata, quia nullam aliam mutationem neceſſe eſt fieri ad veritatem huius myſterij. Et hoc confirmat in prima ratione ſatis probabili, & ſenſibili experientia, qua videmus manere ibi quoddam quantum coloratum, &c. Tertiam verò rationem adhibet valde metaphyſicam, quam pertractare non eſt neceſſe: inuoluit enim longam diſputationem de principio indiuiduationis ab hoc loco ſatis alienam. Neque in ſolutionibus argumentorum aliquid declarandum occurrit.

Quantitatē in Euchariſtia eſſe ſubiectum reliquorum accidentium ſentit D. Thom.

DISPVTATIO LVI.

De modo exiſtendi accidentium panis & vini poſt conſecrationem.

Diximus in ſuperioribus, hoc Euchariſtiæ ſacramentum ex parte materiæ duobus conſtare; corpore, ſcilicet, & ſanguine Chriſti realiter præſente, de quo hactenus dictum eſt, & accidentibus panis & vini; de quibus ſubinde dicendum ſequitur. Duo autem in illis conſideranda occurrunt. Vnum eſt eorum eſſe, aliud, quo modo agant, & patiantur; illud prius declarabimus in hac diſputatione; poſterius verò in ſequente.

Diſputa. 17. de Euchariſtia.

SECTIO I.

Quæ accidentia panis & vini poſt conſecrationem maneant ſine ſubſtantia.

Svpponimus vt certum, manere aliqua accidentia panis & vini cōſecratione peracta, quod non ſolùm fide certum eſt, vt patet ex Concilio Tridentino, ſeſſione decimatertia, canone ſecūdo, ſed etiam ſenſibus eſt manifeſtum. Quamquam non defuerit vnus Petrus de Aliaco, qui dixerit, ſenſibus non ſatis iudicari, an illa ſint vera, vel apparentia; poſſéque probabiliter negari: quod ſi verum eſt, nullum planè iudicium ob ſenſuum experimētum, poteſt eſſe certum, etiam in obiectis propriis ac per ſe ipſorum ſenſuum. Quo nihil poteſt dici abſurdius: ad hanc ergo certitudinem ſatis eſt, vt naturaliter ſit euidens ibi non poſſe eſſe deceptionem, & alioqui nullum ſit fundamentum ad fingendum miraculum, præſertim, cùm illud fingere contra fidem ſit, &

Conc. Trid.

Aliaco.

ſit,& contra veritatem ſenſibilis ſacramenti. Atque hinc vlterius colligitur, hæc accidentia, quæ in hoc ſacramento videntur, eſſe eadem numero, quæ in pane & vino præfuerunt: de quo minus certum exiſtimari poteſt ſenſuum iudicium; quia non minori ſenſuum apparentia ſeu experimento videntur manere eadem numero accidentia in corpore mortuo; quæ immediatè antea fuerant in viuo: & tamen multis Philoſophis viſum eſt, non eſſe eadem: nihilominus in præſenti res eſt euidentior; quia neque in ipſis, neque in ſubiecto eorum facta eſt aliqua naturalis mutatio, quæ ſenſibus, aut ratione naturali diſcerni poſſit; & eſt etiam res certa in doctrina fidei, vt patet ex Concilio Tridentino, loco nuper citato, Florentin. in decreto Eugenij, Conſtantienſi ſeſſio. 8. Lateran. in cap. firmiter, de ſum. Trinit. & ex communi traditione Sanctorum, quos ſuprà retuli tractando de reali præſentia Chriſti in Euchariſtia, & aliorum, qui referuntur de conſecrat. diſt. 2. cap. quia corpus, capit. quia paſſus, capit. forte. capit. ſanguis. capit. hoc eſt. cap. vtrum ſub figura. Omnes enim docent, ſub eiſdem accidentibus corpus & ſanguinem Chriſti contineri, ſub quibus priùs ſubſtantia panis & vini continebatur. Idémque docet Hugo de ſainct. Vict. 2. de ſacrament. part. 8. cap. 7. D. Thom. hîc, & ſuprà quæſt. 75. articul. 3. & optimè contra Gent. cap. 56. Alenſ. 4. part. quæſt. 40. Gabr. lect. 44. in Canon. & reliqui Theologi in 4. d. 12. Ratio verò ſeu congruentia huius eſt, quia inprimis, ad rationem ſacramenti neceſſarium fuit, vt ſub ſigno ſenſibili Chriſtus ſumeretur. Secundò, quia oportuit Chriſtum manere ſub aliena ſpecie, vt fides conſeruaretur & exerceretur, propriis ſenſibus diuinam authoritatem præferendo; propter quod ſacramentum hoc, quaſi per Antonomaſiam, dictum eſt *myſterium fidei, quia in eo aliud videtur, & aliud traditur*, vt dicitur in c. cum Marthæ, de Celebratione Miſſarum. Vnde & vtile fuit, vt hoc myſterium infidelibus eſſet occultum: item fuit ratione ſacramenti, vt poſſet manducari, & bibi: tum in ratione ſacrificij, vt poſſet in altari offerri, & neceſſarium ad conuenientem vſum fidelium tum incruente immolari. Ad hæc autem omnia ſufficiunt & aptiora ſunt eadem numero accidentia, quæ in pane & vino extiterunt, & facilius fuit, illa eadem conſeruari, quàm illis deſtructis, alia omnino ſimilia ſine ſubiecto creari, fuit etiam hoc magis expediens ad veritatem conuerſionis, vt aliquid vtrique termino commune maneret: ac denique ipſa verba formæ hoc indicant, & ad ſuam veritatem requirunt, vt pronomen, *Hoc*, poſſit aliqod indiuiduum ſenſibile deſignare, quod in principio & termino prolationis idem ſit, ſaltem per habitudinem ad eadem numero accidentia. Atque hinc vlterius concludo, & ſumo vt certum, manere poſt conſecrationem eadem numero accidẽtia, non ſolùm quoad eſſentiam, ſed etiam quoad exiſtentiam, vel quia exiſtentia (iuxta veram ſententiam) nihil eſt niſi actualis entitas rei: vnde fieri non poteſt, vt maneat eadem numero entitas eſſentiæ realis & actualis ſub diuerſis exiſtentiis, vt in primo tomo de Incarnatione latè tractaui; vel, etiam demus, diſtingui in re ipſa exiſtentiam ab eſſentia actuali, poſséque variari exiſtentiam in eadem numero eſſentia, nihilominus hîc nulla eſt neceſſitas, nec ratio probabilis ad hoc aſſerendum, & multiplicanda miracula, quia non magis pendet à ſubiecto exiſtentia connaturalis accidenti, quàm eſſentia: vnde nulla eſt ratio, cur vna maneat, & nõ alia, & alioqui, ſaltem ex natura rei, vt eſſentia accidentis, & cuiuſcunque formæ cõſeruentur eadẽ in indiuiduo, & in entitate ſua, neceſſe eſt, vt eandem exiſtentiam retineat: manent ergo eadem numero accidentia, quoad eſſentiam, & exiſtentiam. Ex his autem, quæ diximus, non probatur, omnia accidentia panis & vini poſt conſecrationem manere, ſed ſolùm aliqua, præſertim ea, quæ externis ſenſibus per ſe percipi poſſunt: & ideo explicandum ſupereſt, quid in hoc certò tenendum ſit. Soto enim in 4. d. 9. q. 1. artic. quinto, cenſet eſſe errorem, negare, quòd maneant omnia accidentia panis & vini, etiam propriæ paſſiones: nam, licèt Concilia indefinitè dicãt, manere accidentia, ſeu (vt ipſa loquuntur) ſpecies panis & vini, tamen in huiuſmodi locutionibus, quæ doctrinales ſunt, indefinita ęquiualet vniuerſali. In contrarium verò eſt ratio nuper facta: item, quia multi exiſtimant, eſſe aliquas proprias paſſiones ita intrinſecas, vt non poſſint à ſubiecto ſeparari; & quædam eſſe accidentia, quæ à ſubſtantia non diſtinguuntur, vt res omnino diſtinctæ, ſed tantùm, vt modi, qui etiam manere non poſſunt, deſtructo ſubiecto.

1. Concluſio. Dicendum eſt ergo primò: certum eſſe, ablata ſubſtantia panis & vini poſt conſecrationem, manere omnia accidentia, quæ per ſe poſſunt ſenſibus percipi, hoc probant, vt dixi, omnia, quæ ex Conciliis & Patribus adduximus, & experientia ipſa, quæ neceſſaria fuit vt myſterium fidei eſſet occultum: quia, ſi aliquod accidens per ſe ſenſibile non maneret, ergo poſſet hoc naturaliter cognoſci quadam naturali, ſeu morali euidentia: nam, ſi ante conſecrationem ſentiretur, verbi gratia, odor vini, & ſtatim poſt verba conſecrationis prolata non ſentiretur, eſſet humano modo euidens fuiſſe ablatum: ergo eodem modo eſſet euidens, ad præſentiam illorum verborum aliquam realem mutationem ibi eſſe factam: ergo myſterium conſecrationis aliquo modo experimento cognoſceretur. Quæ ratio poteſt eodem modo fieri in obiecto cuiuſcunque ſenſus, imò & in communibus ſenſibilibus, vt figura, &c. nam de iis etiam ſatis euidenter iudicat ſenſus, præcipuè quando ſunt ſatis applicata, & nullum intercedit impedimentum. Sed an ſit eadem certitudo & euidentia de quantitate. Reſpondeo, loquendo in communi, eſſe eandem: quia hoc modo quantitas eſt vnum ex ſenſibilibus communibus: vnde euidenter percipimus manere aliquid extenſum, habens molem, loco impenetrabile, & hoc vocamus quantum, & conſequenter habens quantitatem: an verò illa quãtitas ſit aliqua res diſtincta à qualitatibus ipſis, & conſequenter, an ſit quantitas ſubſtantiæ, vel accidentium tantùm, quæ manet, non poteſt ſenſibus percipi, neque in hoc eſt aliquid de fide certum, ſed in opinione Theologorum verſatur: eſt autem, vt in Commentario dixi, & probabilius, vnam eſſe quantitatẽ ſubſtantiæ & qualitatum omnium in ea exiſtentiũ; quæ eſt res ab omnibus illis diſtincta, quam neceſſe fuit in hoc ſacramento manere; tum, vt omnes qualitates haberent corpoream molem, qua poſſent occupare locum, tangi, videri, &c. tum, vt retinerent in ſe coniunctionem aliquam, naturalémque vnionem. Denique, vt eſſent loco impenetrabiles: nam, ſi reuera, habent ab huiuſmodi quantitate: nam ſi hoc per ſe haberent, nulla poſſet naturalis ratio reddi, ob quam duæ albedines in duabus hoſtiis conſecratis exiſtentes eſſent inter ſe loco impenetrabiles, & tamen calor, & color, ſapor, & odor, in eadem hoſtia poſſent in eodem loco penetrari, cùm ſint tamen corporeæ & extenſæ quatuor qualitates, ſicut duæ albedines: quæ ratio applicari facilè poteſt ad oſten-

Hugo. D. Thom. Alen. Gabriel.

oſtendendum, non habere accidentia quantitatem ſuam diſtinctam à quantitate ſubſtantiæ; & conſequenter illam eſſe vnum accidens realiter ab omnibus illis diſtinctum.

2 Concluſio. Dico ſecundò; Non eſt certum manere poſt conſecrationẽ alia accidentia panis & vini, præter prædicta per ſe ſenſibilia: probabilius tamen videtur, manere omnia, quæ habent entitatem proptiam diſtinctam ab entitate ſubſtantiæ. Probatur prior pars, quia Concilia aut Patres non potuerunt habere aliquod certum fundamentum, præſettim Theologicum, ad id definiendum in eo ſenſu: ergo non ſunt in eo ſenſu intelligendi. Antecedens patet, quia ad occultandum myſterium fidei nihil aliud eſt neceſſarium: neque vllo experimento aliud conſtare poteſt, neque etiam ſunt alia principia, ex quibus colligi poſſit. Vnde ipſo modo loquendi hoc inſinuarunt Concilia: nam hac ratione videntur appellaſſe hæc accidentia panis & vini, ſpecies ſacramentales; ſcilicet, vel quia per ſpecies ſenſibiles percipi poſſunt, vel quia in externa ſpecie eo modo ſubſtantiam referunt, quo ſenſibus percipi poteſt.

Obiectio. Dices, fides docet in hoc myſterio fieri ſolam tranſubſtantiationem, per quam ſola ſubſtanria deſinit: ergo ex principio ſatis certò colligi poteſt, nullum accidens deſinere.

Solutio. Reſpondetur, negando conſequentiam: nam, licèt ex vi tranſubſtantiationis per ſe non deſinat niſi ſubſtantia, quòd tamen cum illa concomitanter deſinat aliquod accidens, non repugnat tranſubſtantiationi: nam, quoad hoc, non videtur maior ratio de termino à quo, quàm de termino ad quem: nam tranſubſtantiatio, ita eſt ad ſubſtantiam, ſicut ex ſubſtantia; & tamen huic rationi non repugnat, quòd cum illo termino ad quem, concomitanter veniant accidentia: ergo ſimiliter non repugnabit, quòd concomitanter recedant, ſeu eſſe deſinant cum termino à quo, ſaltem aliqua, ſi in eis eſt ſpecialis ratio aut difficultas.

Obiectio. Aliter obiici poteſt, quia ſunt in pane & vino quędam proprietates occultæ, quæ, licèt non ſint per ſe ſenſibiles, ſunt tamen principia ſenſibilium diſpoſitionum, quibus corruptio & generatio fit; ergo neceſſe eſt has manere, alioqui non eſſent æquè actiua ſenſibiliter accidentia, quæ manent; atque ita poſſet myſterium hoc ſenſibili experimento aliquo modo cognoſci.

Solutio. Reſpondetur, hanc eſſe probabilem rationem, quę iuuat ad poſteriorem partem concluſionis probandam, non eſſe tamẽ certam: quia certum non eſt dari huiuſmodi proptietates occultas; id enim præter alios Philoſophos negat Claudius de Sainctes, repetit. 6. c. 2. quia temperamentum primarum qualitatum ſufficit ad huiuſmodi actiones: fortaſſe tamen probabilius eſt huiuſmodi proprietates eſſe admittendas. Vinum enim vehementius calefacit, quàm ſolus formalis calor ipſius vini poſſe videatur calefacere: eis verò admiſſis, neceſſariò fatẽdum eſt, manere in hoc ſacramento. Et prima concluſio intelligenda erit de accidentibus per ſe ſenſibilibus formaliter vel eminenter: nam, quod ad præſens attinet, eadem eſt vtrorumque ratio eadémque neceſſitas, vt ratio facta probat.

Claudius.

Ferrar. Nihilominus poſterior pars concluſionis eſt conformis doctrinæ Conciliorum, Sanctorum, & Theologorum, eámque latè probat Ferrar. 4. cont. gen. c. 65. Et probatur in hunc modum: quia omnia hæc accidentia, aut ſunt quantitas, aut qualitates materiales, aut modi aliqui accidentales, qui cum quantitate, aut qualitate realiter identificantur, vt ſunt Vbi quantitatiuum, figura, relationes aliquæ, & alia huiuſmodi: ſed oſtenſum eſt, quantitatem manere, & de quibuſdam qualitatibus id eſt certum, vt dixi: eſt autem ferè eadem ratio de omnibus; tum quia omnes inhærent proximè quantitati: vnde illa conſeruata, conſeruant eandem inhærentiam, qua poſſunt in eſſe conſeruari: tum etiam quia oſtenſum eſt, manere omnes qualitates formaliter per ſe ſenſibiles, & omnes etiam proprietates occultas, quæ poſſunt eſſe principium ſimilium qualitatum: at verò præter has qualitates, nullæ aliæ videntur poſſe excogitari in pane aut vino.

Obiectio. Denique, quamuis aliæ eſſe fingantur, non erit difficilius, illas conſeruari, quàm cæteras; neque erit vlla ſpecialis ratio, cur potiùs deſtruantur.

Soluitur. Dices, fortaſſe eſſe proprias quaſdam paſſiones magis intimè pendentes à ſubſtantia. Sed hoc gratis dictum eſt: quia tam intrinſeca proprietas materiæ, ſeu corporis eſt quantitas, quàm eſſe poteſt vlla qualitas, reſpectu panis & vini; & ſimiliter connaturales & intrinſecæ proprietates habent eandem naturalem vnionem & dimanationem, quam poſſunt aliæ qualitates habere: ergo eadem eſt omnium ratio. Tandem relationes, aut alij modi accidentales confundentur in quantitate, vel qualitate, eíſque ſolis proximè adhæreant, non ſolùm manere poſſunt, ſed etiam neceſſariò manent, manentib. quantitate & qualitatibus, niſi ſpeciali actione corrumpantur; quod eſt extrinſecum, & per accidens ad tranſubſtantiationem, quam ſolam hic conſideramus. Loquimur autem de modis accidentalibus propriis, qui ad aliquod ex Prædicamentis pertinent: nam loquendo de modo inhærentiæ, hìc manere non poteſt, vt infrà dicam, ſaltem in quantitate, quia eſſentialiter eſt modus vnionis; de cuius intrinſeca ratione eſt, vt pendeat à termino talis vnionis, qui in præſenti eſt ſubſtantia, & ideo, illa ablata, non poteſt manere quantitatis inhærentia.

3. Concluſio. Dico tertiò; Si qui ſunt in ſubſtantia modi accidentales, qui non ſunt re omnino ab illa diuerſi, ſed tantùm modi ex natura rei diſtincti, hi non manent poſt conſecrationem in hoc ſacramento, huiuſmodi eſſe poſſunt modus præſentiæ, modus vnionis materiæ ad quantitatem, & aliquæ relationes: de quibus omnibus ita ſentiunt Scot. Durand. Gabr. & alij, dicta diſtinct. 12. nam, licèt diuerſis vtantur vocibus, ſcilicet, relationum tranſcendentalium, aut prædicamentalium, aut reſpectuum extrinſecus aduenientium, vel modorum; illis tamen omnibus eandem rem ſignificant: ratio autem omnium eſſe debet, quia huiuſmodi accidentia conſeruari non poſſunt, deſtructa ſubſtantia. Sed in huius rei reddenda ratione laborant prædicti authores: quia etiam de his accidentibus dici poteſt, eſſentiam eorum non eſſe actu in eſſe, ſed aptitudine, & conſequenter poſſe conſeruari ſine ſubiecto. Dico tamen non eſſe eandem rationem de his, & de reliquis. Nam cætera accidentia, aut ex propria ratione ſua ſecum afferunt propriam entitatem & realitatem, in qua poſſunt conſeruari: vt ſunt quantitas, & qualitas: aut ſunt modi huius entitatis, quæ eſt quantitas vel qualitas, in qua ſufficienter conſeruari poſſunt: hi autem modi, de quibus agimus, ex proprio conceptu non afferũt propriam entitatem; & ideo eſſentialiter requirunt entitatem, quam immediatè afficiant, vt conſeruari poſſint, illa autem entitas eſt ſubſtantia, quę cùm includat in ſua eſſentiali ratione, quòd ſit ſubſtantia, nullo modo conſeruari poteſt, ratione ſubſtantiæ deſtructa. Eſt enim hoc metaphyſicum principium obſeruandum: In omni re, quæ variis modis affici poteſt ex natura rei ab illa diſtinctis, dari vnam rationẽ eſſentialem,

Scotus, Durand. Gabriel.

& in-

& inuariabilem, ſine qua talis res cõſeruari non poteſt, quamuis in cæteris rationibus, & modis poſſit eſſe varietas. Ex quo fit, vt res illa manere poſſit in rerum natura cũ ſua ratione formali eſſentiali ſine aliis rationibus modificantibus ipſam, non poſſit autem manere ſub ratione alicuius modi, ſine primaria ratione eſſentiali tali entitati; & conſequenter fit, vt nec modus poſſit manere ſine tali re, quam modificat: quia cùm per ſe non conſtituat propriam entitatem, eſſentialiter pendet ab entitate ſui ſubiecti, & cùm ſit tantùm modus, non inhæret per alium modum, ſed per ſe ipſum vnitur: vnde fit, vt in ſuo conceptu includat actualem vnionem, & non tantùm aptitudinalem.

SECTIO II.

Quæ nam mutatio fiat in quantitate, vt poſſit ſine ſubiecto conſeruari.

AD explicandum modum, quo ſacramentales ſpecies ſine ſubſtantia exiſtunt, à quantitate incipimus, quæ eſt cæterorum fundamentum: nam de illa certius eſt, ſine ſubiecto manere: quia in nulla ſubſtantia eſſe poteſt, vt in art. 1. D. Thom. ſatis probatum eſt, neque eſt aliud accidens quantitate prius, in quo ipſa ſubiectari poſſit, vt per ſe conſtat ex Philoſophia, nec denique inter ſubſtantiam & accidens aliquod medium excogitari poteſt, quod ſit quantitatis ſubiectum. Quocirca, cùm de fide ſit, accidentia in hoc ſacramento manere ſine ſubiecto, vt vniuerſa Eccleſia ſentit, & Concilia citata definiunt, quod ſaltem de tota collectione accidentium verum eſſe, neceſſe eſt, vt ſuprà diximus; maximè verificandum eſt de illo accidente, quod eſt primum, & reliquorum fundamentum, quod eſt quantitas. Cùm ergo certum ſit, quantitatem ſine ſubiecto manere in eadem entitate numero quoad eſſentiam, & exiſtentiam, vt dictum eſt ſuprà, explicandum ſupereſt, quæ mutatio in ea ſit neceſſaria, vt ita conſeruetur, id eſt, quare priuetur, aut quid ei addatur, aut in fieri, quoad actionem, & dependentiam, per quam ſic conſtituitur, & conſeruatur, aut in facto eſſe, quoad modum per ſe exiſtendi.

Difficultas grauis circa quantitatem ſubſtantiæ.

1. Opinio circa illam.

Prima ſententia eſſe poteſt: nullam prorſus in ea mutationem intrinſecam fieri, neque priuatiuam, neque poſitiuam, neque in fieri, neque in facto eſſe; ſed ſolùm deſtrui ſubiectum, & inde quaſi per extrinſecam denominationem dici manere per ſe ſine ſubiecto: qui modus dicendi plures partes includit, quas omnes ſimul non inuenio apud aliquem authorem, & ideo oportet ſigillatim de eis dicere. Primò itaque negat hæc opinio, priuari quantitatem aliquo reali modo, quem in ſubiecto ſuo habet: quia in ſubiecto nihil habet, niſi entitatem ſuam, id eſt, eſſentiam, & exiſtentiam, quam Deus conſeruat, non conſeruando ſubiectum, ſicut poſſe conſeruare tectum domus immutatum, deſtruendo fundamenta, & parietes; & tunc nihil poſitiuum auferret à tecto, ſed ſolùm per deſtructionem aliorum diceretur conſeruare tectum, quaſi per ſe ſine fundamentis, quibus nitatur. Dices, priuari quantitatem inhærentia. Sed contrà, nam etiam in prædicto exemplo poſſet dici tectum priuari contactu, & ſuſtentatione, ſicut autem his verbis non ſignificatur aliqua res intrinſeca, qua tectum priuetur, ſed denominatio, & ad ſummum, quædam extrinſeca cauſalitas; ita per illud verbum, *inhærentia*, nulla res denotatur intrinſeca quantitati, ſed cum exiſtentia eius connotatur ſubiectum, illam ſuſtentans & conſeruans: dicitur ergo auferri inhærentia ablato ſubiecto, non quia à quãtitate tollatur aliquid præter ſubiectum, ſed quia illa denominatio ſeu connotatio tollitur, id eſt, quia illa exiſtentia iam non conſeruatur ab eodem ſubiecto, in quo prius nitebatur.

Secundò negat hæc opinio addi quantitati à ſubiecto ſeparatæ modum aliquem poſitiuum, quo per ſe exiſtat, ſed à ſola negatione ſubiecti ſic denominari. Hoc opinatur Scot. d. 12. q. 1. & 6. inclinant Richard. art. 1. q. 2. Palud. q. 1. & tertia, Marſil. q. 9. art. 4. ad 4. indicat etiam Soto, d. 10. q. 2. art. 2. impugnat enim Caiet. contrarium ſentientem. Et D. Thom. hic, cùm ſolùm dicat accidentia conſeruari ſine ſubiecto, diuina virtute ſuſtentante; nullum alium poſitiuum modum ponere videtur. Et probatur, quia hic modus poſitiuus, nec facilè intelligi poteſt, neque eſt neceſſarius: nam ex præciſo conceptu negationis ſubiecti, & inhærentiæ ſatis denominatur accidens eſſe per ſe: non eſt ergo ſuperfluè multiplicandus hic modus: ſicut anima rationalis, cùm ſeparatur à corpore per ſolam negationem vnionis, ſeu informationis, dicitur per ſe eſſe ſeu ſeparata: nam, licèt aliqui cenſeant illi addi poſitiuum modum ſubſiſtendi; tamen Scotus illum negat, & ſaltem probabilius eſt illum non accipere ratione ſeparationis, ſed eundem habere etiã in corpore: quia natura ſua eſt res ſubſiſtens: ac deniq; licèt antea illo modo careret, & poſtea ex ſeparatione reſultaret, illud eſſet ex ſpeciali ratione: quia anima natura ſua conſeruatur ſeparata, & ideo poſitiuè ſubſiſtit, & quaſi ſe ipſã ſuſtinet: quantitas autẽ non eſt nata ex ſe ſic exiſtere, ſed tantùm virtute agentis extrinſeci ſeparata durat: & ideo nullum intrinſecum modũ requirit, ſed ſolũ extrinſecum influxũ cauſæ agentis. Poſſumus autem in fauorem huius ſententiæ argumentari: nam hic poſitiuus modus in quantitate videtur impoſſibilis: quia, ſi talis modus adderetur quantitati, neceſſariò futurus eſſet accidentalis, ſed huiuſmodi eſſe non poteſt: ergo. Maior patet, tum ex principio fidei: quia in accidentibus Euchariſtiæ nihil ſubſtantiale manet, nec denuo ponitur præter Chriſtum: tum etiam, quia cùm quantitas ſit accidens, non eſt capax modi ſubſtantialis, neque è contrario ſubſtantialis modus ſeparabilis eſt à ſubſtantia, quam adæquatè reſpicit, non vt res diſtincta, ſed vt modus tantùm, vt à fortiori patet ex dictis in fine ſectionis præcedentis. Minor autem patet, quia nullum poteſt eſſe accidens, cui ex natura ſua repugnet ineſſe ſubiecto. Eſt enim hoc contra eſſentiam accidentis: huic autem modo intrinſecè repugnat inhærere: quia, cùm ſit modus per ſe exiſtendi, habet quaſi formalem effectum directè & immediatè actuali inhærentiæ contrarium: ſicut è conuerſo actuali inhærentiæ repugnat, vt per ſe ſit.

Scotus, Richard. Palud. Marſil. Soto.

Tertiò negat hæc opinio mutari in quantitate actionem ſeu dependentiam per quam in eſſe conſeruabatur, quod duobus modis defendi poteſt, primò coniungendo hanc partem ſimul cum præcedentibus, vt, ſi concludatur, nullam in quantitate fieri mutationem, & in hoc ſenſu fundari debet, quia Deus eadem omnino actione, qua conſeruat quantitatem in ſubiecto, poteſt illam conſeruare ſine ſubiecto, ſolùm continuando eandem actionem ſeu influxum; ergo nihil aliud eſt neceſſarium. Antecedens declaratur, altero è duobus modis, prior eſt, quia quantitas, præſertim ſi eſt in materia prima, non conſeruatur ab illa effectiuè, ſed tantùm materialiter; ergo ſolus diuinus influxus ſufficiens eſt in genere cauſæ efficientis ad conſeruandum quantitatem. Suppono enim, nullam aliam cauſam ſecundam efficientem per ſe interuenire in hac actione; ergo, ſi Deus illummet influxum conſeruat, ſufficiet ad quantitatem ſine

Sub

Subiecto conſeruandam, miraculum ſolum in hoc conſiſtet, quòd ille fluxus non eſt quantitati debitus, niſi in ſubiecto: Deus autem vult illum, etiam extra ſubiectum dare, & iuxta hunc modum nulla mutatio actionis, ſeu dependentiæ huic interuenit, nec poſitiua nec negatiua. Alio modo declaratur ab aliquib. illud antecedens: nam in omni re creata eſt intrinſeca & eſſentialis dependentia à Deo, per quã ſolam poteſt ſufficienter è nihilo educi, quia eſt vera creatio, & per eandem ſolam poteſt ſimiliter in eſſe conſeruari; quantitas ergo cùm ſit forma creata, habet hanc dependentiam eſſentialem à Deo, etiam cùm inhæret ſubiecto, quamuis præter eam habeat aliam dependentiam nõ eſſentialem, per quam educitur de potentia ſubiecti, ſeu conſeruatur dependenter ab illo: ergo cùm ſeparatur à ſubiecto, ſufficienter conſeruari poteſt per priorem dependentiã eſſentialem, abſque vlla noua actione. Vnde iuxta hunc modum hìc quidem nõ interuenit poſita mutatio, ſed additio noui influxus, ſed intercedit priuatiua mutatio, ſeu ablatio illius actionis, qua conſeruabatur quantitas dependenter à materia, quaſi per continuatam eductionem ex illa, repugnat enim eſſe actionem eductiuam, vbi non eſt ſubiectum. Vnde tandem fit (quod mirabile eſt) minori influxu, ſeu paucioribus actionibus conſeruari quantitatem ſine ſubiecto, quàm in illo.

Aliter verò principalis modus negandi ſpecialem actionem nouam, qua conſeruetur quantitas ſeparata, inſinuatur à Caiet. hìc: ſupponit tamen principium contrarium, quoad ſecundam partem ſuprà tractatum, ſcilicet quantitati ſeparatæ addi poſitiuum modum, quo per ſe exiſtat, quo addito, dici naturali modo poſſe quantitatem conſeruari, ſicut antea conſeruatur in ſubiecto per idem genus actionis, & dependentiæ, quia modus ille ſupplet vicem ſubiecti, & dat quandam ſubſtantialem vim quantitati: & ideo quamuis ſupernaturaliter accipiat illum exiſtendi modum, tamen illo ſuppoſito (ait Caiet.) naturaliter conſeruatur.

Quantitas è ſubiecto ſeparata priuatur modo poſitiuo reali & intrinſeco.

Dico primò, quantitatem ſeparatam priuari poſitiuo reali & intrinſeco modo, quem in ſubiecto habebat, qui appellatur actualis inhærentia, ſeu modus vnionis. In hac concluſione videntur conſentire authores citati in ſecunda parte præcedentis opinionis, & alij ſtatim citandi, quia hæc inhęrentia, vel vnio non eſt in quantitate ſola denominatio à ſubiecto, ſed internus modus eius: quod ſic patet, quia in omni compoſito ex partibus ſeu actu & potentia realiter diſtinctis, præter entitates partium ſeu componentium, vnio eſt aliquid reale diſtinctum ab illis, & in vtroq; vel altero eorum intrinſecè exiſtens; ergo idem dicendum eſt in hoc compoſito ex materia & quantitate: ergo talis modus vnionis, vt minimum, eſſe debet intrinſecus quãtitati, ſiue alius correſpõdeat in materia, ſiue non: ergo neceſſe eſt, quãtitatem, cùm ſeparatur à ſubiecto, priuari hoc intrinſeco modo. Primum antecedens cum prima cõſequentia probatur, quia eſt omnium eadem ratio, poſitis enim rerum natura, materia & anima, Verbo & humanitate, quantitate & ſubſtantia non reſultat compoſitum, niſi aliquid aliud addatur, nimirum quòd illa ſint vnita: ergo hoc addit aliquid præter vnibilia, quod non poteſt eſſe, niſi in illis, vel aliquo illorum. Nec poteſt dici, ſolùm addi intimam præſentiam & indiſtantiam eorum inter ſe: nam exiſtente huiuſmodi præſentia poteſt non eſſe vnio, vt euidenter patet in Verbo & humanitate, & in Angelo intimè exiſtente in corpore, & eodem modo poſſet Deus ponere animam intimè præſentem corpori &

A non informantem illud: & hoc diſcurſu in materia de Incarnatione probatum eſt, vnionem hypoſtaticam eſſe aliquid ex natura rei diſtinctum à Verbo, & humanitate, & neceſſariò eſſe in humanitate; cùm non poſſit eſſe in Verbo.

Iam ergo probatur ſecunda conſequentia: quia ſi modus vnionis inter materiam & quantitatem, non eſt in materia prima, ſeu ſubſtantia, neceſſe eſt vt ſit in quantitate: ſuppono enim hanc vnionem non poſſe eſſe aliquam rem, ſeu formam habentem propriam entitatem omnino realiter diſtinctam ab vtroque componente, ſeu vnibili, ſed tantùm poſſe modum quendam illorum, vel alterius eorum, tum
B quia eſt ſuperaucaneum addere nouam entitatem, cùm modus hic ſufficiat ad diſcurſum factum, tum etiam, quia ad vniendam illam formam requireretur alia vnio, cùm enim eſſet entitas diſtincta, eſſet ſeparabilis ab vtroque extremorum, tum denique quia aliàs non immediatè vnirentur talia vnibilia inter ſe, ſed in illo tertio; quod in præſente dici nõ poteſt, quia quantitas & ſubſtantia immediatè vniuntur, ſicut actus & potẽtia; de qua re legi poſſunt, quę de vnione humanitatis ad Verbum diximus in primo tomo: nam, quoad hoc, habent præſentem proportionem. Si verò quis contendat, vnionem hanc eſſe intrinſecum modum in ſubiecto ipſo ſeu materia: eſto, hoc ita ſit, non propterea negari poteſt con-
C ſequenter, etiam ex parte quantitatis eſſe modum ipſi intrinſecum, tum, quia non repugnat, vniones quaſi partiales eſſe in vtroque componente, quando vtrunque mutabile eſt: hac enim ſola ratione in Verbo diuino negatur partialis vnio: quia immutabile eſt, & noui modi incapax; hìc autem vtrumque componentium eſt mutabile, neque eſt maior ratio, cur in materia hic modus ſit intrinſecus, quàm in quantitate, tum etiam, quia quantitas magis pendet è ſubſtantia, quàm è conuerſo; ergo hæc vnio, quæ eſt cum dependentia, & ideo inhærentia dicitur, magis eſſe debet in forma, quæ pendet, quàm in ſubiecto, à quo pendet. Denique, quia vnio formæ ad ſubiectũ
D fit per actionem magis intrinſecam ipſi formę, quàm ſubiecto: hìc autem quantitas eſt forma accidentalis ſubſtantiæ; eſt ergo illi intrinſecus modus vnionis ſeu inhærentia ad ſubſtantiam.

Atque hinc euidens relinquitur vltima illatio: quia implicat contradictionem, deſtructo altero, vnibilium manere vnionem: deſtructa ergo ſubſtantia, non manet in quantitate vnio, quam cum illa habebat, quid autem hic modus eſt, non ſpectat ad hunc locum explicare: nam commune eſt omnibus accidentibus, imò & omnibus vnionibus, & ideo, vt ſuprà dixi, quæ de vnione ad Verbum tractaui, applicari poſſunt ad reliquas, proportione ſeruata: oſtendi autem hunc modum non eſſe relationem ſecundùm eſſe, ſed modum abſolutum, quamuis per
E modum relationis explicari ſoleat, propter dependentiam, quam habet, non ſolùm à ſubiecto, ſed etiam ab altero extremo, cum quo fit vnio, propter quod fortaſſe ab Scoto vocatur relatio extrinſecus adueniens. Qui tamen ſine cauſa dicit, hanc inhærentiam quantitatis pertinere ad prædicamentum paſſionis; paſſio enim conſiſtit in fieri, ſeu in actuali mutatione ſubiecti: hæc autem inhærentia habet eſſe parmanens & in facto eſſe, & ad illud potius terminatur actio, ſeu paſſio, vnitiua, quamuis in accidentibus quæ connatur ali modo fiunt, hæc actio non fit diſtincta ab illa, qua fit ipſamet entitas formæ, quæ vnitur; hic ergo inhærentiæ modus, prout eſt in quantitate, ad prædicamentum quantitatis reuocatur, quia ſpectat ad formalem cauſalitatem,

tem: & idem eſt, proportione ſeruata, in cæteris accidentibus: in communi verò ad nullum prædicamentum ſpectat, ſed eſt veluti tranſcendens, quod pluribus prædicamentis commune eſt. Ad fundamentum autem contrariæ partis præcedentis opinionis iam reſponſum eſt; falſum eſſe, quod ſine probatione aſſumit: exemplum autem illud de parietib. & tecto non eſt ſimile; tum, quia ibi non eſt formalis & intrinſeca vnio, ſed localis tantùm propinquitas, & contactus; tum etiam, quia ibi non eſt propria cauſalitas intrinſeca, ſed ſolùm reſiſtentia quædam, qua vnum impedit aliud ne à ſuo loco illud depellat: quod ſi eſt aliqua cauſalitas effectiua, tantum erit reſpectu illius Vbi, in quo tectum detinetur, & hanc neceſſe eſt mutari, mutato ſuſtentante, & per alterius efficientiam ſuppleri.

Probabile eſt quantitatem ſeparatam recipere modum poſitiuum quo per ſe exiſtat.

Dico ſecundò; Probabile eſt, quantitatem, quæ ſeparata conſeruatur, poſitiuè mutari recipiendo modum per ſe eſſendi, actuali inhærentiæ repugnantem. Hanc concluſionem dico tantùm eſſe probabilem, quia demonſtrari non poteſt; & opinio Scoti non difficile poſſet defendi: hæc tamen mihi magis probatur; quia videtur eſſe opinio D. Thomæ, artic. 1. ad 4. dicit enim, in quantitate ſeparata eſſe nouam compoſitionem ex eſſe, & quod eſt, vbi non loquitur de compoſitione de eſſe & eſſentia, quia hæc etiam erat in quantitate inhærente: item quia indicat hanc compoſitionem aduenire ipſi exiſtentiæ: non poteſt autem intelligi compoſitio, niſi addatur aliquid, quod cum præexiſtente compoſitionem faciat. Vnde art. 2. ad primum, dicit, diuinitus dari accidentibus, vt per ſe ſint, & in 4. d. 12. q. 1. artic. 2. quæſtiuncula 3. dicit dari quantitati, vt per ſe ſubſiſtat, & ita explicant & defendunt Caiet. hic, Ferrar. 4. contra gent. cap. 66. Richard. articul. 14. pag. 295. Rationes, quas Caietanus adducit, ſunt ad explicandam neceſſitatem, & vtilitatem huius poſitiui modi ex effectibus eius; & omnes huc tendunt, quo poſito hoc modo, quantitas naturaliter conſeruabitur ſeparata: ſine hoc autem modo erit violenter. Rurſus, poſito hoc modo, abſque nouo miraculo poterit ſuſtentare reliqua accidentia, & noua recipere, & vicem materiæ ſubire, vt pati poſſit & tranſmutari, præſertim in raritate & denſitate, quæ intrinſecam habitudinem dicunt ad materiam. Denique, poſito hoc modo, poteſt quantitas eſſe principium non tantùm vt quo, ſed vt quod: quia iam non tantùm erit quo aliquid eſt, ſed etiam id, quod eſt: ſecluſo autem hoc modo, non poſſent hæc fieri ſine multis miraculis. Deinde adhibet Caietan. varia exempla, quibus hoc explicet & ſuadeat, quæ vel magis obſcura, vel minus certa ſunt, quàm id, de quo agimus, & ideo illa omitto.

D. Thom. *Caietan.* *Ferrar.* *Richard.*

Vt autem huius concluſionis ſenſus, & vis rationis intelligatur, aduertendum eſt, duob. modis poſſe intelligi addi aliquid quantitati ſeparatæ, vt per ſe ſit: primò, vt id, quod additur, ſit res aliqua ex ſe habens propriam entitatem realiter à quátitate diſtinctam: ſecundò, vt ſolùm ſit quidam modus ex natura rei, ſeu formaliter diſtinctus à quantitate; non tamen addens propriam entitatem omnino realiter diſtinctam. Prior ſenſus tribuitur Henric. quodl. 4. q. 7. 16. & 36. & quodlib. 8. q. 37. ſed reuera, id non docet: Caiet. verò, quamuis non diſtinctè ſic explicet ſuam ſententiam, tamẽ indicat illam, tum in diſcurſu & rationibus ſuis: dicit enim, hanc entitatem ſupplere vicem materiæ, & eſſe quaſi inſtrumentum eius, ſicut ſemen, aut calor eſt inſtrumentum ſubſtantiæ, licèt in alio genere; tum etiam, quia ſuprà dixit, ſubſiſtentiam naturæ ſubſtantialis eſſe entitatem omnino realiter diſtinctam ab illa: videtur autem hic cum eadem proportione loqui. Ego verò non loquor in hoc ſenſu in concluſione poſita, nec mihi videtur veriſimilis: quia nulla eſt neceſſitas talis entitatis: omnia enim, quæ Caietanus accumulat, in quocunque ſenſu non admodum vrgent, in hoc verò nihil omnino ſuadent: nam quantitas propriè non eſt principium agendi, niſi quatenus ſuſtentat qualitates, quæ ſunt principia agendi; non ergo magis indiget hac entitate ad hoc munus agendi, quàm ad illud ſuſtentandi: ad ſuſtentandum autem ſolùm neceſſe eſt, vt ipſa quantitas in ſua entitate & exiſtentia conſeruetur: nam, quacunque ratione id fiat, naturaliter, & ſine nouo miraculo ſequitur, vt ſuſtentet reliqua accidentia: quia quantitas per ſuam entitatem recipit, & in ſe habet inhærentia reliqua accidentia: ergo hoc ipſo, quòd entitas quantitatis conſeruatur, conſeruabit in ſe reliqua accidentia ſibi inhærentia, quod eſt ſuſtentare illa, & per eandem entitatem ſuam ſimiliter conſeruatam poterit alterari, ſeu tranſmutari ſecundùm hæc accidentia: quia idem poteſt eſſe principium recipiendi in fieri, quod eſt principium retinendi, ſeu ſuſtentandi formam in facto eſſe, ad quam terminatur illud fieri: omnes autem tranſmutationes, quæ in quantitate ſeparata fiunt, terminantur ad qualitates, quæ in illa recipiuntur: nam ad formam ſubſtantialem ipſa propriè non tranſmutatur, vt inferiùs dicam.

Henric.

Igitur ad hæc omnia non magis indiget quantitas illa entitate, quàm ad exiſtendum ſeparata: ergo ex illis omnibus non poteſt probari neceſſitas talis entitatis. Neque etiam probatur ex ſola conſeruatione quantitatis ſeparatæ in exiſtentia ſua: nam ſine tali entitate facilè concipitur quantitas exiſtens per influxum Dei ſine ſubiecto. Imò non facilè intelligitur, quomodo entitas illa deſeruire poſſit ad ſuſtentandam quantitatem: inquiro enim, an illa ſit ſubſtantia, vel accidens. Primum dici non poteſt ſecundùm fidem; quia in ſpeciebus conſecratis nulla eſt ſubſtantia, præter Chriſtum: hæc autem entitas, cùm per ſe dicatur afferre propriam realitatem diſtinctam à cæteris, ſi ſubſtantialis eſt, erit vera ſubſtantia, & cùm materialis ſit, erit, aut materia, aut forma, aut compoſitum: ſi autem dicatur eſſe accidens, erit vera ac propria accidentalis forma, cùm dicatur habere propriam entitatem. Potius ergo indigebit ipſa alio ſuſtentante, quàm ſuſtentare poſſit quantitatem: redibítque de illa quæſtio, quomodo per ſe ſit, atque ita poterit in infinitum procedi. Item orietur quæſtio, in quo genere cauſæ ſuſtentet illa entitas quantitatem: nam, ſi id faciat in ratione ſubiecti, ſeu materialis cauſæ, erit quantitas inhærens, & non per ſe; ſi in ratione efficientis, eſt impertinẽs: nam ad hoc ſufficit virtus diuina, vt principalis, & virtus verborum, ſeu corporis Chriſti, vt inſtrumentalis; ſi verò ſolùm eſt in ratione termini, impertinens etiam eſt res ſic diſtincta, ſed ſufficit intrinſecus modus, ſicut aliàs dictum eſt de ſubſiſtentia ſubſtantiali.

Tandem illa entitas, cùm materialis ſit, debet eſſe extenſa, & corpoream molem habere: ergo neceſſe eſt, vt per quantitatem illam habeat: ergo oportet, vt vel quantitas illi inhæreat, quod omnino falſum eſt; vel illa inhæreat quantitati, quod huic poſitioni repugnat, cùm dicatur ipſa ſuſtentare quantitatem. Concluſio ergo poſita à nobis eſt in poſteriori ſenſu; & quamuis etiam in illo non ſatis probetur illis coniecturis Caietani, vt oſtendi poteſt applicando diſcurſum factum, eſt tamen per ſe

facilis, & valde credibilis. Primò ex proportione ad A ſubſiſtentiam ſubſtantiæ: eſt enim illa realis modus poſitiuus, quo natura ſubſtantialis terminatur, vt per ſe ſit: cùm ergo hic quantitas ſeparetur, vt per ſe ſit, veriſimile eſt, illi dari realem modum proportionatum: nam, per ſe eſſe, non dicit tantùm priuationem, aliàs vix poſſet probari, ſubſiſtentiam eſſe plus, quàm priuationem. Secundò, quia hi modi non diſtincti realiter à rebus, ſed tantùm ex natura rei, facilè in eis reſultant, quando priuantur aliis contrariis modis; imò ſæpe experimur, non auferri vnum ex his modis, præſertim connaturalem, niſi addito alio oppoſito, nec facilè intelligimus poſſe aliter fieri; ſic enim aufertur ab humanitate Chriſti modus ſubſiſtentiæ, poſito in illa modo vnionis ad Verbũ: B & à quantitate corporis Chriſti aufertur modus extenſionis in ordine ad locum, poſito modo indiuiſibiliter exiſtendi in loco: ſicut etiam in naturalibus non aufertur à corpore quanto vnum Vbi, niſi detur aliud; neque à corpore ſedente, vel ſtante aufertur talis ſitus, niſi detur alius; & è linea recta non aufertur rectitudo, niſi detur obliquitas, vel ſimilis modus: ſic ergo, cùm à quantitate auferatur inhærentia, quæ eſt modus poſitiuus connaturalis illi, veriſimile eſt, dari illi in alium modum immediatè oppoſitum, quo per ſe ſit.

Tertiò, hoc maximè declaratur in his modis, qui ſunt veluti vltimi termini illius rei, quam afficiunt; nam ablato vno, ſtatim reſultat alius, ne res ſine ter- C mino maneat: ſic diuiſa linea, & ablato puncto continuante, reſultant alij terminales; & hac ratione non poteſt quantitas priuari vna figura, quin aliam recipiat: quia figura eſt, quaſi terminus quantitatis: ſic etiam ſubſiſtentia eſt terminus exiſtentiæ ſubſtantialis; & ideo non aufertur, niſi addito alio termino, media vnione: è contrario verò inhærentia ſuo modo eſt connaturalis terminus exiſtentiæ accidentalis; & ideo non aufertur, niſi addito alio termino oppoſito, quem vocamus modum per ſe eſſendi. Tandem, quicquid ſit, an hoc ſit ſimpliciter neceſſarium in ordine ad potentiam Dei abſolutam; negari non poteſt, quin ſit poſſibilis: quæ D eſt enim repugnantia? Nam quæ ſuprà inſinuabatur in fauorem Scoti, ſcilicet, quòd repugnet, modum accidentalem carere naturali ordine ad ſubiectum, reuera nulla eſt, tum quia ſtatim oſtendemus neceſſariò eſſe concedendum in quantitate ſeparata alium modum habentem huiuſmodi naturam; tum etiam, quia, licèt hic modus non poſſit eſſe connaturalis formæ accidentali, ſupernaturaliter tamen poteſt ei aduenire: quia Deus poteſt facere, vt accidens aliqualiter participet modum exiſtendi ſubſtantiæ per quendam modum, qui formaliter, (vt ſic dicam) ſimilitudinem habet cum ſubſtantiali modo: materialiter autem & entitatiuè ſit accidentalis, ad quod ſatis eſt, quòd afficiat & terminet E entitatem accidentalem, quamuis aliud ſubiectum nõ reſpiciat. Quòd ſi hic modus eſt poſſibilis, negari non poteſt, quin perfectiori ratione ſeparetur quantitas affecta illo modo, quàm per ſolam negationem inhærentiæ, quia ille modus aliquid perfectionis affert, imò maioris perfectionis videtur, quàm inhærentia, propter maiorem cum ſubſtantia ſimilitudinem. Atque hoc ſenſu fient probabiles coniecturæ Caiet. præſertim illa, quòd quantitas ſic terminata, minùs violenter erit, magíſque connaturali modo, meliúſque diſpoſita ad actiones & paſſiones, nec ſolùm erit actu non inhærens ſubiecto, ſed etiam erit incapax inhæſionis ex vi talis modi exiſtendi, quem habet, in quo intelligitur differre ab anima ſeparata, nam hæc, licèt careat actuali informatione, non tamen habet poſitiuum modum repugnantem informationi: vnde quoad id incompleta manet, & quaſi interminata, & violenter; quantitas verò ſeparata recipit modum incompoſſibilem inhærentiæ, vt ſecũdùm eum ſtatum terminata maneat, & in ſtatu, quaſi connaturali, ſuppoſito miraculo. Denique hic modus neceſſarius eſt, vt poſſit quantitas per poſitiuam actionem ſeparari à ſubſtantia, quod ſuprà diximus conuenientiùs dici, ad vitandam in hoc myſterio ſubſtantiæ annihilationem, meliúſque rationem conuerſionis, & tranſubſtantiationis explicandam. Argumenta verò facta in fauorem opinionis Scoti in his, quæ diximus, ſoluta ſunt.

Quantitate ſubiecto ſeparata mutatur actio qua illa in ſubiecto conſeruabatur.

Dico tertiò; Cùm quantitas à ſubſtantia ſeparatur, neceſſe eſt actionem mutari, qua conſeruatur à Deo, ita vt ceſſet actio, qua priùs in ſubſtantia conſeruabatur, & per nouam aliam in ſe conſeruetur. Ad hanc concluſionem probandam ſuppono primò, quantitatem, & omnem formam, quæ in ſubiecto, & dependenter è ſubiecto à Deo conſeruatur, vnica tantùm actione conſeruari: vanum eſt enim plures actiones conſeruatiuas totales fingere, cùm vna ſufficiat. Inauditum etiam eſt, formam, quæ educitur de potentia ſubiecti, ſimul per aliam actionem verè ac propriè creari: hoc enim modo fieri ex natura ſua proprium eſt animæ rationalis: alioqui, ſicut hæc cõſeruatur ſeparata, ita aliæ naturaliter conſeruarentur, quia, licèt ceſſaret actio cõſeruatiua ex ſubiecto, non tamen conſeruatiua per modum creationis: quæ per ſe ſufficere dicitur, & non eſt cur pendeat ab alia actione, cùm tantũ concomitanter ſe habeãt. Quod autẽ dicebatur de depẽdentia eſſentiali, intellectum de vnica & determinata depẽdentia actuali per modum creationis, falſum omnino eſt, vt ſuprà etiam attigi tractando de ſacramento in genere. Secundò ſuppono, actionẽ qua conſeruatur quantitas dependenter à ſubiecto, vel extra ſubiectum, tantum inter ſe differre, quantum differunt generatio ſeu eductio formæ de potentia materiæ, & creatio eius: ita enim inter ſe computantur actiones conſeruatiuæ, ſicut productiuæ inter ſe: nam conſeruatio per ſe & in eodem ordine, nihil aliud eſt, quàm actio productiua durans: ſed productio quantitatis extra ſubiectũ eſſet creatio, quia eſſet productio ex nihilo: productio verò quantitatis in, & ex ſubiecto, non eſt creatio, ſed eductio talis formæ de potẽtia ſubiecti, alterationi, ſeu potiùs argumẽtationi ſimilis: ſunt ergo illæ actiones inter ſe omnino diuerſæ: ergo eadẽ diuerſitas eſt inter actionẽ, qua quantitas conſeruatur ſeparata, vel dependenter à ſubiecto: nã illa eſt ad modũ creationis, hæc ad modũ eductionis, cũ quantitas ex natura ſua à materia pẽdeat. Ex his ergo manifeſtè concluditur aſſertio poſita: nam, ablata materia, neceſſe eſt, tolli actionem, qua in ea quãtitas cõſeruabatur; tum, quia per illam ſolùm conſeruabatur quantitas dependenter à materia, tum etiam, quia illamet actio eſſentialiter pendebat à concurſu materiæ, in hoc enim differt ab actione creatiua, neque ad hanc actionem poteſt quicquam conferre modus per ſe eſſendi datus quantitati, tum, quia ille nullo modo habet vicem cauſæ materialis, reſpectu talis actionis, tum etiam, quia ille modus ordine naturæ ſupponit exiſtentiam quantitatis, vt poſſit illam terminare, & conſequenter, etiam ſupponit actionem per quam conſeruatur: non eſt ergo illa actio eadem, quæ antea erat cum concurſu materiæ. Oportet ergo, vt ſit alia per modum creationis, quæ, nec ſit ex ſubiecto, nec ſit quantitati connaturalis. Atque ita facilè intelligitur, quomodo

Deus ſuppleat cauſalitatem ſubiecti per nouam actionem altioris ordinis. Intelligitur etiam hanc actionem eſſe aliquid ex natura rei diſtinctum à quãtitate ipſa, cùm poſſit illi aduenire, & ab illa ſeparari: eſt ergo modus eius, de quo negari non poteſt, quin nullam dicat habitudinem ad ſubiectum, ſed ſolùm ad terminum, quæ eſt quantitas ipſa: quia actio creatiua intrinſecè & eſſentialiter poſtulat independentiam à materiali cauſa.

SECTIO III.

Vtrum alia accidentia panis & vini, quæ cum quantitate manent poſt conſecrationem, mutent exiſtendi modum.

QVæſtio intelligitur de qualitatibus, quæ proprias entitates habent. Nam de relationibus & aliis modis nulla eſt difficultas, quia in ſuis fundamentis maneant. De qualitatibus ergo Nominales conſequenter dicunt, omnes mutare exiſtendi modum, & manere per ſe ſeparatas: quia negant eſſe vnam aliquam quantitatem ſubſtantiæ, quæ maneat, in qua reliqua accidentia poſſint inhærere, & nõ eſt vlla ratio, ob quam vna qualitas magis in alia ſit, quàm è contrario. Ita Ocham tract. de Euchar. c. 28. & in 4. q. 7. Aliaco q. 5. Maior, d. 12. q. 2. Gab. lect. 44. in Canon. At verò Marſilius in 4. q. 9. art. 2. admittens, propriam quantitatem à ſubſtantia diſtinctam, negat, qualitates manentes in ea inhærere; fortaſſe, quia exiſtimauit, cùm hæ omnes ſint in ſubiecto, neutram alteri inhærere: quia nihil poteſt ſubſtare, niſi quod ſubſiſtit, vt Ariſtot. indicat 4. metaph. tex. 14. & patet, quia nullum afferri poteſt ſignũ huius inhæſionis: nam, ſicut quantitas eſt alba, ita albedo eſt quanta: ergo vel mutuò ſibi inhærẽt, quod eſt impoſſibile, vel neutra alteri, cùm ſit æqua ratio: ſolùm ergo, quia in eodem ſubiecto vniuntur, mutuò ſe denominant. Atque hinc neceſſariò ſequitur qualitates omnes mutare exiſtendi modum: quia amittunt inhærentiam, quam in ſubſtantia habebãt. Vnde concludit Marſilius, acquirere modum per ſe eſſendi. Poſſet autem alius fingere, quòd, licèt ex natura rei non inhæreant quantitati, poſtea verò diuinitus fit, vt inhæreant: ita vt non mutent inhærentiam in per ſe exiſtentiam, ſed vnam inhærentiam in aliam, vt maneant magis vnita & colligata quantitati, & vt hæc ſubeat vicem materiæ, poſſitque alterationibus ſubeſſe.

Ocham. Aliaco. Maior. Gabriel. Marſilius. Ariſtot. Marſilius.

Qualitates panis & vini poſt conſecrationem quantitati vnitæ manent.

Dico primò, qualitates panis & vini poſt conſecrationem inhærere quantitati. Ita D. Thom. hìc, & in 4. d. 12. vbi Bonauen. ar. 1. q. 3. a. 2. q. 3. Richard. ar. 1. q. 2. Scotus, q. 2. & 5. Durand. q. 1. Palud. q. 3. Capr. Soto, & alij moderni. Alenſ. 4. par. q. 40. memb. 1. & 2. Henric. quodlib. 8. quæſt. 17. Ægid. Theorema. 45. Ferrar. 4. contra gentes, capite 65. Probatur primò, quia neceſſe eſt, ſacramentales ſpecies manere inter ſe vnitas: aliàs ſolùm haberent inter ſe intimam præſentiam, & quaſi penetrationem; vnde ex natura rei non moueretur vel traheretur calor, verbi gratia, mota albedine, aut è contrario: quia non habent inter ſe colligationem; ſed qualitates non vniuntur inter ſe immediatè, quia nec poſſunt vniri per modum actus & potentiæ propter rationem Nominalium: quia non eſt maior ratio de vna, quàm de alia; & quia neutra, reſpectu alterius habet rationem ſubiecti, aut formæ, neq; inter eas fingi poteſt aliud genus immediatæ vnionis, vt ex his, quæ dicemus è fortiori conſtabat: ergo oportet, vt in aliquo tertio vniantur: ergo in quantitate, quia nullum poteſt cogitari aliquid prius, magiſque proportionatum:

Bonauent. Richard. Scotus. Durand. Palud. Capreol. Soto. Alenſis. Henric. Ægid. Ferrar.

A nam non poteſt eſſe ſubſtantia, vt ex principiis fidei conſtat: nec qualitas, cùm ſit eadem omnium ratio, ergo quantitas; nam de cæteris prædicamentis nulla poteſt eſſe ſuſpicio: ergo vniuntur in illa tanquam formæ in ſubiecto, quia ſcilicet, omnes inhærent illi. Probatur hæc vltima conſequentia: quia, ſi omnes qualitates in quantitate vniuntur, neceſſe eſt, vt ſingulæ qualitates immediatè vniantur cum quantitate ipſa. Nõ poteſt autem inter eas aliud genus vnionis excogitari, niſi formæ & ſubiecti: nam effectiua vnio nulla eſt, niſi miraculoſe ſine fundamento fingatur: neque etiam alia vnio formalis, quia nullum aliud compoſitionis genus inter ſe habere poſſunt, vt facilè etiam patebit, accommodando hic diſcur-
B ſum ſupra factum de vnione inter corpus Chriſti & ſpecies. Secundò probatur, quia neceſſe eſt, qualitates eſſe in aliquo ſubiecto: aliàs non poſſent ſpecies conſecratę naturaliter alterari, nec calor & frigus inter ſe pugnarent, nec quantacunque vnius intenſio, alterius remiſſionem cauſaret, quia formaliter ſolùm inter ſe pugnant in ordine ad idem ſubiectum, ſed non poſſunt eſſe in alio, niſi in quantitate: ergo.

Dices eodem argumento probaretur quantitatem eſſe in ſubiecto, quia aliàs non poſſet naturaliter rareſieri, aut condenſari, quod conſequenter concedit Scotus, diſtinctione 12. quæſtione 4. quia putat per rarefactionem acquiri nouam quantitatem: Ca-
C ietanus verò hic admittens idem fundamentum, conatur nihilominus defendere, quantitatem ſeparatam poſſe naturaliter rareſieri; ſed mihi non ſunt intelligibilia, quæ dicit. Negatur ergo conſequentia ex diuo Thoma hic artic. 2. ad tertium, ſed potiùs ſequitur, raritatem & denſitatem eſſe in quantitate, vt in ſubiecto: nam quantitatem rareſieri, non eſt acquirere quantitatem, ſed modum quendam, qui eſt qualitas, ſeu diſpoſitio illius, vt ex Philoſophia ſuppono.

Obiectio. Scotus. Solutio.

Tertiò argumentor, retorquendo rationem factam pro Marſilio; quia experimur, albedinem exiſtentem in ſpeciebus conſecratis, eſſe ita extenſam in loco, vt penetrari non poſſit ab alio corpore: ergo hoc habet ratione quantitatis: ergo, vel quia
D quantitas eſt in ipſa, vt in ſubiecto, quod nullus dicet, quia quantitas eſt propinquior materiæ, magiſque participat rationem potentiæ receptiuæ, quàm qualitas, quæ formam conſequitur, vel quia ipſa eſt in quantitate, vt in ſubiecto, quod intendimus, quia non poteſt excogitari alius modus, quo id fiat, quia ſola concomitantia in præſentia locali, non ſufficeret ad illum effectum: nam poſſet pelli quantitas, & penetrari qualitas, ſi tantùm concomitanter ibi eſſent: imò nec qualitas poſſet habere extenſionem in ordine ad locum, niſi quia inhæret ſubiecto habenti talem extenſionem; ſimiléque argumentum ſumitur ex eo, quòd ſuperficies, eſt & videtur alba: niſi enim afficeretur albedine, non poſſet in ea talis effectus eſſe, aut apparere; quia ſola cõ-
E comitantia non ſufficit, alioqui etiam aliæ qualitates inter ſe afficerentur aliquo modo propter ſolam concomitantiam.

Dico ſecundò; Hæc inhærentia qualitatũ in quãtitate in ſpeciebus conſecratis, nõ eſt ex ſpeciali miraculo, ſed quia ante conſecrationem erat, & per illam non tollitur, ſed manet. Ita docent conſequenter prædicti authores, poteſtque à poſteriori probari, argumento in præcedenre concluſione facto: nam experientia ibi adducta, præſertim vltima, æquè procedit de his accidentibus in ſubiecto exiſtentibus; & poteſt ita declarari, quia aliter vniuntur in eodem ſubiecto ſuperficies, & albedo, qua albedo & calor: ſed

Inhærentia qualitatũ in quãtitate poſt conſecrationem eadem, quæ ante perſeuerat.

ſed albedo & calor, licèt non vniantur immediatè inter ſe, vniuntur tamen in vno tertio, ſcilicet, ſubiecto: ergo albedo & ſuperficies magis debent inter ſe vniri, quàm in illo tertio: ergo immediatè; & conſequenter vt potentia & actus. Maior probatur illa experientia, quòd calor propter ſolam vnionem, quam habet in ſubiecto cum albedine, non fit per ſe viſibilis, ſed tantùm per accidens: ſuperficies verò fit aliquo modo per ſe viſibilis, vt ſenſibile commune, ſaltem ſecundùm extenſionem, quam cauſat in ipſa albedine: ergo eſt inter hæc maior vnio, ratione cuius proprietates ſuas aliquo modo ſibi inuicem communicant. A

Secundò ſolet ratio à priori reddi, quia hæ qualitates non recipiuntur, niſi in materia, ſeu ſubiecto extenſo: ergo recipiuntur media quantitate: ergo recipiuntur proximè in ipſa. Hæc verò ſecunda conſequentia, exiſtimo, non eſt formalis: nam ex vi antecedentis ſolùm ſequitur, quantitatem eſſe diſpoſitionem præuiam, ſeu medium quo, prout fortaſſe eſt reſpectu ſubſtantialis formæ; non verò ſequitur eſſe medium quod; ſicut nõ eſt reſpectu formæ ſubſtantialis. Addendum ergo eſt, quantitatem in materia eſſe præuiam cæteris accidentibus, & alioqui eſſe proportionatam illis, vt in ea recipiantur: accidens enim poteſt eſſe proportionatum ſubiectum proximum reſpectu alterius accidentis; ſic enim potentiæ animales & rationales ſunt ſubiectum proximum ſuorum actuum, & habituum: quia ſunt ex ſuo genere potentiæ paſſiuæ & proportionatæ talibus formis: ſic ergo quantitas eſt tanquam potentia paſſiua reſpectu qualitatum corporalium; eſt enim in hoc ſimilis materiæ primæ, cuius eſt proprietas, eſſe aptam, vt afficiatur his accidentibus: ſicut experientia etiam monſtratum eſt: & ipſæ etiam qualitates, cùm ſint materiales, aptiſſimè recipiuntur in quantitate, vt ab illa recipiant corpoream molem & extẽſionem. Tandem hoc etiam confirmatur ex myſterio Euchariſtiæ; quod hoc modo faciliùs intelligitur: nam, ſi qualitas ex natura ſua non eſſet forma quantitatis, fortaſſe, nec ſupernaturaliter poſſet leuauari ad informandam illam, quia forma non habet effectum formalem extra adæquatum ſubiectum ſuum, qua ratione non poteſt vna qualitas informare aliam, ad quam non dicit naturalem habitudinẽ, vt albedo colorem, aut intentio voluntatem. Dices, nulla ſubſtantia poteſt alteri inhærere: ergo nullum accidens poteſt alteri ſubſtare. Reſpondetur, vt primum ſubiectum aptum de ſe ad ſuſtentandum accidens tanquam primum fundamentum, ſic cõceditur conſequentia; & hoc modo eſt proprium ſubſtantiæ ſubſtare accidentibus, & de eodem dixit Ariſtoteles, accidens non accidere accidenti, ſcilicet, niſi in ordine ad aliquod ſubiectum vtrique commune, & eodem ſenſu dici ſolet ſola ſubſtantia ſubiectum quod, accidens verò ſubiectũ quo, quamuis in quãtum accidens verè inhæret accidenti, dici poteſt vnum eſſe ſubiectũ quod alterius, vt intellectus ſuorum actuũ, & quãtitas qualitatũ, & hoc modo ſubſtare, neq; eſt propriũ ſubſtantiæ, nec excedit naturam accidentis.

Nulla fit mutatio per conſecrationẽ in qualitatibus panis & vini. Dico tertiò, per conſecrationem nulla fit mutatio in qualitatibus ex pane & vino remanentibus. Probatur; quia non mutant inhærentia, & conſequenter non acquirunt modum per ſe: ergo nulla in eis fit mutatio. Dices amittere vnionem, quam cũ ſubſtantia habebant. Reſpondeo, immediatè nullam habebant ſed media quantitate: & ideo in ſe nõ mutantur, ſed in quantitate: ſicut, ſi humanitas deſineret eſſe vnita Verbo, accidentia eius non mutarent modum exiſtendi: quamuis dicerentur deſinere eſſe vnita Verbo media humanitate, quia ſolùm per illã vniebantur Verbo. Hoc autem intelligendum eſt, quantum ad modum vnionis: nam quãtum ad modum dependentiæ effectiuæ, ſi aliquæ proprietates panis & vini effectiuè pendent in conſeruari à forma ſubſtantiali, ablata illa, neceſſe eſt, dependentiam illam ab alio agente ſuppleri, & conſequenter dependentiam mutari, & eadem ratione, deſtructa ſubſtãtia, & conſeruata quantitate, naturaliter & ſine nouo miraculo conſeruantur accidentia, quæ effectiuè à ſubſtantia non pendebant; quia non habebant immediatam vnionem cum illa: ſicut etiam poſtea ſimilia accidentia naturaliter recipiuntur in quantitate, vt verbi gratia, cùm ſpecies calefiunt: at verò accidentia, quæ pendebant effectiuè à ſubſtantia, nõ cõſeruãtur naturaliter, niſi Deus efficientiã ſuppleat. B

Dubium. Obiter verò hìc inquiri ſolet, an ſupernaturaliter poſſint qualitates per ſe conſeruari ſeparatæ non ſolùm à ſubſtantia, ſed etiam à quantitate: aliqui enim negant hoc eſſe poſſibile, vt Ægid. Theorem. 36. & ſequentibus, Heruæus quodlib. 11. quæſt. 29. & videtur eſſe opinio D. Thomæ quodlib. 7. artic. 10. quia qualitas (inquiunt) ſeparata, neque eſſet indiuidua, neq; haberet, quo diſtingueretur ab aliis, ſicut habet quantitas, quæ ex ſe, & natura ſua eſt principium diſtinctionis, vt hìc ait D. Thom. artic. 2. Vnde 1. par. quæſtione 50. articul. 4. dicit, ſi albedo eſſet ſeparata, non poſſet ſecundùm numerum multiplicari. Mihi tamen hæc opinio eſt incredibilis, præſertim ſuppoſitis myſteriis fidei, & contrarium docent reliqui Theologi citati concluſ. 1. & ſpecialiter Capreol. d. 12. q. 1. Marſil. q. 9. Ferrar. 4. contra gentes, c. 95. Soto d. 18. q. 2. ar. 2. Ledeſma quæſt. 19. artic. 2. & ratio eſt quia, ſi quantitas conſeruatur à Deo, cur non poteſt qualitas; neque enim magis eſt de eſſentia qualitatis actu inhærere quantitati, quàm ſit de eſſentia quantitatis actu inhærere materiæ. Illud verò quod de indiuiduatione dicebatur, valde friuolum eſt: quia melius poteſt vna qualitas per ſuam entitatem numero & realiter diſtingui ab alia, quàm vna quantitas ab alia: quia qualitas magis habet de actualitate, actus autem eſt, qui diſtinguit: vnde impoſſibile eſt, quod Capreolus & Ferrar. ſignificant, poſſe quidem albedinem ſic ſeparatam conſeruari, illam tamen non fore indiuiduam, & quia impoſſibile eſt aliquid realiter exiſtere, & non eſſe ſingulare & indiuiduum, & ſpecialiter repugnat, eandem qualitatem, quæ priùs inhærebat, poſtea ſeparatam conſeruari, & tamen non eſſe indiuiduam, ſicut antea erat, cùm eandem entitatem retineat, eo vel maximè, quòd, licèt non ſit in ſubiecto, retinet habitudinem ad ſubiectum, per quam poteſt intelligi indiuidua, ſicut de anima rationali ipſi docent. D. Thom. autem in prima parte (quicquid ſit de illo quodlibeto) non loquitur ſolùm de ſeparatione actualis exiſtentiæ formæ à materia, ſed de omnimoda abſtractione, quæ abſtrahat formam etiam ab habitudine ad materiam, qualis eſſe non poteſt in albedine, neque in indiuiduo, neque in ſpecie, ſed reperitur in Angelis, de quibus alia quæſtio eſt. *Ægid. Heruæus.* C D E

ARTICVLVS III.

Vtrùm ſpecies, quæ remanent in hoc ſacramento, poſſint immutare aliquid extrinſecum.

4. d. 12. q. 1. a. 2. q. 1. & 2.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd ſpecies, quæ remanent in hoc ſacramento, non poſſunt immutare aliquid extrinſecum. Probatur enim 7. Phyſic. quòd formæ, quæ ſunt in materia, fiunt à formis, quæ ſunt in materia, non autem à formis, quæ ſunt ſine materia, eo quòd ſimile agit in ſibi ſimile. Sed ſpecies ſacramentales ſunt

ſpecie ſine materia, quia remanent ſine ſubiecto, vt ex dictis patet *. Non ergo poſſunt immutare materiam exteriorem, inducendo aliquando formam.

Art. 1. huius q.

2. Præterea, Ceſſante actione principalis agentis, neceſſe eſt, quòd ceſſet actio inſtrumenti, ſicut quieſcente fabro, non mouetur martellus. Sed omnes formæ accidentales agunt inſtrumentaliter in virtute formæ ſubſtantialis, tanquam principalis agentis. Cum ergo in hoc ſacramento non remaneat forma ſubſtantialis panis & vini (ſicut ſuprà habitum eſt *) videtur, quod formæ accidentales remanentes, agere non poſſint ad mutationem exterioris materiæ.

q. 75. art. 2. & 3.

3. Præterea, Nihil agit vltra ſuam ſpeciem, quia effectus non poteſt eſſe potior cauſa. Sed ſpecies ſacramentales omnes ſunt accidentia. Non ergo poſſunt exteriorem materiam immutare, ad minus formam ſubſtantialem.

Sed contrà eſt, quòd, ſi non poſſent immutare exteriora corpora, non poſſent ſentiri. Sentitur enim aliquid per hoc, quod immutatur ſenſus à ſenſibili, vt dicitur ſecundo de anima *.

Lib. 2. text. 51. 74. 121. tom. 2.

Reſpondeo dicendum, quòd quia vnumquodque agit, in quantum eſt ens actu, conſequens eſt, quod vnumquodque ſicut ſe habet ad eſſe, ita ſe habeat ad agere. Quia igitur ſecundùm prædicta * ſpeciebus ſacramentalibus datum eſt diuina virtute, vt remaneant in ſuo eſſe, quod habebant, ſubſtantia panis & vini exiſtente, conſequens eſt, quod etiam remaneant in ſuo agere, & ideo omnem actionem, quam poterant agere, ſubſtantia panis & vini exiſtente, poſſunt etiam agere, ſubſtantia panis & vini tranſeunte in corpus & ſanguinem Chriſti. Vnde non eſt dubium, quòd poſſunt immutare exteriora corpora.

Ar. 1. huius q. ad 3.

Ad primum ergo dicendum, quòd ſpecies ſacramentales, licet ſint formæ ſine materia exiſtentes, retinent tamen idem eſſe, quod habebant priùs in materia. Et ideo ſecundum ſuum eſſe aſſimilantur formis quæ ſunt in materia.

Ad ſecundum dicendum, quòd ita actio formæ accidentalis dependet ab actione formæ ſubſtantialis, ſicut eſſe accidentis dependet ab eſſe ſubſtantiæ. Et ideo, ſicut diuina virtute datur ſpeciebus ſacramentalibus, vt poſſint eſſe ſine ſubſtantia, ita datur eis vt poſſint agere ſine forma ſubſtantiali, virtute Dei, à quo ſicut à primo agente, dependet omnis actio formæ, & ſubſtantialis & accidentalis.

Ad tertium dicendum, quòd immutatio, quæ eſt ad formam ſubſtantialem, non fit à forma ſubſtantiali immediatè, ſed mediantibus qualitatibus actiuis, & paſſiuis, quæ agunt in virtute formæ ſubſtantialis. Hæc autem virtus inſtrumentalis conſeruatur in ſpeciebus ſacramentalibus diuina virtute, ſicut & prius erat. Et ideo poſſunt agere ad formam ſubſtantialem inſtrumentaliter. Per quem modum aliquid poteſt agere vltra ſuam ſpeciem, non quaſi virtute propria, ſed virtute principalis agentis.

COMMENTARIVS.

Concluſio D. Thom. eſt ſpecies ſeparatas poſſe habere omnes actiones, quas haberent in ſubiecto.

RESpondet diuus Thomas, ſpecies ſeparatas poſſe habere omnem actionem, quam in ſubſtãtiis panis & vini habere poſſent, & ratio eius eſt, quia retinent idem eſſe; ſubintelligendum verò eſt retinere illud cum modo ſuo naturali ad actionem phyſicam accommodato: nam etiam corpus Chriſti habet ſuum eſſe, & tamen non poteſt naturaliter habere omnem actionem ſuam; quia non habet illud modo accommodato ad augendum: hoc autem non diſtinctè explicuit diuus Thomas, quia per ſe facile erat ex præcedentibus articulis, quantitas enim non eſt principium agendi, ſed ſuſtentat qualitates, quæ ſunt actionum principia, qualitates autem, vt diximus, non mutant exiſtẽdi modum: & quamuis mutarent, quoad inhærentiam, ita, vt per ſe eſſent, hoc non poſſet impedire actionem, tum quia modus per ſe exiſtendi eſt ſatis accommodatus ad agendum, tum quia in humanitate Chriſti nihil impedit eius actiones, quod non in ſe ſubſiſtat, ſed in Verbo vltimo, concluſio intelligenda eſt de illis actionibus, quarum principia adæquata ſunt accidentia. Nam, ſi quæ eſt actio, ad quam præter concurſum accidentis requiratur immediatus concurſus formæ ſubſtantialis, aliter erit de illa philoſophandum, vt in ſequente diſputatione dicemus, vbi explicabimus ſolutiones ad ſecundum & tertium, in quibus hoc D. Thom. tetigit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm ſpecies ſacramentales poſſint corrumpi.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod ſpecies ſacramentales corrumpi non poſſint. Corruptio enim accidit per ſeparationem formæ à materia. Sed materia panis non remanet in hoc ſacramento, ſicut ex ſuprà dictis patet, * Ergo huiuſmodi ſpecies non poſſunt corrumpi.

Inf. art. 5. co. Et 4. d. 12. q. 1. a. 2. q. 3. Et 4. cont. c. 66.

c. 75. ar. 2. & 6.

2. Præterea, Nulla forma corrumpitur, niſi per accidens corrupto ſubiecto: vnde formæ per ſe ſubſiſtentes incorruptibiles ſunt, ſicut patet in ſubſtantiis ſpiritualibus. Sed ſpecies ſacramentales ſunt formæ ſine ſubiecto; ergo corrumpi non poſſunt.

3. Præterea, Si corrumpuntur, aut hoc erit naturaliter, aut miraculosè. Sed non naturaliter, quia non eſt ibi aſſignare aliquod corruptionis ſubiectum, quod maneat corruptione terminata: ſimiliter etiam nec miraculosè, quia miracula, quæ ſunt in hoc ſacramento, fiunt virtute conſecrationis, per quam ſpecies ſacramentales conſeruantur: non eſt autem idem cauſa conſeruationis & corruptionis. Ergo nullo modo ſpecies ſacramentales corrumpi poſſunt.

Sed contrà eſt, quod ſenſu deprehenditur, hoſtias conſecratas putrefieri & corrumpi.

Reſpondeo dicendum, quòd corruptio eſt motus ex eſſe in non eſſe. Dictum eſt autem ſuprà *, quòd ſpecies ſacramentales retinent idem eſſe, quod prius habebant, ſubſtantia panis & vini exiſtente. Et ideo, ſicut eſſe horum accidentium poterat corrumpi, ſubſtantia panis & vini exiſtente: ita etiam poteſt corrumpi, illa ſubſtantia abeunte. Poterant autem huiuſmodi accidentia primò corrumpi dupliciter: vno modo per ſe, alio modo per accidens. Per ſe quidem, ſicut per alterationem qualitatum, & augmentum, vel diminutionem quantitatis. Non quidem per modum augmẽti, vel diminutionis, qui inuenitur in ſolis corporib. animatis (qualia non ſunt ſubſtantia panis & vini) ſed per additionem, vel diuiſionem. Nã ſicut dicitur tertio Met. per diuiſionem vna dimenſio corrumpitur, & fiunt duæ: per additionem autem è conuerſo, ex duabus fit vna. Et per hũc modum manifeſtè poſſunt corrumpi huiuſmodi accidentia poſt conſecrationem, quia & ipſa quantitas dimenſiua remanens poteſt diuiſionem & additionem ſuſcipere, & cùm ſit ſubiectum qualitatum ſenſibilium (ſicut dictum eſt *) poteſt etiam eſſe ſubiectum alterationis earum, putà, ſi alteretur color aut ſapor panis aut vini. Alio modo poterant corrumpi per accidens per corruptionem ſubiecti, & hoc modo poſſunt corrumpi etiam poſt conſecrationem. Quamuis enim ſubiectum non remaneat, remanet tamen eſſe, quod habebant huiuſmodi accidentia in ſubiecto, quod quidem eſt proprium, & conforme ſubiecto. Et ideo huiuſmodi eſſe, poteſt corrumpi à contrario agente, ſicut corrumpebatur ſubſtantia panis vel vini, quæ etiam non corrumpebatur, niſi præcedente alteratione circa accidentia.

Art. præced.

Art. 2. huius q.

Diſtinguendum tamen eſt inter vtrumque modum harum prædictarum corruptionum: quia cùm corpus Chriſti & ſanguis ſuccedant in hoc ſacramento ſubſtantiæ panis & vini; ſi fiat talis immutatio ex parte accidentium, quæ non ſuffeciſſet ad corruptionem panis & vini, propter talem immutationem non deſinit corpus & ſanguis Chriſti eſſe ſub

hoc ſacramento, ſiue fiat immutatio ex parte qualitatis (puta cùm modicum immutatur color aut ſapor panis vel vini) ſiue ex parte quantitatis, ſicut cùm diuiditur panis, aut vinum in tales partes, quòd adhuc in eis poſſit ſaluari natura panis aut vini.

Si verò fiat tanta immutatio, quòd fuiſſet corrupta ſubſtantia panis & vini, non remanent corpus & ſanguis Chriſti ſub hoc ſacramento, & hoc ſiue ex parte qualitatum, ſicut cùm ita immutatur color & ſapor, & aliæ qualitates panis & vini, quòd nullo modo poſſent compati naturam panis aut vini. ſiue etiam ex parte quantitatis, putà, ſi pulueriZetur panis, vel vinum in tam minutas partes diuidatur, vt iam non remaneat ſpecies panis vel vini.

*Ad primum ergo dicendum, quòd ad corruptionem per ſe pertinet, quòd auferat eſſe re, vnde in quantum eſſe alicuius formæ eſt in materia, conſequens eſt, quod per corruptionem ſeparetur forma à materia. Si verò huiuſmodi eſſe non eſſet in materia; ſimile tamen ei, quod eſt in materia, poſſet per corruptionem auferri etiam materia non exiſtente, ſicut accidit in hoc ſacramento, vt ex dictis patet *.*

In cor. art.

Ad ſecundum dicendum, quòd ſpecies ſacramentales, licèt ſint formæ non in materia; habent tamen eſſe, quod prius in materia habebant.

Ad tertium dicendum, quòd corruptio illarum ſpecierum non eſt miraculoſa, ſed naturalis. Præſupponit tamen miraculum, quod eſt factum in conſecratione, ſcilicet, quòd illæ ſpecies ſacramentales retineant eſſe ſine ſubiecto, quod prius habebant in ſubiecto, ſicut & cæcus miraculosè illuminatus, naturaliter videt.

COMMENTARIVS.

Titulus art. duobus modis intelligi poteſt, primò indefinitè, vtrùm aliquæ ſpecies ſacramentales, & ſic eſt facilis: nam ſufficienter intelligitur, quoad qualitates, & hic ſenſus videtur conſentaneus his, quæ D. Thom. docet in artic. 5. & 8. in quibus ſignificat, quantitatem non corrumpi. Secundò poteſt intelligi titulus vniuerſaliter de omnibus ſpeciebus, & hunc ſenſum videtur indicare D. Thom. in progreſſu articuli; eſt autem difficilior propter quantitatem: abſtrahamus ergo ab vtroque ſenſu, & intelligamus, hanc quæſtionem ad eum modum, quo quæſtio præcedentis art. definita eſt, an ſcilicet, ita poſſint corrumpi accidentia ſeparata, ſicut poterant coniuncta, & hoc ſenſu intelligetur quæſtio vniuerſaliter de omnibus accidentibus. Huic autem ſenſui conſentanea eſt reſponſio diui Thomæ, ſcilicet, ita poſſe eſſe horum accidentium deſtrui ſine ſubſtantia, ſicut in ſubſtantia poterat, quam explicat diuus Thom. diſtinguendo duplicem modum corruptionis, per ſe, & per accidens, & vtrumque concluſioni applicando. De corruptione autem per ſe nulla eſt difficultas, neque in qualitatibus, quæ per alterationem fiunt, & corrumpuntur, quæ alteratio hìc fieri poteſt media quantitate, vt ſubiecto; neque in quantitate ipſa, eo ſenſu, quem D. Thom. explicat, ſcilicet, non de propria corruptione, ſed de diuiſione ſolùm per quam continuum, vt ſic, poteſt dici corrumpi; ſic enim quantitas ſeparata diuiſibilis per ſe eſt, non minus, quàm dum erat coniuncta. At verò de corruptione per accidens, quæ eſt ad corruptionem ſubiecti, difficiliùs intelligitur concluſio, tam in qualitatibus, quàm in quantitate; in illis quidem, quia non habent aliud ſubiectum, niſi quantitatem: ergo non poſſunt per accidens corrumpi, niſi corrupta quantitate; hæc autem corrumpi non poteſt; vt ſuprà ſignificatum eſt: vnde in quantitate ſeparata, eſt difficilior hic modus corruptionis, quia illa non habet ſubiectum: non ergo poteſt corrumpi ad deſtructionem ſubiecti. Vnde vlterius eſt ſpecialis difficultas circa rationem diui Thomæ, ſcilicet hæc accidentia poſſe per accidens corrumpi, quia licèt non maneat ſubiectum, manet tamen idem eſſe accidentium; hoc enim non ſatis eſſe videtur, quia hoc genus corruptionis non oritur tantùm ex ipſo eſſe, vt ſic, ſed ex dependentia illius è ſubiecto: ergo ablata hac dependentia, non poterit illud eſſe corrumpi in illo genere corruptionis.

Conc. D. Th. eſt eodem modo poſſe corrumpi accidētia omnia ſeparata, ſicut & coniuncta ſubiecto.

Reſpondetur diſcurſum diui Thomæ partim in philoſophico principio, partim in Theologico fundari: ſupponit itaque ex philoſophia accidentia per accidens corrūpi ad corruptionem ſubſtantiæ, quod abſolutè verum eſt, non deſcendendo ad omnia & ſingula accidentia, de quo hìc diuus Thomas nihil dicit. Deinde ex Theologia, quamuis in Euchariſtia non ſit ſubſtantia panis; Chriſti tamen corpus ita ſubſtitui loco illius vt tamdiu conſeruetur ſub accidentibus, quamdiu ſubſtantia panis conſeruaretur, & è contrario ita deſinant accidentia, ablata præſentia corporis Chriſti, ſicut deſinerent ablata ſubſtantia, atque hinc rectè concludit non minus corrumpi poſſe hìc accidentia per accidens, quàm corrumperentur præſente ſubſtantia; quia retinent idem eſſe, & quodammodo eandem dependentiam, quia licet non ſit omnino eiuſdem rationis, eſt tamen eiuſdem proportionis quoad hoc quòd, ablato corpore Chriſti, illa accidentia deſtruuntur, quæ deſtruerentur, ablata ſubſtantia panis. Vnde hanc corruptionem per accidens non eſt neceſſe intelligi de ea, quæ eſt ad corruptionem ſubiecti propriè & in rigore ſumptam, ſed, aut de tali ſubiecto, aut de eo, quod aliquo modo ſupplet vicem illius; & ita eſt ſufficienter reſponſum ad omnes difficultates tactas. Quæ verò accidentia hoc modo corrumpantur, an omnia, vel aliqua, hìc diuus Thomas diſertè non explicat: dicemus tamen diſputatione ſequente, poſt ſequentium articulorum explicationem, in quibus aliud diuus Thomas inſinuat. Et hæc ſufficiant etiam de ſolutionibus argumentorum.

ARTICVLVS V.

Vtrùm ex ſpeciebus ſacramentalibus aliquid poſſit generari.

AD quintum ſic proceditur, Videtur, quòd ex ſpeciebus ſacramentalibus nihil poſſit generari. Quod enim generatur, ex aliqua materia generatur. Ex nihilo enim nihil generatur: quamuis ex nihilo fiat aliquid per creationem, ſed ſpeciebus ſacramentalibus non ſubeſt aliqua materia, niſi corpus Chriſti, quod eſt incorruptibile. Ergo videtur, quòd ex ſpeciebus ſacramentalibus non poſſit generari.

Inf. c. 8. ad ſecund Et l. 4. 12. q. 2. a. 2. q. 4. Et 4. cōtra c. 66. Et quo. 9. art. 5. ad 2. Et 1. con 11. lect. 4. fin.

2. Præterea, Ea quæ non ſunt vnius generis, non poſſunt ex ſe inuicem fieri; non enim ex albedine fit linea. Sed accidens & ſubſtantia differunt genere. Cùm ergo ſpecies ſacramentales ſint accidentia, videtur quòd ex eis non poſſet aliqua ſubſtantia generari.

3. Præterea, Si ex eis generetur aliqua ſubſtantia corporea, illa ſubſtantia non erit ſine accidente; ſi ergo ex ſpeciebus ſacramentalibus generetur aliqua ſubſtantia corporea, oportet quòd ex accidente generetur ſubſtantia & accidens, duo ex vno, quod eſt impoſſibile. Ergo impoſſibile eſt quòd, ex ſpeciebus ſacramentalibus aliqua ſubſtantia corporea generetur.

Sed contrà eſt quod ad ſenſum videri poteſt, ex ſpeciebus ſacramentalibus aliquid generari, vel cineres ſi comburantur, vel vermes, ſi putrefiant, vel pulueres ſi conterantur

Reſpon

*Reſpondeo dicendum, quòd cùm corruptio vnius ſit generatio alterius, vt dicitur in primo de generatione *, neceſſe eſt, quòd ex ſpeciebus ſacramentalibus, aliquid generetur, cùm corrumpatur, vt dictum eſt *. Non enim ſic corrumpuntur, vt omnino diſpereant, quaſi in nihilum redigantur, ſed manifeſtè aliquid ſenſibile eis ſuccedit. Quomodo autem ex eis aliquid generari poſſit, difficile eſt videre. Manifeſtum eſt enim, quòd ex corpore & ſanguine Chriſti, quæ ibi veraciter ſunt, non generatur aliquid, cùm ſint incorruptibilia. Si autem ſubſtantia panis, aut vini remaneret in hoc ſacramento, vel eorum materia facile eſſet aſſignare, quod ex eis generatur illud ſenſibile, quod ſuccedit, vt quidā poſuerunt. Sed hoc eſt falſum, vt ſuprà habitū eſt *. Et ideo quidam dixerunt, quod ea, quæ generantur, non fiunt ex ſpeciebus ſacramētalibus, ſed ex aëre circumſtāte.* B *Quod quidem multipliciter apparet eſſe impoſſibile. Primò, quia ex eo generatur aliquid, quod prius alteratum & corruptum apparet. Nulla autem alteratio vel corruptio prius apparuit in aëre circumſtante, vnde ex eo vermes, vel cineres non generātur. Secundò, quia natura aëris non eſt talis, quod ex eo per tales alterationes talia generētur. Tertio, quia poteſt contingere in magna quantitate hoſtias conſecratas comburi, vel putrefieri; nec eſſet poſſibile tantum de corpore terreno ex aëre generari, niſi magna & valde ſenſibili inſpiſſatione aëris facta. Quartò, quia idē poteſt accidere corporibus ſolidis circumſtantibus (putà, ferro aut lapidibus) quæ integra remanent poſt prædictorum generationem. Vnde hæc poſitio ſtare non poteſt, quia contrariatur ei quod ad* C *ſenſum apparet: Et ideo alij dixerunt, quòd redit ſubſtātia panis, & vini in ipſa corruptione ſpecierum; & ſic ex ſubſtātia panis & vini redeūte generātur cineres, aut vermes, aut aliquid huiuſmodi. Sed hæc poſitio videtur eſſe impoſſibilis. Primò quidem, quia ſi ſubſtantia panis & vini, conuerſa eſt in corpus & ſanguinem Chriſti (vt ſuprà habitum eſt *) non poteſt ſubſtantia panis & vini redire, niſi corpore & ſanguine Chriſti iterum conuerſo in ſubſtantiam panis vel vini, quod eſt impoſſibile, ſicut ſi aër ſit conuerſus in ignem, non poteſt aër redire, niſi iterum ignis conuertatur in aërem. Si verò ſubſtantia panis aut vini ſit annihilata, nō poteſt iterum redire, quia quod in nihilum decidit, non redit idem numero, niſi fortè dicatur redire prædicta ſubſtantia; quia Deus de nouo creat aliam nouam ſubſtantiam loco primæ. Secundò videtur hoc eſſe impoſſibile,* D *quia non eſt dare, quando ſubſtantia panis redeant. Manifeſtum eſt enim ex ſuprà dictis *, quòd manentibus ſpeciebus panis & vini, manent corpus & ſanguis Chriſti, quæ non ſunt ſimul cum ſubſtantia panis & vini in hoc ſacramento, ſecundùm præhabita *. Vnde ſubſtantia panis & vini non poteſt redire, ſpeciebus ſacramentalibus manentibus. Similiter etiam nec eis ceſſantibus, quia iam ſubſtantia panis & vini eſſet ſine propriis accidentibus, quod eſt impoſſibile. Niſi fortè dicatur, quod ipſo vltimo inſtanti corruptionis ſpecierum, redit, non quidem ſubſtantia panis & vini (quia illud idem inſtans eſt, in quo primo habent eſſe ſubſtantiæ generatæ ex ſpeciebus) ſed materia panis & vini, quæ magis de nouo creata diceretur, quàm rediens,* E *propriè loquendo, & ſecundùm hoc poſſet ſuſtineri prædicta poſitio. Verùm quia non rationaliter videtur dici, quòd miraculosè aliquid accidit in hoc ſacramento, niſi ex ipſa conſecratione, ex qua non eſt, quod materia creetur, vel redeat: melius videtur dicendum quòd in ipſa conſecratione miraculosè datur quantitati dimenſiuæ panis & vini, quod ſit primum ſubiectum ſubſequentium formarum. Hoc autē eſt proprium materiæ, & ideo ex conſequenti datur prædictæ quantitati dimenſiuæ omne illud, quod ad materiā pertinet. Et ideo quicquid poſſet generari ex materia panis vel vini ſi adeſſet, totum poteſt generari ex prædicta quantitate dimenſiua panis, vel vini, non quidem nouo miraculo, ſed ex vi miraculi prius facti.*

Ad primum ergo dicendum, quòd quamuis non ſit ibi A *materia, ex qua aliquid generetur, quantitas tamen dimenſiua ſupplet vicem materiæ, vt dictum eſt.*

*Ad ſecundum dicendum, quòd illæ ſpecies ſacramentales ſunt quidem accidentia, habent tamen actum & vim ſubſtantiæ, vt dictum eſt *.*

Ad tertium dicendum, quòd quantitas dimenſiua panis & vini retinet naturam propriam, & accipit miraculosè vim & proprietatem ſubſtantiæ. Et ideo poteſt, tranſire in vtrumque, id eſt, in ſubſtantiam & dimenſionem.

Lib. 1. tex. 17. tom. 2 — Art. præced. — q. 75. a. 2. ad 6. — Quæſt. 75. a. 4. ad 2. — Art. 4. huius q. & q. 76. ar. 6. ad 3. — Art. 2. huius quæſt. — Ibidem.

COMMENTARIVS.

QVamuis D. Thomas proponat quæſtionem, an hæc generatio fiat, præcipuè tamē intendit explicari, quomodo fiat: nam, quòd fiat, dubium non eſt, cùm experimentis conſtet; difficultas ergo circa modum eſt: quia generatio ſubſtantialis, de qua eſt ſermo, non fit, niſi ex materia; hic autem nulla eſt materia, ex qua fiat, cùm conſtet ex corpore Chriſti fieri non poſſe. Refert ergo primò opinionem aſſerentem id, quod ex ſpeciebus conſecratis generari videtur, ex aere circumſtante, ſeu materia eius fieri, quam opinionem dicit eſſe contrariam ei, quod ad ſenſum apparet, quod reuera ita eſt, ſatiſque ab ipſo quatuor rationibus explicatur. Secundò refert opinionem aſſerentem, redire ſubſtantiam panis, vt ex illa aliquid aliud generetur, quā duabus rationibus impugnat, quarū prima eſt valde difficilis, quia in ea ſumit D. Th. ſubſtantiam panis, ſi annihilata eſt, non poſſe eandem numero redire per creationem, ſi autē in Chriſti corpus conuerſa eſt, non poſſe redire, niſi per cōuerſionem corporis Chriſti in ipſam, quæ omnia dicit eſſe impoſſibilia; hoc autem videtur eſſe planè falſum, quia certum eſt poſſe Deū reproducere per creationem idē indiuiduū etiam ſi in nihilum redactum ſit, vt idē D. Th. docet quodl. 4. a. 5. & aliis locis, vt fusè tractaui præcedēte tomo in materia de reſurrectione. Deinde conſtat, quamuis lignū verbi gratia, ſit conuerſum in ignem, poſſe Deum idē numero lignū producere non per conuerſionem ignis in ipſum, ſed per creationem, quia nihil eſt, quod limitet potentiā Dei ad vnum agendi modum. Tandē certum mihi eſt, non eſſe impoſſibile Deo, conuertere corpus Chriſti in priorem ſubſtantiam panis, vt etiam in ſuperioribus dixi. Cùm ergo diuus Th. dicit hæc eſſe impoſſibilia, non eſt intelligendus de potētia abſoluta: ſic enim eſſet improbabilis eius ſententia, ſed intelligendus eſt, non poſſe fieri ſine nouis miraculis, quæ cum conſecratione non habent neceſſariam connexionem, & ita exponit Caiet. & in ſuperioribus præſertim in cōmentario art. 1. notauimus, hanc eſſe D. Th. mentem in hac materia. Fateor tamen, ſtante hac expoſitione, rationē non eſſe admodū efficacem, quoad illationē, ſatis verò eſt probabilem. Secunda verò ratio eſt optima & efficax, quia ſubſtantia panis non poteſt redire ante inſtans, in quo fit generatio alterius ex ſpeciebus ſacramentalibus, quia toto illo tempore non recedit corpus Chriſti, quia toto illo tēpore non eſt facta alteratio, quæ ſufficeret ad corrumpendam ſubſtātiam panis: nam, ſi facta fuiſſet, prius etiam fuiſſet generatio, cū corruptio vnius ſit generatio alterius. Rurſus nec redit ſubſtantia panis in eo inſtanti, quo fit generatio: quia tūc iam eſt facta alteratio ſufficiens ad corrumpendum panem: vnde nec iam ſunt propriæ diſpoſitiones, ad ſubſtantiam panis requiſitæ, nec materia prima eſt in eo inſtanti capax formæ panis, cùm habeat formam alterius rei: quæ ex illa in eodem inſtanti generatur.

Tertiò refert D. Thom. opinionem aſſerentem in inſtanti corruptionis ac generationis redire, ſeu

creari materiam panis & vini, vt ex illa fiat generatio, quam etiam reiicit D. Thom. ſolùm, quia non eſt aſſerendum in hoc myſterio miraculum, quod non accidat ex ipſa conſecratione, *ex qua*, inquit, *non eſt, quòd materia creetur, vel redeat.*

Con. D. Thoma generationem factã ex accidentibus Euchariſtia fieri ex quantitate vt ex ſubiecto.

Quartò itaq; concludit, hanc generationem fieri ex ipſa quantitate, quæ per conſecrationem miraculosè accepit, quòd ſit primùm ſubiectũ ſubſequẽtium formarum. Quæ ſententia difficillima eſt, & ideo in ea explicanda varij ſunt diſcipuli D. Thomæ. Duplicem enim poteſt habere ſenſum, primus & planus & ſimplex, quem verba pręſe ferunt, ſcilicet, ſolam quantitatem eſſe ſubiectum huius generationis; ita vt res genita non conſtet ex forma, & propria materia, ſed ex forma & quãtitate, loco materiæ, & ita intellexerunt D. Thomam omnes, qui illum impugnant, & ex ſectatoribus, Ferrarienſis 4. contra gentes, capite 66. & verba D. Thomæ hîc apertè hoc ſonant. Primò, quia dicit, quantitati dari, vt ſit primum ſubiectum, quod eſt proprium materiæ, ideóque dari illi omne illud, quod ad materiam pertinet. Secundò, quia dicit fieri generationem ex quantitate, ſine nouo miraculo; at verò quacunque ratione aliqua materia, præter quantitatem neceſſaria ſit, non poterit fieri, ſine nouo miraculo. Nam ſi dicas, neceſſariam quidem eſſe nouam actionem, non tamen eſſe neceſſarium nouum miraculũ, quia ſequitur ex vi prioris conſecrationis: contra hoc eſt, quia ſi hic eſſet ſenſus D. Thomæ, malè impugnaſſet tertiam ſententiam: nam ſimiliter in ea dicendum eſſet creationem ſeu reditum materiæ, eſſe ex vi prioris conſecrationis; quid eſt enim eſſe ex vi prioris conſecrationis, niſi quòd ex vi inſtitutionis hæc actio eſt cum illa connexa, vt myſterium ſit omnino ſenſibus occultum? Hoc autem dici poteſt de quacunque actione, ſiue hæc actio vocetur reditus, ſiue creatio, ſiue conuerſio: parum enim hoc refert, magíſque ad modum loquendi, quàm ad rem pertinet. Vnde ſumitur tertium argumentum: nam D. Thom. impugnando tertiam opinionem, abſolutè negat redire materiam, quod generale eſt, ſiue dicatur redire per creationem, ſiue per conuerſionem, ſiue quocunque alio modo, vt expreſsè declarat quodli. 9. articulo 5. ad tertium. Vbi etiam exponit, non loqui ſolùm de eadem numero materia, quę priùs fuit, neque in hoc conſtitui vim rationis, ſed ſimpliciter de materia, quia non poteſt redire, niſi per nouam actionem miraculoſam. Secundò in ſolutione ad primum expreſsè negat, ibi eſſe materiam ex qua fiat generatio: affirmat verò quantitatem ſupplere vicem eius, & in ſolutione ad ſecundum addit, licèt quantitas ſit accidens, habere vim, & actum ſubſtãtiæ, & in ſolutione ad tertium, clariſſimè ſubdit, quantitati, retenta propria natura, accidere miraculosè vim & proprietatem ſubſtantiæ, & in 4. diſtinctione 12. quæſtione 1. articulo 2. quæſtiuncula 4. dicit, ſicut datur quantitati, vt ſubſiſtat, ita etiam dari, vt ſubiiciatur alteri formæ. Præterea idem D. Thom. 4. contra Gentes, cap. 66. expreſsè reprobat opinionem dicentem, accidentia miraculosè conuerti in ſubſtantiam; vnde concludit ſola accidentia ad generationem ſubſtantialem ſufficere. Nihilominus alij Thomiſtæ alium ſenſum adhibent, nimirum, quantitatem panis in inſtanti generationis, reuera non manere, neque per ſe ipſam ſubiici formæ ſubſtantiali, aut ſubſtantialiter componere ſubſtantiã genitam, ſed in illo inſtanti conuerti in materiam quantam, ex qua proximè fit generatio, & ideo dici, quantitatem accipere vim ſubſtantiæ, quia accipit vim tranſeundi in ſubſtantiam, non quòd ipſa acci-

Ferrar.

A piat vim actiuam huiuſmodi conuerſionis: hoc enim eſt impoſſibile, cum ipſa ſit terminus à quo eiuſdem conuerſionis, & deſinat eſſe per illam, ſed quòd ex vi inſtitutionis ſequatur hæc conuerſio, & quantitati datum ſit, vt media conuerſione ſuppleat abſentiam materiæ: ita expoſuit D. Thom. Capreol. in 4. q. 12. ad argumenta cont. 3. concluſ. quem ſecuti ſunt Caiet. Soto, & alij, qui potiſſimum moti ſunt hac ratione, quia hæc opinio in priori ſenſu eſt incredibilis: nam ſi litera D. Thomę ſyncerè inſpiciatur, aliquantulum violenta videtur: fauent tamen vltima verba art. in ſolutione ad 3. cùm enim D. Th. dixiſſet manere quantitatem in propria natura, & accipere proprietatem ſubſtantiæ, ſubdit, *Et ideo poteſt tranſire in vtrumque, id eſt, in ſubſtantiam & dimenſionem:* B nam verbum *tranſire*, conuerſionem ſignificat, & ita ponderauit Capreol. quamquam, ſi conſideretur argumentum, & cum illo coniungatur ſolutio, magis videtur ſignificare productionem, ſeu eductionem formæ ſubſtantialis & accidentalis ex vna quantitate; de hac enim re argumentum procedebat, & in ſolutione explicatur, quomodo hoc fiat, ſuppoſito priori miraculo. Et ſimilem æquiuocationem habent verba ſequentis articuli in corpore, & ad 2. vbi D. Th. ait, ſpecies ſacramentales conuerti in ſubſtantiam & ſpecies rerum, quæ ex eis generantur, tamen in 4. loco ſuprà citato, præſertim in ſolutionibus argumentorum videtur apertiùs huic C ſenſui fauere. Quapropter ſatis obſcura eſt in hac re mens D. Th. nec video, quomodo poſſit ſatisfieri omnibus difficultatibus in expoſitis; vnde in 4. ſententiarum, præſertim ſolutione ad 4. hunc poſteriorem ſenſum indicat; in hac verò tertia parte magis in priorem inclinat; de re verò ipſa in diſputatione ſequente dicemus.

Capreol. Caietan. Soto.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm ſpecies ſacramentales poſſint nutrire.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd ſpecies ſacramentales non poſſint nutrire. Dicit enim Ambroſ. in libro de ſacramentis. Non iſte panis eſt, quin vadit in corpus, ſed panis vitæ æternæ, qui animæ noſtræ ſubſtan-* D *tiam fulcit: ſed omne quod nutrit vadit in corpus. Ergo panis iſte non nutrit. Et eadem ratio eſt de vino.*

4. d. 12. q. 1. a. 2. q. 5. & 4. contra ca. 66. Et 1. Cor. 11. lect. 4. fin. Lib 5. de ſac. c 4. in med to. 4.

2. Præterea, Sicut dicitur 2. de Generatione, ex eiſdem nutrimur, ex quibus ſumus. Species autem ſacramentales ſunt accidentia, ex quibus homo non conſtat; non enim accidens eſt pars ſubſtantiæ. Ergo videtur, quòd ſpecies ſacramentales nutrire non poſſint.

Li. 2. tex. 50. tom 2.

3. Præterea Philoſophus 2. de anima dicit, quòd alimentum nutrit, prout eſt ſubſtantia quædam, auget autem prout eſt aliquid quantum. Sed ſpecies ſacramentales non ſunt ſubſtantia. Ergo non poſſunt nutrire.*

Li. 2. tex. 47. tom. 2.

Sed contrà eſt, quod Apoſt. 1. Cor. 11. loquens de hoc ſacramento, dicit, Alius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt. E *Vbi dicit Gloſſ.* quòd notat illos, qui poſt celebrationem ſacri myſterij & conſecrationem panis & vini, ſuas oblationes vendicabant, & aliis non communicantes ſoli ſumebant, ita vt inde etiam inebriarentur. Quod quidem non poſſet contingere, ſi ſacramentales ſpecies non nutrirent. Ergo ſpecies ſacramentales nutriunt.*

Gloſ. ord. ibi.

Reſpondeo dicendum, quòd hæc quæſtio difficultatem non habet, præcedenti quæſtione ſoluta. Ex hoc enim (vt dicitur 2. de Anima) cibus nutrit, quod conuertitur in ſubſtantiam nutriti. Dictum autem eſt, quòd ſpecies ſacramentales poſſunt conuerti in ſubſtantiam aliquam, quæ ex eis generatur. Per eandem autẽ rationẽ poſſunt conuerti in corpus humanum, per quam poſſunt conuerti in cineres, vel in vermes, & ideo manifeſtum eſt, quòd nutriũt. Quod autẽ quidam dicunt, quòd non verè nutriũt quaſi in corpus huma*

Lib. 2. de Anima tex. 35. & 46. tom. 2. Art præced.

*humanum conuertantur, ſed reficiunt & confortant quadam ſenſuum immutatione (ſicut homo confortatur ex odore cibi, & inebriatur ex odore vini) ad ſenſum patet eſſe falſum. Talis enim refectio, non diu ſufficit homini, cuius corpus propter continuam deperditionem reſtauratione indiget; & tamen homo diu ſuſtentari poſſet, ſi hoſtias & vinum conſecratum ſumeret in magna quantitate. Similiter etiam non poteſt ſtare, quod quidam dicunt, quòd ſpecies ſacramentales nutriunt propter formam ſubſtantialem panis & vini, quæ remanet; tum, quia non remanet, vt ſuprà * habitum eſt: tum quia non eſt actus formæ nutrire, ſed magis materiæ, quæ accipit formam nutriti, recedente forma nutrimenti. Vnde dicitur * in 2. de anima, quòd nutrimentum in principio eſt diſſimile, in fine autem ſimile.*

q.75.ar.6.

Lib.2.de an. tex.35.to.2.

B

*Ad primum ergo dicendum, quòd facta conſecratione dupliciter poteſt dici panis in hoc ſacramento eſſe. Vno modo ipſa ſpecies panis, quæ retinet nomen prioris ſubſtantiæ, vt Gregor. * dicit in homil. Paſchali. Alio modo poteſt dici panis myſticus de cœlo deſcendens. Ambroſ. * ergo cùm dicit, quòd iſte panis non tranſit in corpus, accipit panem ſecundo modo, quia ſcilicet, corpus Chriſti non conuertitur in corpus hominis, ſed reficit mentem eius, non autem loquitur de pane primo modo dicto.*

Refertur de conſ.d.2.cap. Species.

Loco cit. art.

*Ad ſecundum dicendum, quòd ſpecies ſacramentales, & ſi non ſint ea, ex quibus corpus hominis conſtat, tamen in ea conuertatur, ſicut dictum eſt *.*

In cor.art.

*Ad tertium dicendum, quòd ſpecies ſacramentales, quamuis non ſint ſubſtantia, habent tamen virtutem ſubſtantiæ, ſicut dictum eſt *.*

Ibidem.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm ſpecies ſacramentales frangantur in hoc ſacramento.

4.10.art.1. ad 1. & d.12. q.1 ar.3.q.1. & 2. & 4. cont.c.67. & op.2.c.8. Et 1.con.11.lect. 9.to.6.

*AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod ſpecies ſacramentales non frangantur in hoc ſacramento. Dicit enim Phil. * 4. Meteor. quòd corpora dicuntur frangibilia propter determinatam diſpoſitionem pororum; quod non poteſt attribui ſacramentalibus ſpeciebus. Ergo ſacramentales ſpecies non poſſunt frangi.*

Li.q. in Summa. 3.cap.2. ante med.

*2. Præterea, Fractionem ſequitur ſonus. Sed ſpecies ſacramentales non ſunt ſonabiles. Dicit enim Philoſ. * 2. de anima, quòd ſonabile eſt corpus durum, habens ſuperficiem lenem. Ergo ſpecies ſacramentales non franguntur.*

D

Lib.2.ex tex. 77. & 78. a. 2.

*3. Præterea, Eiuſdem videtur eſſe manducari, frangi, & maſticari. Sed verum corpus Chriſti eſt quod manducatur, ſecundùm illud Ioan. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem: ergo corpus Chriſti eſt, quod frangitur & maſticatur. Vnde in confeſſione Berengarij * dicitur, Conſentio ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & corde & ore profiteor, panem & vinum, quæ in altari ponuntur, poſt conſecrationem, verum corpus & ſanguinem Chriſti eſſe, & in veritate manibus ſacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri. Non ergo fractio debet attribui ſacramentalibus ſpeciebus.*

De conſec. d. 2 c. Ego Berengarius.

E

Sed contrà eſt, quòd fractio fit per diuiſionem quanti. Sed nullum quantum ibi diuidetur, niſi ſpecies ſacramentales, quia neque corpus Chriſti, quod eſt incorruptibile; neque ſubſtantia panis, quæ non manet, neque ſubſtantia vini. Ergo ſpecies ſacramentales franguntur.

*Reſpondeo dicendum, quòd apud antiquos circa hoc multiplex fuit opinio. Quidam enim dixerunt, quòd nõ erat in hoc ſacramento fractio ſecundùm rei veritatem, ſed ſolùm ſecundùm aſpectum intuentium. Sed hoc non poteſt ſtare, quia in hoc ſacramento veritatis ſenſus non decipitur circa ea, quorum iudicium ad ipſum pertinet, inter quæ eſt fractio, per quam ex vno fiunt multa, quæ quidem ſunt ſenſibilia cõmunia, vt patet in lib. * de anima. Vnde alij dixerũt, quòd erat quidem ibi vera fractio, ſine ſubiecto *, exiſtente. Sed hoc etiam ſenſui contradicit. Apparet enim in hoc ſacramento aliquid quantum, prius vnum exiſtens poſtea in multa partitum, quod quidem oportet eſſe ſubiectum fractionis. Non autem poteſt dici, quòd ipſum corpus Chriſti verum frangatur, primò quidem, quia eſt incorruptibile & impaſſibile. Secundò, quia eſt totum ſub qualibet parte, (vt ſuprà habitum eſt *) quod quidem eſt contra rationem eius, quod frangitur. Vnde relinquitur, quòd fractio ſit, ſicut in ſubiecto, in quantitate dimenſiua panis, ſicut & alia accidentia. Et ſicut ſpecies ſacramentales ſunt ſacramentum corporis Chriſti veri, ita fractio huiuſmodi ſpecierum eſt ſacramentum Dominicæ paſſionis, quæ fuit in corpore Chriſti vero.*

Li.1.tex.64. & 33.tom.2.

Alias nõ habetur ly, exiſtente.

A

q.75.ar.3.

*Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut in ſpeciebus ſacramentalibus remanet rarum, & denſum (vt ſuprà dictum eſt *) ita etiam remanet ibi poroſitas, & per conſequens fragilitas.*

B

ar.2.huius q. ad 3.

Ad ſecundum dicendum, quòd denſitatem ſequitur duritia. Et ideo, ex quo in ſpeciebus ſacramentalibus remanet denſitas, conſequens eſt, quòd remaneat ibi duritia, & per conſequens ſonabilitas.

*Ad tertium dicendum, quòd illud, quod manducatur in propria ſpecie, ipſum & frangitur & maſticatur in ſua ſpecie. Corpus autem Chriſti non manducatur in ſua ſpecie, ſed in ſpecie ſacramentali. Vnde & ſuper illud Ioan. 6. Caro non prodeſt quicquam, dicit Auguſt. * Hoc eſt intelligendũ ſecundùm illos, qui carnaliter intelligebant: carnem quippe ſic intellexerunt, quo modo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur. Et ideo ipſum corpus Chriſti non frangitur, niſi ſecundùm ſpeciem ſacramentalem. Et hoc modo intelligenda eſt confeſſio * Berengarij: vt fractio & attritio dentium referatur ad ſpeciem ſacramentalem, ſub qua verè eſt corpus Chriſti.*

Tract. 27. in Io. inter prin. & med. to.9.

C

Poſita in arg. 2.

COMMENTARIVS.

QVæſtio huius articuli, quãtum ad rem ſpectat, non habet difficultatem: nam res eſt ſenſibus nota: nam cùm ſpecies ſacramentales continuæ ſint, & extenſæ in ſe, & in ordine ad locum, facilè poſſunt diſcontinuari, & hoc eſt frangi; dicuntur autem eſſe ſubiectum fractionis, quia ſunt ſubiectum motus, quo fractio fit, & terminantur terminis, qui inde reſultant. Quod verò ſpectat ad denominationem, reſpectu corporis Chriſti, tractatum eſt ſuprà diſputatione 10. de Euchariſtia, ſeu 48. ſect. 4. vbi ſolutionem ad 3. huius articuli explicatam reliquimus.

D

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm aliquis liquor poſſit vino conſecrato commiſceri.

*AD octauum ſic proceditur. Videtur, quòd vino conſecrato non poſſit aliquis liquor miſceri. Omne enim, quod permiſcetur alicui, recipit qualitatem ipſius. Sed nullus liquor poteſt recipere qualitatem ſacramentalium ſpecierum, quia accidentia illa ſunt ſine ſubiecto, vt dictum eſt *. Ergo videtur, quod nullus liquor poſſit permiſceri ſpeciebus ſacramentalibus vini.*

4. diſt. 12. q 1. ar. 2. p 6. & quo. 10. ar. 3.

E

ar.1. huius q.

2. Præterea, Si aliquis liquor permiſceatur illis ſpeciebus, oportet, quòd ex his fiat aliquid vnum. Sed non poteſt fieri aliquid vnum, neque ex liquore (qui eſt ſubſtantia) & ſpeciebus ſacramentalibus, quæ ſunt accidentia, neque ex liquore & ſanguine Chriſti; qui ratione ſuæ incorruptibilitatis neque additionem recipit, neque diminutionem. Ergo nullus liquor poteſt admiſceri vino conſecrato.

3. Præterea, Si aliquis liquor admiſceatur vino conſecrato, videtur quod etiam ipſum efficiatur conſecratum, ſicut aqua, quæ admiſcetur aquæ benedictæ, efficitur benedicta. Sed vnum conſecratum eſt verè ſanguis Chriſti. Ergo etiam liquor permiſtus eſſet ſanguis Chriſti. Et ita aliquid

fieret

fieret ſanguis Chriſti aliter, quàm per conſecrationem, quod eſt inconueniens. Non ergo vino conſecrato poteſt aliquis liquor permiſceri.

4. Præterea, Si duorum vnum totaliter corrumpatur, non erit miſtio, vt dicitur in 1. de generatione. Sed ad permiſtionem cuiuſcunque liquoris, videtur corrumpi totalis ſpecies ſacramentalis vini, ita quòd ſub ea deſinat eſſe ſanguis Chriſti, tum quia magnum & paruum ſunt differentiæ quantitatis, & diuerſificant ipſam, ſicut album, & nigrum, colorem; tum etiam, quia liquor permiſtus, cùm non habeat obſtaculum, videtur vndique diffundi per totum, & ita deſinit ibi eſſe ſanguis Chriſti, qui non eſt ibi ſimul cum alia ſubſtantia. Non ergo aliquis liquor poteſt permiſceri vino conſecrato.*

Lib. 1. à tex. 82. vſque ad 90. tem 2.

Sed contrà eſt, quod ad ſenſum patet, alium liquorem vino permiſceri poſſe poſt conſecrationem, ſicut & antè.

B *Reſpondeo dicendum, quòd iſtius quæſtionis veritas manifeſta eſt ex præmiſſis*. Dictum eſt enim ſuprà, quòd ſpecies in hoc ſacramento remanentes, ſicut adipiſcuntur virtute conſecrationis modum eſſendi ſubſtantiæ, ita etiam conſequuntur modum agendi & patiendi, vt ſcilicet, agere & pati poſſint, quicquid ageret, vel pateretur ſubſtantia, ſi ibi præſens exiſteret. Manifeſtum eſt autem, quòd ſi eſſet ibi ſubſtantia vini, liquor aliquis poſſet ei permiſceri. Huius tamen permiſtionis diuerſus eſſet effectus, & ſecundum formam liquoris, & ſecundùm quantitatem. Si enim permiſceretur aliquis liquor in tanta quantitate, quòd poſſet diffundi per totum vinum, totum fieret permiſtum. Quod autem eſt commiſtum ex duobus, neutrum miſcibilium eſt, ſed vtrumque tranſit in quoddam tertium ex his compoſitum. Vnde ſequeretur, quòd vinum prius exiſtens, non remaneret, ſed ſi liquor permiſtus eſſet alterius ſpeciei (putà, ſi permiſceretur aqua) ſolueretur ſpecies vini, & eſſet liquor alterius ſpeciei, ſi autem eſſet eiuſdem ſpeciei liquor adiunctus (puta, ſi vinum permiſceretur vino) remaneret quidem eadem ſpecies, ſed non remaneret idem numero vinũ, quod declarat diuerſitas accidentium, putà, ſi vnum vinum eſſet, album, & aliud rubeum. Si verò liquor adiunctus, eſſet tam paruæ quantitatis, quòd non poſſet perfundi per totum, non fieret totum vinum permiſtum, ſed aliqua pars eius. Quæ quidem non remaneret eadem numero propter permiſtionem extraneæ materiæ: remaneret tamen eadem ſpecie, non ſolùm, ſi paruus liquor permiſtus, eſſet eiuſdem ſpeciei, ſed etiam ſi eſſet alterius ſpeciei, quia gutta aquæ multo vino permiſta, tranſit in ſpeciem vini, vt dicitur 1.* de generatione. Manifeſtum eſt autem ex prædictis*, quòd corpus & ſanguis Chriſti remanent in hoc ſacramento, quãdiu illæ ſpecies manent eædem numero: conſecratur enim hic panis, & hoc vinum. Vnde ſi fiat tanta permiſtio liquoris cuiuſcunque, quòd pertingat ad totum vinum conſecratum, & fiat permiſtum, erit aliud numero, & non remanebit ibi ſanguis Chriſti. Si verò fiat tam parua alicuius liquoris adiunctio, quòd non poſſit diffundi per totum, ſed vſque ad aliquam partem ſpecierum, deſinet eſſe ſanguis Chriſti ſub illa parte vini conſecrati, remanebit tamen ſub alia.*

art. 1. & 2. huius q.

Lib. 1. tex. 34 39. & 88. to. 2.

Art. 4. huius q. & q. 76. a. 6. ad 3.

E *Ad primum ergo dicendum, quòd Innocent. III.* dicit in quadam Decret. quòd ipſa accidentia vinum appoſitum videntur afficere, quia ſi aqua fuerit appoſita, vini ſaporem aſſumit: contingit igitur accidentia mutare ſubiectum; ſicut & ſubiectum contingit accidentia permutare; cedit quippe natura miraculo, & virtus ſupra conſuetudinem operatur. Hoc tamen non eſt ſic intelligendum, quaſi idem numero accidens quod priùs fuit in vino ante conſecrationem, poſtmodum fiat in vino appoſito, ſed talis permutatio fit per actionem: nam accidentia vini remanentia, retinent actionem ſubſtantiæ ſecundum prædicta, & ita immutando, afficiunt liquorem appoſitum.*

In decret. lib. 3. tit. 41. cap. Cum Marth. §. Quæſiuiſti.

In corp. art.

Ad ſecundum dicendum, quòd liquor appoſitus vino conſecrato, nullo modo miſcetur ſubſtãtiæ ſanguinis Chriſti,

A *miſcetur tamen ſpeciebus ſacramentalibus. Ita tamen quòd permiſtione facta, corrumpuntur prædictæ ſpecies, vel in toto, vel in parte, ſecundùm modum, quo ſuprà dictum eſt*, quòd ſpeciebus illis poteſt aliquid generari. Et ſi quidem corrumpantur in toto, nulla iam remanet quæſtio, quia iam totum erit vniforme. Si autem corrumpantur in parte, erit quidem vna dimenſio ſecundùm continuitatem quantitatis, non tamen vna ſecundùm modum eſſendi, quia vna pars eius erit ſine ſubiecto, alia erit in ſubiecto, ſicut ſi aliquod corpus conſtituatur ex duobus metallis, erit vnum corpus ſecundùm rationem, quantitatis, non tamen vnum ſecundùm ſpeciem materiæ.* *Ibid.*

Ad tertium dicendum, quòd ſicut Innocen. III. dicit in Decretali prædicta, ſi poſt conſecrationem calicis aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non tranſit in ſanguinem, neque ſanguini commiſcetur, ſed accidentibus prioris vini commiſtum, corpori, quod ſub eis latet, vndique circumfunditur, non madidans circumfuſum. Quod quidem intelligendum eſt, quando non fit tanta permiſtio liquoris extranei, quòd ſanguis Chriſti deſinat eſſe ſub toto, tunc enim dicitur vndique circumfundi, non quia tangat ſanguinem Chriſti ſecundùm eius proprias dimenſiones, ſed ſecundùm dimenſiones ſacramentales, ſub quibus continetur. Nec eſt ſimile de aqua benedicta, quia illa benedictio nullam immutationem facit circa ſubſtantiam aquæ, ſicut facit conſecratio vini.* *Loco citat. in ſolu. 1. arg.*

C *Ad quartum dicendum, quòd quidam poſuerunt: quòd quantumcunque parua fiat extranei liquoris permiſtio, ſubſtantia ſanguinis Chriſti deſinit eſſe ſub toto, & hoc ratione inducta*. Quæ tamen non cogit, quia magnum & paruum diuerſificant quantitatem dimenſiuam, non quantum ad eius eſſentiam, ſed quantum ad determinationem menſuræ. Similiter etiam liquor appoſitus adeò poteſt eſſe paruus, quòd ſua paruitate impeditur, ne diffundatur per totum, & non ſolis dimenſionibus, quæ licèt ſint ſine ſubiecto, tamen obſtant alteri liquori, ſicut & ſubſtantia, ſi ibi adeſſet, ſecundùm ea, quæ præmiſſa ſunt.* *In argum.*

DISPVTATIO LVII.

De his, quæ poſſunt ſpecies ſacramentales agere & pati.

D QVoniam materia huius diſputationis philoſophica valde eſt, eam breuiter expedire curabimus, primóque dicemus de actione tam intentionali, quàm materiali; poſtea de paſſione tam accidentali, quàm ſubſtantiali. *Diſputatio decima nona de Euchariſtia.*

SECTIO I.

Vtrùm ſpecies ſacramentales poſſint conſecratæ efficere, quicquid poterant non conſecratæ.

DIco primò: Poſſunt ſpecies conſecratæ efficere omnem actionem intentionalem, quam antea poterant. Ita D. Thom. hîc, & ſuprà, quæſt. 75. articul. 5. & omnes Theologi. Et patet experientia, quæ neceſſaria fuit ad occultandum myſterium, & fidem conſeruandam. Ratio verò iam eſt facta in commentariis, quia tota ratio agendi huiuſmodi actionum eſt accidentalis forma, quæ eadem, eodémque modo perſeuerat: quod autem quantitas per ſe ſit, vel in ſubiecto, nihil refert ad hanc actionem, præſertim quia ipſa non imprimit ſpeciem ſui, ſed modificat qualitates per ſe primò ſenſibiles eodem modo, quo antea. Atque hinc expeditur pro *Species conſecratæ poſſunt facere omnem actionem intentionalem, quam non cõſecratæ efficere poſſunt.*

prolixa diſputatio, quam Soto perſequitur d. 9. q. A 2. articul. 5. de notitiis ſenſitiuis & intellectiuis, quas ſpecies ſacramentales poſſunt in nobis efficere: vbi contendit, poſſe tam in ſenſu, quàm in intellectu, cauſare non ſolùm notitiam accidentis, ſed etiam ſubſtantiæ. Dicendum autem eſt, idem omnino poſſe efficere in quacunque potentia poſt conſecrationem, quod antea poterant: quia per ſe nihil aliud poſſunt, quàm efficere ſpecies in ſenſibus externis, in quo eandem vim ſemper habent, vt dixi. Vnde fit, has ſpecies non poſſe per ſe cauſare notitiam ſubſtantiæ, ſed accidentis per modum cuiuſdam cócreti, vt huius albi, aut rubei: quia etiam ante conſecrationem non habebant maiorem vim, vt rectè docet D. Thom. ſuprà, quæſt. 75. artic. 5. & 1. part. quæſt 57. B artic. 1. ad 2. & 1. 2. quæſt. 31. & ideo omnes Philoſophi docent, ſubſtantiam non ſentiri per ſe, ſed tantùm per accidens: vnde euidens eſt, ſenſum non poſſe diſcernere clarè & in ſe, præſentiam vel abſentiam ſubſtantiæ ſub eiſdem accidentibus: quia eadem notitia de hoc obiecto ſenſibili formatur in ſenſu externo, quæ idem, & eodem modo repræſentat, ſiue adſit ſubſtantia, ſiue non. Quo tandem fit, idem proportionaliter eſſe dicendum de ſimplici notitia apprehenſiua, quæ per exteriores ſenſus in interioribus, vel in intellectu cauſatur: quia etiam illa præciſè ſumpta non repræſentat ſubſtantiam in ſe ipſa, ſed tantùm hoc quantum, vel hoc album: inde verò C intellectus per diſcurſum colligit, ſub his accidentibus eſſe aliquod ſubiectum, quod illa ſuſtentat; & ad hunc modum peruenit ad aliqualem ſubſtantiæ notitiam, ſaltem connotatiuam, quam aliqui intuitiuam vocant propter præſentiam accidentium; alij abſtractiuam, quia non eſt propria rei, vt in ſe eſt. Quomodocunque autem vocetur, ſpecies ſacramẽtales ita ad illam concurrunt, & miniſtrant, quãtum eſt ex ſe, ac ſi non eſſent conſecratæ, vt in homine infideli videre licet; nam in fideli fides corrigit diſcurſum, vt non iudicet, ibi eſſe ſubſtãtiam, ſeu (quod idem eſt) non concipiat ſubſtantiam tanquam ibi exiſtentem. Et hinc etiam explicatur facilè, quo modo in hoc ſacramento nulla ſit deceptio, etiam ſi maneant ſpecies ſine ſubſtantia, quam ſignificare, & referre videntur: dicendum eſt enim illas de ſe eandem offerre ſenſibus notitiam, in quo neminem decipiunt (vt ſic dicam) quòd homo autem inde diſcurrens decipiatur, per accidens eſt, & fide poteſt eam deceptionem præuenire.

Species conſecratæ poſſunt efficere omnẽ accidentalem alterationem, quã ante conſecrationem.

Dico ſecundò; Species conſecratæ poſſunt efficere omnem accidentalem alterationem, quam antea poterant. Eſt etiam communis, & habet idem fundamentum; quia tota ratio agendi in huiuſmodi alteratione eſt aliqua qualitas; quantitas verò per ſe non concurrit, ſed ſolùm vt ſuſtentans qualitatem. Quòd ſi interdum ad actionem aliquam videtur per ſe concurrere, vt ad imprimendum impetum, ad diuidendum aliquid, vel ſuo loco pellendum, id non facit abſque qualitatibus, quibus eſt affecta, vt ſunt ſiccitas, durities, grauitas, & ſi quid ipſa per ſe iuuat, etiam ſeparata poteſt idem conferre: quia non id facit per inhærentiam, ſed per entitatem ſuam, quæ manet. Nec refert, quòd hæ actiones tribuantur quantitati: nam, vt ſignificauit D. Thom. in 4. diſtinct. 12. quæſt. 1. art. 1. quæſtiuncul. 3. & Caietan. hîc, & alij, illud ſolum eſt ſecundùm quandam denominationem, qua actiones dicuntur eſſe ſubſiſtentium: quantitas enim hic ſuo modo ſubſiſtit in his accidentibus, & ideo ita dicitur calefacere, ſicut aqua calida, in qua tota ratio calefaciendi eſt calor.

Species conſecratæ, poſſunt ſubſtantiam corrumpere & generare.

Dico tertiò; Species conſecratæ poſſunt ſubſtantiam corrumpere & generare: eſt etiam communis, & ſequitur ex præcedentibus: nam hæc accidentia poſſunt alterare ſubſtantiam; ergo poſſunt in ea alteratione euſque procedere, vt illam corrumpant. Patet conſequentia, quia eadem eſt ratio de initio, & progreſſu alterationis: imò, cæteris paribus, ac per ſe loquendo, quo in eadem parte alteratio magis ac magis intenſiuè procedit, eo faciliùs agens in ea progreditur: quia ſemper eſt minor reſiſtentia in paſſo, & plura ſunt, quæ iuuant ipſum agens, ergo poſſunt hæc accidentia alterando diſponere ſubſtantiam ad corruptionem vnius, & generationem alterius. Et confirmatur, quia hoc etiam fuit neceſſarium, vt hoc myſterium magis eſſet occultum, verum eſt, minorem hîc eſſe neceſſitatem, quia ſenſus minùs percipit ipſius ſubſtantiæ tranſmutationem, præſertim quòd panis non videtur adeò actiuus, vt poſſit generare ſibi ſimilem, & quamuis vinum hoc poſſit, tamen ſenſus nunquam ſatis percipit, an perueniat alteratio ad corruptionem ſubſtantialem; maximè, cùm ſemper antecedat imperfecta miſtio, qua confunduntur partes vtriuſque miſcibilis, vt ſenſu non diſcernantur. Denique, eſto, ſit neceſſarium, hanc generationem conſequi ex alteratione ſenſibili, quadam naturali conſecutione, eo quòd non poſſit aſſignari gradus, in quo ceſſet alteratio, veluti ſponte ſua, & ſine impedimento, & priuſquam agens agat, quantum poteſt, nihilominus tamen non eſt neceſſariũ, vt ſequatur ex virtute ſpecierum, ſed ex virtute alicuius agentis ſuperioris ſupplentis earum defectum, ſæpe enim ita contingit in phyſicis alterationibus, & generationibus.

Quæſitum.

Vnde hoc loco quæri ſolet, qua virtute efficiant accidentia conſecrata formam ſubſtantialem: nam non videntur habere ſufficientem vim naturalem, cùm ſint imperfectiora. Quæ dubitatio pendet ex celebri quæſtione phyſica quomodo accidentia attingatur ad productionem ſubſtantiæ, qui enim o- D pinantur, eductionem formæ ſubſtantialis immediatè fieri à forma accidentali, vt eſt virtus ſubſtantiæ, ita tamen, vt quamuis ſubſtantia præſens ſit, immediatè nihil influat per ſubſtantialem formam, facilè & conſequenter dicunt, eodem modo operari nunc ſpecies conſecratas, quia qualitas manens eſt eadem virtus ſubſtantiæ, & abſentia ſubſtantiæ non minuit actionem, quia, cùm eſt præſens, non auget illam, ſed tantùm conſeruatur, & ſuſtentat qualitates, quod ſupplet Deus in hoc ſacramento, & hæc videtur eſſe D. Thomæ ſententia hîc articul. 3. ad 3. quam Caietan. ſequitur, & Capreol. in 4. diſtinctione 12. quæſtióne vnica: Paludan. quæſtio. 4. Richard. articul. 3. quæſtion. 2. Ferrar. 4. E contra gent. capit. 66. Soto, & recentiores. Alij exiſtimant, accidentia, vel ſolùm attingere diſpoſitionem vltimam, eductionem autem formæ ſubſtantialis ſolùm fieri, vel à forma ſubſtantiali ſimili, vel à ſuperiori principio; vel certè, ſi accidentia aliquid immediatè influunt in ſubſtantialem formam, ſola tamen non ſufficere, quacunque ratione conſiderentur; niſi forma ſubſtantialis actu iuuet, & immediatè etiam influat. Et hi conſequenter dicunt, accidentia quidem conſecrata conferre ad generationẽ ſubſtantialem, totum influxum, quem darent ſubſtantiæ coniuncta; tamen quia ille non ſufficit, neceſſarium eſſe, vt Deus ſuppleat illam efficacitatem, quam ſubſtantia præſens conferret. Ita procedit Sco

S. Thom. Caiet. Capreol. Paludan. Richard. Soto.

dit Sco

Scotus. Durand. Bonauen. Ocham. Alenſis. Gabriel. Richard. Palud.

dit Scotus, diſtinct. 12. quæſt. 1. Durand. quæſt. 2. Bonauent. artic. 2. quæſt. 3. Ocham quæſt. 7. Alenſ. 4. p. quæſt. 40. memb. 2. art. 3. Gabr. lect. 45. in Canonem qui dicit, accidentia concurrere partialiter, & Deum ſupplere reliquum. Et hoc tenet etiam Richard. art. 14. pag. 195. nec cenſetur ab hac ſententia alienus D. Thom. hîc, art. 3. ad 2. dum ait, accidentia conſecrata efficere formam ſubſtantialem virtute Dei, quod imitatus etiam eſt Paludanus dicta queſtione 4. Neque in hoc ponitur aliquod nouum miraculum: ſed eſt naturalis modus concurrendi primæ cauſæ, qui debetur ex ſuppoſitione prioris miraculi: nã, vt ſuprà dicebam, ſæpe in naturalibus corruptionibus, & generationibus id accidit, quod agens proximum poſſit alterare & corrumpere, non verò per ſe ſolùm ſubſtantialem formam efficere, & tunc naturalis ordo poſtulat, vt id ſuppleatur per influxum cauſarum vniuerſalium, præſertim primæ.

Difficultas ſpecialis ſoluitur.

Et iuxta hæc expedienda eſt ſpecialis difficultas hîc occurrens, quando contingit ſpecies vini frigefieri, verbi gratia, præter naturalem vim & diſpoſitionem, poſtea verò remoto agente, & ſuæ naturæ relictas ſe reducere ad priſtinum calorem connaturalem ſubſtantię vini, à quo principio fiat illa alteratio: quia naturaliter eſt ab intrinſeca forma ſubſtantiali per naturalem reſultantiam. Nam quod quidam reſpondent fieri à generãte, non ſatis facit, quia oportet aſſignare immediatum principium agendi, ſiue actio tribuatur generanti, ſiue nõn, quod magis pertinet ad verborum denominationem, quàm ad rem. Nec poteſt dici, principium illud eſſe qualitatem ipſam, quæ intenditur: quia in proprio ſubiecto nunquam qualitas remiſſa eſt vis actiua ſuæ intentionis. Neque etiam ſatis eſt dicere, hanc reductionem fieri ab alia qualitate virtuali ſeu proprietate occulta: nam hæc etiam remitti poteſt, vt experimẽto conſtat in vino quando ad corruptionem tendit, vnde de illa redibit quæſtio. Dicendum ergo eſt, in eo caſu, quando omnes qualitates remiſſæ ſunt, & reducenda eſt ad priſtinum ſtatum illa, quæ immediatam habet dimanationem à forma, neceſſarium eſſe, vt Deus ſuppleat efficientiam formæ: quia connaturale principium illius actionis ibi deeſt, deficiente forma.

SECTIO II.

Vtrùm ſpecies conſecratæ poſſint mutari, aut corrumpi.

Species conſecratæ ab agẽte naturali alterari poſſunt.

De motu locali nulla poteſt eſſe quæſtio: quia ſpecies hæ ita ſunt in loco, & illum occupant, ac ſi ibi eſſet ſubſtantia; & ideo ita etiam moueri poſſunt, vt re ipſa experimur. Secundò certũ eſt, huiuſmodi ſpecies poſſe alterari virtute naturalis agẽtis; quamuis Nominales qui negant qualitates, quæ in his ſpeciebus manent, inhærere quantitati, ſed per ſe eſſe, conſequenter negare debeant poſſe naturaliter intendi & remitti, & ideo neceſſarium illis ſit multiplicare miracula: nam experientia conſtat, has ſpecies calefieri, &c. ſi ergo id non poteſt fieri virtute agentis naturalis, oportet, vt ſupernaturaliter à Deo fiat ad myſterium occultandum. At verò, ſuppoſitis, quæ diximus, has ſcilicet qualitates eodem modo inhærere quantitati, quo ante conſecrationem inhærebant, facilè intelligitur poſſe ab agente naturali in eadem quantitate intendi, vel denuo produci: quia ex parte quantitatis, eſt ſufficiens potentia paſſiua, ex qua educantur: quia immediatè in illa recipiuntur, & ab illa pendent, & in ſuo eſſe conſeruantur: ergo fieri etiam poſſunt ex illa, quia nihil aliud eſt educi de potẽtia ſubiecti, quàm in illo

A fieri cum dependentia in fieri & in eſſe ab illo. Tertiò de motu augmẽtationis, vel diminutionis ipſius quantitatis res eſt etiam facillima, ſi augmentum & diminutionem à productione & corruptione ſeparemus: tribus enim modis intelligi poteſt, quantitatem panis & vini augeri, aut diminui: primò per rarefactionem, vel condenſationem, & de hoc iam in ſuperioribus diximus, hoc non eſſe proprium augmentum, vel diminutionem quantitatis, quia per hunc modum nulla pars quantitatis additur, vel demitur, ſed ſolùm mutatur qualitas, ſeu quidam modus ipſius quantitatis: vnde fit, vt nouis etiam terminis terminetur, & maiorem vel minorem locum occupet, vt diſputatione præcedenti, ſect. 3. attigimus. Secundò, per diuiſionem, vel additionem, ſeu

Item augmẽtari vel diminui.

B nouam continuationem, & hoc modo etiam eſt per ſe notum, ſpecies ſacramentales poſſe diuidi, atque ita diminui; propriè verò continuatio, ſeu additio non tam facilè fit, præſertim in ſpeciebus panis, propter earum duritiem & ſiccitatem: nam ea, quæ liquida ſunt, vt vinum, faciliùs continuantur; quia tamen hoc naturaliter nõ fit ſine miſtione, de qua eſt ſpecialis difficultas, tractabimus illam in vltima ſectione huius diſputationis. Tertio modo fit diminutio per corruptionem alicuius partis, de qua eadem eſt ratio, quæ de corruptione totius: augmentum autem huic corruptioni contrarium, non fit niſi per miſtionem, de qua infrà, vt dixi.

C Solùm ergo ſupereſt hîc dicendum de corruptione, an locum habeat in quantitate cõſecrata; in qua quæſtione exiſtimo, diuerſo modo eſſe procedendum, iuxta diuerſa principia philoſophica de ſubiecto, & natura quãtitatis. Eſt enim opinio ſatis communis, quantitatem ineſſe toti compoſito, & ita eſſe per accidens corruptibilem ad corruptionem eius, & nouam aliam cum re genita comproduci, & iuxta hanc opinionem conſequenter hîc dicendum eſt facta in his ſpeciebus alteratione ſufficiente ad corruptionem panis, quantitatem corrumpi per accidens: nõ quia de facto pereat ad corruptionem ſubiecti, quod non habet, ſed quia ex natura rei ita deſineret, ſi ſubiectum adeſſet: hîc autem, ſuppoſito my-

D ſterio, ſeruatur naturalis ordo in reliquis omnibus, quoad fieri poteſt. Item quia corrumpitur ad deſitionem præſentiæ corporis Chriſti: quod loco propriæ ſubſtantiæ quantitatem conſeruabat. Denique quia in termino illius alterationis ſubſtantia noua ſuccedit, ſecum afferens quantitatem nouam, quæ aliam ſecum nõ admittit, & ideo neceſſe eſt, præexiſtentem perire: & hæc cenſetur eſſe ſententia D. Th. hîc art. 4. quam ſequuntur Caiet. hîc, & Capreol. d. 12. q. 1. & Palud. quæſt. 4. Carth. q. 2. Richar. a. 2. q. 2. ar. 4. quæſt. 2. Scotus, quæſt. 5. Durand. quæſt. 2. Ægidius Theorem. 43. & 44. Soto, & omnes Thomiſtæ. Eſt autem differentia inter hos authores; primum in

S. Thom. Caiet. Capreol. Palud. Carthuſian. Richard. Scotus. Ægidius. Soto.

E cauſa huius corruptionis; Scotus enim & Durandus dicunt corrumpi ſolùm ex pacto Dei, qui ſtatuit illã non conſeruare, niſi ſub talibus accidentibus; & ideo ſuſpendi influxum facta illa alteratione, quia aliunde nulla poteſt reddi cauſa huius corruptionis: quia cùm hæc quantitas ſit primum ſubiectum alterationum, quæ hîc fiunt, non magis poteſt per illas deſtrui ex natura rei, quàm materia prima per generationem, ſeu corruptionem ſubſtantialem: præſertim quia quantitas de ſe independens eſt à qualitatibus, & eſt æquè indifferẽs, & quaſi in potẽtia neutra ad quaſcunq; qualitates, & hoc ſanè eſt ſatis conſequenter dictum, ſi ſupponatur corpus Chriſti, vt eſt ſub hac quantitate, nullo modo concurrere ad conſeruandam illam per ſe exiſtentem. At verò ſuppo-

ponendo Chriſti corpus non ſubiectiuè, ſed effectiuè ſupplere vicem ſubſtantiæ, & conſeruare quantitatem, facilè videtur, ſicut remoto ſole, deſtruitur lumen aeris, quod in ſuo eſſe à præſentia ſolis pendebat, ita ablata ſacramentali præſentia corporis Chriſti, perire quantitatem, quæ ab illo, vt à principio conſeruante pendebat: hoc tamen totum neceſſariò reuocandum eſt ad inſtitutionem & pactum diuinum: quo ſtatuit Deus, non conſeruare ibi præſentiam Chriſti, niſi ſub diſpoſitionibus panis & vini. Secundò eſt differentia circa modum ſeu qualitatem huius deſitionis: nam, quidam dicunt annihilari quantitatem, vt Ocham in 4.q.7. quia deſinit ſolum ex defectu cauſæ effectiuę conſeruantis: ſed illa conſeruatio erat per actionem per ſe creatiuam, vt ſuprà dictum eſt: ergo illa ſuſpenſio ſeu carentia actionis, eſt annihilatio. Item, quia illa deſitio omnino ſiſtit in non eſſe & in nihilo; neque eſt ibi vlla actio poſitiua tendens ad aliquod eſſe, ex quo ſequatur huiuſmodi non eſſe: hoc autem ſolum eſt de ratione annihilationis. Multi verò ex Thomiſtis dicunt, deſinere quantitatem per conuerſionem in materiam, quæ ibi ſuccedit. Sed, quicquid ſit de hoc modo loquendi, de quo dicam ſectione ſequente, certum eſt talem conuerſionem non poſſe fieri virtute agentis naturalis, prout ipſi affirmare videntur, quia in illa conuerſione nullum eſt ſubiectum, circa quod verſari poſſit naturalis actio; neque etiam terminus ad quem illius conuerſionis poteſt à naturali agente fieri: meliùs tamen poteſt hæc deſitio vocari corruptio per accidens, prout D. Thom. loqui videtur, ſi ad quantitatem eius ſententia extendatur, propter rationes factas.

Multo verò aliter philoſophandum eſt iuxta opinionem aliam, quæ affirmat, quantitatem in ſola materia recipi, & ab ea ſola pendere in genere cauſæ materialis, ideóque manere eandem numero in genito & corrupto, eſſéque ingenerabilem & incorruptibilem, ſicut eſt materia, & cum ea ſola concreari poſſe, & coannihilari, ſi materia annihiletur: nam iuxta hanc opinionem dicendum eſt, quantitatem ſpecierum ſacramentalium non corrumpi, etiam ſi alteratio fiat vſque ad corruptionem panis, primò quidem, quia ſi ſubſtantia adeſſet, quantitas nó corrumperetur per illam alterationem: ergo nec nunc deſtruitur. Patet conſequentia quia, vt dixi in hoc myſterio, ſuppoſitis his, quæ per ſe ad ipſum pertinent, in reliquis, quoad fieri poteſt, naturalis ordo ſeruatur. Secundò, quia, ſicut ſubſtantiæ panis ſucceſſit corpus Chriſti conſeruans quantitatem, ita præſentiæ corporis Chriſti ſuccedit aliqua materia, cui poteſt illa quantitas vniri, & naturaliter conſeruari: ergo non deſtruitur, ſed in ea conſeruatur; quia hoc eſt magis conſentaneum naturis rerum. Tertiò, quia iuxta illam philoſophicam opinionẽ de quantitate, reliquæ etiam qualitates, quibus diſponitur materia ad introductionem nouæ formæ, non pereunt, ſed manent in re genita: ergo etiam hîc, quando generatur aliquid ex ſpeciebus conſecratis, manent diſpoſitiones in re de nouo genita; ergo multo magis quantitas, quæ eſt ſubiectum earum: & hanc ſententiam tenet Alenſ. 4. par. quæſt. 49. memb. 2. art. 4. §. 1. & Henri. quodlib. 8. quæſt. 36. Ferrar. 4. contra gent. capit. 66. tenet quidem manere quantitatem, quamuis non ex prædicto fundamento, ſed quia ſupernaturaliter ſubit vicem materiæ, de quo ſtatim, & videtur fauere huic opinioni diuus Thomas hîc a. 5. & in 4. diſtinct. 12. q. 1. ar. 3. quæſtiunc. 3. ad 2. Et fundamentum illud philoſophicum mihi ſemper probabilius viſum eſt: ex quo in Theologia etiam hæc opinio eſt magis conſequens, & faciliùs omnes difficultates expedit.

Alenſis. Henric. Ferrar.

SECTIO III.

Vtrum ex ſpeciebus conſecratis poſſit aliqua ſubſtantia generari, vel nutriri.

PRima ſententia negat, ex his ſpeciebus fieri generationem, vel nutritionem: quia deeſt materia ex qua fiant, vnde ad experientias apparentes dicit hæc opinio, id quod penetrari videtur, reuera non eſſe id, quod apparet, vel ſi eſt, miraculosè creari à Deo, dicit etiam, hominem poſſe confortari odore vel alteratione earum ſpecierum, non verò propriè nutriri, ſentit Algerus lib. 2. de hoc ſacram. cap. 1. Guitmundus lib. 2. de hoc myſter. & VValdenſis tomo 2. de ſacram. cap. 26. qui addunt, non decere hominem his ſpeciebus nutriri: quia oporteret aliquid etiam earum in ſeceſſum mitti. Hæc verò opinio antiquata iam eſt, & vt improbabilis omnino ab ſcholis reiecta; quia omnino præter rationem eſt, experientias negare: conſtat enim, ex hoſtiis conſecratis vermes generari, & non minus comburi, quàm non conſecratas: in quibus effectibus non eſt tantùm externa ſpecies, ſeu apparentia, quia ſunt permanentes, & eodem ſemper modo fiunt. Item, ſi Deus eſt author eorum, tam facile poteſt illos verè efficere, ſicut fingere: & alioqui eſt magis conſentaneum ad veritatem myſterij occultandam: ſi verò naturale agens eos efficit, nó poteſt eos fingere, aut ſimulare, & hoc poſterius eſt magis rationi conſentaneum, quia non ſunt hîc plura miracula fingenda, quàm ſint neceſſaria: non eſt autem neceſſarium, vt ſolus Deus totum effectum operetur, vt videbimus. Atque eadem experientia ſumi poteſt ex nutritione: nam, ſi homo integrum panem conſecratum comedat, non ſolùm confortabitur, ſed etiam nutrietur, & ſaturabitur eodem modo, quo id aſſequeretur pane non conſecrato.

Algerus. Guitmund. VValdenſ.

Secundò, hac relicta ſententia, circa difficultatem, quæ authores eius mouit, ſcilicet, ex qua materia fiat hæc mutatio, eſt alia opinio dicens, nullam eſſe neceſſariam materiam, ſed ſolam quantitatem ſufficere, vt ſubſtet formæ ſubſtantiali aduenienti, ſiue de potentia eius educatur, ſiue per nutritionem vniatur. Hæc, vt dixi, videtur eſſe opinio D. Thomæ hîc, quam ita exponit & ſequitur Ferrar. dicto capit. 66. & eam tenet Henric. quodlib. 8. q. 36. & Viguerius in Summa, verſ. 9. de Euchar. & Ruar. a. 14. Soto etiã & Ledeſma citãt Ægidium Theorem. 44. & 45. Dionyſ. autem Carth. d. 12. q. 2. oppoſitũ illi tribuit. Fundamentum non eſt aliud, niſi quia hoc ſufficit, & eſt magis conſentaneum, vt ex vi prioris conſecrationis reliqua fiant naturali modo, ſine nouis miraculis.

Ferrar. Henric. Viguer. Ruard. Soto. Ledeſma. Ægid. Carthuſian. Oppoſitũ placet authori.

Hæc verò opinio mihi videtur omnino falſa & incredibilis: dicendum eſt ergo ſolam quantitatem non ſufficere, ſed neceſſariam eſſe aliquã materiam, ex qua hæc generatio fiat: ita docẽt omnes authores ſtatim citandi. Et probatur prior pars, primò, quia forma ſubſtantialis non poteſt habere ſuum effectũ formalem circa aliquod accidens, cum quo non habet proportionem, neque habitudinem: aliàs poſſet etiam vna forma informare aliam, vel qualitatem aliquam. Secundò, quia inter quantitatem & formam non poteſt eſſe ſubſtantialis vnio; tum, quia, cùm quantitas ſit accidens, vnio etiam illius, vel cum illa neceſſariò eſt accidentalis, & compoſitum ex illa nó poteſt eſſe ſubſtantiale, nec poteſt eſſe ignis, aut carbo vel quid ſimile, quia de ratione eſſentiali huius compoſiti eſt ſubſtantialis materia, propter quod dixit

Ariſtot. dixit Ariſtot. 1. Phyſicorum, impoſſibile eſſe ſubſtātiam componi ex non ſubſtantiis. Et confirmatur: nam impoſſibile eſt, qualitatem eleuari, vt formaliter ſuppleat vicem formæ ſubſtantialis, & ſubſtantialiter aliquid componat; ergo ſimiliter eſt impoſſibile, vt quantitas eleuetur ad proprium munus materiæ, & ſubſtantialem cauſalitatē eius. Tertiò, etiam ſi daremus, hoc eſſe poſſibile, tamen illo poſito, ſequuntur multo plura miracula, quod tamen vitari intenditur. Probatur, quia in primis eductio formæ ſubſtantialis de potentia quantitatis, non poſſet fieri ab agente naturali, propria virtute: quia quantitas non eſt in potentia naturali ad huiuſmodi formam, quicquid ſit de obedientiali, ſicut non poteſt agens naturale virtute ſua educere formam ignis de materia cœli, quia non eſt in potentia naturali ad illam, ſuppoſita opinione, quòd ſit alterius rationis à materia generabilium. Item, quia aliàs etiam nunc ignis educeret formam ignis ex quantitate ligni, eámque ipſi vniret: quia eandem capacitatem habet hæc quantitas, & eſt propinquior igni.

Euaſio. Fortaſſe dicetur, in quantitate ex ſola natura rei, ſeu ſecundùm ſe ſumpta, non eſſe capacitatem naturalem ad huiuſmodi formam, & actionem ſeu poſſeſſionem: at verò in quantitate eleuata, quæ per cōſecrationem accepit vim ſubſtantiæ, eſſe huiuſmodi capacitatem, & ideo ſuppoſito illo miraculo agens naturale poſſet naturaliter ex illa educere formam.

Impugnatur. Sed hoc in primis intelligi non poteſt: quia quantitati per conſecrationem nihil additum eſt, neque immutatum, præter exiſtendi modum, tamen in entitate ſua eadem omnino eſt; at verò capacitas paſſiua non eſt in quantitate, ratione modi eſſendi, ſeu ratione ſuæ entitatis: ergo, ſi antea non habebat capacitatem naturalem, nec poſtea habebit: quæ eſt enim illa eleuatio aut quæ vis materiæ? Si enim diceretur, eſſe in potentia obedientiali, & ratione conſecrationis manere quaſi in potentia proxima, fortaſſe non eſſet tam euidens contradictio, quamuis reuera, etiā hoc ſit falſum, propter argumenta priora; tamen quòd res, quæ non habet capacitatem naturalem ex ſe incipiat habere illam, non mutando entitatem vel naturam intelligi non poteſt, ſicut in cauſis agentibus repugnat, quòd non habet naturalem virtutem agēdi, inciperet habere iam per ſolam ſuam entitatem, ſine ſui mutatione: imò nec poſſe agere per potentiam obedientialem, niſi hæc intimè innata in ipſa re præſupponeretur. Adde, etiam, hoc poſito, non vitari inconueniens illatū, ſcilicet, quòd maiora miracula multiplicentur: nam reuera, maius eſt hoc, quàm quod creatur materia, vel quodcūque ſimile, & præterea durabit quantitas per ſe exiſtens & ſine ſubiecto, non ſolùm quamdiu durat hoc ſacramentum, ſed etiam in omnibus rebus, quæ ex illa generantur, &, quamuis plurimæ tranſmutationes in illa fierent, ſemper ita maneret, quia nō eſt maior ratio de vna generatione, quàm reliquis: ac deinde tota materia prima, quæ ab inſtitutione huius ſacramenti vſque nunc tranſubſtantiata eſt, deficiet in orbe, & loco illius ſola quantitas erit ſubſtituta: vnde fiet, vt magna pars naturaliūm rerum iam non conſtet materia & forma, ſed quantitate & forma: quæ nec ſubſtantialia entia erunt, neque accidentalia, ſed monſtra quædam naturæ.

Dubiū quoddam diſſoluitur. Vnde etiam contingere poſſet, vt illa quantitas per varias tranſmutationes informaretur alia forma panis & conſecraretur: quomodo ergo tunc fieret tranſubſtantiatio? quia, ſi totum compoſitum tranſmutaretur, non maneret quantitas; ſi ſola forma, non eſſet tranſubſtantiatio. Dicendum ergo eſſet ex tali pane non poſſe fieri conſecrationem, quod reuera, non male diceretur: quia ille non eſſet panis, cùm non conſtaret ex principiis eſſentialibus panis, ſed tunc idem conſequenter dicendum eſſet de quacumque re genita ex huiuſmodi ſpeciebus, quod reuera non ſit ſubſtantia illa, quæ apparet, ſed ſemiſubſtantia, vt ſic dicam. Vnde, ſi contingeret, hominem longo tempore ſolis ſpeciebus conſecratis nutriri, ſucceſſu temporis, aut totum, aut ferè totū ſubſtantiale corpus amitteret, manerétque anima ſolam quantitatem informans, & ſimilia monſtra poſſunt facilè excogitari, & maximum omnium eſt dicere, hæc omnia naturaliter ſequi ex priori miraculo ſolius conſecrationis. Neceſſariò ergo dicendum eſt, in inſtanti, quo huiuſmodi generationes fiunt ex ſpeciebus conſecratis, aliquam veram, & ſubſtantialem materiam ibi exiſtere, ex qua fiant.

Sed quænam eſt hæc materia? Circa hoc fuit tertia opinio antiqua, eſſe aliquam antea præexiſtētem in aliquo corpore, & tunc denuo poni ſub ſpeciebus ſacramentalibus in illo inſtanti generationis. Et quidam dixerant, eſſe quandam partem materiæ ipſius corporis Chriſti, vt refert Algerus ſuprà, quod maximè videbatur dici poſſe, ſi vera eſſet ſententia Durandi, quòd materia panis manet in corpore Chriſti: ſed hic eſt error in fide, quia Chriſti corpus nunc eſt incorruptibile, & impaſſibile. Vnde non poteſt partem materiæ acquirere & multo minùs perdere. Vnde Durandus, qui primum temere dixit, non eſt auſus dicere ſecundum. Alij verò dixerunt illam materiam eſſe corporis circumſtantis, vel alterius ſimilis, quam optimè impugnat D. Thom. hîc, vt in commentario articuli quinti vidimus, quib. addere poſſumus, quando hoſtia conſecrata in ignem iniecta comburitur, ibi totum corpus circumſtans habere rationem agentis, & non patientis; non poteſt ergo aliquid generare ex ſuamet materia. Solùm poſſet quis fingere, Deum aliunde ſumere materiam ex aliquo corpore, & in eodem inſtanti illam ſub ſpeciebus ſacramentalibus conſtituere, at verò, licèt hic modus non ſit impoſſibilis Deo, non eſt tamen aptus neque conueniens præſenti myſterio, primùm, quia oporteret alteram rem in alio loco diuinitus corrūpi: non enim cōſtituenda eſt eadem materia in duobus locis ſub duabus formis. Secundò neceſſe eſſet, materiā illam in inſtanti, & miraculoſo modo transferri ab alio loco in locum ſpecierum. Tertiò conſequenter etiam dicendum eſſet, deeſſe in his generabilibus rebus totam materiam, quæ hactenus per cōſecrationem tranſubſtantiata eſt, quod magnum videtur inconueniens. Quartò denique oporteret, aut duplicem quantitatem deſtrui, vt vna fieret in re genita ex ſpeciebus conſecratis, iuxta opinionem aſſerentem, quantitatem corrumpi ad corruptionem ſubſtantiæ, aut iuxta contrariam ſententiam, oporteret vel duas quantitates manere in eadem materia, quod eſt ſatis abſurdū, vel alteram ſine cauſa naturali à ſolo Deo corrumpi. Vnde etiam fieret, tantam quantitatem deeſſe nunc in hoc orbe generabilium rerū, quāta fuit in toto pane & vino ſimul ſumptis, quæ hactenus cōſecrata ſunt, nulla æqualis magnitudinis alteri ſuccedēte, quæ ſine dubio eſſet magna diminutio huius inferioris vniuerſi corporei. Dicendum eſt igitur (quod omnes Theologi citandi ſentiunt) in inſtanti generationis, quæ fit ex ſpeciebus conſecratis, prius natura, quàm talis generatio fiat, poni ſub illis ſpeciebus quandam materiam primam: quæ immediatè ante illud inſtans in rerum natura non exiſtebat: hoc enim neceſſariò ex dictis concluditur, oſtenſum eſt enim, aliquam materiam

primam

primam eſſe neceſſariam ſub illis ſpeciebus, ſeu in A loco earum, quia ibi fit generatio. Rurſus oſtenſum eſt, illam non fuiſſe præexiſtentem, neque ibi, neque alibi, in illo proximo tempore, quo fiebat alteratio quóve Chriſti præſentia durabat; ergo neceſſe eſt, ibi de nouo fieri.

Rurſus deinde inquirendum ſupereſt, an hæc materia ſit eadem numero, quæ prius fuit ſub talibus ſpeciebus, & tranſubſtantiata eſt, vel alia. D. Thomas enim hic ſignificat, non eſſe eandem numero, quia idem numero reproduci, eſt nouum miraculum, quod non eſt ponendum ſine neceſſitate. Mihi tamen (quamuis res ſit incerta) veriſimillimum eſt, eſſe eandem numero, & in hoc ſenſu intelligendam exiſtimo quorundam veterum ſententiam dicen- B tium, redire ſubſtantiam panis, vt ex ea fiat generatio, quòd tenuit Alexand. Alenſis, 4. parte, quæſtione 40. memb. 2. articulo 4. & Bonauentura diſtinctione 12. artic. 2. quæſt. 1. & Innocent. lib. 4. de hoc myſterio, cap. 17. non eſt enim veriſimile, eos locutos eſſe de tota ſubſtantia panis, tum, quia hoc ſenſu eſt res valde improbabilis, vt diuus Thomas conuincit in articulo, tum etiam, quia ad talem generationem impertinens eſt, quòd redeat forma panis, cùm potiùs illam corrumpi neceſſe ſit. At verò, quòd eadem materia redeat, coniectura eſſe poteſt; primò reſpectu naturæ vniuerſalis, quia ſic nulla fiet propter hoc myſterium mutatio in materia rerum generabilium, & corruptibilium, ſed eadem ſemper C durabit. Secundò reſpectu naturæ particularis, quia manet eadem quantitas numero: cui connaturale eſt eſſe in hac materia, eíque inniti. Tandem reſpectu Dei æquè facile eſt, eandem materiam facere, ſicut diuerſam, vnde non eſt maius miraculum, nec propriè eſt nouum, quia congruente quadam neceſſitate connexum eſt cum ipſo myſterio.

Alenſis. Bonauent. Innocent.

Vlterius autem interrogãdum ſupereſt, per quam actionem fiat hæc materia. Thomiſtæ enim, vt aliquomodo diuum Thomam interpretentur, contendunt fieri per conuerſionem, vt in commentario art. 5. citaui, quod tenet etiam Paludan. diſtinct. 12. quæſtione 2. Heruæus, quæſtio. 1. artic. 3. & Hiſpal. D quæſt. 1. notab. 4. qui addit, nõ ſolùm materiam, ſed totum compoſitum fieri per conuerſionem quantitatis in ipſum, quod eſt improbabile, & ſine fundamento, vt à fortiori patebit ex dicendis, & refutatur etiam à D. Th. ex profeſſo, 4. contra gent. c. 66. Alij dicunt, illam materiam congenerari, ita loquitur Soto ſuprà. Reliqui verò authores citati dicunt iterum creari, ſeu per creationem reproduci. Scot. diſtin. 12. q. 5. Durand. q. 2. Maior quæſt. 4. Marſil. q. 8. ar. 4. Gabr. lect. 45. in Canon. Ægidius Theorem. 44. & 45. & alij cõmuniter. Et hoc ſine dubio verius eſt, primò quidem, quia exiſtimo, quantitatem panis non deſinere eſſe per hanc generationem, ſed manere in re genita, non ergo conuertitur. Secundò, E quia, etſi non maneat, negari non poteſt, quin ſit ibi neceſſaria noua actio, generatione prior ordine naturæ, per quã hæc materia fiat, quia educitur de non eſſe ad eſſe, prius quàm ex illa fiat generatio, hæc autem actio non eſt ex præſuppoſito ſubiecto, quia quantitas non eſt ſubiectum prius, vt per ſe conſtat; eſt ergo creatio. Neque eſt vlla ratio, ob quam appelletur conuerſio, etiam ſi deſinat eſſe quantitas, quia neque ibi relinquitur aliquid commune, circa quod fiat conuerſio, & quia rationes omnes quibus ſuprà probatũ eſt corpus Chriſti non conuerti in talem materiam, idem probant de quantitate, quia nõ eſt maior connexio inter actionem, qua producitur materia, & deſitionem quantitatis, quàm ſit

Palud. Heruæus. Hiſpal.

Soto. Scotus. Durand. Maior. Marſilius. Gabriel. Ægid.

inter illam actionem, & deſitionem, vel abſentiam corporis Chriſti. Tandem, ſi ratio conuerſionis aliquid in re ipſa addit creationi, illud eſt magis miraculoſum, quàm ſola creatio, nec poteſt probabiliter dici, naturaliter ſequi ex priori miraculo. Quod autem poſt alteratione ſub illis accidentibus fiat creatio materiæ, eſt maximè cõnaturale, ſuppoſito priori myſterio, & indigentia, quæ ex illo naſcitur in rebus ipſis naturalibus ad ſuas generationes & corruptiones: ſicut in generatione hominis naturale eſt, vt Deus creet animam poſt ſufficientem alterationem in materia diſpoſita. Atque hic etiam conſtat, quàm ſit falſum dicere, materiam congenerari, quoad entitatem ſuam, de qua agimus: nam quoad vnionem id dici poſſet, ſicut anima rationalis, quoad vnionem dici poteſt congenerari, non verò ſecundum ſe, quod magis patebit ex ſequente puncto.

Adhuc enim inquirendum ſupereſt, à quo agente fiat hæc materia. Richard. enim, d. 12. a. 2. q. 2. dicit fieri ab agente naturali ex poſſibilitate materiæ, quæ ibi manſit. Quod friuolum valde eſt, quia illa poſſibilitas nihil eſt, niſi potentia obiectiua, vnde nõ excludit creationem, quæ non poteſt fieri ab agente naturali: nã in potentia ſubiectiua repugnat materiæ primæ, cùm ipſa ſit primum ſubiectum, ſtatímq; inquiremus, an hæc poſſibilitas ſit ſubſtantia, vel accidens. Primum eſſe non poteſt, tum quia repugnat myſterio, quòd aliqua ſubſtantia manſerit, tum quia neceſſe eſt vt ſit materia, aut forma, aut compoſitũ: ſi verò eſt accidens, quomodo poteſt eſſe ſubiectum ex quo fiat materia? Soto diſt. 12. q. 2. ar. 6. (& ſignificat etiam Hiſpalenſis ſuprà) dicit, materiam illam comproduci ab agente naturali, ídque naturaliter, ſuppoſito primo miraculo. Sed, ſi loquuntur propriè de virtute naturali, dicunt rem planè impoſſibilem: quia prius miraculum non dedit virtutem naturalem igni, aut ſimili agenti ad producendum aliquid ex nullo ſubiecto, cùm potiùs tota neceſſitas huius materiæ ſit, vt poſſit naturale agẽs ex ſubiecto aliquo formam ſubſtantialem educere: ſi autẽ non loquantur de virtute connaturali ipſi agenti ſecundùm ſe, ſed potiùs ipſi myſterio, ita vt ratione illius debitus ſit naturali agenti concurſus, quo poſſit materiam producere, hoc gratis & ſine fundamento dicitur: nam, licèt hic modus agendi non ſit impoſſibilis, tamen neceſſe eſt, vt in eo concurrat naturalis cauſa ſolùm vt inſtrumentum Dei, & non qualecunque, ſed creationis, quod omnium difficillimũ eſſe cenſetur: hoc autem eſt magnum miraculum, quod non eſt fundatum in conſecratione, quia non oportet, vt agens creet materiã, etiam ſi à Deo creãda ſit; nõ eſt ergo aſſerendũ hoc miraculum ſine maiori fundamẽto, vt etiam Sotus fatetur; ſit ergo hæc actio à ſolo Deo abſque vllo inſtrumento ſeparato: probabile tamen eſt, humanitatem Chriſti ad illam concurrere vt inſtrumentum cõiunctum: de qua re nonnulla dixi in primo tomo ad q. 13. D. Thom.

Soto.

Sotus.

Vltimò inquiri poteſt, quomodo ex hac materia poſſit naturale agens educere formam, & aliquid generare. Et ratio dubitandi eſt, quia illa materia de nouo creatur à Deo in eodem inſtãte, in quo fit generatio: agens autem naturale non poteſt tam ſubitò illam diſponere nec ſine diſpoſitione præuia poteſt naturaliter formam ex illa educere. Propter hãc enim rationem Scotus, q. 6. & alij ex citatis authoribus exiſtimant, agens naturale non concurrere ibi ad generationem ſubſtantialem, nec ſolam materiã primam creari tunc à Deo, ſed totam ſubſtantiam compoſitam, cui debita ſunt illa accidentia. Sed immeritò ita opinatur. Iuxta noſtram ergo ſententiam

Scotus.

qua credimus, manere eandem quantitatem in genito & corrupto, dicendum eſt, præter actionem, creatiuam materiæ, de qua iam diximus, duas alias hîc eſſe conſiderandas actiones: vna eſt, qua ſpecies ſacramentales, ſiue quantitas panis præexiſtens vnitur materiæ, hic enim eſt nouus effectus realis, qui ſpecialem cauſalitatem requirit, poteſt autem intelligi fieri altero è duobus modis, prior eſt per naturalem reſultātiam ex intrinſeca natura ipſius materiæ & quantitatis: nam cùm in illo inſtanti deſinat ibi eſſe corpus Chriſti, conſequenter deſinit eſſe in quantitate modus ille per ſe exiſtendi, quem habebat ſeparata, & aliunde materia prima in eodem inſtanti fit per creationem intimè præſens tali quantitati, & ideo ablato iam omni impedimento, ex naturali propenſione & inclinatione, quam ad inuicem habent, propria virtute copulantur & vniuntur, & hic modus ſubtilis eſt & probabilis. Alter verò modus facilior eſt, vt à Deo ſpeciali actione vniantur: nam actio purè vnitiua, & non eductiua quantitatis de potentia materiæ, non eſt naturàlis, vnde non poteſt reſultare ex ſola natura materiæ & quantitatis: neque ab aliquo agēte naturali fieri: ſi verò (vt probabile eſt) actio vnitiua, quæ ibi interuenit, eſt eiuſdem rationis cum eductiua, ſeu cum illa, qua naturaliter conſeruatur quantitas in materia, illa non poteſt eſſe à quantitate: quia reſpectu illius non ſupponitur prius natura exiſtens, neq; etiam eſſe poteſt ab aliquo extrinſeco agente naturali: quia præſupponitur alterationi eius, & quia, iuxta hanc opinionem, quam proſequimur, quantitas naturaliter ſolùm fit per concreationem cum materia, & ſimiliter conſeruatur: fit ergo prædicta vnio per actionem Dei, quæ ſuppoſito myſterio, dici poteſt naturalis: quia debetur materiæ ſic creatæ ſub illa quantitate, ſicut deberetur illi concreatio quantitatis, ſi non ſupponeretur quantitas exiſtens. Altera actio, quæ hîc interuenit, eſt eductio formæ ſubſtātialis rei genitæ, verbi gratia, vermis, aut vnio animæ rationalis in nutritione hominis, & hæc naturali virtute fit ab agente naturali, quòd eſt facillimum, ſuppoſitis, quæ diximus: nam, facta vnione quantitatis ad illam materiam, manet etiam diſpoſita per quantitates, quæ in illa inhærebant, & media quantitate, illi coniuncta manent, & ab eodem agente introductæ fuerant, & ideo nullum eſt impedimentum, quo minùs idem agens ſuam formam introducat. Atque idem facilè defendi poteſt, iuxta opinionem aſſerentem, fieri reſolutionem vſq; ad materiam primam, iuxta quam conſequenter dicendum eſt, in omni naturali corruptione & generatione manere materiam primam ſpoliatam quantitate & qualitatibus omnibus, quæ immediatè ante illud inſtans in illa præceſſerunt, & nihilominus dicitur manere diſpoſita, vt agens hanc formam in illa introducat, vel potiùs per habitudinem, neſcio quam ad totam alterationem præcedentem, & diſpoſitiones, quæ immediatè antea anteceſſerunt, vel negatiuè, quia per hoc, quod manet non repugnans, neque indiſpoſita, agens potens eſt ad agendum in illa quantum poteſt, in vno inſtanti, & conſequenter ad introducendam formam ſubſtantialem cum vltima diſpoſitione eius. Ad eundem autem modum loquendum eſt in hoc myſterio iuxta hanc ſententiam, vel quod Deus introducit materiam; vbi præfuit quantitas cum eadem ſigillatione & habitudine, ac ſi illa quantitas non tempore antecedente inhæſiſſet materiæ, vel certè creari tunc materiam nudam & non repugnantem, in quam proinde operatur agens tota virtute formam ſubſtantialem introducendo.

SECTIO IV.

Vtrum ſpecies ſacramentales poſſint miſceri, & an tunc deſinat ibi ſanguis Chriſti.

HÆc quæſtio proponitur propter difficilem doctrinam D. Thomæ in art. 8. & meliùs faciliùſque explicabitur in ſpeciebus vini: nam regulariter ſolùm illæ poſſunt propriè miſceri, eo quòd liquidæ ſint. Dupliciter autem ſolent liquores miſceri, primò imperfectè per diuiſionem in minutiſſimas partes, earúmque localem interpoſitionem, & nonnullam alterationem mutuam, quæ ad ſubſtantialem corruptionem non perueniat. Secundò fieri poteſt cum tranſmutatione ſubſtantiali, vel vnius miſcibilium in alterum, quod prædominatur, quæ potius eſt corruptio vnius, & generatio, vel adgeneratio, ſeu accretio alterius, quàm miſtio, vel cum tranſmutatione vtriuſque in vnum tertium, ſi debita proportione miſceantur, & hanc vocauit propriam miſtionem Ariſtot. 1. de gener. text. 88. & lib. 2. text. 48.

Secundò ſuppono, inter liquores eiuſdem ſpeciei ſolùm poſſe fieri imperfectam miſtionem: quia vnus non poteſt corrumpere alium ſubſtantialiter, nec per diuiſionem in minimas particulas, nec per nimiam alterationem. Prior pars probatur, vel quia in his rebus homogeneis non datur minimum, vel certè, quia licèt detur minimum exiſtens, non autem inexiſtens, in præſente autem, quamnis diuiſio fiat in minutiſſimas partes, illæ non manent per ſe ſeparatæ, ſed ſtatim vniuntur aliis partibus eiuſdem ſpeciei, cum quibus miſcentur, vt patet, cùm vna aqua alteri infunditur: nam quomodocunque partes ſeſe diuidant & interponant, nulla fit corruptio: nam eadem facilitate, qua diuiduntur, vniuntur. Poſterior autem pars de alteratione patet, quia nulla res corrumpit alteram ſuæ ſpeciei, vt in alia ſpecie aliam producat, cùm omne agens tendat ad producendum ſibi ſimile, neque etiam corrumpit illā, vt in eadem ſpecie producat aliud indiuiduum, quia agens non intendit indiuidualem ſimilitudinem, quam conſequi non poteſt, ſed ſpecificam, quæ iam præſupponebatur. Dices, hoc ſolùm procedere, quando res ſunt ſimiles in ſubſtantia & accidentibus, vt ſunt duo vina alba, non verò quando, licèt ſint ſimilia in ſubſtantia, ſunt diſſimilia in accidentibus, vt ſunt vinum album & rubrum, tunc enim videtur poſſe vinum, aliud corrumpere, vt producat aliud ſibi ſimile, non tantùm in ſubſtantia, ſed etiam in accidentibus. Sed hoc non videtur rectè dici: nam cùm tota diſſimilitudo tunc ſit in accidentibus, ſatis erit, quòd poſſit vnum accidentaliter aliud immutare, vt illud ibi reddat omnino ſimile, quæ immutatio ad alterius ſubſtantialem corruptionem non erit ſufficiens, quia, cùm ſubſtantiæ ſint omnino ſimiles & homogeneæ, accidentia vnius ſufficiunt ad conſeruandam formam ſubſtantialem alterius, & è conuerſo, de quo latiùs in philoſophia, ex cuius principiis adiunctis Theologicis ſuprà poſitis præſens quæſtio definienda eſt.

Omiſſis ergo opinionibus, dico primò; Species vini conſecrati poſſunt miſceri cum alio liquore eiuſdem, vel alterius ſpeciei tantùm imperfectè, & tunc non deſinit ſub eis eſſe ſanguis Chriſti. Probatur prima pars experientia, & ratione, quia hæ ſpecies ſunt facilè diuiſibiles, & penetrabiles, & quia eis fieri poteſt, quicquid ex vino fiebat, quia ita ſe gerit quantitas affecta illis accidentibus, ac ſi eſſet ſubſtantia, & ideo nihil obſtat, quòd ſecundùm Ariſtotelem accidens non poſſet miſceri ſubſtantiæ,

Species vini cõſecrati poſſunt miſceri vino eiuſdem ſpeciei, & tũc non deſinit ſanguis eſſe ſub eis.

quia

quia tunc non miſcetur quantitas per modum accidentis, ſed per modum ſubſtantiæ, tanquam per ſe exiſtens, & hinc patet ſecunda pars, quia ſemper hæc miſtio in principio pro aliquo tempore eſt imperfecta, quãdo alteratio non potuit vſque ad corruptionem ſubſtantialem perducere. Et inde etiam concluditur pars vltima: nam quamdiu alteratio non eſt tanta, quoad corruptionem vini ſufficiat, manet ibi ſanguis Chriſti, vt ſuprà probatum eſt: ſed quamdiu miſtio eſt imperfecta, alteratio eſt huiuſmodi: ergo manet ibi ſanguis Chriſti. Dices, ergo miſcetur ſanguis Chriſti alteri liquori. Reſpondetur, propriè loquendo non miſceri, vt hìc dicit D. Thom. artic. 8. ad 2. quia miſtio non tantùm dicit mutationẽ localem, ſed etiam diuiſionem, interpoſitionem, & alterationem partium, quæ non fuit in corpore Chriſti: vnde, ſi alicubi reperiatur illa locutio eſt metaphorica, & per extrinſecam quandam denominationem: ſicut dicitur frangi corpus Chriſti, iuxta ſuprà dicta diſputatione 48. ſect. 4.

Si ſpecies vini conſecratæ perfectè miſceantur cum liquore ſpecie diſtincto, non manet ibi ſanguis Chriſti. S. Thom. Durand. Palud. Richard. Capreol.

Dico ſecundò: Species conſecratæ perfectè miſceri poſſunt cum liquore ſpecie diſtincto, & tunc nõ manet ſub eis ſanguis Chriſti. Ita D. Thom. dicto ar. 8. & in 4. diſtinctio. 12. vbi Durand. quæſt. 3. Palud. q. 5. Richard. artic. 4. q. 1. Capreol. diſtinct. 3. quæſt. 1. ad argumenta contra ſecundam concluſionem, & prior pars conſtat ex dictis: quia facta miſtione imperfecta cum liquore ſpecie diſtincto, poteſt tanta alteratio fieri in ſpeciebus conſecratis, quanta ſufficeret ad vinum corrumpendum, & aliam rem generandam, iuxta dicta, ſectione præcedente: ergo tunc fiet generatio ſeu miſtio perfecta. Et inde etiam cõcluditur vltima pars, quia iam tunc non manſiſſet ibi ſubſtantia vini; ergo nec manet ſanguis Chriſti. Rogabis, quid fiet, ſi in huiuſmodi miſtione cum liquore ſpecie diſtincto (verbi gratia, cũ aqua) virtus actiua ſpecierum ſacramentalium prædominetur, & aquam corrumpat?

Dubium. Solutio.

Dicunt aliqui totam illam manere conſecratam & conuerſam in ſpecies vini: quia ſi in principio ante conſecrationem facta fuiſſet illa alteratio, poſtea per verba tota illa materia conſecraretur: ergo idem poſtea fiet virtute prioris conſecrationis; ſicut, ſi pars aquæ non benedictæ cum alia benedicta miſceatur, tota manet benedicta, cap. quod in dubiis, de conſecra. Eccleſ. vel altaris, nihilominus dicendum eſt, tunc quidem ex illa particula extranea, quæ miſcetur, generari vinum, iuxta dicta in prima ſectione huius diſputationis: ſub illius tamen accidentibus non eſſe ſanguinem Chriſti, quia præcedentia verba conſecrationis tantùm potuerunt conſecrare materiam ſibi præſentem: hæc autẽ materia, nec tunc erat præſens, imò neque erat materia, quia non erat vinum: ſpecies autem conſecratæ non poſſunt poſtea alias ſpecies conſecrare, quia non eſt eis data hæc vis, ſed tantùm verbis conſecrationis. Neque eſt ſimile de aqua benedicta: quia eius conſecratio ſolùm eſt per quandam extrinſecam denominationem ab Eccleſia inſtitutam, quæ voluit, eam extendi, & ad partes poſtea admiſtas, ſeu voluit eam fieri ſolùm per contactum ſeu admiſtionem cum alia aqua benedicta: hæc autem conſecratio fit per realem tranſmutationem, & ſupernaturalem actionem, ad quam efficiendam ſolis verbis virtus & efficacia data eſt.

Sub ſpeciebus conſecratis miſtis vino non conſecrato manet ſanguis Chriſti. Scotus.

Dico tertiò; Quando ſpecies conſecratæ miſcentur vino non conſecrato, ſub eis ſemper manet ſanguis Chriſti. Eſt communis ſententia, quam tenent Durand. Richard. & Palud. paulo antea citati. Scot. diſt. 12. q. 4. Bonauent. art. 1. quæſt. 2. & ſignificat Alenſ. 4. par. 40. membr. 2. art. 3. & Innocent. lib. 4. de

Bonauent. Alenſis. Innocent. Soto. Ledeſma Victoria.

A hoc myſter. cap. 32. & idem in re ſentiunt recentiores Thomiſtæ, Soto, Ledeſma hic, & Victor. in Sum. num. 64. & colligitur ex c. cùm Marthæ, de celebrat. Miſſar. vbi in §. quæſiuiſti, dicitur; Si poſt calicis cõſecrationem aliud vinum mittatur in calicem, non tranſire in ſanguinem, ſed commiſtum manere cum ſpeciebus conſecratis. Supponit verò hæc concluſio, omnia vina eiuſdem ſpeciei, & ea, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, non ſubſtantialiter, ſed accidentaliter tantùm tranſmutari, & conſequenter tantùm poſſe inter ſe imperfectè miſceri: vnde concluditur ratio, nam ſpecies conſecratæ tantùm imperfectè miſcentur vino non conſecrato, quia non magis alterantur, quàm ſi ibi eſſet ſubſtantia vini: ſed, quamdiu B miſtio eſt imperfecta, ibi manet ſanguis Chriſti, vt dictum eſt in prima concluſione, quia ibi etiam maneret ſubſtantia vini: ergo, quandocunque fit miſtio inter ſpecies conſecratas & aliud vinum, non amittitur conſecratio, etiam ſi minima qualitas maiori miſceatur, & longo tempore duret. Sed obſtat authoritas D. Thomæ, qui contrarium docere videtur hìc, & in 4. diſtinct. 12. artic. 2. quæſtiuncula prima, & quodlib. 10. artic. 3. Exponi tamen poteſt, primò, quòd tantùm loquatur de vinis diſtinctæ qualitatis, inter quæ eſt alteratio. Sed reuera D. Thom. abſolutè loquitur, & non fundatur in ratione alterationis, ſed ſolùm, quia per diuiſionem fit diſtinctum C indiuiduum, & ideo dicit deſinere ibi eſſe Chriſtũ.

S. Thom.

Quæ ratio æquè procedit in vinis eiuſdem qualitatis, imò etiam procedit in diuiſione hoſtiæ, vel calicis: quia etiam tunc fiunt duo indiuidua, & ita non manebit Chriſtus ſub partibus diuiſis, quod eſt contra fidem. Sicut ergo hìc dicuntur fieri plura indiuidua, quoad terminos quantitatis, non tamen, quoad ſubſtantiam, quæ eadem manet ſub eis diuiſis, quæ erat ſub coniunctis, & ideo ſub vtriſq; manet Chriſtus, ita dicendum eſt de miſtione ſpecierum. Adde etiam, in vinis diſtinctæ qualitatis non eſſe veram illam ſententiam: quia, vt dixi, non fit inter ea alteratio, vſque ad corruptionem ſubſtantialem. Aliter ergo Victoria & Soto dicunt, ſententiam D. Thomæ intelligi, quando ſpecies conſecratæ per miſtionem D diuiduntur in partes minores minimis. Sed hoc etiã reiectum eſt, quia illæ partes minores non manerent per ſe ſeparatæ, ſed vnitæ alteri vino, cum quo miſcentur; ergo ſub eis conſeruaretur vinum: ergo ſanguis Chriſti. Reſpondent alij, poſſe vinum, cui miſcetur ſpecies, eſſe adeò craſſum, vt non poſſint ſpecies diuiſæ ſtatim illi continuari, & in hoc caſu loqui D. Thom. Sed hoc eſt planè voluntarium, & præterea rectè Soto notauit in eo caſu, ſi non poteſt fieri continuatio, multo minùs poſſe fieri tantam diuiſionem ſpecierum, quæ ad corruptionem ſufficiat, præſertim quia hæc omnia ſupponunt opinionem valde incertam, quòd vinum terminetur ad minimum. Quocirca nullam expoſitionem, quæ mihi ſatisfaciat, inuenio, nec ratio eius quicquam conE uincit, vt probatum eſt: ratio autem concluſionis videtur conuincens, & ideo hæc opinio magis probatur.

Sed quæres, quid fiet de illo vino non conſecrato: finge enim in magno dolio vini non conſecrati apponi paucam quantitatem ſpecierum conſecratarum. Aliqui affirmant, illud exiſtimandum & habendum, vt vinum commune. Ita ſentiunt Paludan. Soto. Sed mihi certè non probatur; quia eſt contra reuerentiam debitam ſpeciebus conſecratis; & ideo exiſtimo, ſeparandum, & ad ſacros vſus reſeruandum, quia, vt Richardus dixit, totum manet quodammodo benedictum, ratione contactus, & licèt non

non fiat contactus in omnibus, & ſingulis partibus, tamen propter periculum & dubium prædicta diligentia adhibenda eſt.

QVÆSTIO LXXVIII.

De forma ſacramenti Euchariſtiæ, in ſex articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de forma huius ſacramenti.

Et circa hoc quæruntur ſex.

Primò, quæ ſit forma huius ſacramenti.

Secundò, vtrùm ſit conueniens forma conſecrationis panis.

Tertiò, vtrùm ſit conueniens forma cōſecrationis ſanguinis.

Quartò, de virtute vtriuſque formæ.

Quintò, de veritate locutionis.

Sextò, de comparatione vnius formæ ad aliam.

ARTICVLVS I.

Vtrùm hæc ſit forma huius ſacramenti, Hoc eſt corpus meum, &, Hic eſt calix ſanguinis mei.

4.d.8.q.2.ar. 2.& 3. *AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd hæc non ſit forma huius ſacramēti, Hoc eſt corpus meum; &, Hic eſt calix ſanguinis mei. Illa enim verba videntur pertinere ad formam huius ſacramenti, quibus Chriſtus corpus ſuum & ſanguinem conſecrauit. Sed Chriſtus antea benedixit panem acceptum, & poſtea dixit: Accipite, & comedite, hoc eſt corpus meū (vt habetur Matth.26.) & ſimiliter fecit de calice. Ergo prædicta verba non ſunt forma huius ſacramenti.*

Refertur de conſec. d. c. Quia corpus aſſumptum. *2. Præterea, Euſebius Emiſſenus dicit *, quòd inuiſibilis ſacerdos creaturas in ſuum corpus conuertit, dicens: Accipite, & comedite, hoc eſt corpus meum. Ergo totum hoc videtur pertinere ad formam huius ſacramenti. Et eadem ratio eſt de verbis pertinentibus ad ſanguinem.*

3. Præterea, in forma Baptiſmi exprimitur perſona miniſtri, & actus eius, cùm dicitur: Ego te baptizo. Sed in præmiſſis verbis nulla fit mentio de perſona miniſtri, nec de actu eius. Ergo non eſt conueniens forma ſacramenti.

4. Præterea, Forma ſacramenti ſufficit ad perfectionem ſacramenti, vnde ſacramentum Baptiſmi quãdoque perfici poteſt ſolis verbis formæ prolatis, omnibus aliis prætermiſſis. In arg. 1. poſita. *Si ergo prædicta verba * ſunt forma huius ſacramenti, videtur, quòd aliquando poſſit hoc ſacramentum perfici his ſolis verbis prolatis, & omnibus aliis prætermiſſis quæ in Miſſa dicuntur. Quod tamen videtur eſſe falſum: quia vbi verba alia prætermitterentur, prædicta verba ** Ibidem. *acciperentur ex perſona ſacerdotis proferentis, in cuius corpus & ſanguinem panis & vinum non conuertuntur. Non ergo prædicta verba ſunt forma huius ſacramenti.*

Lib.4.cap.4. paulo à prin. tom.4. *Sed contrà eſt, quod Ambroſ. * dicit in lib. de ſacramentis: Conſecratio fit verbis, & ſermonibus Domini Ieſu: nam per reliqua omnia quæ dicuntur, laus Deo defertur, oratione petitur pro populo, pro regibus, pro cæteris. Vbi autem venitur, vt conficiatur venerabile ſacramentum, iam non ſuis ſermonibus ſacerdos vtitur, ſed vtitur ſermonibus Chriſti. Ergo ſermo Chriſti hoc conficit ſacramentum.*

Reſpondeo dicendum, quòd hoc ſacramentum ab aliis ſacramentis differt in duobus, primò quidem, quãtum ad hoc, quòd hoc ſacramentum perficitur in conſecratione materiæ: alia verò ſacramenta perficiuntur in vſu materiæ conſecratæ. Secundò, quia in aliis ſacramentis conſecratio materiæ conſiſtit ſolùm in quadam benedictione, ex qua materia conſecrata accipit inſtrumentaliter quandam ſpiritualem virtutem quæ per miniſtrum, qui eſt inſtrumentum animatum, poteſt ad inſtrumenta inanimata procedere. Sed in hoc A *ſacramento conſecratio materiæ conſiſtit in quadam miraculoſa conuerſione ſubſtantiæ, quæ à ſolo Deo perfici poteſt. Vnde miniſter in hoc ſacramento perficiendo non habet alium actum, niſi prolationem verborum. Et quia forma debet eſſe conueniens rei, ideo forma huius ſacramenti differt à formis aliorum ſacramentorum in duobus; primò quidem, quia formæ aliorum ſacramentorū important vſum materiæ, putà baptizationem, vel conſignationem: ſed forma huius ſacramenti importat ſolam conſecrationem materiæ, quæ in tranſubſtantiatione conſiſtit: putà, cùm dicitur, hoc eſt corpus meum, vel, hic eſt calix ſanguinis mei. Secundò, quia formæ aliorum ſacramentorū proferuntur ex perſona miniſtri, ſiue per modum exercentis actum: ſicut cùm dicitur: Ego te baptizo, vel, Ego te confirmo: ſiue modum imperantis,* B *ſicut in ſacramento Ordinis dicitur: Accipe poteſtatem, &c. ſiue per modum deprecantis, ſicut cùm in ſacramento Extremæ vnctionis dicitur: Per iſtam vnctionem, & noſtram interceſſionem, &c. Sed forma huius ſacramenti profertur quaſi ex perſona ipſius Chriſti loquentis, vt detur intelligi, quòd miniſter in perfectione huius ſacramenti nihil agit, niſi quòd profert verba Chriſti.*

*Ad primum ergo dicendum, quòd circa hoc eſt multiplex opinio. Quidam enim dixerunt, quòd Chriſtus, qui habebat poteſtatem excellentiæ, in ſacramentis, abſque omni forma verborum hoc ſacramētum perfecit, & poſtea verba protulit, ſub quibus alij poſtmodum conſecrarent. Quod videntur ſonare verba Innocent. III. * dicentis, Sanè dici poteſt, quòd Chriſtus virtute diuina confecit, & poſtea formam expreſſit, ſub qua poſteri benedicerent.* Habetur in verb. de ſacr. altaris myſterio c. 6. circa fin. C *Sed contra hoc expreſſè ſunt verba Euangelij, in quibus dicitur, quòd Chriſtus benedixit, quæ quidē benedictio aliquibus verbis facta eſt. Vnde prædicta verba Innocēt. ſunt opinatiuè magis dicta, quàm determinatiuè. Quidam autem dixerunt, quòd benedictio illa facta eſt quibuſdā aliis verbis, nobis ignotis. Sed nec hoc ſtare poteſt, quia benedictio conſecrationis nunc perficitur per recitationem eorum, quæ facta ſunt. Vnde, ſi tunc per hæc verba non eſt facta conſecratio, nec modo fieret. Et ideo alij dixerunt, quòd illa benedictio eiſdem etiā verbis facta eſt, quibus modò fit, ſed Chriſtus ea bis protulit, Primò quidem ſecretè ad conſecrandum, ſecundò manifeſtè ad inſtruendum. Sed nec hoc ſtare poteſt, quia ſacerdos con-*D*ſecrat, proferens hæc verba, non vt à Chriſto in occulta benedictione dicta, ſed vt publicè prolata. Vnde, cùm non habeant vim huiuſmodi verba, niſi ex Chriſti prolatione, videtur, quòd etiam Chriſtus manifeſtè ea proferens conſecrauerit. Et ideo alij dixerunt, quòd Euangeliſtæ non ſemper eundem ordinem in recitando ſeruauerunt, quo res ſunt geſtæ, vt patet per Auguſtinum * in libr. de conſenſu Euangeliſtarum.* Lib 2. colligitur ex c. 30. & 11. & 44. tom.4. *Vnde intelligendum eſt, ordinem rei geſtæ ſic exprimi poſſe: Accipiens panem benedixit, dicens: Hoc eſt corpus meum, & deinde fregit, & dedit diſcipulis ſuis. Sed idem ſenſus haberi poteſt, etiam verbis Euangelij non mutatis, nam hoc participium, dicens, concomitantiam quadam importat verborum prolatorum ad ea, quæ præcedunt. Non autem oportet quòd hæc concomitantia intelligatur ſolùm* E *reſpectu vltimi verbi prolati, quaſi Chriſtus tunc iſta verba protulerit, quando dedit diſcipulis ſuis. Sed poteſt intelligi concomitantia reſpectu totius præcedentis, vt ſit ſenſus; dum benediceret, frangeret, & daret diſcipulis ſuis, hæc verba dixit: Accipite, &c.*

*Ad ſecundum dicendum, quòd in his verbis: Accipite & comedite, intelligitur vſus materiæ conſecratæ, qui non eſt de neceſſitate huius ſacramenti (vt ſuprà habitum eſt *)* Quæſt.74. art.7. *& ideo nec verba ſunt de ſubſtantia formæ. Quia tamen ad quãdam perfectionem ſacramenti pertinet materiæ conſecratæ vſus (ſicut operatio non eſt prima ſed ſecunda perfectio rei) ideo per omnia iſta verba exprimitur tota perfectio huius ſacramenti. Et hoc modo Euſebius intellexit * his verbis confici ſacramentum, quantum ad primam, & ſecundam perfectionem ipſius.* Loco citato in arg.

Ad

Ad tertium ergo dicendum, quòd in ſacramento Baptiſmi miniſter aliquem actum exercet circa vſum materiæ, qui eſt de eſſentia ſacramenti, quod non eſt in hoc ſacramento. Et ideo non eſt ſimilis ratio.

Ad quartum dicendum, quòd quidam dixerunt, hoc ſacramentum perfici non poſſe, prædictis verbis prolatis, & aliis prætermiſſis: præcipuè quæ ſunt in Can. Miſſæ. Sed patet eſſe falſum, tum ex verbis Ambroſ. ſuprà inductis; tum etiam, quia Canon Miſſæ non eſt idem apud omnes, nec ſecundùm omnia tempora, ſed diuerſa ſunt à diuerſis appoſita. Vnde dicendum eſt, quòd ſi Sacerdos ſola verba prædicta proferret cum intentione conficiendi hoc ſacramentum, perficeretur hoc ſacramentum, quia intentio faceret, vt hæc verba intelligerentur, quaſi ex perſona Chriſti prolata, etiam ſi verbis præcedentibus hoc non recitaretur. Grauiter tamen peccaret Sacerdos ſic conficiens hoc ſacramentum: vtpote ritum Eccleſiæ non ſeruans. Nec eſt ſimile de Baptiſmo quod eſt ſacramentum neceſſitatis, defectum autem huius ſacramenti poteſt ſupplere ſpiritualis manducatio, ſicut Auguſtinus dicit.

In argum. ſed contra.

Tra. 26. in Io. tom. 9. Colligitur etiam ex eo quod ex Aug. refertur de conſecr. d. 4. Nulli.

COMMENTARIVS.

Diſputaturus D. Thomas de forma Euchariſtiæ, ex generica conuenientia ſacramentorum ſupponit hoc ſacramentum habere formam, ex differētia verò inter hoc ſacramentum & reliqua, propriam eius formæ rationem colligit. Dicit ergo primò formam huius ſacramenti debuiſſe materiæ cōſecrationem ſignificare. Probatur, quia forma ordinatur ad complendum & conſtituendum ſacramentum: ſed hoc ſacramentum perficitur in conſecratione materiæ; ergo debuit forma hanc conſecrationem ſignificare. Vnaquæque enim forma debet ſignificare, quod facit; in quo differt hæc forma à formis reliquorum ſacramentorum: nam alia in vſu conſiſtunt: vnde illorum formæ non conſecrationem materiæ ſignificant, ſed vſum, nec confectionem materiæ, ſed effectum aliquem, qui fit in ſuſcipiente, vt in Pœnitentia, *Ego te abſoluo*, in Ordine, *Accipe poteſtatem, &c.* in Matrimonio, *Accipio te in meum*, vel, *in meam*, in aliis enim tribus apertum eſt, formam ſignificare vſum materiæ. Reſpondetur hoc ipſum in prædictis etiam materiis quodammodo reperiri: nam cùm in pœnitentia, materia remota ſunt peccata, proxima verò, confeſſio peccatorum, quæ eſt veluti quædam iudicialis confeſſio, proprius illius vſus eſſe videtur, vt iuxta ipſius qualitatem & merita, condemnetur reus, vel abſoluatur; & hoc illa forma ſignificat. Et in ſacramēto Ordinis interior poteſtas datur per aliquod ſignum, ſeu inſtrumentum poteſtatis exterius exhibitum; & hoc totum ſignificant verba formæ: vnde vſum materiæ ſignificant, qui in illo ſacramento eſt traditio, ſeu contactus talis inſtrumenti. Denique in Matrimonio, cùm materia ſit mutua traditio corporum, & forma ſignificet acceptionem illius traditionis, ſignificat vſum materiæ, qualis in talem materiam cadere poteſt.

Concluſio D. Th. formam Euchariſtiæ materiæ conſecrationem ſignificare.

Addit deinde diuus Thomas in aliis ſacramentis formam proferri in perſona miniſtri exercentis aliquem actum; in hoc verò, formam proferri in perſona Chriſti, vt ſignificetur in hoc ſacramento miniſtrum nihil agere, niſi verba Chriſti proferre. Quæ differentia explicatu difficilis eſt; primò quia in aliis etiam ſacramentis miniſter profert formam in perſona Chriſti, vt enim inquit Auguſtinus ſuper Ioannem, *Cùm Petrus baptizat, Chriſtus eſt, qui baptizat*, & ſimiliter quando Sacerdos abſoluit, in perſona Chriſti abſoluit. Secunda ratio difficultatis eſt; nam ſicut in aliis ſacramentis miniſter profert

Formam Euchariſtiæ proferri à Sacerdote in perſona Chriſti nō ſic in aliis ſacramentis ex opinione S. Thom.

Obiectio.

A verba à Chriſto inſtituta, & prolata, & per illa efficit effectum verborum, ita in hoc ſacramento: ergo nulla eſt differentia, nam quòd in aliis ſacramentis miniſter non ſolùm proferat formam, ſed etiam applicet materiam, & impertinens eſt ad hanc differentiam, & non vniuerſale, cùm hoc in pœnitentia non ſeruetur. Reſpondetur ad priorem partem; dupliciter poſſe aliquem loqui in perſona alterius, primò, vt miniſtrum eius, ad operandum poteſtate ab ipſo data, ita vt ratione huius poteſtatis, verba de ipſa perſona miniſtri veritatem habeant, & hoc modo loquitur miniſter aliorum ſacramentorum in perſona Chriſti, non excludendo propriam, vt cùm dicit, *Ego te baptizo, Ego te abſoluo*. Se-

Solutio.

B cundò, loquitur aliquis in perſona alterius præciſè, vt repræſentans illum, ita vt tota veritas verborum, non ad perſonam miniſtri, ſed eius in cuius perſona loquitur referenda ſit: ſic enim aiebat Angelus in perſona Dei, *Ego ſum Deus*, & hoc modo loquitur miniſter huius ſacramenti in perſona Chriſti, cùm dicit, *Hoc eſt corpus meum*. Quæ doctrina ſupponit, miniſtrum non tantùm materialiter, ſed formaliter etiam proferre illa verba; quod infrà diſputandum eſt. Hinc ad alteram partem difficultatis reſpondetur, verum eſt enim, in modo inſtrumentaliter operandi non eſſe differentiam inter miniſtrum huius ſacramenti, & aliorum, vt

C probat obiectio. Differentia ergo intenta à D. Thoma, eſt quòd in ſacramento miniſter ita profert verba, quæ Chriſtus protulit, vt illud ipſum tantùm ſignificet, quod Chriſtus ſignificauit, in aliis verò profert verba tanquam propria, ſignificans actionem propriam, quam ipſe exercet. Quæ differentia ſupponit aliam: nam hìc interuenit ſpecialis actio circa materiam, quæ licèt ſit à miniſtro, vt inſtrumento, principaliter tamen eſt à Deo, iuxta doctrinam diui Thomæ, infrà, art. 4. ad primum, in aliis verò ſacramentis, ſi quæ eſt actio miniſtri circa materiam, ab illo eſt, vt à principali agente, quia ſolùm eſt, actio quædam exterior, & quia verba miniſtri ſignificant hanc actionem, ideo non tantùm loquitur miniſter vt proferens verba Chriſti, ſed etiam in propria per-

D ſona, vt ſignificans actionem propriam.

Ex hac tota doctrina concluſio à D. Th. intenta, eſſe videtur formam huius ſacramenti, ita debuiſſe ſignificare conſecrationem materiæ, vt in perſona Chriſti proferatur, & verificetur, vtrumque autem fit illis verbis, *Hoc eſt corpus meum, &c.* & ideo hæc conuenientiſſima forma.

DISPVTATIO LVIII.

De forma ſacramenti Euchariſtiæ in communi.

E IN hoc ſacramento ſicut eſt duplex materia, ita & duplex forma partialis; & ideo ſicut diſputantes de materia priùs quæ communia ſunt vtrique parti, poſtea vnicuique propria tractauimus, ita nunc agentes de forma, eandem methodum obſeruabimus. Dicemus ergo primò de hac forma in communi, deinde de forma panis, poſtea de forma calicis.

Diſput. 20. de Euchariſtia.

SECTIO I.

Quibus verbis Chriſtus Dominus conſecrarit.

QVoniam veritas huius formæ ex facto Chriſti Domini potiſſimum ſumenda eſt, ideo à quæſtione ad diſputationem iſtā exordimur: quam attigit D. Thomas hìc in ſolutione ad 1. vbi tres de illa-

1. Sententia. ſententias refert. Prima negat Chriſtum conſecraſſe aliquibus verbis, ſed ſola voluntate, & tactu, vel alio ſigno externo, prout voluit, vtens ſua excellentiæ poteſtate. Ita Innocent. lib. 4. de hoc myſterio, c. 6. Idem Innocen. & Archidiaconus in cap. qui ſcelerate, de conſecrat. d. 2. Guiliel. Durand. in Rationali libro 4. cap. 44. num. 15. citantur etiam Gotfred. Mayronius: & alij. Eraſm. annotat. in cap. 14. Marci, & 1. ad Corinth. 11. Catherin. opuſcul. de hac re in Concil. Trident. edito. Quam ſententiam cenſent probabilem Gabr. lect. 36. & 48. in Cano. Armach. lib. 9. de quæſtion. Armen. cap. 5. Petrus Aliac. in 4. quæſt. 5. qui falsò illam tribuit Scoto. Fundamentum huius ſententiæ fuiſſe videtur, quia quando Chriſtus protulit illa verba, iam conſecrauerat, vt patet ex contextu Euangeliſtarum, *Accepit Ieſus panem, benedixit, fregit, deditque diſcipulis ſuis, dicens, Accipite & manducate, hoc eſt corpus meum*; ergo prius benedixit, quàm conſecrauerit, ſed illa benedictio ex communi ſententia fuit conſecratio: ergo quod argumentum maximè vrget in contextu Marci, vbi prius dicitur, Apoſtolos bibiſſe ſanguinem, quàm Chriſtus dixerit illa verba: *Hoc eſt ſanguis meus*. Et confirmari ſolet, quia hæc verba, *Hoc eſt corpus meum*, vt vera ſint ſupponunt conſecrationem factam; tum quia Chriſtus præmiſit, *Accipite & comedite*, quæ verba ſupponunt iam habuiſſe in manibus cibum, quem ad comedendum dabat; tum, quia ſi iam non fuiſſet factum ex pane corpus, ſed efficiendum eſſet per verba, non dixiſſet Chriſtus, *hoc eſt*, ſed, *hoc ſit corpus meum*. Maximè cùm aliàs pronomen illud, *hoc*, nihil poſſet ſignificare, de quo verè diceretur, eſſe corpus Chriſti. Quòd ſi dicas idem argumentum fieri poſſe in conſecratione, quæ nunc fit à Sacerdote. Reſpondet Innocentius, non eſſe eandem rationem, quia nunc profertur recitatiuè tantùm, & materialiter.

Innoc. Archid. Durand. Eraſm. Cather. Gabr. Armach. Aliac.

2. Sententia. Secunda opinio conuenit cum præcedente, dum negat, Chriſtum prædictis verbis conſecraſſe, differt tamen, quia affirmat conſecraſſe aliis. Fundamentum eſſe poteſt, quia prima opinio non probauit, Chriſtum ſine vllis verbis conſecraſſe; ſed tantùm non conſecraſſe illis, *Hoc eſt, &c.* Aliunde verò, vt argumentatur D. Thom. verbum illud, *benedixit*, ex propria ſignificatione requirit, vt benedictio aliquibus verbis fiat; fuit autem illa benedictio conſecratio, vt dictum eſt. Confirmatur ex Iuſtino, Apol. 2. in fine, vbi priùs dicit conſecrationem fieri per verbum precationis, & gratiarum actionis; poſtea verò ſubdit Chriſtum Dominum, ſumpto pane actíſque gratiis, dixiſſe, *Hoc eſt corpus meum*: ſentit ergo priùs aliis verbis conſecraſſe.

Iuſtinus.

3. Sententia. Tertia ſententia eſt, Chriſtum conſecraſse illis verbis, *Hoc eſt corpus meum*, ita tamen, vt bis ea protulerit, ſemel ſecretò, antequam panem acciperet, darétque diſcipulis; iterũ publicè, vt Euangeliſta refert. Vnde fit iuxta hanc ſententiam, non conſecraſſe Chriſtum illis verbis, prout ab ipſo prolata ſunt, quando ab Euangeliſtis referuntur. Et in hoc cõuenit hæc ſententia cum pręcedentibus propter primũ fundamentum primæ ſententiæ, differt tamen à prima, & conuenit cũ ſecunda, cùm dicit Chriſtum aliquib. verbis conſecraſse, propter ipſius ſecundæ ſententiæ, fundamẽtum, ſed differt ab hac ſecunda, quia affirmat Chriſtum non aliis verbis, ſed eiſdem cõſecraſse. Et quidem, quod ad hoc attinet fundamentum huius ſententiæ eſse poteſt, vel quia nulla alia verba poſsunt eſse commodiora, vel quia alia ſine vllo, aut Scripturæ aut rationis fundamento, fingeretur, vel denique, quia oportuit, vt ea forma Chri- A ſtus vteretur, quam erat Eccleſiæ traditurus. Vnde quando dixit Apoſtolis, *Hoc eſt corpus meum*, ac poſtea, *Hoc facite in meam commemorationem*, illis manifeſtauit, & quod ipſe fecerat, & quod illos facturos ſtatuerat.

Dicendum eſt tamen, Chriſtum conſecraſſe pręlictis verbis ſemel prolatis, prout ab Euangeliſtis referuntur. Hæc ita certa eſt meo iudicio, vt contraria non poſſit abſque temeritate defendi, eſt communis Theologorum cum D. Thom. hîc, & Magiſtro d. 8. quos latiùs referam ſectione ſequente. Eandem docent omnes expoſitores Euangeliorum, quíque hoc tempore contra Lutheranos ſcribunt. Probatur primò authoritate Eccleſiæ, quæ in Canone Miſſæ, in verbis illis, *Qui pridie quàm pateretur, accepit panem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, fregit, deditque diſcipulis ſuis, Accipite & manducate, hoc eſt corpus meum*, planè ſignificat Chriſtum illis verbis prædicto modo prolatis conſecraſſe: ſimul enim Sacerdos, factum Chriſti & refert ac repræſentat, & imitatur: Concilium item Florentinum dicit, formam huius ſacramenti eſſe verba, *quibus Chriſtus confecit*, vel (vt alia exemplaria habent) *quibus ſaluator confecit hoc ſacramentum*, & in cap. cùm Marthæ, de celebr. Miſſ. dicitur *Chriſtus formam huius ſacramenti expreſſiſſe panem & vinum in ſuum corpus & ſanguinem tranſubſtantiauit*. Denique Trident. ſeſſ. 13. cap. 1. *Chriſtus* (inquit) *in cœna hoc ſacramentum inſtituit, cùm poſt panis, viníque benedictionem, ſe ſuum corpus illis præbere ac ſuum ſanguinem, diſertis ac perſpicuis verbis teſtatus eſt.* Si ergo inſtituit, tunc etiam conſecrauit: quia non aliter inſtituit, quàm efficiendo conſecrationem, ritu, & verbis quibus nos poſtea vti voluit, vt illis verbis declarauit *Hoc facite in meam commemorationem*, quod ſtatim indicauit idem Concil. cap. 3. & 4. ſentiens, illorum verborum prolationem fuiſſe panis & vini conſecrationem.

Chriſtus conſecrauit ſemel proferendo verba, Hoc eſt corpus meum. D. Thom. Magiſter. Conc. Flor. Trident.

Secundò, principaliter probatur antiquorum Patrum traditione. Tertullianus libro quarto, contra Marcionem, cap. 4. *Acceptum panem corpus ſuum illum fecit, Hoc eſt corpus meum, dicendo*, & libro de oratione, c. 6. *Corpus eius in pane cenſetur, Hoc eſt corpus meum.* Cyprianus ſerm. de Cœna Domini, *Ante verba illa cibus, communis erat, ſed ex quo à Domino dictum eſt, hoc eſt corpus meum, &c.* Ambroſius lib. 4. de ſacramẽtis, c. 4. & 5. & lib. de his qui initiantur, capite nono. Euſebius Emiſſen. homilia 5. de Paſchate, & habetur in cap. quia corpus, de conſecratione, diſt. 2. Auguſtin. apud Bedam. 1. ad Corinth. 10. & in cap. vtrùm ſub figura, de conſecratione, diſt. 2. Author homil. de corpore & ſanguine Chriſti, quæ habetur inter opera Hieronymi tomo 9. *Chriſtus* (inquit) *verbo ſuo panem ſua poteſtate conuertit, dicens, Accipite, &c.* Omnium apertiſſimè, & elegantiſſimè Chryſoſt. homil. 2. de prodit. Iudæ, & homilia ſecunda in Epiſtol. 2. ad Timoth. & homil. 83. in Matthæum, & homilia 60. ad Pop. quibus locis inter alia dicit, Sacerdotes nunc eiſdem verbis conficere, quibus Chriſtus, proferendo illa in perſona illius, factóque ſuo factum illius repræſentando: quare vt imago reſpondeat prototypo, neceſſe eſt dicere, Chriſtum ita conſecraſſe, ſicut nunc repræſentatur, & in Canone Miſſæ refertur.

Tert. Cyprian. Ambr. Emiſſen. Chryſoſt.

Tertiò probatur: nam omnes aliæ opiniones loquuntur ſine fundamento Scripturæ traditionis, aut Eccleſiæ: nam ex Euangelio non poteſt colligi alius modus conſecrationis, quàm per illa verba, & qui alium modum fingit, omnino diuinat. Nec minus voluntariè, & ſine fundamento dicitur, Chriſtum dixiſſe bis illa verba, præſertim cùm non fuerit neceſ-

neceſſarium. Nam ſemel dicta, erant ſatis efficacia, A & ad noſtram inſtructionem ſufficientia; vt ex ſequentibus ſectionibus euidentiùs conſtabit, in quibus ſatisfiet etiam fundamentis aliarum opinionũ. Quartò accedit congruentia; quia decuit, vt verba illa ex Chriſti facto, ſolemnem ritum huius ſacramenti continente, vim tranſubſtantiandi acciperẽt. Item oportuit, vt verba prius ab ipſo Chriſto prolata haberent efficaciam, quam poſtea habitura erant, cùm eius perſona dicerentur. Denique decuit vt ſacramentum hoc, quod omnium diuiniſſimum eſt atque ſanctiſſimum, primum omnium ab ipſo Chriſto proprio ac ſacramentali ritu conficeretur; & hoc etiam ſumi poteſt ex ratione ſacrificij: decuit enim, vt Chriſtus primus omnium illud incruentè B offerret, ac conficeret eo modo, quo in Eccleſia, & conficiendum, & offerendum erat.

SECTIO II.

Vtrùm benedictio Christi, & gratiarum actio, fuerit ipſa conſecratio.

QVoniam opinionum diuerſitas, quæ in præcedenti ſectione tractata eſt, ex ordine verborũ, quibus Euangeliſtæ Chriſti factum referunt, & ex varia intelligentia benedictionis Chriſti, & gratiarum actionis, orta eſt; ideo, quo cuncta enucleatiùs intelligantur, res hæc diligenter explicanda eſt.

1. Opinio. D. Thom. Durand. Marſil. Gabriel. Beſſarion. Hugo Card. Remigius. Brunus. Lyran. Cyril.

Prima igitur opinio aſſerit gratiarum actionem C & conſecrationem idem eſſe, diuus Thomas hic ad primum. Durand. 8. q. 2. ad 3. Marſil. q. 6. articul. 1. Gab. lect. 36. in Cano. Beſſarion titul. de verbis conſecrationis. Et probatur primò hæc ſententia ex Catechiſmo Pij V. titul. de Eucha[illegible] poſt medium, & ex ſacræ Scripturæ expoſitoribus illam ſequuntur, Hugo Cardin. Marci 14. Remigius 1. ad Corin. 10. Brunus, & Lyran. cap. 11. Ac primùm conſecrationem appellari nomine benedictionis ſuaderi poteſt ex Paul. ibi capite 10. vbi calicis conſecrationem benedictionem appellat, dicens, *Calix cui benedicimus, nónne communicatio ſanguinis Chriſti eſt?* Quare Cyril. epiſtola 10. ad Neſtorium conſecrationem vocat, *myſticam benedictionem*, & lib. 4. in Ioann. cap. D 17. & lib. 10. capite 13. ipſummet ſacramentum *benedictionem myſticam*, appellat, & lib. 9. cap. 17. & 19. eodem ſenſu dicit, Iudam benedictionem ſpreuiſſe, quam dæmon timuit. Sic etiam Chryſoſt. hom. 25. in 1. ad Cor. *Cùm benedictionem*, inquit, *dico, Euchariſtiam dico*, & Ambroſius de iis, qui initiantur, cap. 9. *Hic eſt panis quem benedictio conſecrauit, maior eſt vis benedictionis quàm naturæ, quia benedictione etiam natura ipſa mutatur.* Et adiungi poteſt coniectura, quia in ſacra Scriptura benedictio non ſolam deprecationẽ ſanctificat, ſed etiam ſanctificationem, vel effectionem, vel collationem alicuius boni: vnde dicitur Deus benedixiſſe creaturas, quando eis vim ad ſuam propagationem dedit; dicitur etiam benedixiſſe E Abrahã quando illum ditauit, vel ſanctificauit: ergo ſi illa benedictio Chriſti ad panem referatur, rectè intelligitur facta per ſanctificationem panis. Et confirmatur: nam Euangeliſtæ illius benedictionis meminerũt, nõ autẽ benedictionis, qua vel Agnus paſchalis, vel alij cõmunes cibi benedici ſolebant: ergo ſignum eſt, annotaſſe illam benedictionem, vt ſingularem; atque adeò vt ſacramentalem & conſecratiuam, & nõ tantùm eſſe locutio de communi, & cæremoniali ſeu deprecatiua benedictione. Denique, quòd hæc eadem benedictio, ſeu conſecratio, ſit etiã gratiarum actio, colligi poteſt ex Iuſtin. Mart. apol. 2. in fine, Iræneo lib. 4. c. 57. qui dicunt hoc ſacramẽtum confici gratiarum actione. Vnde Cypr. epiſt.

Chryſ. Ambroſ.

Iuſtinus. Irenæus. Cyprian.

A 63. dicit, *Chriſtum accepto calice benedixiſſe* (cùm tamẽ Euangeliſtæ dicant, *gratias egiſſe*) ſignificans vtrumque idem eſſe, & ſimiliter Hieronym. 1. ad Corint. 11. exponit, *gratias egit*, id eſt, *benedixit*. Et poteſt hoc confirmari ex vſu Scripturæ ſacræ; primò his locis Euangeliorum, quia Euangeliſtæ indifferenter loquuntur, & vtuntur verbo benedicendi, & gratias agendi: Marcus enim & Matthæ. in conſecratione corporis vtuntur verbo, ἐυλογέω, in conſecratione autem calicis, verbo ἐυχαριστέω. Vnde Chryſoſtomus homil. 83. in Matthæ. verbum, ἐυλογέω, per gratiarum actionem explicat. Idem Euthym. capit. 64. in Matth. Theoph. Matth. 39. Origenes tract. 35. in Matth. Præterea ex aliis etiam locis hoc idem colligitur. Matth. enim cap. 25. dicit Chriſtum gratias B egiſſe ſuper ſeptem panes & duos piſces, & tamen Marcus c. 8. circa panes vtitur verbo, ἐυχαριστέω, circa piſces verò verbo, ἐυλογέω. Paulus item 1. ad Corinth. 14. ſic inquit: *Si benedixeris ſpiritu, qui ſupplet locum idiotæ, quomodo dicet Amen, ſuper tuam benedictionem? quoniam, quid dicas, neſcit, quoniam tu quidem bene gratias agis, ſed alter non bene ædificatur.* Vbi apertè, quod in priori verſu dictum erat, benedicere, in poſteriori vocatur, gratias agere: vnde in priori eſt verbum, ἐυλογέω, in poſteriori ἐυχαριστέω, &, vbi vulgata habet, *ſuper tuam benedictionem*, Græca habet, *ſuper tuam Euchariſtiam*: ſunt ergo idem C benedictio, & gratiarum actio; & ſi benedictio, eſt conſecratio, etiam erit gratiarum actio. Confirmari poteſt quia hæc conſecratio, eſt quædam ſacrificatio: ſed hoc ſacrificium eſt laudis & gratiarum actionis; ergo rectè ipſa conſecratio dici poteſt quædam gratiarum actio.

Hieron. Chryſoſt. Euthym. Theophil. Origen.

Quòd ſi contra hanc ſententiam obiiciatur, quia Euangeliſtæ dicunt Chriſtum priùs benedixiſſe panem, poſtea verò protuliſſe illa verba, *Hoc eſt corpus meum*, reſpondetur primùm, Euangeliſtas in ea narratione ſeruaſſe ordinem, non quo res factæ ſunt, ſed quo meliùs & commodiùs poterant explicari: nam cùm in aliquo contextu multa verba coniunguntur ad rem breuiter & conciſè explicandam, ſi D aliquid addendum eſt vni verbo, quod aliis non conuenit, ne rumpatur filum orationis, non fit additio in medio, ſed in fine, quia facilè intelligi poteſt, cui verbo debeat accommodari, quod ſæpe in Euangeliis fieri docet Auguſtin. lib. 2. de conſenſu Euangeliſtarum, cap. 30. 31. & 44. Sic ergo in præſente, cùm coniungantur illa quatuor verbis, *Accepit Ieſus panem, benedixit, fregit, deditque diſcipulis ſuis*, in fine facta eſt illa additio, *Dicens, hoc eſt corpus meũ*, quæ cum verbo, *benedixit*, quod per anticipationem priùs poſitum fuerat, conſtruenda eſt, vt ſenſus ſit, *benedixit, dicens, hoc eſt corpus meum.* Ex quo ſenſu potiùs colligitur benedictionem illam fuiſse conſecrationem; & poteſt hic ſenſus confirmari, quia aper- E tum eſt, in illa narratione Euangeliſtarum aliqua per anticipationem dicta eſse. Eſt enim prius conſecraſse, quàm ſacramentum Apoſtolis porrexit: cùm tamen priùs Euangeliſtæ dicant porrexiſse, poſteà referant verba conſecrationis. Deinde Marcus priùs dicit Apoſtolos bibiſse calicem, poſtea verò refert verba conſecrationis; cùm tamen hæc præceſſiſse dubium non ſit, tum ex aliis Euangeliſtis, tum ex re ipſa: quia ſaltem per inſtructionem oportuit Apoſtolos prius audire, quid illud eſset, quàm ſumerent.

Soluitur obiectio contra prædictã ſententiam facta.

Auguſt.

Secunda opinio eſt, benedictionem illam, & gratiarum actionem fuiſse diſtincta à conſecratione: non verò inter ſe. Ita Bonauent. diſtinct. 8. art. ſecundo, quæſtio. tertia, ad primum. Soto diſtinctio. 13. quæſtione

2. Opinio. Bonau. Soto.

Armach. Beda. Caietan. Titelm. Ianſen. quæſtion. prima, articul. 2. ad primum. Armach. lib. 9. de quæſt. Arme. cap. 5. & inter expoſitores Euang. Beda, Marc. 14. Gloſſ. ordin. Caietan. & Titelman. Matth. 26. Ianſen. cap. 131. Concordiæ. Cuius ſententiæ poſterior pars, ſcilicet, gratiarum actionem & benedictionem inter ſe non eſſe diſtinctas, ſatis ſumitur ex præcedentibus rationibus, atque teſtimoniis; quod verò illæ à conſecratióne diſtinguantur, in ſequentibus opinionibus meliùs confirmabitur.

3. Opinio. Tertia igitur opinio eſſe poteſt, benedictionem & conſecrationem non eſſe diſtinctas, vt aſſerebat prima ſententia cum ſuis fundamentis, ſed gratiarũ actionem à conſecratione diſtingui. Indicat Alan. (Alan.) lib. 1. de Euchar. cap. 23. concludit enim in fine: benedictionem nihil aliud fuiſſe, quàm conſecratio- B nem, cùm in principio dixiſſet, gratiarum actionem præparatorium quid fuiſſe ad operationem tanti myſterij; neque fuiſſe nudam laudem, ſed ſimul aut inuocationem aliquam, aut orationem, complexam eſſe. Explicatur ex aliis Chriſti factis: ſolebat enim, operaturus aliquid magnum, præmittere gratiarum actionem, vt Ioan. 6. Matth. 15. multiplicaturus panes; & Ioan. 11. Lazarum ſuſcitaturus. (Ioan. 6. Matth. 15. Ioan. 11.) Poteſt etiam hæc ſententia ſuaderi ex proprietate verbi, agendi gratias, & benedicendi, vel conſecrãdi: conſecratio enim propriè refertur ad panem, vt per ſe conſtat, benedictio autem, licèt interdum ſit idem quod gratiarum actio, tamen ex propria ſigni- C ficatione latiùs patet; &, prout ab Euangeliſtis hæ voces vſurpantur, videtur ab illa eſſe diuerſa. Quod ita declaro: nam, benedicere, idẽ eſſe videtur, quod imprecari, vel impertiri aliquod bonum alicui. Vnde, relatum ad diuerſas res vel perſonas, varia ſignificat: nam, ſi Deus eſt, qui benedicit, ſignificat efficacem benedictionem, qua bonum aliquod impertitur: ſi verò homo benedicit rei inferiori, ſignificat deprecationem alicuius boni, & hic vſus eſt frequentiſſimus in Scriptura, vt patet Geneſ. 27. 47. & (Geneſ. 27. & 47.) ſæpe aliàs. Vnde quia Chriſtus ſimul Deus eſt & homo, cùm dicitur benedictionem impertiri rei inferiori, poteſt vtrumque ſenſum reddere: verbi gratia, Lucæ 9. & Marci 8. dicitur, benedixiſſe panibus: D (Lucæ 9. Marci 8.) quod poteſt intelligi, vel precatione præuia, vel poteſtate, qua illos multiplicauit. Si verò homo eſt, qui benedicit, & benedictio ad Deum refertur, propriè ſignificat laudem Dei, vel gratiarum actionem, vel quamcunque grati animi ſignificationem, vt patet; tum ex frequente vſu Scripturæ ſacræ, Gen. 24. (Geneſis 24. Exod 13. Deut. 8.) Exodi 13. Deuter. 8. *Vt, cùm comederis, & ſaturatus fueris, benedicas Domino Deo tuo pro terra optima, quam dedit tibi*; tum etiam, quia homo non poteſt alia ratione Deum benedicere, quàm, aut bona eius prædicando, aut beneficia eius recognoſcendo, aut gloriam & honorem eius putando. Sic igitur benedictio relata tamen ad creaturam, præſertim irrationalem, non poteſt eſſe gratiarum actio, vt per ſe cõſtat. Iam verò in præſenti myſterio benedictio illa E Chriſti, non in Deum, ſed in panem cecidit, vt patet, tum ex illis verbis, *Accepit Ieſus panem, & benedixit, ac fregit, dedítque diſcipulis ſuis*, quæ omnia ad panem referuntur; tum etiam ex Paulo 1. ad Corinth. 10. dicente, *Calix, cui benedicimus, &c.* ergo illa benedictio non fuit gratiarum actio: ergo, ſi benedictio fuit conſecratio, vt dictum eſt, neceſſariò concluditur, gratiarum actionem ab illa diſtingui.

4. Opinio. Quarta opinio eſt, tria iſta eſſe inter ſe diſtincta, quæ mihi valde probabilis, ac veriſimilis eſſe videtur.

1. Concluſio. Sed, vt explicem; dico primò, benedictionem A fuiſſe aliquid diſtinctum à conſecratione, & veluti præparationem quandam ad illam. Hanc partem eligo cum authoribus ſuprà citatis, præſertim propter Concil. Trident ſeſſione 13. cap. 1. dicens, *Redemptorem noſtrum hoc ſacramentũ in cœna inſtituiſſe, cũ poſt panis, viníque benedictionem, ſe ſuum corpus illis præbere, ac ſuum ſanguinem, diſertis ac perſpicuis verbis teſtatus eſt.* (Trident.) Ergo, teſte Concilio, protulit Chriſtus verba conſecrationis poſt benedictionem; ergo fuit illa benedictio aliquid diuerſum à conſecratione. Secundò hoc confirmo ex Canone Miſſæ, & ex omnibus liturgiis: ante conſecrationem enim ſemper benedictio aliqua cæremonialis præmittitur, quæ eſt veluti præparatio ad conſecrationem; & fieri ſolet ſimul, cùm profertur verbum, *benedixit*. Tertiò, hæc interpretatio conſentanea eſt narrationi Euangeliſtarum, & propriæ ſignificationi illius verbi; & facillimè, ac ſine vlla figura explicat contextum: & nullum habet incommodum, neque vllam difficultatem: cur ergo retinenda non eſt. Denique per ſe veriſimile eſt, Chriſtum Dominum ante operationem tanti myſterij præparaſſe animos diſcipulorum, illóſque eleuaſſe præmittendo inſignem aliquam orationem, & inuocationem, ſicut aliis locis ſuprà adductis feciſſe legimus, & ex dicendis ampliùs conſtabit.

Dico ſecundò; Probabilius videtur, gratiarum actionem fuiſſe diſtinctam à conſecratione. Hoc rectè probant, quæ in tertia ſententia adducta ſunt, & videtur communior Patrum ſententia. (2. Concluſ.) Anſelm. Matth. 16. & 1. Corinth. 10. apertè dixit, gratiarum actionem præmiſſam fuiſſe ante conſecrationem. Idem Theophyl. & Euthym. cap. 64. in Matth. Beda, Lucæ 22. & Iuſtinus dicta Apolog. 2. in fine, diſertè inquit, *Chriſtum, actis gratiis dixiſſe; Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum.* (Anſelmus. Theoph. Euthym. Beda. Iuſtinus. Chryſ.) Chryſoſto mus etiam homilia 83. in Matthæum, & 28 in 1. ad Corinthios dicit, illam gratiarum actionem fuiſſe actum gratitudinis ad Deum pro beneficiis ſuæ humanitati collatis; vel etiam pro laboribus, ſeu doloribus pro ipſo ſuſceptis. Vnde etiam formatur ratio. Nam illa gratiarum actio propriè refertur ad Deum; conſecratio verò ad panem: ſunt ergo actiones diſtinctæ.

Dico tertiò; Benedictio panis, & gratiarum actio (3. Concluſ.) ſecundùm proprias rationes & ſignificationes diſtinctæ fuerunt, quamuis ſimul, & ferè vna & eadem actione perfectæ fuerint. Ratio prioris partis ſuprà tacta eſt in tertia opinione; quia gratiarum actio ſecundùm propriam rationem refertur ad Deum, benedictio autem (de qua Euangeliſtæ loquuntur) ad panem. Vltima verò pars, & ſimul tota concluſio explicatur, quia vno orationis contextu ſimul, & gratiæ Deo agi poſſunt, & bonum aliquod creaturæ poſtulari: quæ oratio ſub priori ratione erit gratiarum actio, ſub poſteriori verò benedictio illius rei, cui bonum deprecamur, exemplum eſt Geneſis 24. (Gen. 24.) vbi Melchiſedech benedicens Abrahæ dixit, *Benedictus Abraham Deo excelſo, qui creauit cœlum & terrã & benedictus Deus excelſus, quo protegente, hoſtes in manibus tuis ſunt.* Alterum exemplum eſt apud Paulum (2. Tim. 1.) 1. ad Timoth. 4. vbi agens de cibis, quos creauit Deus ad percipiendum cum gratiarum actione, inquit: *Nihil reiiciendum, quod cùm gratiarum actione recipitur: ſanctificatur enim per verbum Dei, & orationem.* Denique Ioan. 11. vnico verbo videtur Chriſtus cõiunxiſſe gratiarum actionem & imprecationem, dicẽs, *Pater, gratias ago tibi, quoniam audiſti me.* (Ioan. 11.) Sic igitur in præſente myſterio, vt Anſelmus ſuprà notat, videtur benedixiſſe, gratias agendo Patri; & gratias egiſſe,

egiſſe benedicendo panem: quia ſimul & vnica oratione, & gratias egit, & perfectionem tanti myſterij deprecatus eſt. Quod videtur ſignificaſſe Eccleſia in Can. Miſſæ, cùm dixit, *Qui pridie, quàm pateretur accepit panem in ſanctas, ac venerabiles manus ſuas, & eleuatis oculis in cœlum, ad te Deum Patrem ſuum omnipotentem, tibi gratias agens, benedixit*; & poſtea ante calicis conſecrationem, *Item, tibi gratias agens, benedixit*; quibus verbis non obſcurè ſignificatur, & gratiarum actionem anteceſſiſſe conſecrationem, & cum illa coniunctam fuiſſe panis benedictionem: quia illa gratiarum actio, non nudam laudem, ſed etiam orationem ſeu inuocationem aliquam continebat. Quod etiam confirmari poteſt ex vſu Græcorum, qui in ſua Anaphora, id eſt, diuiniori Miſſæ parte, dicunt, Chriſtum, cùm gratias egit, & in cœlum aſpexit, ſimul ſumpſiſſe panem, eleuaſſe ac oſtendiſſe Deo Patri, vt nomen Domini, ac Spiritus ſancti virtutem ſuper eum, inuocaret, & ita benedictionem adhibuiſſe ad propoſitorum donorum commutationem poſtulandam, & ita Nicephorus libro primo hiſtoriæ capite 28. dicit, Chriſtum benedixiſſe panem per gratiarum actionem, & ſanctificationem.

Niceph.

Sed obſeruandum hoc loco eſt, cauendos eſſe hæreticos huius temporis, qui hac ſententia abutuntur. Ita enim diſtinguunt hanc benedictionem, & gratiarum actionem à conſecratione, vt dicant, nihil aliud fuiſſe, quàm communem benedictionem, quæ ad vſualem cœnam & cibos communes adhiberi ſolet, quod ideo confingunt, vt dicant, Chriſtum per verba conſecrationis nullum admirabile opus effeciſſe, propter quod illam benedictionem & gratiarum actionem præmiſerit, in quo manifeſtè errant, & contra omnium Patrum, & Eccleſiæ interpretationem; & contra vim verborum Euangelij: ideo enim fit ſpecialis mentio huius benedictionis, & gratiarum actionis, quia etiam ipſa fuit ſingularis, continens ſingularem inuocationem, & præparationem ad diuinum & mirabile myſterium; & ideo ſingulari ritu & modo facta dicitur: ſcilicet, ſigillatim circa panem & vinum, & aſſumendo prius illa in manibus, & eleuando oculos in cœlum: quæ omnia indicant, illam non fuiſſe vulgarem benedictionem; quia illa in principio tantùm cœnæ fieri ſolet, & non circa ſingulos cibos, neque ritu ita ſolemni, ac tanto verborum apparatu.

Ex his etiam facilè intelligi poteſt, quare conſecratio interdum à Patribus vocetur benedictio, vel gratiarum actio. Poteſt enim vocari, non quia nulla gratiarum actio, vel benedictio diſtincta illam antecedat; contrarium enim obſeruari videmus in communi ritu Eccleſiæ, de quo Sancti ſuprà citati potiſſimum loquuntur; ſed quia interdum actio ſacramentalis à circumſtantiis nomen accipit, ſicut Confirmatio appellatur interdum *manuus impoſitio*, & præterea, quia tota illa præcedens inuocatio ad ſanctificationem panis ordinatur, quæ ſuo etiam modo eſt benedictio efficax, & operatiua.

De ordine verborum, accepit, benedixit, fregit, dedit.

Vltimò ex dictis rectè intelligitur, illa quatuor verba, quæ ab Euangeliſtis ponuntur circa panem, videlicet, *Accepit, benedixit, fregit, dedit,* eundem ordinem in re tenuiſſe, quem habent in ipſa narratione, quamquam non omnia antecedere potuerint prolationem verborum conſecrationis: nam prius conſecrauit, quàm daret panem: licèt enim, vt rectè dixit D. Thomas, ſimul potuerit dare, & verba conſecrationis proferre, id tamen verum eſt, morali, non metaphyſica cõcomitantia: quia, ſcilicet, ſimul cœpit porrigere, & quaſi offerre panem, ac verba proferre: ſecundùm phyſicam autem durationem verius eſt, prius abſoluiſſe verba conſecrationis, quàm panem vel vinum diſcipulis dederit, vt expreſsè docet Trident. ſeſs. 13. cap. 3. Nec verò timendum eſt, quod obiicit Soto, ne videlicet multitudine actionum Chriſtus impediretur: nam perfectiſſima attentione poterat ſimul has actiones omnes exercere. Hoc ergo ſenſu, planè faciléque exponitur, quod dictum eſt, *Accepit, benedixit, fregit, dedit,* dicens, *accipite, &c.*

D. Thom. *Trident.* *Soto.*

Quamquam de illo verbo *fregit,* controuerſia ſit, num fuerit poſitum per anticipationem. Volunt enim aliqui fractionem factam eſse poſt conſecrationem; & conſequenter ibi eſse anticipationem, quia Eccleſiæ vſus ita habet; & illa fractio myſtica videtur & ſignificatiua, ſicut nunc eſt; & ideo videtur facta circa corpus Chriſti. Contra quod obiicit Soto, quia eſset periculum, ne in fractione aliquæ particulæ dilaberentur. Sed hoc leue eſt: id enim Chriſtus facilè vitare poſset, vel ita frangendo, vt nec minutæ partes laberentur, vel frangendo ſuper patinam, & poſtea reliquias conſumendo: idem enim periculum excogitari poſset, etiam ſi fractio anteceſſiſset, quia totus panis, qui erat in patina, conſecratus fuit, & veriſimile eſt, ibi fuiſse micas, vel ex quocunque contactu facilè capere potuiſse.

Nihilominus Bonauent. & alij ſuprà citati exiſtimant, fractionem anteceſſiſse, quia illa figuralis nõ fuit, ſed vſualis, licèt hoc ſit etiam incertum, eſt tamen valde probabile, & indicatur à Clemente PP. lib. 8. Conſtitut. cap. 12. & ordo contextus valde fauet: vbi autem nulla ratio cogit, non oportet illum immutare, præſertim cum ab Euangeliſtis, & Paulo tanta conſenſione obſeruatus ſit. Itaque poſtquam Chriſtus accepit, & benedixit panem, illum in partes ſufficientes diſtribuit, & in patina accommodatè poſuit, ac porrexit diſcipulis ſuis, dicens verba conſecrationis, quibus finitis, ſinguli partem ſuam acceperunt, & communicarunt.

Bonauent. *Clement.*

SECTIO III.

An illa verba, quibus Chriſtus conſecrauit, ſint forma, qua hoc ſacramentum in Eccleſia perficitur.

NOmine *formæ*, intelligimus verba illa, quibus fit præſens corpus Chriſti in hoc ſacramento in omni conſecratione, quæ à miniſtris Chriſti fit, iuxta eius inſtitutionem. Primũ igitur quidã hæretici negarunt, ad conficiendum hoc ſacramentum requiri determinata verba; in quem errorem referri poſſunt Ophitæ, qui non vtebantur vllis verbis, ſed incarnationibus quibuſdam, vt videre eſt apud Auguſt. hæreſi 17. Hæretici etiam huius temporis, vel non vtuntur verbis: vel, ſi quæ recitant, id quidem faciunt propter inſtructionem, non verò propter conſecrationem, qui non ſolùm de hoc, ſed etiã de reliquis ſacramentis ita ſentiunt. Legatur Ruard. articul. 14. Hoſius lib. 1. contra Brentium, & in confeſſion. cap. 39. Clitouæus lib. 2. Antiluther. cap. 19. Claud. repet. 7. c. 5. Secũdò alij hæretici, Chriſti verbis prætermiſſis alias formas conſecrandi confinxerunt. Pauperes de Lugduno ſepties recitata oratione dominica, & quibuſdam aliis precationibus, panem & vinum benedicebant, vt teſtes ſunt Guido Carmelita de hæreſib. c. 9. & Prateolus verb. Pauperes de Lugduno, in 12. Quamquam Caſtro verb. Euchar. hær. 3. & Claud. repet. 7. c. 5. eos liberent ab hac nota, quia nec Æneas Syluius in hiſtor. Bohemor. c. 25. nec D. Antonin. 4. part. hiſtor. titul. 11. cap. 7. nec Directorium Inquiſitorum 2. part. q. 14. qui accuratè referunt horum hominum errores, huius mentio

Varij hæreticorum errores circa formam cõſecrationis. *Auguſt.* *Ruard.* *Hoſius.* *Clitouæus.* *Claudius.* *Guido.* *Prateo.* *Caſtro.* *Syluius.* *Antonin.*

mentionem fecerunt. Refert item Claudius, Anabaptiſtas ſolitos eſſe conſecrare his verbis, *Accipe, ede, memento Domini,* Hoſius verò lib. 1. cont. Brentium, & idem Claud. referunt, quoſdam nouatores mutaſſe verba conſecrationis in hæc. *Hic eſt panis meus.* Alios verò prætermiſſis eſſentialibus verbis ſolùm dicere, *Accipite, comedite, hoc facite in meam commemorationem*, Alios legere caput ſextum Ioannis. Alios 1. ad Corin. cap. 11. Alios hoc relinquere miniſtrorum arbitrio, prout magis ad ædificationem fidelium expedire cenſuerint. Quibus non parum fauet Eraſmus, qui 1. Corin. exoptat, vt in ſacra Scriptura nobis eſſet expreſſum, quibus verbis Chriſtus conſecrauit, quibúſque nos conſecrare oporteat. Antiquorum verò hæreticorum deliramenta videri poſſunt in Irenæo lib. 1. contra hæreſes, cap. 9. Epiph. hæreſ. 34.

Alij errores circa efficaciam verborum.

Tertia ſententia eſſe poteſt, illa verba quibus Chriſtus conſecrauit, eſſe neceſſaria, non tamen ſufficere, niſi quædam alia addantur. Quod variis modis affirmari poteſt; primò, de quibuſdam verbis Euangeliſtarum, quæ à Chriſto dicta non ſunt, & ab Eccleſia in ſacrificio referuntur, *Qui pridie, quàm pateretur,* &c. Secundò de quibuſdam verbis, quæ ab ipſo Chriſto dicta ſunt, etſi illis non conſecrauerit, vt ſunt illa: *Accipite & comedite*, vel, *bibite*, & illa, *Hoc facite in meam commemorationem*. Et de hoc duplici capire ſequentib. diſputationibus dicendum eſt. Tertiò intelligitur hæc ſententia de quibuſdam precationibus, quæ poſt illa verba adduntur ab Eccleſia. Ita ſentiunt quidam Græci, Nicolaus Cabaſilas in expoſitione Liturgiæ, cap. 29. & 30. Marcus Epiſcopus Epheſinus, lib. de verbis conſecrationis. Hieremias Patriarcha Conſtantin. in cenſuræ Lutheranæ doctrina, capite 10. Hi dicunt, non confici hoc ſacramentum ſtatim ac verba Chriſti proferuntur, ſed poſt quaſdam orationes Eccleſiæ. Fundantur, quia in Liturgia Iacobi poſt prædicta verba precatur Deum Sacerdos, vt mittat Spiritum ſanctum ſuper dona ſancta propoſita, vt ſuperueniēs ſancta & glorioſa ſua præſentia ſanctificet, & efficiat hunc panem corpus ſanctum Chriſti, & calicem hunc pretioſum ſanguinem Chriſti: & poſtea gratias agit Deo, quòd hæc dona perficere, ſanctificare, & in odorem ſuauitatis acceptare dignatus eſt. Ergo hæc oratio ſupponit, ante hanc Spiritus ſancti inuocationem, conſecrationem non eſſe factam, etiam ſi verba Chriſti recitata ſint. Idem argumentum ſumi poteſt ex Clement. lib. 8. Conſtitut. cap. 12. aliàs 17. Et præſertim videtur hoc confirmari ex Baſilio; nam poſt illa verba, *Hoc eſt corpus meum*, vocat panem & vinum *antitypa corporis & ſanguinis Chriſti.* Dixit autem Damaſcenus lib. 4. cap. 14. & Epiphan. in 7. Synod. act. 8. tomo 3. hæc dicta eſſe *antitypa* à Baſilio ante conſecrationem, non pòſt. Tandem hinc ortum videtur, quòd antiqui Patres dicunt, conſecrationem perfici inuocatione Spiritus ſancti, precatione, vel oratione. Vnde hunc etiam orat Eccleſia in Canone Miſſæ, vt hoc ſacramento fiat corpus & ſanguis Chriſti, & in abiuratione Berengarij ſub Gregorio VII. hæc verba leguntur, *Ego Berengarius corde credo, & ore profiteor panem & vinum, quæ ponuntur in altari per myſterium ſacræ orationis & verba Redemptoris, ſubſtantialiter conuerti.* Sic etiam Cyrillus Hieroſolym. Catecheſ. 3. ad hoc alludere viſus eſt, cùm dixit, *Poſt Spiritus ſancti inuocationem panem illum non eſſe panem communem.* Et Ambroſ. 4. de fide Gratian. cap. 5. *per ſacræ orationis myſterium* dicit *transfigurari panem in corpus.* Iuſtin. Apolog. 2. in fine, *myſtica,* inquit, *prece.* Irenæus lib. 4. cap. 32. *Inuocatione Dei.* Hieronym. epiſtola 85. ad Euagrium, *Ad quorum preces Chriſti corpus conficitur.* Similia habet Auguſtin. lib. 3. de Trinit. cap. 4. & epiſt. 59. ad 5. quæſtionem. Difficilia ſunt verba Procli Epiſcopi Conſtant. opuſc. de traditione Miſſæ, *Per has preces Spiritus ſancti aduentum expectabant, vt eius diuina præſentia propoſitum in ſacrificio panem, & vinum aqua permiſtum ipſum illud corpus & ſanguinem Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti efficiat.* Nec diſſimilia ſunt verba Samonæ Gazenſis Epiſcopi, in diſceptatione de corpore & ſanguine Chriſti: *Sacerdos panem ſuper menſam ſanctā deponit & comprecando inuocatione ſancta, Spiritus ſanctus deſcendit, panem in corpus Domini commutat.* Cúmque ſibi obieciſſet, quòd Chriſtus non indiguit precatione, reſpondet, Chriſtum, vtpote Deum, ſtatim ac dixit, *Hoc eſt corpus meum*, conuertiſſe panem in ſuum corpus, Sacerdotes autem, qui tantùm miniſtri ſunt eius, indigere precatione.

Euchariſtia ſolis verbis ſacerdotis cōficitur & non aliàs.

Dicendum verò eſt primò: hoc ſacramentum ſolis verbis à Sacerdote prolatis confici, ita vt verba in omni proprietate & rigore ſumpta ſint ad hunc effectum neceſſaria. Eſt certa concluſio ex definitione Concil. Florentin. vbi dicit verba eſſe formam, qua conficitur hoc ſacramentum: vtitur autem propriè nomine verborum, ſicut in Bapriſmo, Confirmatione, & aliis ſimilibus ſacramentis; & ita vniuerſa Eccleſia intelligit: & eſt antiqua traditio ſanct. Patrum. Vnde Irenæus lib. 5. cap. 2. *Quando miſtus calix, & fractus panis percipit verbum Dei, fit Euchariſtia corporis & ſanguinis Chriſti.* Et Gregor. Niſſen. in ſerm. Catech. cap. 37. dicit, *panem in corpus mutari per verbum Dei.* Hieronym. epiſt. 1. ad Heliod. *Sacerdotes,* inquit, *proprio ore corpus Domini conficiunt:* quæ verba habentur etiam in epiſt. 1. Pontiani PP. & apud Damaſc. epiſt. 3. ad Stephanum, cap. 9. & Fœlicem II. epiſt. 1. in principio. Ratio à priori ſumenda eſt ex Chriſti inſtitutione, quæ ex illius facto, quo verbis conſecrauit, & verbis, quæ adiunxit, *Hoc facite*, & Eccleſiæ declaratione ſatis conſtat. Congruentia verò ſumi poteſt, primò ex generali ratione ſacramentorum nouæ legis, quæ habere oportuit expreſſam ſignificationem: verba autem expreſſius ſignificant, quàm res. Secundò, quia verba ſunt aptum inſtrumentum ſenſibile, vt, ſicut ipſe dixit, & factum eſt, ita miniſter in perſona eius loquendo operetur, ſicut Ambroſius dixit.

Conſecrationis verba certa ſunt & præſcripta.

Dico ſecundò; Verba, quibus hoc ſacramentum conficitur, ſunt certa, & præſcripta. Eſt de fide ex eodem Concil. Florent. Indicatur etiam in Triden. ſeſſ. 13. Probatur ex doctrina ſacramentorum in genere: requiruntur enim in omnibus ſacramentis formæ certæ & determinatæ, non tantùm propter inſtructionem, ſed etiam propter conſecrationem & inſtitutionem ſacramenti. Optimum eſt teſtimonium Auguſt. 2. contra Fauſtum: *Panis noſter & calix non quilibet, ſed certa conſecratione myſticus fit nobis proinde quod non ita fit, quamuis ſit panis & calix, non ſacramentum eſt religionis, ſed alimentum refectionis, niſi quòd benedicimus & gratias agimus Domino in omni munere ſuo.* Origen. Matth. 15. *Non materia panis, ſed ſuper illum dictus ſermo eſt, qui prodeſt, &c.* Et hoc ſenſu ſæpe inquiunt Patres hoc ſacramentum cōfici, *verbis cœleſtibus, verbis Dei, verbis Chriſti,* quorum ſtatim teſtimonia referam. Rationes ſunt eædem, quæ præcedentis concluſionis. Prima, quia Chriſtus ita fecit, faciendúmque præcepit & inſtituit. Secunda, quia oportuit, verba ſacramentorū eſſe certa & præſcripta; tum, propter certiorem, & expreſſiorem ſignificationem; tum, propter maiorem effectus certitudinem. Quæ ratio in hoc ſacramento maximè locum

locum habet: nam cùm præſentia Chriſti per verba fiat, vt de illa certi eſſe poſſimus, oportuit, verba eſſe definita, ac certa, vt, illis prolatis certum eſſe poſſit, Chriſti corpus adeſſe. Intelligenda eſt autem hæc concluſio de certis verbis, non quoad materialem ſonum, ſed quoad ſenſum & ſignificationem, iuxta doctrinam de ſacramentis in genere; quæ in ſequentibus magis explicabitur, magíſque ad præſentem formam accommodabitur. Hinc conſtat delirium eſſe hæreticorum, hoc ſacramentum confici legendo epiſtolam aliquam, aut partem Euangelij: tum, quia antiquior eſt ritus conſecrationis, quàm, vel Epiſtolæ Pauli, vel Ioannis Euangelium: tum, quia ſæpe hæc non leguntur, vel certè à Diacono, vel ſubdiacono. Demum, quia in Euangelio Ioannis, nec habetur inſtitutio huius ſacramenti, nec forma, ſed promiſſio dumtaxat: in Epiſtola autem ad Corint. narratur inſtitutio huius ſacramenti, quę ex tali narratione non pendet; ſed eadem eſſet, quamuis Paulus illam Epiſtolam nunquam ſcripſiſſet.

Verba conſecrationis, eadem ſunt, quibus Chriſtus confecit. *Florent.* *Trident.*

Dico tertiò; Verba ſufficientia, & neceſſaria ad hoc ſacramentum conficiendum ſunt illa, quibus Chriſtus illud confecit. Eſt de fide ex eiſdem Conciliis, Florentino dicente, *Forma huius ſacramenti ſunt verba Saluatoris, quib. hoc conficit*, vel (vt alia exemplaria habent) *conficit ſacramentum*. Trident. ſeſſ. 13. c. 3. & colligitur ex capite, cùm Marthæ, de celebratione Miſſarum, vbi dicitur, *Chriſtum conficiendo hoc ſacramentum expreſſiſſe formam, qua hoc ſacramentum conficitur*. Vnde in capite, vtrùm ſub figura, de conſecratione, diſtinct. 2. *Credendum eſt* (inquit Auguſtinus, vel Paſchaſius) *quòd verbis Chriſti ſacramenta conficiantur, cuius enim potentia creantur prius, eius vtique verbo ad melius procreantur. Reliqua omnia, quæ Sacerdos dicit aut Cleri chorus cantat, nihil aliud quàm laudes, & gratiarum actiones ſunt, aut certè obſecrationes, & fidelium petitiones: vnde Sacerdos dicit prius Euangeliſtarum verba, aſſumens; Qui pridie, quàm pateretur, &c. porrò deinceps ſunt verba Dei poteſtate, & omni eſſentia plena, Accipite & manducate, Hoc eſt corpus meum: in hoc ergo corpus illud creatur.* Sic etiam Auguſt. ſermone 28. de verbis Domini, *Ante verba Chriſti panis dicitur, vbi Chriſti verba deprompta fuerint, iam non panis, ſed corpus appellatur.* Clariùs Ambr. 4. de ſacramentis, c. 4. *Quomodo poteſt quod panis eſt, corpus eſſe Chriſti? Conſecratione. Conſecratio igitur cuius verbis eſt & cuius ſermonibus? Domini Ieſu. Nam reliqua, quàm dicuntur, laus Deo defertur, &c. vbi venitur, vt conficiatur venerabile ſacramentum iam non ſuis ſermonibus Sacerdos, ſed vtitur ſermonibus Chriſti, ergo ſermo hoc conficit ſacramentum.* Idem repetit cap. 5. & lib. de iis, qui initiantur, c. 9. & lib. de Benedict. Patriarch. c. 9. Chryſoſt. hom. 2. in 2. ad Tim. in fine, inquit, *Sicut verba, quæ locutus eſt Chriſtus eadem ſunt, quæ Sacerdotes nunc quoque pronunciat, ita, & ablatio eadem eſt.* Et homi. de proditione Iudæ. *Hoc eſt*, inquit, *corpus meum, hoc verbo propoſita conſecratur.* Et Cyprian. ſermone de Cœna Domini, *Ex quo à Domino dictum eſt, Hoc facite in meam commemorationem; hæc eſt caro mea, & hic eſt ſanguis meus, quotieſcunque his verbis, & hac fide dictum eſt, panis ipſe ſubſtantialis & calix benedictione ſolẽni ſacratus ad totius hominis vitam ſalutémque profecit.* Sic etiam Heſych. lib. 6. in Leuit. c. 22. *Per virtutem Chriſti, & verborum Deo prolatorum, ſacrificari ea, quæ in altari proferuntur.* Similia ſumi poſſunt ex Iuſtino Apolog. 2. & Cyrill. Hieroſ. Catech. 4. & aliis ſuprà citatis. Ratio eſt eadem, quę præcedentium concluſionum. Prima, quia Chriſtus, poſtquam ſuis verbis confecit, dixit, *Hoc facite*. Reſpondent hæretici, non dixiſſe, Hoc dicite: ſed, *Hoc facite*, id eſt, conſecrate, Sed contrà: quia ipſum loqui, eſt quoddam operari: ergo etiam illud poteſt comprehendi ſub illo verbo, *Hoc facite*. Deinde licet verum ſit illis verbis præcepiſſe, vt conſecrarent, tamen etiam præcepit modum: quia aliàs non poſſet illis conſtare, quomodo conſecraturi eſſent: nō precepit autem alium modum, niſi quem ipſe exercuit.

Auguſt. *Ambroſ.* *Chryſoſt.* *Cyprian.* *Heſych.* *Iuſtin.* *Cyril.*

A

Damaſc.

Vnde egregiè Damaſcenus lib. 4 c. 14. *Dicit Deus, Hoc eſt corpus meum; &, Hic eſt ſanguis meus; &, Hoc facite in meam commemorationem: atque omnipotenti eius præcepto, donec ipſe veniat, hoc efficitur (his enim verbis vſus eſt, donec veniat) ac pluuia huic nouæ ſegeti per conſecrationem exiſtit ſancti Spiritus vt inundans.* Denique, cùm præcepit ritum baptizandi, non dixit, *Dicite, Ego te baptizo in nomine Patris*; ſed ſolùm, *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* ergo, ſicut ex materia ſubiecta, & apoſtolica traditione intellexit Eccleſia, illis verbis præſcriptam fuiſſe formam & ritum baptizandi; ita maiori ratione in præſente, ex facto Chriſti, & ſubiunctis eius verbis, *Hoc facite*, intelligimus, præſcriptum eſſe ritum conſecrandi. Et confirmatur, quia alioqui incertum reliquiſſet Chriſtus, quomodo facienda eſſet conſecratio. Vnde inutile eſſet præceptum conſecrandi, ſi modo non docuiſſet: ergo neceſſariò dicendum eſt, vtrumque verbis illis intendiſſe. Secundò eſt congruentia, quia Sacerdos conficit in perſona Chriſti, vt dicit Concilium Florentinum, & explicabimus ſect. ſequent. ergo nulla verba aptiora ſunt ad conficiendum, quàm illa quibus Chriſtus confecit. Præterea, quia, cùm hoc ſacramentum ſit admirabilius, & maximè declarans Chriſti omnipotentiam, maximè etiam decuit, vt verbis eiuſdem Chriſti conficeretur: & ideo de nullo ſacramento legimus, quòd illud ſimul inſtituerit & fecerit, ſeu quòd conficiendo, illud inſtituerit, niſi de hoc. Vnde neque alia verba inſtituit, niſi illa, per quæ confecit. Quòd ſi, cùm baptizatus eſt, vt Patres dicunt, vim regeneratiuam, contulit aquis, multo magis, cùm conſecrauit verbis, quæ tunc protulit, largitus eſt conſecrandi vim.

B

C

Prima illatio ex dictis.

Ex his ſequitur primò, ad conſecrandum non eſſe neceſſarium totum canonem Miſſæ loquendo de neceſſitate ſacramenti: nam de eccleſiaſtico præcepto poſtea dicemus. Patet, quia nec Chriſtus totū canonem dixit, cùm conſecrauit; nec in Eccleſia ſemper fuit in vſu totus canon, neque eodem modo. Nam, licèt ab initio naſcentis Eccleſiæ aliquid eius inchoatum fuerit, tamen non ſemper integrè ac perfectè fuit præſcriptus, ſed temporis ſucceſſu auctus eſt, partímque mutatus, vt conſtat ex antiquis liturgiis, & ex Dionyſio cap. 3. Eccl. Hierar. & Iuſtin. Apolog. 2. & Clem. lib. 8. conſtitut. c. 12. & 17. Quinimo addit Greg. lib. 7. Regiſtri, epiſt. 63. tempore Apoſtolorum, ſolam orationem Dominicam adiungi ſolitam verbis conſecrationis. De qua re videri poteſt Gab. lect. 5 in Canon. & Guili. Durand. lib. 4. Ration. cap. 34.

D

Dionyſ. *Iuſtin.* *Clem.* *Gregor.* *Gabriel.* *Durand.*

E

Secunda.

Secundò ſequitur, non omnia verba & orationes quæ in Miſſa proferuntur, ante verba, quibus Chriſtus conſecrauit, eſſe ſimpliciter neceſſaria ad conficiendum hoc ſacramentum, ſiue ſint verba Eccleſię, vt illa, *Cōmunicantes, & memoriam venerantes, &c.* ſiue Euangeliſtarum, vt illa, *Simili modo, poſtquā cœnatum eſt, &c.* Patet iiſdem rationibus, quia verba Eccleſiæ nec ſemper adhibita ſunt, nec Eccleſia poteſt inſtituere aliquid neceſſarium. Vnde Dionyſ. Clem. Ambroſ. & alij Patres ſuprà citati apertè docent, orationes omnes, quæ antecedunt verba Chriſti, eſſe, (vt ita dicam) cæremoniales; & præuias, non verò ſimpliciter neceſſarias. Et ex eiſdem Patribus & rationibus conſtat altera pars de verbis Euangeliſtarum

rum & Pauli; quia Chriſtus ad conſecrandum non dixit illa, ſed fecit id, quod per ea refertur: oſtenſum eſt autem, ſola verba Chriſti eſſe ſufficientia ad conſecrandum. Et confirmatur: nam antequam Euangeliſtæ, & Paulus ſcriberent ſimilia verba, fiebat in Eccleſia conſecratio, & tamen non recitabantur ea verba. Tandem, quòd ſignificatur per illa verba, non eſt eſſentiale, nec neceſſarium ad cóficiendum hoc ſacramentum: non enim eſt neceſſe, vt Sacerdos accipiat panem in manus; neque vt præmittat aliam benedictionem, nec gratiarum actionem: ergo nec verba ipſa erunt ſimpliciter neceſſaria. Contra hanc partem referri ſolet opinio Scoti, quam tractabimus diſputatione ſequente, in B principio.

Tertia. Tertiò ſequitur, nec verba, nec orationes, quæ adiunguntur poſt verba Chriſti, eſſe neceſſaria ſimpliciter ad conſecrandum. Hoc eſt iam omnino certum de fide, & primum conſtat ex principio poſito, quòd hoc ſacramentum conficitur verbis Chriſti; vt Concil. Flor. dixit, & Sancti ſuprà citati; ergo tantùm verba Saluatoris ſunt neceſſaria. Confirmatur primò, quia ſtatim, ac Chriſtus dixit, hoc eſſe ſuum corpus, vel ſanguinem, cœpit eſſe verum, quod dixit, & *Tridentin.* conſecratio perfecta fuit, vt docuit Trident. ſeſſio. 13. c. 4. & ſtatim ſubiunxit, *Hoc facite in meam commemorationem,* quæ verba ſine dubio non ſunt neceſſaria ad conſecrationem, cùm ſupponant factam: ergo multo minùs quælibet alia neceſſaria erunt. Patet conſequentia, quia implendo verbum illud Chriſti, *Hoc facite*, ſufficienter fit conſecratio. Sed fortaſſe pro Græcis aliquis dicet, Chriſtum ante illa verba panem benedixiſſe, quam benedictionem probabile eſt, vt ſuprà vidimus, fuiſſe orationem ſiue deprecationem aliquam præuiam, qua tanti myſterij ſanctificationem à Patre poſtulauit: ſic igitur dicet, ex facto Chriſti colligi, aliquam orationem, vel deprecationem eſſe neceſſariam, quamuis fortaſſe neceſsarium nõ ſit, vt fiat his verbis, aut illis: nam idem eſt ſubſtantialis ſenſus, vt in variis liturgiis videre li- *Catherin.* cet. Vnde etiam Catherin. opuſ. de verbis conſe- D crationis circa finem exiſtimat, deprecationem eſse neceſsariam, quamuis interdum anteponi poſſit, interdum poſtponi aliis verbis Chriſti. Et conſequenter ſentit, quando deprecatio anteponitur, vt nunc fit in Eccleſia Latina, ſtatim poſt verba Chriſti, incipere ipſum eſſe in ſacramento; ſi verò poſtponatur, non incipere, donec fiat deprecatio, in quo grauiſſimè errat, vt dicam ſtatim.

Cæterùm hæc Græcorum fuga facilè refellitur; tum, quia valde incertum eſt, fueritne Chriſti benedictio oratio præuia, à conſecratione diſtincta, & qualis fuerit: verba autem ad conſecrationem neceſſaria, certa eſſe oportet; tum etiam, quia eſto admittamus illam orationem, nullo fundamento dicitur, neceſsariam eſse, cùm adhiberi potuerit ſolùm prop- E ter exemplum, vt miraculi magnitudinem com- *Ioan. 11.* mendaret, vt Ioann. 11. & aliàs ſæpe facere ſolebat. Præſertim, quia non omnia, quę tunc fecit Chriſtus, de neceſſitate conſecrationis ſunt; aliàs omnino neceſſarium erat ſumere panem in manus, leuare oculos, gratias agere, & ſimilia: ergo ex traditione Eccleſiæ, & præciſa verborum ſignificatione ac veritate eſt diſcernendum, quid ſit ſimpliciter neceſſariũ: Eccleſia autem nunquam iudicauit, aliam deprecationem eſse neceſsariam, cùm nec ſemper illam adhibuerit, nec ſemper eodem modo illa vſa fuerit; neque eodem tempore. Vnde ſecundò confirmatur; quia, ſicut in facto Chriſti, ita etiam nunc in conſecratione, quę fit per miniſtros Chriſti, ſtatim poſt il-

A la verba, *Hoc eſt corpus meum,* nullo ſuperaddito, eſt Chriſtus præſens ſub ſpeciebus panis: ergo alia verba neceſſaria non ſunt. Antecedens de fide eſt, & ſatis conſtat ex vſu Eccleſiæ: nam ſtatim, illis verbis finitis, Chriſti corpus adorandum populo proponitur. Reſpondet Catherinus: in Eccleſia Latina ita fieri, quia iam præceſſerat deprecatio, quod temere & ſine fundamento dictum eſt; tum, quia Eccleſia & Patres non tribuunt efficaciam deprecationi precedenti, ſed verbis Chriſti; tum etiam, quia nullus Catholicorum cenſet, aliquã orationem ex his, quæ præcedunt in Canone Miſſę ante verba Chriſti, eſſe ita neceſſariam, vt ſi fortaſſe, vel obliuione, vel malitia mutetur, conſecratio non teneat: quia non eſt defectus eſſentialis, ſed cæremonialis duntaxat. Preterea, quia etiam in Eccleſia Græca creditum eſt, adeſſe Chriſtum poſt ipſius verba, etiam ſi deprecatio poſtea ſubiiceretur: quod rectè probat Beſſarion *Beſſarion.* lib. de verbis conſecrationis; quia etiam ex vſu antiquorum Græcorum ſtatim ac verba Chriſti ſuper oblata proferebantur, populo adoranda proponebantur; quod ex antiquis liturgiis colligere licet, præſertim Baſilij, & Chryſoſt. in quib. ſtatim poſt illa verba, *Hoc eſt corpus meum,* oſtenditur populo corpus Chriſti, & populus reſpondet, *Amen,* quaſi huic veritati conſentiens: nam, vt rectè dicit Leo Papa *Leo.* ſermo. 6. de ieiunio ſeptimi menſis, *Fruſtrà ab illis re-* C *ſpondetur, Amen, qui non credunt adeſſe verè corpus & ſanguinem Domini.* Vnde in Miſſa Æthiopum poſt verba cõſecrationis dicit populus, *Amen, amen, amen, credimus & confidimus, te laudamus Deus noſter, hoc verè corpus tuum eſt*, & ſimilia repetunt poſt verba calicis. Denique Græci in Florent. ſeſſ. 25. hanc verita- *Florentin.* tem confeſſi ſunt: nam ex eorum antiquis Patribus Chryſoſt. Damaſc. Cyril. & euidenter colligitur. Vltimò confirmatur hæc veritas; quia in omni ſacramento verba formę ſufficiunt ad effectum ipſius formæ, neque indigent alia precatione adiuncta, vt cõſtat ex doctrina de ſacramentis in genere, & de Baptiſmo ſpecialiter docuit Auguſt. lib. 6. de Baptiſm. c. *Auguſt.* 25. & eſt eadem ratio de reliquis: nam, licèt in Extrema vnctione requiratur oratio deprecatiua, tamen illa non eſt adiuncta formæ, ſed eſt ipſa forma ſic à Chriſto inſtituta propter ſpecialem rationem illius ſacramenti: deprecatio autem ab Eccleſia adiuncta nunquam requiritur ad efficaciam formæ: ergo multo minùs requiritur in hoc ſacramento. Probatur cõſequentia, non ſolùm à paritate rationis, ſed etiam ex maiori nobilitate huius ſacramenti; & quia in eo ſpeciali modo operatur miniſter in perſona Chriſti, & vtitur verbis eius, repræſentans illum. Item, quia aliàs valde ambigua, & indeterminata eſſet hæc forma, & efficacia eius. Vnde enim conſtaret, quando eſſet facta oratio, vel deprecatio neceſſaria? Denique veritas illorum verborum valde eſſet incerta; neque ex illa ſatis poſſet conuinci infallibilis Chriſti præſentia, quia ſæpe non fieret ſi non eſſet facta ſufficiens deprecatio, & tunc eſſet falſa forma. Vel, ſi dicatur eſſe, quaſi ſuſpenſa, donec fiat precatio, eadem ratione poterit dicere alius hæreticus, eſſe ſuſpenſam vſque ad vſum, vel ad aliud tempus, pro vniuſcuiuſque placito. Vnde (vt hoc obiter dicamus) propter hanc rationem inter alias non oportet, formam huius ſacramenti eſse deprecatiuam; quia cùm talis forma non ſignificet, ita eſse, vel futurum eſſe, quod poſtulatur, ex modo ſuo non indicat infallibilem effectum, quamuis aliunde poſſit eſse infallibilis ex pacto diuino. Oportuit autem formam huius ſacramenti, ita ſignificare Chriſti præſentiam, vt ex veritate eius infallibilis eſset talis præſentia.

Ad

Ad fundamentum tertiæ opinionis ſolutiones variæ. Prima. Ad fundamentum tertiæ ſententiæ (reliquæ enim nullum habent) ſunt qui exiſtiment, vt refert ſuprà Beſſarion, orationes poſitas eſſe olim ante verba conſecrationis: nunc autem ordine liturgiarum inuerſum eſſe. Quæ reſponſio inuenta eſt ad vitandam argumenti vim: ſed nulla coniectura nititur; quin potiùs Græci in Concilio Florentino conceſſerunt, ſe illum ritum ſeruare, quem à Patribus acceperant. & German. Conſtantinopol. coætaneus Damaſceno, in Theoria rerum Eccleſ. illas preces ponit poſt conſecrationem. *Damaſcen.* Denique apud Clementem *Clemens.* eodem ordine collocantur. Quapropter variæ adhibentur à Beſſarione & ab aliis reſponſiones. Prima, vt illa deprecatio non tam intelligatur in ſenſu deprecatorio, quàm gratulatorio, quemadmodum cùm oramus, vt Deus ab Angelis laudetur, & vt ſit infinitè beatus ac glorioſus. Cui reſponſioni addi poteſt, voluiſſe Patres hac oratione explicare ſimul, & Spiritum ſanctum eſſe authorem huius doni, & affectum ſuum, quo vehementer exoptant illud: & ideo per modum deprecationis illam orationem protuliſſe.

Secunda. Secundò additur, eos non petere, vt denuo conficiatur ſacramentum, ſed vt permaneat, & conſeruetur Chriſtus in illo, non quia neceſſaria exiſtimetur oratio, vel quia dubitetur, an illa præſentia Chriſti ſub ſpeciebus duratura ſit, ſed ſolùm ad explicandum affectum, quaſi per exaggerationem quandam, ſicut etiam nunc ante conſecrationem petit Eccleſia, vt fiat corpus Chriſti, & vt illa oblatio benedicta, adſcripta, & rata habeatur: non quia formidet de effectu verborum, neque quia exiſtimet, illam orationem eſſe neceſſariam, ſed vt fateatur, authorem illius operis eſſe Spiritum ſanctum, ſimúlque affectũ ſuum explicet: ad hunc ergo modum poteſt explicari oratio poſt conſecrationem facta. Sicut Marci 15. mulieri, cui ſanitatem contulerat, dixit Chriſtus, *Vade in pace, & eſto ſana à plaga tua*, vbi non concedit nouum beneficium, ſed oſtendit beneplacitum ſuum vt ſanitate ſibi conceſſa fruatur: ita ergo potuit Eccleſia, illa oratione diuinum hoc beneplacitum poſtulare. Quæ reſponſio placuit Gentiano Herueto in præfatione ad lib. Nicolai Cabaſilæ.

Tertia. Tertiò, intelligendo orationem illam deprecatoriè & per illam poſtulari conſecrationem, dicunt aliqui, quamuis poſterius tempore fiat, tamen referri ad ipſummet tempus conſecrationis: nam, licèt hæc ſucceſſiuè fiant, quia non poteſt homo ſimul omnia explicare, tamen ita geruntur, vt ad idem inſtans conſecrationis referantur: quomodo Gabriel *Gabriel.* lect. 54. in Canone exponit illam orationem canonis Miſſæ, *Fiat commiſtio & conſecratio*, ſed illa oratio alium habet ſenſum, vt ſtatim dicemus, &, vt verum fatear, hęc tertia expoſitio captu eſt difficilis.

Quarta. Quartò ergo, & præcipuè exponitur illa deprecatio, vt per illam non poſtuletur conſecratio corporis Chriſti veri, ſed myſtici, id eſt, non petitur, vt fiat ſacramentum, ſed vt ita fiat, vt illis proficiat, qui ad illud adorandum, vel ſuſcipiendum accedunt. Et hanc reſponſionem dederunt Patres Græci in Concilio Florent. & patet ex ipſis verbis: apud Clementem enim dicitur, *Clemens.* *Vt oſtendat panem hunc corpus Chriſti*, nõ dicit, *vt faciat*, ſed, *vt oſtendat*, ſcilicet in effectu, & ideo concludit: *vt qui eum participauerint, in pietate firmentur*. Sic etiam Baſilius, *Baſil.* *Orat venire Spiritum ſanctum ſuper nos, & ſuper propoſita munera, & benedicere ea & ſanctificare, & oſtendere corpus Chriſti, nos autem de vno pane & calice participantes coadunet inuicem, &c.* Chryſoſt. ſic inquit, *Fac panem iſtum pretioſum corpus Filij tui, &, quod eſt in calice iſto, pretioſum ſanguinem, vt fiat communicantibus in emundationem animæ.* Hic eſt ergo ſcopus illarum omnium orationum. Vnde Iacobus ſic inquit, *Iacobus.* *Ne propter me, & peccata mea repudies populum tuum, benigne Domine, miſerere noſtri Domine, & mitte ſuper nos & ſuper hæc dona Spiritum ſanctum tuum, &* concludit, *Vt ſint nobis ex iis ſumentibus in remiſſionem peccatorum* Et in eundem ſenſum dicebatur antea in Canone Miſſæ illa oratio, *Fiat commiſtio & conſecratio corporis & ſanguinis tui accipientibus nobis in vitam æternam*: quę ad tollendam ambiguitatem mutata eſt in hunc modum, *Hæc commiſtio, & conſecratio corporis & ſanguinis Domini fiat accipientibus nobis in vitam æternam.*

Ad Patres, qui dicunt, conſecrationem perfici precatione, vel gratiarum actione, primùm dicitur, ſæpe ſignificari per has voces totum Miſſæ officium, in quo fit corporis & ſanguinis Domini conſecratio, ſolent enim ſæpe Sancti appellare ſacramentum, vel effectionem ſacramẽti à cęremoniis, quę in illo peraguntur; quando verò oportet diſtinguere Eccleſiaſticas preces à verbis conſecrationis, ſatis diſtinctè & expreſſè id faciunt, vt vidimus. Deinde ipſamet conſecratio in actu exercito (vt ſic dicam) eſt quædã inuocatio Spiritus ſancti, & deprecatio: nam, quia ex promiſſione & inſtitutione Chriſti, Spiritus ſanctus aſſiſtit his verbis ad perficiendum conſecrationem, ideo miniſter huius ſacramenti profert illa verba, nixus in virtute Spiritus ſancti: & ideo implicitè inuocat illum, quod quia commune eſt omnibus formis ſacramentorum, ideo hoc eodem modo de omnibus Sancti loquuntur. Quòd autem conſecratio ſit etiam gratiarum actio, iam in ſuperioribus dictum eſt: nam hoc eſt ſacrificium laudis, & gratiarum actionis, quod ipſa conſecratione perficitur, & offertur. Alij denique Patres intra doctrinam traditam exponendi ſunt. Quòd ſi interdum videntur requirere preces Eccleſiæ, exponendum eſt ex quadam congruitate & decentia, tum, vt miniſter ſacramenti fateatur indignitatem & infirmitatem ſuam, tum etiam, vt populus ad deuotionem excitetur: de loco autem Damaſceni ibi citato, in ſuperioribus dictum eſt, etiam poſt conſecrationem vocatam eſſe à Patribus *antitypon*, quando autem Damaſcenus ibi citat Baſilium, fortaſſe non meminit huius loci liturgiæ vel in oratione, qua ipſe vtebatur, non erat verbum, *antitypon*. Nam quòd ipſe non dubitauerit, quin ſtatim poſt verba Chriſti perficiatur conſecratio, ex aliis eius verbis manifeſtè oſtenſum eſt.

SECTIO IV.

Vtrùm forma huius ſacramenti proferatur à miniſtro, recitando, vel etiam ſignificando.

1. Sententia. Prima ſententia eſt, miniſtrum recitare, quid Chriſtus dixerit, atque adeò in verbis miniſtri non oporteret aliam veritatem quærere, niſi ſolùm, quòd Chriſtus talia verba protulerit. Ita Innocent. *Innocen.* lib. 4. de hoc myſt. c. 17. Durand. *Durand.* in 4. d. 8. q. 2. ad 1. Maior *Maior.* ibi ad 2. Gloſſ. *Gloſſa.* in c. timor, de conſecrat. d. 2. Ocham *Ocham.* quodlib. 2. q. 1. Cath. opuſc. quibus verbis Chriſtus conſecrauerit, & Picus Mirand. *Mirand.* in Apolog. q. 10. Et hanc opinionem ſatis probabilem eſſe exiſtimant Gab. *Gabriel.* lect. 48. in Canon, Ledeſm. *Ledeſma.* q. 19. art. 5. Fundamentum eſt, quia Sacerdos non poteſt ſignificatiuè verè dicere, *Hoc eſt corpus meũ*, quia illud nullo modo eſt corpus Sacerdotis. Dices, illud *meũ*, referri ad Chriſtum, in cuius perſona Sacerdos loquitur, ſicut cùm Angelus in perſona Dei dicebat, *Ego ſum Deus*. Sed contrà: quia ex ipſo modo quo Sacer-

dos loquitur, oſtendit ſe non agere perſonam alterius, ſed referre quę alter locutus eſt: ſic enim inquit, *Qui pridie, quàm pateretur, accepit panem, fregit, deditque diſcipulis ſuis, dicẽs: Hoc eſt corpus meum:* ergo apertè refert, quod alter dixit. Et deinde (vt Durandus ponderauit) ſubiungit verbum de futuro, *Qui pro vobis eff undetur, vel, quod pro vobis tradetur,* vt Gręci addũt, quæ verba nunc formaliter prolata falſa eſſent: quia iam nunc non eſt effundendus ſanguis Chriſti: eſt ergo tota illa materialis tantùm recitatio.

2. Sententia.

Secunda ſententia extremè contraria eſt, Sacerdotem, etiam ſi priora verba Canonis, vſque ad illud verbum, *dicens*, tantùm recitando proferat, tamen quando verba conſecrationis profert, iam nullo modo recitando, ſed ſignificando loqui. Ita Marſil. q. 6. art. 1. 2. p. dub. 6. in fine. Gab. dicta lect. 48. Fundamentum eſt, quia repugnat, eadem verba ſimul materialiter, & formaliter proferri: tum quia non poteſt idem homo ſimul in propria, & in aliena perſona eiſdem verbis loqui: tum etiam, quia illi duo modi proferendi requirunt diuerſam & æquiuocam ſignificationem in verbis; vt in præſente; ſi Sacerdos refert, quid Chriſt⁹ dixerit, verba Chriſti deſignabũt illas numero ſpecies panis, quæ fuerunt in manibus Chriſti: ſi verò formaliter & ſignificatiuè loquitur, deſignabunt ſpecies, quæ ſunt in manibus ipſius Sacerdotis: repugnat ergo ſimul coniungi illos duos modos in eodem ſermone.

Marſil.
Gabriel.

3. Sententia.

Tertia opinio eſt, Sacerdotem materialiter & formaliter dicere verba conſecrationis; indicat D. Th. hîc art. 5. expreſſiùs tenet Bonauent. d. 8. 2. p. art. 1. q. 1. Ægidius Theorem. 42. Clariùs Soto, d. 11. q. 1. art. 5. qui tamen videtur diſtinguere inter proferre materialiter, & proferre recitatiuè: ait enim Sacerdotem proferre hęc verba, & ſignificatiuè, & recitatiuè, non tamen materialiter, & ſubdit, D. Thomam non reprobare dictum Innocentij, quatenus dicit accipi hęc verba recitatiuè, ſed quatenus dicit accipi materialiter. Quæ verba alicui videri poterunt inuoluere repugnantiam: ſed non ita eſt ſi termini intelligantur: quia Soto accipit illud, materialiter, quaſi priuatiuè, ita vt idem ſit quod recitatiuè, abſque vlla præſente ſignificatione. Omiſſis autem verbis, vt rem exponamus, conſiderandum eſt, aliud eſſe loqui de his verbis, prout nunc dicuntur à Sacerdotibus in Canone Miſſę, & aliud prout neceſſarium eſt ea proferri ad ſacramentum conficiendum.

Bonauent.
Ægid.
Soto.

Dico ergo primò, nunc de facto Sacerdos ita profert verba conſecrationis, vt referat ac recitet, quid Chriſtus dixerit. Hæc eſt euidens ex ipſo contextu Canonis Miſſæ, *Benedixit, fregit, deditq; diſcipulis ſuis, dicens: Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum.* Vbi in tribus primis verbis refert Sacerdos, quid Chriſtus fecerit, in verbo autem illo, *dicens*, refert, quid dixerit: vnde illa duo verba, *Accipite & comedite*, recitatiue proferuntur: ergo idem eſt de immediatè ſequentibus, *Hoc eſt corpus meum.* Cur enim contra omnium conceptionem dicemus ſubitò præſcindi, ac prætermitti hiſtoriæ recitationem? Et confirmatur, primò ex illa particula, *enim:* nam ſi illa non ſumitur recitatiuè, incongruè, & abſque vllo ſenſu adiungitur: quia prout hîc & nunc profertur, nihil formaliter ſignificare poteſt, cùm reddat cauſam præcedentium verborum, quæ ſolùm recitando fuerunt prolata. Confirmatur ſecundò, quia vt verus ſit totus ille ſermo Sacerdotis, neceſſe eſt, vt Chriſtus protulerit illa verba, *Hoc eſt enim corpus meum:* quia reuera, & Sacerdos hoc affirmare intendit, & qui audiunt, ita intelligunt: ergo reuera eſt recitatio.

Verba quibus conſecrauit Chriſtus Dominus, recitat Sacerdos.

Dico ſecundò, verba conſecrationis non tantùm A recitando, ſed formaliter etiam ſignificando proferuntur à Sacerdote. Hanc concluſionem, præter authores ſuprà citatos, in ſecunda & tertia opinione, tenet Alexan. Alenſ. 4. p. quæſtio. 33. membr. 3. artic. 2. §. 1. Richard. diſt. 8. art. 3. q. 1. vbi idem ſentit Scotus, quæſtio. 2. Paludan. Capreol. & alij, Ocham quodlib. 2. quæſt. vlt. Ratio diui Thomæ eſt, quia, ſi verba non proferrentur formaliter, non applicarentur ad materiam præſentem, & ita non perficeretur ſacramentum. Quam rationem impugnant Richar. & alij, quia potuiſſet Chriſtus inſtituere, verba ſolùm materialiter prolata haberent vim ſacramentalem, & ita poſſent applicari ad materiam per intentionem miniſtri, ſuppoſita inſtitutione. B Tamen D. Th. non loquitur de potentia Dei abſoluta, ſed ſuppoſita ordinaria lege gratiæ; & hoc modo eſt ratio ſolida: quia ſacramenta efficiunt, quod ſignificant; ergo, vt verba efficiant cõſecrationem pręſentis materiæ, oportet, vt illam ſignificent; vel è contrario, ſi illam non ſignificant, nec etiam efficiunt, & hic eſt ſenſus rationis D. Thom. Et amplius explicatur; quia, ſi illa verba ſolùm materialiter proferrentur, ex veritate illorum non poſſet colligi, hoc, quod nũc eſt in manibus Sacerdotis, eſſe verum corpus Chriſti, quia illa, hoc non ſignificant. Dices, colligi hoc ex veritate verborum Chriſti: nam ipſe formaliter illa protulit. Contrà, quia ex illis ſolùm colligitur C id, quod fuit in manibus Chriſti, fuiſſe corpus eius, quia verba Chriſti formaliter ſumpta ſolùm illud ſignificabant. Dices, ex facto Chriſti colligi, idem fieri in manibus Sacerdotis; quia ipſe Chriſtus dixit, *Hoc facite in meam commemorationem:* ſed certè, ſi Sacerdos tantùm recitat verba Chriſti, & veritas verborum, vt à Sacerdote proferuntur, non requirit præſentiam realem, valde eneruantur huius fidei fundamenta, dum ad ſolam facti Chriſti ſimilitudinem reuocantur: nam poſſet aliquis dicere ſimilitudinem tantùm eſſe in externa cæremonia & recitatione verbornm, non in efficacia, & potentia: multo ergo congruentiùs dicitur, accipi verba formaliter. Vnde Cõc. Trid. cùm ex veritate verborum D colligit præſentiam, & cùm dicit, quædã eſſe hîc ex vi verborum, non loquitur tantùm de verbis, vt à Chriſto prolata ſunt, ſed etiam vt à Sacerdote proferuntur. Sancti præterea propter hanc cauſam dicunt, Sacerdotem loqui in perſona Chriſti, vt virtute verborum conficiat. Sic Chryſoſtom. hom. 83. in Matth. & homil. 2. in 2. ad Timoth. eundem eſſe dicit, qui nunc conſecrat, quíque per hos Sacerdotes eadem verba pronunciat: ſic etiam Ambroſ. 4. de ſacram. c. 4. *Quando peruenit*, inquit, *Sacerdos ad conficiendum ſacramentum, iam non ſuis, ſed vtitur ſermonibus Chriſti.* Et confirmatur primò à poſteriori; quia aliàs E ex vi talis formæ non eſſet neceſſaria præſentia materiæ; quia ſi Sacerdos non profert ſignificatiuè; ergo per pronomen, *hoc*, non deſignat aliquid, ſed ſolùm refert, quid Chriſtus dixerit, & deſignauerit. Confirmatur ſecundò; quia aliàs formaliter ac propriè non vteremur nunc ea forma, qua Chriſtus vſus eſt, ſed ſolùm in materiali ſono verborum: quia Chriſtus vſus eſt illis verbis, vt ſunt propoſitio ſignificans verum, vel falſum; nos verò materialiter tãtùm illa ſumimus, vt extremum cuiuſdam propoſitionis, in qua affirmamus, Chriſtum illa dixiſſe. Confirmatur tertiò, quia in omnibus aliis ſacramentis nouæ legis verba formaliter proferuntur: ergo maiori ratione, & altiori modo, id debuit ſeruari in hoc ſacramento quod excellentius eſt. Hoc verò ex ſequente concluſione amplius conſtabit.

Conſecrationis verba non recitatiuè tãtum, ſed ſignificatiuè ſimul à ſacerdote proferuntur.
Alex.
Richard.
Scotus.
Paludan.
Capreol.
Ocham.
Tridentin.
Chryſoſt.
Ambroſ.

Dico tertiò, de neceſſitate cõſecrationis eſt, quòd hæc

De neceſſitate conſecrationis eſt quod verba ſignificatiuè proferantur, non vero quòd recitentur.

hæc verba formaliter proferantur, non verò quòd recitentur, Chriſtum ea protuliſſe. Hæc poſterior pars probari facilè poteſt, quia, ſi ſacerdos nulla alia proferat verba, niſi ſola illa, quibus corpus conficitur, ſufficient ad conſecrationem: ſed, ſi ſola illa proferat, non referet, Chriſtum illa dixiſſe: quia non conficit propoſitionem, qua id affirmet: ergo recitatio illa ſeu materialis prolatio, non eſt de neceſſitate ſacramenti. Dicet aliquis fortaſſe, ex intentione miniſtri poſſunt tunc materialiter tantùm proferri; vt, ſi non intendat aliquid affirmare, ſed ſolùm proferre verba ſimilia iis, quæ Chriſtus protulit. Reſpondetur, & hanc intentionem vix eſſe poſſibilem, ſi miniſter, reuera intendit præſentem panem conſecrare, & eſto, ſit poſſibilis, conſtat nulla ratione eſſe neceſſariam. Quod præterea explicatur, probando ſimul formalem ſignificationem eſſe neceſſariam; quia neceſſe eſt, vt ſacerdos intendat conficere præſentem panem: ergo neceſſe eſt, vt hoc ipſum intendat, cùm dicit, *Hoc eſt, &c.* quod eſt, formaliter verba illa proferre. Patet conſequentia, quia non poteſt aliter hunc panem conficere, & tranſmutare in corpus Chriſti, niſi hoc ſignificando per verba, quæ profert: quia in ſacramentis nouæ legis non ſunt ſeparabilia illa duo, ſcilicet, proferre ad efficiendum, & ad ſignificandum: imò hoc ſecundum eſt quaſi fundamentum alterius, & magis eſſentiale ſacramẽto, vt ſic.

Obiectio. Dices, ergo qui priorem opinionem ſequitur, cùm intendat verba illa materialiter tantùm proferre, non conficiet.

Solutio. Reſpondetur, aliud eſſe opinari, aliud intendere; licèt ergo quis opinetur, illa verba materialiter proferre, tamen re ipſa intendit, ea proferre, prout Chriſtus inſtituit: vnde, licèt quis ex priuato errore intenderet materialiter proferre, tamen quia ſemper habet intentionem faciendi, prout Chriſtus inſtituit, neceſſariò habet implicitam intentionem proferendi verba formaliter, & ſignificatiuè, nec prior intentio hanc poſteriorem excludit, ſed hæc potiùs illam corrigit.

Obiectio altera. Dices, quid ſi expreſſa intentione excluderet formalem ſignificationem verborum, ita vt omnino nolit aliquid verbis illis affirmare.

Solutio. Reſpondetur, dummodo ſemper retineat generalem intentionem, exiſtimans, ob priuatum errorem, vnam non eſſe contrariam alteri, verè conficiet; quia ſemper ſubmittet particularem intentionem, quæ materialis eſt, alteri vniuerſali, quæ eſt veluti formalis, & non procedens ab aliquo errore, ſed ex abſoluta voluntate conficiendi ſacramentum; & ideo eſt omnino efficax: malè autem faceret miniſter habẽdo illam intentionem, & abutendo ſua priuata opinione, præſertim, cùm, vel nihil, vel parũ probabilis ſit, quòd ſi adeò eſſet temerarius, vt directè excluderet generalem intentionem, ſi ſuæ priuatæ repugnaret, id eſt, ſi intenderet non proferre verba formaliter, etiam ſi ex Chriſti inſtitutione ita proferenda ſint, tunc nihil conficeret, quia nõ habet debitam intentionem, ſcilicet, formaliter loquendi, & proferendi verba, quæ aliqua ratione neceſſaria eſt, ſed hic modus intentionis non poteſt moraliter accidere, quin potiùs exiſtimo, quidquid ſpeculatiuè opinẽtur miniſtri huius ſacramenti, practicè tamen nullum eſſe, qui cùm incipit proferre formam, *Hoc eſt corpus meum*, non intendat demonſtrare id, quod in manibus vel coram oculis habet; atque ita formaliter, & ſignificatiuè loqui.

Ad fundamenta primæ opinionis reſponſio.

Ad fundamenta primæ opinionis iam reſponſum eſt, illud pronomen, *meum*, non referre Sacerdotem, ſed Chriſtum, in cuius perſona miniſter loquitur. Ad primam verò confirmationem in contrarium reſpondetur, illam probare, Sacerdotem etiam loqui recitatiuè, non verò, non loqui ſignificatiuè. Ad ſecundam Durandi, prima expoſitio eſt, verba hæc, *qui pro nobis effundetur*, non ſignificare effuſionem cruentam, quæ facta eſt in paſſione, ſed incruentam, quæ fit in ſacramẽto, vt ſenſus ſit, *Qui pro vobis effundetur*, id eſt, ad bibendum dabitur ſeparatim à corpore ex vi verborum, vel certè, vt referatur ad effectum: quia cùm ſanguine Chriſti abluamur, quando illũ ſuſcipimus, meritò pro nobis effundi dici poteſt, quæ expoſitio indicatur de conſec. d. 2. c. ſi quotieſcunque, ex Ambroſ. lib. 4. de ſacram. vlt. & eam videtur probare Cano 12. de locis, c. 12. Meliùs Ianſen. c. 121. concord. dicit, effundi in ſacramento, non eſſe dari ab bibendum, ſeu in nobis infundi, hoc enim modo non effunditur, ſed de ſe ſupponit potiùs peccata remiſſa. Igitur effundi in ſacramento, eſt, offerri & libari Deo in ſacrificiũ. Cui expoſitioni fauet, quod in Græcis codicibus de præſente legitur, *effunditur*, & præſertim apud Lucam, non ſolùm dicitur, ſanguis effundi, ſed calix, quod propriè indicat effuſionem ſacramentalem. Et ita etiam in præſenti legitur in VII. Synodo, act. 6. tomo 3. in fine, legiſſe etiam ita videntur, Theoph. Euthym. & alij Græci.

Ambroſ. Cano. Ianſen. 7. Synod. Theophyl. Euthym.

Secunda expoſitio, quæ communior, ſine dubio, magiſque literalis eſt, Chriſtum fuiſſe locutum de cruenta effuſione, quæ, quia iam proximè inſtabat, de præſente etiam ſignificari potuit, quamquam rectè Vulgatus interpres ad exprimendũ ſenſum magis literalem, de futuro verterit; & ita legunt & exponunt, non modò Latini Patres, ſed etiam Græci, Baſil. Damaſc. Chryſ. ſuperiùs citati, & Scholaſtici, præſertim D. Th. a. 3. & ſequente. Hac ergo expoſitione ſuppoſita, ad Durandi argumentum reſponderi poteſt, primò, ſicut loquitur Sacerdos in perſona Chriſti, ita ſua intentione fieri præſentem illi tempori, in quo Chriſtus illa verba protulit, atque ita illa verba de futuro referri ad tempus, pro quo dicta fuerunt, ſicut nunc interdum orat Eccleſia, *Veni Domine, & noli tardare.* Sed hoc non placet, quia eſt ſenſus valde metaphoricus: & ſolùm eſt verus per quandam repræſentationem, & multum poteſt derogare veritati huius ſacramenti: nam ſimiliter poſſet quis dicere, illa verba, *Hoc eſt corpus meum*, nõ referri ad præſens tempus, ſed ad illud, pro quo Chriſtus illa protulit. Veriùs ergo dicitur, illa verba de futuro non eſſe de eſſentia formæ, & ideo non proferri formaliter, ſed materialiter tantùm; ſicut enim verba, quæ proximè procedunt, *Accipite & comedite*, quia non ſunt de eſſentia, proferuntur tantùm materialiter & immediatè, poſt illa Sacerdos induit perſonam Chriſti, & iam non tantùm recitatiuè, ſed formaliter loquitur, ita finitis eſſentialibus verbis formæ deponit perſonam Chriſti; quia iam expleuit munus, quod ſub ea ratione exercebat, & materialiter tantùm ſenſum, recitationẽmq; proſequitur. Neque eſt inconueniens, in eodem contextu orationis, quædam verba inter media ſignificatiuè proferri, cùm antecedentia & ſubſequentia ſolùm proferantur materialiter: quia tota illa oratio continua vnum integrum ſenſum reddit: quia omnia verba recitatiuè proferuntur; quædam tamen ex illis ſumi poſſunt vltra hunc ſenſum ſignificatiuè propter myſterium, quod operantur, & hoc nullam parit confuſionem, vel æquiuocationem: quia ratio ipſius myſterij, & intentio ſacerdotis exterioribus ſignis indicata vtrumque ſenſum facilè admittit.

D. Thom.

Vnde ad fundamentum ſecundæ opinionis negatur, eſſe impoſſibile idem verbum proferri recitatiuè & ſignificatiuè, quando vtrumque poteſt cadere ſub intentionem loquentis, & accommodari verbis, vt,

vt, ſi quis dicat, Chriſtus docuit orare, dicens, *Pater noſter, &c.* poteſt ſimul recitare factum Chriſti & orare; & ita ſecundùm diuerſos reſpectus poteſt loqui in perſona aliena, & in propria; in propria, quatenus verba alterius refert; in aliena, quatenus perſonam alterius induit, & repræſentat: vt, ſi Regium conſilium hoc modo ſententiam proferat his vel ſimilibus verbis, *Nobis iniunctum eſt, vt ſententiam feramus: dicētes, Ego Rex in hac cauſa dico, &c.* Aliud exemplum eſt, ſi quis ita loquatur, *Ariſtoteles dicit, quod ego etiam dico, Mundus fuit ab æterno,* ille ſimul recitatiuè proferret illa verba, mundus fuit ab æterno & ſignificatiuè: nam ſic loquendo hæreticus eſſet. Hoc ergo non eſt impoſſibile; & ita in propoſito fit ex intentione Sacerdotis, qui intendit, & verba Chriſti referre, & circa materiam ſibi præſentem ſignificare & facere effectum ſimilem illi, quem Chriſtus effecit, & ſignificauit. Dices, illum duplicem ſenſum rectè coniungi, quando in vtroque verba habent eandem omnino ſignificationem, vt ſeruatur in omnibus allatis exemplis: hic verò habet ſpecialem difficultatē, propter pronomē illud, *Hoc,* quod aliud demonſtrat in ore Chriſti, aliud in ore Sacerdotis. Reſpondetur, ſatis eſſe, verba eſſe eadem & eiuſdem formalis ſignificationis, & demonſtrare idem proportionaliter, ſcilicet, corpus Chriſti, vt contentum ſub ſpeciebus præſentibus reſpectiuè. Vnde non repugnat, Sacerdotem ſimul, & eodem verbo referre, Chriſtum dixiſſe: Hoc, quod ſibi erat præſens, eſſe corpus ſuum; & ſimul affirmare, hoc quod ſibi eſt præſēs, eſſe corpus Chriſti; præſertim, quia illa verba, *Hoc eſt corpus meum,* cōſiderari poſſunt, vel vt continuata cum præcedentibus, vel præciſè, & abſolutè, ac ſi ſola dicerentur; & priori modo tenent materialiter, poſteriori verò formaliter.

SECTIO V.

Quomodo ſint vera verba formæ, ſiquidem non ſupponunt conſecrationem factam.

HAnc quæſtionem attigit diuus Thomas, art. 5. ſed quia communis eſt vtrique formæ, & ad earum intelligentiam neceſſaria, neceſſe eſt illam hoc loco expedire. Ratio igitur difficultatis eſt, quia verbum, *eſt,* indicatiui modi, cōiungit extrema pro tempore, in quo profertur: ergo ſi in illo inſtanti non eſt facta conſecratio, non erit vera illa propoſitio; ergo, vt ſit vera, oportet, vt cùm incipit proferri, ſupponatur conſecratio facta. Maior patet, quia copula de præſente non indicat tempus præteritum, vel futurum, ſed illud, pro quo profertur, vnde non videtur ſatisfacere communis reſponſio, ſcilicet, ad veritatem illius propoſitionis ſatis eſſe, quòd in primo non eſſe verborum, ita ſit, ſicut per illam ſignificatur; quia illud inſtans non eſt præſens, ſed futurum, reſpectu talis locutionis. Et patet exemplo: nam, ſi quis diceret, *Hoc eſt album,* de re, quæ erat alba, quando copula prolata eſt, verum diceret, etiam ſi contingeret in fine verborum rem illam iam non eſſe albam, è contrario verò, ſi tempore, quo propoſitio proferebatur, non erat alba, licèt in fine ſit alba, propoſitio eſſet falſa: quia iam tunc propoſitio, nec eſt, nec ſignificat.

1. Sententia. Propter hanc difficultatem dixerunt quidam Theologi, propoſitionem illam nudè & ex vi verborum conſideratam eſſe falſam: ex intentione tamen proferentis habuiſſe veritatem, quia retulit ſignificationem illius verbi, *eſt,* ad illud inſtans, in quo iam propoſitio non erat. Ita ſentire videtur Scotus in 4. d. 9. q. 2 ar. 3. §. aliter ergo, & Gabriel lectione 48. in Cano. litera R. Marſilius in 4. quæſt. 6. art. 1. Maior diſt. 8. quæſt. vnica. (Scotus. Gabr. Marſil. Maior.)

Reiicitur. Hæc verò ſententia, vt propoſita eſt, nullo modo probari poteſt: nam verba illa Chriſti in omni rigore, & proprietate, vera eſſe oportet, quia, ſi locutio non ſit vera in propria verborum ſignificatione, quam habent ex inſtitutione ſua, & communi vſu, non fiet vera propter ſolam intentionem loquentis: quid enim refert intentio, niſi verbis ipſis verus ſenſus exprimatur? & fortaſſe Scotus & Gab. non aliter cenſuerunt, vt explicabimus.

2. Sententia. Secunda opinio dicit, illam locutionem eſſe veram: quia ſenſus illius eſt, *hoc eſt, vel proximè futurum eſt corpus meum.* Ita Richardus diſtinct. 8. articulo 3. quæſtio. 1. ad 5. (Richard.) Sed etiam diſplicet, tum quia verbum, *eſt,* in rigore non ſignificat illam diſiunctionem, ſed tantùm de præſente: tum maximè, quia iuxta illam interpretationem non poteſt ex veritate verborum colligi, Chriſtum eſſe præſentem in hoc ſacramento in fine prolationis verborum, quod eſt contra Concilium Trident. Sequela patet, quia illud membrum diſiunctionis, *vel proximè futurum eſt,* latiùs poteſt ampliare.

3. Sententia. Tertia ſententia eſt, illam locutionem eſſe veram, quia in primo non eſſe illius ita eſt, ſicut per illam ſignificatur, licèt antea non fuerit, & hoc ſatis eſſe in omni rigore & proprietate ad veritatem cuiuſcunque propoſitionis de præſente, quia tota ſignificatio huiuſmodi propoſitionis refertur ad inſtans, quod eſt terminus prolationis eius: quia ante illud non eſt completa, cùm pendeat ex prolatione omnium dictionum ſic coniunctarum: vnde ante illud inſtans, ſignificatio eſt quaſi inchoata & incompleta, & ſuſpenſa, vt exemplis facilè declarari poteſt, vt, ſi quis dicat, *Adam eſt mortuus,* verum dicit, & tamen illa propoſitio non poteſt eſſe vera, cùm profertur copula: nam potiùs, ſi ibi ſiſtatur, erit falſa, quia ſignificabit Adam eſſe: eſt ergo ſignificatio, & veritas ſuſpenſa, donec abſoluatur prædicatum: & idem eſt in præſente, nam, cùm dixit Chriſtus, *Hoc eſt corpus,* adhuc erat ſuſpenſa ſignificatio, quia poſſet adiungere aliam determinationem, ſcilicet, *Petri,* vel, *Pauli*; ergo donec abſoluit, *meum,* ſuſpenſa erat ſignificatio: completur ergo in primo non eſſe verborum. Ita Ocham quodl. 2. q. vlt. & quodlib. 30. q. 11. Quæ opinio, quod ad rem Theologicam pertinet, veritatem continet: ſed modus explicandi diſplicet. (Reiicitur etiam Ocham.) Primum, quia aliud eſt, ſignificationem propoſitionis compleri in fine prolationis eius, & tunc incipere eſſe veram & falſam, aliud verò eſt totam ſignificationem propoſitionis, & copulæ referendam eſſe ad illud inſtans, primum enim eſt veriſſimum & rectè explicatum: quia vt Ariſtotel. dicit primo de Interpret. copula ſignificat compoſitionem, quam ſine extremis non eſt intelligere: ſecundum verò nō eſt vniuerſaliter verum, quia non ſemper vniuntur extrema pro illo inſtanti, ſed pro alio tempore, vt in propoſitionibus de præterito, aut de futuro planè conſtat, & in propoſitionibus de præſente patebit ex dicendis. Deinde non placet, quòd illud inſtans vocetur, primum non eſſe propoſitionis: quia cùm propoſitio in illo inſtanti incipiat eſſe vera, oportet, vt in eo aliquo modo ſit.

Quocirca, vt rem breuiter explicemus, ſuppono primò, inſtans in quo conſummatur ſenſus propoſitionis, eſſe aliquo modo intrinſecum ipſi propoſitioni, ita vt in illo verè ſit, imò potiùs primum in quo incipit eſſe abſoluta propoſitio. (Inſtans conſummatiuum ſenſus propoſitionis intrinſecum eſt ipſi propoſitioni.) Ita D. Thom. hic, articul. 5. ad 3. & in 4. diſtinct. 8. quæſt. 2. art. 3. ad 6. & 7. & Caiet. hic. (D. Thom. Caietan.) Et probatur argumento facto, quia propoſitio in eo inſtanti incipit eſſe vera, vel falſa: quia veritas indiuiſibiliter cōſurgit ex tota ſignifi-

ſignificatione & vnione extremorum: ergo in illo (A) inſtante eſt, ſeu incipit eſſe propoſitio. Patet conſequentia: tum, quia non eſt propoſitio donec verum vel falſum ſignificet; tum etiã, quia veritas ineſt propoſitioni, vt ſubiecto: præterea magis phyſicè hoc declaratur, quia propoſitio vocalis, de qua loquimur, eſt ſonus articulatus, quia licèt ſucceſſiuè cauſetur ex motu labiorum, & linguæ, tamen in inſtante terminatur, ita vt tantus ſonus, vt ſic, incipiat eſſe in inſtante, ſicut tantus calor, vel tantus ignis, & in vniuerſum terminus tãtæ quantitatis, qui in inſtante perficitur, propoſitio autem tunc primò exiſtit, cùm tantus ſonus articulatus eſt, in quo inſtante adhuc ille ſonus durat, & habet eſſe; ergo etiam propo- (B) ſitio in illo inſtante realiter exiſtit. Quod tandem confirmatur ex effectibus, quia in eo inſtante mouet intellectum: illíque obiicitur, vt proprium eius conceptum formet, quia tunc primò completè ſignificat, ſed hæ ſunt proprietates rei exiſtentis: ergo in illo inſtanti realiter exiſtit propoſitio. Denique ſuprà agentes de ſacramentis in genere oſtendimus, formas ſacramentorum, quæ ſunt propoſitiones quædam, habere eſſe in inſtanti, quo conſummantur. Vnde facilè ſoluitur obiectio, ſi quis dicat, res ſucceſſiuas incipere per vltimum non eſſe, & deſinere per primum non eſſe. Dicendum eſt enim, illud eſſe verum in rebus, quę conſiſtunt in continua quadam ſucceſſione: eſſe autem propoſitionis non eſſe (C) huiuſmodi, ſed potiùs incipere, quando ſucceſſio terminatur, præſertim quia ſonus, licèt ſucceſſiuè fiat, citò tranſeat, non tamen omnino in ſucceſſione conſiſtit, ſed poteſt interdum habere plures partes ſimul durantes.

Verbum, eſt, indicat tempus præſens, & ad eius veritatem ſatis eſt vnum inſtans.

Secundò ſuppono, verbum, *eſt*, indicare tempus præſens: quia tum tempus non eſt præſens ſecundùm aliquam partem diuiſibilem, niſi ratione inſtãtis, ideo ad illius verbi ſignificationem, & ad veritatem propoſitionis ex tali verbo compoſitæ, ſatis eſt vnum inſtans, quia quod in inſtante eſt, verè ac propriè eſſe dicitur. Quapropter ad veritatem huiuſmodi propoſitionis de indicatiuo, non eſt neceſſe, vt ſignificatũ eius pro aliquo tempore ſucceſſiuo exi- (D) ſtat, niſi interdum ſpecialis ſignificatio verbi, aut prædicati hoc requirat, generatim tamen loquendo, ſatis eſt, quòd in aliquo inſtante ſit: nam licèt huiuſmodi propoſitio ſucceſſiuè & in tempore à nobis proferatur, quia non poſſumus, niſi per motum loqui, tamen per hanc ſucceſſiuam locutionem explicare poſſumus id, quod in inſtante fit, aut exiſtit. Quod autem oporteat eſſe hoc inſtans, pro quo veritas propoſitionis de præſente metienda eſt, nõ facilè explicatur, nec videtur poſſe in omnibus verbis ſeu propoſitionibus, eodem modo declarari: quia, licèt omnium propoſitionum veritas in inſtante terminante propoſitionem eſſe incipiat, non tamen ſemper ab illo inſtante menſuratur. Nam inprimis verba ſignificantia motũ, qui ſucceſſiuè fit, non poſ- (E) ſunt niſi tempore mẽſurari, Deinde quædã ſunt verba, quæ, dum proferuntur, propriè verificantur, vt in hac propoſitione, *ego loquor*, quæ dum profertur, quaſi per ſe ipſamet vera eſt: alia aũt ſunt verba, quorum veritas menſurari non poteſt pro tempore vel inſtante, quo proferuntur, ſed pro immediatè antecedente, vel ſequente, iuxta intentionem loquentis, vt in hac propoſitione, *ego taceo*, nam, cùm quis illam profert, tacere non poteſt. Vnde ſenſum eius eſſe oportet, *hactenus tacui*, vel, *iam tacere incipio*, & idẽ iudicium eſt de, *ego dormio*, *ego bibo*, & ſimilibus, quæ ſignificant actum, vel priuationem locutioni repugnantẽ, imò ex accõmodatione vſus ſolet hic ſermo

De variis modis quibus verificatur verbum eſt.

ad alia verba extendi, vt ſi dicas, *ego venio*, id eſt, *ſtatim veniam: ego eo*, id eſt, *ſtatim ibo*. Alia denique ſunt verba quorum veritas pro vno inſtanti exiſtit, vel exiſtere poteſt, vt ſunt illa, quæ non ſignificant motũ, ſed vel actionem inſtantaneam vel exiſtẽtiam rei permanẽtis, & ad id exiſtimo in omni proprietate & rigore ſermonis ſufficere quodlibet inſtans earum, quæ coẽxiſtunt prolationi propoſitionis, vt ex illo poſſit veritas propoſitionis menſurari: quia nullũ tempus poteſt ad hominem magis præſens deſignari, & ad illam præſentiam ſufficit vnum inſtans, ſiue illud cõtinuatiuum ſit, ſiue terminatiuum propoſitionis, & fortaſſe etiam initiatiuum ſufficit: quia, ſi res exiſtit, cùm homo incipit loqui, vel dum loquitur, ſatis propriè affirmare poteſt, rem illam eſſe. Quocirca, ſicut in propoſitione indefinita, & termino communi cõſtante, vt vera ſit, ſatis eſt, vt verificetur pro vno ſingulari, quodcunque illud ſit, ita vt hæc propoſitio indicantis modi de præſente ſit vera, ſufficit vnum inſtans prolationis, quodcunque illud ſit; & intra hanc latitudinem poteſt valere intentio proferentis, vt ad vnum, vel ad aliud inſtans dirigat ſui ſermonis ſignificationem, præſertim, quia vltimum inſtans propoſitionis aliquo modo pendet ex intentione proferentis, quatenus poteſt addere prædicato vnã, vel alteram determinationẽ, à quibus pendeat ſermonis veritas, quæ nulla eſt, donec extrema propoſitionis ſint integrè prolata, quia (vt rectè Caietanus dixit) ſunt veluti ſuſpenſa, quatenus ſunt partes talis compoſitionis; ſtatim verò, ac prædicatum omnino abſoluitur, incipit propoſitio ſuam veritatem, vel falſitatem habere. Quæ doctrina generalis eſſe mihi videtur, tam ad propoſitiones ſpeculatiuas, quàm ad practicas, ſeu operatiuas: quamquam multi Theologi inter eas diuerſitatem conſtituant, quòd propoſitiones practicæ verificentur pro vltimo inſtante, ſpeculatiuæ verò pro inſtante, in quo incipiunt proferri, quia cùm tantùm explicent mentis conceptionem, ſupponunt iam rem conceptam eſſe. Ita videre licet in Palud. d. 8. q. 3. art. 1. concluſ. 3. Capreol. ibi ad primum contra 1. concluſ. Ferrar. 4. contra gent. c. 63. in fine: ſed, quod dixi, eſt magis conſentaneum D. Thomæ citatis locis, & ita ſentiunt Caietan. Soto, & alij: & ex diſcurſu facto ſatis patet, & in præſente myſterio declarari poteſt: nam, ſi eodem tempore, quo Sacerdos dicit, *Hoc eſt corpus meum*, dicat laicus, *Hoc eſt corpus Chriſti*, quamuis ſermo vnius ſit operatiuus, alterius verò ſolùm ſpeculatiuus, ſeu oſtenſiuus, vterque tamen verus eſt: quia in inſtante, in quo vtraque propoſitio abſoluitur, habet conformitatem cum re, quam ſignificat: ſolùm eſt differentia, quòd quando locutio eſt operatiua, ipſa facit ſuam veritatem, non verò quando eſt tantùm oſtenſiua. Vnde etiam fit, vt, quando locutio eſt operatiua ſeu conuerſiua, neceſſariò referat ſuam veritatem totam ad vltimum inſtans, quia in eo operatur, & non antea: quando verò locutio eſt ſpeculatiua, de ſe non determinatur ad illud inſtans, ſed indifferens vt pro ratione rei ſignificatæ in vno, vel alio inſtante verificetur, & hoc ſenſu accipienda ſunt, quæ Caietan. hîc docet, & eadem ferè ſentit Gab. & Scotus non contradicit, & eandem doctrinam videtur amplecti Carthuſ. diſt. 10. q. 5. Ledeſma queſt. 19. art. 5. dub. vlt.

Paludan. Capreol. Ferrar.

Gabriel. Soto. Carthuſia. Ledeſma.

Ex his ergo facillimè explicari poteſt, quo ſenſu locutio illa Chriſti vera eſſe potuerit: nam inprimis ad eius veritatem neceſſarium fuit, vt ſaltem in vltimo inſtante prolationis ita eſſet, ſicut per illam ſignificabatur. Deinde conſtat etiam ex dictis, hoc ſatis fuiſſe ad illius propoſitionis veritatẽ, imò nõ potuiſſe

tuiſſe aliter propoſitionem illam verificari, quia erat A locutio practica & conuerſiua. Dices, quid, ſi Deus in illo inſtante impediret conuerſionem? Dicunt aliqui, etiam tunc futuram propoſitionem veram, quia ſenſus eſt, *Hoc eſt corpus Chriſti ex vi verborum, ſi aliunde non impediatur*, ſicut eſt etiam vera propoſitio, *Ego te abſoluo*, etiam ſi propter impedimentum non maneat pœnités abſolutus. Sed illa hypotheſis contradictionem inuoluit, ſuppoſita Chriſti locutione, & inſtitutione: quia, ſicut impoſſibile eſt, Chriſtum mentiri, ita impoſſibile eſt, ipſo dicente, *Hoc eſt corpus meum*, Deum impedire conuerſionem, vel ad illam non concurrere. Vnde ego exiſtimo, poſita illa hypotheſi, propoſitionem tunc eſſe falſam, B quia ſenſus illius non eſt vllo modo conditionatus, ſed omnino abſolutus, ſimpliciter ſignificans, hoc ita eſſe, & ſimiliter inſtitutio, & efficacia horum verborũ eſt ſimpliciter abſoluta, & infallibilis, ſi à debito miniſtro, debita intentione, & ſuper debitam materiam proferantur.

SECTIO VI.

An prædicta Chriſti verba, ratione ſuæ veritatis hoc myſterium perficiant.

EX dictis ſectione præcedente dubiũ inter Theologos controuerſum oritur, an illa verba efficiant conuerſionem, vt vera. Et eſt ratio dubij, quia, ſi efficiunt conuerſionem, prius natura ſunt, quàm C corpus Chriſti ſit ſub ſpeciebus, cùm prius natura efficiant; ergo efficiunt prius natura, quàm ſint vera, quia non ſunt vera, donec Chriſtus intelligatur ſub ſpeciebus, quia veritas conſiſtit in conformitate ad rem ſignificatam: vnde non poteſt eſſe prior natura, quàm illa, ſicut non poteſt eſſe relatio prior natura, quàm terminus; in contrarium verò eſt, quia, ſi verba non efficiunt vt vera, efficiunt vt falſa. Patet ſequela, quia efficiunt, quatenus ſignificãt: ergo prius natura ſignificant, quàm efficiant: ergo in illo priori naturæ ſignificant verè vel falsò, quia neceſſe eſt ſignificationem terminari ad rem ſignificatam: ergo, vel terminantur ad illam, vt eſt in re, & ſic erit vera. D vel non, & ita erit falſa.

Primus modus dicendi refellitur. Ad hanc difficultatem aliqui dicunt, verba non prius natura ſignificare, aut eſſe vera, vel falſa, quàm efficiant, quia ſignificatio, cùm ſit tantùm extrinſeca denominatio in verbis, non poteſt eſſe ratio agendi, & ideo, quamuis verba, quæ ſignificant efficiant, non tamen efficiunt, quatenus ſignificant, ac propterea, quamuis verba, quantum ad realem entitatẽ ſuam, prius natura ſint, quàm efficiant, non tamen prius natura ſignificant: quia ſignificatio concomitanter ſe habet ad efficientiam, non cauſaliter. Sed hæc reſponſio fugit potius, quàm declaret difficultatem: quia, licèt verba non efficiant phyſicè per ſignificationem, ſed per ſuam entitatem, ſignificatio E tamen eſt aliquo modo conditio ex parte diuinę inſtitutionis præuia, & neceſſaria ad illam cauſalitatem: eſt enim conditio, ſine qua Deus non vteretur verbis, vt inſtrumento. Hoc ergo modo dicendum eſt, verba prius natura ſignificare, quàm efficere. Et confirmatur primò, quia ſacramentum prius natura eſt ſacramentum, quàm efficiat: ergo prius natura eſt ſignum, ergo, cùm hæc verba ſint ſacramentalia, prius natura ſignificant, quàm efficiant. Confirmatur etiam ex diſtinctione communi Theologorum, & Concil. Triden. quædam in hoc ſacramento fieri ex vi verborum, quædam per concomitantiam, quæ diſtinctionis membra ex ſignificatione verborum diſtinguũtur, ergo ordine naturæ ſupponitur ſignificatio ad efficientiam, & eſt velut ratio & menſura eius. Dicunt aliqui, has rationes procedere de ſignificatione in actu primo, non verò in actu ſecundo. Sed non video, quomodo poſſit hæc diſtinctio præſenti inſtituto accommodari, quia ſuppoſita inſtitutione verborum, & debita eorum prolatione, non apparet, quomodo in eis poſſit diſtingui ſignificatio in actu primo & ſecundo, niſi actus ſecundus vocetur actualis motio alicuius intellectus ad cognoſcendam rem ſignificatam. Sed hęc eſt impertinens, quia neque eſt neceſſaria ad rationem ſacramenti, neque ad efficientiam: ſignificatio ergo, de qua loquimur, tantùm conſiſtit in aptitudine, quam res habet ex impoſitione ad repræſentandum aliquid: non eſt ergo in ea diſtinctio actus primi & ſecundi.

Secundus modus dicendi impugnatur. Secundò ergo Soto ſuprà reſpondet, conuerſionem panis & veritatem verborum ad inuicem eſſe priorem & poſteriorem in diuerſis generibus cauſarum: nam conuerſio, inquit, eſt prior in genere cauſæ materialis, veritas autem eſt prior in genere cauſę efficiétis, & exemplum ponit in apertione feneſtræ, & ingreſſu aëris. Sed hęc doctrina, & generaliter obſcura eſt, & illo exemplo non bene explicatur: nam licèt impulſus aëris ſit prior in genere cauſæ efficiẽtis, quàm apertio feneſtrę, tamen ingreſſus aëris non eſt propriè prior in illo genere. Ac denique quicquid ſit de aliis materiis, in pręſente non bene accommodatur, neque expedit difficultatem poſitam: quia, cùm veritas conſiſtat in adæquatione ad rem, non poteſt eſſe cauſa efficiens ſui termini, nec prior natura illo in aliquo genere cauſę: quia relatio nullo modo poteſt eſſe prior natura ſuo termino. Dicunt aliqui, cùm veritas ſit relatio rationis, nihil obſtare, quominus intelligatur prius natura, quàm terminus eius. Sed hoc dici non poteſt de propoſitione ſignificante exiſtentiam rei actualem, & præſentem, quia veritas eius conſiſtit in adæquatione ad illam, vt exiſtentem, & ad hoc nihil refert, quòd veritas ſit relatio rationis, vel realis. Et his rationibus confutatur opinio, quam indicat Capreolus ſuprà, ad 1. cont. *Capreol.* 5. concl. ſcilicet, verba illa, vt vera, eſſe cauſam exiſtentiæ Chriſti in ſacramento, & ita etiam vt vera, eſſe priùs natura; & in nullo genere eſſe poſteriora, etiam vt vera, quia res ſignificata nullo modo eſt cauſa veritatis propoſitionis, & hoc vltimum docuit etiam Ledeſma ſuprà. Sed non videtur eſſe conſen- *Ledeſm.* taneum Ariſtoteli dicenti, ex eo, quòd res eſt, vel non eſt, propoſitionem eſſe veram, vel falſam; ſicut enim poſito fundamento & termino, reſultat relatio, ita, poſita propoſitione, & re ſignificata, reſultat veritas per illam: ergo, &c.

Tertius modus dicendi reiicitur. Tertiò, Caietanus diſtinguit veritatem ſpeculatiuam, & practicam, & dicit, verba illa vtramque habere veritatem, tamen, vt ſunt vera practicè, eſſe cauſam præſentiæ Chriſti, & hanc veritatem antecedere natura ſuum obiectum, quia eſt cauſa illius, tamẽ vt ſic, ſeu in illo priori naturę non eſſe vera ſpeculatiuè, ſed hanc veritatem reſultare poſterius natura, poſito effectu. Sed in hac opinione non eſt facile ad explicandum, quid ſit veritas illa practica in huiuſmodi verbis: quia illa verba, licèt ſignificent aliquid quod non erit ſine operatione eorum, non tamen ſignificant modo practico, neque aliter, quàm ſignificarent ante inſtitutionem, à qua nunc habent efficaciam: veritas autem fundatur in ſignificatione, & modo ſignificationis; ergo in illis verbis nulla eſt veritas practica, niſi fortaſſe ipſa efficacia verborũ dicatur veritas practica, quæ magis erit veritas in cauſando quàm in ſignificãdo. Et confirmatur: quia ſi eſt veritas, debet conſiſtere in cõformitate ad rem ſigni

ſignificatum; ſed illa verba, vt priora natura, nullam conformitatem habent; ergo neque veritatem. Minor patet, quia in illo priori non intelligitur eſſe terminus, quem reſpicit ipſa conformitas. Confirmatur denique, quia (quidquid ſit de veritate practica) interrogo, an verba efficiant, prout vera ſpeculatiuè, necne? & redit difficultas in principio tacta: quia illa verba efficiunt, quatenus ſignificant, non tantùm practicè, ſed etiam ſpeculatiuè: ergo quatenus verè, vel falsò ſignificant.

Sententia Scoti proponitur.

Quartò, Scotus loco ſuprà citato dicit, verba non efficere, vt vera, quia ex efficientia eorum reſultat eorum veritas: imò indicat, totam ſignificationem propoſitionis prius duratione eſſe, quàm illius veritatem, eo modo, quo inſtans eſt duratione poſterius tempore, quod ipſum immediatè antecedit: quia ipſe exiſtimat, ſignificationẽ propoſitionis perfici in tempore, veritatem autem eius incipere eſſe in primo non eſſe propoſitionis. Hoc tamen vltimum ipſe ſolùm dubitando proponit, tamen iuxta ea, quæ ſuprà diximus, ſtare non poteſt, tum, quia ſuprà oſtendimus, illud inſtans, in quo propoſitio incipit eſſe vera, non eſſe extrinſecum, ſed in illo propoſitionem intrinſecè durare, & conſummari ſignificationem eius, tum etiam, quia, ſi admittamus, totam propoſitionem, & ſignificationem eius conſummatam eſſe in tempore antecedente, neceſſe eſt, vt dicamus, in eodem fuiſſe veram vel falſam: quia, vel ſignificatum eius referebatur ad tempus, pro quo ipſamet propoſitio proferebatur, & ſic neceſſe eſt, vt pro eodẽ tempore habuerit conformitatem, vel difformitatem ad rem ſignificatam, & conſequenter vt fuerit vera, vel falſa: vel referebatur ad inſtans, quo terminatur ipſa propoſitio, & redit ferè idem argumentum: quia ſi in eo inſtante ita res eſt, ſicut per propoſitionem ſignificatur, propoſitio fuit vera, ſi verò res ita non eſt, fuit falſa. Vnde nunquam fuit veritas vel falſitas ſuſpenſa, ſed determinata ad alterutram partem, ſicut in propoſitionibus de futuro, licèt earum ſignificatio referatur ad futurum tempus, nihilominus earum veritas & falſitas non eſt ſuſpenſa, ſeu indifferens, ſed determinata iuxta exigentiam obiecti.

Ex parte probatur. Durand. Carthuſian. S. Thom.

Prior verò pars huius ſententiæ, probabilis eſt, quam videtur etiam ſequi Durand. d. 8. q. 2. & Carth. q. 5. & fauere videtur D. Thom. hìc, at. 5. ad 3. & 4. Et poteſt ita explicari: nam ſignificatio propoſitionis ſignificantis exiſtentiam rei, non pendet ab exiſtentia rei ſignificatæ, veritas autem pendet ab exiſtentia rei ſignificatæ. Vtrumque facile patet ex Dialectica, quia propoſitio ex vi ſuæ impoſitionis ſignificat ſiue ita ſit, ſiue non ſit, quòd per illam ſignificatur, indéque oritur, quod Dialectici dicunt, eandem propoſitionem poſſe eſſe veram & falſam, ſucceſſiuè, veritas autem non conuenit propoſitioni ex vi ſolius impoſitionis, ſed requirit prætereà conformitatem cum re ſignificata.

Ex quo principio ſequitur primò, poſſe propoſitionem vt ſignificãtem intelligi prius natura, quàm exiſtat res ſignificata, quia tam impoſitio, quàm ſignificatio eius eſt independens ab illa re; & fieri poteſt, vt res ipſa dependeat, in aliquo genere cauſæ à propoſitione ſignificante.

Sequitur ſecundò, poſſe propoſitionem prius natura ſignificare, quàm vera, vel falſa eſſe intelligatur: quia eſt magis independens in ſignificando, & quia comparatur ad veritatem, vt ſubiectum ad proprietatem, vel ſicut vniuerſale, ſeu indifferens, ad particulare, ſeu determinatum. Neque contra hoc procedit ratio in principio facta, tum quia ſignificatio, vt ſic, terminatur ad rem ſecundùm ſe, abſtrahendo à

A conformitate vel difformitate rei ſignificatæ, tum etiam, quia prioritas naturæ ſolùm eſt prioritas dependentiæ: vnde non rectè colligitur, in aliquo inſtante vel ſigno propoſitionem ſignificare, in quo non ſit vera vel falſa: ſed ſolùm poteſt inferri, aliquid pendere à ſignificatione propoſitionis, quod non pendeat à veritate, & ab aliquo pendere veritatem, à quo non pendeat ſignificatio; ac denique veritatem reſultare à ſignificatione & effectu eius, quæ omnia vera ſunt, & abſque difficultate.

Sequitur tertiò, illam Chriſti propoſitionem, *Hoc eſt corpus meum*, efficere præſentiam Chriſti, non quia vera eſt, ſed vt vera ſit, & conſequenter, licèt prius natura ſignificet, quàm efficiat, non tamen prius natura eſt vera, efficit enim rem, quam ſignificat, & ex
B illo effectu reſultat cõformitas in ipſa ad rem ſignificatam: & quia hoc totum eſt in illo eodem inſtante, hoc ſufficit ad illius veritatem: quod apertè docuit D. Th. ſuprà, & Scotus, Durand. Carth. locis citatis, & explicatur exemplo: nam, ſi calor in inſtanti faciat calorem, conſequenter facit, vt reſultet ſimilitudo inter calores, non tamen facit calorem, quatenus ſimilis eſt, licèt ex efficientia reſultet ſimilitudo.

Addo denique vltimo, hæc omnia rectè procedere de propria veritate ſpeculatiua, ſeu enũciatiua. Quod verò Caietanus addit de veritate practica, nõ omnino reiiciendum eſt, ſed dici poteſt, hæc forma efficere, quia vera practicè eſt: quia illa propoſitio efficaciam habet infallibilem, vt ſuam veritatem efficiat
C ratione cuius poteſt aliquo modo dici vera practicè, quia veritas conſiſtere videtur in conformitate ad intentionem & poteſtatem loquentis: vnde poteſt eſſe prior, quàm conformitas ad rem ſignificatam, vt cùm quis dicit, hoc à me fiet, intentione faciendi, practicè verum dicit, licèt fortaſſe cum re ſignificata non ſit conformitas ſpeculatiua: quia de facto futura non eſt, & quamuis de facto contingat habere vtramque conformitatem, tamen poteſt vna præintelligi natura prior, & independentior altera. Sic igitur illa verba Chriſti poſſunt dici vera practica etiam prius natura, quàm efficiant, quia erant conformia intentioni loquentis, à qua prius natura pro-
D deunt, quàm efficiant, & vt ſic ſunt vera, quia prodeunt ab intentione efficaci, & cum ſufficiente virtute ad ſuam veritatem efficiendam, & ita poſſunt dici efficere, quia vera practicè ſunt. In his igitur formarum verbis primò intelligitur materialis verborum ſonus, deinde ſignificatio, poſtea conformitas cum intentione & poteſtate loquentis, quæ eſt veritas practica, ex hac ſubinde ſubſequitur efficientia, & conſequenter præſentia corporis Chriſti, actandem ſpeculatiua veritas, quæ conſurgit, poſito illo effectu, qui eſt terminus conformitatis.

E

SECTIO VII.

Quid deſignetur in forma per pronomen, hoc, *vel,* hic.

DE ſenſu harum formarum diximus multa ſuprà diſputatione 46. agentes de reali præſentia corporis Chriſti in hoc ſacramento: vbi cõcluſimus illo pronomine, *hoc*, deſignaſſe Chriſtum id, quod habebat in manibus, & diſcipulis tradebat, in quo Catholici omnes conueniunt, diſſentiunt tamen in explicando in particulari, quid illud ſit, an ſubſtantia panis, an accidentia, an corpus Chriſti, an aliquid commune.

Prima ſententia.

Primus modus explicandi hanc ſententiam.

Prima ſententia eſt, pronomen, *hoc*, deſignare panem. Quod variis modis exponitur, primò, vt, reuera deſignet panem, quatenus in ſua ſubſtantia adhuc permanet: totam autem propoſitionem non eſſe

ſe ſubſtantiuè, ſed tranſitiuè interpretandam, ſcilicet, *hoc eſt corpus*, id eſt, tranſit in corpus, ſeu ex hoc fit corpus. Ita Bonauent. d. 8. par. 2. & idem ferè docet Ocham in 4. d. 8. & Holcot. q. 3. inſinuat etiam VValdenſ. tom. 2. c. 50. in fine. Sed hæc opinio nullo modo à Catholicis ſuſtinenda eſt: corrumpit enim propriam ſignificationem verbi, *eſt*, quod ſi ſemel permittatur, nulla eſt vis in huiuſmodi verbis ad probandam realem præſentiam corporis Chriſti, vt ex ſuprà dictis patet. Item probari non poterit, ſubſtantiam panis hìc non manere, quia, ſicut ipſi exponũt, *hoc*, id eſt, panis, tranſit in corpus, ita hæreticus poterit exponere, *hoc*, id eſt, panis, retinet, vel repræſentat corpus. Præterea illud pronomen, *hoc*, poſitum in recto & ſubſtantiuè ſumptum, non rectè accommodatur ad rem præſentem, prout eſt nota ſenſibus & per ſe patet, vt ſignato Petro, non rectè dicitur, *hoc eſt doctor*, vel quid ſimile, ſed, hic, quia illud pronomen, *hoc*, ſic vſurpatum deſignat rem ſub conceptu valde confuſo & vniuerſali, ſub quo non rectè deſignatur res, quę ſenſibus clarè & diſtinctè nota eſt: ergo non deſignauit Chriſtus illo pronomine panem: quia eſt res maſculini generis, & per ſe nota ſenſibus. Secundus modus explicandi eſt, illud pronomen deſignare ſubſtantiam panis, non vt eſt in ſe, ſed vt eſt conuerſa in corpus Chriſti, in termino prolationis verborum. Ita referunt antiqui Theologi. Sed hoc nihil eſt dictũ, quia in inſtanti conuerſionis non eſt panis, ſed corpus Chriſti, & panis vt conuerſus, nihil eſt niſi corpus Chriſti. Tertius modus eſt, pronomen, *hoc*, deſignare ſubſtantiam panis, non vt panis eſt, ſed vt hæc ſubſtantia, vel hoc ens. Sed hęc explicatio ſupponit falſam ſententiam ſuprà improbatam, quòd eadem res vel ſubſtãtia, quæ priùs erat panis, ſit poſtea corpus Chriſti: nullo ergo modo illud pronomen poteſt deſignare panis ſubſtantiam, cùm illa non poſſit verè dici, eſſe corpus Chriſti, niſi metaphoricè explicando ſignificationem verbi, *eſt*, quod ſecundùm rectam fidem fieri non poteſt.

Bonauen. Ocham. VValdenſ. — Secundus modus explicandi ſuperiorem ſententiam. — Tertius modus explicandi prædictam ſententiam impugnatur.

2. Sententia.

Secunda principalis opinio eſt, pronomen, *hoc*, deſignare accidentia, ſeu ſpecies panis: quia illud pronomen deſignat rem ſenſibilem, quæ eſt eo tempore, quo fit deſignatio, & manet, quando perficitur ſignificatio verborum: in hoc autem myſterio nihil eſt in principio prolationis verborum, & permanet in fine præter accidentia. Hæc opinio tribuitur D. Th hìc art. 2. & Ruard. art. 13. Sed longè alia eſt D. Thomæ ſententia, vt vidimus. Hæc verò opinio, ſi intelligat, ſola accidentia propriè & in recto deſignari, eadem ratione reiicitur, qua præcedens, oportet enim, vt corrumpat propriam ſignificationem verbi, *eſt*, quia accidentia panis non ſunt corpus Chriſti: exponetur ergo *hoc eſt*, id eſt, hoc cõtinet corpus Chriſti, quod eſt dare anſam ſacramentariis, vt explicent, *hoc eſt*, id eſt, hoc ſignificat corpus Chriſti. Si verò hæc opinio intelligat, deſignari accidentia non in recto, ſed in obliquo, verum quidem dicit, ſed non explicat difficultatem, ſcilicet quid ſit illud, quod ſub accidentibus in recto deſignetur.

S. Thom. Ruard.

3. Sententia.

Tertia ſententia dicit, pronomen, *hoc*, deſignare corpus Chriſti: quæ variis modis intelligitur. Primò, vt intelligatur corpus Chriſti, prout eſt in ſe, & in propria ſpecie, quem ſenſum indicat Ocham, quodl. 2. q. vlt. clariùs Maior diſt. 8. q. vnica, in ſolutione 2. argumenti dub. 4. qui dicit, poſſe demonſtrari corpus Chriſti prout eſt in cœlo, intendendo, quòd prolatis verbis incipiat eſſe ſub hoſtia hac. Sed hic ſenſus nullo modo poteſt adaptari verbis, quia verba non dicunt, hoc eſſe, vel incipere eſſe ſub his accidentibus, ſed, hoc eſſe corpus meum. Vnde ſuprà, contra hæreticos argumentabamur; ſi pronomen, *hoc*, demonſtraret corpus; vt eſt in propria ſpecie, locutionem hanc fore valde friuolam, quia ſolùm indicaret rem per ſe notam & claram, ſcilicet corpus Chriſti eſſe corpus Chriſti, & nihil pertinentem ad rem, de qua Chriſtus agebat, cùm ſacramentum panis & vini diſcipulis diſtribuebat: vnde iuxta illam expoſitionem, nec præſentia corporis Chriſti, nec tranſmutatio panis ex vi verborum ſignificaretur. Addo denique cùm corpus Chriſti, prout nunc eſt in propria ſpecie, ſit abſens, non poſſe propriè deſignari pronomine, *hoc*.

Ocham.

4. Sententia.

Quarta ergo opinio ſit demonſtrari illo pronomine, *hoc*, corpus Chriſti prout eſt ſub accidentibus panis in termino prolationis verborum. Ita ſentiunt Alenſ. q. 43. memb. 3 art. 2. §. 1. Maior ſuprà, Marſil. in 4. q. 6. ar. 1. dub. 7. Gab. lect. 48. & 52. in Canonē. Richard. d. 8. art. 3. q. 1. Angel. verb. Euchariſt. 1. Ex quibus authoribus Alenſis & Maior dicunt, deſignari corpus Chriſti, vt ſignificatum per accidentia panis, vt ſenſus ſit, *hoc, quod ſignificatur his accidētibus eſt corpus meum*. Sed accuratè hoc interpretandum eſt, quia abſolutè dictum continere poteſt ſenſum hæreticum: quia poſſet corpus Chriſti ſignificari per accidentia panis, etiam ſi non eſſet præſens, & verum eſſet dicere, quod ſignificatur per hæc accidentia, eſt corpus Chriſti, ſed hi authores catholicè explicant, demonſtrari corpus, vt ſignificatum per accidentia, tanquam realiter præſens, & contentum ſub illis, & in idem ferè redit, quod Marſilius & alij exponunt, ſenſum verborum eſſe, *hoc in quod panis conuertitur, eſt corpus Chriſti*, nõ formaliter ſub ratione termini conuerſionis: hoc enim gratis & ſine fundamento diceretur, ſed materialiter, quia ſcilicet demonſtratur corpus Chriſti. Fundamentum autem huius opinionis ſic explicatæ, eſt, quia in propoſitionibus practicis & effectiuis ſubiectũ, ſi ſit aliquod pronomen demonſtratiuum, demonſtrare ſolet ipſum prædicatum, ſed talia ſunt verba conſecrationis, ergo in eis ſubiectum *hoc*, demonſtrat prædicatũ, quod eſt corpus Chriſti. Maior patet, primùm exemplis, ſi quis deſcribendo circulum dicat, *Hoc eſt circulus*, vel ſi Chriſtus ad conuertendam aquam in vinum diceret, *hoc eſt vinum*, vel ſi Deus daret virtutem his verbis, *hic eſt Angelus*, ad producendum Angelum: in his enim intelligitur ſubiectum demonſtrare prędicatũ. Ratio eſt, quia in hoc genere locutionis eſt veluti ſuſpenſa ſignificatio, & demonſtratio ſubiecti, donec abſoluta ſit propoſitio: includit enim quandã neceſſariam habitudinem ad prædicatum ipſum. Optimum exemplum eſſet, ſi Chriſtus cõſecraſſet his verbis, *hoc corpus meum vobis trado*, non conficiendo conuerſionem vſque ad vltimum inſtans verborũ, quod non fuit impoſſibile, & tunc rectè intelligitur ſubiectum demonſtratũ fuiſſe corpus Chriſti, quamuis non adſit donec abſoluantur verba, vel, ſi tranſmutando propoſitionem, diceret, *corpus meum eſt hoc*, vel ſicut in Græcis exemplaribus legimus 1. ad Corinth. 11. *Hoc meum eſt corpus*, vbi particula, *meũ*, licèt priùs proferatur, ad corpus refertur: ergo neceſſe eſt totam ſignificationem extremorum eſſe ſuſpenſam, donec abſoluatur propoſitio, & ita nihil obſtat, quominus demonſtratio ſubiecti ad prædicatum ipſum referatur: ſicut in hac propoſitione, *pater reſpicit filium*, ſubiectum perfectè percipi nequit ſine prædicato. Contra hanc verò ſententiam obiici ſolet, tum quòd iuxta illam interpretationem propoſitio eſſet identica, tum etiam, quia per hanc formam non fit vt corpus Chriſti ſit corpus Chriſti; ergo neque hoc for-

Alenſ. Maior. Marſil. Gabriel. Richard. Angel.

forma ſignificat quod facit: ergo in illo ſubiecto nō demonſtratur corpus Chriſti, tum denique, quia in propoſitionibus, in quibus ſubiectum demonſtrat prædicatum, ſi res ſignificata non ſupponatur toti propoſitioni, poterit quidem demonſtrari ad intellectum, non tamen ad ſenſum: quia ſenſui non oſtēditur, niſi quod iam eſt præſens, & exiſtit: hic autem fit demonſtratio ad ſenſum: ergo, cùm corpus Chriſti non adſit, quando pronomen, *hoc*, profertur, non poterit per illud demonſtrari. Sed hæc ſatis probabiliter diſſolui poſſunt. Primò enim non magis ſequitur, hanc propoſitionem eſſe identicam, quàm omnem aliam, in qua ſubiectum demonſtrat prædicatum, vt in hac, *Hic eſt filius meus dilectus*; quia, vt propoſitio non ſit identica, ſatis eſt, rem eandem magis confusè demōſtrari per ſubiectum, quàm per prædicatum. Ad ſecundum reſpōdetur, per actionem ſubſtantialem, præſertim quæ non fit ex præſuppoſito ſubiecto, non fieri propriè, vt vnum ſit aliud, ſed fieri vt aliquid ſit, & ita in præſente non fit, vt corpus Chriſti ſit corpus Chriſti, ſed vt corpus Chriſti ſit ſub ſpeciebus. Quocirca, licèt per verba ſignificetur id, quod fit, non tamen eo modo, quo fit; ſignificatur enim complexè, & attribuendo vnum alteri: fit autem actione ſimplici, qua corpus Chriſti ſub ſpeciebus conſtituitur: ac propterea, licèt ſubiectū demonſtret prædicatū, non ideo in illa propoſitione ſignificatur, corpus Chriſti fieri corpus Chriſti, ſed ſignificatur, corpus Chriſti eſſe, quod per actionem conuerſiuam fit, ſicut in illo exemplo, ſi per hæc verba, *hic eſt Angelus*, fieret Angelus, nō propterea ſignificaretur, Angelum fieri Angelum, ſed Angelū eſſe, qui fit. Ex quo obiter optima reddi poteſt ratio, ob quā in hac forma meliùs dictum eſt, *hoc eſt*, quam, *hoc ſit corpus meum*, quia, cū dicitur aliquid fieri tale, ſignificatur tendentia vnius rei ad aliam, & diſtinctio aliqua inter rem & terminum, ad quem tendit: at verò cùm dicitur, hoc eſſe tale, non ſignificatur talis habitudo, ſeu diſtinctio. Ad tertium reſponderi poteſt, vt fiat demonſtratio ad ſenſum, ſatis eſſe, rem, quæ demonſtratur, fieri ſenſibiliter præſentem in fine prolationis verborum, vt cùm Chriſtus dixit, *hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem*, nō videtur tantū facta demonſtratio ad intellectum, ſed etiam ad ſenſum, quia demonſtratum eſt præceptum, quod auditui ſtatim obiectum eſt. Et poteſt etiā addi, inchoari quidem ſignificationem per demonſtrationem factam intellectui; terminari verò ad demonſtrationē factam ſenſui, quod in omni ſententia videtur neceſſariò dicendum, ſaltem ſecundùm ordinem naturæ, vt ſcilicet, hæc verba prius natura demonſtrēt ad intellectum, quàm ad ſenſum: quia verba hoc faciūt, quod ſignificant, id autem ſignificant, quod deſignant; illud ergo deſignant, quod faciunt, prius ergo natura deſignant, quàm efficiant, quia prius natura ſignificant quàm efficiant, vt ſuprà dictum eſt: ergo illa deſignatio, vt ordine naturæ antecedit, fit ad intellectum, cùm nondum ſit res facta præſens ſenſibus. Et hæc ſententia ſic explicata & defenſa, eſt valde probabilis, & abſque vllo inconueniente.

Quinta ſententia.

Quinta tamen ſententia eſt, illo pronomine formaliter ac per ſe primò deſignari aliquid commune ſubſtantiæ panis ac corpori Chriſti, commune (inquam) non ſecundùm rem: illud enim nullum eſſe poteſt, vt ſuprà contra Caietanum diſputatum eſt, ſed ſecundùm rationem, ſeu denominationem, nimirum ſub ratione contenti ſub his accidentibus, ita vt ſenſus ſit, hoc, quod ſub his accidentibus cōtinetur, eſt corpus meum. Ita ſentit Guitmund. libr. 2. de hoc myſterio in fine, & videtur eſſe ſententia D. Th. hîc art. 5. & in 4. diſt. 8. q. 2. art. 1. ad 1 q. 4. ad 1. Scoti, q. 2. art. 3 Durand. q. 2. ad 1. Capreol. art. 3. ad 1. Scoti, contra primam concl. & ad argumenta cont. 5. concluſ. Palud. q. 3. & aliorum ibi, Antonini. 3. part. tit. 13. c. 5. §. 4. & Ferrar. 4. contra gent. c. 63. Caietan. tom. 2. opuſc. tractatu 2. c. 7. Ianſenij c. 131. Cōcord. Soto d. 11. q. 1. art. 5. Altiſiodor. lib. 4. tractat. 5. cap. 2. Ægid. Theor. 42. Victor. in Sum. num. 75. Ledeſma q. 19. ar. 5. & eandem ſequitur Bellarm. lib. 1. de Euchariſt. c. 11. & Richar. & multi alij ex authoribus citatis in præcedente ſententia non multum ab hac diſcrepāt.

Scotus. Durand. Capreol. Palud. Antonin. Ferrar. Caietan. Ianſen. Soto. Altioſiod. Ægid. Victoria. Bellarm. Ledeſma. Richard.

Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia iuxta hanc explicationem, & veritas illius propoſitionis eſt facillima, & accommodatiſſima propriæ ſignificationi verborum, & valde apta ad explicandam conuerſionem, quæ per hæc verba ſignificatur, & efficitur. Explico ſingula, quia pronomen, *hoc*, ſubſtantiuè ſumptum, demonſtrat ſubſtantiam, quæ mediis accidentibus ſenſibus obiicitur, vt conſtat ex vſu vocis: in illis autem verbis Chriſti, pronomen, *hoc*, ſubſtantiuè ſumitur, cùm locum habeat integri ſubiecti in propoſitione illa: ergo deſignat, ſeu demonſtrat in confuſo ens ſiue ſubſtantiam contentam ſub illis ſpeciebus. Dices, rationem hanc non poſſe accommodari formæ calicis, vbi pronomen, non ſubſtantiuè, ſed adiectiuè ſumitur, cùm dicitur, *Hic calix nouum teſtamentum eſt*. Reſpondetur, apud Matthæum & Marcum in textu Græco non legi, *hic eſt*, ſed, *Hoc eſt ſanguis meus noui teſtamēti*, & ita fuiſſe vertendum cenſet Ianſenius c. 131. Concordiæ, & refert Cypriā. Epiſt. 63. ita legentem. Refertur etiam Iuſtinus Mart. Apol. 2. in fine: Latinus tamen interpres vulgatus in maſculino vertit, *Hic eſt*, & ita legunt antiqui Patres omnes, & vniuerſa Eccleſia, vt videre licet in omnibus Liturgiis, quæ in lib. 4. Biblioth. referuntur, & apud Cyprian. & Iuſt. citatis locis, ita etiam habent emendatiores codices. Et poteſt reddere eundem ſenſum: nam etiam pronomen maſculini generis poteſt ſubſtantiuè accipi, vt apud Matth. c. 17. *Hic eſt filius meus dilectus*, & Exodi 16. vbi interrogantibus Hebræis, *Quid eſt hoc*? Reſpōdit Moyſes, *Hic eſt panis, qui de cœlo deſcendit*. Quòd ſi hæc adiectiuè interpretemur ſubintelligendo aliquid, verbi gratia hic homo, vel hic cibus eodem modo interpretabitur terminos huius formæ, vt cū dicitur, *Hic eſt ſanguis*. ſubintelligi poterit, hic potus, vel hic calix, ſicut expreſſiùs habent Lucas & Paulus. Et eadem ratione in forma panis ſubintelligi poteſt, cùm dicitur, *hoc eſt corpus*, hoc edulium, vel hoc ens contentum ſub his ſpeciebus, & ita reddit idem ſenſus, quem hæc opinio & ratio facta intendunt, quia ſemper ſubintelligitur demonſtrari aliquid ſub ratione communi ipſi pani & corpori Chriſti, vino ac ſanguini, nimirum, ſub ratione cibi, vel potus, edulij aut calicis, vel entis ſub his ſpeciebus contenti.

Deinde hinc patet, hanc interpretationem eſſe accommodatam propriæ ſignificationi verborum: quia & pronomen, *hoc*, ſtatim ac profertur, demonſtrat id, quod præſens eſt ſenſibus: ergo demonſtrat contentū ſub his accidētibus, quæ præſupponuntur, & ſubiiciuntur ſenſibus, & demonſtrat illud ſub ratione cōfuſa, ſcilicet, contenti ſub ſpeciebus, quæ ratio tunc etiā præſupponitur exiſtens, licèt non in eadem re indiuidua, & materiali, in qua permanet in termino prolationis verborum: propoſitio tamen eſt vera ac propria, quia nō deſignatur hæc res materialis ſub propria ratione, ſed ſimpliciter aut formaliter ſub ratione contenti ſub ſpeciebus, quod in fine prolationis eſt corpus Chriſti. Dices, imò videtur pronomen, *hoc*, deſignare ſubſtantiam illam, quæ tunc

Obiectio.

tunc eſt ſub accidentibus, quando ipſum profertur: quia illa eſt tunc præſens, & pronomen, *hoc*, demonſtrat rem præſentem, imò propriè videtur demonſtare hoc ſenſibile, in quo includitur ſubſtantia, quatenus vnum concretum cum accidentibus componit. Et augetur difficultas, quia pronomen, *hoc*, ex propria impoſitione tantùm deſignat ſubſtantiam, cui hæc accidentia inhærent, quæ ſolùm eſt ſubſtantia panis. Reſpondetur ex doctrina tradita, præcedẽte ſectione, pronomen, *hoc*, poſſe conſiderari, primò per ſe, vt eſt ſimplex quidam terminus habens ſignificationem incomplexam, & hoc modo ſignificatio eius eſt vaga & multiplex, & quaſi æquiuoca: cum enim ſigno, *hoc*, ibi ſiſtendo, ex vi talis vocis poſſum deſignare, vel ſolùm accidens, vel ſolùm ſubſtantiam, vel compoſitum ex vtroque. Quapropter dum profertur talis propoſitio, ſuſpenſa eſt ſignificatio illius termini, donec abſoluta propoſitione determinetur. Secundò ergo poteſt conſiderari ſignificatio huius vocis, quatenus eſt extremum alicuius propoſitionis, & componit vnum integrum ſignificatum eius, quod non eſt, donec abſoluatur propoſitio, quia, vt Ariſtoteles dixit, propoſitio ſignificat aliquid, quod ſine extremis non eſt intelligere, & hoc modo ſignificatio talis termini non eſt integra, donec abſoluatur propoſitio.

Obiectio.

Ad difficultatem ergo propoſitam reſpondetur, illud pronomen, *hoc*, non deſignare ſubſtantiam panis, cùm primùm profertur, cùm tunc habeat, quaſi ſuſpenſam, & indefinitam ſignificationem ſuam; tãtum ergo deſignat hoc ſenſibile ſeu contentum ſub ſpeciebus, quacunque ratione ſub illis exiſtat; in fine tamen prolationis determinatur ratione prædicati ad ſignificandum, vel ſupponendum pro re contenta ſub accidentibus, cui tale prædicatum poſſit conuenire.

Et hinc deniq; oſtenditur, hanc interpretationem eſſe aptam ad ſignificandam conuerſionem, quæ per hæc verba fit. Primùm, quia per hæc verba hoc efficitur, ſcilicet, vt contentum ſub ſpeciebus ſit corpus Chriſti. Deinde, quia, cùm in omni conuerſione requiratur aliquid vtrique termino commune, hoc aptè ſignificatum eſt per ſubiectum huius propoſitionis.

Difficultas.

Vna tantùm videtur ſupereſſe difficultas in hac ſententia, quia iuxta prædictam interpretationem, hæc propoſitio, *Hoc eſt corpus meum*, non eſt ſingularis, ſeu indefinita, æquiualens huic, contentum ſub his ſpeciebus, eſt corpus meum: conſequens eſt contra proprietatem pronominis demonſtratiui, *hoc*, quod, ſicut ſignificat ſingularem rem, ita & ſingularem propoſitionem conſtituit, præſertim, cùm ſit demonſtratio ad ſenſum.

Soluitur.

Soto reſpondet, interdũ per hæc pronomina non demonſtrari rem indiuiduam, ſed communem, vt cùm quis dicit, *hæc herba naſcitur in horto meo*, illud pronomen, non ſignificat hanc numero herbam, ſed herbam huic ſimilem. Quod exemplum videtur accommodatum, ſaltem ad probandum, huiuſmodi pronomen demonſtratiuum non ſemper demonſtrare directè, & quaſi in recto rem ſingularem & præſentem, ſed ſatis eſſe, quòd demonſtret aliquid cum habitudine ad rem ſingularem præſentem, vt in prædicto exemplo demonſtratur herba, quatenus eſt ſimilis huic, quæ ſenſibus obiicitur. Et ita in præſente ex parte contenti, vt ſic, eſt quaſi indefinita propoſitio; tamen ex parte ſpecierum, in ordine ad quas fit demonſtratio ſenſibilis, & ſingularis: quia demonſtratur contentum ſub his numero ſpeciebus, vnde ſub formali ratione contenti poteſt quodam modo dici idem numero deſignari, quia eſt eadem numero forma, ſub qua continetur.

Vltima ſententia adprobatur, penultima vero probabilis iudicatur.

Hæ duæ vltimæ ſententiæ ſunt probabiles, & magis in modo loquendi, quàm re ipſa differunt: vltima verò ſimpliciter probanda eſt, quia conſtat, pronomen, *hoc*, non ſignificare corpus Chriſti ſecundùm propriam rationem eius, licèt in prolationis verborum termino ſupponat pro illo tantùm, & de illo verificetur prædicatum. Conſtat inſuper, in principio prolationis pronomen, *hoc*, neque demonſtrare definitè ac determinatè corpus Chriſti, neque omnino carere ſignificatione, ſeu demonſtratione aliqua: qui ſtatim demonſtrat aliquo modo accidentia, ſeu aliquid habens connexionem ſeu habitudinem ad illa, quod optimè explicatur ſub ratione contenti ſub illis: ergo diſtinctè nunquam deſignat corpus Chriſti, materialiter autem demonſtrat illud in eo inſtanti, in quo abſoluitur ſignificatio verborum.

ARTICVLVS II.

Vtrùm hæc ſit conueniens forma conſecrationis panis, *Hoc eſt corpus meum*.

Sup. q. 60. ar. 8. cor. & q. 35. ar. 2. cor. & inf. q 83. ar. 4 ad. 1. & q. 84. art. 3. cor. Et 4. d. 8. q. 2. articul. 1. co. 1. & 2. & art. 4. q. 3. & 1. co. 11. lec. 5. co. 4.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd hæc non ſit conueniens forma conſecrationis panis, hoc eſt corpus meum. Per formam enim ſacramenti debet exprimi ſacramenti effectus. Sed effectus, qui fit in cõſecratione panis, eſt conuerſio ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti, quæ magis exprimitur per hoc verbum, Fit, quàm per hoc Verbum, Eſt. Ergo in forma conſecrationis deberet dici, hoc fit corpus meum.

Lib. 4. cap. 4. non procul à prin. tom. 4.

2. Præterea, Ambroſ. dicit in lib. de ſacramentis, Sermo Chriſti hoc conficit ſacramentum, quis ſermo Chriſti? hîc, quo facta ſunt omnia, iuſſit Dominus, & facta ſunt cœli & terra. Ergo & forma huius ſacramenti conuenientior eſſet per verbum imperatiuum, vt diceretur, hoc ſit corpus meum.*

3. Præterea, Per ſubiectum huius locutionis importatur illud, quod conuertitur, ſicut per prædicatum importatur conuerſionis terminus. Sed ſicut eſt determinatum, id, in quod fit conuerſio (non enim fit conuerſio, niſi in corpus Chriſti) ita eſt determinatum id, quod conuertitur, non enim conuertitur in corpus Chriſti, niſi panis. Ergo ſicut ex parte prædicati ponitur nomen, ita ex parte ſubiecti debet poni nomen, vt dicatur, hic panis eſt corpus meum.

4. Præterea, Sicut id, in quod terminatur conuerſio, eſt determinatæ naturæ (quia eſt corpus) ita etiam eſt determinatæ perſonæ. Ergo ſicut ad determinandam naturam, dicitur corpus, ita ad determinandam perſonam, debere dici, hoc eſt corpus Chriſti.

5. Præterea, In verbis formæ debet poni aliquid quod non ſit de ſubſtantia eius. Inconuenienter ergo additur in quibuſdam libris hæc coniunctio, enim, quæ non eſt de ſubſtantia formæ.

Sed contrà eſt, quòd Dominus hac forma in conſecrando eſt vſus, vt patet Matth. 26.

Art. praced.

Reſpondeo dicendum, quòd hæc eſt inconueniens forma conſecrationis panis. Dictũ eſt enim, quòd hæc conſecratio cõſiſtit in cõuerſione ſubſtantiæ panis in corpus Chriſt. Oportet autem formam ſacramenti ſignificare id, quod in ſacramẽto efficitur. Vnde & forma cõſecrationis panis debet ſignificare ipſam conuerſionem panis in corpus Chriſti. In qua tria conſiderãtur, ſcilicet, ipſa conuerſio, & terminus à quo, & terminus ad quem. Conuerſio autem poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo, vt in fieri, alio modo, vt in facto eſſe. Nõ autẽ debuit ſignificari cõuerſio in hac forma, vt in fieri, ſed vt in facto eſſe. Primò quidẽ quia hæc conuerſio nõ eſt ſucceſſiua (vt ſuprà dictũ eſt*) ſed inſtantanea. In huiuſmodi autem mutationibus fieri non eſt niſi factum eſſe. Secundò, quia ita ſe habẽt formæ ſacramentales ad ſignificandum effectum ſacramenti, ſicut ſe habent formæ artificiales ad repræſentãdum effectum artis. Forma autem artificialis, eſt ſimilitudo vltimi effectus, in quẽ fertur intentio artificis, ſicut forma artis in mente ædificatoris, eſt forma*

q. 75. ar. 7.

domus

domus ædificatæ principaliter, ædificationis autem per conſequens. Vnde & in hac forma debet exprimi conuerſio vt in facto eſſe, ad quod fertur intentio. Et quia ipſa conuerſio exprimitur in hac forma, vt in facto eſſe neceſſe eſt, quia extrema conuerſionis ſignificentur, vt ſe habent in facto eſſe conuerſionis. Tunc autem terminus ad quem habet propria naturam ſuæ ſubſtantiæ, ſed terminus a quo non manet ſecundum ſuam ſubſtantiam, ſed ſolum ſecundum accidentia quibus ſenſui ſubiacet, & ad ſenſum determinari poteſt. Vnde conuenienter terminus conuerſionis a quo, exprimitur per pronomen demonſtratiuum relatum ad accidentia ſenſibilia, quæ manent: terminus autem ad quem exprimitur per nomen ſignificans naturam eius, in quod fit conuerſio. Quod quidem eſt totum corpus Chriſti, & non ſola caro eius, vt q. 76. ar. 2. 2. *dictum eſt *. Vnde hac forma eſt conuenientiſſima, hoc eſt corpus meum.* B

Ad primum ergo dicendum, quod fieri non eſt vltimus In cor. art. *effectus huius conſecrationis, ſed factum eſſe, vt dictum eſt *. Et ideo hoc potius exprimi debet in forma.*

Ad ſecundum dicendum, quod ſermo Dei operatus eſt in creatione rerum, qui etiam operatur in hac conſecratione, aliter tamẽ & aliter. Nam hic operatur effectiuè & ſacramentaliter, id eſt, ſecundum vim ſignificationis. Et ideo oportet in hoc ſermone ſignificari vltimum effectum conſecrationis per verbum ſubſtantiuum indicatiui modi & præſentis temporis. Sed in creatione rerum operatus eſt ſolum effectiuè, quæ quidem efficientia eſt per imperium ſuæ ſapientiæ. Et ideo in creatione rerum exprimitur ſermo diuinus per verbum imperatiui modi, ſecundum illud Geneſ. 1. Fiat lux & facta eſt lux. C

Ad tertium dicendum, quòd terminus à quo, in ipſo facto eſſe conuerſionis non retinet naturam ſuæ ſubſtantiæ, ſicut terminus ad quem, & ideo non eſt ſimile.

Ad quartum ergo dicendum, quod per hoc pronomen, meum, quod includit demonſtrationem primæ perſonæ (quæ eſt perſona loquentis) ſufficienter exprimitur perſona Chri- art. præced & art. 1. *ſti, ex cuius perſona hæc proferuntur, vt dictum eſt *.*

Ad quintum dicendum, quòd hæc coniunctio, enim, apponitur in hac forma ſecundum conſuetudinem Romanæ Eccleſiæ, à beato Petro Apoſtolo deriuatam, & hoc propter continuationem ad verba præcedentia. Et ideo non eſt de forma, ſicut nec verba præcedentia formam.

COMMENTARIVS.

Sententia D. Thomæ, verba cõſecrationis eſſe aptiſſima ad ſignificandam conuerſionem panis in Chriſti corpus.

DEclarat diuus Thomas, hæc verba eſſe aptiſſima ad ſignificandam conuerſionem panis in corpus Chriſti. Primò, quia non debuit ſignificari, vt in fieri, ſed vt iam facta, quoniam fit in inſtanti, & non prius fit, quàm ſit facta. Quod intelligendum eſt, ordine temporis, non naturæ, & ideo addit ſecundam cauſam, ſcilicet, quia forma artis, vt ſit perfecta repræſentat opus quale eſſe debet in termino actionis, non quale eſt in fieri: quod, ſeruata proportione, expediens fuit, ſeruari in forma huius ſacramenti. Dices, cur ergo non ſeruatur in formis aliorum ſacramentorum, quæ etiam in inſtante operantur, & etiam ſignificant ſuos effectus, vt in fieri, *Ego te abſoluo, Ego te baptizo*? E Reſpondeo ex D. Thom. a. 1. ad 3. & in 4. d. 8. q. 2. ar. 1. quæſtiuncula 3. & Gab. lect. 83. in Can. in aliis ſacramentis materiam conſiſtere in vſu, & in fieri: quia ergo forma accommodatur materiæ, neceſſe eſt, vt ſignificet per modum actionis, vel paſſionis, at verò hæc forma cadit in rem permanentem, & eam conſecrat conſecratione durabili, & permanente, & ideo accommodatiſſimè ſignificat per modum rei iam exiſtentis. Ex quo vlterius D. Th. infert, debuiſſe per hanc formam ſignificari extrema cõuerſionis prout ſunt in termino ad quem conuerſionis, quòd optimè explicatur per vocem ſignificantem naturam eius, quia in eo inſtante verè & realiter adeſt corpus Chriſti ſub accidentibus, ter-

Gabr.

A minus autem à quo, ſcilicet panis, quia non manet ſecundùm ſubſtantiam, ſed ſecundùm accidentia, ideo non debuit ſignificari per nomen ſignificans naturam eius, ſed per pronomen demonſtratiuum, *referens* (inquit) diuus Thom. *accidentia ſenſibilia quæ manent.* Quod vltimo verbo non intendit docere pronomen *hoc*, demonſtrare ſola accidentia, ſed cum ordine ad hæc accidentia, deſignari quaſi in confuſo id, quod ſub eis latet & continetur, & per ea ſenſibus obiicitur, atque ita eſt perſpicuus textus diui Thomæ: ſolutiones autem argumentorum non indigent expoſitione.

DISPVTATIO LIX.

De forma conſecrationis panis.

SVppoſitis, quæ in ſuperiori diſputatione dicta ſunt, duo ſolùm declaranda ſuperſunt. Primum eſt, quæ verba ſint præciſè de eſſentia huius formæ. Alterum, quæ ſit eius propria ratio & ſignificatio. *Diſputatio 21. de Euchariſtia.*

SECTIO I.

An ſolùm hæ quatuor voces, Hoc eſt corpus meum, *ſint de neceſſitate & eſſentia huius formæ.*

QVòd hæc quatuor ſint de eſſentia eſt certũ, & extra controuerſiam ex dictis in diſputatione præcedente: quia hæc potiſſimùm ſignificant effectum huius formæ, & Chriſtus Dominus his præſertim conſecrauit, & ideo ab omnibus Euangeliſtis, qui deſcribunt inſtitutionem huius ſacramenti, & à Paul. 1. Corinth. 11. hæc ſumma diligentia obſeruata ſunt abſque variatione vlla, quod etiam fit in omnibus liturgiis, & in Canone Miſſæ. Quæſtio ergo ſupereſt, an præter hæc ſit aliquid aliud eſſentiale, & poteſt eſſe controuerſia de antecedentibus, vel de conſequentibus, vel denique de interpoſitis. *Quatuor hæc verba, hoc eſt corpus meum, ſunt de eſſentia conſecrationis panis.*

Prima igitur ſententia eſt, aliqua verba antecedentia eſſe de neceſſitate huius ſacramenti, & quidam dicunt omnia illa, *Qui pridie quàm pateretur, &c.* eſſe neceſſaria. Scotus diſtinctio. 8. quæſtio. 2. artic. 2. Angel. verb. Euchariſt. num. 14. Scotus tamen non dicit hæc omnia non eſſe de eſſentia formæ, ſed exiſtimat eſſe neceſſaria, vt forma poſſit ſignificatiuè proferri in perſona Chriſti: quia niſi miniſter illa verba præmittat, non poterit conſtare, an in propria vel aliena perſona loquatur. Sed hæc ſententia hoc modo explicata, eſt certè improbabilis. Primò, quia ſuprà oſtenſum eſt omnia illa quæ non ſunt verba Chriſti non eſſe de neceſſitate huius ſacramenti: omnia autem illa verba, *Qui pridie quàm pateretur, &c.* non ſunt verba Chriſti; ergo. Deinde quia per illa verba non indicat Sacerdos, ſe induere perſonã Chriſti cùm tunc nõ vtatur verbis eius, ſed potiùs referat, quid ipſe fecit, vtens verbis Euangeliſtarum. Ac denique quia quod miniſter loquatur in perſona Chriſti non pendet ex antecedentibus verbis ſed ex intentione quam poſtulat veritas verborũ, quæ profert. Vnde hoc ipſo quòd illa verba profert vt vera, neceſſe eſt, vt in perſona Chriſti loquatur: quia aliàs nõ poſſent eſſe vera. Sicut Angelus repræſentans Deũ ſimpliciter loquitur, *Ego ſum Deus*, & Conciliũ regiũ loquitur maieſtate regia induẽs perſonã Regis in actu exercito (vt ita dicã) quãuis non præmiſerit alia verba quibus in actu ſignato declarauerit ſe loqui in perſona Regis. Quod euidẽter patet in ſacramento pœnitentiæ, vbi miniſter abſolutè dicit, *Ego te abſoluo*, vbi vt miniſter Dei loquitur

1. Sententia. *Scotus.* *Angelus* *Improbatur.*

D E

& neceſſarium non eſt, vt verba aliqua præmittat, quibus hoc ſignificet, & idem ferè eſt de aliis ſacramentis. De illis ergo verbis, quæ non ſunt Chriſti, nulla poteſt eſſe contentio. De illis autem duobus, *Accipite. & comedite.* quæ ſunt Chriſti, nonnihil poteſt eſſe dubitationis: quia nonnulli ex Sanctis citatis omnibus, his dicunt confici ſacramentum, Ambroſ. 4. de ſacrament. cap. 5. *Ante conſecrationem panis eſt, vbi autem verba Chriſti acceſſerint, eſt corpus Chriſti:* explicans autem hæc verba, ſubdit: *Audi dicentem, Accipite & edite, hoc eſt corpus meum.* Et eodem modo videtur loqui Euſebius Emiſſ. ſuprà, & alij, & in Concil. Florentin. ſeſſio. 25. ſub finem legimus, *Ex panis autem tranſmutatione Latinis quærentib. cur Græci poſt hæc Dominica verba; Accipite, & manducate, hoc eſt corpus meum, quibus profectò verbis ſacramentum confici creditur, hac etiam vtantur oratione. Et fac panẽ hunc, &c.* & infrà reſponderunt Græci, ſe firmiter credere, verbis illis dominicis ſacramentum confici.

Ambroſ. *Emiſſen.* *Florent.*

2. Sententia. Secunda ſententia eſt Græcorum dicentium eſſe de eſſentia illud verbum, *quod pro vobis tradetur,* ſeu, *traditur*, vel, *frangitur.* In omnibus enim liturgiis, additur hoc verbum, aliquo ex his modis, Iacob. *Quod pro vobis frangitur, & datur in remiſſionem peccatorum:* Baſil. *Quod pro vobis frangitur in remiſſionem peccatorum.* Idem Clem. lib. 8. conſt. c. 17. Damaſc. lib. 3. de fide, c. 14. Chryſoſtom. *Quod pro vobis tradetur in remiſſionem peccatorum.* Et Ambroſ. 4. de ſacramen. dicit, *Quod pro vobis confringetur.* Et habent Græci fundamẽtum in Luca & Paulo: Lucas enim de præſente; addit, *Quod pro vobis datur,* vel, vt Ambroſius & alij legunt, *Quod pro vobis frangitur.* Paul. verò, 1. ad Cor. 11. etiam addit eandem particulam, quæ in Græco legitur per participium præſentis. Chryſoſtomus verò, & Theodoretus de futuro legunt, *Quod pro vobis tradetur:* ſicut Vulgata legit, & Durand. diſtinct. 8. quæſt. 2. refert, ſe vidiſſe eadem verba in liturgia Baſilij: ergo hæc particula vno vel altero modo neceſſaria eſt, quandoquidem illa Chriſtus eſt vſus, & videtur eſſe determinatio prædicati, & pars eiuſdem proportionis, illa autem varietas non refert, quia non eſt eſſentialis: facile enim poteſt eundem ſenſum reddere, ſicut in præcedenti diſputatione dicebamus de verbis, quæ adduntur in forma ſanguinis. Vnde Alex. Papa Epiſt. 1. cap. 4. ait, *Chriſtum non docuiſſe conficere hoc ſacramentum, cùm accepto pane, dixit, Accipite & manducate, hoc eſt enim corpus meum, quod pro vobis tradetur.* Et confirmatur ſecundò: nam ſaltem videtur neceſſariũ propter rectã rationem, hanc particulã addere, quia, illa poſita, nullum ſequitur incõmodũ, & tollitur periculum: illa verò ablata, eſt periculum nihil faciendi, ſi fortaſſe eſt neceſſaria: cur ergo Latina Eccleſia non elegit tutiorem partem.

Clemen. *Damaſc.* *Chryſoſt.* *Ambr.* *Durand.* *Alex. Papa.*

3. Sententia. Tertia ſententia eſſe poteſt, præter illas quatuor voces, eſſe neceſſariam particulam, *enim*, quæ illis interponitur: quæ ſententia neceſſariò ſequitur ex alia quæ aſſerit, antecedentia verba eſſe neceſſaria: quia coniungit propoſitionem hanc cum præcedentibus verbis, & illa addita, vel mutata, multũ variatur locutionis ſenſus: poſita enim hac particula, ſenſus fit cauſalis, qui in rigore plura requirit ad veritatem propoſitionis, quàm ſi fiat ſimplex aſſertio. Vnde abſolutè, & in omni opinione concludi poteſt, hanc particulam eſſe neceſſariam: non enim addidiſſet Eccleſia vocem variantem ſenſum propoſitionis, niſi exiſtimaſſet eſſe neceſſariã. Et confirmatur: nam Eccleſia in Canone Miſſæ refert, illam dixiſſe Chriſtum; ergo cenſenda eſt neceſſaria. Tãdem quia cùm interponatur verbis formæ, componit illam, & cum illa concurrit ad effectum eius: ergo,

A Dicendum tamen eſt primò, Verba antecedentia illud pronomen, *hoc*, etiam ſi ſint à Chriſto prolata, non ſunt de neceſſitate huius ſacramenti. Eſt communis ſententia Theologorum cum D. Thom. hîc & in 4. diſtinction. 8. & Durand. quæſtio. 2. Richard. articulo 3. quæſtion. 1. Alenſ. quæſtione 33. mem. 3. articulo 1. Gabr. lect. 38. in Card. Beſſard. opuſc. de verbis conſecrat. ſub finem, & reliqui Patres ſtatim citandi. Ratio verò eſt: quia illa duo verba, *Accipite, & comedite*, de quibus eſt controuerſia, nec ſunt per ſe neceſſaria tanquam de eſſentia formæ, neque per accidentia, vt neceſſaria conditio ex parte miniſtri. Hoc poſterius ſatis probatum eſt contra Scotum. Et præterea patet, quia illa verba ſolùm recitantur, nunc materialiter à Sacerdote, & ideo ſolùm cadunt in illam numero actionem, quam Chriſtus exercuit, & de illa tantùm verificantur: ergo nulla eſt ratio, cur ſint conditio neceſſaria ad præſentem actionem miniſtri. Illud verò prius probatur, quia qualis ſit eſſentia formæ, ex inſtitutione Chriſti petendum eſt, qualis autem fuerit Chriſti inſtitutio, ex Scriptura ſacra, aut ex Eccleſiæ traditione, præcipuè eſt ſumendum, aut aliqua ratione cõiectandum, ex nullo autem capite iſtorum poteſt oſtendi, illa verba eſſe de eſſentia, ſed potiùs contrarium; ergo. Declaratur minor propoſitio, quia licèt Matthæus, & Paulus referant, Chriſtum dixiſſe illa verba, *Accipite & comedite*, tamen Marcus alterum omittit, & ſolùm ponit verbum, *ſumite*, Lucas verò vtrumque omittit, ſic enim ait, *Et accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis dicens, Hoc eſt corpus meum*; ergo ſignum eſt hæc verba non eſſe eſſentialia, quia credibile eſt, ſingulos Euangeliſtas integrè narraſſe inſtitutionem, quoad ea, quæ eſſentialia ſunt. Adde Eccleſiam in Canone Miſſæ addere verbum, quod omnes Euangeliſtæ omiſerunt, ſcilicet, *Accipite & comedite ex hoc omnes.* Secundò, idem probatur ex traditione & authoritate Eccleſiæ quam, quia latiùs referam ſtatim, nunc ſufficiat Cõcilium Florentinum, quod ſic loquitur, *Forma huius ſacramenti, ſunt verba Saluatoris, quib. hoc conficitur ſacramentum: ſacerdos enim in perſona Chriſti loquens hoc conficit ſacramentum.* Sentit ergo Conciliũ ſolùm illa verba eſſe formã, quæ proferuntur à Sacerdote in perſona Chriſti, ſed illa verba, *Accipite, & comedite.* non proferuntur in perſona Chriſti, ſed tantũ materialiter, & recitatiuè: aliàs non eſſent vera; ergo. Tertiò, eſt optima ratio D. Thomæ quia hæc verba non ſignificant aliquid intrinſecum vel eſſentiale huic ſacramento, ſed aliquid poſterius, & extrinſecum, id eſt, non ſignificant conſecrationem, & præſentiam Chriſti, ſed vſum & diſtributionem, quæ non eſt de neceſſitate huius ſacramenti, vt ſuprà dictum eſt; ergo illa duo verba non ſunt de eſſentia formæ. Vnde contraria ſententia occaſionem præbet hæreticis, qui dicunt, hoc ſacramentum non confici, niſi in vſu.

Verba antecedentia pronomen, hoc, non ſunt de neceſſitate Euchariſtiæ. *Durand.* *Richard.* *Alenſis.* *Gabriel.* *Beſſard.*

Dico ſecundò: Verba, quæ conſequuntur poſt illud pronomen, *meum*, non ſunt de neceſſitate huius ſacramenti. Eſt de fide: probatur ex vſu Eccleſiæ Romanæ, quæ ſine illis verbis conſecrat corpus Chriſti: ſi autem illa verba eſſent de neceſſitate, intolerabilem errorem Eccleſia committeret, careret enim vera conſecratione, veróque Euchariſtiæ ſacramento, quod aſſerere hæreticum eſt, cap. ad abolendam, de hæret. Secundò Matthæus, & Marcus illa verba omittunt, & tamen credendum eſt, vnumquemque Euangeliſtarum ſufficienter narraſſe inſtitutionem. Ponamus n. quod verum eſt, Matthæũ ante Lucam ſcripſiſſe, & Eccleſiam conſecraſſe iuxtam formam à Matthæo traditã, ſine dubio ſufficienter conſecraſſet,

Verba prolata poſt illius pronomen meũ, non ſunt de neceſſitate huius ſacramenti.

ſet; imò ex hoc principio exiſtimo ortum eſſe, vt Eccleſia Latina, illa verba inter conſecrandum omiſerit. Nam vſus conſecrationis prior fuit in conſuetudine Eccleſiæ, quàm Euangelium eſſet ſcriptum. Quocirca, ſicut Matthæus & Marcus illa verba ſola referunt, ita D. Petrus Eccleſiæ Romanæ ſolùm tradidit ad conſecrãdum, verba illa, *Hoc eſt corpus meum*, & ideo illa ſola ſemper habita ſunt, vt eſſentialia, & ſufficientia ad conſecrandum. Tertiò; accedit ratio, quia illa verba, *Hoc eſt corpus meum*, ſine ſequentibus ſufficienter ſignificant realem præſentiam corporis Chriſti, & conuerſionem panis in ipſum: ergo ſufficienter illam efficiunt, ergo illa ſola ſunt de neceſſitate formæ. Et hinc concluditur, non ſolùm non eſſe de neceſſitate ſacramenti, ſed nec etiam de neceſſitate præcepti, vtrumq; enim confirmat vſus Eccleſiæ, & ratio, quia nullum tale extat præceptum diuinũ, cùm neque in Scriptura habeatur, neq; traditione cõſtet. Quod autem neque Eccleſiaſticum ſit, per ſe notum eſt. Et hinc à fortiori conſtat, illa verba, *Hoc facite in meam commemorationem*, non eſſe neceſſaria, tum, quia Eccleſia illa omittit, & quamuis ſimilia proferat, id tamen facit poſt calicis conſecrationem, poſtquam hoſtia populo adoranda propoſita eſt, tum etiam, quia Mattheus & Marcus illa non ponunt immediatè poſt conſecrationem corporis, de qua nunc agimus. Tum denique, quia illa verba non ſignificant effectum formæ huius ſacramenti, ſed poteſtatem ac præceptum conſecrandi hoc ſacramentum, illúdque in ſacrificium offerendi.

Dubiola aliquorum enodantur.

Quæri verò poteſt; eſto, illa particula, *quod pro vobis tradetur*, non ſit neceſſaria, cùm tamen conſtet, Chriſtũ illã dixiſſe, an rectè faciant Græci addendo particulam illam. Reſpondetur, per ſe non eſſe malum, illã addere, quia neque eſt contra vllum præceptum, neque aliunde intrinſecè malum. Eſt tamen malum, illam addere, vt neceſſariam, & damnare eos qui illam non addunt: quia hæc exiſtimatio ſeu intentio continet errorem in fide. Sed quæres rurſum, an Græci addentes illam particulam vt neceſſariam, verè conficiant, vidẽtur enim velle introducere errorem, & formam, quam Chriſtus nõ inſtituit, quod derogat veritati ſacramenti. Reſpondetur tamẽ, eos ritè conficere, quia vera forma vtũtur à Chriſto inſtituta, & id quod addunt, non corrũpit verum ſenſum illius formæ, & ideo licèt illud addant, vt neceſſarium, & errorem inducant, non tamen agunt contra veritatem ſacramenti. Rurſus tamen quæri poteſt, an quando illa particula coniungitur cum forma, vel in conſecratione Græcorum, vel in ipſamet conſecratione Chriſti, dici poſſit de ſubſtantia formæ, vel concurrere ſacramentaliter ad effectum formæ. De hoc dicam diſp. ſequen. ſect. 1. quia, quoad hoc, eadem eſt ratio de hac, & de forma calicis.

Particula enim, non eſt de eſſentia formæ.

Dico tertiò: Particula, *enim*, nõ eſt de eſſentia huius formæ, & conſequenter nec de neceſſitate ſacramenti. Ita D. Th. hîc ad 4. Alex. ſuprà, reliqui Theologi diſtinction. 8. & 11. Probatur, quia licèt illa particula, *enim*, à Chriſto Domino dicta fuerit, vt ex Can. Miſſæ colligitur, in quo nullus error eſt, vt traditur in Concil. Trid. ſeſſ. 22. cap. 4. & Can. 6. & ideo credendum ſit, ex traditione Apoſtolorum additam eſſe, vt colligitur ex cap. cùm Marthæ, de celebrat. Miſſ. tamen cùm Euangeliſtæ & Paulus illam prætermiſerint, non tenue indicium eſt, non eſſe neceſſariam. Secundò, quia illa particula nullo modo cõfert ad ſignificandum effectum formæ: ergo neq; ad illum efficiendum: ſacramenta enim id efficiunt, quod ſignificant: ergo non eſt pars formæ. Tertiò, quia illa non dicitur à Sacerdote ſignificatiuè, ſed

Conc. Trid.

tantùm recitatiuè materialiter: quia illa reddit cauſam rei, quæ ſignificatur per præcedentia verba, vnde cùm præcedentia non dicantur, niſi materialiter, nec particula, *enim*, poteſt aliter dici; ergo hac ratione non eſt pars formæ. Rurſus quatenus cauſaliter coniungit verba ſequentia cum præcedentibus, reddit cauſam illorum verborum, *Accipite & comedite*, quæ ſignificant vſum huius ſacramenti: reddit ergo rationem huiuſmodi vſus; ergo ſicut vſus non eſt de neceſſitate materiæ, vel ſacramenti, ita nec particula, *enim*, quæ indicat rationem talis vſus, erit de neceſſitate formæ, vel ſacramenti. Ex quo vlterius colligo, hanc particulam non eſſe de integritate formæ, cùm non ſignificet formalem eius ſignificationem. Ita ſignificat D. Thom. hic & diſt. 8. quæſt. 2. artic. 1. quæſtiuncula 2. ad ſecundum, vnde etiam fit, non concurrere ad effectum formæ, vt notauit Soto diſt. 11. q. 1. a. 3. quia effectus ſolùm fit à forma. Item, quia illa particula non magis concurrit, quàm verba præcedentia, *Accipite & comedite*, propter quæ ſolùm hæc particula additur, & ſine quibus congruè addi non poſſet.

Particula enim non eſt de neceſſitate formæ. *Soto.*

Dubium.

Sed quæres an ſaltem ſit præceptum Eccleſiaſticum addere illam? Reſpondetur, affirmãdo, ex communi omnium ſententia, qui dicunt peccatum eſſe, illam particulam omittere contra perpetuam, ac vniuerſalem Eccleſiæ conſuetudinem. Vnde Richard. d. 8. art. 3. q. 1. abſolutè dicit hoc eſſe peccatum. Vict. in Sum. n. 74. dicit eſſe malum. Petrus Soto lectione 2. de Euchariſt. dicit, eſſe addendam ex præcepto, & eſſe peccatum non parui faciendum, illam omittere, non tamen explicant eſſe mortale. Id verò affirmant expreſsè Gab. diſt. 8. quæſtione 3. Holcot. in 4. d. 3. citantur etiam Angel. verb. Euch. 1. §. 22. Gerſon in Floreto, c. de Euch. & aliqui ex Summiſtis, at verò Marſil. in 4. quæſt. 6. art. 1. par. 2. dub. 3. ſolùm dicit eſſe mortale, ſi ex contemptu omittatur, clariùs Ledeſma dicit non eſſe mortale, ſecluſo contemptu, *quia materia*, inquit, *leuis eſt*. Imò addit Soto in 4. diſt. 1. q. 1. ar. 8. etiam ſi ex contemptu omittatur, non eſſe certum, eſſe mortale, quia etiam contemptus poteſt eſſe veniale peccatum ex leuitate materiæ. Mihi verò hæc materia non adeò videtur leuis eſſe: nam licèt particula, *enim*, leuiſſima ſit, illa tamen addita vel ſubtracta, ſermonis ſenſus multum variatur, quod in re tam graui non adeò videtur exigui momenti, & ideo quamuis excuſatem à culpa mortali eum, qui ex negligentia, vel inaduertentia culpabili eam omitteret, non tamen eum, qui ex contemptu, quia talis contemptus, & Eccleſiæ, & eius inſtitutis iniurioſus eſt. Poſſet verò timeri huiuſmodi contemptus, in eo, qui ſciens, & aduertens, eam pro libito prætermitteret.

Richard. *Victoria.* *Soto.* *Gabriel.* *Holcot.* *Angel.* *Gerſon.* *Marſil.* *Ledeſma.* *Soto.* *Soluitur.*

Vltimò, ex his concludo, ſolas illas quatuor voces, *Hoc eſt corpus meum*, eſſe de eſſentia, neceſſitate, & forma huius ſacramenti, ita vt ſi quis illas ſolas debita intentione proferat ſuper debitam materiam, ſine dubio perficiat ſacramentum, licèt peccet ex alio capite, quia id facit Eccleſiæ vſu prætermiſſo. Ita D. Thom. Alex. Bonauent. & alij Theologi ſuprà citati, & Chryſoſt. homil. de proditione Iudæ, dicens, *Hoc eſt corpus meũ, hoc verbum res propoſitas transformat:* Damaſc. lib. 4. cap. 14. *Dixit Deus, Hoc eſt corpus meũ, & donec ipſe veniat hoc efficitur, &c.* Et cætera quæ ſuprà adducta ſunt ex Patribus, qui dicunt hoc ſacramentum confici verbis Chriſti, quæ ipſius præſentiã ſignificant, & licèt aliqui eorum non ponant hæc præciſa verba, ſed alia etiam vel antecedentia vel ſequentia, nõ ideo exiſtimant, omnia eſſe neceſſaria, ſed propter maiorem quandam perfectionem, vt D. Thom.

Sola illa quatuor voces, hoc eſt corpus meum, ſunt de eſſentia formæ ſacramentalis. *Chryſoſt.* *Damaſcen.*

Thomas dixit de illis verbis, *Accipite & comedite:* A nam, quia hoc ſacramentum ordinatur ad vſum, ideo ad quandam ſignificationem magis expreſſam pertinet, quòd hoc etiam inter conſecrandum ſignificetur, non tamen propterea ſunt illa verba neceſſaria. Neque oportet aliam probationem adiungere: nam hæc concluſio ſequitur euidenter ex præcedentibus. Vnde in Miſſalibus Romanis hæc ſola verba maioribus characteribus deſcribuntur, nec refert quod particula, *enim*, eodem modo ſcribatur: quia id fit, quoniam aliis eſt interpoſita in eadem propoſitione, non quòd ſit æquè neceſſaria. Rurſus licèt in aliis verbis committantur defectus aliqui, dummodo in his non fiant, ſine dubitatione creditur perfecta conſecratio, & ideo ſtatim corpus Domini populo ad B adorandum proponitur: ergo certum eſt, hæc verba ſufficere, etiam ſi præcisè proferantur: & improbabile prorſus eſt hoc amplius in dubium reuocare.

Reſponſio ad fundamenta aliarum opinionum. Capreol. Durand. Ledeſm.

Ad fundamenta ergo aliarum opinionum reſponſum eſt, præſertim ad fundamenta primæ, & tertiæ. Addit Capreol. diſtinctione 8. quæſtion. 1. articul. 3. ad 6. Durand. cont. 2. concluſ. quem ſequitur Ledeſma quæſtione 19. art. 1. dub. 2. Chriſtum non dixiſſe illa verba, *quod pro vobis tradetur*, immediatè poſt conſecrationem corporis, ſed antè, vel poſtea, quod fieri quidem potuit, & non repugnat Euangelio, quia non eſt neceſſe omnia fieri eodem ordine, quo narrantur. Sed vnde ipſi hoc collegerint, non video: C Lucas enim & Paulus omnia deſcribunt in contextu, & illud relatiuum, *quod*, indicat immediatam conſecutionem, ſicut in verbis illis, *Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effundetur.* Quod verò alij Euangeliſtæ, verbum illud præmiſerint, nullum indicium eſt non eſſe dictum à Chriſto eodem ordine, quo ab aliis narratur. Eſt autem certum non dictum fuiſſe à Chriſto vt eſſentiale, & vt ſæpe dictum eſt, & notarunt Richard. diſtinct. 8. artic. 3. q. 2. ad 1. & Marſil. q. 6. art. 1. veriſimile eſt nullum Euangeliſtarum, qui inſtitutionem narrauit, verbum aliquod eſſentiale prætermiſiſſe. Addi ergo potuit, tum ad magis exprimendam corporis veritatem, tum ad paſſionis commemorationem. Cur autem Eccleſia Latina verbum illud omittat, iam explicatum eſt: indubitata enim D fide tenet illa verba ſufficere, quod vſu eorum voluit comprobare, & ſatis exiſtimauit determinationem ſimilem adiungere in forma calicis, in cuius conſecratione repræſentatio paſſionis Chriſti conſummatur.

Richard. Marſil.

SECTIO II.

An ſingula verba huius formæ ita ſint aptè, & conuenienter tradita, vt mutari nullo modo poſſint.

Quoniam veriſimile eſt, in ſingulis verbis, quibus tantùm ſacramentum conficitur, myſteriũ latere, ſingulorum rationem reddere neceſſe eſt, ex quo etiam conſtabit, quomodo poſſit interdum loco vnius aliud ſubſtitui.

Primò igitur in ſubiecto illius propoſitionis poſitum eſt pronomen, *hoc*, quod veluti indefinitè ſignificat: quia cum his verbis ſignificanda eſſet conuerſio panis in corpus, oportuit in ſubiecto eius aliquid poni, quod ad demonſtrandum panem vel corpus de ſe eſſet indifferens: nam ſi à principio nominaretur panis in fine, eſſet falſa propoſitio, & contraria veritati ſacramenti: quia panis non eſt corpus Chriſti, ſi autem à principio expreſsè ac definitè nominaretur corpus Chriſti, & locutio eſſet impropria identica, & non tam ſignificaret conuerſionem panis in corpus, quã identitatem ipſius corporis ſecum, ac denique omnino eſſet prætermiſſus in hac ſignificatione terminus à quo. Oportuit ergo ſubiectum illud eſſe aliquo modo indifferens, & commune vtrique termino, vt in fine probationis per prædicatum terminaretur ad ſupponendum pro termino ad quem: hoc autem fieri non potuit commodiùs per aliam vocem, quàm per pronomen demonſtratiuum. Quia licèt per aliam orationem, aut circumlocutionem hoc poſſet explicari; non tamen aliquo ſimplici ac præciſo termino ita proprio, & aliunde fuit aptiſſimus ad demonſtrandam præſentiam materiæ ſubiectæ, quod in practica, & efficaci prolatione verborum neceſſarium fuit.

Si quis loco pronominis hoc, ponat illud, nihil efficiet, ſecus ſi poneret iſtud.

Vnde infero, ſi quis loco pronominis, *hoc*, dicat, *illud*, non ſolùm malefacturum, ſed etiam nihil effecturum, quia non retinet idem ſignificatum formæ: quia pronomen *illud*, ex vi ſuæ ſignificationis non demonſtrat materiã præſentem, vnde in tali mutatione prætermittitur res valde neceſſaria, & practica ſignificatio huius formæ. De hoc verò pronomine, *iſtud*, non videtur eadem ratio, vt notauit Soto ſuprà diſtinction. 1. quæſtion. 1. artic. 8. quia interdum vſurpatur ad demonſtrandum rem præſentem, vt ex vſu Latinæ linguæ conſtat. Si quis verò huic particulæ adiungeret aliquid aliud, reſpiciendum eſſet ad ſenſum, an maneat idem nec ne. Nam ſi diceret, *hoc contentum ſub his ſpeciebus eſt corpus Chriſti*, verus ſenſus maneret, & ideo forma eſſet valida, ſi autem diceret, *hoc quod eſt panis*, vel, *hic panis eſt corpus Chriſti*, nihil efficeret: quia mutaretur ſenſus, & hæc proportione quadam accommodanda ſunt ad omnia idiomata, iuxta regulas ſuprà traditas de ſacramentis in genere.

Soto.

Si loco hoc conſtituatur hic aduerbiũ nihil efficietur, ſi vero ponatur, hic pronomẽ, peccabitur, attamen conficietur ſacramentum.

Secundò colligitur, quid dicendum ſit, ſi quis mutet pronomen *hoc*, in, *hic*, duplici enim ſenſu id fieri poſſet. Primò, vt illud, *hic*, ſit aduerbium locale, & hoc modo conſtat, mutationem non ſolùm eſſe iniquam, ſed etiam eſſe contra ſubſtantiam ſacramenti, quia facit vt forma non ſignificent cõuerſionem ſubſtantialem. Si autem vox, *hic*, ſit pronomen, in primis peccatum eſſet talem mutationem facere; tum quia eſt in re graui, & contra conſuetudinẽ, tum etiam, quia vt minimum, redderet ſenſum dubium, probabilius tamen cenſeo, illam non eſſe mutationem ſubſtantialem. Primò, quia poteſt illud pronomen ſubſtantialiter ſumi, vel ſub illo intelligi cibus: hæc autem forma, *hic cibus eſt corpus meum*: eſt ſufficientiſſima, ſicut & hæc etiã, *Hæc res eſt corpus meum.* Præterea, quia ſi in aliquo idiomate, corpus eſſet maſculini generis, non eſt dubiũ, quin illud pronomen poſſet mutari in maſculinum: ergo etiam ſi in lingua Latina, illa mutatio faciat compoſitionem legibus Grammaticæ repugnantem, tamẽ, ſi in communi modo loquendi reddat eundem ſenſum, non eſt contra ſubſtantiam ſacramenti, ſicut ſi diceretur, *corpus meus*, vt in forma Baptiſmi, *In nomine Patria, Filia, &c.* & in forma Pœnitentiæ, *Abſoluo tibi.* Dubi- E tari verò ſolet an ſi fieret hæc mutatio, *Ecce corpus meum*, eſſet ſubſtantialis mutatio, videtur n. eſſe idem ſenſus: nam illud *ecce*, æquiualet pronomini & verbo. Probabile fortaſſe eſt hoc, non eſt tamẽ dubium, quin eſſet peccatum talem mutationem facere, & mihi eſt valde veriſimile, eſſe mutationem ſubſtantialem, quia, vt minimum, mutatur explicita ſignificatio in implicitam. Deinde illa locutio non videtur ſignificare conuerſionem, ſicut alia.

Dubiũ quoddam ſoluitur.

In forma Euchariſtiæ, aptiſſime collocatur verbum eſt.

Dico ſecundò aptiſſimè poſitum eſſe in hac forma verbum ſubſtantiuum, *eſt*, hoc rectè declarat D. Thomas in articul. duplici ratione ibi explicata quibus

quibus adiungi poteſt, nullum aliud verbum potuiſſe poni, ſalua proprietate ac veritate verborum: nam, vel tale verbum ſignificaret effectionem, vel tranſitum vnius in aliud: reliqua enim non poſſunt eſſe accommodata, vt per ſe notum eſt: ſed neque etiam illa duo ſunt apta. Patet, quia ſi diceretur, *hoc fit corpus*, vel pronomen *hoc*, demonſtraret panem, & ſic in proprietate verborum propoſitio eſſet falſa, quia panis non fit corpus, ſed ex pane fit corpus, vel demonſtraret corpus Chriſti, & hoc etiam dici non poſſet, quia corpus Chriſti, non fit corpus Chriſti, vel denique demonſtraret contentum ſub ſpeciebus, vt ſic: & hoc modo locutio adhuc non eſſet ſatis propria: quia eſſe contentum eſt veluti accidentaria denominatio, reſpectu corporis Chriſti, & ideo non poteſt propriè dici contentum fieri corpus, ſed potiùs à contrario corpus fieri contentum, ſicut propriè corpus fit album, album autem propriè non fit corpus. Denique in actione ſubſtãtiali, præſertim quæ non fit ex præſuppoſito ſubiecto, nunquã propriè dicitur vnum fieri aliud. Præterea, ſi diceretur, hoc trãſit in corpus meum, ſeu alio æquiualente verbo, eſſet quidem propria locutio, ſed oporteret pronomen, *hoc*, deſignare panẽ, qui eſt terminus à quo, & nullo modo terminum ad quem, & præterea oporteret addere particulã, *in*: ac deniuqe adhuc eſſet imperfecta ſignificatio, quia cùm tranſitus vel conuerſio paulatim fieri ſoleat, non ſatis ſignificaretur, an ſimul cum verbis perficiatur conuerſio. Oportuit ergo verbum illud non tranſitum, ſed exiſtentiam termini ad quem per identitatem inter ſubiectum, & prædicatum ſignificare, vt rectè dixit Alex. Alenſ. q. 33. membr. 3. art. 2. §. 2. Bonauent. diſtinct. 8. 2. part. articul. 1. quæſt. 1. Dices ſicut in Baptiſmo, vel Pœnitentia, hæc eſt accommodata forma, *Ego te baptizo*, *Ego te abſoluo*, ita hìc poſſet eſſe optima forma, *Ego te conſecro*, vel, *conſecro hunc panem in corpus meum*, quia, ſicut hìc ſanctificatur materia per actionem miniſtri, ita ibi ſanctificatur ſubiectum per actionem eiuſdem. Reſpondetur potuiſſe Chriſtum hoc modo inſtituere hoc ſacramentum, ſi voluiſſet, ſed non eſſet forma tam propria, tam præciſa, breuis, ac ſubſtantialis, quia enim hæc conuerſio ſubſtantialis eſt, & in inſtante fit, & per eam ſacramentum permanens & durabile efficitur, non potuerunt hæc omnia commodius per aliud verbum ſignificari, quàm per verbum, *eſt*.

Alenſis. Bonau.

Ex his intelligitur primò, quomodo verba hæc ſignificent conuerſionem, vt paſſim Theologi dicunt, & videre eſt in diuo Thoma, Alẽſ. Bonau. Richar. & aliis, tam hic, quàm præced. ſect. citatis, non autem eſt intelligendum, verba hæc ſignificare conuerſionem expreſsè & formaliter, quia conuerſio dicit actionem ſeu tranſitum, & nullũ eſt verbũ in forma, quæ hoc formaliter ſignificet: intelligendum ergo eſt, ſignificare virtualiter, & quaſi in actu exercito: nam affirmando, hoc eſſe aliud, quàm antea erat virtute, affirmatur, factam eſſe conuerſionem vnius in aliud, & hic eſt ſenſus Concilij Trid. ſeſſ. 13. c. 4.

Trident.

Probabile eſt, ſi verbum, eſt mutetur in aliud nihil effici.

Secundò, ſequitur, ſi verbum, *eſt*, mutetur in quodcunque aliud, in primis graue eſſe peccatum, quia eſt res valde grauis, & deinde veriſimile eſſet, talem mutationem eſſe ſubſtantialem, ideóque non fieri ſacramentum, quia neceſſariò ſenſus formæ ſubſtantialiter variatur.

Vnde vltimò infero, falſam eſſe ſententiam aſſerentem ablato verbo, *eſt*, poſſe fieri conſecrationem, ſi quis dicat hoc modo, *Accipite & comedite, hoc corpus meum*. Imò non defuerunt hæretici, qui dicerent, Chriſtum hoc modo conſecraſſe, quibus fauet Eraſmus 1. ad Corinth. 11. dicens in Græcis codicibus ita legi apud Paulum, & non cum verbo, *eſt*. Sed falſum in primis eſt, in Græcis codicibus deeſſe illud verbum, *eſt*, vt cuiuis erudito facilè conſtare poteſt. Deinde erroneum eſt dicere, Chriſtum conſecraſſe illo modo, & non affirmando, *Hoc eſt*, &c. vt conſtat ex omnibus tractatis, diſp. præced. Præterea ea ſententia fauet hæreticis dicentibus, Chriſtum eſſe hic tantùm in vſu, & ideo illa forma eſt ſine dubio inſufficiens, quia illud verbum, *Accipite & comedite*, non pertinet ad formam conſecrationis, & ſignificat aliquid, quod non eſt de illius neceſſitate: vnde mutat ſenſum formæ ſubſtantialis.

Eraſm.

Rectè poſitũ, eſt in hac forma nomen illud, corpus.

Dico tertiò, rectè poſitum eſſe in hac forma nomen, *corpus*. Primum enim, quia ad repræſentandam paſſionem, voluit Chriſtus corpus & ſanguinem ſeorſum conſecrare, ideo non eſt vſus nomine ſignificante totum, ſed ſolum corpus à quo ſanguis ſeparatus eſt, & effuſus, magis autem eſt vſus nomine corporis, quàm carnis, qua caro propriè condiſtinguitur ab oſſibus & neruis, *corpus* verò, totum heterogeneum corpus complectitur; item non ſola caro, ſed totum corpus pro nobis eſt paſſum. Denique hoc ſacramentum etiam ſignificat vnitatem corporis myſtici, quod ex diuerſis ordinibus, quaſi partibus heterogeneis conſtat. Ita docent Theologi ſuprà citati. Sed quid ſi fiat mutatio nominis corporis in nomen carnis, erit ne mutatio ſubſtantialis?

Cyprian. quidẽ ſerm. de cœna Domini dicit, Chriſtũ conſecraſſe his verbis, *Hæc eſt caro mea*, ſentit ergo verba eſſe æquiualentia, nã etiam Chriſtus Ioan. 6. dicit, *Caro mea verè eſt cibus*, & Eccleſia canit, *Verbo carnem efficit*. Ac denique in Scriptura per eam vocem ſignificatur, vel totus homo, vt Ioan. 1. *Verbum caro factum eſt*: vel totum corpus hominis, Pſal. 15. *Caro mea requieſcet in ſpe*. At verò Scholaſtici cenſent illam eſſe mutationem ſubſtantialem, vt Alenſ. dicta quæſt. 36. membr. 3. articul. 3. & Gabr. lect. 38. in Canon. quia in rigore, & proprietate ſermonis voces illæ non ſunt ſynonymæ, ergo ex vi verborum non reddunt eundem ſenſum, ergo eſt mutatio ſubſtantialis. Et confirmatur primò, quia illa vox, *caro*, in propria ſignificatione ſua non explicat adæquatum terminũ huius conuerſionis, qui ex vi verborum hìc ponitur; ergo non eſt ſufficiens. Neque n. ſatis eſt, quòd interdum per ſynecdochem caro ſumatur pro toto homine, vel corporis, quia in forma hac vis & proprietas verborum ſeruanda eſt, alioqui etiam dici poſſet, illo verbo ſignificari totam Chriſti humanitatem, quia corpus vel caro, per eandem figuram ſynecdochem totum ſignificare ſolet. Et hæc ſententia mihi videtur multum probabilis, & ſaltem certum eſt, illam formam fore valde dubiam & grauiter peccaturum, qui eam fecerit mutationem, Chriſtus autem Dominus Ioan. 6. hoc ſacramentum vocauit carnem ſuam, quia tunc non tradebat verba formæ, ſed potiùs tractabat de vſu huius ſacramenti, & in ordine ad vſum rectè explicatur nomine carnis, quia homines carne veſci ſolent.

Alenſ. Gabriel.

Ex quo tandem concluditur, hanc mutationem, *hæc eſt ſubſtantia mea*, multo eſſe maiorem, magíſque, ſubſtantialem, quia terminus ille non ſignificat id quod virtute verborum conficitur, ſed eſt valde communis, ita vt ratione totius, vel ratione ſanguinis, aut animæ, vel alterius partis dici potuiſſet. Et per hæc iudicandum eſt de ſimilibus.

Partic. meũ, aptiſſime poſita eſt in forma Euchariſtiæ.

Dico quartò particulam illam, *meum*, quæ eſt determinatio prædicati, aptiſſimè adiũctam eſſe, quia non potuit prædicatum illud *corpus*, indeterminatũ relinqui, aliàs neque ex vi verborum fieret præſentia

corporis Chriſti, neque alia conuerſio: quia de pane verè dici poſſet, *Hoc eſt corpus*. Quia verò Chriſtus fuit primus qui confecit hoc ſacramentum, & illud conficiendo inſtituit, non potuit commodius verba ad ſuum corpus determinare, quàm per pronomen *meum*, decuit etiam vt Sacerdotes hoc modo conficerent potius, quàm dicendo, *hoc eſt corpus Chriſti*, vt ex ipſo modo loquendi conſtaret, eos non in propria, ſed in Chriſti perſona loqui, quod maximè congruebat dignitati ac maieſtati huius ſacramenti.

Dubium. Soluitur.

Quæres, quid ſi Sacerdos diceret, *hoc eſt corpus Chriſti?* Reſpondetur primùm grauiſſimè peccare, mutando verba Chriſti, & ab Eccleſiæ conſuetudine diſcedendo. Item ſi illa verba coniungeret cum præcedentibus verbis Canonis, in rigore falſum diceret, vt colligitur ex D. Thom. in 4. diſt. 8. quæſt. 2. artic. 1. q. 4. ad 4. quia Chriſtus non dixit illa verba. Deinde exiſtimo illam formam non fore ſufficientem, quia licèt videantur eandem rem ſignificare, tamen in modo ſignificationis longè eſt diuerſa, cùm ad eius veritatem neceſſe ſit Sacerdotem loqui in perſona Chriſti, ad aliam verò ſatis ſit, loqui in propria. Cætera, quæ de huius formæ mutatione dici poſſunt, videri poterunt in Alexand. Alenſ. 4. p. q. 3. membr. 3. art. 3. Gab. lect. 39. in Can. & in iis, quæ de ſacramentis in genere dicta ſunt.

S. Thom.

ARTICVLVS III.

Vtrùm hæc ſit conueniens forma conſecrationis vini; *Hic eſt calix ſanguinis mei*, &c.

4. d. 8. q. 2. a. 2. q. 2 & 3. Et 1. co. 11. le. 6. co. 3. 4. & 5.

*AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd hæc non ſit conueniens forma conſecrationis vini, Hic eſt calix ſanguinis mei, noui & æterni teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Sicut enim panis conuertitur in corpus Chriſti, ex vi conſecrationis, ita & vinum in ſanguinem Chriſti, ſicut ex prædictis patet *. Sed in forma conſecrationis panis ponitur in recto corpus Chriſti, nec aliquid aliud additur inconuenienter; ergo in hac forma ponitur ſanguis Chriſti in obliquo, & additur calix in recto, cùm dicitur, hic eſt calix ſanguinis mei.*

Quæſt. 76. a. 1. & 2.

2. Præterea, Non ſunt maioris efficaciæ verba quæ proferuntur in conſecratione panis, quàm ea, quæ proferuntur in conſecratione vini, cùm vtraque ſint verba Chriſti. Sed ſtatim dicto, hoc eſt corpus meum, eſt perfecta conſecratio panis. Ergo ſtatim cùm dictum eſt, hic eſt calix ſanguinis mei, eſt perfecta conſecratio ſanguinis, & ita ea, quæ ſequuntur non videntur eſſe de ſubſtantia formæ, præſertim cùm pertineant ad proprietates huius ſacramenti.

3. Præterea, Teſtamentum nouum pertinere videtur ad internam inſpirationem, vt patet ex hoc, quod Apoſtolus ait Hebr. 8. introducit verba, quæ habentur Hierem. 31. *conſummabo ſuper domum Iſrael teſtamentum nouum, dando leges meas in mentem eorum. Sacramentum autem exterius viſibiliter agitur. Inconuenienter ergo in forma ſacramenti dicitur noui teſtamenti.*

4. Præterea, Nouum dicitur aliquid ex eo, quod eſt prope principium ſui eſſe; æternum autem non habet principium ſui eſſe. Ergo inconuenienter dicitur, noui & æterni, quia videtur contradictionem implicare.

5. Præterea, Occaſiones erroris ſunt hominibus ſubtrahendæ, ſecundùm illud Iſaiæ 57. Auferte offendicula de via populi mei. Sed quidam errauerunt, æſtimantes myſticè ſolum eſſe corpus & ſanguinẽ Chriſti in hoc ſacramento. Ergo in hac forma inconuenienter ponitur myſterium fidei.

Quæſt. 73. ar. 2. ad 3.

*6. Præterea, Suprà dictũ eſt *, quòd ſicut Baptiſmus eſt ſacramentũ fidei, ita Euchariſtia eſt ſacramentũ charitatis. Ergo in hac forma magis debet poni charitas, quàm fides.*

7. Præterea, Totum hoc ſacramentum, & quantum ad corpus, & quantum ad ſanguinem eſt memoriale Dominicæ paſſionis, ſecundùm illud 1. ad Cor. 11. Quotieſcunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis. Non ergo magis debuit in forma conſecrationis ſanguinis fieri mentio de paſſione Chriſti, & eius fructu, quàm in forma conſecrationis corporis, præſertim cùm Luc. 22. Dominus dixerit, hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur.

*8. Præterea, Paſſio Chriſti (vt ſuprà habitum eſt *) ad ſufficientiam profuit omnibus, quantum verò ad efficientiã, profuit multis. Debuit ergo dici: Qui effundetur pro omnibus aut pro multis; ſine hoc quod adderetur, pro vobis.*

Quæſt. 48. & 79. a. 2.

9. Præterea, Verba quibus hoc ſacramentum conficitur, efficaciam habent ex inſtitutione Chriſti, ſed nullus Euangeliſta recitat, Chriſtum hæc omnia dixiſſe. Ergo hæc non eſt conueniens forma conſecrationis vini.

*Sed contrà eſt, quòd Eccleſia ab Apoſtolis inſtructa *, vtitur hac forma in conſecratione vini.*

Declarabat miſſarum c. Cum Martha.

*Reſpondeo dicendum, quòd circa hanc formam eſt duplex opinio. Quidam enim dixerunt, quòd de ſubſtantia formæ huius eſt hoc ſolum, quod dicitur, hic eſt calix ſanguinis mei, non autem in ea quæ ſequuntur. Sed hoc videtur inconueniens, quia ea quæ ſequuntur, ſunt quædam determinationes prædicati, id eſt ſanguinis Chriſti: vnde pertinent ad integritatem eiuſdem locutionis. Et propter hoc ſunt alij, qui melius dicunt, quòd omnia ſequentia ſunt de ſubſtantia formæ vſque ad hoc quod poſtea ſequitur, hoc quotieſcunque feceritis, quod pertinet ad vſum huius ſacramenti: vnde non eſt de ſubſtantia formæ. Et inde eſt, quòd ſacerdos eodem ritu, & modo, ſcilicet tenendo calicem in manibus omnia hæc verba profert. Lucæ etiam 22. interponuntur verba ſequentia verbis præmiſſis, cùm dicitur, Hic calix nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine. Dicendum eſt ergo, quòd omnia prædicta verba ſunt de ſubſtantia formæ. Sed per prima verba, cùm dicitur, hic eſt calix ſanguinis mei, ſignificatur ipſa conuerſio vini in ſanguinem eo modo, quo dictum eſt * in forma cõſecrationis panis. Per verba autem ſequentia deſignatur virtus ſanguinis effuſi in paſſione, quæ operatur in hoc ſacramento. Quæ quidem ad tria ordinatur. Primò quidem & principaliter ad adipiſcendam æternam hæreditatem ſecundùm illud Hebr. 10. habentes fiduciam in introitu Sanctorum in ſanguine Chriſti, & ad hoc deſignandum dicitur noui & æterni teſtamenti. Secundò ad iuſtitiam gratiæ, quæ eſt per fidem, ſecundùm illud Rom. 3. Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius, vt ſit ipſe iuſtus & iuſtificans eum qui ex fide eſt Ieſu Chriſti, & quantum ad hoc, ſubditur myſterium fidei. Tertiò autem ad remouendum impedimenta vtriuſque prædictorum, ſcilicet peccata, ſecũdùm illud* Hebr. *9. Sanguis Chriſti emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, id eſt, à peccatis. Et quantum ad hoc ſubditur: Qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.*

Poſita in arg. 2.

Art. præced.

Ad primum ergo dicendum, quòd cùm dicitur, hic eſt calix ſanguinis mei, eſt locutio figuratiua. Et poteſt dupliciter intelligi. Vno modo ſecundùm metonymiam; qua ponitur continens pro contento, vt ſit ſenſus; hic eſt ſanguis meus contentus in calice, de quo hic fit mentio, quia ſanguis Chriſti in hoc ſacramento, conſecratur, in quantum eſt potus fidelium quod non importatur in ratione ſanguinis, & ideo oportuit hoc deſignari per vas huic vſui accommodatum. Alio modo poteſt intelligi ſecundùm metaphoram, prout per calicem ſimilitudinariè intelligitur paſſio Chriſti quæ ad ſimilitudinem calicis inebriat, ſecundùm illud Threnor. 3. Repleuit me amaritudinibus, inebriauit me abſynthio. Vnde & ipſe Dominus paſſionem ſuam calicem nominat, Matth. 26. dicens, Tranſeat à me calix eſſe. Vt fit mentio in ſanguine ſeorſum à corpore conſecrato, quia ſeparatio ſanguinis à corpore fit per paſſionem.

*Ad ſecundum dicendum, quòd quia (vt dictum eſt *) ſanguis ſeorſum conſecratus expreſſè paſſionem Chriſti repræſentat, ideo potius in cõſecratione ſanguinis fit mentio de effectu*

In cor. art. & q. 76. art. 2. ad 1.

effectu paſſionis, quàm in conſecratione corporis, quod eſt paſſionis ſubiectum. Quod etiam deſignatur in hoc quod Dominus dicit, Quod pro vobis tradetur, quaſi diceret: Quod pro vobis paſſioni ſubiicitur.

Ad tertium dicendum, quod teſtamentum eſt diſpoſitio hæreditatis, Hæreditatem autem cæleſtem diſpoſuit Deus hominibus dandam per virtutem ſanguinis Ieſu Chriſti, quia vt dicitur Hebr. 9. Vbi eſt teſtamentum, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris. Sanguis autem Chriſti dupliciter eſt hominibus exhibitus. Primò quidem in figura, quod pertinet ad vetus teſtamentum. Et ideo Apoſtolus ibidem concludit. Vnde nec primum teſtamentum ſine ſanguine dedicatum eſt. Quod patet ex hoc, quòd ſicut dicitur Exodi 24. Lecto omni mandato legis à Moyſe, omnem populum aſperſit, dicens, Hic eſt ſanguis teſtamẽti, quod mandauit ad vos Deus. Secundò autem eſt exhibitus in rei veritate, quod pertinet ad nouum teſtamentum. Et hoc eſt, quod Apoſtolus ibidem præmittit, dicens: Ideo noui teſtamenti mediator eſt Chriſtus vt morte intercedente, repromiſſionẽ accipiant, qui vocati ſunt æternæ hæreditatis. Dicitur ergo hic ſanguis noui teſtamẽti, quia iam non in figura, ſed in veritate exhibetur, vnde ſubditur, qui pro vobis effundetur. Interna autem inſpiratio ex huius ſanguinis virtute procedit, ſecundùm quod paſſione Chriſti iuſtificamur.

Ad quartum ergo dicendum, quòd hoc teſtamentum eſt nouum ratione exhibitionis. Dicitur autem æternum, tam ratione æternæ Dei præordinationis, quàm etiam ratione æternæ hæreditatis, quæ per hoc teſtamentum diſponitur. Ipſa etiam perſona Chriſti, cuius ſanguine teſtamentum diſponitur, eſt æterna.

Ad quintum dicendum, quòd myſterium hic ponitur, non quidem ad excludendam rei veritatem, ſed ad oſtendendam occultationem; quia & ipſe ſanguis Chriſti occulto modo eſt in hoc ſacramento, & ipſa paſſio Chriſti occultè fuit figurata in veteri teſtamento.

Ad ſextum dicendum, quòd dicitur, myſterium fidei, quaſi fidei obiectum, quia quod ſanguis Chriſti ſecundũ veritatem ſit in hoc ſacramento, ſola fide tenetur: ipſa etiam Chriſti paſſio per fidem iuſtificat. Baptiſmus autem dicitur ſacramentum fidei, quia eſt quædam fidei proteſtatio. Hoc autem eſt ſacramentum charitatis, quaſi ſignificatiuum & effectiuum.

In ſolut. ad 1. & locis ibi citatis.

*Ad ſeptimum dicendum, quòd (ſicut dictum eſt *) ſanguis ſeorſum conſecratus à corpore, expreſſius repræſentat paſſionem Chriſti & fructum ipſius. Et ideo potius in conſecratione ſanguinis fit mentio de paſſione Chriſti, & fructus ipſius, quàm in conſecratione corporis.*

Ad octauum dicendum, quòd ſanguis paſſionis Chriſti non ſolùm habet efficaciam in Iudæis electis, quibus exhibitus eſt ſanguis veteris teſtamenti, ſed etiam in Gentilibus: nec ſolùm in Sacerdotibus, qui hoc conficiunt ſacramentum, vel aliis, qui ſumunt, ſed etiam in illis, pro quibus offertur. Et ideo ſignanter dicit, pro vobis Iudæis, & pro multis, ſcilicet Gentilibus: vel, pro vobis manducantibus, & pro multis, pro quibus offertur.

c. 7. Eccl. Hierar. p. 3. inter med. & fin.

*Ad nonum dicendum, quòd Euangeliſtæ non intendebant tradere formas ſacramentorum, quas in primitiua Eccleſia oportebat eſſe occultas, vt dicit Dionyſ. * in fine Eccleſiaſt. Hierarch. ſed intenderunt hiſtoriam de Chriſto texere. Et tamen hæc omnia ferè verba ex diuerſis Scripturæ locis accipi poſſũt. Nam quod dicitur, hic eſt calix, habetur* Lucæ *22. & 1. Corinth. 11. Mat. autem 26. dicitur, hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Quod autem additur, æterni, & iterum, myſterium fidei, ex traditione Domini habetur, quæ ad Eccleſiam per Apoſtolos peruenit, ſecundùm illud, 1. Corinth.* 11. Ego *accepi à Domino, quod & tradidi vobis.*

COMMENTARIVS.

De ſententia S. Thom. verba quæ ſunt à pronomine hic

DVo præſtat D. Thom. in hoc articulo. Primò docet, de ſubſtantia huius formæ non tantùm
A eſſe illa verba, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, ſed etiam ſequentia, vſque ad illud excluſiuè, *Hæc quotieſcunque feceritis*. Deinde explicat ſignificationem & rationẽ ſingulorum verborum, & hæc poſterior pars articuli eſt perſpicua, in priori verò obſcurum eſt, quid intelligat D. Thomas per ſubſtantiam formæ. Recentiores quidam Thomiſtæ diſtinguentes inter eſſentiam & ſubſtantiam formæ, dicunt, D. Thomam non loqui de eſſentia, ſed de ſubſtantia: vocant autem de eſſentia id, ſine quo effectus formæ non poteſt ſubſiſtere, atque ideo, quod eſt ſimpliciter neceſſarium ad ſacramentum, de ſubſtantia autem vocant, quod ex inſtitutione Chriſti requiritur ad integritatem & effectum formæ, quamquam, ſi deſit,
B non propterea ſacramentum ſit nullum. Ita exponunt diuum Thomam Soto, Ledeſma, & alij. Nec propter aliam cauſam ita eum interpretantur, niſi quia rem ipſam non valent alio modo defendere. Sed, quicquid ſit de veritate ipſius rei; tamen hæc diui Thomæ interpretatio eſt valde aliena ab eius mente, vt conſtat, tum ex antiquorum Thomiſtarum expoſitione, tum ex aliis locis diui Thomæ: vbicunque enim agit de formis ſacramentorum, id vocat de ſubſtantia formæ, quod eſt de eſſentia eius, vt patet ſuprà quæſtione 60. articulo octauo: vbi in communi de forma ſacramenti ſic inquit: *Si diminuatur aliquid eorum, quæ ſunt de ſubſtantia formæ*
C *ſacramentalis, tollitur debitus ſenſus verborum; & ideo non perficitur ſacramentum*: & ad eundem modum loquitur quæſtione ſexageſima ſexta, & ſæpe aliàs. Tum etiam ex hoc eodem articulo, non ſolùm in corpore, ſed etiam in argumento ſecundo, cum ſolutione, vbi declarat, priora verba, ſine ſequentibus nõ habere efficaciam, & in ſolutione ad nonũ, vbi dicit, Euangeliſtas non tradidiſſe formas ſacramentorum, indicans, illa præcedentia verba ſine ſequentibus non eſſe formam ſacramenti. Senſus ergo diui Thomæ eſt omnia illa verba eſſe de eſſentia & neceſſitate ſimpliciter huius ſacramenti, quod clarè etiam explicuit in quarto, diſtinctione octaua, quæſtione ſecunda, articulo ſecundo, quæſtiũcula prima.
D Vnde abſolutè dicit, omnia illa verba eſſe de forma. Et ad tertium ait, omnia illa, quæ per illas particulas ſignificantur, eſſe eſſentialia ſanguini Chriſti, prout in hoc ſacramento conficitur, id eſt, prout effuſo in paſſione pro nobis, & lect. 6. in c. 11. 1. ad Corinth. expreſſe dicit, hæc omnia verba eſſe de neceſſitate formæ, & illis omnibus conſecrationem perfici, nec ſufficere ſola ea, quæ à Paulo, & Euãgeliſtis referuntur: eſt ergo hæc aperta mens diui Thomæ, veritatem autem & rationes eius poſtea examinabimus.

vſque ad hæc quotieſcũque, &c. eſſe de ſubſtantia formæ calicis.

Interpretatio aliquorũ Thomiſtarum reiicitur.

DISPVTATIO LX.

De forma conſecrationis ſanguinis.

E

PRimum omnium nonnulla ſupponenda ſunt, quæ eiuſdem rationis ſunt cum tractatis in diſputatione præcedẽte. Vnum eſt, verba illa antecedentia, quæ in Canone leguntur, *Simili modo, poſtquam cœnatum eſt*, vſque ad illa, *Hic eſt enim, &c.* non eſſe de neceſſitate ſacramenti, nam quædam ſunt verba Euangeliſtæ, de quibus diſputatione decimanona dictum eſt; illa verò, quæ ſunt Chriſti, ſcilicet, *Accipite & bibite*, eandem rationem habent, quam ſimilia, quæ dicuntur circa corpus, de quibus diſputatione præcedente diximus. Alterum eſt particulam, *enim*, nõ eſſe de eſſentia, quamuis Matthæus referat Chriſtum illam dixiſſe,

propter eaſdem rationes tractatas diſputatione præcedente. Vltimum denique eſt, illud verbum, *Hoc facite*; ſiue, *Hæc quotieſcunque feceritis, in mei, &c.* & omnia quæ poſtea ſequuntur non eſſe eſſentialia, vt ſatis etiam conſtat ex dictis. Tria ergo alia explicanda ſuperſunt. Primò, quæ verba ſint eſſentialia. Deinde, quæ ſit eorum ratio. Tertiò, quare illis adiuncta ſint aliqua non eſſentialia.

SECTIO I.

Vtrùm hæc ſola verba, Hic eſt calix ſanguinis mei, *vel,* Hic eſt ſanguis meus, *ſint de eſſentia huius ſacramenti.*

QVòd hæc ſint eſſentialia, certa fides eſt: eſt enim eadem de his ratio, quæ de illis, *Hoc eſt enim corpus meum:* quia ſignificant conuerſionem vini in ſanguinem, quod amplius explicabitur ſectione ſequente; præſens ergo controuerſia eſt de verbis ſequentibus, *Noui & æterni teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.*

1. Sententia. De quibus prima ſententia eſt; hæc omnia eſſe de ſubſtantia & eſſentia huius ſacramenti. Hæc eſt opinio diui Thomæ, vt explicuimus; & ita eam interpretantur & defendunt Capreol. diſtinct. 8. q. 1. art. 3. ad argum. contra 4. concluſ. Paludan. quæſt. 3. Heruæus diſtinct. 10. quæſt. 2. Anton. 3. part. titul. 13. cap. 15. §. 4. Syluester, verbo, Euchariſt. 1. quæſt. 6. Armil. verbo, Euchariſt num. 14. Vigner. in inſt. cap. 16. Petrus Sot. lect. 2. de Euchar. vbi hanc dicit eſſe certam ſentētiam & tutam, eandem tenet Gerſon. Alphab. 26. in fine, & inſinuatur ab Innocent. lib. 4. de hoc myſt. cap. 5. dicente, Eccleſiam accepiſſe ab Apoſtolis hanc verborum formā: Apoſtolos autem à Chriſto. Fundamenta pro hac ſententia tria inſinuantur à diuo Thoma. Primum eſt, quia Luc. 22. hæc poſteriora verba interponuntur prioribus: ſic enim dicitur, *Hic calix nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine*: ergo ſignum eſt, omnia eſſe eſſentialia. Secūdum eſt, ex conſuetudine Eccleſiæ, quia, ſcilicet, Sacerdos eodem ritu & modo, tenendo calicem in manibus hæc omnia verba profert; & ideo omnia eiſdem characteribus ſingulariter deſcribuntur. Cui adiungi poteſt, quod in Concil Florent. in decreto Eugenij in fine, omnia illa verba ponuntur in forma ſanguinis, vt refert Barth. Miranda in ſua ſumma (in tomis enim Conciliorum non inueniūtur tres clauſulæ, quas ibi Miranda addit, neſcio ex quo codice) Concil. item Colonienſ. part. 7. c. 14. & in Enchiridio Chriſtian. inſtit. titul. de ſacrament Euchariſtiæ, omnia hæc verba poſuit in forma, & ſubiunxit, *Reliqua, quæ dicuntur, vel ad vſum ſacramenti pertinent, vel laudes, vel gratiarum actiones ſunt, vel certè obſecrationes, & fidelium petitiones; tam autem apertus eſt Chriſti ſermo, quo hoc ſacramentum conficitur, vt planè inſani ſint, qui eum deprauare contendunt.* Sentit ergo, illa verba eſſe eſſentialia, ac omnibus iis confici ſacramentum. Ac denique in Catech. Pij V. omnia illa verba dicuntur eſſe forma huius ſacramenti. Vnde eiuſdem Pij V. opera commentarius Caietani circa hunc articulum, in quo diui Thomæ opinionem deſerebat, expunctus eſt.

D. Thom. Capreol. Palud Heruæus. Antonin. Syluest. Vigner. Pet. Soto. Gerson. Innocent. Miranda. Coloniens. Concilium

Tertiò inſinuat diuus Thomas rationem; quia tota illa eſt vna integra propoſitio, & omnia illa verba, *Noui & æterni teſtamenti, &c.* ſunt determinatio prædicati; & ideo, donec illa omnia finiantur, non eſt abſoluta propoſitio: ergo omnia illa pertinēt ad integritatem eiuſdem locutionis; ſunt ergo de eſſentia. Et confirmatur primò, quia illa verba determinant ſacramentalem ſignificationem: nam, quia

A hoc ſacramentum eſt repræſentatio paſſionis Chriſti, debuit hoc exprimi in forma, & ideo oportuit illam determinationem in forma ponere; magis autem adhibita eſt in forma ſanguinis, quam corporis: quia & in paſſione ſanguis eſt ſeparatus à corpore, & in conſecratione ſanguinis ſeparata à conſecratione corporis conſummatur, hæc repræſentatio. Confirmatur ſecundò, quia per illam determinationem, *qui pro vobis effundetur*, ſignificatur eſſe ſacrificium, quod in conſecratione ſanguinis perficitur: eſt ergo illa determinatio eſſentialis. Et hæc opinio eſt valde probabilis, & magnæ authoritatis, cui Scotus diſtinct. 8. q. 2. art. 2. contradicere non eſt auſus, ſed rem dubiam reliquit; quamquam eo loco multa etiam, quæ certa ſunt, in dubium reuocet, & eodem modo dubitant Gabriel diſtinctione 9. quæſtione 3. & lectione 53. in Canon. Angelus, & Roſſel. Euchar. 1. & Nicolaus de Nirce tractatu 6. de Euchariſt. quæſtione 1. Prædicta opinio eſt valde probabilis. Scotus. Gabriel. Angelus. Nirce.

B

2. Sententia. Secunda opinio principalis & extremè contraria, eſt, ſola illa verba, *Hic eſt ſanguis meus,* vel æquinalentia eſſe eſſentialia, ſubſtantialia, ac neceſſaria, atq; adeò in ſolis illis eſſe vim effectricem huius ſacramenti. Hæc eſt communior antiquorum Scholaſticorum cum Magiſtro in 3. diſtinct. 8. Bonauent. 2. parte, art. 1. quæſt. 2. ad 1. Maior quæſt. vnica, Aliaco, q. 5. Aureol. apud Capreol. ibi. Carthuſ. quæſt. 2. licèt cum formidine, & eodem modo Marſil. quæſt. 6. artic. 1. Alenſ. q. 33. memb. 4. artic. 1. & 3. ad 3. Henric. quodlib. 9. quæſt. 10. Albert. lib. de ſacrific. Miſſ. c. vlt. quem refert Gabriel ſuprà, Caietan. hîc, Vict. in ſumma, numer. 74. qui dicit illa poſteriora verba eſſe de perfectione formæ, ſicut pronomen, *Ego,* in forma Baptiſmi, & in hanc ſententiam inclinat Innocent. lib. 4. capite 6. & 17. dum ait, *Sacerdotem his verbis conficere,* Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis *meus.* Probatur primò hæc ſententia ex Scriptura, quia, vt in ſuperioribus ſæpe dictum eſt, veriſimile eſt, Euangeliſtas retuliſse omnia verba eſsentialia ad conſecrationem, tam in forma ſanguinis, quàm corporis: ſed ſinguli Euangeliſtæ omittunt aliqua ex prædictis verbis; & quædam in nullo eorum reperiuntur: ergo non ſunt de neceſſitate ſacramenti. Maior conſtat, quia ſinguli Euangeliſtæ narrant factum & inſtitutionem Chriſti, & vnuſquiſque eorum ſubdit Chriſtum dixiſse, *Hoc facite in meam commemorationem:* neceſsarium ergo videtur, vt ſinguli narrent inſtitutionem ſaltem quoad eſsentialia: cōſtat autem omnes omiſiſse particulā, *myſterium fidei, & æterni,* Matthæus item & Lucas particulam *pro vobis* omiſerunt, Marcus *in remiſſionem peccatorum.* Paulus denique ex omnibus illis verbis ſolum illud, *noui teſtamenti*, retinet, reliqua prætermittit. Vnde hæc ratio de omnibus illis verbis procedit, præterquam de illo, *noui teſtamenti*, quod à nullo prætermiſsum eſt; tamen à paritate rationis ſumi poteſt argumentum: quia illud verbum non magis ſignificat ſubſtantiam ſacramenti, quàm reliqua, ſed ſignificat potiùs effectum vel vſum. Ad hoc argumentum reſpondet diuus Thomas hîc & Scholaſtici, Euangeliſtas non aſsumpſiſse onus tradendi formas ſubſtantiales ſacramentorum: ſed ſolùm narrandi & texendi hiſtoriam, & ideo non eſse neceſsarium, vt omnium verborum eſsentialium mentionem fecerint. Sed profectò non videtur hoc ſatisfacere: quia licèt verum ſit, primariò voluiſſe narrare hiſtoriam, tamen, cùm ipſa hiſtoria contineat ſacramenti inſtitutionem, & præceptum celebrandi illud, cúmque ipſi mentionem faciant, illius præce

C D E

Magiſtri. Bonauent. Maior. Aliaco. Aureolus. Carthuſ. Marſil. Henric. Albertus. Caietan. Victoria. Innoc. Euaſio. Impugnatur.

pti, *Hoc facite*; credibilius eſt, integrè ſaltem quoad eſſentialia, narraſſe, quid faciendum ſit; quod ſatis videtur inſinuare Paulus illo verbo, *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis.* Dices: hac ratione poſſe concludi; illam particulam, *calix*, non eſſe de eſſentia, quia Marcus illius non meminit, ſed tantùm dixit, *Hic eſt ſanguis meus.* Reſpondeo, verum eſſe, illam materialiter ſumptam non eſſe neceſſariam, ſed ſolùm quoad ſenſum; vnde, quia in re idẽ eſt, *ſanguis*, &, *calix ſanguinis*, quidquid horum dicatur, ſufficit, quantum ad ſacramenti neceſſitatem pertinet; & ideo Euangeliſtæ vtroque modo hoc referunt, ita vt certum eſſe videatur, quomodo Chriſtus ſit locutus.

Secundum & vrgentiſſimum argumentum pro hac ſententia ſumitur ex Eccleſiæ conſuetudine, & authoritate: quamquam enim Eccleſia Romana omnia illa verba eodem tenore proponat: quia in eis contineri formam certiſſimum eſt; tamen inde non fit, Eccleſiam Romanam ſentire illa omnia eſſe de neceſſitate formæ: nam particula, *enim*, eodem modo proponitur, & profertur; cùm tamen certiſſimũ ſit, non eſſe de ſubſtantia formæ. Sed, quod caput eſt, omnes liturgiæ antiquæ Græcorum omittunt particulam, *æterni*, &, *myſterium fidei*, vt videre licet in Iacobo, Baſilio, & Chryſoſtomo, & eandem particulam *myſterium fidei*, omittit Concilium Colonienſe, part. 7. cap. 14. Æthiopes verò in ſua Miſſa, cuius author dicitur fuiſſe Matthæus, hac forma vtuntur, *Hic eſt calix ſanguinis mei, qui pro vobis effundetur, & pro redemptione multorum:* in qua, præter duas dictas particulas, omittitur etiam, *noui teſtamenti.* Præterea apud Clementem, lib. 8. Conſtit. cap. 12. aliàs 17. habentur hæc verba notanda, *In qua nocte tradebatur, cùm accepiſſet panem ſanctis manibus ſuis, ſuſtuliſſetque oculos ad te Deum ſuum ac Patrem, ac fregiſſet, dedit diſcipulis ſuis, dicens, Hoc eſt myſterium noui teſtamenti, accipite ex eo, & comedite, hoc eſt corpus meũ, quod pro multis frangitur in remiſſionem peccatorum. Similiter & calicem, dicens, Bibite ex eo omnes, hic eſt ſanguis meus, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Ex quo contextu in primis colligitur, verba illa, *myſterii fidei, & noui teſtamenti*, nõ eſſe partem alicuius formæ, ſed præambula, ſicut illa, *Accipite & comedite.* Deinde colligitur, illa verba, *qui pro vobis effundetur*, non magis eſſe neceſſaria in forma ſanguinis, quàm illa, *quod pro vobis tradetur*, ſint neceſſaria in forma corporis. Ad hæc reſpondet Capreolus, Deum diſpenſaſſe cum illis Eccleſiis, in quibus illæ particulæ omiſſæ ſunt. Sed hoc, qua facilitate dicitur, eadem reiiciendum eſt: eſt enim voluntarium, atque ridiculum; nullum enim fundamentum habet, neque vnquam talis diſpenſatio viſa eſt, quæ eſſentialem ritum ſacramenti in diuerſis Eccleſiis mutet: alioqui meliùs diceretur à principio fuiſſe diuerſas formas diuerſis Eccleſiis traditas, quod tamen abſurdiſſimum eſſet, & erroneum. Paludanus igitur aliter reſpondet, in omnibus his liturgiis, & Eccleſiis, formas eſſe inſufficientes: vnde concedit, Græcos illis ſolis vtentes non conficere. Sed eſt pluſquam temeraria ſententia contra vniuerſalem traditionem, quæ illas liturgias recipit & probat, vt videre eſt in ſexta Synodo. Deinde, ille fuiſſet intolerabilis error in magna parte vniuerſalis Eccleſiæ, quem Eccleſia Romana minimè permittere debuiſſet: nunquam autem Eccleſia Romana reprehendit, vel notauit Græcos de hoc errore. Quin potiùs in Concilio Florentino, ſeſſione vltima, in fine apertè ſupponitur, Græcos ritè conficere corpus & ſanguinem Domini, formis, quibus ipſi vtũtur, & ab eis ſolùm quæritur, cur poſt illas formas addant orationes, quibus videntur conſecrationem poſtulare, Græcíque reſponderunt, ſe firmiter credere, illis verbis confici ſacramentum, quod Latinis ſummè placuit: neque vllam aliam controuerſiam de forma habuerunt cum Græcis, ſed ſolùm circa materiam de azymo, & de miſtione aquæ. Propter quod Eugenius in literis vnionis nulla verba poſuit, ſed generatim dixit, hoc ſacramentum confici verbis Saluatoris. Et confirmatur tandem, quia ex vſu Eccleſiæ Latinæ omittentis in forma corporis particulam illam, *quod pro vobis tradetur*, rectè concludimus, illam particulam non eſſe de eſſentia, ergo ſimiliter ex vſu aliarum Eccleſiarum ab Eccleſia Romana tolerato, ſi non æquali, magna ſaltem certitudine, cenſendum eſt, illa verba, quæ à multis Eccleſiis omittuntur in forma ſanguinis, non eſſe de eſſentia, ſed ſola illa, quæ ab omnibus Eccleſiis proferuntur.

Tertiò argumentari poſſumus Patrum authoritate. Ambroſius 4. de ſacramentis, capite 5. tantùm ponit hæc verba, *Accipite & bibite, hic eſt enim ſanguis meus.* Euſeb. Emiſſen. in cap. quia corpus, de conſecratione, diſtinctione 2. dicit, Chriſtum conuertiſſe vinum in ſanguinem ſuum, dicendo, *Hic eſt ſanguis meus*, Cyprian. ſerm. de Cœna Domini, *Ex quo à Domino dictum eſt*, Hoc facite *in meã commemorationem*, Hæc eſt caro mea, & Hic eſt *ſanguis meus, quotieſcumque his verbis, & hac fide actum eſt panis iſte, & calix benedictione ſolemni ſacratus, ad totius hominis vitã ſalutémque proficit.* Similiter Iuſtinus Apolog. 2. in fine, ſicut ponit ſola illa verba, Hoc eſt *corpus meum*, ita & illa ſola, Hic *eſt ſanguis meus.* Chryſ. autem homil. de proditione Iudæ, in conſecratione corporis horum meminit verborum, Hoc *eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur.* Et ſimiliter in conſecratione ſanguinis tantùm dicit, Hic *eſt ſanguis meus, qui pro vobis effundetur*: ſatis indicans, non magis neceſſariam eſſe determinationem, in vna forma quã in alia: vnde inferiùs vim facit in ſolis illis verbis, Hoc *eſt corpus meum*, Hic *eſt ſanguis meus.* Et eodem modo procedit Damaſcenus lib. 4. cap. 15. vbi priùs dixit, Chriſtum conſecraſſe, dicendo, Hoc *eſt corpus meum, quod pro vobis frangitur; hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effunditur*: poſtea verè indicans, quæ ſunt verba eſſentialia, inquit, *Sicut Deus, dicendo, Fiat lux, fecit lucem: ita dicendo*, Hoc *eſt corpus meum, & hoc eſt ſanguis meus, perfecit hoc ſacramentum, & quoniam dixit, hoc facite, omnipotente eius præcepto, donec ipſe veniat, hoc efficitur.*

Quartò argumentor ratione; quæ, licèt ex ſe ſola non ſufficiat in re, quæ ex diuina inſtitutione & voluntate pendet, tamen, ſuppoſita ſufficiente authoritate allata, magnũ pondus habere poteſt. Præcipua ergo ratio ſit: quia verba ſacramentorum efficiunt, quod ſignificant; ſed hæc verba ſola, *Hic eſt ſanguis meus*, vel, *hic eſt calix ſanguinis mei*, ſignificant conuerſionem, ergo illam efficiunt: ergo illa ſola ſunt eſſentialia. Et confirmatur, quia in primo inſtante, quo hæc verba abſoluuntur, conſtituunt propoſitionem integram, & non poſſunt eſſe falſa, neque quando à Chriſto prolata ſunt, neque quando in perſona eius ritè proferuntur: ergo in primo inſtante efficiunt: ergo, quidquid poſtea profertur, non eſt eſſentiale, cùm non ſit neceſſarium ad veritatem ſacramenti. Reſponderi poterit, verba ſacramentorum efficere ſacramentaliter, & prout inſtituta ſunt: verba autem huius formæ non eſſe inſtituta ad ſignificandam cõuerſionem in ſanguinem Chriſti abſolutè, ſed vt effuſum, aut confirmantem nouum teſtamentum; & ideo donec comple

Colonienſ. Concilium. Clemens. Ambroſ. Cyprian. Iuſtinus. Chryſ. Damaſc.

completa eſt tota hæc ſignificatio, nihil efficere. A Vnde ad confirmationem cóſequenter dicetur, verba illa, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, vt in hac forma proferuntur, non continere propoſitionem integram, ſed inchoatam: quæ omnia, quæ ſequuntur, ſunt determinatio & pars prædicati; & ideo, donec conſummetur propoſitio, non eſſe ſignificationem veram, nec falſam, ſicut in forma Baptiſmi, licèt quis dicat, *Ego te baptizo*, nondum ſignificabit verum aut falſum ſacramentaliter, donec proficiat formam, & dicat, *In nomine Patris & Filij, & Spiritus ſancti:* quia totum hoc eſt pars illius propoſitionis ſacramentalis; Et confirmatur tota hæc reſponſio, quia non repugnabat, Chriſtum inſtituere hanc formam hoc modo, vt per ſe non totum videtur, &, ſi tunc obiiceretur ratio facta, neceſſariò ſoluenda eſſet prædicto modo; ergo ſignum eſt, non eſſe efficacem. B

Sed ad hæc omnia iam dictum eſt, rem, quæ pendet ex ſola Chriſti inſtitutione non poſſe ſola ratione conuinci, neque in hoc ſenſu afferri rationem prædictam; ſed ſolùm vt coniecturam, & congruentiam: nam in ſacramentis verba, quæ ſufficienter ſignificant effectum proprium ac primarium, ſolent etiam inſtitui, vt ſufficientia ad talem effectum efficiendum, conſtituendúmque ſacramentum, quòd ſi interdum fit aliqua additio, eſt propter aliquam ſpecialem cauſam, vt in forma Baptiſmi, & Confirmationis, additur inuocatio Trinitatis; quia ſunt ianua, & profeſſio fidei: hîc autem illa verba ſufficienter ſignificant effectum, & nulla eſt ratio ſufficiens, vt fieret illa additio tanquam neceſſaria ad veritatem ſacramenti, vt patet, quia illa verba, *noui & æterni teſtamenti*, ſignificant aliquid accidentarium, & extrinſecum, quod conſequenter ſe habet, & non fit propriè per illa verba: ergo non ſunt hæc eſſentialia. Simili enim ratione probauit D.Thom. ſuprà illa verba, *Accipite & comedite*, non eſſe de eſſentia, quia ſignificant vſum, qui eſt poſterior, & extrinſecus. Et idem ferè argumentum fieri poteſt de illis verbis, *qui pro vobis effundetur*. Sed de illis præterea eſt ſpeciale argumentum, quia illa, vt ſuprà dixi, non dicuntur formaliter à Sacerdote, ſed referuntur materialiter. Aliàs enim non eſſent vera, quia iam nunc non eſt effundendus ſanguis: verba autem formæ eſſentialia dicuntur ſignificatiuè & formaliter à Sacerdote. Quòd ſi dicantur proferri formaliter, & intelligi de effuſione ſacramentali, præterquam quòd ſenſus non eſt ita proprius, redit argumentum factum, quod hoc modo non ſignificant, niſi vſum vel effectum, quem ſacramentum confert ſuſcipienti, quæ ſunt extrinſeca.

Tandem, non videtur contemnenda illa coniectura, quia in forma corporis, determinatio illa, *quod pro vobis tradetur*, non eſt de ſubſtantia formæ, vel quia ſumitur materialiter, vel quia non ſignificat de nouo aliquid ſubſtantiale, ſed ſolùm vſum, vel effectum: ergo idem erit in forma ſanguinis: quia reuera in illo verbo; *Hic eſt ſanguis meus*, includitur, quòd ille ſit ſanguis noui teſtamenti, & effuſus in remiſſionem peccatorum: ergo, quidquid poſtea additur, non eſt ſubſtantiale, propter eaſdem cauſas.

Præter has opiniones extremas, inuenio tres alias medias, quæ, licet, mea ſententia, parum ſint probabiles, tamen, vt veritas magis conſter, commemorandæ ſunt. Tertia ergo opinio affirmat, præter illa verba, *Hic eſt ſanguis meus*, eſſe eſſentiale verbum illud, *noui teſtamenti*, non verò cætera omnia. Ita ſentit Armachanus, lib.9. de quæſtionibus Armenorum, capit.3. & 4. & aliqui addiderunt, etiam illud verbum, *myſterium fidei*, eſſe de eſſentia, vt referunt Marſilius quæſtione 6. artic. 1. 2. parte illius, & Gabriel lect. 35. in Canon. Sed hoc poſterius, non video, quo fundamento niti poſſit, cùm omnes rationes factæ pro ſecunda ſententia æquè contra hoc procedant. Opinio autem Armachani aliquo modo fundari poteſt in conſenſione Euangeliſtarum omnium, & Pauli: omnes enim illud verbum commemorant, & ſubiungunt, Chriſtum dixiſſe, *Hoc facite*. Præterea; hic magis vrget argumentum illud diui Thomæ, quòd Lucas interponit illud verbum, dicens: *Hic calix nouum Teſtamentum eſt in meo ſanguine*. Vnde Tertullianus lib.1. contra Marcion. cap. 40. cùm dixiſſet, Chriſtum corpus ſuum confeciſſe, dicendo, *Hoc eſt corpus meum*, ſubdit, *Sic calicis mentione teſtamentum conſtituens, ſanguine ſuo obſignauit*. Sed hæc ſententia non loquitur conſtanter, nec expedit difficultates propoſitas in ſecunda. Licèt vnam vel alteram euitet; præcipua tamen eſt, quòd non omnes Eccleſiæ, aut liturgiæ particulam illam, *noui teſtamenti*, adiungunt, vt vidimus: ſecluſa autem traditione Eccleſiæ, nulla eſt ratio ſufficiens, ob quam illa particula cenſeatur eſſentialis: nec enim ſatis eſt, quòd omnes Euangeliſtæ illius meminerint: quia non omnia, quæ ipſi narrant dixiſſe Chriſtum, ſunt de eſſentia, ſed illa ſola, quæ proprium ſacramenti effectum ſignificant, & ex vſu & traditione Eccleſiæ colliguntur eſſe eſſentialia. C Illud autem verbum, *noui teſtamenti*, neque pertinet ad ſignificandum effectum, neque ex communi vſu & conſenſu Eccleſiæ conſtat, eſſe eſſentiale.

Marſil. Gabr. Tertul. Reiicitur. 3.Sententia. Armach.

Quarta ſententia eſt quorundam, qui dixerunt, illa verba poſtrema, *Qui pro vobis, & pro multis effundetur, in remiſſionem peccatorum*, eſſe eſſentialia, verba autem intermedia non eſſe eſſentialia, ſed proferri ad explicandum magis myſterium; ſcribi autem, & dici eodem tenore, & ritu, ſolùm quia interponuntur in medio, ſicut particula *enim*. Quod ergo hæc non ſint eſſentialia, probat hæc opinio argumentis ſecundæ ſententiæ. D Quòd autem poſtrema verba eſſentialia ſint, probat; quia hoc myſterium eſt ſacrificium incruentum, quod eſt commemoratio, & repræſentatio cruenti ſacrificij: ergo de neceſſitate formæ illius eſt, quòd in ea fiat expreſſa mentio effuſionis ſanguinis Chriſti, quod per illam particulam fit: & ideo omnes Euangeliſtæ illam ſcribunt. Sed hæc etiam opinio, & leue habet fundamentum, & inconſtanter procedit, quia, ſi fundamentum ſecundæ opinionis efficaciter probant verba intermedia non eſſe eſſentialia, idem neceſſariò concludunt de poſterioribus verbis: eodem enim modo de illis procedunt, præſertim illud, quòd non ſolùm Paulus illa omiſit, & Euangeliſtæ aliqua prætermittunt, ſed etiam multæ Eccleſiæ ſine illis conſecrant, vt patet ex liturgiis ſuprà adductis, & ex verbis Clementis, & ex aliis citatis. E Adde, quòd ſi hæc verba eſſent eſſentialia, non interpoſuiſſet Eccleſia tot verba non eſſentialia. Neque eſt ſimile de particula, *enim*, quia, & breuiſſima eſt, & ad hiſtoriam narrandam neceſſaria. Præterea, cur magis hæc additio ſeu determinatio cenſenda eſt neceſſaria in ſanguine, quàm in corpore, vt ſuprà argumentabamur? Denique nullus Scholaſticorum hac diſtinctione vſus eſt, affirmans, quædam ex his verbis neceſſaria eſſe, & non alia.

4.Sententia. Reiicitur.

Quinta ergo opinio eſt quorundam recentium Thomiſtarum, qui conuicti argumentis ſecundæ ſenten

5.Sententia.

ſententiæ, concedunt, nulla eſſe verba eſſentialia, neque de neceſſitate ſimpliciter huius ſacramenti, propter illa, *Hic eſt ſanguis meus*, ſeu, *Hic eſt calix ſanguinis mei.* Nihilominus tamen addunt, verba ſequētia eſſe de integritate & ſubſtantia formæ; quia ex inſtitutione Chriſti omnia dicenda ſunt, vt forma ſit integra, & quando dicuntur, ad conſecrationem concurrunt, quæ non perficitur, donec illa omnia abſoluantur, ſi miniſter debita intentione conficiat; intendendo ſcilicet agere, prout Chriſtus inſtituit, vel fecit. Non ſunt tamen hæc verba ſimpliciter neceſſaria; quia, licèt non proferantur, & miniſter velit ſolis aliis conficere, tenebit conſecratio, quamuis malè faciet. Quod ita declaratur; quia, quando omnia illa verba proferuntur, ſunt per modum B vnius integræ propoſitionis, cuius veritas non ſubſiſtit, donec tota proferatur, & ideo tunc omnia ſunt de integritate formæ; & effectus non fit vſque ad vltimum inſtans prolationis omnium: quia vſque ad illud eſt quaſi pendens, & ſuſpenſi ſignificati; cuius ſignum eſt; quia ſi poſt illa verba, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, aliquis adderet, hanc determinationem *pro angelis effuſi*, vel quid ſimile, redderetur falſa propoſitio, & nihil conficeretur: ergo neque eſt abſolutus ſenſus, neque fit effectus, donec abſoluatur tota determinatio prædicati. At verò, quando ſolùm proferuntur illa verba, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, illa perfecta eſt oratio; cuius ſenſus abſoluitur in fine eius, & ideo tunc fit effectus; atque ita fit, vt illa forma per ſe poſſit eſſe ſufficiens, & conſequenter, vt alia verba non ſint ſimpliciter neceſſaria & eſſentialia, quamuis ſubſtantialia ſint. Quod non eſſe nouum, exemplis declaratur. Nam particula, *enim*, & particula, *calix*, ſubſtantialis eſt, & tamen non eſt ſimpliciter neceſſaria. Secundò, ait Soto, dum profertur in hac forma pronomen, *meum*, vltima particula poteſt breuiori & prolixiori ſono proferri; & tamen, cùm prolixiùs profertur, totus ſonus eſt de ſubſtantia, & concurrit ad effectum, licèt dimidia pars eius ſufficeret ad eſſentiam. Tertiò, in forma Baptiſmi, vel Pœnitentiæ, pronomen, *Ego*, non eſt de eſſentia; & tamen, cùm profertur, de D ſubſtantia eſt, & concurrit ad effectum. Quartò, quando Baptiſmus fit trina merſione, omnes ſunt de ſubſtantia, licèt non de eſſentia. Et clariùs in ſacramento Pœnitentiæ, confeſſio vnius peccati venialis eſſet ſufficiens ad eſſentiam in eo qui non habet conſcientiam mortalis, & tamen, ſi fiat confeſſio plurium venialium, tota erit de ſubſtantia, & integritate ſacramēti. Hanc opinionem ſic explicatam defendunt Soto, Ledeſma, & alij, qui potiſſimum moti ſunt ad ita dicendum, ne viderentur D. Thomæ contradicere.

Soto. Ledeſma.

Reiicitur prædicta opinio.

Sed hæc opinio in primis aliena eſt à mente diui Thomæ, vt in Comment. oſtendi, & ita non aſſequitur, quod intendit. Secundò, fingit quid nouum & inauditum in formis ſacramentorum ſine vllo fundamento, vt ex reſponſione ad eius fundamenta patebit. Tertiò, ſi verum eſt, vt reuera eſt, & ipſi fatentur, illa verba non eſſe de eſſentia, neque de neceſſitate formæ, conſequenter etiam dicendum eſt, non eſſe ex inſtitutione aut præcepto Chriſti, vt adiungantur, vel coniungantur verbis formæ, in quo authores prædicti non loquuntur conſequenter. Patet, quia Eccleſiarum vſus, & authoritas, quæ docét, hæc non eſſe eſſentialia, docent, non eſſe præcepta à Chriſto: quia ius diuinum eſt immutabile. Neque eſt credibile, magnam partem Eccleſiæ, & grauiſſimos Patres ignoraſſe hoc ius diuinum, aut Eccleſiā Romanam hunc errorem toleraſſe. Adde, ſi hoc A eſſet diuinum præceptum, gratis negaretur de eſſentia formæ: quia in nulla forma alicuius ſacramenti inuenitur aliquid ex præcepto Chriſti addendum, quod non ſit eſſentiale, quia nō aliter inſtituit Chriſtus eſſentiam ſacramenti, quàm præcipiendo, vt ita fieret: ergo non dicuntur hæc verba ex præcepto Chriſti, ergo neque ex inſtitutione: quæ enim hìc poteſt eſſe inſtitutio, ſi non eſt præceptum? Niſi quis fortaſſe dicat, inſtituiſſe Chriſtum, vt hæc verba dici poſſunt, & veluti conſilium dediſse, vt dicātur, quaſi ad melius eſse, quod eſt gratis dictum, & ſine exemplo aut fundamento: neque ad rem præſentem pertinet, vt oſtendam. Præterea, hoc modo omnes cæremoniæ ſacramentorum ab Eccleſia inſtitutæ poſsunt dici, ex inſtitutione Chriſti, quia Chriſtus inſtituit, vt poſſint fieri, & eſt melius. Item, cur etiam illa additio, *quod pro vobis tradetur*, non dicetur ex inſtitutione Chriſti? & in vtraque forma, verba illa, *Accipite & comedite*, vel, *bibite*, & ſic de aliis; ergo ratione inſtitutionis, vel præcepti Chriſti, non poſsunt hæc verba dici de ſubſtantia, & integritate formæ. Quartò, nec ratione efficientiæ: quia, ſi verū eſt, Chriſtum nec inſtituiſse, nec præcepiſse, vt hæc verba dicerentur, neceſsarium eſt dicere (ſi verba conſecrationis calicis debita intentione proferantur illa verba nihil efficere. Probatur primò, quia ſi Chriſtus non præcepit, vt illa verba dicerentur, neC que ea inſtituit, vt ſacramentalia, nullam illis contulit virtutem agendi. Vnde ergo habent illam? quia verba non poſſunt habere efficaciam, niſi ex inſtitutione Chriſti: neque Eccleſia poteſt illam conferre, neque credibile eſt, quòd efficacia verborum ex ſolo vſu humano pendeat, nec denique Chriſtus hanc efficaciam contulit, niſi illis verbis, quæ ad ſacramentaliter ſignificandum inſtituit.

Vnde argumentor ſecundò, quia ſuppoſita Chriſti inſtitutione, verba ſacramentorum agunt per modum naturæ, & ideo agentes de ſacramentis in genere diximus, non eſse in poteſtate miniſtri, applicando materiam & formam ſufficiētem cum intentione ſacramentum conficiendi, ſuſpendere effectum ſacramenti, etiam ſi maximè velit & intēdat nihil efficere vſque ad tale tēpus: ergo, ſi illa verba, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, ſunt ſufficientia, & cadunt ſuper debitam materiam, debita intentione, non poteſt voluntas miniſtri, aut Eccleſiæ vſus impedire, quin illis finitis, conſecratio perficiatur. Tertiò, ſi ſola additio facta poſt prædicatum ſimplicis propoſitionis, ſatis eſt, vt dicamus, effectum non fieri, donec additio illa finiatur, ſequitur primò, Chriſtum Dominum non conſecraſse, corpus illis ſolis verbis, *Hoc eſt corpus meum*, nec commutaſse panem in corpus, donec abſoluit verba ſequentia, *quod pro vobis tradetur*, & conſequenter ſequitur, omnia illa eſse de ſubſtantia illius conſecrationis. Conſequens autem E videtur ſatis abſurdum, aliàs Eccleſia Latina non conficeret eiſdem verbis, quibus Chriſtus, neque proferret omnia ſubſtantialia verba, quæ ipſe protulit. Sequitur etiam, additionem illam, qua vtitur Eccleſia Græca, eſse de ſubſtantia illius formæ, & de eius integritate, & conſequenter Eccleſiam Latinā habere mutilam formam corporis, ſaltē quoad ſubſtantialem integritatem eius, quod non eſt mediocre abſurdum. Dices, non ſufficere, quòd Chriſtus addiderit determinationem aliquam, ſed quòd addiderit, cum intentione ſuſpendendi ſignificationem, & effectionem ſacramentalem; vſque ad finem totius prolationis, & hanc intentionem habuiſse in verbis calicis, non autem in verbis corporis. Sed quàm hoc voluntariè, & ſine fundamento dicatur,

per

per ſe notum eſt. Ac præterea, ſi ita eſſet, ſine cauſa negaretur, omnia illa verba eſſe eſſentialis ac ſimpliciter neceſſaria, quia ſi Chriſtus ea intentione ea protulit, aut illis confecit, & ſtatim ſubdidit, *hoc facite*, quomodo illa verba non ſunt eſsẽtialia, & de neceſſitate præcepti diuini? Rurſus, quis dicat, Græcos aliis, vel paucioribus verbis conſecraſſe, quam Chriſtum? Ac deinde quis credat, Chriſtum, omnibus illis verbis conſecrando, omnia inſtituiſſe, & omnibus dediſſe virtutem ad efficiendam conſecrationem, ſimúlque voluiſſe, aut permiſiſſe, vt pauciora verba ſufficerent, cùm huius rei nullum ſit exemplum, nullum teſtimonium, nullá ve ratio ſufficiens? Et confirmatur: nam pari ratione poſſet quis dicere, quamuis Chriſtus inſtituerit ad baptizandum illa verba, *Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti*, nihilominꝰ, ſi aliquis hæc ſola proferat, *Ego te baptizo*, illa ſola ſufficere: quia tunc conſtituunt integram propoſitionem, quæ videtur Baptiſmi effectum ſignificare. Vel è contrario poſſet alius dicere in forma abſolutionis, eſſe ſubſtantialem illam additionem, *In nomine Patris & Filij, & Spiritus ſancti*; quæ vſu communi adhiberi ſolet, & non perfici effectum, donec illa abſoluatur: quia eſt quaſi ſuſpenſa integra ſanctificatio totius propoſitionis. Et eadem ratione, poſſet quis in forma calicis addere hæc verba, *Hic eſt ſanguis meus infiniti valoris*, vel quid ſimile, & dicam non fieri conſecrationem, donec illa determinatio abſoluatur, & ita illa verba dici ſubſtãtialia; quod ſatis abſurdũ eſt. Quòd ſi quis dicat, hæc exempla non eſſe ſimilia, quia huiuſmodi additiones non ſunt ex verbis Chriſti: hoc ſanè nihil refert, quia verba non ſunt de ſubſtantia formæ, quia ſunt à Chriſto dicta; ſed quia ſunt à Chriſto inſtituta, vt per ea fiat conſecratio. Deinde, licèt exempla adducta per ſe non conuincant, ſunt tamen efficacia ad refellendum fundamentum contrariæ ſententiæ: quia omnis determinatio prædicati, vndecunque ſumpta ſit, poteſt dici ſuſpendere ſignificationem propoſitionis, & mutare veritatem eius. Nam ſi quis diceret, *Hic eſt ſanguis veteris teſtamenti*, aut, *Verbo non vnitus*, tota propoſitio falſa redderetur: ergo, ſi hoc ſatis eſt ad ſuſpendendam efficaciam, id fiet, etiam ſi additio ſumpta non ſit ex verbis Chriſti: nullus autem, vt exiſtimo, hoc concedet, aliàs fieret effectus, poſtquam verba Chriſti omnino non exiſtunt, per aliquod aliud voluntariè additum.

Illa verba, hic eſt calix ſanguinis mei, vel æquiualentia ſunt de eſſentia formæ, & de ſubſtantia eius.

Quocirca dicendum eſt in hac quæſtione primò, ſola illa verba, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, vel æquiualentia, eſſe de eſſentia, neceſſitate, ac ſubſtantia huius formæ, & in illis ſolis eſſe totam efficaciam; atque adeò in vltimo inſtante prolationis eorum perfici tranſubſtantiationem vini. Hæc omnia conuincunt rationes factæ pro ſecunda ſententia, & contra tres vltimas. Neque fundamenta primæ opinionis noua indigent ſolutione; quia oſtenſum eſt, neque ex Scriptura, neque ex Eccleſię vſu aliud haberi. Ratio verò ſumpta ex determinatione prædicati, qua etiam nitebatur vltima opinio, manifeſtis exemplis reiecta eſt, eò vel maximè, quòd huiuſmodi additio non ſemper ſuſpendit ſignificationem aut veritatem propriè præcedentis propoſitionis ſimplicis, ſed interdum eſt per modum alterius partis formaliter, aut virtute componentis vnam hypotheticam propoſitionem; & tunc non ſuſpenditur veritas, & hoc ſenſu intelligendum eſt, dixiſſe Chriſtum, *Hoc eſt corpus meum*, & poſtea ſubiunxiſſe, *quod pro vobis tradetur*, ſimpliciter affirmando primum, & quaſi copulando ſecundum, & idem omnino dicendum eſt

A de verbis calicis, quæ prout nunc proferuntur à Sacerdotibus, minorem difficultatem habent: quia illa additio, *qui pro vobis effundetur*, ſolùm materialiter refertur, & ideo non ſuſpendit veritatem formæ eſſentialis, quę formaliter profertur. Et hoc argumentum etiam probat illa verba, neque eſſe eſſentialia, neque ſubſtantialia, propriè loquendo. Neq; exempla, quibus vltima opinio vtebatur ad diſtinguenda verba eſſentialia à ſubſtantialibus, ſunt ad rem: nam pronomen, *Ego*, in forma Baptiſmi, neque eſſentiale eſt, neque ſubſtantiale, teſte D. Thom. ſuprà, q. 66. art. 5. ad 3. Nomen autem *calicis*, quatenus concurrit ad ſignificationem eſſentialem, eſſentiale eſt, neque poteſt ſine illo perfici conſecratio, niſi quatenus mutari poteſt in æquiualens, quod commune eſt omnium

D. Thom.

B formarum verbis. Secundum autem exemplum Soti non eſt ad rem, cùm primùm enim perficitur ſenſus formæ, perficitur etiam conſecratio, ſiue vltima ſyllaba breuiùs, ſiue diutius protrahatur, & idem eſt in ablutione Baptiſmi; cùm primùm enim eſt ſufficiens ablutio, ſi forma integra ſit prolata, perficitur ſacramentum, &, quidquid poſtea fit, non eſt de ſubſtantia ſacramenti, niſi ſit quæſtio de nomine. Deinde exemplum de confeſſione non eſt ad rem; quia materia ſacramenti pœnitentiæ non eſt definita ad hæc vel illa peccata, ſed eſt ſimpliciter confeſſio, vel omnium mortalium, quæ fuerint in conſcientia pœnitentis, vel venialium, quæ pœni-

C tens clauibus ſubiicere voluerit, & ideo quoad hoc definitè tantam vel talem materiam, pendet partim ex conſcientia, partim ex voluntate pœnitentis, at verò forma ſacramenti eſt certa, & definita ex inſtitutione Chriſti.

Reliqua verba, quæ, poſt pronomen, mei, ſequuntur, ſunt de neceßitate præcepti Eccleſiaſtici.

Addo verò vltimò, de neceſſitate præcepti Eccleſiaſtici eſse, præſertim in Latina Eccleſia, vt omnia illa verba proferantur in cõſecratione ſanguinis. Hæc eſt communis eſsentia, quæ probari poteſt, vel quia in re aliquo modo dubia, eligenda eſt via certior, cùm ſine incommodo poſſit fieri, vel certè, quia in re adeò graui, Eccleſiæ conſuetudo & traditio habet vim præcepti, & iuxta hanc aſsertionem conantur aliqui exponere D. Thomam quòd ſolùm

D intellexerit, illa verba eſse de neceſſitate præcepti, & quodammodo de ſubſtantia formæ non formaliter, ſed materialiter, quatenus relatiuè proferuntur, & neceſsaria ſunt ad narrãdum integrè verba Chriſti. Sed eſt dura expoſitio, & præter mentem D. Th. vt in commentario articuli dixi. Quocirca non exiſtimo, iniuriam fieri D. Thomæ, ſi propter multarum Eccleſiarum, & Liturgiarum authoritatem ab eius opinione diſcedamus, quam ſine dubio ipſe mutaſset, ſi vel prædictas liturgias, vel aliarum Eccleſiarum vſum agnouiſset. Quod enim non agnouerit, ſignum eſt, quòd nullam earum mentionem in articulo faciat. Vnde, cùm aliis argumentis vt-

E cunque ſatisfacit, de hoc nihil dicit: nec inuenio, quid probabiliter reſponderi poſset.

SECTIO II.

Vtrùm hæc verba, Hic eſt calix ſanguinis mei, *ſint eſſentialia & immutabilia.*

Diximus, hanc formam eſse ſimpliciter neceſsariam, ſupereſt, vt ſingulorum verborum eius rationẽ & immutabilitatem explicemus. Ex his autem quinque verbis tria ſunt eiuſdem rationis cum ſimilibus verbis conſecrationis formæ panis, ſcilicet, pronomen, *hic*, quod, vt ſuprà diximus, potuiſset in neutro poni, quamuis nunc propter conſuetudinem Eccleſiæ, peccatum eſset talem mutationem facere: item verbum, *eſt*, & pronomen, *mei*. Hæc igitur

tur explicata ſunt ex dictis in præcedente diſputa- A tione.

Certum eſt, poſſe loco horum verborũ, calix ſanguinis poni tantum verbum ſanguinis.

Solùm ergo exponenda ſunt illa verba, *calix ſanguinis.* Et primò dubium non eſt, quin loco illorum poni poſſit ſola vox, *ſanguis*, in recto, dicendo, *Hic eſt ſanguis meus*, ſicut Matthæus & Marcus dixerunt; quia his verbis ſufficienter ſignificatur conuerſio vini in ſanguinem Chriſti. Et in ſenſu aliis æquiualente, vt iam dicam. Quocirca non immeritò dubitari poteſt, cur Eccleſia Latina prætermiſſis verbis Matthæi & Marci, quæ clariora erant, & ſine figuris ac metaphoris, elegerit potiùs vti verbis illis obſcuris, ac metaphoram continentibus. Videtur enim meliùs fuiſſe vti verbis propriis, tum propter maiorem claritatem, & vniformitatem inter vtramque B formam; tum, ne hinc ſumerent occaſionem hæretici metaphoricè interpretandi cætera verba harum formarum. Sed in primis ſufficit Romanæ Eccleſiæ authoritas, vt credamus, conuenientiſſimum fuiſſe, vti his verbis: deinde Paulus & Lucas nomen *calicis* poſuerunt, & veriſimile eſt, Petrum huiuſmodi verba Romanæ Eccleſiæ tradidiſſe. Et congruentia adiungi poteſt, quia illa vox propriè ſignificat ſanguinem, vt potabilem; & ita in voce, *ſanguinis*, nulla eſt metaphora, & accommodatè ſignificatur, prout eſt ſub altera ſpecie huius ſacramenti. Deinde vox, *calix*; quamuis metonymicè poſſit exponi, vt accipiatur pro re contenta in calice, vt idem C ſit *calix ſanguinis*, quod *potus ſanguinis*, ſeu *ſanguis in calice contentus*, tamen hæc acceptio tam eſt vſitata & frequẽs, vt omnino clara ſit, & propriæ ſignificationi æquiualeat; & hæc eſt communis expoſitio Theologorum cum D. Thom. hîc: & in 4. d. 8. vbi Bonauent. 2. part. artic. 1. q. 2. Richard. art. 3. quæſt. 2. ad 5. Palud. quæſt. 1. Gabr. lect. 52. in Canon. Anton. 3. p. titul. 13. cap. 5. §. 4. Cauendum verò eſt, quod aliqui dicunt, calicem quidem ſumi metonymicè pro contento, non tamen pro ſanguine, ſed pro vino, vt ſenſus ſit, *Hoc eſt vinum ſanguinis*, id eſt, quod conuertitur in ſanguinem. Nam hoc modo eſſet impropria, & in rigore falſa locutio in termino prælationis eius; eſſet enim affirmatiua propoſitio, de ſubiecto non ſupponente: quia tunc non eſt vinum, quod conuer- D tendum eſt in ſanguinem, ſed tantùm eſt ſanguis, in quem conuerſum eſt vinum. Vel, vt eſſet vera locutio, fatendum eſſet, tunc non eſſe factam conuerſionem, quod falſum eſt. Itẽ, verba in proprietate ſumpta non habent illam ſignificationem, ſed volũtariè ſic exponuntur. Probabile autem eſt, quod dixit Titelmanus in expoſitione Canonis, *calicem* propriè ſumi pro vaſe ipſo, vt ſenſus ſit, *Hoc eſt vas ſanguinis mei*, id eſt, *continens meum ſanguinem*. Quæ expoſitio, quoad ſenſum coincidit cum prima illa, tamen prima eſt magis vſitata, & accommodata modo loquendi. Sicut, cùm dixit Chriſtus, *Qui dederit calicem aquæ frigidæ, &c.* non eſt ſenſus, qui dederit vas continens aquam: non enim oportet dare ipſum vas ad obtinendum illud præmium, ſed aquam con- E tentam in vaſe. Addit verò diuus Thomas, quem alij ſequuntur, retentum eſſe nomen calicis ad metaphoricè ſignificandam paſſionem, quæ per ſeparatam vini conſecrationem ſignificatur: quia nomine calicis ſolet in Scriptura paſſio ſignificari, vt conſtat Matthæi 20. & Ioannis 6. quæ tamen metaphora ita intelligenda eſt, vt non excludatur alia ſignificatio immediata, & quaſi propria, & cum illa coniungatur.

D. Thom. Bonau. Richard. Palud. Gabriel. Antonin.

Titelm.

Sed quæres, an nunc liceat mutare illa verba, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, in hæc, *Hic eſt ſanguis meus*: conſtat enim, hanc non eſſe mutationem ſubſtantialem, tum quia multi Patres eam formam tradunt, tum etiam, quia apertiſſimè ſignificat conſecrationem, & in re eundem habet ſenſum: vnde videri poteſt licita hæc mutatio, tum quia ferè nulla eſt, tum etiam, quia veriſimile eſt, Chriſtum fuiſſe hac forma vſum, vt ex Matthæo & Marco colligi poteſt. Nihilominus tamen in Eccleſia Latina non exiſtimo, poſſe fieri hanc mutationem ſine graui peccato, vt Soto, & alij affirmant, non ſolùm propter ſcandalum, ſed etiam propter Eccleſiæ conſuetudinem & traditionem, à qua non licet in re tam graui diſcordare. At verò, ſi in Eccleſia Græca, vel alia regione eſſet conſuetudo vtendi illis verbis, ſine vllo peccato poſſet obſeruari. De Chriſti autem facto non ſatis conſtat, an ipſe vſus fuerit vno, vel altero dicendi modo: quia in ſacra Scriptura vterque habetur. Quamquam enim ipſe alterutro tantùm dicendi modo vſus fuerit, tamen, cùm idem ſit ſenſus, ſalua hiſtoriæ veritate, potuit illius factum vtroque modo referri: veriſimile autem eſt, vſum fuiſſe voce *calicis*, quia præter Lucam & Paulum, traditio Apoſtolica hoc magis indicat.

Graue peccatũ eſt, mutare verba, Hic eſt calix, &c. in hæc, Hic eſt ſanguis meus, licet nulla ſit ſubſtantialis mutatio.

Tandem quæres, Quid ſi mutatio fiat in illa verba Luc. *Hic eſt calix nouum teſtamentum in ſanguine meo*, vel, vt Paulus dicit, *Hic calix nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine*? Aliquibus enim videtur hæc mutatio ſubſtantialis, & illa verba non ſufficere: quia non videntur ſignificare conuerſionem, neque in illis videtur affirmari de hoc contento in calice, quòd ſit ſanguis Chriſti, ſed quòd ſit teſtamentum, quod videtur eſſe quid extrinſecum & metaphoricum. Nihilominus cenſeo verius eſſe, illam mutationem nõ eſſe ſubſtantialem, ſed formam à Luca & Paulo poſitam, eſſe in rigore ſufficientem: quia, vt ſæpe dixi, veriſimilius eſt, quemlibet Euangeliſtam, & Paulum, retuliſſe ritum eſſentialem, præſertim cùm Paulus dicat, ſe referre traditionem, quam qui ſeruauerit, verum ſacramentum conficiet, iuxta illud, *Hoc facite in meam commemorationem.* Item quia, reuera, ſenſus illorum verborum eſt idem in ſubſtantia; etſi aliquid accidentarium addatur: affirmatur enim in illa propoſitione, hũc calicem eſſe ſanguinem Chriſti, quo nouum teſtamentum ſtabilitum eſt, & confirmatum. Addo verò, graue eſſe peccatum, illam mutationem facere, tum, propter rationes nuper factas, tum, propter nonnullum periculum, tum denique, quia licèt Euangeliſta referendo hiſtoriam interponat illam particulam *teſtamentum*, inter eſſentialia verba, quia magis refert modo hiſtorico, quàm rituali, tamen in ritu ſanctificandi non licet mutare ordinem, & contextum verborum eſſentialium, quem Eccleſia ſeruat.

Dubium.

Solutio.

SECTIO III.

Vtrùm Eccleſia conuenienter addiderit huic formæ aliquas particulas.

RAtio dubitandi eſſe poteſt, quia non omnia illa verba habentur in Euangelio. Item quia, vt diximus, non omnia ſunt eſſentialia: ergo non debuerunt coniungi cum forma eſſentiali, & præſertim ſub eodem tenore, & ritu.

Omnia verba quæ in calicis conſecratione profert Eccleſia, à Chriſto Domino in eadem conſecratione ſunt prolata.

Dicendum verò eſt, primò, omnia illa verba eſſe prolata à Chriſto. Hæc eſt communis ſententia, & mihi certa, etſi illam in dubium reuocet Palacius diſtinctione 8. quæſtione 1. Tenet D. Thom. hîc; Alenſ. 4. parte, quæſtio. 33. articulo 1. Bonauentura, Scotus, Paludanus, & reliqui Doctores, diſtinctione 8. & ferè omnes Theologi citati in ſectione ſecunda. Durandus lib. 4. Ratio. capitul. 41. idem ſignificat, licèt non expreſsè affirmet, Innocentius in

Palac. D. Thom. Alenſis. Bonau. Scotus. Paludanus. Durand.

in capitul. cùm Marthæ, de celebr. Miſſar. Vbi inquit, licèt non omnia illa verba ab Euangeliſtis referantur, referri tamen ferè omnia, & cætera traditione conſtare, eſſe dicta à Chriſto. Quod etiam cõfirmat Canon Miſſæ illis verbis, *Similiter & calicem, poſtquam cœnauit, dicens, Hic eſt calix, &c.* vbi omnia verba ſubſequentia referuntur, vt dicta à Chriſto. Hoc igitur certum eſt. An verò dicta fuerint eo ordine, quo in Canone proferuntur, non eſt certum; quia neque ſcriptum eſt, neque traditum; neque oportet, vt quæ referuntur, eodem ordine geſta ſint. Vnde & Euangeliſtæ in ordine referendi hæc & alia verba, varij ſunt, & Clemens Papa loco ſuprà citato illo ordine indicat fuiſſe dicta: ergo hoc ad veritatem & ſubſtantiam myſterij non refert.

Omnia hæc verba ſunt cõuenienter poſita in forma conſecrationis.

Dico ſecundò, illa omnia verba conuenienter fuiſſe coniuncta in forma conſecrationis. Eſt etiam certa concluſio, quæ primò ſufficienter probatur ex vſu Eccleſiæ. Secundò, in formis aliorum ſacramentorum interdum aliquid adiungitur ad maiorem ornatum, vel expreſſiorem ſignificationem: vt in forma abſolutionis adiungi ſolet inuocatio Trinitatis, & ſimiliter in forma Extremæ vnctionis adduntur aliquæ particulæ. Tertiò, quia illa omnia ſunt verba Chriſti, & magis explicant effectum, dignitatem, & excellentiam huius ſacramenti, & ſacrificij, vt rectè hìc explicat diuus Thomas in ſolutionibus argumentorum; & Alenſis ſuprà, artic. 4. Et declaratur breuiter diſcurrendo per ſingula verba. *Alenſ.*

Singulatim explicantur verba addita formæ calicis.

Prima ergo particula eſt, *Noui & æterni teſtamenti*, quæ dupliciter exponi poteſt. Primò, hunc eſſe ſanguinem Chriſti, quo nouum teſtamentum firmatum eſt: quia, vt dicitur ad Hebr. 9. *Neque per ſanguinem hircorum aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem introiuit ſemel in Sancta, æterna redemptione inuenta; & ideo noui teſtamenti mediator eſt: vbi enim teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris.* Secunda expoſitio colligitur ex eiſdem verbis Pauli; teſtamentum enim nouum dicitur promiſſio æternæ hæreditatis, iuxta illud, *Noui teſtamenti mediator eſt, vt repromiſſionem accipiant, qui vocati ſunt, æternæ hæreditatis.* Nam in teſtamento veteri, quatenus tale erat, præcipuè fiebant temporales promiſſiones: in nouo autem factum eſt nouum quoddam promiſſionis genus, & ideo nouum teſtamentum dicitur, quia homines interiùs renouat. Dicitur autem æternum, & quia æterna bona promittit, & quia hoc teſtamentum, & ſacrificium ſanguinis Chriſti, quo firmatum eſt, vſque ad finem ſæculi durabit: neque illi alia lex, aut ſacrificij genus ſuccedet: & propterea hic ſanguis dicitur eſſe noui teſtamenti, quia hoc ſacrificium proprium eſt nouæ legis, & non eſt ſanguis hircorum, aut vitulorum, ſicut erat in ſacrificiis veteris legis. *Hebr. 9.*

Secunda particula eſt, *Myſterium fidei.* In qua primùm indicatur, hoc ſacramentum eſſe vnum ex myſteriis fidei maximè reconditis & abditis, in quo aliud videtur, aliud ſub ſpeciebus latet. Vnde hæc particula additur in fine conſecrationis totius ſacramenti, ad altitudinem huius ſacramenti explicandam: vel certè, quia in conſecratione ſanguinis expreſſiùs repræſentatur paſſio Chriſti, quæ eſt maximum myſterium à ſæculis abſconditum, & in omnibus veteribus ſacrificiis præfiguratum: in hoc verò, quoad rem oblatam, verè ac realiter contentum, quoad ipſam verò effuſionem ſanguinis, mirabiliter repræſentatum.

Tertia particula eſt, *Qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* De quibus verbis

A nonnulla ſunt in ſuperioribus dicta: an, ſc. legendum ſit, *effunditur*, vel, *effundetur*, & an explicandum ſit de effuſione cruenta in paſſione, vel de ſacramentali. Et diximus, proprium, & literalem ſenſum eſſe de reali effuſione facta in paſſione: quo poſito, difficiles ſunt illæ particulæ, *Qui pro vobis, & pro multis.* Et communis expoſitio eſſe videtur per illas non explicari ſufficientiam, ſed efficaciam paſſionis Chriſti; & ideo dicitur, *pro vobis*, ſcilicet, qui præſentes eſtis, *& pro multis*, id eſt, pro aliis etiam electis, & prædeſtinatis. Ita exponunt Paludanus, Richard. & alij, vt habetur hæc expoſitio in Catechiſmo Pij V. & ratio adiungi poteſt, quia hoc ſacrificiũ incruentum, inſtitutum eſt ad applicandum meri-
B tum & valorem paſſionis Chriſti: applicatio autem magis pertinet ad efficaciam, quàm ad ſufficientiam; & ideo illa potiùs per hæc verba ſignificata eſt. Sed contra hoc obſtare poteſt, quia, ſi illa particula, *pro vobis*, refertur ad præſentes Apoſtolos, inter eos erat Iudas reprobus; ergo non poteſt ſignificare efficaciam, ſed ſufficientiam. Et ideo alij ita concedunt, quibus fauent Chryſoſtomus & Theophylact. dum ita exponunt, *pro vobis*, ſcilicet, diſcipulis meis, qui præſentes eſtis, &, *pro multis*, id eſt, pro aliis omnibus: nam omnes etiam multi ſunt. Vel aliter cum D. Thom. *pro vobis*, id eſt, pro Sacerdotibus, qui offerunt, *& pro multis*, id eſt, pro laicis omnibus, pro quibus offertur. Vel aliter, *pro vobis*, id eſt, Iu-
C dæis, ex quibus Apoſtoli erant, *& pro multis*, id eſt, pro gentibus, ex quibus maiori ex parte erat Eccleſia congreganda. Quæ omnes expoſitiones accommodari poſſunt, ſiue intelligamus, hìc eſſe ſermonem de effuſione ſanguinis Chriſti, quoad ſufficientiam; quod eſt valde probabile, ſiue quoad efficaciam tantùm, quod frequentiùs Scholaſtici docent. Et defendi etiam poteſt, dicendo, *pro vobis*, non ſupponere pro omnibus Apoſtolis præſentibus, ſed pro electis, quibus, reuera, ſanguis Chriſti profuturus erat.

D

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm prædictis verbis formarum inſit aliqua vis creata, effectiua conſecrationis.

*AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd prædictis verbis * formarum non inſit aliqua vis creata, effectiua conſecrationis. Dicit enim Damaſcenus * in quarto libro: Tota virtute Spiritus ſancti fit conuerſio panis in corpus Chriſti: ſed virtus Spiritus ſancti eſt virtus increata. Ergo nulla virtute creata horum verborum conficitur hoc ſacramentum.* *Inf. art. 5. cor. Et 4. d. 1. q. 1. art. 4. q. 2. & d. 8. q. 2. a. 3. & d. 10. in expoſ. lit. ad 6. & 7.* *Art. 2. & 3. Lib. ortho. fid c. 14. circa medium.*

*2. Præterea, Opera miraculoſa non fiunt aliqua virtute creata, ſed ſola virtute diuina, vt in prima parte habitum eſt *. Sed conuerſio panis, & vini, in corpus & ſanguinem* E *Chriſti, eſt opus non minus miraculoſum, quàm creatio rerum, vel etiam formatio corporis Chriſti in vtero virginali, quæ quidem nulla virtute creata fieri potuerunt. Ergo neque hoc ſacramentum conſecratur aliqua virtute creata dictorum verborum.* *1 p. q. 110. ar. 4.*

*3. Præterea, Prædicta verba * non ſunt ſimplicia, ſed ex multis compoſita, nec ſimul, ſed ſucceſſiuè proferuntur. Conuerſio autem prædicta (vt ſuprà dictum eſt *) fit in inſtanti, vnde oportet, quòd fiat per ſimplicem virtutem. Non ergo fit per virtutem horum verborum.* *Poſita in a. 2. & 3. in arg.* *1. q. 75. ar. 7.*

*Sed contrà eſt, quod Ambroſius * dicit in libro de Sacramentis, Si tanta eſt vis in ſermone Domini Ieſu, vt inciperent eſſe, quæ non erant, quanto magis operatorius eſt, vt ſint, quæ erant, & in aliud commutentur. Et ſic, quod erat panis ante conſecrationem, iam corpus Chriſti eſt poſt conſe* *Li. 4. c. 4. ante med. to. 4.*

conſecrationem, quia ſermo Chriſti in aliud creaturam mutat. A

Art. 2. & 3. poſiti in arg 1. *Reſpondeo dicendum, quòd quidam dixerunt, nullam virtutem creatam eſſe, nec in prædictis verbis* ad trãſubſtantiationem faciendam, nec etiam in aliis ſacramentorum formis, vel etiam in ipſis ſacramentis ad inducendos* q. 62. ar. 1. 3. 4. *ſacramentorum effectus. Quod (ſicut ſuprà habitum eſt*) & dictis Sanctorum repugnat, & derogat dignitati ſacramentorum, non legis. Vnde, cùm hoc ſacramentum ſit* q. 65. art. 3. *præ cæteris dignius (ſicut ſuprà dictũ eſt*) conſequens eſt, quòd in verbis formalibus huius ſacramenti ſit quædam virtus creata ad conuerſionem huius ſacramenti faciendam: inſtrumentalis tamen, ſicut & in aliis ſacramentis, ſicut* q. 52. art. 1. & 4. *ſuprà dictum eſt*. Cùm enim hæc verba ex perſona Chriſti* B *proferantur, ex eius mandato conſequuntur virtutem inſtrumentalem à Chriſto, ſicut & cætera eius facta vel dicta habent inſtrumentaliter ſalutiferam virtutem, vt ſu-* q. 62. art. 1. *prà dictum eſt*.*

Ad primum ergo dicendum, quòd cùm dicitur, ſola virtute Spiritus ſancti panem in corpus Chriſti conuerti, non excluditur virtus inſtrumentalis, quæ eſt in forma huius ſacramenti, ſicut cùm dicitur, ſolus faber facit cultellum, non excluditur virtus materiæ.

Ad ſecundum dicendum, quòd opera miraculoſa, nulla creatura poteſt facere, quaſi agens principale; poteſt tamen ea facere inſtrumentaliter, ſicut ipſe tactus manus Chriſti ſanauit leproſum. Et per hũc modum verba Chriſti conuertunt panem in corpus Chriſti. Quod quidẽ fieri non potuit in conceptione corporis Chriſti, qua corpus Chriſti formabatur, vt aliquid à corpore Chriſti procedens haberet inſtrumentalem virtutem ad ipſius corporis forma- C *tionem. In creatione etiam non fuit aliquod extremum, in quod inſtrumentalis actio creaturæ poſſet terminari, vnde non eſt ſimile.*

Poſita in art. 2. & 3. in art. 1. *Ad tertium dicendum, quòd prædicta verba*, quibus fit conſecratio, ſacramentaliter operantur. Vnde vis conuerſiua, quæ eſt in formis horum ſacramentorum, conſequitur ſignificationem, quæ in prolatione vltimæ dictionis terminatur. Et ideo in vltimo inſtanti prolationis verborum, prædicta verba conſequuntur hanc virtutem, in ordine tamen ad præcedentia. Et hæc virtus eſt ſimplex, ratione ſim-* D *plicis ſignificati, licèt in ipſis verbis exteriùs prolatis, ſit quædam compoſitio.*

COMMENTARIVS.

Sententia D. Thom. ineſſe verbis virtutem effectiuã conſecrationis. HÆc quæſtio dupliciter intelligi poteſt; primò de vi verborum, an ſit res aliqua, vel qualitas, ſuperaddita ipſis. Secundò abſolutè de virtute efficiente verborum, id eſt, an verè & realiter efficiant. Priorem ſenſum indicare videntur verba tituli articuli, poſterior autem eſt verus; & in eo intelligenda eſt reſolutio D. Thomæ affirmantis, eſſe in his verbis virtutem effectiuam conſecrationis, idem enim cenſet D. Thom. de hac forma, quod de omnibus aliis ſacramentis nouæ legis, & de formis eorum, de quibus in ſuperioribus explicuimus, quid D. Thomas cenſuerit.

In ſolutione ad ſecundum duo notanda ſunt. Primum eſt, quod diuus Thom. ait, non potuiſſe in conceptione Chriſti aliquid concurrere ad ipſius Chriſti formationem. Duo enim in illa conceptione intelligi poſſunt; primum eſt diſpoſitio & organizatio, vſque ad animæ introductionem: ſecundum eſt vnio ad verbum. Primum, licèt quoad modum miraculoſè factum ſit, quoad terminum verò totum fuit naturale; & ita fieri poteſt, vt aliqua cauſa ſecunda effectiuè ad illud concurrerit, non quidem, vt inſtrumẽtum eiuſdem corporis Chriſti, ſed, vel vt cauſa ſecunda, quæ aliquid in eo inſtante operari poterat ſaltem diſpoſitiuè, vel vt inſtrumentum à Deo eleuatum. Secundum, ſcilicet, vnio ad verbum fieri non potuit à cauſa ſecunda propriè: exiſtimo tamen non repugnare fieri à creatura, vt ab inſtrumento Dei: nec D. Thomas hoc loco id negat; ſed ſolùm, potuiſſe creaturam, vt inſtrumentum humanitatis Chriſti, concurrere ad conceptionem & formationem corporis ſui: fieri enim non poteſt, vt aliqua res concurrat ad ſuam abſolutam, ſeu primariam productionem, vt etiam in ſuperioribus dictũ eſt. Secundò eſt in eadem ſolutione aduertendum, D. Thomam obiter attingere differentiam inter inſtrumentum tranſubſtantiationis & creationis: quia in creatione, inquit, nihil extrinſecum ſupponitur, ad quod poſſit actio inſtrumenti terminari, ſeu in quo poſſit verſari, ſicut in tranſubſtantiatione ſupponitur panis. Quę verba obſcuriſſima eſſe videntur, quia actio inſtrumenti propriè & per ſe non terminatur ad extremum, quod deſinit eſſe, quod propriè eſt terminus à quo, ſed ad extremũ, quod incipit eſſe, quod eſt terminus ad quem: qui etiam in creatione reperitur. Quòd verò in tranſubſtantiatione ſupponatur materia, ex qua, tãquam ex termino à quo fiat aliud, non videtur referre, vt ſit poſſibile inſtrumentum tranſubſtantiationis, non verò creationis: quia illa materia, quæ ſupponitur in tranſubſtantiatione, non eſt ſubiectum illius actionis, per quam ſit terminus ad quem, ſed illa actio eſt ſimilis creationi ſine ſubiecto, vt ſuprà diſputatum eſt. Quocirca exiſtimo non poſſe aſſignari rationem ſufficientem differentiæ, niſi negando inſtrumentum tranſubſtantiationis attingere proprium terminum tranſubſtantiationis, & actionem, per quam fit, de qua re dicemus ſtatim, diſputatione ſequente.

In ſolutione ad 3. docet D. Th. verba ſacramentorum efficere in vltimo inſtanti prolationis: quæ res in materia ſacramentorum in genere diſputata eſt.

ARTICVLVS V.

Vtrùm prædictæ locutiones ſint veræ.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quòd prædictæ locutiones non ſint veræ. Cùm enim dicitur; hoc eſt 4. d. 8. q. 2. ar. 8. q. 4. *corpus meum, ly, hoc, eſt demonſtratiuum ſubſtantiæ. Sed ſecundùm prædicta, quando profertur hoc pronomen, hoc, adhuc eſt ibi ſubſtantia panis, quia tranſubſtantiatio fit in vltimo inſtanti prolationis verborum. Sed hæc eſt falſa, panis eſt corpus Chriſti; ergo & hæc eſt falſa, hoc eſt corpus meum.*

2. Præterea, Hoc pronomen, hoc, facit demonſtrationem Art. 4. *ad ſenſum. Sed ſpecies ſenſibiles, quæ ſunt in hoc ſacramẽto, neque ſunt ipſum corpus Chriſti, neque accidentia corporis Chriſti. Ergo hæc locutio non poteſt eſſe vera, hoc eſt corpus meum.*

3. Præterea, Hæc verba (ſicut dictum eſt) ſua ſigni-* Art. præc. *ficatione efficiunt conuerſionem panis in corpus Chriſti.* E *Sed cauſa effectiua præintelligitur effectui. Ergo ſignificatio horum verborum præintelligitur conuerſioni panis in corpus Chriſti. Sed ante conuerſionem, hæc eſt falſa; hoc eſt corpus meum. Ergo ſimpliciter eſt iudicandum, quòd ſit falſa. Et eadem ratione de hac locutione: hic eſt calix ſanguinis mei, &c.*

Sed contrà eſt, quòd hæc verba proferuntur ex perſona Chriſti, qui de ſe dicit, Ioan. 14. Ego ſum veritas.

Reſpondeo dicendum, quòd circa hoc multiplex fuit opinio. Quidam enim dixerunt, quòd in hac locutione, hoc eſt corpus meum, hæc dictio, hoc, importat demonſtrationem vt conceptam, & non vt exercitam, quia tota iſta locutio ſumitur materialiter, cùm recitatiuè proferatur. Recitat enim Sacerdos, Chriſtum dixiſſe, hoc eſt corpus meum. Sed

A Sed hoc ſtare non poteſt, quia ſecundùm hoc, verba hæc non applicarentur ad materiam corporalem præſentem, & ita non perficeretur ſacramentum: dicit enim Auguſtinus ſuper Ioannem, [Tract. 80. in Ioan à med. tom. 8.] Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum. Et præterea ex hoc totaliter non euitatur difficultas huius quæſtionis; quia eædem rationes manẽt circa primam prolationem, qua Chriſtus hæc verba protulit; quare manifeſtum eſt, quòd non materialiter, ſed ſignificatiuè ſumebantur: & ideo dicendum eſt, quòd etiam quando proferuntur à Sacerdote, ſignificatiuè, & non tantùm materialiter ſumuntur. Nec obſtat, quòd Sacerdos ea recitatiuè profert, quaſi à Chriſto dicta. Quia propter infinitam virtutẽ Chriſti, ſicut ex contactu carnis ſuæ vis regeneratiua peruenit non ſolùm ad illas aquas, quæ Chriſtum tetigerunt, ſed ad omnes vbique terrarum, per omnia futura ſæcula: ita B etiam ex prolatione ipſius Chriſti, hæc verba virtutem conſecratiuam ſunt conſecuta, à quocunque Sacerdote dicantur, ac ſi Chriſtus ea præſentialiter proferret. Et ideo alij dixerunt, quòd hæc dictio, hoc, in hac locutione facit demonſtrationem, non ad ſenſum, ſed ad intellectum; vt ſit ſenſus, hoc eſt corpus meum, id eſt, ſignificatum per hoc eſt corpus meum. Sed nec hoc ſtare poteſt, quia cùm in ſacramentis, hoc efficiatur, quod ſignificatur, non fieret per hanc formam, vt corpus Chriſti ſit in hoc ſacramento ſecũdùm veritatem, ſed ſolùm ſicut in ſigno; quod eſt hæreticum, vt ſuprà dictum eſt* [q. 75. art. 1.]. Et ideo alij dixerũt, quòd hæc dictio, hoc, facit demonſtrationem ad ſenſum, ſed intelligitur hæc demonſtratio non pro illo inſtanti locutionis, quo profertur C hæc dictio, ſed pro vltimo inſtanti locutionis, ſicut cùm aliquis dicit, nunc taceo, hoc aduerbium, nunc, facit demonſtrationem pro inſtanti immediatè ſequenti locutionem. Eſt enim ſenſus, ſtatim his verbis dictis, taceo. Sed hoc ſtare poteſt, quia ſecundùm hoc, huius locutionis eſſet ſenſus, corpus meum, eſt corpus meum. Quod prædicta locutio non facit, quia hoc fuit etiam ante prolationem verborum. Vnde nec hoc prædicta locutio ſignificat. Et ideo aliter dicendum eſt, quòd, ſicut prædictum eſt* [In iſto art. in arg 3. & art. præc. ad 3.], hæc locutio habet virtutem factiuam cõuerſionis panis in corpus Chriſti. Et ideo comparatur ad alias locutiones, quæ habent ſolùm vim ſignificatiuam, & non factiuam, ſicut comparatur conceptio intellectus practici, quæ eſt factiua rei, conceptioni intellectus noſtri ſpeculatiui, quæ eſt accepta à rebus. Nam voces ſunt ſigna intellectuum ſecundùm Philoſophum* [li. 1. periarch. in princ. lib. tom. 1.], & ideo D ſicut conceptio intellectus practici non præſupponit rem conceptam, ſed facit eam: ita veritas huius locutionis non præſupponit rem ſignificatam, ſed facit eam, ſic enim ſe habet verbum Dei ad res factas per verbum. Hæc autem conuerſio non fit ſucceſſiuè, ſed in inſtanti, ſicut dictum eſt* [Arg. 2. huius q. & q. 74. tom. 7.]. Et ideo oportet quidem intelligere prædictam locutionem, ſecundum vltimum inſtans prolationis verborum, non tamẽ ita, quòd præſupponatur ex parte ſubiecti, id quod eſt terminus conuerſionis, ſcilicet, quòd corpus Chriſti, ſit corpus Chriſti, neque etiam illud, quod fuit ante conuerſionem, ſcilicet panis, ſed id quod communiter ſe habet, quantum ad vtrumque, ſcilicet contentum in generali ſub iſtis ſpeciebus. Non enim faciunt hæc verba, quod corpus Chriſti ſit corpus Chriſti, neque quòd panis ſit corpus Chriſti, ſed quòd contentum ſub his ſpeciebus, quod prius erat panis, ſit corpus E Chriſti. Et ideo ſignanter non dicit Dominus, hic panis eſt corpus meum, quod eſſet ſecundùm intellectum ſecundæ opinionis: neque hoc corpus meum, eſt corpus meum, quod eſſet ſecundùm intellectum tertiæ opinionis, ſed in generali, hoc eſt corpus meum, nullo nomine appoſito à parte ſubiecti, ſed ſolo pronomine, quod ſignificat ſubſtantiam in communi, ſine qualitate, id eſt, forma determinata.

Ad primum ergo dicendum, quòd hæc dictio, hoc, demonſtrat ſubſtantiam, ſed abſque determinatione propriæ naturæ, ſicut dictum eſt. [In cor. art.]

Ad ſecundum dicendum, quòd hoc pronomen, hoc, non demonſtrat ipſa accidentia, ſed ſubſtantiam ſub accidentibus contentam, quæ primò fuit panis, & poſtea eſt corpus Chriſti. Quod licèt non informetur his accidentibus, tamen ſub eis continetur.

Ad tertium dicendum, quòd ſignificatio huius locutionis præintelligitur rei ſignificatæ ordine naturæ, ſicut cauſa naturaliter eſt prior effectu. Non tamen ordine temporis, quia hæc cauſa ſimul habet ſecum ſuum effectum. Et hoc ſufficit ad veritatem locutionis.

COMMENTARIVS.

Materia huius articuli ſuperiùs diſputatio. 58. tractata à nobis eſt, quia eſt communis vtriq; formæ huius ſacramenti, & ibi explicuimus etiam hunc articulum. In quo D. Th. primùm reiicit opiniones aſſerentes, vel verba harum formarum referri tantùm materialiter, vel pronomen, *hoc*, demonſtrare id, quod ſignificatur per panem, vel demonſtrare corpus Chriſti abſolutè & ſimpliciter: ac tandem cõcludit, locutiones eſſe veras & effectiuas ſuæ veritatis, & in eis pronomen demonſtrare contentum ſub ſpeciebus. Quæ omnia in ſuperioribus explicata ſũt. Et iuxta ſuprà dicta intelligenda ſunt, quæ diuus Th. dicit in ſolutio. ad 1. demonſtrari, ſcilicet, per pronomen, *hoc*, ſubſtantiam ſub accidentibus contentam, quę primò fuit panis, poſtea corpus Chriſti, nõ enim eſt intelligẽdum, ſignare rem aliquam communem, nec ſolam rationem communem: ſed rem ſingularem ſub ratione communi, & ita quoad hanc rationem communem dicitur ſubſtantia contenta, priùs fuiſſe panis, deinde corpus Chriſti, non verò quoad rem, quæ in termino actionis demonſtratur.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm forma conſecrationis panis conſequatur ſuum effectum, antequam perficiatur forma conſecrationis vini.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd forma conſecrationis panis non conſequatur ſuum effectum, quouſque perficiatur forma conſecrationis vini. [4. d. 8. q. 2. ar. 4. q. 2. & d. 11. q. 2. art. 1. q. 1. ad 4. Et 1. co. 11. le. 6. co. 1.] Sicut enim per conſecrationem panis incipit eſſe corpus Chriſti ſub hoc ſacramento, ita per conſecrationem vini incipit eſſe ſanguis. Si ergo verba conſecrationis panis haberent ſuum effectum ante conſecrationem vini, ſequeretur, quòd in hoc ſacramento inciperet eſſe corpus Chriſti * ſine ſanguine, quod eſt inconueniens. [Aliàs exangue.]

2. Præterea; Vnum ſacramentum, vnum habet complementum; vnde licèt in Baptiſmo ſint tres immerſiones, non tamẽ prima immerſio conſequitur ſuum effectum, quouſque tertia fuerit terminata. Sed totum hoc ſacramentum eſt vnum, vt ſuprà dictum eſt* [q. 73. ar. 5.]. Ergo verba, quibus conſecratur panis, non conſequuntur ſuum effectum ſine verbis ſacramentalibus, quibus conſecratur vinum.

3. Præterea, In ipſa forma conſecrationis panis, ſunt plura verba, quorum prima non conſequuntur effectum niſi prolata vltimò, ſicut dictum eſt* [Ar. 4. huius q. ad 3.]. Ergo pari ratione, nec verba, quibus conſecratur corpus Chriſti, habent effectum, niſi prolatis verbis, quibus ſanguis Chriſti conſecratur.

Sed contrà eſt, quòd ſtatim dictis verbis conſecrationis panis, hoſtia conſecrata proponitur populo adoranda. Quod non fieret, ſi non eſſet ibi corpus Chriſti, quia ſic ad idololatriam pertineret. Ergo verba conſecrationis panis ſuum effectum conſequuntur, antequam proferantur verba conſecrationis vini.

Reſpondeo dicendum, quòd quidam Doctores dixerunt, quòd hæ duæ formæ, ſcilicet, conſecrationis panis & vini, ſe in

ſi inuicem expectant in agendo, ita, ſcilicet, quòd prima non perficit ſuum effectum, antequam proferatur ſecunda. Sed Art. 2. & 5. huius q. *hoc ſtare non poteſt, quia (ſicut dictum eſt *) ad veritatem huius locutionis, hoc eſt corpus meum, requiritur præter verbum præſentis temporis, quòd res ſignificata ſimul tempore ſit cum ipſa ſignificatione locutionis; alioquin ſi in futurum expectaretur res ſignificata, apponeretur verbum futuri temporis, non autem verbum præſentis, ita ſcilicet, quòd non diceretur, hoc eſt corpus meum, ſed hoc erit corpus meũ. Significatio autem huius locutionis completur ſtatim, completa locutione horum verborum, & ideo oportet rem ſignificatam ſtatim adeſſe. Quæ quidem eſt effectus huius ſacramenti: alioquin locutio non eſſet vera. Eſt etiam hæc poſitio contra ritum Eccleſiæ, quæ ſtatim poſt prolationem verborum, corpus Chriſti adorat. Vnde dicendum eſt, quòd prima forma non expectat ſecundam in agendo, ſed ſtatim habet ſuum effectum.*

*Ad primum ergo dicendum, quòd ex hac ratione videntur fuiſſe decepti, qui prædictam * poſitionem poſuerunt.* Poſitam initio corp. *Vnde intelligendum eſt, quòd facta conſecratione panis, eſt quidem corpus Chriſti ibi ex vi ſacramenti, & ſanguis ex reali concomitantia: ſed poſtmodum per conſecrationem vini, fit ibi è conuerſo ſanguis Chriſti ex vi ſacramenti: corpus autem ex reali concomitantia. Ita, quòd totus Chriſtus* Quæſt. 76. ar. 1. & 2. *eſt ſub vtraque ſpecie, ſicut ſuprà dictum eſt.*

*Ad ſecundum dicendum, quòd hoc ſacramentum eſt vnum perfectione (ſicut ſuprà dictum eſt *) in quantum ſcilicet conſtituitur ex duobus, ſcilicet, cibo & potu; quorum* Qu. 78 ar. 2. *vtrunque per ſe habet ſuam perfectionem. Sed tres immerſiones Baptiſmi ordinantur ad vnum ſimplicem effectum: Et ideo non eſt ſimile.*

Ad tertium dicendum, quòd diuerſa verba, quæ ſunt in forma conſecrationis panis, conſtituunt veritatem vnius locutionis, non autem verba diuerſarum formarum. Et ideo non eſt ſimile.

Litera D. Thom. eſt perſpicua, res verò ipſa ſatis diſputata eſt ſupra diſputat. 45. cum de materia remota huius ſacramenti ageremus.

DISPVTATIO LXI.

De cauſa efficiente ſacramenti Euchariſtiæ, & efficacia formæ, ac miniſtri.

Diſp. 21. de Euchariſtia. Explicuimus hactenus inſtitutionem, & eſſentiam huius ſacramenti, ſupereſt, vt de cauſis & effectibus eius dicamus. Ex cauſis autem ſola efficiens proxima explicanda ſupereſt: materialis enim & formalis ſimul cũ eſſentia ſacramenti explicatæ ſunt: finalis verò partim declarata eſt in ſuperioribus, vbi rationes huius inſtitutionis & præſentiæ Chriſti reddidimus, partim explicabitur ſimul cum effectu, cum quo ferè coincidit. De cauſa autem efficiente principali, quæ eſt Deus, & de organo illi coniuncto, quod eſt Chriſti humanitas, nihil ſupereſt dicendum præter ea, quæ ſupra dicta ſunt de ſacramentis in genere, & de depẽdentia corporis Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, à ſe ipſo, prout eſt in propria ſpecie. Solum ergo ſupereſt dicamus de verbis ſacramentalibus, quæ ſunt veluti proxima cauſa efficiens huius ſacramenti: quod optimè in hunc locum cadit, vt poſt explicatam huius formæ ſubſtantiam, eiuſdem efficaciam declaremus. Eſt enim ſingulare in hoc ſacramento, vt eadẽ verba, quæ ſunt forma eius, ſint principium conſecrationis materiæ, qua hoc ſacramentum perficitur; & ita etiam ſimul explicabimus & cauſam ſacramẽti, & effectum formę eiuſdem ſacramenti, qui omnino diſtinctus eſt ab effectu, qui poſtea fit à ſacramento, quando ad vſum applicatur: cum autem in verbis nihil ſupernaturale fiat, non eſt neceſſe ſpecialem eorum cauſam explicare: non habent enim aliam præter eam quam habere ſolent verba humana. Quia verò hæc verba, non à quolibet homine prolata, ſed iuxta Chriſti inſtitutionem ſunt verba ſacramentalia, & efficacia ad efficiendum ſacramentum; ideo ad explicandum exactè hanc efficientiam neceſſe eſt nonnulla attingere de miniſtro, a quo neceſſe eſt, hæc verba proferri, vt efficacia ſint. Nam, licet D. Th. infra quæſtione 82. de miniſtro diſputet, tamen hoc loco pauca ex illis attingemus, quæ ad ſubſtantiam declarandam videbuntur neceſſaria; reliqua verò, quæ pertinent ad miniſtrum ſacrificij, vt ſic, vel ad partem moralem & præcepta, quæ in miniſtrum cadunt, inferius ſuo ordine tractabuntur.

SECTIO I.

Vtrùm verba conſecrationis ſint cauſa phyſica præſentiæ corporis Chriſti in hoc ſacramento.

Diximus in ſuperioribus, duas actiones concurrere ad efficiendum hoc ſacramentum, alteram circa corpus Chriſti, vt hic eſſe incipiat: alteram circa accidentia, ſeu circa panem, vt hinc expellatur. Vt ergo diſtinctè explicemus efficaciam horum verborum, de vtraque actione ſigillatim dicemus. Et ſuppono, nullum Catholicum dubitare, quin verba aliquo modo efficiant totum hunc effectum: quia, illis prolatis, infallibiliter fit effectus, vnde quaſi applicant virtutem diuinam ad illum efficiendum. Quæſtio ergo eſt de propria efficientia phyſica, & quidem Theologi, qui negant cæteris ſacramentis efficientiam gratiæ, maiori ratione negabunt his verbis hanc efficaciam: quia, vel eſt maior, vel certè æqualis ratio, vt videbimus. In hac præterea ſententia videtur eſſe diuus Thomas in diſtinct. 1. quæſtio. 1. articul. 4. quæſtiunc. 1. ad 6. D. Thom. vbi diſtinguit duo in tranſubſtantiatione, & terminum à quo, & ad quem; & dicit, quamuis verba attingant receſſum à termino à quo, non tamen acceſſum ad terminum ad quem, & diſtinctione octaua, quæſtione 2. articul. 3. ad 5. dicit, totam actionem verborum verſari circa ſubſtantiam panis, non tamen attingere terminum ad quem. Quam ſententiam ſequitur Capreolus eadem diſtinct. 1. q. 1. ad 1. Aureoli contra 3. concluſ. & diſtinct. 8. art. 3. ad 3. Scoti contra 3. concluſ. Bonauent. etiam diſtinct. 10. articul. 1. quæſtio. 3. negat, verba efficere corpus Chriſti hîc. Idem Gabr. lect. 47. in Cano. Abul. in c. Matth. 17. quæſt. 119. Catherin. opuſc. 1. de verb. conſecrat. in fine, & alij recentiores: & poſſunt pro hac ſententia adduci nonnulla Sanctorum teſtimonia. Capreol. Bonauen. Gabriel. Abul. Catherin. Damaſc. lib. 4. cap. 14. ſoli Spiritui ſancto tribuit actionem hanc qua Chriſti corpus conficitur, & comparat cum cõceptione Verbi Dei ex Virgine: nam ſicut ibi ad præſentiam verborum, quibus B. Virgo conſenſum ſuum expreſſit, Spiritus ſanctus corpus Chriſti condidit: ita hic, prolatis à Sacerdote verbis, Spiritus ſanctus corpus Chriſti conſecrat. Chryſ. homil. 2. de prodit. Iudæ. *Sacerdotis ore verba proferuntur, ſed Dei virtute conſecrantur & gratia,* Chryſoſt. & homil. 83. in Matth. *Non ſunt humanæ virtutis opera: qui tunc in illa cœna confecit, ipſe quoque nunc operatur, ipſe perficit, miniſtrorum ordinem tenemus, qui verò hæc ſanctificauit, & tranſmutat, ipſe eſt.* Et infrà, *Non enim illam Chriſtus, hanc homo quiſque facit, ſed vtramque ipſe Chriſtus.* Ambroſius lib. 4. de ſacramentis, cap. 4. prius dicit, *Hoc ſacramentum confici ſermone Domini Ieſu.*

Statim verò inquirens, *quis ſit hic ſermo*, reſpondet, A eſſe *illum, quo creata ſunt omnia*. Sētit ergo, ſolò diuino imperio, & voluntate confici hoc ſacramentum. Ratione poteſt confirmari: primò, quia hoc ſufficit ad veritatem verborum & huius ſacramenti; & non eſt neceſſe, multiplicare miracula, & difficultates ſine neceſſitate. Secundò, quia, vt ſupra dictum eſt, actio, qua hic fit corpus Chriſti, eſt ſine ſubiecto, & ſimilis creationi; non ergo poteſt per verba fieri magis, quàm creatio. Tertiò; quia, ſi verba concurrerent effectiuè, etiam humanitas Chriſti haberet ſimilem efficientiam; quia verba ſunt veluti inſtrumentum ipſius humanitatis: ergo humanitas efficeret ſe ipſam quod videtur apertè repugnare.

Verba ſua virtute efficiunt conuerſionem. Florentin. Tridentin. Damaſc.

Dico primò, verba virtute ſua perficere conuer- B ſionem & conſecrationem. Hæc eſt ſententia Theologorum, quos ſtatim referam. Et fauent Concil. Floren. & Trid. ſeſſ. 53. capit. 3. quæ hoc modo loquuntur. Neque aliter loquuntur antiqui Patres; Damaſcenus enim ſupra, ita tribuit hanc actionem Spiritui ſancto, vt ſimul dicat, verba Chriſti eſſe efficacia; & ſimiliter Chryſoſtomus dicit, his verbis confici hoc ſacramentum; & ibidem comparat & æquat efficientiam horum verborum cum efficientia aquæ Baptiſmi: ibidē etiam expreſsè dicit, Chriſtum in nocte cœnæ effeciſſe hoc myſterium; & nunc etiam efficere per verba miniſtrorum, qui in perſona Chriſti loquuntur. Manifeſtior eſt ſententia Ambroſij, qui ſæpe repetit, ſermonem Chriſti eſſe effi- C cacem; & quamuis comparet hoc verbum cum verbo Dei, quo creauit mundum, non tamen excludit efficaciam verbi ſenſibilis, ſed potius illo exemplo declarat, omne Chriſti verbum eſſe efficax, & habere vim operandi,

Auguſt.

Augu. 2. contra Fauſt. c. 3. *Panis*, inquit, *certa conſecratione myſticus fit nobis*. Pręterea ſupra diſputatione 58. cum ageremus de verbis formæ, multas ſimiles Sanctorum locutiones retulimus, & alias diſputatione ſecunda tractātes de actione, qua hîc conſtituitur corpus Chriſti. Quæ omnes fundamentum habent in verbis Chriſti, *Hoc facite in meam commemorationem*. Nam illud verbum tantundem valet, ac ſi diceret, *Conſecrate, offerte, ſumite, diſtribuite*, vt D

Paſchaſ.

Sancti omnes exponunt, vt eleganter tractat Paſch. lib. de hoc ſacram. capit. 15. ergo miniſtri huius ſacramenti verè faciunt conſecrationem: non autem faciunt, niſi per verba; ergo verba efficiunt conſecrationem, & conuerſionem panis in corpus Chriſti. Tandem ſimpliciter eſt de fide, ſacramenta nouæ Legis eſſe cauſas gratiæ, & efficere, quod ſignificant: ergo proportionali modo idem abſolutè dicendum eſt de forma huius ſacramenti: efficere, nimirum, quod ſignificat, & conſequenter efficere conſecrationem, & conuerſionem panis in corpus, & vini in ſanguinem.

Probabilius eſt phyſice verba concurrere ad prædictum effectum.

Dico ſecundò, probabilius eſſe, hæc verba propriè, per ſe ac phyſicè concurrere ad hunc conſe- E crationis effectum. Ita ſentit diuus Thomas hîc, & Alexander 4 parte, quæſtione 24. membro 1. articulo 2. Albertus diſtinctione. 8. articulo 6. Caietanus, Soto, & reliqui, qui ſacramenta conſtituunt cauſas phyſicas. Et confirmari pōt hæc concluſio ex omnibus dictis in genere de efficacia ſacramentorū, quia, ſi in aliis ſacramentis verba ſunt operatiua, cur non in hoc, quod eſt omniū maximum ac nobiliſſimum? Neque enim in eo eſt maior repugnantia, quia, vt ibidem diximus, non repugnat, dari inſtrumentum creationis, vt etiam conuincit ſacramentorum efficientia. Neque operis excellentia aut difficultas ſufficit, vt hoc negetur: quin, ſi in re non eſt repugnantia, potius propter hanc cauſam ita aſſerendum eſt: præſertim cum in hoc ſenſu propriùs ac perfectiùs verba Scripturæ & Sanctorum intelligātur. Præterea in priori tomo latè oſtendimus: humanitatem Chriſti quando miracula operabatur, facto aut verbo ſuo propriè ac phyſicè ipſa effeciſſe; ergo eadem, vel maiori ratione, quando in nocte cœnæ confecit hoc ſacramentum, propriè ac phyſicè illud eſt operatus. Dicunt autem Sancti, eandem efficaciam habere hoc verbum, quoties in perſona eius, & ex præcepto illius profertur: ergo.

Verba phyſicè efficiunt corpus Chriſti in hoc ſacramento.

Dico tertiò, hæc verba phyſicè efficere corpus Chriſti, ſeu præſentiam eius in hoc ſacramento. Hęc concluſio eſt conformis citatis authoribus, & videtur ſequi ex duabus præcedentibus. Primò, quia verba efficiunt totum, quod ſignificant, ſignificant autem realem præſentiam corporis Chriſti. Secundò, quia aliàs non efficiunt tranſubſtantiationem, neque conuerſionem: quia quod non attingit terminum ad quem alicuius actionis, non poteſt efficere talem actionem. Quomodo enim verba conuertent panem in corpus Chriſti, ſi efficacitate ſua non poſſunt illud attingere? Reſpondent Capreolus &

Capreol. Eneaſio.

alij, ſicut ſacramenta dicuntur efficere gratiam, non quia illam attingant, ſed quia efficiunt characterem, vel ornatum quēdam, qui eſt diſpoſitio ad gratiam, ita dici, hæc verba efficere conuerſionem, & tranſubſtātiationem, quia efficiunt quandam diſpoſitionem ad illam, expellendo ſubſtantiam panis, licèt non attingant ipſum corpus Chriſti. Sed primò,

Impugnatur.

exemplum, quod adducitur de ornatu, falſum eſt & improbabile, & licèt verum eſſet, ſicut verum eſt, in quibuſdam ſacramentis dari characterem, tamen ſola efficientia illius non ſatis eſſet, vt ſacramenta dicerentur efficere gratiam, ſi illam non attingerent: quæ omnia ſupra probata ſunt, cum ageremus de ſacramentis in genere. Præterea, ſi verba non attingunt corpus Chriſti, quod directè ac propriè ſignificant, gratis dicitur, attingere accidentia panis, vel excludere ſubſtantiam, cum hoc etiam ſupernaturale ſit, & eandem difficultatem habeat, vt infra videbimus. Tandem, nulla eſt in hoc ſpecialis repugnantia, aut difficultas. Nam quæ adduci poteſt de creatione, ſeu de actione ſine ſubiecto, à me facile expeditur, quia exiſtimo, non repugnare dari inſtrumentum creationis: neque aliter puto poſſe hanc ſententiam ſuſtineri, ſuppoſitis his, quæ ſupra de tranſubſtantiatione diximus. Nam, ſi quis diceret tranſubſtantiationem fieri per ſolam actionem adductiuam, poſſet aliquam rationem differentiæ aſſignare: quamquam aliunde poſſet vrgeri difficultas, ex parte actionis præuiæ inſtrumenti, quia, vel neceſſaria eſt, vt inſtrumentum poſſit eleuari, vel non. Si non, poterit ergo creatura eſſe inſtrumentum creationis, quia ſolum ponitur repugnantia in defectu actionis præuiæ, ſi verò illa eſt neceſſaria, nihil hîc poterunt efficere verba, quia non habent actionem præuiam. Reſpondent aliqui, habere verba ſignificationem propriam & hanc ſatis eſſe per modum actionis præuiæ. Sed hoc nihil refert; quia ſignificatio tantum eſt quid rationis, vel quædam extrinſeca denominatio, & idem dici poſſet de inſtrumento creationis. Alij verò dicunt, verba habere actionem præuiam, quia poſſunt ſpecies intentionales multiplicare in auditu. Sed refellitur eodem modo: tum, quia hæc actio eſt impertinens: non enim verſatur circa panem, neque circa corpus Chriſti: tum etiam, quia idem poteſt dici de inſtrumento creationis. Et idem eſt de aliorum reſponſione, qui dicunt, ipſam prolationem verborum eſſe actionem præuiam miniſtri; nam quid-

quid

quid ſit de hoc modo loquendi, idem dici poteſt de creatione. Cenſeo igitur, in inſtrumentis diuinis non eſſe neceſſariam actionem præuiam, atque adeo poſſe vſque ad creationem extendi.

Alia verò ſpecialis difficultas de modo, quo Chriſtus alibi exiſtens concurrit ad effectionem ſeu conſecrationem ſui corporis, in alio loco ſuprà diſp. 12. tractata eſt, & expedita, ſuppoſita enim exiſtentia rei per actionem totalem, & independentem ab ipſa, non implicat cõtradictionem, poſſe per aliam actionem conſeruare ſe ipſam, vt ibi latius explicauimus. Quibus vnum ſolùm addendum occurrit, ferè idem neceſſario dicendum eſſe in opinione eorum, qui dicunt, verba tantùm eſſe cauſam moralem, ſeu conditionem ſine qua non, quia negari non poteſt, quin hæc cauſalitas verborum, qualiſcunque illa ſit, ſupponat exiſtentiam Chriſti in propria ſpecie: quia ab illius meritis, & inſtitutione manat; ergo Chriſtus vt realiter præexiſtens & operans, eſt cauſa ſuæ exiſtentiæ in hoc ſacramento: ergo eadem ratione poteſt eſſe cauſa phyſica, quia in hoc genere cauſalitatis non eſt alia repugnantia niſi præexiſtentia. Dices, ad conſecrationem, prout nunc fit, non præſupponi Chriſtum, vt præexiſtentem in hoc inſtanti ex vi talis cauſalitatis, & per ſe: ſed ſupponi tãtùm præextitiſſe aliquando. Sed contra vrgeo difficultatem in ipſa nocte cœnæ, quando ipſemet Chriſtus protulit verba conſecrationis, tunc enim pro eodem tempore neceſſaria erat exiſtẽtia humanitatis Chriſti, quæ conſecrationem ordine naturæ antecederet: quia verba phyſicè pendebant ab illa, & ita conſecratio, licèt dicatur moraliter tantùm fieri à verbis, præſupponit tamen phyſicam cauſalitatem humanitatis in verba ipſa: & hoc ſatis eſt, vt humanitas præſupponatur ante verba ipſa, & ante conſecrationem, etiam pro illo inſtante, in quo fit, quia pro illo verbum conſecratorium phyſicè ab humanitate Chriſti pendebat: ergo in omni ſententia, actio, qua fit hîc corpus Chriſti, ſupponit exiſtentiam eiuſdem corporis, per aliam actionem totalem, & conſequenter non repugnat actionem conſecratiuam ab eodem corpore, vt præxiſtente oriri.

Dubium. S.Thom.

Sed inquiri poteſt, per quid agant verba. D. Th. hîc ſignificat, agere per qualitatem ipſis inditam, vt ſit illis virtus agendi, idem diſtinction. 8. quæſt. 2. articul. 3. Alenſ. quæſt. 34. membr. 1. & 2. Sed in materia de Incarnatione, & de ſacramentis in genere ſatis multa diximus contra hanc qualitatem, quæ omnia hîc applicari poſſunt. D. Thomas autem exponi poteſt, ſicut à Caietan. exponitur, quod in ipſis verbis eſt virtus, non quæ ſit qualitas diſtincta, ſed quod ſit potentia obedientialis ipſorum verborum eleuata, & ſufficiente concurſu ad agendum applicata, vt dictis locis latè declarauimus.

Alenſis. Soluitur.

SECTIO II.

Vtrùm verba, phyſicè efficiendo, expellant ſubſtantiam panis.

Ratio dubitandi eſſe poteſt, quæ verba non poſſunt effectiuè expellere ſubſtantiam, directè ac per ſe operando in ipſam ſubſtantiam panis: quia, cum illa ſubſtantia deſinat eſſe non poteſt eſſe terminus per ſe alicuius actionis, neque etiam poſſunt effectiuè expellere conſequenter, & introducendo corpus Chriſti: quia illi termini non ſunt formaliter repugnantes, vt ſuprà diximus: cauſa autem effectiuè introducens rem aliquam, non expellit effectiuè aliam, niſi quatenus illæ duæ res ſunt formaliter inter ſe repugnantes: neque etiam poſſunt illam expellere per actionem, quæ verſetur circa accidentia panis: quia illa, vel eſt actio in ſubiecto, & ſic ſupponit ſubſtantiam: vnde non poteſt eſſe deſtructiua illius: vel eſt actio extra ſubiectũ, & ita erit per modum creationis, quæ repugnat inſtrumento creato. Et præterea non apparet, quomodo talis actio ita repugnet ſubſtantiæ, vt deſtruat illam.

1. Sententia. Scotus.

In hac re Scotus, & alij qui dicunt, ſubſtantiam panis annihilari, conſequenter negare tenentur, verba poſſe expellere ſubſtantiam panis per propriá ac phyſicam efficientiam: quia non exiſtimant, panem deſinere ex vi alicuius actionis, aut rei incompoſſibilis ipſi: ſed ex ſolo pacto Dei. Aliorum verò opinio eſt, verba quidem expellere effectiuè ſubſtantiam non per actionem, quæ verſetur circa accidentia panis, ſed per operationem, quæ eſt ſupra ſubſtãtiam panis. Ita ſentit D. Thom. in 4. d. 8. q. 2. art. 3. ad 5. vbi dicit, verba conſecrationis nõ eſſe cauſam eorum, quæ ſunt in termino ad quem; neque, quòd accidentia ſint ſine ſubiecto: habere tamen operationem ſupra ſubſtantiam panis, quæ inde expellitur. Idem Capreolus ibi.

2. Sententia. S.Thom.

Capreol. Subſtãtia panis effectiuè expellitur à verbis. Albert.

Dicendum verò eſt primò, verba effectiuè expellere ſubſtantiam panis. Hæc concluſ. eſt D. Th. Capreol. & aliorum, quos retuli ſect. præcedente, præſertim Alberti in 4. diſt. 8. Et probanda eſt ex principiis poſitis in ſect. præcedente. Primò, quia verba efficiunt conuerſionem, vt Sancti docent, ſed conuerſio includit vtriuſque termini mutationem, & tranſitum ab vno in alium: ergo. Secundò, quia verba efficiunt, quod ſignificant, &, cum ſint practicè vera, efficiunt quidquid neceſſarium eſt ad ſuam veritatem, ſed ſignificant, hoc eſſe corpus Chriſti: & ad ſuam veritatem requirunt, vt nulla alia ſubſtantia ſub his accidentibus contineatur; ergo hoc totum efficiunt. Tertiò, quia hæc efficientia non repugnat, vt iam declarabimus.

Subſtãtia panis expellitur per veram actionem realem.

Dico ſecundò; Non poſſunt verba expellere ſubſtantiam effectiuè, niſi per aliquam actionem realem, ex qua neceſſariò & ex natura rei ſequatur deſitio ſubſtantiæ panis. Probatur, quia dupliciter poteſt cauſa efficiens rem aliquam deſtruere; primò, priuatiuè, ſeu negatiuè, ſuſpendendo influxum, quo illa res conſeruabatur in eſſe. Et hic modus, quamuis ad cauſam efficientem pertineat, tamen non tam eſt per efficientiam, quàm per negationem efficientiæ, & in præſente locum non habet: quia, cùm ſubſtantia panis non pendeat effectiue à verbis, non poteſt deſinere eſſe per ſuſpenſionem influxus verborum, quia nullus erat. Alio ergo modo poteſt cauſa efficiens deſtruere aliquam rem, per actionem, ſcilicet, poſitiuam. Nec inter hos duos modos poteſt inueniri medium, cum contradictoriè diſtinguantur: ergo, excluſo priori modo à verbis conſecrationis, ſi effectiuè expellunt, neceſſe eſt, vt id faciant poſteriori modo, id eſt, per actionem poſitiuam, quam ex natura rei conſequatur deſitio ſubſtantiæ: quia, ſi non ſequitur ex natura rei, reuera, non ſequitur ex vi talis cauſæ propriè ac phyſicè efficientis, ſed ſolum ex pacto & lege Dei ſuſpendentis influxum ad præſentiam eius.

Hæc actio expulſiua ſubſtantiæ panis eſt illa eadem qua accidentia per ſe conſtituuntur. Soto. Ledeſm.

Dico tertiò; Hæc actio verborum, per quam expellitur ſubſtãtia panis, non eſt alia, niſi illa, per quã talia accidẽtia per ſe conſtituuntur, illa verò eſt ſufficiens. Ita videtur ſentire D. Thom. hic & mutaſſe ſententiam, quam in 4. docuerat, & ita ſignificant Soto, Ledeſm. & alij. Et probatur prior pars, quia in primis non poteſt eſſe actio, quæ ad ſubſtantiam, vel præſentiam corporis Chriſti terminatur, vt argumen

gumentum in principio factum probat, ſuppoſitis iis, quæ de tranſubſtantiatione diximus. Neque etiã poteſt eſſe actio, quæ in ipſa ſubſtantia panis verſetur, quia hæc actio non eſt, niſi in ipſo inſtanti conſecrationis, quod inſtans eſt primum non eſſe ſubſtantiæ panis, & primum eſſe huius actionis: ergo non poteſt hæc actio in illa ſubſtantia recipi, aut circa illam verſari. Aut enim eſſet circa illam, vt ſubiectum, & hoc non, cum iam non ſit illa ſubſtantia, quãdo incipit eſſe hæc actio: vel vt circa terminum proprium; & hoc etiam dici non poteſt, quia ille terminus non eſt res poſitiua, ſed deſitio & carentia ſubſtantiæ, hæc autem non poteſt eſſe terminus actionis poſitiuæ, cum quo poſitiua actio idem eſt realiter, & ad quam per ſe primo tendit: vnde repugnat, talem actionem directè verſari circa terminũ, quem deſtruit. Relinquitur ergo à ſufficiente partium enumeratione, hanc actionem debere circa accidentia panis verſari, quia ibi non poteſt alius poſitiuus terminus excogitari: ſed per eam actionem non fit ſola entitas eorum, quia non eſt cum illa incompoſſibilis ſubſtãtia panis: fit igitur in eis modus ille, per quem talia accidentia per ſe conſtituuntur.

Capreol. Euaſio. Reiicitur. Reſpondet Capreolus, actionem hanc eſſe illam, per quam accidentia ſeparantur à ſubiecto, non verò eam, per quam per ſe conſtituuntur. Sed hæc duo inter ſe repugnant, quia ſeparatio duarum rerum dupliciter fieri poteſt, primo deſtruendo omnino alteram ipſarum, ſicut deſtruitur ſubſtantia, & hoc non poteſt per ſe primo fieri per actionem poſitiuam, ſed neceſſe eſt, vt per eam fiat aliquis terminus, ex quo talis deſtructio ſequatur, quem hîc inquirimus. Alio modo fieri poteſt, diſſoluẽdo modum vnionis, ſicut hic fit ex parte accidẽtium, & de hoc redit eadem ratio: quia, cum hæc diſſolutio vnionis, ſit quædam priuatio, & quaſi corruptio modi vnionis, non poteſt eſſe primo & per ſe terminus actionis poſitiuæ: neque poteſt effectiuè fieri, niſi quatenus ſequitur ex tali termino, ſi verò verba effectiuè ſeparant accidentia à ſubſtantia panis, priuant illa actuali inhærentia, quæ eſt modus vnionis ad ſubſtantiam: ergo faciunt in illis aliquid repugnans actuali inhærentiæ, quod nihil eſt, niſi eſſe per ſe: ergo non rectè dicitur, verba effectiuè ſeparare accidentia, & non efficere, vt per ſe ſint.

Dubium. Sed ſtatim hîc ſeſe inſinuat difficultas, quia hoc eſſe per ſe accidentium, eſt etiam priuatio quædam, vnde redire poteſt eadem ratio facta. *Solutio.* Sed de hac difficultate ſuprà diſputat. 56. diximus, hunc modum per ſe, eſſe poſitiuum, quod argumento facto poteſt confirmari retorquendo illud: nam, ſi ille non eſt poſitiuus modus, vix intelligi poteſt, quomodo verba ſeparent accidentia à ſubſtantia. Scio, dici poſſe, verba incipere conſeruare accidentia per actionem independentem à ſubiecto, & creationi ſimilem, & hunc modum dependentiæ ex natura rei repugnare cum actuali inhærentia, vt iam in ſuperioribus inſinuauimus, vbi hoc diximus eſſe probabile: quamuis nec ita ſatisfaciat, neque etiam ſi admittatur, neceſſe eſt alterum modum excludi, nam vtrumque poſſunt verba circa hæc accidentia efficere.

SECTIO III.

A quo proferri debeant verba conſecrationis, vt efficacia ſint.

Certum in primis eſt, horum verborum efficiẽtiam eſſe infallibilem, ſi ritè proferantur: quia effectus ſacramentorum diuina promiſſione, & virtute nituntur; & ideo de ſe infallibiles ſunt: efficacia autem horum verborum ſacramentalis eſt, & in diuino illo verbo fundatur, *Hoc facite.* Solum ergo inquiri poteſt, quid neceſſarium ſit, vt hæc verba rectè proferantur, & conſequenter, quæ conditiones ſint neceſſariæ, vt infallibiliter habeant effectum. Poſſunt autem hæ conditiones aſſignari, aut ex parte ipſorum verborum, aut ex parte materiæ, cui applicantur, aut ex parte proferentis ſeu miniſtri. Ex priori capite nulla cõditio neceſſaria eſt, præter eas, quas agentes de forma, tractauimus: ſolùm enim neceſſe eſt, vt eſſentialia verba integrè, & ſine ſubſtantiali mutatione, vel corruptione proferantur: hoc enim huic ſacramento cum reliquis commune eſt. Ex ſecundo ſimiliter capite nihil addendum occurrit iis, quæ de materia remota huius ſacramenti diximus. Si enim illa ſit ſubſtantia panis, aut vini debitè applicata, ſeu præſens, ac certa & definita, nihil aliud ex parte illius neceſſarium eſt, vt effectus verborum ſit infallibilis. In quo notanda eſt differentia inter hãc & alias formas ſacramentales, aliæ enim operantur ſuum effectum ſimul cum materia ſacramenti in ſubiecto, & ex ſubiecto ſcilicet homine ſuſcipiente ſacramentum. Vnde fit, vt effectus poſſit impediri ex obice, ſeu indiſpoſitione hominis ſuſcipientis, & ideo in aliis formis ſacramentorum conditio eſt neceſſaria ex parte ſubiecti, vt habeant effectum, vt ſcilicet ſuſcipiens non ponat obicem, at verò forma huius ſacramenti non operatur in homine recipiẽte ſacramentum, ſed in ipſa materia, ſeu circa ipſam, & ex ipſa tanquam ex termino à quo, quæ materia non poteſt ponere obicem, & ideo, vt effectus ſit infallibilis, nulla ſpecialis conditio ex parte materiæ neceſſaria eſt. Cauendus tamen hîc eſt error quorundam hæreticorum, qui, vt refert Guitmund. lib. 1. & 3. de hoc ſacram. dixerunt, quando materia, quæ ad conſecrandum aſſumitur, danda eſt indignis, verba non habere ſuum effectum circa illam. *Guitmund.* Hæc n. ſententia hæretica eſt, & ex hæretico fundamento procedit, ſcilicet indignos, & peccatores, non verè manducare corpus Chriſti, quod infrà refellemus. Et ex illo præterea errore ſequitur alius; ſcilicet, iniquos ſacerdotes non conficere, quia conficiunt, vt ipſi ſumant. Præterea, quia aliàs nunquam eſſet certa, etiam humano modo, conſecratio huius ſacramenti: penderet enim ex futuro euentu, cui ſcilicet, danda eſſet hoſtia, digno, vel indigno, quod ſolus Deus præſcientia ſua poſſet diſcernere: non ergo poſſet à nobis adorari hoſtia conſecrata, neque iudicari, ſub qua eſſet Chriſtus. Denique in aliis ſacramentis vera ſubſtantia ſacramenti conſiſtit, etiam ſi indignis tribuantur; ergo multo magis hæc verba operabuntur circa materiam huius ſacramenti, etiam ſi poſtea indignis applicandum ſit: quia hæc applicatio extrinſeca eſt huic ſacramento, & quid poſterius; ergo ex hac parte nulla conditio neceſſaria eſt, vt effectus formæ ſit infallibilis.

Supereſt ergo, vt dicamus de tertio capite, ſimúlque explicemus, quæ ſint neceſſaria in miniſtro huius ſacramenti: hæc enim duo diſputatione coniuncta ſunt, vt ſuprà inſinuaui.

Dico primò: Vt hæc verba ſint efficacia, neceſſe eſt, vt à Sacerdote conſecrato, & ritè ordinato proferantur. Hoc eſt de fide, vt conſtat ex communi conſenſu & traditione Eccleſiæ, & Conciliorum definitione. Niceno 1. c. 14. Lateran. in c. firmiter. Florent. in Decret. Eugen. Tridentin. ſeſſio. 22. & 24. *Florent. Trident.* Et idem docent omnes Patres citati tam in hac diſputatione ſectio. 1. quàm diſputat. 20. ſection. 4. & 5. Vbicũque enim agunt de efficacia verborum Chriſti, ſimul cum verbis ſacerdotalem dignitatem & poteſta

poteſtatem coniungunt, & exaggerant, vt latius, quàm cæteri, proſequitur Chryſoſt. lib. de Sacerdotio, præſertim 3. Vnde Hieronym. ex hoc maximè dignitatem Sacerdotum commendat, *quòd ore ſuo Christi corpus conficiunt.* Hinc etiam Clem. lib. 2. Cõſt. cap. 28. aliàs 31. dicit, *laicum, qui ſine Sacerdote tentat ſacrificare, vel offerre, nihil facere.* Et Cyprian. Epiſt. 77. ſolis Sacerdotibus tribuit ſacrificare & offerre, & Iſidor. in cap. perlectis, diſtinct. 25. Hæc autem fidei traditio fundata eſt in verbis Luc. 22. *Hoc facite*, quibus inter alia hoc præcipuè Apoſtolis Chriſtus præcepit, vt conſecrarent, & offerrẽt: hoc enim ipſe præcipuè egerat, præcipiendo autem, poteſtatẽ ad conſecrandum dedit, quia, niſi poteſtatem daret, rem impoſſibilem præciperet. Vnde fit, non omnibus id B præcepiſſe, ſed quibus poteſtatem dedit; neque omnibus poteſtatem dediſſe, ſed quibus ipſe dixit; *Hoc facite*, quod nõ dixit, niſi Apoſtolis, & in eorum perſonis, illorum ſucceſſoribus in ſacerdotali dignitate, qui non ſunt, niſi qui ab illis ritè ordinati ſunt, & poteſtatem acceperunt. Vnde Iuſtin. Martyr apologia 2. *Apoſtoli, inquit, in ſuis ſcriptis, quæ vocãtur Euangelia, ſic ibi mandaſſe Ieſum tradiderunt ſumptóque pane, actiſque gratiis dixiſſe, Hoc facite.* Et eodem modo exponit factum & verba Chriſti Clemens lib. 8. Conſtit. c. vlt. & ita ſemper intellexit vniuerſa Eccleſia ab Apoſtolis edocta. Et hæc eſt ratio à priori huius veritatis, vt notauit D. Th. q. 82. artic. 1. Nam C hæc poteſtas non eſt naturalis homini, ſed ſupernaturalis, vt per ſe conſtat; oportet ergo, vt ſit à Chriſto conceſſa: nullibi autem data eſt omnibus hominibus, aut omnibus fidelibus & baptizatis, ſed ſolis Eccleſiæ paſtoribus. Congruentia verò eſt; tum, quia ad tantum & tale miniſterium, oportebat miniſtros eſſe ſingulari modo conſecratos, & ſanctificatos, tum etiam, quia, vt Paulus inquit ad Hebr. 9 munus ſacerdotale non eſt omnibus hominibus commune, ſed eis, qui ſpecialiter à Deo aſſumuntur, & pro hominibus conſtituuntur in his, quæ ſunt ad Deum.

Chryſoſt. *Hieronym.* *Clemens.* *Cyprian.* *Iſidorus.* *Iuſtin.* *Clem.* *Hebr. 9.*

Contra hanc autem veritatem multa obiiciunt hæretici, contendentes omnes Chriſtianos eſſe ſa- D cerdotes, & habere poteſtatem ad conficiendum hoc ſacramentum, quamuis ea vti non debeant, niſi à Republica, vel communitate ad hoc miniſterium deſignati ſint. Sed contra hanc hæreſim dicemus inferiùs agentes de ſacramento Ordinis: interim videantur, qui contra hæreticos Lutheranos his temporibus ſcripſerunt. Ruard. articul. 17. Roffen. articul. 13. Bellarm. lib. 4. de Euchariſt. cap. 16. Item VValdenſ. lib. 2. de ſacrament. capit. 7. & 28. Legi etiam poteſt Epiphan. hæreſi 78. & 79. vbi refert, & improbat hæreſim dicentium, mulieres poſſe conficere, ſeu offerre.

Ruard. *Roffenſ.* *Bellarm.* *VValdenſ.*

Sed quæres, an ſaltem in caſu neceſſitatis, vel ex aliqua diſpenſatione, poſſit ab alio, quàm à Sacer- E dote, hoc ſacramentum confici. Reſpondetur non poſſe, quod etiam de fide certum eſt, quia Concilia non tantùm definiunt, Sacerdotem eſſe miniſtrum ordinarium conſecrationis, ſed etiam neceſſarium. Et idem docet Eccleſiæ vſus, ac traditio: nunquam enim in Eccleſia aliter viſum eſt fieri propter vllam neceſſitatem aut diſpenſationem. Legimus quidem in articulo neceſſitatis interdum eſſe Euchariſtiam miniſtratam à laico, vel diacono, quæ tamen priùs eſſet à Sacerdote conſecrata, quia, cùm ſacramentum ſemel factum permaneat in vſu & applicatione non poſſe eſſentialiter pendere à conditione, vel qualitate applicantis, ſed ſolùm illa erit neceſſaria, vt rectè ac debitè fiat, vt explicabimus latiùs in- A frà tractantes de præceptis huius ſacramenti ad miniſtros pertinentibus. Non legimus autem propter vllam neceſſitatem conſecratam eſſe Euchariſtiam ab alio, quàm ab eo, qui ſit ſacerdos. Sed potiùs legimus, vrgentibus neceſſitatibus, magna diligentia curatum eſſe à paſtoribus Eccleſię, vt Chriſtiana plebs non careret Sacerdotibus, ne ſimul etiam hoc ſacramento priuaretur, vt ex antiquis hiſtoriis refert Robertus Bellarminus ſupra. Ratio verò eſt eadem, quia poteſtas ad hoc ſacramentum cõficiendum eſt ſupernaturaliter, & datur in conſecratione Sacerdotis, ſine poteſtate autem non poteſt actio exerceri. Congruentia autem eſt, quia, cùm hoc ſacramentum non ſit neceſſitatis ſimpliciter, non oportuit, vt propter alicuius neceſſitatem, eius conſecratio aliis, quàm ſacerdotibus, committi poſſet. Et confirmatur: nam, licèt Pœnitentia ſit magis neceſſarium ſacramentum, nihilominus non poteſt in neceſſitate ab alio, quàm à Sacerdote confici: ergo. Sed contrà: ſicut eſt dictum Apoſtolis, *Hoc facite*, ita eſt eis dictum, *Ite baptizate*, ſed in caſu neceſſitatis poſſunt alij, quàm Sacerdotes baptizare: ergo. Reſpondetur, negando conſequentiam. Ratio ſuprà data eſt, cùm de Baptiſmo ageremus: propria enim poteſtas conſecrandi, datur in Ordinatione, vt conſtat ex forma & materia ſacramenti Ordinis: poteſtas autem baptizandi non propriè tunc datur, ſed ius. Ratio verò eſt propter maiorem neceſſitatem ſacramenti Baptiſmi, & à priori, eſt inſtitutio Chriſti, quam traditio manifeſtauit.

Obiectio.

Dico ſecundò; Vt verba formæ huius operentur, neceſſe eſt, vt proferatur à miniſtro cum debita intentione faciendi ſacramentum, ſeu, quod Chriſtus inſtituit, aut quod Eccleſia facit. Hæc concluſio eſt de fide; & probanda eſt ex fundamentis adductis in materia de ſacramentis in genere; multa verò, quæ ad illam explicandam hîc tractari poſſent, petenda ſunt, vel ex diſputatione de materia remota, vbi declarauimus, quomodo miniſter dirigere debeat intentionem ad certam & definitam materiam, vel ex diſputatione de forma, vbi expoſuimus, quomodo intendere debeat proferre verba formaliter & non materialiter tantùm. Solùm eſt hoc loco addendum ex Gabr. lect. 52. in Can. circa finem, quoſdam aſſeruiſſe, ſi quis ſacerdos ignoret verum ſenſum horum verborum, eum ex intentionis defectu non verè conſecrare; quia ille accõmodat ſuam intentionẽ ſenſui verborum, quem putat eſſe verum: vnde, ſi in ſenſu formæ errat, conſequenter deficiet in vera & neceſſaria intentione, quam opinionem ipſe tribuit Alexandro Alenſ. Sed tamen Alenſis 4. part. quæſtione 33. memb. 4. artic. 2. ſolùm dicit, ex negligentia Sacerdotis poſſe interdum fruſtrari effectum verborum, & huiuſmodi negligentiam eſſe peccatum mortale, non verò explicat, qualis ſit hæc negligentia. Quocirca dicendum eſt, vt etiam Gabriel dicit, ignorantiam Sacerdotis, imò quamcunque intentionem erroneam priuatam ac particularem, nõ impedire effectum verborum, dummodo integrè proferantur, & ex generali intentione faciendi, quod Chriſtus inſtituit, quia hæc intentio corrigit quamcunque aliam particularem, quæ ſolùm materialiter ſe habet, altera verò eſt quaſi formalis, vt latiùs dictum eſt de ſacramentis in genere.

Verba vt efficiant proferẽda ſunt cum debita intentione conſecrandi.

Gabriel.

Vltimò addendum eſt, vt hæc verba ſint efficacia non eſſe neceſſarium, vt proferãtur ab homine ſancto, aut fideli; ſed ſatis eſſe, quòd characterem ſacerdotalem habeat, reliquæ enim conditiones accidentariæ ſunt, & characterẽ ſacerdotalem non delent, eſt enim

Non neceſſariò requiritur ad verborum efficaciã quòd proferãtur ab homine ſancto & fideli.

eſt enim indelebilis, ex Tridenti. ſeſſion. 7. & ſeſſion. 23. capitul. 4. character autem manens eſt ſufficiens poteſtas. Ita docet D. Thom. infrà quæſtio. 82. articul. 5. & 8. Et eſt concluſio de fide ex iis, quæ tradita ſunt ſuprà, in ſimili quæſtione de ſacramentis in genere.

Dubium an hæretici Ordinati ritè cōficiant Eucharistiam. Innocent. Gregor.

Occurrit tamen hîc ſpecialis difficultas ibi omiſſa, ex nonnullis decretis ac teſtimoniis Pontificum & Sanctorum, qui de hæreticis & ſchiſmaticis ſpecialiter docere videntur, eos non poſſe conficere cōſecrationem. Vnde Innocent. Epiſtola 18. & 22. *Solum Baptiſma*, inquit, *illis ratum eſſe permittimus*, Gregor. lib. 4. Epiſtol. 5. capitul. 49. & habetur in capit. accedens. 50. diſtin. idem indicat ſpecialiter de degradatis, vt ibi Gloſſa affirmat, & 1. quæſtione 1. in multis decretis conſecrationis hęreticorum, & ſchiſmaticorum irritę dicuntur, vt ibidem ſignificat Gratianus poſt cap. manus, cap. dictum eſt, & cap. quod quidam. Fauet etiam Auguſt. 2. contr. Creſc. Gram. c. 13. vbi ait, *Extra Eccleſiam non eſſe verum ſacrificium, nec verum Sacerdotium*. Hierony. Aggæi 2. & Oſeæ 7. vbi dicit, *panem hæreticorum eſſe pollutum*, & Soph. 3. *Sacerdotes, qui Euchariſtiæ ſeruiunt & ſanguinem populis eius diuidunt, impiè agũt in legem Chriſti, putãtes Euchariſtiam imprecantis facere verba, non vitã, & neceſſariam eſſe tantùm ſolemnem orationem, & non ſacerdotum merita*. Propter quæ Magiſter in 4. diſtinct. 13. dicit, hæreticos vel ſchiſmaticos, qui extra Eccleſiam exiſtunt, etiam ſi ſint ritè ordinati, & debita intentione verba proferant, non conficere. Sed eſt erronea ſententia, quam meritò reiecerunt cæteri omnes Theologi ibi. Eſt enim contra manifeſta principia fidei. Ex quibus conſtat, verum Sacerdotem propter hæreſim, vel aliquam pœnam, aut cenſuram Eccleſiæ, neque amittere characterem, neque eſſe incapacē illius, vt conſtat ex Trident. ſeſſ. 7. Can. 9. Propter quos Sacerdotes, qui ab hæreſi ad Eccleſiam redeunt, non iterum ordinantur, vt conſtat ex VII. Synodo act. 1. & habetur in c. conuenientibus. 1. q. 1. & ex Vrbano Papa, in c. ordinationes, 9. q. 7. & conſtat ex vſu, & conſuetudine Eccleſiæ, vt latè tractat Hieronym. dialog. contra Luciferian. & Auguſtin. lib. 2. contra Parmen. capitul. 13. Sed per characterem ſacerdotalem datur poteſtas ad conficiendum corpus Chriſti: ergo ſi is, qui habet huiuſmodi characterem, ritè proferat verba eſſentialia ſuper debitam materiam, infallibiliter conficiet ſacramentum; quia, vt rectè dixit Nicol. Papa, ad Conſulta Bulgar. cap. 17. *Non poteſt aliquis, quãtumcunque pollutus ſit, ſacramenta diuina polluere*. Capitul. ſciſcitantib. 15. quæſtione 8. capitul. Chriſtus. capitul. non nocet, cum multis aliis 1. quæſtione 1. Cùm ergo canones interdum dicunt, ordinationes hæreticorum eſſe irritas, intelligendi ſunt, vel quoad debitum vſum, quia Eccleſia eos ſuſpendit, & prohibet, ne ad ſacerdotalia munera admittantur: quamquam eorum actus, qui iuriſdictionem non requirunt, irritare non poſſit, qui ſenſus planè colligitur ex Vrbano Papa in dicto capitul. ordinationes, & ex Innocent. Epiſtola 22. & ex Concilio Niceno 1. can. 1. can. 8. vbi Epiſcopi, qui reuertuntur à Nouati hæreſi, in ſua dignitate admittuntur, & idem dicũt prædicti Pontifices, fieri poſſe in aliis, ſi vel bona fide ordinati ſint, vel ratio ſufficiens, aut neceſſitas id requirat: vel interdum poſſunt hi Canones exponi de ordinationibus, quæ non fiunt debito ac eſſentiali ritu: nam conſecrationes factæ à miniſtris ſic ordinatis, omnino irritæ ſunt, & huiuſmodi ſunt ordinationes, quæ nunc fiunt à miniſtris Lutheranorum, & Caluiniſtarum. Quid verò dicendum ſit de miniſtro huius ſacramenti, vt ſacrificium eſt, dicemus infrà in proprio loco.

Auguſt. Hieronym. Magiſter. Trident. Auguſt.

SECTIO IV.

Vtrùm plures formæ poſſint efficere conſecrationem eiuſdem materiæ, ſimul aut ſucceſſiuè.

HÆc quæſtio tractatur de miniſtro à D. Thom. infrà, quæſt. 82. articul. 3. eius verò difficultas præcipuè conſiſtit in efficacia, ac veritate verborum, & communis ferè eſt cæteris ſacramentis, & ita diſputata eſt ſuperiùs, cùm de Baptiſmo ageremus: hoc verò loco tractatur à Theologis occaſione cuiuſdam conſuetudinis Eccleſiæ, quæ in Romana, & in multis aliis obſeruatur: olim enim Cardinales ſimul cum Papa concelebrare ſolebant, & conſecrare eandem hoſtiam, & tunc idem faciunt Sacerdotes nouiter ordinati cum Epiſcopo ordinante: nam omnes ſimul verba conſecrationis proferunt ſuper eadem materia. Dupliciter ergo tractari poteſt hæc quæſtio: primò de poſſibili, ſcilicet, quid in hoc modo conſecrationis fieri poſſit. Secundò de facto, ſcilicet, quid in prædicta conſuetudine fiat.

Non poſſunt concurrere plures miniſtri ad conſecrandum, ſi vnuſquiſque partem ſolum formæ proferat.

Prior pars definiri breuiter poteſt ex dictis ſuprà de Baptiſmo. Primò enim certum eſt, non poſſe plures miniſtros concurrere ad conſecrandum hoc ſacramentum, vt cauſas partiales ex parte formæ, ita vt vnus proferat partem formæ, alius aliam partem: quia tunc neuter eorum proferret formam, neque ex verbis diuerſorum hominum vna forma componi poteſt, vt prædicto loco latiùs probatum eſt. Dico autem, ex parte formæ, quia ex parte materiæ fieri poteſt, vt vnus conſecret partem vnius hoſtiæ, alius verò reliquam partem, ſi vterque certam ac definitam partem ſua intentione deſignet, vt ſuprà diximus, agentes de materia, tunc verò illi non ſunt propriè cauſæ partiales, quia vnuſquiſque ſuam conſecrationem, vt integra cauſa, perficit, ſed ex parte materiæ accidentarium eſt, quòd ſpecies conſecratæ ſint continuæ inter ſe, & ideo ex hac parte quælibet earum conſecrationum videtur eſſe partialis reſpectu eiuſdem hoſtiæ.

Non poſſunt plures ſacerdotes hoſtiam conſecrare, ſi alter prius altero abſoluat verba formæ.

Dico ſecundò; Etiam ſi duo ſacerdotes integrè proferant formam, & vnuſquiſque habeat intentionem conſecrandi, ſi tamen alter eorũ prius tempore abſoluat formam, quàm alius, non poſſunt illæ duæ formæ efficere conſecrationem eiuſdem materiæ, ſed altera tantùm. Ita ſentiunt Durand. Caiet. Richard. Soto, Ledeſma, & alij, infrà citandi. Quorum ſententia mihi veriſſima videtur, quamuis nonnulli ex antiquioribus contradicere videantur. Ratio eſt, quia integra forma conſecrandi cadens ſuper debitam materiam, cùm primùm perficitur, conſtituit, ſeu conficit ſacramentum; ergo forma poſtea ſuperueniens nihil poteſt efficere. Patet conſequentia, tum quia iam inuenit factum, tum etiam, quia iam non cadit ſuper debitam materiam: quia materia conſecrationis non eſt res priùs conſecrata, ſed panis vel vinum. Antecedens verò declaratur, quia quando ſacerdotes hoc modo proferunt formas, vel vterque eorum habet intentionem abſolutam conſecrandi independenter ab alio, & tunc ſine vlla dubitatione, qui primò abſoluit, conſecrat, quia ibi concurrunt omnia neceſſaria ad conficiendum ſacramentum, vel vterque habet intentionem non conficiendi ſine alio. Et hoc variis modis poteſt cōtingere, primò, vt vterque velit partialiter concurrere, & nullo modo eſſe cauſa integra conſecrationis, & hæc intentio fortaſſe in vniuerſum eſt contra ſubſtantiam ſacramenti, quia Chriſtus hoc non inſtituit, ſed vniuſcuiuſque ſacerdotis verba voluit eſſe

eſſe cauſam integram & ſufficientem, ſicut in ſimili de Baptiſmo diximus; aut ſaltem eſt contra ſubſtantiam ſacramenti, hoc intendere; quando formæ non in eodem inſtante abſoluūtur, ſed altera prius tempore quàm altera: quia præter inſtitutionem Chriſti, & contra veritatem huius formæ, eſt, vt non efficiat, cùm primùm eius ſignificatio abſoluitur, quia illius veritas cum illius efficacia coniuncta eſt, & ab illa quodammodo pendet. Et eadem ratione eſt cōtra Chriſti inſtitutionem, vt vna forma non faciat ſine concurſu alterius, quæ præceſſit: igitur miniſtri, qui hoc modo intenderent conficere, nihil efficerent. Alio modo poſſet vnus ſacerdos intendere non conſecrare ſine alio, intentione quaſi conditionata, ita vt vnuſquiſque intendat conficere, ſi alius iam abſoluit verba & non aliàs, & tunc is, qui primò abſoluit, non conficit, quia tantùm habet conditionatam intentionē, & conditio impleta non fuit, quando abſoluta fuit forma: & ideo neq; tunc fecit ſacramentum ex defectu intentionis; neque poſtea, quia iam forma euanuit, vt latiùs dictum eſt in materia de ſacramentis in genere; ille verò, qui poſterius abſoluit, conficit; quia, licèt habuerit conditionatam intentionem, tamen conditio iam erat impleta, & ita conditio tranſit in abſolutum: ergo, quicquid Sacerdotes intendant facere, non poſſunt plures formæ, quæ ſucceſſiuè, & non in eodem inſtante conſummantur, eandem conſecrationem efficere. Neq; hîc locum habet diſtinctio vulgaris de ſimultate metaphorica aut morali, quia verba in eodem Metaphyſico, ſeu Phyſico inſtante, in quo abſoluuntur, conſecrationem perficiunt, neque eorum efficientia ſuſpendi poteſt per minimum vel breuiſſimum tempus: quia hoc eſſet contra eorum veritatem; ergo nihil refert, quòd alia verba cēſeantur ſimul moraliter abſolui, ſi reuera intercedit vel breuiſſimum tempus inter vltimum inſtans vnius & alterius formæ, quia iam inueniunt factum, quicquid facere poterant, & cadunt in materiam iam conſecratam. Cōfirmatur, tam concluſio, quàm totus hic diſcurſus: quia, ſi duæ formæ, quarum vna prius abſoluitur, quàm alia, poſſent eiuſdem materiæ conſecrationē efficere, etiam vnus miniſter poſſet duabus formis repetitis ſucceſſiuè eiuſdem materię conſecrationem efficere, proferendo proximè & immediatè vnam poſt aliam, & per intentionem ſuſpendendo efficientiā prioris, donec poſterior abſoluatur. Conſequens eſt abſurdiſſimum, & contra omnium communem conſenſum: ſequela autem à paritate rationis facillimè probari poteſt.

Si plures formæ ſimul abſoluantur, omnes efficiūt ſacramētum.

Dico tertiò: Si duæ formæ ſimul & in eodem inſtante abſoluantur, vtraque efficit conſecrationem, etiam ſi in eandem materiam cadant. Hæc eſt communis ſententia. Probatur, quia ſupponimus, vtramque proferri à debito miniſtro ſupra debitam materiam, & debita intentione: ergo vel vtraque efficit vel neutra; quia nō eſt maior ratio de vna, quàm de alia: at non eſt dicendum neutram efficere, quia ibi concurrunt omnia neceſſaria ad ſacramentum, & nihil eſt contra ſubſtantiam eius; ergo vtraque efficit. *Dubium.* Quæres, an ſingulæ efficiant, vt cauſæ totales, vel partiales, id eſt, an efficiant vna ſola actione dependente ab' vtraque vel duabus, quarum vnaquæque integra ſit, & à ſua forma pendeat. *Solutio.* Reſpondetur, vtrumque modum eſſe poſſibilem, & incertum eſſe, quomodo fiat. Videtur autem magis conſentaneum inſtitutioni & veritati verborum, vt vnaquæque forma ſua integra actione efficiat, ac ſi alia non concurreret: quamuis aliàs videatur rerum naturis magis conſentaneum, vt cauſæ, A quæ per ſe ſingulæ efficerent, ſi ſimul applicentur ad vnum & eundem indiuiſibilem effectum, non agant duabus veluti ſuperfluis actionibus, ſed vna.

Difficultas vtrum ſit bona conſuetudo conſecrandi plures in eadem materia, quam Eccleſia Romana in ſacerdotū ordinatione ſeruat, quidam negant.

Ex his definienda eſt altera pars quæſtionis, quid de facto fiat in prædicta Eccleſiæ conſuetudine. Et ratio difficultatis eſt, quia, humano modo loquēdo, non poſſunt omnes illæ formæ in eodem inſtante phyſico abſolui, ex quo videtur ſequi, illam conſuetudinem eſſe contra rectam rationem, quia expoſita ex multis particulis. Primò, vt Epiſcopus, qui eſt principaliter ſacrificans, nihil conficiat. Secundò, vt à multis proferātur verba ſuper materiam conſecratam. Tertiò, vt multi inaniter ac fruſtrà verba proferant, nihil efficiendo. Propter hæc quidam non ve- B rentur hanc conſuetudinem improbare, quia, licèt Romana Eccleſia, vt particularis quædam Eccleſia, illam ſeruet, tamen non obſeruatur in vniuerſa Eccleſia, vt de Moguntina Gabr. refert. Ita verè ſentit Durand. diſtinct. 13. q. 3. & in eadem ſententia citatur Albertus in Sum. Piſan. verb. Euchar. 3. & in eandem inclinat Gabr. lect. 6. in Can. Angel. Euchariſt. 2. §. 3. nec multum repugnant Soto diſtinct. 5. art. 3. & Palacius, quæſt. 4. ſed nullo modo ſentiendum eſt illam conſuetudinem eſſe malam, ſimpliciter loquendo: id enim valde eſſet temerarium, tum, propter Eccleſiæ Romanæ authoritatem à multis Pontificibus approbatam, tum, quia quamplures aliæ Eccleſiæ eandem conſuetudinem obſeruant.

Gabriel. Durand. Albert. Angel. Soto. Palacius.

Alij explicāt modum quo debeat fieri.

C Alij ergo Theologi, vt hanc conſuetudinem defendant, dicunt, omnes Sacerdotes, qui cum Epiſcopo proferunt verba, debere illa proferre cum intentione conſecrandi, ita tamen, vt referant intentionē ſuam ad illud inſtans, in quo Epiſcopus abſoluit verba conſecrationis, in quo omnes conſecrant, ſiue prius, ſiue poſterius verba abſoluant. Hæc fuit ſententia Innocentij, lib. 4. de hoc myſter. capitul. 25. quem D. Thomas hic ſequi videtur, quæſt. 82. art. 2. Alenſ. quæſtione 36. membr. 8. Palud. diſtinctione 3. quæſt. 4. Soto, Ledeſma, & alij Thomiſtæ. Victor. in Sum. numero 88. Syluest. Euchariſt. 2. quæſt. 13. & alij ferè Summiſtæ. Sed hæc ſententia non videtur poſſe conſiſtere cum his, quæ ſuprà diximus. Quia D dupliciter poteſt explicari intentio horum Sacerdotum, primò, vt ſit abſoluta, vt illam explicant Paludan. & alij, & hoc modo eſt impoſſibilis, quia ſi Sacerdotes habent intentionem conſecrandi, & prius abſoluunt verba, quàm Epiſcopus, non poſſunt eorum efficaciam ſuſpendere, vt oſtenſum eſt, neque hoc eſt in poteſtate totius Eccleſiæ. Sicut, ſi quis vellet ſuſpendere actionem verborum conſecrationis formæ panis, donec proferat formam ſanguinis, non poſſet: vel, ſi duo conuenirent ad conſecrandas duas hoſtias, ſinguli ſingulas, ita tamen, vt neuter conficeret, donec alius abſolueret, nihilomi- E nus fieret conſecratio abſolutis verbis, & in omni ſacramento, abſoluta materia, & forma, non poteſt vniuerſa Eccleſia retardare effectum eius, ſicut nec poteſt impedire illum, ſi ex parte ſubiecti & materiæ non eſt impedimentum. Reſpondet Paludanus ſuprà, in hoc ſpeciali caſu, Dei diſpenſatione fieri, vt virtus præcedentium verborum conſeruetur in aëre, donec omnes formæ abſoluantur & tunc omnium virtus ſimul operetur. Sed hæc, vt rectè dixit Durandus, ridicula ſunt, & ſine fundamento conficta, eo vel maximè, quòd virtus verborum non eſt res aliqua, præter verba, & quamuis eſſet aliqua qualitas, illa non poſſet ſine nouo miraculo conſeruari tranſeuntibus verbis, aut de ſubiecto in ſubiectum migrare.

Innocent. Alenſ. Paludan. Soto. Ledeſm. Victoria. Sylueſt. Reiiciuntur.

grare. Deinde, ſi hoc modo fieret, non oporteret diligentiam adhibere, vt omnes cum Epiſcopo proferrent, vel ſaltem curandum potiùs eſſet, vt omnes ante Epiſcopum abſoluerent verba, quandoquidem dicuntur non eſſe operatiua priuſquam Epiſcopus abſoluat, verba autem Epiſcopi expectatura non ſunt reliquos. At verò vſus Eccleſiæ non ita habet; ſed adhibet potiùs diligentiam, vt, vel omnes ſimul abſoluant, vel ſaltem nullus ante Epiſcopum. Alio modo explicari poteſt hæc intentio, vt ſit conditionata, vt verbi gratia, quòd Sacerdotes conſecrantes cum Epiſcopo, intendant conſecrare ſub hac conditione, ſi Epiſcopus iam abſoluit verba, & ita videtur explicare hanc ſententiam Victor, numero 88. Sed hinc neceſſariò ſequitur iuxta dicta, vt nec illi conſecrent, qui prius tempore, neque illi, qui poſterius, quàm Epiſcopus, verba abſoluunt, ſed ad ſummum illi, qui in eodem phyſico inſtante cum illo verba perficiunt, quod pauciſſimis continget, & ita non euitantur omnia ſuprà dicta incommoda: nam intentio conficiendi ſacramentum ſub conditione, quæ moraliter ferè ſemper impediet efficaciam formæ ſacramentalis, vitioſa eſt, & præter rationem, quin potiùs vti intentione conditionata & non abſoluta, ſine neceſſitate vrgente, etiam & meritò videtur eſſe contra debitum modum conficiendi ſacramentum.

Sed dicunt aliqui, in eo caſu omnes Sacerdotes cum Epiſcopo quaſi componere vnum integrum miniſtrum, & ideo cum primo conficere, qui primò abſoluit verba, quicunque ille ſit, omnes tamen dici referre intentionem ſuam ad vnum inſtans, quia omnes intendunt ſimul abſoluere verba, quocirca ſi aliquando accidit, quòd vnus prius abſoluat, quàm alius, eſt præter intentionem, & ita moraliter loquẽdo, eſt per accidens, & quicquid inde ſequitur, vt, verbi gratia, quòd vnus conſecrat corpus ſolum, alius ſolum ſanguinem; & alius, ſcilicet Epiſcopus, ſumat vtramque ſpeciem, qui fortaſſe neutram confecit. Hæc, inquam, & ſimilia, non reputantur incommoda, tum quia ſunt per accidens, tum etiam, quia omnes concurrunt per modum vnius miniſtri integri, qui ſimpliciter facit totum, quamuis per diuerſa verba & ora veluti perſonalia. Sed hic dicẽdi modus mihi diſplicet, quia reuera eſt inconueniens, vt Epiſcopus, qui eſt principalis offerens, & ſacrificans, non conficiat, & reliqua omnia, quę conſequuntur, reuera, ſunt magna incommoda: neque poſſunt dici moraliter per accidens, & præter intentionem, cùm voluntariè adhibeatur intentio, quæ moraliter impleri non poteſt. Præterea illa collectio miniſtrorum, ſeu potiùs ille miniſter collectus ex multis perſonis, eſt præter inſtitutionem Chriſti, & pręter veritatem verborum, quæ ab vnaquaque perſona integrè proferuntur.

Aliorum modus hanc conſuetudinem defendendi refertur & refellitur. Richard. Caietan. Angel.

Aliorum ergo ſententia eſt, ſolum Epiſcopum proferre verba formaliter, & cum intentione conſecrandi, alios verò materialiter illa referre in ſignũ poteſtatis ſibi conceſſæ, & in memoriam illius cœnæ, in qua Chriſtus cum Apoſtolis cœnauit, eíſque eandem poteſtatẽ conceſſit. Ita ſentit Richard. diſt. 13. articul. 2. q. 1. Caietan. q. 82. artic. 2. Angel. verb. Euchariſt. 2. §. 3. & ex antiquo Pontificiali Romano referuntur verba quibus hoc indicatur, ſcilicet, *Ordinati dicant, ac celebrẽt.* Ratio eſt, quia hoc modo tolluntur omnia incommoda, & ſufficit ad intentionem & conſuetudinem Eccleſiæ. Et confirmatur: quia illi non communicant ſub vtraque ſpecie: ergo non communicant, vt ſacrificantes: ergo non ſacrificant, & conſequenter non conficiunt. Sed obſtat, A quia in Pontificali Romano admonetur Epiſcopus, vt latè & paulatim dicat verba, vt alij poſſint ſimul cum illo dicere, & omnes adhibent diligentiam, vt, quoad fieri poſſit, ſimul abſoluant: ergo ex modo ipſius conſuetudinis videtur colligi, omnes proferre verba ad conſecrandum. Præterea, in conſecratione Epiſcopi, plures Epiſcopi ſimul proferunt verba, & Caietanus fatetur, omnes proferre formaliter, & ad conſecrandum, cùm tamen ex Pontificali Romano non poſſit magis colligi de his Epiſcopis, quàm de illis ſacerdotib. & incommoda ferè ſunt eadem, ſi rectè ponderentur. Et idem argumentum eſt de conſuetudine, quam Innocentius ſuprà refert, vſitatum fuiſſe aliquando in Eccleſia Romana, vt interdum Cardinales ſimul cum Pontifice conſecrarent. Ad hæc verò dici poteſt in hac opinione, adhiberi in hac cæremonia huiuſmodi modum & diligentiam, quia non ſatis conſtat in particulari, qua intentione debeant proferri verba, & ideo ſecuriorem partem eligunt, quoad fieri poſſit.

Quocirca in hac re, quæ valde lubrica eſt, mihi placet conſilium Caietani, vt ſcilicet, hi ſacerdotes intendant proferre verba meliori modo, quo poſſunt: huiuſmodi autem exiſtimo, inprimis, vt nullo modo præſumant præuenire Epiſcopum in conſecrando, quia reuera hoc eſt magnum incommodum & contra intentionem Eccleſiæ, vt rationes factæ probant, deinde habeant intentionem conditionatam, vt Victoria aiebat, ſeu potiùs & diſiũctam, vel conſecrandi ſimul cum Epiſcopo, ſi poſſunt; ſin minùs, tantùm materialiter verba proferendi, & ita euitantur incommoda omnia, quæ inferebantur.

SECTIO V.

An hæc virtus actiua principalius ſit in verbis, quàm in miniſtro.

Quorundam opinio.

HOc dubium moueo propter nõnullos ex antiquis Theologis, qui illud tractãt & definiunt, hanc virtutẽ eſſe in verbis & in miniſtro, ſimpliciter tamen principaliùs eſſe in miniſtro, tum, quia eſt ſimilior principali agenti, tum etiam, quia eius virtus eſt permanens, & ad plures effectus extenditur: ſecundùm quid verò principalius eſſe in verbis, quia propinquiùs attingunt effectum. Ita Alexand. quæſtione 34. memb. 2. quem ſequitur D. Thom. diſtinct. 8. q. 2. articul. 3. ad 9. Richard. articul. 3. quæſtio. 3. Ne tamen fortaſſe ſit quæſtio de homine, oportet nonnulla ſupponere, quæ ad rem pertinent. Primum eſt, virtutem verborum non eſſe qualitatem illis ſuperadditam. Secundum eſt, characterem ſacerdotis, qui videtur eſſe virtus miniſtri, licèt ſit qualitas phyſica illi inhærens, non tamen habere proprium & immediatum influxum phyſicum, vel in verba, cùm in illis nihil fiat, vel in effectum verborum, ſeu conſecrationem, cùm hæc immediatè fit tantùm ab ipſis verbis, vt etiã prædicti authores docẽt, & D. Th. hîc q. 78. ar. 1. qui etiam docet, ſacerdotem non habere aliam immediatã actionem in conſecratione, niſi prolationẽ verborũ, neque per aliam actionem aut influxum influere in conſecrationem niſi per verba, & eorum actionem. Quòd præterea cõfirmari poteſt teſtimoniis ſanctorum Patrum dicentium; Sacerdotes proprio ore cõficere hoc ſacramentum per verba Chriſti. Ac denique, quia omnis alius influxus ſuperuacaneus eſt, & ſine fundamento confictus, vt latiùs generatim dixi in materia de charactere, vbi propter hanc cauſã docuit, characterem non eſſe potentiam phyſicam, cùm non habeat

D. Thom. Alenſ. Richard.

influ

influxum phyſicum immediatum, vt oſtenſum eſt, neque remotum aut mediatum; quia hîc ſupponit ſemper aliquem immediatũ, in quo fundetur. Quo modo enim poteſt intelligi, efficaciam alicuius potentię, mediatè redundare in aliquid, niſi immediatè quidpiam aliud attingat? at probatum eſt, characterem non habere influxum ſeu actionem immediatam, cùm illam non habeat, neque in verba, neque in effectum verborum, & nihil aliud ſit, in quod poſſit immediatè agere: ergo neque mediatè aliquid phyſicè agit: ergo non eſt potentia phyſica, ſed moralis, ſeu potius ſignum, ſeu quaſi ſigillum pacti diuini, quo ſtatuit, & promittit, ſemper concurrere cum verbis Sacerdotis ad effectum conſecrationis.

Virtus conſecratiua radicaliter ſolum eſt in miniſtro, formaliter in verbis.

His ergo de re ipſa ſuppoſitis, neceſſariò dicendum videtur in præſente quæſtione, virtutem inſtrumentalem ac phyſicam, qua fit conſecratio, intrinſecè ac realiter eſſe tantùm in verbis, vel potiùs eſſe ipſa verba, vt dictum eſt: & ita ceſſat comparatio, quæ ſupponit hanc virtutem in vtroque comparationis extremo; nos autem dicimus eſſe in altero: at verò ſecundùm quandam rationem ſeu denominationem poteſt dici hæc virtus principaliùs eſſe in miniſtro, radicaliter, & quaſi poteſtatiuè; tum, quia ipſe eſt, qui operatur per verba; tum, quia ab intentione eius pendet virtus verborum, & ita illi data eſt poteſtas conſecrandi, & vtendi illo inſtrumento, cùm voluerit; tum etiam, quia illi debitus eſt concurſus ad ſic operandum; verbis autem non niſi quatenus ſunt ab illo, & ab eius intentione procedunt: neque hac in re inuenio difficultatem aliquam, quæ explicatione indigeat, & iuxta hæc exponenda ſunt quæ D. Thom. docet infrà, quæſt. 82. art. 1. ad 1.

DISPVTATIO LXII.

De ſuſcipientibus hoc ſacramentum, & de variis modis ſumendi illud.

Diſputat. 24. de Euchariſtia.

EXplicatis cauſis huius ſacramenti, priuſquam ad eius effectus accedamus, oportet de ſuſcipiente, quod eſt ſubiectum, in quo ſacramentum hoc operatur, nonnulla dicamus ſimúlque dicemus de vſu, non vt in præceptum cadit, ſed prout per illum applicatur ſacramẽtum ad operandum: quamquam enim ſingulare ſit in hoc ſacramento, quòd vſus eius ab illius ſubſtantia diſtinguatur, tamen, vt ſuprà diſp. 42. dixi, habet ſe huiuſmodi vſus tanquam applicatio agentis ad paſſum: quia ergo hæc applicatio antecedit effectum, reſpectu cuius ſuſcipiens eſt cauſa materialis, optimè diſputatio hæc in hunc locum cadit.

SECTIO I.

Quid ſit, & quot modis fiat ſumptio huius ſacramenti.

Euchariſtia ſumi poteſt ſpiritualiter, vel ſacramentaliter. Hilarius. Raban. Auguſtin.

HÆc quæſtio diſputatur à D. Thom. q. 80. art. 1. & aliis Theologis d. 9. vbi omnes cum Hilario. lib. 8. de Trinit. Raban. de Corp. & ſang. Domini, c. 26. & Auguſt. variis locis, quæ referuntur de Conſecrat. d. 2. quid eſt, cap. qui manducat, cap. qui diſcordat, & aliis; diſtinguunt duplicem vſum huius ſacramenti, in ſacramentalem & ſpiritualem. Quam partitionem hæretici huius temporis reiiciunt; quia errant in fundamẽto de reali Chriſti præſentia in hoc ſacramento, & ita ſolam ſpiritualem Chriſti manducationem per fidem agnoſcunt. Illam tamen diuiſionem probauit Concilium Triden. ſeſſ. 13. cap. 8. ſeſſ. 22. & ſacramentalis manducatio euidenter colligitur ex facto Chriſti inſtitutione huius ſacramenti, & ex verbis eius, Ioan. 6. vt in ſuperioribus oſtenſum eſt; & ex Paulo, 1. ad Corinth. 11. Vt tamen hæc diuiſio, eiúſque membra explicentur, oportet priùs ſingula aliis modis ſubdiuidere.

Trident. *Ioan. 6.* *1. Corinth. 11.*

Spiritualis ſumptio ſacramenti huius eſt per votum vel deſiderium ortum ex ſua fide. Alenſ.

Secundò ergo ſpiritualis ſumptio diuidi poteſt in ſpiritualem tantùm, & in ſpiritualem & ſacramentalem ſimul. Priori modo ſpiritualis ſumptio propriiſſimè ſumpta eſt, quæ fit per votum ſeu deſiderium huius ſacramenti, vt ex Concilio Tridentino ſeſſ. 13. colligitur; & ex vſu omnium Theologorum, & præter citatos rectè tractat Alenſ. q. 43. memb. 3. Quia, vt verè ac propriè dicatur ſpiritualis vſus ſacramenti, oportet, vt ad ipſam Euchariſtiam formaliter terminetur: cùm autem non terminatur per actum corporis, ſed per actum animæ, nullus eſt actus, qui hanc denominationem poſſit ſuſcipere, niſi deſiderium, & propoſitum, quia in actibus humanis ſolum propoſitum, vel deſiderium efficax cenſetur aliquo modo actui externo æquiualere, quando hîc exerceri non poteſt. Eſt autem obſeruandum ex Concilio Tridentino ſeſſ. 13. cap. 8. non omne deſiderium, ſeu propoſitum huius ſacramenti cenſeri ſpiritualem ſumptionem eius, ſed ſolùm illud, quod ex fide viua proficiſcitur: quia hæc non tantùm dicitur ſumptio ſpiritualis, quia ſpirituali actu ſeu modo fit, ſed præcipuè, quia parit fructum ſpiritualem maioris vnionis cum Chriſto: hunc verò fructum nõ habet, niſi ex charitate oriatur. Quocirca ſi quis in peccato exiſtens deſideret Euchariſtiam ſumere, ita vt in obiecto illius deſiderij coniungat vſum ſacramenti cum ſtatu, quem tunc habet, id eſt, ſi deſideret ſumere in eo ſtatu, non ſolùm non ſpiritualiter manducabit, ſed etiam grauiter peccabit. Si verò non ita componat obiectum, ſed deſideret ſumere in meliori ſtatu; actus quidem non erit malus, tamen non perueniet ad rationem ſpiritualis ſumptionis propter rationem dictam, niſi fortaſſe appelletur ſumptio ſpiritualis mortua, & ſecundùm quid. Denique ſciendum eſt, hoc deſiderium ſeu votum haberi poſſe vel explicitè vel implicitè, ſicut in Baptiſmo, & in aliis ſacramentis contingit: nam vtroque modo poteſt deſiderium ad hoc ſacramentum terminari, vel in ſe & in particulari, vel in alio, & in communi, vt deſiderando ſeruare omnia mandata Chriſti, vel omnibus modis vniri Chriſto. Vnde obiter colligitur, hanc ſumptionem ſpiritualem ſolùm habere locum in lege Euangelica propriè; quia, ſicut in illa ſolùm inſtitutum eſt hoc ſacramentũ, & ita & omnis eius vſus. Itaque illa ſpiritualis manducatio antiquorum Patrum, quam latè explicat Auguſtin. tract. 26. in Ioan. ex illo 1. ad Corinth. 10. *Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt*; non eſt propriè ſpiritualis manducatio huius ſacramenti; quia illi ſanè non deſiderabant ſumere hoc ſacramẽtum, ſed eſt figurata & materialis manducatio: nam quia illi deſiderabant Chriſtum in illis ſacramentis præfiguratum, illum ſpiritualiter manducaſſe dicuntur: & ſimiliter omnis vnio cum Chriſto, vel deſiderium Chriſti, ſolet dici ſpiritualis ſumptio huius ſacramenti, largè tamen ac materialiter, quia Chriſti res eſt huius ſacramenti, vt ſuprà diſputat. 2. latè dictum eſt. Vnde tandem colligi poteſt multiplex diuiſio ſpiritualis manducationis; ſed illa eſt præcipuè notanda ad tollendam æquiuocationem, quòd alia eſt ſpiritualis manducatio Chriſti abſolutè, alia verò Chriſti in hoc ſacramento, ſeu ipſius Euchariſtiæ, quam ſuprà indicaui iuxta quæſtion. 73. & optimè eam tractat Palud. diſt. 9. diſp. 2. Prior enim fit per fidem & charitatem, & abſolutè terminatur ad Chriſtum ſecundũ ſe; & ideo omni tempore fuit neceſſaria, poſterior verò terminatur pro

propriè ad hoc ſacramentum,& ad vſum eius: éſtque propriè ad vſum eius, vt dixi.

Dubium, vtrum ſumptio ſpiritualis Euchariſtiæ habeat fructum præter meritum, operantis.
Hoſius.
Trident.

Sed quæri poteſt circa hanc ſumptionem purè ſpiritualem, an habeat fructum præter omne meritum operantis, hęretici enim noſtri temporis dicunt, non eſſe minus fructuoſam, quàm ſi cum ſacramentali coniuncta ſit, vt refert Hoſius lib. 1. contra prolegomena Brentij. Qui error damnatur in Triden. ſeſſ. 13. cap. 8. & Can. 8. & à diuo Thoma refellitur quæſtio. 80. artic. 1. ad 3. Quæ cenſura intelligenda eſt fieri in eos, qui negant ſumptionem ſacramentalem aliquid addere merito operantis: nam hæc eſt aperta hæreſis contra efficaciam ſacramentorum. Aliter verò poſſet quis opinari, ſacramentum eſſe adeò efficax, vt non ſolùm re ipſa ſuſceptum, ſed etiam ſolo animo, & deſiderio applicatum, habeat ſacramentalem efficaciã: & non eſt tam aperta hæreſis; quia non defuerunt Catholici, qui dicerent, hoc ſacramentum hoc modo operari; ſaltem in extrema neceſſitate, vt quando ægrotus non poteſt ſacramentaliter ſumere, præſertim quãdo petit, adorat, ac veneratur ſacramentum, vt referunt Soto diſtinct. 12. quæſtio. 2. artic. 1. Ledeſma quæſtio. 21. artic. 4. Alij verò dixerunt, ſacramentum operari quidem hoc modo gratiam aliquam maiorem, quàm reſpondeat merito operantis, non tamen tantam, quãtam conferret ſacramentaliter ſumptum, nec tam propriè ex opere operato, quia non per efficientiam phyſicam; & ita ſentit Ledeſma. Sed hæc omnia ſunt falſa & improbabilia, & apertè contra diuum Thomam ſuprà, Alenſ. quæſtion. 41. memb. 3. artic. 3. & contra rationem: quia promiſſio effectus ſacramentalis non eſt facta deſiderio, ſed manducationi. Item, quia ſi quis priùs deſideret ſacramentum, & poſtea re ipſa ſumat, non minorem effectum ſacramentalem recipiet in re, quàm ſi antea non deſideraſſet, ſi cætera ſint paria: ſignum eſt ergo, ſacramentum nihil priùs contuliſſe, ratione deſiderij, alioqui idem ſacramẽtum plures conferret effectus eiuſdem rationis ex opere operato. Ex quo vlterius inferri poteſt, ſi quis poſt ſuſceptum ſacramentum gaudeat, & delectetur in conſideratione ſumptionis, inde etiam nouum obtinere effectum ex opere operato; quia non eſt minus efficax ſacramentum ſuſceptum, quàm ſuſcipiendum, neque actus minus bonus, gaudium, quàm deſiderium, de qua re plura diximus in ſimili quæſtione agentes de Baptiſmo. Quocirca, quando Tridentinum ſuprà dicit, *illos, qui voto cœleſtem panem edunt fide viua, quæ per dilectionem operatur, fructum eius & vtilitatem ſentire*, non eſt intelligendum de fructu ex opere operato, ſed merito operantis, qui dicitur fructus huius ſacramenti, vel obiectiuè, quia ex illius deſiderio & amore percipitur, vel generali quadam ratione, quatenus omnis vnio per gratiam dicitur effectus huius ſacramenti, quia eſt effectus Chriſti, qui in hoc ſacramento continetur.

Soto.
Ledeſm.
Reſpondetur non habere.
Alenſ.

Tertiò rurſus diuiditur ſacramentalis ſumptio in ſacramentalem tantùm, & ſpiritualem & ſacramentalem ſimul; & ita perficitur trimembris diuiſio, quam tradit Trident. dicto cap. 8. & intelligitur bimembris, quam poſuit D. Thom. hìc, art. 1. qui in hoc ſenſu locutus videtur. Vt verò explicetur diuiſio, oportet aduertere, ſumptionem ſacramentalem omnino ſumi interdum materialiter, pro quacunque ſumptione ſacramenti, etiam ſi fiat ſine propria cognitione eius, vt quæ fit à bruto animali, vel ab homine exiſtimante hoſtiam non eſſe conſecratam, & de hac manducatione in hoc loco non eſt ſermo: quia, vt dixit D. Thomas, eſt veluti per accidens: vnde impropriiſſimè dicitur vſus ſacramenti, vt ſacra-
A mentum eſt, interdum verò contingere poteſt, vt ſacramentum hoc ſumatur intentione & cognitione, tamen ab homine incapace effectus illius: vt quando ſumitur ab homine non regenerato per Baptiſmum, & hæc etiam ſumptio cenſetur materialis, quia per illam non applicatur ſacramentum, vt ſacramentum eſt, ſubiecto ſibi proportionato. Sacramentalis ergo ſumptio propriè ac formaliter dicitur, realis manducatio ſacramenti Euchariſtiæ, cum aliqua intentione ſumendi illud in ſubiecto capaci, & proportionato. Nam, ſicut in aliis ſacramentis, quę conſiſtunt in vſu, capacitas & intẽtio ſumentis, ſunt de neceſſitate ſacramenti, ita hic ſunt de neceſſitate ſumptionis ſacramentalis propriè dictæ: & ſicut in aliis ſacramentis, in adultis requiritur pro-
B pria intentio formalis, vel virtualis, explicita, vel implicita, in paruulis verò ſufficit intentio Eccleſiæ, ita etiam hìc, vt inferiùs dicemus. Hæc igitur ſacramentalis ſumptio, ſi fiat ſine fructu ſpirituali, dicitur ſacramentalis tantùm; ſi verò fiat cum fructu, dicitur etiam ſpiritualis, ſiue ita determinetur ab effectu, ſiue ab ſtatu, & diſpoſitione, cum qua fit. Quocirca, ſicut poteſt manere ſacramentum ſine effectu, vel debita diſpoſitione, ita poteſt eſſe in præſenti ſumptio ſacramentalis tantùm ſine ſpirituali. Hìc verò inquiri poterat de ſumptione, qua Chriſtus ſeipſum communicauit, an dicenda ſit ſacramentalis tantùm, vel ſimul ſpiritualis, ſed de hoc dicetur infrà.

C Ex quibus vltimò concluditur, ſacramentum hoc perfectius applicari, quàm reliqua, quæ in exteriori vſu alicuius elementi conſiſtunt: in aliis enim applicatio fit per ſolum externum contactum; hìc verò fit per internam ſumptionem, & vitalem actionem, & quodammodo per guſtum, qui eſt ſenſus perfectior, quàm tactus, & ita applicatio eſt proportionata ſacramento, quod perfectius eſt, & per modum cibi ſumitur, vt latiùs tractat Durand. d. 9. q. 1.

Durand.

SECTIO II.

Virùm ſoli homines poſſint hoc ſacramentum manducare.

Homo poteſt Euchariſtiam manducare.

HÆc quæſtio per ſe eſt facilis, & ferè in ſuperio-
D ribus expoſita, & ideo breuiſſimè expediri poteſt. Primò ergo certum eſt, homines poſſe hoc ſacramentum manducare; nomine ſacramenti non ſolùm ſpecies intelligendo, de quibus experientia notum eſt, ſed etiam corpus Chriſti, de quo dicitur: *Niſi manducaueritis carnem filij hominis*, &c. quia adeſt inſtitutum hoc ſacramentum, vt ab homine manducetur Chriſtus Dominus, & per hoc ſacramentum in nobis ſit, & nos in ipſo: vt hinc excludatur error dicentium, diſcedere corpus Chriſti ſtatim ac ori admouetur, qui bis in ſuperioribus impugnatus eſt.

Creaturæ homine ſuperiores non poſſunt Euchariſtiam manducare.

E Secundò eſt certum, hoc ſacramentum non poſſe ſumi à creaturis homine ſuperioribus, hæ enim non ſunt niſi Angeli: Angeli autem non habent corpora, vt corporaliter manducare poſſint. Dices, poſſe aſſumere corpora, & in eis manducare. Reſpondetur, etiam in aſſumptis corporibus non propriè manducare, quia motus ille, prout eſt in corpore, non eſt vitalis actio; illa ergo non eſſet propriè ſumptio ſacramenti, ſed quædam alia mutatio localis. Loquimur autem de ſumptione ſacramentali: nam ſpiritualiter interdum dicuntur Angeli mãducare Chriſtum, quatenus ei per charitatem vniuntur: quamquam neque hoc modo poſſint ſpiritualiter ſumere hoc ſacramentum propriè loquendo, quia cùm non ſint capaces ſacramenti, non poſſunt habere votum, aut deſiderium eius.

Tertiò

Creaturæ homine inferiores ſacramentaliter propriè ſumere nequeunt Euchariſtiam.

Tertiò eſt certum, creaturas inferiores homine, vel omnino non poſſe, vel ſaltem non propriè & ſacramentaliter poſſe ſumere hoc ſacramentum. Patet, quia quæ non viuunt, nullo modo poſſunt ſumere, cùm non poſſint comedere: & hinc fit, corpus hominis mortuum iam non eſſe capax huius ſacramenti, quæ autem viuũt, & comedere poſſunt, licèt materialiter valeant ſpecies ſacramentales, & conſequenter corpus Chriſti manducare, vt in ſuperiore diſput. 55. traditum eſt: non tamen formaliter, ſeu ſacramentaliter, vt ex præcedente ſectione conſtat. Quocirca ſententia quorundam Catholicorum, qui abſolutè negant bruta manducare corpus Chriſti, vt VValdenſ. tom. 2. cap. 60. & aliorum vel omnino reiicienda eſt, vel piè explicanda. Nam certum eſt, ſpecies ſacramentales poſſe à mure manducari, & comedi, ſicut alium panem, vt experientia conſtat, & in hoc fingere aliquod miraculum, eſt vanum, & ſine fundamento. Deinde etiam eſt certum, corpus Chriſti non diſcedere, ſed intrare, quo intrant ſpecies: quia, cùm manducatio ſolùm importet motum localem, propriè conuenire poteſt, & denominare corpus Chriſti, iuxta principia ſuprà poſita, & hoc ſenſu erroneum eſſet negare, bruta manducare corpus Chriſti, ſaltem materialiter. Piè verò exponi poſſunt illi authores, quòd hoc negant; ſolùm quia illa ſumptio formaliter & ex intentione ſumentis, non eſt ſacramentalis.

VValdenſ.

SECTIO III.

Vtrùm omnes homines adulti poſſint recipere hoc ſacramentum.

EX iis hominibus, quidã ſunt baptizati, alij non: quidam iuſti, vel re ipſa, vel in exiſtimatione & conſciẽtia ſua, cum diſpoſitione aliqua ad iuſtitiam ſufficiente, alij ſunt peccatores, id eſt, qui in ſtatu peccati permanent, nec ſatis diſponuntur, vt ab illo mundentur, etiam per ſacramentum: ita enim nunc hac voce vtemur. Rurſus ex parte ſumptionis diſtinguere poſſumus ſacramentalem tantùm ab ea, quæ ſimul ſpiritualis eſt.

Euchariſtia poteſt ſumi ſacramentaliter tantum à peccatore homine.
VValdenſ. Caſtro. Origenes.

Dico primò: Homines peccatores accipere poſſunt Euchariſtiam ſacramentaliter, non verò ſpiritualiter. Hæc poſterior pars conſtat ex dictis de effectu; prior verò pars eſt de fide. Circa quam aliqui olim errauerunt, vt ſuprà diſput. 17. & 23. annotauimus & videre licet in VValdenſ. tom. 2 c. 60. Caſtro verb. Euch. hæreſi 11. Cui errori videtur fauere Orig. Matthæ. 23. circa id, *Non quod intrat per os.* vbi inquit, *malos non accipere Verbum incarnatum*, niſi exponatur de ſumptione ſpirituali, ſicut exponenda ſunt alia Sanctorum teſtimonia, quæ ſtatim indicabimus. Sed cõcluſio poſita eſt de fide, vt conſtat ex 1. ad Corin. *Qui autem manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.* Ridicula enim eſt interpretatio hæreticorũ dicentium; manducare indignè, qui manducat externa ſigna, & ineptum ſe præbet ad manducandum corpus. Paulus enim expreſsè dicit, manducare indignè totum ſacramentum, non diiudicando illud, nec ſe diſponendo iuxta dignitatem eius; & ita exponunt Chryſoſtom. Ambroſ. Anſel. D. Th. denique omnes Græci & Latini. Præterea Chryſoſt. Homil. 83. in Matth. 25. in Ioan. Origenes Homil. 3. in Pſal. 37. Hieron. Malach. 1. & alij Sancti, qui hanc veritatem docent, hoc eodem teſtimonio nituntur. Auguſt. lib. 1. contra Creſcon. c. 26. in fi. lib. 2. cont. literas Petil. c. 47. & epiſt. 120. c. 27. & lib. 5. de bapt. c. 8. *Corpus*, inquit, *Domini & ſanguis Domini erat illis, quibus dicebat Apoſtolus, maducat & bibit indignè, &c.* Et in Cypr. ſerm. de Cœ-

Chryſ. Origenes. Hieron. Auguſt.

A naDomini, inquit, *In ſceleratum os panis ſanctificans introiuit.* hinc etiam Hiero. lib. 2. cont. Iouinian. versùs finem, *Æqualiter, omnes corpus Chriſti accipimus, quamquam pro accipientium meritis diuerſum fiat, quod vnum eſt.* Hinc denique Eccleſia canit, *Sumunt boni, ſumunt mali, ſorte tamen inæquali, vitæ vel interitus.* Ratio ſumenda eſt ex illo principio ſuprà poſito, corpus Chriſti manere ſub ſpeciebus, quamdiu ſpecies panis manent: nam hinc manifeſtè ſequitur peccatores, dum ſumunt ſpecies, ſumere corpus Chriſti. Deinde cætera ſacramenta rata ſunt, etiam cum ab iniquis ſuſcipiuntur, ſi nihil eſſentiale illi deſit; ergo & hoc ratum permanet, etiam ſi ab iniquo ſumatur, B quia propter hanc cauſam nihil eſſentiale illi deeſt. Præterea hoc ſacramentum ratũ eſt, etiam ſi ab iniquo Sacerdote fiat: ergo eadem ratione ratum durabit, cùm ab illo ſumitur. Ad hæc alias daretur occaſio erroris ſuprà impugnati, Euchariſtiam verè non confici, quando ab iniquo ſumenda eſt, & ita penderet conſecratio à futuro euentu, & omnia eſſent ambigua, & incerta, nec poſſet aliquis certius credere, ſe accipere Chriſtum, quàm ſe eſſe iuſtum. Certum ergo eſt, omnes, quantumuis peccatores, reuera accipere corpus Domini ſacramentaliter: quod, tam de baptizatis, quàm de non baptizatis verum eſt aliquo modo, propter principium ſuprà poſitum, quamquam ſit aliquod diſcrimen in formali- C tate ſumptionis, vt ſic dicam, & in aptitudine ſeu capacitate reſpectu ſumptionis ſpiritualis, iuxta dicta in 1. ſect. & quæ ſtatim ſubiiciam. Quocirca, ſi apud Auguſtinum, vel alium Patrem interdum reperiatur, peccatores non ſumere rem huius ſacramenti, ſeu non verè illud ſumere, intelligendi ſunt & de re tantùm ſacramenti quæ eſt gratia, & de ſpirituali ſumptione ſeu fructuoſa, & quæ animam reficiat; & ita intelligendus eſt Auguſt. tract. 28. 29. in Ioan. & ſermo. 2. de verbis Apoſtoli, & lib. 22. de Ciuit. Dei, cap. 25. & ſæpe aliàs.

Auguſt.

Dico ſecundò: Omnes homines adulti, baptizati, iuſti, poſſunt recipere hoc ſacramentum ſacramen- D taliter & ſpiritualiter, loquimur per ſe, ſecluſi aliis impedimentis corporis, & ita eſt concluſio certa, & per ſe clara: quia, quod pertinet ad ſumptionem ſacramentalem, à fortiori conſtat ex dictis de peccatoribus, ex dictis ſuprà de permanente duratione Chriſti ſub ſpeciebus: quod verò pertinet ad ſpiritualem ſumptionem, conſtabit ex dicendis infrà de effectibus. Solùm poteſt eſſe difficultas de amentibus ſeu phreneticis, ſed hæc facilè expeditur ex dictis, & dicendis ſectione ſequente. Nam, ſi ſint amentes perpetui, nõ reputantur adulti; ſed tanquam infantes, ſi autem priùs habuerunt rationis vſum, de illis iudicandum eſt iuxta illum ſtatum, in quo inuenti ſunt, quando iudicium rationis amiſerunt. Vnde ſi tunc erant iuſti, habebant virtualem huius ſacramenti voluntatem, & ita ſunt capaces illius. An E verò expediat illis conferre, alia quæſtio eſt infrà tractanda cum D. Thom. quæſt. 80. art. 9.

Dubium.

Vnica tantùm ſupereſt dubitatio de hominibus iuſtis non baptizatis, vt ſunt Catechumeni, an formaliter & propriè ſint capaces ſacramentalis & ſpiritualis ſumptionis huius ſacramenti. Nam Marſ. in 4. q. 6. ar. 2. dicit, in caſu neceſſitatis Catechumenum ſuſcipere hoc ſacramentum, vnde ſentit, tunc eum recepturum propriiſſimè ſacramẽtaliter & ſpiritualiter hoc ſacramentum: alioquin non poſſet ſine graui peccato illud ſumere. Et huic ſententiæ videtur fauere Innocent. in cap. veniens, de Baptiſmo: expreſsè enim dicit, Euchariſtiam ſumi poſſe à non baptizatis.

Marſil. Innocent.

Homines iuſti non baptizati non poſſunt ſumere ſacramentaliter Euchariſtiã.

Sed hæc ſententia ſingularis eſt, & aliena à principiis receptis ab omnib. Theologis: Baptiſmus enim eſt ianua ſacramentorum, & Eccleſię, & per illũ recipit homo characterem, qui eſt potentia ad recipienda ſacramenta, & effectum eorum: qui ergo non habet hunc characterem, non eſt capax alicuius ſacramentalis effectus, & conſequẽter neque ſumptionis propriè ſacramentalis vel ſpiritualis. Quocirca, ſicut qui caret charactere Ordinis, quantumuis ſit iuſtus, non poteſt conficere hoc ſacramentum, quia ille character eſt veluti potẽtia actiua illius effectus, ita neque, qui caret Baptiſmi charactere, eſt capax huius ſacramenti prædicto modo: quia ille character eſt quaſi potentia paſſiua cæterorum ſacramentorum. Ac denique, ſicut homo non genitus ſeu productus, non capax eſt cibi & nutrimenti; ita neq; homo non regeneratus per Baptiſmum, eſt capax huius ſacramentalis cibi: quamquam ergo hi Catechumeni, quatenus comedere poſſunt, poſſint etiam velut materialiter ſumere hoc ſacramentum, non tamen propriè ſacramentaliter, id eſt, cum ordine ad ſpiritualem ſumptionem. Innocẽtius autem in dict. cap. veniens, non ſcripſit illa verba, docendo, ſed diſputando; vnde ex reſolutione totius capitis potiùs noſtra ſententia confirmatur: concludit enim ante Baptiſmum, ſacramenta cætera non eſſe valida. Deinde intelligi poteſt de ſumptione merè materiali ac fructuoſa, ſicut ibidem ait, ante Baptiſmum eſſe homines capaces coniugij: quod eſt verum materialiter in ratione contractus, non autem formaliter in ratione ſacramenti.

SECTIO IV.

Vtrùm infantes poſſint hoc ſacramentum ſuſcipere.

OMittamus in primis ſumptionem purè corporalem ſeu materialem; quia certum eſt, ſi poſſint comedere, poſſe etiam hoc modo ſumere: omittamus præterea ſumptionem purè ſpiritualem, quæ fit per propoſitum ſeu deſiderium, quia huius paruuli non ſunt capaces: vnde, licèt dicatur interdum ab Auguſtino, & diuo Thoma, ſpiritualiter manducare hoc ſacramentum; latè ac metaphoricè intelligendum eſt, vel quia per Baptiſmum ſpiritualiter vniuntur Chriſto, & corpori eius; vel quia per habitualem iuſtitiam, quam in Baptiſmo recipiunt, cenſentur appetere perfectam vnionem cum Chriſto, & habere ius ad hoc ſacramentum, & veluti voluntatem ſumendi illud, vt notarunt Caiet. q. 73. art. 1. Palacius d. 9. diſput. 2. Omittamus rurſus paruulos non baptizatos, de quibus eadem ratio eſt, quæ de adultis: eſt igitur quæſtio de baptizatis infantibus, ſub quibus perpetuò amentes comprehenduntur & de ſumptione propriè ſacramentali & ſpirituali ſimul, ſeu quæ propter ſpiritualem fiat.

Caietan. Palac.

1. Sententia. Maior. Petr. Soto. Catherinus. Dom. Soto.

Prima ſententia eſt, infantes non eſſe capaces huius ſacramenti. Tenet Maior diſt. 9. ad 2. Petrus Soto lect. 8 de Euchariſt. Cather. opuſ. de Commun. paruul. & Dominicus Soto, in hanc partem eſt propenſus, vide illum: poteſt tribui Caietano quæſt. ſequente, qui ad effectum huius ſacramenti requirit actualem deuotionem, cuius paruuli non ſunt capaces In hanc ſententiam inclinat Alenſ. q. 49. memb. 5. Gab. diſt. 9 q. 2. art. 3. dub. 4. & Palud. q. 4. in fine. Sed hi ſolũ dicunt non eſſe dandam Euchariſtiam paruulis. Fundamentum prædictæ ſententiæ eſt, quia hoc ſacramentum eſt cibus ſpiritualis; ergo eſt accommodatum iiś ſolummodo, qui poſſunt actus ſpiritualis vitæ exercere, quod paruuli nõ poſſunt. Et cõfirmatur ex illo 1. ad Corint. 11. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat*, &c. ergo, qui ſe probare

Alenſ. Gabr. Palud.

A non poteſt, nec de illo pane edere poteſt. Confirmatur denique ex vſu Eccleſiæ, quæ non dat paruulis hoc ſacramentum: datura autem eſſet, ſi exiſtimaret illis futurum eſſe vtile.

Secunda ſententia eſt, infantes eſſe capaces huius ſacramenti propriè ac ſpiritualiter. Tenet Soto d. 2. q. 2. art. 2. Ledeſm. q. 21. art. 9. dub. 5. Vict. num. 84. Cordub. lib. 1. q. 8. Alenſ. lib. 2. de Euchar. c. 37. inſinuant Ruar. art. 15. Hoſius in Confeſ. c. 40. Fundamentum eſſe poteſt, quia ſacramentum confert gratiam non ponentibus obicem: ſed hi paruuli non ponunt obicem; & corporaliter verè manducant, vt ſuppono, vel ſi ſint tam paruuli, vt manducare non poſſint, ſaltem poſſunt bibere: ergo, ſi manducent, vel bibant, recipient effectum, & conſequenter mãducabunt propriè ac ſpiritualiter. Secundò ex vſu Eccleſiæ, qui eſt interpres inſtitutionis Chriſti: conſtat enim fuiſſe conſuetudinem in multis Græcis, & Latinis Eccleſiis, vt Euchariſtia daretur infantibus ante vſum rationis, id approbantibus ſanctiſſimis, pariter & doctiſſimis Epiſcopis, vt conſtat ex Dionyſio, cap. 2. de Eccleſiaſt. Hierarch. par. 2. & 3. nam, licèt diuus Thomas quæſtion. 80. artic. 9. eum interpretetur loqui ſolùm de adultis, tamen ibi Dionyſius in communi loquitur de baptizatis, quibus dicit, ſolitam fuiſſe dari Euchariſtiam ſtatim poſt Baptiſmum & ſacram vnctionem; quod etiam refert Iuſtin. apol. 2. in fine. Cyprian. lib. 2. epiſt. 3. Ambroſ. lib. de myſter. cap. 8. Præterea idem Dionyſius cap. 7. part. 3. ſub finem, nullam videtur expoſitionem admittere: ſic enim ait, *Illud verò, quod pueri quoque qui nondum poſſunt intelligere diuina, ſacri Baptiſmatis, altiſſimorúmque communionis ſacroſanctæ ſignorum participes fiant, videtur quidem profanis irridendum.* Et infrà; *Tradit autem puero ſancta myſteria Põtifex, vt nutriatur in ipſis, neque vitam aliã habeat, niſi hanc, quæ diuina inſpiciat ſemper, & quæ huiuſmodi ſancta communione proficiat.* Præterea Cyprian. lib. de lapſis; narrat miraculum, quod accidit: puella, cui cùm datum eſſet ſacramentum, illud traiicere non potuit, quia idolothyta prius manducauerat: & apertè ſupponit, illam non habuiſſe vſum rationis, neque peccaſſe in illo facto. Cuius etiam videtur meminiſſe Aug. epiſ. 23. ad Bonif. qui etiam epiſt. 107. apertè dicit, infantes Euchariſtiam manducaſſe: idem ſignificat lib. 4. de Trinit. c. 10. & clarè lib. de Eccleſ. dogm. c. 52. Omitto alia teſtimonia, quę afferri poſſent ex libro contra Pelagian. quia illa poſſunt facilè exponi de manducatione ſpirituali, ſeu metaphorica, quæ fit per Baptiſmum. Ad hæc optimus locus apud Clemen. lib. 8. Conſt. c. 20. vbi dicit pueros ſolitos eſſe communicare cum plebe: pueri enim propriè appellari videntur, qui nondum ratione vtuntur; & eadem conſuetudo inſinuatur in Concilio Tolet. 11. cap. 11. cùm dicitur, eum, qui ob infirmitatem, neceſſitatem, mentis incapacitatem, vel infantiam, ſuſceptam Euchariſtiam euomuerit, puniendum non eſſe: ſupponit ergo, ſolere infantes ſumere Euchariſtiam; non poteſt ergo negari hæc cõſuetudo: quamuis in tota Eccleſia ſuſcepta non fuerit, nec fortaſse fuerit admodum frequens & generalis, cùm maior illius mentio apud veteres non reperiatur. Illa verò conſuetudo prudens fuit eo tempore, quod apertè colligitur ex Concilio Trid. ſeſſ. 2. c. 4. dicente, eos Patres pro ſui tẽporis ratione probabilem cauſam ſui facti habuiſſe. Quamobrem admittendum non eſt illos Patres non tam conſuetudinem illam ſeruaſſe, quàm toleraſſe, quia nõ poterant plebi reſiſtere; hoc enim, & repugnat Cõcilio, & in ſe inuoluit repugnantiam: quia hæc ipſa tolerantia ſupponit conſue

2. Sententia. Soto. Ledeſm. Victor. Alenſ. Richard. Hoſius.

Dionyſ.

Iuſtinus. Cyprian. Ambroſ.

Auguſt.

conſuetudinem. Reuocemus ergo rem ad primam originem, quando illa conſuetudo introduci cœpta eſt: non eſt enim veriſimile, quòd cœperit introduci propter plebis perturbationem & ſeditionem; nulla enim huius rei mentio in veterum monumentis habetur: imò Dionyſ. dicit, ſolos profanos irridere ſolitos illum morem. Addo, non debuiſſe ſanctos Patres conſuetudinem illam non ſolùm permittere, ſed etiam obſeruare & exequi, propter populi tumultum, ſi ſancta & licita non eſſet: non eſſet autẽ honeſtum, dare ſacramentum infantibus, niſi formaliter, & ſpiritualiter eſſent capaces illius, & fructus eius. Reſpondét aliqui potuiſſe dari ſolùm, vt propter Chriſti præſentiam & contactum, quodammodo ſanctificarentur, & contra dæmonum inſidias munirẽtur. Sed hoc non placet; tum quia ſacramentum per ſe eſt dandum propter ſuum primarium effectum, & non aliàs; tum etiam, quia vel ille effectus erat ex opere operato, & ſic, qua ratione vnus admittitur, poteſt admitti alius; vel ſolùm propter impetrationem, vel alio modo, & ad hoc non erat neceſſaria manducatio, ſed ſufficere poterat, vel oratio; vel ad ſummum, extrinſecus contactus, vel præſentia in templo, vbi adeſt Chriſtus, vel quid ſimile; tum denique, quia, ſi id eſſet verum, potuiſſet etiam dari Catechumenis, quod nunquam in Eccleſia factum eſſe legimus. Alij tandem dicunt, veteres Patres introduxiſſe illam conſuetudinem: quia, vel exiſtimabant, vel dubitabant, an ſacramentalis manducatio Euchariſtiæ eſſet paruulis neceſſaria ad ſalutem, vt latè tractat Claud. rep. 6. c. 7. Sed hæc ratio primò ſupponit, illam conſuetudinem de ſe non fuiſſe rationabilem, ſed ſolùm ob ignorantiam, quod non eſt conſentaneum Concilio Trident. Deinde ex illamet exiſtimatione ſequitur, illos crediſiſſe, hoc ſacramentum eſſe fructuoſum paruulis: cur enim arbitrarentur eſſe neceſſarium, quod nõ exiſtimabant eſſe fructuoſum? Non videtur ergo dubium, quin iudicauerint, Euchariſtiam dare gratiam infãtibus, & ideo illis eam dediſſe: quod apertis ferè verbis docet Dionyſius ſuprà. Tertiò eſt ratio à priori, quia in illis habet locum promiſſio Chriſti: *Qui manducat me, viuet propter me, & in me manet, & ego in eo.* Dices, paruulos non poſſe manducare ſpiritualiter. Sed in primis hæc verba Chriſti de corporali manducatione intelliguntur, & propter illam promittitur ſpiritualis: hoc autem modo pueri poſſunt ſpiritualiter manducare. Deinde ſpiritualis manducatio actualis, non eſt neceſſaria; habitualis autem etiam in pueris locum habet. Denique ſacramentum Confirmationis dat ſuum effectum paruulo, cur ergo non etiam Euchariſtia? quia infans non minus poteſt nutriri, quàm augeri, nec pro tempore magis indiget auxilio, vt fidem profiteatur, aut hoſtibus fidei reſiſtat, quàm deuotione & dulcedine Euchariſtiæ; neutrius enim eſt capax pro illo ſtatu. Simile argumentum fieri poteſt de ſacramento Ordinis: quod iuxta probabilem ſententiam datum paruulis, ratum eſt.

Infantes capaces ſunt Euchariſtiæ ſumenda propriè ac ſpiritualiter.

Quocirca hæc poſterior ſententia eſt ſine dubio probabilior: habet enim maius authoritatis pondus & rationis. Vnde ad fundamentum alterius reſpondetur, hunc cibum nutrire conuertendo alitum in ſe; & ideo, vt ſuum effectum conferat, ſatis eſt, vt ab eo, qui viuit ſpirituali vita, comedi poſſit. Paulus autem in citato loco de adultis loquitur; de infantibus autem ſatis eſt, quòd Eccleſia illos probet, ſi poſt Baptiſmum velit illis Euchariſtiam conferre.

Ob rationabiles cauſas Eccleſia nunc denegat par-

Quòd verò Eccleſia hoc nunc non faciat, non eſt quia paruuli ſunt incapaces, ſed quia hoc nunc magis expedit ad decentiam & reuerentiam ſacramenti;

A quæ aliquali vtilitati paruulorum præferenda eſt. In principio enim Eccleſiæ, quando minor erat fidelium numerus, faciliùs poterant vitari incommoda, quibus illa conſuetudo expoſita eſt, poſtmodum verò, creſcente numero fidelium, & præſertim, cùm refrigeſcente charitate, minori cura ac diligentia ſacramenta adminiſtrarentur, non potuerunt huiuſmodi pericula alia ratione conueniente vitari; & ideo meritò Eccleſia contrariam conſuetudinem amplexa eſt: de qua re iterum redibit ſermo, cùm de præcepto communionis agemus.

...nulis Euchariſtiam.

QVÆSTIO LXXIX.

B De effectibus Sacramenti Euchariſtiæ, in octo articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de effectibus huius ſacramenti.

Et circa hoc quæruntur octo.

Primò, vtrùm hoc ſacramentum conferat gratiam.

Secundò, vtrùm effectus huius ſacramenti ſit adeptio gloriæ.

Tertiò, vtrùm effectus huius ſacramenti ſit remiſſio peccati mortalis.

Quartò, vtrùm per hoc ſacramentum remittatur peccatum.

Quintò, vtrùm per hoc ſacramentum tota pœna peccati remittatur.

Sextò, vtrùm hoc ſacramentum homines præſeruet à peccatis futuris.

Septimò, vtrùm hoc ſacramentum proſit aliis, quàm ſumentibus.

C *Octauò, de impedimento effectus huius ſacramenti.*

ARTICVLVS I.

Vtrùm per hoc ſacramentum conferatur gratia.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd per hoc ſacramentum non conferatur gratia. Hoc enim ſacramentum eſt nutrimentum ſpirituale. Nutrimentum autem non datur, niſi viuenti. Cum ergo vita ſpiritualis ſit per gratiã, non competit hoc ſacramentum, niſi habenti gratiam. Non ergo per hoc ſacramentum confertur gratia, vt D *primò habeatur: ſimiliter etiam nec ad hoc, quòd augeatur, quia augmentum ſpirituale pertinet ad ſacramentum Confirmationis, vt dictum eſt *. Non ergo per hoc ſacramentum gratia confertur.*

Inf. ar. 4. contra, & 4. d. 12. q. 2. art. 8. q. 1. ad 2.

quæſt. 72. art. 1. & 7.

2. Præterea, Hoc ſacramentum confertur, vt quædam ſpiritualis refectio. Sed refectio ſpiritualis magis videtur pertinere ad vſum gratiæ, quàm ad gratiæ collationẽ. Ergo videtur, quòd per hoc ſacramentum gratia non conferatur.

*3. Præterea, Sicut ſuprà dictum eſt *, in hoc ſacramento corpus Chriſti offertur pro ſalute corporis, ſanguis autem pro ſalute animæ. Sed corpus non eſt ſubiectum gratiæ, ſed anima, vt in ſecunda parte * habitum eſt. Ergo ad minus, quantum ad corpus, per hoc ſacramentum gratia non confertur.*

q. 71. art. 1. & 76. art. 2. ad 2.

1. 2. q. 110. art. 4.

Sed contrà eſt, quod Dominus dicit Ioan. 6. Panis quem ego dabo caro mea eſt, pro mundi vita. Sed vita ſpiritualis E *eſt per gratiam. Ergo per hoc ſacramentum gratia confertur.*

Reſpondeo dicendum, quòd effectus huius ſacramenti debet conſiderari, primò quidem & principaliter ex eo, quod in hoc ſacramento continetur, quod eſt Chriſtus. Qui ſicut in mundum viſibiliter veniens contulit mundo vitam gratiæ (ſecundùm illud Ioan. 1. Gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt) ita in hominem ſacramentaliter veniens, vitam gratiæ operatur, ſecundùm illud Ioan. 6. Qui manducat me, viuet propter me. Vnde & Cyrill. dicit; Viuificatiuum Dei Verbum, vniens ſeipſum propriæ carni, fecit ipſam viuificatiuam, decebat enim eum noſtris quodammodo vniri corporibus per ſacram eius carnem & per ipſum ſanguinem, quæ accipimus in benedictionem viuificatiuam

Lib. 4. in Ioã. c. 13. & 14.

catiuam in pane & vino. Secundò conſideratur ex eo, quod per hoc ſacramentum repræſentatur; quod eſt paſſio Chriſti, ſicut ſuprà dictum eſt. Et ideo effectum quem paſſio Chriſti fecit in mundo, hoc ſacramentum facit in homine. Vnde ſuper illud Ioan. 18. Continuò exiuit ſanguis & aqua, dicit Chryſoſt. Quia hinc ſuſcipiunt principium ſacra myſteria, cùm acceſſeris ad tremendum calicem, vt ab ipſa bibiturus Chriſti coſta, ita accedas. Vnde & ipſe Dominus dicit, Matthæi 26. Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effundetur in remiſſionem peccatorum. Tertiò conſideratur effectus huius ſacramenti ex modo, quo traditur hoc ſacramentum, quod traditur per modum cibi & potus. Et ideo omnem effectum quem cibus & potus materialis facit, quantū ad vitam corporalem (quod ſcilicet, ſuſtentat, auget, reparat, & delectat) hoc totum facit hoc ſacramentum quantum ad vitam ſpiritualem. Vnde Ambroſ.* dicit in libro de ſacramentis: Iſte panis eſt vita æterna, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit. Et Chryſoſt.* dicit ſuper Ioan. Præſtat ſe nobis deſiderantibus, & palpare, & comedere, & amplecti. Vnde & ipſe Dominus dicit Ioan. 6. Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Quartò conſideratur effectus huius ſacramenti ex ſpeciebus, in quibus traditur hoc ſacramentum. Vnde Auguſtin.* ibidem dicit, Dominus noſter corpus, & ſanguinem ſuum in eis rebus commendauit, quæ ad vnum aliquid rediguntur ex multis: namque aliud, ſcilicet panis, ex multis granis in vnum conſtat, aliud, ſcilicet, vinum, in vnum ex multis acinis cōfluit. Et ideo ipſe alibi dicit ſuper Ioan.* O ſacramentum pietatis, ò ſignum vnitatis, ò vinculum charitatis. Et quia Chriſtus, & eius paſſio, eſt cauſa gratiæ, & ſpiritualis refectio, & charitas ſine gratia eſſe non poteſt, ex omnibus præmiſſis manifeſtum eſt, quòd hoc ſacramentum gratiam confert.*

q.86 artic.2. & q.74. art. 1. & 2. — Homil 84. in Ioan. circa med. tō. 3. — Lib.5.cap.4. in me.to.4. — Hom. 45. in Ioan. à med. illius to. 6. — Tracta.36 in Ioan. nō multum remotè à fine tom.9. — Tract.26.in ter ſi.& med. illius tom. 9.

Ad primum ergo dicendum, quòd hoc ſacramentum ex ſeipſo virtutem habet gratiam conferendi, nec aliquis habet gratiam ante ſuſceptionem huius ſacramenti, vel niſi ex aliquo voto ipſius, vel per ſeipſum, ſicut adulti, vel voto Eccleſiæ, ſicut paruuli, ſicut ſuprà dictum eſt. Vnde ex efficacia virtutis ipſius eſt, quòd etiam ex voto ipſius aliquis gratiam conſequatur, per quam ſpiritualiter viuificetur. Reſtat igitur, vt cum ipſum ſacramentum realiter ſumitur, gratia augeatur, & vita ſpiritualis perficiatur. Aliter tamen, quàm per ſacramentum Confirmationis, in quo augetur & perficitur gratia ad perſiſtendum contra exteriores impugnationes inimicorum Chriſti. Per hoc autem ſacramentum augetur gratia, & perficitur ſpiritualis vita, ad hoc, quòd homo in ſeipſo perfectus exiſtat per coniunctionem ad Deum.*

q.73 art.3.

Ad ſecundum dicendum, quòd hoc ſacramentum confert gratiam ſpiritualiter cum virtute charitatis. Vnde Damaſcen. comparat hoc ſacramentum carboni, quem Iſaias vidit, Iſaiæ 6. Carbo enim lignum ſimplex non eſt, ſed vnitum igni: ita & panis communionis non ſimplex panis eſt, ſed vnitus diuinitati. Sicut Gregor.* dicit in Homil. Pentecoſt. Amor Dei non eſt otioſus: magna enim operatur, ſi eſt. Et ideo per hoc ſacramentum quantum eſt ex ſui virtute, non ſolùm habitus gratiæ & virtutis confertur, ſed etiam excitatur in actum, ſecundùm illud 2. Corinth. 5. Charitas Chriſti vrget nos. Et inde eſt, quod ex virtute huius ſacramenti anima ſpiritualiter reficitur per hoc, quòd anima ſpiritualiter delectatur, & quodammodo inebriatur dulcedine bonitatis diuinæ, ſecundùm illud Cant. 5. Comedite amici, & bibite, & inebriamini chariſſimi.*

Libro 4. orthod. fid.cap. 14. à med. — Homil.30. in Euang. non longè à princ.

Ad tertium dicendum, quòd, quia ſacramenta operantur ſalutem, quam ſignificant: ideo ſecundùm quandam aſſimilationem dicitur, quòd in hoc ſacramento corpus offertur pro ſalute corporis, & ſanguis pro ſalute animæ: quamuis vtrumque ad ſalutem vtriuſque operetur, cum ſub vtroque totus ſit Chriſtus, vt ſuprà dictum eſt. Et licèt corpus non ſit immediatum ſubiectum gratiæ, ex animo tamen redundat effectus gratiæ ad corpus, dum in præſenti membra noſtra exhibemus arma iuſtitiæ Deo (vt habetur Rom.* A *6.) & in futuro corpus noſtrum ſortietur incorruptionem & gloriam animæ.*

q 76.artic.1. & 2.

COMMENTARIVS.

Titulus huius articuli de gratia ſanctificante, quę à charitate non ſeparatur, intelligendus eſt, vt ex communi vſu huius vocis, maximè præſenti materia, & fine corporis articuli, ſatis conſtat. Quoniam verò gratia ſanctificans in primam & ſecundam diuidi ſolet, ſeu in eam, quæ datur, cùm primò infunditur, vel in augmentum eius, in præſente quæſtione abſtractè & præcisè ſumitur gratia pro quocunque gradu eius. Et hoc ſenſu reſpondet diuus Thomas, ſacramentum Euchariſtiæ dare gratiam dignè ſumentibus. B Quam aſſertionem probat quatuor optimis rationibus, quæ ſupponunt quidem inſtitutionem & promiſſionem Chriſti, ex qua tota hæc efficacia pendet: declarant autem, quàm fuerit conueniens hæc efficacia, quamque accommodata & quaſi connaturalis huic ſacramento, tā ratione rei contentæ, quàm ratione rei repræſentatæ, quàm denique ratione ſignorum ſenſibilium, ſub quibus hoc ſacramentum perficitur, ad vſúmque applicatur. Prima ergo ratio, & ſecunda in hoc fundantur, quòd Chriſtus hîc contentus, & paſſio etiam in hoc myſterio repræſentata, eſt primum atque efficaciſſimum principium gratiæ.

Concluſio S. Thomæ, Euchariſtiā dare gratiam dignè ſumentibus.

Contra quas rationes obiici poteſt, quia, ſi efficaces C ſunt, ex eis concludi poteſt, hoc ſacramentum per ſe & directè conferre gratiam primam, quia Chriſtus in hunc mundum veniens, huiuſmodi primam gratiam contulit hominibus per paſſionem ſuam: ergo etiam ſacramentaliter veniens eandem gratiam conferet. Item, ſimili ratione probatur, hoc myſterium non tantùm dare gratiam, vt ſacramētum eſt, ſed etiam, vt eſt ſacrificium: quia repræſentatio paſſionis potiſſimum fit in hoc myſterio, vt ſacrificium eſt.

Obiectio.

Reſpondetur, his rationibus, vt dixi, ſolùm probari, eſſe in hoc ſacramento, quantum eſt ex parte rei contentę & repræſentatę, ſufficientem rationem, & fundamentum, vt illi data ſit efficacia ad ſpiritualem vitam hominibus conferendam: quia verò Chriſtus & D paſſio eius eſt (vt ſic dicam) generalis fons gratiarum omnium, non poteſt ex hoc ſolo fundamento colligi, & definiri modus gratiæ, quæ per hoc ſacramentum datur. Neque hoc diuus Thomas intendit. Sed conſideranda vlterius eſt ſpecialis ratio huius ſacramenti, in quo non venit Chriſtus ad nos redimendos, ſicut in propria ſpecie venit, ſed ad nos ſpiritualiter reficiendos & nutriendos; & ideo non oportet, vt ſacramentaliter veniens conferat primam gratiam per ſe loquendo, vt ſtatim art. 3. idem diuus Thomas declarat. Quid verò de effectu ſacrificij dicendum ſit, infrà tractabitur; nunc breuiter negatur ſequela, loquendo propriè de effectu gratiæ ex opere operato: quia, nec paſſio Chriſti per ſe operatur gratiam huiuſmodi, donec applicetur; non applicatur autem, E quoad hunc effectum per ſacrificium vt ſic, ſed per ipſum ſacramentum. Atque ex his manet expoſita tertia ratio, quæ fūdatur in ratione cibi, ſub qua hoc ſacramentum datur; & optima eſt ad explicandam proportionem, quæ eſt inter hoc ſacramentum, & effectum proprium eius, qui eſt nutritio ſpiritualis vitæ; & ita hac potiſſimum ratione vtuntur Concilium Florentinum & Tridentinum. Et hæc congruentia optimè confirmatur quarta ratione, fundata in propria natura ſpecierum panis & vini, quę ſunt res, quæ ex plurimorum granorum vnione, ſeu coniunctione coaleſcunt. De qua re nonnulla ex Auguſt. & Cyprian. ſuprà adduximus, cùm ageremus de materia remota huius ſacramenti.

Solutio.

In

In ſolutione ad primam iudicat diuus Thomas quæſtionem,an concluſio poſita, de prima vel ſecũda gratia intelligenda ſit; & ſignificat de vtraque veram eſſe:nam hoc (inquit) ſacramentum realiter ſumptum per ſe confert gratiæ augmentum, & perficit ſpiritualem vitam, quam ſupponit. Primam autem gratiam non ita confert per ſe loquendo,quia ſupponit illam; tamen de ſe efficax eſt illius, imò nulla prima gratia datur, niſi ex voto huius ſacramenti: quod ad efficaciam illius maximè attinet. Hæc in ſumma diuus Thomas. In qua doctrina id, quod vltimo loco dicitur, maximam difficultatem habet: quia ex eo ſequi videtur, hoc ſacramentum eſſe per ſe inſtitutum ad dandam primam gratiam, eſſéque medium ad ſalutem neceſſarium, quod in ſuperioribus improbatum eſt. Sed, vt in ſuperioribus etiam ſignificaui, in huiuſmodi locutionibus de hoc ſacramento cauenda eſt maximè æquiuocatio, quam hîc etiam Caietanus rectè declarauit: aliud eſt enim loqui de hoc ſacramento, ratione rei in ipſo contentæ, & omnium quæ illi ſecundũ ſe conueniunt, aliud verò ſecundùm propriam rationem & vſum huius ſacramenti. Priori modo attribuuntur huic ſacramento, quæ Chriſto Domino ſecundùm ſe conueniunt, & hoc modo rectè dicitur, eſſe de ſe efficax primæ gratiæ; & ab illo manare omnem gratiam,& omnem primam gratiam dari aliquo modo per votum huius ſacramenti, id eſt, per affectum ad Chriſtum, & deſiderium vnionis cum ipſo: tamen hoc ſenſu & modo non loquimur formaliter de hoc ſacramento, ſed materialiter, vel (vt ita dicam) per quandam communicationem idiomatum: nam quia hoc ſacramentum eſt corpus Chriſti, ideo quæ conueniunt corpori Chriſti, dicuntur de hoc ſacramento, non tamen ratione propriæ inſtitutionis, nec ratione vſus ſacramentalis eius, ſed tantùm ratione rei contentæ, ſeu incluſæ. Alio autem modo conuenit per ſe huic ſacramento conferre augmentum gratiæ: quia eſt vitalis cibus hominum ſpiritualiter viuentium, vt partim hîc, partim articulo 3. diuus Thomas explicuit, & bene Durandus in 3. diſtinctione 9. quæſt. 4. ad primum, & huiuſmodi effectus propriè & formaliter tribuitur huic ſacramenro, nam eſt proprius effectus ſacramentalis eius: ſic autem nec prima gratia per ſe loquendo, neque effectus gratiæ aliorum ſacramentorum tribui poteſt huic ſacramento, aut voto eius ſecundùm proprium vſum ſacramentalem illius, & hoc modo procedunt, quæ ſuprà tradidimus, tractando de neceſſitate huius ſacramenti. Dices, ergo æquiuocè loquitur diuus Thomas de hoc ſacramento in hac ſolutione. Reſpondetur non eſſe propriè æquiuocationem,ſed virtualem quandam argumentationem: nam ex efficacia Chriſti hîc contenti ſecundùm ſe colligit diuus Thomas efficaciam ſacramentalem eiuſdem Chriſti, quatenus hîc ſacramentaliter continetur ac ſumitur: nam, cùm ex ſe habeat virtutem ad omnem gratiam conferendam, rectè colligitur,multo magis habere virtutem ad conferendam per ſacramentalem vſum huius ſacramenti gratiam tali ſigno & vſui accommodatam. De differenria autem,quam D.Th. ponit inter effectum ſacramenti Euchariſtiæ & Confirmationis, ſatis eſt dictum ſuprà.

Qua ratione intelligendus ſit D.Th. dicens Euchariſtiam conferre primam gratiam.

In ſolutione ad ſecundum addit diuus Thomas hoc ſacramentum non ſolùm perficere habitus gratiæ & charitatis,ſed etiam actualem gratiam, & ſpiritus delectationem ac ſuauitatem dare: quod non aliter probat, niſi quia amor Dei magna operatur, ſi adeſt, & ideo cùm hoc ſacramentum perficiat cha-

Effectus Euchariſtiæ.

A ritatem, de ſe etiam excitabit ad actualem amorem. Quæ ratio, ſi efficax eſt,idem probat de omnibus ſacramentis, quæ virtutem habent ad gratiam & charitatem augendam, niſi dicamus, eſſe in hoc ſpecialem rationem; tum, quia per ſe primò inſtitutum eſt ad charitatem nutriendam & augendam, tum etiam quia,cùm detur per modum cibi & potus,ex propria ſua ratione poſtulat,vt ſpiritualem delectationem & fructum afferat, & hoc inſinuauit diuus Thomas in fine ſolutionis accommodans verba illa Canticorum 5. *Comedite amici, bibite, & inebriamini chariſſimi.*

In ſolutione ad 3.addit D.Th.hunc effectum gratiæ,quem Euchariſtia habet in anima,aliquo modo in corpus redundare, vel in hac vita, in qua corpus efficitur organum animæ ad opera iuſtitiæ perficien-
B da, vel in futura,in qua corpus gloriam animæ participat,de qua re propriam diſputationem ſtatim inſtituemus.

ARTICVLVS II.

Vtrùm effectus huius ſacramenti ſit adeptio gloriæ.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd effectus huius ſacramenti non ſit adeptio gloriæ: effectus enim proportionatur ſuæ cauſæ. Sed hoc ſacramentum competit viatoribus, vnde & viaticum dicitur. Cùm igitur viatores nondum ſint capaces gloriæ,videtur quòd hoc ſacramentum non cauſet adeptionem gloriæ.

Inf.q.80.a 2. ad 1. & Ioã. 6.

2. Præterea, Poſita cauſa ſufficienti, ponitur effectus.
C *Sed multi accipiunt hoc ſacramentum, qui nunquam peruenient ad gloriam: vt patet per Auguſt.21. de ciuit. Dei. Non ergo hoc ſacramentum eſt cauſa adeptionis gloriæ.*

Lib.21.c.25. in fi.tom.5.

3. Præterea, Maius non efficitur à minori,quia nihil agit vltra ſuam ſpeciem. Sed minus eſt, accipere Chriſtum ſub ſpecie aliena, quod fit in hoc ſacramento, quàm frui eo in ſpecie propria, quod pertinet ad gloriam. Ergo hoc ſacramentum non cauſat adeptionem gloriæ.

Sed contrà eſt,quod dicitur Ioan.6. Si quis manducauerit ex hoc pane,viuet in æternum. Sed vita æterna, eſt vita gloriæ. Ergo effectus huius ſacramenti eſt adeptio gloriæ.

Reſpondeo dicendum, quòd in hoc ſacramento poteſt conſiderari,& id, ex quo habet effectum, ſcilicet, ipſe Chriſtus contentus,& paſſio eius repræſentata; & id, per quod
D *habet effectum, ſcilicet vſus ſacramenti, & ſpecies eius. Et quantum ad vtrumque, competit huic ſacramento, quòd cauſet adeptionem vitæ æternæ. Nã ipſe Chriſtus per ſuam paſſionem aperuit nobis aditum vitæ æternæ, ſecundùm illud Hebr.9. Noui teſtamenti mediator eſt,vt morte intercedente,quo vocati ſunt, accipiant repromiſſionem æternæ hæreditatis. Vnde & in forma huius ſacramenti dicitur; Hic eſt calix ſanguinis mei,noui & æterni teſtamenti. Similiter etiam refectio cibi ſpiritualis, & vnitas ſignificata per ſpecies panis & vini,habentur quidem in præſenti,ſed imperfectè, perfectè autẽ in ſtatu gloriæ. Vnde Auguſtinus * dicit ſuper illud Ioan.6. Caro mea verè eſt cibus. Cùm cibo & potu id appetant homines,vt non eſuriant,neque ſitiant, hoc veraciter non præſtat, niſi iſte cibus & potus,qui eos à qui-*
E *bus ſumitur, immortales & incorruptibiles facit in ſocietate Sanctorum, vbi pax erit, & vnitas plena atque perfecta.*

Tract.26. in Euan.nõ multum remotè à fin.to.9.

Ad primum ergo dicendum,quòd ſicut paſſio Chriſti,in cuius virtute hoc ſacramentum operatur, eſt quidem cauſa ſufficiens gloriæ,non tamen ita,quòd ſtatim per ipſam introducitur in gloriam,ſed oportet, vt prius ſimul cõpatiamur, vt poſtea ſimul glorificemur (ſicut dicitur Roman. 8.) ita hoc ſacramentum non ſtatim nos in gloriam introducit, ſed dat nobis virtutem perueniendi ad gloriam, & ideo viaticum dicitur. In cuius figuram legitur 3. Regum 19. quòd Elias comedit & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus, & quadraginta noctibus vſque ad montem Dei Oreb.

*Ad ſecũdum dicendum, quòd ſicut paſſio Chriſti non habet ſuum effectum in his, qui ſe ad eam non habent, vt debent: ita per hoc ſacramentum non adipiſcuntur gloriam, qui indecenter ipſum ſuſcipiunt. Vnde Auguſtinus * dicit ſuper Ioan. exponens illa verba: Aliud eſt ſacramentum, & aliud virtus ſacramenti: Multi de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur. Panem ergo cœleſtem ſpiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate. Vnde non eſt mirum, ſi illi, qui innocentiam non ſeruant, effectum huius ſacramenti non conſequantur.*

Tract. 26. in Ioan. parum à med. to. 9. & gloſſ. or. ſuper illud 1. Cor. 11. probet.

*Ad tertium dicendum, quòd hoc, quòd Chriſtus ſub aliena ſpecie ſumitur, pertinet ad rationem ſacramenti, quod inſtrumentaliter agit. Nihil autem prohibet, cauſam inſtrumentalem producere potiorem effectum, vt ex ſuprà dictis * patet.*

q. 77. ar. 3. ad 3. arg.

COMMENTARIVS.

IN hoc articulo, ſi res attentè conſideretur, non declaratur nouus effectus huius ſacraméti diſtinctus ab eo, qui articulo præcedente poſitus eſt, & ab illo, quem ar. 6. D. Thomas docet: cõſtat enim ſacramentum hoc non conferre gloriam immediatè, ſed gratia, per quam anima in ſe ipſa perficiatur, gloria verò in futura vita danda reſeruetur; ſolùm ergo adeptio gloriæ poteſt tribui huic ſacramento in ſemine & radice, vel quia conferendo gratiam dat ius ad gloriam, quod ſuo modo commune eſt omnibus ſacramentis, vel quia non ſolùm dat gratiam, ſed etiam dat ſpeciale auxilium ad perſeuerandum in illa, vt dicitur ar. 6. gratię enim vſque in finem conſeruatę debetur gloria, & ideo ſpecialiter hic effectus huic ſacramento tribuitur, & ita ſunt faciles rationes D. Thomæ, & ſolutiones argumentorum. In quarum prima ſatis apertè prædictum ſenſum D. Thomas exponit.

ARTICVLVS III.

Vtrùm effectus huius ſacramenti ſit remiſſio peccati mortalis.

4. d. 9. ar. 3. q. 2. cor. ſi. & d. 12. q. 2. a. 2. q. 2.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd effectus huius ſacramenti ſit remiſſio peccati mortalis; dicitur enim in quadam Collecta: Sit hoc ſacramentum ablutio ſcelerum. Sed ſcelera dicuntur peccata mortalia. Ergo per hoc ſacramentum peccata mortalia abluuntur.

*2. Præterea, Hoc ſacramentum agit in virtute paſſionis Chriſti, ſicut & baptiſmus. Sed per baptiſmũ dimittuntur peccata mortalia, vt ſuprà * dictum eſt. Ergo & per hoc ſacramẽtum, præſertim, cùm in forma huius ſacramenti dicitur: Qui pro multis effũdetur in remiſſionem peccatorum.*

q. 69. ar. 1.

3. Præterea, Per hoc ſacramentum gratia confertur, vt dictum eſt. Sed per gratiam iuſtificatur homo à peccatis mortalibus, ſecundùm illud Rom 3. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius. Ergo per hoc ſacramentum remittuntur peccata mortalia.

Art 1. huius q.

Sed contrà eſt, quod dicitur 1. Cor. 11. Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit. Dicit autem Gloſſa ibidem, quòd ille mãducat & bibit indignè, qui in crimine eſt, vel irreuerenter tractat, & talis manducat, & bibit ſibi iudicium, id eſt, damnationem. Ergo ille, qui eſt in peccato mortali, per hoc, quod accipit hoc ſacramentum, magis accumulat ſibi peccatum, quàm remiſſionem ſui peccati conſequatur.

Gloſſ. interlineal. ibid.

Reſpondeo dicendum, quòd virtus huius ſacramenti poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo ſecundùm ſe, & ſic hoc ſacramentum habet virtutem ad remittendum quæcunque peccata ex paſſione Chriſti, quæ eſt fons & cauſa remiſſionis peccatorum.

Alio modo poteſt conſiderari per comparationem ad eum qui recipit hoc ſacramentum, prout in eo inuenitur, vel non inuenitur impedimentum percipiendi huius ſacramenti effectum. Quicunque autem habet conſcientiam peccati mortalis, habet in ſe impedimentum percipiendi effectum huius ſacramenti, eo quòd non eſt conueniens ſuſceptor huius ſacramenti, tum quia non viuit ſpiritualiter, & ita non debet ſpirituale nutrimentum ſuſcipere, quod non eſt niſi viuentis: tum quia non poteſt vniri Chriſto (quod fit per hoc ſacramentum) dum eſt in affectu peccandi mortaliter. Et ideo, vt dicitur in lib. de Eccleſiaſticis dogmat. ſi mens in actu peccandi eſt, grauatur magis Euchariſtiæ perceptione, quàm purificetur. Vnde hoc ſacramentum in eo, qui ipſum percipit in conſcientia peccati mortalis, non operatur remiſſionem peccatorum. Poteſt tamen hoc ſacramentum operari remiſſionem peccati dupliciter. Vno modo non perceptum actu, ſed voto, ſicut cùm quis primò iuſtificatur à peccato. Alio modo etiam perceptum ab eo, qui eſt in peccato mortali, cuius conſcientiam, & affectum non habet. Fortè enim primò non fuit ſufficienter contritus: ſed deuotè & reuerenter accedens, conſequetur per hoc ſacramentum gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet, & remiſſionem peccati.

C. 5. 3. parum à princ. to. 3. inter opera Auguſt.

Ad primum ergo dicendum, quòd petimus, vt hoc ſacramentum ſit ablutio ſcelerum vel eorum, quorum conſcientiam non habemus (ſecundùm illud Pſal. 18. Ab occultis meis munda me Domine, vel vt contritio in nobis perficiatur ſcelerum remiſſione; vel etiam vt nobis robur detur ad ſcelera vitanda.

Ad ſecundum dicendum, quòd baptiſmus eſt ſpiritualis generatio, quæ eſt mutatio de non eſſe ſpirituali in eſſe ſpirituale, & datur per modum ablutionis. Et ideo quantum ad vtrumque non inconuenienter accedit ad baptiſmum, qui habet conſciẽtiam peccati mortalis. Sed per hoc ſacramentum homo ſumit in ſe Chriſtum per modum ſpiritualis nutrimenti, quod non competit mortuo in peccatis. Et ideo non eſt ſimilis ratio.

Ad tertium dicendum, quòd gratia eſt ſufficiens cauſa remiſſionis peccati mortalis, nõ tamen actu remittit peccatum mortale, niſi cùm primò datur peccatori. Sic autem non datur in hoc ſacramento. Vnde ratio non ſequitur.

COMMENTARIVS.

PRæcipua aſſertio D. Thomæ in hoc articulo eſt, hoc ſacramentum non remittere peccatũ mortale ei, qui ad illud ſuſcipiendum accedit cum conſcientia peccati mortalis. Ad intelligendum autem ſenſum diui Thomæ, oportet declarare, quid ſit accedere cum conſcientia peccati mortalis. Aliqui enim exiſtimant, accedere cum conſcientia mortalis peccati nihil aliud eſſe quàm accedere cum affectu actuali, vel virtuali ad peccatum mortale. Quæ expoſitio fundari poteſt in textu D. Thomæ: nã probat prædictam concluſionem hac ratione: *Quia non poteſt vniri Chriſto (quod fit per hoc ſacramentum) qui eſt in affectu peccandi mortaliter, & ideo, vt dicitur in lib. de Eccleſiaſt. Dogmat. ſi mens in actu peccandi eſt, grauatur magis Euchariſtiæ perceptione, quã purificetur.* Vnde concludit, *Hoc ſacramentũ in eo, qui ipſum percipit in conſcientia peccati mortalis, non operatur remiſſionem peccati*: ergo iuxta mentem D. Thomæ idem ſunt accedere cum conſcientia, & cum affectu peccati, vel ſaltem vnum aliud includit: alioqui non rectè argumentatur. Nihilominus dicendum eſt, aliud eſſe accedere cum conſcientia, aliud cum affectu peccati, vt rectè docuit Caiet. hìc, & expreſsè colligitur ex ſolutione ad 2. vbi D. Thom. dicit poſſe aliquem accedere ad baptiſmum habentem conſcientiam peccati mortalis, & tamen non indignè accedere, nec ponere obicem: impoſſibile autem eſt, accedere cum affectu ad peccatum mortale, & non indignè accedere, imò ſi quis habet conſcientiam peccati mortalis, non ſatis eſt, vt non habeat affectum ad tale peccatum, ſed neceſſe eſt, vt accedat cum aliqua deteſtatione eius, vt nõ ponat obicem baptiſmi ſacramento, vt in ſuperioribus

Concl. D. Th. per Euchariſtiam non remitti peccatum mortale ei, qui accepit cum conſcientia talis peccati.

Aliud eſſe accedere cum conſcientia peccati, aliud cum affectu ad peccatum.

bus demonſtratum eſt contra Caietanum, qui etiam A hîc oppoſitum indicat: ergo habere conſcientiam peccati iuxta mentem D. Th. non eſt habere affectũ peccati; ſed eſt accedere cum ſcientia & cognitione proprij peccati mortalis priùs commiſſi, & adhuc perſeuerantis, quoad maculam & reatum in anima ob defectum doloris ſeu deteſtationis ſufficientis ad expulſionem eius, quomodo accedit cum conſcientia peccati, etiam ille, qui accedit cum attritione cognita, quia accedit iudicans ſe adhuc eſſe in peccato. Et confirmatur hæc expoſitio primò, ex vi, & proprietate ipſius nominis *conſcientiæ*, quod non affectũ, ſed ſcientiam & dictamen practicum ſignificat. Secundò, quia hoc modo eſt vera & facilis differentia quã D.Th. ponit inter Baptiſmũ & Euchari- B ſtiam, quæ alia ratione intelligi non poſſet; ſc. quòd Euchariſtia interdum poteſt hominem iuſtificare, dummodò conſcientiam & affectum peccati excludat; Baptiſmus autem vt iuſtificet, non neceſſe eſt, vt excludat conſcientiam, ſed ſatis eſt, quòd affectum peccati excludat non tantùm negatiuè, ſed etiam contrariè per aliqualem deteſtationem, vt dixi. Tertiò, quia D. Th. in prima ratione probat ſuam aſſertionem, quia non eſt conueniens ſuſceptor huius ſacramenti, qui ſpiritualiter non viuit: non viuit autem ſpiritualiter quicunque habet conſcientiam peccati mortalis, quamuis non habeat affectum eius. Tandem, id expreſsè expoſuit D.Th. infrà q.80. ar.4. ad 5. vbi vt aliquis dicatur accedere ſine conſcientia C peccati, non ſolùm requirit, vt accedat ſine affectu, aut cum aliquali deteſtatione peccati, ſed etiam vt accedat cum inculpabili ignorantia ſui peccati, exiſtimans in ſimili, quòd vere contritus accedit.

Neque contra hanc expoſitionem obſtat modus loquendi D. Th. in ſecunda ratione: ſupponit enim ex priori ratione, eum, qui ad hoc ſacramentum accedit cum conſcientia peccati mortalis, hoc ipſo accedere cum actuali affectu peccati: quia in eo ipſo, quòd ita vult accedere, actualiter peccat; & ideo in præſente materia confundit illa duo, accedere cum conſcientia, & cum affectu peccati. Ex hac ergo expoſitione ſequitur, iuxta mentem D. Th. nullum, D qui in peccato mortali exiſtit, conſequi illius remiſſionem per hoc ſacramentum, ſi abſque illius contritione accedat, aut vera, aut ſaltem inuincibiliter exiſtimata. Addit verò D.Th. in fine art. poſteriorem concluſionem, poſſe interdum per hoc ſacramẽtum remitti peccatum mortale, ſi quis reuerenter illud ſumat in ſtatu peccati mortalis, de quo non ſatis in re ipſa conteritur, quamuis (inculpabiliter tamen) exiſtimet ſe eſſe contritum, *tum enim*, inquit, *conſequetur per hoc ſacramentum gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet, & remiſſionem peccati.* Vbi non intelligendum eſt contritionem intrinſecè perfici per mutationem ipſius actus, quæ in eodem inſtante fieri non poteſt, ſed per infuſionem habitus gratiæ, vel E charitatis, vt in ſuperioribus dictum eſt. Hanc verò concluſionem D. Thomas non probat, quia ſupponit facilè poſſe à ſimili probari ex dictis in artic. 1. & in hoc eodem articulo, in quo D. Thom. repetit diſtinctionem ibi declaratam de hoc ſacramento ſecundùm ſe, ſeu ratione rei contentæ in ipſo: ratione cuius ait eſſe ex ſe ſufficiens ad remittenda omnia peccata, & illa de facto remittere in voto ſuſceptũ, quæ omnia neceſſariò intelligenda ſunt iuxta ſenſum ibi declaratum, ſcil. quòd tribuantur huic ſacramento per communicationem idiomatum, ratione Chriſti in ipſo contenti. Hinc verò ſatis probabiliter colligitur, cùm Chriſtus ſecundùm ſe ſit efficax ad remittendum peccatum, etiam in hoc ſacramento habere eandem efficaciam, ſi ex parte ſuſcipientis non ſit impedimentum, cuiuſmodi nullum eſt in eo, qui abſque conſcientia, & cum deteſtatione peccati, reuerenter communicat.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm per hoc ſacramentum remittantur peccata venialia.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd per hoc ſacramentum non remittantur peccata venialia. Hoc enim ſacramentum, vt Auguſt. dicit ſuper Ioan. eſt ſacramentum charitatis. Sed venialia peccata non contrariantur charitati, vt in ſecunda parte habitum eſt: cùm ergo contrarium tollatur per ſuum contrarium; videtur, quòd peccata venialia per hoc ſacramentum non remittantur.*

Inf. q.87. a.5. cor. & 4. d. 12. q.2. ar.1. q.1. co. & ar. 2. q.1 per totum.

Tract. 26. in Ioan. à med. co.9. & refertur de Conſ. d.1. c. Hoc ſacramentum 1. 2. q.88. ar.1. & 2.

2. Præterea, Si peccata venialia per hoc ſacramentum remittuntur, qua ratione remittitur vnum, remittuntur & omnia. Sed non videtur quòd omnia remittantur, quia ſic frequenter aliquis eſſet abſque omni peccato veniali contra id, quod dicitur 1. Ioan. 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus. Non ergo per hoc ſacramentum remittitur aliquod peccatum veniale.

3. Præterea, Contraria mutuò ſe expellunt. Sed peccata venialia non prohibent à perceptione huius ſacramenti, dicit enim Auguſtinus ſuper illud Ioan. 9. Patres veſtri mãducauerunt manna in deſerto, & mortui ſunt, Innocentiam, inquit, ad altare apportate, peccata, etſi ſint quotidiana, non ſint mortifera. Ergo neque peccata venialia per hoc ſacramentum tolluntur.

Tract. 26. in Ioan. parum à med. to.9.

Sed contrà eſt, quod Innoc. III. dicit, quòd hoc ſacramentum venialia delet, & cauet mortalia.

*Reſpondeo dicendum, quod in ſacramento duo poſſunt conſiderari; ſcilicet ipſum ſacramentum, & res ſacramenti. Et ex vtroque apparet, quòd hoc ſacramentum habet virtutem ad remiſſionem venialium peccatorum. Nam hoc ſacramentum ſumitur ſub ſpecie cibi nutrientis. Nutrimentum autem cibi eſt neceſſarium corpori ad reſtaurandum id, quod quotidie deperditur per actionem caloris naturalis: ſpiritualiter autem quotidie aliquid in nobis deperditur ex calore concupiſcentiæ per peccata venialia, quæ diminuunt feruorem charitatis, vt in ſecunda parte * habitum eſt. Et ideo competit huic ſacramento, vt remittat peccata venialia. Vnde Ambroſius dicit in libro de ſacramentis, quòd iſte panis quotidianus ſumitur in remedium quotidianæ infirmitatis. Res autem huius ſacramenti eſt charitas non ſolùm quantum ad habitum, ſed etiam quantum ad actum, qui excitatur in hoc ſacramento, per quod peccata venialia ſoluuntur. Vnde manifeſtum eſt, quòd virtute huius ſacramenti remittuntur peccata venialia.*

In libro 2. de ſacro myſterio altaris c. 44. ante med.

Ad primum ergo dicendum, quòd peccata venialia etſi non contrariantur charitati, quantum ad habitum, contrariantur tamen ei, quantum ad feruorem actus, qui excitatur per hoc ſacramentum, ratione cuius peccata venialia tolluntur.

Ad ſecundum dicendum, quòd illud verbum non eſt intelligendum quin aliqua hora poſſit homo eſſe abſque omni reatu peccati venialis, ſed quia vitam iſtam Sancti non ducunt ſine peccatis venialibus.

Ad tertium ergo dicendum, quòd maior eſt virtus charitatis, cuius eſt hoc ſacramentum, quàm venialium peccatorum. Nam charitas tollit per ſuum actum peccata venialia, quæ tamen non poſſunt totaliter impedire actum charitatis. Et eadem ratio eſt de hoc ſacramento.

COMMENTARIVS.

AFfirmat D. Thomas, Euchariſtiam remittere venialia peccata, & aſſignans duplicem rationem huius veritatis, duplicem modum inſinuat, quo fieri poteſt hic effectus. Vnus eſt, immediatè conferendo ex opere operato remiſſionem peccati venialis,

veniali abſque mutatione actualis diſpoſitionis in homine exiſtentis, ſicut articulo præcedente dicebamus, interdum remitti peccatũ mortale per hoc ſacramentum. Secundus modus eſſe poteſt mediatus, nimirum ſi ratione ſacramenti fiat actualis immutatio in homine, qua perficiatur talis actus charitatis quo expellantur venialia peccata. D. Th. ergo vtrumque modum docere videtur. Et primum probat in prima ratione ex ipſo ſigno ſenſibili talis ſacramenti, quod in cibo & potu confertur: nam proprium eſt cibi inſtaurare, quod per actionem caloris deperditur: per calorem autem fomitis quodammodo imminuitur virtus charitatis, non in ſe ipſa, ſed propter adiuncta impedimenta venialium peccatorum; hæc ergo tolluntur virtute huius ſpiritualis cibi & potus. Secundum autem modum probat ſecũcunda ratione, quia hoc ſacramentum habet ex ſe vim excitandi actualem feruorem charitatis, & ideo hoc etiam modo poteſt tollere venialia peccata. Et iuxta hæc facilis eſt ſolutio ad 1. vbi D. Th. ait peccata venialia impedire feruorem charitatis, qui excitatur per hoc ſacramentum, & ideo per illud tolluntur: hæc enim verba poſſunt ad vtrumque dictum ſenſum accommodari, ſcilicet quòd hoc ſacramentum tollit peccatum veniale, excitando feruentem actum charitatis illi repugnantem, vel è cõtrario, quòd remittit peccata venialia, vt ipſa charitas expedita ſit ad feruenter operandum. Vnde falsò aliqui tribuunt D. Th. quòd aſſerat per hoc ſacramentum non remitti peccatum veniale, niſi mediante actu charitatis formaliter illi repugnante, hoc enim D. Thom. nunquam dixit, neque verum eſt, vt in diſputatione ſequente oſtendetur.

Explicatur ſolutio ad 2. In ſolutione ad ſecundum D. Thomas indicat, per hoc ſacramentum non remitti aliquod peccatũ veniale, quin remittantur omnia: hoc etiam in argumento ſumpſerat, & id tacitè concedit: nam propterea reſpondet, poſſe hominem aliqua hora eſſe ſine vllo peccato veniali, quamuis non poſſit totam vitam ſine venialibus peccatis tranſigere. Sed non eſt hoc intelligendum vniuerſaliter, ſed permiſſiuè tantùm: itaque poteſt hoc ſacramentum remittere omnia venialia, & hoc intendit D. Th. in reſponſione ſua; non eſt tamen neceſſe, vt quandocunque aliqua remittit, remittat omnia, quia poteſt homo obicẽ ponere quorũdam remiſſioni, & non aliorum, vt latiùs in materia de Pœnitentia dicturi ſumus.

ARTICVLVS V.

Vtrùm per hoc ſacramentum tota pœna peccati remittatur.

*AD quintum ſic proceditur. Videtur, quòd per hoc ſacramẽtum tota pœna peccati remittatur. Homo enim per hoc ſacramentum ſuſcipit in ſe effectum paſſionis Chriſti (vt dictum eſt *) ſicut & per Baptiſmum. Sed per Baptiſmum percipit homo remiſſionem omnis pœnæ, virtute paſſionis Chriſti, quæ ſufficienter ſatisfecit pro omnibus peccatis, vt ex ſupra dictis patet. Ergo videtur quòd per hoc ſacramentum homini remittitur totus reatus pœnæ.*

4.d.1.q.4.ar.1.q.2.ad 3.& d.12.q.2.a.2.q.3.a.1.& 2.q.69.art.2.

Alexand.I.in epi. ad omnes orthod. poſt med.illius. *2. Præterea, Alexander Papa dicit, nihil in ſacrificiis maius eſſe poteſt, quàm corpus & ſanguis Chriſti. Sed per ſacrificia veteris legis, homo ſatisfaciebat pro peccatis ſuis, dicitur enim Leuit. 4. & 5. Si peccauerit homo, offeret hoc, vel illud pro peccato ſuo, & remittetur ei. Ergo multo magis hoc ſacramentum valet ad remiſſionem pœnæ.*

3. Præterea, Conſtat quòd per hoc ſacramentum aliquid de reatu pœnæ dimittitur, vnde & in ſatisfactionem, aliquib. iniungitur, quòd pro ſe Miſſas faciant celebrari. Sed quia ratione vna pars pœnæ dimittitur, eadem ratione & A alia, cùm virtus Chriſti, quæ in hoc ſacramento continetur, ſit infinita. Ergo videtur quòd per hoc ſacramentum tota pœna tollatur.

Sed contrà eſt, quòd ſecundùm hoc non eſſet homini alia pœna iniungenda, ſicut nec baptizato iniungitur.

Reſpondeo dicendum, quòd hoc ſacramentum ſimul eſt ſacrificium, & ſacramentum. Sed rationem ſacrificij habet in quantum offertur, rationem autem ſacramenti in quantum ſumitur. Et ideo effectum ſacramenti habet in eo, qui ſumit; effectum autem ſacrificij in eo, qui offert, vel in his, pro quibus offertur. Si igitur conſideratur vt ſacramentum, habet effectum dupliciter. Vno modo directè ex vi ſacramenti, alio modo quaſi ex quadam concomitantia, ſicut & circa continentiam ſacramenti dictum eſt. Ex vi quidem ſacramenti directè habet illum effectum, ad quem eſt B *inſtitutum. Non eſt autem inſtitutum ad ſatisfaciendum, ſed ad ſpiritualiter nutriendum per vnionem ad Chriſtum & ad membra eius, ſicut & nutrimentum vnitur nutrito. Sed quia hæc vnitas fit per charitatem, ex cuius feruore aliquis conſequitur remiſſionem non ſolùm culpæ, ſed etiam pœnæ, inde eſt, quòd ex conſequenti per quandam concomitantiam ad principalem effectum homo conſequitur remiſſionem pœnæ, non quidem totius, ſed ſecundum modum ſuæ deuotionis & feruoris. In quantum verò eſt ſacrificiũ, habet vim ſatisfactiuã. Sed in ſatisfactione magis attenditur affectus offerentis, quàm quantitas oblationis. Vnde Dominus dicit Lucæ 21. de vidua, quæ obtulit duo æra, quòd plus omnibus miſit. Quamuis ergo hæc oblatio ex ſui quantitate* C *ſufficiat ad ſatisfaciendum pro omni pœna, tamen fit ſatisfactoria illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus ſecundùm quantitatem ſuæ deuotionis, & non pro tota pœna.* *Quæſt. 76. a. 1. & 2.*

Ad primum ergo dicendum, quòd ſacramentum Baptiſmi directè ordinatur, ad remiſſionem pœnæ, & culpæ, non autem Euchariſtia, quia Baptiſmus datur homini, quaſi commorienti Chriſto, Euchariſtia autem, quaſi nutriendo & perficiendo Chriſtum: vnde non eſt ſimilis ratio.

Ad ſecundum dicendum, quòd alia ſacrificia, & oblationes non operabantur remiſſionem totius pœnæ, neque quantum ad quantitatem oblati, ſicut hoc ſacrificium, neque quantum ad deuotionem hominis, ex qua contingit quod etiam hîc non tollitur tota pœna.

D *Ad tertium dicendum, quòd hoc, quòd tollitur pars pœnæ, & non tota pœna per hoc ſacramentum, non contingit ex defectu virtutis Chriſti, ſed ex defectu deuotionis humanæ.*

COMMENTARIVS.

SVmma doctrinæ diui Thomæ in hoc articulo eſt, Euchariſtiam, vt ſacramentum eſt, nõ remittere pœnam directè, & ex opere operato, ſed ſolùm indirectè, & concomitanter; quatenus excitat actu charitatis, per quem remittitur hæc pœna non ſemper tota, ſed iuxta quantitatem & feruorem ipſius charitatis; at verò in quantum ſacrificium eſt, remittit (inquit) *pœnam offerentibus, vel pro quibus offertur; non tamen ſemper totam, ſed iuxta eorum deuotionem & diſpoſitionem.* Quæ poſterior pars ſolùm eſt hîc aduertenda, & notanda: nam inferiùs in materia de E ſacrificio ex profeſſo diſputanda eſt, vbi examinabuntur etiam, quæ hîc Caietanus notat. Circa priorem verò partem ſolùm eſt aduertendum, longè diuerſo modo loqui diuum Thomam hîc de hoc effectu remittendi pœnam, quàm præcedenti articulo locutus fuerat de remiſſione venialis culpæ: ibi enim ſimpliciter docuit, hoc ſacramentum remittere venialia peccata directè, & ex opere operato: hîc autem ſimpliciter hoc negat, quia ſolùm mediante actu hominis communicantis fieri putat huiuſmodi remiſſionem. Ratio autem differentiæ reddi poteſt, & ab ipſo etiam diuo Thoma indicatur; quia quælibet culpa, etiam venialis, repugnat aliquo modo perfectioni amicitiæ, & vnionis charitatis; & ideo

Concluſio D. Thomæ non remitti directè pœnã per Euchariſtiam ex opere operato, ſed indirectè & non totã ſed iuxta quantitatem & feruorem charitatis.

Ratio concluſionis declaratur.

& ideo ſacramentum hoc, quod ad hanc vnionem perficiendam inſtitutum eſt, quamlibet culpam directè & virtute ſua deſtruit; reatus autem temporalis pœnæ non eſt contra perfectionem charitatis; & ideo non ita directè tollitur per hoc ſacramẽtum, ſed ſolùm per quandam concomitantiam, medio actu charitatis, quam in ſumente excitat, vt dictum eſt.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm per hoc ſacramentum præſeruetur homo à peccatis futuris.

4.d.13.q.2.a.3.q.2.ad 1.& d.45.q.2.a.3.q.ad 3.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd per hoc ſacramentum non præſeruetur homo à peccatis futuris. Multi enim dignè ſumentes hoc ſacramentum poſtea in peccatum cadunt. Quod non accideret ſi hoc ſacramentum præſeruaret à peccatis futuris. Non ergo effectus huius ſacramenti eſt à peccatis futuris præſeruare.

Art. 4. 4. huius q. ad 3. 1.2.q.24 art. 11.

2. Præterea, Euchariſtia eſt ſacramentum charitatis, vt ſuprà* dictum eſt. Sed charitas non videtur præſeruare à peccatis, quia ſemel habita poteſt amitti per peccatum, vt in ſecunda parte* habitum eſt. Ergo, videtur quòd nec hoc ſacramentum præſeruet hominem à peccato.

3. Præterea, Origo peccati in nobis eſt lex peccati, quæ eſt in membris noſtris, vt patet per Apoſt. Rom 7. Sed mitigatio fomitis, qui eſt lex peccati, non ponitur effectus huius ſacramenti, ſed magis Baptiſmi. Ergo præſeruare à peccatis futuris non eſt effectus huius ſacramenti.

Sed contrà eſt quod Dominus dicit Ioan. 6. Hic eſt panis de cœlo deſcendens, vt ſi quis ex ipſo manducauerit, non moriatur. Quod quidem manifeſtum eſt non intelligi de morte corporali. Ergo intelligitur quòd hoc ſacramentum præſeruet à morte ſpirituali, quæ eſt per peccatum.

Reſpondeo dicendum, quòd peccatum eſt quædam ſpiritualis mors animæ. Vnde hoc modo præſeruatur aliquis à peccato futuro, quo præſeruatur corpus à morte futura. Quod quidem fit dupliciter. Vno modo in quantum natura hominis interius roboratur contra corruptiua & ſic præſeruatur à morte per cibum & medicinã. Alio modo per hoc quòd munitur contra exteriores impugnationes, & ſic præſeruatur per arma, quibus munitur corpus. Vtroque autem modo hoc ſacramentum præſeruat à peccato. Nam primò quidem per hoc, quod Chriſto coniungit per gratiam, roborat ſpiritualem vitam hominis, tanquam ſpiritualis cibus & ſpiritualis medicina, ſecundùm illud Pſal. 103. Panis cor hominis confirmat: & Auguſtinus dicit ſuper Ioãnem. Securus accede, panis eſt, non venenum. Alio modo in quãtum eſt quoddam ſignum paſſionis Chriſti per quam victi ſunt dæmones, repellit omnem dæmonum impugnationem. Vnde Chryſoſtomus dicit ſuper Ioannem: Vt leones flammam ſpirantes, ſic ab illa menſa diſcedimus terribiles effecti diabolo.

Tract. 26. in Ioan. à med. tom. 9.

Homil. 45 in Ioan. à med. illius tom. 3.

Ad primum ergo dicendum, quòd effectus huius ſacramenti recipitur in homine ſecundùm hominis conditionem, ſicut contingit de qualibet cauſa actiua, quòd eius effectus recipitur in materia ſecundùm modum materiæ. Homo autem in ſtatu viæ eſt huius conditionis, quòd liberum arbitrium eius poteſt flecti in bonum & malum. Vnde licèt hoc ſacramentum, quantum eſt de ſe, habeat virtutem præſeruatiuam à peccato, non tamen aufert homini poſſibilitatem peccandi.

Ad ſecundum dicendum, quòd etiam charitas, quantum eſt in ſe, præſeruat hominem à peccato, ſecundùm illud Rom. 13. Dilectio proximi malum non operatur. Sed ex mutabilitate liberi arbitrij contingit, quòd aliquis poſt habitam charitatem peccat, ſicut & poſt ſuſceptionem huius ſacramenti.

Ad tertium dicendum, quòd licèt hoc ſacramentum directè ordinetur ad diminutionem fomitis, diminuit tamen fomitem ex quadam conſequentia, in quantum auget charitatem; quia ſicut Auguſtin. * dicit in lib. 83. quæſtionum, augmentum charitatis, eſt diminutio cupiditatis. Directè autem confirmat cor hominis in bono; per quod etiam præſeruatur homo à peccato.

q. 56 paulo à princ.

LItera D. Thom. ſatis clara eſt, rem autem ipſam poſtea diſputabimus.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm hoc ſacramentum proſit aliis, quàm ſumentibus.

Supra q. 79. a 3 cap. 8. & præſenti q. ar. 5. eo. Et 4. d. 12. q. 2. ar. 2. q. 2. ad 4. & d. 45. q. 2. ar. 3. q. 1. ad 3. & Ro. 6. lib. 6. fi.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quòd hoc ſacramentum non proſit niſi ſumenti. Hoc enim ſacramentum eſt vnius generis cum aliis ſacramentis, vtpote aliis condiuiſum; ſed alia ſacramenta non proſunt niſi ſumentibus, ſicut effectum Baptiſmi non ſuſcipit, niſi baptizatis. Ergo nec hoc ſacramentum prodeſt aliis, niſi ſumentibus.

2. Præterea, Effectus huius ſacramenti eſt adeptio gratiæ, & remiſſio culpæ, ad minus venialis. Si ergo hoc ſacramentum haberet effectum in aliis, quàm in ſumentibus poſſet contingere, quòd aliquis adipiſceretur gratiam, & gloriam, & remiſſionem culpæ, abſque actione & paſſione propria, alio ſumẽte vel offerente hoc ſacramentũ.

3. Præterea, Multiplicata cauſa multiplicatur effectus. Si ergo hoc ſacramentum prodeſſet aliis, quàm ſumentibus, ſequeretur, quòd magis prodeſſet alicui, ſi multi ſumerent hoc ſacramentum multis hoſtiis in vna Miſſa conſecratis. Quod non habet Eccleſiæ conſuetudo, vt ſcilicet, multi communicent pro alicuius ſalute. Non ergo videtur quòd hoc ſacramentum proſit, niſi ſumenti.

Sed contrà eſt, quòd in celebratione huius ſacramenti fit pro multis aliis deprecatio. Quod fruſtrà fieret, niſi hoc ſacramentum aliis prodeſſet. Hoc ergo ſacramentum non ſolùm ſumentibus prodeſt.

Art. 5. huius q.

Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut priùs * dictum eſt) hoc ſacramentum non ſolùm eſt ſacramentum, ſed etiã eſt ſacrificium. In quantum enim in hoc ſacramento repræſentatur paſſio Chriſti, qua Chriſtus obtulit ſe hoſtiam Deo (vt dicitur Epheſ. 5.) habet rationẽ ſacrificij, in quãtum verò in hoc ſacramẽto traditur inuiſibilis gratia ſub viſibili ſpecie, habet rationẽ ſacramẽti. Sic ergo hoc ſacramentum, ſumẽtibus quidem prodeſt, & per modum ſacramenti & per modum ſacrificij, quia pro omnibus ſumentibus offertur. Dicitur enim in Can. Miſſæ: Quotquot ex hac altaris participatione ſacroſanctum filij tui corpus & ſanguinem ſumpſerimus, omni benedictione cœleſti & gratia repleamur. Sed aliis qui non ſumunt, prodeſt per modum ſacrificij, in quantum pro ſalute eorum offertur. Vnde & in Canone Miſſæ, dicitur Memento Domine famulorum, famularúmque tuarum, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerũt hoc ſacrificium laudis, pro ſe ſuiſque omnibus, pro redemptione animarum ſuarum, pro ſpe ſalutis & incolumitatis ſuæ. Et vtrumque modum proficiendi Dominus expreſſit; dicens Matth. 29. & Lucæ 2. Qui pro vobis ſcilicet ſumentibus, & pro multis, ſcilicet aliis effundetur in remiſſionem peccatorum.

Ad primum ergo dicendum, quòd hoc ſacramentum præ aliis habet, quòd eſt ſacrificium, & ideo non eſt ſimilis ratio.

Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut paſſio Chriſti prodeſt quidem omnibus, quantum ad ſufficientiam, & ad remiſſionem culpæ, & adeptionem gratiæ, & gloriæ, ſed effectum non habet, niſi in illis, qui paſſioni Chriſti coniunguntur per fidem & charitatem, & hoc ſacrificium, quod eſt memoriale Dominicæ paſſionis, non habet effectum niſi in illis qui coniunguntur huic ſacramento per fidem & charitatem. Vnde & Auguſtin.* dicit ad Renatum: Quis offerat corpus Chriſti, niſi pro his, qui ſunt membra Chriſti? Vnde & in Canone Miſſæ non oratur pro his qui ſunt extra Eccleſiam: illis tamen prodeſt plus vel minus, ſecundùm modum deuotionis eorum.

In lib. de anima & eius origine cap. 9. tom. 7.

Ad tertiũ ergo dicendũ, quòd ſumptio pertinet ad rationẽ ſacramẽti, ſed oblatio pertinet ad rationem ſacrificij. Et

ideo

ideo ex hoc quòd aliquis ſumit corpus Chriſti, vel etiam plures non accreſcit alij aliquod iuuamentum. Similiter etiam ex hoc, quòd ſacerdos plures hoſtias conſecrat in vna Miſſa, non multiplicatur effectus huius ſacramenti, quia non eſt niſi vnum ſacrificium. Nihil enim plus eſt virtutis in multis hoſtiis conſecratis, quàm in vna, cùm ſub omnibus, & ſub vna non ſit, niſi totus Chriſtus. Vnde nec ſi aliquis ſimul in vna Miſſa multas hoſtias conſecratas ſumat, participabit maiorem effectum ſacramenti. In pluribus verò Miſſis multiplicatur ſacrificij oblatio. Et ideo multiplicatur effectus ſacrificij & ſacramenti.

COMMENTARIVS.

Concluſio, Euchariſtiam vt ſacramentum eſt, ſolum prodeſſe ſumentibus, vt ſacrificiũ verò, etiam non ſumentibus.

DOctrina huius ar. maximè ſpectat ad materiam de ſacrificio, & ideo in proprium locum illam remittemus: nam de Euchariſtia, quatenus ſacramẽtum eſt, ſimpliciter docet diuus Thomas, ſolis prodeſſe ſumentibus, quod ex opere operato intelligendum eſt, vt latiùs in diſputatione dicemus: de eadem verò Euchariſtia, quatenus ſacrificium eſt, dicit prodeſſe offerentibus, & pro quibus offertur, etiam ſi non ſumant, quod ſolùm probat ex vſu Eccleſię: quia etiam pro aliis non ſumentibus offertur hoc ſacrificium, vt conſtat ex Canone Miſſæ, & iuxta hæc explicat illa verba Chriſti Lucæ 22. *Qui pro vobis & pro multis effundetur*, de quibus ſuprà diſputatione 60. ſatis dictum eſt. Cætera quæ D. Thomas docet, tam in corpore articuli, quàm in ſolutionibus argumentorum, valde notanda ſunt pro his, quæ infrà dicemus de eſſentia & effectibus huius ſacrificij: nam ferè omnia ipſe inſinuat, quamuis breuiſſimis verbis, quæ ibi commodiùs expendemus, & ponderabimus. *Lucæ 22.*

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm per veniale peccatum impediatur effectus huius ſacramenti.

4. d. 12. q. 2. a. 2. q. 3. & tertio. 2. q. 1. ad 2.

AD octauum ſic proceditur. Videtur quòd per veniale peccatum non impediatur effectus huius ſacramenti. Dicit n. Auguſt. ſuper illud Ioan. 6. Patres veſtri manducauerunt manna, &c. Panem cœleſtem ſpiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate, peccata, etſi ſunt quotidiana, non ſunt mortifera. Ex quo patet, quòd venialia peccata, quæ quotidiana dicuntur, ſpiritualem manducationem non impediunt. Sed ſpiritualiter manducantes, effectum huius ſacramenti percipiunt. Ergo peccata venialia non impediunt effectum huius ſacramenti.*

**Tract. 26. in Ioan. poſt me. tom. 9. & habetur de Conſe. d. 2. c. 64.*

2. Præterea, Hoc ſacramentum non eſt minoris virtutis quàm Baptiſmus. Sed effectum Baptiſmi (ſicut ſuprà dictum eſt) impedit ſola fictio, ad quam non pertinent peccata venialia: quia ſicut Sap. 1. dicitur, Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, qui tamen per peccata venialia non fugatur. Ergo neque effectum huius ſacramenti impediunt peccata venialia.* **q. 69. ar. 9.*

3. Præterea, Nihil quod remouetur per actionem alicuius cauſæ, poteſt impedire huius effectum. Sed peccata venialia tolluntur per hoc ſacramentum. Ergo non impediunt eius effectum.

Lib. 4. ortho. fid. cap. 14. à med.

Sed contrà eſt, quod Damaſc. dicit in 4. lib. Ignis eius, quod in nobis eſt deſiderij, aſſumens eam, quæ ex carbone, id eſt, ex hoc ſacramento eſt, ignitionem, comburet peccata, & illuminabit corda noſtra, vt participatione diuini ignis igniamur, & deificemur. Sed ignis noſtri deſiderij vel amoris impeditur per peccata venialia, quæ impediunt feruorem charitatis, vt in ſecunda parte habitum eſt. Ergo peccata venialia impediunt effectum huius ſacramenti. *1. 2. q. 81. a. 4. & 2. 2. q. 23. a. 10.*

Reſpondeo dicendum, quòd peccata venialia dupliciter accipi poſſunt. Vno modo, prout ſunt præterita, alio modo prout ſunt actu exercita. Primo quidem modo peccata venialia nullo modo impediunt effectum huius ſacramenti. Poteſt enim contingere, quòd aliquis poſt multa peccata venialia commiſſa, deuotè accedat ad hoc ſacramentum, & plenariè huius ſacramenti, conſequatur effectum. Secundo autem modo peccata venialia non ex toto impediunt huius ſacramenti effectum ſed in parte; dictum eſt enim, quòd effectus huius ſacramenti non ſolum eſt adeptio habitualis gratiæ vel charitatis, ſed etiam quædam actualis refectio ſpiritualis dulcedinis: quæ quidem impeditur, ſi aliquis accedat ad hoc ſacramentum, per peccata venialia mente diſtractus. Non autem tollitur augmentum habitualis gratiæ vel charitatis.* **Artic. 1. & 2. huius q.*

Ad primum ergo dicendum, quòd ille, qui cum actu venialis peccati ad hoc ſacramentum accedit, habitualiter quidem manducat ſpiritualiter, ſed non actualiter. Et ideo habitualem effectum huius ſacramenti percipit, non autem actualem.

Ad ſecundum dicendum, quòd Baptiſmus non ita ordinatur ad actualem effectum, id eſt, feruorem charitatis, ſicut hoc ſacramentum. Nam Baptiſmus eſt ſpecialis regeneratio, per quam acquiritur prima perfectio, quæ eſt habitus, vel forma. Hoc autem ſacramentum eſt ſpiritualis manducatio, quæ habet actualem delectationem.

Ad tertium dicendum, quòd illa ratio procedit de venialibus præteritis, quæ per hoc ſacramentum tolluntur.

COMMENTARIVS.

Concluſio peccata venialia præterita non impedire, actualia verò impedire effectũ deuotionis nõ gratiam communionis.

REſpondet D. Thom. peccata venialia præterita, ſeu in habitu ſolo manentia per ſe nullum effectum huius ſacramenti impedire: actualia verò venialia peccata, id eſt, quæ quis actu committit, vel quibus diſtractus eſt, cum actu communicat, impedire quidem effectum actualis deuotionis, non autem effectum augmenti gratiæ vel charitatis; cuius rationem ſignificat in ſolutione ad 2. quia, qui ſic recipit hoc ſacramentum, habitualiter quidem ſpiritualiter manducat, non tamen actualiter. Vnde in ſolutione ad tertium, etiam indicat veniale peccatum habituale non impedire remiſſionem ſui ipſius; actuale autem impedire ſui remiſſionem; quia repugnat peccatum tolli, dum actu cõmittitur, alioqui ſimul eſſet, & non eſſet; vnde cùm dicitur, peccatum veniale habituale non impedire ſui remiſſionem, neceſſariò intelligendum eſt, non de peccato ſic exiſtente in eodem inſtante, in quo datur effectus ſacramenti: nam hoc eandem repugnantiam inuoluit, ſed de peccato immediatè antea exiſtente, quódque in eodem etiam inſtante duraret, niſi per ſacramentum auferretur.

DISPVTATIO LXIII.

De effectibus quos hoc ſacramentum Euchariſtiæ efficit in anima.

Diſputatio vigeſima quinta de Euchariſtia.

POſtquam de eſſenti huius ſacramenti, & de omnibus cauſis eius diſputatum eſt, ad abſoluendam priorem partem huius tractationis, quæ veluti ſpeculatiuam cognitionem huius ſacramenti continet, ſolùm ſupereſt, vt de effectibus eius dicamus. Poſſunt autem hi effectus in anima, & in corpore intelligi: dicemus ergo priùs de effectibus animæ, qui plures ac certiores ſunt, deinde, quidnam corpori conferat hoc ſacramentum, explicabimus. Et quoniam effectus ſacramenti coniunctus eſt cum diſpoſitione ſuſcipientis, ſimul de illa dicemus, non quatenus ſub præceptum cadere poteſt; hoc enim ad moralem partem ſpectat; ſed quatenus ad effectum ſacramenti poteſt eſſe neceſſaria.

SECTIO

SECTIO I.

Vtrum hoc ſacramentum conferat gratiam ſanctiſicantem vel augmentum eius.

Errores circa præſentem quæſt. Theodor. Origen. Prateol. Caſtro.

PRimus error fuit, hunc cibum nec prodeſſe quicquam, nec obeſſe. Ita ſenſerunt Meſſaliani, vt refert Theodor. lib. 4. hiſt. c. 10. & lib. 7. Tripart. cap. 11. Huic errori fauet Orig. in id Matth. 15. *Non quod intrat per os*, &c. niſi piè exponatur. Prateol. etiam & Caſtro hunc errorem Armenis tribuunt, dicentibus, hoc ſacramentum prodeſſe corpori, non animæ. Et hæretici huius temporis idem ſentiunt de hoc ſacramento, quod de Baptiſmo; tantum, ſcilicet, prodeſſe, vt obiectum excitans fidem, quod poſſet etiam facere panis non conſecratus, ſi ad aliquid ſignificandum imponeretur. Vnde admiratione dignum eſt, quòd hi hæretici alium errorem extremè contrarium poſtea confinxerint, tribuentes huic ſacramento, quòd peccata mortalia etiam ſine vlla pœnitentia, poſſit remittere, de quo dicemus latiùs ſect. ſequente.

Euchariſtia per ſe confert gratiæ augmentum. D.Thom. Magiſt. Alenſ. Marſil. Gabr. Antonin. Ruard. Clitou. Hoſius. Claud. Petr. Soto. Caniſ. Torrenſ. Bellarm.

Dico primò, hoc ſacramentum per ſe ex propria inſtitutione conferre gratiæ augmentum, vt magis ac magis hominem cum Chriſto vniat. Hęc concluſio eſt de fide, vt docent Scholaſtici omnes, D. Th. hîc, & Magiſt. d. 9. & 12. Innoc. lib. 4. de hoc myſt. c. 44. Alenſ. 4. p. q. 41. Marſ. in 4. q. 6. art. 4. Gab. lect. 85. in Can. Antonin. 3. p. tit. 14. c. 12. Et omnes recentiores, qui contra hæreticos ſcribunt, Ruard. ar. 15. Clitouæus lib. 2. de hoc ſacram. c. 8. Hoſius in confeſ. c. 39. & 40. Claud. rep. 6. c. 12. Petr. Soto lect. 11. de Euch. Caniſ. in Catech tit. de Euch. §. 9. Torrenſ. in confeſ. Auguſt. c. 6. de Euch. §. 10. & 11. Bellar. lib. 4. de Euchariſt. c. 27. Et probatur primò, quia hoc ſacramentum confert gratiam ex opere operato: ergo per ſe maximè confert gratiæ augmentum. Accedens conſtat primò ex duobus principiis fidei, nimirum omnia ſacramenta nouæ Legis conferre gratiam, & Euchariſtiam eſſe ſacramentum nouæ Legis. Secundò ex Ioan. *Qui manducat me, viuet propter me*, &, *Qui mãducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo*, &, *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Quam Chriſti promiſſionem ita intelligunt Patres.

Cyril.

Vnde in Conc. Epheſ. in epiſt. Cyrill. ad Neſtorium ſic dicitur: *Ad myſticam benedictionem accedimus & ſanctificamur, participes facti pretioſi corporis & ſanguinis Chriſti.* Et infrà, *manducamus carnem Chriſti vt verè viuificatricem, & ipſius Verbi propriam factam.*

Baſil.

Et Baſil. ſerm. 1. de Baptiſ. c. 13. *Qui per Baptiſmum regeneratus eſt participatione diuinorum myſteriorum deinceps nutriri debet.* Similia habet ſerm. 14. de Paſſi. Domini,

Cyril. Chryſoſt.

& Cyrill. lib. 4. in Ioan. c. 16. & optimè omnium Chry. lib. 6. de Sacerdotio. & homil. 45. in Ioan. & homil. 83. in Mat. *Maiori*, inquit, *deſiderio, quaſi lactentes pueri gratiam Spiritus ſugamus: vnus ſit nobis dolor, vna mœſtitia, ſi hoc alimento ſpirituali priuemur.*

Cyprian.

Optimè etiam Cyprian. ſerm. de Cœn. Dom. dicens, *Panis hic per ſpeciem & ſacramentum res tactu ſanctificat, fide illuminat, veritate Chriſto conformat:* ſignificans, præter opus ſuſcipientis, hoc ſacramentum tactu ſuo ſanctificare animam,

Luc. 8.

ſicut Luc. 8. ad tactum fœminæ dixit Chriſtus, *Ego ſenſi virtutem ex me exiſſe*, plura alia in ſequentib. referemus. Tertiò definitur hæc veritas, & explicatur hic effectus

Florent. Trident. Viennenſ.

in Conc. Florẽt. in Decreto Eugenij, & Trident. ita explicante ſuprà citata verba Ioan. ſeſſ. 15. c. 2. Et idem habetur in Cõc. Viennẽſ. ſub Clement. V. & habetur in Clem. vnica, de reliq. & venerat. Sanct. & colligitur etiam ex Conc. Later. ſub Innoc. III. quod habetur in c. firmiter, de ſum. Trin. & fide Cath. ex c. cùm Marthę, de celebr. Miſſ. Quartò adiũgitur ratio; quia hoc ſacramentum inſtitutum eſt per modum cibi & potus, iuxta illud, *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus*, Ioan. 6. & illud: *Accipite, manducate, & bibite*:

Ioan 6.

ſed propria ratio cibi eſt, vt conferatur ad nutrimentum & augmẽtum viuentis; ergo hic cibus datur ad nutrimentum, & augmentum ſpiritualis vitæ. In quo eſt notanda differentia inter cibum corporalem, & hunc ſpiritualem, quòd ille non ſemper auget, quando nutrit: quia viuens non ſemper eſt in ſtatu augmenti, etſi nutriri poſſit, quia non ſemper plus acquirit, quàm perdat; at verò in hoc ſacramento idem eſt, nutrire & augere gratiam, quia gratia nunquam remittitur, & vbicunque eſt nutritio, ſeu additio ſine remiſſione, neceſſe eſt fieri augmentum.

Obiectio.

Dices, augere gratiam, eſt communis effectus ſacramentorum nouæ Legis, eorum præſertim, quæ inſtituta non ſunt ad remittendum mortale peccatum: ergo in hoc nihil habet proprij Euchariſtia. Confirmatur, quia etiam ſacramentum Cõfirmationis ordinatur ad augendam ſpiritualem vitam.

Solutio.

Sed inprimis nos hactenus non diximus, hunc eſſe proprium effectũ Euchariſtiæ, ſed ſolùm, eſſe effectum eius. Deinde etiam in hoc habet aliquid proprium Euchariſtia: quia reliqua ſacramenta viuorum non ordinantur per ſe primò & directè ad nutriendam charitatem propter ſolam maiorem perfectionem eius, maioremq; vnionem cum Chriſto; ſed ordinantur ad ſpeciales effectus, propter quos conferũt ſpecialia auxilia, & aliquod augmentum gratiæ: at verò hoc ſacramentum per ſe primò ordinatur ad perficiendam vnionem cũ Chriſto, & cum corpore eius, iuxta illud 1. ad Corinth. 10. *Vnum corpus ſumus, qui de vno pane, & de vno calice participamus*, qui effectus, vt in ſuperioribus ſępe notauimus, ex Auguſt. & Cypr. in ipſis ſpeciebus ſacramentalibus ſignificatur, quæ ex pluribus rebus in vnam coaleſcentibus conficiũtur. Et propter hanc etiam cauſam dicunt Patres, reliquos cibos conuerti in ſubſtantiam alitì, cui ſimiles redduntur, hunc verò cibum in ſeſe conuertere hominem ſe mãducantem, quia illum ſanctiorem ac puriorẽ reddit, ſibíque ſimiliorem ac magis vnitum. Et hinc etiã patet ad confirmationem: nam etiam ſacramentum Confirmationis datur ad determinatum effectum, vt ſuprà tractantes de illo ſacramento latiùs diximus, & attigit etiam D. Thom. hîc art. 1. ad 1. & latiùs Alenſ. 4. p. q. 41. membr. 2.

D.Thom. Alenſ.

Euchariſtia non eſt per ſe primò inſtituta ad conferendam primam gratiam & remittendum peccatũ mortale. Scotus. Durand. Richard. Palud. Marſil. Innocent. Trident.

Dico ſecundò; Hoc ſacramentum non eſt per ſe inſtitutum ad conferẽdam primam gratiam, nec remittendum mortale peccatũ; ſimul hæc duo coniũgo, quia ita ſunt in re coniuncta, vt vel conſtituant vnicum effectũ gratiæ, vel certè per modum vnius, & ab eiſdem cauſis prodeant, vt ex materia de iuſtificatione conſtat. Hęc ergo concluſio communis eſt Theologorum in 4. d. 9. & 12. Scoti, Durand. Rich. Palud. Marſ. q. 6. a. 4. & eandem tenet D. Thom. hic, art. 3. Innocen. lib. 4. de hoc myſt. 44. Et latè probata eſt ſup. diſp. 2. de hoc ſacramento. Nunc breuiter cõfirmatur: nam Conc. Trid. ſeſſ. 13. c. 2. dicit, hoc ſacramentũ præſeruare à mortalibus, & remittere venialia; ſat's ergo apertè ſignificat, non eſſe per ſe inſtitutũ ad remittendũ mortale, vnde enumerans alios effectus huius ſacramenti, iſtius nunquã meminit & eodem ferè modo loquitur Concil. Florent. & alia, infrà referenda.

Florent.

Secundò confirmatur ex Eccleſiæ conſuetudine, conſueuit enim nunquã præbere hoc ſacramentum niſi eis, quos exiſtimat mundatos eſſe à peccato per Baptiſmum, vel Pœnitentiam, & prohibet dari publicis pœnitentibus, donec abſoluantur, Concil. Nicen. cap. 21. & Concil. Ancyran. c. 4. &

Nicænum. Ancyran.

5. de qua re frequens ſermo eſt apud Cyprianum in epiſtolis eius; ergo nunquam Eccleſia ſenſit, Euchariſtiam eſſe remedium per ſe inſtitutum ad tollendũ mortale peccatum. Vnde argumentor tertiò, quia ſacramentum nõ ſupponit effectum, ad quem dandum, per ſe primò eſt inſtitutum: ſed Euchariſtia, vt poſſit ſuum effectum præſtare, per ſe ſupponit hominem iuſtum, vt ſect. ſequente demonſtrabimus; ergo. Quartò, cibus nõ ordinatur de ſe ad viuificandum, ſeu ſuſcitandum mortuũ, ſed ad nutriendum, vel confortandum hominem iam viuum: atqui hoc ſacramentum eſt inſtitutum per modum cibi & potus; ergo. Reliqua videantur citato loco, quæ ex hoc repetere neceſſe non eſt.

1. Obiectio ex forma calicis.

Sed contra hanc concluſ. obiici poſſunt in primis verba formæ calicis, *Qui pro vobis effundetur in remiſſionem peccatorum*, & verba illa Ioan. 6. *Hic eſt panis qui dat vitam mundo*. Ex quibus formari poteſt hęc ratio, fundata etiam in teſtimonio *Conc. Epheſ.* Concil. Epheſ. ſuprà citato: *2. Ex conciliis.* quia in hoc ſacramento ſumitur Chriſtus, qui peccata remittit, & tactu ſuo viuificat mortuos; ergo, ſicut hoc ſacramẽtum per ſe & ex ſua inſtitutione Chriſtum continet, ita per ſe & ex ſua inſtitutione habet virtutem dandi vitam gratię, & remittendi peccata mortalia. Secũdò obiici poteſt Concil. Floren. dicens, hoc ſacramẽtum incorporare nos Chriſto, *Florent. Trident.* & Triden. ſuprà, can. 5. dicens: *Si quis dixerit, vel præcipuum fructum huius ſacramenti eſſe remiſſionem peccatorum, vel ex eo non alios effectus prouenire, anathema ſit*; ſupponit ergo, hoc ſacramentum habere hunc effectum, *3. Ex Patrib.* quamuis non ſolum, nec præcipuum. Tertiò obiici poſſunt frequentes Patrum locutiones, Chryſoſt. homil. 83. in Matth. comparans hoc ſacramentum cum veteri agno, *Si hoc*, inquit, *remiſſionem peccatorum facit, ſicut certè facit, ſuperuacaneum illud omnino eſt*. Et homil. 45. in Ioan. *Hic noſtrarum animarum ſalus eſt, hoc lauatur anima, hoc ornatur.* *Ambroſ.* Ambroſ. lib. de bened. Patriar. cap. 9. *Panis hic, remiſſio peccatorum eſt.* ſerm. 15. in Pſalm. 118. *Accedat*, inquit, *ad illud poculum quo inebriatur affectus fidelium, & lætitiam induat de remiſſione peccati*; *Cyprian.* Cyprian. ſerm. de Cœn. Dom. *Hæc ebrietas non accendit, ſed extinguit peccatum*, & inf. *in huius præſentia non ſuperuacuè mendicant lacrymæ veniam, nec vnquam patitur contriti cordis holocauſtum repulſam.* Et epiſtol. 63. dicit, *hoc ſacramento fieri, vt mœſtum pectus ac triſte, quod prius peccatis ingentibus premebatur, diuinæ indulgentiæ lætitia reſoluatur.* *Damaſc.* Damaſ. lib. 4. c. 14. *Iis, qui ſacramentum hoc per fidem dignè ſuſcipiunt, in peccatorum remiſſionem, & vitam æternam animique & corporis præſidium cedit, omne incommodum propulſat, eámque vim habet vt ſpurcitiam omnem abſtergat, neque in quibus ſumus peccatis conſideret, ſed ægrotos curat, colliſos redintegrat, &, ſicut paſtor bonus, qui animam ſuam pro ouibus ſuis poſuit, ab omni noxiorum caſu.* *Cyrillus. Auguſt.* Similia ſunt apud Cyril. lib. 4. in Ioan. c. 16. 17. & Auguſt. c. cùm omne crimẽ, de Conſec. d. 2. & plura ſtatim. *4. Ex ratione.* Quartò non repugnat, eandem rem eſſe cibum, & pharmacum; ergo hoc ſacramentum poteſt per ſe ex vi ſuæ inſtitutionis vtramque rationem habere: quia licèt peccatum mortale ſit mors animæ, quatenus tollit vitam gratiæ, tamen quatenus non ſtatim affert vltimam & deſperatam mortem, nec tollit omnem motum ſpiritualis vitæ, dicitur, animæ infirmitas, quæ vt ſic poteſt per pharmacũ repelli. Vnde Eccleſia & Sancti vtrãque rationem & denominationem huic ſacramento attribuunt; in Miſſa enim orat Eccleſia, vt hoc ſacramentum, *ſit fortitudo fragilium, & ablutio ſcelerum*, & in omnibus liturgiis habentur ſimiles orationes. *Ignatius.* Vnde Ignatius epiſt. 14. ad Epheſ. in fine, *Frangentes*, inquit, *panem quod pharmacum immor-*

A *talitatis eſt, mortis antidotum, vitámque in Deo concilians per Ieſum Chriſtum, medicamẽtum purgans vitia, & omnia pellens mala.* *Chryſoſt.* Chryſ. homil. 4. in Matth. *Omnis morbus hoc remedio extinguitur.* Cypr. dicto ſerm. de Cœna, *Panis hic ad totius hominis vitam ſalutémq; proficit, ſimul medicamentum & holocauſtum, ad ſanandas infirmitates, & purgandas iniquitates exiſtens*; & infrà, tribuit huic ſacramento vim nutriendi, & viuificandi, dicens, *Panis propter nutrimenti congruentiã: ſanguis propter viuificationis efficientiam.* Et infrà, *Vt penetrans omnia huius medicamenti virtus, ſanaret quidquid morbi carni vel ſpiritui veteris vitæ adlinierat corruptela.* *Auguſt.* Aug. ſerm. 28. de verbis Dom. *Qui vulnus habet, medicinam requirat: vulnus eſt, quia ſub peccato ſumus, medicina eſt cæleſte & venerabile ſacramentum*; eodẽ modo loquitur *Ambroſ. Cyrill.* B Ambr. 1. ad Corinth. 11. & Cyrillus 4. in Ioan. c. 17.

Ad 1. reſponſio.

Ad primam obiectionem reſpondetur, verba illa formæ non ſignificare, bibi ſanguinem in remiſſionem peccatorum, ſed fuiſſe effuſum in remiſſionem peccatorum: nunc verò offerri & conſecrari, vt fructus illius paſſionis nobis applicetur. Deinde ex illis verbis, ad ſummum habetur, hoc myſterium, quatenus ſacrificium eſt, conſecrari & offerri in remiſſionem peccatorũ, quomodo autem hoc poſſit fieri per ſacrificiũ, infrà ſuo loco dicemus. Ad teſtimonium ex Ioã. 6. dici poteſt, in illis verbis, *Panis enim Dei eſt qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mundo*, nondũ Chriſtum locutum eſſe de hoc ſacramento, ſed abſolutè de ſeipſo ſub metaphora panis. Sed quia in ſequen- C tibus habentur verba de hoc ſacramento ferè æquiualentia, dicendum eſt, hoc ſacramentũ dare vitam eo modo, quo cibus, ſcilicet, conſeruãdo & nutriendo illam. Vnde Cypria. ſuprà, *Sicut panis communis, vita eſt corporis, ita ſuperſubſtantialis, vita eſt animæ.* Adde, interdum etiam reparare vitam, quamuis non per ſe, & ex propria inſtitutione, vt iam dicam.

Ad Conciliũ.

Ad ſecundum, Concilium Florent. vt etiam in ſuperioribus dixi, manifeſtè declarat, ſe loqui de augmento gratiæ. Tridentinum generaliter loquitur de remiſſione peccatorum, abſtrahendo à mortalibus vel venialibus, de quibus priùs iam explicuerat, quid circa illa hoc ſacramentum operaretur.

Ad Patres.

Ad tertium ex Patribus reſpondetur primò, San- D ctos in communi loqui de hoc myſterio, vt ſacramentum, & vt ſacrificium eſt, & ita dicere, valere ad remiſſionem vel emundationem peccatorum, loqui etiam generatim abſtrahendo à mortalibus, vel venialibus peccatis, ſub quibus pœnas etiam peccatorum comprehendunt. Vnde intelligi poſſunt, vel de remiſſione venialium, quoad culpam, vel de remiſſione mortalium, quoad reatum pœnæ temporalis, vel etiam quoad culpam, vel mediatè tantùm, & per modum impetrationis boni motus, ſcilicet contritionis, qua tollatur peccatum mortale, vel immediatè quidem & ex opere operato, non tamen per ſe, E ſed ex accidente, vt poſtea exponemus. Denique hoc ſacramentum dicitur eſſe medicina contra peccata, quia adiuuat & præſeruat, ne committantur. Quibus modis D. Th. hic artic. 3. ad 1. explicat illam orationem Eccleſiæ, *Sit ablutio ſcelerum.*

Vnde ad quartum reſpondetur, hoc ſacramentum poſſe quidem dici medicinam & pharmacum, vel leuiores morbos curans, vel præſeruans à grauioribus imbecillitatem ex eis relictam, aut alios defectus expellens. Non oportuit autem, vt etiam eſſet medicina inſtituta ad remittẽdum mortale peccatum: quia & decuit illud ſupponi abſolutè & ſimpliciter remiſſum, & eſſe alia remedia neceſſaria ac per ſe ſufficientia ad illum effectum. Vnde, licèt in Chriſto ſecundùm ſe ſit virtus ad omnes illos effectus, noluit

tamen

tamen per ſeipſum, quatenus eſt ſub hoc ſacramento, applicari, niſi ad effectus inſtitutioni huius ſacramenti conſentaneos.

Interdum Euchariſtia confert gratiam primam & delet peccatum.

D. Thom. Palud. Richard. Scotus. Alenſ. Gabr. Antonin. Syluest. Vega. Claud. Bellarmin. Petr. Soto. Ianſen. Palacius. Ledeſm.

Dico tertiò; Interdum hoc ſacramentum confert gratiam primam, & peccatum mortale delet. Hæc eſt ſententia D. Th. hîc, & q. 80. art. 4. ad 3. & in 4. d. 9. q. 1. ar. 3. quæſtiunc. 2. & d. 12. q. 1. ar. 3. Palud. d. 9. q. 1. num. 14. Richard. art. 2. q. 1. & d. 12. art. 5. q. 1. Indicat Scotus, d. 9. q. vnica, Alenſ. q. 46. memb. 3. art. 2. in fi. dicit enim, *Quandoque gratia collata in hoc ſacramento vnit non vnitũ*, quæ verba probat Gab. lect. 8. in Can. in eandem ſententiam inclinat lect. 85. Tenet etiam Anton. 3. p. tit. 14. c. 12. §. 6. Syluest. verb. Euchariſtia, Victoria in Summa, num. 76. Vega lib. 9. in Trid. c. 34. Claud. repet. 6. cap. 10. Bellarmin. lib. 4. Petr. Soto lect. 12. de Euchariſt. Ianſen. in Concor. Euang. c. 131. Palac. in 4. d. 9. diſp. 4. Ledeſm. hîc q. 20. ac. 3. & plures alij, quos in ſect. ſequenti referam. Et poſſunt in fauorem huius ſententiæ referri omnia, quæ ex Patribus attulimus in obiectionibus factis contra præcedentem aſſertionem: quia, licèt hoc ſacramentum non ſit per ſe primò inſtitutum ad remittenda peccata mortalia, tamẽ propter excellentiam rei quam in ſe continet, veriſimile eſt, poſſe etiam viuificare mortuos, quando illi non omnino obſiſtunt ſpirituali vitæ, ſicut caro Chriſti tactu ſuo mortuos viuificabat, hoc enim exẽplo ad hanc rem vtitur Cyrill. lib. 4. in Ioan. 14. & in eodem ſenſu poſſunt accommodari reliqua dicta Patrum. Ratio verò ſumi poteſt primò ex generali ratione ſacramenti nouæ legis: definiunt enim Concilia, omnia hæc ſacramenta conferre gratiam non ponentibus obicem; ergo per ſe, & ex vi generica ſacramenti nouæ legis conuenit omnibus ſacramentis nouæ legis, vt faciant ex attrito contritũ, quia omnia ſunt inſtituta ad conferendam gratiam. Sed hoc fundamentum valde infirmum mihi videtur; quia ſacramenta hæc non habent vim conferendi gratiam, niſi ex Chriſti inſtitutiõne: Chriſtus autem non fecit aliquam inſtitutionem ſacramẽti in communi, ſed ſingularum ſpecierum, ſcilicet, Baptiſmi, Confirmationis, Pœnitentiæ, Euchariſtiæ, & aliorum; ergo conferre gratiam non conuenit ſingulis ſacramentis ratione generis, ſed ratione ſuæ ſpeciei, & propriæ inſtitutionis, quia verò ſingula inſtituta ſunt ad aliquam gratiam conferendam, inde fit, quòd conferre gratiam omnibus commune ſit, eo modo, quo gratia abſtrahit à prima vel ſecunda, prout loquitur D. Thom. hîc, a. 1. eodem enim ſenſu loquuntur Concilia, cùm dicunt, ſacramenta nouæ legis conferre gratiam. Quocirca non exiſtimo (quidquid alij dicant) poſſe concluſionem hanc certo fundamento probari: nam ſine vlla dubitatione res pendet ex Chriſti voluntate & inſtitutione, quæ in hac parte nõ eſt nobis manifeſtata certa aliqua authoritate, neque ex reuelatis poteſt certa ratione colligi. Solùm ergo eſt coniectura, quia cùm ipſe inſtituerit ſacramenta, vt ſint organa, per quæ illius merita nobis applicentur, & gratia cõferatur, veriſimile eſt, etiam inſtituiſſe, vt eam conferant omnibus, qui impedimentum non ponunt, & ſunt diſpoſiti ad illam ſuſcipiendam: fieri autem poteſt, vt aliquis carẽs gratia, accedat bona fide, & cum ſufficiente diſpoſitione ad gratiam; ergo probabilius eſt, eum conſequi gratiam in ſacramenti ſuſceptione. Huic autem generali rationi, quæ communis eſt omnibus ſacramentis, adiungi poteſt alia ſuprà indicata ex propria ratione huius ſacramenti, in quo Chriſtus ipſe continetur, qui eſt fons vitæ, & ideo veriſimile eſt habere efficaciam ad vitam ſpiritualem conferendam, ſaltem quando homo non eſt omnino indiſpoſitus, & bona fide accedit, vt iam explicabimus.

Cyril.

Oppoſitum multis placere oſtenditur. Gabriel Bonauen. Alenſ.

Contra hanc verò concluſionem ſentiunt multi & graues Theologi; Gabr. in 4. d. 9. q. 2. art. cont. 1. Indicat ibi Bonauent. art. 2. q. 3. vbi dicit, eum, qui accedit digne ſecundùm probabilem exiſtimationem, non peccare, neque gratiam conſequi. Idem ſentit d. 12. art. 4. q. 2. idem Alenſ. q. 41. memb. 3. & art. 2. ad vltim. qui tamen dicit, licèt tunc ſacramentum non conferat gratiam, piè credi poſſe, Deum illam conferre, vel donum aliquod, quo homo ſe ad illam præparet. In eadem opinione eſt Maior d. 9. q. 1. qui non ſolùm ait eum, qui ſine gratia accedit ad hoc ſacramentum, non conſequi illam, ſed etiam ſemper peccare mortaliter. Sed hoc poſterius eſt falſum, & improbabile, de quo ſectione ſequente dicam. Hi verò authores fundantur, vel in generali ratione ſacramentorum omnium; quia exiſtimant, nullum facere hominem ex attrito contritum: quia peccatum remitti non poteſt ſine vera cõtritione, vel certè, quia putant hoc non facere, niſi ea ſacramenta, quæ dicuntur mortuorum, alia enim, cùm hanc vim non habeant ex propria inſtitutione, non eſt vnde talem efficaciam habeant. Sed primum eſt omninò falſum, vt conſtat ex dictis de Baptiſmo, de Pœnitentia verò ſuo loco dicetur. Secundum verò ſolùm probat, ſacramenta viuorum per ſe, & iuxta propriam diſpoſitionem, quam ſecundùm propriam inſtitutionem requirunt, hoc non facere, vt latiùs diximus, agentes de ſacramentis in genere, quocirca vtrumque in ſua inſtitutione includunt, & quòd per ſe hoc non efficiant, neq; ad hunc finem ſuſcipiantur, & quòd ex accidente id poſſint præſtare, intercedente bona fide, aut aliqua diſpoſitione ſufficiente. Tertiò verò obiici poteſt ratio fundata in propria natura huius ſacramenti, quia cibus nunquam reſuſcitat mortuũ, neq; per ſe, neq; per accidens. Reſpondetur tamen, id verum eſſe de cibo materiali, qui conuertitur in ſubſtantiam aliti: ſecus verò eſſe de illo qui alitum in ſe conuerteret hominem etiam mortuum, ſi alioqui non reſiſtat, nec obicem ponat; præſertim, cùm non ſit ita mortuus, quin poſſit aliquem actum vitæ exercere, & manducare cibum, non tantùm corporaliter & materialiter, ſed etiam aliquo modo ſpiritualiter, ſuſcipiendo illum fide, reuerentia, & diſpoſitione debita.

Maior

SECTIO II.

Quam diſpoſitionem requirat hoc ſacramentum in ſuſcipiente, vt primam gratiam conferat.

Lutheri hæreſis.

IN hac re hæretici dicunt, nullam eſſe neceſſariam diſpoſitionem, niſi fidem; imò addit Lutherus, neminem eſſe melius diſpoſitum ad ſuſcipiendum hoc ſacramentum, quàm qui habet conſcientiam peccatis grauatam ac perturbatam, dummodo credat ſibi non imputari peccata per Chriſtum, quam fidem dicunt ipſi, excitare hoc ſacramentum, & hunc ſolum eſſe effectum eius. Sed miſſum faciam hunc errorem, quia aliis in locis magis propriis impugnatus eſt ſuprà in tractatu de ſacramentis in genere, & in materia de iuſtificatione, videri etiam poſſunt Bellarm. lib. 4. de hoc myſt. c. 17. Claud. repet. 10. c. 2. & quæ dicemus, etiam ſufficient ad eiuſdem erroris improbationẽ. Inter Catholicos ergo eſt prima ſententia affirmans, eum, qui bona fide accedit ſine actuali conſcientia peccati mortalis, imò probabiliter exiſtimãs ſe accedere in gratia, ex ignorantia inculpabili, per hoc ſacramentum iuſtificari, etiamſi nullam aliam diſpoſitionem habeat. Ita ſentit Durand.

Bellarm. Claud.

1. Catholicorum opinio.

Durand. Palud. Antonin.

rand. d. 9. q. 4. Palud. q. 2. Antonin. 3. p. tit. 12. c. 6. §. 7. A Fundamentum eſſe poteſt, quia ſacramenta dant gratiam non ponentibus obicem: ſed ille, qui ſic accedit, non ponit obicem, cùm non peccet ſic accedẽdo; ergo iuſtificatur: poſsúntque pro hac ſententia citari Soto d. 11. q. 1. art. 4. & Ledeſma hîc, & Catherin. 1. ad Corinth. 11. quatenus non agnoſcunt in hoc ſacramento acceſſum medium abſque peccato, vel gratia, ſed exiſtimant, omnem eum, qui non peccat mortaliter, cùm ſumit hoc ſacramentum, iuſtificari. Maior etiam diſt. 9. quæſt. 1. alia via negat ſtatum medium, quia, vel is (inquit) qui accedit ad hoc ſacramentum, facit quod in ſe eſt, vt accedat in gratia, & ſic iuſtificatur ante ſacramenti vſum, & accedit iuſtus, vel non facit quod in ſe eſt, & ſic peccat mortaliter, accedendo.

Soto. Ledeſm. Catherin.

Maior.

2. Opinio.

Secunda opinio dicit, ad conſequendam primam gratiam in hoc ſacramento, ſufficere attritionem, etiamſi homo habeat conſcientiam peccati mortalis non remiſſi. Cuius ſententiæ fundamentum poteſt duobus modis explicari. Primò, quòd hoc ſacramentum ſit per ſe inſtitutum ad remiſſionem peccati mortalis, ſimul cum ſacramento Pœnitentiæ, vel Baptiſmi, ſeruato hoc ordine, vt Baptiſmus præcedat, vel etiam Pœnitentia, ſi peccatum mortale eſt poſt Baptiſmum commiſſum, item tamẽ, vt effectus tribuatur ex voto huius ſacramenti. Vnde fit, ſi contingat, alterum illorum ſacramentorum non cõferre primam gratiam, per hoc dari poſſe, etiamſi homini conſtet prior defectus, dummodo de peccato doleat, ſaltem vera attritione. Sed hoc fundamentũ in primis non poteſt habere locum reſpectu Baptiſmi, quia, ſi quis non eſt baptizatus, non eſt capax effectus huius ſacramenti, vt ſuprà dixi; ſi autem eſt baptizatus, vel in Baptiſmo eſt iuſtificatus, & ita non habet locum quæſtio, reſpectu eorum peccatorum, quæ antea cõmiſit, vel non iuſtificatur in Baptiſmo, & tunc, peccauit in ipſa fictione, aut poſtea, & ſic iam eſt in ſtatu, quo indiget ſacramento Pœnitentiæ, iuxta ſuprà tradita de Baptiſmo, vel ſolùm habet peccata ante Baptiſmum commiſſa, & tunc ſi de illis doleat per attritionem, etiam cognitam, iuſtificabitur ante ſuſceptionem Euchariſtiæ ex vi prioris Baptiſmi: ergo reſpectu Baptiſmi præciſè nunquã poteſt dari caſus, in quo Euchariſtia deleat peccata, quę per Baptiſmum delenda fuere cum ſola attritione cognita. Atque idem diſcurſus, proportione ſeruata, fieri poteſt in ſacramento Pœnitẽtiæ, ſi in re ipſa prius ſuſceptum ſit, quàm Euchariſtia, & poſt illud nullum nouum peccatum mortale commiſſum ſit. Solùm ergo poteſt hoc habere locum in eo caſu, in quo aliquis habet conſcientiam peccati mortalis, & confiteri non valet: & adhuc in eo caſu prædictum fundamentum valde improbabile eſt, quia ſuprà ſatis demonſtratum eſt, hoc ſacramentum non eſſe per ſe inſtitutum ad remittenda peccata mortalia. Aliter ergo fundatur hæc opinio, quia, vel attritio eſt ſufficiens diſpoſitio, vt homo iuſtificetur per hoc ſacramentum, vel non: ſi non, etiam ſi exiſtimetur contritio, non ſequetur effectus; quia ea exiſtimatio non auget diſpoſitionem: & ita hoc ſacramentum nunquam conferet primam gratiam, ſi autem attritio eſt ſufficiens diſpoſitio, etiamſi cognita ſit, ſufficiet; quia falſa exiſtimatio non confert ad effectũ ſacramenti. Dices, teneri hominem ad accedendũ cũ contritione; & ideo neceſſe eſſe, vt ſaltem exiſtimet impleuiſſe ſe hoc præceptum, nec aliunde ponat obicem gratiæ. Sed contrà: nam in primis conſtat de tali præcepto: quia, licèt confeſſio præcepta ſit ante communionem, tamen, eum, qui non poteſt confiteri, teneri conteri, nullibi præceptum eſt. Deinde nec videtur neceſſarium: quia, ſi demus hominem iuſtificari cum ſola attritione, & ſacramento, quando conſummatur vſus ſacramenti, iam eſt iuſtus, & ita non facit irreuerentiam ſacramento; ergo ex ſola natura rei, & dignitate ſacramenti non poteſt colligi, quòd ſit maior diſpoſitio ſub præcepto, ſed neque de ſpeciali præcepto poſitiuo conſtat; ergo. Et confirmatur: nam præceptum præmittendi confeſſionem ante communionem, diuinum eſt; & tamen in eo caſu, in quo id fieri non poſſet, non eſt illa diſpoſitio neceſſaria ad effectum ſacramenti; ergo, etſi demus contritionem eſſe præceptum, ſi tamen quis B non poſſit habere illam propter vehementem aliquam paſsionem, vel prauum habitum, poterit excuſari, & in illo erit attritio ſufficiens diſpoſitio. Tãdem, demus, hominem ignorare inuincibiliter illud pręceptum, & bona fide accedere cum attritione cognita, probabiliter putantem id ſibi licere, ille non peccat accedendo: ergo, ſi attritio aliàs eſt ſufficiens diſpoſitio, iuſtificabitur.

Vera ac ſupernaturalis attritio peccati commiſſi requiritur, vt Euchariſtia recepta conferat primam gratiam.

Dico tamen primò, vt hoc ſacramentum conferat primam gratiam, neceſſariam eſſe veram ac ſupernaturalem attritionem peccati cõmiſsi. Itaque nõ ſatis eſt ignorantia ſeu obliuio inculpabilis peccati, ſi reuera illud habet homo, & non deteſtatur illud; nec ſatis eſt, deteſtari imperfecto actu merè naturali, & C ex humano motiuo. Hæc concluſio probata latiùs eſt ſuprà in materia de Baptiſmo: nam, quæ ibi diximus, fortiùs & efficaciùs probant de hoc ſacramento, quod non ita eſt inſtitutum ad delendum peccatum ſicut Baptiſmus. Et fundamentum breuiter eſt, quia pœnitentia infuſa de peccato commiſſo, & in re ipſa habita, etiam in lege gratiæ, eſt medium ſimpliciter neceſſarium ad remiſsionẽ peccati mortalis, quæ neceſsitas non eſt ablata per ſacramentorũ inſtitutionem, ſed potiùs hæc diſpoſitio neceſſaria eſt, vt obex tollatur: hęc autem pœnitentia eſſe non poteſt, niſi vel contritio, vel ſupernaturalis attritio, quæ ex motiuo ſupernaturali procedat, & in omnia peccata commiſſa cadat, quod fundamentum D in materia de pœnitentia latiùs probandum eſt. Præterea his probatur, quæ de Baptiſmo diximus.

Requiritur vltra, bona fides qua putet accedens ſe eſſe in gratia.

Dico ſecundò, vt hoc ſacramentum conferat primam gratiam, non ſatis eſt prædicta attritio, niſi accedat ſimul bona fides, quæ per ſe loquendo, in hoc conſiſtit, vt quis ignoret ſtatum ſuum, & exiſtimet ſe in gratia accedere, ac denique non habeat conſcientiam peccati mortalis, de quo non exiſtimet ſufficientem ſe pœnitentiam egiſſe. Hanc concluſionem exiſtimo certam, contrariam verò, neque eſſe probabilem, neque ſine temeritate poſſe affirmari. Primò enim omnes Theologi ita docent, & neminem ex ſcriptoribus legi, qui contrarium doceret. Id patet ex diuo Thoma, hîc articul. 3. vbi hoc explicatum eſt, & ex Alenſ. Bonauent. Gabr. locis E citatis in fine præcedentis ſectionis, qui à fortiori hoc docent, cùm requirunt contritionem. Authores item citati hîc in prima ſententia magis requirunt hanc bonam fidem, quàm ipſam attritionem. Omnes denique, qui dicunt, hoc ſacramentum interdum conferre primam gratiam, hanc primam conditionem requirunt, vt videre eſt in ſuprà citatis, & in Adriano quæſt. 7. de Euchariſt. Caietan. hîc Gabr. lect. 85. in Canon. Soto d. 12. q. 1. artic. 4. qui dicit, hanc eſſe D. Thomæ ſententiam, & omnium. Patres etiam omnes hanc primam conditionem requirunt, vt quis dignè accedat ad hoc ſacramentum, & tunc maximè explicant, hominem indignè accedere, cùm accedit cũ conſcientia peccati mortalis. Vnde con

de concluditur ratio in hunc modum: Qui indignè A ſumit Euchariſtiam, non iuſtificatur; ſed qui ſumit cùm ſola attritione cognita, indignè ſumit: ergo nõ iuſtificatur. Maior eſt de fide, ex illo 1. ad Corinth. 11. *Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans, &c.* Minor colligitur ex eodem loco 1. ad Corinth. 11. *Probet autem ſeipſum homo,* vbi non agit de probatione fidei, ſed probatione morũ, vt conſtat ex contextu, *Alius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt*, vbi non infidelitatem, ſed vitia reprehendit. Et hęc eſt expoſitio omnium Sanctorum: omnes enim (vt etiam Concilium Trident. notauit) colligunt ex hoc loco, debere hominem, priuſquam accedat ad hoc ſacramentum, examinare ſuam conſcientiam, *vt puro corde* (ſicut Chryſoſt. dixit homil. B 51. in Matth.) *accedat*. Et ita etiam exponunt idem *Chryſoſt.* Chryſoſt. Theodor. & omnes expoſitores ibi. Idem colligitur ex eodem Chryſ. hom. 83. Matth. *Adeat nullus crudelis, nullus immiſericors, nullus impurus quouis modo,* & inf. *Dæmoniaco peior eſt, qui peccati ſibi conſcius accedit:* & ibidẽ ſic loquitur ad Sacerdotes, *Non parua vobis imminet pœna, ſi quẽ aliqua improbitate teneri ſcientes, ei huius menſæ participationẽ permittatis:* quanto ergo magis delinquet is, qui non alium permittit, ſed ipſemet accedit cũ tali cõſcientia? Similia habet idem Chryſoſt. homil. 45. in Ioannem. *Si purè acceſſeris, ad ſalutem acceſſiſti, ſi in praua conſcientia, ad pœnam & ſupplicium.* Idem latè & eleganter in 1. ad Corinth. C *Damaſc.* hom. 21. & 60. ad populum. Damaſ lib. 4. c. 14. *Summo cum metu, & pura cõſcientia.* *Baſil.* Baſil. ſerm. de Bapt. p. 3. *Purus ab omni inquinamento carnis & ſpiritus:* & lib. 2. c. 3. & in reg. compend. explic. in 172. *Cyril.* Cyrill. lib. 3. in Ioan. c. 37. *Oportet omnibus viribus à peccato mundari, & rectè viuendi iactis fundamentis, magna cum fiducia ad ſumendam vitam concurrere.* *Iuſtin.* Iuſtin. Apol. 2. in fine, *Dionyſ.* Dionyſ. c. 3. de Eccleſ. Hierarch. p. 3. in principio, & fine *Origen.* Orig. Mat. 15. circa id, *Non quod intrat per os*, *Auguſt.* Auguſt. ſerm. 1. de temp. & lib. de Eccleſiaſt. dogm. cap. 53. & tract. 26. in Ioan. *Innocentiam ad altare portate.* *Ambroſ.* Ambr. lib. 6. in Luc. c. 9. *Nemo cibũ accipit Chriſti, niſi qui fuerit antea ſanatus; & illi, qui vocantur ad cœnam prius vocatione ſanantur:* & infrà, *Vbique igitur myſterij ordo ſer-* D *uatur, vt priùs per remiſſionem peccatorum vulneribus medicina tribuatur: pòſt alimonia menſæ cœleſtis exhibeatur.* Et lib. 7. in c. 15. Lucæ, ponderat in parabola de filio prodigo, priùs partẽ dediſſe filio ſtolam gratiæ, poſtea ad epulas vituli ſaginati illum introduxiſſe, *vt carnem Domini ſpirituali opimam virtute per gratiam ſacramenti myſteriorum conſortio reſtitutus epuletur. Nemo enim niſi timuerit Deum, niſi ſignaculum ſpirituale cuſtodierit, vel receperit, ſacramentis debet intereſſe cœleſtibus.* *Tertull.* Quæ videtur Ambroſ. mutuaſſe ex Tertull. lib. de Pudicitia, c. 9. vbi circa eandem parabolam ſic loquitur: *Recordatur patris Dei, ad eum redit, veſtem priſtinam recipit, ſtatum ſcilicet, eum, quem Adam tranſgreſſus amiſerat, annulum quoque accipit, quo fidei pactum interrogatus obſignat, atque ita exinde opimitate Dominici* E *corporis veſcitur.* *Gregor.* Gregor. lib. in 1. Reg. c. 1. circa illa verba, *Repleti priùs pro panibus ſe locauerunt. Salutem,* inquit, *non percipiunt in comeſtione ſalutaris hoſtiæ, quia ea, quibus ſe repleuerant, flagitia portant in mente*, & infrà ponderans dicta verba Pauli, *Probet autem ſe ipſum homo. Quid eſt,* inquit, *hoc loco ſe probare, niſi, euacuata peccatorum nequitia, ſe probatum ad Dominicam menſam, & purum exhibere.* *Heſych.* Idem ferè Heſych. lib. 7. in Leuit. c. 16. *Cyprian.* Ac denique Cyprian. lib. 3. Epiſtol. 14. explicans, quid ſit indignè ſumere, inquit, *Id eſt, nondum pœnitentia acta, nondum facta exomologeſi:* idem Epiſtol. 15. & 16. & lib. de lapſis.

Ex quibus omnibus conſtat, iuxta communem A Patrum doctrinam, debere hominem, vt dignè accedat ad hoc ſacramẽtum, purum à peccato mortali accedere: ergo, qui cognoſcit, ſe eſſe in peccato mortali, indignè accedit, & conſequenter non recipit effectum ſacramenti. Nec poſſunt hi Patres exponi, vt loquantur de eo, qui non ſolùm ſe agnoſcit in peccato, ſed etiam permanet in affectu peccati, quia, vt probaui, exponendo art. D. Th. non dicitur aliquis habere conſcientiam peccati mortalis ſolùm quando eſt in affectu peccati mortalis, & in eo ſtatu permanet: ſicut etiam docent Sancti & Theologi peccare mortaliter Sacerdotem, qui cum conſcientia peccati mortalis miniſtrat ſacramentum, quod non poteſt intelligi de eo, qui eſt in affectu peccati, B aliàs, qui miniſtraret ſacramentum in ſtatu peccati cum attritione cognita, non peccaret mortaliter: quod abſurdiſſimum eſt. Deinde, quia requirunt hominem purum, & mundum, & in ſtatu gratiæ, vt ex eorum verbis ſatis conſtat, & plura ad hoc probandum afferemus infrà agentes de præcepto.

Tertiò hoc ipſum probatur ex generali ratione illorum ſacramentorum, quæ dicuntur ſacramenta viuorum, & ad peccatum mortale tollendum per ſe non ordinantur: omnia enim illa requirunt, vt homo in gratia accedat ad ſacramentum, vt ſuprà ſuo loco probatum eſt: quia ſancta ſanctè tractanda ſunt; ſi enim ad dandum ſacramentum requiritur gratia C in miniſtrante, cur non magis in ſuſcipiente, quando tale ſacramentum inſtitutum non eſt, vt mortuos viuificet? Et confirmatur, quia aliàs ad omnia ſacramenta liceret accedere cum attritione cognita, & omnia iuſtificarent hominem ſic accedentem. Conſequens inauditum eſt, & abſurdiſſimum: nam in re morali & graui magnam licentiam præbet hominibus ſine fundamento, & præter naturam & inſtitutionẽ talium ſacramentorum; cùm enim hoc ex voluntate Chriſti pendeat, & nulla authoritate probari poſſit, hanc fuiſſe eius voluntatẽ, & ex fine proprio talium ſacramentorum hoc colligi non poſſit, neq; ex reuerentia, quæ ſacramentis, & rebus ſacris debetur, valde temere dicitur, hoc eſſe licitum, vel D fructuoſum: ſi ergo hoc generaliter de omnibus affirmari nõ poteſt, neque de hoc in particulari poterit, cùm ſit etiam ſacramentum viuorum, & ſanctius reliquis. Vnde argumentor quartò ex propria ratione huius ſacramenti: oſtenſum enim eſt, hoc ſacramentum non eſſe per ſe inſtitutum ad delendum mortale peccatum, ſed ad nutriendum charitatem; ergo contra rationem propriam huius ſacramẽti eſt quòd recipiatur, vt deleat peccatum, & primã charitatem conferat, per ſe, & ex directa intentione recipientis: ergo ſimiliter eſt contra rationem huius ſacramenti, & contra diſpoſitionem ei debitam, vt recipiatur in ſtatu peccati mortalis, & cum conſciẽtia eius. Quod etiã confirmat ratio ſuprà facta, ſcilicet, cibum natura ſua præſupponere vitam, quam E poſſit nutrire & augere: hoc autem ſacramentum inſtitutum eſt per modum cibi ad animam nutriendam; ergo ex ratione ſuæ inſtitutionis præſupponere debet ſpiritualem vitam, quæ eſt per gratiam & charitatem: ergo accedere ad hoc ſacramentum ex certa ſcientia ſine gratia & charitate, eſt graue peccatum directè pugnans cũ fine & inſtitutione eius. Addo vltimò, eſſe etiam contra dignitatem tanti ſacramenti, ad quod dignè ſuſcipiendum angelica puritas meritò poſſet requiri; ergo mirum non eſt, quòd ab homine peccatore exigatur, vt, quod in ſe eſt faciat, vt in gratia & abſque peccato accedat, & hac ratione, vt infrà videbimus, præcipitur huiuſmodi peccator, vt, ſi poteſt, cõfeſſionem præmit-

tat; ſcilicet, vt priùs ſe ad gratiam diſponat via & modo certiori: ergo multo magis eidem præcipitur, vt quando confiteri non poteſt, alia via, ſcilicet, per contritionem, in ſtatu gratiæ conſtitui procuret; ergo quando ſciens & videns, hoc non implet, indignè accedit, & obicem ponit, & effectum ſacramenti recipere non poteſt.

Poteſt quis Euchariſtiæ receptione, nec mortaliter peccare, nec gratiam conſequi.

Ex his infero, poſſe interdum dari ſtatum medium in recipiente hoc ſacramentum, id eſt, vt in ipſa receptione, nec mortaliter peccet, nec fructum gratiæ conſequatur, quod rectè docuerunt Bonauent. Gab. Marſil. Adrian. & Caiet. locis citatis. Patet, quia poteſt homo exiſtens in peccato mortali accedere ad hoc ſacramentum recipiendum, non ſolùm ſine cōtritione, ſed etiam ſine vera attritione abſque noua culpa: ergo in illo dabitur prædictus medius ſtatus, quia nec peccat mortaliter, vt ſupponitur, nec recipit gratiam, qui nullam habet ſufficientem diſpoſitionem iuxta dicta in prima concluſione. Antecedens patet primò, ſi fingamus aliquem accedere cū probabili aut inculpabili exiſtimatione contritionis, qui non ſolùm contritus non ſit, verùm etiam nec ſupernaturaliter attritus; hoc enim impoſſibile non eſt. Deinde accidere etiam poteſt, vt aliquis ſit naturaliter oblitus mortalis peccati priùs commiſſi, vel quòd ex naturali inaduertentia non exiſtimet, ſe eſſe in malo ſtatu, ſed bona fide accedat; aut etiam contingere poteſt, vt credat eſſe veniale peccatum, quod reuera fuit mortale: nam, licèt aliqui ex dictis authoribus ſignificent, illam ignorantiam non poſſe eſſe ita inuincibilē, vt excuſet, & regulariter fortaſſe ita ſit, maximè quando illa ignorantia eſt iuris, nihilominus abſolutè non repugnat, interdum hanc ignorantiam excuſare; tum, quia poteſt eſſe ignorātia facti proueniens ex naturali obliuione; vt, verbi gratia, qui exiſtimat iuraſſe verum ſine neceſſitate, & tamen iurauit falſum ſine ſufficiente diligentia, de qua poſtea naturaliter non cogitat. Tum etiam, quia ſæpe accidit, vt ignorantia, quæ reſpectu vnius actus immediatè ab ea procedentis non excuſat, reſpectu alterius actus remotè ſeu mediatè reſultantis excuſet, vel potiùs ſit ſufficiens excuſationis occaſio: quia tranſacta priori culpa, commiſſa ex tali ignorātia, iam homo facilè obliuiſcitur, aut non aduertit ad præcedentem culpam, vel effectus eius; ita ergo poteſt facilè in præſenti accidere. Tandem, alius caſus excogitari poteſt, in quo accidat hic medius acceſſus, ſcilicet, ſi aliquis ex ignorantia probabili putet ſe non peccare, accedendo ad hoc ſacramentum cum conſcientia peccati, ſine affectu eius, vel etiam cum attritione illius, quam ſe habere exiſtimat probabiliter, cùm tamen in re illam non habeat; hic enim à culpa excuſaretur propter ignorantiam, & effectu priuaretur propter diſpoſitionis defectū.

Gabriel, Durand. Gerſon.

Addit verò Gabr. lect. 8. in Canon. citans Durandū in 4. diſtinct. 10. q. 10. quæ non extat, & Gerſon. tract. de poll. noct. conſi. 2. in prædictis caſibus, præſertim, qui ex obliuione prouenire poſſunt, virtute ſacramēti fieri, vt homo veniat in cognitionem, ſeu memoriam peccatorum, vt ſic poſſit ad gratiam diſponi. Sed hoc non habet fundamentum, quia nullibi eſt promiſſio talis cognitionis, vel memoriæ, nec talis effectus deſeruire poteſt ad fructum gratiæ per ſacramentum ſuſcipiendum, quia, vel illa memoria peccati datur ante ſacramentum ſuſceptum, & ſic iam non datur ratione ſacramenti, vel poſt ſacramentum ſuſceptum, & ſic iam non deſeruiet ad fructum gratiæ ſuſcipiendum. Dices, dari in ipſo inſtāte, in quo finitur ſuſceptio ſacramenti, ſeu in quo danda eſſet gratia, ſi homo eſſet diſpoſitus. Sed hoc inprimis non eſt ſatis, vt ipſa ſuſceptio ſacramenti fiat cum debita diſpoſitione: quia in eo inſtanti iam eſt finita communio, & deinde non eſt mortale, vt in eo inſtante peccata reuocentur in memoriā, & debita diſpoſitio ſtatim concipiatur, & experientia ipſa docet, non ita fieri: alioqui, quoties homo bona fide actuali accedit, adhibita morali diligentia, vt peccatorū ſuorum recordetur, ſi neque tunc, neque in ipſa communione, neque poſt illam, talia peccata in memoriam veniant, poterit eſſe ſecurus & certus, quòd nulla habeat peccata, quorum non habuerit ſufficientem dolorem, quod tamen falſum eſt.

Sed quæres, an in eo ſtatu medio homo accedat dignè, vel indignè: nam ſi indignè, peccat; ſi dignè, non carebit gratia. Similis interrogatio eſt, an ponat obicem, vel non ponat: nam ſi ponit, peccat; ſi non ponit, conſequitur effectum. Item (Maior interrogat) vel facit, quod in ſe eſt, quantum probabiliter exiſtimat, ſe debere facere, & ſic iuſtificabitur: vel non facit, & ſic nō excuſabitur à peccato, quia talis ignorantia nō poteſt dici inuincibilis. Reſpondetur, huiuſmodi hominē in re accedere indignè, & ideo nō conſequi effectū, tamen in exiſtimatione ſua accedere dignè, & ideo excuſari à peccato. Similiter dicitur, in re ipſa ponere, vel potiùs non tollere obicē, ſcilicet, peccatū cōmiſſum, nullo modo deteſtatum, & ideo non conſequi effectum, tamen in exiſtimatione ſua probabili non ponere obicem. Similiter dicendum eſt, illum hominem in re non facere, quod in ſe eſt, quamuis probabiliter exiſtimet facere, & ideo, licèt excuſetur à nouo peccato, non tamē iuſtificatur: quia ad hoc non ſatis eſt probabilis exiſtimatio medij neceſſarij, niſi re ipſa tale mediū verè applicetur, prout poteſt ac neceſſariū eſt. Et per hæc reſponſum eſt ad fundamentum primæ opinionis.

Ad fundamenta 1. & 2. ſententiæ reſponſio.

Ad fundamentum ſecundæ opinionis reſpondetur, attritionem quidem de ſe eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad effectum ſacramenti ſuſcipiendum, per ſe tamen non eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad dignum vſum huius ſacramenti, & ideo probabilem exiſtimationem contritionis poſſe cōferre ad excuſandam culpam & obicem indignæ ſumptionis. Vnde autem conſtet, neceſſarium eſſe ſtatum gratiæ ad dignam ſumptionem huius ſacramenti, iam declaratum eſt, & plura dicemus infrà agentes de præceptis huius ſacramenti. Nec cōiectura ibi adducta eſt alicuius momēti, quia ipſa inſtitutio & ratio huius ſacramenti poſtulat, vt iuſtificatio ſupponatur, & non expectetur per ipſum ſacramentum. Caſus autem ille, qui in confirmatione ponitur, de homine qui cōtritionem habere non poſſit, admittendus non eſt, quia ſemper eſt in poteſtate hominis de peccatis cōteri cum diuina gratia. Vnde, ſi ex ſua malitia, vel fragilitate, non vult conari ad contritionem habendam, potius debet à communione abſtinere, quàm ſic accedere. Ad vltimum verò caſum de homine, qui probabili fide & ignorantia putat ſufficere ad dignam ſumptionem attritionem cognitam, dicendum eſt illum reuera conſecuturum primam gratiā per hoc ſacramentum; quia illa ignorantia etiam excuſat à peccato, & obice indignæ ſumptionis: dictum eſt autem attritionem eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad effectum ſacramenti, quacunque ratione aliunde obex non ponatur; hoc tamen eſt per accidens ratione ignorantiæ iuris, & ideo in ſecunda concluſione addidi particulam *per ſe*, ad excludendā hanc ignorantiam, quamuis dici poſſit illa attritio æquiualere attritioni exiſtimatæ contritioni, quia exiſtimatur ſufficiens diſpoſitio tam ad gratiam, quàm ad dignum vſum ſacramenti.

SECTIO

SECTIO III.

Quæ diſpoſitio neceſſaria ſit ad augmentum gratiæ per Euchariſtiam conſequendam.

EX dictis in præcedenti ſectione conſtat, in primis neceſſariam eſſe habitualis gratiæ diſpoſitionẽ, vt hoc ſacramentum conferat interioris gratiæ effectum, & ex ipſa conſtat, non poſſe habitualem gratiam augeri, niſi exiſtere ſupponatur. Sicut autem quælibet gratia, quantumuis minima, efficit hominem ſimpliciter iuſtum, & augeri poteſt, ita quælibet in hoc genere ſufficit vt hoc ſacramentum ſuum effectum conferre poſſit. Quamquam de facto, vt minimum, requiratur gratia baptiſmalis, vel qualis in principio infunditur, vel ſaltem qualis per pœnitentiam reparari poteſt. Nihil autem obſtabit, quòd hæc gratia coniuncta ſit cum vitiorum habitibus, aut cum venialibus culpis habitualibus, aut cum quocumque temporalis pœnæ reatu: quia hæc omnia non impediunt, quo minùs homo verè viuat ſpirituali vita, & in ea nutriri & augeri poſſit. De hac ergo diſpoſitione habituali nihil ſupereſt dicendum: ſed quæſtio ſupereſt de actuali, an ſcilicet aliqua neceſſaria ſit, vt per Euchariſtiam gratia augeatur. Poteſt autem eſſe quæſtio de duplici diſpoſitione: vnam vocare poſſumus priuatiuam, quæ eſt carentia omnis venialis culpæ: alteram poſitiuam, quæ ſit aliquis actus deuotionis, ſeu honoris.

1. Sententia. Prima itaque ſẽtẽtia eſt, vt Euchariſtia ſuũ proprium effectum conferat, neceſſariam eſſe poſitiuam diſpoſitionem actualis deuotionis, quæ ſimul adſit in ipſa ſumptione: carentiam autem venialis peccati non eſſe per ſe neceſſariam, ſed ſolùm quatenus tale peccatum, actualem deuotionem impedire poteſt. Ita ſentit D. Thomas 4. d. 12. q. 2. a. 1. quæſtiuncul. 3. Alenſ. 4. p. q. 41. membr. 3. ar. 2. Anton. 3. p. tit. 13. c. 6. §. 8. Bonau. d. 12. a. 2. q. 1. Durand. q. 4. ad 2. Palud. qu. 1. ar. 2. & d. 4. q. 5. Syluеſt. verb. Euchar. in fine. Caiet. hìc, & Petrus Soto lect. 2. de Euchar. Fundamẽtum huius opinionis non poteſt ſumi ex ſola natura rei: nam cũ tractemus de effectu ex opere operato, conſtat ex natura rei non pendere ex merito operantis, neq; ex actu eius, niſi quatenus neceſſarius eſſe poteſt ad tollendum obicem peccati. Petendum ergo eſt ex Chriſti voluntate & inſtitutione; quæ fundari in primis poteſt in Sanctorum locutionibus: vbicunque enim de hoc ſacramẽto loquuntur, magnam deuotionem requirunt, vt patet ex Baſil. lib. 1. de Baptiſm. c. vlt. & in reg. breu. in 172. & ex aliis ſtatim citãdis. Secundò poteſt ratione fundari, tũ in dignitate & maieſtate tanti ſacramenti, quod cùm ſit infinitæ excellentiæ, meritò ab homine poſtulat actualem reuerentiam, cũ ad illud ſumendum accedit; tũ in fine eiuſdem ſacramenti, qui eſt nutritio charitatis, ratione cuius nõ ſolum habitum, ſed exercitium eius requirit; quia amicitia multis actibus maximè fouetur & creſcit: tum denique in materia & modo, quo ſacramentum hoc applicatur ad vſum, ſcilicet, per modum nutrimenti; cibus enim non nutrit, niſi medio actu ipſius viuentis: ergo vt hoc ſacramẽtum ſpiritualiter nutriat, congruum eſt, vt aliquis actus ſumentis concurrat. Tertiò argumentatur Caietan. ab effectu; quia multi Sacerdotes in ſtatu gratiæ quotidie communicant, quos neceſſe eſſet magnum cumulum gratiæ & charitatis comparare, ſi nihil aliud ad effectũ huiuſmodi eſſet neceſſarium: at verò experientia ferè conſtat, eos non conſequi tale charitatis augmentũ; quia, ſi illud haberent, darent aliquod indicium eius, aut aliquo modo in virtute proficerent: quia charitas non eſt otioſa, vbi eſt; ergo. Secunda ſententia extremè contraria eſt, vt Euchariſtia conferat ſuum proprium effectum neceſſarium per ſe eſſe, vt homo in ipſa, ſeu cum ipſa ſumptione ſacramenti actualiter non peccet, etiam venialiter; non verò eſſe neceſſariam aliam diſpoſitionẽ actualem poſitiuam, niſi quatenus neceſſaria eſſe poteſt ad actuale peccatum veniale vitandum: nam ſi quis voluntariè accedat diſtractus, aut ſine vllo bono motu, ſeu diſpoſitione, non poteſt ab aliqua veniali culpa irreuerentiæ excuſari; & hac ratione poterit effectus impediri. Ita Marſ. in 4. q. 6. artic. 4. circa finem. Fundari poteſt, quia aliàs fieri poſſet, vt homo ſimul creſceret in gratia & venialiter peccaret, imò, vt per ipſummet actum venialis peccati in gratia creſceret: nam ipſemet actus ſumendi ſacramentum poteſt eſſe veniale peccatum ex defectu finis, vel alterius circumſtantiæ debitæ: quæ ratio communis eſt omnibus ſacramentis. Secundò, poteſt ad hanc ſententiam applicari ferè totum fundamentum primæ ſententiæ, ſeruata proportione. Tertiò videtur huic ſententiæ fauere Auguſt. de Eccleſ. dogm. c. 53. & tract. 26. in Ioan. 2. Sententia. Marſil. Aug.

Ex his poſſet tertia ratio elici, affirmans, vtrumque eſſe directè & per ſe neceſſarium ad effectum ſacramenti, ſcilicet carentiam omnis actualis peccati, & actualem deuotionem. Quam ſententiam non inuenio apud vllum authorem. Poſſet tamen fundari rationibus vtriuſque ſententiæ ſimul applicatis: quæ non ſolùm inter ſe non repugnant, verùm potiùs eandem vim, & proportionalem efficaciam habent; ita vt ſi vnum illorum propter eas rationes affirmandum ſit, conſequenter etiam alterum aſſerendum videatur. 3. Sententia.

4. Sententia. Quarta nihilominus & vera ſententia eſt, neutram harum diſpoſitionum eſſe per ſe neceſſariam ad augmentum gratiæ per Euchariſtiæ ſumptionem conſequendã. Quæ ſigillatim & per partes probanda eſt.

Veniale peccatũ actu concomitãs, ſumptionem Euchariſtiæ non impedit eius effectum. Dico ergo primò; Peccatum veniale actu concomitans ſumptionem huius ſacramenti, non impedit gratiæ & charitatis augmentum. Ita D. Thom. hìc art. 8. Alenſ. dicta q. 41. membr. 1. art. 1. vbi dicit, hoc ſacramentum, non quidem remittere illud peccatũ veniale, cuius actualem affectum homo habet, dum communicat, remittere autem alia venialia peccata non obſtante illo affectu: eadem autem ratio eſt de augmento gratiæ, quæ de remiſſione aliorum venialium. Eandem aſſertionem tenet Gab. lect. 85. in Canon. Adrian. quæſt. 1. de Euchar. Soto d. 12. q. 2. ar. 8. Ledeſma quæſt. 20. art. 1. dubio 4. & artic. 8. Victor. in Sum. num. 66. Cordub. libro primo quæſt. Theol. q. 8. & poteſt vtcunque confirmari ex Concilio Tridentin. ſeſſ. 13. c. 7. vbi ad effectum huius ſacramenti ſolùm requirit pœnitentiam & confeſſionem peccati mortalis: & ita explicat verba Pauli 1. ad Cor. 11. *Probet autem ſe ipſum homo.* Ratio eſt, quia vel hic qui accedit ad hoc ſacramentum in gratia cum peccato veniali dignè accedit, vel indignè. Si dignè, ergo recipit effectum ſacramenti: quia iam non ponit obicem. Si indignè, ergo iam non tantùm venialiter, ſed etiam mortaliter peccat, quando ita ſuſcipit ſacramentum. Dicetur fortaſſe illum accedere dignè habitualiter, indignè autem actualiter, per culpã autem venialem, & hoc ſatis eſſe, vt gratiam non accipiat, & ponat obicem etiam ſi de nouo mortaliter non peccet: quia licèt ſeipſum priuet aliquo augmento gratiæ, nec ſacramento, neque alicui grauẽ irrogat iniuriam. Sed hæc euaſio refutatur primò, quia gratis & ſine fundamento dicitur peccatũ veniale poſſe per ſe impedire augmentum gratiæ, D. Thom. Alenſ. Gabr. Adrian. Soto. Ledeſm. Victor. Cordub. Trid. Euaſio. Refutatur.

præſtandum ab alia cauſa ſufficiente & actualiter applicata: quia peccatū veniale hoc non habet ex ſe & ex natura ſua, neque ſpecialiter hoc habet in hoc ſacramento ex ſingulari inſtitutione Chriſti. Primum patet, quia peccatum veniale in cæteris ſacramentis hoc non impedit, vt omnes fatentur, neq; in augmento ex opere operantis, ſi homo ſimul cum actu ſimpliciter bono & merito habeat cōcomitanter aliquā culpam venialem. Et ratio à priori eſt, quia peccatum veniale non pugnat cum gratia habituali; neque cum quocunque augmento eius in facto eſſe: ergo neque etiam in fieri, ſi aliunde poſſit ſimul applicari cauſa ſufficiens. Peccatū enim mortale ideo ex ſe eſt obex effectui gratiæ ſacramenti, quia ex natura ſua non poteſt ſimul eſſe cum illa: ergo è contrario, ſi peccatum veniale ex natura ſua ſimul eſſe poteſt cū quocunque augmēto gratiæ habitualis, ex ſe non erit obex reſpectu talis effectus. Secūdum autem, id eſt, quòd hoc non habeat in hoc ſacramento ex ſpeciali Chriſti inſtitutione, probatur, tum quia nullo fundamento conſtat de tali inſtitutione, neque ex Scriptura, neq; ex Patribus; & ideo non eſt aſſerendum ſine ſufficiente fundamento aliquid extraordinarium & nouum in re tam graui; tum etiam, quia talis inſtitutio non fuiſſet conueniens, neque fragilitati hominum accommodata: veniale enim peccatum leuis res eſt, & facilè ab homine committitur, & ideo non eſt veriſimile, voluiſſe Chriſtum, vt tantum fructum huius ſacramenti impediat. Secundò, ſi peccatum veniale eſſet obex, magis certè conſequenter diceretur, accedere ad hoc ſacramentum cum tali diſpoſitione, eſſe peccatum mortale & indignam ſumptionem huius ſacramenti: quia accipere fundamentum ponendo obicem principali effectui ſacramenti, eſt grauis irreuerentia & abuſus ipſius ſacramenti.

Vnde poſſet aliquis aliter ſubterfugere principalem rationem factam, eligendo alteram partē, ſcilicet eum, qui accedit cum veniali peccato, indignè accedere, & mortaliter peccare, nihilominus tamen hoc totum tribui peccato veniali, quia illud eſt prima cauſa & totalis huius impedimenti, & grauioris lapſus, qui ex illo ſequitur. Sed hoc in primis eſt cōtra mentem omnium authorum, qui de hac materia ſcripſerunt; deinde eſt per ſe improbabile: nam inquiro, in quo conſiſtat illud peccatum mortale, aut enim in hoc, quòd ponitur obex effectui ſacramenti, & hoc non: nam, vel talis obex eſt ipſum veniale peccatum, vel mortale. Primum ſufficienter improbatum eſt, ſecundū pugnat cū ipſa reſponſione, quia ſi peccatū mortale eſt obex, nō ideo mortaliter peccatur, quia ponitur obex, ſed potiùs ideo ponitur obex, quia mortaliter peccatur: oportet ergo aliam priorem rationem aſſignari propter quam mortaliter peccetur. Aut ergo in eo acceſſu mortaliter peccatur, propter iniuriam quæ fit ſacramento, venialiter peccando, dū ipſum actualiter contingitur, & ſumitur. Et hoc non, quia talis iniuria ſacramenti, leuis eſt, ſicut peccatum ipſum veniale leue eſt: nam iniuria ipſius Dei poteſt eſſe leuis ex leuitate materiæ; ergo etiam iniuria ſacramenti: accedere autem cum peccato veniali, leuis materia eſt; ergo ſolum peccatum veniale non poteſt eſſe ratio talis peccati mortalis: & conſequenter impedire non poteſt augmentum gratiæ per hoc ſacramentum conferendum. Vnde infero idem dicendum eſſe etiamſi ſumptio ipſa ſacramenti peccaminoſa ſit ex aliqua leui negligentia ſeu culpa, quia eodem modo tunc procedit dicta ratio, quòd tale peccatum veniale nō eſt obex repugnans effectui gratiæ: neque etiam poteſt tollere vim & efficaciam ipſi ſacramēto, ſeu vſui eius, quia licet ille actus, vt eſt ab homine, denominetur malus, & vt ſic non ſit fructuoſus ex merito operantis, tamen de ſe bonus eſt, & poteſt eſſe inſtrumentum Dei, ſeu (in præſente materia) applicatio ſacramenti, quod ſemper eſt eiuſdem ſanctitatis, & efficacitatis ad dandam gratiam cuicunque non ponenti obicem.

Actualis deuotio non requiritur vt Euchariſtia conferat ſuā propriam gratiam.

Dico ſecundò, nulla actualis diſpoſitiō neceſſaria eſt, vt hoc ſacramentum conferat augmentum gratiæ & charitatis. Ita ſentiunt Vict. Soto, & alij recentiores, qui non putant hoc eſſe alienum à mente D.Th. Et probatur: nā in primis, ſi homo ſit prorſus incapax talis actualis diſpoſitionis, vt contingit in infantibus, amentibus aut phreneticis, carentia talis diſpoſitionis non poteſt in eis impedire hunc effectum: aliàs omnino irrationabile eſſet, eis dare hoc ſacramentum. Quid enim magis contra rationem, quàm date ſacramentum ei, qui eſt incapax effectus eius? Conſequens autem omnino falſum eſt, vt præcedente diſputatione oſtendimus, & dicemus iterū cum D.Th. circa quæſtionem 80. Vlteriùs igitur hinc addo, etiamſi homo ſit ſui compos & rationis vſum habeat, ſi tamē in ipſa actuali ſumptione ſacramenti, quaſi naturalem obliuionem patiatur ex diſtractione omnino inuoluntaria; & ideo careat actuali diſpoſitione, non propterea priuari hoc fructu ſacramenti: quia tunc non eſt magis in poteſtate talis hominis talis diſpoſitio, quàm ſi non haberet libertatem; ergo, ſi in aliis actus ille non eſt neceſſarius propter impotentiam, etiam in huiuſmodi homine non erit neceſſarius, nec carentia eius poteſt dici obex, cùm non ſit aliquid voluntarium humanum, quod ſi non eſt obex, ſacramentum habebit ſuum effectum: quia infallibile eſt, ſacramenta dare gratiam non ponentibus obicem: quia non conferunt illam per actum operantis, ſed per ſe ipſa. Atque hinc tandem concluditur, idem eſſe dicendum, etiamſi carentia talis diſpoſitionis actualis voluntaria ſit, vt probari facilè poteſt, coniungendo omnia, quæ diximus; quia aut illa carentia eſt obex, præciſe propter priuationem actus, & hoc non, vt ex dictis in primo & ſecundō puncto conſtat: aut propter culpam, quæ eſt in voluntaria carentia, & hoc etiam non, quia talis culpa non eſt mortalis, ſecluſo contemptu, ex omnium ſententia, quia non eſt grauis irreuerentia: culpa autem venialis non eſt obex, vt in prima concluſione oſtenſum eſt.

Secundò principaliter probatur concluſio, quia hæc actualis diſpoſitio non eſt ex natura rei neceſſaria ad effectum huius ſacramenti, neque etiam ex inſtitutione Chriſti: ergo nullo modo. Maior euidens eſt, tum quia tota efficacia huius ſacramenti nō poteſt ex ſola rei natura definiri, ſed pendet ex inſtitutione, tam quoad ſuum eſſe, quàm quoad quantitatem effectus & quoad modū: tū etiam, quia augmentum habitualis gratiæ & charitatis fieri poteſt ſine vllo actu; ergo conſiderando tantùm naturā rei, etiam poteſt fieri per hoc ſacramentum, ſine vlla diſpoſitione. Minor verò probatur: nam vbi eſt talis inſtitutio? in Scriptura enim non habetur: nam Chriſtus ſolùm dixit, *Qui manducat me, viuet propter me.* Paulus autem explicuit hoc eſſe intelligendum de manducante dignè: declarat autem eum dignè manducare, qui priùs probat ſeipſum, & ſic de pane illo edit: addit verò Concilium Tridentin. ex doctrina Patrum, illam probationem in hoc conſiſtere, *Vt nullus ſibi conſcius mortalis peccati, quātumuis ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa ſacramentali confeſſione ad ſacram Euchariſtiā accedere debeat,* in quibus omnibus

omnibus nulla eſt mentio actualis diſpoſitionis, cùm tamen illa probatio ſui ad dignam manducationem ſufficiat, per quam vita comparatur. Neque aliud inſtitutionis genus ab aliquo Concilio, aut Pontifice, aut ab aliquo ſanctorum Patrum traditur: nam licèt omnes hortentur ad accedendum ad hoc ſacramentum cum magna reuerentia, & deuotione, nullius tamen docuit actualem diſpoſitionem neceſſariò debere ſimul concurrere cum ipſa ſumptione, vt illa dignè vel fructuosè fiat. Ac denique nulla eſt ſufficiens ratio vel congruentia, ad coniectandum, voluiſſe Chriſtum, pios & iuſtos homines ad has anguſtias redigere: quia facillimum eſt homini, ita diſtrahi, vt nullam actualem attentionem, vel deuotionem habeat: aut omnino ſine culpa, aut certè ex leui culpa, quæ non ſatis eſt ad impediendum fructum ſacramenti.

Et confirmo, ac inquiro, quænam ſit iſta actualis diſpoſitio, quæ ex Chriſti inſtitutione neceſſaria eſt. Aut enim in intellectu eſt neceſſaria actualis fides huius myſterij, & hoc dici non poteſt; nam ſi quis dum communicat, ſolū cogitet de Deo, vt illi gratias agat, vel de Chriſti amore, vt eum redamet, aut de propriis peccatis, vt de eis doleat; quodcunque horum, vel quiduis aliud ſimile, ſatis erit ex parte intellectus, non ſolùm ad fructuoſam, ſed etiam ad deuotam, & reuerentem ſumptionem: & eadem ratione ex parte voluntatis, nō poteſt determinari certus actus, qui neceſſarius ſit, vt ex ſimili diſcurſu facilè conſtare poteſt. Dicere autem, in communi ſaltem requiri, vt accedatur cum aliqua attentione, & bono affectu ad res diuinas in tantum eſſe poteſt verum, in quantum omnes actus ſacri hoc modo exercendi ſunt, vt debitè & pro dignitate, & cum maiori vtilitate fiant. Quòd autem hoc ſit ſimpliciter neceſſariū ad effectū ſacramenti ex opere operato, nec ex communicatione actus ſacri colligi poteſt, vt in cæteris ſacramentis conſtat, nec ex ſpeciali ratione huius ſacramenti, quod de ſe & ex peculiari inſtitutione ad feruorem charitatis excitat. Vnde, ſi aliqua actualis diſpoſitio eſſet neceſſaria, illa deberet eſſe per proprium actum charitatis: cū ergo id neceſſarium non ſit, ſignum eſt, nullam actualem diſpoſitionem eſſe ſimpliciter neceſſariam ad effectū, quamuis ſit valde vtilis. Vnde confirmatur vltimò, quia ſi peccator exiſtimans ſe eſſe contritum, accedat ad hoc ſacramentum cum ſola attritione actuali, iuſtificabitur; iuxta dicta in præcedentib. ergo, qui accedit in ſtatu gratiæ, etiamſi non habeat actualem diſpoſitionem, conſequetur augmentum. Patet conſequentia, quia dignius communicat iſte, quàm ille; & quia melius diſpoſitus eſt iuſtus per ſolam iuſtitiam ad augmentum eius, quàm peccator attritus per attritionem ad ipſam iuſtitiā conſequendam, cęteris paribus ex parte ſumptionis ſacramenti. Quod ampliùs in hunc modum declaratur: nam ſola attritio vt ſic ſolùm eſt diſpoſitio, vt per peccatum non ponatur obex effectui ſacramenti, nam ad ipſam quidem ſumptionem non eſt ſufficiens diſpoſitio; & ideo requiritur ignorantia excuſans defectum diſpoſitionis, & nihilominus hoc eſt ſatis ad effectum ſacramenti: quia non ponitur obex; ergo multo magis ſufficiet gratia, quę non ſolùm tollit obicē, ſed etiam diſponit ad dignam ſumptionem, ſaltem quantum ex præcepti rigore neceſſarium eſt. Ac denique in peccatore communicante non ſolùm attritio actualiter concurrens in ſumptione ſacramenti, ſed etiam, quæ præceſſit, & moraliter manet, ſufficit, vt in ipſa ſumptione ſacramenti remitratur peccatum; ergo multo magis in homine iuſto, vt fructum ex cōmunione percipiat,

A ſufficiet præcedens deuotio aut pia voluntas communicandi vel aliquid ſimile. Atque hinc tandem concluditur in homine iuſto cōmunicante non dari ſtatum medium, ita vt nec iuſtitiam communicando amittat, neque in illa creſcat: quia ſi iuſtus permanet, dignè communicauit & obicem non poſuit; ergo in gratia creuit: nam hic effectus per ſe oritur ex hoc ſacramento. Vnde moraliter loquendo ſemper ita fiet: nam ſi homo priùs erat iuſtus, non eſt cur iuſtitiam communicando amittat, niſi propter extrinſecas cauſas, vt ſi illi prohibitum ſit communicare vel tali tempore, vel tali loco, vel à tali perſona, vel tali modo, aut alia quacunque ratione ob conſcien-B tiam erroneam, putet ſe peccare communicando, & nihilominus accedat: aut denique ſi ex aliquo contemptu graui ad hunc panem, tanquam ad communem cibum, accedat. In quib. caſib. prius quàm homo accedat, & re ipſa communicet, per voluntatem ſic communicandi peccauit mortaliter, & gratiam amiſit. Et ideo vix fieri poteſt, quin ille, qui in ipſamet ſacramentali communione iuſtus inuenitur, iuſtior euadat, dummodo circa aliam materiam non habeat in eodem inſtante prauam aliquam cogitationem & deliberatum conſenſum, quod eſt valde per accidens ad ea, de quibus nunc agimus.

Ad fundamenta 1. opinionis reſpōſio. Ad fundamenta primæ opinionis reſpondetur, nullum eſſe probabile veſtigium talis inſtitutionis: Baſilius enim & reliqui Sancti nihil aliud docent, quàm quod à nobis explicatum eſt. Ad ſecundum verò reſpondetur Chriſtum non ſolùm reſpexiſſe C ad dignitatem huius ſacramenti, ſed etiam ad hominis fragilitatem; & ideo propter dignitatem ſacramenti, voluit hominem accedere cum iuſtitia: propter hominis verò fragilitatem, deuotionem actualem requiſiuit ſolūmodo, vt vtiliorem & magis fructuoſam, non vt neceſſariā, & hoc eſt magis cōſentaneū fini huius ſacramenti, quod non tātùm ad actualē charitatem, ſed etiam ad habitualem augendā per ſe primò ordinatur. Vnde hoc modo ſpiritualiter nutriat hominē, ſatis eſt ipſamet ſacramentalis ſum-D ptio, quę ſuo modo actus eſt maximè, quòd in alimēto ſpiritualis vitæ: eo vel maximè, quòd in alimento corporali nutritio fit per actionē viuētis circa alimētū: hîc autē nutritio fit in actione cibi circa alitū, & ideo nō eſt tā neceſſaria actio ex parte ſumentis.

Ad tertium reſpondetur, illam experientiam nullius eſſe momenti: quia habitus infuſi, & eorum augmentum non poſſunt experientia cognoſci, quia per ſe ac formaliter nec mortificant paſſiones, nec excludunt vitiorum habitus, nec venialia peccata impediunt: & ideo fieri poteſt, vt homo qui per ſacramenti frequentiam multum in gratia creſcit, in ratione viuendi & exercendi virtutes non admodum mutetur: quamquam ſi huiuſmodi homo diu in gratia perſeuerat, & omnia mortalia peccata euitat, ſatis in hoc effectu manifeſtatur frequentis com-E munionis efficacia.

Ad fundamenta 2. ſententiæ. Ad primum & ſecundum fundamentum ſecundę ſententiæ, iam eſt reſpōnſum ex dictis. Ad tertium ex Auguſtino reſpondetur, in priori loco noſtram confirmare ſententiam, quia ſolū requirit, vt mens ſine affectu peccandi ſit; & vt (ſi priùs peccauit) ſufficientem ſui peccati pœnitentiam præmittat: in ſecundo autem loco nihil aliud requirit ad ſpiritualiter manducandum, niſi vt innocentiam ad altare portemus, & præcedentium peccatorum pœnitentia præmittamus. Hæc autem intelligenda ſunt cum debita proportione: nam de peccato mortali ſunt ſimpliciter neceſſaria, de veniali autē ſunt vtilia, & ad vitandam omnem culpam etiam venialem ſuo modo

modo neceſſaria, non tamen ad omnem fructum ſacramenti recipiendum.

SECTIO IV.

Quando conferat Euchariſtia hunc gratiæ effectum in ipſa ſumptione.

ANtequam de aliis effectibus huius ſacramenti tractemus, oportet declarare tempus & modum, quo ſacramentum hoc prædictum gratiæ effectum conferat: nam ſimul etiam explicabitur, quantus ſit hic effectus in ſingulis communicantibus, & an in omnibus ſit æqualis. Poſſunt autem quatuor tempora in præſente diſtingui. Primum ante ſumptionem ſacramentalem Euchariſtiæ. Secundum tempus eſt ipſius ſumptionis ſeu manducationis. B Tertium eſt, poſt manducationem, quamdiu præſentia Chriſti durat in homine. Quartum eſt poſtquam tranſmutatis ſpeciebus, iam Chriſti præſentia ceſſauit. De primo ergo tempore nihil eſt in præſente dicendum: quia illud nec confert, nec ſufficit ad effectum ex opere operato per hoc ſacramentum recipiendum. Nam, licèt hæretici dicant, Euchariſtiam, antequam manducetur, poſſe excitare fidem, & ſic conferre ſuum effectum; tamen certum eſt, effectum huius ſacramenti non in eo conſiſtere, ſed in vera infuſione gratiæ, quæ non eſt promiſſa, niſi manducantibus ſacramentũ, Ioan 6. Vnde, licèt aliqui Catholici interdum ſignificent, effectum huius ſacramenti dari per votum ipſius ante ſacramentalem manducationem eius, tamen hoc non eſt intelligendum de proprio effectu ex opere operato, ſed formaliter de ſimili effectu gratiæ, vel augmento charitatis, vt ſæpe in ſuperiorib. dictum eſt: quoad hoc enim eadem eſt ratio de omnibus ſacramentis. Hîc ergo dicendum eſt de ſecundo tempore, poſtea verò de reliquis.

Ioan.6.

Principio igitur conueniunt authores omnes, hunc gratiæ effectum conferri, non ponenti obicem in ipſa ſumptione. Primò quidem, quia manducanti facta eſt promiſſio, vt dixi; ergo non in manducatione datur. Secundò, quia neque ante manducationem datur, vt probaui, aliàs daretur per quemlibet contactum, aut per viſionem Euchariſtiæ, neque eſſet neceſſaria ſumptio ad effectum, quæ omnia ſunt abſurda. Neque poſt ſumptionem aliquid eſt quod expectetur: quia ſanè iam homo manducauit, & licèt ſtatim moreretur, vel non poſſet alterare, ſeu digerere ſpecies, conſequeretur effectum. Tertiò, quia alia ſacramenta dant ſuum effectum in vſu; ergo & hoc cùm applicatur ad vſum: applicatur autem per mãducationem. Quia verò manducatio in quodam motu ſucceſſiuo conſiſtit, difficultas eſt, an in toto illo, aut in qua parte, aut in inſtãte eius, detur hic effectus. Ratio autem dubitandi eſt; quia non poteſt dari in toto motu: nam gratia ſacramentalis vno inſtante perficitur; quæ ratio etiam probat de qualibet parte illius motus. Neque etiam poteſt dari in inſtante initiatiuo; quia cùm illud ſit vltimum non eſſe, nondum in illo manducatio facta eſt: neque etiam dari poteſt in aliquo inſtante continuatiuo, tum quia nullum eſt primum; & de cæteris non eſt maior ratio de vno, quàm de alio; tum etiam, quia in nullo illorum eſt perfecta manducatio. Nec denique in inſtante terminatiuo; tum quia in illo iam non eſt manducatio, tum maximè, quia nullum poteſt ſignari primum inſtans, in quo Chriſtus ſit manducatus; quia Chriſtus eſt in toto & in qualibet parte ſpecierum: ſed non datur prima pars ſpecierum, quæ manducata ſit; ergo nec datur primum inſtans

Effectus Euchariſtiæ confertur ſumenti in ipſa ſumptione.

A in quo Chriſtus manducatus ſit: ergo nec poteſt dari primus aut certus terminus manducationis, in quo detur hæc gratia.

Circa hanc difficultatem Maior in 4. diſtinct. 9. quæſtione 1. duos dicendi modos excogitauit, ad quos examinandos ſupponendum eſt ex tractatis ſuprà de ſacramentis in genere, & ex communi ſententia, hoc ſacramentum maiorem gratiam conferre homini, meliùs diſpoſito, non ſolùm ex opere operantis, vt ſignificant Victoria in Sum. numero 76. de Euchariſt. & Ledeſma in 4. part. 1. quæſtione 22. articulo 4. ſed etiam ex opere operato, vt docet diuus Thomas quæſt. 66. artic. 8. Alenſ. 4. par. quæſt. 21. membr. 3. & alij Doctores in 4. diſtinctione 4. quos ſuprà retuli, & referunt ac ſequuntur Corduba libro ſecundo, quæſt. Theol. q. 3. Soto diſtinctione 6. quæſt. 1. artic. 6. & fauet multum Concil. Trid. ſeſſione 6. vt citato loco de ſacramentis in genere annotaui, vbi etiam oſtendi, hanc eſſe conuenientiorem rationem inſtitutionis, magíſque accommodatam ad humanos mores, & ad modum efficiendi cuiuſcunque cauſæ, quę, cæteris paribus, magis operatur in paſſum meliùs diſpoſitum. Hoc ergo ſuppoſito, primus modus dicendi Maioris eſt, hoc ſacramentum dare ſuum effectum in inſtante manducationis, in quo inuenit hominem meliùs diſpoſitum. Sed hic modus eſt voluntariè confictus, & non ſatisfacit. Primò, quia ante omnia neceſſe C eſt, vt ſufficiens manducatio, ſeu applicatio ſacramenti facta ſit, quia ante illam, etiamſi homo ſit optimè diſpoſitus, multóque melius, quàm in ipſa ſumptione futurus ſit, non recipiet effectum, quia nondum recipit ſacramentum, ſi autem iam ſupponitur ſacramentum ſufficienter applicatum, & homo eſt ita diſpoſitus, vt non ponat obicem, non expectabit ſacramentum meliorem diſpoſitionem futuram, ſed ſtatim dabit ſuum effectum. Primò, quia agit ad modum cauſæ naturalis. Secundò, quia omnia ſacramenta conferunt effectus ſuos ſtatim, ac applicantur ad vſum, qui vſus de ſe eſt certus, & determinatus independenter à futura diſpoſitione ſu-D mentis. Tertiò, quia effectus ſacramenti non debet pendere ex præſcientia Dei de futura meliori diſpoſitione ſumentis: alioqui ex ſimili præſcientia futuri obicis poſſet impediri effectus. Tandem hic modus non eſt vniuerſalis, quia ſæpiſſimè accidere poteſt, vt toto illo tempore ſit vniformis diſpoſitio ſumentis: quid ergo tunc dicendum erit?

Maior.

Victo. Ledeſm. D.Thom.

Cordu. Soto.

1. Modus dicendi reiicitur.

Secundus modus dicendi huius authoris eſt, hoc ſacramentum conferre gratiam ſucceſſiuè toto tempore ſumptionis. Quem modum impugnat Soto duabus rationibus. Prima eſt ſuprà tacta inter arguendum: quia gratia datur in inſtanti. Secundò, quia alia ſacramenta conferunt effectus ſuos in inſtanti. Hæ tamen rationes non videntur conuin-E cere: quia licèt productio forma ſit inſtantanea, intenſio & augmentum poteſt eſſe in tempore propter applicationem agentis, vel alias occaſiones, vt planè conſtat in productione & intentione loci, & idem accidere poteſt in augmentum gratiæ, quod fit per continuum meritum operantis: nam, cùm meritum ſit ſufficiens cauſa talis augmenti, ſi meritum continuè maius eſt, vel propter perſeuerantiam in eodem actu, vel propter continuã intenſionem maiorem eiuſdem actus, etiam maius augmẽtum eiuſdem gratiæ erit continuum: cùm ergo effectus per ſe huius ſacramenti ſit augmentum gratiæ & charitatis, ex parte talis effectus non repugnabit ſucceſſiuè dari, ſi ex parte ipſius cauſæ aliqua ſufficiens ratio talis ſucceſſionis aſſignetur. In quo (vt de ſecunda ratio

2. Modus dicẽdi Maioris.

ratione dicamus (non eſt eadem ratio huius & alio- A rum ſacramentorum: alia enim ſucceſſiuè fiunt, & tranſeũt, & in inſtante in quo conſummantur, cõferunt effectum: & quia amplius non ſunt, actionem continuare non poſſunt; quia tantùm ſunt in vſu, & tunc ſimpliciter eſſe incipiunt, quando vſus perficitur, & ſtatim eam deſinunt; & ideo non poſſunt agere in tempore: at verò hoc ſacramentum eſt permanens, & factum ſupponitur ante vſum: applicatur autem ad agẽdum per ipſum vſum; & totum integrum permanet toto tempore manducationis & vſus, & in qualibet parte, & in inſtanti illius temporis; & ideo ex hoc etiam capite non repugnabit, quin toto illo tempore agat. Rationem autem huius ſucceſſionis nullam aliam Maior aſſignat, niſi quia Chriſtus ita B ſtatuit, dare ſcilicet gratiam in tota manducatione huius ſacramenti, iuxta illud, *Qui manducat me, viuet propter me*, quia non maior ratio de vna parte, vel inſtanti manducationis quàm de aliis. Vnde ſentit, hunc modum efficientiæ ſucceſſiuę eſſe vniuerſalem in hoc ſacramento, qualitercunque ſit ſubiectum diſpoſitum. Sed hæc ſententia ſic explicata mihi omnino diſplicet. Primò quidẽ, quia nullo ſufficiente fundamento nititur: nam quòd Chriſtus promiſerit gratiam manducantibus hoc ſacramentum, nullum argumentum eſt, dandam eſſe gratiam toto tempore manducationis; ſicut quod promittitur fieri in hac hora, non neceſſariò intelligitur continuè effi- C ciendum per totã horam, ſed intra illam ſiue in toto, ſiue in parte, ſiue in inſtãte illius fiat. Secundò, quando cauſa eſt efficax, & ſubiectum æquè diſpoſitum applicatur ſufficienter, ſtatim agit quantum poteſt, & ideo tunc non eſt ſucceſſio: ſed Chriſtus inſtituit hoc ſacramentum ſicut & cætera, conferendo illi virtutem & modum cauſandi maximè proportionatum perfectioribus cauſis; ergo irrationabiliter hîc fingitur ſucceſſio in actione ex ſola voluntate Chriſti, ſi in rebus ipſis nullum eſt fundamentum, vel ratio talis ſucceſſionis: ſæpe autem nullum eſt huiuſmodi fundamentum, quia ſacramentum ſemper eſt idem, & æquè efficax, totúmque ſufficienter applicatur in quacunque parte vel inſtante manducatio- D nis, nec per ſucceſſiuam manducationem magis ac magis applicatur: quia totum eſt in quolibet puncto illius; ergo, ſi alioqui ſubiectum ſit æquè diſpoſitum, nulla erit ratio ſucceſſionis. Tertiò, neceſſe eſt aſſignare aliquod inſtans manducationis, in quo incipiat fieri huiuſmodi effectus, vt per ſe conſtat; inquiro ergo, an in illo inſtante incipiat tantùm extrinſecè actio ſacramenti per vltimum non eſſe, vel intrinſecè per primum ſui eſſe. Si hoc ſecundum dicatur, neceſſe eſt etiam dicere, ſimul quoque tunc fieri aliquem gradum gratiæ, vel aliquam partem, qua verè augeatur gratia præexiſtens; ergo gratis dicitur, poſtea continuari illam actionem, & amplius augeri effectum, ſi ſubiectum nõ eſt amplius diſpoſitum. Si verò dicatur primum, non videtur poſſe generaliter defendi, quia interdum datur prima gratia per E hanc manducationem, quæ ſemper in inſtanti, & non ſucceſſiuè fit, & præterea explicare deberet hîc author, quod ſit illud inſtans manducationis, in quo incipit actio ſacramenti. In hoc enim verſatur præcipua ratio huius difficultatis, quam ipſe in vtroque dicendi modo inexplicatam reliquit. Tandem ſequitur ex hac opinione, eum, qui hoſtiam maioris quantitatis recipit, cæteris paribus recipere maiorem effectum, quia tunc manducatio longiori tempore durat: ergo ſi toto illo tempore durat actio, magis augebitur gratia; & idem erit de illo, qui lentiùs accipit cibum & potum. Reſpondet Maior negando

Abſolutè reiicitur modus prædictus.

ſequelam, quia illa actio, quamuis maiori tempore duret, non ſit æquè intenſè: quia Deus (inquit) certum eundémque gradum gratiæ ſtatuit dare per quamcunque manducationem Euchariſtiæ. Vnde, ſiue manducatio breuiori, ſiue longiori tempore duret, ita Deus accommodat velocitatem vel tarditatem actionis ſuæ, vt in fine vtriuſque manducationis idem gradus effectus ſit. Sed hæc reſponſio impugnata eſt ex dictis; tum quia eſt voluntaria, tum etiam, quia effectus & actio ſacramenti, vt ſæpe dixi, eſſe debet determinata, & non pendens ex accidentariis euentibus, præſertim corporalibus, nihilque ad effectum ſacramenti pertinentib. vt ſunt quantitas hoſtiæ, vel difficultas traiiciendi illam.

Vt ergo rem totam aperiamus, ſupponendum eſt, neceſſariò aſſignandum eſſe aliquem terminum indiuiſibilem diuidentem manducationem à non mãducatione antecedente, qui terminus non ſolùm in tempore (quod manifeſtum eſt) ſed etiam in ipſis partibus, ſeu organis humani corporis intercedit: nam, cùm manducatio conſiſtat in tranſitu cibi per guttur ad ſtomachum, quamdiu cibus eſt in ore, nondum manducatur propriè, quia nondum traiicitur; quando verò iam ad ſtomachum peruenit, iam etiam non manducatur, quia iam traiectus eſt: ergo neceſſe eſt intercedere aliquem terminum indiuiſibilem, quem Deus vel Angelus nouit, & nos mente concipimus, diuidentem totum ſpatium, quaſi externum, in quo cibus non manducatur ab interno ſpatio gutturis, per quod dum cibus actu, & intrinſecè tranſit tunc propriè & intrinſecè manducatur. Vnde etiam neceſſe eſt, in duratione, & ſucceſſione temporis aſſignare aliquod inſtans, in quo cibus peruenit ad prædictum terminum, quod inſtans diuidit non manducationem à manducatione tanquam finis vnius, & initium alterius, nam vſque ad illud inſtans nondũ cibus manducatur; quia nondum ab ore traiicitur: tunc autem incipit extrinſecus terminus manducationis, quia immediatè poſt illud traiicietur. Quo etiam fit, vt illo inſtante incipiat ſacramentalis actio huius ſacri cibi, quia ante illud certum eſt nõ inchoari, cùm ante illud inſtans non manducetur. Quomodo autem in illo inſtante incipiat, aut fiat hic effectus, id explicandum relinquitur.

Aliquis terminus debet dari indiuiſibiliter diuidens manducationem à non manducatione.

Circa quod dicendum in primis videtur ſacramentum Euchariſtiæ conferre totũ ſuum effectum ſimul & non ſucceſſiuè, ſi ex parte ſubiecti nulla ſit ratio ſucceſſionis ob ſucceſſiuum augmentum diſpoſitionis. Hęc concluſio quoad priorem partem eſt communis, vt ex authoribus citatis & citandis conſtat: quam ſufficienter probant, quæ contra Paludanum adduximus, præſertim illa ratio: cauſa efficax ſimul producit totum effectum ſuum, quando nec in paſſo, nec ex parte effectus eſt repugnantia: hoc autem ſacramentum eſt cauſa de ſe efficax & gratia de ſe producibilis eſt in inſtante in quocunque gradu, cùm ſit qualitas permanens, & maximè cùm non habeat proprium contrarium poſitiuum. Denique ex parte ſubiecti, ſupponitur eadem diſpoſitio, ſeu indifferentia. Propter quod addidi poſteriorem concluſionis partem: nam ſi ex parte ſubiecti ſit aliqua varietas, non repugnabit vt cenſeo, effectum ſacramenti ſucceſſiuè augeri, vel ſucceſſione continua, vel diſcreta: hæc autem varietas non eſt conſideranda in materiali, ſeu corporali applicatione ſacramẽti ſecundùm pauciores vel plures partes ſpecierum, vt Maior exiſtimaſſe videtur; hoc enim nihil refert, quia, cùm totus Chriſtus, totúmque ſacramentum hoc ſit in qualibet parte, quælibet applicatio de ſe ſufficit

Euchariſtia ſimul & non ſucceſſiuè cõfert ſuum effectum.

ſufficit ad totum effectum, ſi cætera ſint paria. Igitur varietas, quæ ad rem pertinet, conſideranda eſt in diſpoſitione recipientis: nam cùm hoc ſacramentum det maiorem gratiam meliùs diſpoſito, ſi ſubiectum circa finem manducationis ſit melius diſpoſitum, quàm in initio, maiorem gratiā recipiet, quàm ſi non fuiſſet magis diſpoſitum: illam autem gratiam non recipiet ſimul, ſed ſucceſſiuè; ergo. Maior patet, primò quia totum tempus manducationis eſt tempus aptum vt conferatur gratia iuxta perfectiſſimam diſpoſitionem concurrentem in quacunque parte manducationis. Secundò, quia ſi contingeret peccatorem in initio manducationis non eſſe ſufficienter contritum & in progreſſu manducationis perficere contritionem ſuam, non priuaretur effectu ſacramenti; quia abſolutè loquendo iam dignè manducat & non ponit obicem ſacramento in ipſo vſu eius: ergo maiori ratione, qui in principio fuit diſpoſitus, & in fine magis perfecit diſpoſitioné ſuam, non priuabitur maiori fructu reſpondente maiori diſpoſitioni. Tandem hoc à fortiori conſtabit ex his, quæ dicemus ſequentibus ſectionibus, vbi oſtendemus, quando communio fit per plures ſumptiones partiales & diſcretas, augeri effectum per ſecundam, ſi aucta eſt diſpoſitio ſubiecti: nam ſi hoc verum eſt, idem erit in præſente: nam quòd ſpecies ſint continuæ, vel diſcretæ, valde accidentarium eſt, & per accidens ad propriam rationem & efficaciam huius ſacramenti. Minor autem propoſitio, nimirum quòd huiuſmodi augmentum talis effectus debeat neceſſariò fieri ſucceſſiuè, probatur facilè: quia cùm in principio manducationis ſacramenti, ſubiectum ſit diſpoſitum & ſine obice, ſtatim recipiet aliquam gratiam proportionatam ſuæ diſpoſitioni, quia nihil eſt, quod impediat, vt probatum ſatis eſt contra primum modum dicendi Maioris: ſed poſtea ſequente tempore, vt ſuppono, augetur diſpoſitio, & cum illa effectus; ergo prius tempore fit vna pars huius effectus, quàm alia: hoc autem ipſum eſt fieri ſucceſſiuè. Atque hinc etiam conſtat, hanc ſucceſſionem interdum eſſe poſſe continuam, interdum verò diſcretam, vt ſi diſpoſitio continuè augeatur, continuè etiam augebitur effectus propter rationem factam, quæ eadem proportione applicanda eſt. Poteſt autem diſpoſitio continuè augeri duobus modis. Vnus eſt per continuam intenſionem maiorem eiuſdem actus, poſſunt enim vitales actus continuè augeri, ſicut aliæ qualitates. Alius modus eſt ſolùm per continuam durationem eiuſdem omnino actus: nam licèt talis actus non fiat melior phyſicè, tamen propter maiorem perſeuerantiam, ſeu continuationem illius, fit diſpoſitio moraliter melior, vt conſtat ex 1.2. quæſt. 18. nam qui toto illo tempore, quamdiu ſacramentũ traiicit, in actu amoris Dei vt quatuor perſeuerat, digniori certè & laudabiliori modo mãducat, quàm qui in initio tantùm manducationis ſimilem actum habuit, & ſtatim ab illo deſtitit: ergo ille maius recipiet augmentum charitatis; ergo illud augmentum continua ſucceſſione fiet in illo tempore, quia & eſt eadem ratiò de toto illo tempore, & in toto illo continuè creſcit diſpoſitio. Nec tamen ſequitur, hoc augmentum fore infinitum, quia ipſius etiam diſpoſitionis augmentum finitum eſt moraliter, & fit per partes proportionales tempori correſpondentes, vt latiùs alibi dictum eſt de merito per continuationem actus. Per diſcretam autem ſucceſſionem poteſt hoc augmentum fieri, ſi prius in vno inſtante cõmunicans habeat vnum actũ, & poſtea in alio inſtante habeat aliquem æqualem, vel

A maiorem: in tempore autem medio ceſſet ab operando, vt facilè conſtabit applicando doctrinam datam: iuxta quam etiam intelligendum eſt hoc augmentum non eſſe conferendum iuxta æqualitatem ad ſingulos actus, ſed iuxta proportionem & exceſſum vnius ad alium; vel phyſicum ratione maioris intenſionis; vel moralem, ratione multiplicationis plurium actuum. Neque contra hunc modum ſucceſſiuæ actionis video rationem aut difficultatem alicuius momenti, quamuis aliquibus difficilis videatur, ſi quæ tamen hîc poteſt eſſe difficultas, ſtatim explicabitur, & qua ratione poſſit etiam contrarium defendi.

Probabile eſt Euchariſtiam non conferre ſuum effectũ in primo aliquo inſtanti noſtri temporis.

B Dico ſecundò, quamuis hoc ſacramentum ſimul conferat totum effectum ſuum, probabile nihilominus eſt conferre illum in primo aliquo inſtante noſtri temporis, ſed ſolùm in intrinſeca duratione indiuiſibili coexiſtente alicui tempori noſtro, & non alicui primo inſtanti. Declaratur, quia dictum eſt, dari vnum terminum indiuiſibilem diuidétem ſpatium, per quod fit manducatio, ab alio, in quo non fit, & conſequenter dari etiam vnum inſtans, in quo cibus peruenit ad illum terminũ, quod eſt vltimum non eſſe manducationis: ergo neceſſe eſt dicere, in illo inſtante nondum eſſe effectum ſacramenti; quia ſacramentum non agit, donec manducetur: ſed tunc non manducatur; ergo neque tunc agit, & eadem ratione concluditur, acturum eſſe C immediatè poſt illud inſtans, quia immediatè poſt illud iam manducatur; ergo in ordine ad noſtrum tempus incipit agere hoc ſacramẽtum per vltimum non eſſe actionis, ſeu effectus. Et confirmatur: nam poſt illud inſtans non poteſt aſſignari aliquid in quo primò agat hoc ſacramentum; quia, quolibet ſignato, præceſſit aliqua manducationis pars ſufficiens ad actionem; ergo, vel per nullam partem manducationis fit actio, & ita nunquam fiet, vel ante quamlibet ſignatam, iam facta eſt: quia non eſt maior ratio de vna, quàm de alia; tantum ergo incipit extrinſecè in ordine noſtrum tempus. Quod verò in intrinſeca duratione ſua ſit indiuiſibilis, patet, D quia intrinſecè eſt tota ſimul, & non pars poſt partem, vt in prima concluſione oſtenſum eſt. Neque repugnat durationem in ſe indiuiſibilem incipere coexiſtendo ſucceſſiuè tempori noſtro: ſicut non repugnat eodem modo eſſe, qui tota coexiſtit toti tempori, & tota etiam eſt in qualibet parte, vel inſtante intrinſeco noſtri temporis, quod commune eſt aliis rebus permanentibus, & indiuiſibiliter incipientibus, poſt inſtans noſtri temporis, vt conſtat ex Philoſophia. Solùm poteſt hîc obſtare, quia neceſſariò fatendum eſt, illam actionem ſacramenti durare pro aliquo tempore noſtro; nõ poteſt autem certum tempus aſſignari pro quo duret: quia quocunque ſignato minus ſufficit; ſolùm autem videtur durare tempore neceſſario ad effectum. Quia E aliud ſuperfluum eſt, & gratis confictum. Reſpondetur, concedendo primam ſequelam, & conſequenter neceſſariò eſſe determinandum aliquod certum tempus noſtrum, pro quo duret illa actio: quia oportet illud tempus eſſe finitum, & inter duo inſtantia clauſum; ergo certum & determinatum: hæc autem determinatio altero è duobus modis videtur poſſe intelligi. Primò, quod illa actio duret toto tempore manducationis ſacramenti, non per modum nouæ productionis continuæ, vt dicebat Maior, ſed per modum conſeruationis; quia non eſt maior ratio de vna parte, quàm de alia, & quia toto illo tempore adeſt eadem cauſa cum eodem genere applicationis. Secundò dici poteſt, neceſſarium

Obiectio.

Solutio.

tium fuiſſe, vt Chriſtus in ſua inſtitutione determinauerit ſuo arbitrio & voluntate, quanto tempore duratura eſſet talis actio, quia non poterit alia ratione determinari.

Probabile eſt hanc actionẽ fieri in inſtãti noſtri temporis.

Dico tertiò, probabiliter etiam defendi poſſe, hunc effectum fieri in inſtanti etiam noſtri temporis: hoc ſuadet opinio Theologorum, qui frequentiùs ita ſentire videntur. Itẽ obiectio nuper facta cõtra præcedentem concluſionem: nam reſponſiones datę nõ omnino ſatisfaciunt; & ſaltem ſuadent, ſi per momentaneam omnino actionem ſatis poteſt hæc efficientia intelligi, ſuperfluam eſſe illam diuturnam, vel voluntariam conſeruationem eiuſdem actionis. Denique hoc per ſe loquendo eſt magis connaturale rei permanenti. Modus autem declarandi inſtans, in quo fit hæc actio, poteſt eſſe triplex.

1. Modus explicandi concluſionem.

Primus eſt; vt hic effectus fiat in illo primo inſtante, in quo cibus peruenit ad illum terminum diuidentem ſpatium internum per quod fit manducatio ab externo. Solùm poteſt contra hoc obſtate ratio facta in ſecunda concluſione, quia in illo inſtanti, nondum manducatur Chriſtus, quia nondum manducatur panis; hæc enim denominatio non redundat in corpus niſi mediis ſpeciebus panis: corpus autem Chriſti non confert gratiam, niſi manducatum. Dici verò poteſt, quòd totum corpus Chriſti eſt in qualibet parte ſpecierum, & in qualibet ſuperficie, vel puncto earum. Ideo, cùm primùm peruenit ad prædictum terminum, dare gratiam ſacramentalem: quia cùm ille terminus ſit continuans interiorem partem gutturis cum exteriori, eſt intrinſecus vtrique earum; & ideo iam totus Chriſtus dici poteſt ſufficienter, & intrinſecè applicatus ad illum effectum. Quod ita poteſt commodè explicari. Nam, quando cibus materialis manducatur, quamuis, cùm primùm attingit illum terminum nõdum traiiciatur, nec manducetur, quaſi materialiter quoad motum localem; tamen quoad aliquam vim agendi vel patiendi, tunc incipit eſſe ſufficienter applicatus, ita vt, vel tunc primò attrahi poſſit, vel alterari ab interiori virtute nutritiua, cùm antea non poſſet: nam hæc applicatio in inſtante perficitur, & ita formaliter, & quoad vim agendi, vel patiendi dici poſſet manducatio intrinſecè incipere; ſic igitur in eodem inſtante incipiet ſpiritualis nutritio, quæ fit per hoc ſacramentum; & incipiet ſimul tota: quia hæc nutritio eſt ab ipſo cibo, & non ab homine, qui nutritur; verus autem cibus eſt ipſe Chriſtus, qui totus iam tunc eſt applicatus.

2. Modus explicandi concluſionem.

Secundus modus eſſe poteſt, non incipere hanc actionem, donec ſpecies ſacramentales incipiãt deglutiri, ita vt non ſolùm attingant, ſed etiam pertrãſire incipiant prædictum terminũ, à quo incipit propria manducatio. Quia verò in illa mãducatione ſeu tranſitu ſunt infinita inſtantia, ad aſſignandum vnũ, in quo, & manducatio duret, ſeu continuetur, & fiat effectus, dici poteſt, illum non eſſe vltimum, quia in eo iam non eſt, nec continuatur mãducatio; ſed eſſe vnum aliquod intermedium, illud videlicet in quo maxima pars ſpecierum deuorata eſt: quia tunc iam videtur manducatio virtute perfecta; quoniam illa pars, quæ traiecta eſt, ſufficiens eſt ſuo pondere alias ſecum trahere. Sed hic modus videtur valde incertus, & voluntariè excogitatus. Item fortaſſe nõ ſemper poteſt dari punctum, vel inſtans primum, in quo pars maior ſpecierum manducata ſit; ſed dabitur inſtans, in quo medietas ſpecierum primùm ſit traiecta, & immediatè poſt illud tranſibit maior pars: vnde, ſicut non datur maxima pars poſt medietatẽ, A ita nec dabitur primum inſtans, in quo aliquid maius mediatè manducatum ſit. Denique inde fieret, propter ſolam ſpecierum magnitudinem differri effectum, cæteris paribus, quod non videtur rationabile. Item poſſunt inferri alia incommoda, quæ in tertio modo proponam.

3. Modus explicandi concluſionem.

Tertius modus eſt, effectum non dari vſque ad illud primum inſtans, in quo tota hoſtia, ſeu formula manducata eſt, ſeu in quo ſtomachum attigit, & finitur motus manducationis. Et ratio reddi poteſt, quia non cenſetur manducatio, & vſus ſacramenti perfectus vſque ad illud inſtans: promiſſio autem facta eſt manducationi, ſcilicet, perfectæ; antea enim Chriſtus manducatus non eſt: quia Chriſtus in illa hoſtia habet vnam præſentiam totalem, B & ideo, donec ſecundùm totam illam præſentiam tranſierit ab ore vſque ad ſtomachum, non dabit effectum. Quòd ſi hic modus verus eſt, ceſſant omnia ſuprà dicta de ſucceſſiua actione huius ſacramenti in manducatione ipſa, quia iam non poteſt eſſe varia diſpoſitio in ſubiecto manducante, ſed tota erit cõſummata in illo inſtante. Sed hic modus, hoc ſenſu explicatus, eſt valde rigoroſus, & plures continet difficultates, quas ſtatim attingam, ſed illa eſt maximè propria, quòd in illo inſtante iam Chriſtus non manducatur, ſed manducatus eſt: Chriſtus autem non tantùm promiſit gratiã ei, qui ſe manducauit, ſed manducanti ſe. Quod ita declaro: Finge hominem, C qui ſacramentales ſpecies reuerenter accepit, & ab ore traiecit, mori prius, quàm ſpecies ad ſtomachum perueniant; ille iuxta prædictam ſententiam periret ſine effectu ſacramenti: quia periit ante perfectum vſum eius, & ante illud inſtans, in quo daturum erat ſuum effectum. Conſequens autem videtur contra Chriſti promiſſionem, *Qui manducat me, viuet propter me*: nam de illo homine verum fuit dicere; Hic dignè manducat Chriſtum.

Et ideo poſſet hic modus leniri, & aliter declarari, dicendo, non expectari tantum tẽporis, vt detur effectus, ſed ſolùm, quòd tota ſacramentalis formula, ſeu buccella pertranſeat ſuper dictum terminum, D in quo incipit manducatio, ita vt illud inſtans, in quo vltima ſuperficies ſacramenti attingit intrinſecè terminum illum, ſit illud, in quo datur effectus, quia iam totũ ſacramentum & manducatur, & intrinſecè mãducatum eſt: & hoc ſenſu eſt hic modus aliquantulum probabilior, & in eo locum habent, quæ ſuprà dicta ſunt de ſucceſſione actionis: quia poſt illud inſtans, ſupereſt magna pars manducationis, in qua poteſt diſpoſitio ſubiecti perfici. Sed etiam in hoc ſenſu ſunt difficultates. Primò enim, etiam hìc habet locum illa difficultas, quòd magnitudo ſpecierum retardaret effectum cæteris paribus. Secunda eſt, quòd ſola etiam continuitas ſpeciei retardaret effectum. Finge enim, aliquem accipere E hoſtiam in plures partes diuiſam, priùs vnam, & poſtea aliam; tunc poſt traiectionem primæ particulæ ſtatim daretur effectus, & tamen ſi manducaſſet hoſtiam integram, quamuis traieciſſet partem continuam æqualem, vel maiorem alteri diuiſæ, non ſtatim acciperet effectum iuxta hanc ſententiam, donec totam hoſtiam traiiciat; ergo per ſolam continuationẽ retardaretur effectus, vel omnino etiam impediretur, ſi contingeret hominẽ mori in eo inſtanti. Conſequens autem eſt valde abſurdum: quia continuitas vel diuiſio ſpecierum eſt valde accidentaria ad vſum, & fructum huius ſacramenti, cùm æquè adſit Chriſtus in partibus continuis, & diuiſis, & æquè ſit vnum ſacramentum, & vna communio, vt ex ſequente ſectione conſtabit. Et hæc ratio conuincit

uincit de quacunque particula ſpecierum, quantumuis minima, vel ſeparata, vel deſignata in toto continuo. Item, quia vtroque modo verum eſt dicere, hunc hominem iam manducare totum Chriſtum, quamuis non manducauerit totam quantitatem ſpecierum; promiſſio autem gratiæ facta eſt manducanti Chriſtum. Quocirca tota hæc res videtur incerta, & Chriſti Domini ſapientiæ & arbitrio remittenda, omnibus tamen penſatis ex tribus his modis primus videtur minora habere incommoda, ſatíſque probabiliter explicari per analogiam ad materialem nutritionem, magíſque commendare efficaciam huius ſacramenti, Chriſtíque in gratia communicanda largitatem.

SECTIO V.

Vtrùm plures ſpecies ſacramentales eiuſdem rationis ſucceſſiuè manducatæ conferant vnum, & eundem effectum, & quando illum tribuant.

QVæ in præcedenti ſectione diximus, procedūt de vnica manducatione Eucharistiæ, tam morali, quàm phyſica: contingit autem ſumi idem ſacramentum per partes, ita vt prius tempore manducetur vna pars ſpecierum, & illa manducatione finita alia tempore poſterior fiat, quæ licèt ſit alia phyſicè, non tamen moraliter, vt ſuprà diximus, agētes de vnitate huius ſacramenti. Nam, ſi communiones ſint moraliter etiam diſtinctæ, non eſt dubiū quin in ſingulis dentur diuerſi effectus. Sed quando communio eſt vna moraliter, & fit prædicto modo per partes, difficultas eſt tam de effectu, quàm de tempore, in quo datur. Agimus autem nunc de partibus ſpecierum eiuſdem rationis, quales ſunt ſpecies panis inter ſe collatæ, vel ſpecies vini inter ſe: partes autem diuerſarum rationum, erunt ſpecies panis & vini inter ſe comparatæ, de quibus in ſequenti ſectione eſt dicendum.

Ratio autem difficultatis eſt, quia effectus datur per partes in ſingulis ſumptionibus, & hoc non, quia vel in ſingulis partialibus ſumptionibus daretur tantus effectus, quantus in vna earum daretur, ſi ſola fieret per modum totius; vel minor. Primum dici non poteſt: quia aliàs per illas ſumptiones darentur plures effectus integri non minus, quàm ſi illæ eſſent plures communiones moraliter diſtinctæ, quod eſt planè abſurdum. Secundum etiam dici non poteſt, quia vna illarum ſumptionum non poteſt impedire aliam, quo minùs in ea totus effectus detur, qui dandus eſſet, ſi ſola illa fieret. Aut hic effectus datur ſimul totus in vna ex his ſumptionibus, & hoc etiam eſt difficile, quia, ſi hic effectus datur in prima ſumptione partiali, cur ſequentes ſunt priuandæ omni effectu? ſi verò datur in ſecunda, aut vltima, ſi plures ſint, cur prima ſumptio priuanda eſt effectu, quem haberet ſi ſola fieret?

Idem conſequitur effectus per vnā communionē ſiue ſumatur hoſtia tota, ſiue per partes ſucceſſiuè. D. Thom.

In hac re primò ſtatuendum eſt in huiuſmodi communione, cæteris paribus ex parte ſumentis, non dari maiorem gratiæ effectum, quàm ſi tota communio ſimul phyſicè fieret, vel in vna forma continua ſpecierum. Hoc ſumitur ex D. Thoma hic, artic. 7. ad tertium, vbi dicit, *ſi aliquis ſimul in vna Miſſa multas hoſtias cōſecratas ſumat, nō participabit maiorem effectum ſacramenti*, & rationem reddit: *quia non plus virtutis eſt in multis hoſtiis cōſecratis, quàm in vna, cū ſub omnibus & ſub vna nō ſit, niſi totus Chriſtus*. Loquitur autem ſine dubio de ſimultate morali, & non tantùm de phyſica, quia hæc eſt impertinens, & quia vix contingit, plures hoſtias ſimul manducari eodem phyſico tempore. Et confirmatur præterea,

A quia vel illa eſt duplex communio moraliter, vel vna. Non primum, quia aliàs illicita eſſet talis communio, quia non licet bis eodem die communicare: eſt ergo vna communio, vt latiùs etiam citato loco dictum eſt; ergo vnus datur effectus per ſe ac integer & totalis. Confirmatur ſecundò, quia aliàs fructuoſius eſſet Sacerdotibus ſumere partes hoſtiæ fractæ ſucceſſiuè vnam poſt aliam, quàm ſimul vtramque, quod eſt vanum, & dicto ſuperſtitioſum.

Euchariſtiæ effectus datur totus ſimul per ſe loquendo.

Dico ſecundò: Hic effectus non datur per partes in ſingulis ſumptionibus, ſed ſimul totus per ſe loquendo. Hoc conuincit ratio dubitandi in principio facta; & à fortiori ſequitur ex dictis ſectione præ-

B cedente: nam quando ſpecies ſunt continuæ, effectus datur ſimul totus, per ſe loquendo; ergo idem erit, etiamſi ſpecies ſint diſcontinuæ, vel in ipſa ſumptione diſcontinuæ, vt ſi quis vno hauſtu continuo bibat totum calicem, vel pluribus, id impertinens eſt, vt effectus detur ſimul, aut per partes; quia, vt ſæpe dixi, continuitas vel diſcretio ſpecierum non variat effectum, & hæc aſſertio magis patebit ex ſequenti. Dico autem, per ſe loquendo: quia ex diſpoſitione ſubiecti poteſt eſſe aliqua ſucceſſio, iuxta dicta in præcedenti ſectione, vt ſtatim etiam explicabitur.

Hic effectus datur in prima ſumptione partiali.

Dico tertiò, hunc effectum dari in prima ſumptione partiali, & in primo inſtanti eius iuxta modum,

C quem elegimus præcedenti ſectione. Priorem partē probat ſufficiēnter ratio dubitandi in principio poſita, addendo, quod ſæpe dixi, effectum ſacramenti non debere pendere à futuro & contingēte euentu, quòd enim poſt primam illam ſumptionem partialem futura ſit alia, contingens eſt, & accidentarium; non ergo inde pendere debet effectus, qui ſine dubio daretur in prima ſumptione, ſi illa eſſet ſola. Confirmatur, & declaratur: nam fingamus, Sacerdotem ſucceſſiuè ſumentem partes hoſtiæ fractæ, mori, ſumpta prima, antequam poſſit ſumere ſecundam: numquid priuaretur effectu ſacramenti? Non quidem. Nam, ſi voluntariè decreuiſſet ſumere ſo-

D lam illam partem, conſequeretur effectum: ergo multo magis, ſi ob impotentiam ſolam illam ſumat; datur ergo effectus in prima partiali ſumptione. Nec recurrendum eſt ad præſcientiam Dei de partiali ſumptione futura: nam hoc eſt impertinens ad effectum ſacramenti, vt differatur, vel ſtatim detur. Et confirmatur, quia in prima ſumptione eſt manducatus totus Chriſtus, ita in illa iam habet locum promiſſio gratiæ. Et ad hunc modum applicari poſſunt omnes rationes factæ in ſectione præcedente. Quibus etiam probanda eſt poſterior pars concluſionis: quia eadē eſt ratio de communione vna moraliter, vel etiam phyſicè, & de ſpeciebus continuis vel diſcretis: nam quacunque ratione totus Chriſtus pri-

E mùm manducatur, vel applicatur, confert effectum. Item, quia non poteſt aſſignari aliud tempus, vel inſtans primæ ſumptionis partialis, in quo dari poteſt hic effectus.

Obiectio.

Sed contrà: quia in ſacramento Extremæ vnctionis non datur effectus vſque ad vltimam vnctionem, vt ſuo loco dicetur, & docet diuus Thomas in additionibus, quæſt. 30. artic. 1. ad 3. ergo ſimiliter in præſente. Item, quia hæc communio, eſt, moraliter loquendo, vna, conſtans ex multis communionibus: ergo recipit complementum ſuum in vltima, quæ eſt tanquam forma totius; ergo vſque ad illam non datur effectus, quia hic non datur vſque ad completum vſum ſacramenti. Tandem, quia aliàs per ſecundam & tertiam huius ſacramēti ſumptionem

ptionem nihil prorſus fieret, cùm tamen vtraque hæc ſacramenti ſumptio ſit tã vera manducatio Euchariſtiæ ſicut prima. Reſpondetur ad primum argumentũ, id verum eſſe, ſi loquamur de vltima vnctione eſſentiali ſacramento, & ideo non eſt omnino quoad hoc, ſimilis ratio, quia vſque ad illam vltimam vnctionem ſacramento eſſentialem non eſt ipſum Extremæ vnctionis ſacramentum: in præſenti autem totum Euchariſtiæ ſacramentum eſt à principio, vt ſuprà abundè ſatis declaratum eſt. Ad ſecundum autem, quòd obiiciebatur, diximus, id eſſe verum, loquendo de tota ſumptione, quoad ſpecies ſacramentales, non verò quoad manducationem ipſius Chriſti, in quo eſt tota virtus huius ſacraméti, & totus eſt in toto, & totus in ſingulis partibus; & ideo non oportet expectare complementum totius manducationis, quantum ad ſpecies viſibiles, vt à fortiori patet ex dictis, præcedente ſectione. Ad tertium reſpondetur, illud nullum eſſe inconueniens: nam hæ ſumptiones, licèt phyſicè diſtinctæ ſint, non ſunt tamen conſiderandæ, vt integræ cõmuniones, ſeu vſus ſacramenti: ſed vt integrantes vnam communionem moralem, per quam vnus datur effectus, quem non eſt neceſſe dari per totã illam per ſe primò, ſeu per omnes partes eius, ſicut cætera ſacramenta, quę conſiſtunt in vſu, non agunt per oẽs partes, ſed vltimum terminum, in quo conſummantur: hoc autem ſacramentum è contrario, quia factum ſupponitur, & ſtatim in initio totum applicatur, ideo in ipſo etiam initio manducationis operatur. Vnde, ſicut in manducatione, quæ vnico continuo motu fit, circa eaſdem ſpecies continuas, vel ſimul ſumptas, non eſt inconueniens, quod in poſterioribus partibus manducationis nihil noui fiat, ſed effectus tribuitur toti ratione partis; ita in manducatione, quæ fit per partiales motus diſcretos, nullum eſt inconueniens in poſterioribus ſumptionibus nihil noui fieri, quia etiam ex illis omnibus fit vnum totũ, quod per partem ſuo modo operatur: & quia in hoc continuitas, vel diſcretio nihil refert, vt ſæpe dictum eſt.

Solutio.

Addo tamen, hæc eſſe intelligenda & limitanda iuxta doctrinam datam in præcedente ſectione, id eſt, per ſe loquendo, & quantum eſt ex parte ſacramenti, exiſtenteq; eadem diſpoſitione ex parte ſubiecti: nã ſi hæc varietur, ſeu perficiatur, fieri poteſt, vt aliqua gratia detur in poſteriori ſumptione partiali, quæ non eſt data in priori. Vnde, ſi contingat, Sacerdotem ſucceſſiuè ſumentem partes hoſtiæ, dum ſumit priorem partem, habere obicem, ſeu non eſſe attritum, cùm verò ſumit partem poſteriorem, iam eſſe diſpoſitum & contritum, recipiet effectum gratiæ in ſecunda ſumptione partiali, quem non ſumpſit in prima. Probatur, quia ille iam manducat corpus Chriſti Domini dignè; ergo recipit effectum. Item quia dictum eſt, virtutem conferendi gratia ita applicari per mãducationem, vt æquè applicetur per totam, & per quamlibet partem eius, quia ſemper applicatur totus Chriſtus: ſed in vna parte huius ſumptionis applicatur hæc virtus ſubiecto rectè diſpoſito; ergo confert effectum. Item, quia ſi prior ſumptio non præceſſiſſet, ſequens daret effectum ſubiecto diſpoſito: ſed quòd prior præceſſerit, non impedit, quia peccatum, quod in ea commiſſum eſt, per pœnitentiam etiam deleri poteſt. Tandem, in cæteris ſacramentis, quamuis in principio ablutionis, verbi gratia, vel prolationis verborum homo ſit indiſpoſitus, ſi in inſtante, in quo perficitur ſacramentum, iã eſt diſpoſitus, recipit effectum; ergo erit idem in præſente: nam, quoad hoc, eſt eadem ratio; quia hoc ſacramentum, licet totum ſit in priori ſumptione, eſt etiam totum cum eadem virtute in poſteriori.

Ex quo vlterius fit, ſi in priori ſumptione ſubiectum fuit digne diſpoſitum, tamen remiſſè, recipere tunc effectum proportionatum tali diſpoſitioni; ſi tamen in ſecunda ſumptione habeat intenſiorem, ſeu perfectiorem diſpoſitionem, augeri etiam, ſeu intendi ſacramenti effectum. Probatur: quia eſt eadem proportio hominis indiſpoſiti nunc ad ſeipſum poſtea diſpoſitum; & hominis nunc remiſsè diſpoſiti, ad ſeipſũ poſtea intensè diſpoſitum: nam, quod in priori caſu nulla data ſit gratia, in poſteriori autem data ſit aliqua, quamuis remiſſa, non refert; quia gratia danda per ſacramentum, non eſt abſolutè determinata, ſed iuxta diſpoſitionem recipientis: ſed in priori ſumptione ſacramentum non egit, quantum poteſt facere in ſubiecto intensè diſpoſito; ergo illud, quod defuit, operabitur in ſecunda ſumptione, quando ſubiectum iam ſic eſt diſpoſitum. Patet conſequentia; quia adhuc durat tota virtus ſacramenti, & ſufficiens applicatio eius ad agendum. Quod ita ſecundò declaratur & probatur, quia ex omnibus illis partialibus ſumptionibus coaleſcit vna integra communio; ergo in illa datur effectus proportionatus optimæ diſpoſitioni, quam ſubiectum habet in illa communione: tum, quia de illo homine ſic communicante verum eſt dicere, non ſolùm quòd dignè communicat, ſed etiam, quòd tam dignè, ſeu cum tanta perfectione communicat; tum etiam, quia virtus ſacramenti, & applicatio eius ad operandum, in tota communione durat, & in ſingulis partibus eius, ſed optima diſpoſitio huius ſubiecti communicantis, non eſt tantùm remiſſa, ſed etiam intenſa; ergo effectus datur, non ſolùm proportionatus priori, ſed etiam poſteriori. Præterea, ſi in prima ſumptione adfuiſſet intenſior diſpoſitio, datus fuiſſet intenſior effectus; ergo, ſi adeſt in ſecunda, ratione illius intendetur inchoatus effectus. Denique cætera arguméta hîc poſſunt applicari; ſcilicet, quòd ſi prior ſumptio non præceſſiſſet, aut in illa nullus fuiſſet datus effectus, poſtea daretur iuxta diſpoſitionem intenſam. Item, quòd in aliis ſacramentis, licèt in principio diſpoſitio ſit remiſſa, ſi in termino ſit intenſa, datur gratia proportionata illi; idem eſt ergo in præſente. Nec video difficultatem alicuius momenti, quæ contra hanc doctrinam obiici poſſit.

SECTIO VI.

Vtrùm per ſpecies ſacramentales diuerſarum rationum, vt ſunt panis, & vini, detur idem effectus gratiæ, & quando.

DVplex poteſt eſſe ſenſus huius quæſtionis; vnus eſt, comparando ſingulas ſpecies inter ſe, vt ſenſus ſit, an, ſi duo communicent, vnus in ſola ſpecie panis, alius in ſola ſpecie vini, æqualem & omnino eiuſdem rationis effectum recipiant, cæteris paribus ex parte ſumentium. Alter ſenſus eſt, comparando ſumptionem vtriuſque ſpeciei ad ſumptionem vnius tantùm, ſiue panis, ſiue vini, quo ſenſu coincidit quæſtio cum illa celebri, an cæteris paribus, plus gratiæ detur communicantibus ſub duabus ſpeciebus, quàm ſub vna, & in hoc poſteriori ſenſu tractatur quæſtio ab omnibus authoribus, in priori autem vix ab aliquo attingitur. Cenſeo tamen, poſteriorem multum è priori pendere, & ideo hunc priùs eſſe tractandum, ac explicandum.

Circa priorem ergo partem quæſtionis aduertendum eſt, aliud eſſe loqui de gratia habituali abſolutè,

ſolutè, aliud verò formaliter de illa, vt ſacramentalis eſt: nam licèt hæc non addat ipſi gratiæ habituali aliquam rem intrinſecam, vel nouum aliquem habitum, addit tamen reſpectum ad ſpeciale aliquod munus, propter quod datur illa gratia habitualis: vel ad aliquem ſpecialem actum, cum proprio & peculiari auxilio actuali: quo modo, licèt omnia ſacramenta conferant gratiam habitualem eiuſdem rationis, tamen diuerſa ſacramenta dicuntur dare gratias ſacramentales formaliter diuerſas, & interdum per duas partes vnius integri ſacramenti contingit dari diuerſas gratias ſacramentales, vt per Diaconatum, & Sacerdotium. Vtrumque igitur explicare neceſſe eſt circa has partes huius ſacramenti.

Sumptio cuiuſcũque ſpeciei Euchariſtiæ per ſe ſola ſufficit ad dãdam gratiam aliquam habitualem & ſacramentalem.

Dico ergo primò: Sumptio cuiuſcunque ſpeciei huius ſacramenti, etiamſi per ſe ſola ſumatur, eſt ſufficiens ad dandam aliquam gratiam habitualem, & ſacramentalem. Eſt certa, & indubitata hæc concluſio. Nam de ſpecie panis certa fides eſt, vt conſtat ex vſu, & conſuetudine Eccleſiæ, atque etiam ex verbis Chriſti Domini, dicentis: *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* De ſpecie autem vini, quamuis non ſint verba Chriſti adeò expreſſa, eſt tamen omnino eadem ratio, vt omnes catholici Doctores, de hac materia ſcribentes, tanquam certum, ſupponere videntur, ſed maximè omnium huic ſententiæ fauet Concilium Tridentinum, ſeſſione 21. c.1. vbi docet, laicos, & Clericos non conficientes, non teneri ad communicandum ſub vtraque ſpecie, *neque vllo pacto ſalua fide, dubitare poſſe, quin illis alterius ſpeciei communio ad ſalutem ſufficiat.* Eſt enim conſiderandũ Concilium non ſine cauſa, nec nominaſſe, nec determinatè locutũ fuiſſe de ſpecie panis, quãuis de illa eſſet tota cum hæreticis controuerſia, ſed indefinitè dixiſſe, *alterius ſpeciei*, vt ſignificaret eandem eſſe rationem de qualibet earum: vt quæuis per ſe ſufficere cenſenda ſit; & conſequenter quamlibet per ſe poſſe gratiam ad ſalutem ſufficientem dare. Et eodem ſenſu capit.3. ſubdit, licèt Chriſtus ſub duabus ſpeciebus hoc ſacramentum inſtituerit, *fatendum tamen eſſe etiam ſub altera tantùm ſpecie totum atque integrum Chriſtum verũmque ſacramentum ſumi,* vbi illa particula, *altera*, in eodem ſenſu neceſſariò eſt intelligenda, ſcilicet, vt indifferenter de qualibet ſpecie vera ſit? quia de fide eſt ſub ſingulis ſpeciebus eſſe totum Chriſtum, & hanc doctrinam fidei intendit tradere Concilium. Vnde in eodem ſenſu vlterius ſic concludit: *Ac propterea quod ad fructum attinet, nulla gratia neceſſaria ad ſalutem eos defraudari, qui vnam ſolam ſpeciem accipiunt*; ergo ſicut hoc verum eſt de accipientibus vnam tantùm ſpeciem panis, ita etiam de accipientibus vnam tantùm ſpeciem vini: nam verba Concilij, licèt indefinita, doctrinalia ſunt, & vtrique ſpeciei communia. Secundò ſumitur hæc ſententia ex omnibus Patribus, qui, quoad effectum gratiæ conferendum, eodem modo loquuntur de calice, quo de pane. Vnde Ambroſ. 4. de ſacram. cap.6. lib.5. c.3. dicit, bibendo ſanguinem inebriari hominem ſpiritualiter, eíque peccata remitti, & Cypr. lib.1. epiſt.63. dicit, ſubeunti martyrium priùs eſſe dandum ſanguinem Domini, vt vires accipiat ad effundendum pro ipſo ſanguinem. Tertiò, interdum vſitatum fuit in Eccleſia aliquibus dare ſolam ſpeciem vini, vt infrà dicemus, agentes de præcepto; ergo ſupponebatur vt certum, per illam dari gratiã. Quartò illa ſpecies eſt verũ ſacramentũ; vnde ſignificationem habet ſacramentalem: quia etiam ſumptio vini ſignificat refectionem animi, ſpiritualem cordis lætitiam, charitatis feruorem, &

Ambroſ.

Cyprian.

A vnionem membrorum Chriſti in vno corpore, inter ſe, & cum capite; & ideo notarunt Cyprianus & Auguſt. ſicut panis eſt vnũ quid, conſurgens ex multis granis tritici, ita vinũ eſſe vnum quid, conſurgens ex multis granis vuæ; ergo & hæc ſpecies, etiam per ſe ſumpta, habet efficaciam ſacramentalem: nam ſacramenta nouæ legis efficiunt, quod ſignificant. Vltimò hæc efficientia conuenit his ſpeciebus propter rem, quam continent: ſed æquè continetur totus Chriſtus ſub ſpeciebus vini, ſicut ſub ſpeciebus panis; ergo æquè datur gratia per illas. Atque hoc modo facilè intelligitur facta promiſſio, Ioan. 6. ſumptioni Chriſti ſub ſpeciebus vini, ſicut ſub ſpe-

B ciebus panis: nam verba illa, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam,* non copulatim tantùm, ſed copulatiuè, ſunt intelligenda, ita vt de ſingulis membris diuiſim, & diſtributiuè veritatem habeant, vt patet ex ratione, quam Chriſtus ſubdit, *Caro enim mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Qui manducat meã carnẽ, & bibit meũ ſanguinem, in me manet, & ego in illo.* Vtrumque enim horum non ſolùm collectiuè, ſed etiam diuiſiuè, & diſtributiuè, verum eſt, ſicut etiam illud, quod ſuperiùs Chriſtus dixerat, *Qui venit ad me, non eſuriet, & qui credit in me, nõ ſitiet vnquam.* Igitur vtrique ſpeciei per ſe & ſigillatim facta eſt promiſſio. Nec refert, quòd nunquam Chriſtus dixerit ſimilia verba ſepa-

C ratim de calice, ſicut de pane, tum, quia ſatis poterat ex vno aliud intelligi, tum etiam, quia id accidere tunc potuit, vel quoniam ſermo de ea re fuit occaſione miraculi de quinque panibus, vel quia de Manna inciderat ſermo, quod manducatũ fuit, non potatum: tum denique, quia fortaſſe Chriſtus præſignificare voluit vſum panis futurum eſſe frequentiorem, & communi populo Eccleſiæ aptiorem.

Per ſumptionem vnius ſpeciei, æqualis confertur gratia ac per ſumptionem alterius, cæteris paribus.

Dico ſecundò, per ſumptionẽ vnius ſpeciei æqualem conferri gratiam habitualem, ac per ſumptionem alterius, cęteris parib. Hæc concluſio, vt exiſtimo, ſequitur apertè ex præcedẽte, quia nulla eſt ratio, cur vni ſpeciei tribuatur maior effectus gratiæ,

D quàm alteri, quia promiſſio eſt eadẽ, & eiſdem verbis; dignitas rei contentæ ſimiliter eadem, ſignificatio etiam æqualis eſt: nullo ergo fundamento dici poteſt, maioré gratiam conferri per vnam ſpeciem, quàm per aliam. Vnde Concil. Trid. ęquè de vtraque definit, eum, qui vnam tantùm earum ſumit, nulla gratia ad ſalutẽ neceſſaria priuari, quod intellectum de neceſſitate ſimpliciter eſt certiſsimum, quia hæc neceſſitas in præſente, ſolùm eſſe poteſt neceſſitas Præcepti: oſtendemus autem inferiùs, præceptum communionis ſufficienter impleri, ſtando in ſolo iure diuino ſumpta quacunque ſpecie ſacramenti. Si autem intelligamus illa verba Concilij de neceſſitate morali, ſeu ad melius eſſe, profectò qua ratione hoc ſacramentum ab eodem Concilio dicitur antidotum præſeruans à mortalibus; & à Concil. Alex-

E and. auxilium opportunum, ſine quo vix poteſt homo in gratia conſeruari, eadem ratione id ipſum dici potuit de ſpecie vini per ſe ſumpta: & quidem de ſpecie panis probatur, quia aliàs Eccleſia non ſatis prouideret fidelibus laicis dando illis ſolam panis ſpeciem. De ſpecie autẽ vini ſumitur argumentum à paritate rationis, & ex ratione, quam Concil. Trid. vt præcipuum fundamentum, poſuit, quando dixit, ſub ſingulis ſpeciebus contineri totum Chriſtum, *Omnium gratiarum fontem*, vt intelligamus, ſub quacunque ſpecie hunc fontem ſumamus, poſſe nos ex illo haurire omnem gratiam ad ſalutem, vel neceſſariam, vel perutilem ac ſufficientem.

Dico ergo tertiò, per vnam harum ſpecierum non conferri

conferri gratiam aliquam ſacramentalem formaliter diuerſam ab ea, quæ per aliam datur. Hæc etiam ſequitur ex præcedentibus; & eiſdem fundamentis oſtendi poteſt. Primò ex verbis Chriſti, quæ æqualem promiſſionem continent: ſunt autem accuratè notanda verba illa, *qui venit ad me, non eſuriet, & qui credit in me, non ſitiet in æternum:* nam, vt Auguſt. notat, venire ad Chriſtum, & credere in illum, idem ſunt: nam fide viua ad Chriſtum accedimus, & tamen huic actui tribuitur, ſatiare famem, & extinguere ſitim ſpiritualem, vt intelligamus (ait Auguſt. tract. 25. in Ioan.) in ſpiritualibus non eſſe aliud famem, quàm ſitim; neque aliis bonis ſeu gratiis depelli, quod etiam notauit idem Auguſt. exponens verba Pſal. 103. *Panis cor hominis confirmat,* & ſignificat Cyprianus ſerm. de Cœna Domini, & colligitur ex illo Eccleſiaſtici 24. *Qui edunt me, adhuc eſurient, & qui bibunt me, adhuc ſitient,* & ex verbis Chriſti Matthæi 5. *Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam:* nam ſi eadem eſt materia famis & ſitis ſpiritualis, ſcilicet, ſapientia, vel iuſtitia, idem etiã erunt potus & cibus ſpiritualis; idem ergo erit appetitus vtriuſque ſiue nomine famis, ſiue nomine ſitis metaphoricè ſignificetur. Cùm igitur hæ duæ ſpecies panis & vini ad ſatiandam famem, & extinguendam ſitim ſpiritualem referantur, ad eundem etiam ſacramentalem effectum inſtitutæ ſunt, quamuis ſub diuerſo ſigno ſemper repræſententur.

Non confertur per vnam speciẽ gratia ſacramẽtalis, diſtincta formaliter ab ea quæ per aliã datur.

Auguſt.

Cyprian.

In quo etiam adiungere poſſumus; quamuis hæ partes, quoad res ſenſibiles & materialia ſigna diuerſæ ſint, tamen quoad rationem & modum ſignificandi, formaliter etiã cõuenire, quia ſignificant per modum vnionis, vel vnius rei coaleſcentis ex multis granis, vel nutrimenti, quod per vnionem coniungitur & vnitur ſumenti: ergo conueniunt etiam formaliter in effectu. Præterea, eandem rem ſub ſe continent & applicant, Chriſtum ſcilicet, omnium gratiarum fontem: ergo omnis gratia, quæ per vnam datur, poteſt dari per aliã; quia virtus conferendi gratiam potiſſimùm eſt in re cõtenta. Præterea ſi ſacramentales gratiæ harum ſpecierum eſſent diſtinctæ, aut eſſet propter habitualem ad diſtincta munera (& hoc non, quia vtraque ordinatur ad nutriendam charitatem, & conſequenter ad accẽdendum feruorem eius, & efficiendam vnionem cum Chriſto) aut eſſet propter habitudinem ad diuerſa auxilia: & hoc etiam non; quia vtraq; ſpecies confert auxilia eiuſdem rationis, æqualia & ad eundem finem ordinata, & ideo quælibet earum, vt dicebam, ſufficienter adiuuat hominem ad perſeuerandum in vita gratiæ; alioqui, ſi aliquod auxiliũ daretur per vnam ſpeciem quod non per aliam, nunquam poſſet auxilium illud obtineri ex opere operato, per alteram ſpeciem quacunque deuotione & frequentia receptam. Atque ita ex hac parte nunquam poſſet ſatis ſubuenire ſpirituali hominis neceſſitati, qui omnibus his auxiliis indiget ad finem charitatis nutriendæ, & conſeruandæ. Addo denique, non poſſe facilè cogitari, aut explicari, qualis ſit hic effectus formaliter diuerſus, aut quodnam auxilium detur per vnam ſpeciem, quod non poſſit dari per aliam: nam ſi quis, verbi gratia, fingat, per ſumptionem panis confirmari ſpiritualiter cor, per ſumptionem autem vini lætificari, hoc nihil rem explicat; quia his verbis metaphoricis eadem res ſignificatur: quia eadem charitas eſt, qua & confirmatur cor, & in Domino lætificatur; ergo.

Obiectio.

Sed contrà, quia hæ duæ ſpecies ſunt partes heterogeneæ eiuſdem ſacramenti; ſunt ergo diuerſarum rationum; ergo conferunt effectus diuerſarum rationum. Confirmatur primò, quia ita contingit in aliis

A ſacramentis conſtantib. ex huiuſmodi partibus integrantibus, vt ſunt in ſacramento Ordinis diſtincti Ordines, & in Pœnitentia, confeſſio, verbi gratia, & ſatisfactio. Confirmatur ſecundò, ex Ambroſ. 1. ad Corinth. 11. dicente, carnem Domini eſſe propter ſalutem corporis, ſanguinem propter ſalutem animæ. Reſpondetur ad argumentum has ſpecies eſſe diuerſarum rationum, quoad res ad ſignificandum impoſitas, non verò quoad ſignificationem, vel rem ſignificatam, vt declaratum eſt, & ideo nõ eſt neceſſe, vt habeant effectus diuerſarum rationum; ſicut in Baptiſmo, verbi gratia, ablutio, & verba, ſunt diuerſarum rationum prædicto modo: & in Pœnitentia, confeſſio, & contritio; tamen in ratione ſigni habent eãdem ſignificationem: ſicut etiam in actionibus moralibus, ſcriptura & verbum, ſunt diuerſa inſtrumenta ſignificantia, nõ tamen formaliter diuerſa in ſignificatione, & ideo, ſi de eis æquè conſtet, æqualem vim habent, & ratio eſt, quia efficacia ſacramenti correſpondet ſignificationi, magis, quàm rei ſignificanti materialiter conſideratæ, & ideo, ſi eſt eadem formalis ſignificatio, non eſt cur effectus ſit formaliter diuerſus. Ad primam confirmationem reſpondetur, non eſſe ſimilia exempla, quæ afferuntur: nam diuerſi Ordines ſacri ordinantur & ad diuerſos fines, & ad munera diſtincta, & ita etiam habent ſignificationes diuerſarum rationum; ſatisfactio verò directè ſolùm ſignificat remiſſionem pœnæ temporalis, cùm tamen confeſſio, vel abſolutio ſignificet per ſe remiſſionem culpæ, an verò per ſatisfactionem ſacramentalem aliqua ſpecialis gratia conferatur, ſuo loco tractandum eſt. Ad ſecundam confirmationem reſpondet hîc D. Thomas, artic. 1. ad 3. illud eſſe dictum ab Ambroſio per quandam accommodationem: alioqui enim certum eſt, corpus Domini ſub ſpecie panis maximè operari ad ſalutem animæ.

Ambroſ.

Solutio.

Ex dictis in priori parte huius ſectionis, facilè intelligitur ratio dubitandi circa poſteriorem partem ſuprà poſitam. Videtur enim ex dictis ſequi, maiorẽ gratiam dari per ſumptionem duarum ſpecierum, quàm vnius tantùm, quia vtrique per ſe & ſigillatim ratione ſui promiſſa eſt gratia, vt in priori parte ex verbis Chriſti demonſtratũ eſt: ergo, ſiue vna harum ſpecierum ſeparatim ab altera ſumatur, ſiue coniuncta cum altera, ſemper confert propriam gratiam ſibi promiſſam; quia neque vna impedit alteram, neque è contrario, neque promiſſio alicui earum facta eſt ſub ea conditione, vt ſeparatim, & non coniunctim cum altera ſumatur: ergo per ſumptiones ſingularum ſpecierum, cæteris paribus, dabitur duplo maior gratia, quàm per ſumptionem vnius tantùm. Secundò, quia effectus ſacramenti correſpõdere ei debet ſecundùm id, quod ex vi propria in ſe continet: nam hoc eſt in eo per ſe, reliqua per accidens, ſed, licèt nunc totus Chriſtus ſit per concomitantiam ſub ſingulis ſpeciebus, tamen ex vi verborum ſub vna eſt caro, & non ſanguis, in altera verò è contrario; ergo ex vi verborum plus continent duæ ſpecies quàm vna: ergo plus etiã operantur. Vnde, ſi in triduo vtraque ſpecies ſimul ſumeretur, plus efficeret quàm vna tantùm, propter dictã rationem; ergo etiam nunc ita fit, quia promiſſio eſt eadem, neque augetur, aut minuitur effectus propter res per concomitantiam contentas, alioqui nunc per vnam ſpeciem plus gratiæ daretur, quàm in triduo per duas, quia cõtinet animam Chriſti, quam in triduo ambæ ſpecies non continerent. Tertiò, vtraque ſpecies ſimul ſumpta perfectiorem ſignificat effectum, quàm alterutra tantùm: ergo & confert. Patet conſequentia,

Dubium, vtrum communicanti ſub vtraque ſpecie plus gratiæ conferatur, quàm cõmunicanti ſub vna.

1 Sententia affirmat.

tia, quia in ſacramentis nouæ legis efficacia, adæquata eſt ſignificationi, quia efficiunt, quod ſignificant. Antecedens verò probatur, quia ſumptio vtriuſque ſpeciei repræſentat integrum cõuiuium, & ita ſignificat perfectam animæ refectionem, quam vna ſpecies ſola non ſignificat. Item, per vtramque ſpeciem ſignificatur expreſſius ac diſtinctius paſſio Chriſti, quàm per alteram tantùm. Quartò, quia ſi eadẽ gratia quæ daretur, ſumpta vna ſpecie, datur ſumptis ambabus, vel illa datur, dum manducatur panis, vel dum bibitur calix; vel partim per vnã ſpeciem, partim per aliam: nihil autem horũ poteſt, aut ſine difficultate, aut ſatis probabiliter dici, vt patebit facilè, applicando argumenta præcedentibus ſectionibus tacta. Propter hæc fuit multorum Catholicorũ opinio, plus gratiæ dari per duas ſpecies, quã per vnam tantùm. Quam viri graues referunt tenuiſſe plures ex Patribus, qui Concil. Trident. affuerunt, & ideo idem Concil. ſeſſ. 21. c. 3. cautè dixiſſe, fideles, eò quòd communicent ſub vna tantùm ſpecie, nulla gratia ad ſalutem neceſſaria defraudari: & tribuitur hæc opinio Bonauent. & aliis authoribus, qui reuera hoc non ſentiunt, vt ſtatim oſtendam. Eam verò tenet Alex. Alenſ. 4. part. quæſt. 32. membr. 1. artic. 2. aliàs q. 11. art. vlt. §. 3. & ex modernis Caſalius lib. 2. de Cœna, & calice Domini, & afferri ſolet in fauorẽ huius ſententiæ Clem. VI. qui in quadam Bulla ad Regem Galliæ, anni 1341. ei concedit, vt communicet ſub vtraque ſpecie ad gratiæ augmentum. Hæretici etiam, qui nullum effectum huius ſacramenti agnoſcunt, niſi excitationem fidei, conſequenter dicent, hunc effectum melius fieri per duas ſpecies, quàm per vnam. Sed hoc iam ſatis reiectum eſt. Sed & illi hæretici, qui damnant Eccleſiæ conſuetudinem communicandi laicos ſub vna tantùm ſpecie, libenter hanc ſententiam amplectuntur, vt exaggerent malè facere Eccleſiam, priuando laicos illo gratiæ augmento. Sed non eſt, quod hac Catholicorum ſententia ſuum tueantur errorem, quia etiam ſi hæc ſententia vera eſſet, non malè feciſſet Eccleſia, nec priuaſſet fideles aliquo fructu, quem ipſi non poſſent facili diligentia compenſare: nam cùm hæc maior gratia ſolùm diſtinguatur, quaſi materialiter & numericè, frequentiùs communicando ſub vna ſpecie poſſet comparari: vnde, cùm alioqui illa gratia, vt danda per ſpeciem vini, non ſit ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem, nulla eis fit iniuria, nullúmque ſubeunt detrimentum. Sicut per duas communiones maior gratia datur, quàm per vnam tantùm; & nihilominus meritò prohibuit Eccleſia bis eodem die communicare propter reuerentiam ſacramenti. Hæc ergo opinio nullum errorem in fide continet, ſed probabilis eſt, vt fatentur etiam multi ex authoribus iam citatis.

Trident. *Bonauent.* *Alenſ.* *Caſalius.* *Clem.*

2. Sententia tenenda, negat per ſe loquendo, dari viatorẽ gratiam ſumenti vtráque ſpeciem quã ſumenti vnam tantum.

Nihilominus dicendum eſt, non dari per ſe loquendo, ac cæteris paribus ex parte ſumentis, maiorem gratiã per ſumptionem vtriuſque ſpeciei, quàm alterius tantùm. Hæc eſt ſententia D. Thom. infrà, q. 80. art. 12. ad 3. vbi dicit, laicos communicantes in vna tantùm ſpecie, non pati aliquod detrimentum: quia totus Chriſtus ſub quacunque ſpecie continetur. Clariùs opuſc. 58. c. 29. dicit, ſanguinem Chriſti à laicis ſumptum ſub ſpecie panis, eſſe eis tam vtilem, támque dulcem, ſicut Sacerdoribus ſub ſpecie vini. Idem tenet Bonauent. in 4. diſtinct. 11. 2. part. a. 1. quæſt. 2. vbi dicit, ſumpta vna ſpecie, ſumi totum ſacramentum, quoad efficientiam: eodem modo loquitur Richard. ibi art. 4. q. 6. Expreſſiùs Gabr. lect. 84. in Can. Latiſſimè Caietan. infrà quæſtio. 84. art. 12. Soto, diſtinctione 12. quæſtione 1. articul. 12. Ruard. art. 15. & Roffenſ. art. 16. contra Luther. Petr. Soto, lect. 10. de Euchar. Caſtro verb. Euchariſt. hæreſi vlt. Caniſius §. 4. de Euchariſt. Claud. rep. 6. de Euchariſt. cap. 3. Bellarmin. lib. 4. de Euchariſt. c. 23. Alan. lib. 1. Euchariſt. c. 39. Et alij communiter, qui his temporibus contra Lutheranos ſcripſerunt; & quidam ex eis exiſtimant, rem iam eſſe indubitatam poſt Concil. Trid. ſeſſ. 21. & Conſtant. ſeſſ. 13. Sed ex his nulla maior certitudo huius opinionis colligitur, quàm antea erat, quia ſolùm approbant, & definiunt, ſanctam eſſe conſuetudinem Eccleſiæ, communicandi laicos ſub vna tantùm ſpecie, quæ veritas independens eſt à prædictis opinionibus; tum propter rationem ſuprà allatam; tum, quia licèt fideles priuarentur aliquo fructu gratiæ, id fieri poſſet propter reuerentiam ſacramenti, ſicut de facto nunc priuantur infantes. Et, quamuis prædicta Concilia in confirmationem ſuæ doctrinæ inter alia afferant, quòd totus Chriſtus æquè continetur ſub vna ſpecie, ac ſub vtraque, non tamen dicunt, æquè etiam agere: imò Concil. Trid. quod de effectu gratiæ locutum eſt, limitationem addit de gratia neceſſaria ad ſalutem, vt ab opinionibus abſtineret, ſicut ſuprà notaui. Ruardus autem refert, Conc. Baſilienſe conceſſiſſe Bohemis communionem ſub vtraque ſpecie, dummodo hos articulos confiterentur. Primus eſt, communionem ſub vtraque ſpecie non eſſe præceptam. Secundus, communionem ſub vna ſpecie non eſſe prohibitam. Tertius, non plus ſumi ſub duabus ſpeciebus, quàm ſub vna. Quartus ſub vna ſpecie ſumi corpus & ſanguinem Chriſti. Ex quibus tertius videtur intelligendus de effectu; nam quartus eſt de re contenta. Vnde diſtingui non poſſent, niſi in tertio ſermo eſſet de effectu. Aſſerit ergo in illo articulo Concilium, non plus gratię accipi ex cõmunione duarum ſpecierum, quàm vnius, ſed neque hoc teſtimonium cogit; non ſolùm quia hoc Concilium, certam authoritatem non habet, & maximè in hac parte, quæ nec doctrinam fidei continet, neque in actis eius Concilij nunc extat; ſed etiam, quia hæc dicta expoſitio, neque eſt neceſſaria, neque admodum conſentanea citatis verbis: nam verbum ſumendi in tertio & quarto articulo in eadem ſignificatione interpretandum videtur, nimirum eſſe de ſumptione ſacramenti, prout neceſſariò ſumitur in quarto articulo; & hæc eſt propria ſignificatio illius vocis, iuxta communem vſum, nec neceſſe eſt, illos articulos aliter diſtingui, quàm quia vnus eſt veluti concluſio alterius, & magis explicitè proponit, quod in alio implicitè continetur: nam etiam primus & ſecundus articulus in re ferè idem ſunt, & ſolùm prædicto modo diſtinguuntur.

D. Thom. *Bonau.* *Richard.* *Gabr.* *Caiet.* *Soto.* *Ruard.* *Roffenſ.* *Petr. Soto.* *Caſtro.* *Caniſius.* *Claud.* *Bellar.* *Alan.*

Concluſio ergo poſita non poteſt certa aliqua authoritate probari: & ideo non eſt certa, ſed ſolũ probabilior, magíſque rationabilis opinio: nam cũ hæc res pendeat ex Chriſti intentione, ſecluſa authoritate, qua de Chriſti volũtate certò conſtat, non poteſt ſola ratione hæc veritas cõuinci: quia nullũ eſt principiũ fidei, ex quo poſſit neceſſariò concludi. Quòd verò hoc ſit veriſimilius, probari põt ex illo principio, totum Chriſtum eſſe ſub ſingulis ſpeciebus, ex quo Concil. Trid. concludit fideles communicantes, in vna ſpecie, nulla gratia neceſſaria ad ſalutem priuari: quia Chriſtus ibi contentus eſt fons gratiarum omnium; ergo eadem ratione poſſumus nos ſimpliciter concludere, nullum effectum gratiæ dari per duas ſpecies, qui non detur per vnam: quia etiam Chriſtus eſt fons, & præcipua cauſa totius gratiæ quæ per has ſpecies datur. Dices ſub duabus ſpeciebus, bis contineri Chriſtum, in vna autem ſemel tantùm,

Obiectio.

tantùm, & ideo per eas his conferre gratiam, ſemel autem tantùm per vnam:& ideo, ſi per vnam ſpeciẽ datur vnus gradus gratiæ, per duas dari duos. Sed contrà: nam etiam ſub duabus hoſtiis bis continetur Chriſtus;ergo,ſi ſucceſſiuè ſumantur eo modo, quo vna hoſtia & calix, dabit ſub eis Chriſtus duas gratiæ portiones. Hoc autem eſt falſum, vt ſuprà vidimus, quia illa materialis diuiſio eſt per accidens, & moraliter eſt vna communio: ſed in præſenti etiam duæ ſpecies ſunt veluti duæ partes materiales,quarũ ſumptio eſt tantùm vna moralis communio Chriſti;ergo eſt de illis eadem ratio. Vrgebis,multiplicationem hoſtiarum eſſe omnino per accidens, quia ſunt partes eiuſdem omnino rationis, quibus accidit, eſſe continuas, vel diſcretas, duas verò ſpecies, B cùm ſint diuerſarum rationum, per ſe poſtulare diſtinctionem, ſeu diſcretionem,& multiplicationem ſumptionis,& ideo non eſſe eandem rationem. Sed contrà: nam tota hæc diuerſitas eſt valde accidentaria, & impertinẽs ad multiplicandos effectus duarũ ſpecierum,quia inprimis oſtenſum iam eſt,duas ſpecies ſolùm materialiter diſtingui, non in re contenta abſolutè & ſimpliciter,neque in effectu ſignificato,neq; in virtute agendi, quæ æqualis eſt in quacũque parte,& in toto etiam ex vtraque ſpecie compoſito; ergo non eſt,vnde multiplicentur effectus ſeu portiones: nam ſola multiplicatio materialium inſtrumentorum ad hoc non ſufficit, vt patet in ablutione & verbis Baptiſmi, vel in pluribus Baptiſmis, C ſi contingat eundem hominem à pluribus baptizari: quia propter ſola inſtrumenta non creſcit virtus agendi,& conſequenter neque effectus. Secunda ratio aliter confici poteſt, quãuis fortaſſe in re in eandem coincidat: quia vnum ſacramentum, quamuis ex multis partibus conſtet, ſi ad vnum finem, & formalem effectum ordinatur, vnum etiam habet adæquatum, & quaſi indiuiſibilem effectum, ad quem totum ſuo modo concurrit, aut per ſe primò,aut per aliquid ſui,modo,ſcilicet accommodato ſuæ naturæ & applicationi: ſed Euchariſtia,vt conſtans ex duabus ſpeciebus, eſt tantùm vnum integrũ ſacramentum, ordinatum ad eundem finem, & formalem ef- D fectum vnionis cum Chriſto, & feruoris charitatis; ergo habet vnum tantùm & indiuiſibilem effectum gratiæ. Maior quoad omnes partes probata eſt in ſuperioribus; minor verò certiſſima etiam eſt, vt patet inductione in omnibus ſacramentis,& ex dictis etiam in prima parte huius ſectionis: quia vnum ſacramentum huiuſmodi vnam habet ſignificationem adæquatam fini, & formali effectui, ad quem ordinatur; ergo abſolutè vnum etiam habet effectum adæquatum gratiæ quaſi materialem, ſeu indiuidualem.

Solutio.

Obiectio. Dices, totum quidem ſacramentum vnum habere adæquatum effectum,tamen non totum illum dari ſumpta vna tantùm ſpecie. *Soluitur.* Sed inprimis hoc excluditur ratione ſæpe facta, quia virtus,perfectio,& ſignificatio huius ſacramenti talis eſt,vt æquè ſit tota in toto,& in ſingulis partibus propter præſentiam totius Chriſti in illis. Deinde ad hanc euaſionem excludendam, dixi, huiuſmodi effectum eſſe quodammodo indiuiſibilem, quia non datur per partes, ſed ſimul totus,quàm primùm ſacramentum eſt ſufficienter applicatum; quando ergo Sacerdos ſumit duas ſpecies,non recipit duas partes gratiæ: vnam, dùm ſumit hoſtiam:aliam,dum ſumit calicem; vt ex eis cenſeatur conſurgere adæquatus effectus ſacramenti: ſed ſimul recipit totum effectum; ergo idem totus effectus recipitur (cæteris paribus) quandocunque tale ſacramentum recipitur, ſiue in vna,ſiue A in multis ſpeciebus ſumatur. Præſertim quia in hoc ſacramento iuxta modum eius ſuprà explicatum effectus totius ſacramenti datur in initio applicationis eius: ergo idem totalis effectus tunc datur, ſiue ſumptio poſtea conſummanda ſit in ſolo pane, ſiue in ſolo calice, ſiue in vtroque; quia, vt ſæpe dixi, effectus ſacramenti, & quantitas eius, non pendent ex futuro euentu. Atque hæc ſententia, magis explicata & confirmata manebit ex argumentorum ſolutionibus.

Ad fundamenta primæ ſententiæ. *Ad primum.* Ad primum reſpondetur, eandem omnino eſſe promiſſionem, quæ facta eſt huic ſacramento toti, & ſingulis ſpeciebus eius: & ideo æquè impleri in quocunque dignè ſumente Chriſtum in hoc ſacrato, ſiue ſumat totum ſacramentum, quoad ſignum ſenſibile, ſiue alteram ſpeciem tantùm, quia ſicut tota perfectio ſacramenti eſt in toto, & in qualibet parte,ita promiſſio vna eſt,quę æquè cadit in totum, & in quamlibet partem:quo ſenſu intelligenda ſunt illa verba, *qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.* Et ideo dicunt Sancti, tãtum virtutem eſſe in ſingulis partibus huius ſacramenti, quantam in toto, vt ſuprà citaui diſput. 51. ſect. 1. & 2. & optimum eſt teſtimonium Paſchaſij lib. de corp. Chriſti, c. 14. vbi cõparans hoc ſacramentum cum manna, inquit: *Si ergo in figura vnicum alimentum omnia præſtabat, quanto magis ipſum Chriſti corpus ſanguine plenum, vnica ſpecie ſumptum, omnia perficiet?* Quando ergo duæ ſpecies ſimul ſumuntur, neutra priuatur effectu ſibi promiſſo, neque vna impedit alteram, neque alicui diximus promiſſionem factam eſſe ſub conditione alterius, ſed vna promiſſio vtrique facta intelligitur in toto, ſeu ratione totius, & hæc adimpletur, & ideoque neque augetur, nec multiplicatur effectus. *Paſchaſius.*

Ad ſecundum. Ad ſecundum reſpondetur, nihil ad effectum referre, quod aliquid Chriſti ex vi verborum ſeu per concomitantiam ſub ſpeciebus contineatur, ſed ſatis eſſe, quòd totus Chriſtus ibi contineatur: nam, licèt reſpectu præciſè ſignificationis & veritatis verborum, reliqua quæ comitantur, videantur ibi eſſe per accidens, non tamen reſpectu inſtitutionis, aut intentionis inſtituentis, qui per ſe intendit, ac voluit totus eſſe ſub ſingulis ſpeciebus, & ideo promiſſio gratiæ, facta huic ſacramẽto, æquè cadit in omne id, quod totum Chriſtum continet; vnde eodem modo dixit Chriſtus: *Qui manducat meam carnem, &c.* &, *Qui manducat me.* Quid verò dicendum eſſet in illo caſu de triduo ibi propoſito, Claud. repet. 10. c. 3. ſẽtit, minorem gratiam tunc fuiſſe dandam per vnam ſpeciem, quàm per duas, imò & minorem tunc fuiſſe dandam per vtramque ſpeciem, quàm nunc per vnã: & fundatur in hoc, quòd tunc redemptio non erat conſummata. *Claud.* Sed hoc fundamentum parui momenti eſt: quia reuera, redemptio conſummata eſt E in morte; tùm etiam, quia ſufficiebat mors præuiſa ad dandum æqualem effectum, ſicut credendum eſt fuiſſe datum in Baptiſmo, ante & poſt mortẽ Chriſti, & per Euchariſtiam Apoſtolis in nocte cœnæ, & poſtea, quia inſtitutio vna eſt, & vna promiſſio: nec eſt, cur multiplex fingatur pro diuerſis temporibus eo vel maximè, quòd pro illo tempore tridui nullus erat futurus vſus Euchariſtiæ, & ideo non eſt veriſimile, ſpecialem effectum pro illo tempore Chriſtum inſtituiſſe. Et hoc argumentum videtur concludere, nihil firmum aut certum dici poſſe de illo caſu: quia, cùm nũquam eſſet in re ponendus, nihil pro illo Chriſtus ſtatuit, tamen, ſi coniectare licet, quod facturus fuiſſet Chriſtus, ſi dandus aliquando eſſet ille, cùm videtur veriſimile, quod in argumento ſu

to ſumitur, minorem gratiam fuiſſe dandam in vna ſpecie, quàm in duabus, & poteſt ſumi argumentum à contrario ex Concil. Trident. nam, ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis, negatio erit cauſa negationis; ſi ergo cauſa, cur detur totus effectus in vna ſpecie, eſt, quia ibi continetur totus Chriſtus, vbi non contineretur totus, non daretur totus effectus. Neque hoc, etiam ſi admittatur, obſtabit noſtræ concluſioni; quia tunc oporteret id fieri ex noua aliqua inſtitutione, nunc autem iudicium ferendum eſt iuxta præſentem inſtitutionem. Quocirca, cùm præſens inſtitutio generalis ſit, omniáque tempora comprehendat à nocte cœnæ, ſiue in aliquo futurus fuerit vſus huius ſacramenti, ſiue non (hoc enim eſt per accidens) probabilius dicitur, etiam in triduo, dandum fuiſſe æqualem effectum per vnam ſpeciem. Primò quidẽ, quia ita eſt à principio ſimpliciter, & ſine exceptione inſtitutum. Secundò, quia aliàs, vt ſuprà argumentabar, etiam nunc daretur plus gratiæ per vnam ſpeciẽ, quàm tunc per duas propter animam, quæ ibi continetur. Tertiò, quia licèt in triduo non eſſet corpus Chriſti ſub ſingulis ſpeciebus, quantum ad naturam humanam, ſeu partes eius, eſſet tamen totus, quantum ad diuinum ſuppoſitum, quo modo verum eſt, totum Chriſtum iacuiſſe in ſepulchro, & deſcendiſſe ad inferos: tota autem dignitas, & efficacia huius ſacramẽti eſt ex infinito ſuppoſito; caro enim Chriſti non eſt efficax, niſi vt diuina eſt, vt dixit Cyril. libro 4. in Ioan. c. 14. & 17. & ſanguis eius eſt infinitum pretium propter vnionem ad verbum, & ideo etiam propter dignitatem eiuſdem ſuppoſiti non minueretur effectus. Neque contra hoc obſtat ratio ſuprà facta; vel quia poteſt ad prædictum ſenſum accommodari, vel certè, quia cauſa ibi ſumpta non eſt adæquata, ſed eſt clarior & certior, præſertim quoad nos.

Cyril.

Ad tertium reſponſio Caietani reiicitur.

Ad tertium reſpondet Caietanus concedendo, in vtraque ſpecie eſſe perfectiorem ſignificationem; & negando conſequentiã de efficientia: quod dicit, eſſe ſpeciale in hoc ſacramento, quia in eo viſibile ſignum non eſt gratiæ inſtrumentũ, ſed ſolus Chriſtus. Sed hæc reſponſio primò aſſumit falſum: nam ſuprà oſtẽdimus in principio huius materiæ, ſpecies ſenſibiles huius ſacramenti eſſe inſtrumentum gratiæ, non minus quàm in cæteris, nec eſſe rationem vllam, cur hac perfectione priuentur. Deinde non videtur id multũ referre ad argumenti ſolutionem: nam, quicquid ſit de effectione phyſica, negari non poteſt, quin ſpecies moraliter concurrant, applicando Chriſtum verum cibum; ergo dabit Chriſtus effectum ſignificationi ſpecierum accommodatum.

Vera proponitur.

Reſpõdetur ergo, poſſe nos loqui de ſignificatione, aut ex parte rei ſignificatæ, aut ex modo tantùm ſignificandi; priori modo non eſt perfectior ſignificatio in duabus ſpeciebus, quàm in vna: quia vtraque ſignificat animæ refectionẽ & vnionem, quæ eadem eſt ſignificata in ſingulis, & in ambabus ſpeciebus ſimul; in modo verò ſignificandi eſt perfectior, & expreſſior modus in duabus ſpeciebus, quàm in vna, & hoc ſenſu eſt verum antecedens ibi aſſumptum, nec aliud concludunt probationes ibi adductæ. Illo autem ſic conceſſo, negatur conſequentia: quia ad perfectionem effectus ſacramentalis attendenda eſt perfectio ſignificationis ex parte rei ſignificatæ, non autem ex ſolo modo ſignificandi: quia ſacramenta efficiunt quod ſignificant, non prout ſignificant, nec modus ſignificandi eſt conditio neceſſaria ad agendum, ſed ſignificatio ipſa: ſicut Baptiſmi effectus expreſſius ſignificatur per trinam merſionem, quàm per vnam, vt tractat Cyprian. lib. 4. Epiſt. 7. & expreſ-

Cyprian.

A ſius per formam, quàm per materiam, vt D. Thom. ſuprà docuit, & tamen non propterea datur perfectior effectus per vnum, quàm per aliud. Adde, expreſſam illam ſignificationem, quæ in cõſecratione ſeparata duplicis ſpeciei reperitur ad repræſentandam ſeparationẽ animæ Chriſti à ſuo corpore, vel effuſionem ſanguinis in paſſione, magis pertinere ad rationem ſacrificij, quàm ſacramenti, & ideo ad ſummum illa ratione concludi poſſe, effectum ſacrificij vt ſic, non dari per conſecrationẽ vnius ſpeciei, ſed vtriuſque, de qua re inferiùs diſputaturi ſumus.

Ad quartum.

Quartum argumentum petit, cùm ſumitur vtraque ſpecies, quando detur effectus, quidam enim aiunt, dari poſt ſumptum calicem, quia tunc conB ſummatur ſumptio ſacramenti. Ita Claud. repet. 10. c. 3. Alij dari in ſumptione hoſtiæ ſeu primæ ſpeciei. Soto, diſtinct. 13. quæſt. 1. art. 12. Palacius q. 5. concl. 7. Ledeſm. 2. par. 4. q. 31. art. 2. Alij putant eſſe problema, vt idem Ledeſma 1. par. 4. q. 21. artic. 12. dub. 3. & Bellarmin. lib. 4. de Euchariſt. cap. 23. Mihi verò ſecundus modus dicendi verus videtur, qui probandus & explicandus eodẽ modo eſt, quo ſuprà id fecimus circa duplicem partialem ſumptionẽ hoſtiæ diuerſæ, aut duplicem hauſtũ eiuſdem calicis: nam non aliter iudicandum eſt de duplici ſpecie, quàm de duabus partibus eiuſdem ſpeciei; vt rationes ſuprà factæ probant. Vnde, ſi Sacerdos cùm ſumit hoC ſtiam eſt diſpoſitus, ſtatim accipit fructum gratiæ, vt patet, quia iam dignè accipit corpus Chriſti. Item, quia, ſi acciperet illam ſpeciem ſine intentione ſumendi aliam (vt in die Paraſceues) ſtatim acciperet totum effectum non expectato calice; ergo idẽ erit, etiamſi habeat intentionẽ ſumendi aliam ſpeciem, quia illa intentio, neque abſtulit virtutem ſacramento, neque poſuit obicem in communicante, nec eum fecit deterioris conditionis, vt ei differatur effectus; vnde etiam poſſet accidere, vt interdum eo priuaretur, ſi contingeret, vel ipſum mori, vel calicem prorſus effundi ante ſumptionem eius: nam dicere, in his euentibus Deum ſpecialiter præuenire ex præſcientia futuri euentus, eſt præter legem ſacramentorum, vt ſæpe dictum eſt; datur ergo effectus, ſtatim in D ſumptione corporis: quòd ſi diſpoſitio ſubiecti nullo modo creſcat, per ſumptionem calicis nullus nouus effectus dabitur. Nec propterea priuatur ſacramentum ſuo effectu: quia illud non eſt ſacramentum per ſe diſtinctum à priori, ſed ex vtroque vnum componitur, cui tribuitur effectus, operatur enim totum illud, per aliquid ſui, cùm primùm poteſt. Neque etiam eſt inutilis illa ſumptio calicis: tum, quia, etiam ſi non ſit vtilis ſumenti ex opere operato, pertinet ad perfectionem ſacrificij, per quandam integritatem ſacramenti, & ad diuinum cultum, & hoc ſatis eſt: & inde etiam reſultare poteſt fructus ex opere operantis. Adde, & accedẽti poſſe etiam conferre ad aliquem fructum ex opere operato: nam, ſi communicans melius ſit diſpoſitus in ſumptione caE licis, quàm fuit in ſumptione hoſtiæ, augebitur in illo effectus cum debita proportione, vel, ſi contingat in ſumptione hoſtiæ habere peccatum mortale nõ ſatis deteſtatum, & ante ſumptionem calicis dolorem perfici, vitam gratiæ conſequetur, quam priùs non obtinuerat, quia iam dignè communicat, & bibit ſanguinem Chriſti, vt latiùs ſectione præcedente dictum eſt.

Claud. Soto. Palacius.

Bellarm.

SECTIO VII.

Vtrùm Euchariſtia conferat aliquem effectum gratiæ poſt ſumptionem, quamdiu Chriſti præſentia durat.

HAnc quæſtionem propono propter celebrem opinionem, quæ tribui ſolet Caiet. q. 79. art. 1. eam

Quidam affirmat quan-

diu Chriſtus eſt intra corpus ſumentis, in illum continuè gratiam influere.
Caietan. Gabr. Maior. Palud. Ruard. Ioan. 9.

eam tamen priùs docuit Gabr. ſi attentè legatur, lectio.85.in Cano.& Maior in 4.diſtinct.9.quæſtio.1. argumento 5.& Palud.in 4.diſtinct. 17. quæſtion. 8. num. 30. & eam poſtea ſecutus eſt Ruard. artic. 15. Hi enim authores affirmant, quamdiu Chriſtus præſens eſt intra corpus eius, qui dignè communicauit, gratiam continuè in illum influere, accommodantes illud Ioan.9. *Quamdiu ſum in mundo, lux ſum mundi.* Congruentiæ pro hac ſententia eſſe poſſunt (neque enim habet firmiora fundamenta.) Prima, quia hoc ſacramentum inſtitutum eſt per modum cibi: vbi concludit Concil. Florent. quos effectus operatur in corpore cibus materialis, eos ſecundùm proportionem operari in anima hoc ſacramentum; pari ergo modo concludere poſſumus, etiam in modo & diuturnitate operationis imitari hoc ſacramentum, materialem cibum: ſed cibus materialis non tantùm operatur, dum ſumitur, ſed, quamdiu durat in ſtomacho, nutrit & confortat; ergo idem cenſendum eſt de hoc ſacramento. Secunda: nam cur dicemus tunc ibi eſſe Chriſtum quaſi otioſum, cùm habeat vim ſanctificandi, & paſſum ſatis proportionatum, & applicatum? Dicunt aliqui, excitare tunc hominem ad deuotionem. Sed contrà, quia, ſi confert hunc effectum ex opere operato, tanquam ſacramẽtalem, ſemper hic effectus ſupponit effectum communis gratiæ ſanctificantis; ergo influet illam: ſi verò ille effectus non fit, vt ſacramentalis, non eſt certus & infallibilis, ſed gratis aſſeritur. Hanc verò opinionem grauiter reprehẽdunt recentiores Thomiſtæ, Soto d.11.q.2.art.1. Ledeſma q.20.art.1. Victor.in Sum.num.79.& putant, eſſe contra D. Thomam q.80.art.8.ad 6.dicẽtem: Maxima deuotio requiritur in ipſa ſumptione huius ſacramenti; quia tunc perficitur ſacramenti effectus. Rationes etiam afferunt varias. Summa omnium eſt, quia hoc ſacramentum confert gratiam per manducationem & potum, quatenus conſiſtunt in vſu ſumentis, poſtea enim tantùm ſequitur digeſtio ſpecierum, quæ non eſt actio humana, ſed merè naturalis & phyſica, quæ nihil refert ad effectum ſacramenti: nam ſolus ille contactus, qui permanet inter ſpecies & hominem, non ſatis eſt ad effectum, alioqui etiam, ſi fingamus Euchariſtiam poni intra corpus hominis abſque manducatione, id ſatis eſſet, vt conferret effectum: vel è contrario, dicere quis poſſet, effectum inchoari à primo contactu, quo in ore recipit homo Euchariſtiam, vel labiis illam contingit. Inferuntur prætereà ex hac ſententia varia incommoda. Primum, iuſtificari hominem per hoc ſacramentum, qui indignè manducauit illud, ſi, durante Chriſti præſentia, ſatis de peccato ſuo doluit. Secundum, ſi dignè accepit, augeri gratiam continuè longo aliquo tempore. Tertium, peccare hominẽ mortaliter non ſolùm indignè ſumendo, ſed etiam indignè Chriſtum intra ſe retinendo, id eſt, perſeuerando in peccato toto eo tempore, quo Chriſtus in ipſo adeſt, quia in toto illo ponit obicem ſacramento: & Chriſtum retinet in vaſe immundo; tenebitur ergo pro toto eo tempore conteri, ſeu tollere obicem. Quartum, quia ſequitur per ſe vtilius eſſe cæteris paribus, communicare in maiori ſpecierum quantitate, vt plus durent in ſtomacho, vt ita Chriſtus maiorem gratiam conferat; & hinc ſequuntur ſuperſtitiones illæ, Inquiſitorum iudicio meritò punitæ in his Sacerdotibus, qui ſuis deuotis plures formas tribuunt. Imò etiam ſequitur, ſolùm ob debiliorem vim digerendi ſpecies fieri, vt conſequatur homo maiorem gratiæ fructum.

Qualiter ab aliis reprehẽdantur.
Soto. Ledeſm. Victoria. D.Thom.

Authores prædictæ opinionis non eſſe tã acerba reprehenſione dignos oſtẽditur.

In hac re mihi inprimis videtur, prædictam opinionem non eſſe tanta reprehenſione dignam, quia certũ eſt, potuiſſe Chriſtum Dominum hoc modo, & ſub hac lege inſtituere hoc ſacramentum, quia nullam inuoluit repugnantiam, nec indecentiam; imò ſpeciem quandam benignitatis & pietatis præ ſe fert: non conſtat autem, Chriſtum non ita inſtituiſſe, nec à prædictis authoribus probatur; imò, ſi aliquo apparente argumento id probari poteſt, ab eis prætermittitur. Illud autem eſt, quia promiſſio gratiæ ſolùm videtur facta huius ſacramenti manducationi, iuxta illud, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo.* Hoc autem non multum ſuadet: nam gratia ibi promittitur manducanti, & bibenti, non ratione manducationis, ſed ratione cibi manducati; nam manducatio ipſa non eſt ratio agendi, ſed conditio per modum applicationis, applicatio autem non tantùm ſolet eſſe vtilis ad effectum, quandiu eſt in fieri, ſed etiam ratione ſui termini, quamdiu ille durat; rectè ergo poſſet illa promiſſio ſic declarari, vt ſub manducatione, terminus eius ſeu cibus, vt manducatus, quatenus ſic durat, comprehendatur. Et eodem modo poſſumus D. Thom. interpretari, præterquam quòd illo loco obiter tantùm loquitur, & ita affirmat vnum, quod certum eſt, & aliud, quod eſt incertum, non negat. Ratio autem Soti non cogit, ſed potiùs videtur petere principium. Aſſumit enim, hoc ſacramentum conferre gratiam in ſola manducatione, aut in libero vſu ſumentis, quod eſt contradictorium eius, quod contraria ſententia affirmat, ſcilicet, non tantùm in manducatione, prout dicit motum, ſed in termino eius, gratiam dare. Nec refert, quòd eo tempore iam ex parte hominis non ſit actio corporalis libera circa ſacramentum: ſed phyſica, & naturalis digeſtio; quia tunc non datur gratia propter actionem ipſius hominis, ſed propter ſacramentum & præſentiam eius, non qualemcunque, ſed vt terminantem manducationem, & conſtituentem Chriſtum in ratione cibi manducati, vt explicatum eſt iuxta vim promiſſionis, & ideo non eſt ſimilis ratio de quolibet contactu antecedente mãducationem: nec de alia præſentia, quæ miraculosè fieri poſſet intra corpus ſine manducatione. Alia verò incommoda, quæ inferuntur, vel incommoda non ſunt, vel non inferuntur, ſi res ipſa, prout debet, explicetur: de quo ſtatim dicemus.

Non augeri gratiam in ſumẽte Euchariſtiam, quandiu ipſa durat in corpore, ſi diſpoſitio illius nõ perficiatur.

Dico ſecundò, ſi eo tempore, quo Chriſti præſentia durat, prius quàm tranſmutentur ſacramentales ſpecies, diſpoſitio hominis non perficiatur, nullum gratiæ augmentum ei confertur. Hæc concluſio ſequitur à fortiori ex dictis in præcedentibus ſectionibus: nam ſi in ipſiſmet ſumptionibus partialibus non augetur gratia, non aucta diſpoſitione ſumentis, multo minùs augebitur per ſolam durationem præſentiæ ſacramentalis; quia certiùs eſt, gratiam conferri in manducationem, quàm poſtea. Secundò, quia ſi præſentia Chriſti mãducati poteſt interdum conferre ad effectum gratiæ, ſolùm eſt, quatenus cum ipſo motu manducationis complet vnum integrum vſum ſacramenti, tanquam intrinſecus terminus eius, ſed per vnũ vſum, ſeu per vnam communionem, vnus tantùm effectus datur, qui ſimul totus fit, ſi ex parte ſubiecti, ſit eadem diſpoſitio, vt ſuprà oſtenſum eſt; ergo. Tertiò, hoc probant duo inconuenientia ſuprà illata, ſcilicet, ſecundum & vltimum: nam, ſeuera, oſtendunt inſtitutionẽ eo ſenſu explicatam non fore ita conuenientem; cur enim homini, qui poſt actualem communionem ſtatim diſtrahitur, vel dormit, eſſet gratia continuè augenda, quãdiu Chriſti præſentia durat, præſertim, cùm hæc duratio præſentiæ poſſet eſſe maior tantũ caſu, vel

vel propter accidentales cauſas, vt ſuprà dicebamus.

Probabile eſt augeri gratiā ſacramentalem quandiu Chriſtus durat in corpore ſumentis, ſi ille magis ac magis ſe diſponat.

Dico tertiò; Si eo tempore, quo Chriſtus eſt realiter præſens intra hominem, ipſe homo ſeſe magis ac magis diſponat, valde probabile eſt augeri in illo ſacramentalem gratię effectum. Hoc ſenſu videntur locuti Maior & Gabr. & Caiet. Et ſuadetur ſatis cōiecturis adductis inter referendum primam opinionem, & circa primam cōcluſionem in defenſionem eius. Et vrgeri poteſt ampliùs illa ratio, quòd promiſſio gratiæ præcipuè ſit facta huic ſacramento propter Chriſtum manducatum, iuxta illud, *Qui mādu cat me, viuet propter me*, & illud, *Qui manducat meā carnem, & bibit meum ſanguinē, in me manet, & ego in illo*. Vbi

Auguſt.

Auguſt. tract. 26. inquit, *Manducare Chriſtum eſt, illum manētem in ſe habere:* & poteſt fieri etiā cōiectura ex manducatione materiali, quando enim illa dicitur neceſſaria ad vitā, non præcipuè tribuitur ipſi manducationi, vt ſignificat actualem motum, ſed præcipuè ratione termini; ergo hoc etiam ſenſu rectè intelligitur promiſſio facta huic ſacramento, ita vt, cùm dicitur, *Qui manducat hunc panem, viuet*; non intelligatur dictum ſolùm ratione motus manducationis, ſed etiam ratione ipſius panis manducati, quatenus manducante manet: ergo toto illo tempore eſt hic panis efficax gratiæ, ſi in ſumente inueniat diſpoſitionem. Præterea, videtur hic modus inſtitutionis aptiſſimus ad excitandos homines ad deuotionem, & reuerentiam exhibendam huic ſacramento, ſaltem eo tēpore quo in ipſis permanet: nam hoc maiori cura & diligentia præſtabūt, ſi ſpem habeant maioris fructus; imò videtur tempus illud magis accommodatum, vt homo interiùs ſe totum colligat, & ad fructū ex hoc cibo hauriendum diſponat: nam illo breui tempore, quo eſt occupatus circa ſumptionem exteriorem, non poteſt circa interiores actus tam attentè verſari. Eſt etiam ex parte ipſius ſacramēti hic modus inſtitutionis valde conueniēs, tum vt maiorem habeat efficaciam, tum etiam, vt intelligamus, totam efficaciam tribuendam eſſe ipſi ſacramento: nam manducatio ſolùm eſt applicatio cauſæ, & ideo, ſi, dum applicatur, operatur, etiam applicatum manens, potens eſſe debet ad operandum, quantum eſt de ſe, ſi ſubiectum ſit diſpoſitum.

Ad fundamēta ſecundæ opinionis reſponſio.

Deniq; contra hanc ſententiam ſic expoſitam, nihil vrgent obiectiones contrariæ opinionis: nam ad D. Th. & rationem, reſponſum iam eſt; ad incommoda verò facilè dicitur. Primum, non ſolùm non eſſe inconueniens, ſed etiam maximè dignū Chriſti benignitate & efficacia in redimendo, & ſaluando homine: nam, ſi ad hunc finem venit in hominē per hoc ſacramentum, vt illum ſibi vniat, & in itinere veniens (vt ſic dicam) nō inuenit illum diſpoſitum; antequam verò diſcedat, homo ſe conuertit ac diſponit, cur non operabitur in illo effectum propter quem ad eum ſacramentaliter venit? Eſt etiam hoc valde accommodatum humanæ fragilitati, & ad ſpē eius erigendā aptiſſimū, vt per ſe manifeſtum eſt. Secundum etiam prædicto modo intellectum non eſt inconueniens, ſed potiùs conuenientiſſimum: nam ſi toto illo tempore continuè augeatur diſpoſitionis perfectio, & cōſequenter gratia, ex opere operantis, quod inconueniens eſſe poteſt, vt etiam augeatur ex opere operato? Item, cùm homo hunc panem comedat, vt ex illo ſpiritualiter nutriatur, ſi toto illo tempore circa panem illum vitaliter operatur, vt ex illo fructum capiat, quid mirum, quòd talis nutritio continuè toto illo tempore fiat? Ad tertium concedo, per ſe loquendo eſſe in homine illam obligationē; neque in hoc oſtēditur vlla ratio abſurdi vel inconuenientis: nam, ſi ſtatim poſt communionem,

A quando homo eſt certus adhuc in ſe Chriſtum habere, mortaliter peccet, ſine dubio grauem iniuriam Chriſto facit, & ſpecialem malitiam inde contrahit; ergo, qui illo etiam tempore perſeuerat in peccato mortali, per ſe loquendo, in hoc ſpecialiter peccat. Hoc autem peccatum non eſt diſtinctum ab ipſa indigna ſumptione, ſed idem met factū grauius ex hac circunſtantia: dico autem, per ſe, quia ob inaduertentiam facilè poteſt homo excuſari ab hac malitia, præſertim, cùm ſit valde incertum tempus, pro quo durat ſacramentalis Chriſti præſentia. Adde etiam, hanc opinionem non eſſe certam, & ideo propter ignorantiam, vel contrariam opinionem probabilem, interuenire poſſe prædictam excuſationem. Ad quartum, negatur ſimpliciter ſequela: nam

B iuxta noſtram ſententiam effectus non augetur pręciſè propter diuturniorem præſentiam, ſed propter meliorem diſpoſitionem recipientis. Vnde, ſi tota illa diſpoſitio in vno inſtante haberetur, ſimul totus obtineretur effectus: quòd ergo ibi ſit ſucceſſio, & duratio, eſt per accidens ex defectu diſpoſitionis, & ideo non ſequitur ex hac ſententia, ſuperſtitioſè, & introducendo ritus ab Eccleſiæ conſuetudine alienos, curandum eſſe, vt præſentia Chriſti in homine magis duret, ſed potiùs ſequitur, magnam diligentiam eſſe adhibendam, vt homo perfectiùs ſe diſponat, reliqua etiam per accidens ſunt, vt conſtat etiam ex dictis de ſucceſſiua ſumptione, continua, vel diſcreta.

C

SECTIO VIII.

Vtrùm hoc ſacramentum habeat effectum gratiæ poſt tranſactam ſumptionem & præſentiam Chriſti, ſcilicet, recedente fictione.

CErtum eſt, ſi tēpore ſumptionis homo recepit totum gratiæ effectum quē per hoc ſacramentum accipere poteſt, nihil ſupereſſe quod poſtea fiat, loquendo de effectu gratiæ habitualis, prout nunc loquimur. Vnde in hoc eadem eſt ratio huius ſacramenti, & cæterorum: nam per ſe loquendo o-

D mnia cauſant gratiā, quādo applicantur ad vſum, nō verò poſtea, niſi fortè per accidens, ſi cōtingat, priùs effectum impediri, propter obicem, poſtea verò fieri, remoto obice. Solùm igitur in hoc ſenſu poteſt præſens quæſtio tractari, an in eo, qui fictè Euchariſtiam accepit, poſtea recedente fictione, incipiat habere effectum, etiamſi manducatio, & præſentia ſacramentalis Chriſti omnino tranſacta iam ſint. Quam quæſtionem ſuperiùs attigimus diſputatione 8. ſectione 3. Vnde hîc pauca addenda occurrunt. Quidam ergo ſentiunt, Euchariſtiam habere effectum, recedente fictione, quod in particulari, & in ſpecie de hoc ſacramēto pauci affirmant, ſed ſolū hi, qui generaliter hoc tribuũt omnibus ſacramentis, vt Petrus Soto lectio. 4. de Baptiſm. & lectio. vlt. de ſatisfact. & alij, quos prædicto loco citaui. Vnde poteſt argumentum ſumi: nā, ſi cætera ſacramenta hoc

Quorundā opinio.

Pet. Sot.

E habent, cur nō etiam hoc, quod ſicut eſt cæteris dignius, ita debet eſſe efficacius? Aliter Caiet. hîc art. 1. quæſt. 79. ſub diſtinctione videtur reſpondere, hoc enim ſacramentum per ſe dat augmentum gratiæ, per accidens autem contingit, vt interdum det etiam primam gratiam. Quantum ad augmentum igitur ait, hoc ſacramentum habere effectum, recedente fictione, ſeu impedimento, quodcunque illud ſit: nam iuxta ſuam opinionem, ſi quis tēpore actualis manducationis diſtractus eſt, & ſine actuali diſpoſitione, non recipit augmentum; ſi tamen poſtea ſe diſponat, conſequetur (inquit) illud augmentum; quod non aliter probat, niſi quia, licèt priùs

Caietan.

non

non receperit in actu illud augmentum, recepit, inquit, habitualiter, ſeu clariùs recepit ius, vt poſtea, remoto obice, detur. At verò quantum ad primam gratiam, ſentit, non dari poſtea, remoto obice, ſi ille durauit toto tempore ſumptionis, comprehendẽdo totam durationem præſentiæ Chriſti; quia ſi quis inquit tempore ſumptionis, non reſuſcitatur ad vitam, non apparet, quare deinceps ex virtute huius ſacramenti reſuſcitabitur. Sed hæc ratio non eſt magni momẽti; quia facilè poteſt reddi ratio, quia priùs non fuit diſpoſitus, & poſtea ſe diſpoſuit, ſicut ipſe neceſſariò eſſet reſponſurus in priori membro, ſi eadem interrogatio ab eo fieret. Vnde nulla etiam videtur ſufficiens reddi ratio differentiæ inter illa duo membra: nam, licèt verum ſit, hoc ſacramentum per ſe conferre augmentum gratiæ, per accidens autem primam gratiam, cur tamen ſicut recedente fictione, habet effectum augmenti, eodem modo ſcilicet per ſe, non habebit etiam effectum primæ gratiæ eodem modo, ſcilicet per accidens? cùm vterque modus ſit ex opere operato, & ratione ſacramenti ſuſcepti poſſit comparari ius ad vnum, ſicut ad aliud. Denique alia ſacramenta viuorum, quæ habent effectum recedente fictione, vt Confirmatio, & Extrema vnctio, ſicut dant augmentum gratiæ, recedente fictione, ita & primam gratiam, ſeruata proportione, quamuis per accidens illam conferant: imò reuera, ſolùm primam gratiam conferunt, recedente fictione: quia, reſpectu ſolius augmenti nunquam ponitur fictio, vt in ſuperioribus dictum eſt; ergo in præſente, vel vtraque gratia datur, recedente fictione, vel neutra, quod ſine dubio verius eſt.

Euchariſtiam non conferre, ſuum effectũ recedente fictione, ſi præſentia Chriſti deſinit in ſumente.
D.Thom.
Durand.
Maior.
Bonauent.
Palud.
Alenſ.
Soto.
Medin.
Sylueſt.
Cano.
Cordub.

Dicendum eſt ergo, hoc ſacramentum non habere effectum, recedẽte fictione, ſi iam omnino deſiit ſumptio, & præſentia Chriſti in ſumente, quod tenet D.Th.in 4.d.4.q.3.art.3.quæſtiuncula 3. ad 3. & ibi Durand.q.4.Maior q.2.Bonauen. art.2. q.3. ad penult.& d.12. 2. part. artic.1.q. ad vlt. & ibi Pal.q. 4.Alenſ.4.part. q.10. memb.7. art.3. §. 11. memb.8. art.3.§.1.Soto diſt.6.q.1.art.8.diſt.11.q.2.art.1.Medina Cod.de Pœn.tract.2.46.de Pœnit. extra gratiam impleta.Syluest.verb. Baptiſm. 4. n.12. Cano relect. de Pœnitent.part.1.Cordub.lib.1. quæſt. Theolog. quæſtione 2. Fundamentum poteſt in hunc modum explicari: quia, ſi authoritatem ſpectemus, nulla eſt, vnde aliud colligi poſſit; nullus enim Sanctorũ hoc docuit, imò Paulus de indignè communicante dixit, iudicium ſibi manducare & bibere: nunquam autem dixit talem communionem poſtea eſſe poſſe illi vtilem. Si autem coniecturis vtendum eſt, non eſt conſideranda ſolùm excellentia & perfectio ſacramenti, ſed etiam reuerentia illi debita, & neceſſitas aliqua huiuſmodi efficaciæ, recedente fictione: in cæteris enim ſacramentis oritur hæc neceſſitas ex eo, quòd vel iterari non poſſunt, aut ſimpliciter, aut pro aliquo ſtatu, vel quia ſunt ad ſalutem media neceſſaria: hoc autem ſacramentum, & frequentiſſimè iterari poteſt, & effectus eius non eſt ſimpliciter ad ſalutẽ neceſſarius; ergo nulla eſt neceſſitas, ob quam habeat effectum, recedente fictione: magis autem ſpectat ad reuerentiam tanti ſacramenti, vt homines intelligant, ſi ficti, aut non ſatis diſpoſiti ad illud accedant, non ſolùm fructu, ſed etiam ſpe fructus ex tali communione priuari. Et confirmatur ſpecialiter contra Caietan. nam ſi is, qui priuatur augmento gratiæ propter actualem diſtractionem, poſtea illud recipit, quando aduertit, & ſe diſponit; ergo ſimiliter, qui acceſſit cum remiſſa diſpoſitione, ſi poſt omnino tranſactam ſumptionem, interiorem a-

A ctum habeat, recipiet etiam intenſiorem effectum ſacramenti, ob præcedentem communionem, quod dicere ridiculum eſt, ſic enim poſſit in infinitum procedi, & quotidie recipere poſſemus gratiam ex opere operato, propter omnes communiones in vita factas, ſi vnum actum deuotionis eliceremus omnibus ſuperioribus intenſiorem. Sequela autem patet à paritate rationis, ſeu potiùs à fortiori, quia ſicut prior poſuit obicem totius effectus per carentiam totius diſpoſitionis, ita poſterior poſuit obicem intenſo effectui propter carentiam intenſæ diſpoſitionis: ergo quando illam adiunxerit, ſupplentur illi quicquid de perfectione effectus ei defuit; quòd enim aliquem effectum receperit per remiſ-

B ſam diſpoſitionem non propterea fit peioris conditionis, vt non poſſit id, in quo defecit, reſarcire. Et confirmatur: nam, ſuppoſita opinione Caietani, ſi is, qui nullam diſpoſitionem habuit, poſtea per intenſum actum ſe diſponat, recipiet effectum intenſæ diſpoſitioni proportionatum; ergo multo magis, qui remiſſam diſpoſitionem habuit, ſi poſtea intenſiorem addat, recipiet, quicquid effectus ſibi defuit; ſicut ergo hoc falſum eſt, ita & primum. Poſſet quidem reſponderi iuxta probabilem opinionem ſuprà tractatam de Baptiſmo, diſputatio. 28. ſectione 4. quandocunque datur gratia, recedente fictione, dari minimam gratiam, & non iuxta perfectionem

C diſpoſitionis, per quam fictio tollitur: & ideo, quando nihil gratiæ datum eſt, ex defectu diſpoſitionis aliquid poſtea recuperari, habita diſpoſitione; quando verò aliqua gratia in principio comparata eſt, nihil eſſe, quod poſtea redeat per ablationem fictionis ſeu obicis. Sed, licèt illa opinio ſit valde probabilis, ſupponendo (quod verum eſt) ſolam carentiam actualis deuotionis non eſſe obicem, ſed peccatum aliquod non deteſtatum, tamen ſupponendo (vt Caietanus ſupponit) ſolam carentiam actualis diſpoſitionis impedire gratiam ſacramenti, & hanc reſtitui, habita tali diſpoſitione, idem conſequenter dicendum eſſet de intentione diſpoſitionis, quod de tota diſpoſitione, cum debita proportione. Verius ergo eſt, nunquam augmentum gra-

D tiæ dari per hoc ſacramentum, ſeu ratione illius, poſtquam omnino eſſe deſiit, ſeu tranſactum eſt: idémque eſſe dicendum de prima gratia, non ſolùm, quia per accidens datur per hoc ſacramentum, ſed etiam propter alias rationes ſuprà adductas.

Sed contrà: nam gratia ſemel habita per hoc ſacramentum, & poſtea per peccatum perdita, per pœnitentiam reparatur; ergo etiam gratia per peccatum impedita in ſuſceptione huius ſacramenti per pœnitentiam reſtituetur. Reſpõdetur, negando conſequentiam; quia gratia ſemel habita, re ipſa tam fuit applicata propter merita Chriſti; & ideo eſt de ſe perpetua, & dat ius ad gloriam cum effectu obtinendam, ſi homo in gratia deceſſerit, vt latiùs dictu- *Solutio.*

E ri ſumus in materia de Pœnitentia: at verò quando gratia fuit à principio impedita, nunquam homo acquiſiuit dominium eius, nec ius ad perpetuitatem eius, & gloriæ illi correſpondentis, ſi in gratia deceſſerit; quia merita Chriſti non fuerunt ei re ipſa applicata. Quocirca longè alia eſt ratio reuiuiſcentiæ meritorũ, quæ fundatur in lege, & promiſſione, ſub qua meremur de condigno apud Deum, alia verò efficaciæ ſacramenti recedente fictione, quæ colligenda eſt ex propria natura, & inſtitutione ſacramenti: quod in hoc ſacramento fieri nullo modo poteſt. Neque certè eſt veriſimile, perditum Sacerdotem, qui quotidie indignè communicat, per vnum

A vnum actum pœnitentiæ in fine vitæ, conſequi omnem gratiam, quam ex opere operato obtinuiſſet, ſi dignè communicaſſet.

SECTIO IX.

Vtrùm Euchariſtia det aliquem effectum gratiæ actualis, & quando illum conferat.

QVæ hactenus diximus, ad habitualem gratiam & virtutes ac dona, quæ illam conſequuntur, pertinent, reliquum eſt, vt de gratia actuali pauca dicamus, de qua ſpecialis ratio difficultatis; quia hæc gratia conſiſtit in actibus noſtris, qui ex noſtra libertate pendent: ergo non poteſt infallibiliter dari B per hoc ſacramentum. Item, quia alioqui experiremur in nobis gratiam illam, quod tamen non ita eſt. Denique, quia nullibi facta eſt huic ſacramento, magis quàm cæteris, huius gratiæ promiſſio.

Euchariſtia de ſe eſt efficax ad excitãdam deuotionẽ & feruorem. *D. Thom.* *Ioan. 6.*

Nihilominus dico primò, hoc ſacramentum de ſe efficax eſſe ad excitandum animi deuotionem & charitatis feruorem cum ſpeciali ſpiritus ſuauitate ac dulcedine. Et hæc eſt gratia quædam actualis, quam confert hoc ſacramentũ: quæ eſt ſententia D. Th. hîc artic. 1. ad 2. & communis Scholaſticorum. Et poteſt ex Scriptura, & Patribus ita colligi: nam Ioan. 6. de hoc ſacramento dicitur, *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus*: vnde colligit Concilium C Florentinum, hunc cibum ſpiritualiter conferre eos effectus, quos corporalis cibus confert materialiter, quorum vnus eſt, oblectare viuentem, & vires confortare: & Clemens V. cum Concilio Viennenſi, de reliquiis & venerat. Sanctor. *In hoc*, inquit, *ſacramento habetur omne delectamentum, & omnis ſaporis ſuauitas ipſáque dulcedo Domini deguſtatur*. Sic etiam Ambroſ. ſermon. 15. in Pſal. 118. dicit, *hoc ſacramẽtum inebriare affectus fidelium, vt curam ſæculi huius, metum mortis ſolicitudinémque deponant*: & ad hoc probandum nonnulla ex Scripturis congerit lib. de myſter. cap. 8. & plura Cyprian. Epiſtola 63. & ſermon. de Cœna Domini. & Eccleſia accommodat illud Geneſ. 49. D *Pinguis eſt panis eius, & præbebit delitias Regibus*. Vnde etiam eſt illa locutio Tertulliani, *Caro corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, vt anima de Deo ſaginetur*. lib. de Reſurrection. carnis, cap. 8. Denique accommodari ſolent verba illa Pſalm. 79. *Pluuiam voluntariam ſegregabis Deus hæreditati tuæ, & infirmata eſt, tu verò perfeciſti eam, animalia tua habitabunt in ea: paraſti in dulcedine tua pauperi Deus*; hæc enim, & multa alia ſimilia, quæ de manna ſcripta ſunt, rectè huic ſacramento attribuuntur, cùm conſtet, manna fuiſſe vnam ex potiſſimis figuris huius ſacramenti. Ex his ergo ſatis probabiliter & ſenſui Eccleſiæ conformiter, intelligimus, Chriſtũ ex vi inſtitutionis promiſiſſe hunc effectum huic ſacramento: hic autem effectus requirit actualem gratiam, quia ſpiritualis dulcedo non eſt ſine animæ attentione, & affectione actuali. Eſt autem hic effectus maximè conue- E niens fini huius ſacramenti, quod ordinatum eſt ad nutriendam, & fouendam diuinam amicitiam, quod potiſſimum fit feruentioribus actibus amoris ac deuotionis. Tandem, vt Tridentinum dixit, Chriſtus in hoc ſacramento diuitias amoris ſui erga homines veluti effudit; ergo etiam debet in eo exiſtens, eoſdem homines ad ſui amorem viciſſim & peculiari modo excitare.

Florent. *Clemens.* *Ambroſ.* *Cyprian.* *Tertull.* *Pſalm. 79.*

Euchariſtia confert etiam actuale auxilium ad peccata vitanda. *D. Thom.* *Innocent.*

Dico ſecundò: Sacramentum hoc confert etiam ex opere operato actuale Dei auxilium, & fauorem ad peccata vitanda: & tentationes ſuperandas. Ita ſentit D. Thom. hîc art. 3. ad 1. & art. 4. citans Innocent. lib. 4. de hoc myſter. cap. 44. & ſignificat Concil. Tridentin. ſeſſ. 13. c. 2. dicens, hoc ſacramentum eſſe inſtitutum, vt antidotum, quo à mortalibus peccatis præſeruemur, & à venialibus liberemur: & colligi poteſt ex verbis illis Ioan. 6. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*: adiuncta expoſitione Cyrilli ſuprà tractata, declarantis hæc verba de vitæ ſpiritualis conſecratione, ad quam ſacramentum hoc eſt medium adeò vtile, vt poſſit dici moraliter neceſſarium, quam indicauit etiam Cyprian. in expoſitio. orationis Dom. dicens, *Vt manifeſtum eſt, eos viuere, qui corpus eius attingunt, & Euchariſtiam iure communicationis accipiunt; ita contrà timendum eſt & orandum, nedum quis abſtetus ſeparatur à Chriſti corpore, procul remaneat à ſalute comminante ipſo, & dicente: Niſi ederitis carnem filij hominis, & biberitis ſanguinem eius, non habebitis vitam in vobis*. Sentit igitur, hoc ſacramentum eſſe adeò efficax, ad vitam gratiæ conſeruandam, vt, qui ab illo abſtinent, in magno periculo illam amittendi verſentur. Propter quod fortaſſe dixit idem Cyprianus Epiſtol. 54. *non eſſe idoneum ad martyrium, qui ab Eccleſia non armatur ad prælium: quia mens deficit, quam recepta Euchariſtia non erigit & accendit*. Vnde ad hoc propoſitum accommodari ſolet illud Pſalm. 21. *Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos, qui tribulant me*. Vnde Bernard. ſermon. de Cœna Domini, *Hoc ſacramentum* (inquit) *minuit ſenſum in minimis, & in grauioribus tollit omnino conſenſum*: & plura ſimilia legi poſſunt in Chryſoſtom homil. 51. in Matth. 45. in Ioan. & 24. in 1. ad Corinth. 11. & in Cyrillo lib. 3. in Ioan. cap. 37. & alij, quos diſputatione ſequente, ſectio. 3. referam, & ſuprà etiam agentes de neceſſitate huius ſacramenti, nonnulla adduximus. Quod autem hic effectus non fiat, niſi per auxilia actualia, conſtat; quia quodammodo pertinet ad donum perſeuerantiæ, eſt enim quædam inchoatio vel participatio eius: certum eſt autem ex materia de gratia, donum perſeuerantiæ dari per auxilia actualia, per eadem ergo fit hic effectus. Sub auxiliis autem actualibus comprehendimus omnem rationem diuinæ prouidentiæ, qua ita gubernat & protegit hominem, vt, vel illum à tentationibus liberet, vel ad eas ſuperandas vires præbeat, ſiue hoc faciat per illuminationes intellectus, ſiue per varios voluntatis motus, ſiue remouendo exteriores occaſiones peccandi, ſiue aliis modis.

Tridẽnt. *Ioan. 6.* *Cyrill.* *Cyprian.* *Pſal. 21.* *Bernard.* *Chryſoſt.* *Cyrill.*

Ad rationes dubitandi reſponſio.

Vt autem rationibus dubitandi ſatisfaciamus, aduertendum eſt primò, hæc auxilia actualia, quædam eſſe omnino præuenientia liberum conſenſum, de quibus non procedit difficultas tacta, quia etiam ſi requirant hi actus conſenſum vitalem noſtrarum potentiarum, nihilominus poteſt tota illa motio, quæ ſpeciali modo fit à Deo, tribui ſacramento: quia ratione illius datur, ſiue ſacramentum ad talem effectum phyſicè concurrat, ſiue tantùm moraliter, de quo ſatis eſt in ſuperioribus dictum; hinc verò fit, vt etiã conſenſus liber, qui poſtea à voluntate ſequitur, ſicut eſt effectus gratiæ Dei ita etiã ſit effectus huius ſacramẽti, non quidem ſolius, ſed concurrente ſimul libertate voluntatis, excitatæ tamen, & adiutæ per auxilium datum, ratione ipſius ſacramenti. Nec refert, quòd effectus hic non ſit infallibilis abſolutè, quia ad effectum ſacramenti ſatis eſt, quòd ex parte illius ſit infallibilis, ſi ex parte recipientis, diſpoſitio vel conditio neceſſaria adhibeatur. Sicut autem ad effectum habitualis gratiæ neceſſaria diſpoſitio eſt, vt non ponatur obex, ita ad hunc effectum gratiæ actualis neceſſaria diſpoſitio erit, vt liberum arbitrium non reſiſtat, ſed gratiæ cooperetur. Dices, hoc, ad ſummum, eſt verum de gra

de gratia cooperante ad actualem conſenſum liberum, non verò de excitante: nam hæc, vt dixi, non pendet ex conſenſu libertatis, ſed antecedit illum; ſi ergo hæc gratia eſt effectus ſacramentalis, erit infallibilis: hoc autem non ita eſſe videtur, vt experientia oſtendit. Circa hoc eſt ſecundò aduertendum, cùm hic effectus gratiæ actualis excitantis non ſit propter ſe, ſed propter aliud, ſcilicet, propter actus ſupernaturales liberos, & humanos, non ſemper dari ſtatim, quando recipitur ſacramentum, ſed tempore opportuno; quia tunc eſt vtilis, vel moraliter neceſſarius, vel ad vitandum peccatum, vel ad feruorem charitatis: & ideo, ſi infallibilitas illa referatur ad tempus ſumptionis ſacramenti, non eſt neceſſe, vt omnis effectus ſacramentalis ſit infallibilis pro eo tempore, etiam ſi ex parte hominis nullus ſit obex, vt conſtat ex doctrina generali ſuprà data de ſacramentis: ſi autem infallibilitas referatur ad tempus opportunum, ſic effectus eſt infallibilis; quia pro eo tempore eſt promiſſus: oportet autem, vt homo dignè receperit Euchariſtiam (quia, vt dixi, in hoc ſacramento non reuiuiſcit effectus, ſi cum obice ſuſceptum fuit) & quòd poſtea homo prædicto tempore opportuno non ſe reddat indignum huius effectus per aliquod peccatum, aut aliam cauſam impedientem talem motionem Dei. Vnde fit, nullum argumentum poſſe ex experientia ſumi ad iudicandum, an hic effectus ſit infallibilis, nec ne; tum, quia non poteſt homini ſatis conſtare, an dignè ſuſceperit ſacramentum, tum etiam, quia neſcit, an poſtea ponat obicem, vel impedimentum aliquod, ignorat etiam, quando ſit illud tempus cõmodum & opportunum. Deinde non rarò hoc auxilium gratiæ conſiſtit in aliquo effectu diuinæ prouidentiæ, quem homo ſæpe non aduertit, ſæpe etiam comprehendere non poteſt. Ac denique, quando hoc auxilium conſiſtit in actu vitali ipſius hominis, quamuis poſſit illum in ſe experiri, non tamen poteſt ſatis diiudicare, qualis ſit ille actus, neque vnde veniat, aut quò vadat, & ideo multo minùs experiri poteſt, an, quando ſentit in ſe talem motionem, illa ſit effectus huius ſacramenti, nec ne: quando verò illam motionem in ſe non ſentit, an id proueniat ex impedimento aliquo, vel quia tunc non eſt illi expediens. Et ideo non eſt, cur conſcientiæ timoratæ, & qui moralem diligentiam adhibent, vt dignè accedant ad hoc ſacramentum, contriſtentur, aut nimium timeant, ſi fortaſſe, dum communicant, nec feruorem illum charitatis, nec dulcedinem ac ſuauitatem illam ſentiant, quam dicimus eſſe effectum huius ſacramenti; quia, quamuis dignè communicent, poſſunt non recipere hunc fructum, vel quia fortaſſe tunc illis non expedit, præſertim quatenus interdum redundat in inferiorem appetitum, vel quia etiam ſine peccato graui poteſt hic effectus impediri; quia homo negligenter accedit, aut quia naturaliter diſtractus eſt.

SECTIO X.

Vtrùm Euchariſtia remittat venialia peccata & temporales pœnas, eam dignè ſumentibus.

Peccata venialia remittuntur ex opere operato per Euchariſtiam. *Magiſt.* *D.Thom.* *Bonauent.* *Innocent.* *Conc. Col.*

DE peccatis venialibus vera eſt ſententia D. Th. quam ſuprà in commentariis explicauimus, ex opere operato remitti per hoc ſacramentum, quam etiam docuit Magiſter in 4. diſtinct. 12. & ibi D. Th. articul. 2. quæſtiuncula 1. Bonauen. 2. part. articul. 5. quæſtion. 2. & reliqui Theologi, & Innocent. lib. 4. de hoc myſter. cap. 44. & optimè Concil. Colonienſe, Catechiſ. Pij V. dum tractant de hoc ſacramento, & ſumitur etiam ex Patribus, Ambroſ. lib. 4. de ſacramen. capit. 6. & Auguſt. cap. vtrùm ſua figura, & Gregor. in capit. quid ſit ſangui. de Conſecrat. diſtinct. 2. Bernard. dicto ſerm. de Cœn. Dom. cuius verba ſectione præcedente citaui, cum Chryſoſt. & Cyril. & alios referam diſputatione ſequente, ſectione prima, & fauet Conc. Trident. ſeſſione 13. cap. 1. dum aliter loquitur de hoc ſacramento, reſpectu venialium peccatorum, & mortalium: dicit enim *liberare nos à venialibus, præſeruare autem à mortalibus*; ſentit igitur, à venialibus non ſolùm præſeruare, ſed etiam ab eis iam commiſſis nos liberare: quod facere non poteſt, niſi remittendo illa. Ratio à priori petenda eſt ex inſtitutione, quam omnia adducta probant, quàm verò congrua hæc inſtitutio, quámque conſentanea perfectioni ac fini huius ſacramenti, & per ſe ſatis notum eſt, & optimè à D. Th. in art. explicatur.

Ambroſ. *Auguſt.* *Gregor.* *Bernard.* *Chryſoſt.* *Cyrill.* *Trident.*

Dubium de diſpoſitione requiſita ad hunc effectũ *Solutio.*

Sed quæres, quænam diſpoſitio neceſſaria eſt ex parte ſumenti, vt Euchariſtia conferat hunc effectum. Reſpondetur inprimis, non eſſe neceſſariam talem ac tantam diſpoſitionem actualem, quę per ſe ſufficeret ad veniale peccatum tollendum per formalem repugnantiam, aut condignam ſatisfactionem, qualis eſſet feruens actus charitatis, aut formalis deteſtatio talis peccati propter Deum. Nam ſi tam perfecta diſpoſitio eſſet neceſſaria, per illam eſſet ablatum peccatum veniale; & ideo ſacramentum nunquam hunc effectum conferret ex opere operato, niſi fortè mediatè & remotè, quatenus auxilium ad talem actum datur per ſacramentum, & tunc iam ille actus non eſſet diſpoſitio ad ſacramentum, ſed potiùs effectus eius, & adhuc ille modus non eſt ſufficiens, vt dixi circa literam D. Thom. ex mente eius: ſic enim illa remiſſio, quaſi per accidens tantùm eſſet ab hoc ſacramento, cùm tamen finis & perfectio eius per ſe & directè requirat huiuſmodi effectum. Adde, ſacramentum hoc tollere peccatum mortale ſine actuali diſpoſitione, quæ per ſe ſola ſufficiat ad expellendum illud; multo ergo magis poterit venialia peccata ita tollere, cùm magis per ſe ſit ad illa remittenda inſtitutum: eo vel maximè, quòd hic effectus communis eſt aliis ſacramentis, vt in ſuperioribus tactum eſt, & latiùs dicetur in materia de Pœnitentia; ergo perfectiùs & propriùs conuenit huic ſacramento, cuius eſt, debiles confortare, & languores ſanare, vt D. Th. ait, opuſc. 56. c. 5. Ad hunc ergo effectum duo tantùm videtur neceſſaria ex parte ſumentis, vnum, vt ſit in ſtatu gratiæ, & propter dignam ſumptionem ſacramenti, & quia non poteſt veniale peccatum ſine mortali remitti, aliud eſt, vt non inueniat actualem effectum talis peccati, vt ſuprà dictum eſt: præter hæc autem nihil aliud eſt neceſſarium; ſed infundendo ſuam gratiam ſacramentalem, ſimul Euchariſtia delet venialia, & hoc eſt propriè illa tollere ex opere operato, & ſic diſtinguitur hic effectus à præcedente, aliàs confunduntur.

Non dimittitur pœna tẽporalis ex opere operato per Euchariſtiam.

Vnde vlterius de remiſſione temporalis pœnæ concluditur, non dari per Euchariſtiam ex opere operato, vt ex mente Thom. ſuprà explicuimus, & ex differentia, quam ponit inter remiſſionem culpæ venialis, & pœnæ temporalis: nam illa ſimpliciter tollitur per hoc ſacramẽtum; hæc verò non, ſed iuxta valorem actus ipſius hominis. Et propterea neque Scriptura, neque Cõcilia aut Patres huius effectus meminerunt, quod ſatis eſt, vt ſine fundamento non aſſeratur, præſertim, cùm neque ex augmento gratiæ colligi poſſit, vt per ſe cõſtat, neque ex fine huius ſacramenti, quia reatus pœnæ non includit malitiam moralem impedientem feruorem charitatis.

tatis. Adde, Euchariſtiam, quatenus ſacrificium eſt, per ſe ordinatam eſſe ad remiſsionem pœnæ temporalis, & ideo neceſſe non fuiſſe, vt ſub ratione etiam ſacramenti ad eundem effectum ordinaretur.

Atque hinc tandem concluditur, Euchariſtiam, vt ſacramentum eſt (nam de ſacrificio poſtea dicemus) non habere effectum aliquem ex opere operato, niſi in ſolis ſumentibus: nam, ſi aliquem habere poſſet, maximè effectum remiſsionis pœnæ temporalis; ſed hunc non habet etiam in ipſis ſumentibus: multo ergo minùs poterit eundem habere in aliis, ergo neque vllum alium. Maior & vltima conſequentia patent, tum ex generali doctrina ſuprà data de ſacramentis; tum etiam inductione: quia conſtat gratiam ſanctificantem, & omnia dona, quæ ad illam pertinent, & remiſsionem culpę, non poſſe aliis donari, etiã quando comparantur ex merito operantis, nedum quando ex opere operato: quia ſemper dantur ad propriã ſanctificationem, vel operantis vel recipientis ſacramentum, & ita promiſsio gratiæ, ſemper reſpicit ſolum recipientem, iuxta illud: *Qui manducat me, viuet propter me*, &, *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum, & in me manet, & ego in eo*: effectus autem non excedit promiſsionem. Vnde etiam ipſum ſacramentum in vſu & applicatione ſua ſolùm ſignificat ſanctificationem ipſius ſumentis, maximè in hoc ſacramento, quod datur per modum cibi, qui ſolùm manducanti prodeſt. Adde etiam ſi hoc ſacramentum remitteret pœnam temporalem ſumenti, nihilominus, vt ſacramentũ eſt, non poſſet ea voluntas ſuſcipientis effectum illum alteri communicare; quia omnis effectus, quicunque ille ſit, datur ſuſcipienti, vt proprium eius beneficium ac priuilegium; & ita fit in Baptiſmo, Pœnitentia, & aliis ſacramentis: nec contrarium docuit D. Th. in 4. diſt. 45. q. 2. a. 3. quæſt. 1. ad 3. nam ibi non agit de ratione ſacramenti, ſed ſacrificij, hîc autem apertiùs diſtinguens, & loquens de hoc ſacramento, vt ſacramentum eſt, negat habere effectum in alio, præterquam in ſumente; idem docet ſuper caput 6. Ioan. lectione 9.

Obiectio. Dices interdum fideles non ſolùm pij, ſed etiam docti, pro aliis communicant, & pro animabus Purgatorij, quibus talis communio, ſi ad remiſsionem pœnæ prodeſſe non poteſt, nullum fructum afferre valet. Vnde impertinẽs eſſet, & ſuperſtitioſa talis relatio, vel oblatio communionis pro anima Purgatorij.

Solutio. Reſpondetur, ideo dixi, *ex opere operato*: nam aliis modis actus communicandi pro aliis oblatus illis prodeſſe poteſt, eſt enim actus religionis, vnde ex opere operantis de ſe eſt ſatisfactorius coram Deo, & ita poteſt pro alio offerri, quoad ſatisfactionem ex opere operantis, & illi prodeſſe per modum ſuffragij. Deinde eſt etiam actus meritorius, & ita etiam poteſt aliis prodeſſe per modum meriti de congruo, vel per modum impetrationis. In quo cenſetur hoc ſacramentum habere ſpecialem efficaciam, vel quia, cùm excitet ad feruorem charitatis, ex hac parte habere poteſt ille actus maiorem congruitatem ad meritum, & impetrationem, vel quia propter realem Chriſti præſentiam & coniunctionem, familiariùs & feruentiùs ſolet tunc ad illum & per illum oratio fundi, vt D. Thom. citato loco notauit.

DISPVTATIO LXIIII.

De effectu, quem ſacramentum Euchariſtiæ habet in corpore.

Diſput. 26. de Euchariſtia. POſtquam dictum eſt de effectibus animæ, ſupereſt, vt inquiramus, an etiam in corpore habeat ſacramentum hoc aliquos effectus; & primò dicemus de tempore huius vitæ, deinde A de ſtatu glorioſo reſurrectionis, ex quibus tandem quæſtionem illam his temporibus controuerſam, definiemus, de vnione corporali, inter Chriſtum in hoc ſacramento exiſtentem, & corpus hominis manducantis illum.

SECTIO I.

Virùm ſacramentum Euchariſtiæ in corpore ſuſcipientis aliquid efficiat.

DVo poſſunt eſſe dicendi modi extremè contrarij. Prior eſt, hoc ſacramentum efficere in corpore quaſdam qualitates, per quas corpus Chriſti dicitur vniri corpori noſtro, ſicut in anima efficit gratiam, per quam Spiritus diuinus ſpiritui noſtro coniungitur. *1. Sententia.* Quòd ſi inquiras, quænam ſint iſtæ qualitates, reſponderi poteſt, eſſe participationes B quaſdam dotum gloriæ, per quas quodammodo caro noſtra diſponitur ad immortalitatem, quæ eſt effectus huius ſacramenti, vt poſtea dicemus, ita vt ſicut gratia eſt ſemen, & pignus beatitudinis animę: ita hę qualitates ſint pignora quædam glorię corporis. Huius ſententiæ non inuenio authorem, aliqui verò ex recentioribus conati ſunt eam defendere, & in hunc modum explicare vnionem corporalem, quam Sancti aliqui fieri aſſerunt per dignam communionem huius ſacramenti, & hoc eſt præcipuum huius ſententiæ fundamentum. Quod ita poteſt confirmari: nam hoc ſacramentum aliquid amplius conferre debet corpori dignè communicanC tis, quàm eius, qui indignè communicat, quia aliter illi coniungitur: ſed nihil eſt quod conferat, niſi huiuſmodi qualitates; ergo.

2. Sententia. Poſterior ſententia eſt, hoc ſacramentum nihil omnino efficere in corpore, ſed ſolùm in anima, quam docuit Turrecremata in cap. In Chriſto Pat. de Conſecr. diſt. 2. & Petrus Martinez in Epiſt. Iudæ, loco 23. & ſumi poteſt ex D. Thom. hac q. art. 1. ad 3. dum ait, hoc ſacramentum non operari in corpus, niſi quatenus effectus gratiæ in corpus redundat, cùm membra noſtra exhibemus arma iuſtitiæ Dei. Et fauent Sancti, qui negant, hoc ſacramentum eſſe inſtitutum, vt corporalem effectum conferat, ſed D ſpiritualem tantùm, vt videtur loqui Cypria. ſerm. de Cœn. Dom. Damaſc. lib. 4. de fide, c. 14. & Cyrill. Hieroſol. catech 4. myſtag. Fundamentum verò huius ſententiæ eſt, quia omnes promiſſiones à Chriſto factæ ſuſcipientibus hoc ſacramentum ſunt ſpirituales, & ſi aliquæ pertinent ad corpus, reſpiciunt vitam futuram, non præſentem, vt Ioan. 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die.* Sed inter has ſententias media via tenenda eſt.

Turrecrem. Martinez. Cyprian. Damaſc. Cyrillus. Ioan. 6.

Euchariſtia non efficit in corpore qualitates ſupernaturales. Dico ergo primò; Hoc ſacramentum non efficit in corpore qualitates aliquas ſupernaturales, per quas illud ad gloriam diſponat, ſeu corpori Chriſti conforme efficiat. Hanc concluſionem exiſtimo ita certam, vt contraria opinio non probabilis, ſed E noua temeritas iudicanda ſit: nam, licèt antiqui Theologi doctrinam hanc expreſſè non doceant, tamen cùm harum qualitatum nullam mentionem fecerint, pro comperto habuerunt illas non dari; neque aliquo probabili fundamento fingi poſſe, quia neque vlla extat de hoc effectu promiſſio, vt cõſtat; neque enim in Euangelio Ioan. c. 6. aut alibi eſt ſcripta, neque ab Eccleſia, vel Patribus eſt tradita. Neq; etiam eſt vlla neceſſitas vel vtilitas huius effectus, quidquid ſit de poſſibilitate eius; hęc n. non eſt ſatis, vt affirmemus abſque alio fundamento de facto cõferri, quia non omnia quæ ſupernaturaliter & miraculosè in homine fieri poſsũt per hoc ſacramẽtũ fiũt. Aſſumptum verò ita declaratur, quia illæ qualitates fingi

fingi poſſunt, vel immediatè in corpore ſeu materia, vel in potentiis animæ, quæ in corpore inhærent: ſi priori modo ponantur, vt prior opinio ſentire videtur, ſunt prorſus inutiles, quia neque in hac vita deſeruient ad opera virtutis, quia non ſunt operatiuæ, neque ad pulchritudinem vel ornatū corporis, quia neque viſu, neque alio corporis ſenſu percipi poſſunt. Rurſus, neque ad perfectionem vitæ futuræ quicquam conferre poſſunt; quia, corrupto corpore per mortem, ipſæ etiam corrūpentur, in quo magna eſt differentia inter eas & gratiam, quæ eſt in anima: nam hæc eſt perpetua, & ita eſt in hac vita ſemen vel pignus gloriæ, vt eadem perſeuerans in beatitudine conſummetur; quod de his corporis qualitatibus dici non poteſt, niſi quis fingat, poſt mortē conſeruari in cadauere, & in vermibus, & in quacumque re alia, quæ ex illa materia generetur, quod per ſe ſatis abſurdum eſt & incredibile. Vt autem hæ qualitates dicantur infundi in potentiis animæ ſenſitiuæ, oportet, vt ſint aut ſpecies aliquæ, aut virtutes infuſæ. Et quod ad ſpecies attinet ſi aliquæ infunderentur, experimento cognoſci poſſent. Et eadem ratione poſſet quis fingere imaginarias viſiones ſeu phātaſmata, quæ ratione huius ſacramenti tribuerentur. Atque idem argumentum eſt de habitibus infuſis per accidens: nam hi, ſi ſint ſtudioſi, moderātur paſſiones, & excludunt vitiorum habitus; qui tamen nō tolluntur per ſolum vſum huius ſacramenti ſine exercitio virtutis. Denique, illa ratio his omnibus effectibus communis eſt, quòd nimirum nō infunduntur per accidens, niſi miraculoſè, aut per modum gratiæ gratis datæ, & neuter modus agendi eſt attribuendus ſacramentis, niſi de promiſſione conſtet. De virtutibus autem per ſe infuſis, ſi quæ fortaſſe ſunt in appetitu ſenſitiuo, nihil eſt, quod dicamus, quia huiuſmodi effectus non eſt à gratia gratum faciente diſtinctus, ſed ſub illa continetur.

Euchariſtia habet aliquā efficaciam in corpore dignè ſuſcipientis.

Dico ſecundò, hoc ſacramentum habere aliquam efficaciam in corpore dignè ſuſcipientis, moderando fomitem peccati, & alios bonos affectus in ſenſitiuo appetitu excitando, vt promptiùs ac iucundiùs homo virtutem operetur. Hæc aſſertio colligitur ex communi modo loquendi Theologorum & Patrū, dicentium hoc ſacramentum ardorem concupiſcētiæ extinguere, fomitem minuere, deuotionem augere. Sic ferè loquitur D.Th. hîc art. 1. ad 3. & art. 6. ad 3. & opuſc. 58. c. 21. & opuſc. 59. c. 6. Richard. in 4. diſtinct. 9. art. 1. quæſt. 2. Gabr. lect. 83. in Can. Soto diſtinct. 11. quæſt. 2. art. 5. Gerſon. ſer. 9. ſuper Magnificat. Et ex Patrib. Cyril. Hieroſol. Catech. 4. myſtag. *Animam* (inquit) *& corpus ſanctificat.* Damaſ. lib. 4. c. 14. *Cedit* (inquit) *in animæ & corporis præſidium*, & infrà, *corpus & ſanguis Chriſti eſt ad animæ & corporis noſtri incolumitatem tendens.* Chryſ. hom. 4. in Matthæū. *Quonam* (inquit) *modo ab hac tam noxia peſte liberabimur?* (diſputat de paſſione iræ) *ſi illam vtique potionem bibamus, quæ omnes intra nos vermes ſerpentéſque mortificat. Et quodnā, inquies, iſtud eſt poculum, quod eam vim habeat? Pretioſus, ſcilicet, Chriſti ſanguis, ſi cum fiducia ſumatur*, idem hom. 51. in Matth. & 45. in Ioan. Cyrill. lib. 3. in Ioan. c. 37. & lib. 4. c. 17. *Se dat, cùm in nobis manet Chriſtus ſæuientem membrorum noſtrorum legem, pietatē corroborat, perturbationē animæ extinguit.* Multa ſimilia habet Cyprian. in ſerm. de Cœn. Dom. ſic etiam Grego. Niſſen. orat. Catech. c. 37. hoc ſacramentum vocat, *ſalutare medicamentum prauas noſtri corporis affectiones corrigens*, & eodem modo dixit Bernardus ſerm. de Cœn. Dom. *Hoc ſacramentum minuit ſenſum in minimis*, & Ambroſ. ſerm. 15. in Pſalm. 118. Hoc ſacramento ait, *inebriari affectus fidelū, vt curas ſæculi*

D.Thom. Richard. Gabriel. Soto. Gerſon. Cyrill. Damaſc. Chryſoſt. Cyrill. Cyprian. Niſſenus. Ambroſ.

A *huius, metum mortis, ſolicitudinémque deponant.* Atque in hunc ferè modum de hoc ſacramento exponit Hieron. Zachar. 9. verba illa, *Et vinum germinans virgines*, & ideo in Catechiſmo Pij V. dicitur, *Hoc ſacramentum ſenſum libidinis cohibere.* Atque idem latè tradit Concilium Colonienſe, fol. 78. cuius optima ſunt verba, ſed vitandæ prolixitatis cauſa ea omitto.

Hieronym. Concil. Colonien.

Ratione declaratur, quia dupliciter hic effectus intelligi poteſt. Primò, ſolùm indirectè; quia, dum augetur charitas, concupiſcentia minuitur, & hunc modum indicat S.Thomas, quem Soto ſequitur. Et hic modus eſt verus, non tamen ſufficiens ad veritatem aſſertionis poſitæ, quia non requirit efficientiam aliquam circa corpus. Alter ergo modus eſt directè per actionem aliquam circa ipſum corpus qui etiam variis modis intelligi poteſt. Primò, per re- B dundantiam ex affectibus voluntatis, ita tamen, vt ea redundantia ſit intenta ex propria inſtitutione huius ſacramenti, cuius efficacia tales affectus excitantur in voluntate, vt ex eis redundet in appetitum moderatio concupiſcentiæ, & omnis terrenæ voluptatis. Secundò intelligi poteſt, per actionem propriam circa imaginationem vel appetitum, qua excitentur phantaſmata, & humores, vel ſpiritus animales ita cōmoueantur, prout ad huiuſmodi effectus neceſſarium, vel magis accommodatum eſt: & hi duo modi ſunt faciles, & vix inter ſe diſtinguuntur, & ad quandam gratiam excitantē pertinent. Tertius verò modus addi poteſt, nimirum per alterationem corporis, ſeu temperamenti eius. Nam, quia motus fomitis & concupiſcentiæ multum pendet ex temperamento & materiali actione, ſeu alteratione eius, intelli- C gi poteſt, hoc ſacramentum habere hanc vim moderandi hoc temperamentū, remittendo verbi gratia, nimium calorem, atque hoc modo paulatim ardorem libidinis extinguendo, ſiue hoc fiat immediatè ab ipſo ſacramento, modo ſupernaturali, ſiue applicando aliquam cauſam naturalem, ex qua talis effectus ſequatur. Sicut Extrema vnctio, altero ex prædictis modis, ſalutem corporis confert. Et iuxta piam aliquorum opinionem idem interdum efficit hoc ſacramentum, ſi ad ſalutem animæ expediat, & aliquando præſtat corporis robur, ad opera virtutis exercenda neceſſarium, vt ſignificat Laurent. Iuſtin. ſerm. de Euchar. Claud. repet. 6. c. 10. Et hic modus eſt pius quidem & probabilis, ſed incertus. Illud autē certiùs affirmari poteſt, ratione huius ſacramenti D conferre hanc fomitis moderationem per ſpecialia Dei auxilia, & extrinſecam prouidentiam ſeu gubernationem, per quæ fit primum, vt in homine excitentur cogitationes & affectus ad eum finem valde accōmodati; deinde, vt tollantur omnes occaſiones extrinſecæ, quæ prauos motus in homine mouere poſſunt, & illæ potiùs offerantur, quæ omnem temperantiam, ac moderationē afferant. Denique, vt arceantur dæmones, ne fomitis incendium augeant, vt Chryſ. dicit, hom. 45. in Ioan. His ergo modis ſacramentū hoc, vel phyſicè, vel certè mortaliter, corpus ipſum moderatur, & ad operandum virtutem, ac vitandum malū magis habile, magíſque diſpoſi- E tum reddit. Et hinc ſumi poteſt propria ratio huius effectus, quia hoc ſacramentū inſtitutum eſt, vt antidotum ad præſeruandū hominem à malis, vt ſuprà dictū eſt. Vnde, quia fomes peccati eſt veluti primus fons & origo peccatorum, nō poteſt ſuauius, neque efficacius ſacramentum hoc, hominem à malis præſeruare, quàm fomitem ipſum mitigādo, & ad operandum bonum, hominem confortando. Meritò ergo huiuſmodi effectus huic ſacramēto tribuitur. Et ex his expedita ſunt fundamenta aliarū opinionum.

Lauren. Iuſt. Claud. Chryſoſt.

Nam,quæ prima afferebat, & parum ſunt vrgentia, & ad ſummum confirmant hanc poſteriorem concluſionem,contra quam non procedunt,quæ adducta ſunt in ſecunda ſententia,quia totus hic effectus quem in corpore fieri diximus, ad ſpiritualem fructum ordinatur,& hac ratione ſpiritualis dici poteſt & inter auxilia gratiæ, quibus homo præſeruatur à malis,comprehendi.

SECTIO II.

Vtrùm reſurrectio vel gloria corporis ſit ſpecialis effectus huius ſacramenti.

Ioan.6.

Ratio dubitandi eſt, quia de hoc effectu fit ſpecialis promiſſio ſumentibus hoc ſacramentum Ioan.6. *Qui manducat hunc panem,viuet in æternum*,&, *Qui manducat me, viuet propter me.* Et, *Qui manducat meam carnem,& bibit meum ſanguinẽ,habet vitam æternam,& ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die.* Eſt ergo hic effectus ſpecialiter promiſſus huic ſacramento,ergo aliquam propriam & ſpecialem cauſalitatem circa illum habet. Propter quam fortaſſe cauſam Concil. Nicenum, hoc ſacramentum vocauit *ſymbolum reſurrectionis*, & Ignatius Epiſt. 14. ad Epheſ. vocat *pharmacum immortalitatis*,Cyrill.verò lib. 4. in totã, c.16.vocat,*Cibum nutriẽtem ad immortalitatem, & vitam æternam*,quod latiùs explicat c.15.& lib.10.c.13. vnde Chryſ.lib.6.de ſacerdotio dicit,*animas eorũ,qui hoc ſacramentum in fine vitæ ſuſcipiunt, ab Angelis propter aſſumptum illud ſacramentum, hinc rectà in cœlum deduci:eorum verò corpora,ſatellitũ more ſtipantibus Angelis cuſtodiri in vitam æternã.* Greg.autem Niſſ.dicta orat.catech.cap.37.addit,*Corpus noſtrum non poſſe cõſequi immortalitatem, niſi huic corpori immortali Chriſti fuerit coniunctum*, & ſimilia ferè habent Cypr. ſerm. de Cœn.Dom.& Tert.lib.de reſurrect.car. Ac denique Iren.lib.4.contra hereſ.c.34. ad probandum futuram reſurrectionem, ex vſu huius ſacramenti argumẽtum ſumit, *Quomodo dicunt carnem in corruptionem deuenire & nõ percipere vitam,quæ à corpore Domini & ſanguine alitur*,& infrà, *Quemadmodum qui eſt terra panis percipiens inuocationem Dei,iam non communis panis eſt,ſed Euchariſtia ex duabus rebus exiſtẽs,terrena & cœleſti,ita & corpora noſtra percipientia Euchariſtiã iam non ſunt corruptibilia, ſpem reſurrectionis habentia.* Atque ſimilem ſententiam habet lib.5.c.2.

Concil. Nicen. Ignatius. Cyrill. Chryſoſt. Greg. Niſſe. Cyprian. Tertul. Irenaus.

In contrarium autem eſt,quia gloria corporis reſpondet gloriæ animæ:ſicut beatitudo animę reſpõdet gratiæ,& charitati;& ſicut hoc ſacramentũ neq; habet,neque habere poteſt aliam efficaciã circa gloriam animæ præter eam, quam habet circa gratiam & charitatẽ, ita neque aliter poteſt efficere gloriam corporis, quàm gloriam animæ. Vnde concluditur de primo ad vltimum, hoc ſacramentum non aliter conferre immortalẽ vitam corporis,quàm nutriendo & conſeruando gratiam & charitatem, quæ in virtute & in ſemine omnia illa continent,iuxta illud Ioan.4. *Fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.*

Ioan. 4.

Hereſis circa præſentem quæſtionem.

In hac re plures poſſunt excogitari modi dicendi. Primus eſt,immortalem vitam corporis ita eſſe promiſſam huic ſacramento, vt certum ac ſimpliciter infallibile ſit,eum,qui ſemel communicat,æternam vitam eſſe conſecuturum,atque ita ſenſerunt aliqui, quorum ſententiam crimine hæreſeos damnat Aug. 21.de Ciuit.c.25.quia,vt rectè docuit D. Th. hic. qu. 79.art.6.ad 1.& 2. hoc ſacramentum non aufert poſſibilitatem peccandi, neque ſuſcipientem ſtatim in gratia confirmat, vt ipſa etiam experientia euidentius eſt, quàm vt probatione indigeat. Rurſus non confert infallibiliter pœnitẽtiam finalẽ ei,qui ſemel cõmunicauit,vbi enim eſt de hac re lex,aut promiſſio? Et ipſo rerum euentu, & experientia, eſt etiam hoc ferè euidens, eadémque eſt communis traditio, & ſenſus totius Eccleſiæ. Promiſſio ergo vitæ æternæ facta huic ſacramento intelligitur ſicut promiſſiones aliæ de effectibus ſacrorum, quæ includunt ſubintellectam conditionem, ſcilicet, ſi per hominem non ſteterit, vel, ſi non ponat obicem, ſeu, quantum eſt ex parte ſacramenti.

Auguſt. D.Thom.

1. Sententia.

Prima ſententia excogitari poteſt, aſſerens ratione huius ſacramenti conferendam eſſe corporibus aliquam ſpecialem perfectionẽ gloriæ & immortalitatis;ita vt in hoc,futura ſit aliqua differentia inter eos, qui in hac vita participes facti ſunt huius ſacramenti, & alios, qui hoc beneficio non ſunt potiti: nam illi afficientur ſingulari aliqua pulchritudine; vel aliqua alia qualitate,ad eum modum, quo martyrio vel caſtitati reſpondet ſingularis aureola. Sed hæc ſententia, ſi quemadmodum poteſt piè cogitari, ita poſſet authoritate aliqua fundari, exiſtimari poſſet probabilis,quia verò nullũ habet fundamentum,relinquenda eſt: nam in Scriptura ſacra, quod ad præſens attinet, tantùm promittitur huic ſacramento vitæ immortalitas,quæ communis eſt omnibus beatis. Nec ſancti Patres explicant ſpecialem aliquam dotem vel aureolã, vel aliquid ſimile ſpecialiter conferendum corporibus eorum, qui in hac vita vſi ſunt hoc ſacramento, ſed ad ſummum dicunt,illa corpora,quæ coniunguntur corpori Chriſti,per hoc ſacramentum, participatura gloriam, & immortalitatem illius,quam etiam participabunt omnia viua membra eius,iuxta illud, *Reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratũ corpori claritatis ſuæ.*

2. Sententia.

Secunda ſententia eſſe poteſt, reſurrectionem & vitam corporis immortalẽ non aliter eſſe effectum huius ſacramenti,niſi quatenus ſequitur ex effectib. gratiæ,quos in hac vita cõfert,ſicut ratio in principio facta ſuadebat. Hoc poteſt explicari dupliciter. Primò ratione generali,quia,dando gratiam, dat ius ad vitam æternam animæ,& corporis. Sed hoc non videtur eſſe ſatis ad ſatisfaciendum omnibus teſtimoniis in principio adductis,quia hoc commune eſt omnibus ſacramentis, & præcipuè Baptiſmo & Pœnitentiæ;hæc enim per ſe conferunt primam gratiã, atque adeò primũ ius ad gloriam, quòd reliqua ſacramenta augent & corroborant. Secundò ergo id explicatur ratione ſpeciali; quia hoc ſacramentum datum ſpecialiter eſt ad perſeuerandũ in gratia,& vt in fortitudine huius cibi peruenire poſſimus vſq; ad mõtem Dei. 3.Reg.19.& hac ratione adoptio gloriæ & conſequẽter vitæ æternæ,poteſt ſpecialiter attribui huic ſacrẽmẽto:ſicut in ſtatu innocẽtiæ immortalitas vitæ tribuebatur cibo ligni vitæ, & efficaciæ illius. Atq; in hũc modum rectè etiã intelligitur differentia,quã Chriſtus conſtituit Ioan.6. inter manna & panem hunc, in illis verbis: *Patres veſtri mãducauerunt mãna,& mortui ſunt:qui manducat hunc panẽ, viuet in æternum.* Nã, quod attinet ad præſentẽ vitã, neuter ex his cibis pręſeruat à corporali morte,quod verò pertinet ad vitam, quam poſt reſurrectionem ſperamus,manna de ſe nullo modo illam præſtabat, quia de ſe nihil ad ſpiritualem vitam cõferebat, hic autem panis,conſeruando nunc ſpiritualem vitam, confert ſeu iuuat ab obtinendam immortalẽ vitam corporis,quæ ſpirituali vitæ animæ reſpondet. Et hæc ſententia eſt valde probabilis, ſed iuxta illam nullum hinc habemus ſpecialem effectũ huius ſacramenti diuerſum ab illis quos ſuprà poſuimus.

Ioan.6.

3. Sententia.

Tertium ergo modum addere poſſumus,reſurrectionem & immortalitatem corporis eſſe ſpecialem effectum huius ſacramenti, quia,licèt ratione illius non conferatur corpori aliquod donũ, quod ratione gra

negatiæ, vel gloriæ animæ, non debeatur, dabitur tamẽ proprio & ſpeciali titulo, ſcilicet propter ſpecialem coniunctionem cum Chriſto factam per hoc ſacramentum. Et inprimis hunc modum eſſe poſſibilem facilè declaratur, tum ratione generali, quia non repugnat eandem rem pluribus titulis promitti & deberi; tum etiam exemplis: nam Chriſto debebatur corporis reſurrectio & gloria, & ratione vnionis, & propter gratiam & gloriam animæ, & nihilominus, ſpeciali titulo, fecit ſibi debitam illã gloriam per ſua merita. Deinde, hunc modum fuiſſe congruentẽ, ita declaratur, quia ad augendam noſtram ſpem & deuotionem, ac reuerentiam ad hoc ſacramentum, decuit Chriſtum ſpecialiter promittere immortalitatem corporibus, quæ corpori Chriſti per illud coniunguntur. Item, vt ſignificaretur efficacia viuificæ carnis Chriſti, quæ futura eſt proxima cauſa noſtræ reſurrectionis, & vitæ immortalis. Propter quod dixit Cyrill. dicto lib. 10. in Ioã. c. 13. & lib. 11. c. 27. *Non poterat aliter corruptibilibus hæc natura corporis ad immortalitatem & vitam perpetuam traduci, niſi naturalis vitæ corpus illi coniungeretur*, vbi verbum illud *non poterat*, non ſignificat neceſſitatem ſeu impoſſibilitatem ſimpliciter, ſed congruentiam & maximã decẽtiam, vel etiam neceſſitatem quandam, ſuppoſita diuina ordinatione: ſic enim neceſſarium fuit, carnem humanam Verbo diuino, quod eſt fons vitæ, coniungi, vt per illam mors vinceretur & corpora noſtra immortalitatem acquirerent. Et ideo etiã docuit, corpora noſtra carni Chriſti coniungi per hoc ſacramenrum, tãquam principio & origini ſuæ immortalitati; & conſequenter etiam decuit, vt hoc ſpeciali titulo debeatur immortalitas huiuſmodi corporibus. Denique hæc ſpecialis promiſſio videtur ſatis indicari locis citatis in principio huius ſectionis. Et fortaſſe hac de cauſa dicitur hoc ſacramentum datum, *vt pignus fœlicitatis gloriæ*, vt dicit Trident. ſeſſ. 13. c. 2. Et Cryſoſt. hom. 45. in Ioan. vbi ſic facit Chriſtũ loquentem, *Ego autem mea carne aliquos genui, me eis exhibeo, omnibus faueo, omnibus optimã de futuris ſpem præbeo. Qui in hac vita ita ſe nobis exhibet, multo magis in futura.* Hic ergo modus explicandi hunc effectũm pius eſt & probabilis, in quo non occurrit difficultas aliqua explicanda, quia reuera non continet nouum effectum, ſed ſolum nouum modum promittendi, ſeu nouum titulum & rationem conferendi eundem effectum, vnde fit, eos, qui non ſuſcipiunt hoc ſacramentum, vel qui ante inſtitutionem eius vixerunt, non priuari aliqua perfectione gloriæ animæ, vel corporis, ſi aliàs perfectione gratiæ & charitatis non ſint inferiores: ſed ſolùm priuari illo ſpeciali titulo; quia ſcilicet, non dabitur eis gloria propter ſpecialem promiſſionem factam huic ſacramento, quod parum, vel nihil refert ad perfectionem gloriæ, quanquam fortaſſe aliquod accidentale gaudium poſſit inde accreſcere his, qui huius ſacramenti participes fuerint. Vnde tandem colligo, ſi hic poſterior modus verus eſt, ſolùm habere locum in his, qui re ipſa hoc ſacramentum ſuſcipiunt, non verò in aliis, etiamſi voto & deſiderio illud ſuſcipiant; quia ille ſpecialis titulus fundatur in ſacramentali & reali coniunctione inter Chriſtum, & eum, qui dignè communicat. Vnde hic effectus ſub hac ratione eſt propriè ſacramentalis, qui non ſolet conferri per ſolum votum, vel deſiderium ſacramenti; ſicut etiam alij effectus gratiæ, qui per hoc ſacramentum conferuntur ex opere operato, non dantur eis, qui tantùm ſpiritualiter & in voto hoc ſacramentum recipiunt, niſi etiam ſacramentaliter communicent. Sic ergo in præſenti dicendum

Eius poſſibilitas probatur.

Cyrilus.

Trident. Chryſoſt.

A eſt de hoc effectu gloriæ ſub hoc titulo dato: nam ſub ea ratione eſt, veluti effectus ex opere operato huius ſacramenti. Ex quo fit, communionem huius ſacramenti non ſolùm in voto, ſed etiam in re, eſſe medium neceſſarium ad obtinendum hunc effectum ſub hoc titulo, quamquam non ſit neceſſarium ad obtinendam ipſam gloriam, vel immortalitatem, vt in ſuperioribus latiùs dictum eſt.

SECTIO III.

Vtrùm per ſuſceptionem huius ſacramenti fiat aliqua vnio realis inter corpus Chriſti, & corpus ſuſcipientis.

B HÆc ſola quæſtio ſupereſt de effectibus huius ſacramẽti, de qua, licèt in ſanctis Patribus nõnulla veſtigia reperiantur, tamen ab Scholaſticis ex profeſſo diſputata non eſt, propter cauſam inferiùs explicandam. His autem temporibus accuratiùs diſputatur: nam multi viri Catholici in odium hæreſis negantis veram præſentiam Chriſti in hoc ſacramento, ſimpliciter docent in ſumptione huius ſacramenti, fieri vnionem inter corpus Chriſti & ſuſcipientis, quam realem, naturalem, ſubſtantialem atque etiam corporalem, interdum vocant. Qui potiſſimum fundantur in nonnullis ſanctorũ Patrum locutionibus. Chryſ. hom. 83. in Matth. ſic ait: *Nos ſecum, vt ita dicam, in vnam maſſam reduxit; neq; id fide ſolùm, ſed re ipſa nos ſuum corpus efficit.* Et hom. 45. in Ioã. C *Vt nõ ſolùm per dilectionem, ſed re ipſa, in illam carnem conuertamur, per cibum hunc efficitur quem nobis largitus eſt*, & hom. 55. ad pop. *Manduca me, dixi; bibe me, te ſurſum habeo, & deorſum tibi connector, non ſatis eſt tibi, quòd tui primitias ſurſum habeo, hoc nõ tuum ſatiat deſiderium: & deorſum rurſum deſcendo, nec ſimpliciter tibi commiſceor, ſed connector, manducor, paulatim atteuor, vt magna fiat commiſtio, temperies, & vnio: nã quæ vniuntur in propriis permanent terminis, ego verò tecum contexor, nolo deinceps eſſe quicquam interualli, vnum vtrumque eſſe volo.* Atque ſimiles locutiones habet hom. 60. & 61. ad pop. Cyrill. Alexan. lib. 4. in Ioan. c. 17. *Qui manducat* (inquit) *carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, &* D *ego in illo: ſicuti enim ſi quis liquefacta ceræ aliam cerã infuderit, alteram cum altera per totum commiſceat neceſſe eſt: ita ſi quis carnem & ſanguinẽ Domini recipit, cum ipſo ita cõiungitur, vt Chriſtus in ipſo, & ipſe in Chriſto inueniatur.* Apertiùs ac fuſiùs lib. 10. c. 13. *Non negamus recta nos fide, veritatéque ſyncera Chriſto ſpiritualiter cõiungi; ſed nullam nobis coniunctionis rationem ſecundùm carnem cum illo eſſe, id profectò pernegamus, idque à diuinis Scripturis omnino alienum diximus. Quis enim dubitabit, Chriſtum etiam ſic vitem eſſe, nos verò palmites, qui vitã inde nobis acquirimus? Audi Paulũ dicentem: quia omnes vnũ corpus ſumus in Chriſto, omnes n. de vno pane participamus. An fortaſſis putat aduerſarius Chriſti ignotã myſticæ benedictionis virtutẽ eſſe, quæ cùm in nobis fiat, nõne* E *corporaliter facit communicatione carnis Chriſti, Chriſtũ in nobis habitare? Cur enim membra fidelium mẽbra ſunt Chriſti?* & infrà: *Conſiderandũ eſt, non habitudine ſolùm quæ per charitatem intelligitur, Chriſtũ in nobis eſſe, verũ etiam & participatione naturali*, & poſtea ſubiungit exemplum ceræ liquefactæ, ſuperiùs poſitum, & lib. 11. c. 26. *Conſiderandum* (inquit) *eſt ſi ad vnitatem conſenſus & voluntatis, naturalem etiã inuenire poſſimus, per quam nos inter nos, & omnes Deo colligemur, fortaſſis enim etiam corporali vnione coniungimur*, & inferiùs ſubdit, *Quòd autẽ corporalis hæc vnio ad Chriſtũ participatione carnis eius acquiratur, ipſe rurſus Paulus de myſterio pietatis diſſerens, teſtatur, dicens, eſſe gentes cohæredes & cõcorporales, & cõparticipes promiſſionis in Chriſto*, & cap. 27. *Corporaliter filius per benedictionem myſticam vobis*

1. Sententia.

Chryſoſt.

Cyrillus.

vt homo, vnitur, ſpiritualiter autem, vt Deus. Fusè etiam A de hac re loquitur Irenæus lib. 5. contra hæreſes, c. 2. dicens, *Quãdo miſtus calix & fractus panis percipit verbũ Dei, fit Euchariſtia corporis, & ſanguinis Chriſti, ex quibus augetur & cõſiſtit carnis noſtræ ſubſtãtia, quomodo carnem negãt capacẽ eſſe donationis Dei, quæ ſanguine & corpore Chriſti nutritur, & mẽbrum eius eſt: quemadmodũ & beatus Apoſtolus ait, in ea, quæ eſt ad Epheſeos epiſtola, quoniã mẽbra ſumus corporis eius, de carne eius, & de oſſibus, non de ſpirituali aliquo & inuiſibili homine dicens hæc; ſpiritus enim neque oſſa, neque carnẽ habet: ſed de ea diſpoſitione, quæ eſt ſecundùm verum hominẽ, quæ ex carnibus, & neruis & oſſibus conſiſtit, quæ de calice, qui eſt ſanguis eius, nutritur & de pane, qui eſt corpus eius, augetur.* Quæ omnia, & alia quæ ibi ſubiungit, corporalem vnionem ſignificant, & ideo lib. 4. c. 34. B *Offerimus,* inquit, *ei, quæ ſunt eius; communionem & vnitatem prædicantes carnis & ſpiritus,* ſic etiam Greg. Niſſen orat. Catech. c. 37. *Sicut parum fermenti ſibi aſſimilat totam conſperſionem: ita corpus à Deo morte affectum, cùm fuerit intra noſtrum, totum ad ſe transmutat, & transfert.* Damaſc. lib. 4. c. 14. agens de hoc ſacramento, inquit, *Per illud purgati, corpori Domini ipſiúſque ſpiritui vnimur, ac Chriſti corpus efficimur.* Ex Latinis Leo Papa, Epiſtol. 23. & habetur de Conſecratione, diſt. 2. c. in quibus, *In illa* (inquit) *myſtica diſtributione ſpiritualis alimoniæ hoc ſumitur, vt accipientes virtutem cœleſtis cibi in carnem ipſius, qui caro noſtra factus eſt, trãſeamus.* Ac ſimilia habet Auguſtin. in c. Chriſtus paſſus, de Conſecratione diſt. 2. C *Humana* (inquit) *caro, quæ erat peccato obnoxia, & ideo mortua, carni eius mundæ vnita & incorporata, vnúmque cum illo effecta, viuit de ſpiritu eius, ſicut viuit corpus de ſpiritu ſuo.* Cui conſonat illud lib. 7. Confeſſ. c. 10. *Cibus ſum grãdium; creſce, & manducabis me: nec tu me in te mutabis, ſicut cibum carnis tuæ, ſed tu mutaberis in me.* Inſignior verò locus eſt apud Hilarium lib. 8. de Trinit. & habetur in cap. In Chriſto Pater, de Conſecrat. diſt. 2. vbi, vt probet inter diuinas perſonas eſſe non tantùm vnionem per conſenſionem voluntatis, ſed etiam vnitatem naturalem, argumentum ſumit ab hoc ſacramento, dicens: *Interrogo, vtrùm per naturæ veritatem hodie Chriſtus in nobis ſit, an per concordiam voluntatis? ſi enim verè Verbum caro factum eſt, & nos verè Verbum* D *carnem cibo Dominico ſumimus, quo modo non naturaliter manere in nobis exiſtimandus eſt, qui & naturam carnis noſtræ iam inſeparabilem ſibi homo natus aſſumpſit, & naturam carnis ſuæ ad naturam æternitatis ſub ſacramẽto nobis communicandæ carnis admiſcuit? ita enim omnes ſumus, quia & in Chriſto Pater, & Chriſtus in nobis eſt.* Propter has ergo, & ſimiles Patrum locutiones, multi authores ſimpliciter concedendum exiſtimant, fieri corporalem vnionem inter nos & Chriſtum per hoc ſacramentum, quomodo videtur loqui Algerus lib. 1. de hoc ſacramento, c. 3. & Guitmund. lib. 3. de veritate Euchariſtiæ, tractans prædi- E ctum Hilarij teſtimonium. Et VValdenſ. tom. 2. de ſacramen. c. 24. 59. & 95. & Turrecrem. in c. In Chriſto pater, de Conſecrat. diſt. 2. qui citat Albertum in tractat. de corp. & ſang. Dom. Roffenſ. lib. 4. contra OEcolampad. c. 21. & ſequentibus, & lib. 5. in principio, Richard. art. 13. Hoſius in Confeſſi. Polon. c. 42. Claud. de Sainctes repet. 5. c. 1. & 2. Turrian. lib. 1. de Euchariſt. c. 8. & 9. & lib. 2. c. 5. 6. & 7. Bellarmin. lib. 1. de Euchariſt. c. 11. & lib. 2. c. 12. Alanus lib. 1. de hoc ſacramento. cap. 8. & latiùs cap. 28. Ianſen. in concordia Euãg. c. 59. Tolet. Ioan. 6. annotat. 29. & c. 17. annot. 13. Deinde recentiores omnes, qui de hoc ſacramento contra hæreticos ſcribunt, hoc ferè modo loquuntur. Quo autem ſenſu aſſeratur hæc vnio ab his authoribus, & quomodo explicetur, inferiùs dicam.

Irenæus. Greg. Niſſe. Damaſc. Leo. Auguſt. Hilarius. Algerus. Guitmund. VValdenſ. Turrecrem. Roffenſ. Richard. Hoſius. Claud. Turrian. Belarmin. Alanus. Ianſen. Toletus.

2. Sententia

Nihilominus hæc ſententia multis Theologis viſa eſt probabilis, & aliena à dignitate & maieſtate huius ſacramenti, quod non propter corporalẽ coniunctionem, ſed propter ſpiritualem, inſtitutum eſt, dicente Chriſto, quando hoc ſacramentum promiſit, *Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt.* Vnde Cyprian. ſerm. de Cœna Dom. *Fidei noſtræ* (inquit) *infirmitas edocetur viſibilibus ſacramentis ineſſe vitæ æternæ effectum, & non tam corporali, quàm ſpirituali tranſitione Chriſto nos vniri,* & infrà, *Sicut in perſona Chriſti humanitas videbatur, & latebat diuinitas, ita ſacramento viſibili ineffabiliter diuina ſe infundit eſſentia, vt eſſet religioni circa ſacramenta deuotio, & ad veritatem, cuius corpus ſacramenta ſunt, ſyncerior pateret acceſſus ad participationem ſpiritus, non quòd vſque ad conſubſtantialitatem Chriſti, ſed vſque ad ſocietatem germaniſſimam eius hæc vnitas perueniſſet,* & infrà, *Noſtra & ipſius coniunctio, nec miſcet perſonas, neque vnit ſubſtãtias, ſed affectus conſociat, & confœderat voluntates.* Damaſc. etiam lib. 4. c. 14. poſt verba ſuperiùs citata ſubiungit, *Hoc ſacramentum appellari communionem, quia per illud cum Chriſto commercium habemus ac carnem ipſius & diuinitatem percipimus, atque adeò nos inter nos communicamus, atque copulamur, quoniam enim ex vno pane participamus, omnes vnum Chriſti corpus & vnus ſanguis, & alij aliorum membra efficimur, Chriſtíque concorporei exiſtimus.* Infrà verò hanc vnionem declarans addit, *Nam, ſi omnino hoc affert iſtud ſacramentũ, vt Chriſto, & aliis vniamur, non eſt dubium, quin omnibus, qui nobiſcum illud percipiunt, animo ac voluntate copulemur, ex voluntate quippe coniunctio hæc exiſtit, non autem citra animi noſtri ſententiam, omnes enim (vt Apoſtoli verbis vtar) vnum corpus ſumus, quoniã ex vno pane participamus.* Quibus verbis ſatis explicat Damaſcen. hanc vnionem ſolùm eſſe affectiuam & ſpiritualem. Nec diſſimilia ſunt, quæ tradit Cyrill. Hieroſol. catech. 4. myſtag. cùm dicit, *Sumpto corpore & ſanguine Chriſti effici nos cõparticipes corporis, & ſanguinis, χριστοφόροι γινόμεθα,* & addit, *ſic Chriſtophori erimus, cùm eius corpus & ſanguinẽ in membra noſtra receperimus, atque ita, vt beatus Petrus dicit, diuinæ naturæ conſortes efficiamur.* Vbi, propter ſacramentalem ſuſceptionẽ, non agnoſcit aliã vnionem, præter ſpiritualem, quæ fit per gratiam. Accedit, quòd nec D. Th. neque vllus Scholaſticorũ, qui exactè, & cum proprietate, effectus ſacramenti explicarunt, mentionẽ vllam huius vnionis corporalis fecerunt, quæ ſit effectus huius ſacramẽti. Quod ideo addo, quia diſtinguũt, & meritò, effectum huius ſacramenti ab vſu ſeu manducatione eius, effectus enim ſupponit vſum tanquam rationem ſeu conditionem neceſſariam, vt effectus fiat. Vnde, licèt vſus poſſit dici conſiſtere, vel fieri per quandam vnionem corporalem, ſeu potiùs per materialem contactum, inter nos & Chriſtum, mediis ſpeciebus, tamen poſt huiuſmodi vſum, nullum agnoſcunt effectum huius ſacramenti, qui poſſit dici corporalis, aut realis vnio.

Cyprian. Damaſc.

Ratione etiam poteſt hæc ſententia confirmari, quia, vt ſuprà dixi in ſimili, agens de eſſentia huius ſacramenti, hîc non poteſt intelligi vnio realis & phyſica, niſi vel formalis, ſeu per modum compoſitionis, vel effectiua per influxum alicuius effectus, neutra autem poteſt in præſenti habere locum De priori patet, quia neq; ex corpore Chriſti & noſtro fit vnum corpus, vera & reali vnitate: quia neque vniuntur ad componendam vnam naturam, neque vnam perſonam, neque habent realem modũ vnionis vnius ad alterum, nec denique fit aliqua corpo-

talis trãſmutatio alterius in alterũ, quæ omnia ſunt per ſe euidentia, nec ſine temeritate negari poſſunt; nulla ergo excogitari poteſt phyſica vnio formalis. De poſteriori verò ſeu effectiua, eſt inprimis argumentum, quia probabile eſt, quod S. Thom. indicat, hoc ſacramentum nihil directè influere in corpus: ſecluſo autem influxu reali, nulla eſt vnio effectiua. Deinde, etiãſi demus, agere directè in corpus, non quælibet effectio ſufficit ad vnionem effectiuã: nam licèt ſol illuminet aërem, non propterea dicitur illi vniri; oportet ergo, vt effectio talis fiat, vt per eam vna res aliã ad ſe trahat, & ſibi præſentem vel ſecum coniunctam habeat. Hoc autem ſacramentum non habet huiuſmodi actionem in corpus noſtrum: ſed ſi quid agit, id ſolum pertinet ad diminutionem fomitis, aut quid ſimile, vt ſuprà dictum eſt. Quin potiùs, ſi talis effectus fit per hoc ſacramentum, non neceſſe eſt fieri eo tempore, quo præſentia Chriſti durat in ſuſcipiente, ſed tempore opportuno. Nam hic effectus non datur per modum habitus, ſed per modum auxilij, vel ſpecialis cuſtodiæ, & prouidentiæ diuinæ: huiuſmodi autem effectus (vt ſuprà dictum eſt, tam in hoc, quàm in cæteris ſacramentis) non ſemper dantur in ipſo vſu, ſed tempore opportuno: ergo propter ſolum hunc effectum dici non poteſt, quòd intercedat hìc vnio effectiua. Atque hinc ſumi poteſt alia confirmatio huius ſententiæ: quia, ſi aliqua eſt hìc corporalis vnio, vel illa durat ſolùm, quamdiu Chriſti præſentia durat ſub ſpeciebus, vel etiam poſtea. Hoc poſterius dici non poteſt; qualis enim corporalis vnio fingi poteſt inter me, & Chriſtum exiſtentem in cœlo? aut quæ alia manere poteſt poſt communionem & ſacramentalem Chriſti præſentiam tranſactam, quæ antea non eſſet, ſi erat eadem fides & charitas ad Chriſtum? Si autem dicatur primum, id eſt contra mentem Sanctorum, quos prior ſententia in ſuum fauorem afferebat. Illi enim dicunt, vnionem, quæ inter nos & Chriſtum fit per ſuſceptionem huius ſacramenti, eſſe illam, qua totum Eccleſiæ corpus Chriſto, vt capiti coniungitur; & quatenus efficimur membra eius; qui etiam dicunt, hanc vnionem non ſolùm perfici inter nos & Chriſtum, ſed etiam inter noſmetipſos, qui ſumus membra eius, quatenus inter nos coniungimur, & vnimur. Item teſtimonia Pauli, quibus iidem Sancti confirmant ſuam ſententiam, non loquuntur de vnione tranſeunte, (vt ſic dicam) cum ſpeciebus ſacramentalibus, ſed permanente, & durabili, cuiuſmodi eſt illud, 1. ad Corinth. 10. *Quoniam vnus panis, vnũ corpus multi ſumus omnes, qui de vno pane participamus*, vbi ex vnitate panis, colligit vnum eſſe corpus, quia ille panis eſt Chriſtus, quã hanc in ſuo corpore efficit vnitatem: illa verò vnitas non durat ſolùm, quandiu panis ille manducatur, vel quamdiu ſacramentaliter permanet in nobis. Et ſimile eſt illud ad Epheſ. 5. *Membra ſumus corporis eius, de carne eius, & de oſſibus eius*, quæ verba de hoc myſterio interpretãtur dicti Sancti, præſertim Irenæus, qui etiam comparat hanc vnionem cũ illa, quæ eſt inter virũ & vxorem, qua efficiuntur vna caro, de qua Paulus ibidem ait, *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico, in Chriſto & in Eccleſia*, quæ vnio nõ durat ſolùm eo tempore, quo eſt inter coniuges corporum coniunctio, ſed illo actu quodammodo perficitur: permanet autem poſtea; idem ergo eſt, ſi exemplum analogiæ aliquid valet in hoc myſterio. Quòd ſi hoc tandem concedatur, videtur apertè concludi, hanc vnionem non eſſe corporalem, ſed ſpiritualem tantũ & myſticam, quia nulla eſt alia, quæ duret inter nos & Chriſtum,

1. Corint. 10.

Epheſ. 5.

Irenæus.

A tranſactis ſeu corruptis ſacramentalibus ſpeciebus. Vltimò confirmari poteſt hæc ſententia, quia, ſi fit corporalis vnio inter noſtrum corpus, & hoc ſacramentum, diſtincta ab ipſa ſuſceptione, & quantitatiuo contactu, vel illa fit cum toto corpore, & omnibus partibus hominis communicantis, vel tantùm cum illa parte, ad quam ſacramentales ſpecies perueniunt, neutrum horum poteſt dici probabiliter. Non quidem primũ: quia realis & corporalis vnio ſupponit mutuam præſentiam realem ſeu propinquitatem, & indiſtantiam eorum, quæ vnienda ſunt. Non etiam ſecundum; tum, quia non eſt maior ratio de illa parte, quàm de alia, præſertim de illis, quas ſacramentum tangit, cùm manducatur; & B maximè, cùm probabile ſit, effectum ſacramenti dari in ipſomet motu manducationis, cùm primùm degluciuntur ſpecies; tum etiam, quia illa vnio non poteſt fingi per modum continuationis quantitatis, nec per efficientiam ſacramentalem circa illam partem corporis magis, quàm circa alias. Fertur, Cardinalem Mendozam Burgenſem in libro, quem de hac vnione ſcripſit, quem præ manibus habere non potui, docuiſſe, Chriſtum ſacramentaliter manducatum, non ſolùm fieri realiter præſentem in loco, quem ſacramentales ſpecies poſſent naturaliter occupare, ſed quodammodo diffundi per totum corpus hominis, vt toti illi & omnibus partibus eius realiter vniatur, ſeſéque illi immiſceat. C Verùm hæc cogitatio non ſolùm improbabilis, & abſurda eſt, ſed etiam plus quàm temeraria, quia vel dicendum eſſet Chriſtum ex vi communionis huius ſacramenti eſſe realiter præſentem, etiam vbi non ſunt præſentes ſpecies ſacramentales, & hoc eſt contra receptam, & ſanam doctrinam, qua docemur, Chriſtum ita contineri ſub ſpeciebus, vt eas comitetur, & per illas ſuo modo in loco conſtituatur, & ſacramentaliter duret quamdiu illæ durauerint. Vel oportebit dicere, ipſas ſpecies diffundi per totum corpus hominis, & penetrari cum omnibus partibus eius, quo nihil abſurdius poteſt excogitari, magíſque alienum à communi ſenſu D omnium Theologorum, & totius Eccleſiæ, & eſt fingere miraculum inutile, & ſine fundamento: nam de hoc ſacramento ſcriptum eſt, manducandum eſſe & bibendum, quod fit per determinatas vias, & partes corporis, illa verò diffuſio, & penetratio, aliena eſt à veritate manducationis. Non eſt ergo neceſſaria ad effectum, ſeu vnionem, quam efficit hoc ſacramentum.

Enodatio quæſtionis.

Tota hæc controuerſia, quamuis à multis magna contentione diſputetur, videtur magis in verbis, quàm in re aliqua verſari, ſi certa fidei principia ſtabiliantur, præſertim tria, vel quatuor. Primum eſt, in vſu huius ſacramenti nos non tantùm ſuſcipere Chriſtum in figura, aut per fidem, ſed verè ac realiter per os corporeum. Hoc conſtat ex dictis ſuprà E de præſentia reali Chriſti in hoc ſacramento, & hoc eſt, quod potiſſimum intendunt docere aliqui ex Sanctis in priori ſententia citatis, & hanc vocant corporalem vnionẽ, quia eſt verè corporalis ſumptio, dicitur etiam naturalis, vt diſtinguitur contra vmbratilem, aut per ſolam figurã, vel ſignum, & ſic de aliis nominib. Hæc verò vnio, vt dixi, quantũ ad hoc non eſt effectus ſacramenti huius, ſed potiùs vſus eius, prout in vſu includitur motus manducationis, & phyſicus terminus eius: nã per illũ motum deſcẽdunt ſpecies, & ſub illis Chriſtus vſque ad certum locũ ſtomachi; vnde hæc vnio, quoad hoc, cõmunis eſt peccatoribus indignè manducantibus ſacramentaliter corpus Chriſti, quamuis nullum effe-

ctum illis conferat. Ac denique in hoc ſolùm conſiſtit naturalis illa vnitas Chriſti in nobis, de qua Hilarius loco citato loquitur: nam illa vnitas naturalis nihil aliud eſt, quàm quòd vna & eadem caro Chriſti vera ac naturalis, verè etiam ac realiter ſit in nobis per prædictam realem præſentiam ac manducationem. Secundò, exiſtimo omnino certum, præter hanc propinquitatem, vel contactum inter corpus noſtrum & Chriſti, mediis ſpeciebus ſacramentalibus, non interuenire materialem aliquam vnionem phyſicam ac veram, & hoc exiſtimo conuincere argumenta ſecundæ ſententiæ. Neque aliquis ex authoribus, qui in priori citantur, contrariũ dicere auſus eſt, ſed omnes diſertè explicant, non eſſe hoc ſenſu concipiendam hanc vnionem. Tertiò eſt certum, illam vnionem, quæ in ipſo vſu fit per contactum ad ſpecies, non fieri immediatè in omnibus partib. corporis communicantis, ſed ſolùm in determinata parte, ad quam ſpecies ſacramentales perueniunt, hoc etiam ſatis probatum eſt. Quartò eſt certum, ex hac ſacramentali manducatione & corporali receptione carnis Chriſti, ſequi in his, qui dignè illam ſumunt, ſpiritualem vnionem cum Chriſto, ſeu perfectionem eius, & omnes effectus ſuprà numeratos, qui omnes ad perfectionem huius vnionis tendunt, & ideo ſpirituales ſunt, vt in ſuperioribus diximus. Et hæc ſunt, quæ ad rem ipſam explicandam ſpectant.

Inter Chriſti corpus, & ſumẽtes Euchariſtiam nulla interuenit realis vnio præter contactum & præſentiam realem.

B

Ex quibus infero, nullam vnionem realem fieri per hoc ſacramentum, quæ aliquid in re ipſa addat vltra condignam ſacramentalem receptionem huius ſacramenti, & ſpirituales eius effectus ſuprà numeratos. Et hoc ſenſu veriſſima eſt ſecunda ſententia ſuprà poſita, quæ ex omnibus adductis ſufficienter conuincitur. Oſtenſum eſt enim, præter ſacramentalem receptionem corporis Chriſti, & ſpirituales effectus ab illa manantes, nihil aliud in toto hoc myſterio, & eius participatione, interuenire.

C

Nihilominus addo vltimò, ratione ſacramentalis vnionis ſpirituali coniunctæ, poſſe dici Chriſtum nobis vniri magis, quàm per ſolã ſpiritualem vnionem, vel ſacramentalem ſolam. Hoc addo, vt explicem locutiones Sanctorum & aliorum recentiorum authorum, quas in eodem ſenſu, paucis quidem verbis, diſtinctius tamen, quàm cæteri, explicuit Franciſcus Toletus loco ſuprà citato. Et declaratur breuiter, quia, quando Chriſtus dignè ſumitur, realiter coniungitur ſuſcipienti, quia verè ac propriè intra ipſum conſtituitur, & quaſi quodam corporali amplexu apprehenditur. Ex quo fit, vt quamdiu Chriſtus ibi adeſt, quantum eſt ex ſacramentali virtute eius, excitet ſuſcipientem, vt diligat, & affectu etiam complectatur eum, quem corporaliter habet præſentem. Ac rurſus ex eadem corporali ſumptione, & quaſi permiſtione, vt Sancti loquuntur, relinquitur (etiam poſt tranſactam realem Chriſti præſentiam) moralis quædam habitudo inter Chriſtum & ſuſcipientem: nam ratione illius contactus, ſpeciali titulo, cenſetur hic eſſe, quaſi aliquid Chriſti, & Chriſtũ habere ſpecialem curam non ſolùm animæ, ſed etiam corporis eius; vt illud ſanctificet, ſuæque gloriæ particeps faciat, quæ habitudo non manet in eo, qui indignè communicauit, quia obicem poſuit effectui ſacramenti; propterea licèt dentibus premat ſacramentum, & realiter Chriſtum intra ſe ſuſcipiat, non tamen dicitur hoc ſpeciali modo vniri Chriſto, nec in eo manere, & Chriſtus in ipſo, vt ponderant Auguſt. & D. Th. in hæc verba Ioan. 6. & idem Aug. ſerm. 2. de verbis Domini, neque etiam manet illo modo, & ſub illo

Ratione ſacramentalis vnionis Chriſti cum ſumẽte ſimul cum ſpirituali vnione, dicitur Chriſtus magis vniri nobis quàm ratione alterius ſigillatim ſumpta.

A titulo in eo, qui nunquam communicauit, etiamſi ſpiritualiter Chriſtus coniunctus ſit, vt infrà dicam. Igitur, cõſideratis omnibus, quæ in hoc myſterio, & in vſu & effectu eius interueniunt, rectè explicantur per modum ſpecialis vnionis ſumptio carnis Chriſti, & effectus illius. Neq; alium ſenſum potuerunt intendere Patres citati, quia nullus alius eſt probabilis, nec doctrinæ fidei cõſentaneus. Quòd ſi inquiras, qualis ſit dicenda hæc vnio, multi dicunt poſſe vocari ſubſtantialem, quia eſt inter ſubſtãtias, & corporalem, quia eſt inter corpora. Sed primum non placet, quia inter ſubſtãtias poteſt eſſe vnio accidentalis; & quia valde impropriè dicitur, eſſe ſubſtantialem vnionem inter Chriſtum & Eccleſiam, vel inter virum & vxorem. Secundum etiam non omnino probatur, quia inter Chriſtum & Ioannem Baptiſtã, verbi gratia, vel alios iuſtos, qui fuerũt ante hoc ſacramẽtum, eſt aliqua vnio, quæ tantùm eſt ſpiritualis, licèt non tantùm ſit inter animas, ſed etiã inter corpora: ſicut enim poſſunt corpora ſpiritu informari, ita & ſpirituali nexu ſeu affectu vniri. Nihilominus tamen in bono ſenſu poteſt hæc vnio corporalis dici, quia quodammodo fundatur in illa corporali permiſtione, ſeu ſuſceptione ſacramenti; maximè tamen ſpiritualis eſt, quia, & præcipuũ vinculũ eius eſt ſpirituale, & ipſa corporalis ſuſceptio debet etiam ſpiritualiter fieri, id eſt, ſanctè & dignè, vt hæc vnio fiat. Vnde etiã dici poteſt hæc vnio realis, & naturalis, ſenſu ſuprà expoſito, ſcilicet, vt excludantur ſola ſigna, & figuræ; & vnio, quæ eſt per ſolam apprehenſionẽ fidei, aut affectus. Propriè verò poteſt hæc vnio vocari myſtica, ſeu moralis, fundata aliquo modo in corporali vinculo, ſeu miſtione, huiuſmodi enim eſt vnitas illa quæ eſt inter cõiuges, per quam explicant hanc vnionem prædicti Patres, & indicat etiam Aug. lib. 2. contra aduerſarium legis, & Prophetarum, cap. 9. *Auguſt.*

Vnde nõ placet, quod Alanus & alij ex citatis authorib. dicunt, quando re ipſa nõ poteſt ſuſcipi hoc ſacramentum, ad perficiendum hanc vnionem, ſufficere, quòd ſacramentum hoc in voto ſuſcipiatur, quia hoc ſatis eſt, vt homo fiat viuum Chriſti membrum, & vniatur illi, & corpori eius, quod eſt Eccleſia: hoc (inquam) non placet, quia illa vnio eſt merè ſpiritualis, & non fundatur in reali coniunctione corporis Chriſti cum noſtro: & ideo non poteſt vocari corporalis, & naturalis: quia per votũ ſacramẽti non eſt corpus Chriſti verè, ac naturaliter intra noſtrum, quare illa vnio nõ eſt propriè effectus ſacramentalis huius ſacramenti, qui, vt ſæpe dixi, non datur ex ſolo voto, ſed ex reali vſu. Quod ſic facilè ex dictis explicatur, quia ille ſpecialis titulus, quo caro noſtra manet ſub protectione Chriſti, quia carni eius commiſta fuit, & illa moralis habitudo, quæ ex hoc cõtactu relinquitur, non intelligitur eſſe in eo, qui ſolo voto Chriſtum ſuſcepit. Sicut igitur ſacramentales effectus proprij huius ſacramenti, quatenus tales ſunt, nõ dantur, niſi per realem vſum eius, ita neque iſta vnio aliter perficitur, quia, reuera, per hanc vnionẽ nihil aliud explicatur, quàm ipſa realis ſuſceptio ſacramenti cum ſuis effectib. Quod etiam explicari poteſt illo exemplo matrimonij, quia vir & vxor propriè & perfectè non efficiuntur vna caro, donec re ipſa carnaliter cõmiſceantur, vt latiùs in materia de matrimonio tractatur. Quòd ſi quis dicat, etiam per ſolum vinculum matrimonij fieri aliquo modo vnam carnem, quia accipiũt ius, ad commiſtionem carnalem; præterquam quòd id impropriè dicitur, quia illud vinculum non eſt carnale, ſed morale, tamẽ illo admiſſo, & ad præſentem mate *Alanus.*

D

E

materiam illud applicando, talis ſeu proportionalis A vnio inter nos & Chriſtum, non fit per hoc ſacramentum, ſed per Baptiſmum, per quem accipimus ius ad corporalem vnionem, quæ fit in hoc ſacramento. Ex quo tandem infero, quòd, licèt ex hac vnione optimè & à fortiori, colligatur vnitas corporis myſtici cum Chriſto, & membrorum eius inter ſe, quomodo videtur argumentari Paulus 1. ad Corinth. 10. iuxta Sanctorum interpretationem ſuprà traditam, quam ibi Haymo latiùs explicat, & attingit Theodor. tam ibi, quàm ad Epheſ. 5. non tamen è contrario neceſſaria eſt hæc ſacramentalis, vel corporis vnio ad vnionem myſticam Eccleſiæ & membrorum eius cum Chriſto & inter ſe, quia ad hanc ſufficit vnio omnino ſpiritualis, quã includit, & ſpeciali modo cauſat realis & cõdigna ſuſceptio hu- B ius ſacramenti; addit verò aliquid pertinens ad ſpecialem gratiam ſacramentalem, quod ſimpliciter neceſſarium non eſt, ad conſtituendum membrum Chriſti viuum, corpori eius ſpecialiter coniunctum, vt conſtat de omnibus iuſtis, qui ante inſtitutionem huius ſacramenti fuerunt, atque etiam de illis, qui ſine reali vſu huius ſacramenti ſalui facti ſunt, & maximè, ſi nec Baptiſmum re ipſa ſuſceperunt. Et hæc ſint ſatis de locutione potius myſtica, quàm omnino propria & rigoroſa.

DISPVTATIO LXV.

De adoratione huic ſacramento debita.

Diſpu. 27. de Euchariſtia.

HActenus doctrinam ſpeculatiuam ad hoc ſacramentum pertinentem, proſecuti ſumus; reliquum eſt, vt partem moralem aggrediamur, quæ verſabitur circa actus: quos nos circa hoc ſacramentum exercere poſſumus, aut debemus, propria enim materia moralis doctrinæ ſunt actus humani; hoc autem ſacramentum, vt ſæpe diximus, prius in ſuo eſſe conſtituitur, quàm ad vſum applicetur. Vnde fit, vt duobus modis poſſimus nos circa illud operari: prior eſt, exercendo aliquos actus circa ipſum ſacramentum, prout in ſe exiſtit ante vſum: poſterior eſt, vtendo ipſo ſacramento. Et hunc poſteriorem modum proſecutus eſt D. Th. tota q. 80. priorem verò prætermiſit, propter hanc fortaſſe cauſam, quia ille modus operandi non poteſt eſſe, niſi per aliquos actus religionis ſeu cultus; de quibus non videbatur hic neceſſaria ſpecialis diſputatio, quia ſuppoſitis principiis generalibus de adoratione Chriſto Domino, & rebus ſacris debita, ſuprà q. 25. traditis, & ſuppoſita veritate realis præſentiæ Chriſti in hoc ſacramento, nihil noui de hac re ſupereſſe videbatur. Nihilominus tamen ad huius materiæ complementum, neceſſarium eſt, hanc breuem diſputationem præmittere; tum, vt hæreticis huius temporis ſatisfaciamus: tum, vt generalia principia ad præſentem materiam diſtinctiùs applicemus.

SECTIO I.

Vtrùm licitum, vel præceptum ſit, Euchariſtiam adorare.

Hæreſes circa præſentẽ quæſtionem.

HÆretici, qui negant realẽ Chriſti præſentiam, idololatriæ ſcelus eſſe dicunt, cultum aliquem huic ſacramento tribuere, præſertim latriæ. Nonnulli etiam negant, etiamſi Chriſtus in eo adſit, eſſe adorandum, quia non eſt adorandus, niſi vbi ipſe vult adorari; nunquam autem nos docuit, vt in Euchariſtia eum adoraremus: nec legimus Apoſtolos in nocte cœnæ panem aut calicem, quem Chriſtus eis porrexit, adoraſſe. Alij verò ex hæreticis ſolùm negant hoc ſacramentũ ante vſum debere adorari, quia negant præſentiam Chriſti in illo eſſe permanentem, ſed tantùm in ipſo vſu, atque damnant cultum, quem Eccleſia præbet huic ſacramento, vel in miſſa, quando ſtatim poſt conſecrationem eleuatur, & populo adorandũ proponitur, vel quando in proceſſionibus circumgeſtatur, & colitur, vel quando eidem in pyxide conſeruato reuerentia exhibetur. Vltima ſententia eſſe poteſt, mente diſcernendũ eſſe Chriſtum à ſenſibili ſigno: & Chriſtũ quidem adorandum eſſe, non tamen ſacramentum, quia ſpecies illæ ſunt res creatę, & inanimes, & conſequenter incapaces adorationis, neq; enim ſatis eſt, vt Chriſtus ſub illis ſit, quia etiã Deus eſt in anima tanquam in templo ſuo, & tamen adoratur Deus, & non anima.

Chriſtus adorandus eſt in Euchariſtia, ſicut ſi in propria ſpecie videretur. Trident.

Dico primò, Chriſtum in hoc ſacramento exiſtentem non minori veneratione, ac cultu dignum eſſe, quàm ſi in propria ſpecie clarè, & ſenſibiliter ibi conſpiceretur. Hæc aſſertio eſt de fide, quam definit Conc. Trid. ſeſſ. 13. cap. 5. & Can. 6. & in eius confirmationem adducit, Chriſtum eſſe in terris adoratum, & ab Angelis, ad Hebr. 1. & ab hominibus, Matth. 2. & 28. Lucæ 24. & Ioann. 6. atque etiam in cœlis, Apoc. 5. & 7. ſubdit autem Concilium, eandem eſſe rationem de Chriſto exiſtente in hoc ſacramento, quia eadem eſt eius excellentia, eadem maieſtas. Differentia autem in modo exiſtendi naturali, vel ſacramentali, ſenſibili aut inſenſibili, nihil refert, quia adoratio non nititur ſenſibus, ſed fide: alioqui nec Deus ipſe eſſet adorandus, quia non C clarè à nobis videtur, ſed tantùm creditur. Nam, quod hæretici aiunt, Chriſtũ non eſſe adorandum, niſi vbi ipſe vult adorari, ſi intelligant, neceſſarium eſſe vt Dei voluntas ſpeciali præcepto, aut reuelatione nobis manifeſtata ſit, vanum eſt & contra omnem Scripturã, & rationẽ: Magi enim vbi habuerunt ſpeciale præceptum, vel reuelationẽ, vt Chriſtum in præſepe adorarent, niſi vbi intellexerunt, & crediderunt ipſum eſſe Deum, & Regem ſuum? Et idẽ eſt dicendum de cæco, qui à Chriſto illuminatus procidit, & adorauit ipſum, & de cęteris ſimi- D libus. Et ratio generalis eſt, quia ex diuina & naturali lege tenemur Deũ colere, & ſancta ſanctè tractare; ergo, poſita fide ac reuelatione, Chriſtum verum Deum ac ſummè ſanctũ hìc adeſſe, non eſt noua reuelatione neceſſaria, vt adorandus ſit. Quapropter meritò Sancti omnes ex reali præſentia Chriſti colligunt adorationem, & è conuerſo nos ſuprà à poſteriori argumentantes, ex perfecta adoratione & latria, quæ Chriſto in hoc ſacramento tribuitur, illius realem præſentiam probauimus, vbi multa ex ſanctis Patribus adduximus, quibus addi poſſunt Chryſoſt. homil. 61. ad populũ 83. in Matth. 24. & 1. ad Corinth. Cyril. Hieroſol. catech. 5. myſtag. *Accede* (inquit) *pronus, adorationis in modũ, & venerationis*, & Damaſc. lib. 4. cap. 14. dicens, *Veneramur ipſum, tum animæ, tum corporis puritate.* Idem Euſeb. Emiſſen. homil. 5. de paſchate. Et Aug. de cõſecr. d. 2. *Nos ante* (inquit) *in ſpecie panis & vini, quam videmus,* E *res inuiſibiles, id eſt, carnem, & ſanguinem honoramus*, & in concione 1. ſuper Pſal. 21. tractãs illa verba, *Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt.* Et confirmatur ex antiquo ritu & conſuetudine Eccleſiæ eleuandi hoſtiã ſtatim poſt conſecrationẽ: nam licèt ea cæremonia myſticã etiã habeat ſignificationem vel moralẽ; poteſt enim ſignificare, vel eleuationem Chriſti in cruce, vel reſurrectionẽ, aut aſcenſionem eius, vt ſignificat Cõcil. Epheſin. in epiſt. ad Neſtorium, & Auguſtin. ſermone 28. de verbis Apoſto. poteſt item ſignificare internum cultum, & eleuationem mentis ad Deũ, quomodo etiã in lege veteri oblata

Chryſoſt.

Damaſc.

Emiſſen. Auguſt.

Concil. Epheſi. Auguſtin.

oblata eleuabantur ſuper altare, coram Deo. Exodi 23. Leuit. 8. Num. 5. licet hæc (inquã) vera ſint; tamen propria & literalis ratio huius actionis eſt, vt populus fidelis, qui credit ſtatim poſt conſecrationem Chriſtum hìc adeſſe, ipſum adoret, vt conſtat ex omnibus Liturgiis, & ex Dionyſ. de Eccleſ. Hierar. cap. 3. par. 2. *Pontifex* (inquit) *auguſtiſſima myſteria conficit, & quæ antè laudauerat, in apertum agit, diuina munera reuerẽter oſtendens*, & Baſil. lib. de Spiritu ſancto, c. 27. *Inuocationis verba, cùm oſtenditur panis Euchariſtiæ & poculum benedictionis, quis Sanctorum in ſcripto nobis reliquit?* Vbi docet eſſe traditionẽ non ſcriptam, non ſolùm venerandi, ſed etiam orandi & inuocandi Chriſtum in Euchariſtia, quando à Sacerdote eleuatur. Et ad hanc cõſuetudinem alludit Chryſoſtomus homilia 36. in 1. ad Corinth. homil. 3. ad Epheſ. homilia 61. ad populum, cùm ait, *Cùm vela videris retrahi, tunc ſupernè cœlum aperiri cogita*, pluráque alia de hac eleuatione, & adoratione eruditè congerit Durand. libro 2. de ritibus Eccleſ. cap. 40. Huc etiam ſpectat, quod Sancti dicunt, ad verba conſecrationis cœlos aperiri, & Angelorum multitudinem ad Chriſtum adorandum deſcendere, vt videre eſt in Gregor. 4. dialog. capit. 58. Chryſoſtomus lib. 6. de Sacerdotio, Ambroſ. circa id Lucæ 1. *Apparuit ei Angelus.* Auguſtin. lib. de corpore Chriſti, vt Magiſter citat in 4. diſtinct. 13. Innocentius libro 2. de hoc myſt. cap. 24 & lib. 5. cap. 6. denique idem confirmat alia traditio Eccleſiæ, quam præ manibus habemus, eiúſque initium ignoramus, quòd ſcilicet, omnes, qui communicaturi ſunt, priùs adorent Chriſtum in hoc ſacramento, quod factum ſemper legimus in omnib. liturgiis, Iacobi, Baſilij, & Chryſoſtomi, & apud Auguſtinum, & alios Patres ſuprà citatos. Neque oportet, vt rationem aliam huius aſſertionis adiungamus, quoniam à Concilio Trident. ſatis explicata eſt.

Dionyſ. — *Baſil.* — *Chryſoſt.* — *Durand.* — *Gregor.* *Chryſoſt.* *Ambroſ.* *Auguſt.* *Innoc.*

Latria cultus non ſolum Chriſto, ſed etiam toti ſacramento, vt ex Chriſto, & ſpeciebus conſtat, deferendus eſt.

Dico ſecundò: Non ſolùm Chriſtus ſub ſpeciebus exiſtens, ſed etiam totũ ſacramentum viſibile, vt ex Chriſto & ſpeciebus conſtat, vnico latriæ actu adorandum eſt. Concluſio eſt certiſſima, quæ in primis probatur ex vſu Eccleſiæ, quæ abſolutè totum ſacramentum adorat, vnde etiam canit, *Tantum ergo ſacramentum, veneremur cernui.* Et Conc. Vienneſe, in Clem. vnica, de reliquiis & vener. Sanct. inter alia inquit, *O adorãdum, ac reuerendum excellentiſſimum ſacramentum.* & Trident. non ſub nomine Chriſti, ſed ſacramenti docet, adorandũ eſſe hoc ſanctiſſimum ſacramentum, & Alexan Papa epiſt. 1. cap. 4. ſub nomine oblationis loquens de hoc ſacramento, dicit, *Pura mente ſumẽdam eſſe, atque ab omnibus venerandã, & ſicut potior eſt cæteris; ita potiùs excoli, & venerari debere.* Optimè Cypr. ſer. de cœna Domini: *Sicut in perſona Chriſti humanitas videbatur, & latebat diuinitas; ita ſacramento viſibili ineffabiliter diuina ſe infudit eſſẽtia, vt eſſet religioni ad ſacramenta deuotio, & ad veritatẽ, cuius corpus ſacramenta ſunt, ſyncerior pateret acceſſus.* Et Euſeb. Emiſſen. hom. 5. de paſchate, *Vt coleretur* (inquit) *per myſteriũ, quod ſemel offerebatur in pretium.* Auguſt. epiſt. 118. ſer. 28. de verbis Apoſt. hoc vocat *cœleſte ac venerabile ſacramentum*, & 20. contra Fauſt; capit. 13. vocat hoc, *ſacramentum religionis, cui lõgè diuerſus cultus debetur, quàm cõmuni pani aut vino.* Item Ambr. 4. de ſacram. cap. 4. *De cœlo* (inquit) *iſta ſacramenta venerunt, &c.* Et ſimilia multa legi poſſunt in Patribus ſuprà citatis, quæ Gabriel & alij per Synedochen interpretantur, per ſacramentum intelligendo Chriſtum, qui eſt res, & ſacramentum; quia eſt id quod eſt præcipuum in hoc ſacramento, ſed, cùm poſſint propriè & ſimpliciter verificari, non oportet ad me-

Conci. Vien. — *Alexan.* — *Cyprian.* — *Emiſſen.* *Auguſtin.* — *Ambroſ.*

A taphoras recurrere, præſertim cùm ex illo metaphorico ſenſu facilè colligi poſſit, quod intendimus. Ratio ergo huius aſſertionis, partim ex dictis de ſubſtantia huius ſacramenti, partim ex principiis de adoratione ſumenda eſt; diximus enim hoc ſacramentum eſſe vnum quid, ex Chriſto & ſpeciebus coaleſcens: ergo hoc totum ſacramentũ poteſt vno actu adorari; quo primò, & per ſe adoretur Chriſtus qui eſt vnicum ſuppoſitum huius ſacramenti, ad quod per ſe tendit adoratio; coadorantur autem ſpecies, tanquam Chriſto coniunctę, & cum illo vnum componentes. Quod exemplis declaratur: diximus enim in materia de adoratione, quando adoratur
B perſona Imperatoris, coadorari thronũ, vel purpuram eius: imò per veſtem vel calceum adorari perſonam; quia licèt intentio adorantis priùs tendat in perſonam, tamen actio adorandi, præſertim externa, ſæpe immediatiùs verſatur circa veſtem, quam deoſculando, perſonam veneratur: maior autẽ coniunctio vel habitudo, eſt in hoc ſacramento inter Chriſtũ & ſpecies, quæ ſunt veluti thronus, in quo Chriſtus continetur, ſeu quaſi veſtimentũ, quo tegi voluit. Quæ ratio locupletari poteſt ex multis, quæ de venerãdo tactu, & oſculatione Euchariſtiæ cum reuerentia & timore, tractat Chryſoſt. homil. 5. in Matth. 45. in Ioan. 20. in 1. ad Corinth. Gregorius Nazian. oratione de ſorore Gorgonia, Petrus Chry-
C ſol. ſerm. 33. & 34. & alia videri poſſunt apud Claud. repet. 9. cap. 6. vbi ad tuendam hanc concluſionem fingit, ſpecies non habere diuerſam exiſtentiam ab exiſtentia corporis & ſanguinis Domini. Sed hoc falſum eſt, vt ex ſuperioribus conſtat, ſi in rigore intelligatur: & non eſt neceſſarium, quia ad prædictam coadorationem ſpecierum ſufficit vnio accidentalis ſeu ſacramentalis ſuprà explicata, vt ex adductis exemplis, à fortiori probari poteſt. Neque exiſtimo, prædictum authorem in metaphyſico rigore eſſe locutum, ſed dixiſſe, ſpecies non habere aliam exiſtentiam, quia non habent aliud ſuppoſitum, à quo ſuſtententur, præter Chriſtum.

Chryſoſt. *Nazian.* *Pet. Chryſol.* *Claud.*

Euchariſtia non tantum interiori ſed etiam exteriori cultu adorari debet.

Dico tertiò, hoc ſacramentum non tantùm in-
D teriori, ſed etiam exteriori & viſibili cultu, eſſe adorandum. Hæc aſſertio eſt æquè certa ac præcedentes, & ſequitur ex illis. Et ratio ſumi poteſt primò, ex parte rei, quæ adoratur, quæ quodammodo conſtat ex re ſenſibili & inſenſibili: nam, licèt Deus qui omnino ſpiritualis eſt, poſſit non ſolùm ſpiritu, ſed etiam corpore adorari; tamen maiori quadam ratione, ac proportione id conuincitur, quando res, quæ adoratur, habet aliquo modo ſpeciem viſibilem, & interiùs latentem excellentiam inuiſibilem. Secundò, ex parte hominum adorantium, qui animo & corpore conſtant: & ideo animi & corporis actibus colere debent hoc ſacramentum. Tertiò hoc cõſtat ex vſu & traditione Eccleſiæ, de qua legi poſſunt citati Patres, præſertim Chryſoſtom.
E hom. 7. 19. & 52. in Matth. & 21. in Acta, & 24. in 1. ad Corinthios. Cyrillus Hieroſolymitan. Catech. 5. myſtagog. & Dionyſius capitul. 3. de cœleſt. Hierarch. Iacobi, Baſil. Chryſoſtomi, in Liturgiis, & quæ piè ſatis ordinat Honorius III. in cap. ſanè, de Celebratione Miſſarum. Vbi Sacerdotibus mandat, vt Euchariſtiam *honorificè tractent, & plebem doceant, vt, cùm in celebratione miſſarum eleuatur hoſtia ſalutaris, reuerenter inclinet, idem faciens, cùm eam defert Presbyter ad infirmũ.* Et poſtea præcipit, quo cultu & honore deferenda ſit Euchariſtia ad infirmos. Hoc verò obſeruandum eſt, quod in materia de adoratione diximus, actiones, vel geſtus corporis, quibus exterior hic cultus deferri ſolet, de ſe indiſ-

Chryſoſt. — *Dionyſ.* *Cyrill.*

ferentes

ferentes eſſe, & ex intentione interna vel impoſi- A tione, aut communi vſu pendere. Hoc ergo eſt etiam in præſenti externa adoratione obſeruandum. Nam pro varietate conſuetudinum diuerſi ſunt ritus colendi hoc ſacramentum, ad cauendam autem ſuperſtitionem, & indecentiam, publicè ſeruanda eſt vniuſcuiuſque Eccleſiæ conſuetudo: ſecretè verò vnuſquiſque illis actibus vti poteſt, qui & nullo modo indecentes ſint, & ad humiliatem & reuerentiam oſtendendam, & vnicuique ad deuotionem excitandam accommodati videantur.

Laudabilis eſt vſus Eccleſiæ, proponendi & circumferendi publicè Euchariſtiam.

Et ex hac concluſione colligitur, laudabilem eſſe Eccleſiæ conſuetudinem, quæ hoc diuinum ſacramentum publicè interdum proponit, vel cir- B cumfert per vias & loca publica cum ſolemni pompa, cultu, ac veneratione. Ita docet ac definit Concilium Tridentinum, ſeſſione decimatertia, capitulo quinto, & Canon. ſexto, vbi huius conſuetudinis optimas rationes inſinuat, prima: *Vt Christiani homines ſingulari ac rara quadam ſignificatione gratos, & memores teſtentur animos erga communem Dominum*, cuius rei, & figuram, & exemplum habemus 2. Regum 6. & 7. vbi Dauid ludebat coram arca Domini, quando totus populus ſolemni pompa illam circumducebat. Et ſimile prorſus exemplum habemus in tertio libro Regum, capite octauo. Secundò ait Concilium, *hoc diuino beneficio, mortis Christi victoriam, & triumphum repræſentari*, indicans, C quando Eccleſia catholica publica deuotione ac lætitia hoc admirabile ſacramentum Euchariſtiæ colit ac veneratur, gaudere & quaſi triumphalem diem agere pro glorioſa victoria, quam Chriſtus Dominus de inimicis reportauit. Tertiò, inquit, *oportuiſſe victricem veritatem, de mendacio & hæreſi triumphum agere, vt eius aduerſarij in conſpectu tanti ſplendoris, & in tanta vniuerſæ Eccleſiæ lætitia poſiti, vel debilitati & fracti tabeſcant, vel pudore affecti & confuſi aliquando reſipiſcant.* De qua re optima figura legi poteſt, Ioſuæ cap. 6.

2. Reg. 6. & 7.

3 Reg 8.

Ioſua 6.

Omnes tenētur præcepto ad non tractandam Euchariſtiā irreuerenter.

Secundò ex dictis facilè intelligi poteſt, quomodo hæc adoratio in præceptum cadere poſſit. Ha- D ctenus enim ſolùm explicatum eſt, quàm ſit ſancta, & laude digna. Duplex ergo præceptum hîc intelligi poteſt, negatiuum ſcilicet, & affirmatiuum. Negatiuo præcepto prohibemur iniuriam aliquam aut irreuerentiam huic ſacramento irrogare: & hoc præceptum naturale eſt, & diuinum; nam intrinſecè malum eſt, rem honore dignam irreuerenter tractare. Hoc autem præceptum explicatur in particulari in multis decretis iuris canonici, quæ prohibent, aliquid indecens agere circa hoc ſacramentum, vel immediatè, vt effundendo, vel proiiciendo in terram, vel ita incautè cuſtodiendo, vt vel corrumpi poſſit, vel à muribus comedi, vel ab hoſtibus fidei conculcari; vel mediatè, vt irreuerenter tractando, vel immundè, vaſa, aut veſtes, & res alias ad cultum huius ſacramenti deputatas, de qua re legi poſſunt multa, quæ habentur extrà, de celebrat. E Miſſar. & de cuſtod. Euchar. & de conſecrat. d. 1. & 3. præſertim in cap. ſi per negligentiam. & cap. ſi quis per ebrietatem, & cap. qui non bene. In quibus nonnullæ pœnæ imponuntur his, qui aliquid negligenter vel irreuerenter egerint contra hoc ſacramentum, quæ nec ferè ſunt in vſu, neque incurruntur ex obligatione, donec à ſuperiori imponantur, cuius prudenti arbitrio commiſſa ferè iam eſt huiuſmodi pœna, vt D. Thom. infrà ſignificat, q. 83. artic. 6. ad 7.

D. Thom.

Præceptum affirmatiuum eſt de honore aliquo Euchariſtiæ exhibendo.

Affirmatiuum præceptum erit, exhibendi interdum honoré aliquem huic ſacramento. De quo præcepto non eſt dubiū, quin ſit nobis impoſitum. Cōſequitur etiam ex natura rei, ex inſtitutione huius ſacramenti, quod nobis datum eſt, vt illud tractemus, & eo vtamur; hinc enim fit, vt pro illius dignitate & maieſtate tractandū ſit. Ex quo facilè intelligere licet quando obliget hoc præceptum, cùm enim affirmatiuum ſit, licèt ſemper obliget, non tamen pro ſemper, ſed tempore opportuno. Illud auté præſcribi poteſt. Primò in generali, quandocunq; talis occurrit occaſio exhibendi honorem, vt eam prætermittere ſit quidam virtualis contemptus, & moraliter exiſtimetur irreuerentia quædam, & non pura negatio, ſed priuatio, ſeu omiſſio, aut ablatio honoris debiti, quod humano exemplo explicari poteſt: quia, licèt non teneamur ſemper Regem honorare, tamen ſi præſens nobis fiat, vel cum eo loqui velimus, & nullam ei reuerentiam exhibeamus, meritò cenſebitur inhonoratio quædam: multo ergo maiori ratione quippiam ſimile in hoc ſacramento reperitur, vt omittam rationem ſcandali, quę ſemper adiungitur, ſi publicè in huiuſmodi opportunitate adoratio omittatur; imò ſi frequenter id fiat, ſuſpicionem poſſet alicuius infidelitatis vel erroris generare. Secundò ex hoc generali principio poſſumus in ſpeciali, aliqua tempora deſignare; primum ac præcipuum eſt, quando accedimus ad ſacrificandum, vt eſt per ſe manifeſtum; tum quia ille eſt perfectiſſimus actus exterior religionis, & ſupremus Dei cultus; tum etiam, quia illa actio eſt maximè ſacra, quæ circa hoc ſacramentum exerceri poteſt. Secundum ſimile huic eſt, quandocunque fideles ad communicandum accedunt, vt rationes factæ, & Eccleſiæ conſuetudo probant. Tertium eſt, quando hoc ſacramentum ab Eccleſia proponitur adorandum, vt quando eleuatur in miſſa, vt ſignificatur in dicto capit. ſanè, de celebr. Miſſar. ex quo colligitur hanc eſſe Eccleſiæ intentionem. Et ratio facta idem probat, quia tunc eſt tempus maximè opportunum. Quartum eſſe poteſt, ſi ſacramentum nobis occurrat, aut præſens fiat, vt in eodem capitulo ſignificatur, & idem erit in omnibus ſimilib. Addendum verò eſt, ſecluſo formali contemptu, & ſcandalo, huiuſmodi omiſſionem per negligentiam aliquam non eſſe mortale peccatum, regulariter loquendo, propter materiæ leuitatem. Et interdum nulla erit culpa, ſi vel propter naturalem inaduertentiam, vel ob vrgentem neceſſitatem inuoluntaria cenſeatur.

SECTIO II.

Vtrùm hoc ſacramentum debeat abſolutè adorari.

Dvplex poteſt eſſe huius quæſtionis ſenſus; prior erit, ſi abſolutam adorationem à reſpectiua diſtinguamus, quæ diſtinctio conſideratur ex parte obiecti, prout ſecūdùm ſe adoratione dignum eſt, vt latiùs expoſuimus in primo tomo huius tertiæ partis de adoratione tractantes. Poſterior ſenſus erit, ſi abſolutam adorationem ſumamus, prout diſtinguitur à conditionata, quæ diſtinctio conſideratur ex parte adorantis, ſeu ex modo, quo res adoranda ei proponitur, ſeu ab ipſo cognoſcitur, & hic poſterior ſenſus eſt præcipuè intentus hoc loco: nam prior expeditus ferè eſt ex dictis in ſectione præcedenti, adiunctis generalibus principiis de adoratione; tamen, vt doctrina ſit clarior, pauca adiiciemus.

Euchariſtia ſimpliciter eſt adoranda latria abſoluta & perfecta.

In priori ergo ſenſu dicendum eſt, ſimpliciter hoc ſacramentum adorandum eſſe, adoratione latrię abſoluta & perfecta, qua per ſe adoretur Chriſtus, coadorentur autem ſpecies. Probatur, quia hoc ſacramentum

A mentum in re eſt vnum conſtans ex Chriſto & ſpecieb. ergo eadem adoratione eſt adorandũ, qua ipſemet Chriſtus; & ipſæ ſpecies ſunt coadorandæ, ſicut veſtis vel thronus Chriſti, vt explicatũ iam eſt, neq; frequenti & communi vſu aliter debent adorari ſpecies conſecratæ per ſe, & tanquã tota materia adorationis, ſicut nec per ſe adoratur humanitas Chriſti, ſed coadoratur Verbo; quia, ſicut humanitas, re ipſa eſt coniuncta Verbo, neque ab ipſo vnquam ſeparatur, nec ſuppoſitum per ſe conſtituit, ita ſpecies conſecratæ, quamdiu conſecrationem retinent, & dignæ ſunt adoratione, non ſeparantur à Chriſto, cui ſacramentaliter coniunguntur, in quo eſt magna differentia inter has ſpecies & alia ſacramentalia ſigna, vel alias res ſacras, quæ reſpectiuè adorantur, B & re ipſa, ac ſuppoſito, & loco à Chriſto ſeparantur, vt crux, imago, & ſimiles, quæ facilè poſſunt ſeparatim adorari, vt tota materia adorationis reſpectiuæ, ſeu propter rationem extrinſecam, à qua re ipſa diſiunctæ ſunt. Et ideo, vt aliquando poſſint vno actu coadorari ſimul, cũ ipſa re principaliter & abſolutè adorata, oportet vt mente, vel apprehenſione cum illa coniungantur. At verò in his ſpecieb. ſacramentalib. è contrario. Nam re ipſa ſemper ſunt coniunctæ Chriſto, ſempérque per modum vnius ſimul cum illo obiiciũtur, ideo regulariter, & iuxta ordinariũ modum, nunquã per ſe nec diſtincto actu adorãtur, ſed coadorantur illomet actu abſoluto, quo adoratur Chriſtus. Dico autem, regulariter, & iuxta ordinarium modum: quia, ſi quis velit mente diſiungere, quæ in re coniuncta ſunt (ſicut aliàs diximus de Chriſti humanitate) poterit ſolas ſpecies adorare, tanquam rem quandam ſacram, & ex coniunctione ad Chriſtum ſanctificatam. Talis verò adoratio non poterit eſſe abſoluta, nec latria primaria & perfecta, quia illæ ſpecies non habent in ſe excellentiam increatam, propter quam ſint huiuſmodi adoratione dignæ: ſed erit adoratio reſpectiua & ſecundaria latria, qualis eſt adoratio imaginis, quando hoc modo, & ſeparatim è prototypo adoratur. Qua etiam veneratione digna ſint cætera ſacramenta, ſeu ſacra ſigna, ex VII. Synodo multis in locis colligi poteſt, & ex Dionyſ. cap. 3. de Eccleſ. hierar. & Auguſt. lib. de Catech. rudib. cap. 26. & Damaſ. oratione de imaginibus. Et hæc de priori parte.

Dionyſ. Auguſt. Damaſc.

Circa poſteriorem ſenſum difficultas eſt, an, cùm adoramus hoc ſacramentum, neceſſe ſit, mente concipere conditionem aliquam, ſcilicet ſi ritè eſt conſecratum; an verò poſſimus abſolutè & ſine conditione adorare. Et ratio dubitãdi eſt, quia licèt ſit certum, ſub ſpeciebus conſecratis adeſſe Chriſtum, tamen non eſt certum, has ſpecies eſſe ritè cõſecratas: ergo non eſt certũ, adeſſe Chriſtum; ergo hoc, quod proponitur adorandum, non eſt abſolutè adorandum, ſed ſub conditione, ne fortaſſe contingat, ſubſtantiam panis, vt Deũ, adorari, quod periculum nõ eſt in ſola ſpeculatione, ſed videtur eſſe morale, quia multæ ſunt cauſæ, propter quas hoc poteſt accidere: vt ſi Sacerdos non ſit baptizatus, vel non habeat intentionem, vel non ſit ritè ordinatus, quod pendet ex multis aliis cauſis, in quibus ferè in infinitum progredi poſſumus; & ex parte materiæ ſæpe accidit defectus, præſertim in calice, quam loco vini infundendo. Vnde S. Bonauentura in 3. diſtinctione 24. articul. 1. q. 1. ad vltimum, ſic inquit, *Omnis fidelis rectè adorans hoſtiam conſecratam, adorat ſub ea conditione, ſi perfecta ſunt circa ipſam ea, quæ ad conſecrationẽ ſunt neceſſaria ſecundùm diuinam inſtitutionẽ, & ſic nunquã decipitur, nec errat.* Alenſ. etiã 3. p. q. 30. mẽbr. 3. a. 1. §. 3. requirit conditionem tacitã, vel expreſſam.

Bonauent.

Alenſ.

Dicendum verò eſt, per ſe loquendo, ac ſecluſis ſpecialibus circumſtantiis per accidens occurrentibus, abſolutè adorandum eſſe hoc ſacramentum, nulla in actu appoſita conditione. Ita ſentit D. Thomas in 3. diſtinct. 9. quæſt. 1. articul. 2. q. 6. ad 2. vbi ſolùm dicit, non requiri conditionem explicitam, ſed ſatis eſſe, quòd habitu retineatur. Habitu autem illam retinere nihil aliud eſſe videtur, niſi mente & animo habere intentionem adorandi verum Chriſtum, verúmque ſacramentum, & non exhibendi adorationem, niſi cum hac prudenti exiſtimatione. In eadem ſententia eſt Richardus in 3. diſtinct. 24. quæſt. 4. ad ſecundum, vbi inquit, *Licèt fides credat, Chriſtum eſſe ſub ſpeciebus, ſub conditione, ſi omnia ſunt facta, quæ ad conſecrandum ſunt neceſſaria, tamen ad adorandũ non oportere, vt fideles hanc conditionem adhibeat in actuali cogitatione.* Idem Gabr. lect. 50. in Can. vbi explicat Alenſem, & Bonauenturam, quòd ſolum loquãtur de habituali intentione. Idem tenet Marſil. in 3. q. 8. ar. 2. dub. 5. & communiter Summiſtæ, verbo, Adoratio. Et probatur primò, quia, vt homo ſimpliciter & abſolutè operetur, ſufficit moralis certitudo; non enim debet maior ab homine exigi, alioqui nec parentes poſſemus abſolutè venerari; quia non niſi fide quadam humana eos, vt parentes recognoſcimus. Nec Sacerdos poſſet abſoluere, intentione abſoluta, ſed ſub conditione, ſi es baptizatus, & ſic de aliis: in præſenti autem materia ſeu actione eſt moralis certitudo, quæ naſcitur ex vno principio de fide, & alio humano modo certo: nam licèt pendeat ex multis conditionibus, tamẽ omnes ſunt faciles, & regulariter non deficiunt. Secundò argumentor: nam is, qui ſic adorat, totam intentionem ſuam & rationem adorãdi ponit in vera Chriſti dignitate & excellentia, vnde & ſimpliciter vult, ſolum verum Chriſtum adorare, & habitu retinet hanc voluntatem, nimirum, quòd ſi ſciret, illum eſſe nudum panem, non adoraret, quæ habitualis, ſeu implicita intentio virtute continetur in illa intentione adorandi, quæ tota nititur in vera Chriſti diuinitate, tanquam in adæquato motiuo; ergo hæc ſatis eſt, vt verè ac formaliter nulla committatur idololatria, etiamſi contingeret, falſum fuiſſe adorationis obiectum, quia illa deceptio materialis eſt; formaliter verò tota adoratio refertur in Chriſtum.

Secundũ, eſſe adorandum ſine conditione aliqua, per ſe loquendo.
D. Thom.
Richard.
Gabr.
Marſil.

C

D

Tertiò probatur concluſio ex conſuetudine omnium fidelium, qui ſimpliciter ita adorant & aliud ab eis exigere, eſſet & inutile, & vanis ſcrupulis ac ſuperſtitionibus expoſitum. Vnde colligo hũc adorationis modum non ſolùm eſſe licitum, ſed etiam expedientem, & omnino ſeruandum. Neque enim eſt prudentiæ conſentaneum, ibi trepidare, vbi non eſt, nec probabilis ratio timendi, neque vtilitas, ſed potiùs periculum, ne ex hac conditione & dubitatione, animi deuotio minuatur. Vnde aliquibus videtur, non ſolùm non expedire, verùm etiam nonnullum peccatum eſſe, talem conditionem ſine ſpeciali cauſa vel neceſſitate ponere, quia eſt E actus otioſus, & impertinens ſcrupulus. Certum eſt tamen, per ſe loquendo, non eſſe graue peccatum, quia nec continet errorem, nec temerarium iudicium, aut ſuſpicionem de facto, ſed ſolùm de poſſibili. Neque grauem irreuerentiam, aut nocumentum infert, vnde ſi bona fide, & intentione fieret, facilè etiam poſſet à veniali culpa excuſari, ſemper tamen conſulendum, & cauendum eſt, ne ita fiat.

Dixi autem, per ſe loquendo, & ſecluſis ſpecialibus circumſtantiis. Quia, ſi ex accidenti occurrat aliqua probabilis ratio dubitandi de veritate ſacramenti,

menti, vel ex parte materiæ, vel ex parte miniſtri, quæ talis ſit, vt prudenter conſiderata ſufficiat ad formandum vehemens dubium, vel ſuſpendendum aſſenſum, tunc non eſt adorandum ſacramentum, ſine explicita conditione, propter rationem ſuperiùs factam; vt, ſcilicet, excludatur omne periculum adorandi purum panem, aut vinum: ſicut quando alicui apparet, vel apparere videtur Chriſtus, in reuelatione aliqua, quamdiu res eſt dubia, non eſt abſolutè adoratio exhibenda, donec de veritate reuelationis, moralis certitudo habeatur. Item, quia operatio humana, vt prudens ſit, debet excludere morale dubium, & niti in morali certitudine, quoad fieri poſſit: in prædicto autem caſu non poteſt haberi moralis certitudo ad exhibendam abſolutam adorationem, poſita autem conditione, practicè tollitur omne periculum, & omne dubium; ergo in eo caſu adhibenda eſt.

Dubium. Sed quæret aliquis; ſi contingat, quando aliquis prudenter & abſolutè adorat hoſtiam, reuera, non eſſe cõſecratam; an ille actus ſit vera latria, veréque procedat à virtute religionis? videtur enim non eſſe; quia ille actus in re ipſa non terminatur ad Chriſtum, nec ad Deum: ergo non eſt vera latria, neque actus religionis. Item, quia repugnat, fidei ſubeſſe falſum: ergo & religioni infuſæ, quæ à fide mouetur ad Euchariſtiam adorandam. *Solutio.* Reſpondetur nihilominus illum actum eſſe moraliter bonum & honeſtum, quia procedit ex motiuo honeſto & per prudentiam regulatur, vt ſuppono: vnde fit, eſſe latriam & actum religionis; quia non eſt alia virtus, ad quam pertineat, & quia proficiſcitur ex motiuo, & honeſtate religionis, atque eadem ratione eſſe poteſt à virtute infuſa, ſi procedat ex motiuo ſupernaturali ſeu conformitate ad ſupernaturalem regulam. Sicut, quando quis dat eleemoſynam homini petenti nomine Chriſti, ex miſericordia infuſa operatur, ſi prudenter exiſtimat illum eſſe pauperem, quamuis ſpeculatiuè decipi contingat. In quo eſt magna differentia inter fidem, & virtutem moralem; quia fidei veritas eſt ſpeculatiua, & conſiſtit in conformitate intellectus ad rem, virtus autem moralis immediatè regulatur per prudentiam, cuius veritas eſt practica, & verſatur circa iudicium de re facienda, ſecundùm præſentes circumſtantias, quod iudicium practicè poteſt eſſe verum, quamuis aliqua falſitas ſpeculatiua in materiali perſona ſeu obiecto, miſcetur.

QVÆSTIO LXXX.

De vſu, ſeu ſumptione huius ſacramenti in communi, in duodecim articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de vſu, ſiue ſumptione huius ſacramenti.

Et primò quidem in communi; ſecundò, quomodo Chriſtus ſit vſus hoc ſacramento.

Circa primum quæruntur duodecim.

Primò, vtrùm ſint duo modi manducandi hoc ſacramentum, ſcilicet, ſacramentaliter, & ſpiritualiter.

Secundò, vtrùm ſoli homini conueniat manducare ſpiritualiter hoc ſacramentum.

Tertiò, vtrùm ſolius hominis iuſti ſit manducare ſacramentaliter.

Quartò, vtrùm peccator manducans ſacramẽtaliter, peccet.

Quintò, de quantitate huius peccati.

Sextò, vtrùm peccator accedens ad hoc ſacramentum ſit repellendus.

Septimò, vtrùm nocturna pollutio impediat hominem à ſumptione huius ſacramenti.

A *Octauò, vtrùm ſit ſolùm à ieiunis ſumendum.*

Nonò, vtrùm ſit exhibendum non habentibus vſum rationis.

Decimò, vtrùm ſit quotidie ſumendum.

Vndecimò, vtrùm liceat omnino abſtinere.

Duodecimò, vtrùm liceat percipere corpus ſine ſanguine.

ARTICVLVS I.

Vtrùm diſtingui debeant duo modi manducandi corpus Chriſti.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod non debeant diſtingui duo modi manducandi corpus Chriſti, ſcilicet, ſacramentaliter, & ſpiritualiter. Sicut enim Baptiſmus eſt ſpiritualis regeneratio (ſecundùm illud Ioan. 3. Niſi quis B *renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c.) ita etiam hoc ſacramentum eſt ſpiritualis cibus: vnde Dominus de hoc ſacramento loquens, dicit Ioan. 6. Verba, quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt. Sed circa Baptiſmum non diſtinguitur duplex modus ſumendi, ſcilicet, ſacramentalis, & ſpiritualis. Ergo neque circa hoc ſacramentum debet hæc diſtinctio adhiberi.* *Inf. art. 2. & 3. cor. & 4 d. 9. a. 1. q. 1. ad 1. & q. 3. per totum Et in 6. le. 7. col. 1. & 2. 1 Cor. 1 l. 7. ca. 3. fi. Et opuſ. 58. c. 17. 18. 19. & 20.*

2. Præterea, Ea, quorum vnum eſt propter alterum, non debent abinuicem diuidi; quia vnum ab alio ſpeciem trahit. Sed ſacramentalis manducatio ordinatur ad ſpiritualem, ſicut ad finem. Non ergo debet ſacramentalis manducatio contra ſpiritualem diuidi.

3. Præterea, Ea, quorum vnum non poteſt eſſe ſine altero, non debent contra ſe diuidi. Sed videtur, quòd nullus poſſit C *manducare ſpiritualiter, niſi etiam ſacramentaliter manducet; alioqui antiqui Patres hoc ſacramentum ſpiritualiter manducaſſent; fruſtrà etiam eſſet ſacramentalis manducatio corporis Chriſti, ſi ſine ea ſpiritualis eſſe poſſet. Non igitur conuenienter diſtinguitur circa hoc ſacramentum duplex manducatio, ſcilicet, ſacramentalis, & ſpiritualis.*

*Sed contrà eſt, quod ſuper illud 1. Corinth. 11. Qui manducat & bibit indignè, &c. dicit Gloſ. * Duos dicimus eſſe modos manducandi, vnum ſacramentalem, & alium ſpiritualem.* *Gloſ. ordin. ibid.*

*Reſpondeo dicendum, quòd in ſumptione huius ſacramenti duo ſunt conſideranda; ſcilicet, ipſum ſacramentum, & effectus ipſius; de quorum vtroque iam ſuprà * dictum eſt. Perfectus igitur modus ſumendi hoc ſacramentũ,* *Quæſt. præc.* D *eſt, quando aliquis ita hoc ſacramentum ſuſcipit, quod percipit eius effectum: contingit autem quandoque (ſicut ſuprà dictum eſt *) quòd aliquis impeditur à percipiendo effectu huius ſacramenti. Et talis ſumptio huius ſacramenti eſt imperfecta. Sicut igitur perfectum contra imperfectum diuiditur: ita ſacramentalis manducatio, per quam ſumitur ſolum ſacramentum ſine effectu ipſius, diuiditur contra ſpiritualem manducationem, per quam quis percipit effectum huius ſacramenti, quo ſpiritualiter homo Chriſto coniungitur per fidem & charitatem.* *Quæſt. præc. 3. 7. & 8.*

Ad primum ergo dicendum, quòd etiam circa Baptiſmũ, & alia huiuſmodi ſacramenta, ſimilis diſtinctio adhibetur. Nam quidam ſuſcipiunt tantum ſacramentum, quidam verò ſacramentum, & rem ſacramenti. In hoc tamen differunt: quia, cùm alia ſacramenta perficiatur in vſu materiæ, percipere ſacramentum, eſt ipſa perfectio ſacramenti; E *hoc autem ſacramentum perficitur in conſecratione materiæ: & ideo vterque vſus eſt conſequens hoc ſacramentum. In Baptiſmo etiam, & in aliis ſacramentis characterem imprimentibus, illi qui accipiunt ſacramentum, recipiunt aliquem ſpiritualem effectum, ſcilicet, characterem, quod non accidit in hoc ſacramento. Et ideo magis in hoc ſacramento diſtinguitur vſus ſacramentalis à ſpirituali, quàm in Baptiſmo.*

Ad ſecundum dicendum, quòd ſacramentalis manducatio, quæ pertingit ad ſpiritualem, non diuiditur contra ſpiritualem, ſed includitur ab ea. Sed illa ſacramentalis manducatio contra ſpiritualem diuiditur, quæ effectum non conſequitur: ſicut imperfectum, quod non pertingit ad perfectionem ſpeciei, diuiditur contra perfectum.

q. 66 art. 11. q. 68. art. 2. q. 73. art. 3.

Ad tertium dicendum quòd (ſicut ſuprà dictum eſt) effectus ſacramenti poteſt ab aliquo percipi, ſi ſacramentum habeat in voto, quamuis non accipiat in re. Et ideo, ſicut aliqui baptizantur Baptiſmo flaminis propter deſiderium Baptiſmi, antequam baptizantur Baptiſmo aquæ: ita etiam aliqui manducant ſpiritualiter hoc ſacramentum, antequam ſacramentaliter ſumant. Sed hoc contingit dupliciter. Vno modo propter deſiderium ſumendi ipſum ſacramentum, & hoc modo dicitur baptizari & manducare ſpiritualiter, & non ſacramentaliter, illi qui deſiderant ſumere hæc ſacramenta iam inſtituta. Alio modo propter figuram: ſicut dicit Apoſtolus 1. Corinth. 10. quòd antiqui Patres baptizati ſunt in nube, & in mari; & quòd ſpiritualem eſcam manducauerunt, & ſpiritualem potum biberunt. Nec tamen fruſtrà adhibetur ſacramentalis manducatio, quia plenius inducit ſacramenti effectum ipſa ſacramenti ſuſceptio, quàm ſolum deſiderium: ſicut ſuprà circa Baptiſmum dictum eſt*.*

q. 66. art. 4. ad 2. q. 66.

COMMENTARIVS.

Qvoniam hoc ſacramẽtum id habet ſingulare, vt in eo vſus à ſacramento diſtinguatur, ideo diuus Thom. poſtquam de ſacramento ipſo, & cauſis, atque effectibus eius, copioſè diſſeruit, ſpecialem tractationem de illius vſu aggreditur. Dixi autem in ſuperioribus, hunc vſum dupliciter conſiderari poſſe, primò ſecundùm ſe, & quoad ſubſtantiam ſuam: ſecundò in ordine ad præceptum, ſeu obligationem moralem. Priori modo tractatur à diuo Thoma in tribus primis articulis huius quæſtionis, poſteriori verò modo in reliquis. Conſiderandum tamen vlterius eſt, quamuis hic vſus non ſit de ſubſtantia ſacramenti, ſed potiùs ſit poſterior illa; eſſe tamen priorem, quàm effectus, quẽ ex opere operato ſacramentum confert: nam per vſum applicatur ſacramentum ad efficiendum; & propter hanc cauſam nos in ſuperioribus, ante diſputationem de effectu, diſputationem ſpeculatiuam de hac ſumptione ſacramenti præmiſimus; vbi diximus, quid illa ſit, & quot modis, & in quo ſubiecto fieri poſſit, atque ita ibi explicatum reliquimus, quidquid diuus Thomas in his tribus articulis tradit. Solùm igitur circa literam huius articuli addendum occurrit, diſtinctionem à diuo Thoma datam dupliciter explicari poſſe: primò, vt diuidat ſumptionem huius ſacramenti in communi, in ſacramentalem tantùm, & ſacramentalem & ſpiritualem ſimul, qui ſenſus videtur indicari in corpore articuli: vbi dicitur, has duas ſumptiones diſtingui, vt perfectam, & imperfectam. Perfecta autem dicitur, in qua & ſacramentum & effectus illius ſumitur. Et in ſolutione ad ſecundum, dicitur, ſpiritualem manducationem includere ſacramentalem, ſed iuxta hunc ſenſum diuiſio eſt diminuta: nam omittitur ſumptio per ſolum deſiderium, quæ ſpiritualis manducatio vocatur à diuo Thoma, hic ad 3. & artic. ſequenti, vnde non eſt hic ſenſus ab eo intentus. Secundus ergo ſenſus eſt, vt ſumptio huius ſacramenti diuidatur in ſacramẽtalem tantùm, & ſpiritualem; & quòd ſub hoc ſecundo membro comprehendatur ea quæ eſt ſpiritualis tantùm, & ſpiritualis & ſacramentalis ſimul. Et hoc modo ſumptio ſpiritualis dicitur includere ſacramentalem perfectam, vt commune includit particulare; dicitur etiã perfectior, non quòd ſemper comparetur ad illam, vt totum ad partem, ſed vt ſpirituale ad materiale: iuxta hunc verò ſenſum, qui ſpiritualiter manducat hoc ſacramentum, non ſemper recipit ſacramentalem effectum eius; ſed dicitur recipere effectum, quia recipit gratiam, ſeu vnionem cum Chriſto.

Conclusio D. Th. Euchariſtiam ſumi ſpiritualiter, & ſumi ſacramentaliter.

ARTICVLVS II.

Vtrùm ſolius hominis ſit hoc ſacramentum ſpiritualiter ſumere.

Ad ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd non ſolius hominis ſit hoc ſacramentum ſpiritualiter ſumere, ſed etiam Angelorum. Quia ſuper illud Pſ. 77. Panem Angelorum manducauit homo, dicit Gloſſ. id eſt, corpus Chriſti, qui eſt verè cibus Angelorum. Sed hoc non eſſet, ſi Angeli ſpiritualiter Chriſtum non manducarent. Ergo Angeli ſpiritualiter Chriſtum manducant.

Arti. 11. & 12. 4. d. 9. ar. 2. quæ. 3. & 5. Et 1. col. 11. lect. 7. co. 3.

2. Præterea, Auguſtin. dicit ſuper Ioan. Hunc cibum & potum, ſocietatem vult intelligi corporis, & membrorum ſuorum, quod eſt Eccleſia in prædeſtinatis. Sed ad iſtam ſocietatem non ſolùm pertinent homines, ſed etiam ſancti Angeli. Ergo ſancti Angeli ſpiritualiter manducant.*

Tracta. 26. in Ioan. to 9.

3. Præterea, Auguſtin. in lib. de verbis Domini dicit; Spiritualiter manducandus eſt Chriſtus, quoniam ipſe dicit: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo. Sed hoc conuenit non ſolùm hominibus, ſed etiam ſanctis Angelis, in quibus per charitatem eſt Chriſtus, & ipſi in eo. Ergo videtur, quòd ſpiritualiter manducare non ſolùm ſit hominum, ſed etiam Angelorum.

Sed contrà eſt, quod Auguſtinus dicit ſuper Ioannem: Panem de altari ſpiritualiter manducate, innocentiam ad altare portate. Sed Angelorum non eſt accedere ad altare, tanquam aliquid inde ſumpturi. Ergo Angelorum eſt ſpiritualiter manducare.*

Tracta. 26. in Ioan. parum poſt med. to. 9 refertur de con. d. 2. cap. Panem de altari.

Reſpondeo dicendum, quòd in hoc ſacramento continetur ipſe Chriſtus, non quidem in ſpecie propria, ſed in ſpecie ſacramenti. Dupliciter ergo contingit manducare ſpiritualiter ipſum Chriſtum. Vno modo, prout in ſua ſpecie conſiſtit. Et hoc modo Angeli manducãt ſpiritualiter ipſum Chriſtum, in quantum ei vniuntur fruitione charitatis perfectæ, & viſione manifeſta (quem panem expectamus in patria) non per fidem, ſicut nos ei hìc vnimur. Alio modo contingit ſpiritualiter manducare Chriſtum, prout eſt ſub ſpeciebus huius ſacramenti, in quantum, ſcilicet, aliquis credit in Chriſtum, cum deſiderio ſumendi hoc ſacramentum. Et hoc non ſolùm eſt ſpiritualiter manducare Chriſtum, ſed etiam ſpiritualiter manducare hoc ſacramentum, quod non competit Angelis. Et ideo licèt Angeli ſpiritualiter manducent Chriſtum, non tamen conuenit eis ſpiritualiter manducare hoc ſacramentum.

Ad primum ergo dicendum, quòd ſumptio Chriſti ſub hoc ſacramento ordinatur, ad fruitionem patriæ, ſicut ad finẽ, eo modo quo Angeli eo fruũtur. Et quia ea, quæ ſunt ad finem, deriuantur à fine; inde eſt, quòd iſta mãducatio Chriſti, qua eum ſumimus ſub ſacramẽto, quodammodo deriuetur ab illa manducatione, qua Angeli fruuntur Chriſto in patria. Et ideo dicitur homo manducare panem Angelorum, quia primò & principaliter eſt Angelorum, qui eo fruuntur in ſpecie propria: ſecundariò autem eſt hominum, qui Chriſtum ſub ſacramento accipiunt.

Ad ſecundum dicendum, quòd ad ſocietatem corporis myſtici pertinent quidem & homines, & Angeli; ſed homines per fidem, Angeli autem, per manifeſtam viſionem. Sacramenta autem proportionantur fidei per quam veritas videtur in ſpeculo, & in ænigmate. Et ideo propriè loquendo, non Angelis, ſed hominibus conuenit manducare ſpiritualiter hoc ſacramentum.

Ad tertium dicẽdum, quòd Chriſtus manet in hominibus ſecundùm præſentem ſtatum per fidem, ſed in Angelis beatis eſt per manifeſtam viſionem. Et ideo non eſt ſimile, ſicut dictum eſt.*

In ſol. præce. arg. 1. & 2. in iſto art.

COMMENTARIVS.

Diuus Thomas ſolùm mouet hanc quæſtionem propter Angelos: nam de inferioribus creaturis, vt per ſe euidens ac manifeſtum ſupponit, non eſſe capaces ſpiritualis manducationis ſacramenti.

Concl. D. Th. Angelos non appetere vnionem cũ Chriſto per ſumptionem.

De

nem Eucha riſtia.

De Angelis verò videbatur poſſe eſſe dubium; quia voluntate poſſunt Chriſto coniungi: vnde videntur poſſe deſiderare ac appetere vnionem cũ Chriſto, in quo conſiſtit ſpiritualis manducatio huius ſacramenti. Reſpondet autem diuus Thomas, Angelos, quamuis affectu vniantur Chriſto ſecundùm ſe, non tamen appetere manducationem eius, prout eſt ſub ſpeciebus ſacramentalibus: quia, cùm ſint incorporei, non ſunt capaces huius manducationis; & ideo licèt ſpiritualiter manducent Chriſtum, non tamen hoc ſacramentum, & in hunc modum explicat diuus Thomas in ſolut. ad 1. illud Pſal. 77. *Panem Angelorum manducauit homo*, vt ſcil. Chriſtus dicatur panis Angelorum, quia illum ſpiritualiter manducant: qui ſenſus ſpiritualis eſt, ad literam enim de Manna ibi eſt ſermo, quæ dicitur, *panis cœli, & panis Angelorum*, quia & supernè deſcendit, & per Angelos eſt ſubminiſtratus, vt ex contextu conſtat: & ita exponunt Baſil. Theodor. Arnobius & alij.

Obiectio.

Sed dicet aliquis: quamuis Angeli non deſiderent efficaci deſiderio ſumere hoc ſacramentum, tamen ſimplici quadam complacentia ita ad illud affici, vt virtute ſaltem ſumendi illud, ſi poſſent ſpiritualiter manducare, poſſint dici, ſicut dicunt interdum Patres, Angelis ita placere paſſiones pro Chriſto ſuſceptas, vt quodammodo inuideāt hominibus, quòd illarũ ſint capaces: nam vellent eas ſuſtinere ſi poſſent; hic autem affectus videtur ſufficiens ad ſpiritualem manducationem huius ſacramenti: homines enim quando non poſſunt ſacramentaliter accipere hoc ſacramentum, non aliter ſumunt illud ſpiritualiter, quàm per ſimilem affectum: tunc enim non poſſunt habere actum efficacem, ſed ſimplicem tantùm, ſeu conditionalem. Et confirmatur: nam ante inſtitutionem huius ſacramenti, non erant homines capaces illius, & tamen dicuntur illud manducaſſe ſpiritualiter per fidem, & deſiderium explicitum, vel implicitum; ergo idem dici poteſt de Angelis: nam quòd incapacitas oriatur ex parte ſubiecti, vel ex parte ſacramenti, nihil ad rem præſentem referre videtur.

Solutio.

Reſpondetur ad argumentum, non oportere fingere in Angelis illum modum deſiderij conditionalis, quia neque eorum naturæ eſt accommodatum, neque etiam eorum ſtatui, quia non per fidẽ ambulant, ſed per ſpeciem, & ideo nihil appetunt, niſi quod eorum ſtatui eſt accommodatum, & ita D. Th. magis hoc fundat in ſtatu gloriæ quàm in conditione ſpirituali angelicæ naturæ: vnde illius concluſio, non ſolùm de Angelis, ſed etiam de hominibus beatis, vera eſt, etiãſi animo & corpore ſint glorioſi; ſecus verò eſt de viatoribus, qui ſecũdùm præſentẽ ſtatum capaces ſunt huius ſacramenti, & abſolutè poſſunt ac tenentur illud accipere: & ideo fide ſaltem, & propoſito illi debent vniri, ſi ex accidenti contingat, non poſſe actione corporis illud manducare: hoc autem propoſitum, in affectu appetentis de ſe efficax eſt, licèt in re non poſſit eſſe per modum abſolutæ voluntatis ob impedimentum in obiecto propoſitum. Et hinc ad confirmationem facilè eſſet differẽtiam aſſignare inter beatos, & viatores fideles, qui præceſſerunt inſtitutionem huius ſacramenti: quamquam de iis etiam non conſtat eos propriè ac formaliter manducaſſe ſpiritualiter hoc ſacramentum, ſed tantùm metaphoricè & in figura, vt D. Thom. dixit articulo præcedenti ad 3. Non tamen repugnat, aliquos perfectiores, qui habuerunt fidem explicitam huius myſterij, habuiſſe etiam quædam deſideria fruendi tanto beneficio, quæ poteſt dici ſpiritualis manducatio huius ſacramenti, quæ vtilis eſſe potuit illis hominibus, & accommo-

A data eorum ſtatui ad meritum, & ad excitandum affectum erga Chriſtum, quamuis non eſſet ſimpliciter ad ſalutem neceſſaria.

ARTICVLVS III.

Vtrùm ſolus homo iuſtus poſſit Chriſtum ſacramentaliter manducare.

*AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd nullus poſſit manducare Chriſtum ſacramentaliter, niſi homo iuſtus. Dicit enim Auguſtinus * in libro de remed. pœnit. Vt quid paras dentem & ventrem? crede, & manducaſti: credere enim in eum, hoc eſt panem viuum manducare. Sed peccator non credit in eum, quia non habet fi-* B *dem formatam, ad quam pertinet credere in Deum: vt in ſecunda parte habitum eſt *; ergo peccator non poteſt manducare hoc ſacramentum, quod eſt panis viuus.*

4. d. 9. ar. 2. q. 1 & 2. & ar. 3 q. 2 c ſ. Et d. 12. q. 1. art. 2 q. 2.

Tractatu 25. in Ioan. parum ante med to. 9. refertur de cõſ. d. 2. c. Vt quid paras.

2. 2. q. 4. art. 51.

q. præced. a. 4. ad 3. arg

2. *Præterea, Hoc ſacramentum maximè dicitur eſſe ſacramentũ charitatis, vt ſuprà dictum eſt *. Sed ſicut infideles priuantur fide; ita omnes peccatores priuantur charitate. Infideles autẽ non videtur poſſe ſacramentaliter ſumere hoc ſacramentum, cùm in forma huius ſacramenti dicatur myſteriũ fidei. Et pari ratione, neque aliquis peccator poteſt corpus Chriſti ſacramentaliter manducare.*

3. *Præterea, Peccator magis eſt abominabilis Deo, quàm creatura irrationalis; dicitur enim in Pſ. 48. de homine peccatore: Homo, cùm in honore eſſet, non intellexit, cõparatus eſt iumentis inſipiẽtibus, & ſimilis factus eſt illis. Sed* C *animal brutum (puta mus, aut canis) non poteſt ſumere hoc ſacramentum, ſicut etiam non poteſt ſumere ſacramentum Baptiſmi. Ergo videtur, quòd pari ratione, neque peccatores hoc ſacramentum manducent.*

*Sed contrà eſt, quòd ſuper illud Ioan. 6. Patres veſtri manducauerunt manna in deſerto, & mortui ſunt, dicit Aug. * Multi de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur: vnde dicit Apoſt. Iudiciũ ſibi manducat & bibit. Sed non moriuntur ſumendo, niſi peccatores. Ergo peccatores corpus Chriſti ſacramẽtaliter manducãt, & non ſolũ iuſti.*

Tract. 29. in Ioan. parum à med ſuper illud: Ego ſum panis vitæ, tom. 6.

Reſpondeo dicendum, quòd circa hoc quidam antiqui errauerunt, dicentes, quòd corpus Chriſti nec etiam ſacramẽtaliter à peccatoribus ſumitur, ſed quàm citò labiis pec- D *catoris contingitur, tam citò ſub ſpeciebus ſacramentalibus deſinit eſſe corpus Chriſti. Sed hoc eſt erroneũ: derogat enim veritati huius ſacramenti, ad quam pertinet (ſicut ſuprà dictũ *) quòd manentibus ſpeciebus, corpus Chriſti ſub eis eſſe non deſinat. Species autem manent quãdiu ſubſtantia panis maneret, ſi ibi adeſſet, vt ſuprà dictum eſt *. Manifeſtum eſt autem, quod ſubſtãtia panis aſſumpta, à peccatore, non ſtatim eſſe deſinit, ſed manet, quamdiu per calorem naturalem digeratur. Vnde tamdiu Chriſti ſub ſpeciebus ſacramentalibus manet à peccatoribus ſumptis. Vnde dicendum eſt, quòd peccator ſacramentaliter corpus Chriſti manducare poteſt, & non ſolùm iuſtus.*

q. 76. ar. 6 ad 3. & q. 77. a. 8 q. 77. ar. 5. & 8. & alias einſdẽ quæſt.

Ad primum ergo dicendum, quòd verba illa, & ſimilia, ſunt intelligenda de ſpirituali manducatione, quæ peccatoribus non conuenit. Et ideo ex prauo intellectu horum verborũ videtur prædictus error proceſſiſſe, dum neſcierunt di- E *ſtinguere inter corporalem & ſpiritualem manducationẽ.*

Ad ſecundum dicendum, quòd, etiam ſi infidelis ſumat ſpecies ſacramentales, corpus Chriſti ſub ſacramẽto ſumit. Vnde manducat Chriſtum ſacramentaliter, ſi ly ſacramẽtaliter, determinat verbum ex parte manducati: ſi autẽ ex parte manducantis? tunc propriè loquẽdo, nõ mãducat ſacramentaliter: quia nõ vtitur eo, quod accipit, vt ſacramẽto, ſed vt ſimplici cibo, niſi fortè infidelis intẽderet recipere illud, quod Eccleſia confert, licèt non haberet fidem veram circa alios articulos, vel etiam circa hoc ſacramentum.

Ad tertium dicendum, quòd etiam ſi mus, vel canis, hoſtiam conſecratã manducet, ſubſtantia corporis Chriſti nõ deſinit eſſe ſub ſpeciebus, quamdiu ſpecies illæ manent: hoc eſt quamdiu ſubſtãtia panis maneret? ſicut etiã ſi proiice-

reum in lutum. Nec vergit in detrimentũ dignitatis corporis Chriſti, qui voluit à peccatoribus crucifigi abſque diminutione ſuæ dignitatis, præſertim cùm mus, aut canis, non tangat ipſum corpus Chriſti, ſecundùm propriam ſpeciem, ſed ſolùm ſecundùm ſpecies ſacramentales. Quidam autem dixerunt, quòd ſtatim, cùm ſacramentum tangitur à mure, vel cane, deſinit ibi eſſe corpus Chriſti: quod etiam derogat veritati ſacramenti, ſicut ſuprà dictum eſt*.

In cor. art.

Nec tamen dicendum eſt, quòd animal brutum ſacramentaliter corpus Chriſti manducet: quia non eſt natum vti eo, vt ſacramento. Vnde non ſacramentaliter, ſed per accidens, corpus Chriſti manducat, ſicut manducaret ille, qui ſumeret hoſtiam conſecratam, neſciens eam eſſe conſecratam. Et quia id quod eſt per accidens, non cadit in diuiſionem alicuius generis: ideo hic modus manducandi corpus Chriſti, non ponitur tertius, præter ſacramentalem, & ſpiritualem.

COMMENTARIVS.

Concluſ. diui Thomæ. Quamdiu durant ſpecies & Chriſtus ſub illis, ſumi poſſe à quocunque accedẽte ad illud.

QVatuor quæſtiones tractat diuus Thomas in hoc articulo. Prima, an peccatores fideles mãducent ſacramentaliter corpus Chriſti. Secunda, in ſolutione ad 2. an peccatores etiam infideles illud manducent; & eadem quæſtio procedit, quandocunque homo comedit hoſtiam conſecratam, exiſtimans eſſe purum panem. Tertia in ſolutione ad 3. an brutum animal comedens ſpecies conſecratas, comedat etiam corpus Chriſti. Quarta, in eadem ſolutione, an corpus Chriſti maneat in loco immundo, ſi in illum ſacramentum proiiciatur. Ad quæ omnia ex vno eodémque principio reſpondet, ſcilicet, Chriſtum manere ſub ſpeciebus, quamdiu ſpecies conſecratæ durant. Ex hoc etiam ſequitur affirmatiua reſponſio ad omnes quæſtiones propoſitas, quamuis ex parte ſuſcipientium ſit quædam diuerſitas: nam, qui habet cognitionem & fidem huius ſacramenti, per ſe & ex intentione ſuſcipit ſacramentum, & ideo dicitur ſacramentaliter manducare corpus Chriſti, tam ex parte rei ſumptæ, quàm ex parte ſumentis, qui autem caret & fide & cognitione, ex parte ſua ſeu intentione non recipit ſacramentum, & ideo per accidens dicitur manducare corpus Chriſti, ex vi & neceſſitate rei manducatæ, quæ omnia & per ſe ſunt facilia, & in ſuperioribus latiùs tractata ſunt.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm peccator ſumens corpus Chriſti ſacramentaliter, peccet.

Infr. ar. 7. & 8. cor. & 4 d. 9. a. 3. q. 1. & 2. & a. 4. q. 2. cor Et 1. Corint. 11. lect. 7. cor. 2.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd peccator ſumens corpus Chriſti ſacramentaliter, non peccet. Non enim eſt maioris dignitatis Chriſtus ſub ſpecie ſacramenti, quàm ſub ſpecie propria. Sed peccatores tangentes corpus Chriſti ſub ſpecie propria, nõ peccabant, quin etiam veniam peccatorum conſequebantur, ſicut legitur Lucæ 7. de muliere peccatrice, & Math. 14. dicitur: Quicunque tetigerunt fimbriam veſtimenti eius, ſalui facti ſunt. Ergo non peccant, ſed magis ſalutem conſequuntur, ſacramentum corporis Chriſti ſumendo.

2. Præterea, Hoc ſacramentum, ſicut & alia, eſt quædam ſpiritualis medicina. Sed medicina datur infirmis ad ſalutem: ſecundùm illud Matth. 9. Nõ eſt opus valentibus Medicus, ſed malè habentibus. Infirmi autem, vel malè habentes ſpiritualiter, ſunt peccatores. Ergo hoc ſacramentum abſque culpa ſumere poſſunt.*

Al. Ergo ſacramentum corporaliter, abſque culpa ſumi poteſt.

3. Præterea, Hoc ſacramentum cùm in ſe Chriſtum contineat, eſt de maximis bonis. Maxima autẽ bona (ſecundũ Auguſt. in lib. de lib. arb.) ſũt, quibus nullus malè poteſt vti. Nullus autem peccat, niſi per abuſum alicuius rei. Ergo nullus peccator ſumens hoc ſacramentum peccat.*

Lib. 2. c. 18. non longè à prin. tom. 1.

4. Præterea, Sicut hoc ſacramentum ſentitur guſtu, & tactu, ita & viſu. Si ergo peccator ex eo, quòd ſumit hoc ſa-

A *cramentum, peccet, videtur etiam, quòd peccaret videndo. Quod patet eſſe falſum, cum Eccleſia omnibus hoc ſacramentum videndum & adorandum proponat. Ergo peccator nõn peccat ex hoc, quòd manducat hoc ſacramentum.*

5. Præterea, Contingit quandoque, quòd aliquis peccator non habet conſcientiam ſui peccati, nec tamen talis peccare videtur, Corpus Chriſti ſumendo: quia ſecundùm hoc omnes peccarent, qui ſumunt, quaſi periculo ſe exponentes, cùm Apoſtolus dicat 1. Cor. 4. Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum. Non ergo videtur, quòd peccatori cedat in culpam, ſi hoc ſacramentum ſumant.

Sed contrà eſt, quod Apoſt. dicit, 1. Cor. 11. Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, id eſt,
B *condemnationem. Dicit autem Gloſ. ibidem, quòd indignè manducat & bibit, qui in crimine eſt, vel irreuerenter tractat. Ergo qui eſt in peccato mortali, ſi hoc ſacramentum accipiat, damnationem acquirit, mortaliter peccans.*

Reſpondeo dicendum, quòd in hoc ſacramento, ſicut in aliis, id quod eſt ſacramentum, eſt ſignum eius, quod eſt res ſacramenti. Duplex autem eſt res huius ſacramenti, ſicut ſuprà dictum eſt. Vna quidem, quæ eſt ſignificata & contenta, ſcilicet ipſe Chriſtus, alia autem eſt ſignificata & non contenta, ſcilicet, corpus Chriſti myſticum, quod eſt ſocietas Sanctorum. Quicunque ergo hoc ſacramentum ſumit, ex hoc ipſo ſignificat ſe eſſe Chriſto vnitum, & membris eius incorporatum: quod quidem fit per fidem formatam, quam nullus habet cum peccato mortali. Et ideo manife-*
C *ſtum eſt, quòd quicunque cum peccato mortali hoc ſacramentum ſumit, falſitatem in hoc ſacramento committit, & ideo incurrit ſacrilegium, tanquam ſacramenti violator, & propter hoc mortaliter peccat.*

q. 73. art. 6.

Ad primum ergo dicendum, quòd Chriſtus in propria ſpecie apparens, non exhibebat ſe tangendum hominibus in ſignum ſpiritualis vnionis ad ipſum, ſicut exhibetur ſumendus in hoc ſacramẽto. Et ideò peccatores eum in propria ſpecie tangentes, non incurrebant crimen falſitatis circa diuina, ſicut peccatores ſumentes hoc ſacramentum. Et præterea Chriſtus adhuc gerebat ſimilitudinem carnis peccati, & ideo conuenienter ſe peccatoribus tãgendum exhibebat. Sed remota ſimilitudine carnis peccati per gloriã reſurrectionis,
D *ſe tangi prohibuit à muliere, quæ defectum fidei circa ipſum patiebatur, ſecundùm illud Ioan. 20. Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem meum, ſcilicet, in corde tuo, vt Auguſt.* exponit. Et ideo peccatores, qui defectum fidei formatæ patiuntur circa Chriſtum, repelluntur à contactu huius ſacramenti.*

Tractat. 121. in Ioã. à med. eius inuuitur, tom 9.

Ad ſecundum dicendum, quòd non quælibet medicina competit ſecundùm quemlibet ſtatum infirmitatis. Nam medicina, quæ datur iam liberatis à febre ad confortationem, noceret, ſi daretur adhuc febricitantibus. Ita enim Baptiſmus & pœnitentia ſunt, quaſi medicinæ purgatiuæ, quæ dantur ad tollendam febrem peccati. Hoc autem ſacramentum eſt medicina confortatiua, quæ non debet dari, niſi liberatis à peccato.

Ad tertium dicendum, quòd maxima bona intelligit Aug. virtutes animæ, quibus nullus malè vtitur, quaſi*
E *principiis mali vſus. Vtitur tamen eis aliquis malè, quaſi obiectis mali vſus: vt patet in his, qui virtutibus ſuperbiũt. Ita & hoc ſacramentum, quantum eſt ex ſe, non eſt principium mali vſus, ſed obiectum. Vnde Auguſt.* dicit: Multi indignè accipiunt corpus Chriſti, per quod docemur, quã cauendũ ſit malè accipere bonum. Ecce enim per bonum factũ eſt malum, dum malè accipitur bonum: ſicut è contra Apoſtolo per malum factum eſt bonum, cùm bene accepit malum, ſcilicet, cùm ſtimulum Satanæ patienter portauit.*

Loco in artic. citato.

Tract. 62. in Ioan. circa prin. & tract. 6. ad cap. 1. Ioan. tom. 9. de conſecr. d. c. 66.

Ad quartum dicendum, quòd per viſum non accipitur ipſum corpus Chriſti, ſed ſolùm ſacramentum eius, quia ſcilicet, non pertingit viſus ad ſubſtantiam corporis Chriſti, ſed ſolùm ad ſpecies ſacramẽtales, vt ſuprà dictum eſt. Sed ille, qui manducat, non ſolùm ſumit ſpecies ſacramentales, ſed etiam*

q. 76. a. 7.

*etiam ipſum Chriſtum, qui eſt ſub eis. Et ideo à viſione corporis Christi nullus prohibetur, qui ſit ſacramentum Chriſti conſecutus, ſcilicet, Baptiſmum. Non baptizati autem non ſunt admittendi etiam ad inſpectionem huius ſacramenti, vt patet per Dionyſ. * in lib. Eccleſ. hier. Sed ad manducationem non ſunt admittendi, niſi ſoli illi, qui non ſolùm ſacramentaliter, ſed etiam realiter ſunt Chriſto coniuncti.*

c.7. Eccl. hierar 3. paulò à principio.

*Ad quintum dicendum, quòd hoc, quòd non habeat aliquis conſcientiam ſui peccati, poteſt contingere dupliciter. Vno modo per culpam ſuam, vel quia per ignorantiam iuris, quæ non excuſat, reputat non eſſe peccatum (putà, ſi aliquis fornicator reputaret ſimplicem fornicationem non eſſe peccatum mortale) vel, quia negligens eſt in examinatione ſui ipſius, contra id, quod Apoſtolus dicit, 1. Cor. 11. Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Et ſic nihilominus peccat peccator, ſumens corpus Chriſti licèt non habeat conſcientiã peccati, quia ipſa ignorantia eſt ei peccatum. Alio modo poteſt contingere ſine culpa ipſius, putà, cùm doluit de peccato, ſed non eſt ſufficienter contritus. Et in tali caſu non peccat ſumendo Corpus Chriſti, quia homo per certitudinem ſcire non poteſt, vtrùm ſit verè contritus. Sufficit enim, ſi in ſe ſigna contritionis inueniat, putà, ſi doleat de præteritis, & proponat cauere de futuris. Si verò ignorat hoc, quod fecit, eſſe actum peccati propter ignorantiam facti, quæ excuſat (putà, ſi acceſſit ad non ſuam, quam credebat eſſe ſuam) non eſt ex hoc dicendus peccator. Similiter etiam, ſi totaliter eſt peccatum oblitus, ſufficit ad eius deletionem generalis contritio, vt infrà dicetur *. Vnde iam non eſt dicendus peccator.*

Non compleuit morte præuentus.

COMMENTARIVS.

Concluſio D. Thomæ eſſe peccatũ mortale ſumere Euchariſtiam cum conſcientia peccati mortalis.

Reſponſio diui Thomæ eſt, eſſe peccatum mortale ſumere hoc ſacramentum cum conſcientia mortalis peccati. Quam probare poſſet ex communi ratione ſacramentorum, eorum præſertim, quæ dicuntur ſacramenta viuorum: nam, cùm ſint vaſa gratiæ, & ad augendam gratiam per ſe inſtituta, non niſi ab homine exiſtente in gratia ſuſcipi debent, vt ſuprà dictum eſt. Quæ generalis ratio maiorem vim habet in hoc ſacramento, quia ipſe fons gratiæ in eo continetur, qui eſt res maximè ſancta, & ideo ſanctius, quàm cætera ſacramẽta tractari debet. Quam rationem attigit Paul. 1. ad Corint. 11. in illis verbis: *Qui autem manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini*, vt articulo ſequenti ad ſecundum D. Thom. notauit. In hoc verò articulo vſus eſt diuus Thomas ratione deſumpta & ex propria ſignificatione huius ſacramenti; ſignificat enim hoc ſacramentum vnionem & amicitiam ſumentis cum Chriſto & membris: qui autem eſt in peccato, non habet hanc vnionem; ergo, quantum in ſe eſt, falſam reddit ſignificationem huius ſacramenti, quæ eſt grauis irreuerentia & ſacrilegium. Et propter hoc, vt articulo ſequenti ad 2. D. Thom. notat, comparatur hoc peccatum cum peccato Iudæ, qui oſculo tradidit Chriſtum: nam vterque Chriſto in propria eius perſona præbet falſum amicitiæ ſignum.

1. Cor. 11.

Obiectio.

Dicet aliquis, hanc rationem rectè probare de peccatore accedente cum affectu peccati, & animo perſeuerandi in Chriſti amicitia; non verò de illo, qui licèt conſcientiam peccati mortalis habeat, accedit tamen attritus, & cum deſiderio comparandi amicitiam Chriſti per ipſum ſacramentum, de hoc enim dici non poteſt, quod falſum ſignum præbeat, quia ipſum ſignum eſt practicum & efficax, vt ſuam poſſit veritatem efficere. Sed in primis, quòd mens D. Thomæ fuerit abſolutè loqui de peccatore communicante cum conſcientia peccati mortalis, conſtat. Primò, ex generalibus verbis concluſionis.

Solutio.

A *Quicunque cum peccato mortali hoc ſacramentũ ſumit*, & ſimilia ſunt, quæ refert in argumento, ſed contra, ex Glo. primæ ad Cor. 11. *indignè manducat & bibit, qui in crimine eſt*. Item ex ſolutione ad 2. vbi differentiam conſtituit inter hoc ſacramentum & Baptiſmum & pœnitentiam. *Nam illa*, inquit, *ſunt quaſi medicinæ purgatiuæ, quæ dantur ad tollẽdam febrem peccati*, & ideo (vt ſignificat) dari poſſunt antequam tollatur febris peccati. *Hoc autẽ ſacramentum*, inquit, *eſt medicina confortatiua, quæ non debet dari, niſi liberatis à peccato*. Præterea in ſolutione quinta requirit ſigna contritionis, & ignorantiam inculpabilem peccati, vt quis dignè accedat. Denique vt difficultati propoſitæ reſpondeamus, ratio, prout à D. Thoma traditur, B hoc etiam probat, non enim dicit, *Quicunque hoc ſacramentum ſumit ex hoc ipſo ſignificat, ſe Chriſto vnire*; ſed dicit, *hoc ipſo ſignificat, ſe eſſe Chriſto vnitum*, & ideo niſi accedat Chriſto vnitus, falſa eſt ſignificatio. Quod ita poteſt explicari, quia hoc ſacramentum ſignificat ſpiritualem vitam per modum cibi, & ideo non ſignificat illam, vt faciendam per hoc ſacramentum, ſed vt nutriendam. Quod etiam confirmari poteſt ex dictis ſuprà de inſtitutione, & de effectu per ſe huius ſacramenti.

Difficultas circa ſolutionem D. Th. ad 1.

Solutio ad primum D. Thomæ nonnullam difficultatem continet, quia videtur confundere, ſeu idem iudicium ferre de tactu & de ſumptione huius C ſacramenti, & vtrumque æquè peccati damnare, ſi in peccato fiat, quod tamen difficile creditu eſt, docebimus enim infrà, agentes de obligationibus miniſtrorum diſpenſantium hoc ſacramentum, per ſe & ex ſuo genere non eſſe mortale peccatum tangere, vel deoſculari hoc ſacramentum in peccato mortali. Quod autem diuus Thomas id ſentire videtur, patet: nam argumentum eius erat, peccatores tangentes corpus Chriſti in propria ſpecie non peccabant; ergo nec, qui ſumunt ſub ſpeciebus ſacramentalibus. Cui argumento reſpondet, negando conſequentiam, & reddit duas rationes differentiæ. Prior eſt, quia in propria ſpecie non exhibebat ſe Chriſtus tangendum in ſignum ſpiritualis vnionis ad ipſum, quo modo nunc ſe præbet ſumendum ſub D ſpeciebus ſacramentalibus. Poſterior eſt, quia Chriſtus in propria ſpecie gerebat carnem, in ſimilitudinem carnis peccati, & ideo conuenienter ſe exhibebat tangendũ peccatoribus, abſque eorũ culpa, ſed remota ſimilitudine carnis peccati, per gloriam reſurrectionis, ſe tangi prohibuit à Magdalena, quæ defectum fidei patiebatur. Vnde concludit; *Et ideo peccatores, qui dictũ defectum fidei formata patiuntur circa Chriſtum, repelluntur à contactu huius ſacramenti*. In quibus verbis apertè transfert ſermonem à ſumptione ad contactum, & idem de vtroque iudicat. Et augetur difficultas, quia non videtur conuenienter aſſignata differentia inter Chriſtum in carne paſſibili, vel glorioſa. Primò, quia ſicut ante reſurrectionem non repellebantur peccatores à Chriſti cõtactu, nec E in eo peccabant, ſi ex fide & reuerentia vel beneuolentia aliqua procedebãt, ita etiã poſt reſurrectionẽ. Thomas enim, qui nondum credebat, ab ipſo Chriſto inuitatus eſt, vt ſe tangeret, vt ipſo tactu curaretur, Ioan. 20. & Lucas refert c. 24. dixiſſe Chriſtum ad diſcipulos, qui nondum credebant, *Palpate & videte*. Expoſitio verò, quam D. Thom. hic affert verborũ Chriſti ad Magdalenam, *Noli me tangere*, non eſt literalis, vt in præcedẽte Tomo latè oſtendi. Et veriſimilius videtur, Magdalenam tunc, quamuis imperfecta eſſet in fide, nõ tamen ſimpliciter caruiſſe fide charitate formata, & maximè in eo momẽto, in quo Chriſtum tangere voluit, iam enim ipſum agnouerat,

Oppoſitũ tamen probatur.

Ioan. 20. Lucæ 24.

uerat, & crediderat. Accedit præterea ratio deſumpta ex priori ratione D. Thomæ, quia ſicut in contactu carnis Chriſti paſſibilis, facto à peccatore non erat falſa ſignificatio, pertinens ad diuina, ita nec in contactu Chriſti glorioſi; ergo ſi propter hanc cauſam illud non erat peccatum mortale, etiã neq; hoc. Ratio etiam procedit de contactu huius ſacramenti, ſecluſa ſumptione, quia in ſolo illo non eſt etiã falſa ſignificatio. Dicetur fortaſſe, adæquatã rationem huius peccati non ſumi ex falſa ſignificatione, ſed etiam ex dignitate & ſanctitate humanitatis Chriſti quam audere in ſtatu peccati mortalis contrectare, temeritas magna & ſacrilegium eſt, vt in principio huius commentarij ex Paulo notabamus. Veruntamen ſi hæc ratio verũ ſumit, ſequitur per ſe loquendo, etiam in ſtatu vitæ mortalis fuiſſe graue peccatum, Chriſtum contingere in ſtatu peccati, niſi per ignorantiam vel bonam fidem peccatores excuſemus, qui hoc facere audebant; hoc autem nec diuus Thomas concedit, neque vllus Doctor. Sequela patet, quia tanta erat dignitas, & ſanctitas humanitatis Chriſti in ſtatu vitæ mortalis, quanta nunc eſt. Gloria enim corporis parum illi addidit, neque maiori honore aut reuerentia dignum illum effecit.

In hac difficultate quidam contendunt, diuerſam eſſe rationem, quoad contactum, de quo agimus, Chriſti Domini in ſtatu paſſibili vel impaſſibili: nam in priori inquiunt, nullum fuit peccatum, per ſe loquendo, ad illius pedes contingendos accedere in ſtatu peccati. Tũ quia in eo ſtatu exhibebat ſe Chriſtus veluti medicum, qui ad curanda & delenda peccata veniebat: tum etiam, quia mutando, vt ſic dicam, habitum, & maieſtatem ſuam ac gloriam occultando, quodammodo præbebat aliis facultatem, vt ad ſe accederent. At verò in ſtatu gloriæ non habent locum rationes prædictæ, & ideo conſiderata dignitate Chriſti dicunt, per ſe loquendo, nonnullam fuiſſe culpã eum contingere in ſtatu peccati. Et idem iudicium faciunt de hoc ſacramento, in quo Chriſtus eſt cum tota ſua gloria & maieſtate, quæ licèt occultetur ſenſibus, nõ tamen fidei, & hîc non tam ſe exhibet vt medicum peccatorum, quàm vt cibũ viuentium. Quæ doctrina præ ſe fert quandam pietatẽ, & probabilis eſt & ſatis conſentanea iis, quæ

Impugnatur. D. Thom. docet in hac ſolutione. Sed in primis mihi certũ videtur, ſecluſa ſumptione huius ſacramenti, & miniſteriali diſpenſatione, ac ſecluſo etiam cõtemptu, in ſolo contactu huius ſacramenti, per ſe loquendo, non interuenire mortalem culpam, ex hoc ſolo capite, quod in mortali peccato fiat. Quæ eſt cõmunis ſententia, quam infrà in citato loco latiùs probabo, quamquã, ſi peccator aduertat ſtatũ ſuum, nonnulla irreuerentia videatur, ſic attingere hoc ſacramentum, ex illo principio, quòd ſancta ſanctè tractanda ſunt. Atque idẽ iudico de Chriſto in propria ſpecie, etiam poſt ſtatum gloriæ, quia non video graue peccatum in eo actu, etiamſi peccator illum tangeret, præſertim, ſi ex bono affectu, & cum reuerentia ad illũ accederet, vt ab eo ſanaretur, vel illuminaretur, quia in hoc nulla fieret grauis irreuerentia, vel iniuria perſonæ Chriſti. Neque in hoc ferè video differentiam inter Chriſtum in ſtatu paſſibili vel impaſſibili, vt ratio ſuprà facta ſatis probat, & non refert, quòd maieſtas Chriſti eſſet magis occulta in ſtatu paſſibili, quia licèt eſſet occulta ſenſibus, non tamen fidei, vt ſupponimus: nam aliàs poſſet ignorantia excuſare; hîc autẽ conſideramus rem ſecundùm ſe. Deinde in vtroque ſtatu poterat peccator accedere ad Chriſtum, vt ad medicum, & cum timore ac reuerentia, & ita in vtroque poſſet ex-

A cuſari à culpa. Quòd ſi alter accederet ex negligentia vel irreuerentia, in vtroque non fieret ſine culpa; nulla ergo videtur eſſe differentia, niſi quòd in ſtatu paſſibili faciliùs poterant homines excuſari propter ignorantiam vel inaduertentiam. Quocirca prior ratio D. Thomæ videtur ſolidior, quæ differentiam meritò aſſignat inter contactum & ſacramentalem ſumptionem. Cui etiam addere poſſumus, hunc modum continendi Chriſtum per ſumptionem, illum nobis intimè cõiungendo, eſſe longè alterius rationis, & maiorem quandam familiaritatem & amicitiam præ ſe ferre, & ideo ex hoc etiam capite multo grauius eſt, eum ſumere in peccato mortali, quàm

B contingere. Vt ſi reſpectu Chriſti in propria ſpecie comparemus eum modum, quo B. Virgo Chriſtum intra ſe habuit, ac cùm tetigit exteriori contactu corpus eius, ille prior longè eſt nobilior, & altiorem multo ac ſanctiorem diſpoſitionem requirit. Ad hunc ergo modum in præſenti dicendum eſt, proportione ſeruata. Atque huc etiam ſpectat differentia, quam D. Thom. in ſol. ad 4. aſſignat inter viſionem & ſumptionem huius ſacramenti: nam viſus, inquit, pertingit ad ſolas ſpecies, & ideo non eſt peccatum, etiamſi in ſtatu peccati fiat; qui autem ſumit ſacramentum, ſumit etiam ipſum Chriſtum, hæc enim differentia etiam verſatur inter ſumptionem, & exteriorem tactum, quia etiam tactus attingit

C ſolas ſpecies; quamuis, quia immediatius ac proprius attingit, quàm viſus, ideo in illo maior cautio & reuerentia adhibenda eſt, quàm in ſolo viſu.

Solutio ad quintum multa continet, quæ expoſitione indigent prolixiori, & ideo commodiùs tradentur diſputatione ſequenti, & nonnulla diximus ſuprà, agentes de effectibus huius ſacramenti.

ARTICVLVS V.

Vtrùm accedere ad hoc ſacramentum cum conſcientia peccati, ſit grauiſſimum omnium peccatorum.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quòd accedere ad hoc ſacramentum cũ conſcientia peccati, ſit grauiſſi- 4. d. 9. ar. 3. q. 3. Eccl. 1. Cor. 10. le. 5. c. 4.

D *mum omnium peccatorum. Dicit enim Apoſtolus 1. Cor. 11. Quicunque manducauerit panem, & biberit calicẽ Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini. Gloſ. ibidẽ, * Hoc eſt, ac ſi Chriſtum occideret, punietur. Sed peccatum Chriſtum occidentium, videtur fuiſſe grauiſſimum. Ergo & hoc peccatum, quòd aliquis cum conſcientia peccati ad menſam Chriſti accedit, videtur eſſe grauiſſimum.* Gloſ interlin. ibi in ſententia.

2. Præterea, Hier. dicit in quadam epiſtola, Quid tibi cũ fœminis, qui ad altare cũ Deo fabularis? Dic Sacerdos, dic Clerice, qualiter eiſdem labiis filium Dei oſcularis, quibus oſculatus es labia meretricis? Cum Iuda, oſculo Filium hominis tradis. Et ſic videtur fornicator ad menſam Chriſti accedens peccare, ſicut Iudas peccauit, cuius peccatum fuit grauiſſimum. Sed multa alia peccata ſunt grauiora, quàm peccatum fornicationis, & præcipuè peccatum infidelitatis.

E *Ergo cuiuslibet peccatoris ad menſam Chriſti accedentis peccatum eſt grauiſſimum.*

3. Præterea, Magis eſt abominabilis Deo immunditia ſpiritualis, quàm corporalis. Sed ſi quis proiiceret corpus Chriſti in lutum, vel ſterquilinium, grauiſſimum reputaretur eius peccatum. Ergo grauiùs peccat ſi ipſum ſumat, cum peccato quod eſt immunditia ſpiritualis. Ergo hoc peccatum eſt grauiſſimum.

*Sed contrà eſt. quod ſuper illud Ioannis decimoquinto, Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent. dicit Auguſtinus *, hoc intelligendum eſſe de peccato infidelitatis. quo tenentur cuncta peccata. Et ita videtur, hoc peccatum non eſſe grauiſſimum, ſed magis peccatum infidelitatis.* Tract. 89 in Ioan. inter medium & prin. tom. 9.

Reſpon

1.2.q.72.ar. 9.ad 2.2.q. 73.art.3.

Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut in 2.par. dictum eſt) A *dupliciter aliquod peccatum poteſt dici grauius alio. Vno modo per ſe, alio modo per accidens. Per ſe quidem ſecundùm rationem ſuæ ſpeciei, quæ attenditur ex parte obiecti. Et ſecundùm hoc, quanto id, contra quod peccatur, eſt maius, tanto peccatum eſt grauius. Et quia diuinitas Chriſti eſt maior humanitate ipſius, & ipſa humanitas potior, quàm ſacramenta humanitatis, inde eſt, quòd grauiſſima peccata ſunt, quæ committuntur in ipſam diuinitatem; ſicut eſt peccatum infidelitatis & blaſphemiæ. Secundariò autem ſunt grauia peccata, quæ committuntur in humanitatem Chriſti. Vnde & Matt. 12. dicitur: Qui dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei, qui autem dixerit verbum contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro. Tertio autem loco ſunt* B *peccata, quæ committuntur contra ſacramenta, quæ pertinent ad humanitatem Chriſti. Et poſt hæc ſunt alia peccata contra puras creaturas. Per accidens autem vnum peccatum eſt grauius alio ex parte peccantis; putà, peccatum quod eſt ex ignorantia vel infirmitate, eſt leuius peccato, quod eſt ex contemptu, vel ex certa ſcientia. Et eadem ratio eſt de aliis circonſtantiis. Et ſecundùm hoc iſtud peccatum in quibuſdam poteſt eſſe grauius, ſicut in his, qui ex actuali contemptu, cũ conſcientia peccati, ad hoc ſacramentũ accedunt, in quibuſdam verò minus graue; putà, in his, qui ex quodam timore, ne deprehendantur in peccato, cum conſcientia peccati ad hoc ſacramentum accedunt. Sic ergo patet, quòd hoc peccatum eſt multis aliis grauius ſecundùm ſuam ſpeciem, non tamen eſt omnium grauiſſimum.*

C

Ad primum ergo dicendum, quòd peccatum indignè ſumentium hoc ſacramentum, comparatur peccato occidentium Chriſtum, ſecundùm ſimilitudinem (quia vtrumque committitur contra corpus Chriſti) non tamen ſecundum criminis quantitatem. Peccatum enim occidentium Chriſtum, fuit multo grauius. Primò quidem, quia illud peccatum fuit contra corpus Chriſti in ſpecie propria; hoc autem peccatum eſt contra corpus Chriſti, in ſpecie ſacramenti. Secundò, quia illud peccatum proceſſit ex intentione nocendi Chriſto; non autem hoc peccatum.

Ad ſecundum dicendum, quòd fornicator accipiens corpus Chriſti, comparatur Iudæ Chriſtum oſculanti quantum ad ſimilitudinem criminis (quia vterq; ex ſigno charitatis D *Chriſtum offendit) non tamen quantum ad criminis quantitatẽ, ſicut etiam prius dictum eſt.*

In ſol præc.

Hæc tamen criminis ſimilitudo nõ minus competit aliis peccatoribus, quàm fornicatoribus. Nam & per alia peccata mortalia agitur contra charitatem Chriſti, cuius ſignum eſt hoc ſacramentum, & tanto magis, quanto peccata ſunt grauiora. Secundùm quid tamen peccatum fornicationis magis reddit hominem ineptum ad perceptionem huius ſacramenti, in quantum ſcilicet per hoc peccatũ ſpiritus maximè carni ſubiicitur, & ita impeditur feruor dilectionis, qui requiritur in hoc ſacramẽto. Plus tamen ponderat impedimentum ipſius charitatis, quàm feruoris eius. Vnde & peccatum infidelitatis, quod funditus ſeparat hominem ab Eccleſiæ vnitate, ſimpliciter loquendo, maximè hominẽ ineptum reddit ad ſuſceptionem E *huius ſacramenti, quod eſt ſacramentum Eccleſiaſticæ vnitatis, vt ſuprà dictum eſt*. Vnde & grauius peccat infidelis, accipiens hoc ſacramentum, quàm fidelis peccator, & magis contẽnit Chriſtum, ſecundùm quòd eſt ſub hoc ſacramẽto: præſertim ſi non credat, Chriſtum verè ſub hoc ſacramẽto eſſe, quia quantum eſt in ſe, diminuit ſanctitatẽ huius ſacramenti, & virtutem Chriſti operantis in hoc ſacramento, quod eſt contemnere ipſum ſacramentũ in ſe ipſo. Fidelis autem, qui cum conſcientia peccati ſumit, contemnit hoc ſacramentum, non in ipſo, ſed quantum ad vſum, indignè accipiens. Vnde & Apoſtolus 1. Corinth. 11. aſſignans rationem huius peccati, dicit: Non diiudicans corpus Domini, id eſt, non diſcernens ipſum ab aliis cibis, quod maximè facit ille, qui non credit, Chriſtum eſſe ſub hoc ſacramento.*

* q.79. artic.1. & q.73.a.4.

Ad tertium dicendum, quòd ille, qui proiiceret hoc ſacramentum in lutum, multo grauius peccaret, quàm ille, qui cum conſcientia peccati mortalis ad hoc ſacramentum accedit. Primò quidem, quia ille hoc faceret ex intentione iniuriam faciendi huic ſacramento, quod non intendit peccator indignè corpus Chriſti accipiens. Secundo, quia homo peccator eſt capax gratiæ, vnde etiam magis eſt aptus ad ſuſcipiendum hoc ſacramentum, quàm quæcunque alia irrationalis creatura. Vnde maximè inordinatè vteretur hoc ſacramento, qui proiiceret ipſum canibus ad manducandum, vel, qui proiiceret in lutum conculcandum.

LItera D. Thomæ eſt perſpicua; de re autem ipſa dicemus ſequenti diſputatione.

DISPVTATIO LXVI.

De ſpirituali diſpoſitione neceſſaria ex præcepto ad ſuſcipiendum hoc ſacramentum.

INcipimus diſputare de præceptis pertinentibus ad vſum huius ſacramenti. In quo duæ interueniunt perſonæ, ad quas poſſunt hæc præcepta pertinere, nimirum ſuſcipiens, & diſpenſans ſacramentum, de quibus ſuo ordine dicendum eſt. Primò de ſuſcipientibus, cum D. Th. infrà q.82. Rurſus in ipſo vſu duo, vel tria poſſunt conſiderari, ſcilicet modus eius ex parte ſuſcipientis, quo ſpectat, vt cum hac diſpoſitione, vel illa ſumat, vel exercitium eius, ſcilicet, quòd interdum ſumat, vel modus eius ex parte ſacramenti, ſcilicet, quòd in vna vel duabus ſpecieb. ſumatur. Et circa hæc omnia poſsũt verſari diuerſa præcepta; de quibus ordinè pro poſito dicemus ſequentes ordinem articulorum D. Thom. In hac ergo diſputatione agimus de præcepto præſcribente modum in ſpirituali diſpoſitione neceſſarium ad dignam ſumptionem huius ſacramenti, quod poteſt explicari, vel per modum præcepti negatiui, ſcilicet, vt nemo communicet in peccato mortali, vel affirmatiui, mandantis potius ſpecificationem actus, vt ſic dicam, quàm exercitium, ſcilicet, vt hoc ſacramentum in gratia recipiatur; hoc enim pręcepto non mandatur exercitium actus, ſed vt ſi fiat, tali modo fiat.

Diſput. 28. de Euchariſtia.

SECTIO I.

Vtrùm ſit peccatum mortale accipere hoc ſacramentum in peccato mortali ſine vlla diſpoſitione.

SVppono primam ac maximè neceſſariam diſpoſitionem ad dignam manducationem huius ſacramenti eſſe characterẽ baptiſmalem, ſine quo nullus, quantumuis iuſtus, ſeu contritus poteſt dignè ſuſcipere hoc ſacramentum, quia non eſt capax effectus eius, vt ſuprà dictum eſt, quia Baptiſmus eſt ianua ad cætera ſacramenta, vnde qui non eſt baptizatus, non ſolùm dici poteſt indiſpoſitus, ſed etiam incapax ſumptionis huius ſacramenti, quoad ſignificationem & effectum ſacramentalem: nam ſicut, qui non eſt genitus, nutriri non poteſt; ita qui non eſt regeneratus in Chriſto, non eſt capax alimenti eius, & ex hac parte fictè ſumit, & falſam reddit ſignificationem huius ſacramenti, ſi non regeneratus, illo nutriri velit, etiamſi alioqui peccator non ſit.

Abſque baptiſmo nullus eſt capax Euchariſtiæ.

Igitur quæſtio ſupereſt de diſpoſitione neceſſaria in homine baptizato, in quo hæretici huius temporis (vt referunt Roffenſis art.15. Bellarminus, & alij) non ſolùm diſpoſitionem gratiæ non requirunt, verùm potiùs aſſerunt, quo magis eius conſcientia peccatorum onere grauatur, eo meliùs eſſe diſpoſitum ad hoc ſacramentum recipiendum, dummodo

Hæreſes circa hanc quæſtionem. Roffenſis. Bellarmin.

firmiter credat, ea peccata ſibi non eſſe imputanda propter Chriſtum, quia hoc ſacramentum non ſolũ eſt cibus animæ, ſed etiam medicamentũ, vt autem dicitur Mat. 9. *Non ſani egent medico, ſed qui malè habent.* Hi verò heretici errant inprimis in generali doctrina de iuſtificatione & remiſſione peccatorum, dum exiſtimant, peccata non tolli, ſed ſolùm non imputari, ídque non per veram pœnitentiam, ſed per ſolam fidem. Deinde ſpecialiter errant in effectu, fine & inſtitutione huius ſacramenti: putant enim, eſſe inſtitutum ad tollenda peccata mortalia, ídque ſolùm excitando fidem, de quibus in ſuperioribus ſatis dictum eſt. His ergo omiſſis;

Qui accedit ad Euchariſtiam ſine diſpoſitione ad gratiam & cum conſcientia peccati mortalis lethaliter peccat.

1. Cor. 11.

Dico primò: Accedere ad hoc ſacramentum cum conſcientia peccati mortalis, & ſine diſpoſitione ſufficienti ad gratiam, eſt peccatum mortale. Concluſio eſt abſolutè de fide, licèt in modo explicandi illam poſſit eſſe inter Catholicos diuerſitas, vt ſect. 3. videbimus. Probatur autem concluſio ex illo Pauli 1. ad Corinth. 11. *Probet autẽ ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat, qui n. manducat & bibit indignè, iudiciũ ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.* Vbi ſermo eſt de probatione morum per recognitionem, ſeu examinationem conſcientiæ, vt ſuprà oſtendimus, agentes de diſpoſitione neceſſaria ad effectum huius ſacramenti, vnde ille dicitur indignè ſumere, qui accedit cum praua conſcientia; manducare autem ſibi iudicium eſt, nouam culpam ex tali manducatione contrahere. Atque ita exponit hunc locum Concil. Triden. ſeſſ. 13. cap. 7. & ſignificat Origen. Hom. 5. in diuerſos, vbi tractans illa verba Centurionis: *Domine nõ ſum dignus, vt intres ſub tectum meum,* inquit, *Quando manducas & bibis corpus & ſanguinẽ Domini, tunc Dominus ſub tectũ tuũ ingreditur, & tu ergo humilians temetipſum, imitare hunc Centurionem, & dicito, Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectũ meũ, vbi enim in indigno ingreditur, ibi ad iudiciũ ingreditur accipienti.* Clarius hom. 2. in Pſal. 37. prope finẽ: *Cõmunicare,* inquit, *non times corpus Chriſti accedens ad Euchariſtiã quaſi mundus ac purus, quaſi nihil in te ſit indigni, & in his omnib⁹ putas, quòd effugies iudiciũ Dei, nõ recordaris illud, quod ſcriptum eſt: Quia propterea in vobis multi infirmi & imbecilles, & dormiũt multi? Quare multi infirmi? Quoniã non ſeipſos diiudicãt, neque ſeipſos examinant, neque intelligunt, quid eſt accedere ad tanta ſacramenta, patiuntur hoc, quod febricitantes pati ſolent, cùm ſanorum cibos præſumunt, ſibimetipſis inferentes exitium.*

Conc. Triden.

Origen.

Cyrill.

Cyprian.

Eandem veritatem ex eiſdem verbis Pauli colligit Cyril. Alexand. lib. 12. in Leuit. non longè à fine, & Cyprian. lib. de lapſis circa medium, vbi adiungit illa verba Leuit. 22. *Omnis mundus manducauit carnẽ, & anima quæcunq; mãducauerit ex carne ſacrificij ſalutaris, quod eſt Domini, & immũditia ipſius ſuper ipſum eſt, peribit anima illa de populo ſuo.* Et illud 1. Corint. 10. *Non poteſtis calicẽ Domini bibere & calicẽ dæmoniorum, &c.* Atque de eadem re elegãter loquitur in ſermone de Cœna Domini, Hieron. Mar. 3. *Turbæ,* inquit, *quæ impediunt panem manducare, peccata & vitia ſunt, quia, qui manducat indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.* Et Iſidorus, lib. de ſummo bono, cap. 24. *Qui ſceleratè viuunt in Eccleſia & communicare non deſinunt, putantes ſe tali communione mundari, diſcant, nihil ad emundationem ſibi proficere, dicente Propheta: Quid eſt, quòd dilectus meus in domo mea fecit ſcelera multa? Numquid carnes ſanctæ auferent à te malitias tuas? & Apoſtol. Probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat.* Ac denique Clemens Papa, lib. 7. conſt. c. 27. *Si quis,* inquit, *ſanctus eſt, accedat, ſi nõ eſt, curet, vt fiat per Dei miſericordiam,* & ſimilis admonitio habetur in antiquis liturgiis. Multaq; ſi-

Hieronym.

Iſidorus.

Clemens.

A milia adduximus ſuprà in citato loco, de diſpoſitione neceſſaria ad effectum huius ſacramenti. Ratio verò huius concluſionis ſatis explicata eſt in commẽt. a. 4. & indicatur à Paulo illo verbo, *Non diiudicãs corpus Domini.* In quo magna iniuria fit Chriſto, non diſcernendo inter ipſum, & vulgares cibos. Indicatur etiam à Concil. Trident. *quia ſancta,* inquit, *ſanctè tractanda ſunt*: multo ergo magis illud ſacramentum, quod eſt omnium ſanctiſſimum. Vnde intelligimus, huiuſmodi preceptum non accedendi ad hoc ſacramentum in peccato mortali, non eſſe poſitiuum, vel Eccleſiaſticum, vel etiam diuinum, ſi propriè loquamur, ſed naturale, id eſt, intrinſecè, & ex natura rei conſequens ex inſtitutione, dignitate & ſignificatione huius ſacramenti, quemadmodum diximus, agentes de ſacramentis in genere: nam illa B omnia hîc à fortiori locum habent.

Obiectio.

Sed obiicies: Interdum poteſt homo obligari ad ſuſcipiendum hoc ſacramentum, quando moraliter loquendo non poteſt ſe ad gratiam diſponere, vt ſi ſit publicus concubinarius, vel habeat diuturnum ac vehemens odium inimici, quod deponere non poſſit, & maximè, ſi copia confeſſoris careat, & contritionis gradum non valeat attingere; nec denique abſolutum propoſitum non peccandi de cetero concipiat, quod non ſolùm ad contritionem, ſed ad veram etiam attritionem eſt neceſſarium. Addamus ad difficultatem explicandam, Deum ei negare auxilium ad dolendum de peccato, atque ipſi peccatori C conſtare, ſe eſſe à Deo deſertum, tunc ille nõ peccaret, accedendo ad hoc ſacramentum ſine diſpoſitione, quam non poteſt habere; ergo non eſt per ſe malũ in peccato accedere.

Solutio.

Reſpondetur ad priorem partem, neminẽ eſſe poſſe in agendis ita perplexum, vt ex duobus malis moralibus alterum ſimpliciter eligere cogatur. Vnde in preſenti caſu, ſi quis reuera obligatur hoc ſacramentum accipere, non erit illi impoſſibile, ita ſe diſponere, vt dignè accipiat, quòd ſi hoc fortaſſe ſit illi valde difficile, tenebitur cum diuina gratia eam difficultatem ſeparare, quæ non D illi deerit, ſi quod in ſe eſt, facit. Quòd ſi tanta ſit difficultas, vt moraliter cenſeatur quedam impoſſibilitas, interdum eſſe poterit ſufficiens ratio ad excuſandum hominem, ne pro eo tempore communicare teneatur, & differat, donec paulatim eam difficultatem vincere, ac dignè ſe diſponere valeat, illa verò duo, ſcilicet, obligatio communicandi, & impoſſibilitas dignè communicandi, non poſſunt ſimul ac pro eodem tempore abſolutè & ſimpliciter coniungi. Quocirca ad alteram partem, quæ fingitur ab homine deſtituto à Deo, inprimis negandum eſt, illud fieri à Deo, in hac vita. Deinde eo caſu argumentãdi gratia admiſſo, reſpondeo non teneri hominẽ illum ad hoc ſacramentum ſuſcipiendum, nec poſſe licitè communicare; peccaret enim ſic communicando, eodem genere ſacrilegij, quo nunc peccat quilibet peccator indignè communicans, quia licèt ille homo non poſſet dignè cõmunicare, poſſet tamen vitare E actum, ne illum faceret ſine debita circunſtantia & honeſtate, ad quod obligatur ex vi huius præcepti, de quo agimus, quod, vt ſuprà dixi, negatiuum eſt, vel ſaltem negationem includit, non communicandi in ſtatu mortalis peccati.

Obiectio.

Dices ergo, ſi quis prohibeatur non communicare, ſicut nunc excommunicatus prohibetur, & communicet, duo peccata committit, alterum, quia exercet actum prohibitum, alterum, quia indignè cõmunicat; non enim poteſt huiuſmodi homo non indignè cõmunicare, quandoquidem ipſamet communione aliud præceptum violat, & peccat (ſuppono

Solutio.

pono enim illum nullam habere ignorantiam, quæ ab eiuſmodi peccato eum excuſet. Reſpondetur, concedendo, ibi eſſe duas cauſas ſeu rationes malitiæ; an verò ex illis oriantur duæ malitiæ ſpecie diſtinctæ, vel tantùm efficiant vnam grauiorem, ſpeculatiuè controuerti poteſt; ſed res eſt parui momenti, quamuis poſterior pars videatur veriſimilior; quia totus ille eſt vnus actus eidem honeſtati religionis contrarius, cui plures circonſtantiæ neceſſariæ deſunt, quia non ſolùm fit, quando non debet, ſed etiam quomodo non debet fieri, quod augmentum ad eandem ſpeciem pertinet: vt ſi quis comedat tempore prohibito, & in qualitate & quantitate prohibita. Sed quidquid ſit de ſpeculatiua quæſtione, practicè tamen & in ordine ad confeſſionem, exiſtimo, eam circumſtantiam eſſe talem, quæ aperenda ſit, quia plurimum aggrauat, ac meritò variare poteſt morale iudicium. Hìc verò occurrebat alia difficultas, an tangere hoc ſacramentum in peccato mortali, ſit peccatum mortale, ſed eam commodiùs tractabimus infrà, diſputantes de diſpenſatione huius ſacramenti.

Concl. Recipere Euchariſtiam in peccato veniali non eſt ex eo ſolum capite mortale.

Dico ſecundò: Recipere hoc ſacramentum in peccato veniali, vel etiam peccando venialiter ipſa ſumptione, non eſt ex eo capite peccatum mortale. Hæc eſt communis ſententia. Et ratio eſt: quia nec circa hoc eſt ſpeciale præceptum poſitiuum, neque ex ſola natura rei poteſt colligi tale peccatum; quia hęc non eſt grauis iniuria vel irreuerentia, quia per peccatū veniale non ponitur impedimentum principali & quaſi eſſentiali effectui ſacramenti: cū tale peccatum non excludat charitatem; ergo non committitur grauis fictio aut ſimulatio; ergo nec peccatum graue. Et confirmatur, quia alioqui non poſſunt ad hoc ſacramentum accedere, niſi ſanctiſſimi viri; quis enim eſt, qui non meritò timere poſſit, non ſolū, ne in peccato veniali ſit, ſed etiam ne in ipſa ſumptione venialiter peccet, vel ex vana aliqua intētione, vel ex negligēti diſtractione, aut alia ſimili cauſa. Et confirmatur ex c. ſi non ſunt, de conſecr. d. 2. vbi ex ſentētia Hilarij, ſic dicitur: *Si non ſunt tāta peccata, vt excommunicetur quis, nō ſe debet à medicina corporis & ſanguinis Domini ſeparare*, & in c. ſi quotieſcunque, dicitur ex ſententia Ambroſij: *Qui ſemper pecco, debeo ſemper acipere medicinam.*

Dubium, an ſit veniale ſic accedere.

Aliqui negant.

Sed quæres, an ſaltem ſit veniale peccatum in ea diſpoſitione ſumere hoc ſacramentum. Maior diſtin. 9. q. 1. ad 1. abſolutè negat, quamquam eſt, inquit, bene impudens, qui cum propoſito venialiter peccandi communicat. Richar. etiam ibi art. 2. q. 1. ad 2. ſimpliciter docet, non peccare, qui cum veniali peccato communicat. Idem Adrian. q. 1. de confeſſione. Soto diſt. 12. q. 1. art. 4. licèt ſit dubius, tamen in hanc ſententiam eſt magis propenſus. In contrarium verò eſt, quia illa videtur aliqualis irreuerentia, maximè ſi peccatū veniale, vel propoſitum eius in ipſomet actu communionis committatur, vel habeatur. Et

Aliqui affirmant.

confirmatur ex Anſelmo, 1. ad Corinth. 11. dicente, *Indignè accedit, qui vel aliquod graue peccatū, vel multa leuia commiſit, & non eſt confeſſus.* Quod cùm non poſſit intelligi ſecundùm æqualitatem, neceſſe eſt, vt ſaltem ſecundùm quandam proportionem intelligatur: nam qui graue peccatum commiſit, indignè accedit mortaliter peccando; qui autem multa venialia, indignè etiam ſaltem venialiter. Confirmatur ſecundò ex verbis Auguſt. lib. de Eccleſiaſt. dogmat. c. 53. quę referuntur in c. quotidie, de Conſecrat. diſt. 2. vbi cùm dixiſſet: *Si adhuc habet voluntatem peccādi, grauari magis dico Euchariſtiæ perceptione quā purificari. Et ideo, quamuis quis peccato mordeatur, peccandi nō ha-*

A *beat de cætero voluntatem, & communicaturus ſatisfaciat lacrymis*, &c. ſubdit inferiùs, *ſed hoc de illo dico, quem capitalia & mortalia peccata non grauant.* Sentit ergo Auguſtin. vel potiùs Gennadius, quòd recipere Euchariſtiam ſine pœnitentia venialium peccatorum, grauet conſcientiam; erit ergo, vt minimum, peccatum veniale.

Si peccatum veniale ſit velut circunſtantia communionis, eſt peccatum veniale ſic communicare.

Dicendum inprimis videtur, ſi peccatū veniale ſit aliquomodo circumſtātia ipſius actus cōmunicandi peccatū eſſe veniale ſic communicare; vt, v.g. ſi quis cōmunicet propter oſtentationē, ſeu vanā gloriam, vel certè ſi actu ſit in ipſo pecccato veniali, vt vana aliqua cogitatione, aut delectatione, & ea ratione accedat diſtractus, & ſine debita attentione & deuotione. B Ratio eſt, quia ſi non habeat circumſtantias debitas, eſt aliquo modo malus; ergo, vt minimum, erit peccatum veniale. An verò tunc impediatur effectus ex opere operato, ſuprà tractatum eſt. Deinde,

Peccat venialiter accedens ad Euchariſtiam cum cōſcientia multorum venialium.

ſi quis conſuetudinem habeat committendi multa venialia peccata, vel certè conſcientiā ſentit eorum multitudine oneratā, & ideo ad ſpiritualia tractanda tepidam, & quodammodo indiſpoſitā, non videtur poſſe excuſari à culpa veniali, ſine vllo dolore aut propoſito emendandi vitam ad Euchariſtiam accedat. Et hoc ſaltē probat ratio in contrariū facta, quia ille eſt aliquo modo indignus, & non ſatis diiudicat corpus Domini, & ponit obicē aliquibus effectibus huius ſacramenti non contemnendis, quales ſunt, C remiſſio venialiū peccatorū, & actualis feruor charitatis, ac denique quod caput eſt, non poteſt omnino excuſari actio illa ab irreuerentia contra hoc ſacramentum. Præterea Anſelm. & Auguſt. hoc, ad minimum, ſentiunt, & in hunc modum explicari poſſunt, quamuis in rigore plus dicere videantur, præſertim Anſelmus: nam Auguſtinus exponi poſſet, cùm inquit, *hoc de illo dico, quē capitalia & mortalia peccata nō grauant*, quòd non diſtinguat illa à venialibus, ſed ab eo ſtatu cōſcientiæ, quæ licèt mortali peccato mordeatur, tamen eorum multitudine nō grauatur, nec obruitur: huic enim homini dat licentiam Auguſtinus frequenter communicandi, præmiſſa confeſſione, illi verò minimè, niſi poſt diuturnam pœnitentiam; etiam publicam, ſi peccatoris ſtatus publicus D fuerit. Denique extra prędictos caſus, ſi quis fortaſſe

Accedens Euchariſtiam cū vno vel altero peccato habituali veniali non peccat, etiam venialiter.

haboat peccatum veniale in habitu, licèt ſine dolore eius, & ptopoſito emendę ad Euchariſtiam accedat, vel quia non recordatur, vel quia ob humanam aliquam fragilitatem, non poteſt voluntatem auertere ab illo leui affectu, non exiſtimo, peccare venialiter ſic communicando, ſi alioqui procuret cum timorę, reuerentia, & deuotione accedere. Et quoad hoc placet prior Theologorum ſententia. Et ratio eſt, quia tunc illa culpa venialis non eſt circumſtantia illius actus, neque ab homine fragili exigenda eſt ſumma diligentia, vel perfectiſſima diſpoſitio.

Nulla actualis diſpoſitio requiritur ad ſumendā Euchariſtiam ex præcepto rigoroſo præter gratiam habitualem.

E Ex dictis in hac ſectione obiter colligimus, præter diſpoſitionem gratiæ habitualis, nullam actualem requiri ex rigoroſo præcepto ad dignam ſumptionem huius ſacramenti, ita vt illius omiſſio peccatum mortale ſit. In quo conueniunt omnes Theologi, & à fortiori patet ex eo, quod ſuprà diximus, ad effectum huius ſacramenti nullam actualem diſpoſitionem requiri. Ad vitandum autem peccatum veniale, illa interior attentio, ac reuerentia neceſſaria eſt, quam ex natura ſua talis actus ſacer, ac religioſus poſtulat, vt conuenientiori modo fiat. Excuſabitur tamen homo ab huiuſmodi culpa veniali, ſi fortaſſe ex naturali tantum diſtractione huiuſmodi attentionem omittat, quia tunc nec voluntaria eſt, nec humana.

SECTIO

SECTIO II.

Quàm graue peccatum ſit indigna ſuſceptio huius ſacramenti in peccato mortali.

CVm conſtat ex dictis, peccatum hoc ex genere ſuo mortale eſſe, inquirere poſſumus grauitatem eius, vel genericam, vel ſpecificam, vel numericam, ſeu indiuidualem.

Euchariſtiam in mortali ſuſcipere, ſacrilegium eſt. Dico primò, peccatum hoc habere grauitatem ſacrilegij virtuti religionis contrariam. Sic Hieron. epiſt. 22. ad Euſtochium, in quoſdam inuehitur, qui indignè communicabant. *Ebrietati ſacrilegium copulãtes aiunt, Abſit, vt ego me à ſanguine Domini abſtineã.* Et ratio eſt, quia hoc ſacramentum eſt res maximè ſacra, cui ex virtute religionis proprius cultus & reuerentia debetur: nam ſicut Chriſti adoratio ad religionem ſpectat, ita & huius ſacramenti veneratio. Ergo iniuria, quæ illi fit, contraria eſt religioni, atque adeò ſacrilegium.

Non tamen eſt tam graue peccatum ſicut hæreſis, deſperatio, aut odium Dei. Hinc ſequitur primò, hoc peccatum ex ſuo genere non eſſe tam graue, ſicut illa, quæ ſunt contra virtutes Theologales, vt ſunt odium Dei, hæreſis, deſperatio: nam, vt rectè fiat comparatio, debet maximum peccatum cum maximo conferri, alioqui nihil certum affirmari poteſt. In eo verò ſenſu ratio eſt clara: quia peccatum, quod priuat maiori honeſtate, ex ſuo genere grauius eſt. Item, quia illæ virtutes ſunt perfectiores religione, quia immediatiùs Deum attingunt; ergo eadem ratione vitia illis contraria ſunt grauiora.

Grauius tamen eſt iis, quæ ſunt contra virtutes morales. Secundò ſequitur, hoc peccatum ex ſuo genere grauius eſſe, quàm ea, quæ ſunt contraria virtutibus moralibus, religione inferioribus. Quod eiſdem rationibus oſtendi poteſt: nam priuat perfectiori honeſtate, & immediatiùs attingit Deum, vel res diuinas. Cùm verò dicimus, peccatum hoc eſſe ex ſuo genere grauius, intelligendum eſt propriè de genere, id eſt, quantum eſt ex vi ſuæ rationis genericæ: hoc enim immediatè conuincitur rationibus factis. An verò etiam in ſpecie ſit grauius quocunque alio peccato contra proximum, vel contra aliquam virtutem moralem, paulo inferiùs dicemus.

Peccatum hoc non eſt omniũ quæ religioni opponuntur, maximum in ſpecie ſua. Dico ſecundò: Hoc peccatum in ſpecie ſua non eſt maximum omnium, quæ religioni opponuntur; ſed in 3. gradu, ſeu ordine conſtitui poteſt. Ita colligitur ex D. Th. qui ſupponit, quod ex 1. 2. ſatis clarum eſt, contra eandem virtutem poſſe committi peccata ſpecie diuerſa, quia ab eodem medio variis modis recedi poteſt: inter peccata ergo, quæ religioni opponuntur, primum gradum tenent illa, quæ ſunt contra Deum ſecũdùm ſe, ſeu contra diuinitatem eius; quia, quo excellẽtior eſt diuinitas cęteris rebus, eo iniuria illi facta grauior eſt. Et huiuſmodi eſt blaſphemia, periurium; & in hoc ordine annumerari ſolet peccatum contra Spiritum ſanctum, quod Chriſti teſtimonio grauiſſimum eſt. In 2. gradu ſunt peccata cõtra humanitatem Chriſti, vt in propria ſpecie exiſtit, quia illa proximè coniuncta eſt Deo, & maior eſt iniuria & irreuerentia, maiúſque poteſt inferri nocumentum, quando in propria ſpecie offenditur, ac læditur. Tertium ergo ordinẽ conſtituit peccatum ſacrilegij cõtra hoc ſacramentum; quia in ipſo realiter Chriſtus continetur, quamuis ſub aliena ſpecie. Vnde inter omnes alias res ſacras hoc ſacramentũ maximè ſacrum ac diuinum eſt: ergo iniuria & ſacrilegium contra illud factum, maximum eſt, poſt alia enumerata. Additur ex D. Thom. hîc, in hoc tertio ordine, poſſe eſſe varia ſacrilegia quæ videntur ſpecie diuerſa, inter quæ indigna ſumptio, vel communicatio, nõ habet ſummam grauitatem: maius enim

A peccatum eſt, vt D. Thom. hîc docet art. 5. ad 3. proiicere hoc ſacramentum canibus ad manducandum, vel in lutum ad conculcandum illud, quod ex terminis ipſis videtur manifeſtum: nam præ ſe fert maiorem horrorem & iniuriam, & indicat animum magis auerſum, magíſque Chriſto iniurioſum. Et præterea id explicat D. Thom. optima coniectura; quia peccator, licèt ſit indiſpoſitus ad vnionem cum Chriſto, quia peccator eſt, tamen de ſe eſt capax illius, quia homo eſt: at verò brutum eſt omnino incapax; & ideo maior eſt improportio, maiórque abuſus in illis actionibus.

Dubium, an hoc peccatum ſit grauius omnibus iis, quæ opponuntur virtutibus moralibus. Ex hac verò aſſertione ſic expoſita oritur dubitatio ſuprà tacta: an hoc peccatũ ex ſpecie ſua ſit grauius homicidio, quod eſt contra iuſtitiam? aut adulterio, quod iuſtitiæ & temperantiæ repugnat; vel B omnibus peccatis contra naturam, contrariis caſtitati; & idem inquiri poteſt de cæteris oppoſitis virtutibus moralibus. *Aliqui affirmant. Gabriel. Pet. Soto. Ledeſma. Soto.* Quidam enim Theologi ita exiſtimant, vt Gabr. lect. 77. in Can. & Petr. Sot lect. 12. de Euchar. Ledeſ. in 4. 5. part. q. 21. art. 5. Sot. d. 12. q. 1. artic. 5. qui dicit, homicidium quidem eſſe grauius, quàm ſit indigna ſumptio huius ſacramenti ex fragilitate commiſſa; nihilominus tamen indignam ſumptionem ex ſpecie ſua eſſe grauiorem, quia ſi ex contemptu fiat, grauius peccatum eſt. Quæ ratio non admodum probat; quia, vt comparatio rectè fiat, debent æquales circunſtantiæ ex parte operantis adhiberi. Huic verò ſententiæ fauent Patres, qui adeò exaggerant hoc peccatũ, vt cum peccato cru-C cifigentium Chriſtum, & Iudæ, qui eum vendidit, comparent illud; *Chryſoſt. Remigius Beda. Theodoret.* Chryſoſt. Hom. 45. in Ioan. 61. ad Populum. Remig. Matth. 26. & Beda Marc. 14. circa illa verba, *per quem filius hominis tradetur.* Anſelm. & Theodor. 1. ad Corinth. 11. *Aliqui negãt. Durand. Palud.* Hæc verò ſententia non placuit Durando, diſtin. 9. q. 4. & idem ſentit Palud. q. 2. ar. 6. Primò, quia non habet illa opinio ſufficiens fundamentum: nam inprimis prædicti Patres, vt etiam D. Th. notat, non ſecundùm æqualitatem, ſed ſecundùm quandam proportionem, & imitationem, locuti ſunt, quia ſicut Iudas oſculo tradidit Chriſtum indignis hominibus ac inimicis eius, ita peccator communicando indignè, veluti quodam oſculo Chriſtum tradit homini indigno, eiúſq; ini-D mico. Et ſicut crucifixores Chriſti, ſanguinẽ Chriſti fuderunt in ſuam perniciem, ita etiam peccator quodammodo ſanguinem Chriſti fundit in ſuum magnum detrimentum, quando illum indignè ſumit. Ex hac verò analogia non poteſt inferri, vel hoc peccatum eſſe æquale illis, vel eſſe maius omnibus ſuprà enumeratis. Rurſus neque ex ratione ſacrilegij poteſt concludi hæc maior grauitas ſpecifica, quia ſub grauiori genere poteſt ſine dubio contineri ſpecies aliqua moralis minus grauis, quàm ſit alia ſub inferiori genere contenta; maius enim peccatum eſt peccatum contra naturam, quàm furtum, licèt illud ſit ſub genere intemperantiæ, hoc verò ſub genere iniuſtitiæ, quod grauius eſt: & ſimiliter grauius eſt homicidium, quàm oratio inattenta; li-E cèt hæc ſit ſub genere ſacrilegij. Et in phyſicis ſpeciebus eſt etiam probabile, id poſſe accidere. Ratio verò eſt, quia, licèt obiectum virtutis contrariæ, ſecundùm ſe ſit nobilius, tamen modus attingendi illud poteſt eſſe inferior ac leuior. Denique, quòd ita ſit in præſenti, poteſt in hunc modum exponi: nam homicidium infert magnum nocumentum proximo, & irreparabile; indigna verò communicatio, quamuis ſit Chriſto iniurioſa, re tamen ipſa non infert ei nocumentum. Ergo, licèt Chriſtus abſolutè ſit nobilius obiectum, quàm alius proximus,

Grauius peccatum regulariter eſſe homicidium, quàm ſumptio indigna huius ſacramenti.

nihilominus hæc eius iniuria poteſt ex ſpecie ſua eſſe leuius peccatum, quàm homicidium. Quæ omnia, vt minimum, faciunt controuerſiam hanc ſatis dubiam ſpeculatiuè; nec video poſſe eſſe certa principia ad illam decidendam, ſi verum eſt illud principium, quod poſterior ſententia aſſumit, poſſe peccatum ſub inferiori genere contentum, ſecundùm ſpecificam rationem ſuam eſſe grauius: de quo dubitari etiam poſſet; ſed hæc res ad 1. 2. ſpectat. Et ideo nunc ſatis ſit dicere, practicè loquendo, ferè ſemper illa peccata homicidij eſſe grauiora, vel propter maius nocumentum, vel quia maiorem deformitatem & rectæ rationis euerſionem præ ſe ferunt.

Obiectio. Auguſtinus.

Supereſt verò obiectio contra aſſertionem poſitam ex Auguſtino lib. 50. Homiliarum, Homilia 26. & habetur in c. interrogo, 1. quæſt. 1. vbi dicit; non eſſe minus peccatum, indignè audire verbum Dei, quàm indignè communicare; *quia non minus eſt*, inquit, *verbum Dei, quàm corpus Chriſti*, quod ferè eiſdē verbis priùs dixerat Origen. Homil. 13. in Exodum, vbi ait, non eſſe minorem culpam, negligere verbum Dei, quàm corpus Chriſti; ſed negligere verbum Dei, aut negligenter & ſine fructu illud audire, non eſt peccatum adeò graue; ergo neque indignè communicare.

Origenes.

Solutio.

Reſpondetur in primis hæc videri dicta per quādam hyperbolem & exaggerationem, & aliquo prudenti moderamine eſſe temperanda. Nam ſi propriè ſit ſermo de verbo Dei formaliter, id eſt, de prædicatione, ſeu doctrina diuina, non poteſt ſecundū æqualitatem intelligi; cùm dicitur, verbum Dei non eſſe minus, quàm corpus Chriſti? ſed ſecundùm quandam habitudinem, & reſpectum ad diuinam perſonam: ac ſi diceremus, non eſſe minus verbum Regis, quàm corpus Regis, vel ſicut dicimus, non eſſe minus venerandam imaginem Regis, vel alium, qui gerit perſonam eius, quàm ipſum Regem: ſi verò loquamur de verbo Dei obiectiuè, ſic ſecundùm veram æqualitatem non eſt minus verbum Dei, quàm corpus Chriſti quia res, quæ hoc verbo prædicatur, non eſt minùs digna, atque hoc modo negligere verbum Dei, poteſt eſſe grauiſſimum peccatum, quia ſub hoc genere comprehendi poteſt contemptus fidei, & ipſius Dei, qui per verbum eius prædicatur. Affert prætereà huiuſmodi peccatum ex ſe grauiſſimum nocumentum, quia verbum Dei eſt veluti organum, & inſtrumentum, quo Deus poſſimùm vtitur ad humanam ſalutem, & ideo illud contemnere, vel negligenter, atque indignè ſuſcipere, non minora damna creare poteſt, quàm indignè communicare.

Peccatū hoc in particulari grauius & leuius eſſe poteſt, quàm alia peccata virtutibus aliis oppoſita.

Tertiò, de grauitate huius peccati in indiuiduo dicendum eſt, ex variis atque inæqualibus circumſtantiis, fieri poſſe, vt interdum ſit grauius, interdum verò leuius, quàm alia peccata, perfectioribus vel minùs perfectis virtutibus oppoſita. Hæc concluſio non indiget probatione: nam hoc ferè commune eſt omnibus peccatis.

Dubium.

Duo verò, quæ circa illam docet D. Thomas, in dubitationem afferri poſſunt. Primum eſt, an accedere ad hoc ſacramentum cum grauioribus culpis, ſit ſemper, & ex ſe grauius peccatum. Aliquibus enim videtur, non ſemper ita eſſe, ſi peccata non ſint eiuſdem ordinis: quia maius malum eſt accedere cum peccatis carnalibus, quàm cum ſpiritualibus, etiamſi hæc grauiora ſint. Quod ſentit Alenſ. 4. part. quæſt. 46. memb. 4. & 5. vbi variis vtitur diſtinctionibus, quas referre & examinare operoſum eſſet, & parum vtile. Paſchaſius etiam lib. de hoc ſacramento, periculoſius dicit eſſe luxurioſis, ad hoc ſacramentum accedere, quàm aliis peccatoribus. Quod verum exiſtimo, propter maius periculum incidendi in prauam ac deteſtabilem conſuetudinem, etiam contemnendi paulatim.

Alenſ.

Paſchaſius.

Grauius peccatum eſt accedere ad Euchariſtiam cū grauioribus peccatis, quā cum leuioribus per ſe loquendo.

Nihilominus tamen per ſe loquendo, vera eſt regula, quam D. Thom. ſtatuit, grauius peccare, qui in peiori ſtatu & cum grauioribus culpis accedit, quia eſt indignior; tum etiam, quia maius impedimentum ponit effectui huius ſacramenti, maioremque fictionem ſimulat, cum ſimpliciter magis ſit à Chriſto ſeparatus. Ratione verò ſcandali, vel alterius circunſtantiæ, accidere poteſt è conuerſo, vt grauius peccet, accedendo ad hoc ſacramentum, qui minora habet peccata.

Dubium alterum.

Paludan. Carthuſ.

Secunda dubitatio eſt, quis grauiùs peccet, fidelis peccator, vel infidelis, vel hæreticus? Quidā exiſtimant plus peccare fidelem peccatorem, vt Palud. 4. d. 9. q. 2. & Carthuſ. q. 4. dicens, infidelem eſſe indigniorem, non tamen indigniùs accedere, quia fidelis operatur contra veritatem, & dignitatem ſacramenti ſibi cognitam; infidelis verò contra ignoratam. D. Thomas autem generaliter dicit grauius peccare infidelem; quia peccat contra ipſum ſacramentum, & vſum eius, cùm tamē fidelis ſolùm peccet contra vſum. Quæ ratio ſolùm videtur probare, infidelem grauius peccare ſua infidelitate, qua negat veritatem ſacramenti, quàm fidelem indigna ſumptione. Cùm tamen hîc non comparemus infidelitatem cum ſacrilegio, ſed præcisè ſacrilegium infidelis cum ſacrilegio fidelis. Dico tamen, etiam in hoc ſenſu, eſſe veram ſententiam D. Thom. moraliter loquendo ac per ſe, quia ſtatus infidelis ſimpliciter eſt peior & indignior: quòd autem aliqua ignorantia excuſari poſſit, eſt per accidens, & interdum accidere poteſt, vt non intercedat; vt ſi ſit hæreticus circa alia myſteria, non verò circa hoc: interdum verò talis eſſe poteſt, & tam craſſa, vt ferè nihil excuſet. Atque ita per ſe magis aggrauat indignus infidelitatis ſtatus. Dico autem, moraliter conſiderando ex genere, ſeu ex obiecto ipſos ſtatus: nam in indiuiduo fieri poſſet, vt ſit tanta malitia, tantáque multitudo, & acerbitas peccatorum hominis fidelis, vt ſimpliciter indignior ſit, quàm infidelis, & tunc iuxta reſponſionem datam præcedenti dubio negandum non eſt, illum grauiùs peccaturum, ſic accedendo.

Moraliter loquendo, grauius peccat infidelis accedens ad Euchariſtiam quam fidelis.

SECTIO III.

Vtrùm habens conſcientiam peccati mortalis teneatur confeſſionem præmittere ante vſum huius ſacramenti.

POſt decretum Concilij Trident. ſeſſ. 13. cap. 7. & Can. 11. non poteſt in dubium reuocari an huiuſmodi præceptum omnibus fidelibus impoſitum ſit, quia in illis decretis expreſsè continetur, & certiſſimum eſt, habere Concilium poteſtatem ad huiuſmodi præceptum imponendum, etiamſi antea latum non fuiſſet. Quanquam, ſi tale præceptum è Concilio eſſet de nouo latū, dubitare poſſet, an obligaret omnes, & vbique, & an excuſarentur aliqui, ex defectu promulgationis, vel acceptationis, vt poſtea dicemus. Hic ergo præcipuè inquiritur, quale, quámque antiquū ſit hoc præceptum. In qua re duas reperio ſententias extremè contrarias. Prior affirmat eſſe præceptum iuris diuini naturalis, ex ipſa inſtitutione ſacramentorum intrinſecè conſecutum, ita ſentit Sylueſt. verb. Euchariſt. 2. quæſt. 1. & inclinat Petrus Sot. lect. 12. de Euchariſtia, & fauet Bonauent. diſtin. 13. dub. 1. circa literam, & diſtinct. 16. dub. 12. circa literam, qui authores videntur hoc præceptum fundare in ſola dignitate, & ſignificatione huius

Sententia.

Sylueſt. Petr. Soto. Bonauent.

huius ſacramenti. Alij verò videntur hoc fundare non in ſolo hoc ſacramento, ſed in inſtitutione eius ſimul cum inſtitutione ſacramenti Pœnitentiæ, vt interdum ſignificat Scotus locis citandis; & inferius refellendo hanc ſententiam meliùs explicabimus.

2. Sententia. Secunda ſententia eſt, hoc præceptum eſſe poſitiuum Eccleſiaſticum; quæ duobus modis aſſerta eſt, quidam enim dixerunt, tale præceptum non eſſe nouum, nec Pontificio aut Conciliari decreto ſcriptum, vel introductum, ſed Apoſtolica traditione, & perpetua Eccleſiæ conſuetudine obſeruatum. Ita opinatur *Medina.* Medina Cod. de confeſſ. q. 17. quem recentiores aliqui ſecuti ſunt, vt *Palatius.* Palatius in 4. diſt. 9. q. 10. ad 1. & indicat *Nauarrus.* Nauarrus de Pœnitent. diſtinct. 5. in B princ. circa tertiam partem Gloſſæ, numer. 32. ſentit enim hoc præceptum ortum eſſe ex conſuetudine Eccleſiæ, idem in Sum. capit. 21. numer. 49. Alij verò (quod minùs tolerabile eſt) dixerunt, hoc præceptum eſſe nouum ac recens in Eccleſia: quæ ſententia tribui ſolet *Richard. Palatius. Adrian.* Richar. Palud. & Adriano, quòd negauerint, vſque ad ſua tempora fuiſſe in Eccleſia tale præceptum; ſed non apertè id negant, vt videbimus. Primus ergo author huius ſententiæ videtur fuiſſe inter Theologos *Caietanus.* Caietanus hîc, & in proprio quodam opuſculo de hac re, & in Sum. verb. Communio, & ſuper 1. ad Corinth. 11. Eum ſecutus eſt *Armilla.* Armilla, verbo, Communio, §. vlt. & eiuſdem ſententiæ C fuit *Abbas.* Abbas in c. de homine, de celebrat. Miſſæ. Fundamentum eſt, quia ad ſatisfaciendum iuri diuino naturalis ſatis eſt, quòd homo accedat in gratia: ſatis ergo erit, quòd per contritionem ad illam ſe diſponat, ſicut etiã hoc ſufficit ad miniſtranda ſacramenta ex officio, vel ad recipienda alia ſacramenta viuorum. Poſitiuum autem diuinum ius oſtendi nõ poteſt, neque ſcriptũ, neque traditum: quin potiùs verba illa Pauli 1. ad Corinth. 11. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat*, ſignificant, ſolùm eſſe neceſſarium, vt vnuſquiſque ſuam conſcientiam examinet, & interiùs ſe diſponat, ac de ſe ipſo iudicium ferat, ita enim exponere videtur *Chryſoſt.* Chryſoſt. Homil. 28. in illam epiſtolam dicens, *Non præcipit, vt alter alteri probetur, ſed ipſe ſibi ſine traductione, faciens iudicium,* D *& ſine teſte redargutionem*, quem imitatus *Theophil.* Theophil. inquit, *Non alium tibi iudicem attribuo, ſed teipſum tibi ipſi commẽdo: iudica igitur, & explora conſcientiam tuam, & ſic accede.* Patres etiam omnes citati ſectione prima, licèt pœnitentiam requirãt, nullam tamen confeſſionis faciunt mentionem. Et hinc vlteriùs colligi videtur, hoc præceptum non fuiſſe in Eccleſia temporum horum Patrum, non poteſt autem oſtendi, vbi fuerit poſtea latum ante Concilium Tridentinum: ergo non eſt fundamentum ad aſſerendum antea fuiſſe.

Semper fuit in Eccleſia prædictum præceptum. Dico primò, ſemper fuiſſe in Eccleſia præceptum præmittendi confeſſionem ante communionem, interueniente conſcientia peccati mortalis, poſt Baptiſmum commiſſi. E Ita docuit ferè verbis apertis *Tridentin.* Concil. Trident. dicens, *Eccleſiaſtica autem conſuetudo declarat, eam probationem neceſſariam eſſe, vt nullus ſibi conſcius mortalis peccati, quantumuis ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa ſacramentali confeſſione ad ſacram Euchariſtiam accedere debeat.* Vbi apertè docet, non ipſum hanc neceſsitatem Eccleſiæ impoſuiſſe, ſed in Eccleſia ſemper fuiſſe. Probari autem primò poteſt ex communi conſenſu Theologorum, apertè id docet *D. Thom.* D. Thom. 4. diſt. 17. q. 3. ar. 1. quæſtiuncula 4. & quodlib. 1. artic. 11. & 1. ad Corinth. 11. lect. 7. *Scotus.* Scot. in 4. diſt. 9. q. vnica, vbi rationem adducit, quia non tantùm Deo, ſed etiam Eccleſiæ ſatisfacere A oportet, priuſquam recipiat ſacramentum Eccleſiaſticæ vnitatis. Quæ eſt bona congruentia, vt latum ſit præceptum, non tamen per ſe ſola ſufficit ad fundandum illud. Idem Scotus diſtin. 17. art. ſecundo inter alia tempora, in quibus homines obligantur ad confeſſionem, ponit illud, in quo ſuſcipienda eſt Euchariſtia, idem *Gabriel.* Gabr. ibi q. 1. & lect. 7. in Can. *Durand.* Durand. diſtinct. 7. q. 4. & diſt. 17. q. 10. *Richard.* Richar. diſt. 9. art. 2. quæſtion. 2. qui tamen diſt. 17. art. 3. quæſt. 6. videtur hoc limitare, de quo poſtea dicam, tenet etiam *Maior.* Maior diſt. 17. quæſt. 2. *Antonin.* Anton. 3. part. tit. 14. c. 19. §. 3. & idem ſupponunt *Bonauent.* Bonauent. & alij citati in prima opinione. Qui omnes non referunt, aliquem antiquorum ſenſiſſe contrarium, quod eſt ſignum communis conſenſionis valde receptæ. *Palud.* Paludan. verò diſtin. 17. q. 2. & *Adrian.* Adrian. quæſt. 3. de confeſſione, tam ad alia ſacramenta, quàm ad Euchariſtiam, dicunt præmittendam eſſe confeſſionem: quamquam ſignificent, non eſſe peccatum mortale, illam omittere, ſi adſit contritio, in quo videntur primæ ſententiæ fauere, quia nihil ſpeciale dicunt de hoc ſacramento.

Cyprianus. Secundò poteſt hæc veritas colligi ex Cypriano, qui in ſuis epiſtolis vehementer inuehitur in eos peccatores, qui ante actam pœnitentiam, & ante reconciliationem Eccleſiæ ad communionem accedunt: imò & ſacerdotes ipſos reprehendit, qui peccatores ad communionem facilè admittunt, ante perfectam ſatisfactionem, vt videre licet in epiſt. 10. 11. 12. 14. 18. lib. de lapſis, & aliis locis frequenter. Atque idem ſentit *Auguſtinus.* Auguſt. epiſt. 118. capit. 3. dicit enim, eum, qui conſcientia peccati mortalis grauatur, non ſuo, ſed ſacerdotis arbitrio, debere ad hoc ſacramentum accedere, vel ab eo abſtinere. Et author lib. de Eccleſiaſt. dogmat. c. 53. ſic inquit, *Sacerdotis iudicio reconciliatum communioni ſociari debere*; & loquitur de eo, qui habet conſcientiam mortalis peccati, & vt declaret eſſe præceptum, ſubdit, *Si vult non ad iudicium & condemnationem Euchariſtiam percipere.* Optimum verò teſtimonium eſt *Leo.* Leonis Papæ, epiſt. 91. c. 2. vbi ſic inquit, *Mediator Dei & hominum hãc præpoſitis Eccleſiæ dedit poteſtatem, vt & confitentibus actionem pœnitentiæ daret, & eiſdem ſalubri ſatisfactione purgatos ad communionem ſacramentorum, ad ianuam reconciliationis admitterent.* De quo teſtimonio plura dicã in ſequenti aſſertione. Citari etiam poteſt *Chryſoſt.* Chryſoſt. Hom. 10. in Matth. ſed ille locus obſcurior eſt, ſic enim inquit, *Tempus cõfeſſionis, tam iis, qui Baptiſmo loti ſunt, quàm profanis incumbit; illis, vt ad gratiam reſtitui poſſint ad diuina myſteria accedere: his, vt loti & mundi per Baptiſmum, poſſint communicare*; vbi non poteſt loqui de ſacramentali confeſsione, quæ locum non habet in iis, qui Baptiſmo loti non ſunt: loquitur ergo vel de confeſsione interiori, vel de illa exteriori confeſsione, qua vnuſquiſque ſe peccatorem agnoſcit, & ideo medicina ad tollenda peccata inſtituta vti cupit; niſi dicamus, eum generatim de confeſsione eſſe locutum, & intellexiſſe ſingulis membris eum confeſsionis modum eſſe accommodandum, qui in vnoquoque poteſt locum habere. Quæ expoſitio in verbis ipſis videtur habere aliquod fundamentum: nam iis, qui baptizati ſunt, confeſſionem dicit eſſe neceſſariam, vt per eam ad gratiam reſtituantur; profanis verò, vt per Baptiſmum mundentur: aliter ergo in illis, quàm in his, confeſsionem requirit, & de eadem re legi poteſt idem Chryſoſt. Homil. 60. & 61. ad populum.

Tertiò fundatur præcipuè hæc ſententia in Eccleſiæ conſuetudine, vt Concil. Trident. dixit, huius autem conſuetudinis optimum indicium eſt, conſenſus

ſenſus frequens antiquorum Patrum,& Doctorum. Deinde, ſignum etiam huius traditionis eſt, quia ſemper in Eccleſia obſeruatum fuit, vt peccatores non prius ad communionem admitterentur, quàm iudicio Eccleſiæ condignam ſatisfactionem facerent, & Eccleſiæ reconciliarentur, vt patet ex Concilio Niceno, Can. 11.& 12.& ex Cócilio Ancyrano, cap.4.& ſequentibus;& Concilio Elibertino in pluribus Canonibus. Et confirmari hoc ſolet ex hiſtoria Philippi Imperatoris, qui primus Chriſtianus fuit, & à Pontifice ad participationem cum aliis fidelibus ante confeſſionem admiſſus non fuit, vt referunt Euſebius libro 6. hiſtor.cap.27. & Nicephor. libro 5.cap.25. At verò ſi neceſſarium non eſſet, ad communionem confeſſionem præmittere, & abſolutionem accipere, non eſſent hi peccatores à communione ſeparandi.

Concil. Niceno. Ancyran. Elibertin.

Euſebius. Nicephorus.

Hoc præceptũ eſſe de naturali iure, non poteſt probari, etiam ſuppoſita inſtitutione ſacramentorum.

Dico ſecundò: Hoc præceptum præmittendi confeſſionem ante communionem non poteſt ſatis colligi ex ſolo naturali iure, etiam ſuppoſita inſtitutione vtriuſque ſacramenti, confeſſionis, & communionis: nam ſi hæc non ſupponantur, nullus erit quæſtioni locus, cùm confeſſionis vſus ex ſe & abſolutè non ſit de iure naturali. Probatur ergo concluſio, quia tribus modis colligi poteſt hoc præceptum ex prædicta inſtitutione præciſè ſumpta; nullus autem eorum eſt ſufficiens. Primus eſt, ex dignitate & ſanctitate huius ſacramenti: nam, cùm ſit omnium ſanctiſſimum, & ipſum ſanctitatis fontem in ſe contineat, vi,& natura ſua exigit ab homine ſummam diligentiam moralem, vt ſanctè, atque adeò in ſtatu gratiæ, ad illud accedat; & ſimiliter requirit, vt moralem dubitationem, quæ in hoc eſſe poteſt, conuenienti etiam & morali modo conetur excludere. Sed medium ad hæc omnia maximè accommodatum eſt confeſſio, quia iuſtificatio per ſolam contritionem multo eſt difficilior, multóque magis incerta; ergo ex natura rei eſt confeſſio neceſſaria ad dignum vſum huius ſacramenti, ſuppoſita illius vtilitate, ſicut nunc tenetur ſacerdos ex naturali lege charitatis, ſubuenire per confeſſionem peccatori extremè indigenti, quia, licèt per contritionem ſaluari poſſit, illud eſt valde difficile & incertum: quæ obligatio ex ſola rei natura nulla eſſet, ſi nullum eſſet ſacramentum confeſſionis; ſuppoſita verò eius inſtitutione, ex natura rei conſequitur, abſque alia lege poſitiua: ſic ergo videtur dicendum in præſenti. Nec ſequitur, idem eſſe dicendum de cæteris ſacramentis; quia, cùm hoc ſit ſingularis excellentiæ & dignitatis, ipſa ratio dictat, in illius vſu maiorem ac ſingularem diligentiam eſſe adhibendam, vt cum debita diſpoſitione fiat. Qui diſcurſus eſt quidem probabilis, & optimè declarat congruentiam huius præcepti; non tamen videtur per ſe ſolum ſufficiens ad præceptum fundandum. Ratio eſt, quia ex vi ſolius iuris naturalis, ſolùm præcipimur ſancta ſanctè tractare, & ad ſacramentum non accedere fictè; ergo, ſi per contritionem hoc præſtet homo, atque de hoc ſit moraliter certus, eo modo, quo per humanas coniecturas eſſe poteſt, id ſatis erit, vt naturali obligationi ſatisfaciat: quia in rebus agendis, regulariter ac moraliter loquendo, non tenetur homo adhibere ſummam diligentiam ac certitudinem, ſed probabilem & humanam. Dico autem, regulariter; quia in periculo damnationis perpetuæ, quod in articulo mortis occurrit, propter rei magnitudinem, & propter periculum maximi detrimenti, quod non tantùm in conſcientia & exiſtimatione, ſed in re ipſa exiſtit, eſt peculiaris ratio, vt A debeat homo quoad poſſit, omnem dubitationem excludere. Quæ ratio non ita procedit in præſenti, quia, ſi homo accedat cum probabili conſcientiæ exiſtimatione, quamuis in re ipſa decipiatur, nullum in re ipſa ſequetur irreparabile detrimentum, nec propria & formalis iniuria ſacramenti. Secundò à ſigno euidentiùs oſtenditur, non eſſe hoc proprium fundamentum huius præcepti: nam contingere poteſt, quòd aliquis ſit certior de ſua cõtritione, quàm alius de attritione ſua, & de ſanctificatione per ſacramentum, & nihilominus ille tenetur confeſſionem præmittere; alter verò per illam diſpoſitionem ſuæ obligationis ſatisfecit, & non tenetur ad contritionem procurandam, vel alium dolo- B rem, dummodo probabiliter credat, ſe eſſe attritum, & ritè confeſſum: quinimo, etiamſi alicui per reuelationem conſtaret, ſibi eſſe per contritionem remiſſum peccatum, nihilominus teneretur confeſſionem præmittere; ergo ſignum eſt, hoc præceptum non dari in certitudine procuranda de ſtatu gratiæ. Dices: ergo etiam ſi alicui conſtaret, poſt confeſſionem factam non fuiſſe ſanctificatum, non teneretur ampliùs ſe diſponere ad hoc ſacramentum. Reſpondetur, negando ſequelam: nam, vel reuelatur illi, confeſſionem fuiſſe inualidam & tunc debet iterum confiteri, quia reuera non fuit ſacramentaliter confeſſus; vel validam, informem ta- C men, & ſine effectu, & tunc non tenetur quidem iterum confiteri, tenebitur tamen diſponi, vt prius gratiam conſequatur, quàm ad hoc ſacramentum accedat, quia hoc ex naturali lege eſt neceſſarium, vt dictum eſt.

Obiectio.

Solutio.

Secundus modus colligendi hanc obligationem ſumitur ex ſignificatione huius ſacramenti, eſt enim ſignum vnionis Eccleſiæ viſibilis cum ſuo capite Chriſto,& membrorum eius inter ſe; ergo ex vi ſuæ ſignificationis & inſtitutionis poſtulat, vt qui ad illud accedit, ſit Chriſto coniunctus, non tantùm interiùs & inuiſibiliter, ſed etiam exteriùs per ſacramentum viſibile; atque etiam, vt non ſolùm ſit reconciliatus Deo inuiſibiliter, ſed etiam Eccleſiæ viſibiliter, quod fit per confeſſionis ſacramentum. D Quæ ratio facta etiam eſt ad explicãdam aliam congruentiam huius præcepti; non verò ſola ſufficit ad fundandum illud. Primò, quia ſæpe aliquis eſt in peccato mortali interiori, aut occulto, qui, quoad exteriorem vnionem, codẽ modo eſt Eccleſiæ coniunctus, quo alia membra viua. Secundò, quia per contritionem,& ſigna exteriora eius, Eccleſiæ exhibita, cenſeri poteſt peccator coniungi Deo & Eccleſiæ ſatis viſibiliter; ſicut quando ſacerdos miniſtrat aliquod ſacramentum, licèt ſe gerat, vt publicus Eccleſiæ miniſter, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi confeſſionem præmittat, vel merè exteriùs vel etiam interiùs, exhibendo ſigna eius, prout ratio, vel ſtatus eius id poſtulauerit. Quomodo etiam dixit Chriſtus Matth.5. *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus* E *fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſùm te, vade & reconciliare prius fratri tuo.*

Tertius modus eſt, vt hoc præceptum colligatur ex inſtitutione vtriuſque ſacramenti, communionis & confeſſionis, cum poteſtate clauium data Eccleſiæ & ſacerdotibus eius; hæc enim poteſtas clauium quæ eſt ſupra corpus Chriſti myſticum, deriuatur ex poteſtate ſupra corpus Chriſti verum, ad quod tãquam ad finem ordinatur. Data enim eſt hæc poteſtas ad diſponendos fideles, vt dignè ac conuenienter poſſint verum Chriſti corpus accipere; ergo ad hanc poteſtatem clauium pertinet, vel dignos admittere, vel indignos repellere, vt Leo Papa loco

ſuprà citato ſignificat, & habetur in c. multiplex, de A Pœnit. diſtinct. 1. ergo non poſſunt fideles peccatores dignè ad hoc ſacramentum accedere, niſi priùs huic poteſtati clauium ſe ſubmittant, vt per eam diiudicentur. Quæ ratio aliam continet congruentiam huiùs præcepti. Sed, niſi illud aliunde latum eſſe oſtendatur, non poſſet ex hac ſola inſtitutione colligi, quia ex inſtitutione Euchariſtiæ & poteſtate clauium, vt in ſacramento pœnitentiæ exercetur, non ſequitur neceſſarius ordo vel connexio, inter vſum vnius & alterius ſacramenti: tum quia illa poteſtas per ſe & abſolutè data eſt ad remiſſionem peccatorum; tum etiam, quia, licèt fateamur, datam eſſe propter hoc ſacramentum, vt meliùs & faciliùs diſponantur homines ad illud ſuſcipiendum, tamen B ex hoc præciſè non poteſt colligi neceſſitas, ſed vtilitas, ſcilicet, vt, qui voluerint, poſſint faciliùs & meliùs ſe diſponere.

Hoc præceptũ eſt diuinũ poſitiuũ à Chriſto Domino latum.

Dico tertiò, hoc præceptum præmittendi confeſſionem ante communionem eſſe diuinum poſitiuum, à Chriſto Domino ſpecialiter latum, & Apoſtolis, & per eos Eccleſiæ traditum. Hanc concluſionem indicant antiqui Theologi, quatenus deſignando tempora, pro quibus obligatur homo ad confeſſionem, ſine Eccleſiæ determinatione, vnum eſſe dicunt, ſi ſuſcipienda ſit Euchariſtia; ſentiunt ergo hoc tempus eſſe iure diuino determinatum per hoc præceptum, de quo agimus. Apertiùs hoc docent recentiores: Soto, in quarta diſtinctione 15. C quæſtio. prima, articulo quarto. Alter Soto, lectione 12. de Euchariſtia. Canon. relect. de pœnitentia, parte quinta. Caſtro verbo, Euchariſtia, hæreſi 10. Corduba libro primo quæſtionum Theologicarum, quæſtione decimaſexta. Couar. qui alios refert in capite, alma mater, parte prima, §. 1. numero 7. Et primò ex antiquis Patribus hoc indicant Cyprianus, qui in citatis epiſtolis ſentit, niſi ita fiat, contra diuinam legem fieri. Et Leo Papa dicta epiſtola, qui ſentit, ex Chriſti ordinatione manare, vt peccatores per Sacerdotum iudicium ad hoc ſacramentum admittantur: quod tamen non poſſet eſſe neceſſarium, ſecluſo hoc præcepto, vt dictum eſt. Secundò D plurimum fauet huic aſſertioni Concilium Tridentinum ſeſſione 13. cap. ſeptimo, vbi tractans ad rem præſentem verba Paul. *Probet autem ſeipſum homo*, dicit, in eis cõtineri præceptum; ſic enim inquit, *Quare communicare volenti reuocandum eſt in memoriam eius præceptum: Probet autem ſeipſum homo*. In quibus verbis videri poteſt ambiguum, an hoc vocet præceptum Apoſtoli, vel Chriſti; quia vtriuſque mentionem fecerat. Tamen ſine dubio intelligendum eſt illud relatiuum, *eius*, non referre Apoſtolum, ſed Dominum, cuius mentio immediatè præceſſerat, & ex ipſo etiam Paulo colligi poteſt, qui ante omnia illa, quæ de hoc ſacramento tradit, præmittit illa verba, *Ego n. accepi à Domino, quod & tradidi vobis*, & poſtea E cætera perſequitur, inter quæ hoc præceptum continetur; proponit ergo illud tanquam à Chriſto traditum: nam ſi præceptum aliquod à ſe latum propoſuiſſet, vtique diſtinxiſſet illud, ſicut in eadem epiſt. cap. 7. fecerat. Addit vlteriùs Concilium, *Eccleſiaſtica conſuetudo declarat, vt nemo ſibi conſcius alicuius criminis ſine præuia confeſſione accedat*. Quæ verba Concilij variis modis intelligi poſſunt, primùm, vt docere voluerit, atque exponere, Paulum eſſe locutum de probatione per confeſſionem. Sed hic ſenſus difficilis creditu eſt: tũ, quia verba Pauli generalia ſunt, tum etiam, quia ratio illa, quam ſubdit illis verbis, *Qui enim manducat, & bibit indignè, iudicium ſibi mãducat & bibit*, ſatis indicat eum non agere de obligatione orta ex ſpeciali præcepto præmittendi confeſſionem, ſed ex generali lege dignè, & ſanctè tractandi quæ ſancta ſunt; ergo in illis etiam verbis, *probet ſeipſum homo*, generatim etiam loquitur Apoſtolus & præcipit, vt homo debitam diligentiam adhibeat. Alio igitur ſenſu declaranda ſunt verba Concilij, ſcilicet quamuis verba Apoſtoli ex ſe generalia ſint, tamen Eccleſiaſticam conſuetudinem declaraſſe, eam probationem, ac diligentiam per confeſſionem eſſe faciendam, interueniente culpa mortali. Sed hæc ipſa Eccleſiæ declaratio dupliciter interpretari poteſt, primùm, quòd Eccleſiaſtica conſuetudo introduxerit, ac determinauerit eam probationem, quæ de ſe indifferens erat, ad obligationem faciendi illam per confeſſionem, quo ſenſu erũt vera Cõcilij verba, etiamſi hoc præceptum Eccleſiaſticum eſſet; ſicut dicere poſſumus, Eccleſiaſticam conſuetudinem declaraſſe, Sacerdotes alendos eſſe decimis, aut ieiunia eſſe ſeruanda tali modo & tempore. Tamen hic ſenſus non videtur ita proprius, nec à Concilio intentus, aliàs potiùs dixiſſet, Eccleſiaſticam conſuetudinem hoc introduxiſſe aut determinaſſe, vnde, cùm tantùm dixit, *declarat*, indicare voluit, hoc ius non eſſe introductum ab Eccleſia, ſed perpetuò obſeruatum, & hoc declaraſſe Eccleſiaſticam conſuetudinem. Qui ſenſus præter vim & proprietatem verborum, inde etiam confirmari poteſt, quia ſolet Concilium quando præceptum eſt Eccleſiaſticum, illud explicare, ſicut ſeſſ. 22. cap. 7. fecit de præcepto miſcendi aquam vino in ſacrificio: hic autem diligenter abſtinuit ab omni verbo, quod poſſet ſolum Eccleſiaſticum præceptum indicare. Confirmatur: nam iuxta regulam Auguſtini lib. 5. de Baptiſmo cap. 24. indicium iuris diuini eſt, quando aliquid ab vniuerſa Eccleſia obſeruatur, quod neque ab aliquo Pontifice, neque à Concilio, præceptum eſt, ſed initium eius ignoratur ac perpetuò in Eccleſia obſeruatum eſt: ſed huiuſmodi eſt hæc cõſuetudo de qua agimus, vt Concilium ſignificat, & ex dictis non obſcurè colligitur. Denique talis eſt hæc lex, vt ſemper ac in omni ætate, & tempore vtilis futura eſſet Eccleſiæ, imò & videtur eſſe talis, vt Papa in ea diſpenſare non poſſit. Poterit quidem interpretari, an in tali opportunitate obliget, necne: tamen, ſuppoſita obligatione, non poteſt in ea diſpenſare; neque hoc vnquam viſum eſt in Eccleſia. Hæc ergo omnia ſimul ſumpta ſufficientia indicia ſunt diuini iuris.

Soto. Pet. Sot. Cano. Cordub. Couar. Cyprian. Trident. Auguſt.

Dubium.

Sed quæres, quo certitudinis gradu hæc veritas tenenda ſit, quídve Tridentinum Concil. ſanxerit, quãdo in canon. 11. ſeſſ. 13. imponit excommunicationis pœnam ipſo facto incurrendam, in eos, qui prædicauerint, docuerint, aut defenderint, non eſſe neceſſarium præmittere confeſſionem ante communionem? Nam vel ſolùm loquitur de iis, qui negant hoc eſſe neceſſarium poſt decretum eiuſdem Concilij; & in hoc ſenſu res videtur adeò clara, vt appareat ſuperflua: nam cùm Concilium dixiſſet, *Sancta ſynodus ſtatuit, declarat, ac decernit*, nemo ſine aperto errore poteſt negare, poſt illud decretum, hoc eſſe neceſſarium, quia eſſet contra verba eius, aut etiam contra poteſtatem eius. Vel illis verbis Concilium docet, vt teneamus ac doceamus, hoc ſemper fuiſſe neceſſarium: & hoc etiam eſt nimium extendere illam pœnam, quæ non videtur extendenda, ſed coarctanda. Primum, quia in Concilio nullum eſt verbum de præterito, ſcilicet, neceſſarium ſemper fuiſſe; ſed de præſenti, *neceſſarium eſſe*. Deinde, quia non ſine myſterio in illo canone poſuit illa duo verba, *ſtatuit, ac declarat*, cùm tamẽ in capite ſeptimo

vbi

vbi non tradit præceptum, ſed doctrinã, ſolum vſum A fuiſſe verbo declarandi. Denique cùm ad mores nõ fuerit neceſſarium, non videtur veriſimile voluiſſe Concilium ſcholaſticam controuerſiam dirimere, aut alterutrã opinionem damnare. Quocirca in hac mente Concilij explicanda authores, qui poſt illud ſcripſerunt, varij eſſe videntur; quidam enim dicunt, illam pœnam latam eſſe in eos, qui ſententiam Caietani nunc defendere auderent, quam propterea dicunt, nunc eſſe in fide erroneam: ita ſentit Canus ſuprà, & Catherinus libro 5. contra Caietan. & Sixtus Senenſis lib. 6. Bibliothecæ ſanctæ, annotat. 261. Aliis autem placet, poſteriorem expoſitionẽ Concilij eſſe veriorem, in quam partem inclinat Petrus Soto ſuprà, & Victoria in Summa num. 77. Mihi videtur, directam intentionem Concilij fuiſſe, ſimpliciter pœnam illam imponere in eos, qui auſi fuerint quocunque titulo, vel quæſito colore, negare obligationem præmittendi confeſſionem ante communionem. Vnde ſi quis diceret hoc non eſſe alicubi neceſſarium, vel quia ibi non eſt promulgatum Concilium, vel, quia non eſt receptum contra intentionem Concilij ageret & prędictam pœnam incurreret, vt exiſtimo, quia illa eſt veluti definitio quædam pertinens ad doctrinam, quæ in Eccleſia tenenda eſt, & docẽda, & eſt vniuerſalis abſque vlla limitatione, & Concilium non fundat illam in præcepto à ſe lato, ſed in neceſſitate, quã Eccleſiæ conſuetudo declarat, vt in cap. 7. dixerat, & ideo ſimul vtitur verbo ſtatuendi, & declarandi, quia & ſtatuit nouum præceptũ, & declarat antiquum, & ideo abſolutè decernit, hoc eſſe neceſſarium. Quo fit, vt cõſequenter Concilium reiiciat Caietani ſententiam, quia non poteſt aliter conſiſtere vniuerſalis obligatio, & neceſſitas, quam Concilium ſtatuit, niſi fundetur in antiquo præcepto, & non tantùm in nouo. Quapropter plus eſſet, quàm temerarium, nunc defendere Caietani opinionem, non tamen incurreret excommunicationem à Cõcilio latam, quia ita ſentiret, donec aliquem actum exerceret eorum, quos Cõcilium numerat, qui ſunt docere, prædicare, pertinaciter aſſerere, aut publicè defendere, non eſſe neceſſarium confiteri ante communionem. Admittendo autem hoc vniuerſale, & antiquum præceptum, an illud ſit iuris humani, vel diuini, mera opinio eſt, noſtrámque ſententiam ſolùm vt probabiliorem, & magis piam defendimus.

Canus. *Catherinus.* *Sixtus.* *Pet. Sot.* *Victoria.*

Quod attinet ad fundamentum ſecundæ ſententiæ, iam explicuimus, vnde hoc præceptum colligamus, & quomodo verba Pauli intelligenda ſint. Nam licèt confeſſionem expreſsè non requirat, tamen ſub verbis eius optimè intelligi poteſt: nam in confeſſione optimè homo probat ſe ipſum, ſuámque conſcientiam examinat, & conſuetudo Eccleſiæ declarauit, ita eſſe intelligendam illam probationem, & Concilium dixit. Ex quo etiam nos adiungimus, eandem conſuetudinem declarare ſanctos Patres, quando Pœnitentiam ad communionem requirunt, intelligendos eſſe de Pœnitentia ſacramentali propria Chriſtianorum. Et ſimiliter dicimus, Chryſoſtomum non excludere iudicium confeſſionis, quod non eſt tam humanum quàm diuinum, & in eo ſolus reus eſt accuſator & teſtis; ſolùm ergo excludi aliam manifeſtationem vel publicationem delicti, vt latiùs in materia de confeſſione dicturi ſumus, vbi etiam tractabimus aliud dubium, quod hîc occurrebat, an committat duo peccata, qui ſine præuia confeſſione communicat, cum conſcientia mortalis peccati, pendet enim ex aliis ibi tractandis, & ideo illud remittimus.

SECTIO IV.

Quibus de cauſis liceat communicare ſine præuia confeſſione poſt peccatum mortale commiſſum.

Dvo ſunt certa, primum eſt, interdum licere ei, qui peccauit mortaliter, ſine præuia confeſſione Euchariſtiam accipere. In hoc enim conueniunt omnes Theologi citati, & idem ſignificat Concilium Tridentinum. Ratio verò eſt, quia hoc præceptum, vt diximus, poſitiuum eſt: præcepta autem poſitiua non obligant ſemper in omni caſu cum quouis diſcrimine, præſertim, ſi hoc præceptum conſideretur, vt affirmatiuum præcipiens actum confeſſionis, natura cuius eſt, vt obliget ſemper, nõ tamen pro ſemper, & ideo tales poſſunt occurrere circumſtantiæ, vt pro tunc non obliget; ſi verò non conſideretur vt negatiuum, non prohibet rem intrinſecè malam, ſed potiùs facit malam, quia prohibitam, & ideo etiam fieri poteſt, vt excuſetur illa obligatio, & tollatur talis malitia. Secundò eſt certum, duas debere circumſtantias vel conditiones concurrere, vt hoc liceat, quas Concilium Tridentinũ, his verbis poſuit, *neceſſitate vrgente, & modò deſit copia confeſſoris.* Et ratio eſt, quia præceptum diuinum obligat, vbi impleri poteſt: ergo vbi nulla eſt neceſſitas agendi aliter, quàm præceptum eſt, omnino ſeruandum eſt præceptum, quia ſeruari poteſt, C ſed vbi non concurrunt illa duo, nulla eſt neceſſitas, quia ſi eſt copia confeſſoris, poteſt præmitti confeſſio; ſi autem non eſt copia confeſſoris, & nulla eſt neceſſitas communicandi, poterit omitti communio, ne aliter, quàm præcepta eſt, fiat: ergo, vt poſſit licitè communio fieri ſine confeſſione, primùm omnium neceſſariũ eſt, vt ſit aliqua neceſſitas communicãdi, & deinde vt ex defectu cõfeſſoris nõ poſſit præmitti confeſſio. Dices, poſſunt aliæ cauſæ occurrere ex parte pœnitentis, ob quas non poſsit confiteri, vt verbi gratia, ſi loqui non poſsit, vel non in eo idiomate, quo poſsit intelligi. Reſpondetur, omnes has comprehendi à Doctoribus, ſub inopia confeſſoris, quia qui nõ poteſt loqui, ita vt poſsit intelligi, ex parte ſua confiteri poteſt, deeſt tamen illi D confeſſor, qui illum intelligat; ſupponimus enim, confeſſorem nulla ſigna poſſe percipere, vnde nunquam pœnitens ex parte ſua confiteri non poteſt, niſi quia fortaſſe ſenſum & vſum rationis amiſit, & tunc non eſt iudicandus ſecundùm præſentem ſtatum, ſed iuxta præcedentem, in quo ſigna contritionis dare debuit, vt poſtea poſsit communicare, & tunc cenſetur habuiſſe inopiam confeſſoris. Itaque omnis huiuſmodi impotentia confitendi ad hanc inopiam confeſſoris reuocatur. Ex his ergo duo alia declaranda ſuperſunt, primum, quando dicendus ſit aliquis carere copia confeſſoris; ſecundum, quæ neceſsitas ſufficiat ad communicandum tunc ſine confeſsione.

Circa primum ab authoribus varij caſus recenſentur, quos breuiter attingere neceſſe eſt. Primus E eſt, ſi quis habeat præſentem ſacerdotem, cui poteſt quidem integrè & legitimè confiteri, de propinquo verò alium expectat, cui ſolet deuotiùs confiteri. Hanc cauſam ſufficientem exiſtimant ad differendam confeſsionem, etiamſi communicare, vel ſacrum facere neceſſe ſit. Richardus in 4. diſtinctione 17. articulo 3. quæſtione 6. & inclinat Syluester Euchariſtia 3. quæſt. 14. & Armilla verbo, Communio, in fine, & aliqui Summiſtæ, & ſpecialiter Summa Roſell. dicens, poſſe religioſum, quamuis confiteri valeat ſacerdoti laico, differre confeſsionem & facere ſacrum, vt more ſuo intra religionem confi-

Richard. *Syluest.* *Armil.*

 teatur

teatur,& vt aliquam ſuæ religionis infamiam excuſet. Sed hæc doctrina, præſertim vt à Richardo eſt tradita, nec ſecura, nec practicè probabilis mihi videtur, præcipuè poſt Concilium Tridentinum, & ita ſentiūt poſteriores authores, Soto, Cano, Couar. Cord. & priùs docuerat Syluest. confeſſ. 1. §. 2. & probatur, quia non poteſt verè dici in eo caſu deeſſe copiam confeſſoris, cùm præſtò ſit aliquis ſufficiens, abſque morali incommodo graui. Item ille ſufficeret vt teneretur aliquis ei confiteri ad ſeruandum præceptū annuæ confeſſionis, ſi alius intra debitū tempus non expectaretur; cur ergo non erit ſufficiens, vt teneatur quis hoc præceptum diuinum ſeruare? Præterea, quia ſi huiuſmodi peccator vult confiteri alteri Sacerdoti, cui cum maiori fructu & deuotione confiteri ſolet, poterit hoc poſtea facere ſi velit, & præſentem confeſſionem non omittere, ſicut ſi quis ſperaret ſe maiori fructu & deuotione communicaturū in Pentecoſte, quàm in Paſchate, non propterea poſſet differre, ſed deberet tempore præſcripto præceptum implere, & poſtea ſi vellet, poſſet iterum communicare, vt ea maiori deuotione fruatur. Neque quoad hanc doctrinam differentiam inuenio inter religioſum & laicum, quia & vtrumque æquè obligat diuinum præceptum, & laicus Sacerdos poteſt eſſe ſufficiens miniſter ad confeſſionem religioſi audiendam ſine vllo morali incommodo, vel religioſi, vel religionis per ſe loquendo. Tū quia perſonalis lapſus religioſi, per ſe non eſt infamia religionis; quòd autem ſit aliquid infamia ipſius religioſi, non refert, quia eſt intrinſecè annexa cōfeſſioni; tum etiam, vbi eſt ſeruandum confeſſionis ſigillum, moraliter non exiſtimatur infamia grauis, quādo excuſari non poteſt: ſola autem verecundia, vel difficultas, quæ ſentiri tunc poteſt, non excuſat.

Soto. Nauar. Canus. Couar. Cordub.

Secundus caſus aſſignari ſolet, quando eſt abſens proprius Sacerdos, & neceſſe eſt alieno confiteri, tunc enim, cùm id non poſſit facere pœnitens, niſi ex priuilegio, non videtur obligare ad vtendum illo, ſed poſſe ius commune ſeruare, quo præciſè conſiderato ac ſeruato, talis homo non habet copiam confeſſoris. Hæc ſententia etiam eſt falſa, vt rectè Corduba notauit, quia tunc abſolutè & ſine incommodo poteſt præceptum diuinum impleri; cur ergo non ſeruandum? aut quid refert, quòd confeſſor, qui adeſt, ſit ordinarius, vel extraordinarius, ſi reuera iuriſdictionem habet? diuinum enim ius non requirit hunc vel illum miniſtrum, ſed ſolùm illum, cui homo rectè & ritè confiteri poſſit. Præterea fundamentum, quod in eo caſu ſupponit, ſcilicet non teneri aliquem ad implendum præceptum vtēdo priuilegio, ita vniuersè & indiſtinctè ſumptū falſum eſt, vt patet: nam tenetur quis in die feſto audire Miſſam in loco interdicto, ſi priuilegium habet. Et ſimiliter, qui haberet priuilegium conſecrandi in fermentato, ſi non haberet azymum, teneretur eo priuilegio vti, vel in die feſto, ne omnino ſacrum omitteret, ſi non poſſit aliter audire illud, vt communicaret in Paſchate, aut in mortis periculo. Ac denique in præſenti caſu, qui non poſſet aliter implere præceptum annuæ confeſſionis, niſi vtendo facultate, quam haberet eligendi confeſſorem, teneretur ea vti, quia poſſet commodè implere præceptum, & hoc non eſt grauamen, aut onus, ſi recta ratione cenſetur, ſed commodum & vtilitas magna. Itaque, quando ex priuilegio reſultat, vt aliquis habeat materiam ſeu poteſtatem moralem, & facilitatem ad præceptum implendum; tunc præceptum obligat, quia ſolùm requirit poteſtatem, vndecūque illa orta ſit, ſicut obligatur homo ad dandam eleemoſynam, ſi diuitias habet, ſiue dono, ſiue alio titulo, vel priuilegio illas compararit.

Tertius, magíſque receptus caſus eſt, quando peccator timet eum ſacerdotem, qui ſolus adeſt qui poſſit confeſſionem audire, non obſeruaturum ſigillum, aut aliam grauem iniuriam ſibi illaturum audita confeſſione, quia tunc illa eſt cauſa ſufficiens ad tacendum peccatum in confeſſione, ſalua eius integritate formali, vt ſuo loco dicetur; ergo in præſenti etiam erit ſufficiens cauſa ad excuſandum à confeſſione. Ita Syluester verbo, Confeſſio 1. §. 2. & alij communiter. Et eſt vera ſententia, ſi rectè explicetur. Dupliciter enim hoc accidere poteſt. Primò, vt homo tantùm habeat illud peccatum mortale, ex cuius confeſſione timet illud graue detrimentum, & tunc ſine dubio poteſt confeſſionem omittere, quia non habet, moraliter loquendo, copiam confeſſoris. Solum eſt in praxi obſeruandum, vt reuera tale periculum intercedat, & non ſit confictum: nam cùm homo ex ſe ſit propenſus ad tacendum huiuſmodi peccata propter difficultatem facilè fingit hæc pericula, vbi nō ſunt. Secundò fieri poteſt, vt homo habeat alia peccata mortalia, ex quorum confeſſione nullum timet detrimentum, ſimul cum alio, in quo ſolo eſt periculum, & tunc priuſquam communicet, tenetur confeſsionem facere omnium peccatorum mortalium, illud ſolùm tacendo, quod ſine illo incommodo graui confiteri non poteſt. Ita ſentit Maior, in 4. diſt. 17. q. 5. & Nauar. in Sum. cap. 7. n. 5. Et ratio eſt, quia ex vi huius præcepti tenetur quis confiteri omnia peccata mortalia, antequam Euchariſtiam accipiat; ergo quamuis non poſsit omnia, tenetur ea confiteri, quæ poteſt, maximè cùm poſsit integram cōfeſsionem formalem tunc facere. Dices ergo, cū quis habet vnum ſolum peccatum mortale, ex cuius confeſsione timet periculum, tenebitur confiteri de venialibus, vt indirectè ſaltem abſoluatur de illo mortali, & fiat ex attrito contritus, ſi neceſſe ſit, & ita ſecuriùs accedat: nam etiam tunc poteſt in illo modo facere confeſsionem formaliter integram. Reſpondetur, poſſe quidem ſi velit, & alia neceſſaria concurrant, de quibus ſuo loco dicemus, non tamen teneri ex vi præcepti, de quo agimus, quia illo ſolùm obligatur homo ad confeſsionem omnium peccatorum mortaliū præmittendam; vnde, cùm tunc non poſsit confiteri peccatum mortale, non obligatur, quia, vt diximus, non tenetur homo ad hanc confeſsionem, vt ſit certior de diſpoſitione ſua, ſed præciſè, vt peccata ſua ſubiiciat clauibus Eccleſiæ, & eorum abſolutionem directè recipiat. Dixi autem, ex vi huius præcepti; quia ſi accideret, huiuſmodi peccatorem non exiſtimare ſe eſſe contritum, ſed tantùm attritum, teneretur non communicare, niſi vel ad probabilem exiſtimationem ſuæ contritionis perueniret, vel priùs ſacramentum confeſsionis, eo modo quo poſſet, acciperet, vt per illud iuſtificaretur. Ea tamen obligatio tunc non orietur ex hoc præcepto, ſed ex naturali ac diuina lege, ſanctè tractandi, quæ ſancta ſunt, vt ſequenti ſectio. latiùs explicabimus.

Quartus caſus eſt præcedenti ſimilis, quando ſcilicet homo habet peccatum reſeruatum ſuperiori, & non poteſt illū adire, nec facultatem petere, quia tunc neceſsitate vrgente, poteſt communicare ſine confeſsione; ita tenet Summa Armill. verbo, Communio, §. 18. citans Adrianum, & Paludanum, & ſignificat Soto hìc, & Victoria in Sum. num. 79. Videtur tamen eadem limitatio adhibenda, quæ in præcedenti caſu poſita eſt, ſcilicet, vt procedat, quando pœnitens non habet aliud peccatum mortale, niſi

reſer-

reſeruatum: nam ſi aliud habeat, ratione illius videtur teneri ad confeſſionem præmittendam, cum onere, & propoſito comparendi poſtea coram ſuperiori, quoad caſum reſeruatúm, eo modo, quo explicabimus infrà, de confeſſione tractantes. Et ita ſentit Soto in 4.d.17.q.2.art.5. Verum eſt tamen, non eſſe omnino eandem rationem de hoc caſu, & de præcedenti: nam in illo, cùm homo taceat peccatum, quod ſine incommodo confiteri non poteſt, ſine vllo grauamine poteſt reliqua peccata confiteri. At verò in præſenti, ſi confitetur peccatum non reſeruatum, tenetur iuxta communem doctrinam, ſimul confiteri reſeruatum, etiamſi tantùm indirectè poſſit de illo abſolui, & poſtea tenetur iterum idem peccatum ſuperiori confiteri; vnde, ſi tenetur confeſſionem præmittere, conſequenter obligatur ad confitendum bis idem peccatum mortale, quod eſt onus graue; ergo propter hoc vnum vitandum excuſari tunc poterit à præmittenda confeſſione. Atque eadem difficultas eſt, ſi quis habeat ſolum caſum reſeruatum, & facultatem, vt poſſit illum inferiori Sacerdoti confiteri, & ab eo abſolui cum onere & obligatione comparendi coram ſuperiori; an tunc teneatur vti illa facultate, ſi neceſſitas communicādi occurrat. Videtur enim non teneri cum tanto onere, vt explicatum eſt. Propter quā rationem prior ſententia ſimpliciter & ſine illa limitatione intellecta non videtur improbabilis; nihilominus poſterior ſecurior eſt, & omnino conſulenda, & in rigore videtur probabilior, quia illud grauamen ferè nullius momenti eſt, vt excuſare ſufficiat ab obligatione huius diuini præcepti. Itē, quia propter illā cauſam non excuſaretur aliquis ab obligatione implendi præceptum de annua confeſſione, quando caſum reſeruatum habet, & non poteſt ſuperiorem adire, poteſt autem confiteri inferiori, & ab illo abſolui, cum onere comparendi. Item, aliàs poſſet quis eo prætextu multis annis non confiteri, & ſæpius communicare ſine confeſſione, quia habet caſum reſeruatum, à quo non poteſt directè & ſimpliciter abſolui ab inferiori, ſine onere comparendi coram ſuperiori, quem toto illo tempore adire non poteſt: conſequens autem eſt ſatis abſurdum; ergo.

Ex his igitur, & ſimilibus caſibus, qui excogitari poſſunt, colligitur moralis ac generalis regula, quæ in hoc puncto aſſignari poteſt; ſcilicet, tunc cenſendum eſſe, aliquem non habere copiam confeſſoris, quando non adeſt Sacerdos habens iuriſdictionem ſuper peccata mortalia, vel ſuper aliquod ex iis, quorum conſcientiam habet is, qui communicaturus eſt, vel certè, quando, etſi Sacerdos adſit, tamen homo non poteſt illi confiteri ſine graui damno, & periculo. Regula patet ex dictis. Statim verò inquiret aliquis, quantum, & quale debeat eſſe hoc damnum vel periculū, ſed de hoc dicemus latè infrà, agentes de integritate confeſſionis, quanquam vix poſſit aliud dici, quàm moraliter, & prudenter eſſe penſandum. Atque idem reſpondendum eſt, ſi quis interroget, quàm debeat diſtare confeſſor, vt dicatur non eſſe præſens, poteſt enim per leucam, aut magis vel minùs diſtare; & non poteſt eadem regula pro omnibus tradi: nam vnus facilè conficit iter vnius leucæ, alter magna difficultate. Item, vnus poteſt ire ſine nota, vel ſcandalo, alter minimè. Rurſus, idem poteſt ire ſemel, vel iterum, non tamen ſæpius & frequenter, cùm tamen frequenter peccare contingat; ſunt igitur omnia prudenter conſideranda, & iuxta diuerſitatem locorum, ac perſonarum, iudicium ferendum eſt. Et hæc de priori parte.

Quæſitis aliquot ſatis fit.

A Circa poſteriorem, quanta eſſe debeat neceſſitas communicandi, in generali eſt certum, debere eſſe grauem; quia res ſatis grauis eſt, prætermittere executionem cuiuſdam præcepti diuini, & in materia tam graui. Vnde licere non poteſt ſine graui cauſa. In particulari verò difficile eſt iudicare, quando neceſſitas ſit grauis, pendet enim multum ex circumſtantiis, & ideo pendet ex prudenti arbitrio: vtile tamen erit ſingulares aliquas cauſas proponere, ex quibus faciliùs poſſit ex ſimilibus ferri iudicium.

Cauſæ aliquot excuſātes eum qui ſuſcipit hoc ſacramentum a præmittenda cōfeſſione. Prima. Secunda.

Prima ergo & indubitata neceſſitas eſt, periculum mortis eius, qui communicaturus eſt, vt ſi ipſe ſit Sacerdos, vel certè, ſi ſit laicus, & hoſtia ſit conſecrata, & non adſit Sacerdos, ſed ſolus Diaconus qui miniſtret. Ratio eſt clara, quia hæc eſt neceſſitas, & magna, & maximè propria. Secunda non diſſimilis eſt neceſſitas alterius in periculo mortis exiſtentis, vt ſi oporteat facere ſacrum ad conſecrandum, & communicandum illum, quod meritò eſt ab omnibus receptum, quia neceſſitas alterius grauis eſt, & ſpiritualis, & propter vnionem & obligationem charitatis, vt propria reputanda eſt.

Tertia.

Tertia ab omnibus etiam recepta eſt, ſi non poſſit quis communionem omittere ſine graui infamia, quæ moraliter graue damnum exiſtimatur, & non eſt veriſimile, præceptum poſitiuum cum tanto rigore ac detrimento obligare. C Tenetur autem vnuſquiſque animaduertere, an poſſit alia via infamiam vitare, probabilem aliam excuſationem cauſando: nam quando id fieri poteſt, ceſſat cauſa & neceſſitas communicandi.

Quarta.

Quarta etiam communis eſt, ſi ſequatur ſcandalum, miſſam vel communionem omittendo, quia ſcandalum ex obligatione charitatis vitandum eſt, affert enim magnum & ſpirituale nocumentum. Eſt autem obſeruandum, aliud eſſe ſcandalum, aliud verò populi quandam admirationem; hæc enim poſterior (quidquid aliqui Summiſtæ dicant) non eſt ſufficiens cauſa ad communicandum ſine confeſſione, ne alij admirentur, videntes eum conſuetam communionem omittere, ſola enim admiratio non affert D hac in parte aliquid nocumenti, neque eſt res magni momenti; niſi ſimul cum illa vel ſcandalum, vel infamia coniuncta ſit, quod tamen, moraliter loquendo, ſæpe accidere ſolet. Ex hac enim admiratione ſolet vulgus, & leues homines, occaſionem facilè ſumere, aut iudicandi de aliquo temere, aut de eo murmurandi, & conſequenter infamandi proximum; quando ergo huiuſmodi periculum meritò timetur, eſt cauſa iuſta & ſufficiens. Ita Corduba, qui alios refert in Summa Hiſpana. q.142.

Quinta.

Quinta, & grauis cauſa eſt, neceſſitas abſoluendi inchoatum ſacrificium, vt ſi quis, incepta iam miſſa, recordetur, ſe commiſiſſe peccatum mortale, & non eſſe confeſſum, vel certè, ſi (quod humanum eſt) in ipſomet actu ſacrificij illud cōmittat, E vel interiori odio, vel prauo conſenſu, aut dubitatione circa fidem. Et quidem, ſi hæc memoria vel neceſsitas poſt conſecrationem ſuperueniat, ſine controuerſia, & limitatione dicendum eſt, progrediendum eſſe ad communionem ſine confeſſione, cum ſola interiori pœnitentia, propter integritatem & perfectionem ſacrificij, quæ res grauiſſima eſt, & maximè neceſſaria. Quinimo, licèt facilè, & ſine vllo ſcandalo, poſſit Sacerdotem ad altare vocare, & confiteri, nec tenemur, nec debet id facere, quia non decet, ſacrificium iam ſubſtantialiter inchoatum interrumpere, niſi fortè tanta eſſet neceſſitas, vt non ſperaret, poſſe ſe ad contritionem

ſine confeſſione peruenire, tunc enim ex duobus incommodis minus eſſet eligendum.

Dubium. Difficultas verò eſt, ſi hæc memoria vel neceſſitas, poſt inchoatam quidem miſſam, ante conſecrationem tamen, eueniat: nam in hoc authores varij ſunt. *Solutio.* Breuiter tamen dicendum videtur: in primis, ſi Sacerdos recordetur in altari, antequam miſſam inchoet, debere confeſſionem præmittere, etiam ſi oporteat exui veſtibus ſacris, vt Sacerdotem adeat. Ita ſentit Scotus in 4. diſtinctione 9. quæſtione 1. & alij, quos refert. Et ratio eſt, quia cùm ſacra actio non ſit inchoata, nulla eſt rationabilis cauſa communicandi ſine confeſſione, ex vi huius cauſæ ſeu capitis: nam ſi aliunde futurum ſit ſcandalum, vel infamia, iam erit alia neceſſitatis ratio, quod in omnibus ſequentibus obſeruandum eſt, ne id ſemper admonere opus ſit. At verò, ſi memoria peccati vel neceſſitas occurrat, iam inchoata miſſa, & facilè, & ſine incommodo poſſit ad altare vocari confeſſor, faciédum eſt, & præmittenda confeſſio. Ita Bonauentura in 4. diſt. 13. & in expoſitione literæ circa principium. Syluester verbo, Euchariſtia 2. quæſt. 6. Et ratio eſt, quia illa prior pars miſſæ eſt extrinſeca ſacrificio, & ideo ſine indecentia interrumpi poteſt, ex cauſa rationabili, ſicut fieri ſolet per concionem, aut populi orationem. Si autem non poteſt ad altare vocari confeſſor, non tenetur Sacerdos inde diſcedere, & miſſam inchoatam relinquere: ita ſentit Bonauentura ſuprà dicta diſtinctione 13. & Soto ibi, quæſtione prima, articulo ſexto. Victor, in Summa, num. 79. Nauarr. cap. 21. num. 49. Clarius cap. 25. numero 76. & eſt aperta doctrina D. Thom. infrà quæſtione 83. articulo 6. ad 2. vbi, cùm tres caſus enumeraſſet, ſcilicet, quando Sacerdos ante conſecrationem recordatur, ſe eſſe excommunicatum, vel non eſſe ieiunum, vel non eſſe confeſſum peccatum mortale, dicit tutius eſſe, inceptam miſſam relinquere, ſi ſine ſcandalo poteſt, maximè in caſu manducationis, & excommunicationis, vbi, cùm dicit *tutius*, ſentit hoc non eſſe præceptum, ſed conſilium; cùm verò addit, maximè in duobus primis caſibus, ſentit in tertio, de quo nunc agimus, eſſe magis liberum, ſeu æquè tutum, miſſam abſoluere; quamuis etiam ſit liberum miſſam relinquere, ſi ſine ſcandalo poſſit. Ratio verò vtriuſque partis, eſt, quia cùm illa prior pars non ſit de ſubſtantia ſacrificij, non eſt per ſe malum illam inchoatam relinquere ſine ſacrificio, præſertim ex aliqua honeſta cauſa. Aliunde verò, quia illa ſimul fit cum ſacrificio ex inſtitutione Eccleſiæ per modum vnius actionis ſacræ, ideo in dicto caſu poteſt abſolui, poſtquam ſemel eſt inchoata.

Sexta. Sexta cauſa quodammodo præcedenti ſimilis aſſignari ſolet, quãdo aliquis recordatur peccati mortalis non confeſſi, poſtquam iam eſt altari admotus ad communicandum, quia iam tunc eſt quodammodo inchoata actio ſacra communicandi, & ideo non decet recedere donec perficiatur, ſicut eſſet indecens, poſtquam aliquis ſedet ad menſam Principis, diſcedere ante conuiuium peractum, ita Victoria ſuprà. Sed ſi intelligatur, hanc cauſam per ſe ſumptam eſſe ſufficientem, ſecluſa omni ratione ſcandali vel infamiæ, eſt difficilis doctrina, & quæ licentiam nimis amplam præbere videtur; quia illa indecentia moraliter nulla eſt, vel eſt tam parui momenti, vt propter grauiorem cauſam contemnenda videatur: nam multo maior eſt irreuerentia, adeſſe conuiuio ſine digna præparatione. Et ideo alij authores ſemper adiungunt, hoc licere, quando homo non poteſt retrocedere ſine aliquo ſcandalo vel nota, vt videre licet in Corduba ſuprà, & Armilla verbo, Communio, numero 28. & in Roſella §. 26. Et hoc quidem ſecurius eſt, quando reuera nulla eſt incommoditas, & homo poteſt facilè communionem differre. Nihilominus tamen moraliter & practicè loquendo, quando communio fit publicè, & coram aliis, ſine ſcrupulo fieri poteſt, quod Victoria docet, præſertim ſi iã Sacerdos incipit actionem ſacram, vt ſi ad hunc finem communicandi alium, conſecrauit formulam, vel pyxidem è ſuo loco duxit: nam tunc aliqua eſt indecentia, & moraliter nunquam deeſt aliqua nota, vel obmurmuratio. Non eſt autem conſulendum, vt in eo caſu is, qui communicare vult, confiteatur Sacerdoti miniſtranti ſacramentum, quia neque locus eſt aptus ad hoc munus, & minùs decet, & aliunde maiorem admirationem aliis ingerit.

Sed huius occaſione quæri poteſt, ſi quis ante communionem confeſſionem præmiſit, formaliter integram eorum omnium, quæ memoriæ occurrerunt, poſtea verò recordetur alicuius peccati non confeſſi, an per ſe loquendo teneatur illud confiteri, priuſquam communicet, vel ſatis ſit propoſitum confitendi illud ſuo tempore. *Dubium.* Videtur enim hoc ſufficere, quia ille iam impleuit præceptum præmittendi confeſſionem ante communionem; ergo ex vi huius præcepti iam tunc ad nihil amplius tenetur. Aliunde verò peccatum illud iam eſt remiſſum per abſolutionem Sacerdotis, ſaltem indirectam; ergo neque propter dignam diſpoſitionem neceſſarium eſt, ſtatim præmittere confeſſioné. Nihilominus dicendum eſt, ex vi huius præcepti teneri hominem in eo caſu ad confitendum illud peccatum mortale, priuſquam communicet, per ſe loquendo, & ſecluſis circumſtantiis, quæ excuſare poſſint. Ita ſentiunt, vel ſupponunt vlteriùs, authores omnes ſuprà citati. Et ratio eſt, quia hoc præceptum, de quo agimus, non tantùm obligat ad cõfitendum ante communionem, ſed ſimpliciter ad confitendum omnia mortalia peccata, & ad ſubiiciendum ea clauib. Eccleſiæ, priuſquam ad communionem accedatur. Eadem enim Eccleſiæ conſuetudo, quæ hoc præceptum declarauit, hunc eſſe illius ſenſum explicauit, & omnia, quæ ſuprà adduximus ad hoc præceptum probando, hoc confirmant. In prædicto autem caſu, licèt ille homo ſacramentum confeſſionis ſuſceperit, tamen abſolutè non ſubiecit omnia peccata ſua clauibus Eccleſiæ, quòd verò illud peccatum fuerit indirectè ablatum, per abſolutionem, non magis refert, quàm ſi per ſolam contritionem eſſet remiſſum, quia non magis eſt latum de illo iudicium in ſacramentali foro pœnitentiæ.

Vltima cauſa, ſeu ratio neceſsitatis eſt, quando Sacerdos tenetur ex officio facere ſacrum, vt frequenter accidit in parochis plebicolis, & hanc neceſsitatem maximè indicauit Concilium Tridentinum. *Vltima cauſa.* Addit verò Soto, eam ſatis eſſe, vt poſsit hoc bis aut ter fieri, non verò ſæpius. Quod frequenter fortaſſe ita eſt, non tam ex parte ipſius neceſsitatis, quàm ex parte abſentiæ confeſſoris, quæ moraliter cenſebitur ſufficiens pro vno vel alio die, non autem pro pluribus: nam in tanto tempore poterit conueniri confeſſor, etiamſi aliquantulum diſtet. Nihilominus tamen moralis illa regula non poteſt eſſe generalis; quia fieri poteſt, vt inopia confeſſoris pluribus diebus duret, & hoc eſt per ſe in hac neceſsitate conſiderandum, quia ſi verè non eſt copia confeſſoris per multos dies, omnibus illis poteſt fieri ſacrum ſine confeſsione præmiſſa propter dictam cauſam. Meritò autem aduertunt Doctores, huius

huiuſmodi parochos verſari in magno periculo, ſi hinc occaſionem ſumant faciliùs peccandi; & ideo ſi frequentiùs illis accidat hæc neceſſitas, debent etiam cum maiori labore, & diſpendio confeſſorem quærere.

Dubium. Sed quæret aliquis, quando Sacerdos non tenetur ex officio facere ſacrum, vt alij audiant, tamen non eſt alius, à quo audire poſſint, an ſit hæc ſufficiens ratio ad dicendum ſacrum ſine confeſſione præmiſſa, ne alij ſacrum amittant in die feſto? videtur enim hæc ſufficiens cauſa, ſcilicet, propter vitandum proximi peccatum. Sed contrarium videtur verius, per ſe loquendo, ſeu quantum ex vi huius cauſæ, quia reuera id non eſt tunc neceſſarium ad peccatum proximi vitandum: nam etiam ſi huiuſmodi Sacerdos tunc non faciat ſacrum, alij non peccabunt, non audiendo, quia nullus eſt, à quo poſſint audire; ergo cùm aliàs Sacerdos non habeat obligationem, nulla eſt ratio ſufficiens, quæ illum cogat ad faciendum ſacrum ſine confeſſione: ſola autem vtilitas vel conſolatio aliorum non videtur cauſa ſufficiens, alioqui multo magis id liceret propter ſolum proprium factum, vel conſolationem. Atque ex hac ratione colligitur, eam licentiam, quæ parochis datur in hoc negotio, intelligendam eſſe ſolùm pro illis diebus, in quibus ex officio tenentur ad ſacrum faciendum, ſiue ſint dies feſti, ſiue non: nam in vtriſque poteſt parochus teneri ad ſacrum faciendum, quia verò non tenetur in omnibus & ſingulis diebus ferialibus, ideo, quando obligatio non vrget, & commodè excuſari poteſt, debet non facere ſacrum abſque præmiſſa confeſſione. Dixi autem per ſe, & præcisè ex hac cauſa: nam ſi adiungatur ſcandalum, vel infamia, vt facilè poteſt moraliter contingere, iudicandum eſt iuxta ſuperiùs dicta.

Difficultas. Maior difficultas eſt, quando obligatio audiendi ſacrum cadit in ipſum Sacerdotem, an propter implendam illam poſſit ſacrum facere, ac ſimilis quæſtio eſt, ſi occurrat obligatio communicandi, in Paſchate, & ſit commoditas communicandi, non autem confitendi. Hanc neceſſitatem ſufficere exiſtimant Palud. in 4. diſtinct. 9. q. 4. concl. 10. & Syluester ſuprà. Ratio eſſe poteſt, quia tunc poteſt homo commodè implere Eccleſiaſticum præceptum, quod per ſe tunc obligat, & alioqui non fit contra diuinum præceptum, propter impotentiam exequédi illud. Alij verò ſentiunt, illam cauſam per ſe ſolam non ſufficere, niſi infamia vel ſcandalum adiungatur, Anton. 3. part. titul. 13. capitul. 6. §. 7. Soto & Corduba ſuprà, & Archidiaconus, quem Syluester citat, & ratio eſt, quia tunc Eccleſiaſticum præceptum non poteſt impleri conuenienti modo; ergo excuſatur homo ab obligatione ſeu tranſgreſsione illius; ergo ceſſante obligatione alterius præcepti, nullaupereſt ſufficiens cauſa communicandi. Et hæc poſterior ſententia mihi ſimpliciter magis probatur, quia lex Eccleſiaſtica, quæ præcipit communionem, non intendit obligare, niſi quando debito modo ſeruari poteſt, & præſertim requirit ſeu poſtulat ordinem & præparationem per confeſsionem, vt colligitur ex capitulo, omnis vtriuſque ſexus, de pœnitent. & remiſſ. Et idem faciliùs credi poteſt de præcepto audiendi ſacrum; quod per ſe non obligat ad ſacrum faciendum: quamuis autem obligare poſſit eum, qui aliter audire non poteſt, tamen non cum tanto rigore, vt propter hanc cauſam ſit ſacrum faciendum, etiam ſine confeſsione præmiſſa: nam hoc præceptum non eſt adeò graue, & propter leuiores cauſas ceſſare ſolet eius obligatio. Et hæc pars eſt ſine dubio ſecurior & regulariter conſulenda, quia minus habet periculi & ſpiritualis incommodi. Nihilominus prior eſt etiam probabilis, & poteſt quis in praxi illam ſequi, ſi velit, & præſertim, ſi multo tempore communione, vel miſſæ ſacrificio ob eandem cauſam priuandus ſit.

Alij caſus adiungi ſolent à quibuſdam Summiſtis, vt videre licet in Syluest. Armilla, Tabiena, Roſella, & aliis, qui non tam ſunt neceſsitatis, quàm commoditatis, vt, verbi gratia, ſi quis habeat conſuetudinem frequenter communicandi, & neceſſe ſit illam interrumpere: vel, ſi ita ſe ſentiat diſpoſitum, & ad communionem affectum, vt probabiliter ſperet magnum fructum ſe conſecuturum ex communione, ſi occurrat dies ſolemniſsimus, vt dies natalis Domini; vel ſi neceſſe ſit, ſacrum facere pro anima purgatorij, quæ ſuffragiis indigere probabiliter exiſtimatur. Sed hi caſus & alij ſimiles mihi non videtur ſufficientem cauſam continere: nam cùm Tridentinum dicat, *neceſſitate vrgente*, non ſola commoditas ſpectanda eſt, ſed vera neceſsitas.

SECTIO V.

Vtrum, quando non præmittitur confeſſio mortalis peccati, ſit neceſſaria contritio.

Ratio dubitandi eſt, quia eo caſu, quo quis confiteri non poteſt, ſufficit ad effectum ſacramenti huius, vt attritionem habeat, vt in ſuperioribus dictum eſt; ergo non eſt neceſſe, vt habeat contritionem. Patet conſequentia, primò, quia ſecluſa ſpeciali lege poſitiua, ad ſuſcipiendum dignè ſacramentum ſatis eſt recipere illud ſine obice, atque adeò cum diſpoſitione ſufficiente ad effectum ſacramenti. Secundò, quia ſi homo eſt attritus, per ſacramentum ſanctificabitur; ergo in ipſa communione erit ſanctus; ergo ſanctè ſumet; ergo ad nihil aliud tenetur. Tertiò, quia ſi maiorem obligationem habet, inquiro quo iure; non enim naturali, quia hoc tantùm obligat ad dignè & ſanctè tractandum, quæ ſancta ſunt: hoc autem præſtat ille homo, vt declaratum eſt. Non poſitiuo diuino, vel Eccleſiaſtico iure; quia hoc tantùm meminitur de præmittenda confeſsione, in quo non continetur obligatio ſpecialis præmittendi contritionem, quando non eſt locus confeſsionis: ſicut, qui tenetur confiteri in Quadrageſima, ſi non poſsit, non propterea tenetur conteri, niſi alia occurrat cauſa, quæ obliget. Et ratio in præſenti adiungi poteſt: nam, licèt confeſsio præcipiatur ante communionem, vt homo accedat ad hoc ſacramentum iam iuſtificatus, tamen hic eſt finis, non materia præcepti; ergo, cùm in præſenti non poſsit fieri confeſsio, quæ eſt materia præcepti huius, ex vi illius non obligatur homo, vt per contritionem prius iuſtificetur, quam ad hoc ſacramentum accedat; ergo nullo iure obligatur. Quartò poſſumus ab incommodis argumentari: quia ſæpe Sacerdos (qui ex officio tenetur ſacrum facere, cum confiteri non poteſt) vel eſſet perplexus, vel ad rem difficillimam cogeretur; nempe ad habendam veram contritionem, quod aliquibus difficillimum eſt, vel propter conſuetudinem peccandi, vel propter ſpeciales occaſiones; vt ſunt, inueteratum odium, inordinata quædam affectio. Quæ difficultas multo eſt maior, ſi fingamus, neceſsitatem repente occurrere, & ſtatim eſſe communicandum; vt ſi in ipſomet ſacro, facta iam conſecratione animaduertat Sacerdos ſtatum ſuum.

De hac quæſt. nulla ferè controuerſia inuenitur inter

inter ſcriptores, non defuerunt tamen Theologi recentiores, qui auſi fuerint docere, ſufficere in eo caſu attritionem, etiamſi cognita ſit; quia exiſtimatio contritionis per ſe nihil confert vel ad effectum ſacramenti, vel ad dignam diſpoſitionem, ſed ſolùm poteſt excuſare à peccato, ſeu tranſgreſſione præcepti, de habenda contritione, ſi illud eſſet impoſitum: hîc autem nullum inuenitur tale præceptum, & ideo non eſt neceſſaria illa exiſtimatio contritionis, vt dignè accedat is, qui attritionem habet. Ad quam ſententiam fundandam addunt, præter rationes factas, ſacramentum hoc per ſe inſtitutum eſſe ad dandam gratiam primam, & conſequenter ad remittendum mortale peccatum, tamẽ cum quodam ordine ad confeſſionem, quæ (ſi fieri poteſt) antecedere debet; quando ergo id fieri non poteſt, imitari poteſt hoc ſacramentum cætera, quæ per ſe inſtituta ſunt ad dandum gratiam primam; ſicut ergo illa dignè recipiuntur cum attritione cognita, ita & hoc ſacramentum in prædicto caſu.

Qui mortalis peccati conſcientiam habet, nec confiteri poteſt, conteratur prius neceſſe eſt, ſi Euchariſtiam ſumere vult.

Dicendum verò eſt, eum, qui habet conſcientiam peccati mortalis, & confiteri non poteſt, teneri ad habendam prius contritionem, quàm ad hoc ſacramentum accedat. Atque adeò nunquam dignè accedere, niſi probabiliter & inculpabiliter exiſtimet ſibi eſſe peccatum per contritionem remiſſum. Hæc aſſertio tam certa eſt, vt contraria nec probabilis ſit, nec ſine temeritate defendi poſſe videatur. Primò enim in hac veritate conſentiunt omnes Theologi ſectio. 3. & 4. citati, nemine diſcrepante: nam Caietanus, & qui cum eo negant neceſſitatem confeſſionis, vt certam ſupponunt neceſſitatem contritionis, & quia hæc ſatis eſt, vt homo conſtituatur in gratia, colligunt, confeſſionem non eſſe neceſſariam. Eodem modo opinantur, qui præceptum confeſſionis præmittendæ admittunt, Eccleſiaſticum tamen, non diuinum; vt videre licet in Medina, & Cord. de confeſſ. quæſt. 17. Alij verò, qui præceptum diuinum confeſſionis agnoſcunt, à fortiori docent, eſſe neceſſarium accedere ſine conſcientia peccati mortalis, quod apertè docet diuus Thomas in his articulis. Qui autem ſolam attritionem habet cognitam, cum conſcientia peccati mortalis accedit, quia conſcientia non dicit affectum, ſed ſcientiam talis ſtatus; ille autem, qui ſic eſt diſpoſitus, ſcit ſe adhuc eſſe in peccato mortali. Idem expreſsè docent Soto, & Cano, locis citatis, & Hoſius in confeſſione, cap. 43. & multi alij, quos refert Cordub. lib. 1. quæſtionum Theologic. quæſt. 7.

Caietanus. Medina. D. Thom. Soto. Cano. Cordubà.

Probatur Patrum authoritate. Baſil.

Secundò, Patres antiqui eodem modo loquuntur, vt conſtat ex his, quos in prima ſectione huius diſputationis retuli; & præterea videri poteſt Baſil. lib. 2. de Baptiſm. capit. 3. vbi, argumentum ſumens ex præceptis veteris legis, in quibus exterminantur de populo, qui immundi accedunt ad legalia, inquit, *Quid dicendum de eo, qui in tantum, ac tam vitale myſterium temerarius eſt?* & poſt multa concludit: *Quanto magis, qui cùm in peccato ſit, corpus Domini contingere audet, grauius ſibi accerſit iudicium? Mundemus itaque nos ab omni inquinamento,* Auguſtinus ſermo. 252. de tempore: *Vniſquiſque cõſideret conſcientiam ſuam, & quando ſe aliquo crimine vulneratum eſſe cognouerit, prius ſtudeat ea emũdare, aliàs potius ſe debet excommunicare, & ab altari remouere, quã aliter accedere,* & adducit illud Matt. 5. *Vade & prius reconciliare fratri tuo,* & illud Matt. 22. *Amice, quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialẽ?* Paſchaſius lib. de hoc ſacramento, cap. 22. tractans ad hoc propoſitum figuram de agno Paſchali, poſt multa concludit: *Patet igitur, quòd niſi deſiderio cæleſtis patriæ, ad ſuperna vbi Chriſtus eſt in dextera Patris, fide* A *pleniſſima, ſpe certa, & charitate non ficta, feſtinus tranſeat, de carnibus agni iure non comedit, quia legem in hoc violat.* Eandem doctrinam tradit optimè Algerus lib. 1. de hoc ſacramento, cap. 20. 21. & 22. & Caſſianus collatione 22. cap. 5.

Auguſt. Paſchaſ. Algerus. Caſſianus.

Item authoritate Conc. Trident.

Tertiò plurimum fauet huic ſententiæ Concilium Tridentinum ſeſſione 13. capitul. 7. Primum in illis verbis, *Si non decet ad ſacras functiones quempiam accedere niſi ſanctè, certè quo magis ſanctitas & diuinitas cæleſtis huius ſacramenti viro Chriſtiano comperta eſt, eo diligentius cauere ille debet, ne abſque magna reuerentia & ſanctitate ad id percipiendum accedat.* Ex quibus verbis duplex argumentum confici poteſt, primum, quòd vel ad nullum ſacramentum dignè ſuſcipiendum neceſſaria ſit contritio, ſed ſufficiat ſemper B attritio cognita, quod eſt dictu abſurdiſſimum, & inauditum in Theologia; vel ſi ad aliquod neceſſaria eſt, maximè ad iſtud, quod eſt ſanctius reliquis, vt Concilium argumentatur. Alterum eſt, quia peccator, qui ſine confeſſione & ſine contritione accedit, ſimpliciter ſine ſanctitate accedit: at Concilium negat hoc licere; & ideo ſubdit ſequentia verba, *Præſertim, cùm illa plena formidinis verba apud Apoſtolum legamus: Qui manducat, & bibit indignè, iudicium ſibi manducat, non diiudicans corpus Domini.* Præterea fauent multum huic ſententiæ illa verba, quæ inferiùs Concilium ſubdit, *Eccleſiaſtica conſuetudo declarat, eam probationem neceſſariam eſſe, vt nullus ſibi conſcius mortalis peccati, quantumuis ſibi contritus videatur* C *abſque ſacramentali confeſſione ad ſacram Euchariſtiam accedere debeat.* In quo dicendi modo apertè ſignificat, ablata neceſſitate confeſſionis, contritionem ex ſe veluti ex natura rei eſſe neceſſariam. Et hoc quaſi indubitatum ac certum omnes ſupponere videtur; & ideo addit, confeſſionem eſſe neceſſariam ex ſpeciali præcepto, quia de hoc poterat eſſe controuerſia. Vnde, cùm exceptionem ſubdit de caſu neceſsitatis, apertè ſupponit, tunc ſaltem eſſe neceſſarium, quod priùs dixerat, ſcilicet, vt, qui ſic accedit, *contritus ſibi eſſe videatur.*

Idem probatur ratione.

Quartò argumentor ratione, quia ſi neque à Chriſto, neque ab Eccleſia, datum eſſet præceptum D poſitiuum præmittendi confeſsionem ante communionem, ex ipſa rei natura, ſeu ex naturali lege conſequente inſtitutionem tanti ſacramenti, neceſſarium eſſet, præmittere contritionem: ſed lex illa poſitiua confeſsionis non abſtulit naturalem obligationem; & in eo caſu, quo non poteſt præmitti confeſsio, reducitur res ad eum ſtatum, in quo eſſet ex natura rei: ergo hinc ex diuino præcepto naturali, tenetur peccator conteri, priuſquam communicet. Dices, hoc argumento probatur, teneri hominem conteri ante communionem, etiam ſi confiteatur; quia lex poſitiua non abſtulit naturalem. Conſequens autem eſt apertè falſum: nam qui eſt attritus, & confeſſus, ſatis dignè accedit ad hoc E ſacramentum. Reſpondetur, non eſſe ſimile, quia, licèt lex poſitiua non auferat naturalem, tamẽ efficacia ſacramenti aufert neceſſitatem; vel, vt ita dicam, materiam neceſſariam contritionis; quæ ideo ante communionem præmittenda erat, vt peccatum expelleret, quod facit ſacramentum vi ſua: & ideo dicitur facere hominem ex attrito contritum, & attritio coniuncta ſacramento, æquiualet contritioni, & ideo per illam impletur obligatio naturalis ſanctè accedendi ad hoc ſacramentũ non minus, quàm per contritionẽ. Secus verò eſt, quando nullũ intercedit ſacramentum, quia tunc contritio eſt neceſſaria diſpoſitio ad gratiam, & ad expellendum peccatum, & nullum aliud adhibetur medium, quod ſuppleat hũc effectum

Obiectio. Solutio.

affectum, & ideo ſemper manet eadē materia, atque adeò eadē neceſſitas, & obligatio naturalis præcepti.

Solum ſupereſt, vt oſtendamus, hoc eſſe præceptum diuinū naturale. Quod probatur primò, quia conſiderata dignitate, & ſignificatione huius ſacramenti, ex vi illius oritur obligatio non ſumendi illud, niſi in ſtatu gratiæ, & conſequenter ad exhibendum aliquod medium, per quod in eo ſtatu conſtituamur, priuſquam ad Euchariſtiam accedamus: ergo hæc obligatio ex ipſa rei natura oritur. Antecedens ſatis eſt à nobis declaratum in Commen. art. 4. D. Thomæ. Et confirmari poteſt inductione ſuprà indicata in omnibus ſacramentis viuorum, quæ per ſe requirunt ſtatum gratiæ, vt dignè ad ea accedatur, in quo differunt à ſacramentis, quæ vocantur mortuorum, quæ, cùm per ſe ſint inſtituta ad dandam primam gratiam, & expellendum peccatum, ex natura ſua non prærequirunt vitam gratiæ, ſed ſolùm diſpoſitionem ſufficientem ad eam per ſacramentum acquirendam. At verò ſacramenta viuorum, cùm inſtituta non ſint ad dandam primam gratiam, per ſe & ex intentione non poſſunt dignè recipi ad hunc effectum, & ideo ex natura rei prærequirunt gratiam, vt dignè ſumantur, tum, quia ſancta debent ſanctè tractari, tum etiam, quia eorum proprij effectus ſtatum gratiæ præſupponunt; vtraque verò cauſa maiorem vim habet in hoc ſacramento, quia eſt ſanctius reliquis, vt diximus, ponderando verba Concil. Trident. & proprius eius effectus eſt per modum nutritionis & augmenti, & ideo per modum cibi & conuiuij tribuitur: cibus autem & nutritio ex ſe vitam præſupponunt. Secundò confirmatur, quia Sacerdos adminiſtraturus hoc ſacramentum, ſi conſcientiam habeat peccati mortalis, tenetur conteri, priuſquam ad miniſtrandum accedat, nec ſatis erit habere attritionem; ergo multo magis tenebitur hoc facere, qui communicaturus eſt, quia maius eſt recipere, quàm miniſtrare ſacramentum, & ideo iure diuino recipiens obligatur ad præmittendam confeſſionem, ſi poteſt, non tamen qui miniſtrat, ſi non ſit ipſe communicaturus. Reſponderi poteſt eſſe diuerſam rationem, quia miniſter non fit ex attrito contritus, dando ſacramentum, ſuſcipiens verò fieri poteſt ex attrito contritus. Sed hæc fuga petit principium; hoc enim ante omnia negamus, ſcilicet, eum qui accedit cum ſola attritione cognita, fieri ex attrito contritum, quia ponit obicem, & peccat mortaliter ſic accedendo, quia per ſe, & ex certa ſcientia indignè accedit. Quinimo etiam de illo, qui bona fide accedit cum ſola attritione, putans, ſe eſſe contritum, eſt valde incertum, an per ſacramentum iuſtificetur, & omnes Doctores, qui probabiliter hoc affirmant, requirunt illam bonam fidem, quia tale ſacramentum nunquam eſt per ſe & ex intentione recipiendum ad illum effectum. Ergo, ſicut ad miniſtrandum ſacramentum debet ſupponi gratia & contritio, ita ad recipiendum illud.

Euaſio. *Confutatur.*

Fundamenta contrariæ opinionis diluuntur.

Ad fundamenta contrariæ ſententiæ negatur, attritionem per ſe ſufficere cum hoc ſacramento, niſi intercedat bona fides, quæ à peccato excuſet, & ita expediuntur facilè tria prima argumenta, quæ ita procedunt, ac ſi diceremus hanc obligationem præmittendi contritionem in eo caſu oriri ex præcepto poſitiuo præmittendi confeſſionem, quod tamen falſum eſt, quia non hinc oritur hæc obligatio, ſed ex ipſo iure naturali, vt declarauimus. Nam, qui cum ſola attritione recipit hoc ſacramentum, non ſanctè, ſed indignè recipit illud, quia accipit in prauo ſtatu, & reuera manducat illud in peccato mortali: nam prius manducat ſacramentum, quàm ab illo poſſit recipere effectum; in termino enim manducationis dandus eſſet effectus, & ideo ſi ſciens & videns hoc faciat, peccatum committet, per quod ponet obicem ſacramento; qui verò accedit bona fide, excuſatur ab hoc peccato, & ideo non ponit obicem, & recipere poteſt effectum.

Ex dictis prima illatio.

Ex hac verò reſponſione colligitur, quòd ſi quis cum attritione cognita communicaret ex inuincibili ignorantia, putans hoc ſibi licere, & contrariam opinionem eſſe ſecuram, illum etiam excuſari à peccato propter ignorantiam, & ideo fieri poſſe, vt per ſacramentum iuſtificaretur, ex quo colligitur, per ſe, & ex natura rei ſufficere attritionem, vt diſpoſitionem condignam. Aliud enim eſt, attritionem eſſe ſufficientem diſpoſitionem, vt poſſit tolli peccatum per ſacramentum, ſi aliunde non ponatur nouum impedimentum; aliud verò, quòd attritio per ſe ſit ſufficiens, & condigna diſpoſitio ad tale ſacramentum ſuſcipiendum. Primum enim eſt probabile, vt ſuprà dictum eſt; ſecundum autem minimè, quia ad diſpoſitionem condignam ſacramenti non ſolùm eſt conſiderandum, quid ſatis ſit abſolutè loquendo, vt poſſit tolli peccatum, ſed multo magis, quid debeatur dignitati talis ſacramenti, & quid ſit conſentaneum fini & inſtitutioni eius, atque adeò quid, per ſe loquendo, ſupponat gratia ſacramentalis talis ſacramenti.

Ad quartum reſpondetur, omnia illa incommoda nullius eſſe momenti, eadem enim obiici poſſunt, in parocho, qui ex officio tenetur miniſtrare ſacramentum, quando non poteſt, aut non vult confiteri, etiam ſi habeat conſcientiam peccati mortalis, tenetur enim ſaltem conteri; nulla ergo eſt perplexitas in prędictis caſibus, quia ſemper eſt facultas cum diuina gratia ad habendam contritionem, & vincendam difficultatem, ſi quæ occurrit: nam hæc difficultas, quæ oritur ex praua conſuetudine, aut alia ſimili occaſione, reuera eſt eadem in attritione vera, ſi res attentè conſideretur: nam tota hæc difficultas, poſita eſt in propoſito abſoluto & efficaci non peccandi de cætero, quod tam ad veram attritionem, quàm ad contritionem, neceſſarium eſt: ſi autem illud propoſitum ſemel concipiatur, facillimum erit eleuare mentem ad quodcūque motiuum perfectum, atque ita ex vera contritione peccatum deteſtari.

Ad illud verò, quod prior opinio ſubiiciebat, hoc ſacramentum eſſe per ſe inſtitutum ad dandam primam gratiam, & tollendum peccatum mortale, reſpondetur in primis, aſſumptum eſſe falſum, & parum vel nihil probabile, vt ſuprà oſtendi. Deinde, qui illud admittit, ne in maiorem errorem incidat, conſequenter dicere debet, hoc ſacramentum non eſſe inſtitutum ad illum effectum, vt propriam & particularem cauſam eius, ſed ſolùm vt cum aliis ſacramentis, quæ ad hoc ſunt ſpecialiter inſtituta, aliquo modo concurrat, ſaltem vt in voto ſuſceptum, & ideo nunquam debet per ſe, & ex intentione applicari ad illum effectum, niſi per ſacramentum, vel cum ſacramento Pœnitentiæ, aut in re ipſa applicatum, aut ſaltem in voto per contritionem.

SECTIO VI.

Vtrùm, qui ſine confeſſione præmiſſa communicat poſt conſcientiam peccati mortalis, teneatur ex iure diuino ſtatim confiteri, quamprimum poſſit.

Quorundam opinio.

MVlti & graues authores vidētur ſentire, in eo caſu teneri hominem ad confitendum poſt communionem, cùm primùm commodè poſſit. Ita

Canon.

Ita ſentit Gloſſa recepta à Canoniſtis in capitulo, de homine, extrà de celebr. miſſar. dicit enim eum, qui ob inopiam confeſſoris accedit cum ſola contritione, teneri ad habendum propoſitum confitendi, cùm primùm poſsit; non teneretur autem ad hoc propoſitum, niſi haberet obligationem confitendi, ſtatim, quia ad contritionem ſolùm eſt neceſſarium propoſitum confitendi tempore debito. Atque eodem modo loquuntur ex recentiorib. Soto, Couar. & alij locis ſuprà citatis, & apertiùs Scotus, in 4. diſt. 9. quæſt. vnica ad 2. dicit, in eo caſu poſſe differri cõfeſsionem, donec occurrat opportunitas confitendi. Et ratio eſſe poteſt, quia præceptum obligabat ad confitendum ante communionem; ergo, cùm hoc factum nõ fuerit, perſeuerat illa obligatio, & veluti ſemper inſtat, & vrget, donec impleatur. Et cõfirmatur: quia conſuetudo fidelium ita videtur interpretari hoc præceptum, omnes enim qui accedunt abſque confeſsione præmiſſa, cum timore accedunt, & proponunt illicò confiteri, cùm primùm poterint.

Soto. Couarr. Scotus.

Qui indignè ſuſcipit Euchariſtiam nõ præmittens confeſſionem ex hoc cap. ante alias ſtatutum tempus confiteri non tenetur.

Dupliciter accidere poteſt, vt quis communicet ſine confeſsione. Primò ſine cauſa vt excuſatione, ſed cum graui culpa. Secundò ob veram neceſsitatem & ſine culpa. Dico ergo primò, qui indignè cõmunicauit ſine confeſsione, non tenetur poſtea hoc titulo ſtatim confiteri, ſed ſolùm tempore, aliàs debito. Dico, hoc titulo, quia ſi ſit iterum communicaturus, propter eam cauſam, vel aliam ſimilem, poterit teneri, ſed non de hoc agimus, ſed præcisè de obligatione relicta ratione præcedentis communionis. Et ita eſt euidens aſſertio, primò exemplis: nam ſi Sacerdos miniſter ſacramentum in peccato mortali, non tenetur poſtea hoc titulo ſtatim conteri, quamuis debuiſſet prius conteri, quàm miniſtraret ſacramentum; & omittendo peccauerit, & in vniuerſum, qui omiſit actum, ad quem tenebatur in tali occaſione, vel opportunitate, licèt hunc peccauerit omittendo tranſacta illa occaſione, non tenetur poſtea exercere actum. Et hinc ſumenda eſt ratio à priori huius veritatis, quia, ſi hoc præceptum conſideretur, vt affirmatiuum, non obligat pro ſemper, ſed pro determinatis temporibus, extra quæ non obligat, etiamſi contingat pro aliquo tempore debito non impleri: nam præcepta affirmatiua non obligant per modum reſtitutionis ad faciẽdum actum tempore debito omiſſum; aliàs, qui omiſit ſacrum in die feſto, debere ſtatim in die ſequenti audire. Si autem hoc præceptum conſideretur, vt negatiuum, ſic non obligat poſtea ad aliquem actum, ſed ſolùm ad non communicandum iterum ſine præuia confeſsione; ergo, ſi non ſit iterum communicaturus, ex vi prædicti præcepti diuini, non tenetur ſtatim confiteri. Secundò hinc ſequitur, idem dicendum eſſe de illo, qui bona conſcientia & ob neceſsitatem, confeſsionem prætermiſit ante communionem, ſcilicet, ex vi iuris diuini non teneri ad ſtatim confitendum. Ita docuit Nauarr. in Summa c. 2. num. 10. Et patet à fortiori ex præcedenti. Nam ſi is, qui peccando communicauit ſine confeſsione præmiſſa, non tenetur ſtatim confiteri, cur obligabatur is, qui ſine peccato id fecit? Præterea exemplis declarari poteſt: nam ſi quis obligatus fuit ad cõfeſsionem faciendam ratione periculi mortis, & id facere omiſit ob inopiam confeſſoris, tranſacta occaſione, non tenetur ſtatim confiteri, poſtquam periculum euaſit; idem eſt de illo, qui omiſit ſacrum ſine culpa, tempore debito, propter abſentiam Sacerdotis, qui non tenetur poſtea audire, cùm primùm poſsit. Denique, ratio generalis eſt, quia præcepta affirmatiua non obligant pro ſemper, ſed pro certis temporibus & opportunitatibus, quibus tranſactis, ceſſat eorum obligatio, ſiue tunc expleta fuerint, ſiue non cum culpa, vel ſine illa. Hoc autẽ præceptum, de quo agimus, eſt affirmatiuum, & ſolùm præcipit confeſsionem, vt diſpoſitionem ad communionem, ſeu ratione Euchariſtiæ ſumendæ, ideo tranſacta illa opportunitate ſeu neceſsitate, ceſſat obligatio; & idem reperitur in omni præcepto, quod aliquid præcipit ſolùm vt diſpoſitionem ad aliud: nam ceſſante illo actu, ad quem ordinatur diſpoſitio, ceſſat ratio diſpoſitionis, vt ſic, & ita etiam ceſſat materia ſeu obiectum talis præcepti, & ideo nullius momenti eſt illa ratio, quòd obligatio præcepti, quia non fuit impleta, ſemper maneat & vrgeat; non eſt enim hoc neceſſarium, quando mutata eſt occaſio, & conſequenter pertranſiit proprium tempus, pro quo obligat præceptum.

Tertiò hinc concluditur, ad communicandum dignè ſine præmiſſa confeſsione, confeſſoris inopia, non eſſe neceſſarium ſpeciale propoſitum confitendi ſtatim nacta occaſione, ſed ſolum illud propoſitum confitendi, quod ad contritionem neceſſarium eſt. Ita ſentit diuus Thomas infrà, quæſt. 83. art. 6. ad 2. Vbi ſolùm requirit propoſitum confitendi, & ſatisfaciendi. Et ratio eſt clara ex dictis, quia ille non tenetur ſtatim confiteri poſt communionem; ergo nec tenetur proponere id facere; ergo tale propoſitum, neque eſt neceſſarium neceſsitate præcepti, neque ſub aliqua ratione medij, quia ad habendam contritionem ſatis eſt propoſitum confitendi tempore debito. Neque ex vſu fidelium aliud colligi poteſt; ſi verò aliqui Doctores aliter locuti ſunt, exponendi ſunt, docuiſſe id, quod eſt melius & ſecurius, non verò quod eſt ſimpliciter neceſſarium ac ſufficiens.

SECTIO VII.

Vtrùm qui poſt conſcientiam peccati mortalis communicat ſine confeſſione, iure Eccleſiaſtico teneatur confiteri cùm primùm poteſt.

Qui poſt conſciẽtiam peccati lethalis non præmiſſa confeſsione communicat iure Eccleſiaſtico tenetur confiteri cum primum poſſit.

HÆc dubitatio proponitur ad explicandum ius latum à Concil. Trid. ſeſſ. 13. cap. 7. in illis verbis: *Quòd ſi neceſſitate vrgente Sacerdos abſque præuia confeſſione celebrauerit, quamprimum confiteatur.* Nam ex horum tenore verborum conſtat, in eis contineri præceptum, & ita ſunt ab omnibus Doctoribus intellecta. Rurſus ex materia conſtat, eſſe rem grauem, atque ita præceptum hoc obligare ſub mortali. Denique ex dictis colligitur, hoc præceptum eſſe Eccleſiaſticum; oſtendimus enim ex ſolo iure naturali, aut diuino non poſſe colligi huiuſmodi obligationem. Atque ex modo loquendi ipſius Cõcilij non obſcurè idem colligitur: nam de priori generali præcepto confitendi ante communionem dicit, Eccleſiæ conſuetudinem illud declaraſſe, quod non affirmat de hoc præcepto, ſed ſolùm illud ſtatuit; eſt ergo præceptum Eccleſiaſticum, non antiquum, ſed de nouo ab ipſo Cõcilio latum, quia ante illud nec ſcriptum, nec traditum, nec conſuetudine introductum reperitur. Ex quo tandem fit, eos, qui obligantur hoc præcepto, ita teneri in eo caſu ad habendum propoſitum confitendi, quamprimum poſſint, ſicut tenetur habere propoſitum ſeruandi alia præcepta, quia hoc eſt vnum ex præceptis, & non eſt maior ratio de illo, quàm de aliis. Superſunt verò nonnulla circa hoc præceptum declaranda.

Dubium.

Primum eſt, an hoc præceptum obliget ſolos ſacerdotes, vel etiam laicos. Nauar. c. 2. num. 10. affirmat obligare omnes, quia, ſi Cõcilium interrogaretur de laicis idem dixiſſet, cùm ſit eadem omnium

ratio; quod ergo illis verbis poſitum ſit nomen Sacerdotum, ex accidenti vel caſu accidiſſe videtur, fortaſſe, quia hæc neceſſitas frequentiùs in ſacerdotibus contingit. Dico tamen, hoc præceptum non obligare laicos, ſed ſolos ſacerdotes. Probatur, quia in explicanda lege poſitiua ſtandum eſt verbis; neque obligatio huius amplius eſt extendenda, quàm verba legis in proprietate intellecta requirant. Dicere autem verba Concilij caſu cecidiſſe ſeu irrepſiſſe, præſertim in re tam graui & in lege ferenda, abſurdiſſimum eſt & temeritate non vacat; cùm ergo Concilium nominet Sacerdotes, de illis eſt propriè ac præciſè intelligendum. Quod autem Nauarr. dicit; Concilium interrogatum, fuiſſe reſponſurum idem de laicis. Primum nihil refert: nam ſicut non peccat quis in iis quæ eſſet facturus, ſi tentaretur, ſed in iis quæ facit, ita non obligat ſuperior per ea quæ præciperet ſi animaduerteret, vel ſi ei daretur occaſio, ſed per ea quæ præcipit. Deinde, illud eſt omnino incertum; quis enim hoc ei reuelauit? aut qua certa ratione id colligi poteſt? præſertim, cùm argumentum à ſimili in materia præceptorum inualidum ſit. Addo, poſſe ſufficientem rationem differentiæ aſſignari; tum, quia ad celebrandum maior quædam reuerentia ac præparatio requiritur; tum etiam, quia eo ipſo, quòd hæc neceſſitas frequentiùs accidit ſacerdotib. meritò hac obligatione præueniuntur, ne facilè aſſueſcant, confeſſionem prætermittere. Ex qua reſolutione ſequitur, Sacerdotem, qui communicat more laicorum, non obligari hac lege, tum quia ille non ſe gerit tunc vt Sacerdos, ſed vt laicus, & ideo ſolùm communibus legibus laicorum aſtringi videtur; tum etiam, quia ille tunc non celebrat, Concilium autem ſolùm loquitur de Sacerdote celebrante. Sed quæres, an ſit idem dicendum de Sacerdote faciente officium in die Paraſceues? ille enim neq; conſecrat neq; ſacrificat, vnde nõ videtur propriè celebrare. Et idem quæri poteſt de illo, qui poſt conſecrationem peccauit mortaliter, & ſtatim communicat præmiſſa contritione. Item de illo qui aſſumitur ad complendum & conſummãdum ſacrificium ab alio inchoatum, quem fortaſſe contingit mori ſtatim poſt conſecrationem. Reſpondetur in huiuſmodi caſibus obligare hoc præceptum, quia ſatis eſt, quòd Sacerdos ſolemni ritu Eccleſiæ, & vt miniſter publicus, conſummet ſacrificium ſeu ſacramentum: nam hæc actio eſt propriè Sacerdotis, & ſub nomine celebrationis meritò comprehenditur iuxta communem vſum, & ſenſum huius vocis.

Præceptum prædictũ ſolos obligat Sacerdotes.

Secundò explicandum eſt, an obliget hoc præceptum eum Sacerdotem, qui ſolùm propter obliuionem celebrat abſque confeſsione præmiſſa. Videtur enim eum obligare, tum propter paritatem rationis, tum etiam, quia illa eſt quædam humana neceſsitas; ergo verè dici poteſt talis Sacerdos celebrare ſine confeſsione propter vrgentem neceſsitatem; ergo obligatur verbis illius legis. Nihilominus probabilius exiſtimo, hunc caſum non comprehendi ſub hac lege, ſi verba eius exactè penſentur, tum quia qui eſt oblitus, propriè non habet conſcientiam ſui peccati pro eo tempore: nam conſcientia dicit actum. Concilium autem apertè loquitur de Sacerdote celebrante cum conſcientia peccati. Præterea obliuio non propriè dicitur vrgens neceſsitas, de qua Concilium loquitur. Denique addi poteſt ratio: nam qui bona fide accedit oblitus, iuxta conſcientiam ſuam nihil omittit, neque formaliter, neque materialiter, quod iure diuino præceptum eſt, ſed excuſatur eo modo, quo omni ferè humana actione interuenite poteſt excuſatio; & ideo non oportuit, vt in huiuſ-

Sacerdos qui ob obliuionẽ ante communionem non eſt confeſſus prædicto iure non tenetur, cum primum poſtea poſſit confiteri.

A modi caſu aliquid ſpeciale Concilium diſponeret, nouum onus & obligationem imponendo, ſecus verò eſt in eo, qui ſciens, & videns, confeſſionẽ omittit ob cauſam vrgentem. Animaduertendum autem eſt hoc procedere, quando obliuio durat, donec ſacramentum ſumptum ſit: nam, ſi quis ex obliuione accedat ad celebrandum, & in ipſa actione ante ſumptionem ſacramenti recordaretur ſui peccati, & nihilominus ſacramentum ſumeret ſine confeſſione, iuxta doctrinam traditam præcedenti ſectione, in eo caſu obligaretur hac lege, quia manifeſtè comprehenditur verbis eius, tunc enim communicat ſine confeſſione propter vrgentem neceſſitatem, & B cum conſcientia peccati. Sed quid ſi priùs eſſet confeſſus, & tunc recordaretur vnius peccati in confeſſione obliti? Reſpondetur, etiam teneri ex vi huius legis, quia iuxta ſuprà dicta tenebatur illud confiteri ante communionem ex diuino præcepto, & ſolum illud omittit ſine peccato, ob neceſſitatem vrgentem; ergo quoad hoc comprehenditur ſub lege à Concilio lata.

Tertiò declarandum eſt, an Sacerdos, qui ſine neceſſitate ob malitiam celebrat abſque confeſſione præmiſſa, hac lege comprehendatur, videtur enim obligatus multo maiori ratione: nam, ſi obligatur is, qui non peccauit, omittendo confeſſionem, cur non multo magis obligabitur is, qui peccando eam C omiſit? Nihilominus dicendum eſt huiuſmodi hominem non comprehendi hac lege, quia Conciliũ ſolùm loquitur de illo, qui neceſſitate vrgente hoc fecit, lex autem poſitiua ſolùm obligat, prout lata eſt, & argumentum à paritate rationis in hac materia eſt inefficax. Deinde reddi poteſt ratio diuerſitatis: nam hoc præceptum inter alias cauſas videtur impoſitum ad tollendam occaſionem fingendi neceſſitatem celebrandi ſine præuia confeſſione, vel differendi nimium confeſſionem. Cùm enim ſit Sacerdoti impoſita obligatio confitendi, ſtatim poſt celebrationem, ſi antea non potuit ac bona fide omiſit, multo magis erit ſolicitus quilibet timoratus Sacerdos de pręmittenda confeſſione, antequam ce- D lebret, hæc autem ratio non procedit in iis, qui ſine titulo neceſſitatis in peccato celebrant, & ideo non oportuit de nouo obligationem vel laqueum eis imponere, quia ipſo diuino iure ſatis obligantur ad præmittendam confeſſionem, antequam celebrent.

Sacerdos qui ob malitiam ante communionem non præmiſit confeſſionem peccati mortalis, cuius conſcientiam habebat hac lege non tenetur.

SECTIO VIII.

Vtrùm qui peccauit mortaliter, etiamſi contritus ſit & confeſſus, teneatur aliquo temporis ſpatio communionem differre.

Solent nonnulli præcedenti nocte mortaliter peccare, & ſtatim die ſequenti confeſſione præmiſſa, ſacrum facere vel communicare; inquirimus igitur, an hoc liceat, quia non deſunt graues authores, qui dicunt eſſe peccatum mortale. Ita ſentit Nauar. E in ſum. Hiſpana, cap. 21. num. 50. & de Pœnitentia, diſtinct. 6. cap. 1. & Couar. in Clem. ſi furioſus, p. 3. n. 8. vbi dicit, eſſe impium negare, peccare mortaliter eum Sacerdotem, qui poſt fornicationem præcedenti nocte commiſſam, ſequenti die celebrat, etiamſi contritus ſit & confeſſus, & in hanc ſententiam videtur inclinare Marſilius in 4. q. 6. artic. 4. & Gerſon de præparatione ad Miſſ. conſider. 8. & Alphon. 37. lit. vlt. Tribuitur etiam D. Thom. hîc, art. 7. qui dicit, pollutionem nocturnam, quæ ex peccato mortali oritur, ex neceſſitate impedire communionem. Et eodem modo citari poteſt Gregorius, qui ad interrogationem primam Aug. dicit oportere, vt per diem à cõmunione abſtineat, qui ex praua cogi-

Nauar.

Couar.

Marſil. Gerſon.

cogitatione pollutus eſt. Fundamentum ſolum eſſe poteſt, quia videtur hæc eſſe magna indecentia & irreuerentia.

Peccatū mortale non patrans qui paulo poſt aliud commiſſum præmittens confeſſionem communicat. D.Thom.

Nihilominus dicendum eſt per ſe loquendo, nullum eſſe peccatum, paulo poſt commiſſum peccatum mortale communicare, præmiſſa confeſſione debita. Hæc eſt ſententia D. Thomæ hîc, artic. 7. ad 4. vbi dicit, ſolum peccatum mortale durans in anima impedire ex neceſſitate communionem huius ſacramenti: atque in hunc modum explicat doctrinam in corpore articuli traditam. Clariùs diſt. 9. in artic. 4. quæſtiunc. 3. ad 2. dicit, conſulendum eſſe ei, qui peccauit mortaliter, vt non ſtatim accedat ad communionem, etiamſi confeſſus ſit, niſi magna neceſſitas vrgeat: vbi cùm dicit conſulendum eſſe, planè ſentit non eſſe præceptum, atque idem ſentit B ibi Paludan. q. 3. Maior q. 2. Gabr. lect. 10. in Canon. Adrian. q. 4. de Euchariſtia, Sylueſt. verbo, Euchariſtia, 3. q. 10. Caietan. verbo, Communio, Corduba lib. 1. q. 7. qui in ſpecie loquitur de illo, qui nocte proxima vel fornicatus eſt, vel mortaliter pollutus, atque idem tandem docuit Nauar. in Summa, capit. 21. num. 51. Ratione probatur, quia inprimis nulla eſt lex poſitiua, humana vel diuina, quæ hanc obligationem imponat; nec generatim de omni peccato, neque ſpecialiter de aliquo, vt Couarruuias & Nauarrus fatentur. Et patet, quia talis lex nec ſcripta eſt, nec tradita. Deinde ex ſola ratione naturali colligi non poteſt, quia, licèt tempus breue intercedat, poteſt talis eſſe hominis conuerſio, vt non ſolū ſanctus ſit, ſed etiam ſanctior & deuotior, quàm antea eſſet; ergo dilatio temporis per ſe non eſt neceſſaria. Propter quod Paulus 1. ad Corinth. 11. ſolùm dixit, *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat*; id eſt, ſi poſt probationem nullum in ſe agnoſcit mortale peccatum, vt omnes exponunt. Quod verò addit, *Qui enim manducat indignè*, omnes etiam intelligūt, id eſt, cum conſcientia mortalis peccati: ergo ſi peccatum mortale iam non eſt in anima, neque in conſcientia, per ſe non impedit, etiamſi ante breue tempus præceſſerit. Et confirmatur primò: nam talis homo eſt capax effectus huius ſacramenti: nam cùm iā viuat, nutriri etiam poteſt; ergo poteſt illud ſine peccato ſumere. Confirmatur ſecundò, quia non poteſt certa aliqua ratione definiri, quanto tempore neceſſe ſit abſtinere: nam quod aliqui dicūt de tempore vnius diei naturalis, gratis confictum eſt ſine fundamento. Confirmatur tertiò ex vſu, quo conſtat, viros etiam doctos & timoratæ conſcientiæ ſine ſcrupulo celebrare eadem die poſt confeſſionem, etiamſi aliquid humanum antea paſſi ſint. Et præſertim, quando peccatū, quod interceſſit, magis eſt ſpirituale, vel internum. Vnde neque in omni genere peccatorū ſine diſcrimine poſſumus veriſimili fundamento omnes homines obligare ad hanc cōmunionis dilationem; neque etiam poſſumus probabilem rationem reddere, cur hoc cenſeatur neceſſarium in quibuſdam peccatis, & non in aliis; quia, licèt in quibuſdam videatur eſſe maior indecentia, tamē id, quod neceſſariò ac eſſentialiter impedit, ſcilicet, carentia diuinæ amicitiæ, eiuſdem rationis eſt in omnibus. Tandem, olim erat conſuetudo in Eccleſia, quotidie communicandi: & tamen non eſt veriſimile, neminem eorum, qui quotidie communicabant, ſolitum eſſe aliquando mortaliter peccare; ergo neceſſe erat, vt multi communicarent eodem die, quo mortaliter peccauerant, mutato tamen affectu, & deleto mortali peccato. Et ita Auguſt. cùm dicit, ſe nec laudare, nec vituperare eum, qui quotidie communicat, ſolùm ab eo requirit, vt

Paludan. Maior. Adrian. Syluest. Caietanus. Corduba. Nauarr.

A conſcientia peccati mortalis non grauetur, vt videlicet epiſt. 116. & de Eccleſiaſt. dogmat. c. 53. & in cap. quotidie, de Conſecr. d. 2.

Dixi autem, per ſe loquendo, quia ex accidenti poſſet eſſe hoc peccatum graue. Primò, ratione ſcādali aliorum, ſi peccatum ſit publicum, & maximè, ſi ſit in conſuetudine, quæ aliis nota ſit. Secundò, ratione contemptus, ſeu ratione proprij ſcandali (vt ſic dicam) vt ſi homo ea occaſione acquirit facilitatem peccandi, & non adhibet medicinam moraliter neceſſariam, vt ſeſe contineat; quamquam ex hoc ſolo capite raro vel nunquam erit culpa mortalis. Faciliùs remitti poſſet propter periculum communicandi ſine vera deteſtatione peccati, & propoſito emendæ: quia, peccatum recens non tam facilè odio habetur, & ideo periculoſius eſt hoc in peccatis carnalibus, quæ vehementiùs adhærent, magiſque hominem alliciunt & excæcant.

Illatum ex concluſione.

Ex quo infero, frequentiùs conſulendum eſſe, vt poſt mortale peccatum commiſſum, etiamſi videatur homo ſatis eſſe diſpoſitus, aliquo tempore abſtineat à communione, ſaltem per diem, vt ſeſe magis colligat, animúmque ſuum magis à peccato abſtrahat. Et hæc videtur eſſe mens diui Gregorij, & diui Thomæ locis citatis, & authores pro noſtra ſententia citati hoc conſilium approbant: imò Caietanus & Adrianus ſentiunt, non ſolùm eſſe conſilium, ſed etiam ſemper eſſe aliquod peccatum veniale, non interponere huiuſmodi tempus, præſertim ſi peccatum, quod præceſſit, carnale fuit; C tum quia eſt nonnulla indecentia, tum etiam, quia ſemper huiuſmodi homo accedet ſine conuenienti præparatione ac deuotione: & hoc fortaſſe moraliter loquendo, ita frequentiùs accidit, non tam propter precedens peccatum, quàm propter præſentem diſtractionem, vel alium ſimilem affectum, qui ex illo relinquitur: at verò intrinſecè & ex obiecto, non eſt intrinſeca malitia in huiuſmodi actu, etiam leuis, ex ſola breuitate temporis interpoſiti inter peccatum & communionem. Et ideo, ſi ex cæteris circumſtantiis præ- D ſentibus honeſtetur actus, poterit nullum eſſe peccatum. Et ſi ſpecialis neceſſitas, vel obligatio celebrandi vrgeat, non ſolùm non erit peccatum, ſed etiam erit meliùs, vel aliquando etiam neceſſarium, vt rectè D. Thom. ſuprà docuit. Atque ſatis reſponſum eſt ad fundamenta prioris ſententiæ.

D. Gregor. D. Thom.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm Sacerdos debeat denegare corpus Chriſti peccatori petenti.

Infr. q. 81. art. 2. cor. & ad 2. & 4. d. 9. art. 5. q. 1. per tot. & q. 2. corp. Et quodl. 5. art. 11.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd ſacerdos debeat denegare corpus Chriſti peccatori. Non enim eſt faciendum contra Chriſti præceptum, propter vitandum ſcandalum, vel infamiam alicuius. Sed Dominus præcepit Matth. 7. Nolite ſanctum dare canibus. Maximè autem datur ſanctum canibus, cùm hoc ſacramentum peccatoribus exhibetur. Ergo, neque propter vitandum ſcandalum, neque propter vitandam infamiam alicuius, debet hoc ſa- E *cramentum peccatori petenti dari.*

2. Præterea, De duobus malis minus malum eſt eligendum. Sed minus malum eſſe videtur, ſi peccator infametur, vel etiamſi ei hoſtia non conſecrata detur, quam ſi ſumens corpus Chriſti, mortaliter peccet. Videtur ergo hoc potiùs eſſe eligendum, quòd vel infametur peccator petens corpus Chriſti, vel etiam, quòd detur ei hoſtia non conſecrata.

*3. Præterea, Corpus Chriſti interdum datur ſuſpectis de crimine, ad eorum manifeſtationem; legitur enim in Decret. * 2. q. 4. Sæpe contingit, vt in monaſteriis monachorū furta perpetrentur; idcirco ſtatuimus, vt, quando ipſi fratres de talibus expurgare ſe debēt, Miſſa ab Abbate celebretur, vel ab ali*

In Decr. 2. q. 4 ca. 24. Sæpe contingit.

ab aliquo ex præſentibus, & ſic expleta Miſſa, omnes com- A municentur in hæc verba: Corpus Domini ſit tibi hodie ad probationẽ: & infrà*, Si Epiſcopo, aut presbytero aliquod maleficium fuerit imputatum, pro ſingulis Miſſam celebrare debet, & communicare, & de ſingulis ſibi imputatis, innocentem ſe oſtendere. Sed peccatores occultos non oportet manifeſtari, quia, ſi frontem verecũdiæ abiecerint, liberius peccabunt, vt Auguſtinus dicit in libro de verbis Domini. Ergo peccatoribus occultis non eſt corpus Chriſti dandum, etiam ſi petant.

Cap.27.

Sed contrà eſt, quod ſuper illud Pſalm. 21. Manducauerunt, & adorauerunt omnes pingues terræ: dicit Auguſtinus*, Non prohibeat diſpenſator pingues terræ, id eſt, peccatores, menſam Domini manducare.

Refertur de conſec. d. 2. c. Non prohibeat, to.9.

Reſpondeo dicendum, quòd circa peccatores diſtin- B guendum eſt. Quidam enim ſunt occulti, quidam verò manifeſti, ſcilicet, per euidentiam facti: ſicut publici vſurarij, aut publici raptores: vel etiã per aliquod iudicium Eccleſiaſticum, vel ſæculare. Manifeſtis ergo peccatoribus nõ debet, etiam petentibus, ſacra cõmunio dari. Vnde Cypr.* ſcribit ad quendã: Pro dilectione tua conſulendum me exiſtimaſti, quid mihi videatur de hiſtrionibus, & mago illo, qui apud vos conſtitutus, adhuc in artis ſuæ dedecore perſeuerat, an talib. ſacra cõmunio cum cæteris Chriſtianis debeat dari: puto nec maieſtati diuinæ, nec Euangelicæ diſciplinæ congruere, vt pudor & honor Eccleſiæ tam turpi & infami contagione fœdetur. Si verò non ſunt manifeſti peccatores, ſed occulti: non poteſt eis petentibus ſacra commu- C nio denegari. Cùm enim quilibet Chriſtianus ex hoc ipſo, quòd eſt baptizatus, ſit admiſſus ad Dominicã menſam, non poteſt ei ius ſuum tolli, niſi pro aliqua cauſa manifeſta. Vnde ſuper illud 1. Corinth. 5. Si is, qui frater nominatur inter vos, &c. dicit Gloſſa Auguſtin.* Nos à communione quenquam prohibere non poſſumus, niſi aut ſponte confeſſum, aut in aliquo iudicio Eccleſiaſtico, vel ſæculari nominatum, atque conuictum. Poteſt tamen Sacerdos, qui eſt conſcius criminis, occultè monere peccatorem occultum, vel etiam in publico generaliter omnes, ne ad menſam Domini accedant, antequam de peccatis pœniteant, & Eccleſiæ D reconcilientur. Nam poſt pœnitẽtiam & reconciliationem, etiam publicis peccatoribus non eſt communio deneganda, præcipuè in articulo mortis. Vnde in Concilio Carthaginenſi* legitur: Scenicis, atque hiſtrionibus, cæteriſque huiuſmodi perſonis, vel apoſtatis conuerſis ad Deum, reconciliatio non negetur.

Lib.1.ep.10. in princ.

In lib. de medicina pœn c. 3. in med. tomo 5.

In Con. Car. Can.35.

Ad primum ergo dicendum, quòd ſancta prohibentur dari canibus, id eſt, peccatoribus manifeſtis. Sed occulta non poſſunt publicè puniri, ſed ſunt diuino iudicio reſeruanda.

Ad ſecundum dicendum, quòd licèt peius ſit peccatori occulto peccare mortaliter, ſumendo corpus Chriſti, quàm infamari, tamen ſacerdoti miniſtranti corpus Chriſti, peius eſt peccare mortaliter, infamando iniuſtè peccatorem E occultum, quàm quòd ille mortaliter peccet, quia nullus debet peccatum mortale committere, vt alium liberet à peccato. Vnde Auguſtinus* dicit in lib. Q. ſuper Geneſ. periculoſiſſimè admittitur hæc compenſatio, vt nos faciamus aliquid mali, ne alius grauius malũ faciat. Peccator tamẽ occultus potius deberet eligere infamari, quàm indignè ad mẽſam Domini accedere. Hoſtia tamẽ nõ conſecrata nullo modo debet dari loco conſecratæ, quia ſacerdos hoc faciens, quantum in ſe eſt, facit idololatrare illos, qui credunt eſſe hoſtiam conſecratam, ſiue alios præſentes, ſiue etiam ipſum ſumentem, quia, vt Auguſtinus† dicit, nemo carnẽ Chriſti manducat, niſi prius adoret. Vnde extrà de celebratione miſſarum,* c. ex homine, dicitur: Licèt is, qui pro ſui criminis conſcientia reputat ſe indignum, peccet grauiter, ſi ſe ingerat irreuerenter ad illud, grauius tamen videtur offendere, qui fraudulenter illud præſumpſerit ſimulare.

In q.24.to.4.

In Pſal. 98. circa med. expoſitionis. Ioan.8.

In Decr.li.3. tit.31.c.7. in fin.

Ad tertium dicendum, quòd decreta illa ſunt abrogata per contraria documenta Romanorum Pontificum. Dicit enim Stephanus Papa*, Ferri candentis, vel aquæ feruentis examinatione, confeſſionem extorqueri à quolibet, ſacri canones non concedunt. Spontanea enim confeſſione, vel teſtium approbatione, publicata delicta commiſſa ſunt regimini noſtro iudicare: occulta verò, & incognita illi ſunt relinquenda, qui ſolus nouit corda filiorum hominum. Et idem habetur extrà de purgationibus*, cap. Ex tuarum. In omnibus enim talibus eſſe videtur Dei tentatio, vnde ſine peccato fieri non poſſunt. Et grauius videretur, ſi in hoc ſacramento, quod eſt inſtitutum ad remedium ſalutis, aliquis incurreret iudicium mortis. Vnde nullo modo corpus Chriſti debet dari alicui ſuſpecto de crimine, quaſi ad examinationem.

Refertur 2.q.4.c.21. Conſuluiſti.

In Decr.li.5. ti.34.c.8. Ex tuarum.

MAteria huius articuli pertinet potius ad obligationes miniſtrorum, de quibus poſtea dicturi ſumus, quàm ad obligationes communicãntium, de quib. nunc agimus. Tamen à D. Thom. hoc loco inſerta eſt, quoniam connexionem quandam habet cum præcepto dignè communicandi, de quo hactenus diſputatum eſt. Igitur, ne inuertamus ordinem à D. Thom. ſeruatum, eam hoc loco expediemus, & diſputando de ipſa re, ſimul declarabimus D. Thomæ contextum & doctrinam: nam circa literæ explicationem nulla ſpecialis difficultas occurrit.

DISPVTATIO LXVII.

De obligatione repellendi indignos ab vſu huius ſacramenti.

PRimùm omnium explicabimus generale præceptum, & quale illud ſit; quoniam verò illud latiſſimum eſt, & varios caſus morales complectitur, trademus poſtea quædam generalia principia, ſeu regulas quaſdam, quibus explicemus, quomodo huiuſmodi præceptum ſeruandum ſit.

Diſpu.29. de Euchariſt.

SECTIO I.

Vtrùm teneantur miniſtri huius ſacramenti non dare illud homini exiſtenti in peccato mortali.

REſpondetur, certum eſſe habere miniſtros huius ſacramenti hanc obligationem ſimpliciter & abſolutè loquendo. Ita docet D. Tho. in hoc art. Alex. Alenſ. 3. p. q. 48. Albert in 4. d. 13. articul. 17. Reliqui Doctores d. 9. Bonauent. ar. 2. q. 5. Richard. art. 3. q. 2. Palud. q. 4. Duran. q. 5. Gab. 2. D. Antoninus 3. p. tit. 14. c. 12. Nauar. in Sum. c. 11. n. 55. & Sacerdos, de pœnitent. d. 3. n. 101. Sylueſt. verbo, Euchariſtia 3. & reliqui Summiſtæ. Ratio eſt, quia Sacerdos tenetur non dare ſanctum canibus, & non tractare indignè tantum ſacramentum; ergo tenetur, per ſe loquendo, non dare illud homini indigno. Et confirmatur ex eo quod de omnibus vt in ſuperioribus dictum eſt: ergo multo magis in hoc, quod eſt cæteris dignius, locum habet.

Miniſtri Euchariſtiæ denegare debet illam in peccato mortali exiſtentib.
D. Thom.
Alexan.
Albert.
Richard.
Palud.
Gabr.
Antonin.
Durand.
Nauar.

Ex quibus ſequitur primò, hanc obligationẽ oriri ex ipſa lege naturali ac diuina, ſuppoſita tali ſacramenti inſtitutione, & poteſtate ac munere commiſſo Sacerdotibus. Primò quidem, quia hoc ipſo, quòd facti ſunt diſpenſatores myſteriorum Dei, tenentur eſſe fideles diſpẽſatores, & prudenti ac conuenienti modo tantũ ſacramentum diſpenſare. Secundò, quia obligatio exhibendi reuerentiã huic ſacramento, & dignè illud tractandi, naturalis eſt, ex intrinſeca ipſius ſacramenti dignitate orta; ad hanc verò pertinet obligatio non dandi ſacramentũ hoc indignis: ſicut non proiicere illud in locum immundum,

1. Ratio.

dum, & ſimilia. Tertiò addi poteſt, naturalem obligationem eſſe nō cooperandi alterius peccato, qui autem dat ſacramentum indigno, cùm poſſit illud vitare, peccato eius cooperatur.

2. Illatio. Secundò ſequitur, hoc præceptum tunc maximè obligare, quando Sacerdos poteſt commodè, & ſine inconuenienti, negare hoc ſacramentum peccatori, etiam ſi ipſe petat. Nam, ſi obligatio illa eſt diuina & naturalis, tunc maximè vrgebit, & ſeruanda erit, quando ſine vllo inconuenienti ſeruari poteſt. *Obiectio.* Dices, hoc ipſo, quod peccator petit, non poſſe illi negari ſine inconueniente morali: nam ille habet ius petendi, ratione characteris baptiſmalis: ergo, ſi illi denegetur, negabitur illi ius ſuum, non ſeruato iuſtitiæ ordine: hoc autem videtur eſſe graue morale incommodum. *Solutio.* Reſpondetur, negando aſſumptum: nam peccator, dum eſt in eo ſtatu, per ſe loquendo, reuera non habet ius ad petendū hoc ſacramentum, quia non habet ius ad ſacrilegum vſum eius; ergo nec ad petitionem ſacrilegam, & Chriſto iniurioſam: ſolus enim character baptiſmalis non dat tale ius, neque in aliqua alia re fundari poteſt. Quod ita declaratur, & confirmatur: nā Baptiſmus, ſicut dat characterem, qui eſt veluti poteſtas ad ſuſcipiendum ſacramentum, ita dat gratiam ad dignè ſuſcipiendum; ergo re ipſa non dat ius ad aliter ſuſcipiendum: ergo, amiſſa gratia per peccatum mortale, non manet in peccatore ius verum ac reale ad petendum hoc ſacramentum, donec per claues Eccleſiæ, vel in ordine ad illas, ad priorem ſtatum reſtituatur.

Non petens Euchariſtiam peccator inuitari à ſacerdote nō debet. Tertiò ſequitur, ſi peccator non petat Euchariſtiam, nunquam licere Sacerdoti inuitare illum ad communicandum, quandiu in eo ſtatu perſeuerat. Poteſt quidem conſulere illi, vt pœnitentiam agat, & communicet: tamen inuitare eum, quem ſcit non egiſſe pœnitentiam, vt in eo ſtatu communicet, per ſe malum eſt; tum, quia in eo caſu poteſt facile & ſine incommodo non dare ſacramentum peccatori; tum etiam, quia illud eſſet non ſolùm cooperari, ſed etiam inducere ad malum. *Obiectio.* Dices, Chriſtus Dominus generaliter dicens omnibus diſcipulis, *comedite*, ſeu, *bibite ex hoc omnes*, inuitauit Iudam ad communicandum, quando ipſe non petebat. *1. Solutio reiicitur.* Reſponderi poteſt, Chriſtū Dominum, non ſolùm fuiſſe diſpenſatorem, ſed etiam ſupremum dominum, imò fuiſſe ipſummet, qui datur in cibum, cuíque iniuria fieri poterat indignè communicando; atque ita iuri ſuo cedere potuiſſe. Sed hoc non rectè dicitur, quia non eſt dubium, quin Iudas grauiſſimè peccauerit indignè communicando; erat enim hoc intrinſecè malum, & contra reuerentiam Chriſto, & rebus ſacris debitam: non potuit autem Chriſtus illum ad peccandum inducere. *2. Itidem.* Aliter dicitur, Chriſtum naturali & humana ſcientia, qua in ſuis operationibus vti tenebatur, non cognouiſſe occultum Iudæ peccatum: & ideo, licèt illud cognoſceret per ſuperiorem ſcientiam, non debuiſſe ex neceſſitate illa vti, vt Iudam cum aliis ad communicādum non inuitaret. Sed neque hoc ſatisfacit, quia falſum eſt, Chriſtū in ſuis actionibus ſolùm naturali ſcientia, & non ſupernaturali, vti debuiſſe: ſæpe enim illi neceſſarium erat, vt ſupernaturali cognitione, præſertim ad exercendas ſupernaturales actiones, & vitādum, quicquid illis poterat eſſe contrarium. Quocirca, ſi actio illa fuiſſet inductio Iudæ ad peccandum, quacunque via ac ratione hoc illi conſtaret, debuiſſet *Vera ſolutio.* actionem illam vitare. Dicēdum eſt ergo, Chriſtum non induxiſſe Iudam ad peccandum, ſed permiſiſſe illius peccatum, ſuóque iure vſum fuiſſe; inſtituit enim ſacramentum eo tempore ac modo, quo ſecundùm ordinem diuinæ prouidentiæ magis expediebat, nec debuit propter Iudam differre. Rurſus, non induxit Iudam, vt in eo prauo ſtatu communicaret, ſed omnem diligentiam adhibuit, vt eum diſponeret, ac cor eius immutaret: vnde ex parte ſua, neque induxit ad malum, neque aliquid geſſit dignitati huius ſacramenti contrarium; aliunde verò Iudas ibi aſſiſtens, vt bonis communibus cum cæteris Apoſtolis frueretur, virtualiter petebat, & à communi conuiuio excludi nolebat; & ideo non debuit Chriſtus Dominus eum excludere, vt iterum in ſequentibus dicemus.

Dubium. Sed quæret aliquis, an Sacerdos, vel Diaconus, cōmunicans ſeipſum in peccato mortali, duo peccata committat. Videtur enim ex dictis ſequi pars affirmans: quia ille violat duo præcepta valde diſtincta: alterum de receptione ſacramenti cum diſpoſitione digna, quod omnibus fidelibus commune eſt: alterum de fideli, & prudente depoſitione, quod ſpecialiter ad miniſtros pertinet; quæ duo præcepta tantum inter ſe differunt, quantum differunt inter ſe, dare, & recipere. Et confirmatur: nam, ſi Sacerdos det peccatori hoc ſacramentum, dans & recipiens duo peccata committunt ſpecie diſtincta: nam aliud conſiſtit in recipiendo indignè, aliud in diſpenſando infideliter: ſed quādo Sacerdos peccator communicat ſeipſum, vtraque ratio peccati ibi reperitur: quòd autem perſona ſit eadem, non impedit, quo minùs peccata ſint diſtincta; ergo. In contrarium verò eſt, quia tota illa actio & receptio eſt per modum vnius actus moralis, cui multæ circumſtantiæ deſunt ad honeſtatem eius; ergo eſt vnum peccatum: nam defectus plurium circumſtantiarum in vno actu non ſufficiunt ad multiplicanda peccata: ſicut Sacerdos celebrans in peccato mortali, non eſt dicendus plura peccata committere in vna continuata actione ſacrificandi, quamuis in ea intercedat conſecratio, diſpenſatio, & ſumptio huius ſacramenti: quia omnia hæc fiunt per modum vnius actionis moralis, ad eandem virtutem religionis pertinentis.

Solutio. Nihilominus dicendum videtur, ibi reperiri plures malitias, ſecundùm moralem ſpeciem diuerſas, vt rationes priùs factæ probant: quia moraliter aliud eſt agere, aliud recipere; & diuerſas requirunt circumſtantias: vnde illa coniunctio in eadem perſona, vel entitate phyſica, aut in eadem, vel propinqua temporis duratione, non tollit malitiarum diuerſitatem. Quapropter in ordine ad confeſſionem non eſt dubium, quin neceſſarium ſit, vtrumque aperire; non enim ſatis eſſet dicere diſpenſaſſe ſacramentum in peccato mortali, vt eſt per ſe notum: nec etiam ſufficeret dicere communicaſſe in peccato mortali; quia nō explicaretur tota eſſentialis malitia, ſed oportebit dicere, vel celebraſſe in peccato mortali; quia in hoc omnia includuntur, vel ſi extra ſacrificium ſeipſum communicauit, oportebit illud explicare propter rationem factam: & præterea, quia in peccato mortali diſpenſauit tantum ſacramentum quod eſt nouum malitiæ genus, vt poſtea dicemus.

Dubium. Vltimò quæri poteſt, quando obliget hoc præceptum; cùm enim negatiuum eſſe videatur, ſcilicet, non dandi ſacramentum indignè, videtur obligare ſemper, & pro ſemper, & conſequenter, cùm ſit præceptum naturale, ſemper erit intrinſecè malum contra illud agere: cùm tamen conſtet, aliquando eſſe licitum dare hoc ſacramentū peccatori. Quare dicendum eſt hoc præceptum non eſſe ſimpliciter negati-

negatiuum, ſed reducendum eſſe ad affirmatiuum, prudenter & fideliter diſpenſandi hoc ſacramētum: quod quidem formaliter ſumptum (vt ſic dicam) ſemper ſeruandum eſt, quotieſcunque hoc ſacramentum diſpenſatur: & hinc fit vt, ſi commodè poſſit, debeat indigno denegari, non tamen, quòd ſemper denegari debeat cum quocunque incommodo, & ſine vlla exceptione, quod declarandum ſupereſt in ſectionibus ſequentibus.

SECTIO II.

Vtrùm publico peccatori petenti Euchariſtiam, ſemper ſit deneganda.

Reſpondetur, ſi peccator publicus ſit, ſiue publicè, ſiue occultè Euchariſtiam petat, illi eſſe denegandam. In hac regula conueniunt authores omnes, quos nunc non refero; quia in ſequentibus ſectionibus commodiùs id fiet. Probatur autem primò ex Patribus: Chryſoſtomus homilia 83. in Matth. ſic ad Sacerdotes loquitur: *Non parua vobis imminet pœna, ſi quem aliqua improbitate teneri ſcientes, ei huius menſæ participationem permittatis, ſanguis enim Chriſti de manibus veſtris exquiretur,* ſubdit verò inferiùs, *Non de ignotis, ſed de notis id diſputo,* & rurſus: *Hæc de notis & manifeſtis diſputata ſunt.* Similia repetit homilia 60. ad populum, & in id Pſalm. 49. *Cum adulteris portionem tuam ponebas.* Eandem doctrinam inculcat ſæpe Cyprianus, grauiſſimè reprehēdens eos Sacerdotes, qui peccatores poſt publicum lapſum ante publicam pœnitentiam, & ſatisfactionem ad communionem admittunt: vt videre licet epiſtol. 10. 17. & ſequentibus. Præterea idem tradit Auguſtinus lib. 50. homiliarum, in vlt. cap. duodecimo, & habetur in cap. multi. 2. quæſtione 1. vbi ſolùm loquitur de his peccatoribus publicis, qui de crimine conuicti ſunt: ſed eadem ratio de omnibus illis, quorum peccatum ita eſt publicum, vt nulla poſſit tergiuerſatione celari, vt conſtat ex capit. tua nos. & cap. quæſitum, de cohabitatione clericorum, & mulierum, de qua re dicemus plura infrà, ſectione 5.

Chryſoſt. — Cyprian. — Auguſt.

Peccatores publici in iure à communione repelli præcipiuntur. Conc. Arel. Cyprian. Alenſ.

Secundò, ex hac generali regula oritur, vt omnes publici peccatores, quales ſunt vſurarij, meretrices, & ſimiles, in iure præcipiantur à communione repelli, vt conſtat ex Clemente lib. 8. Conſtitut. capite 32. & ex Concilio Arelatenſ. 1. capit. quarto & quinto, & ex Cypriano epiſtola 61. quibus locis varij ſtatus horum hominum recenſentur, vt ſunt hiſtriones, theatrici, agitatores, & alij: de quibus ſigillatim & copioſè diſputat. Alenſ. 4. parte, quæſtione 48. Sed non oportet in hoc immorari, quia inter hos omnes tantùm eſt materialis quædam diuerſitas: & ideo ſolùm eſt conſiderandum (quod bene notauit Gloſſa de Conſecratione, diſtinctione ſecunda) an publica actio, quam exercent, ex ſe, & ex obiecto ſuo talis ſit, vt ſine peccato mortali exerceri non poſſit; vel, ſi ex obiecto non ſit huiuſmodi, an ſaltem ex modo, quo fit, publicum ac manifeſtum ſit, non fieri ſine peccato mortali: quādo enim alterutro ex his modis exercent actionem prauam, iſti expelluntur à communione, & non aliàs; quia tunc ſolū ſunt publici peccatores. Ratio autem, tam generalis regulæ, quàm huius conſectarij, eſt primò, quia hi peccatores, neque re ipſa, neque externa ſpecie habent ius petendi ſacramentū, quandoquidem eorum ſtatus manifeſtus eſt, & alioquin ius diuinum petit, vt ipſis non detur. Deinde poteſt illis negari ſine vllo incommodo, quia nec ſequitur infamia eorum: nam hæc potiùs ſupponitur, cùm eorum peccatum ſit publicum; neque etiam ſequitur ſcandalum: maius enim eſſet, ſi huiuſmodi hominibus ſacramentum daretur. Sequebatur autem ſtatim explicandum, quæ infamia requiratur, vt peccatum cenſeatur publicum, ſed hoc explicabitur meliùs ſect. 5.

Inquiri autem poteſt hoc loco, quæ pœnitentia vel ſatisfactio ex parte horum hominum neceſſaria ſit, vt poſſint ad communionem admitti. Reſpondetur, ſi occultè petant, ſatis eſſe, quod occultè egerint pœnitentiam, ſeu confeſſi fuerint, & quòd Sacerdoti & aliis, ſi fortaſſe adſint, hoc conſtet. Ratio eſt clara, quia coram Deo hic iam eſt diſpoſitus, & apud homines non indiget maiori manifeſtatione, ſeu diſpoſitione, quàm ſit neceſſaria ad tollendum ſcandalum: ad hoc autem ſatis eſt, quòd non ſit magis publica communio, quàm pœnitentia. Hoc autem moraliter potius, quàm phyſicè, intelligendum eſt; parum enim refert, quòd communio quando fit, ſit occulta, ſi paulo pòſt futurum eſt publicum, illum peccatorem eſſe, ad communionem occultam appellamus, quæ & occultè fit, & non eſt poſtea publicè diuulganda. Secundò, ſi publicè petat, pro ratione peccati, ſeu ſtatus, neceſſe eſt, vt publicam ſatisfactionem exhibeat, vel ſaltem, vt eius diſpoſitio ac conuerſio, publica & manifeſta ſit, vt colligitur ex cap. ſi peccauerit, 2. quæſtione 1. & capit. ſcenicis, de Conſecratione, diſtinctione ſecunda. Et ratio eſt, quia hoc eſt neceſſarium, & ſufficit ad tollendum ſcandalum, & vt ſacramentum coram Deo, & hominibus dignè tractetur. Addo verò, ſi peccator publicus ſit in articulo mortis, ſatis eſſe, vt pro temporis opportunitate, & neceſſitate, vel confiteatur, vel ſigna contritionis exhibeat: quia tunc temporis, propter periculum & vrgentem neceſſitatem, non eſt maior diligentia exigenda, quàm commodè exhiberi poſſit: & alioqui de quolibet fideli præſumendum eſt, in eo articulo facere, quod poteſt, vt ſe bene diſponat.

SECTIO III.

Vtrùm peccatori occulto occultè petenti Euchariſtiam, deneganda ſit.

Occulto peccatori occultè petēti Euchariſtiam, deneganda eſt. Alenſ. Victor. Con. Vaſen.

Reſpondetur, teneri Sacerdotem ad negandam communionem peccatori occulto, ſi occultè petat. Ita ſentiunt omnes Doctores, ſectione prima citati, & præterea Alenſis 4. parte, quæſtione 49. membro quinto. Victoria in Summa, numero 80. & Concilium Vaſenſe, capite octauo, & habetur 6. quæſtione ſecunda, cap. ſi tamen. vbi dicitur, debere Epiſcopum, qui nouit aliquem eſſe peccatorem, ſi ſolus ipſe hoc nouit, ſecretè eum monere, corrigere, & communione priuare. Et ratio colligitur ex generali regula ſuprà poſita; quia ille peccator reuera non habet ius petendi, nec etiam in externo foro, ſeu apparentia, quia occultè petit: vnde fit, vt ſine vllo incommodo poſſit illi denegari, quia nec ſequitur infamia, nec ſcandalum, cùm totum negotium occultè tranſigatur; ergo omnino illi debet negari.

Soti limitatio.

Hanc verò communem doctrinam limitat Soto diſtinctione 12. quæſtione prima, artic. 6. vt procedat in his Sacerdotibus, qui non tenentur ex officio miniſtrare hoc ſacramentum, non verò in Parochis, qui ex officio tenentur. Et ratio differentiæ eſt, quia peccator non habet ius petendi ſacramentum à Sacerdote, qui non tenetur illud miniſtrare; & ideo huiuſmodi Sacerdos non facit illi iniuriam, denegando, & proinde negare tenetur, cùm poſſit. At verò habet peccator ius petendi à ſuo Parocho, qui

A qui ex iuſtitia tenetur illi miniſtrare; & ideo, quamuis indignè petat, & occultè, non poteſt parochus ſua propria authoritate priuare illum iure ſuo, donec iuridicè priuetur. Sicut, qui alteri debet mutuatam pecuniam, non poteſt eam priuata authoritate illi denegare, licèt ſciat malè petere, & ad prauos vſus. Et exiſtimat Soto, hanc eſſe ſententiam diui Thomæ. *Improbatur.* Sed, neque eſt diui Thomæ, nec aliorum authorum, nec vera; diuus Thomas enim in hoc articulo nullam diſtinctionem huiuſmodi tradit, imò in hoc articulo in ſolutione ad primum, inſinuat contrarium, dum ait, peccatorem occultum non poſſe publicè priuari hoc ſacramento; addens enim, *publicè*, abſolutè ſentit occultè priuari poſſe. B Præterea contra Sotum vrget decretum adductum ex Concilio Vaſenſi, quia non loquitur de Sacerdote ſimplici, ſed de Epiſcopo & Paſtore. Tertiò, ſumere poſſumus argumentum ex cap. ad authores, de temporibus ordinandorum: vbi dicitur religioſos non eſſe ordinandos contra voluntatem ſuorum ſuperiorum; quia ipſi norunt ſecreta delicta eorum, propter quæ fortaſſe ordinare non expedit: ergo poteſt ſuperior & paſtor propter occultum delictum denegare aliquid, quod fieri non expedit, quando ſine ſcandalo & infamia negari poteſt. Quartò oſtenſum eſt, peccatorem in re ipſa non habere ius ad petendam communionem in eo ſtatu; ergo & è contrario paſtor reuera non tenetur ex iuſtitia dare pro illo ſtatu; ergo tenetur denegare. C Et confirmatur: nam publico peccatori publicè petenti denegare tenetur, vt diximus; ergo & occulto peccatori occultè petenti, quia eſt eadem ratio: nam ſi expectare oportet iudiciarium ordinem, vt peccator priuari poſſit ſacramento, in vtroque caſu expectandus eſſet. Tandem etiamſi aliquod eſſet ius peccatoris, maius eſt ius ſacramenti (vt ſic dicam) ſeu Chriſti, vt dignè tractetur, ne ipſi fiat iniuria; & paſtor Eccleſiæ non minus tenetur ex officio ſuo ſeruare hoc ius illæſum, quàm illud; ergo, per ſe loquendo, & quando non interueniunt extrinſeca incommoda, potius eſt conſulendum dignitati & irreuerentiæ ſacramenti, quàm iuri peccatoris. D Quocirca hæc diſpenſatio, vel denegatio ſacramenti non eſt conſideranda, vt actio iudicialis, vel inflictiua pœnæ, ſed ſolùm, vt prudens ac fidelis adminiſtratio ſacramenti; & ideo non pendet ex teſtibus, aut probationibus, ſed ſolùm ex ea ſcientia, & cognitione, quæ prudenti exiſtimatione ſecundùm occurrentes circumſtantias iudicatur ſufficiens, vt ſine incommodo poſſit, & debeat negari ſacramentum. Quæ doctrina non ſolùm in hoc ſacramento, ſed in omnibus locum habet.

Grauis difficultas. Sed eſt dubium graue, vtrùm Sacerdos, qui per ſolam confeſſionem cognouit peccatum, poſſit negare hoc ſacramentum, quando pœnitens ab ipſo petit tam occultè, vt nullus alius adſit: E nam, ſi aliquis alius ſit præſens, certum eſt, non poſſe negare propter ſcientiam confeſſionis; quia reſpectu illius eſſet confeſſionis reuelatio: quæ tamen nulla eſſe videtur, quando à ſolo Sacerdote ſacramentum petit; & ideo in hac re valde inter ſe diſſentiunt graues authores. *1. Opinio.* Prima ergo opinio eſt, Sacerdotem non poſſe vti ſcientia confeſſionis ad negandum Euchariſtiam peccatori, etiam ſi occultiſſimè petat; ita refert, & approbare videtur Gabriel in 4. diſtinctione 9. quæſtione ſecunda, articul. 3. dub. 1. *Gabr.* & idem ſentit Paludan. ibi. quæſtione 2. concluſione 3. *Paludan.* dicit enim, non poſſe negari Euchariſtiam propter peccatum in confeſſione cognitum; poſſe tamen inde ſumi occaſionem ad negandam illam alio prætextu. Clariùs hoc docet Antonin. 3. parte, titul. 14. cap. 1 2. §. 2. Adrian. quodlib. 3. q. 3. Syluest. verbo, Euchariſt. 3. quæſt. 5. Nauarr. in Summa, cap. 21. numero 55. *Antonin. Adrian. Syluest. Nauarr.* Citatur pro hac ſententia capitulum, ſi Sacerdos, de offic. ordin. vbi dicitur, neminem eſſe à communione remouendum propter peccatum in confeſſione cognitum. Sed huius textus deciſio nihil hanc ſententiam iuuat; quia non ſimpliciter negat Pontifex, poſſe Sacerdotem remouere alium à communione, propter peccatum in confeſſione cognitum, ſed verba eius ſunt, *Non poteſt eum nominatim remouere*: illa autem particula, *nominatim*, idem valet, quod publicè, ſeu nomine eius coram aliis expreſſo, vt Gloſſa ibi notat. Ratio autem illius textus poteſt ad hanc ſententiam confirmandam afferri, ſcilicet, quia confeſſor non ſcit peccatum, vt homo, ſed, vt Deus; ergo non poteſt vti illa ſcientia ad negandum alteri ius ſuum, quod habet in exteriori & humano foro; ergo nec poteſt vti illa ad negandam Euchariſtiam homini petenti. Secundò poteſt ratio aliter explicari, quia ſigillum confeſſionis obligat, non ſolùm reſpectu aliorum, ſed etiam reſpectu ipſiuſmet pœnitentis, id eſt, non ſolùm tenetur confeſſor non reuelare aliis peccatum in confeſſione auditum, ſed etiam tenetur, non loqui de ipſo extra confeſſionem cum ipſo pœnitente contra voluntatem eius, nec exprobare, aut obiicere illi crimen in confeſſione auditum; ergo ſicut tenetur non negare Euchariſtiam coram aliis, quia tunc reuelaret aliis peccatum eius; ita etiam tenetur non negare, etiam ſi ſolus ſit, & occultè petat: quia tunc ſaltem ipſi pœnitenti obiicit, & facto ipſo reprehendit extra confeſſionem crimen in confeſſione cognitum. Tertiò afferri poteſt generalis ratio, quia fieret oneroſa confeſſio, ſi poſſet Sacerdos vti illius ſcientia ad hunc effectum.

2. Opinio. Secunda ſententia eſt, non ſolùm poſſe, ſed etiam debere, Sacerdotem negare Euchariſtiam peccatori in prædicto caſu. Ita D. Thom. in 4. diſtinctione 9. quæſtione 1. articulo 5. quæſtiuncula 1. vbi Durand. quæſtio. 6. dicit, omnes in hoc concordare; citantur etiam Bonauentura ibi, artic. 2. quæſtione 4. Maior quæſtione 4. Richard. articulo 3. quæſtione 1. *D. Thom. Durand. Bonauen. Maior. Richard.* Sed quamuis hi authores generaliter doceant, peccatori occulto poſſe negari occultè Euchariſtiam abſque vlla exceptione, non tamen loquuntur in ſpeciali de ſcientia confeſſionis, quamquam Maior aliquid inſinuet. Apertiùs docuit hanc ſententiam Alexan. Alenſ. 4. parte, quæſtione 49. memb. 1. Angel. verbo, Euchariſtia 3. §. 20. Tabiena, verbo, Communio, §. 52. Victoria in Summa, numer. 86. Ledeſma 1. parte 4. quæſtione 21. articulo 6. dub. 3. *Alenſ. Angel. Tabien. Victor. Ledeſma.* Afferri ſolet pro hac ſententia capitulum, placuit. 6. quæſt. 2. vbi dicitur, poſſe Epiſcopum propter peccatum in confeſſione cognitum, negare communionem ſecretè, non tamen publicè. Sed ille textus non poteſt de ſacramentali confeſſione intelligi: nam loquitur in eo caſu, in quo Epiſcopus dicit, reum ſibi fuiſſe confeſſum tale crimen: conſtat autem, hoc nullo modo habere poſſe locum in ſacramentali confeſſione. Fundamentum igitur huius ſententiæ eſſe debet, quia negare communionem peccatori in eo caſu, eſt actus conſentaneus poteſtati clauium; & aliàs nullo modo eſt contra ſigillum: ergo eſt actus licitus; ergo eſt etiam debitus. Maior patet, quia poteſtas clauium, inter alios effectus, ad hoc data eſt, vt, qui illam habet, dignos admittat, & indignos à communione repellat; ergo Sacerdos, negans ſacramentum, vtitur poteſtate clauium, & iure ſibi conceſſo. Minor in primis declaratur

exemplo. Nam, ſi Sacerdos per confeſſionem ſciret, pœnitentem habere propoſitum occidendi ipſummet confeſſorem, & illius enſem ſeu gladium haberet apud ſe depoſitum, quamuis poſtea pœnitens illum peteret poſſet denegare, & in hoc nullus ferè author dubitat.

Obiect. 0. Sed dicet aliquis exemplum non eſſe ſimile; tum, quia ius vitæ cuſtodiendæ eſt maius & ſtrictus; tum etiam, quia nocumentum inde ſecutum eſſet irreparabilius. *Solutio.* Sed hoc nihil refert, quia non vtimur illo exemplo, vt argumentemur à ſimili, ſed ſolùm, vt explicemus, illum actum negandi aliquid extra cōfeſsionem ex ſcientia in confeſsione comparata, nō eſſe reuelationem ſigilli: nam, ſi eſſet, neque pro tuenda vita liceret; ergo ſimiliter in præſenti ille actus non eſſet reuelatio ſigilli. Deinde ratione declaratur eadem minor, quia, licèt confeſſor dicatur ſcire peccatū, vt Deus, quia ſcit, vt miniſter Dei, & ad iudicandum de illo, vice ipſius Dei in ſacramentali foro; nihilominus, negari non poteſt, quin illa ſcientia ſit in homine; & quòd hoc ſenſu ſit humana, & conſequenter, quòd poſſit homo illa vti ad ſuas actiones dirigendas, quando ſine alterius iniuria, infamia, aut ſcandalo, illa vti poteſt; quia tunc nulla reuera intercedit reuelatio ſigilli. Ita verò eſt in præſenti caſu; quia neque apud alios ſequitur infamatio (ſupponimus enim, nullum alium adeſſe) neque ipſi pœnitenti fit iniuria: quia reuera nullum habet ius ad petendum ſacramentum; neque aliud graue incommodum ei ſequitur: nam, ſi fortaſſe aliquis pudor inde oritur, illud non eſt nocumentum alicuius momenti, neque graue onus, aut irrationabile vel iniurioſum, præſertim, quia neceſſe non eſt, vt Sacerdos directè obiiciat homini peccatum confeſſum, aut in memoriam illud reuocet: poteſt enim negare ſacramentum, nulla alia ratione reddita; niſi quia tunc commodè non poteſt. Vnde Paludanus ſuprà, de Sacerdote, qui ex officio non tenetur dare ſacramentum, concedit, poſſe illud negare in prædicto caſu, ſolùm quia habet ſufficientem rationem ſe excuſandi, nulla facta mentione peccati, ſcilicet, quia non tenetur. Non erit autem difficile Parocho, ſeu cuilibet Sacerdoti, qui ex officio aliàs teneatur, ſimilem excuſationem inuenire, ſcilicet, quia tunc commodè non poteſt. Nec refert, quòd illa videatur virtualis quædam obiurgatio, eò quòd, licèt Sacerdos non exprimat cauſam, ipſe tamen pœnitens, moraliter loquendo, ſatis eam intelligit; tum quia hoc magis conſiſtit in diſcurſu pœnitentis, quàm in actione Sacerdotis; tum etiam, quia ſi aliquod eſt ibi incommodum, non Sacerdoti, qui vtitur iure ſuo, ſed pœnitenti imputandum eſt, qui ſe immiſcet actioni ſacræ, & petit rem iniquam & ſacrilegam; ſicut dicendum neceſſariò eſt in alio caſu, quando denegatur enſis, aut gladius, propter vitam cuſtodiendam. Atque ex his probata relinquitur prima conſequentia principalis argumenti; quia, ſecluſa fractione ſigilli, nulla alia malitia poteſt in hoc caſu excogitari; quandoquidem, neque illa actio eſt iniurioſa, neque ex illa ſequitur ſcandalum, vel infamia: ergo, ſi denegando tunc ſacramentum, non frangitur ſigillum, ſanctè ac licitè denegatur. Vnde facile etiam probatur ſecunda conſequentia, ſcilicet, quòd ſi hoc licet, ſit etiam debitum, ex quodam principio ſuprà poſito, quòd ſi Sacerdos commodè & ſine impedimento poteſt negare ſacramentum peccatori, ratione ſui muneris & officij, tenetur id procurare: ſed in præſenti poteſt licitè, & ſine inconueniente; ergo.

Vltima opinio approbatur. Inter has ſententias hæc poſterior mihi magis probatur, ſpeculatiuè rem conſiderando, habet enim ſolidius fundamentum; practicè vero loquendo, vix poteſt occurrere occaſio vtendi illa, ſi verò aliquando occurrat, in primis eſt prudenter obſeruandum, an certò conſtet Sacerdoti de malo & ſtatu pœnitentis: nam, ſi ſit inter pœnitētem & confeſſorem opinionum diuerſitas, non eſt pœnitens a communione repellendus; quia reuera non eſt ſatis conuictus de crimine. Quocirca ex hoc capite illa cognitio peccati, & praui ſtatus pœnitentis ſufficiet ad negandam ei communionem, quæ ſatis eſt ad negandam iuſtè abſolutionem. Præter hoc verò cauendum eſt omne ſcandalum atque omnis infamia, omníſque criminis, ſeu reuelationis ſuſpicio, quæ omnia, vt dixi, vix poſſunt moraliter concurrere, & ideo regulariter loquendo, neceſſarium eſt extra confeſſionem peccatum agnoſcere.

Dubium. Sed inquies, quando peccatum cognoſcitur extra confeſſionem, qualis, & quàm certa debeat eſſe hæc cognitio. *Solutio.* Reſpondetur, ſi peccator ſtatū ſuum agnoſcat, ac fateatur, id ſine dubio ſatis eſſe. Deinde, ſi Sacerdos vidit crimen, & certò ſcit peccatorem non eſſe confeſſum, quamuis adhibere non poſſit teſtes, quibus ipſum cōuincat de crimine, poteſt ei communionem negare, etiamſi delictum ſuum neget, quia hæc non eſt propriè punitio, quæ iudiciarium ordinem, & probationem delicti requirat: ſed eſt prudens adminiſtratio ſacramenti, & virtualis quædam correctio ſecreta & paterna, ad quam non ſemper expectanda eſt probatio delicti, neque ipſius peccatoris confeſſio: quia nō eſt actio publica & iudiciaria, ſed priuata & occulta, quæ vix poteſt alio modo exerceri: ſufficit ergo, quòd quacunque via ſufficienter de delicto conſtet. Vnde idem dicendum eſt, ſi per teſtimonia fide digna Sacerdoti conſtet de prauo hominis ſtatu, quamuis nolint teſtes ſe prodere ad peccatorem conuincendum. Quàm verò occulta eſſe oporteat, delictum & petitionem ſacramenti, vt poſſit iuſtè denegari, inferiùs dicemus in ſectione vltim.

SECTIO IV.

Virùm peccatori occulto publicè petenti Euchariſtiam, deneganda ſit.

Occulto peccatori cuius peccatum latet, publice petenti Euchariſtiam denegari nullatenus debet Con. Afric. & Vaſent. Reſpondetur, non poſſe Sacerdotem ſine graui peccato, negare Euchariſtiam peccatori publicè petenti illam, quando peccatum eius occultum eſt. In hac aſſertione conueniunt ferè omnes Theologi ſuperiùs citati: & colligitur ex Concil. Vaſenſi, 1. cap. 8. & ex Concil. Africano, c. 99. & 100. quæ habentur in cap. ſi tantum, & in cap. placuit, 6. q. 2. in quibus cauetur, vt Epiſcopus, qui alienū peccatum nouit quod probare nō poteſt, niminem ea de cauſa publicè à cōmunione repellat. Atque idem ſignificatur in cap. ſi Sacerdos, de officio ordinarij. Vbi Pontifex adducit exemplum Chriſti Domini, qui in publica diſpenſatione huius ſacramenti illud non denegauit Iudæ, cuius peccatum occultum erat. Rationes ad hanc veritatem confirmandam plures à Theologis afferuntur, quia difficile eſt propriam & adæquatam inuenire.

1. Ratio probandæ concluſionis. Prima ratio eſt, quia negare tunc ſacramentum peccatori, eſſet infamare illum, quod eſt intrinſecè malum. Hac ratione vtuntur Alenſ. & Bonauent. & D. Thom. cum aliis in 4. habet tamen difficultatem. Primò, quia ibi interuenit perplexitas quædā: quia, vel infamandus eſt proximus, vel ſacramentū dandum eſt indigno, quod fieri non poteſt ſine Chriſti iniuria; ergo ex his duobus malis potius eſt eligenda infama

infamatio proximi, quàm iniuria Chriſti. Probatur conſequentia; primò, quia ex duobus malis minus eſt eligendum: inter illa autem duo minus eſt proximi infamatio. Secundò, quia, nec Chriſtus, nec Sacerdos, ſed ſolus peccator, qui iniquè ſe ingerit, eſt cauſa huius perplexitatis & incommodi; ergo ratio iuſtitiæ poſtulat, vt ipſe ſolus damnum & detrimentum ſentiat, & non Chriſtus. Quapropter illa infamatio tunc non eſt intrinſecè mala; tum, quia non eſt formalis, ſed materialis, quia non eſt per ſe intenta, ſed quaſi permiſſa; tum etiam, quia talis peccator non tam infamatur à Sacerdote, quàm ipſe ſe ipſum infamat, qui Sacerdotem quodammodo cogit, vt ipſum manifeſtet.

2. Ratio. Propter hanc difficultatem addi poteſt ſecunda ratio, ob quam in ea perplexitate potius videtur danda communio peccatori, quàm neganda; quia, ſi negetur, eſt certum, atque infallibile infamiæ detrimentum: ſi autem detur ſacramentum, non eſt ita certum ſacrilegium indignæ communionis; quia fieri poteſt, vt peccator ſubitò mutetur interiùs, & conuertatur, ac ſe ita diſponat, vt dignè communicet. Et hac ratione vtuntur etiam prædicti authores. Sed non videtur magis ſatisfacere, quàm præcedẽs. Primò, quia ſæpe poteſt euidenter conſtare euidentia morali, illum, qui petit ſacramentum, peccare grauiter ſic peccando, & communicando, vt ſi conſtet certò, eſſe excommunicatum, & non abſolutũ, vel peccaſſe mortaliter, & non eſſe confeſſum; tum enim non poteſt præſumi bona diſpoſitio, quia ad illam non ſufficit interior pœnitentia ſine exteriori confeſſione. Obiectio. Dices, quamuis hoc verum ſit, per ſe loquendo, tamen per accidens poſſe ſufficere interiorem diſpoſitionem, atque ita poſſe accidere in præſenti caſu: nam poſtquam peccator publicè acceſſit ad ſacramentum, in ipſo momento, in quo Sacerdos proximè accedit ad tribuendum illud, poteſt interiùs dolere, & ſe diſponere, & excuſari à confeſſione, eo quòd iam non poteſt ſe remouere atque abſtinere ſine ſcandalo & infamia. Solutio. Reſpondetur in paucis, poſſe accidere, vt ſine vllo ſcandalo, vel infamia non poſſint remoueri. Deinde in rebus moralibus non eſt quærenda metaphyſica euidentia, ſed ſufficit moralis certitudo, qualis eſt in præſenti caſu, & præſertim, quando nullum eſt ſignum contritionis, nec probabilia motiua, vt præſumantur. Denique eodem modo poſſet dici, non eſſe certam & infallibilem infamiam peccatoris, etiam ſi illi publicè denegetur ſacramentum; quia ſperari poteſt, alios adhuc exiſtimaturos, & credituros eum, non propter peccatum, ſed propter alias cauſas, aut rationes excludi. Quòd ſi hoc dici non poteſt probabiliter, quia, moraliter loquendo, fieri poteſt, vt nulla ſit probabilis ratio ad hoc ſperandum, eodem modo ſæpe etiam fieri poteſt, vt nulla ſit probabilis ratio ad ſperandam, vel præſumendam conuenientem peccatoris diſpoſitionem.

3. Ratio. Tertia ratio additur à prædictis authoribus, ſcilicet, non eſſe negandum ſacramentum occulto peccatori, publicè petenti Euchariſtiam propter vitandum ſcandalum, quod moraliter loquendo ſequi neceſſe eſt. Sed hæc etiam ratio in primis eſt per accidens, & extrinſeca; & ideo non videtur per ſe ſufficiens ad generalem doctrinã. Deinde, aut eſt ſermo de ſcandalo improprio, quod nihil aliud eſt, quàm admiratio quædam, vel rumor, qui in huiuſmodi euentibus oriri ſolet; & hoc non videtur eſſe graue incommodum, nec res tanti momenti, vt propterea irroganda ſit iniuria ſacramento: vel eſt ſermo de ſcandalo propriè dicto, vt ſignificat occaſionem ruinæ & peccati; & hoc ſenſu non videtur ſequi ſcandalum neceſſariò ex prædicto caſu: quod enim eſt peccatum, cuius moralis occaſio tunc præbetur? Aut enim eſt iudicium temerarium, & murmuratio aduersùs Sacerdotem, quòd propter odium, vel iniuſtam cauſam, neget ſacramentum homini petenti: hoc autem facilè vitari poteſt; tum, quia tãta poteſt eſſe authoritas, taliſque vita Sacerdotis, vt moraliter exiſtimandum ſit eum iuſtè, & ſanctè egiſſe; tum etiam, quia ſæpe poteſt Sacerdos rationem ſui facti reddere, oſtendendo, illum eſſe peccatorem, & indignum tanto ſacramento: aut illud ſcandalum in hoc conſiſtit, quòd populus iudicabit eum hominem, qui negatur ſacramentum, eſſe illo indignum, & in ſtatu peccati. Hoc autem nullum ſcandalum eſt; quia illud non eſt peccatum, cùm non ſit iudicium temerarium: mouentur enim ad iudicandum ex graui facto, & authoritate Sacerdotis, de qua iam dictum eſt. Nullum autem aliud peccati genus habet moralem connexionem cum illo actu, vt propter illud ſcandalum timeri poſſit.

Quarta ratio, ac ſola illa traditur à D. Thom. in hoc artic. quem interpretamur, ſcilicet, quia peccatòr occultus habet ius petendi publicè Euchariſtiã: non poteſt autem priuari hoc iure, donec de ſuo crimine ſufficienter conuincatur; ſicut non poteſt puniri peccator, niſi conuictus de crimine: ſed non cenſetur conuinci peccator de crimine, niſi, vel eius peccatum notorium ſit & publicum per infamiam publicam, vel ſufficientibus teſtimoniis iuridicè conuictus ſit. Sed hæc ratio non minorem patitur difficultatem: quia peccator, quamdiu in eo ſtatu eſt, nullum habet ius ad petendum hoc ſacramentum, vt ſuprà probatum eſt; ergo neque ad petendũ publicè habet aliquod ius. Patet conſequentia, quia non eſt actio minus ſacrilega & iniurioſa Chriſto, publica, quàm occulta petitio; ergo, quamuis illi negetur, nullo priuabitur iure, neque illa negatio habet rationem pœnæ, ſed prudentis adminiſtrationis ſacramenti, vt ſuprà dixi. 4. Ratio.

Poſui has rationes, & difficultates circa illas occurrentes, non vt eas reiicerem, aut impugnarem, ſed ad iudicandum, ex illis omnibus eſſe conficiendam adæquatam rationem cõcluſionis, quæ in hunc modum explicari poteſt, ſcilicet, ad commune bonum, & conuenientem Eccleſiæ, vel cuiuſque Reipublicæ gubernationem pertinere, vt communia bona, quæ publicè diſpenſanda ac diſtribuẽda ſunt, iuxta merita & dignitatem ſingularum perſonarum à publico miniſtro ad hoc munus à Republica vel Principe Reipublicæ deſtinato, diſpenſentur, non iuxta priuatam ſcientiam ipſius miniſtri, ſed per publicam & notoriam: huiuſmodi autem eſt diſpẽſatio huius ſacramenti, vt per ſe conſtat; ergo, quando publicè fit, non eſt regulanda per ſcientiam priuatam, ſed publicam; quod non habet locum in occulta petitione: quia tunc non fit per modum publicæ diſpenſationis, ſed occultæ ac priuatæ actionis. Maior propoſitio videtur eſſe morale quoddam principium, ferè ex ipſis terminis notũ. Et ad illud declarandum ac ſuadendum deſeruire poſſunt rationes ſuprà adductæ: quia, niſi hæc regula in prædicta publica diſpenſatione ſeruetur, talis diſpẽſandi modus moraliter loquendo, erit expoſitus, multis ſcandalis, perturbationibus, & iniuriis: quamquam autem ſcandalum non ſit prima ratio malitiæ huius actionis, tamen, quando moraliter ac frequenter coniunctum eſt cum tali modo operandi, eſt vehemens ſignum, in eo non ſeruari debitum ordinem, neque eſſe communi bono conuenientem. Et confirma- Adæquata ratio concluſionis.

firmatur ac declaratur, quia, niſi prædicta regula ſeruarent, poſſent facilè miniſtri publici infamare, quos vellent, & peccatum, vel indignitatem fingere, vbi non eſſet. Et è contrario poſſent fideles ſæpe formidare, & timere, ne à miniſtris huius ſacramenti infamarentur. Et hac ratione, quamuis peccator abſolutè non habeat ius ad petendum hoc ſacramentum, tamen quilibet fidelis habet ius, vt ſi publicè petat, non repellatur, niſi debito modo, id eſt, ex publica manifeſtatione, & ſcientia ſui peccati: propter quod dixit rectè D. Thom. in 4. d. q. 1. art. 5. per peccatum mortale amitti ius petendi hoc ſacramentum; oportere tamen, vt in facie Eccleſiæ amittatur, ſcilicet, vt in eadē facie Eccleſiæ, id eſt, publicè denegari poſſit. Tādem explicatur, & confirmatur hoc, illo communi exemplo de iudice, qui tenetur iudicare ſecūdùm allegata, & probata, etiam contra priuatam ſcientiam, ſolùm ob ſimile principium, quia ad commune bonum neceſſarium eſt, vt illa publica actio reguletur publica ſcientia, & non priuata; quoniam, ſi aliter fieret, eſſet res expoſita infinitis iniuriis & ſcandalis. Quamuis autem diſpenſatio, de qua agimus, non ſit iudicialis actio, tamen, quando eſt publica, in hoc conuenit cum ſententia iudicis, quod eſt actus publicæ poteſtatis, & communis gubernationis, & ideo in ea locum habet eadem ratio, quæ in ſententia iudicis inuenitur.

1. Dictorum impugnatio. Poſſunt autem contra hanc veritatem multa obiici. Primum, quia actus dandi Euchariſtiam homini indigno eſt intrinſecè malus, quia eſt cooperari ad malum: ergo non poteſt eſſe licitus, etiam ſi peccator publicè petat, quia tunc etiam eſt cooperari ad indignam ſuſceptionem; eſſet enim agere contra propriam conſcientiam, quia Sacerdos iudicat illum indignum. Et confirmatur, quia proiicere Euchariſtiam in ignem, aut in locum immundum, eſt ita intrinſecè malum, vt nulla ratione poſſit eſſe licitum; ergo ſimiliter. Secundò argumentor à ſimili; quia peccator occultus, qui mihi enſem cuſtodiendum tradit, ſi publicè illum petat, & mihi conſtet, petere illum, vt ſe, vel alium occidat, poſſum & debeo negare illi gladium, etiam ſi neceſſe ſit prauū eius animum manifeſtare, vt maius damnum minori vitetur; ergo eadem ratione in præſente caſu licebit negare Euchariſtiam, etiam ſi neceſſe ſit infamare peccatorem. Tertiò argumentor, quia poteſt eſſe aliquis modus, quo & ſacramentum non detur peccatori, & omnia incommoda vitentur; ergo ille ſeruandus eſt. Antecedens patet, quia poteſt Sacerdos dare huiuſmodi homini hoſtiam non conſecratam, abſque vllo inconuenienti: nam, ſi aliquod eſſet, maximè periculū idololatriæ exterioris: ſed hoc etiam vitare poteſt ſacerdos, ſi in manu habeat hoſtiam conſecratam, quamdiu adorandam illam proponit, poſtea verò ſecretè illam mutet, quando manum admouet ori peccatoris, vt illi ſacramentum tribuere videatur. Quarta denique obiectio eſt, quia licèt admittantur omnia, quæ dicta ſunt, ad ſummum, videntur procedere in eo ſacerdote, qui ex officio tenetur Euchariſtiam miniſtrare, quia ille eſt velut publicus miniſter ad hoc munus deputatus: non tamen videntur habere locum in aliis ſacerdotibus, qui ex officio ad hoc non tenentur, quia illi, nec ſunt ad hoc munus deputati, nec peccator habet ius vllum petendi ab illis Euchariſtiam, vnde ipſi ſemper poſſunt habere commodam excuſationem ſine manifeſtatione delicti, vel alio publico incōmodo.

2. Propugnatio impugnationi primæ reſpondens. Ad primam difficultatem reſpondetur, actionem dandi Euchariſtiam homini indigno, non ſemper eſſe intrinſecè malam, ſed tunc ſolùm, quando ipſe, A qui dat ſacramentum, eſt aliquo modo cauſa indignæ ſuſceptionis; vel quando commodè, vel debito modo exercendo munus ſuum, poteſt illam vitare, & non facit. Ac denique, quando illi conſtat, eum, qui petit, eſſe indignum, ea ſcientia ac modo, quo opus eſt; at verò quando moraliter vitare non poteſt actionem dandi, quia praua diſpoſitio petentis non eſt illo modo cognita, quo opus eſt, tunc actio dandi non eſt mala ex parte dantis, & intentio eius eſt bona, quamuis ex parte recipientis receptio ſit mala, quod nullo modo imputatur danti, quia nullo modo eſt cauſa, quòd alius indigne ſumat, neque cum actione eius eſt per ſe ac neceſſariò coniuncta indigna ſuſceptio. Quamobrem ibi nulla eſt cooperatio ad malum, B ſed ſola permiſſio, quæ moraliter vitari non poteſt: nam, qui dat ſacramentum, ſolùm cooperatur, vt hic homo ſumat, non tamen, vt indignè ſumat, poſſet enim, ſi vellet, dignè ſumere: quāuis autem Sacerdoti conſtet, hìc & nunc indignè ſumpturum, tamen, quia non poteſt id vitare, ideo, neque tenetur, neque illa cenſetur cooperatio, ſed permiſſio. Atque eadem ratione non operatur Sacerdos tunc contra conſcientiam, quia dictamen conſcientiæ tunc non eſt regulandum per ſcientiam priuatam, & quaſi ſpeculatiuam, quòd is, qui petit, eſt indignus & peccator, ſed per ſcientiā practicam, qua homo conſiderat, quid hic, & tunc agere oportear, C concurrentibus his circumſtantiis; ſcilicet, occulta malitia huius hominis cum publica petitione ſacramenti, tunc enim verum dictamen conſcientiæ eſt, dandum eſſe hìc & nunc ſacramentum huic homini. Ad confirmationem autem in illo primo argumento factam reſpondetur, non eſſe ſimilem rationem de proiicienda Euchariſtia in locum immundum, quia illa actio de ſe eſt determinata ad malum, & ex proprio obiecto habet deformitatem, per ſe loquendo; ſecus verò eſt de actione dandi Euchariſtiam homini.

2. Obiectionis primæ ſolutio improbatur. In ſecundo argumento ſoluendo, varij ſunt autores ſuprà citati, Alenſis enim & Bonau. negant, in caſu ſeu exemplo ibi adducto, licere negare gladium domino petenti, & potius eſſe permittendum D homicidium, quàm occultum delictum manifeſtandum. Sed hoc eſt creditu difficile; & ideo Sotus cum aliis, admiſſo illo exemplo, negat conſequentiam, & ſimilitudinem. Cuius rei poſſunt variæ rationes differentiæ aſſignari. Prima, quòd ſæpe eſt maior obligatio ſubueniendi proximo in corporalibus detrimentis, quàm in ſpiritualibus, quia, cùm hæc non committantur ſine propria voluntate, ſæpius eſt minor neceſſitas incurrēdi illa, & ideo minus etiam neceſſarium eſt alterius auxilium ad vitanda illa. Secundò, quia damnum mortis in exemplo adducto reuera vitatur, negando gladium homini petenti illum ad homicidium perpetrandum; peccatum verò, quod eſt præcipuum animæ detrimentum, non vitatur negando ſacramentū peccatori petenti, quia E per voluntatem ſumendi iam eſt peccatum commiſſum, & ſolùm vitatur actus exterior, qui per ſe non addit malitiam. Tertiò, quia illud damnum corporis eſt irreparabile, damnum verò animæ reparari poteſt, moraliter loquendo. Et hæ quidem differentiæ ſatisfaciunt, conſiderando indignā ſumptionem ſacramenti ſolùm, vt eſt ſpirituale quoddam detrimentum ipſius peccatoris petentis Euchariſtiam; at verò conſiderando illam ſumptionē, vt eſt quædam irreuerētia, & iniuria ſacramēti, & quaſi detrimentū quoddam ipſiuſmet Chriſti, ſic nō videntur ſatisfacere, quia magis vitāda eſt vel minima iniuria Chriſti, quàm magnū detrimentū alterius proximi. Re-

Secunda ſolutio explicatur & approbatur.

ſpondetur tamen, etiam quoad hãc partem poſſe accommodari rationes prædictas, quia ipſemet Chriſtus vult, vt aliqua eius iniuria potius permittatur, quàm indebito modo ac ordine caueatur. Item, quia præcipua iniuria, quæ conſiſtit in affectu peccati, vitari ab altero non poteſt. Ac denique, quia licèt in ratione iniuriæ illa magna ſit, tamen in ratione detrimenti, non propriè infertur Chriſto, nec eſt damnum irreparabile. Accedit, quòd actio reddendi gladium eſt actio omnino priuata, & ideo iuxta occurrentes circunſtantias per priuatam ſcientiam regulanda eſt; at verò diſpenſatio ſacramenti eſt actio publica, & communis, ac propterea, vt diximus, publicam ſcientiam requirit.

3. Obiectionis impugnatur prima ſolutio.

Circa tertiam obiectionem nonnulli Theologi aſſerunt medium illud dandi hoſtiam nõ conſecratam pro conſecrata licitum eſſe, quod ſumi poteſt ex Altiſiodorenſi, lib. 5. Sum. tract. c. 5. q. 4. vbi, quamuis expreſsè non loquatur de re, quam nos tractamus, agit tamen de alia ferè omnino ſimili. Dicit enim, ſi contingat, hominem eſſe in articulo mortis, & indigere viatico, & nullam eſſe reſeruatam hoſtiam conſecratam ex negligentia Parochi, tunc ad vitandum ſcandalum licere dare hoſtiam nõ conſecratam pro conſecrata. Sed hæc ſententia improbabilis & intolerabilis eſt, vt ex dicendis conſtabit. Alij diſtinctione vtuntur: nam duobus modis poſſet hoc fieri. Primò, ignorante homine, qui communicaturus eſt, & exiſtimante ſibi dari verum ſacramentum, cùm tamen ſacerdos ſolùm det hoſtiam non conſecratam. Secundò fieri poteſt ex conuentione inter Sacerdotem & peccatorem. Si priori modo fiat, omnes ferè authores docent eſſe illicitum, & videtur res certa. Primò, quia datur manifeſta occaſio idololatriæ, nemo enim communicat, niſi priùs adoret; imò ipſa ſuſceptio ſacramenti eſt quidam religionis cultus. Nec refert, quòd illa ſit materialis idololatria præter conſcientiam & intentionem adorantis, quia etiã eſt per ſe malum, vt aliquis ſciẽs & prudens, proponat alteri adorandã creaturam cultu diuino, & mentiatur eſſe Deum, quod reuera non eſt. Eſt enim hoc mendacium pernicioſum, & valde iniurioſum Deo. Addo, in hoc medio nullum vitari peccatum: nec formalem (vt ſic dicam) Chriſti iniuriam, quia ille peccator illa cõſcientia & exiſtimatione panem accipiens, non minus peccat, quàm ſi verum reciperet ſacramentum. At verò, ſi fiat poſteriori modo, ſcilicet, ex cõuentione inter dantem & accipientem, dicunt aliqui authores hoc medium eſſe licitum, quia vitantur omnia incommoda, nimirum indigna ſuſceptio ſacramenti, tam vera, quàm exiſtimata, & periculum idololatriæ, reſpectu peccatoris: nã cùm iam ipſe ſciat, quid ſibi detur, non adorabit, reſpectu verò aliorum, qui adſunt, facilè vitabitur idem periculum, modo ſuprà inter argumentandum propoſito. Quæ ſententia placuit Bonauent. in 4. d. 9. & Alber. Mag. d. 3. art. 20. & Adrian. quodl. 3. artic. 3. Sed, quòd neque hoc poſteriori modo hoc ſit licitum, ſentit D. Th. hìc ad 1. & in 4. d. 9. art. 5. Alenſ. 4. p. q. 49. memb. 6. art. 2. Palud. Durand. Richard. Maior, & Soto locis ſuprà citatis. Et mihi videtur verior ſententia, & moraliter ac in praxi aliter fieri non poſſe, quæ colligitur ex Innocent. III. in c. de homine, de celebr. Miſſar. vbi ad hoc propoſitum dixit: *Falſa ſunt abiicienda remedia, quæ veris ſunt periculis grauiora.* Et ratio eſt ferè eadem. Primò, quia illa eſt pernicioſa fictio, quia vel verbis, vel geſtu, & facto ipſo affirmat Sacerdos, eſſe Chriſtum, ac verum Deum, quod reuera non eſt. Secundò, quia non poteſt vitari, moraliter loquendo, exterior idololatria; reſpectu quidem ipſius hominis qui communicat; quia, vt ſuprà dicebam, ipſamet ſumptio tali modo facta eſt actus religionis & cultus; reſpectu verò aliorum, qui etiam ſi oculis non videant, adorant id, quod alteri datur ad communicandum; nullatenus ergo huiuſmodi medio vti licet.

D. Thom. Alenſ. Palud. Durand. Richard. Soto. Maior. Innocent.

In quarta obiectione inquirebatur, an doctrina ſuprà data pertineat ad omnes ſacerdotes, vel ad ſolos illos, qui ex officio tenentur ſacramentum miniſtrare: nam aliqui authores hoc poſteriori modo illam limitant, licèt in hoc ſit quædam varietas: quidã enim dicunt, Sacerdotem (qui ex officio tenetur) poſſe miniſtrare ſacramentum peccatori occulto, etiam ſi publicè petat, non tamen ad hoc teneri. Ita ſentit Caietan. Alij verò dicunt, etiam teneri: quia, cùm licitè poſſit, conſequens eſt, vt etiam teneatur, propter reuerentiam debitam ſacramento, quia iure naturæ tenetur non dare ſacramentum indigno, ſi commodè poſſit, ſatis autem commodè poteſt, qui poteſt licitè, atque ita ſentiunt Durand. Palud. & Maior. Aliorum verò opinio eſt, doctrinam datam generalem eſſe, ita vt nec ſimplex Sacerdos licitè poſſit negare Euchariſtiam peccatori occulto publicè petenti. Ita ſentiunt Soto & Ledeſma, qui in eo fundantur, quòd etiam hic Sacerdos tenetur vitare ſcandalum, & infamiam proximi. Mihi videtur diſtinctione vtendum: nam, ſi peccator occultus petat ab huiuſmodi ſacerdote ſacramentum, antequam in altari ſit publicè expoſitus ad diſpenſandũ illud, Sacerdos poteſt licitè illud denegare, quia facilem habet excuſationem, cùm nõ teneatur. Vnde fit, vt, moraliter loquendo, nec infamet proximũ, nec vllam ſcandali occaſionem præbeat. Item, quia tunc nullam exercet actionem publicam, ad quam exercendam ſcientia publica neceſſaria ſit. Vnde infero, in eo caſu non ſolùm poſſe licitè, ſed etiam teneri ad negandum ſacramentum propter rationem nuper factam. At verò, ſi ſacerdos iam ſit publicè expoſitus, & actu diſpenſans ſacramentum iis, qui ad illud ſuſcipiendum accedunt, tunc, ſi inter eos accedat peccator occultus, non poteſt repellere, quod ſatis cõfirmat Chriſti exemplum. Et ratio eſt, quia tunc iam ſubit ille Sacerdos munus publici miniſtri & diſpenſatoris, & ita in eo locum habet ratio ſuprà facta, & aliæ rationes ſumptæ ex ſcandalo, ſeu infamia, prout à nobis explicatæ ſunt.

SECTIO V.

Quis ſit cenſendus in præſenti materia peccator publicus vel occultus.

Varij gradus occulti & publici peccati.

HÆc materia valde neceſſaria eſt ad intelligẽda omnia, quæ in ſuperioribus ſectionibus tradita ſunt tractatúrque ſatis prolixè, non verò admodũ diſtinctè ab authoribus ſuprà citatis. Ex quibus diſtinguẽdi in primis ſunt varij gradus occulti, & publici. Primò enim dicitur occultus peccator qui vel à ſolo Sacerdote cognoſcitur, vel certè ab vno vel altero; nulla tamen infamia, vel publico rumore laborat. Secundò dici poteſt peccator occultus, quia certa ſcientia eius crimen vni vel alteri notum eſt, tamen apud alios eſt publica ſuſpicio, aut rumor, & aliqua infamia inde orta, & hoc ſolet dici delictum occultum, ſed famoſum. Tertiò fieri poteſt, vt delictum notum aut manifeſtum ſit tribus vel quatuor, & tunc adhuc cenſetur retinere gradum delicti occulti, vocatur autem probabile. Quartò eſt peccatũ publicum euidentia facti pluribus nota. Diſſentiunt autem authores in explicando, quæ multitudo hominum neceſſaria ſit, vt delictum cẽſeatur hoc modo pu-

Adrian. *Panorm.* *Syluest.* *Nauar.* *Soto.* do publicum. Adrian. quæſt. pen. de Euchariſt. cum Panor. & aliis, requirit numerum decem hominum, quia hic numerus neceſsarius eſt ad conſtituendum populum, ſeu parochiam. Syluest. verb. Notarius. §. 4. quem ſequitur Nauar. in Summa c. 25. num. 73. exiſtimat ſatis eſse numerum ſex hominum, quia ſatis eſt, vt ſciatur à maiori parte populi: numerus autem ſenarius eſt maior pars numeri denarij, qui ad populum conſtituendum ſufficit. Soto verò, omiſſis his regulis, dicit, prudentię ſacerdotis eſſe hoc relinquẽdum, quia reliqua omnia incerta ſunt & parum fundata, & vix poſſunt præſenti inſtituto accommodari. *D.Thom.* D. Thom. autem in hac materia ſolum illud delictum vocauit abſolutè publicum & notorium, quod nulla tergiuerſatione poteſt celari, quod ſumpſit ex cap. quæſitum, & cap. tua nos, de cohabit. cleric. & mulierum. Quintò tandem dicitur aliquid notorium euidentia iuris, quando iuridicè aliquis conuictus eſt de crimine per propriam confeſſionem, vel per ſententiam & declarationem iudicis.

His poſitis; Doctores citati abſolutè docent, vt Euchariſtia poſſit negari peccatori publicè petenti, neceſſarium eſſe, vt peccatum ſit publicum vel iuridicè, vel tam publica notitia facti, quæ iuridicæ manifeſtationi æquiualeat, quod ſolùm contingit, quãdo tam publicum eſt delictum, vt nulla tergiuerſatione poſſit celari, nec D. Thom. hìc aliam aſſignat regulam, nec alij Doctores generatim aliam tradunt, quãuis in ea explicanda, & applicanda in particulari, multum inter ſe diſſentiant, quod moleſtum eſſet, atque inutile referre. Breui enim diſtinctione vtendum eſſe cẽſeo: nam peccator poteſt dici publicus, vel reſpectiuè, vel abſolutè. Reſpectiuè voco, id eſt, comparatione facta ad modum, quo petit ſacramentum, quia videlicet tam publicum eſt peccatum eius, quàm petitio ſacramenti, vt quãdo illi, in quorum præſentia petit ſacramentum, norunt delictum, quod aliàs eſt abſolutè occultum, quia duobus tantùm, vel tribus notum eſt. Abſolutè autem publicum voco, quod eſt multis cognitum notitia iuris, vel facti, cum qua notitia ſtare poteſt, vt illi in quorum præſentia ſacramentum petitur, ignorent delictum.

1. Concluſ. Dico ergo primò: Vt ſacramentum negari poſſit peccatori, ſatis eſt, quòd eius peccatum ſit publicum reſpectiuè, quamuis aliàs reſpectu aliarum actionum ſit abſolutè occultum, itaque ſatis eſt, vt illi, in quorum præſentia petitur ſacramentũ, norint delictum. Ratio eſt, quia hæc notitia ſufficit, vt ſine infamia, ſcandalo, vel alio incommodo, poſſit negari ſacramentum; ergo non eſt, cur ad hanc actionem maior facti euidentia, vel cognitio requiratur. Secundò, quia oportet cum debita proportione loqui de publico delicto, & de publica petitione; quia, ſi tunc vocetur delictum occultum, etiam petitio ſacramenti vocatur occulta, quia tantùm fit coram paucis, qui delictum ſciunt; ergo negandum eſt ſacramentum ex alio principio ſuprà poſito, quòd occulto peccatori occultè petenti Euchariſtiam, non eſt danda: ergo, ſiue vno, ſiue alio modo loquamur, idẽ eſt, ſiue tunc vocemus petitionem occultam, ſiue peccatorem publicum reſpectiuè, res tamen eodem reuoluitur, ſcilicet, quòd in eo caſu neganda ſit Euchariſtia, quandocumque petitur coram eis tantùm, qui delictum nouerunt. *Obiectio.* Dices, eſſe periculum, ne illi ſtatim referant aliis, huic homini eſſe negatum ſacramentum, propter peccatum eius, atque ita illum infament. *Solutio.* Reſpondetur, eodem modo poſſunt illum infamare manifeſtando peccatum eius, & maius periculum eſt, ſi in publicum proferant, quòd indignè communicauit, & quòd ſacerdos dedit ſacramẽtum peccatori, ſibi & aliis adſtantibus cognito; ergo ex eo, quòd ſacerdos in eo caſu neget ſacramentum, nullum accreſcit periculum infamiæ.

2. Concluſ. Dico ſecundo, quando vel omnes, vel aliqui eorum, qui adſunt petitioni ſacramenti, ignorant delictum peccatoris, non poteſt negari ſacramentum, niſi alias delictum ſit publicum per euidentiam iuris, aut facti, quæ illi æquiualeat. Ita cenſeo eſſe intelligendam ſententiam D. Thomæ, & communem. *D.Thom.* Et ratio eſt, quia tunc delictum eſt occultum reſpectiuè, id eſt, reſpectu eorum, qui vident ſacramentum ab hoc homine poſtulari: ergo ſi etiam ſit occultum abſolutè, nullo modo eſt publicum; ergo nullum eſt ius ad negandum ſacramentum, nec negari poterit ſine periculo ſcandali, aut infamiæ, cum ille peccator, neque abſolutè infamatus ſit, neque reſpectu eorum hominum, qui adſunt. Et hac ratione notant authores non ſatis eſſe, quòd delictum ſit probabile, vt videre licet in Richardo in 4. diſtinct. 9. art. 3. quæſt. 1. Gabr. quæſt. 2. Nauarr. cap. 21. n. 55. *Richard.* *Gabr.* *Nauarr.* quia ſola probabilitas delicti non facit illud publicum, nec tollit ius in foro Eccleſiæ, donec talis probatio in iudicio fiat, atque ita ſit iam delictum publicum notitia iuris, vt colligitur ex cap. tua nos, de cohabit. clericor. & mulier.

3. Concluſ. Dico tertiò, ſi delictum ſit abſolutè publicum, altero è duobus modis ſuprà poſitis, ſcilicet, euidentia iuris, vel facti, id ſatis eſt, vt ſacramentum negari debeat, etiam ſi peccatum non ſit notum illis, in quorum præſentia ſacramentum petitur. Hoc colligitur ex D. Thom. qui ſine reſtrictione locutus eſt, & Soto etiam generatim hoc voluit. *D.Thom.* *Soto.* Et ratio eſt, quia per illam publicam notitiam amittit peccator ius petendi hoc ſacramentum publicè & in foro Eccleſiæ: quod autem hæ perſonæ, quæ huic facto adſunt, illud peccatum ignorent, eſt per accidens, & ideo peccatori nullum inde ius oritur. Et confirmatur primò, quia tunc nulla ſequi poſſunt moralia incommoda, quia ille peccator iam eſt publicè infamis, & ideo nullius momenti eſſe cenſetur, quòd denuo infametur apud aliquos, qui adſunt petitioni ſacramenti & peccatum ignorabant; & hoc ipſum imputandum eſt ipſi peccatori, qui cùm ſit in peccato publico, audet ad ſacramentum accedere, & eadem ratione non ſequitur ſcandalum, quia ſi res eſt adeò nota, facilè poterit iis, qui adſunt, ſatisfieri. Et confirmatur ſecundò, quia quando ſic eſt delictum publicum, morale eſt, vt paulo pòſt deueniat in eorum notitiam, qui nunc ipſum ignorant: vnde, ſi tali peccatori ſacramentum detur coram eis, moraliter etiam conſequetur, vt poſtea intelligant, illum indignè communicaſſe, & ſacerdotem dediſſe illi ſacramentum, cognoſcendo peccatum eius quod verget in maius ſcandalum. Et hæc quidẽ in genere vera ſunt, & (vt ego exiſtimo) nullam habent exceptionem, quando delictum eſt notorium iuridicè, ſiue petitio fiat in eodem loco, ſiue in alio. Quòd enim quidam exiſtimant, quamuis nõ ſit contra iuſtitiam, negare publicè ſacramentum peccatori iuridicè alicubi infamato, eſſe tamen contra charitatem negare in illo loco, vbi non eſt infamatus, propter illam vulgarem doctrinam, quòd ex charitate nõ licet manifeſtare crimen, propter quod aliquis punitus eſt in aliquo loco, infamando illum in alio, vbi ignoratur eius crimen. Hoc (inquam) non mihi probatur, nec cenſeo regulam illam communem conuenienter hic applicari: nam licèt charitas obliget ad non infamandum in vno loco peccatorẽ, alibi iuridicè infamatum ſine cauſa rationabili, aut ad vitandum aliquod malum, cuius ipſe peccator

cator ſit cauſa; tamen, ſi huiuſmodi infamationis iuſta aliqua & rationabilis cauſa intercedat, ceſſabit obligatio charitatis, ſuppoſito, quòd peccator per ſententiam iudicis omne ius iuſtitiæ amiſit; ita verò eſt in præſente, quia peccator, cuius crimen eſt iuridicè publicum, omne ius iuſtitiæ amiſit, & alioqui iniquè ſe ingerit, & eſt cauſa grauiſſimi ſacrilegij: non ergo obligabit tunc charitas ad tuendam famam eius. De alio verò genere infamiæ, quod eſt per euidentiam facti, illud ſolum ſuperetat explicandum, quando ſit cenſendum delictum ſufficienter publicum, ac nulla tergiuerſatione celari poſſe. In qua re veram eſſe iudico ſententiam Soti, videlicet ex ſolo numero perſonarum non poſſe vniuerſalem regulam tradi, ſed prudentia opus eſſe, vt penſata qualitate loci, delicti, & perſonarum, quæ illud norunt, iudicetur, an ſit ſufficienter publicum, nec ne.

SECTIO VI.

Vtrùm hoc ſacramentum dandum ſit hominibus de crimine aliquo ſuſpectis.

Dvobus modis intelligi poteſt, dari Euchariſtiam homini ſuſpecto de crimine; primo, ad probationem ſeu purgationem delicti, ſecundò, ad vſum ſacramenti, & effectum eius, & de vtroque modo breuiter dicendum eſt.

Circa primum communis doctrina eſt, nunquam licere dari alicui Euchariſtiam in probationem, ſeu purgationem ſuſpicionis criminis. Ita D. Th. hîc ad 3. & in 4. d. 9. vbi reliqui Theologi, & Alenſ. 4. p. q. 49. memb. 2. artic. 2. Summiſtæ verbo, Euchariſtia, Gloſſa, & Doctores iuris canonici in cap. ſæpe contingit. 2. q. 4. Et ratio eſt, quia hoc fine dare & ſumere ſacramentum, eſt tentare Deum: nam eſt petere ab eo, vt aliquo extraordinario ſigno manifeſtet hominis delictum, quod eſt ſuperſtitioſum; cur enim hoc facturus eſt Deus, cùm, nec promiſerit, nec neceſſarium ſit? aut, cur homo, qui ſuſcipit ſacramentum, exiſtimabitur innocens & immunis à delicto, ſolùm quia Deus nihil miraculoſum, & inuſitatum cum ipſo operatur? Vana quidem eſt, & ſine fundamento, talis exiſtimatio. Et ideo huiuſmodi probationis modus reprobatus eſt in iure. c. ex tuarum, & reliquis de purgat. canon. & de purgat. vulg. & in c. conſuluiſti, & cap. minas. 2. q. 5. de qua re latiùs agitur 2. 2. q. 95. art. 8. neque obſtat, quòd in Lege veteri fiebat ſimilis probatio in lege zelotypiæ, Num. 5. nam illud factum eſt iuſſu Dei, qui promiſit, exhibiturum ſe in eo euentu aliquod ſignum, quo veritas manifeſtaretur, & ideo poſtulare tale ſignum, non erat tentare Deum, ſed erat conſentaneum voluntati & promiſſioni eius; ſecus verò eſt, vbi nulla intercedit talis promiſſio.

Dubium. Supereſt verò in hac communi doctrina difficultas ex cap. ſi Epiſcopo, & cap. ſæpe contingit. 2. q. 5. quæ ſumpta ſunt ex Concil. VVormatienſi, cap. 10. & 15. vbi approbatur hic modus probationis in cap. nobilis homo, quod Gratianus in eadem quæſtione citat ex Concil. Triburienſi, approbatur per ferrum candens, vel per aquam feruentem: quod decretum citat etiam Burch. lib. 16. ſui decreti, c. 19. & ex eodem Concil. c. 10. vbi non reperio, neque expreſsè in toto Concil. quamuis in c. 22. aliquid ſignificetur.

Solutio. Reſpondetur ad priora decreta, duobus modis poſſe ſuſcipi Euchariſtiam ad purgandam ſuſpicionem delicti. Primò in ſenſu explicato, ſcilicet, vt ſi homo ſit nocẽs, Deus id oſtẽdat aliquo ſigno, verbi gratia, occidendo illũ, aut alio ſimili, aut illæſum ſeruando, ſi ſit innocẽs; & ita videtur intellexiſſe D. Thom. illa decreta, quæ dicit, fuiſſe per poſteriora Concilia retractata, quod fuit modeſtè dicere, illud Concilium erraſſe: potuit enim errare, cùm Prouinciale fuerit, & paucorum Epiſcoporum. Alio modo poteſt intelligi hæc probatio per modum iuramenti in teſtimonium veritatis, & hoc ſenſu intellexit illa decreta idem D. Th. in 4. diſtinct. 9. quæſt. 1. a. 5. quæſtiunc. 2. ad 2. Gab. quæſt. 2. art. 3. dub. 5. Maior quæſtio. 4. in argum. cont. 5. concl. Adrianus quodl. 3. art. 3. Alenſ. ſuprà, qui omnes docent, ex natura rei hoc non eſſe intrinſecè malum, quia nõ eſt tentare Deũ, ſed ſolum eſt graue quoddam iuramentum. *D. Thom. Gabriel. Maior Adrianus. Alexand.* Dices, eſſe quendam abuſum ſacramẽti, & occaſionem indignè illud ſumendi, vt aliquis ſe innocentẽ oſtendat, cùm non ſit. Reſpondetur, per ſe non eſſe abuſum, cùm ille finis non ſit malus, neq; à rebus ſacris alienus: nam iuramentum etiam eſt res ſacra, & tamen illo vtimur ad confirmandam veritatẽ, & purgandum delictum, quapropter exigere ab aliquo iuramentum ad hunc finem, non eſt per ſe malum, quamuis fortaſſe multi inde ſumant occaſionem ad committendum periurium, quia hæc occaſio non eſt data, ſed accepta; imò ait D. Thomas, hunc modum poſſe eſſe vtilem ad præſeruandum hominem à peccato: nam, ſi intelligat ſe daturum teſtimonium ſuæ innocentię illo grauiſſimo modo, peccare timebit. Nihilominus tamen ſentiunt idem authores, hunc modum probationis ſeu iuramenti eſſe iure poſitiuo prohibitum. Ego verò non inuenio hoc ius ſcriptum: nam iura priùs citata non loquuntur de hoc modo probationis, ſed de priori, in quo tentatus Deus. Quapropter non auderem hunc iuramenti modum ſemper damnare, conſulerem tamen non vti illo, & præſertim non exigere illum: quia reuera non eſt conſentaneus reuerentiæ debitæ huic ſacramento, & expoſitus multis ſacrilegiis, præſertim quando ab alio exigitur; atque ita ipſo vſu & conſuetudine videtur omnino abrogatus hic iurandi modus, qui maximè eſt illicitus, & inutilis, quando is, à quo purgatio exigitur, non tenetur delictum ſuum manifeſtare; & ideo grauiter peccat maritus, qui ad hoc interdum cogit vxorem, vt ſe à ſuſpicione adulterij purget. Peccant etiam Prælati & ſuperiores, qui hoc modo volunt occulta delicta inquirere: quia non habent ius hoc præcipiendi, aut eo modo inquirendi delictum. At verò, ſi quis voluntate ſua, ſine alterius coactione, hoc medio communicandi vtitur, ad aſtruendam & confirmandam ſuam innocentiam, id, neque per ſe malum eſt, neque omnino inuſitatum: ſic enim feciſse legimus Greg. VII. Ponti. coram Henr. IIII. in probationem ſuæ innocentiæ, & inuitaſse illum ad communicandum; & ſimile teſtimonium ſuæ innocentiæ reddendum, eum autem non fuiſse auſum ſumere, vt refert Lambertus in Hiſtor. rerum Germaniæ. *Gregor. VII. Henr. IIII. Lambert.*

Circa poſteriorem partem Soto abſolutè docet, non poſse negari hoc ſacramentum alicui propter ſolam criminis ſuſpicionem. Sed diſtinctione opus eſt, quam ſignificauit Gloſsa in capit. dixit Dominus. Vbi diſtinguit triplicem ſuſpicionem, temerariam, probabilem, violentam. De prima certum eſt, non ſufficere ad negandum ſacramentum, quia talis ſuſpicio nullo probabili fundamento nititur: vnde non eſt rationabilis, ſed potiùs iniuſta. De ſecunda etiam eſt dicendum, non ſufficere ad negandum ſacramentum, tunc enim dicitur ſuſpicio probabilis, quando intercedit ſufficiens ratio ad generandum dubium; non verò ad iudicandum ſimpliciter de peccato alterius: in caſu autem dubij melior eſt conditio poſſidentis; & quando aliquis non ſufficienter *Quando ſuſpicio peccati ſufficiat vt alicui denegetur miniſter Euchariſtiam.*

cienter

cienter probatur malus, præſumendus eſt bonus: ergo, cùm homo habeat ius ad ſacramentum, non debet propter ſolam prædictam ſuſpicioné vel dubitationem illo priuari. Dices, etiã poteſt ſacramentum dici poſſidere ius ſuum, vt dignè tractetur. Reſpondetur, quando ſacramentum datur homini ſic ſuſpecto, non fit contra hoc ius ex parte dãtis: quòd ſi fortaſſe ſuſcipiens indignè illud tractet, cùm hoc lateat, non poteſt danti imputari, & ideo non poteſt hoc ſola de cauſa alterum priuare iure ſuo, de quo illi conſtat, non autem de peccato eius. Tertia ſuſpicio, quæ ſcilicet violenta eſt, & probabili ratione deponi non poteſt, ſufficit ad negandum ſacramentum, iuxta cómunem Theologorum doctrinã in 4. d.9. vbi D.Tho.q.1.ar.3. quæſtiun.2. Richard.art.3. q.7. Gab.q.2.ar.3.dub.2. Alenſ.4.p.q.49.memb.2.ar.1. Antonin.3.par.tit.14.cap.12.§.2. Et ratio eſt, quia violenta ſuſpicio nititur talib. ſignis & indiciis, quæ, licèt non faciant euidentiam rei in ſe, faciunt tamen moralem probabilitatem, & ſufficiunt ad probabile iudicium ferendum, quando in contrariũ nihil eſt, quod excuſet, aut ſuſpicionem eleuet; ergo ſufficit etiam ad negandum ſacramẽtum. Hæc verò doctrina intelligenda eſt iuxta principia ſuprà poſita: nam ſi ſuſpicio ſit publica, ſufficiet ad negandum ſacramentũ publicè; ſi verò ſit priuata & occulta, ſufficiet ad negãdum ſacramentum occultè, non tamen publicè. Aliqui verò limitant hanc doctrinam, vt non procedat in articulo mortis: nam, ſi in illo homo, de quo talis ſuſpicio habetur, neget delictum, & alioqui præbeat ſigna bonæ diſpoſitionis, non videtur illi negandum ſacramentum, tum propter periculũ, tum quia illæ circunſtantiæ videntur maximi ponderis ad deponendam ſuſpicionem. Quæ doctrina mihi non diſplicet, quia eſt pia, & non tam eſt limitatio, quàm declaratio communis ſententiæ: nam, vt diximus, in eo caſu ſigna occurrunt, quæ ſuſpicionem eneruant.

D.Thom. Richard. Gab. Alenſ. Antonin.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm nocturna pollutio aliquem impediat à ſumptione huius ſacramenti.

2.q.154. artic 2.5.& 4. ar.4.q.2 Et ver.q.28. ar. 3.ad 6.

Lib. 12. ca. 15. in med. tom.3.

*AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quòd nocturna pollutio non impediat aliquem à ſumptione corporis Chriſti. Nullus enim impeditur à ſumptione corporis Chriſti, niſi propter peccatum. Sed nocturna pollutio accidit, ſine peccato: dicit enim Auguſtinus * 12. ſuper Gen. ad literam, ipſa phantaſia, quæ fit cogitatione ſermocinantis, cùm expreſſa fuerit in viſione ſomniantis, vt inter illam, & veram coniunctionem corporum non diſcernatur, continuò mouetur caro, & ſequitur, quòd eum motum ſequi ſolet, cùm hoc tam ſine peccato fiat, quàm ſine peccato à vigilantibus dicitur, quod, vt diceretur, proculdubio cogitatum eſt. Ergo nocturna pollutio non impedit hominem ab huius ſacramenti ſumptione.*

Infin. lib. 12. Regiſtri ad 10. interrogationem Au.c.10. non longè à fi. & habetur 33. c.7. poſt medium.

2. *Præterea, Greg. * dicit in epiſt. ad Auguſtin. Epiſcopum Anglorum: Si quis ſua coniuge non cupidine voluptatis captus, ſed tantum procreandorum liberorum gratia vtitur, ille profectò, ſiue de ingreſſu Eccleſiæ, ſiue de ſumendo corporis Dominici myſterio, ſuo eſt iudicio relinquendus; quia prohiberi à nobis non debet accipere, qui in igne poſitus neſcit ardere. Ex quo patet, quòd carnalis pollutio, etiam vigilantis, ſi ſit ſine peccato, non prohibet hominem à ſumptione corporis Chriſti. Multo igitur minus prohibet nocturna pollutio dormientis.*

3. *Præterea, Nocturna pollutio videtur ſolã immunditiam corporalem habere. Sed aliæ immunditiæ corporales, quæ ſecundùm legẽ impediebant ab ingreſſu ſanctorum in noua lege non impediunt à ſumptione huius ſacramẽti, ſicut de muliere pariente, vel menſtruata, vel fluxum ſanguinis*

A *patiente, ſcribit beatus Greg. Auguſt. Anglorum Epiſcopo. Ergo videtur, quòd neque etiã nocturna pollutio impediat hominem à ſumptione huius ſacramenti.*

Loco nunc dicto parum ante medium c.10.

4. *Præterea, Peccatum veniale non impedit hominem à ſumptione huius ſacramenti, ſed nec etiam peccatum mortale poſt pœnitẽtiam. Sed dato, quòd nocturna pollutio prouenerit ex aliquo peccato præcedenti (ſiue crapulæ, ſiue turpium cogitationum) plerumque tale peccatum eſt veniale: & ſi aliquando ſit mortale, poteſt contingere, quòd de mane pœnitet, & peccatum ſuum confitetur. Ergo videtur, quòd non debeat impediri à ſumptione huius ſacramenti.*

5. *Præterea, Grauius peccatum eſt homicidium, quã fornicatio. Sed ſi aliquis de nocte ſomniet ſe homicidium perpetrare,* B *aut furtum, aut quodcunque aliud peccatum, non propter hoc impeditur à ſumptione corporis Chriſti. Ergo videtur, quòd multo minus fornicatio ſomniata cum pollutione ſubſequente, impediat à ſumptione huius ſacramenti.*

Sed contrà eſt, quòd Leuit. 15. dicitur, Vir, de quo egreditur ſemẽ coitus, immũdus erit vſq; ad veſperum. Sed immundis non patet aditus ad ſacramẽta. Ergo videtur, quòd propter pollutionem nocturnam aliquis impediatur à ſumptione huius ſacramenti, quod eſt maximum ſacramẽtum.

Reſpondeo dicendum, quòd circa pollutionem nocturnam duo poſſunt conſiderari. Vnum quidem, ratione cuius ex neceſſitate impedit hominem à ſumptione huius ſacramenti. Aliud autẽ, ratione cuius non ex neceſſitate impedit hominem ab huiuſmodi ſacramenti perceptione, ſed ex qua- C *dam congruentia. Ex neceſſitate quidem impedit hominẽ ab huius ſacramenti perceptione ſolum peccatũ mortale. Et quãuis nocturna ipſa pollutio ſecundùm ſe cõſiderata, peccatum mortale eſſe non poſſit, nihilominus tamẽ ratione ſuæ cauſæ, quãdoq; habet peccatum mortale annexum. Et ideo conſiderãda eſt cauſa pollutionis nocturnæ. Quãdoq; enim prouenit à cauſa extrinſeca ſpirituali, ſcilicet, ex dæmonũ illuſione, qui ſicut in prima parte habitũ eſt *, phãtaſmata cõmouere poſſunt, ex quorũ apparitione pollutio interdũ ſubſequitur. Quando verò prouenit pollutio ex cauſa intrinſeca ſpirituali, ſcilicet ex præcedẽtib. cogitationib. Aliquãdo autẽ ex cauſa intrinſeca corporali, vel ex ſuperfluitate ſiue debilitate naturæ, ſiue etiam ex ſuperfluitate cibi,* D *vel potus. Qualibet autem harum trium cauſarum poteſt, & ſine peccato, & cũ peccato veniali, vel mortali exiſtere. Et ſi quidem ſit ſine peccato, vel cum peccato veniali, nõ ex neceſſitate impedit ſumptionem huius ſacramenti, ita, ſcilicet, quòd homo ſumendo ſit reus corporis & ſanguinis Domini. Si verò ſit cũ peccato mortali, impedit ex neceſſitate. Illuſio enim dæmonum quandoq; prouenit ex præcedente negligentia præparationis ad * deuotionem, quæ poteſt eſſe & mortale & veniale peccatum. Quandoque verò prouenit ex ſola nequitia dæmonum, volentium impedire hominem à ſumptione huius ſacramenti. Vnde legitur in collationib. Patrum, quòd cùm quidam frater pateretur pollutionem ſemper in feſtis, in quib. erat communicandum, ſeniores, comperto, quòd nulla cauſa ab ipſo præceſſerat, de-* E *creuerunt, quòd propter hoc à communione non ceſſaret: & ita ceſſauit illuſio dæmonum. Similiter etiam præcedentes cogitationes laſciuæ, quandoque poſſunt eſſe omnino ſine peccato, putà, cùm aliquis cùm lectionis, vel diſputationis cogitur de talib. cogitare. Et ſi hoc ſit ſine concupiſcentia & delectatione, nõ erũt cogitationes immũdæ, ſed honeſtæ. Ex quib. tamen pollutio ſequi poteſt, ſicut patet ex authoritate Aug. * ſuprà inducta. Quãdoque verò præcedẽtes cogitationes ſunt ex cõcupiſcentia, & delectatione: & ſi adſit cõſenſus, erit peccatum mortale: ſi autẽ deſit, erit veniale. Similiter etiam, & cauſa corporalis, quandoque eſt ſine peccato, putà, cùm eſt ex infirmitate. Vnde & quidam etiam in vigilando, abſque peccato fluxum ſeminis patiuntur. Vel etiam ſi ſit ex ſuperfluitate naturæ. Sicut enim contingit, ſanguinem fluere abſque peccato: ita & ſemẽ, quod eſt ſuperfluitas ſanguinis, ſecundùm Philoſophũ. * Quandoque*

q. 11. art. 2.

Alias, deuotionem & orationem.

Argum. 1.

Lib. 1. de ge

ner animal. 1. c. 18. à med. & ca. 19 parum à prin.

doque verò eſt cũ peccato, putà cùm prouenit ex ſuperfluitate cibi, vel potus; & hoc etiã poteſt eſſe peccatũ veniale, vel mortale, licèt frequentius peccatũ mortale accidat circa turpes cogitationes propter facilitatem conſenſus, quàm circa ſumptionem cibi & potus. Vnde & Gregor. ſcribẽs Auguſt. Anglorum Epiſcopo, dicit, ceſſandum eſſe à cõmunione, quando ex turpibus cogitationibus prouenit, nõ autem quãdo prouenit ex ſuperfluitate cibi vel potus, præſertim ſi neceſſitas adſit. Sic igitur ex cauſa pollutionis, conſiderari poteſt, vtrũ nocturna pollutio impediat ex neceſſitate ſumptionẽ huius ſacramenti. Ex quadã verò cõgruentia impedit quantum ad duo, quorũ vnum ſemper accidit, ſcilicet quædam fœditas corporalis, cum qua, propter reuerẽtiam ſacramenti, nõ decet ad altare accedere (vnde, & volentes tangere aliquid ſacrũ, manus lauant) niſi fortè talis immunditia ſit perpetua, vel diuturna, ſicut eſt lepra, vel fluxus ſanguinis, vel aliquid huiuſmodi. Aliud autem eſt euagatio mentis, quæ ſequitur pollutionem nocturnã, præcipuè quando cũ turpi imaginatione contingit. Hoc tamen impedimentum, quod ex congruitate prouenit, poſtponi debet propter aliquam neceſſitatem, putà, vt Gregor.* dicit, cùm fortaſſe, aut feſtus dies exigit, aut exhibere miniſteriũ pro eo, quòd ſacerdos alius deeſt, ipſa neceſſitas compellit.*

Loco citato in art. 1. & 2. c. 1. & habetur 33. q. 4. c. Vir cum propria.

Loco iam nũc dicto ad interrog. 11. Aug. c. 1.

Ad primum ergo dicẽdum, quòd ex neceſſitate quidem non impeditur homo aſſumptione huius ſacramẽti, niſi propter peccatum mortale, ſed ex quadam conuenientia poteſt homo impediri propter alias cauſas, ſicut dictum eſt.*

In cor. art.

*Ad ſecundum dicendum, quod coitus coniugalis, ſi ſit ſine peccato (putà, ſi fiat cauſa prolis generandæ, vel cauſa reddendi debitũ) non alia ratione, impedit ſumptionẽ huius ſacramenti, niſi, ſicut dictũ eſt * de pollutione nocturna, quæ accidit ſine peccato, ſcilicet, propter immunditiã corporalem & mẽtis diſtractionẽ. Ratione cuius Hier,* dicit ſuper Mat. Si panes propoſitionis ab his, qui vxores tetigerant, comedi non poterant, quanto magis ille panis, qui de cœlo deſcendit, nõ poteſt ab his qui cõiugalibus paulo antè hæſere cõplexibus, violari, atque coningi? nõ quòd nuptias condemnemus, ſed quòd eo tẽpore, quo carnes agni manducaturi ſumus, vacare à carnalibus operibus debeamus. Sed quia hoc ſecundùm congruitatem, & non ſecundùm neceſſitatem eſt intelligendum. Greg.* dicit, quòd talis eſt ſuo iudicio relinquendus. Si verò non amor procreandæ ſobolis, ſed voluptas dominatur in opere (vt ibidem Greg. ſubdit) tunc prohibet, ne accedat ad hoc ſacramentum.*

In cor art.

Refertur 33. q. 4. Sciti.

Loco citato in argu. & habetur 33. q. 4 c. Vir cum propria.

Ad tertium dicendũ, quòd ſicut Greg. dicit in epiſtola ſuprà dicta ad Auguſt. Anglorum Epiſcopum: in veteri Teſtamento aliqui polluti dicebantur figuraliter, quod populus nouæ legis ſpiritualiter intelligit. Vnde huiuſmodi corporales immunditiæ, ſi ſint perpetuæ vel diuturnæ, non impediunt ſumptionem huius ſacramenti ſalutaris, ſicut impediebant acceſſum ad ſacramenta figuralia. Si verò citò tranſeant (ſicut immunditia pollutionis nocturnæ) ex quadam congruentia impediunt ſumptionem huius ſacramenti, per illum diem, quo hoc accidit. Vnde & Deuter. 23. dicitur; Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus ſit ſomnio, egredietur extra caſtra, non reuertetur, priuſquam ad veſperam lauetur aqua.*

In fi. regiſt. 1. ad interrogatio, à med.

Ad quartum dicendum, quòd licèt per contritionem & confeſſionem auferatur reatus culpæ, non tamen aufertur corporalis immunditia, & diſtractio mentis ex pollutione conſecuta.

Ad quintum dicendum, quòd ſomnium homicidij non inducit corporalem immunditiam, nec etiam tantam diſtractionem mentis, ſicut fornicatio ſomniata propter delectationis intentionem. Si tamen ſomnium homicidij proueniat ex cauſa, quæ eſt peccatum, præſertim mortale, impedit à ſumptione huius ſacramenti, ratione ſuæ cauſæ.

COMMENTARIVS.

Notandum eſt, in pollutione duo poſſe cõſiderari, primũ eſt fœditas, vel macula corporalis,

A quam ipſa ſecum portat. Secundum eſt culpa, vel cauſa ex qua procedit, quæ interdum eſt peccatum mortale, interdum veniale, interdum verò nullum. Et quidẽ, quando ex peccato mortali oritur, eadem ratio eſt de illa: quę de cæteris peccatis: nam poſt talem pollutionem non licet ſumere ſacramentum, vt D. Th. docet in corpore articuli, niſi præmiſſa debita pœnitentia, vt ipſe limitat ac declarat in ſolutione ad quartum: nam ſi prioris peccati debita pœnitentia fiat, iam eadem ratio erit de illa pollutione, & de quacunque alia quæ ſequitur ex cauſa inculpabili. Vnde intelligitur, hoc impedimentũ ſub hac ratione culpæ nõ prouenire propriè ex ipſa externa pollutione, quam aliquis in ſomno patitur, ſed ex peccato, vnde pollutio orta eſt: quia in illo eſt tota
B ratio culpæ, quę impedit. Quare ſi contingeret, poſita illa cauſa, non ſequi pollutionem in ſomnis, idem maneret impedimentum neceſſitatis, licèt non congruentiæ, vt poſtea dicemus. Et hinc etiam intelligimus, nihil ad præſens impedimentum referre, quomodo in cauſa pollutionis reperiatur culpa mortalis; duobus enim modis id poteſt accidere. Primo, vt tota malitia, quæ præceſſit in actu, formaliter ac præciſè reperta fuerit in eo, quatenus fuit cauſa pollutionis, quod in duobus tantùm caſibus videtur accidere: vnus eſt, ſi illa actio, quæ fuit cauſa pollutionis, ex natura ſua eſt turpis & ordinata ad actus venereos excitandos & conſummandos. Secundus eſt, quãdo illa actio, licèt ex natura ſua turpis nõ ſit, ta-
C men ex intentione operantis ad hunc finẽ fit, vt ſequatur pollutio. Alio autẽ modo contingit, eſſe culpam mortalem in caſu pollutionis ſolùm materialiter, quia, ſcilicet, illa actio in ſuo genere habet aliàs malitiã mortalem, tamen, vt eſt cauſa pollutionis nõ habet inde ſpecialem malitiã, vel quia effectus non eſt præuiſus, vel, ſi præuiſus ſit, non eſt intentus, nec propter illum ſolum teneretur homo illam cauſam vitare: vt ſi quis, verbi gratia, comedat rem grauiter ſaluti nociuam, ex qua etiam ſequitur pollutio: nam tota ratio peccati mortalis tunc conſiſtit in priori nocumento. Igitur, quod ad præſens attinet, nihil refert, quòd vno vel alio modo culpa mortalis com-
D mittatur, quia tota ratio huius impedimenti neceſſariò prouenit ex generali ac cõmuni ratione peccati mortalis, non ex modo eius. Et ita D. Tho. varia exempla ponit, quæ ex dictis facilè intelligentur: nã vtrumq; modum peccandi continent, & pro eorum diuerſitate, facilè poſſunt ſingulis accommodari. Illud ſolum videri poteſt difficile, quod D. Thom. ait, in pollutione, quæ prouenit ex illuſione dæmonum, interdum præcedere peccatũ mortale, ſi illuſio dæmonum proueniat ex præcedenti negligentia præparationis ad deuotionẽ, quæ poteſt eſſe & mortale, & veniale peccatum. Vix enim reperiri poteſt, quãdo, & quomodo huiuſmodi negligentia ſit pecca-
E tum mortale, quia neque ex ſe, aut ex obiecto ſuo videtur habere hanc malitiam, neque etiam ex pollutione ſecuta, ſupponimus enim non eſſe intẽtam. Quapropter niſi hæc neglig ẽtia habeat coniũctum mortale periculũ conſenſus in ipſam pollutionem. vel in aliquod aliud peccatum mortale, non poteſt in hac negligentia inueniri mortalis lapſus. Atque hinc ſatis expoſita eſt, quoad hãc partem literæ mẽs D. Thomæ. Solet autẽ hac occaſione hîc diſputari, quãdo actus, qui eſt cauſa pollutionis, ſit ex hoc capite peccatum mortale. Item, quãdo cauſa fuit peccatum, an pollutio ipſa, quæ in ſomnis accidit, dicẽda ſit peccatum, vel tantũ effectus peccati: ſed hæc aliena ſunt ab hoc loco, habent autem eũ proprium in 1. 2. in materia de peccatis, & in 2. 2. qu. 154. ar. 5.

Vide

Videri etiam poſſunt D. Thom. opuſ. 64. & q. 28. de veritate, art. 3 & in 4. d. 9 q. 1. art. 3. quæſtiun. 1. vbi late Palud. Maior, Rich. Bonauent. Durand. & Gab. ibi, & d. 17. & lect. 10. in Can. Alex. Alenſ. 4. p. q. 47. mcb. 41. Adr. q. 4. de Euch. Cai. in 2. 2. ſuprà, & opuſc. 27. Gerſon alphabeto 37. & opuſc. de præpar. ad Miſſ. conſider. 8. Ant. 2. p. tit. 6. cap. 5. Turrecrem. d. 6. Decreti. cap. 1. Sotus in 4. d. 12. q. 1. art. 7. Cord. lib. 1. q. 7. & lib. 2. q. 23. Nau. in Sum. c. 16. n. 6. & 8. & c. 21. n. 51. Vict. in Sum. n. 72. & reliqui Summiſtæ verb. Pollu. & verb. Euch. vel communio. Omiſſa ergo culpa, ex qua pollutio manare poteſt, de quo ſatis dictum eſt propria quæſtione, ſolum ſupereſt de impedimento, quod ad communicandum poteſt afferre ipſa exterior pollutio ratione corporalis maculæ, & hoc B ſenſu dicit ſecundò D. Thom. ipſam per ſe non impedire ex neceſſitate, ſecluſa culpa mortali, impedire tamen ex cõgruitate & decentia nòn propter fœditatem corporis, tum propter diſtractionem mentis, quæ inde oriri ſolet, quod in fine articuli limitat, niſi propter occurrentem rationabilem cauſam aliud expedire iudicetur, de quo dicemus plura diſputatione ſequente.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm cibus, vel potus præaſſumptus impediat ſumptionem huius ſacramenti.

Inf. ar 9. cor. Et 2. 2. q. 174. art. 9 ad 2. Et 4. d. 8. q. 1. a. 4. q. 1. & 2. Et 1. co. 11. lect. 4. co. 4.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quòd cibus vel potus præaſſumptus non impediat ſumptionem huius ſacramenti. Hoc enim ſacramentum eſt à Domino inſtitutum in cœna. Sed Dominus poſtquam cœnauit, hoc ſacramentum diſcipulis ſuis tradidit, ſicut patet Luc. 22. & 1. Cor. 11. Ergo videtur, quod etiam poſt alios cibos aſſumptos nos debeamus ſumere hoc ſacramentum.

2. Præterea, 1. Corinth. 11. dicitur; Cùm conuenitis ad manducandum, ſcilicet corpus Domini, inuicem expectate, ſi quis autem eſurit, domi manducet. Et ita videtur, quòd, poſtquam aliquis domi manducauerit, poſſit in Eccleſia corpus Chriſti manducare.

In conc. Cartha. can. 29. & habetur de conſec. d. 1. c. Sacramenta altaris.

*3. Præterea, in Concil. Carthagin. legitur, & habetur de conſe. diſtinctione 1. * Sacramenta altaris non niſi à ieiunis omnibus celebrentur, excepto vno die anniuerſario, quo cœna Domini celebratur. Ergo ſaltem illa die aliquis poteſt corpus Chriſti poſt alios cibos ſumere.*

4. Præterea, Sumptio aquæ, vel medicinæ, vel alterius cibi, vel potus in minima quantitate, vel reliquiarum cibi in ore manentium, neque ieiunium Eccleſiæ ſoluit, neque ſobrietatem tollit, quæ exigitur ad hoc quòd aliquis reuerenter ſumat hoc ſacramentum. Ergo per prædicta non impeditur aliquis à ſumptione huius ſacramenti.

5. Præterea, Quidam de nocte profunda comedunt, aut bibunt, & fortè totam noctem inſomnem ducentes, de mane percipiunt ſacra myſteria nondum plenè digeſti. Minus, autem impediretur ſobrietas, ſi in mane parum comederet & poſtea circa nonam ſumeret hoc ſacramentum, cùm etiam ſit quandoque maior diſtantia temporis. Ergo videtur, quòd talis cibi præaſſumptio non impediat hominem ab hoc ſacramento.

6. Præterea, non minor reuerentia debetur huic ſacramento iam ſumpto, quàm ante ſumptionem. Sed ſumpto ſacramento licet cibum, aut potum ſumere. Ergo & ante ſumptionem.

Epiſt. 118. ca. 6. ante med. to. 2.

*Sed contrà eſt, quod Auguſt. * dicit in lib. reſponſionum ad Ianuarium. Placuit Spiritui ſancto, vt in honorem tanti ſacramenti prius in os Chriſtiani corpus Dominicum intraret, quàm cæteri orbi.*

Ar. præce. & ar. 4. huius q.

*Reſpondeo dicendum, quòd aliquid impedit ſumptionem huius ſacramenti dupliciter. Vno modo ſecundum ſe: ſicut peccatum mortale, quod habet repugnantiam ad ſignificatum huius ſacramenti: vt ſuprà dictum eſt *. Alio modo propter prohibitionem Eccleſiæ. Et ſic impeditur ali-* A *quis a ſumptione huius ſacramenti poſt cibum & potum aſſumptum, triplici ratione. Primò quidem, ſicut Auguſt. dicit, in honorem huius ſacramenti, vt ſcilicet, in os hominis intret, nondum aliquo cibo, vel potu infectum.*

Secundo propter ſignificationem, vt ſcilicet, detur intelligi, quòd Chriſtus (qui eſt res huius ſacramenti) & charitas eius debet primò fundari in cordibus noſtris, ſecundùm illud Matth. 6. Quærite primum regnum Dei. Tertiò, propter periculum vomitus & ebrietatis: quæ quandoque contingunt, ex hoc quòd homines inordinatè cibis vtuntur, ſicut & Apoſtolus dicit 1. Cor. 11. Alius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt. Ab hac tamen generali regula excipiuntur infirmi, qui ſtatim communicandi ſunt, etiam poſt cibum, ſi de eorum periculo dubitatur, ne ſine communione decedant: B *quia neceſſitas legem non habet. Vnde dicitur de conſ. * diſtinct. 2. Presbyter infirmum ſtatim communicet, ne ſine communione moriatur.*

De conſ. d. 2, c. Presbyter.

Ep. 118. c. 6. in med. to. 2.

*Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut Auguſt. * in eodem lib. dicit. Neque quia poſt cibos Dominus dedit, propterea pranſi aut cœnati fratres, ad hoc ſacramentum accipiendum conuenire debent, aut menſis ſuis miſcere: ſicut faciebant quos Apoſt. arguit & emendat. Namque Saluator, quo vehementius commendaret myſterij illius altitudinem, vltimum hoc voluit artius infigere cordibus, & memoriæ diſcipulorum, & ideo non præcipit, quòd deinceps tali ordine ſumeretur, vt Apoſtoli, per quos Eccleſias diſpoſiturus erat, ſeruaret hunc modum.*

Ex Gloſ. interlinea. ibi colligitur.

C *Ad ſecundum dicendum, quòd illud verbum in Gloſ. ſic exponitur *. Si quis eſurit, & impatiens non vult expectare alios, manducet domo cibos ſuos, id eſt, pane terreno paſcatur, nec poſt Euchariſtiam ſumat.*

In Ep. 213. c. 6. ante med. tom. 2.

*Ad tertium dicendum, quòd capitulum illud loquitur ſecundum conſuetudinem aliquando apud aliquos obſeruatam, vt in repræſentationem Dominicæ cœnæ illo die à non ieiunis corpus Chriſti ſumeretur. Sed nunc hoc abrogatum eſt: nam ſicut Auguſt. * in lib. prædicto dicit, per vniuerſum orbem mos iſte ſeruatur, vt ſcilicet corpus Chriſti à ieiunis ſumatur.*

2. 2. q. 147. ar. 6. ad 2.

In cor. 4.

*Ad quartum dicendum, quòd (ſicut in ſecunda parte habitum eſt *) duplex eſt ieiunium. Primum eſt ieiunium naturæ, quod importat priuationem cuiuſcunque præaſſumpti, per modum cibi vel potus; & tale ieiunium requiritur ad* D *hoc ſacramentum propter prædicta *. Et ideo, neque poſt aſſumptionem aquæ, vel alterius cibi aut potus, vel etiam medicinæ, in quantumcumque parua quantitate, licet hoc ſacramentum accipere. Nec refert, vtrùm aliquid huiuſmodi nutriat, vel non nutriat, aut per ſe, aut cum aliis, dummodo ſumatur per modum cibi vel potus. Reliquiæ tamen cibi, remanentes in ore, ſi caſualiter tranſglutiantur, non impediunt ſumptionem huius ſacramenti, quia non traiiciuntur per modum cibi, ſed per modum ſaliuæ. Et eadem ratio eſt de reliquiis aquæ vel vini, quibus os abluitur, dummodo non traiiciantur in magna quantitate, ſed permiſtæ ſaliuæ, quod vitari non poteſt. Aliud autem eſt ieiunium Eccleſiæ, quod inſtituitur ad carnis macerationem. Et tale ieiunium per prædicta non impeditur, quia prædicta non multum nutriunt, ſed magis ad alterandum ſumuntur.*

E *Ad quintum dicendum, quòd cùm dicitur, quòd hoc ſacramentum prius, quàm alij cibi, debet in os Chriſtiani intrare, non eſt intelligendum abſolutè reſpectu totius temporis: alioquin, qui ſemel comediſſet vel bibiſſet, nunquam poſſet poſtea hoc ſacramentum accipere; ſed eſt intelligendum quantum ad eundem diem. Et licèt principium diei ſecundum diuerſos diuerſimodè ſumatur: nam quidam à meridie, quidam ab occaſu, quidam à media nocte, quidam ab ortu ſolis, diem incipiunt: Eccleſia tamen Romana, diem à media nocte incipit. Et ideo, ſi poſt mediam noctem aliquis ſumpſerit aliquid per modum cibi vel potus, non poteſt eadem die hoc ſumere ſacramentum; poteſt verò, ſi ante mediam noctem. Nec refert, vtrum poſt cibum vel potum aſ-*

ſumptum dormierit, aut etiam digeſtus ſit, quantum ad rationem præcepti: refert autem quantum ad perturbationem mentis, quam patiuntur homines propter inſomneitatem vel indigeſtionem. Ex quibus, ſi mens multum perturbetur, homo redditur ineptus ad ſumptionem huius ſacramenti.

Ad ſextum dicendum, quòd maxima deuotio requiritur in ipſa ſumptione huius ſacramenti, quia tunc percipitur ſacramenti effectus: quæ quidem deuotio magis impeditur per præcedentia, quàm per ſequentia. Et ideo magis eſt inſtitutum, quòd homines ieiunent ante ſumptionem huius ſacramenti, quàm poſt. Debet tamen eſſe aliqua mora inter ſumptionem huius ſacramenti & reliquos cibos. Vnde & in Miſſa, oratio gratiarum actionis poſt communionem dicitur, & communicantes etiam ſuas priuatas orationes dicũt. Secundùm tamen antiquos canones ſtatutum fuit à Papa B *Clement. (vt habetur de conſecr. d. 2.) Si mane Dominica portio editur, vſque ad ſextam ieiunent miniſtri, qui eam ſumpſerunt: & ſi tertia vel quarta hora acceperint, ieiunent vſque ad veſperum. Antiquitus enim rarius Miſſarum ſolemnia celebrabantur, & cum maiori præparatione, nunc autem, quia oportet frequentiùs ſacra myſteria celebrare, non poſſet de facili obſeruari, & ideo per contrariam conſuetudinem eſt abrogatum.*

De conſe. d. 2. ca. Tribus gradibus.

LItera D. Thomæ clara eſt; de ipſa verò re ſtatim diſputabimus.

DISPVTATIO LXVIII.

De corporali diſpoſitione ex præcepto neceſſaria ad ſuſcipiendum hoc ſacramentum.

Diſp. 30. de Euchariſtia.

IN præcedentibus diſputationibus dictum eſt de præceptis pertinentibus ad ſpiritualem animæ diſpoſitionem. Sequitur ergo, vt dicamus de his, quæ conuenientem corporis diſpoſitionem iniungunt. Poſſumus autem hîc triplicem diſpoſitionem diſtinguere; antecedentem, concomitantem, & conſequentem, & quælibet harum eſſe poteſt, aut priuatiua, vt abſtinentia cibi & potus, aut poſitiua, vt actus aliquis, aut decens corporis ornatus. Denique in his omnibus conſiderari poteſt, quid ex natura rei ſit neceſſarium, quid verò ex Eccleſiæ præcepto. Hæc igitur omnia breuiter attingemus, & obiter declarabimus extremum ritum in vſu huius ſacramenti ſeruandum.

SECTIO I.

Vtrùm aliqua corporis bona diſpoſitio neceſſaria ſit ad hoc ſacramentum ſuſcipiendum.

DIſpoſitio corporis poſitiua, de qua loquimur, non poteſt intelligi, niſi aut in veſtitu, aut in habitu externo, aut in decente corporis compoſitione, ſeu exteriori actione & geſtu: nam præter hæc non poteſt aliqua corporis qualitas excogitari, quæ ad dignè communicandum neceſſaria ſit, qualis eſt ſanitas aut pulchritudo, vel aliquid eiuſmodi; hæc enim, vt per ſe conſtat, neceſſaria non ſunt, niſi fortaſſe interdum propter vitandum aliquam indecentiam, de quo dicemus ſectione ſequente. Deinde ſupponendum eſt, de huiuſmodi corporali diſpoſitione nihil eſſe diuino iure poſitiuo ſtatutum; tale enim ius, neque ſcriptum, nec traditum eſt, quinimo vt Auguſt. dixit epiſt. 118. c. 6. & ſignificauit Concil. Trid. ſeſſ. 21. c. 2. in his, quæ ad modum diſpenſandi hoc ſacramentum pertinent, & ſunt extra ſubſtantiam eius, Chriſtus Dominus nihil ſtatuit, ſed eam poteſtatem Eccleſiæ commiſit.

Auguſt. Conc. Trid.

Secundò dicendum eſt, iure etiam Eccleſiaſtico nihil eſſe ferè in hac re ſtatutum; nulla enim ſpecialis cæremonia præcepta eſt communicanti, neque

2. Concluſ.

A quoad corporis veſtimenta, neque quoad aliquam corporis actionem, ſeu geſtum, aut ſitum corporis. Probatur, quia nullum decretum de hac re ſcriptum inuenitur, neque Eccleſiaſtica conſuetudine aliquid huiuſmodi introductum eſt, vt experientia conſtat, & ſtatim ampliùs explicabimus. Solũ quoad Sacerdotes, quando extra ſacrificium communicant more laicorum, inuenio præceptum in Concil. Brach. III. cap. & habetur in cap. Eccleſiaſtica. 23. d. vt ſtolam ſuper vtrumque humerum impoſitam habeant quando communicant, & pœna excommunicationis ferendæ imponitur eis, qui hoc non obſeruant: quæ lex videtur etiam nunc vſu recepta & ſeruata. Sed in primis, ſi verba illius decreti attentè expendantur, non videntur generaliter hoc præcipere, ſed, *cùm Sacerdos*, inquit, *ad ſolemnia Miſſarum accedit, aut per ſe Deo ſacramentum oblaturus, aut ſacramentum corporis, & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti ſumpturus.* Quæ verbis ſufficienter videntur intelligi de Sacerdote communicante in Miſſa, ſolemni ritu. Et ita exponit Nauarr. in Summ. cap. 21. num. 54. cum Sylueſt. verbo, Sacerdos. §. 4. contra Angelum eodem verb. Sacerdos. §. quia textus loquitur de communione corporis, & ſanguinis. Ita enim, exponit Iacobus de Graſſis, lib. 2. ſuarum deciſionũ, cap. 40. num. 2. Vnde concludunt hi authores, non peccare mortaliter Sacerdotem non celebrantem, communicando ſine ſtola ob infirmitatem, vel aliã
C rationabilem cauſam. Tamen Gloſſa dictum textum intelligit de communione extra ſacrificium. Quod videtur magis conſentaneum illi diſtinctæ locutioni, quia Concil. vtitur. Nec refert, quòd loquatur de corpore & ſanguine: nam olim extra ſacrificium etiam ita communicabant; tamen, hac etiam admiſſa expoſitione, non videtur obligare ſub mortali, ſecluſo contemptu, quia res non eſt admodum grauis, nec communi vſu videtur eo ſenſu recepta, cuius ſignum eſt, quia licèt interdum omittatur, nunquam ob hanc cauſam Sacerdos ab Epiſcopo punitur, nec ſcandalum inde oriri ſolet. Imò viri etiam timorati ſolent hoc omittere facilè, quando commodè ſeruari non poteſt.

D Vltimò dicendum eſt, in vſu huius ſacramenti in communi ſolùm dici poſſe, ex iure naturæ illo corporis habitu & compoſitione accedendum eſſe, qui animi reuerentiam ac deuotionẽ præ ſe ferat, neque aliquid aliud eſſe in hac re præceptum. Primum conſtat, quia illud principium traditũ à Paulo 1. ad Corinth. 11. diiudicandum eſſe corpus Domini à communibus cibis, non ſolũ quoad interiorem diſpoſitionem verum eſt, ſed etiam quoad exteriorem ſumendi modum: nam ſicut exterior reuerentia ſignũ eſt interioris fidei, & religionis, ita è contrario indecens ac vulgaris ſumẽdi modus, infidelem, aut irreligioſum animum indicat. Præterea, quia ſuprà docuimus, deberi huic ſacramento, non ſolùm inter-
E nam, ſed etiam externã venerationem, & adorationem; quia Chriſtus mediis ſpeciebus ſenſibili quodam modo in eo exiſtit, atque tractatur: ſed ad hunc exteriorem cultum pertinet exterior deuotio & reuerentia, quæ in illius ſumptione ſeruanda eſt. Denique ipſemet actus ſuſcipiendi ſacramentum, eſt actus ſacer, & religioſus, & ex ſe aliis hominibus manifeſtus; ergo ipſa ratio virtutis, & honeſtatis religionis poſtulat, vt decenti modo fiat; ergo eadem ratione neceſſe eſt, vt is, qui accedit, in ipſo habitu & actione corporis conuenientem, ac decentẽ modum ſeruet, quem optimè tractat Cyrill. Hieroſol. Catech. 5. Myſtag. vbi inter alia inquit, *Pronus accedat adorationis in modum ac venerationis.* Et ſimilia legi poſ

Vltima concluſio.

gi poſ

gi poſſunt in Damaſc. 4. de fide, c. 14. & hîc etiam optime accommodatur, quod dixit Cyprianus in expoſitione orationis Dominicæ, *Placendum eſſe diuinis oculis etiam in habitu corporis*. Poſterior pars aſſertionis ex illo generali principio probãda eſt, quòd cultus externus ex natura rei non eſt definitus, & ideo in parte ſeruanda eſt eccleſiaſtica conſuetudo, quæ pro locorum, ac temporum diuerſitate varia ac multiplex fuit, vt latè tractat Claud. de Sainct. repet. 9. c. 7. & in ſuperioribus agentes de reali Chriſti præſentia in hoc ſacramento nonnulla attigimus. Quod vero nunc ad morales attinet, ritus Eccleſiæ hac in parte eſt ſimpliciſſimus, atque omnibus notus; ille ergo ſeruandus eſt, neque aliæ indiſcretæ cæremonię ſunt introducendæ; id enim non carebit aliqua culpa, quamquam, ſecluſo contemptu & ſcandalo, nihil in hoc ritu ſit quod obligationem mortalis culpæ inducere videatur. Duo verò poterunt hoc loco inquiri. Primum, quo loco poſſit licitè hoc ſacramentum ſumi. Secundum, à quo miniſtro, ſed de priori dicemus infrà agentes de loco ſacrificandi; de poſteriori verò agentes de obligationibus miniſtri diſpenſantis hoc ſacramentum.

SECTIO II.

Vtrùm ſit preceptum accedendi ad hoc ſacramentum ſine vlla corporis macula ex pollutione vel aliunde contracta.

POſtquam dictum eſt de poſitiua diſpoſitione, dicendum ſequitur de priuatiua, quæ ad duo tantùm capita reuocatur; quæ ſunt carentia corporalis maculæ, & abſtinentia cibi & potus. De priori multa in particulari tractantur à ſcriptoribus, vt de iis, qui paſſi ſunt pollutionem, de coniugatis, qui copulam licitam habuerunt, de fœminis menſtruatis, ſeu quæ ante breue tempus pepererunt, de leproſis, & ſimilibus. De quibus omnibus in primis ſeparanda eſt culpa ab externa macula, vt in comment. art. 7. adnotauimus: nam, ſi mortalis culpa adiungatur corporali defectui, ſiue vt cauſa, ſiue vt effectus, ſiue vt concomitans, vtendum eſt generali doctrina ſuprà tradita de impedimento peccati mortalis; quia non interuenit hic peculiaris ratio, aut ſpeciale impedimentum, propter determinatam ſpeciem peccati. Rurſus aduertendum eſt, huiuſmodi defectum corporalem eſſe poſſe, vel iam præteritũ, vel adhuc durantem, quando ſacramentum ſuſcipitur: ſi autem nondum contractus ſit, ſed in futurum timeatur, per ſe, non refert ad præſentem communionem, niſi directè cedere poſſit in aliquam irreuerẽtiam ſacramenti, antequam Chriſtus ſub ſpeciebus eſſe deſinat, vt verbi gratia, ſi vomitus timeatur, tunc enim potius eſſet omittenda communio, quàm præmittẽdus vomitus adeò indecens, & reuerentiæ Chriſto debitæ contrarius. Vnde grauiter peccaret qui cum huiuſmodi periculo ſacramentum acciperet, quod iterum attingemus infrà, agentes de communione in articulo mortis. Præterea eſt obſeruandum huiuſmodi corporis defectum poſſe conſiderari, vel ratione ſui, vel ratione aliquorum effectuum, quos ſecum affert, ſiue præſens ſit, ſiue præteritus, vt v.g. mentis diſtractionem, aut tarditatem animi, & difficultatem ad res ſpirituales tractandas.

Corporalis macula per ſe non neceſſario impedit vſum Eucharistiæ.

D. Gregor. D. Thom. D. Bonau. Alexan. Adrian. Gabr. Richard. Palud. Maior. Durandus. Soto.

Dico igitur primò, corporalem maculam per ſe non impedire ex neceſſitate, huius ſacramenti vſum ſeu communionem. Hæc eſt ſententia D. Gregorij in reſponſ. 10. & 11. ad Auguſt. Anglor. Epiſcop. vbi in particulari attigit omnes caſus ſuprà poſitos, & eum ſecuti ſunt reliqui ſcriptores omnes. D. Thom. hîc, Alex. Alenſ. 4. p. q. 37. Adria. q. 4. de Euch. Gab. lect. 10. in Can. Bonauent. Richard. Palud. & Maior in 4. d. 9. Durand. & Soto d. 12. Summiſtæ, verb. Eu-

A chariſtia, & verb. Communio. Et ratio eſt, quia hic externus defectus corporis per ſe non refert ad honeſtatem morum, nec pertinet ad bonitatẽ vel malitiam moralem. Præterea, vel huiuſmodi macula iam eſt omnino præterita, vel adhuc durat: ſi præterita eſt, nec impedire poterit, nec indecentiam afferre, cùm iam non ſit. Si enim peccatum mortale, & macula eius, quæ iam ſunt omnino præterita & ablata, non impediunt ex neceſſitate, vt ſuprà dictum eſt, multo minùs impedict corporalis macula præterita, quæ iam ſit omnino extincta, ſeu ablata: ſi autem hæc macula adhuc durat, aut eſt de ſe perpetua ſeu diuturna, aut temporalis, quæ breui auferenda ſperatur; ſi ſit prioris modi, non eſt homo pri-
B uandus, aut ſemper, aut multo tempore, fructu huius ſacramenti propter huiuſmodi defectum innoxium & inculpabilem. Solùm ergo pro ratione maculæ, vel defectus, cauendus eſſet aliorum horror, vel etiam ſcandalum: ſicut in c. tua nos, de cleri. ægroto miniſt. præcipit Innocentius III. vt clericus leproſus abſtineat ab altaris miniſterio, propter ſcandalum & horrorem populi. Si verò macula ſit poſterioris modi, vt aliquam videatur afferre indecentiam, ad reuerentiam huius ſacramenti pertinebit, priùs illam auferre, aut per breue tempus ſpectare, donec auferatur, & interdum eſſe poterit culpa venialis hoc negligere, mortalis verò non erit, ſecluſo ſcandalo &
C contemptu. Et ita intelligẽdum eſt, quod dixit Dionyſ. Alexan. Epiſt. ad Baſilid. can. 2. *Ad Sancta Sanctorum, qui animo & corpore purus non eſt, accedere prohibetur*, propter quod de fœminis mẽſtruatis ſubdit ibidem, *ſi piæ & fideles ſint, non debere ſic affectas attingere corpus & ſanguinem Domini*; & idem habet Timoth. Alex. in ſuis reſponſionib. c. 7. intelligendũ eſt enim, quando commodè differre & expectare poſſent. Atque eadem eſt ratio de fœminis, quæ nuper pepererunt, de quibus Theodorus Balſam. ſuper dictam epiſtolam Dionyſ. refert conſtitutionẽ Leonis Imperatoris, qui ſapiens dictus eſt, qua prohibuit, ne fœminæ ante quadrageſimum diem poſt partum accedant ad hæc myſteria, & Alex. Alenſ. dicta q. 37. memb. dicit conſuetudinem Eccleſiæ eſſe, vt aliqui-
D bus diebus abſtineant. Sed nec prior prohibitio vim aliquam habet aut efficaciam; tum quia huiuſmodi legem ferre, non ad Imperatorẽ, ſed ad Pontificem, & ſpiritualem poteſtatem ſpectat; tum etiam, quia non eſt recepta vſu, nec etiã illa conſuetudo, quam Alenſis refert, videtur introducta per modum legis, aut prohibitionis, ſed ſolùm quaſi ex natura rei introducta eſt ex debilitate & ægritudine harum fœminarum, ob quam nec poſſunt ad Eccleſiam accedere, vt ſacramentum accipiant, nec ſunt in tanta neceſſitate conſtitutæ, vt ad earum domos deferri debeat. Itaque non exiſtimo, eſſe in hoc humanam prohibitionem aliquam, poſitiua lege, aut conſuetudine introductam, vt colligi etiam poteſt ex c. 1. de purifi. poſt part. & ideo ſolùm eſt attendenda de-
E centia, quæ ex natura rei neceſſaria eſt.

Innoc. III.

Dionyſ.

Timot. Alex.

Theo. Balſam. Leo Imper.

Alex. Alenſ.

De cõgruo poteſt quis impediri ab vſu Euchariſtiæ ob effectũ aliquem ex corporali macula dimanantem. D. Thom.

Secundò dicendũ eſt, huiuſmodi defectũ, ſeu corporalem maculã propter effectus aliquos ex illa reſultantes, poſſe aliquando impedire vſum huius ſacramenti, non ex neceſſitate, ſed ex congruitate, ſecluſo ſcandalo, & contemptu, id eſt, non ſub peccato mortali, ſed de conſilio, vel ad ſummum, ſub veniali. Hæc regula colligitur ẽt ex D. Th. & cæteris authoribus. Ratio aũt prioris partis eſt, quia ſupponimus, in his effectib. non interuenire peccatũ mortale: ſolum autem peccatũ mortale in anima durãs impedit ex neceſſitate vſum huius ſacramenti, vt in ſuperioribus probatũ ac declaratum eſt. Ratio verò poſterioris

rioris partis eſt, quia homo ita ſe debet præparare ad vſum huius ſacraméti, vt non ſolũ habitu, ſed etiã actu, deuotè ac reuerenter accedat, quod negligere ſæpe eſt peccatũ veniale, ſed interdũ propter corporis defectum aut maculã impeditur homo, ne poſſit ita ſe diſponere, vt cũ debita deuotione ac reuerẽtia accedat; ergo & ſæpe erit conſiliũ ad tempus abſtinere, & interdũ erit peccatũ veniale, nõ facere. Sed, quãquam in hac doctrina omnes cõueniant, tamen quãdo corporalis macula præteriit, differunt in præſcribenda mora tẽporis, quo abſtinendum eſt in huiuſmodi euentu. Et quidã aſſignant tempus 3. aut 4. dierum; ex c. omnis homo, de conſec. d. 3. vbi in particulari eſt ſermo de copula coniugali. Alij ponunt tempus 24. horarum, vt D. Th. & Alex. Alenſ. qui in particulari loquuntur de nocturna pollutione, ſumpto proportionali argumẽto ex Leuit. 25. & Deu. 23. Alij exiſtimant ſatis eſſe, vt defectus non accidat intra eundẽ diem naturalẽ, qui incipit à media nocte. Sed, quia nulla tẽporis definitio poteſt ſufficienti ratione fundari, exiſtimo non oportere aliquã ex particulari tradere, quia cùm hoc pendeat ex diſpoſitione hominis, vel ex effectibus ex actu vel macula præcedente relictis, quãdiu illi effectus durauerit, durabit hæc congruitas, & illis ceſſantibus, ceſſabit, quod in vno vel altero caſu particulari meliùs explicabitur, ex quibus facile erit ſimiles definire.

Dubium, an liceat cõmunicare die inſequente noctẽ in qua accidit inuolũtaria pollutio.

Ex hac n. generali regula intelligitur, quid dicendũ ſit de pollutione nocturna, ſecluſa culpa mortali: de qua oẽs cõueniunt, nõ obligare ſub mortali ad abſtinendũ ab vſu huius ſacraméti, etiam eodem die, quia neq; ex natura rei hoc eſt intrinſecè malũ, neq; etiam eſt aliquod poſitiuum ius, quo prohibeatur. Aliqui verò cenſent eſſe culpã venialẽ, cõmunicare eodem die poſt nocturnã pollutionem, etiam inculpabilem, quæ videtur eſſe ſententia Aug. ſer. 244. de tempore, vbi abſolutè negat, licere, & poſtea inquit, *Peccatum quidẽ eſt, ſed tamen paruũ eſt, neque enim dicimus eſſe capitale.* Idẽ ſentit Greg. dict. reſponſ. 11. ad Aug. & multi ex Scholaſticis citatis, & ex Sũmiſtis. Alij dicunt per ſe quidẽ non eſſe peccatũ veniale, tamen eſſe conſilium ac melius, ſaltẽ illo die, abſtinere. Hæc videtur eſſe mens D. Th. hîc, & eodẽ modo poſſet facilè exponi Greg. & eandẽ opin. tenet Gloſ. in c. teſtamentũ, d. 6. Alij exiſtimãt, non eſſe conſiliũ abſtinere eodem die: ſed ſi homo, quod in ſe eſt faciat, vt deuotè ac reuerenter accedat, melius eſſe communicare, per ſe loquendo. Ita ſentit Iuſtin. Martyr q. 21. ad Gẽtes, dicens, *Nõ eſt æquum propter hanc inuoluntariã paſſionẽ abſtinere à myſteriis*, & idem dicit Theophil. Alex. in ſuis reſponſionib. reſponſ. 8. nec multum diſcrepat Greg. Quocirca exiſtimo, non poſſe in vniuerſum dari generalem regulã, quamquã hæc 3. ſententia in hoc vera ſit, quòd, conſiderando pollutionem in ſe, illa non poteſt impedire, nec ſub præcepto, nec ſub cõſilio; quia iam nõ eſt. Vnde per ſe nõ magis poteſt impedire, quàm ſi non fuiſſet; conſideranda ergo eſt, quatenus aliquo modo manet, vel in ſuis effectibus, vel in memoria hominis: nã, ſi ea de cauſa homo ſe ſentit ineptũ ad res ſpirituales, & diuinas tractãdas, vel ſi magnã mentis diſtractionẽ, vel varias cogitationes patitur, conſultus erit abſtinere, donec præteritæ paſſionis omnino obliuiſcatur. Et quia hoc frequẽtiùs accidit in vulgarib. hominibus, hoc illis eſt regulariter conſulendũ. At verò, ſi pollutio nullum huiuſmodi effectũ reliquit, & homo poteſt eadẽ reuerentia, & deuotione accedere, non aliter, quàm ſi nihil in ſomnis paſſus fuiſſet, non eſt cur cõmunionem prætermittat, cùm nulla rationabilis cauſa intercedat. Præter hæc autem conſiderandæ ſunt cir-

Gregor. Auguſt.

D. Thom.

Iuſt. Martyr.

Theoph. Alex

Reſponſio.

A cumſtantiæ extrinſecæ temporis, loci, &c. nam, ſi occurrat aliqua neceſſitas, vel ſpecialis vtilitas, multum iuuabit, vt propter huiuſmodi paſſionem inculpabilem non ſit omittenda communio, vel ſacrificium, etiam ſi interdum oporteat, cum minori actuali deuotione, aut actuali aptitudine ad ſacramentum accedere; quia hæc, quæ inuoluntaria ſunt, ſæpe ſunt propter maius bonum permittenda. Maximè autem conferet, cauſam huius paſſionis expendere: nam, ſi ex dæmonis tentatione oriri intelligatur, multo magis eſt contemnenda; ſignum autem huius inter alia eſſe poteſt, ſi eo præſertim die pollutio ſoleat accidere, quo habet homo propoſitum, vel conſuetudinem communicandi, intendit B enim dæmon illum perturbare, & impedire, & ideo debet eum negligere, & prout potuerit cum reuerentia, & deuotione debita ad hoc tantũ ſacramentum accedere. Et ſimiliter, ſi creditur cauſa eſſe merè naturalis, minùs impediet, magis autem, ſi fuerit ex negligentia, vel hominis diſtractione.

Quid dicendum, ſi præceſſit coniugalis copula.

Secundò intelligitur ex eodem principio, quid dicendum ſit de copula coniugali; cùm enim hæc non ſit actus malus, certum eſt, non impedire ex neceſſitate, id eſt, ſub peccato mortali, tamen, quia multũ auocat mẽtem ab ſpiritualib. rebus, & præ ſe fert quandam indecentiam, ideo multi exiſtimant, non ſolùm eſſe conſilium, eo die abſtinere, ſed etiam eſſe peccatum veniale, non abſtinere, ſaltem ea noC cte, quæ communionem antecedit. Eadem ratione, qua de pollutione ita aliqui ſentiunt, vel certè maiori, quia hic actus magis eſt voluntarius, & in poteſtate hominis, quàm nocturna pollutio: atque ita ſentit Albert. in 4. d. 12. & Timoth. Alexand. in ſuis reſponſionib. in 5. & 13. & Auguſt. ſer. 216. & 244. de tempore, & D. Hieron. in apolog. ad Pamach. pro libris contra Iouinianum, *Illorum*, inquit, *conſcientiam conuenio qui eodem die poſt coitum communicant*, & lib. 1. contra Iouinian. dicit, *Ad munditiam corporis Chriſti omnem coitum eſſe immundum.* Ibíque ex veteri Teſtamẽto multa ſymbolica argumenta cõgerit. Nihilominus dicendum eſt, hoc quidem regulariter eſſe conſulendum coniugibus, tamen intrinſecè non D continere venialem culpam; nec ſemper eſſe damnãdum. Et in primis, quando alter coniugum operatur hunc actum non petendo ſed reddendo debitum, ex ſe multo minùs impedit; quia tunc copula non tam ex voluntate, quàm ex obligatione iuſtitiæ proceſſit: vnde non ſolùm peccatum non fuit, ſed etiam ſine peccato non potuit excuſari. Deinde, ſi non ſit ex voluptate, ſed ex pura intentione prolis, minùs etiam de ſe impedit; quia nullam culpam continet, & interdum pro ratione ſtatus, & circumſtantiarum poteſt eſſe, nõ ſolùm honeſta, ſed etiam expediens, & ita D. Greg. in prædictis reſponſionibus ad Auguſtinum, & habetur in c. vir cum proE pria. 33. q. 4. in his duobus caſib. vniuſcuiuſque iudicio committit, vt pro ratione impedimenti, aut ſpiritualis affectus, quem in ſe ſenſerit, vel communicet, vel abſtineat; & eandem doctrinam ſignificat Auguſt. ſerm. 46. de verbis Apoſtoli. At verò, quando copula eſt omnino voluntaria, & ex nimia concupiſcentia carnis, & voluptate, conſulendum eſt, vt eo die quis abſtineat à communione, & regulariter erit peccatum veniale, ita communicare, vt ſentit hîc D. Thom. ad 7. & Alenſ. 4. p. q. 47. memb. 2. Maior d. 9. & alij, quia illud eſt ſignum animi parum diſpoſiti ad res diuinas tractãdas; & alioquin ex huiuſmodi actu, præſertim, quando procedit ex hoc affectu, regulariter oritur magna diſtractio, ſeu hebetudo mentis ad res ſpirituales, & iuxta hæc limitanda eſt

Albert. Timot. Alex. Auguſt. D. Hieron.

D. Gregor. Auguſt.

D. Thom. Alex. Alenſ. Maior.

da eſt

da eſt doctrina Hieronymi & Auguſtini in prioribus locis. Quod verò ex Concil. Elibertino refertur de Conſecrat.diſtinct. 2. in cap. *Omnis homo ante ſacram communionem à propria vxore abſtinere debet tribus, aut quatuor, aut octo diebus,* hoc (inquam) conſilium eſt, non præceptum. vt Concilij verba perpendenti facilè patebit.

Cõc. Elibert.

SECTIO III.

Vtrum ex præcepto neceſſarium ſit ad hoc ſacramentum non accedere, niſi ieiunum.

Nullũ eſt diuinum præceptum de ieiunio ante vſum Euchariſtiæ.

VNum eſt certum, iure diuino non eſſe præceptum impoſitum de ſumenda Euchariſtia ante omnem cibum vel potum: quia hoc præceptum nec eſt poſitiuum diuinum, cùm nec ſit ſcriptum, nec traditum, neque ex his, quæ in inſtitutione geſta ſunt, colligatur: nam potiùs ea nocte, datum eſt ſacramentum Apoſtolis poſt prandium,& poſt eſum agni. Neque etiam eſſe poteſt præceptum naturale: nam ex ſola excellentia, & dignitate huius ſacramẽti,non poteſt ſatis colligi aut oriri hæc obligatio, quamquam Soto in 4.d.8. q.3. dicat hanc eſſe inſtitutionem diuinam fundatam in reuerentia debita tanto ſacramento. Sed,ſi per inſtitutionem diuinam intelligat diuinum præceptum, nullo fundamento nititur; quia reuera, nec inuenitur prohibitum iure diuino, nec per ſe eſt intrinſecè malum, cõmunicare poſt cibum & potum. Atque hinc multo maiori ratione colligitur, non eſſe præceptum ſumendi hoc ſacramentum poſt cibum & potum:nam licèt Chriſtus ita fecerit, tamen factum eius non inducit obligationem, alioqui neceſſarium eſſet noctu ſemper communicare, & feria quinta,& poſt eſum agni, & lotis pedibus. Quod ergo tunc factum eſt, propter ſpeciales circumſtantias, neque in præceptum, neque in exemplum adducendum eſt, vt Cyprianus rectè docuit epiſt.63.

Quid inde inferant hæretici.

Ex hoc autem vero principio tria falſa dogmata colligunt hæretici.Primum eſt, non potuiſſe Eccleſiam præcipere ieiunium ante communionem ſeruandum: quia,quod Chriſtus liberum reliquit, non eſt in neceſſitatem redigendum. Secundum,contemnendam eſſe conſuetudinem Eccleſiæ de hoc ieiunio ſeruando.Tertium, melius & commodius eſſe ante communionem aliquid cibi & potus temperatè ſumere. Primò, quia eſt magis conſentaneum facto Chriſti. Secundò, quia tempore Apoſtolorum ita fiebat, vt colligitur ex prima ad Corinth. 11. *Si quis eſurit, domi manducet,* ſcilicet, prinſquam ad Eccleſiam ad communicandum veniat: nam de hac re ibi agebat Apoſtolus. Tertiò, quia ſumpto moderato cibo, eſt homo habilior ad opera mentis.

Ieiunium ab Apoſtolorum tempore ante ſumptionem Euchariſtiæ ſeruari ſolitũ. Epiphan. Nazianz. Chryſ. Auguſt. Iſidor.

Dicẽdum verò eſt; Primò,à temporibus Apoſtolorum ſeruatam eſſe in Eccleſia conſuetudinem non ſumendi aliquem cibum, vel potum ante Euchariſtiam. Probatur primò ex his, quæ antiquiſſimi Patres memoriæ prodiderunt. Epiphan.enim lib.3.cõtra hæreſes, in fine, & Nazianz. orat. 40. quæ eſt de Baptiſmo,ſub finem,& Chryſ. hom. 27. in 1. ad Corinth.& Baſil.in epiſt. ad Cæſariam Patriciam, hanc numerant inter Apoſtolicas traditiones. Vnde Aug. epiſt.118.c.& ex eo Iſidor.lib.1.de officiis Eccleſiaſt. cap.18. *Placuit Spiritui ſancto poſt Apoſtolos, vt in honorẽ tanti ſacramenti,in os Chriſtiani prius Dominicum corpus intraret,quàm cæteri cibi,& ideo per vniuerſum orbem mos iſte ſeruatur.* Idem Cyprian.epiſt. citata 63. Ambroſ. ſerm.8.in Pſal.118.circa illa verba, *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi.* Tertull lib. 2. ad vxorem, cap.5.in illis verbis,*Non ſciat maritus,quid ante omnem cibum guſtas.* Secundò idem conſtat ex antiquiſſimis Conciliis,Africano cap.8.Carth.III.c.29. in quibus tamen excipitur dies cœnæ Domini,atque in eo permittitur poſt ſumptum cibum communicare. Sed hoc ipſum reuocatur in Concil. Bracharenſi I. c.16. expreſſiùs in VI. Synodo, can.29. vbi dicitur,Patres Concilij Carthaginenſis vſos fortaſſe fuiſſe illa exceptione propter ſpeciales occaſiones in ea regione occurrentes: ſimpliciter tamen non oportet Apoſtolicam traditionem, etiam in eo die, immutari. Præterea in eodem Concilio Carthag. III. c.48. dicitur, hanc conſuetudinem ſumendi Euchariſtiam ante omnem cibum fuiſſe in Concilio Niceno confirmatam. Vbi eſt animaduerſione dignum, non dicere,fuiſſe inſtitutam, ſed fuiſſe confirmatam, idem traditur in Concil. Matiſconenſi II. c.6. vbi adduntur pœnæ in eos, qui hunc ritum non ſeruant, quæ ſolùm ad Sacerdotes ſacrificantes pertinent: nam de illis ibi præcipuus ſermo eſt. Quod etiam colligitur ex Concil.Brach.II. c. 10. Dicitur autem ibidem, reliquias huius ſacramenti ſolitas fuiſſe dari innocentibus quarta vel quinta feria, indicto priùs eis ieiunio. Præterea habetur eadem traditio in Concilio Tolet.VII. cap.2. in quo notanda ſunt illa verba, *Poſt cibum vel potum quantumuis minimum.* Idẽ habetur in Concil. Altiſſiodorenſi, cap.19. vbi etiam miniſtri altaris prohibentur poſt cibum & potum miniſtrare. Denique idem traditum eſt in Concil. Conſtan.ſeſſio.13.

Conc. Africã. Cartha.III. Brachar.I. VI.Synod. Concil. Matiſcon. Brach.II. Tolet.VII. Altiſiod. Conſtantia.

De ieiunio ante communionẽ ſeruando præceptum ab Eccleſia optimo iure impoſitum.

Dico ſecundò, rectè ac conuenienter ab Eccleſia præceptum eſſe, vt hoc ſacramentum tantùm à ieiunis ſumatur. Eſt de fide, & in primis certũ eſt, eſſe in Eccleſia hanc poteſtatem ad ferendas leges,etiam in his rebus, quæ à Chriſto præceptæ non ſunt, vt ſupponimus ex materia de fide, & de legibus. Quod autem hic actus, & hoc obiectum ſint apta materia legis poſitiuæ, probatur, quia in illis eſt ſufficiens honeſtas, & quia hic ritus ad reuerentiam huius ſacramenti conferre poteſt; ergo de poteſtate,tam generali, quàm particulari circa hunc actum dubitari non poteſt. Quod autem Eccleſia vſa fuerit hac poteſtate, ſatis conſtat ex decretis adductis, & ex conſuetudine. Ex qua etiam ſatis conſtat, hanc legem fuiſſe conuenientiſſimam: nam Eccleſia à Spiritu ſancto regitur; & ideo dixit Auguſtinus, non, niſi Spiritu ſancto inſpirante, hanc legem, & conſuetudinem introductam eſſe. Congruentiæ autem illius ſunt. Prima, propter reuerentiam huius ſacramenti, & vt fideles aſſueſcant diſcernere inter hunc ſacrum cibum,& alios communes. Secunda, propter ſpiritualem ſignificationem, vt indicetur fidelibus, debere eſſe Chriſtum primum, ac primarium eorum cibum. Tertia, ad vitanda pericula vomitus, vel alterius irreuerentiæ, & vt mens ſit liberior, & expeditior ad res ſpirituales, & diuinas tractandas.

Hæreticorum fundamenta diruuntur.

Ad primum hæreticorum fundamentum, in ſuperioribus agentes de inſtitutione huius ſacramenti, diximus, quas ob cauſas Chriſtus illud inſtituit ad veſperã, & poſt eſum agni, quæ fuerunt propriæ illius temporis, & illius indiuiduæ actionis, & ideo quoad hoc, non debet factum illud in exemplum adduci. Ad ſecundum ex 1. ad Corinth. 11. quidam concedunt, tempore Apoſtolorum fuiſſe conſuetudinem communicandi poſt cibum,& potum, quod, licèt gratis admitteretur, nihil nobis obſtaret; potuit enim poſtea propter maiorẽ reuerentiam ſacramenti, illa conſuetudo mutari, præſertim quia refrigeſcente charitate, & creſcente fidelium multitudine potuit hoc magis expedire. Secundò verò dicitur ex loco Pauli non colligi talem conſuetudinem:

nam, cùm Paulus dicit, *Qui eſurit, domi manducet*, non agit de modo ſumendi hoc ſacramentum; ſed de ordine ac decentia ſeruanda in conuiuiis communibus, quæ tunc inter fideles ſolita erant fieri. Huc etiam ſpectant illa verba, *Cùm conuenitis ad manducandum, inuicem expectate*; de eadem igitur re tractans, ſubdit, *Si quis eſurit, domi manducet*. An verò cibus ſumeretur ante vel poſt Euchariſtiam ſuſceptam, nihil de hoc Paulus diſſerit. Veriſimile tamen eſt, fuiſſe conſuetudinem, vt poſt Eccleſiaſtica officia, & communionem interdum fideles ad cõmune prandium conuenirent; & de hoc poteſt intelligi illud Pauli, *Qui eſurit, domi manducet*, id eſt, qui alios expectare non poteſt, domum redeat, & ibi manducet, vel ſi ita interpretemur, qui eſt ita debilis, vt non poſſit expectare commune prandium, domi manducet, non poſſumus propterea colligere, huic permittere Paulum, vt poſt cibum ad Euchariſtiam accedat. Ad tertium, moraliter & generatim loquendo, falſa ſunt, quæ in eo aſſumuntur: nam fortaſſe, licèt in aliqua particulari perſona, & in aliqua occaſione iuuare poſſit moderatus cibus & potus ad animæ attentionem; tamen generaliter & regulariter non ita eſt, & præſertim ſi vulgaribus hominibus hæc licentia tribuatur: leges autem morales feruntur de his, quæ regulariter omnibus magis expediunt.

SECTIO IV.

Quale ieiunium ſeruandum ſit ante communionem.

DVplex eſt ieiunium, vt D. Thomas hîc, & 2.2. quæſt. 147. art. 6. diſtinguit; vnum dicitur ieiunium naturæ, quod includit carentiam ſeu abſtinentiam ab omni cibo & potu; alterum dicitur ieiunium Eccleſiaſticum, quod, nec priuat potu, neque omni cibo, niſi definitis temporibus, & in certa qualitate, & quantitate, permittitque, vt ſumi aliquid poſſit per modum medicinæ. Referunt ergo ferè omnes Scriptores, quoſdam authores dixiſſe ante communionem ſatis eſſe Eccleſiaſticum ieiunium ſeruare. Quæ ſententia tribuitur Godofredo, & Ioan. Pariſ. quia dixerunt, poſt ſumptionem alicuius rei per modum medicinæ poſſe ſacrum fieri, aut communicari, quia ſolum eſt prohibita ſumptio cibi & potus. Quod autem ſumitur per modum medicinæ, non habet rationem cibi; quia non ſumitur nutritionis cauſa, ſed curationis: intentio autem ſeu finis eſt, qui dat ſpeciem actioni.

Godofred. Ioan. Pariſ.

1. Concluſ.

Dico primò, ante communionem neceſſarium eſſe ex Eccleſiaſtico præcepto ieiunium naturæ ſeruare, & contrariam ſentẽtiam erroneam eſſe; repugnat enim communi ſenſui & vſui Eccleſiæ. Atque ita ſentiunt Theologi omnes D. Thom. hic artic. 8. ad 3. Scotus diſtinctione 8. quæſtione 3. Durandus quæſt. 4. Palud. quæſt. 2. Gabr. quæſt. 2. articulo 2. & lectio. 10. in Can. Antonin. 3. parte, tit. 13. capir. 6. §. 8. & colligitur ex Conciliis citatis, in quibus hæc lex lata eſt, cuius optimus interpres eſt Eccleſiaſtica conſuetudo.

D. Thom. Scotus. Durand. Palud. Gabr. Antonin.

2. Concluſ.

Dico ſecundò: Quicunque cibus vel potus, etiam ſi ſit in minima quantitate, & ſub quacunque intentione medicinæ, vel ſalutis, ſi tamen per modum cibi vel potus ſumatur, impedit ex præcepto communionem huius ſacramenti. Ita docent prædicti Doctores, & ita interpretatur præceptum hoc prædicta Eccleſiaſtica conſuetudo, & pars illa, de quantitate minima, expreſſa eſt in Conc. Tolet. VII. & Brach. II. ſuprà citat. & colligitur ex c. ex parte, de celebr. Miſſ. vbi Sacerdos ſecundam Miſſam dicturus prohibetur in priori ſumere calicis ablutio-

Conc. Tolet. VII. Brach II.

A nem, ne naturale ieiunium ſoluat, cùm tamen illa ſit minima quantitas, & non ſumatur propter nutritionem, ſed propter reuerentiam ſacramenti. Sumptio autem ipſius ſacramenti, quamuis ex ſpeciebus poſſit homo nutriri, non computatur inter ea, quæ ſoluant ieiunium naturæ propter excellentiam ſacramenti, quod non cenſetur commune corporis alimentum, & ideo illa non iudicatur ſumptio communis cibi & potus.

Dubium.

Sed quæres, quando minima quantitas cibi ſumpta eſt, an tunc ſit peccatum mortale, poſtea communicare. Quibuſdam enim viſum eſt eſſe tantùm veniale, quia illa eſt leuis materia; cur enim non poteſt ex hoc capite peccatum veniale fieri in hac B materia, ſicut in aliis? Reſpondetur, eſſe mortale, & contrarium non eſſe probabile practicè, ſi quantitas illa minima per modum cibi & potus ſumpta ſit. Atque ita ſentit D. Thom. Durand. Palud. Soto, & alij. Et hoc idem declarat conſuetudo Eccleſiæ, & communis conſenſus omnium fidelium; vnde rectè colligimus, ita eſſe interpretandum præceptum. Et propterea, quia hîc non eſt leuitas materiæ in proprio actu, in quem cadit prohibitio; non enim hîc prohibetur cibus vel potus, ſed prohibetur communio poſt cibum, vel potum: hoc autem præceptum ſimpliciter violatur in ſuo actu principali, etiam ſi ieiunium in parua materia ſolutum ſit.

Solutio.

Quæſito ſatisfit.

Quæres rurſus, quid ſit ſumi aliquid per modum C cibi, & potus, & cur illa particula addita ſit. Reſpondetur, additam eſſe ad excludendum, ſi quid ſumitur per modum ſaliuæ, aut ſi per modum reſpirationis attrahatur aliquid, quod poſſit nutrire, vel alterare, hoc enim non violat ieiunium naturæ; quia illud non eſt comedere, vel bibere. Dicitur ergo aliquid ſumi per modum cibi, vel potus, quando aliquid huiuſmodi ore accipitur, quod per ſe & propria actione vitali in ſtomachum traiicitur comedendo, aut bibendo, & ita explicant hoc præceptum omnes authores, & ipſa conſuetudo. Vnde fit primò, nihil referre, quòd id, quod ſumitur, per modum medicinæ ſumatur, quia hoc pertinet ad extrinſecã intentionem, non ad proprium actum, quem intrin- D ſecè reſpicit præceptum, qui eſt comedere, aut bibere: illa enim medicina verè comeditur, aut bibitur; ergo, quacunque intentione fiat, frangitur ieiunium ad communionem neceſſarium. Secundò colligitur, ſi quis deglutiat ſanguinem, aut aliũ humorem à capite in os deſcendentem, aut caſu ex ore manantem, non frangere hoc ieiunium; quia illud nec ſumitur, nec traiicitur per modum cibi. Ita D. Thom. in 4. diſt. 8. q. 1. a. 4. quæſtiunc. c. 2. vbi generalem tradit regulam, quidquid ab intrinſeco prouenit, & ore non ſumitur ab extrinſeco, non verè comedi, & ideo nec tollere ieiunium naturæ, nec per ſe impedire ſuſceptionem huius ſacramenti.

E Tertiò infertur, ſi quis eluendo os, caſu deglutiat guttam aquæ, aut vini ſaliuæ admiſtam, hoc non impedire cõmunionem; quia non traiicitur per modũ cibi, ſed per modũ ſaliuæ. Dicunt tamen Durand. & Gabr. ſuprà, neceſſarium eſſe, huiuſmodi guttam aquæ priùs in ore alterari, & in ſaliuam cõuerti. Sed hoc nimis ſcrupuloſum eſt, & non neceſſarium nec morale, vt Palud. & Sylueſter notarunt; quo modo enim de hac transmutatione conſtare poſſet. Aduertit autem D. Thom. oportere, quantitatem aquæ, aut vini, eſſe valde paruam; quia debet ita permiſceri ſaliuæ, vt ſeparari non poſſit, ſed per modum vnius traiici. Atque idem iudicium eſt de his, qui deguſtãt ius, vel aliquod ſimile cõdimentum, ſolum vt ſaporẽ percipiant, & ſtatim expuant: nam, licèt contingat aliquid

aliqu id manere ſaliuæ permiſtum, & cum ea deglutiri, non ſoluitur ieiunium; quia illa non eſt comeſtio. Ita Doctores citati, præſertim Paludanus, qui fuſe hoc explicat. Denique idem dicendum eſt de reliquiis cibi caſu manentibus in ore ex præcedenti nocte. Nam, licèt poſtea traiiciantur, non ſoluitur ieiunium, quia neque cenſentur ſumi per modum cibi & potus, ſed per modum ſaliuæ: nec cenſentur venire ab extrinſeco, ſed ab intrinſeco, ac denique cenſentur pertinere ad comeſtionem, quæ præcedente die præceſſit.

Dico ergo, ſi quis noctu miſit in os aliquid, verbi gratia, ſaccari paulatim deglutiendi, quod duret vſque ad initium diei ſequentis, non ſoluet ieiuniũ, etiam ſi poſt mediam noctẽ aliquas partes traiiciat; quia illud non ſumitur illo die ab extrinſeco, nec traiicitur per modum cibi, ſed per modum ſaliuæ.

Diluitur. Reſpondetur negando conſequentiam, quia illæ nõ ſunt reliquiæ cibi, ſed verus cibus; & tota illa eſt quædam ſucceſſiua manducatio, quæ ex parte fit eadem die. Oportet ergo, vt tota manducatio per ſe & ex intentione abſoluatur præcedente die; reliquiæ autem dicuntur, quæ caſu & præter intentionem in ore manent & traiiciuntur, quod ſignificauit D.Th. in illo verbo, *ſi caſualiter tranſglutiantur.* Et idem docet Palud. diſt. 18. 2. num. 21. vbi ſignificat, ſi contingat, reliquias cibi caſu manere in ore vſque ad ſequentem diem, & priuſquam deglutiantur præuideri ab homine, eúnque non caſu, ſed ex certa ſcientia & intentione illas deglutit, hoc ſatis eſt ad violandũ ieiunium, & impediendam communionem, quod tamen Summa Tabien. verbo, Communionem, reiicit, vt ſcrupuloſum. *Sum. Tabien.* Sed reuera non eſt improbabile, neque alienum à mente D. Thomæ, quia iam illa actio videtur eſſe noua comeſtio, cùm ex vi prioris non ſequatur, ſed noua actio voluntaria fiat. Item, quia iam non videtur id ſumi per modum ſaliuæ. Quamuis ergo non ſint ſcrupuli iniiciendi, tamen ſemper ſecurior pars eligenda eſt. Et ideo conſulendum eſt, vt in huiuſmodi caſu hæ particulæ expuantur potius, quàm traiiciantur.

3. Concluſ. Dico tertiò; Hoc ieiunium hac lege præceptum ex neceſſitate ſolùm ſeruandum eſt intra eum naturalem diem, in quo fit communio, ſcilicet, ab initio eius vſque ad communionem, quia, vt rectè dixit D. Thom. hîc ad 5. non eſt abſolutè prohibitum hac lege, ne poſt cibum & potum ſacramentum ſumatur: aliàs, qui ſemel comediſſet, & bibiſſet, nõ poſſet cõmunicare; ergo oportet, vt hoc ieiunium definitis claudatur terminis: declarauit autem conſuetudo Eccleſiæ, hoc tempus terminandum eſſe intra diem naturalẽ. Quod duobus modis poſſet intelligi; primo, eſſe neceſſarium per integrum naturalem diem abſtinere à cibo & potu ante communionem. Et hic ſenſus eſt falſus, aliàs oporteret viginti quatuor horis integris priùs ieiunare, totidem enim naturalis dies integer conficitur, quod eſt contra Eccleſiæ cõſuetudinem. Supereſt ergo, vt ſecundus ſenſus verus ſit, ſcilicet, quòd à principio diei naturalis vſq; ad tẽpus communionis ſeruatum ſit ieiunium. *Quæſito ſit ſatis.* Sed quæres, vnde computandum ſit naturalis diei principiũ. Reſpondetur, in noſtris regionib. rem eſſe ſatis claram: nam iuxta Eccleſiæ conſuetudinem fundatam aliquo modo in ipſa rerum natura, naturalis dies à media nocte incipit; quia tunc incipit ſol ad nos redire, vt alibi latiùs tractaui. Et idem dicendum eſt de omnibus regionibus, in quibus naturalis dies in diem artificialem, & noctem diſtinguitur, quia, licèt in ordine ad communes vſus, vel actiones, in diuerſis regionibus diuerſæ ſunt conſuetudines ſumendi initium diei ab occaſu, vel ab ortu ſolis, tamen in ordine ad res Eccleſiaſticas in vniuerſa Eccleſia cõputatur dies à media nocte in mediam noctem, nec ſcio alicubi eſſe aliam conſuetudinem; ſi tamen eſt, illa eſt ſeruanda, vt hic Soto notauit. In illis verò regionibus, vbi non poſſunt diſtingui naturales dies per ortum & occaſum ſolis: quia, vel præſentia, vel abſentia ſolis continuè durat per plures dies naturales noſtros, in illis, inquam, regionibus oportebit lege Eccleſiaſtica deſignari, ſeu diuidi dies proportionatos noſtris diebus naturalibus; eorum principia, & fines modo aliquo artificiali deſignando, vt in ſimili quæſtione iterum infrà dicemus, agentes de hora ſacrificandi.

Dubium. Sed quid, ſi quamuis poſt mediam noctem nihil ſumptum ſit, tamen vel ob carentiam ſomni, vel propter nimium cibum, ita ſit homo indigeſtus, ac ſi eadem die, vel parum antea comediſſet? Quidam enim dixerunt, hanc diſpoſitionem non minus impedire communionem, quàm ſi cibus ſumptus eſſet eadem die. Quod ſignificauit Gloſſa in c. nihil 7. q. 1. propter can. tribus, de conſecr. d. 2. vbi dicitur, hũc ſacrum cibum non eſſe profanis cibis miſcendum, & idem colligitur ex Gloſſ. in cap. ſi conſtiterit, de accuſationibus, quæ in illo textu fundatur, in quo punitur Sacerdos; qui poſt cibum præcedente nocte ſumptum, nulla dormitione interpoſita, Miſſam dixerat ſequente die. *Diſſoluitur.* Reſpondetur tamen hoc non eſſe per ſe malum, quia reuera nullo eſt iure prohibitum; finis enim præcepti non cadit ſub præceptũ, ſed materia. Quod autem hîc præcipitur ſolum eſt, vt eo die nihil cibi vel potus ante communionem ſumptum ſit, & hoc ſeruatur in eo caſu: quòd autem homo ſit hoc vel illo modo diſpoſitus, pertinet ad finem præcepti, non ad rem præceptam, & ita eſt intelligendus ille Canon. tribus. Secluſa autem poſitiua prohibitione hoc non eſt per ſe, & ex obiecto malum, vt ex ſe conſtat. Dico autem, per ſe, quia ex accidẽte, ſi ſit periculum vomitus, vel alterius ſimilis irreuerentiæ, vnde poterit contrahi aliqua malitia. Et hinc etiam fit, non eſſe neceſſarium, vt interponatur aliquis ſomnus, quia nullum eſt de hoc præceptum, & interdum ſancti viri traducunt integras noctes inſomnes in vigiliis, & orationibus, & ſtatim ſacrum faciunt. Neque in dicto cap. ſi conſtiterit, punitur Sacerdos propter ſolam carentiam ſomni; ſed quia tota præcedente nocte in taberna fuerat, & inde iuit ad publicam Miſſam citandam: punitus ergo propter ſcandalum, & propter irreuerentiam; & quia vehemens præſumptio eſſe poterat, etiam poſt mediam noctem aliquid comediſſe, vel bibiſſe.

Ex quo tandem addendum eſt cum D. Thom. hîc, hac lege non eſſe prohibitum, ne poſt communionẽ cibus ſumatur poſt tempus aliquod; quia hæc lex ſolum requirit ieiunium antecedens, non conſequens communionem: præcipitur enim ieiunium, tanquã diſpoſitio ad ipſam communionem, in qua maxima deuotio ac præparatio hominis requiritur, & ideo præceptum eſt hoc ieiunium vſq; ad communionẽ, qua finita, ceſſat hæc obligatio; & reliquum tempus relinquitur hominis arbitrio, vel naturali obligationi: ex qua ſola colligi poteſt, non poſſe eſſe per ſe malum ſtatim poſt communionem aliquid cibi vel potus ſumere, cuius ſignum eſt, quia in Miſſa, ſtatim poſt communionem, ablutionem ſumimus, quod in illa actione non ſolùm licet, ſed etiam decet. Quia non tam propter corporis refectionem fit, quàm propter ipſius ſacramenti reuerentiam. Aliàs verò expedit regulariter poſt communionem aliquo tẽpore

pore à communi cibo, & potu abſtinere propter maiorem deuotionem, maiorémque ſacramenti reuerentiam. Sic Chryſoſt. hom. 27. in 1. ad Corinth. ſcribit: *Quid igitur ieiunare oportet poſt eius acceptionem? Nam hoc dico, nec cogo, licèt bonum ſit; non tamen compello, ſed admoneo.*

SECTIO V.

Quibus in caſibus liceat poſt cibum & potum, hoc ſacramentum accipere propter ſumentis neceſſitatem.

CVm hoc præceptum naturale non ſit, ſed poſitiuum & Eccleſiaſticum, certum eſt, poſſe interdum propter graues cauſas non obligare; quia lex poſitiua non obligat tam ſtrictè, quin aliquando ceſſet. Duo ergo ſunt præcipua capita, ex quibus B maximè fieri poteſt, vt hoc præceptum non obliget. Vnum eſſe poteſt ex parte ipſius hominis, ſcilicet, aliqua eius neceſſitas. Alterum ex parte ipſius myſterij: ſi ad illud conſummandum, vel reuerenter tractandum, neceſſarium interdum ſit, hoc ieiunium non omnino ſeruare. De priori capite dicemus in hac ſectione, de poſteriori in ſequente.

In ſolo mortis articulo non ieiuno communicare licet. In præſenti ergo quæſtione, dicendum eſt in mortis articulo, & in ſolo illo, licere homini non ieiuno hoc ſacramentum accipere propter neceſſitatem; quando, ſcilicet, oportet viaticum accipere, & ægrotus non poteſt ſine graui detrimento, vel periculo ieiunus expectare, quod detrimentum ſeu periculum iudicio Medici expectandum eſt. Ita docent omnes authores ſuprà citati. Ratio verò eſſe poteſt, vel quia in eo articulo obligat præceptum diuinum communionis, vt infrà dicetur, vel certè, quia cùm eo tempore maximè indigeat homo auxilio & ope huius ſacramenti, non fuit expediens, vt Eccleſia id prohiberet, cum tanto diſpendio. In qua re illud etiam morale eſt, & obſeruandum, quamuis fortaſse poſsit infirmus vna vel altera hora poſt mediam noctem ieiunus accipere hoc ſacramentum, ampliùs verò expectare nõ poſsit, nõ eſſe propterea neceſſarium ea intempeſtiua hora ſacramentum dare vel accipere; quia nec moraliter fieri poteſt ſine magna difficultate, nec regulariter ad reuerentiam huius ſacramenti expedit ita fieri, nec Eccleſiaſtica conſuetudo, quæ eſt optima huius legis interpres, ita eſse faciendum declarat. Illud etiam obſeruandum eſt, huiuſmodi caſum non ſolùm habere locum in periculo mortis naturalis, ſed etiam violentæ; quando nec anticipari poteſt communio, nec differri mors, vel ſupplicium, tunc enim eadem eſt ratio neceſsitatis. Nec quicquam refert, quod ab intrinſeco, vel ab extrinſeco proueniat.

Dubium. Duo verò dubia hîc occurrunt; primum eſt, an in eadem ægritudine liceat ſæpius Euchariſtiam accipere poſt cibum & potum: nam Doctores ferè omnes ſignificare videntur ſemel licere. Et ratio adhiberi poteſt, quia per vnam communionem fit ſatis diuino præcepto communicãdi in articulo mortis: ergo poſtea ſeruandum eſt Eccleſiaſticum præceptum non communicandi poſt cibum & potum, quia iam nulla eſt ſufficiens neceſsitas vel ratio, cur ceſſet huiuſmodi obligatio. Nihilominus aliqui recentiores dicunt, licere communicare hoc modo ſæpius in eadem ægritudine. Quam opinionem tenet Summa Tabien. verbo, Communio. §. 48. & Sũma Armil. §. 18. Et mihi videtur pia ſatis & probabilis, & in primis, ſi ſtatus ægritudinis varietur: quia videlicet, homo priùs fuit in periculo mortis, atque illud euaſit, & aliquantulum conualuit: poſtea verò iterum incidit in ſimile periculum, & tunc non eſt dubium, quin poſsit iterum atque iterum totiéſque

Sum. Tabien. Armilla. Solutio.

A communicare, quoties talis varietas acciderit: quia illa cenſetur, quaſi noua ægritudo, & nouus neceſſitatis articulus. Deinde, ſi perſeueret vel augeatur, periculum tamen duret aliquot diebus poſt primam communionem, verbi gratia, octo aut decem diebus, exiſtimo poſſe poſtea communicare poſt cibum & potum, ſi ægrotus commodè non poſſit ſacramentum ſuſcipere ieiunus. Ratio eſt, quia non ſola obligatio diuini præcepti eſt in cauſa, vt Eccleſia in eo articulo non obliget ad ieiunium, ſed etiam ipſa neceſſitas, quæ in illo tempore, & periculo maxima eſt; non eſt n. veriſimile, voluiſſe Eccleſiam, hominem maximè indigentem auxilio tanti ſacramenti, priuare illius ope & ſubſidio, præſertim, cùm non ſit in eius poteſtate morali ieiunum accedere, & alioqui poſsint eo tempore multa occurrere, quæ neceſsitatem augeant, vt, v. g. tentationes, peccatorum pericula, ad quæ vincenda & ſuperanda maximè indiget homo auxilio & ſolatio huius ſacramenti. Non eſt autẽ hoc extendendum extra tempus periculi mortis; tum quia nulla alia eſſe poteſt tanta, támque vrgens neceſsitas; tum etiam, quia ſecluſo hoc periculo, vix poteſt eſſe moralis caſus, in quo cogatur homo diu priuari hoc ſacramento, eo quòd non poſsit ieiunus accedere: leges autem humanæ dantur de his, quæ moraliter ac frequentiùs accidũt. Denique, ſi poſt ſumptum viaticum ægrotus breui C tempore viuat, non eſt illi ſæpius dandum hoc ſacramentum poſt cibum & potum: quia iam nulla eſt moralis neceſsitas, & ita ſunt exponendi Doctores, qui tantùm ſemel communicandi hoc modo videntur licentiam præbere; loquuntur enim de re morali, prout frequentiùs accidit: moraliter autem loquendo, &, vt in plurimum, hoc ſatis eſt.

Secundum dubium eſt, an liceat Sacerdoti, communicare poſt cibum & potum propter ſimilem neceſsitatem, non ſuam, ſed alterius, id eſt, vt conficiat ſacramentum ad communicandum ægrotum, qui eſt in probabili periculo mortis in eadem die futuræ. In qua re Maior in 4. diſtinctione 49. q. 3. ad 5. ampliſsimam facultatem Sacerdotibus concedit: dicit enim propter ſimilem neceſsitatem poſſe ſine D veſtibus ſacris conficere, & ſine pane azymo, & ſine integritate ſacrificij. *Secretè*, inquit, *accipiendo fruſtum panis & conficiendo, dando ægroto.* Iuxta quam ſententiam non oportebit, vt Sacerdos non ieiunus communicet, ſed ſolùm, vt conficiat ad communicandum alium. Veruntamen hæc ſententia illa amplitudine ab omnibus reiicitur; & meritò, quia multa continet contra reuerentiam ſacramenti, & contra Eccleſiæ conſuetudinem. Vt ergo in præſenti caſu habeat aliquam probabilitatis ſpeciem, ſupponamus, tantum deeſſe hanc circonſtantiam ieiunij, & tunc ſanè videtur probabile, poſſe Sacerdotem conficere, vt proximo ſubueniat: nam, vt Bernardus dixit in lib. de præcepto & diſpenſatione, E quæ propter charitatem introducta ſunt. Non debent contra charitatem militare, ſed charitas obligat ad ſubueniendum proximo in tam graui neceſſitate; ergo non eſt veriſimile, Eccleſiaſtico præcepto impediri, ne id fiat. Et confirmatur primò: nam tunc vrget præceptum diuinum comũnicandi in articulo mortis; quod, ficut obligat ægrotum ad communicandum, ita etiam miniſtros Eccleſiæ ad dandum ſacramentum: ergo, ſicut hac de cauſa poteſt ægrotus accipere non ieiunus, poteſt etiam Sacerdos conficere non ieiunus. Confirmatur ſecundò, quia propter ſimilem proximi neceſsitatẽ poteſt Sacerdos conficere, ſine cõfeſsione præmiſſa; ergo multo magis poteſt conficere abſque ſeruato ieiu

Difficultas. *Maior.*

ieiunio. Antecedens ſuprà eſt à nobis traditum; conſequentia verò probatur, quia obligatio præmittendi confeſſionem oritur ex iure diuino; hæc verò de præmittendo ieiunio ex iure Eccleſiaſtico. Si ergo hæc cenſetur ſufficiens cauſa, vt ceſſet obligatio iuris diuini, cur non erit etiam ſufficiẽs, vt ceſſet obligatio iuris Eccleſiaſtici: nam etiam leges Eccleſiaſticæ non obligant cum tanto rigore, ſed ceſſant propter graues cauſas. Si autem poteſt tunc Sacerdos conficere, poteſt, imò & debet etiam communicare; quia præceptum perficiendi ſacrificium, & conſummandi illud, ſtrictius obligat, quàm præceptum ieiunè communicandi, vt inferiùs latiùs tractabimus, & colligitur ex cap. comperimus, de Conſecr. d. 2.

Sacerdoti non ieiuno ob alterius ſummã neceſſitatem non licet ſumere Eucharistiã, ac proinde nec illã conficere. Palud. Soto. Gabr. Nauar. Palac.

Nihilominus authores frequentiùs cenſent, hoc non licere. Ita Palud. in d. 8. quæſt. 2. num. 9. Gabr. q. 2. art. 5. Soto & Ledeſma hîc. Victor in Summ. 83. Nauarr. in Sum cap. 21. num. 53. Palacius, in 4. diſt. 9. qui addidit, ex diſpenſatione Epiſcopi poſſe hoc fieri, non tamen ſine illa: quod mihi non probatur, quia, ſi in eo caſu hoc præceptum ex ſe non obligat, non eſt neceſſaria Epiſcopi diſpenſatio; ſi verò obligat, non poteſt Epiſcopus diſpenſare, quia eſt præceptum vniuerſale totius Eccleſiæ, & nulla authoritate, vel conſuetudine conſtat, datam eſſe Epiſcopo facultatem diſpenſandi in illo: per ſe autem non poteſt inferior in lege ſuperioris diſpenſare. Fundamentum ergo huius ſententiæ eſt, quia conſuetudo Eccleſiæ ita interpretatur hoc præceptum. Item, quia non eſt hoc minus graue, quam alia præcepta pertinentia ad ritum ſeruandum in hoc ſacramento conficiendo; vt ſunt præceptum conficiendi in azymo, aut cum veſtibus ſacris: hæc autem & ſimilia prætermittenda non ſunt propter communicandum ægrotum. Tertiò eſt ratio vniuerſalis, quia hoc ſacramentum, ſicut maioris eſt dignitatis, ita minoris eſt neceſſitatis; ergo in ſimili euentu maior eſt habenda ratio reuerentiæ debitæ ſacramento, quàm neceſſitatis proximi, quia hæc non eſt neceſsitas ſimpliciter ſeu medij: neceſsitas autem præcepti tunc non vrget ex parte ſumentis; quia non eſt in poteſtate eius ſumere, niſi ſit, qui poſsit dare: neque etiam ex parte dantis; quia ſolùm tenetur, dare quando commodè poteſt cum debita exteriori reuerentia, & ſeruato conueniente ritu præſcripto ab Eccleſia, quæ propterea prouidit, vt ſemper ſeruetur Euchariſtia pro infirmis, ne propter euentus ſimiles hoc auxilio priuentur, vt patet ex Concilio Niceno. cap. 14. & cap. Presbyter, de Conſecr. diſtinctione ſecunda. Dices, his rationibus probaretur, etiam propter propriam neceſsitatem hominis ægrotantis, & communicaturi, non licere ei dare communionem poſt cibum & potum, quia etiam reſpectu illius non eſt ſacramentum neceſsitatis; & maior eſt habenda ratio reuerentiæ ſacramenti. Reſpondetur, Eccleſiaſticam conſuetudinem declaraſſe, in eo caſu non obligare præceptum, hoc ſatis eſt. Deinde non eſt eadem ratio, quia propria neceſsitas hominis communicaturi eſt neceſsitas intrinſeca, & quæ moraliter frequenter accidit; & ideo nec oportuit, neque decuit, vt tunc impediretur homo à ſuſceptione ſacramenti, propter humanum impedimentum, quod vitare non poteſt; at verò neceſſitas ex parte miniſtri eſt valde extrinſeca, & accidentaria, quæ moraliter rarìſsimè potuit accidere, ſuppoſita prouidentia, quam Eccleſia habet, ſeruandi Euchariſtiam pro infirmis. Et ideo, non fuit expediens, vt propter ſimilem neceſsitatem daretur occaſio violandi hoc præceptum, & malè illud in- A terpretandi.

Conc. Nic.

Ad exemplum ergo illud de confeſsione præmittenda, primò in genere dicitur, aliquod præceptum Eccleſiæ poſſe vniuerſalius obligare quam aliquod præceptum diuinum, ſi materia id requirat: quia, licet præceptum immediate feratur ab Eccleſia, tamen nititur in poteſtate a Chriſto data, & habet vim obligandi iuxta exigentiam vniuſcuiuſque materiæ, & ſæpe eſt determinatio quædam iuris diuini ac naturalis, vt in propoſito de iure diuino eſt, vt in hoc ſacramento conficiendo exterior reuerentia ac decentia ſeruetur: modum autem huius B reuerentiæ determinauit Eccleſia per poteſtatem ſibi à Chriſto conceſſam. Deinde in particulari poteſt aſsignari differentia inter hæc duo præcepta. Primò, quia neceſsitas conficiendi, abſque confeſſione præmiſſa, eſt moralis, & quæ ſæpe accidit: neceſsitas autem conficiendi poſt cibum & potum eſt rariſsima, & quaſi ſpeculatiua: leges autem morales traduntur iuxta ea, quæ moraliter accidunt. Secunda, quia confeſsio non propter ſe præcipitur, ſed vt medium ad iuſtificationem, quæ eſt diſpoſitio per ſe neceſſaria ad hoc ſacramentum; deficiente autem illo medio, poteſt aliud applicari, quo eadem diſpoſitio obtineatur, ſcilicet, contritio, & ideo poteſt illud præceptum ſæpius non obligare, quia, licèt deſit confeſsio, non neceſſariò deeſt gratia, quæ C eſt diſpoſitio per ſe intenta; at verò in præſenti aufertur ieiunium, quod eſt exterior diſpoſitio per ſe intenta per præceptum. Tertia addi poteſt, quia, licèt interior diſpoſitio per ſe ſit maior; tamen quoad homines, exterior reuerentia ſolet eſſe valde neceſſaria; & ideo, ne hoc ſacramentum indignè tractetur, aut tanquam vulgaris cibus conficiatur, & diſtribuatur, voluit Eccleſia, vt hæc præcepta de exteriori ritu, quoad fieri moraliter poſsit, inuiolabiliter ſeruentur; atque adeò, vt propter priuatas cauſas, rariſsimas & ſpeculatiuas potius, quàm morales, non prætermittantur. Magis enim expedire cenſuit, prorſus auferre occaſiones malè interpretandi præceptum, & irreuerenter tractandi D ſacramentum, quàm propter huiuſmodi euentus raros licentiam dare operandi aliter, quàm præceptum eſt.

Illatio.

Atque hinc colligitur, non habere locum in hoc præcepto omnes caſus ſuprà enumeratos in præcepto de præmittenda confeſſione, propter rationes factas: quin potiùs, vt dixi, Doctores nullum alium caſum expreſsè excipiunt ex parte neceſſitatis humanæ, niſi ſolum periculum mortis hominis communicaturi. Adeò vt Nauar. dict. cap. 21. n. 53. dicat, etiam propter vitandum ſcandalum, non licere hoc ſacramẽtum ſumere poſt cibum & potum. Sed fortaſſe per ſcandalum intellexit ſolam populi admirationem: vel certè locutus eſt moraliter, quia ex hoc, quòd homo non ſit ieiunus, moraliter loquendo, E non ſequitur ſcandalum; quia multis de cauſis accidere poteſt, quòd homo non ſit omnino ieiunus abſque vlla culpa: quod autem homo non ieiunus propter eam cauſam non communicet, non ſolùm non eſt culpa, quin potiùs eſt virtus: ex hoc ergo moraliter loquendo, non poteſt ſequi ſcandalum, vel ſi ſequatur, aut erit merè paſſiuum, aut facilè aliis modis vitari poteſt. Nihilominus tamen, ſi conſtituatur caſus, in quo reuera ſequatur ſcandalum verum & graue, quod aliter vitari non poſſit, non dubito, quin propter illud vitandũ ceſſet obligatio huius præcepti: quia ſpiritualis ſalus animarum, & obligatio charitatis Dei & proximi, eſt maior, & ita hæc exceptio de vitando ſcandalo, in omni

Nauar.

omnibus præceptis locum habet, vbi contrarium non eſt intrinſecè malum. Maximè, quia cum huiuſmodi ſcandalo ſemper eſt coniuncta grauis aliqua infamia eius, qui ſcandalum præbet, ob quam vitandam ceſſare etiam communiter ſolet obligatio legis poſitiuæ; quæ non obligat cum tanto onere ac diſcrimine. Atque in hunc modum interpretandi ſunt reliqui authores ſuprà citati, qui hunc caſum non exprimunt, non quia illum excludere intendant, ſed quia & rarò moraliter accidit, & regula, de vitando ſcandalo, & propria infamia, tam generalis eſt, vt eam in ſingulis rebus declarare non ſit neceſſe.

SECTIO VI.

Quibus in caſibus liceat Sacerdoti non ieiuno communicare propter reuerentiam ſacramenti, & perfectionem ſacrificij.

B

Tres caſus proponuntur in quibus ſacerdoti non ieiuno communicare licet.

Primus.

TRes videntur eſſe caſus præcipui, in quibus licet Sacerdotibus propter ſuum altaris miniſterium implendum, vel propter ſacramenti reuerentiam, ſacramentum hoc poſt cibum & potum ſumere. Primus communiter receptus eſt, ſi hoc ſit neceſſarium ad perficiendum vel conſummandum ſacrificium, vt contingit, quando Sacerdos loco vini aquam calici infundit, atque id non aduertit, donec illam ſumpſit poſt conſumptam hoſtiam: tunc enim debet iterum conficere & ſumere, vel vtramque ſpeciem, vel ſaltem ſanguinem, vt perficiat ſacrificium; quia hoc magis neceſſarium eſt, quàm communicare ieiunum. Ita diuus Thomas infrà q. 83. articulo 6. ad 2. vbi de re iterum redibit ſermo; & nonnulla ſuprà attigimus, diſp. 5. ſect. 4. Præterea idem eſt, ſi aliquis poſt inchoatum ſacrificium, poſt conſecrationem alicuius ſpeciei, recordetur, ſe aliquid comediſſe, aut bibiſſe, imò licèt mala fide, & peccando ad ſacrificium acceſſiſſet poſt cibum & potum, & conſecrata altera ſpecie, tenetur iam non deſiſtere ab inchoato myſterio; donec illud conſummet, & ideo, ſi ſui peccati pœnitentiam agat, potuit etiam tunc dignè communicare. Dico autem, poſt conſecratam ſaltem alteram ſpeciem: nam, ſi antea recordetur, D. Th. ſuprà totius reputat, omittere Miſſam, etiam iam inchoatam quoad partem quę conſecrationem antecedit, quod intelligendum eſt, quando poteſt fieri ſine infamia, vel ſcandalo. Cùm verò D. Th. dicat, hoc eſſe tutius, planè ſentit, non eſſe neceſſarium, vt idem latiùs dicemus. Præterea idem eſſe cenſeo, quando Sacerdos, qui ſacrificium inchoauit, & ægritudine correptus, non poteſt illud perficere, & ab alio Sacerdote profici debet, iuxta decretum Concilij Tolet. VII. in c. nihil. 7. q. 1. tunc enim, ſi non adſit Sacerdos ieiunus, qui poſſit perficere ſacramentum, poteſt & debet illud perficere alius Sacerdos, etiam ſi aliquid comederit, vel biberit, propter eandem rationem; ſcilicet, quia magis intereſt perfectio ſacramenti: nam quòd perſonæ ſint diuerſæ vel eadem, nihil refert, vt idem Concilium Tolet. dixit, quia ex vtraque perſona vnus miniſter Chriſti componitur.

D. Thom.

Conc. Tolet. VII.

Secundus.

Secundus caſus eſt, ſi neceſſarium ſit Sacerdoti ſumere reliquias huius ſacramenti, poſt fractum ieiunium: vt v.g. poſt ſumptam calicis ablutionem; illa enim reliquiarum ſumptio, vera eſt huius ſacramenti communio, quia tam eſt totus Chriſtus ſub qualibet reliqua, ſicut ſub toto ſacramento. Circa hunc verò caſum diuiſi ſunt aliquo modo authores; quidã enim negãt, licere ſumere has reliquias poſt cibum, vel potum. Ita Palud. in d. 9. q. 1. in fine. D. Anton. 3. p tit. 13. cap. 6. §. 9. & Summ. Roſel. verbo, Euchar. 3. §. 13. quibus fauet Concil. Matiſcon. II. cap. 6. quod

Paludanus. D. Antonin. Sum. Roſſ. Conc. Matiſ.

A præcipit has reliquias dari hominibus ieiunis. Et fundamentum huius ſententiæ poteſt eſſe ſuprà tactum, quia ſumptio harum reliquiarum eſt vera communio huius ſacramenti; ergo non eſt, cur permittatur homini non ieiuno. Contrarium verò, ſcilicet, hoc licere Sacerdoti, tenet Caietanus in Summa, & latiùs tomo ſecundo, Opuſcul. tractat. 33. de celebratione Miſſar. quæſtione prima. Syluest. verbo, Euchariſt. 3. & Soto in 4. diſtinctione 12. quæſtione 1. articulo 8. Victor in Summa, num. 83. Nauarr. in Summa, cap. 25. numero 89. Sed fortaſſe hi authores non docent contraria: nam priores intelligi poſſunt, quando reliquiæ ſumuntur per ſe, ac per modum communionis integræ: nam tunc reuera ſumi non debent, niſi à ieiunis, per ſe etiam loquendo, ac ſecluſa alia graui neceſſitate, vt ratio facta probat. Poſteriores verò authores intelligendi ſunt, quãdo ſumptio reliquiarum ſolum eſt circumſtantia, & quaſi complementũ actionis ſacrificandi, & conuiuij ibi peracti: atq; ita fundamentum eorum eſt optimum, ſcilicet, quia tota illa actio Sacerdotis eſt per modum vnius moralis actionis integræ, & ad totam illam acceſſit ieiunus; ergo impleuit præceptum Eccleſiæ, nec poſtea frangit illud, etiam ſi aliquid ſumpſerit, priuſquam totum ſacramentum cõſummat, quia totum illud ordinatur, & moraliter eſt neceſſarium ad perficiendam ſuam actionem & miniſterium ſuum huic ſacramento debitum. Poteſt

Caiet. Syluest. Soto. Victoria. Nauar.

C autem hæc ratio variis exemplis confirmari. Primò in die Paraſceues, quando particula hoſtiæ conſecratæ vino miſcetur, & poſtea ſumitur. Tunc enim moraliter loquendo, prius ſumitur aliqua pars vini, quã particula conſecrata, & idem contingit, quotieſcunque corpus Domini accipitur in vino, quod propter neceſſitatem, ſeu nimiam ægroti ſumentis ſiccitatẽ, interdum fieri poteſt. Secundò; ſi contingat, particulam hoſtiæ conſecratæ, quæ ſanguini fuit miſta, adhærere calici poſt ſanguinis ſumptionem; tunc enim non debet Sacerdos illam digito trahere ad os calicis, vt illam abſque vino ſumat, id enim indecens eſt, quicquid ſentiat Scotus in 4. diſt. 8. debet ergo vinum imponere ad purificandum calicem, & ita

D ſumere, etiam ſi accidat, aliquid vni prius bibere: imò, quamuis eueniat, vt, hauſto illo vino, adhuc particula calici adhæreat, debet iterum atque iterũ, ſi neceſſe ſit, vinum ponere, & ſumere donec particulam hoſtiæ conſumat. Tertiò licitum eſt, non ſolùm Sacerdoti, ſed etiam cuilibet communicanti, ſi contingat particulam hoſtiæ ita ori adhærere, vt non poſſit illam traiicere, ſumere vinum vel aquam, ſemel ac ſæpius, donec traiiciatur. In quibus omnibus conueniunt authores ſuprà citati, & præterea Syluest. verbo, Euchariſtia 2. quæſtione 9. & inclinat Angelus verbo, Miſſa. §. 20. Et ratio omnium eſt ſuprà tacta; quia tota illa actio ordinatur ad con-

E ſumptionem ipſius ſacramenti, & per modum vnius fit. Idem ergo erit in præſente caſu, de quo agimus, propter ſimilem rationem. Vnde tandem confirmatur, quia non poteſt aliter Sacerdos conueniente modo ſuum miniſterium explere; ſæpe enim non poſſunt reliquiæ in craſtinum conſeruari, neque ante ablutionem ſumi: ergo non eſt veriſimile, intentionem Eccleſiæ, præcipientis ieiunium ante communionem, eſſe, ne Sacerdos poſſit reliquias ſacramenti ſumere poſt ablutionem, quando moraliter potuerit.

Poſſunt verò circa hunc caſum nonnulla interrogari. Primum eſt, cuius quantitatis eſſe oporteat huiuſmodi reliquias, vt ſumi poſsint. Soto enim dicit, ſi grandiuſculæ ſint, ſumi non poſſe. Secundũ, intra quod

Quæſita aliquot circa ſecundum euentum.

quod tempus poſſint conſumi? an quando Sacerdos eſt in altari ſacris veſtibus indutus, vel etiam poſtea, præſertim, ſi antea non vidit reliquiam, quæ in patena adhærebat? atque idem eſt, ſi Sacerdos poſt ſacrum factum per horam fuit in altari communicando populum; an, finita communione poſſit reliquias conſumere? Vnde poteſt tertiò inquiri, an poſſint hæ reliquiæ dari alicui ex his, qui communicauerunt, præſertim poſt ſumptam aquam.

Encdantur.

Ad primum reſpondetur, non eſſe attendendam quantitatem; ſed an reliqua ſit pars illius ſacrificij, id eſt, ab ipſo Sacerdote conſecrata, & oblata in illa Miſſa: tunc enim conſumi poteſt, etiam ſi ſit grandiuſculæ quantitatis. Vnde Clem. Papa in cap. tribus gradibus, de conſecr. diſt. 2. dicit, tot eſſe hoſtias conſecrandas, quot populo ſufficiant, ſi autem aliquæ ſuperfuerint, eſſe conſumendas à Sacerdore, quin potiùs addit, non eſſe reſeruandas. Quod verbum ſano modo intelligendum eſt; non enim prohibet eas reſeruare, hoc enim non eſt malum, vt ex ſuprà dictis conſtat, & ex vſu Eccleſiæ; vnde, ſi id commodè fieri poteſt, melius eſt & commodius ita facere, præſertim ſi ſit integra formula, aut magna particula, quæ conſumenda eſt. Senſus ergo eſt, per ſe loquendo, non eſſe neceſſarium, reſeruare id, quod ſupereſt ex ſacramento, ſed poſſe conſumi, niſi propter infirmos aliquid reſeruandum ſit, vt ibidem ſubditur. Si autem reliquiæ non ſint ex illo ſacrificio, ſed ex alio præcedente, regulariter loquendo, conſumēdæ ſunt ante omnem ablutionem: tum quia illa ſumptio propriè non eſt pars præſentis miniſterij, neque ad illud pertinet; tum etiam quia moraliter loquendo, ſemper ita fieri poteſt, nec expectare oportet tēpus poſt ſumptam ablutionem. Quod quidē per ſe, vt dixi, verum eſt de reliquiis tam minimis, quàm maiuſculis. Si autem ex accidente aliquid aliud interdum neceſſarium ſit, fieri quidem poterit, non autem ex vi huius caſus, de quo agimus, ſed ex vi eorum quæ in tertio dicimus.

Ad ſecundam interrogationem Doctores nihil in particulari dicunt: Syluester tamen ait, requiri, vt non intercedat magna mora. Victoria addit, hoc licere, quamdiu Sacerdos ſuum miniſterium non expleuit. Alij dicunt oportere, vt non receſſerit ab altari. Igitur prudenti arbitrio opus eſt, vixque poteſt aliquid certius in particulari dici. Quamquam non videatur dubitandum, quin poſſit Sacerdos, qui poſt peractum ſacrificium multo tempore fuit in altari, diſpenſando hoc ſacramentum, purificare poſtea vaſa ſacra, & reliquias ſumere tunc conſecratas, quæ ad præſens ſacrificium pertineant; quia tota illa eſt vna actio moralis, ſi autem ſint ex præſanctificatis, conſultius erit eas reſeruare, ſicut antea conſeruabantur. Poſtquam autem Sacerdos ab altari receſsit, exiſtimo, non poſſe reliquias conſumere per ſe loquendo; quia iam expleuit miniſterium ſuum: ſecus verò eſſet ex accidenti, ſi non poſſent conſeruari ſine maiori irreuerentia, iuxta ea, quæ in tertio caſu dicemus.

Vnde ad tertiam interrogationem ſimiliter dicendum eſt, huiuſmodi reliquias non eſſe dandas laicis poſt ablutionem; quia hoc non pertinet ad eorum miniſterium, & ita eorum actio cenſetur omnino conſummata in prima ſumptione ipſius ſacramenti, quare, nec dandæ illis ſunt poſt finitam omnino communionem, etiam ſi ablutionem non ſumpſerint, niſi moraliter loquendo, ſimul dentur cum priori formula, ita vt cenſeatur vna moralis communio; quia non poſſunt iterum communicare poſt primam communionem: ſumptio autem reliquiarum eſt vera communio, ſi per ſe, ac ſeparatim fiat.

Tertius principalis caſus eſt, ſi occurrat extrinſeca neceſsitas conſumendi ſacramentum, propter vitandam grauem aliquam irreuerentiam eius, vt verbi gratia, quia igne comburendum eſt, aut quia deueniet in manus hæreticorum, vel infidelium, à quibus iniurioſè tractabitur, aut propter aliam ſimilem cauſam. Sicut enim dixit Bernardus, quod propter charitatem inſtitutum eſt, non debere contra charitatem militare: ita dicere poſſumus, quod propter reuerentiam ſacramenti introductum eſt, non debere contra reuerentiam ſacramento debitam obligare. Hic ergo caſus eſt veluti extrema, ſeu grauis neceſsitas ex parte ipſius ſacramenti, & ideo tunc ceſſat huius præcepti obligatio.

Tertius caſus in quo non ieiuno Sacerdoti communicare licet.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm non habentes vſum rationis, debeant ſuſcipere hoc ſacramentum.

AD nonum ſic proceditur. Videtur, quòd non habentes vſum rationis, non debeant hoc ſacramentum ſuſcipere. Requiritur enim, quòd aliquis ad hoc ſacramentum deuotione, & præcedenti ſui examinatione accedat, ſecundùm illud 1. Corinth. Probet ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Sed hoc non poteſt eſſe in his, qui carent vſu rationis. Ergo non debet eis hoc ſacramentum dari.

4. d. 3. a. 5. q. 3. & 4. & d. 43. corp. q. 2. & Ioã. 6. lect. 7. Co. 1.

2. Præterea, Inter alios, qui carent vſu rationis, ſunt etiam arreptitij, qui energumeni dicuntur, ſed tales etiam ab inſpectione huius ſacramenti arcentur, ſecundùm Dionyſ. in lib. Eccleſ. Hierar. Ergo carentibus rationis vſu hoc ſacramentum dari non debet.*

2. 3. Eccl. hie. par. 2.

3. Præterea, Inter alios carentes vſu rationis, maximè pueri videntur eſſe innocentes. Sed pueris hoc ſacramentum non exhibetur. Ergo multo minus aliis, carentibus vſu rationis.

Sed contrà eſt, quod legitur in Concilio Arauſicano (& habetur in Decret. 26. quæſtiun. 6. cap. Qui recedunt) Amentibus, quæcunque pietatis ſunt, conferenda ſunt. Et ita eſt eis conferendum hoc ſacramentum, quod eſt ſacramentum pietatis.*

In. Arauſicano Con. ca. 3. habetur de conſecr. d. 2. c. Qui recedũt.

Reſpondeo dicendum, quòd aliqui dicuntur non habere vſum rationis dupliciter. Vno modo, quia habent debilem vſum rationis, ſicut dicitur non videns qui malè videt. Et quia tales poſſunt aliquam deuotionem huius ſacramenti concipere, non eſt eis hoc ſacramentum denegandum. Alio modo dicuntur aliqui non habere totaliter vſum rationis. Aut igitur nunquam habuerunt vſum rationis, ſed ſic à natiuitate permanſerunt. Et ſic talibus non eſt hoc ſacramentum exhibendum, quia in eis nullo modo præceſſit huius ſacramenti deuotio. Aut non ſemper caruerunt vſu rationis: & tunc, ſi priùs quando erant compotes ſuæ mētis, apparuit in eis deuotio huius ſacramenti, debet eis in articulo mortis hoc ſacramentum exhiberi, niſi fortè timeatur periculum vomitus, vel expuitionis. Vnde in Concilio Carthaginenſi legitur (habetur in decret. 26. q. 2.) is qui in infirmitate pœnitentiam petit, ſi caſu, dum ad eum Sacerdos inuitatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſim conuerſus fuerit, dent teſtimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam, & ſi continuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem & infundatur ori eius Euchariſtia.*

In Cōc. IIII. Cartha. c. 76. & habetur 26. q. cap. Is qui in infirmitate.

Ad primum ergo dicendum, quòd carentes vſu rationis poſſunt deuotionem ad ſacramentum habere quantũ ad aliquos quidem præſentem, quantũ ad alios autē, præteritã.

Ad ſecundum dicendum, quòd Dionyſ. loquitur ibi de energumenis, nõdum baptizatis, in quibus, ſcilicet, nondũ eſt vis dæmonis extincta, quæ viget in eis per originale peccatũ.*

Loco citato in arg.

Sed de baptizatis, qui corporaliter ab immundis ſpiritibus vexantur, eſt eadem ratio, & de aliis amentibus. Vnde Caſſianus dicit; qui ab immundis vexantur ſpiritibus, communionem ſacroſanctam à ſenioribus noſtris, nunquam meminimus interdictam.

Ad tertium dicendum, quòd eadem ratio eſt de pueris recenter natis, & de amentibus, qui nunquam habuerunt vſum rationis, vnde talib. non ſunt ſacra myſteria danda. Quamuis quidam Græci contrarium faciant, propter hoc quod Dionyſ. Cœleſt. hierar. dicit, baptizatis eſſe ſacram communionem dandam; non intelligentes, quòd Dionyſ. ibi loquitur de baptiſmo adultorum. Nec tamen per hoc aliquod detrimentum vitæ patiuntur, propter hoc, quod Dominus dicit, Io. 6. Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis; quia, ſicut Aug.* ſcribit Bonifacio: tunc vnuſquiſq; fidelium, corporis & ſanguinis Domini particeps fit, ſcilicet, ſpiritualiter, quãdo in baptiſmate membrum corporis Chriſti efficitur. Sed quando iam pueri incipiunt aliqualem vſũ rationis habere, vt poſſint deuotionem concipere huius ſacramenti, tunc poteſt eis hoc ſacramentum conferri.*

Cap. 2 in p. 2. in fine.

Refertur de conſec. d. 3. c. Nulli.

COMMENTARIVS.

De his, qui vſu rationis carent, duplex eſt diſputatio: vna, an ſint capaces huius ſacramenti, non omnino materialiter, ſicut brutum poteſt ſacramentum comedere, ſed aliquo modo formaliter, & ſpiritualiter; quod in re eſt quærere, an ſint capaces effectus eius, & ideo hanc quæſtionem ſuprà coniũximus diſputationi de effectu; & cum ea ferè coincidit, ſeu connexa eſt quæſtio, an liceat huiuſmodi hominibus dare hoc ſacramentum. Altera verò diſputatio magis moralis eſt, an ſit neceſſarium, dari hoc ſacramentum his hominib. & hoc ſenſu tractat hîc D. Th. hanc quæſtionem. Et in ſumma reſpondet, his, qui nunquam ſunt vſi ratione, non eſſe dandum hoc ſacramentum, quia nunquam erga illud proprium deuotionis actum habuerunt; eis verò, qui aliquando vſi ſunt ratione, & poſtea illius vſum amiſerunt, debere dari hoc ſacramentum in articulo mortis, ſi nullum ſit irreuerentiæ periculum, quod ſolum confirmat authoritate Concil. Arauſican. I. canon. 3. & Carth. IIII. cap. 76. Vnde concludit in ſolutione ad 3. infantibus & perpetuò amentibus non eſſe dandum hoc ſacramentum; & ibidem explicat Dionyſium, qui oppoſitum dicere videtur, intelligendum eſſe de adultis. Sed, quod ad Dionyſium attinet, ſuprà citato loco oſtendi, negari non poſſe, quin aliquando ſcribat, Euchariſtiam olim fuiſſe datam infantibus; id tamen ſolùm declarat, hoc non eſſe per ſe malum nec iure diuino prohibitum; non tamen probat eſſe neceſſarium, vel præceptum, & ita non eſt contra doctrinam, quàm hîc D. Thom. intendit, quæ in prædicto ſenſu intelligenda eſt, vt latiùs diſputatione ſequente tractabimus, vbi etiam ſolutionem ad ſecundum explicabimus.

Secundum D. Thom. iis, qui nunquam rationis vſu ſũt potiti, dari nõ debet Euchariſtia, iis, verò qui aliquando ſunt vſi in mortis diſcrimine debet. Conc. Arauſ. Carth. IIII.

ARTICVLVS X.

Vtrùm liceat quotidie hoc ſacramentum ſuſcipere.

4. p. 12. q. 3. a. 1. Et 1. Cor. 11. 7. co. 5.

Ad decimum ſic proceditur. Videtur, quòd non liceat quotidie hoc ſacramentum ſuſcipere. Sicut enim Baptiſmus repræſentat Dominicam paſſionem, ita hoc ſacramentum. Sed non licet pluries baptizari, ſed ſemel tantùm, quia Chriſtus ſemel tantùm pro peccatis noſtris mortuus eſt, vt dicitur 1. Pet. 3. Ergo videtur, quod non liceat hoc ſacramentum quotidie ſuſcipere.

A *2. Præterea, Veritas debet reſpondere figuræ. Sed agnus Paſchalis, qui fuit figura præcipua huius ſacramenti (vt ſuprà dictum eſt*) non manducabatur, niſi ſemel in anno. Semel etiam in anno Eccleſia celebrat Chriſti paſſionem, cuius hoc ſacramentum eſt memoriale. Ergo videtur, quòd non liceat quotidie ſumere hoc ſacramentum, ſed ſolum ſemel in anno.*

q. 73. art. 6

3. Præterea, Huic ſacramento, in quo totus Chriſtus continetur, maxima reuerentia debetur. Ad reuerentiam autem pertinet, quòd aliquis ab hoc ſacramento abſtineat. Vnde & laudatur Cẽturio, qui dixit Matthæi 8. Domine, non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum: & Petrus, qui dixit Lucæ 5. Exi à me, quia homo peccator ſum, Domine. Ergo non eſt laudabile, quòd homo quotidie hoc ſacramentum ſuſcipiat.

B *4. Præterea, Si eſſet laudabile frequenter hoc ſacramentum accipere, quanto frequentiùs ſumeretur, tanto eſſet laudabilius. Sed maior eſſet frequentia, ſi homo pluries in die ſumeret hoc ſacramentum. Ergo eſſet laudabile, quòd homo pluries in die communicaret. Quod tamen non habet Eccleſiæ conſuetudo. Non ergo videtur eſſe laudabile, quod aliquis quotidie hoc ſacramentum accipiat.*

5. Præterea, Eccleſia intendit ſuis ſtatutis fidelium vtilitati prouidere. Sed ex ſtatuto Eccleſiæ, fideles tenentur ſolùm ſemel communicare in anno; vnde dicitur extrà, de pœnit. & remiſſione. Omnis vtriuſque ſexus fidelis ſuſcipiat reuerenter, ad minus in Paſcha, Euchariſtiæ ſacramentum, niſi fortè de proprij Sacerdotis conſilio ob aliquam rationalem cauſam, ad tempus ab eius perceptione duxerit abſtinendum. Non ergo eſt laudabile, quòd quotidie hoc ſacramentum ſumatur.*

In decr. lib. 5. d. 38 cap. Omnis vtriuſque ſexus c. 8.

C *Sed contrà eſt, quòd Auguſt.* dicit in lib. de verbis Domini: Iſte panis quotidianus eſt, accipe quotidie, vt quotidie tibi proſit.*

In ſer. 28 parum ante med. to. 10.

Reſpondeo dicendum, quòd circa vſum huius ſacramenti duo poſſunt conſiderari. Vnum quidem ex parte ipſius ſacramenti, cuius virtus eſt hominibus ſalutaris. Et ideo vtile eſt, quotidie ipſum ſumere, vt homo quotidie eius fructum percipiat. Vnde Ambroſius dixit in libro de Sacramentis: Si quotieſcunque effunditur ſanguis Chriſti, in remiſſionem peccatorum effunditur, debeo ſemper accipere, qui ſemper pecco, debeo ſemper habere medicinam.* D *Alio modo poteſt conſiderari ex parte ſumentis, in quo requiritur, vt cum magna deuotione & reuerentia ad hoc ſacramentum accedat. Et ideo, ſi aliquis ſe quotidie ad hoc paratum inueniat, laudabile eſt, quòd quotidie ſumat. Vnde Auguſt.* cùm dixiſſet, accipe quotidie, vt quotidie tibi proſit, ſubiungit: ſic viue, vt quotidie merearis accipere. Sed quia multoties in pluribus hominum, multa impedimenta huius deuotionis occurrunt, propter corporis indiſpoſitionem, vel animæ, non eſt vtile omnibus hominibus, quotidie ad hoc ſacramentum accedere, ſed quotieſcunque ſe ad illud homo inuenerit præparatum. Vnde in lib. de Eccleſiaſt. dogmatibus* dicitur; Quotidie Euchariſtiæ communionem accipere, nec laudo, nec vitupero.*

Lib. 4. cap. 6. à med. to. 4. d. cõ. d. 2. c. 4.

In ſer. 28. de verb. dom. parum ante medium to. 10.

C. 53. in prin. habetur liber hic inter opera Auguſt. to. 3. habetur de conſec. d. 2. 13.

E *Ad primum ergo dicendum, quòd per ſacramentum Baptiſmi configuratur homo morti Chriſti, in ſe ſuſcipiens eius characterem. Et ideo, ſicut Chriſtus ſemel mortuus eſt, ita ſolùm ſemel debet homo baptizari. Sed per hoc ſacramentum non recipit homo Chriſti characterem, ſed ipſum Chriſtum, cuius virtus manet in æternum. Vnde Hebr. 10. dicitur, vna oblatione conſummauit in ſempiternum ſanctificatos, & ideo, quia quotidie homo indiget ſalutifera Chriſti virtute, quotidie poteſt laudabiliter hoc ſacramentum ſuſcipere. Et quia præcipuè Baptiſmus eſt ſpiritualis regeneratio, ideo, ſicut homo ſemel carnaliter naſcitur, ita debet ſemel ſpiritualiter renaſci per Baptiſmum, vt Aug.* dicit ſuper illud Ioã. 3. Quomodo poteſt homo naſci cum ſit ſenex? Sed hoc ſacramentum eſt cibus ſpiritualis,*

Tra. 9. in Euang. Ioan. nõ multum ante med. tom. 9.

vnde

*vnde ſicut cibus corporalis quotidie ſumitur, ita & hoc ſacramentum quotidie ſumere laudabile eſt, Vnde Dominus Luc. 11. docet petere, panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. In cuius expoſitione Auguſt. * dicit in libro de verbis Domini: Si quotidie accipis, ſcilicet, hoc ſacramentum, quotidie tibi eſt hodie, tibi quotidie Chriſtus reſurgit, hodie enim eſt, quando Chriſtus reſurgit.*

In ſer. 28. de Ver. do. à med. tom. 10.

Ad ſecundum dicendum, quòd agnus Paſchalis præcipuè fuit ſigura huius ſacramenti, quantum ad paſſionem Chriſti, quæ repræſentatur per hoc ſacramentū. Et ideo ſemel tantùm in anno ſumebatur, quia Chriſtus ſemel mortuus eſt, & propter hoc etiam Eccleſia celebrat ſemel in anno memoriam paſſionis Chriſti. Sed in hoc ſacramento traditur nobis memoriale paſſionis Chriſti, per modum cibi, qui quotidie ſumitur. Et ideo quantum ad hoc, ſignificatur per māna, quod quotidie dabatur populo in deſerto.

*Ad tertium dicendum, quòd reuerentia huius ſacramenti habet timorem amori coniunctum (vnde timor reuerentiæ ad Deum, dicitur timor filialis, vt in ſecunda parte * dictum eſt) ex amore enim prouocatur deſiderium ſumendi, ex timore autem conſurgit humilitas reuerendi. Et ideo vtrumque pertinet ad reuerentiam huius ſacramenti, & quòd quotidie ſumatur, & quòd aliquando abſtineatur. Vnde Aug. * dicit: Si dixerit quiſpiam non quotidie accipiendam Euchariſtiam, alius contrà: faciat vnuſquiſque, quod ſecundum fidem ſuam piè credit eſſe faciendum. Neque enim litigauerunt inter ſe Zachæus, & ille Centurio. Cum alter eorum gaudens ſuſcepit Dominum, alter dixit: Non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum, ambo Saluatorem honorificantes, quamuis non vno modo: amor tamen & ſpes, ad quæ ſemper Scriptura nos prouocat, præferuntur timori. Vnde & cùm Petrus dixiſſet, Exi à me Domine, quia homo peccator ſum, reſpondet Ieſus: Noli timere.*

1 2 q. 67. ar. 4 ad 2. & 2. 2 q. 10 ar. 9. & aliis.

Epiſt. 128. ca. 1. tom. 2.

Ad quartum dicendum, quòd, quia Dominus dicit: Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, non eſt pluries in die communicandum, vt ſaltem per hoc, quòd aliquis ſemel in die communicat, repræſentetur vnitas paſſionis Chriſti.

*Ad quintum dicendum, quòd ſecundùm diuerſum ſtatum Eccleſiæ, diuerſa circa hoc ſtatuta emanauerūt. Nam in primitiua Eccleſia, quando magna vigebat deuotio fidei Chriſtianæ, ſtatutum fuit, vt quotidie fideles cōmunicarent. Vnde Anacletus Papa * dicit peracta conſecratione, omnes cōmunicent, qui noluerunt Eccleſiaſticis carere liminibus: ſic enim & Apoſtoli ſtatuerunt, & ſancta Romana tenet Eccleſia. Poſtmodum verò diminuto fidei feruore, Fabianus Papa * indulſit, vt ſi non frequentiùs, ſaltem ter in anno omnes communicent, ſcilicet, in Paſcha, Pentecoſte, & Natali Domini. Soter * etiam Papa in Cœna Domini dicit eſſe communicandum, vt habetur in Decr. de conſecratione, diſtinctione 2. Poſtmodum propter iniquitatis abundantiam, refrigeſcente charitate multorum, ſtatuit Innocentius III. * vt ſaltem ſemel in anno, in Paſcha fideles communicent. Conſulitur tamen in lib. de Eccleſiaſticis dogmat. * omnibus diebus Dominicis eſſe communicandum.*

In epiſt. ſua 2. in med. illius, & habetur de conſ. d. 1. Epiſc. De conſ. d. 2. c. Etſi non frequentius. In ep. ad Epiſc. Italias de conſc. d 2. c. in cœna Inno. 3. in Conſc. Lat. cap. 2. Cap. 53 circa prin. habetur lib. hic inter opera Aug. tom. 3.

Litera diui Thomæ eſt elegantiſſima, ſed adeò perſpicua, vt nullo indigeat commētario, de re verò ipſa pauca in diſputatione addemus, ſolùm aduerte titulum art. & cōſequenter totam doctrinam intelligendam eſſe præcipuè de communi populo, ſeu laicis communicantibus: nam de ſacerdotibus, qui ratione ſacrificij communicant, eſt ſpecialis actio, ob quam faciliùs poſſunt quotidie communicare, vt infrà dicemus.

ARTICVLVS XI.

Vtrùm liceat omnino à communione ceſſare.

*AD vndecimum ſic proceditur. Videtur, quòd liceat ceſſare omnino à communione. Laudatur enim Centurio de hoc, quod dicit, Matth. 8. Domine, non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum. Cui comparatur ille, qui reputat à communione ſibi eſſe abſtinendum, vt dictum eſt *. Cùm ergo nunquam legatur, Chriſtum in eius domum veniſſe, videtur, quòd liceat alicui toto tempore vitæ ſuæ à communione abſtinere.*

4 d. 23 q. 3. a. 2.

Art. præce. in arg. 3.

2. Præterea, Cuilibet licet abſtinere ab his, quæ non ſunt de neceſſitate ſalutis. Sed hoc ſacramentum non eſt de neceſſitate ſalutis, vt ſuprà dictum eſt †. Ergo licet à ſumptione huius ſacramenti omnino ceſſare.

Quæſt. 73. ar. cap. 8.

*3. Præterea, Peccatores non tenentur communicare. Vnde Fabianus Papa *, cùm dixiſſet: Ter in anno omnes communicent, adiunxit, niſi fortè quis maioribus criminibus impediatur. Si ergo illi, qui non ſunt in peccato, tenentur communicare, videtur, quòd melioris conditionis ſint peccatores, quàm iuſti, quod eſt inconueniens. Ergo videtur, quòd etiam iuſtis liceat à communione ceſſare.*

Habetur de conſe. d. 2. c. Etſi non frequentius.

Sed contrà eſt, quod Dominus dicit Ioan. 6. Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.

*Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt) duplex eſt modus percipiendi hoc ſacramentum, ſcilicet, ſpiritualis & ſacramentalis. Manifeſtum eſt autem, quòd omnes tenentur ſaltē ſpiritualiter manducare, quia hoc eſt Chriſto incorporari, vt ſuprà * dictum eſt. Spiritualis autem manducatio includit votum ſeu deſiderium percipiendi hoc ſacramentum, vt ſuprà * dictum eſt. Et ideo ſine voto percipiendi hoc ſacramentum, non poteſt homini eſſe ſalus. Fruſtrà autem eſſet votum, niſi impleretur, quando opportunitas adeſſet. Et ideo manifeſtum eſt, quòd homo tenetur hoc ſacramentum ſumere, non ſolùm ex ſtatuto Eccleſiæ, ſed ex mandato Domini dicentis Luc. 22. Hoc facite in meam cōmemorationem. Ex ſtatuto autem Eccleſiæ * ſunt determinata tempora exequendi Chriſti præceptum.*

Art. 1. huius q. & q. 73. ar. cap. 3. ad 1.

Quæſt. 73. art. 3. Ibidem.

Capit. Omnis vtriuſque ſexus.

*Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut Greg. * dicit in paſtorali, illa eſt vera humilitas, cùm ad reſpuēdum, quod vtiliter præcipitur pertinax non eſt. Et ideo non poteſt eſſe laudabilis humilitas, ſi cōtra præceptū Chriſti & Eccleſiæ aliquis omnino a communione abſtineat, neque enim Centurioni præceptum fuit, vt Chriſtū in ſua domo reciperet.*

In 1. p. c. 6. circa princip.

Ad ſecundum dicendum, quòd hoc ſacramentum dicitur non eſſe neceſſitatis, ſicut Baptiſmus, quantum ad pueros, quibus poteſt eſſe ſalus ſine hoc ſacramento, non autem ſine ſacramento Baptiſmi: quantum verò ad adultos, vtrumque eſt neceſſitatis.

*Ad tertium dicendū, quòd peccatores magnum detrimentum patiuntur, ex hoc, quòd repelluntur à perceptione huius ſacramēti, vnde per hoc nō ſunt melioris cōditionis. Et licet in peccatis permanētes non excuſentur propter hoc tranſgreſſione præcepti, pœnitētes tamen, qui, vt Innocen. * dicit, ſecūdum conſiliū ſacerdotis abſtinent, excuſantur.*

Inno. in Conc. Lat. can. 21. & habetur 18. 5 dec. tit. 3. c. 12.

DISPVTATIO LXIX.

De præcepto diuino circa vſum Euchariſtiæ.

Diſp. 31. de Euchariſtia.

HActenus dictum eſt de præceptis, quibus præſcribitur modus ſeruandus in vſu huius ſacramenti ex parte ſumentium, tam in anima, quàm in corpore, nunc conſequenter dicendum ſupereſt de præceptis pertinentibus ad exercitium huius ſumptionis ſeu ſacramentalis manducationis Euchariſtiæ: nam de ſpirituali manducatione non oportet interponere ſermonem, ne materiam confundamus, vt multi ex Scriptoribus faciunt: nam, ſi loquamur largè & omnino metaphoricè de ſpirituali manducatione, conſtat, illam eſſe tam neceſſariam, quàm neceſſarium eſt, viua fide credere in Chriſtum, tamē hæc neceſſitas non oritur ex præcepto pertinente ad hoc ſacramentum, ſed ex præceptis fidei & charitatis, quia hæc manducatio, vt ſuprà dixi, non eſt

manducatio Euchariſtiæ formaliter, ſed valde materialiter, quia non terminatur ad Chriſtum, vt ſacramentum eſt, ſed quatenus in hoc ſacramento continetur, ſed ad Chriſtum ſecundùm ſe, vt eſt Deus & homo, hominúmque redemptor: ſi autem loquamur de manducatione ſpirituali Euchariſtiæ formali & propria, qualis eſt per votum huius ſacramenti, & ſacramentalis vſus eius, in tantum poteſt hæc eſſe in præcepto, in quantum ipſa realis & ſacramentalis ſumptio fuerit præcepta, vt rectè diuus Thomas in hoc artic. notauit, & ideo tota diſputatio reuocatur ad præceptum de ſacramentali ſumptione. Hoc autem præceptum duplex eſſe poteſt, diuinum ſcilicet, & humanum ſeu Eccleſiaſticum, de hoc poſteriori dicemus diſputatione ſequente, hîc de priori: de quo priùs declarabimus, quid præceptum ſit, & conſequenter quando & quos obliget: deinde, quid liceat, præter id, quod præceptum eſt, quid verò ſit prohibitum.

SECTIO I.

Vtrùm iure diuino latum ſit præceptum obligans ad ſacramentalem vſum Euchariſtiæ.

Quorundam opinio.

SVppono in tota hac diſputatione eſſe ſermonem de communione laica, quæ non ratione ſacrificij, ſed per ſe propter vſum ſacramenti, de quo nunc ſermo eſt: nam de altera dicemus poſtea, tractantes de ſacrificio. Et hæc ergo eſt prima opinio, negans eſſe præceptam iure diuino, quam tenuit Alexand. Alenſ. 4. part. quæſt. 51. membr. 4. D. Thom. in 4. diſt. 9. quæſt. 1. artic. 1. quæſtiuncul. 2. & ibi Carthuſ. quæſt. 1. & Palacius diſputatio. 2. Bonauentura, diſtinct. 12. articulo 5. quæſt. 1. Gabriel, lectione 87. in Canonem, Syluester, verbo Euchariſt. Ferrar. 4. con. Gent. cap. 61. Caietanus hîc. Fundamentum eſt, quia nullum præceptum eſt admittendum ſine ſufficienti probatione: hoc autem probari non poteſt, nec ratione, nec authoritate. Primum per ſe euidens eſt, quia hoc præceptum vt ſit, non pendet ex ſola rei natura, ſed ex Chriſti voluntate, quæ ſolo diſcurſu, vel ratiocinatione inueſtigari non poteſt; præſertim, quia ſuprà diximus, hoc ſacramentum non eſſe medium ſimpliciter ad ſalutem neceſſarium: nam inde fit per ſe & ex natura rei, non eſſe præceptum, etiam ſuppoſita inſtitutione. Secundum probatur, quia neque antiqui Patres, neque Eccleſia quidquã de hoc præcepto tradiderunt, neque in Scriptura continetur: duo enim teſtimonia, quæ hîc affert diuus Thomas, & afferri tantùm poſſunt, non videntur vrgentia, nec ſufficientia, vt in eorum expoſitione tractabitur.

Alenſis. D. Thomas. Carthuſ. Bonauent. Gabr. Syluester. Ferrar. Caietan.

Communicandi præceptum de iure eſt diuino. D. Thom. Durand. Paludan. Gabriel. Richard. Domini. Soto Ledeſma. Adrian. Pet. Soto. Nauarr. Victoria. Hoſius. Claud. Innocen.

Dicendum nihilominus eſt, præceptum communicandi iure diuino eſſe à Chriſto Domino latum. Hanc ſententiam elegit diuus Thomas, non ſolùm vt tutiorem (quod Caietanus ait) ſed etiam vt probabiliorem, & magis piam, quam etiam tenuerunt in 4. diſtinct. 9. Durandus quæſt. 2. num. 7. Paludan. quæſtione 1. articulo 1. ad 2. Richard. diſtinctione 12. art. 6. quæſt. 11. Soto quæſt. 1. art. 11. Ledeſ. quæſt. 21. art. 11. Adrian. quæſt. 1. de Euchariſtia, Petrus Soto, lectio. 9. de Euchar. Nauarr. in Sum. cap. 21. num. 57. Victor. in Sum. n. 86. Hoſius lib. 3. contra Brentium. Claudius de Sainct. repet. 6. cap. 5. & inclinat Innoc. lib. 4. de hoc myſterio, capit. 42. Et inprimis eſt hæc ſententia per ſeſe valde credibilis, adeò, vt nonnulli exiſtimauerint, quamuis hoc præceptum abſolutè non poſſit dici naturale, tamen ſuppoſita inſtitutione huius ſacramenti & fine illius, & efficacia ac fructu eius hominíſque fragilitate, neceſſariò conſequi: & quaſi naturaliter ex tali inſtitutione, tum quia

A vſus huius ſacramenti eſt maximè vtilis, & moraliter neceſſarius ad ſalutem animarum; ergo ex lege propriæ neceſſitatis obligatur homo ad vtendum illo, ſuppoſita eius inſtitutione & efficacia. Antecedens conſtat ex dictis ſuprà de effectu huius ſacramenti, & quæ antea diximus de eiuſdem neceſſitate, vbi inter alia adduximus Cyrillum de hac neceſſitate explicantem verba illa, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, nõ habebitis vitam in vobis.* Quia nimirum homo huius ſacramenti ope & auxilio deſtitutus ſpiritualem vitam conſeruare non poteſt, moraliter loquendo. Ex quo facilè probatur prima conſequentia, quia homo non ſolùm tenetur media ſimpliciter neceſſaria ſuæ ſaluti adhibere, ſed etiam vtiliſſima, B & quæ ita ſunt opportuna, vt ſine eis vix poſſit moraliter ſaluari. Accedit, quòd perpetua omiſſio huius communionis videtur eſſe quædam ſpiritualis prodigalitas, valde grauis & animæ pernicioſa, immo addit Durandus, eſſe virtualem contemptum tanti beneficij, qui eſt intrinſecè malus. Has autem rationes non ideo affero, quia cenſeam per ſe ſufficere ad hoc præceptum demonſtrandum, non enim ita eſt: nam ſecluſo præcepto, poſſet ſine dubio omitti ſine contemptu & ſine prodigalitate, quæ ſit peccatum, ſaltem graue, vt de ſacramento Confirmationis ſuprà diximus, & idem eſt de extrema vnctione: nam licèt hoc ſit dignius & vtilius, tamen homo etiam C ex charitate propria non obligatur ad id, quod eſt optimum, vt de vſu conſiliorum per ſe notum eſt, alioqui, ſi hæc ratio facta efficax eſſet, multum probaret, nimirum iure diuino præceptum eſſe, non tantùm aliquando, ſed frequenter etiam hoc ſacramentum ſumere; hoc enim modo ad obſeruandam ſpiritualem vitam vtiliſſimum eſt: nam ſemel in vita, vel in anno ſumptum, parum certè iuuare poteſt. Afferuntur ergo prædictæ rationes ad oſtendendum cõgruentiam huius præcepti; eſt enim hic actus maximè accommodatus, vt à Chriſto Domino præciperetur non ſolùm propter ſumentium vtilitatem, ſed etiam propter ipſius ſacramenti dignitatem & reuerentiam, & alioqui tale præceptum non eſt præter D rationem & libertatem (vt ſic dicam) legis gratiæ, in qua eſſe debuerunt præcepta fidei & ſacramentorum, pauca quidem, digniſſima tamen & vtiliſſima. Inter hæc ergo meritò conſtituitur hoc præceptum. Et à ſigno confirmari poteſt, quia tale præceptum Eccleſiæ futurum erat vtiliſſimum; hac enim de cauſa nunquam in Eccleſia defuit, eſſétque intolerabilis error, ſi Eccleſia tentaret illud prorſus è medio tollere; cur ergo Chriſtus Dominus prætermiſiſſet illud? Atque hinc vlterius colligere licet hunc fuiſſe ſemper fidelium ſenſum & Eccleſiaſticam traditionem: nam à principio naſcentis Eccleſiæ vſus huius ſacramenti fuit fidelibus omnibus in obſeruatione maxi- E ma, tanquam pertinens ad Chriſti traditionem & mandatum: & hæc exiſtimatio videtur ſemper in Eccleſia duraſſe, & ab illa manaſſe perpetua obſeruatio, & cura paſtorum Eccleſiæ, vt Chriſtianus populus aliquando communicet. Vnde addit Paludanus, ex præcepto Eccleſiaſtico colligi hoc diuinum: quia non potuiſſet Eccleſia tempus communionis præſcribere, niſi res ipſa eſſet à Chriſto præcepta. Sed hæc collectio, ſi (vt verba ſonant) neceſſaria cẽſeatur, non ſolùm eſt mala, ſed grauem etiam continet errorem; potuiſſet enim Eccleſia hoc præcipere, etiamſi Chriſtus non præcepiſſet, cùm materia ſit ad præceptum aptiſſima, & poteſtas ferendarum legum in Eccleſia non deſit: ſi autem ſolùm afferatur, vt probabile iudicium traditionis & voluntatis Chriſti, eſt, vt dixi, veriſimilis coniectura.

Sed

Ab authoritate petitur concluſionis probatio. Ioan. 6.

Sed ad Scripturæ teſtimonia veniamus. Primum eſt illud Ioan. 6. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitã in vobis.* Ex quibus verbis hoc præceptũ colligit Iuſtin. Apolog. 2. pro Chriſtian. in eis enim ſermo eſt de hoc ſacramento, & de proprio vſu ſeu ſacramentali manducatione eius, vt ſuprà oſtendimus: non poteſt autem illa conditionalis eſſe vera, niſi hæc manducatio ſit aliquo modo ad ſalutem neceſſaria, quia ſi nõ eſt neceſſaria, ſine illa poterit homo ſaluari, & vitã habere: ſi autem eſt neceſſaria, aut eſt hæc neceſſitate præcepti, & habetur intentum, aut neceſſitate medij; & hæc etiã neceſſitas, reſpectu talis actus neceſſariò ſupponit præceptum, quia, cùm per ſe ſumptus ex natura ſua non ſit neceſſarius ad gratiam vel gloriam obtinendam, non poteſt inducere rationem medij neceſſarij, niſi mediante præcepto.

Euaſio.

Reſponderi poteſt, ſignificari his verbis neceſſitatem medij in ſenſu, quo id, quod eſt maximè vtile, ſolet dici neceſſarium, & ideo non oportere hanc neceſſitatem manare ex præcepto, ſed ex inſtitutione, iuxta expoſitionem Cyrilli inſinuatam, iuxta quam verbum illud, *non habebitis vitam,* non ſignificat neceſſitatem ſimpliciter, nec impoſſibilitatem contrarij effectus, ſed morale periculum, id eſt, verſabimini in magno periculo amittendi vitam, deſtituti eo ſpeciali auxilio, quòd manducantibus carnem meam daturus ſum.

Refutatur.

Veruntamen hæc euaſio nullo modo euacuat efficaciam huius ſacramenti: nam illa expoſitio Cyrilli ſingularis eſt, & quamuis moralis ſit, & ſub hac ratione vtilis eſſe poſſit, & nõ reiicienda, non tamen vbi vnica & literalis admittenda eſt, ſic enim eſſet pernicioſa, cùm ſit contra proprietatem verborum Chriſti, quæ maximè obſeruanda eſt, & retinenda, quod fieri poſſit, veritas enim illius conditionalis locutionis ſignificat neceſſariam connexionem & infallibilem effectum in conſequente ſignificatum, ſi antecedens in eſſe ponatur, ſícque intelligitur illud, *Niſi quis renatus fuerit, &c. non intrabit in regnum cœlorum,* & illud, *Niſi pœnitentiam egeritis, &c.* & ſimilia, quæ vim ſuam amitterent, ſi prædicto modo liceret ſubterfugere. Eſt ergo teſtimonium hoc ſatis efficax. Duæ tamen oriuntur graues difficultates. Nam illa verba ſic expoſita nimium probant, ſcilicet, non ſolùm adultis, ſed etiam infantibus, neceſſarium eſſe hoc ſacramentum, & non ſolùm in vna ſpecie, ſed etiam in vtraque; de quibus in ſequentibus dicemus.

Secũdũ Scripturæ teſtimonium ad præceptum diuinum de communicando ſtabiliendum.

Secundum teſtimonium continetur in illis Chriſti verbis, quæ referunt Lucas, cap. 22. & Paulus, 1. ad Cor. 11. *Hoc facite in meam commemorationem:* præmiſerat autem, *Accipite & comedite,* ſeu, *bibite,* & hoc ſolùm Apoſtoli tunc fecerunt communicando, & ſacramentaliter ſuſcipiendo hoc ſacramentum. Ergo hoc præceptum ſignificatum in illis verbis, *Hoc facite,* cadit ſuper huiuſmodi vſum talis ſacramenti, & nõ pertinuit ad ſolas Apoſtolorum perſonas, ſed ad vniuerſam Eccleſiam, quæ in illis repræſentabatur. Ergo per hæc verba datum eſt præceptum vniuerſæ Eccleſiæ recipiendi hoc ſacramentũ in Chriſti memoriam. Ita ferè D. Thom. hîc.

Duobus modis eludi poteſt hoc teſtimonium. Primus.

Hoc verò teſtimonium duplici ratione videri poteſt inefficax; primam perſequitur Caietanus hîc, quia in illis verbis non tam præcipitur vſus ſeu exercitium manducationis, quàm modus ſeu intentio, qui debent fideles accedere ad hoc ſacramentũ, quando illud ſumpſerint, quod clariùs explicatum eſt in verbis canonis Miſſæ, vbi poſt verba vtriuſque conſecrationis dicitur: *Hæc quotieſcunque feceritis, in mei memoriam facietis,* quæ verba videntur continere interpretationem eorum, quæ Lucas poſuit, & Paulus eandẽ indicauit, ſubdens poſt ſuperiora verba: *Quotieſcunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortẽ Domini annunciabitis, donec veniat.* Vnde Chryſoſtom. hom. 17. ad Hebr. Baſil. & Greg. in Moralibus, reg. 21. cap. 3. dicunt; his verbis ſignificari, qua mente & reuerentia ſuſcipiendum ſit hoc ſacramentum in commemorationem obedientiæ Domini vſque ad mortem. Iuxta hanc igitur interpretationem, nõ eſt hoc præceptum de exercitio, ſed de ſpecificatione actus (vt ſic dicam) id eſt, non eſt præceptũ de vſu, ſed de fide, & reuerentia, qua ſuſcipiendum eſt hoc ſacramentũ, cùm ſumitur; quod præceptum locum habet, etiam ſi ipſa ſuſceptio præcepta non ſit, ſed voluntaria, vt, ſi dicamus, Eccleſiam præcepiſſe, vt hoc ſacramentum à ieiunis ſumatur, non eſt ſenſus præcepiſſe ſumptionem, ſed modum ſeruandum etiam in libera & voluntaria ſumptione, ſcilicet, vt non fiat, niſi ab homine ieiuno, ſicut etiam, cùm dicimus, attentè eſſe orandum, non ſignificamus orationem eſſe præceptum, ſed modum.

Secundus.

Secunda & nõ minùs difficilis euaſio eſt, quia, cùm Chriſtus dixit, *Hoc facite,* non deſignauit id, quod Apoſtoli tunc fecerant communicando, ſed quod ipſa fecerat, conſecrando, offerendo, & ſacramentum diſpenſando; ergo ex illis verbis non poteſt colligi, Apoſtolis vt fidelibus, datum eſſe præceptũ communicandi, ſed eiſdem vt Sacerdotibus, datum eſſe præceptũ conficiendi, & diſpenſandi hoc ſacramentum, &, ſi aliqua eius ſumptio præcepta eſt, potiùs eſt illa, quæ aliquo modo ad integritatem ſacrificij pertinet, & Sacerdotũ eſt propria, eáque veriſimilius eſt, Chriſtum tunc fuiſſe vſum, vt poſtea dicemus. Antecedens expreſſum videtur in Concil. Trid. ſeſſ. 22. c. 1. dicente Chriſtũ illis verbis Apoſtolos, noui Teſtamenti Sacerdotes cõſtituiſſe, eiúſque & eorum in ſacerdotio ſucceſſoribus, vt offerrent, præcepiſſe.

Conc. Trid.

Conſtat ergo, tunc Chriſtum locutum eſſe ad Apoſtolos, non vt communem plebem repræſentabant, ſed vt Sacerdotes. Non ergo communio laica illis præcepta eſt, ſed ſacrificalis oblatio & ſumptio.

Corroboratur teſtimonium prædictum.

Nihilominus teſtimonium hoc, quamuis non ſit omnino certum, neque euidenter conuincat propter rationes factas, eſt tamen valde probabile, & nullatenus reiiciendum, cui magnam vim adhibuit Concilium Trident. ſeſſ. 13. cap. 2. dicens, *Saluator noſter diſceſſurus ex hoc mundo ad Patrem, ſacramentum hoc inſtituit, & in illius ſumptione colere nos ſui memoriam præcipit, ſuámque annunciare mortem, donec ipſe ad iudicandum veniat, ſumi autem voluit ſacramentum hoc, tanquam ſpiritualem animarum cibum, &c.* Ex quibus verbis non ſolum teſtimonium hoc roborauit, ſed etiam ipſa ſententia, quam confirmare intendimus, ſufficienter probatur, & prima difficultas tacta expeditur; declarat enim Concilium, Chriſtum non tantùm præcepiſſe nobis, quaſi ſub conditione, vt recoleremus memoriam paſſionis eius in hoc ſacramento, ſi vellemus illo vti, ſed ſimpliciter præcepiſſe, vt in illius ſumptione ſui memoriam coleremus: nam, quia voluit, vt hæc memoria frequens in nobis eſſet, ideo & hoc diuinum memoriale nobis reliquit, & illos nos vti præcepit, & hoc eſt, quod Cõcilium adiunxit, dicẽs, *Sumi autem voluit,* vbi enim verbum, *voluit,* voluntatẽ præcipientem indicat, & poſitum eſt, vt æquiualens ſuperiori verbo, *præcepit,* vt planè ex contextu conſtat. Nec dici poteſt, Concilium ibi non loqui de ſumptione laica, ſeu priuata, ſed tantùm de Sacerdotali & publica, quæ à Sacerdotibus nomine omnium fieri cenſetur, ita vt ſicut vniuerſa plebs per Sacerdotes cenſetur offerre, per eoſdem

eoſdem etiã memoriam eius recolere, ſeu in memoriam eius ſumere cenſeatur; hæc enim expoſitio eſt valde violenta, quia nullibi eſt talis vſus loquendi, quòd plebs communicet, vel ſumat per Sacerdotes, quamuis interdum dici ſoleat Sacerdos in perſona omnium ſumere, vt patet apud diuum Thomam, infrà articulo 12. ad 7. Præterea dicta expoſitio repugnat menti Concilij, dicentis; *Sumi autem voluit ſacramentum hoc, tanquam ſpiritualem animarum cibum, quo alantur & confortentur viuentes vita illius, qui dixit, Qui manducat me, & ipſe viuet propter me.* Vbi euidenter eſt ſermo de manducatione omnium fidelium. Hanc ergo dicit Concilium fuiſſe à Chriſto præceptam. Et reuera, ſuppoſita inſtitutione huius ſacramenti, ſumere illud, vt ſacramentum eſt, & ſumere in Chriſti memoriam, non ſunt duo, ſed vnum & idem; nec fideles, quando hoc ſacramentum recipiunt, aliter tenentur illud ſumere in Chriſti memoriam, quàm ſumendi illud, vt reuera in ſe continens Chriſtum ipſum, qui pro nobis mortuus eſt; ergo præcipere ſumptionem huius ſacramenti in Chriſti memoriam nihil aliud fuit, quàm præcipere ſacramentalem vſum eius.

Hic primus modus eludẽdi prædictum teſtimonium reiicitur.

Atque ex his patet ſolutio ad primam difficultatem; aliquando enim ſimiles locutiones habent ſenſum ibi explicatum, tamen quando illa determinatio ſeu modificatio continet propriam & eſſentialem rationem actus præcepti, non intelligitur tantùm præcepta conditio, vt ſpecificatio actus, ſed abſolutè actus ſub tali conditione, vt cùm dicitur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Non tantum eſt ſenſus, cùm dilexeris, diliges hoc modo, ſed ſimpliciter eſt præceptum, vt diligamus tam perfecto amore, & ſimilia poſſent multa afferri; ſic ergo in præſenti additur illa determinatio, *in mei commemorationem*, non vt ad illam ſolam limitetur præceptum, & non ſit etiam præceptum faciendi id, in quo recolitur talis memoria; id eſt, ſumendi Euchariſtiam, ſed ad explicandum potiùs hanc ſumptionem, quæ percipitur, debere eſſe ſacramentalem, id eſt, ex fide Chriſti, & inſtitutionis eius profectam, ad ſignificandam, & recolendam paſſionem eius, & talem ſumptionem eſſe, quæ præcipitur. Et quamquam quis contendat, hunc ſenſum eſſe ſaltem ambiguum, tamen nemo negare poteſt, eſſe verbis ipſis ſatis accommodatum, & ex verbis Concilij Tridentini ambiguitatem ferè allatam. Quod tamen poteſt ex ſecunda difficultate tacta ita confirmari: nam, ſi illa expoſitio admittitur, ſequitur, etiam in illis verbis non contineri præceptum ſacrificandi, conſecrandi aut diſpenſandi hoc ſacramentum, quoad exercitium, ſed tantùm, quoad ſpecificationem, ſeu ſub conditione, quòd, ſi hæc fiant, in memoriam Chriſti fiant; eſt enim in vtraque expoſitione æqualis ratio. Conſequens autem eſt apertè falſum, & contra expreſſam Concilij ſententiam in altero loco citato; non eſt ergo ille ſenſus illorum verborum, ſed per ea actus, & exercitium eius abſolutè præcipitur: ſimul autem modus talis actus, & ratio inſtitutionis eius ſignificatur.

Reiicitur itẽ ſecundus modus.

Ad ſecundam difficultatem primò concedi poteſt, illa verba, *Hoc facite*, & cætera directè ac per ſe dicta eſſe ad Apoſtolos, vt Sacerdotes & actiones ſacerdotales eis præcepiſſe, inter quas non ſola oblatio, vel conſecratio, ſed etiam Euchariſtiæ diſpenſatio continetur, has enim omnes Chriſtus exercuerat, omnéſque ſacerdotalis muneris ſunt, & Pronomen *hoc*, abſolutè totum Chriſti factum demonſtrat, & non eſt ratio, ob quã magis vna actio, quàm alia excludatur. Præceptum eſt ergo Sacerdotibus

A per hæc verba, vt diſpenſent hoc ſacramentum: & hinc aliis etiam conſequenter præceptum eſt, vt ſumant, quia dare & ſumere correlatiua ſunt, nec vnũ ſine alio impleri poteſt. Hoc enim modo ex eo, quod Chriſtus dixit Apoſtolis, *Baptizantes eos*, colligimus, aliis præceptum eſſe, vt baptiſmũ accipiant, & ex eo, quod Apoſtolis dictum eſt, *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, colligit Eccleſia, aliis præceptum eſſe, vt confiteantur, & ex eo, quod Petro dictum eſt, *Paſce oues meas*, colligimus, ouibus præceptum eſſe, vt pareant. Sed hæc reſponſio & deductio, quamuis ſit probabilis, non tamen videtur omnino efficax, quia ſanè præceptum donandi, vel diſpenſandi, per ſe non infert in aliis præceptum
B accipiendi: nam poteſt illud præceptum dari pro his, qui accipere voluerint, ſicut diuites tenentur dare eleemoſynam, quamuis pauperes non teneantur accipere, & nunc Epiſcopi tenentur interdum dare ſacramentum Ordinis & Confirmationis, & Sacerdotes ſacramentum Extremæ vnctionis, vel Matrimonij, quamuis illi non teneantur accipere, & in hoc eodem ſacramento ſæpius tenentur Parochi diſpenſare illud, etiam, cùm fideles non tenentur accipere, voluntariè tamen id faciunt. Et quoad hoc, eſt magnum diſcrimẽ de illis verbis, *Paſce oues meas*, quibus data eſt poteſtas gubernandi, quæ vi ſua conſtituit ſubditos, ad quos intrinſecè relationem dicit, & ideo ex illis bene colligitur in aliis obligatio
C parendi; ſecus verò eſt de poteſtate diſpẽſandi, quæ in altero extremo tantùm requirit capacitatem, non neceſſitatem. Et ſimiliter obligatio diſpenſandi non requirit in alio extremo obligationem, ſed ſolùm voluntatem. Ex illis autem verbis, *Quorum remiſeritis*, &c. præciſè ſumptis, non colligeretur præceptum, niſi adiuncta fuiſſent alia; *Et quorum retinueritis, retenta ſunt*, quæ virtute continent hanc conditionalem, niſi à vobis remittantur, non erunt remiſſa, quæ optimè declarant præceptum, iuxta ſuperiùs dicta in primo teſtimonio, vt latiùs tractabitur in ſequenti Tomo, & idem dici poſſet de illis verbis, *Baptizantes eos*, quòd per ſe ſumpta non ſatis oſtendunt præceptum, niſi alibi eſſet poſita conditionalis
D illa, *Niſi quis renatus fuerit*, &c. & ideo poſt illa verba ſtatim ſubdidit Chriſtus; *Docentes eos ſeruare omnia quæcunque mandaui vobis*, poſſet etiã ex parte materiæ aſſignari differentia: nam vbi præcipitur Apoſtolis, vt per Baptiſmum, & non aliàs recipiant intra Eccleſiam Chriſti eos, quibus fidem prædicauerint, ex quo meliùs colligitur, aliis etiam eſſe præceptũ ſuſcipiendi Baptiſmum, vt poſſint ingredi Eccleſiam, intra quam ſolùm eſt ſalus. Itaque in exemplis adductis non eſt ſufficiens ſimilitudo, nec prædicta reſponſio omnino euacuat difficultatem. Secundò ergo dicitur, cùm Chriſtus dixit, *Hoc facite*, per illud Pronomen *hoc*, deſignaſſe totam illam actionem,
E omnéſque partes eius, quæ in illa ſacra myſtica cœna peractæ fuerunt, tam ex parte Chriſti, quàm ex parte Apoſtolorum, & ideo Concilium in vno loco vnius partis meminit, & in alio alterius, & in neutro verò alterã excluſit. Atque ita ſenſus erit, *Hoc facite*, id eſt, quod nunc egimus me conſecrante, accipiente, & dante, & vobis etiam recipientibus, hoc volo, vt in Eccleſia mea fiat, quæ, quia ex Sacerdotibus & laicis conſtat, aliquid in illis verbis continetur ad ſolos Sacerdotes pertinens, & aliquid, quod omnibus laicis commune eſt. Atque ita ſancti Patres ad vtroſque ſecundùm id, quod ſingulis conuenire poteſt, verba illa applicanda eſſe ſignificarunt. Chryſoſtomus enim Homilia 17. ad Hebræos de obligatione ſacrificij, verba illa declarauit, idémque indicauit *Chryſoſt.*

Damaſcen. cauit Damaſcenus, lib. 4. cap. 14. nam illa ad conſecrationem refert, dum ait, *Ex quo à Domino dictum eſt, Hoc facite, omnipotentis eius verbo hoc efficitur.* Nec differt *Cyprian.* Cyprianus epiſtola 63. dicens, illo verbo præceptum eſſe à Chriſto, vt in offerendo, eum ritum ſeruemus, quem ipſe ſeruauit. Idem verò Cyprian. in ſermo. de Cœna Domini, videtur illud verbum Chriſti referre ad totam actionem, dicens, *Ex quo à Domino dictum eſt, Hoc facite, panis ille ſolemni benedictione ſacratus totius hominis vitam, ſalutémque proficit, ſimul medicamentum exiſtens & holocauſtum.* *Cyrillus.* Cyrillus autem lib. 1. in Ioan. cap. 58. intelligit illa verba de participatione huius myſterij, quam dicit à fidelibus accipi in paſſionis Chriſti commemorationem. Baſilius denique ſuprà citato loco Moralium, planè intelligit hæc verba de ipſa ſumptione. Satis ergo probabiliter præceptum hoc ex Scriptura & ratione colligitur, per quod fundamento contrariæ opinionis ſatisfactum eſt.

SECTIO II.

Quas perſonas obliget hoc præceptum.

Baſilius.

Quotquot baptizati ratione vti poſſunt præcepto communicãdi diuino obligantur.

VNum eſt certum, ſcilicet, omnes adultos baptizatos, qui ratione vti poſſunt, hoc præcepto obligari, quia omnes ſunt capaces huius ſacramenti & effectus eius, & poſſunt ad illud recipiendum per proprium actum diſponi, & alioqui verba præcepti generalia ſunt, & ſine exceptione. Ergo dubium non eſt, quin ſaltem has perſonas omnes comprehendat. De cæteris verò quadruplex breue dubium occurrit.

Primum dubium de non baptizatis. Primum eſt de hominibus nondum baptizatis, ſiue fideles ſint, vt Catechumeni, ſiue infideles, de quibus Soto, diſt. 18. q. 1. a. 3. negat eos obligari hoc præcepto, quia ante Baptiſmum ſolum diuinum præceptum Baptiſmi obligat, & non aliud, ſicut præcepta religionis ante illius profeſſionem non obligant eum, qui ex voto tenetur religionem ingredi. Et confirmatur, quia præceptum confeſſionis non obligat ante Baptiſmum; ergo neque Communionis. Nihilominus verius exiſtimo, præceptum hoc abſolutè obligare omnes homines, etiam non baptizatos & infideles. Ratio eſt, quia verba Chriſti ſunt generalia. *Niſi mãducaueritis carnem filij hominis;* non enim loquebatur ſolùm ad fideles ſeu Chriſtianos homines, ſed ſimpliciter ad omnes, qui audiebant, & per eos ad omnes, qui quouis tempore & loco futuri erant. Rurſus poteſtas Chriſti ad leges ferendas, omnes complectitur; eſt enim diuina & vniuerſaliſſima. Deinde, vt præceptum hoc obliget, non neceſſariò ſupponit Baptiſmum, differt enim obligatio à ſumptione. Licèt ergo ſumptio, vt licitè & cum fructu fiat, ſupponat Baptiſmum; obligatio tamen non eſt, cur illum ſupponat, quin potiùs poteſt etiam hoc titulo obligari homo ad Baptiſmum, vt poſſit præceptum hoc communicandi implere; ſicut, qui peccauit mortaliter poſt Baptiſmũ, antequam confiteatur, iam obligatur ad hoc ſacramentum, ſuo tempore ſumendum, quamuis ſumere non poſſit, niſi confeſſione præmiſſa ſi poteſt, ſcilicet, vt debitè communicare poſſit. Atque hinc colligo, ſi Catechumenus in fine vitæ Baptiſmum & Euchariſtiam voluntariè omittat, duo peccata committere, quia duo diuerſa præcepta diuina per ſe ſe obligantia violat. Statim verò occurrit interrogatio, an, ſi cõmunicet & non baptizetur, impleat hoc diuinum præceptum communionis? Sed de hoc dicemus commodiùs diſputatione ſequente: nunc ſolùm dicimus, valde materialiter illud implere nihílque illi deſeruire ad vitandam culpam; grauius

Præceptũ diuinum cõmunicandi infideles etiam adultos quoſcunque etiam non baptizatos obligat.

Dubium diſſoluitur.

A enim ſic ſumendo delinquit, quàm ſi omnino non ſumeret. Ad fundamentum ergo Soti negatur aſſumptum: nam præcepta diuina obligare poſſunt, etiam ante Baptiſmum, ſi aliunde non ſit ſpeciale impedimentum, vt patet de præcepto credendi explicitè Incarnationem, vel Trinitatem, & de præcepto ipſiuſmet baptiſmi. Eſt enim eadem ratio de cæteris. Vnde Scotus, Richardus, Adrian. & alij, etiã præceptum confeſſionis dicunt obligare infideles ante Baptiſmum, quia diuinum eſt, qui, licèt in illa ſpeciali materia falſum dicant, tamen in hoc, præſenti veritati fauent, quòd cenſent, Baptiſmum non eſſe neceſſarium, vt diuina præcepta obligent, quia poteſtas, à qua manant, eſt ſuprema & non ſupponit characterem in ſubditis. Vnde non eſt ſimile il-
B lud de religione, quod Soto affert, quia illa tantùm ſunt vel humana ſtatuta, quæ ſolùm obligant membra illius politici corporis, quæ per profeſſionem vniuntur; vel oriuntur ex ſpeciali voto, quod non obligat, donec omittatur. Ad confirmationem negatur conſequentia, quia non baptizatus non habet materiam confeſſionis, neque eſt capax illius, etiam ſi baptizetur, quia neque etiam confiteri poteſt, donec aliquid poſt Baptiſmum peccet: ſicut autem non poteſt obligari quis ad peccandum poſt Baptiſmum, ita non poteſt obligari ad confeſſionem ante Baptiſmum; & ideo ibi eſt ſpecialis ratio, quæ non habet locum in Euchariſtia.

Dubium 2. de infantibus. Secundum dubium eſt de infantibus, ſub quibus
C perpetuò amentes, cuiuſcunque ætatis ſint, comprehendimus, quos omnes clarum eſt, vel non eſſe capaces, vel certè excuſari ab obligatione præcepti, nec de hoc inquirimus, ſed an teneatur Eccleſia illis hoc ſacramentum dare, prout nonnulli hæretici affirmarunt, quod *Caiet.* Caietanus hìc art. 12. tribuit Neſtorio & Pelagio; neſcio tamen, vnde id ſumpſerit, quia nec Cyrillus, nec Auguſt. nec alij antiqui hoc referunt; *Vvaldenſ.* Vvaldenſis verò Tomo 2. de ſacram. c. 91. huius erroris notat Armenos. Fundamentum ſuprà inſinuatum eſt, quia illa Chriſti verba; *Niſi manducaueritis,* tam generalia ſunt, ſicut illa; *Niſi quis renatus fuerit:* ergo, ſicut hæc comprehendunt infantes, ita & illa. Confirmatur: nam ex multorum ſenten-
D tia hoc ſacramentum eſt medium neceſſarium ad ſalutem, non ſolùm adultis, ſed etiam paruulis, ex ſimilitudine etiam prædictorum verborum, & ideo *Auguſt.* Auguſtinus vbique conatur, illorum verborum veritatem, etiam in infantibus ſaluare, vt patet epiſt. 16. & 17. & lib. 1. de peccat. merit. & remiſſ. cap. 20. & lib. 3. cap. 4. & ſæpe aliàs; ergo etiam eſt infantibus ſacramentum hoc neceſſarium, neceſſitate præcepti diuini: nam ſicut vnuſquiſque adultus tenetur accipere medium ſibi neceſſarium ad ſalutem; ita tenetur Eccleſia prouidere infantibus de remediis eis neceſſariis ad ſalutem. Tandem hac ratione an-
E tiqui Patres obſeruarunt, ne hoc ſacramentum negaretur infantibus, quia exiſtimaſſe videtur iure diuino illis deberi.

Hoc præcepto infantes non tenentur. Nihilominus certa fides eſt, hoc diuinum ius non extendi ad infantes, vel amentes perpetuos, ſeu Eccleſiam non teneri ad dandum illis hoc ſacramentum. Ita definit *Conc. Trid.* Concilium Tridentinum ſeſſion. 21. cap. 4. Nam licèt ſolùm dicat, hos paruulos nulla neceſſitate obligari ad ſacramentalem Euchariſtiæ communionem, tamen intentio eius manifeſta eſt, ſcilicet, infantes non obligari eo modo, quo obligari poſſunt, ſcilicet aut neceſſitate medij, aut neceſſitate præcepti, per paſtores Eccleſiæ, aut per parentes ſuos: nam obligatio præcepti, quæ immediatè obliget huiuſmodi infantes, per ſe impoſſibilis eſt,

vnde ad hanc excludendam non addidiſſet Concilium decretum illud. Atque hinc ſumitur ratio à priori huius veritatis, quia hoc ſacramentum non eſt medium neceſſarium infantibus, vt in ſuperioribus latè oſtenſum eſt, & Concilium in citato loco planè docet: ſed Eccleſia tantùm tenetur prouidere huiuſmodi perſonis media ad eorum ſalutem neceſſaria, non verò omnia, quæ poſſunt eſſe vtilia: ſed in his debet etiam ipſorum ſacramentorum venerationi proſpicere, vt idem Concilium, eadem ſeſſio. cap. 2. ſignificauit; ergo. Vnde ſumitur ſecundum argumentum euidens ex Romanæ Eccleſiæ vniuerſali conſuetudine, quæ ſatis declarauit, obligatione hac paruulos non comprehendi: nam eis denegat Euchariſtiam etiam ſi in ea ætate moriantur; & non agit contra diuinum præceptum, impoſſibile enim eſt, vniuerſam Eccleſiam approbare errorem contra bonos mores, & præſertim in vſu & diſpenſatione ſacramentorum, vt ſignificauit Concilium citato loco, & traditur in cap. ad abolendam, de hæret. & latiùs in materia de fide. Tertiò hinc etiam ſumitur argumentum, declarans verba illa Chriſti, *Niſi manducaueritis*, ſolis adultis dicta fuiſſe; quia, cùm non ſint dicta propter neceſſitatem medij, ſed præcepti, ad eos tantùm diriguntur, qui ſunt capaces præcepti: hi autem ſunt tantùm adulti. Ac propterea diuerſo modo locutus eſt Chriſtus Dominus in illis duobus locis, de baptiſmo, & de Euchariſtia: nam de baptiſmo paſſiuè dixit, *Niſi quis renatus fuerit*, & non dixerit ſermonẽ ad ipſos baptizandos, tanquam ad eos, qui intelligere poterant, & vim obligationis, & magnitudinem comminationis, quòd nimirum amiſſuri eſſent vitam, niſi præceptum cuſtodirent: ſed ea tantùm forma locutionis vſus eſt, quæ propriiſſimè cadere poſſet in omnes homines, ſiue intelligere poſſent, aut præcepto obligari, ſiue non. De Euchariſtia autem actiuè loquitur, ſermonem dirigens ad eos, qui audiebant, & percipere poterant vim præcepti, dicens, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis*; non eſt ergo eadem ratio vtrorumque verborum propriè intellectorum: Auguſtinus enim, quando verba illa ad infantes extendit, non ſecundùm proprietatem, nec de hoc ſacramento ea interpretatur, ſed de ſpirituali Chriſti manducatione, quæ fit per vnionẽ fidei & charitatis; & ita dicit, paruulos manducare Chriſtum, cùm baptizantur, quia illi per fidem & charitatem vniuntur. Fundamentum ergo contrariæ ſententiæ expeditum iam eſt. Ad conſuetudinem autem antiquam in ſuperioribus oſtenſum eſt, non fuiſſe vniuerſalem, ſed quarundam Eccleſiarum, præſertim Græcarum: deinde falſum eſt, illam conſuetudinem, qualiſcunque fuerit, ortam eſſe ex neceſſitatis ſeu obligationis exiſtimatione, ſed vtilitatis tantùm, & cuiuſdam pietatis. Vnde ex illa conſuetudine ſolùm poteſt colligi, non eſſe per ſe malum dare hoc ſacramentum paruulis, vel amẽtibus: atque adeò, ſecluſa Eccleſiæ prohibitione eſſe licitum, non verò, quòd ſit neceſſarium. Nunc verò in Eccleſia Latina nõ ſolùm neceſſarium non eſt, verùm etiam nec licitum: nam ita eſt hæc conſuetudo introducta, vt prohibitionem induxerit; iam enim exiſtimatum eſt, conſiderata perſonarum & temporum qualitate ad debitam huius ſacramenti venerationem ita expedire. Hîc verò occurrebat dicendum, quando incipiat hoc præceptum obligare eos, qui ad vſum rationis perueniunt; ſed de hoc dicetur commodiùs diſp. ſeq.

Tertium dubium.

Tertium dubium eſt de adultis, qui ratione vſi fuerunt; iam verò in phreneſim, vel amentiam inciderunt, de quibus, ſi infirmitas illa non eſt perpetua, ſeu continua, & tempore, quo durat, non occurrat neceſſitas, certum eſt, non eſſe tunc eis dandũ ſacramentũ, ſed expectandum eſſe, vt ad ſaniorẽ mentem redeant; quia hoc debetur reuerẽtiæ ſacramenti, vt à fortiori patebit ex dicendis. Difficultas ergo eſt, quãdo diſpoſitio illa perpetua cenſetur, aut quando, ea durante, neceſſitas communicandi occurrit. Duo autẽ poſſunt inquiri: primum, an liceat, ſecundum, an neceſſariũ ſit eos communicare. Aliqui ergo Theologi negãt licere, Alen. 4. p. q. 49. mem. 4. Gab. d. 9. q. 2. dub. 4. Fundamentũ eſſe poteſt, vel quia hoc eſt contra reuerentiã ſacramenti, Paulus n. 1. ad Cor. 11. ad dignam ſumptionem, requirit, vt priùs homo probet ſe ipſum, & ideo indignè videtur ſacramentum tractari, quando ei datur, qui ſe probare non poteſt; vel quia hi homines exiſtimantur incapaces effectus huius ſacramẽti: nam ſacramentũ non licitè datur ei, qui indiſpoſitus eſt ad effectum ſuſcipiendum. Antecedens probari poteſt, quia ad effectum huius ſacramenti, neceſſaria eſt actualis diſpoſitio recipientis. Dico tamen, certum in primis eſſe, hoc non eſſe licitum. Ita D. Th. hîc, art. 9. & alij ſtatim citandi: & præter iura, quæ D. Thom. citat, eſt obſeruanda generalis regula ex cap. quòd in te, de pœnit. & remiſſionibus, vbi ſic dicitur; *In illo verbo, per quod pœnitentiam morientib. non negamus, viaticum etiam quod verè pœnitentibus exhibetur, intelligi volumus, vt neque ipſum decedentibus denegetur*: ſunt autẽ frequentiſſima iura, in quibus ſtatuitur, vt pœnitentia non negetur ægrotis, qui in phreneſim inciderunt, ſi conſtiterit, priùs cõfeſſionem deſideraſſe, & ſigna contritionis dediſſe; ergo intelligendum eſt, in eodem caſu dandum eſſe illis viaticum, quæ conſuetudo colligitur etiam ex Concil. Tolet. II. c. 11. ibi enim ſupponitur, interdum licitè dari Euchariſtiam iis, qui à propria mente alienati ſunt. Ratio autem eſt, quia hoc nullo iure poſitiuo prohibetur; nullum enim tale extat, aut oſtendi poteſt, neque eſt per ſe, & natura ſua malum. Fundamenta verò contrariæ ſententiæ valde debilia ſunt, & ex falſis principiis procedunt, &, ſi quid probarent, etiam concluderent, non licere, infantibus Euchariſtiam dari, quod omnino falſum eſſe ſuprà eſt oſtenſum. Imò hinc poteſt à fortiori confici argumentum: nam, ſi per ſe & intrinſecè non eſt malum, dare Euchariſtiam infantibus, & perpetuò amentibus, multo minùs erit malum eam dare iis, qui aliquando ratione vſi ſunt. Secundò verò addendum eſt, hoc non ſolere fieri ab Eccleſia, niſi in mortis periculo, & tunc non ſolùm licere, ſed etiam debere ita fieri à paſtoribus Eccleſiæ. Hoc ſumitur ex diuo Thoma, & ex vſu Eccleſiæ. Et ratio eſt, quia, vt Concilium Tridentinum ſuprà citato loco dixit, in ſacramentorum diſpenſatione duo, quoad fieri poſſit, coniungenda & procuranda ſunt; ſcilicet, ſacramenti veneratio, & fidelium vtilitas: quòd ergo extra caſum neceſſitatis non detur Euchariſtia huiuſmodi hominibus, ſpectat ad venerationem debitam huic ſacramento; quia non decet, vt hi, qui non poſſunt cum propria deuotione accedere, ſine grauiſſima cauſa fiant tanti ſacramenti participes; quòd verò in eo articulo non negetur ſacramentum huiuſmodi hominibus, eorum exigit vtilitas, & nulla ſit irreuerentia ſacramento: nam id facilè caueri poteſt, vt ſtatim dicam. Eſt autem ſpecialis ratio, ob quam hi potius, quàm perpetuò amentes, hoc beneficio fruantur; quia hi iam fuerint re ipſa obligati præcepto accipiendi Euchariſtiam, à qua obligatione ſemper alij fuerunt excuſati: hæc autem obligatio maximè vrget in mortis articulo, vt dicemus; vnde, ſi huiuſmodi homines ſtatum

Prima opinio.

Alenſis. Gabr.

Amentib. qui aliquãdo rationis vſu gauiſi ſunt, Euchariſtiã dare, illicitum non eſt.

Conc Tol.

Imo in mortis articulo talib. amentibus dari debet.

ſtatum ſuum & periculum aduertiſſent, debuiſſent per Euchariſtiæ ſuſceptionem ſeſe præparare: quod ergo propter impotentiam, vel naturalem inaduertentiam non impleuerunt, meritò in eis per Eccleſiam impletur; vnde etiam fit, vt hi homines vel explicitè, vel ſaltem implicitè, hoc ſacramentum petierint, & petendo, ſpeciale ius ac illud acquiſierint, quod meritò Eccleſia eis obſeruari vult: hoc autem locum habere non potuit in his, qui nunquam ratione vti potuerunt. Denique hi homines potuerunt peccare mortaliter, & in amentiam incidere tantum attriti, & nondum perfectè contriti, vnde fieri poteſt, vt per Euchariſtiam efficiantur contriti ex opere operato: quæ vtilitas, vel potiùs neceſſitas, locum non habet in aliis, ſemper carentibus vſu rationis. Nec refert, ſi dicas, illud beneficium ſufficienter conferri per abſolutionem, vel Extremam vnctionem, contingere enim ſæpe poteſt, vt neutrum horum ſacramentorum applicari poſſit; poſſit autem Euchariſtia, vt, ſi iam conſecrata ſit, & Diaconus adſit, non autem Sacerdos. Quòd ſi tunc danda eſt, cur non etiam, quando ſimul abſolutio, Extremáque vnctio poſſunt applicari? quia licèt videatur minor eſſe neceſſitas, eſt tamen maior dignitas ſuſcipientis, & maxima vtilitas. In quocunque ergo mortis articulo certiſſimum eſt, hoc licere. Quod tamen ſit etiam debitum, & paſtoribus præceptum non eſt ita clarum, & ab authoribus expreſſum: mihi autem omnino verum eſſe videtur, tum quia citata iura planè videntur hoc præcipere; tum etiam, quia ſic ægrotans habet ius ad hoc ſacramentum, & immeritò illo priuatur.

Prima ſententia fundamentum diuiditur.

Ad fundamentum ergo contrariæ ſententiæ negatur, in hoc fieri irreuerentiam ſacramento: nam, vel eſt ſermo de irreuerentia corporali & extrinſeca, quæ contingere poteſt, per vomitum, expuitionem, aut quid ſimile; & hæc non ſemper adiungitur, ſed cauenda eſt, &, quando moraliter timetur periculum eius, à ſacramenti adminiſtratione abſtinendum eſt: aut eſt ſermo de irreuerentia ſpirituali & intrinſeca; & hæc etiam nulla neceſſariò eſt: nam, licèt huiuſmodi homo tunc non poſſit probare ſe ipſum, potuit tamen prius, quàm in phreneſim incideret, & iuxta diſpoſitionem, quam tunc habuit, poſtea iudicandus eſt; & ideo tunc potiùs pertinet ad paſtorem Eccleſiæ, probare illum, eiúſque diſpoſitionem examinare: nam, ſi de eo non conſtat, priùs fuiſſe in ſtatu peccati mortalis, præſumendus eſt bonus, qui malus non probatur: ſi autem conſtiterit, peccaſſe mortaliter, oportet vt conſtet, vel fuiſſe confeſſum, ſi potuit; vel, ſi non potuit, ſaltem ſigna contritionis dediſſe, ad quod ſufficiet vnum vel aliud fide dignum teſtimonium, vt ex prædictis Conciliis ſumitur. Itaque, quacunque probabili fide credatur eſſe bene diſpoſitus, id ſatis eſt, vt rectè docent Paludanus diſtinct. 9. quæſtion. 4. Syluester, verbo, Euchariſt. 3. num. 7. & in Catechiſmo Pij V. his verbis declaratur: *Si antequam in inſaniam inciderint, piam & religioſam animi voluntatem præ ſe tulerint.* Ex quibus verbis aliqui colligũt, neceſſarium etiam eſſe, vt hoc ſacramentum petierint, quod ſignificant Armilla, verbo, Communio, num. 25. & Victor. in Summ. num. 84. Ledeſma q. 21. artic. 9. dub. 1. Sed, ſi hoc intelligant de expreſſa petitione, non eſt neceſſarium in re fauorabili hoc grauamen adiungi; ſufficit enim implicita petitio, quæ in ipſa contritione, & ſignis eius includitur, quatenus includit voluntatem implendi omnia præcepta, imò, dum contrarium non conſtat, nullus eſt, qui non velit, vt Eccleſia ei in neceſſitate ſubueniat remediis ad ſalutem

Paludan. Syluest.

Armilla Victor. Ledeſm.

A tam opportunis, & quaſi neceſſariis. Vnde altera pars illius fundamenti falſiſsimo nititur principio; ſunt enim hi capaces effectus huius ſacramenti, multo magis, quàm infantes, neque actualis deuotio eſt neceſſaria, vt ſuprà probatum eſt.

Dub. de Energumenis. Dionyſ. D. Thom.

Quarto loco dubium eſt de energumenis ſeu obſeſsis à dæmone, de quibus Dionyſ. cap. 3. de Eccleſiaſt. Hierarch. part. 2. negare videtur eſſe illis dandum hoc ſacramentum, quem D. Thom. hìc ad ſecundum interpretatur de energumenis, nondum baptizatis: nam de baptizatis ait, idem ſeruandum cum illis eſſe, quod cum cæteris amentibus: nimirum, B quòd, ſi abſque periculo irreuerentiæ communicare poſsint, non eſt illis Euchariſtia deneganda: nã eius virtute, & auxilio, aut dæmon expelletur, ſi ad hominis bonum expedit, vel certè iuuabitur homo, vt patienter, & cum fructu, laborem ſuum ſuſtineat, quam doctrinam refert D. Thom. ex Caſsiano, qui videri poteſt collatione 3. cap. 30. vbi nonnulla miracula refert. Sic etiam Timotheus Alexand. in ſuis reſponſionibus, cap. 3. dicit, obſeſſos à dæmone communicandos eſſe non ſingulis diebus, ſed ſtatis temporibus; in Concilio autem Elibert. dicitur, *Qui à ſpiritibus immundis vexantur, ſi in fine mortis fuerint conſtituti, & fideles fuerint, dandam eis eſſe communionem:* quibus verbis ſignificatur, ſolum in illo neceſsitatis articulo communicandos eſſe: ſed Concilium non addidit particulam excluſiuam; & Timoth. Alexan. C latiùs loquitur, dicens, *ſtatis temporibus*, & D. Thom. ac Caſsianus generatim loquuntur: quare non eſt hoc nimium reſtringendum, ſed prudenti arbitrio paſtoris relinquendum eſt: nam, ſi obſeſſus omnino priuatur rationis vſu, ſeruanda eſt regula de amentibus poſita; ſi verò eſt compos ſui tantúmque corporaliter vexatur, illa ſolùm eſt quaſi quædam corporalis ægritudo; & ideo per ſe non impedit, quo minùs Euchariſtiæ auxilium & ſolatium ſæpius his hominibus conferatur. Sed obiici poteſt canon 39. eiuſdem Concilij Elibertini, vbi ſtatuitur, *Energumenum, qui ab erratico ſpiritu exagitatur, huius nomen neque ad altare cum oblatione eſſe recitandum*; ergo multo D minùs illi erit danda communio. Sed, cùm Concilium non ſit ſibi contrarium, exponendum videtur de his energumenis, qui propter publica aliqua ſcelera, publicè etiam à dæmonibus vexantur, & ab Eccleſia excommunicantur, iuxta illud Paul. 1. ad Corinth. *Iudicaui tradere huiuſmodi Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini.*

Caſsian. Timot. Alex. Conc. Elib.

Energumenis qui rationis luce potiuntur Euchariſtia non eſt deneganda.

SECTIO III.

Quando obliget hoc præceptum ex vi ſolius iuris diuini.

Prima opinio.

PRima ſententia eſſe poteſt, tantùm obligare ſemel in vita, ſiue id fiat in mortis articulo, ſiue antea; ita tamen, vt, ſi priùs expleta fuerit obligatio, iam ampliùs non obliget, etiam in mortis articulo. E Ita opinatur Caietan. in Sum. verbo, Communio, quem ſequitur Ledeſma, quæſt. 21. art. 11. in fine, & Victor. in Sum. num. 86. idémque priùs inſinuauerat Palud. in 4. diſt. 9. quæſt. 1. num. 16. qui conſequenter ait, etiam nunc ex vi præcepti Eccleſiaſtici, non obligari hominem ad communionem in articulo mortis, quocunque anni tempore ſuccedat, ſi tempore Paſchatis iam communicauit, quia per hoc impleuit præceptum Eccleſiaſticum, ſimúlque diuinum. Ratio verò huius opinionis eſt, quia tota obligatio huius præcepti diuini nititur illis verbis, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis:* ſed in rigore fit ſatis veritati horum verborum, ſemel in vita communicando, quocunque tempore id fiat, ſicut per vnicum baptiſmum ſatisfacit homo præcepto in illis verbis cõtẽto,

Caiet. Ledeſm. Victor. Paludan.

Niſi quis renatus fuerit, & vnica confeſſione eorundẽ peccatorum ſatisfacit illis verbis; *Quorum remiſeritis peccata, remiſſa ſunt, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Et confirmatur, quia, cùm hoc præceptum ſit affirmatiuum, non obligat pro ſemper, & ſecluſa determinatione Eccleſiæ, nullum poteſt tempus rationabiliter deſignari, pro quo obliget; ergo per ſe non obligat vſque ad articulum mortis: nam præcepta affirmatiua, quæ non deſignant tempus tantùm obligant tempore neceſſitatis, vt eſt communis doctrina: ſolus autem articulus mortis poteſt, quoad hoc dici tempus neceſſitatis, quando nulla communio antea præceſſit, quia in hoc tantùm caſu imminet periculum tranſigendi totam vitam ſine communione; antea enim ſemper potuit aliud & aliud cõmodum tempus expectari. Atque etiam ratione è conuerſo, ſi antea quis communicauit, illum non obligat neceſſitas articuli mortis, cùm iam præceptum impleuerit. Et cõfirmatur hoc vltimum, quia nullum poteſt aſſignari diuinum ius, in quo ſpecialiter præcipiatur communio in articulo mortis, etiam ſi priùs facta fuerit, alioqui non poſſet Eccleſia priuare hominem in illo articulo communionis viatico, quia non poteſt Eccleſia ius diuinum violare, cùm tamen conſtet, ſæpe Eccleſiam hoc feciſſe, vt refert Innocent. I. epiſt. 3. & conſtat ex Con. Eliberitino, per plures Canones, & Con. Sardicenſi cap. 2. Multóque tempore fuit conſuetudo in Gallia, & Hiſpania non dandi communionẽ his, qui morte plectebantur, quam non fuiſſe irrationabilem defendit Nauarr. in Sum. cap. 25. num. 23.

Innoc. I. Cõcil. Eliber. Sardicen. Nauarr.

1. Concluſ.

Dico primò, probabile eſt iure diuino obligari hominem ad communionem in articulo mortis per ſe, & ratione illius periculi, ſiue priùs communicauerit in vita, ſiue non, & conſequenter toties vt minimum obligari ad communionem, quoties in illum articulum venerit. Hæc ſententia non eſt admodum recepta inter Theologos, & ideo ſolùm illam affirmo, vt probabilem & piam; nec authores citati in prima ſententia illam abſolutè negant, quamuis Paludan. ſignificet, nunc quidem eſſe hanc obligationem inter fideles, non tamen ex iure diuino, ſed ex conſuetudine & præcepto Eccleſiæ ortam, quod etiam docuit Bonauẽt. in 4. diſt. 10. ar. 3. quæſt. 1. Syluest. autem, verbo, Euchar. 3. in principio, & Armill. verbo, Communio, num. 4. ſolùm dicunt eſſe mortale omittere Euchariſtiam in illo articulo ex contemptu, non tamen ex negligentia, vnde planè ſentiunt, per ſe non eſſe præceptum, tamen concluſionem poſitam tenent, Richard. diſt. 12. art. 6. quæſt. 1. Durand. d. 9. quæſt. 2. art. 2. Gab. quæſt. 1. Dominicus Soto diſt. 12. quæſt. 1. art. 11. Petrus Soto, lect. 9. de Euchariſtia. Et inprimis, quòd huiuſmodi præceptum nunc extet, Eccleſiaſtica conſuetudo ſatis declarat: nam ex antiquiſſimis Conciliis & Pontificibus conſtat, ſemper ab Eccleſia diligentiſſimè curatum eſſe, ne morientes ſine viatico decedãt, vt patet ex Concilio Niceno, cano. 13. Tolet. XI. cap. 18. Agathenſ. c. 11. Ancyrano, c. 22. Arauſic. cap. 13. Arelat. II. cap. 12. Aurelian. c. 24. in quibus ſermo ferè eſt ex parte miniſtrorum: ex parte autem ipſorum communicantium idem habetur in Conc. Carthaginen. IIII. cap. 77. & 78. Quæ conſuetudo ita eſt recepta, vt ſi ne magno ſcandalo violari non poſsit, quod eſt ſignum grauis obligationis, meritóque ſuæ ſalutis negligentiſsimus, & de ſtatu animæ ſuæ, vel etiam de fide ſuſpectus haberetur, qui voluntariè in mortis articulo viaticum negligeret; eſt ergo hæc res grauis, & ſub obligationem cadens. Ex huius autem conſuetudinis antiquitate vlterius colligere licet, eam, vt minimum, eſſe traditionem Apoſtolicam, quia eius initium ignoratur. Ac denique ex eius immutabilitate coniectamus, in Chriſti mandato eſſe fundatam. Ac propterea ſemper hæc obligatio prælata fuit obligationi ieiunè communicandi: nam hæc Eccleſiaſtica eſt, illa diuina, quamquam hoc ex aliis etiam capitibus oriri potuerit. Alia etiam coniectura addi poteſt, quia in hoc præcepto illa tempora oportuit Eccleſię determinationi relinquere, quæ de ſe erant indifferentia, & pro temporum varietate immutari poterant & debebant: articulus autem mortis non eſt huiuſmodi, ſed de ſe eſt tempus maximè opportunum, & quandam communicandi neceſſitatem ſecum afferens, nec poterat vnquam nõ expedire Eccleſiæ, vt præceptum communicandi pro illo articulo obligaret; ergo, quoad tempus illud, non oportuit præceptum hoc indefinitum relinquere, ſed determinatum, vt pro illo articulo ſemper obliget, ita vt voluntaria eius omiſſio & libera, etiam ex negligentia, ſpeciale peccatum mortale ſit, quia materia grauis eſt, & ad ſalutem animæ multum pertinens.

Bonauent. Syluester. Armilla. Richard. Durand. Gabr. Domin. Soto. Concil. Nicen. Tolet XI. Agathen. Ancyr. Arauſic. Arelat. Aurelia.

Quæſitum.

Rogabis, quomodo ſit deſignandum hoc tempus articuli vel periculi mortis (hæc enim duo nunc pro eodem reputamus, vt latiùs in materia de confeſſione dicemus) id eſt, quantum temporis neceſſe eſt, intercedere inter vltimam communionem, & mortis periculum, vt nouo hoc titulo periculi mortis obligari ad communionem cenſeamur. Aliqui enim exiſtimant, non eſſe hoc explicandum per temporis breuitatem aut longitudinem, ſed per communicantis intentionem, ita vt, qui ſanus communicauit ſine mortis exiſtimatione, aut ſine intentione ſumendi viaticum, vt ex hac vita diſcederet, ſi paulo pòſt, verbi gratia, poſt duos, aut tres dies, in periculum mortis incidat, obligetur ad ſumendam iterum Euchariſtiam in viaticum. Cui opinioni videntur fauere Concilia citata, dicentia, obligari hominem hoc præcepto ad ſumendum viaticum, vt ex hac vita migret, ſed qui hoc animo non communicauit, non propriè ſumpſit viaticum; ergo tenetur iterum, occurrente periculo, eo animo communicare. Et confirmatur, quia hæc obligatio eſt propria illius temporis, in quo adeſt tale periculum: vnde orta non fuerat quandiu periculum non imminebat; non ergo implere potuit per communionem priùs factam, ſicut è contrario, ſi, exiſtente periculo mortis, homo peccaſſet communionem omittendo, & poſtea periculum euaderet, non teneretur priorem obligationem implere, quia iam ceſſauit. Hęc tamẽ ſententia, neque ab vllo authore expreſsè tradita eſt, nec videtur ſimpliciter amplectenda, quia nimis rigida & ſcrupuloſa videtur; & quia, ſi ratio facta firma eſt, etiam de tempore intra eundem diem procedit: quod, ſi quis manè communicauit, ſine vlla viatici intentione, aut mortis cogitatione, & veſpere incidat in mortis periculum, debeat iterum eodem die communicare per modum viatici, quia non ita ſumpſerat, nec diuinum præceptum impleuerat. Conſequens autem non ſolùm contra omnes Doctores, ſed etiam contra Eccleſiæ conſuetudinem eſſe videtur. Aliter ergo explicari poteſt hæc obligatio per breuitatem, aut longitudinem temporis, ita vt ſenſus præcepti ſit, vt homo teneatur paulo ante mortem communicare: nam finis præcepti eſſe videtur, vt per communionem ſe ad tranſitum ex hac vita homo præparet, quod ſatis aſſequitur paulo ante mortem communicando, quantum autem futurum ſit illud tempus, prudenti arbitrio, videtur relinquendum, vt ſi, verbi gratia, octo, aut decem dierum eſſe cenſeatur, intra quos ſi homo

homo communicauit, non tenebitur iterum communicare, etiam ſi mortis periculum occurrat, quod ſignificat Paludanus, dicens, *Si paulo poſt in morbum incidat*, & idem clariùs docet Soto, qui adhibet limitationem, ſcilicet, dummodo inter talem communionem & periculum mortis, peccatum mortale non intercedat. Sed hoc nihil refert, vt paulo inferiùs dicam. Atque hic modus explicandi hanc obligationem mihi etiam videtur probabilis, ſolùm aduerto, aliud eſſe, quid conſulendum ſit, aliud, quid ſub obligationem cadat. Obligationi ergo cenſeo prædicto modo ſatisfieri, vel quia quando tempus eſt breue, iam moraliter periculum imminet, quod in re verè exiſtit, licèt homo illud ignoret, & ideo iam cenſetur adeſſe obligatio in re ipſa, quamuis homo ob ignorantiam excuſetur, quod tamen non obſtat quo minùs homo ad communionem eo tempore factam illi obligationi ſatisfaciat. Eo vel maximè, quòd vnuſquiſque in ſuis actibus cenſetur habere intentionem virtualem & implicitam implendi omnem obligationem, quam poteſt & debet, licèt fortaſſe eam ignoret. Hanc ergo virtualem voluntatem in eo caſu habere cenſetur, quæ per hanc conditionalem rectè explicatur, quòd ſi homo cognouiſſet ſuum periculum, per modum viatici communicare voluiſſet, quod meritò præſumitur, quando tempus eſt breue: nam ſi eſſet longum, potiùs credendum eſſet, velle iterum communicare. Quapropter non eſt hoc tempus, ſeu hæc licentia extendenda, ſed reſtringenda potiùs, quia & ſecurius eſt, & animabus fructuoſius. Quocirca, de conſilio loquendo, melius erit in ſimili euentu iterum ſemper in occurrente periculo communicare, etiam ſi tempus interceptum breue ſit, verbi gratia, præcedentis diei: nam tunc licitum eſt, per modum viatici iterum communicare, etiam poſt cibum & potum, quia Eccleſia non limitauit hanc facultatem ad eos, qui ante longum vel breue tempus non communicarunt, ſed ſimpliciter illam conceſſit omnibus, qui viaticum non acceperunt. In dicto autem caſu propriè & formaliter non accepit homo Euchariſtiam per modum viatici: ſi autem hoc licitum eſt, etiam erit melius, per ſe loquendo, vt per ſe conſtat. At verò intra eundem diem non eſt hæc licentia danda, quia non ſolùm non eſt in vſu, ſed etiam iterata communio intra eundem diem eſt ſimpliciter ab Eccleſia prohibita, vt infrà dicam.

Reſponſio.

2. Concluſio. Dico ſecundò: Præceptum diuinum de ſumenda Euchariſtia non tantùm obligat in articulo mortis, ſed etiam ante illum, nec ſemel tantùm, ſed aliquoties in vita, ſi tempus eius nimium breue non ſit. Ita ferè docent reliqui authores, qui hoc præceptum diuinum admittunt. Et ratio eſt, quia præceptum affirmatiuum, quamuis per ſe ſe non determinet tempus, non habet ex ratione ſua, vt ſemel tantùm in vita obliget; quia licèt indefinitè detur, non tamen limitatur ad vnum actum, ſeu ad vnum tantùm tempus, ſed comprehendit, quicquid iuxta materiam præceptam diuerſis temporibus occurrere poteſt, ſecundùm rectam rationem, & prudentem talis præcepti interpretationem. Exempla huius rei aperta ſunt in præcepto fidei, diligendi Deum, ſacrificandi, &c. Quis enim dicat, hæc præcepta ſemel tantùm in vita obligare ad exercendum actum fidei, vel ad amandum Deum, aut ei ſacrificium offerendum; ergo neque de præcepto communicandi hoc poteſt rationabiliter dici. Probatur, quia ſi ex generali ratione præcepti affirmatiui hoc non colligitur, neque ex ſpeciali & propria ratione ſeu materia huius præcepti colligi poteſt, ſed contrarium potiùs.

A Quod probatur primò de fine huius ſacramenti & præcepti, qui eſt charitatis robur & nutritio ac perſeuerantia; ad hos enim fines vnus ſolus actus, in diuturna vita ſufficere non poteſt, vt per ſe conſtat. Secundò ex materia; datur enim per modum cibi. Sicut ergo non ſatis eſt corporalẽ cibum ſemel in vita manducare; ita neque ſpiritualem, quia calor cõcupiſcentiæ & fomes peccati, non minus debilitant animę vires, quàm naturalis calor vires corporis. Atque eiſdem rationibus probari poteſt, eſſe valde alienũ à natura & præcepto huius ſacramenti, vt vſus eius in finem vitæ reſeruetur, cùm tempus cibandi animam, nutriendi charitatem, & vincendi concupi-B ſcentiam, per totum vitæ tempus protrahatur, ſicut eſt omnino alienum à natura cibi corporalis, vt eius vſus in extremam vitæ neceſſitatem reſeruetur.

Sed ſtatim occurrit difficultas tacta in fundamentis contrariæ ſententiæ, quænam ſint hæc tempora pro quibus hoc præceptum obligat, vel quomodo eſſent definienda, ſi Eccleſia ſuo præcepto ea non præſcripſiſſet? Reſpondent aliqui, data hypotheſi, impoſſibile eſſe talia tempora definiri, & ideo fieri non poſſe, vt Eccleſia hoc facere omittat, quia deficeret eius prouidentia in re neceſſaria ad bonos mores fidelium. Sed hoc eſt potius difficultatem fugere, quàm expedire. Neq; enim illa conditio videtur omnino impoſſibilis, imò in principio naſcentis Eccleſiæ fortaſſe per aliquod tempus nulla facta eſt de-C terminatio, quãdiu ſcilicet, durauit feruor fidelium, qui ſua ſponte frequentius communicabant, quàm ex præcepto tenerentur. Item in aliis præceptis affirmatiuis, præſertim de actibus interioribus fidei aut charitatis, nulla eſt facta determinatio temporis per Eccleſiam, & non propterea relinquitur, vt impoſſibilis explicatio obligationis talium præceptorum, neq; in vltimum mortis articulum reiicitur. Aduertendum ergo, hanc obligationem poſſe intelligi, vel per ſe ac præciſè ex vi præcepti obligantis ad communionem, vel per accidens ex alia occaſione occurrente, mediante alio præcepto: hìc de priori obligatione loquebamur; ad complementum autem D doctrinæ dicemus etiam de poſteriori. *Difficultas.*

Dico ergo tertiò; Tempora pro quibus per ſe & vi ſua obligat communionis præceptum, non poſſunt ſingula indiuiſibiliter deſignari, ſed prudente arbitrio diiudicanda ſunt, negatiuè potiùs præcauẽdo, ne talis communio nimium differatur, quã præciſè determinando diem vel horam. Hanc concluſionem probat ratio difficultatis ſuprà tacta. Et poteſt præterea in hunc modum declarari. Primò enim Eccleſiæ vſus ac determinatio probat dilationem vnius anni non eſſe diuino præcepto contrariam: nã qui nunc implet præceptum Eccleſiæ, non violat diuinum, etiam ſi frequentiùs non communicet: nam licèt Eccleſia præcipiendo vnum, nõ excludat aliud, nec expreſsè approbet tantam dilationem, tamen dum id permittit, & non damnat, vt malum, tacitè E declarat hoc ſufficere ad non peccandum contra hoc diuinum ius. Maximè, cùm ad paſtores Eccleſiæ pertineat curare, vt diuina iura communiter à Chriſtiano populo ſeruentur. Et hic videtur eſſe ſenſus totius Eccleſię, quare vanè ac ſine fundamento aliud introducere tentaretur, vt bene notauit Petrus Soto, lect. 9. de Euchariſtia. An verò duorum vel trium annorum tempus nimium ſit, ita, vt ſecluſo pręcepto Eccleſiæ per id temporis differre communionem, ſit contra ius diuinum, incertum quidem eſt, videtur tamen probabile, propter rationes ſuprà factas. Vnde concludere poſſumus, obligare hoc præceptum diuinum ad communicandum aliquoties in vita, *3. Concluſio.* *Petrus Soto.*

vita, ſaltem tertio, vel quarto quoque anno, quia A maior dilatio, valde eſſet irrationabilis. Addit tamen Petrus Soto, hoc tempus non eſſe idem, reſpectu omnium perſonarum; quidam enim frequentius obligantur quàm alij, quia in maioribus tentationibus, & periculis verſantur. Sed hoc eſt miſcere obligationem per accidẽs, cum obligatione per ſe: nam, ſi quæ obligatio interdum naſcitur ex tentationibus, illa eſt per accidens, & non naſcitur ex hoc præcepto, quod tractamus, ſed ex præcepto charitatis, vel caſtitatis, vel ex aliis huiuſmodi. Per ſe ergo non obligat hoc præceptum ad maiorem frequentiam hos, quàm illos: nam ſecluſis accidentalibus caſibus, & obligationibus, nulla fingi poteſt inæqualitatis ratio; eſt ergo vniformis hæc obligatio. B Sicut præceptum Eccleſiaſticum communionis annuæ vniformiter omnes obligat, etiam ſi demus, aliquem propter tentationes poſſe obligari ad communicandum frequentiùs. Loquimur autem de laicis: nam de obligatione Sacerdotum ad ſacrificandum, & ad communicandum, ratione ſacrificij poſtea dicturi ſumus.

4. Concluſio. Dico tamen quartò, moraliter loquendo, obligationem ad communicandum, nunquam oriri per accidens ex aliis præceptis, neque per extrinſecas circumſtantias poſſe hæc tempora communionis deſignari. Probatur breuiter, diſcurrendo per omnes modos huius accidentariæ obligationis, qui hactenus excogitati ſunt. Primus eſt proximè tactus de C tempore tentationis, quando ſcilicet, tam grauis eſt & diuturna, vt ad aliam ſuperandam huius ſacramẽti auxilium moraliter neceſſarium exiſtimetur, quia tentatis aliis remediis, experimento cognitum eſt, ea non ſufficere. Ita Petrus Soto ſuprà. Ego verò, quãuis non cẽſeam eſſe hunc caſum omnino impoſſibilem, exiſtimo tamen eſſe rariſſimum, & vix moraliter accidere poſſe, quia ſunt multa alia remedia, orationis, Pœnitentiæ, &c. quæ de ſe efficacia ſunt; præſertim ſi otium & occaſiones peccandi auferantur, & homo, quantum eſt de ſe, moralem diligentiam adhibeat. Quòd ſi ipſe in his deficit, etiam communionis remedium inuenietur inefficax: ergo propter vincendam tentationem raró obligabitur homo ad communionem. Accidere tamen po- D teſt, vt homo in ſe ipſo expertus ſit, quoties communicat facilè abſtinere à tali peccato, vel propter fidem & reuerentiam conceptam, vel propter ſingularem Dei prouidentiam: è contra verò, quando omittit communionem, facilè peccare, & tunc talis fortaſſe poſſet eſſe caſus, vt prudenter rem conſiderando, iudicaretur huiuſmodi homo obligatus ad communionem, & illam omittendo peccaret, non contra præceptum diuinum communicandi, ſed contra præceptum illud, quo obligatur vincere talem tentationem: tamen, vt dixi, huiuſmodi caſus non eſt moralis, ſeu regulariter accidens, & ideo poſui in concluſione, moraliter eſſe intelligendum. Atque hinc conſtat pari ratione non E poſſe hominem obligari ad communionem propter extrinſecam cauſam obtinendi à Deo aliquod beneficium, vel proprium vel commune; vt quòd Eccleſiæ vel Reipublicæ periclitanti ſubueniat, vel in gratiarum actionem propter aliquod beneficium à Deo ſuſceptum, vel alias ſimiles extrinſecas cauſas: nam licèt vſus communionis accommodatum medium ſit ad hos fines, non eſt tamen neceſſarium, ſecluſo voto, & humano præcepto, quæ in tota concluſione intelligi debent excluſa, quia non agimus de obligationibus ortis ex voluntate humana, ſed ex diuina, vel ex rebus ipſis.

Secundum modum huius obligationis tetigit Dominicus Soto ſuprà citatus, ſcilicet, ex peccato *Domin. Soto.* mortali ſuperueniente poſt vltimam communionem, etiamſi in fine vitæ per modum viatici facta ſit; ita vt ſemper teneatur homo, poſtquam mortaliter peccauit communicare, priuſquam ex hac vita decedat: ita ſignificat etiam Summa Tabien. verbo, communicare, numero 16. & Summa Armill. *Sum. Tabien. Armil.* verbo, Communio, num. 11. Nullum tamen afferunt teſtimonium, aut efficacem vel probabilem rationem: & ideo, qua facilitate aſſeritur tale præceptum, reiiciendum eſt, quia neque ex Scriptura colligitur, neque ex traditione aut conſuetudine Eccleſiæ, nec denique ex inſtitutione, aut natura huius ſacramenti, quia non eſt inſtitutum ad peccatum mortale tollendum: propter quam cauſam præceptum confeſſionis obligat, quoties mortaliter peccatur. Vnde neque inſtitutum eſt hoc ſacramentum, vt medium ad ſalutem neceſſarium, vt ſuo loco vidimus: præceptum autem eius ſufficienter iam impletum fuit debito tempore & in mortis articulo, vt patet; quia, ſi non interceſſiſſet peccatum, obligatio præcepti ſufficienter indicaretur expleta: peccatum autem non eſt, vnde nouam obligationem induxerit. Dices, ideo eam inducere, quia hominem effectu huius ſacramenti priuat. Sed hoc nullius momenti eſt, tum quia ille effectus non eſt ſimpliciter neceſſarius ad ſalutem, tum etiam, quia iuxta veriorem ſententiam, per Pœnitentiam reparatur. Alioqui, ſi hæc ratio eſſet valida, etiam ſi intra eundem diem homo peccaſſet mortaliter poſt viatici ſumptionem, & eodem die timeretur mors, deberet iterum communicare, imò ſæpius eodem die, ſicut tenetur ſæpius cõfiteri in tali caſu. Accedit tandem, quòd regulariter huiuſmodi peccatum eſt occultum: viaticum autem non niſi publicè accipi poteſt; quomodo ergo obligabitur ægrotus paulo poſt acceptum viaticum ad iterum petendum illud propter occultum peccatum ex fragilitate commiſſum, id ſanè eſt præter morem Eccleſiæ, nec fieret ſine admiratione & ſcandalo Chriſtiani populi. Vnde communis vſus Eccleſiæ ſatis oſtendit, non quotieſcunque occurrit in huiuſmodi hominibus neceſſitas confitendi, eſſe etiam obligationem communicandi.

Tertius modus huius accidentalis obligationis excogitatus fuit à quibuſdam hæreticis, dicentibus, teneri hominem ad communicandum, quotieſcunque ſacrificio Miſſæ aſſiſtit, non vt ſacerdos ſacrificans, de quo poſtea, ſed vt laicus Miſſam audiens. Fundantur primò in Chriſti facto & verbis; ille enim, cùm primùm conſecrauit, omnes aſtantes communicauit, & ſubiunxit, *Hoc facite.* Ergo præcepit, vt ſemper ita fieret. Vnde Chryſoſtomus Ho- *Chryſoſt.* milia 61. ad populum ſic ſcribit, *O conſuetudinem, ô præſumptionem ſacrificium fruſtrà quotidianum, incaſſum aſſiſtimus altari, nullus qui communicet. Omnis qui myſterium participatione non fruitur, impudens & procax eſt, ſi adſtat.* Secundò: nam qui Miſſam audit, concurrit ad ſacrificium, vt offerens; ergo debet etiam concurrere vt participans, alioqui ex parte ſua non conſumat ſacrificium, & ideo dicitur hæc obligatio oriri, non ex præciſa ratione communionis, ſed ex ratione ſacrificij. Tertiò fauet antiqua conſuetudo, qua hoc legimus obſeruatum, vt ex antiquis liturgiis conſtat, & in noſtra ante vltimas orationes eſt verſiculus, qui appellatur, *Communio,* qui olim cantari ſolebat, dum populus communicabat, eadémque conſuetudo ſumitur ex Clemente libro ſecun- *Clem. Rom.* do conſtitut. capitulo 37. & libro 8. capitulo 20. & ex Dionyſio, cap. 3. de Eccleſiaſtica Hierar. part. 2. *Dionyſ.*

Et

Anacletus. Et (quod maximè vrget) Anacletus Papa, epiſt. 1. & habetur in cap. Epiſcopus, de conſec. diſt. 1. ſignificat hoc fuiſſe præceptum Apoſtolicum. *Peracta*, inquit, *conſecratione omnes communicent, qui noluerint Eccleſiaſticis carere liminibus, ſic enim & Apoſtoli ſtatuerūt, & Sancta Romana tenet Eccleſia*, cui decreto cōſonat Canon decimus Apoſtolorum. *Omnes fideles qui ingrediuntur Eccleſiam, & Scripturas audiunt, non autem perſeuerant in oratione, nec ſanctam communionem percipiūt, velut inquietudines Eccleſiæ commouent, & conuenit communione priuari*, & nunc etiam dicuntur Æthiopes ſub preſte Ioanne hanc ſeruare conſuetudinem: nam quotidie vna tantùm dicitur Miſſa, cui omnes, qui aſſiſtunt, communicant. *Qui Miſſæ inſeruit vel aſſiſtit communicare in illa non tenetur.* Nihilominus certa res eſt, ex hoc ſolo capite nunquam oriri cōmunicandi B obligationem, præſertim ex vi iuris diuini. Primò enim ita definit Concilium Tridentinum, ſeſſio. 22. cap. 6. can. 8. *Concil. Trid.* Secundò, vniuerſalis vſus præſens Eccleſiæ hoc ſatis approbat. Tertiò, antiqua decreta, quæ approbant communionem certis temporibus factam, hoc ſufficienter docent, vt patet ex Concilio Elibertino, *Concil. Elibert.* in capit. omnis homo, de conſecr. diſt. 2. & ex Fabiano Papa, in capit. etſi non frequentius, de Conſecratione, diſtinctione ſecunda, & ex Concilio Toletano primo, *Tolet. 1.* capitulo 13. nam tempore, quo illa decreta ſeruabantur, non prohibebantur fideles plures Miſſas audire, quamuis in eis non communicarent, ſed ter tantùm in anno. Vbi adiungere etiam poſſumus illud Pauli, 1. ad Corinthios 11. C *1. Cor. 11.* *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat, &c.* loquitur enim ibi de fidelibus, qui ad Eccleſiam Chriſti conueniunt, & eam probationem in iis non requirit, vt Miſſæ ſacrificio aſſiſtant, ſed vt communicent cum deuotione & diſpoſitione tanto ſacramento debita, & ad illud ritè ſumendum planè neceſſaria; non ergo neceſſe, hæc duo eſſe ſemper coniuncta. Vltimò, nullum eſt fundamentum probabile ad hanc obligationem inducendam. Primum enim fundamentum hæreticorum nullius momenti eſt: nam licèt Chriſtus dixit, *Hoc facite*, non tamen dixit, *hæc omnia ſimul facite*, neque eodem modo quoad omnes circumſtantias ex- D trinſecas & accidentarias, aliàs nunquam eſſet ſacrificandum, niſi coram duodecim, & omnibus cōmunicantibus; item oportet ſemper nocturna hora id facere: item nunquam liceret ex præconſecratis communicare extra ſacrificium, quod etiam eſt contra vſum Eccleſiæ.

Ad ſecundum reſpondetur, aſſiſtentes ſacrificio Miſſæ, offerre quidem, non per ſe, ſed per ſacerdotem: vnde ſatis eſt, quòd ipſe etiam Sacerdos ſacrificium conſumat, populus autem ſpiritualiter participet, ſicut & offert, vt Concilium Tridentinum indicauit. Ad tertium reſpondetur primò, non omnem antiquam conſuetudinem ortam eſſe ex præcepto iuris diuini, ſed ex feruore & ſanctitate fideliū, E quod ipſemet vſus oſtendit, quando illa conſuetudo facilè mutata eſt, abſque perturbatione vel ſchiſmate orto in Eccleſia, ſed potiùs Eccleſia vtrunque approbante, pro diuerſa temporum ratione; fieri autem potuit, vt pro aliquo tempore conſuetudo illa præceptum humanum induxerit, quod poſtea fuit immutatum, vt ſentit diuus Thomas, hic articulo 10. ad 5. propter verba Anacleti, ſuprà citata, quamquam non dicit fuiſſe præceptum communicandi in omnibus Miſſis, ſed quotidie: ex quo poteſt nouum confici argumentum. Quia communicare ſæpius eodem die nūquam fuit in Eccleſia vſitatum: audire autem plures Miſſas ſemper licuit. Ergo non eſt præceptum, vt omnes, qui Miſſam audiunt, in illa cōmunicent: nec tale præceptum, etiam Eccleſiaſticum, vnquam fuit, ſed ad ſummum communicandi quotidie, & ita etiam explicat hoc præceptum Durandus, in 4. diſtinctione 12. & ſignificat Ruard. articul. 15. *Durand. Ruard.* Et ita poteſt exponi Chryſoſtomus in principio citatus, quamquam multa ibi per exaggerationem, concionantium more, dicta eſſe videantur: omnia tamen eò tendunt, vt terreat, & reprehendat eos, qui in prauo ſtatu ſæpius ad Miſſas audiendas accedunt, non quia hoc per ſe & abſolutè malum ſit, ſed quia eſt periculoſum & indecorum: vnde inter alia inquit, *Hæc vt non temere communicetis, dico, ſed vt vos dignos reddatis.* Item reprehendit eos, qui nunquam, vel rariſſimè, non verò eos, qui non ſemper communicabant, cùm Miſſæ aſſiſtebant. Addo etiam, probabiliſſimum eſſe, illam conſuetudinem nunquam obligaſſe omnes fideles, ad communicandum quotidie, tum quia verba Anacleti potiùs ſonant, referenda eſſe ad omnes, qui Miſſæ aſſiſtunt, ſed oſtenſum eſt, conſuetudinem nunquam ad hoc obligaſſe omnes fideles. Vnde Dionyſius citato loco ſolùm dicit, *Dionyſ.* *Sacerdos & ipſe communicat, & alios, vt communicent, hortatur*, quo verbo ſatis indicat, non fuiſſe præceptum; tum etiam, quia multi graues authores cenſent, verba Anacleti, non eſſe intelligenda abſolutè de omnibus fidelibus, ſed de clericis, qui Sacerdoti miniſtrabant, vt Alenſis, 4. part. quæſt. 51. membr. 1. artic. 2. Hoſius in confeſſ. cap. 41. Turrianus lib. 1. pro canon. Apoſtol. capit. 22. *Alenſis. Hoſius. Turrian.* & eſt ſatis conſentaneum intentioni Anacleti: nam de his ſpecialiter loquebatur in illa epiſtola prima, & cùm dicit Apoſtolos ſic ſtatuiſſe, citat canonem 9. Apoſtolorum, qui ſic habet: *Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet ex ſacerdotali Catalogo, facta oblatione, non cōmunicauerit, aut cauſam dicat, vt ſi rationalis fuerit veniam conſequatur, aut ſi non dixerit communione priuetur.* Vbi conſtat, ſeruationē eſſe tantùm de clericis, & adhuc de illis non fuiſſe abſolutum præceptum, ſed vbi rationabilis cauſa non interueniret, vt ſi aliquis eodem die iam communicaſſet ſufficientem cauſam haberet non communicandi iterum, quamuis poſſet iterum miniſtrare, & fortaſſe ob hanc cauſam præceptum erat in Concilio Altiſiodorenſi, *Concil. Altiſio.* capitulo decimo nono, Clericis, vt ieiuni ad miniſterium altaris accederent: quia nimirum in Miſſis communicaturi erant, tamen hoc totum iam eſt conſuetudine abrogatum. Alter autem canon Apoſtolorum ibi citatus reuera difficilis eſt: vnde Gloſſa in capite, omnes fideles, de conſecrat. diſt. 1. exponit, eſſe intelligendum non de his, qui in eadem Miſſa non communicant, ſed de his, qui temporibus ſtatutis non communicant: nam abſolutè eſt ſermo de his, qui ingrediuntur Eccleſiam, & Scripturas audiunt, non autem perſeuerant in oratione, nec ſanctam communionem percipiunt, & in decretis collectis à Martino Bracharenſi, *Martin. Brachar.* in 83. ſic expreſsiùs legimus, *Si quis intrat Eccleſiam Dei, & ſacras ſcripturas audit* (vel, *non audit*, vt habet alia lectio) *& pro luxuria ſua auertit ſe à cōmunione ſacramenti, & in obſeruādis myſteriis declinat conſtitutam regulam diſciplinæ, illum talem proiiciendum de Eccleſia Catholica eſſe decernimus.* Non ergo eſt ibi ſermo de his, qui nō cōmunicant in Miſſa, quam audiunt, ſed de his, qui abſolutè ſe præbent communione indignos, etiam legitimis temporibus. Quod in Antioch. Concil. can. 2. clariùs ſic dicitur: *Concil. Antioch.* *Qui ſanctam Euchariſtiæ participationē propter aliquam inſolentiam auerſantur*, imò alia lectio ſic habet, *Auerſantur etiam factam aſſumptionem Dominici ſacramenti ſecundùm aliquam propriam diſciplinam.* Quo verbo

inſinua

inſinuatur,fuiſſe aliquos, qui nolebant cum cæteris in oratione & ſacramentis communicare, ſed tantùm in Scripturis audiendis, & contra eos editum eſſe canonem illum. Alia verò lectio illius canonis Apoſtoloci ſic habet: *Quicunque fideles ingrediũtur,& Scripturas audiunt, in precatione autem, & ſacra cõmunione non permanent,vt Eccleſiæ confuſionem afferẽtes ſegregari oportet.* Vbi non eſt ſermo de non communicantibus,ſed de his,qui non aſſiſtunt integro ſacrificio vſque ad conſummationem.

Ad fundamenta contraria ſententia.

Ad fundamenta in principio poſita pro contraria ſententia reſpondetur, modum obligationis huius præcepti diuini non eſſe ſumendum ex nuda forma illorum verborum, *Niſi manducaueritis*,ſed adiuncto vſu Eccleſiæ, qui eſt optimus legum interpres, & conſiderata etiam natura & materia talis præcepti, in qua re non ſunt ſimilia, quæ de Baptiſmo & confeſſione ibi afferuntur;illa enim prçcipiuntur ſolùm vt media neceſſaria ad tollendam culpam, quæ vnico actu perfectè tollitur. Baptiſmus etiam datur per modum generationis, quæ vna tantùm eſt, & confeſſio per modum iudicij, & Deus non iudicabit bis in idipſum; Euchariſtia verò ad nutritionem datur, quæ vno actu non perficitur. Ad confirmationem iam declaratum eſt, quomodo poſſint tẽpora obligationis huius præcepti deſignari, quia non in omnibus præceptis affirmatiuis ſpectanda eſt æqualis neceſſitas,vt eorum vrgeat obligatio.

Ad vltimam confirmationem, negatur ſequela, nimirum,non poſſe Eccleſiam aliquem priuare viatico in articulo mortis, quia in hoc ipſa non violat prædictum ius diuinum:nam, licèt homo obligetur iure diuino ſuſcipere viaticum, tamen hoc ius non obligat Eccleſiam, vt ſemper det: poteſt ergo ex cauſa negari, vel in pœnam, ad aliorum correctionem,vel ob maiorem ſacramenti reuerentiam,ſicut etiam tenetur homo ſumere cibum ad conſeruandam vitam corporis, & tamen ex iuſta cauſa poteſt illo priuari. Quamquam autem hoc ita ſit, tamen regulariter non expedit, vt Eccleſia tam graui cenſura & pœna vtatur, poteſt enim eſſe animarum ſaluti valde nociua, & ideo reuocati ſunt illi antiqui canones, vt Innocentius loco citato docuit: & in cap.ſuper eo, de hæreticis in 6. viaticum dari præcipitur hæreticis relapſis ante vltimum ſupplicium, ſi ſufficientia ſigna fidei & pœnitentiæ dederint, & c.quæſitum,13.q 2.idem ſeruandum præcipitur cum aliis, qui propter alia delicta morte plectuntur; & idem nuper prçcepit Pius V.motu proprio edito anno 1569. qui in Hiſpania receptus eſt, & lege regia idem eſt confirmatum;quia reuera prior conſuetudo nulla ſufficiente ratione fundabatur.

SECTIO IV.

Quàm frequens vſus Euchariſtiæ licitus ſit,& conſulendus.

EXplicuimus hactenus,quæ frequentia,vt minimum neceſſaria ſit ex præcepto diuino in vſu Euchariſtiæ.Supereſt explicandum,an aliqua etiam frequentia ſit nimia, & iuri diuino, vel animarum ſaluti contraria,& conſequenter, quæ ſit licita, & conſulenda.

Nulla frequentia in Euchariſtia vſu iure diuino eſt prohibita.

Dico primò:Nullus Euchariſtiæ vſus propter ſolã frequentiam videtur iure diuino prohibitus.Probatur, quia frequentiſſimus vſus videtur quotidianus, & tamen hic nec diuino,nec Eccleſiaſtico iure prohibitus eſt, vt per ſe patet,tum quia nullibi eſt talis prohibitio,& Chriſtus abſolutè dixit, *Hoc facite*, vel, *Quotieſcunque manducabitis panem hunc*, tum etiam, quia olim fideles quotidie communicabant,vt inſinuatur Actor.2.verbis illis, *Erant perſeuerantes in doctrina Apoſtolorũ & orationibus, & in communicatione fractionis panis*,id eſt,Euchariſtię,vt omnes exponũt: qui etiam intelligunt, communionem fuiſſe quotidianam, ſicut orationem & doctrinam. Hoc etiam oſtendit conſuetudo,de qua in prçcedente lectione dicebamus, communicandi in Miſſa, quam ſinguli fideles audiebant:nam inde fit, ſicut vſus audiendi Miſſam quotidianus eſt,& ita communicandi fuiſſe, quod etiam conſtat ex Hieronymo,epiſt.28. ad Lucinum, vbi ſeruatam dicit eam conſuetudinem in Eccleſia Romana, eámque laudat Baſil.in epiſt. ad Cæſariam Patritiam: quamuis etiam dicat ſufficere quater in hebdomada cõmunicare, & feſtis diebus. Colligitur etiam ex Tertull.lib.2. ad vxorem c. 5. in illis verbis: *Non ſciet maritus, quid ſecretò ante omnem cibum guſtat,& ſi ſciuerit panem,non illum credit eſſe,qui dicitur.* Auguſtinus eiuſdem conſuetudinis meminit lib.2.de ſerm.Domini in monte,c.12. & ſerm. 27. in verbis Domini,& epiſt.121.ad Probam,vbi in verbis Dominicæ orationis, *Panem noſtrum quotidianum*, Euchariſtiam intelligit,quod ſumpſit ex Cypria. in eiuſdem orationis expoſitione, qui addit non parui eſſe detrimenti,à quotidiana communione abſtinere,vel ex Ambroſ.lib.5.de ſacrament.c.4.dicente, *Si quotidianus eſt panis,cur poſt annum illum ſumis? quotidie accipe,vt quotidie tibi proſit,ſic viue, vt quotidie merearis accipere.* De eadem re latè ſcribit Chryſoſt.homil.17.& 61.ad populum, vbi præſertim reprehendit eos, qui per annum differunt communionem. Epiphanius verò in compendio doctrinæ ſolùm refert conſuetudinem cõmunicandi feria quarta,Sabbato, & Dominica, ſignificat verò hanc frequentiam fuiſſe præceptam,maiorem tamen prohibitam. Iuſtinus verò Apolog.2.tantùm indicat,communem totius populi conſuetudinem fuiſſe ſingulis diebus Dominicis communicare. Tandem Ignatius epiſt. ad Epheſ. indefinitè conſulit, *Date operam, vt frequentius congregemini ad Euchariſtiam.*

Actor.2. Hieronym. Baſil. Tertull. Auguſt. Cyprian. Ambroſ. Chryſ. Epiphan. Iuſtin. Ignatius.

Satisfit obiectioni. D.Thom. Paludan. Durand. Alenſis. Gabriel.

Dices,ſaltem eſſe iure diuino prohibitum ſæpius eodem die communicare. Reſpondetur, hanc prohibitionem ex iure humano colligi, vt conſtat ex D.Thoma,in 4.diſt.12.Paludan.Durand.& aliis, & Alenſi 4. parte, quæſtione 52. membro 3. Gabriel. lect.87.in Canonem,ſcilicet,ex capite, conſuluiſti, de celebratione Miſſæ,& cap. ſufficit, de conſecrat. diſtinct.1.in quibus de Sacerdotibus ſacrificantibus ſermo eſt, & inde ſumitur argumentum ad laicos communicantes,quam collectionem vſus Eccleſiæ approbauit, & præcepto confirmauit, præcipuè ob reuerentiam tanti ſacramenti, ne ſcilicet, ob nimiam frequentiam vileſcat, & diuus Thomas addit myſticam congruentiam, ſcilicet, vt ſaltem per vnicam vnius diei communionem vnitas & ſufficientia paſſionis Chriſti repræſententur. At verò, ſtando in ſolo iure diuino,nulla eſt talis prohibitio, quia nec ſcripta eſt, nec tradita, nec ſola ratione probari poteſt, & ex eiſdẽ iuribus poteſt ſumi proportionale argumentum, quia ſæpius eodem die ſacrificare,non eſt prohibitum iure diuino. Ergo nec communicare. Vnde, ſicut Papa diſpenſat interdum, vt aliquis eodem die ſæpius ſacrificet, ita poſſet diſpenſare in iterata communione extra ſacrificium. Non eſt ergo prohibitum iure diuino. Dices, ergo nec ſingulis horis communicare, vel etiam ſæpius eadem hora.Reſpondetur verum eſſe, de tota hac re, poſitiuo iure diuino nihil declaratũ eſſe,ſed prudentiæ, quam ius ipſum naturale dictat, relinqui,quæ dictat, ea cauenda eſſe, quæ contemptum,vel irriſionem ſacramenti parere poſſunt, & ideo

& ideo Eccleſiaſtica prouidentia in his modum & ordinem adhibuit.

Dubio reſpondetur.

Quæri autem obiter poteſt, an in aliquo caſu poſſit nunc aliquis bis in die communicare extra ſacrificium (de quo poſtea dicemus) non obſtante Eccleſiæ prohibitione? Sylueſter, verbo Miſſa. 1. quæſtione 7. negat vnquam licere. Sed excipiendus eſt caſus, in quo, ad impediendam iniuriam huius ſacramenti, vel irreuerentiam, id ſit neceſſarium, vt verbi gratia, ne in manus hæreticorum veniat, vel ne comburatur, aut in ſimilibus, quemadmodum in ſuperioribus de ieiunio diximus; ratio enim eadem eſt: nam quod propter reuerentiam ſacramenti introductum eſt, non debet ita obſeruari, vt in illius iniuriam, vel irreuerentiam vllo modo cedat; & ita meritò ſentit Angelus, ver. Euchariſtia 3. num. 39. & Summiſtæ frequentiùs, & Paludanus ſuprà. *Angelus. Palud.*

Difficultas enodatur.

Tandem inquiri hîc poteſt, quomodo computandus ſit dies, intra quem non licet bis communicare? Reſpondetur, à media nocte in mediam noctem eſſe computandum, eodem modo, quo ſuprà dictũ eſt de ieiunio, propter eaſdem cauſas, & propter Eccleſiæ vſum, qui hoc ſatis declarat: ſicut enim datur communio ſtatim poſt mediam noctem, etiamſi homo ante paucas horas aliquid commediſſet, ita etiam dari poteſt, etiam ſi cõmunicaſſet. Eſt n. aduertendum, ſeruato ieiunio, & ſecluſo ſcandalo, ac per ſe loquẽdo, in qualibet hora diei, poſſe hominem communicare; quia licèt frequentiùs ſoleat communio dari vſque ad meridiem, quia illud eſt tempus opportunius; tamen nulla eſt lex, quæ ad hoc obliget, nec conſuetudo hactenus ita introducta eſt, vt præceptum induxerit, quod notarunt Angelus ſuprà, & Sylueſter, verb. Euchariſtia 3. q. 14. *Angelus. Syluest.*

2. Concluſio.

Dico ſecundò, generatim loquendo, conſultius eſt frequẽtius communicare, quàm rarius: magíſque eſt in frequentiam, quàm in raritatem inclinãdum, conſiderando actum ipſum abſolutè, ſeu in ſuo genere. Hæc eſt communis ſententia Theologorum, D. Thom. hîc, & in 4. diſtinctione 12. quæſt. 3. articul. 1. quæſtiuncula 2. vbi etiam Bonauentur. Richard. Paludan. & Gabr. ibi, & lect. 87. in canon. Adrian. quæſtione 3. de Euchariſt. Petrus Soto lectio. 9. de Euchariſt. Et ſumitur ex Concil. Trident. ſeſſione 13. capitul. 8. vbi ad frequentiam hortatur, & ſeſſione 22. cap. 6. *Optat ſancta Synodus, vt in ſingulis Miſſis fideles adſtantes communicarent:* atque ad idem conferunt dicta ſanctorum Patrum citata præcedente concluſione; quibus addendus eſt Cyrillus lib. 3. in Ioann. capitul. 37. & lib. 4. capitul. 17. vbi inter alia notat, ſolam dilationem per ſe non conferre ad meliorem diſpoſitionem: & regulariter cõtingere, vt, qui tardè accedunt, minus diſpoſiti ſint, quàm qui frequentet: Chryſoſtom. item multa de hac re ſcribit homil. 28. in 1. ad Corinth. & inter alia dicit, ſemper eſſe tempus accedendi, ſi ſemper conſcientia ſit pura. Idem homil. 1. ad Timoth. & orat. de ſancto Philogonio. Auguſtinus etiam epiſtola 118. non præfert eum qui ex reuerentia abſtinet, ei qui ex deuotione quotidie communicat: & de Eccleſ. dogmat. capitul. 53. nec laudat nec vituperat eum, qui quotidie communicat. Ambroſ. verò 4. de ſacram. cap. 6. hoc etiam conſulit, & ſimilia multa ſumi poſſunt ex Bernard. in ſermon. de cœna Domini, nonnulla ex Hieronym. apologia pro libris contra Iouin. & Gregor. hom. 22. in Euangel. Innocent lib. 4. de hoc myſter. capitul. 42. Rationes etiam ſunt perſpicuæ. Prima, quia communicare dignè per ſe bonum eſt; abſtinere verò ſolum eſt bonum per accidens, vel ex defectu diſpoſitionis, vel vt homo ad reuerentiam excitetur: ſed bonum per ſe præferendum ex genere ſuo eſt bono per accidens. Secundò quia frequenter accedere eſt ex propenſione charitatis: differre autem, aut eſt ex negligentia, aut ex timore: ſed per ſe loquendo melius eſt ex charitate operari, quam ex timore; ergo. Tertiò, quia, qui communicat, cæteris paribus, excedit alium in fructu ſacramenti ex opere operato: poteſt autem facilè in alijs eſſe æqualitas; quia voluntas communicandi dignè, ex ſe non eſt minùs bona & meritoria, quàm affectus abſtinendi etiam ex reuerentia; ergo ex ſuo genere illud eſt eligibilius. Quartò quia, ſi propter aliquid eſt interdum probanda abſtinentia huius cibi, maximè propter conſeruandam, vel concipiendam reuerentiam ſeu deuotionem, ſed ad hoc ipſum non minùs iuuat ipſe frequens vſus, ſi prudenter fiat, & mediocri diligentia adhibita: nam & bona conſuetudo iuuat ad ſimiles actus melius exercendos, & efficacia etiam ſacramenti multum confert; ergo, ſimpliciter & generatim loquendo, fauendum eſt potius frequentiæ, quàm dilationi.

D.Thom. D.Bonau. Richard. Palud. Gabriel. Adrian. Pet.Soto. Conc.Trid. Cyril.Alex. Chryſoſt. Auguſt. Ambroſ.

3. Concluſ.

Dico tertiò: In particulari non poteſt vna regula dari de frequentia, quæ omnibus expediat, ſed pro diuerſitate ſtatuum & morum id eſt prudenti arbitrio definiendum. Hæc concluſio tam per ſe nota eſt, vt non indigeat probatione. Vt tamen in re morali rationem aliquam inſinuemus ad ferendum prudens iudicium, videtur ſanè rarò eſſe alicui conſulendum, vt ordinaria conſuetudine frequentius, quàm octauo quoque die communicet. Ita ſignificant Doctores citati: & ita ſentiũt prudentes, & experti viri in hac materia, & communis vſus Eccleſiæ non parum fauet. Ratio autem eſt, quia hoc modo, & ſufficienter ſubuenitur fructui animarum; & ratio etiam habetur reuerentiæ debitæ & ſacramẽto: nam regulariter loquendo tot ſunt humanæ vitæ negotia, & impedimenta, quæ & animũ diſtrahunt, & tempus occupant, vt non poſſint homines frequentius accedere, cũ debita diſpoſitione; nec tantum temporis huic actioni dare, quantum par eſſet: hoc tamen ſemel in hebdomada præſtare regulariter non eſt difficile; imò hinc ſæpe eueniet, vt vna communio facta opportuno tempore cum maiori fiat fructu, quàm plures ſine debita præparatione & gratiarum actione. Aduertit autem Bernardus ſuprà, non eſſe omittendam huiuſmodi frequentiam propter ſola peccata venialia; neque quia homo minorem feruorem deuotionis & charitatis in ſe ſentire videatur, quia non eſt exiguus huius ſacramenti fructus: *quod in magnis peccatis impedit conſenſum, & in minimo ſenſum minuit.* Vnde Bonauentura libro de proceſſu religionis proceſſu 7. cap. 21. ſic inquit: *Licèt tepidè, accedas fiducialiter, confidens de miſericordia Dei, quia quo magis æger, magis indiges medico,* & iuxta hoc dictum, ſunt exponenda verba quæ ex Hilario referuntur de conſecratione diſtinctione 2. cap. *Si non ſunt tanta peccata, vt excommunicetur quis, non ſe debet à medicina corporis & ſanguinis Domini ſeparare,* id eſt, ſi non ſunt mortaliter, vel ſi ſunt, ſi iam eſt præmiſſa eorum confeſſio: reperiuntur autem illa verba apud Auguſtinum epiſtola 128. & Beda 1. ad Corinth. 11. Non autem negandum interdum poſſe huiuſmodi frequentiam differri propter aliquam occaſionem ſimilem ad conciliandam maiorem reuerentiam; id tamen potius eſſe debet ratum, & extraordinarium, quam frequens: nec tanta debet eſſe dilatio, vt plus nocere poſſit, quàm prodeſſe: ne fortè alicui contingat illud Pſal. 101. *Percuſſus ſum*

D. Bern. D. Bonau. Hilarius. Auguſt. Beda.

vt fœnum & aruit cor meum, quia oblitus ſum comedere panem meum. Denique ita eſt hæc doctrina accipienda, vt non intelligatur, omnibus hominibus, omnibúſque ſtatibus vniformiter applicanda: nam continentibus frequentius conuenire poteſt, quàm coniugatis; & religioſis, quàm laicis: ſolùm ergo aſſignamus regulam, quæ faciliùs poteſt ferè in omnibus obſeruari, qui timoratam conſcientiam habent, reliqua prudentiæ confeſſorum, & paſtorum relinquenda ſunt.

DISPVTATIO LXX.

De præcepto Eccleſiaſtico circa vſum Euchariſtiæ.

Diſp. 32. de Euchariſtia.

OMiſſa quæſtione, an ſit hoc præceptum; quæ in præſenti per ſe nota eſt, eadem ferè occurrunt de hoc præcepto declaranda, quæ de diuino. Supponenda verò ſunt verba legis latæ in cap. omnis vtriuſque ſextus, de pœnitentiis, & remiſſ. quæ ſunt fundamentum huius diſputationis. *Omnis* (dicitur) *vtriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis peruenerit, ſemel ſaltem in anno confiteatur, ſuſcipiens reuerenter ad minus in Paſcha, Euchariſtiæ ſacramentum, niſi fortè de proprij Sacerdotis concilio ob aliquam rationabilem cauſam ad tempus ab huiuſmodi perceptione duxerit abſtinendum, alioqui & viuens ab Eccleſiæ ingreſſu arceatur, & moriens Eccleſiaſtica careat ſepultura.*

SECTIO I.

Quas perſonas obliget hoc præceptum.

Soli fideles baptizati tenētur ſemel in anno communicare.

DIco primò, ſolùm obligare fideles baptizatos. Hoc conſtat primò ex verbis ipſius legis, nomine enim fidelium intelliguntur illi, qui fidem Chriſti & Eccleſiæ profeſſi ſunt per baptiſmum. Item, quia ſolùm illi obligantur ea lege, qui poſſunt obligari ad confeſſionem, quando ea indigent: ſoli autem baptizati poſſunt obligari ad confeſſionem. Tandem hoc præceptum eſt purè Eccleſiaſticum; ſed poteſtas Eccleſiaſtica ſolùm eſt ſuper baptizatos: nam, *de his, qui foris ſunt, nihil ad nos*, ait Paulus 1. ad Corinth. 5.

liqua non omnes, ſed adulti.

Dico ſecundò: Hoc præceptum obligat omnes & ſolos fideles adultos. Patet ex verbis legis. Item, quia ſoli adulti ſunt capaces proprij præcepti & obligationis: omnes autem illi indigebant hac Eccleſiaſtica determinatione præcepti diuini. Vnde nullus, cuiuſcũque ſtatus exiſtat, ſiue ſit clericus, ſiue laicus, ſiue religioſus, ſiue ſæcularis ab huius præcepti obligatione eximitur. Solum de ſummo Pontifice dubitari poteſt, an hoc præcepto obligetur: ſed quia dubium hoc in hac ſpeciali materia non poteſt moraliter ad praxim reuocari, & quia in eadem forma tractatur ab omnibus circa eandem legem in materia de confeſſione illud differemus eo vſque.

D. Thom. Maior. Caiet. Soto. Nauar.

Sed explicandum ſupereſt, quando incipiat homo hoc præcepto obligari. De qua re multa ſcribunt Theologi in 4. diſtinctione 9. D. Thom. quæſtione 1. articul. 5. quæſtiuncula 4. Maior quæſtione 2. Caiet. hîc, articul. 9. Soto articul. 11. Nauar. in Sum. c. 21. numero 8. Summiſtæ, verbo, Euchariſtia, & verbo Communio. Qui omnes in primis notant; quamuis verba huius legis generatim loquantur de hominibus, poſtquam ad annos diſcretionis perueniant, ſimúlque obligationem confitendi & communicandi coniungant; nihilominus nõ ſtatim, ac homo habet vſum rationis, quo ſit capax peccati mortalis, & obligationis confitendi, non ſtatim (inquam) obligari hac lege Paſchalis communionis, ſed per aliquod tempus, vel etiam per aliquot annos poſſe ad

A confitendum, priuſquam ad communicandũ, obligari, tũ quia verba legis ſunt accommodatè intelligenda, iuxta genus materiæ. Eſt autem magnum diſcrimen inter vtrũque ſacramentum, confeſſionis enim ſacramentum magis neceſſarium eſt & ex hac parte eſt anticipandum; Euchariſtiæ verò eſt lõgè dignius, & ideo ad illius vſum maturior ætas expectanda eſt, vt poſſit ſuſcipiens conueniente deuotione accedere, & grauiori iudicio inter hunc & alios communes cibos diſcerneret; tum etiam, quia in ipſiſmet verbis legis implicitè hæc differentia inſinuatur: nam cõfeſſio abſolutè præcipitur; cõmunio verò cum quodam ordine ad prudens iudicium confeſſoris: omnes autem prudentes confeſſores iudicant expedire plus

B communionem, quàm confeſſionem differri, vnde communi etiam vſu Eccleſiæ ita hæc lex declaratur quidquid Palud. ſentiat 4. d. 10. q. 1. num. 25.

Deinde ferè omnes in hoc conueniunt, non poſſe generaliter definiri hanc obligationẽ per hominum ętates ſeu annorum numerum: nam, licèt Soto dicat, hanc obligationẽ incipere duodecimo ætatis anno, quo tempore, inquit, incipiunt obligari homines aliis legib. Eccleſiaſticis, tamen neque illud principium poteſt eſſe vniuerſale; quia non omnes pueri ea ætate habent omnino perfectum rationis vſum. Vnde alij hoc extendunt ad 14. & 15. annum: quod etiam non poteſt generaliter affirmari, quia ante hoc tempus, imò & ſæpe ante duodecimum ætatis *Soto.*

C annum, ſunt multi ita doli capaces, itaque inſtructi in rebus fidei, vt ſine dubio obligentur hoc præcepto. Neque ratio generalis, quam ſecundo loco Soto poſuit, video quo fundamento niti poſſit, aut qua ratione id valeat vniuersè affirmari: nam præceptum ieiunij non obligat à duodecimo ætatis anno; præceptum autem abſtinendi à carnibus die prohibito, ſine dubio antea obligat: & idem exiſtimo de præcepto audiendi Miſſam. Non eſt ergo illa generalis regula. Dicendum igitur eſt, hunc ætatis terminum non poſſe indiuiſibiliter præſcribi, ſed ad ſummum dici poſſe, hunc terminum contineri poſſe à decimo vſque ad decimum quartum ętatis annum, quia, moraliter loquẽdo, neque ante decimum incipit, neque

D vltra decimum quartũ differtur hæc obligatio, ſicut nec rationis vſus. In hac verò ætatis latitudine ſolet eſſe magna varietas; alij enim citius, alij tardius ratione vti incipiunt, & ideo non omnib. ſimul incipit hæc obligatio: ſatis faciet autem vnuſquiſque, ſi parentum & confeſſorum iudicium ſequatur, quos debet conſulere, cum dubitare incœperit, ipſi verò debent puerorum capacitatem & iudicium examinare, vt prudenter de eorum obligatione iudicent. Ita ferè D. Thom. Palud. & Maior locis citatis. Alenſ. 4. part. quæſt. 49. membr. 4. Caiet. in Summ. verbo, Communio, & Catechiſmus Pij V. Addit verò Soto, & mihi etiam probatur, non ſtatim ac hi pueri perue- *D. Thom. Palud. Maior. Alenſ. Caiet. Catec. Pij V. Soto.*

E niunt ad ętatem, in qua poſſunt licitè communicare, ad id obligari, ſed poſt aliquòd tempus, verbi gratia, poſt vnum & alterum annum: nam & vſu Eccleſiæ ita videtur hanc legem declaraſſe; & rationi conſentaneum eſt, vt Eccleſia non obliget, cùm primùm poteſt: ſed facultatem concedat expectandi per aliquod tempus, vel propter maiorem reuerentiam ſacramenti, vel propter maiorem fructum recipientis; vel ne hi pueri facilè exponantur periculo tranſgreſſionis: ſecurius autem hoc fiet, ſi conſilio confeſſoris fiat; ſic enim non diſcordabitur, etiam à verbis legis.

Quæres tandem, an hæc doctrina, quæ de præcepto Eccleſiaſtico data eſt, eodem modo ſoluenda ſit reſpectu diuini præcepti: nam in ſuperioribus *Quæſitum.*

dubium

Nauar. Cordub. Soluitur.

dubium hoc in hunc locum remiſimus. Et quidem aliqui auth..res ſimpliciter affirmant, quoad hoc, eandem eſſe rationem vtriuſque præcepti. Ita Nauar. dicto c.21. num. 57. & Cordub. in ſumma Hiſpana, quæſtione 60. Sed aliqua declaratione & limitatione opus eſt: nam in communi vſu communionis, qui fit extra articulum neceſſitatis, prædicta regula ſeruanda eſt, quia hoc præceptum Eccleſiæ, eſt determinatio præcepti diuini, quoad tempus, in quo vtẽdum eſt hoc ſacramento extra mortis periculũ: hæc autem determinatio Eccleſiæ eſt ſufficiens ad ſatisfaciendum præcepto diuino eo modo, quo ab ipſa Eccleſia recepta, & eius vſu eſt declarata, & approbata; ergo quoad hoc eſt eadem ratio vtriuſque præcepti: vt probant etiam rationes & morales coniecturæ adductæ. At verò de communione facienda in articulo mortis non eſt eadem ratio, neque hoc præceptum Eccleſiæ determinauit diuinum, quoad illud tempus; quia quoad hoc ex ſe erat ſufficienter determinatum. Vnde exiſtimo, in illo articulo dandam eſſe communionẽ cuicunque homini habenti vſum rationis ad peccandum & capaci confeſſionis, & Extremæ vnctionis. Quod Nauarrus quidem fatetur eſſe omnibus conſulendum; ego verò exiſtimo eſſe obligationem, tam ex parte petentis, quàm diſpenſantium, quia talis homo eſt capax fidei, & ſufficientis reuerentiæ ſacramenti; & eſt in eo periculo, in quo non expectat commodius tempus ad recipiendum ſacramentum cum meliori diſpoſitione; ergo debet tunc accipere eo modo, quo poteſt. Patet conſequentia, quia in illo homine iam habent locum verba illa Chriſti, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis*: quorum vim & obligationem poteſt talis homo percipere, & voluntariè manducare ac ſe probare, vt dignè recipiat; nihil ergo eſt, quod illum excuſet, neque contra hoc video rationem aliquam, aut conſuetudinem.

SECTIO II.

Quando obliget hoc præceptum.

Baptizati adulti ſemel in anno communicare tenentur. D. Thom.

DIco primò, obligare tantùm ſemel in anno. Hoc patet ex verbis legis, cuius rationem vt declaremus aduertendum eſt, hanc temporis obligationem, pro temporum diuerſitate variam in Eccleſia fuiſſe. In principio enim, vt D. Thomas & alij ſentiunt, obligatio illa determinata erat ad quotidianam communionem; quod tamen incertum eſt, vt ſuprà dixi, imò probabile eſt, in principio nullam factam eſſe determinationem: quia fidelium deuotio obligationem præcepti præueniebat, vt ſuprà etiam tetigi. Poſtea creditur determinatio facta ad ſingulos dies Dominicos, de quo etiam non inuenio ſufficientem traditionem, neque expreſſum decretũ alicuius Pontificis, vel Concilij: ſolùm in decretis Pij I. & in Concil. Nannetenſi, c.9. legimus, præcipi Sacerdoti, vt ſingulis Dominicis diebus panem benedictũ habeat, quem his fidelibus diſtribuet, qui communicare non potuerint; hinc enim fit coniectura, priùs ſolitos fuiſſe fideles omnes diebus Dominicis communicare, quòd verò hoc fuerit in præcepto, nõ ſatis conſtat. Poſtea verò ſtatutum eſt vt ter ſaltem in anno; in Natali, ſcilicet, Domini, Paſchate, & Pẽtecoſte, fideles communicarent, vt patet ex Fabiano Pap. epiſt. 2. cap. 4. Conc. Agath. cap. 18. Et ſi non frequentiùs, de conſecr. d. 2. Refert autem Brach. lib. 6. decret. c. 19. Syluest. Pap. quoſdam alios dies addidiſſe: quam legem apud nullum alium reperio. Soter autem Papa cap. in cœna Domini, de conſecr. d. 2. præſcripſerat, vt in die cœnæ Domini omnes cõmmunicarent, quam communionem videtur hîc D.

Pius I. Conc. Nanne. Fabian. Pap. Conc Agath. Brachar. Soter.

A Thom. à Paſchali diſtinguere. Tandem verò, creſcente nimium fidelium numero, & charitate refrigeſcente, viſum eſt Eccleſiæ ſufficere vnam communionem ſingulis annis præcipere, ne fragilibus hominibus laqueos iniicere videretur: quia, non obſtantibus ſuperioribus præceptis, introduci cœpit conſuetudo differendi communionem per annum integrum, vt ſumitur ex Chryſoſtomo, homil. 61. ad populum, vbi eam conſuetudinem reprehendit; & ex Auguſtino ſermone 28. de verb. Domin. & Ambroſ. lib. 5. de ſacramentis, cap. 4. dicentibus, *Si quotidianus eſt panis, cur poſt annũ illum ſumis, quẽadmodum in Oriente Græci facere conſueuerunt*? Ex his ergo conſtat prima ratio huius præcepti: nam, vt eſ-B ſet certa aliqua ratio implendi diuinum ius, quam poſſet Eccleſia exigere, & tranſgreſſores punire, oportuit ab ea aliquam determinationem fieri; vt verò præceptum eſſet accommodatum multitudini, & fragilitati, & præſenti rerum ſtatui, non oportuit frequentiorem vſum præcipi. Vnde colligitur ſecundò (quod ſuprà dicebamus) ſtante hoc Eccleſiaſtico præcepto neminem obligari ad maiorem frequentiam, nec peccare eum, qui ſemel tantùm in anno, tempore ab Eccleſia præſcripto communicat: nam implendo præceptum Eccleſiæ ſimul ſatisfacit diuino, alioqui Eccleſia nõ ſufficienter prouidiſſet fidelibus. Nauarrus tamen capit. 21. numero 59. excipit nonnullas perſonas, quæ pluries te-C nentur communicare in anno, non ex ſolo diuino iure, neque ex hac lege Eccleſiaſtica, ſed ex aliis: nam in Clementina, In agro, §. ſanè, de ſtatu Monach. præcipitur Monachis Benedictinis, vt ſingulis menſibus communicent, & idem dicitur de Monialibus in Concilio Tridentino ſeſſione 25. capit. 10. de regularibus. Sed in his decretis non ſunt verba, quæ præceptum clarè exprimant, ſed ſolùm conſilium, vel regularem conſtitutionem, vnde Tridentinum ſic ait, *Attendant diligenter Epiſcopi, & cæteri ſuperiores monaſteriorum Sanctimonialium, vt in conſtitutionibus earum admoneantur Sanctimoniales, vt ſaltem ſingulis menſibus, &c.* Quapropter niſi ſpeciale votum intercedat, aut niſi ex inſtituto religionis conſtet, conſti-D tutiones eius obligare ſub mortali, nulla talis eſt rigoroſa obligatio.

Chryſoſt. Auguſt. Ambroſ. Nauar. Conc. Trid.

Hoc præcepto communicare tenentur fideles tempore Paſchatis.

Dico ſecundò: Hoc præceptum ſpecialiter obligat tempore Paſchatis, vt patet ex illis verbis legis, Ad minus in Paſcha, & Concilium Tridentinum, ſeſſione 13. canone 9. definit, teneri omnes fideles ſingulis annis, ſaltem in Paſchate ad communicandum, iuxta præceptum ſanctæ matris Eccleſiæ. Ratio autem huius determinationis fuit, & vt tempus eſſet magis determinatum & certum, & quia eo tempore videntur eſſe fideles magis diſpoſiti, & deuoti ad hoc ſacramentum recipiendum; & quia eo tempore inſtitutum & celebratum fuit E hoc myſterium, noſtráque redemptio conſummata.

Difficultas. Enodatur.

Sed circa hoc tempus nonnulla ſuperſunt explicanda. Primum, quid nomine Paſchatis ſignificetur, videtur enim ſignificari tantùm ipſa dies Dominica Paſchæ, in qua Chriſtus reſurrexit. Reſpondetur, quidquid ſit de vi vocis, Eccleſiaſticam conſuetudinem declaraſſe ex decreto Eugenij III I. vt refert Nauar. dict. cap. 21. numero 45. hoc tempus compleri quindecim diebus à Dominica Palmarum vſque ad Dominicam in Albis, incluſiuè: nam quælibet horum dierum aliquis communicet, implet hoc præceptum: & quamuis ſæpius extra hos dies communicet, non implet præceptum, niſi communicet intra illos dies; quia verba legis limitãt actũ ad illud tẽpus, quod meritò ad omnes illos dies exten-

ſum eſt, ne omnes fideles ad vnum tantùm diem ex præcepto obligari facilè exponerent periculo tranſgrediẽdi illud. Quòd ſi alicubi introducta eſſet conſuetudo extendendi ampliùs hoc tempus, illam etiã ſeruare ſufficeret: ſicut referunt, Mediolani conſuetudine receptũ eſſe, vt quolibet die quadrageſimali communicando impleatur hoc præceptum. Quod etiam in Hiſpania fieri poſſe declaratum dicitur à Clement. VII. ídque conſtitiſſe teſtimonio Laurẽtij Cardinalis Sanctorum quatuor Coronatorum, & Epiſcopi Præneſtini, & vſu etiam receptum fuiſſe. Sed mihi nec de vſu, nec de conceſſione ſatis cõſtat, vbi autem conſtaret, ita facere ſufficeret. Hîc verò aduertendum eſt, teneri fideles, ad hoc præceptum ſeruandum, Euchariſtiam ſuſcipere de manu proprij paſtoris, aut alterius, qui vicem eius gerat, ſeu de eius facultate; ita enim & vſus Eccleſiæ declarat, & ſummi Pontifices in variis reſcriptis ſeu priuilegiis ſignificarunt, & ex eodem capitulo, Omnis vtriuſque ſexus, colligitur, dum confeſſionem dicit faciendam eſſe proprio Sacerdoti, & non alieno, niſi de proprij licentia, ſine qua alter non poteſt ſoluere, vel ligare: hîc enim eadem eſt ratio, quia etiam alienus non poteſt alterius oues paſcere ſine licentia proprij paſtoris, vt infrà dicemus, agentes de obligationibus miniſtrorum. Et ideo in eodem capite ſolùm iudicio proprij Sacerdotis relinquitur, vt eius conſilio poſſit communio differri: ſic igitur, ſolùm illius miniſterio, vel de facultate eius, impleri poteſt hoc præceptum. Quomodo autem intelligenda ſint aliqua priuilegia Pontificum, quæ de hac re loquuntur, dicemus infrà tractando de præcepto miniſtrorum.

Secundum dubium explicandum eſt; an, qui in Paſchate tranſgreſſus eſt hoc præceptum, liber maneat ab obligatione communicandi vſque ad ſequens Paſcha. Ita enim ſentiunt graues authores D. Antonin. 2. part. titul. 9. capitul. 9. §. 3. Syluest. verbo Euchariſtia, 3. quæſt. 15. Tabiena verbo Communicare, quæſtio. 7. Medina Codice de pœnit. quæſt. de confeſſ. ſemel in anno agenda. Soto in 4. diſtinctio. 18. quæſtione 1. artic. 4. Victor. in Summa, num. 137. Fundamentum eſt, quia præceptum affirmatiuum obligans ad aliquem actum præſcripto die, vel tempore, tranſacto illo non obligat, etiam ſi per impotentiam vel malitiam in illo impletum non ſit: ſed huiuſmodi eſt hoc præceptum reſpectu temporis Paſchalis; ergo, &c. Maior conſtat apertiſſimis exemplis, in præcepto audiendi miſſam diebus feſtis, in præcepto ieiunij quadrageſimalis, vel quocunque alio: & idem contingit in voto, quando fit de actu pro die ſeu tempore determinato. Ratio autem eſt, quia præceptum affirmatiuum non obligat pro ſemper: vnde, quando ipſum deſignat tempus, ad illud limitatur obligatio; non enim poteſt vltra verba legis obligatio extendi, cùm verba explicent voluntatem legiſlatoris, à qua vis obligationis pendet. Et poteſt in hunc modum explicari; quia, ſi tranſacto tempore à lege præſcripto, homo teneretur ad actum præcepti, vel hoc eſſet ex directa intentione & obligatione legis; & hoc non, vt ratio facta probat: vel eſſet quaſi ex conſequenti per modum cuiuſdam reſtitutionis; & hoc non, quia non omnes tranſgreſſiones præceptorum obligant ad reſtitutionem, ſed quæ ſunt contra iuſtitiam commutatiuam; etenim, ſi quis hodie teneatur eleemoſynam facere Petro indigenti, & peccet non faciendo, & craſtina die Petrus iam non indigeat, iam non tenetur facere, nec reſtituere, quam priùs omiſit, quia non peccauit contra iuſtitiam, & occaſio ac

D. Antonin. Syluest. Tabien. Medina. Soto. Victoria.

A materia præcepti tranſacta eſt. Minor verò prioris ſyllogiſmi conſtat ex verbis legis, ibi, *ad minus in Paſcha, ſuſcipiens reuerenter Euchariſtiæ ſacramentum.* Item, quia ibi conſtituitur differentia inter præceptum confeſſionis & communionis; in illo enim tantùm dicitur ſemel in anno eſſe confeſſionem faciendam, & totum anni tempus indifferens relinquitur; hîc verò Paſchale tempus deſignatur.

Alij verò authores diſtinctione hac in re vtuntur: nam contingit non impleri præceptum die Paſchatis pluribus de cauſis; aut ex impotentia ac legitima excuſatione, aut ex malitia: quando contingit non impleri præceptum ex malitia, inquiunt extingui obligationem, vt prior ſententia dicebat; quando verò eſt ex impotentia, dicunt durare obli-
B gationem, & teneri ad communicandum, quamprimum poſſit: quia lex ipſa dat facultatem confeſſori ad differendum tempus illud, quando expedire iudicarit; & tunc non tollitur, ſed differtur obligatio, quandocunque autem interuenit legitimum impedimentum, ita ſuſpenditur obligatio, ſicut iudicio confeſſarij ſuſpendi poteſt: quia, per ſe loquendo, & iuxta verba legis, tale impedimentum iudicio confeſſoris declarandum eſſet: vnde, ſi accidat omitti, non confeſſoris iudicio, vel quia conueniri non poteſt, vel quia res eſt tam euidens, vt non ſit moraliter neceſſarium, nihilominus eodem modo iudicandum eſt, non tolli, ſed ſuſpendi obligationem, propter tale impedimentum; nam huiuſmodi eſſe
C debet prudens conſilium proprij paſtoris, quod ibi ſaltem interpretatiuè interponitur. Debet ergo aliquis in huiuſmodi euentu, vt non peccet omittendo, habere propoſitum communicãdi, cùm primum impedimentum auferetur. Quòd ſi obiicias, non debere eſſe melioris conditionis eum, qui peccando, quàm qui ſine peccato omittit; Reſpondetur, non eſſe melioris conditionis: nam ille aſtringitur obligatione præciſè pro tempore Paſchali, quando nullum eſt impedimentum, & hoc non eſt priuilegium, ſed grauamen potiùs; at verò, quando occurrit impedimentum, augetur quodammodo vel differtur obligationis tempus; quod priuilegium potius eſt quàm grauamen. Ita ſentit Summa Ar-
D mill. verbo, Communio, num. 6. nec diſſentit Tabiena loco citato. Et quidem poſterior pars huius ſententiæ mihi videtur valde conformis verbis & intentioni legis, atque omnino vera; tamen ſi prædicti authores rem attentiùs conſideraſſent, ex hac eadem poſteriori parte potuiſſent elicere, priorem ſententiam eſſe falſam, & non eſſe idem iudicium ferendũ de hac lege, & de omnibus aliis, quæ certa tempora deſignant: nam ieiunium aut miſſa, ſiue per impotentiam, ſiue per malitiam præſcripto die omittantur, non cadunt ampliùs in obligationem ſubſequenti die. Et per ſeſe incredibile eſt, voluiſſe
E legiſlatorem in hoc præcepto, vt non extingueretur ſtatim obligatio, ſed differretur, quando propter iuſtum impedimentum non poteſt in Paſchate communicari, & tamen non multo magis voluiſſe, vt, quacunque ratione vel temeritate omitteretur, non extingueretur ſtatim obligatio ſed permaneret, ſemper quæ vrgeret, donec impleretur.

Sum. Armill. Tabien.

Dico ergo, Paſchale tempus ita indicari hoc præcepto, vt, ſi in illo non impleatur, non ceſſet obligatio vſque ad futurum Paſcha, ſed obliget ſemper idem præceptum ad non differendam communionem, ſed ſtatim communicandum, quamprimum moraliter homo poſſit. Ita docet Nauarrus capite vigeſimoprimo, numero quadrageſimoquinto, & Viguerius in Inſtitutionibus, capit. 16. §. 3. verſiculo 19. &

Si quis, cum paſchali tempore communicare teneretur cõmunionem omiſit, deinceps ligatus manet, quamprimum præceptum implere. Nauarr. Viguer.

D.Thom. Palud.

19.& ſumitur ex D.Thom.in 4.diſtinct.13.q.art.1. quæſt. 4. quatenus eodem modo loquitur de communione,quo de confeſſione; & idem ſentit Palud. in 4.d.10.q.1.n.25. Et probatur primò ratione inſinuata contra præcedentem ſententiam. Secundò,ex intentione huius legis, quæ duas partes principales includit:vna eſt,vt communio vltra annum non differatur,altera eſt,vt ſaltē fiat tempore Paſchatis: & vtraque eſt principaliter intenta, præſertim prior; poſterior enim, vt ſuprà dicebam, addita videtur propter maiorem congruentiam illius temporis; & vt certiùs conſtet,priorem partem impleri ſeu communionem vltra annum non differri,ergo quamuis ex malitia communio facta non ſit tempore Paſchali, debet ex vi huius præcepti quamprimum fieri, quia,licèt præceptum iam impleri nō poſſet, quoad illam partem, quæ talē diem determinat: poteſt tamen aliquo modo ſeruari ,ſeu non magis aut magis violari,quoad aliam partem, quæ prohibet dilationem communionis vltra annum. Atque, vt huius rationis vis ampliùs declaretur, diſtinguendi ſunt varij modi, quibus poteſt certum tempus lege præſcribi. Primò enim poteſt lex determinare tempus propter ſpecialem ſolennitatem, aut circumſtantiā illius,vt pręcipitur ieiunium in vigilia alicuius Sancti,vel Miſſa in die feſto. Secundò deſignatur actus præceptus,vt proprium onus talis temporis,vt recitare horas canonicas eſt propriū onus ſingulorum dierum; & de his duobus modis procedunt rectè quæ prima ſententia aſſumit: quia in eis obligatio talis præcepti omnino limitatur ad tempus illud. Tertiò interdum principaliter & abſolutè præcipitur actus quoad ſubſtantiā; temporis verò circumſtantia deſignatur,vt magis congrua,ſeu conueniens ex ratione accidentali, vt in præcepto recitandi horas canonicas, ſubſtantia præcepti eſt, vt intra eundem diem omnes dicantur; congruentia verò eſt, vt ſingulæ horæ dicantur certis diei temporibus, in quibus,ſi omittantur, nō ceſſat obligatio, quamdiu durat dies: ſimiliter,ſi confeſſor præcipiat,feria ſexta ieiunare in ſatisfactionem, principaliter intendit vnius diei ieiunium;& propter maiorem congruentiam deſignat talem diem. Vnde ſi tunc omittatur, non extinguitur obligatio. Item in obligatione ſoluendi tributum, id frequenter contingit: tenetur enim aliquis tantum tributum ſoluere quotannis, tamē ad maiorem certitudinem certa dies deſignatur,vt verbi gratia, Sancti Ioannis: quòd ſi ea dies abſque ſolutione tributi tranſigatur, nō ceſſat obligatio,ſed potiùs poſt illum diem ſemper magis ac magis vrget; vnde Iuriſtæ dicunt, talem terminum non deſignari,vt in illo obligatio extinguatur,etiam ſi non impleatur, ſed vt ſolutio vſque ad illum differri poſſit, & non ampliùs. Et eodem modo ſi Sacerdos ex beneficij ſeu capellaniæ obligatione teneatur ſingulis feſtis B. Virginis vel ſimilibus diebus Miſſam dicere, & id facere omittat, non extinguitur obligatio,ſed tenetur alio die, quamprimum poſſit,obligationem implere: quia ſubſtantialis intentio inſtituentis eſt de ſubſtantia actus,de circunſtantia autem temporis,ſolùm ſecundariò. Et vniuerſim, quando in præcepto aliquid eſt ſubſtantiale,illud faciendum eſt,quamuis circumſtantiæ accidentales vel ſecundariæ impleri non poſſint, vt in præcepto ieiunij, abſtinentia à carnib. eſt quid ſubſtantiale,modus autem,ſcilicet, vt tantùm ſemel in die comedatur,eſt quid ſecūdarium, & ideo quamuis hoc poſterius impleri non poſſit, primum ſine dubitatione ſeruādum eſt,ſi fieri poteſt; licèt è conuerſo, qui à primo excuſatur, conſequenter excuſetur à ſecundo,vt communis tenet opinio. Præſens ergo præceptū, quod declaramus, in hoc tertio ordine collocandum eſt, vt ex principali fine & ratione huius præcepti colligi poteſt; præcipuè enim in eo intenditur,vt fideles non nimium differant vſum communionis. Eſt ergo hoc præceptum determinatio iuris diuini ad temporis dilationem limitandam & præſcribendā;ſubſtantia ergo huius præcepti eſt, vt communio vltra annum non differatur: dies autē Paſchatis propter ſpeciales congruētias ſuprà notatas deſignatur,non quia actus cōmunicandi ſit propriū onus illius diei, neque vt terminus ita præfixus ſit ad ſolutionem huius debiti,vt illo tranſacto, implendum non ſit,ſed potiùs vt terminet dilationem temporis,intra quod implenda eſt obligatio, vt ſaltem in illo impleatur,& multo magis poſt illum, ſi abſque obſeruatione, ſeu executione obligationis tranſigatur: ſicut de ſolutione debiti ad diem ſancti Ioannis ſuprà declaratum eſt. Dices, quamuis fortaſſe hic ſit finis huius præcepti, hoc nō ſatis eſt, vt præceptum ad hoc obliget; quia finis præcepti non cadit ſub præceptum,ſed materia,ſicut etiā dici poteſt,in præcepto audiendi miſſam die Dominico, intendi,vt ſemel ſaltem in hebdomada Miſſa audiatur, & non ampliùs differatur, & nihilominus non propterea obligat ſtatim poſt tranſactum Dominicum diem, etiamſi in illo non fuerit impletum. Reſpondetur primùm, quamuis finis legis non cadat ſub obligationem legis, niſi etiam ſit materia legis, tamen quando ille finis eſt maximè proprius & principalis, ex illo rectè coniectamus ſenſum & intentionem legis,& materiam eius. Secundò dicitur, hunc finem non eſſe extrinſecum, ſed intrinſecum, ſubſtantialémque materiam huius legis,quod patet, tum ex ratione facta, quia hoc præceptum eſt ſufficiens determinatio diuini præcepti:non eſſet autem ſufficiens determinatio, niſi ita præſcriberet tempus,vt prohiberet maiorem dilationem, tum etiam ex verbis ipſius decreti: O*mnis fidelis ſemel in anno confiteatur ſuſcipiens reuerenter,ad minus in Paſcha,Euchariſtiæ ſacramentū*, ex quo contextu conſtat, illud verbum, *ſemel in anno*, æquè cum vtroque actu confitendi & communicandi coniungi; clauditur ergo hoc in materia huius præcepti,ſicut de præcepto cōfeſſionis grauiores Theologi ſentiunt, vt ſuo loco dicemus,nec ſequentia verba, *ad minus in Paſcha*, excludunt abſolutam obligationem communicandi ſemel in anno, ſed potiùs declarant illam obligationem eſſe implendam ſaltem in tali die, quod potiùs additum eſt communionis,quàm confeſſionis præcepto: quia confeſſio propter neceſſitatem ſuam differenda non eſt;& poſtquam ſemel eſt facta, non eſt iterum ex præcepto iteranda, & ideo nullus certus terminus illi potuit deſignari: quia, quamprimum homo peccat,confiteri poteſt, & ſatis implet obligationem ſuam; communio verò iterari poteſt etiam ex pręcepto, & ideo potuit deſignari dies, in quo homo illam obligationem, ad minimum, implere teneatur,etiamſi priùs ſæpius voluntariè communicauerit. Fuit autem ita expediens fieri propter rationes ſuperiùs adductas. Atque in hoc ſenſu videtur hoc præceptum declaraſſe Concil. Trident. ſeſſ. 13. can. 9. dicens, *Si quis negauerit,omnes fideles teneri ſingulis annis,ſaltem in Paſchate, ad communicandum, anathema ſit*;ponit ergo hoc in materia & ſubſtantia illius pręcepti,& non tantùm in fine extrinſeco. Pręterea hoc etiam videtur declarare vſus Eccleſię:nam, ſi quis Paſchalem communionem omiſit, cenſuris compellitur, vt quāprimum communicet, nec permittitur vſque in alium annum differre; & tamen

Obiectio. *Diſſoluitur.* *Concil. Trident.*

Concil. Lateran.

Parochi vel paſtores non imponunt ad hoc nouam obligationem, ſed cogunt ad implendam obligationem dicta lege poſitam in Concilio Lateranenſi; neque ſolùm puniunt præteritam tranſgreſſionẽ, vt per ſe conſtat ex praxi, & ſenſu Eccleſiæ; & quia excõmunicatio non ſolet ferri propter præteritum vt ſic; ſed in ordinem ad futurum, vt aliquis nõ permaneat in peccato commiſſo, vel vt illud non continuet; ergo ſignum eſt, obligationem huius pręcepti durare, & tranſgreſſionem eius magis ac magis continuari, quandiu magis communio differtur. Tãdem declaratur à ſimili, quia ex vi huius præcepti tenetur homo cõmunicare in Parochia, ſeu alibi ex facultate Parochi; ſi autem contingat non poſſe illam circumſtantiam ſeruari, nihilominus tenebitur homo alibi communicare, ſi poſſit: quia hæc eſt ſubſtantia pręcepti, & pręcipuè intenta, quæ non eſt omittenda, etiamſi modus eius omnino impleri non poſſit; ſic ergo, quamuis, tranſacto die Paſchatis, non poſſit hoc præceptum impleri, quantum ad circumſtantiam talis diei, implendum eſt, quantum ad ſubſtantiam actus communicandi, ne vltra tempus lege præſcriptum differatur. Hæc ergo ſententia eſt ſine dubio vera, & rationabilis, magíſque fauens bonis moribus fidelium: nec dubitari poteſt, quin in ſenſu explicato potuerit hæc lex dari, nec rationem probabilem video, ob quam exiſtimemus non eſſe hanc Eccleſiæ intentionem. Solùm video dici poſſe, rationes factas non procedere de eo, qui, verbi gratia, in Natali Domini ex deuotione communicauit, & poſtea præceptum Paſchalis communionis tranſgreſſus eſt; ille enim, quamuis differat communionem vſque ad alium Natalem, non differt vltra annum: ergo ex hac parte non denuo trãſgreditur præceptum; ergo nec tenebitur ſtatim cõmunicare, quamprimum poſſit. Reſpondetur, quòd de hoc fortaſſe poſſet minùs improbabiliter id defendi; nihilominus mihi non placet, quia, illud eſt per accidens, & præceptum intelligendum eſt de communione præcepta, ſeu, quæ fit ad ſatisfaciendum Eccleſiaſtico præcepto, & hanc prohibet vltra annum differri.

Euaſio confutatur.

Difficultas.

Tertium dubium præcedenti ſimile eſt, ſi quis præuideat fore vt intra illos quindecim Paſchales dies communicare non poſſit, an teneatur præuenire, & communionem anticipare. Videtur enim ex dictis ſequi, teneri hominem ad huiuſmodi anticipationem: quia tenetur ſeruare ſubſtantiam præcepti, quantum poteſt, etiamſi circumſtantiam illius determinati temporis ſeruare non poſſit: ſed ad ſeruandam ſubſtantiam præcepti, neceſſarium eſt anticipare, quia, ſi expectet præfinitum diem, nec ſeruabit præceptum, quoad circumſtantiam, quia, vt ſupponimus, ita erit impeditus, vt communicare non poſſit, nec quoad ſubſtantiam, quia differet communionem vltra annum, præſertim, ſi opponamus à præcedente Paſchate non communicaſſe. Confirmatur primò: nam in ſimili caſu, tenetur quis præuenire confeſsionem, vt probabilior eſt opinio, & inferiùs ſuo loco dicemus; ergo. Confirmatur ſecundò: nam qui in die feſto præuidet ab hora octaua, verbi gratia, non futurum ſacrum tenetur præuenire, & audire prius, ſi poteſt, quamuis abſolutè totum tempus matutinum, ſit per ſe liberum ad audiendum ſacrum. His ergo coniecturis videtur hæc pars probabilis fieri. Nihilominus dicendum cenſeo, non teneri hominem in huiuſmodi caſu anticipare communionem ex vi huius præcepti. Ratio, qua moueor, eſt, quia nullus obligatur ad anticipandum actum præceptum, niſi per talem actum poſsit

Explicatur.

A ſatisfacere obligationi pręcepti: ſed per communionẽ anticipatam nõ implet quis obligationem huius præcepti; ergo ex vi eius ad hoc non obligatur. Maior videtur verè per ſe nota ex terminis, quia lex non obligat, niſi vt impleatur; ergo ad actum, quo impleri non poteſt, non obligat. Minor verò patet: nam, ſi quis in eo caſu anticipaſſet communionem, & poſtea Paſchali tempore non occurriſſet impedimentum, quod timebat, teneretur illo tempore communicare; quia hoc præcipit lex, & tunc impleri poteſt, cùm factum non ſit. Dices in eo caſu iam non teneri, ſeu excuſari, quia iam rationabiliter communicauit ex voluntate implendi præceptum, & præcipuè, ſi ex conſilio confeſſoris hoc facit; quamquã enim

Replicatur.

B hoc in lege non ſit expreſſum, videtur tamen ex ea rationabiliter ſeu à fortiori colligi, quia, cæteris paribus, melius eſt anteponere, quàm poſtponere: ſed lex ipſa dat facultatem poſtponendi ex rationabili cauſa; ergo multo magis cenſenda eſt dare ad anticipandum: ergo, ſi ita fiat, ſatis fiet præcepto, neque erit obligatio poſtea iterum communicandi; ergo ratio facta non obſtat, quo minùs præceptum hoc obliget ad anticipandum propter rationem ſuprà factam. Sed, licèt hic diſcurſus probabilis etiam ſit, non tamen auderem excuſare ab obligatione communicandi in Paſchate eum, qui ſic antipaſſet communionem, ſi poſtea nihilominus communicare

Improbatur.

C poſſet tempore præcepti, quia cùm lex ipſa expreſsè hoc præcipiat, non video, cur ſit omittendum, cùm ſeruari poteſt. Vnde, neque aliquis Doctorum aliud docuit, neque aliud eſt in vſu Eccleſiæ. Et ideo conſequenter nemo eſt obligandus ad anticipandam communionem: quia illa communio non eſt impletiua præcepti, & eandem obligationem relinquit, quæ antea erat. Neque ex facultate differendi, quam lex concedit cum conſilio confeſſoris, colligi poteſt facultas ita anticipandi, vt poſsit poſtea omitti Paſchalis communio, etiamſi illo tempore commodè fieri poſsit, ſed potiùs videtur colligi contrarium: nam tunc ſolùm datur facultas poſtponendi, quando in illo tempore præſcripto non eſt commoditas communicandi; & fortaſſe ideo in lege datur hæc

D facultas differendi communionem, quia iam ſupponit præſens impedimentum, de quo certò conſtare poteſt, quòd non ita contingit reſpectu anticipationis. Atque hinc patet ſolutio ad rationem dubitandi, & ad exempla inducta, nõ enim ſunt ſimilia: quia illa præcepta nullam certam partem illius temporis requirunt ad ſuum actum; & ideo per actum anticipatum ſufficienter impletur præceptum. Quo fit, idẽ eſſe dicendum in hoc pæcepto, ſi quæſtio tantùm proponatur de illis quindecim diebus, intra quos poteſt hoc præceptum impleri: nam, ſi quis in primo aut ſecundo eorum præuideat fore, vt in omnibus ſequentibus communicare non poſsit, tenebitur præuenire & implere præceptum: quia in quacunque

E parte illius temporis ſufficienter impleri poteſt; & præceptum ipſum obligat, vt intra illud tempus impleatur, eo modo quo fieri potuerit.

SECTIO III.

Per quem actum impleatur hoc præceptum, quæve pœna tranſgreſſori impoſita ſit.

Quorundam opinio.

Ratio dubitandi eſt: nam interdum aliquis indignè communicat (de communicantibus enim dignè debito tempore & loco nulla eſt dubitandi ratio) indigna verò communio, vt multi exiſtimant, non ſufficit ad explendum hoc præceptum: quod tenet Durandus in 2. diſtinctione 28. quæſt. 4. Capreol. in 2. diſtinct. 41. quæſt. 1. art. 3. quatenus dicunt requiri gratiam ſanctificantem ad implendum hoc

hoc præceptum: qui tamen generaliter loquuntur de ſupernaturalibus præceptis ſacramentorum; & fortè intelligunt, eſſe neceſſariam gratiam, vt nullum præceptum in eorum ſumptione violetur, quod longe aliud eſt. Adrian. verò in 4. materia de confeſſ. q. vlt. generatim loquens de omni præcepto tam diuino, quàm humano, cenſet impleri non poſſe per malum actum: & hoc poteſt eſſe vnum fundamentum huius ſententiæ; quod erit magis apparens, ſi reſtringatur ad vſum ſacramentorum: cùm enim ad cultum Dei ordinetur, non videtur præceptum eius poſſe impleri per ſacrilegũ vſum, cultui diuino contrarium, vnde videtur maximè credibile, Eccleſiam non præcipere ſubſtantiam actus communionis ſine hoc modo dignè communicandi; quia ſine illo neque ad ſalutem animę, neque ad cultum Dei ſpectat, & tamen ab Eccleſia, non niſi ſub hac ratione præcipitur. Tandem verba ipſius decreti vtrumque præcipere videntur, *Suſcipiens reuerenter, ad minus in Paſcha, Euchariſtiæ ſacramentum*: nam vox illa, *reuerenter*, maximè intelligenda videtur de reuerentia (vt ita dicam) ſpirituali, qualis eſt, dignæ ſumptionis: ſicut quando in cap. dolentes, de celebratione Miſſarum, in præcepto recitandi horas dicitur, *deuotè recitentur*, omnes intelligunt, per vocem illam, *deuotè*, ſignificari præcipuè deuotionem ſubſtantialem orationis, quæ conſiſtit in attentione & integritate.

Adrian.

Qui ſacramẽtum Euchariſtiæ voluntariè in Paſchate ſuſcipit, licet ob ſacrilegã ſumptionem peccare contingat, Eccleſiæ præcepto ſatisfacit. Corduba. Soto. Couar.

Nihilominus dicendum eſt, eum, qui voluntariè ſuſcipit ſacramentum Euchariſtiæ, etiamſi indignè ſumat, implere præceptum communicandi, etiamſi alias peccet mortaliter per ſacrilegium indignæ ſumptionis. Ita tenet in ſpecie Cordub. in Sum. Hiſp. q. 15. & in genere Soto, lib. 2. de iuſtitia, quæſt. 3. art. 10. Couar. in cap. alma mater. 1. p. § 5. qui alios referunt. Et probatur: nam alia præcepta, tum ſacramẽtorum, tum in aliis materiis, impleri poſſunt per actum peccaminoſum, vt patet, ſi quis Miſſam audiat praua intentione, vel ieiunet comedendo aliquid ſaluti contrarium, aut plus quàm indigeat, non tamen contra formam Eccleſiaſtici ieiunij: item per ſuſceptionem baptiſmi factam ſine gratia ſanctificante impletur præceptum, etiam diuinum, ſuſcipiendi baptiſmum, & idem eſſet de ſacramento Confirmationis, vel Ordinis, ſi de eis ſuſcipiendis præcepta darentur, aut, ſi quis voto ſe obligaſſet ad ſuſcipiendos Ordines, quamuis in peccato eos ſuſciperet, votum impleret, quamuis aliàs peccaret contra reuerentiam debitam ſacramento. Ratio autem ſumitur ex principio generali, quod tradit D. Thom. 1. 2 q. 101. art. 9. quia lex præcipiens actum præcipit ſubſtãtiam eius, non autem modum, niſi modus ſit eſſentialis actui ſecundùm ſe, vel prout ſub legem cadit: quomodo attentio eſt de eſſentia orationis, & formalis integritas de eſſentia confeſſionis; & talis forma abſtinentiæ, de ratione ieiunij, & dilectio ſuper omnia eſt intrinſecus modus charitatis Dei: at verò ſuſcipere Euchariſtiam cum diſpoſitione debita, non eſt modus eſſentialis ſacramẽtali communioni vt ſic: nam, licèt aliquis indignè communicet, tamen reuera ſacramentaliter communicat, dummodo voluntariè & ſcienter ſacramentum ſumat. Quod ideo addo, quia ſi aliquis caſu comedat hoſtiam conſecratam cogitans eſſe communem panem, illa ſumptio non eſſet ſatis ad implendum præceptum; quia voluntas ſumendi ſacramentum, eſt de eſſentia ſacramentalis ſumptionis: hæc autem eſt, quæ ab Eccleſia præcipitur, non autem ſumptio etiam ſpiritualis; quia hæc pertinet potiùs ad effectum ſacramenti, qui conſequitur actum præcepti, quàm ad ipſum actum ſu-

A mendi, qui præcipitur: &, quamuis hic effectus pendeat aliquo modo ex actu ipſius hominis, tamen ille actus eſt merè interior, & non eſt de intrinſeca ratione ipſius ſumptionis ſacramenti, prout actus humanus eſt: & ideo non comprehenditur ſub præcepto ipſius. Neque etiam talis actus eſt expreſſus verbis huius legis: nam illa particula, *reuerenter*, non ſatis eſt ad inducendam hanc ſpecialem obligationem; tum quia, cùm ſit res valde difficilis, debuiſſet clariùs exprimi. Vnde probabile eſt, hanc particulã non eſſe additam ad aliquid ſpecialiter præcipiendum, ſed tantùm ad exprimendum actum cum conditione ſibi debita ex natura ſua; tum etiam, quia illa particula ſatis poſſet explicari de reuerentia exteriori, de qua poteſt Eccleſia iudicare, vel de reuerentia B intrinſeca, quę conſiſtit in recognitione ſanctitatis huius ſacramenti, & voluntate recipiendi illud, vt rem ſacram & diuinam. Dices, ſi is, qui indignè communicat, mortaliter in eo peccat, quid intereſt dicere, quòd impleat quaſi materialiter huiuſmodi præceptum? Reſpondetur primò, ne duo peccata committat, vnum commiſſionis, & alterum omiſſionis; & quoad hoc omnia dicta procedũt, tam de præcepto diuino, quàm de Eccleſiaſtico. Secundò, in pœnas, vel cenſuras Eccleſiaſticas incurrat, etiamſi contra huius præcepti tranſgreſſores latæ ſint.

Obiectioni ſit ſatis.

Vltimò verò circa hoc præceptum Eccleſiaſticum eſt annotandum, iure communi nullam pœnam, ſeu cenſuram ipſo iure incurrendam, latam eſſe contra huius præcepti tranſgreſſores, vt conſtat ex dicto C capit. omnis vtriuſque ſexus, ſed ſolùm præcipitur, vt huiuſmodi tranſgreſſor ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur, & moriens Eccleſiaſtica careat ſepultura, quæ pœnæ, donec imponantur, non incurrũtur: imponi autem debent, non ſolùm aduersùs eos, qui vtrumque præceptum ibi poſitum confeſſionis & communionis violant, ſed etiam, ſi hoc ſolùm tranſgrediatur, quia lex contra omnes loquitur, qui vtrumque præceptum non implent; tamen, quia regulariter loquendo, nullus tranſgreditur hoc communionis præceptum, niſi priùs tranſgrediatur præceptum confeſſionis; ideo communiter cenſentur pœnæ latæ contra eos, qui tempore debito non confitentur, & ideo de eis tractari latiùs ſolet in mate- D ria de confeſſione. Solent autem in ſingulis Epiſcopatibus eſſe circa hoc ſpeciales leges ſynodales: ſolent etiam ipſo facto excommunicari, qui poſt octo, vel quindecim dies, in ea trangreſſione perſeuerant, de quibus nihil aliud occurrit dicendum, quàm in ſingulis Epiſcopatibus proprias leges & conſuetudines eſſe obſeruandas. Contra indignè autem communicantes, nulla eſt pœna poſita; vel quia de hoc etiam nulla eſt ſpecialis prohibitio Eccleſiaſtica, eo quòd ſatis ſit ipſo naturali iure prohibitum, vel quia regulariter hæc indignitas ex interiori pẽdet diſpoſitione, de qua Eccleſia nil iudicat: quòd ſi aliquando exteriùs de ea conſtaret, pro ratione ſcandali & E delicti eſſet à paſtoribus Eccleſiæ punienda.

ARTICVLVS XII.

Vtrùm liceat ſumere corpus Chriſti ſine ſanguine.

AD duodecimum ſic proceditur. Videtur, quòd non liceat ſumere corpus Chriſti ſine ſanguine. Dicit n. Gelaſ. Papa & habetur de conſecrat. diſt. 2. Comperimus, quòd quidam, ſumpta tantummodo corporis ſacri portione à calice ſacrati cruoris abſtinent: qui proculdubio, quoniam neſcio, qua ſuperſtitione docentur aſtringi, aut integra ſacramenta percipiant, aut ab integris arceantur. Non ergo licet ſumere corpus Chriſti, ſine eius ſanguine.*

Infr. q. 82. ar. 4. & 4 d. 12. q. 3. art. 5. q. 2. De conſ d. 2. c. Comperimus.

2. Præterea; Ad perfectionem huius ſacramenti concurrit & manducatio corporis & potatio ſanguinis, vt ſuprà habitum eſt. Si ergo ſumatur corpus ſine ſanguine, erit ſacramentum imperfectum, quod ad ſacrilegium pertinere videtur. Vnde idem Gelaſius* ſubdit: Quia diuiſio vnius, eiuſdémque myſterij ſine grandi ſacrilegio prouenire non poteſt.*

q. 74. art. 3. & 76. art. 1. ad argu. 1. Loc. cit. in arg.

3. Præterea; Hoc ſacramentum celebratur in memoriam Dominicæ paſſionis (vt ſuprà dictum eſt) & ſumitur pro animæ ſalute. Sed paſſio Chriſti magis exprimitur in ſanguine quàm in corpore; ſanguis etiam pro ſalute animæ offertur, vt ſuprà habitum eſt*. Potius ergo eſſet abſtinendum à ſumptione corporis quàm à ſumptione ſanguinis. Ergo accedentes ad hoc ſacramentum, non debent ſumere corpus Chriſti ſine eius ſanguine.*

q. 74. arg. 1. & 76. arg. 1. ad 1. q. 76. art. 4. ad 3.

B

Sed contrà eſt multarum Eccleſiarum vſus, in quibus populo communicanti datur corpus Chriſti ſumendum, non autem ſanguis.

Reſpondeo dicendum, quòd circa vſum huius ſacramenti duo poſſunt conſiderare: vnum ex parte ipſius ſacramenti, aliud ex parte ſumentium. Ex parte quidem ipſius ſacramenti conuenit, quòd vtrumque ſumatur; ſcilicet, & corpus & ſanguis: quia in vtroque conſiſtit perfectio ſacramenti. Et ideo, quia ad Sacerdotem pertinet, hoc ſacramentum conſecrare & perficere, nullo modo debet corpus Chriſti ſumere ſine ſanguine. Ex parte autem ſumentium requiritur ſumma reuerentia, & cautela, ne aliquid accidat, quod vergat ad iniuriam tanti myſterij. Quod præcipuè poſſet accidere in ſanguinis ſumptione, qui quidem, ſi C *incautè ſumeretur, de facili poſſet effundi. Et quia creuit multitudo populi Chriſtiani, in qua continentur ſenes, & iuuenes, & paruuli; quorum quidam non ſunt tantæ diſcretionis, vt cautelam debitam circa vſum huius ſacramenti adhibeant, ideo prouidè in quibuſdam Eccleſiis obſeruatur, vt populo ſanguis ſumendus non detur, ſed ſolùm à Sacerdote ſumatur.*

Ad primum ergo dicendum, quod Gelaſius loquitur, quantum ad Sacerdotes, qui, ſicut totum conſecrant ſacramentum, ita etiam toti communicare debent. Vt enim legitur in Concilio Toletano, Quale erit ſacrificium, cui nec ipſe ſacrificans particeps eſſe dignoſcitur?*

Concil. Tolet. 12. cap. 6. de conſ. d. 2. c. Relatum.

D *Ad ſecundum dicendum, quod perfectio huius ſacramenti non eſt in vſu fidelium, ſed in conſecratione materiæ. Et ideo nihil derogat perfectioni huius ſacramenti, ſi populus ſumat corpus ſine ſanguine, dummodo Sacerdos conſecrans ſumat vtrumque.*

Ad tertium dicendum, quòd repræſentatio Dominicæ paſſionis agitur in ipſa conſecratione huius ſacramenti in qua non debet corpus ſine ſanguine conſecrari. Poteſt autem à populo corpus ſine ſanguine ſumi. Nec inde ſequitur aliquod detrimentum, quia Sacerdos in perſona omnium ſanguinem offert, & ſumit: & ſub vtraque ſpecie totus Chriſtus continetur, vt ſuprà habitum eſt.

COMMENTARIVS.

D. Thomæ concluſio.

Diſtinguit D. Thomas de Sacerdotibus & laicis, E & de prioribus dicit, nullo modo debere ſumere corpus ſine ſanguine, quod formaliter intelligendum eſt de Sacerdotibus, vt Sacerdotes ſunt, id eſt, conficientibus, & ſacrificantibus, & ita procedit ratio D. Thom. ſcilicet, quia ad Sacerdotem pertinet, hoc ſacramentum perficere: non poteſt autem perfici ſine ea integritate, quã ſacramentum ſecundùm ſe poſtulat. De qua concluſione, quia ad materiam de ſacrificio ſpectat, infrà dicemus in diſputationibus de ſacrificio, & nonnulla ſuprà attigimus, tractando de materia remota huius ſacramenti, de neceſſitatéque vtriuſque partis eius, de laicis D. Thom. ſolùm dicit propter cautelam & reuerentiam ſacramenti, in quibuſdam Eccleſiis dari laicis corpus ſine ſanguine; quam conſuetudinem ſentit eſſe rationabilem, & laudabilem: nam, licèt conſiderando tantùm ex parte ſacramenti perfectionem eius, vtraque potiùs ſpecies ſumenda eſſet, tamen conſiderando ex parte ſumentium, reuerentiam & cautelam, quam adhibere debent, meritò communis plebs vnica ſpecie corporis contenta eſt. Quæ res longiorem poſtulat diſputationem, in qua graues difficultates, quas D. Thomas in argumentis tangit, expediemus.

DISPVTATIO LXXI.

De præcepto communicandi ſub vna vel duabus ſpeciebus.

Diſpu. 33. de Euchariſtia.

Qvæ hactenus de præcepto communicandi diximus, communia ſunt, ſiue in vna, ſiue in duplici ſpecie communio facienda ſit: ſupereſt ergo exponendum, quid in hoc ſit prohibitum, quídve liceat, quid denique magis expediat; ſimúlque de iure diuino, & Eccleſiaſtico dicam.

SECTIO I.

Vtrùm per ſe malum ac prohibitum ſit in vna tantùm ſpecie communicare.

Naturali iure ſtando cõmunio ſub vtraque ſpecie laicis licita eſt

De communione ſub vtraque ſpecie non eſt, quòd quæſtionem moueamus: nam ſtando in ſolo iure diuino & naturali, certum eſt non eſſe laicis prohibitam, nec eſſe per ſe malam. Quod, & de fide eſt, & euidens etiã, ſuppoſitis principiis fidei de inſtitutione & veritate huius ſacramenti. Primum horum ſatis probat antiquus Eccleſiæ vſus: ſolebat enim Chriſtianus populus frequenter ſub vtraque ſpecie communicare, vt conſtat ex Iuſtino, apologia 2. pro Chriſtian. & Hieron. Sophoniæ 3. & refertur in cap. Sacerdotes. 1. quæſt. 1. & dialog. 2. contra Pelag. ex Chryſoſt. homil. 18. in 2. ad Corinth vbi inter alia dicit: in participatione Euchariſtiæ, quoad vtramque ſpeciem, non eſſe iure diuino inter Sacerdotem & laicum differentiam conſtitutam, quod intelligendum eſt, quoad hoc, vt vtrique liceat; non verò quoad hoc, vt vtrique ſit æquè neceſſarium, de quo infrà dicemus. Idem ſumitur ex Ambroſ. lib. de iis, qui initiantur, capit. 9. & Theodoretus, lib. 5. Hiſtor. cap. 16. refert, eundem Ambroſium Imperatori Theodoſio dixiſſe, *Qua audacia populũ pretioſi ſanguinis ore tuo participabis?* & plura in ſequẽtibus referemus. Secundum verò patet, quia, ſuppoſita inſtitutione, vtriuſque ſpeciei ſumptio eſt actio ſacra & ſacramentalis, & poteſt fieri ſine vlla irreuerentia, & indecentia: ergo actio illa, neque ex obiecto, neque ex circunſtantiis, habet intrinſecam malitiam, neque etiam oſtendi poteſt ſcriptum aut traditum aliquod diuinum ius, in quo aliqua ex his ſpeciebus ſit laicis prohibita. De iure autem Eccleſiaſtico quid dicendum ſit, in ſectione 3. dicemus.

Iuſtinus. Hieron. Chryſoſt. Ambroſ. Theodor.

Difficultas ergo propoſita eſt an è contrario liceat laicis in vna ſola ſpecie cõmunicare, ita vt hoc, nec per ſe malum ſit, nec iure diuino prohibitum (nam de Eccleſiaſtico, vt dixi, nunc non agimus) & idem eſt quærere, an non ſolùm liceat, ſed etiam neceſſarium ſit, quoties communicatur, vtramque ſpeciem ſumere. Ratio autem dubitandi eſt, quam tetigit hic D. Th. arg. 2. quia vtraque ſpecies eſt de integritate & perfectione huius ſacramenti: ergo non licet vnã ſine altera ſumere. Reſpondet D. Thom. perfectionem huius ſacramenti non conſiſtere in ſe,

in ſe, ſed in conſecratione materiæ; & ideo non eſſe contra perfectionem huius ſacramenti, quòd in vna tantùm ſpecie a laicis ſumatur. Sed hoc non videtur ſatisfacere, quia non ſolùm debitum eſt reuerentiæ ſacramenti, vt integrum fiat, ſed etiam vt integrum ſumatur, & non mutilum. Vnde Gelaſ. Papa in cap. comperimus, de Conſecr. diſtinction. 2. *Quidam (inquit) ſumpta tantùm corporis Chriſti portione à calice ſacri cruoris abſtinent, qui proculdubio aut integra ſacramenta ſuſcipiant, aut ab integris arceantur: quia diuiſio vnius, eiuſdémque myſterij, ſine grandi ſacrilegio prouenire non poteſt.* Leo etiam Papa ſerm. 4. Quadrageſ. Manichæos reprehendit, quod panem ſumerent, & calice abſtinerent: & idem propoſitum dixit Aug. apud Algerum, libr. 2. de hoc myſterio, cap. 8. & apud Bedam, 1. ad Corinth. 10. *Nec carnem ſine ſanguine, nec ſanguinem ſine carne iure communicari:* & fortaſſe hác ob cauſam olim præcipiebatur dari ægrotis, qui calicem bibere non poterant, corpus ſanguine intinctum, vt colligitur ex Proſpero, In dimid. tempor. c. 6. & aliqui ad hoc citant Concil. IIII. Carthag. cap. 76. quia ibi dicitur, *Infundatur ori eius Euchariſtia.* Sed hoc nihil probat, quia hæc verba optimè poſſunt de corpore ſolo verificari.

Gelaſ. Papa.
Leo Papa.
Con. Carth. IIII.

Secundum argumentum ſumi poteſt ex ſpeciali Chriſti præcepto in illis verbis contento, *Hoc facite quotieſcunque ſumitis,* in quibus verbis diximus ſuprà contineri præceptum, tam reſpectu Sacerdotum, de conſecrando, ſumendo, & diſpenſando hoc ſacramentum, quàm reſpectu laicorum, de participando eodem myſterio; ergo, etiam ibi præceptum eſt omnibus ſeruare ritum, quem Chriſtus, & Apoſtoli ſeruauerunt: ſicut ergo ipſi in vtraque ſpecie ſumpſerunt, ita omnibus præceptú eſt ſumere, quotieſcunque ſumpſerint. Et confirmatur primò: nam hinc colligunt omnes præceptum eſſe Sacerdotibus, vtramque ſpeciem ſumere, quando conficiunt, quia Chriſtus ita fecit, & dixit, *Hoc facite*; ergo idem concludi poteſt de aliis ſumentibus: quia, vt ſuprà diximus, illud pronomen, *hoc,* non tantùm deſignat facta Chriſti, ſed etiam Apoſtolorum ſumentium. Cóſirmatur ſecundò, ex verbis ſubiunctis, *In mei memoriam facietis,* id eſt, repræſentationem paſſionis meæ, vt omnes exponunt: repræſentatio autem paſſionis non fit expreſſa ſine ſumptione ſanguinis, nam per duas ſpecies diſtinctas ſignificatur ſeparatio ſanguinis à carne, & animæ à corpore, facta in paſſione. Hæc ſunt fundamenta hæreticorum, qui reprehendũt communionem in vna ſpecie, prout eſt in communi vſu Eccleſiæ, vt refert VValdenſis tom. 2. de ſaciam. cap. 87. & Bellarm. lib 4. de Euchariſt. capit. 20. & ſequentibus. Alij verò hæretici, vt refert Ioan. Alban. lib. de communione ſub vna ſpecie, par. 1. arg. 4. diſtinctione vſi ſunt: aliquando enim fit communio priuatim ex præconſecratis, & tunc inquiunt non procedere argumenta facta; quia non oportet tunc fieri communionem propter repræſentationem paſſionis Chriſti, ſed propter effectum, qui in vna tantùm ſpecie dari poteſt, aliquando verò fieri publicè in ipſo ſacrificio; & tunc dicunt concludere argumenta facta, præcipuè ſecundum: quia illa cómunio pertinet ad conſummationem ſacrificij, & repræſentationem paſſionis; & ita exponunt illa verba, *Hoc facite, quotieſcunque ſumitis in mei commemorationem*; ita vt illa particula, *in mei commemorationem,* coniungatur cum verbo, *ſumitis*, non cum verbo, *facite,* & ſenſus ſit, *Quotieſcunque ſumitis in mei* (id eſt, paſſionis meæ) *commemorationem, hoc facite,* id eſt, corpus & ſanguinem ſumite.

VValdenſ.
Bellarm.
Ioan. Alban.

Veritas Catholica eſt, nec per ſe eſſe malum, nec A iure diuino prohibitum, vnam ſpeciem huius ſacramenti ſine altera ſumere. Ita definitur in Concilio Conſtantienſ. ſeſſ. 13. & in epiſtola Martini V. & clariùs in Concilio Trid. ſeſſ. 21. c. 1. idémque traditum fuerat in Concilio Baſileenſ. ſeſſ. 30. Et probatur, ſatisfaciendo duabus difficultatibus poſitis, quia neque ex ſola rei natura, neque ex ſpeciali mandato Chriſti colligi poteſt, eſſe neceſſarium, ſumere ſemper vtramque ſpeciem; ergo ex nullo capite eſſe malum aliquando vnam ſolam ſpeciem ſumere. Probatur prima pars antecedentis: ná quatuor ſunt in hoc ſacramẽto, ex quibus hæc obligatio poſſet oriri; ſcilicet, effectus, ſignificatio, res contenta, & ſpecies B continentes: ſed propter effectum non eſt ſemper neceſſarium, vtramque ſpeciem ſumere; tum quia in ſuperioribus viſum eſt, per ſe loquendo, totum effectum dari per ſingulas ſpecies, non minus, quàm per vtramque; tum etiam, quia, licèt daretur maior effectus per duas, quàm per vnam ſpeciem, tamen neque eſt neceſſarium ad ſalutem, neque eſt in præcepto, totum Euchariſtiæ effectú ſemper recipere: ex hoc ergo capite nó poteſt hæc neceſſitas oriri. Rurſus neque ex ſignificatione, quia ſignificatio, quæ per ſe pertinet ad hoc myſterium vt ſacramẽtum eſt, & ad effectum eius, perfectè reperitur in ſingulis ſpeciebus; præcipuè enim ſignificat hoc ſacramentum vnionem membrorum cum ſuo capite Chriſto, & ipſorum inter ſe, quæ repræſentatur in pane, qua- C tenus ex multis granis vnus panis conficitur, & quatenus per modum cibi ſumptus, ſumenti coniungitur, & idem ferè eſt in vino, nam etiam vnus liquor ex multis granis efficitur, & ſumenti vnitur: repræſentatio autem expreſſa paſſionis magis ad rationem ſacrificij, quàm ſacramenti pertinet. Dices, etiam ſumptionem ſacramenti eſſe participationem ſacrificij; & ideo debere eſſe integrá. Sed hoc nihil refert: quia non eſt de ratione ſacrificij, vt omnes, qui adſtant, & conſentiunt ſacrificio, illúdque per Sacerdotem offerunt, de ipſo participent: ſed ſatis eſt, vt publicus miniſter illud conſumat; & ideo ſuprà probauimus non eſſe neceſſarium, vt omnes fideles com- D municent in omnib. Miſſis, quas audiunt: multo ergo minùs erit neceſſarium, ſaltem ex vi ipſius ſacrificij, & ſignificationis eius de vtraque illius ſpecie participare: ſed hoc ad ſummum, pertinebit ad Sacerdotem. Vnde in lege veteri, qui offerebant aliquid in ſacrificium, non ſemper participabant de omnibus rebus oblatis, ſed ſolùm ex parte, iuxta præſcriptum legis; non eſt ergo hoc neceſſarium ex communi ratione ſacrificij, & in hoc noſtro Euchariſtico minor erit neceſſitas, cum in ſingulis ſpeciebus tota res oblata contineatur, vt iam dicam. Nam ex tertio capite, ſcilicet, ex re contenta multo minùs colligi poteſt hæc obligatio: nam res hîc contenta eſt Chriſtus, qui totus continetur ſub ſingulis ſpe- E ciebus; ergo nec ipſi rei contentæ, & principaliter manducatæ, nec manducanti aliqua fit iniuria vel detrimentum ex eo quòd vna tantùm ſpecies ſumatur, quia tantundem ſumitur vno modo ſicut altero: nam quòd idem Chriſtus bis ſumatur, per ſe non refert ad integram ſumptionem eius, & ad perfectam cum ipſo vnionem, magis quàm quòd ſumatur ſub hoſtia maioris vel minoris quantitatis, aut ſub vna, vel duabus hoſtiis.

Nec per ſe malum nec diuino prohibitum eſt ſumere, vnam Euchariſtiæ ſpeciem ſine altera ſumere.
Conc. Conſtantin.
Trident.
Baſileen.
Martin. V.

Obiectio reiicitur.

Vnde tandem concluditur; neque ex parte ipſarum ſpecierum poſſe hanc obligationem naſci, quia ſpecierum ſumptio tantùm eſt, aut propter ſignificationem, aut propter effectum, aut propter rẽ contentam: ſi ergo his tribus rebus non derogat, quòd communio fiat in vna ſpecie, profectò ſpeciebus

ſecun-

ſecundùm ſe nulla in hoc poteſt fieri iniuria. Quocirca nec ſacramento huic, vt ſacramentum eſt, poteſt iniuria fieri ex eo, quòd in vna tantùm ſpecie ſumatur: quia ſi conſideretur id, quod eſt res & ſacramentum ſimul, hoc totum ſumitur in ſingulis ſpeciebus; ſi verò id, quod eſt ſacramentum tantùm, licèt materialiter pars tantùm ſumi videatur, tamen formaliter in ratione ſigni, & virtualiter in ratione cauſæ, totum ſumitur, in ſingulis partibus: quia totum eſt in illis, vt declaratum eſt. Vnde facilè excluditur obiectio, ſi quis dicat, non ſignificari integrum ac perfectum conuiuium in vna ſpecie, & conſequenter neque perfectam refectionem. Reſpondetur enim, ſatis eſſe, hanc refectionem repræſentari in re contenta, & effectu eius: nam etiam in corporali manducatione interdum fit ſufficiens refectio per ſolum cibum, vel potum, nimirum ſi conferant totum illum effectum corporalem, quo homo indiget. Vnde, ſi eſſet aliquis corporalis cibus, qui ſitim ſimul cum fame extingueret, non eſſet imperfecta corporis refectio quæ per ſolum huiuſmodi cibum fieret abſque alio potu; idem ergo dicendum eſt de hoc ſacramento.

Tacito ſcrupulo reſpondetur.

Secunda pars probanda ſupereſt, nimirum, hanc neceſſitatem non haberi ex ſpeciali Chriſti mandato, vel facto. Primò quidem, quia probabile eſt, quod multi opinantur, Chriſtum in Caſtello Emaus dediſſe diſcipulis corpus ſuum ad manducandum, cùm tamen certum ſit, non dediſſe potum ſanguinis; *quia cognouerunt eum in fractione panis, & ſtatim euanuit ab oculis eorum.* Et, quamuis mihi in ſuperioribus probabilius viſum ſit, illam panis fractionem non fuiſſe conſecrationem, tamen negari nō poteſt, quod Auguſtinus & alij frequenter dicunt, Chriſtum illo facto adumbraſſe communionem ſub vna ſpecie, & efficaciam eius, & conſequenter ſignificaſſe, illam eſſe licitam. Secundò hoc colligit Concilium Trid. ex verbis illis Chriſti, Ioan. 6. *Qui manducat me, viuet propter me*, manducatur autem Chriſtus vna ſpecie; ergo etiam tunc viuificat. Licita ergo eſt talis manducatio, quæ etiam ſignificata eſt in illo conuiuio, quod paulò antea Chriſtus fecerat, Ioan. 6. in quo multitudinem hominum ex quinque panibus ſatiauit, nullàque ibi potus, aut vini fit mentio. Et ad idem adduci poſſunt veteres figuræ, de manna, & panibus propoſitionis, &c. Quæ ſacramentum hoc ſub ratione cibi, & non ſub ratione potus ſignificabant. Tertiò, quòd verba illa, *hoc facite*, non induxerint hoc præceptum, declarari poteſt ex Luca, qui non circa ſingulas ſpecies repetit illa verba; non eſt ergo illorum ſenſus, vt ſemper ſumatur ac detur vtraque ſpecies, ſed, vt ſumatur, & diſtribuatur hoc ſacramentum modo conueniente: nam etiam in ſuperioribus dictum eſt, non eſſe intelligēdum, per ea verba, fuiſſe præcepta ea omnia, quæ à Chriſto ea nocte peracta ſunt, eodem modo & cum eiſdem circunſtantiis; hoc enim per ſe conſtat eſſe irrationabile: nam, multa tunc acta ſunt propter ſpeciales rationes tunc occurrentes, quæ per ſe non ſunt ad myſterium neceſſariæ, & conſequenter, nec ſub præcepto ſunt comprehenſæ: quæ quidem, licèt coniecturis, & rationibus diſcerni poſſint, maximè tamen Eccleſiæ authoritate & traditione, quæ optima interpres eſt verborum Chriſti; tunc igitur conueniens fuit vtrāque ſpeciem dari Apoſtolis; tum quia erat initium inſtitutionis, & erant pauci communicantes, nullúmque periculum effuſionis, & indecentiæ; tum etiam, quia tūc illos ordinauit Sacerdotes, & voluit eos totum ſumere, quod poſtea ſumpturi erant. Denique in ſignum ſpecialis beneuolentiæ, & ad ſolitū

Conc. Trid.

A paſsionis ſuæ, in qua ſanguinem ſuum effuſurus erat, voluit cum eis communicare totum id, quod ipſe ſumebat, eóſque ſui ſanguinis periculo recreare, & animare. Hæ autem congruentię omnes non ſemper ſimul concurrunt in omni diſpenſatione huius ſacramenti, vt per ſe motum eſt; & ideo non oportet ex illo ſingulari facto ad omnem aliam huius ſacramenti diſpenſationem & participationem exemplum & argūmentum ſumere. Denique, quòd Chriſtus pręceperit hoc ſacramentum ſumi in ſui memoriam, quid refert, vt communio in vna vel duplici ſpecie fieri debeat? nam, & ſingularum ſpecierum ſumptio in Chriſti memoriam fieri poteſt, cùm in

B ſingulis ſit totus Chriſtus. Vnde Paul. 1. ad Corinth. 11. poſt ſingularum ſpecierum conſecrationem, & elargitionem, ponit illa verba, *Hoc facite in meam commemorationem*, & poſtea ſubiungit illa, *Quotieſcumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.* Lucas verò ſolùm poſt conſecrationem corporis ponit illa verba, *Hoc facite in meam commemorationem*; ergo etiam ſola ſumptio corporis poteſt fieri in Chriſti commemorationem. Dices, non tamen fiet in memoriam paſſionis: Paulus autem in omni ſumptione corporis & ſanguinis vult, mortem Chriſti annunciari. Reſpondetur, dupliciter poſſe fieri memoriam mortis: vno modo veluti per expreſſam repræſentationem eius;

Euaſionis vis obſeruatur.

C & hoc propriè fit per conſecrationem corporis & ſanguinis ſeparatim, & per ſe pertinet ad hoc myſterium, vt ſacrificium eſt, vt poſtea dicemus. Alio modo implicitè, vel tanquam quodam ſigno aut pignore; quomodo ſolemus memoriam beneficij ſuſcepti renouare aliquo ſpeciali ſigno vel imagine eius, qui beneficium contulit: & hoc modo per quamlibet ſpeciem per ſe ſumptam recolimus memoriam mortis Chriſti; vel, quia per ordinem ad præcedentem conſecrationem, per quam ſolum corpus, verbi gratia, ex vi verborū confectum eſt, implicitè mors eius, & ſeparatio à ſanguine recolitur: vel quia ſumendo in quacunque ſpecie totum Chriſtum pro nobis mortuum, qui etiam paulo ante mortem hoc

D beneficium nobis contulit, ſufficienter mors eius, quantum eſt ex parte myſterij, & talis communionis, in memoriam reuocatur; vel, vt ait Algerus ſuprà, *Quia panis, dum dentibus teritur, carnem Chriſti in paſſione attritam; & dum vinum in ora fidelium funditur, ſanguinem de latere Chriſti fuſum ſignat.* Nulla ergo ratio ſupereſt, ob quam hæc actio per ſe mala ſit; neque vlla authoritas, ob quam ſit iure diuino prohibita. Neque oportet diſtinguere de communicantibus publicè vel priuatim, aut de hoſtiis præconſecratis, aut de his, quæ conſecrantur in Miſſa: Eccleſia enim Catholica nihil inter hæc diſtinguit, & indifferenter vtitur vtroque communicandi modo, quia nulla eſt diſtinctionis ratio; omnis enim communio laica, priuata eſt parte ſumentis, ſiue fiat ex

E præconſecratis, ſiue in præſente Miſſa, quia ſemper ſumens accipit, vt priuata perſona, & non vt publicus miniſter; quòd verò hæc communio fiat ſecretè, vel coram teſtibus, & ideo publica dicatur, impertinens eſt ad hoc, vt ſub vna vel duplici ſpecie fieri debeat. Et eadem ratione nil refert, quòd fiat ex præconſecratis, nec ne; quia, etiam ſi laicus communicet ex his, quæ Sacerdos in eadem Miſſa conſecrauit, ſemper accipit vt laicus, & priuata perſona, & eius ſumptio nil refert ad rationem ſacrificij, ſed pertinet ad ſecundarium vſum eius, ſeu rei oblatæ: quam rationem etiam habet communio facta ex præconſecratis; ſola enim temporis diſtantia eam variare non potuit.

Hæreticorum laquei diſrumpuntur.

Argumenta in principio facta ſoluta ſunt; quia non poteſt melius honeſtas, vel ſaltem in differentia alicuius actus probari, quam excludendo omnem vmbram, ſeu ſpeciem malitiæ, quod hactenus fecimus: nam communicare ſub vna ſpecie tantùm, quatenus dicit ſumptionem vnius ſpeciei, per ſe & ex obiecto bonum eſt; quatenus verò dicit negationem alterius, per ſe indifferens eſt. Poteſt autem iuſtis ex cauſis honeſtari, & ex eiſdem poterit etiam ſub præcepto conſtitui, vt infrà dicemus. Exponenda verò ſuperſunt quędam Patrum teſtimonia ibi adducta. Primum erat Gelaſij Papæ; quem hic diuus Thomas ad ſecundum exponit, loqui de Sacerdotibus ſacrificantibus, quæ expoſitio ſumpta eſt ex Gratiano ibi, & antiquis Gloſſis; & eandem ſequitur Gloſſa tractatu de communione laicorum ſub vtraque ſpecie; eam verò reiecit ibi Antonius Demochares, ſolùm quia textus indefinitè loquitur, *Quidam ſumpta tantummodo*, &c. & non dicit, quidam Sacerdotes. Sed, ſi hoc ipſum verba expreſsè continerent, non indigerent interpretatione; ſatis ergo eſt, verba ipſius eſſe indefinita, & ratione materiæ non poſſe, niſi de ſolis Sacerdotibus intelligi; vt de ſolis ipſis dicta eſſe interpretemur. Et fortaſſe Gratianus aut Gloſſa eam interpretationem ſumpſerunt ex integro decreto, ſeu reſcripto Gelaſij, quod mihi videre non licuit. Alius etiam ſenſus ſumi poſſet ex parentheſi in eo textu interpoſita (*quoniam neſcio qua ſuperſtitione docentur aſtringi*) *aut integra ſacramenta ſuſcipiant*, &c. vbi non videtur hoc præceptum, quod per ſe eſſet neceſſarium, ſed quia ex neſcio qua ſuperſtitione aliter fiebat. Prior tamen interpretatio mihi magis probatur. Secundum teſtimonium erat Leonis, cui meliùs accommodatur ſecunda expoſitio data; Leo enim loquitur contra Manichęos, qui ideo reſpuebant ſpeciem vini, quia dicebant eſſe quid malum, & à malo Deo factum; vel, quia negabant, Chriſtum verè pro nobis mortuum fuiſſe, & ſuum ſanguinem fudiſſe, & hoc reprehendit Leo: non verò vnius ſpeciei ſumptionem abſque ſuperſtitione factam. Tertium teſtimonium erat Auguſtini, qui ab Algero citatur in eodem ſenſu, quo Gelaſius. Vnde eodem ſenſu exponi poteſt, & ſimiliter intelligendus eſt ipſe Algerus: vel certè probabile eſt, Auguſtinum locutum eſſe contra Manichæos, prout frequenter ſcribit. Alij verò exponunt, locutum eſſe contra quoſdam, qui exiſtimabant, ſub ſpecie panis non eſſe ſanguinem Chriſti, & nihilominus ſolam ſpeciem panis ſumebant, contra quos rectè dicit, *non poſſe iure carnem ſine ſanguine ſumi*: ſed quid horum verum ſit, incertum mihi eſt; quia illa opera Auguſtini non extant. Quartum erat Proſperi indicantis conſuetudinem dandi corpus in calice tinctum: dicendum eſt autem, illam conſuetudinem non fuiſſe vniuerſalem; ſed alicuius priuatæ prouinciæ, quæ conſuetudo ex ſpeciali aliqua cæremonia introduci cœpit, paruóque tempore durauit: nam in Concilio Brach. III. cap. 1. prohibita eſt: vbi non prohibetur miſtio corporis & ſanguinis, quæ fit in Miſſa, quæ antiquiſſima eſt in Eccleſia, à tempore Sergij Papæ, vt creditur, & probatur in Concilio Toletano 4. cap. 17. & refertur ab omnibus antiquis, qui de Officiis Eccleſiaſticis ſcribunt, & videri poteſt Algerus lib. 1. cap. 19. ſed prohibetur communio laica facta illo modo; vel propter irreuerentiam vitandam, vel propter vitandam ſuperſtitionem & varios errores, in quibus ille vſus fundari poterat. Sed quæret aliquis, an hæc doctrina intelligenda ſit indifferenter de vtraque ſpecie, an potius de ſpecie panis, quàm vini? nam hoc poſte-

Patrum dicta exponuntur. Gelas. D. Thom.
Gratianus.
Antonius. Demochares.
Leo Pap.
Auguſtin.
Proſper.
Conc. Brach. III.

A rius ſolùm poteſt Eccleſiæ conſuetudine confirmari: de ſpecie autem vini ſola ſumenda, nunquam fuit in Eccleſia conſuetudo; at verò de corpore eſt conſuetudo antiquiſſima: nam, licèt vſus vtriuſque ſpeciei antiquus etiam fuerit, tamen non creditur, vnquam eo ſenſu fuiſſe obſeruatum, quin etiam corpus ſine ſanguine ſumere liceret, & ſæpe etiam ita fieret, vt multi colligunt ex Actor. 2. & 20. vbi ſolius panis fit mentio, & ſignificat etiam Hierony. in Apolog. pro libris contra Iouinian. & habemus triplex huius rei indicium antiquiſſimum, & certiſſimum. Primum, quia, fideles Euchariſtiam ſecum ad proprias domos deferebant, quia non poterant tam frequenter in B Eccleſias ad communicandum cõuenire, vt ex Tertull. Cyprian. Auguſt. & Hieron. ſuprà oſtendi. Deferebant autem ſecum conſecratum panem: de vino autem nulla fit mentio; neque eſt veriſimile, tũ propter periculum effuſionis, & corruptionis; tum etiã, quia non habebant ſinguli ſacra vaſa, in quibus ſolis ſacratum ſanguinem recipi mos ſemper extitit. Denique quia panis ſacratus ſolebat dari manibus communicantium: calix autem minimè, vt colligitur ex Cyrillo Hieroſolymit. Catech. 5. Myſtag. Secundum indicium eſt, Euchariſtiæ ſeruatæ pro infirmis, quæ in ſpecie panis ſemper ſeruata eſt, vt ſuprà ex variis Conciliis & hiſtoriis oſtendimus: nunquã autem legitur ſeruata in ſpecie vini, vt ex eiſdem locis ſuprà citatis conſtare poteſt, quia, reuera, nec C commodè ſeruari poterat abſque periculo, vel effuſionis, vel corruptionis. Vnde omnibus nota eſt hiſtoria illa, quam refert Euſebius lib. 6. hiſtor. cap. 36. de Serapione ſene; qui, cùm eſſet morti vicinus ad Sacerdotem miſit, vt ſibi communionem afferret, ad quem Sacerdos miſit particulam Euchariſtię, non autem conſecratum calicem. Tertium indicium ſumitur ex Officio Paraſceues, in quo ſumitur corpus ſine ſpecie ſanguinis, quem morem eſſe antiquiſſimum conſtat ex Gregorio in ſuo Sacramentali, Alcuino lib. de Officiis, Eccleſ. cap. de die Paraſ. Rabano lib. 2 de inſtitution. Cleric. cap. 37. & Mycrologo lib. de reb. Eccleſ. cap. 19. & ſuprà etiam D oſtendimus, in Eccleſia Græca ſimilem ritum ferè omnibus diebus quadrageſimæ fuiſſe ſeruatum, & indicatur in VI. Synod. canon. 52. Trullano. Reſpondetur, ita quidem eſſe, veritatem hanc certiùs conſtare de ſpecie panis: nihilominus tamen mihi non eſt dubium, quin eodem modo locum habeat in ſpecie vini, propter rationis paritatem, quia etiam in hac ſpecie eſt totus Chriſtus, & habet totum, vel ſufficientem effectum, ſufficientémque ſignificationem, & nullum eſt ſpeciale præceptum diuinum, quod hoc prohibeat: igitur doctrina data indifferenter vera eſt in qualibet ſpecie. Quod verò magis ſit ad praxim redacta in ſpecie panis, quàm vini, non eſt ex eo quòd aliud non liceat, ſed fortaſſe ex eo, quòd aliud non expediat: quia non eſt in ſpecie vini ea commoditas ad varios, & commu- E nes vſus, quæ eſt in ſpecie panis. Non deſunt autem viri docti, qui exiſtiment, fuiſſe olim conſuetudinem communicandi aliquando ſub ſola ſpecie vini, præſertim erga infantes, quibus prius, quàm poſſent edere, infundebatur Euchariſtia ſub ſpecie vini, quod videtur indicari à Cypriano, lib. de lapſis, & erga infirmos quando non poterant panem traiicere: tunc enim permittebatur infundi ſub ſpecie vini: quod citari ſolet ex Concilio Toletano XI. cap. 11. Sed ibi potiùs ſignificatur, vtramque ſpeciem ſolitam fuiſſe dari. Quapropter incerta mihi hæc conſuetudo eſt: ita verò ſentiunt Ruardus articulo 15. & Claud. repet. 10.

Cyrillus. Hieroſol.
Gregor. Alchinus. Rabanus. Mycrologus. VI. Synod.
Dubij propoſiti ſolutio.
Cyprian.
Conc. Tolet. XI.
Ruard. Claud.

SE

SECTIO II.

Vtrùm omnibus neceſſarium ſit iure diuino, aliquando ſaltem, ſub vtraque ſpecie communicare.

QVamuis malum nō ſit, vnam ſpeciem ſine alia ſumere, neque ſit neceſſarium, quotieſcunque hoc ſacramentum ſuſcipitur, in vtraque ſpecie ſuſcipi; nihilominus poſſet eſſe præceptum, vt aliquando ſaltem, ſeu aliquoties in vita, ſub vtraque ſpecie ſumeretur, & ideo poſt definitam præcedentem quæſtionem, hæc, quæ propoſita eſt, examinanda ſupereſt. In qua nulla poteſt eſſe dubitandi ratio, ſtando in ſolo iure naturali, ſeu loquendo de neceſſaria conſecutione ex vi ſolius inſtitutionis: nam ex vi illius non oritur obligatio communicandi abſolutè, vt ſuprà oſtenſum eſt; ergo multo minùs poteſt oriri obligatio communicandi ſub vtraque ſpecie. Patet conſequentia, quia communicare ſub vtraque ſpecie, eſt quidam vſus huius ſacramenti; ergo, ſi inſtitutio per ſe non obligat ad vſum, neque ad hunc vſum obligabit, & alioqui oſtenſum etiam eſt huiuſmodi vſum non eſſe neceſſarium ad rectitudinem actus, etiam ex ſuppoſitione, quòd aliquis cōmunicare velit; ergo præciſè ex vi inſtitutionis nulla oriri poteſt obligatio ad communicandum aliquando ſub vtraque ſpecie. Tota ergo dubitatio eſt de iure poſitiuo diuino, in qua multi hæretici errarunt, dicentes, eſſe à Chriſto Domino præceptum, vt omnes fideles aliquando vtramque ſpeciē ſumant: qui error primùm in Bohemia ortus eſt, authoribus Petro Dreſdenſi, & Iacobello Miſnenſi, vt refert Æneas Sylvius in hiſtoria Bohemorum, c. 35. Hos ſecuti ſunt Ioan. VVicleff. & Ioann. Huſ. & deinde Lutherus; ac nouatores omnes, aliqui etiam ex Catholicis non recuſant admittere in principio latum fuiſſe à Chriſto hoc præceptum, & ad tempus in Eccleſia duraſſe, differunt tamen ab hæreticis, quia non reprehendunt Eccleſiæ conſuetudinem, ſed dicunt authoritate à Chriſto accepta, vel interpretatam eſſe, & hoc præceptum iam ceſſaſſe, vel certè in eo diſpenſaſſe. Ita Claudius repetit. 10. cap. 4. tamen eius ſententia non minùs pugnat cum Conc. Trident. vt videbimus: & minùs conſequenter, valdéque voluntariè loquitur ad defendendam conſuetudinem Eccleſiæ. Hi omnes fundantur in illis verbis, Ioan. 6. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis:* ſed ex vi horum verborum colligitur præceptum diuinum ſumendi Euchariſtiam, vt ſuprà viſum eſt: ergo ex eiſdem colligitur preceptum diuinum communicandi ſub vtraque ſpecie, ſi non ſemper, ſaltem aliquando. Patet conſequentia, quia, ſicut ibi dicitur neceſſaria ad vitam communio huius ſacramenti, ita dicitur neceſſaria vtriuſque ſpeciei ſumptio, & modus ſumendi, comedendo & bibendo; ergo eſt eadem ratio præcepti, quia illa neceſſitas non poteſt, niſi ex præcepto oriri. Vnde Chriſtus Dominus, Matth. 26. non ſine myſterio dixit, *Bibite ex eo omnes*, vbi ad Apoſtolos in perſona omnium fidelium loquitur, quia ibi de diſpenſatione, & ſumptione ſacramenti agebat, quæ communis eſt omnibus. Vnde Paulus 1. ad Corinth. 10. in figuram huius ſacramenti & vſus eius, dicit de antiquis fidelibus, *Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerūt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt*; ad omnes ergo pertinet, atque adeò neceſſarium eſt, non ſolùm manducare, ſed etiam bibere de petra, quæ eſt Chriſtus. Secundò argumentor ex antiqua Eccleſiæ conſuetudine, quæ ita interpretata eſt hoc Chriſti præceptum; ideo enim dabatur hoc ſacramentum omni-

Hæreſis circa vſum Euchariſtiæ.
Petr. Dreſd. Iacobel. Æneas Sylu. VVicleff. Ioan. Huſ.
Claud.
Matth. 26.
1. Cor. 10.

A bus ſub vtraq; ſpecie, quia exiſtimabatur ad ſalutem neceſſarium; quod in primis colligi videtur ex Paul. 1. ad Corinth. 10. dicente, *Vnum corpus ſumus, qui de vno pane, & calice participamus:* & cap. 11. *Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat*; omnes ergo tunc edebant & bibebant; referunt etiam Clem. Pap. lib. 8. conſt. c. 13. & 14. Dionyſ. c. 3. de Eccleſ. Hier. p. 1. & 3. Ignat. epi. 9. ad Philadelph. & ſumitur etiam ex Ambroſ. de offic. cap. 41. vbi refert verba Laurentij ad Sixtum Pontificem. *Experire, vtrùm idoneum miniſtrum elegeris, cui commiſiſti Dominici ſanguinis diſpenſationem?* & ex Cypriano, epiſt. 54. dicente, *Quomodo eos ad effundendum pro Chriſto ſanguinem prouocamus, ſi eis Chriſti ſanguinem denegamus?* & epiſt. 63. *Quidam*, inquit, *vel ignoranter, vel ſimpliciter, in calice ſanctificando, & populo miniſtrando, non hoc faciunt, quod Chriſtus fecit, & docuit*, & ſerm. de cœna Domini, obſcuriùs dicit, *Lex eſum ſanguinis prohibeat, Euangelium præcipit, vt bibatur.* Iuſtin. etiam Apolog. 2. pro Chriſtianis, & conſuetudinem docet, & præceptum indicat: de conſuetudine etiam expreſſum eſt teſtimonium Cyril. Hieroſol. Catech. 5. Myſtag. & Chryſ. homil. 48. in 1. ad Corinth. præter alia, quæ præcedente ſectione adducta ſunt.

Clem. Papa. Dionyſ. Ignat. Ambroſ. Laurent. Cyprian. Iuſtin. Cyril. Hiero. Chryſoſt.

Tertiò poteſt ratio adiungi, ſeu congruentia, quia non eſt maior ratio de vna ſpecie, quā de alia: & quia vtraque propter vſum fidelium inſtituta eſt; C ergo de vtraque debuit dari præceptum; & hoc etiā ſuadent omnes congruentiæ, quibus ſuprà probauimus, datum eſſe diuinum præceptum de vſu huius ſacramenti; eo vel maximè, quòd præceptum non eſt credibile eſſe datum de parte ſacramenti, ſed de toto: ergo, ſaltem quandocunque diuinum præceptum communionis obligat, & cōmunio fit ad implendum illud præceptum, tunc fieri debet ſub vtraque ſpecie; atque hoc modo euitari facilè poterunt, omnia pericula, quibus huiuſmodi vſus cenſetur expoſitus: quia, nec pueris oportebit dare vtramque ſpeciem, neque adultis niſi rarò.

Dico primò: Nullum eſt præceptum diuinum fidelibus laicis impoſitum communicandi aliquando ſub vtraque ſpecie. Eſt de fide definita in Conciliis citatis ſectio. præcedente. Et primò probatur: quia tale præceptum nec ſcriptum eſt, nec traditum: præceptum autem diuinum poſitiuum affirmandum non eſt, nec admittendum, niſi ſufficiente authoritate conſtet. Prior pars probatur: nam, ſi ex aliquo teſtimonio colligeretur hoc præceptum, maximè ex verbis illis, *Niſi manducaueritis, &c.* Sed ex illis non colligi, probat Concil. Trident. ſeſſione 21. capitulo 1. quoniam, *Qui dixit, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis, dixit quoque, Si quis mãducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Et qui dixit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, dixit etiam,* E *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mūdi vita. Et denique qui dixit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo, dixit nihilominus, Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* In quibus verbis ſic tacitè argumentatur Concilium, Chriſtus affirmat, panis, ſeu carnis manducationem ad vitam ſufficere: ergo non aſſeruit in prioribus verbis, formalem vtriuſque ſpeciei ſumptionem eſſe ad vitam neceſſariam. Sed dicet aliquis, hanc Concilij argūmentationem non eſſe legitimam. Primò, quia per panis manducationem intelligi poteſt integra refectio, tum quia nomē panis habet hanc in Scriptura ſacra frequentem ſignificationem; tum etiam, quia vſitatiſſimum eſt, totum à parte nominare, præſertim in his moralibus actionibus; ergo veriſimile eſt,

Nullo diuino præcepto tenentur laici vtramque Euchariſtiæ ſpeciem accipere.
Obiectio.

eſt, ita feciſſe Chriſtum, nec toties eadē integra verba repeteret. Secundò, quia ad ſic exponendum cogit vis priorum verborum conditionalium; quæ multo maior eſt, quàm ſimplicis locutionis promiſſiuæ: nam prior locutio declarat apertam neceſſitatem, poſterior verò non excludit illam, ſed ſolùm proponit alterius ſpeciei efficaciam. Huiuſmodi autem ſimplex affirmatio, & promiſſio non ſolet in Scriptura excludere alia concomitantia, & neceſſaria, ſicut cùm Chriſtus dixit, *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*; non excluſit neceſſitatem Baptiſmi, aut Pœnitentiæ, vel communionis, ſi commodè adhiberi poſſet, ſed potiùs ſubintelligitur conditio, ſcilicet, niſi alia quæ neceſſaria ſunt, voluntariè omittantur, ſeu (quod idem eſt) ſi id debito modo fiat; ſic ergo in propoſito dici poterit. Tertiò, & maximè quia Concilium adducit quidem illa alia teſtimonia, non tamen declarat, quomodo verba illa intelligenda ſint, quæ apertiſſimè vtriuſque ſpeciei neceſſitatem proponere videntur.

Reſponſio.

Reſpondetur; his argumentis oſtendi, quàm ſit neceſſaria animata regula ad ſacram Scripturam explicandam, quæ per ſe ſumpta, quaſi mortua eſt, & ſui rationem reddere non poteſt: vnde fit, vt facilè in hunc vel illum ſenſum trahatur. Concilium ergo, quòd verè eſt animata & infallibilis regula, indicare intendit verum ſenſum verborum Chriſti, qui maximè conformis eſt intentioni eius, vt facilè patebit totum illum Chriſti ſermonem, & occaſionem eius conſideranti; docuit enim Chriſtus eo loco, vnionem cum ipſo, tam ſpiritualem, quàm ſacramentalem, eſſe hominibus neceſſariam ad vitam, quia verò hæc vnio fieri ſufficienter poteſt per duas vel per vnam ſpeciem, ideo nunc de vtraque, nunc de altera loquitur, & vtroque modo ſumentibus vitam promittit, & inter alia ſic inquit, *Qui venit ad me, non eſuriet, & qui venit ad me non ſitiet*; ſignificans, quacunque ratione & modo ad ipſum veniatur, dummodo reuera perueniatur, ipſum ſolum ſufficere ad ſitim & famem tollendam, & inferiùs comparat hoc ſacramentum cum manna, vtque ſimilitudo omni ex parte quadret, declarat, ſolum cibum, etiamſi potus non interueniat, ad ſalutem ſufficere, & ideo dicit: *Ego ſum panis vitæ, patres veſtri manducauerunt in deſerto manna, & mortui ſunt; hic eſt panis de cœlo deſcendens, vt ſi quis ex ipſo manducet, non moriatur*. Ac tandem ſermonem concludit, totam ſufficientiam, & efficaciam conſtituens in vnione ad ipſum, dicens, *Qui manducat me, viuet propter me*. Ex his ergo declarauit Concilium, Chriſti mentem non fuiſſe, loqui metaphoricè, aut ſub aliqua conditione, ſed ſimpliciter & abſolutè, vt verba ſonant: quia reuera Chriſtus ipſe manducatus, veréque animæ vnitus, ad ſalutem ſufficit, non adhibuit autem clariorem priorum verborum expoſitionem; quia ſciebat in hoc varias eſſe Patrum expoſitiones, quarum nullam voluit, aut reiicere, aut definire: ſed ſolùm ſumit ex omnibus tale præceptum in eis verbis non contineri. *Vtcunque*, inquit, *iuxta varias ſanctorum Patrum, & Doctorum interpretationes intelligantur*.

Prima expoſitio verbi Chriſti Niſi manducaueritis carnem filij hominis, &c.

Quatuor igitur ſunt illorum verborum expoſitiones. Prima, vt non ſit ibi ſermo de hoc ſacramento nec de ſacramentali vſu, ſed de Chriſto, & de ſpirituali manducatione ipſius per fidem & charitatem. Hanc verò interpretationem ſuprà reiecimus: nunc ex illa ſolùm ſumimus, non poſſe eſſe de fide certum à Chriſto Domino latum eſſe tale præceptum in illo loco, imò, vt ſuprà diximus, neque præceptum diuinum communicandi abſolu-

A tè, ſeu ſub aliqua ſpecie, certa fide colligitur ex illo loco: vnde, quando nulla ratio ſubeſſet ſubterfugiendi vim horum verborum, niſi hanc expoſitionem admittendo, quilibet fidelis ac prudens deberet potius hoc eligere, quàm receptam Eccleſiæ conſuetudinem ſenſúmque damnare. Sed non deſunt aliæ interpretationes.

Secunda.

Secunda eſt, ibi præcipi ſacramentalem ſumptionem corporis & ſanguinis Domini, non tamen præcipi modum ſumptionis, id eſt, quod manducando & bibendo ſumatur: nam quilibet horum modorum ſufficit, dummodo vtrumque ſeu totum ſumatur; quia neceſſitas tota conſtituta eſt in ordine ad Chriſtum ſumendum: quia ergo totus in qualibet ſpecie ſumitur, quam- B uis ſub ſpecie panis non bibatur propriè ſanguis, vt dixit Innocent. lib. 4. de hoc myſterio, capitulo 21. *Innocent.* quia tamen reuera ſacramentaliter ſumitur, ideo eminenter (vt ſic dicam) bibitur, & id ſufficit ad ſalutem, ſícque dixit Tertullianus lib. de reſurrectione carnis, *Tertull.* *Caro corpore & ſanguine Domini veſcitur, vt anima ſaginetur*: & Cyprianus ſermone, de Cœna Domini, *Cyprian.* *Panis*, inquit, *in carnem & ſanguinem mutatus vitam confert*, & huiuſmodi panem dicit manducari & bibi: nam *Potus*, inquit, *& eſus ad eandem pertinent rationem*, & Bernardus ſermone 3. in Dominicam Palmarum, *Bernard.* dicit, *Alimoniam corporis & ſanguinis Domini à fidelibus frequentari*; eſt ergo hic ſenſus C ſufficiens, ſolúmque illi obſtare poteſt, quia non cum tanto rigore ſingulorum verborum proprietatem ſuſtinet.

Tertia.

Tertia expoſitio eſt, in illis verbis contineri præceptum ſumptionis vtriuſque ſpeciei, hoc tamen non eodem modo obligare omnes fideles, ſed cum proportione, iuxta vniuſcuiuſque capacitatem, ita vt neceſſarium ſit, corpus & ſanguinem Chriſti in Eccleſia manducari & bibi, non tamen vtrumque ſit ſingulis neceſſarium, ſed quibuſdam, ſcilicet, ſacrificantibus, vtrumque neceſſarium ſit; non ſacrificantib. verò, alterū ſufficiat: iuxta Eccleſiæ diſpoſitionem & interpretationem. Sed hæc expoſitio magis libera eſt, difficiliúſque poteſt accommodari verbis, quæ planè ad omnes fideles indifferenter diriguntur: propter quod, vt exiſtimo, nihil D ex eis poteſt ſpecialiter probari de Sacerdotibus, magis, quàm de aliis.

Quarta.

Quarta expoſitio eſt, vt illa, quæ ſpeciem habet copulatiuæ locutionis, vim habeat diſiunctiuæ, ſcilicet, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, vel biberitis eius ſanguinem*: ſolet enim particula, *&*, in Scripturis hunc ſenſum reddere Exodi 15. & 21. *Exod. 15. & 21.* *Qui occiderit patrem, & matrē morte moriatur*. i. patrem, vel matrem, & Iob 21. ſæpiſſimè reperitur particula, *&*, in hac ſignificatione, & ſæpe aliàs. Dices, multo magis videri hanc expoſitionem voluntariam, & non ſolùm præter, ſed etiam contra vim verborū, quandoquidem ſignū vniuerſale & diſtribuens in particulare conuertitur; neque in Scriptura vnquam illa expoſitio admittenda eſt, niſi quando illa particula, *&*, non terminos, ſed propoſitio- E nes coniungit; tunc enim in toto rigore reuocari poteſt ad ſenſum propoſitionis, de diſiuncto extremo, vt in illo exemplo, *Qui occiderit patrem, & matrem, morte moriatur*, ſenſus eſt, *Qui occiderit patrem, morte moriatur, qui occiderit matrem, morte moriatur*. Quæ duæ æquiualent huic diſiunctæ, *qui occiderit patrem, vel matrem, morte moriatur*, & ſimile eſt illud Apoc. 1. *Apocal. 1.* *Beatus, qui legit, & audit verba prophetiæ huius*: ſenſus enim eſt, *Beatus qui legit, & beatus, qui audit*, & ideo rectè etiam exponitur, *Beatus, qui legit, vel audit*. Reſpondetur, eundem ſenſum hîc eſſe adhibendum, ſeruata proportione; & particulam, *&*, non eſſe extrahendam à propria, & rigoroſa ſignificatio-

ne quam habet. Sed conſideranda vlterius eſt negatio incluſa in illa particula, *niſi*, in initio totius propoſitionis poſita, *Niſi manducaueritis*, quod perinde eſt, ac ſi diceretur, *ſi non manducaueritis*, prout Græci etiam codices habent: illa autem particula, *non*, in principio talis propoſitionis copulatiuæ poſita, vtramque partem negat, & iuxta phraſim Hebraicam, quaſi bis, ſcilicet, in vtraque parte repetita intelligitur, vt in illo Pſalm. 1. *Non reſurgunt impij in iudicio, neque peccatores in conſilio iuſtorum.* Hebraica lectio habet, *Non reſurgunt impij in iudicio, & peccatores in concilio iuſtorum:* recta autem eſt verſio Latina, quia illa particula, *non*, intelligitur repetita in vtraque parte, ſic etiam Pſalm. 128. *De quo non implebit manum ſuam, qui metit, & ſignum ſuum, qui manipulos colligit*, ſenſus eſt, *neque ſignum ſuum*, ſubintelligendo repetitam negationem: ſic Actorum 3. *Argentum & aurum non eſt mihi*, id eſt, *neque aurum habeo, neque argentum:* ſic etiam Ioannis decimo quinto, *Si non veniſſem, & locutus eis fuiſſem, id eſt, & niſi eis locutus fuiſſem*, repetita negatione; eſt enim frequens apud Ioannem phraſim Hebraicam retinere, vt expoſitores eius notant. Eundem ergo in præſente retinuit, ſenſúſque erit: *ſi non manducaueritis carnem filij hominis, & ſi non biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*, iuxta quem ſenſum ſolus ille non habebit vitam, qui neque carnem Domini manducauerit, neque ſanguinem biberit: ex quo ſenſu copulatiuo propoſitionum, rectè ſequitur alia propoſitio affirmatiua de diſiunctiuo extremo, *Qui comederit carnem, vel biberit ſanguinem Domini, habiturum vitam*; quia prior comminatio ſolum cadit in eum, qui vtrumque omittit, & hæc expoſitio ſaluat omnium verborum vim & proprietatem; & eſt conſentanea vſui ſcribendi Euangeliſtæ Ioannis: & cum ea quadrant optimè antecedentia, & ſubſequentia; eſt ergo probanda, eámque moderni expoſitores magis probant.

Pſalm. 1. — *Pſalm. 128.* — *Actor. 3.* — *Ad alia teſtimonia reſpõdetur.* — *Hæreticorum ſcrupulus remouetur.* — *Ambroſ. Paſchaſ.* — *Obiectio.*

Et ex his facilè excluduntur alia teſtimonia, quæ minoris momenti ſunt, vt eſt illud, *Accipite & bibite ex eo omnes:* nam in primis hæc verba non ſunt præcipientis, ſed inuitantis, ſeu dantis, vt ſolet fieri in quocunque conuiuio, vt, quando Chriſtus dixit, Ioannis 20. *Accipite Spiritum ſanctum*, nihil præcepit, ſed dedit, ſimúlque explicuit, quid daret. Deinde illud ſignum, *omnes*, non diſtribuit pro omnibus fidelibus, ſed pro Apoſtolis tantùm, vt patet, tum ex contextu, tum ex Marco dicente, *Et biberunt ex eo omnes:* quod non poteſt eſſe verum de omnibus fidelibus. Sed vrgent hæretici, Chriſtum non ſine myſterio addidiſſe illud ſignum, *omnes*, dando potum; & non dando panem. Reſpondetur, falſum eſſe, quod ſumunt: nam, licèt Euangeliſtæ non exprimant, Chriſtum dixiſſe, manducate ex hoc omnes, non tamen negant; & Canon miſſæ ex Apoſtolica traditione affirmat, ita dixiſſe; & ita etiam legit Ambroſius 4. de ſacramen. c. 5. & Paſchaſ. libro de Corpor. & ſanguin. Domin. cap. 15. Deinde, etiam ſi ita eſſet, poſſet ſufficiens ratio differentiæ dari abſque tali præcepto: nam Chriſtus obtulit panem in duodecim partes diuiſum, & ideo non erat tam neceſſarium explicare, ab omnibus eſſe ſumendum; quando verò dedit potum, vnum & eundem calicem dedit, vt ex eo omnes haberent, & ideo oportuit dicere, bibite omnes; & alius Euangeliſta dixit, *Accipite, & diuidite inter vos.* Sed vrgebit aliquis, quia licèt Chriſtus ad literam locutus ſit cum Apoſtolis; tamen in perſona eorum loqui potuit ad omnes fideles, conſtat enim ex Euangelio Chriſtum aliquando locutum fuiſſe cum Apoſtolis ſecundùm proprias eorum perſonas, vt cùm eis dixit, *Vos eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis*; aliquando verò, vt repræſentabant omnes Epiſcopos vel Sacerdotes, vt cùm dixit, *Hoc facite. Quorum remiſeritis peccata, &c.* aliquando tamen etiam fuiſſe ipſis locutum, vt repræſentabant omnes fideles: ſicut ipſemet Chriſtus explicuit, Matth. 13. dicens, *Quod vobis dico, omnibus dico:* ſic ergo in præſenti fuiſſe locutum, ſentit Paſchaſ. dicto capitulo 15. dicens, *Accipite & bibite ex hoc omnes, tam miniſtri, quàm & reliqui credentes.* Reſpondetur, concedendo, Chriſtum omnibus illis modis fuiſſe locutum variis locis, quorum ſenſus ex circumſtantia literæ, ex materia, de qua agitur, ex Sanctorum expoſitionibus, potiſſimum ex Eccleſiæ ſenſu diſcernendus eſt. In præſenti ergo loco nihil eſt, quod cogat ad intelligenda illa verba, niſi de ſolis perſonis Apoſtolorum; quia nec præceptum, neque aliquid aliud continent, quod ad commune regimen Eccleſiæ pertineat: ſed ſolum familiarem quendam ſermonem inter aſſidentes eidem menſæ. Poſſet etiam admitti, ibi Apoſtolos repræſentaſſe Sacerdotes omnes, quia ibi indicatum eſt, quid Sacerdotes agere debeant. Denique, licèt concedamus, etiam poſſe illa verba vltimo modo intelligi, nil refert; quia illa verba non continent præceptum, ſed facultatem bibendi, quæ iure diuino nemini denegata eſt, & hoc ſolum ſignificat Paſchaſius, qui non exponit verba Chriſti, ſed referens conſuetudinem communicandi in vtraque ſpecie, qua tunc vigebat, conſiderat Chriſtum per miniſtrum dicentem omnibus, *Accipite & bibite.*

Matth. 13. — *Paſchaſ.* — *Soluitur.*

Neque etiam colligi poteſt hoc præceptum ex teſtimoniis Pauli, illa enim verba, quæ explicant veterem figuram (*Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & eundem potum ſpiritualem biberunt*) nullam vim habent, ad colligendum præceptum: tum, quia argumentum ex figuris ex ſe eſt infirmum; tum etiam, quia in ipſamet figura non omnes, qui manducauerunt manna, biberunt de petra: nam manna multo antè datum fuit, vt patet Exodi 16. Numer. 20. Ioſue 5. & qui manducauerunt, non ex ſpeciali præcepto id fecerunt, ſed voluntariè. Alia autem verba, *Probet autem ſe ipſum homo*, &c. ſolùm probant, tam ad bibendum calicem, quàm ad manducandum panem, eſſe neceſſariam bonæ conſcientiæ probationem. Præceptum autem manducandi aut bibendi ex illis verbis, aut ex aliis eiuſdem capitis, colligi non poteſt: vnde ſtatim ſub diſiunctione addidit Paulus, *Quicunque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis, & ſanguinis Domini.* Vbi conſiderandum eſt, eum qui manducat panem hunc indignè, quamuis nõ bibat, dici reum corporis & ſanguinis Domini; quia reuera vtrumque ſumit; ſic ergo è contrario, qui dignè manducat, corpus & ſanguinem Domini dignè ſumit; & ideo, tam præcepto ſumendi, quàm præcepto dignè ſumendi ſatisfacit: nullibi ergo eſt ſcriptum diuinum præceptum, obligans laicos ad ſumẽdam aliquando Euchariſtiam ſub vtraque ſpecie.

Exodi 16. Num. 20. Ioſu. 5.

Præceptũ de ſumenda à laicis vtraque Euchariſtiæ ſpecie traditum non eſt.

Altera verò pars, ſcilicet, quòd nec traditum ſit tale præceptum, euidentior eſt; quia non ſolùm non eſt in Eccleſia talis traditio, quin potiùs eſt contraria, in qua potiſſimùm fundatur fides concluſionis poſitæ: nam Eccleſia Romana & Catholica denegat laicis per totum tẽpus vitæ vſum calicis, & indicat, eos ſatisfacere Chriſti præcepto eſu corporis; iudicat ergo, nullũ tale præceptũ eſſe à Chriſto impoſitum, in quo iudicio errare non poteſt; quia eſſet intolerabilis error contra bonos mores. Nec refert, ſi quis dicat, hanc conſuetudinem Eccleſiæ non eſſe

valde

valde antiquam, tum quia in nullo tempore poteſt vniuerſalis Eccleſia errare in huiuſmodi materiis; tum etiam, quia ex Concil. Conſtantienſi, D. Thoma, & aliis, conſtat, conſuetudinem hanc ante quadringentos vel quingentos annos incepiſſe: non conſtat autem aliquando fuiſſe in Eccleſia vſum, vt omnes omnino aliquando ſub vtraque ſpecie communicarent; quia nec conſtat, illam conſuetudinem fuiſſe vniuerſalem in omnibus Eccleſiis, & multo minùs in omnibus perſonis. Certum autem eſt, nunquam in vniuerſali Eccleſia fuiſſe hanc conſuetudinem obſeruatam propter exiſtimationem neceſſitatis, aut præcepti diuini: ſed quia tunc commodè fieri poterat, quia erat numerus fidelium minor, & maior deuotio, & ideo non eſt nunc propria contrarietas in Eccleſiæ conſuetudine: nam, mutatis rebus & circumſtantiis, mutare conſuetudinem, eſt quidem diuerſum, non tamen contrarium. Et confirmatur; quia, ſi eſſet præceptum diuinum communicandi ſub vtraque ſpecie, maximè obligaſſet in articulo mortis: ſed nunquam fuit vniuerſalis conſuetudo communicandi infirmos ſub vtraque ſpecie; ſed potiùs in vita Baſilij, & Ambroſij, & aliorum Sanctorum, legimus eos communicaſſe in fine vitæ, accepto tantùm corpore Domini; & antiqua decreta, quæ loquuntur de viatico dando ægrotis, aut de Euchariſtia pro eis ſeruanda, ferè ſemper de ſolo corpore loquuntur.

Conc. Conſt. D. Thom.

Congruentiæ quibus tale præceptũ neceſſarium non fuiſſe perſuadetur.

Vltimò addere poſſumus congruentias explicantes hoc præceptum non fuiſſe neceſſarium, quæ ferè ex præcedente ſectione ſumi poſſunt; quia ad vtilitatem fidelium neceſſarium non fuit, cùm illis ſatis ſit per vnam ſpeciem prouiſum, quoad omnes gratiæ effectus, præſertim, ſi per eos nõ ſtet, quo minus dignè & frequenter illa vtantur, vt in ſuperioribus dictum eſt. Nec etiam hoc pertinuit ad diuinum cultum, fidei profeſſionem, aut Chriſti memoriam, vel repræſentationem paſſionis; quia hæc in ipſo ſacrificio fiunt, concurrentibus omnibus, qui aſſiſtunt, & per Sacerdotem illũ cultum Deo offerentib. eandémque fidem profitentibus, & Chriſti paſſionem repræſentantibus, cuius memoriam etiam renouant, quando ſacramentum ſumunt in quacunque ſpecie, ergo neque ex hoc capite oportuit dari tale præceptum, præter hæc autem nullum aliud videtur poſſe excogitari. Alioqui verò oportuit hanc diſpoſitionem prudentiæ, & iudicio Eccleſiæ relinqui, quia potuit ad reuerentiam ſacramenti expedire, vt neque omnibus, in vtraque ſpecie daretur; ita igitur factum eſt.

Nulla eſt diuina lex, quæ alteram determinatè ex his ſpeciebus ſumendam aſſignet.

Dico ſecundò: Etiam non eſſe iure diuino præceptum ſumere alteram ex his ſpeciebus determinatè, ſed ſolùm confuſè, ſeu diſiunctim, ita vt, quacunque earum accepta, præceptum diuinũ impleatur. Hæc concluſio ſolùm ponitur propter ſpeciem panis: nam de ſpecie vini, manifeſtum eſt ex dictis, nullum eſſe præceptum ſumendi illam, neque ſolam, neque cum alia ſpecie; de ſpecie autem panis, aliqui Catholici putant, neceſſariò eſſe ſumendam de iure diuino, ita vt cõmunicando tantũ ſub ſpecie vini, non ſatisfiat diuino præcepto de vſu huius ſacramenti. Ita ſentiunt Ioan. Alban. lib. de cõmunione ſub vna ſpecie, tractatu 1. ad 5. & Bellarm. lib. 4. de Euchari. c. 25. ad 3. 4. & 5. Fundantur, quia Lucas, & Paulus referunt, Chriſtum ſtatim poſt communionẽ ſui corporis dixiſſe, *Hoc facite*, poſt communionem autem calicis, Lucas nihil refert, Paulus verò non abſolutè, ſicut priùs, ſed ſub conditione refert, dixiſſe, *Hoc facite, quotieſcunque ſumitis, in meam commemorationem*, ex qua diuerſitate colligunt, ſumptionem

Ioan. Alban. Bellarm.

A ſub ſpecie panis eſſe ſimpliciter præceptam; ſub ſpecie autem vini, ſolùm, quando fit Chriſti commemoratio in ſacrificio. Ratio verò differentiæ reddi poteſt, quia vſus panis ſemper futurus erat conueniens omnibus fidelibus, vt Eccleſiæ conſuetudo ſatis probat; & ideo hunc determinatè videtur pro omnibus Chriſtus præcepiſſe: cuius iudicium etiam eſt, eam in toto illo ſermone Ioannis 6. quandocunque Chriſtus loquitur de vna tantùm ſpecie, ſeu ſumptione eius, loquitur de carne, corpore, aut pane, & antiquæ figuræ huius ſacramenti, neceſſitatem cibi indicant, non potus, at manna, agnus Paſchalis, panis propoſitionis, & ſubcinericius panis Eliæ. Tandem additur congruentia, in ſignificatione fundata; quia panis magis eſt neceſ-
B ſarius ad vitam quàm vinum: debuit ergo magis determinatè præcipi vſus eius, ad ſignificandam vnionis cum Chriſto neceſſitatem. Item panis repræſentat corpus, quod præſtantius quid eſt, quàm ſanguis. Item, ſpecies panis ſunt aptiores ad memoriam Chriſti, quæ facilius per corporis, quàm ſanguinis repræſentationem concipitur. Item, quoad vſum, panis ab omnibus facilè ſumi poteſt, vinum autem non item; multi enim ſunt qui vino vti non poſſunt: veriſimile ergo eſt, præceptum determinatè eſſe poſitum de ſpecie panis, ſolúmque vſum ſpeciei vini relictum eſſe indifferentem. Nihilominus concluſio poſita mihi videtur omnino vera, quam poſtea expreſsè docuit idem Bellarmin. cap. 27. ad 8.
C & idem ſentit Sebaſtian. Oxemenſis hic art. 12. n. 4. Et ratio eſt, quia totus diſcurſus factus in prima concluſione, hanc etiam conuincit; diximus n. illa verba, *Niſi manducaueritis, &c.* reduci ad ſenſum diſiunctiuũ: ergo dicendũ conſequenter eſt præceptum in eis contentum per quãcunque diſiunctionis partem ſufficienter impleri. Item, quia ſicut in Scriptura nullum eſt præceptum de vtraque ſpecie, ita nec de ſpecie panis determinatè. Item, quia illæ promiſſiones, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo*, nõ copulatim, ſed copulatiuè intelligendæ ſunt, ita vt per ſe, & ſigillatim verificentur & de mãducante carnem, & de bibente ſanguinem; ergo quodlibet horum per ſe ad vitam
D ſufficit. Item, tam eſt totus Chriſtus ſub ſpecie vini, quàm ſub ſpecie panis; ergo ex vi iuris diuini, tã eſt ſufficiens ſumptio illius, ſicut huius. Patet conſequẽtia, quia efficit æqualem vnionem tam ſacramentalem, quàm ſpiritualem cum Chriſto, propter quã eſt ſpecierum ſumptio, vt diximus, & ſignificat Concil. Trid. vtens illo fundamento ad probandum, vnã ſpeciem ſufficere, quia totus Chriſtus eſt ſub illa, in quo multum huic ſententiæ fauet. Præterea coniecturæ contrariæ nihil ſuadent, quia illa verba, *Hoc facite*, ſimpliciter dicta, vel cum illo addito, ſcilicet, *in meam commemorationem*, aut cum illa cõditione, *Quotieſcunque ſumitis*, ad eundem ſenſum referuntur, vt præce-
E dente ſectione diximus, & ſignificat Eccleſia, quæ in canone, ſolùm poſt vtriuſque ſpeciei conſecrationem, refert illa verba, *Hæc quotieſcunque feceritis, in mei memoriam facietis*; nullum ergo myſterium latet in illa diuerſitate verborum Pauli, vt propterea cẽſeatur magis determinatè præcepta vna ſpecies, quàm alia: ſed ſolũ in poſteriori loco explicatur, quod in priori omiſſum fuerat. Tandem, licèt verum ſit, vſum panis communiter eſſe faciliorem & aptiorem pro tota communitate, non tamen propterea oportuit ſub præcepto, ac neceſſitate determinatè poni, præſertim, cùm aliquando etiam poſſet applicari vſus vini, & non panis, vt ita poſſet applicari vſus vini, & non panis, vt in ſuperioribus etiam diximus, probabi

Bellarm. Oxemenſis.

babile eſſe in aliquibus caſibus, ſeu cum aliquibus perſonis factum eſſe, & ſufficiens exiſtimatum.

SECTIO III.

An potuerit Eccleſia prohibere laicis vſum calicis, idque fuerit expediens.

RAtio dubitandi circa priorem partem eſt: nam licèt Chriſtus non præceperit omnibus huius ſpeciei vſum, tamen pro omnibus illam inſtituit, omnibúſque dedit ius illam petendi, cùm dixit, *Accipite & bibite*, &, ſicut pro omnibus ſuum ſanguinem fudit, ita omnibus ſuum ſanguinem in teſtamento reliquit, dicens, *Hic eſt calix noui teſtamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur*; non ergo poteſt inferior poteſtas priuare ſubditos iure, & facultate ſibi conceſſa à ſuperiori poteſtate: ſicut non poteſt procurator, ſeu miniſter aut teſtamentarius, priuare hæredem re à teſtatore ſibi teſtamento relicta, aut vſu eius. Et optimum exemplum eſt in ſacramento Confirmationis, & Extremæ vnctionis, de quibus Chriſtus ſpeciale præceptum fidelibus non impoſuit: tamen, quia pro ipſis ea inſtituit, iúſque illis vtendi eidem conceſſit, non poteſt Eccleſia eorum vſum eis interdicere; idem ergo eſt in præſente ſacramento. Secundò nunquam expedire poteſt, vti hac poteſtate; quia Eccleſiaſtica poteſtas non eſt in deſtructionem, ſed in ædificationem: priuare autem fideles vſu ſanguinis Chriſti, non poteſt eſſe in ædificationem, ſed in magnum detrimentum; quia priuantur magno fructu gratię, magnáque conſolatione & deuotione, ratione cuius acciperent per vtramque ſpeciem maiorem gratiam ex opere operato, quàm per alteram tantùm. Et aliunde nulla eſt ſufficiens ratio, cur tanto bono priuentur; quia reuerentia & decentia ſacramenti poſſet multis aliis modis prouideri, præſertim, ſi non frequenter potus calicis omnibus daretur, ſed rarò, aut ſemel in anno, aut aliquoties in vita. Et hoc etiam modo certus eſſet, fideles omnes integrè & perfectè implere diuinum præceptum. Cùm tamen aliud, vel ſit dubium, vel ſaltem controuerſiis & ſcandalis expoſitum; ergo expediret potiùs, vt Eccleſia hanc partem eligeret: nam ſemper certa ſunt præferenda dubiis, & quæ vnionem conciliant his, quæ ſcandala parere poſſunt.

Eccleſia, quo modo, in vna ne, an duplici ſpecie fideles communicare debent, decernere poteſt. Conc. Trid.

Dico primò, eſſe in Eccleſia poteſtatẽ ordinandi, quomodo ſit à fidelibus hoc ſacramentum ſumendum, in vna ſcilicet, vel duplici ſpecie. Eſt de fide, ex definitione Cócilij Trid. ſeſſ. 21. c. 1. & 2. vbi hac occaſione definit, eſſe in Eccleſia poteſtatem, vt in ſacramentorum diſpenſatione ea ſtatuat, vel mutet, quæ ſuſcipientium vtilitati, & ſacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate, magis expedire iudicauerit, quo ſenſu intelligit, dictum eſſe à Paul. illud 1. ad Cor. 4. *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorũ Dei.* Itémque colligit ex illo, 1. ad Cor. 11. *Cætera autẽ, cùm venero, diſponam.* Ex quo eádem poteſtatem collegit Auguſt. epiſt. 118. c. 6. eandémque veritatẽ confirmat traditio & cóſuetudo Eccleſiæ. Ratio autem moralis eſt euidens: nam erat hæc poteſtas in Eccleſia neceſſaria, quia ea, quæ pertinent ad modum diſpenſandi ſacramenta, pro temporum, & circumſtantiarum varietate, poſſunt etiam requirere vſus, ſeu modos diuerſos, vel ad fidelium vtilitatem, vel ad ſacramentorum venerationem pertinentes; data eſt ergo Eccleſiæ huiuſmodi poteſtas, ſicut ei data eſt ad alias Eccleſiaſticas leges ferendas, & ad ea omnia, quæ ad perfectum regimen Eccleſiæ pertinent. Quod autem ſub obiecto huius poteſtatis

1. Cor. 4: & 11.

A continеatur vſus ſeu modus ſumendi hoc ſacramentum ſub vna vel duabus ſpeciebus, conſtat ex præcedentibus, quia hoc non ſpectat ad ſubſtantiam ſacramenti, neque ad effectum vel vſum eius ex præcepto diuino neceſſarium, ſed tantùm ad voluntarium vſum, vel (vt ita dicam) arbitrarium. Et in eo poteſt committi irreuerentia huius ſacramenti; ergo eſt ex his rebus, quæ ſub prædicta poteſtate clauduntur.

Valde prudẽter ac rationabiliter Eccleſia laicis, ſacerdotibuſque extra ſacrificium vtriuſque ſpeciei ſumptionẽ prohibuit. Conc. Conſt. Trident.

Dico ſecundò: Eccleſia vtens hoc poteſtate iam prohibuit vſum calicis omnibus, præterquam Sacerdotibus ſacrificantibus, quæ prohibitio & valida, & rationabilis, ac prudens fuit. Conſtat concluſio ex Conc. Conſtant. ſeſſ. 13. clariùs ex Trid. ſeſſ. 21. B c. 2. vbi dicit, Eccleſiam conſuetudinem communicandi ſub vna ſpecie approbaſſe, & pro lege habendam decreuiſſe: Eccleſia autem nõ poteſt in his, quæ ad mores totius Eccleſiæ pertinent, errare, neque aliquid iniuſtum, aut malum præcipere; ergo talis lex eſt iuſta & bona, ergo valida, & obligationem inducens. Quòd autem ſit etiã prudens & expediens, declaratur, diſtinguendo duas res, quæ ad hanc legem ferendam, Eccleſiam mouere potuerunt; vna dici poteſt, occaſio legis: alia, propria ratio eius. Prior ſũpta eſt ex variis hæreſibus, vt notat Turrian. lib. 8. Conſtit. Clementis cap. 13. in principio enim Eccleſiæ vſus vnius, vel duplicis ſpeciei, indifferens C fuit, & pro rerum commoditate alterutro modo fiebat, vt facilè ex hactenus dictis intelligi poteſt; poſtea verò ad vitandas hæreſes Manichæorum, vſum calicis peculiariter commendarunt Pontifices, vt ſectione prima vidimus; illo verò errore extincto, alius exortus eſt, negans totum Chriſtum eſſe ſub ſingulis ſpeciebus: & ideo neceſſarium eſſe affirmans, vtramque ſpeciem ſumere, cuius occaſione in contrarium extremum declinatum eſt, vſúſque vnius ſpeciei panis magis ac magis propagari cœpit. Hic autem error ex hæreſi Berengarij confirmatus neceſſariò fuit; quia, ſi Chriſtus non eſſet realiter præſens in hoc ſacramento, ſed tantùm, vt in ſigno, rectè ſequeretur, nec adeſſe, nec ſumi totum ſub ſingulis ſpeciebus. Quapropter neceſſarium etiam D in ea doctrina fuiſſet, vtramque ſpeciem ſumere, & hac etiam occaſione conſuetudo communicandi ſub vna ſpecie in Eccleſia Catholica à temporibus Berengarij maximè aucta, & confirmata creditur, vt notat VValdenſis tomo 2. de ſacramen. capite 87. Tandem verò orta eſt hæreſis diſtinctè reprehendẽs communionem ſub vna ſpecie: & in huius hæreſis deteſtationem Eccleſia Catholica hanc conſuetudinem magis ac magis amplexa eſt, & ex hac ipſa occaſione ſumpſit aliquam cauſam probandi & retinendi hanc conſuetudinem, nimirum, ad deteſtandos errores, & ſcandala vitanda. Acceſſit verò propria ratio, quæ per ſe mouit Eccleſiam ad conſuetudinem hanc lege ſtabiliendam, & contrarium vſum interdicendum; quia per hoc nihil commodi, E vel vtilitatis fidelibus adimitur, multum autem reuerentiæ & venerationis ſacramento ipſi prouidetur. Primum conſtat ex ſuprà tractatis de effectibus huius ſacramenti, vbi oſtenſum eſt primum, nullum effectum formaliter diuerſum conferri per ſpeciem vini, qui per ſpeciem panis non detur: deinde, ſtante æquali diſpoſitione ex parte recipientis, tantam gratiam dari per vnam ſpeciem, quantã per vtramque ſimul ſumptam. Quòd autem propter vſum vtriuſque ſpeciei exiſtimetur futura maior deuotio, & diſpoſitio ex opere operantis ipſorum recipientium, id & gratis dictum eſt, & eſt omnino per accidens; & compenſari præterea facilè poteſt diligentia

Turrian.

Motiua ob quæ Euchariſtia binæ ſpecies modo laicis conceſſa modo denegata eſt.

Ratio ob quã nunc ſimplex Euchariſtiæ ſpecies laicis conceditur.

gentia ipſorum fidelium,& maiori frequentia huius ſacramenti in vna & eadem ſpecie. Propter quam rationem etiam in ſuperioribus dicebamus, quòd licèt verum eſſet, dari maiorem gratiam per duas ſpecies, quam per vnã, nulla fieret iniuria fidelibus, priuando illos vſu calicis; quia diligentia & maiori frequentia Euchariſtiæ ſub ſpecie panis poſſent facilè totum illum fructum gratiæ recuperare. Secunda pars conſtat, quia hoc modo vitat Eccleſia omne periculum effuſionis ſanguinis, quod moraliter vix poſſet caueri in tanta hominum frequentia, & multitudine, & præſertim eo tempore, quo religionis deuotio adeò tepida eſt, res ſacræ ita negligenter *Eaque panis non vini.* tractantur. Secundò, vt poſſit vinum in parua quantitate decentiùs conſecrari: neque neceſſe ſit illud conſecratum ſeruare, quod fieri non poſſet ſine periculo corruptionis. Tertiò accedit congruentia, vt communis plebs fidelium aſſueſcat ponere deuotionem ſuam in Chriſto ſub ſpeciebus contento magis, quàm in vna vel duabus ſpeciebus ipſum continentibus. Quæ rationes maximè procedunt, vt ſæpe dixi, poſt magnam multiplicationem Chriſtiani populi,& viuæ fidei remiſſionem.

Rationes in oppoſitum diruuntur. Rationes dubitandi ex dictis ferè ſolutæ ſunt. Ad primam n. reſpondetur, Chriſtum non dediſſe laicis abſolutum ius vtendi vtraque ſpecie, quaſi poſitiuè volendo, vt quoties peterent, eis datetur, ſed dedit eis ius vtendi hoc ſacramento, ita vt ſine rationabili cauſa eo priuari non poſſent: hoc autem ius voluit eſſe ſubordinatum Eccleſiæ, quoad modum, & alias circumſtantias in ipſo vſu ſeruandas. Et ideo non eſt ſimile, quod ibi affertur de Extrema vnctione, & Confirmatione; quia ibi priuarentur fideles vſu talium ſacramentorum: hîc autem non priuantur vſu, ſed adhibetur modus ſeruandus in ipſo vſu; quia ſacramentũ in vna vel duab. ſpecieb. idem ſacramẽtum eſt, & eandem virtutem ac ſubſtantialem perfectionem habet. *Ad ſecũdam.* Ad ſecundam rationem iam declaratum eſt, quomodo expediat huiuſmodi lex ſeu prohibitio. *Quare, nec aliquoties aliquibus vel laicis, vtramque ſpeciem concedi oportuerit.* Nec fuit conueniens, aliquam moderationem in huiuſmodi prohibitione adhibere, tum quia nulla erat neceſſitas, vt dictũ eſt; tum etiam, quia, licèt inde poſſent diminui incõmoda, non tamen ita radicitus auferri: tum denique, quia ſi hoc committeretur arbitrio diſpenſantium, vel deuotioni ſumentium, multa poſſent per imprudentiam fieri: ſi autem fieret perſonarum delectus, oriri poſſent vel ſcandalum vel ſchiſmata, aut querimoniæ; ſi verò certa tempora & rariora determinarentur, in eis fortaſſe concurreret maiori feruore tota fidelium multitudo, & ita eſſet maius periculum alicuius irreuerentiæ: & præterea maximè deberet concedi in articulo mortis, in quo maius poteſt eſſe effuſionis periculum. Ac tandem hoc modo debuerunt hæreticorum ora penitus obſtrui.

Ex quibus principiis illa frequens dubitatio decidenda eſt, an expediat in hac lege diſpenſare cum aliquo regno, vel perſonis. Quamdiu enim hoc petunt, perſiſtentes in errore, tanquam ſi neceſſarium ſit ad ſalutem, nullo modo concedendum eſt; tum quia eſſet, virtute confirmare errorem; tum etiam, quia eſſet ſanctum dare canibus: quia talis gens indiſpoſita eſſet ad vſum huius ſacramenti. Vnde referunt authores citati in principio ſectionis præcedentis, & Ruard. ar. 25. *Ruard. Paul. III.* Paulum III. diſpenſaſſe cum Bohemis ſub conditione, vt ab errore diſcederent, ipſis autem ſemper ſentientibus, vtramque ſpeciem eſſe neceſſariam, diſpenſatio locum non habuit. Vnde fit, vt remoto errore, poſſit Eccleſia hoc concedere, vt de Paulo III. dictum eſt, & refert Gaſpar. Caſali. lib. 3. de cœna & calice Domini, cap. 2. & de Clemente VI. refertur, hoc conceſſiſſe Regi Galliæ, anno 1341. quia, cùm tota hæc res ſit iuris Eccleſiaſtici, per ſupremam Eccleſiæ poteſtatem diſpenſationem recipit: nunc autem penſatis omnibus, vix poteſt hoc expedire,& ad vitandum ſcandalum, & hæreticis omnem occaſionem pertinaciæ auferendam, & propter maiorem fidelium vnionem & conformitatem. Quod tamen non obſtat. quod, ſi in aliquo caſu conſuetudo obtinuit, vt alicui detur vtraque ſpecies, talis conſuetudo ſeruetur, vt Romæ eſt conſuetudo, vt Diaconus, qui in miſſa ſolemni miniſtrat Pontifici, ſub vtraque ſpecie communicet. *Paul. III.* Quam tamẽ interdũ prætermiſſam eſſe a Paulo III. in odium Huſſitarum, & Bohemorum, refert Turrianus lib. 8. conſtitut. Clement. cap. 31. & Auguſtinus Patritius, in lib. de aduentu Frederici III. Imperatoris Romani. *Turri in. Aug. Patr. 8. Frederi. III. Claud.* Addit etiam Claud. repet. in cap. 20. Pariſiis ſeruari ſimilem conſuetudinem in Cõuentu Cluniacenſi. Omitto alias conſuetudines, quæ dicuntur eſſe apud Moſcouitas, vt refert Petrus Comeſtor in Hiſtor. Scholaſt. cap. 151. *Pet. Comeſt.* & apud Æthiopes, vt refert Claud. ſupra, repet. 10. c. vltim. nam hi ſchiſmatici ſunt, ſicut etiam Græci, qui eundẽ vſum obſeruant, quamuis Græci in hoc non videantur eſſe ſchiſmatici, quia nec ob eam conſuetudinem ab Eccleſia Romana diſſentiunt, neque de noſtra conſuetudine malè ſentiunt, quantum ego potui, vel audiendo, vel legendo, aſſequi.

Dubitatur. Sed quæret tandem aliquis, an hæc prohibitio Eccleſiæ tanto rigore obliget laicos, vt in nullo caſu,& nulla de cauſa, eis liceat bibere ſanguinem Domini, abſque ſpeciali diſpenſatione. Aliqui enim ita exaggerant hanc prohibitionem, in odium fortaſſe hæreticorum, vt nunquam huiuſmodi caſum admittant, in quo id permittere ſit neceſſarium. *Soto.* Vnde Soto d. 13. q. 2. art. 6. dicit, ſi contingat, Sacerdotem ſacrificantem mori poſt conſecratum & ante conſumptum ſanguinem, & nullum adeſſe Sacerdotem, à quo poſſit conſumi, etiã ſi ſpecies vini corrumpendæ,& in acetum mutandæ, vel paulatim conſumendæ cenſeantur, non licere laico illas ſumere. Sic etiã dicunt aliqui, ſi contingat, ſanguinem Domini in terram cadere,& nullum eſſe Sacerdotem, qui illum velit lãbere, non permitti laico, vt id faciat; ſed ſolũ vt diligenter caueat, ne conculcetur, ſed ſeruetur, donec exſiccetur, & poſtea radatur, & comburatur. Sed hæc, & ſimilia, valde rigida ſunt, & ſine ſufficienti fundamento: nam hoc ſolũ eſt Eccleſiaſticum præceptum, & ob maiorem reuerentiam ipſius ſacramenti introductum; non eſt ergo, cur obliget cũ tanto rigore,& cum euidente periculo,& occaſione maioris irreuerentiæ eiuſdem ſacramenti. *Reſponſio.* Dico igitur, ſolùm propter vſum ſacramenti, & vtilitatem ſuſcipientis, nũquam licere laico ſumere ſanguinem Domini abſque diſpenſatione. Probatur ex generali prohibitione abſque vlla exceptione, quia nulla occurrere poteſt ſufficiens cauſa, ob quam ceſſet hæc obligatio ſolo illo fine durante; quia, illo non obſtante, facta eſt prohibitio. Dices, occurrere poſſe mortis articulũ, in quo poſſit infirmus Dominici calicis hauſtum, non tamen Euchariſtiam, id eſt, corpus deglutire, vt dicitur in Concil. Toletan. XI. capitul. 11. *Conc. Tol. XI.* tunc enim licebit ſumere, quia ius diuinum præferendum eſt Eccleſiaſtico. Reſpondeo, caſum eſſe moraliter impoſſibilem, vel rariſſimum, quia, qui poteſt traiicere ſpecies vini, poterit etiam deglutire minimam hoſtiæ conſecratæ particulam, aquæ aut vinò non conſecrato immiſſam: & quamuis admittatur caſus, cùm ille rariſſimus ſit propter

illum

illum ſolum non cenſerem, dandam eſſe hanc licentiam, ne detur occaſio indiſcretis miniſtris ampliandi illam, & ſimiles caſus facilè admittendi ſine neceſſitate. Vnde miniſter nolens tunc dare ſacramentum, iure excuſabitur, quia propter grauiſſimam cauſam & publicam id facit: & conſequenter etiam excuſabitur ægrotus; vel quia non habet copiam ſacramenti, vel quia moraliter cenſetur impotens, & ita non violabitur ius diuinum: quod, cùm affirmatiuum ſit, non obligat ſemper, ſed occurrentib. moralibus circunſtantiis. Nec tunc ius humanum præferrur diuino, ſed occaſione humani iuris tales concurrunt circunſtantiæ morales, vt ius diuinum affirmatiuum non obliget, quod frequens eſt in huiuſmodi præceptis. At verò, ſi ex parte ipſius ſacramenti occurrat neceſſitas, vt in prædictis caſibus, aut, ſi calix conſecratus venturus ſit in manus infidelium, & effundendus, exiſtimo, conſumi poſſe à laico in abſentia miniſtri conſecrati, tunc enim ſeruare verba legis, eſſet agere contra finem legis, qui eſt, ne ſanguis effundatur, aut illi fiat irreuerentia; ſolùm ergo cauendum eſt ſcandalum, & procurandum, vt maxima reuerentia adhibeatur.

QVÆSTIO LXXXI.

De modo, quo Chriſtus vſus eſt hoc ſacramento, in quatuor articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de vſu huius ſacramenti, quo Chriſtus vſus eſt in prima ſui inſtitutione.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primò, vtrùm Chriſtus ſumpſerit ſuum corpus & ſanguinem.

Secundò, vtrùm Iudæ dederit.

Tertiò, quale corpus ſumpſerit aut dederit, vtrùm ſcilicet, paſſibile vel impaſſibile.

Quartò, quomodo ſe habuiſſet Chriſtus ſub hoc ſacramento, ſi fuiſſet in triduo mortis reſeruatum, aut conſecratum.

QVæſtio hæc ſolùm per occaſionem hoc loco eſt à D. Thoma interpoſita; omnia verò, quæ in ea tractantur, ferè pertinent ad inſtitutionem huius myſterij declarandam, prout à Chriſto Domino res geſta fuit. Et ideo partim à nobis in ſuperioribus tractata ſunt, declarando primam inſtitutionem huius myſterij in ratione ſacramenti; partim addentur inferiùs, tractando de inſtitutione eiuſdem myſterij in ratione ſacrificij. Et ideo ne inſtitutam ſeriem diſputationum interrumpamus, hîc ſolùm circa literam diui Thomæ, ſi quid occurrerit, annotabimus.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Chriſtus ſumpſerit ſuum corpus & ſanguinem.

Inf. q. 84. ar. 7. ad 4. & 4. d. 11. q. 3. a. 1.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd Chriſtus nõ ſumpſerit corpus ſuum & ſanguinem, non enim de factis Chriſti, & dictis aſſeri debet, quod authoritate ſacræ Scripturæ non traditur. Sed in Euangeliis non habetur, quòd Chriſtus corpus ſuum manducauerit, aut ſanguinem ſuum biberit. Non ergo eſt hoc aſſerendum.

2. Præterea, Nihil poteſt eſſe in ſe ipſo, niſi fortè ratione partium: prout, ſcilicet, vna pars eius eſt in alia, vt habetur * *4. Phyſic. Sed illud, quod manducatur, & bibitur, eſt in manducante, & bibente. Cùm igitur totus Chriſtus ſit ſub vtraque ſpecie ſacramenti, videtur impoſſibile fuiſſe, quod ipſe ſumpſerit hoc ſacramentum.*

Lib. 4. text. 4. tom. 2.

A *3. Præterea, Duplex eſt ſumptio huius ſacramenti, ſcilicet, ſpiritualis, & ſacramentalis. Sed ſpiritualis non competebat Chriſto (quia nihil à ſacramento accepit) & per conſequens nec ſacramentalis, quæ ſine ſpirituali eſt imperfecta, vt ſuprà* * *habitum eſt. Ergo Chriſtus nullo modo hoc ſacramentum ſumpſit.* Quæſt. præc. art. 12.

Sed contrà eſt, quod Hier. * *dicit ad Leſbiam, Dominus Ieſus Chriſtus, ipſe conuiua, & conuiuium: ipſe comedens, & qui comeditur.* Quæſt. 2. ad Hedibiam. to. cap. refertur de conſecr. d. 2. cap. nec Moyſes.

Reſpondeo dicendum, quòd quidam dixerunt, quòd Chriſtus in cœna corpus & ſanguinem ſuum diſcipulis ſuis tradidit, non tamen ipſe ſumpſit. Sed hoc non videtur conuenienter dici; quia Chriſtus ea, quæ ab aliis obſeruanda inſtituit, ipſe primitus obſeruauit. Vnde & ipſe prius B *baptizari voluit, quàm aliis Baptiſmum imponeret, ſecundùm illud Actuum 1. Cœpit Ieſus facere, & docere. Vnde & primò ipſe corpus ſuum & ſanguinem ſumpſit, & poſtea diſcipulis ſumendum tradidit. Et hoc eſt, quod Ruth 3. ſuper illud, Cúmque comediſſet & bibiſſet, &c. dicit Gloſſ.* * *quòd Chriſtus comedit & bibit in cœna, cùm corporis & ſanguinis ſui ſacramentum diſcipulis tradidit. Vnde, quia pueri communicauerunt carni & ſanguini, & ipſe participauit eiſdem.* Gloſ. ord. ibi.

Ad primum ergo dicendum, quòd in Euangeliis legitur, quòd Chriſtus accepit panem & calicem, non eſt autem intelligendum, quòd accepit ſolùm in manibus, vt quidam dicunt, ſed eo modo acceperit, quo aliis accipiendum tradidit. Vnde, cùm diſcipulis dixerit, Accipite, & comedite, & ite- C *rum, Accipite & bibite, intelligendum eſt, quòd ipſe accipiens comederit & biberit. Vnde & quidam metricè dixerunt; Rex ſedet in cœna, turba cinctus duodena: Se tenet in manibus, ſe cibat ipſe cibus.*

Ad ſecundum dicendum, quòd (ſicut ſuprà * *dictum eſt) Chriſtus, ſecundùm quòd eſt ſub hoc ſacramento, comparatur ad locum, non ſecundùm proprias dimenſiones ſpecierum ſacramentalium, ita quòd in quocunque loco, vbi ſunt illæ ſpecies, eſt ipſe Chriſtus. Et quia ſpecies illæ potuerunt eſſe in manibus, & in ore Chriſti, ipſe totus Chriſtus potuit eſſe in ſuis manibus, & in ſuo ore. Non autem hoc potuiſſet eſſe, ſecundùm quod comparatur ad locum per proprias dimenſiones.* Quæſt. 76. art. 1.

Ad tertium dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt) D *effectus huius ſacramenti eſt, non ſolùm augmentum habitualis gratiæ, ſed etiam quædam actualis delectatio ſpiritualis dulcedinis. Quamuis autem Chriſti gratia non fuerit augmentata ex ſuſceptione huius ſacramenti, habuit tamen quandam ſpiritualem delectationem in noua inſtitutione huius ſacramenti. Vnde ipſe dicebat Lucæ 22. Deſiderio deſideraui hoc Paſcha mãducare vobiſcum, quod Euſebius exponit de nouo myſterio noui Teſtamenti, quod tradebat diſcipulis. Et ideo ſpiritualiter manducauit, & ſimiliter ſacramentaliter, inquantum corpus ſuum ſub ſacramento ſumpſit, quod ſacramentum ſui corporis intellexit & diſpoſuit. Aliter tamen, quàm cæteri ſacramentaliter & ſpiritualiter ſumunt* * *: quia augmentum gratiæ ſuſcipiunt ſub* E *ſacramentalibus ſignis, quibus indigent ad veritatis perceptionem.* Quæſt. 75. art. 1. — Alias qui augmentũ gratiæ ſuſcipiũt, & ſacramentalibus ſignis indigent, &c.

COMMENTARIVS.

AFfirmat D. Th. rationabiliter credi Chriſtum ſeipſum communicaſſe, ſuúmque corpus & ſanguinem ſumpſiſſe: non eſt enim hæc aſſertio certa, cùm neque in Scriptura, nec certa traditione, aut definitione habeatur, & ideo meritò D. Th. ſolùm vt probabilem eam proponit, quam in argumento, ſed contrà, probat ex Hieronymo epiſt. ad Leſbiam, eſt autem in epiſt. 150. ad Hedibiam, vbi de Domino Ieſu inquit, *Ipſe conuiua & conuiuium, ipſe comedens, & qui comeditur*, quæ verba referuntur etiam in capit. nec Moyſes, de conſecrat. diſtinct. 2. Sed, ſi attentè conſi- D. Th. concluſio. D. Hieron.

conſiderentur, nó dicit in eis expreſsè Hieronymus, Chriſtum comediſſe ſe ipſum,ſed ſolùm comediſſe, & manducatum fuiſſe,quæ poſſent eſſe vera, etiamſi ſe non comediſſet: nam comedit agnum, vel alios cibos, & ſe præbuit aliis comedendum. Sed nihilominus ſenſus Hieronymi quem D. Thomas indicat,eſt valde probabilis; quia Hieronymus illis breuibus verbis ſignificare voluit grande miraculum, quod in hoc potiſſimùm declaratur, quòd ipſe comedens ſit,qui comeditur, non tantùm reſpectu diuerſorum,ſed etiam reſpectu ſui ipſius;quomodo etiam dixit author carminum,quæ D.Th.citat ad 1. *Se tenet in manibus, ſe cibat ipſe cib.* quod rectè explicabitur, ſi verum eſſe ſupponatur quod ſuprà diximus; cœnam myſticam peractam eſſe à Chriſto poſt legalem, & ante inchoatam vſualem; in illa ergo cœna, etiam fuit Chriſtus comedens, & qui comedebatur: in ea autem nihil comeſtum eſt, niſi ipſe Chriſtus? & in eodem ſenſu, authore D.Thom. de Chriſto canit Eccleſia, *Se naſcens dedit ſocium, conueſcens in ediliũ.*

D.Thom. Theodor.

Secundò hoc probat D.Th.ex Gl. ordinaria Ruth 3. in qua citatur etiam Theodoretus, qui ad hoc confirmandum vſus eſt verbis Pauli ad Hebręos 2. *Quia pueri communicauerunt carne & ſanguine, & filius Dei participauit eiſdem*, quæ verba ſolùm per accommodationem quandam adducta eſſe videntur: nam ibi non de hoc myſterio diſſerit Paulus,ſed de myſterio Incarnationis, in quo filius Dei mortalem carnem aſſumpſit, vt fratribus fieret ſimilis. Tertiò videtur hoc probare D. Thom. in ſolut. ad 1. ex illis verbis Euangeliorum, *Accepit Ieſus panem,&c.* quia non tãtum intelligendus eſt accepiſſe in manibus,ſed etiã, vt ex eo comederet, ſicut Apoſtolis dixit, vt acciperent & comederent.Sed hoc rectè quidem dicitur,& præſumitur,vel à paritate rationis coniectatur, tamẽ ex verbis non probatur: quia verbum, *Accepit*, in rigore ſolùm ſignificat, *Accepiſſe in ſanctas ac venerabiles manus ſuas*,vt in canone Miſſę explicatur.Vnde poſtmodum Apoſtolis Chriſtus dixit, *Accipite*, ſubdens, *& comedite*, acceptionem manuum à manducatione diſtinguendo, vnde videtur poſſe retorqueri argumentũ:nam, quia in Apoſtolis duplex acceptio fuit, manibus, & ore, duplici verbo explicatur; Chriſto verò ſola acceptio manuum attribuitur: ergo altera tacitè negatur. Sed hæc etiam collectio nullius momenti eſt,quia ex hoc,quòd aliquid taceatur,non ideo ſequitur negari, poteſt enim taceri, vel quia ad cauſam vel hiſtoriam, de qua agitur,non refert, vel quia ex aliis, quæ narrantur, facilè ſubintelligi poteſt;& ita credendum eſt,in pręſenti accidiſſe Quartò adhibet D.Thom.congruentiam,ob quam decuit Chriſtũm comedere, quod aliis dabat, vt exemplo præſtet, obſeruando ea, quæ obſeruari inſtituebat, in qua congruentia difficultatem habet exemplum baptiſmi,quod D.Thom.adducit; ſed de eo videantur dicta ſuperiùs,q.72.art.3.

In ſolutione ad 3. tractat D. Thom. an hæc manducatio Chriſti fuerit ſacramentalis tantùm, vel ſimul ſpiritualis; ſed de hac re,& de aliis,quæ ad illam ſpectant, dicemus inf.diſp.75.ſect.2.

ARTICVLVS II.

Vtrùm Chriſtus dederit Iudæ corpus ſuum.

4.d.11.q.3. art 1.q.1.& 2.Io 13. lect. 3.col.4.fin.& lect.4.co.3. fi.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd Chriſtus Iudæ nõ dederit corpus ſuum.Vt enim legitur Matt. 26.Poſtquam dedit Dominus corpus ſuum,& ſanguinẽ diſcipulis,dixit eis, Non bibam à modo de hoc genimine vitis, vſque in diem illum,cùm illud bibam vobiſcum nouũ in regno Patris mei. Ex quo videtur,quòd illi,quibus corpus ſuũ & ſanguinẽ dederat,cum eo eſſent iterũ bibituri.Sed Iudas A *poſtea cum ipſo non bibit. Ergo non accepit cum aliis diſcipulis corpus Chriſti, & ſanguinem.*

2.Præterea, Dominus impleuit,quod præcepit,ſecundùm illud Act. 1.cœpit Ieſus facere & docere. Sed ipſe præcepit, Matth.7. nolite ſanctum dare canibus. Cùm ergo ipſe cognoſceret Iudam eſſe peccatorem, videtur, quòd ei corpus ſuum & ſanguinem non dederit.

3.Præterea, Chriſtus ſpecialiter legitur Iudæ panem intinctum porrexiſſe, Ioan.13.Si ergo corpus ſuum ei dedit,videtur,quòd ſub buccella ei dederit,præcipuè cùm legatur ibidem,quòd poſt buccellam introiuit in eũ Satanas.Vbi Aug. dicit.Hinc nos docemur,quàm ſit cauendum male accipere bonum;ſi enim corripitur, qui non diiudicat, id eſt, non diſcernit corpus Domini à cæteris cibis, quomodo non da-* B *mnabitur, qui ad eius menſam fingens ſe amicum, accedit inimicus? Sed cum buccella intinctã nõ accepit corpus Chriſti; vt enim Aug.* dicit ſuper illud Io.13. Cùm intinxiſſet panem, dedit Iudæ Simonis Iſcariotæ: non, vt putant quidam negligenter legentes, tunc Iudas corpus Chriſti accepit. Ergo videtur quòd Iudas corpus Chriſti non acceperit.*

Tract. 62. in Io. circa prin. to.9.

Tract. 62. in Io. in me. t. 9.

Sed contrà eſt, quod Chryſoſt. dicit, Iudas particeps exiſtens myſteriorum,conuerſus non eſt.Vnde fit ſcelus eius vtrinque immanius; tum quia tali propoſito imbutus adiit myſteria; tum quia adiens melior factus non fuit, nec metu, nec beneficio, nec honore.*

Homil. 45. in Io. non remotè ante fi. tom.3.

*Reſpondeo dicendum, quòd Hilarius * poſuit ſuper Matthæum, quòd Chriſtus Iudæ corpus ſuum & ſanguinem non dedit. Et hoc quidem conueniens fuiſſet,conſidera-* C *ta malitia Iudæ.Sed quia Chriſtus nobis debuit eſſe exemplum iuſtitiæ, non conueniebat eius magiſterio, vt Iudam occultum peccatorem,ſine accuſatore & euidenti probatione, ab aliorum communione ſepararet, ne per hoc daretur exẽplum Prælatis Eccleſiæ, ſimilia faciendi, & ipſe Iudas exaſperatus, inde ſumeret occaſionem peccandi. Et ideo dicendum eſt,quòd Iudas cum aliis diſcipulis corpus Domini & ſanguinem ſuſcepit,vt dicit Dionyſ.* in lib.de Eccleſ.Hier. & Aug.ſuper Ioann.*

Canon. 30. in Matth. circa med.

*Ad primum ergo dicendum,quòd illa eſt ratio Hilarij * ad oſtendendum, quòd Iudas corpus Chriſti non ſumpſit. Non tamen cogit;quia Chriſtus loquitur diſcipulis,à quorũ collegio Iudas ſe ſeparauit,non autem Chriſtus eũ excluſit.* D *Et ideo Chriſtus quãtum eſt in ſe, etiam cum Iuda vinum in regno Dei bibit,ſed hoc conuiuium ipſe Iudas repudiauit.*

Dion. c.3. Eccleſ. hier. p. 3. non longè à prin. Aug. trac. 62. in Euang. Io. to. 9.

Ad ſecundum dicendum, quòd Chriſto nota erat Iudæ iniquitas, ſicut Deo; non autem erat ſibi nota per modum quo hominibus innoteſcit. Et ideo Chriſtus Iudam non repulit à communione,vt daret exemplum tales peccatores occultos non eſſe ab aliis ſacerdotibus expellendos.

Loco citato in cor. art.

Ad tertium dicendum, quòd ſine dubio Iudas ſub pane intincto,corpus Chriſti non ſumpſit,ſed ſimplicẽ panem. Significatur autẽ fortaſſis(vt Aug. ibidem dicit) per panis intinctionẽ fictio Iudæ:vt n.inficiantur nonnulla, intinguntur. Si autem bonũ aliquid hic ſignificat tinctio(ſ. dulcedinẽ bonitatis diuinæ, quia panis ex intinctione ſapidior redditur) idem bonum ingratum non immeritò eſt ſecuta damnatio. Et propter hanc ingratitudinem id,quod eſt bonum,* E *factũ eſt ei malũ, ſicut accidit circa ſumentes corpus Chriſti indignè.Et,ſicut Aug.* ibidẽ dicit,intelligendum eſt,quòd Dominus iam antea diſtribuerat omnibus diſcipulis ſuis ſacramentum corporis & ſanguinis ſui, vbi & ipſe Iudas erat,ſicut Lucas narrat. Ac deinde ad hoc ventum eſt, vbi ſecundum narrationem Ioannis, Dominus per buccellam tinctam, atque porrectam ſuum exprimit proditorem.*

Tracta. 62. in Ioã. circa me. tom. 9.

Ibidem.

COMMENTARIVS.

Concluſio D. Thom.

REiicit D. Thomas ſententiam Hilarij negantis Chriſtum communicaſſe Iudam, & ſequitur ſententiam Dionyſ. Chryſoſt. & Auguſt. (quos citat) contrarium aſſerentium. Solúmque hanc ſententiam confirmat; quia non expediebat, Iudam occultum pęccatorem ſine accuſatore & euidente

probatione ab aliorum communione ſeparare: quæ ratio ſupponit, Iudam adfuiſſe, quando Dominus cæteris diſcipulis Euchariſtiam dedit, quod in ſolut. ad 3. D. Thom. confirmat ex narratione Luc. & Ioannis, de hac verò re diſputatum à nobis eſt ſup. diſput. 41. ſect. 2. quia ad tempus inſtitutionis declarandum, neceſſarium fuit.

ARTICVLVS III.

Vtrùm Chriſtus ſumpſerit & diſcipulis dederit corpus ſuum impaſſibile.

4. d. 11. q. 3 a. 3. & d. 12. q. 1. a. 3. q. 1. cor. *AD tertiũ ſic proceditur. Videtur, quòd Chriſtus ſumpſerit, & diſcipulis dederit corpus ſuum impaſſibile. Quia ſuper illud Matt. 17. Transfiguratus eſt ante eos, dicit*
Gloſ. ord. ibi. *quædam Gloſſ.* illud corpus, quod habuit per naturam, dedit diſcipulis in cœna, non mortale & paſſibile. Et Leuit. 2.*
Ibidem. *ſuper illud; Si obligatio tua fuerit de ſartagine, dicit Gloſſ.* Crux ſuper omnia fortis, carnem Chriſti, quæ ante paſſionẽ nõ videbatur eſui apta, pòſt aptam fecit. Sed Chriſtus dedit corpus ſuum, vt aptum ad manducandum. Ergo dedit tale, quale habuit poſt paſſionem, ſ. impaſſibile, & immortale.*

2. Præterea, Omne corpus paſſibile, per contactum & mãducationem patitur. Si ergo corpus Chriſti erat paſſibile, per contactum & comeſtionem diſcipulorum paſſum fuiſſet.

3. Præterea, Verba ſacramentalia non ſunt modo maioris virtutis, quando proferuntur à Sacerdote in perſona Chriſti, quàm tunc, quando fuerunt prolata ab ipſo Chriſto. Sed nunc virtute verborum ſacramentalium, in altari conſecratur corpus Chriſti impaſſibile & immortale; ergo multo magis tunc.

In lib. 4. de ſacro myſt. altaris, cap. 11. poſt med. *Sed contrà eſt, quod ſicut Innocent. III.* dicit tale corpus tunc dedit diſcipulis, quale habuit. Habuit autem tunc corpus paſſibile & mortale; ergo corpus paſſibile & mortale diſcipulis dedit.*

Reſpondeo dicendum, quòd Hugo de ſancto Vict. poſuit, quòd Chriſtus ante paſſionem diuerſis temporibus quatuor dotes corporis glorificati aſſumpſerit; ſubtilitatem, ſcilicet, in natiuitate, quando exiuit de clauſo vtero Virginis; agilitatem, quando ambulauit ſiccis pedibus ſuper mare; claritatem in transfiguratione; impaſſibilitatem in cœna, quando corpus ſuum diſcipulis tradidit manducandum, & ſecundùm hoc dedit diſcipulis ſuis corpus ſuum impaſſibile, & immortale. Sed quidquid ſit de aliis (de quibus ſuprà
Quæſt. 28. ar. 2. ad 3. & q. 54. a. 1. ad 1. *dictum eſt* quid ſentiri debeat) circa impaſſibilitatem tamen impaſſibile eſt, eſſe quod dicitur. Manifeſtum eſt enim, quòd idem verum corpus Chriſti erat, quod à diſcipulis tunc in propria ſpecie videbatur, & in ſpecie ſacramenti ſumebatur. Non autem erat impaſſibile, ſecundùm quod in propria ſpecie videbatur, quinimo erat paſſioni paratum. Vnde nec ipſum corpus Chriſti, quod in ſpecie ſacramenti dabatur, impaſſibile erat. Impaſſibili tamen modo erat ſub ſpecie ſacramenti, quod in ſe erat paſſibile; ſicut inuiſibiliter, quod in ſe erat viſibile. Sicut enim viſio requirit contactum corporis, quod videtur, ad circunſtans medium viſionis, ita paſſio requirit contactum corporis, quod patitur, ad ea quæ agunt. Corpus autem Chriſti ſecundùm quod eſt ſub ſacramento*
Quæſt. 76. a. 4. 5. & 6. *(vt ſuprà dictum eſt*) non comparatur ad ea, quæ circumſtant, mediantibus propriis dimenſionibus, quibus corpora ſe tangunt, ſed mediantibus dimenſionibus ſpecierum panis & vini. Et ideo ſpecies illæ ſunt, quæ patiuntur & videntur, non autem ipſum corpus Chriſti.*

Ad primum ergo dicendum, quòd Chriſtus dicitur in cœna non dediſſe corpus ſuum mortale & paſſibile, quia non dedit morali & paſſibili modo. Crux autem fecit carnem Chriſti aptam manducationi, in quantum hoc ſacramentum repræſentat paſſionem Chriſti.

Ad ſecundum dicendum, quòd ratio illa procederet, ſi corpus Chriſti, ſicut erat, paſſibili modo fuiſſet ſub ſacramento.

Quæſt. 76. a. 4. *Ad tertium dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt*)*
A *accidentia corporis Chriſti, ſunt in ſacramento ex reali concomitantia, non autem ex vi ſacramenti; ex qua eſt ibi ſubſtantia corporis Chriſti. Et ideo virtus verborum ſacramentalium ad hoc ſe extendit, vt ſit ſub ſacramento corpus Chriſti, ſcilicet, quibuſcunque accidentibus realiter in eo exiſtentibus.*

MAteria huius & ſequentis articuli fusè tractata eſt ſuprà, in diſputationibus de præſentia.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm, ſi hoc ſacramentum tempore mortis Chriſti fuiſſet ſeruatum vel conſecratum, ibi moreretur.

B

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd ſi hoc ſacramentum tempore mortis Chriſti fuiſſet ſeruatum in pyxide, vel ab aliquo Apoſtolorum conſecratum, non ibi moreretur. Mors enim Chriſti accidit per eius paſſionem. Sed Chriſtus impaſſibili modo etiam tũc erat in hoc ſacramento. Ergo non poterat mori in hoc ſacramento. 4. d. 10. a. 1. q. 1. co. & d. 11. q. 3. contra c. 64. & quol. 5. art. 11. ad 1. & lo. oblec. 6. fin & 1. Cor. 11. lec. 6. co. 1. fin.

2. Præterea, In morte Chriſti ſeparatus fuit ſanguis eius à corpore. Sed in hoc ſacramento ſimul eſt corpus Chriſti, & ſanguini. Ergo Chriſtus in hoc ſacramento non moreretur.

3. Præterea, Mors accidit per ſeparationem animæ à corpore. Sed in hoc ſacramento continetur tam corpus,
C *quam anima Chriſti. Ergo in hoc ſacramento non poterat Chriſtus mori.*

Sed contrà eſt, quòd idem Chriſtus, qui erat in cruce, fuiſſet in ſacramento. Sed in cruce moriebatur. Ergo & in ſacramento conſeruato moreretur.

Reſpondeo dicendum, quòd corpus Chriſti idem in ſubſtantia, eſt in hoc ſacramento, & in propria ſpecie, ſed non eodem modo. Nam in propria ſpecie, contingit circumſtantia corpora per proprias dimenſiones, non autem, prout eſt in hoc ſacramento, vt ſuprà dictum eſt. Et ideo,* Art. præc. & q. 76. art. 4. 5. & 6.
quicquid pertinet ad Chriſtum, ſecundùm quòd in ſe eſt, poteſt tribui ei, & in propria ſpecie, & in ſacramento exiſtenti, ſicut, viuere, mori, dolere, animatum vel inanimatum eſſe & cætera huiuſmodi. Quæcunque verò conueniunt
D *ei per comparationem ad corpora extrinſeca, poſſunt ei attribui in propria ſpecie exiſtenti, non autem, prout eſt in ſacramento, ſic irrideri, conſpui, crucifigi, flagellari, & cætera huiuſmodi. Vnde & quidam metrice dixerunt, Pyxide ſeruato poteris ſociare dolorem. Innatum, ſed non illatus conuenit illi.*

*Ad primum ergo dicendum, quòd (ſicut dictum eſt *) paſſio conuenit corpori paſſo, per comparationem ad agens extrinſecum. Et ideo Chriſtus, ſecundùm quòd eſt ſub hoc ſacramento, pati non poteſt, poteſt tamen mori.* In corp. art.

*Ad ſecundum dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt *) ſub ſpecie panis eſt corpus Chriſti ex vi conſecrationis, ſanguis autem ſub ſpecie vini. Sed nunc quidem, quando realiter ſanguis Chriſti non eſt ſeparatus ab eius corpore, ex reali cõcomitantia & ſanguis Chriſti eſt ſub ſpecie panis* Quæſt. 67. a. 1. ad 1.
E *ſimul cum corpore, & corpus ſub ſpecie vini ſimul cum ſanguine. Sed ſi, tempore paſſionis Chriſti, quando realiter ſanguis fuit ſeparatus à corpore Chriſti, fuiſſet hoc ſacramentum conſecratum, ſub ſpecie panis fuiſſet ſolum corpus, & ſub ſpecie vini fuiſſet ſolum ſanguis.*

*Ad tertium dicendum, quod (ſicut ſuprà dictum eſt *) anima Chriſti eſt in hoc ſacramento ex reali concomitantia, quia non eſt ſine corpore, non autem ex vi conſecrationis. Et ideo, ſi tunc fuiſſet hoc ſacramentum conſecratum vel peractum, quando anima erat à corpore realiter ſeparata, non fuiſſet anima Chriſti ſub hoc ſacramento, non propter defectum virtutis verborum, ſed propter aliam diſpoſitionem rei.* In ſolut. præ. & loco ibi citato.

QVÆSTIO

QVÆSTIO LXXXII.

De miniſtro huius ſacramenti, in decem articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de miniſtro huius ſacramenti.

Et circa hoc quæruntur decem.

Primò, vtrùm conſecrare hoc ſacramentum ſit proprium ſacerdotis.

Secundò, vtrùm plures ſacerdotes ſimul poſſint eandem hoſtiam conſecrare.

Tertiò, vtrùm diſpenſatio huius ſacramenti pertineat ad ſolum ſacerdotem.

Quartò, vtrùm liceat ſacerdoti conſecranti à communione abſtinere.

Quintò, vtrùm ſacerdos peccator poſſit conficere hoc ſacramentum.

Sextò, vtrùm Miſſa mali ſacerdotis minus valeat, quàm boni.

Septimò, vtrùm hæretici, ſchiſmatici, vel excommunicati poſſint conficere hoc ſacramentum.

Octauò, vtrùm degradati.

Nonò, vtrùm peccent, à talibus communionem recipientes.

Decimò, vtrùm liceat ſacerdoti omnino à celebratione abſtinere.

ARTICVLVS I.

Vtrùm conſecratio huius ſacramenti ſit propria Sacerdotis.

*AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd conſecratio huius ſacramenti non ſit propria Sacerdotis. Dictum eſt enim * ſuprà, quòd ſacramentum conſecratur virtute verborum, quæ ſunt forma huius ſacramenti. Sed illa verba non mutantur, ſiue dicantur à Sacerdote, ſiue à quocumque alio. Ergo videtur, quòd non ſolus Sacerdos, ſed etiam quilibet alius poſſit hoc ſacramentum conſecrare.*

[Margin: 4. d. 13. q. 1. a. 2. q. 1. & d. 17. q. 1. a. 2. q. 1. co. & d. 24. q. 2. ar. 1. q. 2. co. col. 2. & art. 3. ad 2.]

*2. Præterea, Sacerdos hoc ſacramentum conficit in perſona Chriſti. Sed laicus ſanctus eſt vnitus Chriſto per charitatem. Ergo videtur, quòd etiam laicus poſſit hoc ſacramentum conficere. Vnde & Chryſoſt. * dicit ſuper Matth. quòd omnis Sanctus eſt Sacerdos.*

[Margin: Quæſt. 78. a. 4. — Chryſoſt. ho. 43. in Matt. in opere imperf. non remotè à princ. item. 2.]

*3. Præterea, Sicut baptiſmus ordinatur ad hominum ſalutem, ita & hoc ſacramentum, ſicut ex ſuprà dictis patet *. Sed etiam laicus poteſt baptizare, vt ſuprà dictum eſt *. Non ergo eſt proprium Sacerdotis conficere hoc ſacramentum.*

[Margin: Quæſt. 79. — Quæſt. 63.]

4. Præterea, Hoc ſacramentum perficitur in conſecratione materiæ. Sed alias materias conſecrare, ſcilicet, chriſma & oleum ſanctum, & oleum benedictum, pertinet ad ſolum Epiſcopum, quorum tamen conſecratio non eſt tantæ dignitatis, ſicut conſecratio Euchariſtiæ, in qua eſt totus Chriſtus. Ergo non eſt proprium Sacerdotis, ſed ſolius Epiſcopi, hoc ſacramentum conficere.

*Sed contrà eſt, quod Iſidor. * dicit in quadam Epiſtola, & habetur in Decret. diſt. 25. Ad presbyterum pertinet hoc ſacramentum corporis & ſanguinis Domini in altari Dei conficere.*

[Margin: In decr. d. 25. c. perlectis & dicitur Iſidorus id habere in Epiſtol. ad Ludifrendũ.]

*Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt *) hoc ſacramentum eſt tantæ dignitatis, quòd non conficitur, niſi in perſona Chriſti. Quicunque autem aliquid agit in perſona alterius, oportet hoc fieri per poteſtatem ab illo conceſſam. Sicut autem baptizato conceditur à Chriſto poteſtas ſumendi hoc ſacramentum, ita Sacerdoti, cùm ordinatur, confertur poteſtas hoc ſacramentum conſecrandi in perſona Chriſti. Per hoc enim ponitur in gradu eorum quibus dictum eſt à Domino: hoc facite in meam commemorationem. Et ideo dicendum eſt, quòd proprium eſt Sacerdotum conficere hoc ſacramentum.*

[Margin: Quæſt. 78. a. 1. & 4.]

A *Ad primum ergo dicendum, quòd virtus ſacramentalis in pluribus conſiſtit, & non in vno tantum; ſicut virtus baptiſmi conſiſtit in ipſis verbis, & in aqua. Vnde & virtus conſecratiua non ſolum conſiſtit in ipſis verbis, ſed etiam in poteſtate Sacerdoti tradita in ſua conſecratione & Ordinatione, cùm ei dicitur ab Epiſcopo; Accipe poteſtatem offerendi in Eccleſia ſacrificium tam pro viuis, quàm pro mortuis. Nam & virtus inſtrumentalis in pluribus inſtrumentis conſiſtit, per quæ agit principale agens.*

Ad ſecundum dicendum, quòd laicus iuſtus vnitus eſt Chriſto vnione ſpirituali per fidem & charitatem, non autem per ſacramentalem poteſtatem. Et ideo habet ſpirituale Sacerdotium ad offerendum ſpirituales hoſtias, de B *quibus dicitur in Pſalm. 50. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: & Rom. 12. Exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem. Vnde & 1. Petr. 2. dicitur: Sacerdotium ſanctum, offerre ſpirituales hoſtias.*

*Ad tertium dicendum, quòd perceptio huius ſacramenti non eſt tantæ neceſſitatis, ſicut perceptio baptiſmi, vt ex ſuprà dictis patet *. Et ideo licèt in neceſſitatis articulo laicus poſſit baptizare, non tamen poteſt hoc ſacramentũ conficere.* [Margin: Præc. art. 11. ad 2. & 71. art. 3.]

Ad quartum dicendum, quòd Epiſcopus accipit poteſtatem, vt agat in perſona Chriſti ſuper corpus eius myſticum, id eſt, ſuper Eccleſiam. Quam quidem poteſtatem non accipit Sacerdos in ſua conſecratione, licèt poſſit eam habere ex Epiſcopi commiſſione. Et ideo, ea quæ non pertinent ad diſpoſitionem corporis myſtici non reſeruantur Epiſcopo, ſicut conſecratio huius ſacramenti. Ad Epiſcopum verò pertinet, C *tradere non ſolùm populo, ſed etiam Sacerdotibus ea, ex quibus poſſunt propriis officiis vti. Et quia benedictio chriſmatis, & olei ſancti, & olei infirmorum, & aliorum, quæ conſecrantur (putà, altaris, Eccleſiæ, veſtium, & vaſorum) præſtat quandam idoneitatem ad ſacramenta perficienda, quæ pertinent ad officium Sacerdotum, ideo tales conſecrationes Epiſcopo reſeruantur, tanquam Principi totius Eccleſiaſtici ordinis.*

COMMENTARIVS.

ACtio miniſtri in hoc ſacramento duplex eſt, ſcilicet effectio eius, & diſpenſatio: in cæteris D enim ſacramentis hæc duo non diſtinguuntur, quia conſiſtunt in vſu, & ideo effectio, & applicatio ad vſum, quæ fit, cùm diſpenſatur ſacramentum, idem ſunt in eis; hoc verò ſacramentum conſiſtit in facto eſſe, & ideo priùs fit, & poſtea diſpenſatur, ſeu applicatur ad vſum. Diſtinguuntur ergo in illo hæ duæ actiones. Inter quas notari poteſt hæc differentia, quòd confectio ſacramenti quædam requirit ex parte miniſtri, vt rata ſit & valida; quædam verò, vt dignè ac debitè fiat, diſpenſatio verò, cùm iam ſupponat ſacramentum factum, non poteſt eſſe irrita ex parte dantis, dummodo ex parte rei, quæ datur, ſit vera Euchariſtia conſecrata, & ideo in hac actione ſolùm ſuperſunt conſideranda ea quæ neceſſaria E ſunt, vt dignè fiat; diuus Thomas ergo in hac quæſtione omnia hæc promiſcuè tractat & conſiderat, quæ nos claritatis & methodi ſeruandæ cauſa, diſtinguenda cenſuimus, & diuerſis locis tractanda. De prima ergo actione, & de his, quæ neceſſaria ſunt, vt effectio huius ſacramenti ſit rata, dictum fuit ſuprà diſput. 52. Vbi ad declarandam cauſam efficientem huius ſacramenti, neceſſariò id attingendum fuit, & ibi explicatum reliquimus hunc primũ articulum. Quia verò actio, qua fit hoc ſacramentum, vt ſacramentum, eſt eadem omnino cum ea, qua immolatur, vt ſacrificium eſt, ideo de illa dicendum erit iterum, quamuis ſub diuerſa ratione, infrà in materia de ſacrificio; & in parte morali illius materiæ explicabimus obiter, quæ obſeruare debet miniſter

miniſter, vt huiuſmodi actionem dignè exequatur: A & ideo nihil amplius hoc loco de illa ſupereſt dicendum, ſolùm de his, quæ obſeruare debet miniſter, vt dignè hoc ſacramentum diſpenſet, de quo ſtatim ſermo fiet.

ARTICVLVS II.

Vtrùm plures Sacerdotes poſſint vnam & eandem hoſtiam conſecrare.

4.d.13.q.1.a.2 quæſt. Quæſt.67.a.6.

*AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd plures Sacerdotes non poſſunt vnam & eandem hoſtiam conſecrare; dictum eſt enim ſuprà *, quòd plures non poſſunt ſimul vnum baptizare. Sed non minor vis eſt Sacerdotis conſecrantis, quàm hominis baptizantis. Ergo etiam* B *non poſſunt ſimul plures vnam hoſtiam conſecrare.*

2. Præterea, quod poteſt fieri per vnum, ſuperfluè fit per multos. In ſacramentis autem nihil debet eſſe ſuperfluum. Cùm ergo vnus ſufficiat ad conſecrandum, videtur quòd plures non poſſint vnam hoſtiam conſecrare.

Tract.26. in Ioan.19.

3. Præterea; Sicut dicit Auguſt. ſuper Ioannem, hoc ſacramentum eſt ſacramentum vnitatis. Sed contrarium vnitati eſſe videtur multitudo. Ergo non videtur conueniens eſſe huic ſacramento, quòd plures ſacerdotes eandem hoſtiam conſecrent.*

Sed contrà eſt, quòd ſecundùm conſuetudinem quarundam Eccleſiarum, ſacerdotes, cùm de nouo ordinantur, concelebrant Epiſcopo Ordinanti.

Art.præc.

*Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut dictum eſt *) ſacerdos, cùm ordinatur conſtituitur in gradu eorum, qui à Domino acceperunt poteſtatem conſecrandi in cœna. Et ideo ſecundùm conſuetudinem quarundam Eccleſiarum, ſicut Apoſtoli Chriſto cœnanti concœnauerunt, ita noui Ordinati, Epiſcopo Ordinanti concelebrant. Nec propter hoc iteratur conſecratio ſuper eandem hoſtiam, quia ſicut Innoc. III. * dicit omnium intentio debet ferri ad idem inſtans conſecrationis.*

Lib. 4. de ſacro altaris myſterio cap. 25. circa me.

Ad primum ergo dicendum, quòd Chriſtus non legitur ſimul baptizaſſe cum Apoſtolis, quando iniunxit eis officium baptizandi. Et ideo non eſt ſimilis ratio.

Ad ſecundum dicendum, quòd, ſi quilibet Sacerdotum operaretur in virtute propria, ſuperfluerent alij celebrantes vno ſufficienter celebrante. Sed quia Sacerdos non conſecrat, niſi in perſona Chriſti, multi autem ſunt vnum in Chriſto, ideo non refert, vtrùm per vnum aut multos, hoc ſacramentum conſecretur, niſi quòd oportet ritum Eccleſiæ ſeruare.

Ad tertium dicendum, quòd Euchariſtia eſt ſacramentum vnitatis Eccleſiaſticæ, quæ attenditur ſecundùm hoc, quòd multi ſunt vnum in Chriſto.

COMMENTARIVS.

DE hac re tractauimus ſuprà, in prædicta diſputatione de cauſa efficiente huius ſacramenti. Solùm eſt circa literam D. Thomæ aduertendum cùm quærit, an hoc poſſit fieri, non tantùm interrogare, an poſsit validè, ſed etiam an poſsit licitè fieri, E hac enim ratione poſuit in ſolutione ad 2. illa verba, *Niſi quod oportet ritum Eccleſiæ ſeruare:* nã, licèt, vt validum ſit ſacramentum, non referat, an per vnum vel multos conſecretur, vt ibidem dicitur, tamen, vt licitè fiat, oportet, vt iuxta ritum & conſuetudinem Eccleſiæ, & non aliter fiat; in re enim adeò graui nõ licet nouum ritum in Eccleſiam introducere priuata authoritate; & ideo in argumento, ſed contra, ex quadam Eccleſiæ conſuetudine probat D. Th. hoc poſſe fieri, & in corpore nihil aliud agit, quam congruentẽ quãdam rationem illius conſuetudinis reddere, ob quã rationabilis cẽſeatur: nam quòd ad valorem ſacramenti ſufficiat, D. Thom. nõ tam probat, quàm ſupponit. Et iuxta eundem ſenſum intelligendam cenſeo differentiam, quam in ſolutione ad 1. ponit inter Euchariſtiam & Baptiſmum, vt magis poſsit Euchariſtia à pluribus miniſtris fieri, quàm Baptiſmus, ſcilicet, quia Chriſtus ſimul communicauit cum Apoſtolis, quando eis iniunxit officium conſecrandi, non tamen legitur, ſimul baptizaſſe cum Apoſtolis, quando eis iniunxit officium baptizandi; hæc enim ratio, ad ſummum, probat fuiſſe aliquam congruentiam, vt magis vna conſuetudo introduceretur, quàm alia, ratione cuius nunc magis vnum etiam liceat, quàm aliud. Quoad poteſtatem verò ſimpliciter, vt factum ſcilicet teneat, nulla eſt differentia, ſi de eadem pluralitate miniſtrorum ſermo ſit, vt patet ex tractatis citato loco, his adiunctis, quæ in ſimili quæſtione de baptiſmo diximus.

ARTICVLVS III.

Vtrùm diſpenſatio huius ſacramenti pertineat ſolùm ad Sacerdotem.

4.c.21 q.2.c. 1 q.1.ad 3. Et d.a.q.1. & 2.

*AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd non pertineat ſolùm ad Sacerdotem diſpenſatio huius ſacramenti. Sanguis enim Chriſti non minus pertinet ad hoc ſacramentum, quàm corpus. Sed ſanguis Chriſti diſpenſatur per Diaconos; vnde & beatus Laurentius * dixit beato Sixto: Experire, vtrùm idoneum miniſtrum elegeris,* C *cui commiſiſti Dominici ſanguinis diſpenſationem. Ergo & pari ratione diſpenſatio corporis Chriſti, non pertinet ad ſolos Sacerdotes.*

Vt habetur in eis legenda.

2. Præterea, Sacerdotes conſtituuntur miniſtri ſacramentorum. Sed hoc ſacramentũ perficitur in conſecratione materiæ, non in vſu, ad quem pertinet diſpenſatio. Ergo videtur, quòd nõ pertineat ad Sacerdotẽ corpus Domini diſpenſare.

Cap.3. Eccleſ. hier. p.2. &c.

3. Præterea, Dionyſ. dicit in lib. Eccleſ. Hierar. quòd ſacramentum habet perfectiuam virtutem, ſicut & chriſma. Sed ſignare chriſmate baptizatos, non pertinet ad Sacerdotem, ſed ad Epiſcopum. Ergo etiam diſpenſare hoc ſacramentum, pertinet ad Epiſcopum, non ad Sacerdotem.

De conſec. d. 2. c. Peruenit.

*Sed contrà eſt, quod dicitur * de conſecratione, diſtin-* D *ctione 2. c. Peruenit ad notitiam noſtram, quòd quidam presbyteri laico aut fœminæ corpus Domini tradunt ad deferendum infirmis: igitur interdicit Synodus, ne talis præſumptio vlterius fiat, ſed presbyter per ſemetipſum infirmos communicet.*

Art.1. huius quæſt.

*Reſpondeo dicendum, quòd ad Sacerdotem pertinet diſpenſatio corporis Chriſti, propter tria. Primò quidem, quia (ſicut dictum eſt *) ipſe conſecrat in perſona Chriſti. Ipſe autem Chriſtus, ſicut conſecrauit corpus ſuum in cœna, ita & aliis ſumendum dedit. Vnde ſicut ad Sacerdotem pertinet conſecratio corporis Chriſti, ita ad eum pertinet diſpenſatio. Secundò, quia Sacerdos conſtituitur medius inter Deum & populum. Vnde ſicut ad eum pertinet dona populi Deo offerre, ita ad eum pertinet, dona ſanctificata diuinitus populo tradere. Tertiò, quia in reuerentiam huius ſacramenti, à nulla re contingitur, niſi conſecrata. Vnde & corporale & calix conſecrantur, & ſimiliter manus Sacerdotis, ad tangendum hoc ſacramentum. Vnde nulli alij tangere licet, niſi in neceſſitate, putà, ſi caderet in terram, vel in aliquo alio neceſſitatis caſu.*

Ad primum ergo dicendum, quòd Diaconus, quaſi propinquus Ordini ſacerdotali, aliquid participat de eius officio, vt ſcilicet, diſpenſet ſanguinem, non autem corpus, niſi in neceſſitate, iubente Epiſcopo, vel presbytero. Primò quidem, quia ſanguis Chriſti continetur in vaſe: vnde nõ oportet, quòd tangatur à diſpenſante, ſicut tangitur corpus Chriſti. Secundò, quia ſanguis deſignat redemptionem à Chriſto in populum deriuatam: vnde & ſanguini admiſcetur aqua, quæ ſignificat populum. Et quia Diaconi ſunt inter Sacerdotem

dotem & populum, magis conuenit Diaconis diſpenſatio ſanguinis, quam diſpenſatio corporis.

Ad ſecundum dicendum, quòd eiuſdem eſt hoc ſacramentum diſpenſare, & conſecrare, ratione iam dicta.

Ad tertium dicendum, quòd, ſicut Diaconus in aliquo participat illuminatiuam virtutem ſacerdotis, in quantum diſpenſat ſanguinem, ita ſacerdos participat perfectiuam diſpenſationem Epiſcopi, in quantum diſpenſat hoc ſacramentum, quo perficitur homo ſecundum ſe, per comparationem ad Chriſtum. Aliæ autem perfectiones, quibus homo perficitur per comparationem ad alios, Epiſcopo reſeruantur.

DISPVTATIO LXXII.

De præceptis & obligationibus ad miniſtros Euchariſtiæ diſpenſatores pertinentibus.

Diſput. 34. Euchari.

HÆc eſt vltima diſputatio moralis, pertinens ad Euchariſtiam, vt ſacramentum eſt, in qua breuiter dicemus, quis poſſit licitè diſpenſare; deinde, cum quibus poſſit licitè diſpenſare, ac tandem, quomodo dignè, & licitè diſpenſabit.

SECTIO I.

Vtrùm ſolus Sacerdos poſſit hoc ſacramentum iure ac licitè diſpenſare.

Quorundam placitum. Soto. Ledeſma.

QVidam ſentiunt, ex diuino iure ſolos Sacerdotes poſſe licitè miniſtrare ſacramentum, Soto diſt. 13. q. 1. art. 3. Ledeſma q. 23. art. 3. Et videtur eſſe ſententia D. Thomæ hic, qui, licet non addat, hoc eſſe diuinum ius, tamen abſolutè docet diſpoſitionem huius ſacramenti ad Sacerdotes pertinere. Et poteſt primò probari ex illo 1. ad Corint. *Sic nos* (id eſt, Sacerdotes) *exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei:* nam, ſi in genere de ſacramentis hoc dicit Paulus, multo magis de hoc ſacramento, quod omnium eſt digniſſimum, & ſumma veneratione tractandum. Secundò ex verbo illo, *Hoc facite:* nam, vt hoc verbum demonſtrabat Chriſti actiones, ad ſolos Sacerdotes pertinet: Chriſtus autem & conſecrauit, & diſpenſauit; ergo vtrumque commiſit Sacerdotibus ſolis. Tertiò ex Concilio (Conc. Rhe.) Rhemenſ. cap. 2. in c. peruenit, de Conſecrat. d. 2. vbi horribile & deteſtandum dicitur, quòd per laicos Euchariſtia ad infirmos mittatur, qua exaggeratione & dicendi modo ſatis indicatur, illam non eſſe nouam vel Eccleſiaſticam prohibitionem, ſed reprehenſionem actionis per ſe iniquæ, & iuri diuino contrariæ, & videntur ibi omnes alij gradus excludi: nam concludit textus, *vt presbyter per ſemetipſum infirmum communicet, quod ſi aliter fecerit, gradus ſui periculo ſubiaceat.* Quartò accedit conſuetudo Eccleſiæ ratione fundata: nam, quia ſolus Sacerdos ſacrificat, ideo ad illum ſolum ſpectat, quæ Deo obtulit, populo communicare. Vnde ait Dionyſ. (Dionyſ.) cap. 3. de Eccleſ. Hierarch. part. 2. & 3. *Orat Sacerdos, vt ſacramenta ſanctè conficiat, & caſtè diſtribuat.*

In contrarium eſſe videtur; quia ex antiqua Eccleſiæ conſuetudine conſtat, hoc ſacramentum interdum eſſe diſpenſatum à Diaconis, præſertim quoad ſpeciem ſanguinis, quando hæc populo dabatur, vt colligitur ex Clem. (Clement.) lib. 8. Conſt. cap. 1. & ex verbis Cyprian. (Cyprian.) lib. de Lapſis, circa finem, *Solemnibus adimpletis, Diaconus calicem offerre præſentib. cœpit,* & ex verbis Laurentij ad Sixtum, *Experire, vtrum idoneum miniſtrum elegeris, cui commiſiſti Dominici ſanguinis diſpenſationem.* Et ex antiquis liturgiis idem conſtat, qui vſus fortè inde manauit, quòd tunc frequenter fi-

A deles communicabant, & ideo, vt breuius & commodius fieret, commiſſum eſt Diaconis, vt presbyteros in eo munere iuuarent; quia verò prius dabatur corpus, quàm ſanguis, ideo præcedebat Sacerdos offerens corpus, & ſequebatur Diaconus miniſtrans calicem: quod etiam ideo facilius cõcedi potuit; quia ad miniſtrandum corpus, oportet illud tangere manibus, ad diſpenſandum verò ſanguinẽ, ſatis eſt, calicem attingere. Vnde nunc etiam Romæ, cùm Pontifex ſolemniter miniſtrat, corpus prius propriis manibus ſumit; Diaconus verò ei poſtea ſanguinem miniſtrat. Hæc autem differẽtia non refert, quo minùs intelligamus, iure diuino idem dicendum eſſe de vtraque ſpecie; (B) quia Scriptura indifferenter de eis loquitur. Quid? quod aliquando etiam legimus, vtramque ſpeciem per Diaconos fuiſſe miniſtratam apud Iuſtin. (Iuſtin.) Apol. 2. pro Chriſtianis, circa finem, vbi ſic ſcribitur, *Abſoluta gratiarum actione Præſulis, & ominatione totius plebis, Diaconi (quos vocamus) dant ſingulis præſentibus partem panis, & calicis diluti, ſuper quos facta eſt gratiarum actio, quod alimentum apud nos vocatur Euchariſtia.* Et ſaltem in neceſſitate, Diaconos miniſtraſſe corpus Domini, ex Epiſcopi, vel Presbyteri facultate, conſtat ex Concilio Niceno, (Conc. Nicen. Arelaten. Carth. IIII.) cap. 14. Arelat. c. 15. expreſſius Carthag. IIII. c. 38. *Diaconus præſente presbytero Euchariſtiam corporis Chriſti populo ſi neceſſitas cogat, iuſſus eroget.* Adde, interdũ, licet rarò legi miſſam Euchariſtiam ad infirmum per (C) laicum, apud Euſ. lib. 6. Hiſt. c. 36. Notauimus etiá ſuprà agentes de reali præſentia, ſolitum eſſe dari corpus Chriſti in manibus laicorum, præſertim virorũ, vt ſe communicarent: retulimus etiam, ſolitos eſſe fideles ſecum deferre Euchariſtiam in proprias domos, vt ibi priuatim communicarent. Hæc autem omnia eſſent contra ius diuinum, ſi ſolus Sacerdos poſſet hoc ſacramentum diſpenſare; quia in his omnibus includitur adminiſtratio huius ſacramenti per alios plures facta, quàm per Sacerdotes.

Vt veritatem explicemus, aduertendum eſt, (Dubium.) aliud eſſe diſpenſatiuè, ſeu ex poteſtate diſtribuere hoc ſacramentum; aliud verò illud tangere, deferre, aut ad (D) os ſumentis applicare: quamuis enim hæc omnia ſæpe in vna actione coniungantur, vt nunc in Eccleſia fit; tamen ſeparabilia ſunt, & interdum ſunt ſeparata, vt declaratur facilè in prima diſpenſatione huius ſacramenti quæ in cœna Dominica facta eſt, in qua ſolus Chriſtus fuit proprius diſpenſator huius ſacramenti; ex poteſtate & authoritate propria illud diſtribuens, & dicens, *Accipite & comedite,* & tamen vt eſt probabiliter opinio, & ipſa verba indicant, non applicauit ipſe propria manu pãnem cõſecratum ad ora Apoſtolorum, ſed obtulit tantùm catinum, & ipſi propriis manibus ſumpſerunt quod in calice eſt euidentius ex illis verbis, *Accipite, & diuidite inter vos;* (E) fuit ergo per proprias Apoſtolorum manus ab vno in alium delatus: ibi ergo ſeparata fuit actio dandi ſeu diſtribuendi ab actione, qua proximè fuit applicatum ſacramentum ad os ſumentis: imò hæc poſterior actio potius ſe habuit per modum vſus paſſiui, ſeu receptionis, quàm per modum vſus actiui, ſeu diſtributionis: & hoc ipſum declarat antiqua conſuetudo dandi ſacramentum in manibus communicantium, vt ipſimet acciperent, quod interdum ſtatim fiebat in præſentia ipſiuſmet dantis; interdum verò poſtea in propriis domibus, quando ſacramentum illud deferebant, & illa receptio ſic facta poteſt dici priuata, reſpectu eius, quæ publicè & ſolemniter fit coram Eccleſiæ miniſtro.

(1. Concluſio.) Dico primò, primum ius, ſeu ordinaria poteſtas & authoritas diſpenſandi hoc ſacramẽtum eſt penes ſolos

ſolos

D. Thom. Richard. Durand. Paludan. Conc. Trid.

ſolos Sacerdotes ex diuino iure. Hic eſt ſenſus diui Thomæ hîc, & in 4. diſt. 13. q. 1. a. 3. vbi Richard. art. 1. q. 3. Durand. q. 4. Paludan. q. 2. art. 4. & ſumitur ex Concil. Trident. ſeſſ. 13. c. 8. vbi traditione Apoſtolica deſcendere dicit, vt laici à Sacerdotibus cómunionem accipiant: nam ſemper hic mos fuit in Eccleſia obſeruatus. Et primò declaratur, quia nunc ſermo eſt de poteſtate Ordinis non iuriſdictionis, de qua ſectione ſequente; ſupponimus enim poteſtatem iuriſdictionis non conuenire iure diuino omnibus Sacerdotibus, & interdum etiam poſſe reperiri abſque ſacerdotali charactere, quãuis per ſe loquendo, illum reſpiciat, & requirat, vt ſit in ſubiecto veluti connaturali, & conuenienter diſpoſito ad potiſſimos actus ſacros, ſeu ſacramentales exercẽdos. Quo fit, vt, quamuis aliquis habeat poteſtatem iuriſdictionis, ante characterem Sacerdotis, non poſſit legitimè per ſe ipſum corpus Domini diſpenſare: quia deeſt illi poteſtas Ordinis. Quòd ergo ſacerdotalis Ordo in eo genere per ſe ſufficiat ad hoc miniſteriũ diſpenſandi hoc ſacramentum, euidens eſt per ſe ex praxi, & perpetua conſuetudine totius Eccleſiæ, & patet etiam ex Conciliis, Niceno, Arelat. Carthag. ſuprà citatis, quæ dicunt; Diaconos in neceſſitate & iuſſu Presbyteri hoc poſſe; de Presbytero autẽ minimè, ſed ordinariè, & propria poteſtate. Vnde Clemens Papa lib. 8. Conſtit. cap. 28. alias 34. *Diaconus*, inquit, *non offert; oblationem verò ab Epiſcopo, vel Presbytero factam dat populo, non tanquam Sacerdos, ſed tanquam qui miniſtrat Presbytero*, id eſt; non tanquam is, qui ex vi ſuæ Ordinationis hoc poteſt, quaſi ordinario iure, ſed vt organum ſeu inſtrumentum alterius, & ex his teſtimoniis ſimul conſtat, ſolum Presbyterum habere hoc: quia ſi Diaconus non habet, multo minùs alij inferiores. Item, Sacerdos habet hanc poteſtatem, tanquam neceſſariò annexã poteſtati, quã habet ſupra corpus Domini: nam, ſi poteſtatem habet ad conſecrandum illud, rationabile eſt, vt multo magis habeat ad diſpenſandum, quantum ex vi poteſtatis Ordinis; inferiores verò non habent poteſtatem conficiendi, & ideo neque ordinariam poteſtatem diſpenſandi ex vi ſuę Ordinationis recipiunt.

Clem. Rom.

Illatio.

Atque hinc etiam intelligitur, quare, & quo ſenſu dicatur hoc eſſe iure diuino: nam inprimis, quod iure diuino hoc conueniat Sacerdoti, probant omnia, quæ in prima ſententia allata ſunt, & decreta nuper adducta; quæ non cenſent hoc conuenire Presbytero ex conceſſione Eccleſiæ, ſed ex ſe. Et declaratur in hunc modum; quia poteſtas Ordinis ſacerdotalis ex iure diuino ſufficit in ſuo genere ad proprios actus circa corpus Chriſti exercendos, tam verum, quàm myſticum: hæc autem poteſtas diſpenſandi, & verſatur circa corpus Chriſti verum, annexáque eſt poteſtati conficiendi, vt dixi, & aliquo modo verſatur circa corpus myſticum, quatenus hoc cibo paſcitur, & ad illud ſuſcipiendum diſponitur. Quòd verò hoc conueniat ſoli Sacerdoti iure diuino, duobus modis intelligi poteſt. Primo, merè negatiuè, ſcilicet, quia ius diuinum hoc dedit Sacerdotibus, non autem inferioribus, & hoc ſenſu eſt res clara, & certa; quia nulli, præterquam Sacerdoti, data eſt poteſtas Ordinis in corpus Chriſti verum; neque etiam in corpus Chriſti myſticũ, quantum ad proprios & perfectos actus ſanctificandi, & paſcendi illud. Ac denique, quia Sacerdos eſt, qui ex proprio munere conſtituitur pro hominibus in his, quæ ſunt ad Deum. Alio ſenſu poteſt hoc intelligi priuatiuè, ita vt non ſolùm non ſit omnibus non Sacerdotibus data iure diuino ſpecialis poteſtas ad diſpenſandum hoc ſacramentum, ſed etiam

A prohibitum eis ſit, huiuſmodi actum exercere; & hic ſenſus non eſt ita certus, ſed, ad ſummum cum hac limitatione intelligendus eſt, ſcilicet, vt nullus inferior ſine commiſſione Sacerdotis hoc munus ſibi vſurpet, vt ex dicendis patebit.

Quamquam ſolis ſacerdotib. iure diuino data ſit poteſtas diſtribuendi Eucharistiam, non tamẽ neceſſarium eſt, vt per ſe ipſos eam exequantur.

Dico ergo ſecundò, licèt ſoli Sacerdotes habeant hanc poteſtatem diuino iure, non tamen eſt eodem iure neceſſarium, vt per ſe ipſos illam exequantur, neque eſt eis prohibitum, quin aliorum opera & miniſterio in hoc vti poſſunt, ſed hoc eſt diſpoſitioni Eccleſiæ commiſſum. Hoc probant ſaltem quoad Diaconos, quę de antiqua Eccleſię conſuetudine ſecundo loco adduximus, & omnia decreta citata. Ra- B tio à priori ſumenda eſt ex Chriſti voluntate, & inſtitutione, quam vſus Eccleſiæ ita declarauit: poteſt autem fundari in propria ratione talis ſacramenti; in aliis enim non diſtinguitur vſus à ſacramento ipſo: & ideo cui ex diuino iure datum non eſt, vt poſſit conficere ſacramentum eidem, prohibitũ eſt, ne poſſit illud diſpenſare: non enim poſſunt illa duo ſeparari: hîc verò effectio & collatio ſacramenti ſunt diſtinctè & ſeparabiles, & ideo non eſt neceſſe, vt cui non eſt data poteſtas conficiendi, ſit ſemper, & iure diuino prohibita diſpenſatio; & quia vſus huius ſacramenti eſt extra ſubſtantiã eius, ideo nõ repugnat, vt alicui poſſit diſpenſatio cõmitti, cui non poteſt ſacramenti confectio delegari: quia ea, quæ ſubſtãtia- C lia ſunt, ſunt immutabilia; accidentalia verò faciliùs variationem recipiunt, præſertim, quando iam ſubſtantia ſacramenti effecta ſupponitur. Vnde hîc etiã applicari poteſt doctrina Concilij Tridentini; ſcilicet, ſalua ſubſtantia ſacramentorũ, Chriſtum cõmiſiſſe Eccleſiæ, quæ ad eorũ diſpenſationem pertinẽt: nam quòd hoc ſacramentum diſpenſetur à Sacerdote, vel à Diacono, non ſpectat ad ſubſtantiam ſacramenti; ergo in hoc nihil præcisè ſtatuit ius diuinum, ſed cõmiſſum eſt Eccleſiæ diſpoſitioni. Tandem addere poſſumus congruẽtiam, quia, nec tale ius diuinũ ſatis oſtendi poteſt, neque fuit neceſſarium; quia interdum poteſt ad vtilitatem fidelium pertinere, vt per alium, quàm per Presbyterum detur hoc ſacra- D mentum: & poteſt fieri cum debita reuerentia.

Quæſito reſpondetur.

Sed quæret aliquis, an iure diuino prohibitum ſit, ne hoc miniſterium cõmittatur Diacono, extra caſũ neceſſitatis, inferioribus verò nec in neceſſitate. Reſpondeo, rem eſſe incertam, probabilius tamen videri, nihil circa hoc eſſe ſpecialiter diſpoſitum diuino iure, præter id, quod ipſa naturalis ratio dictat, ſuppoſita inſtitutione huius ſacramenti, de veneratione & reuerentia, qua contrectandum & diſpenſandũ eſt: & hoc indicant conſuetudines variæ, quas retulimus, nemo enim prudens eas, vt diuino iuri cõtrarias damnauit. Hoc etiam probat doctrina Cõcilij allegata. Et denique, quia nullum eſt principiũ ſufficiens, in quo tale ius fundari poſſit. Dices, hæc E actio diſpenſandi hoc ſacramentum eſt ſupernaturalis; ergo exerceri non poteſt licitè abſque ſupernaturali poteſtate: ergo hoc ipſo, quod Chriſtus non dedit inferioribus poteſtatem ad huiuſmodi actionem, eam ipſis prohibuit. Reſpondetur, inprimis negari poſſe, illam actionem eſſe ſupernaturalem propriè ac formaliter, ſed tantùm materialiter ex parte rei, quæ ſub ſpeciebus ſacramentalibus datur, & ob hãc cauſam dici poſſet, ad eam actionem nullam eſſe neceſſariam poteſtatem ſupernaturalem: ſed ſolùm, quòd in re ipſa ſupponatur ſupernaturalis conſecratio facta. Sed, licèt hoc verum ſit, conſiderando actionem illam merè phyſicè, tamen conſiderando illam moraliter, meritò dici poteſt ſupernaturalis: quia eſt diſpẽſatio cuiuſdam rei ſupernaturalis

talis in ordine ad ſupernaturalem finem & bonum animarum, & ideo ius illius ſecundùm poteſtatem excellentiæ ad ſolum Chriſtum pertinet, ſecundùm poteſtatem autem participatam ad alios ſpectat, iuxta Chriſti Domini conceſſionem, & ordinationem, vt autem actus licitè fiat, non tantùm phyſice, ſed moraliter conſiderandus, vt per ſe conſtat, & ideo ſine poteſtate, & conceſſione aliqua ſupernaturali nō poteſt hæc actio legitimè fieri. Reſpondetur ergo ſecundò, illas rationes ſolùm probare, iure diuino eſſe prohibitam hanc actionem inferioribus abſque conceſſione Sacerdotis, vel abſque neceſſitate quæ illi æquiualeat, vt iam dicemus: facta autem huiuſmodi conceſſione per eam aliquo modo extenditur, & communicatur illis poteſtas ſupernaturalis, per quandam delegationem extrinſecam, ſeu coniunctionem quandam moralem inſtrumenti cum ſuo principali agente, & hoc eſt ſatis; vt actio illa, per ſe loquendo & ſtando in iure diuino, licitè fiat.

Eccleſiaſtica lege ſancitum eſt vt ſoli preſbyteri ſe ipſis regulariter Euchariſtiam diſtribuāt. In neceſſitate verò ſoli Diacono ex Preſbyterorum commiſſione. Alenſis.

Dico tertiò, nunc iuxta præſentem praxin Eccleſiæ ſolos Sacerdotes poſſe per ſe diſpenſare hoc ſacramentum, in caſu verò neceſſitatis poſſe id committere tantùm Diacono. Ita ſentiunt Theologi citati, & præterea Alenſ. 2. par. quæſt. 50. memb. 3. & Summiſtæ, verbo, Euchariſtia, & verbo, Cōmunio. Et ad hanc doctrinam declarandam eſt obſeruandum primò, ſuppoſita conſuetudine, quam iam tenet Eccleſia communicandi populum ſub vna tantùm ſpecie panis, doctrinam hanc conſentaneam etiam eſſe traditioni & frequētiori vſui primitiuæ Eccleſiæ, quæ ſemper fuit, vt corpus Domini per ſolos Presbyteros ordinariè diſpenſaretur: diſpenſatio autē ſanguinis, quæ olim per Diaconos fiebat, iam ceſſauit. Secundò quòd in caſu neceſſitatis hoc poſſit committi Diacono, per Epiſcopum, vel Presbyterū, conſtat; quia non eſt ſpecialiter ab Eccleſia prohibitum. Quæri verò poteſt, an neceſſaria ſit iuſta aliqua cauſa, vt hæc facultas concedatur, & vt is, cui conceditur, ea legitimè vtatur. Nam Syluеſter, verbo Diaconus, ſignificat, preceptum Epiſcopi vel Presbyteri ſufficere, etiamſi nulla ſubſit cauſa. Quod tamen abſolutè dictum, vt ſonat, non videtur verum: nam iura, quæ concedunt hanc facultatem, expreſsè requirunt rationabilem cauſam; ergo nulla iuſta cauſa intercedente, iniquum & contra iura eſſet tale mandatum: ergo non obligaret, imò neq; ei obedire poſſet, quando certò conſtaret, nullam interuenire huiuſmodi cauſam; ſecus verò eſſet, quando hoc non conſtaret: nam tunc parendum eſſet ſuperioribus, vel credētium Epiſcopo, aut Presbytero cauſanti impedimentum, quamuis inferiori eſſet ignotum, maximè, quia non oportet hanc cauſam eſſe extremam, ſed moralem, vt quòd Sacerdos ſit debilis, vel infirmus, &c. Quo fit, ſi præter Diaconum, ſint alij Preſbyteri, qui poſſint, & velint illud munus ſuſcipere, non poſſe Epiſcopum illud commitere Diacono, neque Diaconum illud acceptare, quia iam ceſſat omnis neceſſitatis ratio, & fortaſſe propter hāc cauſam ferè nunquam hoc munus per Diaconos exercetur, quia nunquam moraliter loquendo, talis occurrit neceſſitas, eſt enim magnus Sacerdotum numerus; Diaconi verò pauci ſunt, & breui tempore in eo ſolo gradu conſiſtunt, & vbi contingit vnum tantùm eſſe Sacerdotem, vix reperitur vnquam, quòd Diaconum habeat, qui ſibi miniſtret.

Difficultas verò eſt, quid facturus ſit Diaconus, quando vrget neceſſitas communicandi infirmum, & nullus adeſt Sacerdos, qui, vel id per ſe faciat, aut facultatē faciendi Diacono tribuat, vel certè ſi adeſt neutrū præſtare velit, ſed hominem potiùs deſerere, vt ſine viatico moriatur. Reſpondeo in priori caſu, ſi tanta ſit neceſſitas, vt moraliter timeatur, proximum ſine viatico diſceſſurum, tunc Diaconum poſſe illud diſpenſare, vel quia tunc præſumitur interpretatiua volūtas Paſtoris, vel certe, quia pro tali caſu iure cōmuni cenſetur illi talis facultas conceſſa. Vnde in dicto can. Con. Carth. ſolùm requiritur iuſſus Presbyteri, quando Presbyter adeſt, & ſumitur etiam ex Gelaſ. epiſt. 1. c. 9. & 10. vbi ſimpliciter hanc facultatem cōcedit Diacono in abſentia Presbyteri ob neceſſitatem, & idem ferè habetur in Concil. Nicen. c. 14. In alijs verò occaſionibus extra mortis articulum rarò concedendum eſt Diacono, vt hac facultate vtatur, præſertim iuxta præſentem Eccleſiæ ſtatum, in quo fere omnino iam in diſſuetudinē abiit, vt Diaconi hoc munere fungantur. At verò in alio caſu Syluеſter ſentit, non poſſe Diaconū miniſtrare in præſentia Presbyteri, etiamſi ille ex malitia Diacono facultatem deneget, quia Diaconus nō poteſt hoc facere, niſi vt inſtrumētum Presbyteri, tunc autem non poteſt Diaconus habere rationem inſtrumenti, ſi principale agens illum mouere nolit. Soto autem tenet contrarium, & mihi magis probatur, quando neceſſitas tanta eſt, vt viaticum ſit ægro miniſtrandum, quia præſentia Sacerdotis ſua poteſtate abutentis, ac ſi nulla eſſet, reputanda eſt, & recurrendum ad voluntatem interpretatiuam ſuperioris Epiſcopi, vel Pontificis, ſeu ad commune ius, vel certe ſi neceſſe ſit ad Chriſti voluntatem, quæ in eo caſu cenſetur dediſſe huiuſmodi facultatem, ſemper autem ſupponendum eſt, & nullum eſſe graue ſcandalum, & ſatis cōſtare, Sacerdotis vel ſuperioris voluntatem, hanc facultatem negantis eſſe iniquam: nam ſi fortaſſe aliquam iuſtā & rationabilē ſuæ negationis cauſam habeat, tunc ceſſaret ratio præſumptionis, eiúſque voluntati meritò parendum eſſet.

Gelaſ Papa.

Conc. Nicen.

Syluеſt.

Soto.

Vltimò dicendum eſt munus hoc non committendum inferiori clerico infra Diaconum, & multo minùs laico. Ita ſentiunt communiter Doctores, citántque dictum c. peruenit, quod certè, vel nihil, vel nimium probat, quia ibi nec Diaconus excipitur, ſed ſolus Presbyter per ſe præcipitur miniſtrare. Vnde neceſſe eſt intelligi, quando poteſt, & non vrget alia neceſſitas. Magis videtur hoc ſuadere conſuetudo Eccleſiæ; nunquam enim legimus, hoc ſacramentum fuiſſe miniſtratum per Subdiaconos, nedum per inferiores maximè laicos, quibus etiam ſacra vaſa tāgere prohibitū eſt: ergo multo magis Euchariſtiam tangere. Sed quamuis hæc doctrina communis, regulariter & extra caſum neceſſitatis vera ſit, tamen de caſu extremæ neceſſitatis meritò dubitari poteſt, an ſit excipiendus, ne proximus ſine viatico moriatur. Nam Doctores idem in eo caſu ſentiunt, quibus in re mortali contradicere difficile eſt. Ratio tamen videtur oppoſitum perſuadere, quia tunc non eſt ex natura rei malum, vel cōtra reuerentiam ſacramēti, vt à laico, verbi gratia, miniſtretur, quia vel id eſſet malum propter contactum, & hoc non, quia, vt ſuprà dixi, fideles ſolebār hoc ſacramentum manibus accipere, vel propter ſacramenti vſum, & hoc non, quia ſupponitur ex parte recipientis, & neceſſitatis, & diſpoſitio ſufficiens, & ex parte dantis, reuerentia debita, & neceſſitas etiam, quia non adeſt alius, qui miniſtret; cur ergo talis vſus ex ſe malus eſt? Neque etiam eſt malus, quia iure diuino prohibitus, quia, vt dixi, nullum eſt tale ius, neque oſtendi poteſt, neque etiam eſt malus, quia prohibitus iure Eccleſiaſtico, nullum enim eſt, quod ſpecialiter de hoc caſu neceſſitatis loquatur, & iura, quæ generaliter loquuntur, nunquam hunc caſum comprehendunt, qui ſemper

Munus adminiſtrandi Euchariſtiã nullus Diacono inferior obedire poteſt.

cenſetur exceptus in huiuſmodi prohibitionibus, vt patet de excommunicatis ſchiſmaticis,&c. Denique conſuetudo Eccleſiæ, cùm ad ſummum habeat vim legis poſitiuæ, eandem recipit interpretationem, præcipuè, quia hic caſus tam rarus eſt, vt de illo non poſſit dici conſuetudo introducta: nam, ſi quando occurrit, etiam interdum legitur datum ſacramentum à laico; ergo ex nullo capite probari poteſt, hoc eſſe malum: ſed de hac re iterum inferiùs redibit ſermo.

SECTIO II.

Vtrùm omnibus Sacerdotibus liberum ſit Euchariſtiam adminiſtrare.

Ratio dubij. Ratio dubitandi oritur ex præcedente ſectione: nam Sacerdos habet hanc poteſtatem ab ipſo Chriſto, & eius actus non eſt iuriſdictionis, ſed Ordinis tantùm; ergo poteſt ſuo arbitrio illum exercere, maximè ſi non ſit ab Eccleſia ſuſpenſus: ſicut poteſt ſua voluntate ſacrificium offerre pro aliquo. In contrarium eſt, quia non eſt liberum Sacerdoti dare Euchariſtiam in aliena Eccleſia, ſeu homini ſibi non ſubdito, ſine proprij Paſtoris facultate.

Poteſtas hoc ſacramentum miniſtrãdi iuriſdictionem exigit vel facultatem ab eo qui iuriſdictione fruitur. In præcedente ſectione explicuimus poteſtatem Ordinis in hoc munus neceſſarium, quam dicimus communem eſſe omnibus Sacerdotibus, nunc agimus de poteſtate iuriſdictionis, an ſcilicet, neceſſaria etiam ſit, vt hunc actum Ordinis exercere liceat. In qua re dicendum eſt, præter poteſtatem Ordinis requiri etiam poteſtatem iuriſdictionis, & ideo non eſſe liberum cuilibet Sacerdoti hoc ſacramentum miniſtrare, ſed ſolùm habenti iuriſdictionem reſpectu eius cui illud adminiſtrat, vel facultatem ab eo, qui talem iuriſdictionem habet. Concluſio eſt certa & recepta ab omnibus, & colligitur ex doctrina ſuprà tradita de ſacramentis in genere: vbi oſtendimus, ſacramentorum adminiſtrationem iuriſdictionem requirere, vt licitè fiat, vt etiam colligitur ex Clemen. dudum, de ſepulturis. In particulari verò de hoc ſacramento in Concil. Carth. I. cap. 7. ſic legitur, *Statuat grauitas veſtra, vnuſquiſque clericus, vel laicus, non communicet in aliena plebe abſque literis Epiſcopi ſui.* Et omnes Epiſcopi reſponderunt, *In hoc, clero & laico conuenientiſſimè prouideri.* Et idẽ decernitur in Conc. Mileuit. cap. 18. quibus locis, licèt prohibitio fiat ex parte communicantium, ne ab alienis Euchariſtiam percipiant, tamen relatio hæc mutua eſt, & reciproca obligatio. Quæ etiam in ipſo naturali iure fundata eſt, ſuppoſita Chriſtianæ Reipub. inſtitutione, & debita gubernatione, vt nemo mittat falcẽ in meſſẽ alienã, nec ius alienũ vſurpet, alioqui nec, iuſtitia aut pax ſeruari põnt, nec diuina myſteria conuenienter diſpenſari, neque animab. fideliũ pro earum captu vel neceſſitate prouideri, & ideo antiqua etiam conſuetudine ſeruatum eſt vt, qui præeſt, hoc ſacramentum populo diſpenſet, vt colligere licet ex Dionyſ. cap. 3. de Eccleſiaſtica Hierar. & Iuſtino apolog. 2. pro Chriſtian. & Tertull. lib. de Corona militis, cap. & ex cap. omnis vtriuſque ſexus, de pœnit. & remiſſ. Tandem, paſcere gregem Chriſti non eſt munus cuiuſcunque Sacerdotis, ſed proprij Paſtoris, propter quod etiam actus publicè concionandi hoc ius aliquo modo requirit; quia eſt actus paſcẽdi oues: ergo multo magis requiritur in diſpenſatione huius ſacramẽti, quod, & eſt potiſſimũ animæ cibus, & maiorẽ diſpoſitionẽ in ſuſcipiente requirit.

Marg.: Cõc. Carth. I. — Mileuit. — Dionyſ. Iuſtin. Tertull.

Illatio. Hinc ſequitur eſſe peccatum mortale, miniſtrare hoc ſacramentum ſine debita iuriſdictione aut facultate, vt omnes docent, quia eſt alienum vſurpare ius in re graui, & cum animarum periculo, per ſe loquendo, & contra pacẽ & debitam gubernationẽ, & A ordinem Eccleſiæ: intelligendum autem hoc eſt ex ſuo genere, quia ſi intercedat bona fides, & interpretatiua, ſeu præſumpta voluntas Paſtoris, probabili cauſa excuſari poterit peccatum, vel omne, vel ſaltem mortale. In quo eſt notanda differẽtia inter hoc ſacramentum & pœnitentiam: nam in confeſſione neceſſe eſt, vt antecedat iuriſdictio, quia ab illa pẽdet ſubſtantia actus, & ideo non ſufficit ad illam ratihabitio de futuro, nec præſumptio conſenſus poſtea præſtandi, ſed requiritur præcedens voluntas dandi iuriſdictionẽ; hîc verò iuriſdictio non requiritur ad ſubſtãtiam actus, ſed ad debitum ordinẽ & modum, & ideo ſufficere poterit probabilis ſpes & præſumptio voluntatis paſtoris, qui approbaturus creditur B quod geſtum fuerit, & ita ſentit Nauarr. c. 21. n. 52. *Nauarr.*

Quæſito reſpondetur. Sed inquires, an huic peccato ſit aliqua pœna vel cenſura annexa. Reſpondetur, nullam eſſe generatim latam pro omnibus Sacerdotibus: nam irregularitas, quæ contrahitur propter indebitam executionem Ordinis, non incurritur propter hoc peccatum, quia, vt in ſuperioribus etiam dixi, illa non eſt impoſita contra vſurpantes iuriſdictionem alienam, ſed contra exercentes ſolemniter actũ Ordinis, ſine tali Ordine ſuſcepto: in hoc autem caſu, de quo agimus, nõ interuenit defectus Ordinis, ſed iuriſdictionis. Iuxta dicta verò ſectio. præcedente, qui hoc ſacramentum miniſtraret, ſolemniter ſine debito Ordine, illam pœnam incurreret, non minus quàm C qui ſolemniter baptizaret; quia etiam diſpenſatio huius ſacramenti verè eſt actus Ordinis, & illa irregularitas generaliter lata eſt. At verò circa caſum, de quo nunc agimus, lata eſt excommunicationis cenſura in Clem. Religioſi, de priuilegio, ſpecialiter contra religioſos, qui ſine facultate Paſtorum Euchariſtiam adminiſtrant, & ipſo iure incurritur, & Papæ reſeruatur, quam legem explicant Syueſt. verbo, Excõmunicatio 7. Excom. 14. Caiet. verb. Excõmunicatio, cap. 64. Nauarr. cap. 27. num. 102. breuiter tamen hæc videntur obſeruanda. Primum eſt, hanc legem, vt dixi, quæ ſpecialiter dirigitur ad religioſos, vt ex verbis eius conſtat, non eſſe extendendam ad cæteros Sacerdotes, etiamſi quædam ſimilitudo, vel rationis æqualitas, intercedere videa-D tur, quia neque hoc ſufficit in huiuſmodi legibus, præſertim pœnalibus, quæ reſtringendæ ſunt, neque fortaſſe eſt verum, quia in religioſis potuit eſſe ſpecialis cauſa, quia cùm non poſſint tam facile ab Epiſcopis coërceri, liberiùs poſſunt prædictam iuriſdictionem vſurpare, vt ibi Gloſſa notat. Secundò, vt hæc cenſura incurratur, neceſſe eſt vt tranſgreſſio ex præſumptione fiat: nam, qui ex ignorantia id facit, putans ſibi licere, vel ex ratihabitione probabiliter præſumpta, non incurrit hanc cenſuram, vt Caiet. notat: nam hanc vim habet verbum illud in hac lege poſitum, *Religioſis, qui, &c. præſumpſerint.* Tertiò non E tantũ incurritur hęc excommunicatio ſi Euchariſtia detur in neceſſitate per modum viatici (vt aliqui eã limitant) ſed in vniuerſum, ſiue in neceſſitate, ſiue extra illã, ſiue publicè, ſiue occultè miniſtretur, quia verba legis ſũt generalia, neq; eſt vlla ratio ad limitãda illa, præſertim cũ eadem cenſura ibi apponatur pro alios actus minùs graues, minúſq; neceſſarios, quã ſit cõmunio quomodocunq; data. Quartò hæc cenſura comprehẽdit religioſos, qui miniſtrant Euchariſtiã ſæcularibus clericis aut laicis, nõ verò eos, qui eam adminiſtrant aliis religioſis ſine Prælatorũ facultate, etiãſi in eo fortaſſe peccẽt: patet ex verbis legis, *Religioſi qui clericis aut laicis ſacramẽtũ Euchariſtiæ adminiſtrare præſumpſerint, &c.* in quib. verbis oẽs interpretantur condiſtingui clericos & laicos à religioſis. Et ex fine

legis non licet colligere, quia illa lex lata eſt in fauorem Parochorum, ſub quibus non comprehenduntur ſuperiores religioſorum. Vnde cùm ibi requiritur licentia Presbyteri parochiani, eo nomine non comprehenditur ſuperior religionis, nunquam enim ſic appellari conſueuit; ergo neque etiam cõprehenditur adminiſtratio, quæ religioſis fit, qui nõ indigẽt licentia parochiani Presbyteri. Quintò, cùm ibi exigitur licentia parochialis Presbyteri, à fortiori ſubintelligitur, vel comprehenditur omnis, qui ſuperiorem iuriſdictionem habeat in ſacramentorum adminiſtratione, vt ſunt Papa, Epiſcopus, vel Vicarius eius, vt latiùs dicetur in materia de Cõfeſſione, quia hi comparantur cauſæ vniuerſali, quæ per ſe poteſt, quicquid poteſt particularis: vnde ibidem excipiuntur (B) religioſi habentes priuilegia à ſede Apoſtolica: nam illi eis legitimè vtendo non malè faciunt, neq; contra illum Canonem, vnde nec cenſuram incurrunt. Tandem, quòd ibi Paræcialis Presbyter appellatur, modus loquendi tantùm eſt: nam licèt contingat, non eſſe Presbyterum, poteſt hanc concedere facultatem, quæ non à poteſtate Ordinis, ſed à poteſtate iuriſdictionis per ſe ac directè manat.

2. Concluſio. Secundò dicendum eſt, hanc poteſtatem diſpenſandi hoc ſacramentum quoad iuriſdictionem eſſe duplicem, ordinariam, & delegatam, & priori modo cõuenire Epiſcopis, Parochis, aliiſque, quibus ex officio animarum cura incumbit: poſteriori autem modo conuenire his, quibus ordinarij paſtores per (C) facultatem, vel priuilegium illam concedunt; vnde his omnibus, & illis ſolis licita eſt hæc diſpenſatio. Tota hæc cõcluſio certa eſt, & quoad vltimam partem ſequitur ex præcedente; de illo autem duplici modo iuriſdictionis dicendum latiùs eſt in materia de Confeſſione: nam quia in illo ſacramento iuriſdictio magis eſt neceſſaria, & quodammodo ſubſtantialis, ideo illo loco magis ex profeſſo de illa diſſeritur. Nunc declaratur breuiter: nam hic actus diſpenſandi hoc ſacramentum maximè neceſſarius eſt ad oues Chriſti paſcendas; ergo poteſtas exercendi illũ actum, neceſſaria eſt Paſtori earum; ergo ex proprio munere, & officio illi conuenit: hoc autẽ ipſum eſt habere hanc poteſtatem ordinariam, ſiue iure ordinario, (D) & hoc modo habet illam ſummus Pontifex ſupra totam Eccleſiam, Epiſcopus in ſuo Epiſcopatu, Parochus in ſua Parochia, & eadem proportione Generalis, Prouincialis, & Rector ſeu Superior in ſua religione, habentes autẽ ordinariam poteſtatem, poſſunt illã committere ſeu delegare, ſicut in omni iuriſdictione conſtat, & in præſenti Parochus poteſt hanc facultatẽ dare, vt conſtat ex cap. omnis vtriuſque ſexus, vt ex Clement. 1. de priuilegiis: vnde à fortiori poteſt ſuperior poteſtas Epiſcopi vel Pontificis, quia iuriſdictio ſuperioris vniuerſalior eſt, magíſque independens. Hoc autẽ in præſenti dupliciter fieri poteſt, vno modo ex parte miniſtrantium, (E) dando eis facultatem ad miniſtrandum hoc ſacramentũ, vel ex parte recipientium, dando eis facultatem ad eligendum Sacerdotem, qui eis hoc ſacramentum miniſtret. Et hoc poſteriori modo conceditur fidelibus hæc facultas per bullam Cruciatæ (vt quidam putant) poſteriori autem modo conceditur mendicantib. religioſis, & aliis per ſua priuilegia, & aliquibus eorũ nõ ſolùm datur, vt per ſe poſſint miniſtrare, ſed etiam, vt in eorum domibus, ſeu Eccleſiis id poſſint facere alij ſimplices Sacerdotes, ex facultate ſuperioris talis domus ſeu religionis, itémque hoc conceditur ipſis religioſis in aliis Eccleſiis, quando in eis concionantur, vt conſtat ex priuilegiis Mendicantium, Societatis, & aliarum religionum.

(A) Duo verò circa hæc priuilegia dubitari ſolent in praxi. *Difficultas.* Primum eſt, an ad huiuſmodi miniſteriũ eligi poſſit ſimplex Sacerdos non expoſitus, ſeu approbatus ab ordinario, vel neceſſe ſit, eſſe expoſitum ab Epiſcopo ad miniſtranda ſacramenta, iuxta nouum ius Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 15. de reform. & idem quæri poteſt de Parocho, an poſſit in ſua Paræcia delegare hanc facultatem cuilibet ſimplici Sacerdoti. Quidam enim non indocti ita conſulunt, vel etiam neceſſarium exiſtimant, fortaſſe quia ſub confeſſione ſolet etiam communio comprehendi, quando expreſsè non excipitur, vt ſupra dicebamus, quandocunque in iure datur facultas abſoluendi in art. mortis, dare etiam facultatem dandi Euchariſtiam. Et in bulla Cruciatæ nõ conceditur expreſsè facultas eligendi, qui Euchariſtiam miniſtret, & tamẽ in facultate eligendi confeſſorem, intelligitur conceſſa; ergo è contrario, ſicut requiritur ex decreto Concilij Triden. vt ſit ab Epiſcopo approbatus Sacerdos, cui deleganda eſt facultas audiendi confeſſionẽ, ita etiã cui deleganda eſt facultas miniſtrandi Euchariſtiam. Nihilominus tamen non exiſtimo hanc ſententiam propriè & in rigore ſumptam, verã eſſe ex vi decreti Concil. Trident. quod limitandum cenſeo ad ſolum ſacramentũ confeſſionis, vt verba eius formaliter continent. Primò quidem, quia cùm illa lex ſit quodãmodo odioſa, quatenus reſtringit, & limitat iuriſdictionẽ, non eſt extendenda vltra verborũ proprietatem & formalẽ deciſionem, neque in eis rebus argumẽtum à ſimili eſt alicuius momenti. Secundò, quia ſpectando intentionem illius legis, eſt valde diuerſa ratio de confeſſione & de Euchariſtia: nam ibi multo maior ſcientia & prudentia, & aliæ qualitates requiruntur in miniſterio, quàm in hoc ſacramento, vt per ſe conſtat, quia ille eſt iudex, & medicus ſpiritualis, hic autem nihil aliud præſtat, quàm conſecratum ſacramentum ad vſum applicare, & ei diſtribuere, quem ſupponit à proprio Paſtore iam eſſe approbatum, cùm ab illo habeat dandi facultatem. Neque ratio in contrarium facta vrget. Nam etiam ſi totum quod aſſumitur, concedatur, non rectè colligitur, quia, cùm adminiſtratio ſacramenti confeſſionis difficilior ſit, quàm communionis, conceſſo difficiliori poteſt intelligi conceſſum quod facilius eſt: negato verò actu difficiliori, non inde infertur, faciliorem etiam eſſe negatum, vt per ſe ſeparatum ab alio, maximè, cùm illud prius ad priuilegium pertineat, & ideo ampliandum ſit, aliud verò minimè, & ideo ſit potiùs reſtringendum.

Addo tamen, circa illud, quod in ea ratione aſſumitur, non immeritò dubitari poſſe, an conceſſa alicui facultate adminiſtrandi ſacramentum confeſſionis, cenſeatur etiam conceſſa adminiſtrandi Euchariſtiam, & è conuerſo, an habita facultate ad eligendum confeſſorem, intelligatur etiã habita ad eligendum miniſtrũ Euchariſtiæ, ſeu ad ſuſcipiendum hoc ſacramẽtum, à quocunque Sacerdote voluerit. *Quæſtio.* Quidam enim ita ſentiunt, & quia (vt Caiet. ait in Sum. verbo, Excommunicatio, c. 63.) non ſemper neceſſe eſt, vt in huiuſmodi licentiis hoc ſacramentum in ſpecie nominetur, ſed ſatis eſt, vt ex verbis licentiæ communiter intelligi valeat, concedentẽ licentiam dare etiam hanc facultatem, ſed ex prædictis verbis communiter omnes hoc intelligunt propter rationes adductas. Nihilominus hæc ſententia mihi non videtur vera, neque ſecura. Primò, quia hi actus ſunt diuerſi & ſeparabiles, & ſimiliter poteſtas ad vtrumque requiſita, vt per ſe euidens eſt. Ergo conceſſa vna facultate nõ neceſſariò conceditur altera, neque è cõtrario, ex vi & proprietate verborum; ergo ſine alio

alio maiori fundamento non eſt extendenda talis facultas, nec rectè Caietani doctrina applicatur, quia ille ſolùm intendit docere, non eſſe neceſſarium, vt in huiuſmodi facultatibus hæc ſacramenta in ſpecie nominentur, ſed ſatis eſſe, quòd generalibus verbis aut indefinitis, aut alia quacunque ratione, voluntas concedentis exprimatur: hic autem contendimus ſolam expreſſionem ſacramenti Pœnitentiæ non ſatis eſſe, vt intelligatur conceſſa facultas ad ſacramentum Euchariſtiæ, de quo Caietanus nihil dicit. Secundò in bulla Cruciatæ conceditur facultas omnibus fidelibus eligendi confeſſorem approbatum ab Ordinario, quotieſcunque voluerint, & tamen ibi non intelligitur poſſe eligere Sacerdotem, à quo recipiant ſacramentum Euchariſtiæ, alioqui, ſicut ex vi illius clauſulæ generalis poſſunt ſatisfacere præcepto annuæ conceſſionis, cuicunque approbato Sacerdoti ſimplici confiteantur, ita etiam poſſent implere præceptum annuæ communionis ab eodem ſuſcipiendo Euchariſtiæ ſacramentum; quod eſt planè falſum, & contra conſuetudinem Eccleſiæ, & contra verba contenta in alia priori clauſula eiuſdem bullæ. Vnde hìc habemus euidens exẽplum, vbi ſub facultate ad ſacramentum annuæ confeſſionis non intelligitur expreſſa facultas ad ſacramentum annuæ communionis; ergo idem intelligendum eſt de facultate ad confeſſionem abſolutè, quòd non neceſſariò comprehendatur ſub illa facultas ad communionem.

Quocirca (vt hoc obiter notetur) ex vi illius clauſulæ bullæ Cruciatæ, in qua conceditur facultas ad eligendum confeſſorem, non intelligo, eſſe conceſſam facultatem ad recipiendam Euchariſtiam à tali confeſſore, vel ab alio ſimplici Sacerdote electo ad hoc munus per ipſummet pœnitentem: quia nullum eſt verbum in ea clauſula, ex quo hoc colligi poſſit. Neque hoc mirum eſſe debet, quia etiam non datur facultas ad recipiendum ſacramentum Extremæ vnctionis, vel Matrimonij. Et ratio eſſe potuit, vel quia ſacramẽtum confeſſionis eſt maioris neceſſitatis, vel quia in eo eſt ſpecialis difficultas, ratione cuius, & conueniens ſæpiſſime, ſempérque grata eſt hominibus hæc libera facultas eligendi cõfeſſorem, qui, vel pœnitentem de facie non agnoſcat, vel qui faciliùs conſcientiam eius intelligat, vel denique qui propter alias cauſas gratior ſit pœnitenti, aut certè id fieri potuit, quia ſacramentum Pœnitentiæ magis priuatè & occultè miniſtratur, quàm cætera; & ideo magis expedit, vt quamuis, quoad ſacramentum confeſſionis quodammodo eximatur fidelis à ſubordinatione, quam ſuo ordinario Paſtori debet; in vſu tamen aliorum ſacramentorum illam obſeruet. Et hæ rationes confirmant etiam, quod intendimus, ſcilicet non eſſe neceſſarium, vt in his facultatibus ſub confeſſione comprehendatur communio; quando vel in iure expreſſum non eſt, vt in articulo mortis, vel ex aliis verbis facultatis id non ſatis colligitur. Exemplum etiam illud de Extrema vnctione, hoc non parum confirmat, qui data facultate adminiſtrandi ſacramentum confeſſionis, non intelligitur data ad Extremam vnctionem; ergo neque ad communionem. Dices ergo ſimpliciter in tota bulla Cruciatæ non datur hæc facultas. Reſpondetur, etiamſi hoc concedatur, nullum eſſe inconueniens, propter differentias aſſignatas. Deinde poſſet apparentiùs colligi hæc facultas ex alia clauſula eiuſdem bullæ, in qua cõceditur fidelibus, vt poſſint tempore interdicti Euchariſtiam recipere in priuatis Eccleſiis, Monaſteriis, & religionibus, præterquã in die Paſchatis: nam ſi pro tempore interdicti datur hæc facultas, multo magis videtur data pro aliis temporibus. Sed neque hac ex clauſula rectè colligitur huiuſmodi priuilegium, alioqui ex vi illius etiam liceret ſacramenta Extremæ vnctionis & Matrimonij à quocunque Sacerdote recipere, quia in ea clauſula non tantùm de Euchariſtia ſermo eſt, ſed etiam de aliis ſacramentis: hoc autem planè falſum eſt, vt per ſe conſtat; in illa ergo clauſula nullum ſpeciale priuilegium conceditur circa perſonã miniſtri, quæ datura eſt ſacramentum, ſed per ſe & directè circa tempus, quod aliàs interdictum erat, concomitanter verò circa locũ, ſcilicet, quòd in quacunque Eccleſia vel oratorio approbato id fieri poſſit, ex vi tamen illius cõceſſionis non tollitur, quin tale ſacramentum ſuſcipiẽdum ſit ab eo, qui alioqui habeat poteſtatem illud adminiſtrandi, ſicut ibidem cõceditur eo tempore poſſe audiri Miſſam in oratorio priuato, per quod non excluditur, quin Miſſa dicenda ſit à Sacerdote habente à ſuo Epiſcopo facultatem rem ſacram faciẽdi. Itaque in tota Cruciatæ bulla nullã ego clauſulam inuenio, in qua hæc licentia conceſſa ſit.

Dubium. Secundum dubium eſt, circa hæc priuilegia regularium: an ex vi illorũ poſſint in die Paſchatis in ſuis Eccleſiis Euchariſtiam miniſtrare, & è contrario, an poſſint fideles ibi illã recipere. Et ratio dubitãdi eſt, quia in huiuſmodi priuilegiis excipi ſolet dies Paſchatis ſeu dies Reſurrectionis, in quo ſpecialiter exigitur Parochi aut Diœceſani licentia, vt conſtat ex ſupplemento Minorum, confeſſ. 160. & ex compendio Minorum, verbo, Communicare, cõceſſ. 149. & 150. vbi Nicolaus V. Sixtus IIII. & Leo X. hãc exceptionem adhibuerunt. (*Nicolaus V. Sixtus IIII. Leo X.*) Vnde difficultas non eſt, quin hæc exceptio ſit certa & indubitata, de ſenſu autem illius non immeritò dubitari poteſt. Multi enim intelligunt hoc de primo die Reſurrectionis, ita vt in eo non poſſit communio fieri extra propriam Parochiam, ſine licentia Parochi, ſiue fiat ex deuotione, ſiue ad implendum præceptum. Ita tenet Nauarr. (*Nauarr.*) cap. 21. num. 32. quem multi recentiores ſecuti ſunt, qui ſolùm fundari poſſunt in rigore & proprietate illius verbi, *præterquã in die Paſchatis*, ſeu, *in die Reſurrectionis*. Quòd ſi obiicias, ſequi eũ, qui feria quinta in Cœna Domini in Parochia communicauit ad implendum præceptum, ſi velit in die Paſchatis cõmunicare, debere neceſſariò in Parochia iterum communicare, & nõ alibi, niſi ex Parochi facultate: concedunt ſequelam, quia ille dies eſt ſimpliciter exceptus, fortaſſe, quia voluerunt Pontifices eum diem ſeruare, vt in eo omnes fideles ad ſuas Parochias conuenirent, & obedientiam Paſtoribus debitam profiterentur.

Quòd ſi rurſus obiicias, quia è contrario ſequitur extra primum diem Paſchatis poſſe fideles communicare in Eccleſiis mendicantium, etiam ad implendum præceptũ: ſeu licèt non habeant animum iterum communicandi in Parochia in die Paſchatis, quod planè videtur abſurdum, & contra intentionem Pontificum facientium illam exceptionem, quæ facta eſt in fauorem Parochorum: hoc autem modo intellecta omnino derogaret eorum iuriſdictioni & obedientiæ; quia nullus fidelis cogeretur vnquam ex vi præcepti in Parochia communicare, ſed ſolùm illi, qui præceptum communionis annuæ in primo die Paſchatis implere vellent: vnde hoc etiam eſt cõtra conſuetudinem Eccleſiæ, quæ leges & priuilegia optimè interpretatur. Ad hanc obiectionem nihil Nauarrus reſpondet, nec alij, qui (vt opinor) ſequelam non auderent concedere: nam potiùs, aiunt, eum, qui communicat feria quinta in Cœna Domini in Eccleſiis horum religioſorum teneri

neri nihilominus ad communicandum in Parochia alia die infra octauas Paſchæ. Quod licèt in ſe verũ ſit, non videtur tamen conſequenter dictum, quia tunc fidelis recipit Euchariſtiam tempore præcepto & de manu eius, qui habet à ſuperiori facultatẽ miniſtrandi; cur ergo non implet præceptum? Dices, quia non recipit in Parochia. Sed contrà, quia nullũ eſt præceptum ſpecialiter obligans ad recipiendum in Parochia: nam in capitulo, omnis vtriuſque ſexus, in quo præceptum hoc fundatur, nihil de hoc dicitur, ſed ſolùm, quod accipiat Euchariſtiam in Paſcha à proprio Sacerdote; in prædicto autem caſu iam iſte recipit in Paſcha: nã hoc verbum per quindecim dies iam ampliatur, vt ſuprà diximus, & recipit à proprio Sacerdote, quia recipit ab eo, qui dandi facultatem habet à ſummo Pontifice, ſicut confitetur proprio Sacerdoti, eidem ex eadem facultate confitendo; ergo nulla eſt ratio, cur per talem communionem non impleat hoc præceptum. Accedit, quòd iuxta hanc expoſitionem, nimis & vltra rationem & intentionem Pontificis limitantur hæc priuilegia Religioſorum. Primũ patet, quia iuxta prædictam interpretationem duplex fit exceptio vnico tenore, vel forma verborum. Vna eſt de tempore, ſeu de communione tali die facta, ſcilicet, primo die Reſurrectionis, alia eſt de communione, qua Eccleſiaſticum præceptum impletur, quæ diſtincta eſt à præcedenti: nam prior abſtrahit à communione præcepta, & non præcepta; hæc verò abſtrahit à communione facta in illo primo die, vel alio ex quindecim ſuprà dictis: hoc autem præter omnem rationẽ eſſe videtur, quia illa verba vnicum ſimplicem ſenſum, & vniuocam ſignificationem habere debent, illi autem ſenſus diuerſi ſunt, & in multiplici verborum ſignificatione fundati. Secundum autem patet, quia Pontifices in illa exceptione ſolùm intendunt, vt fideles ſemel in anno ſuos Paſtores cognoſcant, ab eis Euchariſtiam ſuſcipiendo, ex eorúmve licentia & facultate, ad hoc autem ſatis eſt, vt communionem, quia præceptum implent, ab eis neceſſariò ſint ſuſcepturi, vel ex eorũ facultate; ergo ſine cauſa exciperent vltra hoc omnem cõmunionem primo die Paſchatis factam, tum, quia ipſi intendunt per hoc conferre illi diei aliquã ſpecialem celebritatem, aut ſolemnitatem, ſed ſolùm intendunt fauorem Parochorum; tum etiam, quia ſi fidelis iam impleuit præceptum in ſua Parochia, & in die Paſchæ poteſt non cõmunicare in ſua Parochia, etiamſi alibi non communicet: cur, ſi communicare vult, cogetur in Parochia communicare magis illo die, quàm in aliis? aut quæ ratio potuiſſet Pontifices ad hoc mouere?

Dubij Enodatio. Cenſeo igitur, veriorem interpretationem eſſe, mentem Pontificum fuiſſe excipere communionem Paſchalem non materialiter (vt ſic dicam) id eſt, quę fit in ipſo primo die Paſchatis, ſed formaliter, ſeu prout præcepta eſt lege, quæ præcipit, ſemel communicare in Paſchate: nam quia c. omnis vtriuſque ſexus, in initio ſolùm præcipit ſemel communicare in Paſchate, quamuis poſtea declaratum ſit, illud, *Paſcha*, comprehendere octo, vel quindecim dies, omnis cõmunio, qua impletur illud præceptum, dicitur Paſchalis, ſeu in Paſchate facta: exceptio autẽ, quæ fit in dictis priuilegiis ſine dubio reſpicit hoc præceptum, vt in ſua vi maneat, & eodem modo impleatur, quo in eo ſtatutum eſt; & ideo eodem ſenſu loquitur de communione in Paſchate, quo præceptum ipſum iuxta expoſitionem Pontificum, & Eccleſiæ vſum: excipitur ergo ibi (vt exiſtimo) ſola cõmunio, quia impletur hoc præceptũ in Paſchate, ſiue fiat primo die, ſiue quolibet alio ſufficiente, & è contrario, ſi præceptum iam impletum eſt in Paræcia ante illum primum diem, vel poſtea implendum eſt, non cenſeo eſſe per ſe exceptum primum diem Paſchatis, quo minùs in eo poſſint religioſi vti ſuis priuilegiis, & miniſtrare hoc ſacramentum. Neque contra hoc obſtat, quod in dictis priuilegiis dicitur: *Præterquã in feſto Paſchæ Reſurrectionis Dominicæ*, ſeu, *præterquam in die Reſurrectionis Domini*: quia non eſt attendendus materialis ſonus verborum, ſed ſenſus & intentio Pontificis, qui, vt dixi, communionẽ, qua impletur præceptum, vocat communionem in die Paſchæ, ſeu, quod idem eſt, in die Reſurrectionis, ptopter rationem ſuprà dictam. Neque hæc interpretatio eſt violenta, ſed ſatis obuia, & clara, ac literalis, ſuppoſita modo loquendi, cap. omnis vtriuſque ſexus, & intelligentia totius Eccleſiæ. Et iuxta eandem interpretationem, intelligendam cenſeo ſimilem exceptionem, quæ habetur in bulla Cruciatæ in clauſula, qua conceditur facultas accipiendi Euchariſtiã tempore interdicti in aliis Eccleſiis, vel priuatis oratoriis, vbi etiã additur, *Præterquam in die Paſchatis*, id eſt, præterquã in ea communione, qua implent præceptum communicandi in die Paſchatis. Quia, niſi ſic exponamus, ſequitur illud abſurdum, quòd poſſent implere hoc præceptum in priuato oratorio, & poſtea in die primo Paſchæ, neque ibi, neque in Parochia communicare.

Vltimò verò eſt in hoc dubio aduertendum, hæc priuilegia intelligenda eſſe de ordinariis communionibus, quæ extra mortis periculum fiunt, in quibus non accipitur Euchariſtia per modum viatici: nam, quando hoc modo datur in mortis periculo, illius adminiſtratio etiam eſt proprio Parocho reſeruata, & ita expreſsè excipitur à Paulo III. in priuilegiis Societati cõceſſis in bulla anni 1549. Quòd ſi in aliquo alio priuilegio non excipitur expreſsè, ipſo iure & cõmuni ſenſu intelligitur excepta, vel, quòd non ſit de illa ſermo, ſed de illis ſolis, in quibus Euchariſtia non accipitur per modum viatici, vt dixi, & hæc eſt communis omnium ſententia. Vnde licet ex dictis colligere voluiſſe Eccleſiam, omnem communionem, qua impletur præceptũ, ſiue diuinum, ſiue Eccleſiaſticum, propriis Paſtoribus reſeruare, neque de ea aliquod priuilegium concedere, ſed ſolùm de aliis, quæ voluntariè fiunt. Quòd ſi inquiras, cur hoc potius fecerit Eccleſia in præcepto cõmunionis, quàm cõfeſſionis? hoc enim, ſiue ſit diuinum in mortis articulo, ſiue Eccleſiaſticum annuæ confeſſionis, ſatis impletur per cõfeſſionem factam religioſis per huiuſmodi priuilegia, vel per bullam Cruciatæ: nam in hoc nulla fit exceptio. Reſpondetur rationem ſumendam eſſe ex differentiis ſuprà poſitis inter ſacramentum confeſſionis & communionis, quòd illud magis neceſſarium eſt, & quandam habet difficultatem ex parte miniſtri, propter quam oportuit priuilegia maiora & generaliora circa illud concedere, quod notauit etiam Palacius in 4. diſt. 28. diſp. 6. concluſ. 2. *Corollarium.*

Quæſtiunc. Sed quæres, an deficiente Parocho, & neceſſitate vrgente, poſſint fideles in his caſibus accipere Euchariſtiam à religioſis vel aliis Sacerdotibus. Aliqui enim hoc negant, etiamſi neceſsitas ſit extrema, & articulus mortis. Ita ſentit Nauarr. cap. 21. num. 25. citans Cardinalem in Clem. 1. de priuilegiis, quæſt. 1. & Sylueſt. verb. Excommunicatio 7. Excom. 14. §. 3. Et fundari poſſunt, quia Euchariſtia non eſt ſacramentum ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem. Sed, quod attinet ad articulum mortis, ſi Parochus non adſit, & neceſsitas vrgeat, nõ dubito, quin poſsit ſimplex Sacerdos licitè viaticũ dare, ſiue ſit religioſus, ſiue *Nauarr. Cardinalis. Sylueſter.*

ſiue non, quia hæc nec fundatur in priuilegiis religioſorùm (quamquam Paulus III. in citata bulla Societatis excipiendo feſtũ Reſurrectionis, & mortis articulum, addit, *niſi neceſſitas vrgeret*) neque eis magis, quàm aliis denegatur; fundatur ergo vel iure communi, quo ſuprà diximus, explicatum eſſe, vt, cui conceditur confeſſio in articulo mortis, cenſeatur etiam conceſſa communio ex cap. quod in te, de pœnit. & remiſſ. vel in præſumpta rationabili voluntate Parochi, vel certè Epiſcopi, aut ſũmi Pontificis, ſi fortaſſe de alterius priuata voluntate iniqua conſtet. Ac denique eſt hoc valde conſentaneum iuri ipſi naturali, quo tenemur, & tenetur Eccleſia proximis ſubuenire, præſertim in ſpiritualibus neceſſitatibus: neceſſitas autem huius ſacramenti, quamuis B non ſit extrema, eſt tamen valde grauis. Et hanc ſententiam tenet Angel. citans Director. Hoſtien. & Archidiac. verb. Excommun. cap. 5. caſu 12. n. 5. In neceſſitate autem implendi Eccleſiaſticum præceptum, non videtur vrgere ratio tantæ neceſſitatis, tamen ex alio capite interdum poteſt fieri; quia vel fidelis nõ poteſt tempore debito in propria Parochia communicare; quia extra illam peregrinatur, & tunc iure peregrinationis poteſt ibi ſacramentum accipere vbi commodè poteſt, dummodo accipiat ab his qui in eo loco habent poteſtatẽ adminiſtrandi, iuxta ea, quæ inferiùs latiùs dicemus in materia de confeſſione. Si autem ex alio impedimento excuſatur, debet, quamuis tunc communionem omittat, poſtea, cùm primùm poſſit, in Paræcia communicare, & ſatisfacere præcepto Eccleſiæ, & ideo quamuis tunc de manu alterius communicet, illa communio non erit impletiua præcepti; ac proinde, licèt fiat virtute dictorum priuilegiorum, non erit contra exceptionem in eis factam, iuxta datam à nobis expoſitionem. Semper tamen intercedit hæc notanda differentia inter articulum mortis, & alias neceſſitates, vel potiùs vtilitates, quod illo licitum eſt cuilibet Sacerdoti, miniſtrare hoc ſacramentum, etiam ſi non habet ad hoc ſpecialem facultatem à Paſtore conceſſam, vt dictum eſt; in aliis verò hoc non licet, niſi ſuppoſita aliqua facultate, vel priuilegio miniſtrandi hoc ſacramentum, quia rationes factæ non D aliter procedunt.

Angelus. Direct. Hoſtienſ. Archidiac.

SECTIO III.

Cui debeat hoc ſacramentum adminiſtrari.

Titulus explicatur.

MVlta poſſunt hoc articulo comprehendi. Primum eſt, obligatio miniſtri ad hoc ſacramentum diſpenſandum; hactenus enim ſolùm diximus, quibus liceat hæc adminiſtratio: ſtatim verò quæſtio oritur, quinam ad illam teneantur, & quoniam hæc obligatio non eſt reſpectu omnium, ſed habet proprium aliquem terminum, ideo ſimul explicandum eſt reſpectu quorum ſit talis obligatio. Hæc autem res breuiſſimè explicanda eſt ex principiis poſitis de ſacramentis in genere, quia nihil habet hìc propriæ ac ſpecialis difficultatis. Duplex enim eſſe poteſt obligatio hæc per ſe loquendo. Vna eſt, ex officio, E quæ ad iuſtitiam pertinet, & propria eſt Paſtorum Eccleſiæ, vt ſunt Parochi, & reliqui ſuperiores animarum, quibus ex officio incumbit eas regere in ordine ad ſpiritualem ſalutem, & finem, & conſequenter hæc obligatio tantùm eſt reſpectu ſubditorum, vt per ſe conſtat. Altera eſt, ex charitate, quæ poteſt eſſe communis omnibus, quibus hoc ſacramentum miniſtrare licet, reſpectu cuiuſcunque in ſpirituali neceſſitate exiſtentis, quia charitas omnia cõplectitur. Omitto obligationem omnino per accidens, & extrinſecam, qualis poteſt eſſe ex voto, quia nihil ad rem præſentem pertinet, nec de obligatione cha-

A ritatis aliquid hìc addẽdum eſt, ſed ſeruanda ſunt & applicanda generalia principia, & præcepta charitatis ac miſericordiæ, vt etiam diximus citato loco de ſacramẽtis in genere. De obligatione autem iuſtitiæ quæri poteſt, quãdo, vel quoties obliget Parochos ad dandum hoc ſacramẽtum ſuis Parochianus; quidam enim Theologi ſentiunt, ſolùm obligare, quando ipſos Parochianos præceptum communicãdi obligat. Ita Rich. in 3. d. 18. art. 2. q. 3. Syluester verb. Cõfeſſor. 2. q. 18. itaque iuxta hoc ſolum tenebuntur ſemel in anno miniſtrare, quod ſanè per ſe ſtatim apparet improbabile, & abſurdum. Dicendum ergo eſt, teneri proprium paſtorem ad miniſtrandum hoc ſacramentum, quoties oues rationabiliter & opportunè petunt, itaque, ſi non nimis frequenter petant, neque vltra id, quod earum ſtatum & reuerentiam ſacramenti decet, tenebitur Parochus, per ſe loquendo, ſacramentum concedere, vt rectè docuit Adrian. in 4. q. 5. de Confeſſ. dub. 8. Soto d. 12. art. 6. Nauarr. in cap. placuit, de Pœnitẽ. diſt. 6. n. 152. Et ratio eſt, quia Parochi non aluntur à fidelibus ſolùm, vt ſibi miniſtrent neceſſaria ad implenda præcepta, ſed etiam ea, quæ ſunt valde vtilia & opportuna ſaluti animarum, imò hoc maximè pertinet ad munus paſtorum, alioqui non ſatis eſſet ſaluti omnium prouiſum; & ideo non ſolùm in diebus feſtis, ſed etiam in aliis tenentur Parochi ordinariè facere ſacrum in C ſua Parochia, & ſimiliter tenentur confeſſiones audire, quando ſubditi indigent, quamuis non vrgeat præceptum Eccleſiæ; ſic ergo dicendum eſt de hoc ſacramento, quod eſt valde vtile, & ad hoc inſtitutum, vt frequenter accipiatur. Dixi autem, *per ſe*, quia ex accidente poterit excuſari Parochus, vel propter rationabilem occurrentem cauſam, vel certè, quia habet alios coadiutores, ad quos poſſunt oues ſine vllo diſpendio, vel difficultate accedere, & ideo poteſt eas ad illos remittere & ſe excuſare, etiam ſi illi voluntariè & ex priuilegio ſacramenta miniſtrent, vt religioſi: regulariter tamen cauere tenentur Parochi, ne ſe oſtendant difficiles in hoc miniſterio, ne animos ſuorum ſubditorum remittant, ſed ad piam potiùs frequentiam alliciant.

Richard. Soto. Nauar.

Secundum in titulo contentum eſt, qualis debeat obſeruari petentis diſpoſitio, & conditio, vt ei poſſit & debeat hoc ſacramẽtum miniſtrari. Sed omnia quæ in hoc puncto dici poſſunt, in ſuperioribus tractata ſunt: nam primùm omnium obſeruanda eſt ætas, de qua dictum eſt, diſp. 70. ſect. 1. deinde obſeruandum eſt, an bene diſpoſitus accedat, de qua re longiſſimè diſputatum eſt ſuprà, diſputatione 67. Et huc ſpectat, vt recipiens accedat ieiunus, &, vt ſeruet omnia, quæ neceſſaria ſunt, vt dignè petat hoc ſacramentum. Vltimò obſeruari poteſt ſtatus petentis, an, ſcilicet vxoratus, vel continens, & ſimilia, quamuis hoc rarò neceſſitatis ſit, ſed conſilij, ad prudenter iudicandum, quæ frequentia illi expediat; quæ tamen cura magis ad confeſſorem pertinet, quàm ad diſpenſantem hoc ſacramentum, & de ea re ſatis dictum eſt ſuprà tractando de frequentia.

Tertiò principaliter propoſita eſt hæc quæſtio, ad inquirendum, an oporteat, eum, cui datur hoc ſacramentum, eſſe perſonam diſtinctam à miniſtrante, atque adeò, an liceat alicui communicare ſeipſum, & eſt quæſtio de communione, quæ fit extra ſacrificium: nam de ipſo Sacerdote ſacrificante certa fides eſt, poſſe communicare ſeipſum, vt definit Trident. ſeſſ. 13. can. 10 contra quoſdam huius temporis hæreticos, qui contrarium docere cœperunt ſine vllo fundamento: nam, & Chriſtus ſeipſum communicauit,

cauit, & infrà oſtendemus, Sacerdotem ſacrificãtem teneri ad participandum quod obtulit, vnde cùm in illo munere ipſe ſit ſupremus miniſter poſt Chriſtũ, non eſt alius à quo accipiat, niſi à ſe ipſo, & ideo ſeipſum facit participem ſacrificij, ſicut etiam orando, & offerendo pro aliis, orat & offert pro ſeipſo. Difficultas ergo eſt de communione laica, ſiue perſona, quæ recipit ſacramentum, ſit Sacerdos, ſiue non. Et ratio dubitandi eſt, quia in hoc ſemper eſt longe diuerſa ratio, quàm in ſacrificante, quia ſacrificans, vt dixi, eſt in eo munere ſupremus miniſter, & ideo ſeipſum facit participem ſacrificij; alij verò omnes, qui non ſacrificant, ſunt inferiores, & tantum per Sacerdotẽ offerunt: ita, vt licèt contingat, aliquos eſſe ex ſe Sacerdotes, illud ſit per accidens & materialiter, B quia tunc non ſe gerunt, vt Sacerdotes; ergo nullus poteſt hoc modo cõmunicare, niſi per Sacerdotẽ, & de manu illius. Et confirmatur: nam in cæteris ſacramentis nullus poteſt ſibi ipſi miniſtrare ſacramentũ, ſed oportet ſemper miniſtrantem, & cui miniſtratur, eſſe perſonas diſtinctas; ergo idem erit in præſente conſiderando tantùm rationem ſacramenti. Propter quas fortè rationes Summiſtæ aliqui ita ſentire videntur: Armilla enim, verb. Communio, n. 8. dicit, Sacerdotem non ſacrificantem non debere communicare ſeipſum regulariter. Caiet. verò in ſum. verb. Communio, ſignificat, hoc non licere Sacerdoti, niſi in neceſſitatis articulo, in quo caſu affirmat licere; de aliis verò inquit ſe nihil ſancitum legiſſe. Et reuerà C nullum in iure inuenitur præceptum ratione cuius neceſſarium ſit dantem & ſumentem hoc ſacramẽtum, eſſe perſonas diſtinctas: hoc enim ius, nec ſcriptum eſt, quod ego legerim, nec etiam poteſt ex ſola conſuetudine colligi: nam olim fideles communicabant ſe ipſos, vel in Eccleſia accipiẽtes propriis manibus, quod & de Apoſtolis in nocte Cœnæ ſuprà diximus, vel ad proprias domos deferendo, ibíque ſe communicando. Vnde, neque ex vi ſolius inſtitutionis poteſt colligi hæc prohibitio, quia talis conſuetudo non erat inſtitutioni cõtraria, & ratio eſt clara, quia hoc ſacramentum eſt inſtitutum per modũ cibi & vſus eius per modum manducationis, hæc autem D actio accommodè fit ab ipſomet ſumente; ergo ex vi talis inſtitutionis nil repugnat, quòd aliquis ſibi ſumat hunc cibum: neque in hoc concluditur indecentia aliqua, aut iniuria ſacramenti, nec repugnat effectui eius, quia poteſt ſumi ſine obice, & cum debita diſpoſitione, & tunc ſacramentum eſt, quod per ſe cauſat effectum, miniſtrans verò ſolùm ſe habet, vt applicans, nihil autem repugnat, vt idem ſibi applicet cauſam, à qua foueatur ſeu nutriatur. Tandem differt multum inter hoc ſacramentum, & reliqua, vt notauit D. Thom. art. ſeq. ad 2. Nam alia conſiſtũt in vſu, & ex vi talis actionis ſeu formæ dicunt habitudinem ad perſonam diſtinctam; hoc verò ſacramentum eſt permanens, & ab vna tantùm perſona fit, non circa aliam perſonam, ſed circa materiam ipſam, & ideo poteſt ſacramentum ſic factum appli- E cari ad vſum, vel ab ipſo ſumente, vel ab alio. Quocirca nullum fundamentum inuenio ad aſſerendum per ſe, & ex intrinſeca ratione, ob ſolã identitatem dantis & ſumentis prohibitum eſſe, vt aliquis poſſit cõmunicare ſeipſum, quia nullum etiam fundamentũ eſt ad dicendum diſtinctionẽ perſonarum eſſe neceſſariam, nec ſatis eſt dicere, conſuetudinem induxiſſe hanc neceſſitatẽ; quia hęc conſuetudo magis eſt negatiua, quàm poſitiua. Eſt enim aduertendum, hîc nos loqui, ex vi identitatis & diſtinctionis perſonarum: nam ex vi iuris diſpenſandi clarum eſt neminem poſſe ſibi ſumere, qui non habet ius diſpenſandi, quia ſibi ſumere etiam eſt diſpenſare, & hinc oritur, vt nec laici, nec inferiores clerici poſſint ſeipſos communicare, & idem eſt de Diacono, ſaltẽ ſine licentia Presbyteri, & de quolibet Sacerdote nõ habente ius, vel facultatem diſpenſandi; conſuetudo ergo prædicta magis in hoc fundata eſt, quàm in neceſſaria diſtinctione perſonæ dantis & recipientis, præſertim, quia Diaconi iam nunquam adminiſtrant hoc ſacramentum. Sacerdotes verò regulariter communicant ſacrificando; extra ſacrificium verò, aut cũ ęgrotant, aut in Miſſa alterius Sacerdotis, & in vtroque caſu neceſſe eſt moraliter loquendo, vt ab alio accipiant. Vnde rectè dixit Duran. in 4. diſt. 13. q. 4. ſi contingat Sacerdotem ęgrotare, & non adeſſe, niſi Diaconum, qui ſacramentum deferat, debere Sacerdotem propriis manibus ſe communicare, & in die Paraſceues Sacerdos communicat ſeipſum, quamuis non ſacrificet. Nulla ergo eſt conſuetudo, ex qua talis prohibitio ſatis colligi poſſit, quia verò res non eſt vſitata, non debet facilè fieri, niſi vbi vnus tãtùm eſſet Sacerdos, qui non poſſet ſacrificare; poſſet tamen ex præconſecratis ſeipſum deuotionis cauſa communicare: ſecluſo enim ſcandalo, vt exiſtimo, non peccaret. Rogabis, vtrùm poſsit idem facere laicus, ſaltem in extrema neceſsitate mortis, quando nõ habet Sacerdotem, quia extra illam certum eſt non poſſe: nonnulli autem idem docent de illo caſu, ſed nullo iure probant, quia ex inſtitutione præcisè non ſequitur, vt dictum eſt, nec oſtendi poteſt ius diuinũ poſitiuum; Eccleſiaſticum autem non obligat cum tanto rigore, maximè, cùm ius ſibi ſubueniendi in tam graui neceſsitate, ſit maximè intrinſecum, & ideo Caiet. Matth. 26. opinatur hoc eſſe licitum, quod mihi maximè placet, & noſtra ætate Regina Scotiæ martyrium ſubitura, priùs ſacramentum, quod apud ſe habebat, propriis manibus ſumpſit cum ſumma omnium laude, & quamuis fortaſſe habuerit amplam circa hoc Pontificis conceſsionem, tamen etiam ſine illa piè & ſanctè feciſſet.

Durandus. *Æger Sacerdos deficiente alio Sacerdote propriis & nõ Diaconi manibus communicare debet.*

Quæſito ſatisfit.

Reginæ Scotiæ laudabile factum.

SECTIO IIII.

Quibus modis peccet mortaliter, qui indignè miniſtrat hoc ſacramentum, vel qui ab indigno miniſtrante ſuſcipit.

Circa priorem partem huius, quæſtionis, quæ proprie ad præſentem diſputationem ſpectat, generalis regula tradi poteſt, vt miniſter dignè diſpenſet hoc ſacramentum, oportere, vt obſeruet omnes leges, quæ tam ex parte ſacramenti, quàm ex parte recipientis, quàm etiam ex modo & circumſtantiis, ac denique ex parte ipſius miniſtri, neceſſariæ ſunt ad huius ſacramenti reuerentiam. Primò itaque ex parte ſacramenti neceſſe eſt, vt miniſtretur ſub ſpecie panis ritè conſecrati, & huc pertinet, vt neque ſub vtraque ſpecie, nec ſub ſola ſpecie vini diſpenſetur, iuxta ſuperiùs dicta præcedente diſputatione. Secundò ex parte ſumentium obſeruare debet omnia, quæ ſuprà tractata ſunt, quæ omnia ſub hoc verbo concluduntur, vt non det indignè accedẽtibus, vel irreuerenter tractantibus hoc ſacramẽtum, quanto in foro Eccleſiæ conſtat de digna ſumptione, voco autem ſumptionem indignam, non ſolùm ratione peccati, ſed etiam ætatis, vt infãtiæ, ſuppoſita Eccleſiæ conſuetudine, ratione amentiæ aut phreneſis, cum euidẽte periculo expuitionis, aut ratione ægritudinis, cum ſimili periculo vomitus, quæ omnia ſunt per ſe clara ex principiis poſitis, vt notauit Caiet. in ſum. verb. Communio, quia in his omnib. interuenit iniuria ſacramenti, quam vitare tenetur miniſter, quantum poteſt, & nullo modo illi cooperari, & in his omnibus interuenit peccatum mor

Miniſter Euchariſtiæ ad quid teneatur vt rectè munus ſuum obeat.

mortale ex ſuo genere, excuſari tamen poteſt interdum propter ignorantiam, vel inaduertentiam, præſertim facti, vel futuri euentus.

Tertiò, obſeruare debet miniſter omnes circumſtãtias neceſſarias, quæ præcipuè conſiderandæ erũt iuxta Eccleſiaſticas leges, vel receptas conſuetudines: nam ex ſola natura rei vix poſſunt particulares aliquæ circumſtantiæ deſignari, præter illud generale principium quod Paulus poſuit, *Omnia veſtra ordinatè fiant*, quod maximè obſeruandum eſt in re tam graui ac religioſa: ex Eccleſiæ autem ordinatione, peccari in hoc grauiter poteſt, ſi, vel tempore ab Eccleſia interdicto miniſtretur, vel in loco prohibito, vt in priuata domo, ſine debita facultate, & Epiſcopi approbatione. Item, ſi miniſtretur ſine veſtibus ſacris, quæ iuxta morem Eccleſiæ neceſſariæ ſunt. Item, ſi miniſtretur ſine debito cultu, & apparatu, & cæremoniis vſitatis. In qua re perpauca eſſe videntur iuxta vſum Eccleſiæ neceſſaria, loquendo præciſè de diſpenſatione ſacramenti, quæ fieri poteſt ex præconſecratis: nam ſufficit vt fiat in loco ſacro, aut approbato ab Epiſcopo, & quòd miniſter indutus ſaltem ſit ſuper pelliceo, & ſtola, vt notat Turrecrem. cap. Eccleſiaſt. diſt. 23. & Iacob. de Graſſis lib. 2. cap. 40. qui dicunt hæc eſſe neceſſaria ſub præciſa obligatione, præter hæc autem, nihil aliud eſſe videtur in rigore, & ex graui præcepto neceſſarium: nam licèt ſoleat accendi lumen, & præmitti generalis confeſſio, & aliquæ orationes, non videntur tamen hæc tam grauia támque rigoroſa præcepta, vt, ſecluſo ſcandalo, & contemptu, eorum omiſsio mortale peccatum eſſe videatur; omnino tamen cauendum eſt, ne id fiat: eſt enim nonnulla irreuerentia, quia grauis culpa venialis excuſari non poteſt, præſertim ſi voluntariè & ex ſola animi remiſsione fiat, abſque alia cauſa rationabili.

Turrecr. *Iac. de Graſſ.*

Quartò, ex parte miniſtri, præter ea, quæ ſuprà dicta ſunt de poteſtate Ordinis, & iuriſdictionis, neceſſaria eſt conueniens diſpoſitio, ſaltem vt non ſit in ſtatu peccati mortalis, alioqui nouum peccatum mortale committet, vt ſentiunt Doctores in 4. diſt. 13. Paludan. quæſt. 1. Soto artic. 3. Syluester verbo, Euchariſt. 3. num. 4. & colligitur ex Nicolao Papa in cap. vltimo, 25. q. 8. vbi dicit, *Adulterum Sacerdotem, miniſtrando hoc ſacramentum, ſe tantummodo lædere, & vnde aliis commodũ exhibet, inde ſibi diſpendium præbere.* Ratio verò ſumi poteſt ex dictis ſuprà de ſacramẽtis in genere, vbi hoc generaliter oſtendimus de omni miniſtrante quodlibet ſacramentũ in peccato mortali. Dices, non videri hîc eſſe eandem rationem, quia hîc non agimus de conficiente Euchariſtiam, ſed præciſè de diſpenſante, qui nec ſumit, nec conficit ſacramẽtum, ſed tãtùm applicat iam factum. Reſpondetur, quamuis in hoc non ſit rationis ſimilitudo, tamen in eo, eſt, quòd hæc diſpenſatio eſt ſacrũ & grauiſſimum miniſterium, ad quod ſanctè perficiendum Sacerdos eſt peculiariter conſecratus, & ſpecialem gratiam accipit, & ideo graue peccatum committit, ſuo munere abutendo, & ſacramentum ſanctiſsimum non ſanctè miniſtrando. Adeóque ſuperat hoc ſacramentum cætera, vt non ſit actio minus ſacra & religioſa hoc ſacramentum iam factum diſtribuere, quàm vnctionem, verbi gratia, efficiẽdo miniſtrare; ſicut ergo hoc peccatum mortale, ita & illud: vnde fit, tanto fore grauius, quanto peior fuerit ſtatus miniſtrantis, magiſve publicus, præſertim ſi ſacrilegio ſcandalum contingatur, augebitur, deinde, ſi Eccleſiaſtica cenſura accedat, vt ſi ſit hæreticus, vel alia ratione excõmunicatus: nam ſola Eccleſiæ prohibitio, & cenſura eſt ſpeciale impedimentũ per ſe ſufficiens, vt eius violatio ſpeciale peccatum mortale ſit, vt conſtat ex materia de cenſuris, & ex hoc titulo poterit irregularitas incurri: nam hæc adminiſtratio huius ſacramenti reuera eſt actus Ordinis ſacerdotalis, & ideo, qui illum exercet excommunicatus, irregularis fit, iuxta communem doctrinam de irregularitate.

Palud. *Soto.* *Nicol. Papa.*

Obiectio. Sed obiicies contra præcedẽtem aſſertionem, quia ſequitur ſemper eſſe peccatum mortale, hoc ſacramentũ tangere in peccato mortali, quia, quod maximè videtur facere, qui hoc ſacramentũ miniſtrat, eſt illud tangere. Ad hoc quidam abſolutè concedũt ſequelam, vt Adrian. q. 3. de Baptiſmo. 2. parte illius circa fin. & fauet D. Thom. ſuprà q. 80. ar. 4. ad 1. vbi rationem quandam aſſignat, ob quam peccatores, qui tangebant Chriſtum in propria ſpecie exiſtentem, non peccabant, nunc autem repelluntur à contactu huius ſacramenti. *Adrian.*

Solutio. Sed hoc nõ eſt vniuerſaliter verũ; primũ enim, ſi occurrente neceſſitate ex parte ipſius ſacramenti, verbi gratia, vt à terra eleuetur, tangatur ab aliquo in peccato mortali exiſtente, non eſt peccatum mortale, ſecluſo contemptu & ſcandalo, quia illud miniſterium non eſt propriè ſacrum, quod requirat miniſtrum conſecratum, ſed poteſt exerceri à laico, vt hîc dixit diuus Thomas, qui hanc etiam partem docuit in 4. d. 23. q. 1. a. 3. quæſtiun. 5. ad 4. & Alenſ. 4. p. 52. mem. 7. Bonauen. in 4. diſt. 9. a. 2. q. vlt. Soto 13. q. 1. a. 3. Quin potiùs etiam ſi cauſa adorationis aliquis deoſcularetur hoc ſacramentum in ſtatu peccati mortalis ab hoc capite non peccaret mortaliter, quamuis Bonauen. ſignificet eſſe aliquod peccatum, & Soto addat, fortaſſe eſſe mortale, ſed non video, qua ratione, quia illa actio, neq; eſt receptio, neque adminiſtratio ſacramenti, nec per ſe requirit miniſtrum conſecratum, vt ex officio deputatum; licèt ergo ſit aliqualis irreuerentia, maximè ſi homo aduertat ſtatum ſuum, tamen non eſt grauis iniuria, nec morale ſacrilegium: dico autem præciſè ex hoc capite, quia ſuppono, huiuſmodi cõtactum ſeu oſculum non eſſe alioqui prohibitum, ſed per ſe licitum eſſe. Ad argumentum ergo negatur ſequela, quia adminiſtratio, vt dixi, eſt actus proprius miniſtri ſacri, ad quem ex officio ſanctificatur. Vnde fit maiorem rationem ſcrupuli eſſe in Sacerdote, qui exiſtens in peccato mortali tangit hoc ſacramentum, vel immediatè, vt ab vno in aliud vas mutet, vel mediatè, vt deferendo in proceſſione, vel in alium locum transferendo: nam totum hoc munus videtur per ſe proprium Sacerdotis. Quapropter, vt minimum, videtur res dubia, & in Sacerdote reprehendenda: ſed nihilominus non audeo dicere, hoc eſſe peccatum mortale, quia res non videtur adeò grauis, neque quæ per ſe ita requirat miniſtrum conſecratum, & ex officio ad hoc deputatum. Sed quid, ſi laicus non ſolùm tangat, ſed etiam deferat hoc ſacramentum ad infirmum propter extremam neceſſitatem. Reſpondeo, non peccare mortaliter, etiamſi in peccato mortali id faciat. Ita Paludan. in 4. diſtinct. 5. q. 2. concl. 3. & ratio eſt, quia, licèt illa ſit diſpenſatio ſacramenti, tamen non ſolemniter facta, neque à miniſtro per ſe conſecrato ad illud munus, ſed ſolùm priuatim ob neceſſitatem, ſicut dictum eſt de laico baptizante in neceſſitate; eſt enim ferè eadem ratio. Vnde addit Paludanus, idem eſſe dicendum de Sacerdote miniſtrante hoc ſacramentũ in ſimili neceſſitate: ſed non eſt verum, per ſe loquendo. Poterit quidem interdum excuſari ob naturalem inaduertentiam ortam ex ſolicitudine & diligentia adhibita ratione neceſsitatis, tamen per ſe loquendo, reuera tenetur ſe diſponere ad tale miniſterium, quia

D. Thom. *Alenſis.* *Bonauent.* *Soto.* *Palud.*

Sacerdos

Sacerdos exercet ſemper hoc miniſterium, vt miniſter ex officio ad illud conſecratus, & tale miniſterium, vt ab illo fit, ſemper eſt de ſe ſolemne ac maximè ſacrum; alioqui quotieſcunque Sacerdos præbet viaticum, excuſaretur ab hac obligatione: nam, quòd deferat cum maiori, vel minori pompa exteriori, aut ex obligatione iuſtitiæ, vel ex charitate, parum intereſt ad obligationem prædictam. Non eſt autem neceſſe, vt ad huiuſmodi miniſterium confeſſionem præmittat; ſed ſufficiet contritio, cũ cõmunicatus non ſit. Præter hanc autem diſpoſitionem non inuenio aliam ſimpliciter neceſſariam ad hoc miniſterium, vt v.g. quòd diſpenſans hoc ſacramentum ſit ieiunus, vel aliquid ſimile; nullum enim de hoc extat poſitiuum præceptum diuinum, aut Eccleſiaſticum.

Vltimò ex dictis definitur, quod ſuprà huc remiſi, & ad recipientes pertinet, quomodo, ſcilicet, peccent recipiendo hoc ſacramentum ab indignè miniſtrante; ſeruanda enim eſt, & applicanda doctrina ſuprà data de ſacramentis in genere; hoc enim per ſe & intrinſecè malum non eſt, vt docet Nicolaus Papa, dicto capite vltimo, 15. quæſt. 8. quia hoc non eſt operari malũ, ſed permittere, & vti iure ſuo, bene vtendo malitia alterius in proprium commodum. Quo fit, vt in duobus caſibus poſſit hoc eſſe malum. Primus, ſi in tali receptione includatur cooperatio ad peccatum alterius, quia cooperari ad peccatum, intrinſecè malum eſt: erit autem cooperatio, ſi quis ſine cauſa, vel vtilitate, inducat alium non paratum ad tale miniſterium, aut ſi facile euitare poſſet tale peccatum proximi, talémque ſacramenti irreuerentiam, accipiendo ſacramentum ab alio digno miniſtro, & nolit facere, quæ omnia latiùs prædicto loco declarata ſunt. Secundus caſus eſt, ſi miniſter ſit ab Eccleſia prohibitus, vel præciſus, quod iam intelligendum eſt, iuxta limitationem Concilij Conſtant. prædicto loco tractatam. Hîc verò inquiri ſolet, an ſit ſpecialis prohibitio recipiendi hoc ſacramentum à Sacerdote concubinario publico, ſicut Nauarr. affirmat, cap. 25. num. 80. ex cap. nullus, & cap. præter hoc, diſtin. 32. vbi etiam Miſſam prohibemur audire ab huiuſmodi Sacerdote. Sed verius cenſeo contrarium, quod tenet Soto in 4. diſtinct. 21. q. 1. art. 4. quia illa prohibitio, vel per contrariam conſuetudinem ceſſauit, vel quod ſolidius eſt, reuocata videtur per Concil. Conſtant. Nam regula ibi ſtatuta generalis eſt ad omnes cenſuras & ſuſpenſiones, & illa ſola iam eſt ſeruanda. Vltimò inquiri ſolet, an in caſu neceſſitatis extremæ liceat à quocunque miniſtro recipere hoc ſacramentum, etiamſi ſit præciſus ab Eccleſia, & maximè, ſi ſit hæreticus. Durand. enim, Palud. & alij diſtinct. 13. abſolutè negant; & Gregor. lib. 6. Dialog. cap. 31. & habetur in c. ſuperueniente. 1. quæſt. 1. cap. vltim. 24. quæſt. 1. laudat Hermenigildum, eo quòd in fine vitę noluit ab hęretico Euchariſtiam accipere. Nihilominus cenſeo, à quocunque licet in eo caſu accipere ſacramentum Pœnitentiæ, licere etiam ſumere ſacramentum Euchariſtiæ, iuxta generalem regulam poſitam in c. quod in te, de pœnit. & remiſſ. vbi, licèt formaliter ſit ſermo ex parte recipientis, eſt tamen eadem ratio ex parte miniſtrantis; ſicut ergo ſacramentum pœnitentiæ permittitur accipi in extrema neceſſitate à quocunque Sacerdote quantumuis præciſo & hæretico, ita etiã ſacramentum communionis, quod licet non ſit tantæ neceſſitatis, eſt tamẽ maximæ vtilitatis, & grauiſſimę ac ſufficientis neceſsitatis, vt non ſit veriſimile, voluiſſe Eccleſiam ſuos fideles priuare tanto beneficio in extremo mortis articulo, præſertim quia huiuſmodi cenſuræ ſunt in odium iniquorum Sacerdotum, ita tamen vt non cedant in grauiſsimum detrimentum bonorum fidelium: vnde in hoc nullus fit fauor huiuſmodi malis miniſtris; ſed ſolum ipſis fidelibus in extrema neceſsitate exiſtentibus: licet ergo ab eis hoc ſacramentum ſuſcipere per ſe loquendo, id eſt, ſecluſo periculo ſcandali publici, aut infamiæ religionis, aut periculi alterius mali, ad quod poſsit hominem talis miniſter inducere, quæ rationes maximè occurrere poſſunt, quando miniſter eſt hæreticus, & quantum ex hiſtoriis colligi poteſt in facto illo Hermenigildi interuenerunt, & ideo meritò laudatur, tum ob rectam intentionem, tum ob prudentem actionem, qualis Catholicum & ſanctum Principem decebat.

Nicol. Papa. — Con. Conſt. — Nauarr. — Soto. — Con. Conſt. — Durand.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm Sacerdos conſecrans teneatur ſumere hoc ſacramentum.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd Sacerdos conſecrans non teneatur ſumere hoc ſacramentum. In aliis enim conſecrationibus ille, qui conſecrat materiam, non vtitur ea, ſicut Epiſcopus conſecrans chriſma, non linitur eodẽ. Sed hoc ſacramentum conſiſtit in conſecratione materiæ. Ergo Sacerdos perficiens hoc ſacramentum, non neceſſe habet vti eodem, ſed poteſt licitè à ſumptione eius abſtinere. Sup. q. 15. art. 12. & 3. … 2. q. 3. a. 2. q. 2.

2. Præterea, In aliis ſacramentis miniſter non præbet ſacramentum ſibi ipſi, nullus enim baptizare poteſt ſeipſum, vt ſuprà dictum eſt. Sed ſicut baptiſmus ordinate diſpenſatur, ita & hoc ſacramentum. Ergo Sacerdos perficiens hoc ſacramentum, non debet ipſum ſumere à ſeipſo.* q. 69. ar. 5. d 4. argum

3. Præterea, Contingit quandoque, quod miraculosè corpus Chriſti in altari apparet ſub ſpecie carnis, & ſanguis ſub ſpecie ſanguinis, quæ non ſunt apta cibo & potui: vnde (ſicut ſupra dictum eſt) propter hoc ſub alia ſpecie traduntur, ne ſint horrori ſumentibus. Ergo Sacerdos conſecrans, non ſemper tenetur ſumere hoc ſacramentum.* q. 75. a. 5. & q. 79. a. 8.

Sed contra eſt, quod in Concilio Toletano legitur & habetur de conſecr. diſt. 2. cap. relatum. Modis omnibus tenendum eſt, vt quotieſcunque ſacrificans corpus Chriſti, & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti in altari immolat, toties perceptionis corporis & ſanguinis Chriſti participem ſe præbeat.* In Con. Tolet. 5. can. 5. de conſe. d. 2. c. Relatum.

Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt) Euchariſtia non ſolùm eſt ſacramentum, ſed etiam ſacrificium. Quicunque autem ſacrificium offert, debet ſacrificij fieri particeps, quia exterius ſacrificium, quod offertur, ſignum eſt interioris ſacrificij, quo quis ſeipſum offert Deo, vt Aug. dicit 10. de Ciuit. Vnde per hoc, quod participat ſacrificio, oſtendit ad ſe ſacrificium interius pertinere. Similiter etiam per hoc, quòd ſacrificium populo diſpenſat, oſtendit ſe eſſe diſpenſatorem diuinorum, quorum ipſe primò debet eſſe particeps, ſicut Dionyſ. dicit in lib. Eccleſia. Hierar. Et ideo ipſe ante ſumere debet, quàm populo diſpenſet. Vnde & in prædict. cap.* legitur; Quale eſt ſacrificium, cui nec ipſe ſacrificans particeps eſſe dignoſcitur? Per hoc autem fit particeps, quod de ſacrificio ſumit, ſecundum illud Apoſtoli, 1. Cor. 10. Nónne qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris? Et ideo neceſſe eſt, quòd Sacerdos, quotieſcunque conſecrat, ſumat integrè hoc ſacramentum.* q. 79. a. 5. & 7. — Lib. 10. c. 5. tom. 5. — Cap. 3. Eccleſia. Hierar. declinando ad fin. Eod. can. 5. 12. Conc. Tolet.

Ad primum ergo dicendum, quòd conſecratio chriſmatis, vel cuiuſcunque alterius materiæ, non eſt ſacrificium, ſicut conſecratio Euchariſtiæ. Et ideo non eſt ſimilis ratio.

Ad ſecundum dicendum, quòd ſacramentum Baptiſmi perficitur in ipſo vſu materiæ. Et ideo nullus poteſt baptizare ſeipſum, quia in ſacramento non poteſt eſſe idem agens & patiens. Vnde nec in hoc ſacramento Sacerdos conſecrat ſeipſum, ſed panem & vinum. In qua conſecratione perficitur ſacramentum, vſus autem ſacramenti eſt conſequenter ſe habens ad hoc ſacramentum. Et ideo non eſt ſimile.

Ad

Ad tertium dicendum, quòd, ſi miraculosè corpus Chriſti in altari ſub ſpecie carnis appareat, aut ſanguis ſub ſpecie ſanguinis, non eſt ſumendum. Dicit enim Hier. ſuper Leui. De hac quidem hoſtia, quæ in Chriſti cõmemoratione mirabiliter fit, edere, de illa verò, quam Chriſtus in ara Crucis obtulit, ſecundũ ſe nulli edere licet. Nec propter hoc Sacerdos tranſgreſſor efficitur, quia ea, quæ miraculoſa fiunt, legib. non ſubduntur. Conſulendum tamen eſſet Sacerdoti, quòd iteratò corpus & ſanguinem Domini conſecraret & ſumeret.

Refertur de conſ. d. 2. cap. De hoc. Ex Orig. homil. 7 ſup. Leuit.

COMMENTARIVS.

D. Thom. concluſio affirmat.

AFfirmat D. Thom. neceſſarium eſſe, vt Sacerdos conſecrans integrè ſumat hoc ſacramentum, quia conſecrando ſacrificat; qui autem ſacrificat, debet fieri ſacrificij particeps, edendo ex illo, quia, vel hoc ſpectat ad perfectionem ſacrificij, vel eſt obligatio conſequens ipſum. De qua re hoc loco nihil ampliùs dicemus; pertinet enim ad materiam de ſacrificio, infrà tractandam. Solùm aduerte, ex diſcurſu D. Th. non videri probari concluſionem quoad illam particulam, *integrè*, quia, vt miniſter oſtendat ſe eſſe diſpenſatorem diuinorum, & ad ſacrificium pertinere, ſatis eſt, vt aliquid ex illo edat: non eſt autem neceſſe, quòd totum atque integrum ſacrificium comedat. Reſpõdetur, non eſſe mentem D. Th. neceſſarium eſſe, ſacerdotem ſumere totum, quod conſecrat, ſed ſumere vtramq; ſpeciem, & hoc vocat, *integrè*, & hoc ſatis probatur, ſi ſupponamus, vtramque ſpeciem eſſe de eſſentia huius ſacrificij, quia oportet Sacerdotem participare de eo, quod eſt eſſentiale in ſacrificio. Solutio ad ſecundum explicata eſt diſputatione præcedente, ſect. 3.

Satisfit obiectioni.

ARTICVLVS V.

Vtrùm malus Sacerdos Euchariſtiam conſecrare poſſit.

4. d. 18. q. 2. art. 2. q. 3. ad 2.

*AD quintum ſic proceditur. Videtur, quòd malus Sacerdos Euchariſtiam conſecrare non poſſit. Dicit enim Hier. * ſuper Soph. Sacerdotes, qui Euchariſtiæ ſeruiunt, & ſanguinem Domini populis diuidunt, impiè agũt in lege Chriſti, putantes Euchariſtiam precantis facere verba, non vitam, & neceſſariam eſſe ſolemnem orationem, & Sacerdotis merita, de quibus dicitur, Sacerdos in quocunque fuerit macula, non accedat offerre oblationes Domino. Sed Sacerdos peccator, cùm ſit maculoſus, nec vitam habet, nec merita huic conuenientia ſacramento. Ergo Sacerdos peccator non poteſt conſecrare Euchariſtiam.*

Super illud Soph. 3. Sacerdotes polluerunt ſanctum, tom. 6.

*2. Præterea, Damaſ. * dicit in 4. lib. quòd panis & vinum per aduentum ſancti Spiritus, ſupernaturaliter trãſit in corpus & ſanguinem Domini. Sed Gelaſ. P. dicit (ſicut habetur * in decr. 1. q. 1. cap. Sacroſancta) Quomodo ad diuini myſterij conſecrationem, cœleſtis Spiritus inuocatus adueniet, ſi Sacerdos, qui eum adeſſe deprecatur, criminoſis plenus actionibus comprobetur. Ergo per malum Sacerdotem non poteſt Euchariſtia conſecrari.*

Lib. 4. orth. fid. c. 14. non longè à med. In dec 4. q. 1. c. Sacroſanct.

3. Præterea, Hoc ſacramentum Sacerdotis benedictione conſecratur. Sed benedictio Sacerdotis peccatoris non eſt efficax ad conſecrationem huius ſacramenti, cùm ſcriptum ſit Malach. 2. Maledicam benedictionib. veſtris, & Dionyſ. dicit in epiſt. ad Demophilum Monachũ, perfectè cecidit à ſacerdotali Ordine, qui non eſt illuminatus, & audax quidem nimium mihi videtur talis Sacerdotalibus manum apponens, & audet immundas infamias (non enim dicam orationes) ſuper diuina ſymbola Chriſti formaliter enunciare.*

Circa mediũ illius.

*Sed contrà eſt, quod Aug. * dicit in lib. de corp. Domini: Intra Eccleſiam Catholicam, in myſterio corporis & ſanguinis Domini, nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur Sacerdote, quia non in merito conſecrantis, ſed in verbo perficitur creatoris, & virtute Spiritus ſancti.*

Refertur 1. q. 1. cap. intra Catholicam. Et de conſec. d. 2. c. Vtrum ſub. ex lib. de corpore Domini.

*Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt *)*
A *Sacerdos conſecrat hoc ſacramentum, non virtute propria, ſed ſicut miniſter Chriſti, in cuius perſona conſecrat hoc ſacramentum. Non autem ex hoc ipſo deſinit aliquis miniſter eſſe Chriſti, quòd eſt malus: habet enim Dominus bonos & malos miniſtros, ſeu ſeruos. Vnde Matth. 24. dicit, quis putas eſt fidelis ſeruus & prudens? &c. poſtea ſubdit, Si autem dixerit ille ſeruus in corde ſuo, &c. Et Apoſtolus dicit 1. Cor. 4. Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, tamẽ poſtea ſubdit: nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum. Erat ergo certus ſe eſſe miniſtrum Chriſti, tamen non erat certus, ſe eſſe iuſtum. Poteſt ergo aliquis eſſe miniſter Chriſti etiam ſi iuſtus non ſit. Et hoc ad excellentiam Chriſti pertinet, ſicut vero Deo ſeruiunt, non ſolùm bona, ſed mala, quæ per ipſius prouidentiam in eius gloriam* B *ordinantur. Vnde manifeſtum eſt, quòd Sacerdotes, etiamſi non ſint iuſti, ſed peccatores, poſſunt Euchariſtiam conſecrare.*

Art. 1. & 2. huius quæſt.

*Ad primum ergo dicendum, quòd Hier. * per illa verba improbat errorem Sacerdotum, qui credebant ſe dignè poſſe Euchariſtiam conſecrare, ex hoc ſolo quòd ſunt Sacerdotes, etiamſi ſint peccatores. Quod improbat Hier. per hoc, quòd maculoſi ad altare accedere prohibentur. Non tamen remouetur, quin, ſi acceſſerint, ſit verum ſacrificium quod offerunt.*

Loco citato in argument.

Ad ſecundum dicendum, quòd ante illa verba, Gelaſ. Pap. præmittit, Sacroſancta religio, quæ Catholicam continet diſciplinam, tantam ſibi reuerentiam vendicat, vt ad eam quilibet (niſi pura conſcientia) non audeat peruenire. C *Ex quo manifeſtè apparet, eius intentionẽ eſſe, quòd peccator ſacerdos non debet ad hoc ſacramentum accedere. Vnde per hoc, quod ſubdit, Quomodo cœleſtis Spiritus inuocatus adueniet? intelligi oportet, quòd nõ aduenit ex merito Sacerdotis, ſed ex virtute Chriſti, cuius verba profert Sacerdos.*

In prin. c. cit in art.

Ad tertium dicendum, quod ſicut eadem actio in quantum fit ex praua intentione miniſtri, poteſt eſſe mala, bona autem in quantum fit ex bona intentione Domini, ita benedictio Sacerdotis peccatoris, in quantum ab ipſo indignè fit, eſt maledictione digna, & quaſi infamia ſine blaſphemia, & non oratio reputatur: in quantum autem profertur ex perſona Chriſti, eſt ſancta & efficax ad ſanctificandum. Vnde ſignanter dicitur, Maledicam benedictionibus veſtris.

D DE quæſtione huius articuli nihil occurrit dicendum præter ea, quæ de miniſtris ſacramentorum in genere tractauimus, & quæ addidimus ſub finem quæſtionis 78. diſput. 61. ſect. 3.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm Miſſa mali Sacerdotis minus valeat, quàm Miſſa Sacerdotis boni.

4. d. 13. q. 1. 1. q. 5.

*AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd Miſſa Sacerdotis mali non minus valeat quàm Miſſa Sacerdotis boni. Dicit enim Greg. * in Regiſtro: Heu in quàm magnum laqueum incidunt, qui diuina & occulta myſteria, plus ab aliis ſanctificata poſſe fieri credunt, cùm vnus idémque Spiritus ſanctus myſteria occultè, atque inuiſibiliter operando ſanctificet? Sed hæc occulta myſteria celebran-*E *tur in Miſſa. Ergo Miſſa mali ſacerdotis non minus valet, quàm Miſſa boni.*

Refertur hoc in dec. 1. q 1. c. Multis, ante med.

2. Præterea, Sicut Baptiſmus traditur à miniſtro in virtute Chriſti, qui baptizat, ita & hoc ſacramentum in perſona Chriſti conſecratur, ſed non melior Baptiſmus datur à meliori miniſtro, vt ſuprà dictum eſt. Ergo etiam neque melior Miſſa eſt, quæ celebratur à meliori Sacerdote.

q. 64. a. 5. & q. 67 a. 5. & aliis.

3. Præterea, Sicut merita Sacerdotum differunt per bonum & melius, ita etiam differunt per bonum & malum. Si ergo Miſſa melioris Sacerdotis eſt melior, ſequitur quòd Miſſa mali Sacerdotis ſit mala. Quod eſt inconueniens, quia malitia miniſtrorum non poteſt redundare in Chriſti myſteria, ſicut Aug. dicit in libro de Baptiſmo. Ergo neque Miſſa melioris Sacerdotis eſt melior.*

Lib. 2. contr. lit. Petiliani c. 62. circa fin. aliis verb. to. 7.

Sed

1.q.1. c.91 [illegible] Sed contrà eſt, quod habetur in Decretis, 1.q.1.* Quantò Sacerdotes fuerint digniores, tanto facilius in neceſſitatibus pro quibus clamant, exaudiuntur.

Reſpondeo dicendum, quod in Miſſa duo eſt conſiderare, ſcilicet, ipſum ſacramentum quod eſt principale, & orationes, quæ in Miſſa fiunt pro viuis, & mortuis. Quantum ergo ad ſacramentum, non minus valet Miſſa Sacerdotis mali quà boni, quia vtrobique idem conficitur ſacramentũ. Oratio etiam, quæ fit in Miſſa, poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo inquantum habet efficaciam ex deuotione Sacerdotis orantis. Et ſic non eſt dubium, quod Miſſa melioris Sacerdotis magis eſt fructuoſa. Alio modo in quantum oratio in Miſſa profertur à Sacerdote in perſona totius Eccleſiæ, cuius Sacerdos eſt miniſter. Quod quidem miniſterium, etiam in peccatoribus manet, ſicut ſuprà dictum eſt * de miniſterio Chriſti. Vnde etiam quantum ad hoc, eſt fructuoſa non ſolùm oratio Sacerdotis peccatoris in Miſſa, ſed etiã omnes eius orationes, quas facit in Eccleſiaſticis officiis, in quibus gerit perſonam Eccleſiæ, licet orationes eius priuatæ non ſint fructuoſæ, ſecundum illud Prouerb. 2. Qui declinat aures ſuas, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. *Art. præc.*

Ad primum ergo dicendum, quòd Greg. * loquitur ibi, quantum ad ſanctitatem diuini ſacramenti. *Loco citato in argum.*

Ad ſecundum dicendum, quòd in ſacramento baptiſmi non fiunt ſolemnes orationes pro omnibus fidelibus, ſicut in Miſſa. Et ideo, quantum ad hoc, non eſt ſimile. Eſt autem ſimile quantum ad effectum ſacramenti.

Ad tertium dicendum, quòd per virtutem Spiritus ſancti (quod per vnitatẽ charitatis communicat inuicẽ bona mẽbrorũ Chriſti) fit, quòd bonum priuatum, quod eſt in Miſſa Sacerdotis boni, eſt fructuoſum aliis. Malũ autem priuatum vnius hominis non poteſt alteri nocere, niſi per aliquem conſenſum, vt Auguſt. * dicit in lib. contra Parmen. *Lib. 2. ex cap. 13. tom. 7. & extra. 5. in Ioan. tom. 6.*

COMMENTARIVS.

HÆc quæſtio intelligi poteſt de effectu huius ſacramenti, vt ſacramẽtum eſt, qui poteſt duplex diſtingui: alter eſt effectus formæ, qui eſt cõſecratio, ſeu ſacramentum in facto eſſe, & hoc modo conſtat ex dictis, art. præced. bonitatem vel malitiam miniſtri nihil referre ad hunc effectum. Alter effectus eſt ipſius ſacramenti applicati ad vſum, qui non pertinet propriè ad effectum Miſſæ, vt ſic, & ideo nec D. Th. de illo loquitur, nec aliquid addendum occurrit doctrinæ traditæ de ſacramentis in genere: nam hic effectus per ſe, & ex opere operato, nec augetur, nec minuitur ex conditione dantis, vt ſic. Quod ideo dico, quia etiam ipſe miniſter, qui Miſſam dicit, ſumit hoc ſacramentum, & ſic malitia eius poteſt impedire effectum, & bonitas poteſt conferre ad augmentum eius, non tamen, vt eſt diſpoſitio dantis, ſed recipientis. Alio modo intelligi poteſt quæſtio de effectu huius myſterij, vt ſacrificium eſt, & hoc modo diſtinguit D. Thom. ſubſtantiam ſacrificij ab orationibus adiunctis ex inſtitutione Eccleſiæ, quas dupliciter dicit conſiderari poſſe, vno modo in quantum fiunt in perſona Eccleſiæ, cuius Sacerdos eſt miniſter, alio modo in quantum Sacerdos, vt priuata perſona orat. Et ſic tria reſpondet. Primò, effectum ſacrificij ſecundùm ſe non augeri, nec minui ob vitam Sacerdotis. Secundò idem dicit de effectu orationum, vt fundantur in merito Eccleſiæ, & de his dicturi ſumus in materia de ſacrificio. Tertium eſt, fructum illarum orationum, prout funduntur à miniſtro, vt priuata perſona, multum pẽdere ex deuotione, quia, quo fuerit ſanctior, & maiore deuotione orauerit, eo magis meritoriè magíſque efficaces erunt orationes eius coram Deo. Si autem fuerit peccator, non erunt fructuoſæ. Quæ omnia conſtant ex materia de merito & de oratione: nam hæc doctrina generalis eſt. Solùm indiget expoſitione illud vltimum *D. Thom. Concluſio.*

A verbum, quòd huiuſmodi orationes peccatoris non ſunt fructuoſæ, quod non eſt generaliter verum de omnibus orationibus peccatorum, vt [illegible] dem D. Th. 2. 2. a. 16. vbi ex ſententia [illegible] docet etiam orationes peccatorum exaudiri, ſi debitis conditionibus fiant, quamquam non ex iuſtitia, ſed ex diuina beneuolentia exaudiantur, quia tales orationes ex parte ipſius orãtis nullius valoris ſunt: & hoc modo poſſet exponi, quod hic dicitur, tales orationes eſſe infructuoſas. Vel aliter, & fortaſſe melius, aliud eſt, orationem fieri à peccatore, de quo eſt ſermo in 2. 2. aliud verò eſt, orationem ipſam eſſe peccaminoſam, ita vt ipſa mala ſit, & offenſionem Dei contineat, & hæc infructuoſa prorſus eſt, cùm B Deum potius ad vindictam, quàm ad miſericordiam prouocet, & huiuſmodi eſt oratio Sacerdotis mali in Miſſa deprecantis Deum; quia tota illa actio malè fit & indignè, & in hoc ſenſu locutus eſt D. Th. & in eo rectè intelligitur teſtimonium, quod affertur ex Prouerb. 28. Qui declinat aures ſuas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. *[illegible]* *Prouerb. [illegible]*

ARTICVLVS VII.

Vtrùm hæretici, ſchiſmatici, & excommunicati poſſint conſecrare.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod hæretici, ſchiſmatici, & excommunicati, Euchariſtiam conſecrare non poſſint. Dicit enim Aug. * quòd extra Eccleſiam C Catholicam non eſt locus veri ſacrificij. Et Leo P. dicit *, & habetur in decretis, 1. q. 1. Aliter ſcilicet, quàm in Eccleſia, quæ corpus Chriſti eſt: nec rata ſunt ſacerdotia, nec vera ſacrificia. Sed hæretici, ſchiſmatici, & excommunicati, ſũt ab Eccleſia ſeparati. Ergo nõ poſſunt verum ſacrificium conficere. *In lib. ſent. ex Aug. [illegible] 3 Leo in epiſt. 38. habetur 1. q. 1. [illegible]*

2. Præterea, Sicut ibidẽ legitur, Innoc. * Papa dicit: Arrianos, cæteróſque eiuſmodi peſtes, quia laicos eorũ ſub imagine pœnitentiæ ſuſcipimus, non videntur clerici eorum cum ſacerdotij, aut cuiuſpiam myſterij, ſuſcipiendi dignitate eſſe, quibus ſolum Baptiſma ratum eſſe permittimus. Sed non poteſt aliquis conſecrare Euchariſtiam, niſi ſit cum ſacerdotij dignitate. Ergo hæretici, & cæteri huiuſmodi, non poſſunt Euchariſtiam conſecrare. *1. q. 1. c. [illegible] Arrianos.*

3. Præterea, ille, qui eſt extra Eccleſiam, non videtur aliquid poſſe agere in perſona totius Eccleſiæ. Sed Sacerdos conſecrans Euchariſtiam, hoc agit in perſona totius Eccleſiæ. D Quod patet ex hoc, quòd omnes orationes proponit in perſona Eccleſiæ. Ergo videtur, quòd illi, qui ſunt extra Eccleſiam, ſcilicet, hæretici, ſchiſmatici, & excommunicati, non poſſint conſecrare Euchariſtiam.

Sed contrà eſt, quod Aug. * dicit in 2. contra Parmen. Sicut Baptiſmus in eis, ſcilicet, hæreticis, ſchiſmaticis, & excommunicatis, ita Ordinatio manſit integra. Sed ex vi Ordinationis Sacerdos poteſt conſecrare Euchariſtiam; ergo hæretici, ſchiſmatici, & excommunicati, cum in eis maneat Ordinatio integra, videtur, quod poſſint conſecrare Euchariſtiam. *Lib. 3 cap 11. tom. 7.*

Reſpondeo dicendum, quòd quidam dixerunt, quod hæretici, ſchiſmatici, & excommunicati, quia ſunt extra Eccleſiam, non poſſunt conficere hoc ſacramentum. Sed in hoc E decipiuntur; quia ſicut Auguſtin * dicit in 2. contra Parmenianum, aliud eſt aliquid omnino non habere: aliud autem non rectè habere, & ſimiliter etiam eſt aliud non dare, & aliud non rectè dare. Illi igitur, qui intra Eccleſiam conſtituti receperunt poteſtatem conſecrandi Euchariſtiam in Ordinatione Sacerdotij, rectè quidem habent poteſtatem, ſed non rectè ea vtuntur, ſi poſtmodum per hæreſim aut ſchiſma, aut excommunicationem, ab Eccleſia ſeparantur. Qui autem ſic ſeparati ordinantur, nec rectè habent poteſtatem, nec rectè vtuntur. Quod tamen vtrique poteſtatem habeant, patent per hoc quòd (ſicut Auguſtin. * ibi dicit) cùm redeunt ad vnitatem Eccleſiæ non reordinantur, *Lib. 2. cap 13 ante med. t. 7.* *Lib. 2. contra Parmen. 13. tom. 7.*

ſed

ſed recipiuntur in ſuis Ordinibus.] *Et quia conſecratio Euchariſtiæ eſt actus conſequens Ordinis poteſtate, illi qui sūt ab Eccleſia ſeparati per hæreſim, aut ſchiſma, vel excōmunicationē, poſſent quidem conſecrare Euchariſtiam, quæ ab eis conſecrata, verum corpus & ſanguinem Chriſti cōtinet, non tamen hoc rectè faciunt, ſed peccant facientes. Et ideo fructum ſacrificij non percipiūt, quod eſt ſacrificium ſpirituale.*

Ad primum ergo dicendum, quod authoritates illæ, & ſimiles, intelligendæ ſunt, quantum ad hoc, quòd non rectè extra Eccleſiam ſacrificium offertur. Vnde extra Eccleſiam non poteſt eſſe ſpirituale ſacrificium, quod eſt verum veritate fructus, licèt ſit verum veritate ſacramenti, ſicut ſuprà dictum eſt, quòd peccator ſumit corpus Chriſti, ſacramentaliter, ſed non ſpiritualiter.

Ad ſecundum dicendum, quòd ſolus Baptiſmus permittitur eſſe ratus hæreticis & ſchiſmaticis, quia poſſunt licitè baptizare in articulo neceſſitatis. In nullo autem caſu licitè poſſunt Euchariſtiam conſecrare, vel alia ſacramenta conferre.

Ad tertium dicendum, quòd Sacerdos in Miſſa, in orationibus quidem loquitur in perſona Eccleſiæ, in cuius vnitate conſiſtit. Sed in conſecratione ſacramenti loquitur in perſona Chriſti, cuius vicem in hoc gerit per Ordinis poteſtatem. Et ideo, ſi Sacerdos ab vnitate Eccleſiæ præciſus, Miſſam celebret, quia poteſtatē Ordinis non amittit, conſecrat verū corpus & ſanguinem Chriſti, ſed quia ab Eccleſiæ vnitate ſeparatus, orationes eius efficaciam non habent.

COMMENTARIVS.

De hoc articulo legenda ſunt loca citata in art. 5. Solùm eſt notanda ſolutio ad 3. D. Thom. in qua ſentit huiuſmodi Sacerdotes ab Eccleſia præciſos non amittere quidem miniſterium, quod exercent in perſona Chriſti, amittere autem miniſteriū, quod faciunt in perſona Eccleſiæ; quia ab Eccleſiæ vnitate ſeparati ſunt, contra quam rationem facere poteſt: nam etiam eſt ſeparatus ab vnitate Chriſti, & maximè ſi ſit hæreticus; ſicut ergo Chriſtus vtitur interdum miniſtro à ſe ſeparato, ita poteſt Eccleſia. Reſpon. huiuſmodi miniſtrum ſemper eſſe vnitum Chriſto, vel per characterem ſacerdotalem, qui eſt veluti participatio quædam poteſtatis Chriſti, vel per ſubordinationem inſtrumenti ad principale agens, quomodo baptizare poteſt Ethnicus; ſufficit enim Chriſto ratione ſuæ potentiæ prædicta ſubordinatio, quāuis ſola in ſolo baptiſmi ſacramēto ſufficiat, non quia non potuiſſet Chriſtus aliter inſtituere, ſed quia non oportuit, vt alibi dictum eſt. Dices, etiam reſpectu Eccleſię intercedit vnio per characterem, & ſubordinationem moralem, quia talis miniſter eſt illi ſubiectus, & ſi fidelis ſit eſt membrū eius. Reſpon. non eſſe ſermonem de hac vnione, ſed de illa, quæ per ſe ordinatur ad prædictum miniſterium, ſcilicet, quòd talis miniſter ſit ab Eccleſia deputatus, vt ſuo nomine preces ad Deum fundat, à quo miniſterio ſeparatur per cenſuram, qua dicitur ſeparatus ab vnitate Eccleſiæ, quæ eſt ratio ſufficiēs, vt nō offerat, neque oret in perſona Eccleſiæ, de qua re plura inferiùs, de ſacrificio tractantes.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm Sacerdos degradatus poſſit hoc ſacramentum conficere.

4. d. 13. q. 2. art. 1 q. 4. Et q. 12. art. 16.

*Ad octauū ſic proceditur. Videtur, quòd Sacerdos degradatus nō poſſit hoc ſacramentum conficere. Nullus enim conficit hoc ſacramentum, niſi per poteſtatem conſecrandi, quam habet. Sed degradatus non habet poteſtatem conſecrandi, licèt habeat poteſtatem baptizandi, vt dicit Canon. 1. q. 1. cap. quidam *; ergo videtur, quod Presbyter degradatus non poſſit Euchariſtiam conſecrare.*

Habetur in decret. 1 q. 1. cap. Quod quidam circ. med.

2. Præterea, ille, qui aliquid dat, poteſt etiam auferre. Sed Epiſcopus dat Presbytero poteſtatem conſecrandi ordinando ipſum. Ergo etiam poteſt ei auferre, degradando eum.

3. Præterea, Sacerdos per degradationem, aut amittit poteſtatem conſecrandi, aut ſolam executionem. Sed non ſolam executionem, quia ſic non plus amitteret degradatus, quàm excommunicatus, qui etiam executione caret. Ergo videtur, quòd amittat poteſtatem conſecrandi. Et ita videtur, quòd non poſſit conficere hoc ſacramentum.

*Sed contra eſt, quod * Auguſt. 2. contra Parmenian. probat, quòd apoſtatæ à fide non carent baptiſmate, per hoc, quod per pœnitentiam redeuntibus non reſtituitur, & ideo amitti non poſſe iudicatur. Sed ſimiliter degradatus ſi reconcilietur, non eſt iterum ordinandus. Ergo non amiſit poteſtatem conſecrandi. Et ita Sacerdos degradatus poteſt conficere hoc ſacramentum.*

Lib. 2. c. 13. tom. 17.

*Reſpondeo dicendum, quòd poteſtas conſecrandi Euchariſtiam, pertinet ad characterem ſacerdotalis Ordinis. Character autem quilibet, quia cum quadam conſecratione datur, indelebilis eſt, vt ſupra dictum eſt *, ſicut & quarūcunque rerum conſecrationes perpetuæ ſunt, nec amitti, nec reiterari poſſunt. Vnde manifeſtum eſt, quòd poteſtas conſecrandi non amittitur per degradationem. Dicit enim Aug. * in 2. contra Parmen. Vtrumque, ſcilicet, Baptiſmus & Ordo, ſacramentum eſt, & quadam conſecratione vtrumq; homini datur, illud, cùm baptizatur, iſtud cùm ordinatur, ideóque non licet à Catholicis vtrumq; iterari. Et ſic patet, quòd Sacerdos degradatus poteſt conficere hoc ſacramentū.*

q. 63 art. 5.

Lib. 1. tom 11. med tom 7.

Ad primum ergo dicendum, quòd Canon ille non loquitur aſſertiuè, ſed inquiſitiuè, ſicut ex circumſtantia literæ haberi poteſt.

Ad ſecundum dicendum, quòd Epiſcopus non dat poteſtatem ſacerdotalis Ordinis propria virtute, ſed inſtrumentaliter, ſicut miniſter Dei, cuius effectus per hominem tolli non poteſt, ſecundùm illud Matth. 19. Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet. Et ideo Epiſcopus non poteſt hanc poteſtatem auferre, ſicut nec ille, qui baptizat, poteſt auferre characterem baptiſmalem.

Ad tertium dicendum, quòd excommunicatio eſt medicinalis. Et ideo excommunicatis non aufertur executio ſacerdotalis poteſtatis, quaſi in perpetuum, ſed ad correctionem, vſque ad tempus. Degradatus autem aufertur executio, quaſi in perpetuum condemnatis.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm liceat ab excommunicatis, vel hæreticis, ſeu peccatoribus, communionem recipere, & eorum Miſſam audire.

Ad nonum ſic proceditur. Videtur, quòd aliquis licitè poſſit communionem recipere à Sacerdotibus hæreticis, vel excommunicatis, vel etiam peccatoribus, & ab eis Miſſam audire. Sicut enim Aug. cont. Petilian. dicit, Neque in homine bono, neque in homine malo, aliquis Dei fugiat ſacramenta. Sed Sacerdotes quamuis ſint peccatores & hæretici, vel excommunicati, verum conficiunt ſacramentum. Ergo videtur, quòd non ſit vitandum ab eis communionem accipere, vel eorum Miſſam audire.

Supr. q. 64. a. 9 ad 2. & 3. & 4. d. 13. q. 1. art. 3. & 2. Refertur hoc in decr. 1. q. 1. cap. Neque in princ.

*2. Præterea, corpus Chriſti verum ſignificatiuum eſt corporis myſtici, ſicut ſuprà dictum eſt *. Sed à prædictis Sacerdotibus verum corpus Chriſti conſecratur. Ergo videtur, quòd illi, qui ſunt de corpore myſtico, poſſent eorum ſacrificiis communicare.*

q. 80. art. 4.

3. Præterea, Multa peccata ſunt grauiora, quàm fornicatio. Sed non eſt prohibitum audire Miſſas ſacerdotum aliter peccantium. Ergo etiam non debet eſſe prohibitum audire Miſſas Sacerdotum fornicariorum.

*Sed contra eſt, quod Can. dicit 32. * diſt. Nullus Miſſam audiat Sacerdotis, quem indubitanter concubinam nouit habere. Et * Greg. dicit in 3. dial. quòd Pater perfidus Arrianum Epiſcopum miſit ad filium, vt de eius manu ſacrilegæ conſecrationis communionem perciperet, ſed vir Deo debitus Arriano Epiſcopo venienti exprobrauit, vt debuit.*

d. 32. c. Nullus.

Greg. l. 3. dial. cap. 31. parum à princ.

Reſpon

Ar. 5. 6. 7. & 8. huius q.

Circa finem illius.

Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum A *eſt *) ſacerdotes ſi ſint hæretici, vel ſchiſmatici, vel excommunicati, vel etiam peccatores, quamuis habeat poteſtatẽ conſecrandi Euchariſtiã, non tamen ea rectè vtuntur, ſed peccant vtentes. Quicunq; autem cõmunicat alicui in peccato, ipſe particeps peccati efficitur. Vnde & in 2. Can.* Io. dicitur, quod qui dixerit ei, aue (ſcilicet, hæretico) cõmunicat operibus illius malignis. Et ideo nõ licet à prædictis cõmunionẽ accipere, aut eorum Miſſam audire. Differt tamẽ inter prædictas ſectas: nam hæretici, & ſchiſmatici & excommunicati ſunt per ſententiã Eccleſiæ, executione conſecrandi priuati, & ideo peccat, quicunq; eorũ Miſſam audit, vel ab eis accipit ſacramenta. Sed non omnes peccatores ſunt per ſententiam Eccleſiæ executione huius poteſtatis priuati. Et ſic quamuis ſint ſuſpenſi, quantum ad ſe ex ſententia diuina, non autẽ quantum ad alios ex ſententia Ec-* B *cleſiæ. Et ideo vſque ad ſententiam* Eccleſiæ *licet ab eis cõmunionem accipere, & eorum Miſſam audire. Vnde ſuper illud 1. Cor. 5. Cum huiuſmodi nec cibũ ſumere, dicit Gloſ. Aug. Hoc dicendo, noluit hominem ab homine iudicari ex arbitrio ſuſpicionis, vel etiam extraordinario vſurpato iudicio, ſed potius ex lege Dei ſecundum ordinem Eccleſiæ, ſiue vltro confeſſum ſiue accuſatum & conuictum.*

Ad primum ergo dicendum, quod in hoc refugimus audire Miſſas talium ſacerdotum, aut ab eis cõmunionẽ recipere, nõ refugimus Dei ſacramenta, ſed potius ea veneramur. Vnde hoſtia à talibus ſacerdotibus cõſecrata, eſt adoranda, & ſi reſeruetur, licitè poteſt ſumi à ſacerdote legitimo. Sed refugimus culpam indignè miniſtrantium.

Ad ſecundum dicendum, quod vnitas corporis myſtici C *eſt fructus corporis, veri percepti. Illi autẽ qui indignè percipiunt, vel miniſtrant, priuãtur fructu, vt ſupra dictũ eſt.*

q. 80. ar. 5. & ar. 7. huius q.

† Et ideo non eſt ſumendum ex eorum diſpenſatione ſacramentum ab eis qui non ſunt in vnitate Eccleſiæ.

Ad tertium dicendum, quòd licèt fornicatio nõ ſit grauior cæteris peccatis, tamen ad eam proniores ſunt homines propter carnis concupiſcẽtiam. Et *ideo ſpecialiter hoc peccatum ſacerdotibus prohibitũ eſt ab* Eccleſia, *& ne aliquis audiat Miſſam concubinarij ſacerdotis. Sed hoc intelligẽdum eſt de notorio, vel per ſententiam, quæ fertur in conuictum, vel per confeſſionem in iure factam, vel per euidentiam facti quando non poteſt peccatum aliqua tergiuerſatione celari.*

Hic articulus explicatus eſt in fine diſputationis præcedentis.

ARTICVLVS X.

Vtrùm liceat ſacerdoti, omnino à conſecratione Euchariſtiæ abſtinere.

4. d. 12. q. 3. a. 2. q. 3. & d. 13. q. 1. ar. 1. q. 1.

AD decimum ſic proceditur. Videtur, quòd liceat ſacerdoti, omnino à cõſecratione Euchariſtiæ abſtinere. Sicut enim ad officium ſacerdotis pertinet Euchariſtiã cõſecrare; ita etiam baptizare, & in aliis ſacramentis miniſtrare. Sed Sacerdos nõ tenetur miniſtrare in aliis ſacramentis, niſi propter curam animarum ſuſceptam. Ergo videtur, quòd nec etiam teneatur Euchariſtiam *conſecrare, ſi curam non habeat animarum.*

ar. 7. huius quæſt.

2. Præterea, Nullus tenetur facere, quòd ſibi nõ licet, alioquin eſſet perplexus. Sed ſacerdoti peccatori, vel etiam excõmunicato, non licet Euchariſtiam *conſecrare, vt ſupra dictum eſt *. Ergo videtur, quòd tales non teneantur ad celebrandum. Et ita nec alij, alioquin ex ſua culpa commo-* E *dum reportarent.*

Gelaſ. Palladio Epiſcopo ſcriben. Habetur in decret. d. 55. cap. Præcepta canonica, in princ.

3. Præterea, Dignitas ſacerdotalis non perditur per ſubſequentem infirmitatẽ, dicit enim Gelaſ. Papa, & habetur in decretis, diſtinct. 55. Præcepta canonica; ſicut nõ patiũtur venire ad ſacerdotiũ debiles corpore; ita ſi quis in eo* A *fuerit conſtitutus, ac tunc fuerit ſauciatus, amittere non poteſt, quod tempore ſuæ ſynceritatis accepit. Contingit autem quandoque quod Ordinati in ſacerdotes, incurrunt aliquos defectus, ex quibus à celebratione impediuntur ſicut eſt lepra vel morb. caducus, vel aliquid aliud huiuſmodi. Non ergo videtur, quod ſacerdotes ad celebrandum teneantur.*

Sed contra eſt, quod Ambroſ. ait in quadam oratione; Graue eſt, quod ad menſam tuam mundo corde, & manibus innocentibus non venimus: ſed grauius eſt, ſi, dum peccata metuimus, etiam ſacrificium non reddamus.

Reſpondeo dicendum, quod quidam dixerunt, quod ſacerdos poteſt omnino à conſecratione licitè abſtinere, niſi teneatur ex cura ſibi commiſſa celebrare populo, & ſacramẽta præbere. Sed hoc irrationabiliter dicitur, quia vnuſquiſque tenetur vti gratia ſibi data, cum fuerit opportunum, ſe- B *cundum illud 2. ad Cor. 6. Exhortamur, ne in vacuũ gratiam Dei recipiatis. Opportunitas autẽ ſacrificium offerendi, non ſolũ attenditur per cõparationem ad fideles Chriſti, quibus oportet ſacramenta miniſtrari, ſed principaliter per comparationem ad Deum, cui conſecratione huius ſacramenti ſacrificium offertur. Vnde ſacerdoti, etiam ſi non habeat cura animarum, non licet omnino à celebratione ceſſare, ſed ſaltẽ videtur, quod celebrare teneatur in præcipuis feſtis, & maximè in illis diebus, in quibus fideles communicare conſueuerunt. Et hinc eſt, quòd 2. Mach. 4. cõtra quoſdam ſacerdotes dicitur, quòd iam non circa altaris officia dediti erant, contempto templo, & ſacrificiis neglectis.*

Ad primum ergo dicendum, quod alia ſacramenta perficiuntur in vſum fidelium. Et ideo in aliis miniſtrare non C *tenetur, niſi ille, qui ſuper fideles ſuſcipit curam. Sed hoc ſacramentum perficitur in conſecratione Euchariſtiæ, in qua ſacrificium Deo offertur: ad quod ſacerdos obligatur Deo ex Ordine iam ſuſcepto.*

Ad ſecundum dicendum, quòd ſacerdos peccator, ſi per ſententiam Eccleſiæ *ſit executione Ordinis priuatus, vel ſimpliciter, vel ad tempus, redditus eſt impotens ad ſacrificium offerendum, & ideo obligatio tollitur. Hoc autem cedit ſibi in detrimentum ſpiritualis fructus, magis quam in emolumentum. Si verò non ſit priuatus poteſtate celebrandi, non ſoluitur obligatio: nec tamen perplexus eſt, quia poteſt de peccato pœnitere, & celebrare.*

Ad tertium dicendum, quòd debilitas, vel ægritudo ſuperueniens Ordini ſacerdotali, Ordinem non tollit, executionem tamen Ordinis tollit, quantum ad conſecrationem Euchariſtiæ. *Quandoque quidem propter impoſſibilitatem executionis, ſicut ſi priuetur oculis, aut digitis, aut vſu lin-* D *guæ. Quandoque autem propter periculum, ſicut patet de eo, qui patitur morbum caducum, vel etiam quamcunque alienationem mentis. Quandoque propter abominationem, ſicut patet de leproſo, qui non debet publicè celebrare. Poteſt tamen Miſſam dicere occultè, niſi lepra adeo inualuerit, quòd per corroſionem membrorum eum ad hoc reddiderit impotentem.*

COMMENTARIVS.

D. Thomæ concluſio.

SEntentia D. Thomæ eſt, non licere Sacerdoti, etiam ſi curam animarum non habeat, omnino à conſecratione huius ſacramenti abſtinere: *quia cõſecratione,* inquit, *huius ſacramenti ſacrificium Deo offertur, ad quod* (dicit in ſolutione ad primum) *Sacerdos obligatur Deo ex Ordine iam ſuſcepto.* Addit deinde D. Thomas, tempus huius obligationis eſſe in præcipuis feſtis, & maximè in illis diebus, in quib. fideles communicare conſueuerunt. Quæ doctrina exponetur in diſputationibus moralibus de ſacrificio, vbi etiam declarabimus ſolutionem ad 3. in qua D. Thomas corporales ægritudines numerat, quæ executionem ſacerdotalis Ordinis impedire poſſunt.

ET HÆC DE EVCHARISTIÆ SACRAMENTO.

TRACTATVS DE MISSÆ SACRIFICIO.

Hactenus expediuimus omnia, quæ de myſterio Euchariſtiæ, quatenus ſacramentum eſt, dicenda nobis occurrerunt: nunc alteram rationem huius myſterij, quatenus ſacrificium eſt, explicare aggredimur. Quam tractationem diuus Thomas in his quæſtionibus non diſtinxit, nec ſeparauit, ſed promiſcuè de vtraque ratione ſacramẽti & ſacrificij diſſeruit, de priori quidem ex profeſſo, de poſteriori verò, quaſi incidenter, & breuiſſimè, optimè tamẽ accommodatur hæc materia ad octuageſimam tertiam quæſtionem diui Thomæ, in qua poſtquam egit de ſacramento, quod permanens eſt, de modo ſeu ritu cõficiendi illud agere videtur, ſic enim intelligendũ cenſeo titulum ſequentis quæſtionis, qui eſt de ritu huius ſacramẽti, id eſt, de ritu conficiendi: quia omnis ritus eſt in ordine ad aliquam actionem. Hîc autem non agit de ritu ſeruando in vſu, quia de eo iam dictum eſt; agit ergo de ritu ſeruando in eius effectione, & ita in omnibus ferè articulis agit D. Thomas de celebratione, idem autem eſt celebrare, quod conſecrare, ſeu ſacrificare. Tractat autem D. Thomas præcipuè de ritu accidentario in quinque poſterioribns articulis, in primo verò breuiter attingit ritum ſubſtantialem ſub ratione ſacrificij, & ideo commodiſſimè tota doctrina de ſacrificio ad hunc locum reſeruata eſt.

QVÆSTIO OCTVAGESIMA TERTIA, de ritu huius ſacramenti, in ſex articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de ritu huius ſacramenti.

Et circa hoc quæruntur ſex.

Primò, vtrum in celebratione huius myſterij Chriſtus immoletur.

Secundò, de tempore celebrationis.

Aliàs aptitudinem. *Tertiò, de loco & aliis, quæ pertinent ad apparatum huius celebrationis.*

Quartò, de his, quæ in celebratione huius myſterij dicuntur.

Quintò, de his, quæ circa celebrationem huius myſterij fiũt.

Sextò, de defectibus, qui circa celebrationem huius ſacramenti occurrunt.

ARTICVLVS I.

Vtrùm in hoc ſacramento Chriſti immoletur.

Inf. art. 2 cor. & ad 1. & 2. *AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd in celebratione huius ſacramenti, Chriſtus non immoletur. Dicitur enim Hebr. 10. Quod Chriſtus vna oblatione cõſummauit in ſempiternũ ſanctificatos. Sed illa oblatio fuit eius immolatio. Chriſtus ergo non immolatur in celebratione huius ſacramenti.*

2. Præterea, Immolatio Chriſti facta eſt in cruce, in qua tradidit ſemetipſum oblationem, & hoſtiam Deo in odorẽ ſuauitatis, vt dicitur Epheſ. cap. 5. Sed in celebratione huius myſterij Chriſtus non crucifigitur. Ergo nec immolatur.

Lib. 4. ca. 14. *3. Præterea, Sicut * Auguſt. dicit in quarto libro de* A *Trinitate, immolatione Chriſti idem eſt ſacerdos & hoſtia.* in fin. & can. 7. in prin. to. 3. *Sed in celebratione huius ſacramenti nõ eſt idem ſacerdos & hoſtia. Ergo celebratio huius ſacramenti non eſt Chriſti immolatio.*

*Sed contra eſt, quod * Auguſtinus dicit in libr. ſent. Proſperi: Semel immolatus eſt in ſemetipſo Chriſtus, & tamen quotidie immolatur in ſacramento.* Habetur de conſecr d. 2. c. Semel immolatus.

Reſpondeo dicendum, quod duplici ratione celebratio B *huius ſacramenti dicitur immolatio Chriſti. Primò quidem, quia ſicut dicit * Auguſtinus ad Simplicium, ſolent imagines earum rerum nominibus appellari, quarum imagines ſunt; ſicut cum intuentes tabulam, aut parietem pictum, dicimus, ille Cicero eſt, & ille Saluſtius. Celebratio autem huius ſacramenti (ſicut ſuprà dictum eſt *) imago quædam eſt repræſentatiua paſſionis Chriſti, quæ eſt vera eius immolatio. Et ideo celebratio huius ſacramenti dicitur Chriſti immolatio. Vnde Ambroſius * dicit ſuper Epiſtolam ad Hebræos, In Chriſto ſemel oblata eſt hoſtia, ad ſalutem ſempiternam potens, quid ergo nos? nonne per ſingulos dies offerimus? ſed ad recordationem mortis eius. Alio modo, quantum ad effectum paſſionis Chriſti, quia ſcilicet per hoc ſacramentum participes efficimur fructus* C *Dominicæ paſſionis. Vnde in quadam Dominicali oratione ſecreto dicitur: Quoties huius hoſtiæ commemoratio celebratur, opus noſtræ redemptionis exercetur. Quantum igitur ad primum modum, poterat dici Chriſtus immolari etiam in figuris veteris teſtamenti. Vnde & Apocalyp. 13. dicitur, quarum nomina nõ ſunt ſcripta in libro vitæ agni, qui occiſus eſt ab origine mundi. Sed quantum ad ſecundum modum, proprium eſt huic ſacramento, quod in eius celebratione Chriſtus immoletur.*

In li. quæſt. ad Simplicium q. 3 parum ante med tom. 4.

q. 79. art. 1. & 2. d. 73. art. 6.

In cap. 10. ad Hebr. nõ procul à princip. tom. 5.

Ad pri

In cap. 10. ad Heb. non remote à prin. *Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut Ambroſ.* ibidem dicit, Vna eſt hoſtia (quam ſcilicet, Chriſtus obtulit, & nos offerimus) & non multæ, quia ſemel oblatus eſt Chriſtus. Hoc autem ſacrificium exemplum eſt illius. Sicut enim, quod vbique offertur, vnum eſt corpus, & non multa corpora, ita & vnum ſacrificium.*

Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut celebratio huius ſacramenti eſt magis repræſentatiua paſſionis Chriſti; ita altare eſt repræſentatiuum crucis ipſius, in qua Chriſtus in propria ſpecie immolatus eſt.

Ad tertium dicendum, quòd per eandem rationē etiam Sacerdos gerit imaginem Chriſti, in cuius perſona & virtute verba pronunciat ad conſecrandum, vt ex ſupra dictis *q. 82. ar. 1. & 81.* *patet*. Et ita quodammodo idem eſt Sacerdos & hoſtia.*

COMMENTARIVS.

Chriſtum in hoc ſacramēto immolari affirmat. D. Thom. Reſponſio diui Thomæ eſt, Chriſtum immolari in hoc ſacramento, id eſt, in confectione, ſeu celebratione huius ſacramenti; cùm enim ſacramentum hoc ſit res permanens, poteſt quidem habere rationem rei oblatæ, non tamen poteſt habere rationem oblationis vel ſacrificij, quod in aliqua actione conſiſtit. Dicitur ergo Chriſtus immolari in hoc ſacramento, quando ipſum ſacramentum cōficitur; tunc enim ſacramentum celebrari dicitur, & hoc ſenſu ait diuus Thomas, celebrationem huius ſacramenti eſſe Chriſti immolationem. Hanc autem aſſertionem duplici ratione ſatis difficili confirmat. Prima eſt, quia eo modo appellatur hæc celebratio, immolatio, quo imago ſolet appellari nomine rei repræſentatæ: celebratio autem huius ſacramenti eſt quædam repræſentatio paſſionis Chriſti, quatenus in ea conficiuntur corpus & ſanguis Chriſti ſeparatim ex vi verborum; ergo, ſicut paſſio Chriſti fuit vera immolatio, ita celebratio huius ſacramenti eſt immolatio per modum imaginis alterius veræ immolationis. *Obiectio.* In quo diſcurſu ſtatim occurrit obiectio; quia ſequitur, hoc myſterium non eſſe verum ſacrificium, ſed imaginem eius; neque vniuocè ſic appellari, ſed ſolùm per extrinſecam analogiam, ſicut imago hominis, homo eſſe dicitur. *Diluitur.* Dicendum verò eſt, rationem D.Th. optimam eſſe, eius tamen expoſitionem pendere ex intelligentia rationis propriæ, & eſſentiæ ſacrificij. Et ideo breuiter ſupponendum eſt, ſacrificium quaſi materialiter conſiſtere in actione facta circa rem aliquam in cultum Dei: formaliter autem conſtitui in genere ſigni, vel excellentiæ diuinæ, vel interioris ſacrificij; quia ergo ex ſuperioribus ſatis conſtat, celebrationem huius ſacramenti eſſe quandam actionem ſacram pertinētem ad cultum Dei, ideo D.Thom. hic ſolùm fuit ſolicitus in explicando, qua ratione & quemadmodum ſit in actione hac ſignificatio ſufficiens ad rationem ſacrificij, quod rectè declarat per hoc quod repræſentat paſſionem Chriſti. Quod intelligēdum eſt, non ſolùm de illa paſſione, quatenus mors cuiuſdam hominis fuit, ſed quatenus à ſummo Sacerdote Chriſto oblata eſt Deo in ſacrificiū: nam eadē intētione, & ſub tali modo fit eius repræſentatio in hoc myſterio, & ideo non ſequitur, hoc nō eſſe propriè, vniuocè, & intrinſecè ſacrificium: nam in his, quæ conſtituuntur in genere ſigni vel imaginis, eſſe tale per repræſentationem alterius, non excludit, verum eſſe in tali genere, ſicut imago imaginis tam vera imago eſt, ſicut prior imago repræſentata. Addi etiam poteſt, ſi vim faciamus in verbo immolationis, hoc ſacrificium non dici propriè immolationē: nam immolatio propriè ſignificat ſacrificium cruentum, per veram interfectionem animalis, vel alterius rei deſtructionem; & hoc ſenſu myſterium hoc, quamuis ſit verum ſacrificium, non tamen eſt propriè immolatio, & hoc modo concedi poteſt eſſe analogicè immolationem; quia reuera repræſentat immolationem in Cruce factam, quamquam non videatur hic ſenſus D. Thomæ, qui indifferenter loquitur de immolatione & oblatione, vt patet ex verbis Ambroſij, quibus ſuam rationem confirmat.

Explicatur ſecunda ratio D. Thom. Secunda ratio D. Thomæ in forma eſt hæc: Per hoc ſacramentū efficimur participes fructus Dominicæ paſſionis; ergo in eo immolatur Chriſtus. Quæ illatio difficilis ſane eſt; quia participare fructum paſſionis Chriſti, communiter fit per vſum ſacramentorum omnium, in quibus non propterea Chriſtus immolatur; & ideo hæc ſupponenda, vel ſubintelligenda videntur, vt hæc ratio vim habeat: nimirum per celebrationem huius myſterij, non ſolum quatenus eſt conſecratio ipſius corporis & ſanguinis Chriſti, nobis applicari ex opere operato fructum paſſionis eius, quo ſenſu intelligit hic D. Th. quædam verba Eccleſiæ dicentis, quoties hoc myſteriū celebratur, opus noſtræ redemptionis exerceri; dicitur enim exercere, non tantùm ſecundū repræſentationem, ſed etiam ſecundùm efficaciam, quia nobis applicatur. Hinc ergo à poſteriori concluditur, hanc celebrationem eſſe ſacrificium, vel quia opus redemptionis non applicatur ex opere operato, niſi aut per receptionem ſacramenti, aut per oblationem ſacrificij: ſed hæc celebratio Euchariſtiæ vt ſic, non eſt receptio ſacramenti, & tamen per illam vt ſic, applicatur ex opere operato paſſio Chriſti; ergo eſt oblatio ſacrificij, vel certè, quia ſicut noſtra redemptio, quoad ſufficientiam quodam ſacrificio eſt perfecta, ita debuit per aliquod ſacrificium applicari: nullum autem eſt aliud, præter hoc myſterium.

In ſolutione ad primum tangit diuus Thomas locum Pauli in Epiſtol. ad Hebræos infrà latè tractandum. In ſolutione ad ſecundum, vno verbo dici poterat, argumentum ſolùm concludere, hic Chriſtum non immolari cruenter: diuus Thomas verè, vt magis explicet primam rationem articuli, declarare voluit, ſicut per conſecrationem repræſentatur paſſio, ita altare Crucem ſignificare. Et in eodem loco in ſolutione ad 3. declarat, Sacerdotem conſecrantem gerere imaginem Chriſti, cuius perſonam induit, dum conſecrat. Vnde concludit in hæc verba, *Et ita quodammodo idem eſt Sacerdos & hoſtia*, circa quæ verba dubitatum aliquando eſt, cur D.Th. addiderit, *quodammodo*, cùm ſimpliciter Sacerdos & hoſtia idem eſſe videantur. *D.Th. verba explicantur.* Reſpondeo, ſignificaſſe D. Thomam Chriſtum eſſe hoſtiam, quæ immediatè offertur, non tamen eſſe Sacerdotem per ſe ipſum immediatè offerentem, ſed per alium, verùm etiam Sacerdotem, & ita Sacerdotem & hoſtiam non eſſe omnino idem. Addi etiam poteſt, eſſe Sacerdotem, prout in propria ſpecie exiſtit, hoſtiam verò, vt eſt ſub alieno modo ſacramentali.

DISPVTATIO LXXIII.

De ſacrificio in communi.

Diſput. 1. de ſacrificio. Qvamquam D. Thomas de communi ratione ſacrificij tractauerit 2. 2. quæſtione 85. nihilominus hoc loco præmittenda neceſſariò eſt, vt ex propriis principiis oſtendere poſſimus, quomodo in myſterio Euchariſtiæ vera ſacrificij ratio inueniatur, quod ad huius materiæ complementum neceſſarium eſt, vt tota hæc doctrina de ſignis ſenſibilibus ad diuinum cultum inſtitutis, perfecta ſit; hactenus enim quædam ſigna declarauimus, quæ

quæ ad ſanctificationem hominum inſtituta ſunt, quæ ſacramenta vocamus, præter hæc autem neceſſarium eſt ſignum aliquod, quod directè & per ſe ritum ipſum colendi Deum contineat, quod ſacrificium appellamus. De quo dicendum hoc loco eſt, quoniam re ipſa coniunctum eſt cum Euchariſtiæ ſacramento. A

SECTIO I.

Vtrùm ſacrificium in genere ſigni rei ſacræ conſtituatur.

Difficultatis cauſa.

RAtio dubitandi eſt, quia D. Th. ſuprà, quæſt. 60. art. 1. ſacramentum definiens, dicit, *eſſe ſignum rei ſacræ*: ſed ratio ſacrificij diuerſa eſt à ratione ſacramenti; ergo non poteſt hoc conuenire ſacrificio. In contrarium verò eſt, quia ſacrificium dicit aliquid ſenſibile ad cultum Dei pertinens, ſed nihil ſenſibile poteſt pertinere ad cultum Dei, niſi aliquid ſignificet ad honorem Dei pertinens; quod neceſſe eſt aliquo modo factum eſſe. B

Quid nominis ſacrificij explicatur.

Sacrificij ſignificatio multiplex & analoga eſt, vt ſectione 6. declarabimus; nunc verò, vt procedere poſſit diſputatio, ſupponenda neceſſariò eſt propria ſignificatio huius vocis, in qua, & à nobis vſurpatur, & communi vſu recepta eſt. Sacrificium ergo propriè dictum eſt; *Externa, & ſenſibilis actio, qua res aliqua ita Deo offertur, vt legitimo ac ſolẽni ritu in Dei honorem, & cultum aliquo modo immutetur à publico & legitimo miniſtro,* quibus verbis nunc ſolùm ſignificationem vocis deſcribimus, vt ita poſſimus ad eſſentiam rei declarandam accedere. Hæc autem ſignificatio primò ſumpta eſt ex vſu omnium Latinæ loquelæ profeſſorum, apud quos ferè nullus alius vſus huius vocis reperitur. Secundò ſumpta etiam eſt ex vſu Scripturæ ſacræ; licèt enim verum ſit, quælibet opera in cultum Dei relata, interdum in Scriptura appellari ſacrificium, vt interna contritio, Pſalm. 50. *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus*; & vocalis laus, Pſalm. 46. *Sacrificium laudis honorificabit me:* eleemoſyna, ad Hebræos 13. *Talibus enim hoſtiis promeretur Deus:* & martyrium, Sap. 3. & corporis caſtigatio, ad Rom. 12. Nihilominus tamen omnis hæc ſignificatio, vt infrà videbimus, metaphorica eſt, & ex priori, quæ propria eſt, deriuatur. Quod facilè perſpicere licet ex diſcurſu veteris Teſtamẽti, in quo ea propriè & ſimpliciter dicebãtur ſacrificia, in quibus res aliquæ in Dei cultum mactabantur, ſeu immolabantur, & hoc modo ſæpe diſtinguitur ſacrificium ab actibus aliarum virtutum, vt à miſericordia, Oſeæ 6. *Miſericordiã volo, & non ſacrificiũ*: ab obedientia, 1. Reg. 15. *Melior eſt obediẽtia, quàm victima,* & in hac ſignificatione dicitur Pſal. 50. *Quoniam, ſi voluiſſes ſacrificium, dediſſem vtique, holocauſtis non delectaberis.* Et in nouo Teſtamento eſt frequens hæc ſignificatio: præſertim in epiſt. Pauli ad Hebræos, à quinto capite vſque ad decimum; in quo adducit verba Pſalm. 39. *Sacrificium & oblationem noluiſti, &c.* cap. 5. dixerat; *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona, & ſacrificia pro peccatis.* Ex quo loco poſſumus in hunc modum argumẽtari: nam Sacerdos propriè ſignificat miniſtrum publicè deputatum, vt nomine totius populi apud Deum intercedat, vt conſtat ex Pauli definitione, & ex communi vſu: ſed ſacrificium propriè dictum ſignificat proprium actum Sacerdotis; ergo ſacrificium non ſignificat quemlibet actum virtutis, ſed ſpecialem actum à Sacerdote factum in cultum Dei, nomine totius populi: imò nec ſignificat quẽlibet actum Sacerdotis, ſed potiſſimum ac ſupremum actum eius, qui conſiſtit in oblatione aliqua, in qua ſacrum aliquid in honorem Dei conficiatur. Atque hoc modo dicimus, in antiqua lege fuiſſe multa ſacrificia; in noua verò eſſe vnũ tantũ ac ſingulare ſacrificium, in quo Chriſtianus populus ritu publico & ſolemni Deum colit: nã, ſi ſacrificium in prædicta ſignificatione propria non ſumatur, non erit vnum ſacrificium in lege noua, ſed multiplex. Tandem in hunc modũ declaratur, quia prædictus actus colendi Deum, qualis per datam definitionem quid nominis ſacrificij, explicatus eſt, poſſibilis eſt, & honeſtus, ac rationi conformis, ſi debito modo fiat, vt patet ex perpetuo vſu Eccleſiæ tam in lege gratiæ, & ſcripta, ex diuina inſtitutione manifeſta, quàm in lege naturæ ex interiori inſtinctu diuinæ gratiæ, & ex ipſa naturali propenſione rationalis naturæ. Cùm enim homo animo & corpore conſtet, non ſolùm internis actibus, ſed etiam externis, & rebus ipſis ſenſibilibus Deum colere debet; eiúſque dominium, & principatum, profiteri, quod fit accommodatiſſimè, dum res aliqua ita Deo offertur, vt in eius honorem immutetur, ſeu conficiatur. Eſt ergo hic actus poſſibilis, & ſpecialem habens honeſtatem; poteſt ergo proprio etiam nomine ſignificari. Hoc ergo dicimus eſſe nomine ſacrificij, vt ex vſu monſtratum eſt, & ex Etymologia ipſius nominis poteſt declarari; quia ſacrificare idem eſt, quod ſacrum facere: *Sacrificium* ergo ſignificat ſacrificationem ipſam, ſeu actionem, per quam res aliqua offertur ſacrum aliquid circa illam efficiendo. Neque eſt alia vox Latina, quæ huiuſmodi actum propriè ſignificet; hæc ergo eſt propria ſignificatio huius vocis, in qua à nobis in hac materia vſurpatur, & in hoc ſenſu loquitur de ſacrificio D. Thom. in tota hac materia in 2. 2. q. 65. præſertim art. 3.

Sacrificij definitio. C

Pſalm. 50. & 46. *Hebr. 13.* *Sapient. 3.* *Rom. 12.* D *Oſeæ 6.* *1. Reg. 15.* *Pſalm. 50.* *Hebr. 5.* *Pſalm. 39.* E

Sacrificiũ ſub ſigno ſacro, vt ſub genere collocatur. *D. Thom.*

Ex his facilis eſt reſolutio propoſitæ quæſtionis; dicendum eſt enim, ſacrificium conſtitui in genere ſigni ſacri. Ita docet D. Th. 2. 2. q. 85. art. 1. & 2. nam ex hoc principio probat, vſum ſacrificij eſſe connaturalem homini cui proprium eſt mentem & animũ ſuum ſignis ſenſibilibus declarare, & inde etiã concludit, ſacrificium ſoli Deo eſſe offerendum, quia diuinam excellentiam aliquo modo ſignificat; ſupponit ergo ſacrificium in genere ſigni ſacri conſtitui. Quod etiam docuit Auguſt. lib. 5. de Ciuit. capit. 5. dicens: *Sacrificium viſibile inuiſibilis ſacrificij ſignum eſſe.* Et epiſt. 49. quæſt. 3. dicens, *ſignificatiua eſſe omnia talia ſacrificia, & quarundam rerum ſimilitudines.* Ratione patet ex dictis, quia ſacrificium ſignificat quandam actionem externam, & ſacram; eo quòd cultum Dei externum continet: ſed huiuſmodi actio materialiter ſumpta, vt quidam motus eſt, nihil in ſe habet, quod ad honorem Dei ſpectet, vt conſtat in occiſione vituli, & ſimilibus ſacrificiis: de quibus ſub hac ratione ſæpe in Scriptura dicitur, nihil in ſe habere vnde placeant Deo, & ab ipſo poſtulentur; tota ergo ratio honoris, & cultus talis actus in ſignificatione conſiſtit, ſcilicet quia per talem actum homo ſignificat exiſtimationem, quam de Deo habet, & ſubmiſſionem animi ſui ad ipſum, vel aliquid huiuſmodi; eſt ergo de ratione ſacrificij huiuſmodi ſacra ſignificatio.

Auguſt.

Sacrificiũ ſignum eſt ad placitum inuentum.

Atque hinc colligitur primò, ſacrificium eſſe ſignum ad placitũ, & ex inſtitutione, qualis ferè ſunt omnia ſigna, quibus homo exprimit rationalẽ mentem ſuam. Patet, quia huiuſmodi ſignificatio non eſt naturalis tali actioni exteriori ſecundùm ſe conſideratæ, verbi gratia, occiſioni vituli, aut alteri ſimili; oportet ergo, vt ex impoſitione illi conueniat: ad quam impoſitionem poteſt quidem in actibus ipſis

ipſis externis conſiderari aliqua proportio & analogia, quæ ab Auguſtino ſupra ſimilitudo vocata eſt; & dici poteſt fundamentum remotum huius ſignificationis: proximum autem eſt ipſa impoſitio, ſine qua nulla eſſet talis ſignificatio, vt de ſacramentis etiam in genere ſupra tractauimus: & diximus etiam in priori tomo in materia de adoratione, actus exteriores de ſe eſſe indifferentes ad cultum præbendum, quia ex ſola rei natura non habent determinatam ſignificationem; vnde fit vt eodem actu vtamur interdum ad colendum Deum & Sanctos ſub diuerſa intentione: ſacrificium autem, vt diximus, ſignificat actum continentem proprium Dei cultum & honorem ratione ſuæ ſignificationis; non ergo habet hanc ſignificationem ex ſola rei natura, ſed ex inſtitutione, in hoc eſſe poteſt vlla dubitandi ratio. Atque in hoc ſenſu videtur dixiſſe D. Thom. 2.2. quæſtion. 85. artic. 4. Sacrificium non habere aliunde laudem, niſi quia fit ob reuerentiam Dei: non enim eſt ſenſus, ſacrificium de ſe eſſe actum indifferentem, qui ſolùm fiat bonus ex relatione extrinſeca; hoc enim eſt præter mentem diui Thomæ: nam ſacrificium formaliter ſignificat quendam externum actum religionis, qui ex proprio obiecto, & intrinſeco motiuo bonus eſt, eo modo quo actus exterior capax eſt bonitatis; ſenſus ergo eſt, actum illum externum, quem nomine ſacrificij ſignificamus, de ſe non habere honeſtatem, ſed ſolùm quatenus impoſitus eſt ad ſignificandum Dei cultum & honorem; eſt ergo ſacrificium ſacrum ſignum ad placitum ſignificans.

D. Thom.

Reſponſio ad rationem dubitandi.

Ad rationem dubitandi in principio poſitam reſpondetur, rationem ſacri ſigni eſſe communem ſacrificio & ſacramento, & neutrius propriam rationem, & differentiam continere: quæ autem illa ſit in ſacramento, ſuprà dictum eſt: de ſacrificio autem explicanda ſupereſt.

SECTIO II.

Quid ſacrificium ſignificare debeat, ſeu quæ ſignificatio de ratione ſacrificij ſit.

IN omni ſigno ad placitum duo ſunt præcipuè cõſideranda; materiale ſcilicet, quod eſt res vel actio ad ſignificandum impoſita; & formale, quod eſt ſignificatio ipſa: quæ cũ in relatione conſiſtat, vel ad modum relationis explicetur, à fundamento proximo, quod eſt impoſitio, & à termino ſeu re ſignificata pendet. Hæc igitur omnia ſunt à nobis in ſacrificio ſigillatim conſideranda; primum verò de termino & re ſignificata dicendum eſt, quia ſpecies relationis ſolet à termino ſumi, & ex illo maximè pendet aliorum cognitio. Duo igitur poſſunt per ſacrificinm ſignificari: vnum eſt, internum ſeu inuiſibile ſacrificium, vt Auguſtinus dixit, aliud, eſt myſterium aliquod fidei; verbi gratia, paſſio Chriſti; quo modo dicitur Chriſtus immolatus, ab origine mundi in veteribus ſacrificiis, vt ex Apocal. 13. notauit D. Thom. in hoc art. 1. Et hinc duplex ſignificatio conſurgit: vna dici poteſt moralis; quia cõſiſtit in ſignificatione alicuius actus humani interioris, ac moralis; quia per ſe pertinet ad bonos mores hominis; alia dici poteſt myſtica, quia in repræſentatione alicuius reconditi & ſupernaturalis myſterij conſiſtit. Declarandum igitur ſupereſt, quænam iſtarum ſignificationum ſit de ratione ſacrificij.

Apoc. 13. D. Thom.

De eſſentia ſacrificij eſt aliqua moralis ſignifica-

Dico primò: Aliqua ſignificatio moralis eſt de ratione ſacrificij. Vnde aliquid in Deo, & aliquid in homine offerente ſignificare debet; in Deo quidem ſupremam excellentiam, & dignitatem primi principij, vltimi finis, & ſupremi Domini rerum omnium, in homine verò ſubiectionem ad Deum, & recognitionem prædictæ diuinæ excellentiæ ac poteſtatis. Hæc aſſertio ſumitur ex diuo Thoma & Auguſtino, locis citatis præcedente ſectione: hac enim ratione dixit Auguſtinus, ſacrificium viſibile eſſe ſignum inuiſibilis ſacrificij: hoc enim inuiſibile ſacrificium nihil eſt aliud, quàm interna deuotio, & diſpoſitio, qua homo, & per intellectum recognoſcit Deum, vt ſupremum dominum; & per voluntatem vult ſe Deo ſubmittere, colendo ipſum, & profitendo hanc eius excellentiam; ergo hæc ſignificatio naturalis eſt de ratione ſacrificij, quæ tam ex parte Dei, quàm ex parte hominis, ea, quæ diximus, cõplectitur. Vnde ex hac ſignificatione concludunt in primis dicti Patres, ſacrificium eſſe de lege naturæ, quia naturale eſt homini, ſe interius ſubiicere Deo, & internum hunc affectum externo ſigno prodere, deinde concluditur, ſacrificium continere ſingularem cultum Dei, ſolíque vero Deo eſſe offerendum, vt latè tractat Auguſt. contra aduerſarium legis & Prophetarum c. 18. & lib. 8. de Ciuit. c. 28. & lib. 10. c. 5. vbi hac ratione inquit, *Sacrificium, etſi ab homine offertur, res tamen diuina eſt:* & Epiſt. 49. q. 3. *Intelligendum eſt,* inquit, *quam ſit res antiqua ſacrificium, quod non niſi vni vero Deo offerri debere veraces ac ſacræ literæ monent,* & ob hanc cauſam, vt ibidem docet, dæmones omni tempore vehementer optarunt, vt homines ſibi ſacrificium offerant, ſcilicet, vt diuinum honorem vſurparent. *Dæmones enim* (ait lib. 10. de Ciuit. c. 19.) *nõ cadauerinis nidoribus ſed diuinis honoribus gaudent.* Vnde ex omnium hominum cõmuni conſenſu & conceptione, ſacrificium, supremũ latriæ cultum continet, qui per antonomaſiam nomine adorationis ſimpliciter dictæ ſignificari ſolet, & ideo eadem vox ſacrificio tribuitur, Geneſ. 22. *Poſtquam adorauerimus, reuertentur ad vos,* & aliis locis infrà citandis: omnia antè hæc in prædicta ſignificatione fundantur; eſt ergo illa de ratione ſacrificij. Quod tandem exemplo aliquo ex re ipſa ſumpto declaratur: nam, quãdo in ſacrificio aliquo interficitur animal in honorem Dei, illa actione ſignificatur, omnia à Deo procedere, & ſub eius eſſe poteſtate, & ideo in illius cultum interimitur: dum autem homo illã actionem exercet, vel nomine ſuo exerceri facit profitetur, ſe recognoſcere, quod per illam ſignificatur. Vnde Leuit. 1. & ſæpe in veteri Teſtamento præcipitur, vt homo offerens ſacrificium, manum imponat ſuper animal, quod immolatur, vt ſignificet ipſummet eſſe, qui in illa victima tanquam in ſigno quodam ſe immolat, Deóque ſubmittit. Et D. Th. ſup. q. 82. ar. 4. dicit, eum qui ſacrificat, ſolere de re ſacrificata participare, vt per hoc oſtendat ad ſe ſacrificium interius pertinere, quia exteriùs ſacrificium ſignum eſt interioris ſacrificij; eſt ergò hæc ſignificatio maximè eſſentialis ſacrificio. Denique ex hac ſignificatione ſumitur prima & potiſſima differentia inter ſacrificium & ſacramentum: nam ſacrificium per ſe primò ordinatur ad diuinam excellentiam, & cultum ei debitum profitendum & ſignificandum: ſacramentum verò non itẽ, ſed ordinatur ad aliquam hominis ſanctificationem ſignificandam, vt ſuprà dictum eſt.

Auguſt.

Gen. 22.

Leuit. 1.

D. Thom

Differentia inter ſacrificium & ſacramentum.

Myſtica ſignificatio nõ imbibitur in ratione ſacrificij primaria, licet ei annexa eſſe nõ raro contingat

Dico ſecundò: Significatio myſtica, etiamſi cum ſacrificiis præſertim à Deo inſtitutis coniuncta ſit, non tamẽ videtur eſſe de primaria ratione & eſſentia ſacrificij. Probatur primò, quia ſi ſacrificium viſibile habeat prædictam ſignificationem inuiſibilis ſacrificij, hoc ipſo erit verũ ſacrificium: ſed poteſt prædictam ſignificationem habere abſque alia myſtica ſignificatione, vt per ſe manifeſtũ eſt: nihil enim repugnat,

pugnat, actionem aliquam externam ordinari ad prædictum Dei cultum ſignificandum, & non ad repræſentandum aliquod aliud myſterium: ergo talis myſtica repræſentatio non eſt eſſentialis ſacrificio. Dices, etiam poteſt per aliquam actionem huiuſmodi repræſentari aliquod myſterium reconditum, & non diuina excellentia, nec ſubiectio hominis ad Deum. Reſpondetur, hoc quidem fieri poſſe; tale autem ſignum non eſſe futurum ſacrificium, quia deeſt illi prima & eſſentialis ſignificatio ſacrificij. Dices idem reſponderi poſſe de alia actione ſignificante prædictum Dei cultum & excellentiam, & non aliud myſterium. Reſpondetur nõ eſſe ſimilem rationem, quia, poſita illa priori ſignificatione, ſeruatur ratio & definitio ſacrificij ab Auguſtino tradita, & ex cõmuni omnium gentium vſu, & conceptione ſumpta. Vnde argumentor ſecundo ex vſu omnium hominum tam fidelium, quam infidelium, omnibus enim fuit communis ſacrificiorum vſus; diuerſo tamen modo: nam infideles falſis diis ſacrificia offerebant, qui licet nulla alia myſteria per ſua ſacrificia repræſentare intenderent prætetquam ſupremum cultum eius numinis, quod colebant, hoc ipſo ſacrificia offerebant; ergo ſignum eſt, hanc ſolam ſignificationem eſſe de ratione ſacrificij: quæ vera erit, in vero ſacrificio, falſa autem in falſo, ſeu idololatriam continente. At vero fideles, & iuſti vero Deo vera ſacrificia ſemper obtulerunt, ex Adamo vſque, ſaltem poſt lapſum, vt D. Thom. docet, dict. q. 85. 2. 2. art. 1. ad 2. & tamen non videtur neceſſarium, vt in omnibus illis ſacrificiis fuerit myſtica ſignificatio, præſertim in his, qui tempore legis naturæ ſacrificia offerebant, non ex ſpeciali reuelatione diuina, ſed proprio arbitrio & determinatione, in illis enim ſacrificiis non poteſt facile fingi myſtica ſignificatio, preſertim apud eos, qui non habebant explicitam fidem Chriſti: non eſt ergo prædicta ſignificatio de ratione ſacrificij. Vnde ſumitur cõfirmatio, quia ſacrificium eſt de lege naturæ, vt dicemus; erat ergo poſſibile ex vi ſolius rationis naturalis: ſed myſtica ſignificatio non dictatur ſolo lumine rationis naturalis; ergo talis ſignificatio non eſt de ratione ſacrificij, ſed ſufficit altera moralis, quæ ratione naturali inueniri poteſt. Tandem, ſacrificium ipſum mortis Chriſti fuit verum & perfectũ ſacrificium, habens prædictam moralem ſignificationem; nulla tamẽ ſignificatio myſtica in eo excogitari poteſt, quia non eſt impoſitum ad aliquod aliud ſacrificium, vel ſupernaturale myſterium ſignificandum; ergo. Atque hinc à fortiori cõcluditur, nõ eſſe de ratione veri ſacrificij, vt ſignificet ſacrificium mortis Chriſti, quia hæc ſignificatio myſtica eſt: ſi ergo nulla myſtica ſignificatio eſt de ratione ſacrificij, neque hæc etiam erit. Item, quia ratio ſacrificij prior eſt, & inde pendens à lapſu humanæ naturæ, conſequitur, enim rationem ipſam naturalem ſecundum ſe: vnde ſupra etiam oſtendimus, ſi nõ interueniente peccato Adæ, ſtatus innocentiæ duraſſet, futurum in illo fuiſſe ſacrificij vſum: ſed ſacrificium Crucis Chriſti poſterius eſt, quam lapſus humanæ naturæ, ab illo ſuo modo pendens: ergo eſſe ſignum eius, non poteſt eſſe de primaria ratione ſacrificij.

Obiectioni occurritur.

Euaſio refutatur.

Contra prædictam concluſionem obiectiones aliquot diſſoluuntur.

Sed contra hanc concluſionem obiici poteſt primò, quia myſtica ſignificatio eſt de ratione ſacramenti, vt ſupra declaratum eſt: ergo etiam erit de ratione ſacrificij. Reſpondetur, negando conſequentiam, imo hæc eſſe poteſt altera notanda differentia inter ſacramentum & ſacrificium. Cuius ratio primum reddi poteſt ex notatione ipſorum nominum: nam ſacramentum idem eſt, quod ſacrum myſteri- A rium, & ideo de ratione illius eſt, vt aliquod arcanum in ſe recondat atque ſignificet; at vero ſacrificium idem eſt, quod ſacrum factum, & ideo ad rationem illius ſatis eſt, quod reſpectu Dei religioſam mentem indicet.

Secundo. Secundò obiicitur, quia omnia ſacrificia habent virtutem & valorem ex ſacrificio mortis Chriſti; ergo eſt de ratione eorum, vt reſpectu illius myſticam aliquam ſignificationem habeant; neque propterea neceſſarium erit, vt ipſummet ſacrificium crucis ſimilem ſignificationem myſticam habeat, quia, cum ſit primum exemplar, ſuperioris rationis eſſe debet, ſatíſque eſt, quod ſe ipſum repræſentet; quamquam reſpectu ſuorum effectuum non B omnino carere videatur aliqua ſignificatione myſtica: nam mors Chriſti, peccati mortem ſignificaui. Reſpondetur primò, negando conſequentiam: nam poſſet ſacrificium participare virtutem & valorem ex ſacrificio mortis Chriſti, quamuis ſolum diuinum cultum, & nullum aliud ſupernaturale myſterium, neque ipſum crucis ſacrificium ſignificaret; ſicut actus animi, quibus apud Deum meremur, vel ſatisfacimus, ex Chriſti meritis valorem participant, quamuis non ſint impoſiti ad ſignificandum illam: quia hæc participatio non fundatur in ſignificatione, ſed in morali cauſalitate, ſeu dimanatione; nimirum, quia omnes hi actus noſtri innituntur Chriſto, tanquam primæ cauſæ in ſuo ordine. Secun- C dò dicitur, eſſe extra rationem ſacrificij vt ſic, habere aliquam virtutem vel valorem ex ſacrificio Chriſto: nam in ſtatu innocentiæ potuiſſet eſſe ſacrificium, etiam ſi Chriſtus in illo futurus non fuiſſet; & idem potuiſſet Deus ordinare in ſtatu naturæ lapſæ, quamuis ergo demus, omnia ſacrificia, quæ de facto habent valorem aliquem à Chriſto, conſequenter habere aliquam ſignificationem myſticam eius, vel paſſionis illius, non inde fit, talem ſignificationem eſſe de ratione ſacrificij. Vnde dicitur tertio, aliud eſſe, declarare, quid ſit de primaria ratione & eſſentia ſacrificij, quod hactenus fecimus; aliud verò inquirere, quid de facto habuerint omnia ſacrificia, præſertim ea, quæ aliquo modo diuinam habue- D runt inſtitutionem, quod in prædicta obiectione inſinuatur: ſic enim veriſimile eſt, omnia ſacrificia ſupernaturalia & grata Deo, à morte Chriſti diſtincta, fuiſſe imagines, & repræſentationes quaſdã ſacrificij cruenti Chriſti, quod quidem & ſacrificio legis nouæ certiſſimum eſt, vt poſtea videbimus; de ſacrificiis autem legis veteris id docet Auguſtin. 10. de Ciuit. cap. 25. contra Fauſt. cap. 22. & 2 contra aduerſar. legis & proph. cap. 18. & D. Thom. 1. 2. quæſt. 102. art. 3. & ſumitur ex Paulo ferè tota Epiſt. ad Hebræos; & ex generali regula, quam tradit, 1. ad Corint. 10. *Omnia in figura contingebant illis*, & inductione poſſet oſtendi, ſi res non eſſet valde prolixa, E & à præſente inſtituto aliena. Et eadem ferè ratio eſt de ſacrificiis legis naturæ; maximè quæ offerebantur ab omnibus habentibus expreſſam fidem myſteriorum Chriſti & ex ſpeciali reuelatione & inſtinctu diuino, quale fuit ſacrificium Melchiſedech, quod & ſacrificium noſtrum Euchariſticum, & conſequenter crucis ſacrificium ſignificauit, vt in 1. tomo huius tertiæ partis circa q. 22. D. Thom. latè dictum eſt. Idémque credi poteſt de ſacrificio Abel, qui de primogenitis gregis ſui obtulit, vt dicitur Geneſ. 4. & Paulus ad Heb. 11. explicat fide obtuliſſe hoſtiã; quã Eccleſia in Canone declarat, fuiſſe verũ ſacrificium: vnde multi probabiliter exiſtimãt, obtuliſſe agnum aliquẽ ex fide paſſionis Chriſti; & ad repræſentandum illum, ſiue id fecerit ex ſpeciali

Auguſt. D. Thom. Paul. ad Heb. 1. Cor. 10.

Gen. 4. Hebr. 11.

Dei

Dei reuelatione, vt ex his, quæ Auguſtinus tradit, A libro primo, de mirabil. ſacræ Scripturæ, cap. 5. colligi poteſt; ſiue ex paterna traditione, vtroque enim modo fieri potuit. Adam enim ſtatim poſt peccatũ, redemptionem agnouit futuram per Chriſti mortem, vnde in eius fidei proteſtatione talia ſacrificia inſtituiſſe probabile eſt. Et de hac fide Chriſti recte intelligitur prædictus locus Pauli, atque idem dici poteſt de ſacrificiis Abrahæ, & aliis huiuſmodi. Quod ſi aliquod ſacrificium oblatum fuit abſque fide explicita mortis Chriſti, illud quidem repræſentare non potuit ſacrificium Chriſti ex ſpeciali impoſitione, ſaltem hominibus cognita. Nam Deus fortaſſe in omnibus ſacrificiis hanc repræſentationem intendebat, & ideo inſpirabat modum ſacrificij ad hanc ſignificationem accommodatum, licèt non ſemper homines myſterium perciperent. Nihilominus tamen, ſicut tales homines ſaluabantur in fide Chriſti implicita; ita dici poſſunt ſuis ſacrificiis implicitè, & in actu exercito, Chriſti ſacrificium repræſentaſſe, quia omnia faciebant ad colendũ & placandum Deum, qui niſi per Chriſti ſacrificium, placari non potuit. Atq; hoc modo dici poteſt, in omnib. ſacrificiis, quę de facto fuerunt, inuentam fuiſſe aliquã ſignificationem myſticam ſacrificij Chriſti, propter quod fortaſſe dixit Sander. lib. 1. de viſib. Monarch. c. 6. ſacrificium Chriſti eſſe veluti primum exemplar cęterorum, quæ eo magis propria ſacrificia ſunt, quo perfectius illud repræſentant. Et ratio reddi poteſt, quia ſicut voluit Deus, omnes homines per Chriſti mortem ſaluari; ita etiam voluit, vt hanc fidem ſuis ſacrificiis profiterentur, ipſum ſacrificium mortis Chriſti eis repræſentando.

Sander.

SECTIO III.

Vtrùm ad rationem ſacrificij neceſſaria ſit diuina impoſitio, vel humana ſufficiat.

QVæſtio hæc videtur magis ad cauſam, ſeu inſtitutionem ſacrificij explicandam, quam ad eſſentiam eius pertinere, tamen, quia impoſitio ipſa intrat eſſentialem rationem ſacrificij, tanquam proxima ratio ſignificationis eius, ideo non poſſunt hęc duo diſputatione ſeiungi; quia ad declarandum, qualis requiritur impoſitio, neceſſarium eſt ſimul exponere à quo quave authoritate fieri poſſit. Videtur ergo, ſolũ Deum poſſe ſacrificium inſtituere, ſeu ad ſignificandum imponere, & hoc ſenſu impoſitionem hanc debere eſſe diuinam. Primò, quia ſolus Deus poteſt eſſe author ſacramẽtorum; ergo & ſacrificiorum: quia non eſt ſacrificium res minus ſacra diuina, quàm ſacramentum. Secundò, quia in ſacrificio aliquid offertur, & quaſi donatur Deo, quo ipſe honoretur, & colatur: ſed nõ poteſt, aut donatio rata eſſe, niſi conſtet, Deum tale donum acceptare; aut oblatio eſſe honorifica, niſi ei ſit grata: neutrum autem horum conſtare poteſt, niſi talis modus oblationis ab ipſo Deo traditus ſit: eſt ergo hoc neceſſarium ad E legitimum & verum ſacrificium; quis enim auſus fuiſſet per occiſionem vituli Deum honorare, niſi ipſemet declararet, ſe tali honore eſſe cõtẽtum, eámque actionem ad id ſignificandum impoſuiſſet? Tertiò, quia alia poſſent nunc in Eccleſia inſtitui noua ſacrificia ab Euchariſtia diſtincta; & ſimiliter in veteri Synagoga licuiſſet diuerſa inſtituere ſacrificia ab his, quæ in ipſa lege tradita erant: vtrumque autem horum manifeſtè falſum eſt.

Deum neceſſario eſſe ſacrificiorum authorem, qualiter probetur.

In hac re ſupponendum eſt, ſermonem eſſe de inſtitutione ſeu impoſitione diuina propriè dicta, id eſt, quæ immediatè à Deo, ſeu à Chriſto Domino facta ſit: nam illa, quæ fit ab homine per poteſtatem a Deo acceptam, licet referri poſſit in Deum, a quo eſt omnis huiuſmodi poteſtas, ſimpliciter tamen humana eſt: nam humano arbitrio definitur, & ſtatuitur, quomodo ſupra diximus, inſtitutionem ſacramentalium eſſe humanam, quamuis ſit ab Eccleſia per poteſtatem a Chriſto acceptam. Secundò ſtatuendum eſt, non eſſe ſermonem de potentia abſoluta, quia ſupra dictum eſt, de potentia abſoluta poſſe Deum committere puro homini poteſtatem ad inſtituenda ſacramenta; multo ergo certius eſt, poſſe etiam committere poteſtatem inſtituendi ſacrificia: loquimur ergo de potentia connaturali homini, ſeu naturæ humanæ, aut ſecundum ſe, id eſt, in pura na- B tura, aut prout eleuata eſt ad ſupernaturalem ſtatum per ordinem gratiæ: nam in vtroque ſtatu exercere poſſet actum ſacrificandi ſibi accommodatum; quia, ſicut Deum poſſet interius colere inuiſibili ſacrificio: ita etiam poſſet aliquo ſacrificio viſibili ſuum inuiſibile ſacrificium manifeſtare.

Dico ergo primò; Ex natura rei poteſt humanum genus in quocunque ſtatu viæ exiſtens inſtituere ſacrificia ſuo ſtatui accommodata, quibus Deum colat, & honoret: quapropter, ſi ſola eſſentialis ratio ſacrificij conſideretur, quamuis ex diuina inſtitutione ſeu impoſitione eſſe poſſit, non tamen eam neceſſario requirit, ſed poteſt etiam eſſe ex humana inſtitutione. Probatur primũ ex generali principio poſito, C quod ad rationem ſacrificij viſibilis ſufficit, ſignificatio moralis inuiſibilis ſacrificij: hæc enim ſignificatio eſt adeò proportionata humanæ naturæ, vt propterea dicatur ſacrificium eſſe de lege naturæ; ergo impoſitio alicuius ſigni ad hoc ſignificãdum non eſt adeò ſupra naturam hominis, vt ſemper requirat diuinam authoritatem, à qua immediatè proficiſcatur. Secundò poteſt homo imponere voces, quib. ſignificet interiorem exiſtimationẽ, quam de diuina excellentia habet, & ſubiectionem ad illam; ergo etiam poteſt imponere res aliquas, vel actiones, ad idẽ ſignificandũ, quia non ſolum verbis, ſed etiam reb. & actionib. poteſt homo interiorem mentem exprimere; ergo eadem ratione poteſt illam ſignificationẽ D tribuere alicui actioni ad ſacrificium accommodatę, quia non eſt in hoc vlla ſpecialis repugnantia, vt clarius ex duabus ſectionibus ſequentib. conſtabit. Tertiò id declaratur in ſingulis ſtatibus humanæ naturæ: nam ſi conſtituamus hominem in pura natura, ille ſolũ poſſet cognitione & ratione naturali Deum recognoſcere, vt naturæ authorem & dominatorem, & conſequenter poſſet huiuſmodi mentem ſuam ſignis viſibilibus oſtendere, & hæc poteſtas ei eſſet omnino connaturalis, ex ſolo naturæ lumine illi conueniens. Quia, ſicut eſt naturale homini dicere Deum, non ſolùm interius, ſed etiam exterius; ita etiam imponere ſigna ad hunc finem accommodata: externus namque cultus non fit niſi ſignis viſibilib. ad placitum & ex impoſitione ſignificantibus: nec deberet homo in eo ſtatu expectare diuinam impoſitionem & reuelationem: hæc enim non eſt debita homini ſecundum ſe, ſed excedit potius ſtatum puræ naturæ. Si verò loquamur de homine eleuato ad ſtatum gratiæ, conſequenter in eo ſupponenda eſt fides, & ſupernaturalis cognitio: quia ſuppoſita, ſicut eſt connaturale homini ſic inſtituto interius colere Deum ſupernaturali cultu; ita etiam eſt illi connaturalis poteſtas ad vtendum ſignis viſibilibus, inter quæ ſacrificia comprehenduntur, quibus talem interiorem cultum ſignificet, propter eaſdem rationes, quæ, ſeruata proportione applicari poſſunt; quia, neque in tali ſtatu hominis neceſſarium

Homines in qualicunque ſtatu exiſtentes per ſe poterant ſacrificia inſtituere.

abſolutè eſſet, ſpecialem reuelationem, aut impoſitionem Dei expectare, quia hæc etiam non eſt illi ſimpliciter debita cum poſſit homo per fidem & gratiam conuenienter operando, huiuſmodi opera & munera ſufficienter exercere. Et ideo D.Th. 2. 2. quæſt.85.art.1.ad 1. ſub disiunctione dixit, oblationem ſacrificij in communi eſſe de lege naturæ, ſed determinationem ſacrificiorum eſſe ex inſtitutione humana vel diuina: in quo apertè docet concluſionem poſitam.

D.Thom.

Sacrificiorum diffiniendorũ in aliqua Repub. poteſtatẽ ſibi Deus reſeruare & potuit & voluit

Dico ſecundò, fieri poſſe à Deo, & ſæpe etiam factum eſſe, vt ſacrificiorum inſtitutio in aliqua Republica ſolum Deo reſeruata ſit. Hoc probant ex parte argumenta in principio poſita. Et quidem poteſtas hęc diuina per ſe ferè tota eſt. Nam licèt in humana natura, vel Republica ſit poteſtas ad ferendas leges, quibus ſeipſam gubernet & regat, tamen, quia hæc poteſtas eſt ſub poteſtate Dei, qui ſupremus eſt Rector & Prouiſor humanæ naturæ, poteſt Deus præuenire illam humanam poteſtatem, proprias leges ferendo, quas humana poteſtas nec mutare, nec minuere vlla ratione poſsit, neque etiam augere, ſi Deus velit; eandem ergo poteſtatem habet circa leges ſacrificiorum: nam eadem eſt de illis, quæ de cęteris, ratio, vel certè maior; quia proximius diuinum honorem attingunt. Quod verò ad vſum pertinet, certum eſt, in lege noua Chriſtum Dominum vſum eſſe hac poteſtate: ita enim vnicum Euchariſtiæ ſacrificium inſtituit, vt noluerint cum illo aliud multiplicari aut miſceri, vt inferiùs locis ſuis demonſtrabimus. Atque idem cenſendum eſt de ſtatu legis veteris, vt ipſe vſus ſatis probauit; nulla enim in populo Hebræo legitima ac vera ſacrificia introducta ſunt, præter ea, quæ in lege ſunt à Deo tradita. Ratio autem huius rei ita poteſt explicari: nam quòd Deus ſpecialiter voluerit aliqua ſacrificia ſua authoritate inſtituere, ex multis capitibus oriri potuit, videlicer, vel quia opus, quo ſacrificium perficitur, ſupernaturale eſt, & ex diuina omnipotentia pendens, vt cõtingit in noſtro Euchariſtico ſacrificio; vel quia voluit in tali ſacrificio non tantùm eſſe ſignificationẽ, ſed etiam efficaciam, quam ſolus Deus tribuere poteſt, quod etiam conuenit noſtro ſacrificio, vel certè, quia præter ſignificationem moralem, voluit eſſe myſticam, quodammodo continentem diuinam teſtificationem alicuius myſterij abſconditi; quod etiam ſuo modo reperitur in noſtro ſacrificio: multo autem apertius in ſacrificiis veteribus quæ futura myſteria ſoli Deo cognita ſignificabant; quod cõmune etiam eſt aliquib. ſacrificiis legis naturæ, vt ſacrificio Melchiſedech, &c. Quod autem interdum voluerit Deus poteſtatem humanam circa hoc coarctare, vt aliquis populus, verbi gratia, nunc Chriſtianus, & olim Iudaicus, nullis aliis ſacrificiis vteretur, niſi ab ipſo Deo immediatè inſtitutis, ex multis etiam capitib. oriri potuit. Primò ex ſpeciali Dei dilectione erga talem populum; melius enim & honorificentius eſt ſacrificiis diuini vti, quàm humanis: & ideo in principio in lege naturæ, quando tam fides quàm alia dona ſupernaturalia, minùs liberaliter hominibus communicabantur, nulla talis lex hominibus impoſita eſt, ſed determinatio ſacrificiorum, hominum arbitrio eſt relicta, paucis fortaſse exceptis, quib. ex ſpeciali gratia Deus interdum definita dedit ſacrificia: in lege autem veteri, quando Deus ſpecialem populum ſibi ſpecialiter dilectum elegit, cœperunt etiam ſacrificia ſpecialiter diuina lege definiri. Secundò, hoc potuit prouenire ex ſpeciali dignitate & excellẽtia alicuius ſacrificij, quæ ratio potiſsimè locum habet in lege noua, vt infrà latè tractabimus: nam in lege veteri potius ſumenda eſt ratio ex multitudine ſacrificiorum; tot enim ac tanta ſunt à Deo inſtituta, & præcepta, vt vix potuerint homines alias ſuperaddere, neque id poſſe facere omnino oportuerit. Vnde in Chriſtiano populo, quod vnico ſacrificio contentus eſſe debeat, ad illius dignitatem & ſpiritualem libertatem pertinet: in populo autem Iudaico potiùs ob ignorantiam & imbecilitatem eius, oportuit tot ſacrificiis carnalibus à Deo inſtitutis grauari, vt per illa ab idolòrum cultu abſtraheretur; & ideo non decuit, alia ſacrificia eis permitti, ne diuinis ſacrificiis profana aliqua, & indecentia miſcerent.

Sic Euchariſticum ſacrificium legitimáque ex veteribus inſtituta ſunt.

Reſpondetur oppoſitis rationibus.

Ad primum igitur reſpondetur, negando conſequentiam, quia ſacramentum includit practicam ſignificationẽ gratiæ ſanctificantis, quam ſolus Deus poteſt ſub ſigno ſenſibili infallibiliter, aut ſtatim dare, aut in futurum promittere; & ideo poteſtas ad imponendum huiuſmodi ſignum, non poteſt hominibus eſſe connaturalis: ſacrificium autem ex primaria ratione ſua non includit ſignificationem, quæ poteſtatem humanam excedat, quia ſatis eſt, vt inuiſibile ſacrificium ſignificet; & ideo non eſt ſimilis ratio. Ad ſecundũ reſpondetur ad illam partem de donatione. Primũ, in ſacrificio non neceſſario interuenire propriã aliquam donationem, quæ Deo fiat, ſed rei alicuius cõſumptionem factã in proteſtationem excellentiæ diuinæ, quod, ſi hæc appelletur donatio, non eſt talis, quæ requirat propriam acceptionem alterius, quia non transfert dominium rei in illum, ſed ſolùm illam immutat, vel conſecrat in honorem eius. Deinde, eſto admittamus propriam donationẽ, quæ acceptionem requirit, non oportet, vt ſpeciali reuelatione talis acceptio à Deo fiat, ſed ſatis eſt, vt aliqua generali lege contineatur: ſicut votum, quod eſt promiſſio quędam, acceptionem requirit eius cui fit promiſſio, & tamen, vt votum obliget, non eſt neceſſe, vt ſpeciali reuelatione conſtet, Deum illud acceptare, ſufficit enim generalis lex qua Deus vult, vota ſibi rationabiliter facta adimpleri. Vnde ex materia voti & honeſtate rei promiſſæ, ſtatim recta ratio dictat, an tale votum ſit diuinæ voluntati conſentaneum, & acceptum: idem ergo dicendum eſt de aliis oblationibus, ſeu ſacrificiis. Vnde ad alteram partem de gratitudine ſacrificij, ſeu quod ſit Deo honorificum, ſimiliter dicendum eſt, ad hoc non eſſe neceſſarium ſpecialem reuelationem, aut inſtitutionem, ſed duo ſufficere; vnum eſt, quod à Deo non ſit prohibitus talis ſacrificij modus; aliud eſt, vt in ipſa re, vel actione, quæ ad vſum ſacrificij ſumitur, nulla ſit indecentia, neque improportio ad ſacrum vſum, & ad ſignificandum animum ſubiectum Deo, vt ſupremo Domino. Nam, vt D.Thom. rectè dixit, citata q.85.art.2.ad 2. Dignitas ſacrificij non ex pretio occiſi pecoris, ſed ex ſignificatione penſanda eſt. Ad tertium reſpondetur, probare ſecundam aſſertionem poſitam. Aliquæ verò difficultates, quæ circa illud inculcari poſſent, propriè ſpectant ad ſacrificium nouæ legis; & ideo commodiùs tractabuntur inferiùs.

SECTIO IIII.

Vtrùm ſacrificium, quòd hominibus inſtituere licet, poſſit priuata authoritate inſtitui, vel tantùm publica.

Difficultatis ratio.

Ratio dubitandi oritur ex dictis ſectione præcedente. Nam hæc poteſtas inſtituendi ſacrificium fundatur in poteſtate exprimẽdi in interiorem mentem per ſenſibilia ſigna: ſed hoc poſitum eſt in poteſtate priuata cuiuſcunque hominis, quilibet n. poteſt,

poteſt, quibus voluerit, vti ſignis, præſertim cum Deo loquens, qui omnia intelligit. Et confirmatur primò ex D.Thoma dicta quæſt. 85. artic. 4. vbi loquens de hominibus, qui non erant ſub lege, *Tenebantur*, inquit, *ad aliqua exteriora facienda in honorem Dei, ſecundum condecentiam ad eos, inter quos habitabant, non tamen determinatè ad hæc, vel illa.* Itaque totam hanc determinationem eorum arbitrio committit, dummodo decenter fiat; & ideo in ſolutione ad tertium, videtur diſtinguere quædam ſacrificia publica offerenda per Sacerdotes, alia priuata, quæ vnuſquiſque propria authoritate offerre poteſt: igitur impoſitio ſeu inſtitutio ſacrificij priuata authoritate fieri poteſt. Et fortaſſe Abel & Cain, ita coluerunt Deum; alius ex fructibus terræ, alius ex primogenitis omnium, vnuſquiſque ſuo arbitrio & voluntate: dicere enim, diuina vel paterna authoritate id feciſſe, voluntarium eſt, quia nec vlla authoritate, nec neceſſaria ratione fundatur. Tandem ex aliis actionibus externis, quæ per ſolum motum proprij corporis ab homine fiunt, poteſt homo eligere ſuo arbitrio: quas decentes indicauerit ad colendum Deum, vt ſunt genuflexio, manuum eleuatio, pectoris tunſio, terræ deoſculatio; quibus poſſet quilibet homo vti ad internam reuerentiam ſignificandam, etiam ſi non eſſent in frequente vſu aliorum hominum; ergo idem facere poteſt oblatione ſenſibili alicuius rei materialis.

Humana Reſpub. poteſtate ad inſtituenda in honorem ſacrificia, gaudet. Auguſt.

In hac re primò ſtatuendum eſt eſſe in humana Repub. poteſtatem ad inſtituenda ſacrificia, quæ nomine totius populi Deo offerantur, quæ non poſſunt alicuius priuata authoritate inſtitui, aut immutari. Hæc concluſio eſt certa, & communi omnium gentium vſu ſatis probata: nam, vt Auguſtinus dixit, 19. contra Fauſt c.11. *In nullum nomen religionis, ſeu verum ſeu falſum coagulari homines poſſunt, niſi aliquo ſignaculorum viſibilium conſortio colligentur,* quę ſigna, viſibilia potiſſimè, fuerunt ſemper ſacrificia, aut vero Deo, aut dæmonibus oblata; hæc enim ſola differentia ſemper fuit inter fidelem populum & infidelem, cùm vtrique ſacrificiorum vſus communis fuerit, vt idem Auguſtinus notauit 2.cont.Fauſt.cap.21. Huiuſmodi autem ſacrificia ſemper fuerunt publico & ſolemni ritu inſtituta, communi & publica poteſtate. Huius autem rei ratio primò ex eo reddi poteſt, quòd natura hominum poſtulat, vt in vnum politicum corpus Reipublicæ congregetur: hoc autem politicum corpus ad Dei cultum debet potiſſimum ordinari; ergo neceſſe eſt, vt non ſolùm ſinguli priuatè colant Deum, ſed etiam, vt tota Reſpublica per modum vnius corporis cultum Deo exhibeat; ergo neceſſe eſt, vt talis cultus offeratur per ſacrificium publica authoritate inſtitutum, quia alioqui non poſſet nomine totius populi offerri; ergo oportet, vt hæc poteſtas ſit in tota Republic. ſeu eius capite, aut Principe, ſicut eſt in Repub. poteſtas ad illa omnia, quæ ad bonam eius gubernationem pertinent; vt, verbi gratia, ad præſcribenda rerum pretia, & ad imponenda alia ſigna ad ſignificandum, & ad definiendos titulos ſeu ſigna honoris, quibus vel Principes, vel magiſtratus, vel ciues inter ſe mutuò honorari debent; ergo multo magis extenditur hæc poteſtas ad cultū, ſeu ſacrificium definiendum, quod nomine totius populi Deo offerendum eſt, & ideo Ariſt. 7. Polit.c.8.& 6. Ethic. inter Magiſtratus, ſine quibus reſpublica conſeruari non poteſt, ſacerdotes ſeu ſacrificos ponit; quibus proinde in Republica principem locum tribuit. Et confirmatur: quia, vt homines in vnum corpus Reipublicæ debito modo congregentur, neceſſe eſt, vt etiam in vnum nomen religionis, conueniant: id autem fieri non poteſt, niſi in vſu ſacrificiorum etiam conueniant; ſed neque id fieri poteſt, niſi illa ſint publica, & communi authoritate inſtituta. Nam ſi vnuſquiſque proprio priuatóque arbitrio ſacrificaret, quot eſſent capita, tot eſſent ſacrificandi ritus.

Ariſtot.

Sacrificium legitimum, niſi ab authoritate publica, oriri nequit.

Ex his vlterius dico ſecundò, non ſolùm poſſe ſacrificium publica authoritate inſtitui, ſed etiam ſolùm illud eſſe propriè ac ſimpliciter legitimum ſacrificium, quod publica authoritate, vel diuina, vel humana, inſtitutum eſt; atque adeò poteſtatem inſtituendi ſacrificium propriè dictum, prout eſt in hominibus nō reſidere in ſingulis priuatis perſonis, ſed in tota Republica, ſeu Principe gerente vicem eius. Quæ aſſertio poteſt primùm probari ex Paulo 1.ad Corinth.5.dicente, *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis.* Ex quo loco in primis colligunt omnes, Sacerdotem, & ſacrificium mutua quadam relatione connecti. Nam, & Sacerdos propter ſacrificium offerendum potiſſimum conſtituitur, & ſacrificium non, niſi à Sacerdote offerri poteſt: ſunt ergo hæc inter ſe coniuncta, vt notauit Concil. Trident. ſeſſio. 23.c. 1. & latè tractat Bellarmin.lib.1.de Miſſa.cap.2. Deinde colligitur ex eiſdem verbis Pauli, munus Sacerdotis, non cuilibet homini propria authoritate conuenire, ſed ei, qui ſpecialiter *conſtituitur pro hominibus in his, quæ ſunt ad Deum*, & ideo ſubdit, *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed, qui vocatur à Deo tanquam Aaron,* id eſt, qui ad tale munus legitimè deputatus eſt, vel immediatè à Deo, vel mediante eo, qui authoritatem habet, hanc dandi poteſtatem, & ideo 2.Paralip.26. Ozias, qui ſine authoritate ſacerdotij, ſacrificandi munus vſurpare voluit, lepra fuit à Deo percuſſus; eſt ergo Sacerdos miniſter publicus nomine totius populi deputatus. Ex his ergo concluditur, ſacrificium debere eſſe publica authoritate inſtitutum, cùm requirat ſacerdotale munus, quod publica etiam authoritate inſtitui debet: nam, ſi ſacrificium à quolibet poſſet inſtitui, à quolibet etiam poſſet exerceri & offerri; quia, & maius eſt inſtituere, quàm offerre, & qui poteſt ſacrificium ordinare poteſt etiam miniſtrum eius deſignare: nam hæc eiuſdem ſunt rationis & authoritatis, & ſe mutuò conſequuntur. Secundò poteſt ſimile argumentum ſumi ex Paulo ad Hebr. 7. dicente, *Tranſlato Sacerdotio, neceſſe eſt, vt legis tranſlatio fiat:* nam ſicut dixit, *tranſlato Sacerdotio*, ita potuiſſet dicere, *tranſlato ſacrificio*; quia, vt diximus, illa duo ſemper coniuncta ſunt, & è contrario etiam dicere potuiſſet, mutato legis ſtatu, mutari etiam ſacrificandi ritum. Et ita videmus inter Gentiles in diuerſis Rebuſpub. ſeu Nationibus, ſicut diuerſæ ſunt leges, ita etiam eſſe diuerſos ſacrificiorum ritus. Et in populo Dei, quandocunque facta eſt legis mutatio, vel à ſtatu legis naturæ in ſtatum legis ſcriptæ, vel ab hoc, in ſtatum legis gratiæ, ſemper cum lege mutatus eſt ſacrificiorum vſus; ſignum ergo eſt, ſacrificium abſolutè dictum eſſe ex his, quæ ex publica poteſtate, & communi lege pendent. Tertio ſumitur non diſſimile argumentum ex circumſtantiis ipſius ſacrificij, propter quod introducta ſunt templa, altaria, vaſa ſacra, & veſtes, ſine quib. ſacrificium offerre, nec decet, nec licet: ſed non eſt in priuata cuiuſuis poteſtate huiuſmodi circumſtantias definire, vel immutare: ergo multo minus ſacrificium ipſum quoad ſubſtantialem ritum eius. Quartò accedit moralis ratio ſuprà tacta, quia ad vnitatem & concordiam humanæ Reipublicæ expedit, vt omnes conueniant in ſubſtantiali modo colendi Deum,

1.Corinth. 5

Conc.Trid. Bellarm.

Paral.26.

Heb.7.

qui

qui conſiſtit in ſacrificio. Ad hoc autem requiritur, vt dixi, ſacrificia authoritate publica eſſe inſtituta, & aliter introduci non poſſe; tum quia aliàs eſſet infinita varietas & confuſio in Republica; tum, quia alioqui daretur occaſio ſuperſtitionibus, & variis idololatriis; vnde etiam Ariſt. lib. Rhetor. ad Alex. dixit, neceſſarium eſſe, in Sacrificiorum religione ritus patrios, & receptos ſeruari. Et confirmatur: nam ſacrificium eſt res maximè ſacra inter omnes externas, & ideo oportet, vt decentiſſimè fiat; ergo decet, vt ritus eius non poſſit cuiuſuis hominis priuati arbitrio inſtitui, ſed aliqua publica poteſtate.

Ariſtot.

Difficultas diſſoluitur.

Ad rationem dubitandi in principio poſitam reſponderi in primis poteſt, ſacrificium non ſignificare quodlibet ſignum ſenſibile, ſed tale, quod aptum B eſſe poſſit ad ſignificandum, non ſolùm ipſi vtenti tali ſigno, ſed etiam aliis, & ideo neceſſarium eſſe, vt tale ſignum non ſit priuata authoritate inuentum, ſed authoritate publica, vt habeat ſignificationem omnibus notam; in quo eſt magna differentia inter oblationem ſacrificij, & alios exteriores actus religionis, quos per proprij corporis membra poteſt homo priuatim exercere: nam hi ſolùm fiũt ad exercendum ſeu excitandum interiorem affectum iuxta priuatam deuotionem; illa verò eſt quaſi publica profeſſio cultus Deo exhibendi. Sed vrgebit aliquis; quia, licèt verum ſit, conſtitui poſſe in Republica huiuſmodi ſacrificia, quæ ſunt ſigna publici cultus, adhuc reddenda eſt ratio, cur non poſſit vnaquæque C priuata perſona ſimilia ſigna ad proprium & priuatum vſum deputare, quibus non ſignificet aliis mẽtem ſuam, ſed ſolùm Deo, ſuámque priuatam deuotionem ritu etiam priuato exerceat atque excitet.

Obiectio.

Reſponſio.

Reſponderi poteſt, applicando hìc doctrinam traditam ſectione præcedente: nam ſicut, quando Deus per ſeipſum inſtituit ac tribuit ſacrificia alicui populo, conſequenter prohibet, ne alia ſacrificia ab hominib. in tali populo introducantur, ita quanda Reſpublica authoritate communi determinat, ritus ſacrificiorum (eo quòd à Deo nihil immediatè receperit, vt in lege naturæ accidebat) conſequenter prohibet, ne aliquod membrum Reipublicæ noua ſacri- D ficia propria authoritate introducat: nam cùm hoc ad bonum regimen totius Reipublicæ neceſſarium ſit, in ipſamet determinatione ſacrificiorum, intrinſecè includi cenſendum eſt, ita vt talis inſtitutio non ſolùm habeat vim directiuam approbandi talem ſacrificij modum, ſed etiam prohibendi alia quælibet priuata ſacrificia. Sicut quando lex præſcribit certos titulos, aut certa ſigna honoris, conſequenter prohibet alia; & lex Eccleſiaſtica inſtituens veſtes, quibus ſacrificium peragendum eſt, prohibet, ne aliis fiat, & ſimiliter in vſu verborum, poſtquam publico vſu, vel authoritate impoſita ſunt ad ſignificandum aliquid, non poteſt homo ſuo arbitrio, alio modo illis vti, alioqui nec veritas, nec fidelitas inter homines E firma eſſe poſſet.

Sed ex hac reſponſione videtur colligi, præciſè & ex natura rei tantũ hoc conſiderando eſſe in qualibet priuata perſona poteſtatem ad inſtituenda ſacrificia, ſaltẽ ad ſuum proprium & priuatum vſum, ſicut præcedente ſectione dicebamus eſſe in humana Republica poteſtatem ad inſtituenda ſacrificia, ſecluſa Dei prohibitione. Patet ſequela, applicando doctrinam datam, ſeruata proportione; quia nulla ratio redditur, ob quam priuatæ perſonæ hoc non poſſint, niſi, quia eſt prohibitum à Repub. ſed hæc prohibitio pertinet ad ius poſitiuum & humanum; ergo illo ſecluſo, eſſet in priuatis perſonis talis poteſtas; ergo habent illam ex iure naturæ præciſè cõ-ſiderato, quamuis poſſit Reſpublica vſum illius prohibere. Et confirmatur: nam fingamus Rempublicam nihil ſtatuiſſe de ſacrificiorum ritu, tunc ſanè poſſent priuatæ perſonæ ſuo arbitrio determinare hæc ſacrificia, quia iam non eſſet prohibitum à tali Republica; ergo huiuſmodi prohibitione ablata, illa actio neque excedit vim naturalem hominis, neque eſt per ſe mala, vt rationes in principio factæ concludere videntur. Tandem, ſi contingeret, aliquos homines tam ſolitariam vitam agere, vt nullius Reipublicæ eſſent membra, liberum vnicuique eſſet, vti decentibus ſignis externis proprio arbitrio determinatis ad colendum Deum; quia homo habet ius colendi Deum cultu externo, quem ſibi poteſt definire, ſi non habet ſuperiorem, à quo determinetur. Idem ergo erit, etiam ſi illa ſigna per modum ſacrificiorum determinentur. Reſpondetur, quoad rem ipſam argumenta conuincere quod intendunt, quod etiam videtur ſenſiſſe D. Th. locis in principio huius ſectionis citatis. Nihilominus tamen, quia neque eſt naturale homini ſolitariam vitam agere; neque etiam eſt moraliter poſſibile, vt in Republica humana præſertim bene inſtituta, non ſint ſacrificia, publica authoritate definita; ideo ſimpliciter loquendo de ſacrificiis, prout moraliter veniunt in vſum hominum, dicendum eſt, vt legitima ſint, neceſſariò publica authoritate fore inſtituẽda, nec nomen ſacrificij in propria, & vſitata ſignificatione, poſſe attribui alicui ſigno, niſi publica lege ſancitum ſit, vt ſuprà in ſimili dicebamus de ſacramento.

SECTIO V.

Qualis debeat eſſe res vel actio, quæ in ſacrificio ad ſignificandum imponitur.

Explicata ſignificatione, quæ eſt veluti forma ſacrificij, ſequitur, vt declaremus, qualis eſſe debeat materia, cui talis ſignificatio debet imponi, vt integra ratio ſacrificij conſurgat; huius enim rei cognitio neceſſaria omnino eſt ad concludendam definitionem, & eſſentiam totam ſacrificij; & ad diſtinguendum hunc actum à cæteris actibus exterioribus propriis diuini cultus, qui non ſemper poſſunt à ſacrificio ex formali diſtingui, ſed ſolùm ex materiali. Et in hoc conſiſtit tota ratio præſentis difficultatis, quia, licèt omne ſacrificium conſiſtat in aliqua actione ſenſibili pertinente ad proprium Dei cultum (agimus enim nunc tantùm de ſacrificio viſibili, imò illud ſolum propriè ſacrificium vocamus, iuxta primam nominis impoſitionem, vt dictum eſt) non tamen è contrario omnis actus ſenſibilis, quo redditur Deo religioſus cultus illi proprius, poteſt dici ſacrificium, cùm tamen habere poſſit eandem ſignificationem & honeſtatem, quam habet ſacrificium. Aſſumptum patet primò in vocali laude Dei, qua confitemur illum eſſe ſupremum dominum, nóſque illi ſubiicimus, quæ metaphoricè vocari ſolet ſacrificium laudis; non eſt tamen propriè ſacrificium, prout de illo nunc agimus, & tamen idem prorſus ſignificat, quod ſacrificium, vt ex dictis patet. Similiter tunſio pectoris, & genuflexio fieri poſſunt in recognitionem propriæ excellentiæ diuinæ, & ita idem ſignificabunt, quod ſacrificium, & tamen iuxta communem cõcipiendi modum, illa non ſunt ſacrificia propriè dicta; vnde in his non requiritur publicus miniſter, nec publica authoritas, ſicut in ſacrificio. Tandem, omnis cultus latriæ exterior eſt proprius Dei, ſi ſit perfectus & abſolutus; & tamen non omnis talis cultus eſt ſacrificium, vt patet de ipſo vſu ſacramentorum, quo profitemur Deum

Difficultatis punctum.

Deum eſſe principalem authorem ſanctitatis: & in vſu etiam ſacramentalium; vt, verbi gratia, erigere templum, conſecrare altare, quæ in ſolius Dei cultum facere licet: in his ergo omnibus eſt eadem ſignificatio diuinæ excellentiæ, & conſequenter eadem moralis honeſtas, quæ attingit Deum, vt ſubiectum, cui honor & cultus debitus exhibetur. Quid ergo proprium in ſacrificio, per quod ab huiuſmodi actibus diſtinguatur? Et augetur difficultas ex quodam dicto D. Thomæ, allegata quæſt. 85. articul. 3. vbi cum dixiſſet, actus aliarum virtutum, prout à religione imperantur, & referuntur in cultum Dei, ſolere metaphoricè appellari ſacrificia, ita concludit; *Sunt tamen quidã actus, qui non habent ex alio laudem, niſi quia ſunt propter reuerentiam diuinam: & iſti actus propriè ſacrificia dicuntur, & pertinent ad virtutem religionis.* Nam, ſi D. Thom. intelligit, omnes actus huiuſmodi eſſe propria ſacrificia, falſum eſt, quod dicit: nam votum eſt actus religionis non habens ex alio laudem, niſi quia fit in honorem Dei, & tamen non eſt ſacrificium; & idem eſt de laudatione diuina, genuflexione, & aliis ſimilibus: ſi autem intelligit ſacrificium contineri ſub genere talium actuum, quamuis cum illo genere non conuertatur, eſto, id verum ſit, non tamen explicatum manet, quid ſpeciale talis actus requirat, vt in genere proprij ſacrificij conſtituatur. Adde, etiam non videri neceſſarium, vt proprium ſacrificium ſub tali genere actus conſtituatur: nam mors Chriſti fuit veriſſimum, & propriiſſimum ſacrificium, & tamen infinitis aliis titulis laudem habens; fuit enim actus maximæ charitatis, fortitudinis, &c.

Sacrificandi actus circa rẽ aliquam permanentẽ debet verſari quæ Deo offeratur.

Dico primò, de neceſſitate actionis, quæ eſt ſacrificium, eſſe, vt ſit oblatio alicuius rei permanentis Deo facta. In hac concluſione omnes conueniunt, & probatur ex modo loquendi ſacræ Scripturæ, in qua ſacrificare, & ſacrificium offerre idem ſunt: ſi ergo ſacrificare eſt offerre, ſacrificatio ipſa erit oblatio. Antecedẽs patet Geneſ. 8. *Obtulit holocauſta ſuper altare*, & c. 22. *Offeres filium tuum in holocauſtum* Iſaiæ 1. *Ne offeratis vltra ſacrificium fruſtra.* & ad Heb. 5. *Vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis.* & cap. 9 vt declaret Paulus cruentum ſacrificium Chriſti, *Per Spiritum ſanctum*, inquit, *ſemetipſum obtulit immaculatum Deo.* Et infra, *Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata.* Prima verò conſequentia probatur: nam ſacrificium propriè ſignificat actionem ſacrificandi, vt ſupra viſum eſt: ſi autem ſacrificare eſt offerre, neceſſe eſt, vt ipſa actio ſacrificandi in oblatione conſiſtat; erit ergo ſacrificium oblatio aliqua facta. Secundò declaratur: nam ex hoc capite differt actus ſacrificij à multis actibus religionis ſupra numeratis; vt patet ſimul explicando, quid nomine oblationis propriè ſignificetur. Dicimur enim offerre Deo cor noſtrum, preces ſeu orationes, ſeu vitulos labiorum, & res reliquas, quæ Deo immolantur, in quibus omnibus non eſt idem oblationis genus. Oportet ergo conſiderare, externum Dei cultum interdum fieri per puros actus externos; interdum aliquibus etiam rebus. Puros actus externos voco, qui conſiſtunt ſolum in aliquo motu, vel actione hominis, & in ea perficiuntur & conſummantur, abſque aliqua re externa, circa quam verſentur, vt ſunt genuflexio, vocalis oratio & ſimiles. Res autem appello, quaſcunque res permanentes, quæ, licet non poſſunt in cultum Dei cedere, niſi media aliqua actione hominis, tamen quia ille cultus fit per vſum, ſeu exhibitionem talium rerum, ideo dicitur fieri per ipſas res, vt diſtinguatur à priori modo cultus: huiuſmodi ergo actio, qua ita vtimur aliqua re permanente, vt in cultum Dei illata transferamus, dicemus, aut conſumamus, dicitur propriè hoc loco oblatio talis rei facta in cultum eius. Rurſus conſiderandum eſt, aliud eſſe referre aliquid in Deum, aliud verò offerre aliquid Deo: quamquam enim hæ voces interdum confundi ſoleant, & vt ſynonymæ vſurpari, tamen ſecundũ propriam rationem differunt, quia referre in Deum, propriè dicit habitudinem finis vltimi, vnde propriè cadit in humanas actiones, quatenus propter Deum fiunt: offerre autem aliquid Deo, dicit habitudinem obiecti proximi ſeu perſonæ, cui aliquid donatur, ſeu exhibetur: quod quidem, quamuis conuenire poſſit in aliquas externas actiones, quæ non habent aliunde laudem, quam ex eo, quod Deo offeruntur in cultum & honorem, propriiſſime tamen dicitur de rebus permanentibus, quas homo, prout poteſt, Deo offert, & quaſi dono dat in obſequium eius. Etenim, quia Deus rebus noſtris non indiget; neque nouum earum dominium acquirere poteſt, ac ſi nullum antea haberet, non poſſunt hoc titulo vel ratione illi offerri, ſed ſolum, vt in honorem eius conſecrentur, immutentur, aut conſumantur: quæ omnia nulla alia probatione indigent, quia ex ipſa verborum proprietate, & communi omnium ſenſu, & conſenſu ſatis conſtat. Vltimò verò eſt circa rem hanc conſiderandum, dupliciter aliquid offerri Deo, etiam prædicto poſteriori modo, ſeu intra latitudinem obiecti. Primo, proximè & directè: vt quando animal interficitur in Dei honorem. Secundò, mediatè & remotè: nam vt notauit D. Thomas 2. 2. dicta quæſtione 85. articulo 3. ad 3. decimæ, licet dicantur offerri Deo, quia ob cultum eius dantur miniſtris, qui diuino cultui vacant, tamen immediatè non offeruntur Deo, ſed ipſis miniſtris; ſacrificium ergo oportet, vt ſit oblatio immediatè & directè Deo facta, quia continet ſupremum Dei cultum externum; oportet igitur, vt per ſacrificium res aliqua directè & immediatè offeratur Deo, in ſignificationem ſupremi honoris & cultus eius.

Gen. 8. & 12. Iſaiæ 1. Ad Heb. 5. & 6.

Quid oblationis nomen importet.

D. Thom.

Illatũ ex concluſione.

Dico ſecundò: Ex hac concluſione infertur, in ſacrificio ex parte rei, ſeu materiæ, quæ ad ſignificandum imponitur, duo poſſe conſiderari præter ſignificationem. Vnum eſt, res, quæ offertur: aliud eſt, actio per quam offertur. Vnde ſicut in ſacramentis, præter ſignificationem, in re ipſa, quæ ſignificationi ſubſternitur, aliquid conſideratur, vt materia, & aliquid vt forma; ita in ſacrificio fieri poteſt, ſeruata proportione res enim, quæ offertur, poteſt dici, materia ſacrificij, quia eſt veluti primum fundamẽtum eius: actio autem, per quam offertur, eſt veluti forma ſacrificij; quia per illam completur, & quaſi conſtituitur. Res autem, quæ in ſacrificio offertur, conſiderari poteſt, vel, vt antecedit actionem offerendi, vel ſecundùm eum ſtatum, in quo conſtituitur in termino oblationis; & vtroque modo eſt materia ſacrificij, ſeu res in ſacrificium oblata, vt verbi gratia, animal, quod offertur Deo in ſacrificium per iugulationem: viuum ſupponitur huic actioni, at in termino eſt mortuum, & vtroque modo poteſt dici materia ſacrificij, quamuis frequentius & generalius, ac principalius dici hoc ſoleat de tali re, prout ſupponitur toti actioni ſacrificandi. Et hinc vlterius ortum eſt, vt, nomen ſacrificij æquiuocè ſumatur. Nam, & res oblata, & actio ipſa, per quam offertur, ſolent ſacrificium appellari, propriiſſimè tamen dicitur de actione, vt ex ipſa etiam voce patet. Nihil enim aliud eſt *ſacrificium*, niſi factio ſacri, vnde apertius poſſet *ſacrificatio* appellari, idem

Nomen ſacrificij propriũ de actione ſacrificandi quàm de ſacro dicitur.

idem verò extenditur ad rem oblatam, ſeu, quæ iam eſt ad ſacrificium proximè deſtinata, vt in ſequentibus latiùs videbimus. Quocirca ad concludendam propriam ſacrificij rationem, duo ſuperſunt explicanda. Primum eſt, qualem eſſe oporteat rem in ſacrificium offerendam. Secundū eſt, per quam actionem debeat offerri.

Illa tantùm oblatio, quæ rei oblatæ immutatione, ſacrificationemque includit, ſacrificiū eſt propriè. D.Thom.

Quæ duo vt explicentur, dico ſecundò: Nō omnis oblatio proximè facta Deo eſt ſacrificium, ſed ſola illa quæ fit per aliquam immutationem rei oblatæ, circa quam neceſſe eſt aliquid ſacrum fieri, quando propriè ſacrificatur. Sumitur hæc concluſio ex D. Thoma, citato articulo 3. ad 3. vbi diſtinguit duplicem oblationem Deo directè factam; alia vocatur oblatio ſimplex, quæ genericum nomen oblationis retinere ſolet, quæ non eſt propriè ſacrificium; alia verò eſt oblatio magis ſacra, per quam aliquid ſacrum fit circa rem oblatam, & hæc eſt propriè ſacrificium, licèt interdum hac voce omnis oblatio directè facta Deo comprehendi ſoleat; vt notauit D. Thom. 1.2. quæſtione 101. articulo 4. ad 5. Quam diuiſionem ſignificauit etiam Paul. ad Heb. 5. in verbis illis: *Vt offerat dona & ſacrificia*, vbi de rebus oblatis Deo loqui videtur, & quædam vocat dona, quia quaſi per ſimplicem donationem offeruntur; alia verò vocat ſacrificia, quia per actionem effectiuam alicuius rei ſacræ offeruntur; vt ibi etiā notauit Chryſoſtom. homil. 28. afferēs illud Pſal. 38. *Sacrificium, & oblationem noluiſti*, & dicens, *Quidquid eſt extra ſacrificium, oblationem appellari*, quod intelligendum eſt, vt diximus, quia commune nomē accommodatur ſpeciei minus perfectæ, quo modo poteſt oblatio à ſacrificio diſtingui, quamuis alioqui commune nomen ſit. Quod etiam notauit Theophylactus ad Hebræos 8. dicens, *Sacrificium eſt, quod eſt per ſanguinem, aut ignem, oblatiò autem eſt ex fructibus: & ſine ſanguine aut igne, aut alia immutatione fit*, vbi tradens prædictam diuiſionem, non tam propriis & adæquatis definitionibus, quàm vſitatioribus exemplis eam declarat, additque Etymologiam Græcorum verborum, quibus hæc duo genera oblationum ſignificantur: nam quædam oblatio dicitur Græcè, προσφορὰ, quæ vox ſimplicem oblationem ſignificat, vt ex proprietate ipſius verbi conſtat; alia verò oblatio dicitur τυσία, quæ propriè de victima, ſeu de ſacrificio dicitur: nam, licet in primæua ſignificatione ſuffitum, ſeu oblationem per ignem factam ſignificare videatur, quia verbum Græcum, vnde deriuatur, ardere ſignificat, quia fortaſſe olim ſacrificia apud Græcos hoc præſertim modo fiebant; iam verò deriuata vox eſt ad ſignificandum etiam oblationem cum effuſione ſanguinis, aut alia ſimili immutatione. Quam doctrinam prius tradidit Euſebius libro 1. de Præparatione Euangelica, capitulo 6. & indicauit Iſidorus, libro 6. Etymologiarum, capitulo de officiis. Præterea hoc confirmat diuus Thomas ex ipſa voce, *ſacrificium*, quæ, vt diximus, effectionem alicuius ſacri ſignificat; & ideo Grego. in capitulo, multi 1. quæſtione 1. ſacrificium interpretarur, *quaſi ſacrum factum*, quod à ſimplici oblatione diſtinguitur. Tandem ex rebus ipſis poteſt hoc declarari: nam conſtat hæc duo oblationum genera in religioſo Dei cultu interuenire; olim enim primitiæ offerebantur Deo, & primogeniti, & alia ſimilia, quæ non ſacrificabantur, & nunc etiam primitiæ offeruntur Deo, vt conſtat ex Can. 3. & 4. Apoſtolorum, & in profeſſione religionis homo ſeipſum offert Deo, & generaliter ait Auguſtin. epiſt. 59. *Multa offerūtur Deo, maximè tamē altaris oblatio:* eſt ergo in Lege Euāgelica aliqua oblatio præter altaris

Heb.5. Chryſoſt. Pſal.38. Theoph. Euſeb. Iſidor. D.Greg. Auguſt.

A oblationem; cum tamen ſola altaris oblatio ſit ſacrificium: igitur in re ipſa eſt hoc duplex genus oblationis; ergo illis etiam duabus vocibus, oblationes & ſacrificia, rectè ſignificantur. Et confirmatur: nam ſacrificium fit in ſignificationem, & proteſtationem diuinæ excellentiæ, ac ſupremi dominij Dei; hoc autem expreſſius ſignificatur, quando res aliqua ita offertur, vt in illius honorem immutetur, ſeu conſumatur, vel aliquid aliud ſacrum fiat: nam ſimplex oblatio de ſe communis eſt aliis rebus; vnde non habet tam propriè hanc ſignificationem, niſi ex intentione offerentis: ergo propriè ſacrificij nomen prædictum genus oblationis ſignificat.

Oblatio in ſacrificio reperta rei oblatio conſecratiua & immutatiua eſſe debet. D.Tho.

B Ex his ergo conſtat primò, qualis eſſe debeat actio, quæ rationem oblationis in ſacrificio habet: in communi enim ſolū dicere poſſumus, debere eſſe actionem cōſecratiuam aliquo modo rei oblatæ, & immutatiuam eius. Ita D. Thom. acta ſolutione ad tertium, dicens, *Sacrificia propriè dicuntur, quando circa res Deo oblatas aliquid fit.* Quid autē ſit illud aliquid, quod fieri debeat, nulla definitione ſeu deſcriptione declarat, ſed tantum quibuſdam exemplis docet: *Sicut quod animalia occidebantur, & comburebātur, quod panis frangitur, & comeditur, & benedicitur.* Vnde quod quidam aiunt, neceſſarium eſſe, vt hæc actio talis ſit, vt per eam res oblata interficiatur ſeu pereat, quamnis ita ſit ſecundum frequentiorem C vſum: animalia enim interfici ſolebant, & ſanguis eorum fundebatur; aliæ verò res ſolebant igne torreri, aut conſumi, quia huiuſmodi immutationum genera aptiora credebantur, ad præſentandum, & ſupremum Dei dominium, & cruentum Chriſti ſacrificium; nihilominus tamen non fuit hoc ita perpetuum, & neceſſarium, quin abſque huiuſmodi actione, vel tanta immutatione, interdum legamus ſacrificium oblatum. Melchiſedech enim Geneſ. 7. ſacrificium Deo obtulit in pane & vino, vbi non legimus immutationem aliquam factam circa rem oblatam, niſi fortaſſe, quod panis ille & vinum aliqua externa demonſtratione oblata ſunt Deo cum aliqua benedictione, ſeu eleuatione, vel fractione, D & diſtributione, ac ſumptione per modum cibi & potus ſanctificati: & in Leuitico ſimilia ſacrificia reperientur, præſertim in panibus Propoſitionis, & aliis ſacrificiis ex ſimila, & huiuſmodi, ſemper tamen aliqua immutatio in re oblata reperietur; quia hoc modo, vt dixi, expreſſius ſignificatur, Deum eſſe omnium authorem: ergo in genere hoc ſatis eſt dicere, actionem illam, debere eſſe aliquo modo conſecratiuam, & immutatiuam rei in Dei honorem.

Gen.7.

Quidam verò diſtinguunt triplicem actionem: aliam conſecratiuam, aliam immutatiuam ſeu conſumptiuam rei, & aliam, quæ ſit oblatio eiuſdem rei E Deo facta. Sed quidquid ſit de noſtro Euchariſtico ſacrificio, de quo poſtea videbimus, an hæ actiones in eo diſtinguantur, & ad illius eſſentiam pertineant, tamen, in genere loquendo de ratione ſacrificij, non eſt neceſſe intelligere eas actiones re, ſed ad ſummum ratione diſtinctas: actio enim illa, per quam res mactatur, aut frangitur, aut alio ſimili modo immutatur, eſt ſufficiens immutatio ad rationem ſacrificij, neque aliqua alia conſumptio eſt de illius eſſentia; nulla enim ſufficiente neceſſitate, aut ratione fingi poteſt. Nam, licet in veteribus ſacrificiis res oblatæ & ſacrificatæ, interdum conſumerentur per vſum Sacerdotis aut populi, tamen neque id erat commune omnibus ſacrificiis, vt cōſtat de holocauſto, neque in his, in quib⁹ fiebat, pertinebat ad eſſen

eſſentiam ſacrificij, ſed poſt conſummatum ſacrificium fiebat ad ſignificandum, hominem per ſacrificium acceptari ad diuinorum conſortium, participationémque eorum donorum, quæ iam Deo oblata fuerãt, iuxta illud 1. ad Cor. 10. *Qui edũt hoſtias participes ſunt altaris.* Rurſus hęc eadẽ immutatio rei oblatæ, quamuis fit ex inſtitutione diuina, & ad diuinam excellentiam ſignificandã, conſecratio dicitur, quia vt ſic eſt quid ſacrum; vnde per eam ſacratur, ſeu ſacra efficitur res illa, quæ ſic immutatur. Ac denique hęc eadem ſacra immutatio, quatenus in Dei cultum & honorem fit, eſt ipſamet oblatio ſignificatiua, qua per eam res oblata humanis vſibus inepta redditur, Deóque dicatur, & in illius cultum transfertur. Non igitur his vocibus actiones diuerſæ ſignificantur, ſed vna & eadem ſub diuerſis reſpectibus.

1. Cor. 10.

Sacrificium quoduis, à quo cui, quod, pro quo offeratur, quã itẽ actione includat neceſſe eſt. Auguſt. Heb. 5.

Atque ex his tandem colligitur, rectè dixiſſe Auguſtin. libro 4. de Trinitate, capitulo 14. in omni ſacrificio quatuor eſſe neceſſaria, qui offerat, cui, pro quo, & quod offerat; diſtinguit enim ibi tantùm perſonas ſeu ſuppoſita, præter quæ, actionem etiam offerendi ſeu ſacrificandi interuenire neceſſe eſt: quæ omnia etiam indicauit Paul. ad Hebræos 5. dicẽs, *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus cõſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis,* & c. 8. *Omnis Pontifex ad offerẽdum munera & hoſtias conſtituitur, vnde & neceſſe eſt, & hunc habere aliquid, quod offerat.* Vbi Deus eſt cui ſacrificium offertur; homines, præſertim peccatores, pro quibus offertur; Pontifex, qui offert, quem neceſſe eſt habere aliquid, quod offerat. Vnde Iſaac Geneſ. 22. cùm videret patrem euntem ad offerendum Deo pro ſe ipſis, vbi eſſet victima, inquirebat. Obſeruandum eſt autem, hæc quatuor, quæ numerantur, non ſemper eſſe re diſtincta ſed habitudine; Chriſtus enim & fuit offerens, & hoſtia oblata, & vt erat Deus, ſibi etiam ſacrificium offerebat; & aliquo etiam modo pro ſe vt homine, non quatenus ſacrificium illud propitiatorium erat, ſed quatenus etiam erat ſacrificium laudis, & gratiarum actionis, & gloriæ ac claritatis ſui corporis impetratorium, & alij Sacerdotes non ſolùm aliis, ſed etiam pro ſe ipſis offerunt, vt dicitur ad Heb. Denique obſerua, præter illa quatuor, quæ maximè ſubſtantialia ſunt, poſſe addi quintũ: quod licèt magis extrinſecum videatur, tamen ex vſu ſacræ Scripturæ & gentium omnium ad omnia ſacrificia deputatum eſt, ſcilicet, altare, de quo ait Fulgen. lib. 2. ad Monim. c. 3. *Non ob aliud ædificari ſolitum, niſi ad ſacrificium Deo offerendum veteris Teſtamenti lectio frequenter inſinuat,* ac propterea Auguſt. 20. contra Fauſt. capitulo 21. ait, *Sicut ſacrificium ſoli Deo offertur, ita & altare ſolum in diuinũ honorem erigi, quia nimirum, non niſi ad ſacrificandum cõſtruitur.* Quod etiam ex Geneſ. 8. colligere licet, vbi prima mentio altaris in ſacra Scriptura fit, & ad ſacrificium Deo offerendum erectum eſſe legitur. Nam quia ſpecificatio, actio ſacra eſt, publica, & ſolemnis, ideo decentiſſimum ſemper fuit, certum ac ſacrum locum deſtinare, in quo, & actio illa fieret, & res Deo oblata conſtitueretur, & offerretur: hunc autem locum, altare vocamus, ſeu alio nomine, aram, vel templum, vel ſimile quid, ei reſpondens, quod ampliorem locum ſignificat, qui & ipſum altare continet, & recipere eos poteſt, qui ad ſacrificium conueniunt: nam, licèt hoc ſemper neceſſarium non ſit, tamen regulariter & ordinariè ita fieri expedit, vt latiùs in ſequentibus dicemus.

Geneſ. 22. Quæ debeat inter prædicta verſari diſtinctio.

His altare coniungendũ. Fulgent. Auguſt.

Geneſ. 8.

Sacrificij effectio legitimũ miniſtrum ſibi vendicat.

Vltimò ex his obiter etiam conſtat, eſſe de ratione actionis, quæ ſacrificium eſt, vt à legitimo miniſtro fiat, quem Paulus Pontificem, ſeu Sacerdotem appellauit, vnde nullus alius poteſt legitimè hoc munus vſurpare. Quod, ſi id facere tentet, non erit ſacrificium, ſed ſacrilegium. Quia, vt dicitur ad Heb. 5. ſolus Sacerdos eſt, qui pro hominibus conſtituitur, vt ſacrificium offerat: neque vllus alius poteſt hunc honorem ſibi vſurpare, niſi qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Ratio verò eſt, quia, ſicut ſacrificium propriiſſimè dictum, prout nunc de illo loquimur, requirit, vt publica authoritate inſtitutum ſit, & vt nomine totius populi, ſeu Reipublicæ fiat, ita etiam poſtulat miniſtrum, habentem publicam & communem authoritatem ad offerẽdum, quem Sacerdotem appellamus. Quale autem eſſe debeat hoc Sacerdotium, neque ad hunc locum id tractare ſpectat, nec poteſt eadem lege in omnibus definiri; pendet enim ex varia inſtitutione, quæ publica lege fit. Propter quod meritò dixit Paulus ad Hebræos 5. & ſequentibus, hæc tria eſſe inter ſe connexa, *lex, Sacerdos & ſacrificium.* Vnde in lege naturæ, vel ex inſtitutione diuina, vel ex vſu & introductione hominum primogeniti, & familiarum Principes ſimul erant Sacerdotes, vt author eſt Hieronym. epiſtola 136. ad Euang. & in quæſtion. Hebrai. circa Geneſ. 7. & eandem traditionem Hebræorum amplectuntur alij expoſitores ibi, & Aug. Geneſ. 25. explicans, quæ fuerint primogenita, quæ Eſau vendidit. D. Th. 1. 2. quæſt. 103. artic. 1. ad 3. dicit hoc ſeruatum eſſe eo tempore ex humana determinatione: & idem ſentit 2. 2. q. 87. articul. 1. ad 3. Poſtea verò in lege veteri ex inſtitutione diuina, Leuitica Tribus ad miniſterium diuini cultus deputata eſt, & familia Aaron ad fungendum Sacerdotio, quod tunc per carnalem ſucceſſionem, quaſi hæreditario iure obtinebatur. Iam verò in lege noua altius Sacerdotij genus à Chriſto inſtitutum eſt, quod non per carnis originem, nec per ſolam populi deſignationem, ſed per veram ac legitimam conſecrationem datur, vt in proprio loco copioſiùs dicturi ſumus, de ſacramento Ordinis diſputantes.

Heb. 5.

D. Thom.

In natura lege primogeniti, in ſcripta, Tribus Leuitica & Aarõ familia, in noua gratia ſupernaturaliter conſecrãtur Sacerdotes.

SECTIO VI.

Quænam ratio ac definitio proprij ſacrificij ex dictis colligatur.

QVidam authores ſine diſtinctione affirmant, omne opus bonum in Dei laudem & honorẽ relatum, eſſe verè ac propriè ſacrificium. Ita ſentit Gabr. lect. 85. in Canon. litera D. & Caſtro, verbo, Miſſa, hæreſ. 1. Quam ſententiã libenter amplectuntur hæretici huius temporis, vt inde colligant, myſterium Euchariſtiæ non aliter, nec proprius eſſe ſacrificium, quàm cætera religionis opera, & conſequenter, nullos eſſe neceſſarios ſpeciales Sacerdotes, quia omnes homines ſufficientes ſunt ad operandum propter cultũ & honorem Dei. Potéſtque in fauorem huius ſententiæ afferri Aug. lib. 5. de Ciuit. c. 5. vbi, cùm dixiſſet, miſericordiam, & alia pia opera propter Deum facta, eſſe ſacrificia, talem ſacrificij definitionem concludit. *Sacrificium eſt omne opus, quod agitur, vt ſancta ſocietate inhæreamus Deo, relatum, ſcilicet, ad illum finem bonum, quo beati eſſe poſſimus.*

Quorundam placitum.

Auguſt.

Communis tamen ac vera ſententia, quã ſæpe in ſuperioribus inſinuauimus, duplex genus ſacrificij diſtinguit; vnũ propriũ, alterũ per metaphoram, ſeu analogiã ad illud. Quod poſteriori modo, verum eſt, quodlibet opus bonum in Dei honorẽ relatum, appellari poſſe ſacrificiũ: propriè tamen ſacrificiũ eſſe ſpecialẽ actum religionis diſtinctum, non ſolùm ab operib. aliarũ virtutum relatis in honorem Dei, ſed etiam de aliis actibus externis virtutis religionis. Ita ſen

Vera ſentẽtia ſacrificium proprium ab improprio diſtinguit.

D.Thom. Soto. Cano.

A ſentit D.Thom.2.2.q.85.art.3.& tenet Soto,lib.6.de iuſt.& iure, 1.art.1.Can.12.de locis,c.13.& omnes recentiores,qui cõtra hęreticos de ſacrificio diſputant.

Vt auté hæc ſentẽtia applicetur & probetur, oportet rationẽ veri & proprij ſacrificij ex dictis colligere,quæ duob.modis tradi poteſt. Vnus eſt,per modũ phyſicæ definitionis ex materia & forma conſtãtis, ita vt ſacrificium ſit, Oblatio facta Deo per immutationem alicuius rei in ſignum, legitimè inſtitutũ, diuinæ excellentiæ & reuerentiæ. Cuius definitionis partes omnes ſatis ex ſuperioribus conſtant. Solùm circa vltimam animaduertendum eſt, per illã diſtingui verum à falſo ſacrificio;quod non tam ſacrificiũ eſt,quã ſacrilegiũ & idololatria;quanquã n. toto ritu externo poſſit cum vero ſacrificio interdum conuenire,tamen ſi falſis diis offeratur, aut non fiat ex intentione colendi,& profitendi diuinam excellentiã, ſed ficto animo & fide, non erit verũ,ſed falſum vel apparens ſacrificiũ. Vnde rectè Lactan.lib. 4. de vera ſap.c.3 & 4.negat poſſe verã religionem à vera ſapientia ſeu fide ſeparari;addítque eũ cultum, qui nõ officio mentis, ſed ritu corporis conſtat,nihil habere veritatis.Excluditur etiã aliud genus ſacrificij vel potiùs ſuperſtitionis;quale eſt,quod non ritu legitimo, neque ſecundùm debitam inſtitutionem offertur,de quo Aug.epiſt.49.*Sacrificium,* inquit, *cũ exhibetur Deo ſecundùm veram eius inſpirationem & doctrinam,vera religio eſt;quod ſi hoc non habeat,erit noxia ſuperſtitio.* Alter modus definiendi eſſe poteſt ſi dicamus ; Sacrificium eſt ſignũ ſenſibile ad diuinam excellentiã & cultum illi debitũ immediatè ſignificandum impoſitum, per alicuius rei immutationẽ. Vel aliter: Eſſe externum actum religionis,continentem ſupremũ latriæ cultum, ſolíque Deo debitũ. Vbi, vt adæquata ſit definitio, oportet per actum externum intelligere actionem aliquam exteriorem diſtinctam à prolatione verborum,ſeu à laude,& cultu,qui verbis datur. Vt n.in materia de adoratione in priori tomo latiùs dictũ eſt, actus exteriores ex natura ſua nõ ſunt definiti ad ſolius Dei cultũ; neque vllus eſt, qui ex ſe,& natura ſua habeat,ſolam diuinam excellentiam ſignificare : ex inſtitutione autem humana, vel diuina,ſola actio ſacrificandi ad hoc munus profitendi diuinam excellentiam prorſus determinata eſt, vt frequenter docet Aug. locis ſuprà citatis ; & ideo peccatum idololatriæ maximè relucet in actione ſacrificij, quando alteri, præterquam Deo vero offertur. Hoc autem intelligendũ eſt de actibus, ſeu factis exterioribus : nã verba cùm ſint potiſſima inſtrumenta ad mentem & interiorem fidem explicandam, faciliùs etiam determinata ſunt ad ſolius Dei cultum, & excellentiam ſignificandam & profitendam, vt cùm ore laudamus Deum tanquam ſupremum bonum, & finem noſtrum. Atque ita ſatis conſtat vera ratio proprij ac veri ſacrificij.

Sacrificij proprij definitio per partes phyſicas. *Lactan.* *Auguſt.* *Per metaphyſicas partes ſacrificij definitio.*

Ex qua colligi poteſt,reliqua omnia,quæ ſacrificia dicuntur per analogiam quandã & deriuationem è prædicta ratione hoc nomen accepiſſe. Primò ergo quia ſacrificiũ eſt ſignum interioris cultus, ipſe etiã interior cultus ſolet inuiſibile ſacrificium appellari, interdum n.nomen ſigni transfertur in rem ſignatã, ſicut etiam è conuerſo;aliquando nomen rei ſignificatæ ipſi ſigno tribuitur.Imò interdum cultus internus appellari ſolet ſacrificiũ maximè verũ,aut etiam veritas ſacrificij; veritate ſcil. rei & perfectione virtutis, quia ſcilicet, ipſe cultus interior eſt id, quod præcipuũ eſt in ſacrificio, & veluti anima ſeu forma eius,à qua habeat vt ſit actus virtutis;quamuis in ratione ſigni proprietas & veritas ſacrificij maximè ſit in ipſo actu exteriori : ſicut in ſuperioríb.dicebamus in ſacramento Euchariſtiæ corpus Chriſti eſſe præcipuum ſacramentum in genere ſeu perfectione & veritate rei, quamuis in ratione ſigni ſpecies ſenſibiles propriùs ſint ſacramẽtum ; quia veriùs & propriùs ſunt ſignum ſenſibile.Et iuxta hæc intelligitur illud Pſal.50. *Si voluiſſes,ſacrificium dediſſem vtique;* vbi de ſacrificio ſenſibili apertè loquitur : nam ſubdit, *Holocauſtis non delectaberis.* Paulo autẽ inferiùs transfert ſermonem ad inuiſibile ſacrificium, dicens ; *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus , cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies,* ſignificans, hoc perfectiſſimum ſacrificium maximéque placens Deo : nã per illud, interna & inuiſibili oblatione ſe totum homo Deo offert : vt,cùm per amorem,contritionem, aut internã deuotionem, cor ſuum & omnia Deo ſubiicit; hoc eſt n. quod propriè appellamus ſacrificium inuiſibile. Alio autem modo poteſt etiam dici inuiſibile ſacrificium, voluntas ſeu propoſitum offerendi ſacrificium externum ad eum modum, quo volũtas occidẽdi vocari ſolet internum ſeu mentale homicidium : hæc autem ſacrificij appellatio non eſt tam vſitata, vnde ille actus propriùs & clariùs vocabitur propoſitum ſacrificandi. Secundò tranſlata eſt vis ſacrificij ad ſignificandos alios actus externos diuini cultus:nam,cùm ſacrificium contineat ſupremum cultum Dei externum,vt dixi,quæ participant rationem huius cultus, facilè etiam potuerint ſacrificij nomen participare. Vnde,quia diuina laus, quæ per vocem fit, propriùs & clariùs indicare ſolet diuinam excellentiã propter expreſſiorem verborum ſignificationem ; ideo vocari ſolet ſacrificium laudis,Pſalm.49.*Immola Deo ſacrificium laudis, & ſacrificium laudis honorificabit me*, & eodem ferè ſenſu dixit Ambroſ.lib.5. epiſtol. 28. *Simplex oratio ſacrificium eſt.* Tertiò tranſlata eſt vox ſacrificij ad ſignificandos quoſcunque exteriores actus virtutum, qui ob Dei honorem, ſeu laudem fiunt, vt corporis caſtigatio & mortificatio, ad Rom. 12. *Obſecro vos, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam ſanctam, Deo placentem.* Itẽ mors propter Deum ſuſcepta, Sap.3. *Quaſi holocauſti hoſtiam accepit illos.* Item eleemoſyna,quia per eam aliquid videtur Deo offerri in perſona pauperis, ad Hebr.13. *Communionis & beneficentiæ nolite obliuiſci : talibus enim hoſtiis promeretur Deus.* Iacob. 1. *Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc eſt, viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum,& immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo;*& iuxta hæc intelligenda eſt doctrina D.Thom.d.q.85.art.3.

Quæ definitione hac non comprehenduntur ſacræ actiones analogicè ſacrificia dici conſueuere. *Huiuſmodi ſunt interni cultus.* *Sacrificandi propoſitum.* *Vocalis laus diuina.* *Pſalm.49.* *Ambroſ.* *Corporis mortificatio. Rom.12.* *Martyrium. Sap.3.* *Eleemoſyna Heb.13.* *Iacob. 1.*

Illatio.

Vltimò facilè ex dictis conſtare poteſt, ſacrificiũ, vt hæc omnia complectitur,non dicere vnam rationem vniuocam, nec in genere ſigni, nec in ratione actus virtutis : nam propria ratio ſacrificij ſuprà explicata non eodem modo, nec ſecundùm proprietatem, in his omnibus reperitur ; & quia ratio virtutis non conuenit eodem modo internis & externis actibus, neq; elicitis,& imperatis. Quapropter in Scriptura ſacra illud, quod eſt propriè ſacrificium ſimpliciter,& abſolutè,ita appellatur ; reliqua verò minimè, ſed regulariter cum aliquo addito, vel explicatione aliqua, vt, cũ dicitur, *Sacrificium laudis,ſacrificium contriti cordis*, vel quid ſimile ; ita vt ſaltem ex antecedẽtibus & conſequentib. ſemper poſſit tranſlata ſacrificatio colligi. Quocirca quãuis ſacrificium cum aliis actibus exterioribus religionis conueniat vniuocè in ratione cultus externi, & religioſi,tamẽ, vt ſignificantur hoc nomine,*Sacrificium,* non conueniunt vniuocè ; quia non participant eandem rationem : vnde multo minùs poſſunt interiores & exteriores actus charitatis,orationis,pœnitentiæ,miſericordiæ,& ſimiles, vniuocè cõuenire in rõe ſacrificij,

cùm

cùm vix conueniant, niſi in communiſſima ratione virtutis, quam vox *Sacrificium*, non ſignificat. Quod etiam inde facilè declarari poteſt; quia ea omnia, quæ diximus eſſe ad ſacrificium neceſſaria, ſcilicet, altare, Sacerdos, victima, ad prædictos actus virtutũ applicata, conſtat metaphoricè tantùm dici, non propriè; hinc eſt enim illud Cypr. Epiſt. 77. dicentis, *Nos ipſos eſſe hoſtiam in ſacrificio contriti cordis*; & Baſilij, Pſal. 115. in fine dicentis, *Cor noſtrum eſſe altare, in quo ſacrificium laudis offerimus*; & Origen. homilia 9. in Leuit. dicit, *Corda noſtra eſſe altaria, & nos omnes eſſe ſacerdotes ad hoſtias orationis & pietatis offerendas Deo*, & Gregor. 25. Moral. capite ſeptimo dicit, *Cor noſtrum eſſe diuinum altare, in quo præcipitur ignis ſemper accendi*, quæ omnia conſtat per translationem & metaphoram eſſe dicta; eodem ergo modo huiuſmodi actus ſacrificia dicuntur. Atque iuxta hæc interpretandus eſt Auguſtinus, in fauorem prioris ſententiæ citatus. Locutus eſt enim generatim de ſacrificio, magíſque attendit rationem virtutis & honeſtatis, quæ eſt in diuino cultu, & in ſacrificio, quàm illius vocis proprietatem, quam non omnino prætermiſit. Nam, cùm definit ſacrificium eſſe ſignum inuiſibilis ſacrificij, de proprio ſacrificio videtur locutus.

Cyprian. *Baſil.* *Origenes.* *Gregor.*

SECTIO VII.

Quotuplex ſit ſacrificium.

EX dictis in præcedente ſectione poſſunt nonnullæ diuiſiones ſacrificij colligi aliud eſt enim inuiſibile, aliud viſibile. Vnum verum, aliud falſum. Vnum proprium, aliud metaphoricum: de quibus ſatis dictum eſt, ac proinde hìc iam non diuidimus, niſi proprium, verum, ac ſenſibile ſacrificium: cuius partitiones iuxta quatuor cauſarum genera ad quatuor capita reuocari poſſunt.

Primò ergo ab origine, ſeu efficiente cauſa, diuidi poteſt ſacrificium, in ſacrificium legis Naturæ, Veteris, aut Nouæ: nam ſicut hæ leges diuerſæ ſunt, ita diuerſa ſacrificiorum genera illas comitantur; quæ multipliciter inter ſe differunt. Primò, in authore: nam ſacrificia legis naturæ non fuerunt à Deo immediatè tradita, ſed determinatio eorum hominibus cõmiſſa eſt, quod regulariter & iuxta frequentiorem vſum intelligendum cenſeo: nam interdum fortaſſe aliquod ſacrificium inſtitutum tunc fuit ex ſpeciali reuelatione, & inſtinctu diuino, vt de ſacrificio Melchiſedech credibile eſt. Sacrificia autem legis veteris omnia fuerunt à Deo immediatè inſtituta, licèt per Moyſen fuerint promulgata. Sacrificij autem legis nouæ ſolus Chriſtus Deus & homo author eſt, vt poſtea dicemus. Secundò, differunt in effectu; ſacrificia enim legis naturæ per ſe & vi ſua, ſeu ex opere operato, nullum habebant effectum, ſed ſolùm ex deuotione & fide operantium valere poterant ad ſatisfaciendum Deo, vel aliquid ab ipſo impetrandum: nam quod Greg. interdum dicit, valuiſſe tunc aliquod ſacrificium ad remiſſionem originalis peccati, quomodo intelligendum ſit ſuperiùs in materia de ſacramentis in genere, explicatum eſt: nam ille effectus quomodocunque datus fuerit, magis pertinet ad rationem ſacramenti, quàm ſacrificij. Sacrificia autem legis veteris in hoc etiam fuerunt præcedentibus ſimilia, quia nullum etiam ſpirituale, & internum donum vi ſua conferebant; differebant tamen, quia ſaltem irregularitates aut immunditias legales auferebant: at verò Sacrificium legis nouæ habet effectus proprios vi ſua, & ex opere operato, de quibus poſtea dicemus. Tertiò differunt in ſignificatione & ritu externo. Et de ritu quidem id ſatis patet ex hiſtoria veteris Teſtamenti, præſertim ex Leuitico. De ſignificatione verò declaratur: nam intelligendum id eſt, quoad ſignificationem myſticam paſſionis Chriſti. Nam quoad moralem, omnia ſignificabant eundem cultum internum, eandémque exiſtimationem de diuina excellentia & maieſtate. Paſſionem autem Chriſti vetera ſacrificia ſignificabant, vt futuram, & ideo omnia erant veluti vmbræ quædam aut figuræ, quamuis ſacrificia legis veteris expreſſiùs ac pluribus modis hanc Chriſti paſſionem ſignificauerunt, quã ſacrificia legis naturæ, vno vel alio excepto; v.g. ſacrificio Melchiſedech: quod ſatis expreſsè ſacrificium legis nouæ, hoc eſt, Euchariſtiam ſignificauit, quæ non tantùm eſt figura rei futuræ, ſed etiã veluti expreſſa imago paſſionis Chriſti iam exhibitæ, neque etiam eſt tantùm vmbra, ſed etiam ipſa veritas; quia in eo Chriſtus ipſe continetur, & æterno Patri offertur, vt dicemus.

Secunda principalis diuiſio ſacrificiorum ſumitur ex parte materiæ, ſeu rei oblatæ; & ad tria præcipua membra reuocatur. Primò enim ſolebãt offerri animalia, & in Dei honorem mactari, vt vituli, colũbæ, agni, &c. & tunc, oblata interdum appellabantur hoſtia, interdum victima, de quorum nominũ Etymologia legi poteſt Iſidorus lib. 6. Origin. Solebant n. gentes hæc ſacrificia præmittere, quãdo ad bellum contra hoſtes incedebant, & ideo hoſtiam vocabãt, aut certè, quia in oſtio templi mactabantur, & ſimiliter vocabantur victimæ, vel quia offerebantur pro victoria impetranda, aut in gratiarum actionem pro iam obtenta, vel certè, quia animal vinctum ad ſacrificium afferebatur. Secundò offerri ſolebat ſacrificium ex fructib. terræ, vt ex tritico, &c. & hæc propriè dicebantur immolationes, à mola, vt multi exiſtimant. Tertiò offerebantur liquores aliqui, vt vinum, &c. Et hæc propriè dicebantur libamenta, quãquam vſu iam hæ voces confundi ſoleãt, & quodlibet ſacrificiũ his ferè omnib. nominib. appellari: reperiuntur autem in lege veteri omnia hæc ſacrificiorum genera, vt ex Geneſi, Exodo, & Leuitico conſtat, in lege autem noua vnicum ſacrificium omnia hæc eminenter continet: in eo enim Chriſtus offertur, qui eſt viua hoſtia, & excellentiſſima victima, &, quia ſub ſpecie panis & vini offertur, & ſumitur, excellentiori modo habet, quicquid ad rationem immolationis & libamenti ſpectat.

Ab ipſa re oblata oblationes diſtingui ſolent. *Iſidor.*

Tertia diuiſio ſacrificiorum ſumi poteſt ex forma ſeu ex variã actione, per quam res oblata ſacrari, aut immutari ſolita eſt, in qua re tanta inuenitur varietas, vt vix poſſit ad pauca capita reuocari. Poſſumus autem ex veteri Teſtamento tria potiſſimũ colligere, interdum enim tota res oblata igne conſumebatur, & tale ſacrificium vocabatur, *holocauſtum*, quod verbum, iuxta proprietatem Hebraicam interpretatum, idem ſignificare dicitur, quod aſcendens; quia nimirum hoc ſacrificium igne conſumptum, totúmque in vaporem & fumum reſolutũ, quaſi aſcendebat. Alij verò, vt Iſidorus ſuprà refert, exiſtimant, *holocauſtum*, nomen eſſe Græcũ, idémque ſignificare, quod totum incenſum. Secundò, ſacrificium poſt iugulationem ſeu interfectioné animalis, partim igne conſumebatur, partim in vſum ſacerdotum reſeruabatur, illúdque in atrio, vel in templo comedebant, vt in *hoſtia*, quæ dicebatur, *pro peccato*. Tertiò erat ſacrificium, *hoſtia pacificæ*, dictum, quod partim igne, partim ſacerdotum, partim etiã ipſorum ſacrificantiũ vſu conſumebatur, vt cõſtat ex Leuitico, præſertim ſex capitib. primis, vbi Cyrillus, Rupertus, & alij expoſitores, varias horum ſacrificiorũ rationes tradũt, quas breuiter collegit D. Th. 1. 2. q. 102. & priùs attigit Philo, lib. de victimis, & Ioſeph. lib. 3. Antiquit.

Ex varietate actionum conſecrationum modus, varia ſacrificia diſtinguuntur. *Iſidorus.* *Cyrillus.* *Rupertus.* *D. Thom.* *Philo.* *Ioſeph.*

quit.c.13. Hæc autem partitio potiſſimum habet locum in ſacrificiis animalium: accommodari autem ſuo modo poteſt etiam ad ea, quæ erant ex fructibus terræ; vt ſimila, tritico, &c. omnia enim aliquo ex prædictis modis conſumebantur.

Aliud ſacrificium cruentū, aliud incruentum.

Vnde etiam obiter declarata relinquitur alia diuiſio ſacrificij in incruentum,& cruentum,quæ tum ex parte rei oblatę,tum ex modo offerendi ſumi poteſt,quandocunque enim offerebātur fructus terræ, aut aliquid ex illis confectum, ſacrificium fiebat incruentum; quia nulla ſanguinis effuſio in eo fiebat, aut fieri poterat. Quando verò offerebantur animalia,ſemper fiebat ſacrificium cruentum; iugulabantur n. & ſæpe ad humanos vſus parabātur, quod fieri nōn poterat ſine ſanguinis ſeu cruoris effuſione. Quod etiā maximè fiebat ad ſignificandum cruentū ſacrificium,quod in Chriſti paſſione peractū eſt,ſicut per priora ſacrificia adumbratum etiam fuit incruentum ſacrificium, quod in nocte cœnæ Chriſtus obtulit. Vnde in lege etiam naturæ vtrūque ſacrificij genus inuentum eſt: nam Melchiſedech,ſacrificium obtulit incruentum; de Abraham verò & aliis Patriarchis ſæpe legimus,ſacrificia cruenta immolaſſe. Sacrificium autem legis nouæ, vt poſtea videbimus, formaliter & propriè incruentū eſt; tum quia Chriſtus in eo oblatus ſemel tantùm mori debuit, idque de ſe ſufficientiſſimum fuit ad noſtra exhaurienda peccata; tū etiam, quia ita decebat ad perfectionem & puritatem legis gratiæ: poteſt autem hoc ſacrificium dici eminenter & myſticè cruentū; quia in eo vera caro, & verus ſanguis offertur cum quadā myſtica repræſentatione ſacrificij cruenti, & ſacramentali eorum ſeparatione, quantum eſt ex vi verborum, quamuis propter realem concomitantiam minimè in re ipſa ſeparentur, ſed coniuncta ſunt.

Sacrificia itē pro ſacrificantium fine & intentione fiunt varia.

Quarta diuiſio ſacrificij ſumitur ex parte finis, & continet tria vel quatuor membra. Primò enim inſtitui poteſt ſacrificium ſolū ad Deum venerādum, eiúſque excellentiam, & ſupremam dominationem proteſtādam; & huiuſmodi erat holocauſtum, quod propterea totum cremabatur, vt ſignificaretur id totum,quod creatura eſt, Dei eſſe; totúmque in Dei honorem & laudem eſſe perfectiſſimum ſacrificiorum omnium, vnde & ad ſtatum perfectorum dicitur pertinere. Secundò poteſt inſtitui ſacrificium in expiationem peccatorum, & dicitur, *hoſtia pro peccato*; quæ in lege veteri frequens eſt, & multiplex pro diuerſitate peccatorum, aut perſonarum; ſæpe enim ad diuerſa diluenda peccata diuerſa præcipiebantur ſacrificia, non quidem in omni peccatorum genere: id enim fuiſſet immenſi cuiuſdam oneris,ſed in quibuſdam, quæ iuxta illius legis ſtatum, cenſebantur grauiora, vel pro quibus talia ſacrificia præciperentur aptiora. In quo etiam ſignificatum eſt, illa ſacrificia per ſe non fuiſſe ſufficientia ad internam peccatorum remiſſionem quoad culpam; quia hoc modo vnum peccatum mortale ſine alio non tollitur: ſacrificia autem illa pro peccatis mortalibus præſertim, offerebantur; non ergo ad remiſſionem culpæ ex vi illorum, ſed vel ad ſatisfaciendum pro pœna ex opere operantis; ad id enim valere poterant,ſi offerens erat ſufficienter contritus; vel ad impetrandam à Deo talem contritionem, ſi ſaltem ex vera fide, & aliquali diſpoſitione, & bono ac ſupernaturali motu cordis oriretur. Vel denique (quod certius erat) ad legalem iuſtitiam, ſeu veniam obtinendam. Tertiò, inſtituebatur aliud genus ſacrificij, quod *hoſtia pacifica* appellabatur, vt tradit D.Th. 1.2. q.102.art.3. vbi hoc modo trimembrem facit hanc diuiſionem, ad eam omnia ſacrificia referens,quæ,vel in lege veteri inſtituta ſunt, vel excogitari poſſunt. Maioris autem claritatis gratia poſſumus tertium hoc membrum in duo ſubdiuidere. Sit ergo tertium ſacrificij genus, quod ad gratias Deo agendas pro beneficiis ſuſceptis inſtituitur; & hoc propriiſſimè vocabatur, *hoſtia pacifica, ſacrificium laudis*, ſeu, *gratiarum actionis*. Quartum verò genus eſt quando ſacrificium inſtituitur ad impetrandum à Deo aliquod beneficium, præter remiſſionem peccatorum, quod dici poteſt, *ſacrificium impetratorium*. In qua tota diuiſione obſeruandum eſt,ſumptam ex motiuo virtutis, quatenus, vel ad finem virtutis pœnitentiæ, gratitudinis, religionis,aut alterius ſimilis proximè ordinatur. Quapropter, quamuis ex vi & intentione inſtituentis fieri poſſit, vt ſacrificia ad hos fines ordinata, ſint etiam (vt ſic dicam) realiter, ſeu materialiter diuerſa:non tamen repugnat,hæc omnia motiua ad idem reale ſacrificium applicari vel ex intentione proximi offerentis, vel etiam ex mente, & inſtitutione primi inſtituentis. Atque ad hunc modum vnicum Sacrificium legis nouæ omnes has ſacrificiorum rationes perfectiſſimè continet. Eſt enim holocauſtum, quia potiſſimum fit in recognitionem diuinæ excellentiæ. Eſt Euchariſticum,quia fit in recognitionem & gratiarum actionem paſſionis Chriſti,quæ fuit ſummum Dei beneficium, & fons beneficiorum omniū. Eſt etiam impetratorium, quia in eo Chriſtum offerimus, in quo, & per quem,omnia diuina beneficia ſperare debemus.

D.Thom.

Legis gratiæ vnicum ſacrificiū eminentiſſimè ſacrificia omnia vetera continet.

SECTIO VIII.

Vtrùm ſacrificium ſit de lege naturæ.

HActenus ſacrificij naturam & proprietatem contemplati ſumus,& obiter, quæ in communi de cauſis & effectibus deſiderari poſſunt, ſufficienter attigimus: ſupereſt igitur, vt aliam partē de ſacrificio tractemus,quæ ad rem moralem pertinere poteſt, nimirum,an huiuſmodi ritus, & modus colendi Deum licitus ſit, vel præceptus, & quo præcepti genere naturalis, ſcilicet, an poſitiui diuini vel humani. Prima ſententia eſt hæreticorum quorundam negantium, exhibendum eſſe Deo cultum externum, & præſertim per ſacrificia cruenta. Ita refert Auguſt. 1.lib.cont.aduerſ.Leg. & Proph.c.18. E cōtrario verò Euſeb.lib. 1. de Demonſt. Euangelic. cap.10. refert, Gentiles quoſdam reieciſſe incruenta ſacrificia tanquam indigna Deo; cruenta verò approbaſſe. Auerroes autem 12. metaph. in vniuerſum hæc ſenſibilia ſacrificia contemnenda putauit; imò apud Lactant. legimus, Senecam vocem illam protuliſſe, *Quod eſt ſupra nos,nihil ad nos*, quaſi abiiciendum putauerit omnem Dei cultum, fortaſſe ſenſibilem & externum.

Hæreticorum delirium.

Auguſt.

Euſeb.

Auerroes.

Seneca.

Sed, quod pertinet ad generalem quæſtionem de cultu Dei externo,an ſit licitus & honeſtus, non eſt hîc diſputandi locus: ſed ſupponendum eſt ex 2.2. loco citato, & in primo tomo huius tertiæ partis tractantes de adoratione idem oſtendimus; non ſolùm ex Scripturis, & ex perpetuo vſu Eccleſiæ & iuſtorum omnium, verum Deum colentium, ſed etiam ex naturali ratione. Quia, cùm homo conſtet animo & corpore, & vtrumque à Deo habeat, eiúſque prouidentia in vtroque conſeruetur, & gubernetur per ſeſe maximè decet, vt non ſolùm animo, ſed etiam corpore ipſum colat; præcipuè cùm huiuſmodi cultus externus, & ad proprium ſpiritualem profectum vtilis ſit,& ad aliorum exemplum, & Reipublicæ conuenientem gubernationem.Eſt enim homo animal ſociale, & ideo non ſatis eſt,vt veram de Deo exiſtimationem habeat,

neceſſarium etiam eſt, vt eam prodat, & coram aliis A profiteatur: quod maximè fit per huiuſmodi externum cultum religioſum. Vnde hæc veritas non tantùm eſt fide certa, ſed etiam ratione generali euidens: & locum habet, non ſolùm in hominibus ad ſupernaturalem finem eleuatis, ſed etiam in pura natura, reſpectu Dei, vt author eſt & finis naturalis illius.

Deo iuſtorum externa ſacrificia grauiſſima ſemper extitere.

Hoc autem principio ſuppoſito: non eſt difficile oſtendere, etiam eſſe honeſtū, Deóque gratum, externum cultum per ſenſibile ſacrificium, ſiue cruentum, ſiue incruentum; quod etiam de fide eſt, & rationi naturali conſentaneum. Vnde probatur primò ex hiſtoria ſacræ Scripturæ: nam à principio mundi conſueuerunt homines iuſti, Deóque grati, offerre Deo huiuſmodi ſacrificia, annuente Deo, & ſignis B aliquibus ſignificante ſibi eſſe placitum, vt manifeſtè legimus de Abel, Geneſ. 4. ad cuius ſacrificium *reſpexit Deus*, & cap. 8. Noe, poſtquam egreſſus eſt de arca, *Obtulit holocauſta ſuper altare, odoratúſque eſt Dominus odorem ſuauitatis*, & idem legimus de Melchiſedech, cap. 14. & de Abraham, cap. 15. & 22. & de aliis poſterioribus, excepto Iſaac; ſicut nulla etiam fit mentio in Scriptura ſacrificij oblati ab Adam, licèt incredibile ſit, illud non omiſiſſe poſt peccatum, quamuis Scriptura ſacra id non commemoret, cuius rationem myſticam attigit D. Thom. dicta quæſtione 85. artic. 1. ad ſecundum, fortaſſe tamen nullum myſterium in hoc latet; quia neceſſe non eſt, vt in Scriptura ſacra omnia referantur, præſertim quia C fortaſſe nihil ſpeciale aut memoria dignum in horum Patrum ſacrificiis accidit. Secundò, hæc veritas euidentiùs conſtat ex his, quæ Deus fecit in lege ſcripta, in qua Deus multa huiuſmodi ſacrificia, non ſolùm probauit, ſed etiam præcepit, quæ lex non potuit non eſſe ſancta, cùm à Deo fuerit data. De qua re legi poſſunt Euſeb. lib. 1. de Demonſt. capite vltim. Auguſt. epiſt. 49. q. 3. & ex recentioribus Franciſcus Ribera, Oſeæ 6. à numero 20. Tertiò, nota fuit etiam hæc veritas Philoſophis grauioribus, & qui de rebus moralibus meliùs ſenſerunt, vt conſtat ex Platone dialog. 8. de legibus. Ariſt. 7. Polit. cap. 8. & 8. Ethic. cap. 9. & Cic. de Nat. Deorum. Quartò accedit ratio, quia in huiuſmodi genere cultus nul- D la eſt ſpecialis deformitas aut indecentia; quia & finis eius religioſus eſt, & actio ipſa eſt ſatis accommodata ad ſignificandam excellentiæ diuinæ recognitionem: neque aliunde oſtendi poteſt aliqua malitia, quæ per ſe ſit tali actui annexa; ergo talis actus per ſe ex obiecto & fine ſuo, & circumſtantiis ſibi debitis, honeſtus eſt. Confirmatur; quia honeſtum eſt, vt homo tributū ſoluat Regi ſeu principi, eíque honorem exhibeat in recognitionem dominij, & dignitatis eius; ergo honeſtè etiam potuit ab hominibus introduci, vt de rebus ſuis aliquid Deo offerant, quaſi tributum ei debitum perſoluentes: hæc autem E obligatio non poteſt in vtilitatem Dei cedere, qui bonis noſtris non indiget; decenter ergo factum eſt, vt huiuſmodi oblatio interdum in ſolū Dei cultum & honorem cedat, per aliquam immutationem ſeu conſecrationem rei oblatæ; eſt ergo huiuſmodi cultus ex genere ſuo decens & honeſtus.

Gen. 4. 8. 14. 15. & 20.
Euſeb. Auguſt. Ribera.
Plato. Ariſt. Cicero.

Scripturis propoſita veritas impugnatur. Pſalm. 39. & 50.

Sed obiici poſſunt nonnulla Scripturæ teſtimonia, in quibus Deus ſignificat, huiuſmodi ſacrificia ſibi non eſſe placita. Pſal. 39. *Sacrificium & oblationem noluiſti*. Pſal. 50. *Holocauſtis non delectaberis*, apertiùs Iſaiæ 1. *Sanguinem hircorum, & taurorum nolo, quis enim hæc requiſiuit de manib. veſtris*. Et ſimilia ferè habentur Hierem. 7. imò Ezech. 20. Sacrificiorū præcepta appellantur *non bona*. Confirmatur, quia, ſi hæc ſacrificia verum & honeſtum cultum Dei continerent: eſſent excellentiora, quàm opera miſericordiæ; eíſque præferenda, quia religio excellentior eſt, quàm miſericordia; at verò Scriptura ſacra præfert opera miſericordiæ his ſacrificiis. Oſeæ 6. *Miſericordiam volo, non ſacrificium*, hinc Lactant. lib. 6. de vero cultu, cap. 1. obſcurè loquitur de ritu & ſacrificio, quo Deus colendus eſt, dicens, *Nihil ſancta & ſingularis illa Maieſtas ab homine deſiderat, niſi ſolā innocentiam, quam ſi quis obtulerit, ſatis piè religioséque litauit*. Ad priora teſtimonia reſpondetur, in eis non improbari hæc ſacrificia, ſed in primis admoneri homines, non ſatis eſſe illis huiuſmodi ſacrificia, ſi alioqui negligenter viuant; quod rectè docuit Lactantius ſuprà, dicens, *Homines neglecta iuſtitia, cùm ſint omnibus ſceleribus inquinati religioſos ſe putant, ſi templa & aras hoſtiarum ſanguine cruentauerint*. Itaque non ſacrificia, ſed ſacrificantes reprehenduntur, qui contēnentes alia opera virtutum, putant ſe per ſola ſacrificia fore Deo gratos: vnde in citato loco Iſaiæ 1. poſt ſuperiora verba ſubditur, *Manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt*, & capitul. 66. *Hæc omnia elegerunt in viis ſuis & in abominationibus ſuis anima eorum delectata eſt*. Iuxta quod ſcribit etiam Clemens Papa lib. 6. Conſtit. cap. 22. *Recuſabat ſacrificia populi ſæpenumero in eum peccantis, & exiſtimantis eum ſacrificiis, & non pœnitentia placatum iri*: & ferè idem habet Irenæus lib. 4. cap. 32. & Aug. lib. quæſt. noui & vet. Teſt. q. 103. & hoc indicant verba illa Pſal. 50. *Si voluiſſes ſacrificium dediſſem vtique; holo-* C *cauſtis non delectaberis. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus*, & poſtea ſubditur, *Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ, oblationes, & holocauſta; tunc imponent ſuper altare tuum vitulos*. Non ergo hæc Deo diſplicebant, ſed, vt à contrito corde procederent, requirebat. Secundò, ac præcipuè inſinuatur in illis locis, omnia antiqua ſacrificia debuiſſe valorem ſuum ex fide paſſionis Chriſti accipere, & illa ſecluſa, per ſeſe nullius fuiſſe exiſtimationis, quod indicatum eſt in illis verbis, Pſalm. 39. *Sacrificium & oblationem noluiſti, aures autem perfeciſti mihi. Holocauſtum & pro peccato non poſtulaſti, tunc dixi, Ecce venio*, vt Paulus etiam expoſuiſſe videtur ad Hebr. 10. vnde Auguſtinus ſuper eundem Pſalm. dicit multa ex prædictis D verbis referenda eſſe ad tempus legis gratiæ, in quo, oblato iam Chriſti ſacrificio, quod illa ſacrificia prænunciabant, non poſſunt eſſe Deo grata, quod docuit etiam Chryſoſtom. in Demonſtra. quòd Chriſtus ſit Deus, & Anaſta. Niſſen. lib. quæſtionum ſacræ Scripturæ, quæſtione 50. Tertiò docemur in prædictis locis, quamuis opera diuini cultus ex genere ſuo meliora ſint, quàm opera miſericordiæ; interdum verò hæc eſſe magis neceſſaria, Deóque gratiora, ideóque ſacrificiis præferenda, maximè cùm relata in Dei honorem, & amorem, participent honeſtatem religionis & charitatis Dei; hoc E enim modo dicitur Marci 12. miſericordiam eſſe maiorem omnibus holocauſtis & ſacrificiis. Tandem vltimò ſignificatur prædictis locis, dediſſe Deum tot ſacrificia carnalia illi populo, non quia per ſe illi maximè placerent, ſed vt eum ab idolorum cultu abſtraheret. Ita Hieronymus interpretans citata Prophetarum teſtimonia, & Matth. 5. Chryſoſt. 61. in Matth. & 24. in 1. ad Corinth. Epiphan. hæreſi 42. D. Thom. 1. 2. q. 102. artic. 3. Vnde conſtat, quomodo exponendum ſit verbum illud Ezech. *Dedi ei præcepta non bona*; non enim poſſunt dici non bona, quia fuerint mala, alioqui quomodo Deus illa dediſſet; dicuntur ergo *non bona*, id eſt, laborioſa, oneroſa, aut certè etiam minùs perfecta, & carnali populo, potius quàm ſpirituali accommodata,

Hierem. 7. Ezech. 20.
Oſeæ 6. Lactant.
Adductis Scripturis ſatisfit.
Iſaia 1.
Clem. Papa.
Irenæus. Auguſt.
Pſalm 39.
Heb 10.
Chryſoſt. Anaſt. Niſſ.
Marci 12.
Hieron.
Chryſoſt. Epiphan. D. Thom.

data, vt à maioribus malis arceretur. Ac denique *non bona* dicuntur, quia onus imponebant, gratiam autem non dabant; & iubebant quidem, non autem adiuuabant, vt latè perſequitur Auguſt. toto lib. de ſpiritu & litera, & docet diuus Thom. 1. 2. q. 98. art. 1. Ad confirmationem ſatis ex dictis reſponſum eſt. Lactantius etiam piè exponendus eſt iuxta dicta, maximè, quia in eis verbis, non tam de honeſtate, quàm de neceſſitate horum ſacrificiorum loquitur: de qua nondum dictum eſt.

Auguſt.
D. Thom.

Difficultas.

Secundo igitur loco declarandum ſupereſt, vtrum ſacrificium ſenſibile non ſolùm licitum ſit, ſed etiam præceptum, eſt autem quæſtio de præcepto legis naturæ: nam de iure poſitiuo diuino & humano dubiũ non eſt, quin talis actus poſſit eſſe materia præcepti, ſicut fuit in lege veteri, & poſtea dicemus de lege noua; difficultas verò eſt, quid ſit dicendum ſtando in ſola lege naturæ, D. Th. 2. 2. q. 85. art. 1. ad 4. ſentit, determinationem quidem ſacrificij eſſe de iure poſitiuo, tamen vſum eius in communi eſſe de lege naturæ: & ita interpretãtur & ſequuntur Caiet. & Soto ibi, & fauet Euſebius loco ſuprà citato, dicens, hominem debere vitam ſuam offerre Deo in ſacrificio; tamen, quia non expediebat, humanũ ſanguinem ſacrificari, ideo lege naturæ introductũ eſſe, vt in ſacrificiũ animalis, vel aliquid eiuſmodi, commutaretur: ſic etiam Clem. Rom. lib. 6. conſt. c. 20. dicit, antiquos Patres naturali lege admonitos ſacrificaſſe: & Caſſian. coll. 8. c. 23. dicit, Abel naturali lege adductum ſacrificaſſe. Sed in hac re aliud eſt loqui de cultu Dei abſolutè, aliud de cultu externo; aliud denique de tali cultu externo, qui eſt per ſacrificium. Rurſus aliud eſt dicere, aliquid eſſe ſimpliciter præceptum in lege naturæ; aliud verò eſſe ſufficiens ad implendum aliquod naturale præceptum.

D. Thom.
Caietan.
Soto.
Euſeb.
Clem. Rom.
Caſſian.

Deum colere iure naturæ præſcriptum eſt.

Dico ergo primò: Cultus Dei abſolutè loquendo preceptus eſt naturali lege. Hanc concluſionem probat optimè, qua D. Thom. vtitur loco citato, quia nimirum homo debet Deo non tantùm amorem, ſed etiam honorem, tanquam ſupremo domino & authori ſuo, à quo habet & originem, & cætera omnia. Et confirmatur: nam hac ratione præceptum naturale eſt de honorandis parentibus, quanto magis de honorando Deo?

Idque cultu externo.

Dico ſecundò, etiam eſſe iure naturæ præceptum, colere Deum cultu externo. Hoc quidem non videtur eſſe tam euidens, ſicut primum. Probatur tamen primò ex vſu omnium gentiũ: nam omnes eo modo quo Deum cognoſcunt, illum colunt aliquo externo cultu; ergo ſignũ eſt, id fieri naturali ratione dictante. Secundò, quia cùm homo à Deo habeat non ſolùm animam, ſed etiã corpus, non ſolùm animo, ſed etiam corpore tenetur eum colere; non quidem, quia Deus ſenſibili aliquo ſigno indigeat, vt mentis noſtræ affectum cognoſcat, vt hæretici argumẽtantur; ſed vt nos totos, & non ſolùm animas, ſed etiam corpora Deo ſubiiciamus. Honor enim eſt in honorante; & ideo exhiberi debet modo ipſi accommodato. Vnde argumentatur tertiò D. Thomas, quia naturale eſt homini, vt mentem ſuam ſenſibilib. ſignis exprimat; ergo hoc etiam modo tenetur colere Deum. Primùm, quia ex interno affectu naturaliter ſequitur externa manifeſtatio; vix enim poteſt homo animi ſui ſenſum & mentem interiùs omnino continere, & ideo, ſi interior cultus Dei eſt de lege naturæ, conſequenter fit, vt ſit etiam exterior. Deinde, quia hoc multũ iuuat, & ferè neceſſarium eſt ad interiorem cultum, anima enim per actus corporis ad interiores animi motus excitatur. Denique (quod caput eſt) quia tenetur homo mentem & animũ ſuum

A erga Deum, non ſolùm Deo, & ſibi, ſed etiam aliis hominibus ſignificare: propter quod non ſolùm fideles, ſed etiam cõfeſſio fidei, eſt ad ſalutem neceſſaria, vt ſignificauit Paul. ad Rom. 10. & idem proportionaliter eſt in lege naturæ. Præſertim, quia cùm homines in vnius Reipublicæ ſeu populi corpus cõgregantur, naturalis ratio poſtulat, vt non tantùm ſigillatim, & priuatim, ſed etiam publicè, & communi nomine & authoritate Deum colant, quod facere non poſſunt, niſi externo cultu, quia cultum merè internum homines non vident.

Rom. 10.

Sacrificij oblatio, licèt de iure naturæ ſtrictè ſumpto, non ſit, eſt tamen actio idonea ad preceptum naturale, de cultu externo exhibẽdo Deo exequendum.
Anacletus.
Clemens.

Dico tertiò: Quamuis ſacrificium viſibile ſatis accommodatũ ſit ad prædictam obligationem implendam, tamen, propriè & in rigore non eſt ex vi ſolius B legis naturæ præceptum. Prior pars ſatis nota eſt ex dictis. Poſterior ſumitur ex Anacleto Pap. epiſt. 2. dicente, antiquos Patres ſpontanea voluntate ſacrificium obtuliſſe, & Clemente, qui loco ſuprà citato dicit, non ex obligatione, ſed ex voluntate ſacrificaſſe. Ratio verò eſt, quia, licèt, hic modus colendi Deũ, ſit honeſtus, & ſufficiens ad implendam obligationem colendi Deum, tamen præter hunc modum poſſunt eſſe alij, etiam honeſti & ſufficientes, vt per vocalem rationem & laudem, per genu flexiones, vel alias ſimiles actiones; cultus enim Dei externus multiplex eſt, & nullum eſt naturale principium, ex quo ſufficienter colligi poſſit, determinationẽ illius ad talem modum cultus, ſcilicet, per ſacrificium, eſſe C omnino neceſſarium ad morum honeſtatem. Quando igitur aliqui Doctores ſignificant, ſacrificium eſſe de lege naturæ, vel loquuntur de ſacrificio in communi prout includit non ſolùm propria, ſed etiam metaphorica ſacrificia. Vel loquuntur de ſacrificio formaliter, ratione cultus latriæ externi, vt ſic, non ratione talis determinationis. Vel denique, ſi de hac etiam loquantur, interpretandi ſunt, eſſe de lege naturæ, id eſt, conſentaneum illi, & impletiuum legis naturæ, non tamen ſimpliciter neceſſarium.

Obiectioni reſpondetur.

Dices, conſiderando hoc præceptum eo modo, quo præceptum eſt, ſcilicet, in ordine ad cultum Dei externum, vt ſic, pro quo tempore obligat, ſtando in ſola lege naturæ? Reſpondetur breuiter (quoniam hoc magis ſpectat ad materiam de religione) hîc occurrere generalem difficultatem & communem D omnibus præceptis affirmatiuis; in quibus, ſi determinatio facta non eſt per legem poſitiuam, difficile eſt deſignare tempus, pro quo determinatè obligẽt. Quocirca, ablata prædicta determinatione legis poſitiuæ, nihil aliud dicere poſſumus, quàm huiuſmodi cultum eſſe ab homine exhibendum Deo, aliquoties in vita; & non eſſe nimium differendum, nec poteſt temporis punctus & articulus generaliter definiri, ſed prudenti vſui, & arbitrio id committendum eſt.

DISPVTATIO LXXIIII.

E *De Miſſa ſeu ſacrificio legis nouæ.*

Diſput. 1. de ſacrificio.
Doctrinæ ordo.

SVperius de ſacramentis tractantes prius de ſacramentis legis nouæ in communi, quàm de aliquo in particulari diſſeruimus; quoniam ſacramenta multa ſunt, & in quibuſdam rebus conueniunt, in aliis differunt: in lege autem noua non ſunt plura ſacrificia, ſed vnicum tantùm, vt poſtea videbimus, & ideo de hoc ſingulari ſacrificio ſtatim diſputationem inſtituimus. In quo pertractando duas illas partes diſtinguemus, ſpeculatiuam ſcilicet, ſeu dogmaticam, & moralem, ſicut in ſacramento obſeruauimus. Prior autem, quam nunc aggrediamur, ſex

ſex vel ſeptem capita complectetur; ſcilicet, an ſit hoc ſacrificium, quid ſit, quas cauſas habeat, & præſertim a quibus offerri poſſit, & pro quibus, & quam habeat efficaciam ſeu valorem, ac denique quo ornatu & ceremoniis peragendum ſit. In hac ergo diſputatione tantùm prima quæſtio, & conſequenter inſtitutio huius ſacramenti declaranda à nobis eſt.

SECTIO I.

Virùm in lege noua ſit aliquod verum ac proprium ſacrificium.

Hæreticorum pertinax inſania.

VNa ex præcipuis controuerſiis cum hæreticis huius temporis eſt de huiuſmodi ſacrificio; illi enim omnino negant, inſtituiſſe Chriſtum in noua lege aliquod verum ſacrificium, & quamuis potiſſimum intendant tollere ſacrificium propitiatorium, & impetratorium; tamen, vt hoc efficiant, abſolutè de ſacrificio loquuntur, & quicquid vel in Scriptura, vel in ſanctis Patribus, de Euchariſtiæ ſacrificio, vel inſinuatum, vel apertè ſcriptum reperitur, id totum de improprio ac metaphorico ſacrificio interpretantur. Fundamentum eorum præcipuũ eſt, quia, vel hoc ſacrificium eſt Eccleſiæ Chriſti neceſſarium, vel non: ſi non, ſuperfluè & ſine cauſa inesſet inſtitutum; ſi verò dicatur neceſſarium, fit iniuria ſacrificio crucis Chriſti. Nam ſequitur, illud fuiſſe imperfectum, & inſufficiens. Hoc autem fundamentum, quamuis ſpecie videatur infirmum, magnum tamen robur ſumit ex Epiſtola Pauli ad Hebræos, in qua ſimili argumento vti videtur Apoſtolus, vt concludat, vetera ſacrificia fuiſſe infirma; quandoquidem poſt illa omnia neceſſarium fuit ſacrificium crucis: hæc enim argumentandi ratio, ſi eſt, eodem modo concludit de quocunque poſteriori ſacrificio; vnde apertè Paulus ex illius ſacrificij perfectione concludit, illud vnicum ad conſummandam noſtram ſalutem ſuffeciſſe. Igitur c. 9. dicit, antiquos Sacerdotes ſolitos fuiſſe frequenter introire in ſancta, ſacrificiorum officia conſummantes, atque iterantes, eo quòd nihil ad perfectionem poſſent perducere. *Chriſtus autem*, ſubdit, *introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuenta*, & infrà, *Non enim in manu facta ſancta Ieſus introiuit exemplaria verorum, ſed in ipſum cœlum, vt appareat vultui Dei pro nobis: neque vt ſæpius offerat ſemetipſum; quemadmodum Pontifex, quando intrat in ſancta per ſingulos annos in ſanguine alieno; alioqui oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem ſemel ad deſtructionem peccati in conſummatione ſæculi per hoſtiam ſuam apparuit.* In cap. autem 10. poſtquam dixerat, ſacrificia vetera repetita ſæpius fuiſſe propter ſuam imperfectionem, ſubdit, *Chriſtus autem vnam pro peccatis offerens hoſtiam in ſempiternum ſedet in dextera Dei: de cætero expectans, donec ponantur inimici ſub pedibus eius; vna enim oblatione conſummauit ſanctificatos.* Poſtmodum verò exponens de tempore legis gratiæ, verba Hier. 33. *Dabo legem meam in cordibus & peccatorum eorum non recordabor amplius*, ſubiungit Paul. *Vbi horum remiſſio eſt, iam non eſt oblatio pro peccato:* tollit igitur ſacrificium propitiatorium; vnde & ſubiungit, *Voluntariè peccantibus nobis, poſt acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia.*

Fundamentũ. *Heb. 9.* *Heb. 10.* *Hier. 33.*

Secundò argumentari poſſumus ex Paulo ad Hebræos 5. vbi dicit, neminem poſſe ſibi aſſumere dignitatem vel honorem Pótificis ſeu Sacerdotis, niſi qui vocatur à Deo tanquam Aaron, ſed in lege noua nullus vocatur Sacerdos, niſi Chriſtus, quod maximè pertinet ad eius dignitatem, & ad excellentiam & perfectionem Sacerdotij eius: nam, vt ſubiungit Apoſtolus, *Alij quidē plures facti ſunt Sacerdotes eo, quod morte prohiberentur permanere: hic autem, eo quòd maneat in æternum, ſempiternum habeat ſacerdotium.* Ex quo videtur Paulus tacitè concludere, illum eſſe vnicum Sacerdotem poſt quem nullus alius ſuccedit, quod magis inferius ſignificat, dicēs, *Lex enim homines conſtituit Sacerdotes infirmitatem habētes, ſermo autem iuriſiurandi qui poſt legem eſt, filium in æternum perfectum.* Igitur poſt Chriſtum nullus eſt proprius inſtitutus Sacerdos, ſed omnes fideles ſunt Sacerdotes, ea lata & metaphorica ſignificatione, quę ſacrificio ſimili modo dicto correſpondet, iuxta illud, *Vos autem genus electum, regale ſacerdotium:* ablato autem proprio ſacerdotio, neceſſe eſt, & ſacrificium proprium auferre: nam hæc duo inſeparabili nexu coniuncta ſunt. Dices, ipſum Chriſtum eſſe perpetuum Sacerdotem, qui perpetuò poteſt ſacrificium offerre, & iterare. Sed obſtat Paul. ad Hebr. 7. dicens, Chriſtum talem eſſe Pontificem, *qui non habet neceſſitatem quotidie (quemadmodum ſacerdotes) prius pro ſuis delictis hoſtias offerre, deinde pro populo; hoc enim fecit ſemel, ſeipſum offerendo:* & idem repetit. c. 10. vt ſuprà viſum eſt.

Tertium argumentum ſumunt hæretici ex Io. 4. vbi Samaritana Chriſtum interrogauit, *Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, quia Hieroſolymis eſt locus, vbi adorare oportet:* Chriſtus autem reſpondit, *Venit hora, quando neque in monte hoc, neque Hieroſolymis adorabitis Patrem. Sed venit hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate;* quo in loco verbum, *adorare*, idem ſignificat, quod ſacrificium offerre: nam quia (vt ſup. dicebamus) in oblatione ſacrificij ſupremus cultus externæ latriæ poſitus eſt; ideo *ſacrificare*, per antonomaſiam, *adorare*, dici poteſt. Hunc autem eſſe ſenſum conſtat; quia de hoc ſolùm erat controuerſia inter Samaritanos & Iudæos: nam hi ſolùm in templo Hieroſolymitano dicebant, licere ſacrificia offerre; illi verò in mõte Garizin, vbi templum ædificauerant, teſte Ioſeph, lib. 11. antiq. capitul. 8. nam de aliis actionibus, quib. coli Deus poteſt, vt ſunt oratio aut ſimiles, non poterat eſſe dubitatio, quin quouis in loco licitè fieri poſſent. Accedit, non eſſe nouum, ſed vſitatum in Scriptura, quòd verbum, *adorandi*, pro verbo *ſacrificandi*, ponatur, Gen. 22. *Poſtquam adorauerimus, reuertemur ad vos*, id eſt, poſtquam ſacrificium obtulerimus; ſunt enim illa verba Abrahæ, qui ad filium ſacrificandum ibat: & eodem ſenſu ſumi videtur Io. 12. in illis verbis; *Erant autem quidem Gentiles ex iis, qui aſcenderant, vt adorarent in die feſto:* & Actor. 8. de Eunucho Candacis Reginæ dicitur, *Venerat adorare in Hieruſalem, &c.* eodem ergo modo ſumitur in citato loco. Interrogatus ergo Chriſtus de loco, vbi ſacrificium eſſet offerendum, reſpondere videtur, veniſſe iam tempus legis gratiæ, vbi nullibi erat Deus ſacrificiis honorandus, ſed tantùm *in ſpiritu & veritate:* id eſt, ſacrificio ſpirituali & inuiſibili.

Ioan. 4. *Ioſeph.* *Gen. 22.* *Ioan. 12.* *Actor. 8.*

Chriſti Eccleſia propriiſſimo externo viſibilique ſacrificio gaudet, quo D. ū colit.

Dicendum verò eſt, eſſe in Eccleſia Chriſti aliquod verum, proprium, externum, ac viſibile ſacrificium quo à Chriſtiano populo colitur Deus. Hæc eſt Catholica veritas, ac de fide certa. Quam oſtendo primò ex veteri Teſtamento: in quo prædictum eſt, fore in lege gratiæ huiuſmodi ſacrificium, vt teſtis eſt Auguſtinus, libro 13. de Trinitate, capitul. 17. & epiſtola 49. quæſtione tertia. De qua re poſſunt varia teſtimonia afferri, quale eſt illud Daniel. 12. vbi de vltima ætate legis gratiæ, quæ erit tempore Antichriſti, prædicitur, ceſſaturum in ea lege ſacrificium: ſupponitur ergo eſſe duraturum ſacrificium aliquod toto illo tempore; nec poteſt hic locus exponi de ſacrificio improprio, & inuiſibili: quia illud non ceſſabit etiam tempore Antichriſti. Aliud teſtimoniũ eſt Iſaiæ 19. *Cognoſcent Ægyptij Dominũ, & co*

Daniel 12. *Iſaia 19.*

& colent eum hoſtiis. Quo loco, Ægyptiorum nomine gentes intelliguntur, & eorum vocatio ad fidem Chriſti, & verum Dei cultum prædicitur, vt Hieronymus ibi exponit, & ſignificat Tertullian. libro contra Iudæos, cap. quinto. Sed præcipuum teſtimonium eſt illud Malach. 1. *Ad vos ô Sacerdotes, qui deſpicitis nomen meum, & offertis ſuper altare meum panem pollutum, & cæcum, claudum, ac debilem immolatis: non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non ſuſcipiam de manu veſtra; ab ortu enim ſolis vſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum eſt nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum.* Quorum verborum planus ac perſpicuus ſenſus eſt; iis prædicere Deum reprobationem Iudæorum, ſacrificiorum, ac cæremoniarum legalium ceſſationem, vocationem gentium, & mundiſſimam ſacrificij oblationem in gentium Eccleſia futuram: quæ tamen tanquam præſens deſcribitur prophetico more, propter certitudinẽ prophetię; & cum legalibus oblationibus comparatur, eiſque præfertur. Nam ſacrificia Iudaica tantùm in vno templo offerri poterant, hoc autem offerendum dicitur in omni loco; illa, & carnalia erant, & ab hominibus pollui poterant: hoc autem dicitur ſacrificium mundum, quod nulla hominum nequitia contaminari, aut fœdari poteſt, vt Conc. Trident. dixit ſeſſ. 22. c. 1.

Hieronym. Tertull. — *Malach. 1.* — *Conc. Trid.*

Hæreticorum refutatur eludendi modus.

Aiunt verò hæretici, ibi non eſſe ſermonem de proprio ſacrificio viſibili, ſed de improprio & inuiſibili, aut de metaphorico, quod in oratione, vel aliis bonis operibus conſiſtit. Sed huic euaſioni repugnant; Primò proprietas verbi, *Sacrificium*, quod ſimpliciter dictum, & ſine vlla limitatione, quæ ex antecedentibus, aut ſubſequentibus colligi poſſit, propriè ſumendum eſt, vt ex ſuprà dictis, & ex generali regula interpretandi Scripturam, oſtendi poteſt. Secundò, quia, ſi antecedentia, & ſubſequentia conſiderentur, alium ſenſum commodum non patiuntur: nam ibi comparatur vnum ſacrificium cum aliis, & hoc approbatur, & reprobantur reliqua; ergo neceſſe eſt, totum ſermonem intelligi de propriis, & viſibilibus ſacrificiis: nam illa ſacrificia, quæ reprobantur, propria & viſibilia fuerunt, & illud, quod eis præfertur, tantùm dicitur eſſe vnicum, quod ab omnibus gentibus offerendum eſt, cùm tamen conſtet, ſacrificia inuiſibilia eſſe varia & multiplicia. Accedit, quòd illud vnicum ſacrificium, prædicitur tanquam nouum & ſingulare futurum, & aliis veteribus ſacrificiis ſucceſſurum: at verò inuiſibilia ſacrificia non fuerunt de nouo introducenda, nec propriè ſucceſſerunt veteribus ſacrificiis, ſed ſimul etiam cum eis fuerunt; imò ſunt eis antiquiora, quia ſemper cum viſibilibus ſacrificiis debuere inuiſibilia coniungi, alioqui ficta eſſent, & impia talia ſacrificia. Denique ſpecialiter ibi prædicitur, futuram eſſe mundam hanc oblationem Eccleſiæ, quod poteſt duobus modis intelligi; primò ratione ritus externi, quod egregiè conuenit huic ſacrificio nouæ legis; præſertim, ſi cum cruentis ſacrificiis veterib. conferatur: nam in ſolis ſpeciebus panis & vini, facili & puriſsimo ritu offertur. Vel ſecundò dici poteſt munda, propter ſanctitatem & puritatem ipſius ſacrificij: & hoc etiam optimè quadrat in idem ſacrificium propter excellentiam rei oblatæ, ſanctitatem primi offerentis, qui eſt Chriſtus; ratione cuius ſemper hoc ſacrificium mundũ eſt, & infiniti valoris, etiã ſi contingat, proximũ offerentem iniquum eſſe, quod non ita erat in veteribus ſacrificiis, quæ à ſolis puris hominibus offerebantur, & ob eorum nequitiã

A totum valorem ſuum amittere poterant: inuiſibili autem ſacrificio, cùm totum penderet ex iuſtitia, & ſanctitate offerentis, non poteſt prædicta differentia ſatis accommodari: nam & in lege veteri offerebantur munda ſacrificia inuiſibilia à iuſtis hominibus, & in lege noua poſſunt inquinari, vel potiùs omnino corrumpi, ſi abſque honeſtate, vel debitis circonſtantiis fiant. Imò hæreticorum iudicio omnia opera noſtra, quantumuis bona, ſunt aliquo modo coinquinata & immunda; quod, licèt ita vniuersè dictũ verum non ſit, ſæpe tamen ita accidere non eſt dubium; non ergo propter noſtra opera poteſt ſacrificium legis nouæ mundum appellari, ſed propter mundiſſimam oblationem à Chriſto inſtitutam.

B Quapropter interpretatio hæc communi etiam omnium Patrum conſenſu firmata eſt: vt inter Latinos conſtat ex Clem. Rom. lib. 7. Conſtit. c. 31. & Cyprian. lib. 2. con. Iudæos c. 16. Aug. 18. de Ciuit. c. 25. & lib. 1. contr. aduerſar. leg. & proph. c. 10. & Græcis, Chryſ. Pſ. 95. & orat. 2. cont. Iudæos. Iren. lib. 2. cont. hæreſ. c. 33. Iuſtin. in Dialog. cum Tryph. Damaſc. lib. 4. de Fide c. 14. & ex aliis tam Latinis quàm Græcis, qui Prophetam ipſum exponunt: ac denique ex Hebræis Rabbi Samuel, eandem expoſitionem eleganter perſequitur in libello, ſeu epiſtola de aduentu Meſſiæ, c. 21. & ſeq. & ex antiquioribus Hebręis eandem referunt Burgenſ. in Scrutinio Scriptur. 2. par. cap. 7. & Galat. lib. 10. cap. 4.

Clemens. Cyprian. Auguſt. Chryſoſt. Irenæ. Iuſtin. Damaſc. — *Rabbi Sam. Burgenſ. Galat.*

Improbatur huius loci extranea expoſitio.

C Quocirca ſæpe miratus ſum, cur Arias Montanus, vir alioqui eruditus & pius, hunc locum Malachiæ interpretans, ad peregrinum & improbabilem ſenſum deflexerit, dicens, non eſſe ibi ſermonem de Eccleſia per Chriſtum ex gentib. congreganda, ſed de ipſis gentibus, quæ eo tempore viuebant, & eorum ſacrificia, & oblationes, quas lege naturali docti Deo offerebant; dicitque appellari oblationem mundam, oblationib. Iudæorum comparatam, ad Iudæorum confeſſionem. Hæc autem interpretatio, non ſolùm cum tota antiquitate pugnat, verùm etiam cùm verbis Prophetæ & cum re ipſa, ſi per ſeſe ſpectetur; vix n. tunc erat in gentib. vnus vel alter, qui verum Deũ

D agnoſceret, eúmque ſacrificiis coleret. Quomodo ergo in hoc ſenſu verum eſt illud: *A ſolis ortu vſque ad occaſum magnum eſt nomẽ meum in gentib. & in omni loco offertur mihi ſacrificium mundum?* Deinde, quodnam eſt hoc ſacrificiũ mundum? nam etiamſi admittamus, fuiſſe tunc in Gentib. vſum ſacrificandi vero Deo, tamen, in primis dici non poteſt, illud ſacrificiũ fuiſſe vnum in Gentibus, ſed varia pro hominum arbitrio. Deinde, ſi illa ſacrificia cum ſacrificiis Iudæorum conferantur, non poſſunt illis mundiora exiſtimari, neque in ritu ſacrificandi, quia etiã erant ſacrificia cruenta: neq; in re oblata, quia tantùm eſſe poterant ex animalibus, vel ex fructibus terrę; neque in ſanctitate offerentium: quia omnes erant puri homines; & ſi inter Iudæos erant aliqui iniqui, multo

E plures erant in gentib. & ſi inter gentes erant aliqui iuſti, qui ſanctè offerebant, multo plures erant eo tempore inter Iudæos, quib. expreſſior Dei fides, & abũdantior gratia, regulariter cõmunicabatur. Nullo ergo mõ dicta expoſitio probari poteſt. Lõgè verò improbabilior eſt alia euaſio ab hæreticis inuenta; nimirum, oblationem mũdam, quæ in Eccleſia offerenda dicitur, non eſſe aliam præter ſacrificiũ crucis, quæ per fidem ac deuotionem fidelium Deo ſemper offertur. Sufficiunt n. quæ dicta ſunt, ad hanc expoſitionẽ reiiciendam, tum quia hmõi oblatio non eſt proprium ſacrificium, quatenus ſolũ per fidẽ, & deuotionẽ fit; tum etiam, quia hæc oblatio nõ eſt propria Eccleſiæ per Chriſtum cõgregatæ, nec propriè ſucce-

Reſpuitur hæreticorum ficta euaſio.

ſuccedit veteribus ſacrificiis, ſed cum eis coniuncta fuit: imò ab origine mundi fuit in Eccleſia fidelium; omnes enim fide Chriſti viuebant, eiúſque paſſionem Deo offerebant, quòd autem illi, vt futuram, nos, vt iam factam, offeramus, nihil ad propoſitum refert, nec in eo loco vlla de hac re mentio fit. Eſt ergo hoc teſtimonium ſatis efficax ad hanc fidem, & veritatem confirmandam.

Probatur cõcluſio ex Scriptura legis gratiæ.

Secũdò poteſt ſuaderi hæc veritas ex nouo Teſtamento; in quo licèt non ſint teſtimonia, quæ per ſe ſumpta conuincant, ſunt tamen nonnulla, quæ aliis adiuncta plurimum ſuadent. Vnum eſt illud Actor. 13. *Miniſtrantib. autem illis Domino, & ieiunantib. dixit Spiritus ſanctus, &c.* vbi verbum, *miniſtrandi*, pro verbo ſacrificandi poſitũ eſt; verbũ enim Græcũ, λειτουργέω, B ꝙ ibi poſitum eſt, quãuis etiam miniſtrare ſignificet, tamen in Scriptura frequenter ſumitur pro miniſterio ſacrificandi, vt ex ad Heb. 8. 9. & 10. & ex aliis locis colligere licet: & ita vertit Eraſmus in citato loco Actor. & hoc maximè declarat illa particula *Domino*, nullum enim externum miniſterium tam propriè Domino exhibetur, ſicut ſacrificium: ſic ergo ex hoc teſtimonio colligimus, fuiſſe in primitiua Eccleſia ſacrificandi vſum. Aliud teſtimonium ſumi ſolet ex verbis Chriſti, Mat. 5. *Si offers munus tuũ ad altare, &c.* nam licèt illa verba præceptum ſacrificandi non cõtineant: tamen, quia pro tempore legis nouæ à Chriſto ipſo dabatur, ſupponere videtur Chriſtus futuram fuiſſe in ſua Eccleſia oblationem ad altare, ſeu C in altari: quæ ſacrificium eſt, vt ex hoc loco colligunt Irenæ. lib. 4 cont. hæreſ. c. 34. & Optat. Milenit. lib. 6. cont. Parmenian. in prin. Tertiò retorquere poſſumus argumentum ſumptum ex Io. 4. rectè n. probatum credimus, adorationem ibi pro cultu ſacrificij ſumi, de quo docet quidem eo loco Chriſtus veniſſe tempus, in quo cultus ſacrificandi, neque ad templũ Hieroſolymitanum, neq; ad Garizitanum erat limitandum; non tamen negat Chriſtus Dominus, hoc tempore nullibi eſſe ſacrificandum Deo: imò apertè id affirmare videtur, cũ dicit, *In ſpiritu & veritate adorabitis Patrem.* Namq;, ne in vſu eiuſdẽ vocis in eodem cõtextu æquiuocationẽ gratis admittamus, fatendum eſt, verbum *adorandi*, etiam in his verbis cultũ proprij ſacrificij ſignificare: eſt igitur ex teſtimonio Chriſti huiuſmodi cultus in Eccleſia, & illũ meritò dicit futurum *in ſpiritu & veritate*, quib. verbis ſapientiſſimè indicat noſtrum ſacrificium, quod non ſit carnali modo (vt ſic dicam) ſeu actione valde materiali, ſicut fiebãt antiqua ſacrificia, ſed fit actione quodammodo ſpirituali: nam, ſi externum ritum ſpectemus, fit ſolo verbo; ſi verò immutationẽ, quæ ibi fit, conſideremus, diuina quadam actione perficitur, & ſolius Spiritus ſancti virtute fit. Meritò igitur hæc oblatio, ſeu adoratio dicitur *in ſpiritu* fieri. *In veritate* autem fit, quia iam non in vmbræ figura; ſed verè ac realiter caro & ſanguis Chriſti in illo offertur. Vnde cum his verbis rectè conſonant alia verba E quæ Chriſtus Io. 6. idẽm myſterium promittens, dixit, *Verba, quæ ego loquor vobis, Spiritus & vita ſunt.* Vnde in priori etiam loco, veluti rem nouam promittens, dixit, *venit hora, & nunc, &c.* non ergo agit de ſola adoratione interna, & ſpirituali, quæ antiquiſſima eſt, ſed de nouo adorandi & ſacrificandi ritu à ſe introducendo. Quam expoſitionem indicauit Martialis epiſtola ad Burdegalenſes, c. 3. & Euſeb. 1. de Demonſtrat. c. 6. Theodoret. & Ruper. Malach. 2.

Heb. 8. 9. & 10. Eraſmus.

Matth 5.

Irenæus. Opta. Mileu. Ioan. 4.

Ioan. 6.

Martialis. Euſeb. Theodor. Ruper.

Probatur item concluſio ex rebus ad ſacrificium coniunctis, nimirum, ſacerdotio, altare.

Tertiò probari poteſt concluſio ex his, quæ cum ſacrificio neceſſariò coniuncta ſunt: & à quib. ipſum ſeparari non poteſt, qualia ſunt in primis Sacerdos: nam, ſi in lege noua eſt proprium ſacerdotium, neceſſe eſt, vt in ea ſit proprium ſacrificium, vt ex principiis ſuprà poſitis ſatis conſtat. Quod autem in lege noua proprium ſacerdotium ſit, vt certum ſumimus ex materia de Ordine, vbi hoc proprium locum habet, & nonnulla adduximus tractantes de miniſtro ſacramentorum in communi, & de miniſtro conſecrationis, vt per eam perficitur Euchariſtia, quatenus ſacramentum eſt; & addemus aliqua inferiùs agentes de miniſtro huius ſacrificij. Similiter, vbi eſt proprium altare, ibi neceſſe eſt proprium ſacrificium eſſe, vt ex dictis etiam patet: ſed in lege noua eſt altare, iuxta illud Iſaiæ 19. *In die illa erit altare Domini in medio terræ Ægypti*, per quam metaphoricè ſignificatur Eccleſia gentium, vt ſuprà vidimus; & ita citantur verba Chriſti, *Si offers munus tuum ad altare.* Sic etiam à multis intelligitur illud Pauli ad Hebr. 13. *Habemus altare, de quo edere non habẽt facultatem, qui tabernaculo deſeruiunt:* & illud primæ ad Corinth. 10. *Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum:* menſa enim dæmoniorum erat ara, ſeu altare, in quo Diis immolabant; ſimiliter ergo per menſam Domini intelligit Paulus altare, in quo Eccleſia Chriſti ſuum Deo ſacrificium offert; & ideo dicit, *Nónne, qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris?* quia videlicet edendo ſignificant, & confirmant, ſe conſentire ſacrificio. Atque hunc fuiſſe in Eccleſia vſum altaris, & menſam Domini, in qua corpus Chriſti diſpenſatur, verum altare fuiſſe ſemper exiſtimatum, conſtat ex antiqua traditione, quæ ſumitur ex Canone 3. & 4. Apoſt. vbi & altaris, & ſacrificij fit mentio, & in eo ſeruanda dicitur Domini ordinatio. Item ex liturgiis antiquis, præſertim Iacobi, Baſilij, & Chryſ. & ex Dionyſ. de Eccleſiaſt. Hierarch. c. 3. vbi & altaris & aræ mentionem facit: & optimè Gregor. Nazianz. oratio. 2. contra Iulian. & oratione funebri, de ſorore ſua Gorgonia.

Iſaia 19.

Hebr 13.

1. Cor. 10.

Iacob. Baſil. Chryſoſt. Dionyſ. Greg. Naz.

Idipſum Sanctorum ſacris teſtimoniis roboratur

Quartò poteſt concluſio poſita confirmari Sanctorum teſtimoniis: ſed, vt prolixitatem vitemus, ab eorum recitatione abſtinebimus; tum quia exiſtimo, ſufficere ea, quæ inter exponenda Scripturæ teſtimonia indicata ſunt; tum etiam, quia ſunt tam D multa, támque communia, vt facillimè poſſint cuicumque occurrere; & neceſſariò erunt in ſequentibus quæſtionib. attingenda. Denique, quia hæretici non negant Sanctos & antiquiſſimos Patres frequenter loqui de ſacrificio, non tamen de proprio, ſed de improprio ac metaphorico, quod quàm ſit voluntarium, conſtabit facilè ex ipſorum Patrum lectione, & ex modo, quo hoc ſacrificio loquuntur, & illud cum antiquis ſacrificiis conferunt, & ex comparatione eius cum ſacrificio crucis, quod fuit propriiſsimum ac veriſsimum ſacrificium, quæ omnia in ſequentibus videbimus.

Rationibus ac coniecturis munitur.

Vltimo loco adiungere poſſumus rationes & coniecturas. Et potiſsima omnium eſt. Nam nulla ratio patitur, vt Chriſtiana Reſpublica careat ſacrificio, quo publico ritu & nomine totius ſui populi Deum colat magis, quàm Synagoga, vel Eccleſia, quæ fuit tempore legis naturæ; cur enim Chriſtus Eccleſiam ſuam in hac parte, quæ præcipua eſt, & ad Dei cultũ maximè ſpectat, imperfectam vllo modo reliquiſſet? Fortaſſe dicent hæretici, ſtatum Eccleſiæ in lege gratiæ eſſe ita perfectum, vt non indigeat ſacrificij vſu. Sed hoc falſum eſt; primò, quia gratia non deſtruit naturam, ſed perficit; vſus autem ſacrificij, eſto, non ſit abſolutè præceptus de lege naturæ, eſt tamẽ valde conſentaneus illi, & accommodatus homini non videnti clarè Deum, viuentíque in aliorum hominum conſortio ac ſocietate? & vtẽti ſenſib. & ſignis ſenſibilibus ad aliorum ſenſa participanda, & ſua

Hæreticorum calumnia retunditur.

expli

explicanda: Eccleſia autem Chriſti, quandiu hic militat, ſemper eſt in hoc ſtatu; nondum ergo attigit perfectionem, quæ ſacrificij vſum excludat. Et ideo Clem.Rom.lib.6.Conſt.cap.23.ad hoc propoſitum dixit, Chriſtum legem naturæ non ſuſtuliſſe, ſed confirmaſſe. Vnde ſubdit inferiùs, *Baptiſmum, Sacrificium, Sacerdotium, localem adorationem alio modo mutauit*; & infrà, *Pro ſacrificio cruento, rationale & incruentum, ac myſticum ſacrificium inſtituit, quod in mortem Domini per ſymbola corporis & ſanguinis ſui celebratur*: & ad eundem ferè modum ſcribit Irenæus lib.4.cont.hæreſ.c.34. *Non genus oblationum reprobatum eſt; oblationes enim & illic, oblationes autem & hic: ſacrificia in populo, ſacrificia & in Eccleſia; ſed ſpecies immutata eſt tantùm, quippe cùm iam non à ſeruis, ſed à liberis offeratur.* & Petrus Cluniac. epiſtola contra Petrobruſ. in eandem ſententiam ſcripſit, *Qui ab Eccleſia ſacrificium tollunt, hoc tentant, dæmone ſuggerente, vt gens illa, quæ pluribus eſt à Deo cumulata beneficiis, minùs grata illi ſit, minoremque cultum & honorem illi exhibeat.*

Clem.Rom. — *Irenæus.* — *Pet. Cluniac.*

Secundò, quia in ſacrificio viſibili nihil deſignari poteſt, quod, vel cum perfectione legis gratiæ, vel cum perfecta Chriſti redemptione pugnet. Tria n. ſunt, quæ maximè poſſunt in ſacrificio conſiderari. Primum eſt, cultus Dei externus. Secundum, ſignificatio moralis vel myſtica. Tertium eſt, effectus ſatisfactionis pro peccato. Primum horum, non ſolùm non repugnat perfectioni legis gratiæ, verùm potiùs eſt ad illam neceſſarium, vt à fortiori patet ex dictis, quia cultus Dei externus cadit ſub naturale præceptum: lex autem naturalis, etiam obligat in lege gratiæ, imò maiori obligatione debemus Deo tam externum, quàm internum cultum, qui in hac lege viuimus; quia maiora beneficia interna, & externa ab illo accipimus. Item, quia nunc maximè congregatur tota Eccleſia in vnum viſibile corpus, quod ſignis viſibilibus indiget ad colendum Deum, vt in vnum corpus religionis conueniant, ſicut Auguſtinus contra Fauſt. ſcripſit: igitur, neque cultus externus, vt ſic, neq; vt talis, ſcilicet per ſacrificiũ, alienus eſt ab ſtatu Eccleſiæ in lege gratiæ. Neque alicuius momenti eſt, quod reſpondent hæretici, ſatis nunc eſſe ſacrificium crucis. Quia, licèt illud fuerit ſatis ad redemptionem noſtram, non tamen ad cultum noſtrum (vt ſic dicam) ſeu vt nos exhibeamus cultum Deo, quia nos neque obtulimus, neque offerimus ſenſibiliter illud ſacrificium, vt in cruce oblatum eſt. Et quamuis in ratione rei oblatæ illud ſacrificium nobis ſufficiat, quatenus idem Chriſtus, qui tunc eſt oblatus, à nobis nunc offertur ſub viſibilibus ſignis, tamen in ratione oblationis nõ poteſt ſufficere; quia oblatio illa cruenta ſemel tantùm facta eſt, & iterari non poteſt: vnde nec propriè pertinet ad legem nouam, quia ſub eam non cadit, nec cum illa durat, ſed ipſam anteceſsit. Oblatio etiam priuata, quæ per internam fidem & deuotionem ab vnoquoque fieri poteſt, vt ſuprà dicebam, neque eſt propria legis nouæ, nec ſacrificium viſibile; eſt ergo aliud genus ſenſibilis oblationis in hac lege neceſſarium. In qua ſecundum conſiderandum erat, ſignificatio, de qua etiam facile oſtendi poteſt, non eſſe repugnantem legi gratiæ: aut enim eſt ſignificatio moralis, aut myſtica: vtraque autem & veriſsima eſt, & decentiſſima. De priori conſtat, quia indicat cultum interiorem, quem & habere, & oſtendere debent, qui cultum exteriorem exhibent. De poſteriori probatur: quia poteſt hoc ſacrificiũ non ſignificare paſsionem Chriſti futuram, ſed iam exhibitam, vt reuera eſt: poteſt etiã indicare corpus & ſanguinẽ Chriſti, non tantũ vt abſentia, ſed etiam vt in ipſo myſterio verè

In vnoquoque ſacrificio tria conſideranda ſunt. Cultus Dei externus. — *Auguſt.* — *Significatio myſtica, vel moralis.*

A & realiter præſentia, & Deo oblata: tota autem hæc ſignificatio, & vera eſt, & nobis maximè vtilis; tum ad renouandam paſſionis Chriſti memoriam, eiúſque beneficia recolenda: tum etiam ad fruendum ipſa Chriſti præſentia. Nec verò vſus huiuſmodi ſignorum viſibilium indecens exiſtimari poteſt mortalibus hominibus, vt ſuprà de ſacramentis in genere tractantes latiùs vidimus.

Quod verò ad tertium caput de effectu ſatisfactionis pro peccato ſpectat, in primis id non habet locum in ſacrificio in communi, ſed tantùm in propitiatorio. Deinde, quamuis de illo in ſpecie loquamur, nihil derogat ſacrificio crucis. Primò, quia Chriſtus in cruce, non ſolùm ſufficienter, & copioſè B ſatisfecit pro peccatis hominum in lege gratiæ viuentium, ſed etiam eorum, qui in lege veteri, & naturali fuerunt: ſed illi ſine iniuria, imò cum mera fide crucis Chriſti, obtulerunt ſacrificia propitiatoria; ergo idẽ poſſumus nos facere in lege gratiæ. Secũdò ſumitur argumentũ ſimile ex inſtitutione ſacramentorũ, quæ in lege etiam gratiæ ad remiſſionẽ peccatorũ data ſunt, & ad gratiã conferendã; quãuis Chriſtus in cruce ſufficienter fuerit noſtram ſalutẽ operatus, & remiſſionẽ omnium peccatorum copioſiſſimè nobis meruerit. Tertiò, ratio omnium eſt, quia Chriſtus in cruce meruit & ſatisfecit infinitè, quoad ſufficientiam, non tamẽ quoad efficaciã; quia illud meritum & ſatisfactio non applicantur nobis per ſolam C crucem; & ideo neceſſaria ſunt alia media, & hæc ſunt ex parte noſtra, diſpenſationes & opera cum auxilio gratiæ facta: ex parte autem Chriſti, ſacramenta, & ſacrificiũ etiam propitiatoriũ, per quod fructus paſſionis eius nobis applicatur; nulla ergo fit iniuria illi paſſioni: nam quòd hæc applicatio neceſſaria ſit, non eſt ex defectu, ſed potiùs ex virtute paſſionis Chriſti, quia non ſolùm per ſe operari potuit, ſed etiam aliis dare virtutem ad operandum; fuítque huiuſmodi prouidentiæ modus ad conuenientem hominum gubernationem maximè conueniens.

Effectus ſatisfactionis pro peccato.

Supereſt, reſpondeamus ad præcipuum fundamẽtum contrarij erroris, quod directè procedebat contra id, quod nuper diximus de ſacrificio propitiato- D rio. Et ideo, vt clariùs reſpondeamus, & Apoſtoli mentem exponamus, diſtinguere poſſumus triplex ſacrificium propitiatorium. Primum eſt ita imperfectum, vt ex ſe, nec virtutem habeat ad remittenda peccata, neque ad applicandam virtutem, vel ſatisfactionem iam exhibitam per aliud ſacrificium, ſed ſolùm ſit vmbra & figura alicuius rei futuræ, & ad ſummum, quatenus eſt quoddã virtutis opus, valeat, vel ad impetrandam remiſsionem culpæ, vel ad aliquam ſatisfactionem pro pœna, ſi alia neceſſaria cõcurrant ex parte hominis operantis. Secundum ſacrificium eſt adeò perfectũ, vt de ſe habeat valorem, & ſufficiẽtiam ad tollẽda peccata, ita vt propter hoc E etiam offeratur, ſc. ad ſatisfaciendum Deo ſufficienter pro peccatis, & (vt ita dicam) ad exhibendum pretiũ ad eorum remiſsionem ſufficiẽs. Tertium ſacrificium eſt veluti mediũ, ſcilicet, quod non offertur propter acquirendum pretium, ſed ad applicandum iam acquiſitum. Primum ſacrificiorum genus inuentum eſt in lege veteri: repugnat autem perfectioni legis nouæ; quia non expectamus redemptorem, qui pro nobis patiatur, ſed credimus redemptionem iam factã. In ſecundo ordine fuit ſolum ſacrificiũ crucis Chriſti, vltra quod non eſt aliud ſimile neceſſarium; illud n. fuit tam diues ad pretium, vt poſt illud nullum aliud requiri poſsit ad pretium redemptionis noſtræ acquirẽdum vel augẽdũ: & petere tale ſacrificiũ in lege gratiæ, eſſet magnam iniuriã

Hæreticorum deſtruitur fundamentum. Sacrificium propitiatorium triplex. — *Perfectiſſimũ* — *Perfectum.*

Chriſti cruci irrogare. Tertium ſacrificium habemus in lege noua, quod non ſolùm non derogat abundanti redemptioni Chriſti, verùm potius eam in nobis perficit, & applicat. Et ita ſatis eſt hæreticis reſponſum.

D. Pauli teſtimonium dilucide exponitur.

Atque ex eadem diſtinct. facilis eſt Pauli intelligentia, loquitur n. in illis locis de ſacrificio cruento mortis Chriſti, per quod ſufficiens pretium noſtrorum peccatorum ſolutum eſt, & de hoc affirmat, eſſe vnicum tantùm, neque poſſe iterari, ſicut vetera ſacrificia. Hanc verò eſſe mentem Pauli conſtat ex fine & intentione epiſtolæ, quam ad Heb. ſcribit; qui ſuis ſacrificiis legalibus nimium adhærebant, & ideo in hoc potiſſimùm incumbit, vt illorum ſacrificiorum imperfectionem oſtendat, & neceſſitatem alterius ſacrificij, & Sacerdotij perfectioris; quale fuit ſacrificium crucis Chriſti. Secundò idem oſtenditur ex verbis Pauli, dicentis; *Introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuenta.* Redemptio n. inuenta ſeu peracta eſt, quoad ſufficientiam per ſacrificium crucis, de quo etiam dicit, *Vna oblatione conſummauit ſanctificatos*; nimirum, quoad ſufficientiam: nam, quoad efficaciam, neque ipſi hæretici dicunt, vna illa crucis oblatione conſummatos eſſe omnes ſanctificatos, quandoquidem etiam illi aliquid aliud requirunt, vt illa ſanctificatio nobis applicetur; ſc. vel baptiſmum, vel fidem, vel aliquid huiuſmodi. Rurſus, cùm dixiſſet Paulus, Chriſtum ingreſſum eſſe in cœlum; *non vt quotidie offerat ſemetipſum,* ſubdit; *Alioqui oporteret ipſũ pati ab origine mundi:* loquitur ergo de oblatione per paſſionem, ſicut autem non excludit ſpiritualem oblationem, qua Chriſtus in cœlo ſe pro nobis offert, paſſionem ſuam Patri repræſentando, quam idem Apoſtolus alibi ſignificat, dicens, aſcendiſſe Chriſtũ, *vt appareat vultui Dei pro nobis, & vt pro nobis interpellet:* ita etiam non excludit quotidianam oblationem incruentam, qua per miniſtros ſuos in Euchariſtia ſe ipſum offert; non enim magis vna oblatio, quàm alia derogat ſacrificio crucis Chriſti, vtraque enim ordinatur, vt fructus ſacrificij crucis nobis applicetur, non vt denuo comparetur. Verum eſt, Paulum eo loco nullam mentionem feciſſe huius oblationis incruentæ, quæ per miniſtros Chriſti fit; vel quia propoſito, & intentioni ſuæ non erat tunc neceſſarium, vel quia illi, ad quos ſcribebat, tunc non erant diſpoſiti, & capaces, & non oportebat eos myſteriorum magnitudine obruere, vt latiùs in 1. tomo eirc. q. 21. dixit.

Pauli teſtimonium ad Heb. 10. dilucidatur.

Ex his ergo omnia ferè verba Pauli in argumento adducta expoſita manent, illa verò ex c. 10. ſpeciali annotatione indigent; *Vbi horum remiſſio eſt, iam non eſt oblatio pro peccato*: duplicem n. ſenſum habere poſſunt. Primus eſt, vt intelligantur de oblatione legali, quæ in lege veteri pro peccato fiebat, quámque Iudæi magni faciebanr; quibus Paulus reſpondet, illam potuiſſe quidem durare, & alicuius eſſe vtilitatis, quãdiu oblatio in cruce facta non eſt, quæ & veram confert remiſſionem peccatorum, & in alia legali oblatione figurabatur. Illa verò iam completa, & remiſſione peccatorum per Chriſtum facta, conſequens eſt, vt illa prior vmbra tranſierit, & talis oblatio pro peccato ceſſauerit, & iam non ſit. Secundus ſenſus eſt, vt intelligantur illa verba, de oblatione pro peccato, quę ſit eiuſdem rationis cum illa, per quam facta eſt remiſsio peccatorum, id eſt, acquiſitiua pretij ad redemptionem ſufficientis; talis enim oblatio pro peccato requiri non poteſt, vbi prior redemptio ſufficiens & copioſa fuit. Atque ad eundem modum interpretari poſſumus alia verba eiuſdem capitis, *Voluntariè enim peccantibus nobis iam non relinquitur hoſtia pro peccato:* nam, licèt hic locus varias habeat expoſitiones, vt ſuprà in materia de baptiſmo inſinuatum eſt, in materia de pœnitentia fuſiùs fortaſſe dicetur; hæc tamen non videtur contemnenda: ſcribit enim Paulus ad Hebræos, qui vel fidem Chriſti non admittunt, vel cum illa coniungere volunt legales cæremonias; quibus dicitur, non relinqui hoſtiam pro peccato: quia nec vera hoſtia à Chriſto in Cruce oblata frui volunt, cùm ab eius fide ita voluntariè deficiant: nec legalis hoſtia pro peccato illis prodeſſe poteſt, neque etiam eſt, quod nouum Meſsiam, qui nouam redemptionem afferat, expectent. Plura de hoc teſtimonio legi poſſunt, apud Turrian. lib. 4. pro epiſtolis Pontificiis, cap. 1. *Turrian.*

Contra prædictam expoſitionem obiectio.

Sed adhuc inſtari poteſt contra reſponſionem, & expoſitionem datam: quia vel Paulus omnino excludit ſacrificij vſum à lege gratiæ, vel non rectè cõcludit, ſacrificia veteris legis fuiſſe imperfecta ex frequente & iterato eorum vſu. Probatur, quia, ſi in lege noua eſt ſacrificij vſus; ergo, oblatio eiuſdem ſacrificij ſæpius iteratur: ergo, vel tale ſacrificium imperfectum eſt, vel collectio Pauli de imperfectione antiquorum ſacrificiorum, non eſt ſufficiens. Quę difficultas magis conſiſtit in explicanda efficacia rationis Pauli, quàm in re ipſa; facilè enim dici poſſet, iterari ſacrificium, non quia imperfectum ſit, ſed quia peccata iterantur, ſi de ſacrificio propitiatorio ſermo ſit; ſicut ſacramentum confeſsionis ſæpius iteramus, non quia illud ſit imperfectum, ſed quia ſæpius peccamus; & ita loquuntur Patres dicentes, nos quotidie offerre Chriſtum, quia quotidie peccamus, vt patet Paſchaſio lib. de corp. & ſãg. Domini. c. 9. & ex aliis, quæ referuntur de conſecrat. d. 2. Sed licèt hæc reſponſio, quoad rem ipſam poſſet ſatisfacere, ſemper tamen manet difficultas de efficacia rationis Pauli. *Paſchaſ.* Ad quam reſpõderi poteſt, Paulum non loqui de iteratione eiuſdem ſacrificij, ſed de multiplicatione ſacrificiorum, in quibus variæ hoſtiæ, & diuerſis ritibus offeruntur: nam hoc eſt ſignum, huiuſmodi hoſtias eſſe imperfectas, & inſufficientes ad hominem ſanctificandum: & hoc modo multiplicabantur ſacrificia in lege veteri, in noſtro autem ſacrificio, quamuis oblatio iteretur, hoſtia tamen ſeu res oblata eadem ſemper eſt, ac de ſe ſufficiens ad ſanctificandos homines. *Reſpondetur* Sed neque hoc omnino ſatisfacit; quia etiam videtur Paulus excludere iterationem eiuſdem ſacrificij: nam, ſi oporteret mortem Chriſti iterari ad noſtram redemptionem, argumentum certè eſſet, ſacrificium ſemel in cruce oblatum fuiſſe imperfectum: & hæc eſt Pauli intentio. Reſpõdetur ergo, Paulum ſolùm agere de iteratione ſacrificij facta ad acquirendum pretium remiſſionis, non verò de illa, quæ fit ad applicandam ſatisfactionem: & hinc rectè colligitur imperfectio veterum ſacrificiorum; quia in ea lege per ſacrificia ex vi illorum applicari non poterat redemptio, cùm nondum eſſet facta: & ipſa etiam erant indeficientia ad redemptionem operandam, ſed tantùm fiebant in fide & ſpe illius ſacrificij futuri, per quod erat perficienda redemptio: atque hoc modo iteratio ſacrificiorum ex imperfectione fiebat; vnde Paulus, non ſimpliciter ex iteratione colligit imperfectionem, ſed ex tali iteratione cum prædictis circumſtantiis facta in vmbra & figura futurorum, per ſanguinem taurorum, aut vitulorum.

Replica.

Dices, etiam in lege noua potuiſſet Chriſtus inſtituere ſacrificium aliquod cruentum, verbi gratia, per interfectionem alicuius agni, & quòd tale ſacrificium iteraretur, non ſolùm, quoad oblationem, ſed etiam

etiam, quoad rem oblatam, atque hoc totum fieri A poſſet ſine iniuria ſacrificij crucis Chriſti ad applicandum fructum eius; & non ad operandum iterum redemptionem: ſicut inſtituta ſunt ſacramenta in variis rebus ſenſibilibus & creatis ad applicãdum fructum paſſionis Chriſti, abſque vlla iniuria eius; ergo ex huiuſmodi ſacrificiorum ritu & iteratione non poteſt colligi imperfectio ſacrificiorum veteris legis; vel fatendum eſt, legem gratiæ eſſe capacem eiuſdem imperfectionis. Reſpondetur, de potentia abſoluta potuiſſe Chriſtum hoc genus ſacrificij in ſua Eccleſia inſtituere; quia reuera nullam includit contradictionem, aut malitiam, vel falſam ſignificationem, quia materia ipſa vel actio de ſe indifferens eſt, & poſſet ordinari & imponi ad ſignificandum B cultum Dei, & ſacrificium Chriſti cruentum, non vt futurum, ſed vt iam factum; nulla eſt enim in hoc repugnantia. In eo autem caſu tale ſacrificium, quãuis in re proximè oblata, & in ritu externo haberet aliquam ſimilitudinem cum ſacrificiis veteribus, tamen in impoſitione, ſignificatione, & efficacia, multum ab eis differret: niteretur enim in redemptione Chriſti iam conſummata, quam ſignificaret, & ideo fructum eius ex opere operato applicaret; & hac ratione multum ſuperaret vetera ſacrificia, nec eſſet infirmum & egenum, ſicut illa. Addendum eſt tamen iuxta ſuprà dicta, tale ſacrificij genus, licèt abſolutè non repugnet ſtatui legis gratiæ, non eſſe tamen neceſſarium, nec conſentaneum illi, C vt tetigit diuus Thomas ſuprà, quæſtion. 74. articul. primo ad primum, habemus enim iam hoſtiam viuam, rationalem, infinitam, ac perpetuam, quam ſemper poſsimus Deo in ſacrificium offerre; & ideo nec neceſſarium, nec expediens fuit, aliam victimam mortalem, vel irrationalem ad ſacrificium nobis dari, ſeu deſignari. Vnde etiam fit conſequens, cruentam ſacrificationem non eſſe huic tempori decentem, non ſolùm propter maiorem munditiam, puritatem ritus externi, ſed maximè, quia viua hoſtia, quæ offertur, non debuit iterum mactari, & interfici, quia iam non propter operandam, ſed propter applicandam redemptionem offertur: & ideo non D paſsibili, & cruento, ſed myſtico & impaſsibili modo offerri debuit. Et iuxta hæc interpretandi ſunt authores, qui interdum dicunt, non potuiſſe in lege noua eſſe ſacrificium cruentum, ſcilicet, ſecundùm decentiam & congruentiam; non ſecundùm abſolutam Chriſti potentiam.

D. Thom.

Ad ſecundam hæreticorum rationem reſponſio.

Ad ſecundum principale fundamentum negant, in Eccleſia Chriſti deeſſe proprium & verum ſacerdotium. Cùm autem dicitur, nullam in Scriptura ſacra fieri mentionem huius Sacerdotij, primùm reſpondere poſſumus, hoc nihil referre; quia traditio ſufficit ad faciendam fidem, quamuis Scripturæ teſtimonium deſit. Deinde negatur aſſumptum, quia & Chriſtus Dominus in nocte cœnæ ordinauit Sacerdotes, & in Actib. Apoſt. ſæpe legimus, Apoſtolos ordinaſſe Epiſcopos, & Presbyteros per manus E impoſitionem, vt latiùs in propria materia dicendum eſt. Neque etiam obſtat, quòd Chriſtus ſit Sacerdos in æternum: nam hinc potiùs colligunt Theophylactus, Oecumenius, & alij Pauli expoſitores, perpetuò eſſe Chriſtum oblaturum ſacrificium in Eccleſia ſua per miniſtros ſuos vſque ad ſæculi finem, quod in Scriptura ſacra ſolet vocari in perpetuum, ſeu in ſæculum, aut in æuum: nam licèt toto hoc tempore etiam Chriſtus oret, & interpellet pro nobis, quod ad Sacerdotem etiam ſpectat; tamen hoc non eſt tam proprium munus Sacerdotis: nam commune eſt etiam aliis, ſacrificare autem eſt propriiſſimus Sacerdotis actus, & ideo, ſi Chriſtus eſt perpetuus Sacerdos, non eſt veriſimile, vacare omnino ab hoc ſacrificandi munere; præſertim cùm Eccleſia, quæ eſt populus eius, hoc ſubſidio maximè indigeat, vt ſalutem, & remiſſionem peccatorum cum effectu conſequatur, tamen quia Chriſtus Dominus iam non eſt in ſtatu, in quo proximè & per ſe ipſum poſſit ſacrificium offerre, ideo indiget miniſtris Sacerdotibus per quos offerat, & hoc eſt nouæ legis Sacerdotium. Vnde etiam intelligitur differentia aſſignata à Paulo inter Sacerdotium veteris & nouæ legis: nam in veteri erant ſucceſſiuè plures Pontifices, quorum vnus alteri ſuccedebat in præcipuo munere Sacerdotali; quia nullus perpetuò durabat, ſed vnuſquiſque tempore ſuo erat principalis Sacerdos: nunc verò vnus tantùm eſt principalis Pontifex & Sacerdos, cui nullus propriè ſuccedit, quia ipſe perpetuò durat; reliqui verò ſolum ſunt vicarij eius & miniſtri, per quos humano ac ſenſibili modo Sacerdotalia munera exercet: quia non fuit expediens, ipſum inter homines manere ad illa obeunda. Atque hoc modo dicitur, nunc eſſe in Eccleſia vnum Pontificem, ſicut in regno eſt vnus Rex, quamuis habeat plures miniſtros, per quos gubernet; vel ſicut Chriſtus de ſe dixit, *Magiſter veſter vnus eſt Chriſtus*, quamuis miniſterio hominum vtatur ad Eccleſiam docendam. Ad tertium fundamentum ſumptum, ex Ioan. 4. iam reſponſum eſt.

In Scriptura fit de ſacrificio mentio, & de attinentibus ad illud.

Licet Chriſtus in æternum ſacerdos ſit, vt viſibiliter tamen offerat vicariis ſacerdotibus vt miniſtris vtatur oportet.

SECTIO II.

Vtrùm nouæ legis ſacrificium in Euchariſtiæ myſterio poſitum ſit.

SEntentia hæreticorum huius temporis eſt, Euchariſtiam nullo modo eſſe ſacrificium, & ideo cœnam tantùm Dominicam illam appellant; quod ſuprà in principio quæſtionis 74. notauimus. Cuius erroris fundamentum ſic explicari poteſt, quia in conficiendo vel conſummando Euchariſtiæ myſterio non poſſumus nos plus aliquid facere, quã Chriſtus fecit: ſed Chriſtus, quando perfecit hoc myſterium in nocte cœnæ, non obtulit ſacrificium; ergo neque nos. Maior conſtat, tum quia exemplatum (vt ſic dicam) non poteſt ſuum exemplar excedere; tum etiam, quia Chriſtus ſolùm dedit poteſtatem faciendi, quod ipſe fecit, dicens, *Hoc facite*. Minor verò probatur primò, quia neque in verbis, neque in factis Chriſti in cœna aliquod ſacrificij veſtigium inuenitur, ſed tantùm cuiuſdam myſtici conuiuij: nam ſolùm accepit panem & vinum, dedítque diſcipulis ſuis in ſymbolum ſui corporis & ſanguinis, vt hæretici volunt; vel ad ſummum, dedit ſe ipſum in cibum & ſacramentum: hoc autem totum conſiſtere poteſt ſine ratione ſacrificij. Secundò, quia aliàs tunc per illud ſacrificium conſummaſſet redemptionem noſtram, quod eſt falſum; quia vna oblatione crucis conſummauit ſanctificatos. Sequela patet, quia tale ſacrificium fuiſſet propitiatorium, & tam infinitum, ſicut ſacrificium crucis. Item; quia vel fuiſſet ad operandam redemptionem noſtram, & habemus intentum, vel ad applicandam redemptionem iam factam; & hoc fieri non potuit, antequam eſſet conſummata redemptio. Tertiò, quia ſi tunc Chriſtus obtuliſſet ſacrificium, per illud repræſentaſſet ſacrificium crucis; ergo repræſentaſſet illud vt futurum, cùm nondum eſſet factum: ergo, cùm nos nunc ſacrificemus eodem modo, quo Chriſtus in nocte cœnæ, etiam repræſentabimus paſſionem Chriſti vt futuram; erit ergo falſa & ſacrilega noſtri ſacrificij ſignificatio.

Hæretici Euchariſtiæ effectionem nullatenus ſacrificium eſſe blaterãt, cœnam Dominicam tantum ipſam appellant.

Fundamentũ.

Ab inconueniente.

Secundò principaliter argumentari poſſumus, quia

quia in hoc myſterio nulla eſt realis mactatio, aut ſanguinis effuſio, ſed ad ſummum, eſt imago & repræſentatio quædam mactationis, & ſanguinis effuſionis in cruce factæ, vt loquuntur Patres, & colligitur ex illis Chriſti verbis; *Hoc facite in meam commemorationem.* Eſt ergo myſterium Euchariſtiæ imago ſacrificij, non ſacrificium, ſicut imago hominis non eſt homo, & in vniuerſum ſola repræſentatio non eſt veritas. Vnde myſterium hoc, ſignum ſacrificij appellat Auguſt.epiſt.23. & Euſeb.lib.1. de Demonſt.cap.10.Chryſoſt.homil.17.ad Hebr. Theoph. ad Hebr.8.

Auguſt. Euſeb. Chryſoſt. Theophyl.

Tertiò, Euchariſtia eſt ſacramentum: ergo non eſt ſacrificium. Probatur conſequentia, quia ſacramentum & ſacrificium diuerſas habens rationes, & habitudines, ſeu ſignificationes. Et confirmatur: nam myſterium Euchariſtiæ dicitur teſtamentum Chriſti iuxta illud; *Hic calix nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine.* Sed ratio teſtamenti oppoſita eſt rationi ſacrificij: nam teſtamentum conſiſtit in promiſſione, ſeu donatione teſtatoris nobis facta; ſacrificium verò in oblatione facta Deo: ergo, &c.

In hac quæſtione initium ſumendum eſt ex facto Chriſti, quod exemplar eſt actionis noſtræ, & fundamentum ac primum initium huius myſterij. Deinde verò dicemus de actione huius myſterij, vt tũc in Eccleſia durat, ſempérque facta eſt per miniſtros & vicarios Chriſti, quod eſt præcipuè intentum in quæſtione propoſita. Circa priorem partem quidam Epiſcopus Bitontinus (vt Can. & alij referunt) tentauit in Concil. Trident. defendere, propter rationes in primo fundamento tactas, Chriſtum in nocte cœnæ non obtuliſſe ſacrificium. Alij verò indicabant, ſaltem non obtuliſſe propitiatorium ſacrificium. Vtrumque autem meritò fuit à Patribus Concilij reiectum. Ideoque in ſeſſ.22.cap.1. abſolutè docent, Chriſtum in nocte cœnæ corpus & ſanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis & vini Deo Patri in ſacrificium obtuliſſe, quod proinde, vt de fide certum, iam habendum eſt. Et confirmari poteſt, primò ex veteri Teſtamento, ex quo adduci ſolet illud, Prouer. 9. *Sapientia ædificauit ſibi domum, immolauit victimas ſuas, miſcuit vinum, & poſuit menſam, &c.* Ita enim explicat hunc locum Cyprian.lib.2.epiſt.3. & Aug.17. de Ciuit.cap.20. Gregor.17.Moral.cap.17. Adduci etiam alia ſolent in ſenſu myſtico, aut quæ fuerunt huius ſacrificij figuræ. Vnum tamen teſtimonium ſatis efficax inſinuatum eſt à Concil. Trident. loco ſuprà citato, dicente; *Sacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech ſe in æternum conſtitutum declarans, corpus & ſanguinem ſub ſpeciebus panis & vini Deo Patri obtulit.* In quibus verbis alludit ad illud, Pſalm.109. *Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech:* nã Pſalmum illum de Meſſia eſſe intelligẽdum, & tota antiquitas, etiam Hebræorum, vnanimiter fatetur, & ipſe contextus ſatis apertè id confirmat, vt præcedente tomo ſæpius attigimus, & manifeſtè docet Paul. ad Heb. 7. Hinc ergo argumentum conficitur: nam Chriſtus eſt Sacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech. Sed offerre ſacrificium, eſt propriiſſimum Sacerdotis munus. Ergo neceſſe eſt, vt Chriſtus aliquando obtulerit ſacrificium ſecundùm illum ordinem Sacerdotij, ſeu ſimile ſacrificio, quod Melchiſedech offerre conſueuit. Sed Melchiſedech obtulit ſacrificium incruentum in pane & vino, vt ex Gen. 14. latè oſtendimus in 1. tom. circa q.12. D. Thom. ergo aliquando Chriſtus obtulit ſacrificiũ incruentum ſub ſpeciebus panis & vini: vnde & Eccleſia canit; *Sacerdos in æternum Chriſtus Dominus ſecundùm ordinem Melchiſedech panẽ & vinum obtulit,* & Cypria.

In Tridentino Bitõtinus Epiſcopus nullo modo Euchariſtiã eſſe ſacrificiũ, alij non propitiatoriũ incaſſùm aſſerere conati ſunt. Chriſtum in vltima cœna, Euchariſtiã conſecrando, ſacrificiũ obtuliſſe, de fide eſt.

Trident. Prouerb.9. Cyprian. Auguſt. Gregor.

Pſalm.109.

Hebr.7.

Gen.14.

A dicta epiſt.3. *Nam qui magis Sacerdos Dei ſummi, quàm Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui ſacrificium Deo Patri obtulit? & obtulit hoc ipſũ, quod Melchiſedech obtulerat, id eſt, panem & vinum, ſcilicet corpus & ſanguinem ſuum?* Conſtat autem, Chriſtum, neque ante, neque poſt myſticam cœnam, tale obtuliſſe ſacrificiũ: tunc igitur obtulit, de quo ſubiungit Cyprian. *Præcedit autem imago ſacrificij Chriſti in pane, ſcilicet, & vino conſtituta, quam rem perficiens, & adimplens Dominus panẽ & calicem miſtũ vino obtulit.* Similia habẽt Euſeb.Emiſ.hom. 5.de Paſchate, c.de ſacriſi. quamuis non dicat, Chriſtum primum obtuliſſe, ſed inſtituiſſe ſacrificium, quod à Chriſtianis Deo offertur, quando commendauit Apoſtolis corpus & ſanguinẽ ſuum, priuſquam

Euſeb.Emiſ.

B traderetur, ſed intelligit inſtituiſſe ſimul perficiẽdo, vnde inferiùs addit; *Hoc itaque fit à nobis, quod pro nobis ipſe Dominus fecit, quod non manè, ſed in veſperum obtulit,* & alios Patres retuli dicto loco primi tomi.

Secundò principaliter colligenda eſt hæc veritas ex facto & verbis Chriſti, quæ ab Euangeliſtis referuntur, adiuncta Eccleſiæ traditione & expoſitione ſine qua ſola Euangelica hiſtoria non poteſt ſatis conuincere: nulla namque in ea fit expreſſa mentio ſacrificij, vel oblationis. Factum item Chriſti, quod narratur, potuiſſet certè de potentia abſoluta ab illo fieri ſine ſacrificio, conſecrando, ſcilicet, panem & vinum, eáque diſcipulis dando abſque vlla intentione offerendi immediatum cultum Deo: nam ratio ſacrificij pendet ex intentione, quæ non eſt ne-

Ex Chriſti Domini imitabili facto concluſio roboratur

C ceſſariò coniuncta cum tali exteriori actione, ſed eſt voluntaria. Potuiſſet ergo Chriſtus totam illã actionem ſine tali intentione, atque adeò ſine oblatione, vel ſacrificatione efficere. Neceſſaria ergo eſt Eccleſiæ authoritas & traditio, quæ de Chriſti intentione certam nobis faciat fidem. Ex hiſtoria tamen Euangelica coniectare poſſumus, hoc eſſe factis & verbis Chriſti valde conſentaneum. Primò, quia illa actio, vt per ſe conſtat, de ſe ſufficiens eſſe poterat ad offerendum Deo cultum per modum ſacrificij, quia per illam factum eſt aliquid maximè ſacrũ, & res Deo maximè grata, ſcilicet, conſecratio corporis, & ſanguinis Chriſti, quibus maximè colitur,

D & honoratur Deus. Atque hoc ipſum factum eſt per modum myſticæ mactationis, ſeparatim ex vi verborum corpus & ſanguinem conſecrando: ergo per ſe credibile eſt, ſub hac intentione cultus & ſacrificij Chriſtum hoc myſterium perfeciſſe; quia perfectiſſimo modo omnia operatus eſt, & in omnibus quoad fieri potuit, gloriam Dei quæſiuit. Et hoc etiam indicant illæ circumſtantiæ eleuandi oculos in cœlum, & gratias agendi Deo, &c. imò ſuprà agentes de forma ſacramenti Euchariſtiæ vidimus Patres multos, interpretantes illam benedictionem & gratiarum actionem de ipſamet conſecratione, ſentire, ipſam conſecrationem Euchariſtiæ eſſe cultum Deo

E oblatum in gratiarum actionem, quod pertinet ad rationem ſacrificij.

Secundum hoc ipſum colligunt Sancti ex coniunctione myſteriorum, quæ Chriſtus in ea nocte in cœna peregit: nam priùs legalem agnum, poſtea myſticum panem comedit. Certum eſt autem, legalem agnum, quia fuit vna ex potiſſimis figuris Euchariſtiæ, potius ſacrificari ſolitum, quàm comedi; ideo enim Exod.12. *Victima Domini* appellatur, quia ſacrificabatur, vt expreſſiùs dicitur Num.9. & 34. ergo etiam ipſa veritas in illa figura repræſentata impleta eſt à Chriſto per modum ſacrificij. Vnde Heſych. lib. 2. in Leu. c. 8. *prius figuratiuam ouem cum diſcipulis cœnans, poſtea ſuum obtulit ſacrificium,* & Chryſ. hom. de prodit. Iudæ; *Adimplenit Paſcha nouum cõdens*

Ex myſteriorum in vltima cœna concurſu, eadem veritas confirmatur.

Exod.12.

Heſych.

Chryſoſt.

& offe

Hieronym. *& offerens.* Sicque ſumendum eſt, quod ſcribit Hieronymus, Mat. 26. *Abſoluto priori Paſchate ad noui Paſchatis tranſgreditur ſacramentum, &c.* Multáque ſimilia ſcribit *Leo Papa.* Leo Papa in ſermone, de Paſſio. Domini, *Cyprian.* & Cyprian. in ſerm. de cœna Domini, Rupert. lib. 2. in Exod. cap. 6. qui omnes ſentiunt, ſicut Agnus paſchalis priùs ſacrificabatur, poſtea dabatur in cibum, ita Chriſtus non dediſſet Apoſtolis corpus ſuũ & ſanguinem in cibum & potum, niſi vt victimam iam ſacrificatam. Quod poteſt confirmari, quia caro animalis non ſolebat ſanctificari, niſi per ſacrificationem, nec res viuens apta cenſeri poteſt ad cibum, præſertim ſacrum, niſi priùs mactetur. Ita ergo credendum eſt, Chriſtum conſecraſſe ſuum corpus & ſanguinem. Neque enim dici poteſt, carnẽ Chriſti in cruce fuiſſe immolatam, & in animarum cibum B præparatam, tunc enim nondum immolatio crucis præceſſerat; debuit ergo antecedere aliud immolationis genus. *Greg. Niſſ.* Vnde eleganter Greg. Niſſ. hom. 1. de Reſurrect. *Qui omnia pro dominica poteſtate & authoritate adminiſtrat, non expectat Pilati iudicium, ſed per ineffabilem, & arcanum ſacrificij modum ſua diſpoſitione & adminiſtratione præoccupat impetum violentum, ac ſeſe in oblationem, & victimam offert pro nobis Sacerdos ſimul & Agnus Dei. Quando hoc accidit? cùm ſuum corpus ad edendum, & ſanguinem ſuum familiaribus ad bibendum præbuit. Cuilibet enim perſpicuum eſt, quòd oue veſci homo non poſſit, niſi comeſtionem mactatio præceſſerit: cùm igitur dedit diſcipulis ſuis corpus ad comedendum, apertè demonſtrauit iam fuiſſe perfectam & abſolutam immolationem.* C

Tertium indicium ſumi poteſt ex his verbis: *Hic eſt ſanguis noui teſtamenti;* alluſiſſe enim videtur Chriſtus ad figuram quæ præceſſit Exod. 24. *Exod. 24.* Vbi in inſtitutione, & quaſi promulgatione veteris Teſtamenti, oblatum eſt ſacrificium, & Moyſes ſanguine aſperſit populum, dicens; *Hic eſt ſanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiſcum ſuper cunctis ſermonibus his:* vel vt *Hebr. 9.* Paulus refert ad Hebr. 9. *Hic ſanguis teſtamenti, quod mãdauit ad vos Deus.* Sic igitur Chriſtus in cœna nouum condens teſtamentum, vt præcedente Tomo, circa quæſtionem quadrageſimam nonam, latè probatum eſt, voléſque ſuo ſanguine illud confirmare, eum effudit in ora diſcipulorum; ergo, vt veritas figuræ reſpondeat, dicendum eſt, ſanguinem illum D ex ſacrificio manaſſe, ſeu ſacrificatum eſſe, &, vt ſicut vetus Teſtamentum ſacrificio figuratiuo, & ſibi accommodato firmatum eſt, ita nouum ſuo proprio, & perfectiſſimo ſacrificio ſtabilitum ſit. Quod etiam confirmari poteſt ex verbis illis; *Qui pro vobis datur ſeu effunditur,* ita etiam de præſente legunt Lucas & Paul. iuxta quam lectionem poſſunt iſta verba referri non ad realem effuſionem quæ in paſſione poſtea accidit, ſed ad myſticam, & incruentam, quæ in ipſamet cœna facta eſt: ait autem Chriſtus factam eſſe pro nobis, quia nimirum ibi etiam interceſſit oblatio ſanguinis in ſacrificium pro hominibus facta, quæ E ſolùm eſt coniectura probabilis, & licèt per ſe ſola non conuincat, tamen cum aliis coniuncta non parum confert.

Vltimò fieri poteſt argumentum à poſteriori; quia nos nihil aliud facimus, quàm quod Chriſtus fecit: ſed nos ſacrificamus, quãdo Euchariſtiam conficimus; ergo & Chriſtus. Maior rectè probatur ab aduerſariis ex verbis Chriſti, *Hoc facite, &c.* Et patet etiam, quia tota actio, quoad ſubſtãtialia & eſſentialia eadem eſt: intentio autem in nobis ſufficiens erit ſi totam intentionem noſtram ad Chriſti intentionem referamus, & eandem habere velimus, quam ipſe habuit. Minor autẽ propoſitio in ſequenti puncto confirmanda eſt; vnde hoc argumentum ſolùm A eſt efficax contra eos, qui admittunt, Euchariſtiam, prout nunc fit in Eccleſia, eſſe ſacrificium.

Ad fundamenta hæreticorum. Rationes, quas hæretici in primo fundamento afferunt contra hanc aſſertionem, facilem habent ex dictis ſolutionem. Ad 1. negatur aſſumptum, ſcilicet, in verbis & factis Chriſti in cœna nullum eſſe ſacrificij veſtigium; multa enim non ſolùm veſtigia, ſed etiam manifeſta indicia à nobis explicata ſunt: neque oportet, vt nomen ſacrificij vel oblationis ibi reperiatur ſcriptum, quia neceſſe non eſt, vt, qui ſacrificat in actu ſignato (vt ſic dicam) proferat verbum, *offero,* aut, *ſacrifico,* ſed quòd actu exerceat opus ſacrificij, vt conſtat ex ratione ſacrificij ſuprà explicata, & exemplo omnium veterum ſacrificiorũ, & ex his, quæ de eſſentia noſtri ſacrificij infrà dicemus. Sic igitur, quamuis non legamus, Chriſtum protuliſſe verbum *offero,* vel, *ſacrifico,* legimus tamen, opere ipſo ſatis exercuiſſe ſacrificandi actionem, vt explicatum eſt. Ad ſecundum negatur ſequela, ſcilicet, Chriſtum illo ſacrificio conſummaſſe redemptionem noſtram, alioqui idem argumentum fieri poſſet de quolibet opere Chriſti: nam quodlibet fuit infiniti meriti & ſatisfactionis. Concedimus ergo, ſacrificium illud fuiſſe propitiatoriũ, & habuiſſe vtramque rationem in argumento propoſitam: nam, quia tunc oblatum fuit à Chriſto in ſtatu viatoris, fuit ſufficiens ex dignitate offerentis ad infinitam ſatisfactionem, noluit tamen Chriſtus per illud conſummare redemptionem, ſicut neque per alia opera, quia ex diuina ordinatione decreuit, omnes actiones vitæ ſuæ ita referre, & quaſi ſuſpendere, vt non haberent conſummatum effectũ vſque ad mortem. Potuit etiam ſacrificium illud eſſe propitiatorium per modum applicantis ſatisfactionem Chriſti iam inchoatam, & in paſſione conſummandam: ſicut Baptiſmus ante paſſionem inſtitutus applicat merita Chriſti in paſſione conſummanda. Ad tertium de ſignificatione reſpondetur, idem argumentum procedere, etiam ſi illa actio Chriſti non fuiſſet ſacrificium, ſed ſacramentum tantùm; dicendum ergo eſt, illud ſacrificium tunc fuiſſe impoſitum, vt ſignificaret paſſionem factam & cõſummatam, quod factum eſt ſine vlla falſitate; quia impoſitio & ſignificatio relata eſt ad tempus, pro quo ſacrificium illud duraturum erat, & in Eccleſia exercendum, ſicut ſuprà de Baptiſmo diximus, & ampliùs infrà commodiori loco explicabimus.

Euchariſtiæ myſteriũ verum eſt ſacrificium. Circa ſecundam partem huius ſectionis, quæ hîc eſt principaliter intenta, dicendum eſt, myſterium Euchariſtiæ, prout in Eccleſia Chriſti conficitur eſſe verum ac proprium nouæ legis ſacrificium. Concluſio eſt de fide, ad quam probandam, primum ex veteri Teſtamento applicari poſſunt nonnulla ex his, quæ in ſuperioribus adduximus: nam, ſicut ex ſacrificio Melchiſedech ſumitur argumentum ad probandum, Chriſtum ſacrificaſſe in pane & vino, ita etiam vlteriùs ſumi poteſt ad probandum, Sacerdotes, Chriſti miniſtros, eodem modo ſacrificare, vel quia faciunt, quod Chriſtus facit, vel certè, quia ipſi non ſunt veluti principales Sacerdotes per ſe offerentes, ſed ſunt miniſtri, & inſtrumẽta Chriſti, qui eſt principalis & æternus Sacerdos ſecundùm ordinẽ Melchiſedech, qui per eos perpetuò offert, hinc enim fit, eos etiã offerre ſacrificiũ accommodatũ ordini Melchiſedech, ſcil. ſub ſpeciebus panis & vini. *Probatio prima ex veteri Teſtamento.* Quod argumentum etiam concludit, durare debere hoc ſacrificium, quamdiu durat ſtatus militantis Eccleſiæ, vt eius ſummus Sacerdos Chriſtus pro ea ſemper offerat ſacrificium per miniſtros ſuos, ideo enim eſt Sacerdos in perpetuum ſecũdùm ordinem Melchi

Melchiſedech. Simili modo, ſicut ex ſacrificio agni A Paſchalis collegimus, Chriſtum in nocte cœnæ ſacrificaſſe, ita etiam mediatè colligere poſſumus, Eccleſiam Chriſti retinere & imitari myſticum ſacrificandi ritum, ea nocte inchoatum, ſicut enim ſacrificium agni Paſchalis ea nocte inchoatum fuit, in qua populus Iudaicus ex Ægypto eductus eſt; ex eo verò tempore fuit perpetua lege ſancitum, vt quamdiu ſtatus illius populi ſeu Synagogæ, duraret, tamdiu eodẽ modo fieret, in ſuſcepti beneficij recordationem & gratiarũ actionem; ita Euchariſtiæ ſacrificium in illo præfiguratum eo die inchoatum eſt, in quo nos redempti, & de captiuitate dæmonis liberati ſumus, & ideo ex eo etiã die perpetua lege ſancitum eſt, vt in memoriam tanti beneficij ſemper in B Eccleſia offeratur, iuxta illud; *Hoc facite in meam commemorationem.* Ita ferè ex his figuris argumentatur Caſtro, verbo, Miſſa, hæreſ. 2. & Bellar. lib. 5. de Miſſa. Solent etiam ex aliis figuris alia argumenta deſumi, quorum efficacia maximè poſita eſt in authoritate, & traditione Sanctorum, qui ita eas interpretantur: ſæpe enim generatim docent, ſacrificia vetera noſtrum Euchariſtiæ ſacrificiũ adumbraſſe, ideóque per illud fuiſſe completa.

Leo Pap. Auguſt. Chryſoſt. Damaſcen. Tertull.

Leo Papa ſerm. 8. de Paſſ. Aug. 17. de Ciuit. cap. 20. & lib. 1. cont. aduerſ. Leg. & Proph. cap. 20. Chryſoſt. in Pſal. 95. Damaſc. lib. 4 de fid. cap. 14. Tertull. lib. cont. Iudæos, c. 5. vbi ſpecialiter docet, ſacrificium Abel fuiſſe figurã huius ſacrificij.

Sander.

Quod interpretans Sander. lib. 4. de viſib. Monarch. c. 5. animaduertit, Abel priùs obtuliſſe optimum ex primogenitis gregis ſui; poſtea verò ipſum fuiſſe iniuſtè occiſum, & in priori ſacrificio præfiguraſſe ſacrificium Euchariſtiæ; in poſteriori verò, ſcilicet, in morte eius, præfiguratum fuiſſe ſacrificium crucis.

Iuſtin. Mart.

Addit Iuſtin. Martyr in Dial. cum Tryph. ſacrificium ex ſimila fuiſſe etiam figuram huius Euchariſtici ſacrificij, & idẽ dicere poſſumus de panibus Propoſitionis, & ſimilibus; cùm enim, teſte Paulo, omnia in figura illi populo contigerint, veriſimile eſt, hoc tam magnum myſterium in cæremoniis illius legis ſæpe fuiſſe præfiguratum. Præterea credendum eſt à Prophetis fuiſſe prædictum, præſertim à Malachia cap. 1. vt ex teſtimonio ſuprà tractato non obſcurè colligitur, vbi declarauimus, quàm verè ac propriè ſacrificium hoc ſub ſpeciebus panis & vini oblatio munda dicatur; tum ratione talis ritus externi, tum ratione rei oblatæ, quæ eſt agnus immaculatus; tum etiam, quia ſummam munditiam in offerentibus requirit.

Malach. 1.

Hanc autẽ vnam oblationem in vniuerſo orbe Deo offerri per Eccleſiam ex Gentibus cõgregatam, ipſa experientia compertum eſt: vnde euentus ipſe obſcuritatem prophetiæ ſatis declarauit, vt ſuprà monuit Iuſtinus Martyr; & ſumitur ex Clement. lib. 7. Conſt. cap. 31. & Irenæ. lib. 4. contra hæreſ. c. 32. vbi videri poteſt Feuarden. n. 16. & Rabbi Samuel epiſtola ſuprà citata, cap. 20. & 22.

Clement. Irenæus. Rabbi Sam.

Denique adduci ſolent verba illa Pſalm. 71. qui de Meſſia ſine dubio ſcriptus eſt, *Erit firmamentum in terra in ſummis montium,* vbi in Heb. legitur, *Erit placenta, ſeu fruſtum frumenti in capitibus Sacerdotum,* & Chaldaic. Paraph. legit. *Erit ſubſtantiificus panis,* vt latiùs tractat Galat. lib. 10. cap. 4. & Garetius libro de hoc myſterio, claſſ. 9.

Pſalm. 71. Galatin. Garet.

2. Probatio ex nouo Teſtamento 1. Cor. 10.

Secundum argumentum ſumi poteſt ex nouo Teſtamento, adiuncta Patrum expoſitione; optimúmque teſtimonium eſt illud Paul. 1. ad Corint. 10. *Non poteſtis participes eſſe menſæ Domini, & menſæ dæmoniorum;* vbi menſam Domini ſine dubio appellat illam, in qua Euchariſtia conficitur, ad eam enim fideles accedunt, vt illius participes fiãt: hanc autẽ menſam, A vt ſuprà ponderauimus, opponit Paulus menſæ dæmoniorum, id eſt, aris Gentium, ſignificans, hanc menſam eſſe verum altare, & aram, in qua Deo ſacrificium offertur. Rurſus, eſt etiam probabile teſtimonium, quod ſuprà tractatum eſt, ex Ioan. 4. explicatúmque eſt, quàm aptè & propriè ſacrificium hoc vocetur *adoratio in ſpiritu & veritate.*

Ioan 4.

Tertiò declarari hoc poteſt ex illis verbis inſtitutionis, *Hoc facite in meam commemorationem.* Primò quidem exponendo verbum illud, *Hoc facite.* Nã in Scriptura ſacra idem ſignificare ſolet, quod ſacrificare, præſertim, quando iuxta materiam ſubiectam talis ſignificatio conuenienter aptatur, cuius rei varia ſunt in Scriptura exempla; ſufficiat tamen vnum ex veteri, & alterum ex nouo Teſtamẽto, adducere, Leuit. 15. *Sumẽtq; duos turtures, dabitque Sacerdoti, qui faciet vnum pro peccato, & alterum pro holocauſto;* & Luc. 2. *Duxerũt eum in Hieruſalem, vt ſiſterent eum Domino, & facerent ſecundum conſuetudinem legis, pro eo,* id eſt, vt offerrent, ſeu ſacrificarent, quod argumenti genus, quamuis per ſe non cõuincat, tamen rectè explicat, veritatem hanc cum verbis Chriſti aptè conuenire.

Leuit 15. Luc. 2.

Deinde ponderari ſolet verbum illud, *In meam commemorationem,* ex eo enim colligunt Sancti, ſaltẽ hoc eſſe ſacrificiũ laudis, & gratiarum actionis, propter hanc enim potiſſimam cauſam à nobis requirit Dominus hanc ſui memoriam, vt pro tanto beneficio ſemper Deo gratias referamus; ergo inſtituens hoc myſterium, vt C ſuæ mortis memoriale, ſine dubio intendit, vt per illud colamus eum, cui ipſe in paſſione ſua ſacrificium obtulit, & conſequenter, vt ei gratias agamus, & conſequenter etiam, vt ei ſatisfaciamus, ſicut ipſe Chriſtus per mortem ſuam fecit.

Iuſtin.

Hinc Iuſtin. Martyr dicto Dialogo aduertit, dictum eſſe à Chriſto, vt hoc myſterium fiat in ſui memoriam; quia in gratiarum actionem offerendum eſt, & optimè Chryſoſtomus homil. 17. in epiſt. ad Heb. *Nónne* (inquit) *quotidie offerimus? Offerimus quidem, ſed ad recordationem facientes mortis eius.*

Chryſoſt. Euſeb.

Sic etiam Euſebius, lib. 1. de Demonſtrat. cap. vlt. dicit, *Ceſſarunt ſacrificia animaliũ, quia iam venit victima pretioſa pro toto genere humano oblata, qui eſt Chriſtus, qui inſtituit, vt per commemorationem ſuæ paſſionis ſacrificaremus Deo.* Tandem ponderandum eſt illud pronomen, *hoc,* quod, vt ſuprà vidimus, actionem deſignat, quam Chriſtus fecerat; ſicut ergo ipſe D ſacrificauit, ita etiam ſacrificare præcepit: vnde Cyprian. dicta epiſtola 3. *In ſacrificio* (inquit) *quod Chriſtus obtulit, non niſi Chriſtus ſequendus eſt, oportet enim nos obedire, & facere quod Chriſtus fecit, & quod faciendum eſſe mandauit.*

Cyprian. Clem. Rom.

& Clemens lib. 5. Conſt. cap. 18. *Facite ſacrificium, de quo vobis conſtituit, cùm dictum eſt: Hoc facite in meam commemorationem.* Idem latè epiſtol. 3. & Dionyſ. cap. 3. de Eccleſiaſtica Hierarchia, dicit, Sacerdotem ſolitum eſſe apud Deum ſe excuſare, eo quòd auſus fuerit, tale ac tantum ſacrificium offerre. Atque ita loqui cum Deo, *Tu dixiſti: Hoc facite in* E *meam commemorationem.*

Dionyſ. Mart. Pap.

Martin. etiam epiſ. ad Burdegal. cap. 3. *Quod Iudæi* (inquit) *per inuidiam immolauerunt, nos cauſa ſalutis noſtræ in ara ſanctificata proponimus, hoc enim ipſe Dominus iuſſit nos agere in ſui commemorationem.* Similia habet Irenæus dicto lib. 4. c. 32. & optimè Chryſoſt. homil. 83. in Matth. & homilia de proditione Iudæ.

Irenæus. Chryſoſt.

Ex conſenſu traditionéque Eccleſiæ eadẽ veritas commonſtr.

Tertium argumentũ ſumitur ex conſenſu & traditione Eccleſiæ: nam ipſo vſu conſtat, in Eccleſia Catholica fieri nunc hoc myſterium, ritu, animo, ac intentione ſacrificandi, vt ex ſenſu omnium fidelium patet, & ex ipſo canone Miſſæ, quem hoc nomine maximè reprehendunt hæretici, quia in eo ſæpe fit mentio oblationis, hoſtiæ & ſacrificij. Reſpondent

tamen, morem hunc ſolum à temporibus Gregorij eſſe in Eccleſia introductum. Sed, licèt hoc concederemus, ad veritatis confirmationem ſufficeret: nam Eccleſia, quæ columna eſt & fundamentum veritatis, non poteſt tota in re grauiſſima & ad mores pertinente, errare: tota autem ante mille annos conſenſit in hoc modo & ritu ſacrificandi. Eſt autem præterea euidens, hoc non incepiſſe à tẽpore Gregorij, ſed ab ipſo initio Eccleſiæ, & ex Apoſtolica traditione perpetuò duraſſe, vt facilè oſtendi poteſt ex liturgiis Iacobi, Baſilij & Chryſoſt. & ex Clemente, lib. 2. Conſt. cap. 61. lib. 3. Conſt. cap. 10. Dionyſ. cap. 3. de Eccleſia. Hierarch. Cyrill. Hieroſolym. catech. 4. myſtag. Ambroſ. lib. 5. & 6. de ſacram. Secundò id oſtendi poteſt ex his, quæ Apoſtoli, & eorum ſucceſſores Pontifices circa modum celebrandi hoc ſacrificium diſpoſuerunt: nam in Cano 2. prohibent Apoſtoli, ne aliquid præter Domini præceptum & ordinationem, ſuper altare in ſacrificium offeratur, & Can. 8. præcipiunt, vt facta oblatione omnes cõmunicent, & apud Clem. lib. 2. Conſt. cap. 63. eſt locus animaduerſione dignus, tractans idem de Dominico die, inquit; *Quam excuſationẽ habere poteſt, qui hoc die non conuenit ad audiendum ſalutarem de Reſurrectione ſermonem, in quo tres orationes ſtantes concipimus in memoriam illius, qui tertio die reſurrexit, in quo Prophetarũ lectio habetur & Euangelij prædicatio, & ſacrificij oblatio, & ſacri cibi diſpenſatio?* Idem latè toto lib. 8. earundem conſtit. & multa ſimilia leguntur ferè in omnibus epiſtolis decretalibus ſummorum Pontificum, præſertim apud Anacletum epiſt. 1. c. 1. & 2. Alex. I. epiſt. 1. *In ſacramentorũ oblationibus, quæ inter Miſſarum ſolemnia Domino offeruntur, paſſio Domini miſcẽda eſt,* & ex Sotero Papa, cap. illud 7. quæſt. 1. & cap. vt illud, de conſecr. d. 1. vbi ſacrificium diſtinguit à Pſalmorum cantu, & Cęleſt. Pap. ſtatuit, Pſalteriũ cani, antequam ſacrificium offeratur. Syric. ep. ad Himerium, cap. 7. hortatur Sacerdotes, vt in his ſacrificiis, quæ quotidie offerunt, Deo per pudicitiam placere ſtudeant, & Innocentius I. epiſtol. 3. ad Exuper. ſacrificium hoc ab oratione, & aliorum ſacramentorum adminiſtratione diſtingit. Leo Papa epiſt. 81. c. 2. de huius ſacrificij oblatione nonnulla diſponit. Similia etiam leguntur in antiquis Conciliis, in Niceno, canone 13. fit mentio ſacræ oblationis, & in fine illorum canonum refert Surius alium canonem eiuſdem Concilij Tonſtalo Angliæ Epiſcopo, lib. 1. de verit. corp. & ſang. Domini, qui ſic habet, *Fide intelligamus, ſitum in ſacra illa menſa agnum illum Dei tollẽtem peccata mũdi incruentè à Sacerdotibus immolatum.* Item in Concilio Epheſ. in ep. ad Neſtor. quæ eſt Cyrilli cum Concil. Alex. & in Epheſino recipitur, incruentum ſacrificium celebrari dicitur in myſterio corporis & ſanguinis Domini, & ſimiliter Cyrillus in defenſione 21. anathem. *Sanctum* (inquit) *ac viuificum incruentúmque in Eccleſia celebramus ſacrificium,* & in VI. Synodo, canone 32. Trullano, vocatur hoc myſterium, *ſacrificium incruentum & myſticum, & ſacrum miniſterium.* Similia legi poſſunt in Concilio Tolet. I. cap. 9. Brach. III. canon. 1. & 2. Altiſiodoren. cap. 8. Laodicen. can. 19. & 58. Later. in cap. firmiter. Conſtant. in Bulla Martini V. Florent. in Decret. Eugenij Trident. ſeſſ. 22. Teſtimonia ſanctorum Patrum ſatis multa adduximus explicantes ſacræ Scripturæ teſtimonia, & plura erunt ſæpius in ſequentibus neceſſariò attingenda. Solùm eſt obſeruandum propter hæreticos, qui hìc etiam ad metaphoram detorquent nomen, *Sacrificium*, ſanctos Patres nunquam vocaſſe miniſterium Baptiſmi, aut alterius ſacramenti, nomine ſacrificij, cùm tamen ſacrificium

Clem. Rom. Dionyſ. Cyril. Hier. Anaclet Pap. Alexãd Pap. Soter Pap. Caleſt. Pap. Syric. Pap. Innocent. I. Leo Pap. Conc. Nicen. Tonſtal. Conc. Epheſ. VI. Synod. Conc. Tolet. Brach. III. Conc. Altiſio. Laodicen. Lateran. Conſtan. Florent. Trident.

A metaphoricè ſumptum, etiam in eo conueniat: cùm ergo Euchariſtiam frequentiſſimè & abſolutiſſimè vocent ſacrificium, ſignum eſt, eos propriè de ſacrificio loqui, præſertim; quia diſtinguunt illud ab oratione, Pſalmorum cantu, & aliis cæremoniis, quæ etiam ſunt metaphorica ſacrificia. Sentiunt ergo, hoc myſterium eſſe proprium ſacrificium, imò ſæpe vocant, verum, plenum ac perfectum ſacrificium, vt videre licet in Chryſ. & Euſeb. locis ſuprà citatis, Aug. 10. de Ciuit. c. 20. & lib. 17. c. 17. & 20. & epiſt. 23. vbi dicit *Chriſtum hic verè immolari.* Cyprian epiſt. 68. & 77. vocat *ſacrificium diuinum.* Cyrill. Hieroſol. catech. 5. myſtag. vocat, *ſpirituale ſacrificium*, propter rationem ſuprà datam, ſcilicet, quia Spiritus ſancti
Auguſt. Cyprian. Cyril. Hier.
B virtute perficitur, vocat etiam *cultum incruentum*, nimirum, latriæ cultum, vt alij Patres loquuntur, quia ſupremus cultus latriæ, externus, per ſacrificium datur, & ideo Epiphan. in compend. fidei, latriam Oeconomiæ vocat.

Eadem veritatis ratione fulcitur.
Vltimò adiungitur ratio, quia in hoc myſterio reperiuntur omnia quæ ad ſacrificium neceſſaria ſunt, quod latiùs tractandum eſt explicando eſſentiam huius ſacrificij, nunc breuiter numerantur. Nam primò hic eſt, qui offerat, ſcilicet, Chriſtus principaliter, & Sacerdos, vt miniſter proximus, ad hoc munus conſecratus. Secundò eſt aliquid, quod offeratur, ſcilicet, Chriſtus ſub ſpeciebus panis & vini. Tertiò eſt Deus, cui offertur: nam, licet Chri-
C ſtus etiam ſit Deus, cui ſacrificium offertur, tamen vt homo eſſe poteſt victima, quæ in cultum Dei offerri poteſt, ſicut in cruce oblatus eſt. De quo ſanctus Andreas dicebat, *Immaculatum agnum quotidie in altari ſacrifico*, de quo teſtimonio plura in ſuperioribus dixi. Quartò eſt pro quo offeratur, ſcilicet, Eccleſia & fideles, vt Sancti ſuprà citati docent, vt ſuprà colligebamus ex illis verbis, *Qui pro vobis, & pro multis, effundetur*, & infrà latiùs dicemus. Hinc enim clarè oſtenditur, hoc myſterium plus eſſe, quàm ſacramentum, vt notauit D. Thomas, ſuprà quæſt. 78. art. 7. nam ſacramentum illi tantùm prodeſt, cui applicatur; ſacrificium verò pro aliis offertur. Quintò eſt altare, vt ſuprà ex Paulo probatum eſt, & eſt in
D ore omnium fidelium, vnde Optatus lib. 6. contra Parmen. *Quid eſt* (inquit) *altare, niſi ſedes corporis & ſanguinis Domini?* & elegãter Theodot[illegible], Ancyr. oratio. de Natiuitate inquit, *Non iam in præſepe poſitus, ſed in altari, illud enim præſepe mater factum eſt huius menſæ.* Sextò eſt etiam ſufficiens actio ſacrificandi: quæ in omnibus, vel aliqua earum cõtinetur, ſcilicet, oblatione, conſecratione, & conſumptione, de quibus infrà dicendum eſt. Nam quòd inſtitutio, ſeu impoſitio non deſit, authoritate magis probandum eſt, quàm ratione, quod iam effectum eſt. Eſtque optimum teſtimonium illud Auguſt. 20. con. Fauſt. c. 6. *Sacrificamus non Martyribus, ſed Deo Martyrũ, illo dum-*
Opta. Mileu. Theod. Ancy.
E *taxat ritu quo ſibi ſacrificari noui Teſtamenti manifeſtatione præcepit.* Congruentia verò addi poteſt; quia oſtendimus oportuiſſe, ſacrificium aliquod in lege noua inſtitui, ſed nullum poterat excogitari aptius, aut perfectioni huius ſtatus magis conſentaneum: debebat etiam tam grande myſterium miniſterio hominum factum, in diuinum cultum, & recognitionem diuinæ potentiæ & maieſtatis ordinari & inſtitui, cùm in eo tam diuina potentia, quàm ſapientia, charitas, & reliqua attributa, excellentiori quodam modo manifeſtentur.

Secundũ hæreticorũ fundamentum deſtruitur.
Supereſt, reſpondeamus ad ſecundum & tertium fundamentum hæreticorum, quæ contra hanc partem procedebant. Secundum ergo in hoc nitebatur, quòd in hoc myſterio fit repræſentatio ſacrificij,

ficij, ad quod breuiter dicendum eſt, ſi excluſiuè intelligatur, falſum eſſe aſſumptum, ſi abſque excluſione, nullam eſſe illationem. Sicut enim non ſufficit ad rationem ſacrificij, eſſe figuram, vel ſignum ſacrificij; ita non eſt contra rationem veri ſacrificij, quòd ſit repræſentatio vel imago alterius ſacrificij, ſi cætera neceſſaria concurrant, vt concurrere poſſunt. Primum patet: nam mors Abel fuit figura ſacrificij Chriſti, & Baptiſmus eſt repræſentatio mortis Chriſti, & multæ cæremoniæ fiunt ab Eccleſia in repræſentationem mortis Chriſti, quæ non ſunt ſacrificia, & hoc ad ſummum, probat ratio Hæreticorum, neceſſe non eſſe ſignum habere in ſe veram ac propriam rationem eius rei quam ſignificat. Probatur autem altera pars: nam ſacrificia vetera, & agnus Paſchalis, & oblatio Melchiſedech fuerunt B vera ſacrificia, ſimúlque fuêre ſigna & repræſentationes ſacrificij Chriſti, vt Auguſtinus ſæpe docet; ſignatim *20.* contra Fauſtum cap. 28. Ratio autem eſt, quia interuenire poteſt actio ſufficiens, per quam aliquid Deo in ſacrificium offeratur, & tamen quòd illa impoſita ſit ad aliud ſacrificium ſignificandum. Item in ſignis ad placitum, ſæpe contingit dare ſignum rei, & ſignum ſigni, & vtrumque in ſuo genere veram ſigni rationem participare; ſic enim hæc vox, *Petrus*, eſt ſignum ad placitum ſignificans talem rem, & hæc vox, *nomen proprium*, eſt etiam ſignum ad placitum ſignificans ipſum nomen, *Petrus*, & vtrumque verum nomen eſt, ſeu vocalis terminus. Sic igitur cùm ſacrificium ſit ſignum ad placi- C tum, & præter ſignificationem moralem habeat myſticam, dari poteſt ſacrificium immediatè ſignificans rem aliquam, quæ ſacrificium non ſit, & dari etiã poteſt ſacrificium ſignificans aliud ſacrificium: nam hoc etiam ad myſticam ſignificationem ſpectare poteſt. Ita igitur contingit in præſente myſterio, in quo in primis interuenit ſufficiens actio, & cæremoniæ ſenſibiles, ad rationem ſeu ſignificationem ſacrificij, vt declaratum eſt, ac deinde impoſitum eſt ad ſignificandum non ſolùm realem Chriſti præſentem, ſed etiam præteritam eius mortem & paſſionem, quam pro nobis in ſacrificium obtulit, & ideo non eſt ſolùm imago ſacrificij, nec ſolùm ſacrificium, ſed vtrumque ſimul, ſicut ſimul eſt verum D corpus & ſanguis Chriſti & ſacramentum, ſeu ſacrum ſignum eius. Oportet autem ad intelligendos Patres aduertere, eos ſub nomine immolationis interdum dicere in hoc myſterio non immolari Chriſtum verè ac realiter, ſed tantùm myſticè, per repræſentationem veræ immolationis in cruce factæ, quia immolatio in rigore & proprietate vocis ſignificare videtur cruentam oblationem, ſeu veram mactationem cum reali ſanguinis effuſione, & in hac proprietate verum eſt, non eſſe hîc realem immolationem, ſed tantùm repræſentationem eius, atque in hunc modum loquũtur, non ſolùm Patres, vt Chry- E ſoſt. Ambroſ. & alij, ad Heb. & Auguſt. epiſt. *23.* 120. & in Pſalm. *79.* ſed etiam interdum Scholaſtici, Magiſter cum aliis in 4. diſt. 12. & D. Thom. in hoc art. 1. quæſt 83. Immolatio autem in hoc rigore ſumpta non eſt de ratione ſacrificij vt ſic, ſed ſacrificij tantùm cruenti. Nam ad rationem ſacrificij vt ſic, ſufficit oblatio, quacunque ratione in ea aliquid ſacrum fiat circa rem oblatam, & ideo ſacrificio, ſed ſacrificatione loquendo, abſolutè dicendum eſt, in hoc myſterio non tantùm imaginem & repræſentationem ſacrificij, ſed verum etiam ſacrificium, verámque ſignificationem fieri.

Quare aliquoties Patres, Chriſtũ in Euchariſtiæ confectione immolari concedere renuant.

Tertia hæreticorum ratio refutatur.

Tertium fundamentum ſumebatur ex ratione ſacramenti, & teſtamenti. Ad priorem ergo partem

A dicitur poſſe idem myſterium diuerſis rationibus participare ſeu induere rationem ſacramenti & ſacrificij: nam eadem res, quæ in Dei honorem conſecratur, poteſt deinde ad noſtram ſanctificationem dari, & ordinari: hæ namque duæ rationes & habitudines in ordine ad diuerſos terminos non ita inter ſe repugnant, vt non poſſint eidem rei conuenire; vnde eadem etiam res, quæ Deo in cultum offertur, poteſt eſſe cibus hominis, & vt ſic eſſe ſignum gratiæ ſanctificantis, & ideo ſimul eſſe ſacrificium, & ſacramentum: ita ferè diuus Thomas, 1. 2. quæſt. 101. articulo 4. ad *2.* vbi ſignificat hoc non accidiſſe in ſacrificiis veteribus, ſed huius myſterij eſſe proprium, propter eius excellentiam. Non deſunt autem, qui exiſtiment in agno Paſchali, qui fuit potiſſima figura huius myſterij, illas duas rationes fuiſſe coniunctas: nam priùs ſacrificabatur, vel in templo à Sacerdotibus, vt contendit Abulenſ. Exodi *23.* quæſtione vigeſima ſeptima, vel in priuata domo à patrefamilias, de quo ſatis in præcedente tomo diſputatum eſt, & poſtea vt ſacer quidam cibus comedebatur, ſub certo ritu & cæremoniis, in quo videtur, rationem ſacramenti habuiſſe. Quomodo autem hæ duæ rationes ſacramenti & ſacrificij in Euchariſtia coniungantur, & vtra earum prior aut potior ſit, dicetur commodiùs diſputatione ſequente; oportet enim priùs eſſentialem rationem huius ſacrificij declarare. *D. Thom.* *Abulenſ.*

Ad alteram partem de teſtamento primùm negari poteſt, Euchariſtiam eſſe, aut dici teſtamentum, ſed myſterium noui Teſtamenti, aut etiam ſanguinem noui Teſtamenti, iuxta id, quod in forma calicis dicimus, ex traditione Eccleſiæ, & canone Miſſæ, *Hic eſt calix ſanguinis mei noui & æterni Teſtamenti myſterium fidei, &c.* & iuxta illud quod apud Matthæum & Marcum legimus, *Hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti*, id eſt, quo nouum Teſtamẽtum confirmatum & ſtabilitum eſt. Atque hoc modo rectè reſpondet figuratum figuræ; propriè enim ſanguis, quo Moyſes populum aſperſit, non erat ipſum vetus Teſtamentum, ſed erat veluti confirmatio eius. Secundò admittimus, Euchariſtiam & ſanguinem Chriſti in illa contentum, dici poſſe teſtamentum, eo modo, quo res ſeparata ſolet ſpes noſtra vocari, & res promiſſa, nomine promiſſionis, & hæreditas teſtamento legata, nomine Teſtamenti, ſic enim id, quod præcipuè Chriſtus in nouo teſtamento Eccleſiæ ſuæ legauit, fuit corpus & ſanguis eius in Euchariſtia: vnde eſt illud ad Hebræos ſeptimo, *Melioris teſtamenti ſponſio factus eſt Ieſus.* Dici etiam ſolet teſtamentum, inſtrumentum ipſum continens & ſignificans voluntatem teſtatoris, & hoc etiam modo Euchariſtia dici poteſt teſtamentum, tanquam ſignum & inſtrumentum continens & ſignificans Chriſti voluntatem & liberalem omnium ſuorum bonorum largitionem nobis collatam. Huiuſmodi autem teſtamenti appellatio non pugnat cum ratione ſacrificij; quia idem ſanguis, quo nouum teſtamentum confirmatum eſt, poteſt etiam in Dei cultum & ſacrificium conſecrari, & eadem res, quæ nobis à Deo datur, & à Chriſto in hæreditatem huius vitæ, & in ſignum ſuæ voluntatis, & æternæ hæreditatis teſtamento donata eſt, poteſt & debet Deo à nobis offerri in eius honorem, & ſacrificium; nihil enim magis decens, aut conueniens eſſe poteſt, quàm vt donis, quæ Deus nobis contulit, ipſum colamus ac veneremur, & hoc ipſum indicauit nobis Chriſtus verbis illis, *Hoc facite in meam commemorationem*, iuxta expoſitionem in ſuperioribus datam. *Hebr. 7.*

SECTIO III.

Vtrùm Miſſa ſit ſacrificium, quod tantùm à Chriſto Domino inſtitui potuerat.

Vſus huius vocis, Miſſa, ad hoc ſacrificium ſignificandum antiquiſſimus.

Cõc Cart. II. Carth. IIII. — Agath. — Leo Pap. — Theleſph. — Fœlix I. Eucharius. — Ambroſ. Auguſt. Gregor.

IN hac ſectione non ſolùm rem ipſam (quæ ferè iam ex dictis perſpicua eſt) ſed etiam ipſam Miſſæ vocem explanare ac defendere intendimus. Hæretici enim vehementer inuehuntur in eam, irridéntque & reijciunt, tanquam nouam & barbaram vocem, quod eo animo faciunt, vt rem prorſus euertant; Catholici verò è contra vocis antiquitatem & etymologiam eruditè & accuratè inquirunt, vt veritatem rei ſignificatæ magis ſtabiliant. Dicendum ergo in primis eſt, vſum huius vocis, *Miſſa*, in Eccleſia Latina eſſe antiquiſſimum: legitur enim in Concil. Carthagin. II. Can. 3. Concil. Carth. IIII. Can. 84. Mileuit. cap. 12. Vaſenſ. c. 3. & 4. vbi etiam diſtinguitur Miſſa publica & priuata. Concil. Agathenſi, Can. 11. de loco, vbi eſt Miſſa celebranda, & Cano. 47. de præcepto audiendi Miſſam die Dominico. Leo Papa epiſt. 82. plures præcepit celebrare Miſſas, vbi pro multitudine populi vna non ſufficit. Theleſphorus epiſt. 1. inſtituit, vt in Miſſa hymnus angelicus dicatur, & tres Miſſæ in nocte Natiuitatis. Fœlix I. epiſt. 2. præcepit Miſſas celebrari ſupra memorias Martyrum, Eucharius, vt Baſilicæ cum Miſſa conſecrentur, vt eſt apud Burchar. lib. 3. Decret. cap. 27. quod tamen Gratianus tribuit Higinio in cap. omnes, de conſecrat. diſt. 1. qui omnes & alij Patres ibi relati hoc nomine Miſſa vſi ſunt, & præterea Ambroſius lib. 1. Epiſt. 33. & Auguſtinus ſerm. 91. & 241. de tempore, & Gregor. lib. 1. epiſtol. 12. & lib. 4. epiſt. 10.

Hanc vocem alios Græcam facere immerito. Couarr. — Alij Hebræã. — Conc. Senon. Claud. Pamel. — Melius qui Latinam. Lindan. Bellarm. D. Thom. Hugo Victor. — Horum quidã à mitto. — Innocent. Bonauent. Alij à dimitto. Iſidor.

Secundò de origine huius vocis, quidam exiſtimant eſſe vocem Græcam, vt Couarr. lib. 4. variar. reſol. cap. 22. non eſt autem veriſimilis opinio, quia nullum eius vocis fundamentum in Græca lingua reperitur: vnde neque vſum eius in Græcis Patribus legimus, ſed quam nos *Miſſam*, illi *Liturgiam* vocant, vel *Synaxin*, vel aliis vocibus vtuntur, quæ communes ſunt huic myſterio, vt ſacramentum eſt. Alij ergo cenſent eſſe vocem Hebræam, à verbo Miſſac, quod ſpontaneam oblationem ſignificat: ita Concil. Senon. in decr. fidei, cap. 11. & Claud. de Sanct. in præfat. ad Græcas liturg. & Pamelius in præfat. ad Latinas, & in Scholiis ad Tertullian. libr. de orat. in principio; & Demochares tract. 2. & 4. de ſacrificio Miſſæ. Quæ opinio eſt probabilis: quamuis eam ſuſpectam faciat authoritas negatiua Patrum Græcorum, & Syrorum, qui nunquam ea voce vſi ſunt, cùm tamen ſoleant frequenter vti illis vocibus Hebraicis, quas Eccleſia Latina retinuit, vt ſunt *Hoſanna, Alleluya*, &c. Tertia igitur opinio eſt, hanc vocem eſſe Latinam, à verbo *mitto*, quam latè tractat Lindan. lib. 4. Panop. cap. 3. & Bellar. lib. 1. de Miſſa, cap. 1. Et videtur fuiſſe ſententia D. Thom. hac q. a. 4. ad 9. & Hug. Vict. lib. 2. de ſacra. p. 9. cap. 14. qui etymologiam huius vocis explicantes, oblationem ſubintelligendam eſſe cenſent, ita vt *Miſſa* dicatur, quia oblatio ſacrificij ad Deum mittitur, & Miſſa eſt, vel quia Deus ad nos mittit hoſtiam huius ſacrificij, quam nos ad ipſum, iterum per Sacerdotem in ſacrificio remittimus, iuxta illud, quod in Cano. Miſſæ dicitur, *Iube hæc perferri per manũ ſancti Angeli tui in ſublime altare tuum:* atque hoc modo ſentit etiam Innocent. lib. 3. de hoc myſt. cap. 12. & Bonauent. opuſ. de myſterio Miſſæ. At verò Iſidorus ſentiens, etiam hanc vocem eſſe Latinam lib. 2. etymol. cap. 19. cenſet dictam à dimittendo, quia, finito Miſſæ ſacrificio populus mittitur, ſeu dimittitur, ita vt ſubintelligen-

Alcuin. — Hugo. — Clemen. Dionyſ. Cyrill. Auguſt. — Cyprian. — Conc. Cart. IIII. Illerd. — Auguſt. — S. Benedict. Caſſian. — Conc. Valent. — Ambroſ. — Auguſtin. Gregor. — Durand.

A da ſit congregatio ſeu concio miſſa, vel dimiſſa, & in eadem ſententia eſt Alcuin. lib. de offi. Eccl. c. de celebratione Miſſ. & hab. lect. 15. in Canon. & non diſſentit Hugo Victor. loco citato. Ad quod intelligendum, obſeruandum eſt, antiquum Eccleſiæ morem fuiſſe, vt dum Miſſæ ſacrificium celebrabatur, populus non diſcederet, donec à Sacerdote, vel Diacono dimitteretur; ita enim ad tanti ſacrificij reuerentiam decebat, & vt debitus ordo in Eccleſia ſeruaretur. Hæc autem populi dimiſſio bis in Miſſa fieri ſolita eſt; primò, finito Euangelio ante primam oblationem, tunc enim dimittebantur Catechumeni, vel ſi qui aderant Gentiles, quibus myſteriis intereſſe, aut ea videre minimè permittebatur, vt B conſtat ex Clemente lib. 8. Conſt. Dionyſ. cap. 3. de Eccleſia. Hierarch. Cyrill. Alexand. lib. 12. in Ioan. cap. 50. & Auguſt. tract. 11. in Ioan. Greg. 12. Dialog. c. 23. Alia dimiſſio fiebat poſt ſacrificium finitum, ad quam videtur alluſiſſe Cyprian. lib. de ſpecta. dicens, *Feſtinat ad ſpectaculum admiſſus, & adhuc ſecum ferens, vt aſſolet, Euchariſtiam*, & Tertull. lib. de anima, *Poſt tranſacta ſolemnia dimiſſa plebe*, &c. Hinc ergo factum eſt, vt hæc ipſa dimiſſio *Miſſa* dicta fuerit, & ita videtur ſumi in Concil. Carthaginen. IIII. c. 84. & in Concilio Illerdenſi, cap. 4. in quibus dicitur, Hæreticos, Iudæos, & Gentiles permitti poſſe adeſſe vſque ad Miſſam Catechumenorum, id eſt, vſque ad dimiſſionem, vt expoſuit Gloſſa in cap. de ince- C ſtis, & in cap. de his 25. quæſt. 2. & in capite, Epiſcopus, de conſecratione, diſtinctione 1. & Auguſtinus ſermone 237. de tempore apertiùs dicit, *Ecce poſt ſermonem fit Miſſa Catechumenis, & fideles manent*, id eſt, fit dimiſſio Catechumenorum. Et eodem modo ſumi videtur à ſancto Benedicto in regula ſua, cap. 17. & à Caſſiano lib. 2. inſtitutionum, cap. 13. & 15. & lib. 3. cap. 7. & 8. & iuxta hanc deductionem, quod nunc in Miſſa dicimus, *Ite miſſa eſt*, ita eſt interpretandum, *Ite, iam enim eſt dimiſſionis tempus*, quamuis exponi etiam poſſit iuxta priorem etymologiam, ſubintelligendo oblationem, vel totam illam actionem ſacram, id eſt, *Ite, iam enim eſt oblatio ad Deum miſſa*, vel *iam tota hæc actio ſacra eſt completa.* Quacunque verò ratione originem & impoſitionem huius nominis accipiamus, certum eſt tamen, iam deductam eſſe D illam vocem ad ſignificandam totam illam actionem, in cuius fine populus dimittitur, & inde duplex etiam Miſſa diſtincta eſt; vna, *Catechumenorum Miſſa*, quæ durabat vſque ad primam oblationem excluſiuè, cuius fit mentio in citatis locis, & in Concilio Valent. cap. 1. & apud Caſſian. lib. 11. inſtitutionum, cap. 15. Alia dicitur *Miſſa fidelium*, quæ incipit ab offertorio, & durat vſque ad finem, de qua Ambroſius lib. 5. epiſt. 33. *Dimiſſis Catechumenis, Miſſam ſacramentorum*, vt loquitur, *facere cœpit*, & hinc in plurali vocari ſolet totum officium *Miſſarum ſolemnia*, vt eſt apud Auguſtinum, ſermone 81. de tempore, & E Gregor. homil. 21. in Euangelia; nunc verò Miſſa etiã in ſingulari dicta, ſignificat totam actionem ſacram à principio vſque ad finem, quæ vtramque prædictam Miſſam complectitur; iam enim illa prior dimiſſio ſublata eſt, & tota res vna veluti continuata actione conficitur, & quæ nomine Miſſæ iam ſignificatur. Et hactenus de voce, *Miſſa*, de qua plura eruditè congerit Ioan. Durandus, libro 2. de ritibus Eccleſiaſt. cap. 1.

Miſſa vt nũc fit præter ſacrificij ſubſtãtiam acciden-

Quod igitur ad rem attinet, de Miſſa loqui poſſumus, vel ratione totius actionis, vt includit omnes cæremonias & orationes, quæ ibi fiunt & dicuntur, vel tantùm de ſubſtantia ſacrificij, quod inter illam actionem offertur. Dicendũ ergo eſt primò, Miſſam, vt com

talia complectitur, quod totum complexum non eſt à Chriſto inſtitutum.

vt comprehendit totam illam actionem, complecti quidem ſacrificium, non tamen ſolam ſubſtantiam eius, ſed etiam accidentia (vt ſic dicam) & ideo ſecundùm hoc totum, non eſt à ſolo Domino inſtituta. Concluſio hæc eſt certa & clara, quoad omnes partes, ſuppoſitis, quæ diximus: nam Miſſa hæc complectitur totum Euchariſtiæ myſterium à conſecratione vſque ad conſumptionem: oſtendimus autem hoc myſterium eſſe ſacrificium; ergo Miſſa, quoad ſubſtantiam ſuam, ſacrificium eſt, aut (quod perinde eſt) in Miſſa ſacrificium offertur, vt Patres omnes ſupra citati loquuntur. Secunda verò pars & tertia per ſe notæ ſunt: nam Canon Miſſæ non à Chriſto, ſed ab Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus traditus eſt & compoſitus, vt Con. Trid. dicit ſeſſ. 22. & idem eſt certum de aliis cæremoniis & Collectis, & colligi poteſt ex Clemen. & aliis Pontificibus, & Conciliis citatis, & ex Iſidoro lib. 2. de officiis, vbi dicit, ordinem Miſſæ & orationum à S. Petro eſſe inſtitutum, & ſuprà agentes de forma oſtendimus, Apoſtolorum tempore paucas cæremonias, & orationes adiunctas eſſe oblationi huius ſacrificij, quæ poſtea ſucceſſu temporis ab Eccleſia additæ ſunt, de quibus in ſequentibus dicendum eſt latè.

Concil. Trid. — *Iſidorus.*

Miſſæ ſacrificij ſubſtantia eſt à Chriſto Domino inſtituta.

Dico ſecundò, Miſſa, quoad ſubſtantiam ſacrificij, à Chriſto Domino inſtituta eſt. Eſt de fide, & ſufficiẽter probatur ex dictis in duab. præcedentib. ſect. Nam Chriſtus in nocte cœnæ obtulit hoc ſacrificiũ & poteſtatem ac legem perpetuò duraturam, de illo in Eccleſia offerendo, tradidit illis verbis, *Hoc facite in meam commemorationem*, vt declaratum & probatum eſt: hoc autem ipſum, & nihil aliud, eſt ſacrificium inſtituere, vnde Irenæ. lib. 4. cont. hæreſ. cap. 32. & 34. *Nouam*, inquit, *docuit oblationem, quam Eccleſia ab Apoſtolis accipiens, in vniuerſo mũdo offert Deo.* Amb. 1. præpar. ad Miſ. *Ego, licèt peccator, accedo ad altare tuũ & offero ſacrificium, quod tu inſtituiſti, & offerre præcepiſti.* Auguſt. conc. 2. in Pſal. 33. *Ipſe de corpore, & ſanguine ſuo inſtituit ſacrificium ſecundùm ordinem Melchiſedech.* Leo Pap. ſerm. 7. de Paſſione, *Ieſus verus teſtamẽtum conſummabat, & nouũ Paſcha concedebat, & docebat, qualis hoſtia Deo deberet offerri.* Denique Alexand. I. epiſt. 1. c. 4. *Veritas nos inſtruxit, calicem & panẽ offerre*, & ſimilia multa citata ſunt in ſuperioribus, & alia ſumi poſſunt ex modernis authoribus relatis, præſertim ex Durand. dicto lib. 2. c. 2. & 3. vbi multa cõgerit. Ratio addi poteſt, quia Chriſtus eſt author nouæ legis; ergo inſtituere debuit omnia, quæ de ſubſtantia ſunt huius legis. Huiuſmodi autem eſt ſacrificium, ſicut & Sacerdotium: nam hæc duo neceſſariò ſunt connexa, & de Sacerdotio ait Paul. transferri ſimul cum lege, aut ipſo tranſlato, neceſſe legem etiam transferri. Et confirmatur primò, quia Chriſtus inſtituit Euchariſtiæ myſterium, vt in ſuperioribus tractatum eſt; ergo ſub vtraque ratione, ſacramenti & ſacrificij inſtituit: quia non eſt maior ratio de vna, quàm de altera, nec minus requiritur Chriſti authoritas ad ſignificationem & efficaciam eius, vt ſacrificium eſt, quàm vt eſt ſacramentum. Denique quia ratio ſacrificij prior eſt, & quodammodo potior, quàm ſacramenti, vt infrà dicam. Confirmatur ſecundò, quia Chriſtus abrogando legem veterem, eius ſacrificia abſtulit; ergo è contrario ſtabiliendo legem nouam, eius ſacrificium inſtituit.

Irenæus. — *Ambroſ.* — *Auguſt.* — *Leo Pap.* — *Alexand. I.* — *Durandus.*

Quæſtiuncula ſatisfit.

Sed quæret aliquis, an potuiſſet Eccleſia hoc ſacrificium inſtituere, ſi Chriſtus illud nõ inſtituiſſet. Reſpondetur, duobus modis hoc intelligi poſſe. Primò, quòd Chriſtus Dominus, neque inſtituerit hoc myſterium, quoad rationem ſacrificij vt ſic, neque etiam quoad actionem ipſam, in qua ſignificatio ſacrificij fundatur, id eſt, quòd non dederit hominibus corpus & ſanguinem ſuum. Secundò, vt dederit quidem hanc poteſtatem in ordine tantùm ad ſacramentalem vſum; non verò quoad rationem oblationis ſeu ſacrificij. In priori caſu euidens eſt, nõ potuiſſe Eccleſiam tale ſacrificium inſtituere, vnde enim illa haberet poteſtatem ad conficiendum corpus Chriſti, ſi Chriſtus non dediſſet? Eſt enim hæc poteſtas maximè ſupernaturalis, vt per ſe manifeſtum eſt. In ſecundo autem caſu potuiſſet Eccleſia inſtituere, ſeu addere huic myſterio rationem ſacrificij; dummodo Chriſtus non prohibuiſſet, ita enim ſupponendum eſt. Ratio eſt, quia illa actio de ſe eſt apta, & decens ad rationem ſacrificij: & alioqui eſt in Eccleſia poteſtas connaturalis, vel naturę, vel gratiæ ad inſtituendum ſacrificium in qualibet actione ad illud munus proportionata; ergo potuiſſet hanc ſpecialem actionem iam ſibi poſſibilem, in ſignum poteſtatiuum, diuinæ excellentiæ ordinare, vt ad Deum colendum primariò fieret, & ita poſſet inſtituere hoc myſterium ſub ratione holocauſti & ſacrificij laudis, ſeu gratiarum actionis, & impetratorij, & aliquo modo propitiatorij; vel impetrando tantùm, vel etiam aliquam ſatisfactionem applicando per modum indulgentiæ, quamuis non propriè & in rigore ex opere operato.

SECTIO IV.

Vtrum Miſſæ ſacrificium vnicum ſit in lege noua, ita vt aliud in ea eſſe non poſſit.

Duplex quæſtio.

DVo in hoc titulo comprehenduntur. Vnum eſt, an ipſummet ſacrificium Euchariſticum ſit vnum tantùm. Alterum eſt, an cum illo poſſint in Eccleſia Chriſti eſſe alia ſacrificia. Circa primum ratio dubitandi eſſe poteſt, quia in Miſſa multa fiunt circa corpus Chriſti, quæ per ſe ſingula ad rationem ſacrificij ſufficiunt, vt ſunt duplex conſecratio corporis & ſanguinis: nam vnaquæque per ſe ſufficit, vt ſacrificium integrum ſit. Item fractio, quæ poſtea fit circa corpus Chriſti, cum ſanguinis miſtione: nam ibi fit aliquid ſacrum circa rem oblatam; ac denique idem argumentum fieri poteſt de conſumptione corporis & ſanguinis Chriſti, prout fit à Sacerdote. Vel aliter, quia priùs ſacrificãtur panis & vinum, tranſmutantur n. in Dei cultum, & deinde offeruntur corpus & ſanguis Chriſti: nam priùs conficiuntur, poſtea offeruntur, quoniã offerri ſupponit eſſe; ſunt ergo diuerſa ſacrificia, ſicut & diuerſæ res oblatę. Tandẽ, habere plura ſacrificia, videtur ad perfectionem & complementũ alicuius legis pertinere, maximè, quando talia ſacrificia ad diuerſos fines ordinantur, vt ſunt holocauſtum, gratiarum actio, propitiatio pro peccato; ergo decuit, vt Deus hanc ſacrificiorum varietatẽ in lege noua inſtitueret, ſi n. id fecit in lege veteri, multo magis in noua, quæ perfectior eſt: Chriſtus autem Dominus extra myſterium Euchariſtiæ nullum ſacrificium inſtituit; ergo in hoc myſterio tota illa ſacrificiorum varietas & multitudo continetur, vt ſi intelligamus, conſecrationem ipſam habere rationem holocauſti, quatenus per eam tota ſubſtantia panis in ſubſtantiam corporis Chriſti tranſmutatur; fractionem verò, quæ expreſſiùs paſſionem Chriſti ſignificat, rationem habere ſacrificij propitiatorij, aut oblationem ipſam corporis Chriſti, quæcunque illa ſit.

Circa primum difficultatis ratio.

Euchariſtia ſacrificium vnicum ſolumque à Chriſto inſtitutum.

Dicendum nihilominus eſt, ſacrificium Euchariſtiæ eſſe vnum tantùm, illúdque ſolum eſſe à Chriſto Domino in lege noua inſtitutum. Ita ſentiunt omnes Theologi: imò Concilium Tridentinum in

procemio ſeſſ.12. hac ratione dixit, *hoc eſſe vnum, verum ac ſingulare ſacrificium*, & c.1. de hoc ſolo ſacrificio tradit, fuiſſe à Chriſto Domino inſtitutum, & de illo ſemper, vt de vnico ſacrificio loquitur, & multo antea Concilium Toletan. XII. capitulo 5. ſacrificium hoc, *verum & ſingulare*, vocauit; & cæteri Patres hac ratione dicunt, Chriſtum Dominum multitudinem veterum ſacrificiorum in vnum ac ſingulare ſacrificium commutaſſe. Leo Pap. ſerm. 7. de paſſio. Domini, *Omnem differentiam hoſtiarum vnius corporis & ſanguinis tui complet oblatio.* Similia leguntur apud Chryſoſtomum Pſal. 95. Aug. lib. 10. de Ciuit. cap. 20. & lib. 17. cap. 10. lib. 3. de Bapt. cap. vlt. & lib. 20. contra Fauſtum, capit. 18. & 21. & libr. 1. contra aduerſarium leg. & Proph. cap. 20. *Huic ſummo, veróque ſacrificio cuncta ſacrificia falſa ceſſerunt*, & alibi, *Sacrificium, quod ipſe eſt, in Eccleſia voluit pro illis omnibus celebrari, quia illis omnibus prænunciabatur.* Denique Eccleſia in Collecta quadam ſic habet, *Deus qui legalium differentiam hoſtiarum vnius ſacrificij perfectione ſanxiſti, &c.* Ratione ſic declaratur: nam quòd præter hoc ſacrificium, nullum aliud ſit à Chriſto inſtitutum, illa ratio ſatis probat; quia de Chriſti voluntate ſolùm nobis conſtare poteſt per Eccleſiam declarantem Scripturam vel traditionem. Sed Eccleſia, nec docuit, nec inſinuauit vnquam inſtitutionem alterius ſacrificij, neque in Scriptura aut traditione aliquod eſt eius veſtigium, maximè cùm nulla ſit eius neceſſitas, vt oſtendam. Quòd autem ſacrificium ipſum Euchariſticum vnum ſit, præter authoritates adductas, patet ex dictis ſuprà de vnitate ſacramenti Euchariſtiæ; eſt enim eadem ratio de ſacrificio, & omnia ibi adducta, hîc applicari poſſunt. Declaratúrque breuiter, ſatisfaciendo ſimul rationibus dubitandi; duæ enim conſecrationes corporis & ſanguinis, quamuis per ſe ſigillatim ſumptę poſſent inſtitui in integrum ſacrificium, tamen prout nunc facta inſtitutio eſt, ordinatæ ſunt ad cōſummandum vnum ſignum, atque vnam myſticam Chriſti immolationem, & ideo ex vtraque componitur vnum ſacrificium. Rurſus panis & vinum, & corpus ac ſanguis Chriſti, ad vnam met actionem ſacram, ſeu ſacrificationem concurrunt, tanquam terminus à quo, & ad quem, & tanquam materia proxima & remota eiuſdem oblationis, & ideo ex hoc etiam capite non eſt ibi duplex ſacrificatio; imò neque eſt alia corporis Chriſti oblatio, præter ipſam conſecrationem, vt in diſputatione ſequente latiùs dicemus. Denique gratis & ſine fundamento aſſignantur diſtincti effectus, ſeu fines diſtinctis partibus, vel actionibus huius ſacrificij, ſed ipſum totum perfectiori & altiori modo continet omnem illam perfectionem, ſeu habitudinem, aut rationem, quæ in diſtinctis ſacrificiis veteribus inuenta eſt, vt ſuprà diſputatione præcedente, ſectione ſeptima, obiter attigimus. Eſt enim hoc ſacrificium ex parte rei oblatæ, & principalis offerentis, infinitæ dignitatis, & ideo ad omnem ſacrificij rationem ſufficiens eſt, & in cultum Dei, & gratiarum actionem, & recognitionem diuinæ excellentiæ ſimul offertur, & nihilominus ſimul etiam efficax eſt, & ad impetrandum, & ad ſatisfaciendum pro peccato, vt latiùs infrà tractando de effectibus eius, explicabimus, & ideo neceſſe non fuit aliud ſacrificium præter hoc à Chriſto Domino inſtitui. Dices, etiam Euchariſtia in ratione ſacramenti eſt ſummè perfecta, & nihilominus præter illud Chriſtus alia multa inſtituit; cui ergo non idem dicetur de ſacrificio? Reſpondetur primò, quia ſacramenta per ſe ordinantur ad fidelium ſanctificationem, quæ pluribus modis perficitur, ſcilicet,

Cōc. Tol. XII.

Leo Pap.

Chryſoſt. Auguſt.

A per modum generationis, aut augmenti, aut per modum ſpecialis remedij vel auxilij, quo pluribus etiam modis, & variis ex cauſis, fideles indigent, iuxta varias occaſiones & ſtatus eorum, & ideo vt conuenientius, & accommodato modo prouideretur hominibus, vtilis fuit ſacramentorum varietas. At verò ſacrificium per ſe ordinatur ad cultum Deo præſtandum, & ex conſequente, & quaſi ſecundariò aliquem effectum habet in offerentibus, vel his, pro quibus offertur, quæ omnia facillimè potuerunt in eodem ſacrificio coniungi, & ideo ſuppoſita huius ſacrificij perfectione & infinitate, non oportuit alia multiplicare. Adde, myſterium hoc Euchariſtiæ eſſe finem aliorum ſacramentorum, & ideo illa B multiplicari, quia homo indiget pluribus modis diſponi, & quia media multiplicari ſolent, quamuis finis vnus tantùm ſit.

Circa ſecundam partem in primis eſſe poteſt quæſtio de poteſtate Eccleſiæ ad inſtituendum aliud ſacrificium. Et eſt ratio dubij, quia hæc poteſtas eſt connaturalis, tam naturæ, quàm gratiæ, vt ſuprà dicebam. Non eſt ergo oblata per inſtitutionem Euchariſtiæ, quia, quod naturale eſt, non aufertur, nec gratia deſtruit naturam, ſed perficit. Neque etiam eſt impedita: nam Chriſtus non prohibuit vſum talis poteſtatis, vbi enim eſt talis prohibitio? Neque enim per ſe tradita eſt, aut ſcripta, neque intrinſecè ſequitur ex ſola inſtitutione Euchariſtiæ: nam etiam, ſi hoc ſacrificium datum ſit nobis à Deo, non C inde ſequitur, eſſe intrinſecè malum, aliud ab hominibus inſtitui. Deinde poteſt eſſe dubitatio de facto, an ſit aliud ſacrificium ab Eccleſia inſtitutum. Nam Canon. 3. Apoſt. dicitur, Thymiama poſſe offerri Deo: hoc autem erat in lege veteri quoddam ſacrificij genus; ergo & nunc etiam eſt, quia ibi conſumitur creatura in honorem Dei, ibidem etiam dicitur offerri poſſe manipulum ſpicarum, & aliæ ſimiles oblationes leguntur de conſecrat. diſtinct. 2. Quòd ſi quis dicat, illas eſſe ſimplices oblationes, & non ſacrificia: inde fit argumentum, ſicut Eccleſia has inſtituit, ita etiam potuiſſe ſacrificium inſtituere, vel ſi in his exerceat aliquid ſacrum, hoc ipſo fa- D cere ſacrificium. Item cæremonia cerei Paſchalis inſtituta eſt ab Eccleſia, & tamen eſt ſacrificium, iuxta id, quod in eius benedictione Gregor. Papa dixit, *Suſcipe ſancte Pater incenſi huius ſacrificium veſpertinum.* Et ratione patet, quia ibi eſt oblatio, benedictio, & conſumptio cuiuſdam rei creatæ, in Dei honorem. Præterea in celebratione Miſſæ ante conſecrationem, atq; adeò ante ſacrificium à Chriſto inſtitutū, offertur hoſtia & calix, quæ actio ſola habet ſufficiētem rationem veri ſacrificij, vt patet tum ex verbis Eccleſiæ, quib. illa oblatio fit, *Suſcipe ſancte Pater omnipotens æterne Deus, hanc immaculatam hoſtiam*, tum ex ipſa actione & definitione ſacrificij: nam ibi eſt E oblatio in honorem Dei, faciendo aliquid ſacrum circa rem oblatam: nam ipſa eleuatio panis & calicis in altari coram Deo, cum benedictione aliqua, eſt ſufficiens actio ſacra ad rationem ſacrificij; hoc enim in multis ſacrificiis veteribus ſufficiebat, vt in panibus Propoſitionis, in manipulo ſpicarum, in ſacrificio ſimilæ, & id genus aliis, vt patet Leuit. 7. c. 23. & 2. Vnde Scotus in 4. diſt. 13. q. 2. dicit, in Miſſa, & eſſe ſacrificium, quod non eſt ſacramentum, ſcilicet, oblationem hoſtiæ non conſecrare, & ſacrificium, quod eſt ſacramentum, ſcilicet, myſteriū Euchariſtiæ, quod maximè declarari poteſt, quando cōtingit illam hoſtiæ oblationem ſeparari omnino à ſubſtantiali myſterio Myſſæ, vt fit in Miſſa, quæ ſicca ſeu nautica dicitur, in qua fiunt Miſſæ cæremonię ſine

Quoad ſecundam quæſtionem ratio dubitandi.

ſine conſecratione, aut præſentia corporis Chriſti: nam illa actio externa ſic facta, reuera ordinatur ad cultum Dei, non eſt enim actio ſuperſtitioſa, nec ficta, ſed religioſa, & ibi interuenit oblatio cuiuſdam rei creatæ, cum aliqua benedictione, & conſumptione; eſt ergo ibi actio & ſignificatio moralis ad ſacrificium ſufficiens, neque etiam deeſt ſignificatio myſtica: nam illa actio fit in ſignificationem & recordationẽ, & quaſi ex deſiderio & voto veri ſacrificij incruenti, & conſequenter etiam ibi intelligi poteſt ſignificatio, & recordatio paſſionis Chriſti. Cur ergo non erit illud verum ſacrificium, quamuis non ſit ita perfectum & efficax, ſicut ſacrificium Euchariſtiæ?

Neque inſtitutum neque oblatum eſt in Eccleſia aliud ſacrificium ab Euchariſtia. D. Thom. Caietan. Hoſius. Clichtou. Auguſt.

In hac re, incipiendo ab eo, quod certius eſt, dicendum eſt primò, Eccleſiam hactenus nullum inſti- B tuiſſe ſacrificium, neque aliud vnquam, vel alicubi obtuliſſe præter Euchariſtiam Ita ſupponit D. Th. in tota hac q. & alij Doctores in 4. d. 12 & 13. Caiet. 2. 2. q. 85. a. 4. Hoſius in confeſſ. c. 41 Clichtou. lib. 1. de Euchar. cap. 14. & omnes ſcriptores Catholici idem ſentiunt, & inſinuatur à Patrib. ſuprà citatis, præſertim Auguſt. illis verbis, lib. 20. de Ciuit. c. 21. *Sacrificamus Deo illo dumtaxat ritu, quo ſibi ſacrificari noui teſtamenti manifeſtatione præcepit*; vbi ponderanda eſt illa dictio excluſiua, & ideo lib. 1. contra Creſcon. c. 25. hoc appellat *vnicum ſacrificium*, & lib. de ſpiri. & lit. c. 11. vocat *vnicum & ſingulare*, & lib. 8. de Ciui. c. vltimo probat epulas, ſeu cibos quos fideles offerunt ad ſepulchra mortuorum, non eſſe ſacrificium, *quia vnũ tantùm eſt ſacrificium Chriſtianorum*. Quæ ratio mani- C feſtè ſupponit nullum aliud eſſe in vſu Eccleſiæ, neque à Chriſto, neque ab ipſa inſtitutum. Præterea Cyprian. ſermon. de Cœna Domini dicit, Euchariſtiam eſſe inconſumptibilem cibum, quia, *ſi conſumeretur*, inquit, *nullum nobis relinqueretur ſacrificium*, quæ ratio etiam ſupponit nos tantùm in Euchariſtia ſacrificium offerre. Præterea in Eccleſia nulla eſt actio ſacra, quę per ſolos Sacerdotes ritè exerceatur, & verum altare requirat præter Euchariſticum ſacrificium; ergo nullum aliud de facto eſt in Eccleſia. Patet conſequentia, quia ſacrificium, non niſi à Sacerdote, & in altari, offerri poteſt, vt ſuprà dictum eſt. Antecedens patet ex traditione & ſenſu totius Eccleſiæ: nam Sacerdotium Chriſti per ſe tantùm or- D dinatum eſt ad ſacrificandum Chriſti corpus, & ſimiliter in altari Eccleſiæ ſolum Chriſti corpus & ſanguis offerendus eſt; cætera verò propriè non offeruntur Deo, niſi quatenus ad hoc ſacrificium ordinantur, vt colligitur ex canone 3. Apoſt. & ex aliis decretis, de conſecratione, diſt. 2. à principio. Præterea, ratio, quæ Chriſtum mouit, vt præter Euchariſtiam, nullum aliud ſacrificium nobis relinqueret, mouere etiam Eccleſiam debuit, ne aliud ſacrificium deſideraret, ne videretur hoc Miſſæ ſacrificium per ſe ſolum, vel imperfectum, vel ad colendum Deum, & fructum ſacrificij percipiendum, inſufficiens exiſtimare, quod etiam poſſet deuotionem fidelium circa hoc ſacrificium remittere, & ab illius vſu, & E frequentia aliquo modo diuertere. Tandem (vt reſpondeamus etiam dubitationibus poſteriori loco poſitis) ex ipſo Eccleſiæ vſu declaratur: nam cæremoniæ omnes, quas Eccleſia inſtituit, non eo animo ab ipſa fiunt, ac ſi per ſe contineant ſupremum Dei cultum, neque vt immediatè ad hoc referantur, ſed inſtituit eas ad ornatum, & cultum huius ſacrificij: & ad fidelium deuotionem excitandam, quod his verbis egregiè docuit Conc. Trident. ſeſſ. 22. cap. 5. *Cæremonias adhibuit* (ſcilicet, mater Eccleſia) *myſticas benedictiones, lumina, Thymiamata, veſtes, aliáque id genus multa ex Apoſtolica diſciplina, & traditione, quò &*

Conc. Trid.

A *maieſtas tanti ſacrificij commendaretur, & mentes fidelium per hæc viſibilia religionis & pietatis ſigna ad rerum altiſſimarum, quæ in hoc ſacrificio latent, contemplationem excitarentur.* Quæ verba ſufficiunt ad omnes difficultates ſuprà tactas ſoluendas: nam de ratione ſacrificij eſt, vt ſit oblatio immediatè ordinata ad Deum, & eius cultum, & non ſatis eſt, vt ſit cæremonia ordinata ad ornatum eius oblationis, quæ verum ſacrificium eſt. Quocirca, ſicut Eccleſia adhibens cæremonias ad ornatum ſacramentorum, non inſtituit noua ſacramenta, ſed ea ſacramentalia vocamus, & quaſi accidentia ſacramentorum, ita inſtituendo cęremonias ad ornatum huius ſacrificij, non inſtituit noua ſacrificia, ſed ea poſſumus ſacrificalia vocare, ſeu accidentia huius ſacrificij, de quib. poſtea videbimus. Quòd ſi interdum aliqua ex his cæremoniis ſacrificium vocatur, id eſt rariſſimum, & interpretandum eſt de ſacrificio latè ſumpto, prout attribuitur cuiuis actioni, vel oblationi ſacræ.

Eccleſiam non poſſe ſacrificium aliquod inſtituere probabile. Conc. Trid.

Hinc addo vltimò, probabile eſſe non habere Eccleſiam poteſtatem ad inſtituendum aliud ſacrificium. Quam aſſertionem exiſtimo ſatis colligi ex doctrina Theologorum, quãuis ferè nullus expreſsè & in terminis illam aſſerat. Item ex modo, quo Sancti & Pontifices loquuntur: negant enim, licitum eſſe in Eccleſia Chriſti, aliud, vel aliter ſacrificare, quàm ipſe inſtituit; & Conc. Trident. ſeſſ. 41. cap. 2. dicit, Eccleſiam circa ſubſtantiam ſacramentorum nihil poſſe immutare, ſed ſolùm in his, quæ ad eorum adminiſtrationem, vel diſpenſationem pertinent: ſub ſacramentis autem videtur planè comprehendere myſterium Euchariſtiæ abſolutè & ſimpliciter, circa quod magna certè fieret immutatio, ſi aliud ſacrificium præter illud inſtitueretur, ſicut inſtitutio noui ſacramenti eſſet magna immutatio in ſubſtantia ſacramentorum; non ergo habet Eccleſia talem poteſtatem, neque pertinet ad bonum vſum, vel diſpenſationem myſteriorum Chriſti. Præterea, poteſt hæc res explicari, & ratio eius reddi ex his, quæ de ſacrificio in cõmuni in ſuperiorib. dicta ſunt; quia licèt poteſtas inſtituendi ſacrificium hominibus conueniat, non tamen ſingulis, ſed vel toti corpori Reipublicæ, vel ei, in quo eſt ſuprema poteſtas illam gubernandi. In Eccleſia igitur Chriſti poteſtas hæc eſt in ſolo Chriſto, qui eſt caput eius: nam, ſicut inſtitutio huius Eccleſiæ ab ipſo Chriſto manauit; ita poteſtas illam gubernandi non eſt primariò in ipſo corpore, ſed in capite: in corpore autem, & in membris eſt ſolùm ſecundùm modum, & menſuram, qua ab ipſo capite communicatur: nunquam autem ab ipſo communicata eſt hæc poteſtas inſtituendi ſacrificium. Dices, quãuis hæc poteſtas principaliter reſideat in capite, tamen etiam poteſt conuenire corpori, non ex conceſſione capitis, ſed ex ipſa rei natura, vel certè poteſt conuenire Vicario eius, non ex ſpeciali, ſed ex generali poteſtate gubernandi, & adminiſtrãdi ea, quæ ad commodum huius Reipublicæ ſpectant. Reſpondetur, ſi Chriſtus nullum inſtituiſſet ſacrificium, probabile quidem eſſe, ipſum relicturum, aut permiſſurum fuiſſe Eccleſiæ vel Vicario ſuo ſacrificij inſtitutionem, ſicut accidit in lege naturæ, tamen, cùm Chriſtus iam inſtituerit & definierit certum modum & ritum ſignificandi Deo in Eccleſia ſua, hoc ipſo cenſetur excluſiſſe ab ea omnem alium ſacrificiorum ritum, ſicut in lege veteri, poſtquã Deus præbuit illi populo certa ſacrificia, non licuit illi populo, vel Põtificib. eius nouos ſacrificiorũ ritus inſtituere, quia nimirũ determinatio à Deo facta, virtute includit prohibitionẽ introducẽdi alia. Et cõfirmatur, quia aliàs poſſet Eccleſia nunc

nunc inſtituere noua ſacrificia hircorum, aut vitulorum, aut agni alicuius, vel ſimilia, quæ ſunt ſatis abſurda. Tandem vſus huius poteſtatis, neque fuit hactenùs in Eccleſia, neque poteſt vnquam eſſe conueniens, alioqui nullum eſt aliud indicium, aut fundamentum huius poteſtatis; non eſt ergo temere aſſerenda. Sed dicendum eſt potiùs, ſicut ſacramenta ſunt Eccleſiæ fundamenta, ita etiam ſacrificium, vel æquali vel potiori ratione, quia cùm omnia ordinétur ad Dei cultum, qui potiſſimum per ſacrificium tribuitur, videtur ſacrificium eſſe, veluti finis proximus cæterorum ſacramentorum; meritò ergo inter Eccleſiæ fundamenta numeratur: ſicut ergo ad Eccleſiæ vnitatem, conſenſionem, & perpetuitatẽ conueniens fuit, vt ſacramenta tam in ſubſtantia, quàm in numero, eſſent immutabilia, ita fuit idem expediens in ſacrificio, ideóque non eſt Eccleſiæ relicta poteſtas ad ſacrificium inſtituendum, ſed ſolùm ad cæremonias addendas, quæ ad conuenientem illius ornatum deſeruirent, in quibus licèt ſit aliqua varietas in Eccleſia, nullum eſt conueniens, dummodo ſubſtantia ſacrificij non immutetur. Et ex his ſatis ſunt expeditæ difficultates in principio factæ.

DISPVTATIO LXXV.

De eſſentia ſacrificij Euchariſtiæ.

Diſp. 3. de ſacrificio.

ESſentia ſacrificij in duobus conſiſtit, nempe in ritu externo, & in ſignificatione. De hac poſteriori parte nihil eſt, quod in præſenti dicamus: nam ſignificatio moralis eadem eſt in hoc, & in cæteris; omnia enim ſunt ſigna interioris cultus latriæ & recognitionis excellentiæ diuinæ: quod maximè fit per ſacrificium, quod holocauſtum dicitur, nam ſacrificium laudis ſpecialiter indicat gratum animum erga Deum: ſacrificium autem propitiatorium eſt ſignum animi contriti, quæ omnia perfectiſſimè in hoc myſterio ſignificantur. Rurſus ſignificatio myſtica clara eſt in hoc ſacrificio, quod memoriale eſt paſſionis Chriſti, quæ omnia inter explicandum eſſentialem ritum huius myſterij magis declarabuntur. Igitur diſputatio hæc tota eſt de eſſentiali ritu, & actione huius ſacrificij, in qua duo poſſunt conſiderari, ſcilicet obiectum actionis ſacrificandi, & ipſa actio. Rurſus in obiecto aliquid conſiderari poteſt, vt materia ſacrificij, quod poteſt vocari obiectum, quod, & huiuſmodi eſt res, quę in ſacrificium offertur; aliquid verò conſiderari poteſt, vt vltimus terminus, in quem tendit actio ſacrificandi, & appellari poteſt obiectum cui, & huiuſmodi eſt perſona, cui ſacrificium offertur. Et de hoc poſteriori obiecto nihil eſt etiam quod in præſenti dicamus, quia hoc obiectum idem eſt in omnibus ſacrificiis, ſcilicet, Deus, cui ſoli ſacrificium offerendum eſt. Illud ſolum hìc adnotandum eſt, ſacrificium hoc non tantùm Patri, ſed etiam filio, & Trinitati toti offerri, in quo nonnulli hæretici malè ſenſerunt, quia circa Filij etiam diuinitatem errarunt. Contra quos diſputat Fulgent. lib. 2. ad Monimum à principio: ſuppoſita autem veritate de trium perſonarum Deitate, nulla ratio dubitandi relinquitur; quin omnibus quatenus vnus Deus ſunt, ſacrificium offeratur: imò addere poſſumus, illud reperiri in hoc ſacrificio maioris cuiuſdam perfectionis, quod expreſſiùs in honorem Dei vnius & trini offertur; quia ex fide expreſſiori totius Trinitatis procedit, & quandam illius confeſſionem continet, quatenus in illo offertur Chriſtus, verus Filius æterni Patris, in quãtum Deus eſt, & Spiritus ſancti virtute Incarnatus, ſeu conceptus, quatenus homo eſt. Poterat autem hoc loco impugnari error dicentium, aut B. Virgini, aut ſanctis Martyribus ſacrificium offerri. Sed contra hos videri poteſt Epiph. hæreſ. 78. & 79. & Aug. 20. cont. Fauſt. c. 21. Nos enim ſatis in tomo primo & ſecùndo oſtendimus, nec Sanctis, nec B. Virgini dandam eſſe cultum latriæ, ſub quo certum eſt, ſacrificium contineri. Dicendum ergo ſolùm ſupereſt, quod, & per quam actionem in hoc ſacrificio offeratur.

Significatio moralis ſacrificio Euchariſtiæ communis cum cæteris myſtica commemoratio Chriſti paſſionis.

Obiectum cui Deus.

Epiphan. Auguſt.

SECTIO I.

Vtrùm totus Chriſtus ſit res oblata in Miſſæ ſacrificio.

Difficultatis occaſio.

RAtio dubitandi eſt, quia res oblata videtur eſſe panis & vinum; ergo non Chriſtus. Patet conſequentia; quia in vno ſacrificio vna tantùm eſt res, quæ offertur. Antecedens verò probatur. Primò, quia illud offertur, quod ſacrificatur, illud autem ſacrificatur, quod immutatur, ſeu deſtruitur in honorem Dei, vt conſtat in ſacrificiis veteribus; Agnus enim, qui interficiebatur, ſacrificabatur. Hic autem panis & vinum ſunt, quæ immutantur, dum in corpus & ſanguinem Chriſti conuertuntur; ergo hæc ſunt, quæ ſacrificantur & offeruntur. Secundò, quia in omni ſacrificio res oblata eſt, quæ ſupponitur actioni ſacrificandi, & non illa, quæ ex tali actione reſultat, vt in immolatione agni, res oblata eſt agnus viuus, non cadauer eius, quod ex immolatione reſultat: ſed in præſenti, quod ſupponitur eſt panis & vinum; ergo hęc, ſunt res oblata in ſacrificium: Chriſtus autẽ, qui per talem actionem conficitur, ſolùm erit ſacramentum, ſeu ſacer cibus, ſicut erat agnus Paſchalis poſt immolationem. Tertiò ex vſu & verbis Eccleſiæ, & Sanctorum: nam Eccleſia in Miſſa priùs offert panem & vinum, & illa vocat hoſtiam, ſeu rem oblatam, & in quadam antiphona dicit, *Sacerdos in æternũ Chriſtus ſecundùm ordinem Melchiſedech, panem & vinũ obtulit.* Et ſimiliter Cyprianus Epiſtola 63. *Panem & calicem miſtum vino obtulit.* Et Irenæus lib. 4. c. 32. *Præcipit Chriſtus Apoſtolis, vt primitias creaturarum, ſcilicet, panem & vinum Deo in ſacrificium offerant*; & Alex. I. epiſt. 1. *Panis tantum & vinum aqua permiſtum in ſacrificio offerantur.* Et idem ſumi poteſt ex Gregorio lib. 3. Dial. cap. 23. & lib. 4. cap. 55. & ex Fulgen. de fide ad Pet. c. 10. qui hoc vocat ſacrificium panis & vini, & ex Clemente Papa, epiſt. 2. dicente, *Tot holocauſta in altari offerantur, quot populo ſufficiant*, vbi ipſas panis hoſtias, holocauſta vocat.

Cyprian. Irenæus. Alexand. I. Greg. Mag. Fulgent. Clem. Papa.

Supponendum eſt in omni ſacrificio, in quo fit realis tranſmutatio, aliquid poſſe in re oblata conſiderari, quod ſupponitur actioni ſacrificandi; aliquid verò, quod per illam reſultat, ex qua conſideratione variæ opiniones in præſenti quæſtione ortæ ſunt.

1. Opinio. Duplex ſacrificium ſubordinatum conſtituens expletur.

Prima opinio eſt, duplex eſſe ſacrificium, alterum panis & vini, alterum corporis & ſanguinis Domini. Prius autem eſſe præambulum ad poſterius, ad quod ordinatur tanquam ad id, quod primariò intentum eſt, ideóque vnum ſacrificium appellari; quia vbi eſt vnum propter aliud, ibi eſt vnum tantùm. In priori ergo ſacrificio dicunt, rem oblatam eſſe panẽ & vinum; in poſteriori verò eſſe corpus & ſanginẽ Chriſti. Ita tenet Ruard. art. 18. cont. Luth. & Caſſal. lib. 2. de ſacrificio Miſſæ, c. 25. Hęc verò opinio, & procedit ex falſo fundamẽto, vt conſtat ex diſputatione præcedente, & non explicat, quid ſit materia, quid verò terminus huius ſacrificationis. Item cùm duplex ſacrificium diſtinguat, duplicem etiam oblationẽ aſſignare deberet; quod tamen facere non poteſt, quia illa oblatio cæremonialis quæ circa panem & vinũ antecedit in Miſſa, non eſt ratione ſacrificij Euchariſtiæ,

riſtiæ, neque ex Chriſti inſtitutione, vt infrà oſtendemus; vnde inquiri etiam ab his authorib. poteſt, an hæc duo ſacrificia ſint eſſentialiter coniuncta ex Chriſti inſtitutione: nam ſi primum dicatur, oportet diſtinctas actiones ſacrificandi à Chriſto inſtitutas deſignare, quod fieri non poterit. Si autem non ſunt ita connexæ, ſeparemus ſacrificium illud, quod ſolùm circa panem & vinum, vt ſic verſatur; & de alio quæſtio relinquitur, quomodo ex parte rei oblatæ concurrant panis & vinum, & corpus & ſanguis Chriſti, cùm hæc omnia ſint in illo neceſſaria.

2. Opinio. Secunda opinio eſt, ſolùm Chriſtum eſſe rem oblatam in hoc ſacrificio, ita vt, quatenus in propria ſpecie exiſtit, ſit res oblata, vt materia ſacrificij, quia vt ſic ſupponitur actioni ſacrificandi; vt verò eſt ſub B ſpeciebus, & habet modum exiſtendi ſacramétalem, ſit res oblata vt terminus ſacrificationis, quia vt ſic ſit per actionem ſacrificandi. *Reiicitur.* Sed hæc opinio eſt planè falſa, quoad priorem partem, vt infrà oſtendam; quia exiſtentia Chriſti in propria ſpecie, eſt omnino extra rationem huius ſacrificij, quod attinet ad materiam eius, ac deinde malè excludit omnino panem & vinum, & non declarat, quomodo ad hoc ſacrificium concurrant.

3. Opinio. Tertia opinio eſt Chriſtum, vt exiſtentem ſub ſpeciebus, eſſe materiam huius ſacrificij, quæ actioni eius ſupponitur; vt oblatum verò, ſeu vt manducatum, vel aliquid ſimile, eſſe rem oblatam per modum termini ſacrificationis. Iuxta quam ſententiam conſequenter dicendum erit conſecrationem non pertinere intrinſecè ad actionem ſacrificandi, ſed eſſe quaſi præambulam, ſicut Incarnatio Chriſti intrinſecè non pertinuit ad actionem ſacrificij cruenti, ſed fuit quaſi præparatio materiæ; ſic enim Chriſtus per conſecrationem conſtituitur ſub ſpeciebus, & ita fit materia apta incruentæ ſacrificationi. *Improbatur.* Hæc verò opinio ſupponit ſententias valde dubias de actione ſacrificandi, vt poſtea videbimus, & non explicat, quomodo panis & vinum pertineant ad rem oblatam in hoc ſacrificio.

Chriſtus eſt in Euchariſtico ſacrificio res primario oblata. Dico primò; Chriſtus Dominus eſt res primò ac principaliter oblata in hoc ſacrificio. Eſt concluſio certa, & ita in ea omnes Catholici conſentiunt. Quę probatur primò ex illis verbis Chriſti; *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis frangitur*; *Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effunditur*: nam referendo hæc verba ad myſticam fractionem ſeu effuſionem, vt multi Sancti exponunt, ex eis colligitur, corpus & ſanguinem Chriſti hìc ſacrificari, & pro aliis offerri. Accedunt præterea verba illa: *Hoc facite*, quæ duobus modis poſſunt exponi, primò, vt per pronomen, *Hoc*, deſignetur id, quod Chriſtus proximè ante illa verba diſcipulis dederat, ſcilicet, ſeipſum ſub ſpeciebus panis & vini, & verbum, *facite*, pro verbo *ſacrificate*, vſurpetur, iuxta phraſim Scripturæ ſuprà tactam. Secundo modo poteſt exponi, *Hoc facite*, id eſt, *quod ego feci, id vos facite*; ipſe autem ſeipſum ſacrificauerat, vt in proxima diſputatione latè ex ſanctis Patribus declaratum eſt, & adiungi non poteſt illud 1. ad Corinth. 5. *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus*; *1. Corinth. 5.* conſtituit n. Paulus differentiam inter Iudæorum Paſcha, & Chriſtianorum: nam Paſcha Iudæorum erat materialis agnus immolatus Deo, Chriſtianorum autem Paſcha eſt Chriſtus agnus Dei, non tamen ſine immolatione, ſed iam immolatus, non in cruce tãtùm: nam prius cœpit eſſe Paſcha fidelium, ſcilicet, Apoſtolorum in vltima cœna, quàm crucifigeretur. Eſt ergo Paſcha, quatenus incruẽtè immolatus eſt, vt in hoc myſterio perfectè impleatur figura agni Paſchalis. Vnde, ſicut illud Paſcha cum gaudio celebraba-

A tur, & ſacrificabatur in memoriam ſuſcepti beneficij, ita immolatio, quæ hoc noſtrum Paſcha antecedit, non eſt tantùm illa cruenta & luctuoſa, ſed eſt hæc incruenta, & gratiarum actionis in memoriam ſuſcepti beneficij. Sicut ergo Chriſtus eſt Paſcha noſtrum, ita etiam eſt res præcipuè oblata ſeu immolata in hoc ſacrificio. Et hanc expoſitionem indicat Chryſoſtomus, Beda & alij in eum locum, & idem Chryſoſtomus homil. de ieiunio Paſchalis. *Chryſoſt. Beda.* Et ad hoc confirmandum valent etiam illa verba Pauli 1. ad Corint. 10. *Panis quem frangimus, nónne participatio corporis Domini eſt?* *1. Corint. 10.* Et infrà, *Qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris, non poteſtis menſæ Domini participes eſſe & menſæ dæmoniorum*: nam eo loco intendit Paul. quòd ſicut Gentiles vel Iudæi fiebant participes ſacrificiorum, comedendo ex carnibus immolatis, quę erant hoſtia ſacrificij; ita nos efficimur participes huius ſacrificij, corpus Chriſti edendo; in quo Chriſtus hoſtia eſt in hoc ſacrificio præcipuè oblata. Valent etiam ad hoc perſuadendum, quæ ſuprà adduximus ex Andræa Apoſt. dicente; *Ego quotidie ſacrifico Deo agnum immaculatum*, *Andr. Apoſt.* & ex Hippol. in oratio. de conſumm. mundi, *Hippolytus.* vbi Chriſtum introducit, dicentem ad Sacerdotes: *Venite, qui quotidie meum corpus & ſanguinem immolatis*, ex Dionyſ. c. 3. de cœleſti Hierarch. part. 3. dicente, Sacerdotem immolare, *hoſtiam ſalutarem, quæ ſupra ipſum eſt*, & Gregor. Niſſ. orat. 1. Paſchatis, *Gregor. Niſſ.* *Arcano ſacrificij modo idem eſt Sacer-* C *dos, & agnus*. Idem ferè Euſeb. Emiſſ. homil. de corpore & ſanguine Domini, *Euſeb. Emiſſ.* qui habetur etiam inter opera Hieron. tom. 9. & in c. quia corpus, de conſe. diſt. 2. & Cyrill. Alex. in defenſ. anath. 11. Gregor. 4. Dial. c. 58. *Gregor. Mag. Ambroſ.* & optimè Ambroſ. 1. offic. cap. 48. & ſuper Pſal. 38. & lib. 1. in Luc. c. 1. *Cùm ſacrificamus, Chriſtus adeſt, Chriſtus immolatur*. Denique facit, quod Patres omnes dicunt, quoad rem oblatam idem eſſe hoc ſacrificium, cum ſacrificio crucis, in quo certum eſt, Chriſtum fuiſſe victimam oblatam, de qua re legi poteſt Chryſoſt. homil. 17. in epiſt. ad Hebr. & hom. 2. in 2. ad Timoth. Amb. Theoph. Theodor. ſuprà ad Hebræos 8. & 1. Aug. concion. 1. in Pſalm. 34. & epiſt. 120. cap. 24. *Theoph. Theodor. Auguſt.* & in c. ſemel. de conſec. diſt. 2. & Conc. Trident. ſeſſ. 22. vbi in cap. 1. dicit, Chriſtum in cœna D obtuliſſe Patri ſuum corpus, & ſanguinem, & cap. 2. dicit, eandem nunc eſſe hoſtiam, quæ fuit in cruce, ſola offerendi ratione diuerſam, & Canon. 2. definit, Chriſtum illis verbis, *Hoc facite*, ordinaſſe Sacerdotes, vt offerrent corpus & ſanguinem ſuum. Vltimò adiungitur ratio, quia hoc pertinet ad excellentiam huius ſacrificij, quod propterea *terribile & honoris plenum* appellat Chryſoſtom. homil. 67. ad Popul. Euſeb. verò 1. de demonſt. c. 11. vocat, *ſacrificium Deo plenum*, Aug. verò de Spir. & lit. *ſummum ac ſingulare*. Et confirmatur, quia c. 11. hac ratione hoc ſacrificium ex parte rei oblatæ dicitur, *oblatio munda, ſemperque efficax ad placandum Deum*. Ac denique eſt valde conſentaneum perfectioni Eccleſiæ, vt offerat E Deo id, quod in ea maius & excellentius eſt: hoc autem eſt corpus & ſanguis Chriſti. Etenim, ſicut ad ſubſtantiam religionis pertinet, ſacrificium Deo offerre, ita ad perfectionem eius ſpectat, vt ex melioribus bonis ſacrificium Deo offeratur. Item conueniens fuit ad ſignificandam excellentiam & ſufficientiam ſacrificij crucis, vt hoc noſtrum ſacrificium vnum eſſet cum illo in re oblata, & in principali offerente, vt Sancti ſuprà citati docent, explicantes locum Paul. ad Heb. 10.

Chriſtus vt eſt ſub propria ſpecie in Dico ſecundò: Chriſtus vt in propria ſpecie exiſtens nullo modo eſt res oblata in hoc ſacrificio. Probatur, quia in primis certum eſt nullo modo eſſe

rem

hoc ſic ratione neutiquam offert.

tem oblatam, vt terminum eius ſacrificationis, quia vt eſt in propria ſpecie, nullo modo fit, aut immutatur per actionem, qua hic ſacrificatur; ergo nullo modo eſt terminus eius. Deinde, quòd nec etiam ſit res oblata, vt materia huius oblationis, probatur primò; quia in hoc ſacrificio nulla eſt actio, quæ verſetur circa Chriſtum, vt in propria ſpecie exiſtẽtem, neque vt materia ex qua, neque vt materia, circa quam aliquid fit, quia ſumptio non verſatur circa Chriſtum vt exiſtentem in propria ſpecie, vt per ſe notũ eſt; quia ſolùm poteſt Chriſtus ſumi, vt eſt ſub ſpeciebus. Idque eſt de fractione, quæ proximè fit tãtùm in ſpeciebus, ſolúmque per denominationem attribuitur corpori Chriſti ſub illis exiſtenti. Rurſus, idem eſt de oblatione externa, ſiue per vocem, ſiue per aliam actionem ſenſibilem fiat; vt per eleuationem in altari, vel aliquid huiuſmodi, quia ſemper hęc oblatio fit de re præſenti, quatenus ſenſibus ſubeſt: Chriſtus autem, vt exiſtens in propria ſpecie, eſt longè diſtans, & veluti inſenſibilis nobis; & ideo non eſt apta materia huius oblationis. Tandem neque conſecratio verſatur hoc modo circa Chriſtum, vt in propria ſpecie exiſtentem; quia, vt ſuprà vidimus de tranſubſtantiatione tractando, conſecratio non eſt actio, quæ Chriſtum aliunde adducat, vt ſub ſpeciebus illum conſtituat, ſed per ſe ac ſubſtantialiter illum ponit ſub ſpeciebus; ergo actio, quę ibi interuenit, nullo modo verſatur circa Chriſtum, vt in propria ſpecie exiſtentem. Et confirmatur ac declaratur, quia Chriſtus, vt in propria ſpecie exiſtens, non eſt materia huius actionis, vt terminus à quo: nam huiuſmodi materia eſt ſubſtantia panis & vini; nec etiam eſt materia, vt ſubiectum, ex quo fiat talis actio, quia, vt ſuprà oſtendimus, illa actio non fit ex ſubiecto, propter quod ſuprà etiam diximus, exiſtentiam Chriſti in propria ſpecie per ſe & intrinſecè non eſſe neceſſariam ad huiuſmodi actionem, quod etiam eſt euidens ſignum, Chriſtum ſub ea ratione non eſſe materiam huius actionis; & ideo ſub ea ratione non eſſe materiam ſacrificij, cuius materia poſſit eſſe Chriſtus, vt in propria ſpecie exiſtens. Denique ratio generalis eſſe poteſt, quia materia, quæ ad ſacrificium ſenſibile ſupponitur, debet eſſe ſenſibilis, & in altari ſenſibili; ita enim ſeruatum videmus in omnibus aliis ſacrificiis, quia hic eſt modus connaturalis homini, vtenti ſenſibus, & exercenti actiones ſenſibiles: Chriſtus autem exiſtens in propria ſpecie, nec eſt præſens in altari ſenſibili, nec nobis eſt naturaliter ſenſibilis; ergo, vt ſic, non eſt materia huius oblationis, atque adeò, nec res oblata vllo modo in hoc ſacrificio. Et reuera hoc ſatis confirmat intentio omnium offerentium: nullus enim eſt, qui intendat Chriſtum offerre, prout in cœlo exiſtit, ſed prout in altari ponitur.

Chriſtus ſub ſpeciebus offertur, vt terminus huius ſacrificij, non vt materia, quæ ſacrificandi actioni ſupponatur.

Dico tertiò, Chriſtus, vt exiſtens ſub ſpeciebus ſacramentalibus, eſt res oblata in hoc ſacrificio, vt terminus ſacrificationis, non propriè vt materia, quæ actioni ſacrificandi ſupponatur. Prima pars ſequitur neceſſariò ex dictis, quia Chriſtus eſt res oblata, & non vt materia; ergo ſaltem vt terminus, & non vt exiſtit modo naturali; ergo vt exiſtens ſub ſpeciebus modo ſacramentali. Item probatur; quia Chriſtus eſt res oblata in hoc ſacrificio, vt conſecratus per actionem tranſubſtantiatiuam, ſed vt ſic, eſt terminus, ad quem talis actionis, & per illam habet eſſe ſub ſpeciebus ſacramentalibus; ergo. Poſterior autem pars probatur, ſupponendo actionem, qua perficitur hoc ſacrificium eſſe conſecrationem, vel ſolam, vel potiſſimam, vt infrà probabitur. Vnde ſic poteſt ratio colligi: nã materia huius ſacrificij debet

A præſupponi actioni ſacrificandi, vt patet in cæteris omnibus ſacrificiis; ergo debet ſupponi conſecrationi, quia conſecratio eſt actio ſacrificandi: ſed Chriſtus vt ſacramentaliter exiſtens, non ſupponitur conſecrationi, vt per ſe notum eſt; ergo neque eſt materia huius ſacrificij.

Species ſacramentales cum Chriſto quem velant, vnum ſacrificij huius terminum conficiunt.

Dico quartò: Species ſacramentales panis & vini intrinſecè pertinent ad rem oblatam in hoc ſacrificio, ita vt huiuſmodi res oblata per modum termini, non ſit tantùm Chriſtus nudè ſumptus, ſed ſimul cum ſpeciebus, ſeu quatenus cum ipſis vnum compoſitum ſacramentale conſtituit. Iuxta hanc concluſionem intelligenda exiſtimo verba Conc. Trident. ſeſſ. 22. cap. 1. dicentis; B *Chriſtus Dominus noſter in nocte cœnæ, vt dilectæ ſponſæ ſuæ Eccleſiæ viſibile, ſicut hominũ natura exigit, relinqueret ſacrificiũ, Sacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech ſe in æternum conſtitutũ declarans, corpus & ſanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis & vini Deo Patri obtulit, & Sacerdotibus, vt offerrent præcepit*, & infrà; *Nouum inſtituit Paſcha, ſeipſum ab Eccleſia per Sacerdotes, ſub ſignis viſibilibus immolandum.* Ex quib. verbis hanc rationem cõficio; de ratione viſibilis ſacrificij eſt, vt res, quæ offertur, ſit viſibilis: ſed hoc ſacrificiũ eſt viſibile; ergo res oblata eſt etiam viſibilis; ergo, quod offertur, non eſt tantùm Chriſtus, vt habẽs ſacramentalem exiſtendi modum: nam, vt ſic inuiſibilis eſt; ergo, vt per ſpecies, eſt hoſtia aliquo modo viſibilis, & à nobis contrectari, & participari C poteſt: ergo ipſæ ſpecies intrinſecè pertinent ad hãc rem oblatam. Secunda ratio ex eiſdem verbis ſumpta eſt, quia Chriſtus inſtituit, & obtulit hoc ſacrificium, vt ſummus Sacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech; ergo obtulit aliquo modo panem & vinum, nõ ſolùm vt materiam, ſed etiam vt terminum oblationis, tale enim fuit ſacrificium Melchiſedech; ergo Chriſtus eſt res oblata in hoc ſacramento, quatenus eſt panis vitæ, quod habet, vt exiſtit ſub ſpeciebus panis, & cum illis conſtituit vnum viſibilem cibum. Et ita exponi poſſunt Patres, dicentes, obtuliſſe panem, id eſt, ſeipſum, quia ipſe de ſe dicit, *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt, pro mundi vita.* Vnde Au- D guſtinus in capite, hoc eſt, de conſecratione, diſtinctione ſecunda. *Hoc eſt* (inquit) *quod dicimus, hoc eſt, quod modis omnibus probare contendimus, ſacrificium Eccleſiæ duobus confici, duobus conſtare, viſibili ſacramentorum ſpecie, & inuiſibili Domini noſtri Ieſu Chriſti carne & ſanguine.* Vbi manifeſtè ſacrificium pro re oblata ſumitur, idémque colligi poteſt ex eodem Auguſtino 17. de Ciuitate, cap. 6. & Cyprian. epiſt. 3. Tertia ratio ſit, quia hoſtia in hoc ſacrificio oblata cedit in vſum fidelium, tanquam verus cibus, & admirabile ſacramentum: ſed ſacramentum hoc intrinſecè includit ſpecies ſenſibus, ſimul cum corpore & ſanguine Chriſti, vt in ſuperioribus probatum eſt; ergo idem eſt dicendum de hoſtia oblata in hoc ſacrificio. E Denique conſecratio, quatenus eſt aliquo modo ſacramentalis & ſenſibilis, non terminatur ad ſolum Chriſtum ſecundùm ſe, ſed etiam ad ſpecies, ſeu ad ſacramentale compoſitum; ergo totum hoc eſt res oblata in hoc ſacrificio, tanquam terminus actionis ſacrificandi, quæ vel omnino, vel præcipuè in conſecratione conſiſtit.

Cyprian.

Obiectiones aliquorum.

Sed contrà: nam ſequitur hoc ſacrificium non eſſe idem in re oblata cum ſacrificio crucis, quia ibi fuit ſolus Chriſtus: hîc autem dicitur eſſe compoſitũ ex Chriſto & ſpeciebus. Item ſequitur, principalius hîc offerri accidentia, quàm corpus Chriſti, quia licèt Chriſtus ſit res nobilior, tamen in ratione ſigni ſenſibilis excludunt ſpecies, propter quod ſuprà diximus, rationem ſacramenti primariò illis conuenire:

nier; ergo idem eſt de ſacrificio: nam ſacrificium ſignum ſenſibile eſt, ſicut ſacramentum. Item ſequitur, ſub ſpeciebus panis tantùm offerri corpus, & ſub ſpeciebus vini ſolum ſanguinem, & conſequenter hic nō offerri, vel animam, vel alia, quæ in Chriſto ſunt; atque adeò, neque totum Chriſtum, quod eſt abſurdum. Sequela patet, quia ſolum corpus & ſanguis conficitur ex vi verborum, & ſignificatur ex vi ſenſibilium ſpecierum.

Singulorum ſolutio.

Ad primum negatur ſequela: nam, ſicut ſubſtantiale indiuiduum idem eſt, quamuis diuerſis temporibus diuerſis accidentibus ſit affectum; ita in præſenti res oblata in vtroque ſacrificio, cruento & incruento, eadem ſimpliciter eſt; quia ſubſtantialiter eſt eadem: quòd autem in hoc ſacrificio ſit nouis accidentibus coniuncta, non tollit vnitatem ſimpliciter rei oblatæ; ſed indicat diuerſum offerendi modum. Ad ſecundum negatur etiam ſequela; quia Chriſtus eſt, qui principaliter conſecratur in Dei honorem; ſpecies verò comparantur ad ipſum, vt accidentia ad ſubſtantiam: ſicut in ſacrificio agni Paſchalis, verbi gratia, agnus ſecundùm ſubſtantiam principaliter offerebatur; quamuis neceſſarium omnino eſſet, illum eſſe ſub accidentibus affectum, vt eſſet res apta ad humanum ſacrificium. Quapropter non eſt eadem ratio de ſacramento vt ſic, & de ſacrificio, quoad rem oblatam: nam ſacramentum dicit formaliter rationem ſigni; at verò in ſacrificio ſignificatio potiſſimum eſt in ratione ſacrificandi; hoſtia verò, ſeu res oblata, principaliùs eſt res ipſa, quæ offerunt, in qua magis conſideranda eſt dignitas & valor, quàm accidentia ſenſibilia. Ad tertium negatur etiam ſequela, ſed dicendum ſimpliciter eſt, totum Chriſtum hîc offerri, ſicut & in cruce oblatus fuit, diuerſo tamen modo ſeu ordine: nam ibi materia oblationis fuit totus Chriſtus, vt viuens vita humana: oblatio autem terminata fuit ad amiſſionem illius vitæ, & diſſolutionem humanitatis. Vnde fit, vt terminus illius oblationis fuerit cadauer Chriſti, & ſanguis eius effuſus, & anima ſeparata: at verò in præſenti, Chriſtus eſt res oblata, vt terminus oblationis, non per ſeparationem realem vnius partis ab alia, ſed per myſticam tantùm, quæ in hoc conſiſtit, quòd per diuerſas formas conſecrantur corpus & ſanguis ex vi verborum, re tamen ipſa totus Chriſtus conſecratur per quamlibet formam, & ita etiā totus offertur. Quamuis enim poſſit ſub diſtinctione dici, ſicut conſecratur aliud ex vi verborum, & aliquid per cōcomitantiam, ita etiam ſacrificari: nihilominus abſolutè dicendum eſt, offerri totum Chriſtum, quia intentio offerentis eſt totum offerre; & efficacia verborum ad totum ſe extendit, quamuis expreſsè non totum ſignificat.

Panis & vinum offeruntur vt materia ex qua Euchariſticū ſacrificium conſurgit.

Dico vltimò, panis & vinum offeruntur in hoc ſacrificio etiam tanquam materia, ex qua ſacrificium conficitur. Declaratur ac probatur, in pane etiam & vino duo poſſunt conſiderari; ſubſtantia ſcilicet, & accidentia; ſubſtantia dici poteſt materia ex qua tranſiens: nam deſtruitur in ipſa effectione ſacrificij, accidentia verò manent in re quæ offertur; ſicut in omni ferè ſacrificio materia, quæ ſacrificationi ſupponitur, partim deſtruitur, ſcilicet, quoad totum, partim manet, vtpote quoad materiā. Eſt autem differentia, quia in illis ſacrificiis immutatio eſt naturalis, & ideo diſſoluitur totum, & quod manet, eſt verè materia, vti ſubiectum ſub vtroque termino; hîc verò tranſmutatio eſt alterius ordinis, & per eam deſtruitur tota ſubſtantia: vnde id quod manet, non eſt ſubiectum, ſed quaſi forma ſenſibilis, in ſe continens vtrumque terminum. Iam ergo probatur concluſio, quia conſtat ex dictis, & ex locutionibus Eccleſiæ & Sanctorum, panem & vinum hîc aliquo modo offerri, ſed non offeruntur tantùm, quoad accidentia, ſed etiam quoad ſubſtantiam; ergo quoad vtrumque pertinent ad rem oblatam: ſed ſecundùm ſubſtantiam non ſunt res oblata, tanquam manens in termino ſacrificationis; ergo vt materia tranſiens. Deinde, hoc modo ſunt materia conſecrationis, per quam tranſmutantur, & eorum accidentia ſuo modo ſacrificantur, totúmque hoc fit in Dei honorem & cultum; ergo pertinēt aliquo modo ad materiam ſacrificij. Tandem, in omni ſacrificio, in quo aliqua res deſtruitur in honorem Dei, eſt aliqua res oblata per modum materiæ ſenſibilis, circa quam actio ſacrificandi verſatur, quæ per eandem actionem aliquo modo tranſmutatur; ergo ſimilis materia reperitur etiam in hoc ſacrificio: hæc autem non eſt alia niſi panis & vinum; ergo.

Oppoſitarum rationum diſſolutio.

Ad argumenta in principio poſita patet reſponſio ferè ex vltima concluſione. Fatemur enim non ſolùm Chriſtum eſſe rem oblatam, ſed aliquo etiam modo panem & vinum. Neque inde fit, eſſe duo ſacrificia, quia illæ duæ res concurrunt, vt termini à quo, & ad quem, eiuſdem ſacrificationis, qua panis conuertitur in corpus Chriſti, per cuius præſentiam ſpecies ſanctificantur. Eſt autem hîc pro his, quæ inferiùs dicemus, valde notanda differentia inter hoc ſacrificium, & alia antiqua: nam in illis materia ſacrificij erat res principalis oblata, cuius deſtructio erat etiam præcipuè intenta in cultum Dei; hîc verò, non materia, ſed terminus ſacrificationis eſt res præcipuè oblata: & deſtructio materiæ non eſt tam per ſe intenta, ſicut effectio termini ad quem tendit actio: nam deſitio panis, tantùm eſt quaſi via ad introductionem corporis Chriſti. Ratio autem huius differentiæ ſumenda eſt, tum ex dignitate ipſius rei, tum ex modo actionis tendentis magis ad efficiendum, quàm ad deſtruendum, tum ex intentione offerentis. Ex quibus omnibus conſtat, terminum conſecrationis hîc principalis offerri, quamuis etiam materia ſuo modo offeratur, & vtrumque ſignificatum eſt in Can. 32. Trullano, dicente; *In ſacrificio nihil plus, quàm corpus & ſanguis Domini offeratur, vt ipſe Dominus tradidit, hoc eſt, panis & vinum aqua miſtum*, qui Canon ſumptus eſt ex Concil. Carthag. III. cap. 4. vbi additur, *Neque amplius in ſacrificiis offertur, quàm de vuis & frumentis.* Vtrumque ergo ibi coniungitur: nam corpus & ſanguis offeruntur, vt terminus in quem panis & vinum conuertuntur: panis autem & vinum, vt materia, ex qua corpus & ſanguis conficiuntur.

In veteribus ſacrificiis materia ex qua, erat quod principaliter offerebatur, in Euchariſtia terminus ad quem.

Conc. Carthagin. III.

SECTIO II.

Quibus actionibus perfecerit Chriſtus Dominus hoc ſacrificium in nocte cœnæ.

DIctum de eſſentiali actione, in qua hoc ſacrificium conſiſtit, à ſacrificio Chriſti, quod exemplar eſt noſtri ſacrificij, initium ſumimus; quoniam vt eleganter dixit Cyprian. epiſt. 63. *Si Ieſus Chriſtus Dominus noſter ipſe eſt ſūmus ſacerdos Dei Patris, & primus ſeipſum in ſacrificium obtulit, & hoc fieri in ſui commemorationem præcepit, vtique ille ſacerdos vice Chriſti bene fungitur, qui id quod Chriſtus fecit, imitatur: & ſacrificium verum ac plenū tunc offert in Eccleſia, ſi ſic incipiat offerre, ſecūdùm quod ipſum Chriſtum viderit, obtuliſſe.* Itaque eſſentialis actio huius ſacrificij, ex factis & verbis Chriſti, iuxta Eccleſiæ ſenſum & traditionem intellectis colligenda eſt: nam tota hæc eſſentia ex inſtitutione pendet, inſtitutio autem tunc facta eſt, cùm Chriſtus ſacrificauit, & dixit, *Hoc facite.* Eſt autem vlteriùs conſiderandum, ſex potiſſimùm actiones fieri nunc in Miſſa, de quibus dubitatum eſt, in qua, vel

Cyprian.

Sex actiones in Miſſa exercitæ, in harū quanā ſacrifi-

rium cõſiſtat, ambigitur.

Panis & vini oblatio.

in quibus earum, eſſentia huius ſacrificij conſiſtat; quia omnes videntur ad munus ſacrificandi accommodatæ; & ideo de illis ſigillatim dicendum eſt, quas earum Chriſtus exercuerit in nocte cœnæ. Prima eſt oblatio panis & vini, quæ per eleuationem hoſtiæ & calicis, cum vocali oratione, & aliquibus cæremoniis ante conſecrationem fit; & de hac nihil in Euãgelio legimus. Aliqui autem exiſtimant Chriſtum, loquendo ad Patrem, fuiſſe vſum verbo offerendi aut ſacrificandi; quia hoc neceſſarium fuiſſe exiſtimant ad rationem ſacrificij, ſiue ante, ſiue poſt conſecrationem factum fuerit: imò putant, hoc inſinuari ab Euangeliſtis in illis verbis, *Gratias agens, benedixit.* Sed hoc, ſicut non poteſt euidenter improbari, quia fortaſſe ita factum eſt, nulla eſt enim repugnantia; ita non poteſt cum probabili fundamento affirmari, quia per Eccleſiam nihil de hac re nobis traditum eſt: nam, licèt vtatur in Miſſa illis verbis & cæremoniis, tamen nec ſignificat, Chriſtum hæc feciſſe, aut dixiſſe; neque ipſa ſemper eis vſa eſt, neque in omnibus Liturgiis eodem modo habentur. Imò ſuprà, tractantes de forma ſacramenti, oſtendimus, in primæua Eccleſia conſecrationem fieri ſolitam ſine huiuſmodi cæremoniis, paucis orationibus additis. Rurſus ex Euangelio nihil colligi poteſt; quia illa verba longè alium habent ſenſum, vt in ſuperioribus vidimus; neque vllus ſanctorũ Patrum ita illa expoſuit, aut mentionem fecit huiuſmodi cæremoniæ à Chriſto obſeruatæ, cũ talium verborum prolatione. Præterea ex ratione ſacrificij id colligi non poteſt; quia, vt ſuprà dicebam, licèt opere ipſo offerre, ſit de ratione ſacrificij, tamen quaſi in actu ſignato exprimere oblationem per verbum offerendi, non eſt neceſſarium, nec talis neceſſitas poteſt exemplo aut ratione monſtrari: nam in veteribus ſacrificiis non legimus dici fuiſſe ſolita huiuſmodi verba, neque Chriſtus in cruce offerens, tale verbum protulit: nam, ſi aliquid huiuſmodi fingi poteſt, maximè illud, *In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum:* hoc autem magis fuit deprecantis, quàm offerentis. Ratio etiam nulla afferri poteſt, quia, vt aliquis viſibilem honorem alteri deferat, non oportet, vt verbis proferat; *ego te honoro*, ſed ſatis eſt, quòd actione ſenſibili ſignũm honoris exhibeat cum intentione honorandi; ergo ſimiliter ad ſacrificium offerendum non eſt neceſſe, voce proferre, *offero*, aut *ſacrifico*, ſed ſatis eſt exercere actionem ſacrificandi cum intentione cultus: ergo ex ratione ſacrificij colligi non poteſt, Chriſtum illa verba protuliſſe. Præterea de tempore poſt conſecrationem ex contextu Euangelico colligi poteſt, Chriſtum non dixiſſe huiuſmodi verba; ſic enim habetur, *Accepit panẽ, deditque diſcipulis, dicens: Hoc eſt corpus meum*; ſtatim ergo poſt conſecrationem diſtribuit, neque vllam aliam oblationem interpoſuit. Ante conſecrationem verò exhibuit illa ſigna reuerentiæ diuinæ, gratias agendo, & benedicendo panem, quem in manus accepit, in quo adumbraſſe videtur illam præuiam oblationem, quam Eccleſia exercet; non tamen propriè illam exercuit, neque verbum offerendi protulit, de quo nobis conſtare poſſit. Inter conſecrandum verò protulit illa verba, *Qui pro vobis datur*, aut *frangitur*, vel, *effunditur.* Quibus verbis poteſt myſtica oblatio ſignificari. Sed quamuis admittamus hunc probabilem ſenſum, tamen oblatio illis verbis ſignificata, non eſt aliquid ab ipſa conſecratione diuerſum; quia corpus Chriſti pro nobis dari, vel frãgi in hoc ſenſu, nihil aliud eſt, quàm pro nobis conſecrari, ſacrificari, aut in cibum præparari: & ſimiliter, ſanguinem Chriſti myſticè effundi,

A nihil eſt aliud, quàm ſeparatim à corpore ex vi verborum conſecrari. Itaque de hac prima actione vel oblatione, quæ conſecrationem antecedit, ſimpliciter negandum eſt, Chriſtum per illam ſacrificari.

Cõſectio corporis ac ſanguinis Chriſti.

Secunda actio, eſt conſecratio corporis & ſanguinis; & de hac ſatis expreſſum eſt in Euangelio, Chriſtum eam perfeciſſe illis verbis, *Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus:* vnde probabiliter credimus per illam ſacrificaſſe, vt infra videbimus: certum autem videtur, ſaltem in illa actione ſacrificium inchoaſſe.

Oblatio poſt conſecrationem.

Tertia actio, quæ in Euangelio expreſsè etiam legitur, eſt diſpenſatio, ſeu diſtributio ſacramenti conſecrati, quæ patet ex illis verbis, *Deditque diſcipulis ſuis, dicens: Accipite, & comedite*; de hac verò etiam eſt certum, non pertinuiſſe ad rationem ſacrificij, ſed B fuiſſe quid conſequens, non vt neceſſarium pertinens ad rationem ſacrificij, ſed tanquam actus vltimus, ad quem ſacrificium ordinatur, vt euidentiùs conſtabit ſectione ſequente.

Quartò fit nunc in Miſſa alia oblatio poſt conſecrationem illis verbis, *Vnde & memores, Domine, nos ſerui tui, ſed & plebs tua ſancta, eiuſdem Chriſti filij tui Domini noſtri, offerimus præclaræ Maieſtati tuæ hoſtiam puram, &c.* De hac verò actione idem dicendum eſt, quod de prima, vt ex rationibus ibi factis ſatis conſtat.

Hoſtiæ fractio & miſtio cum ſpeciebus vini.

Quintò poſt conſecrationem frangitur nunc in Miſſa hoſtia conſecrata, & particula eius miſcetur ſanguini; quæ actio ſine dubio fit propter myſticam C ſignificationem. Quocirca ſub ea ratione conſtat, Chriſtum huiuſmodi actionem non exercuiſſe, nec per illam ſacrificaſſe: nam in primis de miſtione nulla mentio fit in Euangelio. Quamuis enim Chriſtus intinctum panem Iudæ porrexerit, tamen nec ille panis conſecratus erat, neque in vino intinctus fuit, ſed iure aliquo, vt in ſuperioribus viſum eſt. Deinde, quamuis legimus, Chriſtum fregiſſe panem, tamen, & dubium eſt, an illa fractio anteceſſerit conſecrationem, vel ſubſecuta fuerit: ac fortaſſe probabilius eſt, anteceſſiſſe: & præterea, quicquid de hoc ſit, conſtat, non fuiſſe myſticam, ſed vſualem, vt ſentit Auguſtinus epiſt. 59. ad Paulinam, quæſt. 5. quia Chriſtus non fregit panem, niſi vt di- D ſtribueret diſcipulis, vt patet ex illis verbis, *Fregit, deditque diſcipulis ſuis:* vnde expoſitores colligunt in tot particulas panem diuiſiſſe, quot erant ad communicandum diſcipulos neceſſariæ: ſicut etiam de calice dixit, *Accipite, & diuidite inter vos*; nulla eſt ergo ibi ſignificatio myſtica. Atque in hunc modum hoc factum Chriſti interpretantur omnes antiqui Patres, apud quos nulla eſt mentio myſticę fractionis, aut miſtionis à Chriſto factæ

Auguſt.

Sacramentalium ſpecierum conſumptio.

Sexta & vltima actio ſacerdotis in Miſſa eſt ſumptio vtriuſque ſpeciei cõſecratæ. De qua magna dubitatio eſt, an Chriſtus in cœna ſeipſum communi- E cauerit. In qua hæretici huius temporis, vt conſuetudinem Eccleſiæ improbent, negant Chriſtum ſe ipſum communicaſſe; quia, quod Scriptura non affirmat, nos Chriſto tribuere non debemus: præſertim, quia videtur indecens, quòd Chriſtus ſe communicauerit ſacramẽtaliter, cùm ſpiritualiter communicare non poſſet; quia non erat capax effectus ſacramenti, cùm in gratia creſcere non poſſet. Nihilominus communior & probabilior ſententia eſt, Chriſtum hanc actionem in cœna exercuiſſe communicando. Ita tenet D. Thomas ſuprà q. 91. artic. 1. vbi eius fundamenta expendimus ac declarauimus, idem tenet Alenſ. 4. p. q. 44. memb. 1. & 2. Bonauent. in 4. diſt. 9. art. 1. q. 4. Richard. diſt. 11. artic. 4. quæſt. 1.

Se ipſũ Chriſtus Dominus cõmunicauit.

D. Thom.

Alenſ.

Bonauent.

Richard.

Albert.

Albert. Mag. Cantici.

Albert. Mag. d. 12. art. 15. Gabr. lect. 37. in Can. & alij recentiores. Et præter teſtimonia, quæ D. Thom. citato loco attulit, probari hoc poteſt ex illis verbis

Luca 22.

Luc. 22. *Deſiderio deſideraui hoc paſcha mãducare vobiſcum, &c.* quæ verba nõ ſolùm de veteri & legali Paſchate, ſed de nouo etiam & myſtico intellexit diuus Thomas cum Euſebio Emiſſ. in Caten. Luc. 22.

Euſeb. Emiſſ. Tertullian. Hieronym.

Tertull. lib. 4. contra Marcion. cap. 40. & ſignificat Hierony. Matth. 16. manducauit ergo Chriſtus nouum Paſcha, quod eſt corpus ſuum, cum diſcipulis ſuis. Bibiſſe autem ſanguinem probabiliter etiam colligitur ex ſequentibus verbis eiuſdem Lucæ, *Non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat:* nam licèt à Luca hæc verba referantur ante conſecrationem, videtur tamen id factum eſſe per anticipationem: nam Matthæus & Marcus poſt cõſecrationem illa referunt, & ita intellexit Aug. lib. 3. de conſenſ.

Auguſt. Chryſoſt.

Euang. c. 1. & Chryſoſt. Hom. 83. in Matthæum, qui addit coniecturam, quam D. Thom. etiam ſuprà indicauit, dicens, *Ipſe quoque bibit ex eo, ne, auditis illis verbis dicerent: Quid? ergo ſanguinem bibimus, & carnem comedimus? & perturbarentur: ne igitur hoc accideret, primus ipſe hoc fecit, vt tranquillo animo ad communicationem myſteriorum induceret.* Idem tenet Euthym. in Lucam,

Euthym. Theophyl.

dicens: *Si poculũ accepit, vtique & panem:* & Theophyl. Matth. 26. Poteſt etiam citari Dionyſ. c. 3. de Eccleſiaſtica Hierar. dicens: *Author ipſe ſignorum, eum qui ſecum non piè, neque concorditer ſacra concœnauerat, &c.* De quo teſtimonio plura diximus circa initium huius materiæ: citatur etiam Auguſtinus, concione 1. Pſal. 33. ſed is dicit quidem, Chriſtum ſe geſſiſſe in manibus, ſed non dicit, ſeipſum comediſſe. Aliud etiam Hieronymi teſtimonium, quod ſolet ad hanc rem afferri, tractatum, & explicatum eſt ſuprà dicta q. 81. in Comment. articuli primi. Ratio ſeu congruentia pro hac ſententia iam eſt à Chryſoſtomo à diuo Thoma expoſita. Et alia congruentia addi poteſt, ſumpta ex ratione coniugij; decet enim, vt is, qui alios inuitat, cum eis ſimul comedat, & bibat. Item quia ad dignitatem huius ſacramenti pertinet, vt Chriſtus Dominus illo vſus fuerit. Neque eſt vlla probabilis coniectura, ob quam credibile fiat, abſtinuiſſe tunc Chriſtum ab huiuſmodi cibo, & potu, Quod enim de ſumptione ſpirituali vel ſacramentali dicebatur, magis pertinet ad modum loquendi, quàm ad rem: nam in re conſtat, Chriſtum Dominum ſumma cum ſanctitate, dignitate, ac decentia, potuiſſe corpus ſuum & ſanguinem manducare, non propter effectum, ſed propter myſterium & exemplum.

Dubium. Alenſ. Bonauent. Palac.

An verò dicenda ſit illa manducatio ſacramentalis, an ſpiritualis, variè loquuntur authores, Alenſis, & Bonauent. quos ſequitur Palacius in 4. diſt. 9. diſput. 1. & 2. dicunt, fuiſſe ſacramentalem, & non ſpiritualem, quia effectu caruit. Alij è contrario dicunt, Chriſtum manducaſſe ſpiritualiter, quia magna deuotione & amore ſacramentum accepit; non tamen ſacramentaliter, quia reſpectu illius non erat myſterioſa illa ſumptio, quia nullum eius myſterium eum latebat. D. Thom. autem dicit, ſacramentaliter, & ſpiritualiter manducaſſe. Qui modus loquendi mihi magis placet: nam ad ſacramentalem manducationem non eſt neceſſe ignorare myſteria in tali ſacramento contenta; nec propterea ſumptio non eſt myſterioſa, quia ſumens intelligit ſacramenta, quæ ibi repræſentantur: ſed potiùs hoc ipſum ſupponit, quòd in tali actione ſenſibili altiora ſignificantur myſteria, quæ ab eo percipi poſſunt, qui perfectam habet ſpiritualem intelligentiam. Vnde, ſicut vox non deſinit eſſe ſignũ, eo quòd alius eius ſigni-

D. Thom. Sacramẽtaliter & ſpiritualiter Chriſtus proprium corpus manducauit.

A ficationem intelligat, ita nec ſacramentum deſinit eſſe ſacramentum, eo quòd ſumens omnem eius ſignificationem comprehendat. Neque igitur ſumptio deſinit eſſe ſacramentalis propter myſteriorum cognitionem; ſed ſatis eſt, quòd ipſum ſacramentum verè ac realiter mãducetur cum intentione ſumendi: vt autem talis ſumptio ſimul ſpiritualis dicenda ſit, ſatis eſt, quòd dignè & ſanctè fiat; quicquid enim in Spiritu ſancto fit, rectè dicitur ſpiritualiter fieri: Chriſti autem ſumptio fuit digniſſima, & ſanctiſſima, & cum perfecta ſpirituali diſpoſitione, tum habituali, tum actuali. Quòd autem ex tali ſumptione non ſit ſecutus effectus gratiæ ſacramentalis, fuit per accidens, eo quòd ſubiectum erat ſummè gra-

B tum, & habebat gratiam in ſupremo gradu, vltra quem augeri non poterat: talis autem carentia effectus non impedit ſpiritualem ſumptionem, ſed ſolùm, quando prouenit ex alio obice, ſeu indignitate ſubiecti. Suppoſito autem, Chriſtum Dominum ſumpſiſſe ſuum corpus & ſanguinem, adhuc ſupereſt difficultas, an illa actio pertinuerit intrinſecè ad rationem ſacrificij, an verò fuerit quid poſterius, ſeu veluti quædam participatio hoſtiæ iam ſacrificatæ: nam cùm Euangeliſtæ debuerint ſatis clarè & expreſsè referre, quicquid ad eſſentiam huius ſacrificij pertinet, & de hac ſumptione non ita apertè loquantur, videntur certè ſupponere, illam non pertinuiſſe ad eſſentiam ſacrificij. Aliunde autem videtur, ſi

C Chriſtus ſe communicauit, hoc potiſſimum feciſſe, vt ſuum incruentum ſacrificium conſummaret. De hac igitur re, quid ſentiendum ſit, dicemus commodiùs in ſequentibus.

SECTIO III.

Vtrùm oblatio vocalis, fractio, aut diſtributio Euchariſtiæ ſint partes huius ſacrificij.

INcipiamus iam noſtri ſacrificij eſſentiam inquirere, diſcurrendo per ſe actiones ſuprà enumeratas. Et primò dicendum eſt de oblatione, quæ antecedit conſecrationem, quam Soto loco infrà citando cum aliis inuoluere, & confundere videtur, ſignificans, pertinere aliquo modo ad ſubſtantiam huius ſacrificij; & nonnulli eam vocant partem integralem ſacrificij, quamuis non audeant dicere, eſſe de

D eſſentia. Dico tamen, hanc oblationem nullo modo pertinere ad ſubſtantiam huius ſacrificij, neque vt eſſentialem partem, neque vt integralem; ſed tantùm eſſe cæremonialem quandam præparationem ab Eccleſia inſtitutam ad conciliandam deuotionem, & reuerentiam, animóſque fidelium excitandos ad myſterium ipſum peragendum. Ita ſentire videntur omnes, qui de hac materia ſcribunt; ſed inter alios bene hoc explicuit Alan. lib. 3. de ſacrif. c. 18. Et probatur primò ex dictis: nam Chriſtus Dominus obtulit hoc ſacrificium perfectũ, quoad omnes partes eſſentiales, ſubſtantiales, & integrales eius; &

Oblatio conſecrationem præcedens, nullatenus eſt de eſſẽtia huius ſacrificij.

Alanus.

E tamen nullam huiuſmodi oblationem præmiſit ante conſecrationem: ergo illa nullo modo eſt pars ſacrificij. Secundò, quia oſtenſum etiam eſt, illam cæremoniam non ſemper fuiſſe ab Eccleſia obſeruatam, cùm tamen ex his, quæ ſunt de ſubſtantia vel integritate ſacrificij, nihil vnquam prætermiſſum ſit. Tertiò, quia Eccleſia ſtatim poſt illam oblationem orat, dicens; *Veni ſanctificator, omnipotens, æterne Deus, & benedic hoc ſacrificium tuo ſancto nomini præparatum:* ergo ſatis ſignificat, illam ſolùm eſſe quandam præparationem materiæ ad futurum ſacrificium, & quaſi dedicationem illarum rerum ſenſibilium ad cultum Dei, adeóque oblationem vocauit. Tandem, quia per illam oblationem nihil fit circa rem oblatam, præter

 quan

quandã extrinſecam orationem: nam eleuatio, quæ fit à Sacerdote, aut conſignatio crucis, & aliæ ſimiles actiones, merè accidentales ſunt: vnde, ſi contingat prætermitti, nihilominus, ſi poſteà ritè fiat conſecratio, ſacrificium Miſſæ cenſebitur perfectum, quoad ſubſtantiam, & eſſentiam ſuam; neque in hoc videtur eſſe controuerſia inter probatos authores, neque vlla probabilis dubitandi ratio.

Secundò dicendum eſt de oblatione, quæ poſt conſecrationem ſubſequitur, de qua maior eſt dubitatio inter Catholicos. Quidam enim videntur in ea ponere totam eſſentiam huius ſacrificij. Eckius lib. 3. de ſacrif. Miſſæ, cap. 9. Clithouæus lib. 2. contra Luth. cap. 16. Ruard. artic. 16. qui abſolutè dicit priùs, conſecrationem eſſe ſacrificationem; ſubdit verò poſteriùs, conſecrationem antecedere oblationem ſacrificij, & ſacrificium conſiſtere in vſu Euchariſtiæ conſecratæ, qui fit per oblationem: vnde videtur priùs ſacrificationem vocaſſe effectionem victimæ ſacrificandæ. Alij verò ſentiunt, hanc oblationem eſſe de eſſentia, quamuis non ſit tota eſſentia ſacrificij. Significat Scotus in 4. d. 13. q. 2. Gabr. q. 1. artic. 3. clariùs Soto q. 2. artic. 5. vbi dicit, ſacrificium conſiſtere in oblatione; poſtea verò requirit alias actiones, de quibus infrà; Cano etiam lib. 11. de locis, cap. 13. ad 4. inter quatuor actiones, quibus hoc ſacrificium conſtare dicit, vnam ait eſſe hanc oblationem: & quamuis diſtinctè non explicet, an eſſentialis ſit nec ne; tamen, cùm abſolutè, & indifferenter eam cum aliis numeret, ſentit, eſſe ita neceſſariam ſicut ſunt aliæ. Fundamentum eſſe poteſt, quia de eſſentia ſacrificij eſt oblatio: nam eſt genus eius; ſed hîc non eſt alia oblatio, quæ poſſit eſſe de eſſentia huius ſacrificij, præter hanc: nam illa, quæ antecedit conſecrationem, neque eſt pars ſacrificij, vt dictum eſt; nec verſatur circa propriam victimam huius ſacrificij, quæ eſt Chriſtus Dominus; quia nondum ibi exiſtit. Rurſus, nec conſecratio ipſa poteſt dici habere rationem oblationis, quia oblatio præſupponit rem offerendam; conſecratio verò non ſupponit illam, ſed potiùs eam antecedit, ſaltem ordine naturæ: vnde Concil. Trid. ſeſſ. 23. c. & Can. 1. eas actiones diſtinguere videtur, & ſuo ordine numerare, dicens, Sacerdotibus datam eſſe poteſtatem conſecrandi, offerendi & miniſtrandi Euchariſtiam, & D. Th. q. 83. a. 4. *Offertur* (inquit) *Euchariſtia, vt ſacrificium conſecratur & ſumitur, vt ſacramentum*: ſunt ergo hæ actiones diuerſæ, & cõſecratio oblationem præcedit: ergo illa oblatio, quæ fit poſt conſecrationem, eſt de eſſentia huius ſacrificij. Dico tamen, tam certum videri, hanc oblationẽ non eſſe de eſſentia huius ſacrificij, quàm eſt certum, antecedentem oblationẽ non eſſe de eſſentia. Et in primis dicere, totam eſſentiã ſacrificij in hac oblatione conſiſtere, prorſus videtur improbabile, tum propter ea, quæ infrà de conſecratione dicemus; tum etiam, quia per illam oblationem nihil fit circa rem oblatam, ſed eſt ſolùm extrinſeca deprecatio, quæ non eſt propria ſacrificij, ſed fieri poteſt, & iterari ſæpius ſupra rem oblatam, etiam poſt peractum ſacrificium; ſicut in lege veteri fiebant huiuſmodi deprecationes circa res oblatas; & nos poſſumus hoc modo offerre Deo Chriſti paſſionem; & Chriſtus in cœlo hoc modo ſeſe perpetuò offert Patri pro nobis, repræſentando illi paſſionem ſuam, quam pro nobis conſummauit. Deinde, quòd talis oblatio, nec de eſſentia huius ſacrificij ſit, probatur ex dictis; quia Chriſtus non adhibuit illam in nocte cœnæ. Item, quia non conſtat, ſemper Eccleſiam illam adhibuiſſe: vnde licèt ſit antiqua cæremonia, non tamen eſt de inſtitutione Chriſti, ſed Eccleſiæ.

Eckius. Clithouæus. Ruardus. Scotus. Gabr. Soto. Cano.

Oblatio conſecrationẽ ſubſequens nõ eſt de eſſentia Euchariſtici ſacrificij.

A Item, quia oſtendimus non eſſe de ratione ſacrificij, vt ſic, quòd offerens, verbo explicet oblationem; ſed quòd opere illam exerceat ex intentione cultus: ergo, neque in præſenti eſt fundamentum ad aſſerendum, illam verbalem oblationem eſſe de eſſentia: nam ſufficere poteſt actio ipſa conſecrandi; per illam namque fit aliqua res maximè ſacra in Dei cultum. Vnde Ambroſ. Pſal. 39. *Vidimus*, inquit, *Principem Sacerdotem ad nos venientem: vidimus, & audiuimus offerentem pro nobis ſanguinem ſuum*, nunquam autem audiuimus Chriſtum offerentem pro nobis ſanguinem ſuũ, niſi quando dixit: *Hic eſt calix ſanguinis mei, qui pro vobis, & pro multis effundetur*; hanc igitur conſecrationem vocauit Ambroſ. oblationem. Vnde B ſubdit apertiùs; *Tunc ipſe offertur in terris, quando corpus Chriſti offertur, & tunc ipſe offerre manifeſtatur in nobis, quando ſermo eius ſanctificat ſacrificiũ, quod offerimus*, Cyprian. in ſerm. de cœna Domini; *Ex quo dictum eſt à Domino: Hoc facite in meam commemorationem*; *Hoc eſt corpus meum, &, Hic eſt ſanguis meus: quotieſcunque his verbis, & hac fide actũ eſt, panis iſte ad totius hominis vitã ſalutémque proficit, ſimul medicamentum & holocauſtum exiſtens.* Sentit ergo, verbis illis fieri Chriſtum holocauſtum & offerri. Vnde Gregor. 4. Dialog. cap. 56. conſecrationem ipſam immolationem vocat, dum inquit; *Quis fidelium habere in dubium poſſit in qua immolationis hora ad ſacerdotis vocem cœlo aperiri Angelorum choros adeſſe? &c.* hoc autem certum eſt dictum C eſſe propter conſecrationem; ipſam ergo conſecrationem, immolationem vocat. Quapropter in ordinatione Sacerdotis, quamuis primariò illi detur poteſtas conſecrandi, nihilominus in ipſa forma Ordinationis ſolùm exprimitur poteſtas offerendi, in quo ſatis indicatur, oblationem ipſa conſecratione geri; alioqui non ſatis vna poteſtas per aliam ſignificaretur: ex quo etiam Concil. Trident. d. c. & Can. 1. ſeſſ. 23. definit, illis verbis Chriſti; *Hoc facite in meam commemorationem*, datam eſſe ſacerdoti poteſtatem offerendi; cùm tamen potiſſimùm data ſit poteſtas conſecrandi: igitur in ipſamet conſecratione eſt intrinſecè ratio oblationis incluſa; non eſt ergo, cur alia oblatio vocalis fingatur eſſe eſſentia huius ſa- D crificij. Atque ita ſimul ſatisfactum eſt fundamento contrariæ ſententiæ. Quòd verò Concil. Trident. diſtinctè numeret poteſtatem conſecrandi, offerendi, &c. non arguit, hos actus re ipſa eſſe diſtinctos, ſed poſitum eſt ad maiorem doctrinæ claritatem; quia illa verba non ſunt omnino ſynonyma; & abſolutè loquendo poſſet vna ratio ab altera ſeparari, mutata inſtitutione: & ideo ad vitandas opiniones expreſsè docere voluit Concilium, vtrumque conferri ſacerdoti, quamuis re ipſa eadem actione fiat. Atque eodem modo D. Thom. diſtinguit veluti rationes formales, non phyſicas actiones.

Tertiò dicendum eſt de fractione, & miſtione. E De quibus Cano loco ſuprà citato dicit, eſſe de ſubſtantia huius ſacrificij. Quæ ſententia fundari poteſt, quia illa actio fit in cultum Dei; eſt enim cæremonia ſacra, & habet myſticam ſignificationẽ: nam per fractionem ſignificatur paſſio Chriſti; per miſtionem autem reſurrectio. Vnde in Concil. Epheſ. epiſt. ad Neſtorium dicitur, in hoc ſacrificio repræſentari paſſionem & reſurrectionẽ Domini: vtrumque autem horum per aliam actionem non fit; & alioqui hæc actio ex ſuo genere eſt accõmodata ad rationem ſacrificij, quia per eam fit aliquid ſacrum circa rem oblatam. Vnde D. Thomas 2. 2. q. 85. adhibens exẽpla actionum, quæ ſunt aptæ ad ſacrificium, numerat inter alia fractionem panis. Dico tamen, actionem hanc, neque ad eſſentiam, neque ad integrita

Ambroſ. Cyprian. Gregor. Conc. Trid. Conc. Epheſ. D. Thom.

Fractio hoſtiæ miſtioque particulæ illius cum ſpeciebus vini, merè accidētaliter in hoc ſacrificio ſe habet. D.Th.

grltatem huius ſacrificij pertinere, ſed eſſe merè accidentalem. Quæ eſt aperta ſententia D. Th. q. 83. ar.6.ad 6.vbi dicit,ſi contingat, fractionem omitti, non propterea fieri imperfectum ſacrificium: & idem ſentiunt alij Doctores ſuprà relati,& multi alij, quos ſequentibus ſectionibus referemus. Et ſequitur etiam ex principiis poſitis ſectione præcedente; nulla enim actio eſt de ſubſtantia huius ſacrificij, quam Chriſtus in cœna non exercuit: ſed ipſe non fuit vſus fractione myſtica,vt oſtendimus,neque vlla miſtione; ergo. Item, quia ſubſtantia ſacrificij eadem eſt in vniuerſa Eccleſia, & in omni tempore: hæc autē fractio, licèt ſit valde antiqua, vt patet ex Liturgia Iacobi, & Chryſoſtomi, tamen in Liturgia Baſilij nulla fit eius mentio, quod eſt ſignum, non fuiſſe vniuerſalem, & conſequenter, neque ex Chriſti inſtitutione. Imò ex eiſdem Liturgiis Iacobi, & Chryſoſtomi conſtat, huiuſmodi actionē non fuiſſe factam eodem modo apud omnes, cùm tamen in his actionibus modus ipſe multum ad ſubſtantiam pertinere videatur. Præterea aliquando poteſt tota hæc cæremonia omitti, non ſolùm abſque mutilatione ſacrificij, ſed etiam abſque peccato, vt, ſi contingeret, vel ex naturali oblatione (ſi id accidere poteſt) vel ex ignorantia inuiſibili,vt ſi quis exiſtimaret, id licere propter diligentiam adhibendam, vt ſe citiùs expediret ad communicandum ægrotum, vel denique, ſi caſu eueniret, vt hoſtia conſecrata laberetur è manibus Sacerdotis, & caderet intra calicem; tunc enim non eſſet frangenda, quia fieri non poſſet, cum debita reuerentia ſacramenti: ergo ſignum eſt, hanc actionem non eſſe ſimpliciter neceſſariam ad hoc ſacrificium, & conſequenter non eſſe de ſubſtantia eius.Denique ratio in contrarium facta, ad ſummum probat, potuiſſe actionem illam imponi à Chriſto Domino, vt eſſet de eſſentia ſacrificij, non tamen probat, ita eſſe factam inſtitutionem, cùm neque à Chriſto oſtendatur præcepta, neque ad ſignificandum impoſita; ſed vtrumque introductum ſit ab Eccleſia ad maiorem reuerentiam ſacramenti, & declarationem myſteriorum,quæ in conſecratione continentur, ſicut adhibuit etiam ad eundem finem alias cæremonias, quas indubitatum eſt, non eſſe partes huius ſacrificij. Quod verò Concilium Epheſinum dicit in hoc myſterio repræſentari paſſionem & reſurrectionem Chriſti, imò & aſcenſionem, & alia Chriſti myſteria,quæ ibi enumerat,primò exponi poteſt, non eſſe intelligendum de hoc myſterio, quod ſolùm eſſentiam, vel ſubſtantiam eius, ſed de tota Miſſa, prout includit omnes Eccleſiaſticas cæremonias: vel,ſi ad ſolam ſubſtantiam ſacrificij referatur, per ſe clarum eſt,paſſionem ſatis expreſsè in illo repræſentari:conſequenter verò, & quaſi implicitè dici poſſunt alia myſteria, reſurrectionis, & aſcenſionis ſignificari, vel quia à paſſione duxerunt originem, & in illa quodammodo virtute continentur, vel certè, quia, dum in Chriſti perſona, & verbis eius, conſecratio fit in memoriam & honorem ipſius, hoc ipſo ſatis profitemur, & ſignificamus ipſum viuere, & in cœlis regnare.

Hæreticorum placitum.

Quartò dicendum eſt de diſtributione, ſeu diſpenſatione Euchariſtiæ. Circa quam hæretici huius temporis, licèt non admittant, Euchariſtiam eſſe ſacrificium, docent tamen huiuſmodi actionem ſeu diſtributionem, eſſe de neceſſitate huius conuiuij ſeu cœnæ,ita vt contra diuinum præceptum ſit, cōficere hoc ſacramentum, & non diſtribuere. Et fundari poſſunt in verbis Chriſti, *Hoc facite in meam commemorationem.* Ex quibus duplex ſumitur argumen-

A tum, primum, quia Chriſtus conſecrauit, & diſtribuit,& præcepit facere, quod ipſe fecit:ergo vtrumque fieri voluit, quoties hoc ſacramentum fit. Secundum eſt, quia Chriſti paſſio & memoria præcipuè recolitur in vſu,iuxta illud 1.ad Corinth.11. *Quotieſcunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis.* Vnde Concil. Trident. ſeſſ.13.cap.2.ſic ait, *Sacramentum hoc inſtituit, & illius ſumptione recolere nos ſui memoriam præcepit:* & Auguſtinus cap.cùm frangitur, de Conſecrat. diſtin.2. *Dum corpus* (inquit) *frangitur* (loquitur de fractione vſuali) *& ſanguis Domini in ora fidelium mittitur, Dominici corporis immolatio, eiúſque ſanguinis effuſio deſignatur,* & 20.contra Fauſtum, cap.18. *Chriſtiani,* inquit, *peracti eiuſdem ſacrificij* (ſcilicet crucis) *memoriam celebrant ſacroſancta oblatione, & participatione corporis & ſanguinis Chriſti;* actio ergo repræſentatiua paſſionis Chriſti includit vſum, ſeu communionem fidelium: ſed illa eſt actio ſacrificatiua; ergo. Atque hinc quidam etiam Catholici,quamuis non dicant,huiuſmodi diſtributionem eſſe de neceſſitate huius ſacrificij, dicunt tamen, quando fit, aliquo modo ad complementum ſacrificij pertinere: quod indicat Soto ſuprà, cùm dicit populum fidelem ſacrificio aſtantem, dum ſacramentum ſumit, per ipſam ſumptionem ſuo gradu & ordine ſacrificare; quia mors Chriſti non repræſentatur in conſecratione, ſed in conſumptione, & Cano ſuprà ferè eodem modo loquitur de conſumptione Sacerdotis & de ſumptione aliorum. Dico tamen, huiuſmodi ſacramenti diſtributionem factam à Sacerdote inter fideles aſtantes, neque eſſe iure diuino præceptum, quoties conſecratio fit, neque etiam, cùm fit pertinere vllo modo ad rationem, vel ſubſtantiam ſacrificij. Prior pars ſuprà ſatis probata eſt, diſputat.69. ſect.3. & definita eſt in Conc.Trident.ſeſſ.22.cap.6. & Can.8. & ne in re vulgari, & clara immoremur, plura de illa videri poſſunt apud Durandum, dicto libro 2. de ritibus Eccleſiaſt. cap. 4. Poſterior verò pars, quamuis non ſit ita certa:nam Concil.Trident. ſeſſ.22. Can.1. ſolùm damnat eos,qui dicunt, *offerri hoc ſacrificium, nihil aliud eſſe, quā nobis Chriſtum ad manducandum dari,* nihilominus videtur mihi ſatis certa, & ſequi ex priori: nam, ſi quotidiana Eccleſiæ ſacrificia integrè ac perfectè fiunt ſine huiuſmodi diſtributione; ergo omnino extrinſeca eſt ad ſubſtantiam vel perfectionem ſacrificij. Dices fortaſſe, hoc argumento ſolùm concludi, hanc actionem non ita pertinere ad perfectionem ſacrificij, vt ſine illa ſit mutilum, vel imperfectum ſacrificium, aut contra inſtitutionem Chriſti, non verò concludi, cùm adhibetur, non pertinere ad quandam maiorem perfectionem ſeu integritatem, quaſi extenſiuam. Reſpondetur ex primo inferri ſecundum: nam, ſi Chriſtus non inſtituit, aut præcepit, vt, cùm Euchariſtia ſacrificatur, populo diſtribuatur, qua ratione dici poteſt, quando contingit, has actiones proximè coniungi diſtributionem ipſam fieri partem ſacrificij? Item, ſæpe etiam cōtingit,in Eccleſia Euchariſtiam diſtribui, & tunc non fieri ſacrificium, vt quando ex præconſecratis miniſtratur, túncque diſtributio non eſt vllo modo pars ſacrificij, ſed eſt mera diſpenſatio ſacramēti, quæ fieri etiam poteſt in memoriam Chriſti; ergo nunquam eſt hæc diſtributio pars ſacrificij: nam, quòd tempore coniungantur, vel parum inter ſe diſtent,non mutat rationem,ſignificationem, aut inſtitutionem harum actionum. Præterea hoc confirmat vſus Eccleſiæ; frequenter enim non diſpenſatur communio, donec omnino eſt peractum ſacrificium,& populo diſcedendi facultas data illis verbis,

1.Cor.11

Soto.

Cano.

Diſtributio Euchariſtiæ inter fideles ſacrificio aſtātes, nec ex iure diuino fit neceſſariò, nec ſi fiat ad ſacrificiū vllatenus ſpectat. Conc. Trid. Durand.

Ite, Miſſa eſt: non ergo cenſet Eccleſia, diſpenſationem ſacramenti poſtea ſubſecutam, ad perfectionem ſacrificij vllo modo pertinere. Deinde, tota actio ſacrificandi proximè fit à Sacerdote: ſumptio autem ſacramenti, quatenus dicit vſum paſſiuum, communis eſt laicis; quatenus verò dicit diſpenſationem actiuam, poteſt per Diaconos proximè exerceri: nullo igitur modo pertinet ad actionem ſacrificandi. Tandem, in omni ſacrificio, participatio victimæ, præſertim quæ à populo fit, ſupponit ſacrificium conſummatum, non autem perficit illud, iuxta illud Prouerb. 9. *Immolauit victimas ſuas, poſuit menſam ſuam*; præcedit ergo immolatio, & inde conuiuium ex immolatis præparatur. Vnde eſt illud 1. ad Corinthios 10. *Nónne, qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris?* & ideo 1. Corinth. 5. *Paſcha noſtrum*, dicitur *Chriſtus immolatus*. Ex quo etiam Gregor. Nyſſ. quem ſuprà citauimus, orat. 1. de Reſurrect. colligit, prius Chriſtum ſe ſacrificaſſe, quàm diſcipulis in cibum dederit. Et ita etiam intelligitur modus loquendi Gregorij 4. Dialog. cap. 58. dicentis, *Pro nobis Chriſtus in hoc myſterio immolatur, eius quippe corpus ſumitur*; vis enim huius cauſalis in hoc poſita eſt, quòd ſumptio immolationem ſupponit. Neque exiſtimo, Doctores Catholicos aliquid contra veritatem hanc docere potuiſſe. Nam, ſi aliquando dicunt, hanc diſpenſationem pertinere ad perfectionem ſacrificij, non intelligunt de perfectione quaſi intrinſeca, & conſtitutiua ſacrificij, ſed de extrinſeca, quæ eſt per modum actionis tranſeuntis. Et ſimiliter, quando fideles dicuntur offerre, nõ eſt intelligendum, quòd per ſe offerant, ratione communionis, quam recipiunt, ſed quòd per Sacerdotem offerant modo infrà explicando. Quod verò Soto ait, paſſionem Chriſti non repræſentari in conſecratione, ſed in ſumptione, improbabile eſt; priùs enim repræſentatur in conſecratione, vt dicemus latiùs ſectionibus ſequentibus. Deinde verò etiam repræſentatur in ſumptione; vel quia vis conſecrationis quodammodo manet in re conſecrata; inde enim fit, vt quantum eſt ex vi verborum corpus ſeparatim à ſanguine ſumi poſſit; vel certè, quia per ſumptionem expreſſiùs repræſentatur Chriſti ſepultura, & conſequenter etiam mors. Ex quo obiter ſatis reſponſum eſt ad fundamentum contrariæ ſententiæ. De verbis autem illis; *Hoc facite*, ſæpius in ſuperioribus dictum eſt, ſignatim verò dicta diſputatione ſexageſima nona, ſectione tertia.

Prouerb. 9. — *1. Cor. 10.* — *Greg. Nyſſ.* — *Gregor. Mag.*

SECTIO IV.

Vtrùm conſecratio ſit de eſſentia huius ſacrificij.

1. Opinio. PRima ſententia eſt, conſecrationem eſſe quidem aliquid præuium ad ſacrificium; propriè tamen neque eſſe de eſſentia, neque partem ſacrificij. Quod declaratur exemplo ſuprà poſito de Incarnatione, quæ neceſſaria quidem fuit ad ſacrificium Chriſti cruentum, non tamen fuit pars eius, ſed veluti præparatio quædam rei offerendæ, ſeu materiæ ſacrificandæ, iuxta illud ad Hebr. 7. *Corpus autem adaptaſti mihi*; ita enim ſe habet cõſecratio ad ſacrificium incruentũ, ſicut ſe habuit incarnatio ad cruentum: nam, ſicut Deus factus homo, in cruce oblatus eſt; ita Chriſtus factus panis vitæ, in altari offertur: ſicut ergo ibi ſupponitur Incarnatio, ita hìc conſecratio; non ergo eſt pars ipſius ſacrificij. Et ſimile argumentũ ſumi poteſt ex veteribus ſacrificiis; verbi gratia, agni Paſchalis, productio enim agni neceſſaria erat ad ſacrificium, nõ vt pars eius, ſed vt effectio rei ſacrificandæ; ſic enim comparatur conſecratio ad hoc ſacrificium, ſeu ad rem in ipſo offerendam. Et confirmatur: nam in die Paraſceues offertur verum ſacrificium abſque conſecratione, quæ iam ſupponitur antea facta: nam illa oblatio fit ex præconſecratis; ergo ſignum eſt conſecrationem ſolùm requiri, vt quid præuium: nam conſecratio, quæ præceſſit, non poteſt eſſe pars præſentis ſacrificij. Primum antecedens patet ex oratione, quam Eccleſia in officio illiùs diei profert, *In ſpiritu humilitatis, & in animo contrito ſuſcipiamur à te Domine, & ſic fiat ſacrificium noſtrum in cõſpectu tuo hodie, vt placeat tibi Domine Deus*, & poſtea dicit Sacerdos; *Orate fratres, vt meũ & veſtrum ſacrificium, &c.* Et cõfirmari poteſt, quia non eſt veriſimile, Eccleſiam illo die omnino priuari ſacrificio, & oblatione ad Deum. Vnde Auguſt. epiſt. 118. c. 2. generaliter & ſine exceptione dicit; *Omnibus diebus offertur Deo ſacrificium in Eccleſia*, & D. Thomas hìc, art. 2. ad 2. dicit, eo die offerri & conſumi hoſtiam priùs conſecratam, ne priuetur Eccleſia fructu paſſionis Chriſti; ſentit ergo ibi fieri ſacrificij oblationem: nam fructus paſſionis Chriſti non applicatur Eccleſiæ per myſterium Euchariſtiæ, niſi vt ſacrificium eſt: nam, vt eſt ſacramentum, ſolùm prodeſt ſumenti. Et confirmatur ſecundò: nam ſi dies Paraſceues ſit dies feſtus, tenentur fideles adeſſe Eccleſiaſtico officio; ergo ſignum eſt, ibi offerri ſacrificium, & dici Miſſam, quoad ſubſtantiam eius, quia fideles ſolùm tenentur ad audiendum Miſſam in die feſto: vnde, ſi illa non eſſet Miſſa, non tenerentur illam audire. Confirmatur vltimò: nam in Concilio Laodic. cap. 49. & in VI. Synodo, Can. 52. ſic dicitur; *In omnibus ſanctæ Quadrageſimæ ieiunij dieb. præterquam Sabbato, & Dominica & ſancto Annunciationis die fiat ſacrum præſanctificatorum miniſterium.* Quibus verbis ſignificatur fuiſſe Græcorum conſuetudinem, vt in diebus ieiunij Quadrageſimalis conſecratio non fieret; ſed quòd fieret oblatio ex præconſecratis: non eſt autem veriſimile, omnibus illis diebus fuiſſe ſacrificium prætermiſſum; ergo cenſebatur fieri ſacrificium abſque conſecratione. Vnde & ſacrum miniſterium appellatur; quo nomine ſacrificium ſignificari ſolet. Et hanc ſententiam ſic expoſitam tenet Ledeſm. in 4. 1. p. q. 23. art. 7. citans Albertum d. 13. ar. 24. Qui tamen ibi dicit, in die Paraſceues fieri immolationem; mox ſubiungens, illo die non fieri immolationẽ in ſacramento. Et Scotus, Gabr. & Ruard. ſect. præcedente relati, videntur aſſerere conſecrationem non eſſe eſſentialem ſacrificio.

Auguſt. — *D. Thom.* — *Conc. Laodic.* — *VI. Synod.*

Dico tamen, conſecrationem eſſe omnino intrinſecam, & eſſentialem huic ſacrificio. Hanc exiſtimo eſſe ſententiam D. Thom. q. 83. art. 4. & eum indicat Gab. lect. 15. & 16. in Can. Soto, Cano, & Alan. citati ſect. præcedente. Caſſal. lib. 1. de ſacrif. c. 20. Tiletan. in Reſp. ad Apolog. Illyric. cap. 15. Bellarm. lib. 1. de Miſſ. cap. vlt. & alij citandi ſect. ſequentibus. Vt autem hanc ſententiam probemus oportet aduertere, eam non poſſe conuinci pura ratione, ex ſola rei natura deſumpta (quicquid multi ex prædictis authoribus conentur) quia ratio ſacrificij, vt ſæpe dixi, ex inſtitutione pendet: inſtitutio autem multis modis fieri potuit, neque per ſe ex natura rei repugnabat, Chriſtum inſtituere hoc ſacrificium in aliqua actione conſequente conſecrationem: ipſam autem conſecrationẽ ſolùm requirere, vt effectionem rei conſecrandæ, & tãquam præparationem ad ſacrificium, ſicut præcedens opinio dicebat. Et ſimiliter, ſicut conſumptio animalis per ignem in ſacrificium aliquando inſtituta eſt; ita cõſumptio Euchariſtiæ conſecratæ potuit in ſacrificium inſtitui, non vt eſt vſus ſacramenti, ſed vt eſt quædam immutatio rei ſacræ facta à miniſtro publico ritu ſolemni in honorem

Euchariſtico ſacrificio cõſecratio eſt eſſentialis. — *D. Thom.* — *Gabr.* — *Soto.* — *Cano.* — *Alanus.* — *Caſſal.* — *Tiletan.* — *Bellarm.*

Dei.

Dei. Itaque nulla ratione negari poteſt hoc fuiſſe A poſſibile; quia in huiuſmodi genere inſtitutionis nulla poteſt repugnantia oſtendi. At verò, loquendo de poſſibili, etiam videtur per ſe notum & certum, potuiſſe conſecrationem inſtitui, vt eſſentialiter ſit actio ſacrificandi, ſeu eſſentia eius: nam etiam hæc actio eſt maximè ſacra, & aptiſſima ad profitendam Dei maieſtatem & omnipotentiam, vt ex dicẽdis euidentiùs conſtabit. Cùm igitur vtrumque horum poſſibile ſit, quid iam ſit factum, non ex ſola ratione, ſed inſtitutione petendum eſt: quòd autem talis fuerit Chriſti inſtitutio, qualis à nobis in concluſione explicatur. Probatur primò ex facto Chriſti, prout ab Euangeliſtis narratur: nam expreſsè ſolùm dicunt, conſecraſſe panem & vinum, & dediſſe B diſcipulis ſuis; & ex hoc ſolùm colligimus cum Patribus, illum ſacrificaſſe; ergo maximè ratione conſecrationis, diſtributio enim non pertinet ad ſacrificium, vt dixi: ergo conſecratio eſt de eſſentia ſacrificij. Neque enim eſt veriſimile, Euangeliſtas prætermiſiſſe actionẽ maximè eſſentialem huic ſacrificio. Et confirmatur ex illis verbis, *Hoc facite in meam commemorationem*; quibus conſecratio principaliter præcepta eſt: nam per illam Chriſti paſſio expreſſiùs repræſentatur, dum corpus & ſanguis ex vi verborum ſeparatim conſecrantur. Secundum argumentum ſumimus ex ſacerdotio legis nouæ, in quo præcipua poteſtas datur ſupra corpus Chriſti verum, ad C conſecrandum ſeu conficiendum illud: nam forma, quæ formaliter & eſſentialiter conſtituit Sacerdotem nouæ legis, eſt character ſacerdotalis: hic autem character per ſe primò eſt poteſtas conſecrandi, in qua fundatur alia poteſtas in corpus Chriſti myſticum. Atque ita Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 1. primùm omnium dicit, datam eſſe Sacerdotibus poteſtatem conſecrandi, quam in c. 4. dicit dari per impreſſum characterem: eſt ergo poteſtas conſecrandi de eſſentia ſacerdotis nouæ legis; ergo & conſecratio ipſa erit de eſſentia ſacrificij. Probatur conſequentia, quia ſacerdotium per ſe primò eſt propter ſacrificium; ergo illa actio, ad quam per ſe primò datur ſacerdotalis poteſtas, erit etiam primariò de eſſentia ſeu ra- D tione ſacrificij. Dices, hoc argumento ſolùm probari, conſecrationem neceſſariò ſupponi ad ſacrificiũ; ideóque datam eſſe ſacerdoti poteſtatem conſecrandi, quia data eſt poteſtas offerendi, quæ poteſtates in re ſunt vna; prout tamen ratione diſtingui poſſunt: poteſtas conſecrandi dicetur prior ordine executionis, quia conſecratio antecedere debet, & hoc ſenſu verum eſt, primò datam eſſe illam poteſtatem ad conſecrandum: ordine autem intentionis, dicetur prior poteſtas offerendi, quia conſecratio eſt propter oblationem: & ita in hoc genere erit oblatio prior conſecratione. Sed contrà: nam, ſi hoc verum eſſet; ergo per ſe loquẽdo, non eſſet neceſſariũ habere poteſtatem cõſecrandi eum, qui habet poteſtatem offerendi: cur enim non poſſet aliquis offerre ab alio E conſecrata; etenim, ſi nunc poteſt oblatio fieri ex præconſecratis, poteſt vnus Sacerdos offerre hoſtiam ab alio conſecratam; ergo ſimiliter poſſet etiã aliquis non habens poteſtatem conſecrandi offerre conſecrata ab alio; ſicut ſacramentum Extremæ vnctionis dari non poteſt, niſi ex oleo benedicto ab Epiſcopo; tamen, quia benedictio olei, non eſt pars eſſentialis aut intrinſeca ipſius ſacramenti; ſed quædam conditio neceſſariò præſupponenda ex parte materiæ: ideo poteſt ſacerdos ſimplex habere poteſtatem conferendi illud ſacramentum; licèt non habeat poteſtatem benedicendi oleum: quia poteſt vti oleo ab Epiſcopo benedicto. Et idem ſuo modo

Concil. Trid.

eſt in Confirmationis ſacramento, cuius materia eſt Chriſma ab Epiſcopo conſecratum: nec poteſt illa conſecratio ſimplici ſacerdoti committi, & tamen adminiſtratio ipſius ſacramenti poteſt illi tribui, ſaltem ex Pontificis diſpenſatione; quia illa conſecratio non eſt intrinſeca pars ſacramenti, ſed conditio præſuppoſita. Sic igitur in præſenti, ſi conſecratio non eſt de eſſentia, ſed præſuppoſita ad ſacrificium, poſſet aliquis ſacrificare præconſecratum ab alio; & tunc non poſſet reddi ratio, cur poteſtas offerendi non poſſet conuenire, vel committi ei, qui non habet poteſtatem conſecrandi, verbi gratia, Diacono, cui interdum etiam committitur diſpenſatio huius ſacramenti conſecrati; ſolùm, quia diſpenſatio non includit intrinſecè conſecrationem, ſed ſupponit eam, & ita poteſt illam ſupponere, vt ab alio factam.

Occurritur tacitæ euaſioni.

Video, poſſe aliquem reſpondere, voluiſſe Chriſtum illas duas poteſtates eſſe in re inſeparabiliter coniunctas, & poteſtatem offerendi, vel intrinſecè ſupponere ex Chriſti ordinatione, vel identicè includere poteſtatem conſecrandi in eodem ſuppoſito; & ideo non poſſe poteſtatem offerendi ineſſe, vel communicari ei, qui non habet poteſtatem conſecrandi. Sed, licèt hoc verum ſit, tamen hoc ipſum eſt probabiliſſimum ſignum, ſicut poteſtas conſecrandi & offerendi inſeparabiliter coniunguntur in eodem ſuppoſito; ita vtramque vnam & eandem in re eſſe; & quamuis ratione à nobis diſtinguantur hæ actiones, tamen in re ipſa, Chriſtum conſecratione offerri, & ſacrificatione ipſa conſecrari: nam hinc etiam fit, vt vtraque poteſtas ſimul, & vnico verbo, & influxu (vt ſic dicam) conferatur. Tertiò principaliter argumentari poſſumus ex teſtimoniis Patrum, qui conſecrationem ipſam, oblationem ſeu immolationem vocant, vt ex Cypriano, Ambroſio & Gregorio retulimus in ſectione præcedente; & plures afferam ſectione ſequente, ne fiat repetitio. Quartò poſſumus argumentari ex congruitate ipſius actionis; eſt enim conſecrationis actio ad ſacrificandum aptiſſimæ: nam, & eſt maximè ſacra, & per eam fit aliquid maximè ſacrum; ſcilicet, caro & ſanguis Chriſti, quibus Deus maximè colitur: fitque admirabili modo, in quo diuina omnipotentia, & ſapientia maximè declaratur: vnde fit, vt per huiuſmodi actionem, & eius vſum fiat quædam profeſſio, & recognitio diuinæ omnipotentiæ; eſt ergo huiuſmodi actio ad rationem ſacrificij aptiſſima: cur ergo dubitabimus, hanc potiſſimum eleuaſſe & impoſuiſſe Chriſtum Dominum, vt eſſet nouæ legis ſacrificium?

Quintò eſt optima coniectura: nam principale offerens in hoc ſacrificio eſt Chriſtus; ergo illa actio maximè eſt de eſſentia huius ſacrificij, quæ potiſſimùm fit in perſona Chriſti: hæc autem eſt actio conſecrandi; ergo. Primum antecedens infrà latè probandum eſt. Prima verò conſequentia per ſe nota videtur, quia in tantum Chriſtus eſt principale offerens, in quantum in nomine eius, & in perſona eius, actio ſacrificandi exercetur. Secundum autem antecedens, præterquam quòd eſt communis ſententia Sanctorum, præſertim Ambroſ. lib. 3. & 4. de ſacram. probatur ſufficienter ex verbis conſecrationis, quæ in perſona Chriſti proferuntur, quia non materialiter, ſed formaliter dicuntur, vt ſuprà vidimus; cætera verò fieri poſſunt à Sacerdote, vel in perſona propria, vel vt à publico miniſtro Eccleſiæ: vt ſunt ſacramenti ſumptio, & aliæ cæremoniæ, vel orationes. Sextò ſumitur argumentum ex aliis actionibus, etenim, ſi conſecratio excluditur ab eſentiali ratione ſacrificij, nulla remanet actio, in qua poſſit hæc eſentia conſiſtere, præter ſumptionem ſacramenti,

Ambroſius.

qua omnes aliæ actiones, de quibus eſſe poſſet aliqua apparentia, vel dubitatio, excluſæ ſunt: incredibile autem videtur, totam eſſentiam huius ſacrificij in ſola ſumptione ſacerdotis poſitam eſſe. Primò quidem, quia conſecratio eſt multò excellentior actio, & maiora continet myſteria. Secundò, quia ſumptio magis pertinet ad vſum ſacramenti, magíſque videtur conſiſtere in receptione, quàm in actione ad offerendum accommodata. Tertiò, quia aliàs, quoties Sacerdos aliquis communicaret, offerret, vel ſaltem poſſet offerre, ſi vellet ea intentione facere: nam, quòd ſit indutus veſtibus ſacris, vel alias cæremonias adhibeat, vel omittat, non obſtat, quo minus ſacrificium factum teneat, quamuis fortaſſe illicitè fiat, cùm illa omnia non ſint de eſſentia: ſicut, ſi verum eſt, ſacrificium in conſecratione conſiſtere, quoties ſacerdos conſecrat, ſacrificat etiam ſi ex malitia id faciat ſine veſtib. aut cæremoniis alliis. Et hoc eodem exemplo ſatis probatur prima ſequela, & ratio eius eſt manifeſta: nam poteſtas offerendi eſt inſeparabilis, & indelebilis à Sacerdote; ita vt, licèt per Eccleſiam ligari poſſit, quoad vſum, non tamen poteſt radicitus auferri, quoad vim & facultatem: ergo, ſi aliàs ſufficiens actio ad ſacrificandum eſt ſola ſumptio ſacraméti, à Sacerdote facta animo offerendi, nihil vetat, quo minùs ſacerdos, quoties communicat, poſſit habere hunc animum, & conſequenter verum vſum talis poteſtatis: ac denique, quòd verum ſacrificium efficiat, quod tamen per ſe videtur ſatis abſurdum. Quartò, quia hinc ſequitur, ſacrificium hoc in exteriori actione viſibili non differre ab vſu ſacramenti, ſed ſolùm in intentione interna, vel ad ſummum, in conditione perſonæ; ſcilicet, quòd debet eſſe ſacerdos, vt ſumptio eius ſit ſacrificalis, tamen in ipſomet Sacerdote non poterunt diſtingui, niſi per intentionem internam; ſupponendo præcipuè, quòd ipſemet ſumat vtramque ſpeciem, & non ab alio recipiat. Hoc autem, & per ſe incongruum videtur: nam viſibile ſacrificium debuit etiam in ipſo ritu externo, diſtingui aliquo modo ab vſu ſacramenti; & nulla etiam ratione ſuaderi, aut probari poteſt. Vltimò probatur noſtra ſententia ab inconueniente: nam, ſi conſecratio non eſt de eſſentia ſacrificij, ſed ſolùm quid præuiũ; & ſacrificatio conſiſtit ſolùm in vſu rei præconſecratæ; inquiro, cur non poſſit conſecratio fieri, etiam ſi ſacrificatio ſubſecutura nó ſit? ſuppoſitis enim illis principiis, nulla ſufficiens huius rei ratio dari poteſt: quia illa duo non ſunt per ſe & eſſentialiter connexa, imò ſacrificatio dicitur poſſe fieri ſola, & ſeparata à conſecratione, quæ multo tempore anteceſſit; ergo pari ratione poterit conſecratio fieri ſola, & ſeparata à ſacrificatione, facilius enim prius ſeparatur à poſteriori, quàm è conuerſo. Poſſet autem id fieri, vel propter ſacrificationem, longo pòſt tempore futuram; vt verbi gratia, poſſit ſacrificatio publicè & coram populo fieri, ſi fortaſse tunc non poſset fieri commodè conſecratio. Exemplum eſſe poteſt in die Paraſceues; ſi, verbi gratia, in die Cœnæ oblitus eſſet ſacerdos conſecrare hoſtiam pro ſequente die, cur non poſſet peracta Miſſa illius diei nouam hoſtiam conſecrare? non vt tunc ſacrificaret iterum, ſed pro die ſequente, vel certè poſſet hoc fieri propter alios fines, vt verbi gratia, propter communicandum ægrotum in periculo mortis exiſtentem.

Fundamenta contrariæ opinionis diſſoluuntur.

Ad fundamentum contrariæ ſententiæ negatur, conſecrationem eſſe præparationem ad ſacrificium, & non potiùs ipſam eſſentialem actionem ſacrificij, vel totam, vel præcipuam. Ad probationem autem reſpondetur ex dictis, Chriſtum hìc eſſe rem oblatam, non vt materiam, ſed vt terminum ſacrificationis; & ideo non oportere, vt priùs tempore, vel natura ſupponatur actioni ſacrificandi, quare non eſt ſimile, quod de Incarnatione aſſerebatur; tum quia Chriſtus, vt homo viuus, fuit materia ſacrificij cruenti: tum etiam, quia idem met fuit principale offerens, non vt Deus tantùm, ſed vt Deus homo, quomodo per Incarnationem eſſe cœpit; at verò in præſenti Chriſtus, vt principale offerens, ſupponitur ante conſecrationem, quia non offert, vt eſt ſub ſpeciebus, ſed vt in propria ſpecie exiſtit: offertur autem, vt eſt ſub ſpeciebus, non vt materia, ſed vt terminus oblationis, vt dictum eſt.

In die Paraſceues non offertur Euchariſtia ſacrificium.

In confirmatione petitur, quid dicendum ſit de officio diei Paraſceues: an in illo fiat verum ſacrificium, necne. Reſpondetur autem iuxta principium poſitum, illo die non offerri ſacrificium proprium nouæ legis, & à Chriſto Domino inſtitutum. Ita ſentit D. Thom. art. 2. ad 2. vbi in argumento ſupponit illo die non offerri ſacrificium, & rationem inquirit, cur in die Natalis Domini ter celebretur hoc ſacramentum, in Paraſceue autem totaliter omittatur. In reſponſione autem non negat, quòd aſſumptum fuerat, ſed reddit rationem, cur in nocte Natiuitatis tres Miſſæ dicantur, ſcilicet propter tres Chriſti generationes, ſcilicet æternam, temporalem ſecundùm carnem, & ſpiritualem; in Paraſceue autem ſignificat, nullam Miſſam dici, ſeu non fieri ſacrificium, in quo myſticè repræſentetur mors Chriſti; quia eo die recolimus realem mortem eius, ſeu ſacrificium cruentum; prout in ſimili die, re ipſa geſtum eſt. Vbi etiam animaduerſione dignum eſt D. Thom. aſſerere, ideo non fieri tunc conſecrationem, ne fiat expreſſa, ac myſtica repræſentatio mortis Chriſti. Supponit ergo hanc repræſentationem fieri in ipſa conſecratione, & conſequenter in illa maximè conſiſtere myſticam ſacrificationem. Et idem ſentiunt communiter Theologi de officio illius diei Paraſceues, in 4. d. 13. vbi Richard. art. 2. q. 2. eandem rationem tetigit Paludan. q. 2. Maior diſtin. 12. q. 2. Gabr. lect. 14. in Can. Durand. in Rationali diuinorum officiorum, libr. 6. c. 77. n. 34. & ſeq. Vvaldenſ. de ſacram. cap. 88. & 89. Raban. lib. de inſtit. Cleri. c. 67. vbi adducit figuram huius myſterij: nam in lege veteri eo die, quo ſemel in anno ſummus Sacerdos intrabat in ſancta ſanctorum, alij ſacerdotes non ſacrificabant. Vnde Hugo de ſanct. Vict. lib. 3. miſcell. cap. 43. *Non ſacrificant* (inquit) *amici, dum trucidant inimici.* Et idem ſentiunt Doctores Iuris Canonici, quos ſequuntur, & partim referunt, Nauar. in Sum. cap. 25. n. 88. Couar. in cap. Alma mater, p. 1. §. 5. n. 6. cum Glo. in cap. viſum eſt, de Conſecrat. diſt. 1. & in c. Sabbato, de Conſecrat. d. 3. & inſinuatur in illo textu, vbi Innocentius dicit, Eccleſiam eo die ſacramenta penitus non celebrare: celebrationem enim ſacramentorum, quaſi per antonomaſiam vocat Miſſæ ſacrificium, vt omnes exponunt. Et confirmatur optima coniectura: nam de eſſentia, vel ſaltem de ſubſtantiali integritate huius ſacrificij eſt, quòd fiat ſub duabus ſpeciebus conſecratis, vt infrà oſtendemus, ſed eo die non conſumitur, niſi vna ſpecies; ergo ſignum eſt, non fieri ſacrificium: quomodo enim Eccleſia faceret ſacrificiũ mutilum? cùm vel in hoc diſpenſare non poſſit, vel certè nulla ſit ſufficiens ratio diſpenſandi. Tandem tota illa cæremonia, prout illo die fit, eſt ab Eccleſia inſtituta, nihílque in ea fit in propria Chriſti perſona. Imò fortaſſe ideo tunc non fit conſecratio, ne Chriſtus in propria perſona viuens, & loquens introducatur eo die, quo mortuus recolitur: & eadem ratione non interponitur eius perſona, vt offerens ſacri

Richard. Paludan. Maior. Gabr. Durand. Vvaldenſ. Raban.

Hugo Vict.

Nauar. Couar.

ſacrificium incruentum, ſed ſolùm fit repræſentatio eius, vt offerentis cruentè; non ergo fit eo die proprium ſacrificium in Eccleſia; quia nullum fieri poteſt in ea ſacrificium, in quo Chriſtus non ſit principale offerens. Quando ergo in officio illius diei ſacrificium nominatur, vel latè ſumitur pro quocunque ſacro miniſterio, vel ſignificatur ipſa hoſtia conſecrata, eo modo, quo victima ſacrificij ſolet interdum ſacrificium appellari. Generales autem locutiones, quòd omnibus diebus offertur Deo ſacrificium in Eccleſia, non excludunt ſingularem exceptionem, quamuis illam expreſsè non exprimant. De conſuetudine autem Græcorum non conſecrandi in diebus Quadrageſimæ, præterquam ſabbatis & Dominicis diebus, reſpondetur primum, illam conſuetudinem non ſatis colligi ex Concil. Laodiceno: nam verba eius in c. 49. ſunt, *quod non oportet in Quadrageſima panem benedictum offerre, niſi in ſabbato & Dominica*; non enim conſueuit nomine *panis benedicti* Euchariſtia ſignificari, quòd ſi fortaſse ibi ita exponatur, ibidem abſolutè dicitur non eſſe offerendum aliis diebus: de oblatione autem ex præconſecratis nulla ibi fit mentio; conſequenter verò concedendum eſt, illis diebus non fuiſſe oblatum ſacrificium: quòd ſi hoc inconueniens videatur, reſpondemus, illam conſuetudinem non fuiſſe receptam, nec probatam ab Eccleſia Romana.

SECTIO V.

Vtrùm ſumptio ſacramenti, prout à Sacerdote fit, ſit de eſſentia huius ſacrificij, vel potiùs tota eſſentia in ſola conſecratione conſiſtat.

1. Opinio.

PRima ſententia eſt, ſacerdotalem ſumptionem eſſe de eſſentia huius ſacrificij, non quatenus eſt qualiſcunque vſus ſacramenti, ſed quatenus eſt perfacta conſumptio, & immutatio victimæ oblatæ. Ita inſinuat Gab. lect. 26. in Can. & apertiùs docent moderni Thomæ, Soto, d. 13. quæſt. 1. art. 6. & 8. quæſt. 2. artic. 2. qui etiam dicit, potiorem partem eſſentialem huius ſacrificij eſſe ſumptionem ſacerdotis, idē tenet Ledeſm. 1. par. 4. q. 23. artic. 4. Cano. 12. de locis, c. 13. quos ſecutus eſt Bellarm. lib. 1. de Miſſa, c. vlt. fauet D. Thom. q. 80. art. 12. ad 3. quatenus dicit, ſacerdotem in perſona totius populi, corpus & ſanguinem ſumere: nam in hoc ſignificat, illam ſumptionem non eſſe merum vſum ſacramenti, qui eſt merè perſonalis, ſed eſſe actionem ſacrificalem; ſolùm enim actiones, quæ huiuſmodi ſunt, fiunt à Sacerdote in perſona totius populi: & hac quæſt. art. 4. dicit, Euchariſtiam offerri, vt ſacrificium; conſecrari verò & ſumi, vt ſacramentum; qui locus, quamuis aliàs difficilis ſit, quia videtur vtramque actionem diſtinguere ab actione offerendi, in hoc tamen fauere videtur præſenti ſententiæ: quia illas inter ſe æquiparat, vt ad rationem ſacrificij admittantur, vel excludantur formaliter, aut materialiter, & eadem q. artic. 6. ad 3. ſignificat, ſacrificium perfici per ſumptionem; dicit enim, ſi contingat, poſt conſecrationem vtriuſque ſpeciei aliquid mortiferum reperiri in calice, propter quod non poſſit à Sacerdote ſumi, debere iterum vinum apponi & conſecrari, vt ſacrificium perficiatur; at verò, ſi ſola conſecratio eſſet de eſſentia ſacrificij, ſacrificium iam fuiſſet perfectum; quia iam fuerat vtraque ſpecies conſecrata. Ratione probari poteſt; primò, quia de ratione ſacrificij generatim eſt, vt ſacerdos ſacrificans de victima oblata participet, vt D. Thom. docet q. 82. art. 4. ex Concilio Toletano XII. & ex Dionyſio, & Auguſtino, quos ibi citat. Vnde concludit, etiam in hoc ſacrificio, neceſſarium omnino eſſe, vt, quoties ſacerdos

Gabriel. Soto. Cano. Bellarm. D. Thom.

Conc. Tolet. XII.

A ſacrificat, toties corpus & ſanguinem Domini ſumat, iuxta illud 1. ad Corinth. 10. *Nónne qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris?* quod ad hoc propoſitum citatur à dicto Concilio Toletano XII. cap. 5. 1 Corint. 10.

Secunda ratio, & præcipua huius ſententiæ eſt, quia de eſſentia ſacrificij eſt, & præſertim holocauſti, vt tota victima conſumatur, & realiter immutetur, ſed hoc non fit in hoc ſacrificio, niſi per ſumptionem Sacerdotis, vt conſtat, quia ante illam Chriſtus realiter manet ſub ſpeciebus; & vt ſic eſt victima ſacrificanda; ergo ſumptio, per quam quodammodo perfectè immutatur, & amittit illud eſſe, quod ſub ſpeciebus habet, eſt de eſſentia ſacrificij: nam hoc ſacrificium eſt etiam holocauſtum, in quo
B victima debet perfectè conſumi. Reſponderi poteſt, ibi fieri realem immutationem totius ſubſtantiæ panis & vini. Sed hoc non ſatis eſt; tum, quia panis non eſt præcipua res oblata, ſed Chriſtus; tum etiam, quia nec panis ipſe omnino conſumitur per illam immutationem, cùm adhuc ſpecies eius remaneat; & ita nondum videtur holocauſtum cōſummatum; tum denique, quia illa immutatio panis & vini inſenſibilis eſt: mutatio autem victimæ, cùm in ſacrificio ſenſibili fit, debet eſſe ſenſibilis. Aliter reſpondent alij, hîc fieri immutationem, non realem, ſed myſticam, quatenus ex vi verborum corpus, & ſanguis ſeparatim conſecrantur, & per eas cruenta Chriſti mors, quæ fuit verum holocauſtum, repræ-
C ſentatur. Sed neque hoc ſatisfacit: alioqui hoc non eſſet verum, & reale ſacrificium, ſed tantùm figura & imago ſacrificij; quia illa non eſt realis immutatio ſeu mactatio, ſed tantùm ſignum & repræſentatio realis mactationis: non ergo hoc ſatis eſt ad verum & reale ſacrificium.

Secunda ſententia eſt, ſumptionem ſacerdotalem ſacramenti Euchariſtiæ non eſſe de eſſentia ſacrificij eiuſdem Euchariſtiæ, ſed eſſe quid poſterius, ſolúmque pertinens ad perfectionem, quaſi extrinſecam talis myſterij, totámque eſſentiam ſacrificij in conſecratione conſiſtere. Ita ſentiunt in Scholaſticis, D. Thom. hîc, q. 79. art. 5. vbi dicit, Euchariſtiam
D habere rationem ſacrificij, in quantum offertur, rationem autem ſacramenti, in quantum ſumitur, & q. 82. art. 4. ad 1. ait, quòd conſecratio chriſmatis, vel cuiuſcunque alterius materiæ, non eſt ſacrificium, ſicut eſt conſecratio Euchariſtiæ: & q. 83. art. 4. vbi omnes ferè cæremonias & actiones Miſſæ declarat, ſic inquit; *Quartò petit* (ſcilicet Sacerdos) *hoc ſacrificium peractum, eſſe Deo acceptum, cùm dicit; Supra quæ propitio ac ſereno vultu reſpicere digneris, &c.* quam orationem profert Sacerdos ſtatim poſt conſecrationē vtramque ſpeciem: tunc ergo cenſet D. Thomas, iam eſſe peractum ſacrificium, & inferiùs ſubdit; *Deinde agitur de perceptione ſacramenti, primò percipiente Sacerdote, poſtmodum aliis*: cenſet ergo, totum hoc fieri iam peracto ſacrificio, & tam perceptionem ſacerdotis, quàm aliorum, eſſe extra rationem ſacrificij. Idem
E ſentit Bonauent in 4. diſtinct. 14. artic. 1. q. 4. Maior diſt. 9. & ex modernis, Alan. lib. 2. de ſacrificio Miſſæ, cap. 25. Caſſal. lib. 2. de ſacrif. cap. 25. Epiſcop. Oxom. tractatu de ſacrificio, cap. 11. Catherin. Opuſc. de ſacrificio Miſſæ. Palacius in 4. diſtinct. 8. diſput. 1. & 4. Turrian. lib. 8. Conſtit. in Scholiis ad cap. 5. 10. 11. 12. & 14. vbi inter alia refert, Simeonem Archiepiſcopum Theſſalon. libro de Myſter. Miſſ. cap. 3. diſtinctè inquirentem, an Chriſtus ſacrificauerit ante vel poſt conſecrationem; reſpondentémque, neque ante, neque pòſt, ſed in ipſa conſecratione ſacrificaſſe, *Quia tunc facta eſt mutatio ex pane non mactato in corpus Chriſti mactatum*: quæ verba ferè habentur apud

2. Opinio.

D. Thom.

D. Bonau. Maior Alanus. Caſſal. Oxom. Cather. Turrian.

apud Nicolaum Cabaſilam in expoſitione Liturgiæ, cap. 32. Fundamentum huius ſententiæ eſſe poteſt, quia conſecratio eſt ſufficiens actio ad ſacrificandum, & continet repræſentationem mortis Chriſti: eſt ergo ſufficiens mactatio myſtica; ergo in illa ſola conſiſtit eſſentia huius ſacrificij. Quod fundamentum probabile eſt, indiget tamen maiori declaratione. Et ideo, vt radix huius dubitationis intelligatur, illud quod ſuprà notauimus, hic etiam obſeruandum eſt; ſacrificij eſſentiam in particulari, & quoad actionem ad ſignificandum impoſitam, pendere ex inſtitutione: inſtitutionem autem ſupponere quidem in ipſis actionibus aliquid, quod ex ſe illis conuenit, ſc. aptitudinem & decentiam ad talem vſum, ſeu ſignificationem, non tamen ex ſolis rebus ipſis oriri, aut in eis ſolis fundari poſſe, cùm pendeat ex voluntate inſtituentis; fieri enim poteſt, vt aliqua actio de ſe apta ſit ad ſacrificium, & tamen non ſit ad talem vſum aſſumpta. Item, quòd aliqua actio per ſe ſola poſſit eſſe ſufficiens ad ſacrificandum, ſi imponatur, & tamen, quòd de facto non ſufficiat; quia nõ eſt per ſe aſſumpta, & impoſita, ſed vt cõiuncta cum aliis, ſicut in ſacramentis ſola ablutio ſine verbis, vel ſola vnctio manuum, ſine vnctione oculorum, &c. poſſet ſufficere ad ſacramentum Baptiſmi, vel Extremæ vnctionis cõficiendum, ſi Chriſtus voluiſſet, de facto tamen non ita eſt. Triplex ergo hinc oritur quæſtio. Prima eſt de aptitudine, an ſola conſecratio per ſe ſumpta fuerit apta ad totam ſacrificij eſſentiam conſtituendam. Secunda, an etiam conſecratio ſimul cum ſumptione potuerit coniungi, vt per modum vnius artificialis compoſiti vnum ſacrificium conſtituatur. Tertia, ſi vtrumque horum eſt poſſibile, quomodo inſtitutio facta ſit.

Sola conſecratio apta eſt ad integrum ſacrificium fundandum.

Dico ergo primò: Sola conſecratio eſt ſufficiens, & de ſe apta, vt poſſit imponi, vt in ea tota eſſentia alicuius ſacrificij conſiſtat. Hæc concluſio videtur mihi certiſſima, quia in conſecratione poteſt fundari tota ſignificatio, tam myſtica, quàm moralis, ad ſacrificium ſufficiens; ergo illa per ſe eſt apta, vt in ea ponatur tota eſſentia ſacrificij. Antecedens patet, quia per illam repræſentatur paſsio Chriſti. Poteſt etiam imponi in recognitionẽ ſupremi cultus Deo debiti, vt authori rerum omniũ, quatenus per hanc actionem fit mirabilis quædam, & ſupernaturalis rerum immutatio, in hunc finem, vt Deo offeratur, ſeu in honorem eius in altari ipſius præſens fiat res nobiliſſima, maximéque illi grata, quæ eſt Chriſtus Deus homo; ergo eſt ſufficiens de ſe illa actio, vt integra ratio, & ſignificatio ſacrificij in ea fundetur: ergo, vt imponatur, vt ſit tota eſſentia ſacrificij. Neque fundamentum ſecundæ ſententiæ plus probat, quod tamen non ſatis eſt ad oſtendendam eſſentiam ſacrificij, prout iam eſt à Chriſto inſtituta.

Satis fit rationibus in oppoſitum adductis.

Fundamentum autem primæ opinionis, quatenus contra hanc concluſionem procedit, debile eſt, & neceſſariò nobis ſoluendum; intendit enim concludere conſecrationem non eſſe totam eſſentiam huius ſacrificij, ac ſi eſſet incapax huius impoſitionis, & inepta ad hoc munus, niſi ei coniungatur cõſumptio ſacramenti, quod tamen planè falſum eſt. Ad primum ergo negatur, de neceſſitate actionis ſacrificatiuę vt ſic, eſſe quòd ſacrificans proximus participet de ſacrificio; hoc enim nulla ratione, vel inductione oſtendi poteſt: nam, ſecluſa manducatione, ſeu participatione ſumentis, poteſt eſſe aliud genus actionis, qua ſufficienter conſecretur, vel conficiatur res oblata; ergo nulla eſt ratio, cur ille determinatus modus actionis dicatur neceſſarius ad rationem ſacrificij, vt ſic. Vnde in lege veteri multa

A erant ſacrificia, quæ omnino incendebantur, neque ex his aliquid reſeruabatur in vſum ſacerdotum, vel fidelium, & licèt in aliquibus id fieret, ille tamen vſus, vel participatio Sacerdotum, non erat de intrinſeca eſſentia ſacrificij, ſed tanquam quid conſequens, aut indicans effectum ſacrificij, vel aliquid ſimile: de quibus legi poteſt D. Th. 1.2. q. 102. a. 3. ad 8. & 10. Vnde huius rei ſignum colligere licet ex diſtãtia temporis, & loci: nam, quod ſacrificabatur, non ſtatim comedebatur, ſed vel eodem die, vel in aliquibus ſacrificiis etiam in craſtino: & non comedebatur in eodem loco; ſed, vel in atrio à Sacerdotibus, vel in propriis domibus à reliquo populo. Nec D. Th. loco ibi citato dicit, hoc eſſe de ratione ſacrificij B vt ſic; ſed ſolùm huiuſmodi ſumptionem, ſeu participationem eſſe congruentem ad perfectionem ſacrificij, meritóque ex præcepto eſſe poſſe neceſſariam ſacrificanti: quod poteſt eſſe verum, etiamſi non ſit de eſſentia; an verò de facto ita ſit in noſtro ſacrificio, dicemus ſtatim: nunc enim ſolùm explicamus, quid ex parte actionis imponendæ ad ſacrificium neceſſarium ſit.

Ad ſecundam rationem rectè ibi reſponſum eſt; ad rationem ſacrificij potuiſſe ſufficere tranſmutationem panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, quæ per conſecrationem fit: & ad primam replicam in contrarium reſpondetur, hoc eſſe ſingulare & excellens in hoc ſacrificio, quod per ſe primò potiùs eſt C propter efficiendum, quàm propter deſtruendum: in omni enim ſacrificio, quod per realem immutationem fit, inuenitur deſtructio alicuius rei oblatæ, ex qua neceſſariò reſultat aliud, quaſi cõſurgens, & oblatum in honorem Dei. Eſt tamen differentia inter vetera ſacrificia, & hoc noſtrum; quòd illa, quia erãt imperfecta, & fiebãt per actiones merè naturales & humanas, potiſſimùm conſiſtebant in deſtructione alicuius rei, per quam ſignificabatur, Deum eſſe authorem omnium, vel aliquid ſimile: vnde, quod principaliter offerebatur, erat res illa interficienda, vel deſtruenda in Dei honorem; conſequẽter etiam, quod inde reſultabat, offerebatur in honorem Dei, ſeu incendebatur, *in odorem ſuauiſſimum Domino*, vt ſæpe dicitur in Leuitico: at verò in noſtro ſacrificio, D quia per actionem ſupernaturalem & diuinam perficitur, licèt ſubſtantia panis & vini deſtruatur, tamen, quod potiſſimũ intenditur, eſt effectio & præſentatio (vt ſic dicam) corporis & ſanguinis Chriſti, ſuper altare Dei in honorem eius. Et ideo res oblata in hoc ſacrificio principaliter ac ſimpliciter eſt Chriſtus, qui eſt terminus talis actionis: vnde neceſſe non eſt, vt materia, quæ tranſmutatur, ſit ſemper res principaliter oblata, ſi terminus actionis, qua ſacrificium perficitur, ſit magis intentus, tam ex vi talis actionis, quàm ex intentione ſacrificantis: & de ſe etiam ſit dignior, & ad cultum Dei magis pertinens; tunc enim illa eſſe poteſt præcipua res ſacrificata: & ita contingit in præſenti ſacrificio. E

Obiectio. Vnde facilè ſoluitur obiectio, ſi in hunc modum fiat: nam, ſi quis agnum viuum ſumeret, cúmq; Deo offerret, ſolùm præſentando illum ſuper altare, & illum non interficiendo, neque immutando, illud non ſatis eſſet ad ſacrificium, ſed eſſet quædam ſimplex oblatio; ergo ſimiliter ſola cõſecratio, per quã Chriſtus præſentatur Deo in altari, ſi non intercedat alia ſumptio, vel immutatio, non poteſt ſufficere ad ſacrificium. *Reſpon.* Reſpondetur enim, licèt, quod in antecedente aſſumitur, frequentiùs ita factum fuerit, iuxta communem vſum veterum ſacrificiorum, tamen ſimpliciter id non eſſe neceſſarium; poſſet enim ſacrificari agnus abſque immutatione reali & phyſica, ſi ali

ſi aliquid aliud ſacrum circa illum fieret, quo cenſeretur manere moraliter ſanctificatus, & ad ſacros vſus deputatus: nam, vt ſuprà dixi, non eſt de abſoluta ratione ſacrificij, realis immutatio ſeu deſtructio alicuius materiæ oblatæ; quia & in Leuitico interdum legimus ſacrificia facta ſine tali immutatione, vt patet cap. 23. & 24. & ipſum nomen *ſacrificium*, ſolùm poſtulat, vt circa rem oblatam fiat aliquid ſacrum, quo diuina excellentia recognoſci poſſit, quod non repugnat, alio modo fieri, quàm per realem immutationem.

Secundò verò, & faciliùs, negatur conſequentia & ſimilitudo; quia ille agnus non præſentaretur Deo per actionem ſacram, immutatiuã vnius creaturæ, vt efficiat agnum immaculatum in Dei honorem, repræſentando ſimul cruentum ſacrificium talis agni, per quam actionem offertur Chriſtus in Euchariſtia, quæ ſufficientiſſima eſt, vt dixi, ad rationem ſacrificij. Præſertim, quia, ſicut per actionem deſtructiuam poteſt coli Deus, & ſignificari ſuprema eius poteſtas & dominium; ita etiam per actionem effectiuam ad hoc deputatam à Deo, maximè ſi illa effectio ſit ſupernaturalis & diuina, & terminetur ad præſentandam Deo rem illi gratiſſimam, qua ipſe maximè colitur, & honoratur: vnde, licèt demus, neceſſariam eſſe ad ſacrificium realem immutationem alicuius creaturæ, non inde fit, eſſe neceſſariam per modum deſtructionis in re principaliter oblata; quia etiam eſſe poteſt per modum effectionis. Vnde ad ſecundam probationem de holocauſto reſpondetur, formalem rationem holocauſti, non conſiſtere in hoc, quòd tota res oblata conſumatur, vel comburatur, vel aliquid ſimile, alioqui ſacrificium crucis non fuiſſet holocauſtum; quia corpus Chriſti poſt mortem incorruptum manſit. Ratio verò holocauſti formaliter in hoc conſiſtit, quòd totum ſacrificium ordinetur in reuerentiam, & amorem diuinæ maieſtatis & bonitatis, & conſequenter, vt totum id, quod offertur, maneat Deo conſecratum, quod totum habet Euchariſtia ex vi conſecrationis, etiam ſi realiter non conſumatur.

Ad tertiam probationem de ſigno ſenſibili reſpondetur actionem conſecratiuam, etiam eſſe ſufficienter ſenſibilem, vt in ea poſſit ſacrificium ſenſibile conſtitui, quia, licèt ſenſibus non percipiatur, prout in ſe intimè & ſubſtantialiter fit, tamen per verba cõſecrationis aliquo ſenſibili modo ſignificatur; & hoc ſatis eſt in ſupernaturali ſacrificio, quod non vtcunque conſiſtit in actione, ſed vt facta per talia verba ſenſibilia, alioqui neque ſumptio corporis Chriſti diceretur ſenſibilis, quatenus verſatur circa ipſum corpus; quia vt ſic, non ſentitur, niſi ratione ſpecierum continentium, ſignificantium ipſum Chriſtum, quod totum fundatur in ſignificatione & efficacia verborum: ſi ergo illud ſatis eſt, vt Chriſtus dicatur ſenſibiliter manducari, ita hoc erit ſatis, vt dicatur ſenſibiliter ſacrificari, ſeu conſecrari; quia, nimirum, ſigno ſenſibili conſecratur. Nulla ergo ratione dubitari poteſt, quin conſecratio Euchariſtiæ, prout modò fit, potuerit eſſe actio ſufficiens ad rationem ſacrificij.

Conſecratio & ſumptio inſtitui potuerunt vt ſimul nec ſeparatè, ſufficientes ad ſacrificiũ fundandum.

Dico ſecundò, conſecrationem ſimul cum ſumptione potuiſſe à Chriſto Domino inſtitui ad integrandum, ſeu conſtituendum eſſentialiter vnum ſacrificium, ita vt neutra actio ſine altera per ſe illud compleret. Probatur, quia in hoc nulla eſt repugnantia, & aliunde inſtitutio pendet tota ex voluntate inſtituentis. Et declaratur præterea, quia in hac duplici actione ſimul ſumpta, eſt maior quædam exterior & ſenſibilis mutatio, ſeu conſumptio rei oblatæ, vt conuincit argumentum prioris ſententiæ: eſt etiam maius quoddam fundamentum ad pleniùs repræſentandam mortem Chriſti, vſque ad ſepulturam eius, & effectum ſanctificationis noſtræ ex ea prouenientem; ergo propter has & ſimiles cauſas, potuit Chriſtus inſtituere, vt hæc duplex actio ad eſſentiam huius ſacrificij pertineret. Præterea, poteſt hoc confirmari ex figura huius myſterij, quæ in ſacrificio Melchiſedech præceſſit: in illo enim nulla fiebat mutatio ſenſibilis circa panem & vinum oblatum, præter eſum & potum eius. Similiter in iugi ſacrificio agni, quod in figuram huius fiebat, quotidie in lege veteri, videtur de ſubſtantia eius fuiſſe, præter interfectionem agni, ſumptio panis & vini, vt ex c. 29. Exod. & 28. Numer. colligitur; ergo idem potuit in præſente inſtitui. Neque obſtat, quòd ſumptio victimæ debet ſupponere immolationem eius; nam hoc eſt verum de ſumptione, quæ ab aliis fit, ſolùm ad participandum de ſacrificio: non repugnat autem, ſumptionem ipſius ſacerdotis inſtitui, vt ſit cõſummatio ipſiuſmet immolationis, & immutationis faciendæ circa rem offerendam.

Totam ſacrificij Euchariſtici eſſentiã, in conſecratione poſitam præciſi ſumptione, probabile eſt.

Dico tertiò; veriſimilius eſt, de facto ſumptionem ſacerdotis non eſſe inſtitutam, vt ſit de eſſentia huius ſacrificij, atque adeò totam eſſentiam poſitam eſſe in conſecratione. Hæc aſſertio non eſt certa; quia voluntas Chriſti, ex qua omnia hæc pendent, non eſt in hoc ſatis nota nobis, neque ex Scriptura, neq; ex traditione, neque etiam ex reuelatis, poteſt neceſſaria ratione colligi, & ideo ſolùm dixi, hoc eſſe veriſimilius. Quod probatur primò ex authoritate quaſi negatiua Euangeliſtarum, quos veriſimile eſt, narrantes hiſtoriam & inſtitutionem tanti myſterij, non prætermiſiſſe eſſentialem ritum huius ſacrificij: referunt autem expreſsè, Chriſtum Dominum conſecraſſe Euchariſtiam, non autem ita referunt, ſumpſiſſe illam: nam, licet id probabiliter colligatur ex quibuſdam verbis Lucæ, tamen & ſenſus illorum verborum, ex quo id colligitur, incertus eſt, & præterea illa verba non ſunt directè dicta ab Euangeliſta, vt nobis referret, Chriſtum ſumpſiſſe ſuum corpus & ſanguinem; ſed ſolùm, vt referret quædam verba, quæ Chriſtus protulit in cœna, ſcilicet, *Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum*: & illud, *Non bibam amodo de hoc genimine vitis*, ex quibus nos quaſi indirectè colligimus, Chriſtum manducaſſe & bibiſſe nouum Paſcha: ſi autem hoc eſſet de eſſentia ſacrificij, debuiſſet directè & ſatis clarè ab Euangeliſtis referri; ſicut ſæpe in ſuperioribus diximus de his, quæ ſunt eſſentialia huic myſterio, quatenus ſacramentum eſt, quia non minùs eſt neceſſarium Eccleſiæ, vt ſacrificium eſt.

Secundò hinc ſumitur ſecundum argumentum ex doctrina ſanctorum Patrum, qui ſola conſecratione contenti videntur ad explicãdam huius ſacrificij rationem: vnde ſunt illa verba Ambroſij, quæ in ſuperioribus citauimus; *Videmus Principem Sacerdotum*, &c. vſq; ad illud, *Ipſe offerre manifeſtatur in nobis, cuius ſermo ſanctificat ſacrificium, quod offerimus*. Ponit ergo oblationem in ſanctificatione ſacrificij, quæ verbis Chriſti fit, quæ nihil aliud eſt, quàm cõſecratio. Et conſentire videtur Cyprian. in ſermone de Cœna Domini, quem ſuprà citauimus; dicit enim, ex vi verborum Chriſti incipere Euchariſtiam ſimul eſſe medicamentum & holocauſtum; videtur etiam expreſſum teſtimonium, quod ex Greg. refertur in c. multi, 1. q. 1. reperitur autem apud Iſidorum lib. 6. Originum, c. 18. *Sacrificium dicitur, quaſi ſacrum factum, quia prece myſtica conſecratur pro nobis in memoriam Dominicæ paſſionis*. Vnde etiam Beda, Homil. Dominicæ infra

Ambr. *Cyprian.* *Iſidor.* *Beda*

infra octauam Epiphaniæ. *Memoria*, inquit, *paſſionis replicatur, cum panis & vini creatura in ſacramentum carnis & ſanguinis eius, ineffabili Spiritus ſanctificatione transfertur:* docet autem D. Thom. in hoc art. 1. & ſup. q. 79. a. 7. hoc myſterium habere rationem ſacrificij, quatenus in eo repræſentatur paſſio Chriſti, qua ſe obtulit hoſtiam Deo. Præterea in cap. relatum, de Conſecr. d. 2. & Concil. Tolet XII. cap. 5. ſic legitur, *Relatum eſt nobis, quoſdam è Sacerdotibus non tot vicibus communionis ſanctæ gratiam ſumere, quoties ſacrificium in vna die videntur offerre; ſed in vno die, ſi plurima per ſe Deo offerant ſacrificia, in omnibus ſe oblationibus à communione ſuſpendant, & in ſola tantum extremi ſacrificij oblatione communionis ſanctæ gratiam ſumant; quaſi non ſit toties illi vero & ſingulari ſacrificio participandum, quoties corporis & ſanguinis immolatio facta conſtiterit.*

D Thom.

Concil. Toleti XII.

In quibus verbis in primis notandum eſt, in eis ſupponi immolationem prius eſſe factam, quàm de ſacrificio participet Sacerdos; hoc enim ſignificant illa verba, *participandum eſt de ſacrificio, quoties immolatio facta conſtiterit;* vbi conſecratio nomine *immolationis* ſignificata videtur: nam perinde dictum videtur, ac ſi diceretur, communicãdum eſſe Sacerdoti, quoties ab eo conſecratio facta fuerit. Vnde non docetur, ſacerdotem debere ſumere, vt immolet vel offerat, ſed vt de re iam oblata & immolata participet, iuxta illud, quod ſuprà ex Greg. Nyſſ. orat. 1. Reſurrect. retulimus; & præſentem concluſionem non parum confirmat: dicit enim in vniuerſum ſumptionem huius ſacramenti ſupponere immolationem iam factam: & ad hoc propoſitum adducit eadem verba Pauli, quæ Concil. etiam Toletan. citauit, *Qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris.* 1. ad Corinth. 10. id eſt, eduntur hoſtiæ ad participandum de altari, id eſt, de ſacrificio in altari oblato: ſumitur enim continẽs pro contento. Denique, hoc confirmant verba eiuſdem Gregorij Nyſſ. lib. de baptiſmo prope initium, *Panis in principio, panis eſt, at vbi illum myſterium ſacrificauerit, corpus Chriſti, & dicitur, & eſt:* vbi conſecrationem, ſacrificationem vocat, panem autem ſacrificari dicit, vt materiam ſacrificationis. Tertiò eſt optima coniectura ſuprà etiam indicata, quia in hoc ſacrificio principalis ſacerdos offerens eſt Chriſtus; in tantum verò Chriſtus eſt principalis offerens, in quantum proximus miniſter in perſona eius operatur: ergo ſola illa actio eſt eſſentialis oblatio huius ſacrificii, quam ſacerdos miniſterialis in perſona Chriſti exercet: hæc autem eſt ſola conſecratio, in illa enim loquitur in perſona Chriſti, vt ſuprà oſtenſum eſt; in ſumptione verò nihil operatur in perſona Chriſti, ſed in propria, nihil enim in ea fit, quod in perſona Chriſti fieri ſit neceſſe. Et poteſt in hunc modum declarari: nam in ſumptione duo ſunt; ſcilicet, collatio ſacramenti, & acceptio. Primum fit quidem à Sacerdote, vt miniſtro Chriſti, non tamen vt operante, & repreſentante formaliter perſonam eius, ſed per poteſtatem ab eo receptam; ſicut quando baptizat, vel aliud ſacramentum confert: imò hæc actio per ſe & in rigore, licèt requirat poteſtatem miniſterialem, non tamen ſacerdotalem, niſi ratione conſecrationis; poteſt enim per ſe à Diacono fieri. Vt autem ſumptio eſt receptio ſacramenti, multo minùs fit in perſona Chriſti; fit enim à ſacerdote, vt membro Chriſti, participante victimam oblatam: vnde ſacerdos ſumpturus ſacramentum eodem modo pro ſe, & pro aliis orat, *Vt quotquot ex hac altaris participatione ſumpſerimus, omni benedictione cœleſti & gratia repleamur,* & ideo ſtatim in propria perſona dicit, *Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum;* dũ ergo ſumit, propriam tantùm gerit perſonam, non Chriſti: ergo illa ſumptio non pertinet ad eſſentialem actionem huius ſacrificij.

Greg. Nyſſ.

A

Quartò poteſt addi congruentia, quia nulla fuit neceſſitas inſtituẽdi ſumptionem vt eſſentialem ſacrificio; & alioqui conueniens fuit, vnicuique actioni proprium locum & gradum tribuere: ergo veriſimile eſt, ita factum eſſe. Maior ſufficienter conſtat ex dictis in prima concluſione, & quoad myſticam ſignificationem ampliùs declaratur, quia Chriſtus ad hoc ordinauit hoc ſacrificium, vt eſſet ſuæ paſſionis memoriale, iuxta illud, *Hoc facite in meam commemorationem:* propter quod dixit D. Thom. locis ſuprà citatis, hoc myſterium habere rationem ſacrificij, quatenus in eo agitur repræſentatio paſſionis Chriſti: ſed hoc agitur in conſecratione ipſa, & propterea non debet corpus ſine ſanguine conſecrari, vt dixit idem D. Thom. q. 78. art. 2. ad 2. & 7. & q. 80. artic. 12. ad 3. ergo non oportet, ad repræſentationem, vel ſignificationem huius ſacrificij, addere ſumptionem vt eſſentialem: nam cruentum ſacrificium Chriſti in puncto mortis conſummatum eſt; ſepulchra autem eius non fuit de ſubſtantia ſacrificij, ſed veluti quædam extrinſeca perfectio ſeu conſummatio, aut potiùs teſtificatio eius: ſic igitur in præſenti, ſacrificium hoc incruentum tũc ſubſtantialiter perficitur, quando mors Chriſti expreſsè repræſentatur, quod per conſecrationem fit: in ſumptione autem repræſentari potiùs videtur Chriſti ſepultura; non ergo fuit neceſſe, illam adhibere, vt eſſentialem, ſed ſolùm vt participationem, & quaſi teſtificationem ſacrificij peracti. Atque hinc etiam patet minor propoſitio in argumento aſſumpta: nam ſumptio Euchariſtiæ, etiam ſi à Sacerdote fiat, habet propriam rationẽ ſuam in ratione ſacramenti, formaliter namque eſt vſus ſacramenti: habere etiam poteſt ſuam propriam ſignificationem diſtinctam à ſignificatione ſacrificij; vt declaratum eſt: ergo conueniens fuit, vt hic vſus ſacramenti omnino diſtinctus ac ſeparatus fuerit ab actione ſacrificandi: & quod hæc priùs conſummata ſit, vt ſacerdos, ſicut reliqui de victima iam plenè immolata participet. Quo fit, vt tã verè immolatus ſit Chriſtus, vt manet ſub hoſtia conſecrata non ſumpta à Sacerdote, quàm, vt fuit ſub hoſtia quam ſacerdos conſumpſit: imò licèt contingat, poſt conſecrationem non ſequi ſumptionem, reuera manet Chriſtus ſacrificatus, & perfectè immolatus, vt, ſi poſt conſecrationem contingat, apparere carnem aut ſanguinem, vel aliam ſimilem immutationem in ſpeciebus fieri; tunc enim, nec ſumendum eſt ſacramentum, nec neceſſarium eſt ex præcepto, iterum conficere, ac ſumere, vt conſtat ex D. Thoma q. 82. art. 4. ad 3. ſignum ergo eſt, iam fuiſſe perfectam immolationem, alioqui non eſſet ſacrificium imperfectum relinquendum. Vnde tandem ſolet coniectura ſumi ab effectu ſacrificij, qui non differtur vſque ad ſumptionem, ſed ſtatim poſt conſecrationem datur, alioqui in eo caſu ſacrificium maneret ſine effectu. Quæ coniectura, licèt ex re æquè incerta ſumi videatur, in hoc tamen habet congruentiam aliquam, quod per ſe decens eſſe videtur, vt conſecratio ipſa vi ſua aliquẽ in nobis habeat effectum; vt, ſicut paſſionem Chriſti nobis repræſentat ex ipſius inſtitutione, ita etiam virtutem eius aliquo modo nobis applicet. Ac denique, vt ſicut effectus ſacrificij ſacramenti, diuerſi ſunt, ita etiam diuerſis temporibus cõferantur, nec ſacrificium, vt ſic ſuo effectu careat, etiamſi ad vſum ſacramentum non perueniatur.

B C D E

D. Thom.

Obiectioni reſpondetur.

Dices; cur ergo Eccleſia differt commemorationem & oblationem pro defunctis, vſque ad tempus poſt cõſecrationem? ſic enim iam erit applicatus ſacrificij

crificij effectus, quando defunctorum commemoratio fit, quod videtur magnum incõueniens, & contra mentem Eccleſiæ; quæ vult ſacrificium etiam ex opere operato prodeſſe defunctis. Adde, quòd poſt conſecrationẽ fit noua oblatio ſacrificij, & deprecatio, vt & ſit Deo acceptum, & proſit offerentibus & his, pro quibus offertur. Reſpõdetur, applicationem ſacrificij, quoad effectum ex opere operato, quæ non fit, niſi per intentionem Sacerdotis offerentis, fieri debere ante conſecrationem, vt infrà dicam, ſiue viuentibus, ſiue defunctis applicetur; quia effectus eſſe non debet quaſi ſuſpenſus, ſed ſtatim dari, ac ſacrificiũ cõſummatur. Conſummatur aũt in vtriuſque ſpeciei conſecratione, vt dictum eſt, & dicetur ſectione ſequente: & ideo iam tunc adeſſe debet intẽtio applicantis, vt ſtatim fiat applicatio. Neque ex ritu, quem Eccleſia ſeruat in Miſſa dicenda, aliud colligi poteſt: nam potiùs ſtatim poſt finitam conſecrationem incipit Sacerdos deprecari pro ſumentibus, & participantibus victimam oblatam, vt eis proficiat ad ſalutem, &c. Quòd verò Sacerdos etiam tunc orat, vt Deus acceptum habeat ſacrificium, non eſt, quia eſſentialis oblatio ſacrificij non ſit iam peracta, ſed quia adhuc habemus præſentem rem oblatã, & per illam poſſumus plura ſemper beneficia impetrare, & iterũ atque iterum Deum deprecari, vt & maiorẽ in ipſum reuerentiã oſtendamus, & vt ad plura beneficia nobis conferendi, ſacrificium noſtrum acceptet; ac denique vt effectus ſacrificij propter demeritum noſtrum non impediatur, quam rem explicuit optimè Cyrill. Hieroſoly. Catecheſ. 5. myſtag. dicens, *Deinde verò poſtquam confectum eſt illud ſpirituale ſacrificiũ, & ille cultus incruentus, ſuper ipſa propitiationis hoſtia, obſecramus Deum pro cõmuni Eccleſiæ pace, &c.* & inf. *Cùm hoc ſacrificium offerimus, poſtea facimus mentionem etiam eorũ, qui ante nos obdormierunt,* & inf. *Denique pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi ſunt maximum credentes animarum iuuamen, pro quibus offertur obſecratio ſancti illius & tremendi, quod in altari poſitum eſt, ſacrificij:* quibus verbis ſatis declarat poſt cõſecrationem orari pro defunctis, non de nouo pro eis ſacrificium offerendo, ſed interpretando & impetrando, ratione ſacrificij oblati, & Deo iterum repræſentando oblatam hoſtiam, quæ præſens adeſt.

Cyrill. Hiero.

Dubium.

Vna verò ſupereſt difficultas circa dicta: nam videtur ex eis ſequi, iure diuino non teneri Sacerdotem ſacrificantẽ ad ſumendũ ſacramentum. Conſequens autẽ falſum eſt; ergo. Sequela patet, quia nullum habemus præceptũ poſitiuũ à Chriſto ſpecialiter latũ, & ſacerdotib. impoſitũ de hac ſumptione: ſi ergo hoc eſſe põt de iure diuino, ſolũ eſt, in quantum hæc obligatio intrinſecè continetur, in generali & naturali obligatione efficiẽdi perfectum ſacrificium: hæc autẽ obligatio nulla eſt, ſi ſumptio non eſt pars ſacrificij; quia, ſi nõ eſt pars, ſacrificium erit ſine illa perfectũ: obligatio autem participãdi de hoſtia ſacrificata, non eſt intrinſeca & naturalis, cùm neceſſaria nõ ſit in omni ſacrificio, vti dictũ eſt; ſtante ergo doctrina tradita, quòd ſumptio non eſt de ſubſtãtia ſacrificij, non eſt cur dicatur talis ſumptio iure diuino neceſſaria. Conſequens autem eſt in primis contra D. Th. q. 82. art. 4. imò videtur eſſe contra antiqua decreta in cap. comperimus, de Conſec. d. 2. vbi dicitur immane eſſe ſacrilegium, non ſumi vtramque ſpeciẽ ab eo, qui ſacrificat; & in c. relatum, de Conſec. d. 2. vbi idem præceptũ declaratur, dicitur; *Quale erit ſacrificiũ, cuius neque ipſe ſacrificans particeps eſſe dignoſcitur?* Vbi hoc videtur fundari in ipſa ratione ſacrificij. Idem colligitur ex Conc. Trid. ſeſſ. 13. cap. 8. quin potiùs tam neceſſariũ iudicatum eſt in Eccleſia, vt poſt conſecrationem ſequatur ſumptio, vt, ſi contingat Sacerdotem conſecrantem non poſſe ſumere, debeat alius loco eius ſubſtitui, vt conſummet ſacrificium, vt docet D. Th. in hac q. art. 6. ad 1. ex cap. illud, & c. nihil. 7. q. 1. & idem habetur in regulis Miſſalis de ſupplendis defectibus Miſſæ. Indicatur ergo hanc ſumptionem eſſe præceptam tanquam de ſubſtantia ſacrificij, aliàs, non oportuiſſet Eccleſiam tam ſolicitam eſſe de ſupplenda re accidentali & extrinſeca, ſi ſupponeretur iam perfectum ſacrificium. Quin potiùs vix poteſt aſſignari ratio differentiæ, cur magis ſit neceſſarium, Sacerdotẽ ſumere, quàm diſtribuere aliis aſtantibus & per ipſum offerentibus, vt ipſi ſumant, cùm certius conſtet, Chriſtum diſtribuiſſe Euchariſtiã, quàm ſumpſiſſe; & vtrumque dicatur eſſe extra rationem ſacrificij, & tantùm quidam vſus ſacramenti, & participatio victimæ immolatæ. Reſpondetur eſſe quidem præceptum Sacerdotibus, vt vtramque ſpeciem ſumant, cùm ſacrificant, vt eſt ſatis conſtans ex dictis, & ex vſu Eccleſiæ. Addo verò deinde, non ideo hoc eſſe præceptum, vt per eam actionem ſacrificent, ſed vt participent de oblato ſacrificio, & ipſo opere oſtendant, ſe conſentire ſacrificio, iuxta illud 1. ad Corinth. 10. *Qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris.* Ita ſumitur ex D. Thom. in hac & præcedente quæſt. vtrobique art. 4. Dici vero vlteriùs poteſt, de ratione huius ſacrificij eſſe ordinem ad ſumptionem, quia, licèt per ſe primò ſit propter diuinum cultum, conſequenter verò etiam eſt inſtitutum, vt hoſtia in eo immolata & conſecrata, ſit animarum, ſeu fideliũ cibus, & hoc modo, ordo ad ſumptionem poteſt aliquo modo dici de ratione huius ſacrificij, quamuis ſumptio ipſa non ſit de ſubſtantia eius, ſed extrinſeca quædam perfectio, & cõſecutio cuiuſdã finis intenti in ipſa re conſecrata & ſacrificata: & hoc ſenſu intelligendum eſt, quod ait Aug. 16. de Ciuit. c. 5. manducare panẽ eſſe in nouo Teſtamento ſacrificium Chriſtianorum, ſc. quantum ad rem oblatam: nam, ſicut ſacrificia vetera poſt oblationem dabantur Iudæis in eſcam, ita loco illorum in lege noua datur fidelibus panis conſecratus in cibum, ideóque præcipitur Sacerdotib. vt, vel ipſi ſumant, & de ſacrificio participent. An verò hoc præceptum iuris diuini ſit, nõ ſatis mihi conſtat: nam Conc. Trid. ſolùm dicit, Eccleſiæ morẽ ſemper fuiſſe, vt Sacerdotes celebrantes ſe ipſos communicent. *Qui mos,* inquit, *tanquam ex traditione Apoſtolica deſcendens iure ac meritò retineri debet.* Vbi nihil dicit de diuino iure; quia nec traditio Apoſtolica ſtatim infert in diuinũ; nec tam intendit Conciliũ ibi docere, quid præceptum ſit, quàm, quid liceat, ſcilicet, quòd liceat Sacerdoti offerenti communicare ſe ipſum, vt ſtatim Can. 10. definit. Alia verò antiquiora decreta, quãuis præceptum declarent, non tamen ſatis explicant, iure diuino latum eſſe: imò nec D. Th. docet expreſsè, hoc eſſe præceptum iuris diuini. Si autem propter coniecturas adductas dicendum videatur hoc eſſe præceptum diuini iuris, ad difficultatem propoſitam reſpondendum eſt, tale præceptum non colligi ex ſola ratione, nec ex natura ſacrificij vt ſic, ſed ex traditione & ſenſu Eccleſiæ, ex quo intelligimus, hanc fuiſſe Chriſti voluntatem, non quia ſumptio ſit de ſubſtantia ſacrificij, ſed vt myſterium Euchariſtiæ omni ex parte, tam in ratione ſacrificij, quàm ſacramenti, conſummetur, & ad vſum reducatur, ſaltem à miniſtro publico conficiẽte illud, & præterea, vt miniſter ipſo opere ſe exhibeat perfectum miniſtrum, oſtendendo ad ſe ſacrificium pertinere, ſéque illi conſentire, eſſéque diſpenſatorem illius cibi, cuius primò ſit particeps.

D. Thom. *Conc. Trid.* *Solutur.* *1. Cor. 10.* *Ordo ad ſumptionem eſt de eſſentia Euchariſtici ſacrificij.* *Sacerdotẽ de ſacrificio participare de iure eſſe diuino probabile eſt.*

SECTIO VI.

Vtrùm conſecratio vnius, an vtriuſque ſpeciei, ſit de eſſentia huius ſacrificij, & ſub qua ratione.

HÆc ſola quæſtio ſupereſſe nobis videtur, vt tota huius ſacrificij eſſentia explicata maneat. Duo verò in titulo coniungimus, quæ inter ſe connexa ſunt. Vt verò id, quod quæritur, diſtinctiùs intelligatur, aduertendum eſt, tria poſſe in conſecratione conſiderari. Primum eſt, deſtructio panis & vini facta in honorem & cultum Dei, ſicut olim animal interficiebatur. Secundum eſt, quòd Chriſtus ſit præſens ſub ſpeciebus ſimiliter in Dei cultũ & honorem. Tertiũ eſt, quòd per conſecrationem vtriuſque ſpeciei fit mactatio myſtica, quatenus ex vi verborum corpus & ſanguis ſacramẽtaliter ſeparantur? licèt re ipſa coniuncta ſint per concomitantiam. Et quidem primum & ſecundũ, quamuis ratione phyſica diſtincta ſint, tamen in ordine ad ſacrificium per modum vnius conſideranda ſunt, quatenus vnam componunt conſecrationem, & quaſi mutationem, ſicut in aliis propriis mutationib. contingit, ex deſitione termini à quo, & effectione termini ad quem, vnam componi mutationem. Itaque primum illud (ſc. deſtructio panis) præciſè ſumptum non conſtituit rationem ſacrificij, ſed eſt quaſi via quædam ſeu diſpoſitio ad ſacrificium; quia in ea ſolũ intelligitur id, quod ſe tenet ex parte materiæ, ſeu termini à quo: nondũ autem intelligitur terminus ad quem, qui eſt Chriſtus immolatus. De ſecundo igitur & tertio eſt diſputatio. Et ratio dubij eſſe poteſt, quia in cõſecratione ſingularum ſpecierum eſt non ſolùm deſitio materiæ, quoad ſubſtantiam panis & vini, ſed etiam præſentia ſacramentalis ipſius Chriſti in honorem Dei facta; eſt ergo in vnaquaque cõſecratione eſſentialis ratio ſacrificij. Et confirmari põt ex dictis; quia ſtatim, ac conſecratur panis, iam eſt aptus & ſacer cibus fidelium, etiã antequam conſecretur calix: ergo iam eſt victima immolata; quia ante immolationem non eſt victima apta in cibum, & ideo terminus conſecrationis dicitur à Patribus eſſe Chriſtus immolatus, qui propterea ſtatim incipit eſſe hoſtia ſancta, & immaculata. In contrariũ verò eſt, quia hoc ſacrificium eſſentialiter requirit expreſſam repræſentationem ſacrificij cruenti; ſed hæc non fit in conſecratione vnius ſpeciei, ſed vtriuſque ſimul, quatenus ſeparatim conſecrantur ex vi verborum; ergo in vtraque ſimul poſita eſt ſubſtantia ſacrificij.

Dubitandi ratio. *In oppoſitum.*

1. Opinio. Duas in hac re inuenio extremè diſſidentes ſententias. Prima affirmat, conſecrationem cuiuſcunque ſpeciei per ſe ſumptam, eſſentialiter eſſe verã ſacrificationem: ratio n. facta oſtẽdit, in ſingulis eſſe, quicquid eſt de ratione ſacrificij; quia per eam res oblata ex profana efficitur ſacra, & diuino cultui dicatur, quod ſatis eſt ad rationẽ ſacrificij, iuxta doctrinã D. Thom. in 2. 2. q. 85. art. 3. ad 3. Item tenet Ruard. & Caſſal. locis ſuprà citatis. *Ruard. Caſſal.* Quòd ſi obiicias primò, quia in ſingulis conſecrationib. ex vi verborum non conficitur totus Chriſtus, ſed corpus vel ſanguis; reſpondent, hoc nihil referre: nã ſatis eſt, quòd re ipſa conſecretur totus Chriſtus, ſiue id fit ex vi verborũ, ſiue per concomitantiam, eo vel maximè, quòd corpus vel ſanguis Chriſti, per ſe ſufficeret ad eſſentiam ſacrificij, cùm ſit infiniti valoris. Si obiicias ſecundò, quia ſequitur, duas conſecrationes eſſe duo ſacrificia; quia in vnaquaque earum reperitur æqualis ratio ſacrificij, quia per vtramque fit æqualis immutatio creaturæ, & offertur res infiniti valoris, tã ex vi verborum, quàm per concomitantiam, & vtramque Chriſtus æquè adhibuit, & de vtraque dixit, *Hoc facite*, & in vtraque conſiderare licet æqualem ſignificationem, tam moralem, quàm myſticam: ergo vtraque erit verum ſacrificium, & conſequenter erũt duo ſacrificia; reſpondebunt, negando ſequelam: quia, licèt in ſingulis ſit eſſentia ſacrificij, tamen quando moraliter vniuntur, non eſt in ſingulis earũ per modum totius, ſed per modum partis integrantis vnum integrum ſacrificium. Sicut in rebus phyſicis, quamuis eſſentia aquæ ſit in qualibet parte eius, tamen, cùm vniuntur, non ſunt plures aquæ, ſed vna. Et in hoc eodem myſterio in ratione ſacramenti conſiderato, quamuis in ſingulis ſpeciebus ſit vera ratio ſacramenti, nihilominus, ex vtriſque vnum conſtat ſacramentum; quod licèt in ſpecie ſenſibili heterogeneum videatur, tamen in ratione formali ſigni homogeneum eſt. Sic ergo erit in præſenti, quoad rationem ſacrificij: nam etiam ſub hac ratione completur vna ſignificatio expreſſior ex vtraque conſecratione, quæ ad ipſum ſacramentum terminatur: vnde, ſicut ſacramentum eſt vnum, ita ſacrificatio erit vna. Quod ſi tandem obiicias tertiò, in ſingulis conſecrationibus non eſſe perfectam imaginem, & repræſentationem paſſionis Chriſti; reſpondebunt, ſignificationem myſticam non eſſe adeò intrinſecam, & eſſentialem ſacrificio, ſicut moralem; ideóque in hoc genere ſatis eſſe, quòd quælibet conſecratio per ſe aliquo modo dictam paſſionem indicet: nam hoc ipſo, quòd corpus ſolum conſecratur ex vi verborum, vel ſolus ſanguis, illud conficitur vt exangue; hic verò vt effuſus, ſeu ſeparatus à corpore exiſtens; & ita per ſingulas conſecrationes indicatur mors, quòd ſi per vtramque ſimul expreſſiùs repræſentantur, inde ſolùm fit in eis eſſe magis integrum, & perfectum ſacrificium; non verò totam ſacrificij eſſentiam, ita vt tota ſit in vtraque ſimul, & non in ſingulis conſecrationibus: erunt ergo hæ conſecrationes, partes integrales, non eſſentiales vnius ſacrificij.

2. Opinio. Secunda opinio extremè contraria eſt, conſecrationem tam vnius, quàm duarũ ſpecierum, quatenus eſt realis tranſmutatio, vel tranſubſtantiatio, & includit illa duo, quæ in principio conſiderari poſſe diximus, non pertinere intrinſecè ad eſſentiam huius ſacrificij, ſed eſſe quid præſuppoſitũ ad tractationem myſticam, quæ cõſiſtit in repræſentatione corporis, & ſanguinis, ac ſi in re eſſent ſeparata: ſub qua ratione myſticæ mactationis dicunt, conſecrationẽ habere finẽ & eſſentiã huius ſacrificij: nã reliqua mutatio panis, neque eſt primariò intenta à ſacrificãte, neque in ea poſita eſt aliqua religionis actio, quæ ſacrificali modo fiat ad Deum placandum, quia ſolùm poteſt placari reſpiciendo in faciem Chriſti ſui ſacrificati; eſt ergo ſolùm veluti cõditio præſuppoſita: & quaſi inſtrumentũ quoddam, quo vtitur Deus ad mactandũ myſticè Chriſtũ in altari; in qua tractatione poſita eſt eſſentia huius ſacrificij. Hanc opinionẽ tenet & latè exponit Sebaſtianus Epiſcopus Oxom. tract. de ſacrif. c. 11. & 14. ſecutus Alanum, lib. 2. de ſacrif. c. 19. & 20. *Oxomenſis. Alanus.* Ex quib. vix colligere poſſum ſolidũ huius ſententiæ fundamentum, aut quomodo percipi poſſit mactatio myſtica, quin intrinſecè includat aliquam actionem realem, vt infrà dicam. Poteſt tamen in hunc modum ex eorum doctrina fundari: nam ex tribus ſuprà numeratis, primum, quod eſt panis deſtructio, non poteſt per ſe ad rationẽ ſacrificij intrinſecè pertinere, propter rationes inſinuatas inter explicãdam ipſam opinionem; ſc. quia, neque eſt per ſe intenta, neque fit ad placandum Deum, etenim aliàs panis eſſet res principaliter oblata in hoc ſacrificio, ſicut in veteribus ſacrificiis, in quibus alicuius

rei

rei deſtructio vel interfectio fiebat ad honorandum vel placandum Deum; res quæ peribat, erat principaliter oblata, quod in hoc ſacrificio nullo modo dici poteſt. Primum ergo illud non poteſt ad eſſentiam huius ſacrificij per ſe pertinere. Secundum autem, ſcilicet, præſentia corporis & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus pertinet ad rationem ſacramẽti, quod conficitur per mutationem panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti ſacramentaliter exiſtentia; ergo illud etiam ſub ea ratione non pertinet intrinſecè ad eſſentiam ſacrificij: nam ratio ſacrificij, & ratio ſeu conſtitutio ſacramenti, diuerſæ eſſe debent. Supereſt ergo tertium, ſc. myſtica mactatio, in qua eſſentia ſacrificij conſiſtat. Et, quia hęc mactatio intelligi non poteſt ſine duplici ſpecie ſeparatim ex vi verborum continente corpus & ſanguinem Chriſti, inde conſequenter concludunt, conſecrationem vtriuſque ſpeciei ſub prædicta ratione ad eſſentiam ſacrificij neceſſariò requiri. Non explicant autem prædicti authores, an dicenda ſit vtraque ſpecies de eſſentia, vel de integritate ſacrificij: magis verò indicant eſſe de eſſentia: quia ad mactationem vt ſic, non ſatis eſt quodcũque ſignum, vel indicium mortis Chriſti, ſed neceſſaria eſt veluti actualis effuſio & ſeparatio ſanguinis à corpore: hæc autem non eſt, niſi ambæ ſpecies concurrant.

In vtraque harum opinionum aliquid verum reperitur: neutra tamen earum videtur omnino rem explicaſſe, & fortaſſe aliqua ex parte de modo loquendi magis, quàm de re diſputat. Supponimus ergo, quod ſæpe diximus aliud eſſe loqui de inſtitutione, quæ fieri poſſet circa has eaſdem actiones, aliud verò de inſtitutione, quæ facta eſt: nam de poſſibili loquendo, conſtat potuiſſe Deum inſtituere, vel vnam, vel duplicem conſecrationem, in ratione ſacrificij, idque vel ratione mutationis panis, in honorem eius factæ, vel ratione termini ſub ſpeciebus panis conſtituti, vel præciſè propter ipſum vel ſimul propter repræſentationem alterius realis mactationis; nihil enim horum per ſe repugnat, & in quolibet reperiri poteſt ſufficiens aptitudo & proportio, vt ex impoſitione poſſit recipere ſignificationem ad ſacrificium requiſitam: vt, ſi fingamus hominem non peccaſſe, & conſequenter Chriſtum non fuiſſe pro illo mortuum, Verbum tamen factum fuiſſe hominem: tunc enim inſtitui potuiſſet ſacrificium, in quo ſub ſola ſpecie panis totus Chriſtus conſecraretur, & offerretur Deo in cultum eius abſque vlla mactatione myſtica, vel repræſentatione paſſionis: quia tunc illa actio poſſet ad cultum Dei ordinari, & per illam poſſet aliquid incruentè offerri; nulla eſt n. in hoc repugnantia: ſicut neque è contrario poteſt vlla aſſignari in hoc, quod nunc vtriuſque ſpeciei conſecratio ad rationem ſacrificij imponi potuerit. At modò de hoc non agimus. Sed inquirimus inſtitutionẽ prout facta eſt, de qua nõnulla tanquam certa & indubitata ſupponenda ſunt. Primum eſt, ſingulas conſecrationes panis & vini per ſeſe poſſe fieri, ita vt factæ teneant, quia, vt ſuprà dictum eſt, vt vna fiat, non pendet eſſentialiter ab alia: nam ſtatim ac verba conſecrationis panis conſummantur, fit aliquid ſacrum, etiam ſi contingat, vinum non ſacrari, & idem eſſet, ſi è conuerſo calix ante panem, vel etiam ſine pane conſecraretur. Vnde fit, quamcunque ex his actionibus per ſe ſumptam eſſe ſufficientem ad efficiendum aliquid ſacrum & conſequenter rationem hanc eſſentialiter conuenire cuilibet earum per ſe conſideratæ, ſcilicet, eſſe effectricem alicuius ſacri ad cultum Dei pertinentis: nam quoad hoc pręciſè, neutra pendet ab altera; vnde, quoad hoc non poſſunt dici par-

Vnius ſpeciei conſecratio ab altera præciſa fieri poteſt.

A tes eſſentiales alicuius totius: nam quando duæ partes ſunt eſſentiales, ſi vna pars adhibeatur ſine altera, nihil fit, vt patet in Baptiſmo, ſi ablutio ſine verbis, vel è conuerſo applicetur. Quamuis autem hoc ita ſit, adhuc ſupereſt quæſtio, an illud ſacrum, quod per vnam vel alteram conſecrationem præciſè fit, ſecundùm præſentem inſtitutionem habeat eſſentialem rationem ſacrificij, vel quidnam illud ſit.

Secundò eſt certum, mutationẽ illam panis, quæ in conſecratione fit, non eſſe per ſe primò intentam in hoc ſacrificio, vt panis, vel vinum deſtruatur in honorem Dei; non quia hoc fuerit impoſſibile, ſed quia tale ſacrificium eſſet imperfectum ex parte rei B oblatæ, vt rectè probant rationes ſecundæ ſententię: noſtrum autem ſacrificium eſt perfectiſſimum & infinitum ex hoc capite; non ergo per ſe primò fit ob deſtructionem panis: eſſentia ergo huius ſacrificij non poteſt primariò conſiſtere in deſitione panis. Adhuc tamen ſupereſt quæſtio, an hæc deſitio intret aliquo modo eſſentiam huius ſacrificij, prout de facto inſtitutum eſt.

Deſitio panis & vini nõ eſt primario intenta in Euchariſtico ſacrificio.

Dico ergo primò, conſecrationem habere rationem ſacrificij ſub ratione myſticæ mactationis, ac ſeparationis corporis & ſanguinis ex vi verborum, totúmque hoc ad eſſentiam huius ſacrificij pertinere. Quoad hanc partem veram eſſe cenſeo ſecundam opinionem, quam tenet etiam, quoad hoc, Bellarm. C lib. 4. de Euch. c. 22. & ſumi poteſt ex D. Thom. q. 80. art. 12. ad 5. quatenus dicit, repræſentationem Dominicæ paſſionis in conſecratione peragi, ideóque non poſſe corpus ſine ſanguine conſecrari: & ex hoc art. 1. in quo probat, in myſterio Euchariſtiæ immolari Chriſtum, quatenus continet expreſſam imaginem, & repræſentationem ſacrificij cruenti, quod etiam multi Patres docuerunt, quorum teſtimonia in præcedentibus ſectionibus retulimus. Ex quo principio poteſt in hunc modũ ratio concludi; hoc myſterium ita eſt ſacrificium incruentum, vt eſſe debeat repræſentatio cruenti ſacrificij, iuxta Chriſti verba in hunc modum ab Eccleſia intellecta; *Hoc facite in meam commemorationem*, id eſt, in repræſentationem paſſionis meæ. Vnde eſt illud Cypriani, lib. 2. epiſt. 3. *Scriptura dicit, Quotieſcunque ederitis* D *panem iſtum, & calicem iſtum biberitis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat: quotieſcunque ergo calicem in commemorationem Domini & paſſionis eius offerimus, id quod conſtat Dominum feciſſe facimus.* Et illud Auguſt. in c. ſemel, de Conſ. d. 2. *Semel immolatus eſt Chriſtus in ſemetipſo, & tamen quotidie immolatur in ſacramento:* & alia multa, quæ in ea diſt. referuntur, præſertim in cap. in Chriſto, vbi Ambroſius ait, hoc ſacrificium eſſe exemplum illius, quo ſemel in cruce Chriſtus oblatus eſt: eſt ergo hoc de ratione & eſſentia huius ſacrificij, vnde fit; quicquid fuerit de ratione huius expreſſæ repræſentationis, eſſe etiam de eſſentia, E & ratione huius ſacrificij.

1. Concluſ.

Bellarm.
D. Thom.

Cyprian.

Auguſt.

Ambroſ.

Dico ergo ſecundò, vt hoc myſterium abſolutè & ſimpliciter ſit verum ſacrificium, prout à Chriſto eſt inſtitutum, eſſentialiter requiri vtriuſque ſpeciei cõſecrationem. Ita videtur mihi ſentire D. Th. Et probatur ex præcedente concluſione, quia de eſſentia huius ſacrificij eſt expreſſa repræſentatio mortis & paſſionis Chriſti; ſed hæc intrinſecè requirit conſecrationẽ vtriuſque ſpeciei: ergo vtriuſque cõſecratio eſt de ratione ſacrificij. Minor declaratur, quia aliud eſt loqui de quolibet ſigno, ſeu iudicio mortis Chriſti; aliud verò, de expreſſa repræſentatione paſſionis eius. Primum n. reperiri poteſt in qualibet ſpecie per ſe ſumpta, tamen valde implicitè & obſcurè: quia cor-

Hoc ſacrificiũ vt à Chriſto inſtitutũ, vtriuſque ſpeciei conſecrationem eſſentialiter includit.

corpus, licèt ex ſe & ex vi verborum non dicat determinatè corpus viuum, tamen etiam non excludit illud:& ideo conſecratio corporis, vt ſic, non ſatis ſignificat corpus mortuum, cùm de ſe indifferens ſit ad viuum,& mortuum. Et idem ferè eſt de conſecratione ſanguinis per ſe ſumpta:nam etiam ſanguis poteſt eſſe in venis, & extra venas; ergo ſola illius conſecratio ex vi ſua non repræſentat ſanguinem, vt ſeparatum à corpore: neceſſaria ergo eſt ſeparata vtriuſque ſpeciei conſecratio, vt ſit expreſſa repræſentatio paſſionis, atque adeò myſtica mactatio. Accedit alia differentia notanda. Nam ſacrificiũ Chriſti incruentum non cõſiſtit in hoc, quòd corpus eius fuerit mortuum, vel quòd ſanguis fuerit extra venas, ſed in ipſamet actuali paſſione, & ſanguinis effuſione vſque ad ſeparationẽ animæ à corpore. Vnde fit, vt, licèt demus, per vnam ſpeciem corporis ſignificari corpus mortuum, & per ſanguinis ſpeciem per ſe ſumptam ſignificari ſanguinem effuſum, non inde fit, per ſingulas ſpecies per ſe ſumptas repræſentari ſacrificium cruentum, niſi fortaſſe in ſuo termino. At verò, quando ſanguis ſtatim poſt corpus ſeparatim conſecratur, quaſi in viua imagine repræſentatur ipſa effuſio ſanguinis, & conſequenter ſeparatio animæ à corpore, quæ ex effuſione ſanguinis ſecuta eſt:nam (vt Scriptura interdum loquitur) vita hominis in ſanguine eſt,& ideo ſolet anima per ſanguinem repræſentari.

Probatur ex conformitate ad ſacrificium cruentum Chriſti.

Ex Chriſti facto in cœna.

Secundò probari poteſt concluſio verbis & factis Chriſti. Ipſe enim in vtraque ſpecie obtulit, quas nõ ſine cauſa in diuerſis materiis,& diuerſis verbis conſecrauit, nec ſine myſterio in conſecrãdo calice addidit illa verba, *Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effundetur in remiſſionẽ peccatorum*, indicans, per ſui ſanguinis effuſionem perfectam eſſe remiſſionem peccatorum. Et ideo ad hunc effectũ applicandum inſtitui ſacrificium, quod illam effuſionem repræſentet per ſeparatam ſanguinis à corpore conſecrationẽ. Poſt illud autem factum præcepit nobis, vt eodem modo offerremus; dicens, *Hoc facite in meam commemorationem*, & ita Eccleſia ſemper intellexit, & ſeruauit: eſt ergo vtraque cõſecratio ſimpliciter neceſſaria, vt hoc ſacrificiũ conſtet; & hoc ſenſu dicitur de eſſentia eius, quæ nõ poteſt aliunde melius intelligi quàm ex verbis & factis inſtituentis. Tertiò declaratur exẽplis & figuris. Etenim in lege veteri, quando plures actiones, aut res præcipiebantur ad conficiendũ aliquod ſacrificium, omnes illæ erant de ſubſtantia ſacrificij, vt v. g. ſi præcipiebatur animal interfici, & cremari. Similiter in ſacrificio Melchiſedech, panis & vinum cenſenda ſunt fuiſſe de eſſentia; quia Scriptura ſimpliciter dicit, obtuliſſe panem & vinũ: nec poſſet rationabiliter dici, vnam potius, quàm aliam materiam; aut alterutram potius, quã vtramque fuiſſe de eſſentia, cùm Scriptura ſimplici & copulatiua locutione vtramque æquè comprehendat, & (quod proximè ad rem ſpectat) ſacrificiũ Chriſti cruentũ, licèt in paſſione fuerit inchoatũ, tamen eſſentialiter mortem requiſiuit; ita, vt ſi mors non fuiſſet reuera ſubſecuta, ſacrificium non fuiſſet eſſentialiter perfectum, nec conſummaſſet redemptionẽ noſtram, ſuppoſita Dei inſtitutione & reuelatione: ergo, cùm hoc ſacrificium multis actionib. & ſpeciebus conſtet ex præcepto Chriſti; cúmque in vtraque ſimul ſumpta, & cõpleatur propriè figura ſacrificij Melchiſedech, & in illa cõſiſtat propria ſignificatio ſacrificij cruẽti, quantum ad id, quod in eo maximè eſſentiale fuit; veriſimile valde eſt, vtriuſque ſpeciei cõſecrationem eſſe de eſſentia. Quartò à ſimili ſumitur alia coniectura à rebus artificialib. in quibus illæ partes mate- A riæ eſſentiales cenſentur, ex quibus reſultat forma totius,& ſine quibus eſſe non poteſt; vt v.g. in triangulo tres lineæ ſunt de eſſentia, quia ſine illis nõ poteſt eſſe talis figura, quæ eſt de eſſentia trianguli: & ſimiliter in domo & aliis. Sic igitur in præſenti, ſignificatio propria & integra ſacrificij, eſt quaſi forma totius ſacrificij; & ideo res illæ ſeu actiones, ſine quibus talis ſignificatio eſſe non poteſt, meritò exiſtimandæ ſunt eſſentiales. Hoc autem modo ſe habet in præſenti vtraque conſecratio, vt ſatis explicatum eſt; quia licèt in ſingulis ſpeciebus per ſe ſumptis poſſit intelligi aliqua ſignificatio, ea tantùm eſt implicita & obſcura: quando autem aliquod ſignum inſtitutum eſt, vt explicitè præſentet, non ſatis eſt B ad eſſentiam eius implicita & obſcura ſignificatio: ſicut in forma Baptiſmi non ſatis eſt dicere, *In nomine Trinitatis*, quia illa forma inſtituta eſt cum explicita ſignificatione myſterij, per illa autem verba tãtùm implicitè ſignificatur. Nec refert, ſi quis dicat, per ſingulas ſignificationes conſecrari cultum Dei; quia non ſignificatur, prout ſignificari debet, iuxta voluntatem inſtituentis: imò non ſignificatur ille cultus, qui per mactationem cruentam, & incruentam Chriſti exhibitus eſt; quia non repræſentatur Chriſti redemptio & ſatisfactio, donec vtraque conſecratio finiatur; & ita illa potiùs eſt quædam inchoatio cultus, qui per vtramque ſpeciem eſſentialiter conſummatur.

Ex antiquorũ ſacrificiorum figuris.

Similitudine ab arte facta.

Scrupulo occurritur.

Ad rationem in contrarium reſpondetur.

C Ex quibus non ſolùm probata eſt concluſio poſita, ſed etiam reſponſum eſt ad fundamentum prioris ſententiæ, nil enim refert, quòd per primam conſecrationem aliquid ſacrum fiat, quod factum maneret, etiamſi ſecunda non ſequeretur: vnde enim ſolùm fit, in illa conſecratione eſſe inchoatum ſacrificium, non verò eſſentialiter perfectum: ſicut etiam iacto fundamento, & erecto pariete, aliquid factum manet, quamuis ædificatio non vlteriùs progrediatur; nemo tamen dicet iam eſſe domum eſſentialiter factam, ſed inchoatam, & in aliis ſacrificiis idem eſt: nam, ſi animal, quod interfici & comburi præcipitur, vt in ſacrificium offeratur, priùs interficiatur, & poſtea nõ comburatur, reuera imperfectum manet, D non tamen propterea ibi fuit ſacrificium eſſentialiter perfectum, ſed inchoatum tantùm, & idem proportionaliter fuiſſet in ſacrificio cruento Chriſti, ſi poſt flagella, & clauorum etiam infixionem, mors non fuiſſet ſecuta: nam reuera manſiſſet ſanguis effuſus,& corpus vulneribus, ſeu cicatricibus affectũ, & quodam ſpeciali modo ſanctificatum; non tamen fuiſſet ſacrificium eſſentialiter perfectum. Ita igitur in præſenti per priora verba fit conſecratio materiæ; quia hoc Chriſtus inſtituit, & veritas formæ idem requirit; illa verò eſt quædam inchoatio ſacrificij, cuius actio phyſica ſtatim habet effectum circa ſuam materiam: expectat tamen (vt ſic dicam) aliam partem, E donec compleatur ſignificatio ſacrificij; & ideo non fuit in illa eſſentialiter completum.

Effectus huic ſacrificio propriè reſpondens non ante vtriuſque ſpecies conſecrationem datur.

Atque hinc intelligitur primò, propriam effectũ huius ſacrificij, vt ſic, non dari conſecrata vna ſpecie, donec vtriuſque cõſecratio conſummetur; quia effectus non datur, donec ſacrificium ſit eſſentialiter perfectũ, ſicut dicebamus de ſacrificio cruento, non fuiſſe per illud conſummatã redemptionẽ & propitiationem apud Deum, niſi quatenus in morte conſummatum eſt: idem n. dicendum eſt in præſente ſacrificio, nihil per illud fieri, donec mactatio myſtica perfecta eſt. Ad quod applicari poteſt illud ab Heb. 9. *Sine ſanguinis effuſione non fit remiſſio*; ergo neque hoc ſacrificium eſt propitiatorium ſine myſtica ſanguinis effuſione, & ideo, vt dixi, Chriſtus in conſecratione

Heb. 9.

tione

tione ſanguinis mentionem fecit remiſſionis peccatorum. Non licet tamen hinc colligere, ſolam ſanguinis conſecrationem poſſe ſufficere; tum quia in ſacrificio præter ſanguinem requiritur victima; tum etiam, quia, vt dixi, conſecratio ſanguinis per ſe ſola non repræſentaret ſanguinis effuſionem. Vltimò colligitur, quàm ſit verum, quod ſuprà diximus, non poſſe vnam ſpeciem ſine alia conſecrari, & quæ ibi diximus, poſſunt etiam ad præſentem doctrinam confirmandam applicari.

Sed quæret aliquis an non ſolùm vtraque ſpecies, ſed etiam aliquis ordo in conſecratione earum ſeruandus ſit de eſſentia huius ſacrificij, id eſt, quòd priùs corpus, poſtea ſanguis conficiatur. Ratio autem dubitandi eſſe poteſt, quia hoc ſacrificium eſt vnum per modum entis artificialis: in artificialibus autem non ſolùm materiales partes componentes, ſed etiam ordo in compoſitione earum eſt de eſſentia artificiati, vt patet in domo, & aliis. Et in præſenti declaratur, quia niſi ille ordo ſeruetur, non ſignificabitur effuſio ſanguinis à corpore; quia, vt ſanguis effundatur, neceſſe eſt, vt corpus præexiſtat, eadémque ratione non ſignificabitur ſeparatio animæ à corpore. In hoc dicendum quidem eſt, graue peccatum eſſe huiuſmodi ordinem immutare contra totius Eccleſiæ conſuetudinem, conformem Chriſti Domini facto ac verbis; ex quibus, & ex ratione facta, poſſet aliquis non omnino ſine cauſa dubitare, an inuerſio talis ordinis ſit non ſolùm peccaminoſa, ſed etiam contra ſubſtantiam ſacrificij: vnde dubium non eſt, quin hoc ſit graue ſacrilegiũ. Nihilominus tamen non video ſufficiens fundamentum ad dicendum, ſacrificium, in quo prius ſanguis, quàm corpus conſecraretur, non habere veram rationem huius ſacrificij: quia in re reperitur totum id, quod Chriſtus inſtituit, & præſcriptus ordo non videtur ita neceſſarius ad prædictam ſignificationem, ſeu mactationem myſticam: nam in eodem momento, in quo vltima conſecratio abſoluitur, quæcumque illa ſit, ſufficienter repræſentatur ſeparatio ſanguinis à corpore, ſeu animæ à corpore. Neque ad hanc repræſentationem neceſſe eſt, vt corpus priùs tempore antecedat: nam ſi per poſſibile, vel impoſſibile ſimul poſſent verba vtriuſque formæ proferri, & vtriuſque ſpeciei conſecratio ſimul finiri, nihilominus verum fieret ſacrificium.

Qui prius ſanguinem, quam corpus in Euchariſtia cõficeret, ſacrilegio ligaretur, verè tamen ſacrificium offerret.

9. Concluſio.

Dico tertiò: Actio eſſentialis huius ſacrificij neceſſariò includit conſecrationem, prout continet tranſubſtantiationẽ panis & vini in corpus, & ſanguinem Chriſti: vnde illi duo termini, ſcilicet, deſtructio panis & vini, quoad ſubſtantias, & præſentia Chriſti ſub ſpeciebus, etiam ſuo modo pertinent ad eſſentiam huius ſacrificij. In hac concluſione diſſentio à poſteriori ſententia ſuprà relata, & vt exiſtimo, eam tenent reliqui authores citati. Et probatur ex dictis, quia huiuſmodi actio & tranſmutatio, neceſſaria eſt ad hoc ſacrificium, prout inſtitutum eſt, vt etiam authores ſecundæ ſententiæ fatentur, & eſt per ſe euidens; quia ſine hac actione impoſſibile eſt, Chriſtum offerri ſub ſpeciebus: eſt ergo neceſſaria; & non vt aliquid præſuppoſitum ad ſacrificium: ergo vt intrinſecè pertinens ad eſſentiã ſacrificij. Probatur minor, quia realis ſacrificatio non poteſt cõſiſtere in mera ſignificatione, quæ noſtro modo loquendi, intelligitur eſſe in rebus iam factis ſeu conſtitutis in facto eſſe; qualis intelligi poteſt in ſpeciebus panis & vini in pyxide conſecratis. Tum quia ſacrificium propriè conſiſtit in actione, propter quod ſpecies quæ cõſeruantur conſecratæ, non tamdiu ſunt ſacrificium, quamdiu cõſeruan-

A tur, etiamſi ambæ ſpecies conſeruentur, quia non toto illo tempore offeruntur, cùm tamen ſacrificium conſiſtat in oblatione ipſa. Tum etiam, quia ſacrificium cruentum Chriſti poſitum fuit in ipſa actuali oblatione paſſionis, quam vt ſic, repræſentare debet hoc ſacrificium: ſpecies autem priùs conſecratæ & conſeruatæ non repræſentant hoc modo actualem paſſionem, licèt repræſentent Chriſtum paſſum, aut mortuum, vt ſuprà dicebam: ergo, vt ſic, non ſunt ſacrificium; ergo ſacrificium non conſiſtit in ſignificatione ſpecierum conſecratarum, vt ſunt in facto eſſe: ergo vt eſt in actuali conſecratione earum; ergo ipſa actualis conſecratio intrinſecè & eſſentialiter pertinet ad hoc ſacrificium, & non tantùm, vt conditio præſuppoſita. Patet conſequentia, quia ſacrificium non eſt ſignificatio tantùm, ſed eſt

B actio ſignificans, ſicut ſacramentum non eſt ſola ſignificatio, ſed eſt res, vel actio, aut receptio ſenſibilis ſignificans: vnde, ſicut ablutio ſenſibilis, vel alia ſimilis actio eſt de eſſentia ſacramenti; ita hîc actio conſecrandi eſt de eſſentia ſacrificij. Dices, hoc argumento, ad ſummum probari, prolationem ſenſibilium verborum eſſe de eſſentia huius ſacrificij ſenſibilis. Reſpondetur, hinc vlteriùs conſequi, ipſammet tranſubſtantiationem, quæ in materia huius ſacrificij fit, quatenus per verba formæ aliquo modo ſenſibilis eſt, includi intrinſecè & eſſentialiter in myſtica mactatione huius ſacrificij; quia hæc mactatio myſtica non fit per nuda ſigna, ſed verè ac realiter præſentando, & offerendo res illas, quæ myſti-

Obiectio.

Solutio.

C cè ſeparari dicuntur; vt cõſtat ex fide qua credimus, tam perfectum eſſe hoc ſacrificium, vt in ipſo corpus & ſanguis Chriſti offerantur, non in ſigno tantùm, ſed verè ac realiter: ergo actio conſecrandi, etiam vt per eam fiunt præſentes ſub ſpeciebus huiuſmodi res, quæ Deo offeruntur, pertinet ad eſſentiam huius ſacrificij, tum ratione ſui, tum ratione ſui termini, vt actualiter terminat ipſam actionem.

Et confirmatur ac declaratur, quia hæc ſeparatio myſtica non ita fit, vt priùs ſupponantur præſentes res, quæ ſeparari dicuntur, & poſtea per aliquã actionem vel ſignificationem ſeparari dicantur, quia nec corpus, aut ſanguis Chriſti adeſt in altari, antequam conſecratio fiat, nec poſtquam ibi ſunt, fit circa illa

D aliqua noua ſeparatio myſtica præter illam, quæ in ipſamet conſecratione intrinſecè imbibita eſt, ſed, quia per conſecrationem ipſam ſeparatim fiunt ex vi verborum, inde poſtea ſeparata manent, ſed non fit poſtea noua ſeparatio: igitur ſolũ dicuntur ſeparari myſticè corpus & ſanguis Chriſti in hoc ſacrificio, quia ſeparatim fiunt ex vi verborum; ergo in hac myſtica ſeparatione, non præſuppoſitiuè tantùm, ſed intrinſecè & eſſentialiter includitur ipſa effectio corporis & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus cum tali modo, vt ex vi verborum ponatur ſolum corpus ſub ſpeciebus panis, & ſolus ſanguis ſub ſpeciebus vini.

E Nec præter hanc poteſt fingi alia actio ſeparatiua, ſed per hanc formaliſſimè fit myſtica ratione, prout fieri poteſt. Et confirmatur ſecundò, quia de ratione veri, & realis ſacrificij eſt, vt aliquid ſacrum fiat circa materiam, & rem oblatam, ſed hîc non eſt alia actio, per quam fiat aliquid ſacrum circa materiam & rem oblatam, præter actionem tranſubſtantiatiuam, per quam & Chriſtus, qui eſt res oblata, ſub ſpeciebus conſtituitur, & ſubſtantia panis excluditur, & eius accidentia ſanctificantur per coniunctionẽ ad Chriſtum; ergo totum hoc eſt de eſſentia huius ſacrificij & mactationis myſticæ. Tandem declaratur exemplo: nam in ſacrificio, verbi gratia, agni Paſchalis eſt conſiderare realem mactationem ipſius agni, & ma-

 ctatio

ctationem myſticam Chriſti in agno repræſentari: qui propterea dicitur, *agnus occiſus ab origine mundi*, non poteſt autem intelligi, quòd illa mactatio myſtica fuerit de eſſentia talis ſacrificij, niſi quatenus fundata in reali mactatione talis agni: nam ea fundabatur ſignificatio paſſionis Chriſti, & ideo neceſſarium etiam fuit, vt illa met actio realis, per quam interficiebatur agnus, eſſet de eſſentia illius ſacrificij; quia per illam, vt ſic fiebat aliquid ſacrum circa rem oblatam: & ſignificatio paſſionis Chriſti non fiebat, niſi per illammet actionem, vt terminatam ad talem terminum; idem ergo eſt proportionaliter dicendum in noſtro ſacrificio, quod tam verum & reale ſacrificium eſt, & multo perfectius.

Prima illatio ex prædictis. Habitudo quã hoc ſacrificiũ dicit ad corpus & ſanguinẽ Chriſti primario intenta.

B Atque hinc infertur primò, illam habitudinem, quam dicit hoc ſacrificium ad ſuum terminum, ad quem, id eſt, ad corpus & ſanguinem Chriſti ſub ſpeciebus, eſſe præcipuam ac maximè intentam & eſſentialem in hoc ſacrificio, & conſequenter includere intrinſecè huiuſmodi terminum, vt actu terminantem hanc actionem, quod debet in ipſomet inſtante conſecrationis. Probatur; quia res hîc præcipuè oblata eſt Chriſtus, qui non offertur, niſi vt terminus huius actionis, vt ſuprà declaratum eſt: neque aliter hæc actio illum attingit, vt conſtat ex dictis ſuprà de trãſubſtantiatione; ergo hæc actio ſub prædicta ratione eſt maximè eſſentialis huic ſacrificio. Patet conſequentia: nã in omni ſacrificio, actio quæ primariò verſatur circa rem oblatam vt ſic, eſt maximè eſſentialis vnicuique ſacrificio. Et confirmatur, quia Chriſtus non eſt res oblata, prout exiſtit in propria ſpecie, ſed prout exiſtit ſacramentaliter ſub ſpecieb. ergo & oblatio debet attingere aliquo modo Chriſtum, vt eſt ſub ſpeciebus; quia oblatio dicit habitudinem ad rem oblatam, vt ſic: ſed talis oblatio non dicit habitudinem ad Chriſtum præſuppoſitum ſub ſpeciebus, quia poſtquam ibi eſt, nihil vltrà circa illum operatur; ergo, vt ponit illum ſub ſpeciebus.

Habitudo ad panem & vinum, vt deſtructa in hoc ſacrificio eſſentialis ſecundario.

Secundò infero, habitudinem ad terminũ à quo, id eſt, deſtructionem panis, eſſe ſuo etiam modo eſſentialem huic ſacrificio, eo nimirum modo, quo habitudo ad terminum à quo ſolet eſſe eſſentialis in qualibet mutatione. Probatur, quia, vt ſæpe dixi, ad declarandum eſſentiam huius ſacrificij, non eſt conſiderandum, quid Deus facere potuerit, ſed quid facere decreuerit, aut inſtituerit: quia eſſentia præſentis ſacrificij ex præſente inſtitutione pendet: quamuis autem potuerit Deus, corpus & ſanguinem hîc efficere per aliam actionem, quæ non includeret habitudinem ad non eſſe panis, vt termini à quo, tamen de facto inſtituit, vt hæc actio fieret per admirabilem tranſmutationem panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti; ergo de facto actio hæc ſacrificandi eſſentialiter includit totam hanc tranſmutationem. Primariò quidem actionem poſitiuam, quæ eſt ad terminum ad quem; ſecundariò verò mutationem termini à quo, quæ eſt deſtructio panis. Neque hinc ſequitur, panem & vinum eſſe res principaliter oblatas in hoc ſacrificio; ſed ſolùm ſequitur, eſſe materiã ſacrificij: quo modo nemo negare poteſt eſſe de eſſentia huius ſacrificij quatenus ex aliis materiis confici non poteſt. Ex quo etiam ſequitur, id, quod fit circa huiuſmodi materiam, qualis eſt ſeparatio ſpecierum ſacramentalium, ad quam neceſſariò ſequitur deſitio panis & vini, eſſentialiter pertinere ad eſſentiam huius ſacrificij. Patet conſequentia, quia eſt aliquid ſacrum, quod fit circa rem oblatam; quæ non eſt tantùm caro & ſanguis Chriſti per ſe ac nudè ſumpta, ſed vt coniuncta ſpeciebus ſacramenta-

Accidentium panis & vini ſeparatio, de eſſentia Euchariſtici ſacrificij.

A libus: ergo tota illa actio, vel mutatio eſt de eſſentia huius ſacrificij. Denique tota eſt ſupernaturalis, & aptiſſima, vt fiat in cultum Dei; & tota fit per modum vnius: ergo tota inſtituta eſt per modum vnius eſſentialis ſacrificationis.

Ad fundamenta ſecundæ opinionis reſponſio.

Fundamentum igitur ſecundæ ſententiæ ferè ex dictis expeditum eſt; oſtendimus enim, quomodo tria illa ſuprà numerata, ſint de eſſentia huius ſacrificij. Quòd autem dicitur, deſitionem panis non eſſe per ſe intẽtam, neque fieri ad placandum Deum, non obſtat; quia terminum à quo non oportet eſſe per ſe intentum, quamquam ad eſſentiam mutationis ſuo modo pertineat, eo tamen modo, quo neceſſarius eſt ad mutationem, dici poteſt per ſe intentus, non vt fiat, ſed potiùs vt ab illo recedatur, non propter ſe, ſed vt ad terminum ad quem perueniri poſſit; & hoc modo, etiam deſitio panis poteſt hîc dici per ſe intenta, non propter ſe, ſed vt corpori Chriſti cedat. Et eadem ratione deſitio illa ex ſe non habet, vnde placet Deum, tamen, vt eſt via, vel diſpoſitio ad introductionem corporis Chriſti, rectè dici poteſt fieri ad placandum Deum. Neque hinc fit, panem eſſe rem principaliter oblatam; quia iam ſuprà oſtenſum eſt, in hoc ſacrificio, non materiam ſacrificij, ſed terminum, ad quem tendit, eſſe rem principaliter oblatam, ſicut eſt etiam principaliter intenta. Ad aliam verò partem de effectione corporis Chriſti ſub ſpeciebus, verum quidem eſt, per illam fieri Euchariſtiæ ſacramentum, vt ſic; ſed hoc non tantùm non obſtat, vt in ea ratio ſacrificij conſiſtat, vt potiùs ſit valde conſentaneum, quòd ex ipſa ſacrificatione reſultet ſacramentum Euchariſtiæ. Nam ſacrificium conſiſtit in actione ſeu in fieri: ſacramentum autem Euchariſtiæ eſt permanens, & ideo ipſamet ſacrificatio eſt effectio ſacramenti. Terminus autem illius actionis, vt refertur ad Deum in cultum eius, eſt res oblata in hoc ſacrificio; eadem verò, vt eſt cibus fidelium, ſacramentum eſt, & habet vſum ſacramenti. Cuius rei figura in ſacrificio Melchiſedech, in quo ſine vlla controuerſia offerebatur Deo ſacrificium, vt ſuprà dixi, per interfectionem eius, per quam ſimul fiebat ſacer cibus, & illius legis ſacramentum.

DISPVTATIO LXXVI.

De comparatione huius ſacrificij ad alia ſacrificia & ſacramenta.

QVamuis eſſentia huius ſacrificij ſatis videri poſſit explicata, tamen, vt ratio & perfectio eius exactiùs cognoſcatur, vtile erit, eam cum aliis myſteriis conferre. Priùs ergo comparabimus illud ad ſacrificium cruentum Chriſti, & reliqua, quæ illud præceſſerunt, tam in diſtinctione, quàm in perfectione; deinde fiet collatio cum ſacramentis, præſertim cum ipſomet myſterio Euchariſtiæ, vt rationem ſacramenti habet.

SECTIO I.

Quomodo diſtinguatur hoc ſacrificium à ſacrificio Chriſti, & reliquis, quæ illud præceſſerunt.

SAcrificium Chriſti appello, quod ab ipſomet Chriſto mortalem vitam degente, vt à Sacerdote & offerẽte proximo, oblatũ eſt. Quod duplex diſtingui poteſt; vnum incruentum, oblatum in cœna, aliud cruentum, oblatum in cruce: cum vtroque ergo comparari poteſt noſtrum ſacrificium, & inde obiter

obiter conſtabit, quomodo & illa duo ſacrificia inter ſe, & hoc noſtrum à reliquis diſtinguatur.

Miſſæ ſacrificium numero tantum & accidentalib. circumſtantiis differt ab oblato in vltima cœnæ nocte.

Dico ergo primò; Sacrificium Miſſæ non differt ſpecie aut eſſentia à ſacrificio incruento, quod Chriſtus obtulit in cœna, diſtinguitur tamen numero, & quibuſdam accidentalib. conditionibus. Prior pars recepta eſt ab omnibus, & neceſſariò ſequitur ex principiis fidei: nam hæc duo ſacrificia conueniunt eſſentialiter; primò, in materia oblationis: ſecundò, in re principaliter oblata; tertiò, in forma ſeu actione, per quam fit oblatio; quartò, in offerente principali: ergo eſſentialiter conueniunt. Conſequentia eſt euidens: nam in his conſiſtit eſſentia ſacrificij. Tria autem membra antecedẽtis per ſe nota ſunt ex his, quæ hactenus diximus, & continentur in illo B verbo Chriſti, *Hoc facite*: nam, vt ſæpe diximus, ibi virtute cõtinetur totus ritus eſſentialis ſacrificij. Quartum autẽ mẽbrum conſtabit ampliùs ex diſputatione ſequente. Poſterior autẽ pars probatur, & declaratur primò, quia ex parte rei oblatæ intercedit quædam differentia: nam in cœna oblatus eſt Chriſtus mortalis; nũc verò offertur immortalis & glorioſus. Et ratio differentiæ eſt, quia ita offertur in ſacramento, ſicut eſt in propria ſpecie; variato tantummodo locali vel ſacramentali: ſicut autem hæc differentia non cauſat in ipſo Chriſto, niſi accidẽtalem ſtatum, ita etiam reſpectu ſacrificij, accidentalis eſt; quia, nec ſubſtantiam rei oblatæ, nec dignitatem, & valorem immutat.

Differentiæ aliquæ accidentales inter ſacrificium Miſſæ & oblatum in vltima cœna. Prima.

Secunda.

Secundò, differunt in proximo Sacerdote offerente: nam tunc obtulit Chriſtus per ſeipſum; C nunc autem per manus, & os ſacerdotis, quæ differentia nonnulla etiam eſt. Quòd autem ſit accidentalis, probatur facilè, quia, ſi principale offerens eſt idem, quod per ſe, vel per miniſtrum operetur, non variat eſſentialiter actionem, neque ſecundùm rationem, vel valorem moralem: nam eleemoſyna facta per ſe, vel per miniſtrum, eiuſdem rationis eſt; neque phyſicam ſpeciem, præſertim, ſi proximum principium, ſeu inſtrumentum actionis, eiuſdem rationis ſit, vt in præſente contingit: nam, tam ſacrificium, quod Chriſtus per ſe obtulit, quàm quod nunc per ſacerdotes offert, voce humana, & ſupernaturali actione ab illa, vt ab inſtrumento procedens, perfectum eſt, & perficitur.

Tertia.

Tertiò differunt in effectu D morali, quia in nocte cœnæ ſacrificium illud fuit meritorium, & ſatisfactorium, vt fuit à Chriſti perſona; nunc autem, vt eſt ab eadem, nec meritorium eſt, nec ſatisfactorium, quia iam illa perſona non eſt in ſtatu merendi & ſatisfaciendi; eſt tamen morale inſtrumentum ad applicandum effectum meriti vel ſatisfactionis in illo priori ſacrificio inchoatæ, & in ſacrificio crucis conſummatæ, vt inferiùs latè dicetur; hæc verò differentia, quoad priorem partem etiam eſt apertè accidentalis, cùm tantùm oriatur ex diuerſo ſtatu principalis offerentis; imò in hoc ſeruatur quædam proportio: nam etiam nunc proximus offerens per eam actionem meretur, & ſatisfacit ex opere operantis, ſi in debito ſtatu ſit. Quoad E poſteriorem verò ferè eſt nulla, quia etiam ſacrificium cœnæ fuit propitiatorium, vt ſuprà dixi, & efficax ad applicandam ſatisfactionẽ iam tunc inchoatam, & in paſſione conſummandam.

Quarta.

Quarta differentia aſſignari ſolet, quia ſacrificium cœnæ ſignificabat mortem Chriſti, tunc futuram, nunc autem ſignificat præteritam. Quæ tamen differentia ſano modo intelligenda eſt: nam, ſi ex parte ipſorum ſignorum orta eſſet, valde intrinſeca videri poſſet, tamen reuera ſolùm oritur ex conditione ſeu ſtatu rei ſignificatæ. Quod ita declaro: nam ſignificatio, quæ non in verbis, ſed in rebus ponitur, non eſt (vt A ita dicam) per modum compoſitionis, & ideo huiuſmodi ſigna non ſignificant, rem præteriiſſe, vel futuram eſſe, ſed ſimpliciter repræſentant rem, vt imago crucifixi ſimpliciter repræſentat Chriſtum, nunc quidem crucifixum præterito tempore; quia reuera ita factum eſt: ſi autem fuiſſet ante tempus paſſionis depicta, ſignificaſſet Chriſtum crucifigendum ex parte rei repræſentatæ, non tamen ex parte ipſius imaginis. Ita ergo eſt in præſenti; & ideo hæc differentia accidentalis eſt, præſertim quia ex intentione Chriſti ſemper fuit hoc ſacrificium inſtitutum, vt eſſet ſignum permanens pro eo tẽpore, in quo mors Chriſti iam eſſet peracta.

Quinta.

Quintò differunt, quia ſacrificium cœnæ, non fuit imago alterius ſacrificij incruenti, ſed potiùs veritas, reſpectu præteritorum ſacrificiorum, præſertim Melchiſedech, & exemplar reſpectu noſtri: noſtrum autem, quamuis ſit etiam veritas reſpectu antiquorum ſacrificiorũ, eſt tamen vera imago, & repræſentatio ipſiuſmet ſacrificij cœnæ. Quæ differentia ſumitur ex Dionyſio, cap. 3. de Eccleſiaſtica Hierar. part. 3. & eſt etiam planè accidentalis, ſpectat enim ad originem, & extrinſecam cauſalitatem, non ad naturæ diuerſitatem, ſicut filius eſt imago patris, & vna imago poteſt eſſe exemplar alterius, quamuis eiuſdem rationis ſint.

Dionyſ.

Sexta.

Sextò differunt in aliis circumſtantiis, vel phyſicis, vt ſunt tempus, locus, hæc vel illa numero, materia panis & vini, & ſimiles; vel moralibus, vt quod cum hoc ritu vel apparatu fiat: nam in hoc Chriſtus ferè nihil adhibuit; quia ipſe per ſe non indigebat, & pro Apoſtolis, vel non erat tempus opportunum, vel ipſi capaces non erant. Conſtat igitur ſatis, totam hanc diuerſitatem accidentalem eſſe.

Ex his autem ſatis elicitur, quod vltimò eſt in concluſione propoſitum, hæc ſacrificia ſaltem numero differre: nam ea, quæ in actione conſiſtunt, ſi diuerſis temporib. tam phyſicè, quàm moraliter diſtantibus, & à diuerſis cauſis, & circa diuerſas materias, & in diuerſis locis fiant; neceſſe eſt numero diſtingui. Ita verò comparantur hæc ſacrificia: nam, & in actione conſiſtunt, & inter ea tota illa diuerſitas reperitur; & ideo non ſatis eſt, vt res principaliter oblata eadem numero ſubſtantialiter ſit, vt ſacrificia hæc non diſtinguantur numero; quin potiùs in noſtro ſacrificio plures Miſſæ ſunt ſacrificia numero diuerſa, vt ſumitur ex Leone Papa, epiſt. 81. ſolùm quia, vel diuerſis temporibus, vel in diſtinctis locis, à diuerſis perſonis offeruntur; ergo multo magis reperitur diſtinctio numerica inter ſacrificium cœnæ, & noſtrum ſacrificium.

Sacrificium Eucharisticũ cum ſacrificio crucis in re oblata conuenit, in ſac ificandi modo differt Conc. Trid.

Dico ſecundò: Noſtrum ſacrificium conuenit cum ſacrificio crucis in re oblata, differt tamen in actione & ritu ſacrificandi. Tota concluſ. ſumitur ex Concilio Tridentino, ſeſſione 21. c. 2. dicente, *In diuino hoc ſacrificio, quod in Miſſa peragitur, idẽ ille Chriſtus continetur, & incruentè immolatur, qui in ara crucis ſemel ſe ipſum cruentè obtulit.* & infrà, *Vna enim eademq; hoſtia, idem nunc offerens Sacerdotum miniſterio, qui ſeipſum tunc in cruce obtulit, ſola offerendi ratione diuerſa.* Et prior pars conſtat ex dictis, diſput. præced. ſect. 1. vbi oſtendimus rem oblatã in hoc ſacramento eſſe eundẽ Chriſtũ, qui ſe in cruce obtulit: & quamquam in accidentibus, ſeu ſtatu corporis Chriſti Domini ſit aliqua diuerſitas, illa tamen ad rationem ſacrificij nil refert, vt ex ibidem dictis, & hic in prœced. cõcluſ. facilè conſtat. Poſteriorem partem declarat bene Algerus, lib. 1. de Euchariſt. cap. 16. quia hac ratione vnum horum ſacrificiorum, ſacrificium eſt cruentum, & aliud incruentum; hæc enim diuerſitas ſumpta eſt ex ritu ſacrificandi: nam ſacrificium crucis per

Alger.

realem paſſionem & mortem oblatum eſt, non quatenus fuit actio praua interficientium Chriſtum, ſed vt fuit paſsio voluntariè ſuſcepta & oblata, vt in 1. tom. 3. part. circa quæſt. 22. D. Thom. latè declaraui; noſtrum verò ſacrificium abſque reali morte per realem conſecrationem & præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti per modum myſticæ mactationis perficitur. Differunt ergo in ritu ſacrificandi: vnde fit, etiam differre in ſignificatione myſtica (quamquam in morali, quæ communis eſt omnibus ſacrificiis, conueniant) nam ſacrificium crucis non fuit alterius ſacrificij repræſentatio, vel imago, ſed potiùs fuit prototypon omnium ſupernaturalium ſacrificiorum: noſtrum autem ſacrificium, & verum ſacrificium eſt, & repręſentatio illius ſacrificij. Præterea differunt aliquo modo in effectu. Nam ſacrificium crucis operatum eſt noſtram redemptionem, quoad ſufficientiam, & aperuit ianuam regni, vt latè docuit Paulus in epiſtola ad Hebr. Miſſæ verò ſacrificium applicat, quoad efficaciam, fructum illius ſacrificij, vt docet Tridentin. ſeſsion. 22. cap. 1. & infrà latiùs dicemus. Ex his autem differentiis ſecunda de ſignificatione, & tertia de effectu, accidentales ſunt, vt facilè conſtabit applicando ea, quæ in prima concluſione diximus.

Dubium. Circa primam verò de ritu difficultas eſt, an ſufficiens ſit ad eſſentialem, & ſpecificam differentiam inter hæc ſacrificia conſtituendam: nam de differentia numerica nulla eſt dubitandi ratio, vt à fortiori *Dubitandi ratio.* patet ex dictis in præcedente concluſione. Quidam ergo Catholici exiſtimant, hanc etiam differentiam in ritu ſacrificandi eſſe accidentalem, non enim audent contendere, hæc ſacrificia eſſe ſpecie & eſſentialiter diuerſa; quia Paulus in epiſt. ad Hebr. ſignificat, in Eccleſia Chriſti non eſſe aliud ſacrificiũ, præter illud quod Chriſtus obtulit; hoc non eſt verum, ſi intelligatur de alio ſacrificio, ſolo numero diſtincto: nam hoc modo, vt certũ ſupponimus, eſſe nunc in Eccleſia plura ſacrificia numero diſtincta, & inter ſe, & multo magis à ſacrificio crucis: ergo oportet intelligi de ſacrificio ſpecie diuerſo; ergo illud ſacrificium, quod in lege noua eſt, ſecundùm eſſentiam & ſpeciem non eſt aliud à ſacrificio crucis: & hoc ſignificare videtur Soto in 4. diſt. 13. q. 2. a. 1. dum ait, noſtrum ſacrificium eſſe prorſus idem cum ſacrificio crucis. Et ratione confirmari poteſt hæc opinio: nam eſſentia ſacrificij potiſſimum ſumenda eſt ex re oblata, & ex motiuo ſeu ratione, ſub qua in diuinum cultum offertur; ſed in his non differunt hæc ſacrificia: ergo illa diuerſitas in ritu eſt tantùm materialis & accidentalis. Maior declaratur in primis exemplo: nam, ſi quis offerat agnum Deo in gratiarum actionem, quod offerat gladio interficiendo, aut alio modo ſacrificãdo illum, accidentarium erit. Ratio autem eſt, quia ſacrificium eſt actus religionis: & ideo ex obiecto ſuo & motiuo, ſumere debet ſpeciem & eſſentiam. In contrarium autem eſt, quia *Ratio difficultatis in oppoſitum.* inprimis ex teſtimonio Pauli nihil ad rem præſentem colligi poteſt: nam, vt ſuprà vidimus, Paulus loquitur de ſacrificio oblato ad redemptionem noſtram perficiendam & conſummandam; vnde iuxta mentẽ ſuam non tantùm excludit aliud ſacrificium ſpecie, ſed etiam numero diuerſum; aliàs non rectè concluderet, non eſſe neceſſarium aliud ſacrificium cruentum, ſeu aliam mortem Chriſti; loquitur ergo de vnitate etiam numerica talis ſacrificij, iuxta illud, *Introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuenta*, non tamen excludit ſacrificium, quod offertur ad applicandam redemptionem iam factam, ſiue hoc diuerſum ſit numero, ſiue ſpecie, à priori ſacrificio: hoc enim nihil refert ad perfectionem & ſufficientiam illius ſacrificij, quam Paulus declarare intendit. Deinde, neque ratio facta ſufficere videtur ad ſpecificam & eſſentialem vnitatem horum ſacrificiorum: aliàs eodem argumento probaretur, etiam diuerſitatem in re oblata nihil conferre ad eſſentialem diuerſitatem ſacrificij; quia ſacrificium eſt actus virtutis, qui ſumit ſpeciem ſuam ex motiuo operandi, & non ex re materiali, circa quam verſatur, ſi quis det in eleemoſynam, ad ſubleuandam neceſſitatem proximi, pecunias, panem, aut vinum, actus eleemoſynæ erit eiuſdem ſpeciei, quamuis res donatæ in ſuo eſſe ſpecie differant: ſic ergo, ſi quis offerat ſacrificium Deo in gratiarum actionem, ſiue offerat agnũ, ſiue Chriſtum, erit ſacrificium eiuſdem ſpeciei. Ex quo vlteriùs fit conſequens, noſtrum ſacrificium nõ differre ſpecie à veteribus, ſi ſub eodem motiuo virtutis conſiderentur: & in vniuerſum ſequitur omnia ſacrificia eſſe eiuſdem ſpeciei, ſi in eis offerendis ſeruetur idem motiuum diuini cultus: & ad ſummum poſſe diſtingui ſecundùm rationes formales ex illis motiuis ſuprà poſitis, ſcilicet, quòd, vel ſolum in recognitionem diuinæ excellentiæ, vel in gratiarum actionem pro beneficiis ſuſceptis, vel ad impetrandum noua, vel in expiationem & ſatisfactionem pro peccato fiant. Quæ diuerſitas per ſe magis pertinet ad interiores actus, quàm ad externum ſacrificium viſibile, quod poteſt idem manens omnes illas appellationes recipere per denominationem à diuerſis actibus internis. Hæc autem omnia ſunt valde abſurda, & præter communem modum ſentiendi, & loquendi de ſacrificio. Quis enim dicat, noſtrum ſacrificium eſſe eiuſdem ſpeciei cum veteribus? ſacerdotium namque plus, quàm genere differt; ergo & ſacrificium.

Dubij enodatio. Diſtinctione igitur vtendum videtur, poteſt enim ſacrificium conſiderari, vel præciſè ſub ratione actus virtutis, vel ſub ratione externi & ſenſibilis ſigni in Dei cultum ordinati. Priori modo procedit ratio facta; & rectè concludit, ſi motiuum offerendi idem ſit in ratione virtutis, ſacrificium etiam eſſe idem, quia hæc ratio magis cõſiſtit in interiori actu, quàm in exteriori: actus autem interior ſumit ſuam ſpeciẽ ex motiuo operandi; propter quod etiam verum eſt poſſe ſacrificium externũ eſſe idem, & in ratione virtutis poſſe diuerſas denominationes accipere per ordinẽ ad diuerſa motiua virtutis, vt in ſuperiorib. etiã tactum eſt, & in ſequente ſectione ampliùs declarabitur. At verò, loquendo de ſacrificio ſub ratione ſẽſibilis ſigni, prout de eo frequentiùs loquimur, ſic dicendum eſt, eſſentiam ſacrificij multũ pendere ex re ſenſibili, quæ ad offerendũ aſſumitur, & ad ſignificandum imponitur, & conſequenter ex ritu etiam ſacrificandi, & hoc conuincit argumentum factum. Nam ſacrificium propitiatoriũ legis nouæ, & veteris, eſſentialiter diuerſa ſunt: & idem eſt de holocauſto, quamuis in motiuo virtutis nõ neceſſariò differant. Item, hoc conſtare poteſt ex communi ratione ſenſibilium ſignorum, & rerum artificialiũ, quæ ſimpliciter ex parte materiæ differre cenſentur, & hoc modo loquela Latina & Græca cenſentur ſimpliciter diuerſæ, & ſacramentis ipſis, quorum eſſentiam conſideramus ex materia & forma, quibus conſtat. Hoc igitur poſteriori conſideratione dici poteſt, differentiam illam in ritu ſacrificandi eſſe eſſentialem inter ſacrificium Chriſti cruentum & incruentum. Quod patet, quia ille ritus eſt eſsẽtialis, & eſt omnino diuerſus, neque enim ſatis eſt, quòd res oblata ſit eadem: quia ſacrificium non conſiſtit eſſentialiter in re ipſa permanente, ſed in actione circa illam, vnde

vnde, ſi actiones ſint omnino diuerſæ rationis, quã-uis circa eandem rem materialiter verſentur, erunt ſacrificia diuerſa, ſicut in lege veteri erat ſacrificium *agni paſchalis*, & ſacrificium agni, quod *iuge ſacrificium* dicebatur, quæ erant eſſentialiter diuerſa ex diuerſo ritu, quamuis res oblata eſſet eiuſdem rationis: multo autem maior eſt diuerſitas in præſente, inter ritum ſacrificandi per realem Chriſti mortem, vel per conſecrationem. Quòd autem ita ſimpliciter loquendum ſit, probatur ex dictis; quia ſacrificium vt ſic, magis ſumitur pro ritu externo & ſenſibili, ſicut ſacramenta. Item, quia ſacrificium noſtrũ, vnum eſt propter vnum ritum externum, etiamſi propitiatorium, vel laudis, aut holocauſtum eſſe poſſit, ex diuerſis motiuis. Præterea, quia Sacerdotium eſt diuerſum, iuxta diuerſum ſacrificandi ritum, etiam ſi ſub eadem ratione ſeu motiuo ſacrificium offerre poſſit; & ita diſtinguimus Sacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech, vel Aaron; ergo ſimiliter ſacrificia præcipuè dicenda ſunt differre ex ritu externo. Quod maximè verum eſt, quando cum ritus diuerſitate aliqua etiam differentia in ſignificatione coniungitur, vt in præſenti contingit, vt ſatis iam explicatum eſt.

Sacrificium Euchariſticũ, & vetera, eſſentialiter differunt.

Atque ex his manet etiam ſufficienter expoſitum quid interſit inter hoc noſtrum ſacrificium & omnia antiqua; ſimpliciter enim dicendum eſt, eſſentialiter differre: nam, & in re oblata, & in modo ſeu ritu offerendi, & in perſona principaliter offerente, infinitè inter ſe diſtant, & præterea in ſignificatione: nam illa Chriſtum, & paſſionem eius futuram; hoc verò Chriſtum realiter præſentem, paſſionem verò eius præteritam repræſentat. Atque hinc oriuntur aliæ differentiæ in valore & efficacia, de quibus in ſequentibus dicturi ſumus.

SECTIO II.

In quo perfectionis gradu ſit Miſſæ ſacrificium cum aliis comparatum.

Dvobus modis poſſumus perfectionem ſacrificij Miſſæ declarare. Primo abſolutè in illo conſiderando omnia, quæ ad dignitatem eius ſpectant. Secundo modo, illud cum aliis conferendo: vtrumque ergo breuiter præſtabimus. Circa priorem ergò partem eſt rurſus conſiderandum, in ſacrificio reperiri, vt paulo antea dicebamus, & exteriorem ritum ſenſibilem, & ſignificationem, & honeſtatem virtutis. Dicendum eſt ergo, in his omnibus habere ſacrificium Miſſæ maximam quandam excellentiam & dignitatem: nam primò, quod ad ritum attinet, res oblata eſt infinitæ dignitatis; modus autem offerendi in ſe, & quoad ſubſtantiam ſuam (vt ſic dicam) eſt maximè ſupernaturalis & diuinus; quoad ſenſibilem verò actionem eſt ſimpliciſſimus, mundiſſimus, & facillimus: nihil ergo amplius in ritu ſacrificandi ad perfectionem eius deſiderari poteſt. Secundò, quod pertinet ad ſignificationem, eſt etiam in hoc ſacrificio ſuprema, quæ eſſe poteſt, tam in rebus ſignificatis quàm in modo ſignificandi. Eſt enim expreſſa quædam, & viua imago paſſionis Chriſti: & conſequenter Incarnationis, & aliorum Chriſti myſteriorum, quibus nihil altius & excellentius operatus eſt Deus. Et (quod mirabilius eſt) hæc ipſamet ſignificatio ſit media alia actione diuina prorſus ac ſupernaturali, per quam eadem res, quæ vno modo ſignificatur, alio modo fit realiter præſens, & ſub eiſdem ſignis ſenſibilibus contenta. Vnde etiam fit, vt diuina virtus & ſapientia in huiuſmodi ſacrificatione perfectiſſimè manifeſtetur.

Miſſæ ſacrificium maximæ eſt dignitatis. In ritu.

In ſignificatione.

A Ac denique in ordine etiam ad offerentem hoc ſacrificium, quantum in ſe eſt, ſignificat animum valde religioſum erga Deum, & ad Chriſtum maximè gratum: nam hic fit perfectiſſima quædam profeſſio diuinæ potentiæ & dominij in omnem creaturam, quam ad nutum voluntatis ſuæ vnico verbo tranſmutare poteſt, fit etiam eximia quædam confeſſio ſupremæ excellentiæ & maieſtatis, quæ tanta eſt, vt res infiniti valoris ei debeat in ſacrificium offerri. Fit denique grata commemoratio beneficiorum Chriſti, & charitatis erga humanum genus; eſt ergo ſacrificium hoc in ſua ſignificatione perfectiſſimum. Omitto efficaciam & valorem, de quibus inferiùs dicendum eſt. Tertiò, quod ſpectat ad B honeſtatem virtutis; reperiuntur in hoc ſacrificio coniuncta bona omnia, quæ in aliis ſacrificiis diuiſa reperiebantur, vt in ſuperioribus tactum eſt, & nunc breuiter explicatur: nam in primis hoc eſt honorarium ſacrificium, quod alio modo, *holocauſtum*, dici ſolet, vt ex his, quæ nunc diximus, ſatis patet: nam prima ratio ſacrificij eſt ad tribuendum Deo honorem, illi proportionatum, quantum homo poteſt, ad hunc autem finem aptiſſima ſunt omnia, quæ in hoc ſacrificio interueniunt, præſertim principale offerens, res oblata, & modus offerendi; ex perfectione ergo eius ſatis conſtat, hunc eſſe primarium finem huius ſacrificij, quod, & verbis, & factis quantum poteſt, Eccleſia declarat in modo offerendi C hoc ſacrificium: nam hoc maximè pertinet ad perfectionem & ſanctitatem ipſius. Secundò, eſt hoc ſacrificium laudis & gratiarum actionis, vt eodem ferè diſcurſu facilè oſtendi poteſt, & tradidit Trid. ſeſſ. 22. cap. 2. idémque docuit Dionyſ. c. 3. de Eccleſ. Hierarch. part. 3. & Auguſt. in Enchiridio cap. 209. & epiſt. 120. & lib. 20. cont. Fauſtum, c. 21. & lib. 1. cont. aduerſar. legis & Proph. cap. 18. vbi de hoc ſacrificio exponit illud, Pſ. 49. *Sacrificium laudis honorificabit me*, dicens, *Quod eſt ſacrificium laudis, niſi gratiarum actio? aut vnde Deo maiores gratiæ ſunt agendæ, quàm per Chriſtum Dominum noſtrum? quod faciunt fideles Eccleſiæ ſacrificio*. Hinc etiam Irenæus lib. 4. cont. hæreſ. c. 32. dicit inſtituiſſe Chriſtum huius ſacrificij oblationem, *ne nos ingrati eſſe Deo videremur*, affértque verba Mala-D ch. 1. *Nomen meum glorificatur inter gentes & nomini meo offertur ſacrificium purum*; quæ verba ad priorem rationem ſacrificij honorarij applicari poſſunt. Addit deniq; Chryſ. homil. 24. in 1. ad Corinth. per hoc ſacrificium ſpecialiter eſſe laudandum Deũ, propter tantum beneficium in ipſomet ſacrificio nobis collatum. Tertiò, eſt etiam propitiatorium hoc ſacrificium, vt idem Conc. Trid. docuit, & Aug. epiſt. 59. & lib. 1. cont. Creſcon. c. 25. & ſer. 31. de verb. Apoſt. Cyprian. lib. 1. epiſt. 9. Ambr. 1. Officior. c. 48. Damaſc. in ſerm. de defunctis (ſi tamẽ illius eſt) vbi etiam Athanaſius refertur. Idque oſtẽdi poteſt: nam, teſte Paulo, Sacerdotium ordinatur ad propitiandum peccatori-E bus, iuxta illud ad Heb. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis*: in lege autem noua inſtitutum eſt perfectiſſimum Sacerdotium; oportet ergo, vt aliquod ſacrificiũ propitiatorium illi reſpondeat, quod pro peccatis offerat, quod non eſt, niſi in myſterio Euchariſtiæ, vt ſuprà oſtendimus. Tandem, quia hæc propitiatio eſt per modum applicationis & efficaciæ ex opere operato, magis declarabitur in his, quæ de efficacia huius ſacrificij poſtea dicemus. Et ex ibi dicendis conſtabit etiam eſſe hoc ſacrificium impetratorium: nam in eo repræſentatur paſſio Chriſti; & ideo aptiſſimum eſt ad impetrandum omnia bona, quæ paſſione ſua Chriſtus

Habet Euchariſticum ſacrificium eminenter omnium aliorum perfectiones. Eſt enim holocauſtum.

Sacrificium laudis & gratiarum actionis.
Conc. Trid.
Dionyſ.
Auguſt.

Irenæus.
Malach. 1.
Chryſoſt.

Propitiatoriũ
Conc. Trid.
Auguſt.
Cyprian.
Ambroſ.
Damaſc.

Impetratoriũ.

Chriſtus nobis promeruit: nam, ſicut Chriſtus nunc in cœlo pro nobis orans, & paſſionem ſuam Patri repræſentans, magna bona nobis impetrat; ita etiam per miniſtros ſuos ſacrificium hoc Patri offerens, ſuámque paſſionem commemorans, idem impetrationis beneficium nobis confert. Sunt ergo in hoc vno ſacrificio collecta bona omnia omnéſque virtutis rationes, quæ in cæteris omnibus ſacrificiis excogitari poſſunt, vt rectè concludit Trident. in dicta ſeſſ. 22. c. 1. dicens, hanc eſſe hoſtiam, *quæ per varias ſacrificiorum naturæ & legis tempore ſimilitudines figurabatur, vtpote, quæ bona omnia per illa ſignificata, velut illorum omnium conſummatio & perfectio complectitur*, iuxta id, quod in Miſſa Dominicę ſextæ poſt Pentecoſten, Eccleſia orat: *Deus, qui legalium differentiam hoſtiarum vnius ſacrificij perfectione ſanxiſti.* Qui modus loquendi Patribus etiam frequẽs eſt, vt patet ex Leone Papa, ſerm. 7. de paſſio. Auguſtin. 20. contra Fauſt. lib. 17. de Ciuit. cap. 20. Chryſoſt. in Pſalm. 95. qui id colligunt ex eo, quòd hic Chriſtus offertur, qui per vetera ſacrificia adumbrabatur, in eiúſque fide propitiatoria erant, & impetratoria. Neque contra hanc veritatem occurrit noua hæreticorum obiectio, quæ difficultatem ingerat prætèr eas, quę in ſuperioribus expeditæ ſunt.

Trident.

Leo Papa. Auguſt. Chryſoſt.

Ex his facilè eſt, alteram partem huius ſectionis expedire. Poteſt n. hoc ſacrificium, vel cum ſacrificiis veteribus, vel cum ſacrificio, quod Chriſtus per ſe ipſum obtulit, conferri. In priori comparatione non eſt, quòd denuo immoremur; ſatis enim ex dictis conſtat, non tantùm ſingula, ſed etiam omnia illa ſacrificia in vnum collecta, ab hoc noſtro infinitè ſuperari: tum in principali offerente & re oblata, quæ infinitæ eſt dignitatis; tum in modo offerendi, vt ſæpe dictum eſt. Item, in efficacia ex opere operato, & in valore ad impetrandum, propter realẽ Chriſti præſentiam & oblationem. Denique, quia excellentiori modo complectitur omnem honeſtatem ſacrificij in illis diuiſum. Solùm videri poſſunt ſacrificia vetera ſuperare hoc noſtrum in proportione quadam ad repræſentandum ſacrificium cruentum Chriſti, quia illa etiam cruenta erant. Sed neque in hoc excellunt; quia illa ſignificabant per alienum ſanguinem; hoc verò per proprium Chriſti ſanguinem, quem realiter præſentem continet: vnde illa proportio ſeu conuenientia in effuſione cruenta valde materialis eſt, quæ puritatem legis gratiæ non decebat: ſed alia magis myſtica, quæ altior eſt, & à ſenſibus abſtractior.

Omnia ſimul antiqua ſacrificia Euchariſticum infinitè ſuperat.

In ſecunda comparatione, ſi illa fiat cum ſacrificio cœnæ, nulla ferè eſt: quia oſtenſum eſt, eſſe ſacrificia eiuſdem rationis, & conſeqnenter eiuſdem eſſentialis perfectionis; quamuis in accidentali aliquo modo differant, & mutuo ſe excedant, vt ex dictis facilè ſumi poteſt. Hinc eſt illud Chryſoſt. homil. 2. in epiſt. 2. ad Timoth. *Sacra ipſa oblatio, cuiuſuis meriti Sacerdos illam offerat, eadem eſt, quam dedit Chriſtus, nihil habet iſta, quàm illa minus, &c.* Si verò comparatio fiat cum ſacrificio cruento crucis, cùm idẽ in vtroq; ſit principale offerens eadémque res oblata, ſimpliciter dici poſſunt hæc ſacrificia æqualia: nã hæc duo capita ſunt, ex quibus ſimpliciter pendet perfectio ſacrificij. In reliquis verò ſe habet ſicut excedens, & exceſſum: nam in genere mortis, oblatio crucis ſuperatur in difficultate, & maiori quadam diuina dignatione. Aſſumpſit enim maxima mala pœnæ, quæ pro nobis obtulit, vnde ex hoc etiam capite, & ratione ſtatus offerentis, illud etiam ſacrificium exceſſit in actuali merito & ſatisfactione. Tamen hoc ſacrificium excedit in modo oblationis, quia & fit per

In cœna nouiſſima Euchariſticum ſacrificium oblatum ſibi ipſi in Miſſa oblato æquale.

Chryſoſt.

A actionem magis ſupernaturalem, ac modo impaſſibili; & ideo ſacrificium crucis magis aptum fuit ad operandam redemptionem; vtrumque verò in ratione ſua optimum eſt.

SECTIO III.

Vtrùm ratio ſacrificij Miſſæ potior & prior ſit, ratione ſacramenti.

Comparatio hæc fieri poteſt, vel ad rationem ſacramenti in communi, vel in particulari ad illam rationem ſacramenti, quæ in myſterio Euchariſtiæ reperitur. Priori modo vix poteſt comparatio fieri, cùm illæ rationes, quaſi genere differant, ſi formaliter ſumantur præcisè ac abſtractè: ſi tamen

B conſiderentur, vt in his, vel illis rebus exiſtere poſſunt, infinitam poſſunt recipere varietatem. Eo tamen modo, quo comparari poſſunt, iam ſuprà inſinuauimus, rationem ſacrificij, vt ſic, altiorem eſſe ratione ſacramenti; quia immediatiùs ad diuinum cultum, diuinámque maieſtatem & excellentiam ſignificandum ordinatur, quamuis in particulari fieri poſſit, vt aliquod ſacramentum, propter myſteria, quæ cõtinet, aut propter efficaciam, vel alias ſimiles cauſas, excellẽtius ſit aliquo ſacrificio, vt conſtat de noſtris ſacramentis ad ſacrificia vetera cõparatis. Hoc autem de iſto ſacrificio dici non poteſt; quia certum eſt, non ſolũ in formali ratione ſacrificij, ſed etiam in excellentia ipſius rei, & myſterij, quæ continet, ſuperare omnia ſacramenta ab ipſo realiter diſtin-

C cta: vt conſtare facilè poteſt ex his, quæ ſuprà diximus de excellentia myſterij Euchariſtię ſuper omnia alia ſacramenta: nam illa manifeſtè procedunt de toto myſterio Euchariſtię ſub quacunq; ratione conſideretur. Id quod euidentiùs cõſtabit ex his, quæ ſtatim addemus. Negari autem non poteſt, quin alia etiam ſacramenta legis nouæ, excedat hoc ſacrificiũ in efficacia gratiæ, vt infrà videbimus: hic autem exceſſus eſt tantùm ſecundùm quid, oritúrque ex propria ratione ſacramenti; ordinatur n. magis directè & per ſe ad perſonas ſanctificandas. Omiſſa ergo generali comparatione, dicendum ſolùm eſt de ratione ſacramenti & ſacrificij, prout in myſterio Euchariſtiæ inueniuntur; quæ in tribus comparari poſſunt,

D ſcilicet, in prioritate durationis ſeu temporis, in dignitate ſeu perfectione, in ordine naturæ, ſeu cauſalitate: & de ſingulis breuiter dicemus.

Primò igitur de ordine durationis dicendum eſt, in myſterio Euchariſtiæ, ſi propria comparatio fiat, nullum eſſe ordinem durationis inter rationem ſacramenti & ſacrificij. Probatur ac declaratur: nam, & in ſacrificio conſiderari poteſt ſacrificatio, ac terminus per ſacrificationem effectus ſeu oblatus, & in ſacramento conſiderari poteſt effectio ſacramenti, & ſacramentũ iam factum (omitto vſum ſacramẽti, qui extra rationẽ huius ſacramenti eſt, & cõſtat eſſe tempore poſteriorem, tam ratione ſacramenti, quàm

Ordine durationis Euchariſtia, vt ſacramentum & ſacrificium coæqualis.

E ſacrificij, iuxta ea, quæ in præcedente diſput. tractata ſunt;) vt ergo proportionalis fiat comparatio, debet actio cum actione, & terminus cum termino comparari: ſic igitur conſtat, ſacrificationem non ſolùm ſimul tempore eſſe cum effectione ſacramenti Euchariſtiæ, ſed etiam ſecundùm rem, eandem actionem eſſe, & eadẽ ratio eſt de terminis: nam illa res, quę eſt terminus huius actionis, & eſt res ſacrificata, & ſacramentũ permanens. Quocircá, etiam ſi actionem ſub quacunque ratione ſacrificij, aut ſacramenti in fieri, cum huiuſmodi termino comparemus, ſimul tempore ſunt: neque eſt propriè interea durationis ordo; quia, licèt exterior actio, quatenus fit per prolationem verborum, prius tempore incipiat, quã

ſit

ſit terminus ſeu ſacramentum in facto eſſe: quia illa A prolatio ſucceſſiuè fit, & ſacramentum non incipit eſſe perfectum vſque ad vltimum inſtans prolationis, tamen actio propria & intrinſeca, per quam fit terminus ſacrificij & ſacramentum, non eſt ſucceſſiua, ſed in vnico inſtanti perficitur, in eo ſcilicet, in quo prolatio verborum abſoluitur, & ita in eo inſtanti ſimul eſt effectio & terminus, tam ſacrificij, quàm ſacramenti. Solùm eſt conſideranda differentia: nam ſacramentum poteſt aliquo modo dici eſſentialiter perfectum, cùm primùm vnius ſpeciei conſecratio abſoluitur: ſacrificium autem minimè, donec vtriuſque ſpeciei conſecratio finiatur, vt vidimus. Atque hoc ſenſu dici poteſt ſacramentum prius tempore incipere eſſe, quàm ſacrificium, ſaltem quo- B ad eſſentiam ſacrificationis, quamuis nõ quoad rem oblatam, quæ tota incipit eſſe ſub qualibet ſpecie; neque etiam quoad completam, & integram entitatem ſacraméti. Cuius differentiæ ratio eſt, quia ratio ſacramenti in hoc conſiſtit, quòd ſignificet, & contineat Chriſtum, vt cibum dantem vitam animæ, & ſpiritualem refectionem & efficientem vnionem ſui corporis myſtici cum ſuo capite, & membrorũ eius inter ſe; quæ tota ſignificatio eſſentialiter reperitur in qualibet ſpecie; & quamuis per duas pluribus modis fiat, illi tamen neceſſarij non ſunt ad eſſentiam, ſed tantùm ad integritatem ſacramenti. Sacrificium autem requirit myſticã mactationem, & expreſſam repræſentationem mortis Chriſti: quæ in conſecra- C tione vnius tantùm ſpeciei non reperitur, vt ſuprà declaratum fuit. Hac ergo ratione dici poteſt eſſentia ſacramenti prius tempore perfici, quàm ſacrificiũ Atque eadem ratione docent ferè omnes vtramque ſpeciem magis eſſe neceſſariam propter perfectionẽ ſacrificij, quàm ſacraméti; ideóque facilius poſſe vnã ſpeciem ab altera ſeparari in vſu ſacramenti, quàm in effectione ſacrificij. Quin potiùs hinc fit, poſſe in rigore vſum ſacramenti antecedere ſacrificium eſſentialiter perfectum. Poſſet enim aliquis communicare, ſtatim poſt conſecrationem corporis, antequam ſanguis conficiatur: poſſet, inquã, ita vt factum teneret, nam licitè non exiſtimo fieri poſſe, morali- D ter loquendo, vt excludam caſum ignorantiæ inuincibilis: aut, ſi fortaſſe in aliqua neceſſitate extrema id fieri ſine peccato poſſet, ſi tamen ita fieri contingeret, poſſet non ſolùm vſus, ſed etiam effectus ſacramenti, antecedere perfectionem ſacrificij, & effectum eius, quia, ſi ſumatur dignè vna ſpecies, ſtatim datur effectus ſacramenti: effectus autem ſacrificij non datur vſque ad conſummatam eſſentiam eius per vtriuſque ſpeciei conſecrationem. Quo fit, vt (ſecluſo huiuſmodi extraordinario euentu, qui moraliter nunquam accidet) effectus ſacrificij ex ſe tẽpore antecedat effectum ſacramenti, quia cùm ſacrificiũ conſiſtat in actione, non habet vſum à ſe ipſo diſtinctum; ſed ipſamet ſacrificatio eſt vſus ſacrificij, vt ſic: & ideo ſtatim, ac eſsẽtialiter efficitur ſacrificatio, da- E tur effectꝰ ſacrificij; nimirũ cũ primũ abſoluitur vtriuſq; ſpeciei cõſecratio: at verò in hoc ſacraméto diſtinguitur vſus ſacraméti; & effectꝰ datur in ipſo vſu, qui ſemper fit poſterius tẽpore, quàm conſecratio.

In rei dignitate ſacrificiũ & ſacramentum, quoad terminos æqualia inter ſe, perfectiora, ſi terminus cum via comparetur.

Secunda comparatio propoſita eſt in dignitate ſeu perfectione, quæ fieri poteſt, aut in eſſe rei, aut in eſſe virtutis. Priori igitur modo, ſi cõparatio cum proportione fiat, nulla ferè hìc locum habet: quia, vt ex dictis patet, non ſolùm eſt æqualitas, ſed etiam identitas: nam eadem actio, quæ eſt ſacrificatio, eſt effectio ſacramenti; & eadem, quæ eſt res oblata, vt terminus ſacrificationis, eſt ſacramentum in facto eſſe. Sub hac igitur conſideratione non poteſt vnum eſſe perfectius alio. Quamquã, ſi ſacrificium (vt ſolet) propriè ſumatur pro actione ſacrificandi, & ſacramentum Euchariſtiæ pro re permanente, & iam facta, ſic dici poteſt ſacramentum perfectius, quàm ſacrificium eo modo, quo perfectior eſt terminus actionis, quàm actio, per quam fit: ſic autem etiam dicendum eſt, ſacrificium hoc ſumptum pro re oblata perfectius eſſe ſacrificatione & effectione ſacramenti; eſt enim eadem proportio. Quòd ſi obiter quæres, comparando ſacrificationem ipſam cum vſu ſacramenti, quid perfectius ſit; dicendum eſt, ſacrificationem eſſe perfectiorem: quia vſus ſacramenti ſolùm fit per localem applicationem ſacramenti, ſacrificatio autem fit per ipſam effectionem ſacramenti: nobilior autem eſt ſacramenti effectio, quàm applicatio, tum in ipſa actione ſenſibili, quæ eſt locutio; tum maximè in ſupernaturali actione, per quam fit: quæ tam eſt excellens, vt non ſolùm applicationem ſacramenti, verùm etiam effectionem gratiæ ſacramentalis, quæ ad illam applicationem conſequitur, ſuperare videatur: quia nobiliorem habet effectum, Chriſtum ſcilicet, qui eſt totius gratiæ fons. Et hæc ſufficiant de comparatione in eſſe rei.

Sacrificatio perfectior ſacramenti vſu.

Altera verò comparatio eſſe poteſt in eſſe virtutis, quæ non habet locũ inter terminos, ſed inter actiones; & hoc modo iam diximus, ſacrificationẽ ex ratione formali ſua perfectiorẽ eſſe vſu & effectionẽ ſacramenti: ſi ergo hæ duæ rationes ad idẽ myſteriũ, ceteris parib. applicentur, perfectior etiam in illa erit ratio ſacrificij; quod nihil aliud eſt, quàm dicere, melius eſſe, conficere corpus Chriſti in Dei honorem & cultum, quàm in vtilitatẽ fideliũ. Propter quod dixit D. Thom. ſuprà q. 63. art. 6. cultum Dei potiſſimum, pertinere ad Euchariſtiã, vt ſacrificium eſt. Sed contrà: nam etiam ſacrificium ad noſtram vtilitatem ordinatur, ſcilicet, vt aliquem effectum ex opere operato nobis afferat: quamquam in hoc minorem habeat excellẽtiam, quàm eadem Euchariſtia, vt ſacramentũ eſt; quia nõ dat gratiã ſanctificantẽ, ſed ſolùm remittit pœnã temporalem, vt infrà videbimus; alioqui verò etiam vt ſacramentũ eſt, ad cultum Dei refertur: nã vſus eius ad religionẽ ſpectat, & vnio charitatis ac ſanctificatio, quæ inde conſequitur, ad maximum Dei cultũ pertinet; hęc n. eſt, quam Deus maximè intendit, & propter illã pręcipuè totum hoc ſacramentum inſtituit: ergo penſatis omnibus, ratio ſacramenti & vſus eius perfectior eſt. Et confirmatur, quia ipſummet ſacrificiũ, quodãmodo ordinatur ad ſacramenti vſum; hæc enim ſacrificatio (quæ eſt ipſamet conſecratio) eò tendit, vt per eam fiat panis vitæ, qui ſit animarum cibus & refectio; ergo hic eſt finis maximè intentus ac præcipuus. Reſpõdetur, in his actionibus, quatenus rationẽ ſtudioſi actus habent (ſic enim nunc à nobis conſiderantur) in primis reſpiciẽdum eſſe ad id, quod vnicuique actui ex ſuo proprio obiecto conuenit: & ſub hac ratione, actio ſacrificandi excellẽtior dicitur ex vi obiecti ſui; quia per ſe & immediatè ordinatur in cultũ Dei, & ſignificationem animi ſubiecti & grati erga ipſum; quæ ratio honeſtatis maxima eſt inter omnes morales: nam ipſa noſtra ſanctificatio ordinari debet ad Dei gloriã vt in finẽ, & ideo ratio ſacramenti, vt ſic, non eſt tam perfecta, neque tã proximè ac perfectè continet cultum Dei vt ſic. Neque refert, quòd ex opere operato effectus ſacramenti maior, vel melior ſit: nã hoc non pendet ex honeſtate actionis, ſed ex inſtitutione Chriſti, qui voluit, & inſtituit, per actũ minùs nobilem in ratione virtutis, maiorem effectum dare: quamquam hoc ipſum ſit ſub controuerſia: nõ enim eſt certum, ſacrificium vt ſic, non dare gratiam ex

Sacrificatio in eſſe virtutis perfectior ſacramenti effectione.

Obiectio.

Dilutio.

ex opere operato; & præterea conſtat, poſſe impetrare illam, & aliunde etiam ſuperare in ratione cauſæ; quia ſaltem per hunc modum impetrationis, quoſlibet effectus gratiæ obtinere poteſt; & non ſolùm ſumentibus prodeſt, vt ſacramentum, ſed etiam aliis, vt poſtea videbimus. Ad confirmationem reſpondetur, ſacramentum propriè ac per ſe loquendo non eſſe finem ſacrificij: nam per ſe ſolùm tendit ad rem oblatam vt ſic; quaſi materialiter verò inde fit, quòd eadem res, quæ fuit terminus ſacrificij, aptiſſima fuerit, vt ad vſum ſacramenti inſtitueretur.

Naturæ ordine terminum termino, actionem actioni adaptando, ſacrificium & ſacramentum æqualia.

Circa tertium de ordine naturæ nihil ferè dicendum occurrit; quia, ſi cùm proportione fiat comparatio, nulla eſt hîc cauſalitas propria; & conſequenter nec naturæ ordo, id eſt; ſi actionem ſacrificandi cum effectione ſacramẽti, & terminum ſacrificationis cum ſacramento iam facto comparemus: nam re ipſa ſunt idem, & ita non habent inter ſe cauſalitatem: ſi autem ſacrificationem cum ſacramento iam facto conferamus, ſic antecedit quidem ſacrificium naturæ ordine, ſi ſola actio conſideretur; quia actio antecedit ſuum terminum. Si eum ſub ſacrificatione terminum includamus (prout includi debet, ſaltem prout in ipſo inſtante ſacrificationis attingitur: quia non poteſt intelligi ſacrificium peractum, niſi iam intelligatur res oblata) ſecundùm diuerſas rationes, ſacrificium & ſacramentum erunt prius, vel poſterius: nam ordine intentionis videtur prior ratio ſacrificij, vt ex dictis in præcedente puncto ſumi poteſt: nam eſt maximè intenta; vnde in genere cauſæ finalis, dici aliquo modo poteſt natura prior, cuius ſignum etiam eſſe poteſt, quia poteſtas ſacerdotalis, quæ data eſt ad hoc myſterium efficiendum, primariò ordinata eſt ad ſacrificium offerendum; vnde in ordinatione Sacerdotis hoc præcipuè exprimitur in verbis formæ, *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium, &c.* Et ſacerdotium Chriſti primariò fuit ad offerendum Deo ſacrificium crucis, & de omni ſacerdotio, id ſignificat Paulus, cùm dicit, ſacerdotem conſtitui, *vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis*; cùm ergo præcipuus actus ſacerdotis, ſit effectio huius myſterij, rectè dicitur, rationem ſacrificij eſſe in illo primam ordine intentionis. At verò ordine executionis poteſt ſacrificatio dici poſterior; quia ex parte rei oblatæ ſupponit, quicquid pertinet ad rationem ſacramenti: & vltra hoc, requirit aliquod ad rationem ſacrificij; ergo ſupponitur quodammodo ſacramentum in genere cauſæ materialis, quia ad perfectionem ſacrificij requiritur res oblata (vt dictum eſt) quæ in præſenti eſt Chriſtus, vt contentus ſub ſpeciebus, in quo ratio ſacramenti ſaluatur; vltra quod ratio ſacrificij requirit mactationem myſticam, ſeu ordinem ad illam, & quod ad Dei cultum ſupremum ordinetur.

Ordine intentionis ſacrificium prius executionis poſterius ſacramento.

Sed ſuperſunt duæ difficultates. Prima eſt, quia ex dictis ſequitur, rationem ſacrificij eſſentialiter includere rationem ſacramẽti, quod videtur impoſſibile; quia hæ duæ ſunt rationes ſpecificæ, & vltimæ, ac omnino diuerſæ, quarum vna non poteſt aliã contrahere; ergo nec poteſt vna eſſe de eſſentia alterius. Reſpondetur, ſi ſacrificium ſumatur pro re oblata, ſacrificium includere rationem ſacramenti, quia de ratione eius eſt, vt ſit ſenſibilis, & conſequẽter, vt per ſenſibiles ſpecies ſignificetur, in quo ratio ſacrificij includitur. Nec ſatisfacit dicere, Chriſtum ſignificatum per ſpecies, eſſe rem oblatam in ſacrificio; non tamen vt ſic, ſeu quatenus ſignificatur; & ideo neceſſarium non eſſe, vt ſpecies quatenus ſignificant, pertineant ad rem oblatam in ſacrificio: hoc (inquam) non ſatisfacit; quia Chriſtus

Difficultas ſoluitur.

A non eſt res oblata in hoc ſacrificio, niſi quatenus fit aliquo modo ſenſibilis per ſpecies: non fit autem per eas ſenſibilis, niſi quatenus per eas ſignificatur, vt res ſub illis contenta, in quo ratio ſacramenti perficitur; ergo ab illis ſpeciebus pertinentibus ad rem oblatam non poteſt excludi ratio ſacramenti, ſeu ſigni, quia non agimus de ſigno in actu, ſed aptitudine & impoſitione. Neque hoc eſt conueniens, quia, quòd res oblata dicatur hoſtia, vel ſacrificium, ſolùm addit habitudinem, ſeu denominationem ex actione ſacrificandi ſumptam: non eſt autem vllum inconueniens, quòd, ſicut res merè ſenſibilis, vt agnus verbi gratia, denominatur hoſtia ab actione offerẽdi; ita etiam res myſticè ſenſibilis, quæ in ſe eſt ſa- B cramentum, denominetur hoſtia, ſeu ſacrificium ab actione offerendi. At verò, ſi loquamur de ſacrificio pro actione ſacrificandi, ſic non conſtituitur intrinſecè ex ratione ſacramenti: ſed dicit habitudinem ad Euchariſtiæ ſacramentum, tanquam ad rem oblatam, quod nullum eſt incommodum; quia hæc habitudo eiuſdem rationis eſt cum illa, quam quælibet actio ſacrificandi dicit ad rem oblatam, tanquam ad materiam, vel terminum ſuum.

Secunda difficultas eſt, quia ſequitur, ſacramentum Euchariſtiæ poſſe re ipſa ſeparari à ſacrificio per intentionem conſecrantis, quia ſacrificium neceſſariò ſupponit ſacramẽtum, & addit aliud. Poteſt ergo miniſter intendere, verum efficere ſacramen- C tum, conſecrando panem in vſum fidelium, non intendendo per eam actionem ſacrificare Deo, imò excludendo omnem intentionem cultus, ſicut nunc faciunt Lutherani, & alij hæretici huius temporis, qui nullo modo volunt ſacrificium efficere, ſed cœnam Dominicam, vt ipſi aiunt: qui, ſi ſupponamus, eos vti vera materia & forma; & eſſe veros ſacerdotes, & habere ſufficientem intentionem conficiẽdi ſacramentum, reuera illud efficient, non obſtante quocunque errore priuato, non tamen efficient ſacrificium: quia, ſicut ſacramentum confici non poteſt ſine intentione miniſtri, ita neq; ſacrificium offerri. Reſpondetur primò, fortaſſe nullum eſſe incõueniens, totum hoc concedere: nam Doctores omnes, qui ponunt rationem ſacrificij in ſumptione, D vel in aliqua alia actione, quæ poſt conſecrationem fiat, neceſſariò concedent, poſſe re ipſa ſeparari confectionem ſacramenti à ſacrificio, ſi miniſter iniquus velit conſecrare, & nullam poſtea actionem efficere ad offerendum ſacrificium; quia, cùm actiones illæ, non tantùm ratione, aut intentione, ſed etiam duratione diſtinguantur, facilè poterunt ſeparari, vel ex voluntate miniſtri, vel ex impotentia, ſi cauſa accidat, poſt conſecrationem non poſſe reliquas actiones efficere. Sic igitur, quamuis nos dicamus, conſecrationem ſacramenti, & oblationem ſacrificij, realiter idem eſſe, tamen, cum ratione formali diſtingui poſſunt, vt D.Thomas ſuprà citatus ſigni- E ficat; non eſt inconueniens, concedere rationem ſacrificij, quæ poſterior eſt ordine executionis, poſſe per intentionem miniſtri ſeparari à ratione ſacramenti, ita vt factum teneat, quamuis malè fiat. Secũdò, & fortaſſe probabilius negatur ſequela: nam ex inſtitutione Chriſti hæc conſecratio, oblatio ſacrificij ita ſunt neceſſariò coniuncta, vt poſita vna non poſſit miniſter voluntate ſeu intentione ſua aliã auferre; ſicut ſubſtantia ſacramenti & effectus eius ita ſunt connexa, vt non poſſit miniſter intentione ſua impedire effectum, ſi reuera habuit voluntatem cõficiendi ſacramentum. Quod quidem ita eſſe in præſenti declaratur: nam, ſi miniſter reuera intendat conficere hoc ſacramentum, nihilque directè velit,

Dubio ſit ſatis.

Qui ſacramentum Euchariſtiæ ſub duabus ſpeciebus conficit, velit, nolit, ſacrificium offerat neceſſe eſt.

quod ſubſtantiali intentioni conficiendi ſacramentum contrarium ſit, conſequenter neceſſe eſt, vt velit proferre verba in perſona Chriſti, qui eſt principale offerens in hoc ſacrificio; ergo, quamuis ex priuato errore putet, ſe non offerre ſacrificium, aut ex iniquitate nolit cultum Deo exhibere, tamen ex generali intentione neceſſariò offert. Vel potiùs eſt inſtrumentum, per quod Chriſtus offert, & cultum Deo exhibet: quamuis ergo priuata intentione excludat perſonalem cultũ, non tamen miniſterialem, maximè cùm neceſſe ſit, vt formali vel virtuali intentione velit facere, quod Chriſtus fecit, & inſtituit. Quod præterea exemplo declaratur: nam, ſi Regis legatus in nomine & perſona Regis Pontifici exhibeat honorem, factis ac verbis Regis perſonam repræſentans, quamuis ipſe in propria perſona nolit Pontificem colere, nihilominus vt miniſter alterius re ipſa id præſtat; quia ad hoc ſufficit intentio faciendi miniſterium, quod in perſona alterius fit per actiones & verba illi intentioni accommodata: ſic igitur contingit in præſenti, & ideo illa conſecratio, eſt etiam ſacrificatio, & intentio neceſſariò debet eſſe ad vtrumque ſufficiens, quia priuatus error, non abſtulit abſolutam voluntatem faciendi, quod Chriſtus inſtituit.

DISPVTATIO LXXVII.

De offerentibus Euchariſtiæ ſacrificium.

Diſput. 5. de ſacrificio.

DIximus in ſuperioribus, quatuor neceſſaria in omni ſacrificio, ſcilic. quod, & cui offertur, qui offert, & pro quo offertur. Ex quibus duo priora explicata iam ſunt; quia connexa ſunt cum eſſentia ſacrificij, quam hactenus tradidimus: qua iam expoſita cum principiis intrinſecis ſacrificij, reliquum eſt, vt cauſas eius extrinſecas declaremus; ad quas alia duo poſteriora pertinent; nam, qui offert, cauſa eſt efficiens ſacrificij, de qua hîc dicemus; is, autem, pro quo fit oblatio, ad cauſam finalem reuocari poteſt; de qua dicemus diſputatione ſequenti.

SECTIO I.

Vtrùm Chriſtus Dominus ſit principalis offerens in hoc ſacrificio.

Quorundam placitum.

QVidam Theologi negaſſe videntur, Chriſtum propriè in hoc ſacrificio offerre; ſed ſacerdotis oblationem illi tribui, ſolùm remotè, quia oblationem huius ſacrificij inſtituit, & iuxta eius voluntatem & præceptum offertur; & præterea, quia merita eius in hoc ſacrificio operantur. Ita videtur ſenſiſſe Scotus, quodlib. 20. & Gabr. lect. 26. & 27. in Canon. & Cordub. lib. 1. qq. Theolog. quæſt. 3. circa opinionem ſecundam & quintam. Quæ opinio ita probari poteſt, quia Chriſtus Dominus, neque interna intentione, neque externa actione, actu ſemper offert, quoties Miſſæ ſacrificium offertur: ergo nullo modo nunc offert tanquam offerens, ſeu cauſa aliquo modo per ſe; ergo ſolus ſacerdos offert per poteſtatem ſibi datam à Chriſto & iuxta ritum ab eo inſtitutum: Chriſtus autem ſolùm denominatione extrinſeca, & vt cauſa remota ac per accidens, poterit denominari offerens. Antecedens, quoad priorem partem de oblatione interna, probatur; quia gratis & ſine fundamento fingeremus, Chriſtũ ſemper nunc eſſe attentum, & quaſi ſolicitum, vt ſemper habeat actualem intentionem offerendi in ſingulis Miſſis. *Non enim* (vt ait Paulus ad Hebr. 9.) *in manu facta ſancta Ieſus introiuit exẽplaria verorum, ſed in ipſum cœlum, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis, neque vt ſæpe offerat ſemetipſum.* Quoad ſecundam verò partem de actu externo, ſine quo ſacrificium ſenſibile eſſe non poteſt, patet; tum ex eiſdem verbis Pauli, tum etiam, quia tota actio externa à ſolo Sacerdote fit. Quod argumentum maximè procedit, ſi verum eſt, Sacerdotem, non formaliter, ſed tantùm materialiter, verba conſecrationis proferre. Vnde confirmatur; quia non aliter Chriſtum hîc offert, quàm baptizare vel abſoluere dicatur: Chriſtus autem non baptizat propriè & per ſe, ſed ſolùm per accidens extrinſeca denominatione; quia ab illo eſt virtus & inſtitutio Baptiſmi: ergo idem eſt in præſenti dicendum.

Scotus. Gabr. Corduba.

Dico primò; Chriſtus Dominus eſt ſummus Sacerdos, qui principaliter offert ſacrificium Euchariſtiæ; quandocunque & vbicunque offertur. Hæc aſſertio ita ſimpliciter ſumpta, certa tunc eſt, quam D.Thom. hîc docuit, ad 3. & q. præcedente, art. 7. ad 3. & in 4. diſt. 13. quæſt. 1. art. 1. vbi cæteri Theologi, & Alber. lib. 3. de Euchar. à cap. 5. & Simeon Theſſal. lib. de myſteriis Eccleſ. c. 44. quem refert Turrianus, qui hanc etiam veritatem docet, lib. 4. pro Epiſtolis Pontif. cap. 1. & in Schol. ad Clem. lib. 3. conſt. c. 22. Lindan. lib. 4. Panopl. c. 41. Bellarm. lib. 1. de Miſ. c. 4. & probatur primò ex Scriptura ſacra, tum, quia Chriſtum appellat æternum *Sacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech*, qui ordo in oblatione huius ſacrificij completur, & exercetur, vt in ſuperiorib. explicitum eſt; & ponderant Anſel. Theoph. & Oecumen. quia non potuit dici Chriſtus Sacerdos æternus propter ſolam hoſtiam, quæ in cruce peracta eſt; ſed, quia nunc perpetuò ſacrificat per ſacerdotes offerentes; tum etiam, quia Paul. in Epiſt. ad Hebr. differentiam conſtituit inter legem nouam & veterem: quòd in illa plures erant ſacerdotes ſecundùm illud tempus offerentes: nunc autem vnus eſt Sacerdos æternus, cui nullus ſuccedit; ſed reliqui omnes ſunt miniſtri eius: ſentit ergo Paulus, nunc etiam Chriſtum offerre per ſacerdotes: alioqui, ſi Chriſtus omnino ab hoc munere ceſſaſſet, nulla eſſet differentia in Sacerdotum pluralitate inter legem veterem, & nouam. Et iuxta hanc veritatem interpretantur Paulum ferè omnes expoſitores, Chryſoſt. hom. 17. ad Heb. Theoph. ad Heb. 5. Haimo 6. Anſel. 10. Secundò inſinuatur hæc veritas in Concil. Lateran. in cap. firmiter, de ſumm. Trinit. & fide Cathol. quatenus in eo dicitur, Chriſtum in hoc myſterio eſſe ſimul ſacerdotem & ſacrificium; & in Conc. Florent. in decret. Eugen. quatenus ibi dicuntur ſacerdotes conficere hoc myſterium in perſona Chriſti. Clariùs hoc docuit Trident. ſeſſ. 22. c. 1. & 2. dicens eundem Chriſtum, qui in cœna, & in cruce obtulit, eſſe in hoc myſterio principalem offerentem; ideóque propter ſacerdotum offerentium iniquitatem, mundam hanc oblationem inquinari non poſſe. Tertiò probatur ex Patrum traditione. Irenæus lib. 4. contra hæreſ. c. 32. & 34. *Per Ieſum Chriſtũ*, inquit, *offert Eccleſia.* Cyprian. Epiſt. 63. *Sacerdos in altari vice Chriſti fungitur, & ſacrificium verum ac plenũ Deo Patri offert.* Idem inſinuat Euſeb. lib. 1. de Demonſt. c. vlt. Aug. 4. de Trinit. c. 7. & 14. & lib. 20. de Ciui. c. 20. *Chriſtus ipſe offerens, ipſe eſt & oblatio: cuius rei ſacramentum, quotidianum eſſe voluit Eccleſiæ ſacrificium*, Ambroſ. 1. offic. cap. 48. & ſuper Pſalm. 38. *Ipſe offerre manifeſtatur in nobis, cuius ſermo ſanctificat ſacrificium, quod offertur.* Optimè Chryſ. hom. 83. in Matth. *Qui tunc in illa cœna confecit, ipſe nunc quoque operatur, &c.* & homil. 2. in 2. ad Timoth. hom. 17. ad Heb. hom. 60. ad popul. & homil. de prodit. Iudæ. *Cùm videris ſacerdotem offerentem, ne ipſum conſideres hoc facientem, ſed Chriſti manum*

D.Thom. Sim. Theſſal. Turrian. Lindan. Bellarm. Chryſoſt. Theoph. Anſelm. Conc. Later. Florent. Trident. Irenæus. Cyprian. Euſeb. Auguſt. Ambroſ.

inuiſibiliter extenſam, & in Liturg. *Ipſe eſt, qui offert; ipſe* A *qui offertur.*

Quartò argumentor ratione, quia Chriſtus nunc poteſt ſemper offerre, vt principale offerens; ergo offert. Antecedens patet, quia nunc etiam eſt verus ſacerdos, & intercedit pro nobis, & omnia ſemper proſpicit: nihil ergo eum impedit, quominus poſſit ſemper offerre. Prima verò conſequentia probatur: tum quia non eſt, cur ſacerdos digniſſimus perpetuò vacet ab offerendi munere, cùm illud, & pro dignitate ſua, & ad maiorem Dei gloriam, exercere poſſit; tum etiam, quia hoc ſpectat ad excellentiam huius ſacrificij: nam oblationis dignitas ex offerentis dignitate maximè pendet, iuxta illud, *Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius.* Et præterea: hoc etiam quodammodo poſtulat dignitas rei oblatæ in hoc ſacrificio, quæ infinita eſt, & puriſſima, & ideo B à ſimili offerente principaliter offerri debet, vt talis oblatio nunquam fieri poſſit à perſona, quæ non ſit Deo grata, & in omnibus ſuis actionibus pura, & ſancta: nam, vt ſacrificium ſit purum, non ſatis eſt, quòd res oblata pura ſit, ſed idem requiritur in perſona offerente, quia ſacrificium in actione & oblatione conſiſtit: ſola autem Chriſti perſona eſt per ſe ſancta, & in omnibus ſuis actionibus rectiſſima; non ergo debuit hoc ſacrificium ab alio, quàm à Chriſto, principaliter offerri. Vnde notanda eſt differẽtia inter ſacramentum & ſacrificium: nam ad ſacramenti dignitatem per ſe neceſſarium non eſt, vt miniſterium eius, quod conſiſtit in applicatione ad vſum, ſit omnino impollutum ex parte miniſtri aut perſo- C næ exercentis illud miniſterium, ſed ſatis eſt, vt ſecundùm eum ritum applicetur, quo inſtitutum eſt; at verò ſacrificium ad ſuam excellentiam requirit, vt, quatenus eſt ab aliquo offerente principali, ſit omnino purum & gratum Deo, quod non poſſet ſemper infallibiliter habere hoc ſacrificium, niſi Chriſtus neceſſariò eſſet principali offerens illius, quia ſolus ipſe eſt per ſe immaculatus & innocens; reliqui verò Sacerdotes ſemper poſſent indignè offerre, Eccleſia verò, quamuis ſemper ſit ſancta, & in eius perſona etiam offeratur ſacrificium; tamen & quamdiu in hac vita militat, nõ omnino caret omni macula & ruga, donec in cœlo triumphet; & præterea non eſt ipſa tam propriè offerens ſicut Chri- D ſtus, vt videbimus: neque etiam eſt offerens ſimpliciter neceſſarium ex vi inſtitutionis huius ſacramenti; poteſt enim à Sacerdote validè offerri etiam ſi perſonam Eccleſiæ non agat, vt poſtea videbimus. Ratio autem huius differentiæ inter ſacrificium & ſacramentum nulla alia eſt, niſi quia ſacrificium conſiſtit in actione, cuius dignitas ex operante maximè pendet: ſacramenti autem vſus magis conſiſtit in receptione, per ſe enim ordinatur ad aliquid ſignificandum, & faciendum in ſuſcipiente, propter cuius vtilitatem proximè inſtituitur.

Differentia inter ſacrificij & ſacramẽti efficientem cauſam.

Actu offert Chriſtus hoc ſacrificiũ licèt per miniſtrum.

Dico ſecundò: Chriſtus Dominus eſt principalis E offerens in hoc ſacrificio, non tantùm per accidens ac remotè, ſed etiam, quia aliquomodo actu offert, licèt per ſacerdotem offerat. Probatur, diſtinguendo multa, quæ in hoc ſacrificio Chriſto poſſunt attribui, & declarando modum, quoad ea concurrat. Primum ſit inſtitutio, quia voluit, vt in memoriam eius hoc ſacrificium fieret. Sed hoc, vel nihil, vel parum conducit, vt Chriſtus principalis offerens dicatur. Primò, quia ratio ſeu habitudo offerentis, valde diuerſa eſt à ratione inſtituentis, & hæc eſt omnino ab illa ſeparabilis: nam Deus inſtituit vetera ſacrificia, & non propterea erat principalis offerens in illis. Secundò, hoc non ſatis eſt, vt oblatio ſit munda ex parte offerentis, Deóque accepta, vt in iiſdem veteribus ſacrificiis conſtat: erant enim à Deo inſtituta, & tamen, quando ab iniquis offerebantur, erant illi inuiſa, quia ipſe non reſpicit ad inſtituentem, vt ſic, ſed ad offerentem, & eadem ratione hoc non ſatis eſt ad dignitatem & quandam infinitatem ſacrificij, vt in veteribus etiam ſacrificiis conſtat; fuerunt enim inſtituta à Deo, qui eſt infinitæ dignitatis, & tamen in vſu habebant ſolum valorem moralem, iuxta dignitatem offerentium: & in ſacrificio crucis, quamuis fuerit à Deo ordinatum (ſuppoſita iniquitate interficientium Chriſtum) vt tamen habuerit infinitum valorem, requirimus infinitatem in perſona Chriſti offerente. Quod etiam diligenter diſtinguendum eſt in ſacrificio cœnæ, quod fuit à Chriſto, vt ab inſtituente & ab offerente; infinitatem autem habuit ab ipſo, vt offerente, non præcisè, vt ab inſtituente. Sunt ergo hæ duæ rationes valde diuerſæ: vt ergo Chriſtus ſit offerens, nõ ſatis eſt, quòd fuerit inſtituens. Nec refert, ſi addas, ita fuiſſe inſtituentem, vt voluerit in ſui memoriam celebrari: nam per hoc non additur habitudo offerentis, ſed præcisè habitudo exemplaris, ſeu rei repræſentatæ per ſacrificium, quæ omnino etiam eſt extra rationem offerentis.

Secundò inuenitur in hoc ſacrificio, quòd tota eius virtus & efficacia in merito Chriſti fundatur; & hoc etiam non ſufficit ad rationem offerentis. Primò, quia efficacia meritorum magis reſpicit effectũ ſacrificij, quam oblationem ipſam, in qua ratio ſacrificij conſiſtit: nam effectus quid ſecundarium eſt reſpectu ſacrificij; ergo, quòd oblatio ipſa habeat efficaciã operandi ab ipſo Chriſto, non ſatis eſt, vt propterea dicatur ab ipſo offerri. Secundò ita explicatur: fingamus enim oblationem aliquam ita inſtitui à Deo, vt habeat ſimilem efficaciã ex ſola voluntate diuina, nunquid propterea dicendus eſſet Deus ipſe offerens in tali ſacrificio? Minimè quidem. Tertiò potuiſſet Chriſtus inſtituere aliquod ſacrificium finitum, vt à ſolo ac puro homine offerretur, & haberet aliquã efficaciam, propter merita ipſius Chriſti: nam hoc etiam non repugnat; in tali ergo ſacrificio, Chriſtus non eſſet offerens, quamuis inefficacia niteretur meritis eius. Tandem, hoc non ſatis eſt vt hoc ſacrificium, prout nunc fit, dicatur ex parte offerẽtis æquale ſacrificio crucis, aut cœnæ: nam illa non fuerunt infinita, quia niterentur meritis Chriſti ſed potius, quia illa fuerunt ab offerente infinito, ideo fuerunt etiam valoris & meriti infiniti.

Tertiò conſiderari poteſt in hoc ſacrificio, quòd Chriſtus per humanitatem ſuam phyſicè concurrit ad actionem illam, per quam hoc ſacrificium conficitur, ſcilicet, ad trãſubſtantiationem, in qua ratione dici poteſt Chriſtus, vt homo, principalis offerens reſpectu miniſtri: quia, licèt humanitas eius in ea actione inſtrumentaliter cõcurrat, eſt tamen inſtrumentũ coniunctum, & (vt ſic dicam) præcipuum organum diuinitatis. Et hæc quidem efficientia aliquid confert ad rem, de qua agimus, quia vnum ex requiſitis ad offerendũ ſacerdotali modo in hoc ſacrificio eſt, vt qui offert, concurrat ad actionem ſacrificandi: non tamen hæc ſola ratio per ſe ſufficit, quia alia eſt habitudo efficiẽtis, alia offerentis: Deus enim efficit eandem actionem, & tamen non offert. Quartò igitur addendum eſt, quòd ſacerdos conficit in perſona Chriſti, & tanquam legatus eius, ipſum repræſentans: & in hoc videtur D. Thom. ponere hanc Chriſti oblationem, & reuera videtur ſufficere, etiam ſi nihil aliud intercederet: ibi enim reperitur quædam habitudo moralis ad Chriſtũ, vt ad colẽtem Deum,

quamuis per alium: ſicut, qui dat eleemoſynam per famulum, rectè dicitur principalis donans: & licèt famulus ſit iniquus, ſi ipſe eſt iuſtus, eleemoſyna illa eſt munda apud Deum. Et ſimiliter orationes Eccleſiæ per ſacerdotes dicuntur principaliter fieri ab Eccleſia, & exaudiri, eſſéque acceptæ Deo propter Eccleſiæ ſanctitatem: quamuis contingat, ſacerdotes proximè orantes prauos eſſe. Quintò ad maiorem perfectionem, & rei explicationẽ addere poſſumus, Chriſtum Dominum in eomet concurſu, quo concurrit cum ſacerdotib. ad huius ſacrificij actionem ſe gerere, vt ſupremum Dei cultorem, & interceſſorem pro hominibus: quia totam illam ſuam actionem ordinat in cultum Dei, eáque Patri re repræſentat in memoriam ſuæ paſſionis, vt hominib. propitius ſit. Quod quidem ita poſſe à Chriſto fieri eſt euidẽs, ſuppoſito priori principio: nam, ſi actu concurrit ad omnia ſacrificia, actu de illis cogitat, & vult concurrere, quia non concurrit tanquam inanime inſtrumentum, ſed per intellectum & voluntatem: ergo eadem facilitate poteſt ſub ea ratione & intentione concurrere, nil enim refert, quòd loco diſtet; aut, quòd per ſe ipſum ſenſibilia verba non proferat, cùm hæc non ſint ratione offerentis, vt ſic, vt per ſe conſtat: maximè, cùm Chriſtus in cœlo exiſtens intueatur omnes actiones miniſtrorum ſuorum, & poſſit velle, in omnibus & per omnes Deum colere, & pro hominibus intercedere. Quòd autem ita fiat, facilè oſtendi poteſt ex dictis in prima aſſertione: & quia hoc eſt melius & perfectius, magíſque conducens ad dignitatem & valorem huius ſacrificij: nam, licèt aliquis eleemoſynam mittat per miniſtrum, tamen magis miſericordem ſe oſtendet, & meliori modo operabitur, ſi, dum miniſter eleemoſynam confert, ipſe per ſeſe (vt poſſet) ad elargitionem concurrat, eíque actu conſentiat, & ſimiliter, quamuis honor à Rege per ſuum legatum exhibitus, habeat quamdam ſpecialem dignitatem à perſona regia, tanquam à principali honorante per ſuum miniſtrum, multũ tamen ſecundùm moralem exiſtimationem adderetur, ſi Rex per ſe ipſum (vt poſſet) concurreret. Sic igitur in præſenti, ad exactam perfectionem huius ſacrificij, & vt omnino æquale ſit ex parte offerentis ſacrificio crucis & cœnæ, oportet, vt Chriſtus per ſeipſum aliquo modo offerat, & non tantùm per legatum repræſentantem, & hoc modo meliùs ſaluatur, quod nunc exercet munus ſacerdotis ſummi, & æterni: nam ad offerendum, tantùm per alium repræſentantem, fuiſſet ſatis aliquando exercuiſſe munus ſacerdotis: nam poteſt aliquis repræſentare eum qui fuit, & in perſona eius offerre.

Quare Chriſtus modo, quandocũque hoc ſacrificiũ offertur, principaliter offerre dicatur.

SECTIO II.

Vtrùm omnes & ſoli ſacerdotes offerre poſſint hoc ſacrificium, vt proprij miniſtri illius.

Hæreticorum abſonum placitum.

Dvæ poſſunt eſſe extremæ ſententiæ. Prima docet; nullos requiri ſacerdotes ab Eccleſia ritè ordinatos ad hoc ſacrificium offerendũ, ſed quoslibet fideles ad hoc ſufficere, vel ſaltem eos, qui à populo, vel magiſtratib. deputãtur, tãquam miniſtri ad hoc munus peragendum. Hæc eſt ſententia hæreticorum: qui vel in eo fundantur, quòd in hoc myſterio nihil ſupernaturale fit, ſed tantũ cæremonia quædã & ſignificatio exterior, vel quia ſimul negant, hoc myſterium eſſe verum ſacrificium, ſed ſolùm quoddam conuiuium cum aliqua ſignificatione & commemoratione Chriſti, quod totum à quolibet miniſtro ab hominib. deputato peragi poteſt: vel tandem, quia nunquã legimus, Chriſtum Dominum aliquid

A aliud inſtituiſſe, vel poſtulaſſe in huiuſmodi miniſtro, ſed generatim omnib. dixiſſe, *Hoc facite, &c.*

Secunda ſententia extremè contraria eſt, non omnes Sacerdotes, etiam ritè ordinatos, poſſe hoc ſacrificium offerre, ſed ſolùm eos, qui ſunt ab Eccleſia tolerati. Excluduntur itaque ab hoc ſacrificandi munere ſacerdotes excommunicati, ſuſpenſi, depoſiti, degradati, ſchiſmatici, hæretici, ac deniq; omnes ab Eccleſia præciſi: atque ita excluduntur, vt non ſolùm malè faciant, ſi ſacrificare tentent, verùm etiam omnino non ſacrificent. Hanc ſententiã ſecutus eſt Magiſt. Sent. d. 13. vbi Scotus q. 2. in eã eſt propenſus, cuius ſententiam refert, & non improbat, Gab. ibid. q. 1. art. 3. dub. 2. eandem tenuit Guliel. Pariſ. in tract. B de ſacr. ordinis, & Grat. in c. quod quidam 1. q. 1. vbi multa ex Patribus adducit, & hanc ſententiam confirmat; dicunt enim interdum Patres, extra Eccleſiam eſſe non poſſe vera ſacrificia. Hæretici ergo, etiam ſi aliqui ſacerdotes fuerint ordinati, non offerunt verum ſacrificium; idem ergo erit de quibuſcunque aliis ſacerdotib. ab Eccleſia præciſis, quia eſt omnium eadem ratio. Aſſumptum patet ex Aug. lib. ſent. c. 15. & ex Hiero. Aggei 2. Amos 5. & dial. contr. Lucif. vbi, cùm dixiſſet, malos ſacerdotes poſſe offerre ſacrificium, ſubdidit, *Hoc de Catholicis intelligendum eſt, non de hæreticis.* Quæ omnia & ſimilia in illa cauſa, & q. 1. referuntur.

Aliorum ſententia.

Magiſt. Scotus. Gabr. Guil. Pariſ. Gratian.

Auguſt. Hieron.

Prior harum ſententiarum, ſimpliciter & ſine diC ſtinctione vlla, hæretica eſt: nã, & principiis nititur hæreticis, vt retulimus, & principiis fidei repugnat. Etenim verũ ſacrificiũ offerri non poteſt, niſi à vero Sacerdote, ex Paulo ad Heb. 5. Sed hoc eſt verum ſacrificium: ergo. Item, hoc ſacrificium offerri non poteſt, niſi in vero corpore & ſanguine Chriſti: ſed nullus habet poteſtatẽ in corpus Chriſti verũ, nec poteſt validè illud conficere, niſi ſolus ſacerdos ritè ordinatus, vt ſuprà oſtenſum eſt, cùm de miniſtro ſacramenti Euchariſtiæ ageremus. Dicendum eſt ergo ſolum ſacerdotem ritè ordinatũ habere poteſtatem offerendi hoc ſacrificiũ, ita vt ſi alius id facere tẽtet, nihil efficiat. Quæ aſſertio de fide certa eſt, colligitúrque ex Cõc. Nicen. c. 14. negat n. diaconũ habere poteſtatẽ offerendi hoc ſacrificiũ; ergo à fortiori idẽ negat de omnib. inferioribus, itẽ ex Cõc. Arel. I. c. 13. D vbi idẽ reſcribitur, & ex Conc. Flor. vbi ponitur hæc forma ordinandi ſacerdotẽ; *Accipe poteſtatem offerẽdi, &c.* eſt ergo hæc poteſtas tantũ apud illum, qui ordinatus eſt ſacerdos. Idem ſignificauit Conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 1. docẽs, *Chriſtum in nocte cœnæ Apoſtolis, quos tunc noui Teſtamẽti ſacerdotes conſtituebat, eorúmque in ſacerdotio ſucceſſorib. vt offerrẽt, præcepiſſe per hæc verba: Hoc facite in meam cõmemorationem; vti ſemper Catholica Eccleſia intellexit & docuit;* & can. 2. anathema profert in eum, qui negauerit Chriſtum prædictis verbis, *Hoc facite, &c.* inſtituiſſe Apoſtolos ſacerdotes, aut non ordinaſſe, vt ipſi, alíique ſacerdotes, offerrent E corpus & ſanguinem ſuum, quod repetit ſeſſ. 23. c. & can. 1. dicens ſacrificium & ſacerdotium eſſe coniuncta, & ideo eſſe in Eccleſia ſacerdotium viſibile, ad quod propriè ſpectat poteſtas offerẽdi hoc ſacrificium. Eandem veritatem eleganter tractat Aug. lib. qq. veter. teſt. q. 46. Hieron. epiſt. 117. ad Fabiol. de veſte ſacerdotali, præter alios, quos de miniſtro Euchariſtiæ ſuprà citaui. Ratio tacta eſt à Concilio Trid. quia determinatum ſacrificium requirit determinatum ſacerdotem: nam hæc duo iuxta diuinam ordinationem coniuncta ſunt. Vnde præcipuè in lege veteri, vbi ſacrificia fuerunt diuinitus inſtituta, ſacerdotes etiam fuerunt ſpeciali lege & ritu ex diuina etiã inſtitutione ordinati; multo ergo magis in

Hæretici confutantur.

Solus ſacerdos ritè ordinatus ſacrificiũ hoc offerre poteſt.

Conc. Nicen. Arelat. Florent. Trident.

Auguſt. Hieron.

in lege noua, in qua omnia ſunt perfectiùs conſtituta & ordinata, debuit ſpeciale ſacerdotium cum ſpeciali ſacrificio inſtitui; debuítque inter ea proportio ſeruari. Ideóq; cùm ſacrificiũ omnino ſupernaturale ſit, ab eis tantùm debuit offerri, qui ſupernaturalem poteſtatem ad hoc munus haberent: huiuſmodi autem ſunt ſoli ſacerdotes, qui in ſua ordinatione illam recipiunt, vt ex verbis formæ conſtat; alij verò, neque ex ſe illam habent, cũ non ſit naturalis, neque à Chriſto receptam: nullibi enim eam dedit, quia verba illa, *Hoc facite*, ad ſolos Apoſtolos, vt ſacerdotes, & ad eorum in ſacerdotio ſucceſſores dicta ſunt; vt traditio, & Eccleſia declarauit. Tandem, ſolus ſacerdos poteſt conſecrare, vt ſup. oſtenſum eſt, & nemo offert niſi conſecrando, vt ſuprà etiam oſtendimus; ergo ſolus ſacerdos poteſt offerre. Quæ vltima ratio non ſufficeret per ſe ad oſtendendum, eſſe de fide prædictam veritatem, quia fundatur in opinione noſtra ſuprà tractata de eſſentia ſacrificij; & ideo diximus, illam opinionem eſſe valde conſentaneam atque conformem principiis fidei.

2. Sententia examinatur.

Secunda ſententia triplicem poteſt habere ſenſum. Primus eſt ſacerdotes præciſos, ideo non poſſe ſacrificium validum offerre, quia nec poſſunt ſacramentum Euchariſtiæ validè conſecrare; & hoc ſenſu hæretica eſt: oſtendimus enim in ſuperioribus, conſecrationem factam à vero ſacerdote ſufficiente forma, cum intentione circa debitam materiam, validam eſſe ſecundùm fidem.

Secundus ſenſus huius ſententiæ eſſe poteſt, ſacerdotes præciſos ab Eccleſia, licèt poſſint validè conſecrare, & ſacramentum Euchariſtiæ conficere, non tamen poſſe eam conſecrationem efficere ſub ratione oblationis & ſacrificij; quia ad rationem ſacrificij propriè dicti neceſſe eſt, vt offeratur à ſacerdote, vt miniſtro publico, & mediatore inter Deum & populum: ſacerdos autẽ præciſus non poteſt iam ſubire vicem mediatoris inter Deum & Eccleſiam: quia nemo poteſt hoc munus ſubire, niſi conſentiente Eccleſia, & per ſacerdotem offerente, atque petente, quod tamen per ſacerdotem præciſum facere non vult, ſed potiùs illum priuat hoc miniſterio, quantum poteſt. Atque in hoc ſenſu ſententia hæc non videtur apertè hæretica: quia nullibi eſt expreſsè dãnata: eſt tamen omnino falſa. Dicendum itaque eſt, omnem ſacerdotem, quantumuis ab Eccleſia præciſum, poſſe validum ſacrificium efficere, & offerre, etiam ſi non licitè faciat. Ita ſentit D. Thom. q. præced. art. 7. & 8. & in 4. diſtinctio. 13. vbi reliqui Theologi, Bonauent. articul. 1. q. Albert. Magn. artic. 30. 31. 32. Durand. quæſt. 1. ad 2. Palud. quæſt. 1. artic. 3. Soto, quæſt. 1. artic. 8. Alenſ. 4. part. q. 45. membr. 5. & 6. Gabr. lect. 27. in Can. Alger. lib. 3. de Euchar. cap. 10. Probatur autem ſigillatim de omnibus prauis ſacerdotibus: & primò quidem de his ſacerdotibus, qui ſolùm per peccatum mortale ſunt ab Eccleſiæ charitate interiùs ſeparati; extra controuerſiam eſt, ſi in eo ſtatu offerant, ſacrificium eſſe validum, quod videtur mihi de fide certum: quia, licèt non inueniatur ſub his terminis expreſsè definitum, tamen ſub generalibus definitionibus ſatis continetur; ſcilicet, quòd poteſtas Ordinis ſupernaturalis non auferttr per peccatum mortale: neque ita ligatur, quin, ſi operetur, factum teneat, quando poteſtatem iuriſdictionis ſimul nó requirit; poteſtas autẽ ſacrificandi, poteſtas Ordinis eſt, & ad ſuum actum iuriſdictionem non requirit: ergo eadem ratio eſt de illa, quæ de poteſtate conficiendi ſacramentum; non ergo aufertur per peccatum mortale, nec ita ligatur, quin, ſi operetur, factum teneat. Secundò

Charactere ſacerdotali inſignitus qualis ſit, ſi verè conſecrat, verum itidẽ offerat ſacrificium neceſſe eſt.

D. Thom. D. Bonauent. Albert. Mag. Durand. Palud. Soto. Alenſ. Gabr. Alger.

A hinc fit, idem dicendum eſſe de hæretico, propter eandem rationem cum proportione applicatam: nã poteſtas Ordinis, ſicut non aufertur per alia peccata, ita nec per hæreſim, neq; magis neceſſaria eſt fides, quàm charitas, vt actus talis poteſtatis validè exerceatur; quia ſine fide poteſt quis habere ſufficientem intentionem exercendi talem actum, & applicare omnia neceſſaria, ſicut ſine charitate: ſed hæc omnia æquè procedunt de poteſtate ſacrificandi: nam etiam hic actus, per ſe loquendo, eſt ſolius poteſtatis Ordinis, & ſine fide poſſunt applicari omnia neceſſaria ad illum cum ſufficiẽte intentione, ſicut & ad conficiendum ſacramentum; ergo, ſicut hæreticus poteſt conficere ſacramentum, ita & ſacrificare. Et confir-
B matur; quia aliàs, ſi Parochus eſſet hæreticus tantùm mentalis, hoc ipſo priuaret fideles fructu veri ſacrificij; quod contra omnẽ rationem eſt, vt magis patebit ex ſequenti membro. Tertiò itaque hinc efficitur, per nullam Eccleſiæ prohibitionem, cenſuram, aut pœnam, poſſe fieri, vt ſacerdos priuetur hac poteſtate, aut etiã vſu eius, quoad hoc, vt ſacrificium factũ teneat, ſed ne licitè fiat. Prior pars de poteſtate conſtat ex eo, quòd character ſacerdotalis eſt indelebilis: ſed hæc poteſtas datur per impreſſionem characteris; & ideo in hoc ſenſu definit Conc. Trid. ſeſſ. 23. can. 4. eum, qui ſacerdos ſemel fuit, laicum rurſus fieri non poſſe. Altera verò pars de valore actus ſequitur ex præcedente: nã, ſuppoſita poteſta-
C te, quæ tantũ eſt poteſtas Ordinis, non poteſt impedire Eccleſia, quominus, ſi ea poteſtas applicetur ad operandũ, cum debita forma, materia, & intentione validum, habeat effectum: non enim poteſt Eccleſia irritare actum ſolius poteſtatis Ordinis, ſuppoſita debita materia, & aliis requiſitis: vnde in hoc eadem eſt ratio de ſacrificatione, quæ de conſecratione, vel cuiuſcũque alteriùs ſacramenti effectione. Vnde ſumitur vltima ratio: nam conſecratio facta à quocunque ſacerdote præciſo, valida eſt, licèt prauè fiat; ergo ſacrificium oblatum à quocunque ſacerdote præciſo, verum ſacrificium eſt, quamuis prauè fiat. Antecedens ſuprà oſtenſum eſt eſſe de fide. Conſequentia probatur ex dictis; tum, quia eſt æqualis ratio, tum
D etiam, quia oſtẽdimus, ſacrificationem in ipſa conſecratione conſiſtere, nec poſſe vnam rationem ab altera, re ipſa ſeparari, ſi conſecratio vtriuſque ſpeciei perficiatur; quia neceſſe eſt, conſecrationem fieri in perſona Chriſti, & intentione faciendi, quod ipſe fecit, & inſtituit.

Conc. Trid.

Tertius ſenſus illius ſecũdæ opinionis eſſe poteſt, ſacerdotes præciſos non poſſe offerre ſacrificium, vt Eccleſiæ miniſtros, & in perſona ipſius Eccleſiæ; & quoad hoc poteſt aliquid verum continere, ſi rectè explicetur. Nam in primis non eſt propter hanc cauſam negandum, huiuſmodi ſacerdotem, ſicut verus ſacerdos eſt, ita etiam eſſe verum miniſtrum ſacrifi-
E cij, ſi illud offerat: nam ad hoc miniſterium per ſe ac intrinſecè neceſſarium non eſt, vt gerat perſonam Eccleſiæ, ſed vt gerat perſonam Chriſti, ad quod habet poteſtatem, ratione ſui characteris: & ideo ſemper poteſt in perſona eius verba proferre, quod ſatis eſt, vt etiam offerat tanquã miniſter eius; & hic eſt ſenſus præcedentis aſſertionis. Vltra hoc autem habent ſacerdotes ex commiſſione Eccleſiæ, vt nomine ſuo orent, intercedant, & offerant, & quoad hoc, poteſt Eccleſia priuare ſacerdotẽ præciſum, nec ſuo nomine ſacrificet: nam, cùm hoc habeat ex commiſſione Eccleſiæ, ab eadem poteſt eo munere priuari; & hoc eſt, quod in hoc tertio ſenſu dicitur. Quod vt clarius fiat, diſtinguere poſſumus in Miſſa ſubſtantiam ſacrificij ab aliis orationibus, & cæremoniis: nam,

Præciſus ab Eccleſia ſacerdos, offerre poterit ſacrificium, vt Chriſti miniſter, non vt Eccleſia.

nam, licèt totum illud miniſteriũ fiat à Sacerdote, vt à publico miniſtro inter Deum & homines conſtituto, diuerſo tamen modo: nam in his, quæ ſunt de inſtitutione Chriſti, id eſt, in ſubſtantia ſacrificij, per ſe gerit perſonam Chriſti, à qua habet poteſtatem, & cuius perſonam repræſentat, & miniſter exiſtit: vnde ſub hac ratione non comparatur Eccleſia ad Sacerdotem, vt principale offerens ad miniſteriale, ſed vt populus ad publicum miniſtrum datum à Deo; & ideo non poteſt ab illo poteſtatẽ auferre ſic offerendi pro quocunque voluerit; quamuis poſſit nõ concurrere, nec conſentire cum illo, nec velle, quantum in ipſa eſt, per eum offerre eo modo, quo dicemus ſectione ſequenti, poſſe populum fidelem per Sacerdotes offerre: nam huiuſmodi modus concurrendi pendet ex voluntate Eccleſiæ, & cuiuſcunque offerentis in ſua proportione. In his autem, quæ ſunt ex inſtitutione Eccleſiæ, vt ſunt orationes publicæ & cæremoniæ, propriè ſe habet Sacerdos vt miniſter Eccleſiæ, in cuius perſona loquitur, & operatur; & ideo ab eadẽ poteſt omnino tali miniſterio priuari; & ita fieri cenſendum eſt per Eccleſiaſticas cẽſuras, vt in proprio loco latiùs ſumus dicturi. Et hæc doctrina ſumitur ex D.Th.q.præced.art.6.& 7. ad 3.

D.Thom.

Ad rationes oppoſitarum opinionum reſponſio.

Ad hæreticos nihil eſt, quod reſpondeamus: nam omnia, quæ aſſumunt, falſa ſunt, & in ſuperioribus ſatis improbata. Catholicos autem reuera exiſtimo locutos fuiſſe in tertio ſenſu explicato, quamuis fortaſſe rem totam non ſatis diſtinxerint, & vnum miniſterium cum alio confuderint. Quod autem à Patribus dicitur, extra Eccleſiam non eſſe verum ſacrificium, exponitur à Gloſ. in c. in Eccleſia 1. quæſt. 1. non eſſe verum, id eſt, efficax, & fructuoſum, tã offerentibus, quàm cooperantibus; quæ expoſitio eſt conſentanea D.Thom. ſuprà, quæſt. 62. art. 7. ad 3. & quæſt. 62. art. 7. ad 1. & 2. eámque magis explanabimus diſputat. 79. declarando, quibus poſſit eſſe fructuoſum ſacrificium ab iniquo miniſtro oblatum. Alia verò expoſitio eſſe poteſt, extra Eccleſiam, id eſt, extra ritum, quem ſeruat Eccleſia, nullum eſſe verum ſacrificium: quia in lege gratiæ nullum eſt verum ſacrificium, & Deo acceptum, niſi Euchariſtiæ ſacrificium, quod proprium eſt Eccleſiæ Chriſti, & intra eam ſolam ritè ac rectè offerri poteſt, & debet. Quòd ſi hæreticus, vel alius ab Eccleſia excluſus, illud offerat, quamuis extra Eccleſiam offerat, ſacrificium tamen Eccleſiæ offert; quod eatenus efficere poteſt, quatenus characterem retinet ratione cuius aliquo modo ad Eccleſiam pertinet, quod etiam in hæreticis verum eſt. Vnde verba illa, quæ ex Hieronymo referebantur, ſcilicet, *Hoc de Catholicis dico, non de hæreticis*, reuera apud Hieronymum nõ leguntur, ſed eam expoſitionem addit Hieronymo Gratianus, vt conſtat ex cap. ſicut Chriſtus. Sed hoc de peccatore, cum Gloſſ. 1. quæſt. 1. vnde potiùs ex eo textu apertè colligitur, Hieronymum docuiſſe, ita habere malum Sacerdotem poteſtatem ſacrificandi, ſicut & baptizandi.

SECTIO III.

Vtrùm alij fideles poſſint eſſe offerentes in hoc ſacrificio.

Fideles, etiam non Sacerdotes offerre poſſunt hoc ſacrificium.

OMittimus infideles, qui cùm extra Eccleſiam ſint, non ſolùm offerre non poſſunt, verùm etiam neque pro eis poteſt hoc ſacrificium offerri, vt diſput. ſequenti videbimus. De fidelibus autem concors eſt Catholicorum ſententia, eos eſſe poſſe offerentes in hoc ſacrificio, quam ſignificauit D. Thom. hîc q. 81. art. 6. & 7. ad 3. vbi expreſſius loquitur de orationibus quàm de ſubſtãtia ſacrificij. Clariùs hoc docuit Alcuinus de diuinis officiis, cap. de

D.Thom. *Alcuin.*

A celeb. Miſſ. Rupert. lib. 2. de diuinis offic. cap. 6. & 7. Rab. lib. 1. de inſtit. cleric. cap. 32. Petrus Dam. Ep. 12. cap. 7. & 8. Innoc. lib. 3. de hoc myſt. cap. 5. & 6. Gabr. lect. 26. in Can. Turrian. in Scholiis ad Clem. lib. 8. Conſt. cap. 12. & ex antiquioribus Patribus ſignificat Irenæus, lib. 4. cont. hæreſ. c. 32. & 34. & Aug. 10. de ciuit. c. 20. dicens, *Quotidianum eſſe voluit Eccleſiæ ſacrificium, cùm ipſius corporis ipſe ſit caput, & ipſius capitis ipſa ſit corpus; tam ipſa per ipſum, quã ipſe per ipſam ſuetus offerre*, & Leo Papa, epiſt. 81. c. 2. dicit, iuxta populi amplitudinem plures eodem die Miſſas eſſe dicendas, *Ne aliqua pars populi ſacrificium offerre non poſſit*, in quib. verbis ſupponit, populum audiẽtem Miſſam ſimul cum Sacerdote offerre. Colligiq; videtur hæc veritas ex illis verbis canonis Miſſæ, *Et omnium circunſtantium, quorum tibi fides cognita eſt, & nota deuo-* B *tio, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt:* quorum verborum Innocentius ſuprà duas affert expoſitiones. Prior eſt *pro quibus tibi offerimus*, id eſt, pro populo ſeu fidelibus laicis non ſacrificantibus, *vel qui tibi offerunt*, id eſt, pro Sacerdotibus ſacrificantibus. Poſteriorem addit his verbis; *vel ideo dicit, pro quibus tibi offerimus, quia nõ ſolùm offerunt Sacerdotes, ſed & vniuerſi fideles*; & hæc eſt communior expoſitio & intelligentia, quæ clariùs colligitur ex verbis quæ in eodẽ canone inferiùs adduntur. *Hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtræ, ſed & cunctæ familiæ tuæ*; ideo enim oblatio totius familiæ dicitur, quia tota ad illam offerendam aliquo modo concurrit. Vnde inferiùs additur, *Vnde & memores Domine nos ſerui tui eiuſdem filij tui* C *Domini noſtri Ieſu Chriſti, offerimus præclaræ maieſtati tuæ:* ergo plebs fidelis ſimul cum Sacerdote offert, & ſimiles loquendi modi in aliis liturgiis reperiuntur. Imò fundamentum etiam habet in Scriptura, in qua populus dicitur offerre & ſacrificare. Exod. 3. *Dimitte populum meum, vt ſacrificet mihi in deſerto*. Num. 28. *Hæc ſunt ſacrificia, quæ offerre*. Leuit. 23. *Offeretis holocauſtum Domino*; vbi ſermo eſt ad ipſam plebem: nam, vt ait Aug. lib. qq. veteris Teſtamenti, q. 46. ille dicitur offerre, cuius ſunt oblationes, quas ſuper altare ponit Sacerdos; ipſíque imputatur ſacrificium; cuius munera offeruntur. Ratio autem huius veritatis reddi poteſt ex natura ipſius ſacrificij, quod eſſe debet commune omnib. quia eſt cultus publicus & ſolẽnis D totius populi; & quia offerre ſacrificium Deo, omnibus hominibus eſt quodammodo naturale: ergo neceſſe eſt, vt in omni lege omnes poſſint offerre ſacrificium, per ſe, vel per manus Sacerdotis; ergo idem ſeruari debuit in lege gratiæ, vt ſcilicet, non ſolùm Sacerdotes, ſed etiam reliqui fideles, offerre poſſint. Quo ſenſu dixiſſe videtur Concilium Tridentinum, ſeſſ. 22. c. 1. reliquiſſe Chriſtum Dominum dilectæ ſponſæ ſuæ Eccleſiæ, *viſibile, ſicut hominum natura exigit ſacrificium*; datum ergo eſt hoc ſacrificium vniuerſæ Eccleſiæ, vt ipſa illud offerat, quamuis per Sacerdotes, quibus poteſtas offerendi ſpecia- E liter commiſſa eſt, vt inferiùs dicit idem Concilium: & ideo cap. 6. addit, Miſſas omnes, quantumuis priuatim dicantur, communes eſſe cenſendas; quia à publico Eccleſiæ miniſtro, non pro ſe tantùm, ſed pro omnibus fidelibus, qui ad corpus Chriſti pertinent, celebrentur; dicuntur enim pro eis celebrari, non tantùm, quia pro eis offeruntur, ſed etiam, quia ipſorum nomine, tanquam eorum ſacrificia offeruntur. Et hanc rationem tetigit Paſchaſius lib. de corp. & ſang. Domini, cap. 9.

Rupert. Raban. Petr. Dam. Innocent. Gabr. Turrian. Leo Pap. Exod. 3. Num. 28. Leuit. 23. Auguſt. Conc. Trid. Paſchaſ.

Dubium.

Sed difficultas ſupereſt in explicando, qualis ſit hæc denominatio offerentium, & à qua actione, vel concurſu fidelium circa ſacrificium ſumatur: nam offerre, nihil aliud eſſe videtur, quã oblationem effi- cere;

cere; in actione enim conſiſtit: vt ergo aliquis dicatur offerens, neceſſe eſt, vt ad ipſam oblationem efficiendam aliquo modo concurrat; quod non videtur poſſe attribui laicis, ſeu non ſacerdotibus: ergo non poſſunt verè dici offerentes. Minor declaratur in hunc modum: nam duplex intelligi poteſt oblatio; vna eſt interna per interiorem deuotionem fideliũ; alia eſt externa, in qua propriè conſiſtit viſibile ſacrificium: aut ergo fideles dicuntur offerentes, ſolũ propter interiorem oblationem, vt ſignificauit Petr. Dam. ſuprà, dicens, quod Sacerdos offert, ab omnibus offerri. *Quia, quæ ille Deo offerendo manibus tractat, hæc multitudo fidelium intenta mentium deuotione cõmendat.* Sed hoc non ſatis eſſe videtur, quia ſacrificiũ viſibile conſiſtit in actione externa, per quã fit aliquid circa rem oblatã; ergo actio merè interior non ſatis eſt: nam illa non eſt ſenſibilis; & quamuis poſſit circa rem oblatam, vel etiam circa ſacrificium ipſum, tanquam circa obiectum ſuum verſari, tamen reuera nihil per eam fit circa rem oblatam: denominatio autem offerentis eſt denominatio operantis aliquomodo oblationem, vel aliquid circa rem oblatã, quaſi tranſiens in illam, quod per illum actum merè internum non fit. Et confirmatur, quia multi poſſunt offerre interiori deuotione, qui tamen non dicuntur offerre oblatione ſacrificali (vt ſic dicam) ergo hæc interior oblatio non ſatis eſt. Antecedens patet: quia beati, & angeli poſſunt interiori affectu offerre id, quod Sacerdos offert in altari, vt ſignificant Chryſoſt. homil. quadam de Euchariſtia, & alia homil. in Encæniis, in 5. tomo, & Gregor. 4. Dialog. cap. 58. & beatiſſima Virgo aſſiſtens ſacrificio crucis, quod Chriſtus vt Sacerdos offerebat, interiori affectu ipſum etiam Patri offerebat, & tamen non propterea poterat dici offerens, tanquam ſacrificans aliquo modo. Quin potiùs, non ſolùm præſens ſacrificium, ſed etiam præteritum, poteſt hoc modo interiori affectu offerri: quæ oblatio non ſatis eſt ad rationem ſacrificij, neque ad participationem eius in ratione ſacrificantis: ſic enim Chriſtus Dominus etiam nunc in cœlo exiſtens, paſſionem ſuam pro nobis offert, & nos ſimiliter poſſumus interiori affectu, non ſolùm ſacrificium Chriſti incruentum, ſed etiã cruentum offerre Deo. Hic ergo ſolus concurſus per interiorem deuotionem non ſatis eſt, vt fideles dicantur offerentes, tanquam Sacerdoti conſacrificantes; neceſſarius ergo videtur aliquis externus concurſus, quem tamen explicare difficile eſt: quia ſolus Sacerdos eſt proprium principium illius actionis, vt patet, tum ex illo ad Hebr. 5. *Vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis*; tum etiam, quia ad conſecrationem nullo modo concurrunt fideles, ſed ſolus Sacerdos: ſacrificatio autem in conſecratione conſiſtit. Et augetur difficultas, quia interdum dicuntur offerentes hi qui nullam actionem, neque internam, neque externam, circa ſacrificium exercent: nam iuxta teſtimonia adducta, vniuerſa Eccleſia, & omnes fideles dicuntur offerre in ſingulis ſacrificiis, & tamen non omnes habent aliquem actum, etiam interiorem, circa ſingula ſacrificia.

Chryſoſt.

Gregor.

Hebr. 5.

Quare, quo titẽ pacto, Eccleſia, & ſinguli fideles per ſacrificãtem Sacerdotem offerre dicantur.

In hac re conſiderandum eſt, hanc denominationem offerentium dupliciter poſſe fidelibus attribui: vno modo generaliſſima quadã ratione, ſolùm quia ſunt mẽbra Eccleſiæ, cuius nomine Sacerdos offert. Secundò, ſpeciali aliqua ratione, ac titulo. Priori modo poteſt dici talis denominatio, aut extrinſeca, aut habitualis, quia, vt argumentum factum concludit, non poteſt ſumi ab aliquo concurſu actuali interno, vel externo. Denominatio autem extrinſeca poteſt in hunc modum declarari, ſcilicet, quia totũ corpus

A Eccleſiæ, vt Sacerdotem offerentem includit, rectè denominatur offerens, quia id præſtat per mẽbrum ſuum, quaſi per inſtrumentum ad id deputatum: ſicut humanum corpus (ſeruanda eſt enim proportio) operari dicitur, quod facit manus. Si autem Eccleſia conſideretur, vt condiſtincta à Sacerdote, tanquam populus, inter quem, & Deum, Sacerdos intercedit, dicetur offerre per Sacerdotẽ denominatione quodammodo magis extrinſeca, quatenus ille conſtitutus eſt, vt miniſter publicus ad præſentanda Deo totius Eccleſiæ munera: hæc ergo denominatio vtroq; modo conſiderata ad ſingula mẽbra Eccleſiæ extenditur magis adhuc impropriè; quia ſunt mẽbra corporis, cuius publica authoritate, & quaſi communi B cõſenſu, Sacerdos deputatus eſt, vt ſacrificiũ offerat vice totius corporis. Quãuis enim in corpore naturali actio vnius membri, quæ tribuitur toti, non propriè tribuatur alteri parti; non enim dicitur pes videre, licet homo videat, quia non ſingula membra ſunt ſuppoſita actionum capacia; tamen in corpore myſtico poteſt magis hæc denominatio extendi ad operandum, vel conſecrandum. Vnde etiam poteſt hæc denominatio habitualis, ſeu interpretatiua dici: nã hoc ipſo, quòd aliquis eſt fidelis, cenſetur conſentire omnibus ſacrificiis, quæ in Eccleſia fiunt, & virtualiter velle, vt ſuo etiam nomine offerantur, &, quantum poſſit eorum fructum participare; hoc ergo modo intelligenda videtur hæc denominatio, C quæ valde remota eſt, & generalis. Alio ergo modo poteſt hæc denominatio eſſe magis ſpecialis, & ſic requirit aliquem ſpecialem concurſum, non tantùm internum, vt rationes ſuprà factæ probant, ſed etiam externum, qualis erit, petere aut procurare ſacrificium, dare eleemoſynam, ſeu ſtipendium Sacerdoti, inſeruire illi ſacrificanti, vel denique, aſſiſtere conſentiendo ac moraliter cooperando: & hæc eſt magis propria denominatio offerentis, non tanquam principij per ſe ac immediati actionis ſacrificandi, quod eſt proprium Sacerdotis, ſed tanquam cooperantis aliquo modo ipſi Sacerdoti. Nam in moralibus, qui aliquo ex prędictis modis cooperatur actioni, poteſt ab illa denominari; ſic enim dicitur homicida, qui conſulit, vel comitatur homicidam, protegendo illum: ſic ergo in præſente dicuntur offerentes, qui aliquo modo cooperantur exteriùs oblatio- D ni. Vnde fit, vt tanto perfectiùs hanc rationem participent, quanto, vel magis, vel pluribus modis, cooperentur; & ita magis offert, qui in Miſſa miniſtrat, quàm qui aſſiſtit, & ſic de aliis. Et per hæc ſatisfactum eſt rationi dubitandi propoſitæ.

DISPVTATIO LXXVIII.

De his, pro quibus hoc ſacrificium offerri poteſt.

IN hac diſputatione partim abſoluemus ea quæ pertinent ad cognitionem cauſarum huius ſacrificij, iuxta ea, quæ in E principio diſp. præcedẽtis notata ſunt, partim viam parabimus ad declarandos effectus eiuſdem ſacrificij: nam eos cauſat, vel in his, qui offerunt, vel in his pro quibus offertur. Dicemus ergo priùs in communi de his, pro quibus offerri poteſt, deinde in particulari de viuentibus & defunctis.

Diſput. 6. de ſacrificio.

SECTIO I.

Vtrùm hoc ſacrificium poſſit pro aliis ab offerentibus offerri.

VT tollatur ambiguitas vocis, & ſenſus quæſtionis intelligatur, aduertendum eſt, offerre pro aliquo, dupliciter ſumi poſſe. Primò, vt idẽ ſit quod

offer

offerre vice ſeu nomine alterius, quomodo ſumitur apud Paul. ad Hebr. 5. dicentem, *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur*, & hoc modo dicetur ſacerdos, offerre pro omnibus his, qui cum illo, & per illum, offerunt, etiam ſi illis ſpecialiter non applicet fructum ſacrificij: nunc autem non vtimur hac voce, in hoc ſenſu; quia ex ſuprà dictis ſatis conſtat, ad munus Sacerdotis pertinere, hoc modo pro aliis offerre. Alio igitur modo dicitur aliquis offerre pro alio, quando illi ſpeciali intentione applicat fructum ſacrificij, & ita ſumitur in præſenti, & eſt frequentior vſus huius vocis, quia ſacrificium non dicitur offerri pro alio ratione ſui, id eſt, ratione cultus: nam per ſacrificium non datur cultus ei pro quo offertur, ſed cui offertur. Dicitur ergo pro aliquo offerri, ſolùm ratione fructus, quatenus ei ſpecialiter applicatur. Vnde obiter infero, ex quatuor ſacrificiorum rationibus quas ſuprà diſtinximus, ſcilicet, honorarij, laudis, impetratorij, & propitiatorij, duas vltimas eſſe, ſub quibus ſacrificium poteſt pro aliquo offerri: nam in duabus primis non propriè locum habet huiuſmodi habitudo. Nam, quando ſacrificium offertur ſolùm ad honorandum Deum propter id, quod eſt, & propter maieſtatem ſuam, in hoc nulla importatur habitudo ad aliquem, pro quo ſacrificium offeratur, quia ibi non conſideratur fructus ſacrificij, ſed tantùm cultus. Niſi fortaſſe dicatur aliquis, tunc offerre pro ſe, quia offert ad implendam obligationem, quam habet colendi & honorandi Deum; quod magis eſt habere rationem offerentis, quàm eius, pro quo offertur; & ideo ſub hac ratione non poteſt reuera ſacrificium offerri pro aliis, quàm offerentibus: quia illi ſoli per eum actum colunt Deum, & conſequenter illi ſoli poſſunt implere obligationem, quam habent colendi Deum. Non enim poteſt vnus pro alio ita colere Deum, vt per hoc eum liberet obligatione colendi ipſum, vt principium ſuum: quia hæc eſt perſonalis obligatio, quæ non poteſt per alium impleri; ſicut eſt obligatio amandi, credendi, & ſperandi. Atque hoc ipſum dicendum eſt de ſacrificio laudis, vel gratiarum actionis, vt ſic: quia eadem eſt de illo ratio. Solum videtur poſſe excogitari diſcrimen, quia per ſacrificium honorarium tendimus in Deum in ſe, & propter ſe: colimus enim illum, propter maieſtatem ſuam, & quia eſt dominus omnium, & in eo ſiſtimus; in ſacrificio autem laudis, reſpicimus illum vt benefactorem, & gratias illi agimus pro beneficiis collatis. Vnde fit, vt quodammodo dici poſſit offerri pro his, quib. illa beneficia collata ſunt, pro quibus gratiæ Deo aguntur: ſub qua ratione offerri poteſt, non ſolùm pro offerentibus, ſed etiam pro aliis; quia non ſolùm poſſumus Deo gratias agere pro beneficiis in nos collatis, ſed etiam pro his, quæ aliis confert. Tamen, propter hanc ſolam cauſam impropriè diceretur ſacrificium pro alio offerri; quia nihil per hoc ei confertur; imò neque ab eo tollitur obligatio agẽdi gratias Deo pro beneficiis ſuſceptis, quia hæc etiam eſt perſonalis, & per ſe conueniens ac pertinens ad vniuſcuiuſque rectitudinem & honeſtatem. Hæc igitur duplex ratio ſacrificij nihil ad præſentem conſiderationem & habitudinem ſpectat. Attamen ſacrificium impetratorium & propitiatorium, ex intrinſeca ratione ſua dicunt intrinſecam habitudinem ad aliquem, pro quo offerantur: nam, qui petit, neceſſe eſt, vt alicui petat; & conſequenter, ſi impetrat, pro aliquo ſeu alicui impetrare debet. Et ſimiliter, qui ſatisfacit (quod ad ſacrificium propitiatorium pertinet) neceſſe eſt, vt pro aliquo ſatisfaciat, quia propitiatio neceſſariò eſt inter duos; vnum, apud quem fit propitiatio; & alterum, pro quo fit. Denique ſacrificium ſub hac duplici ratione, fructum aliquem ſeu effectum habere poteſt, præter ipſum cultum, & ideo ſub his rationibus propriè offertur pro aliquo.

Hebr. 5.

Atque hinc conſtat primò, ſacrificium hoc Euchariſtiæ poſſe pro aliquo offerri; quia conſtat ex dictis, ſacrificium hoc, non tantùm eſſe honorarium & laudis, ſed etiam impetratorium, & propitiatorium: neceſſariò ergo conſequitur, poſſe pro aliquo offerri. *1. Illatio.*

Secundò vlterius manifeſtum eſt, hoc ſacrificium poſſe pro ipſis offerentib. offerri; ita vt actio ſit quaſi immanens (vt ſic dicam) & ad eam habeat offerens duplicem habitudinem; alteram agentis, alteram recipientis fructum oblationis, quod non eſt proprium huius ſacrificij, ſed ex generali ratione ſacrificij conſequitur: nam quilibet ſacerdos, ſi impetratione aut propitiatione indigeat, poteſt, & debet pro ſe ipſo offerre, dicente Paulo ad Hebr. 5. *Et propterea debet* (ſcilicet ſacerdos) *quemadmodum pro populo, ita etiam pro ſemetipſo offerre pro peccatis*, & c. 7. *Talis decebat, vt nobis eſſet Pontifex, ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cœlis factus: qui non habeat neceſſitatem quotidie (quemadmodum ſacerdos) prius pro ſuis delictis hoſtias offerre, deinde pro populo*: poſſunt ergo ſacerdotes pro ſe ipſis offerre. Et eadem ratione idem poſſunt reliqui offerentes, ſacerdote inferiores; quia etiam ipſi indigent, & poſſunt pro ſe impetrare, vel ſatisfacere; & ſunt magis priuati offerentes, quam ſacerdos. De principali autem offerẽte, qui eſt Chriſtus, non eſt ſermo, quia, vt Paulus dixit, nullam neceſſitatem habet, vt pro ſe offerat; de aliis verò, qui non offerunt, conſtat etiam ad præſentem quæſtionem non pertinere, quia offerre pro aliquo ſupponit offerre; & ideo, qui non offert, nec pro ſe, nec pro alio offerre poteſt, neque ad eum ſpectat, fructum ſacrificij alicui applicare (quod eſt pro aliquo offerre) cùm ſacrificium ad ipſum non pertineat, neque illius ſit, quandoquidem illud non offert: illi autem, qui offerunt, ſunt veluti domini ſuæ oblationis, & ideo certum eſt maximè pro ſe ipſis offerre poſſe. *2. Illatio.* *Hebr. 5.*

Difficultas ergo ſupereſt, an etiam pro aliis à ſe offerre poſſint, quod primò inquiri poteſt de ipſo ſacerdote; deinde de aliis per ipſum, vel cum ipſo offerentibus. Dico ergo tertiò, Sacerdotem poſſe hoc ſacrificium pro aliis offerre. Eſt res omnino certa, quam tetigit D. Thom. ſuprà q. 79. a. 5. & 7. vbi in hoc ſenſu dicit, hoc differre inter myſterium Euchariſtię, vt ſacramentum, & vt ſacrificium; quod, vt ſacramentum, prodeſt tantùm ſumenti; vt ſacrificium verò etiã aliis, pro quib. offertur, & in hoc ſenſu explicat illa verba formæ ſanguinis, *Qui pro vobis* (id eſt, ſumentib.) *& pro multis effundetur*, id eſt, pro aliis, pro quibus offerri poteſt. Et hoc etiam confirmat cõmunis vſus & ſenſus Eccleſiæ: nam ſacerdotes non ſolùm pro ſe, ſed etiam pro aliis, ſacrificia offerunt; vnde & in Can. dicunt, *Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt*. Probatur præterea, quia hoc eſt intrinſecè annexum ſacerdotali munere: nã, vt ait Paul. ad Heb. 5. *Sacerdos pro hominib. conſtituitur, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis*; non tãtùm ſuis, ſed etiam populi, vt poſtea idem Apoſtolus explicat, & ita faciebant ſacerdotes in lege veteri. Et in lege naturæ Iob obtulit ſacrificia pro filiis. Ergo multo magis hoc poſſunt facere ſacerdotes nouæ legis: ergo & ipſum ſacrificium nouæ legis de ſe aptum eſt, vt pro aliis offeratur. Tandem id explicatur, quia ſacerdos non ſolùm pro ſe, ſed pro aliis orare poteſt; & ad hunc finem oblationem ſuam referre, vt eis impetret: *Sacerdos pro aliis ſacrificare poteſt.* *D. Thom.* *Hebr. 5.*

& ſimiliter poteſt fructum ſatisfactionis eius alteri (A) applicare: nam, ſi vnus poteſt pro alio ſatisfacere, multo magis poterit ſacerdos applicare alteri ſatisfactionis fructum ex ſacrificio prouenientem. Quòd ſi ſermonem extendamus etiam ad ſacrificium laudis, etiam poteſt ſacerdos offerre hoc ſacrificium in gratiarum actionem pro beneficiis collatis, vel vniuerſæ Eccleſiæ, vel quibuſcunque perſonis: ſicut Melchiſedech ſacrificium obtulit pro victoria Abrahæ conceſſa. Dices, fieri non poſſe, vt hoc ſacrificium proſit alicui, niſi quatenus ipſe offerens eſt: nam, vel deuotionem habet ad ſacrificium, vel non; ſi habet, iam eſt offerens; ſi non habet, non poteſt ei oblatio ab altero applicata prodeſſe. Reſpondetur (B) primùm, etiam ſi aliquis ſit vna ratione offerens pro ſe, & hoc titulo ſuum fructum habeat, etiam poſſe pro eo aliquid vltrà offerri, quaſi ex donatione alterius, vt qui aſſiſtit Miſſæ debito modo, inde habet fructum ſuum per modum offerentis, quamuis nihil ſpeciale ei ſacerdos applicet; vltra quem fructum poteſt Sacerdos aliquid ampliùs ei applicare, pro eo offerendo. Sunt ergo hæ duæ habitudines diſtinguendæ & notandæ, pro his, quæ de effectu huius ſacrificij dicemus. Deinde reſpondetur; inſufficiens eſſe illud Dilemma: nam fieri poteſt, vt aliquis ſit bene diſpoſitus, vt pro eo poſſit fructuosè offerri ſacrificium, quamuis nullo modo offerat concurrendo ad ipſum ſacrificium, vt per ſe clarum eſt, & con- (C) ſtabit magis ex dicendis.

Occurritur obiectioni.

Sacrificium pro aliquo ſecundùm ipſius capacitatem offerri poteſt.

Hinc verò obiter colligendum & annotandum eſt, ſacrificium ſolùm poſſe pro alio offerri iuxta capacitatem illius; quia ineptum eſt operari velle in ſubiecto incapaci, aut dare ſanctum canibus, aut ſacramentum indiſpoſito, aut orare pro eo, cui prodeſſe non poſſit oratio; verbi gratia, damnato: ſic ergo ineptum eſt, & cõtra rationem, ſacrificium offerre pro eo, qui eſt incapax fructus eius. Vnde vlteriùs intelligitur; ſi ſacrificium pro multis in communi offeratur, qui non ſint omnes eodem modo capaces effectus eius, ita interpretandam eſſe huiuſmodi oblationem, & offerentis intentionem, vt pro vnoquoque iuxta capacitatem ſuam offeratur, id eſt, vt vni (D) proſit ad hunc effectum, alteri ad alium, &c. Ratio eſt clara, quia offerentis intentio, quando aliud ab ipſo non exprimitur, honeſta & licita exiſtimanda eſt: ad hoc autem neceſſe eſt, eam prædicto modo interpretari.

Quilibet offerens, etiam nõ ſacerdos pro alio offerre poteſt.

Vltimò dicendum eſt, non ſolùm ſacerdotem, ſed etiam quemlibet alium offerentem, poſſe pro alio ſacrificium offerre eo modo, quoad ipſum ſpectat, & ab ipſo offerri poteſt. Probatur ex illis generalib. principiis. Nam vnus poteſt pro alio orare, & impetrare; & in hunc finem poteſt opera pietatis facere: ergo etiam poteſt ſacrificium impetratoriũ offerre. Simile eſt, quòd vnuſquiſque poteſt ſatisfacere pro alio, ſatisfactionem ſuam ei applicando: ergo eadem ratione poteſt ſuum ſacrificium propitiatorium alte- (E) ri applicare, quoad fructum ſatisfactionis, quod eſt pro illo offerre. Tandem, quia non repugnat ex natura ſacrificij, quòd omnis, qui offert eo modo, quo offert, poſſit pro quocunque offerre fructum, cuius alter eſt capax, eíque applicari poteſt: neque etiã repugnat ex ratione talis ſacrificij, aut ex ſpeciali aliqua prohibitione, nulla enim talis oſtenditur: non eſt ergo, cur negetur hæc poteſtas omnibus offerentibus. Sed, vt hoc meliùs intelligatur, oportet diſtinguere in hoc ſacrificio duplicem fructum. Vnus eſt ex opere operantis; & de hoc ſunt certa omnia dicta, quantum ad fructũ impetrationis & ſatisfactionis, qui de ſe aliis communicabilis eſt; vnde etiam in lege veteri & naturæ ſuo modo locum habent; quia etiam illis temporibus eſſe poterat, inter fideles & Eccleſiæ membra, bonorum operum communicatio, quoad prædictos fructus. Alius fructus eſt ex opere operato, & quoad hunc eſt nonnulla difficultas quam tractabimus diſputatione ſequenti.

SECTIO II.

Vtrùm ſacrificium Miſſæ debeat, vel poſſit, pro omnibus hominibus modò viuentibus offerri.

Ex hominibus viatoribus & in hac vita degentibus, quidam ſunt infideles; alij fideles, vel baptizati, vel catechumeni; alij adulti, alij infantes; alij iuſti, alij peccatores, & inter hos, quidam ab Eccleſia tolerati, alij verò quodammodo ſeparati, & excommunicati. Et ſimiliter inter infideles, quidam ſunt Eccleſiæ iuriſdictioni ſubiecti, & conſequenter eius cẽſuris ligati, vt apoſtatæ à fide, quam in Baptiſmo profeſſi fuerunt; alij verò omnino ſunt extra ſpiritualem & directam iuriſdictionem Eccleſię, qui eius cenſuris non ligantur, vt Iudęi, & reliqui omnes non baptizati; de his ergo omnibus definienda eſt propoſita quæſtio. In qua conſiderari poteſt, quid ex natura rei liceat, ſecluſa poſitiua prohibitione; quid verò, aut ex Chriſti inſtitutione aut ex Eccleſiæ ordinatione liceat, vel prohibitum ſit; ac denique, quid poſſit abſolutè fieri, ita vt factum teneat, ſiue licitè, ſiue illicitè fiat.

Quodlibet Euchariſticũ ſacrificium pro Eccleſia membriſque ipſi colligatis offerri debet.

Dico primò; Quodlibet Miſſæ ſacrificium offerẽdum aliquo modo eſt pro vniuerſa militante Eccleſia, & omnibus mẽbris eius, id eſt, pro baptizatis viuentibus, qui, nec per infidelitatem, nec per excommunicationem ſunt ab ea, eiúſque communicatione ſeiuncti. Concluſio eſt communis authorum omniũ, quos ſtatim referemus, ſpecialiter verò circa illam legi poteſt Scotus, quodlib. 20. & Gabr. lect. 20. & 27. in Can. & colligitur ex cap. viſum, de conſecr. d. 1. ex Conc. Cabil. II. cap. 39. in verbis illis, *Nulla dies excipitur, in qua non pro viuentibus, & pro quibuslibet neceſſitatib. Dominus deprecetur:* & loquitur de deprecatione, quæ fit in ſacrificio Miſſæ. Cõcil. item Trid. ſeſſ. 22. cap. 2. & can. 3. ſimpliciter definit, ſacrificium hoc debere pro viuis offerri. Præterea ex vſu ipſo & verbis Eccleſiæ hoc conſtat: nam in Miſſa inprimis fit oblatio pro vniuerſa Eccleſia; ſignum ergo eſt, ita eſſe ab Eccleſia inſtitutum. Quæ inſtitutio, & ſupponit poteſtatem ex parte miniſtrorum, & aptitudinem ac ſufficientiam ex parte ſacrificij, & pręterea obligationem inducit ita faciendi: nam ſacerdotes tenentur, ritum Eccleſiæ ſacrificando ſeruare, & hæc eſt ratio à priori huius obligationis. Ratio autem poteſtatis ex parte ſacerdotis ſumitur ex munere eius, quia eſt mediator & interceſſor apud Deum pro vniuerſa Eccleſia. Ratio denique ſufficientiæ ex parte ſacrificij eſt, vel infinitas eius, vel certè, quod eſt veluti commune bonum totius Eccleſiæ, quod omnium nomine offerri poteſt.

Scotus. Gabr.

Concil. Trid.

Quæſitum.

Sed quæres, quiſnam fructus ex hac generali obligatione, & vniuerſæ Eccleſiæ, & ſingulis eius membris proueniat, eíſque applicari debeat? multi enim exiſtimant, applicandum eſſe ſingulis aliquem fructum ex opere operato. Sed, licèt verum ſit, poſſe ſacerdotem, ſi velit, hoc facere, ſubintellecta conditione ſuprà indicata, nempe, ſi ex parte eorum impedimentum non ſit, vel quatenus ipſi fuerint capaces: quod tamen ita ex obligatione fieri debeat, mihi nec videtur veriſimile, nec ſufficiente fundamento affirmari. Exiſtimo ergo, non teneri ſacerdotes quotieſcunq; ſacrificant, aliquem fructum ex opere operato,

præſer

præſertim ſatisfactionis, ſingulis fidelibus applicare: quia neque iure diuino ad hoc tenentur, neque ex præcepto Eccleſiæ, quia neutrum horum ſcriptum eſt, aut traditione habetur; neque etiam ex ritu Miſſæ, vel omnibus verbis, quæ in canone, vel oblationibus eius dicuntur, id colligere poteſt: nam, vt fiat vniuerſalis oblatio, ſatis eſt quòd deprecatio ſit vniuerſalis, & quòd ad efficaciam impetrationis ſacrificium offeratur: nam aliàs, cùm fructus ſatisfactionis definitus ſit, vix aliquid ſupereſſet, quod pro aliquo in ſpeciali applicari poſſet, de quo latiùs dicemus diſputatione ſequente.

Qui fructus toti Eccleſiæ reſpondeat, ex quolibet ſacrificio.

Qui aliquem à communi oblatione excludit grauiter peccat.

Sed quæri rurſus poteſt, an poſſit Sacerdos aliquẽ excludere ab hac generali oblatione. Reſpondetur, grauiter peccare, vel propter ſcandalum, ſi publicè id faciat, vel propter odium formale, aut virtuale: nam, licèt non teneamur ex charitate pro ſingulis orare, tenemur tamen, eos à communibus orationibus non excludere, vt docet D. Thom. 2. 2. q. 35. a. 8. & 9. & tractat Nauarr. lib. de orat. cap. 19. n. 120. Vel denique, quia agit contra Eccleſiæ inſtitutionem & intentionem, cuius miniſter & legatus eſt ipſe Sacerdos. An verò factum teneat, quãuis illicitè fiat, nonnullam difficultatem habere videtur; hinc enim apparet, fructum non applicari, niſi per intentionem miniſtri operantis; & ideo, ſi ipſe aliquem excludit, videtur fieri, vt ille ſine fructu maneat, quia per intentionem miniſtri ei non applicatur, quamuis in hoc miniſter peccet. Sicut relinquitur aliquis abſque ſacramento, ſi miniſter non habuit intentionem cõficiendi illud, quamuis in hoc peccauerit. Aliunde verò videtur non tenere factum; quia oblatio, & oratio Eccleſiæ generalis eſt ex intentione & verbis Eccleſiæ; & ideo hoc ipſo, quod miniſter in perſona Eccleſiæ & verbis eius orat, non videtur habere poteſtatem ad excludendum aliquem. Et hoc quidem poſterius verum eſt, quantum ad fructum, qui prouenire poteſt ex parte Eccleſiæ impetrantis, & offerentis; illud autem prius procedit de fructu, qui prouenire poſſet, vel abſolutè ex opere operato, vel ex priuata interceſſione Sacerdotis.

Quem fructum ſic excluſus comparet.

Qui fructus infantibus ex generali oblatione prouenire poſſit.

Supereſt verò difficultas circa concluſionem ita vniuerſè propoſitam: nam infantes baptizati in eo numero comprehenduntur, & tamen non poteſt pro eis ſacrificium offerri, quia non ſunt capaces alicuius fructus eius. Item comprehenduntur exiſtentes in peccato mortali, qui videntur indigni, vt pro eis offeratur. Tandem in Concilio Elibertino capit. 29. prohibemur offerre pro energumenis, ſeu vexatis à dæmone, & tamen in prædicta concluſione comprehenduntur. Reſpondetur, infantes eſſe incapaces fructus ex opere operato, non tamen impetrationis, vt per ſe conſtat, & hoc ſatis eſſe, vt pro eis poſſit ſacrificium offerri, vt ex dictis patet, & colligi poteſt à ſimili ex Clement. lib. 8. conſtitut. cap. 10. Atque idem eſt de exiſtentibus in peccato mortali; poteſt enim pro eis offerri, vt conuertantur, & à Deo bene diſponantur. De energumenis autem certum eſt, excludi non debere: nam in primis illa non eſt culpa, ſed pœna; qua non ablata, digni eſſe poſſunt, & capaces fructus, etiã ex opere operato. Deinde poteſt eis impetrari, vt ab illamet dæmonis vexatione liberentur, vt patet etiam ex Clem. d. lib. 8. c. 8. Canon autem ille Concilij Elibert. difficilis eſt ad explicandum; quo ſc. ſenſu & qua ratione editus fuerit: ſed in primis ibi non dicitur, huiuſmodi energumenos excludendos eſſe à generali oblatione, ſed ſolùm, *ne illorum nomina ad altare cum oblatione recitentur*, quod fortè tunc fiebat aliqua publica oratione, & propter decentiam, vel propter vitandum ſcandalum, eo tẽpore & loco viſum eſt expedire, vt huiuſmodi homines non nominarentur publicè in altari. Vel certè intelligẽndus eſt ille canon de energumenis, qui propter publica peccata traditi erãt poteſtati dæmonis: nam de alijs ſtatim can. 37. dicitur, nõ eſſe illis negandam communionem; cur ergo diceret eis negandam eſſe publicam orationem? Ergo oportet poſteriorem canonem intelligere de energumenis, qui in bono ſtatu eſſe creduntur; priorem verò de his, qui propter peccata ſua, vel propter publicam correctionem, tali pœna digni cenſebantur: vtcunq; verò hic canon intelligatur, iam non eſt in vſu.

Quis, quile-thali peccato ligantur.

Qui energumenis.

Clem. Rom.

Dico ſecundò, hoc ſacrificium poſſe etiam offerri pro catechumenis fidelibus nondum baptizatis, & fortaſſe, quando fit oblatio pro vniuerſa Eccleſia, illi etiam comprehenduntur; ſunt enim ſubſtantialiter (vt ſic dicam) vniti Eccleſiæ per fidem, quamuis nodum ſint per Baptiſmum, vel characterem, Eccleſiæ coniuncti. Hoc etiam confirmat antiqua conſuetudo; refert enim Clemens, lib. 8. c. 45. & 46. publicas orationes ſolitas fieri in Miſſa pro catechumenis; ſicut nunc fit in die Paraſceues, & idem legitur in liturgia Chryſoſtomi. Auguſt. etiam epiſt. 109. ad Vitalem dicit, Sacerdotem ſtantem ad altare, orare pro catechumenis, vt illis Deus inſpiret deſiderium regenerationis, quam dicit eſſe antiquam traditionem Apoſtolicam, quæ etiam refertur in lib. de Eccleſ. dogmat. c. 30. *Obſecrationum*, inquit, *ſacerdotaliũ ſacramenta reſpiciamus, quæ ab Apoſtolis tradita in toto mundo, atq; in omni Catholica Eccleſia vniformiter celebrantur, vt lex tradẽdi, legem ſtatuat ſupplicandi: cum enim ſanctarum plebium Præſules mandata ſibimet legatione fungantur apud diuinam clementiam, humani generis agunt cauſam & tota ſecũ Eccleſia cõgemiſcente poſtulant & precantur, vt catechumenis ad regenerationis ſacramenta perductis cœleſtis miſericordiæ aula referretur.* Quæ verba leguntur etiam apud Cœleſt. Pap. epiſt. 1. ad Epiſcopos Gall. c. 11. & in 1. tom. operum Chryſoſtom. homil. de Adã & Eua. An verò nunc neceſſe ſit, ſemper ita fieri, vt omnia ſacrificia pro iis quoque offerantur, ſaltem generali oblatione, non conſtat: nam licèt expoſitio data, ſc. cùm Eccleſia offert pro omnibus fidelibus, comprehendi eos poſſe, qui reuera fideles ſunt, probabilis ſit, tamen etiam poteſt probabiliter intelligi de fidelibus tantùm, qui fidem ſuam ſolẽniter profeſſi ſunt, quæ profeſſio fit per Baptiſmum. Exiſtimo autem conſultius eſſe, vel pro eis offerre, vel generalem intentionẽ habere offerendi pro omnibus fidelibus, iuxta Eccleſiæ intentionem, vel Dei beneplacitum: nam in hoc poteſt eſſe aliquod commodum, & nullum periculum. Rurſus inquiri poteſt, quid poſſit hæc oblatio prodeſſe catechumenis, aut, quis fructus ſacrificij eis poſſit applicari. Reſpondeo; poſſe eis prodeſſe, quoad fructum impetrationis, & ita eſſe intelligendam generalem oblationẽ, vt dixi: de fructu verò ſatisfactionis ex opere operato, probabilius exiſtimo nõ poſſe eis applicari, vt infrà dicã. Et hoc modo intelligi poſſet Cõc. Brach. I. can. 35. vbi prohibetur oblatio pro catechumenis, quod etiam legitur apud Chryſoſt. hom. 3. in epiſt. ad Philip. loquuntur enim ſpecialiter de catechumenis defunctis ſine regulatione Baptiſmi.

Euchariſticũ ſacrificium pro catechumenis offerri licitum eſt.

Clem. Papa.

Chryſoſt.
Auguſt.

Cœleſt.

Quem fructum catechumeni ex hac oblatione reportare queant.

Dico tertiò, etiam poteſt hoc ſacrificium offerri, pro quibuſcunque infidelibus, dummodo per Eccleſiam excommunicati non ſint. Probatur primò, quia ex natura rei non eſt malum, pro his ſacrificiũ offerre, neq; etiam eſt à Chriſto Domino ſpecialiter prohibitum, vt dictum eſt; & ſecluſa Eccleſiæ cenſura, nulla etiam interponitur Eccleſiæ prohibitio: ergo, ſicut poteſt oratio fieri pro his infidelibus, quia ſunt capa

Pro infidelibus non excommunicatis oblationem facere licet.

capaces ſpiritualium bonorum, ſeu quia ſunt charitate diligendi, ita etiam poteſt offerri pro eis hoc ſacrificium, quatenus impetratorium eſt: nam abſolutè & ſine limitatione eſt inſtitutum; & cum qualibet iuſta oratione coniungi poteſt, vt impetrandi efficaciam augeat. Secundò probatur ex vſu veteris legis, in qua fiebant ſacrificia pro Gentibus, pro Dario, 1. Eſdræ 6. pro Spartiatis 1. Machab. 12. Pro Heliodor. 2. Machab. 3. quæ conſuetudo fundatur in ratione ſacrificij, quæ non erat tunc limitata ex ſpeciali præcepto Dei; ergo idem nunc licet propter eandem cauſam, quia noſtrum ſacrificium de ſe magis ſufficiens, magíſque vniuerſale exiſtit. Vnde argumentor tertiò, nam idẽ fuit vſus huius ſacrificij in Eccleſia, vt colligere licet ex Clemẽte, citato lib. 8. c. 15. & ſequentibus, vbi dicit, publicam orationem & oblationem fieri ſolitam pro Regib. & exercitibus eorũ, qui tunc infideles erant, Cæleſt. etiam P. dict. epiſt. 1. c. 11. eodẽ modo loquitur de his infidelibus, quo de catechumenis, & in hũc modũ interpretari videtur Paulum 1. ad Timoth. 2. vbi præcipit, orationes & oblationes pro omnibus fieri. Vbi idem ſentiunt Chryſ. hom. 5. & alij Græci & Latini, qui de obſeruationib. quæ fiũt in Miſſa, & de oblatione impetratoria, Paulum interpretantur, & Chryſ. diſcretè dicit, pro Gentili Rege eſſe offerendum: & hom. 77. in Ioan. *In myſteriis*, inquit, *communes pro non initiatis preces fundimus, & pro vniuerſi orbis fructib. ſacrificamus*, & Tert. lib. ad Scapul. c. 1. *Sacrificamus*, ait, *pro ſalute Imperatoris*, qui tunc erat infidelis. Idẽ ſentit Arnob. lib. 4. cont. Gẽt. in fine. Euſeb. lib. 1. Demonſt. cap. vlt. & Proſp. lib. de vocatione Gent. c. 4. tractans in hunc modum prædictum locum Pauli, & optimè omnium Aug. epiſt. 59. Vltimò argumẽtor in hunc modũ: nam ſacrificiũ crucis pro omnib. oblatum eſt, etiam pro infidelibus; ergo & hoc ſacrificium, quantum eſt ex ſe, poteſt pro eis offerri. Patet conſequentia, quia, ſicut illud fuit vniuerſale quoad ſufficiẽtiam, ita hoc eſſe debuit ſuo modo vniuerſale, quoad efficaciam, ſeu ad applicandum aliquo modo fructum illius ſacrificij, ſaltem per modum impetrationis. Vnde Paulus loco citato, quaſi veritatis huius radicem declarans, poſtquam dixit obſecrationes & oblationes eſſe pro omnibus faciendas, ſubdit, *Vnus mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus, qui tradidit ſemetipſum pro omnibus.*

1. Eſdræ 6. 1. Machab. 12. 2. Machab. 3. Clem. Rom. Cæleſt. Pap. 1. ad Tim. 2. Chryſoſt. Tertull. Arnob.

Qualiter pro infidelibus offerre liceat & debeat.

Eſt autem circa hanc concluſionem aduertendũ, dupliciter poſſe ſacrificium pro his infidelibus offerri. Primò indirectè, vt quando offertur pro augmẽto Eccleſiæ, vel aliqua re ſimili, non enim aliter augetur Eccleſia, quàm per infidelium conuerſionem. Secundò, directè, vt quando offertur pro bono ipſorum infidelium, vel ſpirituali, vel etiam tẽporali, vel in communi, vel in particulari, pro hac, aut illa natione, aut perſona. Qui duo modi, quamuis in re ſæpe coincidere videantur, differunt tamen in fine ſeu intentione. In priori enim per ſe intenditur Eccleſiæ bonum. In poſteriori verò magis videtur intendi bonum aut commodum ipſorum infidelium, quia in priori modo ex vi eius non ordinatur oblatio ad hos potius, quàm ad illos infideles; neque ad hos potius, quàm ad illos effectus: ſed ſolùm ad id, quod fuit connexum cum illo bono, vel commodo Eccleſiæ, quod poſtulatur, in modo autem poſteriori rectè poteſt determinari oblatio ad perſonas, vel effectus ſpirituales aut temporales, pro deuotione offerẽtis. Ex his ergo duobus modis, prior non ſolùm eſt licitus, ſed etiam frequenter in Eccleſia vſitatus ferè ab initio: nam in liturgia Iacobi oratur pro extirpanda hæreſi, in liturgiis autem Baſilij & Chryſoſtomi inter alia dicitur; *Domine miſerere orbis terrarum, errantes reuoca, diſperſos congrega*, & in Miſſali Romano habetur Miſſa pro extirpando ſchiſmate, & hoc modo quotidie offerimus pro Anglia, Germania, &c. oramúſque vt priſtinum ſtatum Eccleſiæ ſuæ Catholicæ Deus prouincias illas reſtituat; & vt prædicatoribus gratiam conferat, auditores autem illuminet. Poſterior autem modus etiam eſt licitus, non ſolùm in generali (quod clarius eſt) ſed etiam in particulari; quia nulla eſt prohibitio, nominandi etiam perſonã, dummodo excommunicata non ſit, erit tamen conſultius, & conſuetudini Eccleſiæ magis conſentaneum, nunquam expreſsè nominare perſonam aliquam infidelem, ita vt ab aliis audiri poſſit, ne fortaſſe ſcandalum aliquod, aut admirationem ingerat.

Offerri in Auguſtino.

Obiici verò poteſt contra hanc doctrinam, teſtimonium Auguſtin. lib. 1. de Origine animæ, capit. 8. *Quis offerat ſacrificium corporis Chriſti, niſi pro his qui ſunt membra Chriſti?* Quod de membris viuis per charitatem explicat D. Thom. ſuprà, quæſtio. 79. art. 7. ad 2. & ſubdit, *Et ideo in canone Miſſæ non oratur pro his qui ſunt extra Eccleſiam.* Ad Auguſtinum reſpondet diuus Thomas in 4. diſtinct. 12. quæſt. 2. artic. 2. quæſtiunc. 1. ad 4. tunc offerri pro membris Chriſti, quando offertur, vt fiant membra in actu, quæ tantùm erant in potentia. Itaque offertur hoc ſacrificium pro membris Chriſti, vel quæ iam ſunt; vel, vt fiant, vnde nõ prodeſt niſi membris Chriſti, vel perficiendo ea, quæ iam ſunt, vel impetrando, vt regenerentur: nam, licèt offerri etiam poſſit ad impetrãda eis temporalia bona, ſemper tamen fieri debet cum ordine ad ſpiritualia, & præſertim ad eorum conuerſionem. Addo verò, ſi mentem Auguſtini ſpectemus, illum ibi loqui de oblatione pro defunctis, vt patet ex initio capitis, *De illis autem paruulis, qui morte preæueniuntur, priuſquam baptizentur, &c.* & infrà refert ſententiam hæretici, dicentis, *Pro eis oblationes aſſiduas, & offerenda iugiter ſanctorum cenſeo ſacrificia Sacerdotum*; in quo valde errabat, exiſtimãs hos poſſe ſaluari eíſque cœlorum regnum poſſe impetrari; & ideo contra hunc errorem ſubdit Aug. *Quis offerat corpus Chriſti, niſi pro eis, qui membra ſunt Chriſti?* nam cùm alij qui non ſunt membra Chriſti, vt per mortem omnino fiant extra ſtatum ſalutis, nullo modo poteſt pro eis ſacrificium offerri; quamdiu verò hìc viuunt, capaces ſunt ſalutis, eíſque poteſt conuerſio impetrari, & ideo pro eis offerri poteſt, & ita reuoluimur in D. Thomæ expoſitionem. Vlteriùs etiam addo dictum Auguſtini eſſe verum de oblatione, quoad effectum ex opere operato, de quo etiam vera eſt expoſitio D. Thom. de membris viuis, vt infrà videbimus: nunc autem generaliter & abſolutè de oblatione loquimur, quacunque ratione fieri poſſit. Quod autem D. Thom. addidit, in canone non orari pro huiuſmodi infidelibus, verum quidem eſt, id tamen non vetat, quo minùs Sacerdos pro eis orare poſſit, & in oblatione calicis Eccleſia orat, *pro noſtra & totius mundi ſalute.*

Diſſoluitur, eius teſtimonium explicãdo.

Pro quibuslibet, maiori excommunicatione ligatis offerre non licet Sacerdoti, vt Eccleſiæ miniſter eſt.

Dico quartò & vltimò, pro excommunicatis maiori excommunicatione ſiue fideles ſint, ſiue apoſtatæ, nõ licet, hoc ſacrificium offerre publica oblatione, ſeu agendo publicam perſonam miniſtri Eccleſiæ. Ratio eſt, quia id eſt prohibitum in cap. nobis 2. & cap. ſacris, de ſentent. excom. eſt enim hic vnus ex effectibus maioris excommunicationis, de quo ex profeſso agendum eſt in tomo ſequente; pertinet enim ad materiam de cenſuris, interim legi poſsunt D. Thom. in 4. d. 18. q. 2. art. 1. Soto d. 22. q. 1. a. 1. Cou. in c. Alma mater. p. 1. §. 6. nõ omittam autem aduertere, ſine vllo ſcrupulo (quidquid Soto ſignificet) poſse Sacerdotes in Memento, orare pro excommunicatis,

D. Thom. Soto. Couar. Secus vt priuatam perſonam gerit.

nicatis, priuata oratione & intentione, quia de hoc nulla eſt facta ab Eccleſia prohibitio, imò aliqui dubitant, an fieri poſſit, de quo aliàs.

SECTIO III.

Vtrùm hoc ſacrificium poſſit pro omnibus defunctis offerri.

DIſtinguamus tres defunctorum ordines; quidã enim ſunt valde mali, vt damnati, ſub quibus infantes cõprehendimus ſine Baptiſmo decedentes. Alij valde boni, vt beati, ſub quibus comprehendere poſſumus animas iuſtorum, quæ fuerunt in ſinu Abrahæ; quia, licèt ille ſtatus iam ceſſauerit, & ideo de illis nulla nobis ſit quæſtio, poſſet tamen moueri in ordine ad ſacrificia, vel ſuffragia, quæ fuerunt in vſu veteris legis: computantur igitur in hoc ordine, quia nullum malum, nec reatum perſonalem habebant, ſed expectabãt totius naturæ remedium quod ſolus Chriſtus in ara crucis oblaturus erat. In tertio ergo ordine ſunt, qui in purgatorio exiſtunt, qui non ſunt mali, ſed potiùs boni ſimpliciter, non tamen ab omni reatu immunes.

Defunctorum claſſes.

Primò igitur certum eſt, non poſſe hoc ſacrificium pro valde malis offerri. Ita docet Aug. dicto cap. 109. in Enchir. & lib. 1. de origine animæ, c. 9. & 10. & lib. de cura pro mortuis agenda, c. 1. & Greg. 34. Moral. c. 13. aliàs 16. & 4. Dial. c. 44. negat n. pro damnatis orandum eſſe. Sic etiam Greg. II. epiſt. vlt. ad Bonifa. & habetur in c. pro obeuntibus 13. q. 2. dicit, non eſſe offerendum ſacrificium, *pro impiis defunctis*, id eſt, quando eos in mortali peccato mortuos eſſe conſtiterit. Similiter in Con. Brach. I. cap. 34. prohibetur offerri pro his, qui violentam mortem ſibi inferunt. 16. q. 5. c. placuit. Et in hoc conſentiunt omnes Scholaſtici in 4. d. 45. & vniuerſa Eccleſia ſentit, non eſſe pro damnatis orandum; quia eorum deſperata eſt correctio, & hæc eſt ratio huius concluſionis. Quæ vlteriùs explicatur: primò, quia illi iam non ſunt mẽbra Chriſti, neque actu nec potentia; ergo neque illis prodeſſe poteſt paſſio Chriſti: ergo neq; pro eis poteſt offerri ſacrificium Chriſti. Secundò, quia illis non poteſt prodeſſe hoc ſacrificium ex iuſtitia, vt per ſe conſtat, neque etiam ex miſericordia: nam, vt rectè dicit Bernardus, ſerm. 8. in Pſalm. *Qui habitat*, illi iam nõ ſunt in ſtatu miſericordiæ, ſed rigoroſæ vindictæ. Tertiò, damnatis nulla fit remiſſio culpæ, nec pœnæ, aliàs multiplicatis ſacrificiis, poſſet auferri vniuerſa pœna, quod eſt contra æternitatem & perpetuitatem illius ſtatus. Sequela patet: nam qua ratione per vnum ſacrificium tolleretur aliqua pars pœnæ, per aliud ſimile, & cæteris omnibus paribus, poſſet tolli æqualis pars; ergo tandem poſſet tota abſumi, quia illa pœna ex ea parte, qua diminueretur, ſc. ex parte ſubiecti ſeu intenſionis, finita eſt. Quod autem quidam dicunt de remiſſione per partes proportionales, fictitium & voluntarium eſt.

Pro damnatis Euchariſticũ ſacrificium offerri nequit. Auguſt. Greg. Mag. Greg. II. Conc. Brac. I. D. Bernard.

Contra hanc concluſionem opinatur Gloſſa in c. tempus 13. q. 2. vbi partitionem ſuprà poſitam ex Auguſtino, in quatuor membra diuidit, addit enim quoſdam mediocriter malos, qui reuera mali ſunt & damnati, non tamen propter ingentia, vel multa peccata, ſed propter pauciora, vel leuiora mortalia, & pro his dicit poſſe offerri hoc ſacrificium, eiſque prodeſſe, poſſe non ad liberationem, ſed ad quandã pœnæ relaxationẽ, & videtur poſſe fundari, in Aug. in Enchir. c. 110. dicente, quibuſdam valere hoc ſacrificiũ: *vt eis plena fiat remiſſio, aliis, vt tolerabilior fiat damnatio*, & c. 112. permittit opinari damnatorũ pœnas poſſe mitigari, dummodo non aſſeratur, poſſe finiri: quin potiùs Innocen. III. in cap. cùm Marthæ, de celeb. Miſſ. illa videtur quadrimembri diuiſione, quamquam de reliqua parte huius ſententiæ nihil aſſerat. Eam verò aliquos fuiſſe ſecutos refert Sixtus Senenſ. lib. 6. Biblioth. Sanct. annot. 47. & nonnulli Catholici, vt diſput. ſequenti videbimus, exiſtimant, hoc ſacrificium poſſe prodeſſe homini exiſtenti in peccato mortali ad remiſſionem pœnæ temporalis, cuius reatus manſit ex prioribus peccatis remiſſis. Scotus autem alicubi opinatur, huiuſmodi pœnam, debitam propter peccata remiſſa, vel etiam propter venialia, poſſe in inferno finiri, atque ex hac parte poſſe diminui inferni pœnam. Ergo iuxta has ſaltem opiniones poſſet hoc ſacrificium prodeſſe damnatis ad remiſſionem huiuſmodi temporalis pœnæ.

Contra concluſionem qui ſentiant. Auguſt. Innoc. III. Sixtus Senẽſ. Scotus.

Reſpondetur, ſententiam illius Gloſſæ omnino eſſe falſam, & à Theologis omnibus reiectam in 4. d. 45. vt videbimus, latiùs in ſequenti tomo, tractando de ſuffragiis. Et fundamentum præcipuum eſt ſuprà tactum, quia ineptum, & contra rationem eſt, ſacrificium pro his offerre, quibus prodeſſe non poteſt: ſed hoc ſacrificium non poteſt prodeſſe damnatis, *quia in inferno nulla eſt redemptio*, neq; bonum vllũ, aut vlla miſericordia eis poteſt impetrari. Neq; Auguſtinus quicquam fauet oppoſitæ ſententiæ: nam potiùs illo c. 110. ſæpe docet, hoc ſacrificium nihil poſſe prodeſſe damnatis. *Quod ſi contingat*, inquit, *offerri pro his, qui damnati ſunt, quia damnati eſſe ignorantur, valebit ad conſolationem viuorum, non ad adiumentum mortuorum.* Quando ergo inquit, quibuſdam valere hoc ſacrificium, *vt tolerabilior ſit damnatio*, nõ loquitur de his, qui ſunt in inferno, nec *damnatio* ibi ſumitur pro damnatione æterna, ſed vt idem ſit, quod *punitio, ſeu ſupplicium*, & ita verificatur dictum Auguſtini in animabus purgatorij, quæ interdum per hoc ſacrificium à purgatorio omnino liberantur, interdum verò minimè, ſed ſolùm aliquam pœnæ diminutionem conſequuntur. In cap. autem 112. non affirmat Aug. eſſe probabilem ſententiam aſſerentem, pœnas damnatorum alleuari poſſe; ſed non eſſe apertè hæreticam, ſicut eſt illa, quæ affirmat, poſſe finiri: de qua re legi poteſt idem Aug. 21. de Ciuit. cap. 24. Ad Innoc. III. reſpondetur inprimis, ipſum proponere quidem diſtinctionem illam quadrimembrem, nihil tamen de ea affirmare, ſed aliorum diſcretioni cõmittere, vt, quid de illa ſentiendum ſit, inueſtigẽt. Deinde, etiam illa diſtinctione ſuppoſita, neq; affirmat, neq; ex eius dictis colligi poteſt, per mediocriter malos, intelligẽdos eſſe aliquos damnatos: quomodo n. illi, qui in eo ſtatu ſunt, in quo Deum odio habent, nihilq; boni, aut operari, aut ſuperare poſsũt, mediocriter mali exiſtimari valent? Meliùs ergo accommodabitur illa diuiſio ad purgatorij animas, in quas, & propitiatio & expiatio cadere poteſt, & mediocriter boni dicentur, quia leuem aliquem reatum pœnæ habent, & in hac vita ſanctè vixerunt, quibus ſacrificium hoc ad expiationem valere dicitur; quia per illud facilè poſſunt à purgatorio liberari: è contrario verò mediocriter mali ſunt, qui in hac vita iniquè vixerunt, tandem verò à mortali culpa liberi, cum magno reatu pœnæ, & aliquibus venialibus culpis, deceſſerunt; quibus hoc ſacrificium raró ad omnimodam expiationem, frequentiùs verò ad propitiationem, id eſt, pœnarum mitigationem valere ſolet. Ad Scotum, & alios reſpondetur, eas ſentẽtias inprimis falſas eſſe; deinde non bene applicare: nam, licèt demus, poſſe hoc ſacrificium prodeſſe viatori in peccato mortali exiſtenti ad remiſſionem alicuius temporalis pœnæ, non inde fit, poſſe prodeſſe dãnato ad eundem effectum; quia hic magis eſt incapax ſalutis, totiúſque miſericordiæ, & ſimiliter, quamuis daremus aliquam temporalem pœnam damnati poſſe

Reſpondetur authoritatib. adductis.

poſſe finiri per rigoroſam ſolutionem & vindictam, A non inde ſequitur, poſſe etiam per ſacrificium remitti: nam tempus viæ definitum eſt, vt in eo poſſit fieri talis commutatio pœnæ, ſeu applicatio pœnarum Chriſti in remiſſionem pœnæ ignis; quia Chriſtus ſolùm viatorum redemptor eſt, non damnatorum: & ideo talis cõmutatio, vel in via debet fieri, ſi ſub via purgatorium etiam comprehendamus, vel, ſi rigoroſè de via loquamur, in ea ſaltem homo debet ita vniri Chriſto, vt capax ſit talis commutationis, ſeu applicationis paſſionis eius.

Sacrificium Euchariſticũ vt propitiatorium, beatis non prodeſt.

Secundò loco dicendum eſt de beatis, de quibus aliquid certum eſt, aliquid verò dubium. Primò certum eſt, hoc ſacrificium, vt eſt propitiatorium, non poſſe pro beatis offerri; liberi enim ſunt ab omni B malo, tam culpæ, quàm pœnæ, cùm pleniſſimam veniam & remiſſionem ſint conſecuti; imò incapaces facti ſint omnis mali, & ideo nulla propitiatio in eis locum habeat. Secundò eſt certum, poſſe aliquo modo hoc ſacrificium, quatenus laudis eſt, & gratiarum actionis, offerri Deo pro Sanctis, id eſt, pro beneficiis in ipſos collatis, qui modus offerendi, vt ſuprà dicebam, non tam propriè dicitur eſſe pro aliquo, quia reuera non applicatur ei fructus ſacrificij. Quicquid tamen de modo loquendi ſit, de re ipſa conſtat, eſſe ſanctã, Deóque & ipſis Sanctis gratam, optant enim Deo gratias agi, non tantùm ab ipſis, ſed etiam ab aliis pro ipſis, atque in hunc modum explicantur ab aliquibus nonnullæ Patrum locutio- C nes: qualis eſt illa Cyrilli Hieroſ. catech. 5. myſtag. *Offerimus hoc ſacrificium pro defunctis ſanctis Patrib. & Epiſcopis.* Sed fortaſſe hæc verba poſſunt exponi, non de Sanctis beatis: nam de illis paulo antea dixerat, *Cùm hoc ſacrificium offerimus, poſtea facimus mentionem etiam eorũ, qui ante nos obdormierunt, primũ Patriarcharũ, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrũ, vt Deus orationib. illorum, & deprecationibus, ſuſcipiat preces noſtras,* & ſtatim ſubdit alia verba ſuprà citata. *Deinde pro defunctis ſanctis Patribus & Epiſcopis: deniq; pro omnib. oramus, qui inter nos vita functi ſunt, maximum eſſe credentes animarũ iuuamen, pro quibus offertur obſecratio ſancti illius & tremendi, quod in altari poſitum eſt ſacrificij;* non ergo ſatis conſtat, an loquatur de Sanctis iam beatis. Et quamuis de illis poſſint verba intelligi: nam in D prioribus verbis ſolùm Apoſtolos & Martyres nominauerat, poſtea verò mentionem facit ſanctorum Confeſſorũ, tamen non eſt neceſſe, intelligi de gratiarũ actione, ſed de Sanctorum commemoratione, vt iam dicam. Cyprianus enim epiſt. 34. de quibuſdam Martyribus ait, *Sacrificia pro eis ſemper, vt meminiſtis, offerimus, quoties Martyrũ paſſiones celebramus,* in epiſt. autem 37. quaſi explicans, quomodo pro Martyribus ſacrificium offeratur, dicit, *Dies eorum, quibus excedunt, annotate, vt commemorationes eorum inter memorias Martyrum celebrare poſſimus,* in quorum locorum collatione colligit Pamel. ibi non dici, ſacrificium offerri pro Sanctis propter gratiarum actionem, *ſed in eorum commemorationem,* id eſt, vt per eos, eorúmq; recordationem, Deum deprecemur; quod ſignificauit etiam Cyril. illis verbis citatis, *Vt illorum deprecationibus ſuſcipiat preces noſtras,* & ſimiliter Aug. 22. de Ciuit. c. 10. *Martyrib.* inquit, *nõ templa ſicut diis, ſed memorias ſicut hominib. mortuis, quorum apud Deum viuunt ſpiritus fabricamus,* & infrà, *Sacrificiũ non Martyribus, ſed Deo immolamus ad quod ſacrificium, ſicut homines Dei, qui mundum in eis confeſſione vicerunt, ſuo loco & ordine nominantur, nõ tamẽ à Sacerdote, qui ſacrificat, inuocantur* (ſcilicet, vt auhor ſalutis, & bonorum omniũ, quem per ſacrificium colimus) *Deo quippe, & non Sanctis, ſacrificat, quamuis in memoria ſacrificet eorũ,* & tract. 84. in Ioã. *Ad ipſam menſam* (ſcilicet Euchariſtiæ) *non ſic eos commemoramus, vt etiam pro eis oremus, ſed magis, vt orent ipſi pro nobis.* Et eodẽ modo Chryſoſt. hom. 21. in Acta, *Pro Martyrib. offerre,* inquit, *nihil aliud eſt, quàm in illa hora ſacrificij vocari: nam etiam pro Martyribus magnus honor eſt nominari Domino præſente, dum mors illa perficitur, & horrendum ſacrificium, & ineffabilia ſacramenta.* Atque in hunc etiam modum exercet huiuſmodi pro Martyribus & aliis Sanctis oblationem, idem Chryſ. in liturgia. Et eodem ferè modo hoc explicat Epiph. hæreſ. 75. ex Patribus; ergo non ſatis colligitur ille modus offerendi ſacrificium pro Sanctis in gratiarum actionem.

Vt laudis & gratiarum actionis, eorum intuitu offerri poteſt.

Cyril. Hier.

Cyprian.

Auguſt.

Chryſoſt.

Ex his tamen teſtimoniis licet colligere alium modum offerendi ſacrificium pro Sanctis, ſc. vt aliquis honor inde eis proueniat, iuxta id, quod Eccleſia dicit in Miſſa, *vt illis* (id eſt, Sanctis) *proficiat ad honorem, nobis autem ad ſalutem.* Hinc autẽ ſumunt hæretici occaſionem carpẽdi Eccleſiam, quòd genus quoddam idololatriæ committat, ſacrificium Sanctis offerendo. Sed impudenter errant, nouit enim Eccleſia, ſoli Deo eſſe ſacrificium offerendum, vt Conc. Trid. tradidit, ſeſſ. 22. c. 3. & priùs Aug. lib. 8. de Trin. c. 27. & lib. 22. c. 10. Oportet tamen diſtinguere ſubſtantiã ſacrificij ab aliis orationibus, quæ cum illo coniunguntur, ſacrificium ergo Deo tãtum offertur in cultũ; poteſt tamen offerri ipſi in honorem Sanctorũ, id eſt, vt Deus Sanctos faciat honorari, vt par eſt, in quo nihil contra rationẽ ſit; ſed poſtulatur à Deo quoddã honeſtum bonum, quod ex diuino auxilio maximè pendet. At verò orationes, quæ adiunguntur ſacrificio, & aliæ cæremoniæ, bene poſſunt directè offerri vel fieri in honorem Sanctorum; quia illa non ſunt ſacrificia, nec continent cultum latriæ, ſed ſunt orationes quædam, quæ vel Sanctis directè funduntur, vt pro nobis orent, vel Deo, vt Sanctos pro nobis orantes exaudiat: tamen, vt inde Sanctorum honor augeatur, talis oratio & commemoratio Sanctorum cum ſacrificio coniungitur, vt Chryſoſt. loco ſuprà citato notauit, quod etiam confert, vt huiuſmodi orationes maiorem habeant impetrandi efficaciam.

Putida hæreticorum calumnia.

Solum ſupereſt dubitandum, an poſſit hoc ſacrificium pro Sanctis offerri, etiam vt impetratoriũ eſt. Et ratio difficultatis eſt, quia, licet Sancti non poſſint in gratia, & eſſentiali beatitudine augeri, poſſunt tamen denuo recipere aliquam beatitudinem accidẽtalem, vt nouã reuelationem vel gaudiũ, aut extrinſecam, claritatem, gloriam ſeu honorẽ: ergo poſſumꝰ à Deo petere, vt hæc bona Sancto alicui cõferat vel augeat; ergo poſſumus pro eis hoc ſacrificium, vt impetratoriũ eſt, offerre, vt nimirũ hęc bona eis à Deo impetremus. Quod videtur cõfirmare vſus Eccleſiæ, ſic n. in oblatione, quam in Miſſa facimus, oramus, *vt Sãctis proficiat ad honorẽ, nobis autẽ ad ſalutem,* & in Collecta poſt cõmunionem interdũ petimus, vt, *ſicut Sãctis ad gloriam, ita nobis proſit ad veniam:* & in quadã oratione ſecretæ Miſſæ B. Leonis P. petimus, *vt illum beata retributio comitetur.* Ac deniq; Chryſoſt. hom. 33. in Matth. dicit, poſſe nos aliquid facere pro Sanctis *ad mercedis & retributionis adiectionem.* In contrarium autem eſt; quia non videtur ad reuerentiã Sanctorũ pertinere, pro eis orare, ſed potiùs eos orare, vt pro nobis orẽt, vel Deũ, vt orationib. illorum noſtras deprecationes ſuſcipiat, vt Cyri. Hier. dixit, dicta catec. 5. Vnde Inno. III. in d. c. cum Marth. §. vlt. ait, Sãctos non indigere orationib. noſtris, quia, *cùm ſint perfectè beati, omnia illis ad vota ſuccedunt,* & ideo mutatum eſſe modum orandi in quadam oratione B. Leonis: priùs enim dicebatur, *Annue nobis Domine, vt animæ famuli tui Leonis hæc proſit oblatio,* poſtea verò dictum eſſe,

Chryſoſt.

Cyril. Hier. Innoc. III.

Vt

Vt interceſſione B. Leonis nobis hæc proſit oblatio. Hoc autem confirmat, *Quia cum ſacra Scriptura dicat authoritas, quod iniuriã facit Martyri, qui orat pro martyre, idem eſt ratione conſimili de aliis Sanctis ſentiendum:* quod tamen dictum non reperitur ſacra, ſed ſumitur ex Aug. ſer. 17. de verbis Apoſt. & tract. 84. in Ioannem, vbi inter alia ait, *Non ſic Sanctos commemoramus, quemadmodum alios, qui in pace requieſcunt, vt etiam pro eis oremus, ſed magis, vt orent ipſi pro nobis.* A

Sacrificio hoc impetrari poteſt beatis honor aliquis ex viatorũ actibus reſultans.

Reſpondetur nihilominus, poſſe hoc ſacrificium, vt impetratorium eſt, offerri Deo ad impetrandum Sanctis gloriam & honorem in quo, vt Innocent. citato loco notauit, non tam pro Sanctis, quàm pro nobis noſtríſque proximis oramus: petimus n. *vt magis ac magis à fidelib. glorificentur in terris,* quod noſtra B eſt vtilitas & commoditas, quamuis in Sanctorum gloriam redundet: ſicut in oratione Dominica petimus, *Sanctificetur nomen tuum, adueniat regnum tuum, fiat voluntas tua ſicut in cœlo, & in terra:* & poſſemus ſacrificium offerre, ad hæc omnia impetranda: nec tamẽ propterea propriè dicemur orare, aut offerre ſacrificium pro Deo, ſed pro nobis, vt glorificemus Deum.

Qualiter etiam accidentalis gloria.

Quòd ſi ſit ſermo, non de honore extrinſeco Sanctorum, qui intrinſecè eſt in nobis, ſed de accidentali gloria intrinſeca ipſis Sanctis, quæ conſiſtit in illuminationib. & gaudiis accidentalibus, dicendum eſt, directè nos nunquam petere Sanctis hanc gloriam accidentalem, ſed vel indirectè, quatenus ex noſtris actibus redundare poteſt: nam hæc viciſſitudo gloriæ accidentalis ſemper creditur oriri ex his, C quæ in Eccleſia militante fiunt, ideóque ſolùm vſque ad diẽ iudicij eſſe duraturã: vel certè, ſi aliunde etiam oriri poteſt, habet in ſingulis beatis ſuam certam legem ſtabilẽ, & independentẽ ab orationibus noſtris, & ideo ad nos non pertinet, pro eis orare, quantum ad augmentũ huius gloriæ; propriè igitur loquẽdo, hoc ſacrificiũ non offertur pro Sanctis, niſi in quantum aliquo modo offertur pro nobis, ex quorũ actibus honor aliquis, aut accidentalis gloria in Sanctos redundat: & hæc eſt reſolutio Innocentij in d. c. cùm Marthæ. Iuxta quã intelligendum etiam eſt, quod D. Thom. ait in 4. d. 12. q. 2. a. 1. quæſtiunc. 2. ad 2. hoc ſacrificium offerri poſſe pro pueris baptizatis, qui ante D vſum rationis decedũt: cùm n. certũ ſit, illos iam eſſe beatos, non poteſt magis pro illis, quã pro aliis Sanctis offerri. Vnde, quamuis D. Th. dicat, illã oblationem fieri ad conſolationem viuorũ, & ad ſignificandum, eos, infantes eſſe de congregatione iuſtorũ, ac vera membra Eccleſiæ; nihilominus neceſſe eſt talẽ oblationẽ, quoad intentionem impetrãdi, vel applicandi fructũ ſacrificij, debito modo fieri: & ideo, licèt offeratur Deo, aut in gratiarũ actionẽ pro tanto beneficio homini infantibus collato, aut ſimul, vt inde aliquis honor, vel gaudiũ in huiuſmodi innocẽtes redundet, tamen, quoad alios fructus non poteſt pro eis offerri, ſed vel aliis applicandum eſt ſacrificium, vel theſauro Eccleſiæ adiungetur fructus eius. E

Pro animabus Purgatorij vtiliter offertur hoc ſacrificium. Conc. Trid.

Tertio loco dicendum eſt de animab. purgatorij, pro quib. certum eſt de fide, ſacrificium poſſe offerri, etiam vt impetratorium eſt: quia illæ animæ adhuc ſunt in pœnis, quæ per oblationem huius ſacrificij remitti poſſunt. Ita definit Conc. Triden. ſeſſ. 22. c. 2. & can. 3. & cõfirmat ſatis vſus & traditio Eccleſiæ, & tradunt Doctores omnes in 3. d. 45. Qualis verò eis ſit hæc propitiatio, & an ſit omnino infallibilis, & propriè ex opere operato, attingemus diſp. ſequenti: nam in profeſſo diſputatio hæc, quæ vnam de ſuffragiis, & aliam de purgatorio ſupponit, pertinet ad materiam de ſatisfactione & de clauibus, de quibus in ſequente tomo dicendum eſt.

DISPVTATIO LXXIX.

De effectu & valore huius ſacrificij.

Diſput. 7. de ſacrificio.

Explicata eſſentia, & cauſis Euchariſtici ſacrificij, ſupereſt, vt dicamus de effectibus eius, & quia effectus ex virtute ſeu valore procedit, ſimul de valore dicemus: in qua re multa conſideranda occurrunt, ſcilicet, an hoc ſacrificium aliquod operetur, quid illud ſit, quomodo fiat, in qua perfectione & quantitate, in quibus ſubiectis ſeu perſonis, & à quibus ſeu per quam oblationem, quæ ferè omnia permiſtè tractabimus; quia ita ſunt coniuncta, vt vix poſſint diſputatione ſeparari.

SECTIO I.

Vtrùm ſacrificium Miſſæ habeat aliquem effectum ex opere operato.

1. Opinio.

Prima ſententia eſſe poteſt, ſimpliciter ac propriè loquendo hoc ſacrificium nullum habere effectum ex opere operato. Ita refert Petrus Soto, & tribuit hanc ſententiam Caiet. & Scoto, & idem indicant Dominicus Soto, & Corduba. Sed reuera falsò imponitur hæc ſententia Scoto & Caiet. quæ omnia poſtea videbimus. Poteſt autem hæc opinio fundari, quia omnis effectus ex opere operato pendet ex Chriſti promiſſione; non enim conuenit operi vel ſigno externo ex natura ſua: nulla autem promiſſio alicuius effectus gratiæ, legitur facta huic ſacrificio, quatenus ſacrificium eſt, diuerſa ab ea, quæ facta eſt huic myſterio, quatenus ſacramentum eſt, manducationi enim & potui carnis & ſanguinis Chriſti legimus vitæ promiſſionem factam: oblationi autem ſeu ſacrificationi nihil legimus promiſſum. Et confirmatur: nam fortaſſe propter hanc cauſam Conc. Trid. cum ſingulis ſacramentis tribuerit proprios effectus ex opere operato, agens de hoc ſacrificio, nullum ei effectum ex opere operato tribuit; ergo neque à nobis ſine maiori fundamento tribuendus eſt. Confirmatur ſecundò, quia effectus ex opere operato non pendet ex voluntate miniſtri: omnis autem effectus huius oblationis pendet ex dignitate offerentis, magis quàm ex dignitate rei oblatæ, vt D. Thom. ſup. dixit q. 79. a. 5. quia non poteſt eſſe accepta oblatio, niſi offerens dignus ſit. *D. Thom.*

2. Opinio.

Secunda ſententia extremè contraria eſt, hoc ſacrificium eſſe veluti vniuerſalem cauſam, quæ conferat ſeu concurrat ex opere operato ad omnes fructus & effectus gratiæ, quos Chriſtus per paſſionẽ ſuam nobis meruit, & quacunque via aut ratione nobis applicatur. Ita ſignificat D. Th. Io. 6. lect. 6. dicens, cùm hoc ſit ſacramentum Dominicæ paſſionis, continet in ſe Chriſtum paſſum, vnde, quicquid eſt effectus Dominicæ paſſionis, eſt etiam effectus huius ſacramenti: vbi latè loquitur de ſacramento, vt totum myſterium ſub quacunque ratione ſigni ſacri comprehendit: quod infrà declarat, dicens, *Alia ſacramenta habent ſingulares effectus, ſed in immolatione huius ſacramenti, effectus eſt vniuerſalis pro tota Eccleſia pro viuis & defunctis, quia continetur in ipſo cauſa vniuerſalis omnium ſacramentorum, qui eſt Chriſtus,* & eandem ſententiam indicat Ruar. a. 16. §. manifeſta eſt, dicẽs, *Ad omnia valet ſacrificium altaris, ad quæ valuit victima crucis.* Fundamẽtum eſſe poteſt, quia hoc ſacrificium æquale eſt ſacrificio crucis, vt patet ex principali offerente, & ex re oblata: ergo tam eſt vniuerſale & efficax in cauſando, quàm fuit illud in merendo & ſatisfaciendo. Ex qua ratione intulit vlteriùs (vt refertur) Catherinus in opuſcul. de ſacrificio Miſſæ, & ſuper ad Hebræos 10. hoc ſacrificium virtute *Ruar.* *Catherin.*

operandi non niti in ſacrificio crucis, neque ab illo pendere: quia tam infinitũ eſt, ſicut illud. Vnde, ſicut illud ab hoc non pendet, neq; in illo nititur; ita neq; hoc in illo, æqualia enim ſunt, ſicut in perfectione, ita & in valore, & in virtute: ſunt ergo tanquam duæ cauſæ vniuerſales, æquè primæ in ſuo genere, quamuis ex voluntate Chriſti diuerſum vſum habuerint: nam ſacrificium crucis ordinatũ tantùm fuit, quoad ſufficientiã, hoc verò quoad efficaciam. Quod ſi obiicias, ſequi, ſacrificium Miſſæ ex opere operato dare effectum Baptiſmi, pœnitentiæ, & ſimiles; reſpõdet, immediatè & per ſe, negando ſequelam: mediatè autem & per alia ſacramenta, concedendo illam, eſt enim eius virtus veluti vniuerſalis cauſæ, quæ per ſe ipſam non immediatè operatur, ſed cum cauſis proximis, quæ in præſenti ſunt cætera ſacramenta, ad hoc peculiariter inſtituta, vt vniuerſalis virtus huius ſacrificij ad ſpeciales effectus applicetur.

Sacrificiũ hoc effectũ habet ex opere operato vt proxima cauſa.

Dico primò, ſacrificiũ hoc habere effectũ aliquem ex opere operato, vt proximã cauſam illius. Hæc cõcluſio nõ ſolũ eſt contra primã ſententiam, ſed etiam contra ſecundã, quæ, neſcio quam vniuerſalẽ cauſalitatẽ huius ſacrificij excogitauit, omittit autem propriam & particularem. Eſt aũt ſententia hæc D.Th. ſup. q.79.a.5.& 82.a.1.& in 4.d.12.q.2.a.1.queſtiunc.2.& apertiſſimè d.45.q.2.art.1.quæſtiunc.3.& art.3. quæſtiunc.1.ad 3. Caiet.tom.2.opuſc.tract.3.q.2.dicit tamen, hunc effectum pendere ex diſpoſitione eius, pro quo ſacrificium offertur, ex quo fortaſſe ſumpta eſt occaſio citandi Caiet. pro contraria ſententia; ſine cauſa tamen, quia id non eſt contra rationẽ operis operati, vt in omnib. ſacramentis conſtat: ſatis n. eſt, quòd opus vi ſua cõferat talem effectũ non ponenti obicem, & idem eſt ſenſus Scoti, quodlib.20. & eandem ſententiam tenet Albert. in 4. d. 13. art.31. Soto q.2.art.1.& lib.9.de iuſt.& iur.q 2.art.2. Petrus Soto, lect.7.de Euchar. Cano.12.de locis, c.12.ad 9. Caſtro, verb. Miſſa, hæreſ.2. Cordu.lib.1.q.3. Cou.in c. Alma mater.1.p.§.5.n.6. & reliqui omnes recentiores, nec Catholicum contrà dicentẽ inuenio; ideóque certã exiſtimo veritatẽ hanc. Ne tamen fortaſſe ſit in verbis æquiuocatio, aduertendũ eſt, hîc non eſſe ſermonem de cauſalitate phyſica, nec quidquam referre ad quæſtionẽ præſentem, quia ille modus cauſandi, vel neceſſarius nõ eſt in præſente, vel fortaſſe non habet locum, ſi verum eſt, hoc ſacrificiũ non dare ex opere operato gratiam gratum facientem, ſed ſolam remiſſionem pœnæ, quæ non eſt effectus phyſicus ac poſitiuus, ſed moralis: quia non conſiſtit in influxu alicuius qualitatis, vel entitatis phyſicæ, ſed tantùm eſt moralis condonatio cuiuſdam debiti, quæ ſolũ moraliter cauſari poteſt: tamen in ſuo ordine dicetur cõferri ex opere operato, ſi ex vi ſacrificij, vltra omne meritum & ſatisfactionem operantis, infallibiliter conferatur nõ ponenti obicẽ. Propter quod nonnulli hunc effectum vocant per modum infallibilis impetrationis; alij per modum ſolutionis ex theſauro meritorum & ſatisfactionum Chriſti, non tamen refert, hoc vel illo modo loqui, quando de re conſtat.

D.Thom.

Caietanus à calũnia vindicatur.

Scotus. Albert. Dom.Soto. Petr.Soto. Cano. Caſtro. Cordub. Couar.

Sic igitur explicata concluſio, probatur ex communi Eccleſiæ conſenſu, omnes n. perſuaſum habẽt, ſacrificium hoc ex vi ſuæ inſtitutionis habere ſingularem vim & efficaciam ad applicandum aliquem fructum redemptionis Chriſti, iuxta id quod Conc. Trid.ſeſſ.22.c.1. dixit, Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacrificium: *vt illius* (id eſt, ſacrificij crucis) *ſalutaris virtus in remiſſionem eorum, quæ à nobis quotidie committuntur, peccatorũ applicaretur*, quod in cap. 2. latiùs docet: hæc autẽ applicatio, cùm fiat ex vi inſtitutionis, oportet vt includat cauſalitatem ex opere operato: nam, ſi

Conc.Trid.

A ſolùm eſſet ex merito, vel ſatisfactione operantis, nihil haberet ſingulare hoc ſacrificium ex vi inſtitutionis: imò neque in hoc ſuperaret ſacrificia veteris legis, vel naturæ: nam etiã illa habere poterant ſimilem effectum ex opere operãtis, vel per modum impetrationis. Quod ſi dicatur, hanc impetrationem eſſe maiorem in hoc ſacrificio propter dignitatẽ eius, hoc non ſatis eſt: nã inde fit, hoc ſacrificium nullam habere virtutem applicandi redemptionem Chriſti ex peculiari inſtitutione ad hunc finem, ſed ſolùm quatenus ex natura rei ſequitur ex ipſa inſtitutione ſacrificij ſecundùm ſubſtantiam eius: hoc autem non videtur conſentaneum doctrinæ Conc.Trid. Secundò argumentor, quia Eccleſia ſemper intellexit, fructũ huius ſacrificij non pendere ex gratia ſeu ſanctitate miniſtri offerentis; ergo ſignum eſt, dari ex opere B operato, quia ſi eſſet ex opere operantis, magis pẽderet ex iuſtitia offerentis, quã eius, pro quo offertur, ſicut videre licet in quolibet alio opere ſatisfactorio. Ratio enim eſt eadẽ, ſc. quia is, pro quo applicatur opus, non eſt moralis circumſtãtia operis, ſed ſolùm ſubiectũ, in quo opus habiturum eſt effectum, quod eſt quid extrinſecum & poſterius ad valorem operis; offerens autem eſt moralis circumſtantia ſacrificij, à qua maximè pendet moralis æſtimatio & virtus eius, vt eſſe poteſt ex opere operantis. Quòd ſi dicatur, hoc ſacrificiũ eſſe fructuoſum independenter à proximè offerente, quia Chriſtus ſẽper eſt principalis offerens, contra hoc eſt, quia hic fructus non eſt ex eo, quòd Chriſtus ſic offerendo, quaſi de nouo C ſatisfaciat; quia non eſt in ſtatu ſatisfaciendi, vt infrà dicam; ergo, vt ſit certus, & de ſe infallibilis, oportet, quòd ſit per modum applicationis ex vi talis ſacrificij, vt à Chriſto oblati; & hoc ipſum eſt eſſe ex opere operato. Tertiò ſacramenta legis nouæ omnia habẽt effectum ex opere operato; ergo, & ſacrificium debet habere aliquem ſimilem effectum ſibi proportionatũ. Patet conſequentia, quia vtrumque ſpectat ad dignitatem & excellentiam nouæ legis; neq; minus dignum aut perfectum eſt hoc ſacrificium in ratione ſacrificij, quàm ſint in ſuo genere ſacramenta. Quapropter, quod de ſacramẽtis nouæ legis dicunt Concilia, efficere, quod ſignificant, quia non ſunt ſigna egena & vacua, ſed plena virtute ſanguinis Chriſti, D in quo iam effuſo nituntur; totum (inquam) hoc cõuenit huic ſacrificio: eſt n. eadẽ ratio, imò, quia cum vno ſacramentorum idem realiter eſt, quoad hoc ſub nomine ſacramenti cõprehendi poteſt. Quartò, quia aliàs ſequitur, non magis poſſe hoc ſacrificium offerri pro alio, quàm ipſam Euchariſtiæ ſumptionem; quod eſt planè falſum, & cõtra omnium mentem. Sequela probatur, quia etiã ſumptio offerri poteſt pro alio, quoad ſatisfactionẽ ex opere operantis, & ſimiliter quoad impetrationem: eſt enim opus ſatisfactorium, & meritorium, ſeu impetratorium, ſicut alia opera religionis: ſi autem ab oblatione E ſacrificij, vt ſic tollamus vim ex opere operato, nihil aliud in ea manet, quod pro alio offerri poſſit, præter ſatisfactionem, & impetrationem ex opere operantis; nulla ergo erit diuerſitas. Vltimò ſequi ex cõtraria ſententia videtur, oblationem ſacrificij, qua in hoc myſterio Chriſtus offertur, non eſſe de ſe magis fructuoſam, magíſque applicatiuam redemptionis, quàm ſit oblatio interna eiuſdem Chriſti, & paſſionis eius, quam vnuſquiſque fidelis ſua priuata deuotione facere poteſt. Conſequens autem eſt etiam abſurdum, & contra totius Eccleſiæ ſenſum & traditionem: nam ſacrificium hoc, re ipſa oblatum cenſetur habere ſpecialem efficaciam, vltra ſolum deſiderium, ſeu interiorem actum.

Has

Occurritur euaſioni. Has autē rationes effugere poſſet aliquis ſeu eneruare, dicendo, ſacrificium hoc habere ſpecialem vim impetrandi, quæ diuerſa eſt à cauſalitate ex opere operato, vt infrà videbimus. Sed hoc non tollit vim rationum factarum, quia ſi impetratio eſt infallibilis, reſpectu ſubiecti non ponentis obicem, & eſt ſpecialis ex vi ipſius externi operis, hæc eſt, quam nos vocamus cauſalitatem ex opere operato: quia neceſſe eſt fundari in promiſſione facta tali operi, & reuera impropriè vocatur impetratio, ſed potiùs eſt realis executio, & applicatio eius rei, quam Deus, quantum eſt ex parte ſua, iam contulit. Si autem impetratio non eſt infallibilis, non ſatis eſt ad dignitatem huius ſacrificij, neque ad effectus eius explicandos, neque ad reddendam rationem de omnibus, quæ de illo affirmat: vt, verbi gratia, quod nulla indignitate aut malitia offerentium inquinari poteſt, ſatis enim cenſeretur maculari moraliter, ſi redderetur inefficax ex offerentis malitia. Item, quòd non poſſit offerri pro iuſto catechumeno defuncto: nam hoc non eſt verum, quoad impetrationem; oportet ergo, vt ſit verum, quoad effectum ex opere operato, & hoc magis ex dicendis conſtabit.

Sacrificium Eucharistiæ non vniuerſalis, ſed cum omnibus gratiæ inſtrumētis concurrens cenſendum. Dico ſecundò: Hoc ſacrificium nulla ratione dici poteſt cauſa vniuerſalis ex opere operato, conferens vel concurrens ad omnes effectus gratiæ, qui ex redemptione Chriſti nobis proueniunt. De hac concluſione nihil ferè antiqui authores locuti ſunt, quia, vt exiſtimo, nunquam huiuſmodi cauſalitatis modus in eorum mentem venit: ex recentioribus attigit illam Cano, dicta ſolutione ad 9. circa finem, & Lindanus, libro 4. Panopliæ, capitulo 51. 52. & 53. vbi dicit, neminem eſſe tam inſanum, qui quoad efficaciam faciat comparationem, nedum æqualitatem, inter ſacrificium crucis & Miſſæ, ſumi etiam poteſt ex Hoſio in confeſſione, capitulo 41. Corduba, dicta quæſtione 3. Caniſi. quæſtione 7. de Euchariſtia, Pigh. controuer. 5. Petrus Soto, lectione 7. de Euchariſt. Cano lib. 12. de locis, capitulo 13. ad 1. Soto 4. diſtinction. 13. quæſt. 2. artic. 1. & nonnihil inſinuat Gabr. lectione 26. & 27. in cano. Et probatur, quia, aut hæc vniuerſalis cauſalitas fundatur quaſi ex natura rei in excellentia vel ſatisfactione actuali talis ſacrificij, vel in ſpeciali promiſſione, & inſtitutione Chriſti, dum præter hos nullus alius modus excogitari poteſt: neuter autem illorum eſt probabilis. De primo patet, tum quia potuiſſet hoc ſacrificium inſtitui, & nullam omnino habere cauſalitatem ex opere operato: nam cur repugnat? Tum etiam, quia, ſi rei dignitas conſideretur, etiam Euchariſtiæ ſacramentum eſt infinitæ dignitatis, & tamen non propterea eſt principium omnium gratiarū ex opere operato, imò, ſecluſa promiſſione, nec proprium aliquem effectum haberet ex opere operato: ſi autem conſideretur actualis ſatisfactio, hæc nulla eſt in hoc ſacrificio ex parte Chriſti, vt ſtatim oſtendam, & quamuis daremus, eſſe aliquam potius, eſſet per modum ſufficientiæ, quàm efficacis applicationis, ſicut fuit in ſacrificio crucis. De ſecundo verò, ſcilicet, de inſtitutione aut voluntate Chriſti, probatur: nam vbi eſt talis inſtitutio? Neque enim in Scriptura ſacra habetur, neque in Eccleſiæ traditione eſt aliquod eius veſtigium.

Cano. Lindan. Hoſius. Cordub. Caniſ. Pigh. Petr. Soto. Dom. Soto.

Ratio pro cōcluſione. Et ratione declaratur: nam fructus paſſionis Chriſti dupliciter conſiderari poteſt; primò ſecundùm perfectionem intenſiuam ſingulorum effectuum, vt verbi gratia, quòd fuit ſufficiens ad merendam nobis gratiam, magis ac magis intenſam, &c. vel ſecundùm extenſiuam, id eſt, quoad multitudinem effe-

A ctuum. Neutro autem modo poteſt efficacia ex opere operato conueniens huic ſacrificio, eſſe adæquata ſufficientiæ meriti, & ſatisfactionis ſacrificij crucis; ergo nullo modo poteſt eſſe hoc ſacrificiū cauſa vniuerſalis omnium gratiarum prouenientium ex redēptione Chriſti: ſuppono enim id, quod de fide certū eſt, ſacrificium crucis fuiſſe cauſam redemptionis quoad ſufficientiam; per ſe autem ſolùm non habere efficaciam: hoc autē ſacrificium è contrario non eſſe propter ſufficientiam: nam hæc perfectè & copioſè cōpleta eſt in cruce, vt ſuprà cum Paulo in Epiſt. ad Heb. latè expoſuimus; ſed eſſe propter aliquam efficaciam ſeu applicationem illius ſufficientiæ, vt Cōc. Trid. dixit. Vnde, ſi in hac efficacia non habet hoc ſa-
B crificium vniuerſalē cauſalitatem, in nulla re poteſt illam habere. Probatur ergo minor, quoad priorem partem de perfectione intenſiua: nam Chriſtus per paſſionem, non ſolùm nobis meruit ſufficienter decem aut viginti gradus gratię, ſed in quocunque gradu, ita vt, ſicut ratione ſui meriti nunc voluit tantam gratiam in baptiſmo dari, ita velle potuiſſet, vt maior, vel maior daretur; & quicquid deſignauit, totum ſufficienter cadit ſub ſuum meritum: & idem eſt de remiſſione pœnæ maioris, & maioris in quocunque gradu: hoc autem modo non poteſt efficacia ſacrificij Euchariſtiæ adequari ſufficientiæ ſacrificij crucis. Cuius ratio euidens eſt, quia ſufficientia de ſe eſt infinita, & exhauriri non poteſt neque oportet, vt ſit ad
C certum gradum determinata; quia vt ſic, non applicatur ad operandum: at verò efficacia oportet, vt ſit determinata ad certum gradum, quia includit applicationem, & inſtitutionem ad operandum, & conſequenter ad certum, & determinatum effectū. Et confirmatur: nam hac ratione diximus in ſuperioribus, ſacramēta habere determinatam perfectionem effectus ex opere operato; quia ſuppoſita inſtitutione operantur per modū naturæ, quantū poſſunt in ſubiecto vel ſic diſpoſito: ſed quoad hoc eadem eſt ratio de ſacrificio Euchariſtiæ, quia oblatū etiam pro tali, vel tali perſona operatur in illa determinatū effectū, & quantum poteſt in ſubiecto ita diſpoſito, ſuppoſita inſtitutione. Vnde, ſi ſubiectum intelligatur infima diſpoſitione præparatum, vel potiùs non poſitiuè diſpoſitum, ſed negatiuè, non ponens obicem,
D habebit in illo minimum quēdam effectum finitum ac determinatum, quoad efficaciam; quod de ſufficientia ſacrificij crucis dici non poteſt: nam illud de ſe ſufficiens eſt, vt ratione illius maior effectus fieret in tali ſubiecto, ſi Chriſtus voluiſſet; ergo quoad hanc partem non eſt adæquatio inter efficaciam & ſufficientiam vnius & alterius ſacrificij.

Altera verò pars de perfectione extenſiua, ſeu multitudine effectuum, multis modis oſtendi poteſt. Primò quoad perſonas: nam ſacrificium crucis fuit ſufficiens prodeſſe omnib. hominib. tam, qui Chriſtum præceſſerunt, quàm qui ſecuti ſunt, nec ſolùm
E baptizatis, ſed etiam iis, qui nondum baptizati ſunt, nec tantùm iuſtis, ſed etiam his, qui in peccato mortali exiſtunt, eos illuminādo & vocando, &c. At verò ſacrificium Euchariſtiæ nullam efficaciam habere poteſt in homines, qui Chriſtum præceſſerunt: neque in his omnibus, qui ſubſecuti ſunt, poteſt habere propriam efficaciam ex opere operato, ſed ſolùm in baptizatis, & iuſtis. Secundò idem oſtēditur quoad varietatem effectuum: nam ſufficientia ſacrificij cruenti ſe extendit, verbi gratia, ad remiſſionem peccati originalis, ad quam nullo modo extenditur efficacia ſacrificij Euchariſtiæ ex opere operato, imò idem eſt de remiſſione cuiuſcunque peccati mortalis, quoad culpam, & de infuſione gratiæ ſanctifi-

cantis, vt infrà dicemus. Idémque argumentum fieri poteſt de charactere Baptiſmi, Ordinis, vel Confirmationis, de dono perſeuerantiæ, & de aliis ſimilibus auxiliis, aut donis gratiæ.

Euadendi modus refutatur.

Nec quicquam iuuat, quod ſuprà dicebatur, ſacrificium hoc habere omnes hos effectus, non per ſe immediatè, ſed vt cauſam vniuerſalem operantem per aliam particularem, vt per ſacramenta, hoc enim, & falſum eſt, ac ſine fundamento dictum, & inſufficiens ad difficultatem expediendam: nam in primis, etiam omnia ſacramenta ſimul ſumpta cum hoc ſacrificio non habent efficaciam adæquatam ſufficientiæ paſſionis Chriſti: nam tota hæc efficacia eſt definita, etiam in varietate effectuum, illa verò ſufficiẽtia eſt multo magis vniuerſalior. Vnde etiam de facto plures effectus gratiæ propter ſufficientiam illius ſacrificij conferuntur, quàm poſſint per ſacramenta conferri, vt facilè patet de illuminationibus, & de excitantibus gratiis, quæ dantur ante baptiſmum vel ante Pœnitentiæ ſacramentũ, vel de omnibus operibus meritoriis ex opere operantis, & auxiliis, vel gratiis, quæ ad illa, vel propter illa dantur. Quòd ſi quis adhuc contendat, efficaciam huius ſacrificij tam eſſe vniuerſalem, vt non ſolùm per ſacramenta, ſed etiam per noſtras diſpoſitiones, & per omnia media, quibus Deus ad noſtram ſanctificationem vtitur, operetur; quid dicetur de prima illuminatione, interna vocatione, ſeu excitante gratia, quam Deus in nobis ſine nobis, id eſt, ſine vlla diſpoſitione noſtra operatur: nam illa eſſe non poteſt effectus huius ſacrificij, vt à cauſa immediatè operante, vt per ſe notum eſt, & contraria opinio fatetur; neque vt à cauſa mediata, quia nulla ibi eſt alia, niſi Deus ipſe influens talem gratiam. Dices tamen; hoc facere Deum ratione huius ſacrificij. Sed hoc in primis, & dicitur inconſtanter, quia reuera eſt dicere, ſacrificium eſſe immediatam cauſam moralem talis effectus; deinde ſacrificium hoc non eſt ratio talis effectus, vt in re oblatum, quia ſupponimus, non eſſe oblatum, neque applicatum ab aliquo offerente; neque etiam vt in voto exiſtens: nam in eo, qui primam illuminationem, & fidem ſuſcipit, nullum votum huius ſacrificij præceſſit; non ergo datur illa gratia intuitu huius ſacrificij incruenti, ſed cruenti ſolius. Tandem, quia ridiculum dictu eſt, ſacramenta omnia habere efficaciam ab hoc ſacrificio incruento, vt ſic, aut in illo niti, vt operentur, quia ſacramenta ſolùm nituntur in merito, & ſatisfactione Chriſti; ergo ſolùm nituntur in illo ſacrificio, in quo Chriſtus ſuum meritum, & ſatisfactionem conſummauit: hoc autem fuit ſolum ſacrificium crucis, vt ſuprà ex Paulo oſtendimus; ergo in illo ſolo nituntur, & non propriè ac formaliter in ſacrificio Euchariſtiæ, prout ab illo diſtinguitur. Nã ſecluſis ab hoc ſacrificio, nouo merito & ſatisfactione, nulla ratio excogitari poteſt, ob quam ſacramenta dicantur ſuos effectus conferre in virtute huius ſacrificij, quia in nullo genere cauſæ habent virtutem ab illo, neque in conferendis ſuis effectibus includunt habitudinem ad illud; qualis enim eſt hæc habitudo, aut quod habet fundamentum? Quòd enim aliquis fingere poteſt, includere omnia ſacramenta votum huius ſacrificij, multo magis improbabile eſt, quàm, quod ſuprà reiecimus de ſimili voto Euchariſtiæ, quatenus ſacramentum eſt, in vſu aliorum ſacramẽtorum incluſo; nullus enim hactenus dixit, hoc ſacrificium eſſe medium neceſſarium ad remiſſionem originalis peccati, vel ad alios effectus ſacramentorum omnium, id enim nec fundamentum habet in Scriptura, Patribus, aut traditione; neque eſt conſentaneum abſolutæ virtuti & efficaciæ aliorum ſacramentorum. Nec denique probabili ratione ſuſtineri poteſt, quia secluſo præcepto audiendi Miſſam, nullo modo eſt hoc ſacrificium neceſſarium ad ſalutem ſingulorum. Vnde nec votum eius neceſſarium eſt; imò cum propoſito nunquam illud offerendi, poſſet aliquis ſaluari: præceptũ autem audiendi Miſſam, quod Eccleſiaſticum eſt, vel etiam ſi fingatur eſſe diuinum, non conſtituit medium neceſſarium ad ſalutem, niſi ea ratione, qua obſeruatio mandatorum ad ſalutem neceſſaria eſt.

Instãtia reiicitur.

Euchariſtiæ ſacrificij effectus ex opere operato ex crucis ſacrificio manauit.

Ex quibus infero hoc ipſum ſacrificium Euchariſtiæ non habere effectum vllum ex opere operato, niſi quatenus nititur in ſacrificio crucis, & ab illo habet virtutem & efficaciam. Quod cenſeo de fide certum, quia paſſio Chriſti eſt vniuerſalis cauſa omnium effectuum gratiæ, ſiue per ſacramenta, ſiue per quodcunque aliud inſtrumentum conferantur; ideo enim dicitur Chriſtus, vna oblatione crucis conſummaſſe ſanctificatos, quia ab illa eſt omnis gratia, omníſque ſanctificatio noſtra, & propter eandem cauſam ad Rom. 3. ait Paulus, Deum propoſuiſſe Chriſtum propitiatorem in ſanguine ipſius. Ac denique Concilium Tridentinum, ſeſſione 22. cap. 1. & 2. ideò dicit, efficaciam huius ſacrificij affirmari ſine iniuria ſacrificij crucis, quia inſtitutum eſt, *vt per illud ſalutaris ſacrificij crucis virtus applicaretur*; ergo huius efficacia nititur in illius ſufficientia. Denique omnis efficacia huius ſacrificij debet fundari in aliquo merito & ſatisfactione Chriſti, ſed non in nouo merito & ſatisfactione, quæ Chriſtus habeat, incruentè offerendo, vt ſæpe dictum eſt: Chriſtus namque iam non eſt in ſtatu merendi, vel ſatisfaciendi; & quia hoc ſacrificium non eſt inſtitutum propter ſufficientiam, ſed propter ſolam efficaciam: ergo fundatur in merito & ſatisfactione, quæ Chriſtus habuit in vita mortali, & in cruce conſummauit. Cauẽdum autem hic eſt aliud extremum quorundam, qui dicunt efficaciam huius ſacrificij non ſolùm fundari in ſatisfactione Chriſti, ſed etiam in ſatisfactionibus Eccleſiæ & Sanctorum, quæ in theſauro Eccleſiæ ſeruantur, & per hoc ſacrificium applicari poſſunt. Hoc enim verum non eſt, loquendo, prout loquimur de proprio effectu ex opere operato, quia in ſola Chriſti inſtitutione & promiſſione fundatur: Chriſtus autem non fundauit inſtitutionem ſuam, neque ſacramentorum, neque ſacrificij, in alienis meritis, ſed in propriis; quia neque aliis indigebat, neque aliter fieri decebat, cùm poteſtas excellentiæ eius ad hæc omnia ſufficeret, & habitura eſſet effectum independenter ab operibus alienis, iuxta vim ſuæ inſtitutionis & promiſſionis. Dico autem propriè loquendo de effectu ex opere operato, quia per modum indulgentiæ interdum poteſt Eccleſia applicare de theſauro ſuo ſatisfactionem aliquam, mediante ſacrificio Miſſæ, ſicut id facere conſueuit mediis aliis operibus; vel etiam media ſuſceptione alicuius ſacramenti, vt latiùs dicemus de indulgentiis diſputantes: tunc autem ille effectus diſtinctus eſt ab effectu ex opere operato, & extrinſecus atque accidentariò illi coniunctus.

Rom. 3.

Conc. Trid.

Neutiquã tamen à Sãctorum meritis pendet.

Diruitur primæ opinionis fundamẽtum.

Fundamentũ prioris opinionis nitebatur propriè in authoritate negatiua, quia nimirum, nõ conſtat de Chriſti promiſſione. Ad quod aliqui reſpõdent, non eſſe neceſſariam ſpecialẽ promiſſionem, ſed ſufficere ſolã ſacrificij inſtitutionẽ, quæ ſecũ neceſſariò adducit efficaciam ſacrificij ad huiuſmodi effectum; quoniam eſt ſacrificium nouæ legis, & perfectum. Sed hoc indicat quidẽ congruentem rationẽ, ob quã inſtitutio talis ſacrificij poſtulat, vt ei talis promiſſio adiun

adiungatur; non tamen ſatis eſt, vt huiuſmodi effe- A ctus vel efficacia poſſit ſine promiſſione ſpeciali intelligi: nam tota ratio ſacrificij etiam in noua lege poteſt perfectè intelligi abſque huiuſmodi effectu, vel cauſalitate ex opere operato. In quo eſt nonnulla differentia inter ſacramentum & ſacrificium: nam ſacramentum per ſe primò inſtitutum eſt ad ſanctificationem conferendam, & ſignificandum; & ideo tale ſacramentum intrinſecè includit in ſua inſtitutione, vt ſit ſignum perfectæ ſanctificationis, quæ fit per gratiam ab ipſomet collatam; in quo continetur quidem promiſſio gratiæ, tamen illa intrinſecè includitur in inſtitutione talis ſacramenti, vt tale ſignum eſt: ſacrificium verò per ſe primò inſtituitur in cultum Dei, quoad ſignificationem moralem, & B hoc ſacrificium inſtitutum eſt in repræſentationem paſſionis Chriſti, quoad ſignificationem myſticam; & hæc ſunt, quæ per ſe pertinent ad inſtitutionem talis ſacrificij vt ſic. Quòd autem vltra hoc habeat virtutem conferendi aliquem effectum ex opere operato, eſt quidem decenter annexum tali ſacrificio; non eſt tamen ita per ſe & intrinſecè incluſum in ratione, vel ſignificatione ſacrificij.

Inter ſacrificium & ſacramentum quoad effectus ex opere operato neceſsitatem differentia.

Dices; eſto ita ſit, conſiderata ſolùm communi ratione ſacrificij; tamen loquendo de ſacrificio propitiatorio, neceſſariò includit habitudinem ad aliquem effectum remittendi peccatum, quoad culpam, vel pœnam: nam in hoc propitiatio conſiſtit. Reſpondebis, eſſe poſſe ſacrificium propitiatorium abſque effectu ex opere operato, per modum ſolius C impetrationis, vel ex merito operantis. Sed contrà, quia non agimus de ſacrificio propitiatorio in communi, ſed in particulari de tali ſacrificio propitiatorio, perfecto in ſuo genere. Reſpondetur, eſto hoc totum concedamus: in hoc ipſo neceſſe eſt includi promiſſionem: nam, vel in hoc ſacrificio conſideratur dignitas entitatiua (vt ſic dicam) ſcil. quòd in eo Chriſtus offert, & offertur, & hæc præciſe non ſufficit: potuiſſet n. Chriſtus inſtituere hoc ſacrificium cum tota hac dignitate, non ordinando illud ad aliquem effectum: vel conſideratur dignitas efficaciæ (vt ſic dicam) in propitiando: & hanc neceſſe eſt eſſe adiunctam, media promiſſione, nam pendebat ex D Chriſti voluntate. Et confirmatur: nam ſacrificium hoc confert tantum effectum, & non maiorem, neque minorem, ſed hoc definitum eſt ex ſola Chriſti voluntate; non n. eſt hoc ſacrificium tanquam agens naturale ex ſe determinatum ad tantum effectum: ergo, quòd ſacrificium hoc conferat hunc, vel illum effectum, & tantum, ac non maiorem, pendet ex Chriſti promiſſione; ergo & ſimpliciter, quòd conferat effectum. Tandem declaratur: nam ſacrificium crucis in eſſe ſuo tam perfectum fuit, ſicut ſacrificiũ incruentum: & tamen nullum habuit effectum ex opere operato, quoad efficaciam, ſolùm, quia ex Chriſti voluntate non fuit ad hoc ordinatum, ſed habuit ſufficientiam, quæ ex natura rei ſecuta eſt, E ſuppoſita dignitate perſonæ offerentis, & aliis conditionibus ad ſatisfaciendum requiſitis: ergo ſimiliter hoc ſacrificium, quantumuis perfectum in ſuo eſſe, non intelligitur habere prædictam efficaciam, niſi adiuncta ordinatione, aut promiſſione Chriſti: concedenda ergo eſt huiuſmodi promiſſio. Nec refert, quòd in Scriptura ſacra non inueniatur expreſſa, ſufficit enim Eccleſiæ traditio, ex qua ſufficienter colligitur, vt oſtenſum eſt. Dici etiam poteſt, inſinuatam eſſe à Chriſto in illis verbis conſecrationis ſanguinis, *Qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*, intellectis de effuſione myſtica, vel ſacramentali.

Obiectioni ſit ſatis.

Sacrificij huius effectus ex opere operato in Scriptura promiſſi.

Ad primam confirmationem ex Concilio Tridentino, reſpondetur, nec omnino omiſiſſe hunc effectum, dicens, *per hanc incruentam oblationem vberrimè percipi fructum cruentæ oblationis*, nec expreſsè vti voluiſſe verbis ſignificantibus opus operatum: quia res non eſt tam conſtans & certa, vt ab ipſo eſſet expreſsè diffinienda.

Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, hunc effectum non pendere ex ſanctitate proximi miniſtri offerentis, quòd verò eſſe non poſſit ſine ſanctitate Chriſti offerentis principalis, non eſt contra efficaciam ex opere operato: tum quia omnes effectus gratiæ, cuiuſcunque rationis ſint, pendent ex Chriſti ſanctitate, & ex valore, quem habent ex eius dignitate: tum etiam, quia illa Chriſti ſanctitas in hoc ſacrificio per ſe concurrit, & neceſſaria eſt ad perfectionem ipſius ſacrificij, & vt ſemper atque infallibiliter ſit Deo gratum: ad effectum autem ex opere operato per ſe ac formaliter non eſſet neceſſaria, quia, vt ſæpe dixi, huiuſmodi effectus non fundatur in actuali merito, vel ſatisfactione Chriſti, quæ de nouo ſint in hac oblatione incruenta, quia reuera nulla ſunt, imò nec fundatur in actuali impetratione, quia ſimpliciter neceſſaria non eſt, fundatur tamen in merito paſſionis, & in promiſſione tunc facta, quæ infallibiliter habebit effectum, etiamſi ponamus, Chriſtum non ampliùs orare, neque impetrare; ſicut dicendum eſt de effectibus ſacramentorum: nam eadem ratio de hoc ſacrificio, & de quolibet alio, quod potuiſſet Chriſtus in lege noua inſtituere, in quo ipſe neque offerret, neque offerretur, & tamen quod haberet effectum ex opere operato in virtute paſſionis ſuæ.

Fundamenta ſecundæ ſententiæ, ſi quæ ſunt, ex dictis ſufficienter expedita manent: nam, licèt hoc ſacrificium ſit in ſuo eſſe æquè perfectum, ac ſacrificium crucis, differunt tamen in duobus, quæ ad rem præſentem multum referunt. Vnum eſt, quòd Chriſtus offerens in vtroque ſacrificio non eſt nunc in ſtatu merendi & ſatisfaciendi, ſicut fuit tempore paſſionis, hinc n. fit, vt hæc ſacrificia non habeant æqualitatem in actuali merito vel ſatisfactione, & conſequenter, vt vnum poſſit in efficacia ſua ab alio pendere. Alterum eſt, quòd hæc duo ſacrificia ad diuerſos fines inſtituta & ordinata ſunt, vnum ad ſufficientiam, & aliud ad efficaciam, & ideo non oportet, vt tam vniuerſalis ſit cauſalitas vnius, ſicut alterius, ſunt enim diuerſarum rationum, vt id ſatis declaratũ eſt. Authores autem ibi citati reuera non loquuntur de effectu ex opere operato, ſed abſolutè, ſiue ſit illo modo, ſiue per modum impetrationis: & hoc modo tribui poteſt huic ſacrificio vniuerſalis cauſalitas, nõ quòd neceſſaria ſit ad omnes effectus gratiæ, nec quòd de facto omnes ab illo proueniãt, ſed quòd hoc ſacrificium, quãtum eſt ex ſe, poteſt offerri ad impetrandum quemcunque effectum gratiæ, qui propter Chriſti paſſionem nobis conferri poteſt: nam licèt ſine hac impetratione poſſit etiam dari, & interdum detur per alia media, tamen oblatio huius ſacrificij poteſt etiam ad hoc iuuare, præſertim ad impetrandum, vt alia media applicentur, vel vt homo ſit rectè diſpoſitus, ne illorum effectibus obicem ponat.

Reſpondetur rationibus ſecundæ opinionis.

SECTIO II.

Vtrùm hoc ſacrificium ſit aliis modis fructuoſum, prænterquam ex opere operato.

Ratio dubitandi eſt, quia non videtur eſſe medium inter opus operantis, & opus operatum: ſed

Ratio difficultatis.

ſed huic ſacrificio, vt eſt opus Chriſti, non eſt tribuenda cauſalitas ex opere operantis, vt ſæpe dictum eſt; ergo ſolùm poteſt cauſare ex opere operato: nam quòd vt eſt opus miniſtri, poſſit habere effectum ex opere operantis, non refert; quia, & eſt per accidens, & eſt quid commune omnibus aliis bonis operibus, propter quas cauſas etiam hoc non computatur inter effectus ſacramentorum vt ſic. Maior probatur, quia illa duo membra videntur condiſtingui per immediatã contradictionem; aut etiam effectus fundatur in promiſſione Chriſti facta ipſi operi externo, & ſic eſt ex opere operato, vel nõ; & ſic tantùm poteſt niti in merito operantis: ergo nõ eſt medium. Vel aliter, aut talis effectus pendet ex bonitate miniſtri offerentis, & ſic erit ex opere operantis; vel non pẽder, & ſic erit ex opere operato. Vel aliter; aut talis effectus infallibiliter datur nõ ponenti obicem, & ſic erit ex opere operato: aut non datur infallibiliter, & ſic non erit effectus ſacrificij; ſicut nõ eſt effectus ſacramenti ille, qui non datur infallibiliter per ſacramentum non ponenti obicem, vt in ſuperioribus dixi. Vnde ſumitur aliud argumentum à ſimili: nam in ſacramentis vt ſic, non eſt alius modus cauſandi, niſi ex opere operato, & omnis alius effectus pertinet ad opus operantis: ergo idem dicendum eſt in hoc ſacrificio, eſt enim eadem ratio, quia omnia nituntur in promiſſione Chriſti, quæ remoto obice, debet eſſe infallibilis: nam ſi ablato obice, adhuc poſſet non dari, iam non niteretur in promiſſione, ſed ex mera Dei voluntate penderet.

In hac re graues authores tractantes de effectu huius ſacrificij, dicunt illud operari per modum meriti de condigno, per modum ſatisfactionis, & per modũ impetrationis. Caietanus, Soto, Corduba, & alij de citatis dubio præcedente, & (quod amplius eſt) ita etiam loquitur Catechiſmus Pij V. tractatu de ſacrificio circa fin. Non tamen explicant hi authores, ſub qua ratione, vel in ordine ad quas perſonas loquantur de hoc effectu, neque an ſit diſtinctus ab effectu ex opere operantis, & operati, vel ad quem illorum pertineat. Vnde fit, vt obſcurè loquantur, & fortaſſe non propriè in omnibus. Vt ergo rem diſtinctiùs explicemus, diſtinguamus tria, quæ in hoc ſacrificio conſiderari poſſunt. Primum eſt id, quod habet hoc ſacrificiũ ex vi inſtitutionis, aut promiſſionis Chriſti. Secundum eſt id, quod habet ex vi actualis oblationis, vt eſt à proximo miniſtro offerente. Tertium eſt id, quod habet ex vi actualis oblationis, vt eſt à Chriſto principali offerente, diximus n. ſuprà, Chriſtum hîc non tantùm offerre, quia miniſter in perſona eius offert ex vi prioris inſtitutionis, ſed etiam, quia per aliquem actum proprium actu concurrit ad ipſam oblationem.

Quorundam placitum. Ex his igitur tribus, duo poſtrema difficultatem non habent, quia de miniſtro proximè offerẽte, certum eſt, poſſe per hanc oblationem mereri de condigno, & ſatisfacere etiam, vel imperrare ex opere operantis, ſi ſit in gratia, & debita intentione & circũſtantiis offerat, eſt enim hæc oblatio honeſtũ & religioſum opus: ſicut ergo per alia bona opera homo iuſtus meretur, & ſatisfacit, ita & Sacerdos iuſtus per hoc opus. Item in lege veteri, vel naturæ, Sacerdos offerens ſacrificium merebatur de condigno & ſatisfaciebat, concurrentib. cæteris circumſtantiis; ergo etiam nunc Sacerdos: imò eo magis, quo opus ipſum ex obiecto melius eſt & dignius. Et quoad hoc vocatur ab aliquibus hic effectus ex opere operato, quia opus ipſum ex ſe, & ratione rei oblatæ eſt dignũ tanto effectu, ſi ex parte operantis cætera neceſſaria concurrant. Sed hoc impropriè dictum eſt, præter vſum illius vocis, aliàs ſimili modo dici poſſet, amorem Dei ex opere operato augere gratiam vel mereri, quia natura ſua, & vi ſui obiecti dignus eſt tali valore, ſic enim in præſenti, interior actus, ſeu voluntas offerendi tale ſacrificium eſt, à quo pendet totus hic effectus, & valor exterioris oblationis, vt eſt à proximo operante: ipſa verò exterior oblatio comparatur ad interiorem ſolùm, vt ad obiectum, dans actui ſpecificam bonitatem, & dignitatem. Eſt ergo propriè loquendo totus hic effectus ex opere operantis. Vnde fit, vt quoad effectum meriti de condigno nõ habeat vim extra ipſum operantẽ, nec poſſit aliis communicari, quoad effectum verò ſatisfactionis (& idẽ eſt de impetratione) poſſit aliis cõmunicari, ſeu pro aliis offerri: nam quoad hæc omnia, eadem eſt ratio de hac oblatione conſiderata, vt eſt opus operantis, quæ de aliis operib. meritoriis, ſatisfactoriis, & impetratoriis. At verò conſiderando hanc oblationem vt eſt à Chriſto principali offerente, ſæpe dictum eſt non eſſe actu vel de nouo meritoriam, ſeu ſatisfactoriam ex opere operantis Chriſti, quia iam Chriſtus nõ eſt in ſtatu merendi, vt in primo tom. huius tertiæ partis ad quæſt. 19. D. Thom. latè diſputaui; oblatio ergo hæc ſub hac conſideratione nullum effectum habere poteſt, per modum meriti, vel ſatisfactionis de condigno. Poteſt autem habere effectum per modum impetrationis: nam, vt dixi in eod. 1. tom. ad q. 21. D. Thom. quamuis Chriſtus nunc non ſit in ſtatu merendi, vel ſatisfaciendi, eſt tamen in ſtatu orandi & impetrandi, & ideo, quando hoc ſacrificium actu offert, intelligi poteſt ſpecialiter impetrare eodem modo, & cum eadem efficacia, qua id facit in cœlo pro nobis orando, vt ibidẽ dictum eſt. Et hæc etiam impetratio, ſeu effectus eius non pertinet propriè ad opus operatum, hoc enim non pendet ex actuali oratione Chriſti, ſed ex promiſſione, vt in fine ſect. præced. dicebam: ſed dici poteſt pertinere ad opus operantis Chriſti. Vnde hic effectus, ſeu modus cauſandi non eſt omnino certus, quia non eſt ita certum Chriſtum nunc exiſtentem in cœlo actu coniungere orationem ſuam, cum omni oblatione huius ſacrificij, eámque ad aliquid impetrandum referre ſeu ordinare; eſt tamen certum poſſe ita fieri, vnde fit veriſimile, aut ſemper, aut plerumque fieri, quando autem fit, indubitatum eſt etiam habere prædictam efficaciam, & operandi modum.

Sic igitur, quæ pertinent ad ſecundam & tertiam conſiderationem huius ſacrificij ſuprà poſitas & clara ſunt, & breuiter expediuntur, & tota difficultas huius dubij ad primam conſiderationem reuocatur. *Difficultatis punctus vbi ſitus.* In qua locum iam non habet, ſi propriè loquamur, cauſalitas, ſeu impetratio per modum meriti vel ſatisfactionis de condigno, quę de nouo ſint in hoc ſacrificio, quia nec ſunt in illo, vt eſt à Chriſto, vt ſæpe dictũ eſt; vt verò eſſe poſſunt à miniſtro, ſunt omnino per accidens ad hanc conſiderationem: nam, licèt contingat non eſſe, ob malitiam miniſtri, nihilominus ſacrificium eodem modo operabitur ex promiſſione Chriſti; ſacrificium ergo ſub hac conſideratione nõ dicitur cauſare meritoriè, vel ſatisfactoriè, ſed ex opere operato applicando iuſtiſſimum meritum, & rigoroſam ſatisfactionem Chriſti iuxta promiſſionem eius: ſic enim ſacramenta non cauſant propriè meritoriè vel ſatisfactoriè, ſed ex opere operato fundato in merito & ſatisfactione Chriſti. Quòd ſi quis contendat hanc cauſalitatem dicendã eſſe meritoriè, vel ſatisfactoriè fieri, quia in merito, vel ſatiſfactione Chriſti fundatur, quæſtionem facit de modo loquendi, & præter modũ vſitatum loquitur. Atque idem ferè eſt, vt ſuprà dicebam, ſi hæc cauſalitas impetra

impetratoria vocetur, dummodo impetratio ſit infallibilis, quia nimirum, hoc ſacrificium potiùs nobis obtinet à Deo effectum ſuum, remiſſionem ſcilicet pœnæ, quàm per ſeſe illam efficiat, quia moraliter illam cauſat, non phyſicè, vnde illa moralis cauſalitas, impetratio dici poteſt. Quamuis alia ratione, vt ſuprà etiam attigi, deficiat ratione impetrationis, quia iam ſupponit conceſſionem factam ex parte Dei, & ſolùm actu applicat, quod conceſſum eſt: vnde propriùs dicetur ſolutio pœnæ à nobis debitæ, quam ex ſatisfactionibus Chriſti per hoc ſacrificium exhibemus. Solùm igitur ſupereſt explicandum, an præter hoc genus ſolutionis vel cauſalitatis, habeat hoc ſacrificium ex ſe & ex inſtitutione Chriſti alium modum operandi, vel impetrandi, diſtinctum à præcedente, & inferiorem illo.

Vltra opus ſuum operatum, valet hoc ſacrificiũ, effectus, pro quib. offertur impetrare.

Dico primò; Hoc ſacrificium præter effectum ex opere operato habet ex vi ſuæ inſtitutionis ſpecialem vim ad impetrandum eos effectus, pro quibus obtinendis offertur. Colligitur ex Theologis ſuprà citatis, & probatur primò ex vſu Eccleſiæ; quo vbique & ſemper ſeruatum eſt, vt in oblatione huius ſacrificij oret miniſter pro viuis & defunctis, pro Eccleſiæ pace & aliis ſimilibus rebus ſeu neceſſitatibus hominum; quia nimirum ſemper exiſtimatum eſt, ſacrificium hoc plurimum valere ad conferendam huiuſmodi orationi impetrandi vim, vt colligitur ex Dionyſ. c. 3. de Eccleſiaſt. Hierarch. Clemente, lib. 8. Conſtit. Cyril. Hieroſol. Catech. 5. myſtag. Tertul. libro de oratione, & lib. ad Scapul. cap. 2. & præced. diſputat. alia attulimus, & afferemus plura in ſeq. ſectionib. Secundò declaratur ratione: nam impetratio propriè fit per orationem: per alia autem opera fit, quatenus adiunguntur orationi, fiúntque in Dei obſequium eo animo & intentione, vt eum inclinemus ad id nobis concedendum, quod petimus vel optamus; ſed hoc ſacrificium eſt magnum Dei obſequium, & illi valde gratum, & poteſt adiungi alicui petitioni, ſeu deſiderio obtinendi à Deo aliquod beneficium; ergo eſt de ſe plurimum valẽs ad illud impetrandum. Dices, hoc ſolùm procedere de valore ex opere operantis. Sed contrà: nam etiam ſi intelligamus, proximum miniſtrum eſſe indignum, & ex hoc capite oblationem non habere valorem, adhuc intelligemus, ſacrificium ipſum ex vi ſuæ inſtitutionis, à qua habet vt in perſona Chriſti offeratur, retinere valorem ſuum, & vim ad impetrandum; quia ſemper offertur in perſona Chriſti, quod ſemper eſt quid diſtinctum ab actuali oblatione interiori, quam Chriſtus fortaſſe in cœlo exercet, vt ſuprà declaratum eſt. Confirmatur: nã hoc ipſum ſacrificium, vel aliæ Eccleſiæ orationes, quatenus nomine Eccleſiæ per miniſtros ſuos offeruntur, habent ſuum valorem ad impetrandum independenter à merito vel valore proximi operantis; ergo multo magis id habebit ſacrificium hoc per ſeſe, & vt offertur in perſona Chriſti. Confirmatur ſecũdò, quia per ſe veriſimile eſt, Chriſtum Dominum directa ac propria intentione inſtituiſſe hoc ſacrificium, vt eſſet nobis aptiſſimum remedium ad impetrandum à Deo, & ad dandum vim & efficaciam petitionibus noſtris; quod ſatis videtur Eccleſiæ conſuetudo, & traditio declaraſſe: nam, ſi in lege veteri erant ſacrificia ſpecialiter ad hoc munus impetrandi inſtituta, & hoc vnicum ſacrificium loco omnium illorum datum eſt, tanquam eminentiſſimè continens omnem eorum perfectionem, neceſſe eſt fateri, ſacrificiũ hoc excellentiori modo habere hanc vim impetrandi ex vi ſuæ inſtitutionis. Et fortaſſe ideo Chriſtus voluit in perſona ſua ſemper offerri, quia voluit, vt ſemper haberet valorem ad impetrãdum apud Deum; & ob eandem fortaſſe cauſam etiam voluit, vt fieret per mactationem myſticam, & repræſentationem paſſionis ſuę, vt inde etiam haberet ſpecialem vim impetrandi, quoniam ex Chriſti paſſione omnes gratiæ in nos proueniunt.

Dionyſ. Clem. Rom. Cyril. Hiero. Tertul.

In multis hic effectus ab opere operato differt.

Dico ſecundò; Hic modus efficaciæ ſeu impetrationis, & effectus inde proueniens, multis modis differt à propria cauſalitate, & effectu ex opere operato. Hanc concluſionem pono, vt res intelligatur, & tollatur vocum ambiguitas & controuerſia; ſi fortaſſe quis contendat, impetrationem hanc ſeu effectum ab illa prouenientem, dicendum eſſe ex opete operato, quòd non pendeat ex ſanctitate aut merito proximi offerentis, quo ſenſu ferè procedunt rationes dubitandi in principio poſitæ. Nos verò dicimus, quamuis hi duo modi in hoc conueniant, tamen ſimpliciter eſſe diuerſos, & priorem eſſe propriè ex opere operato, hunc verò poſteriorem propriè eſſe per modum impetrationis. Quod probatur, declarãdo eorum differentias. Prima eſt, quòd prior cauſalitas fundatur in ſpeciali promiſſione, diſtincta à ſubſtantiali inſtitutione ſacrificij, & non neceſſariò ex illa conſecuta, ſed ex Chriſti beneplacito, adiuncta, vt ſuprà ſatis declaratum eſt. Poſterior autem modus impetrationis non requirit ſpecialem promiſſionem, ſed ex natura ralis ſacrificij neceſſariò conſequitur: nam ex ſanctitate & maieſtate ſacrificij intrinſecè ſequitur ille valor ad impetrandum: nam ſicut ipſum eſt altiſſimum Dei obſequium, & de ſe mundum & illi placitum; ita de ſe eſt idoneum ad inuitandam diuinam voluntatem, vt poſtulata concedat. Et confirmatur: nam ex vi ſuæ inſtitutionis habet, vt in perſona Chriſti offeratur, quod non pertinet ad promiſſionem alicuius effectus, ſed ad ipſam ſubſtantialem inſtitutionem ſacrificij: ſed hinc habet intrinſecè prædictum valorem, multóque magis, ſi non ſolùm poſtulat inſtitutio, vt in perſona Chriſti offeratur, verùm etiam, vt ab ipſo Chriſto actualiter offeratur.

1. Diſcrimen

Secundum.

Secunda differentia notanda eſt; quòd ad effectum ex opere operato, non eſt neceſſe, vt offerens ſpecialiter petat, vel conſequi intendat illum effectũ; propter quod dixi ſuperiùs, illum modum cauſalitatis nõ propriè dici impetrationem, cùm non indigeat, nec nitatur petitione offerentis, ſed Chriſti promiſsione; ita enim operatur ſacrificium illum effectum, ſicut ſacramentum efficit ſuum: ſacramentum autem hoc ipſo, quòd alicui applicatur, confert illi effectum, etiam ſi neque miniſter, neque ipſe hoc intendat, ſed ſolùm non ponat obicem; ergo & hoc ſacrificium alicui applicatum, ſeu pro aliquo oblatum, abſque alia ſpeciali petitione aut determinatione confert illi effectum ſuum ex opere operato: at verò effectum per modum puræ impetrationis nullum confert, niſi ex peculiari intentione ſacrificantis vel offerentis ſpecialiter applicetur ad hoc vel illud beneficium obtinendum, & ratio eſt, quia, vt ſuprà dicebam, nullum opus eſt impetratorium actualiter, niſi prout adiungitur petitioni. Item quia, licèt hoc ſacrificium de ſe habeat hunc valorem, tamen de ſe eſt indifferens, & ideo, vt actu impetret, neceſſe eſt, quòd per aliquam petitionem vel deſiderium, cui adiungitur, determinetur ad aliquid impetrandum.

Tertium.

Tertia differentia eſt, quia prior effectus ex opere operato infallibilis eſt: nam fundatur in promiſsione abſoluta reſpectu eius, qui non ponit obicem; at verò poſterior effectus de ſe non habet, vnde ſit infallibilis. Patet, quia nec fundatur in promiſsione, vt dictum eſt, nec etiam debetur ex iuſtitia; quia non nititur in merito de condigno ipſius offerẽtis, vt etiam

eſt dictum: ergo. Et confirmatur, quia hic effectus impetrationis habet adiunctam orationem, quæ interdum infallibiliter impetrat ex promiſſione, ſi habeat omnes requiſitas conditiones: & tunc, ſi orationi adiungatur ſacrificium, infallibilis quidem erit impetratio, magis ob promiſſionem orationi factam, quàm, ex aliqua ratione propria illius; interdum verò oratio non infallibiliter impetrat, ſi caret aliqua conditione requiſita, & tunc etiam ex ſacrificio non habet infallibilem impetrationem; nullum enim eſt principium eius, quamuis conferat magnam vim orationi, vt obtineat, quod ſine ſacrificio fortaſſe non obtineret.

Obiecta aliquot diſſoluuntur.

Sed contrà: nam hæc impetratio nititur Chriſto, vt principali offerenti, & conſequenter, vt impetranti; ſed impoſſibile eſt, Chriſtum non exaudiri, ergo impoſſibile eſt, hoc ſacrificium non impetrare: ergo etiam in hoc operandi modo habet infallibilem efficaciam. Secundò, ſacrificium de ſe eſt ſufficientiſſimum ad hunc effectum: cur ergo non ſemper habet illum? aut enim hoc prouenit ex defectu diſpoſitionis, vel offerentis, vel eius, pro quo offertur, & ita erit ratione obicis; non quia effectus de ſe non ſit infallibilis; aut prouenit ex ſola Dei voluntate, & hoc eſſet gratis dictum: nam Deus ſemper operatur iuxta exigentiam cauſarum ſecundarum. Ad priorem partem recolenda eſt doctrina tradita in priori tomo, orationem Chriſti eſſe duplicem, vnam fundatam in voluntate abſoluta & efficaci, & hanc infallibiliter impetrare; aliam verò fundatam in voluntate inefficaci, & quaſi antecedente, & hãc non ſemper impetrare, quia impetratio accommodatur voluntati. Hoc ergo ſuppoſito, dicendum eſt, Chriſti perſonam in hoc ſacrificio dupliciter poſſe intercedere. Primò ſolùm vt repræſentatam in perſona miniſtri ex vi primæ inſtitutionis. Secundò, vt actu offerentem. Impetratio ergo, de qua nunc agimus, per ſe loquendo, ſolùm fundatur in perſona Chriſti priori modo conſiderata, & vt ſic non includit abſolutam voluntatem ipſius Chriſti de effectu impetrando, quia illam non neceſſariò habuit, quando ſacramentum inſtituit, quia neque in particulari, vt per ſe conſtat; neque in generali: non enim voluit abſoluta voluntate, vt omnia quæ per hoc ſacrificium poſtularentur, omnino concederentur, talis enim voluntas æquiualuiſſet promiſſioni, quæ non interceſſit; neque cum vllo fundamento affirmari poteſt, cùm neque neceſſariò ſit coniuncta cum inſtitutione ſacrificij, neque vlla ratione, vel authoritate probabili conſtet. Quin potiùs oſtendi poteſt, non fuiſſe conuenientem; quia non ſemper expedit omne id dari, quod per hoc ſacrificium poſtulatur: igitur ex vi inſtitutionis ſolùm voluit Chriſtus, hoc ſacrificium tam eſſe purum, & perfectum, vt de ſe valeat ad diuinam voluntatem inclinandam, vt poſtulata concedat, quamuis neceſſitatem non imponat ad id faciendum, neque ſimpliciter, neque ex aliqua ſuppoſitione. At verò Chriſtus Dominus, vt nunc offert, quamuis fortaſſe ſemper actu offerat, tamen non eſt neceſſe, vt ſemper efficaciter intendat obtinere effectum illum, quem Sacerdos, vel alius offerens intendit, & ideo etiam ex hac parte non eſt neceſſe, vt hæc impetratio ſit infallibilis. Quod autem illud neceſſarium non ſit, patet, quia nulla lege vel promiſſione ſe obligauit Chriſtus ad efficaciter petendum, quidquid priuatus offerens petit, aut deſiderat: neque hoc ſequitur ex natura talis ſacrificij, neque eſt ſemper expediens, vnde valde rebus ipſis & effectibus, conſtat etiam non ita fieri. Ad poſteriorem partem reſpondetur primò, abſque

Quare petitiones quibus hoc ſacrificiũ adiungitur, non neceſſario ſortiantur effectum.

A ſpeciali indiſpoſitione offerentis, vel eius pro quo offertur, poſſe id prouenire ex ſolo libero beneplacito Dei, quo interdum concedit vni, quod alteri negat, etiam ſi fortaſſe ex parte illorum nulla ſit differentia; quod commune eſt cuilibet cauſæ morali, quæ mouet cauſam liberam: nam hoc ipſo, quòd neceſſitatem non aufert, etiam ſi ipſa ex parte ſua ſufficienter, & æqualiter moueat, poteſt alia non operari. Deinde, etiam ſi non interueniat obex, poteſt intercedere alia cauſa pertinens, vel ad commune bonum, vel ad priuatum alicuius perſonæ: vt ſi alicui poſtulatur ſalus, quamuis non ſit indignus illa, & ex hac parte non ponat obicem impetrationi, fieri tamen poteſt, vt Deus præuideat, eam non expedire, vel ipſi perſonæ, vel aliis, vel ad aliquem finem, quem Deus intendit, & ideo poteſt non con- B cedere tale beneficium, cùm alioqui nulla promiſſione abſoluta obligetur.

Quartum.

Quarta differentia eſt, quia hic poſterior modus cauſandi vniuerſalior eſt, quàm prior: tum ex parte perſonarum, quia ad plures perſonas extenditur hæc impetratio, quàm opus operatum, vt ex præcedente diſputatione & ſectione conſtare poteſt, & magis patebit ex ſequentibus, tum etiam in effectibus: nam opus operatum definitur ad certum ac definitum effectum; hæc verò impetratio ad quoslibet effectus diuinæ beneficentiæ extendi poteſt, vt dicebam in fine ſectionis præcedentis explicando D.Th. & alios authores, & confirmat ſatis vſus Eccleſiæ in omnibus liturgiis. Item, quia hæc impetratio tam latè pa- C tet, quàm oratio, & quàm Sacerdotale munus: Sacerdos enim, vt Chryſoſtom. ait, lib. 6. de Sacerdotio, & Ambroſ. 1. officior. cap. 48. eſt vniuerſalis Legatus apud Deum pro vniuerſo orbe, & pro omnibus deprecatur, quod maximè præſtat per ſacrificij oblationem: & ſic etiam rectè intelligitur, quod Trid. ait, ſeſſ. 22. cap. 2. per hanc oblationem vberrimè percipi fructus oblationis cruentæ, quia in vtraque idem eſt offerens, & quod offertur. Quo tandem fit, vt hi duo modi cauſandi quodammodo ſe habeant, vt excedens & exceſſum: nam prior ſuperat in infallibilitate, & certitudine, poſterior verò in vniuerſalitate & quadam infinitate, vt poſtea dicemus.

D.Thom. *Chryſoſt.* *Conc. Trid.*

D

SECTIO III.

Vtrùm ſacrificium Euchariſtiæ conferat gratiam primam & remiſſionem culpæ mortalis, per ſe, & ex ſua primaria inſtitutione.

HActenus generatim explicuimus varios operãdi modos huius ſacrificij, ſupereſt, vt in particulari de effectibus eius dicamus, aperiendo quos effectus vno modo conferat, quos verò alio. Inter quos effectus, primus ac præcipuus eſſe poteſt primæ gratiæ infuſio, & remiſsio mortalis culpæ: de quo variæ fuerunt hac noſtra ętate ſententiæ. Prima eſt, hoc ſacrificium immediatè per ſe, ratione rei oblatæ con- E ferre primam gratiam & remiſsionem culpæ mortalis ex opere operato, faciendo hominem ex attrito contritum, non per mutationem actus attritionis in actum contritionis, ſed per infuſionem habitualis gratiæ, qua ipſa attritio formatur, ſicut fit per baptiſmum, vel pœnitentiam. Itaque iuxta hanc opinionem, ſi Sacerdos offerat ſacrificium Miſſę pro aliquo peccatore, & contingat, in eo inſtante, in quo ſacrificium perficitur, illum peccatorem eſſe attritum ex vi talis ſacrificij, dabitur ei gratia habitualis in eodem inſtante, ſiue intelligatur dari phyſicè per ſacrificationem ipſam, vel per terminũ ſacrificationis, qui eſt Chriſtus ſub ſpecieb. oblatus, ſiue ſolùm mortaliter, infallibili tamen conſecutione: quia nimirũ per modum

1. Opinio.

dum

dum ſacrificij ita reddit nobis Deum placatũ, vt nos ſtatim in ſuã gratiam & amicitiam reſtituat. Hęc opinio ſic explicata ſolet tribui Gabr. lect. 57. in Canon. citari etiam ſolent Petrus Soto lectio. 7. de Euchar. & alij, quos afferemus ſect. ſeq. Sed reuera nullus eorum in propriis terminis hanc ſentẽtiam docuit. Poteſt tamen fundari primò in verbis illis conſecrationis calicis, *Qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*: quæ, vt ſuprà vidimus, à multis Patrib. & Catholicis Doctorib. de incruenta effuſione exponuntur: & ſunt optima & annotanda verba Aug. ſerm. 4. de Innoc. *Super altare corpus Domini offertur, nec immeritò illic* (id eſt, ſub altari) *vindictam ſanguinis poſtulabant, vbi & pro peccatoribus Chriſti ſanguis effunditur*; fit ergo hæc ſacramentalis & ſacrificalis effuſio in remiſſionem peccatorum, quæ, ſimpliciter dicta, remiſſionem non tantùm pœnæ, ſed etiam culpæ mortalis, quæ propriè ac ſimpliciter peccatum eſt, ſignificat. Vnde Alex. Papa, epiſt. 1. decretal. cap. 4. prædicta verba tractans, ita concludit, *Crimina atque peccata oblatis his Domino ſacrificiis delentur*. & infrà; *Talibus hoſtiis delectabitur, & placabitur Dominus, & peccata dimittet ingentia*. Quæ verba probaſſe & vſurpaſſe videtur Concil. Trid. multum, vt videtur, huic ſententiæ fauens, ſeſſ. 22. c. 2. dicens, *Huius quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit*. Quocirca cum paulo ſuperiùs dicit, *per hoc ſacrificium fieri, vt ſi vero corde, & recta fide cum metu, & reuerentia contriti ac pœnitentes ad Deum accedamus, miſericordiam conſequamur, gratiam inueniamus in auxilio opportuno*; hæc diſpoſitio, quam Concilium requirit ad effectum huius ſacrificij, intelligenda erit, non de contritione & pœnitentia perfecta, ſed de attritione, quam idem Concilium, ſeſſione 24. c. 4. contritionem imperfectam appellauit. Hinc etiam Cyprianus ſerm. de cœna Domini, ponderans eadem verba conſecrationis, *Calix*, inquit, *ſolemni benedictione ſacratus ad totius hominis vitam, ſalutémque proficit: ſimul medicamentum exiſtens & holocauſtum, ad ſanandas infirmitates, & purgandas iniquitates.*

Secundò probari poteſt dictis & traditione Sãctorum. Martialis enim in epiſtola ad Burdegal. cap. 3. *Quod Iudæi*, inquit, *per inuidiam immolauerunt, nos in ara ſanctificata proponimus, ſcientes, hoc ſolo remedio nobis vitam præſtandam, & mortem effugandam*. Auguſt. quęſtio. in Leuiticum, quæſt. 57. dicit, in hoc ſacrificio fieri veram peccatorum remiſſionem; & 20. de Ciuitat. cap. 25. generatim dicit, ſacrificium offerri Deo, *vt cùm ei acceptum fuerit, tunc peccata dimittat*. Gregor. 4. Dialog. cap. 58. *Hæc*, inquit, *victima ab interitu æterno animam ſaluat, &c.* & infrà, *Hinc ergo penſemus, quale ſit pro nobis hoc ſacrificium, quod pro abſolutione noſtra paſſionem Vnigeniti Filij ſemper imitatur*; ſubdit verò ſtatim, cap. 65. *Sed neceſſe eſt, vt, cùm hæc agimus, noſmetipſos Deo in cordis contritione mactemus, tunc ergo verè pro nobis hoſtia erit Deo, cùm nos ipſos hoſtiam fecerimus*: quæ verba poſſunt latè de contritione intelligi, prout attritionem comprehendit. Gregorius Nazianzen. orat. prima in Iulian. *Mox incruenti ſacrificij manus commaculat, per quod Chriſto vnimur, necnon paſſionis & diuinitatis eius participes reddimur*, & Damaſcenus libro quarto de fide, capul. 14. dicit, *Hæc pura hoſtia & incruenta, omnis nocumenti eſt reparatio, omnis ſordis purgatio*. Denique Iul. Papa, vt Gratianus refert in capit. cùm omne crimen, de conſecratione, diſtinctione 2. & in Concil. Brach. III. cap. 1. & VVormatienſi, cap. 4. *Omne crimen atque peccatum oblatis Deo ſacrificiis deleri*, quod maximè fieri ſentiunt hoc ſacrificio. Tertiò argumentari poſſumus in hunc modum: nam hoc ſacrificium offertur pro obtinenda remiſſione peccatorum mortalium, etiam quoad culpam: ſed non offertur pro obtinenda remiſſione, quoad ſufficientiam, hoc enim fuit proprium ſacrificij crucis; ergo quoad efficaciam: eſt ergo hoc ſacrificium efficax ad applicanda Chriſti merita ad hunc effectum. Maior eſt inprimis expreſſa ſententia Ambroſij, lib. 1. Offic. c. 48. vbi dicit, *Chriſtum hic offerri, & ſe offerre, vt noſtra peccata dimittat*, & Hieronymus epiſt. 16. ad Damaſcen. de filio prodigo, vbi dicit, *Chriſtum eſſe vitulum ſaginatum, qui ad pœnitentium immolatur ſalutem*, & ſuper epiſtolam ad Titum, cap. 5. de Epiſcopo inquit, *Quotidie pro ſuis, populique peccatis illibatas Deo oblaturus eſt victimas*, & Cyrill. catech. 5. Myſtagog. *Chriſtum pro noſtris peccatis mactatum offerimus, vt, & illis eum, qui eſt benigniſſimus, propitium reddamus*, Iuſtin. Dialog. cum Tryphon. dicit Euchariſtiam offerri pro expiatione peccatorum, idem ferè Chryſoſt. hom. 3. ſuper epiſt. ad Epheſ. & lib. 6. de ſacerdotio, & Orig. homil. 13. in Leuit. Deinde conſtat ex vſu Eccleſiæ: nam in omnibus liturgiis fit oblatio in hunc modum: in liturgia Iacobi, *Vt eo deleantur delicta, quæ admiſimus, & vt toti populo tuo ſis propitius, vt tibi grato, & diuino oblato ſacrificio, digni habeantur vita æterna*. In liturgia Baſilij, *Vt fiat acceptabile pro peccatis noſtris, & populi ignorantia*. In liturgia Chryſoſtomi, *Fac nos dignos offerre tibi dona, & ſacrificium ſpeciale pro noſtris peccatis, atque ignorantiis populi, & præſta, vt inueniamus gratiam in conſpectu tuo*. Et nunc in Canon. Miſſ. profitemur, hoc ſacrificium offerri *pro redemptione animarum noſtrarum*. Vnde interdum petit Eccleſia, vt ſacrificium hoc, *ſit ablutio ſcelerum, ſit fortitudo fragilium*. Denique id conſtat, quia de ratione ſacrificij propitiatorij eſt, vt pro peccatis offeratur; & hoc eſt præcipuum ſacerdotis munus, iuxta illud ad Hebr. 5. *Vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis*. Sed hoc ſacrificium eſt propitiatorium ex vi ſuæ inſtitutionis, & in eo genere eſt ſummum ac perfectiſsimum; ergo offerri debet pro peccatis modo perfectiſsimo: ergo non tantùm pro peccatis, quoad pœnam, ſed etiam quoad culpam, nec tantùm venialem, ſed etiam mortalem, & ad efficaciter propitiandum pro illius remiſsione; quod non fit, niſi virtute ipſius ſacrificij ex opere operato culpa tollatur, & gratia infundatur. Ex his ergo omnibus colligitur, hanc fuiſſe Chriſti inſtitutionem, quam vſus Eccleſiæ, & Sanctorum traditio, ſatis declaranit, & ratio oſtendit eſſe valde congruentem, & quæ deceat maieſtatem tanti ſacrificij.

Quartò, hoc ipſum declaratur, & confirmatur in hunc modum: nam Chriſtus, inquantum ſacerdos ſecũdum ordinem Melchiſedech, offerre potuit, & obtulit ſacrificium remiſſiuum peccatorum, quoad culpam: ſed tale ſacrificium obtulit in nocte cœnę, vt ſuprà dictum eſt; ergo ſacrificium illa nocte oblatũ, fuit efficax ad remittenda peccata, & viuificãdas animas: ergo & ſacerdotiũ nouæ legis & hoc ſacrificiũ, prout per ſacerdotes offertur, eſt ſimiliter efficax ad eundẽ effectum. Patet conſequentia, quia & hoc noſtrum ſacrificium eſt idem cum illo, & noſtrum ſacerdotiũ eſt quædam participatio ſacerdotij Chriſti, imò quodãmodo eſt idem cum illo habitudine quadam & repræſentatione, quatenus ſacerdos Euãgelicus in potiſſimo actu ſuo, qui eſt actus ſacrificandi, perſonam Chriſti gerit, ipſũmque repræſentat. Maior autẽ propoſitio ſumitur ex D. Thom. 3. p. q. 22. art. 3. vbi agens de ſacerdotio Chriſti ſecundùm ordinem Melchiſedech, docet, fuiſſe efficax ad expianda peccata, quoad culpam: quod ſumit ex Paul ad Heb. 9. Quintò, ſacramenta

menta nouæ legis habent vim remittendi peccata; ergo decuit, vt ſacrificium etiam nouæ legis ſimilem vim haberet. Probatur conſequentia; tum quia ratio ſacrificij, vt ſic perfectior eſt, quã ratio ſacramẽti; & ex parte rei oblatæ, eſt etiam in lege gratiæ nobiliſſima: tum etiam, quia ſacrificium propitiatorium magis intrinſecè ac per ſe videtur ad remiſſionem peccatorum ordinatum. Denique, quia in hoc ſacrificio expreſſiùs repræſentatur paſſio Chriſti, per quam peccata remittuntur. Sextò tandem argumentor; nam Chriſtus Dominus potuit hanc vim conferre huic ſacrificio, vt per ſe notum eſt; & decuit ac conueniens fuit, vt eam daret: tum propter dignitatem tanti ſacrificij, & infinitatem ſuorum meritorum: tum propter hominum fragilitatem & indigentiam; tum denique ad oſtenſionem ſuæ benignitatis & liberalitatis, vt omnibus modis nobis peccata remitrat, non ſolùm recipiendo, ſed etiam offerendo Chriſtum ipſum, à quo eſt omnis gratia & peccatorum remiſſio.

2. Opinio.

Canon. Cordub. Lindan. Aliala.

Secunda ſententia extremè contraria eſt, hoc ſacrificium nullo modo poſſe primam gratiam, vel remiſsionem culpæ mortalis conferre. Ita ſentit Can. lib. 12. de locis, cap. 23. ad nonum. Cordub. lib. 2. quæſtione 3. notab. 4. Lindanus lib. 4. Panopliæ, cap. 51. & 53. Aliala de traditione part. 3. conſiderat. 5. Fundamentum eorum eſt, quia hoc ſacrificium non habet effectum, niſi in homine iam iuſto, vt Concilium Tridentinum, & alij Patres ſuprà citati magis ſignificant; ergo non poteſt hoc ſacrificium primam gratiam conferre, ſaltem per ſe, & ex dicta inſtitutione: quia non poteſt conferre effectum, quem ſupponere neceſſariò debet, vt poſsit operari, ſicut de ſacramentis viuorum ſuprà dicebamus. Dico autem, per ſe & ex directa inſtitutione: nam, vtrùm ſaltem per accidens id poſsit, pendet ex alia quæſtione tractanda in ſectione ſequente, an poſsit hoc ſacrificium, gratiæ augmentum virtute ſua conferre.

Hæ duæ opiniones, vt mihi quidem videtur, vel errarunt, vel indiſtinctè & obſcurè locutæ ſunt, quia non ſatis diſtinxerunt duos operandi modos ſuprà poſitos, qui in hoc ſacrificio reperiuntur, quos præ oculis habere oportet, ad eius effectus declarandos.

Primam gratiam & mortalium etiam peccatorum remiſſionem ſacrificium Euchariſticum impetrare velit.

Dico ergo primò, negari non poſſe, quin ſacrificium hoc vim habeat ad obtinendam à Deo remiſſionem peccatorum, etiam mortalium, & quoad culpam & conſequenter gratiæ primæ infuſionem. Authores, pro hac ſententia referam in quarta aſſertione: neque exiſtimo, authores citatos in ſecunda opinione eam negare, ſed locutos eſſe de effectu ex opere operato, iuxta ſequentem aſſertionem, quia reuera in alio ſenſu magis vniuerſali negari non poſſet ſine errore: vt conuincunt teſtimonia & rationes adductæ in prima ſententia. Neque enim illis omnibus veriſimiliter accommodari poteſt reſponſio Cani dicentis, peccata in illis locis ſignificare pœnas peccatorum, iuxta illud ſecundi Machab. 12. *Sancta & ſalubra cogitatio eſt pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur*, id eſt, à pœnis ſeu reatibus peccatorum: nam licèt hæc ſignificatio interdum vſitata ſit, tamen ſi rectè teſtimonia adducta ponderentur, plus docent: nam dimittere crimina, & ingentia peccata plus eſt, quàm remittere peccatorum pœnas. Item, offerre hoc ſacrificium pro redemptione animarum plus eſt, quam offerre pro remiſſione pœnarum. Item, Concil. Tridentin. diſertè dicit, ſacrificium hoc offerri, *pro viuorum peccatis, pœnis*, &c. Item ibidem ait, per oblationem incruentam vberrimè

A percipi fructum oblatioins cruentæ, & ſi ſolùm quoad remiſſionem pœnæ perciperetur, non eſſet vberrima, ſed valde imperfecta & diminuta participatio. Denique euidenter conſtat ex vſu Eccleſiæ, non ſolùm offerri hoc ſacrificium pro obtinenda remiſſione pœnæ, ſed etiam pro iuſtificatione peccatoris; ergo ipſamet iuſtificatio poteſt aliquo modo eſſe effectus huius ſacrificij: nam imprudenter offertur ſacrificium pro re obtinenda, quam nullo modo præſtare poſſet. Ratio autem huius concluſionis conſtabit, explicando modum huius effectus.

Ad remittẽda peccata vel infundendam primam gratiam hoc ſacrificium per ſe & directè inſtitutum non eſt.

Dico ſecundò; Hoc ſacrificium non conferre per ſe, & ex directa inſtitutione ſua, gratiam primam vel B remiſſionem peccati mortalis ex opere operato. Dico, per ſe, quia, an poſſit per accidens, pendet ex dicendis ſect. ſequente, & ideo ibi meliùs dicetur. De hac autem concluſione vix quicquam in propriis terminis reperietur in antiquis Theologis Scholaſticis, nedum in ſanctis Patrib. hoc autem ſuo ſilentio ſatis docẽt, nunquam agnouiſſe in hoc ſacrificio huiuſmodi cauſalitatis genus circa hũc effectum: nam, & alio modo explicant hũc effectum, vt videbimus, & alios effectus declarant per modum operis operati, non verò hunc. Vnde Ruard. a. 16. qui quæſtionem hanc diſtinctiùs attigit, negat ſe audere contrariam opinionem defendere: & idem tenent authores ſuprà citati in 2. opinione, & quos in ſequentibus citabimus. C Ratio vnica eſt, quia hic effectus non poteſt colligi ex ſola rei natura, etiam ſuppoſita ſubſtantiali inſtitutione huius ſacrificij, ſed neceſſaria eſt peculiaris lex & promiſſio Chriſti: hæc autem lex vel promiſſio affirmari non poteſt vllo probabili fundamento; ergo non eſt temere aſſerenda: nam diuina & ſupernaturalia myſteria, quæ ex Dei voluntate pendent, non ſunt ſine authoritate ſufficiente, vel ratione admodum cogente, ſeu principiis reuelatis valde conſentanea, pro libito affirmanda. Maior propoſitio, in prima ſect. in diſcurſu ſimili ſufficienter probata eſt. Vnde inefficacia ſunt argumenta, quæ ad contrariam opinionem ſuadendam ſumi poſſunt, vel ex infinitate huius ſacrificij, aut ex parte rei oblatæ, D aut ex parte principalis offerentis, aut ex perfectione legis gratiæ & ſacrificij eius propitiatorij; quia hæc omnia non oſtendunt, hunc effectum ſequi intrinſecè ex tali ſacrificio: ſed ad ſummum oſtendunt nonnullam congruentiam, quæ eſſet quidem, ſi talis fieret lex vel promiſſio: ſed oporteret priùs illam oſtendere, quod fieri nõ poteſt. Et omnia illa argumenta inefficacia oſtenduntur in ſacrificio crucis, quod etiam fuit infinitum, &c. tamen non habuit hunc effectum ex opere operato; eſt ergo neceſſaria promiſſio, ſeu diuina lex, & inſtitutio. Quod autem hæc nulla ſit, oſtendo, diſcurrendo per omnia principia, quibus conſtare poſſet. Primò, quia in ſacra Scriptura nullum eſt huius promiſſionis indicium, E comedentibus enim & bibentibus carnem & ſanguinem Chriſti, vita æterna promittitur; non autem iis, pro quibus hoc ſacrificium offertur. Verbũ autem illud conſecrationis calicis, ſcilicet, *Qui pro vobis effundetur in remiſſionem peccatorum*, nihil probat, tum quia poſſet exponi ſufficienter de effuſione cruenta; tum etiã, quia, licèt exponatur de myſtica, poſſet exponi de remiſſione peccatorũ, quoad pœnam; vel etiam quoad culpas veniales; tum etiam, quia, licèt exponatur de culpis mortalibus, non eſt neceſſe intelligi de remiſſione ex opere operato: ſatis enim eſſe poſſet alius modus impetrationis, vt dicemus. Denique poſſet exponi, effundi ſanguinem in remiſſionem peccatorum; quia cùm effũdetur in ora fidelium, eis gratiam donat, vt Auguſtin. ſuprà citatus ſigni

Ruard.

ſignificat; & eodem modo poteſt dici conſecrari, & myſtice mactari Christus in remiſſionem peccatorum: quia immolatur, vt ſit fidelibus in alimoniam vitæ, & conſequenter, in remiſſionem peccatorum, ſi illa indiguerint. Quæ vltima interpretatio poteſt accommodari multis Patrum locutionibus, ſi verba, & intentio eorum rectè perpendantur.

Quia contritionis motum impetrare valet hoc ſacrificium, peccatorum remiſſio aliqualiter ei tribuitur.

Secundò, vbicunque Concilia, vel Patres loquuntur de hoc effectu, nunquam ſignificant, illum dari per ſacrificium ſine ſufficiente diſpoſitione & cōtritione: ſed indicant, hanc ipſam diſpoſitionem poſſe per hoc ſacrificium impetrari; hunc n. ſenſum habent illa verba Cōc. Trid. planè intellecta, *Huius quippe oblatione placatus Dominus gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit*, & fortaſſe ideo in proximè præcedentibus verbis dixit, per hoc ſacrificium fieri, *vt miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno*, vtiq; ad veram cōuerſionem cordis, & pœnitentiam concipiendam: nunquam ergo indicauit Concilium ſacrificiū hoc dare remiſſionem peccati mortalis immediatè abſque contritione perfecta. Vnde licèt gratis admittamus, priora verba intelligi de contritione imperfecta (quod etiam gratis dicitur; quia, licèt attritio ſecundùm quid & cum addito, aliquando dicatur *cōtritio imperfecta*, tamen abſolutè, *contritio*, ferè ſemper ſumitur pro contritione perfecta) eſto, inquam, id concedamus, Concilium tamen non dicit, illam contritionem ſufficere ad primam gratiā vel remiſſionem peccati per hoc ſacrificium immediatè recipiendam, ſed ad inueniendam miſericordiam & gratiam in auxilio opportuno: nam, ſi prior contritio fuerit perfecta, inueniemus auxilium & gratiam, ad perſeuerandum, vel creſcendum in operibus iuſtitiæ; hoc enim eſt auxilium opportunum, ſeu conueniens tali diſpoſitioni: ſi autem prior contritio fuerit imperfecta, inueniemus auxilium & gratiam ad perfectum donum pœnitentiæ obtinendum. Denique quòd Concilium ibi non loquatur definitè de effectu ex opere operato, conſtat; tum quia abſolutè de fructibus paſſionis Chriſti dicit, per hanc incruentam oblationem vberrimè percipi: quod ita generatim non eſſet propriè dictum de effectu ex opere operato, vt patet ex dictis præcedente ſect. tum etiam, quia eodem modo dicit, offerri pro fidelium viuorum peccatis, & aliis neceſſitatibus: conſtat autem non ſubuenire hoc ſacrificium omnibus neceſſitatibus ex opere operato.

Inconuenientia orta ex opinione oppoſita.

Tertiò poſſunt ex oppoſito inferri multa incommoda, quæ non obſcurè indicant eſſe hoc alienum à ſenſu Eccleſiæ. Primum eſt, quia ſuppoſitis fundamentis ſuprà iactis de eſſentia huius ſacrificij, ſequitur, Sacerdotem conſecrantem in peccato mortali, iuſtificari per ſolam conſecrationem, dummodo in ea actualiter non peccet, & attritus ſit: hoc autem inauditum eſt in Eccleſia, imò ſequitur, licitè poſſe Sacerdotem accedere ad ſacrificandum pro ſe cum attritione cognita; quia accedit ad remedium per ſe inſtitutum ad tollendum peccatum, per quod ſtatim iuſtificabitur; & ſic iam iuſtificatus poterit etiam licitè ſumere ſacramentum cum eadem attritione facta contritione per informationem gratiæ. Secundum eſt, quia ſequitur, aliquem exiſtentem in peccato mortali, qui prius attritionem habuit, ipſo nihil amplius de ſua ſalute, vel emendatione cogitante, iuſtificari, ſolū, quia alius pro eo Miſſam offert, quod etiam eſt valde abſurdum. Tertium eſt, eſſe optimum remedium ad conſequendam peccati remiſſionem ſine contritione, petere ab alio ſacrificium, ſeu eleemoſynam dare, vt pro me Miſſam faciat; ita vt, ſi

A quis ſciens & videns ſe non eſſe contritum, ſed tantùm attritum, hoc remedio vtatur, hoc ipſo, quòd alter pro illo ſacrum faciat, iuſtificabitur. Nam hic non erit neceſſarium, attritionem eſſe exiſtimatam contritionem; tum quia dicitur ſacrificium per ſe habere hunc effectum; tum etiam, quia hic non interuenit obligatio implendi aliud præceptum, vt ad excuſandam tranſgreſſionem eius, neceſſaria ſit talis exiſtimatio contritionis; quia non eſt præceptum exiſtendi in gratia, vel habendi contritionem, vt licitè poſſit aliquis petere, pro ſe offerri ſacrificium: ergo ſi cum attritione cognita id faciat, licitè faciet, etiam ſi id faciat intentione obtinendi gratiam in eo ſtatu ſine meliori diſpoſitione; quia hæc intentio non erit B mala, ſi verum eſt, ſacrificium de ſe habere talem efficaciam: ergo, ſi alter ſacrificium offerat, ipſe conſequetur effectum. Hoc autem remedij genus aduerſùs ſtatum peccati hoc modo intellectum, alienum eſt à ſenſu omnium fidelium, & ad bonos eorū mores parum certè conducens; datur n. illis occaſio, vt in agenda pœnitentia, veráque cordis contritione procuranda, deſidioſi ſint. Quartum, quia ſequitur, eadem facilitate dici poſſe, quotieſcunque homo, qui peccauit mortaliter, audit Miſſam cum ſola attritione, iuſtificari: nam ſuo modo offert ſacrificium, & quantum eſt ex modo talis oblationis, conſequi poteſt effectum ex opere operato huius ſacrificij, & alioqui non ponit obicem; quia ad hoc ſatis eſſe di- C citur, quòd ſit attritus. Quòd ſi reſpondeas, oblationem illius non eſſe ſacrificalem, ſeu ſacramentalem, ſed priuatam tantùm, ſeu ſpiritualem; hoc non conſtat, quia iam ſuprà oſtendimus, hoc offerendi genus non eſſe merè ſpirituale & internum: ſed eſſe aliquo modo ſacramentale, non quatenus immediatè exercetur à priuata perſona, ſed quatenus fit à Sacerdote, vt offerente obliuiones omnium, qui cum ipſo offerunt, & ſpecialiter concurrunt, quorum perſonas ſpecialiter gerit; & ideo ipſi per illum ſpecialiter offerunt, & effectum ex opere operato participant: ergo omnes etiam conſequentur hunc effectum, ſi attriti ſint, nec poterit ſufficiens ratio reddi ad hoc negandum, ſi aliud admittitur.

Occurritur euaſioni.

Quintum & magnū inconueniens eſt, quia pecca- D tor ſemel iuſtificatus hoc remedio ſacrificij, non indigebit alio ad remiſſionem peccatorum obtinendam, quod eſt contra fidem: nam inde ſequitur, confeſſionem non eſſe ſimpliciter neceſſariam ad ſalutem homini poſt Baptiſmum ſuſceptum, mortaliter peccanti, quod eſt hæreticum. Dicetur fortaſſe, quāuis ſacrificium habet hunc effectum, tamen ſimul cum attritione poſtulare votum confeſſionis, ſempérque manere obligationem illud implendi, atque ita ſemper confeſſionem eſſe neceſſariam, non obſtante prædicta efficacia ſacrificij. Sed, licèt hoc ita neceſſriaò dicendum ſit in prædicta ſententia, ne fidei ſit contraria, tamen reuera non dicitur conſtanter, ſeu conſequenter; quia quando aliquod reme- E dium eſt per ſe inſtitutum ad aliquem effectum, & ad illum eſt ſufficiens, non eſt neceſſarium aliud remedium nec votum illius: ſed hoc ſacrificium dicitur per ſe inſtitutum ad hunc effectum; ergo eſt ſufficiens ad illum, quia virtute ſua, & ratione ſuæ inſtitutionis, & non ratione alterius, illum confert: ergo, cum hoc non rectè conſonat, dicere, quòd ſimul indigeat alio remedio, vel voto illius. Reſponderi poteſt, non eſſe ſuperfluam, ſed ſuperabundantem gratiam, quòd ad eundem finem duo ſint remedia per ſe inſtituta, ſicut inter homines ad obtinendam remiſſionem iniuriæ factæ, duplex via teneri ſolet, ſcilicet, vel ſubmiſſionis & pœnitentiæ, vel offerendi magnum

magnum

magnum aliquod donum. Sed contrà: nam licèt de-A mus, duo remedia, ſi ſint, non propterea eſſe ſuperflua, tamen, ſi ſingula per ſe ſufficiunt, neutrum poteſt eſſe neceſſarium; & ideo, ſi vnum, vt neceſſarium præſcribitur, aliud meritò ſuperuacaneum cenſetur. Vnde non eſt ſimile, quod adducitur: nam homines ad remiſſionem iniuriæ non requirunt, vt neceſſariam, veram pœnitentiam de iniuria illata, ſed interdum externis donis contenti ſunt; quia magis vtilitatem propriam, quàm aliorum emendationem quærunt. Chriſtus autem pœnitentiam & confeſſionem requirit, tanquam omnino neceſſariam, & ideo nullum aliud remedium inſtituit, tanquam per ſe ſufficiens. Et confirmatur ac declaratur in ſacramentis B viuorum, quando enim faciunt hominem ex attrito contritum, ideo requirunt votum confeſſionis, quia non per ſe, ſed per accidens id præſtant: nam ſi per ſe, & ex inſtitutione ſua, id haberent, non indigerent adminiculo alterius: nam ad ſuos proprios ac per ſe effectus ipſa per ſe ſufficientia ſunt; idem ergo haberet hoc ſacrificium, ſi per ſe eſſet ad hunc effectum inſtitutum. Et hoc non parum confirmant verba Concil. Trident. dicentis ſeſſ. 7. in principio, *omnem gratiam amiſſam per ſacramenta reparari*; nam illa doctrinalis propoſitio æquiualet excluſiuæ, ſcilicet, per ſola ſacramenta: quia de ſacrificio, vt ſic, nunquam quid ſimile dictum eſt; tum etiam, quia ſi aliqua gratia amiſſa per aliud remedium repararetur, C iam non omnis gratia amiſſa per ſacramenta reſtauraretur; vel, ſi illud aliud remedium non operatur, niſi in ordine ad aliquod ſacramentum, iam non eſt per ſe inſtitutum ad talem effectum. Et confirmatur tandem, quia omnes ferè Theologi (& inſinuat etiam Concil. Trident.) ex verbis Pauli, *Probet autem ſe ipſum homo*, colligunt, ex diuino præcepto confeſſionem eſſe præmittendam communioni, ſi homo habeat conſcientiam peccati mortalis; vt non tantùm diſpoſitionem operantis, ſed etiam remedium ex opere operato ad talem probationem adhibeat; ſupponunt ergo, non eſſe aliud remedium, quòd per ſe & ex directa inſtitutione Chriſti habere poſſit hunc effectum ex opere operato: nam, ſi ſacrificium hoc poſſit præſtare, ſufficeret ſacrificium priùs D pro ſe offerre cum attritione, & poſtea Euchariſtiam ſuſcipere.

Sextum inconueniens eſt, quia eadem facilitate poſſet aliquis dicere etiam hoc ſacrificium oblatum pro Catechumeno attrito iuſtificare illum, in voto ſaltem Baptiſmi. Video reſponderi poſſe, non eſſe parem rationem, quia Baptiſmus, ſicut eſt ianua ad alia ſacramenta, ita & ad hoc ſacrificium; & ideo nullus eſt capax huius effectus ex opere operato, niſi per characterem baptiſmalem. Sed, licèt hoc verum ſit de proprio ac vero effectu ex opere operato, vt infrà dicemus, nihilominus tamen argumentum factum vtile eſt ad oſtendendum inefficacia eſſe fundamenta, quibus prima opinio nitebatur. Nam etiam E pro Catechumeno poteſt offerri hoc ſacrificium, vt Deus illi remittat peccatum, & gratiam conferat, & conſequenter ad hoc habet aliquam efficaciam, aliàs non rectè offerretur: ergo ex huiuſmodi modo offerendi & cauſandi, non poteſt inferri efficacia talis effectus ex opere operato; neque impetratio infallibilis, etiam ſi ſacrificium oblatum in ratione ſacrificij infinitum ſit. Ac ſimile argumẽtum eſt: nam hoc ſacrificium offerri poteſt pro baptizato peccatore non attrito, vt ei gratia & remiſſio peccatorum conferantur, non poſſet autem ſic licitè offerri, ſi immediatè ex opere operato eſſet talis gratia conferenda: nam, ſicut illicitum eſt, dare ſacramentum homini indiſpoſito ad effectum eius, ita eſſet illicitum applicare ſacrificium homini indiſpoſito ad effectum eius ex opere operato; ergo, cùm illa applicatio licita ſit, & in Eccleſia vſitata, ſignum eſt poſſe ad aliquid aliud fieri, quàm vt conferat effectum ex opere operato; ergo ex illa, vt ſic, nunquam licet inferre huiuſmodi effectum, niſi aliquid aliud adiungatur, vnde conſtare poſſit.

Illatio ex inconuenientibus.

Ex his ergo omnibus ſatis colligitur, ex Chriſti promiſſione, aut inſtitutione non poſſe colligi huiuſmodi effectum, neque eſſe in Eccleſia ſufficiens aliquod indicium talis inſtitutionis; & potiùs eſſe multa, quæ ſatis indicant, nullam fuiſſe de hoc effectu Chriſti promiſſionem. Huius autem rei cõgruẽtia reddi poteſt; quia licèt de potentia abſoluta Chriſtus hoc facere potuerit, non tamen fuit neceſſarium, neque expediens iuxta ordinatum prouidentiæ modum: quæ autem à Deo ſunt, ordinata ſunt. Inſtituit enim Chriſtus Dominus ad remedium peccati originalis & mortalis duo medicamenta, quæ per ſe voluit eſſe ad huiuſmodi effectum ſufficientia & neceſſaria; & ideo non fuit cõueniens, remedium aliud ab his diſtinctum ad eundem effectum per ſe inſtituere. Quod autem illud remedium magis in ſacramento, quàm in ſacrificio, poſitum fuerit, non ſine ſufficiente ratione factum etiam eſt; tum quia ſacramentum per ſe primò ordinatur ad ſanctificationem ſuſcipientis, & ideo eleuatum eſt ad conferendam ſanctificationem gratiæ omnibus modis; ſacrificium verò ex ſe ordinatur ad colendum Deum, & conſequenter ad impetrandum aliquid ab illo, vel ad ſatisfaciendum illi pro pœna debita, & ideo non oportuit, ſacrificium eleuari ad extraneum effectum, quaſi alienum, & ſacramentorum proprium. Nam Deus vnamquanque rem eleuat ad operandum conueniente modo in ſuo ordine & ratione; tum etiam, quia ſacramentum, vel in receptione conſiſtit, vel per eam applicatur ad agendum, & ideo per illam aliqualiter homo diſponitur, & ſaluti ſuæ cooperatur: at verò ſacrificium de ſe, & per ſolam extrinſecã denominationem applicari poteſt, & ideo non erat proportionatum inſtrumentum ad huiuſmodi effectum. Nam propter hanc fortaſſe cauſam, etiam ipſum ſacrificium crucis, quod ad ſanctificationem hominis, quoad ſufficientiam fuit potiſſimum, noluit Chriſtus, vt per ſe ſolum eſſet efficax, vel ad minimum gradum ſanctificationis conferendum, niſi per ſacramenta, vel alia opera, applicaretur.

Non contrito homini remiſſionem peccatorum non impetrat hoc ſacrificium immediatè.

Dico tertiò; Hoc ſacrificium non poteſt valere etiam per modum impetrationis ad conferendam vel obtinendam immediatè gratiam aut remiſſionẽ peccati homini exiſtenti in peccato mortali, & per ſolam attritionem diſpoſito. Dico, immediatè, id eſt, ſine media contritione aut confeſſione, ita vt, perſeuerante ſola attritione, ei infundatur gratia abſque vllo ſacramento realiter ſuſcepto. Huiuſmodi enim effectus eſt contra, vel præter legem ordinariam à Deo ſtatutam; & ideo inordinatum eſſet, illũ poſtulare: nam, quia Deus ſtatuit, neminem iuſtificare, niſi per Baptiſmum, vel abſolutionem, in re ſuſcepta, vel in voto per contritionem, inordinatum eſſet, à Deo petere, vt paruulo det gratiam ſine Baptiſmo, vel adulto ſine contritione aut ſacramento, ſicut eſſet etiam inordinatum, petere, vt det alicui characterem Ordinis ſine ſacramento Ordinis, & ſic de aliis, quæ ſine ſpeciali miraculo & exceptione ab vniuerſali lege fieri non poſſunt; ergo nec ſacrificium poteſt licitè offerri ad hoc obtinendum à Deo, neque cum tali oratione coniungi; ergo impetratio non prouocabit Deum ad miſericordiam, ſed potiùs ad iram

iram; talis ergo impetratio huic ſacrificio non conuenit. Dices, interdum poſſe à Deo poſtulari aliquid præter legem ordinariam, aliàs nunquam liceret à Deo miraculum petere. Reſpondetur, illud ipſum eſſe præter ordinariam legem ex aliquo extraordinario dono ſeu motione Spiritus ſancti: nos autem hîc loquimur ſecundùm legem ordinariam, ac propriam huius ſacrificij inſtitutionem. Si autem interdum Spiritus ſanctus ſpeciali inſtinctu & dono moueret hominem ad id petendum, & propter eum finem ſacrificium offerendum, iam tunc ipſe etiam daret virtutem impetrandi: tamen huiuſmodi motio ſeu inſtinctus Spiritus ſancti, non facilè credendus eſt, quia vix eſſe poteſt vtile, nedum neceſſarium, vt ſanctificetur homo per ſolam attritionem ſine vllo ſacramento.

Sacrificiũ hoc impetrata diſpoſitione neceſſaria gratiam primam impetrare valet.

Dico quartò, hoc ſacrificium poſſe nobis impetrare gratiam primam & remiſſionem peccati mortalis, impetrando nobis ſufficientem diſpoſitionem ad huiuſmodi effectum. Hæc concluſio ſequitur euidenter ex præcedentibus à ſufficiente enumeratione partium: nam hoc ſacrificium poteſt offerri ad hunc effectum, iuxta primam concluſionem, & non ex opere operato, iuxta ſecundam; ergo per modum impetrationis, quia non eſt alius modus cauſandi præter hos, non autem impetrando immediatè, iuxta tertiam concluſionem: ergo ſaltem mediatè, media ſcilicet ſufficiente diſpoſitione, cùm non ſit poſſibile aliud medium, quod à nobis poſſit ratione aliqua excogitari, & hoc eſſe videtur, quod dixit Concilium Trident. *Huius quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & ingentia peccata dimittit.* Et hic eſt ſenſus omnium Patrum, quos inter confirmandam primam ſententiam citauimus, vt patet; tũ ex eorum verbis, tum ex omnibus, quæ dicta ſunt. Eſt etiam hæc doctrina communis Scholaſticorum. D.Th. in 4.d. 12. q.2. quæſtiunc. 2. ad 4. dicit Euchariſtiam, in quantũ eſt ſacramentum, habere effectum in omni viuente, in quo requirit, vitam præexiſtere, ſed in quantum eſt ſacrificium, habere effectum etiam in aliis, pro quibus offertur, in quibus non præexigit vitam ſpiritualem in actu, ſed in potentia tantùm. *Et ideo ſi eos* (inquit) *diſpoſitos inueniat, eis gratiam obtinet, & per conſequens peccata mortalia in eis delet; non ſicut culpa proxima, ſed in quantum gratiam contritionis eis impetrat.* Idem ſentit Durandus ibid. quæſt. 4. Maior, quæſt. 1. Soto, diſt. 13. quæſt. 2. art. 1. nec aliud ſentit Petrus Soto, dicta lectione 7. nec Gabriel ſuprà, & lect. 26. & 27. & latiùs in 83. Albertus Phigius controuerſ. 5. & Caſp. Caſſa. lib. 2. de ſacrificio Miſſ. & Caniſ. in Catech. cap. de Euchar. quæſt. 6. Idem Turrian. lib. 1. pro canonib. Apoſt. cap. 24. Ruard. Can. & Cordub. locis citatis.

D.Thom.

Durand. Maior. Dominicus. Soto. Pet. Soto. Gabr. Alber. Phig. Caſſal. Caniſius. Turrian. Ruardus. Cano. Cordub.

Quorundam placitum.

Sed ſupereſt explicandum, qualis ſit hæc impetratio, an ſcilicet ſit infallibilis, & ideo dici poſſit ex opere operato, vel non ſit ita certa. In vtramque enim partem graues rationes & coniecturæ occurrunt. Quòd enim hæc impetratio incerta ſit, cenſent Durand. Cano, & Cordub. Et probatur primò, quia ita experimur non ſtatim conuerti peccatorem pro cuius conuerſione ſacrificium Miſſæ offerimus, imò nec ſpecialiter moueri ad pœnitentiam agendam. Secundò, quia contritio eſt diſpoſitio libera, pendens ex hominis voluntate; ergo ex hac parte non poteſt infallibiliter impetrari, quia ad ſummum impetrari poteſt diuinum auxilium, quod aut eſt excitans, aut adiuuans ſeu concomitans. Hoc poſterius eſt, quod immediatè influit in ipſum actum contritionis: vnde, cùm non determinet voluntatem ad
A vnum (aliàs tolleret libertatem) non poteſt eſſe efficax in actu ſecundo, niſi concurrente ſimul libera cooperatione voluntatis, & ideo non poteſt in ſe infallibiliter impetrari, ſed ad ſummum, veluti in actu primo, quatenus intelligitur Deus eſſe paratus ad concurrendum, voluntate noſtra cooperante, quod non ſatis eſt, vt ipſa actualis contritio ſit infallibilis, quod nunc intendimus: auxilium autem excitans præueniens, etiamſi admittamus ſemper impetrari per ſacrificium (quod ſatis incertum eſt, vt dixi) tamen ratione illius non eſt infallibilis conuerſio. Dices, hoc eſſe verum generaliter loquendo de huiuſmodi auxilio; eſſe tamen quoddam particulare auxilium accommodatum & efficax, quo poſito,
B infallibiliter ſequetur conuerſio, & hoc poſſe per ſacrificium infallibiliter obtineri. Sed contrà: nam, vt alibi oſtendendum eſt, nullum eſt tale auxilium efficax ex intrinſeca perfectione ſeu motione talis auxilij, ſed ſolùm ex præſcientia Dei conditionata, qua ſcit Deus, quid vnaquæque voluntas operatura ſit, hoc vel illo modo excitata & mota: at verò, nec per orationem, nec per ſacrificium, videtur poſſe impetrari infallibiliter hæc gratiæ opportunitas, ſeu efficacia, quæ pendet ex diuina præſcientia, ſed ad ſummum talis, vel talis motio, quæ interdum habebit effectum in vno, & non in alio; & eodem tempore, pro quo vtraque impetratur per ſacrificium, & ſimiliter in vno, & eodem pro diuerſis tem-
C poribus accidere poteſt.

Aliorum ſententia.

Aliorum verò ſententia eſt, hunc effectum eſſe infallibilem aliqua ratione ex vi alicuius promiſſionis. Et primum explicare oportet, hoc eſſe poſſibile, aduertendo, hanc promiſſionem non eſſe exiſtimandam ita abſolutam, vt non pendeat aliquo modo ex hominis diſpoſitione ac cooperatione; hoc enim commune eſt ferè omnibus effectibus gratiæ: nam ſi ſint habituales, pendent ex actuali diſpoſitione, vel ſaltem requirunt, vt non ponatur obex, ſi ſint actuales; & perfectè humani, requirunt conſenſum liberum, & animi attentionem ſufficientem: ſi verò tamen ſint motiones gratiæ excitantis, vel præuenientis, ſaltem requirunt opportunitatem homini accõmodatam: nam ſi homo ſit actu dormiens, nec tunc eſt diſpoſitus ad recipiendam Dei motio-
D nem, nec etiam excitandus ſtatim eſt è ſomno, vt illuminetur: at verò eſt Prophetico modo illuminandus, & idem eſt, ſi ita ſit intentus aliis rebus, vt moraliter non poſſit de ſua conuerſione cogitare. Et hoc ad ſummum, probat experientia ſuprà adducta, quòd non omnes ſentiunt in ſe huiuſmodi motionem; eſt enim hoc verum de tempore, quo homo non eſt diſpoſitus, vel potiùs inde ſolùm inferri poteſt, nobis non eſſe notum tempus, pro quo datur hoc auxilium, ratione ſacrificij; quia fortaſſe expectat Deus opportunum tempus iuxta capacitatem noſtram, & ſuæ ſapientiæ diſpoſitionẽ, & ideo à no-
E bis ignoratur, quodnam illud ſit. Quòd ergo hoc modo poſſit impetrari hoc auxilium, non videtur dubium, nec contrarium poteſt experientia conſtare. Vnde multa ex his auxiliis numerantur, inter effectus ſacramentorum ex opere operato, quos neceſſe eſt, aliquo modo eſſe infallibiles; ergo eodem modo potuit Chriſtus promittere, ratione huius ſacrificij aliquod auxilium, quo peccator ad pœnitentiam excitetur, ſi ipſe non ponat obicem, & ſit capax in opportunitate debita ad tale auxilium ſuſcipiendum. Neque enim neceſſe eſt, vt effectus cenſeatur infallibilis, quod ſtatim eodem momento detur, quo ſacrificium offertur, ſed opportuno tempore, ad quod maximè ordinari debet intentio offerentis, de quo

de quo latiùs diximus, agentes de effectibus ſacramentorum. Atque hoc eodem diſcurſu oſtendi poteſt, non ſolum auxilium ſufficiens, ſed etiam efficax, poſſe hoc modo impetrari infallibiliter, quia ſine dubio poteſt licitè & ſanctè ab offerente poſtulari & intendi, quòd ſcilicet Deus peccatorem moueat, eo tempore & modo, quem Deus ipſe ſcit, opportunum futurum, vt ille conuertatur. Potuit etiam Chriſtus hoc promittere; quid enim repugnat, cùm totum hoc pertineat ad opus gratiæ, & ſub meritum Chriſti ceciderit? Solùm ſupereſt probandum, ita feciſſe: poteſt autem veriſimiliter probari ex illis verbis Conc. Trident. ſeſſ. 22. cap. 2. *Per ipſumque fieri, vt gratiam inueniamus in auxilio opportuno*, & ex illis, *Donum pœnitentiæ concedente, &c.* nam auxilium opportunum, idem videtur eſſe, quod auxilium efficax, Donum autem pœnitentiæ eſt auxilium adiuuans in actu ſecundo; ſeu perfecta contritio, qua etiam ingentia peccata remittuntur. Loquens autem abſolutè Concilium, & requirens ex parte hominis aliquam diſpoſitionem, videtur loqui de impetratione infallibili. Et confirmatur: nam hic effectus gratiæ eſt valde neceſſarius hominibus; ergo oportuit, vt certa & infallibili lege poſſet à Deo obtineri per aliquod remedium legis gratiæ à Chriſto inſtitutum, ſed nullum eſt aliud præter hoc ſacrificium: nam per nullum ſacramentorum datur, vt de tractatis hactenus conſtat, & de reliquis certius eſt.

Per ſacrificiũ hoc auxilium etiam efficax impetrari poteſt.

Hæc res mihi videtur obſcura & incerta, tamen in primis veriſimilius videtur poſſe interdum per hoc ſacrificium impetrari, non ſolum auxilium ſufficiens, ſed etiam efficax, atque adeò contritionem ipſam. Hoc, vt minimum ſuadent verba Concilij Tridentini, & ſumitur etiam ex verbis diui Thomæ ſuprà citatis, & ex aliis authoribus. Et ratio facta id etiam conuincit, quia hic effectus impetrabilis eſt (vt ſic dicam) & pro eo impetrando poteſt hoc ſacrificium ſanctè offerri; ergo impetrabitur aliquando. Secundò verò exiſtimo probabilius, non poſſe hunc effectum vocari infallibilem. Primò quidem, quia effectus proprij ſacramenti, & ſacrificij, prout infallibiles ſunt, non dantur iuxta præſcientiam Dei reſpectu futurorum, ſed iuxta diſpoſitionem eius, cui ſacramentum applicatur, vel pro quo offertur ſacrificium: aliàs dicere quis poſſet, ſacramentum dare gratiam ei, qui bene vſurus eſt illa; non tamen ei, qui malè vſurus eſt, etiam ſi cætera ſint paria. At verò, quòd auxilium ſit efficax, non ſemper eſt iuxta diſpoſitionem eius, pro quo offertur ſacrificium: nam fieri poteſt, vt ſit minùs efficax in melius diſpoſito. Qua ferè ratione ſuprà dicebamus, auxilium efficax ad perſeuerandum non eſſe effectum ex opere operato ſacramenti Euchariſtiæ. Item, nullum eſt ſufficiens fundamentum, vt aſſeramus, Chriſtum promiſiſſe huiuſmodi effectum, aut abſolutè, aut ſub aliqua certa conditione, quæ vel à nobis explicari, vel aliqua certa lege comprehendi poſſit. Denique nulla eſt congruentia ad huiuſmodi promiſſionem ſuadendam; quia ad ſpem peccatorum erigendam, ſatis eſt, quòd intelligant, ſe poſſe impetrare hoc donum per hoc ſacrificium, ſi cum timore & tremore accedant. Addo etiã, ſi pro ſeipſis orent, vel offerant, & impedimentum non apponant, impetrationem fore infallibilem, ſaltem ex promiſſione orationi factam. Aliunde verò, ne nimium confidant, ſed timeant, expedit, vt intelligant, effectum hunc non eſſe infallibilem, quatenus ex oratione, vel oblatione alterius prouenire poteſt. Accedit, quod ſuprà in ſimili dicebam, ex aliis rationibus, vel cauſis vniuerſalioribus diuinæ prouidẽtiæ fieri poſſe, vt ſæpe non expediat, hoc donum concedere alicui perſonæ, etiamſi ſpeciale impedimentum ex parte eius non intercedat. Quin potiùs addo, nõ eſſe infallibilem impetrationem alicuius auxilij ſpecialis, ſeu extraordinariæ motionis, fundatam in aliqua ſpeciali promiſſione: nam Concil. Trid. non de hoc loquitur, vt ſuprà oſtendi. Et nunc addi poteſt aliud argumentum; quia Concilium non fundat doctrinam ſuam in promiſſione, ſed tantùm in natura, & dignitate ſacrificij: loquitur ergo de communi impetratione, quæ non ſemper infallibilis eſt, & ſunt præterea aliæ coniecturæ, quia effectus ineffabilis requirit certam aliquam diſpoſitionem, qua poſita, datur, & ſine illo non datur. Hic autem non ita eſt: nam hic effectus interdum impetratur homini obſtinatiſſimo in peccatis, non autem minùs peccatori. Item gratia auxilians certa lege promiſſa, & quaſi ſacramentalis, ſemper promittitur, vt annexa alicui gratiæ ſanctificanti, vt patet in omnibus ſacramentis: hoc autem auxilium vt impetretur, nec præſupponit gratiam ſanctificantem, nec illam ſecum neceſſariò affert, vt ex dictis conſtat. Item effectus infallibilis, eſt determinatus, & in numero, & in perfectione, hic autem non eſt huiuſmodi, ſed impetrari poteſt, interdum vni, interdum multis, interdum maius, interdum minus, iuxta intentionem vel petitionem offerentium, etiam ſi ex parte eorum, pro quibus fit oblatio, non ſit diſparitas. Non eſt ergo hic effectus ex opere operato propriè, ſed tantùm per modum impetrationis.

Impetratio talis oblationis ſacrificij infallibiliter non reſpondet.

Fundamenta aliarum opinionum ex dictis expedita ſunt: nam omnia iuuant, & confirmant noſtram ſententiam, & iuxta illam commodè explicantur, quod præſertim de fundamentis primæ ſententiæ magis patebit ex ſectione ſequenti.

SECTIO IV.

Vtrùm ſacrificium Euchariſtiæ per ſe conferat ex opere operato augmentum gratiæ, & interdum ſaltem per accidens, primam gratiam.

Opinio quorundam.

PRima ſententia eſſe poteſt, hoc ſacrificium oblatum pro homine iuſto, cõferre illi vi ſua aliquod augmentum gratiæ habitualis, non ratione alicuius meritorij actus, qui in illo excitetur; hoc enim, nec contingit, nec illo fundamento affirmari poteſt, ſed immediatè. Hæc opinio tribuitur Petro Soto, lect. 7. de Eucha. & Domin. Soto, in 4. diſt. 13. quæſt. 2. art. 1. Sed hi authores, licèt obſcurè loquantur, nunquam tamen hunc ſenſum ſatis declarant. Poteſt autem fundari omnibus coniecturis ſuprà adductis. Primò, quia ſacramentum Euchariſtiæ confert per ſe augmentum gratiæ; ergo & ſacrificium Euchariſtiæ. Patet conſequentia, quia & in ſuo eſſe, eſt tam perfectum & in ratione ſacrificij eſt magis intentum, quàm in ratione ſacramenti, vt ſuprà dixi. Secundò, quia hoc ſacrificium eſt infinitum in ratione ſacrificij, quia in eo Chriſtus ſacrificat; ergo ſicut in illo applicatur ſatisfactio Chriſti, quoad remiſſionem pœnæ, & ita meritum Chriſti, quoad aliquam gratiæ infuſionem: cur enim tanto ſacrificio tribuendum eſt id, quod eſt imperfectum, non autem id, quod perfectius eſt? Aut cur in remiſſione pœnæ habet infallibilem impetrationem, non autem in gratiæ augmento? cùm valor eius ad vtrumque ſufficiat ſuperabundanter: maximè, quia de ratione ſacrificij, eſt habere vim ad impetrandam gratiam; ergo nobilius ſacrificium maiorẽ habet vim: ergo infinitum ſacrificium infinitam vim; ergo infallibilem impetrationem. Tertiò, quia non eſt veriſimile ſacrificium hoc, vt fuit in nocte cœnæ à Chriſto oblatum

Petrus & Dominicus Soto à calumnia vendicantur.

tum pro Apoſtolis, non contuliſſe illis ex opere operato aliquam gratiam, cùm fuerit infinitæ efficaciæ: ergo idem modò cenſendum eſt de noſtro ſacrificio. Iuxta hanc autem opinionem conſequenter dicendum videtur, hoc ſacrificium, quamuis per ſe non ſit inſtitutum ad dandam primam gratiam & remiſſionem peccati mortalis, per accidens tamen poſſe hunc effectum dare, interueniente bona fide ac remoto obice per attritionem: nam iuxta communem opinionem Theologorum, quicquid confert augmentum gratiæ ex opere operato, conferre etiam poteſt, ſaltem per accidens, primam gratiam & remiſſionem peccati, vt patet in ſacramento Euchariſtiæ, & in omnibus ſacramentis viuorum: ergo idem erit in hoc ſacramento.

Conſectarium ex hac opinione.

A

Dico primò, ſacrificium hoc non conferre gratiæ augmentum ex opere operato. Hæc concluſio colligitur ex omnibus authoribus ſuprà citatis, & Soto etiam in 4. diſt. 11. quæſt. 2. art. 5. abſolutè negat, poſſe hoc ſacrificium dare gratiam, niſi per modum meriti. Sumitur etiam eodem modo ex tota antiquitate, quo doctrina tradita in ſect. præced. quia nimirum nulla mentio talis ex opere operato in antiquis Doctoribus inuenitur, neque Chriſti promiſſio, aut lex confingenda eſt ſine ſufficiente fundamento. Et declaratur breuiter: nam dupliciter poteſt intelligi hic effectus. Primò, de immediato augmento gratiæ habitualis, ſine aliquo actu meritorio eius, cui augetur. Secundò, de hoc augmento, mediante actu, ita tamen vt ipſe actus detur ex opere operato, ratione ſacrificij. Primus modus eſt certè improbabilis, non ſolùm quoad efficaciam ex opere operato, ſed etiam quoad quamcunque impetrationem, aliàs poſſet hoc ſacrificium offerri pro paruulo baptizato, vt ei gratia augeatur. Patet ſequela, quia ad hunc effectum non eſt neceſſarius actus eius qui recepturus eſt effectum, ſed tantùm offerentis, vt ſupponimus; ergo paruulus ex hoc capite capax eſt huius effectus: & alioqui ratione Baptiſmi, etiam eſt capax effectuum ex opere operato, ſi aliunde non repugnet; ergo ex parte offerentis, poteſt etiam fieri oblatio, & habebit effectum. Conſequens autem eſt inauditum in Eccleſia, & reuera eſſet valde temerarium, ſacrificium pro paruulo offerre hac intentione. Et idem argumentum fieri poteſt de homine dormiente, pro illo tempore, quo dormit, & de phrenetico, amente & ſimilibus. Neque enim conſequenter dici poteſt, requiri aliquem actum per modum diſpoſitionis neceſſariæ, quamuis gratiæ augmentum non detur tantùm ob meritum illius, ſed ob ſacrificium; quotieſcunque enim augmentum gratiæ habitualis datur ex opere operato, non requirit actualem diſpoſitionem in ſuſcipiente, ſed ſolùm, quòd ſit in gratia, vt ſuprà oſtenſum eſt de Euchariſtiæ ſacramento, & de cæteris ſacramentis viuorum: & ideo Confirmatio vel Euchariſtia data paruulo, auget eius gratiam ſine actu eius; idem ergo faceret hoc ſacrificium applicatum paruulo, ſi ex ſe eſſet operatiuum talis effectus: cùm ergo ex omnium conſenſu conſtet hoc ſacrificium non poſſe ita operari in paruulo baptizato, ſignum eſt, hoc ſacrificium non eſſe operatiuum, neque impetratiuum talis effectus. Ratio autem à priori huius veritatis eſt, quia Chriſtus non inſtituit ad hunc finem hoc ſacrificium, neque ei promiſit huiuſmodi effectum. Huius autem rei congruentia reddi poteſt ex his, quæ D. Thom. ſuprà citatus tradit; quia Euchariſtia vt ſacramentum, ordinata eſt ad dandum argumentum gratiæ, & nutriendam charitatem, & ideo, vt eſt ſacrificium, ad aliũ effectum;

Euchariſtia ſacrificium ex opere operato non auget gratiam.

Ratio concluſionis.

Congruentia.

B

C

D

E

nimirum ad ſatisfactionem peccatorum, ordinata eſt. Neque etiam oportuit, ad eundem finem plures cauſas inſtituere, nec diuerſarum cauſarum effectus confundere: nam ſicut conueniens fuit, ad effectus neceſſarios gratiæ conuenientia media inſtituere, ita non oportuit ad eundẽ effectum ſine cauſa multiplicare. Quod præterea in hunc modũ declaratur: nam augmentum gratiæ ex opere operato dupliciter dari ſolet. Primò propter ſe, ad nutritionem charitatis, & hoc modo datur per Euchariſtiam, vt ſacramentum, non verò vt ſacrificium, ob rationem prædictam, quam magis in ſolutionibus argumentorum explicabo. Secundo modo datur augmentum gratiæ propter aliquem ſpecialem finem ſeu effectum, vt per Ordinem, ad dignè miniſtrandum per matrimonium, ad ſuſtinenda illius ſtatus onera, & ſic de aliis. Per hoc autem ſacrificium non datur propter aliquem ſpecialem finem aut miniſterium; nullus enim cum aliquo fundamento aſſignari poteſt: nam remiſſio, vel ſatisfactio pro pœna, ad quam per ſe videtur ordinari hoc ſacrificium, non requirit ſpeciale augmentum gratiæ: impetratio autem aliorum effectuum, ad quam etiam inſtitutum eſt hoc ſacrificium, non requirit augmentum gratiæ in eo, pro quo offertur, quia nec impetratio debet in illa fundari, ſed in valore ipſius ſacrificij, nec ad impetrandos alios inferiores effectus ſupponi debuit impetratio altioris & nobilioris effectus, qualis eſt impetratio augmenti gratiæ habitualis ſine merito recipientis, & ſine applicatione alicuius ſacramenti. Atque hoc confirmari poteſt ex aliis adductis in 2. concluſione, præcedent. ſect. nam hæc duo valde ſunt inter ſe connexa, & ſimilia.

Atque hinc conſequenter fit, ſi hoc ſacrificium nõ confert huiuſmodi augmentum ex opere operato, neque per illud impetrari poſſe, neque omnino debere à Deo peti, ſecundùm legem ordinariã loquendo, quia eſſet petere effectum gratiæ præter ordinarium modum à Deo ſtatutum, & abſque vlla cauſa ſufficiente illius, id eſt, ſine merito operantis, & ſine vlla cauſa, quæ poſſit ex opere operato illud conferre. Ex eiſdem etiam principiis ſuprà poſitis facilè excludi poteſt alius modus augendi gratiam ex opere operato, medio actu meritorio ipſius recipientis, quia talis actus non poteſt eſſe effectus ex opere operato huius ſacrificij; ergo neque effectus gratiæ ab illo proueniens poteſt huic ſacrificio attribui ex opere operato. Antecedens probari poteſt eiſdem rationibus & coniecturis quibus in præcedente ſectione vſi ſumus; eſt enim ferè eadem ratio. Quocirca, loquendo de modo impetrationis, veriſſimum quidem eſt, poſſe per hoc ſacrificium alteri impetrari auxilium, vel ſufficiens, vel efficax ad efficiendum actum, quo in gratia creſcat: nam ſi hoc poteſt impetrari homini peccatori, cur non magis iuſto? Qui effectus non videtur ita infallibilis, vt cenſendus ſit ex opere operato. Vnde nec omnino definitus eſt, ſed multiplex eſſe poteſt & varius, vel iuxta intentionem offerentis, vel iuxta diſpoſitionem & indigentiam eius, pro quo fit oblatio, vel certè iuxta diſpoſitionem diuinæ prouidentiæ. Quod ita explicari poteſt: nam auxilia gratiæ, quæ per ſacramenta dantur ex opere operato, tendunt ad certos & determinatos fines, & dantur iuxta diſpoſitionem ſuſcipientis, vt in confirmatione, ad confitendam fidem, &c. At verò hoc ſacrificium poteſt impetrare auxiliũ ad omnes fines & ad omnes actus, & ad vincendam quamcunque tentationem, & in maiori, vel minori gradu, etiam ſi diſpoſitio inæqualis ſit; ideo veriſimilius eſt, hoc auxilium non eſſe ad vnum

Corollarium

determinatum, neque etiam tam vniuerſaliter promiſſum infallibiliter ex vi inſtitutionis, nec in promiſſione fundari, ſed in valore ipſius ſacrificij, determinari autem ex intentione offerentis, adiuncta miſericordia Dei, qui interdum non concedit, quod petitur, vt aliud donet, quod opportunius eſt, magíſque expedit ei, pro quo fit oblatio. Nullo ergo modo augmentum gratiæ poteſt verè ſic propriè dici effectus huius ſacrificij ex opere operato.

Nec per accidẽs per ſacrificiũ Euchariſtiæ prima gratia poteſt dari.

Dico ſecundò: Per hoc ſacrificium non poteſt conferri prima gratia, aut remitti mortale peccatum, etiam per accidens. Probatur oppoſito fundamento præcedentis opinionis: nam, quod non poteſt per ſe conferre ex opere operato augmentum gratiæ, non poteſt etiam per accidens, dare primam gratiam. Sed hoc ſacrificium non poteſt per ſe dare augmentum gratiæ: ergo nec primam gratiam per accidens; ergo nec remiſſionem peccati mortalis, quæ non fit ſine primæ gratiæ infuſione. Accedit, quòd in hoc ſacrificio reſpectu eius, pro quo offertur, vix poteſt re ipſa diſtingui talis effectus per accidens, aut per ſe actus: vnde, ſi per ſe fieri non poteſt, vt oſtenſum eſt, nec per accidens poterit. Antecedens declaratur, quia tunc gratia prima dicitur dari per accidens, quando per ſe requirit contritionem; & ratione ignorantię ſeu bonæ fidei datur cum ſola attritione, exiſtimata contritione; hìc verò non habet locum hæc ignorantia, neque eſt neceſſaria talis exiſtimatio cõtritionis, vt ſuprà dicebam, quia hìc non interuenit aliquod præceptum, cuius tranſgreſſio excuſanda ſit per huiuſmodi ignorantiam, vel exiſtimationes, quia non tenetur homo prius conteri, quàm pro ſe faciat ſacrificium offerri; ergo ſi hoc ſacrificium poteſt aliquando dare primam gratiam homini attrito, hoc etiam poterit, etiam ſi attritio cognita ſit, quod eſt per ſe facere, & non per accidens: ſi ergo per ſe non poteſt, nec per accidens poteſt.

Ad poſitas in initio rationes reſponſio.

Ad primum ergo argumentum in principio poſitum negatur conſequentia: eſt enim diuerſa ratio de Euchariſtia, vt ſacramento, & vt ſacrificio. Primum ob generalem rationem præcedente ſectione inſinuatam, quod ſacramentum ex generali ratione ſua ad ſanctificationem fidelium ordinatur; ſacrificium verò ad cultum Dei. Deinde, quia Euchariſtia, vt ſacramentum, datur in alimentum ſpirituale, vt in ipſa etiam exteriori ſumptione ſignificatur: vt ſacrificium autem, ordinatur ad Dei cultum, & ad impetrandum à Deo veniam peccatorum vel gratiam, media noſtra cooperatione, & diſpoſitione. Nec refert, quòd hoc myſterium primariò inſtitutum ſit ſub ratione ſacrificij; quia inde ſolum fit, non eſſe primariò inſtitutum ad efficiendum in nobis aliquid, ſed ad colendum, & placandum Deum, & ad memoriam paſſionis Chriſti recolendam, & ideo non eſt neceſſe, vt præcipuus effectus eius ex opere operato ſit ei promiſſus, vt ſacrificium eſt, ſed quatenus ſumitur vt ſacramentum. Ad ſecundum reſponſum iam eſt, ex ſacrificij infinitate nihil poſſe colligi, vt cõſtat ex ipſo ſacrificio crucis, ſed totam rem pendere ex inſtitutione, & prõmiſſione Chriſti: cur autem huic ſacrificio non fuerit promiſſus hic effectus, ſicut ſacramentis, iam plures congruentiæ & rationes ſunt à nobis datæ, quamuis voluntas Chriſti pro ratione ſufficiant. Sunt enim hæc remedia & cauſæ ſalutis noſtræ diuerſarum rationum, & ſingulæ in ſuo ordine habent ſuam propriam perfectionem & excellentiam; & ideo neceſſe non eſt, vt, quod vni conuenit, conueniat etiam alteri, etiam ſi abſolutè perfectum ſit; maximè, quia

A cùm Euchariſtia ſub vna ratione habeat promiſſionem gratiæ adiunctam, neceſſe non eſt, vt ſub altera etiam ratione, ſcilicet, ſacrificij, illam habeat, ſed ſub ea ratione habet alium modum operandi, magis vniuerſalem, quem non oportuit, quoad omnia eſſe infallibilem ex vi alicuius promiſſionis, ſed ſolùm per modum impetrationis. Neque obſtat gradatio in argumento facta: concedo enim, ſacrificium hoc habere infinitatem quandam in impetrando; quia de ſe habet infinitam dignitatem, ob quam Deo placeat, nihilominus tamen tota hæc infinitas ſine ſpeciali lege, aut promiſſione non ſufficit ad infallibilem impetrationem, quia non infert neceſſitatem diuinæ voluntati, nec intrinſecè includit voluntatem Chriſti efficacem circa talem effectum, vt B ſuprà declaratum eſt. Ad tertium reſpondetur, quoad effectum ex opere operato, idem dicendum eſſe de ſacrificio à Chriſto oblato in cœna, quia eiuſdem rationis ſunt, & quantum credi poteſt, eiuſdem efficaciæ & virtutis ex vi inſtitutionis, ſicut baptiſmus à Chriſto per ſeipſum datus, vel per miniſtros, ſolùm eſt differentia, quòd illa oblatio facta in cœna, fuit infiniti meriti, & ſatisfactionis; nunc autem, prout in Miſſa fit, non eſt de nouo meritoria, vel ſatisfactoria, propter diuerſum ſtatum Chriſti offerentis, vt ſuperiùs dixi: ſed hoc nõ refert ad effectum ex opere operato, de quo nunc agimus: nam etiam ſacrificium Crucis fuit infinitè meritorium & ſatisfactorium, & tamen non habet effectum vllum ex C opere operato, propriè loquendo.

SECTIO V.

Vtrùm ſacrificium Miſſæ remittat peccata venialia ex opere operato.

IN hac re vnum poſſumus ex ſuperioribus tanquam certum ſumere, ſcilicet, hoc ſacrificium habere circa remiſſionem venialium, vt minimum totam efficaciam, quam habet ad remiſſionem mortalium, vt è fortiori ex dictis colligere licet: nam, ſi hoc ſacrificium ob ſuam infinitam dignitatem potens eſt ad impetrandum peccatori auxilium, quo conuertatur, multo magis erit potens ad impetrandam iuſto remiſſionem venialium peccatorum. Item, quia hoc ſacrificium ſanctè offertur propter D hunc finem; ergo habet aliquam efficaciam ad illum: ergo ſaltem impetratiuam. Tandem, id conſtat ex doctrina Sanctorum, qui citantur, de conſec. diſt. 2. cap. vtrùm ſub figura, cap. iteratur, capit. quid ſit ſanguis. Vbi dicitur hoc ſacrificium quotidie offerri; *quia quotidie peccamus*, ſcilicet, venialiter, nimirum, vt horum peccatorum veniam conſequamur. Et Concil. Trident. cùm ſimpliciter & indefinitè dicit, ſeſſio. 22. cap. 2. hoc ſacrificium offerri, *pro fidelium viuorum peccatis*, ſine dubiò venialia includit. Vnde paulo ſuperiùs quaſi exaggerando, & augendo dixit, per hoc ſacrificium remitti peccata ingentia, ſuppoE nens ſine dubio multo magis remitti leuiora. Vnde etiam cap. 1. dixerat, per hoc ſacrificium applicari virtutem paſſionis Chriſti, *in remiſſionem eorum, quæ à nobis quotidie committuntur peccatorum*: hæc autem maximè ſunt venialia peccata. Itaque in hoc nulla eſt dubitandi ratio.

Per modum impetrationis venialia delere valet hoc ſacrificium.

Conc. Trid.

Illud verò inquirendum ſupereſt, an ex promiſſione Chriſti aliquid amplius habeat hoc ſacrificium circa remiſſionem venialium, quàm mortalium. Et in primis eſt dubium, an immediatè & per ſe illa deleat ex opere operato, ita vt ſacrificium Miſſæ pro me oblatum, me etiam nihil cogitãte, & ſciente, remittat omnes veniales culpas abſq; vllo actu meo, quo illas formaliter, vel virtute deteſter, ſed ſolùm, quòd

Difficultatis punctus.

Aliquorum opinio.

quòd obicem actualis, vel virtualis complacentiæ non ponam. Partem igitur affirmantem docuit Cano: nam in hoc ſenſu dicere videtur, hoc ſacrificium delere venialia peccata ex opere operato, quam dicit, eſſe certiſſimam ſententiam communi Eccleſiæ conſenſione, & Patrum ac Scholaſticorum authoritate probatam, neminem tamen in particulari refert; neque in antiquis Scriptoribus id ego inuenio ita expreſsè declaratum, quamquam recentiores ſuprà citati, præſertim Soto & Corduba, id ſentire videantur. Fundamenta ſunt: Primum, quia hoc ſacrificium potiſſimùm videtur inſtitutum, vt pro viuis membris Chriſti offeratur, iuxta doctrinam Auguſt. & D. Thom. diſp. præced. ſect. 2. citatam; ergo maximè eſt inſtitutum ad auferenda venialia peccata, hęc enim ſola poſſunt in mēbris viuis & per charitatem Chriſto annexis. Secundum, quia ad conuenientem prouidentiam ſpectat, vt grauioribus morbis acriores medicinæ adhibeantur: pro leuioribus autem leuiora remedia ſufficiant; ergo ſufficiet hoc remedium oblationis ſacrificij, quod leue dicitur, non quia in ſe non ſit grauiſſimum, atque digniſſimum, ſed quia reſpectu eius, pro quo offertur, nullum eſt grauamen, cùm nullam pœnitentiam, vel diſpoſitionem, in illo requirat. Tertium, quia ſacramentalia, vt aqua benedicta, delent venialia prædicto modo; ergo multo magis hoc ſacrificium. Has rationes affert Cano, quæ habent ſuam probabilitatis ſpeciem; tamen reuera non ſufficiunt ad eam ſententiam ſuadendam, nedum ad illum certitudinis gradum, quem ille ſignificat: nam duæ primæ procedunt per principia valde vniuerſalia & communia, vnde non efficaciter inferunt determinatè hoc remedium eſſe ad hunc effectum inſtitutum hoc peculiari modo. Tertia verò aſſumit antecedens, & incertum, & fortaſſe falſum; quia fortè ſacramentalia non delent venialia ſine actu proprio ipſius hominis, vt dicetur in tomo ſequente: & non efficaciter infert; alioqui idem inferri poſſet de quolibet opere, quòd melius ſit vſu ſacramentalium. In his ergo, quę ex inſtitutione pendent, inualidum eſt argumentum à ſimili. Verum eſt, prædictos authores non ſatis explicare hanc remiſſionem venialium fieri per ſacrificium ſine actu ipſius hominis, ſed ſolùm aiunt per ſe fieri ex vi ſacrificij.

Aliorum mens. Secunda opinio negat, ſacrificium hoc remittere culpas veniales ex opere operato immediatè & per ſe. Quæ opinio tribui ſolet Durando, diſt. 12. quæſt. 4. vbi tamen nihil expreſsè dicit. Indicat tamen *Soto.* Soto, diſtin. 11. quæſt. 2. art. 5. affirmat enim hoc ſacrificium remittere pœnas ex culpis mortalibus, aut venialibus relictas, non tamen culpas. Atque idem ſentiunt *Lindanus.* Lindan. lib. 4. Panopliæ, cap. 51. & ſequentibus. *Albert. Phig.* Albert. Phigius lib. 3. de Eccleſ. Hierar. c. 5. & 6. *Aiala* Aiala de tradit. 3. par. conſid. 5. *Caietan.* Caietan. opuſ. de celebratione Miſſæ, quæſt. 2. Soto vtitur hac ratione. Per hoc ſacrificium non datur gratia: ergo nec remittuntur venialia peccata. Quę collectio videtur valde inefficax, quia, vt D Thomas inferiùs docet, ad remiſſionem peccati venialis per ſe non requiritur infuſio gratiæ. Sed poteſt in hunc modum declarari, quia, licèt remiſſio pœnæ fieri poſſit per ſolam extrinſecam condonationem, non tamen remiſſio culpæ, etiam venialis, ſine infuſione alicuius doni habitualis, vel actualis, quo tollatur illa macula, quam veniale peccatum reliquit, & habet rationem habitualis culpæ; non enim poteſt fieri homo ex malo bonus, aut ex peccatore non peccator, ſine aliqua ſui mutatione, vel actuali, vel habituali: ſed hoc ſacrificium per ſe non efficit in homine habitualem mutationem; nullum enim habituale donum infundit: ergo non poteſt per ſe immediatè delere peccatum veniale. Quę ratio adeò efficax aliquibus videtur, vt etiam de potentia abſoluta putent id repugnare. Sed immeritò; neque enim repugnat, Deum remittere veniale peccatum ſine infuſione habitualis gratiæ, & ſine actu peccatoris, atque adeò ſine phyſica mutatione illius; quia cùm veniale peccatum non relinquat propriam maculam, quæ priuationem alicuius doni includat, ſed ſolùm conſiſtat in deordinatione quadam, quæ moraliter manere cenſetur per habitudinem ad actū præcedentem; poteſt etiam Deus illam tollere per moralem condonationem, abſque aliqua mutatione phyſica facta in peccatore. *Sine peccatoris phyſica mutatione poteſt Deus illi veniale peccatū remittere.* Et quidem, ſi aliqua mutatio eſſet neceſſaria, illa omnino eſſe deberet actualis, per actum, ſcilicet, peccatoris aliquo modo contrarium peccato veniali; neque habitualis ſufficeret: nullum enim habituale donum, ſeu augmentum gratiæ habitualis repugnat formaliter veniali peccato; poſſunt enim eſſe ſimul ex natura rei: ergo talis phyſica mutatio per ſe non ſufficit ad tollendum veniale peccatum. Ergo, ſi mutatio eſt neceſſaria, illa debet eſſe actualis; etiam oportebit talem eſſe, quę repugnantiam formalem includat cum veniali culpa, aliàs ſine cauſa dicitur neceſſaria. Conſtat autem, actualem mutationem neceſſariam non eſſe, ſed cum infuſione tantùm gratiæ habitualis, vel augmenti eius poſſe remitti venialem culpam, vt etiam in ſuperioribus viſum eſt: nulla ergo phyſica mutatio ſimpliciter eſt neceſſaria ad hoc negotium, ſed moraliter tranſigi poteſt per liberalem condonationem Dei; ſic igitur fieri poteſt, vt huius ſacrificij oblatione placatus Deus condonet venialia peccata immediatè, ac ſine infuſione alicuius doni.

Id verò de facto non agitur, nec per hoc ſacrificium ex opere operato fit. Sed quamquam hoc poſſibile ſit, tamen, quòd de facto ita fiat, mihi eſt valde dubium: quia ille modus remittendi venialem culpam (quam ſuppono eſſe diſtinctam à reatu pœnæ, aliàs nulla eſſet quæſtio) per ſolam extrinſecam condonationem, licèt de potentia abſoluta poſſibilis ſit, tamen non videtur ita expediens, & conſentaneus rebus ipſis, vel (vt ita dicam) proportionatus naturis rerum. Nam hæc culpa reuera aliquo modo maculat animam, & minuit animi puritatem & perfectionem ſanctitatis & amicitiæ aliquo modo, & ideo vt remittatur modo proportionato, oportet, vt anima aliquo modo perficiatur per actum aliquem virtutis, repugnantem aliquo modo culpæ veniali: vel per aliquod augmentum ſanctitatis, & amicitiæ diuinæ, quæ etiam virtute includit repugnantiam cum peccato veniali. Denique nullo ſufficiente medio conſtat, promiſſam eſſe huic ſacrificio remiſſionem venialis peccati prædicto modo faciendam, alioqui non eſt admodum conſentanea rebus ipſis, & ideo probabile ſatis mihi videtur, non ita fieri. Tunc verò reſtabat vlteriùs inquirendum, an hoc ſacrificium remittat venialia peccata, ſaltem mediante aliquo actu ipſius peccatoris, ita tamen, vt tota remiſſio fiat ex opere operato: nam quòd per modum impetrationis id conferre poſſit, certiſſimè conſtat ex dictis de peccato mortali, adiunctis his, quæ in principio huius ſectionis notauimus: ſed an illa impetratio ſit infallibilis, eodem modo hìc tractari poteſt, quo de peccato mortali: nam eædem ſunt rationes dubitandi, eadémque indicia in vtramque partem. Et ideo eadem reſolutio mihi ſumenda videtur, ſcilicet, hanc impetrationem non eſſe prorſus infallibilem, quamuis veriſimile ſit, frequentius quàm in peccato mortali, ac ferè ſemper habere effectum, quia & culpa leuior eſt, &, cùm ſubiectum ſupponatur gratum, magis eſt diſpoſitum & *Impetrat hoc ſacrificiū poteſt venialiū remiſſionem: non tamen infallibiliter ſemper impetrat.*

A & dignum, vt ei hoc beneficium impetretur. In quo etiam poteſt diſcrimen conſtitui inter eos, qui ad hoc ſacrificium concurrunt vt offerentes, & eos, pro quibus tantùm offertur, neque alium concurſum vel habitudinem habent ad hoc ſacrificium: nam de his poſterioribus maximè procedunt omnia, quæ diximus, & rationes factæ. De offerentibus autem, ſi pro ſe offerant, hac intentione formali, vel virtuali, vt à Deo obtineant remiſſionem ſuorum peccatorum, veriſimile mihi eſt, ſi ſint in gratia, infallibiliter conſequi remiſſionem omnium culparum venialium, non ſolùm quia impetratio pro ſe ipſa ex ſe eſt certior & infallibilior, ſi ex parte impetrantis non ſit impedimentum, ſed etiam, quia huiuſmodi offerens non omnino caret actuali diſpoſitione aliquo modo repugnante affectui venialis culpæ. B Nam inprimis, qui prædicta intentione offert, vult, & deſiderat carere venialibus culpis, & dum offert propter hunc finem aliquo modo oſtendit voluntatem ſuam eſſe efficacem, & aliquid præſtat de ſe ſufficiens, ad obtinendam à Deo remiſſionem venialium peccatorum: eſt ergo veriſimile, illam ſemper conſequi, non ex ſpeciali promiſſione facta ſacrificio, & ideo non propriè ex opere operato, ſed veluti ex natura rei, ſuppoſita inſtitutione talis ſacrificij, & voluntate ac modo offerendi illud.

SECTIO VI.

Vtrùm hoc ſacrificium conferat ex opere operato remiſſionem pœnæ.

Euchariſtia ſacrificium ex opere operato aliquid temporalis pœnæ remittit.

Dicendum inprimis eſt, hoc ſacrificium remittere aliquam pœnam temporalem ex opere operato. C Hæc eſt ſententia omnium authorum, quos citaui in præcedentibus ſectionibus, & expreſſè D. Thom, ſuprà quæſt. 79. ar. 5. vbi dicit, hoc ſacrificium habere vim ſatisfactiuam ex directa inſtitutione ſua. Sequitúrque hæc aſſertio ex dictis in præcedentibus à ſufficiente enumeratione: nam hoc ſacrificium aliquid confert ex opere operato, vt in prima ſectione ſtatuimus. Illud autem eſſe debet aliquod ſpirituale commodum; nam de temporali vt ſic, id dici non poteſt, vt paulo inferiùs breuiter explicabo. Hoc autem ſpirituale commodum, non eſt poſitiuum (vt ſic dicam) id eſt, per collationem alicuius boni habitualis, vel actualis, vt oſtenſum eſt: ergo debet eſſe in ablatione alicuius mali, & non culpę, vt etiam eſt oſtenſum: ergo pœnæ ex culpa relictæ, quod intendimus. D Deinde eſt hic effectus maximè accommodatus prouidentiæ, quam Chriſtus de hominibus habuit, quia nullum ſacramentum eſt per ſe primò inſtitutum ad hunc effectum: nam licèt per Baptiſmum tollatur pœna, tamen & illud eſt quaſi conſequenter, quatenus eſt annexa culpæ, & non eſt illa pœna debita peccatis poſt Baptiſmum commiſſis, de qua ſola nunc agimus: ſupponimus enim ex ſuprà dictis, ſacrificium hoc non poſſe habere proprium effectum ex opere operato, niſi in baptizatis. Rurſus ſacramentum pœnitentiæ per ſe quidem aufert pœnam æternam, non tamen omnem temporalem, ſed E commutat æternam in temporalem maiorem, vel minorem iuxta diſpoſitionem ſuſcipientis: vnde, ſi interdum nullam pœnam relinquit, id eſt, quia perfectè remittit culpam propter perfectam diſpoſitionem, non quia directè ſit inſtitutum ad tollendum reatum pœnæ; habet tamen vim remittendi etiam pœnam temporalem per ſacramentalem ſatisfactionem: tamen id totum efficit, quatenus habet quandam annexionem cum culpa, & ad plenum & perfectum iudicium de illa pertinet, vindicare & curare illam. Reliqua etiam ſacramenta ſuos proprios ac diſtinctos fines habent, præter remiſſionem pœnæ: de-

cuit ergo aliquod remedium directè ac per ſe eſſe inſtitutum ad hunc effectum. Præterea fuit ad hoc accommodatum ſacrificium: nam hic effectus nõ pertinet ad intrinſecam ſanctitatem vel bonitatem hominis: propter quod conuenienter fieri poteſt per ſolam extrinſecam condonationem ac denominationem abſque intrinſeca hominis mutatione; ſacrificium autem accommodatum eſt ad huiuſmodi effectum, quia non ſolùm operatur in offerentibus, ſed etiam in his, pro quibus offertur & pro eis offerri poteſt, ipſis nihil operantibus, aut recipientibus. Et confirmatur: nam de hac cauſa poteſt vnus homo ſatisfacere pro alio, poteſtque mihi remitti pœna per ſatisfactionem alienam, me nihil ſciente; gratia verò aliena non ita poteſt mihi applicari.

Præterea afferri poteſt alia congruentia; quia Chriſtus Dominus per ſacrificium cruentum, ſecundùm actum externum eius, potiſſimè operatus eſt noſtram redemptionem per modum ſatisfactionis pro pœna, & hoc videtur fuiſſe maximè proprium illius ſacrificij: nam meritum & recompenſatio iniuriæ Deo illatæ, per actus interiores potiſſimùm facta fuerunt; Crucis verò dolores ad ſatisfaciendum pro pœnis fuerunt maximè accommodati: per hoc autem ſacrificium incruëtum, quamuis omnes fructus illius ſacrificij applicari poſſint aliquo modo, tamen ſecundùm propriam cauſalitatem ex opere operato conuenientiſſimè applicatur fructus ille, qui eſt proprius illius ſacrificij, ſecundùm viſibilem & exteriorem paſſionem eius, vt, quòd in illo fuerit quoad ſufficientiam, in hoc ſit ſecundùm efficaciam: hac igitur ratione meritò inſtitutum creditur hoc ſacrificium ad applicandam Chriſti ſatisfactionem pro pœna ex opere operato. Accedit præterea, quòd hoc pertinet ad conſummatam rationem ſacrificij propitiatorij: qualem eſſe oportuit ac decuit in hoc ſacrificio, dupliciter enim poteſt ſacrificium propitiari pro peccatis: primò impetrando; ſecundò, operando, ſeu ſatisfaciendo: hoc ergo ſacrificium, prout offertur in Chriſti perſona, vtramque rationem & perfectionem participare debet, & priori quidem modo, eſt propitiatorium pro culpa, vt dictum eſt, & pro pœna etiam, vt ſtatim dicam: poſteriori autem modo non eſſe propitiatorium pro culpa propter rationes ſuprà allatas, & ideo debuit, ſaltem pro pœna eſſe illo modo propitiatorium, & eodem ſenſu dicendum eſt ſatisfactorium, non quia per illud de nouo Chriſtus ſatisfaciat, ſed quia applicet nobis aliquam ſatisfactionem ſuæ paſſionis, vt aliqua pœna nobis remittatur. Atque hinc etiam fit, vt ſicut hoc ſacrificium ſemper eſt impetratorium, ob dignitatem Chriſti offerentis: ita etiam ſemper ſit ſatisfactorium independenter à ſanctitate miniſtri proximè offerentis ob applicationem ſatisfactionis Chriſti ex opere operato. Tandem ex modo, quo hic effectus obtinetur, & ex perſonis etiam in quibus fit, rectè colligitur propriiſſimè eſſe ex opere operato: nam, vt ſacrificium hoc conferat hunc effectum, non eſt neceſſaria ſpecialis petitio, ſed hoc ipſo, quòd ſacrificium pro aliquo offertur, ſimpliciter applicatur illi hic effectus ſine alia ſpeciali intentione obtinendi illum: deinde datur hic effectus, etiam animabus defunctorum, non omnium, ſed baptizatorum: ſignum ergo eſt, hunc effectum dari ex opere operato.

Congruentia pro concluſione.

Obiectio.

Sed contrà: nam Concil. Trident. imitatum antiquos Patres nihil ſpecialiter dicit de modo operandi hunc effectum, ſed eodem generali modo de eo, & cæteris loquitur: ergo non eſt cur magis dicamus, hunc eſſe ex opere operato, quàm alios, nec de illo poterit ſpecialior Chriſti promiſſio oſtendi, quàm de

Solutio. de reliquis. Reſpondetur, propterea non eſſe veritatem hanc de fide certam, ſed tamen eſſe communem Theologorum ſententiam, à qua diſcedere, magna eſſet temeritas; præſertim cùm fundata videatur in communi ſenſu Eccleſiæ, & vrgentibus rationibus ac coniecturis. Conc. ergo Trid. vt ſuprà dixi, generatim locutum eſt, quia noluit rem non omnino certam, tanquam de fide ſtatuere: nobis autem cum Theologis licet, generales ſermones ad ſingulos effectus, iuxta vniuſcuiuſque exigentiam & rationem applicare, ex qualitate autem & modo huius effectus, & ex aliis ſignis & rationibus adductis, intelligimus in hoc effectu, eſſe ſpecialem modum conferendi illum.

Impetrare poteſt hoc ſacrificium remiſſionem temporalis pœnæ. Dico ſecundò; Præter effectum ex opere operato, etiam poteſt conferre hoc ſacrificium per modum impetrationis ad alicuius pœnę remiſſionem. Declaratur, quia, licèt per hoc ſacrificium remittatur pœna ex opere operato, non tamen ſemper tota, ſed pro vniuſcuiuſque deuotione, vt dixit D. Thom. d. q. 79. ar. 5. Vnde fit, vt ſi aliquis reatus pœnæ maneat poſt effectum ex opere operato, ad illius etiam veniam obtinendam poſſit hoc ſacrificium offerre per modum impetrationis, quia cùm hoc ſacrificium ſit de ſe ſufficiens ad quodlibet bonum impetrandum, etiam ſi ex ſpeciali Chriſti promiſſione, vnum conferat ex opere operato, non amittit vim ad impetrandum aliud diſtinctum: ita ergo in præſenti accidit. Sed vlteriùs obſeruare oportet, hoc dupliciter intelligi poſſe, primò, vt remiſſio pœnæ immediatè impetretur, id eſt, nullo actu hominis mediante. Et, ſi hic modus verus eſt, in hoc conueniet cum effectu ex opere operato, qui etiam immediatè fit per modum ſolutionis ex ſatisfactionibus Chriſti, vt probant omnia adducta in præcedenti aſſertione, & planè ſentit D. Th. citato loco, conſtituens in hoc differentiam inter Euchariſtiam vt ſacramentum, & ſacrificium; quod, vt ſacramentum, non remittit immediatè pœnam, ſed vt ſacrificium; ſolùm ergo erit differentia, quòd quando remiſſio eſt ex opere operato, eſt infallibilis in perſona grata, quæ verò eſt per impetrationem, non eſt infallibilis, etiã in iuſto. Item illa fundatur in ſpeciali lege & promiſſione; hæc verò non, ſed in ipſa natura & dignitate talis ſacrificij, adiuncta ſpeciali petitione, & intentione offerentis, quæ ad remiſſionem ex opere operato neceſſaria nõ eſt. Alio tamen modo intelligi poteſt, quòd hæc remiſſio fiat ſolum mediatè, quatenus hoc ſacrificium nobis impetrat ſpirituales vires ad agenda opera

Impetrare etiam poteſt vires ad opera pœnitentiæ præſtanda. pœnitentiæ, quibus Deo ſatisfaciamus. Ex his autem duobus modis hic poſterior indubitatus mihi videtur, vt à fortiori probari poteſt ex omnibus dictis de remiſſione culpæ: nam ſi hoc ſacrificium impetrat auxilium gratiæ ad efficiendos actus, per quos culpæ remittantur, multo magis impetrabit ad ſatisfaciendum pro pœnis. Item, quia eſt in hoc genere impetrandi veluti vniuerſalis cauſa, per quam omnes fructus paſſionis Chriſti percipi poſſunt, vnus autem ex his fructibus eſt, quodlibet opus, quo Deo ſatisfacimus.

Dubium. Prior autem modus valde dubius eſt, & generalem dubitationem continet, an talis modus remittendi pœnam per gratuitatem, & liberalem remiſſionem, abſque alio medio ſeu opere ſatisfactorio ex opere operantis, vel ex opere operato, poſſit rationabiliter à Deo peti, & impetrari, quæ tractanda nobis latiùs eſt in ſequenti tomo, in materia de ſatisfactione & de ſuffragiis. Nunc pars affirmans videtur fieri probabilis his coniecturis. Prima, quia Eccleſia orat, & petit à Deo remiſſionem harum pœnarum, non ſolùm

A pro viuis, ſed etiam pro defunctis. Ergo ſignum eſt, non petere ſolùm remiſſionem mediatam (vt ſic dicam) id eſt, actum, per quem nos ſatisfaciamus, vt nobis fiat remiſſio, quia in animabus purgatorij nulla eſſe poteſt ſatisfactio per proprium actum earum: ergo petitur immediata & liberalis remiſſio pœnæ, & ad impetrandum, quod petitur adiungitur orationi ſacrificium, & in hunc finem offertur; ergo poteſt hoc modo impetrare remiſſionem pœnæ. Dices huiuſmodi rationem eſſe ſatisfactoriam, eiúſque ſatisfactionem poſſe applicari defunctis, atque ita non poſtulari à Deo, vt ſine vlla ſatisfactione remittat pœnam, ſed vt acceptet ipſiuſmet orationis ſatisfactionem in remiſſionem pœnæ, vel certè, vt effectus ſa-

B crificij, vel aliorum bonorum operum ſatisfactio, pro anima purgatorij acceptetur. Sed imprimis hæc fuga non habet locum in oratione, qua ſolùm petitur, à Deo venia, ſeu liberatio animæ exiſtentis in purgatorio: nam illa oratio non habet (vt ſic dicam) ſeipſam pro obiecto; prius enim quàm intelligamus illam orationem eſſe ſatisfactoriam, intelligimus aliquid per illam peti, non ergo petitur, vt ſatisfactio eius applicetur, ſed abſolutè, vt venia condonetur. Deinde, quid dicetur de orationibus, quibus beati orant pro animabus purgatorij, quibus liberationem earum impetrant, cùm tamen eorum oratio ſatisfactoria non ſit? Et idem argumentum fieri poteſt de orationibus, quæ in perſona Eccleſiæ ab eius miniſtris fiunt, quæ, vt ſic, magis ſunt impetratoriæ,

C quàm ſatisfactoriæ. Præterea eſt moralis coniectura non contemnenda: nam hæc remiſſio pœnæ, per ſe non confert ſanctitatem vel virtutem animæ, ſed (vt ita dicam) ad quoddam commodum naturæ pertinet, vnde quodammodo dici poteſt temporale beneficium, ſeu extrinſecum, ſed alia beneficia extrinſeca & temporalia immediatè impetrari poſſunt: ergo & hoc. Vnde facilè ſoluitur obiectio, ſi quis dicat, non eſſe petendum à Deo effectum gratiæ, niſi per media conſentanea & proportionata, quia ideo dicebamus ſuprà, non eſſe petendam remiſſionem peccati mortalis, niſi per contritionem, vel ſacramentum, neque augmentum gratiæ, niſi per actum *Occurritur fugæ.*

D meritorium, vel per ſacramentum: ergo ſimiliter nõ eſt hic petenda remiſſio pœnæ, niſi per ſatisfactionem, vel propriam, vel alienam, applicatam ex opere operantis, vel ex opere operato. Reſponderi n. poteſt primò, non eſſe eandem rationem de hoc beneficio extrinſeco, & de intrinſeca ſanctitate, ad quã oportet, vt homo aliquo modo cooperetur, vel augendo, vel recipiendo, iuxta capacitatem ſuam. Vnde ſecundò dici poteſt, ipſammet orationem eſſe vnum ex mediis ordinatis à Deo ad applicandam ſatisfactionem Chriſti ad hunc effectum; quamuis n. poſtuletur à Deo remiſſio huius pœnæ liberalis & gratuita, reſpectu noſtri, ſemper tamẽ intelligitur, vt fiat cum iuſta recompenſatione reſpectu Chriſti, applicando ſatisfactionem eius. Eſt ergo pia & probabilis

E hæc opinio, qua ſuppoſita conſequenter dicendum eſt, poſſe hoc modo remiſſionem pœnæ per hoc ſacrificium impetrari; quidquid enim per orationem impetrabile eſt, poteſt per hoc ſacrificium impetrari, ſemper enim offerri poteſt, vt quælibet iuſta oratio exaudiatur, dabitque illi efficaciam, atque impetrandi virtutem. *Impetrare poteſt hoc ſacrificium pœnæ remiſſionem, immediatè per ipſum donandam.*

SECTIO VII.

Vtrùm ſacrificium Miſſæ ad bona temporalia conferat, & quo modo.

HActenus dictum eſt de ſpiritualibus bonis, ſupereſt, vt de temporalibus pauca adiiciamus.

De his enim etiam dubitari poteſt, an per hoc ſacrificium ex opere operato conferantur, quia bona hæc non ſunt extra latitudinem eorum effectuum, quæ per Chriſtum ex opere operato conferuntur: nam ſalus corporis per ſacramentum Extremæ vnctionis ex opere operato confertur, & aliunde ſacrificium hoc etiam pro his bonis obtinendis offerri poteſt: ergo poterit illa conferre ex opere operato. In contrarium verò eſt, quia hæc bona per ſe conſiderata, non ſunt talia, quæ digna ſint infallibiliter obtineri à Deo, ſed ad ſummum, vt neceſſaria, vel vtilia ad aliquod ſpirituale bonum; ergo nec priori modo fiunt ex opere operato per hoc ſacrificium, propter rationem dictam; neque etiam poſteriori, quia nullum ſpirituale bonum datur ex opere operato per hoc ſacrificium, ad quod neceſſaria ſint hæc bona temporalia: ſolùm enim datur ex opere operato remiſſio pœnæ, ad quam nil referre poſſunt temporalia bona.

Vtriuſque difficultatis ratio.

Bonorum temporalium conſecutio, ſacrificij eſſe poteſt effectus.

2. In hac re dicendum inprimis eſt, hæc bona temporalia poſſe aliquo modo eſſe effectus huius ſacrificij. Hoc certiſſimum eſt: nam omne bonum, pro quo obtinendo hoc ſacrificium offertur, poteſt aliquo modo eſſe effectus illius, vt ſæpe dictum eſt, quia aliàs inutiliter & imprudenter offerretur in eum finem: ſed Eccleſia ſæpe conſueuit offerre hoc ſacrificium pro temporalibus beneficiis obtinendis; ergo poſſunt hæc bona eſſe effectus huius ſacrificij. Minor patet, tum ex antiquis liturgiis, & ex ritu miſſæ, quæ nunc ſeruat Romana Eccleſia, vbi inter alia offerimus, *pro noſtra, & totius mundi ſalute*; quo modo etiam Tertul. lib. ad Scapul. dixit, *pro ſalute offerri*, Euſebius autem lib. 4. de Vit. Conſtan. cap. 45. dixit, *offerri pro communi pace*. Chryſoſto. hom. 67. in Ioan. 18. & 21. in Acta, *pro terræ fructibus*, & pro aliis neceſſitatibus, vt ſignificat Auguſtin. lib. 22. de Ciuit. cap. 28. & clariùs tradidit Trid. ſeſſ. 22. cap. & Can. 3. Aliáque ad hanc rem comprobandam adduximus, diſput. præc. tractando de perſonis, pro quibus offerri poteſt hoc ſacrificium.

Tertul. Euſeb. Chryſoſt.

Impetratiuè tantum bona temporalia per hoc poſſumus conſequi ſacrificium.

Secundò dicendum eſt, ſacrificium hoc non præſtare hæc beneficia ex opere operato, ſed per modum tantùm impetrationis. Priorem partem conuincit, vt exiſtimo, ratio dubitandi in principio poſita poſteriori loco, cui adiungi poſſunt omnia adducta ſect. 3. 4. & 5. nam hoc à fortiori probant; neque authorem aliquem hactenus legi, qui effectum hunc per modum operis operari declarauerit. Poſterior ergo pars ſequitur à ſufficiente partium enumeratione. Cuius ratio eſt, quia impetratio orationis ſe extendit ad bona temporalia, vt D. Thom. docet 2. 2. q. 83. art. 15. & 16. ergo etiam impetratio huius ſacrificij: nam omnis iuſta oratio poteſt hoc ſacrificio iuuari.

Satisfit obiectioni.

Vnde facilè ſoluitur obiectio, ſi quis dicat, cùm Chriſtus, qui eſt res infinita, in hoc ſacrificio offeratur, indecens videri, illud ordinare ad res caducas & temporales obtinendas. Reſpondetur enim non eſſe indecens, tum, quia non primariò, ſed ſecundariò ad hoc ordinatur, cùm primariò ſit propter cultum Dei, tum etiam, quia ordinatur vt cauſa ad effectum ſuum; ſic autem res nobilior poteſt ad minùs nobilem ordinari: cauſa namque eſſe non debet effectu ignobilior, tum denique, quia hæc bona non propter ſe, ſed quatenus ad pietatem vtilia ſunt, expetuntur; vnde fit, vt tota hæc impetratio, vel formaliter, vel virtute, in Dei gloria, quam Chriſtus maximè intendit, referatur, quod ſignificauit Paul. 1. ad Timo. nam cùm præcepiſſet fieri *obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in ſublimitate ſunt, vt quie-*

A *tam & tranquillam vitam agamus.* Quibus verbis (vt ſuprà cum Chryſoſt. & aliis expoſuimus) Eccleſiaſticum ritum offerendi hoc ſacrificium, & pro quibus perſonis, & pro qua re offerendum ſit, declarat, ſubdit deinde, *Vt quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate & caſtitate; hoc enim bonum & acceptum eſt coram Saluatore noſtro Deo, qui omnes homines vult ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire*: explicat ergo, hæc bona ad pietatem ordinari, prout per hoc ſacrificium expetuntur, & obtinentur, ſub qua conſideratione dici poſſunt ſpiritualia, habitudine & relatione: vnde ita impetrari poſſunt, ſicut alia ſpiritualia auxilia, quæ non ex opere operato, ſed per modum impetrationis, per hoc ſacrificium comparantur; idem ergo de his temporalibus bonis dicendum eſt.

B

SECTIO VIII.

Vtrùm ſacrificium habeat aliquem effectum ex opere operato in omnibus offerentibus ipſum.

Diximus de omnibus effectibus huius ſacrificij & de modis, quibus per illud conferuntur; nũc ſequitur declarandum, quibus perſonis tribuat huiuſmodi fructum. Sunt autem hoc loco diligenter diſtinguendæ duæ perſonæ, ſeu duæ rationes, aut habitudines perſonarum ad hoc ſacrificium, ſcilicet, offerentis, & eius, pro quo offertur: nam hæ duæ rationes interdum perſonaliter ſeparantur; poteſt e- C nim aliquis eſſe offerens, & nullo modo pro ſe offerre, ſed totum fructum ſacrificij alteri applicare, & è conuerſo poteſt aliquis nullo modo offerre, & tamen pro ipſo ſacrificium offerri: quare, licèt contingat in eadem perſona vtramque coniungi, rationes tamẽ ipſæ diſtinctæ manent, & ideo ſigillatim videndum eſt, quid ſingulis ſub propriis rationibus reſpondeat. In præſenti ergo non inquirimus, cui detur fructus ſacrificij; hoc enim pendet ex dicendis ſectio. ſequenti: ſed inquirimus, cuius oblationi reſpondeat talis fructus, ſiue ille dandus ſit, ſiue alteri. Intelligitur autem quæſtio de effectu ex opere operato: nam de impetratione non eſt dubium, quin omnis offerens, eo modo, quo offert, poſſit impetrare, D quantum eſt ex parte oblationis ſuæ, quia de ſe eſt actio digniſſima & apta ad impetrandum: diſtinguendi ergo ſunt varij offerentes, iuxta ſuprà tractata diſp. præced. Et poſſunt nunc ad quatuor capita reuocari. Primus offerens eſt Chriſtus Dominus. Secundus dici poteſt Eccleſia, cuius nomine etiam offertur, ſub qua aliquo modo comprehenduntur omnia membra eius. Tertius offerens eſt Sacerdos, qui vt miniſter, & in perſona Chriſti offert. In quarto denique ordine ſunt omnes alij, qui ſpecialiter concurrunt cum Sacerdote ad ſacrificium offerendum, & de ſingulis breuiter eſt dicendum.

Offerentium hoc ſacrificiũ varius ordo.

Circa primã quæſtiuncul. Scoti opinio improbatur.

E Primò igitur de Chriſto Domino, Scotus quodlibeto 20. ſignificat, oblationi huius ſacrificij, vt à Chriſto eſt, reſpondere quendam peculiarem fructum ex opere operato, & aliqui addunt, ipſummet Chriſtum propria & peculiari intentione applicare fructum illum, cui vult. Hæc tamen, aut vera non ſunt, aut maiori indigent explicatione: hæc enim Chriſti oblatio dupliciter conſiderari poteſt. Primo, vt eſt eadem omnino cum oblatione Sacerdotis, qui non offert, niſi, vt eſt ipſe Chriſtus æquiualenter ſeu repræſentatiuè; & hoc modo verum eſt dictum illud: tamen fructus reſpondens huic Chriſti oblationi, non eſt diſtinctus à fructu, qui reſpondet oblationi Sacerdotis, vt ſic, ſicut neque oblatio diſtincta

Chriſti oblationi vt primarius offerens, eſt diſtinctus fructus ab eo, qui Sacerdoti miniſtro, non reſpondet.

diſtincta eſt: nec Sacerdos & Chriſtus ſub hac conſideratione ſunt duo, ſed vnum, ad eum modum, quo Ariſtoteles dixit, imaginem & rem repræſentatam eſſe vnum terminum vnius animi motus. Item in miniſterio ſacramentorum non eſt alius effectus, qui reſpondet Sacerdoti miniſtranti, & Chriſto per illum operanti, quamuis Chriſtus ſit, qui baptizat, qui abſoluit,&c. Sic ergo in præſenti idem eſt fructus oblationis,vt eſt à Chriſto,& vt eſt à Sacerdote, de quo infrà dicam. Hic autem fructus non applicatur per intentionem Chriſti proximè & immediatè, ſed per intentionem miniſtri, cui ipſe hoc commiſit, vt infrà dicemus. Aliter poteſt oblatio Chriſti conſiderari, vt eſt in cœlo actualis ac perſonalis per.proprium actum internum ipſius Chriſti, quomodo diſtincta eſt ab oblatione, quæ fit per Sacerdotem, & hoc modo, quamuis illa actio impetratiua ſit, ſicut & Chriſti oratio exiſtentis in cœlo, non tamen illi reſpondet aliquis fructus ex opere operato; nullus enim Theologorum hoc docuit, imò vix faciunt mentionem huius modi offerendi, nec Scotum exiſtimo illud ſenſiſſe. Ratio autem eſt, quia illa oblatio Chriſti, neque nunc eſt de nouo ſatisfactiua, quia non eſt Chriſtus in ſtatu ſatisfaciendi, vt ſatisfaciendi, vt ſæpe dictum eſt, neque etiam eſt applicatiua ex opere operato præcedentis ſatisfactionis Chriſti; quia ſecundùm legem ordinariam Chriſtus non applicat ex opere operato fructum paſſionis ſuæ, niſi per ſenſibilia ſigna, qualia ſunt ſacramenta, & ſacrificium ſenſibile in perſona eius oblatum, omitto priuilegium Martyrij, & ſi quod aliud eſt huiuſmodi. Item, quia aliàs pari ratione dici poſſet, oblationem internam, quæ Chriſtus in cœlo, vel in Euchariſtia exiſtens, offert & repræſentat Deo paſſionem ſuam eſſe applicatiuam ex opere operato meritorum & ſatisfactionum Chriſti, & pro eius arbitrio huic, vel illi applicari, prout ipſe vult. Conſequens autem eſt abſurdum & ridiculum: nam, poſtquam Chriſtus pro nobis plenè meruit & ſatisfecit, applicationem illius fructus reliquit, vt ex opere operantis fieret per actus,& diſpoſitiones ipſius hominis diuina gratia præuenti & adiuti: ex opere autem operato per Eccleſiam & miniſtros ſuos,iuxta illud. *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorũ Dei.* Ideo enim Sacerdotes inſtituit, cum maxima poteſtate ligandi, ſoluendi,offerendi,&c. Nullus ergo ſpecialis fructus ex opere operato reſpondet huic oblationi, vt eſt à Chriſto,qui diſtinctus ſit à fructu,qui reſpondet cæteris offerentibus,& Sacerdoti,& miniſtro eius.

Circa ſecundã quæſtiun. aliquorum placitum.

Secundò, de Eccleſia & membris eius, quatenus ſunt offerentes remotiſſimi, ſolùm in habitu, & extrinſeca denominatione, vt ſuprà declaraui: multi recentiores cenſent, illis omnibus & ſingulis eorum reſpondere aliquam partem fructus ex opere operato, id eſt, conſequi ex opere operato remiſſionẽ alicuius pœnæ per omnia & ſingula ſacrificia, hoc ſolo, quod dicuntur offerre, quatenus ſunt membra Eccleſiæ offerentis per Sacerdotes, etiamſi neque ipſi vllum actum habeant circa ſacrificiũ, nec Sacerdos ſpeciali intentione eis applicet ſacrificij fructũ. Ratio eſſe poteſt,quia oblatio huius ſacrificij eſt fructuoſa ex opere operato; ergo omnis offerens, eo modo,quo offert, eſt particeps huius fructus, magis tamen vel minus pro ratione & modo offerendi: ſed iſti omnes aliquo modo offerũt, cùm omnes ſint offerentes; ergo omnes participant fructum ex opere operato. Atque hæc opinio ſic expoſita ſolet tribui Scoto,loco citato,& eam indicant Sotus,& alij infrà citandi. Sed licèt hæc ſententia ſpeciem quandam

[A] pietatis præ ſe ferat: mihi tamen,nec vera, neque admodum veriſimilis videtur. Primùm enim authores citati, neque illam expreſsè declarant, nec videntur in eo ſenſu locuti: ſed in alio tractando, ſectione ſequente. Deinde non habet ſolidum fundamentum; quia ſola denominatio offerentium per quãdam remotam & extrinſecam habitudinem non videtur eſſe ſatis ad percipiendum fructum ex opere operato. Vnde argumentor ratione, quia fructus paſſionis Chriſti non applicatur ex opere operato,niſi vel per propriam aliquam actionem,vel receptionem ſenſibilem, vel per ſpecialem applicationem alterius, ſed in præſenti non datur hic fructus per ſpecialem applicationem alterius, vt ſupponitur, neque etiam hi [B] ſic offerentes aliquid recipiũt, per quod eis talis fructus applicetur,vt per ſe notum eſt. Neque etiam aliquid agunt, quia tantùm habitu, vel extrinſecè denominantur offerentes: vnde illa denominatio non fundatur in aliquo actu hominis, qui per ſe pertinet ad cultum Dei,vt valere poſſit ad meritum vel ſatisfactionem ſic offerentis. Dices, quòd Sacerdos offerat nomine Eccleſiæ, ſufficit, vt illa oblatio ſit impetratiua ſpeciali modo, adeò, vt quamuis Sacerdos ſit iniquus,nihilominus illa actio ſuã vim impetrandi retineat; ergo hoc etiam ſatis eſt, vt illa oblatio ſit ſatisfactiua independenter à ſanctitate miniſtri, & conſequenter, vt illa ſatisfactio ſit ex opere ope- [C] rato; ergo illa ſatisfactio diſtribuenda erit inter Eccleſiæ membra, & vnicuique ſua portiuncula eueniet. Reſpondetur: Si argumentum quidquam valet, non probat de applicatione ſatisfactionis Chriſti ex opere operato, de qua nos loquimur, ſed probat de noua quadam ſatisfactione, quæ in illo opere reperitur, ratione ſanctitatis totius Eccleſiæ, quam nullus hactenus poſuit in huiuſmodi actione. Quapropter non exiſtimo eſſe eandem rationem de impetratione, & de ſatisfactione: nam ad impetrandum ſufficit ſanctitas habitualis totius Eccleſiæ, ad quam reſpiciens Deus, quando nomine illius fit oratio, vel oblatio, ratione illius inclinatur ad con- [D] cedendum id, quod petitur, in quo conſiſtit impetrationis ratio, & ideo ad illam ſufficit illa habitudo, vel denominatio extrinſeca, quamuis ipſa Eccleſia per ſe ipſam ſpecialiter non oret. Sicut, quando à Deo petimus, vt nos exaudiat propter merita alicuius Sancti, illa reuera concurrunt ad impetrandum nobis, quia Deus ad illa reſpicit, etiam ſi Sanctus ille non oret pro nobis: & ſicut in lege veteri orabant fideles, *Propter Abraham ſeruum tuum, &c.* quando fortaſſe Abraham pro eis non orabat, ſaltem illa oratione ſpeciali, quia ſatis erat, quòd ſanctitas eius repræſentaretur Deo, ad inclinandum ipſum; ſic ergo nunc, quia Sacerdos orans in perſona Eccleſiæ, illius ſanctitatem Deo repræſentat, etiam ſi ipſe Sanctus non ſit: ad ſatisfaciendum autem de nouo non ſufficit hæc repræſentatio, ſed [E] neceſſaria eſt realis actio, vel paſſio alicuius perſonæ gratæ Deo: de qua differentia inter impetrationem & ſatisfactionem plura infrà dicturi ſumus. Nullus ergo fructus ſatisfactionis reſpondet ex opere operato his offerentibus. Si quis autem contendat illum modum offerendi ſufficere ad aliquem fructum ex opere operato, de illo philoſophari debet, ad illúmque applicare omnia, quæ nos in quarto membro dicemus.

Fideles non offerentes per proprium actum, quibus nec per Sacerdotis intentionem huius ſacrificij fructus applicatur, nihil ex opere operato conſequuntur.

Obiectio.

Solutio.

Sacerdoti offerenti fructus portio ex opere operato huius ſacrificij reſpondet. D. Thom.

Tertiò, quod pertinet ad oblationem Sacerdotis, vt ſic, certum eſt,illi,prout offert in perſona Chriſti, reſpondere ex opere operato aliquem proprium fructum huius ſacrificij, vt D. Thomas ſentit ſuprà quæſt.79.articul.5. & 7. & reliqui Theologi citati & citandi.

citandi. Ratio eſt, quia hoc ſacrificium habet effe-A ctum ex opere operato, vt oſtenſum eſt; ergo maximè reſpondet illi, vt eſt actio miniſtri à Chriſto deputati, & per quem Chriſtus ipſe operatur. Secundò ita fit in actionibus omnium ſacramentorum; ergo & in oblatione huius ſacrificij: nam hæc etiam eſt inſtrumentalis actio ad fructum Chriſti applicandum. Tertiò, quia hic eſt effectus ſacrificij, vt ſic: ſed oblatio Sacerdotis, vt fit ab eo repræſentante perſonam Chriſti, eſt propriè actuale ſacrificium, ſeu ſacrificatio ipſa; ergo illi maximè reſpondet fructus ex opere operato, quia vt ſic oblatio eſt propriè ſacrificalis, in ſuo genere infinita, ſempérque munda & grata Deo. Tandem ſub hac ratione hæc oblatio eſt B maximè impetratiua; ergo ſub eadem etiam eſt operatiua ex opere operato: nam eadem eſt ratio vtriuſque modi cauſandi, idémque eſt omnino ſacrificium quod vtramque vim habet.

Concurrentes ad hoc ſacrificium fideles fructum aliquem ex opere operato participant.

Quartò de cæteris priuatis offerentibus, qui proprium aliquem concurſum habent ad oblationem ſacrificij cum Sacerdote, ſeu per ipſum, dicendum cenſeo, omnibus ac ſingulis reſpondere proprium aliquem fructum ex opere operato. Ita vt, ſi conſtituamus hominem aſſiſtentem, vel miniſtrantem ſacrificio Miſſæ, cui Sacerdos intentione ſua ſpeciali nullum fructum ſacrificij ex opere operato applicet, de huiuſmodi homine piè ac probabiliter credimus, non ſequi proprium fructum ſuum ex opere C operato. Quod videtur ſenſiſſe Caietan. tom. 2. Opuſcul. tract. 3. quæſt. 2. Syluest. verbo, Miſſa. 1. quæſt. 9. & alij infrà referendi, & diuus Thomas nonnihil fauet, dicta quæſtione 79 art. 5. vbi ait oblationem huius ſacrificij eſſe ſatisfactoriam illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus. Sic etiam rectè exponuntur illa verba, Can. Miſſæ. *Pro quibus tibi offerimus*, vel, *qui tibi offerunt*, vbi apertè ſermo eſt de offerentibus, diſtinctis ab ipſo Sacerdote, vt patet ex antecedentibus verbis, *Et omnium circunſtantium, quorum tibi fides cognita eſt, & nota deuotio, pro quibus tibi offerimus*, vel, *qui tibi offerunt*. Neque ſine cauſa illa duo membra diſtinguuntur, ſed (vt videtur) quia illæ duæ D habitudines ſeu rationes propriè ſumptæ per ſe ſingulæ ſufficiunt ad percipiẽdum aliquem fructum ſacrificij ex opere operato. Accedit prætetea ratio in ſecundo puncto tacta, quia oblatio huius ſacrificij eſt fructuoſa ex opere operato; ergo rationi conſentaneum eſt, vt omnes, qui ad illam verè concurrunt per proprium actum, ſeu concurſum moralem, participent huiuſmodi fructum talis oblationis. Secundò ampliùs ita explicatur, quia ex huiuſmodi concurſu plurium offerentium cum miniſtro reſultat, quaſi vnum morale offerens cum maiori deuotione, reuerentia & dignitate; ergo reſpondet illi maior fructus ex opere operato, cæteris paribus: nam iuxta doctrinam diui Thomæ ſuprà, hic fructus definitur iuxta deuotionem offerentium: ergo hac ratione re-E ſpondet ſingulis offerentibus, vt tales ſunt, aliqua pars illius fructus, iuxta vniuſcuiuſque deuotionem. Tertiò, ſicut vſus ſacramenti conſiſtit in receptione, ita ſacrificij in oblatione: ſed omnes, qui recipiunt ſacramentum, participant fructum eius; ergo ſimiliter omnes offerentes per proprium aliquem concurſum, vel actionem, participant fructum ſacrificij. Tandem Chriſtus potuit hoc modo inſtituere huius ſacrificij efficacitatem, & eſt valde conſentanea dignitati eius, & hominibus conueniens, vt ſaltem ſpe fructus, vnuſquiſque deuotè offerre ſtudeat iuxta capacitatem ſuam; ergo credendum eſt, ita inſtituiſſe. Et confirmatur: nam inconueniens eſſet, quòd audiens Miſſam non plus fructus accipiat ex opere

Caietan. Syluest. D. Thom.

operato ex Miſſa, quàm ille, qui non audit, ſi Sacerdotis applicatio erga vtrumque æqualis eſt: & alioquin in huiuſmodi effectu, nullum eſt inconueniẽs, nec aliquod contra illum obiici poteſt, quod difficultatem ingerat; cur ergo negandus eſt?

Sacerdoti offerenti duplicẽ fructum ex opere operato ſacrificij reſpondet. Qualis vterque.

Atque ex hac reſolutione præcedenti puncto adiuncta, inferò Sacerdoti offerenti ſacrificium Miſſæ duplicem fructum ex opere operato reſpondere: nam Sacerdos ibi duplicem induit perſonam, Chriſti, ſcilicet, & propriam, & ſub vtraque ratione offert; ergo ſub vtraque illi fructus reſpondent: nam, quatenus offert in perſona Chriſti, vt miniſter publicus, reſpondet illius oblationi fructus ex opere operato, explicatus in præcedente puncto. Propter hoc autem publicum miniſterium, quod gerit, non exuit rationem perſonæ priuatæ, ſub qua etiam concurrit: nam vt Paulus ait, etiam ipſe indiget, vt pro ſe offerat, neque in hoc eſſe debet peioris conditionis, quàm reliqui priuati offerentes. Vnde, ſi ſit Sacerdos iniuſtus, eius oblationi reſpondet prior fructus, nihilque ex illo minuitur, ipſe tamen priuatur illo peculiari fructu, quem haberet, ſi vt priuata perſona ſanctè offerret, & ideo quamuis hic offerat ratione ſtipendij recepti, nullam iniuriam facit ei, pro quo offert, quia iam illi applicat totum fructum, qui reſpondet ſacrificio, vt eſt à miniſtro publico; ſub hac enim ratione ſtipendium accipit, ſcilicet, vt publicus miniſter Chriſti. Et hinc etiam fit coniectura, diuerſum eſſe fructum, qui reſpondet Sacerdoti, vt priuato offerenti, quia non eſt veriſimile, ipſum priuari omni fructu ex opere operato: dat ergo alteri fructum communem (vt ſic dicam) ipſe verò fruitur ſuo peculiari fructu, reſpondente ſuæ priuatæ oblationi ac deuotioni: neque aliquis vnquam dixit, teneri Sacerdotem ad applicandum hunc proprium fructum danti ſtipendium, imò Scotus ſignificat, id fieri non poſſe, de quo poſtea dicam. Et iuxta hunc duplicem fructum intelligi ac conciliari poſſunt varia dicta Doctorum, quæ poſtea commemorabimus.

Etiam vt priuato offerenti duplex Sacerdoti ex opere operato reſpondet fructus.

Differentia aliquot inter fructum publico miniſterio ſacrificij reſpondẽtem & priuatis oblationibus. Prima.

Sed quæres, quomodo inter ſe differant hi duo effectus, ſiue in vna Sacerdotis perſona, ſiue in illa & aliis conſiderentur. Reſpondetur, plures intercedere differentias notatu dignas. Prima eſt, quòd fructus qui reſpondet oblationi ſacrificij, vt in perſona Chriſti à Sacerdote offertur, non eſt principaliter propter ipſum, ſed propter populum, ſeu alios, pro quibus poteſt ſacrificium offerri; quia tunc Sacerdos gerit perſonam publicam, & eſt interceſſor inter Deum & populum: at verò alius priuatus fructus præcipuè eſt propter ſingulos offerentes, quia non offerunt, vt publici miniſtri, ſed vt priuatæ perſonæ, & ideo illis datum eſt, vt ſua priuata oblatione aliquid ex ſacrificio haurire poſſint. Et hinc vlteriùs certum eſt, priorem fructum poſſe aliis applicari, & quoad hoc commiſſum eſſe ipſi Sacerdoti tanquam miniſtro, de poſteriori autem fructu res eſt dubia, quia ex inſtitutione id non ſequitur, ſed aliunde inueſtigandum eſt, vt videbimus.

Secunda.

Secunda differentia eſt, quia prior fructus de ſe eſt indifferens, & quaſi vniuerſalis, & ideo ſoli Sacerdoti Chriſti miniſtro, poteſtas eſt data, vt huic vel illi applicet illum. In quo etiam eſt obiter notanda differentia, inter ſacramenta & ſacrificium: nam ſacramenta per ſe ordinantur ad ſanctificationem recipientium, & ideo, ſicut per receptionem applicantur ad operandum, ita per eandem receptionem determinantur ad agendum in hac perſona & in alia; & ideo hoc iam non pendet ab intentione, vel applicatione miniſtri, ſed tantùm

remotè

remotè, in quantum neceſſe eſt, vt velit huic dare ſacramentum, & hoc ipſum explicatur in formis ſacramentorum, *Baptizo te, Abſoluo te, &c.* Ratio autem ſacrificij conſiſtit in oblatione facta Deo; vnde intrinſecè determinat, cui ſit offerendum, non tamen pro quo ſit offerendum, & ideo neceſſe eſt, vt aliunde determinetur. Quamdiu igitur conſideratur oblatio, vt eſt à Chriſto per ſacerdotem ipſum repræſentantem, adhuc eſt indifferens, & vniuerſalis, tam ex parte eius, cui fit oblatio, quia ei pro quibuſcunque offerri poteſt, quàm ex parte rei oblatæ, ob eandem rationem; tum etiam ex parte offerentis, qui etiam eſt publicus & communis, tum denique ex parte eorum, pro quibus offerri poteſt, quia de ſe ad nullum eſt determinata; fructus ergo, qui oblationi ſic conceptæ reſpondet, indifferens eſt, donec per aliquem huic potius, quàm illi applicetur, quod in nullius poteſtate dici poteſt eſſe poſitum, præter quam ipſius miniſtri. Nec verò dici poteſt determinari ex ſe ad ipſum Sacerdotem offerentem, ſicut determinatur effectus ſacramenti ad ſuſcipientem, quia, vt diximus, hic fructus non eſt principaliter propter ipſum, ſed propter alios, inter quos & Deũ, ipſe eſt Mediator. Item, quia in eo concurrit ipſe, vt talis perſona, ſed vt repræſentans perſonam Chriſti: non ergo limitatur ad ipſum, ſed communis eſt & indifferens. Et quoad hoc, rectè intelligitur differentia, quam diuus Thomas ſuprà poſuit inter ſacramentum, & ſacrificium, quòd illud operatur tantùm in ſuſcipiente; ſacrificium verò etiam in aliis, pro quibus offerri poteſt: hoc enim maximè verum eſt, quoad hunc fructum. At verò alius poſterior fructus, qui priuatis offerentibus reſpondet ex ſe, & abſque alia applicatione, eſt vniuſcuiuſque offerentis, quia hic fructus principaliter eſt propter ipſum, qui in ea oblatione non gerit perſonam publicam, ſed propriam & priuatam, & ideo vt ſibi proſit ſua oblatio, non eſt neceſſaria intentio Sacerdotis pro tali perſona ſpecialiter offerentis, ſed ſolum quòd ipſa cùm Sacerdote, & per Sacerdotem offerat, & quòd Sacerdos, vt publicus miniſter, nomine eius offerat, vt ſuperiùs declaratum eſt. Quin potiùs hinc fit, vt huiuſmodi offerens excludi nullo modo poſſit à participatione huius fructus, etiamſi Sacerdos velit, aut tentet eum excludere, dummodo ille maneat offerens, & non excludatur à concurſu ſeu communicatione in tali ſacrificio. Adde etiam, ad obtinendum huiuſmodi fructum non eſſe neceſſariam in tali offerente ſpecialem intentionem conſequenti illum; ſufficit enim intentio offerendi ſeu concurrendi ad ſacrificium miniſtrando, vel audiendo Miſſam, vel alio ſimili modo: quia per hoc ſatis determinatur talis fructus ad talem offerentem, niſi fortaſſe ipſe velit illum alteri applicare, de quo poſtea dicam.

Diſcrimen inter ſacramenti & ſacrificij effectus.

Tertia ex D. Thom. Soto.

Tertia differentia eſt, quia ad priorem fructum non eſt neceſſaria ſanctitas Sacerdotis, vt docent D. Thom. ſuprà, quæſt. 82. art. 6. & in 4. diſt. 45. quæſt. 2. art. 1. quæſtiunc. 3. & Soto, diſt. 13. art. 1. & omnes. Et hoc confirmari poteſt ex multis, quæ referuntur 1. quæſt. 1. cap. non nocet. cap. intra Cath. & de Conſecratione, diſtinct. 5. cap. vtrùm ſub figura. Ratio etiam eſt ex dictis manifeſta, quia Sacerdos, quoad hoc, non gerit perſonam ſuam, ſed Chriſti, & ideo ſicut hac ratione oblatio eſt grata & munda, ita etiam eſt efficax; quia non applicat meritum eius, ſed Chriſti. Accedit congruentia, quia, cùm hic fructus non ſit propter perſonam Sacerdotis, vt talis eſt, ſed propter Eccleſiam, ideo non debuit pendere ex ſanctitate eius. Hac enim de cauſa inſtitutum eſt

A quòd ſacramenta æquè per malos miniſtros, ac per bonos perficerentur & ſanctificarent alios. Et confirmatur, quia aliàs Miſſa Sacerdotis peccatoris oblata pro anima purgatorij nihil illi prodeſſet. Item ſequeretur, Sacerdotem recepto ſtipendio ſacrificantem in peccato mortali non ſatisfacere ſuæ obligationi, ſed teneri iterum in gratia ſatisfacere, quæ ſunt abſurda. Dices, ergo etiam ſi Sacerdos ſit hæreticus, & ab Eccleſia præciſus, ſacrificiúmque offerat, illi, quantum eſt ex ſe, reſpondebit prædictus effectus, & ſi alicui per talem Sacerdotem applicetur, ei proderit, ſi non habeat obicem. Reſpondeo, concedendo totum, quia reuera ita eſt, neque habet maius inconueniens, quàm ſit in fructu ſacra-

B menti. At verò alter fructus, qui reſpondet priuato offerenti, requirit in illo gratiam & ſanctitatem, vt eo frui poſſit. Quod quidem duplici ex capite prouenire poteſt: primò ex incapacitate ſubiecti, quaſi paſſiuè conſiderati, quia nimirum is, qui eſt in peccato mortali, eſt incapax omnis fructus paſſionis Chriſti ex opere operato, & hoc modo eſt res clara & mihi certa, vt infrà latiùs dicam. Secundò poteſt hoc prouenire ex indiſpoſitione offerentis vt ſic, quod eſt difficilius, quia licèt priori ratione huiuſmodi offerens ſit incapax perceptionis talis fructus in eo ſtatu, nihilominus intelligi poſſet, illius oblationi reſpondere ſuum fructum, quia, cùm

C ille ſit ex opere operato, non videtur pendere ex ſanctitate ſic offerentis, quia non fundatur in merito eius; ergo erit illa oblatio ſemper de ſe fructuoſa, ita vt quamuis tunc ſit mortificata (vt ſic dicam) poſtea, ablato obice, poſſit reuiuiſcere, vel, ſi tunc alteri applicaretur, ſeu donaretur ille fructus, in quo non eſſet obex, in illo haberet effectum. Sed, quamquam ob hanc rationem res videatur dubia, tamen, cùm in hac oblatione priuata perſona non operetur, vt miniſter Chriſti, ſed ſolùm concurrat, vt priuata perſona, veriſimile ſatis eſt, requiri ſanctitatem eius, vt tali oblationi reſpondeat proprius fructus ex opere operato; quia, licèt talis fru-

D ctus non fundetur in merito eius, & ideo non requiratur gratia, vt principium merendi, nihilominus requiri poteſt, vt diſpoſitio neceſſaria in tali offerente. Et confirmatur: nam, vt ſacramenti ſuſceptio ſit fructuoſa ex opere operato, requirit ſanctitatem in ſuſcipiente. Ergo & hæc oblatio in offerente. Item hic fructus primariò eſt propter huiuſmodi offerentem: ergo meritò ab eo exigitur diſpoſitio condigna ſacrificio, vt ſit ei oblatio talis fructuoſa, & ideo etiam, vt ſtatim dicam, quo diſpoſitio melior, eo hic fructus erit maior. Tandem, quod dicebatur de reuiuiſcentia talis fructus, ſi ſemel non acquiritur, friuolum eſt, ſine fundamento, vel aliqua neceſſitate dictum. Quod verò dicebatur, poſſe talem fructum donari alteri, incertum eſt, etiam in priuato

E offerente ſancto & iuſto, & ideo ſimpliciter loquendo, verius videtur, abſolutè talem oblationem eſſe infructuoſam ex opere operato, quotieſcunque extra gratiam fit.

Quarta differentia ſimilis præcedenti eſt, quòd prior fructus reſpondens ſacrificio ſecundùm ſe non eſt maior, vel minor, propter maiorem, vel minorem ſanctitatem miniſtri, vt ſumitur ex diuo Thoma, dicta quæſtione 82. articulo 6. Soto, Corduba, & aliis. Quamquam Scotus in 4. diſtinct. 13. quæſt. 2. ad tertium, & Gabriel lect. 26. in Cano. oppoſitum ſentiant, qui conſequenter loquuntur, quoniam eodem modo opinati ſunt de miniſtris ſacramentorum. Nos autem contraria ratione vtimur,

Quarta ex D. Thom. Soto. Corduba.

Reiicitur Scotus, &

quia

Gabriel, opinio. quia effectus ſacramenti ex opere operato non augetur, nec minuitur ob miniſtri ſanctitatem maiorem vel minorem; ergo nec effectus ſacrificij. Patet conſequentia, quia etiam datur ex opere operato, & in eo non conſideratur dignitas perſonæ, ſed officium miniſterij: nam in tantum operatur, in quantum eſt Chriſti miniſter. Item, quia, ſi hic effectus augeretur ob maiorem ſanctitatem miniſtri: ergo minueretur ob minorem; ergo omnino tolleretur ob carentiam ſanctitatis miniſtri: ergo è conuerſo, ſi non pendet effectus ex ſanctitate miniſtri, neque etiam variabitur ob quantitatem eius. Denique rationes factæ in præcedente differentia, hoc etiam probant. Vnde, quando Alexander Papa in cap. ipſi Sacerdotes, 1. quæſt. 1. dicit Sacerdotes, quo ſanctiores ſunt, eo magis prodeſſe fidelibus per ſua ſacrificia, intelligendus eſt, quoad impetrationem, & meritum de congruo ex opere operantis; non verò quoad effectum ex opere operato, vt ſuprà D. Thom. exponit, & in 4. diſtinctione 13. quæſtione 1. articul. 5. vbi Bonauentura, Paludanus & cæteri idem tradunt. *Alex. P. locus exponitur.* At verò fructus poſterior, qui reſpondet priuatis offerentibus, eo maior eſt, quo ipſi meliori affectu & diſpoſitione offerunt. Ita ſumitur ex diuo Thoma dicta quæſtion. 79. artic. 5. & 7. & in hac quæſtione 83. articulo quarto, ad octauum. Et probatur contraria ratione ſumpta ex præcedente differentia: nam, vt ſacrificium ſit hoc modo fructuoſum, neceſſaria eſt bona diſpoſitio offerentis; ergo quo hæc diſpoſitio fuerit melior, eo erit ſacrificium fructuoſius, quoad hunc effectum. Patet conſequentia, tum ex regula topica, ſicut ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis, tum à ſimili ex ſacramentis, in quibus melior diſpoſitio conducit ad meliorem effectum ex opere operato, tum ex coniecturis ſuperiùs adductis de ſacramentis: eſt enim hic modus inſtitutionis conuenientior, quia in hoc modo offerendi, vnuſquiſque offert, vt priuata perſona, iuxta propriam deuotionem; & ita reſpondet illi proprius, & particularis fructus: ergo conueniens fuit, vt, quo quis deuotiùs offert, eo maiorem fructum accipiat: nam & talis oblatio Deo acceptior eſt, & hoc modo excitabuntur omnes ad deuotiùs & religioſiùs offerendum. Quæres, in quo ponenda ſit hæc maior deuotio, vel diſpoſitio melior. Reſpondetur, ex multis principiis poſſe deſumi. Primò ex maiori ſanctitate, cæteris paribus, ex meliori actu interiori aut propter feruentiorem affectum, præſertim charitatis, vt diuus Thomas dixit, aut quia ex meliori motiuo, magiſque ad Dei cultum pertinente fit oblatio. Denique in actione etiam exteriori poteſt reperiri differentia: nam quo aliquis magis concurrit, ſeu miniſtrat in ſacrificio, eo etiam cenſetur deuotiùs offerre, quod ſemper intelligendum eſt, cæteris paribus: nam, vt abſolutè fiat comparatio, omnia penſanda ſunt, vt illa cenſeatur dignior oblatio, quæ penſatis omnibus circumſtantiis, moraliter fuerit maioris valoris apud Deum.

SECTIO IX.

Vtrùm hoc ſacrificium habeat effectum ex opere operato in his, pro quibus offertur, non ponentibus obicem.

HÆc quæſtio tractari poteſt de fructu reſpondente ipſi ſacrificio ſecundùm ſe, vt eſt à miniſtro in perſona Chriſti offerente: vel de fructu, qui reſpondet vnicuique priuato offerenti. Circa primum, vnum eſt certum ex dictis, nonnulla verò hîc dubitari poſſunt. *Cui à Sacerdote fructus ſacrificij ex opere operato applicatur nō ponenti obicem infallibiliter confertur.* Certum (inquam) eſt ſacrificium hoc dare ſuum effectum ex opere operato, ei, pro quo à Sacerdote offertur, & talis fructus applicatur etiam, ſi ille, pro quo fit oblatio, nullo modo offerat, dummodo obicis impedimentum non ponat. Hæc aſſertio eſt communis omnium, & ferè probata in ſectione præcedente. Poteſt tamen adhuc in hunc modum explicari, quia hic effectus, cùm ſit ex opere operato, alicui infallibiliter dandus eſt, ſi non ponat obicem: nam hæc eſt de ratione effectus ex opere operato; ſed ille, cui dandus eſt hic effectus, non eſt determinatus à Chriſto inſtitutione ſua, neque nunc determinatus per voluntatem eius, vt exiſtentis in cœlo: ergo non poteſt eſſe alius, niſi ille, quem Sacerdos offerens ſua intentione determinauerit, ſeu pro quo obtulerit, aut cui hunc effectum applicuerit; hæc enim omnia in idem recidunt. Conſequentia tenet à ſufficiente partium enumeratione. Minor ſic declaratur, quia variis modis intelligi poteſt facta inſtitutio. Primus eſt, vt hic fructus neceſſariò maneat in miniſtro offerente, & hoc modo facta non eſt, vt conſtat ex vſu Eccleſiæ, qui eſt, vt, pro aliis offeratur, & ex communi ratione ſacrificij publici, ſeu oblati à Sacerdote, vt publico miniſtro Chriſti, cuius officium eſt, vt pro peccatoribus offerat, & ex aliis, præcedente ſectione adductis. Secundus modus inſtitutionis intelligi poſſet, quòd hic fructus ſit totius Eccleſiæ, & diſtribuatur inter membra eius, iuxta capacitatem vel indigentiam vniuſcuiuſque ex ſe, & ex vi inſtitutionis abſque vlla noua applicatione. Quod videntur ſenſiſſe Præpoſitus, & alij antiqui, qui, vt diuus Thomas, & alij Theologi referunt in 4. diſtinctione 45. dixerunt, hoc ſacrificium non magis prodeſſe his, pro quibus offertur, quàm cæteris; hoc tamen eſt contra communem Eccleſiæ ſenſum, & ideo hæc opinio à diuo Thoma, & cæteris Theologis reiecta eſt: omnes enim pro certo habemus, hoc ſacrificium magis prodeſſe ei, pro quo ſpecialiter offertur, quod tamen eſſe non poſſet, ſi diſtributio effectus ex vi inſtitutionis eſſet determinata, independenter ab applicatione offerentis. *Præpoſitus.* Et confirmatur: nã aliàs ſequitur Sacerdotem offerendo vnum ſacrificium pro multis, æquè ſatisfacere ſingulis, ac ſi pro vno tantùm offerret, quia non propterea maiorem vel minorem fructum acciperet. Tertius modus inſtitutionis intelligi poſſet, quòd Chriſtus hanc applicationem ſuæ voluntati & intentioni reſeruauerit, vt videntur aliqui ſenſiſſe, qui, vt refert Scotus, quodlibet. 20. dixerunt applicationem Sacerdotis non valere, niſi concordet cum Chriſti voluntate & intentione, quod eſt dicere, temere & fruſtrà fieri, quia non poteſt Sacerdoti conſtare de tali voluntate, vt ei concordet, & ſi Chriſti voluntas adeſt, ac neceſſaria eſt, illa ſufficiet, quidquid Sacerdos faciat fruſtrà: ergo & temere applicat alicui ſacrificium, hoc verò eſt contra ſenſum & traditionem Eccleſiæ. Quare non debuit hoc pendere ex noua Chriſti volũtate hominib. incognita, ſed aliqua certa lex circa hoc ſtatui debuit, vt poſſent homines humano more ſacrificium offerre & applicare: ſicut factum etiam eſt in ſacramentorum effectibus. Solùm ergo ſupereſt quartus modus inſtitutionis, conueniens, rationabilis, & Eccleſiæ vſui conſentaneus, ſcilicet, quòd hic effectus detur illi, cui Sacerdos offerens tanquam diſpenſator myſteriorum Dei, illum applicuerit. Vnde hoc ipſum ius applicandi, quaſi debitum erat officio Sacerdotis, quod eſt, intercedere inter Deum & homines, & conſequenter offerre etiam Deo ſacrificium pro hominibus.

Quo

Quocirca, ſicut in ſacramentis requiritur intentio miniſtri, vt ſacramentum fiat ab homine, humano modo, ita in ſacrificio requiritur intentio Sacerdotis applicantis fructum ſacrificij, vt ſic oblatio pro vno homine fiat per alium hominem humano modo. Vt autem hæc oblatio infallibiliter habeat effectum, ſemper intelligitur conditio, dummodo is, pro quo fit oblatio, non ponat obicem: nam hoc ſemper neceſſarium eſt ad quemlibet effectum ex opere operato.

1. Quæſitum.

Sed circa hoc inquiri poteſt primò, ſi intentio miniſtri iniqua ſit, & contra iuſtitiam vel obedientiam, nihilominus ſit efficax, vt detur effectus, verbi gratia, tenetur Sacerdos ex iuſtitia applicare ſacrificium Petro, ratione ſtipendij accepti, & nihilominus applicat illud Paulo. Hæc applicatio iniqua eſt, quia contra iuſtitiam; quærimus ergo an nihilominus detur effectus Paulo, vel potiùs Petro. Similiter iubet mihi Superior, vel Epiſcopus, vel ſummus Pontifex, vt ſacrificium offeram pro tali defuncto: ego autem pro me offero, quæritur, cui proſit ſacrificium. Quidam generatim docent in huiuſmodi caſibus, ſacrificium operari, non iuxta voluntatem miniſtri, ſed iuxta obligationem, id eſt, in eo, pro quo tenetur offerre, non pro quo offert. Ita ſignificat Scotus quodlibeto 20. & Gabriel, lectione 26. in Canon. quamuis dubitando dicant, ferè ita eſſe. Ratio in primis eſſe poteſt, quia Chriſtus nõ applicat fructum ſuum per iniurioſam actionem.

Opinio Scoti & Gabrielis improbatur.

Sed hæc ratio friuola eſt, quia licèt Chriſtus nolit iniurioſam actionem, permittit tamen illam, & illa exiſtente bene vtitur, & per eam interdum magna & ſupernaturalia beneficia confert, non ipſi peccanti, ſed aliis. Vt videre licet in actionibus ſacramentorum: nam licèt miniſter conferat ſacramentum per actionem iniuſtam, vel quantumuis iniquam, Deus per illam ſanctificat hominem, ſi non ponat obicem, de qua re certam, & immutabilem legem ſtatuit; ſic ergo in præſenti, potuit generalem legem ſtatuere, vt ſacrificium operetur in eo, cui à Sacerdote applicatur, ſiue Sacerdos alias bene agat, ſiue iniquè. Videtur autem expediens, ita factum eſſe, vt Eccleſia aliquid certum & ſtabile haberet in hoc negotio.

Placitum Ledeſmæ & Corduba refellitur.

Alij nihilominus diſtinctione vtuntur: nam obligatio Sacerdotis ad offerendum pro aliquo poteſt oriri ex propria voluntate, ſeu priuato contractu, vt quia propria voluntate promiſit, vel ſtipendium accepit, vel oriri poteſt ex voluntate Superioris. Quãdo eſt prioris modi, dicunt præſentem voluntatem præualere obligationi, quia cùm illa obligatio orta ſit ex voluntate, per poſteriorem retractatur prior voluntas, quia, licèt illa voluntas mala ſit, tamen hoc ipſo, quòd eſt poſterior & abſoluta, eſt efficacior, & ideo, licèt ille malè faciat, alteri applicando ſacrificium, tamen factum tenet. Quando verò obligatio eſt poſterioris rationis, dicunt, voluntatem ſuperioris ſeu Eccleſiæ vincere Sacerdotis voluntatem propriam; eſt enim efficacior, & ideo non poteſt (aiunt) per Sacerdotis voluntatem retractari, aut irritari. Vnde concludunt, non obſtante tali voluntate Sacerdotis fructum, ſacrificij applicari ei, cui Superior vel Eccleſia vult. Ita ferè Ledeſma in 4. 2. part. quæſt. 16. art. 14. circa finem, & Cord. lib. 1. quæſt. 3. opin. 6. qui exiſtimat, hoc præcipuè locum habere in Religioſis, quia nihil habent proprium, & ideo ſi Superior applicat eorum ſacrificia applicata manent, etiam ſi ipſi nolint. Sed hæc diſtinctio, neque in antiquis Doctoribus reperitur, neque habet ſolidum fundamentum, quia ſicut in adminiſtratione ſacramentorum, Sacerdos operatur vt miniſter Chriſti, ita & in oblatione huius ſacrificij: ſicut ergo in adminiſtratione ſacramenti intẽtio eſt propria & perſonalis; ita & in oblatione & applicatione huius ſacrificij, in qua Sacerdos etiam ſe gerit, vt habens immediatè à Chriſto poteſtatem & vices eius, propter quod intentio Sacerdotis & Chriſti vna eſſe cenſetur: ergo quoad hoc intentio Sacerdotis non ſubditur intentioni Eccleſiæ, vel alterius hominis, quantumuis ſuperioris, ita vt per illam irritari poſſit, quamuis ſubdi poſſit, quoad obligationem faciendi, vel non faciendi. Quod eodem exemplo ſacramentorum declarari poteſt: nam ſi Superior præcipiat, vt non baptizet, vel baptizet hunc, & non illum, vel vt non abſoluat (dummodo iuriſdictionem non auferat) nihilominus, ſi ſubditus faciat, factum tenet, nec potuit Superior eius intentionem, ſeu voluntatem irritare. Idem ergo eſt in præſenti, quoad voluntatem offerendi, vel applicandi ſacrificium alicui; vtriuſque enim ratio eſt eadem, ſcilicet, quia tunc operatur Sacerdos tanquam is, qui Chriſti vices gerit. Et confirmatur primò, quia etiam hic actus conuenit Sacerdoti, ex vi poteſtatis & characteris ſacerdotalis, vt patét ex forma ordinationis eius; *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium pro viuis & defunctis*. Rurſus, hic actus non requirit iuriſdictionem, ſed ſolam Ordinationem, vt per ſe conſtat; ergo non poteſt irritari per ſolam prohibitionem Superioris: hoc enim generatim verum eſt in omnibus aliis actibus alicuius Ordinis, qui iuriſdictionem non requirunt. Confirmatur ſecundò: nam, ſi Sacerdos teneatur hodie Miſſam ob ſtipendium pro aliquo offerre, & non faciat, ſed pro alio, tenetur vel reſtituere ſtipendium, vel altera die munus ſuum implere, vt eſt omnium ſententia & praxis infrà tractanda; ergo ſignum eſt præualuiſſe voluntatem Sacerdotis, quamuis iniquam, & ſacrificium de facto non fuiſſe applicatum ei, ad quem erat obligatio: aliàs in re ipſa non eſſet facta inæqualitas, neque iniuria, neque Sacerdos ampliùs obligatus permanſiſſet, & hoc totum ſecunda opinio ſuprà citata concedit. Idem autem eſt in Parocho, ſi ex officio, vel ſtatuto Eccleſiæ, teneatur pro ſuis ouibus ſacrificare, & ſacrificet quidem, non tamen pro illis, ſed pro aliis, quia re vera tenetur poſtea reſarcire damnum, ſuámque obligationem (quæ extincta non fuit) explere. Et idem cenſeo de religioſo: nam ſi in ſimili caſu inobediens ſit, tenetur poſtea ex eadem obedientia ſuperiori voluntatem explere, niſi fortaſſè conſtet, occaſionem vel rationem talis præcepti omnino iam ceſſaſſe. Vnde nihil refert, quòd religioſus nihil proprium habeat, quia ſaltem non eſt priuatus intrinſeco dominio ſuorũm actuum, quod eſt per libertatem, ratione cuius poteſt abſolutè velle contrarium eius, quod ſuperior vult, & quia aliàs tunc operatur, vt Chriſti miniſter per poteſtatem ab eo datam, ideo non poteſt illa voluntas à ſuperiori irritari. Imò addo, etiam in ſatisfactionibus propriis, quas vnuſquiſque poteſt ſua voluntate alteri applicare, vel donare, religioſum non ita ſe abdicaſſe earum dominio, vt poſſit ſuperior ipſo inuito vel inſcio, eas, cui voluerit, applicare vel donare, quia paupertas religioſa ad huiuſmodi res ſpirituales non extenditur, quamuis obedientia extendi poſſit ad obligandum religioſum, vt eas applicet, cui ſuperior præceperit; poteſt enim hoc præceptum interdum eſſe rationabile & iuſtum.

Sacerdotis voluntas fructum ſacrificij applicat quoquo verſus per iniquitatem deflectat.

2. Quæſitum.

Secundò inquiri circa idem poteſt, vtrùm omnis Sacerdos, quoties ſacrificat, teneatur aliquã partem huius

A huius fructus ex opere operato offerre pro tota Eccleſia, vt inter omnia membra eius diſtribuatur iuxta proportionem Deo cognitam, fundatam fortaſſe in ſingulorum deuotione & diſpoſitione. Ratio dubitandi eſſe poteſt, quia ferè omnes authores dicunt, omnibus baptizatis habentibus reatum pœnæ, & non ponentibus obicem, obuenire partem aliquam huius fructus ex opere operato ex omnibus ſacrificiis, quæ in Eccleſia fiunt. Vnde orta eſt ita vulgaris diuiſio triplicis fructus huius ſacrificij, prout à Sacerdote applicari poteſt. Primus dicitur ſpecialiſſimus, & videtur eſſe ille, quem diximus reſpondere Sacerdoti, vt priuatæ perſonæ. Secundus dicitur ſpecialis, & videtur eſſe ille, quem Sacerdos applicare debet ei, pro quo ſpecialiter offerre tenetur. B Tertius dicitur generalis, vel generaliſſimus, & hic eſt quem omnia Eccleſiæ membra participant: ergo tenetur Sacerdos hanc partem eis applicare. Illam verò diuiſionem primus omnium videtur inueniſſe Scotus, d. quodlib. 20. quem ſecutus eſt Gabr. d. lect. 26. & poſtea recentiores, Corduba & Ledeſm. ſuprà, & Soto diſt. 13. q. 2. art. 2. Eius tamen diuiſionis nullum aliud fundamentum afferũt quoad hoc tertium membrum, niſi quia iuxta vſum Eccleſiæ, omne ſacrificium offerri debet pro tota Eccleſia, & omnibus membris eius. Item, quia congruum & charitati conſonum eſt, vt omnes de communi ſacrificio & fructu eius participent, ſed non participant, vt offerentes, ſicut ſuprà diximus; ergo neceſſe eſt, vt pro C eis offeratur. Sed hæ rationes rectè quidem procedunt de impetratione ſacrificij, tamen de fructu ex opere operato nihil omnino vrgent. Probabilius ergo exiſtimo, neque eſſe talem obligationem in Sacerdote, neque de facto ita accidere, vt omnia Eccleſiæ membra fructum aliquem ex opere operato recipiant per omnia ſacrificia. Probatur, quia vel illa obligatio, vel applicatio, fundatur in ipſamet inſtitutione, & Chriſti voluntate, vel in ordinatione Eccleſiæ: neutrum autem dici poteſt cum fundamento probabili. Primum declaratur aliter diſtinguendo: nam, vel ſenſus eſt, Chriſtum Dominum impoſuiſſe diuinum præceptum omnibus Sacerdotibus applicandi hoc modo fructum ſacrificij, quoad aliquam D partem eius, & hoc eſt friuolum & gratis confictum; vbi eſt enim hoc præceptum? aut quo Scripturæ teſtimonio, quáve Patrum traditione, vel Eccleſiæ declaratione conſtat? aut quænam ſunt ſigna, vel coniecturæ illius? cùm totũ id, quod in Eccleſia fieri videmus, vel factum legimus, & ſit ab ipſa Eccleſia inſtitutum, & ſufficienter per ſolam impetrationem ſaluetur. Addo, interdum Eccleſiam contrarium ſtatuere circa aliquas perſonas, vt ſtatim dicam, quod non faceret, ſi derogaret diuino præcepto. Alius ſenſus eſſe poteſt, Chriſtum Dominum ſua authoritate, & voluntate applicaſſe hanc partem vniuerſæ Eccleſiæ independenter à voluntate miniſtri, quam- E uis reliquam partem huius fructus eis applicandam commiſerit. At hoc eiſdem rationibus refutandum eſt, quia non eſt minùs voluntarium, vnde qua facilitate dicitur, reiicitur. Eo vel maximè, quòd non eſt à Chriſto inſtitutum, vt omne ſacrificium neceſſariò offerri debeat, pro tota Eccleſia; quia neque ex vi inſtitutionis ſequitur, neque aliunde oſtendi poteſt diuinum ius, ſed ſolùm Eccleſiæ ordinatio: vnde ipſa etiam Eccleſia interdum excludit aliquos à participatione omnis fructus huius ſacrificij. Et deinde inquirendũ eſſet, quæ vel quanta ſit pars huius fructus, quæ ſic eſt implicata. Item, an ſit maior, quando ſunt plura membra capacia illius: & minor quando pauciora, vel, ſi ſemper eſt æqualis, quo plura ſunt huiuſmodi Eccleſiæ membra, eo minùs ſingulis obueniat cæteris paribus, quia illa portio non eſt infinita, quia non applicat totam Chriſti ſatisfactionem, neque eſt fructus quoad ſufficientiam, ſed quoad efficaciam, ſecundùm quam non poteſt eſſe aliquid infinitum. Eſt ergo finita: ergo diuiſa inter plures, cæteris paribus, erit minor in ſingulis, quod nec prædicti authores admittere volunt.

Vulgaris partitio fructus ſacrificij à Sacerdote applicabilis.

Non omnia Eccleſiæ membra fructus aliquid ex opere operato ſingulorũ ſacrificiorum ſortiũtur, nec tale quid Sacerdotes omnibus applicare tenētur diuino iure.

Secundum, ſcilicet, quòd, nec ex præcepto Eccleſiæ ſit talis obligatio, eiſdem ferè rationibus cum proportione applicatis oſtendi poteſt, quia nullibi eſt ſcriptum tale præceptum Eccleſiaſticum, nec ex Can. Miſſæ colligi poteſt; ibi enim ſolùm oratur pro omnibus in perſona Eccleſiæ, & ſimiliter generaliter offertur pro omnibus quoad impetrationem. Et idem ſumi poteſt ex Concil. Cabil. II. cap. 39. & habetur de conſecratio. diſtinct. 1. cap. *Viſum nobis eſt, vt in omnibus Miſſarum ſolemnibus defunctorum ſpiritus loco competenti Dominus deprecetur. Sicut enim nulla dies excipitur, qua non pro viuentibus, & pro quibuslibet neceſſitatibus Dominus deprecetur, ita nimirum nulla dies excipi debet quin pro animabus fideliũ preces Domino in Miſſarum ſolemnibus fundantur.* Ex quibus verbis poteſt ſumi noua coniectura, quia non omnibus animabus purgatorij applicatur ex omnibus ſacrificiis aliqua pars fructus ex opere operato, aliàs facillimo negotio omnes à purgatorio liberarentur. Imò etiam de viuis idem fieri poteſt argumentum, præſertim de his, qui in ſtatu gratiæ perdurant aliquamdiu: nam vix poterunt habere aliquem reatum pœnæ, ſi per omnes Miſſas aliquam remiſſionem pœnæ reciperent. Denique, vt Eccleſia poſſet hoc præcipere, deberet deſignare, quanta, vel quota pars effectus eſſet ſic applicanda pro vniuerſa Eccleſia. Hoc autem neque fecit, neque facilè fingi poteſt. Nulla ergo eſt talis obligatio in Sacerdotibus, ſed in eorum voluntate poſitum eſt, vt totum hunc fructum applicent, vel per ſpecialem, vel per generalem intentionem, prout eis libuerit, vel licuerit. Non eſt enim in hoc aliquod vniuerſale præceptum poſitum, ſed vnuſquiſque operari debet iuxta ſuam propriam & particularem obligationem, vel, ſi nullam habuerint, iuxta prudens & honeſtum arbitrium. Igitur prædicta diuiſio, vt in ea locum habeat aliquo modo ille fructus generaliſſimus, intelligenda eſt, vel de ſola impetratione, vel in communi & abſtractè de fructu, ſiue in rigore ex opere operato, ſiue per modum impetrationis eueniat, nec fortaſſe Scotus, & Gabriel aliud intenderunt, vt ex fundamentis & diſcurſu eorum colligi poteſt: occaſionem tamen errandi dederunt, quia interdum vocant hunc fructum ex opere operato, quia illa impetratio non fundatur in merito Sacerdotis offerentis, ſed in ſanctitate Eccleſiæ, & dignitate ipſiuſmet ſacrificij.

Item nec Eccleſiaſtico.

Cõc. Cab. II.

Diſtributio effectus huius ſacrificij in ſpecialiſſimũ, ſpeciale & generaliſſimum de impetratione intelligenda.

Tertiò inquiri poteſt, quid, ſi Sacerdos nulli applicet hunc fructum, vel ei applicet, qui non indiget vel non eſt capax? Soto, Corduba & alij, cenſent in eis caſibus & ſimilibus, ſeu quotieſcunque applicatus non habet effectum, reponi in theſauro Eccleſiæ, vel (vt meliùs loquamur) maneret in theſauro Eccleſiæ, quia fructus ille non eſt de voto comparatus, & à Deo acceptatus, ſed eſt pars aliqua infiniti fructus paſſionis Chriſti, qui iam totus eſt in theſauro Eccleſiæ, & in acceptatione diuina, & ideo quando efficaciter non applicatur, manet quidem in theſauro Eccleſiæ, nihil tamen illi theſauro additur ex vi talis ſacrificij, quod ſpectat ad fructum ſatisfactionis, de quo modò agimus, quia in illo ſacrificio, vt in perſona Chriſti fit, nulla eſt noua ſatisfactio, vt ſæpe

3. Quæſitum.

Quorundam opinio.

ſæpe dixi. Sicut, quando Baptiſmus, vel aliud ſacramentum priuatur ſuo effectu, nihil noui reponitur in theſauro Eccleſiæ, ſed ſolū impeditur, ne ex theſauro meritorum Chriſti aliquid conferatur ſuſcipienti ſacramentum. Niſi quis fortaſſe velit diſtinguere theſaurum Eccleſiæ à merito & ſatisfactione Chriſti quoad ſufficientiam, quatenus conſtat ſolùm ex ſatisfactionibus Sanctorum, & aliis, quæ ſpeciali titulo iam ſunt acquiſitæ ipſi Eccleſiæ, inter quas annumeret hanc partem ſatisfactionis reſpondentem ſacrificio ex opere operato: nam hoc ipſo, quòd Eccleſia per ſuum miniſtrum obtulit illud ſacrificium, videtur acquiſiuiſſe ſpeciale eius ad illam ſatisfactionem, atque hac ratione dici poſſet, quando non applicatur alicui, ſpecialiter reponi in theſauro Eccleſiæ. Quod probabiliter conſideratum eſt, parum tamē refert hoc vel illo modo loqui: nam res eadem eſt, nimirum, facta hypotheſi, quòd per nullam intentionem miniſtri formalem, vel virtualem ille fructus applicetur, ſacrificium carere actuali effectu, quia non eſt ſufficienter applicatum ad operandum. Addo tamen rariſſimè accidere poſſe caſum, in quo Sacerdos nulli applicet hunc fructum: nam ad hoc ſufficit intentio formalis, vel virtualis, nam ſi ad conficiendum ſacramentum, vel offerendum ipſum ſacrificium Deo, ſufficit virtualis intentio, multo magis ſufficiet ad applicandum fructum eius. Hæc autem virtualis intentio vix deeſſe poteſt: nam omnis Sacerdos, quando alteri non applicat ſacrificium, ſaltem habet virtualem intentionem fruendi fructu illius. Applicat ergo ſibi ipſi, vel ſi aliquo titulo obligatus ſit ad offerendum pro alio, etiam habet vnuſquiſque intentionem virtualem implendi obligationem ſuam, & ſimiliter in eo caſu, quo applicetur ſacrificium ei, qui non indiget, vel non eſt capax fructus illius, vnuſquiſque habet intentionem, vt, vel ad ſe redeat, vel animabus purgatorij, aut aliis indigentibus, applicetur. Itaque, ſi ſacerdotes mediocriter ſint inſtructi, & aliquam diligentiam in ſacrificando & offerendo adhibeant, vix eis prædictus caſus eueniet.

Si ante oblatū ſacrificium ipſius fructus nō applicetur nil poſt applicare iuuabit.

Quia verò impoſſibilis nō eſt, ſtatuamus ita accidiſſe, nunquid poterit poſtea ſacerdos applicare præteritum ſacrificium? Non enim defuere, qui ita ſenſerint, fortaſſe, quia ſacerdos, offerendo ſacrificium, acquiſiuit ius, & fecit quodammodo ſuam illam ſatisfactionem, & ideo videtur ſemper manere in poteſtate illius applicare illam. Sed hoc difficile creditu eſt, aliàs poſſet Sacerdos etiam ex inſtituto, & directa intentione ſuſpendere hunc effectum, & reſeruare illum, vt alio tempore fiat arbitrio ſuo, & conſequenter, ſi ipſe eſt in peccato, poteſt fructum ſeu applicationem eius ſuſpendere, donec ſit in gratia, vt poſſit, ſi velit, ſibi applicare, & idem poſſet reſpectu alterius. Item, qui non habet ſtipendiū, poſſet dicere ſacrum & reſeruare applicationem, & poſtea accepto ſtipendio ſatisfacere applicando ſacrificium priùs oblatum ei, qui poſtea ſtipendium dedit: hæc autem & ſimilia ſunt inaudita in Eccleſia & valde abſurda, vt latiùs tractat Cordub. lib. 5. de indulgentiis, q. 42. *Corduba.* Dicendum ergo eſt, quòd ſicut ſacramentum ſolùm eſt in poteſtate miniſtri pro tempore & momento, quo conficitur, & tunc habet effectum, qui non poteſt à miniſtro ſuſpendi; ita ſacrificium eſt ſub poteſtate & intentione miniſtri, quādiu offertur, & tunc debet applicari, & habere effectum, qui non debet ſuſpendi arbitrio, vel incuria miniſtri, & ideo ſi hac de cauſa ſemel careat effectu, iam non eſt in poteſtate miniſtri, applicare illud: quia non eſt inſtitutū, vt operetur, niſi dum fit ſeu exiſtit A ſuo modo, & ideo Sacerdos nullum acquiſiuit ius, vt applicet ad operandum ſacrificium iam præteritum.

Obiectioni reſpondetur.

Dices, quantum ad deprecationem poteſt aliquis applicare præterita ſacrificia. Ergo, & quantum ad ſatisfactionem ex opere operato. Reſpondetur, negando conſequentiam: nam quoad impetrationem ita poteſt applicari ſacrificium, ſicut præterita bona opera; manent enim in acceptatione diuina, & vt ſic poſſint iterum atque iterum Deo repræſentari, vt propter illa nos exaudiat, & idem eſt de ſacrificio, quia hic effectus, neque habet definitam quantitatem, nec certum tempus, nec ſpecialem promiſſionem, aut inſtitutionem, quæ omnia ſecus ſunt in effectu ex opere operato. Vnde addo, quando applicatio fit ad impetrandum, non propriè fieri ad B nouum effectum in eo ordine, niſi quatenus per nouam orationem & petitionem nouus effectus impetratur, & id quod in ſacrificio vel bono opere præterito quodammodo iam erat in virtute & quoad ſufficientiam applicatur ad efficaciam mediante oratione. Non eſt ergo ſimile de impetratione & effectu ex opere operato.

Conſectarium.

Ex dictis colligo, ſi Sacerdos applicet ſacrificium, referendo intentionem ſuam ad intentionem alterius hoc modo; Applico hanc Miſſam, cui Petrus applicuerit, tunc, ſi alius tempore oblationis conditionem impleuerit, & ſacrificium applicuerit, validam eſſe & ſufficientem applicationem: ſi autem C contingat, alterū non applicuiſſe alicui ſacrificium, tunc carere effectu ſuo. Quia cùm applicatio Sacerdotis fuerit, quaſi conditionata, & non inuenerit conditionem impletam, omnino inefficax redditur; ſicut in conficiendo ſacramento per intentionem conditionatem, ſi conditio non eſt poſita in re, quando materia & forma conſummantur, nihil fit, quia talis intentio nihil ponit in eſſe, & ideo inefficax redditur. Ita ergo eſt in præſenti propter eandem rationem, quamquam Cordub. lib. 1. quæſt. 4. dub. 5. oppoſitum ſentiat: dicens, iam Deo eſſe præſentem futuram voluntatem alterius, & ideo fructum ſacrificij ſtatim applicanti illi, cui Deus præuidet ab alio fore applicandum. Quòd ſi Deus præuideat nullam futuram applicationem alterius: tunc ait ſacrificium fruſtrari ſuo effectu, ſed certè primum D illud non fuit ab illo ſatis animaduerſum, alioqui pari ratione dicere poſſet, ſacramentum datum ſub conditione de futuro, ſi Petrus conſenſerit, ſtatim eſſe validum, ſi Deus præuidet, Petrum conſenſurū, quia iam reſpectu Dei intentio conditionata tranſit in abſolutam. Item deberet idem dicere de hac applicatione; Offero ſacrificium pro eo cui craſtina die applicuero, vel pro eo, qui daturus eſt mihi eleemoſynam, & de ſimilibus, quæ ſunt præter vſum Eccleſiæ, magnóſque abuſus parere poſſunt, ſi introducantur. Deus ergo, ſicut nec punit, nec præmio afficit, nec ita confert effectus ſacramentorum, aut E ſacrificij, ex his quæ præuidet futura, ſed iuxta præſentem hominis intentionem & diſpoſitionem: & ideo, ſi intentio, vt nunc eſt in homine, eſt conditionata, etiam quando conditio non eſt oppoſita abſolutè & ſecundùm ſe eſt inefficax, & ſuſpendit effectum, donec conditio re ipſa impleatur, ideóque nihil operatur, quicquid Deus præuideat.

Corduba refutatur opinio.

Dubium.

Supereſt dicendum de alia parte quæſtionis, ſcilicet, de priuatis offerentibus, an ſi pro aliis offerant fructum ſuum, illis proſit: nam Scotus & Gabriel ſuprà, agentes de illo fructu Sacerdotis, quem vocant ſpecialiſſimum, negant poſſe applicari aliis. Non videntur autem loqui de poteſtate ſimpliciter, ſed vt licitè, vel nō licitè fiat, nec loquuntur vniuerſaliter,

Scoti & Gab. opinio.

ſed cum limitatione, ſcilicet, quando ipſemet Sacerdos indiget tali fructu, quia eſſet contra ordinem charitatis alteri applicare: hæc enim ratio, ad ſummum probat, tunc non poſſe fieri licitè; non verò, quòd ſimpliciter non poſſet, aut quòd factum non teneret: interdum enim poteſt homo peccare donando quod ſuum eſt, & quòd nihilominus donatio ſit valida. Vnde etiam illa ratio nullo modo procedit in his, qui non indigent, quia tunc nihil facient contra ordinem charitatis. Hæc autem doctrina, ſi vera eſt, eadem ratione applicanda eſt cæteris priuatis offerentibus, quia, vt ſic, Sacerdos ſe habet vt priuatus offerens, ſicut ſuprà diximus. Quamquam (vt verum fatear, & Ledeſma priùs intellexit) authores prædicti ſolùm loqui videntur de fructu ex opere operantis; tamen in illo etiam procedit eadem ratio in aliis priuatis offerentibus, quæ in Sacerdote, vt per ſe conſtat: quocunque autem modo illa doctrina intelligatur, ſiue de fructu ex opere operato, ſiue ex opere operantis, non rectè probatur illa ratione Scoti. Quia hic fructus, de quo agimus, non eſt remiſſio alicuius culpæ, neque gradus aliquis ſanctitatis, gratiæ, aut gloriæ, ſed eſt ſatisfactio, vel remiſſio alicuius pœnæ: in huiuſmodi autem malis pœnæ non eſt contra charitatem propriam, quòd aliquis cedat iure ſuo, priuando ſe tali commodo, vt alteri benefaciat. Et hoc confirmat vſus omnium piorum; applicant enim ſatisfactiones ſuas pro animabus purgatorij, non quia exiſtiment, ſe illis non indigere, eſſet enim hæc arrogans cogitatio, ſed quia vel ſperant aliis modis ſibi interim prouideri poſſe, vel quia volunt aliis benefacere, etiam ſi aliquid amplius ipſi patiantur, vel certè, quia in hoc ipſo charitatis opere magis merentis & hoc bonum exiſtimant merito & ſatisfactioni eſſe præferendum. Aliis igitur abſolutè videtur poſſe priuatos offerentes hunc fructum aliis donare; quia in hoc non peccant, vt declaratum eſt, & alioqui facultas eis non deeſt. Nam ſuo modo ſunt domini illius ſatisfactionis: nam licèt ex opere operato detur, tamen reuera fit tam propria, ſicut illa, quæ eſt ex opere operantis. Sicut ergo hæc liberè poteſt alteri dari, ita & illa.

Dices fortaſſe, ſolis Sacerdotibus, quatenus operantur, vt miniſtri Chriſti, datam eſſe poteſtatem applicandi aliis fructum oblationis ſuæ, quia ſolùm miniſtri Chriſti vt ſic, conſtituti ſunt Diſpenſatores myſteriorum Dei, & ideo per ſolos illos poteſt conferri effectus ex opere operato. Sed cõtrà: nam, cùm Chriſtus conceſſerit ſingulis fidelibus fructum aliquem ex opere operato, ratione oblationis eorum, vt ab ipſis eſt: vnde conſtat negaſſe illis poteſtatem applicandi aliis talem fructum? Quamquam enim demus, talem fructum reſpectu alterius, non eſſe ex opere operato, eſſe tamen poterit per modum communicationis ſpiritualium bonorum: nam hi duo modi diuerſi ſunt; quando enim applicatio eſt ſimpliciter ex opere operato, non oportet, vt applicans ſit in gratia, ſicut antea de Sacerdote, vt ſic diximus; quando verò applicatio eſt ſolùm per modum communicationis, oportet vt iſte qui applicat, ſit in gratia: nam oportet, vt priùs ſibi ius acquirere poſſit, quod in alium transferat; vt autem acquirat tale ius, oportet, vt ſit in ſtatu gratiæ. Et in hunc modum explicata hæc opinio eſt probabilis.

Priuati offerentes portionem ex opere operato huius ſacrificij ſibi correſpondentem aliis applicare non valent.

Nihilominus cenſeo, contrarium eſſe probabilius, ſcilicet non poſſe huiuſmodi offerentes aliis applicare hunc fructum, quia in vniuerſum cenſeo omnem effectum ex opere operato eſſe proprium & perſonale beneficium, & quaſi priuilegium perſonæ conceſſum, quòd non poteſt ipſa in alium transferre, ſicut de indulgentia dicit D. Thom. in 4. diſt. 20. art. 5. quæſt. 3. ad 2. cum, cui conceditur, non poſſe fructum illius in alium transferre, niſi ſpeciali facultate in ipſamet indulgentia concedatur: idem ergo eſt de effectu ex opere operato, qui ſpecialiter conceſſus eſt in fauorem talis perſonæ, & hoc conſtat inductione in effectibus ſacramentorum; datur enim per Baptiſmum remiſſio totius pœnæ, neque eſt in poteſtate baptizati, aliqua parte eius ſeipſum priuare, vt eum alteri applicet, vt ſuprà tactum eſt. Idémque eſt in ſatisfactione ſacramentali, quæ in confeſſione imponitur, vt ſuo loco dicemus. Idem ergo dicere debemus de hoc effectu ſacrificij, quatenus perſonalis eſt; quia nulla eſt ſpecialis ratio ad exceptionem faciendam, nec ſufficiente aliqua authoritate conſtare poteſt.

SECTIO X.

Quæ ſint neceſſaria in eo, pro quo ſacrificium offertur, vt in eo habeat effectum ex opere operato.

QVid in offerentibus neceſſarium ſit, iam ſuprà diximus. In eo ergo, pro quo ſacrificium offertur, quatuor deſiderari poſſunt, vt effectum ex opere operato conſequatur, capacitas, ſtatus, diſpoſitio, indigentia, & de ſingulis pauca dicenda ſunt.

Quilibet non baptizatus incapax eſt effectus huius ſacrificij ex opere operato.

D. Thom. D. Auguſt. D. Chryſoſt.

Primò igitur requiritur capacitas, quam Baptiſmus confert: nam ſine charactere baptiſmi nullus eſt capax huius effectus, vt ſentit D. Thomas q. 79. art. 7. art. 2. cum Auguſt. de anima & eius origine, lib. 1. cap. 9. & idem ſumitur ex Chryſ. hom. 3. ad Philip. vbi dicit hoc ſacrificium non poſſe offerri pro catechumeno defuncto, quod verum eſſe non poteſt, niſi quoad effectum ex opere operato: nam quoad impetrationem etiam pro illo offerri poteſt. Et hoc ſenſu omnes Theologi cenſent, Baptiſmum, ſicut eſt ianua ad cætera ſacramenta, ita etiam eſſe ad hoc ſacrificium, ſcilicet, quoad effectum ex opere operato. Et hac etiam ratione ſpecialiter offert Eccleſia pro fidelibus, per quos baptizatos intelligit: nam illi ſunt propriè fideles in foro Eccleſiæ, qui per Baptiſmum fidem profeſſi ſunt, & hoc ſenſu intelliguntur illa verba Canonis; *Memento Domine famulorum famularúmque tuarum, qui nos præceſſerunt cum ſigno fidei*; ita enim ſolet Baptiſmus *ſignum*, vel, *ſigillum fidei appellari*. Item ſicut hoc ſacrificium viſibile eſt, ita viſibili Eccleſiæ eſt datum, vt pro ſe, ſuíſque membris illud offerat, eíſque ex opere operato proſit, ſed per Baptiſmum conſtituimur membra huius Eccleſiæ viſibilis; illi ergo tantùm, qui baptizati ſunt, ſunt capaces huius effectus ex opere operato. Item, illi ſoli poſſunt eſſe participes huius menſæ; prius enim generari debent quàm nutriri, & reconciliari priuſquam ad conuiuium amicorum admitti: ergo illi etiam ſoli ſunt capaces fructus ex opere operato, vt ſacrificium eſt. Patet conſequentia, quia eadem menſa eſt altare: vnde ad eoſdem ordinatur ſub vtraque ratione. Neque eſt veriſimile, Chriſtum pluribus promiſiſſe effectum ſacrificij, quàm ſacramenti. Neque aliqua probabili ratione vel authoritate poteſt in hoc differentia conſtitui. Eo vel maximè, quòd iuxta antiquiſſimam Eccleſiæ conſuetudinem, catechumeni non permittuntur adeſſe myſteriis ex quo incipit fieri oblatio ſacrificij; ſemper ergo exiſtimati ſunt incapaces effectus huius ſacrificij ex opere operato: alias cur prohiberentur adeſſe, & cum aliis offerre? Atque hinc facilè ſoluitur obiectio, ſi quis dicat catechumenum eſſe poſſe membrum viuum Chriſti, & capacem remiſſionis pœnæ.

Occurritur ſcrupulo.

Reſpon

Reſpondetur enim, hoc non ſatis eſſe, vt eam poſſit conſequi ex opere operato per hoc ſacrificium; quia hoc remedium ſpeciale, datum eſt Eccleſiæ, pro his, qui in Chriſto ſunt regenerati, ſicut & cætera omnia, quæ habere poſſunt effectum ex opere operato.

Solus viator huius fructus ex opere operato capax eſt.

Secundò requiritur ſtatus viatoris: nam, ſi iam ſit in termino vltimo beatitudinis, vel damnationis, vel non indiget, vel frui non poteſt hoc fructu ſacrificij, vt ex diſput. 77. conſtat. Difficultas verò eſt de ſtatu, quaſi medio, ſcilicet, animarum purgatorij.

Dubium.

Soto. Cano. Corduba.

Multi enim negant hoc ſacrificium habere infallibiliter effectum in his animabus, vt Soto, diſt. 13. q. 2. art. 1. Cano lib. 12. de locis, 13. ad 9. Cordub. lib. 1. q. 3. opin. 4. Hinc autem neceſſariò ſequitur illum effectum non eſſe ex opere operato; quia talis effectus eſt infallibilis, in eo, qui nõ ponit obicem, ſed in animabus purgatorij non poteſt eſſe obex: ergo ex hoc capite non poteſt in eis impediri effectus; ergo, ſi deficere interdum poteſt, ſolùm eſt, quia non eſt ex opere operato. Ratio verò reddi poteſt, quia illæ animæ iam non ſunt membra Eccleſiæ viſibilis: ergo nec ſunt in ſtatu, in quo poſſit ex opere operato prodeſſe ſacrificium viſibile, ſicut nec viſibilia ſacramenta eis vtilia eſſe poſſunt. Secundò, illæ animæ non ſunt in ſtatu ſatisfaciendi, ſed ſatis patiendi; ergo neque vlla ſatisfactio eis iam prodeſſe poteſt, ſaltem ex certa lege, & promiſſione. Tertiò, propter hanc cauſam alia ſuffragia Eccleſiæ, & indulgentiæ non applicantur eis infallibiliter, ſed per modum ſuffragij (vt aiunt) vt Deus de congruo acceptet & applicet illa, quod ſignificat Auguſt. lib. de cura pro mort. agenda, cap. 1. & in Enchir. cap. 19. Ergo idem erit in præſente: nam eſt eadem ratio, & quotieſcunque Sancti loquuntur de oblatione huius ſacrificij pro defunctis, explicant illam per modum deprecationis, & ſuffragij.

In purgatorio animæ detenta capaces fructus ex opere operato huius ſacrificij, vtpote qua aliqualiter ſint viatrices.

D.Thom. Albert.Mag. Durand. Petr.Soto. Lindan. Ruard. Hoſius. Aiala. Bellarm. Couar. Nauar.

Nihilominus contraria ſententia, ſicut magis pia ita & probabilior eſt, itaque cùm dicimus, ſtatum viatoris requiri ad hunc effectum, comprehendimus ſtatum purgatorij: nam quatenus, qui illic ſunt, ad vltimum terminum nondum peruenerunt, aliqua ſaltem ex parte viatores ſunt, maximè quoad remiſſionem pœnarum, vel etiam culparum venialium obtinendam. Eſt autem hæc opinio expreſſa D.Thom. in 4. diſt. 45. quæſt. 2. art. 3. ad 3. ſignificat eam Albert. Mag. art. 2. ad 6. Durand. diſt. 12. quæſt. 4. multi recentiores, Petrus Soto lect. 7. de Euchar. Lindan. lib. 4. Panopl. cap. 51. Ruard. art. 16. Hoſius in Confeſſ. cap. 41. Aiala de trad. part. 3. Bellarm. lib. 2. de purg. cap. 8. qui generatim de ſuffragiis cenſet infallibiliter applicari, quod etiam tenent Couar. in cap. Alma mater, par. 1. §. 5. num. 11. & Nauar. in cap. in Leuit. notab. 22. Ex hoc autem neceſſariò ſequitur, idem à fortiori dicendum eſſe de hoc ſacrificio: nam, vt Conc. Trident. dicit, ſeſſ. 25. cap. 1. inter ſuffragia ſacrificium Miſſæ maximè prodeſt defunctis; ergo, ſi alia proſunt infallibiliter, hoc multo magis, vel quamuis aliis operibus hoc negetur, non eſſet negandum huic ſacrificio, propter excellentiam eius. Accedit, quòd Trid. ſeſſ. 22. cap. 1. eodem modo dicit, ſacrificium hoc offerri pro viuis & defunctis, & eodem modo loquuntur Cyrill. Hieroſol. catech. 5. myſtag. & Chryſoſt. hom. 69. ad populum. Multúmque fauet dictum eiuſdem Chryſoſt. homil. 3. ad Philippenſ. quod ſumi etiam poteſt ex Auguſt. libro 1. de Origine animæ, capite nono, hoc ſacrificium non poſſe offerri pro Catechumenis defunctis, ſicut poteſt pro baptizatis: nam, vt ſuprà dicebam, hoc neceſſariò intelligendum eſt quoad effectum ex opere operato; ergo operatur hoc modo in baptizatis iam defunctis: nam per modum impetrationis etiam in Catechumenis operari poteſt. Præterea in forma Sacerdotij æqualiter dicitur; *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium pro viuis & defunctis.* Ergo veriſimile eſt, hanc poteſtatem eſſe æquè efficacem circa vtroſque. Ex his ergo omnibus ſufficiens habemus fundamentum, vt credamus, Chriſtum ita inſtituiſſe huius ſacrificij efficaciam, in quo tota hæc res poſita eſt, quia ſine tali inſtitutione certum eſt, non poſſe ſacrificium per ſe habere hanc efficacitatem. Neque item eſt dubium, quin ex inſtitutione Chriſti potuerit illam habere. Neque etiam eſt vlla ratio, ob quam animæ purgatorij fuerint ab hoc effectu excludendæ, vt patebit facilè ex reſponſionibus argumentorum.

Conc. Trid.

Cyrill. Hier. Chryſoſt.

Auguſt.

Ad primum enim reſpondetur, quòd illæ animæ eo modo, quo viatrices ſunt, pertinent ad Eccleſiam militantem, nondum enim triumphant. Vnde aliquo modo poſſunt ligari vel abſolui, & cum eis habemus quandam ſpiritualium bonorum communicationem: hoc ergo ſatis eſt, vt ſint capaces effectus huius ſacrificij ex opere operato, quod excellentiam legis gratiæ non parum commendat; habet enim remedia, quibus non ſolùm viuentibus, ſed etiam fidelibus defunctis indigentibus efficaciter ſubueniri poſſit. Vnde non eſt ſimilis ratio de ſacramentis. Primò quidem propter diuerſum finem, ſacramenta enim ordinata ſunt ad gratiam conferendam; ſacrificium autem ad pœnas peccatorum tollendas: at verò animæ purgatorij non ſunt capaces augmenti gratiæ; abſolui autem poſſunt à reatu pœnæ. Deinde ratione modi efficiendi, ſeu applicandi effectum: nam ſacramentum applicatur per aliquam actionem circa corpus, & ideo non operatur, niſi in anima vnita corpori; ſacrificium verò operatur ſolùm per quandam extrinſecam ordinationem ſeu relationem, quæ terminari poteſt ad animam etiam à corpore ſeparatam.

Ad ſecundum negatur conſequentia: nam, licèt animæ illæ non ſint in ſtatu, in quo poſſint per ſe ſatisfacere, ſunt tamen in ſtatu, in quo poſſunt frui aliorum ſatisfactionibus, præſertim Chriſti.

Ad tertium iam dictum eſt, antecedens eſſe dubium, & conſequentiam inualidam.

Tertiò requiritur diſpoſitio; de qua non omnes eodem modo ſentiunt: nam qui exiſtimant, pœnam debitam ex prioribus peccatis remiſſis, poſſe in ſtatu peccati mortalis remitti, conſequenter dicunt, id poſſe fieri per oblationem huius ſacrificij. Vnde fit, iuxta opinionem hanc, nullam diſpoſitionem requiri ad hunc effectum in eo, pro quo ſacrificium offertur: nam etiam ſi ſit in peccato mortali habituali, conſequetur illum. Idem autem erit dicendum, etiam ſi ſit in peccato actuali; quia, ſi indignitas perſonæ non obeſt, actuale peccatum non addit ſpecialem repugnantiam. Ita ſentit in generali Nauarrus cum Soto & aliis in capite primo, num. 45. de Pœnitentia, diſtinctione ſexta, & in ſpeciali de hoc ſacrificio libro de Oratione, capite decimo nono, numero 73. Nihilominus tamen dicendum eſt, vt hoc ſacrificium efficaciter operetur, poſtulare in eo, pro quo offertur, gratiam gratum facientem, vt neceſſariam diſpoſitionem. Ita diuus Thomas, quæſtione ſeptuageſima nona, articulo ſeptimo, ad ſecundum, & omnes diſcipuli eius. Generale fundamentum eſt, quia is, qui eſt in peccato mortali, non eſt capax ſatisfactionis pro pœna temporali; imò nec ſatispaſſionis. Quod fundamentum in ſequenti tomo ex profeſſo tractandum eſt: nunc ſatis eſt dicere,

cere, hæc eſſe beneficia amicorum, neque eſſe rationem vllam, ob quam ad inimicos extendantur.

Præter habitualem gratiã nulla neceſſaria diſpoſitio eſt ad percipiendum fructum Euchariſtici ſacrificij ex opere operato.

Tria verò ſuperſunt circa hoc declaranda. Primum eſt, an præter diſpoſitionem gratiæ habitualis requiratur aliqua alia (ſuppoſito etiam charactere baptiſmali) in eo, qui recepturus eſt hunc effectum. Reſpondetur, nullam aliam diſpoſitionem requiri. Probatur, quia, vel illa eſt habitualis, vel actualis. Non primum, vt per ſe conſtat, quia cum gratia habituali comprehendimus omnes virtutes & dona, quæ illam comitantur, præter quæ nihil habituale ad ſalutem requiritur. Nec etiam ſecundum, quia non eſt neceſſaria actualis deuotio, neque aliquis bonus affectus, quia etiam ad effectum ſacramenti, hoc non eſt per ſe neceſſarium: ergo multo minus erit ad hunc effectum, imò nec actualis aliqua conſideratio neceſſaria eſt: nam etiam ſi contingat, alium nihil ſcire, nec cogitare de oblatione ſacrificij pro ipſo facta, vel etiam ſi ſit dormiens, quando illi applicatur effectus, dabitur illi, ſi in gratia ſit. Sicut etiam contingit in communicatione ſatisfactionis ex opere operantis: nam, ſi ego applico alteri ſatisfactionem meam, ipſo nihil ſciente, reuera Deus illam acceptat, & remittit alteri pœnam. Ratio autem huius eſt ſumenda ex modo, quo hic effectus applicatur; non enim fit per aliquam actionem recipientis, ſed ſolùm per intentionem & quaſi extrinſecam donationem alterius. Item, quia hæc diſpoſitio, neque eſt neceſſaria ex parte ſacrificij (nam ille, pro quo fit oblatio, nullo modo ad ſacrificium concurrit) neque etiã ex parte ipſius effectus, quia, cùm ſit ſola remiſſio pœnæ, non requirit ſpecialem præparationem ex parte hominis. Dices ſaltem requirere conſenſum eius, & voluntatem acceptandi tale beneficium. Reſpondetur, ſufficere virtualem & impetratiuam, quæ nulli deeſt; vnuſquiſque enim cupit à pœnis liberari, & libenter hoc beneficium remiſſionis acceptat, ſicut enim pœna eſt veluti intrinſecè ſeu ex natura ſua inuoluntaria; ita è contrario remiſſio pœnæ voluntaria cenſetur, ſaltem virtualiter & implicitè, & hoc ſatis eſt ad hunc effectum. Vnde alteriùs addo, non requiri etiam carentiam omnis actualis peccati venialis: nam etiam ille, qui actu eſt peccans venialiter, poteſt conſequi hunc effectum, quia non habet oppoſitionem cum illo, reſpectu pœnæ relictæ ex alia culpa remiſſa; non verò reſpectu pœnæ quæ debetur propter culpam ipſam, quæ actu committitur: nam illa non poteſt ante culpam remitti, & ideo reſpectu illius dici poteſt obex talis culpa; non verò reſpectu alterius, quia, ſicut poteſt vna culpa venialis ſine alia tolli; ita multo magis poteſt tolli pœna relicta ex prioribus peccatis ſine veniali culpa; ſecus verò eſt de peccato mortali actuali, quia hoc ſecum non compatitur habitualem gratiam.

Veniale actuale peccatum non impedit huius fructus perceptionem quoad pœnam pro aliis debitam.

Secundò inquiri poteſt, an hic effectus ſit maior cæteris paribus, in eo, qui melius eſt per gratiam diſpoſitus, vel per maiorem deuotionem. Diuus Thomas enim dicta quæſtione 79. articulo quinto, abſolutè dicit, hanc oblationem eſſe ſatisfactoriam illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus, ſecundùm quantitatem ſuæ deuotionis, & ita etiam ſentiunt Soto lib. 8. de Iuſtitia, q. 2. art. 2. & Syluest. verb. Miſſ. q. 9. & ratio eſſe poteſt, quia, ſi diſpoſitio requiritur ad effectum: ergo & melior diſpoſitio conducit ad meliorem effectum. Ita enim ſuprà de offerentib. argumentabamur, & de ſacramentis, eorúmque effectibus eodem modo ratiocinati ſumus. Et generale principium eſt, quia cauſa perfectiùs operatur in ſubiecto meliùs diſpoſito.

Suppoſita in ſubiecto capacitate huius fructus quantitas ex applicantis intentione eſt ſumenda. Caietan. Durand. D. Thom.

Nihilominus cenſeo, non eſſe ſumendam ex hoc capite quantitatem ſeu variationem huius effectus. Ita tenet Caietanus tomo tertio, Opuſcul. tractatu tertio, quæſtione ſecunda, & idem ſentit Durandus in 2. diſtinctione 45. quæſtione tertia, numero 7. & 8. & diuus Thomas ibi, quæſtione ſecunda, articulo tertio, quæſtiuncula 1. dicit, ſuffragium, quod alicui prodeſt ex applicatione alterius, totum pendere ex intentione applicantis, ita, vt remoto impedimento, tantum applicetur, quantum ipſe vult. Ex quibus verbis (quæ veriſſima ſunt) ſumenda eſt in præſenti ratio: nam hic effectus reſpectu eius, pro quo offertur, vt ſic, totus pendet ex intentione Sacerdotis applicantis. Ergo tantus eſt, quantum eſſe vult applicans. Neque in hoc pendet ex diſpoſitione alterius, niſi quoad hoc ſolum, vt obex non ponatur. Vnde, quoad hoc non eſt eadem ratio de offerentibus vt ſic, quia effectus illis reſpondens, non pendet ſolùm ex intentione alterius, neque extrinſecus (vt ſic dicam) ab illa prouenit, ſed in propria actione & oblatione fundatur, quam melior diſpoſitio facit moraliter meliorem, & acceptiorem Deo. Atque eadem ratio differentiæ eſt de effectibus ſacramentorum, quia non pendent in actione ſua ex intentione alterius, ſed veluti naturaliter agunt iuxta diſpoſitionem ſuſcipientis. Denique non eſt ſimile de aliis cauſis, quæ per ſe agunt iuxta diſpoſitionem paſſi: nam in præſenti hæc cauſalitas ſolùm eſt moralis per modum cuiuſdam donationis, quæ tanta eſt, quantam vult is, qui donat, neque aliud ex parte recipientis requirit, niſi capacitatem abſque impedimento. Vnde poteſt retorqueri argumentum: nam quando diſpoſitio ſolùm requiritur, vt remouens prohibens, nihil ad effectum refert, quòd diſpoſitio ſit maior vel minor, dummodo quælibet illarum totum impedimentum auferat: ſic autem eſt in præſenti: nam quælibet gratia, etiam minima, aufert totum impedimentum inimicitiæ diuinæ, & ad hoc ſolum neceſſaria eſt, vt ſatis conſtat ex dictis. Oſtendimus enim, actualem diſpoſitionem per ſe hîc non concurrere; quia neque effectus eſt talis, vt illam poſtulat, nec modus recipiendi illum, quia non eſt per aliquem concurſum ipſius recipientis: maior tamen, vel minor intenſio gratiæ habitualis, etiam eſt impertinẽs ad hunc effectum, vt Soto ipſe fatetur; quia quicunque eſt in gratia, eſt capax remiſſionis pœnæ neque aliquid hoc amplius ad hoc confert maior intenſio gratiæ.

Præterea declaratur res tota in hunc modũ, quia effectus reſpondens oblationi Sacerdotis vt ſic, determinatus eſt ex inſtitutione, ſempérque eſt in ſe omnino æqualis, quia non habet, vnde varietur, cùm non pendeat ex diſpoſitione Sacerdotis, neque ex illa augeatur, vel minuatur, vt ſuprà oſtenſum eſt. Rurſus hic effectus applicatur, vt diximus, per intentionem Sacerdotis, quæ in hoc eſt libera, per ſe loquendo, & poteſt totum effectum applicare, cui voluerit. Vnde, ſi totum applicet Petro, ille conſequetur totum, etiam ſi ſit minus ſanctus, quàm reliqui omnes; ſi verò applicet Petro & Paulo, & velit æqualiter inter eos diuidi, ita fiet, etiam ſi illi ſint inæqualiter ſancti, quia in hac applicatione Sacerdos habet liberam poteſtatem; ergo effectus ſacrificij non variatur ex varia diſpoſitione eorum, pro quibus offertur. Quòd ſi interdum velit Sacerdos, vt effectus diſtribuatur inter plures, iuxta eorum dignitatem in genere gratiæ, tunc ita quidem fiet, non tamen ex vi inæqualis diſpoſitionis, ſed ex vi intenſionis & voluntatis applicantis. Sicut contingit

tingit in applicatione ſatisfactionis ex opete operantis, quæ datur, vel diſtribuitur iuxta voluntatem applicantis, dummodo alij ſint capaces, id eſt, non ſint in mortali peccato. Quòd autem ſint magis, vel minùs ſancti, nihil refert ad hunc effectum, qui per ſe pendet ſolùm ex donatione alterius. Ad rationes igitur in contrarium iam reſponſum eſt: diuus Thomas autem, cùm diſiunctiuè loquatur, poſſe ſufficienter de offerentibus intelligi, vel, ſi de vtriſque intelligatur, non oportet, vt eodem modo vtriſque conueniat, ſed cum proportione: nam in offerentibus prærequiritur talis diſpoſitio ratione oblationis. In his verò, pro quibus offertur, ſolùm quatenus neceſſaria eſſe poteſt ad remouendum impedimentum.

Quæſitum.

Tertiò inquiri poteſt, an hic effectus detur, recedente fictione, quando per obicem fuit impeditus. Nauarr. enim ſuprà docet, ſi hoc ſacrificium offeratur pro homine exiſtente in peccato mortali, qui non habeat reatum alterius pœnæ temporalis, quæ poſſet ſtatim remitti (vt ipſe putat) poſtea, remiſſa illa culpa mortali, remitti ratione ſacrificij præteriti pœnam aliquam temporalem, cuius reatus alioqui maneret, poſt remiſſam culpam. Sed hanc ſententiam exiſtimo falſam. Primò, quia nullum habet fundamentum, & alioqui non eſt rationi conſentaneum, vt ei, qui in peccato mortali perdurat, iam ſit, quantum eſt ex parte acceptationis diuinæ, remiſſa pœna temporalis, tali peccato debita, veluti ſub ea conditione: ſi aliquando talis culpæ veniam conſequatur. Secundò, quia ſuprà dixi, ſola illa ſacramenta habere effectum, recedente fictione, quæ iterari non poſſunt, & ideo habent neceſſitatem aliquam, ſed hoc ſacrificium iterari facillimè poteſt, & nulla eſt neceſſitas huiuſmodi priuilegij; ergo non eſt gratis & ſine fundamento aſſerendum in fauorem hominis, qui in ſuo peccato perdurat. Tertiò, quia hoc ſacrificium oblatum pro iuſto tunc non indigente ſatisfactione, non acceptatur, & quaſi conſeruatur illi, vt quando poſtea indiguerit, recipiat fructum illius, vt iam dicam; ergo multo minùs acceptabitur illo modo reſpectu peccatoris. Non igitur redit poſtea hic effectus, ſed manet in theſauro Eccleſiæ, vt ſuprà declaratum eſt.

Cui applicatus eſt talis fructus dum obicem illi opponebat, obice remoto nihil illius conſequitur.

Quartò requiritur indigentia ad hunc effectum ſacrificij ex opere operato, id eſt, vt is, pro quo offertur, habeat aliquem reatum pœnæ temporalis relictum ex culpa remiſſa: nam, ſi culpa nondum eſt remiſſa, vt iam dictum eſt, illam impedire remiſſionem pœnæ propter ipſam culpam: ſi autem eſt plenè facta remiſſio quoad totum reatum pœnæ, nihil ſupereſt per hoc ſacrificium agendum. Sicut in naturalibus, vt agens agat poſitiuè, neceſſe eſt ſupponat aliquam priuationem, & vt agat priuatiuè, id eſt, expellendo, neceſſe eſt, vt ſupponat aliquid formæ in ſubiecto, quia ſi tota eſt expulſa, nihil illi ſupereſt agendum. Et ob hanc rationem, nihil potuit hoc ſacrificium ex opere operato conferre beatiſſimæ Virgini; & idem eſt de quocunque iuſto pro eo tempore (ſi tamen aliquod eſt) in quo nullum habet reatum temporalis pœnæ. Sed quæri poteſt, an in eo caſu maneat talis fructus in acceptione diuina applicatus tali iuſto, vt, quando poſtea illo indiguerit, eo fruatur. Reſpondetur, minimè ita applicari ſeu acceptari; non eſt enim conueniens prouidentiæ modus, vt ante commiſſam culpam, ſit iam veluti ſatisfactum pro pœna, aliàs quodammodo poſſet poſtea impune peccare, nec culpa poſtea commiſſa facere propriè dignum pœna, quia inueniret iam ſolutam. Item, ſi quis recipiat ſacramentum

Quem reatus temporalis pœna non tenet, ei huius fructus portio non reſpondet.

A Pœnitentiæ cum tali modo & diſpoſitione, vt de ſe ſufficiat ad tollendum reatum pœnæ vt centum, & in tali homine non ſit niſi reatus pœnæ, vt quinquaginta, non propterea reſeruatur in poſterum ille effectus, vt ex peccatis poſtea committendis veluti compleatur. Similiter in ſatisfactionibus ex opere operantis, ſi quis iuſtus eo die, quo nihil debet, actus pœnitentiæ faciat, non reſeruatur illi talis ſatisfactio pro peccatis, quæ poſtea committit: ergo multo minùs id fiet in effectu huius ſacrificij. Vnde in eo caſu dicunt aliqui ſacrificium quidem non operari in eo, qui non indiget: neque etiam effectum eius manere ſuſpenſum, aut prorſus amitti, ſed dari aliis qui indigent, ex diuina pietate, & B mutua hominum charitate. Ita diuus Thomas in 4. diſtinctione 45. ſeu in additionibus, quæſt. 71. art. 14. ad tertium.

Addendum verò eſt, neceſſariam eſſe applicationem ſeu intentionem offerentis, ita vt ipſemet velit, vt ſi Petrus, pro quo ſacrificium offert, illo non indiget, fructus eius applicetur aliis indigentibus, ſiue in particulari eos deſignet, ſiue tantùm in communi: nam, ſi hoc non faciat, & intentio eius ſiſtat in ſola illa perſona, quæ non indiget, fructus ſacrificij non manet applicatus, & ideo nulli dabitur, ſed in theſauro Eccleſiæ manebit, iuxta principia poſita. Quapropter prudens conſilium eſt, ſemper habere C prædictam intentionem, imò hic eſt optimus modus offerendi, pro aliquo ſacrificium, ſecunda intentione, vt vocant.

SECTIO XI.

Vtrùm effectus huius ſacrificij ſit infinitus intenſiuè.

HÆc quæſtio eſt celebris & valde controuerſa, quamuis ſine cauſa, vt opinor. Sunt ergo duæ oppoſitæ ſententiæ. Prima affirmat, hunc effectum eſſe infinitum intenſiuè. Hanc tenet Caietanus ſuprà quæſtione 70. articulo 5. vbi hoc ſenſu dicit, vnam miſſam eſſe valoris infiniti, & ideo ex ſui quan- D titate ſufficere ad ſatisfaciendum pro pœnis omnium peccatorum, tam viuentium quàm mortuorum. Idem tenet idem Caietanus tomo 2. Opuſcul. tractatu 3. quæſtione ſecunda, Sylueſter, verbo, Miſſa, primo, quæſtione 9. Viguerius in inſtitut. capitulo 16. §. 2. Cano libro 12. de locis, cap. 13. ad 10. Ruardus articulo 16. §. 2. inclinat Soto in 4. diſtinctione 11. quæſtione 2. articulo 5. diſtinctione 14. quæſtione 2. articulo 2. tractans, quod priùs docuerat, fortaſſe melius. Fundamentum eſt, quia hoc ſacrificium eſt infinitum ex parte rei oblatæ, & non eſt minùs infinitum ex parte offerentis, quia, licèt Sacerdos videatur perſona finita, tamen non offert in ſua, ſed in Chriſti perſona, & eſt veluti æquiualenter Chriſtus, qui eſt principalis offerens; ergo eſt tam infiniti valoris, ſicut ſacrificium Crucis, & nihil minus habet, E quàm illud, vt Chryſoſtomus intulit, homilia 2. ſuper ad Timot. Denique eſt hoc ſacrificium infinitum in repræſentando, & continendo virtutem paſſionis Chriſti, quia virtus inſtrumenti tanta eſt, quanta principalis agentis, imò eſt eadem, cùm inſtrumentum non operetur, niſi in virtute principalis agentis. Hoc autem ſacrificium eſt veluti organum continens in ſe totam virtutem ſacrificij Crucis, vt ſumitur ex Concilio Tridentino, ſeſſione vigeſima ſecunda, capite primo.

1 Opinio. Caietan. Sylueſt. Viguerius. Cano. Ruard. Soto.

Secunda opinio negat, ſacrificium hoc habere valorem vel effectum infinitum intenſiuè. Tenet expreſsè diuus Thomas, in 4. diſt. 45. quæſt. 2. articul. 4. quæſtiunc. 3. ad 2. Bonauent. ibi, articulo 2. quæſt. 3. ad

2. Opinio. D. Thom. Bonauent.

Richard. Paludan. Durand. Maior. Scotus. Gabr. Soto. Couar.

ad vltimum. Richard. art. 2. quæſtione 3. Paludanus quæſt. 2. Durandus, quæſt. 3. Maior, quæſt. 2. Scotus quodlib. 20. Gabriel lect. 26. & 27. in Cano. Soto lib. 9. de Iuſt. quæſt. 2. Couarruuias, qui alios refert in cap. Alma mater, 1. part. §. 5. numero. 5. & ſequentibus. Fundamentum horum authorum fuiſſe videtur, quia licèt res oblata in hoc ſacrificio ſit infinita, tamen oblatio ipſa, in qua eſſentia ſacrificij conſiſtit, finita eſt, & ab offerente finito, qualis eſt Sacerdos, quod videtur etiam inſinuaſſe D. Thom. ſuprà quæſtione 79. art. 5. dicens; *In ſatisfactione magis attenditur affectus offerentis, quàm quantitas oblationis*, per quantitatem autem oblationis intelligit quantitatem rei oblatæ, & patet exemplo, quod ſtatim ſubiungit, dicens; *Vnde & Dominus dicit, Lucæ 22. de vidua, quæ obtulit duo æra, quòd plus omnibus miſit.* In eodem igitur ſenſu addit diuus Thomas; *Quamuis ergo hæc oblatio ex ſui quantitate* (id eſt, ex parte rei oblatæ) *ſufficiat ad faciendum pro omni pœna, tamen ſit ſatisfactoria illis pro quibus offertur, vel etiam offerentibus ſecundùm quantitatem ſuæ deuotionis, & non pro tota pœna*; ac ſi diceret, quia actio offerendi finita eſt, limitatum habere effectum.

Diſtinctio valoris ab effectu.

Vt & rem explicemus, & ſimul conſtet, quid ſentiendum ſit de relatis opinionibus, primùm omnium diſtinguere oportet in hac oblatione, valorem operis ab effectu. Valor enim ſignificare videtur dignitatem moralem, quam oblatio habet, vt ea ſufficere poſſit ad meritum, ſatisfactionem, vel impetrationem, ſi iuxta diuinam ordinationem ad aliquid horum referatur: effectus autem eſt id, quod de facto datur, vel dari poteſt, iuxta Chriſti inſtitutionem, ob talem oblationem; loquimur enim de effectu ex opere operato. Vnde etiamſi conſideramus ſacrificium, vt eſt à Chriſto offerente, & à Sacerdote, vt gerente perſonam eius; hæc enim duo moraliter pro eodem reputantur: ſi autem conſideretur hoc ſacrificium, vt eſt ab Eccleſia, ſic etiam poteſt in eo conſiderari valor, ſaltem ad impetrandum & effectus inde proueniens; vt verò eſt à priuatis perſonis, ſic etiam poteſt in eo conſiderari valor ex opere operantis, & effectus illi correſpondens.

Huius ſacrificij valor, vt à ſummo Sacerdote Chriſto offertur infinitus eſt, tamen nullum meritum vel ſatisfactio, ſed impetratio ſola eſt in ipſo.

Dico ergo primò; Hoc ſacrificium ſecundùm ſe & prout à ſuo principali offerente offertur, eſt infinitum in ratione ſacrificij, atque adeò infinitum habet valorem, ratione cuius, ſi cætera neceſſaria concurrerent, poſſet eſſe infinitè meritorium, & ſatisfactorium; de facto tamen nulla eſt in eo ſatisfactio, nullúmve meritum, vt eſt opus Chriſti, ſed ſola impetratio. Hanc concluſionem, maximè quoad priorem partem, probat fundamentum primæ ſententiæ, quia in hoc ſacrificium, non ſolùm ex parte rei oblatæ, ſed etiam ex parte offerentis infinitum eſt, quod non ſatis videntur conſideraſſe aliqui ex authoribus citatis in ſecunda opinione: nam, licèt hoc ſacrificium immediatè offeratur per os, & manus Sacerdotis; tamen reuera Chriſtus eſt, qui per illum offert, vel actualiter, vt ſuprà declaraui (quod non parum declarat & exaggerat dignitatem huius ſacrificij) vel certè myſticè ſeu repræſentatiuè, quod in rigore etiam ſatis eſſet ad infinitatem in genere ſacrificij, ſaltem in ordine ad impetrationem. Quod ita declaro, quia quando Sacerdos offert hoc ſacrificium, Pater æternus intuens donum illud, non ſiſtit in Sacerdote, ſed in illo reſpicit perſonam filij ſui, quem repræſentat, & ideo acceptat illam puriſſimam oblationem, vt ſummè gratam & acceptabilem ſibi. Ergo ſub hac ratione ſacrificium hoc habet infinitatem quandam in genere ſacrificij, non tantùm ex parte rei oblatæ, ſed etiam ex

A parte offerentis, non minus quàm habuit ſacrificiũ, quod Chriſtus per ſe obtulit in cœna: nam eſt prorſus idem & eiuſdem dignitatis. Nam, quòd nunc interueniat miniſterium Sacerdotis, eſt quidpiam valde materiale, quod non diminuit moralem æſtimationem, ſeu valorem oblationis. Et confirmatur: nam hac ratione verba conſecrationis prolata à Sacerdote, non ſunt minus efficacia ad myſterium perficiendum, quàm fuêre à Chriſto prolata, quia licèt Sacerdos non ſit realiter Chriſtus, tamen myſticè eſt Chriſtus, in cuius perſona loquitur, & verè profert eadem verba, quæ Chriſtus protulit; ergo & oblatio, quatenus ab illo eſt, ſub hac ratione eſt æquè di-

B gna, & eiuſdem valoris. Atque hinc ſequitur (quod in altera parte concluſionis dicebatur) oblationem hanc, ſi cætera neceſſaria concurrant, ex parte ſua ſufficere ad infinitum meritum & ſatisfactionem; addita enim illa conditionali eſt res euidenter conſequens ex priori parte, quia ex parte oblationis, nihil amplius deſiderari poteſt, quàm infinita dignitas & valor. Tamen ex defectu illius conditionis ſit (quod tertio loco dicebamus) de facto nullam eſſe nouam ſatisfactionem, vel meritum in hoc ſacrificio, vt eſt à Chriſto. Nam ſi conſideremus Chriſtum, vt nunc per proprium actum ſuæ voluntatis & intellectus offerentem ſimul cum Sacerdote, & per ipſum, ſic actio Chriſti ſolùm ratione ſtatus per-

C ſonæ eſt incapax noui meriti, vel ſatisfactionis, quia iam Chriſtus eſt extra ſtatum merendi, vel ſatisfaciendi pro nobis, quod eſt certiſſimum, neque ab vllo Catholico negari poteſt; iam enim Chriſtus noſtram redemptionem conſummauit. Si verò conſideretur illa oblatio præcisè, vt eſt à Chriſto repræſentato in Sacerdote, vel à Sacerdote, vt repræſentante perſonam Chriſti, ſic etiam non eſt meritoria vel ſatisfactoria oblatio, non quidem ratione ſtatus perſonæ Chriſti, ſi propriè & in rigore loquamur: dici enim poſſet, Chriſtum repræſentari hìc à Sacerdote, vt fuit in ſtatu paſſibili, quando hoc ſacrificium inſtituit, vel certè repræſentari ſimpliciter, vt eſt Sacerdos, ſecundùm ordinem

D Melchiſedech, abſtrahendo ab ſtatu. Ratio ergo propria eſt, quia ille modus offerendi repræſentatiuè tantùm, licèt ad impetrationem poſſit ſufficere, non tamen ad nouam ſatisfactionem vel meritum, propter rationem, quam ſuprà de Eccleſia tetigi, ſectione 8. Hæc enim oblatio per ſolam repræſentationem, ſolùm per denominationem extrinſecam attribuitur ei, in cuius perſona fit, & reſpectu illius, vt ſic non eſt actio humana per propriã voluntatem, & libertatem eius diſtinctam ab ea, qua in principio, & inſtituit nomine ſuo hoc offerri, & ideo potius eſt ibi repræſentatio & commemoratio prioris meriti, vel ſatisfactionis, quàm nouum meritum vel ſatisfactio: nam hæc non conueniunt, niſi actioni vel paſſioni humanæ, quatenus humana

E & libera eſt. Nec refert, quòd vt eſt à Sacerdote, ſit humana & libera, quia libertas eſt priuata, & perſonalis ipſius Sacerdotis. Vnde conducere poteſt ad eius meritum vel ſatisfactionem ex opere operantis, non verò ad ſatisfactionem nouam infinitam, quæ oriri debet ex Chriſti perſona & voluntate. Neque eſt omnino contemnenda prior ratio, quæ in hunc modum explicari poteſt, quia Sacerdos præcisè repræſentat Chriſtum, vt ſummum Pontificem, & Sacerdotem, non verò vt merentem, vel ſatisfaciẽtem; hæc enim poſteriora ſunt, & quaſi intrinſeca ad munus ſacerdotale, & ideo oblatio Sacerdotis in perſona Chriſti ſolùm id habet, quod præcisè eſt de ratione ſacrificij, quia ſacrificium & ſacerdotium ſibi

inuicem

inuicem reſpondent; & ideo etiam habet infinitatem in ratione ſacrificij, non tamen in ratione meriti, vel ſatisfactionis. Atque hinc tandem probata ferè manet vltima pars aſſertionis: nimirum, hoc ſacrificium eſſe infinitum in impetrando, ita vt de nouo ſit in illo infinita vis impetrandi, quoad ſufficientiam, quod quidem ex parte rei oblatæ per ſe notum eſt: ex parte autem perſonæ offerentis, declaratur, vtroque modo ſuprà poſito. Etenim, ſi Chriſtus conſideretur, vt actum offerens, habet actum de ſe infiniti valoris, & alioqui Chriſtus nunc eſt in ſtatu impetrandi: ergo de facto eſt illa actio infiniti impetratiua, quamquam in re numquam impetret effectum intenſiuè infinitum, quia nunquam ordinatur, nec prudenter ordinari poteſt ad talem effectum, & ideo dixi, hanc impetrationem eſſe infinitam quoad ſufficientiam, non quoad efficaciam, ſicut aliàs dicitur de merito & ſatisfactione Chriſti: nam, tam impetratiua eſt oratio, vel oblatio Chriſti glorioſi, quàm fuit meritoria, vel ſatisfactoria actio Chriſti viatoris. Si autem conſideretur hæc oblatio præciſè, vt eſt à Sacerdote repræſentante Chriſtum, ſic etiam eſt infinitè impetratiua, tum quia nititur præcedentibus Chriſti meritis, ratione quorum habet vim ad impetrandum, quidquid ex iuſtitia debetur, tum etiam, quia ad impetrandum ſufficit illa habitudo extrinſeca, vt ſuprà declaratum eſt in impetratione Eccleſiæ orantis per miniſtrum iniquum, & in hac oblatione Sacerdotis in perſona Chriſti, quia Deus non reſpicit donum, vt à Sacerdote, ſed vt à Chriſto oblatum.

Effectus ex opere operato huius ſacrificij eſt finitus intenſiuè.

Dico ſecundò, nihilominus effectus ex opere operato, quem hoc ſacrificium poteſt conferre, eſt finitus intenſiuè. Hic eſt proprius ſenſus ſecundæ opinionis, & reuera eſt directa ac propria reſponſio quæſtionis, quia proprius effectus ſacrificij vocatur ille, qui eſt ex opere operato. Ratio verò non eſt illa, quam afferebat ſecunda ſententia, illa enim ex dictis in præcedenti aſſertione refutata eſt. Ratio igitur vera eſt, qua effectus ex opere operato non pertinet ad ſufficientiam, ſed ad efficaciam: quoad efficaciam autem non poteſt ſacrificium eſſe infinitum, cùm nec ſacrificium Crucis hoc habuerit, quia efficacia reſpicit effectum in re ipſa dandum: non datur autem, nec dari poteſt effectus infinitè intenſus. Præterea eſt ratio a priori, quia hic effectus non eſt menſurandus ex infinitate ſacrificij, ſed ex inſtitutione & promiſſione Chriſti; quamuis enim hoc ſacrificium incruentum, ſit infinitum, tamen inſtitutum eſt (inter alia) vt ſit quoddam inſtrumentum eiuſdem Chriſti ad applicandam nobis ſatisfactionem ſui ſacrificij cruenti, vt ſumitur ex Conc. Trid. ſæpe allegato. Non enim repugnat, Chriſtum in propria ſpecie exiſtentem vti oblatione ſui, vel ſeipſo, vt ſacramentaliter exiſtente, ad applicandum nobis diuitias paſſionis ſuæ: non potuit autem aſſumi hoc ſacrificium & inſtrumentum, niſi ad determinatum & finitum effectum, qui per voluntatem Chriſti taxari debuit, hæc enim in aliud principium reuocari non poteſt: ſic enim taxatus etiam eſt effectus Euchariſtiæ, vt eſt ſacramentum, quamuis ſub ea ratione, etiam quid infinitum ſit. Nec refert, quòd talis effectus non ſit omnino determinatus ad eundem gradum, vel terminum reſpectu omnium. Nam fortaſſe eſt maior in melius diſpoſito, ſaltem in priuatis offerentibus, vt ſic; ſatis enim eſt quòd in vnoquoque habeat præfixum terminum indiuiſibilem, iuxta talem diſpoſitionem, ſimpliciter tamen habebit aliquem terminum maximum iuxta maximã ac perfectiſſimam diſpoſitionem, ſicut etiam contingit in ſacramentorum effectibus.

Euchariſticũ ſacrificium, vt in perſona Eccleſiæ offertur, cum in valore ad impetrãdum, tum in effectu finitum eſt.

Dico tertiò; Hoc ſacrificium, quatenus offertur in perſona Eccleſiæ, habet effectum & valorem finitum ad impetrandum. In hac concluſione omnes conueniunt, quia hic valor fundatur in ſanctitate Eccleſiæ, ad quam reſpiciens Deus, tanquam ad ſponſam ſibi gratam, cuius nomine hoc ſacrificium ſibi offertur, gratum illud habet & acceptum, vt propter illud poſtulata concedat. Sanctitas autem Eccleſiæ finita eſt; ergo & hic valor eſt finitus, quoad hoc enim locum habet, quod diuus Thomas dixit, oblationem magis attendi ex conditione offerentis, quàm ex re oblata. Atque hîc infertur primò, hunc valorem poſſe creſcere, & minui, quò in Eccleſia fuerint ſanctiores: eſt enim eadem proportionalis ratio, vt rectè vidit Gabriel, lect. 26. in Canon. cui ſine cauſa contradixit Soto diſtinctione 13. quæſtione 1. articulo 6. in fine. Nullam enim rationem affert, ſed laborat in æquiuoco, non diſtinguens inter hunc valorem, & illum, quem habet oblatio, vt eſt à Chriſto. Vnde infero ſecundò, hunc valorem melius dici ex opere operantis, vt loquuntur Corduba, Couarru. & alij, quàm ex opere operato, vt loquuntur Scotus & Gabriel. Quamuis enim hæc differentia tantùm ſit de modo loquendi, tamen eſt vtilis hic modus ad tollendam æquiuocationem, & habet fundamentum, quia hic valor fundatur in ſanctitate Eccleſiæ, & non in ſpeciali Chriſti promiſſione, vt ex ſuperioribus ſatis conſtat.

Sacrificij huius valor, vt à priuato offerente dimanat vndiquaque eſt finitus.

Dico quartò; Valor & fructus huius ſacrificij, vt eſt ex opere operantis, reſpectu Sacerdotis, vel cuiuſcunque alterius offerentis priuati, eſt finitus intenſiuè: tum in ratione meriti, quia non meretur, niſi vnum aut alterum gradum gratiæ aut gloriæ, tum in ratione ſatisfactionis, quia non delet, niſi certam pœnam & finitam, tum etiam in ratione impetrationis, quia perſona ſic offerens finita eſt; ciúſque actio eſt ſimpliciter finita, etiam in genere moris, & hoc probat bene ratio ſecundæ ſententiæ, & doctrina D. Thomæ ibi adducta, quæ ſumpta eſt ex Gregorio, homil. 5. in Euangelia dicente; *Non perpendit Deus in ſuo ſacrificio, quantum, ſed ex quanto offeratur*, & lib. 7. Regiſtri, epiſtola 126. dicente; *Hinc patenter oſtenditur, quia non offerens à munerib. ſed munera ab offerente placuerunt, quia in omnipotentis Dei iudicio, non, quid datur, ſed à quo datur, inſpicitur.* Non eſt autem ſenſus horum verborum rem oblatam nihil conferre, ſed illam non ſufficere ſine offerente, & dignitate ac effectu eius.

D. Thom. D. Gregor.

Obiectio.

Dices, hinc ſequi infinitatem rei oblatæ ſufficere, vt oblatio ſit valoris ſeu meriti infiniti: nam, ſi aliquid confert, ergo quo fuerit melior, plus conferret; ergo infinita conferet infinitatem, hac enim ratione ſola perſona offerens, ſi infinita ſit, ſufficit ad infinitatem oblationis, etiam ſi res oblata non ſit infinita.

Solutio.

Reſpondetur, hoc argumentum eſſe vulgare & generale de omnibus actibus, qui habent obiectum infinitum: nam in præſenti res oblata ſolùm ſe habet, vt obiectum ſeu materia circa quam reſpectu oblationis. Probatur ergo argumentum infinitatem quãdam ſecundùm quid, quia nimirum ex parte rei oblatæ, nulla oblatio poteſt eſſe altior aut eminentior; eſt enim ex illo capite ſumma, quæ eſſe poteſt, atque adeò altioris rationis, quàm ſit omnis oblatio rei finitæ: non eſt autem infinita ſimpliciter, quia hæc infinitas maximè pendet ex dignitate perſonæ operantis. Vnde actio, qua nos offerimus Chriſtum, ex parte noſtra finita eſt, & non adæquat dignitatem obiecti

obiecti ſui, ideóque ſolum habet meritum & ſatisfactionem finitam ex opere operantis. Fundamenta aliarum opinionum non indigent noua reſponſione; nam ex dictis ſatis expedita ſunt.

SECTIO XII.

Vtrùm effectus huius ſacrificij ſit infinitus extenſiuè, ideóque oblatum pro multis tantum valeat ſingulis, ac ſi pro ſolo vno offerretur.

QVæſtio hæc confundi ſolet cum præcedente, eſt tamen valde diuerſa: nam, licèt cauſa aliqua non poſſit formam producere vltra certum gradum intentionis, poteſt tamen interdum totam illam formam & æquè intenſam in multis ſubiectis producere: vt ſi ignis ſimul efficiat calorem, vt octo in tribus, vel quatuor ſubiectis ſibi applicatis, aut ſi poſſet idem efficere ſimul in quacunque multitudine ſubiectorum ſicut poteſt ſucceſſiuè. Sic igitur ſacrificium, quamuis ſolùm poſſit tres vel quatuor gradus ſatisfactionis applicare vni & eidem perſonæ, adhuc reſtat dubitandum, an eoſdem ſeu æquales poſſit conferre duobus vel tribus, & ſic in infinitum, & hanc poteſtatem vocamus infinitatem extenſiuam; an verò potiùs ita ſit finitus hic fructus, ſicque limitata efficacia ſacrificij, vt ſi pro pluribus offeratur, prout offerri poteſt, diuidendus neceſſariò ſit ille fructus inter ipſos, ideóque quo fuerit pro pluribus oblatum, eo minor fructus ad ſingulos perueniat. *Quæſtionis ſenſus.*

1. Opinio. Prima opinio eſt, hunc effectum integrè multiplicari in omnibus & ſingulis perſonis pro quibus hoc ſacrificium offertur, in quocunque numero ſint abſque vllo termino, nec minui fructum vnius ex conſortio aliorum: atque hoc ſenſu eſſe hoc ſacrificium infinitæ efficacitatis extenſiuè. Hanc opinionem tenent Caiet. Syluest. Cano, & citati ſectio. precedente, & Cord. lib. 1 quæſt. 3. Petrus Soto lect. 7. de Euchar. Hi verò authores fundant hanc ſententiam ſolùm in infinitate rei oblatæ, ſeu ipſius ſacrificij. Sed ſi intelligant hanc infinitatem in agendo conſequi neceſſariò ad infinitatem in eſſendo, non eſt verum, nec ſolidum fundamentum, vt facilè conſtat ex dictis ſect. præced. quia effectus ex opere operato huius ſacrificij (de hoc enim præcipuè loquimur) totus pendet ex promiſſione & inſtitutione Chriſti, & ideo ex illa petenda eſt etiam quantitas talis effectus. Si autem ex illa infinitate ſolùm ſumant congruentiam, ſub qua fuit expediens, Chriſtum ita inſtituere & promittere efficaciam huius ſacrificij, eſt probabilis coniectura. Præſertim, ſi addamus, hanc eſſe naturam ſacrificij, vt pro pluribus offeratur: ergo conſentaneum eſt, vt ſacrificium infinitum & ſummè perfectum, ita poſſit pro pluribus offerri, vt eam ob cauſam nihil detrimenti ſinguli patiantur. Et confirmatur: nam abſurdum eſt dicere, quo plures conueniunt ad idem ſacrum audiendum, eo magis minui ſingulorum fructum. Aut, cùm Parochus ſacrificium offert pro plebe ſua, ex hoc ſolùm, quòd contingat plures eſſe iuſtos & indigentes tali fructu, minorem ſingulis prouenire: ergo veriſimilius eſt, inſtitutionem ita factam eſſe, vt vnicuique promiſſus ſit integer fructus iuxta ſuam diſpoſitionem, ſiue plures, ſiue pauciores concurrant. *Caietan. Syluest. Cano. Corduba. Pet. Soto.*

2. Opinio. Secunda opinio eſt, hunc fructum eſſe finitum etiam extenſiuè, ideóque applicatum multis, non multiplicari, ſed diuidi, atque ita eſſe minorem in ſingulis. Ita ſentiunt diuus Thomas, Scotus, Gabriel, Soto, & ferè alij authores citati ſectione præcedente opinione ſecunda. Addit verò Soto in 4. diſtinct. 13. quæſt. 2. art. 1. quendam fructum ſacrificij prouenire fidelibus ex generali applicatione, ſeu oblatione ſacrificij: alium verò ex ſpeciali intentione & voluntate Sacerdotis. De priori, ait, veram eſſe priorem ſententiam, quòd talis fructus non minuitur in ſingulis, etiamſi in infinitum multiplicentur; de poſteriori verò, eſſe omnino finitum, & pluribus applicatum, non multiplicari, ſed diuidi. Contrario tamen modo diſtinguit Syluester, verbo, Miſſa, primo, quæſtione nona. Nam ſi ſacrificium (inquit) ſpeciali intentione offeratur pro multis, ita vt Sacerdotis intentio ad vnumquemque determinatè feratur; tunc omnes accipiunt integrum effectum, & ſingulis ita prodeſt, ac ſi pro vno tantùm offerretur. At verò, ſi intentio (inquit) ſolùm feratur ad aliquid commune, vt verbi gratia, pro Collegio, pro plebe, tunc ait tali oblatione vnum tantùm adæquatum fructum reſpondere, illúmque inter membra illius communitatis diuidi; & conſequenter, quo plura fuerint, eo ad ſingula minorem partem fructus prouenire. Aliter diſtinguit Scotus dicto quodlibeto 20. in primarium & ſecundarium fructum. Primarium dicit eſſe, qui ſpeciali intentione Sacerdotis applicatur, & hunc dicit eſſe limitatum, pluribúſque applicatum non multiplicari, ſed diuidi. Secundarium autem vocat illum, qui prouenit abſque ſpeciali applicatione Sacerdotis, & quo ad hunc non eſſe limitatum ſacrificium, ſed tantum prodeſſe multis & ſingulis, ac ſi vnus tantùm eſſet. Quæ diſtinctio videtur eadem cum illa, quam Soto tradit: vnde apparet illam ex Scoto ſumptum fuiſſe. Aliæque ſimiles diſtinctiones ab authoribus in hac materia traduntur, quæ nec ſatis fundatæ videntur, nec ad rem explicandam multum deſeruiunt: vt ergo ex principiis poſitis materiam hanc faciliùs & clariùs expediamus, præ oculis habenda eſt, vt diſtinctio offerentium vt ſic, & eorum pro quibus fit oblatio. Rurſus recolenda eſt diſtinctio fructus ex opere operato, vel per ſolam impetrationem. *D. Thom. Scotus. Gabr. Soto.* *Variæ circà opinionem hanc explicandam diuiſiones.*

1. Concluſio. Dico ergo primò; Quando plures offerentes concurrunt cum Sacerdote ad idem numero ſacrificium, omnes & ſinguli, quatenus offerentes ſunt, accipiunt integrum fructum, non minorem, quàm ſi vnus tantùm eſſet offerens, vnde in hoc ſenſu fructus huius ſacrificij poteſt quodammodo dici infinitus, vel potiùs augmentabilis in infinitum extenſiuè. In hac concluſione habet verum prima ſententia, quam à nullo authore exiſtimo negari. Poteſt quidem inter eos eſſe controuerſia, an iſti offerentes, vt ſic, recipiant aliquem fructum ex opere operato, vel ſolùm ex opere operantis, vel per modum impetrationis. Quod autem hic fructus, qualiſcunque ille ſit, fiat prædicto modo, nec minuatur in ſingulis ex aliorum conſortio, à nemine, vt arbitror, negari poteſt. Et hoc in primis rectè probatur à poſteriori illo inconueniente ſuprà illato, quòd aliàs audientes Miſſam minorem fructum reciperent, ſolùm ob multitudinem audientium, quod ſine dubio eſt valde abſurdum. *Probatur cõcluſio à poſteriori.* Secundò probatur à priori: nam ſuppoſita inſtitutione, vt à nobis ſuprà declarata eſt, hoc videtur neceſſariò conſequens, quia quando plures ſic offerunt idem ſacrificium, non poteſt in ſingulis minui fructus ratione rei oblatæ, neque etiam ratione oblationis, aut perſonæ proximè, vel remotè offerentis; ergo nullo modo. Prima pars antecedentis ita declaratur: nam in lege naturæ aut veteri, quando offerebatur agnus in ſacrificium, ſi plures conuenirent *A priori.*

nirent ad vnum, & eundem agnum offerendum, videtur futurum fuiſſe conſequens, vt ex parte rei oblatæ vniuſcuiuſque oblatio eſſet minus fructuoſa, & laudabilis, quàm, ſi vnuſquiſque per ſe totum agnum offerret, quia agnus ille erat res finiti valoris, & ideo quo plures conueniebant ad illum offerendum, eo vnuſquiſque minus offerebat. At verò in præſenti non ita eſt: nam agnus immaculatus quem offerimus, eſt infinitus, & ideo, licèt ad illum offerendum multi conueniant, tantum vnuſquiſque offert, ac ſi ſolus offerret: vnde de merito & ſatisfactione ex opere operantis, nullum eſſe poteſt dubium, quin eadem ſint, ſi cætera ſint paria, id eſt, ſi eadem deuotione & affectu vnuſquiſque offerat, ſiue ſolus, ſiue ſimul cum aliis. Idem ergo erit de effectu ex opere operato, quantum eſt ex parte rei oblatæ. Quin potiùs, ſi vlteriùs res conſideretur in omnibus Miſſis, & ſacrificiis noſtris, quæ vel ſucceſſiuè, vel ſimul offeruntur, eadem res numero offertur, & nihilominus integer eſt vniuſcuiuſque ſacrificij fructus, & ab aliis independens. Secunda pars de oblatione explicatur in hunc modum, quia oblatio ſacrificij ex concurſu plurium offerentium, non fit in ſingulis minus grata, & acceptabilis Deo: ergo ex hac etiam parte non minuitur fructus. Patet antecedens, quia, ſicut multiplicantur perſonæ offerentes, ita multiplicantur oblationes, quaſi partiales, & ex omnibus conflatur quaſi vna integra oblatio, quæ tota moraliter loquendo maioris eſt valoris & æſtimationis, quo ex pluribus oblationibus partialibus conſtat, cæteris paribus, & illæ partiales, ſeu perſonales oblationes non minuuntur in ſe, propterea quòd cum aliis coniungantur ad vnam totalem moraliter componendam; ergo idem eſt proportionaliter de fructu: nam ſicut oblatio illa extenſiuè creſcit, ita & fructus eius, & ſicut in vnoquoque oblatio eadem eſt, quando cum aliis coniungitur, quæ eſſet per ſe ſola, ita etiam fructus: nam hæc oblatio eſt veluti proxima diſpoſitio, & applicatio talis fructus. Tertia pars de offerente eſt per ſe nota ex dictis, quia ſi remotus offerens vocetur Chriſtus, ille eſt infinitus, & ex parte eius non minuitur effectus; ſi verò ita vocetur Sacerdos, & offerens in perſona Chriſti, iam dictum eſt, eandem eſſe rationem de illo, quæ eſt de Chriſto, quem repræſentat & cuius miniſter eſt: præſertim, quatenus exercet munus offerendi, vt miniſter publicus, per quem cæteri omnes priuati offeruntur. Et ſimiliter ſi proximè offerentes vocentur ipſæmet priuatæ perſonæ, neque ex parte illorum poteſt fructus minui, quia, qua proportione augetur numerus perſonarum, augetur & diſpoſitio offerentium vt ſic, & dignitas oblationis, & conſequenter fructus, qui offerentibus, vt ſic reſpondet. Tandem confirmatur hoc & explicatur à ſimili: nam ſi fieri poſſet, vt plures homines eandem hoſtiam conſecratam ſumerent, ſinguli reciperent tantum effectum ſacramentalem, quantum, ſi vnuſquiſque eorum ſolus eam ſumpſiſſet, quia, licèt ſit idem numero cibus, tamen ille eſt infinitus & totus in ſingulis: ſumptiones autem tot ſunt, quot perſonæ, & diſpoſitio vniuſcuiuſque eadem eſt, & ideo multiplicantur effectus ſine vlla diminutione, quia nulla fingi poteſt ratio illius: eadem autem eſt proportio in præſenti, ſi res attentè conſideretur.

Quæſitum.

Hîc verò poteſt aliquis inquirere, ſi contingat, plures Sacerdotes conſecrare eandem hoſtiam & calicem, vt fit in ordinatione Sacerdotis, vel in conſecratione Epiſcopi, an tunc multiplicentur effectus ſacrificij ex opere operato, non ſolùm qui reſpondent Sacerdotibus, vt priuatis perſonis offerentibus, ſed etiam, qui illis reſpondent, vt Sacerdotes ſunt. Et ratio dubij eſſe poteſt, quia illi offerunt idem numero ſacrificium. Nam, licèt verba, quæ ad conſecrandum proferunt, ſint diuerſa, tamen actio conſecrandi, & conſequenter offerendi, eadem eſt: ergo etiam effectus eſt vnus tantùm. In contrarium autem eſt, quia vnuſquiſque illorum Sacerdotum ſacrificat totum Chriſtum, vt totalis miniſter eius, & tam independenter ab alio, ac ſi ſolus ſacrificaret; ergo ſingulis reſpondet integer effectus, quia non eſt vlla ratio, cur in altero illorum minuatur. Nam quòd res oblata ſit eadem numero, non obſtat, cùm ſit infinita, cúmque idem contingat in omnibus ſacrificiis. Quòd etiam materia remota, & ſacramentales ſpecies panis & vini ſint eædem numero, nihil refert, quandoquidem valor & ſubſtantia huius oblationis non eſt in illis poſita, nec ex illis ſolis variari poteſt. Denique quòd actio tranſubſtantiandi dicitur eſſe eadem, ſi intelligatur eſſe de actione ipſa miraculoſa & ſubſtantiali, eſt quidem probabile, ſed incertum. Nam, licèt res facta ſit eadem fortaſſe, per tot actiones fit, quot ſunt inſtrumenta totalia, quibus fit. Tamen, id admiſſum non obſtat, quominus effectus multiplicentur, quia illa actio æquiualet multis, ſecundùm habitudines ad plures offerentes in perſona Chriſti, ita etiam eſt ab vnoquoque, ac ſi ab illo ſolo fieret, & per ſingulorum verba ſignificatur, ac fit propria vniuſcuiuſque intentione, quod ſatis eſt, vt in ratione oblationis ſacramentalis & ſenſibilis, multiplicetur iuxta numerum offerentium: ergo idem ſatis eſt, vt multiplicetur effectus.

Pluribus Sacerdotibus eandem materiam conſecrantibus idémque ſacrificium offerentibus integer ſingulis reſpondet effectus.

Et confirmatur primò exemplo ſuprà poſito de ſumentibus eandem hoſtiam conſecratam: nam, quæ eſt proportio plurium ſumentium ad effectus ſacramentales, eſt plurium conſecrantium ad effectus ſacrificales.

Primò confirmatur exemplum.

Confirmatur ſecundò: nam ſi vtrique reſpondet vnus tantùm effectus, inquiro, an applicatio totius effectus pertineat ad aliquem illorum Sacerdotum: vel quædam aliquota pars ad vnum, & quædam ad alium, ſeruata proportione inter numerum partium, & numerum Sacerdotum? Primum horum dici non poteſt, quia non eſt maior ratio de vno, quàm de alio, cùm vterque ſit æqualis poteſtatis, & vterque conſecret, tanquam immediatus miniſter Chriſti. Secundum autem etiam apparet contra rationem, quia, vt diximus, tractando de miniſtris Baptiſmi & Euchariſtiæ, illi non ſunt miniſtri partiales, ſed vnuſquiſque agit, vt integer miniſter, per ſe ſufficiens, & independens ab alio: ergo vterque operatur integra & abſoluta poteſtate, ergo eandem habet in applicatione totius effectus; ergo vnicuique reſpondet proprius integer effectus, quem applicare poteſt. Neque impediri poteſt ex conſortio alterius, cùm ſit omnino per accidens, & vnus non minuat oblationem alterius. Hęc ergo pars videtur probabilior.

Confirmatur ſecundò.

Quæſito reſpondetur.

Sed tunc occurrit vlterius inquirendum, quid dicendum ſit, ſi contingat, oblationem ſacrificij compleri ex partiali operatione duorum Sacerdotum, vt verbi gratia, ſi vnus conſecret hoſtiam & deficiat, aliúſque ad complendum ſacrificium conſecret calicem? Reſpondetur, in eo caſu certum eſſe, tantùm dari vnum effectum, quia tantùm eſt vnum ſacrificium, & vna oblatio, & vnus integer miniſter formaliter ac propriè loquendo: nam illa perſonarum diuerſitas ſolùm materialiter concurrit ad vnum miniſtrum conſtituendum. Sed tunc eſt dubium

Dubium.

Solutio dubij. bium, ad quam illarum perſonarum pertineat applicatio illius fructus. Et quidem, ſi alter illorum Sacerdotum conſummauit totum id, quod eſt eſſentiale huic ſacrificio, alter verò ſolùm ſupplet ea, quæ accidentalia ſunt, vel ſolùm ad quandam extrinſecam perfectionem pertinent, non eſt dubium, quin fructus ſacrificij, eiúſque diſpenſatio ad eum pertineat, qui eſſentialiter ſacrificium conſummauit, vt in noſtra ſententia, ſi alter vtramque ſpeciem conſecrauit, & ſumere non potuit, alius verò Miſſam perfecit; tunc n. ſacrificij effectus ab eo, qui conſecrationem perfecit, applicandus fuit, maximè, cùm dictum in ſuperioribus ſit, ſtatim poſt perfectam cõſecrationem dari. *Grauis difficultas.* Maior verò difficultas eſt, quando B neuter perfecit totam eſſentiam ſacrificij, ſed alter conſecrauit hoſtiam, alter verò calicem. *Difficultatis enodatio.* Quoniam autem res tunc eſt dubia, optimè faceret poſterior Sacerdos, referendo intentionem ſuam ad intentionem prioris Sacerdotis, neque aliam nouam applicationem faciendo; niſi ſub hac conditione, ſi alter fortaſſe non applicuit: nam hoc modo tollitur omne dubium. In huiuſmodi autem rebus via certa tenenda eſt, & incerta omittenda. Item, quia, per ſe loquendo intentio offerendi pro hac vel illa perſona antecedere debet inchoationem ſubſtantialem ſacrificij, quæ non eſt mutanda poſt conſecrationem inchoatam. Ac denique, quia poſterior ſacerdos ſolùm aſſumitur ad ſupplendum defectum alterius, & C conſummandum, quod ille inchoauit. Igitur non rectè, neque ordinatè faceret is poſterior Sacerdos, ſi agere vellet contra intentionem prioris Sacerdotis & applicationem mutare. Non audeo tamen dicere, illum peccaturum mortaliter, tum quia res non eſt adeò certa, quin poſſit ille quodammodo iure ſuo vti, quia verè eſt miniſter, & conſecrat vltimam ſpeciem: vnde veluti dat eſſentiam & formam ſacrificio, ad eum modum, quo vltima vnitas dici ſolet forma numeri, tum etiam, quia materia non videtur adeò grauis, neque practicè & in re ipſa ſolet, alicui periculo expoſita: nam, ſi intentio prioris Sacerdotis ita fuit efficax, & veluti accepta à D Deo, vt per intentionem poſterioris Sacerdotis retractari non poſſit, illa prior habebit effectum, & hæc poſterior fruſtrabitur, quod non eſt inconueniens, per ſe loquendo, quia nec ſacrificio, neque alteri in hoc fit iniuria, & illa intentio virtualem includit conditionem, ſcilicet, quantum mihi poſſibile eſt; ſi verò coram Deo prior intentio non eſt ita efficax, ſed retractari poteſt, tunc poſterior habebit effectum, & nulla fiet iniuria priori Sacerdoti, cùm poſterior vtitur poteſtate ac iure ſuo. Vtrum autem horum verius ſit, quæve intentio coram Deo tunc eſſet efficacior, incertum mihi eſt: nam in vtramque partem poſſunt fieri probabiles coniecturæ ex his, quæ adduximus: nam poſterior intentio, cæteris paribus, hoc ipſo, quòd poſterior eſt, ſolet eſſe præcipua, & efficax ad retractandum priorem. E Hic autem vterque Sacerdos eſt æqualis poteſtatis, & aliunde æqualiter concurrunt, ſingulas ſpecies conſecrando: ergo intentio poſterioris Sacerdotis videtur ex hac parte efficax ad retractandam priorem. Aliunde verò apparet prior intentio in hoc caſu præcipua; quia etiam prior Sacerdos videtur præcipuus in hoc miniſterio: nam alter ſolùm aſſumitur, quaſi ad iuuandum illum, vel illius defectum ſupplendum. Item, quia poſt eſſentialiter inchoatum ſacrificium, fortaſſe iam non poteſt mutari, vel retractari talis intentio, etiam in eadem perſona, quamquam & hoc ipſum nimis incertum ſit: nam cùm nondum ſit datus effectus, non apparet,

A cur non poſſit aliquis retractare voluntatem ſuam, etiam poſt priorem ſpeciem conſecratam. Quod, ſi vna & eadem perſona hoc poteſt facere, veriſimile eſt, poſſe idem fieri à perſona diſtincta, quæ cum eadem poteſtate, & eodem iure ſuccedit ad ſacrificium conſummandum. Quapropter, omnibus penſatis, veriſimilius apparet, poſteriorem intentionem eſſe efficaciorem, & habituram effectum. *Poſteriorem intentionem eſſe efficaciorem veriſimilius eſt.*

2 Concluſio. Dico ſecundò; Effectus ſacrificij reſpondens oblationi Sacerdotis, vt ſic, quem ipſe poteſt pro aliis offerre, finitus eſt, & vnus tantùm. Vnde, ſi pro multis offeratur, ſiue diuerſis intentionbus ſpecialibus, ſiue vna tantùm communi, vt pro populo, vel communitate, minuetur fructus in ſingulis, tantóque magis, quanto illi plures fuerint, ſuppoſita vniformi applicatione. Hanc tenent authores ſecundæ ſententiæ, & vt exiſtimo, non repugnant Caietanus, Cano, & Corduba, & alij ſuprà citati, quia non tractant de hoc effectu ſic applicato, ſed de illo, qui reſpondet offerentibus, vt offerentes ſunt. Vt autem hoc probemus, quoniam propria huius rei ratio pendet ex Chriſti inſtitutione, illam explicare oportet. Dupliciter enim poteſt intelligi, primò, quòd Sacerdoti offerenti data ſit à Chriſto poteſtas applicandi tot gradus ſatisfactionis, vel vni perſonæ tantùm, vel pluribus in quouis numero pro ſua voluntate. Ita tamen, vt omnes illi gradus ſingulis donentur. Alter modus inſtitutionis intelligi poteſt, quòd vni oblationi Sacerdotali, vnus reſpondeat adæquatus effectus, verbi gratia, decem graduum ſatisfactionis, qui omnes poſſint, vel vni perſonæ applicari, vel inter multas diſtribui: non verò, quòd omnes poſſint ſingulis donari, vel (vt ita dicam) totaliter multiplicari. Aſſerimus ergo, inſtitutionem eſſe factam hoc poſteriori modo, & non priori. Quod probatur primò ex vſu Eccleſiæ (in Scriptura enim, aut Patribus, nihil habemus expreſſum) ſi enim inſtitutio facta fuiſſet priori modo, nunquam deberent Sacerdotes vni tantùm applicare ſacrificij effectum; cur enim priuarent cæteros tanto fructu, ſi abſque vnius detrimento poſſent multi alij æqualem fructum percipere? at verò iuxta vſum Eccleſiæ, non ita fit, ſed, quandocunque offertur ſacrificium, verbi gratia, pro anima Petri, vt illi omnino proſit, quantum ex intentione Sacerdotis poteſt, pro illa tantùm, & non pro aliis applicari ſolet. Et confirmatur: nam aliàs ſequitur, per ſe loquendo, & ex vi inſtitutionis, poſſe Sacerdotem plura ſtipendia integra accipere, ratione vnius ſacrificij, vel (quod idem eſt) poſtquam à pluribus ſtipendium accepit, omnibus ſatisfacere vnico ſacrificio, totum illud ſingulis applicando, quia æquè illis prodeſt, ac ſi pro ſingulis tantùm offerretur. Conſequens autem videtur abſurdum, & contra vſum Eccleſiæ, vt infrà dicam. Dico autem, *per ſe loquendo:* nam reſponderi poteſt, hoc non licere ratione dubij, ſed hoc per accidens eſt ratione ignorantiæ, tamen, conſiderando rem ipſam, ſeu æqualitatem, vel inæqualitatem, quæ in re ipſa fit, nulla eſt iniuſtitia. Præterea, ex vſu, & ſenſu Eccleſiæ conſtat, plura ſacrificia oblata pro eadem perſona plus illi prodeſſe, quàm vnum: ergo etiam pro duabus perſonis plura ſacrificia pro illis oblata, plus illi proderunt, quàm vnum oblatum pro vtraque. Dices id eſſe verum, ſi plures Miſſæ ita offerantur pro pluribus, vt ſingulæ offerantur pro omnibus: non verò, ſi ſigillatim offerantur, id eſt, vna Miſſa pro vna perſona, & alia pro altera, & ſic de reliquis; quia

quia hoc modo oblata vna Miſſa pro duabus perſonis ſimul, vel duæ Miſſæ pro duabus perſonis diuiſim, id eſt, vna pro vna, & alia pro altera, non magis proderunt eis plures, quàm vna. Sed hoc valde voluntarium eſt, & gratis dictum; quia moraliter non plus eſt, eidem perſonæ bis remittere pœnam, vt quatuor, quàm è duabus perſonis remittere vnicuique pœnam, etiam vt quatuor: nam ad vtrumque requiruntur octo gradus ſatisfactionis, & valde extrinſecum & accidentarium eſt, quòd hi gradus vni & eidem perſonæ applicentur, vel inter plures diſtribuantur; ergo, ſicut eidem perſonæ non poteſt fieri duplex applicatio effectus totalis eiuſdem ſacrificij, ſed requiritur duplex ſacrificium; ita etiam diuerſis perſonis non poteſt idem effectus vnius ſacrificij totaliter applicari. Præterea eſt optima ratio, quia in hoc effectu ſatisfactionis non eſt alia intentio effectus, quàm multitudo ſatisfactionis, ſed effectus ſacrificij eſt limitatus intenſiuè, ſimpliciter loquendo, ſicut eſt limitatus effectus ſacramenti: nam, quoad hoc, eadem eſt ratio, vt ſuprà oſtenſum eſt; aliàs etiam reſpectu eiuſdem perſonæ non eſſet limitatus hic effectus, quoad intenſionem ſeu multitudinem ſatisfactionis; quod eſt manifeſtè falſum: ſatisfactio ergo applicanda per hoc ſacrificium ſimpliciter eſt limitata, quoad intenſionem, ſeu magnitudinem ſuam; ergo eſt limitata reſpectu cuiuſcunque perſonæ, vel multitudinis perſonarum. Patet conſequentia, quia quantitas effectus, eiuſdem rationis eſt, ſiue vni, ſiue multis applicetur. Et in hoc eſt magna differentia in illa proportione, quæ à cauſis agentibus ſumebatur: nam, quòd eadem cauſa poſſit interdum effectum æquè intenſum in multis ſubiectis producere, quæ non poſſet intenſiorem effectum in eodem ſubiecto efficere, hoc ideo eſt, quia multiplicatio effectus eſt quantitas valde diuerſa à maiori intenſione; & ideo poteſt virtus cauſæ ad vnam ſufficere, & non ad aliam; tamen in præſenti multitudo ſatisfactionis eiuſdem rationis eſt, ſiue ad eandem perſonam, ſiue ad diuerſas comparetur: & ideo, ſi reſpectu vnius augeri non poteſt, nec reſpectu diuerſarum poterit multiplicari. Eo vel maximè, quòd hic effectus reſpondet oblationi ſacrificij: oblatio autem nullo modo in ſe variatur ex hoc, quòd fructus eius vni vel multis applicetur: nam hoc eſt quid poſterius, & extrinſecum oblationi; ergo non eſt, cur multiplicetur effectus propter ſolam voluntatem ſacerdotis, volentis vni tantùm vel multis effectum tribuere. In quo eſt etiam magna diuerſitas inter ſacramentum & ſacrificium: nam ſacramentum non applicatur multis, niſi per realem multiplicationem: &, ſi contingeret, idem numero Euchariſtiæ ſacramentum dari multis, ſaltem ſumptiones ipſæ multiplicarentur, quia in receptione conſiſtunt: & ideo mirum non eſt, quòd multiplicentur effectus: at verò oblatio ſacrificij, vel multis applicata, quoad fructum, eadem omnino eſt, ſolúmque extrinſeca voluntas applicantis eſt diuerſa: ergo non poteſt illa ſola efficere, vt effectus augeatur. Et reuera eſt per ſe incredibile, gratis & ſine vlla cauſa potuiſſe Chriſtum in ſola libertate ſacerdotis, vt, vel multis, vel paucis, vel vni tantùm, omnino æqualiter ſua oblatione prodeſſe poſſet: nec minus incredibile eſt, dediſſe Chriſtum ſacerdotibus hanc facultatem, & tanto tempore fuiſſe, tam ipſius, quàm Eccleſiæ incognitam. Vel è conuerſo; incredibile eſt, illis eſſe notam, & tamen voluntariè non vti illa: ſine cauſa enim limitarent ſacerdotes hunc effectum ad vnam, vel paucas perſonas ſi poſſent omnibus & ſingulis totum applicare, imò,

Optima quadam ratio.

Satisfactio per hoc ſacrificium applicanda, quo ad intenſionẽ eſt ſimpliciter limitata.

Magna quadam diuerſitas inter ſacramentũ & ſacrificium.

A ſi Chriſtus voluiſſet, vt poſſet hoc modo omnibus applicari, melior inſtitutionis modus fuiſſet, hanc virtutem dare ipſi ſacrificio ſecundùm ſe, independenter à voluntate ſacerdotis, quàm hoc gratis & ſine cauſa ponere in eius arbitrio. Dices, idem argumentũ poſſe tunc fieri, poſita inſtitutione, prout à nobis explicatur. Reſpondetur, non eſſe ſimile, quia nunc effectus eſt in ſe certus ac limitatus. Vnde non potuit ex vi ſacrificij eſſe applicatus omnibus, quin neceſſariò eſſet inter illos diuidendus; quod tamen expediens non erat: & ideo oportuit, vt modus applicationis iudicio & arbitrio miniſtri relinqueretur: ſi autem inſtitutio ita facta eſſet, vt ex vi eius ſacrificium eſſet potens prodeſſe omnibus, B dando illis totum aliquem effectum, quamuis ſacrificium ex ſe ſemper hoc faceret, nulla ſequeretur diuiſio effectus, vel diminutio eius in ſingulis; nulla ergo eſſet cauſa, ob quam libera daretur ſacerdotibus facultas priuandi, quos vellent, hoc effectu, vel omnino, vel ex parte.

Obiectio.

Solutio.

3. Concluſio.

Dico tertiò: Sacrificium hoc ex ſe habet infinitum valorem ad impetrandum; & ideo, quantum eſt ex parte eius, oblatum pro multis, non minus prodeſt ſingulis, quoad impetrationem, quàm ſi pro vno tantùm eſſet oblatum, quamquam aliunde fieri poſſit, vt non ſingulis æquè proſit. Hæc concluſio ſumitur ex diuo Thoma, in 4. diſtinctione 45. quæſtione 2. articulo 4. quæſtiunc. 2. & ex aliis auC thoribus, quos ſuprà in ſecunda opinione citaui: & in primis conſtat ex ſuprà dictis, hoc ſacrificium ſecundùm ſe eſſe infiniti valoris, & infinitè gratum Deo. Deinde etiam conſtat ex dictis, vim impetrandi, quæ in hoc ſacrificio, non eſſe fundatam in ſpeciali promiſſione, ſed in intrinſeca dignitate & valore ipſius ſacrificij; ergo hæc impetratio eſt de ſe infinita, id eſt, ſacrificium de ſe ſufficiens eſt ad impetrandum quodlibet beneficium, aut beneficiorum multitudinem, etiam ſi in perfectione, vel numero in infinitum augeatur; quia ſemper ſacrificium ipſum, ratione rei oblatæ & principalis offerentis, maioris valoris exiſtit. Atque hinc apertè ſequitur, oblatum pro multis eandem vim impetrandi habere in ſingulis, quam haberet pro vno tantùm oblatum: quia, cùm ſit infinitum, æquè potens eſt ad D plura ſimul, & ad ſingula. Sicut etiam oblatum pro vno ad obtinendum maximum, vel minimum beneficium, tam potens eſt de ſe ad impetrandum vnum, ſicut ad impetrandum aliud. Solétque ad hoc confirmandum adduci Hieronym. in capitulo, non mediocriter, de Conſecr. diſtinctione 1. vbi ſic ſcribit; *Dum pro cunctis animabus Pſalmus, vel Miſſa dicitur, nihil minus, quàm ſi pro vno quolibet ipſorũ diceretur, accipitur.* Sed illa verba non multum probant, vt ibi Gloſſa animaduertit; poſſunt enim referri ad offerentem, non ad eas animas, pro quibus fit oblatio: itaque offerenti æquè proderit, pro vno, vel pro multis offerre, ſi alioqui cætera ſint paria. Vel certè E ſenſus Hieronymi eſt, non eſſe minus vtile, ſed fortaſſe vtilius, Pſalmum vnum attentè ac deuotè dicere pro multis, quàm pro ſingulis, Pſalmos ſingulos remiſsè ac indeuotè recitare, vt illa verba eiuſdem Hieronymi explicant; *Melior eſt quinque Pſalmorum decantatio, cum cordis puritate & ſerenitate, & ſpirituali hilaritate, quàm totius Pſalterij modulatio cũ anxietate cordis, & triſtitia.* Iam verò, vt poſtremam partem concluſionis explicemus, aduertendum eſt, licèt ſacrificium hoc, ex ſe ſit valens ad impetrandum, tamen non applicari ad impetrandum, niſi vt orationi coniungitur; quia non impetratur, niſi quod petitur, vel deſideratur ab alio; & ideo impetratio

Corollarium quoddam.

Hieronym.

Duplex verborum Hieronym. ſenſus aſsignatur.

Poſtrema concluſionis pars explicatur.

per ſe pertinet ad rationem, quam ſacrificium facit exaudiri, & hoc modo impetrat. Oratio autem, cæteris paribus, efficacior eſt ad impetrandum in particulari & ſpeciatim facta, quàm ſi generatim pro multis fiat. Ita enim docuit contra Vvicleph. Concilium Conſtantienſe, ſeſſione 8. vt latiùs tractat Vvaldenſis tomo 3. de ſacramentalib. capit. 105. Rationem autem attigit Scotus, quodlibeto 20. quia, vt oratio impetret, requirit proportionem cum re poſtulata: nam eadem oratio, cæteris paribus, non æquè impetrabit rem difficilem vel facilem; maiorem vel minorem: & eadem ratione non æquè impetrabit eandem rem vni, & multis, quia hoc ipſo res poſtulata eſt maior, & conſequenter variatur proportio, ſi cætera ſint paria ex parte orationis. Atque hinc vlteriùs concluditur, efficaciorem fore orationem, ſi pro aliquo ſpecialiter fiat, quàm ſi fiat pro eodem, ſolùm vt eſt pars alicuius multitudinis, pro qua tantùm fit immediatè oblatio; & hoc eſt proprium, orationem eſſe ſpecialem, vel generalem: nam ſpecialis eſt, quando fit pro aliquo in ſe ipſo; generalis verò, quando fit pro aliquo tantùm vt contento in aliquo communi, quod poteſt contingere, vel ex parte perſonarum, pro quibus oratur, vt cùm oro pro Petro, vel pro Collegio, cuius pars eſt Petrus; vel ex parte rerum, quæ poſtulantur: vt ſi peto humilitatem, in particulari, vel ſolùm petendo virtutem, ſub qua humilitas continetur. Vnde, vt rectè fiat comparatio, fieri debet reſpectu eiuſdem, hoc vel illo modo cadentis ſub oratione: nam, ſi fiat reſpectu diuerſorum, non erit formalis, neque recta comparatio: vt ſi oratio facta pro ſalute regni comparetur cum oratione facta pro ſalute Petri; fieri poteſt, vt illa ſit efficacior ad impetrandum, quàm hæc, quia licèt videatur generalis, quia habet communius obiectum, tamen reſpectu ſui proximi obiecti, ſpecialis eſt; & alioqui ratione communis boni poteſt eſſe gratior & melior: & ideo reſpectu eiuſdem vt ſic, eſſe poteſt efficacior, quamuis reſpectu Petri, per ſe loquendo, non ſit ita efficax, ſicut illa, quæ pro eo ſpeciatim fit, etiam ſi contingat, ipſum eſſe partem eiuſdem regni, ſeu communitatis. Non eſt autem idem, ſi ſimul fiat oratio pro multis, ſpeciatim & in particulari pro ſingulis orando: nam tunc omnes illæ orationes ſunt plures & ſpeciales, & ideo vnaquæque habet totam vim impetrandi, quam haberet ſola: nam ſola concomitantia impedire non poteſt, quia non minuit earum valorem & dignitatem. Sicut vnum meritum non impedit aliud, ſi opera concomitanter multiplicentur, & eaſdem morales circumſtantias habeant. Nec verò ex parte Dei poteſt eſſe impedimentum, quia ipſe æquè potens eſt, & æquè paratus ad petitionem noſtram exaudiendam, ſiue illa ſola, ſiue cum alia coniuncta ſit. Nec promiſſio orationi facta, limitata eſt ad vnam orationem ſolam. Ex his ergo colligitur, quid ſit de ſacrificio dicendum: nam, ſi applicetur ad multa impetranda quæ vna generali petitione cõtinentur; ſicut talis oratio minùs efficax eſt in ſingulis, ita etiam ſacrificium minùs tunc impetrabit pro illis, quia proportionatur orationi. Ad quod etiam confert, quòd hic effectus impetrationis non eſt ſemper infallibilis, vt ſuprà dictum eſt, quia nec fundatur in promiſſione, neque habet ſemper coniunctam abſolutam Christo voluntatem; & ideo, vt de facto impetret, multum iuuare poteſt modus petitionis, ſpecialis vel generalis: ſi verò ſit ſpecialis oratio, quamuis hæc multiplicetur, & vnum ſacrificium ad omnia illa impetrandum offeratur, æquè potens

Conc. Conſt. Vvaldenſis. Scotus.

Egregiũ notabile,

Sola cõcomitantia in orationibus earũ valorem non impedit.

Conſectarium quoddam notatu dignum.

A erit ad omnia & ad ſingula, quia ipſum de ſe ſemper eſt æquè ſufficiens, & alioqui ex parte orationis eſt etiam æqualitas. Hoc autem non obſtante, prodeſſe poterit multiplicatio ſacrificiorum ad effectum impetrationis, quia, cùm non ſit infallibilis, fieri poteſt, vt, quod ſemel non conceditur, poſtea obtineatur, vel propter diſpoſitionem petentium, vel eorum, pro quibus fit oratio, vel propter alias occultas rationes diuinæ ſapientiæ. Denique propter has etiam cauſas multum expedit ſimul cum impetratione applicare effectum ex opere operato, ei pro quo fit oratio, vt ſit purior, magiſque diſpoſitus ab obtinendum petitionis effectum.

B Fundamenta aliarum opinionum ferè non indigent noua reſponſione. Ad fundamentum enim primæ opinionis iam reſponſum eſt, infinitatem ſacrificij per ſe quidem conferre ad impetrationem, non verò ad effectum ex opere operato, niſi media promiſſione, quam eſſe oportuit, de effectu definito, vt ſatis explicatum eſt. Vnde ad naturam & perfectionem ſacrificij ſatis eſt, quoad oblatum à pluribus, omnes æqualem fructum percipiant, & oblatum pro pluribus, omnibus æquè impetrare poteſt. Quod verò etiam ex opere operato æqualiter eis proſit, neque eſt conſequens ad naturam ſacrificij, neque pertinuit ad conuenientem inſtitutionem, vt ſatis explicui. Vnde ad confirmationem reſpondetur, primum inconueniens ibi illatum non ſequi, C quia plures audientes ſacrum ſub ea ratione offerentes ſunt: & ideo vnus non impedit alium, quo minùs ſuum integrum fructum excipiat. Secundum autem, quod ibi infertur, non eſt inconueniens; nam hoc ipſo, quòd plures ſunt in populo, pro quo generatim fit oblatio, eis minùs ſpecialiter applicatur, fructúſque finitus in plures partes diuiditur; & ideo mirum non eſt, quòd ſinguli minus accipiant. In ſecunda opinione nihil adducitur, quod noua reſponſione, vel refutatione indigeat.

Ad fundamẽta aliorum opinionum reſponſio.

Ad confirmationem reſpondetur.

ARTICVLVS II.

Vtrùm conuenienter ſit determinatum tempus celebrationis. D

*A D ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd inconuenienter ſit determinatum tempus celebrationis huius myſterij. Hoc enim ſacramentum eſt repræſentatiuum Dominicæ paſſionis, vt dictum eſt *. Sed commemoratio Dominicæ paſſionis fit in Eccleſia ſemel in anno. Dicit enim* Auguſtinus ſuper Pſalm. 21. Quotieſcunque Paſcha celebratur, nunquid toties Chriſtus occiditur? ſed tamen anniuerſaria recordatio repræſentat, quod olim factum eſt, & ſic nos facit moueri, tanquam videamus in cruce pendentem Dominum. Ergo hoc ſacramentum non debet celebrari, niſi ſemel in anno.*

E *2. Præterea, Paſſio Chriſti commemoratur in Eccleſia, ſexta feria ante Paſcha, non autem in feſto Natalis. Cùm ergo hoc ſacramentum ſit commemoratiuum Dominicæ paſſionis, videtur inconueniens eſſe, quòd in die Natalis ter celebretur hoc ſacramentum, in Paraſceue autem totaliter intermittatur.*

3. Præterea, In celebratione huius ſacramenti Eccleſia debet imitari inſtitutionem Chriſti. Sed Chriſtus conſecrauit hoc ſacramentum hora ſerotina. Ergo videtur, quòd hora tali debeat hoc ſacramentum celebrari.

*4. Præterea, Sicut habetur de conſec. diſt. 1.** Leo Papa *ſcribit Dioſcoro Alexandrino Epiſcopo, quòd in prima parte diei Miſſas celebrare licet. Sed dies incipit à media nocte, vt ſuprà dictum eſt. Ergo videtur, quòd etiam poſt mediam noctem licet celebrare.*

4. d. 13. q. 1. a. 2. q. 4.

Art. præced.

In præfat. 2.

Pſal. 12. circa princ. tom. 8.

Leo in epiſt. 81. c. 2. circa princ. Et habetur de conſecr. d. 1. cap. neceſſe eſt.

5. *Præ*

5. *Præterea, In quadam Dominicali oratione ſecreta dicitur: Concede nobis Domine quæſumus, hæc frequentare myſteria. Sed maior erit frequentia, ſi etiam pluribus horis in die Sacerdos celebret. Ergo videtur, quod non debeat prohiberi Sacerdos plures celebrare in die.*

Sed in contrarium eſt conſuetudo, quam ſeruat Eccleſia ſecundum Canonum ſtatuta.

Art præc. & q. 79 art. 1. *Reſpondeo dicendum, quod (ſicut dictum eſt *) in celebratione huius myſterij attenditur repræſentatio Dominicæ paſſionis, & participatio fructus eius. Et ſecundùm vtrumque oportuit determinare tempus aptum celebrationi huius ſacramenti. Quia enim fructu Dominicæ paſſionis quotidie indigemus, propter quotidianos defectus quotidie, in Eccleſia regulariter hoc ſacramentum offertur. Vnde & Dominus nos petere docet, Lucæ 11. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie quod exponens Auguſtinus libro de verbis Domini dicit: Si quotidianus eſt panis, cur poſt annum illum ſumis, quemadmodum Græci in oriente facere conſueuerunt? Accipe quotidie, vt quotidie tibi proſit. Quia verò Dominica paſſio celebrata eſt à tertia hora vſque ad nonam, ideo regulariter in illa parte diei, ſolemniter hoc ſacramentum in Eccleſia celebratur.* (In ſer. 28. prū à med. 10. 10.)

Ad primum ergo dicendum, quòd in hoc ſacramento recolitur paſſio Chriſti, ſecundùm quod eius effectus ad fideles deriuatur. Sed tēpore paſſionis recolitur paſſio Chriſti ſolùm ſecundùm hoc, quòd in ipſo capite noſtro fuit perfecta. Quod quidem factum eſt ſemel: quotidie autem fructum Dominicæ paſſionis fideles percipiunt. Et ideo illa cōmemoratio fit ſemel in anno, hoc autem quotidie & propter fructum, & propter iugem memoriam. (In corp. & locis ibi citat.)

*Ad ſecundum dicendum, quòd veniente veritate, ceſſat figura. Hoc autem ſacramentum eſt figura quædam & exemplum Dominicæ paſſionis, ſicut dictum eſt *. Et ideo in die, quo ipſa paſſio Domini recolitur, prout realiter geſta eſt, non celebratur conſecratio huius ſacramenti, ne tamen Eccleſia ea etiam die ſit ſine fructu paſſionis per hoc ſacramentum nobis exhibito, corpus Chriſti conſecratum in die præcedenti reſeruatur ſumendum in illo die, non autem ſanguis propter periculum, & quia ſanguis ſpecialis eſt imago Dominicæ paſſionis, vt ſupra dictum eſt *. Nec verum eſt, quod quidam dicunt, quod per immiſſionem particulæ corporis Chriſti in vinum, conuertatur vinum in ſanguinem, hoc enim aliter fieri non poteſt, quàm per conſecrationem factam ſub debita forma verborum. In die autem natiuitatis plures Miſſæ celebrantur propter triplicē Chriſti Natiuitatem. Quarum vna eſt æterna, quæ quantum ad nos eſt occulta. Et ideo vna Miſſa cantatur in nocte, in cuius introitu dicitur, Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Alia autem eſt temporalis ſed ſpiritualis, qua ſcilicet, Chriſtus oritur tanquam Lucifer in cordibus noſtris, vt dicitur 2. Petri 1. & propter hoc cantatur Miſſa in aurora, in cuius introitu dicitur: Lux fulgebit hodie ſuper nos. Tertia eſt Chriſti Natiuitas temporalis & corporalis, ſecundùm quam viſibilis nobis proceſſit ex vero Virginali, carne indutus. Et ob hoc cantatur tertia Miſſa in clara luce, in cuius introitu dicitur: Puer natus eſt nobis. Licèt è conuerſo poſſit dici quòd Natiuitas æterna ſecundum ſe eſt in plena luce, & ob hoc in Euangelio tertiæ Miſſæ fit mentio de natiuitate æterna. Secundum autem natiuitatem corporalem, ad literam natus eſt de nocte, in ſignum, quod veniebat ad tenebras infirmitatis noſtræ. Vnde & in Miſſa nocturna dicitur Euangelium de corporali Chriſti natiuitate. Sicut etiam & in aliis diebus, in quibus occurrunt plura Dei beneficia, vel recolenda, vel expetenda, plures Miſſæ celebrantur in die, putà, vna pro feſto, & alia pro ieiunio, vel pro mortuis.* (q. 78 ar. 3. ad 3. & q. 76. ar. 2. ad 2.) (De conſ. d. 1. cap. Nocte.)

*Ad tertium dicendum quòd (ſicut dictum eſt ſuperius *) Chriſtus voluit vltimò hoc ſacrificium diſcipulis tradere, vt fortiùs eorum cordibus imprimeretur. Et ideo poſt cœnam in fine diei hoc ſacramentum conſecrauit, & diſcipulis ſuis tradidit. A nobis tamen celebratur hora Dominicæ paſſionis, ſcilicet, diebus feſtis in tertia, quando crucifixus eſt linguis Iudæorū, vt dicitur Marci 15. & quando Spiritus ſanctus deſcendit ſuper diſcipulos, vel diebus profeſtis in ſexta, quando crucifixus eſt in manibus militū, vt habetur Ioan. 19. vel diebus ieiuniorum in nona, quando voce magna clamans emiſit ſpiritum, vt dicitur Matthæi 27.* (q. 73. art. 5.)

*Poteſt tamē tardari maximè quando ſunt Ordines faciendi, & præcipuè in Sabbato ſancto tum propter prolixitatem officij, tum quia Ordines pertinēt ad diem Dominicam, vt habetur in Decreto, diſtin. 75. cap. * Quod a Patribus. Poſſunt tamen Miſſæ celebrari in prima parte diei propter aliquam neceſſitatem, vt dicitur de conſec. diſtinct. 1. cap. neceſſe eſt, &c.* (Dec. d. 75. c. Quod a Patribus.)

B *Ad quartum dicendum, quòd regulariter Miſſa debet celebrari in die, & non in nocte, quia ipſe Chriſtus eſt præſēs in hoc ſacramēto, qui dixit Ioannis 9. Me oportet operari opera eius, qui miſit me, donec dies eſt, venit nox, quādo nemo poteſt operari, quamdiu in mundo ſum, lux ſum mūdi. Ita tamen, quòd principium diei accipitur non à media nocte, nec etiam ab ortu ſolis, id eſt, quando ſubſtantia ſolis apparet ſuper terram, ſed quando incipit apparere aurora: tunc enim quodammodo dicitur ſol ortus, inquantum claritas radiorum eius apparet. Vnde & Marci 16. dicitur, quod mulieres venerunt ad monumentum, orto iam ſole: cū tamen venerint, cum adhuc tenebræ eſſent ad monumētum, vt dicitur Ioannis 20. Sic enim hanc contrarietatem ſoluit * Auguſtinus in libro de conſenſu Euang. Specialiter tamen in nocte natalis Domini Miſſa celebratur, propter hoc, quòd Dominus in nocte natus eſt, vt dicitur de conſecratione *, diſtinct. 1. cap. nocte, & c. Et ſimiliter etiā in Sabbato ſancto circa noctis principium, propter hoc, quòd Dominus nocte ſurrexit, id eſt, cùm adhuc tenebræ eſſent ante manifeſtum ſolis ortum.* (Lib 4. ca. 24. aliquantulum à prin. tom. 4.) C (De conſ. d. 1. cap. Nocte.)

*Ad quintum dicendum, quòd ſicut habetur de conſecratione, diſtinct. 1. ex Decreto * Alexandri Papæ, ſufficit Sacerdoti vnam Miſſam in die vna celebrare, quia Chriſtus ſemel paſſus eſt, & totum mundum redemit, & valde fœlix eſt, qui vnam dignè celebrare poteſt. Quidam tamen pro defunctis vnam faciunt, alteram de die, ſi neceſſe ſit. Qui verò pro pecunia aut adulationibus ſacrificium vna die præſumunt plures celebrare Miſſas, non exiſtimo euadere damnationem. Et extra de celebratione Miſſæ *, dicit Innocentius III. quòd excepto die natiuitatis Dominicæ (niſi cauſa neceſſitatis ſuadeat) ſufficit Sacerdoti, ſemel in die vnam Miſſam ſolummodo celebrare.* (De conſ. d. 1. c. Sufficit) D (In decreto lib. III 41 c. Conſuluiſti.)

COMMENTARIVS.

Diuus Thom. in 1. art. breuiſſimè explicuit ſubſtantiam ſacrificij nouæ legis; in hoc verò & ſequētibus articulis copioſiſſimè tractat de circumſtantiis & cæremoniis eiuſdem ſacrificij. Quam materiam in ſequentibus diſputationibus nos etiam proſequemur: nam quoniam res non eſt difficilis, & à diuo Thoma fusè tractatur, ſatiſque perſpicuè, nihil ferè ad expoſitionem literæ addere oportebit, E ſed diſputando de rebus ipſis, ſententias D. Thomæ ſimul explanabimus.

DISPVTATIO LXXX.

De tempore, in quo tenentur Sacerdotes, vel eis licet, ſacrificium Miſſæ offerre.

IN ſuperioribus tractauimus omnia, quæ ad naturam vel inſtitutionem huius ſacrificij pertinent, quæ doctrinam veluti ſpeculatiuam huius materiæ cōtinent: nunc ſupereſt tractare partem moralem & præcepta omnia, quæ ad hoc ſacrificium ſpectant, quæ maxima ex parte ad Sacerdotes pertinent, & ideò de illis prius dicemus, in fine verò

addemus aliqua de præcepto audiendi Miſſam, quod A commune eſt omnibus fidelibus. Optimè vero doctrina hæc moralis coniungitur cum declaratione circumſtantiarum, & cęremoniarum huius ſacrificij: nam hæc omnia in tantum neceſſaria ſunt, in quantum aliqua lege obſeruari præcipiuntur, quia igitur diuus Thomas in articulo ſecundo, de circumſtantia temporis diſputauit, ideo in hac diſputatione ſimul dicendum erit, an ſit aliquod præceptum obligans ad ſacrificandum aliquo tempore vel prohibens aliquo tempore ſacrificare, ex quibus ſimul conſtabit, quibus temporibus ſacrificare liceat.

SECTIO I.

Vtrùm teneantur Sacerdotes aliquando Miſſam dicere, ſeu ſacrificium offerre.

Sacerdotes tenentur communicare ſaltem ſemel in anno tempore Paſchatis.

SVpponimus teneri Sacerdotes ad communicandum, ſaltem ſemel in anno tempore Paſchatis: nam in hoc eadem eſt ratio ipſorum, quæ cęterorum fidelium. Vnde hæc obligatio non cadit in eos, quatenus Sacerdotes ſunt, ſed quatenus ſunt fideles baptizati, & adulti: vnde hãc obligationẽ explere poſſent non ſacrificando, ſed laicorum more communicando. Vlteriùs ergo inquirimus, an ratione muneris ſacerdotalis teneantur Sacerdotes offerre aliquando hoc ſacrificium. Et ratio dubitandi eſſe poteſt; primò, quia nullum extat de hac re præceptum obligans ſingulos Sacerdotes; aut enim illud eſt Eccleſiaſticum: & hoc non, quia nullum de hac re decretum reperitur ſcriptum; nec poteſt allegari conſuetudo Eccleſiaſtica, quæ vim habeat legis: nam potiùs frequenter fit, vt multi Sacerdotes longo & diuturno tempore non ſacrificent, qui non propterea cenſentur eſſe in ſtatu peccati mortalis. Vel eſſet hoc præceptum diuinum poſitiuum, & hoc eiſdem rationibus refelli poteſt: nam tale præceptum, nec traditione habetur, vt argumentum factum ſatis probat, neque ex Scriptura ſacra colligitur ſufficienter: nam, ſi quæ ſunt verba in Scriptura, quæ indicent hoc præceptum, maximè illa, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*; vel illa, *Hoc facite in meam commemorationem*, ſed hæc teſtimonia, & habent varias ac probabiles interpretationes, ab huiuſmodi præcepto & obligatione alienas, vt in ſuperioribus ſæpius factũ eſt, & licèt gratis admittamus, ibi contineri aliquod præceptum, non eſt neceſſe, vt illud obliget ſingulos Sacerdotes, ſed in communi Eccleſiam, ad cuius prouidentiam ſpectat, curare, vt in ea ſit vſus huius ſacrificij: quæ cura ad paſtores præcipuè pertinet, nõ verò ad Sacerdotes ſingulos. Vel denique hæc obligatio ſequitur, veluti ex natura rei, id eſt, ex munere ſacerdotali; & hæc etiam conſecutio nulla ſufficiẽte ratione oſtendi poteſt, quia licèt Sacerdotibus ex vi ſui muneris detur poteſtas ſacrificandi, tamen ex poteſtate non oritur neceſſitas: tum quia poteſtas ex ſe latius extenditur, quàm neceſſitas, tum etiam, quia hoc eſt veluti priuilegium quoddam ipſius Sacerdotis, ſeu quaſi dominium, vel ius quoddam: ex vi autem priuilegij nemo cogitur vti illo, nec dominiũ ſeu ius, in, vel ad rem, per ſe inducit neceſſitatem vtendi re propria, ſed poteſt aliquis cedere iure ſuo. Tandem, etiam datur Sacerdoti poteſtas remittendi peccata, & tamen nunquam tenetur vti illa, etiamſi aliàs iuriſdictionem etiam recipiat, dummodo Paſtoris officium non ſuſcipiat. Et ſimiliter per gradum Magiſterij datur alicui facultas explicandi Scripturam, quod tamen facere non tenetur.

Quorundam placitum.

Propter hoc multi & graues Theologi cenſent, nullum eſſe præceptum obligans Sacerdotes ſub peccato mortali ad ſacrificandum aliquando. Itaque quamuis Sacerdos nunquam in vita ſacrum faciat, dummodo in Paſchate communicet, per ſe loquendo, non peccabit mortaliter. Ita tenet Alex. Alenſ. 4. part. quæſt. 51. memb. 2. Bonauen. in 4. diſt. 12. parte 2. art. 2. quæſt. 2. Gabr. lect. 87. in Cano. Richard. in 4 diſt. 13. art. 2. quæſt. 2. & ibi Palatius diſp. 2. & Ledeſ. 1. par. 4. quæſt. 23. art. 10. Victoria in Summ. num. 94. & idem tenuit Caiet. ſuprà quæſt. 82. ar. 12. quamuis B eius Commentarius iuſſu Pij V. expunctus fuerit in Romana impreſſione. Addunt verò nonnulli ex dictis authoribus, nonnullum peccatum eſſe, ſaltem veniale, hoc facere. Primò, quia videtur eſſe quædam ſpiritualis prodigalitas longo tempore ſe priuare vſu tam perfectæ poteſtatis, & fructu ſacrificij. Secundò, quia cùm potentia ſit propter actum, inordinatum eſt, ſuſcipere poteſtatem conſecrandi, & poſtea illa non vti, ſed quaſi otioſam habere. Tertiò, quia præter charitatem eſſe videtur priuare Eccle- C ſiam magno illo fructu, quem ex hoc ſacrificio participat, ſicut, qui reciperet à Deo gratiam gratis datam, malè faceret, nunquam illa vtendo, & præter charitatem proximorum, in quorum vtilitatem datur, hæc enim poteſtas conſecrandi, eſt veluti quædam gratia gratis data, propter Eccleſiæ vtilitatem. Denique, quia Sacerdos ex vi ſui muneris accipit onus intercedendi pro populo apud Deum, & offerendi dona & ſacrificia pro peccatis; peccat ergo ſaltem venialiter, nunquam exequendo munus & officium ſuum: nam officium propter miniſterium & opus datur, & inordinatè retinetur, ſi executioni D non mandatur.

Quoniam verò hæ poſteriores rationes, ſi quicquam valent, plus probant, quàm leuem obligationem aut venialem culpam, ideo alij authores cenſent, quemlibet Sacerdotem teneri rigoroſo præcepto, & ſub pecato mortali, ad ſacrificãdum aliquando, & aliquoties, non ſolùm in vita, ſed etiam in anno, niſi legitimo aliquo impedimento excuſetur. Ita ſentit D. Thom ſuprà q. 22. art. 10. & clariùs in 3. d. 13. q. 1. art. 2. quæſtiunc. 1. ad 2. Duran. ibi. q. 2 Soto, q. 1. art. 10. Palud. d. 11. q. 2. Maior q. 5. Antonin. 3. part. tit. 13. cap. 16. §. 12. Syluest. verb. Miſſ. 1. q. 7. Angel. num. 44. Nauarrus, cap. 25. nu. 88. & Petrus Soto, quamuis ſubdubitans, lectio. 13. de Euchar. circa finem, & idem tenet Gloſſ. cum Iuriſperitis in cap. dolentes, de celebrat. Miſſ. Fauètque huic ſententiæ decretum illud: nam inter alia peccata quorundam Sacerdotum, quæ ibi recenſentur, vnum eſt, quod vix quater in anno celebrabant, & pœna illis ſuſpenſionis imponitur, non propter hoc delictum ſolum, ſed E cum aliis, quæ ibi referuntur. Secundò fauet huic ſententiæ Concil. Trident. ſeſſ. 22 c. 1. dicens; *Chriſtum illis verbis: Hoc facite in meam commemorationem, Apoſtolis, eorùmque in Sacerdotio ſucceſſoribus vt offerrent, præcepiſſe, vti ſemper catholica Eccleſia intellexit & docuit.* & Cano. 2. anathemate ferit negantes, Chriſtum illis verbis inſtituiſſe Apoſtolos Sacerdotes, & ordinaſſe vt ipſi, aliíque Sacerdotes, offerrent corpus & ſanguinem ipſius. Rurſus ſeſſio. 23. capite 14. de reformatione præcipit Epiſcopis, *vt curent, quod Sacerdotes, ſaltem diebus Dominicis, & feſtis ſolemnibus, ſi autem curam habuerint animarum, tam frequenter, vt ſuo muneri ſatisfaciant, Miſſas celebrent.* Quib. verbis non videtur Concil. nouam obligationẽ imponere Sacerdotibus, ſed ſolùm Epiſcopos monere, vt curent, quòd Sacerdotes obligationem ſuam impleant. Et quamquam fortaſſe, non totum id, quod Concil. ſignificabat, ſit

D. Thomæ & aliorum opinio. Durand. Soto. Palud. Maior. Antonin. Syluest. Angel. Nauar. Petr. Soto.

Sacerdo-

Sacerdotibus in præcepto, tamen etiam videtur manifeſtum, non id totum ad ſolum conſilium pertinere: ſed quia non certò conſtat, quoties, vel quibus diebus hæc obligatio vrgeat, elegit Concil. id, quod in dubio ſufficit ad obligationem implendam, quamuis fortaſſe plus aliquid moneat, quàm ſub præciſam obligationem cadat. Præterea, poteſt in huius ſententiæ fauorem ponderari authoritas Pij quinti; cum enim Caiet. in hoc Commentario docuiſſet tranſgreſſionem huius obligationis tantum eſſe peccatum veniale, illa doctrina eius authoritate (vt creditur) ab hoc Commentario expulſa eſt: ſatis ergo ſentire ſignificauit, eſſe non ſolum minus probabilem, verum etiam non eſſe dignam, quæ paſſim circumferatur. Præterea, referunt D. Thom. dicto art. 10. ad primum, Sed contra, & alij Scholaſtici, ſententiam Ambroſij, dicentis: Graue eſt, quod ad menſam tuam mundo corde & manibus innocentibus non venimus: ſed grauius eſt, ſi dum peccata metuimus, & ſacrificium non reddamus. Quæ ſententia dupliciter poteſt intelligi; primum de peccato veniali: & ita ſenſus erit, celebrare cum conſcientia venialium peccatorum eſſe nonnullam irreuerentiam, & aliquod fortaſſe peccatum, & hoc appellari, *graue*, id eſt, turpe & indecens (non eſt enim peccatum mortale) vnde cum addit: grauius eſſe hac de cauſa omittere, ſignificat, hoc eſſe poſſe mortale peccatum ſeu eſſe abſolutam obligationẽ interdum ſacrificandi. Alius ſenſus eſt, vt intelligatur de peccato mortali, & hoc ſenſu eſſet magis rigoroſa ſententia, nam reuera videtur grauius peccatum, celebrare in mortali, quàm omittere actum tempore, quo obligat: quia ex genere, peccatum cõmiſſionis eſt grauius, quã omiſſionis, & in particulari videtur illa maior irreuerentia ſacramenti. Ratione probatur hæc opinio: primò defendendo, hoc eſſe præceptum diuinum poſitiuum, contentum illis verbis Chriſti, *Hoc facite*: nam quod in illis contineatur præceptum ſacrificandi, Concil. Trident. declarauit. Quod verò illud præceptum, non ad communitatem tantum, ſed ad ſingulos Sacerdotes pertineat, magis etiam conſentaneum eſt, & verbis Chriſti, & verbis Concilij, & materiæ præcepti. Primum patet, quia Chriſtus æquè ad omnes Apoſtolos & ad ſingulos, dixit; *Hoc facite*. Secundum patet, quia Concil. declarauit, Chriſtum locutum fuiſſe ad Apoſtolos vt Sacerdotes, & in ipſis ad omnes futuros Sacerdotes, & non tantum ad Paſtores Eccleſię, vel in communi ad Eccleſiam; ſentit ergo præceptum ſingulos obligaſſe. Tertium declarauit optimè D. Th. dict. art. 10. ad 1. ex differentia inter ſacramenta & ſacrificium: nam ſacramenta ordinantur ad vſum fidelium; ſacrificium verò, vt offeratur Deo, & ideo ad ſacramenta miniſtranda, ſolum teneri eos, qui curam ſuper fideles ſuſcipiunt, etiam ſi poteſtatem habeant illa miniſtrandi: ad ſacrificandum autem teneri omnes ratione Ordinis ſuſcepti ex præcepto Chriſti, quia talis actus non requirit curam animarum, nec iuriſdictionem ſuper fideles, ſed per ſe ad omnes pertinet. Secundo modo poteſt fundari hoc præceptum in ſola natura rei: nam perpetua omiſſio talis actus in eo, qui habet tale munus ex proprio obiecto, & nõ tantum propter rationes extrinſecas eſt mala, & rationi diſſona, vt fatentur multi ex authoribus ſupra citatis, & rationes ſupra factæ declarant, & alioqui materia talis obligationis eſt grauis; ergo ex genere ſuo illa omiſſio eſt peccatum mortale.

Differentia inter ſacramenta & ſacrificia.

Authori res hæc dubia, & incerta.

Hæc res dubia quidem & incerta mihi videtur: quia præceptum præſertim ſub peccato mortali, aſſerendum non eſt ſine fundamento, quod moraliter conuinciat: hîc autem nullum apparet huiuſmodi, propter quod non videtur poſſe negari, quin prior opinio probabilis ſit, ita vt, qui ſe illi practicè conformarit, à pecato mortali excuſari poſſit: vnde etiam de viris ſanctis interdum legimus ab huius ſacrificij celebratione abſtinuiſſe, vt Durand. etiam & alij referunt; quamquam hoc non debet in exemplum adduci: nam multa interdum operantur Sancti ex ſpeciali Spiritus ſancti motione, præter communem legem, quæ nobis imitanda non ſunt. Quocirca poſterior opinio & magis pia eſt, & ſecurior, & in praxi conſulenda, quia reuera, & eſt magis conſentanea rationi, & præterea vix poteſt ſine magno ſcandalo contrarium fieri, &, vt minimum, exiſtimatur communiter, huiuſmodi omiſſionem diuturnam ſacrificij, eſſe ſignum prauæ conſcientiæ, & perditæ vitæ: ſunt ergo, quoad fieri poſſit, Sacerdotes monendi, vt frequenter celebrent, & ſuadendum, contrarium non eſſe in conſcientia ſecurum.

Poſterior opinio magis pia & ſecura.

Sed quæres, quoties teneantur in anno ſacrificare ad vitandam culpam. Syluest. verbo, Miſſa. 1. q. 7. & Antonin. 3. part. tit. 13. cap. 16. §. 12. referunt, quoſdam Iuriſperitos aſſeruiſſe, teneri Sacerdotes, per ſe loquendo, ad celebrandum quotidie. Sed hoc non habet fundamentum, vt ſtatim quæſtione ſequente dicemus. D. Thom. igitur ait, teneri ad celebrandum in præcipuis feſtis, & maximè in illis diebus, in quibus fideles communicare conſueuerunt. Idem ferè Syluest. & Soto, qui expreſſius addit, eſſe peccatum mortale ſacrificium his diebus omittere ſine cauſa. Sed hoc etiam videtur in his rigidum, neque poſſe ſufficienter probari, & ideo Nauar. ſupra dicit, ſatisfacere Sacerdotem huic obligationi, ter, vel quater in anno ſacrificando. Quod videtur fieri probabile ex dict. cap. dolentes; & quia nullo iure, vel ratione ſufficiente poteſt hoc ius ſeu præceptum, ſtrictius declarari: imò (vt verum fatear) neque hoc ipſum poteſt ſufficienter fundari per intrinſeca principia; & ideo cenſeo, moraliter loquendo, conſideranda eſſe principia extrinſeca, qualia ſunt aliorum ſcandalum, proprium ſpirituale detrimentum, aut periculum liberius peccandi, omittendo ſacrificium, vel (quod grauius eſt) quod propterea omittatur, vt peccandi licentia non impediatur, & ſimilia, & his omnibus penſatis, prudentis iudicio committendum eſt tempus & modus huius obligationis: ſi autem hæ rationes extrinſecæ non intercedant, vix, credo, accidet caſus moralis, in quo Sacerdos aliquoties in anno non ſacrificet, quod licet raro faciet (vt Nauar. dixit) non peccabit mortaliter, & ſi bona intentione id faciat, poſſet etiam à veniali excuſari. Neque aliquid certius, magiſve determinatum inuenio, quod in hac quæſtione dici poſſit.

Antonin.

D. Thom. ſententia.

Syluest. Soto.

SECTIO II.

Vtrùm Sacerdos poſſit, vel debeat ſingulis diebus celebrare.

Hæretici huius temporis non probant quotidiana ſingulorum Sacerdotum ſacrificia: quia neceſſe eſt, vt maiori ex parte, priuatim fiant; ipſi verò Miſſas priuatas abominantur, & ideo ſolum vnam communem cœnam Dominicam volunt quotidie fieri in ſingulis populis, vel Parochiis. Sed hæc ſententia hæretica eſt, contra Eccleſiæ vſum, & traditionem, & fundamentis hæreticis nititur, nimirum, quod non liceat Miſſam priuatã dicere, in qua fideles non communicent, quod in ſuperioribus partim refutatum eſt, & in ſequentibus aliquid addemus. Item, quod hoc myſterium ſemper ſit peragendum cum omnibus illis circumſtantiis accidentariis, quibus cœna Dominica peracta eſt, quod quàm

Hæreticorum quorũdã ſententia exploditur.

Catholicorũ quorundam opinio. *Aliorum etiam Catholicorum placitum.*

quàm ſit abſurdum, ſæpe in ſuperioribus eſt oſtenſum. Catholici ergo quidam (vt ſupra dicebam) per contrarium extremum aſſeruerunt, debere Sacerdotes quotidie Miſſam celebrare. Alij verò quamuis ad hoc non obligent ſingulos ratione Ordinis, obligant tamen Parochos ratione officij. Sed obſeruandum eſt, aliud eſſe loqui de ſingulis Sacerdoribus, aliud de tota Eccleſia, aut de ſingulis Eccleſiis, vel Cathedralibus, vel Parochialibus, vel Conuentualibus. In quibus omnibus conſiderari poteſt, quid ex ſolo iure diuino neceſſarium ſit; quid verò Eccleſiaſtico.

1. Concluſio.

Dico ergo primò; Stando in ſolo iure diuino, nec ſingulis Sacerdotibus, nec ſingulis Eccleſiis, nec toti Eccleſiæ præceptum eſt, neque etiam prohibitum, quotidie ſacrificare. In hoc cõueniunt omnes Theologi, quia nullibi extat talis determinatio temporis iure diuino facta. Item, in die Paraſceues omnino omittitur hoc ſacrificium in Eccleſia, & idem fiebat olim in Sabbato ſancto, & poſſet Eccleſia, ſi rationabilis cauſa occurreret, idem ſtatuere in alio, vel aliis diebus anni: non eſt ergo contraria temporis determinatio iure diuino facta. Preterea non fuit neceſſaria, quia ita ſunt res Eccleſiæ ordinatæ, vt, ſecluſa prohibitione Eccleſiæ ſpeciali non poſſit in ea quotidianum ſacrificium deficere, ad quod etiam Paſtorum Eccleſiæ cura multum deſeruit; & ad eam ipſi ex officio tenentur, quia eſt valde neceſſarium ad ſpirituale bonum fidelium, tam viuentium, quàm defunctorum, & quia ad debitum diuinum cultum, moraliter loquendo, neceſſarium eſt. Quod verò hic quotidianus vſus ſacrificij non ſit etiam prohibitus iure diuino, eodem fundamento conſtat, & ex vſu Eccleſiæ, nam ſi in aliquo die facta eſt prohibitio, illa per Eccleſiam introducta eſt.

2. Concluſio.

Dico ſecundò; In ſingulis Eccleſiis, Cathedralibus, Parochialibus, & Conuentualibus, debet quotidie ſacrificium Miſſæ offerri, ſi conueniens ſit, ſeu mediocris Sacerdotum numerus, atque ita fiet, vt in vniuerſa Eccleſia, non ſolum vnum, vel aliud, ſed quamplurima ſacrificia, quotidie offerantur. Ita docent communiter Doctores, & inſinuatur in capite, Cum creatura, de celebratione Miſſ. Patet etiam ex Eccleſiæ conſuetudine, quæ vim legis habet; cuius ſignum etiam eſt, quia ſi abſque ſufficiente cauſa omittatur, non fiet ſine graui ſcandalo fidelium. Hęc ergo obligatio per ſe pertinet ad Rectores Eccleſiarum; nam, licet ipſi non teneantur per ſe quotidie celebrare: tenentur tamen curare, vt non omnino deſit in ſua Eccleſia ſacrificium: hoc eſt enim vnum ex muneribus, propter quod à fidelibus aluntur. Addit tamen Victoria in Summ. num. 95. ſi interdum hoc prætermittatur, non eſſe peccatum mortale. Sed hæc licentia non eſt extendenda; nam res hæc multum pertinet ad commune bonum fidelium, & ideo talis obligatio grauis eſt, vt bene ſignificauit Soto in 4. diſt. 13. quæſt. 2. art. 1. Quapropter per ſe loquendo, non poterit prætermitti ſine graui culpa, niſi fortaſſe ob vrgentem cauſam & rationabilem; hæc enim inteteedere aliquando poteſt, ſicut in aliis obligationibus poſitiuis. Addunt verò aliqui in parochialibus Eccleſiis, ſi ſit ſufficiens Sacerdotũ numerus, dicendas eſſe duas Miſſas, vnam pro viuis, & aliam pro defunctis, ex dicto capite, Cum creatura. Veruntamen vt Soto, & Victoria notarunt, non eſt hæc obligatio augenda, & multiplicanda, quia nullum extat ſufficiens ius, ex quo colligatur; nam in illo capite, Cum creatura, ſolum dicitur, propter Miſſam defunctorum non eſſe omittendam conuentualem Miſſam de feria: neque è contrario, ſed

Victoria. *Soto.* *Quorundam placitum.*

A vtramque, ſi commodè fieri poſſit, dicendam eſſe, non tamen imponit abſolutam obligationem quotidie ſacrificandi pro defunctis.

3. Concluſio.

Dico tertiò; Singuli Sacerdotes, nec iure diuino, nec Eccleſiaſtico, tenentur quotidie celebrare, per ſe loquendo. Hoc etiam eſt per ſe manifeſtum, tum quia nullibi extat tale ius, tum, quia multi Sacerdotes pij & timorati, interdum aliquo, vel aliquibus diebus ſacrificium intermittunt: imò aliqui etiam hoc conſulunt, ob maiorem ſacrificij reuerentiam. Quin potius, non ſolum non ex vi Ordinis, verum etiam neque ex vi Parochialis beneficij, eſt hoc neceſſarium: tum, quia ſatisfaciet Parochus ſuæ obligationi, ſi curet in ſua Parochia per alium ſacrificium fieri, tum etiam, quia, ſi ſolus ipſe ſit, non eſt cogendus omnino quotidie ſacrificare, quia eſſet nimis rigida & oneroſa obligatio: quamuis teneatur frequenter id præſtare; imo & regulariter non omittere abſque aliqua cauſa.

4. Concluſio, quæ certa eſt & Theologorum communis.

Dico quartò: Per ſe loquendo, & ſecluſa ſpeciali prohibitione Eccleſiæ, non ſolum eſt licitum Sacerdoti, quotidie ſacrificare, verum etiam ex ſe melius eſt, magiſque conſulendum. Eſt concluſio certa & communis Theologorũ. Et probatur primò ex conſuetudine Eccleſiæ, quam & nunc experimur, & in antiquiſſimis Patribus, & hiſtotiis legimus. Andręas enim Apoſtolus, vt ſupra retulimus, de ſe aiebat Tyranno; *Quotidie immolo Deo agnum immolatum.* Hippolytus etiam Martyr. orat. de cõſum. mundi, ſic introducit Chriſtum iudicem, ad Sacerdotes Euangelicos loquentem: *Venite Pontifices, qui pure mihi ſacrificium die noctéque obtuliſtis, ac pretioſum corpus & ſanguinem meum quotidie immolaſtis,* & Auguſt. Epiſt. 23. *Nonne, inquit, ſemel immolatus eſt Chriſtus in ſeipſo: & tamen in ſacramento, non ſolum per omnes Paſchæ ſolemnitates, ſed omni die populis immolatur?* Cyprian. Epiſt. 54. *Vt Sacerdotes, inquit, qui ſacrificium Dei quotidie celebramus, hoſtias Deo & victimas præparemus.* Gregor. etiam hom. 37. in Euang. memorat ſanctum Caſſium Narnienſem Epiſcopum; *cui mos erat, quotidianas Deo hoſtias offerre, ita, vt pene nullus dies vitæ eius abſcederet, quo non omnipotenti Deo hoſtiam placationis immolaret.* Quã conſuetudinem, Deum ſpeciali reuelatione approbaſſe inferius narrat, dicens; *Nocte quadam cuidam eius Presbytero Dominũ per viſum aſtitiſſe, atque dixiſſe: Vade, & dic Epiſcopo: Age, quod agis, operare, quod operaris, non ceſſet pes tuus, non ceſſet manus tua, natali Apoſtolorum venies ad me, & recipies mercedem tuam.* Et ibidem narrat aliud miraculum, quod cuidam mulieri contingit, quæ ſingulis hebdomadibus ſacrificium pro marito offerri faciebat, eiuſque à captiuitate liberationem miraculosè obtinuit. Denique, quæ adduximus ſupra ex Patribus de quotidiana communione, à fortiori procedunt de quotidiano ſacrificio. De quo videri poteſt Chryſoſt. homil. 3. ſuper ad Epheſ. Secundò argumentor ratione, quia quotidie ſacrificare, non eſt ex natura ſua malum, ſed bonum, neque eſt aliquo iure poſitiuo prohibitum: vbique eſt enim tale ius; ergo eſt per ſe licitum. Maior patet: nam id cedit in cultum Dei, quem illi perpetuo debemus, & eſt conſentaneum dignitati huius ſacrificij, quod propterea *iuge* appellatur, Daniel. 12. Eſt etiam valde vtile fidelibus, qui plurimum indigent fructu huius ſacrificij: ergo eſt hoc per ſe honeſtũ & licitum. Quin potius ratio facta concludit, quod in vltima parte aſſertionis dicebamus, quia licet laicis, regulariter non ſit conſulendum, vt quotidie communicent, Sacerdotibus autem conſulendum eſt, vt quotidie ſacrificent; eſt enim id per ſe loquendo, melius: nam munus ſacrificandi, non eſt priuatum,

S. Andreas. *Hyppol. Mart.* *Auguſt.* *Greg. Magn.* *Miraculum quoddam narratur.* *Chryſoſt.* *Fideles plurimum indigent fructu huius ſacrificij.*

uatum, ſed publicum, nec prodeſt ſoli ſacrificanti, ſed toti Eccleſiæ, & ideo dummodo indignus non ſit, & moralem ac humanam diligentiam adhibeat, quamuis ſit imperfectus, non debet ab hoc ſacro munere ceſſare. Accedit etiam, quia cum ſit ſpecialiter ad hoc munus conſecratus, & habet proprium ac peculiare ius ad offerendum, & habet paratum ſpeciale diuinum auxilium, vt ſanctè conficiat. Per hoc tamen non intendimus negare, quo minus ex reuerentia & timore, aliquo die interdum hoc munus intermittere, poſſit eſſe, & bonum, & vtile, & alicui fortaſſe conſulendum, iuxta diuerſas perſonarum conditiones, & varias Spiritus ſancti diuiſiones gratiarum.

Dubiũ quoddam.

Supereſt verò explicandum, an in aliquibus anni diebus prohibitum ſit per Eccleſiam, Sacerdotem ſacrificare. Solet autem de tribus dubitari; nam in reliquis omnibus certum eſt, nullam eſſe prohibitionem factam. Primus dies eſt feria quinta hebdomadæ ſanctæ, ſunt enim, qui exiſtiment eo die non licere ſingulis Sacerdotibus Miſſam dicere, ſed ſolum eſſe in ſingulis Eccleſiis Miſſam ſolemnem ab Eccleſiæ Rectore, vel, qui eius locum teneat, dicendam, in qua alij Sacerdotes cum laicis cõmunicent.

Marcel. Frãc.

Ita tenet Marcel. Franco. in lib. de Horis canonicis, c.30. qui pro hac ſententia, neque alium authorem refert, nec expreſſam legem ſeu prohibitionem Eccleſiæ. Sola ergo Eccleſiæ conſuetudine nititur, quam ex eo colligit, quod iuxta ordinem Romanum antiquum, omnes Presbyteri & Diaconi vniuſcuiuſque Eccleſiæ de manu ſui Paſtoris communicant in ſolemni Miſſa, vt patet ex ordine Romano, cap. de Cœna Domini, & ex Alcuino, libro de diuinis officiis, cap. de Cœna Domini. Fuit autem hæc conſuetudo conuenienter introducta primò, propter mœrorem, quem Eccleſia, illo præſertim die, repræſentare incipit. Secundò, vt officium illius diei ſit ſolemnius & celebrius. Tertiò, & maximè, propter repræſentationem Chriſti Domini, qui eo die primã Miſſam celebrauit, & Apoſtolos communicauit: in huius enim facti memoriam ſolus primarius Sacerdos celebrat, & reliquis ſacramentum diſtribuit. Hæc tamen fundamenta debilia valde ſunt ad affirmandum præceptum ſeu prohibitionem, ſine expreſſo iure, & contra communem ſententiam. Quæ mihi quidem certa videtur. Nimirum per ſe loquendo (id eſt, ſecluſo ſcandalo, ſi alicubi fortaſſe ſit, vel propter puſillorum ignorantiam, vel propter aliquam conſuetudinem) licitum eſſe cuiuis Sacerdoti, eo die ſacrificare, quamuis prudens conſilium, ſit ſecreto, & abſque concurſu populi, propter aliquas ex congruentiis adductis, & alias, quas ſtatim explicabo, id facere.

Soto. Nauar. Angel.

Ita tenet Soto, diſt.13. quæſt. 2. artic.2. & Nauar. in Sum. capit. 51. n. 88. Angelus in floribus, quæſt.8. de valore Miſſæ, articulo vltimo, alij verò antiquiores, hoc in dubium non reuocarunt. Et probatur, quia circa hoc nulla eſt ſcripta lex expreſsè prohibens, vt conſtat: neque etiam eſt conſuetudo, quæ vim legis habeat; quia, licet multi Sacerdotes eo die non ſacrificent, tamen alij plures docti, pij, ac timorati ſacrificant, ſine vllo ſcrupulo; vt autem conſuetudo obliget, oportet, vt ſit omnium, & non tantum aliquorum. Rurſus, qui omittunt, non id faciunt, quia exiſtiment oppoſitum eſse malum, ſed vel ex deuotione quadam, vel certè ob nimiam illius diei occupationem, & alia impedimẽta.

Cõſuetudinis cuiuſdã cauſa aliquot traduntur.

Exiſtimo enim, hoc cœpiſſe introduci, quoniam illo die miniſtri Eccleſiæ & templa ipſa occupantur, vel propter monumenti fabricam, vel propter omnia præparanda, quæ ad illius temporis officium

A ſunt neceſſaria, vel quia magna pars Chriſtiani populi eo die cõmunicat, & neceſſarium eſt, Sacerdotes in audiendis confeſſionibus occupari: veriſimile etiam eſt, hoc introductum eſſe propter ſolemnitatem, vel repræſentationem, vt dicebamus; id tamen potius factum eſt conſilio ac voluntate Prælatorum, quàm rigoroſa prohibitione: nulla eſt ergo conſuetudo, quæ talem prohibitionem ſufficienter indicet. Tandem, nullum eſt peculiare myſterium, quod eo die ab Eccleſia celebretur, & repræſentetur per ceſſationem ſacrificiorum ſingulorum Sacerdotum, ſicut fit in feria ſexta: nam inſtitutio ipſius myſterij, & Dominica cœna ſufficienter repræſentatur in Miſſa, præſertim ſolemni, in qua ſacramento populo diſpenſatur, neque impeditur hæc repræſentatio, nec ferè minuitur, propterea, quod alij Sacerdotes ſacrificent, B & nõ communicent in Miſſa ſolemni: præſertim, quia Apoſtoli, non vt Sacerdotes, ſed vt laici, communicarent: nondum enim erant Sacerdotes, quando communicarunt: prius enim Chriſtus illis ſacramentum dedit, & poſtea dixit; *Hoc facite*, nulla ergo eſt ſufficiens ratio, ad hanc prohibitionem faciendam, nedum vt credamus, conſuetudine fuiſſe introductam.

Secundus dies eſt Paraſceues, ſeu feria ſexta maioris hebdomadæ. Quo die certum eſt, Eccleſiaſtico iure eſſe prohibitum Sacerdotibus, offerre ſacrificiũ, quod ius Innocentius I. declarauit, epiſt.1. ad Decentium, cap. 4. & habetur in capit. Sabbato, de conſecratione, diſt. 3. vbi æqualiter ſermo eſt de Sabbato ſancto & de feria ſexta; cum tamen non ſit de vtraque die eadem certitudo, vt ſtatim videbimus, C nihilominus tamen de feria ſexta authores omnes ſine controuerſia ita docent: & Decretum illud vim ſuam retinet, & omnes, qui ſcribunt de diuinis officiis referunt hanc eſſe antiquiſſimam traditionem, qua non ſolum priuata ſacrificia, ſed etiam ſolemne, & publicum omitti conſueuit, vt enim in ſuperioribus diximus, officium illius diei non eſt ſacrificium. Denique diuus Thomas hîc ad 2. rationem affert huius prohibitionis, ſcilicet, quia illa die paſſio Domini ab Eccleſia recolitur, prout realiter geſta eſt, & ideo non repræſentatur myſticè per conſecrationem huius ſacramenti. Alias congruentias adducit Durandus in Rationali, lib.6. cap.77. Rogabis D obiter, an eo die liceat communicare laicorum more. Marcellus ſupra dicit, eſse prohibitũ, niſi tantum ob neceſſitatem viatici. Fundatur in verbis Innocent. dicto capite, Sabbato: ait enim eo die ſacramenta penitus non celebrari. Item, quia in officio illius diei, ſolum præcipitur, ſeruari ſacramentum pro infirmis. Sed quia alij authores nihil de hac prohibitione dicunt, & prædictis fundamentis non ſatis probatur, exiſtimo probabilius, licitum eſse, per ſe loquendo, eo die communicare: nam, cum hoc ſit per ſe bonum, & prohibitio non probetur, non eſt, cur tanquam malum damnetur. Etenim Innocentius eo capite manifeſtè loquitur ſolùm de ſacrificio: *nam celebrare ſacramenta*, non eſt propriè miniſtrare Euchariſtiam, ſed conficere. E Quod autem iubeatur ſeruari Euchariſtia pro infirmis (etiam ſi id gratis demus) non ideo eſt, quia illis ſolis licitè poſſit diſpenſari: ſed quia illa fuit cauſa maximè neceſſaria ſeruandi ſacramentum. Addo tamen ex Amalario, lib.1. de Eccleſiaſt. offic. cap.11. non ſolum pro infirmis, ſed etiam, *pro his omnibus, qui ſequente die communicare volent, debet ſacramentum in die Cœna Domini reſeruari*. Durandus verò libro 6. cap. 75. dicit, ſeruari pro infirmis *& religioſis* (fortaſse non tantùm ſtatu, ſed actu & pietate) qui communicare voluerint;

Innocent. 1. — D.Thom. — Sententia authoris. — Innocent. — Amalarius. — Durand.

A vnde in ordine Romano antiquo in officio diei Paraſceues, in fine eius dicitur, *& communicent cum ſilentio.* Et Gregorius Magnus in lib. ſacramentorum (vt Pamelius refert in liturgiis Latinis) dicit, *communicet Sacerdos & omnis plebs.* Olim ergo non ſolum non erat prohibitio, verum potius oppoſita conſuetudo. Dices per non vſum introductam eſſe prohibitionem. Reſpondeo, falſum id eſſe, tum quia ſola negatio actus inualidiſſima eſt ad introducendam legem; tum etiam, quia ille non vſus, ſolum introductus eſt, quia omnes ferè communicant feria quinta, & quotidiana communio iam abiit in diſſuetudinem, ideoque nullus iam communicat feria ſexta. Ad quod etiam confert, quod regulariter non poteſt commodè fieri.

Greg. Mag. Pamelius.

Satis fit obiectioni.

B Tertius dies eſt Sabbati ſancti, de quo maior eſt dubitatio, quia in dicto capitulo, Sabbato, eiſdem prorſus verbis dicitur, in illo die ſacramenta penitus non celebrari, ſicut in feria ſexta. Propter quod Nauarrus capite vigeſimoquinto, numero 88. & Marcellus, ſupra ſimpliciter docent eſſe peccatum mortale, in illo Sabbato aliam Miſſam dicere, præter vnam publicam, & ſolemnem in ſingulis Eccleſiis; quia illud antiquum ius, nec contrario iure abrogatum eſt, neque etiam conſuetudine, niſi ſolum quoad publicum officium: ergo quoad reliqua, vim ſuam retinet: nam à iure antiquo non licet recedere, niſi quatenus, vel alio iure, vel conſuetudine abrogatum eſt. Et confirmatur: nam in C Miſſa illius diei nullus ponitur introitus pro Miſſis priuatis; ergo ſignum eſt, ſupponi non eſſe dicendas: neque enim ſine Introitu dicendæ ſunt. Vnde in vigilia Pentecoſtes, quæ ſolemne officium habet, ſimile officio Sabbati ſancti, aſſignatur peculiaris Introitus pro Miſſis priuatis, quia eo die dicendæ ſunt: ergo è contrario, quia in Sabbato ſancto non ſunt dicendæ, ideo non aſſignatur. Nihilominus alij exiſtimant, non eſſe peccatum mortale, eo die priuatim celebrare, præſertim ab ea hora, in qua iam incipit, vel incipere poteſt ſolenne & paſchale officium, cenſent enim, hoc ipſo, quod antiqua prohibitio abrogata eſt, quoad ſolemne officium, ceſſaſſe etiam pro eodem tempore, quoad omnia ſacrificia, & ideo per ſe licere, ſecluſo ſcandalo. Ita opinatur Soto, diſt. 13. D quæſt. 2. art. 2. quem alij moderni ſcriptores, & multi viri docti ac timorati ſequuntur etiam in praxi & vſu: quia non eſt maior ratio de Miſſa publica, quàm de priuata, vel quia iam conſuetudo ad vtramque extēditur, vel certè, quia ex vi prioris conſuetudinis ceſſauit ratio illius prohibitionis: nō tantum in particulari, ſed etiam in generali, quando autem hoc modo ceſſat finis & ratio legis, ceſſat etiam obligatio, vt ex materia de legibus conſtat. Aſſumptum declaratur: nam olim per totum diem Sabbati Eccleſia repræſentabat requiem Chriſti in ſepulchro, & ſolitudinem ſuam, & erat quaſi in mœrore poſita, Chriſti reſurrectionem expetens, & ideo toto illo die, vſque ad mediam noctem, & initium Dominicæ diei, ab oblatione ſacrificij ceſſabat: poſtea verò anticipauit tempus illud, & ab illa hora, in qua officium Sabbati ſancti celebrat, incipit iam cum gaudio & alacritate, recolere Chriſti reſurrectionem, ideoque iam ab illa hora ceſſauit etiam ratio, ob quam poterat ſacrificium prohiberi: reuocata ergo in priori conſuetudine, cenſetur etiam reuocata generaliter prohibitio ſacrificandi. Eſt ergo hæc opinio ſatis probabilis, & practicè ſecura, non tamen conſulerem vſum illius: niſi in aliquo caſu cum cauſa vel occaſione rationabili, & ſcandalum omne diligenter vitando.

Opinio ſatis probabilis & practicè ſecura.

SECTIO III.

An, & quo modo liceat eodem die plures Miſſas facere.

PRimò certum eſt, communi ac ordinario iure non licere Sacerdotibus, niſi tantùm ſemel in die ſacrificare: hoc autem ius non eſt naturale, etiam ſuppoſita inſtitutione ſacrificij, quia non ſequitur intrinſecè ex illa, neque eſt diuinum, quia neque in Scriptura habetur, neque traditione conſtat, eſſe à Chriſto latum, ſicut de vſu communionis ſupra diximus: nam hìc eſt eadem & maior ratio: ſed eſt præceptum Eccleſiaſticum, quod primum latum eſt ab Alexand. 2. in capite, ſufficit, de Conſecratione, diſt. 1. *Sufficit Sacerdoti,* inquit, *vnam Miſſam in die vna celebrare, quia Chriſtus ſemel paſſus eſt, & totum mundum redemit: non modica res eſt, vnam Miſſam facere, & valde fœlix eſt, qui vnam dignè celebrare poteſt.* Quod verò verbum illud, *ſufficit,* in vi precepti intelligendum ſit, ita, vt hoc ſolum liceat, verba ſequentia declarant, *Qui verò pro pecuniis, aut adulationibus ſæcularium, vna die præſumat plures facere Miſſas: non æſtimo euadere damnationem.* Hoc autem præceptum in eodem ſenſu confirmarunt Innocentius III. in cap. conſuluiſti, & Honorius tertius in capitulo, de referente, de Celeb. Miſſ. vbi Honorius addit, hoc eſſe intelligendum, *de quocumque Sacerdote, quacumque dignitate profulgeat.* Denique Eccleſiaſtica conſuetudo præceptū hoc ſatis confirmauit, ex quibus decretis duplex ratio huius præcepti ſumitur. Vna eſt myſtica, ſcilicet, ad repræſentandam ſufficientiam vnici ſacrificij cruenti Chriſti Domini. Secunda eſt moralis, nimirum, quia, ſuppoſita hominum fragilitate, & cura, ſolicitudine humanarum rerum, vix poſſunt homines dignè ad vnum ſacrificium præparare, & ideo, vt maiori cum reuerentia ſacrificent, merito eius præſcribitur, vt ſemel tantùm vno die ſacrificent, vt etiam hìc D. Thom. ad 5. docuit, & in hoc conueniunt omnes Doctores.

Alexan. Pap. II.

Innocent. Honor. III.

Secundò notandæ ſunt aliquæ exceptiones huius præcepti. Prima habetur in dicto capitulo, conſuluiſti, quæ eſt de die Natiuitatis, in qua licitum eſt Sacerdotibus, tres Miſſas dicere ex decreto Teleſphori Papæ, in epiſtola decretali, cap. 2. in cap. nocte ſancta, de Conſecr. diſt. 1. vt citat Gloſſa in dicto cap. conſuluiſti; tamen ibi Theleſphorus nihil dicit de numero Miſſarum, ſed tantum dicit, ea nocte licere Miſſam facere ante diem, & hymnum, *Gloria in excelſis,* decantare: quia illum eadem nocte Angeli cecinerunt. Neque de hoc numero ſcriptum aliquod decretum inuenio: imò neque Innocentius illum ponit, ſed abſolutè dicit, excepto Natiuitatis die. Vnde videtur id ſupponere ex conſuetudine Eccleſiæ, cuius rei cauſas & myſteria explicat diuus Thomas hìc in ſolut. ad 2. ſcilicet, vt per tres Miſſas triplex Chriſti generatio indicetur, ſcilicet, æterna ac diuina, temporalis & humana, & ſpiritualis, qua oritur tanquam Lucifer in cordibus noſtris. Gloſſa E verò in dict. c. conſuluiſti, dicit, per has tres Miſſas ſignificari tres ſtatus hominū, ante legem, ſub lege, & poſt legem, ſeu in lege gratiæ. Hìc verò occurrebat dubiū de hora, in qua licitum eſt, has tres Miſſas dicere, ſed hoc tractabitur commodiùs ſect. ſequent.

Exceptiones aliquæ cuiuſdam præcepti. Theleſpho. 1. Exceptio.

Secunda exceptio fit in dict. c. ſufficit, his verbis; *Quidam tamen pro defunctis vnam faciunt, & alterā de die, ſi neceſſe fuerit.* Ex quo colligit Gloſſa in dicto c. conſuluiſti, ſi quis prius de die celebrauit, & poſtea contingat aliquem mori, poſſe etiam pro illo celebrare, imò inferius addit, verbum, *Sufficit,* non cōtinere expreſſam prohibitionē, & ideo ſimpliciter poſſe celebrari vnā Miſſam de die, & aliam pro defunctis.

2. Exceptio.

functis. Sed de priori caſu particulari dicemus ſtatim; ſecundum autem generale dictum, in quo ſignificatur, hoc eſſe abſolutè licitum, abſque alia cauſa, eſt contra omnes Doctores, & planè falſum, & contra mentem Alexandri: qui, vt notauimus, ſatis explicuit hoc eſſe præceptum, comminando damnationem tranſgreſſoribus, & addendo illa verba, *ſi neceſſe fuerit*, ſatis etiam declarauit, hoc ſimpliciter non licere, ſed in caſu neceſſitatis; quanta verò debeat eſſe hæc neceſſitas, declarabitur ſtatim.

3. Exceptio. Tertia enim exceptio generaliter fit ab Innocentio his verbis; *Niſi cauſa neceſſitatis ſuadeat*, vbi Gloſſa hoc extendit ad cauſam honeſtatis, vel vtilitatis, & in particulari hoc explicat in aliquibus caſibus. *Primus caſus.* Primus eſt ſuprà commemoratus de morte alicuius ſuperueniente, poſtquam Sacerdos ſemel ſacrificauit, quem aliqui ita intelligunt & limitant, ſcilicet, ſi oporteat, ſtatim ſepeliri defunctum, & iuxta conſuetudinem debeat Miſſa præcedere ſeu cantari. *Paludan.* Paludan. verò hoc ampliat, quoties poſt factam Miſſam de die occurrat cauſa rationabilis dicendi pro defunctis, vt ſi Parochianus petat anniuerſarium. *Secundus.* Secundus caſus illius Gloſſæ eſt, ſi dictâ Miſſâ, ſuperueniat aliqua magna perſona, quæ velit Miſſam audire. Quem caſum alij authores admittunt & intelligunt habere locum, etiam in diebus profeſtis: nam in diebus feſtis, pro quibuſcunque peregrinis exiſtimant licere. *Tertius.* Tertius caſus addi ſolet, ſi occurrat neceſſitas communicandi infirmum. *Quartus.* Quartus, ſi neceſſarium ſit ad benedicendas nuptias, ne id fiat ſine ſacro. *Quintus.* Quintus, ſi eodem die occurret duplex officium, verbi gratia, vnum de feſto, & aliud de vigilia, vel rogationibus: & hunc ſignificauit D. Thomas hîc ad 2. vbi poſt exceptionem noctis Natiuitatis ſubdit: *Sicut etiam & in aliis diebus in quibus occurrunt plura Dei beneficia, vel recolenda, vel expetenda, plures Miſſæ celebrantur in die, putà, vna pro feſto, & alia pro ieiunio, vel pro mortuis.* *Sextus.* Sextus caſus eſt, quando Sacerdos habet duas Eccleſias parochiales, & nõ poteſt commodè habere coadiutorem, & in vtraque eſt populus, qui auditurus eſt Miſſam. Atque hos caſus numerat Paludanus, in 4. diſtinct. 12. quæſt. 1. art. 4. quem imitatur Antoninus 3. part. titul. 13. c. 6. §. 4. & 4. ac ferè Soto diſtinct. 13. quæſt. 2. artic. 2. Turrecrem. dicto cap. ſufficit. & Durandus, in Rationali, lib. 4. capit. 1. & Nauarrus in Summa cap. 25. num. 87. *Septimus.* Septimum caſum addunt Syluest. verbo Miſſ. 1. quæſt. 7. & Angelus §. 46. Victoria, numero 96. ſcilicet, ſi ſit conſuetudo in Eccleſia, vt duo fiant ſacra à duobus Sacerdotibus, & contingat alterum ægrotare: nam tunc aiunt poſſe alium ſupplere, & duas dicere. *Octauus.* Denique alij addunt caſum octauum, ſcilicet, ſi propter paupertatem Eccleſiæ vel Sacerdotis, iudicio prudentium id cenſeatur neceſſarium. *Nonus.* Nonum addit Durandus, lib. 2. de ritibus Eccleſiaſticis, capit. 7. ex Leone Papa, epiſtola 81. ad Dioſcorid. ſcilicet, ſi ob ſolemnem feſtiuitatem tam numeroſus eſt populi conuentus, vt vna Baſilica eum ſimul capere non poſſit: nam tunc ſacrificij oblatio iteratur ab vno Sacerdote, ſi alij deſint, ne hi tantùm, qui primi aduenerunt, ad ſacrificium recipi videantur, & cæteri excludi. *Strabo.* Imò refert ex Strabo. de rebus Eccleſiaſticis, capit. 21. eundem Leonem vna die ſepties & nouies hac de cauſa Miſſarum ſolemnia celebraſſe.

Vt autem de huiuſmodi caſibus aliquod poſſimus practicum ac morale ferre iudicium, ſupponendum eſt, nullum Sacerdotem poſſe vllam Miſſam dicere, niſi ſit ieiunus, vt ſuprà latè dictum eſt, de communione huius ſacramenti, quod de ſacrificante adeò verum eſt, vt is, qui vinum, vel aquam, quæ ad purificandum calicem infundi ſolent, acceperit, non poſſit aliam Miſſam dicere, vt præſcribit Innocentius III. in capitulo, ex parte, de Celebratione Miſſarum. *Innocent. 3.* Secundò obſeruare oportet, dupliciter poſſe Sacerdotem bis ſacrificare; primò ex directa, & præconcepta intentione, nimirum, quia, cùm vnam Miſſam dicit, habet animum dicendi aliam. Secundò ex ſubſequente tantùm voluntate ob repentè natam occaſionem, vel nouam rationem conſideratam poſt dictam primam Miſſam. Hoc igitur poſteriori modo moraliter loquendo non poteſt caſus accidere, in quo poſt vnam Miſſam liceat aliam dicere, quia quandocunque Sacerdos celebrat abſque animo iterum celebrandi, ſumit calicis purificationem: non ergo poteſt iterum celebrare. Hinc ergo excluduntur nonnulli ex prędictis caſibus: nam primus locum non habet, ſupponit enim caſu accidiſſe occaſionem pro mortuo ſacrificandi. *Satisfit obiectioni.* Dices, potuiſſe præuideri periculum mortis futuræ, & ob eam cauſam non eſſe ſumptum vinum perfuſionis. Sed contrà: nam, ſi præuiſa fuit occaſio, non debuit priùs ſacrificari, ſed expectari tempus, in quo illi neceſſitati ſatisfaciat, & idem argumentum fieri poteſt in quolibet caſu ſimili, quia quandocunque poteſt Sacerdos, differendo paululum ſacrificandi tempus vna Miſſa occurrere pluribus neceſſitatibus, non eſt cur illi demus licentiam bis ſacrificandi. *Obiectio.* Sed dicetur, occurrere poſſe neceſſitatem non differendi ſacrificium expectando nihilominus, an infirmus moriatur, nec ne: ergo licebit tunc ſtatim ſacrificare ad ſatisfaciendum populo, verbi gratia, volenti audire Miſſam, vel ob aliam ſimilem cauſam, & nihilominus præcauere à ſumptione ablutionis, vt ſubueniat neceſſitati proximi, ſi fortè paulo pòſt moriatur. *Solutio.* Sed in primis huiuſmodi caſus cum tot circunſtantiis vix poteſt moraliter occurrere, & quamuis illum admittamus, iam tunc non eſt ſola vna neceſſitatis cauſa, prout in illo caſu dicebatur, ſed duplex, vna ad non differendum, alia ad iterum ſacrificandum, & fortaſſe ſola occaſio mortis alicuius perſonę non eſt ſufficiens cauſa ad Miſſam iterandam, quia neque propter ſolemnitatem, & pompam ſepulturæ; illa enim per ſe non eſt cauſa grauis, cum ſæpe fieri ſoleat poſt prandium, & ſine ſacro, neque etiam propter ſuffragium, quia id fieri poterit ſubſequente die, nec neceſſe eſt, vt quàm citiſſimè fiat, alioqui etiam liceret tribus & quatuor ſacrificiis eodem die, mortuo ſuccurrere, ne totidem diebus ſuffragia differantur. Atque idem diſcurſus fieri poteſt in ſecundo caſu, in quo adhuc leuior cauſa ponitur, quæ reuera per ſe non ſufficit ad iterandum ſacrificium, vt cum Turrecrem. notauit Durandus ſuprà, quia illa non eſt vera neceſſitas. *Turrecrem. Durand.* Quod enim inconueniens eſt, ſi Epiſcopus, vel alia perſona nobilis Miſſam non audiat, quia nullus adeſt Sacerdos, qui iure poſſit illam dicere? Et idem ferè eſt de tertio & quarto caſu. Quocirca hæc tot caſuum enumeratio ſolùm eſt arbitrio horum authorum multiplicata: quia fortaſſe ob Sacerdotum penuriam exiſtimabatur, prohibitionem hanc bis in eodem die ſacrificandi non tam rigoroſè obligare. Si autem conſideremus verba legis, quæ cauſam neceſſariam poſtulant, & præſentem conſuetudinem & moralem praxim; quatuor primi caſus, vix poſſunt venire in vſum. Quintus verò aliquando habebit locum, vt verbi gratia, ſi ſit dies Paſchæ ſolemnis, vel ſimilis feſtiuitas, & in eo oporteat dicere Miſſam pro defunctis, tunc ſi vnus tantùm ſit Sacerdos, erit ſufficiens ratio, vt rurſus Miſſam diei poſt Miſſam defunctorum dicat: quia nullus eſſe

lus eſſe poteſt caſus neceſſitatis moralis, in quo magis hoc liceat, quàm in prædicto, & tamen Alex. Pap. *Alex. Pap.* dicit, in caſu neceſſitatis licere, vnam Miſſam dici dicere, & aliam de defunctis, & ita etiam poſſet, quoad hanc partem exponi D. Th. ibi citatus, quamquam, vt Soto notat, D. Th. ibi non loquitur de pluribus Miſſis dicendis ab eodem Sacerdote, ſed ſolemniter à Clero vel Conuentu. Sextus autẽ caſus de pluribus parochiis eſt proprius, ac ferè ſolus in vſu. Solùm addo, in eo caſu non tantùm duas, ſed etiam tres Miſſas dici poſſe, ſi eadem ſit proportionalis neceſſitas, *Tres Miſſas aliquando dicere licet.* quod tamen dicti authores ſine cauſa generaliter negant, dicentes, bis Miſſam dicere, interdum licere; ter verò nunquam, cuius rei nullam rationem adducunt, cùm tamen iura indifferenter loquantur de pluralitate. Quocirca, non ſolùm in hoc caſu, ſed etiam in quocunque, ſi eadem grauis cauſa, vel neceſſitas occurrat ad tertiam Miſſam dicendam, quæ ad ſecundam, æquè licebit, quia lex & exceptio eſt eadem: ſolùm ergo poterit eſſe differentia, quia non tam facilè occurret neceſſitas dicendi tertiam Miſſam, ſicut ſecundam. Sed quæri poteſt, an hic ſextus *Quæſitum.* caſus extendẽdus ſit ad dies artificiales, vel limitandus ad feſtos. *Reſponſio.* Videtur enim in his tantum occurrere vera neceſſitas. Authores in hoc nihil dicunt, mihi tamen videtur, ſi in vtraque Parochia ſit ſufficiens populi multitudo, non eſſe hoc limitandum ad dies feſtos, & ad neceſſitatem præcepti audiendi Miſſam; quia ſatis eſt grauis cauſa, quòd populus non priuetur ſuo ſacrificio, & opportunitate audiendi Miſſam. Videtur ergo hoc licitum in quocunque die. Erit autem optimum conſilium, ſeruare conſuetudinem, quæ in his rebus magnam vim habet. *Aliud dubiũ.* Aliud verò dubium circa hunc caſum interrogatum eſt de Sacerdote habente plures Parochias, ſi feria quinta Cœnæ Domini in ſingulis ſacramentum in monumento reponat, quo modo in feria ſexta vtrumque conſumet, & eſt ratio dubij, quia in feria ſexta non conſecrat ſanguinem, ſed ſumit vinum cũ particula hoſtiæ cõſecratæ in illo immiſſa; vnde fit, vt nõ maneat ieiunus ad conſumendum ſacramentum in alia Parochia: quid ergo faciet? Quidam dicunt, poſſe tunc ſecundò communicare poſt vini corruptionem, ne vel alteram Parochiam priuet Miſſa, ſeu officio illius diei, & ſolemnitate monumenti, vel Eccleſiaſticas cæremonias prætermittat. Sed hæc licentia eſt contra commune ius, & nulla authoritate vel conſuetudine nititur, & ideo nullo modo probanda eſt. *Dubij ſolut.* Debet ergo Sacerdos, ſi ſolus ſit, & adiutorem non habeat, eo die ſolùm in vna Parochia principaliori, monumentum erigere, & officium illius diei perficere, neque propterea alia Eccleſia patietur graue aliquod incommodum: nam facilè poſſunt eo die omnes Parochiani ad vnam Eccleſiam principaliorem conuenire. *Alteri dubio ſatisfit.* Sed quid? ſi priùs non præuidit Sacerdos impedimẽtum, & in vtroque loco ſacramentum repoſuit in monumento, & poſtea viſa difficultate perplexus eſt? Reſpondetur, ſi nondum peregit officium in altera Parochia, poſſet non ſumere vinum in priori officio, neque illud in calicem mittere, ſed ſolam particulam hoſtiæ, quia illa cæremonia non eſt adeò eſſentialis. Si autem iam ſumpſit vinum in altera Parochia non peragat officium, ſed recondat ſacramentum in ſacrario. Septimus autem caſus mihi videtur inſufficiens, quia cauſa illa valde leuis eſt. Octauus autem reprobatus videtur ab Alexandro, dum ſpecialiter hoc prohibet fieri propter lucrum. Nonus autem mihi videtur per ſe valde probabilis. Quamuis Leo Papa non loquatur apertè de eodem Sacerdote.

SECTIO IV.

Qua hora licitum ſit Miſſæ ſacrificium offerre.

Initium diei naturalis quod ſit. SVpponendum eſt, diem naturalem, in quo ſemel tantum ſacrificare licet, iuxta dicta in præcedente ſectione, à media nocte vſque ad mediam noctem computandum eſſe, vt conſtat ex Eccleſiæ conſuetudine, & ex præcepto ieiunij, vt ſuprà tractando de vſu communionis, tactum eſt. Deinde ſumendum eſt, vt certum ex eadem conſuetudine Eccleſiæ, & ex iuribus infrà citandis, non omnes partes huius diei naturalis eſſe indifferentes, ſeu liberè permiſſas ad ſacrificandum, quia ex ſe ac regulariter loquendo, neque nocturno, neque etiam toto veſpertino tempore licitum eſt, Miſſam dicere, & ideo oportet inprimis duos terminos deſignare intra hoc tempus naturalis diei, intra quos debeant Miſſæ inchoare, vel finiri. Deinde declarandum erit, an intra illos terminos ſint aliquæ horæ ſpecialiter deputatæ ad Miſſam dicendam.

1. Concluſio. Dico primò; Initium auroræ eſt terminus, ante quem regulariter non licet Miſſam inchoari. Ita D. Thom. hic, ad 4. & in 4. diſtinct. 12. quæſtio. 1. art. 2. & ibi reliqui Doctores, Alexand. Alenſ. 4. part. quæſtione 36. membro 2. D. Antoninus 3. part. titul. 13. capit. 6. §. 4. Gabriel lectio. 14. in Canon. & omnes Summiſtæ, verbo, Miſſa, & patet ex conſuetudine Eccleſiæ, & ex regulis Miſſalis. *Alenſ. Antonin. Gabr.* Ratio verò myſtica redditur, quia in hoc ſacrificio offertur Chriſtus, qui eſt candor lucis æternæ, & de ſe dicit Ioannis 9. *Me oportet operari opera eius, qui miſit me, donec dies eſt.* Item, quia hoc ſacrificium eſt legis gratiæ, in qua diuina charitas illuſtriùs communicatur. Literalis autem ſeu humana ratio eſſe videtur, quia ante illud tempus, communiter loquendo, non ſunt homines conuenienter diſpoſiti ad huiuſmodi religionis opus, quod publicè & cum debita reuerentia fieri debet, & fortaſſe etiam hoc factum eſt, ne ex nocturnis conuenticulis ad Miſsam dicendam, ſuperſtitionis occaſio ſumeretur.

Quæſitum. Sed quæri poteſt primò, an, ſicut ante illum terminum ſacrificare non licet, ita ab illo liceat. Et ratio dubitandi ſumi poteſt ex Theleſphoro Papa, in *Theleſpho.* epiſt. decretali, c. 2. vbi dicit, *Miſſas non eſſe celebrandas ante horam tertiam diei, quia & illa hora Dominus crucifixus eſt, & ad Apoſtolos Spiritus ſanctus deſcendiſſe legitur.* cap. nocte ſancta, de Conſecratione, diſtinct. 1. At verò hora tertia longè diſtat ab initio auroræ per quatuor horas vel circa. *Reſponſio.* Reſpondetur nihilominus ab illo puncto diei licitum eſſe Miſſam dicere. Ita *D. Thom.* D. Thom. & reliqui Doctores, & ſufficienter id probat Eccleſiæ cõſuetudo: imò ſequitur planè ex præcedenti aſſertione, ſine cauſa n. aſſignaretur aurora vt terminus, ante quem non licet ſacrificare, niſi ab illo liceret. Ratio verò eſt moralis quidem, ſeu literalis, quia totum illud matutinum tempus eſt aptiſſimum ad huiuſmodi miniſterium: eſt etiam tempus lucis, & ideo etiam myſtica ratione aptũ eſt, vt in eo Chriſtus, qui lux vera eſt, offeratur. Decretũ autem illud Theleſphor. exponi in primis poteſt de Miſſis diei ſolẽnibus, ſeu conuentualibus, de quibus eſt peculiaris ratio, vt infrà dicã. Deinde ſi generatim intelligatur, dicendũ eſt, per contrariã conſuetudinem eſſe reuocatũ, & fortaſſe olim Miſſæ tardiùs inchoabantur, quia & minor erat numerus Sacerdotũ, qui poterant paucioribus horis Miſſas abſoluere: erat etiam maior fideliũ deuotio, vt quacũque diei hora, intermiſſis etiam priuatis operibus ſeu laboribus, ad Miſſam audiendam conuenirent: faciliùs etiam ieiunabant, tardiúſque prandebant, & ita licèt Miſſæ

tardiùs inchoaretur, poterant faciliùs ante prandium abſolui: nunc autem, & ſacerdotum numerus maior eſt, & aliæ circunſtantiæ magna ex parte ſunt immutatæ; & ideo mirum non eſt, quòd tempus etiam dicendi Miſſam fuerit anticipatum. Quod ſi ad repræſentationem paſſionis Chriſti attendamus, non deerit congruentia; quia Chriſtus ſummo mane oblatus eſt Pilato & Gentibus; & ideo ex tunc quodammodo morti tradi incepit.

Aliud quæſitum. Secundò inquiri poteſt, quid nomine auroræ intelligendum ſit. D. Thom. & authores omnes docent, non eſſe per auroram intelligendum ortum ſolis, id eſt, aſcenſum corporis ſolaris ſuprà noſtrum horizontem, ſed initium crepuſculi diei, ſeu primam lucis irradiationem. *Gabriel. Scotus.* Hinc Gabriel ſuprà cum Scoto in 4. diſtinct. 13. quæſt. 2. dicunt, licitum eſſe inchoare Miſſam vna hora, & quarta parte alterius ante ortum ſolis. Sed nimia eſt ad rem moralem Mathematica hæc menſura; non enim poſſunt res morales tam indiuiſibiliter præſcribi, præſertim, quia crepuſculum diei non ſemper eſt æquale: *Quæſito ſatisfit.* non erit ergo peccatum, hora & dimidia ante ortum ſolis ſacrificare: *Paludanus. Victoria.* imò addit Paludan. ſuprà, quæſt. 2. & clariùs Victoria in Sum. num. 97. poſſe licitè inchoari Miſſam dimidia hora ante crepuſculum, ita vt finis Miſſæ ſit ſub initium crepuſculi, plus minúſve. Et hoc eſt in praxi ſeruandum.

Quæſitum. Reſponſio. Tertiò inquiri poteſt, an ſit aliqua exceptio ab hac generali regula. Prima & certa eſt de nocte Natiuitatis, quæ eſt indubitata, quoad primam Miſſam; quæ inchoanda quidem non eſt ante mediam noctem, quia antea non incipit dies Natalis Domini; neque ante illam horam natus eſt Chriſtus, vt in ſuperiori tomo oſtendi: ab illa tamen hora, completo matutino, dici poteſt iuxta Eccleſiæ conſuetudinem. Tamen de ſecunda & tertia, eſt res dubia: nam ferè omnes cenſent, priuilegium illud eſſe limitatum ad primam Miſſam, & ideo non licere cæteras anticipare ante certam horam. *Syluester. Angel. Tabien. Armilla, D. Thom.* Ita Syluester, Angel. Tab. Armill. verbo, Miſſa, Nauarrus in Summa, capite 25 num. 87. & diuus Thomas hîc, ad quartum, in ſingulari dicit: *In nocte Natalis Domini Miſſa celebratur,* non dicit, *Miſſæ.* Huius autem ſententiæ nullum in iure fundamentum reperire potui: nam in dicto cap. nocte ſancta, nec de prima Miſſa, nec de Miſſa in ſingulari ſermo eſt, ſed abſolutè dicitur; *Nocte ſancta Natiuitatis Domini Saluatoris Miſſas celebrent Presbyteri*; cur ergo limitabimus hoc priuilegium ad primam potius, quàm ad cæteras Miſſas? Præſertim, quia ſtatim ſubditur, reliquis verò temporibus non eſſe Miſſas ante diem celebrandas: ergo non ſolùm vna Miſſa illius feſtiuitatis, ſed abſolutè tempus illius noctis excipitur, vt in eo poſſint Miſſæ celebrari. *Platina.* Accedit, quòd Platina in vita Teleſph. ſic inquit; *Statuit vt in natali* Ieſu Chriſti, *nocte tres Miſſæ celebrentur:* prima in dimidio noctis quando Chriſtus in Bethleem naſcitur; ſecunda illuceſcente aurora, quando à paſtoribus agnitus eſt: tertia, eadem hora diei, qua nobis dies redemptionis & veritatis illuxit. Quæ diſtributio ab ipſo Platina accommodata videtur: nam in Decreto Pontificis non continetur. Vnde ſolùm fuiſſe videtur ab eo ſtatutum, vt tempore nocturno poſſint illæ tres Miſſæ inchoari. Quòd autem neceſſariò debeant interrumpi, & poſt finitam primam Miſſam expectari lux diei, vt ſecunda inchoetur, hoc non legitur ab eo ſtatutum; nec videtur poſſe colligi ex illo myſterio, ſeu repræſentatione paſtorum: nam vnde conſtat, eos non veniſſe ad Chriſtum adorandum ante lucem diei? Ex textu enim Euangelico colligi non poteſt: nam *Lucæ 2.* Lucæ 2. dicitur Angelus apparuiſſe paſtoribus cuſtodientibus vigilias noctis ſuper gregem ſuum; & ſtatim ſubditur, eos feſtinantes iuiſſe ad videndum Verbum ſibi reuelatum. Deinde, neque ex officio illius ſecundæ Miſſæ colligi poteſt, non poſſe dici tempore noctis: nam introitus eius ſic incipit; *Lux fulgebit hodie ſuper nos!* quæ verba propriiſſimè videntur poſſe dici tempore nocturno, quin potiùs etiam de tertia Miſſa, ait diuus Thomas hîc, ad 2. *D. Thom.* poſſe ad generationem æternam accommodari; quia in ea Euangelium dicitur de æterna generatione: & hac ratione poterit dici in nocte, quia illa generatio, quantum ad nos, eſt occulta, & in diuina caligine, vel, ſi referatur ad natiuitatem temporalem, quia introitus incipit; *Puer natus eſt nobis, &c.* etiam illa noctu perfecta eſt: ergo hac ratione non repugnabit, etiam tertiam Miſſam noctu dicere. Denique eſſe poteſt congruentia, quia tota illa nox propter Chriſti claritatem dies ab Eccleſia reputata eſt; & ideo facultatem nobis fecit, Miſſam ea nocte dicendi: ergo non eſt, cur limitemus hoc priuilegium, ſed ex quo tempore poſſunt ea nocte tres Miſſæ inchoari, cenſendum eſt iam abſolutè illud eſſe tempus legitimum ad ſacrificandum, & conſequenter, finita prima Miſſa, poſſe inchoari ſecundam ſine reſpectu ad lucem auroræ. In hac re verum eſſe cenſeo ex primaria inſtitutione huius cæremoniæ, intentionem Eccleſiæ fuiſſe, vt prima Miſſa dicatur poſt mediam noctem; ſecunda in aurora; tertia in plena luce, vt hic diuus Thomas dicit ad ſecundum. *Sententia authoris.* Vnde, ſolùm in prima Miſſa dicitur: *Communicantes, & noctem ſacratiſſimam celebrantes*; in ſecunda autem & tertia, *& diem ſacratiſſimum celebrantes*, dicitur; & ita eſt in Miſſis ſolemnibus obſeruandum, ad quas præcipuè reſpicit inſtitutio, & horarum diſtributio. Nihilominus tamen in Miſſis priuatis exiſtimo, hoc non eſſe ſub præcepto neceſſarium: ſed quouis tempore, in quo prima Miſſa legitimè abſoluitur, poſſe inchoari ſecundam, & conſequenter tertiam Miſſam, quia neque ex iure poteſt aliud præceptum ſatis oſtendi, vt declaratum eſt, neque ex conſuetudine: nam potiùs regulariter ita fit ſine ſcrupulo; neque ex ratione, quia iam illud tempus deſignatum eſt, vt legitimum ad ſacrificandum; & non eſt res admodum grauis, vel neceſſaria, in Miſſis priuatis ſeruari illam temporum diſtributionem, quod ferè in aliis horis, vel officiis Eccleſiaſticis ſemper ita ſeruatur. Item, ſi quis fortaſſe non poſſet Miſſam feſtiuitatis ea nocte dicere, poſſet pro ſua deuotione dicere Miſſam de beata Virgine, eámque poſset noctu dicere: & ſimiliter, qui non poſset dicere tres Miſsas, ſed tantùm vnam, poſset pro deuotione ſua dicere tertiam, omiſſis, prima & ſecunda, eámque noctu dicere poſset, quia priuilegium non eſt limitatum ad officium primæ Miſſæ: ergò eadem ratione, qui dixerit primam Miſsam, poterit conſequenter dicere ſecundam & tertiam, & quamuis nox duret; quia etiam non eſt priuilegium limitatum ad vnam tantùm Miſsam. Vnde non refert, quòd in ſecunda & tertia Miſsa dicatur: *Et diem ſacratiſſimum celebrantes*; tum, quia à tempore noctis computatur totus ille dies naturalis; tum etiam, quia verba non ſemper referuntur ad tempus, in quo dicuntur, ſed ad tempus, pro quo repræſentando & commemorando dicuntur; ſicut (& eſt optima confirmatio totius ſententiæ) in prima etiam Miſsa dicitur: *Et noctem ſacratiſſimam celebrantes*, & nihilominus, quoad Miſsas priuatas non eſt neceſse ſemper eam Miſsam noctu dicere, ſed abſque vllo peccato dici poteſt in plena luce: ergo

Sententia ſatis probabilis, & ſecura. ergo ſimiliter fieri poteſt è conuerſo. Eſt ergo hæc ſententia ſatis probabilis & ſecura.

2. Exceptio. Secunda exceptio eſſe poteſt de nocte reſurrectionis, in qua iuxta antiquam conſuetudinem Miſſa noctu dicebatur: quoniam Dominus noctu reſurrexit; imò ait hîc diuus Thomas ad 4. illam Miſſam dici ſolitam circa noctis principium, ex cap. ſolent, de Conſecrat. diſtinct. 1. & cap. quod à Patribus, diſtinct. 75. quod intelligendum eſt, quantum ad prophetias, & alias cæremonias, quæ illa nocte fiebant ante Miſſam: nam Miſſa ipſa non inchoabatur ante dimidiam noctem, quia neque Chriſtus Dominus antea reſurrexit. Nunc verò iam illa conſuetudo ceſſauit, dicitúrque illa Miſſa in Sabbato ſancto paulo ante meridiem. Quapropter non cenſeo, iam eſſe licitum illa nocte facere ſacrum ante conſuetum tempus auroræ; quia iam conſuetudo ceſſauit: quod maximè verum eſt de Miſſis priuatis: nam Miſſæ ſolemnes in aliquibus locis adhuc conſueuerunt cantari nocte illa; curandum verò eſt, vt id ſemper ſit circa initium auroræ, maximè ob motum proprium Pij V. ſtatim citandum.

3. Exceptio. Tertia exceptio generalis nulla eſt, ſed ex priuilegio aliquibus conceſſum eſt, vt vna vel duabus horis ante auroram celebrare poſſint: quæ priuilegia ſemper ſunt intelligenda ſecundum anticipationem totius temporis in priuilegio conceſſi ad totum tépus illud, in quo ſine priuilegio poteſt Miſſa legitimè dici. Itaque, ſi priuilegium concedit vnius horæ anticipationem, poterit Miſſa inchoari tribus horis ante ortum ſolis, cùm ſine priuilegio poſſit inchoari duabus horis ante ſolem. Et ratio eſt clara, quia priuilegium tantum operatur, quantum ſonat. *Priuilegium tantum operatur, quantum ſonat.* Hæc autem priuilegia non ſunt generalia, aut in iure contenta, ſed vel perſonalia, vel regularia (vt ſic dicam) & ideo non cadunt ſub ſcientiam, ſed vnuſquiſque ſcire debet, quo priuilegio vti ſibi liceat. *Notabile.* Non omittam autem aduertere, Epiſcopum hoc frui priuilegio, quod, dum iter agit, poteſt Miſſam ante auroram dicere; vel alteri concedere, vt eam ſibi dicat, quod notauit Gloſſa in cap. vlt. de priuilegiis, in 6. quamuis id nullo iúre probet: nam in illo textu ſolùm eis conceditur priuilegium, vt poſſint deferre ſecum altare viaticum, & in eo celebrare, ac facere celebrare in quocunque loco non interdicto; Gloſſa verò extendit priuilegium, etiam ad tempus, quia ratio videtur eſſe eadem, éſtque illa Gloſſa communiter recepta; & fortaſſe hoc non eſt, tam ex priuilegio, quàm ex ordinaria Epiſcopi poteſtate. Nam omnes citati authores dicunt, poſſe Epiſcopum diſpenſare in hac prohibitione, & facultatem concedere celebrandi ante prædictum tempus auroræ: ergo multo magis poterit Epiſcopus iter agens, vel ſecum diſpenſare, vel cum alio, qui ſibi miniſtrat; quòd verò Epiſcopus eam poteſtatem diſpenſandi habeat, omnes ſupponunt: vel, quia ordinario iure id ſibi competit, cùm non ſit ſpecialiter reſeruatum; vel certè, quia hæc lex, ſicut eſt conſuetudine introducta, ita eadem conſuetudine eſt hoc modo intellecta, ſeu declarata.

2. Concluſio. Dico ſecundò; Tempus legitimum, intra quod debent Miſſæ abſolui vel inchoari, eſt ante meridianum tempus, ita vt ante meridiem debeant, per ſe loquendo, Miſſæ inchoari, vt legitimè dicantur. Hæc eſt magis recepta ſententia, magíſque ſecura; quam tenet Gabriel, lect. 14. in Canon. Maior, in 4. diſtin. 13. q. 4. Soto, ibi, q. 2. art. 2. & lib. 10. de Iuſtitia, q. 5. artic. 4. Ioannes Andreas, in c. 1. de Celebrat. Miſſ. & alij, quos refert, & ſequitur Marcellus, lib. de horis Canonicis, c. 41. & Durand. lib. 2. de Ritibus Eccle- *Gabriel. Maior. Soto. Ioan. Andr. Marcellus. Durand.*

A ſiæ, cap. 7. Et poteſt confirmari ex Rubricis Miſſalis, vbi dicitur, Miſſas priuatas dicendas eſſe ab aurora vſque ad meridiem: & Concilium Tridentinum, ſeſſ. 22. cap. de obſeruandis in ritu huius ſacrificij, præcipit, ne ſacerdotes aliis, quàm ſtatutis horis celebrent: ſed prædictum tempus eſt iam ſtatutum in Miſſali; ergo non licet, illud præterire. Eſt etiam hoc iam conſuetudine introductum, quæ fortaſſe ex hominum fragilitate incepit; tamen propter reuerentiam ſacrificij introducta eſt, & in ea fundatur, pertinet enim ad reuerentiam huius ſacramenti, vt ante prádium conficiatur, vt, tam qui celebrat, quàm qui aſſiſtit, decentiùs ac deuotiùs id agat: eſt autem iam B communis conſuetudo, vt prandium vltra meridiem non differatur; & ideo meritò introductum eſt, & conſuetudine receptum, vt etiam ſacrificia in meridie plus minúſve abſoluantur.

Quòd autem hæc conſuetudo vim præcepti induxerit, præter adducta omnia, conſtat ex communi ſenſu populi Chriſtiani; generatur enim graue ſcandalum, ſi aliter fiat ſine priuilegio, aut graui cauſa. *Conſuetudo hæc vim præcepti induxit.* Colligi etiam poteſt ex priuilegiis, quæ interdum Pontifices concedunt dicendi ſacrum, vna vel duabus horis poſt meridiem. Item ex eo, quòd Epiſcopi grauiter puniunt eos ſacerdotes, qui poſt meridiem Miſſam dicunt in obſequium quorundam Magnatum, qui vſque ad illud tempus, ſacrum audire dif- C ferunt: & ante paucos annos, quia in Regis Catholici curia multi abutebantnr huiuſmodi priuilegiis, ea Sixtus V. per Nuncium ſuum reuocauit. Eſt ergo hoc, per ſe loquendo, ſub præcepto: quamquam non deſint authores graues, qui dicant, licere Miſſam dicere per totam horam nonam diei, vſque ad tertiam horam poſt meridiem. Ita Nauarrus in ſumma, c. 25. num. 85. & lib. de Oratione, c. 21. n. 22. in quam ſententiam inclinant Scotus, & Durandus, in 4. d. 13. q. 2. & Summa Angelica, & Roſſel. verbo, Miſſa, n. 46. & alij, quos refert Durandus ſuprà. *Nauarrus. Scotus. Durand. Sum. Angel. Sum. Roſel.* Sed reuera id non clarè dicunt, nec generaliter. Fundamentum Nauarri eſt, quia hoc licuit olim in Eccleſia, & hora nona erat aptiſſima; quia in illa paſſus eſt Chri- D ſtus: & contraria conſuetudo non videtur cauſa deuotionis, aut religionis introducta, ſed propter humanam commoditatem, & ideo non videtur induxiſſe obligationem. Sed neque conſtat, hoc aliquando generaliter licuiſſe, ſaltem à multis annis: nam, vt ſuprà retuli, Teleſphorus Papa dixit, hora tertia eſſe Miſſas celebrandas; quia illa paſſus eſt Chriſtus, & iam eſt declaratum, quamuis fortaſſe illa conſuetudo inceperit occaſione humanæ fragilitatis & commoditatis, tamen rationem eius præcipuam, eſſe reuerentiam ſacrificij.

Sententia authoris. Quocirca non exiſtimo, ſententiam hanc poſſe tutò, & in praxi ſeruari regulariter, & abſque alia cauſa. In aliquo autem raro caſu, vt, verbi gratia, ſi factum ſit ſolemne, & Miſſa publica & cócio non E finiantur vſque ad vnam, vel duas horas poſt meridiem, tunc poſſet Miſſa priuata inchoari poſt finitum ſolemne officium, maximè, ne aliqua pars populi Miſſa priuetur, iuxta doctrinam Leonis Papæ, d. epiſt. 81. ad Dioſcor. cap. 2. Idémque permitti poteſt, ſi ratione itineris occurrat neceſſitas celebrandi in die feſto paulo poſt meridiem, dummodo vnius horæ tempus non excedatur, quod ſignificauit Soto ſuprà, & fauet conſuetudo; imò & regula Miſſalis, in qua non ſine cauſa additur illa particula, *communiter*. *Soto.* Ac denique, quia res morales, quando non ſunt per legem omnino declaratæ ac limitatæ, non poſſunt indiuiſibilite, definiri; præſertim, quia hæc res nó eſt tam grauis, vel neceſſaria ad honeſtaté; vt, inter

intercedente rationabili cauſa, non poſſit prædicto modo ampliari.

Quæſito ſatis fit. Sed quæres primò, an à prædicta regula facienda ſit aliqua exceptio. Reſpondeo, ex priuilegio certum eſt, poſſe fieri, & de facto fieri ab aliquibus religioſis & aliis perſonis. Item exiſtimo, poſſe Epiſcopum in hoc diſpenſare ex rationabili cauſa, quia non videtur eſſe maior ratio de temporis anticipatione, quàm de poſtpoſitione. In neutro autem caſu exiſtimo poſſe Epiſcopum concedere priuilegiũ generale, hoc enim proprium eſt ſummi Pontificis propter ſupremam poteſtatem; ſed poteſt tantùm in particulari caſu diſpenſare ex rationabili cauſa occurrente. At verò iure ordinario nulla videtur eſſe exceptio facienda, de qua certò conſtet, iuxta præſentem Eccleſiæ conſuetudinem. Dici enim ſolet cõmuniter, in diebus ieiunij, præſertim quatuor temporum, & in Sabbato ſancto, poſſe Miſſam dici poſt horam nonam diei, id eſt, in quarta & poſtrema diei parte; quæ ab hora tertia pomeridiana incipit, quia ita olim fiebat: vt colligitur ex capit. ſolent, de Conſecrat. diſt. nct. 1. & capit. quod à Patribus, & cap. vlt. diſt. 75. & notat hîc D. Thomas, ad 3. at verò licitum eſt, antiquam conſuetudinem renouare. *Nauar.* Atque ita ſentit Nauar. præſertim de Miſſis ſolemnibus, lib. de oratione, cap. 3. num. 42. Sed exiſtimo iam illos ritus fuiſſe omnino abrogatos, & ideo non licere, etiam illis diebus, Miſſæ ſacrificium, etiam ſi Orationes ſint faciendæ, vel officium Sabbati ſancti ſit dicendum, veſpertina hora illud inchoare: quia oportet eſſe in Eccleſia aliquid certum & ſtabile in huiuſmodi ritibus, ne liceat vniuſcuiuſque arbitrio res nouas introduci, & ideo poſtquam prior ritus abrogatus eſt, & alius introductus, hic eſt ſeruandus, nec licitum eſt vnicuique ſua authoritate priorem reuouare. *Pius V.* Præſertim, quia Pius V. ſpeciali quodam motu proprio vetuit omnes nocturnas, vel matutinas Miſſas etiam in Sabbato ſancto, & Conc. etiam Trident. loco ſuprà citato huic fauet ſententiæ.

Alteri quæſito ſatisfit. Vltimò inquiri poteſt, an inter hos duos terminos à nobis deſignatos ſint aliquæ horæ certiùs determinatæ, in quibus Miſſæ dicendæ ſint. Reſpondetur, pro Miſſis peculiaribus nullas eſſe horas præfixas, ſed in quacunque parte illius temporis indifferenter dici poſſe. Ita ſentiunt omnes Theologi in 3. diſtinct. 13. *Alenſ.* Alenſ. 4. part. quæſt. 36. *Gab.* Gabriel lect. 14. in Canon. *Antonin.* Antoninus 3. part. titul. 13. cap. 6. & omnes Summiſtæ, verbo, Miſſa, *Nauar* Nauar. lib. de oratione, cap. 21. num. 31. & ſequentibus, & in Summa, c. 25. num. 85. *Turrecrem.* Turrecrem. in dict. cap. nocte ſancta. At verò de Miſſis ſolemnibus iidem authores cum *D. Thom.* D. Thoma hîc ad tertium dicunt ſolemnem Miſſam celebrandam eſſe ea hora, qua Chriſtus pro nobis paſſus eſt: Euangeliſtæ autem vario modo narrant horam paſſionis Chriſti, nam Marcus dicit, crucifixum eſſe hora tertia; *Ioannes.* Ioannes, hora ſexta, & omnes narrant, hora nona expiraſſe. Quo factum eſt, vt prædictæ tres horæ ad ſolemnes Miſſas dicendas deſignatæ ſint, quamquam non eodem modo, vt iam dicam. Eſt enim obſeruandum ex iis, quæ in præcedente tomo latè tractauimus de hora paſſionis Chriſti, has horas non eſſe ex his vſualibus, quæ naturalem diem in viginti quatuor partes diuiſum componant, ſed ſignificare tria tempora diei, ad orationem vel ſacras actiones deputata, & vnumquodque horum tres horas vſuales complecti, illámque horã ſeu tempus, quod Tertia dicitur, regulariter incipere hora nona vſuali totius diei, quæ ſolet eſſe tertia hora ab aurora, ſeu ab ortu ſolis.

A Olim ergo conſuetudo Eccleſiæ tenuit, vt in diebus feſtis Miſſa ſolemnis fieret hora tertia; id eſt, ab hora nona vſuali diei vſque ad meridiem, quia illa hora *Hora nona vſualis diei crucifixus eſt Dominus.* crucifixus eſt Dominus non tantùm linguis Iudæorum, vt communiter dicitur, ſed & re ipſa, vt veritas Euangelij Marci requirit, quia ſaltem in fine illius temporis crucifixus eſt, in quo iam inſtabat hora ſexta; & ideo idem tẽpus, quaſi hora ſexta appellatum eſt à Ioanne. *Ioannes.* Hæc autem Eccleſiæ cõſuetudo *Teleſphorus.* conſtat ex decreto Teleſphori, dicta Epiſtola decretali, capit. 2. & ex Concilio Aurelian. III. capit. 11. *Con. Aur. 3.* vbi alia ratio literalis huius ſtatuti redditur; ſcilicet, vt poſſint Sacerdotes, citius expedito antemeridiano officio, commodiùs ad veſpertinum conuenire. B Colligitur etiam ex Auguſt. *Auguſt.* prout refertur in cap. & hoc, de Cõſecratione, diſt. nctione 1. & apud *Burch.* Burchard. lib. 2. capit 74. vbi alia ratio redditur; ſcilicet, quia expedit, vt populus ante officium ſacrum peractum, ad cibum nõ accedat, quod fiet commodiùs & ſuauiùs, ſi maturè circa meridiem totum diuinũ officium, & ſacra concio, quæ illi adiungi ſolet, abſoluantur, colligitur etiam prædicta conſuetudo ex *Greg. Magn.* Greg. homil. 37. in Euangelia in illis verbis, quæ de ſancto Caſſio ſcribit; *Quibus auditis Epiſcopus ſe in orationem cum magna cordis contritione proſtrauit, & cui oblaturus ſacrificia ad horam tertiam venerat, hoc pro extenſæ orationis magnitudine horam nonam vſque protelauit.* Hinc etiam in c. non liceat, diſtinction. 44. hora C tertia ſacra dicitur, ante quam non oportet clericos, vel laicos inire conuiuia; quia, nimirum, ad officium Miſſæ ſolemne deputata erat. Denique hoc ipſum conſtat ex omnibus antiquis Scriptoribus de rebus & officiis Eccleſiaſticis, *Vvalf. Strab.* Vvalfrido Strabone, cap. 22. *Amalarius.* Amalario, libro tertio, capit. 42. & lib. 4. cap. 40. *Durand.* Durando, libro 4. Rational. *Alcuin.* Alcuin. lib. de diuinis officiis. Et adhuc hæc cõſuetudo ferè in Eccleſia retinetur; quæ reuera eſt etiam humanis vſibus valde accommodata. Neque ſolùm, quoad horam ſeu tempus diei, ſed etiam, quoad horam Eccleſiaſticam (vt ſic dicam) hoc ſeruatur: nam in diebus feſtis prius canitur Tertia in choro, & ſtatim Miſſa ſolemnis inchoatur. At verò in diebus profeſtis dicebatur D Miſſa ſolemnis hora ſexta, id eſt, in meridie, vt hic diuus Thomas, & alij authores citatis locis refe- *D. Thom.* runt: nam circa hoc nullum ſpeciale decretum inuenio, inſinuatur verò ab Ambroſio, loco ſtatim ci- *Ambroſ.* tando. Hæc verò conſuetudo iam non ſeruatur in Eccleſia, niſi quoad horam tantùm Eccleſiaſticam, quia, ſcilicet, in diebus profeſtis priùs recitatur ſeu canitur Sexta in choro, & ſtatim Miſſa ſolemnis inchoatur, quoad diurnum verò tempus eodem tempore dicitur Miſſa ſolemnis in diebus profeſtis, quo in feſtis, imò maturiùs dici ſolet in diebus profeſtis, quia minor ſolet eſſe populi conuentus; & ideo exiſtimatur humanis vſibus magis accommodatum, & myſtica ratio, quæ ſumi ſolet ex eo, quòd Chriſtus E eſt crucifixus hora ſexta reuera non eſt ſolida, quia, vt dixi, Chriſtum fuiſſe crucifixum hora quaſi ſexta apud Ioannẽ: & eſſe crucifixum in fine horæ tertiæ, apud Marcum, non ſunt duo, ſed vnum & idem. *Conciliantur Ioan. & Mar.* Tãdem, referunt dicti authores, horam nonam fuiſſe deputatam, vt in diebus ieiunij Miſſa eo tempore diceretur, id eſt, hora tertia vſuali pomeridiana. Ita colligitur ex cap. ſolent, de Conſecratione, diſtinctione prima, & ex Ambroſ. ſermon. 8. in Pſalm. 118. circa illa verba, *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi. Indictum*, inquit, *eſt ieiunium, caue, ne negligas, & ſi te fames quotidianum cogit ad prandium, vt intemperantia declinet ieiunium, tamen cæleſti magis te ſeruato conuiuio, non epulæ paratæ extorqueant, vt cœleſtibus*

 ſis

ſis vacuus ſacramentis, differt aliquantulũ, non longè finis eſt diei: ſignificat ergo, fuiſſe conſuetudinem dicendi Miſſam, & dandi communionem in diebus ieiunij, circa finem diei; de aliis verò communibus diebus ſubdit, *Pleriſque ſunt eiuſmodi dies, vt ſtatim meridianis horis* (hoc eſt, hora ſexta) *adueniendum ſit in Eccleſiam canendi hymni, celebranda oblatio.* Hæc autem cõſuetudo etiam ceſſauit, ſolùmque ſeruatur quoad Eccleſiaſticam horam, quia his diebus conſueuit priùs hora nona in choro recitari, & deinde Miſſa cantari; quoad tempus verò ipſum diei, ceſſauit illa conſuetudo, quia iam etiam prandium dierum ieiunij id meridianum tempus, & adhuc ampliùs anticipatum eſt; vnde conſequens etiam fuit, vt tempus celebrandi Miſſam anticiparetur. In his ergo omnibus iam nihil videtur eſſe ſub præcepto; niſi quòd ſolemnis Miſſa conſueto tempore fuit pro populi commoditate, quamuis anticipari, vel poſtponi aliquantulum poſſit ex cauſa rationabili. Per Miſſam autem ſolemnem ſemper intelligimus Miſſam illam, quæ Miſſa diei dicitur: non enim hîc omnis Miſſa, quæ cum cantu dicitur, ſolemnis appellatur, hæc enim, iuxta varias conſuetudines & deuotiones, ferè indifferenter toto mutato tempore dici poteſt, ſicut Miſſa priuata. Ita enim habet conſuetudo, neque aliqua Eccleſiaſtica conſtitutio in contrarium obſtat.

Per Miſſam ſolemnẽ, quid intelligatur.

ARTICVLVS III.

Vtrùm oporteat hoc ſacramentum celebrari in domo & vaſis ſacris.

4. d. 13. q. 1. ar. 2 q. 5. & d. 24. q. 2. ar. 3. d. 9.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd nõ oporteat hoc ſacramentum celebrari in domo & vaſis ſacris. Hoc enim ſacramentũ eſt repræſentatiuum Dominicæ paſſionis. Sed Chriſtus nõ eſt paſſus in domo, ſed extra portam ciuitatis, ſecundùm illud Hebr. vlt. Ieſus, vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt. Ergo videtur, quòd hoc ſacramentum non debeat celebrari in domo, ſed magis ſub dio.

2. Præterea, In celebratione huius ſacramenti debet Eccleſia imitari morem Chriſti, & Apoſtolorũ. Sed domus, in qua primò Chriſtus hoc ſacramentũ confecit, nõ fuit cõſecrata, ſed fuit quoddam commune cœnaculum, à quodam patrefamilias præparatum, vt habetur Lucæ 22. *Legitur etiã* Actor. 2. *quòd Apoſtoli erant perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, & ſumebant cibum cum exultatione. Ergo nec modò oportet domos eſſe conſecratas, in quibus hoc ſacramentum celebratur.*

3. Præterea, Nihil fruſtrà in Eccleſia fieri debet, quæ Spiritu ſãcto gubernatur. Sed fruſtrà videtur adhiberi cõſecratio Eccleſiæ vel altaris, & huiuſmodi rebus inanimatis, quæ non ſunt ſuſceptiuæ gratiæ vel ſpiritualis virtutis. Inconuenienter igitur huiuſmodi conſecrationes in Eccleſia fiunt.

4. Præterea, Solùm diuina opera debent recoli cũ quadam ſolemnitate, ſecundùm illud Pſal. 91. In operibus manuum tuarum exultabo. Sed Eccleſia, vel altare, opere humano conſecrantur, ſicut & calix, & miniſtri, & alia huiuſmodi. Sed horum conſecrationes non recoluntur celebriter in Eccleſia. Ergo neque conſecratio Eccleſiæ vel altaris cum ſolemnitate recoli debet.

5. Præterea, Veritas debet reſpondere figuræ: ſed in veteri Teſtamẽto, quod gerebat figurã noui, non fiebat altare de lapidibus ſectis. Dicitur enim Exod. 20. *Altare de terra facietis mihi: quòd ſi altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de ſectis lapidibus. Exod. etiã 27. mãdatur fieri altare de lignis Sethim veſtitis ære, vel etiam auro, vt habetur* Exod. 35. *Ergo videtur inconuenienter obſeruari in Eccleſia, quòd altare fiat ſolùm de lapide.*

6. Præterea, Calix cum patina repræſentat ſepulchrum Chriſti, quod fuit exciſſum in petra, vt in Euãgelijs habe-

A *tur; ergo calix debet de petra fieri, & non ſolùm de argento, vel auro, vel ſtanno.*

7. Præterea, Sicut aurum pretioſius eſt inter materias vaſorum, ita panni ſerici pretioſiores ſunt inter alios pannos. Ergo, ſicut calix fit de auro; ita pallæ altaris debent de ſerico fieri, & non ſolùm de panno lineo.

8. Præterea, Diſpenſatio ſacramentorũ, & ordinatio eorundem ad miniſtros Eccleſiæ pertinet, ſicut diſpẽſatio rerũ temporalium ſubiacet ordinationi principum ſæcularium, vnde & Apoſtolus dicit 1. Corinth. 4. Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſterio-

B *rum Dei. Sed ſi circa diſpenſationem rerum temporalium aliquid fiat contra ſtatuta principum, habetur irritum. Ergo ſi hæc, quæ dicta ſunt *, conuenienter ſunt ſtatuta per Prælatos Eccleſiæ, videtur, quòd ſine his corpus Chriſti cõfici non poſſit. Et ſic videtur ſequi, quòd verba Chriſti nõ ſint ſufficientia ad hoc ſacramentum conficiendũ, quod eſt inconueniens. Non ergo videtur conueniens fuiſſe, quòd hæc circa celebrationem huius ſacramenti ſtatuerentur.*

Dicta in titu & in argum.

Sed contrà eſt, quòd ea, quæ per Eccleſiam ſtatuuntur, ab ipſo Chriſto ordinantur, qui dicit, Matth. 18. Vbicunque fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.

Reſpondeo dicendum, quòd in his, quæ circumſtant hoc

C *ſacramentum, duo conſiderantur. Quorum vnum pertinet ad repræſentationem eorum, quæ circa Dominicã paſſionem ſunt acta. Aliud autem pertinet ad reuerentiam huius ſacramenti, in quo Chriſtus ſecundùm veritatem continetur, & non ſolùm in figura. Vnde & conſecrationes adhibentur his rebus, quæ veniunt in vſum huius ſacramẽti, non propter ſacramenti reuerentiam, tum ad repræſentandum effectum * ſacramenti, qui ex paſſione Chriſti prouenit, ſecundùm illud Hebr. vlt. Ieſus, vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, &c.*

Al. ſãctitatis.

Ad primum ergo dicendum, quòd regulariter hoc ſacramentum celebrari debet in domo, per quam ſignificatur Eccleſia, ſecundùm illud 1. ad Timoth. 3. Vt ſcias, quomodo oporteat te in domo Dei cõuerſari, quæ eſt in Eccleſia Dei viui. Extra Eccleſiam enim non eſt locus veri ſacrificij, vt

D *Aug. dicit *. Et quia Eccleſia non erat concludenda ſub finibus gentis Iudaicæ, ſed erat in vniuerſo mundo fundanda, ideo paſſio Chriſti nõ eſt celebrata intra ciuitatem Iudæorũ, ſed ſub dio, vt ſic totus mũdus ſe haberet ad paſſionẽ Chriſti, vt domus. Et tamen, vt dicitur de conſecratione *, diſt. 1. cap. concedimus, in itinere poſitis, ſi Eccleſia defuerit, ſub dio, ſeu in tentorio, ſi tabula altaris conſecrata, cæteraque ſacra myſteria ad id officium pertinẽtia, ibi affuerint, Miſſarum ſolemnia celebrari concedimus.*

In lib. ſent. quæ ex Aug. decerptæ ſunt ca. 15 tom. 3. in fin.

De cõſ. d. 1. c. cõcedimus, in med. illius.

Ad ſecundum dicendum, quòd domus, in qua hoc ſacramentum celebratur, Eccleſiam ſignificat, & Eccleſia nominatur, conuenienter tamen conſecratur, tum ad repræſentandã ſanctificationẽ, quam Eccleſia conſecuta eſt per paſſionem Chriſti, tum etiam ad ſignificandam ſanctitatem, quæ requiritur in his, qui hoc ſacramentum ſuſcipere debent. Per altare autem ſignificatur ipſe Chriſtus: de quo dicit Apoſtolus, Hebr. vlt. Per ipſum offerimus hoſtiã lau-

E *dis Deo. Vnde & conſecratio altaris ſignificat ſanctitatem Chriſti: de qua dicitur,* Lucæ 1. *Quod ex te naſcetur ſanctũ, vocabitur Filius Dei. Vnde de conſecratione, & diſtinctione prima, dicitur *: Altaria placuit, non ſolùm vnctione chriſmatis, ſed & ſacerdotali benedictione ſacrari. Et ideo regulariter non licet celebrare hoc ſacramentum, niſi in domibus conſecratis. Vnde ſicut habetur de conſecratione, diſtinctione prima *: Nullus presbyter Miſſam celebrare præſumat, niſi in conſecratis ab Epiſcopo locis. Propter quod etiã, quia Pagani non ſunt de Eccleſia, nec alij infideles, & ideo eadẽ diſtinctione legitur *; Eccleſiam in qua mortuorũ cadauera infideliũ ſepeliuntur, ſanctificare nõ licet: ſed ſi apta videtur ad cõſecrandũ, inde euulſis corporibus & raſis parietibus vel lignis eius loci, reædificetur: ſed*

De cõſ. d. 1. c. altaria in 2.

De cõſ. d. 1. c. Nullus presbyter.

De cõſec. d. 1. Eccleſiam.

ſed ſi hæc conſecrata prius fuerit, Miſſas in ea celebrare licet, tamẽ ſi fideles fuerũt, qui in ea ſepulti ſunt. Propter neceſſitatem tamẽ poteſt hoc ſacramentum peragi in domibus non conſecratis vel violatis, ſed tamẽ de conſenſu Epiſcopi. Vnde, in eadem diſtinctione legitur *, *Miſſarum ſolẽnia, non vbique ſed in locis ab Epiſcopo conſecratis, vel vbi ipſe permiſerit, celebranda eſſe cenſemus. Non tamẽ ſine altari portatili per Epiſcopũ cõſecrato. Vnde in eadem diſtinctione legitur* *, *Cõcedimus, ſi Eccleſiæ fuerint incenſæ vel cõbuſtæ, in Capellis cum tabula cõſecrata, Miſſas iterum celebrari. Quia enim ſanctitas Chriſti fons eſt totius Eccleſiaſticæ ſanctitatis, ideo in neceſſitate ſufficit ad peragendũ hoc ſacramentũ, altare ſanctificatũ. Propter quod etiã nunquã in Eccleſia ſine altari conſecratur, tamen ſine Eccleſia quandoque conſecratur altare cum reliquiis Sanctorũ, quorum vita abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Vnde in eadẽ diſtinctione legitur* *, *Placuit, vt altaria, in quibus nullũ corpus aut reliquiæ Martyris conditæ probantur, ab Epiſcopis, qui eiſdem locis præſunt, ſi fieri poteſt, euertantur.*

De conſ. d. 1. c. Miſſarum.

Ead. d. 1. de conſ. c. 28. Cõcedimus, ex Conc. Trid.

De conſ. d. 2. c. Placuit.

Ad tertium dicendum, quòd Eccleſia, & altare, & alia huiuſmodi inanimata cõſecratur, nõ quia ſint gratiæ ſuſceptiua, ſed quia ex cõſecratione adipiſcuntur quandã ſpiritualẽ virtutem, per quam apta redduntur diuino cultui, vt ſcilicet homines deuotionem quandam exinde percipiãt, vt ſint paratiores ad diuina, niſi hoc propter irreuerẽtiam impediatur. Vnde, & 2. Machabæor. 3. dicitur, Verè Dei virtus quadã eſt in loco, nã ipſe, qui habet in cœlis habitationẽ, viſitator & adiutor eſt loci illius. Et inde eſt, quod huiuſmodi ante conſecrationem emundantur & exorcizãtur, vt exinde virtus inimici pellatur. Et eadem ratione Eccleſiæ, quæ ſanguinis effuſione, aut cuiuſcunque ſemine, pollutæ fuerint, reconciliantur, quia per peccatum ibi commiſſum, apparet ibi aliqua operatio inimici. Propter quod etiam in eadem diſtinctione legitur *, *Eccleſias Arrianorum vbicumque inueneritis Catholicas, eas diuinis precibus & operibus abſque vlla mora conſecrate. Vnde & quidam probabiliter dicũt, quòd per ingreſſum Eccleſiæ conſecratæ, homo conſequitur remiſſionem peccatorum venialium, ſicut & per aſperſionem aquæ benedictæ, inducentes, quod in Pſalm. 84. dicitur: Benedixiſti Domine terram tuam, remiſiſti iniquitatem plebis tuæ. Et ideo propter virtutem, quæ ex conſecratione Eccleſiæ acquiritur, conſecratio Eccleſiæ non iteratur. Vnde in eadẽ diſtinctione ex Con. Nice. legitur* *, *Eccleſiis ſemel Deo conſecratis, non debet iterum conſecratio adhiberi, niſi aut ab igne exuſtæ, aut ſanguinis effuſione, aut cuiuſcunque ſemine pollutæ fuerint; quia ſicut infans à qualicũq; Sacerdote in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti ſemel baptizatus, non debet iterũ baptizari: ita nec locus Deo dicatus, eſt iterũ cõſecrandus, niſi propter eas cauſas, quas ſuperius nominauimus, ſi tamen fidẽ ſanctæ Trinitatis tenuerint, qui cõſecrauerunt, alioquin, qui ſunt extra Eccleſiã conſecrare nõ poſſunt. Sed ſicut in eadẽ diſtinctione legitur, Eccleſiæ vel altaria, quæ ambigua ſunt de cõſecratione, conſecrentur. Propter hoc etiã, quòd aliquã ſpiritualem virtutẽ adipiſcuntur per conſecrationẽ, in eadem diſtinctione ſtatutum legitur* *, *Ligna Eccleſiæ dedicata non debẽt ad aliud opus iungi, niſi ad aliam Eccleſiã, vel igni comburenda, vel ad profectum in Monaſterio fratribus, in laicorum autẽ opera non debent admitti. Et ibidẽ legitur* *, *Altaris palla, cathedra, candelabrum, & velum, ſi fuerint vetuſtate conſumpta, incẽdio dentur: cineres quoque eorum in baptiſterio inferantur, aut in foſſis pauimentorum iactentur, ne introeuntium pedibus inquinẽtur.*

De conſ. d. 3. c. Eccleſ. Arrianorum.

De conſ. d. 2. c. 18. Eccleſia ſemel, ex Con. Niceno II.

De conſ. d. 1. c. Eccleſiæ, vel c. 37. Ligna Eccleſ.

De conſ. d 30. c. Altaris palla.

Ad quartum dicendum, quòd, quia conſecratio altaris repræſentat ſanctitatẽ Chriſti, conſecratio verò domus ſanctitatem totius Eccleſiæ, ideo conuenientius recolitur cum ſanctitate & ſolemnitate conſecratio Eccleſiæ vel altaris, quàm aliorum, quæ conſecrantur. Propter quod etiam octo diebus ſolemnitas dedicationis agitur ad ſignificandã beatam reſurrectionem Chriſti, & membrorum Eccleſiæ. Nec

A *eſt opus ſolius hominis conſecratio Eccleſiæ & altaris, cùm habeat ſpiritualem virtutẽ. Vnde de conſecratione, diſtinct. eadẽ dicitur* *, *Solemnitates dedicationũ Eccleſiarum per ſingulos annos ſolemniter ſunt celebrandæ. Quod autẽ octo diebus encænia ſint celebranda, in lib. Regum, perfecta dedicatione templi, reperies, ſcilicet 3. Reg. 8.*

De conſ. d. 1. c. Solẽnitates.

Ad quintum dicendum, quòd, ſicut legitur de conſecratione *, *diſtinct 1. altaria, ſi non fuerint lapidea, Chriſmatis vnctione nõ cõſecrentur. Quod quidem competit ſignificationi huius ſacramenti; tum quia altare ſignificat Chriſtum. Dicitur autẽ 1. Corinth. 10. Petra autẽ erat Chriſtus, tum etiã, quia corpus Chriſti in ſepulchro lapideo fuit reconditum. Cõpetit etiam, quoad vſum ſacramenti. Lapis n. & ſolidus eſt, & de facili poteſt inueniri vbique, quod non* B *erat neceſſarium in veteri Lege, vbi fiebat in vno loco altare. Quòd autem mandatur altare fieri de terra, vel de lapidibus inſectis, fuit ad idololatriam remouendum.*

De cõſ. d. 1. c. 29. Altaris.

Ad ſextum dicendum eſt, quòd, ſicut in diſt. eadem dicitur, c. vaſa *, *quõdam Sacerdotes non aureis, ſed ligneis calicibus vtebantur. Zepherinus autem XIIII. Papa patinis vitreis Miſſam celebrari conſtituit, deinde Vrbanus omnia fecit argentea. Poſtmodum autẽ ſtatutũ eſt, vt calix Domini cum patina, ſiue ex auro omnino, ſiue ex argento fiat, vel ſaltem ſtanneus calix habeatur. De ære autem, aut ex aurichalco nõ fiat, quia hoc vini virtute æruginẽ parit, pariterque vomitum prouocat. Nullus autem in ligneo, ſeu vitreo calice præſumat Miſſam cantare, quia ſc. lignũ poroſum eſt, & ſanguis conſecratus in eo remaneret, vitrum* C *autẽ fragile eſt, & poſſet fractionis periculũ imminere: & eodem ratio eſt de lapide. Et ideo propter reuerentiam ſacramenti ſtatutum eſt, vt ex prædictis materiis calix fiat.*

De conſ. d. 1. Vaſa, in quib. debetur hoc totum.

Ad ſeptimum dicendum, quòd, vbi potuit ſine periculo fieri, Eccleſia ſtatuit circa hoc ſacramentũ, id quod expreſſius repræſentat paſſionem Chriſti. Nõ erat autem tantum periculũ circa corpus, quod ponitur in corporali, ſicut circa ſanguinem, qui continetur in calice. Et ideo, licèt calix non fiat de petra, corporale tamen fit de panno lineo, quo corpus Chriſti fuit inuolutum. Vnde in Epiſtola Syluestri Papæ, in eadem diſtinct. legitur: Conſulto omnium ſtatuimus, vt ſacrificium altaris non in ſerico panno, aut intincto, quiſquam celebrare Miſſam præſumat, ſed in panno lineo ab Epiſcopo conſecrato, ſicut corpus Chriſti in ſyndone linea D *& munda ſepultum fuit. Cõpetit etiam pannus lineus propter munditiam, ad ſignificandam conſcientiæ puritatem, & propter multiplicem laborem, quo talis pannus præparatur, ad ſignificandum Chriſti paſſionem.*

Ad octauum dicendum, quòd diſpenſatio ſacramentorum pertinet ad miniſtros Eccleſiæ, ſed cõſecratio eorum eſt ab ipſo Deo. Et ideo miniſtri Eccleſiæ non habent aliquid ſtatuere circa formam conſecrationis, ſed circa vſum ſacramẽti, & modum celebrandi. Et ideo, ſi Sacerdos verba cõſecrationis proferat ſuper materia debita, cum intẽtione cõſecrandi, abſque omnibus prædictis, ſc. domo, & altari, calice, & corporali, cõſecratis, & cæteris huiuſmodi per Eccleſiam inſtitutis, conſecrat quidẽ in rei veritate corpus Chriſti, peccat tamen grauiter, ritum Eccleſiæ non ſeruans.

E

DISPVTATIO LXXXI.

De loco, & vaſis ſacris, in quibus ſacrificium Miſſæ celebrandum eſt.

POſt circumſtantiam temporis tractat D. Thomas de circumſtantia loci. Poſſumus autem triplicẽ locũ huius ſacrificij, ſeu ſacramenti diſtinguere, communem, ſcilicet, propriũ, & propriiſſimum, ferè philoſophorum more Communem appello templum, intra quod fit ſacrificium; proprium altáre, quod intra templũ collocatur, & peculiariter ad ſacrificium peragendum dedicatur; pro-

Diſput. 9. de ſacrificio Miſſa.

priſſimum verò appello, vas ipſum, quod corpus vel ſanguinem Chriſti continet. De his ergo omnibus ſigillatim dicemus; ſimúlque de aliis vaſis & rebus ſacris, quæ ad hoc miniſterium remotius deſeruiunt, & ſunt veluti inſtrumenta huius ſacrificij, vel ornamenta illius loci in quo ſacrificium peragitur: nam hæc omnia inter ſe connexa ſunt, & fere eandem doctrinam requirunt, & illa omnia D. Thom. attingit in præſenti articulo.

A

SECTIO I.

Vtrùm oportuerit in Eccleſia Chriſti templa, & loca ſacra dicari ad ſacrificium, & alia religionis opera peragenda.

Perſecutores tẽplorũ Chriſti ad duo capita reuocantur.

QVi templa Chriſtianorum perſecuti ſunt, ad duo capita reuocantur, vt doctè Bellarminus notauit, lib. 3. de cultu Sanctorum, capir. 1. Quidam enim tãquam manifeſti hoſtes Chriſti, quia religionem Chriſtianam odio habebant, Chriſtianorum etiam templa deſtruere conati ſunt, vt Diocletianus apud Euſebium, lib. 4. hiſtor. c. 2. & alij ſimiles, & cũ his non eſt nobis modò diſceptatio: quamuis enim impiè agerent, tamen ex falſo principio, neceſſariam conſecutionem inferebant; ſi enim religio mala eſt, & euertenda, templa etiam, & loca ad actus talis religionis exercendos dicata ſimul deſtrui neceſſe eſt: hac enim ratione etiam nos Gentium templa auerſamur, &, quantum in nobis eſt, deſtruimus, vt monemur, Deuteronomij 7. & 12. rectè tractat Auguſtinus, ſermone 6. de verbis Domini, circa finem; & ſimiliter, quia Iudaica religio ceſſauit, ideo etiam Iudaicum templum euerſum eſt, quamuis ſæpius Iudæi illud inſtaurare conati fuerint, ſæpe ſunt diuina prouidentia, & cœleſtibus ſignis impediti; vt in hiſtoriis Eccleſiaſticis vulgare eſt. Igitur contra huiuſmodi noſtrorum templorum euerſores non aliter diſputandum eſt, quàm noſtram religionem defendendo, ſeu veritatem eius & credibilitatem demonſtrando, quod fit in materia de fide. Alij ergo fuerunt hoſtes templorum Chriſti ſub nomine Chriſtiano: profitebantur enim ſe in Chriſtum credere, & Chriſtianam religionem defendere; ei tamen contrariam eſſe putabant templorum erectionẽ, ideóque illa deſtruere conati ſunt. Huius erroris primus author videtur fuiſſe Euſtachius, Conſtant. & Syluestri tempore, vt ſignificat Nicephor. lib. 9. hiſtoriæ, c. 16. clariùs Socrates lib. 2. c. 33. idémque ſẽſiſſe Meſſalianos cõſtat ex Aug. ſerm. contra Arrianos & Donatiſt. & epiſt. 80. ad Bonifacium, & Damaſc. lib. de hæreſ. & de Manichæis idem ſignificat Aug. 20. cont. Fauſt. c. 3. & 4. Atque eodem in errore verſati ſunt ferè omnes poſteriores hæretici, Petrobruſiani, Albigenſes, Vvaldenſes, Vviclephiſtæ, Lutheriani, & reliqui ferè omnes, vt videre licet in Prateolo ſub eorum nominibus, & aliis, qui contra hæreticos ſcripſerunt. Sed hi omnes non eodẽ modo, neque ex eodem fundamento, templa deteſtantur. Quidam enim ſimpliciter templum reiiciunt, quoad omnẽ vſum religionis; quia *Deus ſpiritus eſt, eúmq; in ſpiritu & veritate oportet adorare*, Ioan. 4. nõ ergo in loco corporeo ac determinato Deus colendus eſt. *Non n. in manu factis templis habitat, aut manib. humanis colitur*, vt dicitur Actor. 7. & 17. Alij verò, quia ſacrificium nouæ legis negant, templum ſolum formaliter quatenus templum eſt, reiiciunt: nam, teſte Aug. 8. de Ciuit. c. 27. & lib. 1. contr. Maximinum aliquãtulum à principio, templũ vt ſic, ad ſacrificiũ offerendum deſtinatur; & ideo, ſi in Eccleſia nõ eſt ſacrificiũ, neque templum vt tẽplum eſſe poteſt; non negant tamen hi hæretici poſſe in Eccleſia eſſe loca publica deſtinata, in quibus fideles ad orandum, vel

B

C

Euſtachij error.

Prateolus.

D

Ioan. 4.

Act. 7. & 17.

Auguſt.

E

ad verbum Dei audiendum conueniant. Quibus videtur fauere Hieron. in epiſt. 53. ad Riparium, dicẽs, Iulianum Apoſtatam Eccleſias Chriſtianorum, aut euertiſſe, aut in templa conuertiſſe: ſignificat ergo, Eccleſias Chriſtianorum non fuiſſe templa. Vnde etiam Optatus, lib. 6. cont. Parmenianum, *Quis noſtrùm* inquit, *intrauit templum?* Adiungunt denique verba Ioan. Apocal. 21. *Et templum non vidi in ea*, quæ de Eccleſia militante dicta putant, quia de eadem ſtatim dicit, *Ambulabant Gẽtes in lumine eius, &c.* quæ verba de militante Eccleſia dicta fuerunt in Iſaia, c. 60. Alij denique non tam templa quàm eorum ornatum, benedictionem, vel conſecrationem impugnant, de quibus poſtea videbimus.

Apocal. 21.

Concluſ. 1.

Dico tamen primò; & ſanctum, & neceſſarium eſſe deſtinari in Eccleſia publica loca, in quibus ſingulariter colatur Deus, & plebs Chriſtiana ad religionis opera perficienda conueniat. Cõcluſio eſt de fide, vt conſtat ex vſu Eccleſiæ, & antiquiſſima traditione. Quæ primum fundari poteſt in Scriptura ſacra, ad Cor. 11. *Conuenientib. vobis in vnum, iam non eſt Dominicam cœnam manducare*; & infrà; *Nunquid domos non habetis ad manducandum & bibendum, aut Eccleſiam Dei contemnitis?* Ibi enim Eccleſia, non fidelium congregationem, ſed locum illum ſeu templum, in quo fideles ad Chriſti corpus manducandum conueniebant, ſignificat, vt Chryſoſt. Ambr. & reliqui authores Græci & Latini intelligunt; conſtat enim, non potuiſſe fideles conuenire in vnum, niſi in aliquo certo loco, ille autem locus non erat domus priuata alicuius: nam illum locum à priuatis domibus diſtinguit, & Eccleſiam illum appellat, cùm dicit, *Nunquid domos non habetis ad manducandum?* &, *Qui eſurit, domi manducet*, & c. 14. eſt locus expreſſus, *Mulieres in Eccleſiis taceant, ſi quid autem volunt diſcere, domi viros ſuos interrogent.* Hinc Baſilius in reg. breuior. Reg. 310. ex priori loco colligit, non eſſe Euchariſtiam in communi domo celebrandam, ſed in Eccleſia; neque communes epulas in Eccleſia eſſe manducandas, ſed in priuata domo. Similiter Heſych. lib. 2. in Leuit. cap. 8. ex hoc loco colligit, Euchariſtiam eſſe celebrandam in Eccleſia, id eſt, in loco ſancto. Atque hanc eſſe ſignificationem huius vocis valde vſitatam, conſtat ex antiquis Patribus & decretis: nam licet, *Eccleſia*, primæua ſignificatione congregationem hominum ſignificet, vt eſt cõmune apud Græcos, & notat Cyrill. catech. 18. & patet ex illo Act. 19. *Erat Eccleſia confuſa*, tamen inde tranſlata eſt vox ad ſignificandum locum continentem animatam Eccleſiam, vt ex prædicto loco Pauli notauit Aug. lib. 3. in Leuit. q. 57. quæ ſignificatio etiam in Teſtamento veteri reperitur, Iudit. 6. *Et per totam noctem intra Eccleſiam orauerunt.* Vnde eſt etiam illud Tertull. lib. de idololatria, cap. 7. *Ingemẽs Chriſtianum ab idolis in Eccleſiam venire de aduerſaria officina in domum Dei venire*, vbi, quam priùs Eccleſiam, poſtea domum Dei apppellat, & in ſequẽtibus docet, in illa domo Euchariſtiam ſumi & diſtribui; & ibi Pamelius multa alia loca congerit: tum eiuſdem Tertulliani; tum etiam aliorum Patrum, & apud Clem. lib. 6. conſt. 61. & 63. eſt optimus locus; ibi enim & illa voce *Eccleſia*, in vtraque ſignificatione ſæpe vtitur, & formam ac modum Eccleſiaſtici templi deſcribit. Athanaſ. etiam in Apologia ad Conſtãtium longum habet ſermonem de Eccleſiis, de vſu earum, & de magnitudine, quam requirunt multitudini populi accommodatam.

Chryſoſt. Ambroſ.

Baſilius.

Cyril. Act. 19.

Auguſt.

Pamelius.

Athanaſ.

Secundo oſtẽditur hæc veritas.

Secundò oſtendi hæc veritas poteſt ex antiqua traditione ſumpta ex ſacris Cõciliis, ſanctis Patribus & de Eccleſiaſticis hiſtoriis; quæ omnia perſequi lõgum

Synod. VI. *Conc. Laod.*

gum eſſet. Vnde, quia res eſt vulgaris, & carens ferè difficultate, pauca breuiter attingam. Igitur in ſexta Synodo, Canon. 74. Trullano, *Non oportet*, dicitur, *in Dominicis locis vel Eccleſiis agapas facere, aut intus in æde comedere & accubitus ſternere*, & in Concil. Laod. c. 28. eadem eſt prohibitio, & vocantur, *Domicilia diuina & Eccleſiæ*. In cap. autem, non oportet, diſt. 42. idem Canon refertur ſub nomine Baſilicarum, & in cap. ſi quis obiecerit, 1. quæſt. 3. vocantur *Eccleſiæ corporales*, & vendi, & emi prohibentur, propter locorum ſanctitatem, & eodem nomine appellantur in Concil. Aurel. I. canon. 19. & habetur in cap. omnes Baſilicæ, 16. q. 7. Vnde Hieronym. in Epitaphio Nepotiani, ſeu Epiſtol. 3. & Auguſt. lib. de ciuitate, cap. 4. Baſilicas Chriſti, eas appellant, quas Auguſt. cum templis Gentilium confert, nimiúmque excellere declarat, & de Eccleſ. dogm. cap. 73. eas nominibus martyrum interdum dicit eſſe nominatas, quia, vel Deo in honorem martyrum dicabantur; vel in eis reliquiæ martyrum recondebantur. Vnde martyria interdum appellantur, vt conſtat ex Iſid. libro 15. Originum, cap. 4. & ex Auguſt. 22. de Ciuit. cap. 8. & Euſeb. lib. 4. de vita Conſtantini, cap. 40. & Chryſoſt. homil. 11. in 1. ad Theſſalonicenſ. & ex Niceph. lib. 8. hiſt. cap. 50. vbi refert; templum Hieroſolymis à Conſtantino ædificatum in Caluariæ loco, *Magnum martyrium*, fuiſſe appellatum: frequentiùs tamen dicuntur, *domus Dei*, more Scripturarum, Matth. 21. Marci 11. Lucæ 19. Ioan. 2. & ita appellatur in Conc. Gangrenſi cap. 5. vbi damnatur contrarius error: quia nimirum ſoli Deo propriè conſecrantur, vt ſæpe repetit Aug. locis ſuprà citatis, & 20. cont. Fauſt. cap. 21. & attigit Leo Mag. ſerm. 7. de Natiuit. Vnde Hilar. Pſal. 126. agens de Eccleſia, inquit, *Conſuetudo noſtra, vel domum Dei ſolita eſt nuncupare vel templum*. Vnde etiam ſolet appellari *Dominicum*, Græcè, κυριακὸν, id eſt, domus ſeu templum Domino dicatum, ſicut dies Dominica ſic appellata eſt, quia ſpecialiter eſt Domino conſecrâta, vt Auguſtinus notat ſerm. 15. de verbis Apoſtoli. Quamquam enim aliqui diſputant, an idem ſit *Dominica*, quod *Eccleſia*, vel, *templum*. tamen non eſt neceſſe de nominibus diſputare: quia res eſt eadem, licèt etymologia nominum ſit diuerſa, vt patet ex citatis Concil. & ex Clem. lib. 2. conſtit. cap. 63. iuxta tranſlationem Caroli Bouij: nam Tur. ibidem, cap. 59. *Eccleſiam* vertit. Optimè verò Euſeb. orat. de laudibus Conſtantini, *Templa*, inquit, *quæ erant Deo conſecrata, Domini nomen obtinuerunt, &c.* & Ruffin. libro primo, hiſtor. cap. narrans hiſtoriam de Epiſcopo illo, qui in Nicena Synodo ſimplici fidei propoſitione philoſophum acriter priùs contra fidem diſputantem ad fidem conuertit, ad illum dixiſſe commemorat, *Hæc ſi vera eſſe credis, ô Philoſophe, ſurge, ſequere me ad Dominicum, & huius fidei ſignaculum ſuſcipe.* Ex his igitur & aliis multis, quæ in ſequentibus neceſſariò attingemus, imò ex his, quæ nunc etiam oculis conſpicimus, euidenter conſtat, hanc fuiſſe perpetuam Eccleſiæ traditionem.

Iſidorus. Auguſt. Euſeb. Chryſoſt. Niceph. Conc. Gangr. Leo Mag. Hilar. Paulus. Ruffin.

Perpetua Eccleſiæ traditio.

Tertiò eſt euidens ratio, quia huiuſmodi religio dicandi templa diuino cultui non eſt mala, ſed ſancta, & valde conſentanea rectæ rationi, etiam naturali; & in lege gratiæ non eſt ſpecialiter prohibita, neq; eſt minus neceſſaria, quàm in quolibet alio hominũ ſtatu; ergo meritò in Eccleſia retineri debuit. Maior conſtat in primis ex vſu omnium nationum, vnaquæque enim eo modo quo Deum agnouit, illi templum dicare ſtuduit; ſed præcipuè id cõſtat, quia Deus ipſe in lege veteri templum ſibi ædificari præcepit, ex quo argumentum ſumebant Manichæi, il-

A lum non fuiſſe verum Deum, vt author eſt Auguſt. lib. contra Adimantum Manichæum, c. 10. Quibus ipſe rectè reſpondet; eundem Deum, qui templum illud facere præceperat in lege veteri illius honorem in Euangelio defendiſſe *domum ſuam*, &, *domum orationis*, illud appellando, Ioan. 2. nec ſolum templum, ſed etiam aliæ ſynagogæ à Iudæis erigebantur. De qua re laudatur Centurio, Lucæ 7. vt notauit Ambr. ſerm. 89. dicens, *Commendatur à Domino qui ædificauit ſynagogam: quanto magis commendandus eſt, qui ædificauit Eccleſiam*? Eſt ergo hoc ex ſe pietatis & religionis opus. Nec naturalis ratio in hoc inuenit inordinationem aliquam, ſed potiùs maximam decentiam, & moralem neceſſitatem, vt ſtatim ampliùs declaB rabimus. Minor propoſitio quoad partem negatiuam per ſe nota eſt; vbi enim extat talis prohibitio? neque enim ſcripta eſt, neque tradita: quin potiùs ex traditione conſtat euidenter contrarium, vt vidimus. Quoad partem autem poſitiuam conſtabit facilè, diſcurrendo per omnes vtilitates ſeu fines, propter quos potuerunt ſacra templa quouis tempore erigi; illi enim omnes excellentiori modo in lege noua reperientur.

2. Concluſio.

Dico ergo ſecundò: Præcipuus finis, propter quem templa eriguntur in Chriſti Eccleſia, eſt, vt in eis Deo ſacrificium offeratur; conſequenter verò etiam fiunt, vt in eis alia etiã ſacramenta miniſtrentur, & vt ibi ad orationem fideles conueniant, & ad C ſacras conciones & lectiones, & vt reliquiæ Martyrum, & aliorum Sanctorum in eis cuſtodiãtur, & vt ipſi Sancti in eis honorentur, ac denique, vt fideles omnes in eis ſepeliantur. Tota hæc concluſio certa fide conſtat, ſufficientérque approbari poteſt ex vſu Eccleſiæ. Tamen ſigillatim probatur, breuiter diſcurrendo per partes ſingulas, & prior quidem de ſacrificio probari in primis poteſt ex omnibus, quæ de veritate ſacrificij Euchariſtiæ adduximus; ideo n. ante legem gratiæ templum Dei ædificabatur: quia ſenſibilia ſacrificia erant Deo offerenda; & ideo oportebat ſacrum aliquem locum ad illud ſacrum miniſterium eſſe deputatum, vt maximè conſtat de Hieroſolymitano templo: ſed in lege noua eſt etiam verum ac ſenſibile ſacrificium, quod vbique inter Gentes Deo offerendum eſt: ergo propter hunc finem D neceſſarium fuit in Eccleſia Chriſti templa ædificari. Vnde Cyprian. lib. de eleemoſyna. In Dominicũ, inquit, ſine ſacrificio venis? Et infrà afferemus varia decreta, in quibus non ſolùm dicitur, huiuſmodi loca ſacra extrui propter ſacrificiũ, verùm etiam non poſſe ordinariè ſacrificium extra illa offerri. Præterea templum dicit, quandam habitudinem ad ſacrificium: ob eam enim cauſam, ſicut ſacrificium ſoli Deo offertur; ita & templum illi ſoli propriè dicatur, vt ex Aug. ſuprà dictum eſt, qui idem habet epiſt. 49. quæſtione 3. & libro contra ſerm. Arrianorum, cap. 20. ſed Eccleſiæ Chriſtianorum eriguntur, vt ſint E vera templa Deo dicata: ergo eriguntur, vt in eis ſacrificium offeratur. Minor conſtat ex modo loquendi Sanctorum omnium, qui eo nomine noſtras Eccleſias appellant, vt ſuprà ex Hilar. notaui, & idem habet Ambroſ. lib. 2. de officiis, cap. 2. & c. 28. vocat, templum Dei, & aulam Domini. Auguſt. citatis locis, & 8. de Ciuitat. cap. 27. de Chriſtianis loquens, dicit, non erigere templa Martyribus, ſed Deo, quia non ſacrificant Martyribus, ſed vnum, inquit, Deo illic offertur ſacrificium Chriſtianorum. Idem ſerm. 162. & 255. de tempore. Et eodem modo loquitur Hieronym. in capitulo 7. Ieremiæ, & Saluian. lib. 4. de Prouidentia, *Eccleſia*, inquit, *potius templum*, Euſeb. lib. 3. de vita Conſtantini, cap. 29. 30. & 63. & Niceph.

Concluſio ſigillatim probatur. Cyprianus. Templi habitudo ad ſacrificium. Hieronym. Saluianus.

ceph.lib. hiſtor. capite 39. de Philippo & Bartholomæo refert, in Syriæ, & Aſiæ ciuitatibus templa conſtruxiſſe, & cap.40.41. & 42. idem refert de Thoma, Andræa, & Matthæo in ſuis regionibus. Chryſoſt. homil.18. in Acta, hortatur fideles ad templa Chriſto exſtruenda. Idem homil. quòd Chriſtus ſit Deus, & eodem modo loquitur, homil. 51. in Matth. & Baſil. Pſalm. 114. & Nazianzen. oratione 11. in Gorgoniam ſororem, & Greg. Niſſ. orat. penult. in Theod. Martyrem.

Greg. Niſſ.

Vltimò, altare non erigitur, niſi propter ſacrificium, vt ex ſuprà dictis patet: ſed templa Chriſtianorum erigunt, vt in eis ſint altaria, non enim fiunt in Eccleſia Chriſti Eccleſiæ, ſine altari, vt in ſequentibus latiùs videbimus: ergo. Denique quòd hic ſit primarius finis templorum, ex eo facilè conſtat, quòd ſacrificium etiam eſt primarius cultus Dei, templa verò ad Dei cultum præcipuè ordinantur.

Sacrificiũ eſt primarius Dei cultus.

Atque hinc etiam facilè ſuadetur, deſeruire etiam ad alia ſacramenta miniſtranda: quia eorum etiam miniſterium eſt maximè ſacrum: vnde etiam oportet, vt in ſacro loco fiat, & ad cultum Dei deſtinato. Vnde in verbis illis, quę ſuprà ex Ruffino retulimus, *Surge, ſequere me ad Dominicum, & huius fidei ſignaculum ſuſcipe*, clarè ſupponitur, Baptiſmum ſolitum eſſe in Eccleſiis celebrari. Vnde etiam erat in templis deſignata loca, quæ baptiſteria dicebantur, vt ſuprà vidimus, agentes de Baptiſmo, & latè Durandus, lib.1.cap.19. Similiter Tertul. Nazian. & alij Patres citati, imò & Paulus 1. ad Corinth. 11. dicunt, ſolitos fuiſſe fideles, in Eccleſiam conuenire ad Euchariſtiam ſumendam: imò vnus ex præcipuis & maximè neceſſariis vſibus noſtrorum templorum eſt, vt in his Dominicum corpus ſeruetur, pro infirmis & aliis neceſſitatibus, & vt ibi à fidelibus adoretur, quæ vtilitas eſt propria legis gratiæ, de qua re multa dicta ſunt, ſuprà tractando de permanentia Euchariſtiæ. Eſt autem eadem ratio de cæteris ſacramentis; quæ, vel ſolemni ritu dantur, vel commodè in templis miniſtrari poſſunt, quod maximè dico propter ſacramentum Extremæ vnctionis; quod, cùm non detur, niſi grauiter ægrotantibus, non poteſt in Eccleſia miniſtrari, miniſtratur tamen ex Eccleſia: nam ibi oleum benedictũ ſeruatur, vt ſit illius ſacramenti materia, vt conſtat ex Cõcil. Meldenſi, apud Burchard. lib.4.c.57. & Ioannem p.1.c.268.

Ruffinus.
Durand. Tertull. Nauarr. D. Paulus.
Conc. Meld.

Sacramẽtum autem matrimonij, quamuis priuatim extra Eccleſiam fiat, tamen ſolemnis eius benedictio in templo datur, vt ſuo loco dicemus: & ſimiliter ſacramentum pœnitentiæ propriiſſimè miniſtratur in Eccleſia, quamuis, quia magis priuatim fit, poſſit etiã extra Eccleſiam miniſtrari. Tertia vtilitas templorum eſt, propter cõmunem orationem, iuxta illa verba Matth.21. ſumpta ex Iſaia 56. *Domus mea domus orationis vocabitur*, quod de templo Hieroſolymitano dictum eſt, quia factum fuit, vt eſſet orationis locus, 3.Reg.8.2.Paralip.6. Sed non minùs indigent fideles Chriſtiani vſu orationis, tum priuatæ, tum publicæ; ergo fuit valde conueniens, etiam ob hanc cauſam, Eccleſias erigi. Quod ab initio fuit Chriſtianis in vſu; tamen priùs fuère anguſtiores, quãdo & ipſa Eccleſia minus propagata erat, & tunc loca illa, *oratoria* dicebantur, poſtea verò in ampliores Eccleſias commutatæ ſunt, vt ſumitur ex Euſeb. lib.8. hiſtoriæ c.1. & Niceph. lib.7.c.2. quas etiam antiqui Patres *domos orationis* vocant. Origenes, homil. 2. in Exodum. Ruff. lib.2. hiſt.c.33. Auguſt. 22. de Ciuit.c.8. qui oratorij meminit, epiſt. 109. Nec refert, quòd oratio ad Deum, quouis in loco fundi poſſit, vt ſignificatur Ioan.4. vel *intra cubiculum*, vt dicitur, Matth.6. quia, licèt hoc verum ſit, tamen locus ſacer ad orandum ſpecialiter conſecratus, multum iuuare poteſt ad deuotiùs orandum, vt notauit Chryſoſtomus homilia 3. de incomprehenſibili Dei natura, & Baſilius libro ſecundo, de Baptiſmo, in capit. 8. & quæſtion. 40. ex fuſiùs diſputatis.

Chryſoſt.
Baſilius.

Quod prouenire poteſt vel ex natura rei, quia, vel locus ipſe, & ſacer eius ornatus, vel aliorum exemplum, excitat ac mouet hominem ad maiorem reuerentiam, & deuotionem, vel ex ſpeciali Dei promiſſione, qui orationem in templo factam peculiariter exaudit, vt conſtat 3. Regum 9. Propter quam cauſam ſpecialiter Deus in templo habitare cenſetur, quia ibi ſpecialiter operatur: qua ratione ſæpe Apoſtolus nos vocat, *templa ſpiritus ſancti*. 1. ad Corinthios 3. & 6. quia ſingulari modo in nobis operatur: & ſimili modo Auguſtin. lib. ad Simplicianum, quæſtione 4. dixit, Dauidem oraſſe ante Arcam, quia ibi ſacratior & commendatior præſentia Domini erat.

1. Cor. 3 & 6.
Auguſt.

Accedit, quòd, præter orationes priuatas, oportet eſſe in Eccleſia publicas orationes, quæ nomine totius Eccleſiæ ab eius miniſtris fiant: & ideo oportuit eſſe ſacra & publica loca, ad huiuſmodi orationes deputata, quæ non potuerunt eſſe aptiora, quàm templa ipſa in quibus Deus vt Deus, peculiariter adeſt, vt diximus, & Chriſtus, etiam ſecundùm humanitatem, realiter præſens eſt. Et ideo antiquiſſimum fuit in Eccleſia, eſſe in templis peculiarem locum ad huiuſmodi orationem deputatum, qui chorus dicitur: de quo legi poteſt Durand. dicto lib. 1. cap. 16. Quarta vtilitas erat ad conciones audiendas; de qua Tertullianus in Apologia, cap. 39. dicit, fideles conuenire in Eccleſia, primò ad orationem, deinde ad lectionem & exhortationem. Alij verò Patres ferè ſemper coniungunt vtrunque vſum templi, ſcilicet, ſacrificandi, ſeu participandi diuina myſteria, & audiendi conciones ſeu lectiones ſacras, vt colligere licet ex Iuſtino Apologia 2. circa finem, & ex Euſebio, lib. 2. hiſtor. cap. 17. vbi dicit, Chriſtianos in initio Eccleſias conſtruxiſſe ad myſteria celebranda, & ſacros libros legendos.

Durand.
Tertull.
Iuſtin. Euſeb.

Ratio etiam eſt manifeſta: nam concio ſacra fieri debet in conuentu publico, vbi populus conueniat, neque enim ſinguli priuatim, aut ſigillatim doceri poſſunt aut moneri, neq; id fieri ſemper expedit, neque ſufficit ad populi inſtitutionem, exhortationem, & correctionem; ergo etiam eſt valde expediens, vt ſit aliquis certus locus ad hoc miniſterium deputatus: tum, quia, licèt interdum poſſit verbum diuinum in plateis & ſub dio prædicari, non tamen id ſemper fieri poteſt, neque omnibus auditoribus eſt accommodatum ac decens. Vnde nullo modo expediebat Eccleſiæ, ſemper ita fieri; tum etiam quia, ſi ad alia publica munera, vt ad iudicia peragenda, ad docendum, & ſimilia, publica eriguntur ædificia, cur non multo magis ad ſacras cõciones habendas? ergo ad hoc munus conuenientiſſimè deputatur Eccleſiæ, ſeu templa; tum, ne oporteat loca ſine neceſſitate multiplicari; tum, quia conciones ſacræ aptiſſimè & vtiliſſimè diuinis officiis interponuntur; tum denique, vt locus ſacer ſit tali actioni ſacræ proportionatus. Quod confirmat Chriſti, & Apoſtolorum exemplum; qui, quando commodè poterant in templo, & ſynagogis prædicabant, Matthæi decimo ſexto, Ioan. decimo octauo, Actor. 5. & 13. Quanta vtilitas de ſepultura, & honore ſanctorum, ſufficienter tractata eſt in primo tomo huius tertiæ partis, diſputando de adoratione Sanctorum, & reliquiarum veneratione. Videantur ibi dicta; res enim eſt facilis, & cõmunis apud antiquos Patres & Concilia, in quibus Eccleſiæ hac ratione *martyria* vocantur, vt ſuprà diximus,

Matth. 16. Ioan. 18. Act 5. & 13.

mus: vocantur etiam, *Baſilicæ Martyrum, & Apoſtolorum*, vt patet ex Concil. Gangrenſi, can. 20. Concil. Cabil. can. vlt. & ex Hieronymo, lib. contra Vigilantium, & Auguſt. 1. de Ciuit. cap. 1. qui cap. 26. *memorias Martyrum* vocat, & 20. contra Fauſt. cap. 11. Imò in Concil. Carthag. V. canon. 14. ſtatuit, ne alicui Martyri dedicetur Eccleſia, niſi in eo fuerint eiuſdem Martyris reliquiæ, aut traditio de habitatione, poſſeſſione, vel paſſione eius, quòd ſi ibi fuerint, fideliſſima habeantur.

Con. Gang. *Concil. Cab.* *Hieronym.* *Auguſt.* *Cõc. Cart. V.*

Eſt autem obſeruandum inprimis, in antiquis Patribus frequentiùs fieri ſermonem de Martyribus, quia ipſomet actu Martyrij quodammodo canonizantur, & ideo ſtatim in veneratione publica habebantur: tamen eadem eſt ratio de aliis Sanct. quando de eorum beatitudine ſatis Eccleſiæ conſtat. Vnde Greg. lib. 2. Dialog. c. 8. meminit duarum Eccleſiarum, quas in honorem ſancti Ioãnis, & ſancti Martini, ſanctus Benedictus dicauit. Omitto innumeras Eccleſias in honorem beatiſſimæ Virginis ſtructas; & Bonifacium IV. Romæ quandam Eccleſiam in honorem omnium Sanctorum dicaſſe. Deinde obſeruandum eſt, *memorias Martyrum*, frequentiùs dici ſolitas, vbi Martyrum reliquiæ iacebant, vel Martyria acciderant, quæ etiam, *confeſſiones Martyrum* dici ſolent, præſertim in hiſtoriis Pontificum, apud Damaſum & alios, & hoc ſenſu vetuit Conc. Carth. dicari Martyrum monumenta abſque reliquiis, vel certè aliqua hiſtoria, ſeu traditione, ne populus decipiatur falſis traditionibus & ſuperſtitionibus, non tamen prohibitum eſt, nominibus Sanctorum aliquas Eccleſias inſcribere, vt vel hac memoria ipſi honorentur, vel, vt excitentur fideles ad eorum patrocinium in eis locis ſpecialiter impetrandum, atque ita ſeruat vſus Eccleſiæ, ac propterea etiam in huiuſmodi templis imagines affiguntur eorum Sanctorum, ad quorum honorem peculiariter deputata ſunt: atque ita conſtat, huiuſmodi vſum templorum eſſe decentiſſimum, & Eccleſiæ vtiliſſimum, quia non eo modo dicantur Sanctis templa, quo ipſi Deo. Nam, quatenus ſunt loca ſacrificiorũ, ſoli Deo eriguntur; & quia hæc eſt primaria inſtitutio, & quæ maximè ſub nomine templi indicatur, ideo ſimpliciter ſoli Deo templa erigi dicenda ſunt: quatenus verò monumenta eſſe poſſunt, in quibus, vel Sanctorum reliquiæ, vel eorum ſaltem imagines, vel memoriæ retineantur, ſecundariò dicuntur dicari Sanctis, vel propriùs Deo in ſanctorum honorem. Vnde Auguſtinus 22. de Ciuitat. cap. 10. *Nos*, inquit, *Martyribus noſtris non templa, ſicut Diis, ſed memorias ſicut hominibus mortuis, quorum ſpiritus apud Deum viuunt fabricamus*; non ergo hac in re diuino honori derogatur, ſed totum potiùs in augmentum illius cedit, & eſt conſentaneum honori debito Sanctis; tum quia reliquiæ eorum, quæ res valde ſacræ ſunt, in locis ſacris recondi debent; tum etiam, quia cùm memoria & veneratio Sanctorum religioſa ſit, meritò in ſacris ac religioſis locis conſeruatur, ac denique quia frequenter ad Deum per Sanctos accedimus, & ad eos orationes fundimus, vt pro nobis orent: decent etiam, vt in ſacris concionibus eorum geſta & laudes ſæpe prædicentur. Et ideo meritò loca ad orationes & conciones ſacras deſtinata, Sanctis nuncupantur. Atque hic templorum vſus eſt magis proprius & peculiaris legis gratiæ: quia ante Chriſti aduentum nondum ſancti homines in beatitudine regnabant, de ſanctis autem Angelis, obſcurior erat notitia.

Notabile quoddam. *Greg. Magn.* *Conc. Carth.* *Simpliciter ſoli Deo templa erigi dicuntur.* *Auguſt.*

Sextus vſus templorum eſt, vt in eis fidelium corpora ſepeliantur, de quo Ambroſ. lib. 2. de offic. c. 18. A *Nemo poteſt accuſare, quòd templum Dei ædificatum eſt, nemo poteſt indignari, quia humandis fidelium reliquiis ſpatia laxata ſunt*. Vnde de ſancto Ioanne Euangeliſta referunt Abdias Babyl. & Hieronymus, ſuper epiſtolam ad Galatas, cùm eſſet morti vicinus, ſe in Eccleſiam deferri feciſſe, viuúmque in monumentum, quod ſibi parari fecerat, ingreſſum, ibidem obiiſſe. Verum eſt, olim in reuerentiam templorum cautum fuiſſe, ne intra templorum ambitum fidelium corpora ſepelirentur, ſed in atrio aut cœmeterio, vt conſtat ex capitulo, præcipiendum, de Conſecratione, diſtinctione 2. ex Conc. Nannetenſi, capit. 6. & ex Concil. Bracharenſ. apud Burch. lib. 3. decret. cap. 157. At hoc vniuerſali conſuetudine Eccleſiæ B iam non ſeruatur, neque antiquitus generatim obſeruatum videtur: nam in Concil. Mog. cap. 52. ſic dicitur, *Nullus mortuus intra Eccleſiam ſepeliatur, niſi Epiſcopi, aut Abbates, aut digni Presbyteri, aut fideles laici*, quod verbum exponens Gloſſa in capit. nullus, 13. quæſtione 2. per fideles laicos, intelligit eos, qui ita in fide præſtant, vt miracula faciant. Sed nimis violenta eſt, & voluntaria expoſitio: meliùs ergo intelliguntur fideles baptizati, quos veriſimile eſt in fide viua diſceſſiſſe, vt colligitur ex cap. Eccleſiam, primo & ſecundo, de Conſecratione, diſtinctione 1. Vnde Auguſtinus libro de cura pro mortuis agenda, cap. vltimo, & Gregor. libro 4. de C Dialog. capitulo 50. commemorat vtilitates, quæ fidelibus proueniunt ex eo, quòd in ſacris ædibus ſepeliantur, nimirum, quòd altaris ſacrificio, & viuentium fidelium orationibus ac eleemoſynis frequentiùs iuuantur: eſt ergo hic vſus etiam conuenientiſſimus. Et accedit præterea, quòd hæc corpora fidelium propter ſpem glorioſæ reſurrectionis, & quia credunt fuiſſe Spiritus ſancti templa, & in eo ſtatu deceſſiſſe, ſpeciali honore digna ſunt, meritóque in locis ſacris reconduntur. Quòd verò intra Eccleſiam, vel in eius veſtibulo, ſeu atrio aut cœmeterio ſepeliantur, nil refert: vtrumque enim poteſt, vel in religioſa pietate, vel in Chriſtiana humilitate fundari, de qua re legi poſſunt plura apud Durandum, D dicto lib. 1. cap. 23.

Abdias. *Hieron* *Conc. Nann.* *Conc. Brach.* *Conc. Mog.* *Auguſt.* *Greg. Mag.* *Durand.*

Ad fundamenta contrarij erroris reſpondetur, ad priorem partem; quamuis Deus ſpiritus ſit vbique præſens, & loco non incluſus, homines tamen colentes Deum corporei ſunt, & corpore ac ſpiritu adorare debent Deum; neque *adorare Deum in ſpiritu & veritate*, excludit actiones externas, ſed requirit, vt illæ ex interiori affectu, & ſpiritu procedant, ideóque, quamuis hæc adoratio non neceſſariò limitetur ad certum ac definitum locum, vt Chriſtus in citatis verbis Ioan. 4. ſignificauit, & expoſuit Athanaſius, quæſt. 70. ad Antioch. requirit tamen aliquem locum, & non eſt contra ſpiritum, & veritatem diuinæ adorationis, vt ſint aliqua loca ad hoc miniſterium ſpecialiter deſignata, vt cum maiori decentia E & reuerentia ibi colatur Deus, quia neque ideo tollitur, quin aliis etiam locis poſſit vnuſquiſque Deum colere priuatim, ſuo arbitrio ac deuotione, neque etiam exiſtimamus, vt Gentiles, Deum in loco aliquo corporeo ſeu templo includi, vt non ſit vbique præſens.

Athanaſ. *Ioan. 4.*

Ad aliam partem iam ſatis oſtenſum eſt, in Eccleſia Chriſti eſſe verum ſacrificium viſibile, & ideo in ea eſſe poſſe, ac debere templum, vt ſic, ſeu quatenus dicit habitudinem ad ſacrificium. Ad Patres autem ibi citatos reſpondetur, ibi loqui de templis Gentilium, quę deputata erant ad offerenda falſa & cruenta ſacrificia, non verò Deo, ſed idolis. In hac enim ſignificatione erat tunc vulgatum nomen templi inter

Eſt in Eccleſia Chriſti verum ſacrificium ſenſibile.

Gentiles, & ideo, iuxta eorum ſenſum & intelligentiam loquendo, negabant interdum Patres, Chriſtianos habere templa vel aras: ſcilicet, ad ſimilia ſacrificia deputatas; tamen propriùs ac ſynceriùs de templo loquendo, iam ſatis oſtendimus, eoſdem Patres, Eccleſias Chriſtianorum frequenter templa appellare. Locus autem Apocal. ibi citatus, *Et templum non vidi in ea,* euidenter intelligitur de Eccleſia triumphante, vt Auguſt. notauit, lib. 20. de Ciuitate, cap. 17. & ibi omnes expoſitores, Anſelm. Beda, Rupert. &c. nam ſtatus illius Eccleſiæ dicitur futurus poſt diem iudicij, vt patet ex diſcurſu cap. 20. & 21. & de illa Eccleſia ſubditur, *Quòd nihil coinquinatum introibit in eam.* Nec refert, quod Ioannes imitetur verba Iſaiæ: quia, & probabile eſt, vt ibi notat Hieronymus, illa etiam intelligi de Eccleſia triumphante; & quamuis ab Iſaia dicta fuerint de Eccleſia militante, potuit Ioannes, vel per ſe ſenſum analogicum, vel per quandam imitationem, eis vti ad loquendum de Eccleſia triumphante. In ea ergo dicit, non futurum templum, quia iam, tunc non erunt ſacrificia, nec ſacramenta, & ſimilia.

Auguſt. Anſelm. Beda. Rupert. Hieron.

SECTIO II.

Vtrùm decens ac vtile ſit Eccleſias ſolemni ritu dicari, benedici, aut conſecrari.

Mvlti ex hæreticis citatis in hoc potiſſimum damnanr Eccleſiæ conſuetudinem in templis erigendis, quòd ad ea conſecranda & benedicenda variis vtatur cæremoniis: & quòd ſpeciali ſolemnitate & celebritate vtatur eo die, quo templum aliquod perficitur, ſeu dicatur Deo: nam primum dicunt eſſe ſuperſtitioſum & Gentilicum, ſecundum verò eſſe Iudaicum. Sed iſti prauo contradicendi ſpiritu ducti, ſine fundamento loquuntur: & ea damnanr, quæ neque à Deo prohibita ſunt: neque rectè rationi repugnant.

Perpetua Eccleſiæ conſuetudo Eccleſias dedicandi.

Primò ergo, quod attinet ad Eccleſiæ ſeu templi dedicationem, certum eſt, fuiſſe perpetuam Eccleſiæ conſuetudinem, vt magna pompa & celebritate fiat: imò de aliquibus inſignioribus templis obſeruatum eſſe, vt eorum dedicationes annuis feſtiuitatibus recolantur ac celebrentur; ſicut nunc Eccleſia Romana celebrat feſta dedicationum templorum ſanctæ Mariæ Maioris, Lateranenſis Eccleſiæ & ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli: Eccleſia Hieroſolymitana celebrat quotannis dedicationem Tẽpli, Dei genitrici à Conſtantino dicati, teſte Nicephoro lib. 8. hiſt. c. 50. & Eccleſia Tolerana ſui templi dedicationem celebrat: & idem ſeruant aliæ inſignes Eccleſiæ, & in Breuiario ac Miſſali Romano propria officia huius celebritatis deſignantur, & apud Auguſtin. legimus varias conciones, in huiuſmodi feſto dedicationis habitas, ſerm. 251. de tempore & ſequentibus, & apud Bernardum ſex conciones de dedicatione Eccleſiæ, & Chryſoſtom. tom. 3. orationem etiam habet de encæniis, ſeu dedicatione templi: & Nazianz. oratione 23. *De encæniis*, inquit, *honorandis lex vetus eſt eáque præclarè conſtituta:* & Gaudent. tractatum habet de dedicatione; in quo refert conueniſſe multos Epiſcopos Brixiæ ad cuiuſdam Eccleſiæ dedicationem: & quid ſimile refert Sozomen. lib. 4. cap. 13. & ſimilia multa paſſim leguntur in antiquis hiſtoriis, vt apud Euſebium lib. 9. cap. 10. lib. 10. cap. 3. & 4. & alia multa congerit Durandus dicto lib. 1. cap. 24. Ratio autem huius conſuetudinis ſumitur; tum ex virtute Religionis, tum ex naturali hominis conditione: cùm enim templum ad Dei cultum ordinetur, ipſamet ratio Religionis

Nicephor. Auguſt. Bernard. Chryſoſt. Nazianz. Gaud. Euſeb. Durand. Ratio conſuetudinis redditur.

poſtulat, vt quando aliquod templum diuino cultui dicatur, id magna voluntate & alacritate fiat, & quia templum eſt ad publicum & communem vſum religioſum totius Eccleſiæ ſeu populi; ideo rationabile etiam eſt, vt totius populi voluntate, & quaſi communi conſenſu dedicetur: ſed ad hunc finem ordinatur hæc celebritas, & publica ſolemnitas, quæ in dedicatione templi fit; eſt ergo religioſa, atque laudabilis. Et confirmatur: nam quid quæſo eſt reprehenſione dignum in huiuſmodi opere? Fortè dicent, quòd Iudæi quidquam ſimile faciebant in ſui templi dedicatione. Sed contrà, quia ſancti Patres hoc exemplo conſuetudinem Eccleſiæ confirmant, vt patet in Fœlice IIII. Epiſtola ad omnes Epiſcopos, Iſidoro lib. 1. de Eccleſ. offic. cap. 35. quia neque in Iudæis id erat reprehenſibile, ſed valde religioſum: neque Eccleſia malè facit, ſed honeſtè & ſanctè, eos in hoc Religionis opere imitando; quia illud non erat opus cæremoniale aut figuratiuum, ſed morale: natura enim & ratione inſtigante id faciebant; tum vt gratias Deo agerent pro beneficio ſuſcepto: habere enim templum ad Deum colendum accommodatum, ſingulare Dei beneficium eſt; tum etiam vt propenſum animum oſtenderent ad diuinum cultum. Ac denique, vt è Deo impetrarent gratiam ad eum dignè colendum & deprecandum in huiuſmodi templo, & alia beneficia ab ipſo obtinenda; vt colligere licet ex 2. Paralip. 7. & aliis ſimilibus locis: ſed hæc omnia intendit Eccleſia in prædicta celebritate; eſt ergo res ſancta & honeſta, neque oſtendi poteſt aliquod diuinum præceptum aut illius veſtigium, cui talis ritus ſeu conſuetudo repugnet.

Fœlix IIII. Iſidorus. 2. Paralip. 7.

Dico ſecundò: Etiam eſt ſancta ac decens Eccleſiæ conſuetudo conſecrandi & benedicendi Eccleſias ad ſacrificium Euchariſtiæ offerendum deſtinatas. Hoc etiam eſt de fide certum, ſufficientérque probatur Eccleſiæ authoritate; quæ ferè ab initio, præſertim à temporibus Sylueſtri, vſa eſt huiuſmodi Eccleſiarum conſecratione. De qua multa congerit Gratianus, de Conſecratione, diſtinctione prima, ſpecialiter in cap. Eccleſiis, quod etiam habetur decima ſexta, quæſtione ſeptima, & refert Canonem Concilij Niceni: Eccleſias ſemel conſecratas non debere iterum conſecrari. Additur verò in Concilio Meldenſi, capit. 8. prout ibidem refertur capit. Eccleſiæ, & in Concilio Carthaginenſ. V. canon. 6. quotieſcunque de conſecratione Eccleſiæ dubitatum fuerit, *ſine vlla trepidatione eſſe conſecrandam,* & Concilium Bracharenſ. II. Canon. 6. præcipit, vt Epiſcopus non conſecraret Eccleſiam, niſi pro Sanctorum patrocinio obtinendo condita ſit. De qua conſecratione dixiſſe videtur Clemens Papa, *Eccleſias per congrua & vtilia facite loca, quæ diuinis precibus ſacrare oportet:* & de eadem conſecratione eſt integra epiſtola ad omnes Epiſcopos, Fœlicis IIII. Gelaſius etiam I. epiſtola 1. ad vniuerſos Epiſcopos capit. 6. præcipit, *vt Baſilicas nouiter inſtitutas, non petitis ex more præceptionibus, dedicare non audeant*, cap. autem 27. id declarans, ait, conſecrationes Eccleſiarum abſque præcepto Sedis Apoſtolicæ faciendas non eſſe. Quod habetur de Conſecratione diſtinctione 1. capit. de locorum, & per nonnulla ſubſequentia capita confirmatur, ſed, vt Gloſſa ibi notat, vel hoc iam reuocatum eſt, vt intelligendum videtur in aliquo extraordinario caſu; nimirum, quando Eccleſia de nouo conſecratur in honorem alicuius Sancti, ſeu fidelis defuncti, non priùs canonizati: aut, ſi de nouo erigitur in Eccleſiam Epiſcopalem, ita enim ſignificatur in prædicta epiſto

2. Concluſ. Gratian. Concil. Nice. Concil. Meld. Conc. Carth. Conc. Brach. Fœlix IIII. Gelaſius I.

epiſtola, præſertim quoad priorem caſum: vel certè intelligitur, quando Eccleſia erigitur in locis exemptis, vt ait *Syluest.* Syluest. verbo, Eccleſia, 2. num. 2. ex cap. Authoritate, de Priuileg. in 6. extra hos autem caſus, certum eſt, poſſe Eccleſiam ab Epiſcopo conſecrari, vt conſtat ex cap. aqua, Extrà de Conſecratione Eccleſiæ vel altaris, & in capite, perlectis, & cap. nemo, & capit. nullus, de Conſecratione, diſtinctione 2. Addunt etiam Pontifices, dicendam eſſe Miſſam, quando Eccleſia conſecratur, vt patet ex *Euariſt. Burch. Vigilius.* Euariſt. Papa, cap. omnes, de Conſecratione, diſtinctione 1. & apud Burch. libro 3. capit. 27. & ex Vigilio Papa, epiſtola 1. ad Eleut. capit. 4. & habetur in capit. de fabrica, de Conſecratione, diſtinctione 1. Vnde Gloſſa in capit. omnes Baſilicæ, de Conſecratione, diſtinctione 1. in dubium reuocat, an Miſſa ſit de ſubſtantia conſecrationis. Et aliqui exiſtimant, ita eſſe. Addunt verò non eſſe de ſubſtantia, vt dicatur ab Epiſcopo conſecrante, ſed ſatis eſſe, ſi ab alio Presbytero dicatur. Sed tamen certum eſt, non eſſe de ſubſtantia, vt docet diuus *D. Antonin. Syluest. Turrecrem.* Antonin. 3. parte, tractatu 12. capitulo 6. in principio, Syluest. verbo, Conſecratio. & Turrecrem. in dicto capit. omnes Baſilicæ, quia neque in vllo textu, neque in ordine Romano præcipitur, vt ſubſtantialis; & quia, quicquid eſt de ſubſtantia conſecrationis, fit ab Epiſcopo, vt à miniſtro conſecrante; ergo, ſi Miſſa dicta ab ipſomet Epiſcopo, non eſt de ſubſtantia, abſolutè & ſimpliciter non eſt de ſubſtantia conſecrationis. De hac prætereà conſecratione Eccleſiarum multa ſcribit *Euodius. Hieronym. Auguſt.* Euodius Ticinenſis, epiſtola ad Maximum Epiſcopum, & Hieronym. in cap. 43. Ezechiel. *Indignatio Dei commouetur, quando in conſecratis Deo indignus habitator eſt:* & Auguſtin. lib. 4. contra Creſconium, in c. 40 *Fœlicianus*, inquit, *poſitus in ciuitate, Deo omnipotenti parietes conſecratos, Eccleſiam venerandam, quaſi quadam obſeſſione credidit retinendam.* Denique *VValfr. Strab.* VValfr. Strabo de rebus Eccleſ. capit. 9. ex ſuperſtitionibus Paganorum, argumentum ſumit; *Nam, ſi illi ſuis falſis Diis deceptoriiſque cæremoniis ſua templa ſacrabant, multo magis nos templa noſtra & altaria, noſtræ religionis indicia Deo ſaluatori noſtro per illibata & vera ſacramenta dedicata curemus, vt cum noſtræ deuotionis officiis, diuinæ Maieſtatis placeamus, & ipſe nos ſemper inuiſere & manſionem ſibi in nobis facere dignetur, qui per Prophetam dicit: Pauete ad ſanctuarium meum, Leuit 27.* Satis ergo ex his conſtat, *Conſecrationis vſus antiquiſſimus.* hunc conſecrationis vſum eſſe antiquiſſimum, & vniuerſali conſuetudine Eccleſiæ receptum. Ratio autem ob quam huiuſmodi ritus eſt, per ſeſe decens & honeſtus eſt, quoniam locus eſſe debet proportionatus miniſterio & actioni, ad quam deputatur. Sed templum dedicatur ad ſacroſanctum miniſterium; ergo decens eſt, vt etiam locus ipſe ſuo modo ſacretur, & ſanctificetur. *Obiectio.* Dices, templum, cùm ſit inanimatum, non eſſe capax ſanctificationis, & conſequenter, nec conſecrationis; ideóque ſola voluntate, ſeu extrinſeca deputatione, poſſe Eccleſiam ad prædictũ miniſterium deſtinari. Sed, vt rectè dixit Aug. lib. 2. de peccatorum meritis & remiſſione, c. 26. nõ vnius modi eſt ſanctificatio: nam non ſolùm homo, ſed etiam panes & cibi ſanctificari dicuntur per verbum Dei & orationem, 1. ad Timoth. 4. & de templo Salomonis dicit Deus, 3. Regum 9. *Sanctificaui domum hanc.* Sic igitur templum noſtrum, quamuis inanimatum ſit, ſanctificari & conſecrari poteſt; non quòd per eam conſecrationem illi imprimi credatur aliqua ſanctitas, vt realis qualitas inhærens, ſed quòd per eam ſegregetur à communibus & profanis vſibus, & ad ſacros deſtinetur, & per ſacra ſigna,

A & Eccleſiæ deprecationem ſpecialiter cuſtodiatur à dæmonum infeſtatione; & diuino fauore protegatur. Vnde, licèt interdum poſſit oratorium per ſimplicem voluntatem, & Eccleſia per ſimplicem benedictionem ad hæc ſacra miniſteria deſtinari, tamen ad ampliorem reuerentiam hominum conciliandam, & ad expreſſiùs ſignificandum excellentiam diuinæ Maieſtatis, cui templum dicatur, expedit interdum etiam pluribus ſignis, & cæremoniis conſecrari. Tandem hæc actio non eſt per ſe mala: nam, & in lege veteri fuit vſus illius, Exod. 14. & Num. 7. imò & in lege naturæ fuit quoddam illius veſtigium: *Exodi 14. Num. 7. Geneſ. 28. & 35.* vt patet in Iacob. Geneſ. 28. & 35. quod eſt ſignum etiam eſſe conſentaneum rationi naturali. Et non eſt ſpecialiter in lege noua prohibitum, quia non continet cæremoniam aliquam propriam legis veteris, B ſeu venturum Meſſiam ſignificantem: ſed continet tantùm moralem cæremoniam, ordinatam ad excitandos animos in diuinum cultum; meritò ergo in Eccleſia obſeruatur.

3. Concluſio. Dico tertiò: Templorum conſecratio non tantùm per ſe decens eſt, ſed etiam hominibus vtilis. Ita docet *D. Thom. Bernard.* diuus Thomas hîc ad tertium, ac propterea dixit rectè Bernardus, ſermone 1. in dedicatione Eccleſiæ, *Domus iſta per manus Pontificum dedicata eſt Domino: propter nos ſine dubio factũ eſt, non ſolùm, qui præſentes ſumus, ſed & quicunque vſque in finem ſæculi Domino ſunt in hoc loco militaturi, in nobis proinde ſpiritualiter impleri neceſſe eſt, quæ in parietibus viſibilibus præceſſerunt, & ſi vultis ſcire, hæc vtique ſunt, aſperſio, inſcriptio, inunctio, illuminatio, benedictio. Hæc vtique in hac* C *viſibili domo fecere Pontifices; hæc & Chriſtus aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum inuiſibiliter quotidie operatur in nobis.* Ac deinde latè proſequitur harum cæremoniarum ſignificationes, & vtilitates. Poteſt autem hæc vtilitas dupliciter explicari. Primò, ſolùm, quaſi ex natura rei; & hoc modo multum deſeruit huiuſmodi conſecratio, vt animi hominum ad maiorem reuerentiam excitentur: eſt enim homo ſenſibilis, ideóque plurimum ſenſibilibus ſignis mouetur. Hæc autem templi conſecratio homini indicat, & ſanctitatem ſacramentorum, quæ in Eccleſia miniſtrantur: & ſanctitatem, quæ ad illa miniſtranda, & recipienda requiritur. Nam, ſi in loco D ipſo, in quo perficienda ſunt, ſanctificationem illi porportionatam prærequirunt, multo magis in homine propriam ſanctitatem poſtulabunt. Et præterea ſignificat ſanctitatem, quam Chriſtus per ſacramenta Eccleſiæ ſuæ confert, vt diuus Thomas hîc docet ad 2. Hanc igitur ob cauſam templum conſecratum eſſe homines excitat ad maiorem reuerentiam & deuotionem.

Secundò poteſt explicari ex ſpeciali efficacia, quam templum acquirit, ratione conſecrationis, *D. Thom. Caiet.* vt hic diuus Thomas ad tertiam indicat, & latiùs Caietanus exponit. Quæ virtus præcipuè cenſetur extendi vel ad coercendos dæmones, ne adeò infenſi ſint hominibus in loco cõſecrato orãtibus, quod ſumi poteſt ex *Greg. Magn.* Gregorio III. Dialog. cap. 30. vel ad re- E mittenda venialia peccata, & conſequenter ad maiorem aliquam hominis ſanctificationem; vel ad conferenda aliqua gratiæ auxilia, vt *Bernard.* Bernard. ſignificat, dicto ſermone 1. de dedicatione Eccleſiæ. Sed vt latè ſuprà tractaui, diſputat. 15. ſectione 4. hæc omnia intelligenda ſunt, ſolùm per modum impetrationis, fundatæ in ſanctitate Eccleſiæ, in cuius perſona orationes funduntur: ſicut enim *Salomon.* Salomon 3. Reg. 8. Deum deprecabatur, *Reſpice ad orationem ſerui tui, & ad preces eius Domine Deus meus, vt ſint oculi tui aperti ſuper domum hanc nocte ac die.* Ita Eccleſia oratio-

ſia orationibus ſuis, quas in Eccleſiæ conſecratione interponit, à Deo impetrat prædicta beneficia, cuius deprecationis exemplum, optimum eſt apud Ambroſium, lib. de Exhortat. Virg. circa finem. Cætera, quæ de hac vtilitate deſiderari poſſunt, in prædicta diſputatione & ſectione videantur. Quibus autem cæremoniis fiat conſecratio, & quomodo ſolemnis conſecratio templi à ſimplici benedictione differat, ex lib. Pontificali, ſeu Ordine Romano petendum eſt: de ſignificatione autem ſingularum cæremoniarum legi poteſt Hugo de ſancto Victore, lib. 2. de Sacramentis, parte 5. c. 2. & 3. & Durandus, in Rationali, lib. 1. c. 6. & 7. & diuus Antoninus, tertia parte, tit. duodecimo, c. 6. Turrecremata in c. omnes Baſilicæ, de Conſecratione, diſtinctione prima, & alij authores recentiores ſuprà citati.

Ambroſ. Hugo de ſancto Vict. Durand. Antonin. Turrecrem.

SECTIO III.

Vtrum teneatur ſacerdos non offerre hoc ſacrificium, niſi in loco ſacro.

IN hac re vnum eſt certum, nimirum, ordinario & communi iure, non poſſe licitè hoc ſacrificium extra Eccleſiam, ſeu locum ſacrum ad hoc peculiariter deputatum offerri. Ita docet diuus Thomas hîc, & omnes Doctores, in quarto, diſtinctione 23. Syluester, Angel. & alij Summiſtæ, verbo, Miſſa, Nauar. cap. 25. num. 82. diuus Antonin. 3. parte, tit. 13. cap. 6. Fundamentum eſt, quia ita eſt iure Eccleſiaſtico ſtatutum, & præceptum, vt conſtat ex Conciliis antiquis; Laodicen. cap. 58. Carthag. II. cap. 9. & Maguntino, cap. 9. & ex Concil. Aquiſgran. ſub Ludouico Pio, cap. 84. & decretis Pontificum, Clemen. epiſt. 2. Fœlicis, epiſt. 1. & aliis, quæ referuntur de Conſecrat. diſtinctione 1. & renouantur in Concilio Tridentino, ſeſſione 22. cap. de obſeruandis in celebratione Miſſæ. Ratio autem huius præcepti non eſt alia, niſi quia ita viſum eſt Eccleſiæ expedire (& ſanè meritò) tum ad debitam reuerentiam huius ſacramenti, vt cum debito honore tractetur; tum etiam ob maiorem fidelium deuotionem Ex quo infero, tranſgreſſionem huius præcepti ex ſuo genere eſſe peccatum mortale: quoniam iura ſimpliciter dicunt, hoc non licere, & loquuntur tanquam de re graui, & maximè neceſſaria, quæ prætermittenda non eſt, niſi in ſumma neceſſitate, vt dicitur in capit. ſicut, de Conſecratione, diſtinctione 1. & aliter non ritè celebrari, vt ibidem additur in cap. hic ergo, & (quod grauius eſt) ibidem, in cap. nullus, prohibetur Sacerdos celebrare in locis non ſacratis ab Epiſcopo, ſub comminatione diſpoſitionis; verba Sylueſt. ſunt: *Nulus presbyter Miſſas celebrare præſumat, niſi in ſacratis ab Epiſcopo locis, qui ſui particeps de cætero voluerit eſſe ſacerdotij.* Et hoc etiam confirmant verba Baſilij, in reg. breuiorib. reg. 310. *Quemadmodum ratio non permittit, quòd vas vllum cõmune in ſancta introferatur, eodem modo etiam vetat ſancta in domo communi celebrari.* Quæ comparatio planè indicat obligationem grauem ſub mortali; & idem indicat alia comparatio cum lege veteri, quam ſubdit, dicens, *Cùm ex iuſſu Dei in veteri Teſtamento nihil iſto modo fieri permittatur,* & quod infrà ait, *In cõtumelia haberi ſacrificiũ, ſi abſque neceſſitate in priuata domo fiat.* Atque ita ſentiunt citati authores. Quocirca nimis excedere videtur Soto hîc, diſtinct. 13. q. 2. ar. 3. dicens, non eſſe opus magna neceſſitate, vt in hoc peccatum mortale excuſetur, cùm tamen in dicto capit. ſicut, dicatur, non licere, *niſi ſumma coegerit neceſſitas:* liberiùs autem ſubiungit

D. Thom. Sylueſt. Angel. Nauar. D. Antonin. Laodicen. Carth. Magunt. Aquiſgran. Baſilius. Soto.

A Soto, *Imò verò vbi nullus ſit cõtẽptus, vel ſcandalum, vix arbitror poſſe cõtingere peccatummortale per celebrationem extra Eccleſiam.* Sed, ſi hoc verum eſſet, ſequeretur non eſſe peccatum mortale, celebrare propria authoritate, in propria ac priuata domo ſeu oratorio, non ex contemptu, ſed ex deuotione, neque cum ſcandalo, ſed ſecretè: conſequens autem eſt abſurdum, & contra communem ſenſum totius Eccleſiæ. Non eſt ergo neceſſarium ſcandalum, vel contemptus, vt hoc peccatum graue ſit, ſed ſufficit, quòd ſit voluntaria tranſgreſſio Eccleſiaſtici præcepti. Addit verò Syluester, verbo, Miſſa, 1. quæſtione 3. §. 5. *Qui celebrant vel celebrare faciunt, niſi in locis à iure conceſſis,* eſſe ipſo facto interdictos ab Eccleſię ingreſſu, citátque c. Epiſcoporum, de priuilegiis, in 6. Sed ibi non eſt ſermo de omnibus, qui celebrant, vel celebrare B faciunt propria authoritate in loco non ſacro; ſed de his tantùm, qui celebrant, vel celebrare faciunt in loco interdicto per ſpecialem Eccleſiæ cenſuram. Itaque illa pœna impoſita eſt contemptoribus, ſeu tranſgreſſoribus illius cenſuræ; non verò tranſgreſſoribus eius pręcepti, de quo modò diſputamus. Vnde verba illa, quæ in illo textu interponuntur (*niſi quatenus eis à iure conceditur*) non intelliguntur generaliter de quocunque celebrante alicubi, *niſi quatenus ei à iure conceditur,* ſed ſpecialiter de celebrante in loco interdicto, *niſi quatenus ei à iure conceditur,* id eſt, niſi in eis caſibus vel temporibus, in quibus de iure licitum eſt, in loco interdicto celebrare: de hoc enim erat ſermo in prædicto textu, & non de celebrante in quocunque loco.

Sylueſt. Verba inter textum interpoſita, quomodo intelligantur.

C Eſt autem circa hoc præceptum obſeruandum: primò, iuxta iura antiqua requiri locum ſeu Eccleſiam conſecratam ad offerendum hoc ſacrificium, vt ex decretis citatis conſtat: iam verò (quoniam Eccleſiarum conſecratio rara & difficilis eſt) vſus obtinuit, vt ad ſacrificandum iure ordinario & communi ſufficiat Eccleſia benedicta, quæ, ſi fundata ſit authoritate Papæ vel Epiſcopi ad ſacramenta miniſtranda, eiſdem iam priuilegiis gaudet, quibus Eccleſia conſecrata, vt notant Gloſſa & Doctores in cap. vltimo, de Conſecratione Eccleſiæ, & ideo in concluſione non ſolùm locutus de Eccleſia conſecrata, ſed abſolutè de Eccleſia, vel loco ſacro ad hoc D miniſterium deputato: ſemper tamen requiritur, vt ſaltem altare ſit conſecratum, vt ſtatim declarabimus.

1. Notabile.

Secundò obſeruandum eſt, hoc præceptum intelligi ex communi & ordinario iure, vt in concluſione propoſui. Nam extraordinariè in multis caſibus aliter ſacrificare licet. Prima itaque exceptio ſit, quòd ex licentia Epiſcopi licet extra Eccleſiam ſacrificare in priuata domo, ſeu oratorio, nec conſecrato, nec benedicto. Patet, quia ita explicatur hæc lex in prædictis decretis, cap. Miſſarum, de Conſecratione 1. *In locis ab Epiſcopo conſecratis, vel vbi ipſe permiſerit.* & in cap. hic ergo. *In locis, in quibus Epiſcopus proprius iuſſerit.* cap. in his, de priuileg. Vnde rectè E colligunt Doctores, poſſe Epiſcopum hanc facultatem dare abſque vlla neceſſitate, quia nõ eſt diſpenſatio in lege, ſed eſt vſus propriæ poteſtatis, & iuriſdictionis. Ita ferè Sylueſt. Soto, Nauar. ſuprà. Poteſt autem Epiſcopus hanc facultatem dare, vel ex parte loci, deſignando ſcil. locum aliquem, vt in eo poſſit ſacrificium fieri, aut permanenter, aut pro vna tantùm vel altera die, vel ex parte perſonæ, dando, ſcilicet, ſubdito ſibi ſacerdoti, vt ſibi poſſit ad ſacrificandum locum eligere, quod Summa Angel. limitat intra propriam diœceſim, Sylueſt. verò hoc ampliat, etiam extra propriam diœceſim, ex capit. in his, de

Altare ſemper conſecrari debet. 2. Notabile. 1. Exceptio. Sylueſt. Soto. Nauar. Sum. Angel. Sylueſt.

priuilegiis, ex quo reuera id non colligitur: nam ibi non dicitur, poſſe Epiſcopum facultatem concedere ſuis ſubditis ſacrificandi, vbicunque terrarum voluerint, cum altari portatili; ſed ſolùm declaratur, huiuſmodi priuilegium Apoſtolicum conceſſum Mendicantibus, non eſſe ita impetrandum, vt requiratur Prælatorum conſenſus: quia aliàs priuilegium illud nihil operaretur; ex qua ratione ſolùm colligitur, Epiſcopum poſſe in ſua diœceſi concedere hanc facultatem cuilibet ſacerdoti habenti aliàs facultatem ſacrificandi, non tamen ſequitur, quòd poſſit illam facultatem concedere pro aliena diœceſi. Et ſanè videtur hoc rationabilius, quia ad vnumquenque Epiſcopum ſpectat, in propria diœceſi deſignare loca, in quibus, vel ſacrificium offerri vel ſacramenta miniſtrare liceat. Vnde priuilegium illud tam amplum concedere, ad ſummum Pontificem ſpectat. Addit verò Nauarr. ſuprà, hanc facultatem Epiſcoporum reſtrictam eſſe in Concil. Tridentino, in dicta ſeſſione 22. vbi Epiſcopis præcipit, *ne patiantur priuatis in domibus, atque omnino extra Eccleſiam & ad diuinum tãtum cultum dedicata oratoria, ab eiſdem Ordinariis deſignanda & viſitanda ſanctum hoc ſacrificiũ à ſecularib. aut regularibus, quibuſcunque peragi*: nam ex his verbis planè colligi videtur, præter Eccleſias, ſolum poſſe nunc Epiſcopos deſignare priuata oratoria ad religioſa tantùm munera deputata, vt in eis etiam ſacrificari liceat. Quæ ſententia vera mihi videtur, ſi ſolùm intelligatur de facultate, quam nunc poteſt dare Epiſcopus ex abſoluta poteſtate, abſque vlla neceſſitate; ſed ſolùm ex quadam gratia & liberalitate, habita ſemper ratione decentiæ loci, & reuerentiæ debitæ ſacramento: nam, ſi rectè intentio Concilij & verba eius ponderentur, huiuſmodi licentiam, & facultatem coarctare voluit. Vnde non poſſet nunc Epiſcopus liberam facultatem cõcedere alicui ſacerdoti faciendi ſacrum, vbi voluerit, cum altari portatili etiam intra propriam diœceſim; nec poſſet ſine cauſa, vel neceſſitate dare facultatem dicendi Miſſam in aliquo loco honeſto & benè præparato, non tamen deputato ad religioſum tantum miniſterium, ſed conuertendo ſtatim in communes vſus: nam vtrumque horum derogaret decreto Concilij prohibentis vniuerſaliter, & ſine exceptione, dicere Miſſam extra Eccleſiam, aut oratorium, ad diuinum cultum dedicata, & per Epiſcopum approbata. Nihilominus tamen non exiſtimo, ablatam eſſe ab Epiſcopo poteſtatem concedendi licentiam in caſu neceſſitatis, vt in aliquo honeſto loco fiat ſacrum, quamuis talis locus non ſit ad diuinum tantum cultum deputatus: quia, vt ſtatim dicam, iure ordinario poteſt hoc fieri, vel concedi in caſu neceſſitatis: Concilium autem non abſtulit hoc commune ius, neque de caſu neceſſitatis quidquam locutum eſt: ſed abſolutè de communi modo celebrandi. Item, quia facultas hæc eſt per modum diſpenſationis: Concilium autem non abſtulit ab Epiſcopo poteſtatem rationabiliter diſpenſandi, quam habet in huiuſmodi rebus, maximè cùm reuera ſit moraliter neceſſaria; quia multi caſus occurrunt, in quibus & fieri poteſt ſine irreuerentia ſacramenti, & fieri etiam oportet. Tandem vſus hoc confirmat, quia ita fit ſine vllo ſcrupulo.

Nauar. Concil. Trid. — *Concilij verba ponderantur.* — *Sententia authoris.*

Tertia exceptio eſt de caſu neceſſitatis: nam in eo licitum eſt, Miſſam dicere extra Eccleſiam & oratorium, imò & extra domum, in quocunque terræ loco decente. Ita declaratur de Conſecratione, diſtinctione 1. capitulo 1. & capitulo, concedimus, & ita notat D.Thom. hîc, ad 1. & Alenſ. 4. p. q. 36. membr. 1. Paludan. Soto, & alij, in 4. diſtinct. 13. A Sylueſter, Nauar. & alij ſuprà citati. Ratio non eſt alia, niſi quia hæc gratia eſt iure communi conceſſa. Verum quidem eſt, illa duo capita non multum vrgere, quia non ſunt alicuius Pontificis, vel Concilij generalis. Primum enim ſolius Gratiani eſt. Secundum autem eſt Concilij Triburienſis Prouincialis. Nihilominus tamen illud ius conſuetudine probatum eſt, & receptum; & per ſe eſt rationi conforme, quia neceſſitas (vt aiunt) caret lege: præſertim, cùm ſimul poſſit ſeruari reuerentia ſacrificio debita. Et ideo dixi, in decente loco: & addidi, debere eſſe terræ locum, quia ſuper mare, aut flumen celebrari non poteſt, etiam titulo neceſſitatis, propter periculum effuſionis ſanguinis, vt prædicti authores notant. Qui etiam addunt, non eſſe prætermittendam Epiſcopi facultatem, ſi commodè peti poteſt; ſi autem non poteſt, tunc ſufficere neceſſitatem ſolam. Vnde etiam inferunt, in bello poſſe celebrari in tentorio, B vel ſub dio, ſi alia neceſſaria habeantur, quia tunc ſufficiens vrget neceſſitas. Quoniam verò talis neceſſitas præuiſa ſemper eſt, ratio poſtulat, vt in huiuſmodi euentu Epiſcopi, ſeu ſuperioris voluntas & licentia præueniatur, & ita docent prædicti Authores. Addit deinde D.Thom. hîc, etiam ratione itineris, poſſe Miſſam ſub dio fieri, ſi Eccleſia deſit: quia ita conceditur in dicto cap. concedimus, quod ſemper intelligitur, dummodo altare portatile, & alia neceſſaria habeantur. Dices, in cap. vlt. de priuilegiis, in 6. conceditur Epiſcopis ſpeciale priuilegium, vt in itinere poſſint extra Eccleſiam celebrare, cum altari portatili: ergo non licet omnibus ordinario iure. Reſpondetur, priuilegium Epiſcoporum eſſe, vt, abſque neceſſitate propter ſolam commoditatem poſſint id facere, quando, & vbi voluerint; aliis verò hoc non conceditur, ſed ſolùm in caſu neceſſitatis, C qualis eſt, ſi in multis diebus itineris non occurrat Eccleſia, vel alius locus aptus ad celebrandum. Atque ita ſumitur ex Paludano, Sylueſtro, & aliis ſuprà. Idémque erit dicendum in alio caſu ordinario, cuius Soto meminit, ſcilicet, quando magna multitudo confluit ad templum, ſeu heremitorium, quòd illam capere non poteſt: nam tunc eſt ſufficiens cauſa erigendi altare in loco commodo, in quo poſſit vniuerſus populus Miſſam videre; quamuis enim iuxta probabilem ſententiam ſuprà tractatam, poſſit tunc ſacerdos (ſupponimus enim vnum tantùm adeſſe) bis, aut ter Miſſam dicere, vt omnes ſucceſſiuè poſſint Miſſam audire, tamen illud aliud remedium facilius eſt, & minora habet incommoda, atque eſt D etiam vniuerſalius. Nam ſæpe euenire poteſt, vt tam paruum ſit templum, tantáque hominum multitudo, vt non poſſit omnibus ſatisfieri, etiam ſi ſæpius Miſſa iteretur, quod tamen faciendum non eſt; eſt enim indecens, & inuſitatum. Denique exceptio hæc, ſeu facultas ita dicendi ſacrum in caſu neceſſitatis, non eſt reuocata per Concilium Tridentinum, vt etiam in prædictis caſibus Nauar. notat, & ſatis ex dictis conſtat.

3. Exceptio. D.Thom. Alenſ. Palud. Soto. Sylueſt. Nauar. Super mare & flumen celebrari non poteſt. D.Thom. Obiectio. Solutio. Palud. Sylueſt. Soto. Nauar.

Quarta exceptio eſſe poteſt ex aliquo priuilegio, quale habent Prædicatores, & Minores, celebrandi E in quocunque loco honeſto, cum altari portatili, vt conſtat eo. c. in his, de priuilegiis, eodémque priuilegio fruuntur multi alij Religioſi: hæc tamen priuilegia reuocata fuerunt per Concilium Tridentinum loco ſuprà citato. Vnde illis vti non licebit, niſi quatenus poſt illud renouata fuerint. Eſt autem in his priuilegiis valde conſiderandum, an dirigantur ad perſonas tantùm Religioſorum, vel ad loca ipſorum. Nam ſi priori modo conceſſa ſint, non poſſunt ad alios extendi: ſi autem poſteriori modo ſint conceſſa,

4. Exceptio.

ceſſa, ſecus erit, quia priuilegij verba tantum valent, quantum ſonant: vt verbi gratia, poſt Concilium Tridentinum, conceſſum eſt Societati priuilegium, vt Presbyteri eius in miſſionibus vti poſſint altari portatili, vbique Gentium, ibíque Euchariſtiam miniſtrare: hac ergo facultate ita illi vti poſſunt, vt tamen aliis ſacerdotib. etiam ſi ſocij itineris eius ſint, non liceat in huiuſmodi altari alicubi erecto, ex tali priuilegio Miſſam dicere. Eſt autem aliud priuilegium eidem Religioni conceſſum, vt in ſuis domibus in priuato oratorio, à Prouinciali approbato, poſſint Miſſæ dici ſine alia Epiſcopi approbatione, non obſtante Concilio Tridentino: in huiuſmodi igitur loco ſacrum facere poterunt, non tantùm Religioſi ipſi Societatis, ſed etiam quilibet alij ſacerdotes; quia priuilegium, vt ex verbis eius conſtat, non dirigitur ad ſolas perſonas ſacrificantes, ſed ad locum, ſeu ad Prouincialem, cui communicatur illa Epiſcopi facultas approbandi abſolutè locum illum ad ſacrum faciendum.

Priuilegia Societati conceſſa.

SECTIO IV.

Vtrùm liceat celebrare in Eccleſia violata, & quid in hoc ſeruandum ſit.

D. Thom. Palud. Soto. Syluest. Nauar.

Hæc quæſtio tangitur à D. Thoma hîc, ad 2. & 3. & à Doctoribus in 4. d. 13. Palud. q. 2. artic. 3. Soto q. 2. articulo 3. ad 2. Syluest. verbo, Conſecr. 2. Nauar. cap. 25. numero 85. & cap. 27. num. 250. Et breuiter ſupponendum eſt priùs, ſex modis Eccleſiam violari. Primò, per homicidium voluntarium, & iniurioſum, ex cap. propoſuiſti, de Conſecratione Eccleſiæ, & c. ſi motum, de Conſecrat. d. 1. in quó ſermo eſt de homicidio, quòd per contentiones & rixas contingit. Vnde, ſi homicidium ſit caſuale, non violatur Eccleſia. Item, nec per homicidium factum ex amentia, quia hæc inuoluntaria ſunt. Item, nec per homicidium ſecutum ex pura defenſione, quia hoc iniurioſum non eſt. Addo, nec per homicidium, cuius cauſa, etiam iniurioſa extra Eccleſiam data eſt, etiam ſi mors in Eccleſia contingat, vt ſi vulnus eſt extra Eccleſiam datum, & poſtea homo in Eccleſia moritur: nam tunc reuera non homicidium, ſed ſola mors in Eccleſia contingit. Addit etiam Gloſſ. in c. vnico, de Conſecrat. Eccl. in 6. ſufficere homicidium ad huiuſmodi violationem, etſi fiat ſine effuſione ſanguinis per ſuffocationem; quia illud eſt verum homicidium. Si autem in Eccleſia fit percuſſio mortifera, donec moriatur homo, non eſt violata Eccleſia, quantum eſt ex hoc capite, ſecus ratione effuſionis ſanguinis, de qua ſtatim, & , vt clariùs intelligatur, ſi ſermo ſit de percuſſione, quæ de ſe non vulnerat, nec effundit ſanguinem, & ſufficiens eſt ad occidendum hominem per nimiam contuſionem, quia donec homicidium ſit conſummatum, non incurritur violatio: imò exiſtimo, tunc neceſſarium eſſe, vt mors ipſa in Eccleſia contingat, quia aliàs reuera non fit homicidium in Eccleſia. Vnde, ſi iudex ſuſpenderet aliquem in Eccleſia, violaret illam. Dices, illud homicidium non eſſe iniurioſum. Reſpondetur primum, eſſe poſſe iniurioſum ipſi reo: quia licèt fortaſſe dignus ſit illo ſupplicio, tamen habet ius, vt illo loco vim non patiatur: deinde, eſto, non fieret iniuria ei, qui interficitur, fit tamen iniuria loco ſacro, & hoc ſatis eſt, vt, ſi quis interficiat ſe ipſum in Eccleſia, polluat illam, quia licèt ſibi propriè non faciat iniuriam, facit tamen Deo, & Eccleſiæ. Sed quid, ſi Iudex ſuſpendat hominem ſuper Eccleſiæ tectum, vel ex parietibus Eccleſiæ, extra illam? Reſpondetur, non violari Eccleſiam, quia homicidium non fit intra illam, vt notant Syluester, & Nauarr. cum aliis; quia canones ſolùm loquuntur de homicidio intra Eccleſiam perpetrato. Sed quid ſi tale homicidium ſit verum martyrium; videtur enim, non poſſe pollui Eccleſiam ſacro cruore Martyris. Reſpondetur, non pollui ſanguine Martyris, vt ab ipſo fluit; pollui tamen ſacrilega actione, & interfectione, quia illud eſt verum homicidium.

Sex modis Eccleſia violatur.

Obiectio. Solutio.

Quæſitum. Reſponſio.

Alenſ. Nauar.

Secundò violatur Eccleſia per iniurioſam ſanguinis effuſionem, ex cap. ſi Eccleſia, de conſecr. Eccleſ. & cap. Eccleſiis, de Conſ. d. 1. vbi non dicitur expreſsè, oportere illam effuſionem eſſe iniurioſam, aut voluntariam, ita tamen ab omnibus Doctorib. intelligitur, vt patet ex citatis ſuprà, & ex Syluest. verbo, Interdictum, 4. q. 3. Vnde eodem modo explicandus eſt iſte caſus, quo præcedens, quoad omnes circumſtantias ibi notatas: ſcilicet, de effuſione non caſuali aut naturali, aut medicinali licita, aut quæ eſt in propriam defenſionem. Sed de illa effuſione, quę ioco contingit, poteſt dubitari. Reſpondetur, hanc debere inter caſuales computari, aliàs non erit iocoſa; maximè ſi ſit in parua quantitate, quæ non ſufficit ad Eccleſię violationem, vt Sylueſter notat cum Panormitano & aliis, quia effuſio ſanguinis copioſum fluxum ſignificat, vt notauit Gloſſ. in c. cùm illorum, verbo, effuſionem ſanguinis, de ſententia excommunicationis, & in ſimili optimè Hieronym. Malach. 3. & refertur in c. reuertimini, 16. q. 1. Quòd ſi contingat, per actionem iocoſam, magnam copiam ſanguinis effundi, attendenda eſt ratio voluntarij: nam ſi omnino inuoluntariè accidat, non violat; ſi verò ita ſit imprudens, & periculoſa actio, vt moraliter cenſeatur effectus in cauſa voluntarius, tunc Eccleſia violabitur; quia iam actio eſt iniurioſa. Imò addunt aliqui, quomodocunque actio fuerit iniurioſa Eccleſiæ, ſi ex ea ſequatur effuſio ſanguinis copioſa, violari Eccleſiam, etiam ſi contingat eſſe merè caſualem; vt ſi actio iocoſa erat turpis, qualis eſſet repræſentatio tragœdiæ inhoneſtæ ac profanæ: in qua caſu contingeret talis effuſio. Sed hoc nimis incertum eſt; quia talis actio, nec ratione ſui violat Eccleſiam, quia nullo iure cauetur, nec ratione effectus ſubſecuti; cùm ſit omnino caſualis, & iniuriam Eccleſiæ non augeat, de quo latiùs in ſimili dicetur, in materia de irregularitate. Sed, an violetur Eccleſia propter vulnus in ea inflictum, quando ſanguis intra eam non effluit, ſed homo priùs egreditur; vel, ſi effluit non cadit in terram, ſed in vas recipitur: vel ſi è contrario contingat, vulnus eſſe leue, ſufficientem tamen copiam ſanguinis effundi. Denique quid, ſi aliquis ſuum proprium ſanguinem fundat? Reſpondetur, ſi vulnus mortiferum ſit, vel graue, violari Eccleſiam, etiam ſi intra eam non effundatur ſanguis, vt omnes docent: nam in dict. c. propoſuiſti, de Conſecrat. Eccleſ. propter vulnera dicitur violari Eccleſia, nulla facta mentione effuſionis ſanguinis; & quia effuſio, quantum ex parte actionis iniurioſæ, iam eſt facta, ſecus verò eſſet, ſi actio in Eccleſia facta eſſet iniurioſa, non tamen vulneris inflictiua, vt eſt alapa: per illam enim non violatur Eccleſia; quia nullo modo ibi interuenit vulnus, aut ſanguinis effuſio. Quòd autem ſanguis effuſus Eccleſiæ pauimẽtum, vel parietem nõ attingat, ſed in vaſe recipiatur, nil refert, quia non violatur Eccleſia propter contactum ſanguinis, ſed propter violentam effuſionem in illa factam. Vnde etiam nil refert, quòd ſanguinis effuſor ſit extra Eccleſiam, vt ſi iacto lapide percutiat alium in Eccleſia exiſtẽtem. Satis enim eſt, quòd vulneratio, ſeu effuſio in Eccleſia fiat, ſecus verò eſ-

Sylueſt.

Sylueſt. Panormit.

Hieronym.

Obiectio. Solutio.

ſet, ſi è contrario, qui exiſtit intra Eccleſiam, ſagitta A vulneraret alium, extra Eccleſiam exiſtentem, tunc enim non violaretur Eccleſia: nam licèt actio vulneratiua & effuſiua ſanguinis in Eccleſia inchoetur; tamen ipſa vulneratio ſeu effuſio extra Eccleſiam fit. Et eadem ratione, quamuis ſententia ſanguinis in Eccleſia detur, non violatur Eccleſia, & ſi executio extra illam fiat. De effuſione autem proprij ſanguinis, eadem ratio eſt, quæ de alieni: nam ſi fiat per iuſtam & honeſtam vulnerationem, ſeu flagellationẽ, non violat Eccleſiam, vt per ſe conſtat, ſi autem fiat per illicitam mutilationem, aut alterius vulneris inflictionem, violabit Eccleſiam, quia licèt reſpectu ſui ipſius actio iniurioſa propriè non ſit, tamen eſt iniqua, & iniurioſa Deo, & Eccleſiæ. In vltimo autẽ B caſu, ſcilicet, quando percuſſio leuis eſt, aut vulnus modicum, ſanguis verò effuſus eſt copioſus, Victoria in Summ. n. 99. abſolutè ſentit, non violari tunc Eccleſiam: & fortaſſe regula generalis eſſe poteſt; quòd, niſi percuſſio grauis ſit, ita vt ad peccatũ mortale ſufficiat, etiam ſi contingat copiam ſanguinis effundi, non violatur Eccleſia, quia tunc illa effuſio eſt veluti materialis & caſualis. Quotieſcunque verò cum percuſſione graui, quæ ad peccatum mortale ſufficit, coniungitur copioſa ſanguinis effuſio, tunc ad Eccleſiæ violationem ſufficit.

Regula generalis.

Tertiò violatur Eccleſia per humani ſeminis effuſionem, vt habetur in citatis iuribus, quod omnes authores intelligunt in primis de effuſione voluntaria, C quia alia non eſt humana, nec iniurioſa Eccleſiæ, qualis eſt pollutio nocturna; vel etiam ſi in vigilia, inuoluntariè tamen accidat. Requirũt etiam omnes authores, vt fiat in ſufficiente quantitate: nam vnius vel alterius guttæ effuſio ad violationem non ſufficeret; tum propter vim verbi *effuſionis*, vt ſuprà notauimus; tum etiam, quia illa modica effuſio, quamuis ex parte interioris voluntatis ſit peccatum mortale intemperantiæ; tamen in ratione exterioris iniuriæ loci ſacri, non eſt res adeò grauis, neque iniuria (vt ita dicam) conſummata. Præterea neceſſarium eſt, vt talis effuſio fiat intra Eccleſiam: nec erit ſatis, ſi fiat in locis Eccleſiæ adhærentibus, vt in cubiculis Eccleſiæ coniunctis, vel in turri, vel ſupra tectum, vel D in ſpelunca ſub pauimento Eccleſiæ, ſicut dictum eſt de homicidio, vel effuſione ſanguinis: eſt enim eadem ratio, vt notauit Soto in 4. diſt. 32. art. 3. Cordub. in Sum. q. 12. Præterea ad huiuſmodi violationem omnes cenſent ſufficere effuſionem ſeminis copioſam, voluntariam, publicam, ac illicitam quocunque genere turpitudinis, ſiue ſit per pollutionem, ſiue per quamcumque illicitam copulam, in quocunque genere perſonarum, fidelium vel infidelium; quia iura abſolutè & ſimpliciter loquuntur.

Dubium.

Difficultas autem ſupereſt, an per copulam de ſe licitam, ſcilicet coniugalem, in Eccleſia factam, polluatur Eccleſia. Aliqui enim abſolutè affirmant, E quia iura citata abſolutè loquuntur de effuſione ſeminis. Item, quia talis copula, quamuis non ſit iniuſta, neque ex obiecto intemperans, tamen hoc ipſo, quòd fit in Eccleſia, eſt ſacrilega, & peccatum mortale. Ita tenent Paludan. in 4. diſt. 18. q. articul. 4. Soto d. 32. articulo 3. Caietan. in Sum. verb. Matrim. peccata, num. 6. & Sum. Angel. Conſecratio. 2. q. 7. Nauar. c. 16. num. 33. & c. 27. n. 253. qui alios citat. Idem Victoria in Summ. num. 90. Gloſſ. recepta in c. vnic. de Conſecr. Eccleſ. in 6. Secunda opinio abſolutè & in vniuerſum negat Eccleſiam violari per copulam coniugalem. Ita tenet Gloſſa, in cap. Eccleſiis, de Conſec. diſt. 1. & ſignificat Soto d. 13. q. 2. artic. 3. ad 2. addit tamen forſan ita eſſe, quia pœnæ ſunt reſtringendæ. Vnde ſignificat, ita eſſe piè interpretanda præcitata decreta: maximè, quia in c. ſi motum, de Conſec. diſt. 1. Solùm fit mentio adulterij, ſicut etiam in c. ſignificaſti, de adulteriis. Vnde in quadam lege huius regni, partit. 1. titul. 10. l. vlt. per adulterium & fornicationem dicitur pollui Eccleſia. In dicto autem cap. Eccleſiis, ſolùm dicitur, Eccleſias eſſe purgandas, cuiuſcunque ſemine pollutæ fuerint. Non explicatur autem, cuius ſemine polluantur: ergo rectè exponi poteſt, pollui iniqua ſeu polluta ſeminis effuſione, quia per actum de ſe honeſtum & licitum non eſt, cur polluatur Eccleſia; & ita erit diſtributio tantùm accommoda, non verò abſoluta, id eſt, vt intelligatur, non de ſemine, quomodocunque & à quocunque effuſo, ſed de illo, quod tam iniquè effunditur, vt Eccleſiam polluat. Et confirmatur: nam vſus matrimonij in Eccleſia nõ videtur res adeò turpis, vt ſecluſo contemptu, ſit peccatum mortale; quia non eſt ſpecialiter prohibitus aliquo iure poſitiuo, conſiderata verò ſola ratione naturali, cùm ille actus non ſit malus, ſed honeſtus, non videtur adeò grauis irreuerentia loci ſacri, quòd in illo fiat, ſecluſo contemptu & ſcandalo. Vnde Soto, dicta d. 32. dicit, ſi concubitus ſit occultus, fortè nõ eſſe peccatum mortale; quia tunc nõ violatur Eccleſia, quia non violatur, niſi publico actu, vt ſtatim dicetur, ob idque (inquit) iniuria non eſt adeò atrox cenſenda. In quo diſcurſu ſignificat, quando coniugalis copula eſt publica, eſſe peccatũ mortale, quia violat Eccleſiam. Quod (vt verum fatear) non videtur rectè animaduerſum, quia actio non fit peccaminoſa, quia polluit Eccleſiam, ſed potiùs, quia ipſa eſt turpis & repugnans Eccleſiæ ſanctitati, ideo ex inſtitutione Eccleſiæ, illi adiuncta eſt, veluti cenſura, ſeu interdictio talis loci: ſi ergo copula coniugalis occulta in Eccleſia facta, non eſt peccatum mortale, etiam publica non erit peccatum mortale, ſecluſo ſcandalo: dicitur enim publica, non quia fit coram omnibus, id enim per ſe eſt turpe & cõtra honeſtatẽ: ſed quia omnib. nota eſt ex publica cohabitatione in Eccleſia, & in eodẽ thoro: quo ſenſu illa circumſtantia eſt impertinens ad honeſtatem, vel turpitudinem, ſecluſo ſcandalo: ergo nec etiã publica copula polluet locum ſacrum, quia vt polluere poſſit, debet ſupponi peccatum mortale. Tertia opinio diſtinctione vtitur: nam quando coniuges ex iuſta cauſa coguntur in Eccleſia habitare, & dormire, præſertim longo tẽpore, tunc cenſet, nõ violari Eccleſiã per copulam coniugalẽ, ſecus verò eſſe, ſi abſq; legitima cauſa ibi coniungantur. Fundamentũ eſſe poteſt, quia, quando fit hoc poſteriori modo, talis vſus matrimonij eſt illicitus & ſacrilegus, contra reuerentiã loco ſacro debitam; priori autem modo eſt licitus, quia non ſunt obligandi homines ad rem adeò difficilem, qualis eſt diuturna continentia in ea occaſione, & veluti tentatione, ſolùm propter quandam extrinſecam decentiam loci ſacri: tum etiã, quia non ſunt coniiciendi in periculũ mortale illicitæ pollutionis: & ideo, quando ſolùm hac de cauſa coniunguntur ad vitandum tale periculũ, potiùs in hoc videntur locum ſacrum revereri, quàm illi iniuriam facere. Et hanc opinionem ſic expoſitam tenet Rich. in 4. d. 32. a. 3. q. 1. Maior q. 1. Sylueſt. verb. Conſec. 2. q. 5. & verb. Debitum, q. 3. Caſtro, lib. 1. de lege pœn. cap. 7. documen. 2. Couar. in 4. libro Decretal. part. 2. c. 7. §. 2. num. 3. & Vict. in Sum. n. 276. dicit, hanc opinionem eſſe probabilem, & ſecuram practicè. Et reuera ita eſt, vnde, formaliter potius, quàm materialiter, eam explicando hæc videtur generalis regula aſſignanda. Per copulam coniugalem illicitè, & iniurioſè factam in Eccle

1. Opinio. *Palud.* *Soto.* *Caietan.* *Sum Ang.* *Nauar.* *Victor.* *2. Opinio.* *Soto.* *Soto.* *3. Opinio.* *Richard.* *Maior.* *Sylueſt.* *Caſtro.* *Couar.* *Victoria.* *Generalis regula aſſignatur.*

Eccleſia, pollui Eccleſiam; quia tunc eadem eſt ratio de tali effuſione ſeminis, & de cæteris: nam licèt non ſit contra iuſtitiam, tamen reſpectu circumſtantiæ loci eſt intemperans, atque etiam ſacrilega. Vnde, cùm iura, quæ de huiuſmodi effuſione loquuntur, quamuis interdum nominent vnam vel aliam ſpeciem illicitæ effuſionis; tamẽ generatim loquendo, vt nimirum comprehendant voluntariam, & illicitam effuſionem ſeminis, neceſſariò etiam dicendum eſt, complecti etiam copulam coniugalem, prædicto modo factam. At verò, quandocunque cõiuges excuſantur à peccato mortali in huiuſmodi copula, veriſimilius eſt non pollui tunc Eccleſiam, etiam ſi publica ſit, quantum moraliter de tali actu publicè conſtare poteſt; quia in prædictis decretis nullum eſt verbum, ex quo poſſit contrarium elici, vt ſatis declaratũ eſt: & alioqui nulla eſt ratio, cur ex tali actu licito, qui cum reuerentia & timore Dei fieri poteſt, Eccleſia polluatur. *Egregia comparatio.* Item effuſio ſanguinis, ſi ex iuſta cauſa fiat, vt, verbi gratia, ad defenſionem vitæ corporalis, non polluit Eccleſiã: ergo neque effuſio ſeminis honeſta, & honeſtè facta ex iuſta cauſa, verbi gratia in defenſionem vitæ ſpiritualis, ſeu ad vitandum periculum incontinentiæ, polluet Eccleſiam. Quando autem talis copula licitè, vel illicitè fiat in Eccleſia, ad materiam de matrimonio ſpectat: *Alia regula.* nunc autem breuiter poſſumus hac regula vti; Quotieſcunque moraliter, iuxta humanam fragilitatem vitari poteſt, aut in alio loco fieri, peccatum mortale erit, intra Eccleſiam illam perpetrare; non verò quando humana neceſſitas, vel fragilitas compellit. Vnde, ſi coniuges non coguntur dormire intra Eccleſiam; quia, licèt fortaſſe cogantur in ea habitare, tamen poſſunt in cubiculis adiunctis dormire, tunc grauiter peccabunt in Eccleſia coeundo. Item, ſi iuſta ex cauſa in Eccleſia dormiant, tamen breui tempore, vna ſcilicet, vel alia nocte; vt verbi gratia, ſi voti cauſa in Eccleſia maneant grauiter peccabunt coeundo; quia facili negotio poſſunt ſe continere, & ſeparare, quoad thorum, ita vt morale periculum pollutionis, & ſimilis intemperantiæ euitent, & huiuſmodi caſibus, non ſolùm peccat qui petit debitum, ſed etiam qui reddit; quia alter non habet ius petendi tali tempore & loco. At verò, ſi iuſta ex cauſa cogantur habitare longo tempore in Eccleſia, in qua nullus ſit locus adiunctus, in quo dormire poſſunt, præter ipſum templum, verbi gratia, propter obſidionem, vel propter aliquod crimen, vel quid ſimile, tunc copulæ coniugalis in Eccleſia non erit peccatum mortale, propter rationes ſuprà factas. Vnde addo, etiam ſi non vterque coniunx, ſed alter tantùm in Eccleſia perpetuò manere cogatur, ita vt extra illam nullo modo poſſit petere aut reddere debitum, non videri peccatum mortale, ſi, altero coniuge illuc voluntariè accedente, actum matrimonij conſummẽt: quia etiam tunc intercedit morale periculum incontinentię: neque eſt veriſimile, Eccleſiam obligare cum tanto rigore ad vitandum illum actum in Eccleſia; neque etiam ex ſola ratione naturali in hoc apparet irreuerentia, præſertim grauis.

2. Dubium. Secundò dubitari ſolet circa hunc caſum, an per occultam pollutionem, vel fornicationem, aut ſimilem actum polluatur Eccleſia, an verò requiratur, crimen eſſe publicum, & quomodo. *Vera & communis ſententia.* Vera, & cõmunis ſententia eſt, per crimen occultum, Eccleſiam non violari. Ita tenet Sylueſt. verb. Conſecratio, 2. q. 5. & verbo, Miſſa 1. q. 3. & verb. Confeſſio, 3. q. 18. qui refert alios. Nauar. c. 27. n. 251. Soto d. 13. q. 2. ar. 3. ad 2. & d. 32. art. 3. Palud. in 4. d. 18. q. 8. ar. 4. & affert ex- *Syluest. Nauar. Soto. Palud.*

A emplum: nam, ſicut ſolemnis pœnitentia nunquam pro occulto crimine imponẽda eſt; ita neque Eccleſia eſt reconcilianda propter occultum crimen; quia reconciliatio ſemper fit cum ſolennitate. Eandem opinionem tenet Greg. Lopez, dicta l. 20. tit. 10. partit. 1. & Iacobus de Grafiis, lib. 2. q. 7. numer. 25. qui omnes adducunt cap. ſignificaſti, de adulteriis, vbi ideo cenſetur Eccleſia polluta per adulterium, quia adultera publicè delictum cõfeſſa eſt. *Greg. Lopez. Iacob. de Grafiis, Eccleſia non iudicat de occultis.* Ratio verò eſt, quia Eccleſia non iudicat de occultis, neque eſſet conueniens cuncta delicta prodere, reconciliando Eccleſiam. Item, quia ſequerentur magna incommoda, ſi ſacerdos verbi gratia, ob occultam pollutionẽ, quæ ſibi in Eccleſia contingit, deberet abſtinere à B celebrando in tali Eccleſia, & ſimilia. Quocirca doctrina hæc de occulto, vel publico delicto, licèt ſpecialiter tradatur in hoc caſu de effuſione ſeminis, quia frequentiùs in illo accidere poteſt; non tamen limitanda eſt ad ſolum illum, ſed extendenda etiam ad effuſionem ſanguinis, & ad omnem alium caſum, qui poſſit eſſe occultus; quia eſt eadem omnino ratio, & ita ſentiunt authores citati. *Quæſitum.* Sed quæres, quæ publica notitia delicti, aut facti neceſſaria ſit. *Reſponſio.* Reſpõdent ferè omnes citati authores, neceſſariam eſſe, aut facti euidentiam, aut quòd iuridicè probatum ſit delictum per iuridicam confeſſionem vel ſufficientem probationem. Vnde quamuis duo, vel tres ſciant delictum, ſi taceant non eſt polluta Eccleſia, quia adhuc eſt delictum abſolutè occultum, C reſpectu populi. Euidentia autem facti, non eſt ita intelligenda, vt neceſſe ſit, factum ipſum videri publicè ab omnibus; id enim, nec neceſſarium eſt, nec ſæpe moraliter poſſibile: ſatis ergo eſt, quòd iuxta negotij, ſeu facti qualitatem ſufficiens notitia illius communiter in plebe, aut in Parochia habeatur. Vnde ait Soto, ſi publicè conſtet, virum & fœminam in Eccleſia cohabitare in eodem thoro, id ſatis eſſe ad euidentiam illius facti, & vt Eccleſia polluta cenſeatur. *Soto.* Et Nauarrus addit, quamuis ob delictum factum coram duobus, Eccleſia non ſit polluta, quamdiu illi tacent, tamen, ſi poſt aliquod tempus illi publicè prodant delictum, ex tunc incipere Eccleſiam eſſe pollutam, ex quo delictum incipit eſſe publicum: *Nauarr.* ſufficit ergo publica notitia, vel ſufficiens teſtimonium mortale: vel talia indicia, quæ teſtibus æquiualeant, & moralem certitudinem efficere poſſint. D Addi verò vlteriùs probabiliter poteſt, poſt decretum Conc. Conſtantinenſ. reſtringentis cenſuras, vt neminem obligent ad ſe abſtinendum vſque ad iuridicam denunciationem, niſi in caſu publicæ percuſſionis clerici; *Conc. Conſt.* addi (inquam) poteſt, etiam in præſenti caſu non ſufficere, quamcunque notitiam delicti, donec per ſententiam iudicis declaratũ ſit, Eccleſiam illam eſſe pollutam, ſicut Eccleſia nunc non eſt interdicta, vt obligemur abſtinere, & interdictum ſeruare, donec per iudicis ſententiam cenſura interdicti E publicè denunciata ſit. Ratio eſt, quia verba decreti ſunt, vt nemo teneatur abſtinere à quibuſcunque diuinis, prætextu cuiuſcunque ſententiæ aut cenſuræ, à iure vel ab homine generaliter promulgatæ, donec in particulari ſeu nominatim declaretur, interdictum autem eſt cenſura quædam: hæc verò pollutio Eccleſiæ eſt quoddam interdictum, vt ſignificat Palud. ſuprà, & Sylueſt. verb. Interdictum, 4. q. 3. & quaſi ſententia quædam iure lata; ergo meritò cenſeri poteſt comprehenſa ſub illo decreto Concil. Conſtantienſ. *Palud. Syluest.* & ita docuit Salmanticæ, ante plures annos grauis quidã Theologus Dominicanæ familiæ; & eſt probabile: plenior autẽ huius rei reſolutio vſque ad materiam de interdicto differatur. *F. Ioannes de la Penna, 3. p. q. 64.* Videtur

detur enim res valde incerta. Nam hæc Eccleſiæ pollutio impropriiſſimè inter cenſuras numeratur, non eſt enim propriè interdictum, vt planè colligitur ex cap.is qui,iuncto §. is verò, de ſenten. excom. in 6. vt inferiùs clariùs adnotabimus.

Quartò violatur Eccleſia, ſi in ea fidelis excõmunicatus ſepeliatur, vt tradunt omnes citati ex cap. cõſuluiſti, de Conſec. Eccl. vel altaris, vbi de cœmeteriis ſermo eſt. Eſt autem eadem vel maior ratio de Eccleſia, cũ ipſa ſit principalis in hoc negotio; cœmeterium autem ſit, quaſi acceſſorium, cap. vnico, de Conſec. Eccleſ. in 6. Solum eſt adnotandum ex Vict. in Sum. dub. 99. nunc poſt decretum Concil. Conſt. ſuprà tactum, neceſſarium eſſe, vt huiuſmodi excommunicatus ſit, vel nominatim excommunicatus aut manifeſtus percuſſor clerici; quia hos tantùm tenemur vitare, & ita etiam hos tantùm tenemur in loco ſacro non ſepelire. Denique reliqui omnes iam cenſentur, vt occulti excommunicati. Ex hoc tamen caſu inferunt à ſimili Doctores, idem dicendum eſſe, Eccleſiam ſcilicet violari, ſi ab Epiſcopo excommunicato conſecretur, vel benedicatur. Ita docent Palud. & Syluest. ſuprà cum Abbat. & Hoſtienſ. in d.c. conſuluiſti, qui nullo iure id probant: ſed tantùm argumento à ſimili, ex eodem cap. conſuluiſti: nam, ſi ſepultura corporis excõmunicati (inquiunt) polluit ipſum locum, multo magis conſecratio ipſa trãſiens per os excommunicati, eundem locum polluet. Itaque cõſecratio, vel benedictio facta ab Epiſcopo excommunicato, & tenet, & rata eſt: quia ſubſtantialiter iuriſdictionem non requirit, ſed poteſtatem Ordinis, quam non aufert excõmunicatio; manet ergo talis Eccleſia conſecrata, vel benedicta: dicitur tamen ab his authoribus ſimul manere polluta, ſeu quaſi ſuſpenſa, ne munus ſuum loci ſacri exercere poſſit, ſicut, qui excommunicatus ordinatur, ordinatus quidem manet, ſuſpenſus tamen relinquitur, ne ordines exercere poſſit. Ego autem (vt verum fatear) quamuis non inueniam authores cõtradicentes huic ſententiæ, illi aſſentiri non poſſum, quia in huiuſmodi legibus pœnalibus & odioſis, argumentum à ſimili eſt inefficaciſſimum. Vnde, quod de irregularitate in iure cautũ eſt, ſcilicet, non incurri, niſi in iure ſit expreſſa, verum eſſe exiſtimo, de quacunque cenſura, aut pœna ipſo iure incurrenda: quia ſi in iure lata non eſt, quomodo ipſo iure incurretur? Sed in præſente caſu non eſt lata hæc cenſura ipſo iure; ergo neque etiam incurritur ipſo iure: nam licèt ius voluerit, Eccleſiam pollui per ſepulturam excommunicati, non tamen voluit idem fieri per actionẽ excommunicati. Neque argumentũ à paritate rationis ſufficit, quia eſto concedamus eſſe parem rationẽ, potuit Eccleſia vti ea ratione in vno caſu, & non in alio, ne aut caſus multiplicaret, aut omnes impunitos relinqueret. Vel negari poteſt, eſſe parem rationem; quia iniuria quæ fit Eccleſiæ per ſepulturam hominis excommunicati, eſt, vel maior, vel permanentior; quia corpus ab Eccleſia præciſum, quaſi in cuſtodiam committitur loco ſacro. Adde, ſi licet argumentari à paritate rationis, fortius argumentum in contrarium ſumi ex cap. à nobis, de ſacrament. non iterand. vbi dicitur, non pollui altare, vel Eccleſiam ex eo, quòd ſchiſmaticus, vel excommunicatus in ea celebret: ergo pari ratione non polluetur ex eo, quòd excommunicatus eam conſecret. Item, ſi argumentum à ſimili eſſet efficax: ſicut Eccleſia polluitur, quia in ea excommunicatus ſepelitur, etiam polluetur, ſi ſacerdos excommunicatus aliquem ſolemniter in Eccleſia ſepeliat; quod tamen ſine dubio falſum eſt: eſt ergo illud argumentandi genus inualidum. Tandem, ſi metaphyſicè hoc velimus expendere, quando Eccleſia ab excommunicato conſecratur, nihil fit in Eccleſia conſecrata, vt ſic, quo poſſit pollui: quia pollutio Eccleſiæ ſupponit conſecrationem eius: talis autem conſecratio non ſupponit, ſed facit Eccleſiam conſecratam, & circa illam conſecratam nihil ampliùs conſecratur: non eſt ergo, cur polluatur vel ſuſpendatur, quo minùs exercere poſſit munus loci ſacri: hæc ergo ſententia mihi videtur verior propter vim rationum, etiam ſi authoritate deſtituta ſit.

Victoria. *Palud. Syluest. Abbas. Hoſtienſis.* *Authoris ſententia.* *Argumentum à paritate rationis nõ ſemper ſufficit.*

Quintò violatur Eccleſia, quando aliquis paganus ſeu infidelis in ea ſepelitur, vel ſepultus iacet ex cap. Eccleſiam 1. & 2. de Conſecr. d. 1. nomine autem pagani & infidelis comprehenduntur etiam pueri, qui ante Baptiſmum moriũtur. Sunt enim infideles, ſaltẽ negatiuè. Addunt verò Syluest. & alij, hoc procedere, quando huiuſmodi infidelis, in ſeipſo (vt ſic dicam) ſepelitur: ſecus verò eſſe, ſi ſepeliatur in alio: vt ſi mulier fidelis prægnans in Eccleſia ſepeliatur, quia tunc fœtus non reputatur, vt perſona per ſe diſtincta, ſed vt pars matris. Hoc autem accidere poteſt, ſi puer, vel antea, vel ſimul cum matre moriatur: nam, ſi viuere credatur, aperienda eſt mater, vt baptizetur infans, vt in ſuperiorib. dictum eſt. Quòd ſi ex negligentia, vel malitia non ita fit, ſed contingat matrem mortuam habentem in vtero filium viuum ita ſepeliri, ratione homicidij, pollueretur Eccleſia; ſi, dum mater ſepelitur, infans in ipſa Eccleſia occidatur, quia quoad hoc non reputatur filius, vt pars matris, ideo illud eſt verum homicidium, ſicut etiam patet à ſimili in aborſu: ſi verò extra Eccleſiam permittitur priùs mori, vel etiam intra vterum interficeretur, & poſtea mater ſepeliretur in Eccleſia, non pollueretur hoc titulo, quia puer tunc per ſe non ſepelitur, ſed per accidens fertur cum matre. Atque hi quinque caſus à nobis enumerati locum habent, non ſolùm in Eccleſiis conſecratis, ſed etiam ſimpliciter benedictis, vt colligitur ex dictis duob. capitibus, Eccleſiam, & ex c. conſuluiſti, & cap. ſi Eccleſia, de Conſecr. Eccl. vel altaris. Nec ſolùm in Eccleſiis, ſed etiam in cœmeteriis locum habent, quæ eodem modo benedicuntur, ſicut Eccleſia, vt conſtat ex cap. vnico, de Conſecr. Eccl. in 6. vbi etiam additur: Violata Eccleſia conſequenter violari cœmeterium illi annexum, quamuis è conuerſo, violato cœmeterio, non violetur Eccleſia; quia acceſſorium ſequitur principale, nõ verò è contrario: vnde neceſſe eſt, cœmeterium eſſe contiguum Eccleſiæ: nam ſi ſit remotum, nõ cenſetur illi annexum; & ideo non violabitur, quamuis violetur Eccleſia, vt in eodem cap. dicitur, & ſimiliter, ſi duo ſunt cœmeteria diſtincta; etiam ſi ita ſint coniuncta, vt pariete tantùm interiecto diuidantur, & communem habẽt portam, per quam fit tranſitus ab vno ad aliud, nihilominus, violato vno, non cenſetur aliud violari, quia non cenſetur altari annexum, ſed vtrumque Eccleſiæ. Quærit autem Syluester, verbo, Cœmeterium, quid ſit dicendum, ſi contingat pollutionem fieri in ipſa porta intermedia: & refert quoſdam aſſerentes, tunc pollui cœmeterium illud, cui propinquior eſt pars illa, in qua accidit pollutio. Sed hoc eſt difficile ad iudicandum, & non eſt ſufficiens reſponſio; quid enim dicetur, ſi totum ianuæ ſpatium polluatur, vel pars æquè diſtans? Dici verò poteſt, cùm ſpatium illud ianuæ cõmune ſit vtrique cœmeterio, dimidiam partem eius ad vnum ſibi contiguum pertinere, aliã verò ad aliud, ideóque ſi pollutio in altera parte tantùm contingat, illud cœmeterium pollui, quod ei con

5. Caſus in quo violatur Eccleſia. *Nota dignũ.* *Acceſſorium ſequitur principale, non verò è contrario.* *Syluestri quæſitum.* *Quæſito ſatisfit.*

contiguum eſt: ſi autem in vtraque parte fiat, vtrumque pollui. Si autem paries, & ianua tota cenſeatur pertinere ad vnum cœmeterium, & non ad aliud; quia, verbi gratia, in illius ſolo facta eſt, tunc illud tantùm cœmeterium polluitur, ad quod ianua illa pertinet. Et eodem modo iudicandum eſt de Eccleſia; ſi pollutio contingat in porta Eccleſiæ. Nam, ſi ſit in parte interiori, quam contingunt, & claudunt ianuæ Eccleſiæ, tunc polluitur Eccleſia; ſecus verò, ſi contingat in exteriori parte, quia tunc cenſetur totum id fieri extra Eccleſiam. Denique hi caſus non habent locum in oratoriis, vel ſimilibus locis, quæ nec conſecrata ſunt, nec benedicta, quia iura citata tantùm loquuntur de Eccleſiis. Eccleſiæ autem nomine ſolùm ſignificatur templum conſecratum aut benedictum.

In quibus locis hi caſus locum non habeant.

Sextus caſus.

Sextus caſus eſt, quando parietes Eccleſiæ comburuntur, vel ita deſtruuntur, vt eam integrè reædificari oporteat, tunc enim iterum conſecranda eſt, quia conſecratio perditur, deſtructa re, in qua fundatur; oportet tamen, vt parietes ſimul ruant: nam, ſi paulatim & ſucceſſiuè deſtruantur ac reparentur, nō perditur conſecratio, quia ſemper cenſetur manere idem numero templum: quod intelligendum eſt, dummodo pars non conſecrata, quæ additur, non ſit maior; quia tunc id, quod eſt maius, cenſetur ad ſe trahere, quod minus eſt: ſecus verò eſt, ſi tectum ruat, & parietes integri maneant, quia tunc conſecratio non amittitur; quia potiſſimum circa parietes verſatur, vbi linitio, & cruces fiunt: atque hæc colliguntur ex capitul. ligneis, de Conſecratione Eccleſiæ. Et ex capitul. Eccleſiis, de Conſecration. diſtinctione 1. & tractat latè Sylueſt. verbo, Conſecratio, 2. quæſtione 4. Hic tamen caſus non habet locum in Eccleſia, vel cœmeterio benedicto, vt ſignificat ſuprà Sylueſt. quia tantùm benedicitur ipſum ſolum, quod ſemper idem manet; conſecratio autem fit in parietibus. Vnde hic caſus non propriè pertinet ad Eccleſiæ conſecratæ pollutionem, ſed ad deſtructionem potiùs ipſius conſecrationis; & ideo in eo non reconciliatur Eccleſia, quæ inſtaurata eſt, ſed iterum conſecratur, vt dicitur in prædictis iuribus, quæ ſolùm de Eccleſia conſecrata loquuntur.

Sylueſt.

Concluſio.

His poſitis, in propoſita quæſtione dicendum eſt, ex ſuo genere, ac per ſe loquendo, peccatum mortale eſſe, in Eccleſia violata Miſſam dicere, antequam purificetur. Ita docent omnes Doctores in 4. diſtinctione 18. quæſtione 8. Syluest. verbo, Conſecratio, 2. Nauar. capitul. 25. numero 83. & capit. 26. numero 250. Ratio verò eſt facilis, ſi intelligatur, quid ſit hæc pollutio Eccleſiæ: nihil enim eſt aliud, quàm cenſura quædam, ſeu prohibitio iure Eccleſiaſtico introducta, vt nec ſacrum, aut alia diuina officia fiant in huiuſmodi Eccleſia, quandó aliquod ex prædictis delictis, ſeu impedimentis interuenit, vt conſtat ex citatis decretis. Hoc autem præceptum eſt iuſtum & graue, pertinétque ad reuerentiam Eccleſiarum; ergo obligat ſub morali. Addit verò hîc S. Thom. de licentia Epiſcopi poſſe fieri ſacrum in Eccleſia violata ante reconciliationem: quia ſi Epiſcopus poteſt dare licentiam, in loco non conſecrato ſacrificandi; ergo & in loco nondum reconciliato. Item, quia in capitul. Miſſarum, abſolutè dicitur, Miſſam poſſe dici, *vbi Epiſcopus permiſerit*, & in capit. hic ergo, de Conſecratione, diſtinctione 1. *vbi Epiſcopus iuſſerit.* Ergo ſub hac generali regula comprehenditur etiam Eccleſia polluta, ſi Epiſcopus in ea iuſſerit, vel permiſerit celebrari. Addit verò Soto (& videtur quidem verum) vt hoc iuſtè fiat, requiri grauem cauſam; quia eſt diſpenſatio quædam in lege Eccleſiaſtica & graui. Et tanta poſſet eſſe neceſſitas, vt ſi non poſſet accerſiri Epiſcopus, etiam ſine facultate eius id liceat, quia Eccleſiaſticum præceptum non obligat cum tanto rigore. Atque his modis excuſantur, qui in regionibus Septentrionalibus ſacrificant in locis, in quibus ſepulti ſunt hæretici, quia, vel neceſſitate coguntur, quia alibi cōmodè ſacrificare non poſſunt; vel etiam Epiſcopi videntes & conſentientes facultatem præbere cenſentur.

Palud. Syluest. Nauar.

S. Thom.

Soto.

Quæſitum.

Sed quæret aliquis primò, an ſit aliqua pœna, vel cenſura impoſita ei, qui in Eccleſia violata contra Canones Eccleſiæ ſacrificat. Reſpondetur: primò certum eſt, ratione huius delicti non incurri proximè & immediatè irregularitatem aliquam, vt docent omnes citati authores, Palud. Soto, Nauarr. Syluest. verbo Conſecratio 2. q. 9. & eſt expreſsè declaratum in c. is qui, de ſententia excom. in 6. & ibidem ratio redditur, quia non eſt in iure expreſſum. Dices, licèt non ſit expreſſum ſub ſpecifica ratione, tamen eſt expreſſum ſub generali ratione interdicti: nam (vt ibidem dicitur, §. is verò qui) qui celebrat in loco interdicto, irregularis fit. Sed Eccleſia violata eſt interdicta: ergo. Reſpondetur hoc eſſe manifeſtum argumentum, hoc impedimentum violationis Eccleſiæ non eſſe interdictum, nec cenſuram aliquam, ſed eſſe aliud genus impedimenti, ſeu inhabilitatis illius loci. Addit verò Syluest. ſuprà, cum quibuſdam Iuriſperitis, eum, qui celebrat in Eccleſia violata, manere ipſo iure ſuſpenſum & conſequenter, ſi iterum poſt talem ſuſpenſionem celebret, aut ſimiles actus Ordinis exerceat, fieri irregularem, iuxta dictum cap. is qui. Hanc autem ſuſpenſionem colligunt ex cap. Epiſcoporum, de priuilegiis in 6. Sed ex illo textu non colligitur talis pœna, vt in ſectio. præcedente in ſimili caſu annotaui: nam ibi ſolùm imponitur ea pœna celebranti in loco interdicto, ſed locus violatus, & propriè & in rigore loquendo, non eſt interdictus, vt ex d. cap. is qui, manifeſtè probatum eſt: ergo, qui in illo celebrat, non incurrit pœnam illam: quapropter, neque immediatè, nec mediatè, fit irregularis, etiam ſi ſemel aut ſæpius in eodem loco violato celebret, vt latiùs dicemus, agentes de cenſuris.

Reſponſio.

Palud. Soto. Nauarr. Syluest.

Secundò quæret aliquis: Quid faciet ſacerdos, ſi, dum celebrat, Eccleſia violatur. De hoc legi poſſunt authores ſuprà citati, præſertim Soto, diſtin. 13. q. 2. artic. 3. & 4. & Iacobus de Graſſis, lib. 2. cap. 47. numero 10. & breuiter dicitur, ſi violatio contingat poſt canonem inceptum, abſoluere debet Miſſam abſque interruptione: quia iam cenſetur, quaſi ſubſtantialiter inchoatum ſacrificium: & ideo interrumpi non debet, propter Eccleſiaſticum loci impedimentum ſuperueniens, ſi autem nondum canonem inchoauit, debet ceſſare, donec Eccleſia reconciliata ſit. Quòd ſi Eccleſia ſit tantum benedicta, ipſe poteſt ſtatim eam reconciliare, iuxta c. ſi Eccleſia, de Conſecrat. Eccleſiæ vel altaris, per aſperſionem aquæ benedictæ, & alias breues & faciles cæremonias, prout habentur in cæremoniali Eccleſiaſtico: ſi autem illam reconciliare non poſſit, exui debet veſtibus ſacris, & ſacrificium omittere. Quod maximè neceſſariũ erit, quando Eccleſia quæ violatur, eſt conſecrata: quia non poteſt à ſimplici ſacerdote reconciliari, ſed tantùm ab Epiſcopo proprio, vel ab alio Epiſcopo, ex licentia eius: ſimplici enim Sacerdoti id committi non poteſt, niſi per ſummum Pontificem, ſicut neque Eccleſiæ conſecratio. Ita colligitur ex capit. aqua, & capit. propoſuiſti, de

Soto. Iacobus de Graſſis.

Conſe

Conſecrat. Eccleſ. vel altaris, vt notant reliqui authores ſuprà citati.

SECTIO V.

Vtrùm requiratur altare conſecratum, vt poſſit licitè Miſſa celebrari.

POſtquam dictum eſt de communi loco & remoto, dicendum ſequitur de propinquiori, quod eſt altare, de quo frequens mentio eſt apud antiquos Patres, vt patet ex can. 3. & 30. Apoſt. & ex Dionyſ. cap. 3. Eccleſiaſt. Hierarch. & aliis Patribus ſuprà citatis, & inferiùs citandis: quia altare maiorem connexionem habet cum ſacrificio, quàm templum, Eccleſia, aut tabernaculum: & ideo, vt notauit Strabo, de reb. Eccleſ. c. 1. antiquius eſt illis, Abraham enim, Iſaac, & alij Patriarchæ, Deo altare erexerunt, priuſquam tabernaculum, vel templum ædificatum fuerit: quia ad ſacrificandum Deo, neceſſarium eis fuit aliquem certum locum eligere, in quo hoſtiam immolarent, qui altaris nomine ſignificatur. De cuius etymologia multa ſcribuntur ab authorib. Breuiter tamen illa deductio nobis placet, quòd altare ab ara dictum ſit, vt altare ſit, quaſi alta ara; locus enim ſacrificij in altum erigi ſolet: tum propter reuerentiam, tum propter ſignificationem, tum propter ſacrificandi commoditatem: ara verò dicta eſt, vel à precationibus, quæ coniunguntur ſacrificiis, quia Græci precationes aras vocant; vel ab ardore, quia ibi incenſæ victimæ ardere ſolebant, ex Strabone, ſuprà cap. 6. & Iſidor. lib. 15. Originum, cap. 4. In Eccleſia autem Catholica, vt Greg. Nazianzen. notauit orat. 4. à puriſſimo & incruento ſacrificio ara nominatur, quæ etiam altare dicitur, ad Hebr. 13. *Habemus altare, de quo edere non habent poteſtatem, niſi qui tabernaculo deſeruiunt.* Ad quod alluſit Chriſtus, Matthæi quinto, dicens, *Si offers munus tuum ante altare, &c.* Nã verba illa non tantùm ad præſentes, qui tunc aderant, ſed ad nos etiam dirigebantur, qui ſuper Chriſti altare oblaturi eramus, & eodem modo, intelliguntur optimè verba Pauli, primæ ad Corinth. 9. *Qui altari deſeruiunt, de altari viuere debent*, quod altare ſtatim menſam appellat, cap. 11. *Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum*: nã eadem ara, quæ altare eſt ad offerendum Deo ſacrificium; menſa eſt, in qua cibus vitæ fidelibus proponitur. Vnde Optatus Mileuit. lib. 6. contra Parmenian. altare vocat, *Sedem corporis & ſanguinis Chriſti.* Aug. autem 20. contra Fauſt. capit. 21. dicit eſſe locum, *in quo corpus Chriſti offertur*, & ſermone 11. de Sanctis, corpus Chriſti dicit eſſe in altari, *& altare eſſe formam corporis Chriſti.* Quod etiam dixit Ambroſ. lib 4. de ſacrament. cap. 2. & lib. 5. cap. 2. adducens illud Pſal. 42. *Introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat iuuentutem meam.* Vnde Irenæus lib. 4. cap. 2. probat Apoſtolos veros fuiſſe ſacerdotes, quia altari ſeruiebant. De quo inſignis etiam fit mentio apud Gregor. Nazian. orat. 11. Ambroſ. epiſt. 33. Auguſtin. epiſt. 50. Chryſ. lib. 6. de Sacerdotio, & homil. 41. in 1. ad Corin. Hier. epiſt. 3 quæ eſt epitaph. Nepotiani. *Subuerſæ Eccleſiæ, ad altaria Chriſti ſtabulati equi, Martyrum effoſæ reliquiæ.* Quibus verbis noſtri potius, quàm ſui temporis calamitatem deplorare viſus eſt. Idémque Hieronym. lib. contra Vigilantium dicit, tumulos martyrum eſſe Chriſti altaria, quia nimirum, ſub altaribus, in quibus Miſſæ dicuntur, corpora Sanctorum collocari ſolebant.

Dionyſ. — Strabo. — Etymologia nominis altare, oſtenditur. — Strabo. Iſidor. Nazian. — Matth. 5. — 1. ad Cor 9. — Optatus. Auguſt. — Ambroſ. — Irenæus. — Hieron.

Ex his ergo ſatis conſtat, neceſſarium eſſe altare ad hoc myſterium Euchariſtiæ conficiendum & offerendum: quod ex communi etiam ratione ſacrificij ſatis conſtat: nam ad offerendum ſacrificium neceſſarium eſt altare, ſed hoc myſterium eſt verum ſacrificium: ergo ad illud conficiendum neceſſarium eſt altare. Quale verò, vel quotuplex illud ſit, explicandum ſupereſt. Principio igitur claritatis gratia diſtinguendum eſt duplex altare. Vnum dicitur fixum, aliud portatile: altare fixum eſt, tota illa menſa, in qua integrum Miſſæ myſterium fit, quia in altari interdum, totus integer ſuperior lapis, qui propriiſſimè vocatur Menſa altaris, conſecratus eſt, & ſuperædificatus aliis lapidibus, quibus totum altare erigitur & conſtat: & de hoc altari frequentiùs loquuntus Patres, vbicunque altaris mentionem faciunt; interdum verò altare fixum non habet ſuperiorem lapidem conſecratum, aut certè nullum eſt altare fixum, ſed ſolùm ligneæ, & facilè mutabiles menſæ; & tunc neceſſarium eſt altare portatile, quod aram vulgò appellant. De quo plura ſtatim.

Altare duplex.

Dicendum ergo ſecundò eſt: Ad offerendũ Miſſæ ſacrificium, neceſſariũ omnino eſt altare lapideum conſecratum, ſiue illud fixum ſit, ſiue portatile, hoc enim, per ſe loquendo, non refert. In hac concluſione multa continentur. Primum eſt, materia, ex qua altare erigi ſeu confici debeat, ſcilicet, quòd ſit lapidea: ita enim ſtatutum eſt in Conc. Hipponenſ. c. 6. vt Gratian. refert. c. altaria, de conſecr. diſt. 1. vel in Conc. Epaunenſi, c. 26. & 27. vt referunt Burch. libr. 3. cap. 25. & Iuo par. 3. c. 30. Et inter Euariſti Papę decreta, quoddam ſimile refertur, ſcilicet, altaria, ſi lapidea non fuerint, ad celebranda diuina officia non conſecrentur. Eſt ergo hæc conſuetudo in Eccleſia antiquiſſima, quam multi exiſtimant à temporibus Syluestri incepiſſe. Nam antea propter tyrannorum perſecutionem, quoniam fideles vix habere poterant certa loca, in quibus ſacrificarent, ſed in cauernis, cryptis, & aliis occultis locis, prout poterãt, rem diuinam faciebant. Ideo altaribus ligneis vtebantur, quæ facilè de loco in locum transferri poſſent, poſtea verò conceſſa Eccleſiæ pace per Conſtantinum ſtatutum eſt, atque vſu receptum, vt altare lapideum ſit. Quamuis antiquiſſimum altare ligneũ, quo Apoſtoli & Pontifices vſi fuerant, propter eorum reuerentiam, iuſſu Syluestri conſeruatum ſit, vt in eo ſolus Pontifex certis temporibus ſacrificet: reliqua autem omnia lapidea ſunt. Ad quod videtur alluſiſſe Chryſoſtom. homil. 20. in poſteriorem ad Corinth. de altari ſcribens, *Lapis quidem eſt natura, ſanctum autem fit, quoniam corpus accipit Chriſti.* Et Gregor. Niſſen. orat. de ſancto baptiſmate, dicens, *Altare hoc ſanctum, cui aſſiſtimus lapis eſt natura communis, ſed Dei cultui dedicatum, atque conſecratum*, & Aug. ſermone 255. de Tempore: *Conſecrationem altaris hodie celebramus, & iuſtè ac meritò gaudentes celebramus feſtiuitatem, in qua benedictus, vel vnctus eſt lapis* Rationem autem huius conſuetudinis tradidit diuus Thomas, ad 5. tum myſticam, tum literalem: myſtica eſt, quia altare repræſentat, vel Chriſtum, de quo ſcriptum eſt, *Petra autem erat Chriſtus*; vel ſepulchrum Chriſti, quod lapideum fuit. Olim verò altare ligneum ſignificabat crucem, quæ fuit altare, in quo Chriſtus ſacrificium cruentum obtulit; ſed illa materia mutata eſt propter commoditatem vſus: vnde ratio literalis eſt; quia materia lapidea, & vulgaris eſt, faciléque haberi poteſt, & eſt firmior ac durabilior, qualem oportebat eſſe, vt immutabilem conſecrationem acciperet. Solùm eſt obſeruandum, in altari fixo non oportere, vt totum altaris ædificium lapideum ſit; poteſt n. eſſe ligneũ, vel terreum, quantum ad omnes remotiores partes. Solùm ergo requiritur

2. Concluſio. — Concil. Hippon. Gratia. Burch. Conc. Epau. Iuo. — Chryſoſt. — Greg. Niſſ. — Auguſt. — D. Thom. — Notatu dignum.

A ritur, vt ſuperior menſa lapidea ſit; illa enim ſola cõſecratur. In vniuerſum autem loquendo, ſufficit vt ara lapidea ſit, dummodo alia neceſſaria habeãtur, vt dicemus. Oportet tamen, vt ſit tantę longitudinis & latitudinis, vt capere poſſit pedem calicis, & hoſtiam ſeu patenam, vt poſſint poſt conſecrationem ſupra illam collocari. Non oportet autem ſcrupuloſè in hoc laborare, vt calix & patena ſeu hoſtia, quoad omnes partes ſuas ſuper lapidem conſtitui poſſint: ſatis enim eſt, vt quoad maiorem partem ſupra illum collocari valeant, dummodo firma ſint, & ſine periculo cadendi; quæ omnia ſunt aſſumpta ex communi Doctorum ſententia in 4. diſt. 13. vbi ſpecialiter videndi ſunt Paludan. q. 2. art. 4. Soto art. 3. & Alenſ. 3. part. q. 38. membr. 3. aliàs q. 10. membr. 5. art. 2. Syluest. verbo, Altare, Nauar. c. 25. num. 83.

Palud. Soto. Alenſ. Syluest. Nauar.

Secundò explicatur in concluſione poſita forma, ſeu quaſi forma huius altaris, quæ eſt conſecratio: non n. agimus de forma materiali & phyſica, qualis in præſenti eſſe poſſet figura: hæc enim nulla certa requiritur ex aliquo Eccleſiæ decreto, ſed communi vſu eſſe ſolet quadrata, ſeu quadrangularis figura, quod obſeruandum eſt; tum propter conſuetudinẽ, tum etiam, quia eſt aptior ad vſum altaris: agimus ergo de forma veluti ſpirituali, quæ in conſecratione conſiſtit: quam etiam eſſe antiquiſſimam in Eccleſia conſtat ex Dionyſ. de Eccleſiaſt. Hierarch. c. 4. & ex Martiali epiſt. 1. ad Burdegal. & Aug. ſerm. 255. de tempore, & Hieron. Ezech. 43. & aliorum Patrum, qui huius conſecrationis meminerunt. De hac autem conſecratione ſic legimus ex Euariſto Papa apud Burch. lib. 3. capit. 27. & ex Concilio Agath. c. 14. apud Gratianum, cap. Altaria, 2. de Conſecr. d. 1. *Altaria placuit, non ſolum vnctione Chriſmatis, ſed etiam ſacerdotali benedictione ſacrari.* In quibus verbis ponuntur requiſita ad conſecrationem: primum eſt vnctio Chriſmatis, de qua S. Cyprian. ſermon. de vnctione Chriſmatis. *Altarium lapides oleo delibuti ſpiritualem ſignificãt ſacris miſteriis ineſſe pinguedinem:* & Auguſtinus dicto ſerm. 225. de tempore, *Celebramus* (inquit) *feſtiuitatem, in qua benedictus, vel vnctus eſt lapis, vt quod in altari viſibiliter colitur in nobis inuiſibiliter compleatur,* & Rabanus libro de inſtitutio. Cleric. cap. 45. *Altare,* inquit, *poſt aſperſionem aquæ, Chriſmate perungitur ad imitationem Patriarchæ Iacob.* Et infra, *Chriſmatis linitur vnguento, vt demonſtretur, quòd omnis ſanctificatio conſtat in Spiritu ſancto.* Ex quorum Patrum ſententiis plures rationes huius cæremoniæ colligi poſſunt. Secundò requiritur benedictio, quæ partim fit aſperſione aquæ benedictæ, vt Raban. ſuprà indicat, partim ſigno crucis, vt Auguſtin. meminit, ſermone 16. de Sanctis: partim, aliis orationibus, & ritibus, quę in Pontificiali traduntur, de quibus videri poteſt Guilel. Durand. lib. 1. Rational. c. 7.

Dionyſ. Martial. Auguſt. Hieron. Ezech. 43. Euariſtus. Pap. Burch. Conc. Agath. Gratian. Cyprian. Auguſt. Rabanus. Raban. Auguſt. Durand.

Tertiò additur, hanc benedictionem debere eſſe ſacerdotalem; quod intelligendum eſt, quaſi per antonomaſiam de Epiſcopali; quia nullus alius præter Epiſcopum poteſt hanc conſecrationem efficere, vt conſtat ex Hormiſda in c. nullus Presbyter, de Conſecr. d. 1. Vnde Damaſ. Papa, in epiſt. 4. decretal. negat poſſe Chorepiſcopos altare eligere, vngere, aut ſacrare: quod intelligendum eſt ordinaria poteſtate, Papa enim rectè poteſt committere hanc poteſtatem ſimplici ſacerdoti, ordinariè autem non facit: ſolùm inuenio hoc eſſe conceſſum Presbyteris Societatis Ieſu, pro locis remotiſſimis infidelium, in quibus Epiſcopi Catholici non adſunt, in Bulla Pauli III. anni 1549. Obſeruandum verò in hoc eſt, hanc altaris conſecrationem tamdiu durare, quamdiu lapis conſecratus integer manet: ſi autem frangatur, conſecrationem admittit; de qua multa ſcribunt Sylu. verbo, Altare, q. 8. & ſequentibus. Palud. Nauarr. & alij locis ſuprà citat. & Iuo epiſt. 32. & 128. qui omnes docent, oportere fractionem eſſe notabilem, vt conſecratio amittatur, ita vt in neutra parte confracti lapidis poſſint commodè calix & hoſtia collocari: nam, ſi altera pars maneat in quantitate ſufficiente, illa conſecrata manebit, quia hæc conſecratio non requirit certam figuram in materia conſecrata, ſed tantùm ſufficientem magnitudinem, vt dictum eſt.

Hormiſda. Damaſ. Pap. Syluest. Palud. Nauar.

Sed quæri poteſt; Vtrùm abſque fractione poſſit interdum altaris conſecratio amitti. Et ratio dubij eſt, quia in c. 1. quod in dubiis, capit. ligneis, de Conſecr. Eccl. vel altaris, ſub disiunctione dicitur, *Si altare motum, vel confractum fuerit, iterum eſſe conſecrandum,* & loquuntur de altari fixo; & de lapide illo, cui conſecratio adhibetur: ergo, quamuis ille non frangatur, ſi remoueatur ab inferiori ſtructura altaris, amittit conſecrationem: & ita explicatur cap. ſi motum, de Conſec. diſt. 1. vbi dicitur, *Si motum fuerit altare, denuo conſecretur Eccleſia,* ſc. quantum ad altare: non enim propter ſolam altaris remotionem, tota Eccleſia iterum conſecranda eſt, vt in d. c. 1. declaratur; quamuis illa correctio potius, quàm declaratio alterius Canonis videatur. Aliqui interpretantur hæc iura, vt non intelligantur de ſola motione locali, ſed de mutatione quoad formam. Sed eſt violenta expoſitio: quia, vt dixi, in huiuſmodi lapide non requiritur aliqua determinata forma ſeu figura præter conuenientem magnitudinem, quæ non amittitur, niſi per fractionem; ergo in eo ſenſu motio lapidis, nihil aliud eſſet, quàm fractio. Concedendum ergo eſt, lapidem illum amittere conſecrationem, non tantùm per fractionem, neque etiam per ſolam motionem localem, ſed per ſeparationem à reliqua ſtructura altaris. Itaque, ſi fingamus totam altaris ſtructuram cum ſuo lapide ſuperiori integram & eandem retinendo compoſitionem, ab vno in alium locum Eccleſiæ mutare, exiſtimo non amittere conſecrationem, quia, vt argumentum probat, non pendet à ſola præſentia locali; nec tunc remouetur ſeu diſſipatur altare. Si tamen ipſa altaris ſtructura diſſoluatur, & ſuperior lapis ab inferioribus ſeparetur, tunc amittit conſecrationem, iuxta ſuprà dicta iura, vnde intelligitur conſecrationem huiuſmodi altaris præcipuè ineſſe in coniunctione ſuperioris menſæ cum ſtructura inferiori, vt Cl. in d. c. 1. notauit, & ita tenet Palud. d. 13. q. 2. ar. 4 concl. 2. Syluest. Nauar. & alij ſuprà citati. Sed quid erit dicendum de altari portatili, quod ad vno loco in aliud transfertur, & non amittit conſecrationem. Reſpondet Palu. ſuprà, hæc altaria non conſecrari, niſi affixa alicui tabulæ, vel capſulæ ligneæ, in qua ſunt veluti in proprio loco & propria ſtructura, quod etiam affirmat Aſtenſ lib. 4. Summ. tit. 14. art. 4. Vnde addit Palud. quòd, ſi ab ea capſula remoueatur, amittẽt conſecrationem, non tamen ſi intra illam ab vno in alium locum transferantur, & ita etiam in hoc altari ſaluatur proportionaliter deciſio illorum Canonum; & hanc opinionem ſequitur Durand. d. lib. 1. c. 25. citatque Iuonem epiſt. 32. & 128. Quæ opinio eſt ſecurior, nullum tamen ius inuenio, in quo fundetur, cùm tamen tota hæc res ex iure poſitiuo pendeat. Vnde contrariam ſententiam tenet Syluest. verbo, Altare, §. 19. & in re idem tenet Aug. §. 2. quamuis quibuſdam diſtinctionibus vtatur minimè neceſſariis, & idem ferè ſentit Tabien. §. 5. qui addit, idem eſſe de altari fixo, quando menſa priùs per ſe conſecratur, & completa conſecratione, ſuperponitur ſtructuræ. Quocirca facilè dici poſſet priora decreta intelligi ſolùm de altari fixo, & immobili, quando, vt

Quæſitum. Quæſito ſatisfit. Palud. Syluest. Nauar. Palud. Aſtenſ. Durand. Syluest. Tabien.

vt ſic conſecratur, id eſt, vt fixum & immobile ſit: & ideo mirum non eſt, quòd per remotionem conſecrationem amittat. At verò altare portatile ſub alia ratione conſecratur, ſcilicet, vt mobile ſit, & ideo non eſt eadem de illo ratio: nam certè illud ornamentum ligneum, quo huiuſmodi lapis circumdari ſolet, non videtur adeò eſſentiale huic conſecrationi: nam interdum videntur huiuſmodi lapides ſine illo conſecrari. Sed vlteriùs circa hoc inquiri ſolet, an ſit de eſſentia huius conſecrationis, vt in altari ſeu lapide conſecrato reliquiæ Sanctorum ponantur. Ita n. ſtatutum fuiſſe legimus in Can. placuit, de Cõſecr. d. 1. ex Conc. Carth. V. c. 14. & Con. African. c. 50. & in VII. Synodo, c. 7. Propter quæ decreta aliqui Iuriſperiti in d. c. placuit, cenſent hoc eſſe neceſſarium, ſaltem in conſecratione altaris fixi; Durand. verò in Rationali lib. 1. c. 7. n. 23. addit, requiri reliquias, vel corpus Chriſti. Itaque cenſet, cùm deſunt reliquiæ, particulam hoſtiæ conſecratæ debere recondi in altari conſecrando. Sed hoc indecens mihi videtur, & improbabile, vt reſpondiſſe fertur Innoc. Pap. & docent Turrecrem. cum aliis in d. can. placuit, & Abb. in c. 1. de conſecr. Eccleſ. vel altaris. Exiſtimo ergo reliquias non eſſe de eſſentia huius conſecrationis, vt ex vſu conſtat, & fortaſſe nunquam fuiſſe: nam illud cap. placuit, aliam expoſitionem habere poteſt, quam ſuprà tradidimus; & quamuis demus illud tunc præceptum, nõ tamen inde fit, fuiſſe de ſubſtantia conſecrationis: præceptum autem iam ceſſauit; vel quia ceſſauit ratio & occaſio eius, quæ fuit ad reſiſtendum hæreticis, honorem debitum reliquiis Sanctorum oppugnantibus; tum etiam, quia in tanta templorum & altarium multitudine, iam id commodè impleri non poteſt.

Quæſitum.

Conc. Carth. *Conc. Afric.* *VII. Synodo.*

Durand.

Innocen. Pap. *Turrecrem.* *Quæſito ſatiſfit.*

In tertia parte concluſionis declaratur neceſſitas altaris conſecrati, quæ tanta eſt, vt abſque mortali peccato non poſſit hoc ſacrificium celebrari in altari non conſecrato; vt docent omnes citati authores, & conſtat apertè ex iuribus ſuprà citatis. Additur verò in vltima parte cõcluſionis, ſufficere altare fixum, vel portatile; alterutrũ enim horum ita neceſſarium eſt, vt nulli omnino liceat, etiam ex priuilegio, aliter conficere hoc ſacramentum: nam Epiſcopus non poteſt in hoc diſpenſare, vt conſtat ex perpetua Eccleſiæ conſuetudine. Summus autem Pontifex, licèt ex graui cauſa diſpenſare poſſit (eſt enim hoc ius Eccleſiaſticum) nunquam tamen legitur id feciſſe: nec videtur moraliter eſſe poſſe neceſſarium, aut conueniens. Et verò, ſi altare conſecratum ſit, non refert, quòd ſit fixum, vel portatile. Nam quodcunque ſufficit, quantum eſt ex parte altaris, quod dico, quia ex parte loci, ſeu templi aut domus, in qua eſt altare, requiritur ſua propria benedictio vel conſecratio, vt dictum eſt. Et in hoc eſt aliqua differentia inter hæc duo altaria: quia altare fixum, nunquam eſt conſecratum, niſi ſit intra Eccleſiam conſecratam, aut benedictam; & ideo regulariter loquendo, vbicunque eſt huiuſmodi altare, fieri poteſt ſacrificium. Quamquam fingi poteſt caſus, in quo altare conſecratum ſit, & tamen templum, vel ſit pollutum, vel certè nõ conſecratum vel benedictum, vt ſi combuſtum fuit, vel deſtructum, altari integro manente, & poſtea reædificetur, & non benedicatur: tunc enim in illo altari non poſſet fieri ſacrum abſque ſpeciali priuilegio, vel licentia Epiſcopi. Altare verò portatile, quia facilè transfertur de loco in locum, facilè poteſt in loco benedicto, & non benedicto collocari: & ideo de illo dici ſolet, non poſſe aliquem eò vti ad ſacrificandum, niſi ex priuilegio, quod intelligendum eſt, quantum ad abſolutam & generalem facultatem vtendi illo, in quolibet decente loco, vt ſuprà dictum eſt, vt colligitur ex cap. in his, de priuileg. & cap. vlt. eod. tit. in 6. In Eccleſia autem benedicta qualibet abſque priuilegio poteſt ſacrum facere cum ſolo altari portatili: vt conſtat ex vſu, & ex cap. concedimus, de Conſecr. d. 1. Vltimo loco tractari hîc poterat de ſitu altaris, quem in Eccleſia habere debet; an ſc. oporteat, illud ad Orientem reſpicere, nec ne. Sed quoniam hæc quæſtio de oratione versùs Orientem vulgaris eſt, aliis locis tractari ſolet. Dicendum eſt tamen breuiter, in hac re nihil eſſe ſimpliciter neceſſarium ex præcepto. Fuit quidem antiqua Eccleſiæ conſuetudo, vt in templis ſeu Eccleſiis altare maius ſeu principale ad plagam orientalem reſpiceret, vt fideles ad eum conuerſi, Orientem versùs orarent, vt refert Vualfridus Strab. de reb. Eccleſiaſt. cap. 4. & conſtat ex aliis ſtatim citandis, & ex communi vſu Romanæ Eccleſiæ, & ex antiquis Patribus, Clement. epiſtol. 2. & aliis, qui meminerunt conſuetudinis orandi ad Orientem, vt Iuſt. q. 118. ad Orthodoxos. Athan. q. 14. ad Antioch. Gregor. Niſſ. orat. 5. Baſil. lib. de Spiritu ſancto, c. 27. Epiph. hæreſ. 19. Orig. hom. 4. de fide, c. 13. Turtul. lib. cont. Valent. cap. 3. & in Apolog. c. 16. Auguſt. lib. 2. de Serm. Domini in monte, cap. 9. Germ. in Theo. rerum Eccleſ. Paulin. epiſt. 12. & D. Thom. 2. 2. q. 84. ar. 3. ad 3. Veruntamen hæc conſuetudo, nec tam vniuerſalis fuit, quin contrarium alicubi factum fuerit, vt de Eccleſia Antiochena referunt Niceph. lib. 12. c. 34. & Socrates lib. 1. cap. 21. nec modò pertinet ad neceſſitatem præcepti, ſed ad decentiam quandam, vt diuus Thomas ſuprà dicit, & ideo non oportet ſemper ſeruari, ſed quando commodè poteſt. Vnde de reliquis altaribus particularibus conſtat, indifferenter poſſe versùs quamcunque mundi plagam erigi, vt patet ex vſu omnium Eccleſiarum. Idémque ferè eſt de his, quæ conſtituuntur in priuatis oratoriis. Cur autem in veteri lege altare tabernaculi, ſeu templi versùs occidentem conſtitutum fuerit, legi poteſt in Anaſtaſ. Niſſ. in lib. quæſtionum ſacræ Scripturæ, q. 48. & D. Thom. 1. 2. q. 102. art. 5. ad 5.

Caſus notandus.

Vvalfr. Strab. *Clem.* *Athan.* *Greg. Niſſ.* *Tertull.* *Auguſt.* *Paulin.* *Niceph.* *Socrates.* *Anaſtaſ.* *D. Thom.*

SECTIO VI.

Quomodo ornari debeant templum & altare, in quibus ſacrificium eſt offerendum.

TRactare hoc loco poſſumus, aut de licito & decente ornatu, aut de neceſſario ſimpliciter ad ſacrificium offerendum, de neceſſario, inquam, ex præcepto Eccleſiæ: nam ex ſola rei natura, aut ex ſubſtantia ipſius ſacramenti ſeu ſacrificij nulla oritur neceſſitas alicuius ornatus. Agimus autem nunc non de ornatu pertinente ad miniſtros altaris, qui conſiſtit in veſtibus ſacris; nec de vaſis ſacris, eorúmque ornatu, de quibus omnibus poſtea dicturi ſumus, ſed ſolùm de ornatu, ſeu apparatu ipſius templi, vel altaris.

Dico ergo primò, vt fieri poſſit ſacrificium, neceſſarium eſt, altare eſſe præparatum aliquibus rebus ſeu ornamentis ad ſacrificium neceſſariis, præter quæ nullus alius ornatus templi eſt ſimpliter neceſſarius. Prior pars declaratur breuiter: nam in primis neceſſarium eſt, vt ſuper altare, ſeu aram conſecratam extendatur linteum aliquod, quo operiatur ſuperior pars, ſeu ſuperficies altaris, vt conſtat ex vſu Eccleſiæ; ſolet enim altare mappa, ſeu ſyndone munda cooperiri. Deinde requitur palla linea, ſuper quam immediatè extendatur corporale: ita vt ante corporale, ad minus duæ pallæ, ſeu toballiæ ſint extenſę ſuper altare, vel vna ſaltem plicata; illa enim

1. Concluſio.

duabus æquiualet, nec refert, quòd in aliqua parte continua ſit. De his fit mentio in cap. altaris palla, de Conſecrat. diſt.1.& in cap. nemo, vbi dicitur, non eſſe mortuum obuoluendum palla, quæ fuit in altari, & infrà dicitur, *Pallas & vela ſanctuarij ſi ſordidata fuerint miniſterio, Diaconi cum humilibus miniſtris intra ſanctuarium lauent*:& infrà, *Syndonem non foris abluant.* Sed in his decretis non ſatis declaratur, quæ ſint, vel quot iſtæ pallæ, neque an ab ipſo corporali diſtinctæ ſint, in cap. autem, ſi per negligentiam, de Conſecrat. diſtinctione 2. præter corporale (quod ibi vocatur *linteum altaris*) numerantur alia tria lintea. Sic enim dicitur, *Si aliquid de ſanguine ſtillauerit ſuper linteum altaris, & ad aliud ſtilla peruenit, quatuor diebus pœniteat; ſi vſque ad tertium, nouem diebus pœniteat; ſi vſque ad quartum viginti diebus pœniteat.* Vnde probabile eſt, præter oblongam mappam, quæ totum altare cooperit, ſupponi duas alias pallas corporali, quod videntur obſeruare, qui has res diuinas diligentiùs tractant. Conſuetudo autem tenet, vt duæ pallæ ſufficiant, ac neceſſariæ ſint; & ita docent authores communiter, vt videre licet in Syluest. verb. Miſſa, 1.q.1. cum Paludan. Innocen. & Direct. curat. contra Summam Angel. quæ dicit, vnam pallam ſufficere. De his autem pallis nihil dicendum occurrit, niſi quòd eſſe debent ex materia linea, vt colligitur ex citatis iuribus: non tamen eſt neceſſe illas eſſe benedictas; quia neque aliquo iure cauetur, neque cõſuetudine obſeruatur. Quod autem altare his pallis cooperiatur, antiquiſſimum eſt in Eccleſia: nam eius facit mentionem Clemens, epiſt.2. Et Optatus, lib.6. *Quis fidelium, inquit, neſcit in peragendis myſteriis ipſa ligna lineamine cooperiri, inter ipſa ſacramenta, velamen tangi potuit, non lignum*, & Burch. libro tertio, capit. 97. refert ex Concilio Rhemenſi, hæc verba, *Altaria, in quibus corpus Dominicus conſecratur, ſanguiſque eius hauritur, cum omni veneratione honoranda ſunt, & mundiſſimis linteis ac pallis cooperienda.* Ad hoc etiam alludit Iſidorus, epiſtola ad Gudifredum, in capitulo, perlectis, diſtinctione 25. vbi dicit, ad Diaconum pertinere, *componere menſam* Domini, *atque veſtire*, & infrà dicit, pertinere ad Archidiaconum *ordinationem veſtiendi altaris à Leuitis.* Vnde in Concil. Tolet. XIII. in cap. quicunque, 26. quæſt. 5. grauiter præcipitur, *ne vllus miniſtrorum Eccleſiæ altare diuinum veſtibus ſacris exuere præſumat*, vbi veſtis altaris vocari videtur mappa illa, quo totum altare cooperitur, & illa exui non debet, niſi in feria quinta hebdomadæ ſanctæ, ob ſpecialem ſignificationem Chriſti nudati à veſtimentis ſuis, vt notant Alcuinus de diuinis officiis, & alij: & iuxta hæc explicari poteſt, quod ait Innocent. lib.2. de myſt. Miſſ. cap. 56. vbi ait, duplicem eſſe pallam: *vnam, quam Diaconus ſuper altare totam extendit, alteram, quam ſuper calicem plicatam imponit, pars extenſa ſignat fidem, pars plicata ſignat intellectum.* Fortè enim hæ duæ pallæ, intelliguntur præter mappam, qua totum altare ſemper veſtitum eſt. Sed fortaſſe hæc verba alium habent veriorem ſenſum, vt infrà dicam.

Palud. Innocen. Direct. — Clemens. Optatus. — Iſidor. — Concil. Tolet. XIII. — Alcuin. — Innoc.

Secundò, præter pallas non benedictas requiritur corporale benedictum, quod debet eſſe linteum, & ab Epiſcopo conſecratum, vt ſtatuitur in c. conſulto, de Conſecr. diſt.1. ex Euſebio Papa, & Syluestro, prohibentibus, ne ſacrificium altaris fiat in ſerico panno aut tincto, ſed in puro linteo ab Epiſcopo conſecrato: *terreno, ſcilicet, lino procreato, atque contexto, ſicut corpus* Domini *noſtri Ieſu Chriſti in ſyndone linea munda ſepultum fuit.* Et hanc eſſe receptam Eccleſiæ conſuetudinem docuit Beda ſuper Marcum, c.44. & lib.6. in Lucam, c.7. & Burch. lib.3. cap.98. A refert ſimile decretum ex Concil. Rhem. cap.3. & in c. ſacratas, diſt.24. appellatur *Palla ſacra*, quia eſt veluti pallium ſeu indumentum Chriſti in altari. Communiter tamen appellatur *corporale*, quia ſyndonem repræſentat, qua corpus Chriſti inuolutum fuit, vt notauit Iſidor. Pelluſiota, epiſt. 123. vel quia in eo corpus Domini ſuperponitur, vt notauit Alcuinus lib. de diuinis officiis, c. de celeb. Miſſæ, & Durandus, lib.4. Ration. cap.29. & Germ. in Theor. rerum Eccleſiaſticarum, & Amalar. lib. 2. de Eccleſiaſt. officiis, c.16. & Raban. lib.1. de Inſtit. Cler. c.33. qui alia etiam myſteria, & morales ſignificationes in hac Eccleſiæ conſuetudine conſiderant, ac declarant, quas hîc etiam attigit diuus Thom. ad 7. & in opuſ. 58. Materia igitur huius lintei linea eſſe debet, imò B additur in citato decreto Concilij Rhemenſis, quòd in eo alterius generis materia pretioſior, aut vilior non miſceatur. Sed hoc intelligendum eſt, quoad interiorem partem eius, in qua corpus Domini & calix collocatur; & ideo in Miſſali Romano dicit in medio non debere ſerico ornari, in ora autem ſeu extremitate non eſt prohibitum, quòd auro, vel ſerico ornetur. Forma autem huius lintei eſt conſecratio Epiſcopalis, quæ cùm fiat per ſimplicem benedictionem abſque Chriſmatis vnctione, ſimplicibus ſacerdotibus interdum committitur, & multi ſuperiores religionum habent in hoc ſpeciale priuilegium. Durat autem hæc benedictio, quamdiu corporale integrum manet, per ruptionem autem, ſeu C diuiſionem admittitur, dummodo notabilis ſit, ſicut dictum eſt de ara; & notauit Syluest. verbo *Corporalia*, q.2. Atque hinc concluditur eſſe peccatũ mortale ex ſuo genere, Miſſam dicere ſine huiuſmodi corporali; quia præceptum hoc, & hæc conſuetudo Eccleſiæ eſt valde grauis, multúmque pertinet ad huius ſacramenti reuerentiam, vt colligitur ex D. Thom. hîc ad octauum. Et hoc eſt multo certius in hac ſacra palla, quàm in cæteris non benedictis: in quibus vnam tantùm adhibere, & alteram omittere ob neceſſitatem, ſecluſo contemptu, aut ſcandalo, fortaſſe non eſſet peccatum mortale, quia res, neque eſt tam conſtans, neque tam grauis. Vtramque verò omittere graue peccatum eſſet, quia eſt contra vniuerſalem, & indubitatam conſuetudinem Eccleſiæ; D & eſt maior indecentia, & irreuerentia. An verò in huiuſmodi rebus poſſit interdum excuſari peccatum, dicemus diſputatione ſequente, de veſtibus ſacris tractando.

Euſeb. Pap. Syluest. — Beda. Burch. — Iſidor. Alcuin. Durand. Germ. Amalarius. Rabanus. — D. Thom. — Conc. Rhem. — Corporalis ſacri benedictio quamdiu duret. — Syluest. — D. Thom.

Tandem circa hoc præceptum aduertendum eſt, olim vnicum tantùm fuiſſe corporale oblongum, ſuper quod corpus & ſanguis Chriſti collocabantur, & reſidua parte eius cooperiebantur; & hoc tantùm eſt de ſubſtantia & rigore huius præcepti; &, vbi fuerit in vſu, obſeruari poteſt; iam verò vſus obtinuit, vt in duas partes diuiſum ſit, quarum altera maior eſt, & altare ſeu aram cooperit, & hoſtiam ac calicem in ſe recipit, & hæc retinuit *corporalis* nomen, & de ea ſine E dubitatione procedunt omnia, quæ diximus; alia verò pars minor eſt, qua calix cooperitur, & vulgo *filiola* vocari ſolet: de qua Soto, diſt.13.q.2.art.3. dicit, nõ eſſe de eſſentia ornamentorum altaris, & ideo non eſſe tantùm ſcrupulum, quod ſit ſerica, vel aurea. Ego tamen exiſtimo, quamuis abſolutè nõ ſit neceſſaria; ſuppoſito tamen, quòd corporale non ſufficit ad cooperiendum calicem, eodem præcepto eſſe neceſſariã, quia hoc pertinet ad integrũ munus corporaliũ, quo fit, vt talis filiola ad hoc munus aſſumpta, debeat eſſe benedicta, ſicut corporale, quia eſt veluti quædã pars eius, & ita ſeruat vſus Eccleſiæ, & hinc concluditur, debere eſſe lineam, quia nulla alia materia eſt capax

Soto. — Authoris circa hoc ſententia.

capax illius benedictionis; & præterea propter eandem cauſam, ſcilicet, quia eſt pars corporalis. Et fortaſſe de hac duplici parte loquitur Innocentius dicto libro ſecundo, de myſteriis Miſſæ, capit. 56. Sic enim ſcribit: *Diaconus corporales pallas ſuper altare diſponit, quæ ſignificant linteamina, quibus inuolutum fuit corpus Ieſu: pars autem, quæ plicata ponitur ſuper calicem, ſignat ſudarium, quod fuerat ſuper caput eius*, & infrà, *Duplex eſt palla, quæ dicitur corporalis: vna, quam Diaconus ſuper altare totam extendit, altera, quam ſuper calicem plicatam imponit.* Nam Romæ pars illa, quam nos *hiuela* vocamus, fieri conſueuit ex parte corporalis plicata, & conueniente compoſita. Vnde ad vtrumque corporale applicat Innocentius explicatum præceptum Euſebij, in dicto capit. conſulto. Atque ita vult, etiam partem illam, quæ calici ſuperponitur debere eſſe lineam, & benedictam: ita ergo obſeruandum eſt, ſaltem quoad interiorem partem, quæ calicem tangit: exterior enim ſerica eſſe poteſt, vel auro elaborata.

Innocent.

Tertiò requiritur ad ſacrificium, vt in altari ſit lumen, ſeu lucerna aliqua ardens, ſine qua Miſſam dicere, omnes docent eſſe peccatum mortale. Paludanus, Durandus, Soto, & alij diſt. 13. Syluester, Nauarrus & alij, locis citatis, qui afferunt caput vltimũ de celebratione Miſſarum, vbi inter exceſſus graues cuiuſdam presbyteri ponitur, quòd ſine igne ſacrificabat: conſuetudo etiam Eccleſiæ hoc præceptum ſufficienter oſtendit, quam eſſe antiquiſſimam colligimus ex Concilio Carthaginen. IIII. can. 6. vbi de Acolyto, quando ordinatur, dicitur, *Vt ab Archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, vt ſciat, ſe ad accendenda Eccleſiæ luminaria mancipari*, & Iſidorus, lib. 7. Etymologiarum, cap. de Clericis, explicat, Acolytum ſolitum eſſe portare cereum, quando Euangelium legitur, aut ſacrificium offertur. *Tunc enim*, ait, *accenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad fugandas tenebras cùm ſol eodem tempore rutilet, ſed ſignum lætitiæ demonſtrandum, vt ſub typo luminis corporalis illa lux oſtendatur, de qua in Euangelio legitur; Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Similiter Hieronym. contra Vigilantium dicit, in Eccleſia Catholica ſolere accendi cereos in meridie: quando Euangelium canitur, & Epiſtola 20. ad Marcellam, myſticam rationem declarat, *Vt accenſo lumine, ſponſi ſpectetur aduentus.* Et Auguſtinus ſerm. 215. de tempore, fideles hortatur, *Vt oblationes, quæ in altari conſecrantur, offerant, & cereolos aut oleum*, ſignificans ſolere accendi, quando ſacrificium offertur, & ſerm. 155. figuram affert, *quòd in altari à Salomone dedicato iugiter quotidianus ignis ardebat*, & ſignificationem moralem declarat, *Vt Chriſtus ignem charitatis accendere, & nutrire in nobis dignetur.* Denique fuit Eccleſiæ antiquiſſima conſuetudo accendi luminaria præſertim ad honorem Chriſti Domini, & ad realem præſentiam eius ſignificandam, qui eſt lux vera, & ideo maximè accendi ſolent in templis, vbi corpus Chriſti Domini ſeruatur: ergo maiori ratione accendi debent tempore ſacrificij. De illa verò conſuetudine legi poſſunt multa apud Durandum, lib. 1. de ritibus Eccleſiæ, cap. 8. Ex qua verò materia conſtare debeat huiuſmodi lumen, authores non declarant, & in d. c. fin. de celeb. Miſſ. ſolùm damnatur ille Presbyter, *qui ſine igne ſacrificabat.* Reſpondetur tamen, Eccleſiæ conſuetudinem eſſe, vt cerea candela accenſa ſit; & hoc eſt ſeruandum: nam licèt ex oleo ſoleant etiam in Eccleſia lucernæ accendi, & regulariter huiuſmodi ſint, quæ coram diuino ſacramento ardent, dum in ſacrario cõſeruãtur, & tempore etiam ſacrificij ſoleant etiam

Palud. Durand. Soto. Sylueſt. Nauar.

Conc. Carth.

Iſidorus.

Hieron.

Auguſt.

Antiquiſſima quædam Eccleſiæ conſuetudo.

Durand.

A huiuſmodi luminaria accendi, tamen, quòd ſola lucerna ex oleo tempore Miſſæ accenſa ſit, nunquam fieri ſolet, neque exiſtimo licere, præſertim ſine neceſſitate; in illa verò, quando candela cerea haberi non poſſet, non damnare peccati mortalis eum, qui ſine ſcandalo & contemptu, ſed ex deuotione cum ſola huiuſmodi lucerna Miſſam diceret, quamuis ego non conſulerem: inferior autem materia nullo modo adhibenda eſt, vt ex ſeuo, vel ſimili: eſt enim valde indecens, & ab Eccleſiæ vſu prorſus aliena. De numero autem lucernarum dicendum eſt vnam in rigore præcepti ſufficere, minùs verò decere, vt notauit Iacobus de Graffiis, libro ſecundo, capit. 42. numer. 1. Vnde communiter duæ ſaltem adhiben-B tur, & adhibendæ ſunt, quòd ſi plures addantur, ad maiorem ornatum & reuerentiam pertinebunt. Solùm cauendum eſt, quod Concilium Tridentinum admonuit ſeſſion. 22. in decreto de obſeruandis in celebratione Miſſæ, ne certus aliquis numerus candelarum ex aliquo ſuperſtitioſo cultu adhibeatur.

Concil. Trid.

Quartò requirunt authores omnes, vt in altari ſit liber Miſſalis, qui ſufficienter contineat ea, quæ in Miſſa dicenda ſunt, ſaltem integrum Canonem. Ita docent Sylueſt. verbo, Miſſa 1. Nauar. c. 25. n. 84. & 85. cum Antonino, & aliis, quos referunt, nullam tamen afferunt, decretum, in quo ſpecialiter hoc præ-C ceptum ſit. Vnde id ſolùm videntur colligere ex eo, quòd huiuſmodi liber videtur inſtrumentum neceſſarium ad Miſſam dicendam, iuxta ritum, quem Eccleſia ſeruat. Sed contra hanc rationem obiici poteſt, quia hæc neceſſitas ſuppleri poteſt memoria ſacerdotis dicentis Miſſam; ergo, ſi Sacerdos totum Miſſæ officium, & Canonem, optimè memoria retineat, non peccabit, Miſſam dicendo ſine Miſſali, maximè ſi illo careat, & nullum ſequatur ſcãdalum. Et confirmatur: nam dicti authores ſignificant, ſufficere, vt liber contineat Canonem Miſſæ, ſentiunt ergo reliquam partem officij poſſe ſuppleri memoria ſacerdotis; cur ergo non poterit idem fieri quoad D Canonem? Maximè, quia multi ſacerdotes, etiam ſi librum præſentem habeant, Canonem in eo non legunt, ſed memoria recitant, in quo nihil peccant: ergo illa libri præſentia valde materialis eſt. Et alioqui non eſt ſpecialiter præcepta, neque habet aliquam ſpiritualem ſignificationem, nec per ſe requiritur ad ſpecialem ornatum altaris: nõ eſt ergo, cur dicamus, hoc eſſe ſimpliciter neceſſarium ſub peccato. Nihilominus non eſt recedendum à communi ſententia in re morali, quam confirmat Eccleſiæ vſus. Ratio verò eſt, quia memoria facilè labi poteſt: & ideo non debet Sacerdos ſe exponere periculo, aliquid omittendo, præſertim ex Canone: nam, vt infrà dicemus, præceptum eſt, illum integrè dicendi, quod fortaſſe non ita eſt, vel ſaltem non ita obligat in aliis orationibus, vel lectionibus, quæ in Miſſa dicuntur; & E ideo magis requiritur, vt liber Miſſalis, ſaltem Canonem contineat: nec refert, quòd memoriter dici poſſit præſente Miſſali, quia tunc minus eſt periculi; & ſi quid erroris vel perturbationis contigerit, facilè ſuppleri poteſt, aut emendari; quod non ita eſſet, ſi omnino liber non haberetur. Denique leges attendunt id, quod communiter contingit: rariſſimum autem eſt, vt aliquis dicere poſſit Miſſam ſine libro, & ideo lex illa ſimpliciter lata cenſetur; quamuis in vno aut altero poſſet minor eſſe neceſſitas: hoc ergo ſimpliciter aſſerendum videtur. An verò in aliquo caſu, vbi liber deeſt, & Sacerdos eſſet ita inſtructus, & de ſua memoria confidens, vt moraliter non dubitaret, poſſe ſe omnia integrè dicere ſine libro;

Sylueſt. Nauar. Antonin. Obiectio.

In re morali à communi ſententia non eſt recedendum.

libro; an, inquam, in eo caſu eſſet peccatum id facere, aliorum iudicio relinquo: nam ego propter multorum authoritatem licentiam dare non audeo, & aliunde ſufficienter rationem peccati non inuenio.

Neceſſarium eſt vt altare, cruce ſaltem ſit ornatum.

Quartò addere poſſumus, neceſſarium eſſe, vt altare cruce ſaltem ornatum ſit, de quo authores nihil dicunt, neque antiquum decretum. Solum in regulis Miſſalis, & in cæremoniis, & ritibus Miſſæ, vel præcipitur, vel ſupponitur, crucem eſſe in altari; & ita ſeruant communiter omnes timorati, & ſui muneris ſtudioſi Sacerdotes: non exiſtimo autem hanc eſſe obligationem peccati mortalis, ne multiplicemus præcepta, quæ non ſatis conſtant, & quia res non videtur adeò grauis, ſecluſo contemptu: videtur ergo ita obligare ſicut aliæ cæremoniæ, vel ritus Miſſæ. Offerebat autem ſe hìc occaſio defendendi hanc cæremoniam, & crucis venerationem, ab impugnationibus hæreticorum: ſed quia, quantum inſtitutum ſcholaſticum poſtulat, hoc ſatis egimus in primo tomo huius tertiæ partis, ideo ab ea diſputatione nunc ſuperſedendum eſt; addendo ſolùm huiuſmodi crucis vſum adeò eſſe antiquum in Eccleſia, vt in Concilio Aurelianenſi vetitum ſit, Eccleſiam ædificari, in qua Epiſcopus non priùs crucem figat, vt habetur in cap. nemo, de Conſecr. diſt. 1. & apud Burchard. lib. 3. cap. 6. & Iuonem, lib. 2. cap. 6. Vnde eſt illud Ambroſ. ſerm. 56. *Sine cruce Eccleſia ſtare non poteſt.*

Crucis vſus antiquiſſimus. *Conc. Aurel.* *Burch.* *Iuo.* *Ambroſ.*

Vltima pars concluſionis, nimirum, præter hæc quæ dicta ſunt, nullum alium templi ornatum eſſe ad ſacrificandum neceſſarium, non aliter probatur, niſi quia nullum Eccleſiaſticum ius, aut conſuetudo illum præſcribit; neque etiam ex ſola rei natura oſtendi poteſt, vt per ſe manifeſtum eſt. Loquor autem de proprio, & (vt ita dicam) poſitiuo ornatu: nam debita templa, altaris, & ornamentorum eius munditia, quæ ad decentiam & reuerentiam neceſſaria eſt ex natura rei, non eſt dubium, quin cadere poſſit ſub præcepto: nam ſi nimia eſſet immunditia, reuera poſſet eſſe peccatum. Vnde Innoc. III. in cap. 2. de conſecrat. Eccleſiæ, vel altaris, præcipit, vt oratoria, vaſa, corporalia, & veſtimenta ſacra, munda & nitida conſeruentur, & grauiter reprehendit clericos, qui Eccleſias dimittunt incultas, aut qui in eis admittunt ſupellectilia profana, ſine vrgente neceſſitate: erit ergo nonnullum peccatum, non ſeruare debitam munditiam in huiuſmodi rebus, præſertim ad ſacrificium eis vtendo; tum quia eſt contra præceptum Eccleſiaſticum, vt notat Palud. diſtinct. 13. quæſt. 2. art. 6. concluſ. 3. tum etiam, quia eſt contra ius naturale, quòd res ſacræ indecenter tractentur, vt addit Caiet. in Sum. verbo, Miſſæ celebratio: vbi dicit, eſſe hoc crimen intolerabile; ſignificans eſſe peccatum mortale ex ſuo genere: quod etiam ſentit Sylueſt. verb. Miſſa, 1. quæſt. 2. dicens, eſſe peccatum mortale, quando veſtimenta ſunt enormiter immunda: quod maximè videtur verum de corporalibus, quæ proximè corpus Domini attingunt: communiter tamen, quando immunditia non eſt nimis enormis, & non fit cum ſcandalo, neque ex contemptu, ſed ex neceſſitate, non erit peccatum mortale, ſed, ad ſummum, veniale.

Innocent. III. *Palud.* *Caietan.* *Sylueſt.*

2. Concluſ.

Dico ſecundò, quamuis maior templorum ornatus ſimpliciter neceſſarius non ſit, illum tamen adhibere cum debita decentia malum non eſt, ſed potiùs, per ſe loquendo, ad pietatem ſpectat. Hanc concluſionem pono contra huius temporis hæreticos, qui ornatum templorum, eorúmque magnificentiam & amplitudinem damnant, & vt ſuperſtitioſam, reiiciunt: contra quos diſputat latè Bellar. lib. 3. de cultu Sanctorum, cap. 6. & nonnulla congerit Durand. lib. 1. de ritib. Eccleſiaſt. c. 4. Nobis verò ſufficit ipſius Dei exemplum, qui veteris tabernaculi, & templi amplitudinem, eiúſque ingentem ornatum ac diuitias probauit, Num. 7. 3. Reg. 8. nam, vt ait Fœlix IIII. epiſtol. 1. *Si Iudæi qui vmbræ legis deſeruiebant, hoc faciebant, multo magis quibus veritas patefacta eſt, & gratia & veritas per Ieſum Chriſtum data eſt, templa Domino ædificare, & prout melius poſſumus ornare, eáque diuinis precibus & ſanctis vnctionibus cum ſuis altaribus & vaſis, veſtibus quoque, & reliquis ad diuinum cultum explendum vtenſilibus, deuotè & ſolemniter ſacrare debemus.* Atque hæc fuit conſuetudo Eccleſiæ ab eo tempore, quo Principes catholici & pij in ea eſſe cœperunt, id eſt, à temporibus Conſtantini, vt conſtat ex eius edicto, & ex Damaſo in vita Sylueſt. & Euſeb. in vita Conſtantini: idémque fecerunt ſanctiſſimi Pôtifices, Sylueſt. Damaſus & alij, & Leo I. ſerm. 3. Quadrageſimæ teſtatur ſuo tempore Chriſtianos ſolitos fuiſſe diebus feſtis maiori cultu templa ornare. Idémque docent omnes Patres antiqui, quos prædicti authores citant. Ratio etiam eſt euidens: nam, cùm hæc templa, & altaria Deo ipſi dicentur; ad religionem & pietatem ſpectat, vt honorificè tractētur. Pertinet etiam hoc ad reuerentiam ſacrificij, & cæterorum ſacramentorum: excitat etiam animos fidelium ad deuotionem, & præſertim adiuuat ſimpliciores, vt de rebus ſacris aliquid excellens & reuerentia dignum concipiant: & ex ſe nulla eſt in tali actu inordinatio, nullàve ſuperſtitio; quia totum fit ad reuerentiam conciliandam Deo, & rebus ſacris. Dico autem, *ex ſe*, quia ex circonſtantiis extrinſecis poteſt interdum huiuſmodi opus, aut vitiari, aut certè minùs expedire: meliúſque eſſe, in alia pietatis opera huiuſmodi ſumptus expendere, vt, verbi gratia, ſi vrgeat neceſſitas ſubueniendi pauperibus; aut ſi ad ornandum, vel conſtruendum templum aliena ſurripiātur; vel, ſi vltra loci opportunitatem vel proportionem, templi magnitudo aut ornatus augeatur, vel denique ſi rebus indecētibus vel minus aptis templum ornetur. Sed hæc per accidens ſunt, his n. modis cuiuslibet virtutis externus actus vitiari poteſt. Et iuxta hæc facilè explicantur nonnulla Patrum dicta, quibus hæretici abutuntur, in quibus videntur huiuſmodi templorum ornatum vel reprehendere, vel deſpicere, tamen reuera non ita eſt: ſed loquuntur de tempore, quo vrget neceſſitas ſubueniendi pauperibus; & hæc cura negligitur, propter ornamenta templorum non adeò neceſſaria, vt videre licet 12. quæſt. 2. cap. aurum. & cap. gloria, ex Ambr. 2. Offic. cap. 28. & Hieronym. epiſtol. 2. ad Nepotian. & ex eodem Hieronym. epiſtol. 8. ad Demetriadem 12. ad Gaud. & Auguſt. ſerm. 32. ad fratres in eremo, Iſidoro Peluſiota, epiſtol. 174. & aliis, quod Bellarm. latè exponit citato loco. Hìc verò dubitandum occurrebat, an poſſint templa imaginibus, figuris, & reliquiis Sanctorum ornari: ſed de his diſputauimus ſatis in primo tomo, ad quæſt. 25. diui Thomæ.

Bellarm. *Durand.* *Fœlix IIII.* *Damaſ.* *Euſeb.* *Leo I.* *Ambroſ.* *Hieron.* *Auguſt.* *Iſidor.* *Bellarm.*

SECTIO VII.

Vtrùm hoc ſacrificium debeat in vaſis ſacris offerri.

1. Concluſ.

DIco primò, hoc ſacrificium offerri non poſſe ſine calice & patena ad hoc ſacrum miniſterium deputatis. Ita habetur in cap. vaſa, de Conſecr. diſt. 2. Concilio Triburien. cap. 18. Et quidem vſus calicis neceſſarius fuit, quia vinum non poterat niſi in aliquo vaſe ſimili conſecrari, vt notauit Paſchaſ. lib. de corp. & ſang. Domini, c. 20. Vnde & Chriſtus

Conc. Tribur. *Paſchaſ.*

Domi

Optatus. Clemens. Hieron. Auguſt. Germ. Greg. Magn. Greg. Turon.

Dominus calice ad hoc ſacrificium offerendum vſus eſt. Vnde Optatus, libro 6. calices vocat, *Chriſti ſanguinis portatores,* de quorum veneratione legi poſſunt Clemens, epiſt. 2. & Hieron. epiſtol. 20. ad Marcellam, & Aug. lib. 3. contra Creſcon. c. 29. & Greg. lib. Dialog. c. 7. & Germa. in Theoria rerum Eccleſiaſt. Patena autem, quæ ad recipiendum Chriſti corpus deſeruit, non erat ita neceſſaria ſimpliciter ad hoc miniſterium, ſacrificandi vel conficiendi hoc ſacramentum; poterat enim, & manibus teneri, & ſuper corporale immediatè collocari: Eccleſia tamen ab initio vſa eſt patenis in hoc miniſterio, vt conſtat ex vitis Pontificum, Syluestri, Damaſi, & ex antiquis decretis, quæ ſtatim citabimus, imò hunc vſum miraculo confirmatum eſſe, refert Gregor. Turonenſ. in hiſtor. Marty. cap. 85. Fundatus autem eſt hic vſus fortaſſe in Chriſti exemplo; creditur enim in catino, ſeu patena panem conſecraſſe, ſuiſque diſcipulis dediſſe: nam, licèt hoc Euangeliſtæ non referant, tamen per ſe eſt veriſimile; quia, vt Ioannes refert, in menſa illa erat catinum, & id erat commodius: ſaltem ne micæ panis conſecrati è manibus ſuper menſam laberentur. Et hæc etiam ratio mouit Eccleſiam ad patenæ vſum, ſuper quam hoſtia conſecrata ponitur, quando fit fractio: vt, ſi quæ particulæ decidant, in illa recipiantur, & faciliùs inueniri poſſint, vt conſummantur. Accedit etiam ratio myſtica: nam calix ſignificare dicitur ſepulchrum Domini, patena verò lapidem ſepulchro ſuperpoſitum; vtrumque ergo eſt ex præcepto neceſſarium ad hoc ſacrificium conficiendum.

Zeph. Pap. Vrbanus Pap. Conc. Rhem. D. Thom. Aſtenſ. Syluest.

Dico ſecundò, tam calicem, quàm patenam, debere eſſe ex debita materia confecta, & conſecrata. Materia horum vaſorum olim fuit lignea; poſtea verò Zeph. Papa, vti cœpit vaſis vitreis: poſtea verò Vrbanus ea fecit argentea, vt refertur in cap. vaſa, de Conſecr. diſtinct. 1. ex Concil. Triburien. c. 18. vbi ſolùm prohibentur Sacerdotes, *ne in ligneis vaſculis vllo modo conficere præſumant.* In Concilio autē Rhem. vt ibidem refertur, capit. vt calix, præceptum fuit, *vt calix Domini cum patena ſi non ex auro, omnino ex argento fiat.* Additur verò, *Si quis autem tam pauper eſt ſaltem vel ſtanneum calicem habeat.* Vnde videtur, hoc non permitti ſine aliqua cauſa, vel ratione paupertatis; tamen ſimpliciter poteſt ex hac materia fieri abſque peccato, vt hic diuus Thomas ad ſextum ſignificat; & ibidem prohibentur aliæ materiæ, ſcilicet æs, & aurichalcum: quia vini virtute æruginem recipiunt, & ad vomitum prouocant; vitrum, quia fragile eſt; lignum verò quia eſt poroſum; in qua prohibitione ſolùm fit mentio calicis, tamen ad patenam etiam extenditur: nam per modum vnius cōprehenduntur ſub nomine vnius partis; maximè, quia hæc prohibitio ſub priori præcepto affirmatiuo comprehenſa erat, & ita ibi intelligitur prohibita omnis alia materia, tam in calice, quàm in patena; quãuis ibi ſpeciatim nominata non ſit, vt de lapidea hic docet diuus Thomas, & eſt eadem ratio de ferrea, & ſimilibus, quamuis de plumbea poſſit aliquis dubitare: nam aliquibus in locis videtur eſſe vſus calicis plumbei; fortaſſe, quia exiſtimatum eſt plumbum eiuſdem eſſe rationis cum ſtanno. Et ita exiſtimauit Aſtenſ. in Summa. Contrarium verò tenet Syluest. cum aliis verbis, Calix. Quod cenſeo verius; quia reuera plumbum non eſt ſtannum; & eadem incommoda, quæ aurichalcum habere videtur, eſt ergo præceptum, vt hæc vaſa ſint argentea, aut aurea, aut ſtannea; & frequentiùs obſeruatur, quòd ſint argentea, & ita ſemper curandum eſt: nam ſtannea non ſunt tam decentia, aurea verò rariora & difficiliora ſunt, quamuis etiam ſint in Eccleſia antiquiſſima, vt conſtat ex vita & donationibus Conſtantini, & ex geſtis Syluestri, Damaſi, & aliorum Pontificum: & ex citato loco Auguſtin. lib. 3. Cont. Creſcon. capit. 29. & in Pſalm. 113. *Sed & nos,* inquit, *pleraque inſtrumenta & vaſa ex auro & argento habemus in vſum celebrandorum ſacramentorum quæ ipſo miniſterio conſecrata, ſancta dicuntur.* Et ex Optato Mileuit. lib. 6. vbi conqueritur, Donatiſtas eripuiſſe Eccleſiæ pretioſa vaſa ſacramentorum. Ac denique ex Theophyl. in capit. 14. Marci, vbi exponens verba illa, *Pauperes ſemper habebitis vobiſcum,* piè ſatis ſcribit, *Audis, quomodo Chriſtus, præfert ſui curam pauperibus: Chriſti autem corpus propriè, quod in diſco aureo, & ſanguis, qui in poculo: qui igitur abſtulerit diſcum pretioſum, & cogit, vt corpus Chriſti in viliori ponatur, prætexens ſcilicet pauperes, intelligat cuius partis ſit.* Solùm quæri poteſt, an oporteat, totum calicem eſſe argenteum, aut ſtanneum, vel ſufficiat, ſuperiorem cuppam eſſe argenteam, verbi gratia, quamuis ſit ex aurichalco, vel ex alia materia ex prohibitis ad conficiendum calicem. Circa hoc nihil inuenio ab authoribus ſcriptum, ſcio autem in vſu alicubi reperiri calices, in quibus ſola cuppa eſt ex legitima materia: & probabile eſt, hoc ſufficere; tum quia rationes illius decreti ſuprà allegati non aliud requirunt; tum, quia illa ſolùm pars eſt, quæ proximè deſeruit ad vſum ſacramenti; tum denique, quia probabile eſt, ſolam cuppam calicis eſſentialiter requiri ad conſecrationem eius, vt ſtatim dicam. Nihilominus conſulendum eſt, vt totus integer calix fiat ex prædictis materiis. De forma autem phyſica ſeu figura horum vaſorum nihil etiam reperio ſcriptum, & ideo ſolùm dicendum eſt, ſeruandam eſſe Eccleſiæ conſuetudinem, iuxta quam patena ſolet eſſe orbicularis; & olim videtur fuiſſe maioris magnitudinis, & ponderis triginta librarum, vt cōſtat ex Damaſo, in vitis Pontificum; quamuis fortaſſe illæ patenæ non haberent eundem vſum, quem nunc habent; vix enim fieri potuiſſet: nunc ergo patenæ, quæ ſunt in vſu, minores ſunt; neque eam magnitudinem excedere debent, quæ ad vſum Miſſæ, & cæremoniarum eius ſufficiat. Figura autem circularis ex ſe non eſt ſimpliciter neceſſaria, quia, etiam ſi eſſet, verbi gratia, quadrata patena, poſſet eſſe ſatis apta ad vſum ſacrificij: nihilominus tamen omnino ſeruanda eſt Eccleſiæ conſuetudo. Atque idem dicendum eſt de figura calicis, in quo ſolet eſſe nonnulla maior varietas, quæ accidentalis eſt: nam in ea figura, quæ ad hunc vſum, prout in Eccleſia fit, & ad cæremonias eius, omnes habent tandem proportionem, & in hoc ſeruanda eſt identitas talis figuræ, ſolent autem calices picturis & imaginibus ornari, quod antiquiſſimum eſt in Eccleſia, vt colligitur ex Tertull. lib. de Pudicit. & ex aliis, prout attigimus in dicto loco de adoratione, in primo tomo.

Auguſt. Optatus. Theophyl. Quæſitum. Reſponſio. Damaſus. Qualis eſſe debeat figura patenæ & calicis. Tertull.

Forma ſpiritualis vaſorum eſt conſecratio. Sixtus Papa.

Alia autem forma ſpiritualis, ſeu Eccleſiaſtica horum vaſorum eſt conſecratio; oportet enim, illa eſſe conſecrata, non tantùm per contactum corporis & ſanguinis Domini, prout aliquis poſſet ex verbis Auguſtini ſuprà citatis colligere, ſed conſecratione cæremoniali & Epiſcopali, quæ fit per vnctionem chriſmatis; & ſpecialem benedictionem, prout habetur in Pontificali, quæ conſecratio antecedere debet alium vſum & contactum corporis & ſanguinis Domini: & ante illam ſanctificationem, quam ex illo cenſentur accipere huiuſmodi vaſa. De hac conſecratione fit mentio in c. vnico, de ſacra vnctione, §. vlt. & ideo Sixtus Papa, epiſt. 2. prohibet, ſacra

vaſa

vaſa tangi à laicis; quia nimirum conſecrata ſunt; vt habetur cap.in ſancta, de Conſecrat.diſt.1. & in cap. ſacratas, & cap. non liceat, cap. non oportet, diſt. 23.& ideo in cap.vltimo,de celeb. Miſſarum, deponitur ſacerdos, qui ſine ſacro calice conſecrauerit. A quo autem poſſit hæc conſecratio fieri, tractant Syl- *Sylueſt.* ueſt.& alij Summiſtæ,verb.Calix, & verbo, Benedictio. Certum verò eſt, à ſolo Epiſcopo poſſe fieri,& non committi alteri,etiam ex priuilegio : nam, licèt benedictiones ſimplices committi ſoleant;non tamẽ illæ,quæ fiunt cum vnctione chriſmatis : quæ, ſicut ſanctiores eſſe cenſentur, ita etiam ſunt magis propriæ Epiſcoporum:huiuſmodi autem eſt hæc calicis, & patenæ cõſecratio;eadem,vel maiori ratione, qua conſecratio altaris. Solum reperio priuilegium Pauli III. in quo id concedit Presbyteris Societatis, in locis remotiſſimis, ſicut ſuprà dictum eſt de Conſecratione altaris. Vnde,quæ diximus de conſecratione altaris,hìc applicari poſſunt;præſertim,quòd hæc conſecratio durat, quamdiu hæc vaſa integra manent: amittitur verò, ſi notabiliter diuidantur, ſeu frangantur; ita vt eam formam & quantitatem amittant,quæ ad conuenientem eorum vſum neceſſaria eſt. Solet verò ſpecialiter inquiri, quando hæc vaſa ſunt deaurata,& vſu aurum tollitur, iterúmque deaurantur, an conſecrationem amittant,iterúmque conſecranda ſint? Reſpondetur, ſi interior pars calicis, & illa ſuperficies patenæ, in qua corpus Domini collocatur, denuo deaurentur, iterum eſſe vaſa conſecranda;tum quia hæc conſecratio præcipuè fit, propter contactum corporis, & ſanguinis Domini: ſed id, in quo proximè fit contactus, non eſt conſecratum:ergo conſecrandum eſt; tum etiam, quia licèt ſenſus non diſcernat aurum ab argento, tamen reuera per illam deaurationem fit, veluti quoddam vaſculum aureum ſubtiliſſimum intra aliud argenteum, in quo proximè effunditur ſanguis Domini. Et idem eſt probabiliter in patena : ergo oportet, vt conſecrentur. Dices, ergo quando deauratio amittitur,per hoc ſolum amittitur cõſecratio: quod tamen eſt falſum, & contra vſum. Reſpondetur,negando conſequentiam, quando materia illa, quæ manet, eſt capax conſecrationis, vt eſt argentea vel ſtannea; quia totus calix deauratus per modum vnius conſecratur, & ideo, quamuis aurum amittatur,argenteus calix conſecratus manet: ſicut, quando calix eſt purè argenteus,etiam ſi contingat, illam exteriorem ſuperficiem paulatim vſu conſumi, ſemper tamen calix manet conſecratus, quia licèt inunctio vel conſecratio verſetur circa ſuperficiem, tamen ſimpliciter totum conſecratur : quando verò poſtea noua deauratio ſuperadditur, requiritur noua conſecratio: quia id quod additur, nullo modo conſecratum erat.Nec dici poteſt,manere conſecratum ex ſola adiunctione ad aliud, ſicut ſuprà dicebamus de minima parte adiecta Eccleſiæ conſecratæ,vel,ſicut dicitur de parte communis aquæ addita magnæ quantitati aquæ benedictæ; quia conſecratum, quando principalius eſt, trahit ad ſe non conſecratum,hoc(inquam)hìc dici non poteſt:nam licèt in dicto caſu pars argentea videatur principalior, quoad magnitudinem materiæ, tamen, quoad vſum, id, quod per deaurationem additur, principalius eſt, non ſolùm, quia eſt nobilior materia, ſed maximè, quia in ea fit contactus corporis & ſanguinis Domini; & quia eſt veluti forma reſpectu alterius.

Priuilegium Pauli III. Presbyteris Societatis Ieſu in locis remotiſſimis conceſſum.

Quæſitum.

Reſponſio.

Obiectio.

Reſponſio.

Alij quæſito ſatisfit.

Rurſus inquiri poteſt ſpecialiter circa calicem,an amittat conſecrationem ſuam per ſeparationẽ cuppæ à pede calicis:nam aliqui authores abſolutè affir-

A mant, vt Paludanus diſtinctione 13.quæſt.2.artic.5. *Palud.* concluſ.2.quod probat; tum à ſimili, quia altare, ſi remoueatur à fundamento, vel ſeparetur à tabula, amittit conſecrationem;tum etiam, quia nec pes ſine ſcypho,nec ſcyphus ſine pede, conſecrari poteſt, quia non eſt calix. Vnde etiam de calice tornatili, abſque fractione artificiosè diſſoluatur, & poſtea iterum componatur, dicit indigere noua conſecratione:& idem tenet Sylueſt.verb.Calix,adhibens li- *Sylueſt.* mitationẽ, quòd,ſi calix ita ſit artificiosè inſtitutus, quòd & ſcyphus per ſe ſolus ſit ſufficiens ad vſum ſacrificij, & ita eſſet ſeparatim à pede conſecratus, quamuis etiam poſſit pedi coniungi, & ab illo ſepa-

B rari; tunc non amittit conſecrationem propter ſeparationem. Quæ limitatio non erat neceſſaria; tum quia eſt res clara : tum, quia ille modus calicis non eſt in vſu, nec de illo eſt quæſtio. Opinio ergo Paludani ſecurior eſt, & in his calicibus, qui habent pedem fixum, & non poſſunt partes,niſi per fractionem ſeparari, ſeruanda videtur : quia tunc ſimpliciter amittitur figura illius vaſis, quod totum conſecratum fuit per modum vnius, & præſertim, quia vt intelligo, ita habet vſus, qui eſt optimus legum interpres : de calice autem tornatili exiſtimo non indigere noua conſecratione, etiam ſi partes ſeparentur, & iterum coniungantur. Atque ita cenſent hoc tempore plures Theologi doctiſſimi :

Opinio Paludani ſecurior.

Calix tornatilis etiam ſi partes ſeparentur non indiget noua conſecratione.

C & vſu ipſo cernimus ita fieri, ſine vllo ſcrupulo. Et ratio reddi poteſt, quia ſola cuppa eſt per per ſe neceſſaria, vt recipiat ſanguinem Chriſti; pes verò ſolùm requiritur ad illam ſuſtentandam, quod poſſet fieri, etiam ſi non eſſet ita coniuncta, vt vnum propriè componerent: & ideo poteſt conſecratio in ſolam cuppam cadere, & in eadem conſeruari : cùm autem cuppa non eſt affixa pedi, videtur hac intentione conſecrari, quia nimis eſſet oneroſum, toties reconſecrare calicem, quoties diſſolueretur, alioqui fruſtrà fieret tornatilis.

Tertiò obiter inquiri poteſt, an alia vaſa, in quibus recipitur corpus & ſanguis Chriſti, debeant etiam eſſe conſecrata. Quod dubium nunc non ha-

Aliud quæſitum.

D bet locum in calicibus; quia iam nulli ſunt, qui deſeruiant, niſi ad munus ſacrificandi: habuit autem ſuperiori tempore, quando ſacramentum hoc ſub vtraque ſpecie fidelibus dabatur; tunc enim, vt notauit Claudius de Sainctes, repetit. 10. de Euchariſtia, præter calices Sacerdotales erant alij, qui tantùm deſeruiebant ad vſum populi : neque in eis conſecrabatur ſanguis,ſed infundebatur ex alio, in quo ſacrabatur: & hi fortaſſe ſunt, qui dicuntur in antiquis hiſtoriis & geſtis Pontificum, *calices minores, ſeu miniſteriales*, quos adhuc in nonnullis Eccleſiis ſeruari teſtatur Lind.lib.4. Panopl. cap. 56. De his ergo inquiri meritò poteſt, an fuerint conſecrati, ſeu benedicti: & idem nunc inquiri poteſt de aurea fiſtula, per quam ſummus Pontifex, cùm ſolemniter

Claud. de Sainct.

Lindan.

E ſacrificat, ſanguinem conſecratum attrahit, & ſumit, magis autem practica quæſtio eſt de arcula ſeu pyxide, in qua corpus Chriſti ſeruatur, cuius vſum antiquiſſimum eſſe ſuprà oſtendimus, cùm de duratione corporis Chriſti ſub ſpeciebus conſecratis, & de ſeruanda Euchariſtia diſputauimus: de illa ergo inquiri poteſt, an conſecrari vel benedici debeat, prius quàm Euchariſtia in ea recondatur. In qua dubitatione Soto, diſtinct.23.quæſt.1.artic.3. *Soto.* negat, requiri, pyxidem eſſe conſecratam. Clariùs Palud.quæſt. 1. articul. 4. negat, requiri eſſe conſecratam aut benedictam, quod ſequitur Sylu. Euch. 3.quæſt.4. Fundamentum eſt, quia in iure hoc non præcipitur, ſed ſolùm quòd cuſtodiatur honorificè

Palud. Sylueſt.

Euch

Euchariſtia in loco mundo & ſecuro, capite, ſanè, de celebratione Miſſæ, & cap. 1. de Cuſtodia Euchariſtiæ. At verò Durand. lib. 1. de ritibus Eccleſ. cap. 16. ſimpliciter, & ſine diſputatione affirmat, pyxidem priùs benedici & conſecrari debere; neminem citans, nec decretum aliquod oſtendens, quo id cautum ſit: addit tamen, formulam benedicendi pyxidem in ordine Romano legi, ex quo non poteſt ſumi argumentum admodum efficax, quod hoc neceſſarium ſit, ſed tantùm, quòd deceat: nam ibidem ponuntur formulæ ad benedicenda vaſa reliquiarũ, & ad benedicendas mappas, & alia vaſa & ornamenta altaris, quæ tamen non ſemper benedicuntur, neque id cenſetur eſſe præceptum. Addo verò in regulis Miſſalis, de ingreſſu Sacerdotis ad altare, expreſsè dici formulas conſecrari debere in patena, vel ſuper corporale, vel in calice, vel in alio vaſe mundo conſecrato collocari. *Sententia authoris.* Quamuis igitur hæc ſententia certa non ſit, quia non ſatis conſtat de hoc præcepto, & inter doctos & timoratos viros contrarium ſine ſcrupulo fit: mihi tamen hoc videtur ſecurius & conſulendũ ac per ſe valde conueniens, rationi conſentaneum ac veriſimile. Poteſtque his coniecturis ſuaderi: nam ſi corporale & patena benedicuntur, ſeu conſecrantur, quia immediatè recipiunt, & contingunt corpus Chriſti: cur non etiam pyxis? Dices illa non benedici ſolũ propter contactum, ſed quia in eis conficitur corpus Chriſti. Sed contra hoc in primis eſt, quia hoſtia non conſecratur in corporali, vel patena, ſed in manibus Sacerdotis: quin potiùs frequentius formulæ conſecrantur in pyxide, quàm ſuper corporale, vel patenam, quamuis omnibus modis fieri poſſit. Deinde, ſanctiórne eſt confectio corporis Chriſti, quàm ipſummet corpus iam conſecratum ac præſens perſeuerans, vt propter conficiendum ſacramentum ſint neceſſaria vaſa conſecrata; non autem propter cuſtodiendum? Propterea, illi calices miniſteriales, qui olim erant in vſu, videntur fuiſſe conſecrati, ſicut cæteri: nam eodem modo ſacri cenſentur, & nominantur in hiſtoriis; imò interdum videtur facta in eis conſecratio ſanguinis, ita vt plures calices conſecrarentur in altari, *Gregor. III.* quod prohibet Gregor. III. epiſtola ad Bonifacium, non quia calices illi conſecrati non eſſent, ſed propter exemplum Chriſti, qui in vno tantùm calice conſecrauit. *D. Thom.* Tandem D. Thomas, ſuprà, quæſt. 82. art. 3. abſolutè dicit, propter reuerentiã huius ſacramenti, à nulla re contingi niſi conſecrata. Vnde & corporale (inquit) & calix conſecrantur, & ſimiliter manus Sacerdotis ad tangendum hoc ſacramentum. Denique eſt alia coniectura, quia, ſicut patena debet eſſe argentea, vel, vt minimum ſtannea, ita etiã vaſculum hoc, in quo Chriſti corpus conſeruatur, vt probat vſus omnium piorum: ergo ſignum eſt, quando decreta Eccleſiaſtica præſcribunt, vt hæc vaſa ſacra ex his materiis fiant, ſub illis comprehendere omnia, quæ ad corpus Chriſti continendum ſpectant: ergo idem erit, quoad benedictionem ſeu conſecrationem. Hæ quidem rationes ſunt apparentes, non tamen concludunt, alioqui nimirum probarent; nimirum huiuſmodi vaſculum debere conſecrari, & chriſmate inungi, quod tamen neceſſarium non eſſe certum eſt, quia in Pontificali Romano tantùm ponitur ſimplex benedictio illius, & illa cenſetur ſufficiens. Vnde etiam conſtat, quando ibidem ponitur conſecratio calicis & pœnæ, non comprehendi hoc vaſculum: aliàs non oportuiſſet poſtea ſpecialẽ eius benedictionẽ tradere. Quocirca nullo etiam ſufficiente fundamento dici poteſt, eſſe ab Eccleſia determinatam aliquam materiam, ex qua huiuſmodi cuſtodia confici debeat: quia quod de calice aut patena præſcribitur, nullo ſufficiente fundamento ad illam extenditur, & de illa nullum reperitur ſpeciale ius: ergo nullum eſt in hoc præceptum Eccleſiaſticum, ſed ex natura rei id ſeruandum eſt, quòd deceat reuerentiam tanti ſacramenti. Hac igitur de cauſa frequentius eſt argẽteum hoc vaſculum, quod eſt antiquiſſimum in Eccleſia, vt conſtat ex geſtis Pontificum in Syluestro, Symmaco & aliis, & ex Baſilio & aliis, quos in ſuperioribus adduximus agentes de cuſtodia Euchariſtiæ; cùm autem hoc non ſit præceptum, ſi ob paupertatem vel aliam cauſam rationabilem, fiat ex inferiori materia, non erit peccatum, dummodo tale ſit, vt in eo fideliter, & ſine vlla irreuerentia ſeruari poſſit corpus Domini, iuxta ea, quæ tradit Innocent. in cap. 1. de Cuſtodia Euchariſtiæ; *Innocent.* poteſt autem intra huiuſmodi pyxidem poni corpus Chriſti in alio vaſculo ex linteo aliquo confecto, quod maximè fieri deceret, quando pyxis non eſſet argentea; & tunc omnino obſeruandum videtur, vt illud internum vaſculum ſit ex materia linea, non ex alio panno, vt ſerico: eſt enim hoc magis conſentaneum vſui, & decretis Eccleſiæ; & ideo omnino eſt ſeruandum, quoad conſecrationem verò ſeu benedictionem optimum erit conſilium, vt ea adhibeatur, quæ in Pontificiali continetur.

Vltimo loco hìc deſiderari poteſt, vt de aliis vaſis, quæ altari deſeruiunt, aliquid dicamus, vt ſunt ſcyphi, ampullæ, phyalæ, & alia huiuſmodi. Sed de his nihil ſpecialiter occurrit dicendum, quod ad moralem doctrinam pertineat, videri autem poſſunt ex antiquis Damaſus in Pontificali: ex modernis verò Onophyrius, in libro de præcipuis vrbis Romæ Baſilicis, & in lib. de interpretatione vocum Eccleſiaſticarum, & Durand. dict. lib. 1. de ritib. Eccleſ. per varia capita.

SECTIO VIII.

Quis cultus aut veneratio prædictis locis ſeu vaſis ſacris debeatur.

HÆc quæſtio ferè à nobis eſt explicata in his, quæ de veneratione imaginum & reliquiarũ, in primo tomo huius tertiæ partis diximus, quæ iterum breuiter attigimus ſuprà de adoratione ſacramenti Euchariſtiæ diſputantes: hìc verò cogimur nonnulla dicere, tum vt ea, quæ ſunt huius loci propria, & quæ magna ex parte iure poſitiuo ſunt introducta, & ad moralem vſum harum rerũ pertinet, declaremus; tum etiam, vt doctrinam ibi datam circa huiuſmodi rerum adorationem ampliùs confirmemus, & nonnullas obiectiones denuo obiectas clariùs expediamus. *Hæreticorum obiectiones diſſoluuntur.* Hæretici ergo multis titulis & nominibus negant, huiuſmodi res venerandas eſſe aliquo cultu religioſo. Primum, quia in vniuerſum negant, creaturam aliquam poſſe piè ac religioſè adorari, quia in hoc derogatur cultui ſoli Deo debito. Secundò, quia multo magis negant, res inanimatas eſſe adorandas, quia ſunt incapaces honoris & ſeruitutis, quia neque intelligunt, neque excellentiam, aut dominium habere poſſunt: adoratio verò eſt quidam honor, & genus quoddam ſeruitutis, quæ exhibetur rei, quæ adoratur. Tertiò ſpecialiter, quia negant veritatem ſacrificij Euchariſtiæ: vnde conſequenter aiunt, hæc omnia, quæ ad illius miniſterium ordinantur, non religionem continere, ſed ſuperſtitionem: vnde neceſſariò ſit, non poſſe, niſi ſuperſtitioſè coli. Alia eorum fundamenta & Patrum teſtimonia quibus abutuntur, omitto, quia prædictis locis ſatis tractata ſunt: Catholici verò nonnul

nonnulli, licèt, ab hæreticis ſimpliciter differant, quia abſolutè concedunt, has res eſſe venerandas ſeu adorandas, ita tamen hoc explicant, vt verbis potius quàm re, id confiteri videantur. Dicunt enim externam actionem adorationis circa huiuſmodi res ſacras verſari debere: piè namque calicem vel patenam, aut altare oſculamur, & coram templo caput aperimus: intentionem tamen interiorem honoris & cultus nullo modo debere ordinari ad huiuſmodi res, ſed ad ſolum Deum, propter quem prædictos actus externos circa huiuſmodi res exercemus. Fundamentum eorum eſt ſecundo loco tactum, quia non poteſt rationabiliter intentio cultus referri ad huiuſmodi res inanimes, cùm honorem ſibi exhibitum non percipiant, & ideo in ſeptima Synodo, Act. 6. tom. 4. circa finem dicitur, huiuſmodi res non eſſe adorandas in ſpiritu & veritate, quia nimirum interior intentio, quæ ſpiritualis eſt, & à qua ſumitur veritas & ſubſtantia cultus non eſt ad alia referenda. Ex quo inferunt, huiuſmodi res non eſſe adorabiles (ſi actum interiorem reſpiciamus) niſi medio actu perfectæ latriæ, qua Deus ipſe propter ſe adoratur, quia tota actio exterioris adorationis, quæ circa huiuſmodi res exercetur, oritur ex ſola intentione adorandi Deum in tali re propter ſummam eius excellentiam: hæc autem eſt abſoluta & perfecta latria ſecundùm ſe ſumpta, quamuis, prout verſatur circa huiuſmodi ſacras, deficiat à perfectione latriæ, quia intentio cultus non refertur ad illas, & hoc modo conciliant duo dicta ſeptimæ Synodi, ſcilicet, quòd hæc res adorantur eadem adoratione, qua Deus, & tamen non adorantur perfecta latria neque in ſpiritu & veritate. Vt rem hanc diſtinctiùs explicemus, duplicem externam venerationem harum rerum declarare oportet, & de eis ſigillatim dicere. Alteram vocare poſſumus negatiuam, quia in negatione conſiſtit, & circa eam verſantur præcepta, quædam negatiua, quibus actiones iniurioſas, vel minùs decentes circa huiuſmodi res facere prohibemur. Altera eſt poſitiua, quæ conſiſtit in aliqua poſitiua actione, quam iubemur, vel conſulimur facere in harum rerum venerationem.

Synod. VII.

Externa veneratio duplex.

Contra priorẽ venerationem 1. Concluſio.

Circa priorem partem dicendum eſt primò, iure ipſo naturali prohiberi nos facere quidquid in iniuriam, vel irreuerentiam harum rerum cedere poteſt, quod pertinet ad quendam earum honorem, ac reuerentiam. Hæc concluſio eſt certiſſima, quã nullus, quantumuis infidelis negare poteſt, ſi ſemel admittat veritatẽ ac ſanctitatem myſterij ac ſacrificij Euchariſtiæ: nam inde neceſſariò ſequitur, has res, quæ proximè ad eius miniſterium ordinantur debere ita ſanctè tractari, vt ſaltẽ mihi iniurioſum ac indecens circa eas fiat. Deinde explicatur inductione & exemplis: nam primò hac ratione templa vel altaria euertere, vel contumeliis afficere, intrinſecè malum eſt. Vnde meritò cõquerebatur Elias, 3. Reg. 19. *Domine altaria tua deſtruxerunt,* non quia actio illa proprio & poſitiuo iure illius legis eſſet prohibita, ſed quia eo ipſo, quòd altare erectum erat in cultum legitimum veri Dei, per ſe malum eſt, illud cõtemnere, atque deſtruere: at verò altare noſtrũ non minus eſt erectum in legitimum cultum veri Dei, quàm illud. Imò in altiorem & excellentiorem cultum. Vnde Optatus Mileuit. lib. 6. cont. Parmen. *Quid eſt,* inquit, *tam ſacrilegum, quàm altaria Dei, in quibus, & vos aliquando obtuliſtis, frangere, radere, remouere?* & in Concil. Aquenſi, ſeu Aquiſgranenſ. III. ſub Pipinio, cap. 17. ita ſumitur à contrario argumentum; *Si Abraham pro eo, quòd Dei altaria erexit, cultúmque eius veneratus eſt, tot à Deo prærogatiuis donator, dubium non eſt, quin altarium Sanctorum euerſores, & ſacrarum rerum, quibus in eiſdem altaribus famulandum eſt Deo ſubreptores darentur,* &c. 25. *Si Moyſes ob gratiarum actionem & populi liberationem, hoſtiúmque ſuorũ internecionem Domino altare erexit, cauendũ illis eſt, qui altaria Domini obruendo dehonorant, & dehonorãdo obruunt, ne quando ſe aduerſus hoſtes ſuos proripiunt, ſeipſos eiſdem triumphum exhibeant:* & infrà de eiſdem dicit; *Aduentu & benedictione Dei ſe indignos vſquequaque fore.* Simili modo conqueritur Deus per Ezechielem cap. 23. de his qui templa violant; *Hoc fecerunt mihi, voluerunt ſanctuarium meum in die illa.* Et infrà: *Cùm ingrederentur ſanctuarium meum in die illa, vt polluerent illud, etiam fecerunt in medio domus meæ, &c.* Hinc templorum euerſores & contemptores grauiſſimè à Deo punitos legimus in Eccleſiaſticis hiſtoriis Theod. lib. 3. cap. 12. & 13. & Caſſiod. lib. 6. Tripartitæ, cap. 32. referunt, Iulianum præfectum ad ſacram menſam miſiſſe lotium, & furioſæ audaciæ pœnas perſoluiſſe: nam ſtatim graui morbo correptus putreſcentibus inteſtinis interiit. Niceph. etiam lib. 10. cap. 29. eiuſdem diuinæ animaduerſionis aliã cauſam refert, non diſſimilem, dicens, *Cauſa morbi erat, quòd ſacris vaſis quæ terræ illiſerat pro ſedili vſus fuerat,* & eiuſdem diuinæ vltionis meminit Chryſoſt. homil. 4. in Matth. dicens; *Quæſtorem regium, qui iuſſu Apoſtatæ Iuliani ornamenta & ſacra vaſa templorum diripiebat per medium diruptum expiraſſe, & Iuliani auunculum à vermibus corroſum interiiſſe.*

Elias 3. Reg. 19.

Optatus.

Cõc. Aquenſ.

Theodor.

Caſsiod.

Niceph.

Chryſoſt.

Secundò ex hoc principio reprehenditur à Chriſto Domino omnis negotiatio in templo. Matth. 21. dicente; *Domus mea domus orationis eſt, &c.* Vbi id non prohibuit, quia eſſet ſpecialiter vetitum poſitiuo iure illius legis, ſed ex ipſa naturali ratione, quia id erat contra ſanctitatem illius loci. Vnde in ſexta Synodo, cano. 79. Trul. ſic ſcribitur; *Non oportet intra ſanctos ambitus cauponariam officinam, vel, quæ fiunt per aromata, ſpecies proponere, vel alias venditiones facere, ſuam venerationem Eccleſiis ſeruantes,* & ſtatim adducit exemplum Chriſti Domini, & excommunicare iubet aliter facientes. Vnde colligunt Doctores, non eſſe licitum aliquid vel veniale in Eccleſiis, vel cœmeteriis earum exponere, niſi fortaſſe in vſum ipſius Eccleſiæ. De quo videri poteſt Antonin. tertia parte, titulo primo, capite 16. §. 2. Caietan. in Summa, verbo, Immunitas Eccleſiaſtica, qui dicit, ſi vna vel altera venditio, quaſi per tranſitum fiat, poſſe aliquo modo à peccato excuſari: ſi autem fiat permanenter, quia nimirum in eo loco ponitur, quaſi officina ad vendendum, non poſſe excuſari à peccato, tamen in cœmeterio videri veniale, quia non videtur notabilis irreuerentia, vnde facili negotio toleratur à Paſtoribus Eccleſiæ, tamen intra templum eſſe peccatum mortale, quia eſt grauis irreuerentia contra diuinum ius, vt ſignificant illa grauiſſima verba Chriſti; *Vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum,* Matth. 2. & illa Ioan. 2. *Nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis.* Addit verò Caietanus, hoc tunc maximè eſſe peccatum mortale, quando per ſe, & ex inſtituto eligitur ille locus ſacer ad huiuſmodi negotiationem: nam tunc propriè domus Dei fit domus negotiationis. At verò ſi tantùm ex accidente id contingat fieri ad breue tempus, vt verbi gratia, ſi propter vitandam iniuriam temporis aliquis venditor cum menſa ſua intra Eccleſiam ſe recipiat, vel, ſi is, qui per plateas aliquid vendendo incedit, Eccleſiã ingrediatur, ſimiliter res ſuas venditioni exponendo: nam in his & ſimilibus caſib. cenſet excuſari à peccato mortali. Quæ tota doctrina mihi non diſplicet; quamquam prudentia opus eſt ad conſeruandas circumſtantias, & ponderandum, an irre

Matth. 21.

VI. Synod.

Antonin.

Caietan.

Matth. 2.

Caietan.

an irreuerentia, quæ hîc & nunc fit Eccleſiæ grauis A moraliter exiſtimetur, vt verbi gratia, tam indecens eſſe poteſt res, quæ venditur, vt ſemel tantùm ſeu per tranſitum illa in Eccleſia vendere peccatū mortale cenſeatur, & quendam Eccleſiæ contemptum continere; & ſic de aliis. Quod autem de venditione dictum eſt, intelligendum eſt de aliis actionibus externis ac ſæcularibus, vt ſunt ſæcularia iudicia, præſertim in cauſis temporalibus, & maximè in criminalibus. Item cōuentus ſeu concilia publica ſæcularia, ſeditiones & alia huiuſmodi, quæ licèt iure etiā humano prohibeantur, variis decretis de immunitate Eccleſiarum, cap. 1. cap. cùm Eccleſia, & cap. decet, eodem titulo in 6. tamen non ideo mala ſunt, quia ibi prohibita, ſed potiùs ideo prohibentur, quia B mala ſunt, & contra reuerentiam loci ſacri, vt ibidem ſignificatur. De qua re legi poteſt etiam Nauar. lib. de oratione, cap. 5. Hinc etiam conuiuia ſeu agape in Eccleſia prohibentur à Paulo, 1. ad Corinth. 11. quod poſtea multa Eccleſiaſtica decreta confirmarunt. 6. Synod. can. 74. Concilium Altiſiodorenſ. cap. 2. Africanum cap. 27. Carthag. c. 45. Laodicen. cap. 28. Aquiſgran. I. cap. 59. & 80. cap. nullus, cap. non oportet, diſtinction. 42. quod intelligendum eſt, niſi ex neceſſitate aliqua id fiat, vel ob piam cauſam cum debitis & honeſtis circumſtantiis. Vnde fit, idem à fortiori dicendum eſſe de aliis actionibus humanis, quæ locum ſacrum minùs decent, vt ſunt hoſpitari ibi, dormire, &c. quomodo in ſexta Synodo, C cano. 74. prohibetur; *Accubitus in Eccleſia ſternere*, & cap. 88. *Ne quis intra ædem ſacram quoduis iumentum introducat*, de quibus pro qualitate materiæ iudicandum eſt, quanta loco ſacro irreuerentia irrogetur. Omitto actiones alias, quæ per ſe prauæ ſunt & inhoneſtæ, multóque magis ſanctitati illius loci ſunt contrariæ; vt ſunt otioſæ & diuturnæ confabulationes, nedum inhoneſtæ, furta, & aliæ iniurioſæ actiones, de quibus grauiter loquitur Concil. Trid. ſeſſione 22. capite, de obſeruandis in celebratione Miſſæ, & Concil. Colonienſ. tit. de Metropolitan. cap. 25. & priùs multis Eccleſiaſticis decretis id cautum fuerat, vt patet etiam ex citatis, & ex cap. cantantes, diſtinct. 92. cap. nullus, de conſecratione, diſt. D 5. & capite, cùm decorem, de vita & honeſtate cler. De qua re legi poteſt Chryſ. homil. ſpeciali, de non contemnenda Eccleſia, & homil. 39. in 1. ad Corinth. & homil. 74. in Matth. in imperfecto. Quod autem dictum eſt de Eccleſia, vel altari, applicari facilè poteſt ad vaſa ſacra & res ſimiles, quæ conſtringere, aut ad profanos vſus conuertere, per ſe, & natura ſua malum eſt.

1. ad Cor. 11. *VI. Synod.* *Conc. Altiſ.* *African.* *Carthag.* *Laodicen.* *Aquiſgran.* *Conc. Trid.* *Conc Colon.* *Chryſoſt.*

2. Concluſ. Dico ſecundò, ſpeciali iure poſitiuo & Eccleſiaſtico, quædam eſſe prohibita fieri circa huiuſmodi res ſacras, ob reuerentiam earum, quæ ſi fiant, ſacrilegium erit, ſaltem contra ius poſitiuum. Probatur ac declaratur variis exemplis: nam primò huc ſpe- E ctat immunitas Eccleſiarum quoad hoc: vt, qui ad illas confugiunt, per vim extrahi non poſſint, vt ſtatuit 17. quæſt. 4. per multa capita, cap. definiuit, cap. id conſtituimus, cap. ſi quis contumax, cap. reum. Item cap. inter alia, extrà de immunit. Eccleſ. cap. autem vltimo eiuſdem tituli declaratur, hoc priuilegio non gaudere, qui ſpe talis immunitatis in Eccleſia delinquunt, & in cap. Eccleſiæ, eodem tit. declaratur, hac immunitate gaudere omnes Eccleſias, in quibus diuina myſteria celebrantur, etiam ſi conſecratæ non ſint. Quod intelligo, etiam ſi non ſint benedictæ, dummodo authoritate Epiſcopi ad hoc ſint deſtinatæ: nam verba textus generalia ſunt, & ſimiliter ratio, quæ illis verbis continetur; *Quia diuinis obſequiis dedicata, nullis eſt temerariis vſibus profananda.* De hac autem immunitate plura diſputare non tam noſtri negotij eſt, quàm Iuriſperitorum, & fortaſſe in ſecunda ſecundæ agentes de virtute religionis, plura dicemus, ne hîc prolixiores ſimus. Interim videri poſſunt Syluest. in Summ. verbo, Immunitas 1 à principio, & Nauar. cap. 25. num. 17. & Couar. lib. 2. Variar. cap. 20. & Remig. de Gonni. in tract. de Immu. Eccleſ. Solùm annotabo breuiter, hoc ius conceſſum eſſe Eccleſiis ad imitationem veteris templi ac tabernaculi, vt ſumitur ex 21. Exod. & 3. Reg. cap. 1. & 2. & non eſſe nouū, ſed antiquum in Eccleſia, vt ſumitur ex citatis decr. & ex Niceph. lib. 14. hiſtor. c. 32. Socrat. lib. 7. cap. 33. & ex 13. Tripart. cap. 4. & inſinuatur ab Ambroſ. epiſt. 33. in verbis illis; *Nec altaria tenebo, vitam obſecrans*, & ad idem videtur alludere Greg. Nazian. orat. 20. dicens: *Ad ſacram menſam confugit, &c.* Nam quia potiſſimum conceditur Eccleſiæ hoc priuilegiū, ratione altaris, in quo Deo ſacrificiū offertur, ideo de altari ſpecialiter mentionem faciunt. Vnde etiam ſi, hanc immunitatem maximè conuenire ipſi altari, maiúſque ſacrilegum eſſe, ſi ab ipſomet altari homo diuellatur & extrahatur, quamquam non ſolum altare, ſed tota Eccleſia, & porticus Eccleſiæ & cœmeteria hoc priuilegio gaudeant. Secundò in honorem peculiarem altaris, prohibitum fuit olim laicis, non ſolùm fœminis, ſed etiam viris altaria ingredi, & quidem de fœminis legimus in Concil. Aquiſgran. 1. cap. 82. *Quod non oporteat fœminas ad altare ingredi*, quod eiſdem verbis ſtatutum fuerat in Concilio Laodicenſ. can. 43. quamuis in can. 19. eiuſdem Concilij generaliùs dicatur: *Solis miniſtris altaris licere ad altare ingredi, & ibidem communicare.* Hoc autem ita explicatur in Concilio Agath. cap. 66. *Quòd non oporteat miniſtros ſacros in ſacrarium (quod Græci Diaconum appellant) ingredi*, capite, non oportet, diſtinctione 23. In capite autem 69. Trullan. *Solo excepto Imperatore omnes laici ab ingreſſu altaris arceantur.* Quid autem nomine altaris his locis intelligatur, non eſt facile ad explicandum, aliqui ſacrarium explicant, quod Secretarium ſeu Diaconium videtur appellatum in dicto Concilio Agath. quod nunc idem eſſe videtur, quod ſacellum maius, quod *Sancta ſanctorum* appellatur, apud Euſebium, libro 10. Hiſtoriarum, capite 4. cùm dicitur; *In templo à Paulino extructo altare, tanquam Sācta Sanctorum, ſitum fuiſſe in medio Sanctuarij, quod cancellis ex ligno fabricatis circundatum erat, quo eo à multitidine accedi non poſſe.* Et eodem ferè modo loquitur German. in Theor. rerum Eccleſ. dicens, *Intra cancellos eſſe ſancta Sanctorū ſolis Sacerdotibus peruia*, & eodē modo appellatur in Conc. Turonic. II. cap. 4. & habetur in cap. 1. de vita & honeſtate clericorum. Ibidem verò additur; *Ad orandū & cōmunicandum, ſicut mos eſt pateant ſancta Sanctorū*, videtur explicari priora decreta, ſcilicet, prohibitum fuiſſe laicis ingredi ad ſancta Sanctorum ad miniſtrandum, vel etiam ad aſſiſtendum diuinis officiis, multóque magis ad ſedendum, & confabulandum. Hæc autem decreta, maxima ex parte, in diſſuetudinem vel prorſus abuſum abierunt. Vnde non videtur hoc in rigore cadere ſub obligationem, neque in tranſgreſſione huius antiquæ legis committi aliquod peccatum, ſecluſo contemptu & ſcandalo, quamquam conſuetudinem honeſtā vniuſcuiuſque Eccleſiæ ſeruare oporteat, curandúmq; ſit, vt antiquorū canonum termini, quoad fieri poſſit, cuſtodiantur, vel ſaltē, vt aliqua ex parte eorum religionem plebs fidelis imitetur.

Syluest. *Nauar.* *Couarr.* *Remig. de Gonni.* *Notabile.* *Niceph.* *Socrates.* *Greg. Naziā.* *Cōc. Aquiſg.* *Conc. Laodic.* *Conc. Agath.* *German.* *Conc. Turrij.*

3. Exemplum. Tertium exemplum ſit, quod propter hanc venerationem prohibitum eſt laicis, & maximè fœminis,

minis tangere altaria (ſcilicet, quoad lapidem conſecratum) vaſa ſacra ſimiliter conſecrata, & veſtimenta ſeu ornamenta benedicta, præſertim corporalia. Ita præcipitur diſt. 23. per multa capita, præſertim c. ſacratas, vbi ſacræ fœminæ, vel monachæ prohibentur tãgere ſacra vaſa, vel ſacras pallas. In cap. autem, non oportet 1. ex Concilio Laodicenſ. c. 21. dicitur, non oportere, etiam Subdiaconos contingere vaſa Dominica. In cap. autem, non oportet 2. ex Concil. Agathenſi, cap. 66. ſolùm hoc prohibetur miniſtris in ſacratis ſeu non ſacratis. In cap. autem, non liceat 1. ex Concil. Brach. 1. cap. 28. dicitur, hoc licere Subdiacono, non tamen cuilibet ex lectoribus. In cap. autem, non liceat 2. ex Concil. Martini Papæ c. 41. dicitur, hoc licere Subdiacono, & Acolyto in Secretario, non verò cæteris. Similia multa habentur de conſecratione diſt. 1. præſertim, cap. in ſancta, & cap. veſtimenta; ex quibus omnibus licet colligere, nõ ſemper fuiſſe circa hoc idem ius, neque eandem vbique conſuetudinem. Vnde neque hoc tempore videntur eſſe in vſu omnia, quæ in antiquis canonib. præſcribuntur. Vt ergo explicemus, quid in re tam graui ſeruandum ſit, oportet breuiter per ſingula diſcurrere. Primum igitur ornamenta omnia altaris, etiam ſi benedicta ſint (& idem eſt de omnibus veſtibus ſacris) quæ non attingunt immediatè Corpus Chriſti, nec chriſmate conſecrantur, poſſunt ſine ſcrupulo tangi à laicis etiam fœminis, quamuis de his oppoſitum teneat Sylueſt. verb. Miſſa, 1. quæſt. 2. §. 2. quia ita habet conſuetudo, & quia iuxta citata præſertim loquuntur de vaſis ſacris. Solùm in cap. veſtimenta, loquitur Stephanus Pap. generaliter de veſtimẽtis Eccleſiaſticis, *Quæ*, inquit, *neque ab aliis debent contingi, aut fieri, niſi à ſacris hominibus*. Quæ verba, aut præceptum non continent, quia illud verbum, *non debent*, non videtur in rigore ſignificare obligationem, ſed decentiam quandam, aut non intelliguntur de quolibet tactu, ſed de illo, qui ordinatur ad profanum & communem vſum, vt ex antecedentibus, & conſequentibus verbis poteſt non obſcurè colligi, vel certè ſi admittamus ibi præceptum, dicendum eſt, in deſuetudinem abiiſſe quoad hanc partem. Deinde addendum eſt, tangere calicẽ conſecratum immediatè & nuda manu, nonnullum peccatum eſſe laicis, & idem eſt dicendum de ara conſecrata. Hoc patet ex citatis decretis, & ex vſu, quamquam Soto, diſt. 13. quæſt. 2. artic. 3. ad 3. dicat, ſecluſo contemptu, fortè hoc non eſſe peccatum etiam veniale, vel eſſe leuiſſimum. Sed licèt, ſecluſo contemptu, rectè hoc excuſetur à peccato mortali, quia non apparet materia grauis, tamen à peccato veniali, ſi abſque rationabili cauſa & morali neceſſitate fiat, excuſari non poteſt. Et confirmatur: nam Pontifices concedunt priuilegia aliquibus religioſis, vt laici eorum poſſint calices tangere, vt conſtat ex priuilegiis Minorum; ergo ſignum eſt, hoc per ſe non licere omnibus. Tertiò, quando vaſa ſacra continent corpus & ſanguinem Domini, non poſſunt licitè coniungi, niſi à Sacerdote, vel ad ſummum, à Diacono. Ita notat Palud. diſt. 13. quæſt. 1. art. 4. conc. 2. & ita poteſt exponi dictum caput, non oportet 1. & oppoſitum temere, ac ſine cauſa facere, vix poſſet à peccato mortali excuſari, quia videtur certè res grauis. At verò, quãdo calix eſt vacuus, poteſt à Subdiacono, non ſolùm tangi, ſed etiam portari, miniſtrando; ideo enim hæc vaſa tangit, quando ordinatur; & ita intelligitur rectè dictum caput, non licet, primum, quod tamen extenditur ad Acolytum in dicto capite, non licet 2. quia etiam ille poteſt aliquo modo contingere calicem in miniſterio ſacro,

Concil. Laod. *Conc. Agath.* *Conc. Brach.* *Cõc. Mart. P.* *Notatu digna.* *Sylueſt.* *Steph. Pap.* *Soto.* *Palud.*

A vt colligitur etiam ex Sylueſtro Papa cum Concilio Romano, capite 9. & habetur in cap. nullus 1. diſtinctio 24. Extra ſacrum autem miniſterium, quilibet miniſter ſacer, id eſt, quocunque minori gradu ordinatus, non peccabit, contingendo hæc vaſa, vt colligitur ex dicto capite, non oportet, & ex vſu, qui videtur hoc etiam extendere ad Ordinatos tantùm in prima tonſura; quamquam noſtra Societas priuilegium habeat, vt noſtri laici poſſint tangere calices, ſi modò primam habeant tonſuram, quod eſt ſignum, hoc non ſimpliciter licere omnibus.

Syluest. Pap. Conc. Rom. *Priuilegium quoddam Societatis Ieſu.*

Quartò addendum eſt, idem eſſe dicendum de corporalibus, quæ in hoc calici æquiparantur in B omnibus citatis iuribus, rectéque intelliguntur, *per ſacratas pallas*, in dicto cap. ſacratas. Vnde ad hanc venerationem ſpectat, quod de modo lauandi corporalia ſtatuitur, in cap. nemo 2. de conſ. 1. vbi ſtatuitur, vaſa in quibus lauantur, debere eſſe ad hoc tantùm munus deſtinata, deinde, vt à Diacono lauentur, ac deniq; vt lotio ipſa foras non mittatur, ſed in piſcinam ſacram, *ne fortè puluis Dominici corporis male decidat*, quæ omnia ſeruãda ſunt, ſaltem in prima lotione: hoc n. nulla conſuetudine abrogatum eſt, neque rationabiliter abrogari poteſt, vt Sylueſt. ait, verb. Corporalia, q. 4. & verbo, Benedictio, q. 7. Quòd ſi in ſecunda, vel tertia lotione hoc idem ſeruetur, optimũ erit. Idemque intelligendum eſt de purificatorio: C nam licèt benedictum non ſit, tamen valde propinquè attingit ſanguinem Domini, & interdum fortaſſe aliquæ reliquiæ corporis vel ſanguinis illi adiunguntur; de aliis verò pallis, aut ornamentis altaris, etiam ſi benedicta ſint, non eſt ſimilis ratio, & ideo ſine ſcrupulo poſſunt lauari, etiam à fœminis, & prima lotione. De corporalib. item poſt primam lotionem multi probabiliter tenent, poſſe ſine ſcrupulo ſecundo lauari vel refici à fœminis, præſertim virginibus Deo ſacris. Quod tenet Caiet. verb. Mulierum peccata, in fine, quia hæc tangere ex cauſa rationabili non eſt peccatũ: hîc autem ſolùm interuenit quidã contractus, & interuenit cauſa rationabilis, ſcilicet, vt corporalia mundiora ſint & politiora; ergo in hoc nullũ eſt peccatũ: nam ad ſummum, poſſet eſſe veniale; hoc autem interueniente prædi- D cta cauſa facilè excuſatur. Addit etiã Syluest. verbo, benedictio, q. 7. & verb. Corporalia, q. 1. citans Paludanum excuſari etiam conſuetudine. Verum eſt, interdum hoc concedi ex priuilegio monachis laicis, & monialibus, vt conſtat ex compendio Minorum, tamen hoc interdum fit propter maiorem certitudinem; nihilominus tamen opinio Caiet. eſt probabilis, & practicè ſeruari poteſt. Deniq; ex his conſtat, multo magis prohibitum eſſe, vti huiuſmodi rebus ſacris ad cõmunes ſeu profanos vſus, vt, v. g. ſi quis vteretur calice in communi menſa, vel palla benedicta, vt communi linteolo, aut ſacra veſte ad profa- E nam repræſentationem, vel ludum; hoc enim multo magis prohibitum eſt in capitibus citatis, & præ ſe fert contemptum quendam huiuſmodi rerum, & ideo vix poteſt à peccato mortali excuſari, vt Soto notat. Ad quod etiam confirmãdum valet cap. quæ ſemel, 18. q. 3. vbi quæ ſemel monaſterio dedicata fuerunt prohibentur vltra fieri ſæcularia habitacula. Et ſimile quid colligitur ex c. Xenodochiis, de religioſis domibus. Imò (quod mirabilius eſt) in dicto cap. nemo 2. de Conſecr. diſt. 1. prohibetur, ne mortuus obuoluatur palla, quæ fuit in altari, aut quæ data eſt in menſam Domini, & ita Syluester, verbo, benedictio, 1. quæſt. 7. abſolutè dicit, non eſſe mortuos prætextu pietatis ſacris veſtibus induendos.

Syluest. *Caiet.* *Opinio Caiet. probabilis eſt.* *Syluest.*

Et lo

Et loquit etiam de Sacerdotibus:nã ſubdit, quando Sacerces, vel Epiſcopi huiuſmodi veſtibus ſepeliũtur,is non debere eſſe benedictas,vel, ſi ſint, & nihilominus ita fiat, conſuetudine excuſari. Certum tam eſt, ſi de vſu ſit ſermo, ſolere Pontifices & Sacdotes veſtibus benedictis indutos ſepeliri, eámq conſuetudinem licitam eſſe, & religioni ac pietati:is conſentaneam: nam actus ſepeliendi defunctu, actus pietatis ſeu miſericordiæ eſt, circa perſona ſacram poteſt eſſe actus religionis; ergo vti vebus ſacris ad hunc actum, non eſt conuertere ill ad vſus profanos, ſed ad actum pietatis & religior:ergo in hoc nihil eſt indecens, minúsve expediens em, nam, vt ſtatim dicemus, quando huiuſmodi v es iam ſunt attritę, religioſè comburuntur:ergo niori ratione poſſunt (vt ita dicam) cum perſon ſara ſepeliri, & illam ſimul decenter ornare. Vnd legimus apud Damaſum in Pontificali, cap. 28. & ap Platinã & alios in Euthychiano, Euthychianu ordinaſſe, vt Martyres ſine dalmatica, ſeu collobio urpureo non ſepelirentur. Neque exiſtimo hoc ſe contra ius commune, vt neceſſarium ſit, conſtudine excuſari: nam dictum caput, nemo, prim exponi poſſet de palla, quæ eſt corporale, de a inferiùs ſubditur, à ſolis Diaconibus eſſe lauand, & de corporali veriſſimum eſt, non debere in huiuſmodi vſum conuerti, propter reuerentiam doitam ſacramento, quod immediatè in ſe recepit, a etigit. Secundò poteſt exponi de laicis defunctis, t Gloſſa ibi interpretatur, citans cap. nullus, 13. æſt. 2. vbi nihil de hac re dicitur, tamen cùm verba xtus indefinita ſint, ſatis commodè hoc modo expo untur, & ad eas perſonas accõmmodantur, quibus onuenienter applicari poſſuut. Tandem ibi non eſt ſemo de veſtibus ſacerdotalibus, quibus corpora defnctorum Sacerdotum indui ſolent, ſed eſt ſermo de alla, ſeu mappa altaris, de quibus facilè concedi oteſt, non debere in hunc vſum conuerti, vt in eis corpora defunctorum, etiam Sacerdotum, obuoluantur (ita enim textus loquitur) quod propriè ſignificat, vti huiuſmodi pallis tanquam Syndone quadam ad nuditatem corporis defuncti immediatè ooperiendam, quod non eſt in vſu; etiam circa c rpora Sacerdotum, nec decet fieri ſine magna neceſſitate, vt per ſe manifeſtum eſt.

Vltimò pertinet ad hoc genus venerationis id, quod anti uis etiam decretis ſtatutum eſt, vt huiuſmodi res ſacræ ad profanos vſus ſeu communes ampliùs non reuertantur, non ſolùm quamdiu conſecrationem retinent, de quo iam dictũ eſt, ſed etiam oſtquam illam amiſerunt per diſſolutionem, vel ciſſionem, aut fractionem. Hoc notauit hîc diuus Thomas ad 3. Paludan. Soto & alij, diſt. 13. Syluester verb. benedictio, & ſumitur ex diſt. 1. de Conſec. vbi in cap. ligna, præcipitur, ne ligna Eccleſiæ dirutæ ad aliud opus ſumantur, niſi ad aliam Eccleſiam, vel ad profectum in Monaſterio Fratrum; non verò in vſum laicorum, ſed igni potiùs eſſe comburenda, vbi Gloſſa notat, etiam in conuentu Religioſorum non debere aſſumi ad fabricã coquinæ, vel alterius loci ſimilis, ſed ad capitulum, ſeu dormitorium, vel alia ſimilia honeſta loca. Rurſus in cap. altaris, ſic dicitur; *Altaris palla, cathedra, candelabrum & velum ſi fuerint vetuſtate conſũptæ, incendio dentur, quia non licet ea, quæ in ſacrario fuerint, malè tractari, cineres quoque eorum in Baptiſterium inferantur, &c.* & hoc ipsũ intelligendum eſt de veſtibus ſacerdotibus & de aliis ornamentis vel rebus ſacris, præſertim de benedictis, & quæ immediatiùs attingũt altaris miniſterium, vel Eccleſiæ ornatum. Solùm videtur eſſe dubium de

D. Thom. Palud. Soto. Syluest.

Dubium de

A vaſis argenteis: nam poſtquam confracta ſunt, vendi poſſunt, & conſequenter materia eorum conuerti in communes vſus. Reſpondetur in primis, nõ poſſe vendi, niſi in certis caſibus, quos attigit Ambroſius 2. offic. cap. 28. & de his tractant Summiſtæ verbo, Alienatio, & alibi latius dicendum eſt. Deinde cùm illi caſus ſemper ex neceſſitate oriantur, & ad pietatem pertineant, talis vſus non eſt à religione alienus, eo vel maximè, quòd, vt poſſint huiuſmodi res ad alios communes vſus deſeruire, debent iterum ferro & igne quodammodo transmutari, & ideo moraliter loquendo, iam videntur eſſe omnino aliæ; & ideo nullum eſt incommodum, quòd poſtea aliis vſibus deſeruiant.

vaſis argentei. *Reſponſio.* *Ambroſ.*

B Sed quæres, an à cõtrario ex his rebus, quæ profanis vſibus deſeruierunt, poſſint res ſacræ confici. Aliqui enim exiſtimant, hoc eſſe prohibitum, & Minores habent priuilegium, quo eis conceſſit Sixtus IV. vt ſecura conſcientia poſſint conuertere veſtes, & pannos profanos in paramenta, & alios Eccleſiaſticos vſus: ergo tale priuilegium ſupponit, hoc iure communi, non licere. Sed in vniuerſum hoc dici non poteſt: nam conſtat, ſpolia domus profanæ dirutæ poſſe ſanctiſſimè dedicari ad templum, vel monaſterium ædificandum. Item ex veſte pretioſa poteſt fieri caſula, vt conſtat ex piorum vſu. Vnde quotieſcunque res profana mutat figuram ſeu artificialem formam, non eſt dubium, quin hoc poſſit fieri. Difficultas verò nonnulla eſſe poſſet, retenta C etiam eadem figura, an poſſint res profanæ ad vſus ſacros dedicari. Sed in hoc etiam dicendum eſt, ſi ſecundùm illam figuram aptæ ſint ad aliquem vſum ſacrum, id poſſe fieri, per ſe loquendo, ſi alioqui non interueniat ſcandalum, vel ſpecialis aliqua indecentia: quia hoc nullibi eſt prohibitum, & per priorem vſum non contrahunt aliquam maculam, & ſi quam videntur moraliter habere quadam extrinſeca denominatione, per benedictionem, vel declarationem, ad vſum ſacrum, purgantur; ſic enim conſtat, communes domos in templa eſſe conuerſas: Marcellus enim Papa, domum Lucinæ conſecrauit, Vrbanus domum Ceciliæ, nec ſolùm vulgares domos, ſed templa idolorum in Eccleſias conuerſa ſunt, vt conſtat de celebri Romana Eccleſia, quæ *Rotunda* dicitur, quæ *Pantheon* priùs dicebatur, quam D Bonifacius IV. in honorem omnium Sanctorum conſecrauit, & idem conſtat de aliis innumeris, quæ longum eſſet, referre. Idem ergo fieri poteſt in paramentis, & aliis huiuſmodi rebus.

Quæſitum. *Sixtus IV.* *Quæſito ſatis fit.* *Marcell Pap.*

Circa poſteriorem partem huius ſectionis, in primis ſtatuo, ſimiliter & abſolutè concedendum eſſe, huiuſmodi res ſacras aliqua conuenienti adoratione & honore proſequendas eſſe. Itaque quamuis hæc obligatio non ſemper vrgeat, quia eſt per modum affirmatiui præcepti, tamen non eſt dubium, quin ſuum locum habeat, vel ſemper quoad ſpecificationem, id eſt, quòd ſi huiuſmodi res tractandæ ſunt, E honorificè tractentur, vel opportunis temporibus quoad exercitiũ. Sic autẽ explicata hæc veritas probatur apertè ex ſeptima Synodo, act. 7. in definitione fidei, quæ eſt veluti concluſio rerum omnium, quæ in præcedentibus actionibus diſputata, & adducta fuerant: definitur autem ibi, ſacris imaginibus ſalutationem & honorariam adorationem adhibendam eſſe, non ſecundùm fidem noſtram veram latriam, quæ ſolùm diuinæ naturæ competit. Et deinde hanc honorariam adorationem explicant Concilium, per comparationem ad librum Euangeliorum, luminaria & alias res ſacras. *Ad quas*, inquit, *reuerenter accedimus, quemadmodũ veteribus piè in cõſuetudinem hoc adductum*

Vera latria ſolùm diuinæ naturæ competit.

ductum eſt. Sicut ergo ex hoc loco, & ex multis aliis A quæ in 1.tom. adducta ſunt, de fide certum eſt, imagines, abſolutè & ſimpliciter adorandas eſſe, ita idem eſt omnino certũ, de huiuſmodi rebus ſacris. Quod *Epiphan.* ex eodem Concil. confirmatur act.6.tom.5. vbi Epiphan. nomine totius Concilij dicit; *Quæcunque Deo offeruntur aut conſecrantur, ſiue diuina fuerit venerandæ crucis figura, ſiue ſacer Euangelij codex, ſiue venerãdæ imagines, ſiue ſacra vaſa, ea cõplectimur, & veneramur, vt qui ſpem habeamus ſanctificationis ab ipſis reddendæ, & ob id illis adorationem honorificam exhibemus*, & infrà afferun- *Nazianzen.* tur optima verba Greg. Nazian. *Præſepe adora:nã, quæ Deo oblata ſunt eius participatione, & contrectatione ſan-* *Pſal.98.* *cta fiunt.* Et tandem adducitur illud, Pſal.98. *Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctũ eſt*, vbi per *ſcabellũ* B *1.Paral.28.* intelligitur arca teſtamenti, iuxta illud 1.Paralip.28. *Paraui domum, vbi requieſceret arca Domini, & ſcabellum pedum Dei noſtri*, & ratio illius metaphoræ colligitur ex 2.Reg.6. vbi dicitur, Deus ſedere in Cherubin ſuper arca: erat enim ſuper arca inter duo Cherubin, propitiatorium tanquam ſedes Dei, & ideo dicitur arca *ſcabellum pedum eius*: quòd ſi (vt alij volunt) per *ſcabellum* intelligatur templum, etiam ſic cõfirmatur, quod intendimus: nam inter res ſacras, de quibus *Hieron.* agimus, templa computamus. Vnde Hieron. in epiſt. 18. ad Marcellam; *Venerabantur*, inquit, *Iudæi ſancta ſanctorum, quia ibi erant Cherubim & propitiatorium, & arca teſtamenti; ergo multo magis nos venerabuntur templa noſtra, in quibus Chriſtus Dominus præſens adeſt*, & eadẽ C ratio eſt de aliis rebus ſacris. Vnde ponderanda etiam eſt illa ratio, *Quoniam ſanctum eſt*, quam etiam tetigit *Nazianzen.* Nazianzenus, dicens: has res fieri ſanctas, per coniunctionem ad Deum, ſeu, quia eius cultui dicatæ ſunt, qui modus loquendi eſt frequens in Scripturis, Exod.3. *Locus, in quo ſtas, terra ſancta eſt*, & hoc modo dies feſti dicuntur ſancti, Exod. 12. & alibi ſæpe, & veſtes ſacerdotales vocantur ſanctæ, Exodi 28. Sic igitur hæ res, de quibus agimus, ſanctæ ſunt: ſi ergo ſcabellum pedum Domini adorandum dicitur; *Quoniam ſanctum eſt*, & eadẽ ratione omnes iſtæ res ſanctę *Chryſoſt.* adorandæ erunt. Hinc Chryſoſt. homil. 20. in 2. epiſt. ad Corinthios hortatur fideles, vt honorem debitũ præſtent altari, quod corpus Chriſti recipit, & Am- D *Ambroſ.* broſ. epiſt. 14. dicit, fideles ſolitos eſſe oſculari altaria venerationis cauſa, ſicut ſolemus reliquias, vel imagines oſculari, quod etiam inter ſacrificandum *Amalarius.* ſolemus oſculari, vt notat Amal. lib.3. de Eccleſ. offi. cap. 4. propter quod altare *reuerendum* appellatur ab *Euſeb. Emiſſ.* Euſebio Emiſſ. homil.4. de Paſcha, *Sanctum* à Pauli- *Paulinus.* no epiſt.11. ad Seuerum, *Sacroſanctum*, ab Ambroſio, *Ambroſ.* lib. de iis, qui initiantur, cap.28. *Diuinum* à Dionyſio, *Dionyſ.* cap.3. de Eccleſ. Hierarc. & à Concil. Tolet. XII. c.5. denique vocatur *ſedes corporis & ſanguinis Chriſti*, ab *Optatus.* Optato Mileuit. lib. 6. contra Parmen. vbi immane ſacrilegium Donatiſtarum deplorat, quòd altare Dei radere, frangere, & remouere auſi fuerant. Vn- E *Greg. Niſſ.* de eleganter Gregorius Niſſ. oratione de ſancto Baptiſmate, *Menſa*, inquit, *ſanctum altare immaculatũ eſt, quod non ampliùs ab omnibus, ſed à ſolis Sacerdotib. iiſque venerantib. contrectatur.* Similia ferè de templis habet *Chryſoſt.* Chryſoſt. homil.30. num.2. ad Corinth. *Nónne videtis quòd veſtibula templi huius exoſculantur, illi quidem flectentes, alij autem manu contingentes & ori manũ admouentes?* & de cæteris vaſis ſacris, idem Chryſ. hom. 3. *Auguſt.* ad Epheſ. & 81. ad populum, & Auguſt. concio.2. in 11. Pſal. Et de libro Euangeliorum, eſſe venerandum *VIII. Synod.* docet octaua Synodus, canone 3. nam verba Euan- *Anaſtaſ. Pap.* gelica continet, quæ adoranda eſſe dicit Anaſta. Papa, epiſt.1. c.1. & in c. Apoſtolica, de Conſecr. diſt.1. & hinc manauit illa vetus conſuetudo oſculandi librũ, poſtquam Euangeliũ in Miſſa lectum eſt; notarũt *Ionas Aurel.* Ionas Aurel. lib.2. de cultu imaginum, Rupert. lib. de *Rupert.* diuinis officiis, cap.1. Hugo de ſancto Victore, lib.2. *Hugo de ſancto Victore.* de offic. Eccleſ. c.21. ratione conſtat hæc veritas ex dictis, quia cuilibet rei ſanctæ & conſecratæ debetur aliqua veneratio: ſed hæ autẽ res ſunt aliquo modo ſanctæ. Et confirmatur; primò ex his, quæ de veneratione negatiua (vt ſic dicam) dicta ſunt: nam illa cura, quam homo adhibere debet, ne profanas actiones circa huiuſmodi res exerceat, procedit ex debita æſtimatione ſanctitatis harũ rerum; ergo ex eadem procedit debita veneratio harũ rerum, quando contrectandæ ſunt, vel aliqua actio circa illas eſt exercenda. Confirmatur ſecundò, quia irreuerentia circa huiuſmodi res, eſt peccatum ſacrilegij; ergo è contrario eis debita eſt glorioſa veneratio. Antecedens certum eſt commune omnium Theologorum, vt latiùs tractatur in 2.2.q.99. artic.3. vbi & concluſionem hanc docet D.Th. & totam hanc doctrinam *D.Thom.* confirmat, quæ magis ex ſequentibus patebit.

Secundò dicendum eſt, non ſolùm exteriorem *2 Concluſ.* actum honoris vel adorationis exercendũ eſſe circa huiuſmodi res ſacras, verùm etiam internam mentis intentionem ad huiuſmodi res eſſe dirigendã. Hanc aſſertionem exiſtimo æquè certam eſſe ac præcedentem: nam ex illa euidenter ſequitur: nam ſeptima Sy- *VII. Synod.* nodus loco citato dicit, huiuſmodi rebus exhiberi honorariam adorationem; actio verò exterior circa aliquam rem exercita, ſi nõ procedat ex intentione & voluntate honorandi illam, non eſt honoraria, quia reuera nõ eſt verus honor, ſed apparẽs & fictus. Vnde ſi talis res loqui poſſet, rectè diceret illud Iſai.29. *Populus hic labiis me honorat, cor autẽ eorum lõgè eſt à me.* Dicitur fortaſſe, in ipſomet actu interiori diſtinguẽdam eſſe duplicem rationem, ſeu voluntatem, vna eſt exercendi actionem exteriorem honoris, verbi gratia, oſculandi, vel ſimile: alia eſt formaliter honorandi. Quando ergo veneramur has res ſacras, volumus quidẽ actus ipſos exterioris honoris circa illas exercere, & hoc ſatis eſt, vt illa venerari dicamur, quamuis formaliter non intendamus eas colere, aut eis nos ſubiicere, ſed Deo tantùm, ad cuius cultum ordinantur. Sed hoc & rationi & verbis citati Concilij repugnat. Primum patet, quia actio exterior totam ſuam moralem & ſtudioſam rationem accipit ab interiori; ergo ſi interior voluntas, qua ego volo oſculari calicem, nullo modo eſt voluntas honorandi calicem ipſum, ſed tantùm exercendi circa illum eum actum externum in honorem Dei, non poteſt dici illa actio exterior honoraria reſpectu calicis, ſed ſolùm deoſculatio voluntaria, quæ de ſe indifferens eſt ad honorandum, vel non honorandum, niſi per intentionem interiorem determinetur. Propter quod meritò dixit Leontius, relatus in ſeptima Sy- *Leontius.* nodo, actio.4. *In omni ſalutatione & adoratione intentio ipſa requiritur, & ſpectatur.* Secundò declaratur exemplo: nam aliter ſe gerit, qui ad honorandum Deum, vel ſe coram illo humiliandum, terram oſculatur, & qui calicem, vel aliam rem ſimilem religionis ergò veneratur, vterque enim directa voluntate intendit exteriorem actũ deoſculationis exercere circa terrã, vel calicẽ, vt per ſe conſtat, & tamen qui priori modo oſculatur terram, nulla ratione dici poteſt terram adorare, aut colere, quia nullo modo intendit, illum actum exercere in honorem vel cultum terræ; ergo, vt prior verè dicatur calicem adorare, neceſſe eſt, vt nõ ſolùm velit actum exteriorem illum, quaſi materialiter exercere, ſed etiam vt formaliter velit honorare talẽ rem, alioqui nulla erit inter eos actus differentia, nec magis dicetur, quis adorare ima-

ginem

giuem aut calicem, quàm terram, quando deoſculatur eam, quod eſt plus, quàm falſum & abſurdum, & contra mentem Cócilij & ſenſum omniũ fideliũ. Vnde arguméter tertiò: nam tota ratio cultus & intentio colẽdi pendet ex exiſtimatione, ſed longè diuerſa exiſtimatione pertractamus, aut deoſculamur huiuſmodi res ſacras, quàm res alias communes, vel quàm terram cùm deoſculamur eam; de illis enim habemus hanc exiſtimationem, quòd aliquo modo ſanctæ ſint, eáque ratione debent ſanctè & honorificè tractari: ergo ex hac exiſtimatione ſecundùm rectam rationem ſequi debet intentio exercẽdi hos actus externos, circa huiuſmodi res, non ſolùm animo colendi Deum, ſed etiam animo & intentione colẽdi ſeu honorificè tractandi res ipſas propter Deum, ſeu (quod perinde eſt) propter ſanctitatem, quã habẽt ex eo, quòd cultui diuino dedicatæ ſunt. Quartò argumẽtor ex variis locis prædictæ ſeptimæ Synodi, in qua ſæpe huiuſmodi res ſacræ æquiparãtur quoad veneratiõe & adoratiõe imaginibus, vt ſuprà viſum eſt, & patet etiam ex act. 4. vbi ex lib. S. Maximi legitur; *Saluantes ſancta Euangelia, venerandas Cruces & imagines.* Et ſubdit Conſt. Epiſc. Cypr. *Verbum* ſalutarunt, *ſumpſit pro*, adorarũt. Tharaſ. autem inferiùs ſubdit; *Verbum illud accipiendũ eſſe reuerenda acceptione, nam latria reſeruatur Deo*, & poſtea totum Concilium animaduertit, imagines ſacris rebus & veſtibus in honore æquiparari. Ac tandẽ adducitur dictũ Baſilij; *Omne, quod in nomine Domini factum eſt, venerandum & ſanctum eſt.* Quin potiùs etiam hæretici, qui conciliabulo Conſt. præſentes fuerãt, videntur amiſiſſe adorationem huiuſmodi rerum ſacrarũ, quãdo cõſecratæ aut benedictæ ſunt, quamuis de imaginibus illam negarent. Vnde act. 6. tom. 4. in princ. referuntur hæc verba illius Conciliabuli, *Imaginis appellatio, neq; precationem ſacram vllam habet, qua ſanctificari poſſit*, quib. ſignificatur, quòd ſi aliquo modo eſſet cõſecrata aut benedicta, poſſet adorari. Ad quod reſpondet Epiphanius; ſufficere imaginis repræſentatiõe abſque alia precatione, quod in toto etiam 3. ſæpius dixerat. Vnde inter alia dicit: *Typus ſalutiferæ crucis ſine ſacra precatione, & ſine dedicatione, apud nos honorabilis exiſtit; ſatisfacit enim nobis figura, qua tunc ſanctificationem accepit, cùm à nobis fuerit adorata.* Igitur adoratio harũ rerũ cõſecratarũ certior habebatur, etiã apud hæreticos: re tamen vera æquiparatur adorationi imaginum, vt Concil. definit, ſcil. quoad modũ & rationẽ adorãdi: quod etiã cõfirmari poteſt ex 8. Synodo generali, cano. 3. *Sacram imaginem Domini noſtri Ieſu Chriſti, & omniũ Saluatoris, æquo honore cũ libro ſanctorũ Euangeliorum adorari decernimus*, ſed imagines adorãdæ ſunt ex intẽtione & animo adorãdi, nõ tantũ prototypa, ſed etiam imagines ipſæ: ergo & huiuſmodi res ſacræ, de quib. agimus. Minor probari poteſt, applicãdo rationes tactas, & prçterea ex variis locis eiuſdẽ Conc. nã inprimis Baſil. act. 1. in ſua cõfeſ. ſic inquit: *Honorificè veneror venerandas imagines, ſuſcipio & amplector, honorémq; debitũ eis exhibeo.* Apertiùs Theod. in ſua cõf *Sãctorũ imagines ſuſcipio nõ vt Deos, verũ mẽtis meæ affectũ, quo in illos affectus ſũ, hoc modo indicans.* Adriã. in ep. relata act. 2. *Ex animi*, inquit, *deſiderio eas veneramur*, & infer. poſt Ep. Adr. ait Thar. *Imaginũ picturas ſecũdùm priſcam Patrũ noſtrorũ traditionẽ recipimus, & has deſiderio adoramus, vt in homine Chriſti, Deiparæ & ſanctorũ factas, ſed apertis verbis teſtamur nos latriã & fidẽ noſtram dũtaxat in vnũ Deũ verũ referre & reponere*, & infr. ait Euthy. *Venerandas imagines ex toto corde cũ debito honore & ſalutari adoratione ſuſcipio, iuxta Patrũ traditionem*, & Epiph. infr. *Recto corde adhæreo, venerórq; & adoro*, & ſimili modo loquũtur alij Patres. Sed inter alia notã-

Tharaſ.

Conſtant.

Epiphan.

VIII. Synod. generalis.

Baſilius.

Theodoſ.

Adrian. Tharaſ.

Euthym.

Epiphan.

A dũ eſt, illud verbũ Eliæ, *Perfectè eas adorans*: nã ſi adoratio hæc tantũ eſſet in externo actu, & nõ ex animo & intẽtione, reuera nõ eſſet perfecta adoratio, imò, vt ſuprà dicebã, neq; eſſet vera adoratio, ſicut, qui exteriùs colit idolũ metu mortis, ſi id nõ faciat animo adorãdi, non eſt ſimpliciter ac verè adorator idoli; & ideo nõ eſt perfecta idololatria, neq; incurrit pœnas Eccleſiaſticas cõtrã fideles ad idololatriam apoſtatãtes, quãuis alioqui mortaliter peccet, exteriùs fidem abnegãdo: vera ergo & perfecta adoratio intentionẽ & animũ requirit colendi illã rẽ, quę adorari dicitur. Et hoc etiã declarat verbũ eiuſdẽ Cóc. quo huiuſmodi adorationẽ *honorificam*, appellare ſolet, & imagines ipſas *honorabiles*, vt ſuprà tactũ eſt: vnde in act. 7. in ep. B totius Synodi ad oẽs Eccleſ. dicitur: *Honorabiliter adoramus & ſalutamus*; idẽ n. ſignificãt hæc duo verba, & Cóc. Trid. ſeſſ. 25. in decreto de inuocat. & vener. &c. definit; *Sanctorũ reliquiis venerationem, atq; honorem deberi, & eas aliáq; ſacra monumenta à fidelib. vtiliter honorari*, & ſimiliter de imaginib. ait: *Eis debitũ honorẽ & venerationẽ impertiẽda*; verus autẽ honor neq; intelligi poteſt ſine volũtate honorãdi, propter quod dici ſolet honorẽ eſſe in honorãte, quia vis ei⁹ nõ eſt poſita in exteriori ſigno vel actione, quæ ſæpe eſt extra honorantẽ, ſed in interiori exiſtimatione, & intẽtione: ſine hac ergo nullus eſt verus honor, neque eſſet circa imagines. Propter quod in eodẽ Cóc. act. 6. in C fin. in demonſtratione de imaginũ vtilitate, quaſi ad hãc radicẽ reſpiciẽdo dicitur: *Nos dignas habemus imagines honore, ſalutatione & veneratione, debitámq; illis adorationẽ dare debemus*: & infr. dãnãtur, dicẽtes: *Imagines retinendas eſſe ſolũ ad memoriã, nõ verò ad ſalutationẽ*. Vnde cõfirmatur vlteriùs, ſi intẽtio adorãtis nullo modo fertur ad imaginẽ (& idẽ eſt de qualibet re ſacra, vt dixi) ſequitur adorationẽ nõ fieri ad imaginẽ, ſed iuxta imaginẽ vel occaſionẽ imaginis, ꝙ eſt incidere reipſa in opinionẽ Durã. ab omnib. dãnatã, dicẽtis, imaginẽ nõ propriè, ſed abuſiuè adorari: nõ n. alia ratione illã vocauit abuſiuã adorationẽ imaginis, niſi quia, licèt fiat corã ipſa, vel iuxta ipsã; tamen animus D adorantis, vt ſic, lõgè eſt ab ipſa. Quod etiã parũ, vel nihil differt ab aliorũ opin. aſſerẽtiũ, hæc tm̃ deſeruire vt ſigna excitãtia memoriã Dei vel Sãctorũ, quia ad præſentiã taliũ rerũ coluntur. Quod tandem rectè explicatur ex differentia inter adorationẽ, & orationem: nam oratio, licèt fiat coram imagine, vel iuxta imaginem, non tamen fit ad imaginẽ, quia imago cũ non poſſit percipere verba, aut deſideriũ orãtis, non eſt capax orationis, vnde oratio directè & ex intrinſeca ratione ſua dirigitur ad perſonã intelligentem, vt ſic. At verò adoratio, nõ ſolũ fit corã imagine, ſed etiã ad imaginẽ ipſam, vt Concilia loquuntur; ergo ex intentione adorãtis dirigitur externa adoratio ad venerandã ipſam imaginem, & non tantũ ad venerandum prototypũ in illa, ſeu coram illa, aliàs nulla eſſet differentia inter illam & orationẽ. Et hic tandẽ E ſumitur ratio à priori huius veritatis, quia de ratione adorationis non eſt, vt res, quæ proximè adoratur: vt materiale obiectum adorationis percipiat honorem ſibi exhibitũ per adorationem; quia adoratio non ad hoc ordinatur, vt res adorata percipiat mentem adorantis, ſicut oratio, ſed ad hoc ſolùm, vt adorans conueniente modo contractet rem illam, quam veneratur, iuxta exiſtimationẽ, quã de illa habet, vel ad hoc, vt eandẽ exiſtimationẽ, quã habet de tali re ſuis actibus externis manifeſtet, non neceſſariò ipſi rei, quæ adoratur, ſed aliis, & præſertim ei, propter quem adoratur: hoc autẽ totũ cõuenientiſſimè poteſt habere locum circa res etiã inanimatas, quæ alioqui ſacræ vel ſanctæ ſunt, & ideo cultu aliquo dignæ.

Opinio Durandi ab omnibus damnata.

Differentia inter orationẽ & adorationem.

3. Concluſio.

Tertiò, iuxta doctrinam ſuprà datam de imaginibus & de adoratione Euchariſtiæ, dicendũ eſt, adorationem harum rerum ſacrarum, quamuis pertineat ad eandem virtutem, qua Deus ipſe colitur, tamen in eo ordine eſſe reſpectiuam & imperfectam, cõparatã ad latriam abſolutam, quæ ipſi Deo ſecundùm ſe debetur. Hæc concluſio cõſtat, primò ex doctrina, prædictis locis tradita. Secundò colligitur ex variis locis prædictæ ſeptimæ Synodi: nam act. 6. tom. 5. §. Papæ, quanta inſania inter alia dicit Epiph. *Habemus item & alia plurima conſecrata vaſa, hæc, quia in nomine tuo facta ſunt, & conſecrata exoſculamur,* & idem dicitur de imaginibus, & ſæpiſſime in eodem Concilio, pręſertim act. 6. tom. 4. non longè à principio, ait Epiphan. imaginis honorem in primum exemplar reuerti, & ibid. ſumit argumentum à contrario: nam, qui typum alicuius contumelia afficit, in eum quem typus repræſentat, iniurius eſt, & ad hoc citatur Baſil. Chryſ. & alij inferiùs, tom. 5. & ab Adrian. Papa, in epiſt. act. 2. & ad idem refertur Anaſt. Epiſc. Theopoleos, act. 4. & Cyrill. Hieroſol. & Simon Stillita, act. 5. & deinde in act. 7. in definitione fidei, & poſt illam in acclamationibus Patrum eodem modo explicatur tota hæc adoratio, ſcilicet, per reſpectum ad alium, vt notauit etiam Photius Patriarch. Conſtant. in lib. de ſeptem Synodis, circa ſeptimam, vbi inter alia, inquit, *Omnibus perſpicuum eſt, honorem imaginibus habitum ad eos tranſire quos illæ referunt,* & infrà dicit, imaginem adorandam, atque colẽdam ad honorem & venerationem illius, quem ipſa refert, & ſubdit: *Cùm adoratio atque honor adhibeatur eodem modo, quo in aliis ſacris notis & formis ſanctiſſima latriæ vtimur, neq; enim in illis conſiſtimus, honoremque & adoratione concludimus, neque ad alios diuerſos ac varios fines diſtrahimur: ſed per diuerſũ & ſingularẽ ipſorũ cultũ, & adorationẽ, quæ cernitur, ſacra continetiq; ac minime diuerſa ratione, animos noſtros ad inuiſibilẽ illam, ſingularémque atque vnicã diuinitatem dirigimus,* & infrà ſubdit, *Sic & Sanctorum templa & ſepulchra, reliquias fideliter adoramus,* & infrà, *Et ſi quid hîc in myſticis & ſanctis noſtris ſacrificiis ſimile eſt per munus & gratiã in illis exhibitam, præcipuũ authorẽ & principẽ cauſã agnoſcimus ac cõmendamus.* Eſt igitur quoad hoc eadem ratio de his rebus ſacris, quæ de imaginibus: ſicut ergo adoratio imaginum eſt reſpectiua, ita etiã hæc. Ratio verò eſt ſuprà tacta in principio ſectionis, quia res inanimatæ non ſunt capaces honoris & adorationis propter ſeipſas, quia non ſunt capaces propriæ excellentiæ, aut intrinſecæ ſanctitatis, ſed tantùm per quandam denominationem, ſeu relationem extrinſecam, vt ſuperiùs etiam in his rebus, de quibus agimus, declaratum eſt; ergo neque etiã ſunt propter ſe capaces adorationis, ſed tantùm propter aliud, talis n. eſt adoratio, qualis excellẽtia vel ſanctitas: eſt ergo legitima adoratio harum rerũ, reſpectiua tantũ. Pręterea, quòd hæc adoratio pertineat ad eandem virtutem, qua colitur Deus, probatur, quin tota ratio adorandi has res, eſt diuina excellẽtia, ad cuius cultum & ſacrificium, templa, altare, vaſa ſacra, & omnia ſimilia ordinantur; ergo eadem virtus, quæ inclinat ad colendum Deum, inclinat ad venerandum hæc omnia propter Deum. Tandem, quòd hæc adoratio ſit minor, quàm latria, ſæpe traditur in prędicto Concilio, Act. 2. poſt epiſtolam Adriani, Act. 4 ſępiſſime, præſertim in confeſſione fidei totius Concilij, quæ in fine habetur: ac tandẽ act. 7. in ipſa definitione fidei. Et ratione patet, quia adoratio propter rationẽ extrinſecã, multo minor eſt, quàm propter intrinſecã excellẽtiã, vt per ſe manifeſtè patet: ſed perfecta latria illa eſt, quæ datur Deo propter intrinſecam & ſummam excellentiam: hæ autem res ſacræ

Epiphan.

Baſil. Chryſoſt. Adrian. Pap. Anaſtaſ. Cyril. Hier. Simon Still.

Res inanimatæ non ſunt capaces honoris propter ſe ipſas.

A ſolùm adorantur propter excellentiam extrinſecam Dei; ergo earum adoratio minor eſt, quàm latria. Vnde etiam intelligitur, quomodo hæ res dicantur in prædicto Concilio non adorari in ſpiritu & veritate; non enim ideo hoc dicitur, quia adorẽtur in ſolo corpore & falſitate, alioqui, vt dicebamus, fictè tãtùm & ſpecie tenus adorẽtur, quomodo vidẽtur exponere, qui dicũt, ideo non adorari in ſpiritu & veritate, quia, licèt corporalis actio adorationis circa illas exerceatur, tamen intentio adorantis ad illas nullo modo refertur: dicuntur ergo, non adorari in ſpiritu & veritate, quia animus adorãtis eis nõ ſubiicitur, tanquam ſeruiens illi propter ſeipſas, ſed tanquã ſeruiens Deo in ipſis, vel tanquam ſeruiens ipſis

B propter Deum; vtrumque enim rectè dici & fieri poteſt: nam, licèt humana natura, quæ dignior eſt inſenſibilibus rebus, illis ſubiici non debeat, in eis ſiſtendo, ſeu propter ſeipſas, tamen propter rem excellentiorem rationabiliter poteſt eis ſubiici aut ſeruire, conuenientem honorem eis tribuẽdo, & tunc non dicitur, eis ſeruire in ſpiritu & veritate, ſed illi, propter quem has res veneratur, & honorificè tractat. Vnde Germ. Patriarch. Conſtant. in epiſt. relata in ſeptima Synodo, Act 4. *Hæc,* inquit, *imaginum apparatus ratio eſt, non quòd nos adoratione in ſpiritu & veritate, incõprehenſibili & inueſtigabili deitati decentem in manu factas, imagines, aut in opera hominum arte facta, aut ſanè in ea,*

C *quæ ſubſunt Deo, ſiue viſibilia ſint, ſiue inuiſibilia, transferre ſtudeamus, verũ, vt dilectionẽ noſtrã, quã iuſtè in ſãctos Dei ſeruos habemus, per iſtũ modũ exhibeamus, & per honorationem illorũ in eum, qui per illos glorificatus eſt, quiq; illos glorificauit in confeſſione omnipotentiæ ſuæ, Chriſtum, ſcilicet glorificationem & cultum referimus.* Quin potiùs ex his verbis, & ex multis aliis eiuſdem Concilij intelligitur, non ſolùm res inanimatas, verùm etiam nec Sanctos ipſos eſſe adorandos in ſpiritu & veritate: nemo autem negabit, quando Sancti adorãtur, intẽtionem honoris & cultus ad eos immediatè dirigi; ergo non negatur adoratio in ſpiritu & veritate, quia poſita ſit in actu externo ſine intentione cultus, ſed quia non tendit in rem adoratam, tanquam

D in vltimum terminum adorationis, in quo mens fidẽ ſuam, & ſpem collocat. Denique adoratio in ſpiritu & veritate, idem eſt, quod adoratio latriæ perfectæ, & abſolutæ, & ideo actione ſexta, tom. 4. §. Ex his, Epiphanius veros adoratores vocat, qui in ſpiritu & veritate Deum colunt, & propterea non ceſſant imagines amplecti & venerari: & in §. ſequente ait; *Nos ſupernis honoribus magnificare Sanctos, ſynceram autem & inuiolatam fidem & cultum in ſpiritu & veritate ſoli Deo offerre, minimè verò creaturis illis, quæ ſunt ſub cœlo.*

Humana natura rebus inſenſibilibus eſt dignior. Germ.

Adoratio in ſpiritu & veritate quid. Epiphan.

Ex his ſatis reſponſum eſt ad fundamentum ſeu rationes dubitandi tactas in principio ſectionis. Vna verò ſuboritur difficultas, quæ, licèt in citatis locis tacta ſit, tamen, vt multis ampliùs ſatisfaciamus, & varias locutiones prædictæ ſeptimæ Synodi exactiùs declaremus, preſſiùs hîc eſt vrgenda & examinanda.

E Difficultas ergo eſt, quia ſequitur ex dictis, nos diuidere & multiplicare adorationes: nam vnam dicimus tribuendam eſſe Deo, quam abſolutam, & perfectam latriam vocamus; aliam verò rebus ſacris, quam vocamus reſpectiuam, vel ſecundariam, atque imperfectam latriam. Cõſequens autem videtur falſum, & contra prædictum Concilium, in quo ſæpiſſimè dicitur, ideo adorationem hanc legitimam eſſe, quia per eam non diuiditur imperium, neque honor, quia tota illa adoratio tendit in Deum, & ab illius adoratione non diuiditur. Vnde ſunt illæ frequentes locutiones; *Imagini honor exhibitus ad ipſum prototypum refertur,* & illa; *Adorantes, non ad ea, quæ oculis*

Difficultas.

repræſentantur, reſpicimus, ſed ad ea, quæ per res ſignificantur. Vnde eſt etiam illud Adriani, in ſua epiſtola

Adrianus.

Act. 2. *Non in coloribus & tabulis honorem conſtituentes, ſed eorum prædicantes gloriam, quorum appellationes imagines referunt*, & ibidem ex Gregorio Niſſen. refertur;

Greg. Niſſ.

animum adorantis reduci debere ad contemplationem primi exemplaris, & Chryſoſtom. dicens,

Chryſoſt.

Quando imago Imperatoris in ciuitatem infertur, populus non imaginem honore proſequitur, ſed veluti præſentiam regiam ſuſcipit, & hoc modo dicitur ibidem, quòd hæc veneratio per recordationem exhibetur, & ſimilia habentur in actione tertia, in epiſt. Oriẽtalium, circa finem, quam legati Pontificis poſtea laudant, dicentes; In omnibus conſentire cum Epiſtola Adriani. Similia leguntur in Act. 4. in epiſt. Nili ad Olympiodorum, & citantur Chryſ. & Athanaſ. Et Baſilius, præſertim lib. de Spiritu ſancto, cap. 17. dicens;

Nilus. Baſil.

Adorationem Imperatoris, & imaginis eius, eſſe vnam; quia ſicut eſt vnum imperium, ita imaginis honor ad primum, veluti fontem dirigitur, & ſimilia leguntur in epiſtola Germ. & in his, quæ ex Leonitio, eadem act. 4. referuntur.

Germ.

Vbi ſpecialiter notari poſſunt illa verba; *Non illi honorantes, ſed Patrem deſiderantes ac venerantes*, quæ in reliquiis dicuntur. Eadem ferè habentur in epiſtola Gregorij ad Herm. eadem act. 4. & 5. in diſputatio. Leontij cum Iudæo, & in dictis Ioannis Theſſalonicenſis, & in act. 6. tom. 2. Ac denique act. 7. in ipſa fidei definitione dicitur; *Imaginis honor in prototypum reſultat, & qui adorat imaginem, in ea adorat quoque deſcriptum argumentum.* Nec refert, quòd in his locis ferè ſemper ſit ſermo de imaginibus, quia, vt oſtendimus, imaginum & harum ſacrarum rerum adorationes æquiparantur, eadémque eſt vtriuſque ratio. Et confirmatur primò, quia imago Dei, vel res ſacra, nũquam legitimè adorari poteſt, quin in ipſa adoretur Deus, vt conſtat ex omnibus citatis teſtimoniis, ſed quotieſcunque adoratur Deus, illa eſt perfecta, & abſoluta latria; ergo alia ſecundaria latria eſt conficta, quia nunquam hæ res poſſunt adorari, niſi adoratione, quæ procedat ex perfecta latria interiori. Et confirmo ſecundò: nam, ſi præter hunc modum adorandi poteſt eſſe alius, interrogo de quo loquatur ſeptima Synodus in ſua fidei definitione? nam cùm illa vnica ſit, & ſimplici eorundem verborum tenore tradatur, non poteſt de publico, ſed de vno tantùm adorationis genere intelligi. Rurſus, cùm illa definitio ſit veluti concluſio, omnium, quæ in eodem Concilio diſputata fuerant, & adducta, neceſſe eſt, & illam intelligi modo conſueto locutionibus omnibus Sanctorum adductis in ſuperioribus actionibus, & è conuerſo omnia quæ priùs allegata fuerunt, intelligi iuxta ſenſum illius definitionis. Aut ergo illa definitio intelligitur de adoratione ſecundaria & reſpectiua, aut de abſoluta, & primaria. Primum dici non poteſt, cũ quia in ſuperioribus actionibus ſæpius declaratum fuerat ex Patrum ſententiis imagines adorari eadem adoratione, qua exemplaria: illa autem adoratio eſt perfecta, & abſoluta: tum etiam, quia in eadem definitione ſubditur talis ratio huius adorationis. *Imaginis enim honor in prototypo reſultat, & qui imaginem adorat, in ea adorat quoque deſcriptum argumentum.* At verò, quando in imagine Dei adoratur Deꝰ, illa eſt perfecta & abſoluta latria; ergo, iuxta mentem Concil. ſermo eſt de tali adoratione, & per eam dicitur imago adorari. Tum denique, quia Cõcil. Trid. ſeſſ. 25. loco citato, ita videtur, tam rem ipſam, quàm ſeptimæ Syn. definitionem explicare, dicens:

Conc. Trid.

Imaginibus debitum honorem & venerationẽ impertiendam eſſe, non quòd credatur ineſſe aliqua in iis diuinitas, vel virtus propter quam ſint colendæ, vel ab eis ſit aliquid petendum, ſed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illa repræſentant, ita vt per imagines, quas oſculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Chriſtũ adoremus, & Sanctos, quorum illæ ſimilitudines gerunt, veneremur, id quod Conciliorum, præſertim verò, Secundæ Nicenæ Synodi decretis contra imaginum oppugnatores eſt ſancitum.

1. Nic. Syn.

Conſtat autem hanc adorationem, quam his verbis Concilium explicuit, eſſe abſolutam & perfectam; ergo de illa locutum eſt etiam Conc. Nicen. Ergo illa ſecundaria adoratio, & reſpectiua non habet fundamentum in his Conc. neque aſſerenda eſt.

Conc. Nicen.

Ad principalem difficultatem reſpondetur, in nulla opinione negari poſſe, quin adoratio imaginis & exemplaris, reliquiarum & Sanctorum, quorum ſunt reliquiæ, rerum ſacrarum, quæ ad cultum Dei deputantur, & ipſius Dei, aliquo modo vna ſit, & aliquo modo duplex. Vna quidem propter omnia adducta difficultate propoſita, & quia, vt Ariſtoteles dixit, vbi eſt vnum propter aliud, ibi eſt vnum tãtùm.

Ariſtot.

Cõſtat autem in præſente vnum propter aliud adorari, verbi gratia, vaſa vel templa ſacra propter Deum. Duæ autem, quia in illo Concilio ſæpe dicitur, imagines, verbi gratia, honorificè eſſe adorandas, latriam autem ſeu diuinam venerationem eis non eſſe exhibendam, vt patet ex Act. 6. tom. 2. parũ à principio, & ſæpe aliàs. Vnde in Act. 4. hæc verba referuntur ex Anaſt. Epiſ. Theopoleos. *Nemo offendatur in adorationis vocabulo, ſiquidem & homines & ſanctos Angelos adoramus, non autem quòd eis latriam, hoc eſt, cultum diuinum, exhibeamus.* Et adducit illud, Deut. 6. *Deum tuum adorabis & illi ſoli latriam præſtabis* (vt ipſe legit) ponderans excluſiuam dictionem additam eſſe in verbo, *latriam*, non in verbo, *adorabis*. Vnde concludit, *Quam ob rem adorare licet; quid enim aliud eſt, quàm honoris alicui exhibiti veluti emphaſis adoratio, latria verò nequaquam, &c.* Nec refert, quòd hoc loco ſermo eſt de adoratione Dei & Sanctorum, quas certum eſt duas eſſe; tum, quia in eodem Concilio ſæpe comparatur adoratio imaginum adorationi Sanctorum, & adoratio Sanctorum dicitur aliquo modo eſſe vna cum adoratione Dei, quia adoratio Sanctorũ ad Dei honorem refertur, & in Sanctis adoratur Deus, vt patet ex locis ſuprà adductis, tum etiã, quia eodem modo diſtinguuntur in eodẽ Concilio, adoratio imaginis, & latria: vt patet ex Tharaſio poſt epiſtolam Adriani, in Act. 2. & in Act. 6. in fine, in demonſtratione de imaginum vtilitate; vbi ſic dicitur:

Tharaſius.

Quapropter non indignas habebimus imagines honore, ſalutatione, & veneratione, debitámque adorationem illis dare debemus; ſiue igitur placebit, ſalutationem ſiue adorationem appellare, idem profectò erit, modò ſciamus excludi latriam, hæc enim eſt alia à ſimplici adoratione, vt ſæpe alibi eſt oſtenſum. Si ergo eſt alia & alia, neceſſe eſt, aliquo modo eſſe duas. Variis ergo modis poteſt intelligi, quòd ſit vna, & duplex hæc adoratio. Primò, quòd ſit vna realiter, ſeu phyſicè: duplex autẽ moraliter, in hoc ſẽſu, quòd res ſacra, & Deus vnomet actu externo adoratur, & hoc modo dicitur adoratio vna phyſicè, ſeu realiter, tamẽ, quia illa exterior adoratio reſpectu Dei fit ex intẽtione cultus eius; reſpectu verò calicis vel alterius rei ſacræ, nõ ita fit ex intentione cultus eius, ſed ſolius Dei, qui in illa, vel per illam rem adoratur: ideo moraliter illamet actio eſt latria reſpectu Dei; non verò reſpectu calicis. Hæc tamen expoſitio ſatis reiecta eſt ex ſuperioribus; eſt enim contra mentem Concilij, & contra rationem: nam licèt iuxta illam rectè intelligatur, quomodo illa actio ſit latria reſpectu Dei, non autem reſpectu calicis, non tamen ſaluatur, quòd reſpectu calicis ſit

ſit

ſit vera adoratio, qua, ſecluſa intẽtione, nullus verus honor alicui deferri poteſt. Non ergo erit ibi duplex adoratio moralis in vna actione reali, ſed potiùs vnamet actio, reſpectu vnius erit adoratio, & non reſpectu alterius, ſicut diximus ſuprà de oſculatione terræ in honorem Dei; illa enim eſt adoratio reſpectu Dei, non verò reſpectu terræ, quia non ea intentione fit. Secundo ergo modo poteſt è conuerſo dici hæc adoratio duplex actu reali ac phyſico; vna verò moraliter ſeu radicaliter in vno habitu, aut ratione formali communi, aut fine, quomodo dilectio Dei & proximi dici poteſt vna charitas, quamuis non admittamus, Deum & proximum vno actu diligi, quia vna Dei bonitas, eſt ratio diligendi Deum & proximum, & ita eſt vtriuſque vna charitas habitualis, & vna dilectio propter relationem ad eandem perſonam, propter quam cæteræ diliguntur. Et ſimile exemplum eſt in intentione finis & electione medij propter finem: nam eſto, phyſicè & realiter non ſint vnus actus intentio & electio, nihilominus ille cenſetur eſſe vnus motus moraliter, vnus ratione vnius termini vltimi, qui eſt ratio tendendi in reliqua & ratione etiam vnius principij, ſeu vnius habitus & inclinationis. Et hęc expoſitio in rigore poſſet ſufficere ad vnitatem requiſitam inter adorationem Dei, & rerum ſacrarum, vel imaginum eius, &c. vt talis adoratio ſancta ſit, & conformis rationi, quandoquidem tota tendit formaliter in Dei honorem, quatenus ipſe eſt ratio, propter quam cætera omnia adorãtur, vnde non diuiditur imperium, ſed vnitur potiùs in vna Dei maieſtate, quæ eſt ratio adorandi cætera, & in vna radice inclinante ad Dei cultum, ex qua prouenit, vt etiam in veneratione habeantur omnia quæ ad Dei cultum ſpectant: ſicut non diuiditur charitas ſeu amicitia ex eo, quòd diligatur proximus propter Deum, ſed vnitur potiùs in Deo: phyſica enim illa diſtinctio actuum parum ad rem moralem refert, nec diuidit animum eius vel intentionem aut æſtimationem, quando omnia in vnum tendunt, & hoc reuera eſt, quod præcipuè intendit Concilium.

Concilij intentio.

Vlteriùs verò addo, hanc adorationem non tantùm habitu eſſe vnam, ſed etiam actu reali & phyſico, quamuis ſemper ſit aliquo modo duplex. Et quidẽ, ſi ſolùm eſſet ſermo de actu exteriori, nulla eſſet difficultas: nã cõſtat eodẽ actu exteriori poſſe ſimul Deum & imaginem, ſeu rem ſacram coli, qui habebit duplicem rationem adorationis, ſi à duplici actu interiori procedat, vt facilè fieri poteſt. Sed non loquimur tantùm de actu externo, ſed etiam de interno, in quo etiam eſt verum quod diximus. Quod vt explicemus, duo extrema cauenda ſunt. Primum eſt dicentium, has adorationes in actibus internis ſemper eſſe phyſicè & realiter diſtinctas, ſolùmque habere vnitatem moralem ſeu radicalẽ, iuxta ſuperiorem interpretationem, & hoc ſentit Gab. in 3. d. 9. cuius ſententia nobis non placet, quia nullam inuenimus repugnantiam, vt hoc fieri poſſit interdum vno actu interno, quo poſito meliùs explicantur plures Conciliorum locutiones ſuprà adductæ, vt ſtatim etiam dicetur. Aliud extremum eſt, has adorationes ſemper & neceſſariò debere fieri per vnum ac eundem actum interiorem, ita vt non poſſit rectè ac honeſtè adorari imago Dei, vel calix verbi gratia, niſi per interiorem actum apprehendatur Deus, vt adorandus cum calice, ſeu vt adorandus in calice, & per calicẽ: calix autẽ vt coadorãdus etiam ſuo modo propter Deum. Cuius ratio reddi poteſt, quia non poteſt honeſtè adorari calix, quin Deus ſit ratio adorandi illum, non poteſt autem Deus eſſe ratio ado- A randi, quin etiam ſimul ſit res adorata, quia in voluntate quidquid eſt ratio volendi, eſt etiam obiectum volitum vt quod, vt multi exiſtimant, & hoc ſignificatur in locutionib. adductis ex ſeptima Synodo, cùm dicitur totum hunc honorem referri in Deum, qui in talibus rebus adoratur. Sed hoc etiam extremum eſt falſum, vt oſtendam: media itaq; via tenenda eſt.

Sententia authoris.

Exiſtimo ergo hunc modum adorandi rem ſacram & Deum per vnum actum, quo vtrumq; adoretur, vt obiectum quod, eſſe poſſibilem & honeſtum ac licitum. In quo recedo a priori extrema ſententia, & hoc latè probaui, tractando de imaginibus, & reliquiis in 1. tom. Eſt autem eadem ratio in B rebus ſacris, de quibus nunc agimus. Et patet breuiter, quia hoc modo probabilius eſt, Deum & proximum poſſe amari vno actu, & ſimiliter finem & medium.

Idem actus poteſt habere duplex materiale obiectum.

Item idẽ actus poteſt habere duplex materiale obiectum, vnum primarium, & aliud ſecundarium, vt eadẽ viſio eſſe poteſt Dei, & creaturarum in Deo; ergo & in præſenti ſimiliter. Tandem ex reipſa declaratur: nam Deus & res ſacræ in ratione obiecti adorabilis poſſunt apprehendi cum mutuo quodam reſpectu: nam & res ſacra colitur propter Deum, & Deus colitur in re ſacra, ſeu per rem ſacram: ergo totum hoc poteſt mẽte concipi per modũ vnius obiecti, & voluntas poteſt in vtrumque tendere vnico ſimplici motu, propter mutuam habitudinẽ, quam C hæ res inter ſe habent. Vel aliter, quia Deus & res ſacra adorãtur propter excellentiã Dei, poteſt vtraque illa res apprehẽdi, vt in formata vnica excellentia Dei, & voluntas vnico motu tendere in vtramq; per modũ vnius adæquati obiecti materialis adorabilis: eſt ergo hic modus adorationis poſſibilis. Quòd autem licitus ſit, per ſe notum eſt ex dictis, quia vtraq; illa res adoratur illo actu, prout ſecundũ rectam rationẽ adorabilis eſt. Item, quia ſi duobus actibus illo modo adorarentur, licitè fieret; ergo & vno actu: nam hoc nihil variat honeſtatẽ moralem. Tandem, quia de hoc modo adorationis videntur loqui Patres, cùm dicunt, adorando has res vel imagines in eis adorari exemplaria ſeu perſonas, pro- D pter quas colũtur. Et tunc ille actus adorationis interioris, quamuis realiter vnicam habeat ſpeciem, tamen moraliter, vel ſecundùm diſtinctionẽ rationis & inadæquatos conceptus, dici poteſt duplex adoratio: nam ille actus, vt terminetur ad Deum propter ſe, eſt latria abſoluta & perfecta; prout verò terminatur ad rem ſacram propter Deum eſt adoratio reſpectiua, & latria ſecundũ quid: ſicut, quando vno actu diligitur Deus propter ſe & proximus propter Deum, ille actus, prout terminatur ad Deum eſt dilectio abſoluta & ſuper omnia; vt terminatur verò ad proximum, eſt reſpectiua, & non ſuper omnia, ſed infra Deum, & hoc modo facilè conciliantur, & intelliguntur omnia dicta illius Concilij.

Alia authoris ſententia.

Ex hoc verò vlteriùs ſequitur (vt exiſtimo) euidenter poſſe E hoc genus adorationis fieri diuerſis actibus, imò & re ipſa poſſe interdum ſeparari hos adorandi modos, in quo recedo à poſteriori extrema ſententia. Declaratur autem & probatur: nam primò manifeſtum eſt, interdum poſſe abſolutam Dei adorationẽ fieri ſine reſpectiua adoratione aliarum rerum ſacrarum, non ſolùm quando per ſe conſideratur Deus ſine vllo concurſu, vel occaſione harum rerum ſenſibilium, ſed etiam quando ex illis excitatur animus ad adorandum Deum, eo modo, quo Duran. ſentit adorari exemplar ad præſentiam imaginis, non adorata propriè ac per ſe ipſa imagine, vel etiam eo modo, quo dicebat opinio ſuprà recitata, exteriorem actionem adorationis fieri corã imagine vel re ſacra; totam

Opinio Durandi.

totam verò mentis intentionem ad Deum, ſeu exemplar dirigi: nam, licèt prædictæ ſententiæ in hoc falſæ ſint, quòd negant imagines, vel res ſacras eſſe adorabiles, alio verò ac proprio modo adorationis, tamen ille modus, quem ponunt adorandi Deum vel exemplar, non eſt impoſſibilis, nec falſus, nec licitus; quia cùm exercitium adorationis voluntarium ſit & liberum, poteſt homo ſuo arbitrio præſcindere vnam rem ab alia, ſeu vnum obiectum materiale ab alio, & ita dirigere mentis intentionem ad adorandum vnum præciſè, non coadorato alio, etiam ſi fortaſſe occaſio ſumpta ſit ab alio obiecto ſenſibili, quod memoriam excitauit. Et declaratur exemplo: nam, licèt Euchariſtiæ ſacramentum, vt conſtat ex Chriſto & ſpeciebus vnico actu & animi motu adorabile ſit, ita vt ſpeciès ſimul cum Chriſto coadorentur; nihilominus poteſt homo mente præſcindere, & Chriſtum ibi ſub ſpeciebus latentem conſiderare, eúmque ſolùm ac præciſè adorare, non coadoratis ſpeciebus ex intentione ſua, quamuis exterior actio in præſentia ſpecierum exerceatur: nam in hoc nulla eſt repugnantia, & totum pendet ex hominis libertate. Eſt ergo hic modus poſſibilis. Quod autem licitus ſit, probatur, quia neque eſt malus ratione eius, quod in eo omittitur, neque etiam ratione eius, quod per eum fit: ergo per ſe non habet vllam malitiam & alioqui habet bonum & honeſtum obiectum. Ergo per ſe bonus eſt. Aſſumptum declaratur & probatur, quia in eo actu omittitur propria, ac per ſe coadoratio imaginis vel rei ſacræ: hæc autem omiſſio non ſemper mala eſt, quia non omittitur ex aliquo errore; præterea, ſcilicet, quòd mala exiſtimetur, ſed ſolùm, quia animus omnino appellatur ad ſuperioris rei conſiderationem & reuerentiam, quod licitè facere poteſt, quia nullam habet obligationem exercendi ſemper adorationem circa rem ſenſibilem, etiam ſi ſacra ſit, & ex illa ſumat occaſionem adorandi Deum, quia hoc præceptum, vel nullum eſt, quod abſolutè obliget ad exercitium actus, ſed ſolùm ad ſpecificationem, ſi homo velit illum exercere, vel ſi eſt aliquod, illud eſt affirmatiuum, & non obligat pro ſemper: ergo ratione illius omiſſionis, ſeu præciſionis, non eſt actus malus; aliunde verò per illum actum colitur Deus adoratione abſoluta & perfecta, illi debita propter eius excellentiam, vt proponitur: ergo ille actus ratione eius, quod per eum fit, non eſt malus, ſed potiùs ex obiecto bonus; neque intrinſecè includit aliquam circumſtantiam, quæ inficiat.

Modus adorandi poſsibilis & licitus.

Simili diſcurſu probari poteſt adorationem reſpectiuam harum rerum ſacrarum eſſe ſeparabilem ab adoratione abſoluta latriæ ipſius Dei, talémque adorationem ſic exercitam eſſe licitam. Et primum quidem, ſcilicet, hoc eſſe poſſibile, probatur primò ipſo vſu & experientia, frequentiſſimè enim tractamus has res ſacras religioſa veneratione, non exercendo proprium, & abſolutum actum latriæ circa Deum ipſum, vel Chriſtum: tunc ergo exercemus ſolam adorationem reſpectiuam, quam ſeptima Synodus vocauit ſimplicem adorationem à latria diſtinctam. Antecedens videtur adeò euidens experientia, vt à nemine negari poſſit, ſed declaratur ampliùs, quia abſoluta Dei adoratio eſſe non poteſt, ſine actuali conſideratione abſoluta ipſius Dei & excellentiæ eius: ſæpe autem veneramur has res ſine tali actuali memoria & conſideratione Dei; ſed ſolùm, vel confuſè apprehendendo has res, vt ſacras & religioſas, vel ad ſummum conſiderando illas, vt cultui diuino dicatas. In quo non conſideratur Deus, vt per ſe adorabilis eſt, ſed ſolùm, vt extrinſecè facit

VII. Synod.

A adorabilem rem ſuo cultui dicatam, ſeu (quod idem eſt) vt eſt ratio adorandi illam. Declaratur etiam hæc experientia in hunc modum: nam longè aliter veneramur calicem vacuum, vel plenum Chriſti ſanguine, quando enim hoc poſteriori modo illum apprehendimus, ſtatim exercemus actum perfectæ latriæ, quo tendimus in ipſum Chriſtum, vt obiectum primarium, & abſolutè adoratum; cætera verò ipſi coadorantur: quando verò apprehendimus calicem vacuum, non excitamur ad talem adorationis modũ, ſed ſolùm ad reuerenter tractandam rem illam, quia vt ſacram & religioſam illam apprehendimus; ergo ſignum eſt, in hoc poſteriori genere adorationis, cõmuniter loquendo, non exerceri perfectã & abſolutã B latriam circa Deũ vel Chriſtum, ſed ſolũ reſpectiuã circa res ſacras. In quo eſt obiter notanda differentia inter imagines & res ſacras: nam licèt in hoc conueniant, quòd etiam imagines ſunt adorabiles ſola adoratione reſpectiua, vt aliàs diximus, tamen ſi imago proprium imaginis officium exerceat, nunquã adoratur, quin prototypon in ea primariò & abſolutè adoretur, quia proprium officium imaginis eſt, referre ſuũ exemplar. Vnde ſi interdũ ſola imago honoratur, vt materiale obiectũ, quod adoratur, potius ſumitur vt res quædam ſacra, quã formaliter & in actu exercito, vt imago, & quia prior vſus imaginis proprior eſt & frequentior; ideo prior modus adorandi C imaginem frequentior etiam eſt: munus autẽ & proprius vſus rerum ſacrarum, de quibus modò agimus, non eſt referre, aut repræſentare Deũ, ad cuius cultũ ordinantur, ſed ſolùm deſeruire, aut eſſe inſtrumenta ad aliquod miniſterium diuini cultus, vel ad illud eſſe conſecrata, ſeu benedicta, & ideo frequentior modus venerãdi has res eſt ſolùm per reſpectiuam adorationem abſque formali, & propria tendentia mentis & intentionis in Deum ſecundùm ſe, & hæc eſt valde notanda differentia ad intelligenda varia dicta de adoratione imaginum; & harum rerum ſacrarum, & ad reddendam rationem huius experientiæ, quæ, vt opinor, negari non poteſt, & ſufficiens D eſt ad probandum, quod intendimus. Sed propterea probatur ratione ſumpta ex generali principio, quod in voluntate, non ſemper ratio volendi, eſt volita, vt quod, formaliter & propriè, ſed ſolùm virtualiter, quatenus eſt ratio volendi aliud, quod patet exemplis: nam primò in intellectu aſſenſus ſcientificus concluſionis non verſatur circa principia tanquam obiectum quod, ſeu cui intellectus aſſentitur; imò nec ſemper requirit talem actualẽ aſſenſum principiorum, quamuis ſemper nitatur ipſis principiis, tãquam rationi aſſentiendi, & qui credit articulum fidei, vt reuelatum à Deo, non ſemper actu credit, Deum eſſe primam veritatem tanquam obiectum creditum vt quod, quamuis illi veritati nitatur, vt rationi aſſentiendi. Deinde in voluntate quamuis proximus ametur propter Deum, non quoties amatur E proximus illo amore reſpectiuo, neceſſe eſt amari formaliter Deum, vt obiectum quod diligitur, & idem eſt in electione medij propter finem, quæ non ſemper requirit actualem intentionem, quę formaliter tendat in finem vt obiectum volitum vt quod.

Differentia inter imagines & res ſacras.

Proprius vſus rerum ſacrarum quis.

Notatu dignum.

Ratio autem generalis eſt, quia non eſt neceſſaria connexio inter obiecta dicto modo volita: nam vt vna res ſit ratio volendi vel colendi aliam, ſatis eſt, quòd intellectus apprehendat reſpectum vnius ad aliam, & indicet hanc rem, quæ ad aliam habet reſpectum, eſſe amabilem vel honorabilem ratione illius termini, quem reſpicit: quo poſito iudicio, poteſt voluntas immediatè ac præciſè ferri in obiectum illud ſub ea ratione reſpectiua, hoc enim nullam repu

Ratio quædã generalis.

repugnantiam inuoluit, vt per ſe notum videtur; & pendet ex libero exercitio actuum voluntatis: ergo poteſt ita fieri, vt in præcedente puncto argumentabamur. Imò ſuppoſita tali apprehenſione & iudicio hic modus operandi eſt magis connaturalis voluntati: nam ſi ego non deſidero hunc finem, vt per ſe amabilem, ſed medium, vt vtile ad talem finem, & amabile propter illum; non eſt, cur voluntas excitetur ad tendendum in finem, vt in obiectum quod, amando illum propter ſe, ſed ſolùm in medium, amando illum propter finem: ſic ergo in præſenti poteſt intellectus non conſiderare actu Deum, vt ſummè excellentem, & per ſe adorabilem, ſed ſolùm apprehendere hanc rem ſacram, vt diuino cultui dicatam, & ea ratione iudicare, eam eſſe reuerenter tractandam: ergo poteſt voluntas id præciſè velle non intendendo actu abſolutam latriam & cultum Dei ſecundùm ſe. Eſt ergo ſine dubio hic modus adorandi poſſibilis.

Probatur primo.

Quòd autem licitus ſit, eiſdem ferè argumentis probari poteſt: primò quidem, quia ex communi vſu omnium piorum, & religioſorum hominum, qui, vt oſtendimus, frequentiùs hoc modo venerantur has res, & certi moraliter ſunt, in hoc ſe nihil peccare, ſed potiùs bene agere. *Secundo.* Secundò, quia ſiue conſideremus id, quod ibi fit, ſiue id, quod omittitur, nulla eſt deordinatio; & alioqui obiectum talis actus eſt per ſe conſentaneum rectę rationi: ergo actus hinc habet honeſtatem, & ex nullo capite habet malitiam. Aſſumptum declaratur: nam ibi omittitur abſoluta adoratio latriæ Dei, à quo habent hæ res ſacræ, quòd adorabiles ſint; hæc autem omiſſio non eſt mala, quia præceptum adorandi Deum hoc modo non ſemper obligat. Neque etiam eo tempore occurrit ſpecialis aliqua ratio, propter quam tunc ſemper & ſpecialiter obliget. Rurſus ibi exercetur adoratio reſpectiua præciſè; hæc autem eſt commenſurata obiecto: nam tale obiectum materiale propter talem rationem ſecundùm rectam rationem adorabile ſeu honorabile, vt ſeptima Synodus, locis adductis ſæpe loquitur, & ideo act. 3. in epiſt. Orientalium, approbantibus Legatis Pontificis, abſolutè & generaliter dicitur, adorare imagines licitum eſſe, ſed prototypi cauſa. *Synod. VII.* Idem autem eſt, vt ſæpe dixi, de rebus ſacris. Quotieſcunque ergo propter debitam rationem, & cum debita exiſtimatione honorantur, licita eſt adoratio, quamuis in ea præciſè ſiſtatur. *Vltimum argumentum Synod. VII.* Vnde argumentor vltimò, quia hæc adoratio reſpectiua, ſeu minor, quàm perfecta latria, aliquando eſt licita & ſancta, vt euidenter docet dicta ſeptima Synodus multis in locis, quorum aliqua deſignauimus, & quando coniunctim fit cum latria perfecta, reſpectu Dei eſt licita, vt in præcedente modo declaratur: ea ergo etiam ſi fit præciſè ac ſeparatim, erit licita. Patet conſequentia, quia ex hoc non adiungitur illi aliqua mala circumſtantia, neque aliquid omittitur, quod ſimpliciter ſit ad honeſtatem neceſſarium. Dicet fortaſſe aliquis, his rationibus rectè probari, illum modum reuerenter tractandi has res ſacras, cum prædicta exiſtimatione abſque actuali exercitio perfectæ latriæ, eſſe quidem poſſibilem & licitum, non tamen mereri nomen adorationis, quæ deberet eſſe emphaſis honoris, vt dicitur in ſeptima Synodo loco citato; ibi enim non eſt emphaſis honoris, ſed ſolùm quædam exiſtimatio, & prudens diſcretio inter res ipſas. *Modus loquendi falſus reiicitur.* Sed hoc eſt reuocare rem totam ad quæſtionẽ de nomine, & modus ille loquendi eſt falſus & præter cõmunem modũ loquendi, etiam vſitatum in prędicta ſeptima Synodo: nam illa reuera non eſt tantùm exiſtimatio, ſed ex

A diuerſa exiſtimatione procedit diuerſa operatio, quæ non poteſt non eſſe adoratio, quamuis ſecundaria & reſpectiua; quia eſt veneratio quædam, & ſignificatio honoris & religioſæ exiſtimationis, vt in eadem ſeptima Synodo ſæpe dicitur, & in illis eiſdem verbis, cùm dicitur adoratio, *emphaſis honoris*, quia emphaſis nil aliud eſt, quàm ſignificatio recondita, & minùs explicata, quamuis, etiam ſi per emphaſin honoris intelligeremus excellentem aliquem honorem, poſſet hoc attribui huic adorationi reſpectiuæ rerum ſacrarum, etiam præciſè ſumptæ, quia, quatenus in diuina excellentia nititur, religioſa eſt, & altioris ordinis ab omni alio honore, quãuis in illo ordine ſecundarium & infimum locum teneat: *Adoratio quid.* *Emphaſis quid.* B ille igitur modus tractandi has res ſacras cum veneratione & reuerentia, modus quidam adorationis eſt, vnde rectè Tharaſius in ſeptima Synodo, actione 4. non longè à fine, paulo poſt illa verba Anaſtaſij, quòd *adoratio eſt emphaſis honoris*, ex eis ita infert: *Omnes qui ſacras imagines ſe venerari confitentur, adorationem autem recuſant à ſancto Patre, tanquam hypocritæ redarguuntur.* Idem ergo nos dicimus de adoratione & veneratione rerum ſacrarum. *Tharaſius. Anaſtaſius.*

Conſtat igitur, reſpectiuam iſtarum rerum adorationem poſſe licitè fieri ſolam ac ſeparatam à perfecta & abſoluta latria. Tunc autem dicitur illa adoratio eſſe vnà cum adoratione ipſius Dei, vel habitu, C vt dixi, vel, quia quantum eſt ex ſe, poteſt coniungi in vnum cum adoratione Dei, quamuis contingat per accidens actualiter ſeparari ex libertate operantis, vel certè, quia illemet actus virtute continet adorationem Dei, quatenus propter illum fit, & in illius excellentia fundatur, quamuis in ipſum non tendat, vt in obiectum formaliter adoratum: ſicut, qui diligit proximum propter Deum, dici poteſt, ibi diligere Deum, non formaliter, ſed virtute, propter quod dicitur ad Rom. 13. *Qui diligit proximum, legem impleuit*, & eodem modo in electione medij dicitur intendi finis, vt loquitur diuus Thomas, 1. 2. quæſt. 12. art. 4. *Rom. 13.* *D. Thom.* *Leontius.* Quin potiùs, etiam honor San- D ctis exhibitus dicitur ſæpe in prædicta Synodo tendere in Deum, vt loquitur expreſsè Leontius dicta actione quarta, dicens, *Honor, qui Sanctis impenditur, in ipſum recurrit*, &c. *qui Martyrem colit, Deum ipſum colit*, &c. *qui Matrem illius adorat, ipſi honorem aſſignat*, & ſimilia, quæ etiam leguntur ibidem in epiſtolis German. ad Ioannem, & ad Thomam. & actione quinta in diſputatione Leontij cum Iudæo, & actione tertia, in epiſtola Orientalium, circa finem, & tamen certum eſt, quando Sancti adorantur formaliter, expreſsè non adorari Deum, vt obiectum, quod adoratur, ſed ſolos ſanctos ipſos: imò neque proximè adorari propter Deum, vt propter immediatam rationem adorandi, ſed propter intrinſecam ſanctitatem eorum: nam, vt rectè dixit Adrianus ibidem, E actione ſecunda in ſua epiſtola, circa finem; *decet Sanctos honor & veneratio propter iuſtitiam eorum.* Nihilominus tamen, quia totus hic honor Sanctorum cedit in Dei honorem, & in Deo radicaliter fundatur, ideo, quando Sancti honorantur, dicitur Deus honorari in illis; ergo multo magis cultus harum rerum ſacrarum, qui immediatè fundatur in Deo, vt in ratione adorandi, dicetur eſſe virtualis honor & cultus ipſiuſmet Dei. *Germ.* *Adrianus.*

Adoratio Dei & rerum ſacrarum, quomodo vna, & quomodo ſit duplex.

Ex his ergo ſatis conſtat, quomodo ſit vna adoratio harum rerum ſacrarum & Dei, & quomodo etiam ſit ſimplex, diuerſa conſideratione & ratione per quod ſufficienter reſponſum eſt ad principalem difficultatem, ſuprà tactam. Et hinc etiam exponuntur facilè omnes locutiones ibi adductæ: nam in eis

inter

interdum ſermo eſt de adoratione imaginum, vt A exercent imaginum officium, atque adeò, vt in eis adoratur prototypon, vt obiectum quod; interdum verò loquuntur de adoratione reſpectiua, & hoc modo eſt in vniuerſum verum, has res non adorari, niſi vt relatas ad illud, nec reſpiciendo ad ipſas, vt ſic ſeu ad naturas earum, ſed reſpiciendo ad excellentiam alterius, ſaltem vt ad rationem adorandi, & hoc eſt, quod primò ac principaliter intenditur in illo Concilio, quia hoc eſt, quod per ſe honeſtat hanc adorationem. Vnde ad primam confirmationem plana eſt etiam reſponſio, quia in his rebus dupliciter poteſt adorari Deus, ſcilicet, vel implicitè, &, vt obiectum quo tantùm, vel explicitè, & vt obiectum quod, & vterque modus ſufficit ad honeſtam adorationẽ, & de vtroque loquitur Concilium B in diuerſis locis: prior verò ratio per ſe pertinet, & requiritur ad propriam adorationem harum rerum quatenus ad illas terminatur, quia illæ non ſunt adorabiles, niſi ratione alterius; quòd verò ſimul cum illis adoretur aliud, vt obiectum adoratum vt quod, formaliter non pertinet ad adorationem earum, ſed concomitanter fieri poteſt ex perfecta apprehenſione & motione adorantis.

Ad 2. confirmationem reſponſio. Hinc ad ſecundam confirmationem in primis dici poteſt, ſeptimam Synodum in definitione fidei, cùm docet, imagines, vel has res ſacras eſſe adorabiles formaliter loqui de adoratione reſpectiua, & ſecundaria, tum quia eam expreſsè à latria diſtinguit, C tum etiam, quia hæc eſt adoratio per ſe debita his rebus, & quòd aliquid aliud attingatur, eſt quaſi accidentarium, & eodem modo intelligi poteſt Concilium Tridentinum cùm dicit, his rebus eſſe *debitum honorem & venerationem impertiendam.* *Conc. Trid.* Neq; huic expoſitioni obſtat, quòd eadem Concilia ſubiungunt honorem his rebus ſeu imaginibus exhibitum ad prototypa referri, & hæc eadẽ prototypa in imaginibus adorari, quia hoc totum verificari poteſt de prototypo, vt eſt ratio adorandi imaginem, vt iam declaratum eſt; ſicut honor Sanctorum dicitur referri in Deum, & Deũ adorari in Sanctis: nam, quòd prototypon adoretur in imagine, vt obiectum quod, quando formaliter vtimur imagine vt imagine, licèt ſit verum, non eſt tamen de fide certum, neque exiſtimo, ibi eſſe definitum. Vnde dicitur ſecũdo, Con- D cilia hæc ſolùm id definire, quod per ſe pertinet ad fidem & ad deſcendendam legitimam adorationem harum rerum à calumniis hæreticorum: hoc autem in duobus vel tribus conſiſtit. Primum eſt, quòd res verè ac propriè & ſub aliqua honeſta intentione adorantur. Secundum eſt, quòd non adorantur ratione ſui, ſed ratione alterius: vnde fit tertiò, vt totus honor harum rerum ad aliud referatur, quod in ipſis aliquo modo adoratur, & hæc tantùm ſunt omnino certa; reliqua verò relinquunt Concilia diſputationi Theologicæ, ſcilicet, an res illa, quæ eſt ratio, adorandi aliam, ſimul cum illa, & in illa adoretur E vt quod, vel tantùm vt quo, & quando adoratur vt quod, an fiat vno actu interiori, vel duobus, & an ita ſemper fiat, vel ſolùm aliquando, inſinuant tamen prædicta Concilia in illa ratione & explicatione, quam ſubdunt poſt definitionem ſuam, quotieſcunque adorantur imagines, vt ſunt imagines, in eis adorari exemplaria, etiam vt res primariò adoratas; non tamen inde ſequitur, idem atque eodem modo fieri, quandocunque adorantur res ſacræ aut ipſæmet imagines, quatenus quædam res ſacræ ſunt, vt in ſuperioribus explicatum reliquimus. Ex illis ergo definitionibus nihil colligi poteſt diuerſum à doctrina tradita.

DISPVTATIO LXXXII.

De præparatione ad Miſſam neceſſaria, & de veſtibus ſacris.

Poſtquam dictum eſt de tempore & loco, quæ magis extrinſecus circumſtant actionem ſacrificandi, explicandæ ſequuntur aliæ circumſtantiæ, vel cæremoniæ, quæ magis intrinſecè ipſimet actioni ſacrificandi adiunguntur. Sed prius, quàm ad hæc accedamus, explicare oportet, quomodo Sacerdos parare ſe debeat, vt conuenienter diſpoſitus ad altare Dei ſacrificaturus accedat. Poteſt autem hæc diſpoſitio requiri aut ex parte animi, aut ex parte corporis, & de vtraque aliquid ſumendum eſt ex dictis ſuperioribus, de diſpoſitione ad communionem ſacramenti Euchariſtiæ neceſſaria; aliquid verò addendum eſt tamquam huius loci proprium. Quia ergo Sacerdos ſacrificaturus, communicaturus etiam eſt, ante omnia neceſſe eſt, vt ſine conſcientia peccati mortalis accedat: ita vt, ſi talem conſcientiam priùs habeat, confeſſionem præmittat, ſi poteſt, vel, ſi non poteſt, ſaltem contritionem habeat cum propoſito confitendi, cùm primùm poſſit, iuxta tractata in ſuperioribus. Præter hanc autem diſpoſitionem nulla alia ſpiritualis præparatio occurrit, quæ ſimpliciter neceſſaria ſit ex præcepto, præter voluntatem, & intentionem ritè & honeſtè ſacrificandi, quia neque ex ſola rei natura aliquid aliud colligi poteſt, neque inuenitur aliquod ſpeciale præceptũ poſitiuum, quod aliquid huiuſmodi præſcribat, ita vt eius tranſgreſſio peccatum ſit; nõnulla enim, quæ in Miſſali deſignantur, ſolùm pertinent ad quandam directionem & conſilium, quod obſeruare, optimum quidem erit, nil tamen peccabunt, ſi omittãtur, ſecluſo contemptu, maximè, ſi aliqua alia præparatio præmittatur, quæ iuxta vniuſcuiuſque conſuetudinem, magis eum poſſit ad deuotionem iuuare; hoc enim ſeruare debent Sacerdotes omnes, vt ſacrificium hoc, debita religione & pietate celebrare poſſint, vt rectè docet S. Germ. in Theoria rerum Eccleſiaſticarum, cuius rei illuſtre exemplum legi poteſt apud Dionyſ. epiſtola ad Demoph. Addit verò Innocent. lib. 1. de hoc myſt. capitulo 47. celebrãtem debere quoſdam Pſalmos & orationes præmittere, ſed, vt dixi, de hoc non inuenio expreſſum præceptum, ſed conſilium: ſolùm poteſt quoad hanc partem ſupereſſe quæſtio de præmittenda recitatione diuini officij, quam ſtatim tractabimus. *S. Germ.* *Innocent.* Rurſus ex eodem principio, quòd Sacerdos ſacrificaturus, communicaturus etiam eſt, quod ad corpus pertinet, neceſſe eſt vt ieiunus accedat, in quo ſeruanda ſunt quæ ſuperiùs de communione annotauimus, & quæ addidimus diſput. 80. quòd Sacerdos bis ſacrificaturus eodem die, non debet etiam calicis purificationem accipere in priori Miſſa; nihil enim aliud ſpeciale hîc occurrit addendum, quia neque maius, neque minus ieiunium, requiritur ad ſacrificandum, quàm ad ſimpliciter communicãdum, neque ſpecialis aliqua pœna ipſo iure impoſita eſt Sacerdoti non ieiuno ſacrificandi, quamuis deponi interdum, vel excommunicari præcipiatur, in Conc. Brach. II. can. 10. Tolet. VII. can. 2. c. nihil, 7. q. 1. *Conc. Brach. Concil. Tolet. VII.* Deinde neceſſaria eſt ea diſpoſitio corporis, quæ excludat omne periculum irreuerentiæ, vel relinquendi inchoatum ſacrificium, & ideo in cap. communiter, 14. diſt. & 2. q. 7. per totam excluduntur ab hoc munere ſacrificandi omnes illi, qui caducum morbum, aut capitis vertiginem, aut ſimilem ægritudinem patiuntur, & idem eſt de eo, qui patitur periculum vomitus, aut aliquid

aliquid huiuſmodi, quia tunc iniuria fieret tãto myſterio cum tali diſpoſitione ſacrificando. Vnde in illis iuribus cauetur, vt qui tali morbo caduco laborant, non ſolùm, vt priùs curetur, ſed etiam, vt, poſtquam conualuerint, prius quàm ad altare accedant, per annum probentur. Quod ſeruata proportione, in aliis ægritudinibus obſeruandum eſt, in quibus tale periculum intercedit, vbi verò nullum periculum eſt, ſed horror quidam, vt in lepra & ſimilibus, non omnino prohibetur hoc miniſterium, ſed ſolùm, vt non publicè, ſed occultè fiat, vt ſuprà diximus, de communione agentes. Quocirca neceſſarium etiam eſt, vt decens munditia corporalis adhibeatur, quantum recta ratio dictat, & ideo iuxta Miſſalis regulas Sacerdos celebraturus manus corporaliter lauat: nã licèt id etiam fiat in ſignificationem ſpiritualis munditiæ quam habere debet, vt notat Innocentius, lib. 1. de hoc myſt. cap. 46. tamen hoc etiam fit propter ipſam corporalem munditiam, & omitti facilè non debet, quamuis non videatur illa ſufficiens materia rigoroſi præcepti. Igitur nulla alia corporalis diſpoſitio neceſſaria eſt, præter eam, quæ in ſacris veſtibus poſita eſt, de quibus erit altera pars huius diſputationis.

Innocent.

SECTIO I.

Vtrùm teneatur Sacerdos præmittere diuinum officium ante Miſſam.

Sentẽtia quædam valde communis Veruecenſis.

IN hac dubitatione eſt ſententia valde communis, eſſe peccatum mortale dicere Miſſam ante recitatum ſaltem matutinum officium. Ita tenet Veruecenſis à Syluestro citatus, tribuitur etiam Paludan. in 4. diſt. 13. quæſt. 2. art. 2. concl. 2. vbi ſolùm dicit, nõ debere Miſſam dici, niſi poſt dictum matutinum. Idem verò inferiùs ſubdit de Prima, quod eſt ſignum ipſum non intellexiſſe, hanc eſſe obligationem ſub peccato mortali. Clariùs tenuit hoc Antonin. 3. part. titulo 13. capit. 41. §. 1. Gabriel, lectione 13. in Canon. Angel. verb. Miſſa, num. 42. & Armilla, verbo, Horæ canonicæ, n. 18. & Summiſtæ frequentiùs his verbis. Idem tenet Nauar. lib. de Oratione, cap. 3. num. 70. vbi potiùs videtur dicere, contrarium in rigore iuris eſſe verum. *Quamuis non auderem* (inquit) *id conſulere, neque facere ſine graui cauſa.* In capite autem 21. n. 30. illud dictum declarat de hora prima; de Matutina autem dicit, ſe ſequi opinionem communiorem, limitando illam, ne procedat, quando aliqua iuſta cauſa id fieret. Eandem opinionem tenet Marcell. referens plures Canoniſtas, lib. de horis canonicis, cap. 42. fundantur hi authores in conſuetudine Eccleſiæ, quam ſatis oſtendunt tot graues authores, & ex vſu conſtat. Certum eſt autem conſuetudinem habere vim legis, & conſequenter in re graui obligare ſub mortali, quòd autem talis ſit hæc res, de qua agimus, probatur, quia grauitas materiæ iudicio prudentium penſanda eſt, ſed communiter ſapientes in hac materia iudicant, rem hãc eſſe grauem. Item, quia ex inſtitutione Eccleſiæ, matutinũ eſt officium nocturnum; Miſſa verò diurnum: ergo inuerſio huius ordinis ex ſe eſt culpabilis, & contra rationem. Ergo adiuncta conſuetudine Eccleſiæ, erit grauis tranſgreſſio. Accedit, quòd in Miſſali Romano priùs traditur regula, vt Miſſa dicatur matutino ſaltem abſoluto, & poſtea inter defectus Miſſæ numeratur, ſi celebrans non dixit matutinum cum Laudibus, non videntur autem ibi numerari, niſi graues defectus.

Marcellus.

2. Opinio.

Secunda ſententia eſt, eſſe quidem obligationem aliquam præmittendi Matutinũ ante Miſſam, quando commodè poteſt, & nulla eſt rationabilis cauſa A inuertendi hunc ordinem, nihilominus tamen, ſi id fiat, etiam ſine legitima cauſa non eſſe peccatũ mortale, ſed veniale, quia nullum eſt ſufficiens fundamentum ad aſſerendum, in ea tranſgreſſione, aut inuerſione ordinis eſſe maiorem grauitatem, quia neque de præcepto ſatis conſtat, neque res eſt adeò grauis. Vnde, ſi ex aliqua rationabili cauſa id fiat, iuxta hanc opinionem nulla erit culpa etiam venialis: erit autem ſufficiens cauſa, ſi inſtat hora dicendi Miſſam, & populus, vel aliqua perſona grauis expectat, vel commodum tempus ad Miſſam dicendam elabitur, vel alia ſimilis. Ita tenet Soto, lib. 10. de iuſtit. quæſt. 5. articulo 4. & in 4. diſtinct. 13. quæſt. 2. a. 2. & in idem inclinat Syluest. verb. Miſſa, 1. q. 6. quamuis B ſubdubitans; antiquiores verò de hoc nihil dicunt: in eo autem huic ſententiæ fauent, quòd agentes de obligationibus Sacerdotum, & de peccatis, quæ in celebratione Miſſæ committi poſſunt, nunquam huius meminerunt.

Soto.

Syluest.

1. Reſponſio.

Vt veritatem explicemus, diſtinguamus inter priuatam officij recitationem, quæ ſecretò à particulari perſona quæ Miſſam dictura eſt, vel priuatam vel ſolemnem, & publicam recitationem officij, quæ fit in choro ante Miſſam ſolemnem.

Dico primò: Nullum eſt præceptum obligans ſub peccato mortali ſingulos Sacerdotes ad recitandum Matutinũ prius, quàm ſacrificium Miſſæ offerant, ſiue priuatim, ſiue ſolemniter Miſſam cantando. Probatur, quia certũ eſt, tale præceptum, neque C à Chriſto, neq; ab Eccleſia, eſſe vnquam expreſsè traditum. Quòd verò nec conſuetudine ſit introductũ, ita declaratur: nam tribus modis poſſumus hos duos actus conſiderare; Primò, quatenus vnuſquiſq; eorũ poſtulat certum ac definitum tempus, vt rectè fiat: fieri enim poteſt, vt ad dicẽdum Miſſam ante Matutinum, vel illa nimium anteponatur, vel hoc nimis poſtponatur, & inde aliqua culpa contrahatur. Sed hæc conſideratio nihil ad præſentem conſiderationem refert, quia, ſi aliquod peccatum in hoc interuenit, eſt valde per accidens ad inuerſionem eius ordinis, de quo agimus: nam ſi Sacerdos peccat noctu Miſſam inchoando, ſolùm propter anticipationem, nihil minùs peccabit, ſiue dixerit Matutinum, ſiue non. Addo, ex hoc præciſo titulo, nunquam peccari D mortaliter, ſi vtraq; actio intra legitimũ tempus fiat, id eſt, ſi Miſſa à ſummo mane vſque ad meridiem; Matutinum verò ante lapſum totum naturalẽ diem, pro quo currit obligatio, dicatur. Secundò poſſunt illæ duæ actiones cõſiderari, ita, vt vna ſit, veluti diſpoſitio, & veluti præparatio ad aliam, ſcilicet, recitatio matutini ad Miſſam, & quidem, ſi ſub hac ratione eſſet latum præceptum, materia eius eſſet ſatis grauis, & tranſgreſſio eius per ſe eſſet peccatũ mortale: nam hac ratione eſt peccatum mortale dicere Miſſam, nõ ſeruari ieiunio, quia illa obſeruatio præcepta eſſet tanquam grauis quædam diſpoſitio & ſimiliter eſt peccatum mortale, dicere Miſſam ſine veE ſtibus ſacris, quia hoc etiam præceptum eſt ad corporis conueniens ornamentum, ſeu diſpoſitionem; ergo ſi recitatio matutini eſſet præcepta, vt diſpoſitio præuia, eſſet ſine dubio materia grauis eius tranſgreſſio. Nullo autem ſufficiente, imò nec probabili fundamento oſtendi poteſt, hoc eſſe ſub hac ratione præceptum, neque authores ſuprà citati ita præceptum hoc explicant, quia nec ex ſola conſuetudine id ſumi poteſt, ſed ad ſummum, ſolere talem ordinem inter duas illas actiones ſeruari, quod poteſt fieri ſine eo, quòd vna earũ intelligatur eſſe diſpoſitio ad alteram, ſicut inter ipſas horas canonicas vna prius eſt dicenda, quàm alia, non quia ſit diſpoſitio ad il

Nauarr. ad illam, ſed ratione ordinis. Et quidem Nauarr. ſuprà dicit, recitationem Matutinæ & Primæ diſponere hominem ad Miſſam deuotiùs & reuerentiùs dicendam, & vltimo loco ait, Eccleſiam, dum ad Miſſam maiorem attentionem & præparationem requirit, quàm ad aliud Eccleſiaſticum officium, per hoc ſatis ſignificare, vt horæ, ſaltem nocturnæ, ſunt quædam præparatio ad Miſſam, quia nullam aliam præparationem præfixit Eccleſia faciendã. Sed hoc leue indicium eſt ad præceptum ſub hac ratione cõſtituendam, quia, licèt demus, hanc recitationem per ſe conducere ad maiorem deuotionem, tamen Eccleſia non præcipit, quidquid ad dicendum Miſſam cum maiori deuotione poteſt conducere, neque hanc præparationem vnquam ſpecialiter deſignauit: nam, licèt in Miſſali de hoc admoneantur Sacerdotes, tamen ibi nullum eſt verbum præceptiuum; & ex modo, quo illa regula proponitur, conſtat, nihil ibi nouum ſtatui, ſed ſolùm declarari, & proponi, quod fieri ſolet, & expedit: imò ibidem clariùs admonentur Sacerdotes, vt priùs aliquantulum vacent orationi, & tamen illud non intelligitur eſſe præceptum, ſed conſilium. Tandem recitatio diuini officij per ſe non eſt inſtituta, vt ſit diſpoſitio, vel præparatio ad Miſſam, ſed propter ſe recipitur ad publicam orationem in Eccleſia faciendam; non eſt ergo, cur ſine maiori fundamento dicamus, eſſe ſub hac ratione præceptam, quia, licèt aliquid ad hoc conferat, tamen aliis etiã modis poteſt animus conuenienter præparari. Et confirmatur tandem: nam, ſi hæc recitatio eſſet præcepta, vt neceſſaria diſpoſitio, non liceret, ob ſolam ægritudinem, vel aliam ſimilem ordinariam cauſam, dicere Miſſam ſine tali præparatione; ſicut non licet dicere, non ſeruato ieiunio etiam ſi quis ob ægritudinem non poſſit ieiunus ad Miſſam accedere. Eſt autem certum apud omnes, quòd, ſi quis ob capitis debilitatem, vel ſimilem cauſam, ab obligatione recitandi officium excuſetur, nihilominus poſſe Miſſam dicere; ergo, &c. Tertio modo poſſunt illæ duæ actiones conſiderari, ſolùm quoad ordinem, id eſt, quòd oporteat in ordine & ſucceſſore temporis vnam aliam præcedere, non ſolùm ob cauſalitatem, ſed ex præciſa ratione ordinis, ſicut ordinantur horæ canonicæ inter ſe. Et neque ſub hac ratione interuenit hìc tale præceptũ. Primò quidem, quia nulla poteſt hic oſtendi conſuetudo quæ vim præcepti habeat: nam, vt conſuetudo inducat præceptum, non ſolùm eſt conſiderandum, quid fiat, ſed etiam qua ratione vel animo fiat; in præſenti ergo verum eſt, regulariter ſolere dici Matutinum ante Miſſam, tamen hoc non fit, vt ſeruetur ordo inter illa duo, ſed vt ſingula ſuis temporibus accommodatè fiant: ex quo per accidens conſequitur, vt frequentiùs Matutinum dicatur ante Miſſam; ex hac ergo conſuetudine non poteſt colligi, ordinem ipſum eſſe præceptum, cùm non fuerit per ſe intentus. Quod autem conſuetudo hæc talis ſit, patet primò ex ipſa rei natura, ſuppoſita inſtitutione, quia vnum officium nocturnum eſt, aliud diurnum. Secundò quia, vt Soto ait, diuinum officium (Soto.) non habet ordinem per ſe cũ ſacrificio Miſſæ, neque ex vllo principio conſtare poteſt, conſuetudinem eo animo eſſe introductam, vt ille ordo iam ſit per ſe. Tertiò, quia conſuetudo ſub ea apprehenſione & ratione non eſt recepta: nam plures viri docti, & timorati illam negant ſub tali ratione, vt Syluester (Syluest.) etiam notauit; quapropter non ſufficit plurium Doctorum authoritas ad talem conſuetudinem ſub tali ratione perſuadendam, quia neque ab eis ſufficienter probata eſt, neque etiam modus eius ſatis videtur ab illis perſpectus, & examinatus. Quare hìc vti poſſumus teſtimonio eiuſdem Nauarri, in c. placuit, diſtinctio. 6. numero 186. dicentis, non eſſe (Nauar.) credendum multis authoribus, aſſerentibus aliquam conſuetudinem, niſi ab eis probetur. Secundò licèt daremus, illam conſuetudinem eſſe introductam directè ratione ordinis, nihilominus eius tranſgreſſio per ſe non eſſet peccatum mortale, quia ordo ille non eſt res magni momenti: neque enim ad cultum Dei multum ſpectat, neque ad reuerentiam ſacramenti, neque ad aliquem alium grauem finem, qui ad Dei vel proximi charitatem pertineat. Præſertim, cùm ſolùm agamus de officio & ſacrificio priuatim factis, ex quorum mutatione quoad ordinem per ſe non ſequitur ſcandalum, neque aliud graue incommodum. Nam quod Nauarrus ait, hanc opinionem præbere occaſionem valde indeuotè & indecenter recitandi matutinum interdiu, etiam poſt prandium & meridiem, hoc, inquam, non ita eſt: nam opinio hæc nullam præbet huiuſmodi occaſionem, ſi autem aliquis ex malitia ſua illam ſumat, erit ſcandalum paſſiuum, non actiuum, aliàs idem dici poſſet de cæteris horis, quæ matutino tempore dicendæ ſunt. Adde, illam etiam ſerotinam recitationem matutini, ſecluſo contemptu non eſſe peccatum mortale; ergo multo minùs tranſgreſſio huius ordinis erit peccatum mortale propter illam occaſionem. Tandem magis per ſe eſt ordo præſcriptus inter Matutinum & cæteras horas canonicas, quàm inter Matutinum & Miſſam, ſed recitare alias horas ante Matutinum, non eſt peccatum mortale ex obiecto, vt omnes docent, quia illa inuerſio præciſè ſumpta eſt materia leuis. Maior patet, quia horæ canonicæ ſunt eiuſdem rationis, & componunt vnum officium inter ſe, non autem cum Miſſa.

1. Conſecta. Ex his verò duabus vltimis rationibus ſequitur ſi admittamus conſuetudinem ſub hac poſteriori ratione, eſſe peccatum veniale, illam tranſgredi ſine legitima cauſa; ſi verò eam negamus ſub prædicta ratione, vt mihi quidem probabilius videtur dicendum, conſequenter eſt, ex vi talis ordinis, aut immutationis eius, nec peccatum veniale eſſe, dicere Miſſam ante Matutinum etiam ſine legitima cauſa, quia in hoc, neque contra, neque præter præceptum fit, ex hoc præciſè capite; aliunde verò non excuſabitur quis à culpa veniali, quia, ſcilicet, irrationabiliter, & ſine cauſa nimium poſtponit Matutinum officium.

2. Conſecta. Secundò ſequitur multo certius eſſe, ſi ex rationabili cauſa hoc fiat, nullum eſſe peccatum, etiam veniale, vt ferè omnes docent, etiam authores primæ opinionis, quamuis fortaſſe illi grauiorem cauſam requirerent; ego verò exiſtimo mediocrem ſufficere, illam ſcilicet, quæ ſatis eſſet ad differendam Matutini recitationem toto illo tempore abſque culpa veniali vel aliam ſimilem, vt ſuprà exemplis inſinuatum eſt. Et confirmatur: nam etiam inuertere ordinẽ inter illas horas canonicas, ſi ex aliqua cauſa rationabili fiat, excuſatur etiam à veniali culpa. Tandem interdum dici poteſt Miſſam non dicto Matutino, ex cauſa, quæ excuſet ab illo dicendo, non ſolùm ante, ſed etiam poſt Miſſam; ergo multo magis poterit hoc excuſare moralis impotentia dicendi illud ante Miſſam, quamuis poſtea dicendum ſit. Vnde infero tertiò, licèt contingat, malè feciſſe Sacerdotem, nimirum differendo matutinum officium, tamen, ſi poſt illam negligentiam occurret occaſio dicendi Miſſam, nec poſſit commodè expectare, donec Matutinum recitet, tunc ſine noua culpa, poſſe dicere Miſſam priùs, & poſtea recitare Matutinum;

quia iam tunc ſufficiens cauſa ad illam maiorem dilationem eſt, ne amittat opportunitatem dicendi Miſſam. Quartò colligitur, multo minùs peccare Sacerdotem ſi ce‑ebret, non dicta Prima, quod quidem de peccato mortali non eſt dubium, vt docent etiam Syluest. Soto & Nauar. d. cap. 25. num. 79. quamuis nonnulli Summiſtæ videantur contrarium docere, vt Nauarr. a iis locis refert, ſed ſine fundamento, vt à fortiori patet ex dictis. De peccato autem veniali aliqui dubitant, ſed nihil eſt, quod timeatur per ſe loquendo; id eſt, ſi diuinum officium ſuo tempore perſoluatur, quia de alio ordine nullum eſt præceptum, nec conſuetudo, neque eſt res tanti momenti.

Quarto.

Syluest. Soto. Nauar.

Vltimò. Vltimò infero, ſi è contrario totum officium, etiam Completorium, recitetur, & Miſſæ poſtea dicantur, per ſe loquendo nullum eſſe peccatum, id eſt, ſi aliàs diuinum officium ex legitima cauſa anteponatur, quia, hoc ſtante, in reliquo nulla eſt indecentia vel irreuerentia, quod poſtea fiat ſacrificium. Nec refert, quòd iuxta communem conſuetudinem non ſoleat ita fieri; quia hæc conſuetudo non eſt per ſe propter ordinem, ſed quia aliunde, quaſi ex natura rei, conſequitur, vt moraliter & frequenter ita fiat, & hoc bene declarat, quod de priori conſuetudine priùs dicebamus.

Vltima concluſio. Vltimò dicendum eſt, ſi loquamur de publica recitatione, ſeu cantu diuini officij in choro, etiam hoc modo non habere per ſe ordinem cum Miſſa; nihilominus tamen, regulariter non poſſe publicam, & ſolemnem dici Miſſam diei ante recitatum in choro Matutinum; imò neque ante Primam, ſine graui culpa. Prior pars conſtat ex dictis, quia officium Miſsæ eſt officium diſtinctum ab horis Canonicis, tam in choro, quàm extra chorum, & tam in Miſſa & officio ſolemni, quàm in priuatis: ergo nulla eſt ratio, cur ordo per ſe requiratur inter ipſa. Altera pars probatur, quia in hoc officio publico, multo magis neceſſarium eſt, vt horæ canonicæ dicantur ſuis definitis temporibus, quæ notabiliter poſtponere, vel anteponere contra receptam Eccleſiæ conſuetudinem graue peccatum eſt, niſi aliqua rationabilis cauſa excuſaret, quia ad commune bonum, & bonum regimen Eccleſiæ ſpectat, vt hic publicus cultus Dei, ſtatutis temporibus & debito ordine fiat, idémque in ſuperioribus dixi de ſolemni & publica diei Miſſa; ſi autem Miſſa diceretur ante Matutinum in hoc publico officio, non poſſet non immutari notabiliter hic ordo & tempus præſcriptum ad Miſſam, vel Matutinum: ergo ex hac parte eſſet culpa grauis, & ita ſentiunt communiter authores, & ſine dubio generaret graue ſcandalum, ſi aliter fieret, quod eſt ſignum, hanc exiſtimari communiter rem grauem. Sed intelligendum hoc eſt de his Eccleſiis, in quibus eſt obligatio, & recepta conſuetudo dicendi in choro publicum officium: nam, vbi non eſt talis obligatio, nihil vetat dicere Miſſam ſolemnem abſque præuia recitatione officij in choro; quia, vt dixi, inter hæc non eſt ordo per ſe, & ideo, ceſſante vnius obligatione, poteſt aliud miniſterium ſolum ſuo tempore fieri. De his etiam Eccleſiis, in quibus eſt hæc obligatio, hoc intelligendum eſt, regulariter, ac moraliter, in aliquo enim raro caſu poſſet id fieri ſine culpa, duabus ſeruatis conditionibus: ſcilicet, quòd vitetur ſcandalum, vel aliqua grauis & publica cauſa intercedat.

SECTIO II.

Vtrum conuenienter ſit in Eccleſia inſtitutum vt Sacerdos ad hoc ſacrificium offerendum veſtibus ſacris induatur.

A HÆretici, dicti Vvaldéſes ſeu Pauperes de Lugduno, quos noui hæretici imitati ſunt, vſum ſacrorum veſtimentorum reiiciunt, tum quia Chriſtus Dominus abſque veſtimentorum apparatu, ſed communibus veſtibus vtens, hoc ſacrificium inſtituit & obtulit: tum etiam, quia omnes Eccleſiæ benedictiones, vel conſecrationes, putant eſſe ſuperſtitioſas, & nullius momenti, aut efficaciæ. Quidam verò eorum, quamuis dicant, harum veſtium vſum non eſſe malum, dicunt tamen eſſe indifferentem, neque potuiſſe ab Eccleſia inſtitui ſeu præcipi, vt neceſſarium ad rectè & ſine peccato hoc munus exercendum; de quo dicemus ſect. ſequente. *Hæreticorum quorundã ſacra veſtimenta reiicientiũ error.*

Dicendum eſt primò, potuiſſe Eccleſiam inſtituere peculiares veſtes, quibus Sacerdotes vtantur in ſacris miniſteriis, diſtinctas ab illis, quibus communiter induuntur, quibúſque vti non liceat extra ſacrum miniſterium, conuenientérque feciſſe Eccleſiam, vtendo hac poteſtate. Vtrumque horum probatur primò ex antiquiſſimo vſu Eccleſiæ; cœpit enim horum veſtimentorum vſus ferè à temporibus Apoſtolorũ. Nam Anacletus Papa, ſucceſſor Clem. III. vel V. à Petro harum veſtium mentionem facit in epiſt. 1. decret. *Epiſcopus* (inquit) *miniſtros ſecum habeat ſacris indutos veſtimẽtis*, Stephan autem I. epiſt. 1. ſic ſcribit, *Veſtimenta eccleſiaſtica, quibus Domino miniſtratur, cultúſque diuinus, omni cum honorificẽtia, & honeſtate à Sacerdotib. reliquíſque Eccleſiæ miniſtris, celebratur, & ſacra debent eſſe & honeſta, quibus aliis in vſib. cum Deo, eiúſque ſeruitio conſecrata & dedicata ſint, nemo debet frui, quæ in eccleſiaſticis, & Deo dignis officiis, quæ neque ab aliis debent cõtingi, niſi à ſacratis hominib.* & habetur in cap. veſtimenta, de Conſecr. diſt. 1. & eiuſdem decreti meminit Damaſus in Pontificali, cap. 24. & omnes antiqui authores, qui de rebus Eccleſ. ſcribunt, refert etiam Beda, lib. 1. hiſtor. cap. 26. & Ioan. Diaconus, lib. 2. Vitæ Gregorij cap. 57. Greg. Papam inter alia dona, miſiſſe in Angliam veſtimenta Sacerdotalia & clericalia, & idem Beda ibidem refert, Carolum Magnum Eccleſias ornaſſe vaſis ac veſtibus ſacris, ita vt neque Ianitoribus liceret communi habitu in Eccleſia miniſtrare, & Theodor. lib. 2. hiſt. cap. 27. meminit cuiuſdam veſtis ſacræ, quam Conſtant. Machario Epiſcopo miſit. Hieron. etiam lib. 1. cont. Pelag. ſcribit, Epiſcopos, Presbyteros, & omnẽ Clerum in ſacrificij adminiſtratione candidis veſtibus vti ſolere, & epiſtol. 3. ad Heliodor. refert Nepotianum morti vicinum auunculo, dixiſſe; *Hanc tunicam, qua vtebar in miniſterio Chriſti, mitte dilectiſſimo mihi ætate Patri fratri, collegæ, &c.* Vbi Marian. Victorius veſtem illam caſulam vel planetam fuiſſe interpretatur. Idem Hieron. in c. 54. Ezech. *Religio, inquit, diuina alterum habitum habet in miniſterio, alterum in vſu vitáque communi.* Similiter Chryſ. hom. 83. in Matth. veſtium ſacrarum mentionem facit, & in Liturgia ponit orationes quas dicit Sacerdos, cùm ſacras veſtes induit. Denique in Conc. Later. ſub Innoc. III. c. 9. & habetur in cap. 2. de Cuſtodia Euchariſtiæ, dicuntur hæc veſtimenta, *ſacra, & nitida, ac, munda*, cõſeruari præcipiuntur. Et Concil. Trid. ſeſſ. 22. c. 5. harum veſtium vſus probatur, & naturæ hominũ conformis eſſe dicitur. Secundò poteſt hæc veritas confirmari exemplo veteris Teſtamenti, in quo Deus propria & ſancta veſtimenta inſtituit, quibus Sacerdotes & miniſtri Dei in templo, & ſacrificiis Domini vterentur, vt conſtat Exod. 28. ergo multo magis (vt rectè colligit Iuo Carnotenſis, epiſt. 124.) in lege noua oportuit Sacerdotes vti ſacris veſtimentis ad diuinum cultum & miniſterium, & præſertim ad conſecrandum corpus & ſanguinem Domini. Quin potiùs

1. Concluſ. *Anaclet. Pa.* *Stephan. I.* *Damaſ.* *Beda.* *Ioan. Diacon.* *Theodor.* *Hieron.* *Chryſoſt.* *Conc. Later.* *Conc. Trid.* *Iuo Carnotenſis.*

potiùimenta illa vetera fuiſſe typos & figuras noſtri ſacerdotalium veſtimentorum, declarant latè g & antiqui authores, qui de eis ſcribunt, vt ſtaeferemus. Eſt autem differentia inter veteremnouam legem, quia in illa, ſicut Deus ipſe immè inſtituit ritus omnes, & ſpeciales cæremoi ita etiam ſingula veſtimenta ſacerdotalia ipſecripſit: in noua autem lege, quæ eſt lex liberi & ſpiritus, per ſe ſolũ inſtituit ea, quæ ſiunt de antia ſacrificij, & ſacramentorum, poteſtatenò inſtituẽdi, & determinandi reliqua Eccleſiæ miſit; illi ergo data eſt poteſtas inſtituẽdi, ſeu deidi huiuſmodi veſtimenta, quæ cùm non ſint fri data, ſed in Eccleſiæ ædificationem, conueniſſimus fuit vſus eius, quem in Eccleſia eſſe cõſpus. Et confirmari etiam hoc poteſt ex vſu on gentium: nam eo modo, quo tẽpla & ſacrificia here, veſtib. etiam peculiarib. & ſuo modo ſacris ſeligioſis, & id muneris vtebantur vel licet colli: ex Plinio, lib. 19. c. 1. ex illo Virgilij, lib. 10. Ædos, *Puraque in veſte Sacerdos.* Tertiò accedit natus, ſeu literalis ratio, quæ Exodi 28. inſinuatur illis :bis; *Faciéſque veſtem ſacram Aaron fratri tuo in glo & decorem:* pertinet enim ad ſplendorem & decom cuiuſuis ſacri miniſterij, & præſertim tanti ſacri:ij, vt non fiat tãtùm veſte vulgari & communi, ſed : ipſo exteriori apparatu, & ſacris indumentis, indietur, actionem illam non eſſe communem & vulgaem, ſed ſacram. Etenim, ſi abſque ſacris indumẽtis, cõmuni modo & vulgari fieret, vileſceret quodammodo, præſertim apud homines rudes & ſenſibiles, qui non facilè diſtinguũt pretioſum à vili; igitur ad decorem, & debitum honorẽ huius ſacrificij conueniens fuit hæc inſtitutio. Quartò accedit etiam ratio myſtica: nam hæc ſacra indumenta non tantùm ad ornatum, ſed etiam ad ſignificationem inſtituta ſunt, quæ interdum moralis eſt. *Sunt enim hæc ornamenta* (ait Iuo Carnotenſis ſerm. de reb. Eccleſ.) *virtutum inſignia, quibus tanquam ſcripturis vtentes admonentur, quid debeant appetere, quid vitare,* & Innocentius, lib. 1. de hoc myſt. c. 64. *Iſta,* inquit, *ſunt arma, quæ Pontifex debet induere contra ſpirituales nequitias pugnaturus.* Et infrà, *Attẽdat ergo Sacerdos ſtudioſè, vt ſignum ſine ſignificato non ferat, & veſtem ſine virtute non portet, &c.* Ac denique Hieron. dicto cap. 44. Ezech. ait, his veſtibus ſignificari, *debere Sacerdotes munda conſcientia, & virtutum veſtibus ornata, Domini ſacramenta tractare.* Interdum verò hæc ſignificatio eſt myſtica, ſeu tropologica, verbi gratia, alba veſtis ſignificat illam, qua Herodes Chriſtum illuſit, &c.

Plinius.
Virgilius.
Quartò.
Iuo Carnotenſis.
Innoce
Hieronym.

2. Concluſio Sardotum ſacrificantium veſtes præcipuæ ſex ſunt.

Dico ſecundò, vſum horum veſtimentorũ, prout de facto eſt in Eccleſia, eſſe conuenientiſſimum, ac decentiſſimũ. Vt hoc declaremus, ſupponendum eſt primò, ſex eſſe veſtes præcipuas, pro Sacerdotibus ſacrificantibus inſtitutas, ſcilicet, Amictum, Albam, Circulum, Manipulum, Stolam ſeu Orarium, & Caſulam ſeu Planetam, quæ omnes numerãtur in Concil. Rhem. c. 4. apud Burch. lib. 2. cap. 50. Ex quibus omnibus rectè compoſitis reſultat grauis quidam ac decens ornatus Sacerdotis ad ſacrificandũ accedentis, quod in huiuſmodi veſtimẽtis primum omnium conſiderari debuit: nam hoc eſt veluti primum fundamentum & literalis ratio horum indumentorum. Sed vltra hoc habent hæc omnia optimas & ſacras ſignificationes, tum in ordine ad mores, tum in ordine ad Chriſti paſſionem, quas latè exponunt Innocentius III. libro 1. de hoc myſterio. Rupertus, lib 1. de diuin. offi. à cap. 28. Alcuin. lib. de diuin. offi. cap. de veſt. ſacris. Hugo de S. Vict. lib. 2. de ſacram. p. 4. & alij. Ex quibus, quæ ad mores pertinent, illæ A videntur eſſe præcipuæ, quæ in creationibus illis indicantur, quas Eccleſia dicendas inſtituit à Sacerdote, quando ſingulis veſtibus prædictis induitur. Primum ergo indumentum eſt, *Amictus*, cuius meminit etiam Innocẽtius III. in epiſtola decretali ad Patriarcham Conſtant. per quem ſignificatur fiducia ſeu ſpes, qua debet Sacerdos accedere ad offerendũ Deo tantum ſacrificium. Vnde orat: *Impone Domine capiti meo galeam ſalutis, &c.* Galea enim ſalutis metaphoricè ſpẽ ſignificat, vt ex Paulo ſumitur ad Epheſ. 6. & clariùs 1. ad Theſſal. 5. *Induti loricam fidei & charitatis, & galeam ſpem ſalutis:* ſub ſpe autem fides ſubintelligitur, quia ipſa eſt, *ſperandarũ ſubſtantia rerum.* Addit etiam Hugo Vict. lib. 2. de ſacram. part. 4. quia B amictus per humeros ponitur, operum fortitudinem ſignari, *Alba*, de qua mentio etiã fit in dict. ep. Innoc. III. & in Conc. Cart. c. 41. munditiã cordis, atq; adeò totam hominis iuſtitiam indicat, & ideo orat Sacerdos, *Dealba me Domine & munda cor meũ, &c.* ac propterea etiam totum hominem veſtit, & vſq; ad talos extẽditur, in quo perſeuerantia etiam vſque ad finem ſignificari dicitur, vt Alcuin. & alij ſuprà citati notant, *Cingulum*, carnis cõtinentiam & caſtitatem indicat: cingit enim lumbos, ſtringit & mortificat, vt ait Hieron. Pſalm. 132. vnde in oratione ait Sacerdos, *Præcinge me Domine cingulo puritatis, &c.* vnde Innoc. lib. 1. cap. 15. *Circa lumbos debet accingi vt reſtringat concupiſcentiam, iuxta id, quod Veritas ait, ſint lumbi veſtri præcincti.* Addit etiam Alcuin. per cingulum, quo Al- C ba reſtringitur, ne ſupra pedes defluat, & greſſum impediat, ſignificari prudentiam & diſcretionẽ, ſine qua, quæ videntur eſſe virtutes, facilè in vitia tranſeunt. *Manipulum*, cordis cõpunctionem, verámque pœnitentiã indicat, quam Sacerdos ad altare deferre debet, vnde orat, *Merear Domine portare manipulũ fletus & doloris, &c.* quod rectè declarari poteſt ex eo, quod Beda in Martyrolog. 14. Kalendas Auguſti, refert S. Arſenium propter copiã & affluentiam lacrymarum, quas perpetuò effundebat, mappulam, ſeu ſudariũ ſemper ad manũ habuiſſe, quo fletũ abſtergeret. Hanc ergo mappulã ſignificat Manipulũ, quod in ſiniſtro brachio collocatur, vt dextra manus expedita ſit ad reliquas actiones præſtãdas. Vnde Stephanus Heduenſ. lib. de ſacram. altar. c. 10. *Mappula* D *qua ſolent ſiccari ſtillicidia oculorum, excitat nos ad vigilãdum.* Addit Amal. lib. 2. de Eccl. offic. cap. 24. *In manu ſiniſtra portari, vt oſtendatur in temporali vita tædium nos pati ſuperflui amoris & carnalis delectationis, & eſſe veluti ſudariũ, quo detergamus ſordes,* &c. Stola in antiquis Patribus & Conc. *Orarium* appellatur, vt patet ex Conc. Brach. 1. c. 27. vbi Diaconi præcipiuntur deferre Orarium ſuper ſcapulas, & in Conc. Brach. III. can. 3. dicitur, *Sacerdotẽ vtroque humero Orario ambiri: vt, qui imperturbatus percipitur, conſiſtere inter proſpera & diuerſa virtutum ſemper ornamento vtrobique circũſeptus appareat*, & infrà præcipitur Sacerdoti, *vt ſacrificium oblaturus, aut ſacramẽtũ corporis & ſanguinis Domini no-* E *ſtri Ieſu Chriſti ſumpturus, non aliter accedat, quàm Orario vtroque humero circumſeptus; ita vt de vno eodẽque Orario ceruicem pariter & vtrumque humerum premens, ſignũ in ſuo pectore præparet crucis.* Et in Cõc. Laodicen. c. 22. & 23. & habetur in cap. non oportet, d. 13. prohibentur Subdiaconi Orario vti; ſolùm enim diaconis conceditur: de quibus dicitur Conc. Tolet. IV. c. 39. *Vnum Orarium oportet Leuitam geſtare in ſiniſtro humero, propter quod orat, id eſt, prædicat: dexteram autẽ partem oportet habere liberam, vt expeditus ad miniſterium Sacerdotale diſcurrat.* Vnde Alcuin. ſuprà, & Raban. libro 1. de inſtitut. Clericorum, cap. 19. putant Orarium eſſe dictum quod Oratoribus, ſeu prædicatoribus Euan-

Conc. Rhem.
Innocent. III.
Rupert.
Alcuinus.
Hugo de S. Victore.
Hugo Victor.
Innoc. III.
Conc. Carth.
Alcuin.
Beda.
Conc. Brach.
Conc. Tolet.

Conc. Aurel. gelij concedatur. In Concilio item Aureliano, canone 22. prohibentur Monachi habere in monaſterio Orarium; quamuis Gloſſa in c. Monacho, 27. quæſt. 1. per Orarium ibi mulierum ornamentum ſignificari, dicat: neſcio tamen quo fundamento; nullo enim alio loco illa ſignificatio reperitur, & rectè intelligi poteſt, prohiberi Monachis vſum Orarij in ſuis domibus, ſcilicet, extra ſacra miniſteria. Solum obſtare poteſt, quia in cap. vt Presbyt. 17. quæſt. 4. ex Conci. *Conc. Tribur.* Tribur. præcipitur Presbyteris, vt nunquam incedant, niſi ſtola, aut Orario induti. Sed ibi non videtur Orarium ſumi pro ſacra ſtola, de qua nunc agimus, ſed pro Sacerdotali veſte honeſta & talari, vt *Conc. Magũt.* ſumitur etiam in Concilio Maguntiaco, ſub Carolo, capite 28. vbi monentur Presbyteri, vt ſine intermiſſione vtantur Orariis propter differentiam Sacerdotij dignitatis. Et eodem modo in capite 27. Trul. & habetur in capite, nullus, 21. quæſt. 4. Clerici admonentur, vt ſtolis induti incedant. Itaque ſtola ſacra, de qua nunc agimus, propriè ſignificat ſuaue iugum Chriſti. Vnde in ordinatione Sacerdotis, cùm ei ſtola imponitur, dicitur; *Accipe iugum Domini*, & quia per obedientiam ad Chriſtum reſtituendus eſt homo in eum ſtatum, quem per inobedientiam amiſit, ideo Sacerdos, quando ſibi ſtolam imponit, orat; *Redde mihi Domine ſtolam immortalitatis, quam perdidi, &c.*

Vltimum indumentum eſt Caſula, ſeu Planeta, quæ ex omnium ſententia charitatem ſignificat, quæ cunctis virtutibus ſupereminet, eáſque protegit, & illuſtrat, & quia vndique integra eſt, vnitatem fidei deſignat, ait Innocent. lib. 1. de myſt. Miſſ. cap. 58. & Rupert. libr. 1. de diuinis Officiis, cap. 22. Tamen vt conſtat ex oratione, quæ dicitur, cum Caſula induitur, etiã illa iugum Domini ſignificat, ſic enim orat *Iugũ Chriſti duplex crucis ſcilicet & amoris.* Sacerdos; *Domine, qui dixiſti Apoſtolis tuis, iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue, fac, vt iſtud portare ſic valeã, quòd tuam gratiam conſequar.* Sed diuerſa fortaſſe ratione: nam ſtola ſignificat iugum Chriſti, Planeta iugum amoris, illa patientiam & fortitudinem, quæ ad iugum illud ferendum neceſſaria eſt; hæc verò ſuauitatem, & dulcedinem iugi huius, quæ ex charitate prouenit, ſignificat: & hæc de morali ſignificatione. Si ad Chriſtum Dominum hæc referantur, Amictus ſignificare cenſetur, vel linteum illud, quo Iudæi Chriſti faciem velabant, dicentes; *Propheti za quis eſt, qui te percuſſit*, vt putat Gabriel lect. 11. in Can. *Gabr.* vel certè ſignificat ipſam Chriſti humanitatem, quia diuinitas velata eſt, ſicut caput Sacerdotis Amictu tegitur, vt ait Bonauentura in expoſitione myſteriorum Miſſæ, Rupertus, & Innocent. ſuprà. *Bonauent. Rupert. Innoc.* Alba dicitur ſignificare diuinitatis ſplendorem à S. German. in Theor. rerum Eccleſiaſtic. vel gloriam Dominicæ reſurrectionis à Stephano Heduenſi, loco citato, vel certè veſtem albam, qua Herodes Chriſtum illuſit, vt ait Gabriel ſuprà, & Durand. in Rational. lib. 5. c. 3. Cingulum (ait German. ſuprà) eſt ad indicandum decorem ac fortitudinem, quam Chriſtus Dominus induit, & præcinxit ſe. Alij verò dicunt ſignificare funes, ſeu vincula, quibus Chriſtus in horto primùm ligatus eſt, vel certè flagella, quæ Chriſti corpus ambierunt. Manipulus (ait Bonauent. ſuprà) ſignificat humanitatem Chriſti in hac vita, vel pugnam eius pro iuſtitia. Stola obedientiam repræſentat, qua Chriſtus crucẽ ſuſtinuit, vt aiunt Rupertus, Innocent. & alij ſuprà, vel, vt Bonauent. ait, deſignat Chriſti paſſionem, quam debet Sacerdos in pectore & corde ſemper ferre. Caſula apud ſanctum Germ. *S. Germ.* ſuprà indicat veſtem coccineam ſeu purpuream, qua Chriſtus ob militum irriſionem indutus eſt, vel, vt alij volunt, deſignat tunicam Chriſti inconſ[u]... qua Chriſtus exutus eſt, vt crucifigeretur: nam extenſio manuum Sacerdotis extra Caſulam ... ſionem Chriſti in cruce denotare dicitur. Hæc & multa alia myſteria in prædictis veſtimen[tis] declarant authores citati, ex quibus ſatis conſtat [insti]tutionem hanc religioſam eſſe, & huic ſacro m[yste]rio valde conuenientem. Dixi hæc ſex indumen[ta] ſe præcipua & propria huius myſterij, de quo agimus: nam præter hæc ſunt in Eccleſia ali[æ ve]ſtes ſacræ, quæ vel non ſunt propriè Sacerdo[tales] vel non ſunt ad ſacrificium peragendum nec[essa]riæ, vt ſunt ſuperpellicium, quod inter veſtim[enta] ſacra numerari poteſt; quia licèt non benedica[tur] tamen ad munera clericalia deputatũ eſt, & ſac[ram] ſignificationem habere poteſt: indicat enim v. innocentiam & puritatem, eo tamen omnes cler[ici] ad ſacra miniſteria vti poſſunt: ad ſacrificandum v[e]rò neceſſarium non eſt, quamuis ſi commodè ind[ui] poteſt ante ſex veſtes ſuprà numeratas congruum [est] ita fieri, vt in Miſſali admonetur. Aliud indumen[tum] eſt Dalmatica, cuius vſus antiquiſſimus eſt in Eccleſia: nam, vt ſuprà viſum eſt à temporibus Eutychiani mentio illius reperitur. Et Cyprian. vt in *[Cy]prian.* eius geſtis refertur, martyrium ſubiturus Dalmatica ſe expoliauit, vt Auguſtin. lib. quæſt. veteris & noui *[Au]guſt.* Teſtamẽti, quæſt. 46. dicit; *Leuitas vti ſole Dalmaticis*, quod à temporibus Syluestri initium ſumpſit, vt ex geſtis eius conſtat, & ex Concil. Rom. ſub Syluest. *[Con]c. Rom.* can. 6. priùs enim Epiſcopi tantùm Dalmaticis vtebantur, imò aliquando id etiam Epiſcopis non licuit abſque ſummi Pontificis licentia, vt colligere licet ex Gregorio, lib. 7. epiſt. 111. nunc autem illis tam Diaconi, quàm Subdiaconi vtuntur. Ad Miſſam autem dicendam ſoli Epiſcopi interdum eis vtuntur ſub Caſula in ſolemni & Pontificali Miſſa, qui etiam vtuntur ſandaliis, chirothecis, annulis, mitra, baculo, & aliis inſignibus, quæ ad noſtrum inſtitutum nunc non ſpectant; de illíſque latiſſimè tractat Durand. lib. 2. de ritib. Eccleſ. cap. 9. ex quo nonnulla ex his, quæ diximus, mutuati ſumus.

Secundò eſt obſeruandum circa materiam horum *Secundò [ob]ſeruandum.* veſtimentorũ nihil reperiri expreſsè præſcriptum in Eccleſiaſticis decretis, & ideo conſulendus eſt vſus, ex quo, & ex modo loquendi antiquorum de his veſtimẽtis colligitur Amictum & Albam ex linea materia confici debere. Vnde Raban. de inſtit. Cleric. c. 15. & Alcuin. ſuprà, dicunt, Amictum correſpondere ſuperhumerali, ſeu Ephod Bad, quo Sacerdotes ſeu Leuitæ veteri tabernaculo & tẽplo vtebantur, quod lineum erat, vt ex Auguſt. colligitur, lib. 7. quæſt. in Iudicum, q. 41. & ex Hieron. lib. 1. contra Iouinian. aliquantulum à principio, & epiſt. 128. ad Fabiolam, de veſte ſacerdotali, epiſt. 130. ad Marcellam, qui in hoc diſtinguunt Ephod Pontificale à Sacerdotali, ſeu Leuitico, quòd illud ex quatuor reb. contextum erat, hoc verò erat lineũ: cui noſter amictus reſpondere dicitur, & quidẽ, ſi vſus eius attentè conſideretur, hæc eſt ad illum aptiſſima materia. Alba enim linea eſſe debet, vt cõſtat ex Rabano ſupr. & ex Innoc. lib. 1. de hoc myſterio, cap. 36. & ex Ruperto libro 1. de diuinis officiis, cap. 20. Vnde correſpondere cenſetur veſti Sacerdotum veterum, *Poderis* dicta eſt, & linea erat, vt conſtat ex Hieronymo, dicta epiſt. 128. vnde & Iſidorus lib. 19. Etymolog. cap. 21. *Poderis* (inquit) *eſt tunica ſacerdotalis linea vſque ad pedes deſcendens*: imò hinc videtur hæc veſtis *Alba* dicta, imò & vulgo *camiſia* vocari ſolet, vt Iſidorus notat, quæ omnia denotant ipſam futuram lineam, & hæc materia apta eſt, tam ad vſum, quàm ad ſignificationem huius

huius veſtis. Circa alia verò quatuor indumenta nihil inuenio de illorum materia à veteribus indicatum, & ideo certum eſt, poſſe eſſe vel lineam, vel laneam, vel ſericam, vel ex quacunque alia ſimili materia, dummodo in tantum ſeruetur, quòd apta ſit ad tegendum humanum corpus, tanquam eius indumentum ſeu veſtimentum: nam cùm hæc inſtituta ſint, tanquam veſtimenta ſacerdotalia, oportet, vt ſaltem conſtet ex materia ad vſum apta. Nullus autem color certus ac determinatus eſt de eſſentia talis materiæ, quamuis ex congruitate quadam ordinatum ſit vt hæc indumenta certis quibuſdam temporibus ſeu feſtiuitatibus certi etiam coloris exiſtãt, vt ex Miſſali conſtat, vbi nec proprium etiam præceptum traditur, ſed regula tantùm directiua.

Tertiò obſeruandum.

Tertiò obſeruandum eſt, circa formam horum veſtimentorum duplicem diſtingui poſſe, vnam artificialem, alteram moralem ſeu ſacram. Prior conſiſtit in figura, de qua nihil aliud dicendum occurrit, niſi in hoc ſeruandam omnino eſſe Eccleſiaſticam formam: nam ſicut in aliis rebus artificialib. vt ſic, eſſentialis forma eſt ipſa figura, ita in his veſtimentis. Quapropter, ſi illa notabiliter varietur vel deſtruatur, non erunt veſtimenta ſacerdotalia, quæ vt eſſent determinata, neceſſarium fuit, vt determinatam formam haberent, quam, tam ad vſum, quàm ad ſignificationem, aptam eſſe oportet: huiuſmodi autem eſſe hanc Eccleſiaſticam formam, ſatis ex dictis conſtat. Poſterior autem forma eſt benedictio, quæ ex inſtitutione Eccleſiæ neceſſaria eſt in prædictis ſex veſtimentis; vt conſtat ex capit. veſtimenta, de Conſecrat. diſtinct. 1. & ex vſu, & ex Pontificali Romano: de hac autem benedictione idem iudicium eſt, quod de aliis ornamentis altaris; de quibus ſuprà dictum eſt. Pertinet enim ad eſſentiam eius, vt iuxta ritum Eccleſiæ fiat, qui habetur in Pontificali, & quòd fiat à legitimo miniſtro, qui eſt Epiſcopus, vel ſimplex Sacerdos habens priuilegium ad hoc, vt ſuprà dictum eſt, & latè Syluester, verbo, Benedictio, quæſtione 4. qui addit, quæſtione 9. Veſtes ab Epiſcopo ſchiſmatico benedictas, iterum eſſe benedicendas, quod nullo iure probat, & mihi valde incertum eſt, ſed de hoc alibi latiùs.

De duratione benedictionis ſacrarum veſtium quid ſentiendum.

Similiter de duratione huius benedictionis eodem modo loquendum eſt, ſicut de aliis reb. ſacris ſuprà diximus: nam ſi ita diſſoluantur, vt figura amittatur, vel inepta ſint ad vſum ſacrum, amittitur benedictio, arg. cap. quod in dubiis, de Conſecratione Eccleſ. vel altaris. Vnde ſi manica Albæ omnino ſeparetur, perditur benedictio: vnde, licèt poſtea aſſuatur, iterum benedicenda eſt; ſecus verò erit, ſi, priuſquam figura, vel forma deſtruatur, quia tunc ſemper veſtis cenſetur manere eadem, & quãuis aliqua pars addatur non benedicta; nihilominus tota veſtis ſemper cenſetur manere benedicta, & acceſſorium ſequi reliquum, quod principale eſt, ſicut ſuprà dictum eſt de templis, & ita in præſenti docent Paludan. diſtinct. 13. quæſt. 2. & 24. quæſt. 3. Syluest. ſuprà cum Gloſ. dicto cap. quod in dubiis: qui etiam addunt, ſi cingulum omnino frangatur, ita vt neutra eius pars per ſe ſufficiat ad cingendum, amittere benedictionem, & ideo non poſſe in vſum venire, etiam ſi reficiatur; ſecus verò eſſe, ſi poſt ruptionem altera pars eſt ſufficiens: nam in illa manet benedictio, ſicut ſuprà dictum eſt de altari; ſi verò antequam omnino diuidatur, reficiatur, vel etiam nodo aliquo connectatur, ſufficiet ad vſum; quia nondum formam amiſit, nec benedictionem. Ruſus dicunt prædicti authores, poſſe ſtolam deſeruire loco cinguli, quia habet ſufficientem formam ad illum vſum, nec cingulum determinat ſibi aliquam aliam ſpecialem figuram, & eadem ratione poteſt ſtolam in manipulum commutari, quia ſunt eiuſdem figuræ, & maior vel minor longitudo non refert, ſi vſum non impediat, quapropter etiam manipulum poſſet loco ſtolæ apponi, vt ait Paludanus, ſi ſufficientem contingat habere longitudinem. Denique, ſi hæ veſtes duplices ſint, id eſt, ex duplici parte interiori & exteriori conſtantes, ſingulę partes benedictæ manent, etiam ſi inter ſe ſeparentur, quia vtraque per ſe eſt integra Caſula, vel Stola, &c. conſtat enim ſufficiente materia, & habet integram formam, & ideo ita benedicuntur, ac ſi eſſent plures caſulæ, vel ſtolæ, quæ ſimul poſſunt vna benedictione benedici. Vltimò de reuerentia & veneratione, qua hæ veſtes tractandæ ſunt, idem iudicium eſt, quod de aliis rebus ſacris, tam quoad actus negatiuos, quàm quoad poſitiuos, vt in ſectione vltima diſputationis præcedentis ſatis declarauimus.

SECTIO III.

Vtrùm teneatur Sacerdos ſub præcepto non facere ſacrum ſine veſtibus ſacris.

In hac re pauca dicenda occurrunt; ſuppoſitis his, quæ ſuprà diximus de loco, & vaſis ſacris, eadem enim doctrina, proportione ſeruata, applicanda eſt.

Doctorum concors ſententia.

Primò ergo omnes Doctores conueniunt, ſex veſtimenta ſuprà numerata eſſe ſimpliciter neceſſaria neceſſitate præcepti Eccleſiaſtici ad hoc ſacrificium celebrandum, ita vt, ſi non ſolùm omnia, ſed aliquod eorum voluntariè omittatur, peccatum mortale ſit. Ita Paludanus, Soto & omnes in 4. diſtinct. Syluester, verbo, Miſſa 1. & ibi alij Summiſtæ. Nauar. cap. 25. num. 84. Qui ad hoc præceptum probandum ſolum afferunt cap. Eccleſiaſt. diſt. 23. vbi præcipitur Sacerdoti, ſub pœna excommunicationis, vt cùm ſacrificat, ſtola vtatur, quod caput ſumptũ eſt ex Cõc. Brach. III. cap. 3. cuius verba ſuprà citauimus, ex quo ſumi poteſt argumentum à ſimili, vel à paritate rationis, ad cætera veſtimenta: ſed tamen argumentum videtur inefficax ad probandum præceptum, & præterea in illo textu eſt ſpecialis difficultas, quia eodem modo præcipitur Sacerdoti vſus ſtolæ ad communicandum, ſicut ad ſacrificandum: diximus autem ſuprà illud pręceptum non obligare ſub mortali in ordine ad communionem; ergo neque in ordine ad ſacrificium, inde colligitur ſufficienter præceptum. Quocirca fundamentum huius præcepti maximè ſumendum eſt ab vniuerſali conſuetudine & obſeruantia Eccleſiæ, quæ hunc ritum obſeruat, tanquam neceſſarium & maximè pertinentem ad reuerentiam huius ſacramenti, & hoc modo poteſt etiam induci prædictum decretum: nam illa lex retenta eſt quoad vſum ſtolæ & aliorum veſtimentorum in ſacrificio; non verò extra illud. Et confirmari poteſt, quia eadem eſt ratio de his veſtibus ſacris, & de aliis ornamentis altaris, quæ ex præcepto neceſſaria eſſe diximus. Colligitur denique hoc præceptum ex cap. veſtimenta, de Conſ. diſt. 1.

Palud. Sylueſter. Nauar. Cõc. Brach. 3.

2. Concl.

Secundò dicendum eſt, neceſſarium etiam ex præcepto eſſe, vt hæ veſtes ſint benedictæ. Ita docent citati authores, & reliqui omnes. Fundamentum eſt idem, ſcilicet, quia hæc eſt cõſuetudo Eccleſiæ. Addit verò Scotus in quarto, diſtinctione 13. quæſtione 2. in quibuſdam locis conſuetudinem obtinuiſſe, vt non oporteat cingulum benedici, & ideo licitum videri, vti cingulo non benedicto, & conſentit Richardus ibid. articulo 3. quæſtio. 4. Sed hæc ſententia, vt notauit Nauarrus ſuprà, non videtur tuta; quia in Põtificali Romano eodem modo aſſignatur

Scotus. Richard.

 bene

benedictio pro cingulo, ſicut pro aliis veſtimentis, A & quantum mihi conſtare poteſt, eadem eſt in hoc conſuetudo de cingulo, quæ de aliis. *Dubium 1.* Dubitari verò ſolet primò, an hoc præceptum tam rigoroſè obliget, vt neque propter mortis periculum liceat ſine his veſtibus ſacrificare: nam Caiet. 1. 2. quæſtion. 69. art. 4. ita affirmare videtur. Quod durum viſum eſt Nauar. loco ſuprà citato. Sed nihilominus illa ſententia, moraliter intellecta, vera eſt, de qua ſatis diximus in ſuperioribus agentes de materia remota huius ſacrificij. Eſt autem intelligenda de omnibus veſtimentis ſimul, ita vt Miſſa dicatur ſolis communibus & vſualibus veſtimentis, quod fieri non poteſt ſine ſcandalo, & ſine periculo magnæ irreuerentiæ. Prætermittere autem in caſu neceſſitatis vnum vel alterum ex his veſtimentis, præſertim ex minoribus vt ſtolam vel cingulum, viri graues cenſent non eſſe peccatum mortale.

Dubium 2. Secundò dubitari ſolet, an interdum poſſit excuſari à mortali huiuſmodi tranſgreſſio. Reſpondetur dupliciter poſſe intelligi huiuſmodi lapſum excuſari à culpa mortali, primò ex leuitate materiæ, & hoc modo non poteſt propriè hìc intercedere talis excuſatio, quia omnes authores docent, omiſſionem cuiuſcunque veſtis ex ſex prædictis eſſe ſufficientem materiam peccati mortalis, non poteſt autem eſſe minor materia, quàm ſit omiſſio vnius veſtis, amictus, aut cinguli, verbi gratia. Niſi quis dicat, poſſe C aliquem vti veſte non benedicta, & illam eſſe minorem materiam, ſed reuera non eſt iuxta communem etiam ſententiam, quia veſtis non benedicta perinde exiſtimatur ac veſtis non ſacra. Aliter poſſet dici parua materia, ſi quis vteretur omnibus veſtimentis benedictis, tamen immundis ac nimium laceris. Sed inprimis hoc non eſt contra præceptum de quo agitur; quia ille reuera vtitur omnibus veſtibus præceptis iure poſitiuo, ſed erit contra præceptum naturale ſanctè & reuerenter tractandi res ſacras: in quo fateor ſæpiſſime poſſe peccari venialiter, quamuis *Syluest.* Syluest. verbo, Miſſa, 1. q. 2. §. 3. dicat, eſſe peccatum mortale, ſi veſtes (inquit) ſint enormiter immundæ, quia eſt contra præceptum Eccleſiaſticum, larum in D c. 2. de cuſtodia Euchariſtiæ, ſed ibi magis eſt ſermo cum miniſtris vel paſtoribus Eccleſiæ, ad quos pertinet cura & cuſtodia rerum ſacratum, quàm cum ſacerdotibus, qui eis vtuntur veſtibus quib. poſſunt, ſeu quas in Eccleſia inueniunt, & ideo grauitas huius culpæ magis ex ipſa rei natura, quàm ex iure poſitiuo prudenter diiudicanda eſt. Ex alio capite poteſt excuſari hæc culpa à mortali lapſu, vel etiam omnino à ratione culpæ, ex defectu voluntarij: & hoc modo dicũt omnes, ſi hoc accidat ex obliuione quadam naturali, vel negligentia, excuſari à culpa, præ- *Soto.* ſertim mortali. Ita dicit ſpecialiter Soto, diſt. 13. q. 2. art. 3. ad 8. & art. 4. Et videtur indicare in hoc eſſe aliquid ſpeciale, quia hæc obligatio eſt de iure poſiti- *Victoria. Caietan.* uo, & eodem ferè modo loquitur Victor. in Sum. n. E 98. Caietan. verbo, Miſſæ celebratio. Sed ego in hoc nihil inuenio ſpeciale, quia non eſt maior ratio de hoc præcepto poſitiuo, quã de aliis, quia pro ratione inaduertentiæ, vel negligentiæ erit maior & minor excuſatio: ſi ergo inaduertentia ſit prorſus naturalis, quia vel illud non venit in mentẽ, vel bona fide exiſtimatum eſt, non oportuiſſe maiorem aliquam diligentiam adhibere, &c. excuſabit ab omni culpa; ſi verò negligentia fuerit culpabilis, leuiter tamen & abſque aduertentia & voluntate, excuſabit à peccato mortali, quãuis non à veniali. Si verò ſit craſſa & *Caietan.* ſupina, non excuſabit à mortali, vt Caietanus etiam fatetur. Et ratio eſt, quia non tollit ſufficiens voluntarium, & alioqui pręceptum eſt validum. Et hæc eſt *Regula in omnibus præceptis ſeruanda.* regula ſeruanda in omnibus præceptis, & ideo dixi, formaliter nullam eſſe differentiam, quamuis fortaſſe materialiter contingat in hac materia faciliùs accidere naturalem inaduertentiam aut negligentiam minùs culpabilem, quia regulariter loquendo, bona fide proceditur accedendo ad locum, vbi ſolent *Dubium.* eſſe omnia veſtimẽta ſacra & benedicta. Tertiò dubitari ſolet, an in hoc aliqua obligatio occurrat circa veſtes vſuales, quibus accedere debet Sacerdos indutus, vt ſacris veſtibus ſuperinduatur. Et primùm de calceis ſolet inquiri, an ſit peccatum, nudis pedibus facere ſacrum, ita vt oporteat accedere calceatum. De qua re nullum ius ſcriptum reperio, tamen B conſuetudo hæc eſſe videtur, quòd Sacerdos ad altare ſine calceis ſandaliis, vel huiuſmodi non accedat, & ita ſeruandum eſſe ſentit Syluester eſſe præ- *Syluest.* ceptum, citans directorium, & idem ſignificant *Scotus. Richard.* Scotus & Richardus ſuprà citati, qui aduertunt non oportere, calceos eſſe benedictos, quod certiſſimum eſt. Nam hæc conſuetudo non videtur introducta propter aliquam ſacram ſignificationem ſeu cæremoniam, ſed propter maiorem honeſtatem ac decentiam, ſecus autem eſt de ſandaliis, quibus Epiſco- *Bernhard. Innocent. Gregor.* pi vtuntur, vt conſtat ex Pontificali, & ex Bernhardo, epiſt. 42. Innocentio III. in epiſt. ad Patriarcham Conſtantinopolitan. & ex Gregorio in cap. peruenit, diſt. 93. ex lib. 7. epiſt. 28. vbi ſignificatur; inferioribus Clericis non licere vti ſandaliis ſeu compagis, quamquam, vt Alcuin. ſuprà refert, olim Sacerdotes ſandaliis etiam vterentur, quamuis diuerſis ab illis, quibus Epiſcopi vtuntur, in quibus varia myſteria & ſignificationes, tam ipſe Alcuinus, quàm alij Scriptores, de rebus Eccleſiaſticis conſiderant. Sed iam vſus ipſe ſandalorium in Sacerdotibus ceſſauit: vſus autem calceorum, vt dixi, non ad cæremoniam, ſed ad decentiam pertinet. Vlterius verò inquiri ſolet, *Quaſito ſatisfit.* an è contrario neceſſarium ſit, caput ſacerdotis ſacrificantis nudum, ſeu diſcoopertum eſſe, ita vt nõnullum peccatum ſit, cooperto capite celebrare. Reſpondetur, circa hoc reperiri prohibitionem in iure. cap. nullus, de Conſecr. diſt. 1. vbi, tam Epiſcopus, quàm Presbyter, aut Diaconus, ad ſolemnia Miſſarum celebranda, prohibetur introire cum baculo: aut velato capite altari Dei aſſiſtere, & qui temere præſumpſerit, communione priuari iubetur, *Zach. Pap.* & eſt decretum illud Zachariæ Papæ in Synodo Rom. cap. 13. Vnde, per ſe loquendo, hoc fieri non poteſt ſine peccato abſque diſpenſatione, quæ in cæremoniali Romano exigi videtur. Nihilominus tamen, ſi grauis infirmitas aut neceſſitas id exigeret, nec poſſet tam facilè diſpenſatio poſtulari, id fieri *Syluester.* poſſet ſine graui culpa, vt notat Syluester, verbo, Miſſa, 1. quæſt. 2. §. 1. & fauet citatus textus in verbis illis; *Qui temere præſumpſerit*, & hoc maximè verum eſt, quando talis neceſſitas, & celebrandi modus non eſt continuus, ſed ſolùm ſemel aut iterum occurrit, & tunc etiam obſeruandum eſt, vt ſecretò ſacrum fiat ad tollendum ſcandalum. De reliquis verò corporis indumentis nihil inuenio eſſe ſpecialiter præceptum, ſed id eſt obſeruandum, quod in Miſſali admonetur, ſcilicet, vt Sacerdos accedat decenter veſtitus, ita vt ſuperior veſtis talum pedis attingat, quantum commodè fieri poſſit. Vltimò occurrebat hìc dicendum de vſu aliorum veſtimentorum ſacrorum, vt de his quibus vti debent Diaconus, vel Subdiaconus in Miſſa ſolemni, & ſimilibus. Sed in hoc nihil ſpeciale occurrit dicendum, ſed ſolùm ſeruandam eſſe Eccleſię conſuetudinem, & ſi aliquid contingat omitti, cauendum eſſe ſcandalum

ſcandalum, vel contemptum: nam ex aliquo horum capitum facilè poterit peccatum mortale committi; aliàs verò ferè ſēper erit veniale, niſi materia ſit admodum grauis, & quæ nimiam aliquam irreuerentiam includere videatur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm conuenienter ordinentur, quæ circa hoc ſacramentum dicuntur.

4. d. 1. q. 1. a. 5. q. 1. ad 2. Et d. 8. in expo. lit. & diſt. 13. in expo lit. prin. & d. 15. q. 4. art 3. q. 1. cor. Et 1. Tim. 2 lect. 1. col. 2. in princ.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd inconuenienter ordinentur ea, quæ circa hoc ſacramentum dicuntur. Hoc enim ſacramentum verbis Chriſti conſecratur, vt Ambroſ. dicit in lib. de ſacramentis. Non ergo debent B *aliqua alia in hoc ſacramento dici, quàm verba Chriſti.*

2. Præterea, Verba & facta Chriſti nobis per Euange*lium innoteſcunt. Sed quædam dicuntur circa conſecrationem huius ſacramenti, quæ in Euangeliis non ponuntur; non enim legitur in* Euang*elio, quòd Chriſtus in conſecratione huius ſacramenti oculos ad cœlum leuauerit, ſimiliter etiam in* Euang*eliis dicitur; Accipite, & comedite, nec ponitur, omnes, cùm in celebratione huius ſacramenti dicatur,* El*euatis oculis in cœlum, & iterum: Accipite & manducate ex hoc omnes. Inconuenienter ergo huiuſmodi verba dicuntur in celebratione huius ſacramenti.*

3. Præterea, Omnia ſacramenta ordinantur ad ſalutem omnium fidelium. Sed in celebratione aliorum ſacramento- C *rum, non fit communis oratio pro ſalute fidelium defunctorum.* E*rgo inconuenienter fit in hoc ſacramento.*

4. Præterea, Baptiſmus dicitur ſpecialiter fidei ſacramentum. E*a ergo, quæ pertinent ad inſtitutionem fidei, magis debent circa Baptiſmum tradi, quàm circa hoc ſacramentum, ſicut doctrina Apoſtolica, & Euangelica.*

5. Præterea, In omni ſacramento exigitur deuotio fidelium. Non ergo magis in hoc ſacramento, quàm in aliis deberet excitari deuotio fidelium per laudes diuinas, & per admonitiones, putà, cùm dicitur: Surſum corda.

q. 82. art. 1.

*6. Præterea, Miniſter huius ſacramenti eſt Sacerdos, vt dictum eſt *. Omnia ergo, quæ in hoc ſacramento dicun-* D *tur, à Sacerdote dici deberent, & non quædam à miniſtris, quædam à choro.*

7. Præterea, Hoc ſacramentum per certitudinem operatur, virtus diuina. Superfluè ergo Sacerdos petit huius ſacramenti perfectionem, cùm dicit: Quam oblationem tu Deus in omnibus, &c.

8. Præterea, Sacrificium nouæ legis multo eſt excellentius, quàm ſacrificium antiquorum Patrum. Inconuenienter ergo Sacerdos petit, quòd hoc ſacrificium habeatur, ſicut ſacrificium Abel, Abrahæ, & Melchiſedech.

q. 75. a. 2.

*9. Præterea, Corpus Chriſti, ſicut non incipit eſſe in hoc ſacramento per loci mutationem (vt ſuprà dictum eſt *) ita etiam nec eſſe deſinit; inconuenienter ergo Sacerdos petit: Iube hæc perferri per manus ſancti Angeli tui in ſublime altare tuum.*

De conſecr. d. 1. cap Iacob. frater Domini.

Sed contrà eſt, quod dicitur de Conſecr. diſt. 1. Iacobus frater Domini ſecundùm carnem, cui primùm credita eſt E *Hieroſolymitana Eccleſia, & Baſilius Cæſarienſis Epiſcopus addiderunt Miſſæ celebrationem. Ex quorum authoritate patet conuenienter ſingula circa hoc dici.*

Reſpondeo dicendum, quòd quia in hoc ſacramento totum myſterium noſtræ ſalutis comprehenditur, ideo præ cæteris ſacramentis cum maiori ſolemnitate agitur. Et quia ſcriptum eſt, Eccleſ. 4. Cuſtodi pedem tuum, ingrediens domum Domini, & Eccleſiaſt. 18. Ante orationem præpara animam tuam, ideo ante celebrationem huius myſterij: primò quidem præmittitur præparatio quædam ad dignè agenda ea, quæ ſequuntur. Cuius præparationis prima pars eſt laus diuina, quæ fit in introitu, ſecundùm illud Pſalm. 49. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo A *oſtendam illi ſalutare Dei.* Et *ſumitur hoc vt pluries de Pſalmis, vel ſaltem cum Pſalmis cantatur, quia, vt * Dionyſius dicit in 3. cap.* Eccleſiaſticæ *Hierarchiæ, Pſalmi comprehenduntur per modū laudis, quidquid in ſacra Scriptura continetur. Secunda pars continet commemorationem præſentis memoriæ, dum miſericordia petitur, dicendo, Kyrie eleyſon, ter quidem pro perſona Patris, ter autem pro perſona Filij, cùm dicitur, Chriſte eleyſon, & ter pro perſona* Spiritus *ſancti, cùm ſubditur Kyrie eleyſon, contra triplicem miſeriam, ignorantiæ, culpæ, & pœnæ, vel ad ſignificandum, quòd omnes perſonæ ſunt in ſe inuicem. Tertia autem pars commemorat cœleſtem gloriam, ad quam tendimus poſt præſentem vitam & miſeriam, dicendo: Gloria in* Excelſis *Deo, quæ cantatur in feſtis, in quibus commemoratur cœleſtis gloria. Intermittitur autem in officiis luctuoſis, quæ ad commemorationem miſeriæ pertinent. Quarta autem pars continet orationem, quam Sacerdos pro populo facit, vt dignè habeatur tantis myſteriis. Secundò autem præmittitur inſtructio fidelis populi, quia hoc ſacramentum eſt myſterium fidei, vt ſupra habitum eſt *. Quæ quidem inſtructio diſpoſitiuè quidem fit per doctrinam Prophetarum & Apoſtolorum, quæ in Eccleſia legitur per* Lectores *& Subdiaconos. Poſt quam lectionem cantatur à Choro Graduale, quod ſignificat profectum vitæ, & Alleluia, quod ſignificat ſpiritualem exultationem, vel Tractus in officiis luctuoſis, qui ſignificat ſpiritualem gemitum: hæc enim conſequi debent in populo ex prædicta doctrina. Perfectè autē* C *populus inſtruitur per doctrinam Chriſti in* Euangelio *contentam, quæ à ſummis miniſtris legitur, ſcilicet à Diaconibus. Et quia Chriſto credimus tanquam diuinæ veritati (ſecundum illud, Ioan. 8. Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?) lecto Euangelio, Symbolum fidei cantatur, in quo populus oſtendit, ſe per fidem Chriſti doctrinæ aſſentire. Cantatur autem hoc Symbolum in feſtis, de quibus fit aliqua mentio in Symbolo, ſicut in feſtis Chriſti &* B. *Virginis & Apoſtolorum (qui hanc fidem fundarunt) & aliis huiuſmodi. Sic igitur populo præparato & inſtructo, conſequenter acceditur ad celebrationem myſterij quod quidem & offertur vt ſacrificium, & conſe-* D *cratur & ſumitur, vt ſacramentum. Vnde primò peragitur oblatio, ſecundò conſecratio materiæ oblatæ. Tertiò eiuſdem perceptio.*

Cap. 3. Eccl. Hier inter princip. & med.

q 78 art. 3

Circa oblationem verò duo aguntur, ſcilicet, laus populi in cantu Offertorij (per quod ſignificatur lætitia offerentiū) & oratio Sacerdotis, qui petit, vt oblatio populi ſit Deo accepta. Vnde & 1. Paralipom. 29. dixit Dauid, Ego *in ſimplicitate cordis mei lætus obtuli vniuerſa hæc, & populū tuū, qui hic receptus eſt, vidi eum ingenti gaudio tibi offerre donaria, & poſtea orat, dicens: Domine Deus cuſtodi hāc voluntatem. Deinde circa conſecrationem, quæ ſupernaturali virtute agitur, primò excitatur populus ad deuotionem in præfatione, vnde & monetur ſurſum corda habere ad Dominum.* Et *ideo, finita præfatione, populus deuotè laudat diuinitatem Chriſti, cum Angelis, dicens,* Sanctus, Sanctus, *Sanctus, & humanitatem, cū pueris dicens;* Benedictus, *qui venit. Deinde Sacerdos ſecretò commemorat primò quidem,* E *pro quibus hoc ſacrificium offertur, ſcilicet, pro vniuerſa* Ec*cleſia, & pro his, qui in ſublimitate conſtituti ſunt. 1. Tim. 2. & ſpecialiter quoſdam, qui offerunt, vel pro quibus offertur. Secundò commemorat Sanctos, quorum patrocinia implorat pro prædictis, cùm dicit communicantes & memoriam venerantes, &c. Tertiò, petitionem concludit, cùm dicit, hæc oblatio ſit illis, pro quibus offertur, ſalutaris. Deinde accedit ad ipſam conſecrationem, in qua primò petit conſecrationis effectum, cùm dicit, quam oblationem tu Deus, &c. Secundò conſecrationem peragit per verba Saluatoris, cùm dicit, Qui pridie, &c. Tertiò, excitat præſumptionem per obedientiam ad mandatum Chriſti, cùm dicit, Vnde & memores. Quartò petit, hoc ſacrificium peractum, eſſe Deo acceptū, cùm dicit, Supra quæ propitio, &c. Quintò,*

petit

petit huius ſacrificij & ſacramenti effectum. Primò quidem, quantum ad ipſos ſumentes, cùm dicit: Supplices te rogamus. Secundò, quantum ad mortuos, qui iam ſumere non poſſunt, cùm dicit: Memento etiam Domine, &c. Tertiò ſpecialiter quantum ad ipſos Sacerdotes offerentes, cùm dicit: Nobis quoque peccatoribus. Deinde agitur de perceptione ſacramenti, & primò præparatur populus ad percipiendum. Primò quidem per orationem communem totius populi (quæ eſt oratio Dominica, in qua petimus, panem quotidianum nobis dari) & etiam priuatam, quam ſpecialiter Sacerdos pro populo offert, cùm dicit: Libera nos quæſumus Domine, &c. Secundò præparatur populus per pacem, quæ datur, dicendo: Agnus Dei. Eſt enim hoc ſacramentum vnitatis & pacis, vt ſuprà dictum eſt *. In Miſſis tamen defunctorum in quibus ſacrificium offertur, non pro pace præſenti, ſed pro requie mortuorum, pax intermittitur. Deinde ſequitur perceptio ſacramenti, primò percipiente Sacerdote, & poſtmodum aliis dante, quia, vt Dionyſ.* dicit 3. cap. Eccl. Hier. ille, qui aliis diuina tradit, primò debet ipſe particeps eſſe. Vltimò autem tota Miſſæ celebratio in gratiarum actione terminatur, populo exultante pro ſumptione myſterij (quod ſignificat cantus poſt communionem) & Sacerdote per orationem gratias offerente, ſicut & Chriſtus celebrata cæna cum diſcipulis, hymnum dixit, vt dicitur Matth. 26.

[Margin: q. 78. ar. 1. & q. 73. art. 4.]

[Margin: Cap. 3. Eccleſ. Hierar. non multum procul à fine.]

Ad primum ergo dicendum, quòd conſecratio ſolis verbis Chriſti conficitur. Alia verò neceſſe eſt addere ad præparationem populi ſumentis, ſicut dictum eſt *.

[Margin: In cor. initio.]

Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut dicitur Ioan. vltimo, Multa ſunt à Domino facta vel dicta, quæ Euangeliſtæ non ſcripſerunt. Inter quæ fuit hoc, quod Dominus in cœna oculos leuauit in cœlum, quod tamen Eccleſia ex traditione Apoſtolorum habuit. Rationabile enim videtur, vt, qui in ſuſcitatione Lazari (vt habetur Ioa. 11.) & in oratione, quã pro diſcipulis fecit, Ioannis 7. Oculos leuauit ad Patrem, in huius ſacramenti inſtitutione multo magis hoc fecerit, tanquam in re potiori. Quod autem dicitur: Manducate & comedite, non differt quantum ad ſenſum, nec multum refert, quod dicatur in præſenti, cùm verba illa non ſint de forma, vt ſuprà dictum eſt *. Quod autem additur, omnes, intelligitur in verbis Euangelij, licèt non exprimatur, quia ipſe dixerat Ioan. 6. Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, non habebitis vitam in vobis.

[Margin: q. 78. a. 3. ad 1. & 2. arg.]

Ad tertium dicendum, quòd Euchariſtia eſt ſacramentum totius eccleſiaſticæ vnitatis. Et ideo ſpecialiter in hoc ſacramento magis, quàm in aliis, debet fieri mentio de omnibus, quæ pertinent ad ſalutem totius eccleſiæ.

Ad quartum dicendum, quòd inſtructio fidei eſt duplex. Vna, quæ fit nouiter imbuendis, ſcilicet, Catechumenis, & talis inſtructio fit * per Baptiſmum. Alia autem eſt inſtructio, qua inſtruitur fidelis populus, qui communicat huic myſterio, & talis inſtructio fit in hoc ſacramento. Et tamen ab hac inſtructione non repelluntur etiam Catechumeni & infideles. Vnde dicitur de conſecratione *, diſtinctione prima, Epiſcopus nullum prohibeat ingredi in eccleſiam, & audire verbum Dei, ſiue Gentilem, ſiue Hæreticum, ſiue Iudæum, vſque ad Miſſam Catechumenorum, in qua, ſcilicet, continetur inſtructio fidei.

[Margin: Alias circa.]

[Margin: De conſ. diſt. 1. c. 64. Epiſcopus.]

Ad quintum dicendum, quòd in hoc ſacramento & maior deuotio requiritur, quàm in aliis ſacramentis (propter hoc, quod in hoc ſacramento totus Chriſtus continetur) & etiam communior, quia in hoc ſacramento requiritur deuotio totius populi Chriſti, pro quo ſacrificium offertur, & non ſolum percipientium ſacramentum, ſicut in aliis ſacramentis. Et ideo, vt * Cyprianus dicit, Sacerdos præfatione præmiſſa parat fratrum mentes, dicendo: Surſum corda, vt, dum reſpondet plebs: Habemus ad Dominum, admoneatur nihil aliud ſe, quàm Deum, cogitare debere.

[Margin: In lib. de ora. dom. non multum remotè ante finem.]

Ad ſextum dicendum, quòd in hoc ſacramento (ſicut dictum eſt *) tanguntur ea, quæ pertinent ad totam Eccleſiam. Et ideo quædam dicuntur a Choro, quæ pertinent ad populum. Quorum quædam Chorus totaliter proſequitur, quæ, ſcilicet, toti populo inſpirantur. Quædam verò populus proſequitur, Sacerdote inchoante, qui perſonam Dei gerit, in ſignum, quòd talia peruenerunt ad populum ex reuelatione diuina, ſicut fides & gloria cœleſtis. Et ideo Sacerdos inchoat Symbolum fidei, &, Gloria in excelſis Deo. Quædam verò dicuntur per miniſtros, ſicut doctrina veteris & noui Teſtamenti in ſignum, quòd per miniſtros à Deo miſſos, eſt doctrina hæc populis annunciata.

[Margin: In ſol. ad 3. arg. in iſto ar.]

Quædam verò Sacerdos ſolus proſequitur, quæ, ſcilicet, ad proprium officium Sacerdotis pertinent, vt, ſcilicet, dona & preces offerat pro populo, ſicut dicitur, Hebræorum 5. In his tamen quædam dicit publicè, ſcilicet, quæ pertinent, & ad Sacerdotes, & ad populum, ſicut ſunt orationes communes. Quædam verò pertinent ad ſolum Sacerdotem, ſicut oblatio & conſecratio, & ideo, quæ circa hæc ſunt dicenda, occultè à Sacerdote dicuntur. In vtriſque tamen excitat attentionem populi, dicendo, Dominus vobiſcum, & expectat aſſenſum dicentium, Amen. Et ideo etiam in his, quæ ſecretè dicuntur, publicè præmittit: Dominus vobiſcum, & ſubiungit, Per omnia ſæcula ſæculorum. Vel ſecretè aliqua Sacerdos dicit, in ſignum, quòd circa Chriſti paſſionem, diſcipuli non niſi occultè confitebantur Chriſtum.

Ad ſeptimum dicendum, quòd efficacia verborum ſacramentalium impediri poteſt per intentionem Sacerdotis. Nec tamen eſt inconueniens, quòd à Deo petamus id, quod certiſſimè ſcimus ipſum facturum, ſicut Chriſtus Ioannis decimo ſeptimo petiit ſuam clarificationem. Non tamen videtur ibi Sacerdos orare, vt conſecratio impleatur, ſed vt nobis fiat fructuoſa. Vnde ſignanter dicit: Vt nobis corpus & ſanguis fiat. Et hoc ſignificant verba, quæ præmittit, dicens: Hanc oblationem facere digneris benedictam ſecundùm Auguſtinum, id eſt, per quam benedicamur, ſcilicet per gratiam adſcriptam, id eſt, per quam in cœlo adſcribamur, ratam, id eſt, per quam viſceribus Chriſti traiiciamur, rationabilem, id eſt, per quam à beſtiali ſenſu exuamur, acceptabilem, vt, qui nobis ipſis diſplicemus, per hanc acceptabiles eius vnico filio ſimus.

[Margin: De conſ. d. 2. c. 72. Vtrum ſub, à medio.]

Ad octauum dicendum, quòd, licèt hoc ſacramentum ex ſe ipſo præferatur omnibus antiquis ſacrificiis, tamen ſacrificia antiquorum fuerunt Deo acceptiſſima ex eorum deuotione. Petit ergo Sacerdos, vt ſic hoc ſacrificium acceptetur à Deo ex deuotione offerentium, ſicut illa accepta fuerunt Deo.

Ad nonum dicendum, quòd Sacerdos non petit, neque quòd ſpecies ſacramentales deferantur in cælum, neque Corpus Chriſti verum, quod ibi eſſe non deſinit, ſed petit hoc pro corpore myſtico (quod, ſcilicet, in hoc ſacramento ſignificatur) vt, ſcilicet, orationes Sacerdotis & populi Angelus aſſiſtens diuinis myſteriis, Deo repræſentet, ſecundùm illud Apocalyp. octauo, Aſcendit fumus incenſorum de oblationibus Sanctorum de manu Angeli. Sublime autem altare Dei dicitur, vel ipſa Eccleſia triumphans, in quam transferri petimus, vel ipſe Deus cuius participationem petimus; de hoc enim altari dicitur Exodi vigeſimo, Non aſcendes ad altare meum per gradus, id eſt, in Trinitate gradus non facies. Vel per Angelum intelligitur ipſe Chriſtus, qui eſt magni conſilij Angelus, qui corpus ſuum myſticum Deo Patri coniungit, & Eccleſiæ triumphanti. Et propter hoc etiam Miſſa nominatur, quia per Angelum Sacerdos preces ad Deum mittit, ſicut populus per Sacerdotem, vel quia Chriſtus eſt hoſtia nobis miſſa à Deo. Vnde & in fine Miſſæ Diaconus in feſtiuis diebus populum licentiat, dicens, Ite, miſſa eſt, ſcilicet, hoſtia ad Deum per Angelum, vt ſcilicet, ſit Deo accepta.

DISPVTATIO LXXXIII.

De ritibus Miſſæ, quæ in verbis conſiſtunt.

Hacte

Hæretici canonem Miſſæ damnant.

HActenus diximus de his, quæ Miſſam antecedunt, ſeu illi extrinſecus adiacent, aut ad illam præparant: nunc dicendum ſequitur de his, quæ in ipſa Miſſa fiunt, quæ poſſunt in verba & facta diſtingui, prout à diuo Thom. in hoc & in art. ſequent. diſtinguuntur. Verba appellantur orationes omnes, quas Sacerdos inter ſacrificandum profert, vel publicè, vel ſecretè; item lectiones, benedictiones & ſimilia; facta verò appellamus, genuflexiones, manuum eleuationes, & alia ſigna, vel geſtus, de quibus dicemus diſput. ſequent. hîc enim ſolùm dicendum eſt de his, quæ in Miſſa recitantur.

SECTIO I.

Vtrùm conueniens fuerit præter verba conſecrationis, aliqua alia adiungi, quæ in Miſſæ ſacrificio dicerentur.

HÆretici, qui alias cæremonias reiiciunt, multo magis has, quæ in variis orationibus ac deprecationibus conſiſtunt, & præſertim damnant canonem Miſſæ, quem erroribus refertum eſſe dicunt. Vnde ipſi exiſtimant, nihil addendum eſſe his, quæ Chriſtus in cœna fecit, & ita ipſi celebrare dicuntur cœnam Dominicam, legendo ſolùm hiſtoriam Euangelicam de illa cœna, & panem aut vinum conſecrando, diſtribuendo, ac ſumendo: ſpecialiter etiam inuehuntur in quoſdam peculiares ritus, quos Eccleſia ſeruat in his, quæ in Miſſa dicuntur, ſcilicet, quòd non vtitur lingua vulgari, quòd non omnia altè proferuntur, ſed quædam ſubmiſsè, & ſimilia quæ poſtea dicemus.

1. Concluſio de fide certa.

Principio verò ſtatuendum eſt, ſanctè & religiosè potuiſſe Eccleſiam in celebratione huius ſacrificij præter verba, quæ ſunt de ſubſtantia illius, adiungere quædam alia, partim antecedentia, partim ſubſequentia, quæ vel ad Dei laudes & gratiarum actiones, vel ad populum inſtruendum in fide, vel ad deuotionem excitandam, vel ad eius petitiones, & vota Deo præſentanda, pertineant. Hæc eſt veritas certa de fide, quæ ſatis probatur traditione & vſu Eccleſiæ. Poteſt autem inprimis in hunc modum ratione declarari: nam, ſi in huiuſmodi verbis omnibus, quæ huic ſacrificio adiunguntur, nihil eſt ſuperſtitioſum, id eſt, vel falſitatem continens, vel aliquid indecens diuinam maieſtatem & reuerentiam, vſus talium verborum per ſe conſideratus religioſus eſt, & ſanctus: quòd autem hæc verba coniungantur cũ actuali & ſubſtantiali oblatione ſacrificij Euchariſtici, ita vt totum id fiat per modum vnius moralis actionis ſacræ, nihil etiam habet indecens, aut indecorum; ergo optimè potuit Eccleſia huiuſmodi ritum inſtituere. Conſequentia certa eſt ex principio ſuprà poſito & ſignificato à Paulo 1. ad Corinth. 11. dicente: *Cætera autem, cùm venero, diſponam*, & declarato à Conc. Trident. ſeſſ. 21. cap. 2. ſcilicet, *dediſſe Chriſtum Eccleſiæ poteſtatem, vt in ſacramentorum diſpenſatione, ſalua illorũ ſubſtantia, ea ſtatueret, vel mutaret, quæ ſuſcipientium vtilitati, vel ipſorum venerationi magis expedire iudicaret.* Quamuis enim Concilium de ſacramentis loquatur, ſub illis ſacrificium comprehendit, vt in ſuperioribus dictum eſt: tum quia eadem eſt omnium ratio; tum etiam, quia vnum ex ſacramentis ipſa actione ſacrificandi conficitur, & ideo idem Concilium ſeſſione 22. c. 4. 6. & à canone 5. vſque ad 9. definit, rectè feciſſe Eccleſiam hunc ritum inſtituendo: ſupponit ergo Eccleſiæ datam eſſe hanc poteſtatem. Et cõfirmatur ex ipſo vſu; quamquam enim quidam vocent hanc diuinam inſtitutionem, non eſt tamen exiſtimatum, Chriſtum immediatè per ſe ipſum ita hæc inſtituiſſe, ſicuti ſub-

D. Paul.

Conc. Trid.

A ſtantiam ſacrificij: conſtat enim id eſſe falſum ex dictis ſuprà, diſp. 74. ſect. 3. & quæ ibi citauimus, ſed intelligendum eſt, hanc inſtitutionem manaſſe à Chriſto mediatè, quatenus ipſe dedit poteſtatem Apoſtolis, eam faciendi, & fortaſſe, quia etiam dedit præceptum generale ordinandi ea, quæ ad conuenientem vſum huius myſterij expedirent, quamuis modum & determinationem eorum eis reliquerit. Vel denique, quia credendum eſt, ipſummet Chriſtum per Spiritum ſanctum Apoſtolis, & Eccleſiæ inſpiraſſe ea, quæ ad hunc ritum pertinent, vt videbimus. Maior propoſitio, prout in hoc diſcurſu ſumpta eſt, cùm tantùm ſit conditionalis, per ſe nota ex terminis eſt, ſuppoſitis aliis principiis fidei: nam Deo gratias B agere pro beneficiis acceptis, ex obiecto religioſum & ſanctum eſt, & ſimiliter orare Deum, inſtituere populum in rebus fidei, & ſimilia; ergo; ſi in his rebus ſeu verbis nihil falſum, vel ſuperſtitioſum miſceatur, ex ſe honeſtus & ſanctus erit eorum vſus: igitur ſolùm ſupereſt, vt videamus, an in hoc ritu Eccleſiæ, huiuſmodi conditio ſeruetur, quod ſtatim præſtabimus. Priùs enim oportet alteram propoſitionem aſſumptam declarare, & confirmare; nimirum, ſi aliunde nihil eſt religioſum in huiuſmodi verborum ritu, neque etiam reprehendi poſſe ex eo ſolùm, quod cum ſubſtantia Euchariſtici ſacrificij coniungatur, & ad hoc ordinetur, vt illud ſacrifi- C cium cum maiori decentia, & reuerentia Dei, noſtráque maiori vtilitate fiat. Nam primò vnde poteſt in hoc malitia oſtendi: nam ex ſola natura rei hoc nullam habet inordinationem, cùm totus ille ritus religioſus eſſe ſupponatur, & conſequenter maximam conuenientiam habeat cum hoc ſacrificio; eſt enim hoc ſacrificium laudis, & gratiarum actionis, & ipſum per ſe eſt maximum Dei beneficium: optimè ergo cum illo coniungitur gratiarum actio. Eſt item ſacrificium impetratorium, & de ſe potens ad præſtandam noſtris petitionibus efficaciam; optimè ergo cum illo coniunguntur petitiones & orationes, non ſolùm pro offerentibus, ſed etiam pro D aliis, tam viuis, quàm defunctis, quia omnibus hoc ſacrificium prodeſſe poteſt. Eſt denique ſacrificium hoc, myſterium fidei, nouíq; Teſtamenti confirmatio, & ideo aptiſſimè cum illo coniungitur inſtructio Chriſtiani populi, circa res fidei, ſeu eiuſdem fidei profeſſio: in his ergo ex natura rei nulla eſt inordinatio. Neque enim ex ſpeciali prohibitione, vel diuina vel Eccleſiaſtica; nulla enim talis oſtendi poteſt, neque ſcripta, neque tradita, neque fuiſſet Eccleſiæ conueniens: quid enim vtilitatis in ea poteſt excogitari? Vnde è contrario poſſumus poſitiuè argumentari, quia, huiuſmodi ritus orandi, &c. in hoc ſacrificio, inſpirante Spiritu ſancto, ab ipſis Apoſtolis inchoatus eſt, & poſtea à Pontificibus, & Conciliis auctus & confirmatus: eſt ergo ſanctus & religioſus. Antecedens patet primò ex illo Pauli, 1. E ad Timoth. 2. *Obſecro primùm omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, & gratiarum actiones pro omnibus hominibus, &c.* Circa quem locum primò eſt obſeruandum, dupliciter poſſe exponi: primò, vt illa quatuor verba, & præſertim tria priora, tanquam ſynonyma accipiantur, ita, vt illa repetitio ſolùm facta ſit ad exaggerationem, & vehementiam orationis, vt Theod. ibi ſignificauit, & ſumi poteſt ex ſimilibus verbis Pauli, ad Philippenſes quarto, *Nihil ſoliciti ſitis, ſed in omni oratione & obſecratione cum gratiarum actione petitiones veſtræ innoteſcant apud Deũ*, & ad Epheſ. 6. *Per omnem orationem & obſecrationem orantes*: quæ expoſitio probabilis eſt. Nihilominus tamen eſt ſecunda expoſitio, ſicut illæ voces, tam Latinæ

Sacrificium Euchariſticũ eſt ſacrificium laudis & gratiarum actionis.

Pauli teſtimonium expeditur. 1. ad Tim. 2.

Latinæ, quàm Græcæ, diuerſæ ſunt, ita & per illas aliquid diuerſum ſignificari, quod variè ab authorib. exponitur: quidam aiunt, obſecrationẽ eſſe, quando petimus liberari à malis, orationem, cùm aliquid Deo vouemus; poſtulationem verò, cùm pro aliis petimus: ita Caſſian. coll. 9. cap. 11. 12. & 13. Sed hoc non placet D. Th. neque habet fundamentum, vt ex dicendis patebit. Alij obſecrationem exponunt etiã eſſe ſupplicationem quæ fit, vt liberemur à malis: nam vox Græca Δέησις hoc propriè ſignificat; orationem verò eſſe bonorũ petitionem, Græcè Προσευχὴ; poſtulationes verò eſſe interpellationem, ſeu querimoniam, qua apud Deum conquerimur de his, qui nos iniuria afficiunt, vel ad malum impellunt: nam vox Græca, ἐντεύξις, hoc etiam propriè ſignificat. Ita ferè Chryſoſt. Theoph. Oecum. Theod. Aliter diuus Thomas 2. 2. quæſt. 83. artic. 17. hæc quatuor diſtinguit: nam per orationem dicit ſignificari, eleuationem mentis in Deum, quæ ad petitionem neceſſaria eſt, per poſtulationes verò, petitionem cuiuſcunque rei ſeu beneficij, prout nomen ipſum ſonat; obſecrationem verò eſſe rationem aliquam, quam Deo proponimus, ad obtinendum ab illo aliquid, vt cùm Eccleſia orat, *Per natiuitatem tuam, &c.* gratiarum actio per ſe nota ſatis eſt; ait verò diuus Thomas adiungi petitioni, vt rationem ex parte noſtra ad obtinendum à Deo aliquod beneficium: & hæc accommodat D. Thomas ad quatuor Miſſæ partes, cum Gloſſa ordinaria 1. ad Tim. 2. Sed illa Gloſſa planè loquitur, iuxta mentem Auguſt. qui ep. 56. ad Paulin. illa quatuor accommodat ad quatuor Miſſæ partes, vt videbimus, tamen, quid illa ſignificent, obſcuriſſimè exponit: videtur tamen per obſecrationem intelligere petitiones, quæ abſque vlla oblatione fiunt, per orationes verò, petitiones, quæ fiunt cum aliquo voto ſeu oblatione, iuxta vim Græcæ vocis: nam, εὐχὴ, votũ ſignificat, vnde, προσευχὴ, id eſt, oratio, quæ ad votum, ſeu cum voto vel oblatione fit: poſtulationes autem ſeu interpellationes non exponit Aug. quid ſint, ſed ſolùm ait, tunc fiunt, cùm populus à Sacerdote benedicitur: *Tunc enim Antiſtites velut Aduocati ſuſceptos ſuos per manus impoſitionem miſericordiſſimæ offerunt poteſtati*; indicare ergo videtur, interpellationẽ eſſe, quando poſt petitionem factam ad aliquod votum Deo oblatum ad petitionem obtinendam, vehementiùs orationi inſiſtitur, & familiariùs cum Deo agitur ad impetrandum, quod poſtulatum eſt. Sunt præter has aliæ horum verborum interpretationes, ſed ad rem præſentem hæ ſufficiunt.

Theodor.

Caßiodori expoſitio reiicitur.

Auguſt.

Secundò obſeruandum.

Secundò obſeruandum eſt, hæc omnia, quæ Paulus eo loco fideles obſecrat, optimè poſſe ad ſingulorum priuatas orationes accommodari; omnibus enim incumbit, pro omnibus orare, pro Regibus, Principibus, & vniuerſo mundo, quod facere vnuſquiſque poteſt & ſimpliciter orando ſeu petendo, & orationes aliquas interponendo, vel vota offerendo, vel orationi vehementiùs inſtando, vel gratias agendo, vt, quod poſtulat, conſequatur. Alio tamen modo poſſunt illa verba referri ad publicas orationes, eas præſertim, quæ nomine totius Eccleſiæ fiunt, dum Miſſæ ſacrificium offertur, & hoc modo intellectus hic locus maximè confert, ad rem, de qua agimus, confirmandam; ex illo enim habemus ritum ſaltem in communi, & quoad has orationis partes, eſſe à temporibus Apoſtolorum inchoatum. Eſt autem hic ſenſus conſentaneus Paulo, qui non ſingulis loquitur, ſed ſimpliciter obſecrat Timotheum, tanquam Epiſcopum & Eccleſię Paſtorem, vt in eius Eccleſia illa omnia fiant, ſcilicet, in quotidiano ſacrificio, & communi oratione, atque ita interpre-

A tantur hunc locum ſancti Patres, Chryſoſtomus, homilia ſexta ſic inquit: *Quaſi communis quidam totius orbis Pater Sacerdos eſt: dignum igitur eſt, vt omnium curam agat omnibúſque prouideat, ſicut & Deus cuius miniſterio ſeruit, & fungitur vice; idcirco ait: Obſecratio igitur, &c.* & infrà dicit, *hoc eſſe faciendum in obſequio quotidiano perpetuóque diuinæ religionis ritu*, & inferiùs hoc apertiùs declarans, dicit, ex eo loco colligi, *Sacramẽtorum tempore, etiam pro gentilibus oportere offerre, ſeu orare*, quia Reges tunc gentiles adhuc erant. Quam expoſitionem ſequuntur Theoph. Oecumenius, & alij Græci, & inſinuatur à Proſpero, lib. 1. de vocat. Gent. cap. 4. qui hunc locum exponit de communi Eccleſiæ oratione, & idem ſignificat Ambroſius, lib. 6. de ſacramentis, capite vltimo, & Tertullianus in libro ad Scap. cap. 2. dum alludens ad hunc locum, dicit: *Sacrificamus pro ſalute Imperatoris.* Latiùs & diſtinctiùs Auguſt. dicta epiſt. 59. vbi, quatuor illa, quæ Paulus numerat, quatuor partibus Miſſæ accommodat, *& obſecrationes fieri dicit in celebratione ſacramentorum, antequam illud, quod eſt in Domini menſa, incipiat benedici: orationes, cùm benedicitur & ſanctificatur, & ad diſtribuẽdum comminuitur*; quia ſcilicet, tunc fit oblatio. *Quam partem* (ait) *ferè omnis Eccleſia Dominica oratione concludit:* vnde in reliqua parte, vſque ad conſumptionem ſacramenti, ſentit, fieri poſtulationes, ſeu interpellationes. Vnde ſubiungit: *Quibus peractis, & participato ſacramento gratiarum actio cuncta concludit.* Quæ diſtributio eſt probabilis, & placet diuo Thomæ loco ſuprà citato. Fortaſſe tamen non minùs probabiliter dici poteſt, illa omnia fieri in myſterio Miſſæ promiſcuè, nunc petendo, nunc obſecrando, nunc iterum atque iterum gratias agendo: nam ante conſecrationem etiam reperimus non tantùm obſecrationes, ſed etiam petitiones varias, in Collectis, & laudes Dei in Introitu & aliis verſiculis, & præſertim in illo Hymno Eccleſiaſtico; *Gloria in excelſis*, & in Præfatione. Videtur enim Eccleſia in hoc imitata diuinum Spiritum, quo ipſa regitur; ſolet enim Spiritus ſanctus hominem orantem, & aliquanto tempore cum Deo colloquentem & familiariùs agentem, nunc ad ſuorum peccatorum confeſſionem, nunc ad diuinas laudes, nunc ad aliquid petendum, vel obſecrandum mouere; poſtea verò ad gratiarum actionem redire, & iterum ad peccatorum contritionem, prout ipſe vult, & inſpirat. Ita ergo in hoc ſacro myſterio Eccleſia feciſſe videtur, & ex illa varietate gratiſſimum Miſſæ officium compoſuiſſe. Vtcunque verò exponamus, conſtat ex Paulo, adiunctis Sanctorum expoſitionibus, hunc morem coniungendi, hunc ritum orandi cum ſubſtantia ſacrificij, eſſe antiquiſſimum & probatiſſimum in Eccleſia. Id quod etiam conſtat ex Liturgiis Græcis & Latinis, quæ partim tomo quarto Bibliothecæ ſanctæ referuntur, latiùs verò Pamel. congeſſit; præſertim verò ex liturgiis Iacobi, Baſilij & Chryſoſtomi, quorum teſtimonio vtitur ſexta Synodus. Item conſtat antiquitas huius ritus ex Dionyſio, capite 3. de Eccleſiaſtica Hierarchia. Clement. lib. 2. Conſt. Apoſt. cap. 54. & lib. 8. cap. 5. Iuſtino Apolog. 2. pro Chriſtian. Cyrillo Hieroſol. Catech. 5. myſtag. Tertull. toto lib. de Orat. Chryſoſt homil. 18. in 2. ad Corint. Ambroſ. 4. de ſacram. cap. 11. & ex aliis, quos ſtatim commemorabimus, aliquid in particulari dicendo de ſingulis partibus huius ritus, neque contra hanc veritatem, ita generatim ſumptam, aliquid video ab hæreticis obiici, quod noſtra reſponſione dignũ ſit.

Chryſoſt. *Theoph.* *Oecumen.* *Proſper.* *Ambroſ.* *D. Thom.* *Iacobus.* *Baſil.* *Chryſoſt.* *VI. Synod.* *Clemens.* *Iuſtin.* *Cyrill.* *Tertull.* *Chryſoſt.* *Ambroſ.*

2 Concluſ.

Dico ſecundò: In toto verborum, ſeu deprecationum ritu, quem nunc Eccleſia in Miſſa obſeruat, nihil eſt, quod ab Apoſtolica doctrina alienũ, aut quod

ab an

A ab antiqua traditione originem nõ ducat, aut, quod ad pietatem & religioſum Dei cultũ non pertineat. Hæc concluſio expreſſis verbis ſolùm definitur à Concilio Tridentino, quoad Canonem Miſſæ: eſt autem certiſſima, etiam quoad ea, quæ antecedunt, & ſubſequuntur. Poteſt autem tripliciter probari; primò, ratione generali deſumpta ex dictis in præcedenti concluſione: quia in toto hoc ritu, prout nunc fit, nihil reperitur, quod non pertineat ad aliquam ex illis quatuor partibus orationis, quas Paulus in prædicto loco ponit, niſi fortaſſe ſacra lectio epiſtolarum ac Euangeliorum, quæ & ad orationem reduci poteſt, quatenus per eam mens ad diuina eleuatur, &, quamuis ſit diuerſa, ad pietatem pertinet, & ad populi inſtructionem de diuinis rebus; & antiquiſſima eſt, vt colligi poteſt ex Paulo 1. ad Corinth. 14. dicente; *Cùm conuenitis, vnuſquiſque veſtrûm Pſalmũ habet & doctrinam habet, apocalypſim habet, linguam habet, interpretationem habet.* *Iuſtin. Mart.* Et Iuſtin. Martyr, quaſi exponens hæc verba, dicta Apolog. 2. inquit; *Die ſolis vrbanorũ ac ruſticorum cœtus fiunt, vbi Apoſtolorũ, Prophetarúmque literæ, quoad fieri poteſt, prælegũtur: deinde ceſſante lectore, & Præpoſitus verba facit adhortatoria.*

B Secundò probari poteſt hæc veritas, diſcurrendo breuiter per ſingulas partes huius ritus: quod vt diſtinctiùs faciamus, diſtinguamus priùs duplicem Miſſam, ſeu duplicem huius ritus partem. Prior dicitur Miſſa Catechumenorum, quæ durat à principio Miſſæ vſque ad Euangelium, vel Symbolum in- C cluſiuè: quia ad eam Catechumeni admittebantur, & in fine illius dimittebantur: reliqua verò pars, à prima oblatione vſque ad finem Miſſæ, dici poteſt Miſſa fidelium, quia tantùm hi qui fidem per baptiſmum profeſſi fuerant, illi aſſiſtere permittebantur, *Auguſt. Cyrill.* vt ex Auguſt. Cyril. & aliis Patribus ſuprà notauimus diſput. 74. ſect. 3. & alia ſtatim afferemus.

Quoddã aduertendum. Circa Miſſam ergo Catechumenorum eſt aduertendum, in illius initio præmitti confeſſionem peccatorum, & breues quaſdam orationes, quæ ad maiorem ſacerdotis, & populi præparationem pertinent; quod, & per ſe pertinet ad reuerentiam Deo debitam, & eſt conſentaneum conſilio Sapientis, Prouerb. 18. *Iuſtus in principio accuſator eſt ſui*, & conferre poteſt ad accedendum ad altare, cum maiori conſcientiæ puritate. Incipit ergo ſacerdos ab illo D verſiculo Pſalm. *Introibo ad altare Dei*, vt ſignificat *Greg. Naziã. Ambroſ.* Greg Nazianz. orat. 28. ſub fin. & Ambr. lib. 4. de ſacramen. cap. 2. finito autem toto illo Pſal. 42. confeſſionem generalem dicit; cuius authorem fuiſſe Damaſum Papam refert *Platina.* Platina in vita eius; alij verò Pontiano Papæ id adſcribunt, vt *Berno.* Berno lib. de offic. Miſſæ, capit. 25. tamen ferè in ſenſu ſimilis confeſſio reperitur in principio Miſſæ Iacobi. Vnde totam hanc partem eſſe antiquiſſimam conſtat ex Micrologo, lib. de Eccleſ. Obſeruat. cap. 23. & *Rodulphus.* Rodulpho, lib. de Canonicis obſeruantiis, propoſit. 23. Secundò ſequitur introitus; ita appellatus vel quia in eo E Miſſa inchoatur, vel certè, quia, dum à choro cantatur, ſacerdos ad altare ingreditur. Eſt autem ſciendum, Apoſtolorum tempore ſolitos fuiſſe eo tempore, quo fideles ad myſteria peragenda conueniebant, plures Pſalmos cantari in laudem Dei, vt ex Liturgiis antiquis conſtat, & ex *Dionyſ.* Dionyſ. cap. 3. de Eccleſ. Hierarch. vbi ait; *Pſalmos comprehendere per modum laudis, quicquid in ſacra Scriptura cõtinetur.* Poſtea verò loco illorum poſitus eſt introitus; quo etiam dicitur ſignificari aduentus Chriſti in hunc mundum, ſeu antiqua deſideria veterum Patrum de aduentu eius; vt notant *Maximus. Rupertus. Innoc.* Maximus Monach. in expoſit. Liturg. Rupert. Innocent. & ferè alij, qui de officiis

Eccleſiaſticis ſcribunt, ac denique *Rabanus.* Raban. lib. 1. de inſtitut. Cleric. cap. 50. *Bene*, inquit, *vt ingreſſu ſacerdotis concrepantibus choris auditur modulatio diuinæ laudis, vt dominicæ celebrationis myſteria, miniſtrorum procedat conſonantia, & corporis & ſanguinis Chriſti venerabile ſacramentum, antecedat dignæ laudis ſacrificium.* Quando verò inceperit hæc conſuetudo, non ſatis conſtat; quidem exiſtimant incepiſſe à temporibus Cœleſtini Papæ: nam, vt *Alcuin.* Alcuinus & alij ſcriptores de rebus Eccleſiaſticis referunt, Cœleſtinus inſtituit Pſalterium in Miſſæ initio recitari ſeu cantari: quod ita exponit *Amalarius.* Amalar. lib. 3. de Eccleſ. officiis, c. 5. inſtituiſſe videlicet, vt Antiphonæ ex omnibus Pſal. ſumerentur, quæ in Miſſæ initio dicerentur. Tamen, quòd hoc fuerit in vſu, etiam ante Cœleſtinum, colligi poteſt ex Caſſian. lib. 3. Inſtit. capit. 11. Cœleſtinus ergo fortaſſe antiquum vſum ad nouam formam redegit, quando verò cœperit hic vſus, prout nunc in Eccleſia ſeruatur, non ſatis conſtat, quod non eleuat, ſed confirmat potiùs authoritatem eius: nam ſignum eſt rem eſſe antiquiſſimam.

Tertiò, *Kyrie, & Chriſte eleyſon*: nouies repetit ſacerdos, quem vſum eſſe antiquiſſimum conſtat ex Liturgia S. Iacobi, & ex *Conc. Vaſen* Vaſenſi Conc. ſub Leone I. Can. 3. vbi præcipitur ad Matutinum, & ad Miſſas, & Veſperam, *Kyrie eleyſon* dicit: *quia in ſede Apoſtolica & per totas Orientales, atq; Italiæ prouincias, dulcis & nimiũ ſalubris conſuetudo intromiſſa eſt, vt Kyrie eleyſon frequentiùs cum grandi affectu & compunctione dicatur*, & eandem conſuetudinem indicat Auguſt. epiſt. 178. circa finem, vbi & vocem interpretatur, ſcilicet, *Domine miſerere*; & rationem reddit, cur Græca voce, vbique proferatur. *Gregor.* Clariùs Gregor. vbi tam in Græca, quàm in Latina Eccleſia ait eſſe hunc morem dicendi in Miſſa, *Kyrie eleyſon*, tamen diuerſo modo, quia inter Græcos ſimul ſacerdos, & populus hæc dicunt; inter Latinos verò priùs ſacerdos incipit, & populus reſpondet: item Græci non addunt, *Chriſte eleyſon*, ſicut Latini, qui in Miſſis etiam quotidianis, *Kyrie eleyſon*, & *Chriſte eleyſon*, dicunt, vt in his deprecationis vocibus paulo diutiùs occupentur. *D. Thom.* Denique D. Thom. hic reddens rationem huius ritus, ait, rectè poſt laudem diuinam, quæ fit in introitu, ſequi commemorationem & recordationem propriæ miſeriæ, & diuinæ potentiæ, & gratiæ: hoc autem fit toties repetitis illis vocibus ad confeſſionem Trinitatis contra triplicem miſeriam, ignorantiæ, culpæ, & pœnæ; vel contra nouem genera peccatorum, vt latiùs *Innoc.* Innoc. lib. 2. de hoc myſterio, c. 19. de quo plura apud *Durand.* Durand. in Rationali, lib. 4. cap. 12. & alios ſcriptores de Eccleſiaſticis officiis: & *Turrecrem.* Turrecrem. in cap. Iacobus, de conſecr. diſt. 1.

Quartò additur hymnus, *Gloria in excelſis*, quem Angeli inchoarunt, & Eccleſia conſummauit; totúſque eſt plenus diuinis laudibus, gratiarum actione & deprecatione: cœpit autem hæc conſuetudo à Teleſphoro Papa, vt Damaſus refert in Pontif. capit. 9. & colligitur ex epiſt. 1. Teleſphor. quamuis ibi ſolùm dicatur, vt in Miſſis noctis Natiuitatis hymnus Angelicus decantetur: & inferiùs additur, *Ab Epiſcopis autẽ idem Angelicus hymnus pro tẽpore & loco in Miſſarum ſolemniis celebrandus eſt, atque ſolemniter recitandus*, vbi (vt exiſtimo) ſpecialiter nominat Epiſcopum, quia ad illum maximè ſpectat, Miſſas celebrare; non quia ab eo ſolùm dicendus eſſet ille hymnus, ſed etiam à quolibet ſacerdote. Rurſus ibi ſolũ fecit mentionẽ Angelici hymni, qui continetur illis ſolis verbis, *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, reliqua verò non conſtat eſſe addita à Teleſphoro, ſed vel ab Hilario; vt cenſet *Alcuin.* Alcuinus, de

Hugo Victor. diuinis offic.cap.de Celebrat. Miſſæ, & Hug. Victorin. libr. 2. de ſacrament. vel à Symmacho Papa, vt *Berno.* ſentit Berno de Officio Miſſæ,c.25. *Innoc.III.* Innoc. verò III. lib.2.de myſt.Miſſæ,cap.20. potiùs exiſtimat, totum hymnum fuiſſe à Teleſph.completum, dicens,Symmachum præcepiſſe,vt die Dominico, & in Natalitiis Martyrum, in Miſſis decantaretur. Si tamen fides adhibenda eſt (vt reuera eſt) iis,quæ ſcribit *Clemens.* Clemens, lib. 7. Conſtit.cap.57.& 58. potiùs dicendum eſt, illum ab Apoſtolis fuiſſe compoſitum : nam totus fere ibi recitatur,quamquam in *Conc. Tolet. III.* Conc. Tolet.III. cap. 12. in communi dicatur, Eccleſiaſticos Doctores illum compoſuiſſe. Vtcumque verò ſit, conſtat, eum morem,& antiquiſſimum,& ſanctiſſimum eſſe. Cur autem in Miſſis pro defunctis, & in diebus luctus,& ieiuniorum, & in cõmunibus feriis, hymnus hic non dicatur, attigit hîc D.Thomas, & in 4. diſt. 23.quia,ſcilicet, in hoc hymno commemoratur cœleſtis gloria, quæ meritò reticetur, quando lugetur propria miſeria.Quæ ratio ſatisfacit,quoad priorem partem,& ſumitur ex cap. hi duo, de Conſecratione, diſtinctione 1. In capite autem ſequente, fit exceptio feriæ in Cœna Domini, in qua hymnus Angelicus canitur propter ſacrificij inſtitutionem eo die factam ; quoad poſteriorem verò ſumi poteſt ex cap. conſilium, de celebrat.Miſſarum:ſcilicet, vt inter communes dies & ſolemnitates differentia oſtẽdatur. Propter quam rationem ibidem dicitur, hunc hymnum non eſſe dicendum in Miſſis potiùs, etiam beatæ Virginis, quod tamen hodie non in vſu iuxta Miſſale Romanum:nam in Miſſis votiuis B. Mariæ, & Angelorum dicitur, non verò in aliis, niſi ex aliqua graui cauſa.

Quintò. Quintò poſt hymnum Angelicum, ſalutat ſacerdos populum,dicens, *Dominus vobiſcum.* Cuius ſalutationis exempla habemus in lege veteri. Ruth 1. & 2. Paralip.15. Poteſt verò dici quodammodo propria legis gratiæ ; in qua poſt ſuſceptam carnem peculiari modo, Deus hominibus dominatur : antea enim dæmon quodammodo dominatum obtinebat, quod ex Dionyſio notauit Anaſtaſ. Sinaita, libro 7. Hexameron,adducens illud Pſalm.8. *Domine, Dominus noſter,quàm admirabile eſt nomen tuũ in vniuerſa terra?* & illud Pſal.17.*Benedictus, qui venit in nomine Domini,*& illud Ioan.20. *Dominus meus & Deus meus,* & illud Lucæ 1.*Vnde hoc mihi,vt veniat mater Domini mei ad me ?* & alia multa ſimilia : iuxta quam conſiderationem, dicere poſſumus, ſalutationem hanc etiam fuiſſe ab Angelo inchoatam, cùm Virgini dixit, *Dominus tecum.* Eſt autem hæc ſalutatio antiquiſſima, vt conſtat ex Dionyſ.c.3.de Eccleſiaſt. Hierarc. vbi, *digniſſimam,* illam appellat, *ſanctam,myſticam, & ſupramundanam.* *Auguſt.* Ad quam eleganter alluſit Aug.15.de Ciuit.c.12. dicens, *Non omnes cum illo ſunt eo modo quo ei dictum eſt; Ego ſemper tecum* (Pſal.72.) *neque ipſe cum omnibus eo modo quo diximus, Dominus vobiſcum:*quã eſſe ab Apoſtolis inſtitutam dicit *Conc. Brach.* Conc. Brach.II.c.21. vbi hæc ſalutatio ſic legitur, *Dominus ſit vobiſcum,* tamen in cap.hoc quo, de Conſecrat.diſtinct.1. *Sother. Anaclet.P.* Sother vel Anacletus Papa, illam proponit, prout eſt in vſu Eccleſiæ : ibíque Gloſſa aduertit, Epiſcopos, prima Miſſæ ſalutatione, loco huius ſolere dicere; *Pax vobis* : quia hæc fuit prima vox Chriſti ad Epiſcopos poſt reſurrectionem : quod etiã eſſe in Eccleſia antiquiſſimum, conſtat ex Liturgiis Iacobi & Baſilij & *Cyrillus. Iacobus. Baſilius. Ambroſ. Chryſoſt.* ex Cyrillo,libro 12. in Ioan.cap.14. & ex Ambroſio, lib.de dignitat. Sacerd.cap.5. & Chryſoſt. homil.33. in Matth.& homil.3. ad Coloſſ.de quo illud memoriæ proditum eſt ; etiam poſt mortem, cùm corpus eius à Proclo Patriarcha in throno eſſet collocatum, A ſalutaſſe populum, dicendo, Pax vobis. *Niceph.* Niceph. lib. 14.hiſtor.cap.43. Ad prædictam autem ſacerdotis ſalutationem, miniſter ſeu populus reſpondet, *Et cum ſpiritu tuo* : qui vſus etiam eſt antiquiſſimus, vt patet ex eiſdem Liturgiis, & Patribus, & ex Chryſoſtom. homil.36.in 1.ad Corinth.& 18.in 2.ad Corint.*Bene precatur,*inquit,*ſacerdos populo, & bene precatur populus Sacerdoti : nam, Cum ſpiritu tuo,nihil aliud eſt,quam hoc,* & ex Iſidoro Peluſiota, epiſt. 122. & Petro Damiano, epiſt.12.quæ aliàs inſcribitur liber, *Dominus vobiſcum*,cap.4.& 13. *Iſidor. Damianus.*

Sextò. Sextò ſubiungit publicam orationem, quæ Collecta vocari ſolet, de qua appellatione multa congerit Durand.lib.2. de ritib. Eccleſ. c.16. *Durandus.* probabilis eſt B illa deductio,quòd *collecta* dicatur, quia nomine totius populi in vnum collecti fundatur : vel quòd omnium petitiones compendioſè colligat:vt ait Hug. Victorin.lib.2. de Officiis Eccleſ. cap. 16. vnde in c. conuenit, de Conſecrat. diſtinct.5. ex Concil. Arel. *Conc. Arelat.* capit. 30. *Collationes, ſeu Collectiones dicuntur,* & apud Caſſ.lib.2.Inſtitut.capit.8.legimus, *Caſſ.* *Cùm is,qui orationem collecturus eſt, ſurrexerit, alij ſurgant, &c.* & infrà, *Qui precem colligit,&c.* vel certè *collecta* vocatur, quod per eam omnium audientium animi ad Deum colligantur:vnde ſacerdos præmittit, *Oremus,* de quo Auguſtin.epiſt.107.ad Vitalem : *Auguſt.* *Vbi audieritis ſacerdotem Dei ad eius altare populum hortantem ad orandum, nõ reſpondebitis, Amen.* & Chryſoſtomus homil.16.in 2.ad *Chryſoſt.* C Corinthios. Quin precibus viderit quis populum multum ſimul offerre : communes enim preces à ſacerdote & ab illis fiunt, & omnes vnam dicunt orationem. In nonnullis verò Collectis, & quibuſdam ſpecialibus diebus luctuoſis, & ad pœnitentiam deputatis poſt *Oremus,* ante orationem dici ſolet, *Flectamus genua,*& ſtatim, *Leuate,* quam conſuetudinem eſſe valde antiquam conſtat ex Baſilio, libro de Spiritu ſancto,cap.26.dicente; *Baſilius.* *Quoties genu flectimus, & rurſus erigimus re ipſa oſtendimus, quod propter peccatum in terram delapſi ſumus,& per benignitatem eius, qui condidit nos ad cœlum, reuocati ſumus.* Denique ſequitur oratio, quæ eſſe ſolet, vel vna tantùm, vel tres; vel quinque, vel ad ſummum ſeptem. Vna quidem neceſſaria eſt,& ſola interdum dicitur propter ſolemnitatem : tres verò, quinque aut ſeptem, propter D varias petitiones, aut commemorationes faciendas: vltra eum verò numerum non ſolent multiplicari, vt aliquid ſit fixum & certum:nec ſolet vnicuique in infinitum progredi : nam, vt dici ſolet, *numero Deus impare gaudet,* & Hieronymus libr.1.contra Iouinianum, *Hieron.* numerum imparem mundum eſſe dicit : & ternarius orationum Trinitati conuenit : vel trinæ orationi Chriſti in horto. Quinque verò orationes dicuntur interdum, *propter quinque paratam Domini paſſionem,*vt ait Innocen.lib.2.de hoc myſt.c.23. Septem autem dici poſſunt propter ſeptiformem Spiritus ſancti gratiam,vel quia oratio Dominica ſeptem petitionibus concluditur, vt ait Durand. in Ration. libro 4.cap.15. *Durand.* E Concluduntur autem hæ orationes illa adiuratione ſeu obſecratione, *Per Dominum noſtrum,* & vt firma ſit ſpes impetrãdi,iuxta illud Ioan. 16.*Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo,dabit vobis,*& quia Chriſtus eſt vnicus mediator, propter cuius meritum omnia nobis donantur:de qua re, & de hac Eccleſiæ cõſuetudine, plura dixi in 1. tom. agens de Chriſti merito, ad q.19. diui Thomæ. Vnde hac ratione in Concil. Carthag. III. cap. 13. præcipitur, *Conc.Carth. III.* vt, cùm altari aſſiſtitur ſemper ad Patrem dirigatur oratio, vt in Filio, ſeu per filium concludatur : cùm autem ad Patrem oratio dirigitur, non excluduntur aliæ perſonæ, ſed vnitas Deitatis indicatur, vt notauit Ful

Fulgentius. uit Fulgent. lib. 2. ad Monym. Interdum aliqua oratio aliter ſolet concludi pro ſenſus commoditate, & verborum conſecutione: ſemper tamen fit aliqua Chriſti commemoratio, & totius Trinitatis confeſſio, & diuinæ gloriæ, ac vitæ perpetuæ commemoratio, in verbis illis; *Per omnia ſæcula ſæculorum.*

Quæ verba eſſe antiquiſſima præter antiquas Liturgias conſtat *Irenæus.* ex Irenæo, libro 1. contra hæreſ. capit. 1. vbi refert, Valentinianos voluiſſe deliramenta ſuorum Enonum confirmare ex verbis, quibus nos in gratiarum actionibus vtimur, dicentes: *In ſæcula ſæculorum.* *Epiphan.* Ex quo idem ſumpſit Epiphan. hæreſi 31. ſignificatur autem æternitas illo dicendi modo; quia omnia ſæcula in ſe concludit, & excedit, & ſuperat; tum perfectione, tum etiam duratione, vt ſumi poteſt *Auguſt. Hieron. Innocen. Chryſoſt.* ex Auguſtino in Pſalm. 71. Hieronymo ad Galat. 7. Innocent. lib. 2. de hoc myſter. cap. 26. Finita autem oratione, populus reſpondet, *Amen*, quæ vox Hebræa eſt, & interdum ad affirmandum adhibetur. Sic Chriſtus ſæpe dicit, *Amen, amen dico vobis*, *Iſidor.* id eſt, verè ita eſt, vt interpretatur Iſidor. lib. 6. Etymolog. cap. 18. ex Origene, tract. 35. in Matth. & Hieronymo, epiſt. 137. ad Marcellam, & hoc ſenſu legimus in Liturgiis antiquis: finitis verbis conſecrationis, fideles ſolitos eſſe reſpondere, *Amen*: quod non poteſt tunc eſſe verbum optandi, ſed affirmandi & *Ambroſ.* credendi, ita eſſe. Vnde Ambroſ. lib. de iis, qui initiãtur, cap. 9. *Poſt conſecrationem, corpus & ſanguis Chriſti nuncupantur, & tu dicis, Amen, hoc eſt, verum eſt.* Interdum verò adhibetur ad conſentiendum orationi, idémque optandum ſeu petendum: & hoc ſenſu adhibetur in fine orationum, ita vt ſenſus ſit, *fiat*, ſicut *Iul. I. Iuſtinus. Hieron. Bernard.* interpretatur Iul. I. epiſtola pro Athanaſio, capit. 1. Iuſtinus, apol. 2. Hieronymus ſuprà, & epiſt. 134. ad Sophron. & Bernardus, ſerm. 7. in Cœna Domini. Et hoc modo Deuter. 27. populus ad maledictiones reſpondet, *Amẽ*, & 1. Paral. 16. *Benedictus Dominus Deus Iſrael, ab æterno, vſque in æternum, & dicat omnis populus, Amen.* Sic etiam Paulus 1. ad Corinth. 14. *Si benedixeris ſpiritu, qui ſupplet locum idiotæ, quomodo dicet, Amen, ſuper tuam benedictionem?* ex quo loco conſtat, hunc modum reſpondendi eſſe antiquiſſimum in Eccleſia: quod etiam conſtat ex Iuſtino ſuprà, & Auguſt. quem ſuprà citaui epiſtola 106. Hieronymo lib. 2. in *Tertull.* epiſt. ad Galatas in eius præfatione. Tertullia. lib. de Spectacul. cap. 25.

Septimò. Septimò in ſuo ordine ſequitur lectio alicuius epiſtolæ ſumptæ, aut ex Teſtamento veteri, aut ex epiſtolis Canonis noui Teſtamenti: qui mos cœpit à temporibus Apoſtolorum, vt conſtat ex eorum Canone 6. & ex Dionyſio, & Iuſtino, locis ſæpe citatis, Clem. lib. 2. c. 61. Et prius quidem, quàm ſcriberetur nouum Teſtamentum, legebantur libri Moyſis, aut Prophetarũ, vt ex eiſdem Patribus cõſtat: poſtea verò legi cœperunt epiſt. ab Apoſtolis ſcriptæ, vel à Clemente, vt conſtat ex eodem ſuprà, & ex Hieronymo, lib. de Scriptorib. Eccleſiaſticis in Clemente: qui etiam in Polycarpo ſcribit, epiſt. eius ad Philip. vſque ad ſua tempora in Aſiæ conuẽtu legi ſolitam, quamuis non conſtet, huiuſmodi lectionem factam eſſe tempore Miſſæ: ſicut, quod Paulus ait ad Coloſſ. 4. *Cùm lecta fuerit apud vos epiſtola hæc, facite, vt & in Laodicenſiũ Eccleſia legatur:* & 1. ad Theſſalon. 5. *Adiuro vos per Dominum, vt legatur epiſtola hæc omnibus ſanctis fratribus.* Hæc, inquam, non eſt neceſſe intelligi de lectione, quæ fit in Miſſa. Inde non ſumitur argumentum ad probandum & confirmandum ritum, quem nunc ſeruat Eccleſia, de quo videtur loqui Damaſus, cùm in 2. ad Hieronym. epiſtola ſcribit die Dominica Apoſtoli epiſtolam eſſe legẽdam: & idem

A conſtat ex Auguſtino, ſermone 236. de tempore, & ſermo. 10. de verbis Apoſtoli; & ex Ambroſio, epiſt. 33. & idem eſt frequens apud alios antiquos Patres. Clariùs in Concil. Brach. I. Can. 20. *Conc. Brach.* *Placuit, vt per ſolemnium dierum vigilias, vel Miſſas, omnes eaſdem & non diuerſas lectiones in Eccleſia legant.* Plura de hac lectione, cur ſcilicet, antecedat Euangelium, & cur interdum ex nouo, interdum ex veteri Teſtamento ſumatur, & alia ſimilia legi poſſunt in Innocent. libro 2. de *Innoc.* hoc myſt. c. 29. Rupert. lib. 2. c. 24. & aliis Scriptori- *Rupertus.* bus de diuinis officiis.

Octauò. Octauò, poſt epiſtolam verſus aliquis ſeu antiphona interponi ſolet, quæ interdum lugubria ſunt, quando animi ſunt ad timorem vel pœnitentiam excitandi, B interdum verò ſunt lætiora, iuxta temporum & feſtiuitatum exigentiam: ex his autem verſiculis primus *Graduale* vocatur; quia iuxta pulpiti gradus cantatur vel propter alias rationes myſticas, quæ legi poſſunt in Innocen. lib. 2. cap. 31. & Raban. *Rabanus.* lib. 1. de inſtitut. Cleric. c. 36. & aliis; alia vocãtur *Reſponſoria*, quia vno canente chorus reſpondet, ait Iſi- *Iſidor.* dor. libr. 6. Etymol. c. 18. & lib. 1. de Eccleſ. offic. c. 8. Eſt autem hìc aduertendum in Concilio Tolet. IV. cap. 11. ſic legi; *In quibuſdã Hiſpaniarum Eccleſiis, laudes poſt Apoſtolũ decantantur, cùm Canones præcipiant poſt Apoſtolum non laudes, ſed Euangeliũ annunciari, præſumptio eſt enim, vt anteponantur ea quæ ſequi debent: nam laudes Euangelium ſequuntur, propter gloriam Chriſti,* C *quæ per idem Euangelium prædicatur;* & ſtatim hic ordo ſeruari præcipitur. Vnde apparet, eo tempore nondum fuiſſe Graduale inſtitutum, ſaltem vt poſt epiſtolam diceretur, vel ſi inſtitutum fuit à Gregorio, vt aliqui volũt, nondum in Hiſpania fuerat illa conſuetudo recepta: nam Gregorius paulo ante Hono- *Gregor.* rium præceſſit, cuius tempore dictum Concilium celebratum eſt; alij tamen volunt fuiſſe à Cœleſtino inſtitutum, vt patet ex Ruperto, lib. 2. de diuinis of- *Rupertus.* ficiis, c. 21. Vnde fortaſſe in illo Concilio nõ eſt ſermo de Graduali, ſed de Alleluya, quod poſt Graduale cantari ſolet, & fortaſſe tunc in Hiſpania nõ canebatur, niſi poſt Euangelium: nam, quòd ad altare canatur, antiquiſſimum eſt, vt conſtat ex Auguſtino, *Auguſt.* D epiſtola 119. ad Ianuar. c. 15. & 16. & Hieronymo cõ- *Hieron.* tra Vigilant. Gregor. lib. 7. epiſtola 63. Iſidorus, lib. 1. *Iſidor.* de Eccleſiaſtic. officiis, capit. 15. Et quidem in principio ſolũ cani cœpit primo die Reſurrectionis, vt colligere licet ex Niceph. lib. 12. cap. 34. & Sozome- *Niceph.* no, lib. 10. hiſtor. capit. 19. deinde toto tempore Paſchali, vt ſumitur ex Auguſtino ſuprà: poſtea diebus etiam Dominicis, vt ſignificant idem Auguſtinus, & Iſidorus, iam verò omnibus diebus dicitur, præterquam in his, qui non ſunt gaudij, ſed mœroris, vt dicitur in Concilio Tolet. IV. Can. 10. Sed quam- *Conc. Tolet. IV.* nis vox *Alleluia*, interdum taceatur, omni tamen die cogitanda eſt, vt Auguſtin. dixit Pſalm. 106. quia vox E illa nihil aliud, quàm laudem Dei, continet, quæ ſemper in ore (ſaltem cordis) habenda eſt, Pſalm. 33. Quando verò, *Alleluia*, tacetur, ſolet nonnunquam Tractus addi in ſignum gemitus & triſtitiæ: nonnunquam verò etiam poſt Alleluia additur Proſa, ſeu Sequentia, de quibus legi poſſunt authores ſuprà ſæpe citati, & Durand. in Rationali, lib. 4. capit. *Durandus.* 22. Durand. lib. 2. de ritib. Eccleſ. capit. 21. & 22. & copioſè Demochar. libro de obſeruandis in Miſſarum celebr. cap. 15.

Nonò. Nonò legitur Euangelium. Quem morem eſſe antiquiſſimum conſtat ex Concilio Valent. Hiſpan. *Conc. Valent.* Cano. 1. vbi ſic dicitur; *Antiquos Canones relegentes, inter cætera hoc eſſe cenſuimus obſeruandum, vt ſacroſancta Euãgelia ante munerum oblationem in Miſſa Catechume-*

norum in ordine lectionum poſt Apoſtolum legantur: & ratio ſubiungitur, *vt verba Christi, & ſacerdotis ſermones, omnes audire poſſint*: vnde obiter etiam colligimus, fuiſſe etiam conſuetudinem concionandi poſt lectum Euangelium, ſed & ante illa tempora Anaſtaſ. Papa, in epiſt. 1. iubet omnes ſtare, dum ſacrũ Euangelium legitur, & attentiſſimè audire: vbi ſupponit conſuetudinem legendi Euangelium eſſe antiquiorem. Imò in Concilio Laodiceno, quod antiquius eſt, Canon. 16. ſtatuitur, vt in Sabbatis Euangelia cum aliis ſcripturis legantur. Hieronymus etiam aduersùs Vigilant. *Per totas*, inquit, *Orientis Eccleſias quando Euangelium legendum eſt, accenduntur luminaria, ſole rutilante*: & Gregor. lib. 4. epiſt. 44. dicit, hoc officium ad Diaconos pertinere, quod etiam conſtat ex Synodo Rhem. Cano. 4. & 5. Eadem conſuetudo colligitur ex Auguſtin. ſerm. 144. de tempore, Ambroſ. lib. 1. Offic. c. 8. & 11. & lib. de Helia & ieiunio, cap. 20. & alij Patres in Concionibus ad plebem, ſæpe id ſupponunt. De ritu autem, & modo, quo legi ſolet, videri poſſent authores ſæpe citati: ex quibus licet colligere totum eſſe, & religione plenum, & valde antiquum: ſpecialiter illud, quod populus audito Euangelij nomine, reſpondet, *Gloria tibi Domine*, ſcilicet, quia verbum ſalutis nobis locutus es, vt ait Innocent. d. lib. 2. cap. 6.

Anaſtaſ. *Conc. Laod.* *Hieron.* *Gregor.*

Decimò, poſt Euangelium, Symbolum recitatur, vt quod audito Euangelio, corde creditur, per Symbolum ore confiteamur: & ideo Ambroſ. de velan. virg. Symbolũ appellat, *ſignaculum cordis noſtri*, quod quotidie recenſendum eſſe, non tantùm ſemel, ſed etiam ſæpius ait Auguſt. libr. 50. Homil. Homil. 42. & tribus libris de Symbolo. In Miſſa verò non ſemper dicitur, ſed interdum omittitur, vel propter aliquid myſterium, vel propter minorem ſolemnitatem, vt latiùs Innocent. libro 2. capit. 52. Durand. in Ration. lib. 4. capit. 25. eſt autem obſeruandum ante Concilium Nicænum, ſolitum fuiſſe recitari in Eccleſia Symbolum Apoſtolorum, vt ex Dionyſio, c. 3. colligitur: poſt Conc. autem Nicænum, Marcus Sylueſtri ſucceſſor, præcipit cantari Symbolum Nicænum ad confutationem hæreſis Arrianæ: poſtea verò Damaſus ſtatuit, vt diceretur Symbolũ Conſtantinopolitanum, in quo addita illa particula, *Filióque*, Trinitatis myſterium magis explicatur: & ita fieri ſpecialiter in Eccleſiis Hiſpaniæ ſtatutũ eſt in Concil. Tolet. III. Canon. 2. Et hæc ſunt, quæ ad Miſſam Catechumenorum pertinent. Ex quibus euidenter conſtat, nihil in eis eſſe, quod ab hæreticis iure carpi poſſit, cùm omnia antiquiſſima ſint, & ad illa quatuor capita reuocentur, quæ Paulus enumerauit. Quòd ſi aliqua minutiora minùs antiqua videantur, vt fortaſſe aliqui Tractus vel Proſæ, tamen in his eadem eſt religio & pietas, quæ in antiquioribus, & ſunt conſentanea Paulo ad Epheſ. 5. dicenti: *Implemini Spiritu ſancto, loquentes vobiſmetipſis in Pſalmis, & in hymnis, & canticis ſpiritualibus*, vt egregiè notauit Concilio Tolet. IV. cap. 12.

Decimò. *Ambroſ.* *Auguſt.* *Innocent.* *Durand.* *Marcus.* *Damaſ.* *Conc. Tolet. III.* *Conc. Tolet. IV.*

Circa alteram partem, ſeu Miſſam fidelium in primis ſufficiens argumentum ſumi poſſet ex dictis de priori Miſſa Catechumenorum: nam Miſſa fidelium propria continet Chriſtianorum myſteria, quæ traditione conſtant, vt Baſilius dixit lib. de Spiritu ſancto, capit. 27. poſſumus autem hæc myſteria in tres partes diſtinguere; in eam, ſcilicet, quæ Canonem antecedit, & quæ ſubſequitur, & Canonem ipſum. In prima igitur parte poſt populi ſalutationem iam ſuprà tractatam, *Dominus vobiſcum*, Sacerdos omnes ad orandum inuitat, dicens, *Oremus*, quod videtur in alio ſenſu dici, quàm ſuprà explicuimus, quia hîc non ſubſequitur aliqua publica ratio, quam ſacerdos nomine totius populi publicè dicat: inuitat ergo populum, vt attendat ad ſacrificium, & vt vnuſquiſque ad offerendum ſe præparet, vt eius oblatio acceptabilis ſit Domino, vt Innocentius lib. 2. cap. 53. & alij notant. Secundò dicitur offertorium, ſeu in choro canitur: nam eo tempore ſacerdos ſuſcipit oblationes populi, & ideo verſiculus, qui tunc canitur, *Offertorium* appellatus eſt, vt aiunt Innocent. dicto libro 2. cap. 53. Raban. lib. 1. cap. 33. & alij, & in idem redit, quod ait Iſidorus, lib. 6. Etymol. cap. 19. licèt obſcuriùs id deducat. Eſt autem antiquiſſima in Eccleſia hæc conſuetudo offerendi aliquid in Miſſa: nam Pius I. in ſuis Decretis mentionem facit harum oblationum, & Fabian. Papa, epiſtola 3. monet, vt Dominicis diebus omnes aliquid offerant. Item Synodus Gangrenſ. Can. 7. & 8. harum oblationum meminit, & Concil. Aurelian. I. Canon. 16. & Auguſtinus ſerm. 215. de tempore, & epiſtola 122. Hieronym. epiſtola 3. ad Heliodor. Cyprian. libro de opere & eleemoſyna, Tertullianus in Apologetico, cap. 39. & Theodoretus, libro 5. hiſtoriæ, capite 18. vbi refert illuſtre exemplum Theodoſij offerentis ad altare, Ambroſio ſacrificante. Quod autem tempore huius oblationis aliquid canatur, non conſtat ſemper fuiſſe obſeruatum, nec à quo primum inſtitutum ſit, alij enim Adriano, alij Gregorio, alij Cœleſtino id attribuunt; certum eſt tamen, à quocunque introducta ſit hæc conſuetudo, ad excitandos fidelium animos inductam eſſe, vt hilari animo offerant, quoniam hilarem datorem diligit Deus. Vnde etiam in veteri Teſtamẽto legimus, ſolitos eſſe Leuitas canere, dum immolabantur victimæ, vt notauit Iſidorus lib. 1. de offic. Eccleſ. cap. 14. & Eccleſiaſtici 50. & idem ſumitur ex 2. Paralip. 29. Tertiò Sacerdos, dum panem offert, & aquam vino miſcet, & calicem etiam offert, quaſdam orationes & deprecationes profert: quibus, & oblationem ſuã ac totius populi ad Deum dirigit, & ab eo poſtulat, vt ei placita ſit, & vt dignis mentibus offeratur. Quem morem eſſe antiquiſſimum conſtat ex citatis Liturgiis, Iacobi, Baſilij, & Chryſoſtomi, & ex Dionyſio, Clemente, & aliis: ſemper enim, quando panis, & vinum in altari ad ſacrificandum proponitur, adhibentur orationes & benedictiones ſacræ, quæ ſunt veluti præparationes quædam oblationis ſacrificalis. Vnde illa oblatio, prout tunc fit, non eſt ſacrificium, vt ſuprà dictum eſt, ſed eſt tantùm quædam dedicatio materiæ ſacrificandæ per futuram conſecrationem, ad quam omnia, quæ tunc dicuntur, referenda ſunt. Quod autem illæ orationes tunc ſecretè dicantur, & in ſilentio oblatio fiat, fortaſſe literalis propria ratio eſt, vt cum maiori reuerentia, & deuotione interiori, omnes Deo offerant oblationem ſuam: item, vt eo tempore, inſtante iam Dominicæ Paſſionis repræſentatione, illam poſſint ad memoriam reuocare. Vnde & in illo ſilẽtio eſſe aliquam ſignificationem myſticam initij paſſionis Chriſti, quando iam non palàm ambulabat inter Iudæos, docet Innocent. d. lib. 2. cap. 54. quæ omnia ex ſequentibus erunt euidentiora.

Baſilius. *Innoc.* *Rabanus.* *Iſidor.* *Pius I.* *Fabian. Pap.* *Synod.* *Conc. Aur. I.* *Auguſt.* *Hieron.* *Cyprian.* *Tertull.* *Iſidor.*

Quartò, dum ſacerdos manus abluit, profert illa verba, Pſal. 25. *Lauabo inter innocentes manus meas*, indicans ad futurum ſacrificium, non ſolùm à grauioribus culpis, ſed etiam à leuioribus, eſſe hominem mundandum, quod per ablutionem pedum ſignificauit etiam Chriſtus, cùm Petro dixit; *Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet*: vnde etiam hæc cæremonia optima eſt, & antiquiſſima, vt conſtat ex Dionyſio, dicto capit. 3. Clemente, libro 8. capit. 11. Cyrillo Hieroſo

Dionyſ. *Clemens* *Cyrill. Hier.*

Hieroſolym. Catech. 5. myſtag. Nec refert, quòd in veteri lege ſimiles ablutiones fierent, Exod. 30. nam, vt D. Thomas notauit, artic. ſequente ad 1. nunc non ſeruatur, tanquam cæremonia illius legis, ſed tanquam aliquid per ſe decens ac conueniens, vnde neque eodem modo fit. Quintò, finito prædicto Pſalmo, Sacerdos ſecretè profert quandam orationem ante altare, poſtulans, vt oblatio à Deo acceptetur in memoriam paſſionis Chriſti, honorem Sanctorum & noſtram vtilitatem: & deinde ad populum conuerſus, ad idem petendum hortatur, & populus annuendo, & orando reſpondet. Ac tandem ſecundam orationem ſeu collectam ſacerdos ſubmiſſa voce pronunciat, quæ propterea ſecreta oratio dicitur, quæ omnia eſſe valde antiqua & myſteriis plena, conſtat ex Clemente, dicto lib. 8. cap. 12. & ex Concilio Laodicen. can. 19. vbi dicit, tres orationes ſolere dici in Miſſa, primam ſub ſilentio, alias verò altiori voce, nunc verò ſecunda ſub ſilentio dicitur, per quod ſilentium inter alia ſignificari cenſetur Chriſtus ſecretò in horto orans ante paſſionem ſuam, vel alia ſimilia, quæ legi poſſunt in D. Thoma, hîc ad 6. & Innocent. dicto libr. 2. cap. 60. Rupert. lib. 2. cap. 4. & aliis.

Clemens. Concil. Laod. D. Thom. Innocent.

Sextò poſt prædicta omnia adiungitur præfatio, de qua Cyprianus, lib. de expoſitione orationis Dominicæ, circa finem, quem hîc D. Thomas ad quintum adducit, *Sacerdos*, inquit, *ante orationem, Præfatione præmiſſa præparat fratrum mentes, dicendo: Surſum corda, dum reſpondet plebs: Habemus ad Dominum, admoneatur nihil aliud ſe, quàm Dominum cogitare debere.* Ad eam præfationem alludit Auguſt. libro de bono viduitatis, capitulo 27. dicens, *illud quod inter ſacra myſteria cor habere ſurſum iubemur, ipſo adiuuante id valemus, quo iubente admonemur: & ideo ſequitur, vt de hoc tanto bono ſurſum leuati cordis, non nobis gloriam, gloriam quaſi noſtrarum virium tribuamus, ſed Domino Deo noſtro gratias agamus, hoc enim continuò commonemur, quia hoc noſtrum eſt recordari: hæc verba vnde ſint, & quanta ſanctitate commendentur, agnoſcis*, & ad idem videtur alludere 10. de Ciuitate, capitulo quarto dicens, *Cùm ad illum ſurſum eſt eius eſt altare cor noſtrum.* Præfationis etiam ſub hoc nomine meminit Chryſoſtomus homil. 3. ad Coloſſenſ. & Ambroſius libro tertio de Spiritu ſancto, capitulo decimo ſeptimo, ex verbis huius præfationis myſterium Trinitatis confirmat, numerum, ſcilicet, trium perſonarum ex triplici *Sancti* appellatione, vnitatem verò Deitatis ex ſingularitate nominis, *Dei ſabaoth*, quod argumentum elegantiſſimè vrget Athanaſ. libro de Humana natura ſuſcepta, contra Apollinarem, non longè ab initio: & libro de communi eſſentia Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, & oratione in illud, *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo*; tamen his locis non ſatis declarat, an Eccleſia hoc genere laudis vtatur, ſed ſuum argumentum ſumit ex Iſaiæ 6. & Apocalypſ. quarto, ex quibus locis Eccleſia hanc partem huius præfationis mutuata eſt, quod magis ſignificauit Ambroſius in illis verbis, *In oblationibus inuocatur*, & illis, *Nos quoque nihil pretioſius inuenimus quo Deum prædicare poſſimus, niſi vt ſanctum appellemus.* Denique ferè tota hæc Eccleſiaſtica præfatio quoad ſenſum, parum immutatis verbis, reperitur in antiquis liturgiis Iacobi, Baſilij, Chryſoſt. & apud Clem. lib. 8. Conſt. capit. 12. & 16. & Cyrill. Hieroſol. catech. 5. myſtag. adeóque eſt antiquiſſima. Quòd autem aptiſſima etiam ſit ad præparandas mentes audientium ad futuram conſecrationem, per ſe manifeſtum eſt, cùm omnium corda ad Deum ſubleuet, & ad Angelorum conſortium in diuinis laudibus canendis, gratiíſque Deo agendis. De cuius longiori expoſitione videri poſſunt ſcriptores ſæpe citati, de Eccleſiaſticis officiis, & latiſſimè ac nouiſſimè Durandus lib. 2. de Ritib. Eccleſ. c. 31. nobis n. hoc loco plura addere non videtur neceſſarium, tum quòd res per ſe ſatis clara ſit, tum etiam, quòd nihil in eo ſpecialiter occurrat ad præſens inſtitutum pertinens. Solùm aduerte, præter communem præfationem eſſe alias ſpeciales in Eccleſia, in quibus aliqua verba interponuntur communi præfationi, paucis verbis in ea immutatis, quæ nouem tantùm numerantur à Pelagio Papa, Epiſt. 2. in c. inuenimus, de Conſecrat. diſt. 1. ſcilicet, Reſurrectionis, Aſcenſionis, Pentecoſtes, Natiuitatis, Epiphaniæ, de Apoſtolis, de Trinitate, de Cruce, de Quadrageſima, decimam verò de B. Virgine addidiſſe fertur Vrbanus II. in Concilio Placentiæ celebrato, vt Gratianus refert, diſt. 70. in vltimis verbis. De authoribus autem harum Præfationum non conſtat: nam, quod attinet ad communem præfationem, quamuis aliqui eam tribuant Gelaſio, alij verò Sixto I. tamen ex dictis conſtat eſſe antiquiorem, & ad Apoſtolorum tempora eſſe referendam; vt notauit Niceph. lib. 18. hiſt. cap. 5. & ſumi etiam poteſt ex Iuſtino, Apolog. 2. Cyprian. de Cœna Domini, Chryſoſt. homil. 18. in 2. ad Corinthios, & 26. in Matth. Auguſt. lib. 2. de bono perſeu. c. 13. de Spiritu & lit. cap. 12. epiſtol. 57. & 120. cap. 29. & ex Concilio Vaſenſi, ſub Leone I. can 4. præcipitur, in omnibus Miſſis, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, eo ordine recitari, quod ad Miſſas publicas dici debet. De aliis verò peculiaribus præfationib. ſolùm dicere poſſumus, non eſſe in Miſſa dicendas, niſi quæ fuerint ab Eccleſia receptæ & probatæ, vt cautum etiam eſt in Concilio Mileuitan. c. 12. & in Concilio Africa. cap. 70. Et hæc ſufficiant de hac prima parte Miſſæ fidelium.

Cyprian. Auguſt. Chryſoſt. Ambroſ. Athanaſ. Ambroſ. Clement. Cyrill. Hier. Durandus. Aduertendum. Pelagius Pap. Gratian. Niceph. Cyprian. Chryſoſt. Auguſt.

De ſecunda verò parte, quæ in canone continetur, ſpecialem ſtatim ſectionem inſtituemus, nunc ſupponamus omnia etiam illa, quæ in canone continentur antiquiſſima etiam eſſe, & veritatis ac religionis plena. Tertia verò pars, quæ poſt canonem ſequitur, breuiſſima eſt, vnica enim ſalutatione Sacerdotis ad populum, & reſponſione, & alia oratione ſeu collecta, & populi dimiſſione, ferè concluditur, quæ omnia ex dictis declarata ſunt. Itaque, finito ſacrificio & canone Miſſæ, primò dicitur verſiculus, qui *Communio*, ſeu *Communicanda* appellatur: ſolebant enim fideles, finito ſacrificio, communicare, & interim canebatur antiphona cum Pſalm. 33. *Benedicam Dominum in omni tempore*, vt conſtat ex Clemen. lib. 8. cap. 13. vbi Turrian. ex Miſſa Iacobi, Dionyſio, Heſychio, & aliis, notat, Pſalmum illum ad ſacrificium Miſſæ pertinere, & communionem indicari in illo verſiculo, *Guſtate, & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus*; inde ergo poſtea ſolùm retentum conſuetudine eſt, vt aliquis verſiculus eo tempore in Miſſa recitetur, qui à communione nomen accepit. Secundò ſequitur ſalutatio Sacerdotis, *Dominus vobiſcum*, ſuprà explicata. Tertiò, ſequitur oratio ſeu collecta, quæ communiter continet gratiarum actionem, & perficit numerum ternarium, qui ſolet perfectionem ſignificare. Quod enim ſuprà diximus de numero harum collectarum ſeu orationum intelligendum eſt, totum illum numerum ter in Miſſa recitari, in principio, medio, & fine: eodémque ſenſu dictum eſt in Concilio Laodicen. ſuprà citato, tres orationes in Miſſa dici. De qua oratione plura apud Innocentium, lib. 6 cap. 8. & ſequent. Durand. lib. 4. Rational. cap. 55. & ſequentibus. Quartò, repetita iterum

Clemens. Turrian. Concil. Laod. Innoc. Durand.

dicta ſalutatione, *Dominus vobiſcum*, fit populi dimiſſio, per verba, *Ite, miſſa eſt*, quod eſſe antiquiſſimum conſtat ex Alcuino, cap. de celebrat. Miſſæ. & Amalar. lib. 3. de Eccl. offic. capit. 36. De qua re, & de ſenſu horum verborum, diximus ſuprà, agentes de nomine Miſſæ. Antiquitus verò dimiſſio fieri ſolebat per hæc verba, *Ite in pace*, vt conſtat ex citatis liturgiis, & ex Clemen. lib. 8. cap. 15. Interdum fit aliis modis, ſcilicet per, *Benedicamus Domino*, in diebus profeſtis, vel, *Requieſcāt in pace*, in Miſſis defunctorum, de quo legi poteſt Rupertus lib. 2. cap. 20. & Micrologus de Eccleſiaſt. obſeruat. capit. 46. & 47. Populus autem reſpondere ſolet, *Deo gratias*, vt gratiarum actio cuncta cōcludat, ſicut Aug. dixit Epiſtola 59. q. 5. & Dionyſ. dicto cap. 3. *Participans*, inquit, *& tradens Thearchicam communionē, in gratiarum actionē ſacram deſinit cum omni Eccleſia ſacra plenitudine:* vel aliter, *Accepta datáque diuina communione in ſacram gratiarum actionem deſinit*. Vnde Chryſoſt. homil. 32. in Matth. *Gratias egit & hymnum dixit poſtquam dedit, vt & nos hoc ipſum faciamus*. Quintò ſubiūgit ſacerdos illā orationem, *Placeat tibi ſancta Trinitas*, prout habetur in Miſſal. De qua poteſt legi Durandus in Ration. lib. 4. capitulo vlt. & Demochares, libro de Miſſar. celebrat. c. 15. in fine, vbi ex Bernone, capitulo 25. de Officio Miſſæ, indicat hanc orationem dici finitis omnibus, etiam data benedictione, & oſculato priùs altari: nūc autem non ita fit, ſed ante benedictionem præmittitur hæc oratio, & fortaſſe ita intelligendi ſunt dicti authores, cùm dicunt, *finitis omnibus*, ſcilicet, vſque ad populi dimiſſionem. Sextò ſequitur populi benedictio ad imitationem eorum, quæ leguntur Leuit. 9. & Numer. 6. *Benedicetis filiis Iſrael, &c.* & ad imitationem Chriſti, qui diſceſſurus ab Apoſtolis, benedictionem illis priùs impertiuit, Lucæ 24. Vnde hanc conſuetudinem & benedictionem commendat Concil. Agathenſ. capitulo 30. in capit. conuenit, de Conſecratione, diſtinctione 5. & capitulo 47. prohibet egredi populum ante benedictionem ſacerdotis, idem habetur in Concilio Aurelianenſ. II. canon. 28. & Concilio Arelat. III. apud Burchar. lib. 3. capitulo 29. Iuonem, part. 3. capitulo 34. De hac etiam benedictione loqui videtur Iſidorus libr. 1. de Officiis Eccleſiaſticis, capitul. 17. cùm ait, *Benedictionem in populo dari à ſacerdotibus, antiqua per Moyſen benedictio pandit & comprobat*, & clariùs Cæſareus homil. 5. *Rogo vos fratres chariſſimi, vt quoties in die Dominico aut aliis feſtiuitatibus Miſſæ fiunt, nullus de Eccleſia diſcedat, donec diuina myſteria compleantur:* & infrà, *Monete eos, qui nec orationem Dominicam dicere, nec benedictionem accipere volunt.* Obſeruandum autem eſt, Aug. dicta epiſt. 59. ſignificare benedictionem hanc ſacerdotis antecedere gratiarum actionem: ſed fortaſſe loquitur de benedictione, quæ dari ſolet ſtatim poſt communionem. Septimò, poſt datam benedictionem, ſacerdos recitat Euangelium, *In principio erat Verbum*, niſi aliud, iuxta prædictum ordinem Miſſalis, dicendum ſit, de qua re nihil inuenio ſcriptum ab antiquis Doctoribus, quod eſt ſignum, cōſuetudinem hanc non eſſe valde antiquam: conſtat tamen eſſe optimam, & vtiliſſimam ad tanti beneficij iugem recordationem, quòd, ſcilicet, Verbum pro nobis caro factum ſit, & quòd de ſinu Patris ad nos deſcenderit. Habet etiam aliam vtilitatem, quòd bis in Miſſa Euangelium recitetur, vt ſi contingat, proprium Dominicæ, vel feriæ Euangelium propter feſtum omitti, poſſit in fine Miſſæ recitari; & ita fit, prætermiſſo eo die initio Euangelij ſancti Ioannis. Denique illud etiam commodi eſt, vt, ſi qui fortaſſe priùs Euangelium audire non potuerunt, ſaltem in fine Miſſæ audiant. Vltimò, diſcedens ſacerdos ab altari, ſéque ſacris veſtibus exuens, recitat hymnum Trium puerorum, iuxta decretum Concilij Toletani IIII. capitul. 13. vbi præcipitur decantari canticum illud in omnium Miſſarum ſolemnitate. Quod tamen nunc minimè obſeruatur, ſed ſecretò tantùm prædicto tempore dicitur.

Alcuin. Amalarius. Clemens. Rupertus. Micrologus. Auguſt. Dionyſ. Chryſoſt. Durandus. Democh. Conc. Agath. Conc. Aurel. Arelat. III. Iſidor. Concil. Tolet. IIII.

Tertiò principaliter oſtendi poteſt hæc veritas, ſatisfaciendo obiectionibus, quæ in contrarium ab hæreticis fiunt: nam ſi in tota hac actione, nihil inordinatum, aut præter rationem oſtenditur, cùm aliàs ex obiecto bona ſit, & ad cultum Dei pertineat, vt à nobis probatum eſt, euidens erit, eſſe conuenienter & ſanctè inſtitutam. Prima ergo & præcipua obiectio hæreticorum eſt, quia licèt in ſubſtantia huius actionis nihil eſſe ſuperſtitioſum videatur, tamen in modo, præter rationem eſt, quòd lectiones ſacræ & orationes, & alia, quæ in Miſſa dicuntur, Latina & peregrina lingua, & non vulgari dicantur. Nam, ſi hæc dicuntur ad populum inſtruendum, vel excitandum, oportet in eo idiomate dici, in quo poſſint ab omnibus intelligi: nā, *Si neſciero virtutem vocis, ero, cui loquor, barbarus, & qui loquitur mihi barbarus*, vt Paulus argumentatur, primæ ad Corinthios 14. ex quo loco difficilis redditur hæc obiectio: nam, vt ibidem dicitur, *Niſi vos per linguam manifeſtum ſermonem dederitis, quomodo ſcietur id, quod dicitur? eritis enim in aera loquentes*; & infrà, *Si benedixeris ſpiritu, qui ſuperat locum idiotæ, quomodo dicet, Amen, ſuper tuam benedictionem? quoniam quid dicas, neſcit: nam tu quidem bene gratias agis, ſed alter non ædificatur.* Et confirmatur, quia non ſolùm in Miſſa ferè omnia proferuntur in lingua Latina, ſed etiam quædam in Græco vel in Hebraico idiomate recitantur, quæ non ſolùm à populo, verùm etiam ab ipſis ſacerdotibus frequenter ignorantur, quid ſignificent, aut quæ myſteria contineant. Hæc obiectio generalis valde eſt, quia non ſolùm de ſacrificio Miſſæ, ſed etiam de cæteris omnibus ſacris miniſteriis, vel publicis orationibus, fieri poteſt: neque de his ſolùm, ſed etiam de vniuerſis ſacræ Scripturæ libris cum hæreticis huius temporis magna controuerſia eſt, an expediat, vulgaris ſermone tranſlatos communiter circumferri, vt ab omnibus legi poſſint. De quo argumento ſcripſit eruditè Bellarminus libro 2. de Verbo Dei, capitul. 15. & 16. Et ideo pauca hîc attingemus, quæ ſufficiant ad defenſionem Eccleſiaſticæ conſuetudinis, & definitionis Concilij Trident. ſeſſ. 22. cap. 8. vbi ſic inquit, *Et ſi Miſſa magnam contineat populi fidelis eruditionem, non tamen expedire viſum eſt Patribus, vt vulgari paſſim lingua celebraretur*, & in can. 9. dicit anathema in eos, qui hunc ritum damnant. Ad hoc autem ſuadendum ſufficit vniuerſalis Eccleſiæ conſuetudo; *quam damnare inſolentiſſimæ inſaniæ eſt*, vt Aug. dixit, Epiſt. 118. maximè cum huius conſuetudinis nullum poſſit initium deſignari, quod eſt ſignum Apoſtolicæ traditionis, iuxta regulam Auguſtini, libr. 4. de Baptiſ. capite 24. quod ſumitur etiam ex Leone, ſermone 2. Pentecoſtes, & clariùs ſermone 2. de ieiunio Pentecoſt. Aſſumptum verò nunc conſtat experientia in tota Eccleſia Latina, cùm tamen non legamus, Pontificem, vel Concilium aliquod hoc inſtituiſſe, aut præcepiſſe, & Auguſtinus libr. 2. de Doctrina Chriſtiana, capitul. 13. refert Pſalmos in Eccleſia Latinè cantari conſueuiſſe ſuo tempore in Afric. Idémque in Hiſpania ſeruatum eſſe in diuinis officiis ſumi poteſt ex Iſidoro, libro de diuinis officiis, & ex variis Conciliis Hiſpanis, quæ ſuprà citauimus, præſertim ex Toletano

Præcipua quædam hæreticorū obiectio. Bellarm. Auguſt. Leo. Auguſt. Iſidor.

Tole. IIII. Valent. I. tano IIII. & Valentino I. De Gallia idem conſtat ex Alcuino & Amalario. De Germania, ex Ruperto & Rabano. De Anglia ex Beda in initio Hiſtoriæ de rebus Anglicis: de Italia res eſt per ſe manifeſta, vt patet ex antiquiſſimo ordine Romano, & ex Gregorio, in ſuo Sacramentali, & ex aliis multis, quæ à Gratiano referuntur de Conſecratione, diſtinctione quinta. In Eccleſia autem Græca idem proportione ſeruatur: nam, licèt diuina officia in Græca lingua celebrentur, quia illa eſt doctrinalis lingua (vt *Aduertendũ.* ſic dicam) in illa regione, qua neceſſe eſt vti paſtores & Doctores illius Eccleſiæ; tamen etiam illa diſtincta eſt à vulgari, ſeu corrupta lingua, qua communiter populus vtitur, idémque eſſe dicitur in linguis Syriaca, & Arabica. Quòd vulgaris eſt diſtincta à doctrinali etiam in ſuo idiomate: & diuina officia ſemper in doctrinali lingua peraguntur. Quòd ſi alicubi, vel aliquo tempore non fuit lingua doctrinalis diſtincta à vulgari, ſaltem in regione aliqua, id eſt per accidens; nunc enim loquimur ſuppoſita hac diſtinctione, quæ nunc eſt, & ferè ſemper fuiſſe legimus. Ratio autem eſt, quia in primis hoc non eſt malum per ſe & ex obiecto, ſed indifferens; neque eſt iure diuino prohibitum, vt per ſe conſtat. Deinde non eſt ſimpliciter neceſſarium ad ædificationem fidelium: nam quidquid eis ſcire, aut intelligere de his myſteriis expedit, poteſt facilè per paſtorum & Doctorum diſciplinam ſuppleri; & ideo Concilium *Concil. Trid.* Tridentinum ſuprà præcipit, vt retento antiquo ritu, ne oues Chriſti eſuriant, paſtores frequenter inter Miſſarum celebrationem, vel per ſe, vel per alios ex iis, quæ in Miſſa leguntur, aliquid exponant, & præſertim de ipſo Miſſæ ſacrificio, quod etiam indicauit Paul. citato loco; cùm enim dixiſſet, *Maior eſt, qui prophetat, quàm qui loquitur linguis*, ſubdit exceptionem, *Niſi fortè interpretetur, vt Eccleſia ædificationem accipiat.* Aliunde verò ſunt multæ & graues rationes, propter quas ita fieri magis expedit. Primò, quia, etiam ſi vulgari lingua omnia dicerentur in Miſſa, communis plebs magna ex parte illa non intelligeret, vt verbi gratia, Pſalmos, Prophetas, Paulum, Apocalypſes, Cantica, & ſimilia: quæ vix poſſunt eruditi intelligere, vnde conſequenter fieret, vt eis daretur multiplex errandi occaſio, vel intelligendo aliqua verba ſecundùm proprietatem, quæ metaphoricè dicta ſunt, vel aliis modis ſimilibus. Secundò, quia non omnia myſteria communi populo facilè proponenda ſunt, ſed aliqua occulta eſſe oportet, ne, vel apud idiotas vileſcant, aut cum errore concipiantur, quando ea ſcire illis non eſt neceſſarium, vt in hoc propoſito antiqui Patres docuerunt, *Dionyſ. Baſil. Gregor.* Dionyſ. capit. 1. & vltim. de Eccleſiaſt. Hierar. Baſil. lib. de Spiritu ſancto, capit. 27. Gregor. 4. Dialog. capit. 56. propter hanc enim cauſam inter alias voluit Deus Scripturas eſſe obſcuras, & ſub tropis *Auguſt. Chryſoſt.* & figuris myſteria contineri, vt notauit Auguſtin. lib. 2. de doctrina Chriſtiana, capit. 6. & Chryſoſt. homil. 44. Imperfecti, & Gregor. homil. 6. in Ezech. Tertiò, quia ad decentiam & venerationem diuinorum officiorum pertinet, non vulgari lingua, ſed alia ſecretiori, & grauiori recitentur. Sicut enim ob hanc cauſam decet, vt non fiant in communi loco, vel communibus veſtibus, ita etiam nec communi lingua. Quartò, hoc etiam confert ad maiorem Eccleſiæ vnitatem, & diuina officia eodem modo vbique fiant, & omnibus temporibus: nam vulgaris lingua facilè mutatur; doctrinalis autem durabilior eſt. Quintò hinc etiam vitatur periculum, ne cum mutatione linguæ, aliquam etiam magni momenti mutationem, vel etiam ſubſtantialem in diuinis officiis

A fieri contingat. Sextò denique hoc ipſo admonentur, vel quodammodo coguntur Eccleſiæ miniſtri, ne vulgari lingua contenti, doctrinalem, & conſequenter doctrinam ipſam negligant.

Ad difficultatem ergo propoſitam quod ad rationem ſpectat, ſatis ex dictis reſponſum eſt. Nam, illa vtilitas, quæ ibi proponitur, & incerta eſt, & multis periculis expoſita; & alio ſecuriori, & ſufficiẽte modo ſuppleri poteſt. Adde optima verba Chryſoſt. homil. 3. de Lazaro. *Etiam ſi non intelligas illic recõdita, tamẽ ex ipſa lectione multa naſcitur ſanctimonia*; & ſimilia habet Origenes, homilia 12. in Ioſue. *Origen.* Quod verò attinet ad teſtimoniũ Apoſtoli, quoniam per ſe obſcurũ eſt, maiori indiget explicatione, & præſertim B oportet in primis exponere, quid ſit *loqui lingua*, quid *Aduertendũ.* verò *interpretari*, ſeu *prophetare*. Pro quo eſt animaduertendum, conſuetum fuiſſe fidelibus in primitiua Eccleſia, quando religioſos conuentus faciebant, ſeu ad ſacra officia conueniebant, partim in diuinis laudibus occupari, partim in doctrina explicanda ſeu concione ad plebem, quæ conſuetudo conſtat tum ex citato loco Pauli; tum ex aliis ad Epheſ 5. ad Coloſſ. 3. tum ex Clem. lib. 8. capitul. 4. & ſequentibus; tum ex Dionyſ. capitulo 3. de Eccleſiaſtic. Hierarch. Iuſtino, Apologia 2. pro Chriſtianis. *Clem. Dionyſ. Iuſt. n.* *Prophetare*, ergo, in citato loco idem eſt, quod concionari, vel ad populum de rebus diuinis loqui, quod neceſſe eſt vulgari lingua, & omnibus nota fieri, ſi ad omnium vtilitatem fit, quod ſatis idem Apoſtolus expoſuit; C dicens, *Qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationem & conſolationem.* Non excluditur autem, quin talis prophetia poſſit etiam futurorum prædictionem continere, dummodo qui prophetat, poſſit mentem ſuam ad populi ædificationem proponere, & interpretari. Quamuis etiam neceſſaria non ſit talis futurorum prædictio ad prophetandum, prout ibi ſumitur, ſed ſufficiat Scripturarum aut myſteriorum fidei interpretatio. Vnde inferiùs ait Paulus, *Quid vobis prodero, niſi vobis loquar, aut in reuelatione, aut in ſcientia, aut in prophetia, aut in doctrina?* vbi ſtrictius videtur ſumi prophetia, quàm in ſuperiori verbo prophetandi. Nam, vt ex contextu conſtat, ad prophetandum ſatis eſt, D loqui in Eccleſia ad ædificationem fidelium aliquo ex dictis modis, ſcilicet, vel *in reuelatione*, id eſt, declarando myſteria ex Dei reuelatione, vel *in ſcientia*, id eſt, ex dono ſcientiæ, aut certè ex diligente ſtudio & eruditione myſteria explicando, vel *in doctrina*, id eſt, accommodando ſermonem ad auditores, vt ad diſcipulos; vel *in prophetia* in rigore ſumpta, id eſt, annunciando futura, ita tamen, vt ab omnibus poſſit intelligi. At verò *linguis loqui*, *Quid ſit, linguis loquar.* prout verbum ipſum ſonat, nihil aliud eſt, quàm habere donum linguarum; ſed in eo loco ſpecialiter ſumitur, pro vſu talis doni ad laudes Deo canendas, vel ſpirituales hymnos recitandos in peregrina E lingua, quam alij non intelligũt. Solebant enim fideles in his religioſis conuentibus ita in diuinis laudibus occupari, vt vnuſquiſque iuxta Spiritus ſancti inſtinctum aliquid ex proprio ingenio in Dei laudem & gratiarum actionem caneret aut recitaret, vt ex Dionyſio, capitulo tertio, de diuinis nominibus licet colligere, & ex Tertulliano, in Apologet. capitulo 39. *Dionyſi Tertull.* *Coimus in cœtum & congregationem vt ad Deum, quaſi manu facta precationibus ambiamus orantes. Cogimur ad diuinarum literarum commemorationem, ſi quid præſentium temporum qualitas, aut præmonere cogit, aut recognoſcere.* Et infrà: *Poſt aquam manualem & lumina vt quiſque de Scripturis ſanctis, vel de proprio ingenio poteſt, prouocatur in mediũ Deo canere.*

Pamel. Circa quem locum Pamel. & ſuper lib. Cypriani de oratione Dominica, num. 2. multa ex antiquiſſimis Patribus, & hiſtoriis ad hanc rem congerit. Quantum ergo ex hoc loco, quem tractamus, colligi poteſt, eo tempore, quo donum linguarum frequenter fidelibus conferebatur, accidebat interdum, vt in Eccleſia aliqui diuinas laudes canerent, aut recitarent in ea lingua, quam alij non intelligebant: imò etiam in eo idiomate, quod ipſemet recitans non perciperet, vt indicant illa verba, *Si orem lingua, ſpiritus meus orat, mens autem mea ſine fructu eſt*, quæ verba *Chryſoſt. Theophyl. Ambroſ. Anſelm.* Chryſoſtom. Theophylactus, Ambroſius, & Anſelmus exponunt de his, qui loquentes linguis, ſeipſos non intelligebant; qui dicuntur orare ſpiritu, quia interiori affectu ad ita loquendum, & orandum mouentur, mens autem eorum ſine fructu eſt; quia verborum vim non percipiunt: nam, aut eorum ſignificationem ignorant, aut (quod veriſimilius eſt) licèt ſignificationem verborum intelligant, myſteria tamen, quæ illis verbis continentur, non percipiunt, *Auguſt.* vt Auguſtinus ſentit, 12. Geneſis ad literam, capitulo 8. & 9. Alij verò hoc referunt ad aliorum fructum, nimirum, quòd, qui hoc modo orat ſe ipſum ædificat, ſuúmque ſpiritum excitat, ſine aliorum tamē fructu; ita *Theodor.* Theodoretus & alij, quod ad noſtrum inſtitutum nihil refert: nam *loqui lingua* in vtroque ſenſu idem eſt, quod diuinas laudes ita loqui, vt alij quidem non intelligentes, in admirationem rapiantur, fructum tamen, & interiorem ædificationem nō percipiant. Huiuſmodi ergo vſus linguarum videtur fuiſſe maximè familiaris Corinthiis, & in tanta æſtimatione & pretio, vt de illo maximè gloriarentur, illúdque donum; dono prophetiæ præferrent: Paulus autem in prædicto loco huiuſmodi donum, aut vſum eius, non reprehendit, nec contemnendum putat, ſed reprehendit inordinatum vſum eius & docet, prophetiæ donum illi eſſe præferendum. Vnde concludit in fine capitis, *Itaque fratres æmulamini prophetare, & loqui linguis nolite prohibere: omnia autem honeſtè, & ſecundùm ordinem fiant in vobis.* Conſtat igitur ex vera huius loci intelligentia nullum ex eo argumentum ſumi poſſe contra prædictum vſum Eccleſiæ; tum quia in eo non eſt ſermo de officiis diuinis, quæ in Eccleſia recitantur, aut canuntur, ſed de ſermone exhortatorio ad plebem, aut de precibus, ſeu laudibus, quas vnuſquiſque proprio dono ſeu ſpiritu ductus, coram aliis profert; tum *Exponitur Apoſtolus.* etiam, quia Apoſtolus non improbat illum vſum linguæ, ſed vſum & æſtimationem eius moderatur: & illum maximè approbat, quando cum eo adiungitur interpretatio. Ad verba autem ſuprà citata; quoniam ex eis ſumi poteſt, ſaltem argumentum à ſimili, ſpecialiter reſpondendum eſt. In illis ergo primis verbis, *Si neſciero virtutem vocis, ero, cui loquor, barbarus, &c.* nihil aliud ſignificatur, niſi, quod neque intelligam, neque intelligar: iuxta illud Ouidij, *Barbarus hic ego ſum, quia nō intelligor vlli.* Quod quidem eſt inconueniens in ſermone exhortatorio, non tamen in ſermone deprecatorio: nam vt ibidem dicitur; *Quia prophetat ſeu exhortatur, hominibus loquitur, & ideo vanè & in aëra loquitur, ſi non intelligitur, quod loquitur*, vt Paulus parum antea dixerat. Qui autem loquitur lingua, deprecando ſcilicet, *Notabile.* ſeu orando, non hominibus loquitur, ſed Deo, qui optimè non ſolùm linguam, ſed & mentem nouit, & ideo neceſſe non eſt, quod ab hominibus intelligatur: imò nec ſemper neceſſe eſt, vt ipſemet, qui orat, intelligat, ſatis eſt enim quòd ſciat, ſeu credat illa eſſe verba, quibus laudatur vel exoratur Deus; tunc enim reuera ſpiritus orat, & mouet linguam, quamuis mens verborum ſignificationem non ſatis percipiat, vt ibidem ſignificauit Paulus in verbis ſuprà declaratis: *Si orem lingua, ſpiritus meus orat, mēs autem mea ſine fructu eſt*, & hac ratione non malè faciunt, qui Latinè orant, quamuis linguam Latinam non intelligant, vt ſumitur ex Chryſoſtom. & Origene ſuprà citatis, & Auguſtinus libro de Baptiſmo, capitulo vigeſimo quinto & tertio, de doctrina Chriſtiana, capitulo nono, vbi dicit, Iudæos ritè coluiſſe Deum figuris & ſignis, quorum vim & ſignificationem non ſatis intelligebant; & multi etiam nunc religioſè Pſalmos recitant, quos non intelligunt, quamuis Latinam linguam ſciant. *Chryſoſt. Origen. Auguſt.* Vltima denique verba ita exponuntur à diuo Thoma, Primaſio, Haymone, & aliis, vt per eum, *qui ſupplet locum idiotæ*, intelligant miniſtrum, qui loco populi reſpondet: *D Thom. Primaſius. Haymo.* vnde ſignificant, oportere, vt ſaltem miniſter intelligat, vt loco populi reſpondere poſſit. Quæ interpretatio eſt apparens, iuxta vulgatam verſionem: tamen, iuxta Græcam editionem, habet difficultatem, quia non dicit, *qui ſupplet*, ſed, *qui adimplet locum idiotæ*, id eſt, qui eſt idiota & ignarus. Atque ita interpretantur, Theophylactus & Chryſoſtomus homilia quinquageſima tertia, & *idiotam* (ait Chryſoſtomus) *promiſcuam plebem vocat*; *Theophyl. Chryſoſt.* imò eo tempore tota plebs ſolebat reſpondere ſacerdoti, vt ex his, quæ ſuprà adduximus, de aliquibus reſponſionibus populi, ſumi poteſt, & ex Hieronymo in præfatione libri 2. ad Galatas. Et augetur tandem difficultas, quia etiam nunc non eſt neceſſe, vt miniſter linguam intelligat, in qua Miſſa dicitur. Quare dici poteſt, iuxta ſuprà dicta, Apoſtolum non loqui de officiis Eccleſiaſticis, ſed de illis Canticis vel laudibus, quas ſinguli ex proprio ſpiritu vel ingenio recitabant, vt ſe inuicem excitarent, & commouerent; & ideo fieri oportebat in lingua, quam alij intelligerent; vel ſaltem, vt eorum interpretatio ſubſequeretur. In diuinis autem officiis, quæ potiſſimè ad cultum Dei ordinantur, magis expediens fuit propter alias rationes ſuprà adductas, vt non fiant vulgari lingua; ſed vt ſuis opportunis locis & temporibus, paſtorum interpretatio adiungatur. *Aduertendū.* Addo denique, quamuis neceſſarium non ſit, vt, qui reſponſionem daturus eſt alteri oranti (ſiue ille miniſter ſit, ſiue populus) proprium idioma, ſeu verborum ſignificationem intelligat, ſaltem neceſſarium eſſe, vt ex inſtitutione & conſuetudine intelligat ſaltem confuſè, quid faciat ſacerdos, id eſt, an orationem proferat, & quando illam finiat, alioqui accommodatè reſpondere non poterit. At verò in illo vſu linguæ, de qua Paulus loquitur, neque hoc fieri potuiſſet; tum quia, qui loquitur lingua, non loquitur iuxta aliquem ritum vel inſtitutionem, ſed prout Spiritus ſanctus dat eloqui illi; tum etiam, quia talis lingua interdum eſt omnino peregrina, ita vt audientes prorſus ignorent, quid loquatur, & an oret, vel aliud proferat, vel quando orationem finiat, & ſimilia: & ideo de tali vſu linguæ facilè concedemus, eſſe ineptum ad publica officia, neque id erit contra conuenientem Eccleſiæ ritum, vt ſatis declaratum eſt.

Vnde facilis eſt reſponſio ad vltimam confirmationem; nihil enim incommodi eſt, quòd Latina Eccleſia, quaſdam voces Hebraicas, vel Græcas in Miſſa, aut in officiis Eccleſiaſticis retinuerit, vel quia peculiarem emphaſim habent, vt de voce *Aleluya*, dicit D. Thom. Apocal. 19. quæ non vtcunque diuinam laudem perſonat, ſed cum peculiari lætitiæ ſigno, vt Auguſtin. etiam Pſal. 106. notauit, vel ad vni *D. Thom. Auguſt.*

ad vnitatem Eccleſiæ, eiuſdémque fidei confeſſionem indicandam, vt de voce *Kyrie eleyſon*, indicat Auguſtin. epiſt. 178. circa finem; ex quo loco poteſt hæc conſuetudo variis exemplis confirmari. Vel etiam propter commendandam antiquitatem, vt ſumitur ex Gregorio, libro 7. epiſtola 63. vbi de voce *Kyrie eleyſon* tractat, Auguſt. 2. de doctrina Chriſtiana, cap. 10. & 11. & ponit exemplum in voce, *Amen*, &, *Alleluia*: in quibus dicit ſeruatam eſſe antiquitatem propter Sanctorum authoritatem, vel denique, quia interdum tales ſunt voces, vt commode transferri in aliam linguam non poſſint, vt de voce *Oſanna*, & *Racha* eodem loco dicit Auguſtin. & Iſidorus etiam has duas poſtremas rationes attigit, lib. 6. Etymolog. capit. vltimo. Neque eſt incommodum alicuius momenti, quòd propria harum vocum ſignificatio à multis etiam ſacerdotibus ignoretur; quia, vel ſatis eſt, quod in fide totius Eccleſiæ proferantur: earum enim cognitio non eſt admodum neceſſaria ſingulis; vel certè ex ipſo vſu & accõmodatione iam ſunt veluti Latinæ factæ, ſicut de verbo, baptizandi, in ſuperioribus diximus; & ita etiam ſufficienter nota eſt earum ſignificatio. Quis enim ignorat, *Alleluia*, eſſe vocem gaudij, & lætitiæ, qua prouocatur homo ad Dei laudem? & ſic de aliis.

Gregor. | Auguſt. | Iſidor.

1. Obiectio. Secunda obiectio eſt, quia in his, quæ in Miſſa dicuntur, quædam ſub ſilentio & ſecretè; alia verò publicè proferuntur, quod videtur inordinatum, & contra rationem: nam oratio, quæ in Miſſa fit, non eſt priuata, ſed publica; non ergo ſecretè inter Deum & hominem, ſed publicè fieri debet. Quæ item vtilitas in huiuſmodi ſecreto eſſe poteſt? nam, ſi verba ſancta ſunt, cur non ab omnibus audientur? & ſi oratio nomine omnium fit, cur non, audientibus omnibus & aſſerentibus, fiet? Dices fortaſſe, id fieri ad occultandum aliquod myſterium. Sed contrà, nam quod maius poteſt eſſe myſterium, quàm ipſamet conſecratio? & tamen verba, quibus illud cõficiatur, alta voce prolata ſunt. Et ſtatim ſubdidit, *Hoc facite in meam commemorationem*: & ita fiebat exemplo Chriſti in antiqua Eccleſia; vt licet colligere ex antiquis Liturgiis, in quibus ad verba conſecrationis populus reſpondet, *Amen*; cuius conſuetudinis meminit etiam Euſebius, libro 7. hiſtor. cap. 9. & Auguſtinus lib. 65. quæſtionum, quæſt. 49. quamquam ibi non ſit ſermo de conſecratione, ſed de diſpenſatione ſacramenti, de qua etiam loquitur Cyrill. Catecheſ. 5. myſtag. Tandem Chryſoſtom. Hom. 18. in 2. ad Corinthios dicit, omnia, quæ in Miſſa fidelium fiunt, communia eſſe populo & ſacerdoti. Et confirmatur, ſeu augetur difficultas, quia etiam videtur incongruum, vt in Miſſa aliquando canendo dicantur orationes, & alia; quia hoc non videtur decere grauitatem, & reuerentiam tanti officij.

Euſeb. | Auguſt.

Concil. Trid. Ad confutandum hunc errorem docuit Concil. Tridentin. dicta ſeſſione 22. capit. 5. probandum eſſe ritum Eccleſiæ Catholicæ, quo obſeruatur, vt quædam ſubmiſſa voce, alia verò clariori, in Miſſæ ſacrificio pronuncientur, quod in Can. 9. ſpecialiter definit de verbis conſecrationis, & de alia parte Canonis: quæ ſecretè & ſubmiſſa voce dici conſueuit. Hunc autem ritum antiquiſſimum eſſe conſtat ex Liturgiis ſæpe citatis, præſertim Baſilij, & Chryſoſt. & ex Cyrillo, Catecheſ. 5. idem colligitur. Deinde per ſe notum eſt, hunc ritum ex ſe intrinſecè non eſſe malum aut contra rationem, ſicut neque è contrario eſſet malum, totam Miſſam alta voce pronunciare: neutrum enim eſt contra aliquam virtutem, nec præ ſe fert aliquam indecentiam. Chriſtus etiam nihil de hoc ſtatuit, aut prohibuit; neque enim Scriptura, aut traditione, conſtat tale Chriſti præceptum: diſpoſitione ergo Eccleſię hunc, ſicut cæteros accidentales ritus commiſit; cur igitur reprehendi poteſt Eccleſia, quòd in re de ſe indifferente alteram partem obſeruandam, & vſu retinendam exiſtimauerit? non enim expediebat, arbitrio cuiuſuis ſacerdotis hoc relinquere; tum quia inde orta fuiſſet infinita quædam varietas; tum maximè, quia multa indiſcretè & inordinatè fierent. Ad eligendum autem & ſtatuendum hunc ritum potius, quàm alium, habuit Eccleſia rationes morales ſufficientiſſimas. Primò, quia illa met varietas nunc publicè, nunc ſecretè & in ſilentio orando, recreat, & delectat audientium animos, & quandam præ ſe fert grauitatem, & venuſtatem. Secundò ex Concilio Tridentino, ſuprà, *quia his adminiculis exterioribus indigent homines, vt ad rerum diuinarum meditationem ſuſtollantur*. Itaque, vt ſinguli fideles, qui Miſſam audiunt, poſſint meliùs ſe colligere, & iuxta propriam deuotionem, Deum deprecari, aut ſacra myſteria meditari, expedit interdum ſecretè in Miſſa orare, & ideo egregiè dixit Cõcilium Colonienſe, part. 7. capit. 26. *Tunc eſſe in Miſſa præcipuas populi partes, quando ſubmiſſius legente, aut tacente ſacerdote, vnuſquiſque cum Deo loquitur*. Et Cyprianus in expoſit. orat. Domin. & refertur in c. quãdo autem, de Conſecr. diſt. 1. Ideo (inquit) Sacerdos ante orationem præfatione præmiſſa parat fratrum mentes, dicendo, *Surſum corda*: vt, dum reſpondet plebs, *Habemus ad Dominum*, admoneatur nihil ſe aliud, quàm Dominum cogitare debere. Et hoc modo vult Chryſoſtomus, vt in ſacrificio omnia ſint ſacerdòti, & populo communia; quia vnus orat nomine omnium, alij verò eius orationi conſentiunt vel ei attendunt, ſi publicè orat, aut ſi ſecretè cum illo ſimul orant. Tertia cauſa eſt vt ſignificetur, non omnia myſteria eſſe omnibus æquè diuulganda, vt ex Patribus ſuprà retuli, quibus addi poteſt Origenes, Homil. 5. in Numer. & Chryſoſtomus, Homil. 24. in Matth. & Innocentius I. epiſt. 1. cap. 1. in verbis illis; *Cùm poſt omnia quæ aperire non debeo pax ſit neceſſario indicenda*.

Baſilius. | Chryſoſt. | Cyrillus. | Conc. Trid. | Conc. Colon. | Cyprian. | Chryſoſt. | Origen. | Chryſoſt. | Innocent.

Quartò accedit ratio myſtica, ſumpta ex ſignificatione Chriſti, ſeu imitatione eius; ille enim, quando ſe in cruce in ſacrificium obtulit, nunc alta voce orabat, *Pater, ignoſce illis, quia neſciunt, quid faciunt*; &, *In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum*; &, *Deus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me*. Nunc ad aſtantes loquebatur, vt ad Matrem, ad Diſcipulum, ad Latronem, nunc verò tacebat, & intra ſe orabat. Ita etiam ſacerdos in Miſſa, nunc ad populum loquitur, nunc ad Deum clara voce, nunc verò ſub ſilentio orat. Oratio ergo ſecreta ſacerdotis commemoratio quædam eſt ſecretæ orationis Chriſti, vel in horto, vel in Cruce.

Ad argumentum ergo reſpondetur, ſacerdotem, etiam vt miniſtrum publicum, poſſe ſecretè orare: quia, cùm inter homines & Deum ſit conſtitutus, vt pro hominibus intercedat, ſiue id faciat publica voce, ſiue ſecreta, dummodo pro vniuerſa Eccleſia, & nomine eius id faciat orat vt miniſter publicus: cuius orationi omnes auditores conſentiunt, vel aſſiſtendo, vel ſimul cum illo orando. Imò Innoc. ſuprà ait, oſculum pacis eſſe in fine dãdum, vt per eam conſtet, populum ad omnia, quæ in myſteriis aguntur, atque in Eccleſia celebrantur, præbuiſſe conſenſum. De vtilitate autem, quæ in hoc ritu eſſe poteſt, iam ſatis dictum eſt. Quòd verò Chriſtus Dñs verba conſecrationis altè protulerit, nullum argumentum eſt ad id, de quo agimus; quia ipſe coram eis conſecrauit, quibus modum conſecrandi tradebat: quem

nunc Epiſcopi imitantur quando Sacerdotes creant. Quod denique aliquando fuerit in Eccleſia vſus altè proferendi verba conſecrationis, rectè declarat, illud etiam non fuiſſe malum; non tamen propterea neceſſe fuit, eam conſuetudinem ſemper retineri. Vltima confirmatio longam petebat occaſionem de Canticis Eccleſiaſticis, ſed ea res proprium habet locum in 2.2.q.83. & 91. nunc ſatis eſt, hunc etiam morem canendi in Miſſa eſſe antiquiſſimum, vt conſtat ex Liturgiis citatis, etiam Iacobi, & ex Clem. lib. 8. & ex Dionyſ. c. 3. & Iuſtino, Apolog. 2. pro Chriſtianis, & ex Tertull. in Apolog. c. 39. & ex antiquis hiſtoriis, quæ hunc morem ad Apoſtolos, eorúmque diſcipulos referunt, vt videre licet in Niceph. lib. 9. cap. 19. lib. 13. c. 8. lib. 18. cap. 51. Theodor. lib. 4. c. 29. Socrate lib. 6. cap. 8. Denique eſt hoc conſentaneum Paulo ad Epheſ. 5. dicenti; *Loquentes vobiſmetipſis in Pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritualibus*, & ad Coloſ. 3. imò Concil. Tolet. IV. cap. 12. dicit, de hymnis canendis habere nos Chriſti & Apoſtolorum exemplum ſignificans, verba illa Matth. 26. *Et hymno dicto*, per cantum eſſe intelligenda: nam hoc propriè hymnus ſignificat, vt Auguſt. dicit in principio Pſal. 72. Neque hoc eſt contra grauitatem tanti muneris; cùm hoc tantùm ad Dei laudem, & honorem referatur, & ad excitandos homines ad deuotionem ordinetur, & ideo ſanctè à Conciliis eſt ſtatutum, vt in his canticis nihil miſceatur, quod ſanctum, & purum non ſit, & ad reuerentiam & deuotionem animos prouocare poſſit. Concil. Trid. ſeſſ. 22. de Obſeruand. in Miſſa.

Clemens. Dionyſ. Iuſtinus. Tertul. Niceph. Socrates. Theodor. Cõ. Tolet. IV. Concil. Trid.

Tertiò afferri poſſent aliæ obiectiones, quæ fundantur in aliis erroribus, vt ſunt, quòd in his, quæ in Miſſa dicuntur, & ad Sanctos ſæpe dirigitur oratio, & ad eos colendos & honorandos multa ordinantur. Item, quòd oratur pro defunctis. Item, quòd vtimur verbis ſignificantibus oblationem & ſacrificium, & ſimilia, quæ omitto, quia errores, in quibus fundantur, in ſuperioribus impugnati ſunt. Addunt præterea quædam interdum in his orationibus, aut antiphonis Miſſæ miſceri, quæ vel errorem aliquem continent, vel ſuperſtitionem redolent. Quod licèt non poſſint vniuerſaliter oſtendere, vno vel alio exemplo confirmant. Potiſſimúmque eſt de Miſſa, quæ dicitur pro defunctis; in qua orat Eccleſia, vt animas defunctorum Deus *liberet de pœnis inferni, & de profundo lacu*, & ſimilia, quæ videntur errorem continere: nam, aut Eccleſia orat pro animabus, quæ ſunt iam in inferno; & hoc ineptiſſimum eſſet, & inuolueret errorem negantem æternitatem pœnarum inferni; vel orat pro animabus purgatorij, & ſic ſuperfluè orat, vt liberentur à pœnis inferni, & de profundo lacu: quia iam liberatæ ſunt, cùm in purgatorio eſſe ſupponantur. Dices, per infernum, & profundum lacum, ibi intelligi purgatorium. Sed contrà, quia ſtatim ſubditur; *Libera eas de ore leonis, ne abſorbeat eas Tartarus, &c.* & infrà: *Fac eas Domine, de morte tranſire ad vitam*, & illud; *Gratia tua illis ſuccurrente, mereantur euadere iudicium vltionis*: & in quadam Collecta dicitur; *Vt quia in te ſperauit & credidit, non pœnas æternas ſuſtineat, ſed gaudia ſempiterna poſſideat*; & ſimilia multa in orationibus pro defunctis leguntur, in quibus alius error inculcari videtur, nimirum, animas exiſtentes in purgatorio, adhuc poſſe damnari, & eſſe incertas de æterna ſua ſalute. Dices, interdum peti à Deo aliquid, quamuis certò futurum ſit, quia per orationes eſt futurum, ſicut Patres antiqui petebant aduentum Chriſti. Sed contrà; primò, quia nihil certò futurum petitur niſi, quatenus à nobis aliquo modo pendet: quòd autem anima in purgatorio exiſtens non damnetur, iam non pendet ex nobis, ſed eſt in ſe ineuitabile. Secundò, quia licèt contingat, petere rem certò futuram, quamdiu futura eſt, non tamen iam factam. Quis enim à Deo petat, vt anima Chriſti beata perpetuò ſit? ſed, quòd anima in purgatorio exiſtens ab æterna morte liberetur, non eſt iam futurum, ſed factum; non ergo conuenienter petitur. Nec ſatisfacit, quod quidam dicunt, quamuis in his animabus peractum ſit particulare iudicium, non tamen vniuerſale; & ideo adhuc pro illis orari poſſe, vt euadant iudicium vltionis: nam, ſi hoc verum eſſet etiã pro beatis orare poſſemus, vt euadant iudicium vltionis, quia etiam illi nondum iudicati ſunt vniuerſali iudicio. Præterea ſunt alia multa in his Collectis Eccleſiaſticis, quæ difficultatem habent; quale eſt illud quod Innocent. refert, in cap. cùm Marthæ, de celebrat. Miſſ. *Annue, quæſumus, Domine, vt animæ beatæ Leonis hæc proſit oblatio*, quæ verba, licèt emendata poſtea fuerint, vt ibidem Innocen. dicit, tamen hinc ſumimus a gumentum, in his Collectis interdum inuolui errorem. Et præterea ibidem non omnino ſublatus eſt: nam in ſecreta oratione eiuſdem ſancti Leonis, nunc petitur, vt *per hæc piæ placationis officia, & illum beata retributio comitetur, & nobis gratiæ tuæ dona conciliet*, & in aliis Collectis Sanctorum ſæpe oratur, *Vt, ſicut ſancta myſteria Sanctis proſunt ad gloriam, ita nobis proficiant ad medelam* quæ comparatio falſum ſupponere videtur; quia hæc myſteria non proſunt Sanctis ad gloriam. Item in quadam Collecta Dominicæ quartæ poſt Pentecoſten, dicimus Deo, *Et ad te noſtras, etiam rebelles, compellere propitius voluntates*: quod videtur etiam ineptum, quia hoc eſt petere à Deo, vt voluntates noſtras cogat & neceſſitet.

Innocent.

Circa hanc difficultatem Medina, Codice de oratione, quæſt. 6. de iis, pro quibus orandum eſt, tractans eas, quæ ad Miſſas defunctorum pertinent, inprimis dicit, non eſſe neceſſarium, omnia, quæ in eis dicuntur, ab omni ineptitudine excuſari; multa enim (inquit) in Eccleſia legi permittuntur, quamuis non omnino vera ſint, vel omnino apta; quia conferunt ad deuotionem fidelium excitandam vel augendam, vt in Legendis Sanctorum, & in opinionibus Doctorum; ita ergo (inquit) dici poteſt de illis orationibus, quæ à priuatis perſonis factæ ſunt, & non à Concilio aliquo; neque in eo ſunt probatæ. Sed hæc reſponſio, neque pietati, neque veritati conſentanea eſt: nam in primis, quicquid ſit de authoribus illarum orationum, vel antiphonarum, certum eſt tamen, communi vſu & conſenſu totius Eccleſiæ Romanæ eſſe receptas; ergo nemo poteſt ſine magna temeritate ſentire, in eis aliquem eſſe errorem, à ſana doctrina alienum.

Medina. Medinæ ſententia reiicitur.

Quocirca in Eccleſiaſticis officiis oportet diſtinguere ea, quæ ab Eccleſia proponuntur, tantùm vt humana fide certa, aut probabiliora, vt ſunt hiſtoriæ Sanctorum, & alia ſimilia, quæ tantùm proponit Eccleſia, vt piè & probabiliter credita, qualis eſt, verbi gratia, immaculata conceptio B. Virginis, aut quòd in Epiphania ait, tribus Chriſti apparitionibus, ſeu miraculis illum diem ornatum eſſe, & ſi quid aliud eſt ſimile. Et in his nullus eſt error, quia non ſunt res, quæ per ſe pertinent ad Catholicam doctrinam, neque vt huiuſmodi proponuntur. Vnde, licèt contingeret, in re eſſe falſum id, quod Eccleſia, vt pium & probabile proponit, non eſſet propria deceptio, quia ipſamet Eccleſia hæc non proponit vt certa, ſed tantùm vt pia & probabilia, prout reuera ſunt. Aliud verò eſt, loqui de rebus, quæ pertinent ad certam indubitatámque doctrinam fidei, in his enim fieri

fieri non poteſt, vt vniuerſalis Eccleſia decipiatur: & ideo, neque in eis ritibus, & orationibus, quæ ab vniuerſali Eccleſia recipiuntur, miſceri poteſt aliquid huic doctrinæ contrarium, quamquam aliquid fortaſſe poſſe interdum eſſe obſcurum quod aliqua interpretatione indigeat. Loquor autem de iis, quæ ab vniuerſali Eccleſia recipiuntur; quia, ſi aliqua a priuatis perſonis, vel etiam Eccleſiis, priuata authoritate adiungantur, nihil mirum erit, quòd interdum error miſceatur, & ideo grauiter vetant Concilia, ne preces in Miſſa dicantur, niſi in Concilio probatæ, vel frequẽti & laudabili vſu receptæ fuerint, vt Cõcilium Trident. loco citato loquitur, & ante illud ſignificatum fuerat in Concil. Carthag. III. Can. 23. & Concil. Mileuit. Can. 12. African. cap. 70. Ad primam ergo partem difficultatis reſpondetur breuiter, Eccleſiam eis verbis non orare pro animabus damnatis; tum, quia ſolùm orat pro fidelibus; tum etiam, quia expreſsè dicit, *Ne cadant in obſcurum*, ſupponit ergo nõdum cecidiſſe; orat ergo pro animabus Purgatorij. Dupliciter autem intelligi poteſt oratio pro illis facta: primò, conſiderando eas, ſolùm prout tunc exiſtunt, quando pro eis oratur: & hoc modo petimus, vt eis remittantur pœnæ, & vt æterna requie donentur, & lux perpetua eis luceat, & multa ac ferè omnia, quæ in illis officiis continentur, poſſunt ad hunc ſenſum adaptari. Alio modo oratur pro illis animabus, ſecundùm quandam anticipationem ſeu repræſentationem; repræſentat enim Eccleſia ſtatum illarum animarum in eo puncto, in quo à corpore exeunt, & ad iudicium feruntur: & hoc modo intercedit pro illis, & orat; *Ne abſorbeat eas Tartarus*, & ſimilia; ſicut etiam nunc quando Chriſti aduentũ repręſentat, orat; *Rorate cœli deſuper*: & in die Reſurrectionis; *Hæc dies, quam fecit Dominus, &c.* Neq; eſt inutilis talis oratio aut repræſentatio: tum, quia viuentibus poteſt eſſe vtilis, vt periculum illius momenti, in quo iudicandi ſunt, ſibi proponant: tum etiam, quia cedit in verum Dei cultum, quem Eccleſia confitetur, & recognoſcit, vt ſupremum animarum iudicem, & partem miſericordiæ, qui orationibus placari poteſt: tum denique, quia poteſt eſſe vtilis animabus defunctis: vel, vt propter eas Eccleſiæ orationes aliquid pœnæ eis remittatur, vel etiam fortaſſe, vt propter tales orationes Eccleſiæ præuiſas, quando ab hac vita decedunt, à Deo recipiant auxilium, & diſpoſitionem, ſecundùm quam benignè ac miſericorditer poſſint iudicari. Hunc verò eſſe Eccleſiæ ſenſum in citatis verbis, conſtat ex illis, *Fac eas Domine tranſire de morte ad vitam*; illa enim non poſſunt intelligi de morte ſecunda, quæ eſt inferni, quia ab illa nullus poteſt ad vitam tranſire: intelliguntur ergo, vel de morte corporali, vel de morte peccati. Ad aliam verò partem de orationibus pro Sanctis, facilis eſt reſponſio ex ſuprà dictis: primum enim huiuſmodi ratio magis eſt gratiarum actio, quæ Deo fit propter gloriam Sanctis conceſſam, quàm nouæ gloriæ, ſeu beatitudinis poſtulatio. Deinde, ſi quid eis petitur, ſolùm eſt accidentalis aliqua gloria ſeu gaudium de noſtris commodis, vel de honore, aut cultu, qui Deo in terris exhibetur per hoc Miſſæ ſacrificium: vel etiam eis poſtulatur gloria apud homines ſeu in Eccleſia militante; ſcilicet, vt in ea exiſtimatione eos habeamus, eóque honore illos proſequamur, qui eis debetur. Et in quocunque iſtorum ſenſuum poſſent optimè retineri ſine mutatione verba illa, quę in Collecta ſancti Leonis habebantur: vt Innocentius III. in prædicto capit. declarauit, ſed propter ambiguitatem; & ne indocti falſum aliquem ſenſum conciperent, mutatio illa facta eſt. Denique ad vltimam obiectionem de illa Collecta, in qua petimus, vt Deus noſtras compellat voluntates, reſpondetur, neque ibi, neque in rigore *compellere*, ſignificare propriè cogere, aut neceſſitatem inferre: ſed, magna quadam gratiæ virtute voluntatem inducere aut mouere; ſumptúſque eſt ille modus dicendi ex ſimilibus verbis ipſius Chriſti Lucæ 14. *Exi in vias & ſepes & compelle intrare vt impleatur domus mea*, & eandem ferè vim habent illa verba, Ioan. 6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eum*; & ex communi modo loquendi conſtat, dici aliquem compelli quando importunis precibus aliquid facit: quamuis voluntariè & liberè faciat, ſic Geneſ. 19. *Compulit illos, vt diuerterent ad eum.* Atque ad hunc modum facile erit exponere, ſi quid in reliquis Miſſarum officiis obſcurum, aut ambiguum occurrat, præſertim, ſi debita reuerentia ac pietate legatur.

Concil. Trid. Carthag. III. Conc. Milet.

Eccleſiæ ſenſus aſſignatur.

Innoc. III.

Compellere, propriè & in rigore non ſignificat cogere, aut neceſſitare.

SECTIO II.

Vtrùm in omnibus, quæ in Canone Miſſæ dicuntur, integra veritas, & debita Deo religio ſeruetur.

Concilium Tridentinum ſeſſione 22. c. 4. & Canon. 6. propter Hæreticos huius temporis, qui infeſtiſſimi ſunt in hunc Miſſæ Canonem, ſingulari prouidentia quatuor de illo ſpecialiter docet, ac definit, quæ à nobis breuiter ſunt declaranda, confirmanda, ac defendenda. Primum eſt, Eccleſiam Catholicam multis antè ſeculis illum inſtituiſſe. Secundum eſt, conſtare hunc Canonem ex Chriſti verbis, Apoſtolorum traditionibus, & Sanctorum Pontificum piis inſtitutionibus. Tertium eſt, eſſe ab omni errore purum. Quartum, nihil in eo eſſe quod non maximè ſanctitatem, ac pietatem redoleat, mentéſque offerentium in Deum erigat. Vocatur autem Canon Miſſæ totum id, quod in Miſſali legitur ab illis verbis, *Te igitur clementiſſime Pater*, vſque ad conſumptionem ſacramenti: vocatur autem Canon, quia eſt veluti regula pręſcripta & ſeruanda in actione huius ſacrificij, qua voce vſus eſt D. Gregorius libro 7. Epiſtolarum, epiſt. 63. in his verbis, *Mox poſt Canonem orationem Dominicam dici ſtatuiſtis.* Quę verba non ſunt Gregorij, ſed aliorum, quos refert: & in eis ſignificatur, Canonem ſolitum fuiſſe finiri in poſteriori hoſtiæ eleuatione, poſt quam immediate Dominica oratio recitatur: ipſe verò Gregor. inferiùs, *Mox*, inquit, *poſt precem orationem Dominicam dicimus*; vnde videtur, ipſum Canonem, *precem* appellare, de quo infrà videbimus. At verò Iſidorus 1. offic. *Ordinem Miſſæ ſeu orationem*, appellat. Et Vigil. Papa, in epiſtola ad Euther. vocat, *Ordinem precum in celebritate Miſſarum.* Optatus verò, libro 2. contra Parmen. vocat, *legitimum, quod in ſacramentorum myſterio præteriri non poteſt*: vocatur etiam *actio ſacra* à Vualfrido Strabone, capit. 22. de rebus Eccleſ. quia in ea parte Miſſæ dicitur in qua ſacrificium conficitur; vſus verò maximè obtinuit nomen, *Canonis*, qui maximè accõmodatus eſt propter rationem dictam.

Concil. Trid.

Canon Miſſæ quid vocetur.

D. Gregor.

Gregor.

Iſidor.

Vigil. Pap.

Optatus.

Vualfr. Strab.

Circa primam ergo Concilij propoſitionem primum conſiderandum eſt, prudentiſſimè Concilium Eccleſiæ in communi tribuiſſe huius Canonis inſtitutionem, vt à quæſtione dubia de illius authore abſtineret. Eſt itaque certum, Canonem ſecundùm eam formam, quæ nunc in Miſſa dicitur, neque eſſe de ſubſtantia ſacrificij, neque à Chriſto Domino eſſe inſtitutum; nullibi enim extat talis inſtitutio. Quin potiùs Gregorius ſuprà dicit, Apoſtolos interdum ſacrificaſſe, adiungendo verbis conſecrationis tantùm orationem Dominicam: quod videtur ſumpſiſſe ex Hieronymo, libro 3 contra Pelagian. quamuis Hieronym.

De authore Canonis, quid certum.

Gregor.

Hieron.

Hieronym.ibi dictionem excluſiuam non adiungat. A
Eſt autem hoc intelligendum non vniuerſaliter, ſed
indefinitè. Apoſtoli enim fortaſſe ſtatim poſt aſcen-
ſionem,ita conficiebant; poſtea verò paulatim cœ-
perunt res omnes in maiorem ordinem redigere, at-
que etiam huic ſacrificio orationes & cæremonias
adiungere;vt partim in ſuperioribus viſum eſt, par-
tim ex ſequentibus conſtabit. Hinc verò fit, præce-
ptum dicendi hunc Canonem tempore huius ſacri-
ficij,non poſſe eſſe ex inſtitutione diuina: totum er-
go hoc eſt ex inſtitutione Eccleſię,vt Concilium di-
xit.Quis verò fuerit author huius Canonis, vel præ-
cepti, recitandi illum, ab authoribus diligenter in-
quiritur; hæretici verò vt Canonis authoritatem e- B
leuent, dicunt, authorem eius fuiſſe Scholaſticum
Gregor. quendam, cuius mentionem fecit Gregor. d. lib. 7.
epiſt.63. dicens; *Valde mihi inconueniens viſum eſt, vt
precem, quam Scholaſticus compoſuerat, ſuper oblationem
diceremus, & ipſam traditionem, quam Redemptor noſter
compoſuit, ſuper corpus & ſanguinem eius non diceremus.*
Dicendum verò eſt, non poſſe vnum certum autho-
Iſidor. rem huius Canonis deſignari:nam,vt Iſidor.loco ſu-
prà citato docet, ab ipſo Petro Apoſtolo initium ſũ-
pſit,ideo dicit, ab ipſo fuiſſe inſtitutum; non tamen
ab illo fuit plenè compoſitus & traditus,prout nunc
extat: ſed ſucceſſu temporis paulatim perfectus eſt
poſterioribus Pontificibus aliquid addentibus, præ-
ſertim vſque ad Gregorium I. ex quo tempore nul- C
lam nouam additionem accepit. Quæ omnia con-
ſtabunt euidentiùs ex his,quę ſtatim de ſingulis par-
tibus huius canonis dicemus. Nunc autem declara-
tur breuiter ex altera parte, quam in illa propoſitio-
ne prima Concilium docuit,ſcil.*hanc Canonis inſtitu-
tionem multis antè ſæculis cœpiſſe.* Quæ verba dupliciter
poſſunt intelligi; primò de initio Canonis, ſaltem
quoad aliquas partes eius; & hoc modo conſtat cœ-
Iſidorus. piſſe à temporibus Apoſtolorum, ex Iſidoro ſuprà,
Clemens. & ex Clemente,lib.8.& ex Baſilio, tum in Liturgia,
Baſilius. tum libro de Spiritu ſancto, cap. 27. vbi inter tradi-
tiones non ſcriptas dicit, contineri ea quæ ante, &
poſt conſecrationem dicuntur: & multum momen- D
Vigil.Pap. ti habere dicit ad myſterium,& Vigil.Papa, d. epiſt.
1.cap.5.*Canonicæ*, inquit, *precis textum direximus ſubter
adiectum,quē (Deo propitio) ex Apoſtolica traditione ſuſ-
cepimus*;& idem habet Innocen.III.in cap. cùm Mar-
Innoc.III. thæ, de Celebrat. Miſſ. Confirmatur, ac declaratur
ex vulgari regula Auguſtini; quòd quæ ſunt ita anti-
qua in Eccleſia, vt eorum initium, & author igno-
rentur, ad Apoſtolicam traditionem ſunt referen-
da;huiuſmodi autem eſt Canon Miſſæ, ſaltem quo-
ad aliquas partes eius,vt conſtat ex dictis Ambroſij,
lib. 4. de ſacrament. cap. 4. 5. 6. vbi commemorat
plures orationes Canonis, vt antiquas iam & rece-
ptas in Eccleſia, quarum tamen initium, vel author
ante Ambroſ. non legitur: & idem ſumere licet ex
Chryſoſt. Homil. 3. ad Philippenſes, & ex Auguſt. E
tractatu 84.in Ioan.& ex multis aliis, quæ ſuprà ad-
ducta ſunt, tractando de oblatione huius ſacrificij
pro viuis & defunctis. Hoc denique confirmant an-
tiquiſſimæ Liturgiæ,in quibus,quæ præcipua ſunt in
hoc Canone, vel quoad ſenſum, vel etiam ferè eiſ-
dem verbis reperiuntur.

Secundo modo poſſunt intelligi illa verba Con-
cilij de toto Canone, prout nunc extat; & hoc ſenſu
eſt etiam veriſſima doctrina Concilij: quoniam, li-
cèt non cõſtet, quando primùm cœperit totus inte-
ger Canon haberi,tamen conſtat, ante octingentos
Alcuin. annos fuiſſe totum expoſitum ab Alcuino,lib.de of-
ficiis Eccleſiaſticis, quem poſteriores imitati ſunt.
Greg.Mag. Item de Gregorio Magno legimus, addidiſſe in Ca-
none verba illa, *Dieſque noſtros in tua pace diſponas*, vt
patet ex Beda libro 2.Hiſtor.Anglicanæ,cap.1.& ex Beda.
Ioan.Diacono,lib.2. Vitæ Gregorij, c.17.poſt Gre- Ioan.Diac.
gorium autem nihil ei additum eſſe legimus: & in-
de ſumitur argumentum, quoad cætera omnia ante
Gregorium fuiſſe perfectum. Idémque argumẽtum
ſumi poteſt, quod de Leone I. refertur in vita eius,
addidiſſe in Canone illa verba, *Sanctũ ſacrificium im-
maculatam hoſtiam*, quod eſt ſignum, ante Leonem
fuiſſe ordinatum Canonem, ferè quoad reliquas
omnes partes;& idem argumentum eſt de aliis Pon-
tificibus,qui alia addiderunt,vt infrà videbimus.De-
nique,quamuis daremus,Scholaſticum illum, cuius
Gregorius meminit, fuiſſe perſonam aliquam cer-
tam, cui compoſitio huius Canonis aliqua ratione
tribuatur, non eſſet intelligendum, illum dediſſe
primum initium Canoni, aut omnes eius orationes
compoſuiſſe, cùm oſtenſum ſit, multas earum eſſe
antiquiſſimas: ſed vel ad talem formam illum rede-
giſſe, & aliqua fortaſſe ex parte conſummaſſe; ad
eum modum, quo Baſilius, & Chryſoſtomus Litur- Baſilius.
gias compoſuerunt: vel quo Gelaſius fertur officia Chryſoſt.
Eccleſiaſtica emendaſſe,& ordinaſſe, & poſtea Gre- Gelaſius.
gorius I.vt ex ipſo conſtat,lib.7.Epiſtolarum, dicta Gregor.I.
epiſt.63.& Gregor,etiam VII.vt conſtat ex capit. in Greg.VII.
die,de Conſecrat.diſtin.5. Iuxta hunc ergo ſenſum,
quamuis demus Canonem eſſe ab Scholaſtico inſti-
tutum,verum nihilominus eſt, quod Concilium di-
xit Canonem multis antè ſæculis fuiſſe inſtitutum;
quandoquidem Gregorius,qui hoc refert, ante mil-
le annos præceſſit. Quamquam etiam dici poteſt,
Gregorium non dicere, Canonem fuiſſe ab Schola-
ſtico compoſitum, ſed precem aliquam, quæ poſt
Canonem diceretur,de qua non ſatis conſtat,qualis
fuerit;& aliqui exiſtimant fuiſſe orationes, quæ di-
cuntur proximè poſt *Agnus Dei*, alij verò illam, *Per
quem hæc omnia, Domine, ſemper bona creas*. Addo deni-
que non conſtare,ibi, *Scholaſticum* ſignificare certam
perſonam,ſed generatim hominem doctum aptúm-
que,vt ſcholę Chriſtianæ pręeſſe poſſet;in hoc enim
ſenſu interdum Gregor. vtitur illa voce, vt patet ex
variis eius epiſtolis,lib.10.epiſtol.2.libro 12.epiſt.30
quomodo etiam vtitur illa voce Auguſt. Pſalm. 44. Auguſt.
& Hieron.lib. de Scriptoribus Eccleſ. in Serapione, Hieron.
atque in hac ſignificatione ſenſus erit, Canonem
compoſitum à viris doctis Eccleſiæ, recitari in ſacri-
ficio: vnde rectè infert Gregorius multo magis reci-
tandam eſſe orationem à Chriſto ipſo traditam.

Ex his declarata & comprobata manet ſecunda
propoſitio Concilij, in qua, non tam de authore,
quàm de materia Canonis, ſeu de partibus, quibus
conſtat,Concilium tractat;docétque totum conſta-
re ex verbis Chriſti, Apoſtolorum, aut Pontificum;
Chriſti enim verba ſunt inprimis, oratio Dominica,
vt per ſe conſtat; deinde ea, quæ ad formam ſacra-
menti pertinent, eáque omnia, quæ in ipſomet Ca-
none à Chriſto dicta eſſe referuntur, ſiue in Euan-
gelio contineantur,ſiue non:nam,vt dixit Innocen- Innoc.III.
tius III. in cap. cùm Marthæ, de celebrat.Miſſarum,
formam verborum, ſicut in Canone reperitur, &
à Chriſto Apoſtoli,& ab ipſis eorum acceperũt ſuc-
ceſſores: neque enim neceſſe eſt, vt omnia, quæ
Chriſtus fecit, aut locutus eſt, ab Euangeliſtis fue-
rint relata, vt ibidem latè probat Innocentius: ne-
que eſt veriſimile, aliquid in Canone Miſſæ referri,
vt à Chriſto dictum,niſi ex Apoſtolica traditione, à
quo enim alio id diſci potuiſſet?atque hinc fit, Apo- Conſectariũ
ſtolos vt minimum addidiſſe Canoni illa verba,quæ notatu dignũ
ad hiſtoriam pertinent,ſeu quibus referuntur actio-
nes ſeu verba, quibus Chriſtus in hoc myſterio cõ-
ficiendo

ficiendo, vſus eſt, qualia ſunt ſaltem ab illis verbis, *Qui pridie, quàm pateretur*, vſque ad illa, *Hæc quotieſcũque feceritis, &c.* hæc enim omnia infallibilem veritatem habere creduntur, non ſolùm, quia in Scriptura continentur; aliqua enim ex eis in Scriptura non ſunt, quæ tamen non ſunt minùs certa: ergo omnia habent certitudinem ex Apoſtolica authoritate, quam perpetua traditio, & vniuerſalis Eccleſiæ conſenſus oſtendit. Nam, vt dixi, cùm in his omnibus hiſtoria referatur, & non ſit recepta ex ſpeciali reuelatione, non potuit ab Eccleſia infallibili authoritate recipi, prout in Canone refertur, niſi ex Apoſtolica traditione, & authoritate, & ideo hæc omnia verba in ſpeciali quadam reuerentia ſemper ſunt habita; tum propter rationem dictam, tum propter ſpecialem commemorationem actionis ipſius Chriſti, tum maximè, quia ſemper coniuncta ſunt cum effectione diuiniſſimi myſterij. Et ita in Liturgia Iacobi, & aliis ferè eadem habentur, & apud Ambroſium 4. de ſacram. capit. 5. Cyrill. & alios antiquos Patres. De reliquis autem verbis Canonis, quæ ſint ex ore Petri, aut aliorum Apoſtolorum deſumpta, quæ verò à Pontificibus eorum ſucceſſoribus addita, non ſatis conſtat; neque hiſtoriæ, aut Doctores antiqui hæc accuratè diſtinguunt, præter pauca quædam, quæ, vel Leoni, vel Gregorio tribuuntur, vt annotauimus. Vtendo tamen ſuprà adducta regula Auguſtini, lib. 4. de Bapt. cap. 24. poſſemus è contrario dicere, omnia illa quæ in Canone continentur, quæ nulli Pontifici attribuuntur, nec tempus, ſeu initium, ex quo in Eccleſia dici cœperunt, agnoſcimus, veriſimile eſſe, ab Apoſtolis eſſe deſumpta. Quod præcipuè verum erit, ſi non de minoribus rebus, nec de ſingulis verbis, ſed de ſubſtantia Canonis, ſeu orationum eius, ſaltem quoad ſenſum, ſermo ſit; hoc enim modo oratio pro vniuerſa Eccleſia, pro Regibus, pro viuis ac defunctis, & ſimilia, ex Apoſtolica traditione ſine dubio fuere deſumpta, quamquam circa modum, vel ordinem, vel aliqua etiam verba, credendum ſit, multa eſſe addita à poſterioribus Põtificibus, ab his præſertim, qui diuinum officium in meliorem formam redigerunt. Deinde, quod in Canone nihil, niſi ex Chriſto, Apoſtolis, aut Pontificibus contineatur, in hoc ſenſu accipiendum exiſtimo, quòd omnia in Canone contenta, prout ibi ſunt, Pontificiam ſaltem habeant authoritatem, & approbationem: nam, cùm Canon ſit regula quædam vniuerſæ Eccleſiæ præſcripta, quæ in myſteriis conficiendis præteriri non poteſt (vt Optatus dixit lib. 2. & 3. contra Parm.) ſaltem requirit Pontificiam approbationem & authoritatem. Nihil autem vetat, quo minùs aliqua verba Canonis ab aliis fuerint priùs inuenta, vt de illo Scholaſtico multi cenſent, aliquam precem Canonis ordinaſſe, imò etiam fieri potuit, vt aliqua verba ab aliis priùs dici inceperint priuata deuotione alicuius particularis Eccleſiæ, vel religionis, & quòd poſtea approbante Pontifice, in vſum Romanum accepta ſint, vt Microlog. cap. 18. cenſet, de orationibus, quæ dicũtur poſt, *Agnus Dei*, ante communionem, quamuis ipſe dicat, illas non pertinere ad Canonem, de quo infrà dicemus: nam, vt videtur, ad modum tantùm loquendi ſpectat.

Ambroſius. Cyrillus. Optatus. Microlog.

3. & 4. propoſitio Concilij explicantur.

Tertia, & quarta propoſitio Concilij ſimul explicandæ ſunt, & confirmandæ: nam eodem ferè pertinent, nimirum nihil eſſe in Canone, quod ad fidem & religionem Eccleſiæ non pertineat. Vtrũque autem poteſt in primis generali ratione probari; quia vniuerſa Eccleſia non poteſt errare in his quæ ad fidem, & mores pertinẽt, cùm ſit *ſancta & columna, ac firmamentum veritatis*, & conſequenter, nec Pontifi-
A ces errare poſſunt in rebus ad fidem, & mores pertinentibus, quas Eccleſiæ credendas, aut obſeruandas tradunt, & præſcribunt: ſed omnia, quæ in Canone continentur, ab vniuerſa Eccleſia approbata, & vſu recepta ſunt, & Pontificum, ac Conciliorum authoritate ſunt firmata: ergo nihil poteſt in eo eſſe, quod verum, ac religioſum non ſit. Secundò ſpeciali hoc eſt oſtendendum, breuiter per ſingulas partes Canonis diſcurrendo; &, ſi quid obſcuritatis vel difficultatis occurrerit, explicando. Solent autem partes Canonis variis modis diuidi, vt videre licet in Innocent. & aliis authoribus, nos ad octo, vel nouem capita eas redigemus. *Innocent.*

1. Pars Canonis.

Prima ergo pars continet orationem, quæ dicitur
B ante vinorum commemorationem: in qua fit oratio ad Patrem, per Ieſum Chriſtum, pro vniuerſa Eccleſia; nihil ergo in ea oratione reprehendi poteſt: nam & talis oratio fit à debito miniſtro, exercente munus ſuum mediatoris, & interceſſoris inter Deum, & homines: fit etiam ad eum, ad quem maximè fieri debet, ſcilicet, ad Deum; ſpecialiter verò dirigitur ad Patrem, iuxta Eccleſiæ conſuetudinem, vt conſtat ex Concil. Carthag. III. capit. 23. nec propterea excluduntur Filius, & Spiritus ſanctus (vt ſuprà dicebamus cum Tertull. lib. de orat.) nam propter eſſentiæ vnitatem ſub vna perſona, aliæ intelliguntur in his, quæ de ſe communia ſunt: fit autem ſpecialis mentio Patris, vt commodè poſſit per Chriſtum oratio fieri, ne, aut tanquam filius totius Trinitatis, aut
C tanquam perſona à tota Trinitate diſtincta nominetur, & ita in hac oratione (ſicut in aliis ferè Eccleſiaſticis) ſeruatur forma inſinuata à Chriſto Domino, dicente, Ioan. 6. *Si quid petieritis à Patre in nomine meo, dabit vobis.* Ruſus fit hæc oratio pro his, pro quibus maximè fieri debet, ſcilicet, pro Eccleſia Catholica, primùm in generali, deinde in ſpeciali, pro Pontifice, pro Epiſcopo, ac Rege, vel Imperatore, ac tandem pro omnibus Orthodoxis, & fidei cultoribus, quod nõ eſt ſuperfluum, vt quidam putant, eo quòd Eccleſia, ſeu fideles idem ſunt; quia prior oratio generalior fuit, hæc autem ſpecialior: vnde in priori verbo, licèt directè videatur tantùm fieri oratio pro membris Eccleſiæ, tamen indirectè etiam pro aliis oratur, vt ad Eccleſiam adunentur, & membra eius fiant; poſtea verò applicatur petitio ſpecialiùs ad cul-
D tores fidei. Tandem, quidquid in ea oratione petitur, decentiſſimum, ac ſanctiſſimum eſt, nimirum, vt Deus Eccleſiam ſuam, eiúſque membra pacificare, regere, & cuſtodire dignetur, & ad hoc præſtandum, acceptum habeat ſacrificium ſibi offerendum. Vnde tota hæc oratio conſentanea eſt his, quæ Paulus monet, 1. ad Timoth. 2. *Vt orationes fiant pro omnibus hominibus, Regibus, &c.* Sed dices, cũ eo tempore, quo fit hæc oratio, nondũ ſit conſecratio facta, nec præſens Chriſtus, incongruè vocari illa dona, *Sancta ſacrificia illibata*: & magis incongruè propterea aliquid peti. Reſpondetur, panem & vinum propter
E diſtinctionẽ & pluralitatem materiæ vocari in plurali *munera, &c.* quæ ſic etiam vocantur, quia, & nobis ſunt à Deo donata, & quia, quæ de manu eius accepimus, prout poſſumus, redonamus illi: panis etiam & vinũ in eius obſequium conſumuntur; & hac ratione vocantur, *ſacrificia*, per anticipationem, quia ſunt materia, ex qua conficiendum eſt ſacrificium: & eodem modo dicuntur, *ſancta*, quia, & Deo dicata, & per conſecrationem ſanctificanda ſunt; *illibata* verò dicuntur, id eſt, pura, & immaculata, ad differentiam verorum ſacrificiorum, quæ libaminibus indigebant, vt immolarentur. Per hæc autem dona, vt nunc corã Deo proponuntur, nihil poſtulatur, ſed

Carthag. III. Obiectio. Solutio.

potiùs petitur, vt ea ita acceptare & benedicere dignetur, vt per eorum ſatisfactionem ea concedat, quæ poſtulantur. *Obiectio.* Dices, quid neceſſe eſt, benedictionem munerum poſtulare, cùm talis benedictio in conſecratione conſiſtat, quæ non eſt tunc impetranda, ſed infallibili lege, ex efficacia verborum perficienda? *Reſponſio. D. Thomas.* Reſpondet D. Thomas hîc ad 7. primò non eſſe inconueniens petere à Deo id, quod certiſſimè ſcimus, eum eſſe facturum, vt noua ratione & titulo id promereamur. Secundò, poſſe conſecrationem impediri per intentionem ſacerdotis. Tertiò, & maximè ad rem, in his orationibus non tam poſtulari effectum conſecrationis per verba, quàm effectum ipſius ſacrificij in his, pro quibus offertur, & ita in hac oratione petimus, vt Deus acceptet, & benedicat hæc dona, ad totius Eccleſiæ fructum, & vtilitatem. Denique totam hanc oblationem inſinuat Clemens Papa, libro octauo conſtitut. cap. 12. *Clem. Pap. Rodulphus.* Vnde eam illi tribuit Rodulph. de Canonis obſeru. prop. vlt. eiúſque vſum inſinuat Optat. lib. 2. contra Parm. illis verbis; *Optatus.* *Offerre vos dicitis pro Eccleſia, quæ vna eſt,* Imò in illo c. 12. indicatur etiam ſpecialis mentio, quæ in hac oratione fit, ſummi Pontificis: ſic enim dicitur; *Adhuc obſecramus te pro me, qui ſum nihil,* quando enim ſummus Pontifex Miſſam dicit, non poteſt aliter ſuimet facere mentionem. *Pelagius Pa. Alcuin.* Hinc etiam Pelagius, referente Alcuino libro de diuinis officiis, cap. de celebr. Miſſæ, à communione ſeparatos eſſe dicit, qui qualibet diſſenſione inter ſacra myſteria Apoſtolici Pontificis memoriam ſecundùm conſuetudinem, non frequentant, & in Concilio Vaſenſi, ſub Leone I. cap. 4. ita præcipitur. *Conc. Vaſen.*

Secunda pars Canonis. Secunda pars Canonis continet commemorationem viuorum ab illo verbo, *Memento Domine,* vſque ad illud; *Hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtræ,* in qua nihil etiam difficultatis occurrit: nam in hac parte conuenientiſſimè orat ſacerdos ſpecialiter; tum pro his, qui eius curæ aut deuotioni peculiariter commiſſi ſunt; tum etiam pro his, qui cum illo offerunt: petítque illis ſpiritualia, & temporalia bona, & protectionem in omnibus diuini auxilij per Sanctorum interceſſionem. In hac verò parte videri in primis poſſunt obſcura verba illa; *Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt:* ſed hæc ſuprà explicata ſunt, cùm de offerentibus, & pro quibus offertur, ageremus. *Dubij enodatio.* Secundò hærere quis poteſt in illo verbo; *Pro redẽptione animarum ſuarum:* quomodo enim redemptionem petimus quæ iam facta eſt. Sed non petimus redemptionem, quoad ſufficientiam, ſed quoad efficaciam: primum quoad remiſſionem culparũ; deinde, quoad remiſſionem pœnæ: rurſus, quoad perſeuerantiam in gratia, vt non permittamur iterum delinquere: ac denique quoad conſecutionem gloriæ, in qua eſt conſummata redemptio, iuxta illud; *Leuate capita veſtra, quoniam appropinquat redemptio veſtra,* Lucæ 21. *Lucæ 21.* Tertiò inquiri poteſt, quæ ſint illa vota, quæ dicuntur Deo reddere, qui hoc ſacrificium offerunt? Reſpondetur ex Alcuino, Innocen. & aliis hæc vota eſſe, ſancta deſideria ſeu propoſita piæ deuotionis, & ipſammet ſacrificij oblationẽ, quæ Deo potius reddere, quàm donare dicimus; quia per diuinam gratiam illa accipimus, & Deo reddimus. *Auguſt.* Vnde Aug. 10. de Ciu. c. 4. *Et dona eius in nobis, nóſque ipſos vouemus, & reddimus.* Quartò dubitari poteſt de ſenſu illius verbi, *Communicantes*, & connexione eius cum reliquis. Reſpondetur, totam hanc orationem eſſe vnam vnóque cõtextu legendam, ita vt ſenſus ſit; Tibi reddunt vota ſua æterno Deo, viuo, & vero communicantes, vel inter ſe, tanquam membra corporis tui, vel cum Sanctis tuis, per ſocietatem, & coniunctionem, quam cum illis habent: quorum propterea memoriam venerantes per eorum interceſſionem exaudiri petunt. *Quæſito ſatisfit.* Quintò inquiri poteſt, cur ſancti Martyres nominentur in hac oratione, & non Confeſſores. Reſpondetur primùm, quia fortaſſe quando hæc oratio Canonis facta eſt, nondum Confeſſores in Eccleſia colebantur, vt ait Innoc. libro 3. de hoc myſter. c. 10. *Innoc.* nam licèt cultus ſanctorum Confeſſorum per feſta publica ſatis ſit antiquus, vt cõſtat ex Concil. Mogunt. ſub Carolo Magno, c. 36. *Cõc. Mogunt.* tamen huius orationis Canonis inſtitutio antiquior eſſe creditur, vt ex ſuprà dictis conſtat: & nonnulli putant habuiſſe originem à Syricio Papa. Et Ambroſ. eius æqualis, idem in ſua Miſſa Ambroſiana ordinauit, & Cyrillus Hieroſol. Catecheſ. 5. myſtag. & Auguſt. ſerm. 17. de verbis Apoſtoli, & tract. 84. in Ioan. & 22. de Ciuit. cap. 10. & Chryſoſt. homil. 21. in Acta eiuſdem Eccleſiaſticæ conſuetudinis meminerunt. *Ambroſ. Cyril. Hieroſ. Auguſt. Chryſoſt.* Sed & his omnib. antiquior eſt hæc traditio, vt conſtat ex Clemen. lib. 8. Conſtit. cap. 13. & Dionyſ. c. 3. de Eccleſ. Hierarch. Vel certè hoc factum eſt ad commendandam Martyrij dignitatem: nam, quia in illo quodammodo Deo ſacrificium offertur, meritò in ſacrificij oblatione ſpecialis fit Martyrum mentio, vt ſignificauit Auguſt. lib. de ſancta Virginitate, cap. 45. *Auguſt.* ſeu quia, ſanguinem pro Chriſto fundendo, eius paſſionis facti ſunt veri imitatores, cuius in hoc ſacrificio fit expreſſa repræſentatio. Non omittitur autem beatæ Virginis memoria; tum propter eius ſingularem excellentiam; tum etiam, quia pluſquam martyr fuit, vt alibi latiùs. Quo loco ſe offerebat diſputatio de cultu Sanctorum, ſed de ea re in primo tomo dictum eſt. Vltimò inquiri poteſt, an illi, pro quibus ſacerdos hic ſpecialiter orat, ſint ab eo vocaliter nominandi, ſicut nominantur Sancti, quorum hîc fit mentio? Reſpondetur, antiquam Eccleſiæ conſuetudinem huiuſmodi fuiſſe, vt colligitur ex Innocent. I. epiſt. 1. ad Decent. & ex Gelaſio, epiſt. ad Anaſtaſ. Auguſtum, & ex Auguſtino, epiſt. 137. *Innoc. I. Gelaſius. Auguſt. Gabr.* iam verò non eſt in vſu: ſufficit ergo, vt, aut mente, aut voce huiuſmodi oratio fiat, vt notauit Gabr. lect. 25. in Canonem.

Tertia pars Canonis. Tertia pars continet illam orationem; *Hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtræ, ſed & cunctæ familiæ tuæ, quæſumus Domine, vt placatus accipias, diéſque noſtros in tua pace diſponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum iubeas grege numerari, per Chriſtũ Dominum noſtrum:* quæ oratio continet petitiones rerũ maximè decentium, vt per ſe manifeſtum eſt; quare nulla indiget expoſitione aut defenſione. *Notab.* Solùm eſt aduertendum (propter Hæreticorum calumnias) cùm in his orationibus quę conſecrationem antecedunt, fit mentio oblationis: vel ſermonem eſſe nõ de oblatione, quæ iam facta ſit, ſed quę iam proximè paratur, & inſtat: ita vt ſignum illud demonſtratiuum, *hanc oblationem*, non deſignet ad ſenſum præſentem materiam, quæ tunc præ oculis habetur, ſed ad mentem deſignet oblationem proximè faciendam, quæ in intentione præſens habetur: vel certè magis iuxta literalem ſenſum ipſum verborum (qui ex præcedentibus orationibus, & ex ſequente colligitur) poſſumus hæc interpretari de ipſa oblatione panis & vini iam facta, non tamẽ eſt in illa ſiſtendum, nec exiſtimandum (vt Hæretici calumniantur) quòd per illam aliquid petamus: ſed petimus potiùs, vt illam oblationem Deus ad exitum perducat, eius ſanctificationem & conſecrationem ita acceptando, vt nobis per eam placatus poſtulata concedat. Et vterque ſenſus eodem reuoluitur: nam, vt ſuprà dixi, prior oblatio panis & vini non eſt ſacrificium, ſed præparatio

ratio ſacrificij, vt euidenter etiam conſtat ex orationibus quæ poſt illam oblationem ſubiiciuntur, ſcilicet, *In ſpiritu humilitatis, & in animo contrito ſuſcipiamur à te Domine, & ſic fiat ſacrificium noſtrum in conſpectu tuo hodie, vt placeat tibi Domine Deus*; nõdum ergo factum eſt ſacrificium, ſed faciẽdum paratur. Et clariùs in ſequente oratione, *Veni ſanctificator, omnipotens, æterne Deus, & benedic hoc ſacrificiũ, tuo ſancto nomini præparatum*; vera ergo ſacrificalis oblatio nõ intelligitur eſſe, donec materia illa, quæ ad diuinum cultum dicata iam eſt, benedicitur, & ſanctificatur; nulla ergo petitio fit per hanc oblationẽ, ſiſtendo in pane & vino, ſed in ordine ad eorum conſecrationem, per quam Chriſtus verè ſacrificatur, & offertur: quod eſt petere per incruentam Chriſti ſacrificationem ex pane & vino, ſub eorúmque ſpeciebus faciendã, & propterea hæc *oblatio*, dicitur, *ſeruitutis noſtræ*, ſeruitutis quidem per antonomaſiam, illius ſcilicet, quę ſoli Deo debetur & *latria* dicitur: huiuſmodi enim eſt ſeruitus ſacrificij, vt in ſuperioribus diximus, & ideo à S.Clem. lib.8.Conſt.c.15. Miſſa vocatur, *latria myſtica*, vt ibi notauit Turrian. & lib.2.de Euchar.c.13. Epiph. verò in Epitome Fidei, vocat, *latriã Oeconomiæ*. Aug.lib.20. cont.Fauſt.c.21. ſimpliciter vocat, *latriæ cultum, Deo debitum. Noſtræ*, autem dicitur in plurali, vel, quia plures ſunt offerentes ſimul cũ ſacerdote, vel certè, quia nomine totius Eccleſiæ hic cultus Deo offertur. Quomodo autem petamus à Deo *numerari in grege electorum*, cũ electio æterna ſit, & abſq; meritis facta, attigit Gabriel, lectio.33. in Can. ſed non pertinet ad hunc locum; breuiter ergo dicitur peti à Deo conſecutionem electionis, quod eſt petere æternã beatitudinem, in qua numerus electorum cõgregandus eſt.

4. Pars canonis. Quarta pars illã orationem continet. *Quam oblationem tu Deus in omnib. quæſumus benedictã, adſcriptam, ratam rationabilémque facere digneris, vt nobis fiat corpus & ſanguis dilectiſſimi filij tui, Domini noſtri Ieſu Chriſti.*

Obſeruandũ. Circa quam orationem, quoniam obſcurior eſt reliquis, primò obſeruandum eſt, illam eſſe antiquiſſimam: nam eiſdem ferè verbis illam cõmemorat Ambroſ.lib.4.de Sacram.cap.5. dicens, *Dicit Sacerdos: Fac nobis hanc oblationem, adſcriptam, rationabilem, acceptabilem.* Ex quo ſumo coniecturam, ante Gregorium, hanc & præcedentem orationem vnam & eandem fuiſſe: nam, vt ferè omnes ſcriptores referunt ex Beda, & Ioanne Diacono ſuprà citatis, Gregorius addidit præcedenti orationi tres petitiones, ab illis verbis, *Diéſque noſtros, &c.* vſque ad finem huius orationis. Quibus ſubiatis, neceſſe non erat, has duas orationes diſtingui, ſed ita continuari: *Hanc oblationem, quæſumus Domine placatus accipias, & benedictam, &c. facere digneris*, ne eiuſdẽ oblationis tam frequens fieret repetitio abſque neceſſitate, & pauciſſimis interiectis verbis; Quicquid verò ſit de hac coniectura, facta tamen illa additione per Gregorium, optime orationes hæ diſtinctæ ſunt. *Aliud notabile.* Secundò eſt obſeruandum, eiuſdem oblationis mentionem eſſe in hac, & in præcedente oratione, vt manifeſtè conſtat ex illo relatiuo, *quam oblationem*, & ideo vtraque commodiùs intelligitur de oblatione panis & vini, iuxta ſecundùm ſenſum ſuprà tractatum: quia ſtatim petitur, vt panis & vinum fiant corpus & ſanguis Chriſti; quamuis etiam poſſit hæc oratio ad alium ſenſum accommodari, vt ſtatim dicam.

D.Thom. Tertiò igitur, vt explicemus, quid in hac oratione, & cur petatur, obſeruandum eſt, ex D. Thoma, hîc ad 9. dupliciter poſſe exponi. Primò, vt tota petitio referatur ad ipſius materiæ conſecrationem, nihilq; aliud in ſumma petatur, quàm, vt ex pane corpus, & ex vino fiat ſanguis Chriſti, & vt hoc modo

A ac per talem tranſmutationem, oblatio ipſa panis & vini fiat, *benedicta*; illa enim eſt ſumma benedictio & ſanctificatio, quæ in illam materiam superuenire poteſt: vnde ipſamet conſecratio, *benedictio* ſolet à Patribus appellari, vt ſuprà vidimus, agentes de forma huius ſacramenti. Item, vt fiat *adſcripta*, id eſt, diuina virtute, & quaſi nomine eius, ſubſcripta & firmata. Poteſt etiam referri hoc verbum ad ea, quæ de hac conſecratione ſcripta ſunt, ita vt poſtuletur, vt hæc oblatio talis fiat, qualis ſcripta eſt, & promiſſa illis verbis Chriſti, *Hoc facite*, adſcriptum enim dici poteſt, quod eſt ſcripto conforme: vnde hoc etiam verbum referunt quidam ad veterem Scripturam, in qua Chriſtus ſub velamine li-
B teræ, & figuris ſenſibilibus latebat, ita vt petitio ſit, vt Chriſtus ipſe ſub pane & vino nobis detur: qui ſub Scriptura veteri & figuris eius latebat. Melius verò priori modo exponitur *adſcripta*, id eſt, definita, & ſtatuta à Deo, vt per eam nobis propitius fiat. Aliter Alcuinus *adſcriptam* exponit, id eſt, annumeratam in his quæ Deo maximè placent. *Alcuin.* Aliter Odo Cameracenſis, *Adſcriptam*, id eſt, Verbo diuino incarnato adiunctam. *Eſt enim*, inquit, *Verbum veluti ſcriptum quoddam, quatenus eſt figura & imago Patris.* Aliter Turrian. lib. 8. Conſt. cap. 12. *adſcriptam* interpretatur, id eſt, *incircumſcriptam*, ſeu quodammodo immenſam & infinitam. *Turrian.* Et ne vim verbo facere videatur, ait, ſe legiſſe in quadã Miſſa Græca, quam
C B. Petrus dicebat, loco illius vocis hanc Græcam ἀπερίγραπτον, quæ *incircumſcriptum* ſignificat. Præterea poſtulatur, vt per conſecrationem fiat, *rata*, id eſt, vera: nõ enim eſt hæc vera ſacrificalis oblatio, niſi cõſecratio valida ſit, & efficax: quomodo dicere ſolemus, ſacramentum eſſe ratum, quando verè factum. Dici etiam poteſt *rata*, id eſt, firma, ſtabilis, ac perpetua: nam corpus Chriſti quo ſanctificatur, perpetuum eſt. Vnde aliter ex Turrian. ſuprà *rata*, id eſt, *Turrian.* firmæ & conſtantis defenſionis pro peccatis noſtris coram tribunali Dei, hoc eſt, vt ſit firma ad impetrandum, & efficax ad operandum virtute propria. Petitur etiam, vt fiat *rationabilis*, id eſt, rationalis hoſtia, vt ſumitur ex Clem.lib.2.cap.24.& lib.6.cap.23. *Clem.*
D quia per illam conſecrationem fit, vt iam non ſimplex panis & vinum, nec ſanguis hircorum, aut vitulorum, ſed Chriſtus ipſe, qui non ſolùm rationalis eſt, ſed æterna ſapientia & ratio, offeratur. Denique per eandem mutationẽ fit maximè acceptabilis hæc oblatio, quia iam, non ex dignitate offerentium, ſed ex re ipſa oblata, gratiſſima Deo eſt, & maximè accepta: nam per illam mutationem panis fit corpus illud, quod Deus adaptauit, vt veteribus repudiatis ſacrificiis, eo placari poſſet, ad Hebræos 2. Iuxta hanc verò expoſitionem ſolùm reſtabat exponendum, cur hæc petitio fiat, ſed ad hoc reſponſio data eſt circa primam orationem.

E Secundo modo exponi poteſt hæc petitio, vt non ſimpliciter ſit de conſecratione ipſius materiæ, ſed de illa in ordine ad effectum in nobis faciendum, & ad oblationem noſtram: & vis fieri poteſt in verbo illo, *Vt nobis fiat*, quia non petitur, vt ſimpliciter fiat, ſed, *vt nobis*, id eſt, ad profectum & bonum noſtrum fiat. Sicut paſtoribus dictum eſt ab Angelo, *Natus eſt vobis Saluator*, id eſt, in commodum & vtilitatem veſtram. Vt ergo hoc modo nobis fiat corpus & ſanguis Chriſti, poſtulamus, vt eius oblatio ſit *benedicta*, id eſt, benedictionem Dei ita continens, vt eam cumulatiſſimè nobis conferat. Quomodo Cyrill. lib. *Cyrill.* 4. in Ioan. cap.17. Euchariſtiam ipſam *benedictionem* vocat, dicens, *Sicut paruum fermentum totam maſſam fermẽtat, ita paruula benedictio totum hominem in ſemetipſum*

attrahit, & ſua gratia replet. Item petitur, vt ſit *adſcri-* A *pta*, id eſt, per quam nos in cœlo adſcribamur; *rata*, per quam in viſceribus Chriſti cenſeamur; *rationabilis*, per quam à beſtiali ſenſu exuamur, *acceptabilis*, per quam ei acceptabiles reddamur. Ita legitur nominetenus Auguſt. in c. vtrùm ſub figura, de Conſecratione, diſtinctione 2. habet autem ea verba Paſchaſius, lib. de corpore & ſanguine Domini, cap. 4. *Paſchaſius.* poteſt etiam dici, *adſcripta*, in hoc ſenſu, id eſt, in numerum placitorum Deo recepta, vt dixit Alcuinus, *Alcuin.* vel *adſcripta*, id eſt, vero corde, & quaſi proprio nomine fideliter ſubſcripta, *rata* etiam, id eſt, ſtabilis, conſtans, atque fidelis, *rationabilis*, id eſt, recta ratione, & honeſta cauſa facta: nam, ſi hæc omnia habeat, non poterit non eſſe acceptabilis, & ideo meritò petimus, vt oblatio, quæ per ſe acceptabilis eſt, ex parte noſtra non diſpliceat, & inacceptabilis reddatur. Eſt ergo in vtroque ſenſu optima atque irreprehenſibilis prorſus hæc oratio.

5. Pars canonis. Quinta pars canonis continetur illis verbis, *Qui pridie, &c.* vſque ad illa, *Hæc quotieſcunque feceritis, &c.* de qua nihil nobis dicendum ſupereſt, niſi quòd hæc eadem verba leguntur apud veteres, vt patet ex Ambroſ. lib. 4. de Sacrament. cap. 5. & fuiſſe in vſu Apoſtolis ab Aſcenſione Domini, vt Alcuinus ſuprà dixit. *Ambroſ. Alcuin.* Alij verò exiſtimant, Alexandrum I. hæc verba Canoni addidiſſe, quia in epiſtol. 1. ſic ſcribit, *In ſacramentorum quoque oblationibus quæ inter Miſſarum ſolemnia Domino offeruntur, paſſio Domini miſcenda eſt, vt eius, cuius corpus, & ſanguis conficitur, paſſio celebretur,* & refertur in cap. Sacramentorum, de Conſecratione, diſtinctione 2. Non videtur autem quid ſit, paſſionem Domini miſceri, vel celebrari, niſi expreſſam eius mentionem fieri, vt in illis verbis fit, *Qui pridie, quam pateretur*, & ita intelligunt Vualfridus Strab. de rebus Eccleſ. cap. 22. & Microlog. de Eccleſ. obſeruat. cap. 12. *Vualfr. Strab. Microlog.* Sed, vt verum fatear, hoc ex prædicta Epiſtola colligi non poteſt: nam ſtatim poſt prædicta verba additur, *Ita vt repulſis opinionibus ſuperſtitionum, panis tantùm & vinum aqua permiſtum in ſacrificio offerantur*, & infrà reddit rationem, cur aqua & vinum permiſta offerenda ſint. *Quia ſanguis, & aqua ex latere Chriſti in paſſione ſua profluxit*; ergo, quantum ex illo loco colligitur, illa Paſſionis commemoratio, nó in verbis, ſed in factis ipſis poſita fuit. Nihilominus tamen, quòd etiam in verbis hoc addiderit Alexander ſignificat Damaſus in Pontificali, dicens, *Damaſus.* *Hic Paſſionem Domini miſcuit in precatione ſacerdotum, quãdo Miſſa celebratur,* & clariùs Platina, *Platina.* *Alexander*, inquit, *primus ob memoriam paſſionis Chriſti in ſacrificio addidit; Qui pridie quàm pateretur, vſque ad hanc clauſulam, Hoc eſt corpus meum.* Sed, cùm in his verbis aliqua contineantur, & referantur de Chriſto, quæ in Euangeliis non leguntur, qualia ſunt eleuaſſe oculos in cœlum, & dixiſſe in verbis calicis, *Æterni teſtamenti myſteriũ fidei*, vt notauit Innocentius in capitul. cùm Marthæ, de celebra. Miſſar. *Innocent.* Imò & illa particula, *Manducate ex hoc omnes*, illo modo in Euangelio non legitur: ſed ſolùm, *comedite*, aut *ſumite*, poſtea verò circa calicem legitur, *Bibite ex eo omnes*. Cùm hoc (inquam) ita ſit, dubitari non poteſt, quin hæc verba ab Apoſtolis manauerint, vt ſuprà dixi; & quòd in Eccleſia Romana, traditione retenta fuerint: fortaſſe tamen non erat quaſi lege receptum & ſancitum, vt omnia hæc dicerentur, & nonnulla fortè varietas, ſucceſſu temporis introduci cœperat; & ideo Alexan. I. ordinare & præcipere potuit, vt omnia illa verba, præſcripta & certa forma dicerentur. *Alexand. I.* Cætera, quæ ad explicationem horum verborum pertinent, in ſuperioribus copioſè tractata ſunt.

Sexta pars canonis continet illam orationem. *6. Pars canonis.* *Vnde & memores Domini nos ſerui tui, &c.* vſque ad illud, *Memento etiam Domine:* nam, licèt illa videatur tripartita oratio, tamen eſt vna quaſi continua, quæ illis verbis concluditur, *Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum*, & magna ex parte habetur apud Ambroſium, lib. 4. de Sacrament. cap. 6. & lib. 5. cap. 4. *Ambroſ.* & ſimilia ferè habentur in omnibus liturgiis, & apud Clement. lib. 8. cap. 12. *Clement.* In principio igitur huius orationis, ſolùm fit quædam repetita oblatio eiuſdem hoſtiæ, quæ ob reuerentiam, & deuotionem augendam digniſſimis encomiis laudatur, cùm dicitur, *Hoſtia ſancta, pura, immaculata.* Quæ verba poſita videntur ad imitationem Pauli ad Roman. 12. dicentis, B *Hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem.* Dicitur verò hæc hoſtia offerri ex Dei donis ac datis: vel quia ex pane & vino effecta eſt, vt ſentit Innocentius, lib. 5. capit. 3. *Innocent.* vel certè, quia Chriſtum ipſum continet, qui nobis à Deo datus eſt, Iſaiæ 9. & Ioan. 3. *Iſaia 9. Ioan. 3.* priùs in redemptorem, poſtea in ſacram hoſtiam, & panem ſanctum, vitæ æternæ, & calicem ſalutis, ſeu potum ſalutis perpetuæ. Rurſus hæc oblatio meritò fieri dicitur in memoriam Chriſti, & myſteriorum Paſſionis, & Reſurrectionis eius: tum, quòd ita ipſe præceperit, dicens, *Hoc facite in meam cõmemorationem*, tum quòd in hoc myſterio, quædam cõfeſſio & commemoratio fit, quòd pro nobis Dominus mortuus ſit, & reuixerit, vt ait Cyrillus, lib. 12. in Ioan. capit. 58. *Cyrill.* C tum denique, quia hæc commemoratio ſola eſt, quæ Deum faciat hominibus propitium, vt ait Origen. homil. 13. in Leuit. *Origen.* In altera verò parte huius orationis ab illis verbis, *Supra quæ propitio*, poſtulatur, vt Deus acceptet hoc ſacrificium, ſicut Abelis, Abrahæ & Melchiſedech, ſacrificia acceptauit. In quo primùm obſeruandum eſt propter hæreticorum calumnias, hîc non orari, vt Pater in Filio ſuo complaceat; neque vt propitio ac ſereno vultu Chriſtum reſpiciat, ſed vt oblationem corporis & ſanguinis Chriſti, quatenus à nobis progreditur, illi acceptam, ipſo adiuuante, reddamus; atque ita, vt nos propitio vultu aſpiciat, quatenus hoc modo acceptam habeat noſtram oblationem, etiam vt à nobis offerentib. progreditur. Atque hoc modo fit cõparatio cum ſacrificiis Abelis & aliorum: ſcilicet, D quantũ ad fidem & iuſtitiam offerentium, per quam ſacrificia Abelis & Abrahæ placuerunt, Geneſ. 4. ad Hebræos 11. non quantum ad valorem ex parte rei oblatæ: quia in hoc nulla eſt comparatio, ſed infinita quædam diſtantia. Hîc verò ſe offerebat diſputatio de his ſacrificiis, præſertim Melchiſedech, ſed de illo fusè à nobis dictum eſt in primo tomo, circa quæſtionem 32. D. Thomæ.

Vltimò notanda ſunt illa verba vltima huius partis, *Sanctum ſacrificium, immaculatã hoſtiam*, quæ addita ſunt à Leone I. vt ſuprà notauimus, *Leo I.* & affirmant omnes authores ſuprà citati, qui de his myſteriis E ſcribunt. Eſt autem obſcurum, quodnam ſacrificium dicatur hîc *Sanctum & immaculatum*, an, ſcilicet, ſacrificium Melchiſedech, ita vt hæc verba ſint coniungenda cum his, quæ immediatè præcedunt; *Et quod tibi obtulit ſummus Sacerdos tuus Melchiſedech ſanctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam*; an verò in eis verbis ſit ſermo de Euchariſtiæ ſacrificio, & verba hæc coniungenda ſint cum illis prioribus, *Et accepta habere digneris, ſanctum hoc ſacrificium, immaculatam hoſtiam, ſicuti accepta habere dignatus es, &c.* Vtroque enim modo poſſunt accipi hæc verba, quæ in omni rigore & proprietate in noſtrum ſacrificium conueniunt, illud enim ſolum per ſe ſanctum eſt, & immaculatum. Et ſi ſacrificio Melchiſedech tribuantur,

Sacrificium Melchiſedech fuit propriiſſima noſtri ſacrificij figura.

buantur, maximè illi conueniunt, quatenus fuit propriiſſima figura huius ſacrificij, ideo enim illius hîc fit ſpecialis commemoratio: ſicut etiam fit commemoratio ſacrificij Abel, & Abrahæ, quia fuerunt ſingulares figuræ ſacrificij cruenti Chriſti, in lege naturę; ſacrificia enim vetera hîc commemorari non debuerunt, quia per Miſſæ ſacrificium euacuata ſunt.

Apocalypſ. 5. Tobiæ 12. Irenæus. Auguſt. Chryſoſt. D. Thom. Algerus. Ambroſ.

Additur vltimò in tertia parte huius orationis, deprecatio angelici miniſterij, ſeu interceſſionis, vt *per participationem huius myſterij omni benedictione cæleſti, & gratia repleamur.* Cùm ergo petimus, *deferri hæc dona in ſublime altare in conſpectu diuinæ maieſtatis*, non ſunt verba materialiter intelligenda de motu locali, aut altari corporeo, craſſa enim eſſet hæc interpretatio: ſed intelligenda ſunt metaphoricè, & ſpiritualiter ad eum modum, quo Apocalypſ. 5. viginti quatuor ſeniores dicuntur habere phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum: & clariùs, capite octauo, *Angelus venit, & ſtetit ante altare habens thuribulum aureum, & data ſunt illi incenſa multa, vt daret de orationibus Sanctorum omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum Dei & aſcendit fumus incenſorum de orationibus Sanctorum de manu Angeli coram Deo.* Et Tobiæ 12. Angelus dicit Tobiæ, *Ego obtuli orationem tuam Domino.* Sic ergo in præſente oratione petit Sacerdos, vt noſtra oblatio Angelorum interceſſione, & oratione Deo præſentetur, & iuuetur: vtque nobis impetrent diſpoſitionem neceſſariam, vt per hanc oblationem, eiúſque participationem, diuinam benedictionem conſequamur. Altare ergo Dei in cœlo nihil aliud eſt, quàm Thronus diuinæ Maieſtatis, vt in dicto loco Apocalypſis ſignificatur, vel humanitas Chriſti, per quem vota noſtra Deo præſentamus; vel certè eſt cœlum ipſum, in quo non ſolùm altare, ſed etiam templum & tabernaculum eſſe dicitur: vt notauit Irenæus, lib. 4. contr. Hæreſ. capit. 34. & Auguſtinus enarrat. 2. in Pſalm. 25. Dicuntur autem vota noſtra deferri ante conſpectum Dei per Angelos, non quia per illos innoteſcant apud Deum, ſed quia, & noſtram imbecillitatem ſuis precibus adiuuant, & diuinam voluntatem ſuper eis conſulunt: &, quod Deo iubente implendum eſſe cognouerint, ſic nobis apportent, ſicut oportere intellexerint: vt ſcribit Auguſtinus, Epiſt. 121. de orando Deum ad Paulinam, capit. 9. & lib. de diligendo Deum, cap. 3. & ad hanc petitionem Eccleſiæ confirmandam confert, quod Chryſoſt. homil. in Encæniis latè tractat de modo, quo Angeli aſſiſtentes huic ſacrificio pro hominibus intercedunt, quod in ſuperioribus etiam ſæpe à nobis tactum eſt. Sunt verò, qui nomine *Sancti angeli* in hac oratione Chriſtum Dominum, qui eſt magni conſilij Angelus, interpretentur, vt hîc D. Thomas ad nonum attigit, & Algerus lib. 1. de hoc Sacramẽ. cap. 14. Tamen Ambroſ. citato loco, in plurali dicit, *per manus Angelorum tuorum.*

7. Pars canonis. Apoc. 14. Hieronym. Clem.

Septima pars continet orationem pro defunctis, in illis verbis: *Memento etiam, Domine, &c.* quæ, quia ſolùm fit pro iuſtis, ideo dicitur fieri pro his, *Qui nos præceſſerunt cum ſigno fidei, & in Chriſto quieſcũt & dormiunt in ſomno pacis:* nam de iuſtis dicitur, *Vt requieſcant à laboribus ſuis*, Apocalypſ. 14. *eorúmque mors, non mors, ſed dormitio, & ſomnus appellatur*, vt ait Hieronym. Epiſtol. 29. ad Theodorum. Quia verò ſolùm hæc oratio fit pro his, qui adhuc purgantur, ideo eis locum refrigerij, lucis, & pacis deprecamur. Quam etiam cõſuetudinem in Eccleſia eſſe antiquiſſimam conſtat ex omnibus liturgiis ſæpe citatis, & ex Clement. lib. 8. c. 47. eſſéque Apoſtolicam traditionem docet Chryſoſtom. homil. 3. in Epiſtolam ad Philippenſ. & Auguſt. ſer. 32. de verbis Apoſtoli, & Cyrill. Hieroſolym. Cat. 5. myſtag. & plura ſuprà adduximus, agentes de his pro quib. hoc ſacrificium offertur. Quin potiùs olim ſolebat fieri hæc defunctorum commemoratio, eorum nomina apertè recitando ex dyptichis, vt ait Alcuin. ſuprà, id eſt, tabellis, in quibus erant ſcripta. Vnde eſt illud Cypriani, lib. 1. Epiſt. 9. *Neque enim ad altare Dei meretur nominari in ſacerdotum prece, qui ab altari ſacerdotes & miniſtros auocare voluit.* Et Ambr. oratio. de obitu Valentiniani: *Quis prohibet innoxios nominari*, Epiph. hæreſ. 75. *In his, qui vita defuncti ſunt ex nomine memorias faciunt, &c.* Sic etiam intelligitur, quod ex V. Synod. Act. 1. legitur in c. ſanè. 24. quæſt. 2. *Eos qui iniuſtè condemnati ſunt, reuocauerunt poſt mortem, & in ſacris dyptichis ſcripſerũt, &c.* Iam verò illa conſuetudo ceſſauit: & pro arbitrio, vel obligatione ſacerdotis fit ſecretè hæc commemoratio, ſicut de oratione pro viuis diximus.

Chryſoſt. Auguſt. Cyril. Hier. Alcuin. Cyprian. Ambroſ. Epiph. V. Synod.

8. Pars canonis. VValfr. Innocent. Quæſito ſatisfit.

Octaua pars, quæ incipit illis verbis, *Nobis quoque peccatoribus*, continet aliam orationem, in qua iterum fit Sanctorum commemoratio, eorúmque conſortium, & ſocietatem ſibi & aliis ſacerdos humiliter poſtulat per Chriſtum Dominum noſtrũ. In qua oratione illud inprimis annotatione dignum eſt, ex duodecim Apoſtolis priori loco commemoratis, ſolius Ioannis nomen hîc repeti: propter quod Vualfridus Strabo, cap. 22. cenſet, hunc Ioannem non eſſe Euãgeliſtam, ſed Baptiſtam: Innocentius autem dicit Ioannẽ Euangeliſtã bis nominari, propter Virginitatis prærogatiuam. Illud etiã eſt conſideratione dignũ, quòd Stephanus hîc prius nominatur, quàm Matthias, fortaſſe quia priùs Martyr fuit, Matthias verò priori loco prætermiſſus eſt, fortaſſe, quia ad Apoſtolatum poſt Chriſti aſcenſionem aſſumptus eſt. Paulus verò propter ſingularem prærogatiuam priùs nominatus eſt, quamquam in huiuſmodi rationibus reddendis non oporteat immorari, quia hæc, & ſimilia, ſæpe, vel caſu, vel ex aliqua peculiari deuotione poſſunt accidere. Inquirere verò aliquis poteſt, quomodo dicatur Deus *nõ æſtimator meriti*, in admittendis hominibus ad Sanctorum ſocietatem, & partem beatitudinis, cùm conſtet, illam beatitudinem non dari niſi pro ratione meritorum. Reſpondetur, ad conſortium Sanctorum obtinendum, non ſolùm gloriam, ſed etiam gratiam & peccatorum veniam eſſe neceſſariam. Atque hoc totum in hac oblatione poſtulatur, vt patet ex verbis illis, *nõ æſtimator meriti, ſed veniæ, quæſumus, largitor, admitte*, & conſiderãdo Deum, vt largitorem omnium horum bonorum, veriſimile dicitur, non eſſe æſtimatorem meritorum: nam, licèt, poſt collatam gratiam & veniam peccati, æſtimet merita ad dandam gloriam, tamen gratiam ipſam dat ſine meritis propriis, per Chriſtum Dominum noſtrum. Adduntur verò conſequenter in illa oratione ad commendandam Chriſti maieſtatem & excellentiam, illa verba, *Per quem hæc omnia, Domine, ſemper bona creas, &c.* ex quibus primum illud verbum, *creas*, propriè referri videtur ad materiam remotam panis & vini, quæ per Chriſtũ quotidie procreantur, poteſt etiam referri ad ipſum ſacramentum, eo loquendi genere, quo Sancti interdum dicunt hîc corpus Chriſti creari, vt ſuprà viſum eſt: propriiſſimè verò illi conueniunt ſequentia verba, ſcilicet, *Sanctificas*, conſecratione, ſcilicet, qua cibus hic ſacer & ſãctus efficitur: *Viuificas*, quia fit caro Chriſti viua, & viuificatiua, *Benedicis*, quia benedictionem & efficaciã recipit ad ſpiritualia bona nobis præſtanda, *Et præſtas nobis*, quia totum hoc bene

beneficium nobis collatum eſt. Ita ferè Alcuin. ſuprà,& Amalar.lib.3 de Eccleſiaſtic.offic.cap.26. & Hugo Victorin.lib.1.de diuin.offic.cap.36. Tandem additur de eodem Chriſto, *Per ipſum,& cum ipſo,& in ipſo eſt tibi Deo Patri omnipotenti in vnitate Spiritus ſancti omnis honor & gloria, per omnia ſæcula ſæculorum.* Quæ verba ferè reperiuntur apud Ambroſi.lib.6. de Sacramen.cap.5.vbi habet illa duo verba, *In quo, & cum quo,*non tamen illud, *Per quem eſt tibi gloria.* Itaque illa duo videntur propriè ratione diuinitatis Chriſti in eum conuenire:nam vt idem dicit Ambr. lib.4.de fide,cap.4.*Cum Patre & in Patre ſemper eſt filius,& ideo cum ipſo glorificatur,tanquam æqualis, & in ipſo tanquam imagine ſubſtantiali glorificatur Pater*;per ipſum autem videtur referri ad Chriſtum, vt Deum hominem,per quem vt per mediatorem, Deus honoratur. Vnde eleganter Baſilius, lib. de Spiritu ſancto,cap.7. *Vobis,* inquit,*qui Chriſtum diligitis,dico Eccleſiam vtrumque harum vocum vſum agnoſcere, neutrúmque reiicere, quaſi alter alterum deſtruat; cùm enim in Vnigenito naturæ maieſtatem ac dignitatis excellentiam contemplamur,tribuimus illi gloriam cum Patre. Rurſus cùm conſideramus,quæ bona in nos contulerit,aut quomodo nos ipſos ad Patrem adduxerit, confitemur hoc beneficium per ipſum & in ipſo peractum eſſe in nobis, vt altera particula,*cum quo,*propria ſit glorificantium,altera,*per quem,*ſit propria gratias agentium.*In quibus verbis videtur Baſilius non diſtinguere inter illos duos terminos, *cum ipſo*, & *in ipſo*: poſſunt tamen diſtingui modo ſuprà dicto, vt, *cum ipſo*, dicat concomitantiam, & æqualitatem adorationis; *in ipſo*, autem dicat,identitatem ſubſtantiæ,ſicut dici poteſt Pater videri cum Filio,& in Filio.Imò & particula,*per ipſum,* poteſt Chriſto, vt Deo attribui. Nam ſicut Pater per Verbum omnia creauit, ita per Verbum glorificatur ab omnibus.Verum eſt, Arrianos olim abuſos eſſe his vocibus, ad ſignificandam enim inæqualitatem trium perſonarum,non dicebant,*Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto*, ſed, *Gloria Patri, per Filium, in Spiritu ſancto*: vt refert Theodor. libr. 2. hiſtor.capit. 24. & Sozomenus, libr. 3. capit. 19. Eccleſia verò Catholica, ad euitandam fraudem huius erroris, inſtituit (vt creditur) in Concilio Niceno, vt diceretur, *Gloria Patri & Filio, & Spiritui ſancto.* Tamen, ſecluſa fraude & abuſu hæreticorum, in illis terminis nulla in rigore ſignificatur inæqualitas, vt declaratum eſt. Poſſunt denique illæ tres voces Chriſto, etiam vt homini, accommodari:nam per Ieſum, tanquam per mediatorem; & in ipſo radicati & fundati, tanquam palmites in vite; & cum ipſo, tanquam cum capite noſtro, omnes nos glorificamus Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, ſempérque glorificabimus, per omnia ſæcula ſæculorum. Et in his verbis cenſetur canon finiri: nam, quæ nunc ſequuntur,magis ſunt præparationes quædam ad communionem. Vnde in die Paraſceues,quando non fit conſecratio,neque offertur verum ſacrificium, omittuntur omnia,quæ dicta ſunt. Sed immediatè poſt ablutionem manuum, fit tranſitus ad orationem Dominicam. Ex quo poteſt obiter confirmari, quod ſuprà dicebamus, ſumptionem ſacramenti, non pertinere ad eſſentiam ſacrificij: nam canon, qui continere cenſetur actionem ſacrificandi, priùs finitur, & poſtea ad communionem fit præparatio. Atque ita ſumitur vt ſuprà notaui ex Gregorio,lib.7.Epiſtol.63. & Micrologo,c.18.& Vvalfrido Strabone,cap.22. Recentiores autem expoſitores ſub canone comprehendunt omnia, quæ ſequuntur vſque ad conſumptionem ſacramenti; quod pertinet,vt ſuprà dixi,ad

Alcuin. Amalarius. Hugo Victor. Ambroſ. Ambroſ. Baſilius. Theodor. Sozom. Gregor. Microlog. Strabo.

A modum loquendi.Et ita etiam non procedimus,quia non habemus aliud nomen, quo hæc omnia comprehendamus:& omnia hæc continentur ſub regula præſcripta ſacrificandi, quam nomen canonis propriè ſignificat.

Igitur poſt omnia prædicta nono loco recitatur Dominica oratio, & quidem nonnulli putant, Gregorium I. inſtituiſſe, vt oratio Dominica in Miſſa diceretur, propter ea, quæ ipſe dicit, libr. 7. epiſtola 63. tamen ſine dubio eſt multo antiquior conſuetudo: imò Hieronymus, libro 3. contra Pelagium,ſignificat, Chriſtum docuiſſe Apoſtolos, vt *quotidie in corporis illius ſacrificio audeant loqui, Pater* B *noſter qui es in cœlis, &c.* & idem ſumit ex Tertulliano, lib.de Orat.c.9.Ambroſio,5. de Sacramen. c. 4. Auguſtino,ſerm.28. de verbis Domini,& lib.50.homiliar.in homil.42.& epiſt. 59. Cyrillo Hieroſolymitano,Catech.5.myſtag.imò & Gregorius ipſo citato loco dicit, Apoſtolos, antequam alias Miſſæ preces inſtituere inciperent, ad hanc ſolummodo orationem oblationis hoſtiam conſecraſſe, & ibidem ait, apud Græcos ſolere dici ab omni populo: apud Latinos autem à ſolo ſacerdote;non ergo hanc conſuetudinem(vt quidam volunt) Gregorius introduxit, ſed veterem,ſi in aliqua re fortaſſe collapſa erat, reparauit,vt ibidem ipſe ſignificat: vel, ſi fortè in alio loco Miſſa dicebatur, ipſe ordinauit,vt ſtatim, ſicut nunc dicitur,poſt canonem diceretur; optimè enim C in eum locum cadit.Nam cùm in ea panem noſtrum quotidianum,ſeu ſuperſubſtantialem petamus,rectè tunc dicitur,quando ſacerdos ſe, & populum ad huius cœleſtis & ſuperſubſtantialis panis ſumptionem proximè incipit præparare.

Nec ſolùm recitatio huius orationis,ſed etiam illa verba præambula,quæ ab Eccleſia dicuntur, *Præceptis ſalutarib.moniti & diuina inſtitutione formati,&c.* ſatis antiqua ſunt,vt ex Alcuino, citato loco ſumere licet,& indicatur hoc ipſum à Hieronym.dicto lib.3. contra Pelagianos,in illo verbo, *Vt quotidie audeant loqui, Pater noſter,* & fundamentum habet in Cypri. in expoſitione orationis Dominicæ,dicente,*Qui inter cætera ſalutaria ſua monita & præcepta diuina quib. populo ſuo conſuluit ad ſalutem etiam orandi ipſe formam* D *dedit,*& infrà,*Quod nomen nemo noſtrùm in oratione auderet attingere,niſi ipſe nobis ſic promiſiſſet orare.* Deinde addit ſacerdos illam orationem, *Libera nos quæſumus Domine,*in qua illam vltimam petitionem orationis Dominicæ, *Libera nos à malo*, amplificat,& magis in ſpecie proponit, vt Alcuinus, & alij Scriptores Eccleſiaſtici notant applicando, & ad mala præterita, vt nobis remittantur; & ad præſentia, vt ea declinemus; & ad futura, vt ea caueamus: vt in ſimili ait Ambro.ſerm.8.in Pſalm. 118. Item applicatur ad liberationem à malis culpæ, & à malis etiam temporalib.ſeu perturbationib.omnibus,ad quod obtinen- E dum, pax etiam à Deo poſtulatur, adiuncta aliquorum Sanctorum interceſſione. Addunt verò Microlog.c.23.& Rudolph. de Can.obſeru.propoſ.23.poſſe ſacerdotem nominare alios,ſi voluerit,quod non video cur hoc loco potius,quàm aliis illi permittendum ſit; ſecurius ergo,meo iudicio,videtur,nihil addere his, quæ ab Eccleſia in canone præſcripta ſunt, vt inferiùs latiùs dicemus. Quia verò ſacerdos pacem poſtulauerat, pacem veram deinde populo imprecatur,dicens,*Pax Domini ſit ſemper vobiſcum*, populo autem reſpondente, *Et cum ſpiritu tuo*, ſacerdos dum Chriſti Domini corpus ſanguini miſcet,profert illam orationem,*Hæc commiſſio,& conſecratio,&c.*quę omnia ſunt ſatis antiqua, vt conſtat ex Alcuino, & aliis ſcriptorib. Imò, & pacis dandæ in Miſſa meminit

Nomen canonis, regulam ſacrificandi præſcriptam propriè ſignificat.

Hieron. Tertull. Ambroſi. Auguſt. Cyrillus. Gregor. Alcuin. Hieron. Cyprian. Alcuin. Ambroſ. Microlog. Rodulph. Alcuin.

nit Clemens, lib. 8. Conſt. cap. 18. Dionyſius, cap. 3. Eccleſiaſt. Hierarch. Chryſoſtomus, homil. 18. in 2. ad Corinth. & Optatus Mileuit. lib. 3. cõtra Parmen. *Non potuiſti, ait, prætermittere, quod legitimũ eſt. Vtique dixiſti, Pax vobiſcum.* Sed circa illam orationem, *Hæc commiſtio, & conſecratio, &c.* diligenter obſeruandum eſt, aliquos non legere verbum *conſecrationis*, ſed *commiſtionis*; tantùm, vt Amalarius, lib. 3. cap. 31. & Innocentius, libro quinto, capite ſecundo, qui etiam legunt, *Fiat commiſtio*; vnde, quia conſecratio tunc non fit, ſed facta iam eſt, ideo fortaſſe illud verbum omittunt. Tamen in ordine Romano antiquo vtrumque verbum, *commiſtionis*, ſcilicet, & *conſecrationis*, habetur, & apud Micrologum, cap. 18. & ita eſt ſeruandum, prout nunc in Miſſali habetur, *Hæc commiſtio, & conſecratio*, nõ enim petimus, vt conſecratio de nouo fiat, ſed, vt fiat accipientibus nobis in viam æternam, vel certè, quod probabilitate non caret, conſecratio ibi non ſumitur pro confectione ſacramenti, ſed pro noua quadam ſignificatione, quam ſpecies ſacramentales per illam commiſtionem accipiunt; priùs enim paſſionem tantùm Domini ſignificabant, iam verò commiſtæ, eius glorioſam reſurrectionem indicare incipiunt. Quomodo autem corpus & ſanguis Domini miſceri dicantur per quandam denominationem ab ipſis ſpeciebus ſacramentalibus, dictum eſt ſuprà, cùm de mutationibus huius ſacramenti ageremus. Poſt hæc ſequitur, *Agnus Dei, &c.* ex inſtitutione Sergij Papæ, vt referunt Amalar. libr. 3. cap. 33. Strabo, cap. 22. Microlog. cap. 18. ſed Chryſoſtom. Sergio antiquior, homil. 41. in 1. ad Corinth. hanc cæremoniam indicat, dum ait, *Nec fruſtrà memoriam mortuorũ inter ſacra myſteria celebramus, aut accedimus pro iſtis, agnum illum iacentẽ, & peccata mundi tollentem deprecantes.* Continent autem hæc verba in primis veram de ſacramento Euchariſtiæ confeſſionem, dum per illa ad Chriſtum ibi realiter præſentem oramus; continent etiam latriæ adorationem: quia, vt Auguſtinus dixit, Pſam. 68. *Nemo Chriſti carnem manducat, niſi prius adorauerit*, continent noſtrorum peccatorum, & infirmitatis noſtræ confeſſionem; ac denique diuinæ miſericordiæ & potentiæ confeſſionem continẽt. Tandem adiungit ſacerdos tres orationes, quibus, & Eccleſiæ pacem, & ſibi condignum ſacramenti fructum poſtulat: atque ita ſacramentum ſumit, adiungens ſacras alias ac breues precationes, quæ in Miſſali habentur, & nulla indigent declaratione. Ex his ergo omnibus ſatis conſtat, veriſſimum eſſe, quod Concilium dixit, in toto canone Miſſæ nihil eſſe, quod verum non ſit, & pietatem ſanctitatémque redoleat.

Clemens. Dionyſ. Chryſoſt. Optatus. Amalar. Innocent. Amalar. Strabo. Microlog. Chryſoſt.

SECTIO III.

Vtrùm teneatur ſacerdos ſub præcepto omnia dicere, quæ in Miſſali præſcribuntur.

DVo poſſunt in hoc dubio quæri. Primum, an teneatur Sacerdos, nihil omittere eorum, quæ præſcripta ſunt. Secundum, an teneatur nihil eis addere.

1. Concluſ. Dico primò, teneri ſacerdotes ad ſeruandum integrum ritum Miſſæ, prout in Miſſali ſtatutus ac definitus eſt. Probatur primò ex Concilio Tridentin. ſeſſione 22. capit. de obſeruandis in celebratione Miſſæ. Secundò, ex verbis Pij V. in principio Miſſalis, *Mandantes, & strictè omnibus & ſingulis in virtute ſanctæ obedientiæ præcipientes, vt Miſſam, iuxta ritum, modum ac normã, quæ per Miſſale hoc à nobis nunc traditur, decantent ac legant*, quod intelligendum eſt, ſecluſis priuilegiis: tamen, qui illis gaudent, tenentur, ſeruata proportione, ea dicere, quæ in Miſ-

A ſali ſibi permiſſo continentur. Tertiò accedit ratio huius præcepti, quia hæc res grauis eſt, & ad debitum cultum diuinum ſpectat, vtque tantum miniſterium ordinatè fiat. Quando verò hæc omiſſio ſit peccatum veniale, quando verò mortale, ex materiæ grauitate, & ex contemptu, vel negligentia, iudicandum eſt. In quo inprimis notare oportet, aliud eſſe mutilare ordinem Miſſæ, omittendo aliquid eorum, quæ dicenda ſunt; aliud verò dicere Miſſam alterius diei, ſeu de alia re, quàm in Miſſali præſcribatur. In poſteriori mutatione non ſemper eſt culpa, dummodo in ea Miſſa, quæ dicitur, integer ritus ſeruetur, quia tunc reuera in rigore non prætermittitur ritus dicendi Miſſam: neque videtur eſſe latum B præceptum propriè & in rigore de Miſſa dicenda, de feria aut de feſto: nam, cùm ſacerdos abſolutè non teneatur hodie, verbi gratia, Miſſam dicere, non eſt cur obligetur ad dicendam hanc determinatè, ſi Miſſam vult dicere: quamuis enim non repugnet huiuſmodi obligatio, tamen in præſenti, neque oſtendi poteſt, neque eſt vlla ſufficiens neceſſitas, & cauſa illius. *Notabile.*

In quo eſt magna differentia inter Miſſam & diuinum officium: nam ad hoc dicendum tenentur ſacerdotes, & ideo mirum non eſt, quòd obligentur ad dicendum ſingulis diebus illud officium, quod pro vnoquoque ſignatur; in Miſſa verò non ita eſt. Et hoc confirmat conſuetudo: nam ſine ſcrupulo C ſolet hoc fieri, etiam à viris timoratis & doctis. Hoc tamen intelligendum eſt in Miſſis priuatis, quæ proprio arbitrio voluntariè dicuntur: nam in Miſſis ſolemnibus, quæ dicuntur in Parochiis, vel Eccleſiis conuentualibus, maior erit obligatio dicendi Miſſam diei, iuxta præſcriptum Miſſalis ordinem: argumento cap. quidam, & cap. cum creatura, de celebratione Miſſæ. Item, quando aliquis ad ſtipendium, vel capellaniæ inſtitutionem, vel ob aliam ſimilem cauſam obligatur ad ſpecialem Miſſam dicendam, debet, ſi commodè poteſt, præſcriptam obligationem implere, quãuis, ſi abſque ſcandalo id omittat, vt Miſſalis ordinem ſeruet, non peccabit: imò, ſi propter ſolemne feſtum id faciat, me- D lius faciet. Denique, in vniuerſum loquendo, optimum conſilium eſt, non prætermittere, etiam in hoc, Miſſalis ordinem, abſque rationabili cauſa. Ita ferè Syluest. verbo, Miſſa, quæſt. 1. 4. 7. 8. & 10. Soto, diſtinctione 13. quæſtione 2. artic. 1. in fin. Nauar. cap. 21. num. 7. Victo. in Summ. num. 95 At verò in priori defectu, qui eſt per omiſſionem alicuius partis pertinentis ad integrum ritum Miſſæ, ſemper intercedit aliqua culpa, niſi, vel ob inaduertentiam naturalem, & inuoluntariam excuſetur: vel materia ſit adeò leuis, & tam rationabilis cauſa intercedat, illam omittendi, vt prudenter iudicetur ad excuſandum ſufficiens. Priorem partem probant, quæ in cõcluſione adducta ſunt: conſuetudo etiam E Eccleſiæ eam confirmat. Ex qua, & ex inſtitutione Eccleſiæ, conſtat, totum Miſſæ officium eſſe actionem ſacram, moraliter vnam, miro ac religioſo artificio ex variis partibus compoſitam: eam ergo mutilare, per ſe loquendo, indecens eſt, & irreligioſum; eſt ergo aliqua culpa, mortalis quidem, ſi notabilis pars omittatur, vt v. g. Epiſtola, Euangelium, vel alia ſimilis, quæ ſunt veluti membra principalia, vt ſic dicam, vnius corporis heterogenei; ſi verò, quod omittitur, ſit aliquid leue, erit peccatum veniale. Sunt autem, qui cenſeant, in canone vel minimum verbum omittere, eſſe mortale peccatum, ſi intercedat culpabilis negligentia. Sed quamuis ea, quæ dicuntur in Miſſa fidelium,

Magna differentia inter Miſſam & diuinum officium aſſignatur.

Opinio quorundam ab authore reiicitur.

maiori cura dicenda ſint, &, quæ ad canonem pertinent, ſub obligationem ſtrictiorem cadere videãtur, quia, & propinquiora ſunt ſacrificio, & antiquiori ac ſacratiori lege ſunt ſancita, iuxta communem Eccleſiæ ſenſum, nihilominus tamen non video, cur etiam in his ex leuitate materiæ non poſſit veniale peccatum intercedere, cùm non ſit hîc maior ratio, quàm in multis aliis præceptis religionis, vt in materia voti, & ſimilibus. Item, in his poteſt intercedere peccatum veniale ex indeliberatione, & omnimoda excuſatio ex totali inaduertentia, vt in prima exceptione dixi, quæ per ſe nota eſt; ergo etiam poterit ex leuitate materiæ, eſſe veniale peccatum, vt ſi, verbi gratia, vnum vel aliud nomen alicuius Sancti omittatur: vel, ſi tẽpore Paſchali, verbi gratia, omittantur ea, quæ interponenda ſunt in oratione, *Communicantes*, vel in oratione, *Hanc igitur oblationem.* Vnde ſecundam exceptionẽ addidi; quia B ſunt aliquæ partes vel orationes, non ſimpliciter neceſſariæ ad vſitatam Miſſæ integritatẽ, vt verbi gratia, Symbolum, aut quòd dicantur in collectis vna vel duæ commemorationes vel orationes, & harum partium omiſſio faciliùs poteſt à culpa mortali excuſari, quia reuera non propriè mutilatur tũc Miſſa vel ſacra vnctio: & ideo etiam accipere poteſt, vt, ſi ex aliqua vrgente cauſa aliquid huiuſmodi, ſine irreuerentia omittatur, nulla propterea culpa incurratur. Sed quæri poterit, an, ſi quis ex obliuione naturali aliquid in Miſſa omittat, verbi gratia, *Gloria*, aut *Credo.* Poſtquam verò aliquantulum progreſſus eſt, recordetur, an, inquam, debeat repetere, quæ omiſit? Reſpondetur, regulariter non eſſe neceſſarium, vt notat Syluest. verbo, Miſſa. 1. quæſt. 5. §. 4. & 5. quia moraliter, id non poteſt fieri commodè, & omnia, quæ in Miſſa dicuntur, ita ſunt ordinata, vt, variato ordine, & extra propria loca, (vt ita dicam) conſtituta, non rectè cohæreant, ſupponimus autem, ea, quæ omittuntur, non eſſe de ſubſtantia ſacrificij: nam, ſi huiuſmodi ſunt, ſemper ſunt repetenda.

Reſponſio. Syluest.

Dico ſecundò: Etiam tenetur ſacerdos non addere ex propria deuotione nouas precationes, aut alia verba, præter ea, quæ iuxta ritum Eccleſiæ præſcripta ſunt. Hoc expreſſiùs cautũ eſt Eccleſiaſticis conſtitutionibus: nam Pius V. poſt citata verba, *Mandantes & strictè omnibus & ſingulis in virtute ſanctæ obedientiæ præcipientes*, ſubdit, *Ne in Miſſæ celebratione alias cæremonias vel preces quàm quæ in hoc Miſſali continentur, addere vel recitare præſumat.* & Cõcil. Trid. D ſeſſ. 22. cap. de obſeruandis in celebr. Miſſæ, poſt verba præcepti, illa ſubdit: *Néve ritus alios aut alias cæremonias & preces in Miſſarum celebratione adhibeãt, præter eas, quæ ab Eccleſia probatæ, ac frequente & laudabili vſu receptæ fuerint.* Et iuxta hæc noua decreta moderanda ſunt antiqua: quale eſt illud Concilij Carth. III. can. 23. vbi dicitur, vt *nemo precibus aliunde deſcriptis vtatur, niſi prius eas cum inſtructioribus fratribus contulerit*: & quod additur in Concil. Mileuit. cap. 12. ſcilicet, *huiuſmodi preces debere eſſe à prudentibus tractatas, & in Concilio, vel Synodo approbatas:* iam enim Pontifices Eccleſiæ certum ſtatuerunt ordinem, cui nihil addere licet. In quo, ex genere ſuo, maior eſt culpa, quàm in priori defectu: tum quia commiſſio ex ſuo genere grauior eſt, quàm omiſſio; tum etiam, quia hoc genus peccati ex ſe eſt magis expoſitum periculo ſuperſtitionis & erroris, & ideo expreſſiùs ac grauiùs in citatis locis hoc prohibetur. Item, quia in hoc quodãmodo vſurpatur Eccleſiaſtica poteſtas: ad quam pertinet in his ponere debitum ordinem & modum. Quapropter in hoc ge- A nere peccandi facillimè erit culpa grauis, ſi materia ſit alicuius momenti. Atque ita ſentiunt Syluester, verbo, Miſſa, 1. quęſt. 2. & 3. Soto, diſtinct. 13. quęſt. 2. artic. 4. & alij Summiſtæ, & Doctores. Sed hoc maximè verum eſt, ſi in his, quæ publicè dicuntur, hæc additio fiat, quamuis etiam neque ſecretè facienda ſit: nam, ſi addantur ipſi officio Miſſæ, procedunt omnia dicta; ſi verò ſacerdos non intendat aliquid addere officio Miſſæ, ſed, vt priuata perſona, eo tempore priuatam aliquam deuotionem ſecretè recitare, non peccabit quidem directè contra prædictum præceptum, malè tamen & imprudenter faciet, ſacrum miniſterium priuatis precibus omnino ab illo diſtinctis interrumpendo.

Pius V. Concil. Trid. Conc. Carth. III. Cõc. Mileuit. Syluest.

ARTICVLVS V.

Vtrùm ea, quæ in celebratione huius ſacramenti aguntur, ſint conuenientia.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quòd ea, quæ in celebratione huius ſacramẽti aguntur, non ſint conuenientia, hoc enim ſacramentum ad nouum Teſtamentum pertinet, vt ex forma ipſius apparet. In nouo autem Teſtamento non ſunt obſeruandæ cæremoniæ veteris Teſtamenti, ad quas pertinebat, quòd ſacerdos & miniſtri aqua lauabantur, quando accedebant ad offerendum: legitur enim Exod. 30. Lauabunt Aaron & filij eius manus ſuas ac pedes, quando ingreſſuri ſunt tabernaculum teſtimonij, & quando acceſſuri ſunt ad altare. Non eſt ergo conueniens, quòd ſacerdos lauet manus ſuas inter Miſſarum ſolemnia.

4. ſenten. d. 12. in expoſ. lit. & opuſc. 65. c. 5. & opuſ. 66. per totum.

2. Præterea, Ibidem Dominus mandauit, quòd Aaron adoleret incenſum ſuaue fragrans ſuper altare, quod erat C *ante Propitiatorium. Quod etiam pertinebat ad cæremonias veteris Teſtamenti. Inconuenienter ergo in Miſſa ſacerdos thurificatione vtitur.*

3. Præterea, Ea, quæ in ſacramentis Eccleſiæ aguntur, non ſunt iteranda. Inconuenienter igitur Sacerdos multoties iterat crucesignationes ſuper hoc ſacramentum.

4. Præterea, Apoſtolus dicit, ad Hebr. 7. Sine vlla contradictione, quod minus eſt à maiori benedicitur. Sed Chriſtus, qui eſt in hoc ſacramento poſt conſecrationem, eſt multo maior ſacerdote. Inconuenienter igitur ſacerdos poſt conſecrationem benedicit hoc ſacramentum cruce ſignando.

5. Præterea, in ſacramento Eccleſiæ nihil debet fieri, quod ridiculoſum videatur. Videtur autem ridiculoſum, geſticulationes facere; ad quas pertinere videtur, quòd ſacerdos quandoque brachia extendit, manus iungit, digitos complicat, & ſe ipſum * *inclinat.* Ergo hæc non debent fieri in hoc ſacramento.

Aliàs. incuruat.

6. Præterea, Ridiculoſum etiam videtur, quòd ſacerdos multoties ſe ad populum vertit, & multoties populum ſalutat. Non ergo debent hæc fieri in celebratione huius ſacramenti.

7. Præterea, Apoſtolus 1. ad Corinth. 1. pro inconuenienti habet, quòd Chriſtus diuiſus ſit. Sed poſt conſecrationem Chriſtus eſt in hoc ſacramento; inconuenienter ergo hoſtia frangitur à ſacerdote.

8. Præterea, Ea, quæ in hoc ſacramento aguntur, paſſionem Chriſti repræſentant. Sed in paſſione Chriſti corpus fuit diuiſum in locis quinque vulnerũ. Ergo corpus Chriſti E *in quinque partes frangi deberet magis quàm in tres.*

9. Præterea, Totum corpus Chriſti in hoc ſacramento ſeorſum conſecratur à ſanguine. Inconuenienter ergo vna pars eius ſanguini miſcetur.

10. Præterea, Sicut corpus Chriſti proponitur in hoc ſacramẽto vt cibus, ita & ſanguis Chriſti vt potus. Sed ſumptioni corporis Chriſti non adiungitur in celebratione Miſſæ alius corporalis cibus. Inconuenienter igitur ſacerdos poſt ſumptionem ſanguinis Chriſti vinum non conſecratum ſumit.

11. Præ

11. Præterea, Veritas debet reſpondere figuræ. Sed de agno Paſchali, qui fuit figura huius ſacramenti, mandatur, quòd non remaneret ex eo quicquam vſque manè. Inconuenienter igitur hoſtiæ conſecratæ reſeruantur, & non ſtatim ſumuntur.

12. Præterea, ſacerdos pluraliter loquitur audientibus, cùm dixit: Dominus vobiſcum, & gratias agamus. Sed inconueniens videtur pluraliter loqui vni ſoli, & maximè minori. Ergo inconueniens videtur, quòd ſacerdos, vno tantùm miniſtro præſente, celebret Miſſam. Sic igitur videtur, quòd inconuenienter aliqua agantur in celebratione huius ſacramenti.

Sed in contrarium eſt Eccleſiæ conſuetudo, quæ errare non poteſt, vtpote Spiritu ſancto inſtructa.

q. 60. artic. 5. & 6.

Reſpondeo dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt *) in B ſacramentis dupliciter aliquid ſignificatur, ſcilicet, verbis & factis, ad hoc quòd ſit perfectior ſignificatio. Significantur autem verbis in celebratione huius ſacramenti, quædam pertinentia ad paſſionem Chriſti, quæ repræſentatur in hoc ſacramento; vel etiam ad corpus myſticum, quod ſignificatur in hoc ſacramento: & quædam pertinentia ad vſum huius Sacramenti, qui debet eſſe cum deuotione & reuerentia. Et ideo in celebratione huius myſterij quædam aguntur ad repræſentandam paſſionem Chriſti, vel etiam diſpoſitionem corporis myſtici, & quædam aguntur pertinentia ad deuotionem & reuerentiam huius ſacramenti.

Ad primum ergo dicendum, quòd ablutio manuum fit in celebratione Miſſæ propter reuerentiam huius ſacramenti. C Et hoc dupliciter. Primò quidem, quia aliqua pretioſa tractare non conſueuimus, niſi manibus ablutis, vnde indecens videtur, quòd ad tantum ſacramentum aliquis accedat, manibus etiam corporaliter inquinatis. Secundo propter ſignificationem, quia vt Dionyſ.* dicit 3. eccleſ. hier. extremitatum ablutio ſignificat emundationem etiam à minimis peccatis, ſecundùm illud Ioan. 13. Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet. Et talis emundatio requiritur ab eo, qui accedit ad hoc ſacramentum. Quod etiam ſignificatur per confeſſionem, quæ fit ante introitum Miſſæ. Et hoc quidem ſignificabat ablutio ſacerdotum in veteri lege, vt ibid. Dionyſ. dicit. Nec tamen Eccleſia hoc ſeruat, tanquam cæremoniale veteris legis præceptum, ſed quaſi ab Eccleſia inſtitutum, ſicut quiddam ſecundum ſe conueniens. Et ideo non eodem modo obſeruatur, ſicut tunc: prætermittitur D enim pedum ablutio, & ſeruatur ablutio manuum, quæ poteſt fieri magis in promptu: & quæ ſufficit ad ſignificandam perfectam mundationem. Cùm enim manus ſit organum organorum (vt dicitur tertio de anima *) omnia opera attribuuntur manibus, vnde in Pſalm. 23. dicitur, Lauabo inter innocentes manus meas.

c. 3. Eccl. hier. à med. illius.

Eodem loco nunc dicto.

Lib. 3. text. 38. n. 2.

De thurificatione.

Ad ſecundum dicendum, quòd etiam thurificatione non vtimur, quaſi cæremoniali præcepto legis, ſed ſicut Eccleſiæ ſtatuto. Vnde non eodem modo vtimur, ſicut in lege veteri erat ſtatutum, pertinet autem ad duo. Primò quidem ad reuerentiam huius ſacramenti, vt, ſcilicet per bonum odorem depellatur, ſi quid corporaliter praui odoris in loco fuerit, quod poſſet prouocare horrorem. Secundo pertinet ad repræſentandum effectum gratiæ, qua, ſicut bono odore, Chriſtus plenus fuit (ſecundùm illud Geneſ. 27. Ecce odor filij mei, E ſicut odor agri pleni) & a Chriſto deriuatur ad fideles, officio miniſtrorum, ſecundum illud 2. Corinth. 2. Odorem notitiæ ſuæ ſpargit per nos in omni loco. Et ideo vndique thurificato altari, per quod Chriſtus deſignatur, thurificantur omnes per ordinem.

De crucis variæ in Miſſa ſignificatione.

Ad tertium dicendum, quòd ſacerdos in celebratione Miſſæ vtitur cruceſignatione, ad exprimendam paſſionem Chriſti, quæ ad crucem eſt terminata. Eſt autem paſſio Chriſti quibuſdam quaſi gradibus peracta. Nam primò fuit Chriſti traditio, quæ facta eſt à Deo, Iuda, & Iudæis, quod ſignificat trina cruceſignatio, ſuper illa verba: Hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia illibata. Secundò fuit A Chriſti venditio, eſt autem venditus Sacerdotibus, Scribis, & Phariſæis. Ad quod ſignificandum fit iterum trina cruceſignatio ſuper illa verba: Benedictam, adſcriptam, ratam. Vel ad oſtendendum pretium venditionis, ſcilicet, triginta denarios. Additur autem & duplex crux ſuper illa verba, Vt nobis corpus & ſanguis, &c. ad deſignandam perſonam Iudæ venditoris, & Chriſti venditi. Tertiò autem fuit præſignatio paſſionis Chriſti facta in cœna. Ad quod deſignandum fiunt tertiò duæ cruces: vna in conſecratione corporis, alia in conſecratione ſanguinis. Vbi vtrobique dicitur, Benedixit. Quartò autem fuit ipſa paſſio Chriſti: vnde ad repræſentandum quinque plagas Chriſti, fit quartò quintuplex cruceſignatio ſuper illa verba, Hoſtiam puram, hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam, panem ſanctum B vitæ æternæ, & calicem ſalutis perpetuæ. Quintò repræſentatur extenſio corporis & effuſio ſanguinis, & fructus paſſionis per trinam cruceſignationem, quæ fit ſuper illis verbis: Corpus & ſanguinem ſumpſerimus omni benedictione, &c. Sextò repræſentatur triplex oratio, quam fecit in cruce. Vnam pro perſecutoribus, cùm dixit, Pater ignoſce illis. Secundam pro liberatione à morte, cùm dixit, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me? Tertia pertinet ad adeptionem gloriæ, cùm dixit, Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum. Et ad hoc ſignificandum fit trina cruceſignatio ſuper illa verba, ſanctificas, viuificas, benedicis, &c. Septimò, repræſentantur tres horæ, quibus pependit in cruce, ſcilicet, à ſexta vſque ad horam nonam. Et ad hoc C ſignificandum fit iterum trina cruceſignatio ad illa verba, Per ipſum, & cum ipſo, & in ipſo. Octauò autem repræſentatur ſeparatio animæ à corpore per duas cruces ſubſequenter extra calicem factas. Nonò autem repræſentatur reſurrectio, tertia die facta, per tres cruces, quæ fiunt ad illa verba: Pax Domini ſit ſemper vobiſcum. Poteſt autem breuius dici, quòd conſecratio huius ſacramenti, & acceptatio huius ſacrificij, & fructus ipſius procedit ex virtute crucis Chriſti. Et ideo, vbicunque fit mentio de aliquo horum, ſacerdos cruceſignatione vtitur.

Ad quartum dicendum, quòd ſacerdos poſt conſecrationem non vtitur cruceſignatione ad benedicendum & conſecrandum, ſed ſolùm ad commemorandam virtutem crucis & modum paſſionis Chriſti, vt ex dictis patet *. In ſolut. præc.

Ad quintum dicendum, quòd ea, quæ ſacerdos in Miſſa D facit, non ſunt ridiculoſæ geſticulationes; fiunt enim ad aliquid repræſentandum. Quòd enim ſacerdos brachia extendit poſt conſecrationem, ſignificat extenſionem brachiorum Chriſti in cruce. Leuat etiam manus orando, ad deſignandum, quòd oratio eius dirigitur pro populo ad Deum: ſecundùm illud Thren. 3. Leuemus corda noſtra cum manibus ad Dominum in cœlos. Exod 17. dicitur, quòd cùm leuaret Moyſes manus, vincebat Iſrael. Quod autem manus interdum iungit, & ſe inclinat, eſt ſuppliciter & humiliter orantis, & deſignat humilitatem & obedientiam Chriſti, ex qua paſſus eſt. Digitos autem iungit poſt conſecrationem, ſcilicet, pollicem cum indice, quibus corpus Chriſti conſecratum tetigerat, vt, ſi qua particula digitis adhæſerit, non diſpergatur, quod pertinet ad reuerentiam ſacramenti.

Ad ſextum dicendum, quòd quinquies ſe ſacerdos vertit ad populum ad ſignificandum, quòd Dominus, die reſurrectionis, quinquies ſe manifeſtauit, vt ſuprà dictum eſt *, q. 55. a. 3. arg.
in tractatu de reſurrectione Chriſti. Saluat autem ſepties populum, ſcilicet, quinque vicibus, quibus ſe conuertit ad populum, & bis, quando ſe non conuertit (ſcilicet cùm ante præfationem dicit, Dominus vobiſcum, & cùm dicit, Pax Domini ſit ſemper vobiſcum) ad deſignandam ſeptiformem gratiam Spiritus ſancti. Epiſcopus autem celebrans in feſtis, in prima ſalutatione dicit, Pax vobis, quod poſt reſurrectionem diſcipulis dixit Dominus: cuius perſonam repræſentat præcipuè Epiſcopus.

Ad ſeptimum dicendum, quòd fractio hoſtiæ tria ſignificat. Primò quidem ipſam diuiſionem corporis Chriſti, quæ

facta

facta eſt in paſſione. Secundò diſtinctionem corporis myſtici, ſecundùm diuerſos ſtatus. Tertiò diſtributionem gratiarum, procedentium ex paſſione Chriſti, vt Dionyſ. dicit 5. cap. Eccleſ. hier. Vnde talis fractio non inducit diuiſionem Chriſti.* A

Cap. 5. Eccl. hier. à med.

*Ad octauum dicendum, quòd, ſicut Sergius Papa dicit (& habetur de conſecratio. diſtinctio. 2.) triforme eſt corpus Domini. Pars oblata in calicem miſſa, corpus Chriſti quod iam reſurrexit, monſtrat, ſcilicet, ipſum Chriſtum, & beatam Virginem: vel, ſi qui alij Sancti cum corporibus, iam ſunt in gloria. Pars comeſta, ambulãs adhuc ſuper terram; quia, ſcilicet, viuentes in terra, ſacramento * vtuntur, & paſſionibus conteruntur, ſicut & panis comeſtus conteritur dentibus. Pars in altari vſque ad finem Miſſæ remanens, eſt corpus in ſepulchro, quia vſque in finem ſæculi corpora Sanctorum in ſepulchris erunt, quorum tamen animæ ſunt, vel in purgatorio, vel in cælo. Hic tamen ritus non ſeruatur modò, vt, ſcilicet, vna pars ſeruetur, vſque in finem Miſſæ, propter periculum. Manet tamen eadem ſignificatio partium. Quam quidam metrice expreſſerunt, dicentes,* Hoſtia diuiditur in partes; tincta beatos, ſplanè ſicca notat viuos: ſeruata ſepultos. *Quidam tamen dicunt, quòd pars in calicem miſſa, ſignificat eos, qui viuunt in hoc mundo, pars autem extra calicem ſeruata, ſignificat plenè beatos, ſcilicet, quantum ad animam & corpus: pars autem comeſta, ſignificat cæteros.* B

De conſec. d. 2. Triforme.

Alias, vniuntur.

Ad nonum dicendum, quòd per calicem duo poſſunt ſignificari. Vno modo ipſa paſſio Chriſti, quæ repræſentatur in hoc ſacramento. Et, ſecundùm hoc, per partem in calicem miſſam ſignificantur illi, qui adhuc ſunt participes paſſionum Chriſti. Alio modo poteſt ſignificari fruitio beata, quæ etiam in hoc ſacramento præfiguratur. Et ideo illi, quorum corpora iam ſunt in plena beatitudine, ſignificantur per partem in calicem miſſam. Et eſt notandum, quòd pars in calicem miſſa, non debet populo dari in ſupplementum communionis; quia panem intinctum non porrexerat Chriſtus, niſi Iudæ proditori. C

Ad decimum dicendum, quòd vinum ratione ſuæ humiditatis eſt ablutiuum. Et ideo ſumitur poſt ſuſceptionem huius ſacramenti, ad abluendum os, ne aliquæ reliquiæ remaneant, quod pertinet ad reuerentiam ſacramenti. Vnde extrà de celebratione Miſſarum, cap. ex parte, ſemper ſacerdos vino os perfundere debet, poſtquam totum percepit Euchariſtiæ ſacramentum, niſi, cùm eodem die aliam Miſſam debuerit celebrare, ne, ſi fortè vinum perfuſionis acciperet, celebrationem aliam impediret. Et eadem ratione perfundit vino digitos, quibus corpus Chriſti tetigerat.* D

In dec. l. 3. tit. 41. c. ex parte. & eſt c. 5.

*Ad vndecimum dicendum eſt, quòd veritas, quantum ad aliquid debet reſpondere figuræ; quia, ſcilicet, non debet pars hoſtiæ conſecratæ, de qua ſacerdos & miniſtri, vel etiã populus communicat, in craſtinum reſeruari. Vnde, vt habetur de conſecratio. diſtinct. 2. * Clemens Papa ſtatuit, quòd tanta holocauſta in altari offerantur, quanta populo ſufficere debeant, quòd ſi remanſerint, in craſtinum non reſeruentur, ſed cum timore & tremore, clericorum diligentia conſumantur. Quia tamen hoc ſacramentum quotidie ſumendum eſt (non autem agnus Paſchalis quotidie ſumebatur) ideo oportet, alias hoſtias conſecratas pro infirmis conſeruare. Vnde in eadem diſtinctione legitur *, Presbyter Euchariſtiam ſemper habeat paratam, vt, quando quis infirmatus fuerit, ſtatim eum communicet, ne ſine communione moriatur.* E

De conſe. d. 2. c. Tribus gradibus.

De conſecr. d. 2. c. presbyter.

Ad duodecimum dicendum, quòd in ſolemni celebratione Miſſæ plures debent adeſſe. Vnde Soter Papa dicit, vt habetur de conſecr. diſtinct. 2. Hoc quoque ſtatutum eſt, vt nullus presbyterorum Miſſarum ſolemnia celebrare præſumat, niſi duobus præſentibus, ſibique reſpondentibus, ipſe tertius habeatur, quia, cùm pluraliter ab eo dicitur, Dominus vobiſcum: & illud in ſecretis, Orate pro me, apertiſſimè conuenit, vt ipſius reſpõdeatur ſalutationi. Vnde & ad maiorem ſolemnitatem, ibidem ſtatutum legitur, quòd Epiſcopus cum pluribus Miſſarum ſolemnia peragat. In Miſſis tamen priuatis ſufficit, vnum habere miniſtrum, qui gerit perſonam totius populi catholici, ex cuius perſona ſacerdoti pluraliter reſpondet.*

De conſe. d. 2. cap. Hoc quoque ſtatutum eſt.

DISPVTATIO LXXXIIII.

De ritibus Miſſæ, qui in actione conſiſtunt.

Dvo tantùm in hac diſputatione tractanda ſunt: primum de conuenientia & ratione harum cæremoniarum: ſecundum de obligatione exercendi illas, & quomodo in hac re peccari poſſit.

SECTIO I.

Vtrùm cæremoniæ Miſſæ, quæ in actione conſiſtunt, conuenienter ſint ab Eccleſia inſtitutæ.

IN hac dubitatione idem ſentiunt hæretici, quod de aliis cæremoniis: neque aliquid noui afferunt; & ideo à nobis prætermittendi ſunt. Vt ergo hanc rem breuiter expediamus, oportet eas ad pauca capita reuocare, ſicut aliis locis fecimus.

Primò ergo quædam ex cæremoniis Miſſæ inductæ ſunt ſolùm, vt hoc ſacrum myſterium debita honeſtate, modeſtia, ac reuerentia peragatur: vnde conſtat, huiuſmodi cæremonias non ſolùm conuenientes, ſed moraliter etiam eſſe neceſſarias; & ideo ſumma prudentia eſſe ab Eccleſia inſtitutas. Exempla ſunt quamplurima in Romano Rituali, vt verbi gratia, quòd ſacerdos, antequam veſtibus ſacris induatur, lauet manus, ad quandam decentiam ſpectat. Item, quòd *incedens ad altare, procedat oculis demiſſis, inceſſu graui, erecto corpore, propter modeſtiam, & decentem grauitatem,* præſcriptum eſt. Simile eſt in multis aliis cæremoniis, vt, verbi gratia, quòd, dum ſeipſum manu dextra ſignat, ſiniſtram ponat ſub pectore, ſolum ordinatum videtur, quia ille eſt decentior modus; è contrario verò, quòd, dum benedicit oblata, manum habeat ſuper altare, maiorem habet ad illam actionem commoditatem & venuſtatem. Rurſus interdum aliquid huiuſmodi præſcribitur, vt actio locutioni conformis ſit, quod etiam pertinet ad decorem quendam: vt, quòd ſacerdos pectus ſuum percutiat, cùm dicit, *Mea culpa,* quòd iungat manus, cùm dicit, *In vnitate Spiritus ſancti Deus,* vel, *Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.* Quòd eas eleuet, cùm dicit, *Surſum corda.* Quòd benedicturus, aut ſalutaturus populum, ad illum conuertatur: & ſic de multis aliis, quæ, ſi rectè ponderentur, nihil aliud continent, quàm commodum, modeſtum, ac prudentem operandi modum. Vnde quoad hanc partem hic ritus fundatus eſt in illis verbis Pauli, primæ ad Corinth. 14. *Omnia ſecundum ordinẽ fiant in vobis,* & ideo oportet in his omnibus, etiam minutiſſimis, certum ordinem ab Eccleſia conſtitui: tum quia, ſi hæc relinquerentur vniuſcuiuſque arbitrio, multa indecorè & imprudenter fierent: tum etiam, quia exiſtimauit Eccleſia in tam alto & ſacro miniſterio nihil eſſe leue exiſtimandum, quo minùs maxima decentia & grauitate fiat; vbi optimè quadrat illud Cypr. in expoſitione orat. Domin. *Placendum eſt diuinis oculis, etiam in habitu corporis.* Denique quia hæc vniformitas, quæ in his omnibus ſeruatur, ad ſplendorem officij Eccleſiaſtici ſpectat, & vnitatem Eccleſiæ commendat, & Paſtorum eius curam ac ſolicitudinem. Cuius exemplum habemus in Paulo 1. ad Corinthios 11. & 14. vbi præcipit, vt mulieres taceant in Eccle

Finis cæremoniarum Miſſæ redditur.

1. ad Cor. 14

Cyprian.

1. ad Cor. 11. & 14.

Eccleſia; vt orent velato capite: viri autem non velato. Itẽ huiuſmodi eſt illud: *Cùm conuenitis ad manducandum, inuicem expectate:* &, *ſi quis eſurit, domi manducet:* & poſtea cõcludit, *Cætera autẽ, cùm venero, diſponam*, vtique ſimilia, & ad eundem ordinem pertinẽtia; ergo de huiuſmodi rebus diſponere, & in eis ordinem ponere, ad prouidentiam Eccleſiæ pertinet.

Secundò ſunt aliæ cæremoniæ inſtitutæ per ſe primò propter exteriores actus latriæ exercendos, quæ etiam conuenientiſſimè inſtitutæ ſunt. Exempla ſunt quamplurima; ex his enim cæremoniis quædam ordinantur ad Deum adorandum & colendum, vt eſt, capitis aut corporis inclinatio, aut genuflexio, & ſimiles, quæ reuerentiam, & animi ſubiectionem demonſtrant; & ideo, quodammodo ex natura rei, accommodatæ ſunt ad colendum Deum, quem non tantùm interiùs, ſed etiam exteriùs per actiones corporis eſſe nobis adorandum, alibi latiùs oſtendimus. Vnde de Chriſto Domino legimus, genibus poſitis, oraſſe ad Patrem; & huc etiam ſpectat manuum, vel oculorum eleuatio, quam in oratione commendat Paulus 1. ad Timoth. 2. (*1. ad Timot. 2.*) & ſæpe Scriptura, iuxta illud, Pſal. 141. *Eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum:* & de Chriſto ſæpe legimus, leuaſſe oculos in cœlum ad orandum vel gratias agendum Deo, Ioan. 11. & 17. Idémque in hoc ipſo myſterio feciſſe conſtat ex Canone Miſſæ, & ex his, quæ ſuprà diximus. Denique huc etiam ſpectat, quòd ſacerdos ſit diſcooperto capite, dum Deo ſacrificat: nam hoc etiam reuerentiæ & humilitatis ſignum eſt. Vnde Tertull. (*Tertull.*) in Apolog. c. 30. dicit: *Chriſtiani illuc* (id eſt, in cœlũ) *ſuſpicientes, manibus expanſis, quia innocuis; capite nudo, quia non erubeſcimus, peccantes ſumus.* Aliæ verò ex his cæremoniis ordinantur ad cultum Sanctorum, vt inclinatio capitis ad nomen Sancti, quod in oratione profertur, &c. Aliæ ordinantur ad imaginum, aut rerum ſacrarum venerationem, vt inclinatio capitis ad crucem vel imaginem, reuerentia ad altare, oſculum altaris, Miſſalis, aut patenæ, & ſimilia: de quibus ſatis dictum eſt ſuprà, de adoratione tractando. Aliæ denique ſpectant ad reuerentiam, & adorationem ipſiuſmet ſacramenti; vt eſt genuflexio corã ipſo, tunſio pectoris cum illa oratione, *Agnus Dei*, vel, *Domine, non ſum dignus*; & huc etiã ſpectat antiqua illa cæremonia eleuandi ſacramentum ſtatim poſt conſecrationẽ, vt ab omnib. adoretur: de qua ſuprà, diſputatione 6. ſectio. 1. dictum eſt. Item, ad hoc genus ſpectat ſumma diligentia, quæ adhibetur in pertractando hoc ſacramentum, ne quid illius decidat, vt, non diſiungendo digitos, & cautè purificando vaſa: de quibus D. Thomas hîc ad 5. & 10. (*D. Thom.*) Cùm ergo hi omnes ſint actus veræ religionis, conſtat, conuenienter eſſe ab Eccleſia ordinatos & inſtitutos. Neque in his omnibus aliquid ſuperſtitioſum oſtendi poteſt, ſi debita intentione fiant, prout ab Eccleſia inſtitutum eſt vt fiant, & in ſuperioribus eſt declaratum, de variis generibus adorationum tractando.

Tertiò ſunt aliæ cæremoniæ, quæ ſpecialiter ſunt propter ſignificationem inſtitutæ, non quòd non pertineant etiam ad ornatum; neque, quòd cultum etiam aliquem non contineant: ſed, quòd principaliter propter ſignificationem ordinatæ ſint. Hæc autem ſignificatio duplex diſtingui poteſt. vt in ſimilibus ſæpe viſum eſt in ſuperioribus: vna eſt moralis, alia myſtica. Prior communis eſt omnibus cæremoniis ſecundo loco numeratis: nam eſſe ſignum morale, nihil aliud eſt, quàm eſſe id, quo exteriùs indicamus bonum interioris animi motum ſeu affectum: omnis autem adoratio exterior, eſt ſignum interioris reuerentiæ & affectus; & ita de cæremoniis ha- A bentibus hanc ſolam ſignificationem, nihil in ſpeciali dicere oportet: ſolùm de aliquibus, quæ inſigniores eſſe videntur, pauca notanda ſunt. Prima ac præcipua eſt eleuatio panis & vini conſecrandi, oculis & manibus ad Deum eleuatis: quæ cæremonia eſt valde vſitata in ſacrificiis, vt patet Leuit. 8. &c. nam eſt aptiſſima ad ſignificandam oblationem, quæ fit Deo, & qua homo ſe totum Deo offert per ſacrificium. Secunda eſt, tunſio pectoris, quæ ſignum eſt veluti naturale interioris contritionis: nam & publicanus ille percutiebat pectus ſuum, Luc. 18. & cap. 23. *Alij reuertebantur percutientes pectora ſua.* Vnde Auguſtinus, Pſal. 146. *ſignificamus, nos cor conterere, vt à Domino dirigatur:* & lib. 50. Homiliar. B Homil. vltim. cap. 8. *Quotidie tũdimus pectora, quod nos quoque Antiſtites ad altare aſſiſtentes cum omnibus facimus:* & Nicolaus I. ad conſult. Bulgar. cap. 54. (*Nicol.*) *Pectus percutimus ſignãtes, quòd nequiter egimus, diſplicere nobis.* Tertia cæremonia eſt, oſculum, quod ſub duplici ſignificatione morali datur in Miſſa. Vna eſt ſignificatio reuerentiæ: & hoc modo oſculatur ſacerdos ſacras veſtes, cùm illis induitur, altare in principio, & in fine Miſſæ: & Miſſale finito Euangelio; & miniſter vel diaconus oſculatur manum ſacerdotis.

Alia ſignificatio eſt amoris, vel beneuolentiæ: & huiuſmodi eſt oſculum pacis, quæ eſt antiquiſſima cæremonia, vt conſtat ex antiquis Liturgiis, C & ex Cyrillo, Catecheſ. 5. Myſtagog. Chryſoſtomus, (*Cyrillus. Chryſoſt.*) Homil. 77. in Ioannem, & lib. 1. de Compunct. cordis: & Homil. de Prodit. Iudæ, & 51. ad Populum: & ex Tertulliano, libro de Oratio. capite vltimo. (*Tertullian.*) Iuſtin. Apolog. 2. Dionyſ. de Eccleſiaſt. Hierarchia, capite tertio. (*Iuſtinus. Dionyſius.*) Qui omnes explicant, hoc ſigno indicari animorum conſenſionem & vnitatem. Vnde, quamuis Innocentius I. (*Innocent.*) Epiſtola prima capitulo primo, aliam ſignificationem aſſignet: ſcilicet pacis oſculum dari poſt confecta myſteria, vt appareat, populum ad omnia, quæ in myſteriis aguntur, ſuum præbuiſſe conſenſum; non tamen D excludit priorem ſignificationem, quę maximè propria atque moralis videtur. In quacunque autem harum ſignificationum, eſt hæc cæremonia aptiſſima, &, ne aliquid indecentiæ continere videatur, cautum eſt, vt viri laici laicos, fœminæ fœminas oſcularentur, vt eſt apud Clementem, libro 8. Conſtitutio. capitulo 11. iam verò, quia malitia nimiùm excreuit, & charitas refrixit, oſculum non proximè datur oris tactu, ſed media imagine, aut alia re ſacra; de quo Gabriel, lectione 81. in Canonem. (*Gabriel.*)

Alia ſignificatio harũ cæremoniarum eſt myſtica, de qua etiam ex ſuprà dictis ſatis conſtat, per ſe loquendo, licitam eſſe, & conuenientem, ſi debito E modo fiat: nam homines his ſenſibilibus ſignis mouentur ad ſpiritualem cognitionem, vel conſiderationẽ. In particulari verò, prima cæremonia in hoc genere eſſe videtur, miſtio aquæ & vini, de qua ſatis dictum eſt ſuprà, cùm de materia remota huius ſacramenti ageremus. Secunda eſt, manuum ſeu digitorum ablutio: bis enim ſacerdos manus abluere præcipitur. Primò ante Miſſam, cũ accedit ad veſtes ſacras induendas: & hæc ablutio primariò ordinatur ad munditiam corporalem ipſarum manuum, quæ etiam neceſſaria eſt ad decenter tractandum hoc ſacramentum: & de hac loqui videtur Chryſoſt. (*Chryſoſt.*) cùm dicit, Hom. 61. ad pop. *Dic mihi, illotis manibus, ad ſacrificium eligeres accedere? Non puto.* Nec tamen ab illa ablutione excluditur ſpiritualis ſignificatio: & ideo illi adiungitur oratio, qua ſpiritus & corporis munditia poſtulatur ad dignè miniſtrandum ac ſeruiendum

dum Deo. Altera ablutio eſt, de qua nunc agimus; quæ fit poſt priorem oblationem ante ſacrificium: *Cyrillus.* de qua tractans Cyril. Catech. 5. myſtag. expreſsè dicit non eſſe ad abluendas corporis ſordes, ſed in ſymbolum; oportere nos à peccatis omnibus mun- *D. Thomas.* dari. Additque diuus Thomas hìc ad 1. non integras manus, ſed digitorum ſummitates ablui, ad ſignificandum, non tantùm grauiora, ſed etiam leuiſſima peccata eſſe tollenda, quod ſumptum eſt ex Dionyſ. cap. 3. de Eccl. Hierar. vbi huius ablutionis, & ſigni- *Clemens.* ficationis eius expreſsè meminit, & Clemens lib. 8. Conſtit. cap. 15. & eadem cæremonia reperitur in antiquis Liturgiis. Tertio loco numerari poteſt illa manuum extenſio, quæ fit ſuper oblata, dum recita- B tur illa oratio, *Hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtræ, &c.* de qua nihil in particulari dictum reperio, neq; in antiquis neque in recentiorib. authoribus, quamuis plures conſuluerim. Vnde non videntur intellexiſſe, continere ſingularem aliquam ſignificationem myſticam, ſed ſolùm grauem quandam & reuerentem demonſtrationem ſacrificij, correſpondentem illi ſigno demonſtratiuo, *Hanc igitur.* Addere verò poſſumus, illam eſſe veluti quandam manuum impoſitionem, per quam ſignificari ſolet, vel diuina protectio, vel efficacia diuinæ gratiæ; quia ergo in illa oratione peculiariter poſtulatur hæc protectio diuina per eam oblationem, ideo ſacerdos, dum ita orat, veluti manus imponit ſuper oblata. Vel etiam C ſignificatur, ſacrificium hoc eſſe holocauſtum & hoſtiam pacificam, ac pro peccato ſufficientiſſimam ad placandum Dominum præfiguratam, Leuit. 1. 3. & 4. vbi de holocauſto dicitur, quòd ſit maſculum immaculatum, *Ponètque manus ſuper caput hoſtiæ, & acceptabilis erit.* Quarto loco numerari poſſunt omnes illæ cæremoniæ, quas ſacerdos in ipſa cõſecratione, ad Chriſti imitationem facit, accipiendo panem & calicem in manus, eleuando oculos in cœlum, & benedicendo oblata: nam his omnibus ſignificari intenditur, ſacerdotem induere Chriſti perſonam ad conficienda myſteria, ſeu factum Chriſti imitari. *Obſeruãdum.* Solùm eſt obſeruandum in huiuſmodi actione, quãtum fieri poteſt, opere ipſo imitari ſacerdotẽ, quod D verbis proferr; id tamen non potuit in omnibus ſeruari, neque ſemper cum perfecta ſimilitudine, ſed cum proportione: cùm enim dicit, *Eleuatis oculis, &c. accepit panem vel calicem in manus*, poteſt hæc ad literam imitari, atque ita facit: cùm autem dicit, *Benedixit*, certum eſt, non imitari ad literam Chriſti factum: nam Chriſtus non fecit ſignum crucis ſuper panem, vel calicem, ſicut facit ſacerdos, imò, cùm non conſtet, qualis fuerit illa benedictio Chriſti, non potuit eadem à ſacerdote exerceri; fit ergo cum quadam proportione, vtendo meliori magiſque ſacro ac religioſo vſu benedictionis, quem nunc habemus, in commemorationem eius, quam Chriſtus adhibuit. Quando verò ſacerdos dicit illa verba: *Fregit, deditque diſcipulis ſuis*, nullam actionem eis corre- E ſpondentem exercet; quia reuera actiones illis verbis ſignificatæ non fuerunt in ipſomet actu conſecrationis à Chriſto exhibitæ, ſed vel per anticipationem, vel per recapitulationem poſitæ ſunt; actio enim dandi, ſine dubio fuit poſterior conſecratione: de actione verò frangẽdi dubia res eſt, an anteceſſerit, vel ſubſecuta fuerit: de qua re ſatis ſuprà diximus, *Dubium.* agentes de forma huius ſacramenti. Quinto loco poni poteſt, quòd Sacerdos brachia extendit poſt conſecrationem in repræſentationẽ crucifixionis Chri- *D. Thomas.* ſti, vt meminit hic D. Thomas ad 5. ſed hæc cæremonia iam non eſt in vſu. Sexta & vna ex præcipuis cæremoniis eſt, fractio hoſtiæ: de qua agit D. Thom.

A hìc, arg. 7. & 8. & in ſolutione ad 7. triplicem ſignificationem huius fractionis adducit ex Dionyſio: ex quo conſtat, cæremoniam hanc eſſe antiquiſſimam. Eiuſdem fractionis meminit Chryſoſt. Homil. 24. *Chryſoſt.* in 1. ad Corinth. explicãs illa verba Pauli, *Panis quem frangimus*, & ex eo ſignificatio ſumi poteſt valde diuerſa à prima, quam hìc ponit D. Thom. dicens, illa fractione ſignificari diuiſionem corporis Chriſti, quæ facta eſt in paſſione: quod intelligendum eſt, vel de diuiſione animæ & corporis, vel de diuiſione corporis, quæ facta eſt, flagellis, clauis, ſpinis, & lancea, quoad partes ſimulares, ſine oſſium confractione; Chryſoſtomus verò ait, hac fractione ſignificari, *voluiſſe Chriſtum in ſacramento pati, quod in cruce paſſus non eſt*; tamen, quia Chriſtus in ſe reuera nihil patitur, quando hoſtia frangitur, dicere poſſumus, hac fractione ſignificari, quòd, ſicut ipſa fit in ſpeciebus, corpore Chriſti manente integro, ita, licèt caro eius exterior in paſſione diuiſa fuerit, tamen oſſa eius infracta, & robur eius planè integrum, ac perſona eius omnino intacta, permanſerunt.

In ſolutione verò ad octauum argumentum, reddit, vt vidimus, diuus Thomas rationẽ, cur hoc Eu- *D. Thomas.* chariſtiæ ſacramentum in tres partes diuidatur, ſignificationem myſticam declarando; ſupponit tamen, olim fuiſſe in vſu, vt ex illis partibus vna comederetur à ſacerdote, alia vſque ad finem Miſſæ reſeruaretur: quod tamen iam non eſt in vſu, vt idem D. Thomas notauit. Alia de hac cæremonia & ſignificatione eius videri poſſunt apud Sergium Papam in *Sergius Pap.* cap. triforme, de Conſecr. d. 2. & Iuonem lib. 1. de *Iuo.* ſacrament. Euchar. cap. 18. Innoc. lib. 6. de hoc myſt. *Innoc.* cap. 13. Raban. lib. 1. de inſtit. Cleric. cap. vlt. & Guit- *Raban.* mund. lib. 1. contra Bereng. *Guitmund.* Septima cæremonia eſt miſtionis particulæ corporis Domini cum ſanguine, quàm tangit hìc D. Thom. ad 9. dicens, poſſe per illam particulam ſignari, vel eos, qui adhuc in hac vita ſunt, participes paſſionis Chriſti; vel eos, quorũ corpora iam ſunt in plena beatitudine, communiter verò cenſetur per hanc miſtionem, reſurrectionem Chriſti Domini ſignificari, vt videre licet in citatis authoribus, & Micrologo cap. 18. & Amal. *Micrologus.* lib. 3. cap. 31. & de hac miſtione fit mentio in Conci- *Amalar.* lio Tolet. IV. Can. 17. *Tolet. IV.* Vnde rectè aduertit D. Thomas hìc, non eſſe hanc miſtionem eam, quæ prohi- *Brachar.* betur in cap. cùm omne crimen, de Conſecr. d. 2. & Concil. Brachar. III. Can. 1. Sed ibi prohibetur miſtio ſeu intinctio panis, quæ à quibuſdam fiebat ad communicandam plebem, & dicebatur fieri ad ſupplementum communionis. De qua re iterum in ſuperioribus dictum eſt.

Octauo loco ponere poſſumus, multiplicem vſum ſigni crucis; nunc circa ipſummet ſacerdotem, nunc circa populum, eum benedicendo; nunc circa librum vel circa altare, ac demum ſuper oblata ante, & poſt conſecrationem. De quibus omnibus non eſt nunc *Effectus ſigni crucis.* ſigillatim dicendum: ſupponimus enim, vſum ſigni crucis religioſum, ſanctúmque eſſe; tum ad commemorationem paſſionis Chriſti; tum etiam ad impetrandum aliquid à Deo, intuitu illius paſſionis, & præſertim ad animæ cuſtodiam, & ad dæmones fugandos, de qua re latè diſſeruimus in primo tomo, agentes de vſu, & adoratione crucis. His ergo de cauſis, vſus ſigni crucis tam frequenter adhibetur in hoc ſacro miniſterio; quod eſſe antiquiſſimum conſtat ex omnibus Liturgiis, & ex Baſilio, libro de *Baſilius.* Spiritu ſancto, cap. 27. Chryſoſtomus Homil. 55. in *Chryſoſt.* Matth. Auguſt. tract. 118. in Ioan. & ſerm. 18. de tem- *Auguſt.* pore, & 19. de Sanctis, & Cypria. ſerm. de baptiſmo Chriſti: quibus locis non tantùm de hoc ſacrificio,

ſed

ſed etiam de cæteris rebus ſacris loquuntur. Omiſſis A autem eis benedictionibus, quæ per hoc ſignum fiunt circa Sacerdotem, vel res alias, quæ non habent peculiare myſterium præter inuocationem diuinam aut commemorationem mortis Chriſti; circa eas, quæ fiunt ſuper oblata, eſt in primis conſiderandum, numquam fieri, huiuſmodi ſigna in numero pari, ſed, aut ſemel, aut ter, aut quinquies. *Semel* (ait Micrologus cap. 14.) *propter eſſentiæ vnitatem. Ter, propter Trinitatem perſonarũ. Quinquies, propter quinque vulnera Chriſti Domini & expreſſam repræſentationem paſſionis eius.* Fiunt autem huiuſmodi benedictiones propter iugem commemorationem eiuſdem paſſionis Chriſti; & propter multiplicem fructum ab illa percipiendum, & propter alias ſignificationes myſticas, quas latè perſequitur hîc D. Thomas in ſolutione ad 3. & Innocent. lib. 3. de hoc myſt. c. 11. & Alcuin. cap. de Celebrat. Miſſ. & Amal. lib. 3. de Eccleſ. Officiis, cap. 24. Addit verò D. Th. hîc, in arg. 4. difficultatem ex verbis Pauli, ad Heb. 7. *Qui maior eſt, à minori non benedicitur.* Vnde videtur conueniens non eſſe, quòd poſt conſecrationem Sacerdos ſignum crucis faciat ſuper oblata, quaſi Chriſtum ipſum benedicat. Reſpondet autem poſt conſecrationem non vti Sacerdotem ſigno crucis ſuper oblata ad benedicendum, ſed tantùm ad commemorandam Chriſti paſſionem, & modum eius, ac virtutem crucis. *D. Thom.* *Innocent.*

Annotanda. Vltimo loco annotari poſſunt aliquæ cæremoniæ, quæ ſpecialiter adhiberi ſolent in Miſſis ſolemnioribus, vel in aliis peculiaribus Eccleſiaſticis temporibus, vt in Quadrageſima, & præſertim in hebdomada ſancta; in quatuor temporibus, & vigiliis, in diebus Rogationum ſeu ſtationum, ac denique in Miſſis defunctorum. Sed de his omnibus in particulari tractare, non eſt noſtri inſtituti, ſed videri poſſunt authores ſæpe citati qui de his ritibus copiosè ſcribunt. In communi verò omnes illæ cæremoniæ reducuntur ad tria capita à nobis diſtincta. Nam propter primam cauſam, ſcilicet, propter decentem ornatum, & ob maiorem ſolemnitatem adhibentur in Miſſa ſolemni cantus, de quo ſuprà dictum eſt, inſtrumenta Muſica, quorum vſus antiquus ſatis eſt in Eccleſia, ſaltem à temporibus Vitaliani Papæ, vt Platina & alij colligunt ex Pontificali Damaſi. De quo illud ſtatuit Concil. Tridentin. loco ſæpe citato, *Ab Eccleſiis eas myſticas, vbi ſine organo ſiue canto, laſciuum aut impurum aliquod miſcetur, arcendas eſſe.* Significans inſtrumenta muſica, ſi debita grauitate eis vtamur, retinenda eſſe in diuinis officiis; quia & deuotionem excitant, & ſolemnitatem augent, & commendant. Vnde, & eorum exemplum in veteri Teſtamento habemus. Præterea huc etiam ſpectat thuribuli, incenſi, & thurificationis vſus, quem eſſe antiquiſſimum conſtat ex Damaſo in vita Sotheris, & Syluestri, vbi inter alia vaſa ſacra numerat thuribula, thymiamametaria: & in antiquis liturgiis, fit mentio thuris & thurificationis, quæ fit ad altare, & apud Dionyſium cap. 3. de Eccleſiaſt. Hierarch. imò in canonibus Apoſtolorum capit. 3. aliàs 4. inter ea quæ offerre licet ad altare, numeratur thymiama ſeu incenſum, de quo diuus Thomas, ad ſecundum ait; primò & per ſe pertinere ad reuerentiã huius ſacramenti, vt, ſi contingat, eſſe prauum odorem, etiam in corporali loco, depellatur: ſecundò verò pertinere ad repræſentandum effectum gratiæ, cuius egregius odor in Chriſto pleniſſimè fuit, & ab illo ad alios deriuatur; & ideo, inquit, thurificato altari, omnes alij thurificantur: nam altare Chriſtum ſignificat, quamuis etiam ipſum thuribulum, Chriſtum ipſum ſignificare poſſit, teſte Auguſt. *Platina.* *Conc. Trid.* D *Damaſus.* *Dionyſ.* E *D. Thom.* *Auguſt.*

homil. 6. in Apocalyp. & ſerm. 98. de tempore. Vnde hæc cæremonia etiam ad ſecundum & tertium caput pertinere poteſt: nam hæc ſæpe coniuncta ſunt. Denique ad hoc caput ſpectat apparatus plurium miniſtrorum, vt Diaconi, Subdiaconi, &c. de quibus aliqua attingemus infrà, in diſputatione de miniſtro. Et huc etiam ſpectat, quod in miſſa ſolemni, Sacerdote procedente ad altare, miniſtri procedunt cum lumine, vt etiam in liturgia Chryſoſtomi habetur: in quo etiam aliqua ſignificatio myſtica continetur, ſcilicet, quòd lucernæ modò debent Eccleſiaſtici virtutum ſplendore lucere, & ſimilia. Vnde, vt dicebam, plures ex his cæremoniis, pertinent etiam ad ſecundum & tertium caput: nam ad cultum B & reuerentiam Dei, & ipſius ſacramenti ſpectant, & ad augendam deuotionem, & orationem fidelium: ad quod etiam ſpecialiter ordinantur ſtationes ſeu proceſſiones, quæ diebus Dominicis, vel aliis ſolemnioribus ante Miſſam diei fieri ſolent & alia ſimilia. Multa denique pertinent ad aliquam ſignificationem ſacram ſpiritualium rerum, vel etiam ad aliquã efficaciam, vt ſpecialiter creditur de aſperſione aquæ benedictæ, quæ, diebus etiam Dominicis ante Miſſam ſolemnem fieri ſolet. De qua re alibi latiùs dicemus, & de his omnibus latiùs videri poteſt Durand. lib. 1. de Ritib. Eccleſ. capitul. 8. 9. & 10. & 13. & lib. 2. capitul. 10. & 11. *Chryſoſt.*

SECTIO II.

C

Vtrùm teneatur ſacerdos ex præcepto omnes Miſſæ cæremonias ſeruare, quæ in actione conſiſtunt.

HÆc quæſtio eadem proportione expedienda eſt, qua ſimilem tractauimus de iis, quæ in Miſſa ſunt dicenda, diſputatione præcedenti. Primò itaque certum eſt, latum eſſe ab Eccleſia præceptum ſeruandi ritum ab ipſa inſtitutum in Miſſæ celebratione, non ſolùm quoad verba, ſed etiam quoad actiones. Nam Concilium Tridentinum dicto capitul. ſeſſione 22. & Pius V. in Miſſali, de hoc etiam ritu disertè loquuntur; & rationes ſuprà factæ non minus procedunt de actionibus, quàm de verbis; ſcilicet, quia ita expedit, vt omnia ordinatè fiant in tam graui miniſterio, & vt ſuperſtitiones vitentur. *Aduertendum.* *Conc. Trid.*

Secundò eſt certum hoc præceptum dupliciter violari poſſe; ſc. vel ſolùm omittendo, etiam addendo nouos ritus & cæremonias, præter eas, quæ ab Eccleſia approbatæ ſunt: nam præceptum non tantùm eſt affirmatiuum, ſed etiam excluſiuum, vt ſic dicam. Vnde Pius V. diſtinctè prohibet, addere, tam alias cæremonias, quam alias preces: & Conc. Trid. ſimiliter dicit, *Ne ritus alios, aut alias cæremonias & preces, &c.* & in ſpecie prohibet ritum vtendi certo candelarum numero, tanquam continente aliquid efficaciæ, vel myſterij. Vnde etiam fit hunc modum tranſgrediendi hanc legem per additionem nouorum rituum, eſſe ex ſe grauiorem, & maioribus periculis expoſitum, ſicut dictum eſt de verbis, & propter eaſdem rationes. *Pius V.* *Conc. Trid.*

Tertiò dicendum eſt, hoc peccatum ex genere ſuo mortale eſſe, tamen ex leuitate materiæ vel inaduertentia poſſe eſſe veniale. Probatur eadem ratione, qua de verbis idem aſſeruimus. Et quidem, quando precatur per additionem, ſi id reuera fiat, animo immutandi vel addendi nouum ritum, pertinentem ad nouum modum cultus vel adorationis, qui non eſt in vſu Eccleſiæ vel ad ſpecialem ſignificationem myſticam ab Eccleſia non ſtatutam, regulariter loquendo, ſemper erit peccatum graue, quia eſt materia grauis ſuperſtitionis, eo quòd fit in publico & gra- *3. Concluſio.*

grauiſſimo miniſterio Eccleſiaſtico: vnde ex ſe ſcandalum inducet. Si autem hoc non fiat animo inducendi nouum omnino ritum, ſed ex peculiari deuotione aliquis faciat actionem aliquam, ex ſe bonam & religioſam, non tamen in ritu Miſſæ contentam, quamuis indiſcretè faciat, & venialiter etiam peccet (ſi ob aliquam ignorantiam non excuſetur) tamen non peccabit moraliter, quia ſine dubio materia leuis eſt. Atque idem ferè iudicium eſt de omiſſione: nam, ſi ſolùm ſit in aliqua re pertinente ad conuenientem modum agendi, regulariter non videtur mortale peccatum: ſi autem omiſſio ſit alicuius cæremoniæ grauioris, continentíſque ſpecialem ſignificationem, materia erit grauis, vt, ſi quis omitteret miſtionem aquæ & vini, fractionem hoſtiæ, aut miſtionem, vel ſigna omnia, vel plura, quæ fiunt ſuper oblata, vel alia huiuſmodi.

Quæſito ſatisfit.

Solùm in hoc ſecundo genere peccandi per omiſſionem, inquiri poteſt, an propter impotentiam excuſari poſſit à culpa talis omiſſio, vt, v. g. ſi quis miſtionem aquæ omittat, quia illam non habet, &c. In quo dicēdum eſt, dupliciter hoc accidere poſſe: primò, vt impotentia præuiſa ſit ante inchoatam Miſſam; ſecundò, vt bona fide Miſſa incepta, poſtea verò eo tempore, quo facienda eſt cæremonia, cognoſcatur impotentia. Quando contingit priori modo, regulariter loquendo, potius eſt omittenda Miſſa, quàm cum tali defectu dicenda, niſi intercedat ſpecialis diſpenſatio, quia actio, quæ non poteſt debito modo fieri, potiùs omittenda eſt, quàm indebitè exercenda: hoc autem moraliter eſt intelligendum, conſiderata rei grauitate, & neceſſitate dicendi ſacrum, ſeu incommodo, quod ex eius omiſſione conſequi poteſt, & præſertim verũ habet in his cæremoniis, quæ vel proximè ad ſubſtantiales accedunt, vt ſunt miſtio aquæ, panis azymus, fractio ſacramenti, & miſtio; vel ſi etiam ſint adeò publicæ & ſolemnes, vt ſine ſcandalo omitti non poſſint, vt ſunt eleuatio ſacramenti, dicere Miſſam ſtando, & non ſedendo, vel ſimiles. In his tamen, cùm ſint de iure poſitiuo, cadere poſſet diſpenſatio ex rationabili cauſa: & præcauendo, vt in illius vſum nullum ſit ſcandalum; ſecus verò eſt in aliis, quæ ſubſtantialia ſunt, vel ita proxima vt iure diuino cenſeantur neceſſaria, vt eſt conſecratio vtriuſque ſpeciei, & conſumptio: de quibus ſuprà dictum eſt. At verò, ſi defectus ſeu impotentia non ſit præuiſa ante inchoatam Miſſam, poteſt ordinariè ſeruari regula, quæ ex D. Thoma, art. ſequenti ad ſecundum ſumitur, quòd ſi impotentia præuidetur poſt conſecrationem, abſoluendum eſt ſacrificium, quia, cùm ſacrificium ſit ſubſtantialiter inchoatum, non debet, propter accidentalem ritum, imperfectum dimitti. At verò ſi antea cognoſcatur, & cæremonia grauis ſit, omittendum eſt ſacrificium: quia, cùm nondum ſit ſubſtantialiter inchoatum, potius eſt omittendum, quàm indebito modo faciendum: vt verbi gratia, ſi tempore oblationis calicis ſacerdos intelligat deeſſe aquam, & nō poſſit expectare, donec afferatur, potius debet omittere, quàm vlteriùs progredi, aut conſecrare ſine miſtione aquæ; quia, iuxta ritum Eccleſiæ, illa cenſetur res valde grauis, ſi autem res eſſet leuior, prudenter penſandum eſt, quòd videatur maius incommodum, aut miniſterium inchoatum relinquere, aut cum illo defectu perficere, & ſi vnuſquiſque in eo caſu id faciat, quod magis expedire cenſuerit, non peccabit. Illud ſolum præ oculis habendum eſt, vt ſcandalum ſemper caueatur.

D. Thom.

Supererat hìc dicendum de ritu celebrandi cum vno vel multis miniſtris, quod hìc D. Thomas tan- A git in ſolutione ad 12. de hoc autem dicemus commodiùs infrà, ſpeciali diſputatione de obligationib. miniſtrorum. Quod verò diuus Thomas attingit in ſolutione ad 11. de reſeruatione huius ſacramenti, tractatum latè eſt ſuprà diſputando de permanente præſentia Chriſti in hoc ſacramento, & de vſu eius, atque ita explicata ſunt omnia, quæ D. Thom. tangit in articulo.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm poſſit ſufficienter occurri defectibus circa celebrationem huius ſacramenti occurrentibus, ſtatuta Eccleſiæ obſeruando.

B *AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd non poſſit ſufficienter occurri defectibus, qui circa celebrationem huius ſacramenti occurrunt, ſtatuta Eccleſiæ obſeruando.* 4. d. 13. in expoſit. *Contingit enim quandoque, quòd ſacerdos ante conſecrationem, vel poſt, moritur, vel alienatur, vel aliqua alia infirmitate impeditur, ne ſacramentum ſumere poſſit, & Miſſam perficere. Ergo videtur, quòd non poſſit impleri ſtatutum Eccleſiæ, quo præcipitur, quòd ſacerdos conſecrans ſuo ſacrificio communicet.*

2. *Præterea, Contingit quandoque quòd ſacerdos ante conſecrationem, vel poſt recolit, ſe aliquid comediſſe vel bibiſſe, vel etiam alicui peccato mortali ſubiacere, vel etiam excommunicationi, cuius priùs memoriam non habebat; neceſſe eſt ergo, quòd ille, qui eſt in tali articulo conſtitutus, peccet mortaliter, contra ſtatutum Eccleſiæ faciens ſiue ſumat,* C *ſiue non ſumat.*

3. *Præterea, Contingit quandoque, quòd in calicem muſca vel aranea, vel aliquod animal venenoſum cadit poſt conſecrationem, vel etiam cognoſcit ſacerdos, calici venenum eſſe immiſſum ab aliquo maleuolo, cauſa occidendi ipſum. In quo caſu, ſi ſumat, videtur mortaliter peccare, ſe occidendo, vel Deum tentando: ſimiliter, ſi non ſumat, peccat contra ſtatutum Eccleſiæ faciens. Ergo videtur eſſe perplexus, & ſubiectus neceſſitati peccandi, quod eſt inconueniens.*

4. *Præterea, Contingit quandoque, quòd per negligentiam miniſtri, aut aqua non ponitur in calice, aut etiam nec vinum, & hoc ſacerdos aduertit. Ergo in hoc etiam caſu videtur eſſe perplexus, ſiue ſumat corpus ſine ſanguine (quaſi imperfectum faciens * ſacramentum) ſiue non ſumat, nec corpus nec ſanguinem.* * Aliàs ſacrificium.

5. *Præterea, Contingit quandoque, quòd ſacerdos non* D *recolit, ſe dixiſſe verba conſecrationis, vel etiam alia, quæ in celebratione huius ſacramenti dicuntur. Videtur ergo peccare in hoc caſu, ſiue reiteret verba ſuper eandem materiam, quæ fortè iam dixerat, ſiue vtatur pane & vino non conſecratis, quaſi conſecratis.*

6. *Præterea. Contingit quandoque propter frigus, quòd ſacerdoti dilabitur hoſtia in calicem, ſiue ante fractionem, ſiue poſt. In hoc ergo caſu non poterit ſacerdos ritum Eccleſiæ implere, vel de ipſa fractione, vel etiam de hoc, quòd ſola tertia pars mittatur in calicem.*

7. *Præterea, Contingit quandoque, quòd per negligentiam ſacerdotis ſanguis Chriſti effunditur, vel etiam, quòd* E *ſacerdos ſacramentum ſumptum vomit, aut etiam, quòd hoſtiæ conſecratæ tamdiu conſeruantur, vt putrefiant, vel etiam à muribus corrodantur, vel etiam qualitercunque perdantur. In quibus caſibus non videtur poſſe huic ſacramento debita reuerentia exhiberi ſecundùm Eccleſiæ ſtatuta. Non videtur ergo, quòd his defectibus, ſeu periculis occurri poſſit, ſaluis Eccleſiæ ſtatutis.*

Sed contrà eſt, quòd ſicut Deus, ita Eccleſia non præcipit aliquid impoſſibile.

Reſpondeo dicendum, quòd periculis, ſeu defectibus circa hoc ſacramentum contingentibus dupliciter poteſt occurri. Vno modo, præueniendo, ne ſcil. periculum accidat. Alio modo, ſubſequēdo, vt ſc. id, quod accidit, emendetur, vel adhi

adhibendo remedium, vel ſaltem per pœnitentiam eius, A *qui negligenter egit circa hoc ſacramentum.*

Ad primum ergo dicẽdum, quòd ſi Sacerdos morte, aut infirmitate graui occupetur ante conſecrationem corporis & ſanguinis Domini, non oportet, vt per alium ſuppleatur. Si verò, incepta conſecratione, hoc acciderit (putà, conſecrato corpore ante conſecrationem ſanguinis, vel etiam cõſecrato vtroque) debet Miſſæ celebritas per alium expleri. Vnde, vt habetur in Decretis 7. quæſtione prima, capit. nihil, in Toletano Concilio legitur: Cenſuimus conuenire, vt, cùm ſacerdotibus Miſſarum tempore myſteria ſacra conſecrantur, ſi ægritudinis accidat cuiuſlibet euentus, quo cœptum nequeat expleri myſterium, ſit liberum Epiſcopo, vel presbytero alteri, conſecrationem exequi incepti officij. Non enim aliud competit ad ſupplementum initiatis myſteriis, quàm vt, aut incipientis, aut ſubſequentis benedictione ſint completa Sacerdotis; quia nec perfecta videri* B *poſſunt, niſi perfecto ordine compleantur. Cùm enim ſimus omnes vnum in Chriſto, nihil contrarium diuerſitas perſonarum format, vbi efficaciam proſperitatis vnitas fidei repræſentat. Ne tamẽ, quod naturæ languidioris cauſa conſulitur, in præſumptionis perniciem conuertatur, nullus abſque præuentu patentis moleſtiæ, miniſter, vel ſacerdos cùm cœperit, imperfecta officia præſumat omnino relinquere: ſi quis hoc temerariè præſumpſerit, excommunicationis ſententiam ſuſtinebit.*

Concil. VII. Tolet. can. 1. vel 2. ſecundum diuerſos codices. Et habetur, 7. q. 1. c. Nihil.

Ad ſecundum dicendum, quòd vbi difficultas occurrit, ſemper eſt accipiendũ illud, quod habet minus de periculo. Maximè autem periculoſum circa hoc ſacramentum eſt, quòd eſt contra perfectionem huius ſacramenti, quia hoc eſt immane ſacrilegium. Minus autem eſt illud, quod pertinet ad qualitatem ſumentis. Et ideo, ſi Sacerdos poſt conſecrationem inceptam, recordetur ſe aliquid comediſſe, vel bibiſſe, C *nihilominus debet perficere ſacrificiũ. & ſumere ſacramentum. Similiter, ſi recordetur, ſe peccatum aliquod commiſiſſe, debet pœnitere cum propoſito confitendi, & ſatisfaciendi, & ſic non indignè, ſed fructuoſè ſumet ſacramentum. Et eadem ratio eſt, ſi meminerit, ſe excommunicationi cuicumque ſubiacere; debet enim aſſumere propoſitum humiliter abſolutionem petendi, & ſic per inuiſibilem Pontificem Ieſum Chriſtum abſolutionem conſequetur, quantum ad hunc actum, quòd peragat diuina myſteria. Si verò ante conſecrationem alicuius prædictorum ſit memor, tutius reputarem, maximè in caſu manducationis, & excommunicationis, quòd Miſſam inceptam deſerat, niſi graue ſcandalum timeretur.*

Ad tertium dicendum, quòd ſi muſca vel aranea in calicem ante conſecrationem ceciderit, aut etiam venenum D *deprehenderit eſſe immiſſum, debet effundi, &, abluto calice denuo aliud vinum poni conſecrãdum. Si verò aliquid horum poſt conſecrationem acciderit, debet animal cautè capi, & diligenter lauari & comburi, & ablutio cum cineribus in ſacrarium mitti. Si verò venenum ibi eſſe deprehenderit immiſſum, nullo modo debet ſumere, nec alij dare, ne calix vitæ vertatur in mortem: ſed debet diligenter in aliquo vaſculo ad hoc apto cum reliquiis conſeruari. Et, ne ſacramentum remaneat imperfectum, debet aliud vinum apponere in calicem, & denuo reſumere à conſecratione ſanguinis & ſacrificium perficere.*

Ad quartum dicendum, quòd, ſi Sacerdos ante conſecrationem ſanguinis, & poſt conſecrationem corporis percipiat, E *aut vinum aut aquam non eſſe in calice, debet ſtatim apponere, & conſecrare. Si verò poſt conſecrationis verba perceperit, quòd aqua deſit, debet nihilominus procedere, quia impoſitio aquæ (vt ſuprà dictum eſt*) non eſt de neceſſitate ſacramenti. Debet tamen puniri ille, ex cuius negligentia hoc contingit. Nullo autem modo debet aqua vino iam conſecrato miſceri, quia ſequeretur corruptio ſacramenti pro aliqua parte, vt ſuprà dictum eſt*. Si verò percipiat poſt verba conſecrationis quòd vinum non fuerit*

q. 74. art 7.

q. 77. art. 8.

A *poſitum in calicem, ſiquidem hoc percipiat ante ſumptionẽ corporis, debet, depoſita aqua, ſi ibi fuerit, imponere vinum cum aqua, & ſumere à verbis conſecrationis ſanguinis. Si verò hoc perceperit poſt ſumptionem corporis, aliam hoſtiã apponere debet, iterum conſecrandam ſimul cum ſanguine. Quod ideo dico, quia ſi diceret ſola verba cõſecrationis ſanguinis, non ſeruaretur debitus ordo conſecrandi, &, ſicut dicitur* in prædicto can. Toletani Concilij, perfecta videri non poſſunt ſacrificia, niſi perfecto ordine compleantur. Si verò inciperet à conſecratione ſanguinis, & repeteret omnia verba conſequentia, non competeret, niſi adeſſet hoſtia conſecrata, cùm in illis verbis occurrant quædam dicenda & fienda non ſolùm circa ſanguinem, ſed etiam circa corpus. Et debet in fine iterum ſumere hoſtiam cõſecratam & ſanguinem, non obſtante etiam ſi prius ſumpſerit aquam, quæ erat in calice; quia præceptum de perfectione, vel de perce-* B *ptione huius ſacramenti maioris eſt ponderis, quàm præceptum, quòd hoc ſacramentum à ieiunis ſumatur, vt ſuprà dictum eſt*.*

In Con. Tol 7. can. 1. vel 2. ſecundum aliquos codices.

q. 80. ar. 8. & q. 82. art. 4.

Ad quintum dicendum, quòd, licèt Sacerdos non recolat, ſe dixiſſe aliqua eorum quæ dicere debuït, non tamen debet ex hoc mente perturbari; non enim, qui multa dicit, recolit omnium, quæ dixit: niſi fortè aliquid in dicendo apprehenderit ſub ratione iam dicti, ſic enim aliquid efficitur memorabile. Vnde, ſi aliquis attentè cogitet illud, quod dicit, non tamen cogitet, ſe dicere illud, non multum poſtea recolit ſe dixiſſe. Sic enim fit aliquid obiectum memoriæ, in quantum accipitur ſub ratione præteriti, ſicut dicitur in lib. de memoria. Si tamen ſacerdoti probabiliter conſtet ſe aliqua omiſiſſe, ſiquidem non ſunt de neceſſitate ſacramẽti, non exiſtimo, quòd propter hoc debeat reſumere, immutãdo ordinem ſacrificij: ſed debet vlterius procedere. Si verò* C *certificetur, ſe omiſiſſe aliquid eorum, quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti, ſc. formam conſecrationis, cùm forma conſecrationis ſit de neceſſitate ſacramenti, ſicut & materia, idem videtur faciendũ, quod dictum eſt* in defectu materiæ, vt ſc. reſumatur à forma conſecrationis, & cætera, per ordinem reiterentur, ne mutetur ordo ſacrificij.*

In lib. de memoria. c. 1. to. 2. inter opera Ariſt.

In ſolu. ad 4. argum. hìc in iſto art.

Ad ſextum dicendum, quòd, fractio hoſtiæ conſecratæ, & quòd vna ſola pars mittatur in calicem, reſpicit corpus myſticum, ſicut admixtio aquæ ſignificat populum. Et ideo horum prætermiſſio non facit imperfectionem ſacrificij, vt propter hoc ſit neceſſe aliquid reiterare circa celebrationem huius ſacramenti.

Ad ſeptimum dicendum, quòd (ſicut legitur de conſecratione diſtinct. 2. ex decreto Pij Papæ) ſi per negligentiam aliquid de ſanguine ſtillauerit in tabulam, quæ* D *terræ adhæret, lingua lambetur, & tabula radetur. Si verò non fuerit tabula, terra radetur, & igni conſumetur, & cinis intra altare condetur, & Sacerdos quadraginta diebus pœniteat. Si autem ſuper altare ſtillauerit calix, ſorbeat miniſter ſtillam, & tribus diebus pœniteat. Si ſuper linteum altaris, & ad aliud ſtilla peruenit, quatuor diebus pœniteat. Si vſque ad tertium, nouem diebus pœniteat. Si vſque ad quartum, viginti diebus pœniteat, & linteamina, quæ ſtilla tetigerit, tribus vicibus lauet miniſter calice ſubtus poſito, & aqua ablutionis ſumatur, & iuxta altare recondatur. Poſſet etiam ſumi in potum à miniſtro, niſi propter abominationem dimitteretur. Quidam autem vlteriùs partem illam linteaminum incidunt, &* E *comburunt, & cinerem in altari, vel ſacrario reponunt. Subditur autem ibidem ex pœnitentiali Bedæ* presbyteri: Si quis per ebrietatem, vel voracitatem Euchariſtiam euomuerit, quadraginta diebus pœniteat, ſi laicus eſt; clerici, vel monachi, ſeu diaconi & presbyteri, ſeptuaginta diebus pœniteant, Epiſcopus, nonaginta. Si autem infirmitatis cauſa euomuerint, ſeptem diebus pœniteant. Et eadem diſtinctione legitur ex Concilio Arelatenſi*, Qui non bene cuſtodierit* ſacramentum, & mus, vel aliquod aliud animal, illud comedit, quadraginta diebus pœniteat.*

De conſecra. d. 2. Si per negligentiam.

Ead. d. 2. c. Si quis per ebrietatem.

Ead. d. 2. cap. Qui bene non cuſtodierit.

Alias, ſacrificium.

*Qui autem perdiderit illud in Eccleſia, aut pars eius ceciderit, & non inuenta fuerit, triginta diebus pœniteat. Et eadem pœnitentia videtur dignus Sacerdos, per cuius negligentiam hoſtiæ conſecratæ putreſiant. Prædictis autem diebus debet pœnitens ieiunare & à communione ceſſare. Penſatis tamen conditionibus negotij & perſonæ, poteſt minui, vel addi ad pœnitentiam prædictam. Hoc tamen obſeruandum eſt, quòd, vbicunque ſpecies integræ inueniuntur, ſunt reuerenter conſeruandæ, vel etiam ſumendæ, quia, manentibus ſpeciebus, manet ibi corpus Chriſti, vt ſuprà dictum eſt *. Ea verò, in quibus inueniuntur, ſi commodè fieri poteſt, ſunt comburenda, cinere in ſacrario recondito, ſicut de raſura tabulæ dictum eſt *.*

q.77.ar.5.& locis ibi citatis.

** In iſtius ſolutionis prin.*

DISPVTATIO LXXXV.

De obligatione ſupplendi defectus inter ſacrificandum commiſſos.

DVplex obligatio hîc interuenire poteſt, vna eſt præcauendi huiuſmodi defectus, antequam Miſſæ ſacrificium inchoetur, vel etiam antequam fiat: & de hac nihil ferè nobis ſupereſt dicendum præter dicta in ſuperioribus, & proximè tacta in fine diſputationis præcedentis. Altera obligatio eſſe poteſt de cauendis his defectibus poſt inchoatum ſacrificium Miſſæ, vel ſupplendi illos, ſi commiſſi iam ſint. De qua re multa dicit hîc D. Thomas *(D.Thom.)* multáque habentur in Miſſali: vt tamen breui methodo omnia comprehendamus, reducemus hos omnes defectus ad duo capita: quidam enim ſunt in rebus ſubſtantialibus, ſub quibus comprehendo, non tantùm ea, quæ in rigore eſſentialia ſunt, ſed etiam omnia, quæ pertinent ad conſummationem ſacrificij. Alij verò defectus eſſe poſſunt in ritibus merè accidentalibus.

SECTIO I.

Quomodo ſint cauendi, vel ſupplendi defectus ſubſtantiales huius ſacrificij.

Prima regula certa.

PRima regula certa ſit: ſi in materia vel forma cõmiſſus ſit eſſentialis defectus, illum eſſe omnino ſupplendum. Probatur, quia facere ſacrificium mutilum & imperfectum, intrinſecè malum eſt: tale autem ſacrificium imperfectum fuit eſſentialiter; ergo neceſſe eſt illud perficere, ſupplendo defectum: atque hinc à fortiori conſtat, ſi defectus nondum ſit commiſſus, omnino præcauendum eſſe, ſi ſit in hominis poteſtate, & præuideatur: vt, verbi gratia, ſi poſt conſecrationem hoſtiæ, ante conſecrationem calicis, ſacerdos præuideat in eo non eſſe vinum, omnino debet illud apponere, priuſquam progrediatur, vt per ſe conſtat: quòd ſi fingatur caſus, in quo nullo modo poſſit vinum ad manum haberi, nullo modo poteſt verba conſecrationis calicis proferre, cùm materiam commodam non habeat, imò nec debet vlteriùs progredi, cùm ſine præſentia ſanguinis vix poſſit vllam ex ſequentibus cæremoniis ritè & verè peragere. Nihilominus in Miſſali Romano dicitur, in eo caſu procedendum eſſe, & Miſſam abſoluendam: ita ergo fit, tamen non eſſet facienda mentio ſanguinis, in ſignis, & aliis locis, vbi fieri ſolet. Neque tunc imputabitur ei imperfectio ſacrificij, quia, vt ſupponimus, neque illam præuidit antea, neque pòſt potuit vitare. *(Notabile.)* Quocirca, ſi, ante conſecrationem hoſtiæ, illum defectum, & impotentiam vitandi illum præuidiſſet, nulla ratione poſſet licitè hoſtiam conſecrare: neque admittenda eſt

A vlla ratio vel cauſa incommodi vitandi, propter quã hoc liceat. Nulla enim eſſe poteſt, cùm hoc intrinſecè malum ſit. Et eadem ratione, ſi poſt conſecrationem hoſtiæ, præuideretur defectus aliquis non omnino eſſentialis, valde tamen grauis, vt, verbi gratia, defectus aquæ, quamuis ille vitari non poſſet, non eſſet propterea omittenda ſanguinis conſecratio in ſolo vino, quia magis neceſſarium eſt, eſſentiam ſacramenti perficere, quàm ceteros defectus vitare. Imò addit D.Th. ad 4. quòd, ſi poſt conſecratum *(D.Thom.)* purum vinum, recordetur ſacerdos non miſcuiſſe aquam, non debet illam poſtea miſcere, etiam ſi poſſit, *Quia ſequeretur*, inquit, *corruptio ſacramenti pro aliqua parte*, quæ ratio non eſt magni momenti: nam B potiùs aqua corrumpetur ab ſpeciebus ſacramentalibus, ſicut corrumpitur à vino. Ratio eſt ergo propter reuerentiam ſacramenti: & quia iam non habet locum illa cæremonia, vt inſtituta eſt, & per hæc de aliis ſimilibus iudicandum eſt.

Sed circa hanc regulam inquiri poteſt primò, propter argumentũ quartum D.Th. quomodo ſupplendus ſit hic defectus: *(Quæſitum.)* quando, v.g. ſacerdos conſecrauit calicem cum ſola aqua, & poſtea ſentit defectum: nam D. Thom. hîc ad 4. dicit, ſi ſacerdos ante ſumptionem corporis intelligat huiuſmodi defectũ, debere ſtatim vinum apponere, & ſanguinem conficere, ac ſi perficeret ſacrificium, quod eſt per ſe clarum, & omni carens difficultate, quicquid Palud. infrà citandus dicat. C Si verò, ſumpto iam corpore, ſentit defectum, tunc ait D. Th. non debere ſacerdotem ſolùm vinum apponere, & conſecrare, ſed iterum etiã hoſtiam apponere, & conſecrare ſimul cum ſanguine, quia aliàs non ſeruaretur debitus ordo cõſecrandi. Dicitur autem in Conc. Tolet. VII. cap. 1. non eſſe *(Conc. Tolet. VII.)* perfecta ſacrificia, niſi perfecto ordine compleantur. Sequela verò patet, quia, ſi ſolus ſanguis poſtea conſecraretur abſque corpore, non poſſent conuenienter reperi omnia, quæ in Miſſa dicuntur poſt conſecrationem calicis, quam in eis multa occurrunt facienda & dicenda, non ſolùm circa ſanguinem, ſed etiam circa corpus. Et hanc opinionem ſequuntur Paludan. diſtinct. 11. quæſtione 1. artic. 2. *(Palud.)* Syluest. Euchariſt. 2. quæſtione decima. *(Syluest.)* Et poteſt hæc opinio confirmari, quia, ſi iam prior hoſtia con- D ſecrata, conſumpta fuit, quoad illam, iam fuit omnino tranſacta actio ſacrificandi; ergo, vt poſtea poſſit ſanguis conſecrari, debet iterum conſecrari etiam corpus, ne vna ſpecies ſine alia confici & conſumi videatur. Confirmatur ſecundò authoritate Pij V. in cuius Miſſali præcipitur, vt hic defectus ſuppleatur hoc modo à diuo Thom. tradito. Nihilominus Scotus in 4. diſtinctione 8. quæſt. 3. dicit, *(Scotus.)* etiam in hoc ſecundo caſu, ſcilicet, quando conſumptum eſt corpus ſufficere, calicem iterum conſecrare, & ſtatim ſumere abſque aliarum cæremoniarum repetitione: quam opinionem docuit, vt æquè probabilẽ E D.Thom. in 4. d. 11. in expoſitione literæ circa finem, *(D.Thom.)* & Soto d. 13. q. 2. artic. 6. ad 4. dicit, *(Soto.)* hanc opinionem eſſe ſequendam in praxi, quando Miſſa fit in publico propter vitandum ſcandalum: & eandem opinionem tenet Nauarr. cap. 25. numer. 91. *(Nauar.)* Angel. verb. Miſſa, num. 17. Ratio huius opinionis eſt, quia hic modus eſt ſufficiens ad perficiendum ſacrificium: & alioqui eſt aptior, vt ſine ſcandalo fiat, & abſque eo, quòd populus intelligat defectũ; ergo. Maior patet, quia, cùm iam conſecrata ſit hoſtia, & non deſit, niſi ſanguis, vt ſacrificium compleatur ſatis erit, ſanguinis conſecrationem & ſumptionem adiungere. Quin potiùs, ſi vtriuſque ſpeciei cõſecratio iteretur, vt D. Thomas vult, id non erit ſacrificium prius

inchoatum perficere, ſed nouum integrum ſacrificium facere, priori imperfecto relicto. Et confirmatur, quia, ſi ante conſumptum ſacramentum percipiatur defectus, ſatis eſt, conſecrare calicem, vt D. Thom. fatetur: ergo & poſt ſumptionem corporis. Patet cōſequentia, quia ſi in eo caſu repetenda ſunt omnia, quæ ſuper corpus & ſanguinem dici ſolent poſt conſecrationē, eadem ratione repetenda erunt, quæ ſuper panem & vinum dici ſolēt in canone ante conſecrationem, quia etiam illa non fuerunt ritè peracta, neque etiam de nouo iterari poſſunt, niſi noua hóſtia conſecranda adiungatur, quia in ſignis, quæ tunc fiunt, & verbis, quæ dicuntur, vtriuſque ſpeciei fit mentio, & vtriuſque grata oblatio, & benedictio poſtulatur, quòd ſi illa priora nō eſt neceſſe repetere, quia accidentalia ſunt, neque etiam erit neceſſarium repetere ſigna & verba quæ poſt conſecrationem dicuntur, quia etiam illa ſunt accidentalia. Vnde Palud. ſuprà conſequenter ait, etiam ſi prior hoſtia conſecrata conſumpta non ſit, nouam eſſe conſecrandam, quia patet in huiuſmodi euentibus ſemper eſſe neceſſarium, totum canonem iterare. Quod tamen ſine fundamento aut probatione dicit, nulla eſt enim huius rei neceſſitas, alioqui etiã prior oblatio, & quæ poſt illam ſequuntur, eſſent omnia iteranda. Non eſt ergo neceſſe iterare, quæ accidentalia ſunt; maximè, cum ſint ritè peracta quoad omnes actiones exteriores, & quoad omnia verba quæ formaliter, & ex intentione proferentis verè etiam prolata ſunt, & referuntur ad verum panem & vinum conſecrandū: ergo nihil in his repetere oportet; ergo ex hoc capite non erit neceſſarium hoſtiam iterum conſecrare, ſiue illa conſumpta priùs fuerit, ſiue non; in his ergo ſufficiet ſeruare regulam ab Innocent. traditam, in cap. 1. & 2 de ſacram. non iterandis, *In talibus nihil eſſe iterandum, ſed cautè ſupplendū quod incautè fuerat prætermiſſum.* Et per hæc reſponſum eſt ad fundamentum contrariæ ſententiæ.

Paludan.

Regula ab Innocentio tradita.

Ad primam confirmationem reſpondetur, quandiu durat actio ſacra vſque ad conſumptionem, totam cenſeri vnam moralem actionem, & ideo, quãuis poſt conſumptum corpus, ſolus calix conſecretur, non cenſetur vna ſpecies confici ſine alia, quia hæc conſecratio ſanguinis moraliter coniungitur priori conſecrationi hoſtiæ, & ex vtraque fit vna moralis actio, & vnum ſacrificium. Ex quo obiter intelligitur, ſi Sacerdos non percipiat defectum, donec Miſſam iam omnino abſoluerit, non poſſe conſecrare ſolum ſanguinem, ad integrandum prius ſacrificium; quia iam actio eſſet omnino diſtincta moraliter, nec cōiungeretur cum priori ad vnum ſacrificium integrandum. Et eadem ratione non tenetur in eo caſu vtramque ſpeciem iterum conſecrare, quia per hoc etiam non redintegraret prius ſacrificium, ſed nouum omnino diſtinctum offerret, ad hoc autem non tenetur, imò nec poteſt illud offerre: quia, vt ſupponimus, iam non eſt ieiunus, cùm calicem aquæ ſumpſerit. Quod verò Paludanus ſuprà dicit, etiam durante eodem Miſſæ Officio, ſi Sacerdos non percipiat defectum, donec aquam calicis ſumpſit, nihil debere repetere, quia iam (inquit) functus eſt officio ſuo, & quia non eſt ieiunus; hoc omnino falſum eſt, debet enim ſupplere defectū ſanguinis, vt diximus; &, donec hoc adimpleat, non eſt functus, prout debet, officio ſuo, quòd verò non ſit ieiunus, nihil obſtat, vt hîc D. Thomas expreſsè dixit, quia præceptum diuinum de integritate ſacrificij magis obligat, quàm præceptum Eccleſiaſticum ieiunè communicandi, & in hoc conueniunt omnes Doctores; addit verò Nauar. cum aliis, ob ignoran-

Paludan.

A tiam, vel faciliùs ob inconſiderationem & perturbationem, poſſe ſacerdotem excuſari, non perficiendo ſacrificium; & ſupplendo defectum in eo caſu, quod eſt in praxi notandum, quia ſæpe talis perturbatio accidit, etiam viris doctis. Addunt denique Angel. & Syluest. & Direct. ſi Sacerdos, dum in ore habet potum, prius quàm deglutiat, ſentiat eſſe aquam & non vinum, non debere conſumere, ſed in calicem mittere, & vinum aliud conſecrare & ſumere, & poſtea priorem potum conſumere. Sed hoc moraliter eſt difficillimum, & ideo ſine ſcrupulo poteſt Sacerdos ſemper deglutire potum calicis, & deinde ſeruare, quæ dicta ſunt. Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, illa, quæ in Miſſali proponuntur ſub titulo *de defectibus*, ſolùm eſſe inſtructiones quaſdam doctrinales, non verò ſpeciales conſti- B tutiones inducentes nouam obligationem, ſunt autem illæ inſtructiones datæ iuxta probabilem doctrinam, non tamen magis obligant, quàm res ipſæ, vel doctrina, in qua fundantur.

Angel. Syluest.

Atque ex his conſtat, idem eſſe dicendum, ſeruata proportione, ſi ſimilis defectus circa hoſtiam contingat, quamquam in hoc nonnulla maior difficultas eſſe videatur; quia, ſi in eo caſu ſola hoſtia iterum conſecretur, nimirum, quia prior inuenta eſt hordeacea, vel cum alio ſimili defectu, ſequitur immutari ordinem in cōſecratione harum ſpecierum, ſcilicet, quia priùs conſecraretur ſanguis, & poſtea corpus: hoc autem videtur eſſe magnum incommodum, iuxta ſuperiùs dicta. Propter quam cauſam in eo caſu cenſeo valde probabilem opinionem D. Thomæ, quam etiam ſequitur Miſſale Pij V. & ex- C preſsè Palud. ſuprà, Scotus verò, qui tenet oppoſitam ſententiam, quando defectus contingit in vino, nihil in particulari dicit de ſpecie panis: neque attingit difficultatem hanc de mutatione ordinis, in conſecratione vtriuſque ſpeciei; & eodem modo loquitur Nauarrus, Angelus verò apertè dicit quando hic defectus contingit in hoſtia, & deprehenditur poſt conſecrationem vini, ante vtriuſque ſumptionem, non eſſe iterandam conſecrationem ſanguinis, ſed ſolius corporis: quod etiam affirmat Paludan. ſaltem, quando non poteſt commodè aliud vinum adhiberi, vt conſecraretur, vnde ſentit illum ordinem inter conſecrandam vtramque materiam, non eſſe admodum neceſſarium: quòd ſi hoc verum eſt, idem erit conſequenter dicendum, etiam ſi de- D fectus percipiatur poſt ſumptionem. Eſt ergo hæc opinio probabilis, quamuis in hoc caſu libentiùs vterer remedio conſecrandi iterum vtramque ſpeciem, ſi commodè poſſem; quia ille ordo conſecrationis vtriuſque ſpeciei ſemper mihi videtur magni momenti: & aliunde non poteſt, quod ad ſcandalum pertinet, vel ad ſtantium notitiam, magis vno modo vitari quàm alio.

Palud. Scotus.

Nauar. Angel.

Palud.

Authoris ſententia.

Secundò etiam conſtat ex his, quid faciendum ſit, ſi contingat ſimilis defectus in forma: nam, ſi omiſſum eſt aliquod verbū eſſentiale, vel talis facta mutatio, quæ neceſſarium formæ ſenſum abſtulerit, iteranda eſt conſecratio, vel in vtraque forma, ſi in E ambabus talis defectus acciderit, vel ſolùm in vna, ſi in ea tantū inuentus fuerit defectus. Ratio eſt eadem, quia hoc, & neceſſarium eſt, & ſufficit ad ſacrificium integrè perficiendum. Vnde etiam ſi contingat, huiuſmodi defectum cognoſci poſt ſumptionē corporis, vel ſpeciei non ritè conſecratæ, iteranda erit talis conſecratio, propter eandem cauſam, & in eo caſu, non oportebit, vtramque conſecrationem repetere, ſi in altera tantùm defectus accidit, vt in ſimili dictum eſt de materia: eſt enim eadē proportio.

Quædam documenta traduntur.

Addo, etiam ſi contingat, antea fuiſſe defectum præuiſum, & ex malitia miniſtri nõ fuiſſe emendatum, vel, etiam ſi à principio, ex ſola malitia fuerit talis defectus commiſſus, vel omittendo verba, vel non habendo debitam intentionem (de hoc enim defectu idem eſt proportionale iudicium, eadémque ratio) nihilominus in his caſibus debere ſacerdotem etiam poſt ſumptionem, ſupplere defectum, quia, licèt malitia ſua in eam neceſſitatem inciderit, tamen poſtquam in eum ſtatum res adducta eſt, non eſt curandum, cur ſacrificium imperfectè actum ſit, ſed quòd mutilum ſit; & ideo omnino eſt perficiendum, non obſtante priori culpa; poteritque ſacerdos ſine noua culpa id facere, ſi prioris culpæ ipſum pœniteat, & cum debita reuerentia id faciat. Hoc autem intelligendum exiſtimo, quando defectus accidit in conſecratione vnius tantùm ſpeciei, & altera fuit ritè conſecrata: nam, ſi defectus in vtriuſque conſecratione accidiſſet, & panis, aut vinum ſumptum iam eſſet, non deberet in illa materia conſecratio ſuppleri, quia tunc reuera non fuit factum, nec perfectum, nec imperfectum ſacrificium, ſed totum fuit fictum; & ideo tunc non obligat præceptum de integrando ſeu perficiendo ſacrificio, & alioqui obligat præceptum non conficiendi vel ſumendi hoc ſacramentum poſt cibum & potum; ergo tunc hoc præceptum ſeruandum eſt, & ideo aliter iudicandum eſt de tempore ante ſumptionem, quando nondum factum eſt ieiunium: nam tunc, ſi fortaſſe ex defectu intentionis vel formæ neutram ſpeciem cõſecrauit, tenebitur ſecretè iterare, & conſecrare, antequam ſumat, & quamprimum poſſit, non ex vi præcepti, perficiendi ſacrificium ſubſtantialiter inchoatum, quia hoc reuera nondum obligat; ſed ex vi præcepti, non fingendi aliquid falſum in hoc miniſterio & conſequenter non perſeuerandi in inchoata fictione, nec ſumendi potum & cibum per modum ſacramenti, quod verum ſacramentum non eſt, nec dandi aliis occaſionem adorádi merum panem & vinum. Sed quæres quid agendum ſit, quãdo ſacerdos non iudicat quidem poſitiuè, ſe aliquid de forma omiſiſſe, tamen nõ recordatur dixiſſe, & conſequenter dubitat negatiuè an dixerit? Reſpondetur, quòd non recordetur dixiſſe, nil referre, nec propter eam ſolam cauſam quicquam repetẽdum eſſe (quod non ſolùm in hoc negotio, ſed in quacunque recitatione officij Eccleſiaſtici, obſeruãdum eſt) quia præterita actio facillimè è memoria labitur, quando cum ipſa actione non coniungitur actualis reflexio, & conſideratio illius: nam ex hac actuali conſideratione naſcitur memoria. Si autem cum illa obliuione coniunguntur aliqua indicia, & rationes probabiles dubitandi an aliquid ſubſtantiale omiſerit, tunc pro ratione dubitationis agere debet: quamquam D. Thom. hîc ad 5. ſolùm dicit, ſi certificetur, aliquid ſubſtantiale in forma omiſiſſe, tunc eſſe iterandam formam; hoc enim eſt moraliter verum: nam qui bona fide & mediocri diligentia hoc miniſterium facit, etiam ſi non recordetur, omnia dixiſſe, non poteſt habere probabilem rationem dubitandi, quòd ea dixerit, niſi etiam habeat motiuum aliquod ſufficiens ad probabiliter iudicandum, ſe aliquid omiſiſſe. Si tamen reuera accideret dubium ex vtraque parte ſufficiens, tunc iteranda eſſet forma, ſaltem ſub conditione, mente concepta; quia hoc modo, & tollitur dubium, & periculum iterandi conſecrationem ſuper materiam conſecratam.

Quæſito ſatisfit.

D. Thom.

Sed quæres tandem circa hoc, quænam verba ſint in huiuſmodi caſib. repetenda. Authores enim variè loquuntur. Angelus ſentit, primam oblatio-

Aliud quæſitum. *Angelus.*

A nem, & orationes ſequentes eſſe repetendas, quando deficit debita materia. Palud. à principio canonis vult repetitionem fieri: Scotus, ſi conſecratio panis iteranda ſit, repetendum eſſe ab illis verbis, *Qui pridie, quàm pateretur*; ſi verò ſola conſecratio calicis ab illis, *Simili modo, poſtquam cœnatum eſt*, ipſe enim putat, hæc omnia verba eſſe neceſſaria, vt conſecratio fiat; & hic modus repetitionis ponitur etiam in Miſſali, &, ſi commodè fieri poteſt, eſt aptior, propter expreſſiorem Chriſti commemorationem, & repræſentationem; tamen ſimpliciter non eſt neceſſarius: quia ſola verba formæ ſufficiunt ad conficiendum ſacramentum, & ita illa ſola ſatis erit repetere dummodo in forma ſanguinis comprehendantur omnia
B verba, quæ communiter proferuntur & proponuntur per modum formæ. Vnde in Miſſali Romano, in defectibus formæ dicitur, ſi aliquid in forma fuerit omiſſum, quod ſit de neceſſitate ſacramẽti, formam eſſe iterandam: ſi autem, quod omiſſum eſt, non ſit de neceſſitate ſacramenti, non oportere illud reſumere; ergo quamuis omiſſa ſint eſſentialia, & aliqua accidentalia, ſufficiet eſſentialia repetere; & multo magis, ſi accidentalia prolata ſint ſine eſſentialibus, vel ſine efficacia eorum, ex defectu materiæ, vel intentionis, ſufficiet eſſentialia verba repetere.

Palud. *Scotus.*

Secunda regula ſit: Si poſt conſecrationem ritè factam accidat vel inueniatur defectus, ſumptionem impediens, curandum eſt, vt tollatur & ſacramentum conſumatur, quòd ſi id fieri non poſſit,
C neceſſarium regulariter erit, conſecrationem repetere, & ſupplere, quod defuerat. Hæc regula declarabitur meliùs nonnullis exemplis in particulari adductis, & primùm ſuppono per ſe loquendo teneri ſacerdotem ad conſumendam vtramque ſpeciem ſacramenti. Nam, vel id eſt de ſubſtantia ſacrificij, vel ita pertinens ad perfectionem eius, vt de iure diuino præceptum ſit, ſicut eſt ſuprà oſtenſum. Vnde ſequitur, ſi ſacerdos præuideat, eſſe in materia aliquid, quod impediat ſumptionem, vel ob aliquam cauſam fore impediendam, non debere, neque licere illi ſacrificium inchoare, aut ſacramentum conficere: quia exponit ſe periculo morali non perficiendi ſacrificium iuxta ritum & modum à Chriſto inſtitutum. Poteſt
D autem variis modis fieri, vt poſt conſecrationem tale impedimentum accidat, vel agnoſcatur. Primò, ſi, verbi gratia, materiæ panis aut vini venenum admiſtum ſit, & tunc non ſunt ſumendæ ſpecies conſecratæ ex omnium ſententia; quia ſacramentum vitæ nõ eſt cum periculo mortis ſumendum. Sed tunc eſt dubium, quid ſit agendum, tam circa illas ſpecies conſecratas, quàm circa ſacrificium. De priori parte dicendum eſt, illas ſpecies eſſe ſeruandas donec corrumpantur, vel exſiccentur, & poſtea in ſacram piſcinam proiiciendæ ſunt; iam enim Chriſtus ibi nõ adeſt, & illæ, vel phyſicè, vel ſaltem moraliter, omnino immutatæ ſunt. Additur verò in Miſſali Romano, ſi
E fuerint ſpecies vini in panno lineo vel ſtupa, eſſe imbibendas, & pannum ſeruandum, donec deſiccetur, & comburatur: & ita ſunt corrigendi vel interpretandi Palud. d. 9. q. 1. in fine, & Syluest. Euchar. 2. q. 9. §. 3. & alij Summiſtæ, dum dicunt, eſſe ſacrilegium, huiuſmodi ſpecies cõburere, hoc n. eſt verum, quãdiu ſub illis intelligitur perſeuerare Chriſtus; de quo legi etiam poteſt Altiſiod. lib. 4. Sum. tract. 5. c. 3. & Soto hîc. De poſteriori parte, quidam dicunt in huiuſmodi caſu etiam ſi ſolus ſanguis, verbi gratia, cõſumi non poſſit, vtramque ſpeciem eſſe iterum conſecrandam & ſumendam. Ita Palud. diſt. 11. quæſt. 1. art. 1. concluſ. 5. & Syluest. Euch. 2. q. 9. idem affirmat, quando defectus deprehenditur poſt conſumptam hoſtiam

Secunda regula.

Impedimentum poſt conſecrationem variis modis poteſt accidere.

Palud. *Syluest.*

Altiſiodor. *Soto.*

hoſtiam:& idem dicit Victor.in Summ.dub. 101. de Euchar. putant enim eandem eſſe rationem de hoc caſu, & de illo, in quo inuenitur in calice materia inepta ad conſecrationem. Sed reuera non eſt eadem ratio. Vnde etiam ſi in illo caſu oporteret, vtramque ſpeciem conſecrare, hic non eſſet neceſſarium, quia verus Chriſti ſanguis fuit in calice, toto tempore ſacrificij poſt conſecrationem:vnde ritè, & conuenienti ordine peracta ſunt omnia, quæ poſt conſecrationem ſuper oblata dicuntur, ſolúmque ſupereſt ſupplendum, quod ad integram ſumptionem eſt neceſſarium: ſolùm autem deeſt illa ſpecies, quæ ſumi non poteſt; ſatis ergo erit, illam conſecrare, ſiue altera ſumpta ſit, quando ſentitur defectus, ſiue non: & ita ſentit apertè D. Thom. hîc ad 3. & Soto, diſtinctio. 13. quæſt. 1. artic. 4. ad 3. & 4. & quæſt. 2. artic. 6. ad 3.

D.Thom. Soto.

Secundò. Secundò poteſt accidere, vt poſt conſecrationem animal aliquod in ſanguinem cadat:& tunc, ſi Sacerdos poteſt ſine graui detrimento, & ſine periculo vomitus totum ſumere, id erit optimum conſilium: imò ita eſt omnino faciendum, propter reuerentiam ſacramenti, & perfectionem ſacrificij, ſi abſque magna difficultate fieri poteſt. Si verò ſine incommodo hoc fieri non poteſt, primùm extrahatur animal, & fiat, quod D.Thom. docet in articul. ad 3. Deinde, ſi animal fuerit venenoſum, & conſequenter timeatur venenum manere calici immiſtum, fiat, quod in præcedente caſu dictum eſt. Si verò in calice nullum relinquitur venenum, ſumendus eſt, niſi Sacerdos horrorem ſentiat, & timeat periculum vomitus; tunc enim non debet ſumi propter reuerentiam ſacramenti:tunc autem, vel ſumendus erit ſanguis ab alio ſacerdote, iuxta dicenda ſtatim regula ſequente; vel conſecrandus erit alius ſanguis, & ab eodem ſacerdote ſumendus, ne ſacrificium imperfectum maneat:alius verò calix conſeruandus erit, donec, vel ab alio ſacerdote, qui vomitum non timeat, conſumi poſſit, vel certè naturaliter corrumpatur, iuxta dicta in puncto præcedente.

Tertiò. Tertiò accidere poteſt, vt poſt conſecrationem calix congeletur, & tunc facile eſt remedium, debet enim extrinſecus calor adhiberi, prout commodè fieri poſſit, donec liquefiat, ita vt ſumi poſſit. Quòd ſi fingatur caſus, in quo tale remedium adhiberi non poſſit, certè in eo caſu neque inuenietur vinum non congelatum, quod conſecrari & ſumi poſſit; maximè, quia ſaltem poterit digitis comminui, & in particulas redigi, vt ſumi poſſit.

Quartò. Quartò, accidere poteſt, vt poſt conſecrationem hoſtium incurſus timeatur, priuſquam conſumi poſſit ſacramentum:etenim, ſi ante conſecrationem tale periculum timeatur, certum eſt, non eſſe conſecrationem faciendam, etiam ſi Miſſa ſit inchoata: tum propter reuerentiam ſacramenti & ſacrificij; tum propter periculum mortis vitandum. At verò, ſi iam ſit facta conſecratio, nulla ratione debet Sacerdos propter periculum mortis fugere, ſacrificio imperfecto, & ſacramento in manibus hoſtium relicto, maximè, ſi infideles ſint, & irreuerentia ſacramenti timeatur, poteſt tamen, ſi neceſſarium fuerit, accelerare ſumptionem ſacramenti, prætermiſſis intermediis: nam, cùm hæc ſint tantùm de iure Eccleſiaſtico, & ſine irreuerentia & mutilatione ſacrificij omitti poſſint, non obligant cum tanto rigore: quod intelligitur, per ſe loquendo, id eſt, ſecluſo ſcandalo, vel alia iniuria aut infamia Chriſtianæ religionis, iuxta generalia principia materiæ de Legibus.

Quintò. Quintò poteſt accidere, vt hoſtia conſecrata diſpareat miraculosè, aut certè, quòd in ea appareat caro aut ſanguis, ita vt ſumi non poſſit, iuxta ſuprà tractata, quæſt. 76. art. 8. & quę D.Thom. docet, q. 82. ar. 4. ad 3. & idem accidere poteſt in ſpecie ſanguinis. Et in hoc caſu in Miſſali Romano ſimpliciter dicitur quando miraculosè hoſtia diſparet, iterum eſſe conſecrandam. Vnde videtur, idem eſſe dicendum, quotieſcunque, propter apparens in ea miraculum, ſumi non poteſt: eſt enim eadem omnino ratio. At verò D. Th. citato loco ſolùm dicit, *Conſulendum eſſet ſacerdoti in eo caſu, quòd iteraiò corpus & ſanguinem Domini conſecraret, & ſumeret.* Sed inprimis, quòd D. Thomas vtramque ſpeciem copulatiuè coniungit, intelligendum eſt, vel quando in vtraque ſpecie tale miraculum accidit, vel diſtributione accommoda, ſcilicet, vt hoſtia iterum conſecretur & ſumatur, quando in illa acciderit miraculum; & ſanguis ſimiliter, quando in illo euenerit. Deinde dicens D. Thomas, hoc eſſe conſulendum, ſentit, non eſſe præceptum, vt dicto loco notaui. Vnde videtur aliter ſentire de hoc caſu, qui ſupernaturaliter accidit, quàm de aliis, qui humano modo contingunt, quia ea, quæ miraculosè fiunt, legibus non ſubduntur:at verò regula Miſſalis eodem modo loquitur de caſu miraculoſo, vel naturali. Nec deeſt probabilis ratio; quia, licèt per miraculum tollatur obligatio circa id, quod, illo ſuppoſito, commodè fieri non poteſt; quale eſſet, ſumere hoſtiam in ſpecie carnis apparentem: tamen non tollit obligationem faciendi id, quod commodè fieri poteſt ad implendum præceptum, non obſtante miraculo. Poteſt autem commodè & facilè alia hoſtia conſecrari & ſumi, ad perficiendum ſacrificium:cur ergo tolletur hęc obligatio propter miraculum? Vel certè, ſi non eſt præceptum perficiendi ſacramentum hoc modo in hoc caſu, neque etiam erit in aliis euentibus contingentibus: ſed generaliter dicemus, præceptum ſolùm obligare ad conſumendum ſacramentum in ipſa ſacrificatione conſecratum: quòd ſi id quocunque caſu fieri non poſſit, ceſſat obligatio; quia lex non obligat ad impoſſibile:quòd autem noua conſecratio & conſumptio facienda ſit, non videtur intrinſecè ex prædicta lege inferri, ſed, ad ſummum, erit conſilium, & ita poſſet ſecundus caſus ſuprà numeratus explicari, ſeu limitari iuxta præcedentem doctrinam D.Thom. de caſu præſente, qui diſcurſus non videtur ſanè omnino improbabilis. Sed quia D.Th. diuerſo modo in vno, & in alio caſu loquitur, & quia authores communiter ſignificant, in ſecundo caſu ſuprà poſito, & in alio, quem ſtatim tractabimus, eſſe præceptum iterandi conſecrationem, & perficiendi ſumptionem, ideo in illis caſibus, hoc eſt, tãquam ſecurius, ſequendum; in caſu autem miraculoſo, vel poteſt probabiliter idem conſequenter dici, vel propter authoritatem D. Th. reſponderi, Deum, miraculosè tranſmutando ſacramentum, tacitè acceptare illam vt ſufficientem conſumptionem ſacramenti, & auferre obligationem iterum conſecrandi; vel potiùs caſum illum, cùm ſit extra ordinem naturæ, nullo modo eſſe ſub lege comprehenſum.

D.Thom. Aduertendũ. D.Thom.

Sextò. Sextò euenire poteſt, vt ſanguis omnino effundatur, & ideo à ſacerdote ſumi nõ poſſit: idémque erit, ſi hoſtia à vento valido rapiatur, ita vt omnino diſpareat; aut ſi à mure comedatur. In quo caſu duo videnda ſunt: primum, quid remedij adhibendum ſit ſacrificio: ſecundum, quid ſit agendum circa ſacramentum. Circa primum, res eſt facilis ex dictis: nam, ſi poſt effuſionem aliquid manſit in calice, quod ſumi poſſit, etiam ſi ſit minima quædam pars ſpecierum ſacramentalium, illud ſufficiet ad perfectionem ſacrificij, neque oportebit aliquid iterari, quia ſub

Sub qualibet minima parte ſpecierum eſt totus Christus.

qualibet minima parte ſpecierum eſt totus Chriſtus: & idem eſt in illo caſu, quo hoſtia conſecrata à mure corroditur: nam, ſi aliquid eius tolli poſſet, & conſumi à ſacerdote, id etiam ſufficiet, quia iam verè comedit totũ corpus, & bibit totum ſanguinem Chriſti: ſi verò totum ſacramentum effundatur, ſeu diſpareat, iteranda eſt conſecratio circa talem ſpeciem, iuxta dicta in ſecundo & quinto caſu. Circa ſecundum, quando hoſtia omnino rapitur, & diſparet, nullum remedium adhiberi poteſt, cùm iam non ſubiaceat ſenſibus, vel facultati humanæ; quando verò ab animali rapitur, ſi pars ſacramenti haberi poteſt, conſumenda eſt, iuxta modum poſitum in ſecundo caſu; de ipſo verò animali additur in Miſſali, quòd, ſi haberi poteſt, interficiatur & comburatur, & cineres eius in piſcinam ſacram proiiciantur: quidam verò Summiſtæ cum Paludan. diſt. 6. q. 1. in fine, addunt, priùs eſſe aperiendum animal & ſacramentum extrahendum. Sed hoc non ſine cauſa prætermiſſum eſt in Miſſali, quia nec, moraliter loquendo, fieri poteſt: quia cùm dentibus priùs conteratur, & aliis humoribus miſceatur, quomodo poterit diſcerni aut extrahi. Nec videtur pertinere ad decentiam ſacramenti, ſed maiorem quandam indecentiam præ ſe ferre videtur. Quando verò ſanguis effunditur, quid agendum ſit, ſtatutum eſt à Pio Papa in capit. ſi per negligentiam, de Conſecr. d. 2. & explicatur à diuo Thoma hîc in ſolut. ad 7. Aut ergo effuſio eſt vſque ad terram, aut tantùm ſuper altare. Rurſus, quando cadit in terram, vel ſuper tabulam, vel immediatè in terram ipſam: *quando ſuper tabulam,* ait Pontifex, *lingua lambetur, & tabula radetur.* Idem autem intelligẽdum cenſeo, ſi cadat ſuper tapetem, vel quamlibet aliam rem ſimilem, qua terra cooperiatur: nam eſt omnium eadem ratio. Imò additur in Miſſali Romano, tunc partem tapetis, in qua cecidit ſanguis, abſcindendam eſſe, & comburendam, & cineres in ſacrarium immittendos; quando verò immediatè cadit in terram, non præcipitur lambi in eo textu: & ideo non eſt neceſſe id fieri. Solum ergo eſt accuratè obſeruandum, ne locus ille conculcetur prius, quàm bene corradatur, vt in illo textu præcipitur. Additur verò ibi, raſuras eſſe igne conſumendas, & cineres intra altare recondendos. In Miſſali verò Pij V. dicitur, *iuxta altare.* Sed per hoc Doctores intelligunt, ſacram piſcinam, ſeu locum in Eccleſia ſpecialiter ad hæc munera deputatum. Quando verò ſanguis cadit ſuper altare, aut tantùm attingit linteum altaris vnum, vel plura: *& tunc* (ait Pontifex) *linteamina, quæ tetigerit ſtilla, tribus vicibus miniſter abluat, calice ſuppoſito, & aqua ablutionis ſumatur, & iuxta altare recondatur.* Vbi per miniſtrum intelligo, Sacerdotem ipſum: quia nulli alteri licet, ſanguinem Domini proximè attingere. Quod autem dicitur, *& ſumat lotionem illam*, non intelligitur, quòd bibat illam, non enim ad hoc obligatur, quamuis, ſi id velit facere, rectè faciet, ſed intelligitur, quòd accipiat & reponat iuxta altare, ſeu in piſcina ſacra, vt explicatum eſt. Et in Miſſali Romano extenditur hoc ad veſtes ſacerdotales: & aliunde limitatur ad corporale, ſeu (vt opinor) ad pallas benedictas, de quibus eadem ratio eſt, quę de veſtibus ſacerdotalibus: nam de aliis linteaminibus additur, poſt ablutionem, partem intinctam eſſe abſcindendam, & comburendam, & cineres in ſacrario reponendos. Aut denique ſtilla ſanguinis penetrat vſque ad altare ipſum, *& tunc ſolum,* ait Pontifex, *ſorbeat miniſter ſtillam,* id eſt, lambat, ſeu ſumat & purificet, vt potuerit. Hîc autem nihil additur de radendo altari: vnde intelligo, ſermonem eſſe de ipſa ara, ſeu altari conſecrato, propter hanc enim cauſam non præcipitur radi, & ita in Miſſali Romano vocatur, *lapis altaris.* Quocirca, ſi extra altare conſecratum cadat ſanguis in reliquam partem altaris, illam cenſeo eſſe radendam, ſicut dictum eſt, quando cadit in terram. Additur verò, vt locus bene abluatur, & ablutio in ſacrarium proiiciatur: notat autem Palud. d. 9. quæſtione 1. in fine: & d. 11. quæſt. 1. art. 1. in fine, poſſe in eo caſu labi ſanguinem, etiam à non ieiuno, propter reuerentiam ſacramenti, quando non adeſt ieiunus, à quo lambi poſſit; ſecus verò eſſet de particula corporis: nam illa ſeruari poteſt in alium diem. Atque hinc obiter conſtat, quid agendum ſit, quando hoſtia conſecrata cadit in terram, mappam, aut linteum; eſt enim eadem diligentia & cautio, ſeruata proportione, adhibenda, vt etiam in Miſſali Romano ferè annotatur. Pœnæ autem, quæ in illo textu ponuntur, & hîc explicantur à D. Thoma, iam non ſunt in vſu, & ita in Miſſali omittuntur: ſunt ergo imponendæ arbitrio ſuperioris, conſideratis circumſtantiis. Tamen, donec aliqua pœna imponatur, ſacerdos nullam ſubire tenetur, niſi ad ſatisfaciendum Deo, ſi quid in hoc peccauit. Cætera de hac re legi poſſunt in Paludan. ſuprà, Soto, diſt. 13. quæſt. 2. art. 6. ad 7. Sylueſt. verb. Euchariſtia. 2. q. 9. verb. Confeſſor. q. 2. & verb. Pœnitentia, q. 6. Nauar. c. 25. num. 89. Et, iuxta hæc, expediendi ſunt alij caſus, quos D. Thom. & alij authores citatis locis attingunt, ſcilicet, quid ſit agendum, quando Euchariſtia euomitur, aut quando putreſit, vel ex ea vermes generantur, aut quando à mure corroditur, &c. Regula enim generalis eſt, in his omnibus caſibus, ſi ſpecies ſacramentales integræ, vel in aliqua particula haberi poſſunt, reuerenter ſeruandas eſſe, vel conſumendas, quia ſub eis manet Chriſtus; ea verò, quæ tales ſpecies contigerunt, vel comburenda ſunt, vel purificanda, iuxta modum ſuprà declaratum. Imponuntur autem in iure aliquæ pœnæ iis, ob quorum negligentiam huiuſmodi caſus, ſeu defectus accidunt, vt videre licet in cap. ſi per ebrietatem, & cap. qui bene, de Conſecratio. diſtin. 2. & cap. 1. de Cuſtodia Euchar. Sed, vt dixi, nulla pœna eſt, vel cenſura ipſo iure lata, & iam prudenti arbitrio iudicis committitur.

Pius Papa. *Accuratè obſeruandum.* *Soli ſacerdoti licet ſanguinẽ Domini proximè attingere.* *Palud.* *D. Thom.* *Paludan.* *Scotus.* *Sylueſt.* *Nauar.* *Regula quadam generalis traditur.*

Tertia regula ſit: Quando hîc defectus ſubſtantialis non poteſt ab eodem ſacerdote ſuppleri, id debet fieri per alium. Ita habetur in cap. nihil 7. q. 1. ex Concil. Tolet. VII. c. 1. & docet D. Thom. hîc ad primum. Soto hîc, Syluest. verb. Euchariſt. 2. q. 8. verb. Miſſa. 1. quæſt. 2. Paludan d. 8. q. 3. Nauar. c. 25. n. 87. & alij Summiſtæ. Et declaratur breuiter, vt enim hæc neceſſitas contingat, inprimis neceſſarium eſt, vt ſacerdos non ſolùm inchoauerit Miſſam, ſed etiam aliquam ſpeciem conſecrauerit: quia, ſi ante conſecrationem moriatur, verbi gratia, non eſt neceſſe, vt Miſſa per alium ſacerdotem finiatur, quia, cùm non ſit ſacrificium ſubſtantialiter inchoatum, nullus ibi interuenit ſubſtantialis defectus ſupplendus: nec manebit ſacrificium imperfectum, etiam ſi non perficiatur, quia propriè & verè nondum erat inchoatum. Deinde neceſſe eſt, vt ſacerdos, qui ſacrificium inchoauit, non poſſit illud perficere, ſcilicet, quia vel morte, vel ægritudine ſubita ita impeditur, vt progredi non poſſit, quia, ſi ipſe per ſe illud poſſit perficere, non poteſt illud inchoatum relinquere ſine grandi ſacrilegio, vt in citato textu dicitur, & ex dictis ſatis conſtat. Quando verò hæc duo concurrunt, vt ſacrificium ſit ab vno ſubſtantialiter inchoatum, & ab illo perfici & conſumi non poſſit, defectus eſt per alium ſacerdotem ſupplẽdus. Itaque ſi alter vtramque ſpeciem conſecrauit, & vnam tantùm

Tertia regula. *Tolet. VII.* *D. Thom.* *Soto.* *Sylueſt.* *Palud.* *Nauar.*

tum conſumpſit, alter debet alteram ſumere; ſi verò prior neutram ſumpſit, debet alius vtramque ſumere. Si autem prior hoſtiam tantùm conſecrauit, dicunt quidam, debere alium ſacerdotem vtramque ſpeciem iterum conſecrare, & poſtea ſimul conſumere cum alia hoſtia per priorem ſacerdotem conſecrata. Ita ſentit Innocent.lib.4.de Myſteriis Miſſæ, cap.22.qui in hoc fundari videtur, quòd dubium eſſe exiſtimat, an conſecratio vnius ſpeciei ſine alia, facta teneat. Sed in hoc nulla eſt dubitandi ratio, vt ſuprà viſum eſt; & ideo non eſt dubium, quin in eo caſu ſufficiat, vt alius ſacerdos alteram tantùm ſpeciem conſecret, & vtramque ſumat, quod apertè ſentit D.Thom.in 4.diſtinctio.8.quæſt.2.artic.4.quamuis ibidem, vt probabilem relinquat opinionem Innocentij. Soto verò, in 4.diſt.23.q.1.art.1. licèt vtroque modo fieri poſſe dicat, addit tamen conſultius eſſe, non conſecrare iterum hoſtiam, quod ego verum exiſtimo.

Innoc. D.Thom. Soto.

Regula igitur generalis ſit, vt alter incipiat, vbi alius deſiit, ſi id ſciri poſſit, ſi verò id neſciatur, ait D.Thomas ſuprà, debere à capite incipere, & idem dicit Palud. ſuprà, concl. 2. Syluester autem latè id declarat, ſupponit tamen, hoc ſupplementum fieri poſſe ante & poſt conſecrationem inchoatam; quod tamen, vt dixi, non eſt neceſſarium. Neque exiſtimo, iuxta mentem D. Thom. debere vnquam fieri, propriè loquendo, & per modum ſupplementi. Itaque, ſi certum ſit, priorem ſacerdotem defeciſſe, ante perfectam conſecrationem panis, etiam ſi verba formæ incepiſſet proferre, dummodo non abſoluiſſet, non eſt, quòd miniſterium illud per alium ſacerdotem ſuppleatur, vt dixi: vnde, ſi alius velit illud ſacrificiũ perficere, debet à principio inchoare, & Miſſam integram dicere, quia, cùm nulla ſit neceſſitas componendi ſeu integrandi miniſterium illud ex duabus perſonis, melius eſt, vt ipſe totum officium Miſſæ complere perficiat, neque oportet (vt quidam putant) vt aliam hoſtiam, vel vinum offerat: nam, cùm priora non fuerint conſecrata, poſſunt iterum offerri & conſecrari. Hoc ergo videtur melius, magíſque rationi conſentaneum, quamuis fortaſſe, etiam poſſet ſine peccato ſecundus inchoare, vbi alius deſiit, etiam ante conſecrationem, ſi hoc ei conſtet: nam ſi id ignoret, tunc optimè applicatur regula D.Thomæ, quòd à capite incipiat.

D.Thom. Palud. Syluest.

Rurſus, ſi certum ſit, priorem ſacerdotem conſecraſſe hoſtiam, & calicem, non autem conſtet, quid dixerit, aut fecerit eorum, quæ poſt conſecrationem ſequuntur, à capite incipere debet ſecundus ſacerdos, id eſt, dicere omnia, quæ poſt conſecrationem dicuntur, ſcilicet, ab illa oratione, *Vnde, & memores, Domine*, & eadem proportione, ſi conſtet, priorẽ cõſecraſſe hoſtiam, & non calicem, ſacerdos ſecundus incipere debet ab illis verbis, *Simili modo poſtea*, &c. & quamuis conſtet, priorem aliqua eorum dixiſſe, dummodo non abſoluerit totam formam ſanguinis, debet ſecundus ſacerdos, vt minimum, dicere omnia verba formæ, & melius faciet, inchoando ab illis, *Simili modo, poſteaquam cœnatum eſt*, quia in hoc nihil eſt periculi, vel incommodi: & alioqui Chriſti repræſentatio & commemoratio expreſſius fit.

Si denique non conſtet, an prior ſacerdos conſecrationem hoſtiæ abſoluerit, & res dubia ſit, debet poſterior incipere à capite canonis, vt certum ſacrificium, & integrum conueniente modo poſſit efficere; quia verò dubium eſſe ſupponitur, an talis hoſtia ſit conſecrata, vel ſub conditione, ſaltem mente concepta, eam iterum conſecret, vel (quod melius erit) adhibeat aliam hoſtiam, & poſt conſumptum ſacrificium, priorem etiam ſumat. Sed quid ſi non adeſt Sacerdos ieiunus, vel; ſi ſit in peccato? Reſpondetur, etiam ſi non ſit ieiunus, poſſe ſacrificium abſoluere; quia neceſſitas perficiendi ſacrificium, maior eſt, quàm ieiunè communicandi, vt ſuprà in ſimili dicebamus, & hic Soto affirmat. Quod verè ad ſtatum peccati attinet, facilè reſpondetur, poſſe bene diſponi, ſaltem per contritionem, ſi non ſit illi copia confeſſoris. Sed quæres rurſus, an teneatur ſacerdos ad perficiendum hoc modo ſacrificium, quod alter inchoatum reliquit? Soto enim dubius eſſe videtur, & tandem ſentit, non teneri, niſi ex accidente ob ſcandalum. Nam in prædicto Concilio, & cap. ſolùm dicitur, *Cenſuimus conuenire, vt in eo caſu ſit liberum alteri Epiſcopo, vel Presbytero, conſecrationem exequi officij cœpti.* Nauarr. dicto n. 89. ſentit teneri, & hoc videtur magis conſentaneum rationi; quia ad munus Sacerdotis pertinet, vt ſacrificium non maneat imperfectum, quantum in ipſo eſt, ad hoc ſuum officium exhibere, etiam propter reuerentiam tanti ſacramenti: neque vox illa, *liberum ſit*, in prædicto textu ſumitur in ſenſu contrario, ſed idem ſignificat, quod hoc eſſe in facultate & poteſtate ſacerdotis, qui poteſt cum alio veluti vnus miniſter reputari. Atque hinc tandem infertur hoc miniſterium non poſſe per alium quàm per ſacerdotem, ſuppleri: quia nullus alius poteſt eſſe huius ſacrificij miniſter. Quapropter, ſi ſacerdos non adſit, non oportebit, ſacramentum ab alio conſumi, ſed reuerenter ſeruandum erit: vel, ſi adſit, qui illud reuerenter ſumere poſſit, id fieri licebit, non ad complendum ſacrificium, ſed ad reuerenter tractandum ſacramentum. An verò in eo caſu poſſit laicus ſumere ſanguinem, ſi timeatur, non poſſe reuerenter, aut ſine corruptione conſeruari, dixi ſuprà, tractando de communione ſub vtraque ſpecie.

Neceſſitas perficiendi ſacrificium maior eſt quam ieiunè communicandi. Soto. Nauar.

SECTIO II.

Quomodo accidentales defectus huius ſacrificij cauendi ſint, vel ſupplendi.

Defectus huius ſacrificij, in quibus rebus reperiantur.

HI defectus poſſunt conſiderari, vel in materia aut forma conſecrationis, vel in ſumptione ipſa, vel in aliis accidentalibus cæremoniis, aut in verbis, ſeu precibus, quæ in Miſſa dicuntur. De quibus omnibus duo in genere dicere poſſumus, quæ in ſuperioribus tacta ſunt. Primum eſt; debere Sacerdotem, moralem diligentiam adhibere, vt omnes huiuſmodi defectus caueat atque præueniat. Hoc conſtat, quia tenetur perfectè ac integrè exequi hoc miniſterium: ergo & cauere defectus omnes; hæc enim duo neceſſariò ſe conſequuntur, vel ſunt potiùs moraliter idem. Vnde fit, in tantum teneri, præcauere huiuſmodi defectus, in quantum moraliter poteſt. Nam, ſi interdum fortaſſe non poſſit defectum euitare, niſi omittendo totum Miſſæ officium, tunc non poſſumus generalem regulam tradere, quòd teneatur potius Miſſam omittere, quàm cum tali defectu eam dicere; quamuis enim hoc verum ſit, quando defectus eſt in re vel cæremonia aut circunſtantia graui, tamen, ſi defectus ſit in re leui, aut non omnino neceſſaria, & vitari non poſſit, permitti interdum poteſt, ne ſacrum omittatur, & tunc ille non eſt cenſendus moralis defectus, cùm non ſit voluntarius, ſed erit quaſi naturalis: horum autem omnium exempla in ſuperioribus tacta ſunt, & aliqua ſtatim inſinuabimus.

1. Concluſio. Notandum.

Secundò in genere dici poteſt, defectus accidentales, poſtquam iam commiſſi ſunt, regulariter loquendo, non eſſe ſupplendos, iterando aliquid, vel præpoſtero ordine dicendo, aut faciendo, quòd priùs efficien

2. Concluſio.

efficiendum erat: hoc inſinuatur ſæpe in regulis Miſſalis, & ſumi etiam poteſt ex dictis, tam ſectione præced. quàm in ſect. vltima diſputationis præcedentis. Ratio verò in genere eſt, quia, cùm hæc non ſint de ſubſtantia ſacrificij, non oportet illa iterare propter ſacrificij perfectionem: & alioqui, quando non dicuntur ſuo loco, ac tempore, & debito ordine, non conferunt ad decorem, & ſplendorem huius officij, vel ad ſignificationem, propter quam ſunt inſtituta. Ac denique magis perturbat illa repetitio, quàm ad reuerentiam ſacrificij iuuet, & interdum etiam poteſt ſcandalum generare. Dixi autem, *regulariter*, quia, ſi in aliquo caſu aliud eſſet ſtatutum, illud eſſet ſeruandum. Item, ſi aliquando tam parua eſſet mora, vt ſine incommodo poſſet fieri repetitio, tunc ſuppleri poſſet defectus. Quæ omnia intelligentur meliùs, applicando illa breuiter in particulari ad capita ſuprà numerata.

Primo. Primò igitur in materia defectus accidentalis erit, & valde grauis, ſi panis ſit fermentatus, vel, ſi vino non miſceatur aqua: & hic omnino præcauendus eſt ante conſecrationem; poſt conſecrationem verò ſuppleri nullo modo poteſt, vt ſuprà dictum eſt: ſolùm ergo poteſt per pœnitentiam emundari. Leuior autem defectus erit, ſi hoſtia non ſit omnino integra, aut ſi maculam aliquam habeat, aut ſi vinum ſit aliquantulum acidum: ita tamen, vt certum ſit, eſſe verum vinum. Et in his caſibus, ſi à principio Miſſæ præuideatur defectus, & vitari non poſſit, quia non poteſt haberi alia materia, tolerari ſæpe poteſt, ſi non ſit tanta deformitas, vt ſcandalum generet, vel irreuerentiam præ ſe ferat. Et eadem ratione, ſi talis defectus præuideatur poſt factam primam oblationem, diſſimulandus eſt, & vſque ad finem Miſſæ progrediendum, ſecluſo ſcandalo: ante oblationem verò, vel etiam poſt illam, ſi ſcandalum vel irreuerentia intercedat, mutari debet hoſtia vel vinum: ſi verò iam conſecratio eſt facta cum illo defectu, nihil eſt, quod ſuppleatur, ſed ſolùm eſt prudenter curandum, vt defectus tegatur, vt ſine ſcandalo res fiat.

Regula quædam obſeruanda circa leuiores defectus.

Secundò, in ſumptione non poteſt eſſe propriè defectus in ſubſtantia eius, niſi fortè quis vocet ſumptionem defectuoſam, quando non tota hoſtia conſecrata, vel totus ſanguis conſumitur. Sed in hoc propriè & formaliter non eſt defectus; quia in quacunque parte ſpecierum totus Chriſtus ſumitur. Item, ex cauſa rationabili poteſt ſacerdos, ſi diſtinctam formulam non poſuit ad communicandum alium, reſeruare particulam hoſtiæ ad communicandum illum, vt notat Paludanus in 4. diſt. 12. quæſt. 1. articulo 5. concluſ. 2. Syluest. Euchariſt. 2. q. 10. §. 7. & Euchar. 3. q. 15. quia non tenetur ſacerdos conſumere totam quantitatem ſpecierum, quam conſecrat, vt patet, quando offert, & conſecrat duas hoſtias. Imò, vt notat Paludanus, cùm olim ſeruabatur tertia pars hoſtiæ, vſque ad finem Miſſæ, videbatur reſeruari ad communicandum alios, capit. triforme, de Conſecratione, diſtinct. 2. Solùm ergo poteſt in ſumptione eſſe defectus, vel in cæremoniis, aut verbis, quæ in illa fieri ſolent: de quibus eadem eſt ratio, quæ de cæteris cæremoniis, neque aliquid occurrit ſpecialiter dicendum: vel poteſt hic defectus fingi in diſpoſitione ſumentis, quia, ſcilicet, recordatur, ſe non eſſe ieiunum, aut eſſe excommunicatum, vel in aliquo peccato, quod non eſt confeſſus, quem caſum attigit D. Thomas, hîc ad ſecundum, & de illo multa in ſuperioribus diximus: ſumma omnium eſt, in eo caſu, ſi conſecratio iam ſit facta, tolerandum eſſe defectum, & per pœnitentiam

Palud. Syluest.

ſupplendum, quantùm ſecundùm præſentem ſtatum commodè fieri poſſit: imò probabile eſt, idem etiam fieri poſſe ante conſecrationem, ſi iam Miſſa ſit inchoata, quamuis tunc etiam poſſit, propter vitandum talem defectum, Miſſa omitti, vt D. Th. dicit. In eo verò caſu, in quo peccati confeſſio fuit omiſſa, tenebitur ſacerdos, quamprimum poſſit, confiteri: quia ita eſt ab Eccleſia ſpecialiter ſtatutum, vt ſuprà viſum eſt.

Tertiò in accidentalibus cæremoniis, atque etiam in verbis, poteſt aliquid omitti propter obliuionem, de quo iam ſuprà diximus, quomodo non oporteat, illud repetere aut iterare, quando iam commiſſo defectu, & interpoſitis aliis actionibus aut verbis, recordatur ſacerdos defectus commiſſi. Quod verò attinet ad præcauendos huiuſmodi defectus moraliter loquendo, ſemper id fieri poteſt, niſi inaduertentia aut aliquid ſimile intercedat. Specialiter tamen tangit D. Th. hîc ad 6. caſum, in quo contingit, hoſtiam elabi de manibus ſacerdotis intra calicem, ita vt ob eam cauſam frangi non poſſit: & rectè reſpondet, illum eſſe accidentalem defectum; & ideo, licèt prætermittatur, nihil propterea eſſe iterandum, ſed ſacrificium eſſe conſummandum: idem ergo eſt in ſimilibus obſeruandum.

DISPVTATIO LXXXVI.

De iuſto Miſſæ ſtipendio, & pro quo ſit Miſſa ex obligatione dicenda.

HÆc ſola ſupereſt diſputatio, pertinens ad obligationes ſacerdotum in hoc miniſterio ſacrificandi: hactenus enim diximus, tam de obligatione ſacrificandi, quoad exercitium actus (vt ſic dicam) quàm de iis, quæ ſeruare debent in modo ſacrificandi: reſtat ergo dicendum, pro quo aut quibus ſacrificare teneantur: & quia hæc obligatio frequenter oritur ex ſtipendio accepto, ſimul etiam declarabimus, quæ ſint iuſta Miſſarum ſtipendia. Non oportet autem inquirere, quid ſit offerendum in hoc ſacrificio, vel cui ſit offerendum: nam hæc partim ex ipſa inſtitutione, partim iure ipſo naturali definita ſunt, & de eis in ſuperioribus eſt dictum. At verò is, pro quo ſacrificium eſt offerendum, neque ex inſtitutione, neque ex natura rei eſt in particulari definitum; ſed voluntati & iudicio ſacerdotis commiſſum hoc eſt, vt ſuprà vidimus. Poteſt autem ſacerdos variis modis obligari ad ſacrificium pro aliquo offerendum, ſcilicet, ex obedientia, charitate, ex voto, aut promiſſione ſimplici, aut ex iuſtitia & pacto. De prioribus autem obligationibus nihil occurrit hoc loco ſpecialiter dicendum; quia nihil habent magis ſpeciale in hac materia, quàm in aliis. Itaque certum eſt, poſſe ſuperiorem, qui iuriſdictionem habet, præcipere ſubdito ſacerdoti, vt Miſſam pro aliquo offerat: tunc ergo, ſi præceptum ex iuſta cauſa ſit, vt ſupponimus, obligabitur ſubditus, ſaltem ex obedientia, ad ita offerendum. At verò ex charitate rariſſimè occurret hæc obligatio; quia non eſt de re ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem proximi: nam, licèt interdum charitas obligare poſſit ad orandum pro aliis, præſertim pro communi bono; tamen, quòd hoc fiat, etiam adiungendo ſacrificium orationi, & pro hac ſpeciali intentione illud offerendo, vix poteſt caſus excogitari, in quo ſola charitas ad hoc obliget; quamuis interdum maximè inclinet. Tanta verò poſſet interdum eſſe neceſſitas, vt aliqua ex illa oriatur obligatio. Regulariter autem ſolùm obligat charitas,

Poteſt ſacerdos variis modis obligari ad ſacrificium pro aliquo offerendum.

charitas, vt neminem excludamus à generali oblatione huius ſacrificij, quæ pro Eccleſia ſit, niſi ſit ab ipſa Eccleſia excluſus ſeu præciſus; quia, & hoc eſſet ſignum quoddam odij, & præterea eſt contra intentionem Eccleſiæ, quæ pro omnibus vult offerri illa generali oblatione. Deinde conſtat, etiam ex voto poſſe aliquem obligari ad Miſſam pro aliquo dicendum: nam, cùm ſit opus religionis & pietatis, poteſt eſſe materia voti, &, cùm res ſit grauis, tale votum in rigore & ſub culpa mortali obligabit. Eadémque ratio eſt de promiſſione humana, ſeu homini facta; ita enim in hac materia obligationem inducit, ſicut in aliis. Solum eſt pro communi vſu obſeruandum, non ſemper fieri promiſſionem, quando vnus alteri dicit, ſe Miſſam pro illo eſſe oblaturum: nam ſæpe tantùm eſt ſimplex declaratio animi, & propoſiti, quod tunc habet, ſine intentione ſe obligandi ad non mutandum illud, ſed omnino implendum: & tunc non manet rigoroſa obligatio, ſed ſolùm ex quadam decentia, vt ſine graui cauſa animus non mutetur. Cæteris ergo obligationibus omiſſis, ſolùm illa, quæ ad iuſtitiam pertinet, nonnullam difficultatem habet.

SECTIO I.

Quando ſacerdos teneatur ex iuſtitia ad ſacrificium pro aliquo offerendum.

Obligatio ad ſacrificandum ex iuſtitia pro alio duob. modis oriri poteſt.

DVobus modis poteſt huiuſmodi obligatio oriri: primò ex beneficio aliquo, ad hoc ſpecialiter inſtituto. Secundò ex peculiari ſtipendio propter hanc cauſam dato; non enim poteſt alio modo intelligi, quòd oriatur hæc obligatio ex iuſtitia commutatiua, de qua nunc agimus. Vterque autem ille modus eſt in Eccleſia vſitatus: nam conſtat, eſſe plures Capellanias ad hoc ſpecialiter inſtitutas, vt Sacerdos certis dieb. Miſſas pro tali intentione faciat. Sunt etiam in Eccleſiis anniuerſaria, &c. Ex quibus ſine dubio oritur obligatio ex iuſtitia; quia beneficium datur ratione officij, & ſtipendium propter actionem. Similiter conſtat, præter has generales & veluti ſtabiles inſtitutiones, eſſe in Eccleſia vſitatũ, vt ſacerdotibus dentur priuata ſtipendia, vt ſemel aut pluries pro elargientibus, vel eorum intentione ſacrificent: qui ſacerdotes ob acceptum ſtipendium ex iuſtitia obligantur ad id faciendum, vt omnes Doctores ſtatim citandi docent. Et conſtat primò ex intentione dantium, & recipientium huiuſmodi ſtipendium: nam, & qui dant, intendunt obligare alios ad illud munus exequendum, iuxta conditum modum: & ſimiliter, qui recipiunt, acceptant hanc obligationem; interuenit ergo ibi vera ratio iuſtitiæ, fundata in mutuo conſenſu vtrinque oneroſo, qui explicatur illis verbis, *Do vt facias*, hic autem eſt titulus iuſtitiæ. Item, qui dat ſtipendium, tenetur ex iuſtitia ſoluere illud, vt, ſi fortaſſe priùs promiſit, & Sacerdos ea ſpe Miſſam dixit, tenetur qui promiſit, ex iuſtitia ſoluere: ergo & è contrario, ſi Sacerdos recepit ſtipendium, tenetur ex iuſtitia ſatisfacere ei, qui dedit illud, Miſſam dicendo, iuxta intentionem illius.

De ſimplicibus beneficiis regula generalis.

Sed circa primum modum in particulari inquiri poteſt, ex quibus beneficiis, ſeu Eccleſiaſticis reditibus, huiuſmodi obligatio ex iuſtitia oriatur. In qua re primùm diſtinguamus beneficia ſimplicia à curatis; & de ſimplicibus quidem regula generalis ſit, attendendam eſſe eorum inſtitutionem, & finem: nam, quæ ex inſtitutione ſua hanc obligationem imponunt, quia ad hunc finem ſunt directè inſtituta, huiuſmodi inducunt obligationem propter rationem factam & quia hæc eſt voluntas eorum, qui

A huiuſmodi reditus Eccleſiæ tribuunt, & ſub hac conditione oneroſa, illos tribuunt: & huiuſmodi ſunt Capellaniæ, & huc etiam reuocantur anniuerſaria, & alia huiuſmodi. Reliqua verò beneficia ſimplicia propter alios fines inſtituta, quæ huiuſmodi onus ex vi ſuæ inſtitutionis non imponunt expreſsè, nec de illo ſufficienter conſtat ex conſuetudine, aut alia lege vel ſtatuto, non inducunt huiuſmodi obligationem. Ratio eſt clara, quia beneficium datur propter officium; ſolùm ergo obligat ad illud officium, propter quod datur: ſed hæc beneficia non dantur propter hoc officium dicendi Miſſam pro hac vel illa intentione, ſed propter officium pſallendi, aut alio modo Eccleſiæ inſeruiendi; ergo non B obligant ad officium offerendi Miſſam pro hac vel illa particulari intentione: huiuſmodi autem ſunt multæ dignitates Eccleſiaſticæ, Canonicatus, Portiones, Præſtimonia, & alia ſimilia beneficia ſimplicia. Quin potiùs, quamuis cum officio ſeu munere horum beneficiorum, interdum coniunctum ſit onus cantandi, vel dicendi Miſſam in tali Eccleſia, tamen per ſe, & ex vi eorum, non oritur obligatio applicandi illam Miſſam pro hac, vel illa intentione, niſi aliunde ex peculiari conſuetudine aut ſtatuto talis Eccleſiæ hoc conſtet; quia illa duo ſunt valde diuerſa, & vnum per ſe ac directè non ſequitur ex alio, vt magis ex ſequenti puncto conſtabit.

Regula quadã ſpecialis.

C De beneficiis igitur curatis ſolet ſpecialiter dubitari, an huiuſmodi obligationem inducant. Quidam enim affirmant, Parochos ratione beneficij teneri quotidie ad offerendum ſacrificium pro ſuis ouibus. Ita tenet Soto, lib. 6. de iuſtit. quæſt. 3. art. 1. & in 4. diſtinct. 13. quæſt. 2. art. 2. Ratio eius eſt, quia à ſuis ouibus alitur. Confirmari poteſt, quia ſuprà dictum eſt, Parochum teneri quotidie ad ſacrificandũ in ſua Eccleſia per ſe, vel per alium: ergo etiam tenetur pro ſuis ouibus offerre. Confirmatur ſecundò, quia Parochus tenetur aliquando pro ſuis ouibus ſacrificare, ſed non eſt maior ratio de vna parte ſacrificiorum, quàm de alia; ergo tenetur omnia ſacrificia D ſua pro Parochianis offerre. Hæc verò ſententia nullum habet ſufficiens fundamentum, & ideò verius eſt, non habere Parochos huiuſmodi obligationem, ſaltem ad ſacrificandum quotidie pro ouibus. Quod tenent Maior, in 4. diſtinct. 45. quæſt. 3. dub. 3. Nauar. cap. 25. num. 140. Corduba, lib. 1. Quæſtionum, quæſtione 4. & probatur, quia talis obligatio nullo iure poſitiuo cauetur, quia nec ſcriptum oſtendi poteſt, nec conſuetudine declaratum; nullibi enim talis extat conſuetudo. Et hoc ipſum ſatis oſtendit, reuera nullum eſſe tale præceptum, quia non eſt veriſimile in vniuerſa Eccleſia eſſe conſuetudinem receptam, Eccleſiæ præcepto contrariam. Præterea non poteſt colligi hoc præceptum ex inſtitutione & fine talium beneficiorum; inſtituta enim ſunt ad officium paſcendi animas doctrina, & ſacramentorum miniſterio; non verò ad ſacrificandum pro E illis: nam hoc non eſt per ſe neceſſarium ad animarum regimen, nec pertinet ad alimentum ſpirituale, quod Paſtor ſuis ouibus præbere debet; ergo talis obligatio non ſequitur ex vi huius beneficij: nam, vt dixi, ſolùm obligat ad officium, propter quod datur. Confirmatur ac declaratur primò: nam Epiſcopus non tenetur quotidie facere ſacrum pro ſuo Epiſcopatu, nec Papa pro vniuerſa Eccleſia; ſed habent alia paſtoralia munera, ratione quorum reditus Eccleſiaſticos recipiunt: ergo idem eſt de Parochis, ſeruata proportione. Secundò confirmatur: nam Superior religionis, verbi gratia, ſubit in omnibus munus Parochi reſpectu ſuorum ſubditorum

Soto.

Soti ſententia reiicitur.

Maior. Nauar. Cordub.

Superior religionis ſubit in omnibus munus Parochi reſpectu ſuorũ ſubditorum.

torum altiori & perfectiori modo, & tamen non tenetur pro eis quotidie ſacrificare; ergo. Argumentũ autem Soti ſolutum eſt ex dictis, quia licèt Parochi alantur à ſubditis,tamen habent aliud opus, propter quod digni ſunt eo ſtipendio,neque enim obligandi ſunt ad quodlibet ſpirituale beneficium præſtandum ſuis ſubditis propter eam cauſam. Ad primam confirmationem in primis negatur conſequentia: nam, vt dixi, aliud eſt, teneri ad dicendam Miſſam, vt Parochiani poſſint eam audire, aliud verò teneri ad offerendum pro ipſis; quamuis enim demus, teneri ad ſacrificandum quotidie per ſe, vel per alium in ſua Parochia, priori titulo, non tamen inde ſequitur, teneri ad offerendum pro ſubditis: quia hoc eſt valde diuerſum,& non eſt per ſe coniunctum cum priori. Deinde dicitur ad antecedens, non ſatis conſtare de illa obligatione: ſed ſolùm eſſe certum,teneri Parochos ad celebrandum, vel efficiendum, vt in ſua Parochia celebretur omnibus diebus, in quibus populus ſacrum audire tenetur, quia ſaltem illis diebus eſt hoc miniſterium neceſſarium populo,vt ipſe poſſit obligationem ſuam implere: parochus autem ex officio tenetur ſaltem ad omnia præſtanda, quæ hoc modo ſunt ouibus neceſſaria. Vnde ſi Parochus abſit, vel non reſideat, tenetur prouidere, & ſufficienter alere alium,qui hoc munus explere poſſit. Quod verò pertinet ad obligationem quotidie ſacrificandi, conſulenda ſunt, quæ ſuperiùs diximus, diſput.80. ſectione 2. nam ex dictis ibi conſtat, communiter eſſe hanc obligationem in Parochiis, vbi eſt ſufficiens ſacerdotum numerus: at verò,vbi ſolus eſt Parochus, non eſt facile talis obligatio imponenda, maximè cùm Concilium Trident.ſeſſ.23.cap.14. de reformatione,hoc attingens,ſolùm dicat, *Curet Epiſcopus,vt Presbyteri,ſaltem diebus Dominicis, & feſtis ſolemnibus: ſi autem curam habuerint animarum, tam frequenter, vt ſuo muneri ſatisfaciant, Miſſas celebrent*.Itaq; in hoc præcipuè eſt attendenda conſuetudo, vel, ſi quid eſt in Epiſcopatu circa hoc ſtatutum. Quòd ſi alicubi eſſet hæc obligatio quotidie celebrandi, intelligenda eſſet moraliter & regulariter; quia aliàs eſſet onus intolerabile. Niſi fortaſſe tale ſit beneficium taliſque conſuetudo, vt obliget ad prouidendum quotidie Eccleſiæ de ſacrificio, per ſe, vel per alium; tunc enim cum maiori rigore vrgebit talis quotidiana obligatio, vt Panormit. & alij notant in cap.ſignificatum,de Prębendis,Syluest.verbo,Miſſa. 1.quæſt.7.& Nauar. ſuprà, & in hoc etiam conſentit Soto. Ad 2.confirm.aliqui dicunt, teneri Parochum ad ſacrificandum pro ſuo populo diebus Dominicis & feſtis. Sed hoc ſolùm videntur colligere ex eo quòd illis diebus tenetur ſacrificare, quæ tamen illatio non eſt ſufficiens, vt oſtendi: nulla ergo certa regula in hoc dari poteſt, ſed conſulenda eſt conſuetudo; aut, ſi de illa non ſatis conſtat, Epiſcopus deberet aliquid certum in hoc ſtatuere; quod ſi hoc non faciat, prudenti arbitrio ipſius Parochi relinquendum erit.

Conc.Trid.

Panorm. Syluest. Nauar. Soto.

Difficultas ſpecialis.

Circa alium modum prædictæ obligationis ortæ ex priuato ſtipendio, eſt ſpecialis difficultas, quia talis obligatio non poteſt oriri, niſi medio aliquo pacto vel conuentione: ſed omnis huiuſmodi pactio eſt iure probata, capit.tua nos, de Simonia. cap. vlt. de pactis. cap. quam piè 1. quæſtione 2. quia videtur eſſe ſimoniaca, cùm in ea detur ſpirituale pro temporali. Vnde D.Thomas, 2.2.quæſt.100. artic.2. & 3.ad 2.dicit, licere quidem accipere ſtipendium, dummodo pactum non intercedat, quia aliàs erit ſimonia:& in 4.diſtinctione 25 q.3.art. 2.q. 1. ad 4. dicit,paciſci de Miſſa dicenda, ſemper eſſe ſimoniã.

D.Thom.

A Dicere autem omnia ſtipendia Miſſarum,quę in Eccleſia dantur & recipiuntur, eſſe ſimoniaca, impius error eſſet & intolerabilis, cùm vniuerſa Eccleſia, eiúſque Paſtores huiuſmodi conſuetudinem approbent,ex illis principiis traditis à Chriſto, Lucæ 10. *Dignus eſt operarius mercede ſua:*& à Paulo,1.ad Cor.9. *Qui altari deſeruit,ex altari viuere debet.*Quę ipſa etiam naturali ratione nituntur, quia vnuſquiſque meretur ali ab eo, cui deſeruit, vel in cuius miniſterio & officio occupatur: nam hoc maximè neceſſarium eſt ad vitam tranſigendam; ergo, cùm præcipuum munus & officium ſacerdotis ſit ſacrificare,ſi in alicuius vtilitatem illud exhibet, & in hoc occupatur, naturalis B ratio poſtulat, vt ab ipſo alatur. Ad hanc difficultatem inprimis negare non poſſumus, quin in hoc negotio aliquod pactum interueniat inter dantem ſtipendium, & ſacerdotem: nam ille dat, vt hic faciat; hic verò facit, quia recepit, ſeu vt recipiat ſtipendium. Et ita docent Adrian. quodlib. 9. artic. 1.Caietan.2.2.quęſtion.100.artic.2.Dominicus Soto,lib.9.de Iuſtitia & iure,quæſtion.6.artic.1.Nauar.in Summa,cap.23.n.102. & patet ex dictis: nam ſine huiuſmodi pacto, quod intercedat inter ſacrificantem & ſtipendia dantem, nulla ratione intelligi poſſet, quo pacto oriatur, aut oriri poſſit obligatio ex iuſtitia.

Lucæ 10. 1.Cor.9.

Adrian. Caietan. Soto. Nauar.

Quod ita breuiter declaro: nam ſi quis ſacerdo- C tem alat, non tamen poſtulans hoc nomine ab eo ſacrificium pro ſe fieri, neque ſub hac conditione ab illo acceptata,ſed ſolùm ex miſericordia, aut intuitu religionis, vel ex mera ſua liberalitate,aut alias quaſcunque ob cauſas ad hoc motus: ſacerdos in huiuſmodi caſu non obligatur ad ſacrificium offerendum pro illo, imò ſine omni iniuſtitia poteſt ab illo iuſtum Miſſæ ſtipendium accipere,vt pro illo ſacrificiũ offerat:& è contrario, quamuis ſacerdos offerat ſacrificium pro me, mihíque idipſum euidenter conſtet, non propterea tenebor ex iuſtitia illi ſtipendium dare, quia non ex mea, ſed ex ſua liberali voluntate id fecit. Vt ergo vtrinque oriatur obligatio ex iuſtitia,neceſſarium eſt pactum, ſaltem implicitũ; D quia hæc obligatio pendet ex mutuo conſenſu, & ex mutua promiſſione,ſub cõditione oneroſa vtrinque etiam acceptata; in quo ratio pacti & conuentionis conſiſtit & reuera hoc modo, tacito vel expreſſo, fit conuentio inter dantem ſtipendium, & recipientem. Nam ille hoc animo dat, vt alterum obliget, & hic animo ſe obligandi illud recipit, ad faciendum id, cuius cauſa datur: nam hoc ratio naturæ æqualitatis requirit.Præterea,etiam in anniuerſariis,& capellaniis, & aliis beneficiis Eccleſiaſticis, hoc pactum expreſſum vel tacitum intercedit; quia, & fideles tenentur ex iuſtitia alere miniſtros, & ipſi miniſtri tenentur, etiam ex iuſtitia, facere miniſteria, propter quæ aluntur, non enim obligantur tantùm ex chatitate aut miſericordia, obligatio enim E charitatis oritur tantùm ex neceſſitate alterius, non ex re accepta: hæc autem obligatio oritur ex re accepta, vnde per ſe conuenit, etiam omni ſecluſa ſpeciali neceſſitate. Neque etiam eſt obligatio orta ex religione tantùm;non enim fundatur in promiſſione Deo facta, neque ad Deum immediatè ordinatur, ſed ad hominem, cui fit iniuria, ſi non impleatur, & ideo ad reſtitutionem obligat: eſt ergo obligatio ex iuſtitia, quæ in huiuſmodi rebus vel actionibus,ſine pacto nequit intelligi;non eſt ergo in hoc pacto intrinſeca malitia.

Obligatio ex charitate ab obligatione ex iuſtitia quomodo diſtinguatur.

Ad authoritates verò adductas quidam reſpondent, quamuis hoc pactum per ſe malum non ſit, olim tamen fuiſſe prohibitum, quia habet ſpeciem mal

Ad authoritates adductas quorundam reſponſio.

mali & indecentiam quandam; eam verò prohibitionem per contrariam conſuetudinem eſſe abrogatam. Sed hæc ſententia falſa eſt; quia nec talis prohibitio oſtēdi poteſt, neque habet locum, vbi ratio ſtipendij interuenire poteſt, ſemper autem in Eccleſia licuit, ſtipendium dare miniſtris ſacrificiorum ad eorum ſuſtentationem: in ratione autem ſtipendij intrinſecè includitur pactio aliqua, ſicut intrinſecè ex illo oritur obligatio iuſtitiæ; & ideo mercedi operarij, & ſtipendio militis à Chriſto & Paulo merito comparatur. Numer. autem 18. tale ſtipendium ſacerdotis, *pretium pro miniſterio* appellatur. Secundò reſpondent alij, duo conſiderari poſſe in actione ſacrificandi: primum eſt, ſacrificium ipſum, & fructus ſpiritualis eius; ſub qua ratione, certa fides eſt, non poſſe vlla ratione pretio æſtimari aut in pactum deduci, eſſet n. hoc aperta ſimonia, & magna irreuerentia rei ſacræ: ſecundum eſt corporalis labor ſeu occupatio; & quoad hoc dicitur miniſterium illud, pretio æſtimabile, & deduci poſſe in pactum; quia res materialis non amittit ſuum temporalem valorem, propter ſpiritualem conditionem annexam, vt de calice conſecrato, & aliis ſimilibus rebus conſtat. Atque hoc modo dicitur in Concilio Agathen. capit. 36. 1. quæſtione 2. capit. vltim. *Clerici omnes, qui Eccleſiæ fideliter, vigilanterque deſeruiunt, ſtipēdia ſanctis laboribus debita ſecundùm ſeruitij ſui meritum, per ordinationem canonum à ſacerdotibus conſequantur.* Et huic ſententiæ fauent locutiones ſacræ Scripturæ ſuprà adductæ; eſt ergo probabilis, non tamen omnino ſatisfacit: nam, vt latiùs dicitur in materia de ſimonia, quamuis labor corporalis, qui non per ſe, ſed ex accidenti, ad ſpirituale miniſterium requiritur, pretio verè æſtimari poſſit, &, quod idem eſt, vendi; tamen ille, qui eſt per ſe coniunctus cum ſpirituali miniſterio, non poteſt vendi, quia tanquam vnum omnino cum ipſa re ſpirituali reputatur; quod præcipuè verum habet, quando actio ipſa corporea nullius eſſet æſtimationis & valoris, niſi ſpiritualitatem haberet adiunctam, tunc enim tota æſtimatio oritur ex ratione ſpirituali, & ideo talem actionem corporalem vendere, reuera eſſet vendere rem ſpiritualem. Tertiò ergo reſpondetur, hîc non dari ſtipendium, tanquam pretium operis, & ſub hac ratione excluditur pactum, ſcilicet, extrinſecus ſuperadditum, quòd videatur res ipſa ſpiritualis vendi, vel locari, aut ſtipendium taxari, iuxta valorem & æſtimationem ipſius rei ſpiritualis: datur ergo ſtipendium ſolum ob ſuſtentationem neceſſariam, & naturali lege miniſtris debitam: vnde non excluditur pactio de huiuſmodi ſtipendio, quod intrinſecè continetur in huiuſmodi humanis actionibus, iuxta illud, *Non alligabis os boui trituranti:* & ideo in hoc nulla fit iniuria rei ſpirituali, ſed potiùs humanæ ſubuenitur neceſſitati; quia miniſter ſine alimento viuere nullo modo poſſet, nec ſpirituali miniſterio, vt par eſt, vacare: quamuis ergo homo ex ſe gratis miniſtret, tamen ratio iuſtitiæ poſtulat, vt ab eo alatur, cui miniſtrando ſeruit. Quæ doctrina ſumitur ex diuo Auguſtino, libro de Paſtoribus, c. 2. & idem eſt ſenſus diui Thomæ, loco citato, & Durandi in quarto ſententiarum diſtinct. 25. quæſt. 3. Paludani ſimiliter quæſtione quinta.

Num. 18. *Aliorum reſponſio reiicitur.* *Notabile.* *3. Reſponſio.* *Auguſt.* *D. Thom.* *Durand.*

Sed quæret tandem aliquis, ad quid obligetur ſacerdos, ſeu quid applicare teneatur ei, qui ſtipendium dedit. Sed hæc res ferè in ſuperioribus explicata eſt. Primum enim non eſt ſatis, vt pro eo generaliter offerat, quia hoc commune eſt omnibus, vnde hæc obligatio non oritur ex ſtipendio, ſed potiùs ex communi lege Eccleſiæ. Secundò neque etiam in A alio extremo tenentur, proprium & perſonalem fructum alteri applicare: primò quidem, quia adhuc incerta res eſt, an talis fructus poſſit alteri tribui; ſecundò, quia, quamuis ſacerdos dicat Miſſam in peccato mortali, plenè ſatisfacit huic obligationi, nec tenetur aliquid reſtituere, & tamen nullum habuit perſonalem fructum, quem applicaret. Tertiò, quia eſſet irrationabile, obligare ſacerdotem, vt ſe omni fructu priuaret; quare, neque ipſe habet intentionem ſe ad hoc obligandi, neque aliter poteſt aut debet habere intentionem hoc poſtulandi. Supereſt ergo, vt dicamus, teneri ſacerdotem ratione ſtipendij ad applicandum ei, pro quo ſpecialiter offert fructum illum ſacrificij, ſeu illam portionem ſatisfactionis, quæ illi, B vt miniſtro publico ad diſtribuendum ſeu applicandum commiſſa eſt. Probatur à ſufficiente enumeratione; quia ſacerdos tenetur ſpecialiter offerre, & applicare ſacrificium ei, qui ſtipendium dedit: ſed non tenetur perſonalem fructum applicare; ergo ſaltem tenetur applicare hunc fructum quem vocare poſſumus miniſterialem. Item, quia hac ratione cenſetur ſpeciali modo operari vt miniſter alterius. Item, quia hæc eſt rationabilis intentio petentis ſacrificium, & dantis ſtipendium. Ac denique, quia non poteſt hæc obligatio commodiùs declarari, & in hoc modo nulla occurrit difficultas.

Quæſtio ſatisfit. *Concluſio.* *Probatur cõcluſio à ſufficiente enumeratione.*

SECTIO II.

C *Quæ ſint iuſta Miſſarum ſtipendia.*

QVando obligatio offerendi ſacrificium pro aliquo oritur ex aliquo Eccleſiaſtico titulo ſeu ex reditibus certis & ſtabilibus, nulla eſt difficultas: quidquid enim tali titulo annexum eſt, vel ob eam piam cauſam relictum ſeu donatum eſt Eccleſiæ, eſt iuſtum ſtipendium talis obligationis; neque in hoc poteſt eſſe exceſſus, tum quia huiuſmodi reditus voluntariè donantur Eccleſiæ; tum etiam, quia decens ſtatus ſacerdotis habet latitudinem: & ideo, ſi is, qui inſtituit Capellaniam, vel ſimile beneficium, vult pinguiores reditus, ſeu maius ſtipendium, ob ſingula ſacrificia relinquere, totum id ſubit rationem iuſti ſtipendij. E contrario verò poſſent interdum reditus ita eſſe tenues, vt non attingerent D mediocre vel minimum ſtipendium ſufficiens, quod raro contingit; ſi verò id accidat, pertinebit ad Eccleſiæ Epiſcopum, onus ſeu obligationem ad eum numerum Miſſarum redigere, in quo vnicuique iuſtum ſtipendium reſpondeat, ſaltem moderatum, iuxta ea, quæ in ſequentibus dicemus: de his ergo reditibus & obligationibus nihil amplius dicendum ſupereſt, ſed ſolùm de his ſtipendiis, quæ voluntariè dantur à fidelibus, quas Hiſpani *Pitanſas* vocant. *Aduertendū.*

Dè quibus primò dicendum eſt: Si ſtipendia taxata ſint à ſuperiori habente poteſtatem, illa cenſenda ſunt iuſta, ita vt maiora non poſſint iuſtè exigi. E Ratio eſt, quia, licèt ſtipendia non ſint verè pretia, tamen quatenus in eis dandis & recipiendis ratio iuſtitiæ intercedit, ſeruant proportionem quandam: & in eis neceſſe eſt, aliquod medium æqualitatis inueniri, ſine qua, nec vera ratio iuſtitiæ nec medium illius, reperiri poteſt: ergo, ſicut pretia rerum poſſunt cõmuni lege, publica poteſtate taxari, ita & hæc ſtipendia. Patet conſequentia, tum à paritate rationis: tum etiam, quia, cùm hoc medium non ſit ex natura rei definitum, non poteſt certiori modo aut via præſcribi; eſt ergo hæc poteſtas in Eccleſia, vel vniuerſalis in Pontifice, vel particularis pro ſuis diœceſibus *1. Concluſio.*

Notabile. ceſibus in Epiſcopis: ſi ergo ipſi certam aliquam regulam ſtatuant, illa eſt obſeruanda niſi euidentem iniuſtitiam contineret, quod præſumendum non eſt.

Difficultas. Sed circa hoc eſt difficultas: nam aliqui dicunt, non licere hoc ſtipendium ita taxari, vt neque plus, neque minus iuſtè accipi poſſit, vt ſentiunt *Soto.* Soto, libro 9. de iuſtit. quæſtione 6. artic. 1. ad 2. & *Nauar.* Nauar. capit. 25. num. 106. quia hoc eſſet, impedimentum & obſtaculum ponere piis fidelium voluntatibus: ergo videmur in concluſione ſupponere id, quod licitum non eſt. *Reſponſio.* Reſpondetur, neminem negare, nec negare poſſe, hoc ſtipẽdium ita poſſe taxari, vt ſacerdotibus non liceat magis exigere, neque etiam fideles minus dare poſſint, prædictam obligationem iuſtitiæ imponendo; & hoc ſatis eſſet ad concluſionem poſitam, & hoc probat etiam ratio pro illa adducta: & eſt valde neceſſarium ad vitanda ſcandala & ſacrilegia, quæ in exactionibus iniquis ſtipendiorum committi poſſunt: & alioqui, ſi ſacerdotibus definitur terminus, vltra quem plus non exigant, ratio æqualitatis poſtulat, vt etiam aliis poſſit imponi, ne minori ſtipendio velint ſacerdotes ad hoc obligare. Imò maiori prouidentia curandum eſt, vt ſacerdotes habeant congrua ſtipendia, quibus honeſtè ſuſtentari poſſint: vnde in hoc etiam expedire poteſt, præcauere, ne laici, pauperes ſacerdotes cogant, vt vili ſtipendio contenti ad hoc miniſteriũ obligentur, quod ſignificauit *Corduba.* Corduba, lib. 1. Quæſtionum, quæſtione 4. Per hoc tamen non prohibetur, nec per ſe loquendo, prohiberi poteſt, quominus fideles dent maiora & duplicata ſtipendia, ſi velint, dummodo omnino ſpontaneè & voluntariè id faciant; & hoc probat ratio in contrarium adducta: & præterea, quia aliud eſt ex iuſtitia exigere, aliud, quod gratis donatur, accipere: lex ergo iuſtitiæ non impedit miſericordiæ aut liberalitatis, vel religionis opus. Et eadem ratione illa lex non impediret, quominus ſacerdos poſſit minori ſtipendio eſſe contentus; quia, non obſtante lege iuſtitiæ, poteſt ipſe gratis remittere, & cedere iuri ſuo. Etenim, cùm poſſit omnino gratis & ſine vllo ſtipendio ad offerendum ſacrificium ſe obligare, à fortiori poterit minori ſtipendio eſſe contentus. Imò ait *D. Thom.* diuus Thomas, 2. 2. quæſtione 100. articulo tertio, ad ſecundum, illicitum eſſe, ſi in aliqua Eccleſia talis lex feratur, vt pro nullo fiant ſuffragia, niſi tali ſtipendio dato; quia per tale ſtatutum (inquit) præcluderetur via gratis impendendi pietatis officium, quæ ſententia diui Thomæ, moraliter loquendo, vera eſt, maximè, ſi reſpectu ſingularum perſonarum talis lex fieret: tamen reſpectu alicuius communitatis illa ſtatuta non ſunt ſemper mala, imò ſunt in vſu multarum Eccleſiarum: quia pertinent ad quandam decentiam, vel totius capituli, vel ad congruam ſuſtentationem totius Eccleſiæ, & expenſarum, quæ in illa ſunt: nunquam tamen intelligendum eſt, per hæc ſtatuta prohiberi, quominus, ſi miſericordiæ vel pietatis ratio poſtulauerit, vt huiuſmodi ſuffragium ſine tali ſtipendio fiat, id licitè fieri poſſit, ſaltem ex voluntate & conſenſu eorum, ad quos tale ius pertinet; talis enim prohibitio in eo ſenſu intellecta, prorſus contra rationem eſſet, & æquitati minimè conſentanea, neque Chriſtianæ *D. Thom.* pietati; & hoc præcipuè intendit diuus Thomas, citato loco; neque aliud ratio eius perſuadet.

2. Concluſio. Dico ſecundò: Si lex Miſſarum ſtipendium non taxauit, illud earum erit iuſtum ſtipendium, quod communi conſuetudine communiter receptum eſt & approbatum, ſeu quod à viris prudentibus & Deum timentibus communiter peti aut dari ſolet. Ita docent prædicti authores; & ratio eſt eadẽ, quia, ſecluſa lege taxante, hæc eſt via cenſendi ſeu iudicãdi iuſta pretia rerum: hoc autem ſtipendium, licèt non ſit pretium, ſeruat tamen cum illo proportionem, vt dixi. Et confirmatur, quia non debet hoc cõmitti cuiuſcũque voluntati, vt ſuo arbitrio poſſit iuſtum ſtipendiũ augere, vel minuere, repugnat enim hoc rationi iuſtitiæ: ergo oportet, vt aliqua authoritate publica hoc definitum ſit; ergo, quando non intercedit lex, ex communi æſtimatione & conſuetudine, quæ vim legis habere ſolet, definiendum hoc eſt. Quo fit, vt in hoc caſu, in quo tale ſtipendiũ non eſt lege taxatum, eius æqualitas iuſta non poſſit in indiuiſibili conſiſtere, ſed aliquam latitudinem habeat: ſicut contingit in pretiis rerum, quæ communi tantùm æſtimatione præſcribuntur, quia communis æſtimatio non ſemper eſt ita fixa & certa: & ideo, ſicut in his pretiis diſtingui ſolent infimum, medium, & ſummum; ita etiam poſſunt hæc ſtipendia diſtingui. *Notabile.* Cauendum tamen eſt ſacerdotibus, ne more venalium rerum hoc negotium tractent, cum fidelibus contendendo, vt rigoroſa & ſumma ſtipendia exigant: nã, licèt in rigore non ſit iniuſtitia, eſt tamen quædam irreuerentia, ex qua communiter ſcandalum ſequi ſolet. Si autem ſemel ſacerdos contentus eſt mediocri, vel infimo ſtipendio, tamen iuſto, non poteſt deinceps arbitrio ſuo reducere illud ad rigoroſum ſtipendium, minuendo, verbi gratia, Miſſarum numerum: nam hoc iam eſſet contra iuſtam dantis voluntatem, & ita eſſet acceptio rei alienæ, inuito domino, rationabiliter.

3. Concluſio. Dico tertiò, iuſtam æqualitatem huius ſtipendij non eſſe penſandam ex integra quantitate pecuniæ, qua ſacerdos indiget ad ſuam congruam ſuſtentationem, poſſet enim exiſtimari, hoc ſtipendium, vt ſit iuſtum, ita eſſe taxandum, vt totum id, quod neceſſarium moraliter eſt ad congruam ſacerdotis ſuſtentationem per annum integrum, ſit etiam iuſtum ſtipendium omnium Miſſarum ſimul ſumptarum, quæ intra annum moraliter dici poſſunt: & conſequenter, quòd ſingularum Miſſarum iuſtum ſtipendium ſit illa pars aliquota, quæ iuxta dictam proportionem reſpondet. Et hunc modum aſſignandi hoc iuſtum ſtipendium, videtur ſequi *Soto.* Soto, & alij, qui cõſiderant Miſſam, tanquam integrum ſacerdotis miniſterium; & ideo volunt, vt illi integra diei ſuſtentatio reſpondeat. Concluſionem tamen poſitam tenet *Corduba.* Corduba, citans Medinam, & Nauar. ſuprà, dub. 2. Et probatur primò ex conſuetudine Eccleſiæ: nã, quando hæc ſtipendia lege taxantur, non ſolent eſſe tam pinguia, vt ſola ſufficiant ad integram ſuſtentationem ſacerdotis; ergo non ſunt maiora exigenda, quando communi æſtimatione definiuntur. Et ita etiam ſeruat vſus, vt hæc etiam non ſint admodum pinguia, nec per ſe ſola ſufficientia. Secundò, quia actio ſacrificãdi non requirit integrum diem, neque maiorem partem eius: ergo non eſt, cur ſacerdos propter hoc ſolum miniſteriũ integrè alatur ab eo, pro quo ſacrificium offert. Patet conſequentia: tum quia ſacerdos non tantùm habet hoc miniſterium, ſed etiam exercet alias actiones ſacras, ratione quarum poteſt aliquid in ſuſtentationem recipere ex fidelium largitionibus, vel aliis Eccleſiaſticis reditibus: tum etiam, quia propter hoc miniſterium non impeditur ſacerdos, quominus alia honeſta via poſſit aliquid ad vitam ſuſtentandam lucrari: vt habetur in cap. Clericus victum, 91. diſtinctione, ex Concil. *Conc. Carth. IIII.* Carthag. IIII. capit. 52. Atque hinc obiter intelligitur ratio,

ratio, ob quam maius ſtipendium taxetur pro ſolẽni Miſſa, quàm pro priuata: quia ſcilicet, neutri debetur integra ſuſtentatio; & ideo quo maius miniſterium ſacerdos exhibet, eo aliquid amplius ad ſuſtentationem ſuam recipere poteſt: & eadem ratione, quo die ſacerdos plures Miſſas facit, poteſt plura ſtipẽdia, etiam ab eodem recipere, imò, licèt contingat, eum peccare contra obediẽtiam vel religionem, plures Miſſas eodem die dicendo, ſi tamen pro eis plura ſtipendia accipiat, contra iuſtitiam non peccabit: quia, licèt iniquè agat, ſecundò aut tertiò ſacrificium eodem die offerendo, tamen ſacrificium ipſum validum eſt, & pro aliquo oblatum eundem affectum habet ex opere operato. Denique hac ratione in agẽdo funere, ſeu officio integro defunctorum aliquod ſtipendium datur ſacerdoti, ratione Miſſæ, & aliud ratione Vigiliæ ſeu Nocturni officij, & ſic de aliis: ſignum ergo eſt, quodlibet horum eſſe veluti inadæquatum miniſterium ſacerdotis: & conſequenter nulli eorum per ſe debere adæquatam ſuſtentationem reſpondere. Neque contra hoc inuenio rationem, aut motiuum aliquod contrariæ opinionis, cui ſatisfacere neceſſe ſit.

Notabile.

4. Concluſ.

Dico quartò: Non poteſt ſacerdos, ſeruata iuſtitiæ æquitate, ratione vnius Miſſę accipere, niſi vnum adæquatum ſtipendium, ſiue ab vna, ſiue à multis perſonis. Concluſio hæc communis eſt, neque inuenio authorem aliquem, qui contrarium in communi & abſolutè ſentiat, ex vi talis muneris & ſtipendij: nam, licèt contrariam ſententiam aliqui Caietano attribuant, eo quòd ex alia eius opinione de valore Miſſæ, ſequi videatur, tamen directè & formaliter nunquam id docuit, neque eſſet practicè probabile, in prædicto ſenſu: nam, vtrùm fieri poſſit aliqua exceptio propter particulares rationes in aliquo ſpeciali caſu occurrentes, poſtea videbimus. Reſpectu ergo eiuſdem perſonæ concluſio euidenter ſequitur ex principiis poſitis: nam, ſi iuſtum ſtipendium habet certum terminum, lege vel conſuetudine taxatum; ergo, ſeruata lege iuſtitiæ, non poteſt ille terminus excedi: ergo non poſſunt ab eodem duo ſtipendia pro vna Miſſa exigi, alioqui iam excederetur terminus ſeu quantitas iuſti ſtipendij, inuito eo, qui dat: ſupponimus enim, eum duo ſtipendia dare, vt ſibi duæ Miſſæ dicantur, ſacerdotem autem velle illi vna Miſſa ſatisfacere, quod planè eſt contra rationabilem alterius voluntatem, & contra pactum implicitum in priori acceptione, & elargitione contentum: nam alter dedit duo ſtipendia ſub conditione, & promiſſione duorum ſacrificiorum, & ſacerdos ſub eadem conditione acceptauit, ac recepit: poſtea verò non implet, nec ſtat promiſſis. Vnde, etiã iniuſtè, priuat alterum maiori fructu duplicis ſacrificij. Ex hac verò parte ſequitur altera, ſcilicet, idem dicendum eſſe reſpectu diuerſorum, quia medium iuſtitiæ, quod eſt medium rei, in ipſis rebus conſiſtit, ſiue ad vnam, ſiue ad plures perſonas dicat habitudinem: vt ſi furari decem aureos peccatum mortale eſt, idem erit, ſiue ab vno, ſiue à pluribus hominibus ſubripiantur: & idem eſt, ſi res carius vendatur, quàm iuſtè æſtimatur, ſiue ab vna perſona totum pretium, ſiue partim ab vna, partim ab alia accipiatur. Sic ergo in præſenti iuſtum etiam ſtipendium pro vna Miſſa in re ipſa certum ac præfixum eſt: ergo quacunque ratione maius accipiatur ſiue ab vno, ſiue à multis, iniuſtum eſt. Accedit, quòd ſecundùm veriorem ſententiam, ſi idem ſacrificium pro multis offeratur, ſinguli defraudantur aliquo fructu, quem ſacerdos poſſet, & deberet applicare: ergo nulli eorum ad æqualitatem ſatisfa-

Nõ poſſunt ab eodẽ duo ſtipẽdia pro vna Miſſa exigi.

Verior ſentẽtia de fructu ſacrificij Euchariſtici.

A cit, neque adimplet iuſtum pactum & promiſſionem. Et hinc ſoluta manet obiectio, quæ fieri ſolet ex eo, quòd Miſſa pro multis oblata tantum valet ſingulis, ac ſi pro vno ſolùm offerretur. Negatur enim aſſumptum, in eo ſenſu, quem in præſente habere debet, vt ex dictis patet. Ac deinde dicitur, vt minimum, eſſe rem incertam, & periculis expoſitam: & hoc ſatis eſſe, vt iniuſtè fiat contra rationabilem voluntatem eius, qui ſtipendium dedit.

SECTIO III.

Vtrùm Sacerdotes diuites poſſint ſtipendia pro Miſſis accipere.

B PRima ſententia negat, quam multum indicat D. Thomas, in 4. diſtinctione 25. quæſtione 3. art. 2. quæſtiuncula 1. ad 4. & Caiet. 2. 2. quæſtione 100. art. 2. Sylu. verb. Simonia, quæſtione 3. Adrian. in 4. materia de reſtitut. fol. 91. & Gratianus in cap. paſtores. §. verum, quæſtione 2. vbi, vt videre eſt, multa iura congerit, in quibus ſignificatur, non poſſe iuſtè ſacerdotes diuites reditibus Eccleſiaſticis frui, & ſuſtentari; quod etiam ſignificatur in cap. illi autem, 12. quæſtione 1. vbi Proſper ait, *Sacerdotes diuites, qui poſſident ſua, non peccare, dummodo propriis contenti rebus, nihil eorum, qui labori vel Ordini ſuo deberi arbitrantur, accipiant.* Et ſimilia referuntur ex Auguſtino, in capite vltimo, eiuſdem quæſtion. vbi ſignificat, ſi hæc ſtipendia Eccleſiaſtica accipiantur ab C huiuſmodi diuitibus, non in eorum vſus, ſed pauperum, eſſe diſtribuenda. Eadem autem ratio eſt de his Miſſarum ſtipendiis: nam, quatenus ſpirituali titulo accipiuntur, inter Eccleſiaſtica bona computantur. Ratio autem eſſe poteſt, quia hoc ſtipendium ſolum accipi poteſt in ſuſtentationem: ergo, qui hac non indiget non poteſt illud accipere, alioqui conuincetur illud ſumere, vt ſui operis pretium.

D. Thom.

Syluest.

Adrian.

Gratian.

Aduertendum eſt, ſacerdotem poſſe eſſe diuitem, vel ex bonis temporalibus & hæreditariis, vel ex reditibus Eccleſiaſticis, ex quibus (vt vidimus) quidam dantur ſine obligatione dicendi Miſſam pro alio, ſed ob alios titulos; quidam verò interdum dantur ſpecialiter propter hoc onus offerendi Miſſam pro aliquo. Dico ergo primò. Quamuis ſacerdos proprium D habeat patrimonium, ſeu temporalia bona, quibus ſufficienter ali poſſit, ſine iniuſtitia poteſt ſtipendium pro Miſſa accipere. Ita D. Thomas, quodlib. 6. artic. 10. Soto libro 9. de Iuſt. quæſtione 6. art. 1. Nauar. in Sum. cap. 23. num. 102. Gloſſ. & Doctores, in cap. Clericos 1. quæſtione 2. Probatur, quia ſacerdoti miniſtranti, ex iuſtitia debetur alimentum: ergo iuſtè poteſt illud accipere, etiam ſi alioqui temporaliter diues ſit. Patet conſequentia, quia hoc eſt valde extrinſecum, & per accidens, quòd non tollit proprium ius, quod per ſe conuenit. Confirmatur primò, quia quamuis poſſit ſacerdos propria induſtria, vel labore integrum victum lucrari, non tenetur, ſed E poteſt de altari viuere; ergo ſimiliter poteſt idem facere, quamuis habeat temporales reditus: nam vſus artis, vel propria induſtria interdum æquiualet temporalibus diuitiis. Confirmatur ſecundò: nam ſacerdotes temporaliter diuites, habent beneficia Eccleſiaſtica, eorúmque reditibus ſine ſcrupulo fruuntur; ſed nulla eſt maior ratio de his, quàm de Miſſarum ſtipendiis: ergo. Tandem, miles, quamuis aliàs diues ſit, iuſtè accipit ſuæ militiæ ſtipendium: nam in illo etiam verum habet illud, *Quis militat ſuis ſtipendiis vnquam?* ergo eadem eſt in præſente ratio.

Aduertendum.

1. Concluſ.

D. Thom.

Soto.

Nauar.

Dico

4. Concluſ. Dico ſecundò, ſacerdos habens beneficium Eccleſiaſticum quo ſufficienter ali poteſt, ſi ratione illius non obligatur ad Miſſas ſpeciali intentione dicendas, poteſt ſine iniuſtitia ſtipendia Miſſarum accipere. Sumitur ex eiſdem authoribus, & probatur eiſdem rationibus; quia, quòd hi reditus ſint Eccleſiaſtici, impertinens eſt, cùm ratione illorum ſtipendium Miſſæ non debeatur: nam ad iuſtitiæ rationem in præſenti non pertinet qualitas, ſeu modus diuitiarum, ſed hoc ſolum, quòd ratione illarum non debeatur hoc miniſterium: & conſequenter, quòd per accidens omnino ſe habeant, vt poſſint auferre ius percipiendi hoc ſtipendium. Quæ ratio non ſolùm conuincit, poſſe accipi hoc ſtipendium omnino gratis oblatum: hoc enim modo, etiam ſi ſacerdos habeat reditus cum obligatione dicendi Miſſam, poteſt nouum ſtipendium gratis oblatum accipere, dummodo conſtet alium ſcienter & ſpontaneè donare, vt in ſpecie ſtatim dicemus de Parochis: conuincit ergo ratio facta, poſſe huiuſmodi ſacerdotem iuſtè exigere, & eodem modo paciſci, ac ſi aliàs nihil haberet, quod ſine cauſa Nauarr. cum Caietano negat: & patet, quia iuſtitiæ ratio eadem eſt, nec pactum illam minuit aut violat, neque magis eſt ſimoniacum tale pactum in diuite, quàm in paupere. Cur enim: nam etiam diues non petit vt pretium, ſed vt alimentum ſibi per ſe debitum, quo iure ſemper vti poteſt, bona alia, quæcunque illa ſint, in alios vſus reſeruando. Atque hinc etiam fit, non teneri huiuſmodi ſacerdotes ſpeciali obligatione, ſtipendia ſic accepta pauperibus donare, vt quidam ex dictis authoribus ſignificant, quia reuera acquirunt illorum dominium, & perſiſtendo in vi & obligatione iuſtitiæ, poſſunt eis liberè vti: ex charitate tamen poterunt obligari; quia, cùm his ſtipendiis ditiores efficiantur, poterunt faciliùs habere ſuperflua, vnde pauperibus ſubuenire poſſint. Poteſt etiam hæc obligatio in eis eſſe maior ratione ſui ſtatus, tamen intra latitudinem ſemper miſericordiæ & charitatis, quia non eſt, vnde obligatio alterius rationis in eis oriatur.

Nauarr. Caietan.

5. Concluſ. Dico tertiò: Sacerdos, qui ex obligatione ſui beneficij, Capellaniæ, aut aliorum redituum Eccleſiaſticorum tenetur Miſſam pro aliquo dicere, non poteſt pro eadem dicenda, ſtipendium ab alio accipere. Dico, *pro eadem*, quia, licèt habeat obligationem aliquoties in hebdomada, menſe, aut anno, pro aliquib. ſacrificiũ offerendi ratione beneficij, nihilominus aliis diebus, quibus non obligatur, poteſt ſtipendia accipere, vt per ſe conſtat ex præcedentibus concluſionibus; quia pro illis diebus habet ius ſuum integrum, ac ſi nullos reditus haberet. Sic ergo explicata concluſio ſequitur apertè ex dictis dubio præcedente: nam Sacerdos non poteſt duo integra ſtipendia pro eadem Miſſa accipere; ergo neque poteſt ſtipendium accipere pro Miſſa, ad quam ſpecialiter offerendam tenetur propter alios Eccleſiaſticos reditus. Patet conſequentia, quia illi reditus non ſolùm æquiualent adæquato ſtipendio, ſed etiam ſuperabundanti, regulariter loquendo, hoc enim in hac diſputatione ſupponimus: nam ſi reditus ſint inſufficientes, iam ſacerdos non obligabitur ratione illorum plenè ac integrè, vt ſuprà inſinuatum eſt, & dicemus etiam ſectione ſequente.

Et iuxta hanc concluſionem, adiunctis his, quæ in 1. ſect. dicta ſunt, expediendum eſt commune dubiũ de Parochis, an poſſint ſtipendia Miſſarum accipere. Soto enim loco citato, quamuis teneat, Parochũ teneri, quotidie ſacrificari pro ſuis ouibus, nihilominus addit, poſſe accipere ſtipendium ab eiſdem ouibus ſuis, vt ſacrificium pro aliquo in ſpeciali offerat, quia Parochiani non debent quærere extraneum ſacerdotem, qui pro eis ſpecialiter offerat. Vnde offerendo voluntariè eleemoſynam ſuo Parocho, conſequenter etiam volunt, & contenti ſunt, vt pro eis ipſe offerat eo modo, quo poteſt. Neque intendunt eum obligare, vt aliunde ſacerdotes vocet, vel vt Miſſas aliis dicendas committat, neque etiam ipſe huiuſmodi obligationẽ ſuſcipit aut ea intentione eleemoſynam accepiat. Ab extraneis verò (ait Soto) non poteſt ſtipendium accipere, quia non poteſt pro eis ſpecialiter offerre. Sed hæc non videntur admodum conſequenter dicta. Dico igitur, cum Parochi non teneãtur quotidie pro ſubditis celebrare, vt oſtendimus, pro illis diebus, pro quibus non obligantur poſſe accipere ſtipendium tam ab extraneis, quàm à propriis ouibus. Patet ex præcedente concluſione, quia quoad eos dies habet Parochus ius ſuum integrum, ac ſi beneficium non haberet. Vnde infero, quotieſcunque Parochus accipit ſtipendium, etiam à ſuis ſubditis, ſi poſſit commodè pro eo, qui dedit ſtipendium, Miſſam dicere eo die, quo non obligatur offerre pro ſuis ſubditis, debet id facere, & pro illo integrè offerre; quia, per ſe loquendo, ad hoc obligatur, & poteſt talem obligationẽ implere: ergo tenetur. Item quia hæc eſt iuſta volũtas dantium ſtipendium, vt, ſc. pro eis integrè offeratur, maximè, ſi commodè fieri poteſt. Imò addo per ſe loquendo, non poſſe Parochum accipere ſtipendium, etiam à propriis ſubditis eiſque ſatisfacere, pro illis offerendo illis diebus, quibus ex obligatione offert pro ſuo populo. Patet ex concluſione tertia; quia non poteſt accipere duplicatum ſtipendium integrum. Dico autem, *per ſe loquendo*, quia, ſi reuera non poſſit aliter ſingulis Parochianis ſatisfacere, tunc faciendo, prout poteſt, implebit obligationem ſuam: oportebit autem, vt eo caſu Parochiani intelligant, Parochum ipſum non poſſe aliter pro eis offerre, vt voluntariè contenti ſint illo offerendi modo; quia aliàs fieret eis iniuria accipiendo ab eis integrum ſtipendium, non declarando eis impedimentum ſeu impotentiam, quam Parochus habet ad offerendum pro eis ſolis, & ex ſingulari, ac propria intentione. Sufficiet autem, vt ex conſuetudine, vel publico mandato intelligant ſubditi, Parochum ſuum teneri, vel omnibus, vel talibus diebus, pro ſua plebe ſacrificium offerre: nam, ſi nihilominus aliquis eorum ei voluntariè præbeat ſtipendium, vt eiſdem diebus pro ſe ſacrificium offerat, ſignum eſt, ipſum cedere iuri ſuo ſolúmque velle illo ſpecialiori modo ad ſacrificium cõcurrere, vt pro ipſo ſimul cum aliis ſpecialiter offeratur. Hoc autem modo, & hac ſcientia interueniente, etiam à quocumque extraneo poſſet accipi ſtipendium: nam etiam eſſe poteſt ſuo iuri cedere, & illo genere oblationis eſſe contentus: & Parochus poteſt offerendo primum pro ſuo populo ſimul pro alio offerre, vt illi tantum proſit quantum abſque iniuria ſui populi poteſt. Quando verò Parochi impedimentum non eſt adeò publicum, quia nõ ſunt certi & deſtinati dies ad offerendum pro populo, ſed ſolùm in genere, ſeu in communi ſcitur, quoſdam dies habere liberos, quoſdam verò ad offerendum pro populo obligatos, tunc oportebit, vt, quando ſubditi, vel extranei ſtipendium offerunt, eis Sacerdos ſuum impedimentum & onus aperiat, vt, vel illi voluntariè conſentiant, vel alium ſacerdotem quærant.

Soti opinio reiicitur.

Concluſio.

Sacerdos non poteſt accipere duplicatũ ſtipendium integrum.

Ex quo tandem infero, quando in Eccleſia non eſt ſolus Parochus, ſed ſunt alij etiam Sacerdotes ſtipen

Conſectũ.

ſtipendiarij, tunc multo minùs poſſe Parochum ſatisfacere dantibus ſtipendia, ſiue Parochiani ſint, ſiue extranei, offerendo pro illis, quando pro ſuo populo celebrare tenetur; quia tunc, licèt per ſe non poſſit, per alios poteſt plene illis ſatisfacere: ergo debet. Item, quia hæc cenſetur eſſe iuſta voluntas dantium ſtipendium; & ita interpretanda eſt, niſi aliud euidenter conſtaret aliunde, & ita etiam habet vſus. Quæ omnia confirmantur, quia aliàs poſſet Parochus à ſuis Parochianis ſimul accipere plura ſtipendia, partim à viuis offerentibus, partim ex teſtamentis, & omnibus, & obligationi ſuæ Parochiæ ſimul vna Miſſa ſatisfacere, quod eſt valde abſurdum. Quando ergo tot eleemoſynis ſeu ſtipendiis onuſtus eſt, debet, quoad commodè poſſit, curare, vt per ſe, vel alios, omnibus integrè ſatisfaciat; vel, ſi hoc non poteſt (quod rariſſimè eueniet) admoneat eos, qui ſtipendia offerunt, vt, vel ipſimet ſibi prouideant, vel certè contenti ſint ea oblatione, quam ipſe pro eis facere poteſt. Cui doctrinæ videtur conſentire Nauar. cap 25. num. 92. *Nauar.*

Hac verò occaſione hîc obiter quæri ſolet, an Parochus, qui ſupra ſtipendia Miſſarum congregat, eáque poſtea inter ſacerdotes ſtipendiarios diſtribuit, poſſit licitè aliquam partem ſibi retinere, vel ratione ſolicitudinis, & laboris, vel certè, quia ſtipendium ſibi datum eſt pingue, vel ſummum intra latitudinem æqualis ſtipendij, quod autem ipſe dat aliis, eſt etiam iuſtum, magis tamen moderatum, vel etiam minimum. Quidam negant hoc licere, Maior in 4. diſtin. 45. quæſtione 3. dub. 2. Nauarr. capitul. 25. numero 91. Cordub. dicta queſtione 4. dub. 1. quia voluntas dantis ſtipendium eſt, vt totum illud detur Sacerdoti pro ſe Miſſam dicenti; & ideo alius non habet iuſtum titulum partem aliquam vſurpandi. Contrarium tenet Soto, dicto lib. 9. de Iuſt. quæſtio. 3. art. 1. vbi peculiariter loquitur de Parochis, qui in ſua Parochia hoc onus ſuſcipiunt, ratione cuius poſſunt aliquid accipere. Ego verò cenſeo intrinſecè non eſſe hoc contra iuſtitiam, non ſolùm ratione illius oneris, ſed etiam, quia nulli fit iniuria in ea diſtributione, ſeu quaſi commutatione. Suppono enim dari ſtipendiario ſacerdoti iuſtum ſtipendium in omni rigore, nam alioqui fieret illi iniuria: hoc autem ſeruato, nulla fit, etiam ſi intra latitudinem iuſti minimum detur: neque etiam fit iniuria ei qui dedit ſtipendium, quia Miſſa eiuſdem valoris pro illo offertur; nulli ergo fit iniuria. Ratio autem à priori eſt, quia Parochus, vel Sacerdos qui primò accipit ſtipendium, ſtatim acquirit dominium illius ſub obligatione dicendi Miſſam alteri, quam poteſt per ſe, vel alium implere: ergo, ſi poſtea ſatisfaciat integrè illi oblationi, nulli facit iniuriam, etiam ſi minori ſtipendio dato id aſſequatur; quia iam non ſe gerit, vt purè Oeconomus, ſed vt Dominus accepti ſtipendij, ad quem ſpectat, obligationem illam implere, vt commodè potuerit. Vnde poteſt exemplis moralibus hoc declarari. Nam, ſi dominus committat famulo tantam pecuniæ quantitatem, vt triticum talis qualitatis tanti emat, quamuis famulus minori pretio illud poſtea comparet, non poteſt ſibi vſurpare reſiduam pecuniæ quantitatem, quia non erat dominus illius, vnde non habet titulum ad retinendam illam. Si verò famulus ſtatim fieret dominus illius pecuniæ ex conſenſu dantis, ſub obligatione dandi triticum talis qualitatis & conditionis, quamuis poſtea minori pretio emeret, reliquam pecuniam retinere poſſet. In præſenti igitur Parochus non ſe gerit priori, ſed hoc poſteriori modo; ergo in rigore non eſt iniuſtus, eam partem retinendo Aliud exemplum

Maior. *Nauar.* *Corduba.* *Soto.* *Authoris ſententia.*

A eſſe poteſt, ſi quis, anticipata pecuniæ receptione, vendat triticum poſtea reddendum, illúdque deinceps minori pretio emat, ſatisfaciet priori emptori, integram tritici quantitatem illi reddens. Poteſt verò differentia aliqua in his exemplis aſſignari, quia in eis, ſicut poteſt quis retinere reſiduam pecuniæ partem, ita, ſi opus eſſet, aliquid de ſuo adiicere, vt obligationem impleret, tenetur id facere; & ita poteſt interdum accidere: at verò in præſenti nullum eſt periculum, quòd oporteat interdum Parochum plus ſtipendij dare, quàm acceperit. Dico tamen hoc eſſe accidentarium. Nam ex vi obligationis, vel per ſeipſum debet ſatisfacere obligationi, vel certè dare B totum ſtipendium neceſſarium, vt per alium ſatisfaciat. Hoc denique patet quotidiano exemplo habentium Capellanias quibus ſatisfaciunt, per alios Miſſas dicendo, dando eis ſtipendia iuſta, quamuis ipſi multo vberiora recipiant, & apud ſe reliquam partem retineant. Sed, quamquam hæc in rigore vera ſint, nihilominus hæc veluti commutatio habet ſpeciem turpis lucri; & ideo conſulenda non eſt, ſed potiùs corrigenda, quoad fieri poſſit: quòd ſi non poſſit, erat toleranda. *Aduertendum.*

SECTIO IIII.

Vtrùm ſacerdotes pauperes poſſint accipere duplicata ſtipendia.

C

Aliqui graues authores ita affirmant, ſaltem quando vnum ſtipendium non ſufficit ad integram diei ſuſtentationem, nó ſolùm quoad victum & veſtitum propriæ perſonæ, ſed etiam ad alendam ſuam familiam, & conſanguineos etiam, ſi ſub illius cura, & in eius familia ſint. Vnde conſequenter dicũt, tot poſſe accipere ſtipendia pro vnā Miſſa, quot ſufficiant ad huiuſmodi ſuſtentationem integram. Ita ſentit Cano 12. de locis, c. 13. ad 10. Soto lib. 9. de Iuſtit. q. 3. art. 1. in fine, & in 4. diſt. 13. q. 2. art. 1. in fine, & nonnulli eiuſdem ordinis Theologi idem docent, & conſulunt. Fundamentum eſt, quia, qui altari deſeruit, de altari viuere debet. Item, quia non eſt cogendus ſacerdos pauper mendicare, aut aliquo inde- D cente modo victum quærere, vt conſtat ex Tridentino, ſeſſ. 22. c. 2. de Reform. Et confirmatur: nam Papa interdum concedit pauperibus religioſis, vel Eccleſiis, vt minori ſacrificiorum numero pluribus ſtipendiis ſatisfaciant. Epiſcopi etiam, ſi expedire iudicant, interdum minuunt numerum Miſſarum ex obligatione dicendum, vt ſuprà inſinuauimus; & probat etiam Trid. ſeſſ. 22. c. 4. ergo ſignum eſt, hoc non continere intrinſecam iniuſtitiam, quia aliàs non poſſet Papa, vel Epiſcopus alios priuare iure ſuo, ſi illud haberent. Soto verò & alij addunt limitationem, ſcilicet, niſi eis, qui dat ſtipendium, expreſsè E poſtulet, vt pro ſe ſolo Miſſa dicatur, & ipſe illam promittat: nam tunc tenetur ſeruare pacti fidem. *Cano.* *Soto.* *Triden.* *Soto.*

Sed in primis hi authores in duobus non videntur mihi conſequenter loqui; primò in prædicta limitatione: nam, ſi fundamentum huius ſententiæ verum eſt ſtipendium illud, quod eſt inſufficiens ad prædictam ſacerdotis ſuſtentationem, non eſt æquale, neque iuſtum; ergo, qui, illo tantùm dato, poſtulat, vt pro ſe ſolo ſacrificium offeratur, iniuſtam rem poſtular: ergo, quãuis alius fortaſſe paupertate coactus id promittat (iuramentum ſecludo) non tenetur talem promiſſionem implere; ſed poteſt ſe indemnem ſeruare: vel ſi è contrario tale ſtipendium nó eſt ita inæquale, quin alter poſſit iuſtè petere, vt pro ſe ſolo offeratur ſacrificiũ, ſufficiet ad eãdem obligationem *Authores prædicti reijciuntur.*

implicita ſeu virtualis voluntas, quam habent omnes, qui huiuſmodi ſtipendia conferunt ſub hac exiſtimatione & ſpe. Secundò, non videntur prædicti authores conſequenter loqui, limitando hanc ſententiam ad ſolos pauperes ſacerdotes: quia vel illud ſtipendium integrum, ad ſacerdotis ſuſtentationem ſufficiens, & ex multorũ eleemoſynis reſultans, eſt de ſe iuſtum ſtipendium, vel ſuperexcedens. Hoc ſecundum ab eis non dicitur, nec dici poteſt conſequenter: ſi autem dicatur primum, ſequitur etiam ſacerdotem, aliàs diuitem, poſſe totum illud ſtipendium accipere, quia etiam ipſe habet ius viuendi ex altari, cui deſeruit: quòd autem aliàs diues ſit, eſt per accidens, & nihil impedit, quominus ille poſſit vti iure ſuo, vt ſuprà declaratum eſt: quòd ſi abſurdum eſt, hanc licentiam dare diuitibus ſacerdotibus, vt reuera eſt, nullum eſt fundamentum, vt pauperibus tribuatur.

Concluſio. *Nauar.* *Corduba.*

Dico ergo, non poſſe pauperes ſacerdotes plura ſtipendia iuſta, ſeu lege aut communi æſtimatione taxata, pro vna Miſſa accipere. Ita tenet Nauarr. cap. 25. num. 92. Corduba. diſt... quæſtio. 4. dub. 2. Ratio eſt, quia paupertas (ſecluſa extrema neceſſitate, de qua nunc non agimus) non dat facultatem accipiendi rem alienam, inuito domino, aut vendendi rem carius, quàm valet; nec mercenarius aut miles, poteſt aliquid vltra ſuam mercedem, aut iuſtum ſtipendium accipere ratione paupertatis; ergo nec ſacerdos ob paupertatem poteſt accipere aliquid vltra iuſtum ſtipendium: ergo non poteſt duo ſtipendia accipere: nam ſupponimus ex dictis, vnum eorum eſſe iuſtum & æquale; ergo alterum erit vltra iuſtitiæ æqualitatem. Et confirmatur, quia ſacerdos, qui ob infirmitatem vel aliud impedimentum non poteſt facere ſacrum, non poteſt vel vnum ſtipendium accipere, decipiendo alium, pro quo non eſt Miſſam dicturus, vt ſuæ paupertati ſubueniat: ergo neque ille, qui poteſt vnum tantùm facere ſacrum, poteſt titulo paupertatis poſt primum ſtipendium accipere ſecundum, quia, poſtquam obligatus eſt ad Miſſam pro vno dicendam iuſto & æquali ſtipendio, perinde ſe habet reſpectu alterius, ac ille qui celebrare non poteſt.

Occurritur obiectioni.

Dices, hæc argumenta ſupponere quodlibet ex aliis ſtipendiis eſſe per ſe iuſtum, & æquale, quod tamen alij authores non admittunt. Sed hoc ſufficienter fundatum eſt in ſect. 2. & ex ipſiſmet terminis, quibus vtimur, videtur per ſe notum: ſupponimus enim hoc ſtipendium eſſe iuſta lege taxatum, vel communi conſuetudine & æſtimatione, quæ ſunt regulæ iuſti pretij, vel ſtipendij. Sed adhuc dicere poſſunt, hanc æquitatem iuſti ſtipendij non eſſe omnino abſolutam, ſed reſpectiuam. Vnde licèt reſpectu diuitis, quodlibet illorum ſit ſufficiens & æquale ſtipendium, tamen reſpectu pauperis, eſt inæquale. Sed hoc facilè refellitur ex dictis: nam conditio paupertatis vel diuitiarum, impertinens eſt ad æqualitatem, ſeu condignitatem ſtipendij: quæ non ex conditione perſonæ, ſed ex miniſterio penſanda eſt, vt patet ex dictis, ſectione præced. & exemplis militum, & aliorum operariorum. Et ratio eſt, quia paupertas obligare poteſt ad ſubueniendum indigenti ex miſericordia, non tamen obligat ex iuſtitia ad dandum miniſtro omnia quibus indiget, ſed quod miniſterio eius, iuxta præſcriptam legem ſeu menſuram, debitum eſt.

Conſectariũ.

Vnde conſequenter infero, ſi talia ſtipendia non ſint integra, qualia lege taxata ſunt, tunc poſſe ſacerdotem, vel à diuerſis, vel ab eodem, tot ſtipendia pro vna Miſſa accipere, quot ſufficiant ad iuſtum ſtipendium, & lege taxatum conficiendum; quia tunc fit iniuria ſacerdoti, & ipſe poteſt ſe indemnẽ ſeruare, & hoc probant rationes Soti, & Cani, qui non tam differunt ab aliis authoribus, in hac formali concluſione, quòd pro vna Miſſa tantùm licet vnum iuſtum ſtipendium accipere, quàm in modo definiendi & taxandi hoc iuſtum ſtipendium.

Rationes Soti & Cani quid probent.

Corduba.

Limitat autem Corduba hoc vltimum corollarium, niſi ſacerdos expreſſè promittat, ſe dicturum Miſſam tantùm pro vno, etiam ſi inæquale dederit ſtipendium: ſed, vt dixi, ſtando in rigore iuſtitiæ hęc limitatio nõ videtur neceſſaria; quia tali ſacerdoti fit iniuria, cogitur enim ob paupertatem inæquale ſtipendium acceptare: poteſt ergo, non obſtante priori pacto, ſe indemnẽ ſeruare: ſicut famulus aut operarius, cui condigna merces non tribuitur, poteſt damnum ſuum, vt potuerit, reſarcire, etiam ſi in principio ob paupertatem coactus ſit paciſci pro iniuſto & inæquali ſtipendio: & ſimiliter, qui ob neceſſitatem cogitur triticum emere iniuſto pretio, poteſt ſine iniuſtitia, alia via ſe indemnem ſeruare. Dixi autem, *ex vi iuſtitiæ*; nam ſi ſacerdos omnino voluntariè contentus ſit illo ſtipendio, & promittat, ſe integrè ſacrum oblaturum pro tali perſona, tunc ad implendum tenebitur magis ratione promiſſionis ſimplicis, quàm ſtipendij.

Ad fundamentum prioris ſententiæ iam ſuprà declaratum eſt, iuſtum ſtipendium Miſſæ non eſſe penſandum ex his omnibus quibus ſacerdos indiget ad integram diei ſuſtentationem. Quocirca, ſi ſacerdos pauper ſit, fideles ex miſericordia & pietate debent illi ſubuenire, ipſe tamen non poteſt iniuſto titulo res alienas vſurpare. Sed ne mendicare cogatur, quod non decet in his qui paupertatem voluntariam non profitentur, ad Epiſcopi curam pertinet, vel eum non ordinare, vel ei de neceſſariis prouidere.

Notatu dignum.

Ad confirmationem, inprimis poſſet argumentum illud in contrarium retorqueri: nam, ſi ad id faciendum Pontificis authoritas, & diſpenſatio neceſſaria eſt; ergo per ſe ac propria authoritate id facere non licet. Deinde dicitur nec Epiſcopos id poſſe facere, niſi, vel quando reditus ſunt inſufficientes ad tantum Miſſarum numerum, vel, quando aliis iuſtis de cauſis, ita poſſunt inſtituentis voluntatem interpretari: neque etiam ſummus Pontifex poteſt id facere ex mera voluntate ſua; quia non eſt dominus omnium temporalium bonorum, etiam, quæ Eccleſiæ relicta ſunt, ſed diſpenſator: & ita ſolùm hoc poteſt per modum iuſtæ diſpenſationis ex cauſa rationabili, quæ eſſe poteſt, vel aliqua ex dictis: vel certè, quia iam eſt moraliter impoſſibile omnibus obligationibus ad ęqualitatem ſatisfacere: & ideo, vel diſpẽſat, vel interpretatur, vt ſatisfactio fiat aliquo prudenti modo poſſibili. Accedit, quòd poteſt Pontifex ex Theſauro Eccleſiæ applicare quidquid ſatisfactionis in eo caſu minuitur iis, qui ſtipendia Miſſarum reliquerunt: vnde piè ac probabiliter creditur ita facere.

DISPVTATIO LXXXVII.

De miniſtro ad ſacrificium neceſſario, eiuſque obligatione.

Sacerdotes ſunt proprij miniſtri huius ſacrificij.

EXplicuimus obligationes omnes, pertinentes ad ſacerdotes, qui ſunt proprij miniſtri huius ſac[illegible]ncij; quia verò ipſi etiam indigent aliquib[illegible] ſaltem aliquo ſibi in hoc miniſterio deſeruien[illegible] (quod etiam inter cæremonias Miſſę ab aliquibus computatur) ideo de huiuſmodi miniſtro duo breuiter videnda ſunt. Primum, quanta, & qualis ſit eius neceſſitas: deinde, quænam obligationes ad [illegible] pertineant.

SEC

SECTIO I.

Virùm ad ſacrificium Miſſæ peragendum, vnus aut plures miniſtrantes neceſſarij ſint.

Sother. RAtio difficultatis eſt, quia Sother Papa, vt Gratianus refert, in cap. hoc quoque, de Conſec. diſtinctione 1. præcepit, vt nullus Presbyter Miſſarum ſolemnia celebrare præſumat, niſi duobus præſentibus, ſibíque reſpondentibus: quod etiam præcepiſſe *Anaclet.* Anacletum, colligi poteſt ex eius epiſtola 1. vbi de ſacerdotibus agens, ſic inquit: *Ipſi, quando Domino ſacrificant, non ſoli hoc agere debent, ſed teſtes ſecum adhibeant, vt Domino perfectè in ſacratis Deo ſacrificare locis probentur.* Et poſtea de Epiſcopo addit, vt plures teſtes adhibeat, quàm alius ſacerdos, vt refertur etiam in capit. Epiſcopus, de Conſecr. d. 1. Vnde præceptum hoc ex Sothero, & Anacleto, refert *Microlog.* Microlog. de rebus Eccleſ. c. 2. & ſimile refert *Burch.* Burch. lib. 3. cap. 68. ex *Conc. Nanne.* Concil. Nanneten. capit. 30. Et ratio, quæ ex his decretis ſumitur, eſt quia ſacerdos in Miſſa ſæpe loquitur cum multis, vt, cùm dicit, *Dominus vobiſcum*, &, *Orate fratres. Benedicat vos omnipotens Deus*, & quod difficilius eſt, ſæpe Canon facit mentionem plurium offerentium & circumſtantium, imò & communicātium, vt patet ex illis verbis, *Quotquot ex hac altaris participatione ſumpſerimus, omni benedictione cœleſti, & gratia repleamur.* Vnde *Vualfrid. Strab.* Vualfrid. Strabo, libro de rebus Eccleſ. c. 22. illam dicit eſſe legitimam Miſſam, in qua adſunt ſacerdos, reſpondens, offerentes, & communicantes. In contrarium verò eſt Eccleſiæ conſuetudo, qua receptum eſt, vt ſæpe Miſſæ dicantur, vno tantùm aſſiſtente, & reſpondente. Vnde in *Conc. Mog.* Con. Mogunt. I. c. 43. ſolùm requiritur: vt Presbyter non celebret ſolus, quamuis eadem ratio ſuprà tacta ibi adiungatur, ſcilicet: nam, quomodo dicet, *Dominus vobiſcum, Surſum corda*, & alia ſimilia, cùm alius nemo cum eo ſit.

In hac re poſſunt eſſe duæ extremæ ſententiæ. Prima eſt hæreticorum huius temporis, qui grauiter reprehendunt Miſſas ſolitarias quas vocant, ſeu priuatas, & præſertim eas, in quibus nulli communicant præter ſacerdotem. Fundantúrque in exemplo cœnæ Dominicæ, Chriſtus enim, multis aſtantibus hoc ſacrificium perfecit, & ſimul ſumpſit, & diſtribuit omnibus, qui præſentes aderant: & ſubiunxit, *Hoc facite*; ita ergo ex ordinatione illius peragendum eſt. Secunda ſententia eſſe poteſt, Miſſam poſſe celebrari ſine vllo miniſtro: quia iure diuino hoc non eſt prohibitum, neque iure etiam Eccleſiaſtico conſtat in hoc aliquid eſſe præſcriptum. Nam illa iura Pontificia antiquata ſunt, vt videbimus. Concilium au- *Conc. Mog.* tem Monguntinū Prouinciale eſt, vnde non poteſt generalem obligationem inducere: neque ratio eius videtur conuenienter adiuncta, aliàs etiam ſacerdos non poſſet Eccleſiaſticum officium dicere ſine miniſtro, quia etiam dicit, *Dominus vobiſcum.* Reſpondent aliqui, non eſſe ſimile, quia, quando ſacerdos ſolus recitat, non debet dicere, *Dominus vobiſcum*, *Durand.* ſed, *Domine exaudi orationem meam* ita Durand. libro 2. de Ritib. Eccleſ. cap. 15. qui falsò in eandem ſententiam citat Durandum, lib. 4. Ration. capitul. 14. & reuera eſt falſa ſententia, vt docet Nauar. lib. de horis canonicis, cap. 22. & multo antea ſignificauit Petrus *Petr Damia.* Damia. in epiſtola ſuprà citata, de *Dominus vobiſcum*; & conſtat ſatis ex vſu Eccleſiæ. Addo, etiam eſſe alia verba in canonico officio, quæ videntur requirere plures aſtantes, vel ſaltem miniſtrum reſpondentem, quæ nihilominus dicuntur à ſacerdote, dum ſolus recitat, vt, *Oremus, Benedicamus Domino, &c.* Ergo idem poteſt in Miſſa fieri.

A Dico primò, circa hoc nihil eſſe iure diuino præ- *1. Concluſ.* ceptum aut prohibitum. Hæc concluſio ex parte de fide eſt, & quoad omnia videtur mihi certa. Quod enim iure diuino non ſit præceptum, vt quoties Miſſa offertur, & Euchariſtia conſecratur, aſſiſtentibus diſtribuatur, in ſuperioribus latè probatum eſt: vbi etiam è conuerſo oſtendimus, non eſſe præceptū iure diuino eis, qui Miſſæ aſſiſtunt, vt in ea communicent, hæc enim duo correlatiua ſunt, nec poſſet vnū ſine alio præcipi. Videantur ſuprà dicta, ne eadem repetantur. Deinde eſt etiam de fide, non eſſe iure diuino præceptum, vt Miſſa coram multis miniſtrantibus, & aſſiſtentibus dicatur, & non poſſit cum vno ſolo dici: hoc etiam probat ſatis vſus Eccleſiæ, qui, B cùm ſit ferè vniuerſalis, & ab Eccleſia generaliter approbatus, non poteſt errorem continere; non eſt ergo contra diuinā prohibitionem. Neque exiſtimo hanc conſuetudinem eſſe parum antiquam, quamuis id ſignificet *Ordo Camer.* Ordo Cameracenſis in expoſitione Canonis, dicens, *Cùm primitus Miſſæ ſine Collecta non fierent, poſtea mos inoleuit Eccleſiæ ſolitarias & maximè in Cœnobiis fieri Miſſas.* Nihilominus tamen hunc morem eſſe valde antiquum colligi poteſt ex *Gregor.* Gregor. libro 4. epiſtolarum, capit. 43. aliàs 87. vbi prohibet, Miſſas publicas fieri in quodam monaſterio, *Ne in ſeruorum Dei ſeceſſibus, popularibus occaſio præbeatur vlla conuentibus*: ſimile quid habet, lib. 5. epiſtola 46. C aliàs cap. 146. vbi prohibet, Miſſàs publicas in quodam loco celebrari, vbi tamen Miſſam fieri permittit idem, lib. 7. epiſtola 71. & lib. 8. epiſt. 3. quibus locis, etiam facit mentionem *Gregor.* Greg. priuatorum oratoriorum, in quibus Miſſæ dici ſolebant, non tamen publicè, ne cum populi concurſu, & homil. 37. in Euangel. refert, Caſſium, Narnienſem Epiſcopum, aliquando in priuato oratorio celebraſſe, quod ad Eccleſiam ire non valeret. *Auguſt.* Auguſtin. etiam 22. de Ciuit. cap. 8. meminit cuiuſdam Miſſæ priuatim dictæ in priuato loco, & de S. Gregorio Nazianzeno refert *Sozomen.* Sozomenus, lib. 7. hiſtoriæ, capitul. 5. ſacrificare ſolitum in exigua cellula in priuato oratorio: & *Niceph.* Niceph lib. 8. capit. 31. ait, Lucianum Martyrem ſacrificaſſe in carcere, & ſuo pectore pro altari vſum eſſe, cùm D iaceret onuſtus catenis. Conſtat autem ad hæc loca, & in huiuſmodi ſacrificiis, non potuiſſe audientium ſeu miniſtrantium multitudinem congregari. Item de Conſecratione, diſtinctione 1. in capitul. Et hoc refertur ex Auguſtino. *Vt Miſſæ peculiares, quæ diebus ſolemnibus fiunt, non ita publicè fiant, vt propter eas populus à publicis Miſſarum ſolemnibus abſtrahatur.* Deinde probatur ratione, quia nullibi tale præceptū diuinum habetur ſcriptum, neque ex traditione colligitur, ſed potiùs contrarium, vt oſtenſum eſt. Neque ex facto Chriſti; tum quia, vt ſæpe dictum eſt, non omnes circumſtātiæ illius facti poſitæ ſunt in præcepto: tum etiam, quia aliàs oporteret, vt minimum, duodecim perſonas Miſſæ aſtare, quia Chriſtus coram totidem celebrauit; & eadem ratione oporteret non plures E adeſſe, quæ conſtat ſatis eſſe abſurda. Vnde etiam ſumitur argumentum, quia non poteſt, vel apparenti argumento, deſignari numerus aſtantium, vel miniſtrantium, qui ex iure diuino neceſſarius ſit ad Miſſam dicendam, ita vt cum minori licitè fieri non poſſit: ergo ſignum eſt, nullam multitudinem eſſe neceſſariam. At verò, quod neque vnus miniſter, qui ſa- *Notabile.* cerdoti inſeruiat, neceſſarius ſit iure diuino, non eſt ita de fide certum, vt oppoſitum aſſerere, hæreticum *Authoris ſententia.* ſit, vel erroneum, quia nō eſt contra vllam definitionem, aut traditionem Eccleſiæ: imò, cùm factum ipſum ſit conſentaneū conſuetudini, & præcepto Eccleſiæ, vt infrà dicam, nō eſt, cur ſit erroneum dicere

ex diuino iure manaſſe. Nihilominus tamen exiſtimo hoc eſſe omnino falſum, & concluſionem poſitam, etiam quoad hanc partem, eſſe veriſſimam; quia in Scriptura nullum eſt fundamentum huius diuini iuris, vt conſtat ex argumento facto: neque etiam in traditionem; quia nulla eſt huius pręcepti mentio in antiquis Patribus, imò de illis Miſſis, quæ priuatim fiebant à Sanctis antiquis, vel in oratoriis, & ſolitariis locis, vel in cryptis, aut carceribus, non conſtat, vtrùm aliquem miniſtrum in eis haberent. Præterea nulla eſt ſufficiens ratio ad fingendum huiuſmodi præceptum diuinum: nam, ſi ratio ſacrificij ſecundùm ſe conſideretur, non repugnat à ſolo ſacrificante fieri, vt ex ſuprà dictis conſtat; neque in hoc excogitari poteſt aliqua intrinſeca malitia: ſi verò conſideretur peculiaris inſtitutio huius ſacrificij, tota ſubſtantia eius poteſt fieri à ſacrificante ſine vllo miniſtro; imò & interdum fieri poteſt cum debita reuerentia, quæ per ſe non pendet ex alterius miniſterio: ergo non eſt, cur fingatur tale præceptum iure diuino latum.

2. Concluſ.

Dico ſecundò iure Eccleſiaſtico neceſſarium eſſe, per ſe loquendo, ſaltem vnum miniſtrum pręter Sacerdotem ſacrificantem, non tamen plures, niſi in Miſſis ſolemnibus. Hæc eſt communis ſententia authorum, quos ſtatim referam, ad quam explicandam eſt inprimis ſupponenda illa diſtinctio Miſſæ, in ſolemnem ſeu publicā, & particularem ſeu priuatam. Quibus vocibus cautè hoc tempore vtendum eſt; propter hæreticos, qui Miſſas priuatas damnant, eas autem præcipuè vocant priuatas, in quibus nemo præter ſacerdotem communicat ſacramentaliter: quorum ſenſum damnans Concilium Tridentinum, ſeſſione 22. cap. 6. & can. 8. dicit, *Has Miſſas communes cenſendas eſſe, partim, quòd in eis populus ſpiritualiter communicet, partim verò, quòd à publico Eccleſiæ miniſtro, non pro ſe tantùm, ſed pro omnibus fidelibus, qui ad corpus Chriſti pertinent, celebrentur*: quæ poſterior ratio vniuerſalior eſt, ſemper enim Sacerdos offert, Eccleſiæ nomine, vt publicus Legatus pro toto orbe, vt ex canone Miſſæ conſtat, & ex Chryſoſtomo, homil. 5. de verbis Iſaiæ, & 26. in Matth. & ex aliis multis ſuprà adductis. Sed quamquam in hac verborum ſignificatione hoc verum ſit, tamen aliis rationibus conſtat, quaſdam Miſſas peculiares vel priuatas dici, vt à publicis vel communibus diſtinguantur: ſic enim interdum dicuntur Miſſæ peculiares, quæ iuxta propriam deuotionem dicuntur de aliquo Sancto, vel de Trinitate, &c. & non iuxta commune officium Eccleſiæ, & ita ſumitur hæc vox in c. quidam laicorum, de Celebrat. Miſſ. & nunc communiter hæ dici ſolent, *Miſſæ votiuæ*, diſtinguuntúrque à Miſſis *de die* aut *de tempore*. Alio modo dici ſolent Miſſæ priuatæ ſeu peculiares, quæ ſpeciali intentione pro aliquo negotio, vel pro aliqua perſona offeruntur, vt pro defunctis, pro Rege, fructibus, &c. à quibus non excluditur generalis oblatio, & deprecatio, hoc enim nunquam fieri licitè poteſt, vt ſuprà diximus: ſed quia ex peculiari intentione pro aliqua re ſpeciali fiunt, hoc titulo priuatæ dici poſſunt; & è contrario quæ abſolutè pro omnibus offeruntur ſine peculiari applicatione, dicentur communes ſeu publicæ: quæ tamen vocum ſignificatio ad præſens inſtitutum nil referr. Alio item modo, & ſatis iuxta vulgi conſuetudinem, nunc dici ſolent Miſſæ publicæ ſeu ſolemnes, quæ canuntur, priuatæ verò, quæ tantùm recitando dicuntur: nam communiter cantus adiungitur propter populi frequentiam & ſolemnitatem, & ideo, quando ſine cantu dicitur Miſſa, per ſe non cenſetur requirere hanc populi frequentiam, & ideo priuata

Concil. Trident.

Quot, quibuſque modis dici ſoleant Miſſæ, tum priuatæ, tum publicæ.

A dicitur. Vnde ad hæc duo mēbra ſic explicata poteſt facilè applicari concluſio poſita, quamuis, formaliter loquendo, ſi ſolam ſolemnitatem cantus attendamus, nihil repugnet, Miſſam hoc modo cantari cum vno ſolo miniſtro, etiam ſi nulli alij aſſiſtant; quod neque per ſe malum eſt, neque aliquo iure Eccleſiaſtico reperitur prohibitum, imò in aliquibus paruis oppidis interdum ita fit, nec reprehenſione dignum cenſetur: quamuis n. raró accidat, ad huiuſmodi Miſſam aliquem populum non congregari, tamen, ſi id acciderit propter inertiam, aut occupationem, vel raritatem populi, non ideo malè ageret ſacerdos, ſuam ſolemniratem, quantum in ſe eſt, adhibendo. Alio ergo modo dicitur Miſſa publica, quę ſigno dato cum publica populi conuocatione in publico loco, & certo tempore ad populi conuentum deſtinato, fit: quomodo loquitur Gregor. citatis locis, & Auguſt. in dict. cap. & hoc attendendum. Et hæ quidem Miſſæ, quamuis de ſe publicæ ſint, non tamen ita requirunt populi conuentum, vt ſi fortaſſe deficiat, ſine illo dici, aut fieri licitè non poſſint, quia licèt populus, vel pręcipiatur, vel inuitetur, vt ad illas cōueniat, tamen Sacerdos non prohibetur eas dicere, ſi per poſſibile, vel impoſſibile, populus aduenire negligat. Ex hoc ergo ſolo capite, non requiruntur etiam ad has Miſſas in rigore plures aſſiſtentes, vel miniſtrantes. Adiungi tamen ſolet his Miſſis quædam peculiaris ſolemnitas, iuxta Eccleſiaſticum ritum, iuxta quē dici ſolent cum Diacono, Subdiacono, Acolytis, &c. & hæ dicuntur propriè Miſſæ ſolemnes, de quibus loquitur D. Th. hîc art. 5. ad 12. dum ait, *Quòd in ſolemni celebratione Miſſæ plures debent adeſſe*: quod in ſenſu compoſito (vt ſic dicam) eſt per ſe notū, quia de intrinſeca ratione huius ſolennitatis eſt pluralitas miniſtrantium: ſi ergo Miſſa debet eſſe ſolemnis, neceſſe eſt, vt plures in ea miniſtrent. An verò neceſſe ſit, Miſſam interdum fieri cum hac ſolennitate, id quæri poteſt. Et dicendum videtur in primis non eſſe neceſſarium, ita ſemper fieri, vt conſtat ex vſu Eccleſię, & ex facto etiam Chriſti Domini; deinde ſatis eſſe conſentaneum iuri etiam diuino, vt interdum ita fiat: non enim ſine cauſa diſtincti Ordines inſtituti ſunt, Diaconatus, Subdiaconatus, &c. ſed, vt eorum munera exerceantur, maximè autem exercentur in his Miſſis ſolemnibus. Item, hoc multum refert ad ſplendorem, & ſolemnitatem Eccleſiaſticorum officiorum, & ad maiorem reuerentiam huius ſacrificij, & ad differentiam feſtiuitatum, vt cum maiori, vel minori pompa & ſolemnitate fiant: ac denique ad populi inſtructionem, & deuotionem excitandam. Vnde tandem concluditur, poſſe quidem alicubi eſſe obligationem aliquas Miſſas dicendi cum hac ſolemnitate, ſed quia de hac obligatione non eſt vna generalis lex pro tota Eccleſia lata, in diuerſis locis ſeu Eccleſiis, iuxta diuerſas conſuetudines aut peculiares leges conſideranda, & ſeruanda erit talis obligatio: &, ea ſuppoſita, in modo ſolemnitatis adhibendo, ſeruandus erit ritus ab Eccleſia inſtitutus, iuxta ea, quæ in diſp. 83. & 84. dicta ſunt.

Gregor. Auguſt.

D. Thom.

Quæſito ſatiſit.

Iuxta hanc ergo acceptionem Miſſæ ſolemnis ſeu publicæ. Miſſa priuata dicetur omnis illa, quæ cum prædicta ſolēnitate non fit: & hoc ſenſu intelligitur concluſio poſita, quòd in Miſſis priuatis non requiratur pluralitas miniſtrantiū, ſeu aſſiſtentium, etiam ex Eccleſiaſtico iure, quod etiam docet D. Thomas citata ſolutione ad 12. & alij authores: & conſtat ex communi vſu, qui declarat, vel nunquam fuiſſe tale præceptum ab Eccleſia latum: vel, ſi aliquando fuit, contraria conſuetudine generaliter recepta, videntibus & conſentientibus Epiſcopis & Pontificibus, fuiſſe

fuiſſe abrogatum. Et quidem D. Thomas ſuprà ſignificat, nunquam in Eccleſia fuiſſe hoc præceptum: nã decretum illud Sotheris exponit de Miſſis ſolemnibus, fortaſſe, quia ibi dicitur, *Nullus Miſſarum ſolemnia celebrare præſumat, &c. niſi duobus præſentibus*; ſed hæc difficilis eſt expoſitio, tum, quia hoc ſenſu ſuperfluum eſſet tale præceptum: quia, vt ſuprà dicebam, fieri non poteſt, vt Miſſa ſolemnis ſine pluribus miniſtris celebretur, quia in hoc eius ſolemnitas conſiſtit: vel certè dicendum erit, ibi præcipi, quòd omnes Miſſæ cum ea ſolemnitate dicantur, quod eſt difficilius, & contra D. Thomæ mentem, tum etiam, quia ratio, quæ ibi ſubiungitur, generaliter omnes Miſſas comprehendit, ſcilicet, vt Sacerdos aptè poſſit dicere, *Dominus vobiſcum*, & ſimilia.

Innoc. III.

Vnde Innoc. III. lib. 2. de Myſteriis Miſſæ, cap. 25. referens hoc præceptum, addit hæc verba, *Verùm aliud eſt, neceſſitatis articulus; aliud, religionis contemptus*; quibus ſignificat, præceptum illud obligare, quando commodè impleri poteſt: tamen ob neceſſitatem prætermitti poſſe. Sed reuera, nulla alia interueniente neceſſitate, niſi quia non ſunt plures, qui velint Miſſæ aſſiſtere, aut miniſtrare, poteſt Miſſa, vno ſolo miniſtrante, dici: quia reuera nullũ eſt de hac re præceptum, à cuius obſeruatione oporteat ob neceſſitatem excuſari.

Alenſ.

Aliter ergo Alenſ. 4. part. q. 36. memb. 5. aliàs, q. 10. memb. 5. art. 2. §. 7. dicit, quædam retroactis temporibus ſtatuta fuiſſe ob reuerentiam tanti myſterij, quæ poſtea abrogata ſunt per vſum, propter neceſſitatem, & vtilitatem. Et huiuſmodi eſt hoc, de quo agimus: multiplicato n. numero Presbyterorum, & vtile, & neceſſarium fuit cum vno miniſtro celebrare, ne frequenter cogerentur ſacerdotes ſacrificium omittere. Ratio autem in prædicto decreto allata congruitatem quidem habet, non tamen neceſsitatem: nam, cùm ſacerdos dicit, *Dominus vobiſcum*, Eccleſiam alloquitur ad eámque intentionem ſuam referre debet.

Odo Cam.

Vnde Odo Cameracenſis, vbi ſuprà de ſacerdotibus hoc modo priuatè miniſtrantibus ait, *Cùm non habeant, quam pluraliter collectam ſalutent, nec plurales mutare poſſint ſalutationes, conuertunt ſe ad Eccleſiam, dicentes, ſic Eccleſiam in Eccleſia ſalutare, & in corpore totum corpus alloqui, & virtute totius cõmunionis in Eccleſia confici ſancta myſteria per gratiam Dei. Neque eſſe quemquam alicubi fidelium, qui viuificorũ nõ fiat particeps ſacroſanctorum, dum, in corpore Eccleſiæ adhæret capiti, velut vtile membrum.* Et, iuxta hunc ſenſum, exponit particulam illam canonis, *Et omnium circunſtantium*, non tantùm de iis, qui corporali adſunt præſentia, ſed de omnibus, qui in fide cum ſacerdote communicant, & Chriſto capiti adhęrent,

Titelman.

vt ibidem latiùs Titelmannus exponit, qui eodem modo exponit illa verba, *Vel qui tibi offerunt*, & illa, *Quotquot ex hac altaris participatione ſumpſerimus*, ſc. vel ſacramentali ſumptione, vel ſpirituali, per fidei & charitatis vnionem. Dici etiam poſſet, meritò illa verba in plurali dici à ſacerdote, quia regulariter ſolent multi adeſſe, & ita ex intentione ſacerdotis referri poſſunt ad circunſtantes, ſiue vnus ſit, ſiue plures. Alia verò verba Anacleti Papæ minorem difficultatem habent; quia, neque voces continent, quæ ſatis apertè præceptum indicent, ſed conſilium vel admonitionem; neque fundantur in ratione aliqua neceſſitatis, ſed cuiuſdam congruitatis & decentiæ, quæ fortaſſe eo tempore magis habebat locum, quãdo ſacerdotum multitudo, & ſacrificiorum frequentia tanta non erat.

Strabo.

Denique, quod Strabo ait, legitimam Miſſam eſſe, in qua ſunt Sacerdos, reſpondens, offerentes, & communicantes, licèt impropriè dictum ſit, piè tamen poteſt exponi; vocari *legitimam*, quoad perfectum vſum, & participationem huius ſacrificij, & ſacramenti; non verò quoad neceſsitatem legis impoſitæ circa modum ſacrificandi.

Decreta verò in contrarium citata in principio ſectionis, probant primam huius concluſionis partem, nimirum vnum ſaltem miniſtrum eſſe neceſſarium ad Miſſam dicendam, & confirmari poteſt ex capitul. propoſuit, de filiis presbyterorum, quamuis ibi eodem modo de Miſſa, & de aliis diuinis officiis, ſit ſermo. Vnde videtur exponi poſſe textus ille de Miſſa ſolemni, ſeu publica quoad cantum:

Conc. Baſil.

tamen in Cõcil. Baſilienſi, ſeſſ. 21. inter alios abuſus aliquarum Eccleſiarum ibi prohibitos ponitur, *quòd Miſſa priuata ſine miniſtro dicitur*. Et (quod caput eſt) hæc omnia decreta ſunt vniuerſali conſuetudine confirmata; quæ conſuetudo, etiam ſi alia deeſſent, haberet vim præcepti: & ita ſentit D. Thom. ſuprà. Palud. in 4. diſtinction. 13. quæſtion. 2. articul. 1. Soto, quæſtione 2. articul. 5. ad 12. Sylueſt. verb. Miſſa, q. 2. Antonin. 3. petit. 13. cap. 6. §. 5.

D. Thom. Palud. Soto. Sylueſt. Anton.

Dubij enodatio.

Sed dubitari circa hoc ſolet, an oporteat hunc miniſtrum eſſe virum, vel poſſit eſſe fœmina. Reſpondetur, quamuis remotè poſsint fœminæ interdum reſpondere ſacerdoti, vt ex choro facere ſolent in Miſſa ſolemni: tamen proximè ad altare miniſtrare, reſpondendo, aquam & vinum præſtando, & alia ſimilia faciendo, nec poſſunt, nec debent, vt docent authores ſuprà citati ex capit. 1. de cohabitat. Clericor. & mulierum, vbi dicitur, *vt nulla fœmina ad altare præſumat accedere, aut Presbytero miniſtrare*. Item, quia eſt per ſe indecens, & nonnullum periculum continet, ſaltem contra puritatem & munditiam tanti ſacramenti.

Quæſitum.

Vlteriùs interrogari ſolet, an in aliquo caſu liceat ſoli ſacerdoti, nullum miniſtrum habenti, ſacrificium offerre, ita vt ipſemet ſibi reſpondeat, & inſeruiat, ſicut dicebat ſecunda opinio ſuprà citata. Et ratio dubij eſſe poteſt, quia, licèt Eccleſia id prohibeat, tamen in caſu neceſsitatis non videtur Eccleſiaſticum pręceptum obligare; ergo, ſaltẽ in illo, licebit hoc facere. Atque ita ſentit Gloſſa, dicto cap. hoc quoque, de Conſecr. diſtinction. 1. vbi ait, quòd incluſus ſeu ſolitarius poſſet ſolus Miſſam cantare: & citat textum in cap. quæſiuit, de verb. ſignificatione: in quo dicitur, quòd ſacerdos vno præſente clerico, vel etiam ſolus, poteſt infirmum vngere: vbi Gloſſa aduertit, id intelligendum eſſe in neceſsitate, quæ legem non habet; idem ergo probabiliter dici poteſt in præſenti.

Durand. Soto.

Et hanc opinionem tenet Durand. lib. 2. de ritib. c. 15. & Soto in eandem ſententiã citat Paludanum, d. 13. q. 2. art. 1. tamen ibi Paludan. concl. 2. ſolùm dicit, vnum miniſtrum ſufficere, & d. 13. q. 2. artic. 3. concl. 1. dicit, quòd, licèt ſolus ſacerdos poſsit vngere, ſi adiutorem nõ habeat, nunquam verò ſine adiutore celebrare debet.

Anton.

Antonin. etiam ſuprà, §. 6. ait, quòd, ſi aliquid eorũ defuerit, quæ requiruntur ad ritum celebrationis, potius eſt omittenda Miſſa, etiam in die feſto, quàm ſit celebrandum: at verò inter requiſita ad huiuſmodi ritum priùs numerauerat miniſtrum, quamuis in eo. §. 6. repetens & numerans aliqua alia in particulari, de hoc nihil ſpecialiter meminerit.

Soto.

Denique Soto d 13. q. 2. artic. 5. ad 12. admittit, in aliquo caſu neceſsitatis poſſe hoc fieri, non tamen adeò frequenter, vt Gloſſa ſuprà citata ſignificat, ſed in vrgẽti caſu neceſsitatis: vt, ſi eſſet dies feſtus, & non poſſet ſacerdos Miſſam audire, nec ſocium habere ſibi miniſtrantem: & hoc ſequitur Iacob. de Graf. lib. 2. Sum. capitul. 42. numero 3. citans Antonium de Butr. in capitul. 2. de vita & honeſtate clericor. numero 11.

Iacob. de Graf Authoris ſententia.

Mihi videtur, hoc non eſſe ſine diſpenſatione agendum ob cauſam aliquam

regula

regularem (vt ſic dicam) ſeu ordinariam, vt, verbi gratia, ſi quis eremita omnino ſolus viueret, ſine ſocio, non poſſet licitè, nec quotidie, nec diebus feſtis ſolus celebrare, ſine diſpenſatione; quia illa non poteſt propriè dici neceſſitas ſed voluntas: nemo autẽ poteſt ſua voluntate inſtituere talem viuendi modum, in quo, præter communem Eccleſiæ conſuetudinem & contra ordinariã legem celebret: at verò ſi neceſſitatis caſus fortuito & extraordinariè accidat, probabile exiſtimo, poſſe hoc fieri ſine culpa; quia authoritas prædictorum authorum facit rem moraliter probabilem. Item, quia hoc præceptum ſolùm fundatur in Eccleſiaſtica conſuetudine quam meritò interpretari poſſumus, extra articulum neceſſitatis. Addit verò Soto, conſultius eſſe, non ita celebrare propter cuiuſcunque feſti neceſsitatem, ſed propter feſtum magnæ ſolemnitatis: quod quidem ego ita conſulerem, ſed non damnarem peccati mortalis eum qui in quocunq; feſto id faceret. Vnde fit, multo magis hoc licere propter periculum mortis ad ſumendum viaticum, vel ad dandum illud alteri, & ſic de aliis ſimilibus. Ac denique addendum cenſeo cum Soto ſuprà, ſi in huiuſmodi caſu neceſſarium ſit, aut ſolùm miniſtrare, aut fœminam adiutricem habere, potius eſſe celebrandum ſine miniſtro, quàm cum fœmina miniſtrante, tum quia hoc expreſſius eſt iure prohibitum, & de ſe videtur eſſe quid indecentius, magíſque vitandum.

Potius celebrandum eſt ſine miniſtro, quàm cum fœmina miniſtrante.

SECTIO II.

Ad quid obligetur is, qui ſacerdoti in ſacrificando miniſtrat.

OFferebat ſe hoc loco iterum tractandus error hæreticorum huius temporis, dicentium, teneri huiuſmodi miniſtrum ad participandum de hoc ſacrificio, ſeu ad communicandum? Sed nihil noui occurrit dicendum contra hunc errorem; quia non eſt ſpecialis ratio de hoc miniſtro magis, quàm de aliis, qui Miſſæ aſſiſtunt: quia nullo iure, neque diuino, neque Eccleſiaſtico, oſtendi poteſt, maiorem obligationem habere in hoc miniſtrãtes, quàm aſſiſtẽtes, neque, aut ex natura rei & communi lege ſacrificij, aut ex peculiari inſtitutione huius ſacrificij. Vnde Concil. Toletan. XII. can. 5. de ſolo ſacrificante dicit, *Quale erit ſacrificium, cui neque ipſe ſacrificans participare dignoſcitur*? Omiſſo ergo hoc errore, de quo plura videri poſſunt in Bellarmino, lib. 2. de Miſſ. cap. 9. & 10. vt certum ſupponimus, non teneri huiuſmodi miniſtrum ad communicandum in Miſſa, cui miniſtrat. Vnde vix poteſt aliqua ſpecialis obligatio, vel aliquod ſpeciale præceptum aſſignari his miniſtris iure poſitiuo impoſitum: ſed ſolùm illud, quod naturale eſt, vt vnuſquiſque in aſſumpto munere, debito modo atque integrè miniſtret. Vt autem hoc diſtinctiùs exponamus, diſtinguere poſſumus, iuxta diuiſionem ſuprà datam de Miſſà ſolemni & non ſolemni, duplex miniſterium, ſeu duplicem miniſtrum Miſſæ. Vnus eſt, qui ex officio miniſtrat, ratione Ordinis, quoad tale miniſterium conſecratus eſt, vt Diaconus, Subdiaconus, & inferiores clerici. Alius eſt, qui ſolùm miniſtrat vt laicus, priuatim inſeruiens, & nomine populi reſpondens.

Conc. Tol. XII.

Bellarm.

Duplex miniſter Miſſæ.

De priori miniſtro ex officio multa poſſent hoc loco tractari, quæ partim ex materia de Ordine pendent, partim ex his, quę dicta ſunt de officio ſacerdotis, ſeruata proportione, definiri poſſunt: & ideo breuiter ea attingam, & remittam. Primùm enim inquiri poteſt, an huiuſmodi clerici ſeu miniſtri teneantur interdum ſuum miniſterium exercere, ſolẽniter miniſtrando? nam ex iis, quæ dicta ſunt de obligatione ſacerdotis ad ſacrificandum, exiſtimare quis poſſet eodem modo obligari inferiores clericos ad ſua miniſteria aliquando exercenda, quia miniſterium datur propter vſum eius; & Ordo ſeu conſecratio ad aliquam actionem, propter actionem ipſam. Dicendum verò eſt, moraliter loquendo, nullam eſſe huiuſmodi obligationem neque ex diuino iure, neque ex Eccleſiaſtico; nullibi enim ſcriptũ extat tale præceptũ: & Eccleſiaſtica conſuetudo docet, neq; traditione haberi; quia vſus Eccleſiæ eſt, vt multi ex his inferioribus clericis nunquam hæc miniſteria exerceant, quod ab eis omittitur ſine vllo ſcrupulo peccati. Et ratio eſt, quia hæc miniſteria non ſunt adeò neceſſaria in Eccleſia, vt oportuerit abſolutè præcipi, in quo multum differũt à ſacrificio, quod eſt proprium miniſterium ſacerdotis, & in eo etiam, quòd ſacerdos habet ſupremum & abſolutum miniſteriũ in ſuo ordine: reliqui verò inferiores ſolùm habent miniſterium in ordine ad ipſum ſacerdotem, & ideo non eſt neceſſe, vt abſolutè obligentur, ſed ſatis eſt, vt parati ſint ad miniſtrandum, quando Eccleſia ſuo miniſterio indiguerit, vel quando ſacerdos, vel ſuperior poteſtatem habens, imperauerit: aut denique, quando alio titulo beneficij vel conſuetudinis tale munus ad eos pertinuerit. Deinde inquiri poteſt, ſuppoſito quòd huiuſmodi miniſtri, ſiue voluntariè, ſiue ex obligatione ſolemniter miniſtrent, quid obſeruare debeant vel teneantur in huiuſmodi miniſterio? In quo dicendum eſt, teneri ad ea obſeruanda, quæ iuxta ritum ab Eccleſia inſtitutum, circa ſolemnem Miſſæ celebrationem inſtituta ſunt, prout in Miſſali, vel Pontificali Romano habẽtur, ſicut de ſacerdote dictum eſt; omnia enim, quæ de illo dicta ſunt, hîc poſſunt cum proportione applicari. Itaq; vti debent veſtib. ſacris ab Eccleſia inſtitutis in ſuo miniſterio; ſeruare etiam debent cæremonias omnes, tam in verbis, quàm in actionibus conſiſtentes, quæ ad illos pertinent; peccarẽtque hæc leuiter omittendo, vel negligenter aut irreuerenter tractando, ſecluſo autem contemptu & ſcandalo rarò erit in hoc graue peccatum; quia vt miniſteriũ hoc minus principale eſt, & accidentarium in officio Miſſæ, ita materia huius defectus communiter nõ apparet admodum grauis: interdum tamẽ eſſe poteſt, ſi, aut redundet in aliquam irreuerẽtiam grauem ipſius ſacramẽti, aut, ſi eã ob cauſam aliquid omittatur, quod licèt accidentale ſit, tamen maioris momenti in Miſſa cẽſeatur, vt, ſi ob negligentiam Diaconi miniſtrantis calicem, miſtio aquæ omitteretur: aut ſi Subdiaconus vellet in Miſſa miniſterium Diaconi vſurpare, nollétque epiſtolam dicere, aut aliquid huiuſmodi. Tandem inquiri poſſet, an teneantur hi, præſertim Diaconus, & Subdiaconus, diſponi ad gratiã, vt dignè ſolemniter miniſtrent? ſed hoc ſufficiẽter attigimus ſuprà, tractando de ſacramentis in genere, & de diſpoſitione, & quæ ad illa miniſtranda requiritur.

Quæſito ſatisfit.

Aliud quæſitum.

Reſponſio.

Dubij enodatio.

De alio miniſtro qui abſque vlla ſolemnitate vel conſecratione Miſſæ inſeruit, ſolum neceſſe eſt, vt duo obſeruet. Primum, vt iuxta ritũ ab Eccleſia præſcriptum reſpondere ſciat, atque reſpondeat; quia alioqui malè faceret, vſurpando miniſterium, quod non poteſt niſi ineptiſſimè pręſtare. Item quia, ſi non ritè reſpondeat, reuera non erit miniſter. Vnde perinde erit, quoad hanc partem, cum illius præſentia, ac ſine miniſtro, ſacrificare. Sed quæres, an in caſu neceſſitatis, quãdo nullus adſit, qui reſpondere ſciat, poſſit ſacerdos vti aliquo quem ipſemet ſacerdos in eadem Miſſa ad reſpondendum inſtruat, præeundo, ſeu verba reſponſionum ſimul cum illo dicẽdo? Reſpondeo, ſi tanta ſit neceſſitas, in qua liceat etiam ſine miniſtro conficere, non eſt dubium, quin hoc etiã liceat:

Quæſitum.

Reſponſio.

liceat: imò cæteris paribus, potius eſſet vtendum huiuſmodi miniſtro, quàm omnino ſine miniſtro celebrandum, quia hoc modo minùs violatur, etiam materialiter, Eccleſiaſtica conſuetudo & præceptum. Vnde conſequenter exiſtimo, minorem neceſſitatem ſufficere ad vtendum huiuſmodi miniſtro, quàm ad celebrandum omnino ſine miniſtro: ſine aliqua tamen legitima cauſa, & magna indigentia miniſtrorum, non eſt hoc faciendum; quia eſt minus decens, & valde alienum à conſuetudine Eccleſiæ, & à ritu eius, ad quem ſpectat, vt ſacerdos ea tantùm proferat, quæ ſui muneris ſunt, & alio reſpondente, taceat. Secundò tenetur hic miniſter actiones ad ſe pertinentes ea diligentia, & animaduerſione tractare, vt eius occaſione nullus defectus in Miſſa cómittatur. Hoc conſtat, quia hæc obligatio ex natura rei ſequitur, ſuppoſito vſu talis miniſterij; quoniam aliàs talis defectus meritò ipſi miniſtro, & negligentiæ eius tribueretur: vt, ſi, dum ampullas miniſtrat, loco vini afferat aquam vel aliquid huiuſmodi, quod tale eſt, vt, ſi voluntariè fiat, grauem culpam contineat; regulariter verò excuſantur huiuſmodi miniſtri à graui culpa, quando aliquid ſimile committunt ob naturalem inaduertentiam: quoniam verò ſæpe contingit, huiuſmodi miniſtros, aut non eſſe ſatis inſtructos, nec per ſe omnino ſufficientes, nec perfecta ratione vtentes, vt in villis, ſeu paruis oppidis ſæpe accidit; ideo tunc maximè debent ſacerdotes ipſi vigilare, ne aliquis defectus eorum occaſione committatur. Alia, quæ ad huiuſmodi miniſtros pertinere poſſunt, communia ſunt cæteris, qui Miſſam audiunt, ſc. quòd reuerenter & attentè aſſiſtant, ac ſimilia; an verò huiuſmodi miniſter peccet, miniſtrando ſacerdoti peccatori, in ſuperioribus tractatum eſt, agendo de indignis miniſtris ſacramentorum.

Authoris ſententia.

DISPVTATIO LXXXVIII.

De præcepto audiendi Miſſam.

QVamuis materia huius diſputationis ad tertium Decalogi præceptum pertinere videatur, de quo tractat D. Thomas, 2.2.q.122.art.4. quoniam præcipua pars ſanctificationis feſtorum, prout in Eccleſia obſeruatur, in Miſſę auditione poſita eſt: nihilominus non potuit in præſentia omnino prætermitti, quoniam ad integrum atque completum Miſſæ tractatum neceſſaria eſt. Diximus enim in ſuperioribus, quamuis ſacerdos ſit, qui propriè ex officio offert hoc ſacrificium Miſſæ, cæteros tamen, qui aſſiſtunt etiam ſuo modo per illum offerre: & ideo, ſicut de ſacerdotibus diximus, quando, & quomodo offerre teneantur, ita etiam de cæteris offerentibus, qui Miſſæ aſſiſtunt, id explicare neceſſe eſt, præſertim, quia cùm dictum ſit de ſacerdote offerente, & miniſtro adiuuante, oportet etiam de aſſiſtentibus dicere, & de eorum obligationibus: nam in cæteris, qui remotè dicuntur offerre, nulla ſpecialis obligatio conſiderari poteſt: ad aſſiſtentes autem propriè pertinet præceptum de Miſſa audienda. De quo primò videndum eſt an ſit; deinde quomodo ſit implendum, & quæ poſſint ab illius obſeruatione excuſare.

D. Thom.

SECTIO I.

Vtrùm ſit in Eccleſia præceptum de Miſſa audiendâ.

NOn defuerunt, qui huiuſmodi præceptum eſſe negarent, quam opinionem aliqui tribuunt Angelo, verb. Feriæ, numero 42 qui citans Richard. quodlib.1.quæſt.19. negat, omiſsionem Miſſæ in die feſto eſſe peccatum mortale, niſi ex contemptu formali vel virtuali fiat. Quod etiam affirmauit Sum. Roſel. verb. Miſſa, & Turrecrem. in capitul. Miſſas; de Conſecr. diſt.1. Vocant autem contemptum virtualem, quando quis abſque vlla legitima cauſa aſſuefit omiſsioni Miſſæ in prædictis diebus. Sed hi authores non omnino negant præceptum, ſed malè illud declarant.

Angelus. *Sum. Roſel.* *Turrecrem.*

Dicendum eſt ergo, eſſe in Eccleſia præceptum impoſitum fidelibus audiendi Miſſam certis diebus, quos feſtos appellamus, quod inferiùs declarabimus. Hoc eſt de fide certum, abſolutè loquendo, quamuis Soto in 4.d.13.q.2.art.1. in fine ſolùm dicat, *qui negaret hanc veritatem puniendum eſſe, tanquam ſuſpectum aduersùs ſancta mandata.* Probatur autem concluſio. Primò ex multis decretis, quæ habentur de conſecr.d.1.cap. Miſſas. cap. omnes fideles, & aliis, quæ in ſequentibus afferemus, in quibus, & præceptum datur, & per verbum præcipiendi expreſsè proponitur, quod ex vi & proprietate ſua neceſsitatem inducit, vt Auguſt. ait lib. de ſancta Virginitate, cap.14. & 15. Secundò ex vſu & conſuetudine Eccleſiæ: nam inter prima fidei rudimenta hoc præceptum tertio loco inter Eccleſiaſtica numeratur; & ita eſt communi ſenſu omnium Catholicorum receptum. Tertiò ex communi Doctorum omnium conſenſu, D. Thom. citato loco. Soto 2. de Iuſtit. q.4.art.4. & in 4. diſt.13. vbi ſuprà, & ibi Paludan. q.13. & Summiſtarum omnium, verb. Miſſa, verb. Feriæ, & verb. Feſtorum obſeruatio. Nauar. d.c. quando, & in Summ. cap.13. num.16. & cap.21. Caſtro, lib. de leg. pœn. cap.5. & vltim. & aliorum Canoniſt. in dictis capitibus de Conſecr. diſt.1. Quartò accedit congruentia: nam illi dies deputati ſunt ad diuinum cultum, & ideo, ſicut aliquid illis diebus ab Eccleſia prohibetur, quo poſsint homines expediti eſſe ad vacandum diuinis rebus, ita etiam aliquid poſitiuè præcipi oportuit, quo fideles eiſdem diebus Deum colerent, ſed nihil accommodatius præcipi potuit, quàm vt Miſſæ aſsiſterent, in qua ſupremus Dei cultus exterior continetur.

Concluſio. *Auguſt.* *D. Thom.* *Soto.* *Palud.* *Nauar.* *Caſtro.*

Hinc autem oritur quæſtio, an hoc præceptũ merè Eccleſiaſticum ſit, vel aliquo modo ex naturali, aut diuino iure deſcendat. Reſpondeo, ſuppoſita inſtitutione huius ſacrificij (nam ſine illa, conſtat nullum poſſe eſſe huiuſmodi præceptum) præceptũ hoc eſſe valde conſentaneum iuri naturali. Primò quidẽ, quia præceptum ſacrificandi quodammodo eſt de iure naturæ; & ideo apud omnes etiam Gentes ſeruatum eſt, vt omnes, qui ad aliquem populũ vel Rempublicam pertinent, aliquo modo & aliquibus diebus congregentur & conueniant ad colendũ Deum eo ritu ſacrificandi, quem vnaqueq; Reſpublica profitetur: nam, ſicut ſacrificium eſt communis & publicus cultus, qui nomine omnium offertur, ita etiam ratio ipſa poſtulat, vt omnes aliquãdo aſsiſtant, ſuũque conſenſum & cooperationem, quo modo poſſunt, præbeant. Secundò, quia, ſicut cultus externus Dei eſt de iure naturæ, ita etiam, quòd tempus aliquod ad hunc cultum deputetur, ad ius naturę pertinet, quãuis huius vel illius diei deſignatio ſit de iure poſitiuo, vt D. Thomas dict. a.4. ad 1. docet, & omnes cum illo: hoc autem naturale ius optimè impletur, deputando aliquos dies ad colẽdum Deum per Miſſæ ſacrificiũ, ei aſsiſtendo; hoc ergo modo ducit originem hoc præceptum à iure naturę. Et eadem ratione eſt valde conſentaneum iuri diuino: nam Deus præcepit ac voluit, ſe coli in Eccleſia Chriſti hoc genere ſacrificij, iuxta illud, *Hoc facite*; ergo valde conſentaneum huic præcepto eſt, vt omnes fideles obligentur

Quæſito ſatisfit. *Cultus externus Dei eſt de iure naturæ.* *D. Thom.*

gentur ad colendum Deum aliquando hoc ſacrificio, vnuſquiſque eo modo, quo poteſt: ergo, vel offerendo, vel ſaltem aſſiſtendo. Imò, ſi factum Chriſti conſideretur, probabiliter intelligi poteſt verbum illud, *Hoc facite*, ita vt hoc totum comprehendat: nam ibi, & Chriſtus ſacrificauit, & diſcipuli aſtiterunt ſacrificio; ergo Chriſtus præcipiens, vt id fieret in Eccleſia, voluit, & à ſacerdotibus offerri, & vt fideles ei aliquando aſſiſterent: quamuis enim ex illis verbis non colligatur, neceſſariam eſſe præſentiam populi, vt hoc ſacrificium offeratur, neque teneri populum toties huic ſacrificio aſſiſtere, quoties ipſum offertur; colligitur tamen probabiliter, teneri populum aliquando aſſiſtere huic ſacrificio ad memoriam paſſionis Chriſti recolendam, & per eius repræſentationem, realémque ipſius Chriſti præſentiam & oblationem, Deum colere, deprecari, eíque pro ſuſceptis beneficiis gratias agere. Sed, quamuis hæc, quæ probabilia ſunt, non cogant, vt ſimpliciter aſſeramus, præceptum hoc audiendi Miſſam, etiam in communi ſumptum, eſſe de iure diuino, ſatis ad rem moralem eſt, quòd ſit illi valde conſentaneum, licèt abſolutè Eccleſiaſticum tantùm ſit; non eſt enim dubium, quin poſſit Eccleſia in tali materia ad diuinum cultum adeò pertinente, & ad ſpiritualem fructum fidelium vtiliſſima, præceptum ponere, etiam ſi diuino iure latum non ſit.

Notabile.

Corollarium.

Atque hinc ſequitur, primò, præceptum hoc inducere grauem obligationem, ita vt illud tranſgredi omnino, vel vno tantùm die, pro quo obligat, ſine vlla legitima cauſa excuſante, peccatum mortale ſit, etiã ſi non ex cõtemptu, iuxta interpretationem Angeli, & Richardi, ſed ex mera voluntate, aut negligentia, & vecordia culpabili, vel ex affectu ad aliam actionem, aut alio ſimili modo voluntariè omittatur. Ita ſentiunt omnes authores ſuprà citati; quia materia ex ſuo genere grauis eſt, cùm ad cultum diuinũ pertineat: & in particulari integra Miſſa, vel eius omiſſio etiam eſt res ſatis grauis; non ergo ſolùm ex aſſidua omiſſione fit hæc culpa mortalis, ſed etiam ex ſingulis actibus, ſeu omiſſionib. integris: omiſſio n. alicuius partis poteſt eſſe tantùm venialis culpa, vt infrà dicemus. Et confirmatur: nam, ſi quis voto ſe obligaret ad audiendam Miſſam vno die, & id omitteret, peccaret mortaliter. Sed nõ minus obligat Eccleſiæ præceptum, quàm votum proprium: neque eſt minus grauis auditio Miſſæ reſpectu præcepti, quàm reſpectu promiſſionis. Item tranſgreſſio ieiunij Eccleſiaſtici vnius diei eſt peccatum mortale. Itẽ, in ſacerdote omiſſio officij canonici in vno die eſt mortale peccatum; ſed nõ eſt res minùs grauis oblatio ſacrificij, & auditio Miſſæ: ergo pro ſingulis diebus ſeu vicibus obligat hoc præceptum ſub mortali. Et hic iam eſt omnium fidelium ſenſus. Intelligendum eſt autem, hanc culpam eſſe mortalem ex ſuo genere: nam ex accidente poteſt eſſe, vel venialis, vel nulla. Idque duplici ex capite: primò ex parte materiæ, ſi non tota Miſſa, ſed aliqua pars eius omittatur; quæ autem, & quanta hæc ſit, infrà declarabitur: ſecundò ex parte operantis; quia, ſcilicet, ex naturali inaduertentia, vel ignorantia inculpabili, vel ſaltem non grauiter culpabili, omittit: vt, ſi habens animum audiendi Miſſam incipiat actione aliqua occupari, & poſtea adeò obliuiſcatur, vt prius, quàm aduertat, elapſum ſit tempus commodum ad Miſſam audiendam; tunc enim excuſatur à culpa non ſolùm, ſi actio illa, in qua occupatur, ſtudioſa ſit & honeſta, vt quidam putant, ſed etiam ſi ſit cuiuſcunque ordinis: quia illa non excuſat, eo quòd bona vel mala ſit, ſed propter inuoluntarium, quod occaſione illius accidit, per inaduertentiam omnino naturalem, & nullo modo præuiſam; ſupponimus enim actionem illã de ſe non eſſe talem, quę morale periculum afferat illius obliuionis, vel omiſſionis, vel ſaltem, quòd tale periculum non ſit præuiſum, neque animaduerſum: quod cõmune eſſe poteſt, tam actioni malę, quã bonæ. Similiter (ait Caietanus verb. Feſtorum violatio) ſi quis abſque ſufficiente cauſa omittat ſacrũ in die feſto, bona fide putans cauſam eſſe ſufficientem, cùm reuera non ſit, excuſari poteſt à culpa, vel ſaltẽ à mortali: & idem notat Nauar. c. 21. n. 14. quod generale eſt omnibus peccatis, vt conſtat ex materia de conſcientia, & notat idem Nauarr. c. 23. n. 42. etſi aũt difficile ſit, in particulari iudicare, quando hęc ignorantia ſit, nimirum, vel leuiter culpabilis; non n. ſemper hæc æſtimatio excuſat, ſi temere habeatur, vel ſi quis negligat interrogare, cùm dubitat, & poteſt: ſed conſiderandæ ſunt circunſtantiæ, & conditiones perſonę, & præſertim, an bonam illam fidem ſimpliciter, & ſine hæſitatione habuerit: nam tunc ordinariè eſt inuincibilis, & excuſat, ſaltem à culpa graui.

Notabile.

Caietan.

Nauar.

Aliud corollarium. 2. Angeli opinio reiicitur.

Secundò ſequitur ex dictis, falsò dixiſſe Angelum, dicto verb. Feria, num. 45. ſi quis non poſſit in die feſto ſimul Miſſæ & prædicationi intereſſe, potius debere Miſſam, quàm concionem omittere, ſi alterutrum audire poſſit. Sed errat grauiter, quia, audire Miſſam eſt in præcepto; audire autem concionem, non ita: ergo, per ſe loquendo, præferenda eſt Miſſa concioni. Dico autem, *per ſe*, quia in aliquo raro caſu, ſi quis non poſſet in fide inſtrui, aut ab hæreticis defendi, niſi audita concione vel inſtructione alicuius Doctoris, ſeu concionatoris Catholici, poſſet interdum ea occaſione excuſari ab obligatione audiendi Miſſam, ſicut poteſt excuſari propter alias cauſas minùs etiam graues & neceſſarias, vt infrà videbimus.

3. Corollariũ.

Tertiò ſequitur, poſſe Pontificem in hoc præcepto diſpenſare, cùm Eccleſiaſticum ſit, quamuis talis diſpenſatio non videatur eſſe in vſu, quia vix poteſt eſſe neceſſaria, aut conueniens. Diſpenſare enim cum aliquo, vt nunquam in tota vita Miſſam audiat; ſi nolit etiam ſi poſſit, neque vlla rationabili cauſa impediatur, non poteſt eſſe expediens; talis enim diſpenſatio non eſſet in ædificationem, ſed in deſtructionem, & aliquo modo repugnaret iuri, & cultui diuino: diſpenſare autem, vt, interueniente aliquo impedimento, Miſſa poſſit ſine culpa omitti, moraliter neceſſarium non eſt; quia, ſi tale impedimẽtum rationabile ſit, per ſe ſufficit ad excuſandum, vt infrà videbimus: imò tot ſunt hæc impedimenta, támque ampla facultas in hac re conceditur ab authoribus, vt aliam præter illa omnia in hac re deſiderare, ab animo fideli & religioſo videatur alienum; ac propterea hæc diſpenſatio, neque in vſu eſt, neque expedit eam eſſe.

SECTIO II.

Quæ ſit materia huius præcepti, ſeu quid intelligatur nomine Miſſæ, quæ audiri præcipitur.

Diuiſiones Miſſæ aſſignãtur.

Miſſa, vt ſuprà vidimus, diuidi poteſt in Miſſam catechumenorum, & fidelium, & ex vtraque conſtantem. Item, in ſolemnem, ſeu quæ cum cantu dicitur: & priuatam, ſeu, quæ tantùm recitatur. Item, in Miſſam votiuam, & de die: & de his omnibus dubitari in præſente poteſt, quam Miſſam vnuſquiſque audire teneatur, vt huic præcepto ſatisfaciat.

Circa primã diuiſionem quid certum.

Et quidem circa primam diuiſionem certum inprimis eſt, præceptũ hoc obligare fideles ad audiendam totam Miſſam, à principio vſque ad finem, vt

con

conſtantem ex Miſſa Catechumenorum & fidelium. In hoc omnes Doctores conueniunt, & probatur ſufficienter ex cap. omnes fideles, de Conſecr. d. 1. *Omnes fideles, qui conueniunt in ſolemnitatibus ſacris ad Eccleſiam, vt Scripturas Apoſtolorum, & Euãgelium audiant, qui autem non perſeuerant in oratione, vſque dum Miſſa peragatur, conuenit communione priuari.* Et in c. Miſſas, ſic dicitur, *Miſſas die Dominico ſecularibus totas audire ſpeciali ordine præcipimus.* Verum eſt in aliquibus antiquis codicibus deeſſe in Concilio Agat. cap. 47. particulam illam, *totas*, tamen in Conciliis à Surio editis non deeſt, & in Decreto Gregoriano nihil circa hoc notatur, quod eſt ſignum iudicatum eſſe, illam particulam ita fuiſſe in vero originali Concilij, ſicut à Gratiano poſita eſt: vnde in eodem textu, & in cap. cùm ad celebrandas, eadem diſtinctione, prohibetur fidelibus ne ante completam Miſſæ ſolemnitatem, & benedictionem ſacerdotis, diſcedant. Et in hoc ſenſu intellectum eſt, & receptum hoc præceptum communi ſenſu & conſuetudine totius Eccleſiæ, quod ita etiam obſeruandum declaratur in Concilio Colon. I. part. 7. cap. 26. in 1. Tom. Concil. Quocirca, quòd in prædicto canone dicitur debere fideles Miſſas totas audire, quamuis diſtributione accommoda ſufficienter intelligatur, vt vnuſquiſque Miſſam integram audiat: nullus enim tenetur plures audire, ſed vnam tantùm, vt infrà dicam: tamen, ſi etiam ad ſingulos velimus Miſſas in plurali referre, rectè etiam intelligi poteſt, debere vnumquemque fidelium audire integras Miſſas catechumenorum & fidelium: ſic enim totum Miſſæ officiũ dici ſæpe ſolet, Miſſarum ſolemnitas ſeu celebratio, vt patet ex cap. quoque, cap. cùm ad celebrandas, & aliis, eadem diſtinctione. Ratio autem huius concluſionis nulla alia eſt, niſi quia ita præceptum eſt: fuit autem hoc valde conueniens, quia, ſicut inſtitutum eſt ab Eccleſia propter reuerentiam ſacramenti, & propter inſtructionem & admonitionem fidelium, vt Miſſæ ſacrificium cum toto illo cæremoniarum apparatu fiat, ita meritò omnibus fidelibus præcipitur, vt toti ſacrificio, prout in Eccleſia fit, aſſiſtant.

Conc. Col. I.

Notabile.

Corollarium.

Ex hac certa concluſione ſequitur, non poſſe fideles voluntariè, & ſine legitima atque excuſante cauſa, omittere aliquam partem Miſſæ, etiam minimam, ſine culpa: quia, vel in toto, vel in parte, non adimplebunt hoc præceptum. Item, quia ſacerdos voluntariè omittens aliquam partem totius officij canonici, peccat, quia tenetur, officium illud integrum dicere; ergo ſimiliter, &c. Item, quia in die ieiunij nihil omnino comedi poteſt extra tempus præſcriptum ſine culpa, ſecluſa rationabili cauſa excuſante pro ratione materiæ, quia illo præcepto ſimpliciter prohibetur cibus: ſed ſimiliter in præſente præcepto, licèt affirmatiuum ſit, tamen ob integritatem, quam præcipit, includit negatiuum, ſcilicet, vt nihil de tota Miſſa omittatur: ergo. Tandem, quia ideo in iure expreſsè cauetur, vt ante benedictionem ſacerdotis nullus diſcedat. Vbi obiter adnotari poteſt, cùm nuper introductum ſeu ordinatum ſit, vt poſt benedictionem ſacerdotis, initium Euangelij D. Ioannis dicatur, fortaſſe non peccari venialiter, etiam ſi ſtatim poſt datam benedictionem aliquis diſcedat, illo Euangelio non audito, quia iam ſeruat præceptum, etiam iuxta tenorem, & verba legis: & quia illud Euangelium non videtur ad integritatem Miſſæ pertinere. Nihilominus tamen hoc non eſt vulgari populo dicendum, ſed potiùs reprehendendi ſunt, qui hoc faciunt: nam reuera non id faciunt, quod, per ſe loquendo, decet, & nullam inquietudinem cæteris commouent, quod maximè cauen-

Adnotandũ.

A dum dicitur in dicto capite omnes fideles. Ac denique ſatis probabile eſt, iam illud Euangelium eſſe partem totius officij Miſſæ, & comprehendi ſub illa particula, *totas*. Quòd autem in antiquis iuribus præcipiebatur fidelibus ne diſcederent ante benedictionem, non materialiter, ſed formaliter ſumendum eſt, id eſt, vſque ad finem Miſſæ, ideo enim tunc benedictionis mentio facta eſt, quia ibi Miſſa finiebatur. Illud etiam hîc adnotandum cenſeo, quod Doctores aduertunt, eos, qui Miſſæ inſeruiunt, quamuis aliquas eius partes non videantur percipere, vel audire, dum per Eccleſiam diſcurrunt, vel ad Sacellum accedunt, vt vinum, thus, aut ſimilia ad Miſſam neceſſaria afferant, non tamen propterea eſſe cenſendos partem vllam Miſſæ omittere, ſed potiùs toti aſ-B ſiſtere, cùm toti inſeruiant, & ad hoc ſemper intendant. Ita Sylueſt. verb. Miſſa. 2. q. 1. Tabiena, verbo, Miſſa, num. 10. Antonin. 2. p. titul. 9. cap. 10. §. 1. Nauar. in cap. quando, de Conſecr. d. 1. notab. 10. num. 18. quod intelligendum eſt, dummodo bona fide procedant, & mediocrem diligentiam adhibeant, ne plus iuſto, & ſine neceſſitate abſint, aut in ſacello vel aliis locis immorentur. Debent etiam non reſeruare in illud tempus earum rerum præparationẽ, quæ ante Miſſam præueniri poſſunt, vt in illo tempore ſolùm his actionibus incumbant, quas ſolemnitas officij requirit, & quæ antea commodè præueniri non poſſunt; ſi tamen contingat alia etiam, quæ C præueniri poterant, ex obliuione vel incuria fuiſſe omiſſa, & inter Miſſarum ſolemnia eſſe quærenda, vel præparanda, tunc licitum erit ob eam cauſam abeſſe, quia omnino expedit vt ad integram Miſſæ ſolemnitatem nihil deſit: & miniſter excuſabitur ratione iam dicta, quamquam ſi oporteret magnam partem Miſſæ omittere ex accidentali occaſione, vt, verbi gratia, ſi deeſſet vinum, & extra Eccleſia quærendum eſſet, tunc teneretur aliam Miſſam audire, ſi poſſet, ſi autem non poſſet, excuſaretur ratione iuſti & debiti miniſterij.

Notabile.

Sylueſt.
Tabien.
Antonin.
Nauar.

Secundò ſequitur, hanc culpam ſeu tranſgreſſionem quæ committi poteſt in omiſſione partis Miſſæ, non eſſe ſemper æqualem, ſed grauiorem aut leuiorem, iuxta quantitatem partis omiſſæ, & conſequenter eſſe mortalem, ſi pars omiſſa grauis eſt: ve-D nialem autem, ſi ſit leuis, in quo etiam omnes Doctores conueniunt. Difficultas autem inter eos eſt in iudicio ferendo de parte, quæ ſufficiet ad mortale peccatum, vel in qua omittenda ſolùm venialiter peccabitur. Videtur tamen in hoc conuenire, quòd dimidia pars Miſſæ, vel etiam tertia, ſit grauis & ſufficiens ad peccatum mortale, ſi tota omittatur: è contrario verò partem minorem quarta parte Miſſæ ex his, quæ accidentalia ſunt, præſertim, ſi ex principio aut fine Miſſæ ſumatur, ſolùm eſſe materiam venialis peccati. Vnde aliqui deſignant introitum Miſſæ cum his, quæ præcedunt, vſque ad Epiſtolam excluſiuè. E Atque ita videntur loqui Antonin. Tabien. & Sylueſt. ſuprà, non tamen ſatis explicant. Apertiùs id declarauit Sandoual, tract. de officio Eccleſ. part. 6. cap. 14. Alij verò hoc extendunt vſque ad Euangelium excluſiuè. Itaque, ſi ab initio Euangelij vſque ad finem Miſſæ audiat, non peccabit, moraliter, quod expreſſiùs moderni declararunt, vt Soto diſtinct. 13. quæſt. 2. art. 1. Nauar. cap. 21. num. 2. & cap. quando, de Conſecrat. diſtinct. 1. notab. 10. num. 19. quia illa pars nondum cenſetur quarta pars Miſſæ, nec notabilis. Intelligendum autem hoc eſt dummodo Miſſam reliquam vſque ad finem audiat: nam ſi quis in principio vſque ad epiſtolam incluſiuè omitteret, & poſtea, ſtatim poſt communionem ſacerdotis, egre-

Aliud corollarium.

Anton.
Tabien.
Syluest.
Sandoual.

Soto.
Nauar.

deretur, nimia eſſet licentia, nec careret ſcrupulo peccati mortalis: oportet ergo, vt ſaltem aſſiſtat vſque ad dimiſſionem populi, vel ſacerdotis benedictionem. *Aduertendũ.* Si autem quis à principio Miſſam audiat, & vſque ad communionem aſſiſtat, quamuis reliquum omittat, non erit peccatum mortale, quia illa non eſt pars notabilis; imò, quamuis aliquid ex principio, & fine omittat, poterit non eſſe mortale, ſi ex vtroque non conficiatur notabilis quantitas, vt, verbi gratia, ſi à principio epiſtolæ vſque ad integram communionem ſacerdotis incluſiuè aſſiſtat; quia epiſtola æquiualere cenſetur orationibus, quæ poſt communionem ſequuntur.

Nauarr. Opinio Nauarri reiicitur.

Addit verò Nauarr. quòd, licèt quis ab offertorio vel ſymbolo incipiat Miſſæ aſſiſtere, ſatisfaciet præcepto, ita vt mortaliter non peccet, dummodo poſtea legat, vel ſibi legi faciat Euangelium Miſſæ. Sed in primis hæc limitatio videtur impertinens, quia lectio Euangelij extra Miſſam, neque eſt pars Miſſæ, nec facit vnum cũ illa, nec cadit ſub hoc præceptum, vnde impertinens eſt ad implendum illud: nam, ſi quis abſque culpa ob impotentiam, initium Miſſæ omittat vſque ad Euangelium incluſiuè, non tenetur poſtea ex vi huius præcepti ad legendum Euangelium, non enim eſt, vnde hæc obligatio oriatur, nec conſuetudo id habet. Quapropter illa licentia nimia eſſe videtur: nam ex ea ſequitur poſſe totam illam partem omitti abſque peccato mortali, ſiue legatur poſtea Euangelium, ſiue non: quia, vt dixi, hoc eſt impertinens. Conſequens autem videtur abſurdum; quia re vera illa eſt pars notabilis: nam, vt minimũ, eſt quarta pars Miſſæ, quæ pars in qualibet re exiſtimatur notabilis: &, cùm hæc res ſit moralis, non eſt amplianda. Poſſet autem hæc opinio Nauarri practicè tolerari in alio ſenſu, ſcilicet, ſi is, qui Euangelium omiſit, audiat totam Miſſam reliquam vſque ad Euangelium Ioannis incluſiuè: nam illud Euangelium iam eſt aliquo modo pars Miſſæ, vt ſuprà dicebam: & alioqui eſt probabile, non teneri fideles ad audienda duo Euangelia, neque ad aſſiſtendum, niſi vſque ad dimiſſionem vel benedictionem: & ideo audiendo poſtremum Ioannis Euangelium, videtur poſſe compenſari aliud Euangelium in principio omiſſum, & ita ſatisfieri præcepto.

Vltimò denique circa hæc aduertere oportet, in his partib. Miſſæ non tam eſſe conſiderandam tẽporis moram, quàm dignitatem, & propinquitatem vel neceſſitatem ad ſubſtantiam ſacrificij, & ideo authores faciliùs permittunt, omitti ea, quæ antecedunt, vel ſequuntur canonẽ Miſſæ, in quo maximè neceſſaria ſunt, quæ à conſecratione vſque ad conſumptionem continentur: & ideo eſt valde probabile, non impleri præceptum, etiam quoad ſubſtantiam eius, ſi quid eo tempore omittatur vel intermittatur, etiam ſi tempus breue eſſe videatur, vt, verbi gratia, ſi quis egrederetur Eccleſiam, quando ſacerdos vult conſecrare, & finita conſecratione, ſtatim ingrederetur: nam omitteret ſubſtantiam ſacrificij, & idem fortaſſe eſſet, ſi ante communionem diſcederet, quia, vel eſt de ſubſtantia, vel maximè pertinens ad perfectionem ſacrificij. Sed quamuis hæc tutiora ſint, non eſt tamen ſemper ſcrupulus iniiciendus, quando tempus eſt admodum breue: dummodo conſecratio & ſumptio ſimul non omittantur: quia res hæc moraliter iudicanda eſt, & adhuc non ſatis conſtat, in quo præciſè conſtat ſubſtantia ſacrificij.

Quæſito ſatisfit.

Sed quæres, quid agere debeat, qui aliquam partem Miſſæ omittit, vt culpam euitet. Reſpondetur, variis modis poſſe hoc accidere: primò, vt pars illa non ſit notabilis, & à principio inuoluntariè omnino omittatur: vt, ſi quis accedat ad Eccleſiam animo audiendi integram Miſſam, & caſu inueniat aliquam inchoatam in orationibus, vel epiſtola, & illam audiat. Vel, ſi à principio eã audiuit, & poſtea, iuſta aliqua orta occaſione, cogitur diſcedere ſtatim poſt communionem ſacerdotis: & in his caſibus exiſtimo non peccare, etiam venialiter, quia illa partialis omiſſio tunc, non ſolùm eſt leuis, ſed etiam eſt inuoluntaria & caſualis, vel habet ſufficientem excuſationem. Neque neceſſarium eſt ad hanc culpam venialem excuſandam, quòd ille defectus ſuppleatur in alia Miſſa, etiam ſi fieri poſſit: quia iam præceptũ eſt ſubſtantialiter impletum, & ille defectus inuoluntariè admiſſus eſt, illéque modus ſupplendi illum eſt valde imperfectus, & non multum conducens ad Miſſæ integritatem. Secundò fieri poteſt, vt hæc partialis omiſſio à principio committatur voluntariè, vt ſi quis ſciens, & videns, nolit ingredi Eccleſiam, donec epiſtola dicta ſit, animo adimplendi præceptum, reliquum Miſſæ audiendo, & tunc ſemper venialiter peccatur. *Moderatio aliquorum non eſt neceſſaria.* Neque exiſtimo neceſſariã moderationem, quam aliqui addunt, ſcilicet, niſi illa pars, quæ omittitur, minima ſit: quantumuis n. ſit parua, eſt irrationabilis voluntas omittendi illam, niſi legitima cauſa adſit: neque oportet etiam excipere confeſſionem ſacerdotis, vt aliqui excipiunt, quia non putãt eſſe partem Miſſæ; eſt enim hoc gratis dictum: nam ſub ritu, & nomine Miſſæ totum id comprehenditur, & ita hoc totum etiam complectitur præceptum audiendi Miſſam, poſtquam verò hic defectus iam commiſſus eſt, non eſt obligatio illum ſupplendi in alia Miſſa, propter rationes inſinuatas, & quia res morales non ſunt adeò rigoroſè expendendæ, præſertim, quando leuiores ſunt.

Tertiò fieri poteſt, vt pars omiſsa ſit notabilis, & quòd à principio fuerit inuoluntariè omiſsa, vt ſi quis veniens ad Eccleſiam inueniat ſacerdotem iam eſse progreſsum in Miſsa ferè vſq; ad conſecrationẽ, & illam Miſsam audiat, timens, non futuram aliam, tunc ille, quamuis propriè non adimpleat præceptũ, excuſabitur tamen à culpa ſi mora illa inuoluntaria fuit, ſi tamen quocunque caſu accidat, vt poſtea alia Miſsa dicatur, tenebitur ita ſupplere defectum, vt præceptum impleat, quia nondum illud impleuerat & iam tollitur ratio excuſationis. *Valde aduertendum.* In huiuſmodi autem caſibus valde aduertendum eſt, ſæpe priùs peccari grauiter ratione periculi, cui homo ſe exponit, non inueniendi Miſsam, quamuis poſtea fortè caſu accidat, vt illam inueniat: nam ille iam dedit, quantum eſt ex ſe, moralem cauſam omiſſionis, quamuis poſtea caſu acciderit, vt illa cauſa non habuerit effectum, quia fortuiti euentus non excuſant priorem culpã. In quo debent confeſsores eſse ſoliciti, vt culpam diſcernant, & non ab euentu, ſed à negligentia, & voluntaria mora cum periculo morali, de illis iudicent. Quartò denique poteſt hæc pars notabilis Miſsę voluntariè omitti, & quidẽ, ſi id fiat, animo nõ audiendi aliam Miſsam, nec ſupplendi illum defectum, iam peccatur mortaliter, nihilominus tamen ſemper manet obligatio ſupplendi illum defectum, quoad fieri poſſit, quia illud peccatum magis conſiſtit in propoſito interiori, quàm in exteriori omiſſione, quæ non eſt in re poſita, donec elapſum ſi totum tempus, in quo poteſt impleri præceptum, & ideo tale præceptum ſemper obligat ad mutandum illud propoſitum. *Notabile.* Si autem illa pars omittitur, animo audiendi aliam Miſsam, vel ſupplendi defectum, non peccatur, audiendo eam partem Miſsæ, dummodo poſtea præceptum impleatur, vt per ſe conſtat.

Sed

Quæſitum.

A Sed tunc inquiri poteſt, quomodo ſupplendus ſit ille defectus; an ſcilicet, neceſſe ſit audire aliam Miſſam integram, vel ſufficiat, in alia audire eam partẽ, quæ in altera omiſſa fuit, ita vt ſufficiat à principio habere hanc intẽtionem.

Cõmunis authorum ſententia.

Communiter authores docẽt, ſatis eſſe in huiuſmodi caſu audire in altera Miſſa partẽ omiſſam in alia, adeò vt, licèt ex directa intentione id fiat, cenſeant, ſufficere ad ſubſtantiã præcepti implendam, quamuis, ſi abſq; cauſa fiat, peccatum veniale ſit propter nonnullam irreuerenriam.

Maior. Soto. Nauar.

Ita tenet Maior in 4.diſt.12.& diſt.45.quæſt.2. Soto, diſt.13.q.2.art.1.Nauar.in Sum.c.21.num.2. & in cap. quando, de Conſecrat.d.1.notab.10.n.18.& ſequentibus, & recentiores communiter hoc ſequũtur.

Fundamẽtum cõmunis ſententiæ.

Fundamentũ eorum eſt, quia præceptum ſolùm obligat B ad audiendam totam Miſſam, non verò, quòd ab vno ſacerdote continẽter audiatur, hoc enim non habetur in verbis legis, vt patet in citatis iuribus: ſed qui ab vno ſacerdote audit Miſſam vnam ab offertorio, verbi gratia, vel cõſecratione, ab alio verò audit aliã à principio vſque ad offertorium, vel conſecrationẽ, re vera audit totam Miſſam, licèt non ab vno ſacerdote: ergo implet præceptum. Dices, illum non audire Miſſam debito ordine, cùm priùs poſteriorẽ partem, poſtea priorẽ audiat. At verò in dicto c. Miſſas, ſignatim præcipitur, *vt ſpeciali ordine* audiat. Quòd ſi dicas ſaltem poſſe è contrario fieri vt priùs pars prior Miſſæ, & deinde poſterior audiatur, contra hoc eſt, quia ſaltem iam illa ſententia non erit in vniuerſum C vera; & deinde, etiam in prædicto caſu, non videtur ſeruari debitus ordo Miſſæ, quando quidem nõ continuè, nec per modum vnius integri officij ſacri auditur. Hoc argumentum fundatũ in illo verbo prædicti textus, *Miſſas audire ſpeciali ordine præcipimus*, nõ habet magnam vim; quia illud verbum, *ſpeciali ordine*, non videtur conſtruendum cum verbo, *audire*, ſed cum verbo, *præcipimus*, ita vt ſenſus ſit, ſpeciali ordinatione ſeu lege præcipimus, Miſſas audire. Fundatum autem prædictum argumentum in verbo illo, *totas Miſſas*, adiuncta, & morali, & phyſica ratione, non videtur contemnendum; quia totum propriè non ſignificat partes diſiunctas, & quouis modo aggregatas, ſed vnitas & debito ordine coniun- D ctas maximè, ſi totum artificiale ſit: ſed illæ duæ partes Miſſæ, ſunt diſiunctæ & diuiſæ, nec debito ordine & modo cõiunguntur ad vnam Miſſam componendam; ergo audire illas duas partes, nõ eſt audire Miſſam, vel totam Miſſam.

Propria totius ſignificatio.

Et confirmatur: nam hac ratione, ſi vnus ſacerdos nunc conſecraret corpus, & poſt horam conſecraret ſanguinẽ, facta interruptione morali, verbi gratia, exuendo ſe veſtibus ſacris, & aliquid aliud interim agendo, non efficeret vnum ſacrificium, neque vnam Miſſam diceret, quia licèt in re efficeret vtramque partem, non tamen efficeret illas coniunctas & vnitas, prout neceſſe eſt ad hoc ſacrificium; ergo idem eſt de audiendo. Et au- E getur præterea difficultas, quia aliàs ſequitur, poſſe aliquem implere Miſſæ præceptum, audiendo ſimul duas partes Miſſæ, vt ſi verbi gratia, in vno altari vna inchoetur, & in alio altera continuetur à conſecratione (& idem argumentum fieri poteſt de tribus altaribus, &c.) Conſequẽs autem eſt valde abſurdum, quod nemo hactenus conceſſit, quem ego viderim: ſequela verò patet, quia etiam ille audit totam Miſſam, poteſt enim vtrique eſſe ſufficienter præſens, & ſufficientem attentionem adhibere. Quod verò ſimul id fiat, non refert: quia etiam poteſt quis ſimul duo præcepta implere, ſcilicet, recitare horas canonicas, & audire Miſſam in die feſto. Neque etiam refert breuitas temporis, quia hæc eſt per accidens, vt patet in dicto exemplo: nam, qui tempore Miſſæ recitat horas, breuius tempus in diuinis rebus conſumit, quàm ſi ſingula ſuis temporibus faceret. Propter hæc ſuſpecta mihi ſemper fuit illa doctrina, quam nonnullis etiam modernis Theologis & Iuriſperitis diſplicere video: quia reuera eſt parum conſentanea intentioni Eccleſiaſtici præcepti, & religioni ac reuerentiæ debitæ huic ſacrificio. Et ſaltem cenſeo valde pertinere ad ſubſtantiam huius præcepti, vt tota Miſſa fidelium, ab oblatione vſque ad conſumptionem, continuè & per modum vnius ſacrificij audiatur, vt debito modo poſſit audiens ſuas partes exhibere ad integrè offerendum ſacrificium per ſacerdotem eo modo, quo ſibi poſſibile eſt, quoad accidentalia verò faciliùs admitterem, poſſe prædicto modo ſuppleri, maximè ob aliquã probabilem cauſam ſeu neceſſitatem: nam ſine illa res eſt reprehenſione digna.

Authoris ſententia.

Nihilominus propter authoritatem dictorũ authorum non poteſt practicè condemnari contraria ſententia, & ideo, qui ex illa fuerit operatus, non peccabit mortaliter: & ad rationes in contrarium dici poteſt cum Gloſſa in capit. quorundam, diſtinct.23. in Miſſa, quia eius vnitas eſt cuiuſdam ſolemnitatis, poſſe ex duobus imperfectis vnum aliquo modo conſtitui; ita vt ſaltem ſufficiat ad implendum præceptum: nam ſi quid deeſt ad perfectionem, non cenſetur ſufficiens ad culpam mortalem, & talis poſſet intercedere cauſa, vt excuſet etiam à veniali.

Quæſitum.

Circa ſecundã Miſſæ diuiſionẽ de ſolemni & priuata, inquiri poteſt, an teneãtur fideles audire in ſua Parochia Miſſam, quam maiorem vocant, quæ pro vniuerſa plebe cum cantu dici ſolet. Multi n. authores Canoniſtæ tenent, ex vi iuris communis teneri fideles ad audiendam Miſſam diebus feſtis in ſua Parochia:

Sixtus IIII.

quibus fauet Sixtus IIII. in c.2.de Treuga & pace, in Extrauagant. commun. vbi in concordia inter Fratres Mendicantes & parochos ponitur, quòd Fratres Mendicantes non prædicent, *Populos Parochianos non teneri audire Miſſam in eorum Parochiis diebus feſtiuis & Dominicis: cũ iure ſit cautum illis diebus teneri Parochianos audire Miſſam in eorum Parochiali Eccleſia, niſi forſan ex honeſta cauſa, ab ipſa Eccleſia ſe abſentarẽt*, vnde in c.2.de Parochiis ſtatuitur, *vt Dominicis vel feſtiuis diebus Presbyteri antequam Miſſam celebrent, plebem interrogent, ſi alterius Parochianus in Eccleſia ſit, qui proprio contempto Presbytero, vbi velit Miſſam audire quem ſi inuenerint, ſtatim ab Eccleſia abiiciant.* In his autem decretis quamuis non ſit expreſſa mentio de Miſſa ſolemni & maiori, tamen reuera videtur de illa eſſe ſermo: nam ad illam ſolebant ſemper fideles diebus Dominicis & ſolemnibus conuenire, vt ſuprà ex Iuſtino, & multis Patribus oſtenſum eſt.

Iuſtinus.

Item de illa planè eſt ſermo in c. omnes fideles, cap. Miſſas, c. cùm ad celebrandas, de Conſec.d.1. in quibus præcipitur, vt populus non diſcedat ante benedictionem ſacerdotis: & in capit. & hoc attendendum, eadem diſtinctione, cauetur, vt per dies ſolemnes, priuatæ Miſſæ non ita in publico fiant, ne populus à publicis Miſſarum ſolemnibus abſtrahatur: &, vt ſacerdotes, qui in circuitu vrbis, aut eadem vrbe ſunt, & populus in vnum ad Miſſarum publicam celebrationem conueniant. Idémque colligi poteſt ex cap. ſi quis extra Parochias, eadem diſt. Et confirmatur: nam fideles debent his diebus aliquam oblationem in Miſſa facere: capit. omnis Chriſtianus, de Conſecr. d. 1. hæc autem fit Miſſa ſolemni, & debet fieri in propria Parochia: ergo ſignum eſt, in eadem debere audiri Miſſam maiorem.

Confirmatur ſecundò, quia in Miſſa maiori Paro-

chiæ ſolent publicari fidelibus dies feſtiui, ieiuniorum, excommunicationes, & ſimilia, quæ culpabiliter ignorabunt, ſi non adſint: imò illa conſuetudo indicat obligationem illic audiendi Miſſam.

1. Concluſio. Sed in primis, quicquid ſit de antiquo iure, dicendum eſt, nunc ſatisfacere fideles huic præcepto audiendo Miſſam vbicunque etiam extra propriã Parochiã. Ita docet latè Nauar. c. 21. n. 5. Angel. in Sum. verb Miſſa, num. 59. Syluest. verb. Miſſa, 2. quæſt. 5. & verb. Excommunicatio 2. n. 20. Turrecrem. in c. Miſſas, de Conſecrat. diſt. 1. Antonin. 2. par. tit. 9. cap. 10. §. 1. & alij verbo, Miſſa. Potiſſima ratio eſt, quia Eccleſiaſtica conſuetudo ita habet, quę ab omnibus paſtoribus Eccleſiæ toleratur: per quam, ſi quod fortaſſe fuit de hac re ius antiquum, abrogatum eſt. Præſertim, quia dicto cap. 2. de Parochiis, ſolùm videtur reprehendi, qui ex contemptu proprij Parochi, alibi Miſſam audit: qui ergo non hac de cauſa id facit, ſed ob maiorem deuotionem, vel commoditatem ſatisfacit præcepto. Vnde Concilium Tridentinum, ſeſſione 22. in Decret. de obſeru. in celeb. Miſſ. ſic inquit: *Moneant etiam eundem populum, vt frequenter ad ſuas Parochias, ſaltem diebus Dominicis, & maiorib. feſtis, accedant*; ſupponit ergo Conciliũ, nullum de hoc eſſe præceptum, & ideo non dicit eſſe præcipiendos, ſed monendos fideles: & non in omnib. diebus feſtiuis, ſed præcipuè in aliquibus. Imò addunt Syluest. & Nauar. ſuprà, nõ poſſe Epiſcopum cogere, per legem vel excõmunicationem, ſubditos ad audiendas Miſſas in propria Parochia, quia non poteſt ipſe ius cõmune reſtringere: hoc autem commune ius de audienda Miſſa in die feſto, cum hac locorum amplitudine, conſuetudine ipſa vniuerſali explicatum eſt. Accedit, quòd iam eſſet valde difficile, & incommodum omnibus fidelibus limitari ad Miſſam audiendam in propria Parochia, nec poſſet fieri ſine ſcandalo, tum laicorum tum etiam religioſorũ, qui etiam habẽt ſpecialia priuilegia, vt in ſuis Eccleſiis poſſint fideles hoc præceptum implere. Aliqui verò excipiunt ab hac generali regula præcipuas quaſdã feſtiuitates, vt Natale Domini, & alias, quæ numerantur in cap. ſi quis etiam, de Conſecrat. diſt. 1. Sed in rigore præcepti nullam oportet exceptionem facere, quia conſuetudo generalis eſt, conſulendum tamen eſſet fidelibus, vt ſaltem his diebus, vel aliquoties in anno, ad diuina officia, & præſertim ad Miſſas audiẽdas, ſuas Parochias adirent: & interdum poſſet hoc eis præcipi ab Epiſcopo, in aliquo ſpeciali die ob rationabilem aliquam cauſam, vel in aliqua etiam Parochia nonnullis anni diebus: ſi ad ſplendorem diuinorum Officiorum vel ad ſubueniendum aliis Eccleſiæ neceſſitatibus, videretur neceſſariũ. Sicut etiã in Concil. Tridentin. ſeſſion. 24. cap. 4. de reformatione dicitur, teneri vnumquemque fidelium Parochiæ ſuæ intereſſe, vbi commodè videri poſſit, ad audiendum verbum Dei, quamquam, vt Nauarrus notat, ibi non ſit ſermo de auditione Miſſæ, ſed verbi Dei: & illa obligatio, ſi in rigore ſumatur pro obligatione præcepti, non eſt abſoluta, ſed, ſuppoſita commoditate (vt Concilium dicit) & doctrinæ neceſſitate, ſine qua præceptum affirmatiuum non ſolet obligare, quando lex ipſa tempus non determinat, ad audiendam enim concionem nullum hactenus eſt tempus lege præſcriptum.

Marginalia: Nauar. Angel. Syluest. Turrecrem. Antonin. — Conc. Trid. — Syluest. Nauar. — Conc. Trid.

2. Concluſ. Secundò dicendum eſt in hac dubitatione, non teneri fideles ex vi huius præcepti ad audiendã Miſſam maiorem, ſeu, quæ cum cantu dicitur, ſed ſatisfacere, audiendo Miſſam priuatam, etiam ſi in propria Parochia hoc præceptum impleant. Ita docent omnes authores citati, & probatur ſufficienter eadẽ

A conſuetudine in vniuerſa Eccleſia recepta & approbata: imò, etiam ſi antiqua iura conſulamus, nullum eſt, ex quo poſſit hæc obligatio colligi: nam in cap. Miſſas, ſolùm præcipitur, vt fideles totã Miſſam audiant, qui autem priuatam Miſſam audit, ſi audiat totam, ſatisfacit verbis huius legis: &, quod ibi & aliis decretis dicitur, *vt fideles non exeant ante benedictionem ſacerdotis*, poteſt etiam de priuata benedictione intelligi. Et quamuis interdum, & Sancti, & Decreta loquantur de fidelium conuentibus, qui diebus Dominicis fieri ſolent & debent ad publicas Miſſas, & officia, non ideo ſignificant præceptum eſſe impoſitum ſingulis fidelibus, vt illis interſint: ſed ſolùm indicant, expedire, vt conueniant: & paſtores Eccleſiæ

B ac ſacerdotes, id curare debere, & hoc modo in c. & hoc attendendum, dicitur, cauendũ eſſe, ne propter Miſſas priuatas impediãtur fideles ab audienda Miſſa publica & ſolemni. Ad primam ergo confirmationem de oblationib. reſpondetur primùm, eam oblationem. quæ in Miſſa ſolemni poſt Euangelium fieri ſolet, voluntariam eſſe, & non cadere ſub obligationem, niſi ſpecialis neceſſitas Eccleſiæ aut conſuetudo ad eam obliget, vt latiùs tractat D. Thom. 2. 2. q. 86. art. 1. Turrecr. cum aliis in c. omnis, de Conſecr. d. 1. Syluest. & alij Summ. verb. Oblatio: & quando hæc obligatio intercederet, poſſet talis oblatio per alium mitti, vel alia via compenſari. Et eodem modo dicitur ad ſecundã confirmationem, vbi eſt illa con-

C ſuetudo, vt in Miſſa ſolemni aliqua publicentur, debere fideles, vel interrogare, vel alia via diſcere, an ea hebdomada ſit aliquis dies ieiunij, & ſimilia.

Marginalia: D. Thom. Turrecrem. Syluest.

Atque ex his facilè expeditur aliud dubium, quod circa tertiam diuiſionem Miſſæ ſuprà poſitã oriri ſolet, an ſcilicet, ad ſatisfaciendũ huic præcepto, oporteat Miſſam de die ſeu feſto audire, vel ſatis ſit audire Miſſam votiuã, aut pro defunctis, &c. Et ratio dubitandi ſumi poteſt ex c. 2. de Celebr. Miſſar. vbi videtur prohiberi laicis, vt Miſſas non audiant, niſi de eodem die, quod videtur intelligendum de Miſſis, quæ audiuntur ad implendum præceptum: nam de aliis non eſt vlla prohibitio. Et ita opinati ſunt aliqui, vt refert Syluest. verbo Miſſa, 1. q. 4. & ipſe ait, *Credo, quòd ſæculares audientes ex ignorantia excuſentur, licèt non celebrantes*: & inferiùs ait, *Licere quidem ſacer-*

D *doti interdũ dicere Miſſam votiuam in die feſto, dummodo non ſit de præcepto, quòd Miſſa audiatur, vel ſi ſit, tam audiens, quã celebrans, audiat aliam die feſto.* Sed hæc ſecũdùm congruitatem, non ſecundùm neceſſitatem, intelligenda ſunt, vt infrà declarat. Dicendum eſt ergo non eſſe neceſſarium ex vi huius præcepti, audire Miſſam de die, ſed quacũque audita etiam de defunctis, ſatis fieri huic præcepto. Ita Syluest. ſuprà, & verbo, Miſſa, 2. quæſt. 4. Soto diſt. 13. q. 2. art. 1. Nauar. c. 21. num. 7. Caiet. ver. Feſtorum violatio. Antonin. 2. par. tit. 9. c. 10. §. 1. & Summiſtæ cõmuniter, & probatur ſufficienter conſuetudine Eccleſiæ. Item, quia

E decreta, quæ de hac re ſunt, ſolùm præcipiunt audire Miſſam: quælibet autem eſt vera Miſſa. In illo autem cap. 2. de celebrat. Miſſ. non eſt ſermo de hac re, ſed de ſuperſtitione quorundam, qui non videbantur ſibi Miſſam audire, niſi principium Euangelij Ioannis, & Miſſas peculiares de ſancta Trinitate, aut de ſancto Michaele audirẽt, *Et ideo ſancitur in eodem Concilio, vt vlterius hoc non fiat, niſi ſuo tempore.* Et additur præterea in illo textu alia exceptio his verbis, *Et, niſi aliquis velit propter reuerentiam ſanctæ Trinitatis, non pro alia deuotione, audire.* Vbi etiam approbatur audire Miſſam votiuam, legitima intentione & reuerentia: & non pro alia deuotione, quod Gloſſa exponit, dicens, quaſi melius ſit, iſtas Miſſas audire:

Marginalia: Dubium expeditur. — Syluest. — Authoris ſententia. — Syluest. Soto. Nauar. Caietan. Antonin.

Conc. Selegunſtadien. dire, quàm alias canonicas de die. Tamen in Concilio Selegunſtadien.cap.10.vbi textus ille habetur, loco illorum verborum, *non pro alia deuotione*, legitur, *non pro aliqua diuinatione*. Igitur ſuperſtitio eſt, quæ prohibetur ibi,& non aliud:conſulendum tamen eſt fidelibus, vt Miſſam de die audiant, præſertim Dominicis,& feſtis diebus,& maximè hi, qui Eccleſiaſtica officia intelligunt:nam reliquum vulgus,neque in hoc facit differentiam, neque moraliter poteſt: quod etiam eſt ſignum, non fuiſſe conueniens hoc præceptum aliter imponi.

Vltimò hîc quæri poteſt, an interdum obligentur fideles ad audiendas plures Miſſas,quod maximè interrogari ſolet,propter diē Natiuitatis: nam de aliis diebus nulla poteſt eſſe ratio dubitandi, vt ſuprà dictum eſt. *Reſponſio.* Reſpondetur tamen breuiter, etiam de die Natiuitatis eſſe rem certam,non teneri fideles ad audiendas tres,nec duas Miſſas,ſed ſatisfacere,qualibet audita,vt expreſsè docuit *Nauar.* Nauar.d.c.21.n.2.quia nulla eſt lex quæ ad hoc obliget.Item,quia neque ipſi ſacerdotes tenentur tres dicere: illa enim indulgentia eſt,non obligatio.Ex vi ergo huius præcepti nunquā tenentur fideles audire,niſi vnam Miſſam. Secus verò erit, ſi huic præcepto adiungatur votum, vel ſpeciale aliud præceptum ſacerdotis, imponentis in ſatisfactionem audire aliam Miſſam.Vbi obiter inquiri poterat,an huiuſmodi præceptum à confeſſore impoſitum de audienda Miſſa, tali die feſto in ſatisfactionem, obliget ad diſtinctam Miſſam audiendam, vel poſſit vtrumque vna Miſſa impleri, idémque interrogari poteſt de voto audiendi Miſſam in die feſto.Sed hæc alterius conſiderationis ſunt, nunc breuiter dicitur,pendere ex intentione,vel vouentis,vel confeſsoris præcipientis,quæ intentio explicanda & declaranda eſt,vt tollatur omne dubium: vel, ſi hoc prætermiſſum eſt, ex verbis & circumſtantiis erit coniectanda. *Maior.* Notat autem Maior in 4.d.12.q.8.quòd cùm quis tenetur audire duas Miſſas aliquibus ex prædictis titulis,poteſt illas ſimul audire à duobus ſacerdotibus in duobus altaribus, quia ex vi illarum obligationum non tenetur illas audire diuerſis temporibus, iuxta ea, quæ in ſimili dicemus in fine ſectionis ſequentis.

SECTIO III.

Quibus actibus, quáve attentione debeat hoc impleri præceptum.

EXplicuimus veluti obiectum ſeu materiam, circa quam verſatur hoc præceptum,nunc ſequitur declarandum, quomodo ſeu quo actu implendum ſit.Et eſt ratio dubij, quia in dicto capit. Miſſas,præcipiuntur fideles audire totas Miſſas: eſt autem difficile ad explicandum, quid ſignificetur illo verbo *audiendi*: nam primò, qui ſurdus eſt,poteſt implere hoc præceptum,quamuis nihil audiat. Item, qui à longè priuatæ Miſſæ aſſiſtit, nihil audit,& cenſetur implere præceptum. Quod ſi dicas,*audire*, ibi latiùs ſumi,prout includit videre:vnde alia litera, non habet,*audire*,ſed *tenere Miſſas*: & ita legit Surius in Cō- *Cōn. Agath.* cilio Agathen c. 47. contra hoc adhuc obſtat, quia nec audire,nec videre neceſſarium eſt, vt conſtat, ſi fidelis fingatur ſurdus & cœcus.Item,quia interdum contingit propter magnam populi frequentiam, vt is,qui aſſiſtit, nec videre quicquam poſſit, nec audire:eſt ergo difficile ad explicandum,quæ actio exterior ab homine exigatur circa Miſſam in hoc præcepto Dici fortaſſe poſſet,ſolùm requiri corporalem præſentiam ad audiendum & videndum.Sed contrà, nam inde ſequitur, ſi quis corpore adſit præſens in Miſſa, etiam ſi animo alibi ſit: vt ſi ibi de aliis rebus confabuletur, nihilominus implere præceptum. Et conſequenter etiam,qui ibi dormit. Quæ ſunt valde abſurda.

In hac re duo explicanda ſunt,quæ in prędicta difficultate tanguntur. Vnum pertinet ad exteriorem actionem. Aliud ad interiorem animi attentionem Circa priorem partem,quæ facilior eſt,dicunt communiter authores ex vi huius præcepti teneri fideles, vt ſecundùm moralem & corporalem præſentiam Miſſæ aſſiſtant: ita vt,quantum in ipſis eſt, audire poſſint,& videre,ſeu percipere aliquo modo ſacerdotis miniſterium.Ita D. Anton. Syluest. Nauar. Caiet.& Soto,locis ſuprà citatis.Et conſtat primò ex vi verbi *audiendi*, vel *tenendi*: quod non poteſt alia ratione commodiùs explicari, vt ex obiectionibus ſatis conſtat. *Antonin. Syluest. Nauar. Caiet. Soto.* Secundò, quia propter hanc cauſam, iuxta vſum Eccleſiæ, neceſſe eſt adire templum vel locum,in quo Miſſa celebratur: nec ſatisfaciet quis, etiam ſi domi manens per totum Miſſæ tempus ſit intentus rebus diuinis; ergo præcipitur corporalis præſentia & aſſiſtentia, cúmque hæc ordinetur ad percipiendum ſenſibiliter verba aut cæremonias Miſſæ,talis præſentia præcipitur, qualis ad hoc moraliter ſufficit;ergo hanc tenentur fideles exhibere.

Circa poſteriorem partem maior eſt difficultas, quæ conſiſtit in duob.primò,in intentione,ſecundò, in attentione: *Poſterior pars in attentione & intentione conſiſtit.* nam de intentione frequenter dicitur ad implendum hoc præceptum,neceſſarium eſſe, vt quis interſit Miſſæ ex intentione implendi hoc præceptum,vt patet ex Antonin.2.part.tit.9.cap.10.§. 1. & Nauar.in cap.quando,notab.13.num. 27. *Antonin. Nauar.* & ratio eſſe poteſt, quia ad implendum quodcunque præceptum neceſſaria eſt voluntas implendi illud, quia implere præceptum, actus eſt obedientiæ, qui ſine voluntate non fit. Sed, vt hæc ſententia veritatem habeat, ſano modo explicanda eſt. *Notabile.* Primùm itaque neceſſaria eſt voluntas audiendi Miſſam:nam ſi quis coactus,& contra voluntatem ſuam ibi adeſſet, non impleret præceptum, quia nullo modo ei obediret. Et iuxta hoc intelligendum eſt, quod Antonin. ait famulos,ſeruos, alumnos,vel ſimiles, qui Miſſæ adſunt quaſi coacti à dominis ſeu pædagogis,aliàs non adfuturos,non implere præceptum,hoc enim eſt verum quando ipſi habent illam actualem voluntatem etiam dum actu audiunt Miſſam,& maximè ſi ratione illius non ſunt attenti, ſed diſtracti. Si autem ipſi talem voluntatem non habent, quamuis fortaſſe cōditionalis illa in intellectu diuino vera ſit,nihil refert ad implendum,vel nō implendum præceptum.Imò, licèt priùs habuerint illam voluntatem præcepto repugnantem, & in ea grauiter peccauerint, ſi tamen poſtea voluntariè adſint,& attendant,ſufficiēter implebunt pręceptum.Ita vt,licèt aliqua cenſura impoſita eſſet tranſgreſsoribus talis pręcepti,illam non incurrerent. Deinde neceſse eſt, vt cum voluntate audiendi Miſsam,non coniungatur voluntas formalis cōtratria præcepto,quia reuera tunc per illum actum hoc modo exercitum non impleretur præceptū,quia nullo modo obediretur illi, vt ratio ſuprà facta probat,vt,ſi quis,dum ex deuotione Miſsam audit in die feſto,hunc actum formalem habeat:nolo hac Miſsa implere præceptum,& in ea voluntate perſiſtat, per illum actum vt ſic,reuera nō implet. Vnde ſi illū haberet ſine ſpe ac propoſito audiendi aliā Miſsam,grauiter peccaret,quia ſimpliciter haberet voluntatē nō implendi præceptum.Dices,ergo omnino tenebitur poſtea audire aliam Miſsam. *Obiectioni occurritur.* Reſpondetur,ita concedunt aliqui,quia ſuo arbitrio voluit excludere priorem actū à præcepto, & cōſequenter in eo ſtatu manere,ac ſi nihil egiſset. Probabilius verò eſt, ſecluſo voto,non relinqui hanc præciſam obligationem,ſed

ſatis eſſe, vt voluntatem mutet, tempore opportuno, id eſt, intra tempus præcepti, & velit, auditione præcedentis Miſſæ ſatisfacere pręcepto, quia prior actus exterior voluntariè factus, quoad exteriorem actum vt humanum & moralem, habuit totum id, quod ad ſubſtantiam præcepti implendam ſufficit: neque hoc potuit excludi per priorem intentionem agendi illum actum ex deuotione, & non ex obligatione, ſolúmque ibi defuit obedientia voluntatis; ergo ſi hæc poſteà adiungatur per ſubſequentem voluntatem, & moralem relationem ab illa prouenientem, hoc ſatis eſt, ad implendum pręceptum per priorem actum ſic relatum. Et hæc eſt communis ſententia, tam in hoc præcepto, quàm in aliis ſimilibus, vt conſtat ex materia de legib. Tertiò, ſi non adſit voluntas contraria præcepto, ſufficit ad illud implendum, voluntas audiendi Miſſam, etiam ſi formaliter non ſit ſub intentione implendi præceptum; quia omnis qui non excludit cenſetur virtualiter includere intentionẽ implendi præceptum in ea voluntate, qua vult efficere actum præceptum. Et hoc etiam commune eſt apud authores. Vnde infertur, eum, qui ſummo mane Miſſam audiuit ex deuotione, exiſtimans non eſſe diem feſtum, quamuis poſtea id ſciat, non teneri ad aliam Miſſam audiendam, ſed ad ſummum, ad volendum ſatisfacere præcepto per priorem actum: imò neque hoc in rigore neceſſarium eſt, ſed ſolùm, vt indicet, ſe ſatisfeciſſe præcepto. *Obſeruandum.* Vltimò addendum hîc eſt, prauam intenſionem adiunctã voluntati audiendi Miſſam non eſſe contrariam impletioni huius præcepti, ſi aliunde non excludat ſufficientem attentionem. Itaque, quamuis quis erat ad Eccleſiam ex libidinoſa intentione videndi fœminam, vel etiã ſi officio Miſſæ cum eadem intentione aſſiſtat, tamen, ſi non excludat voluntatem implendi hoc præceptum Eccleſiaſticum, & ſufficienter ſit attentus, implet illud. Ita *Medina.* *Nauar.* Medina, Codice de confeſſ. quæſt. de Pœnit. iniuncta tempore, quo Miſſa celebratur, & Nauar. c. 21. n. 10. contr. D. Antonin. & Adrian. vt in ſimili ſuperiùs etiam dictum eſt, tractando de præcepto communionis: eſt n. hîc eadẽ ratio, ſcilicet quia ille implet ſubſtantiã actus præcepti, cui intentio illa contraria non eſt. Et confirmatur, quia aliàs, qui ex intentione vanę gloriæ audiret ſacrum, non impleret præceptũ, quod valde rigoroſum eſt & per ſe improbabile. Sequela patet, quia ſi aliqua intẽtio extranea impediret, nihil referret, quòd eſſet magis, vel minus praua, quia ſatis erit, quòd maculet actum: hoc ergo non impedit, ſed ſatis eſt, quòd maneat actus ſubſtantialiter bonus, moralis & voluntarius, formaliter, aut virtualiter factus ad præceptum implendũ. Et hæc de intentione.

Syluest. Circa alteram partem de attentione, Syluest. verbo Miſſa 2. q. 6. dicit, interiorem attentionem non cadere ſub hoc præcepto, ſed ſolũ exteriorem: & inſinuat rationem, quia humanum præceptum non cadit in interiorem actum. Sed hoc nullius momẽti eſt: nam licèt actus purè interior per ſe non præcipiatur lege humana, tamen vt coniunctus exteriori, & tanquam forma illius, præcipi poteſt: ſic enim præcipitur interior attentio per legem humanam, qua pręcipitur vocalis oratio, vt conſtat ex materia de Oratione; ſic ergo præcipi poteſt præſenti præcepto. Imò ſi interior attentio non eſſet præcepta, neque exterior eſſet: quia hæc non eſt, niſi propter interiorem, conſiſtit enim hæc exterior attentio, vt ipſe *Syluest.* Syluest. explicat, in hoc, quòd homo non occupetur in aliis actionibus auditioni Miſſæ repugnantibus, quod ſolùm eſt neceſſariũ propter attentionem interiorem.

Concluſio. Dicendum ergo eſt, requiri aliquam attentionem ex obiecto religioſam, & ad cultum Dei pertinentem ad hoc præceptũ implendum. Ita docent authores omnes ſtatim citandi; ratio verò clara eſt, quia hac lege præcipitur auditio Miſſæ, vt eſt actus humanus, ſufficiens ad moralem præſentiam: ſed ſine attentione vlla non poteſt actus eſſe humanus, nec præſentia moralis; ergo. Confirmatur ratione ſuprà inſinuata, quia qui ibi dormiret, vel attentiſſimè ſtuderet, legendo aut ſcribendo, ſine vlla controuerſia non haberet præſentiam neceſſariam: ſed perinde ſe habet, qui nullo modo attendit, ſed omnino mentis attentione voluntariè eſt in aliis rebus occupatus; ergo, &c. Rurſus præcipitur hic actus, non tantùm vt humanus & moralis, ſed etiam vt religioſus, & ad cultum Dei pertinens; ergo non quamcunque attentionem requirit, ſed religioſam & ad cultum Dei pertinentem, ita vt Deum oret, vel ei ſe ſubmittat, cúmve honorare velit: vel ſaltem attendat ad ea, quæ ſacerdos facit tanquam ad res ſacras. Et confirmatur: nam hac ratione ad orationem eſt neceſſaria attentio religioſa, vt latiùs traditur 2. 2. q. 83. Controuerſia autem eſt inter authores, quænam attentio ad implendum hoc præceptum ſit neceſſaria. Quidam enim putant, toto illo tempore neceſſariam eſſe attentionem ad Deum ipſum, vel orando ſeu petendo, vel gratias agendo, vel etiam de peccatis dolendo, vel aliquid ſimile. Quod ſentire videtur Scotus in 3. d. 9. & Gab. lect. 29. in Canonem. *Scotus.* *Gabriel.*

Aliis verò nec tam exacta, nec tam continua actualis attentio neceſſaria videtur, vt latè tractant Caiet. 2. 2. q. 122. ar. 4. & Soto lib. 2. de Iuſti. & iure, q. 4. ar. 4. *Caiet.* *Soto.* Sed quamuis inter hos & alios authores controuerſia ſit de actibus interioris, vel exterioris cultus & religionis, qui per totum tempus diei feſti ex præcepto exercendi ſunt, quæ controuerſia nunc ad nos non pertinet, quia non de tota feſtorum obſeruatione, ſed de ſola Miſſæ auditione, diſputationem inſtituimus, tamẽ quod ſpectat ad tempus audiendi Miſſam, nullam credo eſſe diſſenſionem, aut difficultatem; eadem enim ferè ratio eſt de hoc actu, quæ de oratione vocali, de qua D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 13. triplicem attentionem diſtinguit, ad verba, ad ſenſum verborum, & ad Deum: quas hîc etiam cum proportione applicare poſſumus. *D. Thom.* *1. Attentio.* Alia eſt enim attentio ad ea quæ ſacerdos dicit vel facit, non vltrà progrediẽdo, nec diſtinctè intelligendo, ſed ſolùm attendendo, vt ad rem quandam ſacram, ſicut ſuprà dicebam: & hæc attentio eſt infirma omnium, tamen ſufficiẽs; quia illa ſatis eſt, vt illa Miſſæ audito ſeu præſentia ſit humana moralis, & ex obiectio religioſa. *2. Attentio.* Secunda attentio eſt ad ea, quæ illis verbis, vel factis ſignificantur, & hæc eſt melior, & non ſolùm ſufficiens ad ſubſtantiam præcepti, ſed multum etiam accedẽs ad finem eius qui eſt commemoratio beneficiorum Dei, & præſertim Chriſti Domini noſtri paſſionis, & redemptionis: non eſt autem neceſſaria tam perfecta attentio, cùm prima, quæ longè minor eſt, ſufficiat: imò interdum multis eſt impoſſibilis magna ex parte hæc attentio, qui nec verborum ſenſum, neque actionum ſignificationem percipere valent, vt ex ſuprà dictis conſtat: nulli tamen ſunt, qui ſaltem in cõfuſo conſiderare non poſſint illis verbis & actionibus ſignificari Chriſti Domini paſſionem, doctrinam & ſimilia. Vltima denique attentio eſt ad Deũ, quæ eſt ſuprema, & finis cæterarum, & maximè conſulenda, & procuranda etiam in auditione Miſſæ, vt ex illo verbo, *Surſum corda*, ſignificatur in c. quando, de Conſec. d. 1. ex Cypriano in expoſitione orationis Dominicæ: *Cyprian.* ſub hac autem attentione ad Deum includitur omnis interior reuerẽtia & cultus, omnis oratio & petitio, vt eleganter deſcribit Greg. X. in *Gregor.* c. decet,

c. decet, de immun. Eccl. in 6. Ex quo obiter infertur, quòd ſi quis, dum Miſſam audit, ita eleuet mentem in Deum, vt totus à ſenſibili auditione, & ab omni myſteriorum Miſſæ conſideratione abſtrahatur, totúſque in contemplationem Dei rapiatur, nihilominus perfectè implet hoc præceptum; quia perfectè aſſequitur finem præcepti, & voluntariè ſe applicuit, & adhibuit præſentiam neceſsariam ad audiendã Miſſam: & in ea voluntate formaliter, vel virtualiter perſtitit, cum attentione maximè intenta per ipſum præceptum, & ideo nullo modo eſt hîc comparandum cum eo, qui voluntariè diſtrahitur ad res omnino alienas à Deo, & à rebus ſacris: nam ille priorem intentionem, & voluntatem interrumpit.

Atque hinc etiam facilè intelligitur, quomodo neceſſarium ſit, in aliqua ex his attẽtionibus, toto tempore Miſſæ perſeuerare, eſt enim neceſſaria hæc actualis attentio, quantum eſt ex voluntate, & intentione audientis Miſſam; non verò neceſſe eſt, vt actu ſemper duret: nam potiùs, moraliter & humano modo loquendo, id eſt impoſſibile; ſatis ergo eſt, vt virtute durare cenſeatur, ratione prioris voluntatis non retractatæ. Quocirca neceſſe eſt, vt à principio quis accedat ad Miſſam audiendam, animo & intentione attendendi aliquo modo ſufficiente ex prædictis, inter quos poteſt etiam voluntariè attentionem mutare ab vno in alium pro ſuo arbitrio; tamen non debet voluntariè diſtrahi ad alia, quæ neceſſariè attentioni omnino repugnant: ſic enim iã interrumperet priorem voluntatem & attentionem. Si autem (quod ſæpe contingit) inuoluntariè diſtrahatur, etiam ſi ad magnam Miſſæ partem actualiter & formaliter non attendat, implet ſufficienter præceptum ex vi prioris voluntatis non retractatæ, ratione cuius virtualis attentio manet; quia reliquum non eſt in hominis poteſtate, vt eleganter dixit Ambroſ. lib. de fuga ſæculi, cap. 1. & Baſil. lib. de vita perfecta, cap. 2. Dicitur autem inuoluntariè diſtrahi, quandiu non aduertit, ſe non attendere ad rem diuinam, quamuis voluntariè de aliis rebus cogitet, tamen ſine reflexione, & ſufficiente aduertentia, quòd id faciat tempore Miſſæ, & quando debet ad diuina attendere. Atque ita rẽ hanc explicuerunt authores citati, & præſertim Medin. Codice de orat. q. de poteſtate Eccleſi. circa actus internos, & q. de attent. in orat. haben. & videndus eſt etiam Gabr. lect. 62. & 86. in Can.

Ambro. *Baſil.* *Medin.* *Gabriel.*

Ex his autem colligunt ferè omnes citati authores, quòd ſi quis, dum audit Miſſam, voluntariè exerceat actiones aliquas exteriores, repugnantes debitæ attentioni Miſſæ, peccat inprimis venialiter contra attentionem & reuerentiam debitam rei ſacræ: ac deinde, ſi eo modo magnam Miſſæ partem audiat, peccabit mortaliter, & non implebit præceptum, ſi, nimirum, tanta ſit pars, cuius omiſſio ſufficeret ad præcepti tranſgreſſionem. In quo quidem grauiter errauit Med. cod. de Confeſ. q. de pœnit. temp. Miſſæ impleta: dicens, ſi quis Miſſæ interſit, ſemper tamẽ confabuletur, aut alia negotia futura cum mercatoribus tractet, nihilominus implere præceptum, quia implet ſubſtantiam eius, quamuis agat contra finem eius: quod planè falſum eſt, quia attentio non eſt tantùm finis huius præcepti, ſed eſt ſubſtantia eius, vt oſtenſum eſt, & ideo, qui voluntariè omnino diſtrahitur, non ſolùm contra finem, ſed contra ſubſtãtiam præcepti agit: perinde autem eſt voluntariè exercere actiones, quæ ſecum non compatiuntur neceſſariam attentionem, quales ſunt, ſemper confabulari, aut, quod peius eſt, mercaturam tractare, aut voluntariè non attendere: nam qui vult cauſam, vult effectum intrinſecè cum illa coniunctum. Atque ita tenet Sylueſt. verb. Miſſa. 2. q. 6. & Nauar. in Summ. c. 13. n. 17. & c. 21. & in c. quando, de Conſecr. diſt. 1. notab. 10. n. 13. Caietan. verb. Feſtorum violatio. Soto verò in diſt. 13. quæſt. 2. art. 1. in fine, dicit, quòd licèt indecentia ſint colloquia inter audiendam Miſſam, non tamen propterea fit tranſgreſſio præcepti. Hoc autem intelligendum eſt, vel, quando colloquia non ſunt continua, ſed per paruam Miſſæ partem, quamuis ſæpius miſceantur, nunc colloquendo, nunc attendendo, prout communiter fieri ſolet; vel certè, quando confabulatio non eſt de re ſeria, nec nimis attenta, quæ non omnino impedit attentionem ad Miſſam, ſed ſolùm remittit illam, relinquit tamẽ ſufficientem, vt actio illa humano modo fiat, ſicut etiam, recitando horas canonicas, poteſt exerceri aliqua actio exterior, quando talis eſt, vt non omnino diuertat animum, neque omnem tollat attentionem: ergo idem eſſe poteſt in Miſſa. Præſertim, quia, vt Soto, & Nauarr. etiam annotant, minor attentio in Miſſa neceſſaria eſt, quàm in horis canonicis recitandis: quia oratio eſt actio magis rationalis, quàm illa moralis præſentia, quæ neceſſaria eſt ad implendum præceptum de audienda Miſſa: & hoc modo eſt vera hæc ſententia Soti, & ita poſſet etiam exponi ſententia Medinæ, & deſeruit, vt non condemnemus peccati mortalis multorum conſuetudinem, quamuis reprehendenda grauiter eſt: nam, vt minimum, eſt graue peccatum veniale, & facilè poteſt declinare in mortale, præſertim, ſi confabulatio ſit admodum continua, & maximè ſi poteſt generare ſcandalum, & impedire alios à Miſſa audienda.

Medin. *Sylueſt.* *Nauarr.* *Soto & Medina exponuntur.*

Vltimò infertur ex dictis, poſſe aliquem, dum Miſſam audit, quaſcunque orationes, vel Pſalmos pro ſua deuotione recitare: imò ait Maior in 4. diſt. 12. q. 8. quòd, dum ſacerdos ſubmiſsè loquitur, tenetur audiens precationes aliquas recitare. Quod non eſt intelligendum de precationibus vocalibus, quia de hoc nihil præceptum eſt, ſed ſolùm de attentione, quæ explicata eſt: tamen, ſi vult, poteſt pro deuotione ſua, etiam vocaliter orare; cauere tamen debet, ne, vel ſacerdotem, vel alios impediat. Ratio verò eſt, quia huiuſmodi oratio non impedit præſentiam, neque attentionem ad Miſsam neceſsariam. Quo fit, vt licèt tunc recitet ea, quæ aliàs ex obligatione recitare tenetur, aut ratione Ordinis, aut beneficij, aut ex voto, aut ex pœnitentia iniuncta, nihilominus ſufficienter impleat præceptum audiendi Miſsam; quia, cùm illa oratio non tollat præſentiam, & attentionem neceſsariam, impertinens eſt, quòd illa oratio ſit ex alia obligatione, vel non. Atque ita docet Maior ſuprà, & ibi Gabr. Caietan. Soto, & Medina, locis citatis. Et præterea Caiet. tom. 3. opuſcul. de valore orationis. Adria. materia de ſatisfact. q. 7. & Nauarr. in Summ. cap. 21. n. 89. & in c. quando, notab. 19. n. 184. An verò ille tunc ſimul impleat aliud præceptum de recitandis horis, nõ eſt præſentis conſiderationis, ſed in materia de oratione tractatur: ex dictis autem facilè intelligitur, eſse veram partem affirmantem, quam tenent citati authores contra Sylue. Angelum, Armillam, & alios Summiſtas verbo, Miſſa, & verb. Feriæ.

Corollarium. *Maior.* *Gabriel. Caieta. Soto. Medina. Caietan. Adrianus. Nauarr.*

SECTIO IIII.

Quas perſonas obliget hoc præceptum.

Ratio dubitandi eſse poteſt, quia in d. c. Miſsas, de Conſecr. d. 1. dicitur, *Miſſas totas audire ſecularibus præcipimus*: ex quo verbo nonnulli Canoniſtæ collegerunt, præceptum hoc non obligare perſonas Eccleſiaſticas, vel religioſas, quia obligatio legis nõ eſt extẽdenda vltra verba legis, ſed vox illa, *ſæculares*,

non comprehendit omnes perſonas, vt ex eius ſignificatione conſtat: ergo neque obligatio huius legis.

Dicendum tamen eſt primò, legem hanc obligare omnes fideles adultos baptizatos cuiuſcunque conditionis vel ſtatus. Concluſio eſt certa & communis, & patent breuiter ſingulæ partes: nã in primis conſtat, eos, qui ratione vti non poſſunt, non poſſe obligari hoc præcepto, tum quia generaliter non ſunt capaces præcepti, tum etiam quia actum hac lege præceptũ exercere non poſſunt. Deinde etiã eſt certum, hoc præceptum non obligare infideles, tum quia generaliter non obligantur legibus Eccleſiaſticis per ſe & directè: nã *de his, qui foris ſunt, nihil ad nos.* 1. ad Cor. 5. tum etiam, quia cùm non ſint mẽbra Eccleſiæ, non ſunt propriè capaces huius ſacrificij, nec poſſunt illud offerre, nec pro eis offerri poteſt, quoad fructum ex opere operato. Vnde neque ei aſſiſtere permittuntur. Quocirca, non ſolũ infideles, verùm etiã nec catechumeni hac lege obligantur propter eandẽ cauſam: quia adhuc non ſunt in ſtatu, in quo Eccleſiaſticis legib. ſubdantur: neque etiam ad proprium Miſſę ſacrificium admittuntur, ſed ſolùm ad Miſſam catechumenorum vſque ad offertoriũ, vt ſuprà dictũ eſt, & patet ex Conc. Carth. III. c. 48. Nec verò ad illam catechumenorum Miſſam audiendam ex præcepto obligantur: tũ ratione generali iam dicta, tum etiam, quia, qui non obligatur ad ſubſtantiam actus, neque ad ea, quæ accidentaria ſunt, poteſt obligari.

Iam verò, quòd omnes adulti baptizati hac lege obligẽtur, per ſe loquendo, certa etiam, & indubitata res eſt, quam omnes Summiſtæ docẽt verb. Miſſa, & verb. Feria. Ant. 2. p. Sũmæ, ti. 9. c. 10. §. 1. Gab. lect. p. 14. & 29. in Can. Soto d. 13. q. 2. art. 1. Palud. d. 15. q. 5. Nauar. c. 21. & conſtat ſatis ex conſuetudine Eccleſię. Et ratio etiam id conuincit: nam inprimis conſtat ex prædict. c. Miſſas, omnes ſeculares ad hoc obligari: non rectè autem exiſtimantur ſeculares à clericis diſtingui, ſed à regularibus, ſeu religioſis; frequens eſt enim in iure, vt ſeculares, in clericos & laicos diſtinguantur: omnes ergo ex vi illius vocis cõprehenduntur, quamuis per ſe notum ſit, ſacerdotes, celebrando huic præcepto ſatisfacere, perfectius enim Miſſam audiunt, ſeu tenent, quàm aſſiſtentes. Religioſi autẽ ſeu regulares à fortiori comprehenſi intelliguntur, ita vt ſecularium ſpecialis facta ſit mentio, quia, vt per ſe notũ relinquitur, multo magis debere religioſos hanc obligationem implere: cur n. illi, qui ratione ſtatus maximè ad diuinum cultum obligantur, ab huiuſmodi præcepto excluderentur? Accedit, quòd in c. omnes fideles, & c. cùm ad celebrandas, & cap. qui die, & c. & hoc attendendum, de Conſec. d. 1. ſatis oſtenditur, hoc preceptum generale eſſe, omnẽſque fideles comprehendere.

Quin potiùs quæri hoc loco poteſt, an clerici, vel religioſi teneantur ex aliquo Eccleſiaſtico præcepto frequentiùs Miſſam audire, quã cæteri fideles, quod maximè quæri ſolet de Epiſcopis, de quib. in c. vlt. de Priuil. in 6. dicitur, nõ dicere eos vllam diem tranſire ſine Miſſa abſq; rationabili cauſa. Dicendũ verò eſt, nullam eſſe circa hoc vniuerſalem legẽ omnib. clericis, vel religioſis impoſitam: religioſi ergo conſulant ſuas ſpeciales inſtitutiones, & ſtatuta. Nã illis obligari poterũt, iuxta modum vniuſcuiuſque regulæ, ex vi autem Eccleſiaſtici præcepti nullam habent ſpecialem obligationẽ. Similiter clerici ex peculiari titulo beneficij obligari poterunt, vt frequentiùs Miſſam celebrent, vel ei aſſiſtant: tamen ex vi huius legis quam explicamus, vel alterius Eccleſiaſticæ, nullam habent ſpecialiorem obligationem. Denique idem eſt de Epiſcopis ſentiendum, quia, licèt in dicto cap. dicatur, decere, non eſt tamen verbum vllum, quod præcepti obligationem inducat, vt notauit Angel. verb. Miſſa, n. 57. Nauarr. dict. cap. 21. & Canoniſtæ communiter citato loco.

Vltimò inquiri poteſt, quo ætatis anno incipiant fideles hoc præcepto obligari. Reſpondetur, de hoc nihil eſſe iure præſcriptum, & ideo regula generalis eſt, eos incipere obligari, cùm iam ita poſſunt ratione vti, vt poſſint ſufficienter diſcernere inter bonũ, & malũ, & capaces eſſe peccati mortalis. Quia tunc iã ſunt capaces obligationis naturalis colẽdi Deum, & ita etiam poſſunt hac lege Eccleſiaſtica obligari. Quo autem ætatis anno incipiant in huiuſmodi ſtatu conſtitui, non poteſt generali regula definiri, ſed ad parentum, Parochorum, & confeſſorum curam, & prudens iudicium hoc ſpectat. Illud ſolùm eſt aduertendum in huius præcepti executione nullam eſſe occaſionem differendi executionem eius, quamprimum probabilia ſigna appareant diſcretionis & rationis vſus; ſicut ſuprà dicebamus de præcepto communicandi propter maiorem reuerentiam, & deuotionem, quæ ad illum actum requiritur: nam ad audiendam Miſſam non eſt tanta cognitio, ac perfecta rerum conſideratio, & deuotio neceſſaria, & ideo multi exiſtimant, ſtatim poſt ſeptennium, incipere pueros hac lege obligari: & Anton. meritò monet, vt à tenera ætate inducantur à parentibus, & deferantur ad Miſſam audiendam, vt ita aſſueſcant hanc Eccleſiaſticam legem obſeruare.

SECTIO V.

Quando vel quibus diebus obliget hoc præceptum.

Principio certum eſt, hoc præceptum obligare ad audiendam Miſſam omnib. dieb. Dominicis. Ita enim ſpecialiter explicatur in d. cap. Miſſas, de Conſ. d. 1. huius enim diei obſeruatio, propter mirabilia, quæ Deus in eo operatus eſt, & præſertim propter Domini reſurrectionem, quæ hoc die facta eſt, celebris fuit ſemper in Eccleſia, & ad diuinum cultum ſpecialiter ſanctificata, & ad vſũ huius diuini ſacrificij & ſacramenti, vt colligunt expoſitores omnes Græci, & Latini ex illo Act. 20. *Vna Sabbati, cùm conueniſſemus ad frangendum panem.* & 1. ad Corinth. 16. *Per vnam Sabbati vnuſquiſque apud ſe reponat*, &c. ſicut Marci 16. dicitur Chriſtus reſurrexiſſe vna Sabbatorum, Sabbatum enim pro hebdomada ſumitur, more Hebræorum, qui vnam diem appellant, id eſt, primam. *Vna* ergo *Sabbatorum* dicitur prima dies hebdomadæ, quæ eſt Dominica; quam hoc etiam nomine appellauit Io. Apoc. 1. & ab antiquis vocabatur etiam dies Solis, vt conſtat ex lege, omnes dies, C. de feriis. Vnde de hac die loquitur Iuſtin. Apol. 2. in fine cùm dicit, Die ſolis ſolitos eſſe Chriſtianos in vnum locum conuenire ad diuina officia, & præſertim ad ſacrum Euchariſtiæ myſterium conficiendum. Et Tertullian. in Apolog. cap. 16. cùm inquit, *Æquè ſi diem ſolis lætitiæ indulgemus*, vbi Pamel. n. 248. & in epiſt. 33. Cyprian. n. 7. & Bellarm. lib. 3. de cultu Sanctorum, c. 11. multa de antiquitate huius feſtiuitatis congerunt, & à Gratiano referuntur nonnulla d. 75. ex Anacleto epiſt. 2. & ex Leone Papa epiſt. 79. & d. 76. c. Ieiunium, ex Hieron. Zach. 8. & c. ſcire, ex Ambroſ. ſerm. 61. & aliis. Vnde in cap. licèt, de feriis, dicitur, tam veteris, quàm noui Teſtamenti paginam ſeptimum diem ad humanam quietem deputaſſe, non quòd huius diei obſeruatio de iure diuino ſit, vt quidam putarunt, & refert Sylu. verb. Dominica, q. 1. ſed quod iuri diuino valde conſentaneum ſit, vt vna dies hebdomadæ ad diuinum cultum deputetur, quæ in lege veteri erat dies Sabbati ex præcepto diuino, quoad hanc partem, cæremonial

moniali; & in lege noua, in qua cæremonialia ceſſarunt, in diem Dominicam meritò translata eſt; tum vt Chriſtiana obſeruatio à Iudaica diſtingueretur; tum etiam, vt vmbras, & figuras iam ceſſaſſe, & in Dominica reſurrectione omnia eſſe completa oſtéderetur; & propter alias cauſas, quas hîc referre ſuperuacaneum eſſet; ſed videri poſſunt in citatis authorib. attigitque hoc D. Th. 2. 2. q. 122. art. 4. ad 4. & Soto, lib. 2. de Iuſt. q. 4. a... & q. 5. a. 8. Med. C. de pœnit. q. 6. Nauarr. late in c. quando, de Conſecr. d. 1. notab. 3. n. 18. & cap. inter verba, 11. q. 3. n. 50. & in Manuali, c. 13. quamuis autem certum ſit, diem Dominicam ab Apoſtolorum temporibus diuino cultui dicatam eſſe; quando tamen cœperit in ea obligare præceptum audiendi Miſſam, non ſatis conſtat. Nam in d. c. Miſſas; cùm dicitur, ſpeciali ordinatione hoc præcipi, ſignificatur antea hoc non fuiſſe in præcepto. Quamquam licèt hoc ita eſſet, non eſſet recens illud præceptum, ſed valde antiquum: nam Concil. Agathenſe tempore Cœleſtini Papæ celebratum eſt ante mille & ducentos annos; exiſtimo tamē, quamuis antea non fuerit hæc lex ſcripta, tamen traditione & conſuetudine Eccleſiæ ſemper ſeruatam eſſe, vt ex traditione ſanctorum Patrum, quos indicauimus, colligere licet; cùm enim dies illa diuino cultui fuerit à principio dicata, veriſimile eſt, hunc maximè cultum fuiſſe ſemper in Eccleſia præceptum; quidquid verò ſit de antiquitate præcepti, certum tamen eſt, nunc præcipuè his diebus obligare.

2. Concluſio. Dico ſecundò, hoc præceptum non tantùm obligare ad Miſſam audiendam in diebus Dominicis, ſed etiam omnibus diebus feſtiuis: nam licèt in d. c. Miſſas, ſolùm diei Dominicæ fiat mentio, tamen ex conſuetudine & communi conſenſu Eccleſiæ conſtat, idem eſſe de cæteris diebus feſtis intelligendum: quod etiam apertè colligitur ex cap. ſi quis, eadem diſt. quod ſumptum eſt ex eodem Concilio Agath. c. 21. *Conc. Agath.* Item ex c. & hoc, c. omnes fideles, & c. qui die, ead. d. Vnde in c. 2. de Parochiis dicitur, vt Dominicis, & feſtiuis diebus Presbyteri, antequam Miſſas celebrent, inquirant, an ex aliena Parochia aliquis ibi adſit, &c. Denique ratio eſt eadem; quia etiam dies feſti ad diuinum cultum deputati ſunt: nullus autem alius cultus proprio affirmatiuo præcepto mandatur fidelibus omnibus in Eccleſia, præter hunc cultum audiendi Miſſam; reliqua enim feſtorum obſeruatio magis eſt negatiua, ſcilicet vacandi ab omni opere ſeruili. Quotieſcunque ergo in Eccleſia dies aliquis tanquam feſtiuus à fidelibus omnibus obſeruari præcipitur, hoc ipſo intelligitur tempus illud determinari, vt in eo obliget Miſſæ præceptum. Nam hæc eſt præcipua pars ſanctificationis cuiuſcunque diei feſti in lege gratiæ, & ideo præceptum hoc ſub hac generali ratione fidelibus proponitur in omnibus Catechiſmis Chriſtianæ fidei. Sed inquiri poteſt, quinam ſint hi dies feſti, in quibus obligat hoc præceptum. *Quæſito ſatisfit.* Reſpondetur, quoſdam eſſe iure communi inſtitutos & præceptos; alios verò antiquiſſima & vniuerſali Eccleſiæ conſuetudine, alios priuata lege alicuius Epiſcopatus, ciuitatis, aut oppidi. In primo ordine ſunt inprimis quædam Domini feſtiuitates, vt Natiuitatis, Circunciſionis, Epiphaniæ, Reſurrectionis, Aſcenſionis, & Pentecoſtes, de quib. fit mentio in c. vlt. de feriis. & poſtea additū eſt feſtū Corporis Chriſti ab Vrbano IIII. & Clem. V. in Clem. vnica, de reliquiis, & veneratione Sanctorū: *Clem. V.* & feſtū Inuētionis S. Crucis, ab Euſebio epiſt. 3. in c. Crucis, de Conſec. d. 3. Feſtum autem Transfigurationis, licèt ab vniuerſa Eccleſia celebretur, & ſit valde antiquum, vt conſtat ex concionibus Leonis, Cyrilli, & aliorum apud

A Surium, non tamen vniuerſali lege Eccleſiaſtica obſeruari præceptum eſt: vnde non eſt ex his feſtis, in quibus iure communi obligat hoc præceptum. Rurſus in eodem ordine ſunt quædam feſtiuitates B. Virginis, quæ in d. c. vlt. de feriis, ſpecialiter non declarantur: ſed generatim dicitur, Feſtiuitatum omnium Virginis glorioſæ, tamen in c. 1. de Conſecr. d. 3. numerantur Purificatio, Aſſumptio, & Natiuitas S. Mariæ. Et poſtea additum eſt feſtum Conceptionis in Extrauag. communib. de reliquiis, & venerat. Sāctorum, quāuis ibi non præcipiatur expreſsè, feſtum illud obſeruare, aut Miſſam in eo audire, ſed indulgentiarum conceſſione innitantur fideles ad id faciendum, iam verò conſuetudine hæc etiā feſtiuitas

B recepta eſt. Rurſus ad hunc ordinem pertinent feſtiuitates quorundā Sanctorū, vt Ioannis Baptiſtę, duodecim Apoſtolorum B. Laurentij, Dedicationis ſancti Michaelis, & feſtiuitas Sanctorū omnium, S. Stephani, & ſanctorum Innocentium: quæ numerantur d. c. vlt. de feriis, & d. c. 1. de Conſecr. d. 3. de quibus omnibus videri poſſunt citati authores, & latiſſimè Cou. lib. 4. variar. c. 19. *Couar.* Eſt autem aduertendum in illis decretis, præter hæc numerari alios dies, qui non ſunt in vſu, nimirū, feſtū S. Syluestri, quod licèt Romę obſeruetur, non tamen in vniuerſa Eccleſia. Item feſtum S. Martini, quod etiam non ſeruatur. Item tota hebdomada Paſchæ, cùm tamen ſola feria 2. & 3. ex præcepto ſeruentur, ſicut etiam in feſto Pentecoſtes. Itē omnes dies hebdomadæ ſanctæ, qui etiā non

C ſeruantur ſub obligatione audiendi Miſſam, & vacandi ab operibus ſeruilibus. Igitur vel conſuetudine huiuſmodi feſtiuitates reuocatæ ſunt; vel certè ibi non numerantur tantùm feſtiuitates, quæ ſub præcepto obſeruantur, ſed etiam illæ, in quibus Eccleſia ſingulare aliquod officium vel myſteriū aliquod repręſentat, aut Deum ſpecialiter deprecatur: vnde etiam ibi numerantur tres dies Rogationum poſt Aſcenſionem, quibus tamen non eſt obligatio audiendi Miſſam. Quapropter multum pendet hæc res ex vniuerſali conſuetudine: nam aliqua etiam ex illis pertinere potuerunt ad ſpeciales leges aut vſus Eccleſiæ Romanæ, aut Lugdunenſis: ſicut etiam in Concil. Moguntin. cap. 36. *Conc. Mog.* vbi eædem ferè feſtiuitates numerantur, additur feſtum S. Remigij & aliorum. Poteſt ergo conſuetudo aliquam huiuſmodi

D legem abrogare; quamuis hæc admittenda non ſit in præcipuis quibuſdam feſtiuitatibus, vt notauit Angel. verb. Feriæ, num. 3. *Angel.* In ſecundo ordine eſt inprimis feſtum S. Trinitatis, de quo in cap. 2. de feriis, dicitur, quamuis in aliquibus Eccleſiis celebretur, in Eccleſia tamen Romana eam conſuetudinem non ſeruari: at verò iam eſt receptum eiuſdem Romanæ Eccleſiæ vſu. Item huc pertinet feſtum Incarnationis, de quo nihil inuenio iure expreſſum: imò, quantum colligi poteſt ex Concil. Toletan. X. cap. 1. antiquitus non celebrabatur, quòd in Quadrageſima, & circa Paſchale tempus frequentiùs incidat. Poſtea verò iam eſt communi conſuetudinę

E receptum. Aliqui etiam putant ad hunc ordinem pertinere feſtum Transfigurationis: ſed conſuetudo obſeruandi illud non eſt ita vniuerſalis, neque etiam feſtum Viſitationis B. Virginis, aut S. Sebaſtiani, aut Barnabæ; in his ergo & ſimilibus peculiares conſuetudines obſeruandæ ac retinendæ ſunt: de duobus autem Euangeliſtis Marco, & Luca, etiam nihil inuenio in iure expreſſum: nam, licèt in cap. vnico, de reliq. & venerat. Sanct. in 6. Euangeliſtarum feſtiuitas ſpeciali ſolemnitate agi præcipiatur, tamen ibi nihil de diei feſti obſeruatione dicitur: & eodem modo fit ſermo de celebratione Doctorū Eccleſiæ,

tamen

tamen cõmuni ferè conſuetudine etiam feſta Euangeliſtarum ſeruantur, ſicut & feſtum S.Mariæ Magdalenæ,&c. In tertio ordine ſunt dies alij feſtiui, qui non ſunt vniuerſales, ſed peculiares aliquorum locorum : de quibus ſolùm dicere poſſumus, tribus modis poſſe has feſtiuitates introduci. Primò, antiqua & recepta conſuetudine, quæ vim habet legis, quando ſub ea ratione introducta & acceptata inuenitur.Angel.verb.Feriæ,n.7.& alij. Secundò, præcepto Epiſcopi ; habet enim Epiſcopus hanc poteſtatem in ſua diœceſi, vt conſtat ex c.1.de Conſecr.d.3. & c.vlt.de feriis,vbi non ſoli Epiſcopo, ſed cum clero,& populo,id eſt,cum eorum conſilio,vel conſenſu hæc poteſtas tribuitur ; iam verò vſus obtinuit,vt in his rebus populi iudicium vel conſenſus non expectetur : ſatis ergo erit, vt Epiſcopus cum conſilio Capituli id decernat, & ita videntur intelligendi Ang.Roſſel.& alij Summiſtæ,verb.Feriæ, qui etiam populi ſuffragium ſeu conſenſum requirunt, cũ Inn. & aliis in c.licèt,de feriis.Gloſſ.& aliis in c.1.de reliq. & venerat.Sanct.in 6. Nam reuera non eſſet conueniens iuxta morem, quem nunc Eccleſia ſeruat, hoc modo populi conſenſum poſtulare.Quamquam obſeruare debent Epiſcopi, vt, populis contradicentibus,feſtiuitates non multiplicẽt, ſed ſaltem tacitè & virtute,conſenſum populi expectent,vt prædictis iuribus cauetur. Atque hinc fit, maiori ratione poſſe has feſtiuitates introduci per decretum Synodi prouincialis, prout in Concil.Tolet.X.legimus de feſto Expectationis, quod in Hiſpania celebramus, multóq; magis poterit hoc fieri, in quacunque Prouincia, ex conceſſione ſeu decreto ſummi Pontificis, vt per ſe notum eſt.Ex lege autem ciuili Principis ſecularis non poteſt propriè hæc obligatio introduci, vt notat Sylu.V.Dominica enim 2. quia eſt de re, & actione ſpirituali : quamuis autem interdum in hiſtoriis legamus,Imperatores inſtituiſſe aliqua feſta Sanctorum vt patet ex Niceph.lib.17.c.28. & inſinuatur in tit. C. de feriis, tamen ad illos non propriè ſpectat feſtorum inſtitutio,vt ad religioſum cultum ordinatur; ſed interdum præcipiunt vacationem ab operib. ſeruilibus,vel in proprium honorem,ſeu lætitiam,vt in memoriam natalis ſui,vel quid ſimile, vel interdũ etiam in honorem Dei,& Sanctorum, non quidem primò inſtituendo talia feſta, ſed iam ab Eccleſia inſtituta corroborando.Tertiò ſolet hæc obligatio introduci voto populi. De qua re,2.2.q.88. in materia de voto,diſputatur:nunc breuiter dicitur, votũ propriè in ratione voti, etiam ſi iuratum ſit, non poſſe propriè ad ſucceſſores tranſire.Eſt enim actio perſonalis. Vnde neque hæc obligatio tranſit in vi voti propriè ſumpti;ſed,vel in ratione legis à populo cum conſenſu Epiſcopi latæ,vt enim hæc vota valida ſint & durabilia,approbationem Epiſcopi requirunt; vel certè in ratione cuiuſdam pacti, cuius obligatio trãſit ad ſucceſſores, vt latiùs citato loco. Eſt autẽ in his feſtiuitatibus obſeruandum,cùm vniuerſales nõ ſint, non tranſcendere terminos loci aut temporis, pro quibus præſcribuntur,iuxta rationem conſuetudinis aut legis.Itaq; interdum in ciuitate tantùm ſeruãtur, & nõ in oppidis;interdum in vno oppido, & non in reliquis;aliquãdo in vna tantùm Parochia,& non in tota ciuitate: & tũc obligantur Parochiani illius Parochiæ, & nõ alij. Item interdum totus dies integer, interdum verò ſolùm vſq; ad meridiem ſeruari præcipitur:& tunc, ſi præceptum propriè eſt ſub ratione diuini cultus,& cũ obligatione vacandi eo matutino tempore ab opere ſeruili, conſequẽter etiam obligat ad Miſſam audiendam;quia dies ille, quoad illud tẽpus,eſt verè feſtiuus,& diuino cultui dicatus : &, vt

Dies feſti peculiares trib. modis poſſunt introduci.

Tertiò.

Votum in ratione voti ad ſucceſſores propriè non tranſit.

A dixi,hic cultus potiſſimum in hoc actu conſiſtit,imò ideo ſpecialiter illud matutinum tempus præcipitur, quia in illo huic diuino ſacrificio vacari poteſt.

Sed hinc oriuntur nonnullæ dubitationes. Prima eſt de diebus ſpecialiter dicatis cultui diuino,ſaltem quoad tempus matutinum, vt dies Rogationum, & feria quinta & ſexta hebdomadæ ſanctæ,& nonnullæ vigiliæ celebriores, vt Natalis Domini, Paſchæ, & Pentecoſtes;an in eis obligentur fideles ad audiẽdam Miſſam.Reſpondetur non obligari:nam in primis de vigiliis nullum eſt ſpeciale præceptum,magis quàm de aliis diebus ieiuniorum,Quadrageſimę,vel Quatuor tẽporum,in quib.certum eſt,nullã eſſe talẽ B obligationem; quamuis quidã Canoniſtæ dubitauerint,quia in c.ſolent,de Conſecr.d.1.dicitur,*in diebus ieiunij non eſſe comedendum ante veſpertinum officium* ; & ſubditur, *Concurrendum eſt enim ad Miſſas, & auditis Miſſarum ſolemnib. & veſpertinis officiis,& elargitis eleemoſynis, ad cibum accedendum eſt.* Sed caput illud conſuetudine abrogatum eſt,vt cum Sylu. & aliis notat Nauar.c.21.n.2.Quod eſt verum,quantum ad horam prandij in dieb. ieiunij : nam quantum ad Miſſæ auditionem non fuit neceſſaria abrogatio;quia ibi non præcipitur,magis, quàm audire veſpertinũ officium, vel elargiri eleemoſynas : ſed ſolùm dicitur id, quòd facere oportet in dieb.ieiunij ante prandium,vel certè declaratur,eſſe intentionem Eccleſiæ,vt in diebus C ieiunij ſit ante prandium ſufficiens tempus ad illa omnia,vel ſimilia opera religionis ac pietatis, vt in eis poſſint fideles,ſi velint, occupari. De diebus autem Rogationum,licèt antiqua iura, vt dixi, eos ſeruari præceperint, vt apertiùs conſtat ex cap.Rogationes,de Conſec.d.3.tamẽ,vt Turrecremata ibi notat,& experientia ſatis cõſtat, contraria cõſuetudine abrogatum eſt ius illud, quæ conſuetudo à Paſtoribus Eccleſię approbata eſt.Idémque dicendum eſt de feriis hebdomadæ ſanctæ.Neque oportet,feriã ſextã excipere à cæteris diebus,vt quidam exiſtimant:nam ſanè conſuetudo eadem ferè eſt : neque populus ex præcepto obligatur à paſtoribus Eccleſiæ, vt officio D illius diei aſſiſtat, imò, cùm illud officium in rigore non ſit Miſſa, minor ratio eſt obligandi ad officium illius diei, vt in ſuperioribus tactum eſt. Eſt autem optimum conſilium, illis diebus, præſertim feria quinta & ſexta,atque etiam Sabbato,matutinis temporibus ab operibus ſeruilibus vacare, ſaltem in publico, & Miſſæ ſeu diuino officio aſſiſtere.

Secunda dubitatio eſt de quibuſdam diebus qui non ſunt feſtiui toti populo,ſed hominibus talis cõditionis, vel officij,vt v.g.ſcholaſticis, quibus peculiares dies feſtiui ſunt. Reſpondetur, iuxta communem conſuetudinem hos dies non cenſeri propriè feſtiuos:quod in primis eſt certum de diebus, quib.vacatur à laboribus, ſolùm propter requiem corporalem, vt in Academiis fieri ſolet vno die hebdomadæ & aliquibus ante, vel poſt Paſcha, vel in æſtate; E quia conſtat,eos dies non eſſe dicatos ad diuinũ cultum.Maior difficultas eſt de aliis in quibus vacatur à lectionibus, vel alio ſimili labore in honorẽ aliquorum Sanctorũ,vt Doctorum Eccleſiæ,v.g.&c. Et in his, quibuſdam viſum eſt, teneri Scholaſticos ad audiendam Miſſam, quod quid ſecurum eſt,& optimũ conſilium, tamen in rigore non cenſeo eſſe præceptum ; quia non eſt præcepta illis diebus, etiam his perſonis, ceſſatio ab opere ſeruili, ſed tantùm eſt conceſſa indulgentia vacandi à lectionibus, vel alio ſimili munere: ſignum ergo eſt, illos dies non eſſe ſimpliciter feſtiuos, quamuis fortè ea licentia concedatur in honorem Sancti alicuius, vt liberiùs poſſint vacare diuinis rebus, ſi velint. Item conſuetudo hoc

Nonnullæ breues dubitationes.

Prima.

Solutio prima.

Turrecrem.

Secundæ dubitationis ſolutio.

hoc ſatis declarat, & communiter omnes ita intelligunt, tantùm ex conſilio, Miſſam eſſe audiendam illis diebus.

Tertium dubium. Tertium dubium eſt, an elapſo die præſcripto ad audiendam Miſſam, ſi non fuit tunc audita, maneat obligatio ad audiendam alia die. Reſpondetur, non manere; quia præceptum affirmatiuum tantùm obligat pro tempore, eidem deſignato. Vnde, ſi tunc non eſt impletum, debet culpa pœnitentia deleri. Nulla tamen alia obligatio manet, ſicut etiam conſtat de diebus ieiunij & ſimilibus. Quo fit, non excuſari à peccato mortali eum, qui ſine iuſta cauſa die Dominico Miſſam omittit, animo ſupplendi defectum die Lunæ, vel etiam ſi præueniat audiendo illam die Sabbati: quia illud eſt proprium onus illius diei, vt in ſimili docent Nauar. in cap. quando, notab. 3. n. 18. Medina C. de ora. quæſtio. de horis can. recitandis. *Nauar. Medina. Obſeruandũ.* Et eadem ratione (vt vtraque ex parte ſeruetur ęqualitas) qui in die feſto ſacrum iuſta ex cauſa omiſit, non tenetur die ſequente illud audire, neque etiam tenetur anteriori die pręuenire, etiam ſi futurum impedimentum præuideat, quia præceptum tantum obligat ad præſcriptum tempus. Dices, ergo etiam ſi intra idem feſtum præuideat, ſe non poſſe audire ſacrum ab hora nona, non tenetur præuenire & audire hora ſeptima vel octaua. Reſpondetur, negando cõſequentiam; quia quoad horam, in qua ſacrum eſt audiendum, non eſt tempus omnino limitatum hac lege, ſed tantùm præceptum eſt, vt ea die ſacrum audiatur, quacunque hora, moraliter loquendo, id fieri poſſit. Vnde, ſi vſque ad meridiem, v. g. differri poteſt, ideo eſt, quia eo tempore ſolet Miſſa dici, & poteſt audiri: vnde, ſi tardiùs poſſet, etiam auditio Miſſæ ampliùs differri poſſet; tamen, ſi Miſſa non ſit dicenda, niſi in principio diei, obligat præceptum ad audiendam tunc illam, quia obligat ſimpliciter, vt eo die impleatur.

SECTIO VI.

Quibus modis excuſari aliquis poſſit ab audienda Miſſa in die, quo præcepta eſt.

Concluſio. CErtum eſt apud omnes authores, & ex praxi ipſa ſatis conſtat, poſſe fideles variis modis excuſari, vt abſque peccato Miſſam omittant eo die, quo præceptum eſt, Miſſam audire: nam hoc præceptum ſolum eſt de iure poſitiuo Eccleſiaſtico, & de re ſancta quidem & honeſta, non tamen ſimpliciter ad ſalutem neceſſaria, & ideo non obligat cum tanto rigore, quin interueniente rationabili cauſa, poſſit etiam legitima excuſatio intercedere, vt notarunt Summiſtæ omnes, verb. Miſſa, & verb. Feria. Anton. 2. p. tit. 9. c. 10. §. 2. Caiet. 2. 2. q. 122. a. 4. Soto hîc, diſ. 13. q. 2. a. 1. & latiùs lib. 2. de Iuſtit. q. 4. ar. 4. Nauar. in Sum. c. 21. *Anton. Caiet. Soto. Nauar.* Numerantur autem ab his authoribus varij caſus, in quibus poteſt homo legitimè excuſari ab obſeruatione huius præcepti: quos omnes ſigillatim perſequi infinitum quid eſſet, & præter ordinem ſcientiæ: nam ex circunſtantiis per accidens occurrentibus modis variari poſſunt, qui neceſſariò prudentis arbitrio relinquendi ſunt, ſuppoſitis nonnullis generalibus principiis, quæ attingemus, pauca quædam capita numerando.

Prima excuſatio. Prima igitur excuſatio ſit, ſpiritualis (vt ſic dicam) impotentia ſeu impedimentum, vt ſi quis ſit excommunicatus, vel interdictus ſpeciali aut generali interdicto: nam huic prohibitum eſt ab Eccleſia, diuinis officiis intereſſe, etiam diebus feſtis, vnde neceſſe eſt, vt alia obligatio ceſſet. Quod quidem verum eſt etiam ſi fortaſſe aliquis ſua culpa talem cenſuram contraxerit: nam, licet in eo peccauerit, tamen, poſtquam iam eſt factus impotẽs ad audiẽdam Miſſam, non peccat non audiendo: maximè, ſi moralem diligentiam adhibuit, vt abſolutionem cẽſuræ cõſequeretur; nonnulla verò difficultas eſt, quando negligit abſolutionem obtineri: nam tunc videtur per eum ſtare, quominus potens ſit audire Miſſam, & implere præceptum; ergo illi imputandum eſt, ſi non audit, neque hoc titulo iuſtè excuſari poterit. Et confirmatur, quia ſimpliciter obligatur tali præcepto, ſolúmque excuſatur propter impedimentum: ergo in tantum excuſabitur, in quantum impedimentum illud fuerit inuoluntarium; ergo, ſi voluntarium ſit, non excuſat. Confirmatur ſecundò: nam, qui annuam confeſſionem vel communionem omittit propter excommunicationem, ſi ipſe ſit negligens in obtinenda abſolutione, non excuſatur à culpa, vt ſumitur ex his, quæ Nauar. tradit, cap. 21. num. 34. & 35. *Nauar.* ergo idem eſt in præſenti. Nihilominus idem Nauar. eodem cap. 21. n. 3. expreſsè docet, etiam ſi aliquis ſit negligens in obtinenda abſolutione, & in hoc fortaſſe peccet alio peccati genere, non tamen in omiſſione Miſſæ, quam, ſuppoſito tali impedimento, iure omittit. Quam ſententiam multi viri docti probant; & eſt ſanè probabilis, quia non tenetur quis tam remotè, & à longè (vt ſic dicam) ſe diſponere ad Miſſam audiendam: ergo ex vi huius præcepti non obligatur ad procurandam abſolutionem excõmunicationis; ergo dum in hoc eſt negligens, non peccat contra hoc præceptum: ſed neque etiam poſtea peccat, non audiendo cum excommunicationis vinculo; ergo nunquam peccat in hoc. Item infirmus, ſi ſit negligens in procuranda ſalute & viribus, vt poſſit Miſſam audire, & qui eſt in vinculis, ſi ſit negligens in procuranda libertate, & ideo Miſſam omittat, non peccat ſpecialiter contra hoc præceptum, *Aduertendũ.* quia non obligat ad tollenda impedimenta tam remotè; ergo ſimiliter in propoſito. Tandem à contrario, ſi quis præuideat, ſe fieri impotentem ad audiendũ ſacrum, incurrendo excommunicationem, non peccat ſpecialiter contra hoc præceptum, dando cauſam excommunicationis: ergo neque è contrario, &c. De præcepto autem confeſſionis & communionis non eſt eadem ratio, quia præceptum confeſſionis per ſe obligat ad mundandam animam, & conſequenter ad omnem diſpoſitionem neceſſariam ad peccatorum abſolutionem obtinendam: præceptum autem communionis, etiam conſequenter obligat ad præmittendam confeſſionem, ſi neceſſaria ſit, vt reuera eſt in eo, qui peccati mortalis conſcientiam habet; illa ergo duo præcepta multo maiorem connexionem habent cum diligentia adhibenda, vt cenſura tollatur.

Quæſitum. Solet etiam hic interrogari, an qui habet priuilegium, vt audire poſsit Miſſam tempore interdicti, teneatur eam die feſto audire. Et ratio dubitandi eſt, quia nemo obligatur ad vtendum priuilegio ſuo, alioqui gratia onerosa fieret, & libera facultas in obligationem verteretur; ergo habens tale priuilegium non tenetur vti illo: ſed, non vtendo illo, non obligatur ad audiendam Miſſam; ergo. *Reſponſio.* Propter hoc aliqui cenſent partem negatiuam probabilem, ſed mihi non videtur practicè probabilis, vnde non eſt dubium, quin habens hoc priuilegium teneatur Miſſam audire, vt tenet Nauar. cap. 21. n. 3. Soto d. 13. q. 2. a. 1. Et d. 22. q. 3. a. 1. *Nauar. Soto.* & ratio eſt, quia interdictum in tantum excuſat ab obligatione audiendi Miſſam, in quantum ponit impedimentum ad audiendam illam; ergo, quacunque ratione hoc impedimentum tollatur, obligatio præcepti ſuam vim retinet, & tollitur excuſatio. Confirmatur & declaratur: nam, ſi quis in vinculis detineatur, excuſatur ab executione

cutione huius præcepti; & tamen, ſi ex priuilegio ei concedatur libertas diebus feſtiuis, tenetur implere illud, quia iam eſt ablatum impedimentum. Idémq; eſſet de infirmo, etiam ſi per diuinam gratiam ſupernaturalem ei pro die feſto ſanitas concederetur. Neque in eo caſu cogitur quis vti priuilegio: ſed, ſuppoſito priuilegio, cogitur ſeruare præceptum; poſſumus enim in priuilegio intelligere quendam effectum quaſi formalem, qui eſt, tollere inhabilitatem, vel impedimentum, & hunc neceſſariò habent, hoc ipſo, quòd acceptatur: poſito autem hoc effectu formali, abſque alio vſu, tollitur excuſatio, & conſequenter manet obligatio præcepti.

Effectus quaſi formalis priuilegij.

Vltimò reuocatur ad hoc caput, impedimentum ignorantiæ, quod ſpirituale eſt, & ab aliquibus inter impedimenta excuſatiua in præſenti computatur, vt videre licet in Sylueſt. & Roſſel. & Anton. ſuprà; & eſt per ſe clarum, ſi ignorantia ſit inuincibilis, qualis hîc ſæpe eſſe poteſt facilè, ſi ſit ignorantia facti, ſc. quòd hic ſit dies feſtiuus: ſub qua ignorantia comprehenditur naturalis obliuio, vel inconſideratio: ignorantia autem iuris, ſi ſumatur generaliter de toto hoc præcepto, ſcilicet, quòd prorſus ignoretur, fideles habere hanc obligationem, vix admitti poteſt inuincibilis, niſi in homine valde ſtupido, aut in ſyluis enutrito, aut in pueris, quibus rationis vſus incipit eluceſcere. Si verò ſumatur hæc ignorantia circa obligationem huius præcepti in particulari, ſcilicet, in hoc die feſto cum his circunſtantiis, &c. ſic facilè accidere poteſt, vt præceptum exiſtimetur non obligare, quãdo reuera obligat, & tamen, quòd ob ignorantiam homo excuſetur, vt in ſect. 1. cum Caietano tetigimus. Quando verò talis circunſtantia cenſenda ſit inculpabilis, ex generalibus regulis de ignorantia, conſideratis in particulari circunſtantiis, & conditionibus perſonæ, prudenter iudicandum eſt.

Syluest. Roſſel. Anton.

Secundum caput huius excuſationis eſt impotentia corporalis: quæ, ſi ſit impotentia ſimpliciter, non habet difficultatem, quia ad impoſſibile ſimpliciter nemo obligatur: huiuſmodi autem impedimentum eſt, ſi aliquis in vinculis detineatur, vel quacunque alia ratione cogatur non exire domo, aut non ingredi Eccleſiam, ſeu locum, vbi Miſſa dicitur. Itẽ, ſi deſit ſacerdos, qui ſacrum faciat, & Eccleſia adeò diſtet, vt non poſſit adiri. Item, ſi aliquis ita ægrotet, vt non poſſit ex lecto ſurgere, &c. Et, quia id ſolum propriè poſſumus, quod licitè poſſumus, ad hoc caput reuocandus eſt caſus, in quo aliquis, fide data, & maximè, ſi iuramento firmata ſit, vel præcepto Superioris, domi ſuæ iuſtè manere compellitur, quamuis corporaliter non cogatur: nam, cùm inde non poſſit licitè exire, ſimpliciter impotẽs reputatur. Solùm poſſet in his, & ſimilib. caſibus dubitari, an is, qui vi, vel ægritudine, vel quacũq; ratione alia, cogitur domi manere, ſi habeat priuilegiũ, ſeu oratoriũ approbatum, in quo domi poſſit audire ſacrũ, ad hoc teneatur diebus feſtis. De quo nihil inuenio ab authorib. dictũ, videtur autẽ ex dictis in præcedẽte pũcto ſequi, tũc ratione priuilegij tolli excuſationẽ, & cõſequenter vrgere obligationẽ præcepti. Nihilominus veriſimilius exiſtimo, in eo caſu non teneri ad vtendum priuilegio: & inprimis, ſi neceſſarium ſit ſtipendiarium quærere ſacerdotem, nemo ad hoc tenetur, ſed ſolùm ad audiendum Miſſam, quæ in Eccleſia dicitur, quia præceptum non obligat ad procurandam Miſſam, etiam dato ſtipendio ſacerdoti. Deinde, cũ dicere Miſſam in domibus priuatis, etiam approbatis, de ſe ſit odioſum, minúſque decens reuerẽtiam debitã huic ſacrificio, & præter generales canones Eccleſiæ, nemo obligatur ad vtendum tali priuilegio, vt poſsit aliud

Authoris ſententia.

A præceptum Eccleſiaſticũ implere. Nam hoc non eſt tanti momenti, quale eſſe poteſt, vt ſacrificiũ in priuatis locis non fiat. Item, quia ob cauſas minùs graues & vrgentes, excuſatur quis interdum ab executione huius præcepti, vt videbimus; ergo etiam propter hanc poterit excuſari. Et in his omnibus eſt magna differentia inter hunc caſum, & illum de priuilegio interdicti: nam in illo, ablato impedimẽto, nulla poſtea diſpẽſatio fit in iure, ſed regulari modo Miſſa dicitur, & auditur; quod in hoc caſu nõ ita fit. Vnde hîc melius, quã ibi accõmodatur principiũ illud, quòd *nemo cogitur ſuo priuilegio vti*: nam per hoc priuilegium formaliter ac per ſe non tollitur impedimẽtum audiendi Miſſam; non enim tolluntur vincula, B nec coactio manendi domi, &c. Vnde neceſſarius eſt vſus, quaſi effectiuus ipſius priuilegij, vt poſſit aliquis Miſſam audire: ad illum autem vſum nemo obligatur. Ad hoc caput reducitur impedimentũ nauigantium, qui nec poſſunt ad terram accedere, vt Miſſam audiant, neq; etiam in naui eam audire, cùm ibi dici non poſſit, vt ſuprà dictum eſt: nam, licèt interdum ibi Miſſa dicatur, quæ vocatur ſicca, tamen, & illud rarum eſt, & reuera illa non eſt Miſſa: & ideo in rigore ad illam audiendam non obligat præceptũ, quamuis optimũ cõſilium, & deuotionis ac religionis indicium ſit, illam audire; & aliquando etiã poſſit eſſe, ſaltem ad vitandum ſcandalum, neceſſarium. Hæc autem procedunt in nauigatione, quæ omnino eſt à terra remota, & poſtquam inchoata eſt: nam de C cæteris iudicandũ eſt, ſicut de aliis iter agentibus, vel inchoantibus, de quib. infrà dicemus. Tertium caput eſt, impotentia moralis audiendi Miſſam, quæ difficilior eſt ad explicandum, quia nec conſiſtit in phyſica impotentia, nec indiuiſibili conſiſtit, neque vno tantùm ſed plurimis modis accidere poteſt. Regula tamen generalis, quæ à Doctoribus aſsignatur, eſt, tunc cenſeri impotentiam moralem, quando ſine iactura alicuius boni mediocris æſtimationis, aut ſine magna difficultate vel labore Miſſa audiri non poteſt. Cuius ratio nulla eſt alia, niſi quia hoc præceptum iuxta cõmunem Doctorũ interpretationẽ, & iuxta cõmunem etiam conſuetudinem cum hac moderationem latum eſt, & receptũ, vt nõ ſit neceſD ſaria cauſa admodũ grauis ad excuſãdum. Poſſumus autem exempla adhibere in omni genere bonorum corporalium, ſeu temporalium: nã ſpiritualiũ per ſe loquendo, non poteſt ex hoc actu timeri iactura, niſi in caſibus in primo vel ſecundo capite comprehenſis: niſi fingatur caſus, in quo aliquis timeat occaſionem ruinæ ſpiritualis, ſi Eccleſiam adeat ad Miſſam audiẽdam. De quo inferiùs in vltimo capite nõnihil dicemus. Primum ergo corporaliũ bonorum eſt vita; ſi ergo in eundo, vel redeũdo ab Eccleſia, periculum vitæ quis timeat, vel ab hoſtibus & inimicis, vel ab aëre peſtifero, vel ab alia ſimili cauſa, clarũ eſt excuſari, dũmodo timor probabilis ſaltẽ coniectura nitatur, & non ſit ſola imaginatione cõfictus. Secundum E bonum eſt ſalus corporalis; ſi ergo quis timeat iacturam ſuæ ſalutis, excuſabitur: & hoc titulo excuſantur infirmi, non ſolũ, quando tam grauis eſt ægritudo, vt omnino non poſsint Miſſam audire, ſed etiã, quando nõ poſsũt ſine incõmodo alicuius momẽti à lecto ſurgere, imò, licèt poſsint, & iam cœperint conualeſcere, excuſantur, vel propter periculũ reincidendi, vel etiã notabiliter retardandi conualeſcentiam. In quo ad diſcernendos varios caſus, inprimis bona fides ſupponenda eſt, deinde adiungenda prudentia; oportet enim vt infirmitas ſeu neceſsitas ſit vera, ſeu alicuius momenti, & quòd periculum detrimenti probabile ſit viri prudentis arbitrio: ad quod ferendum

Primum corporalium bonorum eſt vita.

Secundum bonum eſt ſalus corporalis.

ferendum conſideranda eſt diſtantia loci, labor audiendi Miſſam, & aëris temperies ſeu qualitas temporis. Et optimum indicium eſt, quando infirmitas impedit egredi lecto, aut domo ad alia negotia æqualis, vel maioris laboris, quàm ſit, Miſſam audire: nam ſi hæc non impedit, non eſt, cur excuſet; & iuxta hæc principia iudicandum eſt de his, qui laborant quartana febri, & de fœminis grauidis, quæ quodammodo infirmantur.

3 Genus bonorum corporalium.

Tertium genus bonorum, eſt honor, ratione cuius excuſabitur ſi quis timeat ab inimico iniuriam aliquam vel iacturam honoris, ſicut de vita dicebamus: hoc etiam titulo authores omnes excuſant eum, qui non poteſt decẽter veſtitus ad Eccleſiam ire: neque enim cogendus eſt cum dedecore in publico apparere: nã, qui in eo ſtatu eſt conſtitutus, ei qui in vinculis exiſtit, in iure comparatur; in lege, in eadẽ cauſa, ff. ex quibus cauſis, &c. Huc etiam pertinet, ſi fœmina nobilis non poſſit domo exire ſine decente comitatu; quod ſuo etiam modo in viris locum habet: hæc tamen omnia regulanda ſunt, iuxta perſonarum qualitatem & honeſtam patriæ conſuetudinem; neque extendẽda eſt nimium hæc licentia ad ſuperfluos ornatus, præſertim fœminarum: & conſiderandum eſt an in huiuſmodi caſibus poſſit ſecretè, vt v.g. ſummo mane, vel in Eccleſia à concurſu populi remota, Miſſam audire: tunc enim non eſt, cur præcedente occaſione excuſetur cùm non ſit difficile, & vitare tale incommodum, & præceptum implere. Præterea hoc titulo excuſatur, qui grauem timet infamiam, ſi domo exeat, & coram aliis appareat, vt v.g. ſi fœmina, quæ honeſta exiſtimatur, grauida ſit, nec poſſit lapſum ſuum occultare, niſi domi ſe cõtinendo, excuſari poteſt, ne ſe prodat: & idem eſt in quocunque caſu ſimili, addita ſupra dicta limitatione, ſcilicet, quando quis non poteſt aliàs occultè Miſſam audire.

4. Genus bonorum corporalium.

Quartò numerantur bona externa temporalia, in quibus contingere poteſt, vt aliquis graue damnum timeat, ſi ad Miſſam audiendã accedat, vt v.g. ſi quis timeat furtum, ſi domum ſolam relinquat; vt ſi in domo ab oppido diſtãte quis habitet, &c. Item hac ratione excuſatur aliquis, ſi, dum iter agit ne comites viæ relinquat, Miſſam perdit, quando probabile periculum latronum imminet, ſi ſolus incedat: & etiam, ſi ſperet expenſas itineris ab eis accipere, vel aliud ſimile commodum, quod amittere, temporale damnum grauis momenti cẽſeatur. Nam ſolum amittere comites viæ, ſi nullum aliud incommodum adiungatur, non videtur ſufficiens cauſa ad Miſſam omittendam, vt ſumitur ex Caiet. verb. Feſta. Armil. verb. Miſſa, n. 30. & aliis communiter.

Caietan. Armilla.

Similiter qui oues, v.g. ſuas, aut res ſimiles, cogitur ſine cuſtodia in agro relinquere, vt Miſſam poſſit audire regulariter loquendo, probabilem habet excuſationem, quia probabile eſt periculum grauis nocumenti, & ſic de aliis.

Vltimum genus bonorum corporalium.

Vltimò ſub hoc capite continetur omne temporale vel corporale graue incommodum, quando ſine illo Miſſa audiri non poteſt; quia non cenſetur hoc præceptum cum tanto onere obligare. Et hac ratione excuſatur quis ab audienda Miſſa, ſi neceſſarium illi ſit longum iter, v g. vnius leucæ, peditem conficere: idémque eſt, quamuis non ſit tanta diſtantia, tamen eſt aliqua notabilis: & aliunde tempeſtates ingruunt & pluuiæ, ita vt prudenter rem conſiderando, notabile cenſeatur detrimentum. Ex hoc etiam capite iudicandum eſt de iter agentibus, vel nauigantibus per flumina, aut iuxta maris littora. Nam in primis, ſi iter inchoent in die feſto (quidquid ſit de alia quæſtione, an id ſit contra obſeruationem feſti, quantum ad præceptum negatiuum de non exercendis operibus ſeruilibus) certum eſt, per ſe loquendo non excuſari ab audienda Miſſa eo die, priuſquam inchoent iter, niſi probabiliter ſperent audire illam in via; quia tunc nulla eſt ratio excuſationis, niſi tanta ſit neceſſitas accelerandi iter, vt graue detrimentum timeatur, ſi quis in audienda Miſſa immoretur, vt v. g. ſi ea de cauſa nauigationem ſit amiſſurus, aut comites viæ ſibi neceſſariò ob aliquam grauem cauſam, vt ſuprà inſinuatum eſt, aut certè, ſi occaſio alicuius grauis negotij tranſigendi & obtinendi ea de cauſa perdatur: & idem ferè iudicium eſt de quouis die, in quo iter continuatur. Nam eadem eſt ratio. Rurſus ex hoc capite excuſantur, qui Miſſam audire non poſſunt propter vrgentia negotia, quæ dilationem non patiuntur ſine magno detrimento boni temporalis cuiuſcunque, quod intelligendum eſt, quando neque huiuſmodi negotia commodè præueniri poſſunt, ne Miſſæ auditionem impediant; vel è contrario Miſſa præueniri poteſt, vt negotiis vacetur: nam ſi quis priùs velit nimio ſomno indulgere, vt poſtea non poſſit vtrique oneri ſatisfacere, non propterea excuſabitur à culpa, ratione præteritæ negligentiæ: quod procedit, quando futurum impedimentum præuiſum eſt, & nihilominus non fuit diligentia adhibita ad implendum præceptum. Et per hæc iudicandum eſt de ſimilibus caſibus, qui in infinitum multiplicari poſſunt.

Quartum caput ex titulo charitatis ſumitur.

Quartum caput ſumi poteſt ex titulo charitatis, propter quam, vt aliàs Bernard. dixit, conuenienter omittitur, quod propter eandem eſt introductum. Duobus autem modis poteſt hæc excuſatio accidere, primo, ſi neceſſarium ſit, Miſſam omittere ad ſubueniendum proximo in neceſſitate exiſtenti, & hoc titulo excuſant omnes Doctores, & præſertim Caiet. Soto, & Nauar. locis ſuprà citatis, eum qui propter infirmum, cui inſeruit, ne illum ſolum, vel abſque neceſſario miniſterio relinquat, Miſsã omittit, quod intelligitur, quando vtrumque fieri non poteſt, & quando graue proximi ægrotantis detrimentum inde timeretur, vt prædicti authores declarant, & per ſe euidens eſt.

Caietan. Soto. Nauarr.

Nam ſi vtrumque commodè poteſt fieri, nulla eſt excuſationis ratio: ſi autem ex abſentia, quæ fieri poteſt ad audiendam Miſſam, non timetur graue detrimentum, moraliter loquendo, non vrget propriè neceſſitas charitatis. Cùm autem de graui detrimento agimus, non eſt intelligendum oportere, vt vita infirmi periclitetur, aut quòd ægritudo ipſa multum augeatur, vel aliquid ſimile: ſed ſatis eſt quòd, vel ea de cauſa ægroto non poſſint cõueniente tempore remedia adhiberi, maximè, cùm ægritudo eſt alicuius momenti, vel certè, ſi grauis ſit, ſatis erit, quòd infirmus, ſolus relictus illo tempore toto pati debeat laborem, & animi anxietatem, vel aliquid ſimile. Denique, quando ægritudo nimium grauis eſt, vel extremè vrget, ſi quis bona fide & ex animi pietate, vt miniſtret infirmo, eiúſque curam gerat, Miſſam omittat, rarò peccabit mortaliter, etiam ſi fortaſſe in re ipſa eius miniſterium non ſit admodum neceſſarium, vel quia ſatis eſt, quòd ſit valde vtile, vel certè, quia bona fides, & perturbatio, quæ interdum adiungitur, excuſant: in qua re, ſicut ferè in aliis quæ huiuſmodi ſunt, prudens arbitrium adhibendum eſt, quòd ſi homo non habet, quem conſulat, & bono animo faciat, quod videtur charitati conſonum, non peccabit mortaliter. Quod autem dictum eſt de hoc miſericordiæ opere, iudicandum eſt de reliquis, ſiue corporalia ſint, ſiue ſpiritualia, quando reuera proximus eſt in neceſſitate, & differri non poteſt remedium, ſine graui eius detri-

mento, vt ſi propter audiendam confeſſionem periclitantis infirmi, Miſſam omittam, vel quid ſimile. Dices; Hæc opera miſericordiæ in his caſibus non ſunt ſimpliciter in pręcepto, quamuis ex ſe bona ſint & in conſilio: ſed opus præcepti non eſt omittendum propter opus conſilij; ergo. Reſpondetur, ſæpe accidere, vt huiuſmodi opus ſub præceptum cadat; & tunc nulla eſt difficultas, quia præceptum charitatis, maioris eſt neceſsitatis, non tamen ſemper oportet expectare eam præcepti obligationem; ſed ſatis eſt, quòd neceſsitas proximi grauis ſit, modo explicato, vt propter beneficium illi præſtandum excuſetur quis ab obligatione huius præcepti, ſicut propter vitandum proprium incommodum licet mihi Miſſam omittere, quamuis ex præcepto non teneat illud incommodum vitare: nam charitas facit, vt alium diligam, ſicut me ipſum. Nec tunc præfertur opus conſilij operi præcepti, ſed res conſtituitur in tali ſtatu, & cum talibus circunſtantiis, vt propter bonum proximi, ceſſet obligatio præcepti: nam, cùm affirmatiua præcepta non obligent pro ſemper, facile poteſt, mutatis circumſtantiis, eorum obligatio ceſſare. Alio modo poteſt contingere hæc excuſatio: nam tam ad beneficium pręſtandum proximo, quàm ad non afferendum illi aliquid malum, quod vix poteſt intelligi, niſi per modum vitandi ſcandalum; quia ire ad Miſsam audiendam non eſt actio, quæ per ſe poſsit in damnum proximi redundare; ſolùm ergo poteſt inde damnum euenire, vel quia de cauſa omittitur actio proximo neceſsaria, quod pertinet ad pręcedentem modum, vel quia inde ſumet proximus aliquam occaſionem peccandi; & hoc modo interdum non peccabit fœmina continendo ſe domi die feſto, ne ſit occaſio peccandi alicui, à quo ſcit ex nimia fragilitate ſe perditè adamari: nam, licèt hoc non teneatur, quia illud ſcandalum non eſt datum, ſed acceptum, quod homo non tenet vitare cum tanto detrimento: nihilominus tanta poteſt eſse neceſsitas & fragilitas proximi, vt liceat hoc modo ei ſubuenire, vt tetigit Soto hìc, d.13.q.2.artic.1. Et eadem ratione ſi quis eundo ad Eccleſiam, timeat fore, vt ea occaſione graues rixæ ſequantur, aut propter veteres aliquas inimicitias, aut propter locorum ordinem & dignitatem, vel aliquid ſimile, ſufficiens cenſeri debet excuſationis ratio. Atque hoc titulo inter alios excuſant authores mulierem, quæ timens grauem rixam ſeu iram mariti, Miſsam omittit, vt ei conuenienti tempore & modo omnia præparet, & occaſionem perturbationis auferat, quod intelligendum eſt, quando perturbatio eſt grauis, & alicuius momenti: nam ſi ſit leuis, potiùs diſſimulanda & ferenda eſt. Et idem eſt, ſi maritus ob zelotypiam nolit, eam domo exire: nam ſi non poſſit coniux vitare id ſine graui incommodo, poteſt, etiam in hoc, marito obtemperare, ſeu condeſcendere, licèt oppoſitum ſignificet Anton.2.p.tit.9.c.10.§.2. ſed fortaſſe intelligit, quando non eſt periculum grauis incommodi, Et per hæc de ſimilibus iudicandum eſt.

Solutio. — *Scandalum non datum, ſed acceptum non tenemur vitare.* — *Soto.* — *Anton.*

Quintum caput excuſationis.

Quintum caput excuſationis eſt ratione officij: & huc etiam reuocatur excuſatio ratione iuſtæ obedientiæ: hac ratione excuſantur milites cuſtodientes caſtrum aut portas ciuitatis, aut vigilias facientes quando ſine periculo aliquo non poſſunt ſuo muneri deeſſe: ſic etiam excuſantur paſtores, quando per alium munus ſuum ſupplere non poſſunt. Excuſantur vectores mercium, & curſores qui muneri ſuo ſatisfacientes, non poſſunt ſine magno incommodo ad audiendam Miſſam detineri, vt notauit Caiet. verb. Feſta. Excuſantur etiam matres, vel nu-

Caietan.

A trices quæ neque infantes deſerere poſſunt, neque frequenter expedit, eos ad Eccleſiam deferri, &c. Sed præcipuè hoc titulo ſolent excuſari famuli, qui vt dominis ſuis miniſtrent, Miſſam omittunt: quæ res, quoniam valde practica eſt, nonnulla expoſitione indiget. Nam inprimis, ſi miniſterium ſit neceſſarium iuxta communem & ordinarium viuendi modum, vel iuxta occurrentes, morales, & rationabiles occaſiones, certum eſt, nec dominum peccare præcipiendo, nec famulos parendo; quia illa eſt grauis & rationabilis cauſa & moralis neceſſitas: quod ſemper intelligendum eſt, cum limitatione ſuprà inſinuata, quando famulus non poteſt, mediocri diligentia adhibita opportunum tempus præuenire, vt B Miſſam audiat non tamen tenentur adhibere extraordinariam diligentiam, verbi gratia, citius ſurgendo, aliquid ab ordinario, & ſecundùm rationem moderato, ſomni tempore, detrahendo vel aliquid ſimile: quamuis enim hoc conſulendum ſit, tamen pręceptum ad id non obligat. At verò, ſi miniſterium non ſit ita neceſſarium, ſed poſſit, vel in alium diem, vel in aliam horam ſine incommodo differri, domini quidem malè faciunt, & grauiter peccant, id præcipiendo, cùm non ſolùm teneantur non impedire ſibi ſubiectos à miſſa audienda, verùm etiam debitam curam & diligentiam adhibere, vt Miſſam audiant; quia ad eos pertinet cura familiæ ſuæ, vt in ea Eccleſiaſtica pręcepta ſeruentur, vt in propoſito notauit Soto hìc, & lib.2. de Iuſt.q.4.artic.4. Syl. verb. C Miſſa.2.q.1. Nauar. cap.21.num.9.& 10. Anton.2.p. tit.9.cap.10.§.& 2. & ſignificauit Ambr. in hom.33. quadrag, & citatur in c. an putatis.86.d.& colligitur ex illo Paul.1. ad Cor.5. *Si quis ſuorum, maximè domeſticorum, curam non habet, fidem negauerit & eſt infideli deterior.* At verò famuli, ſi abſque magno incommodo poſſint ſubterfugere, & Miſſam audire, non obediendo dominis, debent id facere, etiam ſi aliqua leuis rixa intercedat, ſi tamen neceſſe eſt, aut dominos deſerere, aut graue aliquod detrimentum ea cauſa pati, ea ratione excuſari poſſunt, nec cenſentur præferre hominis præceptum diuino aut Eccleſiaſtico D mandato, quod nunquam licet: ſed cenſetur tunc Eccleſia nolle obligare cum tanto detrimento. Et hæc eſt differentia inter res prohibitas, quia malæ ſunt, & malas, quia prohibitæ; quia ab illis numquam poteſt ſeparari malitia & prohibitio: & ideo propter nullum incommodum fieri poſſunt, etiam ſi à domino præcipiatur; ab his verò ſeparari poteſt ratio præcepti ſeu prohibitionis, & conſequenter ratio malitiæ: & ideo, ſi propter vitandum incommodum, obligatio præcepti ceſſet, fieri, vel omitti poſſunt ad obediendum homini præcipienti. Sicut etiam, ſi quis minetur mortem alteri, ſi Eccleſiam adeat ad Miſſam audiendam, poteſt illam omittere, dummodo id non fiat in contemptum vel iniuriam religionis: in quo non pręfert timorē humanum E Eccleſiaſticæ obedientiæ, ſed ceſſat Eccleſiaſtici præcepti obligatio, occurrente tali peticulo & incommodo; ita ergo eſt in præſenti, quando ſine graui incommodo vitare non poteſt famulus, quin domino ſuo obſequatur: ſupponimus enim tale mandatum non eſſe contemptum religionis; ſic enim illud facere eſſet intrinſecè malum, & ideo propter nullum incommodum vitandum licere poteſt: ſed loquimur de communi mandato, ſeu miniſterio de ſe indifferente, & propter commodum humanum, vt regulariter contingit. In quo etiam aduertere oportet debere famulum in tali euentu, prius certiorem facere dominum, quod Miſſam non audierit: & procurare, quoad commodè poſſit, ab illo obtinere, ne ſe impediat,

Syluest. — *Nauar.* — *Antonin.* — *Ambroſ.* — *Aduertendum.*

diat, quominus Miſſam audiat: quia debet, quod in ſe eſt, facere, vt præceptum ſeruet, & iniquum impedimentum euitet, quod ſi non poſſit, tunc excuſabitur, vt dictum eſt: tenebitur autem, ſi hoc ſit frequens & quaſi in conſuetudine, nacta opportunitate, tale miniſterium relinquere, & commodum aliud, ſeu dominum quærere, cui inſeruiendo, Eccleſiæ præcepta poſſit ſeruare. Et in his ferè conueniunt Authores Antonin. 2. p. titul. 9. c. 7. §. 5. & c. 10. §. 2. Paludan. in 4. d. 15. q. 5. concl. 2. Caiet. 2. 2. q. 22. art. 4. & in Sum. ver. Feſta, circa finem, Syluest. ſuprà. & verb. Dominica. q. 4. Nauar. ſuprà, & c. 13. num. 7. qui citat Roſſel. & iuxta hæc loquendum eſt de vxore reſpectu mariti, & de filiis reſpectu mariti, & de militibus reſpectu ducis, & de omnibus ſimilibus.

Sextum caput excuſationis. Sextum caput excuſationis eſt conſuetudo ex aliqua rationabili cauſa introducta, & à paſtoribus Eccleſiæ tolerata. Huiuſmodi ſunt nonnullæ conſuetudines, præſertim ad fœminas pertinentes. Vna eſt, quòd poſt partum per aliquos dies, etiamſi plenè conualuerint, ab Eccleſiæ ingreſſu abſtinent, quod ſi non faciant, ex ſuperſtitione, aut Moſaico ritu, ſed ex quadam reuerentia ac deuotione, non improbatur in capit. vnico, de Purificatione poſt partum; & ideo, ſi de hoc ſit introducta conſuetudo, non eſt improbanda, ſed excuſari poteſt, vt Caietanus notauit, verbo, Feſta. Propter conſuetudinem autem menſtruam (vt hoc obiter adnotemus) non eſt Miſſa omittenda, per ſe loquendo, & ſecluſa ægritudine, vel debilitate, quę illi æquiualeat, vt notauit Nauar. cap. 21. num. 9. ex dict. cap. de Purificatione poſt partum, & eſt cap. vlt. diſtinct. 5. vbi Gregor. ait, *Mulier, quæ ex conſuetudine menſtrua patitur, prohiberi, Eccleſiam intrare non debet, nec à communionis myſterio.* Addit autem ibidem Greg. *Si autem ex veneratione magna percipere non præſumit, laudanda eſt:* ergo eodem modo dicere poſſemus, ſi abſtinere voluerit ab ingreſſu Eccleſiæ, laudandam eſſe; ergo ex illo textu potiùs videtur colligi, hanc poſſe eſſe piam & ſufficientem excuſationem, quamuis non neceſſariam.

Exponitur Gregorius. Reſpondetur, Gregorium in illis verbis vltimis non loqui de communione præcepta: nam, ſi quæ mulier eam omitteret ob huiuſmodi cauſam, non eſſet laudanda; ſic ergo dicendum eſt de ingreſſu Eccleſiæ, & ita ſine dubio, regulariter loquendo, impedimentum hoc non eſt ſufficiens, nec de hac re introducta eſt, nec, moraliter loquendo, introduci poteſt conſuetudo; ſi verò aliquando timeretur exterior aliqua indecentia, ſeu irreuerentia loci ſacri, tunc poſſet excuſati, eſſe ſufficiens. Alia conſuetudo eſt viduarum, quæ poſt viri mortem, per aliquot dies domo non exeunt, & ea de cauſa Miſſam omittunt, quam conſuetudinem omnes Doctores approbant, Caiet. 2. 2. q. 122. art. 4. & in Sum. verb. Feſta. Anton. Syl. Nauar. locis ſuprà citatis, & ferè omnes Summiſtæ: nam conſuetudo illa fundatur, tum in quadam decentia & honeſtate viduali; tum etiam in rationabili ſignificatione & oſtenſione triſtitiæ. Adhibent tamen ferè omnes authores prædicti moderationem; ſcilicet vt tempus illud non prolongetur nimium, v. g. per annum, aut plures menſes, ſed, ad ſummum, per menſem, vt expreſſiùs notant Sylu. & Roſſel. Sed nō exiſtimo, poſſe hanc moderationem vna regula pro omnibus definiri; nam in fœminis nobilioribus ſolet eſſe conſuetudo, vt longiori tempore domi maneant, quàm in aliis. Vnde Nauar. ſuprà num. 4. ait non poſſe damnari hanc conſuetudinem in fœminis nobilibus, etiam ſi per annum extendatur, quamuis laudabilius eſſet, illam non ſeruare. Itaque ſi reuera conſuetudo introducta eſt, & præſcripta, & Prælati Eccleſiæ non contradicunt, ab vnaquaque fœmina ſeruari poteſt: quia per talem conſuetudinem abrogatum eſt præceptum audiendi Miſſam in hac parte: pertinebit tamen ad Epiſcopos modum ponere huiuſmodi conſuetudini, vt non nimium extendatur.

Caiet. Anton. Syluest. Nauar. Roſſel.

Notabile. Bene autem aduertit Nauar. oportere, vt qui hanc conſuetudinem ſeruant, quoad Miſſam non audiendam in Eccleſia, ſimpliciter eam ſeruent, nec domo egrediantur ad res alias: quod & nos ſuprà de infirmis in ſimili notauimus. Alia conſuetudo eſt virginum nubilium, quæ cùm iam ſunt nubiles, non exeunt in publicum, & ideo Miſſam omittunt. Quam (ſi reuera introducta ſit, tolerata & ſufficienter præſcripta) ſufficientem eſſe ad abrogandum hoc præceptum in hac parte, & conſequenter ad excuſandum, tam ipſas virgines, quàm earum parentes, docent Caietan. Soto, Sylu. Nauar. & reliqui authores locis citatis: nam, licèt conſuetudinem hanc non laudent, tamen, ſi ſemel introducta ſit, ſufficere cenſent ad prędictum effectum: nam, cùm non ſit intrinſecè mala, poteſt humanam legem abrogare. Quin potiùs addunt iidem authores quòd ſi propter talem conſuetudinem iam non decet, huiuſmodi virginem nubilem domo exire, & alioqui mater timeat aliquid honeſtati, & bonæ famæ eius contrarium, ſi ſola domi maneat, conſequenter etiam excuſari matrem ab audienda Miſſa; non hoc titulo conſuetudinis, ſed aliis, ſcilicet, quia ſine graui detrimento & ſatisfaciendo, vt debet, muneri ſuo, Miſſam audire non poteſt. Sed reuera hoc ipſum declarat, conſuetudinem hanc eſſe valde irrationabilem; & vno inconueniente dato, alia multiplicari: multo enim melius cuſtodirent matres filias ſuas, ſecum eas ad Miſſam ducendo, quàm domi relinquendo. Neque in hoc poteſt eſſe morale periculum pudicitiæ, regulariter loquendo. Vnde magis authoritatis, quàm pudicitiæ cauſa, hoc introductum videtur; eò vel maximè, quòd huiuſmodi virgines, quæ hoc titulo Miſſam omittunt, feneſtras non fugiunt, & domo exeunt ad ludos & alia publica ſpectacula videnda. Quapropter licèt conſuetudo hæc ſimpliciter damnari non poſſit, tamē magna prudentia moderanda eſt: & quoad fieri poſſit, auferenda, præſertim (vt Nauar. notat) omnino ſuadendum eſt, vt, ſaltem ſolemnioribus feſtis, huiuſmodi virgines Miſſam audiant. Nam perpetuò illam omittere, intolerabile, & Chriſtianis hominibus indignum eſt.

Septimum caput excuſationis. Septimum caput excuſationis addi ſolet, ſcilicet, maior vtilitas vel neceſſitas ſpiritualis: ſic Angelus ſuprà excuſat eum, qui propter concionem audiendam, ſacrum omittit. Similiter alij excuſant eum, qui tempore Miſsæ confitetur peccata ſua; maximè, ſi eo tempore habeat copiam confeſsoris, quam poſtea cum difficultate obtinebit. Sed huiuſmodi excuſationes, & ſimiles, per ſe ac moraliter loquendo, inſufficientes ſunt, quia opus pręcepti non eſt omittendum propter huiuſmodi voluntaria opera, etiam ſi vtiliora eſse fingantur: aliàs poſset quis ſacrum omittere, vt in ſuo cubiculo contemplationi Dei vacet, ex qua maiorem fructum ſpiritualem ſibi comparare exiſtimat: nam per ſe nullus eſt maior fructus, quàm ſeruare mandata eo tempore, quo ipſa obligant. Igitur huiuſmodi caſus ſolùm habent locum, quando vrgeat aliqua moralis neceſſitas.

Vltimum caput excuſationis. Vltimum caput excuſationis ſumi ſolet ex parte ſacerdotis, quando, ſcilicet ille eſt nominatim excommunicatus: tunc enim ita iudicandum eſt, ac ſi omnino deeſset copia miniſtri. An verò idem ſit dicendum de ſacerdote publicè concubinario, ſuprà tactum eſt in materia de ſacramento in genere: nam

licèt antiquo iure prohibitum eſſet, ab huiuſmodi ſa- A crum audire, c. vlt. de cohabit. Cleric. & mulierum, c. nullus, cum ſequente. 32. d. c. ſi qui ſunt, 81. d. tamen nouo iure Concilij Conſtan. hoc ius limitatum ſeu correctum eſt: vt non obliget donec huiuſmodi ſacerdos ſit ab Eccleſia denunciatus tanquam excõmunicatus ſeu præciſus: vt docent Ledeſm. 1. part. 4. quæſt. 5. artic. 6. dub. 9. & Nauarrus de pœnit. d. 6. cap. 1. §. laboret. num. 22. & in Summ. cap. 25. num. 79. & ex antiquis videri poteſt Gabriel in 4. diſtinct. 13. quæſt. 1. Maior diſt. 9. quæſt. 4. Caietanus 2. 2. quæſ. 12. art. 2. Propter iniquitatem ergo ſacerdotis nunquam excuſatur aliquis à Miſſa audienda, niſi ſacerdos ſit ab Eccleſia nominatim præciſus, & excommunicatus, vt prædicti authores ſentiunt, & Antonin. Sylueſt. & alij ſuprà citati.

Quæſitum. Sed inquiret nõ immeritò aliquis, an eo caſu, quo B aliquis rationabili cauſa excuſatur à Miſſa audienda, teneatur loco illius aliquas orationes fundere, vel externum aliquem cultum Deo exhibere. Ita enim affirmarũt Scotus in 4. d. 9. & 17. q. vnica. & indicat Angel. verb. Feriæ, num. 43. quia præceptum orandi & colendi Deum, diuinum eſt ac naturale: tempus autem implendi illud, definitum eſt ab Eccleſia, vt ſit diebus feſtis, ſimúlque ſtatutum eſt, vt per actum audiendi Miſſam impleatur: vnde, ſi non ſit opportunitas exercendi illum actum, erit obligatio implendi illud præceptum diuinum alio actu orationis vel cultus. Sed hæc ſententia non habet ſufficiens fundamentum; quia, quamuis finis huius præcepti ſit diuinus cultus, tamen non cadit in præceptum, niſi quatenus eſt materia eiuſdem præce- C pti: ſed materia huius præcepti ſolùm eſt actus audiendi Miſſam; ergo ſolùm ad hunc actum obligat tale præceptum; ergo intercedente excuſatione ſufficiente in tali actu, nulla ſuccedit obligatio alterius actus, quia nullum eſt præceptum, in quo fundetur: illud enim diuinum præceptum orandi, vel colendi Deum, ſolùm definitur ad tale tẽpus diei feſti, quatenus per talem actum exhiberi poteſt, & non aliàs. Et confirmatur: nam, qui abſque excuſatione, & peccando mortaliter, omiſit ſacrum, non tenetur eodem die aliis actibus colere & orare Deum; ergo multo minus tenebitur, qui excuſatur: eſt ergo optimum illud conſilium; nullum tamen eſt latum ea de re præceptum, vt latiùs docuit Nauar. in Manuali, cap. 21. num. 7. & in cap. quando, de Conſecr. d. 1. notab. 3. num. 5. cum Antonino, Adriano, & aliis. *Reſponſio.*

Vltimo quæſito ſatisfit. Vltimò inquiri poteſt, vtrùm aliqua pœna iure impoſita ſit huius præcepti tranſgreſſoribus. Reſpondetur, nullam eſſe propter hanc culpam, cenſuram ipſo iure impoſitam, neque aliam Eccleſiaſticam pœnam, quæ ipſo facto incurratur: ſolùm in dicto cap. Miſſas, de Conſecr. d. 1. de tranſgreſſoribus huius præcepti dicitur, *Ab Epiſcopo publicè confundantur.* Quod intelligi poteſt, vt Doctores ibi exponunt, vel de publica correctione & reprehenſione, vel etiam, ſi opus ſit, de excommunicatione. Atque hinc manauit conſuetudo, quæ præſertim in aliquibus villis vel paruis oppidis ſeruatur, vt ſi quis Miſſam non audiat, publicè à Parocho denuntietur: quod tamen prudenter faciendum eſt, ita vt priùs certò conſtet de delicto, & quòd aliquo modo ſit publicum & frequens, vel cum pertinacia commiſſum poſt aliquam ſecretam correctionem: nam alioqui periculum eſſet, vel puniendi interdum innocentes, vel infamandi proximum ſine ſufficienti cauſa. Quando verò huiuſmodi correctio non ſufficit, & frequenter Miſſa omittitur, adiungi poteſt & debet excommunicationis ſeueritas: nam præterquam, quòd huiuſmodi culpa grauis eſt, quando eſt ita frequens & diuturna, magnum ſcandalum generat; adeò vt, qui per longum tempus Miſſam audire negligit, ſuſpectus de ſua fide habeatur: ſicut è conuerſo optimum indicium fidei & deuotionis eſt, etiam in diebus profeſtis Miſſarum ſolemniis intereſſe, Deóque condignum cultum offerre: cui ſit honor & gloria per infinita ſæculorum ſæcula, Amen.

Hactenus de arcano Miſſæ ſacrificij myſterio.

INDEX

INDEX QVÆSTIONVM, ET ARTICVLORVM D. THOMÆ, qui in hoc tomo tertio exponuntur.

Prior numerus paginam indicat, poſterior columnam.

Quæſtio ſexageſima.

De Sacramentis, in octo articulos diuiſa.

1 *VTrum ſacramentum ſit in genere ſigni. 3.1.*
2 *Vtrum omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramentum. 4.1.*
3 *Vtrum ſacramentum ſit ſignum vnius rei tantum. 4.2.*
4 *Vtrum ſacramentũ ſit ſemper aliqua res ſenſibilis. 15.1*
5 *Vtrum ad ſacramentum requiratur determinata res ſenſibilis. 16.1.*
6 *Vtrum ad ſacramentum requiratur ſignificatio, quæ eſt per verba. 17.1.*
7 *Vtrum requirantur determinata verba. 18.1.*
8 *Vtrum illis verbis poſſit aliquid addi, vel ſubtrahi. 19.2.*

Quæſtio LXI.

De neceſſitate ſacramentorum.

1 *Vtrum ſacramenta fuerint neceſſaria ad ſalutem humanam. 33.1.*
2 *Vtrum fuerint neceſſaria in ſtatu ante peccatum 34.1.*
3 *Vtrum fuerint neceſſaria in ſtatu poſt peccatum ante Chriſtum. 40.2*
4 *Vtrum fuerint neceſſaria poſt Chriſti aduentum. 57.2*

Quæſtio LXII.

De principali effectu ſacramentorum, qui eſt gratia.

1 *Vtrum ſacramenta ſint cauſa gratiæ. 60.2*
2 *Vtrum gratia ſacramentalis aliquid addat ſuper gratiam virtutum & donorum. 61.2.*
3 *Vtrum ſacramenta contineant gratiam 62.2*
4 *Vtrum ſit in eis aliqua virtus ad cauſandam gratiam. 63.1*
5 *Vtrum talis virtus in ſacramentis deriuetur à paſſione Chriſti. 102.2*
6 *Vtrum ſacramenta veteris legis gratiam cauſarint. 103.1*

Quæſtio LXIII.

De effectu ſacramentorum, qui eſt character.

1 *Vtrum ex ſacramentis cauſetur character aliquis in anima. 116.2*
2 *Quid ſit ille character. 117.2*
3 *Cuius ſit character. 119.1*
4 *In quo ſit, ſicut in ſubiecto. 120.2*
5 *Vtrum ſit indelebilis ab anima. 135.2*
6 *Vtrum omnia ſacramenta imprimant characterem 137.2*

Quæſtio LXIIII.

De cauſa ſacramentorum.

1 *Vtrum ſolus Deus interius operetur in ſacramentis. 138.1*
2 *Vtrum inſtitutio ſacramentorum ſit ſolum à Deo. 139.1*
3 *De poteſtate, quam Chriſtus habuit in ſacramentis. 140.2*
4 *Vtrum illam poteſtatem potuerit aliis communicare. 141.2*
5 *Vtrum poteſtas miniſterij in ſacramentis conueniat malis. 142.2.*
6 *Vtrum mali peccent diſpenſando ſacramenta. 143.1*
7 *Vtrum Angeli poſſint eſſe miniſtri ſacramentorum. 146.1*
8 *Vtrum intentio miniſtri requiratur in ſacramentis. 147.1*
9 *Vtrum requiratur ibi recta fides, ita quod infidelis non poſſit tradere ſacramentum. 152.1*
10 *Vtrum requiratur ibi recta intentio. ibid. 2*

Quæſtio LXV.

De numero ſacramentorum.

1 *Vtrum ſint ſeptem ſacramenta. 173.2*
2 *De ordine eorum ad inuicem. 178.1*
3 *De comparatione eorum. 179.1*
4 *Vtrum omnia ſacramenta ſint de neceſſitate ſalutis. 180.2*

Quæſtio LXVI.

De pertinentibus ad ſacramentum Baptiſmi.

1 *Quid ſit Baptiſmus, an ſcilicet ſit ablutio. 207.2*
2 *De inſtitutione huius ſacramenti. 209 2.*
3 *Vtrum aqua ſit propria materia huius ſacramenti. 214.1*
4 *Vtrum requiratur aqua ſimplex. 215 1*
5 *Vtrum hæc ſit conueniens forma Baptiſmi*, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, &c. 222.2.
6 *Vtrum in nomine Chriſti poſſit dari Baptiſmus. 224.1*
7 *Vtrum immerſio ſit de neceſſitate Baptiſmi. 233.2.*
8 *Vtrum requiratur trina immerſio. 234 2*
9 *Vtrum Baptiſmus poſſit iterari. 235.1*
10 *De ritu Baptiſmi. 239.2*
11 *De diſtinctione Baptiſmatum. 240.1*
12 *De comparatione Baptiſmatum. 241.1*

Quæſtio LXVII.

De miniſtris, per quos Baptiſmus traditur.

1 *Vtrum ad Diaconum pertineat baptizare. 242.1*
2 *Vtrum hoc pertineat ad Presbyterum, vel ſolum ad Epiſcopum. ibid. 1*
3 *Vtrum laicus poſſit ſacramentum Baptiſmi conferre. ibid. 2*
4 *Vtrum hoc poſſit facere mulier. 243.1*
5 *Vtrum non baptizatus poſſit baptizare. ibid. 2*
6 *Vtrum plures poſſint baptizare ſimul vnum, & eundem. 244.1*

7 *Vtrum neceſſe ſit eſſe aliquem, qui baptizatum de ſacro fonte ſuſcipiat.* 253.2
8 *Vtrum recipiens aliquem de ſacro fonte obligetur ad eius inſtructionem.* 254.1

Quæſtio LXVIII.
De ſuſcipientibus Baptiſmum.

1 *Vtrum omnes teneantur ab ſuſcipiendum Baptiſma.* 258.2
2 *Vtrum aliquis poſſit ſaluari ſine Baptiſmo.* 248.2.
3 *Vtrum Baptiſmus ſit differendus.* 259.1
4 *Vtrum peccatores ſint baptizandi.* 260.2
5 *Vtrum peccatoribus baptizatis ſint imponenda opera ſatisfactoria.* 264.1
6 *Vtrum in baptizandis requiratur confeſſio peccatorum.* 265.2
7 *Vtrum requiratur intentio ex parte baptizati.* 266.2
8 *Vtrum requiratur fides.* 267.1
9 *Vtrum pueri ſint baptizandi. ibid.* 2
10 *Vtrum pueri Iudæorum ſint baptizandi, inuitis parentibus.* 268.2
11 *Vtrum aliqui ſint baptizandi in maternis vteris exiſtentes.* 286.1.
12 *Vtrum furioſi & amentes ſint baptizandi.* 587.1

Quæſtio LXIX.
De effectibus Baptiſmi.

1 *Vtrum per Baptiſmum auferantur omnia peccata.* 288.1
2 *Vtrum per Baptiſmum liberetur homo ab omni pœna.* 289.1.
3 *Vtrum Baptiſmus auferat omnes pœnalitates huius vitæ.* 290.1
4 *Vtrum per Baptiſmum conferantur homini gratiæ, & virtutes.* 291.1
5 *De effectibus virtutum, quæ per baptiſmum conferuntur.* 297.1.
6 *Vtrum etiam paruuli per baptiſma gratias, & virtutes accipiant.* 298.1
7 *Vtrum per baptiſmum aperiatur baptizatis ianua regni cœleſtis. ibid.* 2
8 *Vtrum baptiſmus æqualem effectum habeat in omnibus baptizatis.* 313.1
9 *Vtrum fictio impediat effectum baptiſmi.* 315.1
10 *Vtrum recedente fictione, baptiſmus obtineat effectum ſuum.* 316.2

Quæſtio LXX.
De Circumciſione, quæ præceſſit Baptiſmum.

1 *Vtrum Circumciſio fuerit præparatoria, & figuratiua baptiſmi.* 357.1
2 *Vtrum fuerit conuenienter inſtituta.* 358.1
3 *Vtrum ritus circumciſionis fuerit conueniens.* 363.2
4 *Vtrum circumciſio contulerit gratiam.* 367.2.

Quæſtio LXXI.
De præparatoriis, quæ ſimul concurrunt cum Baptiſmo.

1 *Vtrum Catechiſmus debeat præcedere baptiſmum.* 372.2
2 *Vtrum baptiſmum debeat præcedere exorciſmus.* 374.1
3 *Vtrum ea, quæ aguntur in Catechiſmo & exorciſmo, aliquid efficiant, vel ſolum ſignificent.* 376.1
4 *Vtrum baptizandi debeant catechizari, vel exorcizari per ſacerdotes.* 377.2

Quæſtio LXXII.
De ſacramento Confirmationis.

1 *Vtrum Confirmatio ſit ſacramentum.* 397.1
2 *De materia huius ſacramenti.* 403.2
3 *Vtrum ſit de neceſſitate ſacramenti, quod Chriſma fuerit per Epiſcopum conſecratum.* 404.2
4 *De forma ipſius.* 406.2
5 *Vtrum imprimat characterem.* 422.1
6 *Vtrum character Confirmationis characterem baptiſmalem præſupponat. ibid.* 2
7 *Vtrum conferat gratiam.* 423.2
8 *Cui competat recipere hoc ſacramentum.* 428.2
9 *In qua parte recipiatur.* 431.2
10 *Vtrum requiratur aliquis, qui teneat confirmandum. ibidem*
11 *Vtrum hoc ſacramentũ per ſolos Epiſcopos detur.* 432.2
12 *De ritu Confirmationis.* 443.2

Quæſtio LXXIII.
De Euchariſtia ſecundùm ſe.

1 *Vtrum Euchariſtia ſit ſacramentum.* 452.1
2 *Vtrum ſit vnum, vel plura.* 453.1
3 *Vtrum ſit de neceſſitate ſalutis.* 458.2
4 *De nominibus eius.* 470.2
5 *De inſtitutione ipſius.* 473.1
6 *De figuris eius.* 489.2

Quæſtio LXXIV.
De materia Euchariſtiæ quantum ad ſpeciem.

1 *Vtrum panis & vinum ſint materia huius ſacramenti.* 500.1
2 *Vtrum ad materiam huius ſacramenti requiratur determinata quantitas. ibid.* 2
3 *Vtrum materia huius ſacramenti ſit panis triticeus.* 516.1
4 *Vtrum ſit panis azymus, vel fermentatus. ibid.* 2
5 *Vtrum materia huius ſacramenti ſit vinum de vite.* 525.1
6 *Vtrum ſit admiſcenda aqua.* 526.1
7 *Vtrum aqua ſit de neceſſitate huius ſacramenti. ibid.*
8 *De quantitate aquæ, quæ apponitur. ibid.* 2.

Quæſtio LXXV.
De conuerſione panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti.

1 *Vtrum in hoc ſacramento ſit corpus Chriſti, ſecundum veritatem.* 537.1
2 *Vtrum in hoc ſacramento remaneat ſubſtantia panis, vel vini poſt conſecrationem.* 606.2
3 *Vtrum ſubſtantia panis poſt conſecrationem huius ſacramenti annihiletur, aut in priſtinam materiam reſoluatur.* 622.1
4 *Vtrum panis poſſit conuerti in corpus Chriſti.* 623.1
5 *Vtrum in hoc ſacramento remaneant accidentia panis, & vini.* 624.2
6 *Vtrum remaneat forma ſubſtantialis panis.* 625.1
7 *Vtrum iſta conuerſio fiat in inſtanti. ibid.* 2
8 *Vtrum hæc ſit falſa;* Ex pane fit corpus Chriſti. 626.2

Quæſtio LXXVI.
De modo, quo Chriſtus eſt in Euchariſtia.

1 *Vtrum totus Chriſtus ſit ſub hoc ſacramento.* 657.1
2 *Vtrum totus Chriſtus ſit ſub vtraque ſpecie.* 659.1
3 *Vtrum totus ſit ſub qualibet parte ſpecierum.* 676.2
4 *An dimenſiones totæ corporis Chriſti ſint in Euchariſtia.* 684.2
5 *An corpus Chriſti ſit localiter in Euchariſtia.* 685.1
6 *An moueatur ad motum hoſtiæ.* 686.1
7 *An videri poſſit ab oculo glorificato.* 687.2
8 *An, quando apparet pater in hoſtia, remaneat verum corpus Chriſti.* 703.2

Quæſtio LXXVII.
De remanentibus in ſacramento accidentibus.

1 *An accidentia ſint ſine ſubiecto.* 713.1
2 *An quantitas ſit ſubiectum accidentium.* 715.2
3 *An hæc accidentia poſſint immutare aliquod corpus extrinſecum.* 724.2
4 *Vtrum poſſint corrumpi.* 725.2
5 *Vtrum ex eis poſſit aliquid generari.* 726.2
6 *Vtrum poſſint nutrire.* 728.2
7 *De fractione panis conſecrati.* 729.1
8 *An vino conſecrato poſſit aliquid permiſceri. ibid.* 2

Quæſtio LXXVIII.
De forma ſacramenti Euchariſtiæ.

1 *Quæ ſit forma huius ſacramenti.738.1*
2 *An ſit conueniens forma conſecrationis panis.756.2*
3 *An ſit conueniens forma conſecrationis vini.761.1*
4 *De virtute vtriuſque formæ.770.2*
5 *De veritate locutionis.771.2*
6 *De comparatione vnius formæ.772.2*

Quæſtio LXXIX.
De effectibus ſacramenti Euchariſtiæ.

1 *An Euchariſtia conferat gratiam.785.2*
2 *An effectus Euchariſtiæ ſit adeptio gloriæ.787.2*
3 *Vtrum effectus huius ſacramenti ſit remiſſio peccati mortalis.788.1*
4 *An per hoc ſacramentum remittatur peccatum veniale.789.2*
5 *An per Euchariſtiam remittatur tota pœna peccati. 790.1*
6 *An præſeruet à peccatis futuris.791.1*
7 *An proſit aliis, quàm ſumentibus.ibid.2*
8 *De impedimento effectus Euchariſtiæ.792.1*

Quæſtio LXXX.
De vſu Euchariſtiæ in communi.

1 *De modis ſumendi Euchariſtiam. 829.2*
2 *An ſoli homini conueniat communicare.830.2*
3 *An ſolius iuſti ſit manducare ſacramentaliter.831.2*
4 *An peccator communicans peccet.832.1*
5 *De quantitate huius peccati.834.2*
6 *An ſit repellendus peccator volens communicare. 852.2*
7 *An nocturna pollutio impediat communionem.863.1*
8 *An ſolis ieiunis danda ſit Euchariſtia.865.1*
9 *An ſit exhibenda non habenti vſum rationis. 875.2*
10 *An ſit quotidie ſumendum.876.1*
11 *An liceat omnino abſtinere.878.1*
12 *An liceat percipere corpus ſine ſanguine.895.2.*

Quæſtio LXXXI.
De modo, quo Chriſtus vſus eſt hoc ſacramento.

1 *An Chriſtus ſumpſerit ſuũ corpus, & ſanguinem.906.1*
2 *Vtrum Iudæ dederit corpus ſuum.907.1*
3 *An ſumpſerit corpus paſſibile.908.1*
4 *Quomodo ſe Chriſtus habuiſſet in triduo, ſi hoc ſacramentum fuiſſet ſeruatum, aut conſecratum.ibid.2*

Quæſtio LXXXII.
De miniſtro huius ſacramenti.

1 *Vtrum conſecratio Euchariſtiæ ſit propria ſacerdotis.909.1*
2 *An plures ſacerdotes poſſint eandem hoſtiam conſecrare.910.1*
3 *Vtrum diſpenſatio Euchariſtiæ ſolum pertineat ad ſacerdotem.ibid.2*
4 *An liceat conſecranti abſtinere à communione.921.2*
5 *An ſacerdos peccator poſſit conficere hoc ſacramentum.922.1*
6 *An Miſſa boni ſacerdotis magis valeat, quàm mali. ibid.2*
7 *An hæretici poſſint conſecrare.923.1*
8 *An degradati poſſint conſecrare.924.1*
9 *An peccent recipientes communionem à talibus.ibid.2*
10 *Vtrum liceat ſacerdoti omnino abſtinere à celebratione.925.1*

Quæſtio LXXXIII.
De ritu huius ſacramenti.

1 *An Chriſtus immoletur in celebratione Euchariſtiæ. 826.1*
2 *An conueniens ſit tempus celebrationis.1034.2*
3 *De loco & apparatu Miſſæ.1046.1*
4 *De iis, quæ in Miſſa dicuntur.1089.1*
5 *De iis, quæ fiunt in celebratione Euchariſtiæ.1110.1*
6 *De defectibus, quæ occurrunt in celebratione Euchariſtiæ.1118.2*

INDEX DISPVTATIONVM, AC SECTIONVM,

quæ in hoc tomo continentur.

Prior numerus paginam, poſterior columnam deſignat.

DISPVTATIO I
De eſſentia, ac definitione ſacramenti.

1 *Sectio prima, Vtrum ſacramentum ſit ſignum ſanctificans.5.1*
2 *Quam ſanctificationem conferat, & an vniuocè dicatur de ſacramentis veteris & nouæ legis. 7.1*
3 *An oporteat eſſe ſignum ſenſibile ex inſtitutione ſua 11.2*
4 *Vera definitio ſacramenti.14.1*

Diſputatio II.
De materia & forma ſacramentorum.

1 *An res & verba ſint materia & forma eorum.19.2*
2 *An materia & forma componant ſacramentum.21.2*
3 *An ſit determinata materia, & forma.24.1*
4 *An materiæ, aut formæ mutatio ſit contra eorum ſubſtantiam.26.2.*
5 *An ex intentione miniſtri pendeat, quod mutatio illa ſit ſubſtantialis.29.1*
6 *An ſit eadem materia & forma eorum in vniuerſa Eccleſia.31.2*

Diſputatio III.
De ſacramentis, quæ futura eſſent in ſtatu innocentiæ.

1 *An in eo ſtatu eſſet colendus Deus, & quomodo.35.1*
2 *An tunc forent ſacrificia.36.1*
3 *An forent ſacramenta ſi non eſſet peccatum.37.2*

Diſputatio IV.
De neceſſitate ſacramentorum legis naturæ.

1 *An tunc eſſet remedium infantibus ad peccatum.41.2*
2 *An ſufficeret fides parentum ad iſtud peccatum delendum.43.1*
3 *An tunc eſſet ſacramentum delens originale peccatum.45.2*
4 *An in lege naturæ fuerint alia ſacramenta.46.2*

Diſputatio V.
De inſtitutione Circumciſionis, & aliorum ſacramentorum.

1 *An fuerit verum ſacramentum circumciſio.49.2*
2 *An fuerint tunc ſacramenta.56.1*

Diſputatio VI.
De neceſſitate ſacramentorum legis gratiæ.

1 *An ſint neceſſaria in lege gratiæ.58.1*
2 *An ſint perfectiora antiquis ſacramentis.59.1*

Diſputatio VII.
De efficacia ſacramentorum ad gratiam conferendam.

1 *An ex opere operato illam conferant.64.1*
2 *An omnia ſacramenta gratiam conferant.67.1*
3 *An præter virtutes, & dona, ſpecialem gratiam conferant.70.2*

4 *An ſemper effectus ſuos conferant.72.1*
5 *An omnia æqualem gratiam conferant.74.2*

Diſputatio VIII.
De tempore, quo gratiam conferant.
1 *An ante receptionem cauſent gratiam.77.2.*
2 *An in inſtanti conferant gratiam.79.1.*
3 *An poſt receptionem cauſent gratiam.85.1.*

Diſputatio IX.
De modo, quo ſacramenta efficiunt gratiam.
1 *An poſſint eſſe inſtrumenta phyſica gratiæ.86.2.*
2 *An ſint inſtrumenta phyſica gratiæ.96.1.*

Diſputatio X.
De inefficacia veterum ſacramentorum ad gratiam conferendam.
1 *An in ſacramentis antiquis data ſit gratia abſque merito operantis.104.1.*
2 *An ex opere operato illam darent.108.1.*
3 *An alia ſacramenta præter circumciſionem darent gratiam.112.2.*

Diſputatio XI.
De natura ac neceſſitate characteris.
1 *Quæ ſacramenta characterem imprimant.121.1.*
2 *An character ſit qualitas ab anima diſtincta.124.1.*
3 *In qua ſpecie qualitatis ſit character.125.2.*
4 *In quo ſubiecto ſit character.131.2.*

Diſputatio XII.
De cauſa inſtituente ſacramenta.
1 *An à Deo, vel à Chriſto ſint inſtituta.142.1.*
2 *An alius potuerit illa inſtituere.144.2.*

Diſputatio XIII.
De cauſa proximè miniſtrante ſacramenta.
1 *An homines tantum poſſint miniſtrare ſacramenta.153.1.*
2 *An neceſſaria ſit intentio miniſtri.154.2.*
3 *Qualis intentio ſufficiat.160.1.*
4 *An bonitas miniſtri ſit de neceſſitate ſacramenti.164.*

Diſputatio XIV.
De ſubiecto apto ad ſuſcipienda ſacramenta.
1 *Quinam ſint capaces ſacramentorum.169.2.*
2 *An requiratur diſpoſitio in ſuſcipiente.171.1.*

Diſputatio XV.
De cæremoniis ſacramentorum in genere.
1 *Quid ſit cæremonia.182.1.*
2 *An vſus cæremoniarum ſit ſanctus.183.1.*
3 *Quis poſſit inſtituere cæremonias.184.2.*
4 *An habeant aliquem effectum ſpiritualem cæremoniæ.186.2.*

Diſputatio XVI.
De præceptis ſacramentorum ad miniſtros pertinentibus.
1 *Quis poſſit & teneatur illa miniſtrare.190.1.*
2 *An poſſint miniſtri mutare materiam aut formam.191.2.*
3 *An, quando miniſtrant, debeant eſſe in gratia.193.2.*
4 *An, qui non ex officio miniſtrat, debeat eſſe in gratia.196.2.*
5 *An teneantur ritum Eccleſiaſticum ſeruare miniſtri.199.1.*

Diſputatio XVII.
De præceptis pertinentibus ad recipientes ſacramenta.
1 *Vtrum ſacramentorum vſus ſit in præcepto.ibid.2.*
2 *Quomodo peccent qui indignè ea recipiunt.200.2.*

Diſputatio XVIII.
De obligatione non cooperandi indignè danti, vel recipienti ſacramentum.
1 *An debeant omnes non ſuſcipere ſacramenta ab iniquis miniſtris.201.2.*
2 *An ſemper debeant miniſtri non dare ſacramenta indignè petentibus.206.1.*

Diſputatio XIX.
De inſtitutione Baptiſmi.
1 *An fuerit inſtitutus ante Chriſti mortem.210.2*
2 *Quo vitæ tempore inſtituerit Baptiſmum.213.1*

Diſputatio XX.
De materia Baptiſmi.
1 *An aqua elementaris ſit materia Baptiſmi.215.2*
2 *An ablutio ſit materia proxima.218.1*
3 *Quæ ablutio ſufficiat, vel requiratur.220.2*

Diſputatio XXI.
De forma Baptiſmi.
1 *Vtrum hæc ſit neceſſaria, & ſufficiat: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.224.2*
2 *Vtrùm expreſſio actus baptizandi ſit de neſſitate huius formæ.225.2*
3 *An requiratur explicita inuocatio Trinitatis.227.2*
4 *An inuocanda ſit ſub nominibus Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.232.1*

Diſputatio XXII.
De vnitate ſacramenti Baptiſmi.
1 *An ſit vnum ſacramentum in ſpecie.236.1.*
2 *An reiterari poſſit Baptiſmus.237.1*

Diſputatio XXIII.
De cauſa efficiente ſacramentum Baptiſmi.
1 *Quis ſit miniſter neceſſarius Baptiſmi.344 2*
2 *Quis ſit ex officio miniſter Baptiſmi.247.1.*
3 *An miniſter debeat eſſe vna perſona.248.2.*

Diſputatio XXIV.
De Baptiſmo adultorum.
1 *An requiratur conſenſus baptizandi.261.1*
2 *An diſpoſitio neceſſaria in ſuſcipiente.263.1*

Diſputatio XXV.
De Baptiſmo paruulorum & poteſtate baptizandi illos.
1 *Vtrum ante vſum rationis ſint capaces Baptiſmi.269.1.*
2 *An expediat baptizare ante vſum rationis.272.1*
3 *An liceat, inuitis parentibus, filios infidelium baptizare.274.1.*
4 *An id liceat facere, quando partes infideles ſunt ſubditi Chriſtianis.277.2*
5 *Vtrum ſeruus ſerui filius, antequam à parte ſeparetur, poſſit baptizari.281.1*
6 *Vtrum Chriſtiani debeant hos baptizare.284.1*

Diſputatio XXVI.
De effectibus Baptiſmi.
1 *An Baptiſmus remittat omnem culpam.292.2*
2 *An conferat gratiam, & alia dona.295.1*

Diſputatio XXVII.
De neceſſitate Baptiſmi ad gratiam, & gloriam.
1 *Vtrum ſimpliciter ſit neceſſarius ad gratiam.299.2*
2 *Vtrum ſit neceſſaria actualis receptio Baptiſmi.301.2*
3 *An ſaltem infantibus ſit neceſſaria ad ſalutem.306.1*
4 *Quando cœperit Baptiſmus eſſe neceſſarius.312.1*

Diſputatio XXVIII.
De diſpoſitione ad Baptiſmum, & eius effectibus.
1 *An Baptiſmus petat diſpoſitionem ad effectum.317.1*
2 *Quæ pœnitentiæ diſpoſitio requiratur.320.1*
3 *An effectus Baptiſmi augeatur, vel minuatur ob diſpoſitionem.325 2.*
4 *An recedente fictione detur effectus Baptiſmi.328.2.*
5 *Quæ diſpoſitio tollere fictionem ſufficiat.335.1*
6 *An ſit proprium Baptiſmi habere effectum, recedente fictione.341.1*

Diſpu

Index Diſputationum & Sectionum.

Diſputatio XXIX.
De effectu baptiſmi ſanguinis,& diſpoſitione ad illum neceſſaria.
1 *Vtrum per hunc Baptiſmum abſque aquæ Baptiſmo ſaluentur infantes.343.1*
2 *Vtrum adultis ſufficiat Baptiſmus ſanguinis.345.1*
3 *Baptiſmus ſanguinis, quam requirat diſpoſitionem in adulto.349.1*
Diſputatio XXX.
De cæremoniis obſeruandis in ſolemni Baptiſmo.
1 *Ad quid ſint cæremoniæ Baptiſmi inſtitutæ.369.1*
2 *Qui ritus obſeruandi ſint in ſolemni Baptiſmo.370.1*
Diſputatio XXXI.
De morali doctrina pertinente ad Baptiſmum.
1 *An teneantur homines iure diuino baptizari.378.1*
2 *Pro quo vitæ tempore obliget præceptum Baptiſmum. 380.2*
3 *Cauſæ excuſantes ab obſeruatione præcepti huius.384.1*
4 *Quis poſſit,& debeat baptizare.285.2*
5 *Quibus modis peccetur indignè baptizando.389.2*
6 *An ſit irregularis,qui Baptiſmum iterat.390.2*
Diſputatio XXXII.
De inſtitutione ſacramenti Confirmationis.
1 *An confirmatio ſit perfectum ſacramentum. 398.2*
2 *An,& quando à Chriſto inſtitutum ſit.402.1*
Diſputatio XXXIII.
De eſſentia Confirmationis.
1 *An oleum cum balſamo ſit neceſſaria materia illius. 406.2*
2 *An chriſma neceſſario ab Epiſcopo conſecrandum ſit ad confirmandum.411.2*
3 *De materia proxima confirmationis.415.1*
4 *An ſola vnctio ſit neceſſaria materia proxima confirmationis.416.2*
5 *An tota hæc forma ſit eſſentialis: Signo te ſigno crucis, &c.419.2*
Diſputatio XXXIV.
De effectu confirmationis.
1 *An imprimat characterem.424.1*
2 *Quos effectus gratiæ habeat confirmatio.426.1*
Diſputatio XXXV.
De ſuſcipientibus Confirmationem.
1 *An quilibet homo ſit capax confirmationis.429.1*
2 *Quibus expediat conferri confirmationem.430.1*
Diſputatio XXXVI.
De miniſtro Confirmationis.
1 *Vtrum ſolus Epiſcopus confirmet.433.2*
2 *An ex commiſſione Pontificis poſſit ſacerdos confirmare.436.1*
3 *An Epiſcopus hæreticus, vel ab Eccleſia præciſus ſiue prohibitus,poſſit confirmare.440.2*
Diſputatio XXXVII.
De cæremoniis ſacramenti Confirmationis.
1 *An chriſma conuenienti ritu conficiatur.444.1*
2 *An Eccleſia vtatur conuenienti ritu in confirmatione. 445.2*
Diſputatio XXXVIII.
De præceptis ad Confirmationem pertinentibus.
1 *An omnes fideles teneantur confirmari.446.2*
2 *Obligatio miniſtri confirmationis.449.1*
Diſput. XXXIX. Quæ eſt prima de Euchariſtia.
De inſtitutione Euchariſtiæ.
1 *An Chriſtus inſtituerit Euchariſtiam.453.2*
2 *An hoc ſacramentum diſtinguatur à reliquis.454. 2*
3 *An ſit vnum tantum ſacramentum.455.2*
4 *De vnitate numerica Euchariſtiæ.457.2*
Diſputatio XL.
De neceſſitate Euchariſtiæ.
1 *An ſit neceſſaria ad primam iuſtificationem.460.1*
2 *An ſit medium neceſſarium ad perſeuerandum in gratia.463.2*
Diſputatio XLI.
De tempore inſtitutionis huius ſacramenti.
1 *An ſit inſtitutum 14. Luna finiente,& 15. inchoante. 474.2*
2 *An ſit inſtitutum poſt lotionem pedum.483.2*
3 *An ſit inſtitutum, Iuda præſente.485.2*
4 *Qua hora ſit inſtitutum,& num ante cœnam.487.1*
5 *An conuenienti tempore ſit inſtitutum.488.2*
Diſputatio XLII.
De eſſentia,& partibus Euchariſtiæ in communi.
1 *An ſpecies conſecratæ ſint ſacramentum hoc.491.2*
2 *An verba conſecrationis ſint de eſſentia Euchariſtiæ. 493.1*
3 *An corpus & ſanguis Chriſti, intrinſecè conſtituant Euchariſtiam.495.1*
4 *An ſumptio Euchariſtiæ ſit ſacramentum.498.1*
Diſputatio XLIII.
De materia remota Euchariſtiæ in communi.
1 *An panis & vinum ſint materia propria Euchariſtiæ. 501.2*
2 *An ſpecies panis,& vini ſint de neceſſitate Euchariſtiæ.503.1*
3 *An ſit aliquod præceptum de confeſſione Euchariſtiæ in duplici materia.504.1*
4 *An ex diſpenſatione Pontificis in altera materia tantum poſſit confici.506.1*
5 *An materia conſecranda neceſſario futura ſit præſens miniſtro.510.1*
6 *An materia debeat eſſe certa,& definita.512.1*
7 *An materia conſecranda habeat certum terminum paruitatis.513.1*
8 *An hæc materia apta ſit conſecrationi in quauis magna quantitate.514.2*
Diſputatio XLIV.
De materia remota Euchariſtiæ.
1 *Ex quo grano cõficiendus ſit panis conſecrãdus. 517.2*
2 *An materia Euchariſtiæ ſit ſolus panis vſualis.521.1*
3 *An panis Azymus ſit de neceſſitate Euchariſtiæ.522.1*
Diſputatio XLV.
De materia calicis ſeu remota ex qua conficitur ſanguis Chriſti.
1 *An vinum vitis ſit neceſſaria materia Euchariſtiæ. 527.1*
2 *An neceſſe ſit aquam vino miſcere.529.2*
3 *An ex aqua vino admiſta fiat ſanguis.533.2*
Diſputatio XLVI.
An ſit realis præſentia Chriſti in Euchariſtia.
1 *An ſit de fide Chriſtum realiter eſſe præſentem Euchariſtiæ.538.2*
2 *An præſentia hæc colligatur ex verbis Chriſti.540.2*
3 *An ex verbis inſtitutionis conuincatur præſentia hæc. 544.2*
4 *Sententiæ Patrum de præſentia Chriſti in Euchariſtia.549.2*
5 *An miracula ſatis probent iſtam præſentialitatem.555.1*
6 *Quid antiqua hiſtoria & Eccleſiæ praxis de hoc dicant.556.1*
7 *Quid ratione naturali de hoc myſterio oſtẽdatur.558.2*
8 *An Chriſtus ſit permanenter in Euchariſtia.562.1*
Diſputatio XLVII.
Quid ſit præſentia Chriſti in hoc ſacramento.
1 *An ſit aliquid reale & intrinſecum corpori Chriſti 564.2*
2 *In quo Prædicamento ſit hæc præſentia.565.2*

3 *An*

3 An includat realem vnionẽ corporis Chriſti ad ſpecies ſacramentales.569.1
4 Quæ denominationes conſequantur corpus Chriſti ex hac præſentia.575.1

Diſputatio XLVIII.
De comparatione vtriuſque præſentiæ, ſacramentalis, & naturalis corporis Chriſti.
1 An differant ſpecie præſentia ſacramentalis Chriſti, & naturalis.578.2
2 An ſacramẽtalis pendeat à naturali præſentia.586.2.
3 An ſacramentalis & naturalis præſentia ſimul eidem corpori conuenire poſſint ex natura rei.591.1
4 An idem corpus poſſit eſſe in pluribus locis diſtantibus.593.2
5 An tunc eaſdẽ proprietates vtrobique haberet.600.2
6 An mutatio facta in aliquo corpore neceſſario fiat in omnibus locis, in quibus illud exiſtit.602.2

Diſputatio XLIX.
De abſentia panis & vini ab Euchariſtia.
1 An de potentia Dei abſoluta, manente ſubſtantia panis, potuerit Chriſtus hic fieri realiter præſens.607.2
2 An de facto deſinat ſubſtantia panis poſt conſecrationem.611.2
3 An maneat aliqua pars phyſica ſubſtantiæ panis, & vini ſub ſpeciebus.617.1
4 An maneat aliqua entitas metaphyſica ſubſtantiæ panis.619.1

Diſputatio L.
De conuerſione panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti.
1 An Euchariſtia perficiatur per veram tranſubſtantiationem.927.2
2 Quæ requirantur ad veram conuerſionem.628.2.
3 An ibi detur actio realis, quæ circa corpus Chriſti verſetur.633.2
4 Qualis ſit hæc actio, & quis terminus eius.635.1.
5 An hæc actio ſit vera mutatio in corpore Chriſti. 642.1
6 An ex vi huius actionis, panis eſſe deſinat.644.2.
7 An ſubſtantia panis annihiletur.647.2
8 An prædicta actio & deſitio panis ad tranſubſtantiationem ſufficiant.650.2
9 Quomodo loquendum ſit de hac conuerſione.653.1.
10 Vtrum quodlibet poſſit conuerti in quodlibet.ibid.2

Diſputatio LI.
De iis, quæ ſunt ſub ſingulis ſpeciebus Euchariſtiæ.
1 An tota Chriſti ſubſtantia ſit ſub ſingulis ſpeciebus. 660.1
2 An ibi ſit quantitas corporis Chriſti.661.1.
3 An ex vi verborum corpus & ſanguis ſint in Euchariſtia.663.2
4 An ex vi verborum ſit aliqua forma ſubſtantialis in Euchariſtia.666.1
5 An ex vi verborum quantitas & accidentia humanitatis ſint in Euchariſtia.671.2
6 An perſonæ diuinæ ſint in Euchariſtia ex vi verborum.673.1

Diſputatio LII.
De iis, quæ ſunt in qualibet parte ſpecierum panis & vini.
1 An totus Chriſtus ſit in qualibet parte.677.2.
2 An ſit totus Chriſtus in ſingulis partibus continuis. 679.1
3 An totũ corpus Chriſti ſit in punctis ſpecierum.682.2.

Diſputatio LIII.
De iis, quæ Chriſtus, prout in ſacramento eſt, agere poteſt aut pati.
1 An Chriſtus, prout eſt in ſacramento, poſſit moueri localiter.689.2
2 An, prout ibi eſt, aliam actionem phyſicam efficere poſſit.692.1
3 An poſſit virtute naturali, prout eſt ibi, actus immanentes exercere.693.2
4 An poſſit videri naturaliter oculo corporeo, prout ibi eſt.695.1
5 An poſſit cognoſci ab intellectu creato, prout ibi eſt. 698.2

Diſputatio LIV.
Quomodo deſinat eſſe Chriſtus ſub ſpeciebus ſacramentalibus.
1 An, quãdo deſinit eſſe in Euchariſtia, aliquid acquirat, vel amittat.702.2
2 An ſemper ſuccedat ſubſtantia, quando deſinit Chriſtus eſſe in Euchariſtia.705.1
3 An hæc ſucceſſio ſubſtantiarum ſit conuerſio.706.2

Diſputatio LV.
De apparentibus mutationibus in Euchariſtia.
1 Quot modis fiant hæ mutationes.709.1.
2 An vera Chriſti caro videatur in Euchariſtia.710.1.
3 An caro & ſanguis maneant ſacramentaliter, quando in Euchariſtia apparent 711.1
4 Quid agendum ſit, quando apparent huiuſmodi mutationes.712.2.

Diſputatio LVI.
De modo, quo accidentia exiſtunt poſt conſecrationem.
1 Quæ accidentia ſint in Euchariſtia ſine ſubſtantia. 716.2
2 Quæ mutatio fiat in quantitate, vt ſit ſine ſubiecto. 719.1
3 An alia accidentia à quantitate mutent exiſtendi modum.723.1

Diſputatio LVII.
Quæ poſſint agere, & pati ſpecies ſacramentales.
1 An ſpecies conſecratæ poſſint, quicquid antea, efficere. 730.1
2 An hæ ſpecies poſſint mutari.732.1.
3 An ex his ſpeciebus poſſit generari aliqua ſubſtantia. 733.2
4 An, quando ſpecies miſcentur, maneat ibi corpus, vel ſanguis Chriſti.736.2.

Diſputatio LVIII.
De forma ſacramenti Euchariſtiæ in communi.
1 Quibus verbis Chriſtus conſecrauerit.739.2
2 An benedictio, & gratiarum actio fuerit conſecratio. 741.1
3 An verba, quibus Chriſtus conſecrauit, ſint forma Euchariſtiæ.743.2
4 An miniſter proferat verba recitando ſolum.747.2
5 De veritate verborum, cùm non ſupponant conſecrationem.756.1
6 An verba myſterium perficiant ob ſuam veritatem. 752.1
7 Quid deſignet in forma ly, hoc, vel, hic.753.2

Diſputatio LIX.
De forma conſecrationis panis.
1 An hæ voces ſolum, Hoc eſt corpus meum, ſint de eſſentia huius formæ.757.2
2 An aliquod verbum formæ mutari poſſit.760.1

Diſputatio LX.
De forma conſecrationis ſanguinis.
1 An hæc ſolum verba: Hic eſt calix ſanguinis mei, vel, Hic eſt ſanguis meus, ſint de eſſentia huius ſacramenti.764.1
2 An hæc verba prædicta ſint immutabilia.768.2
3 An Eccleſia conuenienter addiderit aliquas particulas.769.2

Diſputatio

Inpex Diſputationum & Sectionum.

Diſputatio LXI.

De cauſa efficiente Euchariſtiæ, & efficacia formæ, ac miniſtri.

1 *An verba conſecrationis ſint cauſa phyſica præſentiæ Christi.* 773.2
2 *An verba actione phyſica expellant ſubſtantiam panis.* 775.1
3 *A quo proferri debeant verba conſecrationis.* 776.1
4 *An plures formæ poſſint eandem materiam conſecrare.* 778.2
5 *An hæc virtus principalius ſit in verbis.* 780.2

Diſputatio LXII.

De ſuſcipientibus hoc ſacramentum.

1 *Quid ſit, & quot modis fiat ſumptio huius ſacramenti.* 781.1
2 *An ſolum homines poſſint communicare.* 782.2
3 *An omnes adulti poſſint communicare.* 783.1
4 *An infantes poſſint communicare.* 784.1

Diſputatio LXIII.

De effectibus Euchariſtiæ in anima.

1 *An conferat gratiam, vel augmentum eius.* 793.1
2 *Quam requirat diſpoſitionẽ ad primam gratiã.* 795.2
3 *Quam diſpoſitionem requirat ad augmentum gratiæ.* 799.1
4 *Quando conferat Euchariſtia hanc gratiam.* 802.1
5 *An plures ſpecies ſacramentales ſucceſſiuè ſumptæ conferant eundem effectum.* 806.1
6 *An per ſpecies panis & vini detur idem effectus gratiæ.* 807.2
7 *An Euchariſtia cauſet gratiam poſt ſumptionem, quamdiu Chriſti præſentia durat.* 812.2
8 *An habeat effectum gratiæ, recedente fictione.* 814.2
9 *An cauſet gratiam actualem, & quando.* 816.1
10 *An Euchariſtia remittat venialia, & temporales pœnas.* 817.1

Diſputatio LXIV.

De effectu Euchariſtiæ in corpore.

1 *An Euchariſtia aliquid efficiat in corpore recipientis.* 818.2
2 *An reſurrectio, & gloria corporis ſit effectus Euchariſtiæ.* 820.1
3 *An fiat vnio realis inter corpus Chriſti, & ſuſcipientis.* 821.2

Diſputatio LXV.

De adoratione debita Euchariſtiæ.

1 *An ſit præceptum, vel liceat adorare Euchariſtiam.* 825.1
2 *An debeat abſolute adorari.* 827.2

Diſputatio LXVI.

De neceſſaria diſpoſitione de præcepto ad communicandum.

1 *An ſit mortale communicare in peccato mortali.* 835.2
2 *De grauitate peccati communicantis in peccato mortali* 838.1
3 *An habens conſcientiam peccati mortalis teneatur ante communionem confiteri.* 839.2
4 *Quibus de cauſis communicare liceat exiſtenti in mortali.* 843.2
5 *An quando non poteſt præcedere confeſſio, ſit neceſſaria contritio.* 847.2
6 *Qui in peccato communicat, quando teneatur confiteri.* 849.2
7 *An qui cum conſcientia mortalis communicat, iure Eccleſiaſtico teneatur confiteri, cum primum poteſt.* 850.2
8 *An iam cõfeſſus teneatur differre communionẽ.* 851.2

Diſputatio LXVII.

De obligatione repellendi indignos à communione.

1 *An miniſtri teneantur non dare Euchariſtiam exiſtenti in peccato mortali,* 853.2
2 *An publico peccatori ſemper neganda ſit Euchariſtia.* 855.1
3 *An deneganda ſit occulto peccatori occulte petenti.* ibid.2
4 *An occulto peccatori publice petenti Euchariſtiam, neganda ſit.* 857.2
5 *Quis ſit cenſendus hic publicus, vel occultus peccator.* 860.2
6 *An danda ſit Euchariſtia ſuſpectus de aliquo crimine.* 862.1

Diſputatio LXVIII.

De corporali diſpoſitione ad communionem ex præcepto neceſſaria.

1 *An ſit neceſſaria aliqua bona corporis diſpoſitio ad communionem.* 866.1
2 *An ſit præceptum accedendi ad Euchariſtiam ſine aliqua corporis macula.* 867.1
3 *An teneamur ieiuni communicare ex aliquo præcepto.* 869.1
4 *Quare ieiunium ſeruandũ ſit ante cõmunionẽ.* 870.1
5 *Quando liceat communicare non ieiunis.* 872.1
6 *Quando liceat ſacerdoti non ieiuno communicare ob perfectionem ſacrificij.* 874.1

Diſputatio LXIX.

De præcepto diuino circa vſum Euchariſtiæ.

1 *An ſit præceptum diuinum obligans communicare.* 879.1
2 *Quas perſonas obliget hoc præceptum.* 881.1
3 *Quando obliget ex vi ſolius iuris diuini.* 883.2
4 *Quàm frequens vſus Euchariſtiæ ſit conſulendus.* 887.1

Diſputatio LXX.

De præcepto Eccleſiaſtico circa vſum Euchariſtiæ.

1 *Quas perſonas obliget hoc præceptum.* 890.1
2 *Quando obliget hoc præceptum.* 891.1
3 *Per quem actum impleatur hoc præceptum, & de pœna tranſgreſſoris.* 894.2

Diſputatio LXXI.

De præcepto communicandi ſub vna, vel duabus ſpeciebus.

1 *An malum ac prohibitum ſit ſub vna ſpecie tantùm communicare.* 896.2
2 *An omnibus fidelibus neceſſarium ſit iure diuino, aliquando ſub vtraque ſpecie communicare.* 906.2
3 *An potuerit Eccleſia prohibere laicis vſum calicis.* 904.1

Diſputatio LXXII.

De præceptis, & obligationibus ad miniſtros Euchariſtiæ pertinentibus.

1 *An ſolus ſacerdos poſſit diſpenſare Euchariſtiam.* 911.1
2 *An omnibus ſacerdotibus ſit liberum adminiſtrare Euchariſtiam.* 914.1
3 *Cui debeat hoc ſacramentum miniſtrari.* 918.1
4 *Quibus modis peccet, qui indignè miniſtrat, vel qui ab indigno ſuſcepit.* 919.2

Diſputatio LXXIII.

De ſacrificio in communi.

1 *An ſacrificium ſit in genere ſigni rei ſacræ.* 928.1
2 *Quid debeat ſignificare ſacrificium.* 929.1
3 *An ſufficiat humana impoſitio ad rationem ſacrificij.* 931.1
4 *An requiratur publica authoritas ad inſtitutionem ſacrificij ab hominibus inſtituti.* 932.2
5 *Qualis debeat eſſe res ad ſignificandum impoſita.* 934.2
6 *Quæ ratio ſacrificij ex dictis colligatur.* 937.2
7 *Quotuplex ſit ſacrificium.* 939.1
8 *Vtrum ſacrificium ſit de lege naturæ.* 940.2

Diſputatio

Index Diſputationum & Sectionum.

Diſputatio LXXIIII.

De Miſſa, ſeu ſacrificio legis nouæ.

1 *An in lege noua ſit proprium ſacrificium.* 643.1.

2 *An nouæ legis ſacrificium poſitum ſit in myſterio Euchariſtiæ.* 948.2

3 *An Miſſæ ſacrificium tantum à Chriſto potuerit inſtitui.* 954.1

4 *An in noua lege poſſit eſſe aliud ſacrificium à Miſſa.* 955.2

Diſputatio LXXV.

De eſſentia ſacrificij Euchariſtiæ.

1 *An totus Chriſtus ſit quod offertur in Miſſa.* 958.2

2 *Quibus actionibus perfectum ſit hoc ſacrificium.* 961.2

3 *An oblatio vocalis, fractio, aut diſtributio ſint partes huius ſacrificij.* 963.2

4 *Vtrum conſecratio ſit de eſſentia huius ſacrificij.* 966.1

5 *An ſola conſecratio ſit de eſſentia huius ſacrificij.* 969.1

6 *An conſecratio vtriuſque ſpeciei ſit de eſſentia huius ſacrificij.* 974.1

Diſputatio LXXVI.

De comparatione huius ſacrificij ad alia.

1 *Diſtinctio huius ſacrificij à ſacrificio Chriſti, & antiquis.* 978.2

2 *Comparatio perfectionis huius ſacrificij ad alia.* 981.1

3 *An ratio ſacrificij Miſſæ ſit prior ratione ſacramenti.* 982.2

Diſputatio LXXVII.

De offerentibus Euchariſtiæ ſacrificium.

1 *An Chriſtus ſit principalis offerens in Miſſa.* 985.1

2 *An omnes, & ſoli ſacerdotes poſſint offerre hoc ſacrificium.* 987.1

3 *Vtrum alij fideles poſſint offerre hoc ſacrificium.* 989.1

Diſputatio LXXVIII.

Pro quibus hoc ſacrificium offerri poſſit.

1 *An poſſit offerri pro aliis ab offerente.* 990.2

2 *An pro viuentibus omnibus poſſit offerri.* 992.2

3 *An pro omnibus defunctis poſſit offerri.* 995.1

Diſputatio LXXIX.

De effectu & valore huius ſacrificij.

1 *An habeat aliquem effectum ex opere operato.* 997.2

2 *An ſit aliis modis fructuoſum hoc ſacrificium.* 1001.2

3 *An conferat gratiam, & remiſſionem culpæ mortalis per ſe.* 1004.2

4 *An per ſe conferat ex opere operato argumentum gratiæ.* 1010.2

5 *An remittat venialia ex opere operato.* 1012.2

6 *An conferat remiſſionem pœnæ ex opere operato.* 1014.1

7 *An, & quomodo conferat ad bona temporalia.* 1015.2

8 *An habeat aliquem effectum ex opere operato in omni offerente.* 1016.2

9 *An habeat effectum in iis, pro quibus offertur, non ponentibus obicem.* 1020.1

11 *Quæ requirantur in eo, pro quo ſacrificium offertur.* 1024.2

11 *An effectus Miſſæ ſit infinitus intenſiue.* 1027.2

12 *An ſit infinitus extenſiue.* 1030.1

Diſputatio LXXX.

De tempore, quo debent, vel licet ſacerdotibus celebrare.

1 *An teneantur ſacerdotes aliquando Miſſam dicere.* 1036.1

2 *An ſacerdos poſſit, vel debeat quotidie celebrare.* 1037.2

3 *An, & quomodo liceat, eadem die plures Miſſas facere.* 1040.2

4 *Qua hora licitum ſit celebrare.* 1042.2

Diſputatio LXXXI.

De loco, & vaſis ſacris, in quibus celebrandum eſt.

1 *An oportuerit templa, & loca ſacra dicari ad religionis opera peragenda.* 1048.1

2 *An decens ſit, templa conſecrari.* 1052.1

3 *An teneatur ſacerdos non celebrare, niſi in loco ſacro.* 1054.1

4 *An liceat celebrare in templo violato.* 1056.1

5 *An requiratur altare conſecratum ad celebrandum.* 1061.1

6 *Quomodo ornari debeat templum & altare.* 1063.2

7 *An hoc ſacrificium debeat offerri in vaſis ſacris.* 1066.2

8 *Quæ veneratio debeatur ſacris locis, & vaſis.* 1069.2.

Diſputatio LXXXII.

De præparatione ad Miſſam, & veſtibus ſacris.

1 *An teneatur ſacerdos præmittere officium diuinum ante Miſſam.* 1082.1

2 *An conueniens ſit inſtitutio veſtium ſacrarum.* 1084.1

3 *An teneatur ſacerdos ſub præcepto non celebrare ſine veſtibus ſacris.* 1087.1

Diſputatio LXXXIII.

De ritibus Miſſæ, qui in verbis conſiſtunt.

1 *An præter verba conſecrationis alia adiungi debuerint.* 1091.1

2 *Vtrum in omnibus, quæ in canone dicuntur, integra veritas & religio ſeruentur.* 1103.2

3 *Vtrum teneatur ſacerdos ſub præcepto omnia dicere, quæ in Miſſali præſcribuntur.* 1112.1

Diſputatio LXXXIV.

De ritibus Miſſæ, qui in actione conſiſtunt.

1 *An cæremoniæ Miſſæ conuenienter ſint inſtitutæ.* 1114.1

2 *An teneatur ſacerdos ex præcepto omnes has cæremonias ſeruare.* 1117.2

Diſputatio LXXXV.

De obligatione ſupplendi defectus in celebratione commiſſos.

1 *Quomodo ſint cauendi, & ſupplendi defectus ſubſtantiales.* 1120.1

2 *Accidentales defectus, quomodo cauendi, vel ſupplendi ſint.* 1125.2

Diſputatio LXXXVI.

De iuſto Miſſæ ſtipendio, & pro quo ſit Miſſa obligatione dicenda.

1 *Quando teneatur ſacerdos ex iuſtitia, pro aliquo celebrare.* 1127.1

2 *Quæ ſint iuſta Miſſarum ſtipendia.* 1129.2

3 *An ſacerdotes diuites poſſint pro Miſſa ſtipendium accipere.* 1131.2

4 *An ſacerdotes pauperes poſſint accipere duplicata ſtipendia.* 1133.2

Diſputatio LXXXVII.

De miniſtro ad ſacrificium neceſſario, eiuſque obligatione.

1 *An ad Miſſam celebrandam ſint neceſſarij miniſtri.* 1135.1

2 *Obligatio eius, qui miniſtrat ſacerdoti.* 1138.1

Diſputatio LXXXVIII.

De præcepto audiendi Miſſam.

1 *An ſit tale præceptum in Eccleſia.* 1140.2

2 *Quæ Miſſa audiri præcipiatur.* 1142.2

3 *Qua attentione debeat impleri hoc præceptum.* 1145.2

4 *Quas perſonas obliget hoc præceptum.* 1147.2

5 *Quibus diebus obliget hoc præceptum.* 1148.2

6 *Quomodo excuſetur quis ab audienda Miſſa in die obligationis.* 1151.1

INDEX

INDEX LOCORVM
SACRAE SCRIPTVRAE QVAE IN HOC VOLVMINE EXPLICANTVR.

Prior numerus præcedens ſcripturam explicatam, capita; poſterior numeros verſuum: prior verò ſequens ſcripturam, paginam; poſterior columnam deſignat.

Geneſis.

2. 23 *HOc nunc os ex oſſibus meis*, quia ex oſſe eius facta. 615.1.E

4. 4 *Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius.* Primum cauſa ſecundi. 986.1.B

17. 10 *Hoc eſt pactum meum, quod obſeruabitis inter me, & vos: circumcidetur in vobis omne maſculinum.* Latè explicatur hoc præceptum. 360.2.B per totam.

4. 14 *Maſculus, cuius præputij caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illius de populo ſuo.* Latè iuxta ſententiam Auguſtini exponitur. 52.2.A

22. 5 *Poſtquã adorauerimus, reuertemur ad vos*, id eſt, poſtquam ſacrificium obtulerimus. 943.2.D

30. 16 *Redeunti ad veſperam Iacob de agro*, id eſt, in fine diei. 480.1.C

49. 11 *Lauabit in vino ſtolam ſuã, & in ſanguine vuæ*, id eſt, Chriſti in Euchariſtia ex Cypriano. 491.1.A

28. 20 *Si fuerit Dominus meus mecum, & dederit mihi panẽ ad edendum, & veſtimentũ ad operiendum.* De Chriſto pane vitæ, Ioan. 6. Et indumento fidelium, qui in ipſo baptizantur, Galat. 3. 490.2.E

17. 9 *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes, & ero Deus tuus, & ſemini tuo poſt te.* Hoc ſemen eſt Chriſtus, de filiis enim ſecundum carnem conditionata tantum promiſſio. 299.2.E

18. 7 *Tulit vitulum, dedit puero, & coxit illum, & poſuit coram eis.* Non ita vt tulerat, ſed ad prandium paratum. 615.2.D

19. 3 *Compulit illos*, id eſt, importunis precibus ab illis obtinuit. 1103.2.A

Exodi.

3. 16 *Dimitte populum meum, vt ſacrificet mihi in deſerto.* 989.2.C

12. 6 *Et ſeruabitis eum vſque ad decimam quartã diẽ menſis huius, immolabitque vniuerſa multitudo filiorum Iſraël ad veſperam.* Late tractatur, & exponitur de veſpera vltima decimæ quartæ diei, à 484. vſque ad 485.

12. 8 *Et edent carnes nocte illa*, quæ, ſc. immediatè ſequitur veſperam decimæ quartæ lunæ, qua agnus immolabatur. 479.2.E

12. 10 *Nec remanebit quidquam ex eo vſque mane*, illius, ſc. diei proximè ſequentis noctem eſus agni, qui erat decimæ quintæ lunæ dies. 480.2.C

12. 12 *Et tranſibo per terram Ægypti nocte illa.* Exponitur, *nox*, prout n. 3. 481.1.E

12. 16 *Dies prima erit ſancta atque ſolemnis*: oſtenditur hãc primam diem ſolemnem eſſe primam ex ſeptem diebus azymorum, 478.2.E

12. 17 *In eadem ipſa die educam exercitum veſtrum de terra Ægypti*, feſtiua, ſcilicet azymorum, ac decima quinta luna, 481.2.C

12. 18 *Decima quarta die menſis ad veſperam comedetis azyma vſque ad diem vigeſimam primam eiuſdem menſis ad veſperam.* Exponitur de vltimis vtriuſque diei veſperis. 480.1.A

12. 22 *Nullus veſtrum egreditur oſtium domus ſuæ vſque manè*, eſt propie mane, tranſacta media nocte. 482.2.E

12. 29 *Factum eſt autem in noctis medio*, exponitur dictio, *noctis*, iuxta n. 3. 481.1.E

12. 31 *Vocatiſque Pharao, Moyſe, & Aaron nocte*, exponitur, *nocte*, iuxta n. 3. & ibi. 2.E

12. 42 *Nox iſta eſt obſeruabilis Domino*, iuxta n. 3. exponitur, vt ibid. 2.A

12. 42 *Quando eduxit eos de terra Ægypti*, id eſt, nocte, in qua eduxit eos, vt iuxta num. 2. & ibi.

11. 43 *Omnis alienigena non comedet ex eo, omnis autem ſeruus emptitius circumcidetur, & ſic comedet*, id eſt, ſi comedere voluerit, circumcidatur, & ſic comedat, ſimiliter & mercenarij. 361.2.D

12. 48 *Si quis peregrinorum ad veſtram voluerit tranſire coloniã, circumcidetur prius omne maſculinum eius*: eo modo & ſenſu, quòd omne maſculinum Abrahæ, iuxta dicta ſupra, Geneſ. n. 3. & ibidem.

21. 15 *Qui occiderit patrem, & matrem, morte moriatur*, id eſt, patrem, vel matrem. 901.2.D

24. 8 *Hic eſt ſanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiſcũ*, vel iuxta Paulum, *teſtamẽtũ, quod miſit ad vos Deus, ad Hebr. 9.* Exponitur continere figuram ſanguinis Chriſti, quem initio noui teſtamenti in ora diſcipulorum, idem Chriſtus effudit. 491.1.B

28. 2 *Facies veſtem ſanctam Aaron fratri tuo in gloriam, & decorem.* Pertinet enim ad honorem ſacerdotis ſpeciali veſte vti in ſacrificio. 1085 2.B.C

Leuitici.

15. 3 *& 4. Ponétque manus ſuper caput hoſtiæ, & acceptabilis erit*, figurã manus extenſionis, quæ à ſacerdote fit ſupra oblata, continere exponitur. 1116.1.C

12. 8 *Sumétque duos turtures, dabitque ſacerdoti, qui faciet, id eſt*, ſacrificabit, *vnum pro peccato*. 951.2.B

23. 27 *Decimo die menſis huius ſeptimi, dies expiationum erit affligetiſque animas veſtras in eo*, ſcilicet decimo die, qui à poſteriori veſpera diei noni, vſque ad veſperam decimi durabat. *Affligetiſque animas veſtras die nono*, id eſt, ab vltima veſpera diei noni. 480.1.A

23. 32 *A veſpera vſque ad veſperam celebrabitis ſabbata veſtra*, id eſt, ab vltima vnius diei, vſque ad vltimam alterius. ibid. 1.D

23. 25 *Offeretis holocauſtum Domino*, ad omnem plebem loquitur. 989.2.C

Numerorum 20.

28. 17 *Septem diebus veſcentur azymis*, quarum ſcilicet, ſeptem dierum, *Prima venerabilis, & ſancta erit.* 479.1.A

33. 8 *Profecti de Rameſſe in menſe ſeptimo, in quinta decima die,*

die, altera die à phaſe, id eſt, mane proximè in ſequente Phaſe, quod erat initium decimæ quintæ lunæ. 481.1. C. Vel aliter *profecti à Rameſſe*, prouincia, non ciuitate, quod ſi à ciuitate, in ea vſque ad meridiem congregati, & ſtatim ante ſolis occaſum ordinatè profecti. 482.1.D. & 2. per totam.

28. 3 *Hæc ſunt ſacrificia, quæ offerre debetis.* Ad omnem populum loquitur. 989.2.C

Deuteronomij.

8. 5 *Terram frumenti*, id eſt, tritici. 518.1.E

16. 1 *Obſerua menſem nouarum frugum, & verni primum temporis, vt facias Phaſe*, id eſt, immoles agnum, *Domino Deo tuo: quoniam in iſto menſe eduxit te Dominus de Ægypto nocte*, ea nempe, qua agnus decima quarta luna ad vltimam veſperam immolatus, eſus fuit, quæ principium fuit decimæ quintæ lunæ, in qua egreſſi ſunt de Ægypto. 481.2. A & 482.1.A

16. 2 *Immolabiſque Phaſe Domino Deo tuo*, id eſt, ſacrificia, quæ per ſeptem dies azymorum ex variis rebus fiebant. 481.2.D

16. 4 *Et non remanebit de carnibus eius, quod immolatum eſt veſpere, & in die primo azymorum.* Exponitur eodem modo. 481.1.B

16. 5 *Non poteris immolare Phaſe, in qualibet vrbium tuarum*, id eſt, agnum. ibid. 1. B.

16. 7 *Et coques, & comedes*, vtrumque verbum generale, rem ſiue coctam ſiue aſſatam ſignificans. 481.2.E

16. 6 *Immolabis Phaſe ad ſolis occaſum*, id eſt, nocte, *quando*, id eſt, in qua, licet non eadem hora, *egreſſus es de Ægypto*. 482.2.A

Paralipomenon.

16. 36 1. Par. 16. *Omnis populus Amen*, id eſt, fiat. 1095.1.C

Ioſue.

7. 6 *Cecidit in terram coram arca Domini vſque ad veſperam*, id eſt, vſque ad finem diei. 480.1.C

Tobias.

12. 7 *Sacramentum Regis abſcondere bonum eſt*, id eſt, ſecretum. 2.1.C

12. 12 *Ego obtuli orationem tuam Domino.* Spiritualiter & metaphoricè intelligendum. 1108.1.D

Machabæorum.

2. 46 *Sancta & ſalubris cogitatio eſt pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur*, id eſt, à peccatorum pœnis. 1006.1.E

Ex Pſalmis.

22. 5 *Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos, qui tribulant me.* Exponitur de Euchariſtia cum Bernardo. 816.2.B

22. 5 *Calix tuus inebrians quàm præclarus eſt*, id eſt, potus vini in toto calice contentus, & Euchariſtiæ applicatur cum Hieronymo. 490.1.E. & 502.1.D

67. 11 *Paraſti in dulcedine tua pauperi Deus.* Exponitur de Euchariſtia. 816.1.D

71. 16 *Erit firmamentum in terra.* Hebraicè, *pugillum*, ſeu *placenta frumenti*, per quam, ſacrificium Euchariſtiæ, ſub ſpecie panis figuratur. 519.1.B. & 951.E

49. 23 *Sacrificium laudis honorificabit me.* De Euchariſtia. 981.2.C

80. 17 *Cibauit eos ex adipe frumenti*, id eſt, tritici. 518.2.E

109. 4 *Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* De Chriſto, quatenus ſacrificium obtulit Euchariſtiæ, exponitur 949.1.D

116. 4 *Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors & miſerator Dominus, eſcam dedit timentibus ſe.* In ſenſu literali de manna, in myſtico de Euchariſtia explicatur. 540.2.D. Et eleganter tractatur idem argumentum 462. per totam.

115. 12 *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam & nomen Domini inuocabo.* De Euchariſtiæ calice cuius ſumptio vera gratiarum actio. 490.1.E. & 561.2.C

128. 7 *De quo non implebit manum ſuam qui metet, & ſinum ſuum*, id eſt, nec ſinum ſuum. 902.1.B

140. 5 *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.* De oleo adulationis vel voluptatis. 167.2.C

147. 14 *Qui poſuit fines tuos pacem ex adipe frumenti ſatiat te*, id eſt, tritici. 518.2.E

14. 2 *Eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum.* Similibus enim exterioribus actionibus ſæpe Deum colimus.

Prouerbiorum.

9. 1 *Sapientia ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem, miſcuit vinum, & poſuit menſam. Venite, & comedite panem meum, bibite vinum, quod miſcui vobis.* Explicantur de Euchariſtiæ menſa, & illa miſtio de miſtione aquæ & vini in calice, ex multorum Patrum ſententia. 409.1.A

9. 2 *Immolauit victimas ſuas, poſuit menſam ſuam.* Immolatio enim conuiuium ex immolatis præcedit. 966.2.A

20. 19 *Ei qui reuelat myſteria*, id eſt, ſecreta. 2.1.D

Sapientiæ.

2. 22 *Neſcierunt ſacramenta Dei*, id eſt, ſacra ſecreta. 2.1.C

Eccleſiaſtici.

34. 30 *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius?* Explicatur dictio, *à mortuo*, id eſt, ab immunditia contracta ex tactu mortui. 167.1.E

Iſaias.

1. 16 *Lauamini, mundi eſtote.* Continet exhortationem ad Baptiſmum, ex diuo Hieronymo, & Cyrillo, 216.2.A

12. 3 *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.* Explicatur cum D. Hieronymo, de ſacramentis nouæ legis. 1.1.B

19. 21 *Cognoſcent Ægyptij*, id eſt, Gentes *Dominum, & colent eum hoſtiis*, id eſt, ſacrificiis. 943.2.E. ex Hieronymo.

19. 19 *In die illa erit altare Domini in medio terræ Ægypti*, id eſt, in Eccleſia gentium. 944.1.E

62. 8 *Si dedero triticum tuum vltra, cibum inimicis tuis.* Exponitur de Euchariſtia cum Hieronymo. 519.1.A

63. 2 *Quare ergo rubrum eſt veſtimentum tuum, & veſtimẽta tua, ſicut calcantium in torculari?* De rubore ſanguinis Chriſti, qui per vinum ſignificatur, exponitur cum Cypriano. 527.2.B

Hieremias.

11. 18 *Mittamus lignum in panem eius.* Id eſt, crucem in corpus Chriſti. 490.2.E

31. 12 *Confluent ad bona Domini ſuper frumẽto, vino & oleo.* Exponitur cum Hieronymo de tritico, ex quo panis Euchariſtiæ conficitur. 518.2.E

Ezechiel.

16. 9 *Effundam ſuper vos aquã mundam. Et laui te aqua, & emundaui ſanguinem tuum ex te.* Explicantur de mundatione per aquam Baptiſmi ſalutaris, cum Hieron. 216.2.E

Daniel.

6. 30 Mihi *ſacramentum hoc reuelatum eſt. Explicare hoc ſacramentum*, id eſt, rem hanc tam magnam, & occultam. 2.1.E

Micheas.

7. 19 *Proiiciam in profundum maris omnia peccata veſtra.* Exponitur de Baptiſmo. 293.1.D

Zacharias.

9. 17 *Quid bonum eius niſi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?* De lege Euangelica & vtraque

Euchariſtiæ

Euchariſtiæ ſpecie cum Hieronymo & aliis Patribus.540.2.D.Et dictio, *frumentum*, exponitur iterum.518.

13. 1 *Erit fons patens domui Dauid in ablutionem peccatorum.*Promiſſionem Baptiſmi exponitur continere,ex Hieronymo.216.2.C.

Malachias.

7. 11 *Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum. Et munus non ſuſcipiam de manu veſtra:ab ortu enim vſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda.* Reprobationem Iudæorum, ſacrificiorum ac cæremoniarum legalium ceſſationem,gentium vocationem,mundiſſimam Euchariſtiç ſacrificij oblationem in Eccleſia futuram prædixiſſe,exponitur.943.per totam.

Matthæus.

3. 11 *Ipſe vos baptizabit Spiritu ſancto & igne*,id eſt, emũdabit, & per Spiritum ſanctum in hac vita, & ſi opus fuerit,in futura per ignem, ex Hieronymo. 217.1.A

5. 23 *Si offers munus tuum ad altare*, &c. non continet præceptum ſacrificandi, ſed ſupponit futurum: 904. 1. A. Imò ad Euchariſtiæ ſacrificium alluſit. 106.1.C

18. 3 *Vobis datum eſt noſſe myſteria regni cœlorum*, id eſt, ſecreta.2.1.C

Niſi conuerſi fueritis. Et efficiamini ſicut paruuli. Neceſſitatem præcepti inducunt.469.1.C

19. 24 *Facilius eſt,camelum per foramen acus intrare, quàm diuitem intrare in Regnum cœlorum, apud homines hoc impoſſibile eſt,apud Deum autem omnia poſſibilia.* Oſtenditur poſſibile ex vi penetrationis partium. 584.2.A

26. 11 *Me autem non ſemper habebitis.*Secundum corporalem præſentiam,modo viſibili. Quo modo *pauperes habebitis vobiſcum* 541.1.A

26. 23 *Qui intingit mecum manum in parapſide, &c.* commune ſignum, multi enim intingebant. 487. 1.A

26. 25 *Tu dixiſti.*Id eſt,ſatis eſt,tu videris.485.2.D

26. 26 *Cœnantibus autem eis, &c.* Id eſt, recumbentibus, omnibuſque paratis ad cœnandum cœna vſuali, quæ legalem, pedumque lotionem ſubſecuta eſt. ibid.2.B.& E

26. 26 *Accepit,benedixit,fregit,deditque, &c.* Eundem ordinem in ſe, quem in enarratione, retinuerunt, licet inter duo vltima conſecratio interceſſerit. 615.2.C

26. 27 *Accipite, & bibite ex hoc omnes.* Solis Apoſtolis, & non præcipiendo, ſed inuitando dicta. 902. 1.C

26. 28 *Hic eſt ſanguis meus.*De toto Chriſti ſanguine exponitur.664.2.E.& 665.1.A

26. 28 *Qui pro multis effundetur*,vel,vt in Græco,*effunditur*,de effuſione cruenta paſſionis exponitur.749.

26. 30 *Et hymno dicto*,id eſt,decantato,ex Concilio Toletano.III.1101.2.E

28. 10 *Ieſũ qui crucifixus eſt,quæritis?nõ eſt hic,ſurrexit enim.* Simplex facti enarratio, non illatiua argumentatio eſt,vel aliter. *Surrexit*,id eſt,corpus, quod hic iacebat mortuum, hinc viuum egreſſum fuit, & ideo non eſt hîc.597.2.C

28. 19 *Euntes,docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij,& Spiritus ſancti,docentes eos ſeruare omnia, &c.*Contra hæreticos exigentes verbum concionatorium,ponderantur dictiones, *in nomine*,&c,*docentes eos*.25.2.A

28. 19 *Baptizantes eos in nomine, &c.* Non noua Baptiſmi inſtitutio,ſed ſolemnis huius præcepti promulgatio:nec ſola cõceſſio facultatis, ſed iuris ad baptizandum ex officio.212.1.C.216. 2. A. oſtenditur, *baptizantes*, in omni rigore intelligendum. Et 226.1.B.Dictio, *in nomine*,de exteriori inuocatione exponitur.ibid.2.A

vlt. 20 *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi.* Licet probabiliter de Chriſti præſentia in Euchariſtia, nihilominus de præſentia per ſingularem eius prouidentiam erga Eccleſiam,exponitur.540.2.E

Marcus.

14. 1 *Erat autem Paſcha,& azyma poſt biduum*,id eſt,vltima veſpera decimæ quartæ lunæ, ab agno in eo occiſo Paſcha dicta, dies verò azymus, quia initium decimæ quintæ lunæ, in qua propriè azymi incipiebant. Vnde Paſcha, & azyma poſt biduum ſimul futura dicuntur. 476.1.E. per totam.

14. 12 *Primo die azymorum quando Paſcha immolabant.* Prout numero præcedenti.ibid.2.A

Lucas.

2. 11 *Natus eſt vobis Saluator.* Id eſt,in commodum veſtrum.1107.2.E

2. 22 *Vt ſiſterent eum Domino, & facerent ſecundum conſuetudinem legis pro eo.*Id eſt,vt offerrent,& ſacrificarent.951.2.B

14. 23 *Compelle intrare*, non neceſſitando, aut cogendo, ſed magna gratiæ virtute inducendo.1103.2.A

21. 28 *Appropinquat redemptio veſtra.*Id eſt, gloriæ conſecutio, in qua veſtra redemptio conſummatur. 1105.

3. 3 *Niſi pœnitentiam egeritis.* Neceſſitas medij indicatur.469.1.B

22. 1 *Appropinquabat autem dies feſtus azymorum, qui dicitur Paſcha.*Id eſt, decima quinta luna, quæ Paſcha dicebatur, quia in eius prima veſpera, quæ eſt vltima decimę quartę diei, *Paſcha*,id eſt,agnus occidebatur.477.2.C

12. 15 *Deſiderio deſideraui hoc Paſcha*,id eſt, hunc agnum vel hoc tempore & die, vel hanc ſacramentalem cœnam *manducare*, ſeu celebrare, *vobiſcum.* 488. 1.C

22. 18 *Non bibam amodo de generatione vitis.* De calice, ſanguinis exponitur.485.2.D

22. 19 *Hoc facite in meam commemorationem.*Id eſt, hoc ſacrificate, & eo modo, quo ego, verumque præceptum ſumptionis important.551.2.A.& 745.2. A.*Hoc eſt corpus meum.* Vide Euchariſtiæ forma.

12. 21 *Veruntamen manus tradentis me, mecum eſt in menſa*, id eſt, quamuis hoc non ignoro, adhuc vobis meum corpus trado.487.2.C

23. 46 *In manus tuas commendo ſpiritum meum.* Deprecationem continent,non oblationem.969.2.D

23. 48 *Reuertebantur percutientes pectora*, interioris contritionis ſignum.1115.2.B

24. 49 *Sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto.* Non tantum de gratis datis,ſed & de ſanctificante gratia exponitur.399.2.E

24 35 *Cognouerunt eum in fractione panis.* Exponitur de azymo.523.1.D

Ioannes.

2. 9 *Cum vidiſſet Architriclinus aquam vinum factam*, id eſt, vinum, in quod fuerat aqua conuerſa.615. 1.D

2. 16 *Nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis*, cum quo rigore obliget, exponitur. 1070. 2.E

3. 5 *Niſi quis renatus fuerit ex aqua,& Spiritu ſancto.* De regeneratione,quæ fit per Baptiſmum.216.1.A.de aqua propriè, & non metaphoricè oſtenditur intelli

telligendum.

3. 6 *Quod natum eſt ex carne, caro eſt, quod natum eſt ex ſpiritu*, per Baptiſmum, ſcil. *ſpiritus eſt*, quia vitam ſpiritualem conſequitur. 295.2.D

3. 7 *Oportet vos naſci denuo*, id eſt, neceſſe eſt. 276.1.B

3. 14 *Oportet exaltari filium hominis*, id eſt, neceſſe eſt. 210.2.D

4. 20 *Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, quia Hieroſolymis eſt locus, vbi adorare oportet, ſed veniet hora, quando neque in monte hoc, neque in Hieroſolymis adorabitis Patrem, ſed veniet hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate.* Adoratio pro ſacrificij oblatione ſumitur, quæ in noua lege vbique futura prædicitur, per Euchariſtiæ ſacrificium non ſola corporali actione, nec in vmbra, *ſed in ſpiritu & veritate*. 943.2.B. Et 1004. oſtenditur quomodo ex hoc non inferatur, eſſe in Eccleſia futura templa.

6. 27 *Operamini non cibum, qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam.* De quolibet animo bono, cum Chryſoſtomo, vel de Chriſto per fidem manducato, cum Auguſt. exponitur. 541.1.C. & ſeq.

6. 94 *Niſi pater meus traxerit eum*, non neceſſitando aut cogendo, ſed magna gratiæ virtute mouendo. 1103.2.A

6. 53 *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Latè tractatur exponiturque de reali manducatione. 541.2. B. vſque ad 545. B. Et oſtenditur eandem eſſe ſententiam Auguſtini. Et 816. cum Cyrillo & Cypriano, de vitæ ſpiritualis conſeruatione, ad quam moraliter neceſſaria eſt Euchariſtiæ manducatio. Et 469. 2. B. De neceſſitate non medij, ſed præcepti, ſolos adultos obligantis, & dictio, *non habebitis*, id eſt, non retinebitis, nec conſeruabitis. 463.2.C. Et 879.2. A. B. C. oſtenditur illam conditionalem importare neceſſariam connexionem & infallibilem effectum in conſequente ſignificatum, ſuppoſita veritate antecedentis, & 900.2.D. vſque ad 901. latè tractatur, & copulatiuæ, *Et*, vis deſiunctiuæ tribuitur.

6. 63 *Caro autem non prodeſt quidquam.* 543. 2. E. In propria, ſcilicet ſpecie, non autem ſacramentaliter manducata.

6. 57 *Sicut miſit me viuens Pater, & ego viuo propter patrem, ſic qui manducat me, & ipſe viuet propter me.* Nullam neceſſitatem, ſed efficacitatem indicant huius cibi. 469.1.B

12. 20 *Erant autem quidam gentiles ex his, qui aſcenderant, vt adorarent in die feſto*, id eſt, ſacrificium offerrent. 943.2.D

6. 54 & 56. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam.* Non copulatim tantum, ſed copulatiuè intelligenda, ita vt de ſingulis membris veritatem habeant. 808.2B

6. 32 *Non Moyſes dedit vobis panem de cœlo*, id eſt, Euchariſtiam. 547.2.D

6. 35 *Qui venit ad me, non eſuriet, & qui credit in me, non ſitiet vnquam; Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.* Exponuntur iuxta num. præced. 813.2.A

7. 39 *Nondum erat ſpiritus datus, quia nondum erat Ieſus glorificatus.* De viſibili miſſione Spiritus ſancti exponitur. 212.2.C

6. 41 *Ego ſum panis viuus.* Datur enim caro mea viua, & non mortua, *Qui de cœlo deſcendit.* Ratione ſcilicet diuini ſuppoſiti. 660.2.C

13. 1 *Ante diem feſtum Paſchæ*, qui erat decima quinta luna, prima azymorum dies, feſtiuáque. 478.2.B

13. 2 *Et cœna facta.* Legali, ſc. quæ in eſu agni conſiſtebat. 483.2.E

13. 4 *Surgit à cœna.* Legali, ſcilicet non vſuali, quam nondum cœperat. 484.1.B

13. 12 *Cum recubuiſſet iterũ*, id eſt, cum poſt lotionem pedum, iterum ſediſſet ad eſum cœnæ vſualis. ibid 2.B

13. 10 *Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet.* Explicatur, ex Auguſtino, de lotione quæ per baptiſmi ſacramentum præceſſerat in Apoſtolis. 211. 2.E

14. 26 *Cui intinctum panem porrexero.* De pane non conſecrato explicatur. 485.2.D

14. 16 *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum.* Latè tractatur, & oſtenditur continere ſpecialem promiſſionem dandi Spiritum ſanctum Eccleſiæ: quæ promiſſio viſibiliter in Apoſtolis, inuiſibiliter in ſacramento Confirmationis quotidie impletur. 398. 2.E

15. 22 *Si non veniſſem & locutus eis fuiſſem.* Id eſt, & niſi eis, &c. 902.1.A

17. 22 *Vt omnes vnum ſint, ſicut tu Pater in me & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint, claritatem quam mihi dediſti, dedi eis, vt ſint vnum, ſicut nos vnum ſumus, ego in eis & tu in me, vt ſint conſummati in vnum.* De reali vnione fidelium cum Chriſto in Euchariſtia, & per ipſum cum Deo exponitur. 561.1.C

18. 28 *Non introierunt prætorium, vt non contaminarentur, ſed manducarent Paſcha*, Ibi. *Paſcha*, non ſignificat agnum, quem nocte proximè præcedente manducauerunt, ſed ſacrificia, quæ ſingulis diebus azymorum immolabantur. 479.1.C

Ex Actibus Apoſtolorum.

2. 38 *Et baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti.* Id eſt, in fide, virtute, vel poteſtate Chriſti. 230.2.D. vſque ad 23. per totum

8. 12 *Et nomine Ieſu Chriſti baptizabantur viri ac mulieres.*

10. 48 *Et iuſſit eos baptizari in nomine Domini Ieſu Chriſti.*

19. 5 *His auditis, baptizati ſunt in nomine Domini Ieſu*, vt num. primo ibid.

2. 18 *Muſto pleni ſunt iſti.* Id eſt, vino. 528.1.E

2. 39 *Filij Iſrael audite verba hæc, vobis n. eſt repromiſſio, & filius veſtris, & omnibus, qui longè ſunt.* Siue Iudæis longè diſperſis, ſiue ex gentibus ipſis. Propter quod addit, *Quoſcunque vocauerit Deus.* 380.2.B

2. 38 *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrũ in nomine Ieſu Chriſti, in remiſſionem peccatorum veſtrorum, & accipietis donum Spiritus ſancti.* Exponitur, vt remiſſio peccatorum diuerſus effectus ſit à receptione Spiritus ſancti, & illa per Baptiſmum, hæc per ſacramentum Confirmationis detur. 399.1.B 293.1.D. dictio, *Peccatorum*, exponitur de actualibus.

3. 6 *Argentum & aurum non eſt mihi*, id eſt, vel aurum. 902.1.B

6. 6 *Orantes, imponenteſque eis manus.* Id eſt, Ordinantes eos. 429.2.E

8. 18 *Cum vidiſſet autem Simon, quòd per impoſitionem manus Apoſtolorum, &c. Per*, veram cauſalitatem ſignificat. 399.2.C

8. 27 *Venerant, vt adorarent in Hieruſalem.* Id eſt, vt ſacrificium offerrent. 904.2.C

9. 17 *Abiit Ananias & introiuit domum, & imponens ei manus, &c.* De manuum impoſitione curatiua exponitur. 425.2.D

13. 2 *Miniſtrantibus autem illis Domino.* Id eſt, ſacrificantibus. 903.2.D

13. 3 *Orantes, imponenteſque eis manus, dimiſerunt eos.* De manuum impoſitione deprecatiua explicatur. 426. 2.B

19. 32 *Erat autem Eccleſia confuſa*,id eſt,fidelium congregatio.1048.2.D

Ex Epiſtola ad Romanos.

1. 2 *Ex operibus legis neminem iuſtificari.* Et capit. 2. *Factores legis iuſtificabuntur, & qui fecerit ea, viuet in illis.*Priora verba de operibus legis, vt à libero arbitrio præciſe ſunt; poſteriora de eiſdem, vt ex fide & charitate procedunt, intelliguntur. 115. 2.E

4. 11 *Signaculum iuſtitiæ fidei.* Latè explicatur contra quoſdam hæreticos noſtri temporis.7.2.C

5. 15 *Non,ſicut delictum, ita & donum.* Adæ enim lapſus vnum tantum delictum potuit in poſteros transfundere.Chriſti meritum gratiam,qua multa tollerentur delicta.288.2.E

Ex prima ad Corinthios.

1. 3 *Nunquid Paulus crucifixus eſt pro nobis, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* Adducitur ad probandum effectum ſacramenti non creſcere ex merito miniſtri.76.1.C

4. 1 *Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti,& diſpenſatores myſteriorum Dei.*Id eſt, ſacramentorum, ex Ambroſio.6.1.B

5. 7 *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.* Non in cruce tantum,ſed in vltima cœna.959.1.E

7. 14 *Sanctificatus eſt vir infidelis per mulierem fidelem, & ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem, alioqui filij veſtri immundi eſſent.*Id eſt,illegitimi, *nunc autem ſancti ſunt*,ſcilicet,legitimi, ex vero vtique matrimonio nati.301.2.C

10. 3 *Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt*, ſc. Manna,Euchariſtiæ figuram.490.1.C

10. 3 *Et eundem potum ſpiritualem biberunt,ſed non in pluribus eorum beneplacitum eſt Deo.* Illa Apoſtoli collatio inter ipſos Hebræos eſt, non nobiſcum, qui verum Chriſti corpus manducamus. 547. 2.D

10. 4 *Bibebant autem omnes de ſpirituali*, per figuram, ſcilicet,& fidem.541.2.D

10. 11 *Omnia in figura contingebant illis.* Quatenus omnia eorum ſacrificia Chriſti mortem, & ſacrificium myſticè ſignificabant.547.2.E

10. 16 *Calix, cui benedicimus*, id eſt, quem conſecramus, 25.2.B.vel cum Cyrillo, calix benedictionis dicitur ab Apoſtolo,quia,Chriſtus eulogizans, id eſt, benedicens,inſtituiſſe dicitur.473.1.C

10. 16 *Panis, quem frangimus, nonne communicatio corporis Chriſti eſt? Vnus panis, vnum corpus multi ſumus omnes qui de vno pane participamus.* Exponitur de Chriſto ſub ſpeciebus panis,quatenus eius communione vnum corpus Chriſti efficimur. 471. 2.D

10. 18 *Nonne qui edunt hoſtias,participes ſunt altaris?*id eſt, hoſtiæ immolatæ,participatio enim victimę ſupponit ſacrificium conſummatum.966.1.B

10. 21 *Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe,& mēſæ dæmoniorum*,id eſt,altaris,ſeu aræ in qua vtriſque ſacrificatur,communicare. 959. 2. B. Non poteſtis rem in Euchariſtia oblatam comedere, ſi oblata in Gentilium ſacrificiis comedatis.

11. 20 *Conuenientibus vobis in vnum,iam non eſt dominicam cœnam manducare.* Exponitur de Euchariſtia,cum D.Thoma,Anſelmo,& aliis.471.1.D.E. & dictio, *in vnum*, exponitur de loco publico diuino cultui ſpecialiter deſignato.1048.2 B

11. 20 *Eccleſiam* Dei *contemnitis*,id eſt,templum.ibid.

11. 24 *Similiter*, id eſt, eodem modo quo panem poſt cœnam legalem conſecrauerat,ita,*& calicem poſtquam cœnauit*, eadem ſcilicet legali cœna. 487. 2.D

11. 26 *Quotieſcunque manducabitis panem hunc.* Hoc eſt hunc ſpiritualem cibum, qui ſub forma panis datur.653.1.E

11. 28 *Probet autem ſeipſum homo,& ſic de pane illo edat & de calice bibat,qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit,non diiudicans corpus Domini.*Quod in Euchariſtia realiter contineri & manducari, ex hoc loco cum Cypriano, & aliis Patribus oſtenditur.545.2.E

11. 34 *Si quis eſurit,domi manducet.* De ordine ſeruando in conuiuiis communibus Paulus loquitur, non de Euchariſtia.870.1.A

11. 34 *Cætera autem,cum venero, diſponam*, vtique ſimilia & ad eundem ordinem pertinentia.1115.1.A

11. 33 *Cum conuenitis ad manducandum, inuicem expectate*, ibid.1.A

13. 2 *Si nouerim myſteria omnia.*Id eſt,ſacramenta,ex Auguſtino.2.1.B

15. 51 *Ecce myſterium vobis dico*, vt numero præcedenti. ibid.1.C

13. 3 *Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero,nihil mihi prodeſt.*Id eſt, ſi nullo modo habuero, neque vt principium, neque vt terminum,vel effectum talis actus.345.2. D. per totam.

14. 3 *Qui prophetat,hominibus loquitur.*Id eſt,qui concionatur.1100.1.B

14. 6 *Quid vobis prodero,niſi vobis loquar,aut in reuelatione, aut in ſcientia, vel in doctrina,vel in prophetia.* Hæc quatuor diuerſas omnino rationes important. ibid.1.C

14. 11 *Si neſciero virtutem vocis,ero, cui loquor barbarus*, id eſt,nec intelligar,nec intelligam.ibid.2.A

14. 13 *Si orem lingua.* Hoc eſt,ſi ex dono linguæ diuinas laudes concinam ignoto idiomate,vel ſaltem recondita myſteria verborum non intelligendo, *ſpiritus meus orat*, moueor enim interiori affectu ad orandum,*mens autem mea ſine fructu eſt*,proprio vel alieno.ibid 1.D

14. 16 *Qui ſupplet locum idiotæ,quomodo dicit, Amen.* Id eſt, fiat.Non de Eccleſiaſticis officiis, ſed de ſermone linguarum exponitur, qui ſi à reſponſuro non intelligatur,quomodo poterit ſuo tempore reſpondere? ibid. 2.D.& 1095.1.D

14. 26 *Cum conuenitis,vnuſquiſque veſtrum pſalmum habet, doctrinam habet, &c.* Euangeliorum & Epiſtolarum vſus ex hoc loco colligitur cum Iuſtino.1093. 1.B

14. 34 *Mulieres in Eccleſiis taceant*,id eſt, in templo. 1115. 1.C

14. 39 *Æmulamini prophetare*,id eſt,concionari,*& loqui linguis*, id eſt, ex dono linguarum diuinas laudes cantare,*nolite prohibere.*1100.2.D

Ex ſecunda ad Corinthios.

1. 22 *Qui vnxit nos Deus, & qui ſignauit nos, & dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris.* Exponitur cum D. Thoma,de charactere, quo à Deo ſignamur, qui effectus & ab vnctione, quæ per gratiam fit, & à pignore ſpiritus, teſtimonio,ſcilicet, bonæ conſcientiæ diſtinctus eſt. 117. B. C. Et contrahitur explicatio cum Ambroſio ad characterem Confirmationis.122.1.D

Ex Epiſtola ad Galatas.

4. 9 *Quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa?* Latè tractatur, & de ſacramentis antiquæ legis, etiam ante aduentum Chriſti, probabilius autem poſt eius mortem,exponitur.113.2.C.D

4. 19 *Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis.* De formatione per iuſtificationem exponitur.209.2.A

5. 9 *Modicum fermentum totam maſſam corrumpit.* Id eſt, fermentat, vt in Græco. 523.2.A

Ex Epiſtola ad Epheſios.

1. 9 *Vt notum faceret ſacramentum voluntatis ſuæ.* Id eſt, ſecretum. 2.1.B

3. 3 *Secundum reuelationem notum eſt mihi ſacramentum.* & infrà, *In myſterio Chriſti.* Vtraque vox, myſterium, & ſacramentum, de re diuina hominibus occulta, eorumque cognitionem ſuperante, exponitur ibidem.

4. 5 *Vnus Deus, vna fides, vnum Baptiſma.* Non tantum vnitate ſpecifica, ſed etiam numerica. 236.1.B. 237.2.B.& 238.1.D

4. 30 *Nolite contriſtare Spiritum ſanctum Dei, in quo ſignati eſtis in die redemptionis,* vel vt cap. 1. *In quo credentes ſignati eſtis, ſpiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ.* Non tantum de ſignatione per gratiam cum D. Thoma, ſed per baptiſmalem characterem, per quem grex Chriſti efficimur, exponitur. Ex Chryſoſtomo & Theodoreto. 120.1.C

5. 32 *Sacramentum hoc magnum*, id eſt, res maximè ſupernaturalis & occulta, vtpote quæ Chriſti cum Eccleſia coniunctionem ſignificet. 2.& 6.1.A

5. 26 *Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.* De verbo conſecratorio, cum Chryſoſtomo, Ambroſio, & aliis. 19.2.D. Et dictio, *lauacrum*, de Baptiſmo ex Auguſtino. 218.1.D.& 292.2.E

5. 30 *Membra ſumus corporis eius, de carne eius, & de oſſibus eius,* exponitur cum Chryſoſtomo, & Irenæo, de Euchariſtia, per quam Chriſti corpori coniungimur. 546.1.C

Ex Epiſtola ad Philippenſes.

3. 7 *Hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimenta: omnia detrimentum feci, & arbitratus ſum, vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifaciam.* De cæremoniis veteris legis poſt Chriſti mortem exponitur. 115.2.D

4. 6 *In omni oratione & obſecratione cum gratiarum actione,* idem hæc tria ſignificant, ſed exaggerationis gratia geminata 1091 2.E

6. 18 *Orationem, & obſecrationem,* vt num. præced.

Ex prima ad Timotheum.

2. 1 *Obſecrationes, orationes, poſtulationes, & gratiarum actiones, pro omnibus hominibus,* latè tractatur, & de publicis orationibus, quæ nomine totius Eccleſię in Miſſa fiunt, exponitur. 1091.2.E

3. 16 *Magnum eſt pietatis ſacramentum,* id eſt, myſterium. 2.1.B

4. 14 *Noli negligere gratiam, quæ tibi data eſt, per impoſitionem manus Presbyteri.* Id eſt, per quam Presbyter ordinatus es. 425.2.E. 435.1.D

5. 21 *Nemini citò manus impoſueris*, id eſt, eum ordinaueris. 425.2.E

Ex ſecunda ad Timotheum.

1. 6 *Admoneo te, vt reſuſcites gratiam quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* Per quam, ſcilicet, te ordinaui. 425.2.E

Ex Epiſtola ad Coloſſenſes.

4. 16 *Cum lecta fuerit apud vos Epiſtola,* non neceſſariò intelligitur de lectione, quæ fit in Miſſa. 1095.1.E

Ex prima ad Theſſalonicenſes.

5. 8 *Et galeam ſpem ſalutis.* Eſt enim ſpes ſub qua etiam fides comprehenditur, ſalutis galea. 1085.2.C

5. 27 *Vt legatur Epiſtola hæc,* non neceſſario intelligitur de lectione, quæ fit in Miſſa. 1095.1.E

Ex Epiſtola ad Titum.

3. 5 *Lauacrum regenerationis.* Exponitur de Baptiſmo. 9.1.B

Ex Epiſtola ad Hebræos.

1. 3 *Et figura ſubſtantiæ Patris.* Non quia veritate ſubſtantiæ careat, ſed quia veritate ſubſtantiam Patrem repræſentat. 553.1.E

2. 4 *Melioribus repromiſſionibus ſancitum eſt.* De ſpecialibus repromiſſionibus exponitur, quæ in noua lege meliores ſunt, quam in veteri. 116.1.D

5. 4 *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem,* Sacerdotij ſcilicet, *ſed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron,* id eſt, qui legitima publicaque authoritate ad hoc munus conſecratus eſt. 933.2.C

6. 1 *Non rurſum iacientes fundamenta ab operibus mortuis, & fide in Deum baptiſmatum doctrinæ, impoſitioniſque manuum.* Cum Ambroſio & Auguſtino exponitur de manus impoſitione, per quam ab Apoſtolis Spiritus ſanctus dabatur, ſicut modo ab Epiſcopis in ſacramento Confirmationis. 399.2.E. & 425.1.C. ex illis verbis, *Non rurſus iacientes fundamenta,* colligitur, Baptiſmum & confirmationem non poſſe iterari.

6. 4 *Impoſſibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati,* ſcilicet, per Baptiſmum, *Et participes facti ſunt Spiritus ſancti,* per ſacramentum, ſcilicet Confirmationis: *Iterum reuocari ad pœnitētiam,* ſcilicet iterum illa duo ſacramenta recipiendo, & ſic, *rurſus crucifigentes in ſemetipſis filium Dei.* Cum Ambroſio, Auguſt. & aliis. 237.2.E. 294.2.D

5. 1 *Omnis Pontifex ex omnibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur.* Id eſt, vice & nomine hominum, *vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis.* Non tantum ſuis, ſed etiam populi. 991.1.A.& 992.2.E

7. 18 *Reprobatio quidem fit præcedentis mandati propter infirmitatem eius & inutilitatem.* De lege veteri exponitur, etiam ante paſſionem Chriſti. 114.2.B

9. 1 *Habuit quidem iuſtificationes culturæ.* Id eſt, ad cultum externum pertinētes, *Et ſanctum ſeculare,* ſeu, *mundanum,* vt in Græco. Exponitur de templo, quod ideo mundanum dicitur, quia in eo ex vi legis, ſola iuſtitia exterior, & in oculis mundi dabatur. ibid. 2.C

9. 12 *Chriſtus autem introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuenta.* Exponitur de ſacrificio cruento mortis Chriſti, qua *vna oblatione,* quoad ſufficientiam, *conſummauit ſanctificatos,* eorumque redemptio *inuenta*, id eſt, peracta eſt. 943.1.D. 947.1.B

10. 18 *Vbi horum remiſſio eſt, iam non eſt oblatio pro peccato.* Exponitur, vel de legali oblatione, quæ dicitur iam non neceſſaria, vel de oblatione, qua pretium diuinū acquiratur: quæ, facta iam peccatorum remiſſione per Chriſti paſſionem, non eſt cur requiratur, ſecus oblatio applicans tale pretium. ibid. 1.D

10. 28 *Voluntariè n. peccantibus nobis, iam non relinquitur hoſtia pro peccato.* Ad Hebræos loquitur, quibus nec Chriſtus, in quem non credunt, nec alius Meſſias venturus, qui nullus eſt, nec legale ſacrificium prodeſſe poteſt. ibid. 1.E

12. 28 *Habemus gratiam, per quam ſeruiamus, placentes Deo,* id eſt, Euchariſtiæ ſacramentum cum Turria. 473.1.C

13. 10 *Habemus altare, de quo edere non habent poteſtatem, qui tabernaculo deſeruiunt.* De ara, vbi Chriſtus offertur in Euchariſtia, explicatur. 945.2.B. & 951.2.A

Ex Epiſtola 1. Petri.

3. 3 *Regenerauit nos in ſpem viuam.* De regeneratione per quamlibet hominis iuſtificationem, exponitur. 209.1.C

3.20 Quod

3. 20 *Quod & vos nunc ſimilis forma ſaluos facit Baptiſma, non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum*, latè tractatur. 66.1.E

Ex Epiſtola 1 Ioannis.

3. 6 *Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniam ſemen ipſius in eo manet.* Dictio, *ſemen*, de gratia exponitur, quæ valde efficax eſt ad ſuperandas tentationes. 104.2.B

3. 15 *Omnis homicida non habet vitam æternam in ſe manentem.* id eſt, perdet illam 463.2.C

4. 4 *Et viciſtis eum, quoniam maior eſt, qui in vobis eſt*, per gratiam, ſcilicet, *quam qui in mundo.* 104.2.B

4. 3 *Omnis ſpiritus, qui ſoluit Ieſum*, aut humanitatem à Diuinitate, aut corpus à ſanguine ſeparans *ex Deo non eſt.* 660.2 E

Ex Apocalypſi.

1. 20 *Sacramentum ſeptem ſtellarum.* Id eſt, res ſupernaturalis & occulta. 2.1.C

8. 23 *Angelus venit, & ſtetit ante altare.* Omnia metaphoricè & ſpiritualiter intelligenda. 1109.1.B

13. 8 *Agnus occiſus ab origine mundi.* De myſtica Chriſti occiſione in agno Paſchali, exponitur. 975.1.C

19. 9 *Beati, qui ad cœnam nuptiarum agni vocati ſunt.* Id eſt, ad conuiuium. 471.2.A

21. 22 *Et templum non vidi in ea.* De Eccleſia triumphante exponitur. 1052.1.A

INDEX RERVM, QVÆ IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Prior numerus paginam indicat, poſterior columnam, literæ verò, ſub eis res indicatas continent.

Abel.

PRobabile eſt obtuliſſe agnum Deo ex fide mortis Chriſti. 931.2.E

Ablutio.

Vide verbum, Miſſæ cæremoniæ, & Baptiſmi materia.

Abraham.

Cur magis ei, quàm alij ex Patribus Chriſti promiſſio facta ſit, & circumciſio tradita. 358.2.E

Vide verbum, Circumciſionis inſtitutio.

Abſolutio.

Abſolutio ab excommunicatione licet cæremonia ſacra & aliquam ſanctificationem conferens, cur non ſacramentum? 10.1.C

Accidens.

Accidentia Euchariſtiæ. Vide, Euchariſtia, *verſiculo Species ſacramentales.*

Non eſt capax vnionis hypoſtaticæ. 570.2.E

Dum inhæret ſubiecto, non poteſt priuari omni ſuo effectu formali. 583.2.E

Habet diſtinctam exiſtentiam à ſubſtantia. 620.1.C.D

Non eſſe de eius eſſentia actualem inhæſionem, ſola ratione, fit ſatis probabile. 715.1.C.D

Eſſe ſine ſubiecto non eſt contra, ſed ſupra eius naturam. ibid.1.A

Ex vi ſuæ entitatis intrinſecè indiuiduatur, in ordine ad agens extrinſecè tantùm, in fieri verò à ſubiecto cum talibus circumſtantiis. ibid.1.D

Actio.

Actio educens formam de potentia materiæ, eſſentialiter, petit actualem vnionem cum ſubiecto. 92.2.A

Actioni cur per aliam actionem fieri repugnet. 573.2.C

Non poteſt eſſe ſine termino intrinſeco, qui per illam fiat. 665.2.C.D

Vt detur noua actio circa terminum, non eſt neceſſe, aliquid in ipſo produci, ſed ſufficit, vt nouam dependentiam habere incipiat in eſſe, quod præhabebat. 609.1.B

Non poteſt dici potens influere, ſed influens. 638.1.E

Non variatur, variato modo exiſtendi effectus, niſi talis modus intrinſecus ſit actioni. 640.1.D

Non diſtinguitur eſſentialiter ex diuerſitate inſtrumentorum, quibus fit. 642.1.A

Actus.

Actus vitales contrarij non poſſunt ſimul eſſe in eadem potentia, etiam in duplici loco poſita. 606.1.A

Actus ſenſuum internorum & appetitus ſenſitiui, non poſſunt naturaliter fieri, niſi à potentia materiali extenſa. 694.2.A. *Actus quos Chriſtus habet in Euchariſtia. Vide Chriſtus in Euchariſtia, ſimili verſ.*

Adam.

Etiam ſi nõ peccaſſet, probabile eſt homines in illo ſtatu peccaturos. 36 2.D

Nõ eſt cur negetur, ante peccatũ obtuliſſe ſacrificiũ. 37.1.E

Obtulit ſacrificium poſt peccatum, licet de eo non ſit mentio in Scriptura. 940.1.D

Adæ matrimonium non fuit ſacramentum. 39.1.B

Significauit tamen deſponſationem Verbi cum natura humana. ibid.C

Prius cognouiſſe incarnationem, poſtea proportionem matrimonij cum ipſa. ibid.1.D

Generatio hominum in Adamo, & regeneratio in Chriſto, quo differant. 318.1.D

Adæ filij non haberent ſcientias naturales per accidens infuſas. 38.1.D

Vide verb Status Innocentiæ.

Adoratio.

Non nititur ſenſibus, ſed fide, nec, vt licite fiat, neceſſe eſt eſſe de illa ſpeciale præceptum. 825.2.C

Index Rerum.

Actus, quo quis adorat hoſtiam, quam prudenter exiſtimat eſſe conſecratam, licet de facto non ſit, eſt actus latriæ. 38. 1. E. Vide, verb. Cultus, & verb. Euchariſtiæ dignitas & cultus.

Adultus.

Vt iuſtificaretur ab originali, non indigeret pœnitentia, ſed ſolo Dei amore. 307. 1. C

Agens.

Quando vis agentis poteſt proximè attingere effectum non requiritur impreſſio alicuius impetus. 567. 2. D. Vide, verb. Cauſa.

Agnus Paſchalis.

Eius oblationem probabile eſt fuiſſe ſacramentum ſimul & ſacrificium. 5. 2. D. & 953. 2. A

Non ſolum cruenti ſacrificij Chriſti, ſed incruenti Euchariſtiæ figura fuit. 5. 2. D. 490. 1. B. 491. 2. C

Per eius oblationem ad aliquam ſanctificationem obtinendam diſponebantur homines. 6. 2. E

Decima quarta luna, vergente iam ſole ad occaſum, immolabatur, poſt occaſum verò oriente iam decima quinta, comedebatur. 478. 1, C. 480. 1. B. ibid. 2. D. 908. 2. D

Dies immolationis agni ſimpliciter dicebatur azymus. 476. 1. C

Immolatio agni naturalis & typici intra eundem naturalem diem peracta eſt. 481. 1. B

Amictus.

Vide verbum, Miſſæ miniſter.

Alba.

Ibidem.

Altare.

Vide verb. Miſſa vbi celebranda.

Angelus.

Modus quo indiuiſibiliter eſt in loco, accidentalis eſt in Angelo, non tamen eſt relatio prædicamentalis. 566. 2. C & 657. 1. B

Non mouetur ex vi motus corporis aſſumpti. 573. 1. C

Fortaſſe, cum mouet cœlum, nullum illi impetum imprimit. 575. 1. A

Quamuis non ſit quantitatiuè in loco, non poteſt locum mutare, ſine intrinſeca ſui mutatione. 576. 2. A

Eius præſentia in loco in ordine ad ſubiectum per ſe & intrinſecè eſt indiuiſibilis licet diuiſibilis eſſe poſſit in ordine ad ſpatium. 579. 1. E

Quomodo hæc præſentia dici poſſit localis. 582. 1. A

Cur non poſſit conſtitui diuiſibiliter in loco, ſicut ſubſtantia materialis indiuiſibiliter. 585. 1. D

Pro quantitate ſuæ perfectionis maiorem vel minorem locum ſibi determinat. 591. 2. E

Non poteſt in duobus locis diſcretis naturaliter exiſtere. 592. 1. A

Si ſit in loco inadæquato, alium acquirere poteſt ſine deſertione prioris. 610. 1. D

Non ſolum totus toti ſpatio locali ſingulíſque eius partibus, ſed cunctis indiuiſibilibus eſt præſens. 983. 1 E

Si Angelum Deus conuerteret in animam, magis eſſet illa tranſubſtantiatio, quam formalis aut materialis conuerſio. 703. 1. E

Dæmon in Euchariſtia non videns ſubſtantiam panis, non poteſt certò inferre carentiam eius. 699. 2. E

Angelis natura perfectioribus datum eſt perfectius auxilium, quo ſe diſponerent ad gratiam, quæ ex vi illius perfectior data eſt. 325. 2. E

Vide verbo, Sacramenta nouæ legis, & verbo, Euchariſtiæ ſubiectum, & verbum, Chriſtus in Euchariſtia. verb. Chriſti cognoſcibilitas.

Annihilatio.

Vt ſubſtantia annihilari dicatur, non obſtat remanere accidentia. 947. 2. E

In annihilatione non tantum rei deſitio, ſed modus deſitionis attendendus. 648. 2. A

Manere in potentia obedientiali actiua, non tollit annihilationem. ibid. 2. E

Nulla actio ad eſſe poſitiuum ordinata poteſt eſſe annihilatio. 649. 1. B

Annihilatio non poteſt eſſe per actionem poſitiuam, ſed tantum per ſuſpenſionem influxus conſeruantis. ibid. 1. E

Quo modo in hoc differat à corruptione. 650. 1. C

Quamuis deſitio vnius rei ad poſitionem alterius ordinetur, poteſt eſſe annihilatio. 649. 1. C

Si ſeparata forma à materia, noua forma non introduceretur, & ideo materia deſineret, illa eſſet vera annihilatio talis compoſiti. 651. 1. E

An panis Euchariſtiæ annihiletur, vide verbum, Tranſubſtantiatio.

Anima.

Cur altera actione producatur anima rationalis, altera vniatur materiæ, formæ autem accidentales non item.

Animæ potentia ſolum ſunt capaces qualitatum, per quas ad actum ſecundum reducuntur, vel ad melius operandum diſponuntur. 134. 2. D

Anima non poteſt informare duo corpora diſcreta, quamuis ſimul ſumpta non habeant maiorem quantitatem quam vnum continuum. 592. 1. A

Non poteſt mouere corpus ſuum niſi per membra organica, nec per imperium voluntatis transferre de vno loco in alium. 690. 1. A

Anima Chriſti, vide verb. Chriſtus, & verb. Chriſtus in Euchariſtia.

An poſſint animæ ſeparatæ miniſtrare ſacramenta. Vide ſacramenta nouæ legis, verb. Miniſter. Vide etiam verb. Forma ſubſtantialis.

Antitypa.

In rigore ſermonis id ſignificat quod loco figurarum, vmbrarumque ſuccedit, nonnunquam tamen pro typo, ſeu figura vſurpatur à Patribus. 554. 1. E

Apparitio.

Chriſti apparitiones in Euchariſtia, vide Chriſtus in Euchariſtia, ſimili verſiculo.

Apoſtoli.

Ante noctem cœnæ fuerunt baptiZati. 211. 2. E

In nocte cœnæ ſacerdotes inſtituti. 403. 2. B

Epiſcopi creati, cum illis dictum eſt, Ioan. 20. Accipite Spiritum ſanctum. ibid.

An in nomine Chriſti baptizauerint, & an eadem forma, qua modò, vſi fuerint in ſacramento Confirmationis. Vide verbo, Baptiſmus, & verbo, Confirmatio, verſiculo forma.

Aqua.

Aqua luſtralis licet cæremonia ſacra & aliquam ſanctificationem conferens, cur non ſit ſacramentum. 10. 1. C

Eius conſecratio per extrinſecam benedictionem inſtituta ab Eccleſia iuxta cuius voluntatem potuit ad partes miſcendas extendi. 737. 1. E

Aqua roſacea ſimpliciter non eſt aqua. 26. 2. D

Vide verbum, Baptiſmus, verſ. Materia.

Attritio.

Attritio, quæ eſt diſpoſitio ad primam gratiam in ſacramento, non eſt meritoria noui augmenti in eodem inſtanti conferendi. 77. 1. C

Sola attritio etiam cum voto ſacramenti non ſufficit impetrare remiſſionem peccati. 78. 2. B

Attritio cognita ſufficit in ſacramento pœnitentiæ. 193. 1. A

Quæ ſufficit ad effectum baptiſmi, ſufficit ad effectum pœnitentiæ. 325. 1. B

Non ſat eſt haberi in voto. 322. 1. D

Vide verb. ſacramenta nouæ legis, verbum Diſpoſitiones. verb. Effectus, & verb. Baptiſmus, eiſdem verſiculis verb. Sacramenta in communi verſ. Miniſter.

Azymus, & azymorum dies.

Azymus panis vere & ſimpliciter panis. 523. 1. D

Azymo

Index Rerum.

Azymorum dies ſeptem, à veſpera, qua agnus comedebatur, quæ erat vltima decimæquartæ lunæ, à qua prohibebatur fermenti vſus, vſque ad vltimam vigeſimæ primæ computabantur. 476.1.B. 477.2.D. & 478. 2.A

*Azymorum obſeruantia magis in priuatione fermenti, quàm in vſu azymi conſiſtebat.*476.2.C

*Solum hi ſeptem dies erant azymi, nec vllus vnquam alius inſtitutus.*477.2.D

*Primus dies azymorum ſupponit in veteri teſtamento pro decimaquinta luna.*478.1.B

Cum autem in teſtamento nouo decima quarta luna dicitur dies azymorum, de eius vltima veſpera intelligendum. ibid.1.D

Primus tantum & vltimus dies feſtiui erant in ſolemnitate azymorum. ibid.1.E

Decimaquinta luna non ſolum primus ſolemnitatis azymorum, ſed primus azymorum dies ſimpliciter dicebatur. ibid.2.A

Sola vltima veſpera decimæ quartæ lunæ ſacra erat. ibid. & 480.1.E

Inter veſperam, qua agnus immolabatur, & feſtiuum diem azymorum, nullum feriatum tempus mediabat. ibid.1.D

Balſamum.

*Tempore Plinij in ſola Iudæa reperiebatur, & in parua quantitate.*407.2.D

*Poſtea magna eius copia in Palæſtina.*410.2.E

Balſami plantam Salomoni obtulit Regina Sabba. ibid.

Nunquam deficit in Eccleſia ad conficiendum Chriſma. ibid.2.A

*Ex India allatum vniuocè Balſamum cum Syriaco.*411. 1.A

Vide verbum, Sacramentum confirmationis, §. Materia.

Baptiſmus.

Nomen Baptiſmi.

*Exteriorem corporis ablutionem ſub præſcripta forma verborum ſignificat.*208.1.E

Inſtitutio Baptiſmi.

*Primo & per ſe ad remittendum originale peccatum, & primam gratiam dandam inſtitutus.*67.2.C.123.1.C

Secundario ad conſignandum nos charactere Chriſti. ibid.2.D

*Immediatè à Chriſto inſtitutus.*210.1.E

*Et ante Chriſti paſſionem, tam quoad materiam, quàm formam, & intrinſecam efficaciam.*212.1.E.213.1.A

*Non tamen antequam Chriſtus baptizaretur a Ioanne, inſtitutus, ſed eo die, quo Chriſtus baptizatus eſt, vera materia & forma indicata, & opportunno tempore inſtitutio tradita fuit.*212 214.1.A

*Significat Chriſti paſſionem, & reſurrectionem, vt præteritam, non vt futuram.*213.1.A

Eſſentia & indiuiduatio Baptiſmi.

*In quo à cæteris ſacramentis diſtinguatur.*71.1.B

*Sacramentum regenerationis, ſeu ad ſpiritualem fidelium regenerationem inſtitutum definitur.*209.1.C

Statim ac perficitur forma ſupra ſufficientem ablutionem, licet non ſupra totam, quæ à miniſtro fit, perficitur ſacramentum. 220.1.C

*Eſt vnus vnitate ſpecifica & atoma.*236.1.B

Multiplicantur numericè pro diuerſitate ſubiectorum, in quibus recipitur 237.1.D

Iterari non poteſt in eodem ſubiecto. ibid.1.E

Iterantis Baptiſmum culpa & pœna, infra, verſ. Miniſter, & verſ. Subiectum.

*Si ſit probabile dubium, an fuerit datus, debet ſub conditione iterari.*238.2.E.391 2.B

*Hoc dubium & facti & iuris eſſe poſſe, & quid vtrumque faciat probabile.*239.1.C. & D. per totum.

*Si omnibus cæremoniis ſeruatis, ſubſtantialis error intercedat, ſubſtantialia iteranda, non cæremoniæ.*394.2. E

Materia Baptiſmi.

*Materia remota eſt aqua. Et congruentiæ huius materiæ ad ſignificandum effectum Baptiſmi.*214.2 E

Debet eſſe aqua ſimplex & vſualis, quæ in quantis quantitate ſufficit, dummodo ad ablutionem ſit ſatis. 217.1.C 219.2.E

*Aqua congelata, vel qualibet alia ex herbis vel aliis rebus diſtillata, ſimiliter & nix, inſufficiens materia.*220.1.A

Ablutio eſt materia proxima. 218.1.C. *Vt habet modum paſſionis.*212.1.D

Ablutio eſt contactus corporis liquidi cum corpore abluendo, per ſucceſſiuam partium effuſionem, facilemque earum diuiſionem per corpus 218.2.C.2 D

Vera ablutio ſine emundatione à ſordibus, quæ eſt eius effectus, inueniri poteſt. ibid.

Non infert in corpore abluti paſſionem aliquam ex propria ſui ratione, ſed illum tantum ſucceſſiuum contactum. 219.1.B

Solum addit ſupra aquam, modum ſucceſſiuæ applicationis. ibid.D

Hæc ablutio in aliqua principali parte corporis debet fieri, vt in capite, pectore, humero, vel ſcapulis. ibid.1.E

In pede fieri poterit in periculo mortis, eo autem caſo, debet conditionatè iterari baptiſmus. ibid C

Non requiritur minor ablutio in extrema neceſſitate, quam extra illam. ibid. D

*Ablutio, ſiue per aſperſionem, ſiue per immerſionem, vnam vel trinam, ſufficit ad ſacramentum.*221.1.C

Forma Baptiſmi.

Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, *ſufficiens & neceſſaria forma.*225.1.B

Baptizetur ſeruus Chriſti, in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti, *ſufficiens, & Græcis legitima.* ibid. 1.E

Neceſſe eſt in hac forma exprimi actum baptizandi, vt exercitum, per verbum, Baptizo, *vel alia ſynonyma.* 226.1.C.D

Similiter & perſonam, cui applicatur, proprio vel demonſtratiuo nomine, ſingulari, vel plurali. 227.1.E

*Expreſſa inuocatio trium perſonarum diſtinctarum neceſſaria.*228.2.B

*Non tamen eſt de eius eſſentia, vt exprimat perſonam miniſtri, etiam in Eccleſia Latina, licet conformius ſit Chriſti inſtitutioni, illam exprimere.*226 2.A.B.C.D

Baptiſmus in nomine Dei vel Chriſti datus, nullus eſt. 229.1.C.D

Nunquam Apoſtoli baptizauerunt In nomine Chriſti, *etiam ſpeciali diſpenſatione.*230.2.A.B

Ego te baptizo in nomine Patris, & in nomine Filij & in nomine Spiritus ſancti, *ſufficiens forma.* ibid. 1.C

Omnis forma, in qua expreſſa inuocatio Trinitatis mutatur in implicitam vel confuſam, inſufficiens eſt. 233.1.C

Ego te baptizo in nomine Genitoris, Geniti, & procedentis ab vtroque, *probabilis forma, probabilius tamen oppoſitum, vnde baptiſmus ſub ea datus, ſub conditione iterandus.*232.1.C

Miniſter Baptiſmi.

Poteſtas baptizantis abſoluta eſt, non iuriſdictionis, & ab eo tempore data, quo ſacramentum inſtitutum. 246. 1.D

*Miniſter ex officio huius ſacramenti Epiſcopus ſeu preſbyter, qui quidem non pendet ab Epiſcopo in poteſtate baptizandi, ſed in iuriſdictione tantum.*247.1.D

*Diaconus verò non, niſi ex delegatione Epiſcopi vel Preſbyteri.*247.2.A

Subdiaconus & alij inferioris Ordinis non niſi ex delegatione

gatione Pontificis.248.

Diaconus neceſſitate occurrente, poteſt ſolemniter miniſtrare in abſentia ſacerdotis.ibid.

Priuata miniſtratio ſacramenti facilius poteſt committi diacono, quàm ſubdiacono.249.

Solis paſtoribus animarum, & vnicuique ſuas proprias oues baptizare licet, extra caſum neceſſitatis. 386.1.A.B.

Cum populus vel regnum de nouo conuertitur, debet baptizari à miniſtro deſignato ad id munus Chriſti Vicario.ibid.1.E

Aliter faciens, licet peccet grauiter, nullam ob id incurrit Eccleſiaſticam cenſuram.387.2.E

In neceſſitate quilibet homo, cuiuſuis ſtatus ſeu conditionis, dummodo loqui & lauare poſſit, & habere intẽtionem baptizandi, poteſt miniſtrare baptiſmum. 386.2.D.219.1.D.181.1.A.246.2.D

Et etiam ſi neceſſitas non ſit extrema, dummodo maxima ſit vtilitatis.246.1.D.386.2.D

In neceſſitate, ſacerdos Diacono, is Subdiacono, hic inferioribus clericis, hi omnibus laicis, & in vniuerſum viri fœminis, in hoc miniſterio præferendi.387.1.B. Cæteris verò paribus, ſanctior præferendus.388.1.A

Simplex Sacerdos etiam in neceſſitate baptizans inuito Parocho, qui miniſtrare poteſt & vult, grauiter peccat. 387.1.C

Similiter laicus baptizans in neceſſitate in præſentia ſacerdotis volentis baptizare.ibid.1.E. Etiam ſi ſacerdos det facultatem.ibid. D. Secus, ſi baptizare nolit. 388.1.A

Miniſtri, inferiores ſacerdotes, non peccant grauiter, peruertendo ordinem inter ſe in adminiſtratione huius ſacramenti.387.2.E

In miniſterio baptiſmi ſolemnis præferre peccatorem iuſto, cæteris paribus, mortale eſt, niſi in iuriſdictione ſint inæquales.388.1.B.C

Infidelem aut hæreticum fideli anteponere, ferè ſemper eſt mortale.ibid.D

Qui ex officio non eſt miniſter, grauiter peccat, ſolemniter miniſtrando, &, ſi inferior ſacerdote ſit, manet irregularis.389.C.ibid.2.B

In qua irregularitate ſolus Pontifex poteſt diſpenſare, quoad ſuſcipiendos nouos Ordines, Epiſcopus verò adminiſtrandum in ſuſceptis.389.2.A

Baptiſmus à laico extra neceſſitatatem datus, tenet. 191.1.B

Nec ideo laicus irregularis.373.2.A

Aliquid in hoc ſacramento omittens ex ſubſtantialibus grauiter peccat.388.2.C

Similiter miniſtrando ſolemniter in peccato mortali. ibidem.2.C.Secus ſi priuatè.198.2.B.C.

Ab Eccleſia interdictus vel excommunicatus, ſine graui neceſſitate baptizans, grauiter peccat.390.1.C.

Quod ſi clericus ſit, ſolemniterque baptizat, irregularis erit, ſecus ſi priuatè.ibid.1.D.

Tenetur miniſter non dare baptiſmum niſi conuenienter diſpoſito, talemque diſpoſitionem examinare, & quæ hæc ſit.ibid.1.E.206.2.C.264.1.B.

Paſtores Eccleſiæ ex officio, omnes autem ex charitate, in neceſſitatis articulo baptizare tenentur.386.1. E. Nec excuſantur ob periculum propriæ mortis, ſi infans ſit in extrema neceſſitate.384.2.E

Etiam ſi aliquis intendat baptizare trina merſione, ſi in prima vel ſecunda perficiat verba formæ, perficiet tunc ſacramentum.220.1.E.

Quod ſi vſque ad tertiam non dicat verba formæ, paruulusque antea decedat, vel habeat periculum decedendi, grauiter peccat.ibid.2.A.& 384.2.D.

Non qualibet acceleratio mortis per applicationem baptiſmi reddit miniſtrum irregularem.ibid.E.

Nemo poteſt ſeipſum baptizare.227.1.C.

Plures homines, ſi omnia requiſita adhibeant, poſſunt ſimul baptizare vt integri miniſtri: nõ verò vt partiales. 165.1.A.ſeq.251.1.D.253.1.A.

Tenetur miniſter omnes ritus Eccleſiæ ſeruare in ſolemni baptiſmo, per ſe loquendo, & quo grauiorem omiſerit, grauius peccabit.390.2.B.

Qui rebaptizat ſub conditione, quando non eſt mortaliter dubius de Baptiſmo priori, grauiter peccat.ibid.C.

Similiter & parentes qui offerunt puerum vt rebaptizetur.391.1.E.

Rebaptizans nullam incurrit Eccleſiaſticam cenſuram. ibid.2.B.

Incurrit tamen ipſo facto irregularitatem, ſi verè, id eſt, cum intentione, & ſine conditione tacita vel expreſſa, rebaptizet.392.1.C.393.D.E.394.2.A.

Si hæc irregularitas ſit publica, Pontifex ſolus poteſt in ea diſpenſare, ſi occulta, Epiſcopus.393.1.A.B.

Sola ignorantia facti vel iuris, quæ excuſat rebaptizantem à peccato mortali, excuſat ab hac irregularitate. 394.1.A per totam, & 2.A.B.

Qui probabiliter dubitans de Baptiſmo, rebaptizat ſine appoſita conditione, non eſt irregularis.ibid.1.E.

Secus, qui ex metu rebaptizat, dummodo veram habeat intentionem.394.2.D.

Propter ſolam cæremoniarum iterationem non contrahitur irregularitas.ibid.2.E.

Miniſtrans Presbytero ſolemniter rebaptizanti, irregularis.ibid.2.D.E.

Neceſſitas Baptiſmi.

Neceſſitate medij, & præcepti, omnibus eſt Baptiſmus neceſſarius, etiam his, qui per contritioneem ſunt iuſtificati.59.1.B. 378.2.D. Et magis, quàm pœnitentia. 246.1.A.

Aliter ad remiſſionem originalis, aliter ad infuſionem baptiſmalis characteris neceſſarius.721.C.

Saltem in toto implicito eſt medium neceſſarium ad remiſſionem peccatorum, & ad gratiam & gloriam conſequendam.300.2.B.302.1.C.306.1.D.

Realis eius ſuſceptio regulariter neceſſaria ad beatitudinem conſequendam.302.2.E.

Et infantibus ſimpliciter neceſſaria de lege, & oppoſitum de aliquo aſſerere ſine expreſſa reuelatione temerarium. 307.1.B.309.2.B.

Nequit ſuppleri per ſacramentum legis naturæ, vt poterat circumciſio, & cur.310.2.A.

Hæc neceſſitas, & reſpectu adultorum, & paruulorum, non cœpit vſque ad ſufficientem promulgationem Euangelij, poſt Reſurrectionem Chriſti factam.312.1.C.

Non ſimpliciter neceſſarius baptiſmus, vt aliquis diuinis obligetur præceptis.881.1.E.

Effectus Baptiſmi.

Paruulis confert baptiſmus primam gratiam, quam per nullum aliud ſacramentum habere poſſunt.68.1.D.

Originalem culpam, omnéque peccatum ante baptiſmum commiſſum remittit.292.2.E.

Et omnem pœnam propriè dictam, confert gratiam, & dona infuſa, tam adultis, quàm pueris. 293.2.B.295.1.C.296.1.D.

Et ſacramentalem gratiam, quæ conſiſtit in ſpecialibus auxiliis ad exercendum ea, ad quæ Baptiſmus obligat. 296.2.D.

Imprimitque characterem, qui magis accedit ad rationem potenti paſſiuæ.122.1.D.425.2.A.

Duobus ſimul baptizantibus, character producitur à Deo vnica tantum actione, ab vtroque verò ſacramento, vt à par

à partiali inſtrumento.250.1.E
Per Baptiſmum illuminari, fœcundari,& Chriſto incorporari dicimur,& cur.297.2.E
Quomodo Baptiſmi proprium ſit, ianuam cœli aperire. 299.1.C
Quamuis ante Chriſti mortem hunc effectum non habuerit, intrinſeca ſua efficacia non caruit.212.2.E
Omnes infantes æqualem gratiam Baptiſmalem recipiunt. 325.2.A
Quæ licet minima inter baptiſmales, tamen eam excedit, quæ dabatur per ſacramentum legis naturæ vel per Circumciſionem,& minimam, quæ confertur per pœnitentiam.326.2.E.328.1.B
Poteſt conferre fidem & ſpem, ſine gratia habituali. ibid. 1.C
Pro qualitate diſpoſitionis augetur, minuitur, aut omnino impeditur effectus eius.326.2.C.327.1.B
Effectus per accidens Baptiſmi qui & quomodo in habentibus æqualem diſpoſitionem poſſint eſſe diuerſi. 314. 1.D
Redit effectus eius recedente fictione, ſimul vel per partes, prout fictio fuerit ablata.328.2.E.339.1.A.330.1.E
Tunc tolluntur per accidens omnia mortalia poſt Baptiſmum commiſſa, venialia verò iuxta diſpoſitionem, per quam tollitur fictio.331.2.E
Redit in minima intentione, quam poteſt habere. 332.1.D
Dici etiam poteſt dari, iuxta qualitatem actus, quo fictio remouetur.333.2.D
Vt fictio tollatur, attritio ſufficit, dummodo ſumptio ſacramenti non fuerit mortale peccatum, tunc enim neceſſaria eſt contritio, vel attritio cum ſacramento pœnitentiæ. 335.1.E.338.2.E.1.A.per totam.336.1.D.& 337.2.B. 340.1.C
Cum tollitur fictio per ſacramentum pœnitentiæ vtrumque ſacramentum per modum vnius agentis integri concurrit ad dandam gratiam. 341. 1. D. Quæ maior eſt quam ſi ab vno tantum daretur.340.1.E
Cur per Baptiſmum fomes peccati, & reliquæ huius vitæ pœnalitates non auferantur.290.2. per totam. 291. A. B.297.1.C

Diſpoſitio ad Baptiſmum.

Nec fides, nec vlla alia diſpoſitio, aut confeſſio interna vel externa etiam non ſacramentalis, requiritur ad Baptiſmi valorem.263.1.D.2.D.E. Neceſſarius eſt tamen in adultis voluntarius conſenſus, ſaltem præcedens, non retractatus.262.1. B. Et quamuis ſit inuoluntarius ſecundum quid, ſufficit.ibid.2.B.& 263.1.C
Qua diſpoſitione effectus baptiſmi recipitur, baptiſmus etiam ſanctè ſuſcipitur.ibid.2.D
Sola voluntas ſuſcipiendi baptiſmum ſufficienter diſponit ad characterem.317.1.E
Ad gratiam verò habitualem fides requiritur.ibid.
Imò pœnitentia & deteſtatio prioris vitæ in accedente cum mortali. 318.2.B. Licet in habente tantum originale, voluntas ſeruandi legem Chriſti, quæ alia eſt à voluntate ſuſcipiendi baptiſmum, ſufficiat.319.1.A & 2.C
Non requiritur in peccatore contritio ſed cognita attritio ſufficit, vera quidem, non exiſtimata.320.2.D.321.2.C. 333.1.B.262.1.A
Quæ attritio debet eſſe ſupernaturalis voluntas & efficax, deteſtationem prioris vitæ, & propoſitum emendæ, ex aliqua ratione ſupernaturali continens.322.1.D
Probabile eſt in articulo mortis teneri baptizandum præmittere contritionem.352.1.C
Ita quis poteſt accedere diſpoſitus, vt nec gratiam conſequatur, nec accedendo peccet, propter ignorantiam. 325.1.C

Subiectum Baptiſmi.

Paruulis ante vſum rationis ſola Chriſti intentio ſufficit, vt capaces ſint Baptiſmi.269.1.D.270.2.C
Infantes Chriſtianorum ante vſum rationis baptizare, non tantum licitum, ſed in caſu neceſſitatis, iure diuino, & extra illum, iure Eccleſiaſtico præceptum eſt. 272. E.273.1.C.E.& 1.A
Pro quo tempore obliget hoc præceptum.ibid.2.D
Infantes infidelium, qui directè ſubduntur Eccleſiæ, ſine parentum conſenſu, poſſunt licitè baptizari, alias ſecus, niſi in extremo mortis periculo, vel ſi omnino amiſit pater patriam poteſtatem.276.1.D.E
Sufficit tamen cuiuſuis parentis conſenſus, etiam altero renuente, ſiue vterque infidelis, ſiue alter tantum. ibid. 2.D.E.1.A
Filij ſeruorum infidelium iuſtè capti, & à parentibus ſeparati, licitè baptizantur, omnino inconſultis parentibus.279.1.D.2.C.D.281.1. A
Non tamen tenentur domini, vel eos ſeparare, vel ſic ſeparatos baptizare.284.2.E.292.2.E
Si tamen dominus de facto ante ſeparationem baptizet, probabile eſt, non peccare contra iuſtitiam, licet oppoſitum ſecurius & in praxi ſeruandum.283.2.E
Filij Iudæorum qui inter Chriſtianos verſantur non reputantur filij ſeruorum etiam quoad præſentem materiam 284.1.B
Sed hi tantum qui ex patribus iuſto bello captis, vel à vero domino pretio emptis, nati ſunt.ibid B
Nulla authoritate poteſt impediri adultus à baptiſmi ſuſceptione,& tam ipſe quam Eccleſia habet ius ad ſe defendendum à tali impedimento.379.2.D
Baptizandus vel offerens paruulum, vt recipiat baptiſmum ab eo qui non habet ius dandi extra caſum neceſſitatis grauiter peccat, etiam ſi infidelis ſit. 385. 2. E 389.2.B
Et ſumendo extra neceſſitatẽ ab indigno miniſtro.390.2.B
Et permittendo rebaptizari, etiam ob periculum mortis violentæ.391.1.B
Rebaptizatus qui ob ignorantiam non excuſatur à mortali, irregularis ſit ſi veram habuit intentionem, aliàs ſecus.395.1.D.2.per totam.396.1.A.B
Si tamen poſtea ſciat, quantumuis conſentiat, irregularitatem non incurrit.ibid.
Solus Papa in hac irregularitate diſpenſare poteſt.ibid.
Qui habuit voluntatem Baptiſmi, quam nec retractauit, ſi amens fiat: nõ debet ſine vrgente neceſſitate baptizari, niſi amentia perpetuò duratura præſumatur. 262. 1.B
Quam primum quis poteſt peccare mortaliter, poteſt ſine parentum conſenſu baptizari.277.1.A
Cum dubitatur an ſit rationis capax, & baptizari renuit, non ſufficit parentum conſenſus.ibid.C
Puer ægrotans debet per aſperſionem, modica quantitate aquæ calore temperatæ, in qua parte minus noceat baptizari.384.1.C

Præceptum de Baptiſmo.

Eſt de iure diuino.378.E
Quando impoſitum.379.1.E
Omnes homines obligat, imò B. Virginem Apoſtoloſque comprehendit.ibid.2.C
Non obligat paruulos, nec parentes ad eos baptizandos niſi inſtante neceſſitate.ibid.2.D
Tenentur tamen fideles ex Eccleſiæ conſuetudine & præcepto filios in infantia baptizare.ibid.2.E
Non obligauit diuinum præceptum vniuerſum mundum; donec ſufficienter Euangelium promulgatum. 380.1.C

Cum

Cum primum quis commodè poteſt, tenetur non multum differre Baptiſmum, ſeque diſponere, vt rectè ſuſcipiat. 381.1.C.ibid.2.A
Nulli adulto poteſt Eccleſia præcipere vt intra tale tempus baptizetur, licet poſſit declarare pro quo tempore præceptum obliget. 382.2.B
Nunquam fuit præceptum determinans tempus Baptiſmi infidelibus adultis. ibid.2.E
Licet Eccleſia illud poſſit determinare Chriſtianorum filiis. 383.2.B
Propter grauem cauſam differri poteſt, propter nullam tamen omitti, etiamſi immineat periculum violentæ mortis. 383.1.D.384.1.D.E,& 2.A

Ritus & Cæremoniæ Baptiſmi.

Præter baptizantem & baptizatum adhibendus eſt patrinus vel fideiuſſor, qui illum de fonte ſuſcipiat. 254.1.C
Tenetur ſuſceptor baptizatum inſtruere in rebus fidei ſi indigeat. 255.2.A
Abbas, vel Monachus nō poſſunt hoc munus obire. 254.2.B.C. *neque hæreticus, neque olim publici pœnitentes.* ibidem.
Vnus tantum & vna admitti poſſunt. 255.1.E
Solum inter patrinum & baptizatum, patrémque & matrem eius oritur impedimentum matrimonium irritans. 255.2.B.C.256.1.E.257.2.B. Et *quomodo.* ibid.1.C.D
Maritus & vxor non debent ſimul hoc munus obire. 255.2.B
Inter patrinum & matrinam nulla ſpiritualis cognatio contrahitur. 256.1.D
Pater qui vrgente neceſſitate filium ſuſcipit, vel etiam ſine illa, nullum impedimentum contrahit cum vxore, debiti petitionē impediens, licet peccet ſi abſque neceſſitate faciat. ibid.2.C
Qui in priuato baptiſmo materialiter tantum tenet baptizatum, hanc cognationem non contrahit, ſecus ſi animo hanc cæremoniam exercendi. 257.2.D.E
Hæc cæremonia in priuato Baptiſmo non eſt neceſſaria. ibidem.

Votum Baptiſmi.

Non poteſt propriè eſſe niſi in adultis. 307.2.D
Non eſt ſpecialis promiſſio. 378.2.A
Cur neceſſarium. ibid.2.E

Dignitas Baptiſmi.

In tribus excedit circumciſionem, quia ianuam cœli aperit, copioſiorem gratiam, & omnium culparum ſeu pœnarum remiſſionem largitur. 111.1.B

Nomina quibus in Scriptura & Patribus vocatur.

Lauacrum regenerationis & ſigillum. 8.1.A
Signaculum quo conſignantur, qui ſunt de populo Dei. ibid.& 209.2.D
Dicitur regeneratio hominis, & cur. ibid.
Spiritualis Circumciſio. 53.2.B
Cuſtodia dicitur à diuo Thoma, & diuo Damaſceno. 209.2.D
Dicitur, gratia, illuminatio, perfectio, lauacrum, teſſera militum Chriſti, amictus ſplendens quo conſignatur ſuper nos lumen vultus Domini, ſigillum fidei, vnctio, principium, & ianua ſacramentorum, ex variis Patrum teſtimoniis. 209.2.D.E
Mare in quo noſtra obruuntur peccata. 293.2.C.D

Baptiſmus ſanguinis.

Non eſt ſacramentum, imo à ſacramento Baptiſmi pluſquam ſpecie differt. 176.2.D.E.276.A
Martyrium eius, qui baptizari non potuit, propriè dicitur Baptiſmus ſanguinis. 236.2.B
Non poteſt reperiri in iam baptizatis, bene tamen in infantibus, & perpetuò amentibus, quibus ſufficit abſque Baptiſmo aquæ. 276.1.E. 343.2.C.244.2.A
Obtinet in adultis vim Baptiſmi aquæ. 347. 1. B. 2.E
Cauſare poteſt remiſſionem peccati originalis & mortalis, & primam gratiam. 348.1.A
Imo ſemper quaſi ex opere operato aliquam gratiam gratum facientem confert. 352.1.E.354. 1. D. ibid. 2.D
Non, quia inſtat Baptiſmus ſanguinis, debet Baptiſmus aquæ voluntarie omitti. 345.1.B.C.
Quo differat à Baptiſmo aquæ in diſpoſitione requiſita. 352.1.B. *Vide verbum, Martyrium.*

Baptiſmus flaminis.

Nihil aliud eſt, quam interior contritio cum propoſito baptiſmi aquæ, ſed neque analogicè conuenit cum ſacramento baptiſmi. 236.2.B.C.D

Baſilica.

Vide verbum, Miſſa vbi celebranda.

Beati.

Externo cultu Deum laudabunt. 35.2.D
An ſint ſacramentorum capaces. Vide ſacramentum nouæ legis, verſic. Subiectum.

Buccella panis.

Qualis fuerit, & quando Iudæ data, vide verbum, Iudas.

Bulla.

Ex vi clauſulæ, quæ per bullam Cruciatæ datur facultas eligendi confeſſorem, non intelligitur conceſſa ad accipiendam Euchariſtiam à quolibet ſacerdote. 919.1.E

Calix.

In Scriptura quandoque vas continens vinum, quandoque potum in ipſo contentum ſignificat. 502.1.E

Caro.

Caro Chriſti in Euchariſtia, vide verb. Chriſtus in Euchariſtia.§.Caro.

Catechumeni.

Nullum cum Eccleſia pactum ineunt, de ſuſcipiendo baptiſmo, ob cuius tranſgreſſionem puniri poſſint. 382.2.B.
Quomodo ipſi & infideles poſſint Eccleſiæ ſubdi. 383. 2. D.E
Vt indigni Euchariſtiam proſpicere, ante conſecrationem exire à Miſſa iubebantur. 560,2.A
Dabatur illis panis benedictus in Miſſa, in ſignificationem corporis Chriſti. ibid.
Bene poſſunt ante realem ſuſceptionem Baptiſmi *iuſtificari per contritionem &* Baptiſmi *votum.* 302.2.C

Cauſa efficiens.

Quod non eſt etſi immediatè antea fuerit, ſi virtutem aliquam non reliquit, nequit effectiuè cauſare. 81.2.B.C
In ordine ad diuerſa poſſe eſſe mutuam efficientiam inter aliqua duo probabile eſt. 574.2.B. *licet probabilius ſit oppoſitum.* ibid.

Cauſa formalis & materialis.

Quæ non habent intrinſecam repugnantiam, non ſe expellunt formaliter, etiam per potentiam obedientialem. 646.1.C
Harum cauſarum cauſalitas, in intrinſeca compoſitione ex ſubiecto & forma conſiſtens, nequit ſuppleri, ſecus quæ in extrinſeco influxu. 714.2.D
Cauſa materialis non habet concurſum circa formam, niſi quando ſibi vnitur. 90.2.D

Cauſa inſtrumentalis.

Si res à nouo agente incipiat conſeruari, durante actione priori, quæ ſimul ab alio agente conſeruetur non repugnat eſſe inſtrumentum alterius actionis conſeruatiuæ. 642.1.B.C

Index Rerum.

Cœnæ nox,& myſteria in ea geſta.

Tres fuerunt à Chriſto factæ cœnæ in illa nocte, & quæ. 483.2.D

Finita cœna legali, & nondum inchoata vſuali, & ante Euchariſtiæ inſtitutionem,lotio pedum facta. 484.1.C

Gratiaram actio & benedictio,quibus Chriſtus vſus eſt in cæna myſtica, & inter ſe, & à conſecratione diſtinctæ fuere.742.2.A.B.C

Nec fuit hæc communis benedictio menſæ.ibid.

Probabile eſt ante panis conſecrationem præceſſiſſe fractionem, ante diuiſionem verò calicis, conſecrationem præceſſiſſe certum.618.1.E

Conſecrauit Chriſtus, ſimul proferendo verba, Hoc eſt corpus meum.741.2.C

Quomodo per illa verba, Comedite ex eo omnes, non inuitauerit Iudam ad peccatum indignæ ſumptionis. 854.1.D

Probabilius eſt,Chriſtum ſe ipſum communicaſſe & ſacramentaliter & ſpiritualiter manducaſſe.907.1.A.& 948. 1.D.E

Quando ipſe in Emaus fregit panem, probabilius eſt non conſecraſſe,obumbrauit tamen illo facto communionem ſub vna ſpecie.898 1.C.D

In vino & aqua miſto calicem conſecrauit.511.1.B.Et tunc ſacrificium obtulit.949.1.D

Vide verbum,Chriſtus,Euchariſtiæ inſtitutio,Azyma.

Cæremonia.

Omnem cultum Dei externum certo ritu factum ſignificat.18ż.1:C

Non omnes cæremoniæ antiquæ legis ſacramenta fuere.6. 2.E

Cur tot cæremonias Deus in veteri lege inſtituerit.47.1.E

Cæremoniæ baptiſmi, & Confirmationis, & Miſſæ, vide verbum baptiſmus,Confirmatio,in verſiculis,Cæremoniæ & ritus.

Character.

Sine baptiſmali,non eſt capax ad cætera ſacramenta.73.1. B.123.1.B

Non ſolùm denominationem ſigni importat,ſed abſolutum tali denominationi ſubſtans.118.1.E.125.2.D

Non eſt relatio realis vel rationis, neq; extrinſeca denominatio.124.2.C.Sed quid reale,ab anima eiuſque potentiis,vt res à re,diſtinctum.125.2.D

Eſt ſupernaturalis qualitas à Deo infuſa,& in vltima ſpecie qualitatis.ibid. 2. C. ad primam ſpeciem pertinens. 130.2.C.D.Non eſt enim potentia phyſica paſſiua, vel actiua.Oſtenditur de baptiſmali.126.2.B.De ſacerdotali.128.1.E.De epiſcopali.129.2.C

Quodammodo dici poteſt moralis poteſtas.130.1.E

Nec inſtrumentaliter, nec diſpoſitiuè poteſt concurrere ad cauſandam gratiam.87.2.D.101.1.D.Nec ad conſecrationem.780.2.D

In nullo genere cauſæ conſequitur.125.

Quicunque eius effectus ſuppleri poteſt à Deo.ibid.

Non poteſt conferri per ſacramentum in voto.78 1.B.C

In omnibus hominibus recipi poteſt,imò & de Angelis eſt probabile.131.2.C.D

Nequit eſſe in corpore,ſed in ipſa eſſentia animæ,non in intellectu aut voluntate.132.1.C.133.1.E

Et phyſicè & moraliter incorruptibilis.136.2.A

Neceſſariò efficitur per ſacramentum, etſi ſit voluntas non ſuſcipiendi characterem,ſed ſacramentum tantùm.137. 1.B

Indelebilis eſt in vita,& ita eſſe poſt mortem,probabile eſt. 136.1.C

Vide verbum,Sacramentum,Sacramenta nouæ legis, baptiſmus,Confirmatio,in §.Effectus.

Charitas.

Quæ charitatis motiua in Euchariſtia,Vide, Euchariſtiæ inſtitutio.

Chriſma.

Tria miracula virtute ſancti Chriſmatis facta. 401.1.B.C.

In nocte cœnæ à Chriſto confectum.403.1.C

Quamlibet vnctionem ſignificat, ſpecialiter tamen iam ſupponit pro materia,qua vngimur in ſacramento Confirmationis,quæ ex oleo, balſamoque debet eſſe confecta. 407.1.D.408.2.A.ibid.D

Cùm à Sanctis oleum appellatur, totum à maiore parte ſignificatur.410.2.A.B

Gratis ab Epiſcopis dandum.ibid.2.C

Facultas conficiendi Chriſma, quo in vertice vngitur baptizatus,poteſt ab Eccleſia presbytero cōmitti.414.1.A

Chriſma conficere ad poteſtatem Ordinis pertinet. 413. 2.E

In ſolis,& omnibus,quamtumuis hæreticis & ſchiſmaticis, Epiſcopis hæc poteſtas reſidet ex iure diuino, quamuis probabile ſit, poſſe Pontificem eam delegare ſimplici ſacerdoti.414.2.B.C.D

CHRISTVS.

Solus Chriſtus mereri potuit primam gratiam dandam ſine opere eius,cui datur.108.2.D

Chriſti merita in omni tempore & lege eiuſdem valoris. ibid.

Non dicitur in Scriptura baptizare, quia propriis manibus baptizaſſet,ſed quia eius nomine diſcipuli baptizabant.211.1.E

Baptizauit B.Virginem manibus ſuis.212.1.B

In Chriſti baptiſmò,deſcenſu columbæ,cœli apertione, noſtri baptiſmi effectus ſignificatur.213.2.C

Aquam,quæ miraculosè de eius latere manauit,veram ac naturalem fuiſſe,de fide eſt.533.2.C

Totum ſanguinem in paſſione pro nobis effudit.665.1.B

Plus ſanguinis habet modò, quàm cum erat paſſibilis. ibid.

Ad formationem corporis Chriſti potuit concurrere ſecunda cauſa propria virtute.601.1.B

Ad vnionem verò hypoſtaticam ſolùm vt inſtrumentum Dei.ibid.C.D

Chriſti paſſio diuerſo modo per ſacrificium,quàm per ſacramentum,ſignificatur.7.1.C

Quomodo humanitas & paſſio Chriſti vt inſtrumenta coniuncta,gratiam cauſent per ſacramenta vt inſtrumenta ſeparata.102. 1.C

Verè apparuiſſe aliquando poſt aſcenſionem, probabileque eſt proprium locum in cœlo non deſeruiſſe.577.2.C.D

Sacrificium cruentum Chriſti,licet in paſſione inchoatum, eſſentialiter mortem requiſiuit.976.1.D.2.E

Licet in æternum ſacerdos ſit,vt viſibiliter nunc offerat,ſacerdotibus vt vicariis vtitur.497.2. C.per totam.

An præſentia locali,vel ſacramentali eſſentialiter non pendet.587.2.C.D

Nec eſt magis eſſentialis illi actio,qua in cœlo conſeruatur, quam illa,qua in Euchariſtia conſtituitur. 644. 2.E. Vide verb.Cœnæ.Nox.

Chriſtus in Euchariſtia.

Præſentia Chriſti in Euchariſtia.

Præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti in hoc ſacramento fidei dogma eſſe, ex traditione Eccleſiæ, & Conciliis oſtenditur à 538.2.D. ad 540.3.A. Ex promiſſionibus Euchariſtiæ in Scriptura contenti ibid. 2. B. vſque 544.2.B.Ex verbis formæ conſecrationis.ibid.2.D.Ex ſanctis Patribus,quorum varia teſtimonia explicantur à 549.ad 683. Ex miraculis in fidem huius præſentiæ factis.555. 1. B. ad 556.Ex antiqua praxi Eccleſiæ, & ſumma veneratione, qua ſemper hoc ſacramentum tractatum eſt.557.2.A

Licet non poſſit ratione naturali oſtendi, imò neque ab angelo vt poſſibilis cogno;ci, poteſt tamen maxima eius

conuenientia ratione naturali oſtendi, eſtque euidenter credibilis.558.2.C.D.559.2.B.701. A

Incipit, finita conſecratione, ante omnem vſum. 562. 2. B. ibid. 2. E. Permanet abſque vſu.563.1.A

Durat, quamdiu ſub illis ſpeciebus ſubſtantia panis vel vini duraret.ibid.2.C.564.2.C.D

Aliquid reale eſt. ibid. 2. E. Intrinſecum, præter ſubſtantiam corporis Chriſti, ab ipſa, accidentibúſque omnibus, quæ habet in cœlo, diſtincta tanquam modus rei à re.565.D.ibid.2.A

Non eſt modus ſubſtantialis.566.1.B. Nec relatio prædicamentalis. 567.1. B. Nec actio Chriſti circa ſpecies, nec paſſio aliqua.568.1.A. Nec conuerſio panis in Chriſtum, ſed hæc via eſt ad præſentiam.ibid.1.B

Sed eſt modus accidentalis realis, qui ad prædicamentum vbi reducitur.ibid.1.C

Ex hac præſentia & habitudine ad ſpecies conſurgit eſſe ſacramentale Chriſti.ibid.2.D

Pendet eſſentialiter ab exiſtentia naturali corporis Chriſti, non verò à præſentia naturali.586.2.D.587.1.E. Eſt tamen probabile, pendere ab illa in genere cauſæ efficientis & exemplaris quodammodo.589.1.B.2.D.590. 1.D

Licet amitteret omnem præſentiam naturalem, probabile eſt, non amiſſurum ſacramentalem, de facto tamen oppoſitum eſt probabilius.ibid.2.D

Sine nouo miraculo præſentiæ ſacramentales multiplicantur, licet oppoſitum probabile.591.1.D.& 2.E

Non eſt definitiuè in loco ex vi huius præſentiæ, licet ſit in ſpatio finito, neque etiam eſt circumſcriptiuè.592.1.A

Præſentiæ ſacramentales numero multiplicantur, in diuerſis ſpatiis.ibid.

Præſentia naturalis & ſacramentalis non poſſunt ſimul conuenire Chriſto naturaliter.ibid.1.E

Potuit habere præſentiam ſacramentalem & per actionem ſubſtantialem, vel accidentalem, immutata manente ſubſtantia panis.ibid.2.C

Relatio præſentiæ, quam Chriſti corpus habet non fundatur in conuerſione, ſed in modo exiſtendi per conuerſionem acquiſito.611.2.B.582.1.D

Comparatur ſacramentalis præſentia cum naturali.

Præſentia ſacramentalis non addit modum ſupra præſentiam naturalem, ſed ſupra exiſtentiam, quæ à naturali præſentia omnino diuerſa eſt.588.1.C

Sacramentalis compoſſibilis eſt cum alio corpore quanto, ſecùs naturalis.579.1.D

Per naturalem in ordine ad locum extenditur corpus, ſecùs per ſacramentalem.ibid.

Naturalis ex parte ſubiecti & ſpatij diuiſibilis, ſacramentalis ex parte ſubiecti tantùm.ibid.E.per totam.

Differunt eſſentialiter & ſpecificè.ibid. E

Extenſio quantitatis in ordine ad locum eſt præſentia naturalis Chriſti.ibid.1.D

Præſentia ſacramentalis eſt quædam participatio præſentiæ ſubſtantiarum ſpiritualium, ab illa tamen diuerſa. ibid.2.E

Supernaturalis eſt, nec vlli corpori aut quantitati connaturalis eſſe poteſt.581.2.B

Nullo modo continentur ſub obiecto ſenſibili.592.1.E

Non eſt propriè præſentia localis, vt hæc ſupponit pro vbi phyſico, quodammodo tamen localis dici poteſt.581.2.per totam.

Diuinitas, Verbum, & vnio hypoſtatica in Euchariſtia.

Natura Diuina ſpeciali modo eſt in hoc ſacramento, licet per concomitantiam tantùm, eámque mediatam noſtro modo intelligendi.586.1.E

Verbum diuinum & vnio hypoſtatica ſpeciali modo in hoc ſacramento.673.1.per totam.

Vtrumque eſt per concomitantiam, licet potuerint eſſe ex vi aliquorum verborum.610.1.C

Qua actione ibi conſtituantur.676.1.A

Per communicationem idiomatum, Verbum conſecrari dici poteſt, & panis in Verbum conuerti, ſicut & in Chriſtum.ibid.D

Forma ſubſtantialis & anima Chriſti in Euchariſtia.

Eſt in hoc ſacramento ex vi verborum, non inquantum anima, ſed vt conſtituit corpus organicum humanum. 667.2.B.668.1.A.D

Quæcunque ſit hæc forma, per efficientiam verborum conſtituitur in hoc ſacramento, ſecundum ſuam rationem ſpecificam.669.1.E

A Chriſti corpore poſſet anima extra ſacramentum ſeparari, in ſacramento manens. 678. 2. A. Eſſet tamen nouum miraculum.ibid.

Corpus & ſanguis Chriſti in Euchariſtia.

Chriſti corpus cum ſpeciebus ſacramentalibus componit Euchariſtiæ ſacramentum, ad aquas, vel vt materia, vel vt forma poteſt comparari. 672.2.E. 497.1.C.& 433.2.C.D

Quamuis in ſe ſit quantum impeditur ne connaturali & extenſo modo exiſtat, ſed indiuiſibiliter.583.2.E.521. B.& ibid.D.E.& 522.1.A.B.C.D

Prout ſacramentaliter exiſtit, non pendet à ſeipſo vt exiſtente in cœlo.578.2.B.588.1.E

Poſſet Deus, deſtructis ſpeciebus, illud immutatum relinquere.578 1.D

Sub ſpeciebus panis continetur ex vi verborum, vt dicit hanc indiuiduam materiam, cum omnibus organicis partibus ad integritatem corporis humani pertinentibus.663.2 E.664.1.per totam.

Semper eſt idem numero & ſpecie, quantum eſt ex parte materiæ, quantitatis, & ſuppoſiti: licet in omni rigore phyſico alius dici poſſit ratione formæ, ſi habeat diuerſam.669.2.C

Licet admittatur ex vi verborum conſtitui ſubſiſtens, non tamen ſubſiſtentia creata aut increata.673.2.B. Probile tamen eſt ex vi verborum non conſtitui ſubſiſtens. 675.1.A.B

Per ſolam actionem, qua Chriſti corpus conſeruatur in cœlo, an poſſit conſeruari præſens in Euchariſtia. 639. 2. D.E

Sanguis Chriſti, vel ſpiritus vitales non ſunt partes corporis eius, prout eſt in Euchariſtia ex vi verborum.665. 2.B

Ex vi verborum continetur ſub ſpeciebus vini non ſolum ſanguis in paſſione effuſus, ſed totus, quem habebat in nocte cœnæ, & qui nunc eſt in corpore glorioſo.ibidem C.D

An autem per modum vnius continui, nec ne, vtrumque eſt probabile.ibid.C

Forma ſanguinis ſolùm ponitur ex vi verborum ſub ſpeciebus vini, vt dat eſſe ſanguinis.667.2.A.B

Corpus ſub ſpeciebus vini, & ſanguis ſub ſpeciebus panis tantùm per concomitantiam.665.2.A.E.

Caro Chriſti in Euchariſtia.

Habet præcipuam efficientiam inſtrumentalem circa Euchariſtiæ effectum.497.1.B

Aliter concurrit in hoc ſacramento, quam in aliis. 498. 1.C

Ex vi verborum, eſt ſub ſpeciebus panis.664.1.D.E

Subſtantia & partes Chriſti in Euchariſtia.

Tota Chriſti ſubſtantia, cum omnibus & ſingulis partibus etiam ad ornatum pertinentibus, ſub hoc ſacramento. 640.1.E.& 2.D.E

Partes corporis Chriſti in Euchariſtia, quamuis non diſtent loco, diſtant quantitate.586.1.D

Chriſti præputium probabilius eſt poni in ſacramento ex vi verborum.664.2.C

Accidentia Chriſti in Euchariſtia.

Chriſtus in Euchariſtia propriam retinet quantitatem eiúſque effectum formalem primarium.582.2.D.& 662 1.E

Habétque veram figuram organicam, non localem vel ſitualem.585.1.E

Et omnes modos quantitatis, & omnes qualitates, quæ, media quantitate illi vniuntur.663.1.B

Hæc tantùm ſunt per concomitantiam, licet aliter quam alia accidentia magis intrinſeca.672.1.B.C.D.

Nequeunt omittere ſpecies, vt videantur.689.1.A

Habet etiam Chriſtus omnia accidentia ſpiritualia. 649. 2.D

Modus exiſtendi Chriſti ſub ſpeciebus.

Pluribus diſtinctis ſpeciebus per modum vnius conſecratis, totus Chriſtus ſub ſingulis manet.677.2.D

Et ſub ſingulis partibus hoſtiæ poſt conſecrationem diuiſæ, in quibus panis conſeruaretur.ibid.D.678.2.E

Sub ſingulis etiam hoſtiæ partibus continuis, quantumuis minimis.679.2. C. Imò & ſub ſingulis indiuiſibilibus. 683.1.D

Semel eſt in actu ſub tota quantitate ſpecierum, in potentiâ autem infinities in ſingulis partibus.680.2.B

Vnio Chriſti cum ſpeciebus Euchariſtiæ.

Inter Chriſtum & ſpecies, nulla eſt formalis vnio phyſica. 571.1.E.& 2.B.vſque ad 582.per totam.

Probabile eſt, dari vnionem per efficientiam mutuam vnius ad alterum.572.1.A

Ad efficientiam Chriſti circa ſpecies, quæ prior natura eſt, quàm efficientia ſpecierum in corpus Chriſti, non prærequiritur præſentia Chriſti ad ſpecies.571.1.D.& 572. 1.A

Non ſufficit hæc effectiua vnio, vt ſe tenet ex parte Chriſti, vt Chriſtus moueri dicatur, motis ſpeciebus.573.1.D.

Mutationes Chriſti ſub ſpeciebus Euchariſtiæ.

Cum per accidens mutatur, proprium recipit motum, non tantum denominationem extrinſecam.687.2.E

Poteſt de potentia abſoluta moueri localiter à Deo, non tam à propria anima, virtute naturali, nec per ſe, nec per accidens, ſecus ſi agat, vt inſtrumentum verbi.690. 1.B

A nullo agente naturali poteſt per ſe primò moueri, aut pati.692.1.2

Nec inter eius partes heterogeneas dari poteſt mutua actio virtute naturali, nec augeri, nutriri, minui, corrumpi, aut interfici poteſt.ibid.2.per totam.

Per accidens verò moueri poteſt ab eo, qui ſacramentales ſpecies mouet.691.1.C

Poteſt de potentia abſoluta, in aliquas partes diuidi, & quomodo.675.2.C.676.1.A

Ex eo, quòd in loco naturali alteretur, non patitur mutationem, vbi eſt ſacramentaliter.602.D.E

Si in vno loco naturaliter mutaretur, mutaretur etiam ſacramentaliter, non virtute agentis naturalis, ſed Dei. 606.1.E

Actiones Chriſti ſub ſpeciebus Euchariſtiæ.

Probabile eſt, non poſſe habere actionem tranſeuntem.693. 1.E

Nec naturaliter exercere actus ſenſuum externorum vel internorum, etiam circa ſeipſum, bene tamen ſupernaturaliter.ibid.2.E.694.1.A

Quæ per conuerſionem ad phantaſmata intelligit, nequit intelligere, niſi per conuerſionem, quam habeat in cœlo, ſecus, quæ per ſpecies infuſas.695.1.D.E.2.A

Deſitio Chriſti ſub ſpeciebus Euchariſtiæ.

Non deſinit ſub ſpeciebus per intrinſecam mutationem ſui. 730.1.D

Per hanc mutationem (quæ priuatiua eſt) nihil acquirit, ſed ſolum amittit præſentiam ſacramentalem.ibid.2.B. & 704 1.A

Si non eſſet alibi, quàm in ſacramento, cùm ſpecies deſinerent, conſentaneum eſt rationi, Chriſtum aliud vbi, iuxta proprium arbitrium acquiſiturum.705.1.A

Chriſto deſerente ſpecies, ſemper ſuccedit alia ſubſtantia, in qua ſubiectentur, qua nunquam eſt panis, vel vinum. ibid.1.E.& 2.B

Quæ ſubſtantiarum ſucceſſio, non eſt tranſubſtantiatio, ſed plurium mutationum ex diuina voluntate aggregatio. 706.2.D.707.2.E

Non recedit ſtatim, ac ſpecies deglutiuntur.706.1.D

Chriſtus in Euchariſtia quomodo cognoſci poſſit.

Modus, quo Chriſtus exiſtit, nec oculo corporeo videri, nec interno ſenſu cognoſci poteſt.696.1. A. & 2. A. Nec ipſum corpus, præcisè hoc modo, etiam de potentia abſoluta.ibid.C

Chriſti oculus in ſacramento ſe ipſum videt per concomitantiam.698.1.B.C

Nulla cognitio ſupernaturalis abſtractiua, niſi euidens in teſtificante, poteſt haberi de hoc myſterio.699.1.B.C

Nec Angelus, neque vlla creatura videre poteſt naturali virtute hunc præſentiæ modum, nec Chriſtum ſub illo. 700.1,E.701.1.E

Eſt tamen probabile, Angelum & animam ſeparatam videre poſſe Chriſti animam in Euchariſtia, non viſo corpore, nec vnione ad corpus.701.2.A.B.C

Nullus Angelus per ſpeciem infuſam, quam habet corporis Chriſti Domini, cognoſcit, quod in Euchariſtia ſit, amiſſa tamen naturali, & præſentia ſacramentali conſeruata, cognoſceret Angelus Chriſtum exiſtere, non vbi exiſtat.702.2. A

Prædicata, quæ dicuntur de Chriſto in Euchariſtia.

Omnia prædicata, quæ Chriſto ſecundum ſe conueniunt, de illo dicuntur, prout in Euchariſtia.575.1.E

Non verò, quæ modum exiſtendi localiter ſignificant, ſed quæ indicant modum ſacramentalem.ibid.2. A. Item, quæ præſentiam realem, & vnionem, vel præſentiam ſpeciebus important.ibid.B

Speciebus circulariter motis, probabile eſt, Chriſtum non mutari.576.2.C

Nec dicitur corrumpi, aut in aliam ſubſtantiam conuerti, corruptis aut conuerſis ſpeciebus.ibid.

Aduerbia localia, & nomina propinquitatem, vel diſtantiam ſignificantia, de Chriſto dicuntur.ibid.D.E

Chriſtus à ſeipſo non diſtat, ſecus præſentiæ inter ſe.ibid.D. 577.1.B

Mutationes, quæ circa ſpecies fiunt, ſi aliquo modo tranſeant ad Chriſtum, illi propriè tribuuntur.ibid.A

Alioqui vel nullo modo, vel ſolùm metaphoricè.ibid. C. Vt frangi, videri, tangi, miſceri.649.2.C

Hoc album eſt corpus Chriſti, *ſi pronomen deſignet ſubiectum albedinis, eſt falſa, ſi contentum ſub albedine vera eſt.578.1.D.E*

Corpus Chriſti, prout ſic, verè dicitur ſenſibile & tangibile, quoad proprietates corporis, non quoad modum exiſtendi.ibid.2.A

Propoſitiones ſignificantes ſucceſſionem terminorum, vel tranſitum vnius in alium, verè dicuntur de Chriſto, ratione tranſubſtantiationis.661.1. A. Et declaratur per totam.

Apparitiones Chriſti in Euchariſtia.

Negari non poteſt, plures huiuſmodi apparitiones propter varios fines eſſe factas 709.1.E

In apparitionibus factis ad confirmandam fidem præſentiæ, quæ iam præterit, Chriſtus non manet ſub ſpeciebus.708.2.B.C

Interdum apparitio fit,per ſolam potentiæ immutationem, abſque falſitate.709.1.C, Et tunc non amittit Chriſtus præſentiam ſuam.ibid.1.E.& 2.A

Interdum verò apparitio eſt per realem immutationem ſpecierum, quæ ſi tanta ſit, vt ad corrumpendum panem ſufficeret,amittitur Chriſti præſentia.711. 1. E. & 712.1.A

Quod apparet non eſt vera caro aut ſanguis,ſed figura, & color ipſis ſpeciebus inhærens. 710. 1. A. ibid. 1. & 2. C.D

Et ſpecies ſic affectæ ſæpè diuturno tempore conſeruantur, fortè miraculosè.712.2.B

Quouſque appareant corruptionis ſigna, vt veræ ſpecies Chriſtum continentes venerandæ, poſtea vt veſtigium tantùm Chriſti.ibid.

Hæ ſpecies, quamdiu apparitiones durant,conſeruandæ, ſi verò ad priorem redeant formam, conſumi poterunt, ibid.C.D

Si mutatio accidit in Miſſa poſt conſecrationem vtriuſque ſpeciei, non tenetur ſacerdos in aliis iterum conſecrare, poteſt tamen,& rectè faciet,ſi conſecret.713.1.B.C

Adoratio harum rerum non ſiſtit in re, quæ apparet, ſed per illam tranſit ad Chriſti corpus.711.1.A

In triduo Chriſtus ſub Euchariſtia.

Eius corpus capax fuit præſentiæ ſacramentalis, quòd ſi de facto tunc conſecraretur, ſub ſpeciebus conſtitueretur mortuum.590.1.C.D.E.667.2.E

Totus ſanguis,tam qui effuſus in paſſione, quàm alius,ſi in corpore remanſiſſet, poneretur in triduo ex vi verborum ſub ſpeciebus vini.665.1.C

Quod ſi nil ſanguinis in corpore remanſiſſet, nec Chriſti corpus ſub ſpeciebus vini, nec ſanguis ſub ſpeciebus panis, etiam per concomitantiam poneretur. ibidem 2.E

Cultus Chriſti in Euchariſtia.

Non minus in Euchariſtia venerandus, quàm ſi in propria videretur ſpecie. 825 2.B

Circumciſio.

Cur vocetur carnalis.53.2.B

Eſt figura Baptiſmi.ibid.1.E.latius.357.2.B

Inſtitutio.

Cur inſtituta, & an propter peccatum originale tollendum. 54 1. D. Et quomodo in hoc à Baptiſmo differat. ibid.D

Data plus 400.annis ante Moyſen,& cur.358.2. E. 359. 2.B.ibid.C

Conuenienter pro ſolis maſculis inſtituta.360.1.D

Eſſentia & effectus.

Verum ſacramentum antiquæ legis, primò & per ſe gratiam futuram, conſequenter verò præſentem, quæ in eo dabatur,ſignificans.55.2.B

Etiamſi ante legem veterem ſit inſtituta, eius fuit ſacramentum.ibid.E

Non iteranda, etiamſi abſque debita intentione fieret.106. 2.A

Nec propriè eam dabat ex opere operato, licet daretur paruulis, quibus peccatum originale remittebatur. 52. 53.2.E.105.2.A.111.2.E

Adulti non conſequebantur maiorem gratiam in circumciſione,quàm per contritionem, quæ illis erat neceſſaria. 106.2.E.107.2.B.& ſeq.

Idem erat in ſacramento legis naturæ, eiſdem locis citatis.

Circumciſio vt verum ſacramentum in remedium originalis,potuit eſſe in vſu omnium gentium, licet non ſe obligarent Iudaicæ legi.367.2.B

Ritus.

Cur in ea corporis parte fieret.364.1.A

Non ex præcepto debebat fieri cultro lapideo.361.1.D

Nec templum,nec alium locum habeat deſignatum, vt in eo fieret.357.1.C.D

Danda erat octauo die, & anteà data non fuiſſet ſacramentum.59.2.A.365.2.C.366.1.B

Poterat tamen ex iuſta cauſa vltra octauum diem differri. 366.1.B.C.vt in deſerto.ibid.2.C.& 53.2.E

Cur octaua dies ad circumciſionem deſignata. 366. 1. A.B

Ritus imponendi nomen in circumciſione.353.1.B.C

Significatio ſacramentalis circumciſionis,nempe ablatio originalis peccati, optimè cum eius ritu quadrat. 53. 2.C

Miniſter.

Nullus ſpecialiter deſignatur in lege, ſed poterat eſſe quandoque vir, quandoque fœmina; imò probabile eſt, adultum potuiſſe circumcidere ſe ipſum. 367. 1. D.E.

Infidelis poterat eſſe miniſter circumciſionis.ibid.D

Præceptum.

Fuiſſe neceſſariam ex præcepto adultis,infantibus verò neceſſitate medij,probabilius eſt.55.2.A

Cur hoc præceptum non fuerit ſcriptum à principio.453.1. E. Nec pro omnibus gentibus, ſed certo populo datum. ibidem.D

Hoc præceptum obligauit Abraham ad circumcidendum Iſmael; An verò teneretur, Iſmaele renuente, incertum.360.2.D.362

Et ad circumcidendos omnes infantes,ſiue ſeruos, ſiue liberos,qui ſub eius poteſtate erant.363.1.A

Non verò adultos famulos, vel mercenarios, vel ſeruos, ſine proprio eorum conſenſu, nec infantes ſeruos ſub cura parentum exiſtentes.362.2.C.D

Gentiles,qui ritu Iudaico circumcidebantur, quomodo tenerentur circumcidere filios.361.1.D.E

Duratio.

An poſt Chriſti mortem vtilis aliquando fuerit, & quamdiu.54.2.A.312.1.C

Cognitio.

Ad cognoſcendum totum,non ſufficit cognoſcere partes,niſi adſit ſpecies, quæ harum inter ſe vnionem repræſentet. 702.1.E

Commemoratio.

Pro viuis & pro defunctis in Miſſa.Vide verbum, Miſſa,verſ.Cæremoniæ.

Compoſitio.

An ſit,& qualis,& ex quibus rebus, in ſacramentis,vide verbum,Sacramentum,& Sacramenta nouæ legis, in §.Eſſentia,Materia,& Forma.

Communicatio idiomatum.

Non eſt inter partes & abſtracta.546.2.C

Communio.

Variæ huius vocis ſignificationes.471.2.B

Communio laica & clericalis quid ſint, & in quo diſtinguantur.472.1.D

Communio peregrina quid.ibid.C

Vide Euchariſtiæ vſus & ſumptio,& verbo,Miſſa.§.Eſſentia.

Concilium.

Concilium generale,ſine authoritate Pontificis congregantis & confirmantis,nil poteſt ſtatuere, vniuerſam Eccleſiam obligans.185 2.D

Authoritas negatiua Conciliorum quando faciat argumentum probabile.466.1.A

Concomitantia.

Quæ adæquata vnione vniuntur, neceſſariò ſeſe comitantur.658.2.C

Quæ realiter ſunt vnita, non poſſunt non ſe comitari, niſi priuentur vnione.658.1.E

Quid ſit,aliquid per concomitantiam poni in ſacramento, quid ex vi verborum.663.2.D

Localis continentia per ſe ſola non ſufficit ad concomitantiam.665.D
Quæ concomitanter ponuntur ſub aliqua ex ſpeciebus ſacramentalibus, per quam actionem conſtituantur. 670.2.E

Condenſatio.

Probabilius eſt, per condenſationem non amitti quantitatem.575.1.A

Conditio.

Quæ, & qualis conditio appoſita intentioni miniſtri, deſtruat ſacramentum. Vnde verbum, Sacramentum, & Sacramenta nouæ legis, & verb. Euchariſtia, & Baptiſmus, in §. Miniſter.

Confeſſionis ſacramentum.

Confeſſionis ſacramentum quomodo verbis, & rebus, vt materia & forma conſtet.20.2.B
Ex illis verbis Ioan.20. Quorum remiſeritis peccata, &c. colligitur materia, & forma huius ſacramenti.24.1.B
Ad formam confeſſionis requiruntur verba in rigore & proprietate.29.1.B
Omnibus adultis, qui poſt baptiſmum mortaliter peccauere, neceſſaria eſt confeſſio neceſſitate præcepti & medij. 59.1.B
Per ſe primò inſtituta ad dandam primam gratiam.67.2. B. Sed non ſimpliciter primam. 71.2.A
Præter hanc autem, credibile eſt dare ſpecialia auxilia ad deteſtanda peccata.ibid.
Miniſtrare hoc ſacramentum in mortali, ex quacunque neceſſitate, mortale eſt.198.2.D
Tenetur miniſter diligenter examinare diſpoſitionem accedentis ad ſacramentum.206.1.D
Peccata ante baptiſmum commiſſa non poſſunt eſſe materia huius ſacramenti.226.1.A.C.D.336.1.B
Confeſſio non ſacramentalis nunquam eſt homini neceſſaria, aut præcepta.335.2.E
Omnia peccata venialia remitti non ponenti obicem, quantumuis miniſter aliud intendat.512.2.C
Sigillum confeſſionis, non ſolùm reſpectu aliorum, ſed etiam ipſius pœnitentis obligat, & quomodo.249.1.B
Denegare aliquid extra confeſſionem ex ſcientia in confeſſione comparata, ſecluſo periculo, non eſt contra rationem ſigilli.ibid.2.B
An hoc ſacramentum eſſet in ſtatu innocentiæ. Vide, Status innocentiæ.

Confirmationis ſacramentum.

Eſſentia.

Eſt ſpeciale ſacramentum à reliquis condiſtinctum. 398. 2.B
Tres definitiones eius.406.2.B
Eſt ſacramentum viuorum.427.1.A
Confirmatio actus Ordinis eſt, non iuriſdictionis. 442. 1.A
Cur non fuerit aliqua eius figura in lege veteri.54.2.B
Non poteſt iterari in eodem ſubiecto.424.1.B

Inſtitutio.

A Chriſto immediatè inſtitutum nocte cœnæ quoad aliqua, & perfectè poſt reſurrectionem, in illis verbis, Accipite Spiritum ſanctum, *Ioan.20.419.2.A.B.& ibidem.D.E*
An danda ſpecialiora auxilia gratiæ ad fidem profitendam inſtitutum, & ad conſignandum nos militari charactere Chriſti.122.2.A

Materia.

Materia remota & omnino neceſſaria, eſt Chriſma ex oleo & balſamo confectum.408.1.B.409.1.B. ex Chriſti inſtitutione.ibid.
Qui ſolo oleo vngeretur, iterum confirmandus, ſaltem ſub conditione.ibid 2.E
Balſamum ex India delatum, quamuis forte differret ſpecie à Syriaco, ſufficiens materia.411.1.A.B
Non ſingulæ partes olei debent eſſe cum balſamo ſubſtantialiter mixtæ.ibid
Chriſma, ſi omnino amiſit balſami fragrantiam, maximè dubia materia.ibid.D
Ex iure diuino requiritur materia præconſecrata ab Epiſcopo, licet ritus conſecrationis ab Eccleſia determinetur.389.1.D.à 390.per totam.410.2.E.413.2.B
Nec refert, quòd Epiſcopus hæreticus vel ſchiſmaticus ſit. 415.1.B.C
Vnctio Chriſmatis eſt materia proxima huius ſacramenti. 414.2.C
De cuius neceſſitate eſt fieri in figuram crucis.ibid.E. in ea quantitate, quæ ſatis ſit ad imprimendum crucis ſignum. 416.1.A
Et in fronte Confirmati.ibid.B. Pollice Epiſcopi, quod eſt de neceſſitate præcepti, & probabile eſt, eſſe eſſentiale. 416. 2.D
Et debet fieri pollice dextro, ſed licet alio fiat, ſufficiet. ibid.E
Probabile eſt Apoſtolos non vſos fuiſſe hac materia, oppoſitum tamen probabilius. 417.1.C.419.2.C

Forma.

Signo te ſigno crucis, & Confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, *forma huius ſacramenti.420.1.C.ibid.*
Singula verba, & expreſſa inuocatio Trinitatis, ſunt de eſſentia formæ.422.2.E
Non debet fieri verbis deprecatiuis, ſed indicatiuis aut imperatiuis.421.2C
Apoſtoli hac forma vtebantur, quoad ſubſtantialem ſenſum.ibid.E

Effectus.

Imprimit characterem realiter & ſpecificè à baptiſmali diſtinctum, magiſque accedentem ad rationem potentiæ actiuæ, quàm paſſiuæ.122.1.A.424.2.A.ibid.C.E
Datur hic character vt militare ſignum, quo conſignamur ad pugnandum pro Chriſti fide.223.2.C
Satis probabile eſt, maiorem gratiam conferre, quàm Baptiſmum.427.2.D.& ibid.E
Propriam ſacramentalem gratiam confert, & in quo hæc conſiſtat.428.1.C.71.2.B
Quando eam conferat 428.1.E
Per ſe primò non dat primam gratiam, ſed auget & roborat.ibid.A
Poteſt hic effectus obice impediri, ſed redit, recedente fictione.ibid.2.A

Diſpoſitio.

Ex natura rei prærequiritur prima gratia.427.1.B
Et in his, qui non amiſerunt baptiſmalem, hoc ſola eſt ſufficiens diſpoſitio.ibid.C
Gratiæ effectus per mortale peccatum impeditur, non verò character.ibid.C
In mortali exiſtens indiget contritione, non confeſſione, niſi ex conſilio.ibid.E
Non tamen ſufficit attritio cognita, niſi adiungatur confeſſio.ibid.
Attritio exiſtimata contritio ex ignorantia inuincibili, ſufficiens diſpoſitio.ibid.A
Sine attritione vera, non ſufficit exiſtimatio ſola, quantumuis inuincibilis.ibid.2.B

Subiectum.

Omnis baptizatus, ſine vlla ætatum, ſexuum, aut ſtatuum diſtinctione, eſt capax huius ſacramenti.429.1.C.& 2. B.C
Expedit tamen non dari ante vſum rationis, regulariter vſque ad ſeptennium.430.1.C.D
Qui aliquando ratione vſi ſunt, niſi probetur, in ſtatu peccati in amentiam incidiſſe, Confirmandi ſunt.ibidem.2. C.D

Qui ſunt in articulo mortis confirmandi ſunt, licet eis non ſit ſimpliciter neceſſarium.431.1.C.D

Miniſter confirmationis.

Quilibet Epiſcopus, ſiue hæreticus, ſiue excommunicatus, ſufficiens miniſter, quòd ſi alienas oues confirmet, factum tenet, licet ipſe peccet. 433. 2. C. 441. 2.A.B.& 449.2.D

Solus Epiſcopus ordinarius miniſter, imò neceſſarius neceſſitate præcepti & ſacramenti.ibid.& 434.1.C.ibid. 2.C

Poteſt ſummus Pontifex (non autem alius inferior) ad hoc delegare ſimplicem ſacerdotem.ibid.E.437.1.C.438. 2. B.439.2.E

Nec ceſſat hæc conceſſio morte Pontificis, nec, cauſa ceſſante, ſi abſolutè conceſſa ſit, poteſt tamen reuocari. 440. 1. A.ibid.C

Papa electus, nondum conſecratus Epiſcopus, poteſt hanc facultatem concedere, imò & ſecum ipſe, ſi ſacerdos ſit, diſpenſare.ibid.2.D.E

Præceptum.

Nullum eſt obligans per ſe ad ſuſcipiendam Confirmationem.448.2 B.59.1.B

Tenentur Epiſcopi ſub mortali, rite celebrare hoc ſacramentum aliquoties opportunis temporibus in ſua diœceſi. 449.1.D

Grauiter peccat Epiſcopus Chriſmate veteri vtendo, ſine graui neceſſitate.ibid.2.D.E

Epiſcopus, qui bis dat hoc ſacramentum, grauiter peccat, non tamen manet irregularis, ſimiliter & qui recipit. ibid.446.2.C.447.1 A

Cæremonia.

Balſami benedictio conuenienter fit per ſignum crucis. 444.1.C. Et ibi conſequenter de aliis cæremoniis, quæ in conficiendo Chriſmate ſeruantur.

Chriſmatis ſalutatio, adoratio quædam reſpectiua.ibidem 2.B

Vbi deeſt Epiſcopus, Chriſma aliunde deportandum.445. 1.D

Non eſt aliquod tempus deſignatum ad miniſtrandum hoc ſacramentum ibid.2.C

Imò nec locus, licet quoad fieri poſſit in Eccleſia ſit miniſtrandum.ibid.C.D

Veſtibus ſacris indutus debet Epiſcopus miniſtrare. ibidem.D

Ex ſola decentia, tenentur confirmans & confirmatus ieiuni accedere.ibid.2.E

Ligatio frontis confirmati vitta lineæ non præmittenda. 446.1.C.D

Confirmatus cur cædatur alapa.430.1.E

Omiſſio huius cæremoniæ non eſt mortale.447.1.D

Conſcientia.

Habere conſcientiam peccati mortalis, eſt recognoſcere hominem nondum ſibi peccatum dimiſſum.321.2.E

Accedere ad Euchariſtiam cum conſcientia peccati mortalis ſine præmiſſa confeſſione, quando & quomodo liceat. Vide verbum Euchariſtia, §. Diſpoſitiones.

Conſecratio.

Licet fiat à ſacerdote hæretico vel degradato, vel quacunque ratione prohibito, valida eſt.443.1.A

Vt ſupponit pro tranſubſtantiatiua actione, non eſt ſacramentum, nec pars eius, ſed via tantùm ad illud. 493. 1.D

Prolatio verborum Conſecrationis non eſt actio conuerſiua panis in corpus Chriſti.634.1.E

Conſecratio ſufficiens actio vt poſſit in ea ſolum ſacrificium conſiſtere.970.1.B

In conſecratione cuiuſlibet ſpeciei ſeorſum, potuiſſet eſſentia ſacrificij conſiſtere.975.1.B

Vide verb. Euchariſtia.§.Forma,& §.Efficacia.

Conſeruatio & conſeruare.

Conſeruatio rei & eius productio quandoque eadem, quandoque diuerſa actio eſt.101.2.E

Conſeruari poteſt aliqua res noua actione abſque ceſſatione prioris, qua conſeruabatur.619.1.D

Vnaquæque res, vt conſeruetur ſine ſuo naturali modo, indiget maiori influxu cauſæ agentis.638.2.E

Vide verbum Deus.

Conſtantinus.

Romæ à Syluestro baptizatus, & diuinitus à lepra mundatus.à 314.1.D. vſque ad 315.1.A.B

Contactus

Non inuenitur propriè, niſi inter res extenſas in ordine ad locum.577.2.D

Quomodo Chriſtus poſſit contingi in Euchariſtia. Vide Chriſtus in Euchariſtia, §. Quæ de ipſo prædicata dicantur.

Contritio.

Contritionis actus pars eſt materiæ ſacramenti Pœnitentiæ.20.1.D

Non ſemper eſt neceſſaria, vt ſacramenta effectum ſortiantur.68 2.B

Semper eſt homini poſſibilis cum diuina gratia.782.2.B

Ad quæ ſacramenta ſit diſpoſitio. Vide verbum Sacramentum, & ſacramenta nouæ legis, & in quolibet ſacramento particulari, §. Diſpoſitio.

Conuerſio.

Tranſitum vnius rei in aliam ſignificat.629.1.A

Requirit duas res poſitiuas, vt terminus à quo, & ad quem. ibid. B. Vnde neceſſe eſt, vt vnus terminus deſinat, alter aliquo modo incipiat.ibid.2.A

Conuerſiones naturales & ſupernaturales in modo differunt.ibid.1.D.E

Omnis conuerſio requirit vt minimum, vnam realem actionem, & duas quaſi mutationes partiales. 630. 1.E

Si conuerſio ſubſtantialis ſit, oportet vt terminus à quo & ad quem ſubſtantialiter mutentur.632.2.D.E.& 837. 2.B

Neceſſaria etiam eſt connexio inter vtriuſque termini mutationes, ita vt vna quodammodo ſequatur ex alia. 632.2.D.E

Qui ordo non ſemper fundatur in formali repugnantia terminorum, ſed etiam in intentione, vel in limitata vi agentis.651.D.ibid.2.C

Hi termini tertium aliquod requirunt, circa quod verſentur.652.1.A

Quale hoc ſit, in formali, vel in ſacramentali conuerſione. ibid.1.B

Dummodo ſubſtantia deſinat, etſi per actionem accidentalem, ſubſtantialis conuerſio perfici poteſt.ibid.

Conuerſio formalis vel materialis nec inter res ſimplices eſſe poteſt, neque inter ſimplicem & compoſitam.654. 1.C

Formalis conuerſio non eſt niſi inter formas inter ſe pugnantes & habentes commune ſubiectum, ſaltem per potentiam obedientialem.ibid.2.B

Quælibet res exiſtens ſub accidentibus realiter diſtinctis, & ab illis dependens, poteſt conuerti in aliam, quæ ſub eiſdem accidentibus conſtituatur.655.1.D.2 A

Res quæ omnino, etiam quoad accidentia deſtruitur, non poteſt dici in aliam conuerti.ibid.C

Omnis creatura poteſt in aliam conuerti aliquo modo. 656.2.B

Deus verò nec poteſt conuerti in creaturam, nec econuerſo.ibid.C

Conuerſio licet relationem fundare poſſit, non tamen eſt relatio.630.2.D

Vide verbum Tranſubſtantiatio.

Corpus

Corpus.

Duo corpora quanta nequeunt naturaliter penetrari. 579. 1.B

Vnum corpus, vnica præſentia, vnum locum occupat naturaliter. 591.1.C

Idem corpus ſimul eſſe poteſt in duplici loco diſtante, per diuerſas præſentias ſacramentales vel quantitatiuas. 593.1. E. 594.2.C

Corpora, cùm penetrantur, non amittunt propriam quantitatem, nec localem extenſionem. 596.2.C

Corpus per omnia mundi loca replicatum non eſſe vbique. Neque, ſi eſſet præſens omnibus ſpatiis creatis, in infinitum, propterea immenſum eſſet. 597.2.C

Deus poteſt pluries idem corpus conſtituere in eodem ſpatio. 599.1.C. *Et ponere corpus quantum ſub indiuiſibili.* 683. 2.D

Corpus exiſtens in duobus locis ſingulis eſt æquale. 600. A.1. *& vtrique ſimul quo ad præſentiam. ibid.* A.1.

Debétque neceſſariò habere varietatem in accidentibus importantibus habitudinem ad locum. ibid. 2.C

Et poteſt habere in aliis. 601.1.D

Licet hoc non ſit connaturale. 602.1.C.D

Si in vno loco alteretur, non neceſſariò alteratur in alio, virtute agentis naturalis. ibid. 2.E. *Quod de aliis mutationibus declaratur. vſque ad* 606.

In omnibus autem his mutationibus Deus ſuppleret effectum cauſæ ſecundæ, vt fierent in alio loco. 606.1.E

Corpus mortuum ſuam etiam partium integritatem exigit. 664.2.A

Idem corpus non poteſt ſeipſum contingere. 690.2.B

Forma corporis humani organici abſtrahit ab anima & à forma cadaueris. 662.2.A

Duplicem habet organizationem ſecundum duplicem ſtatum perfectionis, ſcilicet & corruptionis. ibid.

Viuum & mortuum in ratione humani corporis vniuocè conueniunt. 670.1.E

Duplex illi organizatio debetur, ſubſtantialis nempe & accidentalis, quæ tantùm eſt proprietas eius. 673.1.B. *Vide Chriſti corpus in Euchariſtia.*

Creatura, creatio, & creare.

Emanatio à Deo per modum creationis non præcedit ordine naturæ in omni forma ante actionem cauſæ ſecundæ, nec in omnibus formis creatis includitur dependentia à Deo per modum creationis. 92.2.E

Creatio pro ſigno quo præintelligitur termino, non eſt in aliquo tanquam in ſubiecto. 644.1.E

Probabilius eſt creationem ſubſtantiæ non eſſe de prædicamento actionis, ſed ſubſtantialem modum ad ſubſtantiæ prædicamentum redactum. ibid.

Creatio paſſiua in ipſa creatura exiſtit. ibid. C

Creatura poteſt aſſumi vt inſtrumentum creationis. 774. 2.C. *& ibid.* D

Culter.

Culter quo fiebat Circumciſio. Vide verbum Circumciſio, §. *Materia & Ritus.*

Cultus & colere.

Ratio cultus externi Dei, latiùs patet ratione ſacramenti, ab eáque longè differt. 35.2.E

Cultus Dei externus, ſiue à Deo inſtitutus, ſiue ab Eccleſia, vel à priuata perſona prudenter introductus, licitus eſt. 192.1.E

Cultus Chriſti in Euchariſtia. Vide Chriſtus in Euchariſtia. §. *Chriſti cultus, vide etiam verbum Adoratio, & verbum Euchariſtia,* §. *Species ſacramentales.*

Dæmon.

Poteſtas ad expellendos dæmones. Vide verbum Sacramentalia.

Deus.

Sua naturali immenſitate eſt præſens rebus omnibus & ſpatiis imaginariis. 591.2.E

Poteſt eundem effectum per duas totales actiones, numeróque diuerſas, ſimul producere. 699.2.B.C

Poteſt rem quam creauit annihilare, & poſtea alia diſtincta actione reproducere eandem. ibid.

Diaconus.

An peccet, officium ſuum in mortali exercendo. Vide ſacramentum in communi. §. *Miniſter. Vide etiam, Sacramentum nouæ legis, Euchariſtia, baptiſmus, in* §. *Miniſter.*

Dies.

Dies cæremoniales Hebræorum à veſpera ad veſperam incipiunt, & in quolibet duæ veſperæ numerantur. 479. 2.A

Dies feſti peculiares quibus modis poſſint inſtitui. 1150. 1.A

Dies Azymorum. Vide Azyma, & Azymorum dies.

Diſpoſitio.

Diſpoſitiones manent in inſtanti generationis, ſi autem corrumpuntur, non poſſunt effectiuè concurrere ad regenerationem. 83.2.A

Diſpoſitio moralis non petit eſſe in eodem immediato ſubiecto, in quo eſt forma. 132.1.E.2.A.B

Quæ diſpoſitiones ad ſacramentum in genere, & ad quodlibet in particulari. Vide in genere, & in ſingulis. §. *Diſpoſitio.*

Diſtantia.

Duplex, alia localis, alia quantitatiua, quidque vtraque ſit. 586.1.C

Non attenditur propriè ſecundum entitatem, ſed ſecundum locum. 598.2.B

Diſtinctio.

Præter res inter quas verſatur, ſolùm addit negationem. 583.1.E

Dominus.

Suo arbitrio poteſt ſeparare filium ſeruum à patre ſeruo. 299.1.C

Imò ex intentione baptizandi filium à patre ſeparatum, patrem vendere poteſt. 281.1.C

Ebrius.

An poſſit miniſtrare aut recipere ſacramentum. Vide Sacramentum nouæ legis, §. *Miniſter.*

Eccleſia.

Non accepit à Chriſto poteſtatem excellentiæ ſupra ſacramenta, ſed miniſterialem tantùm. 82.2.A

Specialem poteſtatem habet in Dæmones. 188.1.D

Licitè poteſt priuare aliquem viatico in articulo mortis. 887. 1.B

Non poteſt diſpenſare in his quæ ſunt de iure diuino. 509. 1.B

De poteſtate Eccleſiæ *circa varias res. Vide Baptiſmus,* § *Præceptum. Verbum Catechumenus.*

Eccleſia vt templum. Vide verbum Miſſa, §. *Vbi celebranda.*

Effectus.

Idem effectus à duabus cauſis totalibus ſimul poteſt produci ſupernaturaliter, & duplici actione totali conſeruari. 605.2.D.609.1.B

Effectus ſacramentorum in communi, & cuiuſlibet in particulari. Vide in genere, & in ſingulis. Effectus Miſſæ. Vide verbum Miſſa, §. *Effectus.*

Epiſcopus.

Priuati Epiſcopi poſſunt ritus & cæremonias pro ſua diœceſi inſtituere. 185.2.D

In aliena diœceſi abſque licentia proprij Epiſcopi Ordinans, peccat. 191.1.E

Exiſtens in mortali non peccat mortaliter, corrigendo ſubditum. 196.1.E

Dignitas Epiſcopi diſtincta eſt à dignitate presbyteri.

434.2.B.*Vide verbum Sacramentalia, Sacramentum Confirmationis, §. Materia & Miniſter, & verbum Miſſa, §. Vbi celebranda.*

Euchariſtiæ ſacramentum.

Nomen.

Euchariſtiæ nomen, ſacramentum nouæ legis ſub ſpeciebus panis & vini ſignificat.453.2.E

Propria eius ſignificatio & etymologia.472.1.D

Propriè pro corpore Chriſti ſub ſpeciebus interdum pro illis tantùm, vel corpore tantùm, ſupponit.499.2.D.E

Inſtitutio.

Quam expediens in ſpiritualem cibum animarum. 437.1.B

Non per ſe ad remiſſionem originalis vel mortalis, nec ad primam gratiam dandam inſtitutum.460.1.D.E.793.2.D

*Non oportuit ante incarnationem inſtitui, bene tamen ante paſſionem & eius ingreſſum.488.2.*C.*D*

*In nocte cœnæ, inchoato vltimo anno vitæ Chriſti, qui fuit 34. primo menſe Ianuarij.14. luna ad vltimam veſperam.1. vel 2. hora noctis inſtitutum.473.2.*E. 474. B. C.488.2. B

*Et poſt lotionem pedum, finita cœna legali, nec dum incepta vſuali, præſente Iuda, & antequam illi daretur buccella panis, ſimul vtraque ſpecie inſtitutum.485.1. C.D.2.D.*E.486.2.B.*& 487.1.E.& 2.E*

Quam conuenienter ſub reali Chriſti præſentia inſtitutum, ex collatione cum incarnatione oſtenditur.559. 2. B.C

Et *ex conuenientia ad varia attributa diuina oſtendenda, noſtraſque virtutes confirmandas.560.1.A.561.per totam.*

Dignitas & cultus.

*Omnia ſacramenta excellit in dignitate.179.2.*E. *454. 2.* E.*538.1.C*

*Semper illi exhibita adoratio.557.1.*B

Variæ Eccleſiæ *conſuetudines & ſanctiones de tali cultu. ibid.2.D*

*Totum vt ex Chriſto & ſpeciebus conſtat vnico latriæ actu adorandum.826.1.*B.*quo Chriſtus adoretur, & coadorentur ſpecies.827.2.D*

Externo cultu venerandum, & quali.826.B.C.ibid.E

Sine conditione adorandum, niſi ſit vehemens ſuſpicio hoſtiam non eſſe conſecratam.827.1.D.E

*Quàm laudabilis conſuetudo aliquoties cum pompa deferre Euchariſtiam.ibid.*B

Euchariſtiam non irreuerenter tractare omnes tenentur præcepto negatiuo, poſitiuo verò, aliquem honorem exhibere, & quando obliget.ibid.D.E

Huius præcepti affirmatiui tranſgreſſio, ſecluſo contemptu, non eſt mortale, imò interdum poſſet nulla eſſe culpa.ibid.

*Et in peccato mortali tangere Euchariſtiam, non eſt per ſe mortale.835.1. A.*B.*C*

Eſſentia & partes integrantes.

*Verum ſacramentum vnumque vnitate ſpecifica vltima, & à reliquis diſtinctum.454.1.C.2.*B.*455.2.C*

*Quàm rectè congruant ſpecies panis & vini, earumque diſtinctio ad ſignificationem ſacramentalem Euchariſtiæ. ibid.E.456.1.A.*B.*502.2.* B. *Et quam analogiam habeat ad corporalem cibum.452.2.C*

Totalis ſignificatio Euchariſtiæ diſtincta à ſignificationibus partium, licet ex illis compoſita.416.2.D

*Vnitas numerica Euchariſtiæ ex phyſica vnione ſpecierum, non obſtante diuerſitate formarum conſecrationis ſumenda.457.2.*B.*458 1.E*

*Nec ſolùm corpus & ſanguis Chriſti, nec verba conſecrationis ſunt integrè hoc ſacramentum, ſicut nec ſpecies conſecratæ, quamuis eius eſſentiam intrent, ſed compoſitum ex his & Chriſti corpore.492.1.*B.*2.D. & 493. 1.E.495.2.D*

Sumptio Euchariſtiæ, nec eſt Euchariſtia, nec pars eius. 498.2.C

Tres definitiones Euchariſtiæ.*499.2.*B

Quid in hoc ſacramento, res tantum, ſacramentum tantùm, res & ſacramentum ſimul.ibid.E.500.1.A

Eſt ſignum plenum, rem quam ſignificat in ſe continens. 552.2.A.553.1.D

Perficitur per veram conuerſionem, ſeu tranſubſtantiationem panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, nec aliter fieri poteſt, ſuppoſita Chriſti inſtitutione. 627.2. E.*628.1.*E.*630.1.*E

Materia Euchariſtiæ.

*Non eſt quoad maximum terminata.501.1.D.*E

Panis & vinum materia ſimpliciter neceſſaria ad conficiendum corpus & ſanguinem Chriſti.502.1.C

*Vna prius alia conſecratur, licet nullus ordo concomitantiæ, aut præcedentiæ inter earum conſecrationes ſit de eſſentia, licet ſit de præcepto iuris diuini, quo vna cum alia & panis prius conſecrari iubetur.503.1.*B.*ibid. 2. E. 505. 1. C.D*

*Vnde de illo præcepto conſtet.510.1.A.*B

Non ſolùm ob phyſicam impotentiam, ſed etiam ob moralem, poſt vnius ſpeciei conſecrationem ſubortam, poteſt omitti alterius ſpeciei conſecratio. 507.1. *D.508. 2.C*

Probabile eſt Papam propter communem cauſam poſſe diſpenſare, probabilius tamen oppoſitum, & propter particularem certum, ſicut nec interpretando declarare aliquando licere.ibid.1.D.509.1.D

Neceſſaria eſt ſenſibilis præſentia materiæ reſpectu miniſtri.510.1.E.practicè & moraliter.512.1.A

E*t aliquo modo eſſe coram illo.511.1.B*

Non eſt neceſſe vt tangi poſſit.ibid.2.A.B

Debet materia in particulari definiri ex intentione conſecrantis, quam nec in Deum nec in alium poteſt remittere. ibid.A.B

*Maſſa nondum cocta, aut fermentum coctum, aut panis ex leguminibus factus, non ſunt ſufficiens materia huius ſacramenti.26.2.*E.*523.1.*E

*Solus panis triticeus ſufficit.517.2.*E.*521.2.A.Non verò ex alio grano, ſeu frumento.519.D.*De *ſiligine, & Alicaſtro.ibid.E.1.De Spelta, & aliis.ibi.522.1.C*

Tam azymus quàm fermentatus ſufficit vbique, & quamuis azymi conuenientior vſus, vnuſquiſque tenetur in hoc ſuæ Eccleſiæ conſuetudinem ſeruare.524.1.A.523.1. A.2.C.Vide verbum Græcus & Græca Eccleſia.

Hic panis tãtùm ex farina triticea & aqua naturali coagmentandus & ſolo igne coquendus.521. B.*ibid.E. & ſequen.*

Poteſt in illius confectione miſceri nonnihil ſalis.522.1.A

Alterius verò rei, farinæ, aut liquoris miſtio illicita eſt, ſi tamen ſit in parua quantitate, non irritat materiam.519. 2.E.522.1.A

Panis male coctus & digito quaſi in maſſam redactus ſufficiens materia, ſeu indecens.ibid. B

Sufficit etiam panis coctus, licet præ duritia nequeat comedi.529.2.A

*Vinum vitis neceſſaria materia.527.1.*E

Agreſta, ſapa, vinum coctum, vel quomodolibet ita permiſtum, vt propriam amittat ſpeciem non eſt materia. ibid. 2.D ſeq.282.D

Nec acetum, ſecus vinum aceſcens, licet grauiter peccet in eo conficiens, ibid. Idem eſt de muſto.ibid.1.D

*Vinum conſecratum, ſi congeletur retinet conſecrationem, ibid.2.D.*E

Congelatum ſi liqueſiat ſufficiens materia conſecrationis imò & licita, quamuis conſultius in eo non conſecrare.529.2. A.B

Si

Si ſacerdos putans ſe habere vnam hoſtiam conſecret, & poſtea inueniat duas, ambæ manebunt conſecratæ. 512.2.D

Imò ſi plures attulerit intentione conſecrandi, quarum poſtea in actuali conſecratione fuit oblitus. ibidem. & 2.E

Sacerdos conſecrans dimidiam partem hoſtiæ, ſi illum deſignat, verè conſecrat, licet grauiter peccet. ibidem. B. *Secus ſi per partes proportionales velit conficere.* 513.1.C

*Panis non poteſt conſecrari, niſi in parte ſenſibus perceptibili ibid.*2.A

*Materia quæ ex vi formæ conſecrari poteſt, non habet terminum magnitudinis.*514.2.D

*Solum quæ poteſt fieri ſimul moraliter præſens, poteſt vnica conſecratione conſecrari.*515.1.C

*Partes materiæ conſecratæ continuari poſſunt non conſecratis.*514.1.C

*Vinum conſecratum ſi miſceatur non conſecrato, tandiu permanebit conſecratum, quamdiu potuiſſet conſeruari non conſecratum. ibid.*D

Miſtio aquæ in vino, ſolùm neceſſitate præcepti Eccleſiaſtici *neceſſaria eſt.*530.1.D.& 2.E.& 531.1.E

Hoc præceptum à tempore Apoſtolorum manauit, licet Alexander I. prior ſcriptum tradiderit. ibid.

Sine diſpenſatione in nulla neceſſitate poteſt omitti. ibidem.

Diſpenſatio *verò mortaliter vix poteſt accidere, licet ſimpliciter non ſit impoſſibilis. ibid.*

*Aqua miſcenda naturalis, & in minore quantitate, quam vinum.*532.2.A.B.C

*Qui verò miſceret paruam quantitatem aquæ non naturalis ſimul cum naturali, licet ſacramentum conficeret, peccaret grauiter. ibid.*2.B

Sacrificij tempore, & ante calicis conſecrationem miſcenda. 533.1.A.B

*In Miſſæ initio vel poſt Euangelium ex conſuetudine propriæ Eccleſiæ. ibid.*D. *Quod ſi tunc ob negligentiam omittatur, ſtatim adhibenda, dummodo non ſit facta conſecratio. ibid.*C

*Aqua quæ miſcetur an in Chriſti ſanguinem conuertatur, & quomodo.*534.1.B.& *ſeqq. vſque ad* 536.

*Licet aqua non tranſeat in vinum, dicitur vinum miſtum ratione qualitatum aquæ.*189.2.D

Forma Euchariſtiæ.

*Verba conſecrationis ſunt formæ huius ſacramenti, & quomodo.*476.1.D.E

*Si ponantur eſſe forma Euchariſtiæ vt ſacrificium probabile eſt non eſſe, niſi extrinſecam formam eius, vt ſacramentum eſt.*494.1.C.D.495.1.A

*Determinata verba, quibus Chriſtus conſecrauit ſunt forma huius ſacramenti.*744.2.C.D

*Non alia verba, aut orationes, ſeu precationes Miſſæ.*745.2.E

*Cur non deprecatiua.*746.2.D

*Meliùs in facto eſſe, quam in fieri, ſignificatur.*757.1.D

Solùm hæc verba, Hoc eſt corpus meum, *ſunt de neceſſitate formæ, licet alia ſint ex præcepto neceſſaria. Idem eſt de particula,* enim. *ibid.*2.C.D.758.1.E.2.E.759.2.A.B.C

*Verba formæ dicuntur à ſacerdote formaliter & ſignificatiuè.*748.1.C.& *in perſona Chriſti.*739.1.D

*Hæc formalis ſignificatio, ſimpliciter neceſſaria ad conſecrationem, ſecus recitatio. ibid.*2.C

*Qui ex errore ea materialiter proferre intenderet, adhuc conſecraret ex intentione virtuali faciendi, quæ Chriſtus fecit. ibid.*1.E

*Prædicta propoſitio, cùm operatiua ſit, non potuit ante inſtans, quo terminata eſt, habere veritatem. habuit tamen pro illo.*751.2.E

Non cauſat quia vera, ſed vt vera ſit, vnde priùs natura ſignificat, quam efficiat, licet non prius natura ſit vera. 753.2.A.752.1.C

Verba formæ virtute ſua & phyſicè, efficiunt conuerſionem & conſecrationem, & corpus Chriſti in hoc ſacramento. 770.2.D

*Per illam actionem realem qua accidentia per ſe conſtituunt, expellunt effectiuè ſubſtantiam panis.*771.2.B.772.1.A

*Eorum efficientia limitata ad ea tantum, quæ Chriſtus habet in propria ſpecie.*670.1.E. *Et ad modum ex inſtitutione definitum.*590.1.A.616.1.D

*Hæc virtus effectiua, formaliter eſt in verbis, radicaliter reſidet in miniſtro.*781.1.B

Vt ſint efficacia, debent proferri à ſacerdote conſecrato & ritè Ordinato & non ab alio, etiam in quauis neceſſitate. 457.1.A.458.1.B

*Non verò requiritur, quod ſanctus ſit aut fidelis, ſed quòd debitam intentionem habeat.*777.2.E

*Aliud eſt conſtitui in ſacramento ex vi verborum, aliud per efficientiam verborum.*669.2.E

Qui pronomen, Hoc, *in forma deſignet, tractatur latè.* 754.1.C. *vſque ad* 755.2.D

Mutatio pronominis, Hoc, *in* illud, *vel in aduerbium,* Hic, *ſubſtantialis, ſecus, ſi in,* Iſtud, *vel in* Hic, *pronomen, quod etiam de* Ecce, *probabile eſt.*760.1.E

Quam commodè verbum, Eſt, *poſitum ſit ibidem.* 242.A.B

Mutare verbum, Eſt, *in quodlibet aliud verbum, graue peccatum, imò probabile eſt, formam ſubſtantialiter mutari.*661.1.E. *Et ibi de aliis dictionibus eiuſdem formæ, & mutationibus earum. vſque ad* 762.1.A

Cur Chriſtus Dominus *poſuerit in forma ly,* Corpus, *non generalius nomen.*761.2.A

*Verba formæ virtualiter, & quaſi in actu exercito, ſignificant conuerſionem.*767.2.A

Sola hæc verba, Hic eſt calix ſanguinis mei, *ſunt de eſſentia, alia verò ſolùm ex præcepto neceſſaria.* 767.2.C. 768.2.C.763.2.E

Sequentia verba, Qui pro vobis, &c. *non ſunt de ſubſtantia ſacramenti.*767.2.E

De pronomine, Hic, *&,* Mei, *idem iudicium, quod de* Hoc, *&,* Meum, *in forma corporis.*768.2.E

Hæc omnia verba Chriſtus protulit in conſecratione calicis. 765.2.B

Quam conuenienter ab Eccleſia *poſita. ibid.*2.A

Cur magis hæc forma, quàm Marci & Matthæi vſa ſit. 769.1.A

*Mutationes horum verborum, licet accidentales ſint, non fiunt ſine graui peccato, ibid.*1.D E. *ibid.*2.C.

Cùm dictio, Calix, *ſumatur pro contento, ly,* contentum, *non ſupponit pro vino ſed pro ſanguine. ibid.*1.C.

Accipite & manducate, hoc eſt enim corpus meum. *Latè exponuntur omnia hæc verba, & quia ſingula ſignificent expenditur.* 544.2.D. *ad* 549.& *ſpecialiter pronomen* Hoc.614.1.A.B.C.

Hic eſt enim calix ſanguinis mei. *Exponitur ibid.*1.A.B. Noui & æterni teſtamenti.770.1.C. Myſterium fidei. *ibid.* C.D.717.1.C. Qui pro vobis & pro multis effundetur. *ibid.*E.751.2.D.& 664.2.D. *ad* 665.1.D.

Neceſſitas Euchariſtiæ.

*Solùm ad melius eſſe fuit neceſſarium.*459.2.C.

*Nec in re, nec in voto propriè eſt medium neceſſarium adultis, vel paruulis ad primam gratiam, perſeuerantiam, vel beatitudinem obtinendam.*462.2.C.464.1.D.467.2.C.D.

Licet ſit valde efficax & vtile adultis. ibid.

*Mens D. Thomæ de neceſſitate Euchariſtiæ in voto explicatur.*787.1.E.2. *per totam.*

Quo

Quò Baptiſmo perfectius, eo magis ad rationem finis accedit,& recedit à ratione medij neceſſarij, pagina 468. 1. C.2.per totam.

Miniſter Euchariſtiæ.

Ex iure diuino, ſacerdos, qui ſecundum Eccleſiæ praxim ſoli Diacono committere poteſt diſpenſationem talis ſacramenti in caſu neceſſitatis. 911. 2. E. 912. 2. A. 913. 1. A. 2. A

In caſu grauis neceſſitatis Diaconus poteſt miniſtrare, ſi ſacerdos abſit, vel ſi præſens nolit dare facultatem, imò & laicus. ibid. 1. D. E. 2. E

Hæc poteſtas miniſtrandi, iuriſdictionem ordinariam vel delegatam exigit. 914. 1. B. 915. 1. B

Alias grauiter peccat, qui ſine iuriſdictione illud diſpenſant, & religioſi, excommunicationem incurrunt, & quando. ibid. 2. B. C. D

Poteſtas adminiſtrandi ſacramentum pœnitentiæ non infert facultatem miniſtrandi Euchariſtiam, *nec contra. ibid. 2. D. E*

Deficiente parocho, quilibet ſacerdos in mortis articulo poteſt miniſtrare, in aliis neceſſitatibus non niſi delegatus. ibid. A per totam.

Hoc modo poſſunt religioſi habentes priuilegium diſpenſare hoc ſacramentum, quolibet anni die, excepta communione Paſchali. 917. 1. D. E. 2. B

Dantem & ſumentem, etiam extra ſacrificium, non eſt neceſſe diſtingui, imò in mortis articulo poteſt ſibi laicus ſumere. 919. 1. C. D. E

Non magis concurrit ad gratiam Euchariſtiæ ſacerdos diſpenſans, quàm ſi laicus diſpenſaret 915. 2. D

Si duo Miniſtri diuidant inter ſe verba formæ, neuter conſecrabit, ſecus ſi materiam diuidant. 778. 2. A. B

Vtroque ſuper eandem materiam, & cum debita intentione præferente, qui primo abſoluerit, conſecrabit, ſi ſimul, vterque, per duas actiones totales. ibid. 2. C. 779. 1. E

Tenetur miniſter iure naturali, & diuino poſitiuo, non dare exiſtentibus in peccato, cum ſine inconuenienti poteſt denegare. Quos multo minùs licet inuitare. 853. 2. C 854. 1. A. B. ibid. 2. E

Cum ſe indignè communicat, duplex eſt malitia in confeſſione exprimendà. ibid. 2. B

Tenetur ſacerdos publicos peccatores ad communionem non admittere publicè, niſi præceſſerit publica pœnitentia, vt verò admittat occultè, ſufficiet occulta. 855. 1. per totam.

Imò denegare occulto, occultè petenti, ſecus, ſi publicè: tunc enim peccabit grauiter, denegando. ibid. 2. C. 856. 2. C.

Quis ſit indicandus publicus, vel occultus peccator. 857. 1. E. 860. 2. D

Nunquam licet hoſtiam non conſecratam pro conſecrata dare. ibid. 1. C. D. E

Qui non miniſtrat ex officio, poteſt & debet denegare occulto peccatori, ſi petat, antequam altari ſit publice expoſitus. 860. 2. D

Nulla niſi violenta ſuſpicio ſufficit ad denegandam Euchariſtiam peccatori. 862. 2. D. ibid. E

Nunquam licet dare purgationem ſuſpicionis criminis. ibid. 1. A

Vti autem illo vt iuramento, licet nullo iure poſitiuo ſit prohibitum, nullatenus conſulendum, ibid. 2. B. C. D

Quoties oues conuenienter petunt, tenetur paſtor, per ſe loquendo, eis miniſtrare. 918. 2. B. C

Vt rectè munus ſuum obeat, ad quid teneatur. pag. 919. 2. D. E

Grauiter peccat, qui in loco non ſacro vel priuato, ſine facultate ſuperioris, vel tempore interdicto, aut ſine veſtibus ſacris miniſtrat. 920. 1. A

Peccat grauiter ſacerdos in peccato mortali diſpenſans Euchariſtiam, *etiam in caſu extremæ neceſſitatis, & priuatim: ſecus laicus, qui ob talem neceſſitatem daret. 719. 2. A. ibid. 2. C. D*

Effectus & efficacia Euchariſtiæ.

Nec in re, nec in voto cauſat phyſicè, vel moraliter effectus aliorum ſacramentorum. 461. 1. E. vſque ad 462. 464. 1. D

Perfectio vnionis facta per baptiſmum cum Chriſto, effectus huius ſacramenti. 460. 2. C

Primò per ſe confert augmentum gratiæ, & aliquando primam. 793. 1. B. 694. 2. E

Non ſemper remittit omnia venialia. 790. 1. C. Effectus aliorum ſacramentorum veluti eminenter habet in ſuo. 462. 1. E

Confertur in Euchariſtiæ *ſumptione totus ſimul, niſi ſucceſſiuè diſpoſitio augeatur. 802. 1. C. 803. 1. B. ibid. 2. C.*

Quomodo incipiat. 804. 2. B. 805. 1. A. 906. 1. A

Idem effectus datur, ſiue ſumatur tota hoſtia ſimul, ſiue ſucceſſiuè, iſque in prima ſumptione, niſi poſtea diſpoſitio augeatur, vel incipiat. ibid. 807. 1. D. 2. per totam.

Sumptio cuiuſcunque ſpeciei confert gratiam habitualem & ſacramentalem. 807. 2. E. Et omnino æqualem cæteris partibus. 812. 2. B

Nec per vtramque ſimul plus, quam vnam tantùm 810. 1. D. 812. 1. A. Et ſi ſubiectum ſit diſpoſitum, in ſumptione prima datur effectus. ibid. 2. B

Non augetur, quamdiu Chriſtus eſt intra ſumentem, niſi diſpoſitio augeatur. 814. 1. A

Non redit, recedente fictione, ſi iam Chriſtus deſceſſit. 815. 1. C

Excitat in ſumente deuotionem. 816. 1. A. Confert auxilium ad peccata vitanda, & ad ſuperandas tentationes. 807. 1. E

Remittit ex opere operato venialia, non pœnas temporales. 815. 2. B. 816. 1. A

Solùm in ſumentibus habet effectum ex opere operato, & per modum ſacramenti, nam, vt ſacrificium, eſt pro viuis & defunctis oblatum prodeſt. 818. 1. D. 817. 1. B

Non efficit qualitates ſupernaturales in corpore licet carnis concupiſcentiam mitiget, fomitemque peccati. 819. 2. C. 819. 1. C

Reſurrectio & gloria corporis quodammodo effectus ſunt huius ſacramenti. 820. 2. E. 821. 1. E

Nullam vnionem realem efficit inter Chriſti & ſumentis corpus. 824. 1. A. ibid. C

Diſpoſitio ad effectum.

Aliud eſt accedere cum conſcientia peccati, aliud cum affectu. 788. 2. D

Neceſſaria eſt ſupernaturalis attritio, puta contritio per ſe loquendo. 796. 2. A

Poteſt quis ita accedere vt nec peccet, nec gratiam conſequatur. 797. 2. E. 798. 2. A

Attritio cognita non ſufficit, niſi per accidens, ratione ignorantiæ, quæ peccatum indignè ſumptionis excuſet. ibid. 2. D. 849. 1. E

Ad augmentum gratiæ quilibet gradus gratiæ ſufficienter diſponit. 799. 1. B

Neque eſt actualis diſpoſitio ſimpliciter neceſſaria. 763. 2. D. etiam ex præcepto. 848. 1. A

Peccatum veniale concomitans ſumptionem, non impedit effectum ſacramenti, imò neque quòd ipſa ſumptio veniale ſit. 799. 1. C

Accedere cum conſcientia mortalis peccati, eſt mortale. 836. 1. B. Et graue ſacrilegium. 838. 1. A. & ſequentib. Et quo cum grauioribus peccatis acceditur, eò grauius eſt delictum, per ſe loquendo. 839. 1. E

Secus

Secus cum conſcientia cuiuſuis veniali.835.2.E

Erit tamen veniale,ſi illud peccatum ſit circumſtantia communionis,vel ſi cum conſcientia plurium venialium, & ſine aliquo eorum dolore accedatur.837.2.B

Habens conſcientiam mortalis, quantumuis ſibi contritus videatur,imò etſi ſibi reueletur,tenetur confeſſionem præmittere.839.2.D.E.841.2.A

Hoc præceptum ſemper fuit in Eccleſia, eſſetque pluſquam temerarium,aſſerere à Tridentino denuo impoſitum. 842.1.D.843.1.B

Hoc præceptum, licet ex ſola inſtitutione vtriuſque ſacramenti non probetur de iure naturæ, eſt tamen diuinum poſitiuum,à Chriſto latum.838.D.740.2.E

Vrgente neceſſitate,& deficiente copia confeſſoris, poteſt quis excuſari ab illo.843.2.A.B

Quando copia confeſſoris deeſſe iudicanda.844.1.B.ibid.2.C.846.per totam.

Qui ante inchoatam Miſſam recordatur mortalis, debet ſe veſtibus exuere,& ſi iam inchoauit, ſacerdotem ad altare vocare, ſi abſque ſcandalo & infamia fieri poſſit. 846.1.A

Et qui alicuius mortalis peccati in confeſſione fuerit oblitus, ſub eadem conditione.ibid.1.C.D

Parochi diebus,quibus tenentur celebrare,excuſantur deficiente confeſſore, ſecus alij clerici,etſi ob id multi non ſint ſacrum audituri.ibid.A.B.2.D

Qui nequit confiteri,tenetur conteri ex præcepto diuino & naturali.848.B.2.E

Qui ſciens & videns indignè communicat, non tenetur hoc titulo,cùm primum poſſit confiteri.849.2.D

Soli verò ſacerdotes ad hoc tenentur ex præcepto Concilij Tridentini,quando ex iuſta cauſa confeſſionem non præmiſerunt.840.2.A.851.2.A

Communicans paulo poſt commiſſum mortale, dummodo præmiſerit confeſſionem,non peccat mortaliter, niſi ex aliquo accidente.ibid.2.E.852.1.A

Nulla diſpoſitio corporalis ex iure poſitiuo requiritur. 866 1.D

Eo tamen modo accedendum, qui deuotionem & reuerentiam præ ſe ferat.ibid.2.B

Cum probabili timore vomitus accedere, graue peccatum. 867 1.D

Licet nulla corporalis macula per ſe impediat, aliquando verò ex quadam congruitate, vel ſub veniali impedit. ibid.2.D

Pollutio inuoluntaria per ſe non impedit,quando autem per accidens.868.1.D

Idem de coniugali copula.ibid.E

Nullum eſt diuinum præceptum de ieiunio ſeruando, ante ſumptionem Euchariſtiæ.869.1.B

Seruari tamen ſolitum à tempore Apoſtolorum,& iure optimo ab Eccleſia præceptum.ibid.1.E

Ex vi eius tenemur ſeruare naturale ieiunium.870.1.C

Quicunque cibus, etiam per modum medicinæ, impedit. ibid.D.E

Tranſgreſſio huius præcepti in quauis minima quantitate, mortale.ibid.2.D

Quando cenſeantur aliquid per modum cibi vel potus ſumptum.ibid.2.C.ibid.E

Hoc ieiunium ſeruandum à media nocte ante diem in quo fit communio.871.1.C

Non eſt præceptum nihil ſumendi poſt communionem vel non communicandi ob indigeſtionem. ibid. 2. B. C. & 872.1.B

In ſolo mortis articulo non obligat.ibid.C.D

Poteſt ex rationabili cauſa idem ægrotus aliquoties ſumere non ieiunus.872.1.E

Quando liceat ſacerdoti non ieiuno ſumere aut conficere. Euchariſtiam.873.1.B.C.1.2.D.874.1.B.D. 875. 2.A

Quæ,quales,& quantæ reliquiæ conſumi poſſint à non ieiuno.ibid.A.B.C.D

Subiectum Euchariſtiæ.

Cur in primitiua Eccleſia,reliquiæ ſacramenti Euchariſtiæ infantibus darentur.557.1.E

Solus homo poteſt ſacramentaliter Euchariſtiam manducare.782.2.A.783.1.A

Solùm ſacramentaliter accipi poteſt à peccatore, à iuſtis verò baptizatis,etiam ſpiritualiter:a non baptizatis, neutro modo.ibid.1.C.2.E

Infantes baptizati, & perpetuò amentes ex ſe non ſunt omnino incapaces huius ſacramenti,licet eis dandum non ſit.784.A.785.1.D

Non eſt illicitum dare amentib. qui prius ratione vſi ſunt, imò ſecluſo irreuerentiæ periculo,eis eſt dandum in articulo mortis.882.1.B

Energumenis, ratione vtentibus, non denegandum. 883. 2.B

Non peccat per ſe loquendo ſuſcipiens ab indigno miniſtro. 921.1.B.Etiam præciſo ab Eccleſia, in caſu extremæ neceſſitatis.ibid.1. D

Vſus & ſumptio Euchariſtiæ.

Non eſt ſpeciale ſacramentum,vel ſacra cæremonia per ſe ad ſignificandum impoſita, ſed conditio tantùm vt ſacramentum operetur.498.2.C.499.1.D.2.A

Quo differat ab vſu aliorum ſacramentorum.ibid.D

Integra ſumptio fit ſub vna tantùm ſpecie.506.1.C

Sumptiones plurium partium eiuſdem hoſtiæ, licet phyſicè diſtinctæ, vnam tantum ſumptionem componunt. 807. 2.E

Spiritualis ſumptio huius ſacramenti,fit per deſiderium vel votum eius in ſeipſo formaliter ex viua fide ortum. 781. 1.D.ibid.2.C

Spiritualis ſumptio Chriſti per Euchariſtiam, diuerſa ab ea,quæ fit per fidem,& charitatem,ibid.D

Sumptio, vel ſacramentalis tantùm, vel ſpiritualis,vel ſacramentalis & ſpiritualis ſimul.782.1.D.E

Perfectiùs applicatur hoc ſacramentum, quàm reliqua. ibid.2.C

In rigore poteſt ſumptio antecedere ſacrificium eſſentialiter perfectum.983.1.B

Frequentia.

Nulla frequentia in Euchariſtiæ vſu iure diuino prohibita.888.1.E

Magis in frequentiam quàm in raritatem inclinandum, & quæ in hoc regula.889.1.C

Non poteſt quis intra eandem diem, bis extra ſacrificium communicare.ibid.1.B

Hæc diei computatio quomodo facienda.888.2.C

Præceptum Euchariſtiæ.

Nullum eſt obligans ad communicandum propter primam gratiam.492.1.E

De iure diuino eſt,vt non conficiatur Euchariſtia,niſi offerendo ſacrificium incruentum Chriſti.505.1.A

Præceptum ſumendi hoc ſacramentum, nunquam obligat hominem,qui non poſſit ſe diſponere.836.2.D

Præceptum ſumendi hoc ſacramentum, nunquam obligat hominem,qui non poſſit ſe diſponere.836.2. D

Præceptum communicandi à Chriſto Domino latum. 870. 1.C.D

Obligat omnes homines adultos. 881.1.B.C. Non verò infantes,aut amentes perpetuos,ibidem.1.E.2.470.1.E

Obligat in articulo mortis,ſiue ante communicauerit homo, ſiue non.884.1.C.D

Extra periculum mortis obligat aliquoties in vita. 885. 1. D.E

Non obligat pro determinato tempore,ſed ne nimium differatur.ibid.2.C

Nunquam oritur ex obſeruantia aliorum præceptorum hæc obligatio.886.1.D

Soli fideles baptizati adulti, tenentur eccleſiaſtico præcepto communicandi.890.1.C
Nec ante decimum annum obligantur, nec excuſantur. poſt decimum quartum, regulariter loquendo.ibid.2.C
In articulo mortis debet dari cuicunque rationis & peccati capaci.891.2. A
Semel in anno temporeque Paſchatis ſumendum hoc ſacramentum de manu Parochi, vel alterius, cum eius facultate.ibid. A.C.890.2.C
Qui in Paſchate non communicauit, tenetur quàm primum poſſit, implere præceptum.892.2.D
Non obligat ad anticipandam communionem.894.1.D
indignè communicans præcepto ſatisfacit. 895.2.C
Quæ pœna tranſgreſſores huius præcepti puniendi.ibid.
Diuino iure communio ſub vtraque ſpecie, laicis non prohibita.896 2.C, Neque ſub alterutra ſeorſim.897.1. E. 899.2.D
Non eſt præceptum diuinum obligans laicos ad communicandum ſub vtraque ſpecie, nec ſub altera definitè. 900. 2.C.902.2.E
Potuit Eccleſia laicis prohibere calicis vſum, meritoque id fecit.904.1.D.
Poteſt in hoc diſpenſari, & quando.905.1.D
Nec aliter licet, niſi intuitu reuerentiæ huius ſacramenti. ibid.2.D

Species ſacramentales Euchariſtiæ.

Vt inſtrumentum influunt in effectum ſacramenti. 497. 2.C
Non exiſtunt, aut ſubſiſtunt exiſtentia aut ſubſiſtentia Verbi.570.1.D.2.E
Modus quo per ſe exiſtunt, non poteſt eſſe vnio cum corpore Chriſti.ibid.2.C
Nullo intrinſeco modo accidentali vniuntur corpori Chriſti.ibid.B. Sed effectiuè ſolùm.573.1.A
Nullam corpori Chriſti imprimunt qualitatem.575.1.A
Prædicata propria corporis Chriſti, vel ſubſtantiæ panis valde metaphoricè de ſpeciebus dicuntur.578.2.A.B.
Secus denominationes, quæ mutuas Chriſti & ſpecierum actiones conſequuntur.ibid.B.& ibid. D
Ita dici poſſunt extrinſecus locus corporis Chriſti, ſicut dicitur locus Angeli corpus, cui applicat operationem.573. 1.C
Repugnat, ſubſiſtere ſubſiſtentia panis præexiſtentis.592. ibid.
Nullum habent ſubiectum.714.1.C.D.E
Certum eſt aliqua accidentia panis, & vini manere eadem numero in Euchariſtia ſecundum eſſentiam & exiſtentiam.654.1.E
Manent omnia, quæ per ſe poſſunt ſenſibus obiici. 199. 1.B
Et quæ ſunt realiter diſtincta à ſubſtantia, non verò modi ex natura rei tantùm diſtincti.718.1.A.2.B.C
Quantitas, cum ſeparatur, priuatur modo poſitiuo & reali vnionis ad ſubiectum.720.1.C
Probabile eſt recipere modum poſitiuum, quo per ſe exiſtat, non verò entitatem diſtinctam.720.2.A
Conſeruatur per nouam actionem.722.2.B
Quæ actio eſt modus accidentalis quantitatis, illam vt terminum tantùm reſpiciens.ibid.C.D
Cæteræ qualitates poſt conſecrationem inhærent quantitati, Eadem inhærentia, qua ante.723.1.C
Vnde non mutantur, niſi, quæ pendebant effectiuè à forma panis.ibid.2.D
De potentia abſoluta poſſet Deus has qualitates, ſine proximo ſubiecto conſeruare.ibid.E
Omnem intentionalem actionem & naturalem, quam antea, efficere poſſunt.730.2.E.731.1.C.D
In qua virtute attingant productionem formæ ſubſtantialis.ibid.2. C
Cum qualitates remiſſæ in vino reducunt ſe ad priſtinum ſtatum, Deus ſupplet effluentiam ſubſtantialis formæ. 732.1.B.C
Loco moueri, ab agente naturali alterari, augeri & diminui poſſunt.ibid.D
Quantitas Euchariſtiæ, nec per ſe, nec per accidens ad corruptionem ſpecierum corrumpitur. ibidem 2. D. 733. 2.A
Neceſſaria eſt materia prima, vt noua generatio fiat.ibid. 2.E
Vnde prius natum ſupponitur.734. 2. E. Et fit à Deo immediatè, licet probabile ſit, Chriſti humanitatem concurrere vt inſtrumentum.735.1.D
Quæ aliæ actiones ibi intercedant, & quomodo. ibid.1. E. 736.1.C
Per miſtionem ſpecierum vini cum alio liquore non deſinit ibi eſſe ſanguis Chriſti, donec ſpecies corrumpantur.ibid 2.E
Si in miſtione prædominentur ſpecies ſacramentales, alter liquor in vinum, non in ſanguinem Chriſti, conuertetur.737.1.B.C
Si miſceantur vino non conſecrati, ſemper manet ſub eis ſanguis.ibid.E
Hoc vinum ſeparandum, & ad ſacros vſus ſeruandum. ibid.2.E
Vtraque ſimul ſpecies perfectiùs ſignificat ex parte modi, non verò ex parte rei ſignificatæ.812.1.C.D
Licet cum Chriſto coadorentur, poſſunt etiam adorari adoratione reſpectiua, & ſecundaria latria.828.1.B

Figuræ Euchariſtiæ.

Oblatio Melchiſedech, panis propoſitionis, panis primitiarũ, & ſubcinericius Eliæ, imo & quinque panes, quibus Chriſtus ſatiauit hominum multitudinem, figuræ Euchariſtiæ quoad ſacramentum tantùm.490.1.E
Illius verò, quod eſt res tantùm, Manna, Lignum vitæ, Mel, quo aperti oculi Ionathæ.ibid.2.A
Alia figura ſanguinis Chriſti.ibid.2.E
Vide agnus Paſchalis.

Nomina quibus vocatur in Scriptura & Sanctis.

Vocatur panis vitæ, & cur hoc, & ſimilia nomina habeat. 471.1. A.B.476.2.A
An dicenda cœna Dominica. 471.1.B.C.D. Cur vocetur communio.ibid.2.B.C. Metalepſis.472.2.B.C.D. Viaticum.ibid.E. Euchariſtia.473.1.A
Varia nomina illi propter ſuum effectum à Sanctis data. 463.2.A
Plura alia ex Sanctorum teſtimoniis.551.2.B.C
Dici poteſt teſtamentum, & quo ſenſu. 953.2.C.D

Errores circa Euchariſtiam.

Hæretici omnino negantes hoc ſacramentum.433.2.E
Qui illud ſimpliciter & abſolutè neceſſarium dicant.124. 1.C
Varij errores circa materiam huius ſacramenti.501.2.C
Alij circa Chriſti præſentiam.539.2.D.539.1.B.C.D.E
Qui aſſerant manere ſimul in Euchariſtia ſubſtantiam panis cum corpore Chriſti.611.2.C.vſque ad 612.
Euchariſtiæ ſacrificium. Vide verbum, Miſſa.

Excommunicatus.

Sumendo Euchariſtiam vnico tantum peccato peccat, aggrauatur tamen ex illa circumſtantia, quam tenetur in confeſſione exponere.836.2.E
Vide verbum Euchariſtia, baptiſmus, Confirmatio, Sacramentum in communi, Sacramenta nouæ legis, §. Miniſter.

Extrema vnctio.

Cur nulla eius figura in lege veteri.56.2.E
Licet vtilis, non tamen neceſſaria neceſſitate medij, aut præcepti.59.1.B
Non datur ſine voluntate ſuſcipientis, ſaltem virtuali, vel habituali.173.3.D

Ad

*Ad Euchariſtiam ordinatur & quomodo.*180.*1.C*
*Licet à ſacerdote degradato vel hæretico miniſtretur, verum eſt ſacramentum.*442.*1.B*
*Donec omnes partiales formæ & materiæ abſoluantur, nullum effectum confert, etiam partialem.*503.*1.E*
*Effectus extremæ vnctionis quis ſit.*71.*1.C*
*Sanitas corporis non eſt infallibilis effectus huius ſacramenti, niſi id magis expediat infirmo.*467.*2.B*
*Habet effectum recedente fictione.*341.*2.C*

Far.

Variæ eius acceptiones apud Authores. 572. 2. *A. An ſit materia Euchariſtiæ. Vide Euchariſtia, §. Materia.*

Farina.

*Farinæ eandem diuerſitatem ſpecificam retinent, quam habent res, ex quibus fiunt.*520. 2. *C*

Fides.

*Species rerum fidei non infunduntur cum fide.*38.*1.C*
*Non ſolùm fides, ſed fidei profeſſio hominibus neceſſaria ad ſalutem.*44.*2.B*
*Fides parentum non eſt ad paruulorum iuſtificationem neceſſaria.*67.*1.*B.*C*
*Inculpabiliter exiſtimans ſe habere fidem, excuſabitur à peccato infidelitatis, non tamen ſine ipſa in re habita iuſtificabitur.*323.1.*D*.E
Fides non poteſt haberi in voto.ibid.
*Non pendet à gratia habituali in prima infuſione, ſicut nec in conſeruatione.*328.*1.E*
Habitus fidei regulariter infunditur Catechumeno, ante baptiſmum.ibid.2. D
Quæ motiua in Euchariſtia ad roborandam fidem. Vide Euchariſtia, §. *Inſtitutio.*

Fictio.

Quid ſit, & quotuplex poſſit eſſe in baptiſmo, 315. *2. D.* 316.*1.C*
*Tantùm habet locum in adultis.*315.*2.*E
Vide Baptiſmus, *& cætera Sacramenta, §.* Effectus.

Figura.

Figuræ Chriſti in Euchariſtia. *Vide Chriſtus in* Euchariſtia, §. *Accidentia.*
*Figura corporis humani quanti, duplex organica & ſitualis, quidque vtraque ſit.*584.1.E
Situalis figura motu locali mutatur, ſecus organica. ibid. 2.B

Fœmina.

*Fœminæ Iudææ remedio ad ſalutem non caruerunt, Circunciſionis loco.*42.*2.*E. *An poſſint miſſæ miniſtrare. Vide Miſſa,* §. *Miſſæ miniſtrans.*

Forma ſubſtantialis, & accidentalis.

*Forma accidentalis non priùs creatur & poſteriùs vniatur.*90.*2.D.*E.*91.2.D*
Forma pendens à materia, eadem actione qua fit, vnitur. 92.*1.*B.Et *ſimiliter conſeruatur.*89.*1.*E
*Non implicat eandem formam ſimul creari & educi de potentia materiæ.*92.*1.*E
*Repugnantia inter formas ſubſtantiales, formalis eſt, non effectiua.*604.1.B

Formæ ſacramentorum.

Vide Sacramentum, Sacramenta nouæ legis, & ſingula ſacramenta, §. *Forma.*

Fractio.

*Diuiſionem & diſcontinuationem partium eſſentialiter importat.*578.*1.*B
Vide verbum, Cœnæ nox, & Miſſa, §. *Eſſentia, &* §. *Miſſæ ritus.*

Frumentum.

*Hæc vox licet per Antonomaſiam triticum ſignificet, comprehendit tamen generaliter omnia ſemina, quæ falce metuntur.*517.*2.D.*518.*2.D*
Vide verbum, Euchariſtia, §. *Materia.*

Gratia.

*Gratia ex opere operato, & ex opere operantis, quæ.*65. *2.A*
*Inter hos modos cauſandi gratiam, poteſt dari medium.*112. *2.A*
*Sacramentales gratiæ quomodo differant à gratia virtutum & donorum.*70.*1.E.*807.*2.D*
*Quodlibet auxilium gratiæ ſacramentalis poteſt dari extra ſacramentum.*71.*2.C.D*
*Gratia non creatur, aut concreatur, ſed ex potentia obedientiali animæ educitur.*90.*2.A.*94.*2.D.E*
*Nulla qualitas naturalis eſt diſpoſitio requiſita ad gratiam.*87.*2.*B
*Dilectio Dei ſuper omnia ſupernaturalis, etiam vt præciſa à formali dolore, poteſt ſufficienter diſponere ad gratiam.*349.*1.E*
Gratia actualis in actibus noſtris liberis conſiſtit. 816. *1.A*
*Gratia licet in inſtanti producatur, poteſt tamen ſucceſſiuè augeri.*813.*1.D*
*Sæpè ſolet in ſacra Scriptura aquæ nomine ſignificari, adducuntur Patres, qui iuxta hanc Metaphoram optima ſacræ Scripturæ loca explicant.*216.*2.E*
Prima gratia quibus, & per quæ ſacramenta conferatur, & qualis. Vide Sacramentum nouæ legis, §. *Inſtitutio, & Effectus, & in ſingulis ſacramentis,* §. *Effectus.*
Quæ diſpoſitio ad recipiendam gratiam per ſacramenta. Vide eiſdem verbis, §. *Diſpoſitio.*

Græcus, & Græca Eccleſia.

*Græci, qui ad obedientiam Eccleſiæ redeunt, non iterum baptizantur.*225.*2.A*
*Non ideo Græci ſunt ſchiſmatici, quia in fermento conſecrant.*524.*1.*B
Debent conſecrare in fermentato in templis ſuis.ibid.C
Quando & quomodo liceat ſacerdoti Græco peregrinanti in Eccleſia Latina, & ei, qui domicilium omnino mutauit, conſecrare in fermentato.ibid.D.2.C
*Poſſet in propria Eccleſia conſecrare in azymo, ex graui neceſſitate, non verò Latinus in fermento.*525.*1.A.B*
*Græci miſcent vino aquam in conſecratione calicis, ſecùs Armeni.*530.*1.B.C*
*Fuiſſe apud Græcos conſuetudinem non conſecrandi in quadrageſima, niſi Dominicis diebus & Sabbatis, non ſatis ex Laodicenſi Concilio colligitur.*758.*1.*B

Habitus.

*Habitus ex ſpecie ſua indifferentes probabile eſt dari in voluntate.*119.*2. C*
Habitib. intellectus, bene & malè moraliter vti poſſumus, non verò phyſicè & in eſſe naturæ.ibid.D

Hæreticus.

*Cenſuras ipſo iure latas non incurrit, qui fidem animo retinens, hæreſim exterius profitetur.*393.*1.D*
An poſſint hæretici miniſtrare, vel recipere ſacramenta. Vide Sacramentum, Sacramenta nouæ legis, & ſingula quæque ſacramenta, §. *Miniſter, & Subiectum.*

Hoc.

Pro varietate rerum, quibus applicatur, varia ſignificat. 614.*1.C.D. Quid ſignificet & pro quo ſupponat in verbis conſecrationis. Vide Euchariſtia,* §. *Forma.*

Homo.

*Idem affectus eſt in homine ad res corporales, in pura atque in lapſa natura.*33.*2.D*
*Plures homines ſaluandos, quàm Angeli ceciderint, probabilius, in quibus & maior & minor gloria erit, quàm fuit in Angelis.*326.*1.A.*B

Hoſtia.

Vide verbum Euchariſtia, §. *Species ſacramentales, & verbum Miſſa,* §. *Miſſæ ritus.*

Humilitas.

Quæ humilitatis motiua in Euchariſtia. Vide Euchariſtia,§.Inſtitutio.

Hypoſtaſis.

Vide Subſiſtentia & vnio hypoſtatica.

Ieiunium

Aliud naturale,aliud Eccleſiaſticum,& quid vtrumque. 870.1.D. Vide Euchariſtia,& Confirmatio, §. Diſpoſitio.

Immenſitas.

Eſt quædam præſentia, per quam res ſine ſui mutatione poteſt eſſe præſens omnibus ſpatiis vſque in infinitum. 598.1.C.D

Immolatio.

In rigore vocis cruentam oblationem ſignificat,ſecus ex vſu.866.1.D

Inceptio & deſitio.

Nulla res incipere poteſt in tempore indeterminato ante hoc inſtans.79.2.E.Nec ſi tota fiat ſimul,eius inceptio coexiſtere poteſt tempori determinato,bene tamen indeterminato.80.1.C.81.2.E

Quot ſint inceptionis & deſitionis modi,oſtenditur à priori.ibid.1.D

Infans.

Infantibus in vtero morientibus cur non ſicut reliquis prouiſum,neque derogat prouidentiæ Dei,his qui baptizari nequeunt,aliud non reliquiſſe remedium.42 2.D. 310. 2.1.C.311.1.C.D

Quomodo non minus prouiſum fuerit infantibus legis gratiæ,quàm reliquis.210.1.E

Infantibus Gentilibus, qui à parentibus circumcidebantur, quo modo communicaretur circumciſionis effectus. 98.2.C

Infans in fluuium proiectus à miniſtro cum debita intentione formam baptiſmi proferente,baptizatus manebit, quamuis nunquam emergat.220.1.C

Sanctificatio infantium in vtero ſpeciale priuilegium. 310. 2.E

Infantes per æqualia media iuſtificati, & in eo ſtatu mortui,æquales etiam in gloria.326. 1. C. Quilibet infantes ſunt capaces martyrij.343.1.A

Infidelis.

Vide verbum baptiſmus,& verbum Euchariſtia,§. Subiectum.

Infinitum.

Licet probabilius ſit non poſſe fieri à Deo,non tamen de fide certum.598.1.E

Innocentia,&Innocentes.

Innocentiæ ſtatus.Vide Status Innocentiæ.

Innocentes pro Chriſto occiſi,verè martyres.343.2.E

Inſtrumentum.

Propinquitas ad principale agens ſufficit ad rationem inſtrumenti coniuncti.548.2.D

In ſupernaturalibus inſtrumentis non eſt ſimpliciter neceſſaria præuia actio connaturalis inſtrumento. 173. 2. A

Vide Sacramentum & Sacramenta nouæ legis,& ſingula. §.Efficientia,vel Effectus.

Intentio.

Intentio habitualis,actualis, & virtualis, quid ſint. 160. 1.D

Actualis & virtualis intentio vbi, & quamdiu manere cenſeantur.161.D.162.1.A

Intentio miniſtri qualis debeat eſſe,vide Sacramentum,& Sacramenta nouæ legis,§.Miniſter.

Iſraël.

Filij Iſrael egreſſi de Aegypto noctu, prope matutinum tempus diei decimæ quintæ.482.2.D

Quomodo profecti de Ramaſſe,& quomodo in ea congregati,à 2.B,ad 483.per totam.

Iudas Iſcariotes.

Præſens fuit lotioni pedum,& inſtitutioni Euchariſtiæ,& eum Chriſtus communicauit, licet non quando buccellam panis intinctam dedit.484.1.D.485.2.E.486.1.E

Ordinatus fuit Epiſcopus, & Sacerdos, quando reliqui Apoſtoli.ibid.1.A

Non manifeſtauit Chriſtus (potuiſſet tamen) omnibus Apoſtolis,ſed Ioanni tantum Iudæ peccatum.487.1.A

Iudex.

Iudex etiam Eccleſiaſticus, ſi exiſtens in mortali ſententiam proferat,vel alios actus iuriſdictionis exerceat,non peccat mortaliter.196.2.B

Iuſtificatio.

Ad noſtram iuſtificationem fides, pœnitentia, & ſacramenta,ſuo quæque modo concurrunt.66.1.D

Ad iuſtificationem & ex parte intellectus & voluntatis ſupernaturalis diſpoſitio requiritur.322.2.B

Kyrie eleiſon.

Vide verbum,Miſſa,§.Ritus,& Cæremonia.

Latro.

Bonus latro,nec aquæ baptiſmo,nec ſanguinis,nec flaminis baptizatus.313.B.C

Lex Naturæ.

Quid hoc nomine intelligatur,quod eius tempus, etiam reſpectu aliorum à populo Iſrael.41.1.E.2.A.B

Tunc adulti per conuerſionem ad Deum ex fide poſſent iuſtificari.ibid.2.E

Erat etiam remedium ad infantium ſalutem,à Deo inſtitutum.ibid.

Quod conſiſtebat in aliquo exteriori ac religioſo cultu, & in quo.43.2.C.44.B. C

Erat verum ſacramentum,non tamen conferebat gratiam ex merito Eccleſiæ.46.1.D.108.2.C

Non poterat infantibus abſque parentum voluntate applicari 46.1.D.275.1.A

Nullum aliud ſacramentum ad hunc finem in hac lege inſtitutum licet alia impropriè ſacramenta fuerint,& interdum aliquod ſpeciale pro aliqua familia.47.2.C 48. 2.C.D.E

Cur plura ſacrificia quàm ſacramenta in hoc ſtatu. ibid. 2.B

Implicita fides Chriſti ſufficiebat tunc ad ſalutem.45.2.D

Nulla lex,aut determinata cæremonia creditur eo tempore data.ibid.E

Nihilominus tenebantur parentes remedium originalis applicare filiis.46.1.A

Fuit in hoc ſtatu cultus Dei externus per ſacrificia & oblationes.47.1.D.E

Hic ſtatus imperfectior ſtatu legis ſcriptæ.112.2.B

Plura, quæ ſacramentum huius legis communia habet cum Circumciſione, vide Circumciſio,§.Inſtitutio,Efficientia,& Effectus.

Lex vetus.

Non fuit mortifera, donec Euangelium ſufficienter promulgatum fuit.312.2. C

Vide verbum,Sacramentum veteris legis,& Sacrificium.

Libertas.

Non poteſt eſſe in actu,ſi prius natura intelligitur factus à Deo,quàm à nobis.90.1.C.ibid.2.A

Locus,locatum.

Aliquid poteſt eſſe in loco,vel intrinſeca præſentia, vel extrinſeca circumciſione ab alio corpore.568.1.A.ibid.C

Immutabilitas loci phyſici ex præſentia ad ſpatium,non ex ſuperficie circumdante,deſumitur.600.2.D

Eſſe definitiuè in loco, in rigore includit negationem aptitudinis exiſtendi naturaliter in alio loco.593. 1. A. B. 595.2.D

Non omnes modi exiſtendi in loco reducuntur ad circumſcriptum & definitiuum.593.1.E

Index Rerum.

In locato, præter ſuperficiem ambientem, eſt modus intrinſecus præſentiæ, qui non corrumpitur, niſi corpore mutato.568.1.D

Actu occupare locum diſtinctum eſt in locato ab eſſe quantum.584.1.C

An idem corpus poſſit eſſe in duplici loco, & his ſimilia, vide verbum, Corpus.

Manipulus.

Manipulus primitiarum ſecundo die azymorum offerebatur.479.1.B.C. Vide Miſſa, §. Quibus veſtibus debeat celebrare.

Manna.

Manducatio manna, licet rei ſacræ ſignum, cur non ſacramentum.10.1.E

Manus impoſitio.

Multiplex in ſacra Scriptura.425.2.D

Mare.

Maris rubri tranſitus, licet rei ſacræ ſignum, cur non ſacramentum.10.2.E

Maria.

Aucta eſt ei gratia per baptiſmum.107.2.B

Capax fuit baptiſmi, licet non potuerit per illum primam gratiam recipere.170.1.C

A quo, & quando baptizata, vide verbum Chriſtus.

Martyrium.

Priuilegium Martyrij ante Chriſti aduentum cœpit.355.2.A

In quantum actus fortitudinis non reperitur in infantibus, ſecus, qua eſt actualis mors pro Chriſto.344.2.D

Requirit in adultis actum honeſtum & ſupernaturalem, quo velint pro Chriſto mori, & veram fidem ſupernaralem profiteri.345.1.E

Non eſt de eius ratione, procedere ex formali dilectione Dei ſuper omnia.ibid.& 353.2.B

Confert gratiam Martyrij in aliquo inſtanti vitæ, in quo videtur mors naturaliter ineuitabilis.355.2.C

Exiſtens in mortali, data occaſione martyrij, tenetur conteri, licet attritio poſſit ex accidenti ſufficere. 350. 1. D. 2.E

Materia.

Per ordinem ad determinatam formam, determinatam accipit quantitatem, & quomodo.501.2.B

Licet naturaliter informari duabus formis non poſſit, bene tamen ſupernaturaliter.498.2.B

Maſſa.

A pane coctlo differre, veriſimilius.500.2.D. Vide verbum, Euchariſtia, §. Materia.

Mater.

Matrem iamiam morituram non licet aperire, ne proles ſine baptiſmo moriatur, poſſet tamen ob id accelerari ſupplicium, ſi mortis eſſet damnata.286.2.E

Matrimonium.

Quæ ſit in hoc ſacramento materia & forma.20.2.D

Solùm habet determinatam formam in genere, quæ ſcilicet ad humanum contractum ſufficiat.25.1. A

Per decretum Tridentini clandeſtina irritans, quo modo non fuerit mutata materia, nec forma huius ſacramenti. 32.2.B

In lege veteri non erat ſacramentum.92.1.C

Nulli in particulari neceſſarium, ſed Eccleſiæ.58. 2. A. & 181.1.E.& 201.1.A

An ex intentione contrahentium poſſit matrimonium contrahi, quin fiat ſacramentum.159.2.B

Error perſonæ in matrimonio ſubſtantialis eſt.164.1.A

Matrimonij miniſter, contrahentes ipſi, Parochus verò ſolùm aſſiſtit, vt teſtis ſimpliciter neceſſarius.190.2.B.191. 2.A

Contrahentes in mortali, in quantum miniſtri ſunt, non peccant mortaliter, ſecus in quantum recipiunt cum obice.93.1.D

Non etiam peccat ſacerdos, qui in ſtatu peccati aſſiſtit contractui, benedicitque contrahentes.ibid.E

Habet effectum recedente fictione, etſi fictio tollatur ſoluto iam matrimonio.336.2.A.342.1.C

An eſſe in ſtatu innocentiæ, vide verbum Status Innocentiæ.

Matrimonium Adæ & Euæ, vide verbum, Adam.

Matutinum.

Matutini recitatio an debeat præcedere Miſſam. Vide verbum Miſſa, §. Miniſter.

Melchiſedech.

Oblatio Melchiſedech in pane & vino, ſacrificij & ſacramenti rationem habuit.49.1.A

Obtulit panem triticeum.519.1.D

Tam panis, quàm vinum de eſſentia illius ſacrificij. 975. 2.E

Meritum.

Ad omne meritum de congruo non ſufficit fides informis. 43.2.D

Meritum de congruo quando infallibiliter effectum habeat.ibid.D

Solis adultis poteſt aliquis mereri de congruo, nec ideo amittit ſuum præmium de condigno.77.2.C

Acquiſito iure ad primam gloriam nullus deinceps gloriam meretur, niſi merendo eius & gratiæ augmentum. 115.2.A

Meritum Chriſti. Vide verbum Chriſtus.

Metalepſis.

Aſſumptionem & participationem, proprius tamen tranſmutationem ſignificat.472.2.B.ibid.C

Miniſter.

Quis & qualis ſacramentorum in communi, & cuiuſlibet in ſpeciali. Vide in ſingulis ſacramentis, & in verbo, Sacramenta, & Sacramenta nouæ legis, §. Miniſter.

Miraculum.

Pro quo hæc vox in rigore ſupponat.555.1.B

Alia, vt credantur, alia, vt ad credendum iuuent: occulta illa, hæc publica & nota.ibid.

Miſſa.

Vſus huius vocis in Latina Eccleſia antiquiſſimus. 954. 2.C

Eius etymologia.955.1.C.D

A Chriſto inſtituta, quoad ſubſtantiam.ibid. A

Miſſa alia catechumenorum, alia fidelium, & quæ. 654. 1.E.ibid.2.C.alia ſolemnis, & quæ.1138 Nomina & figura Miſſæ.959.1.E.960.2.A

Eſſentia & ſignificatio.

Myſterium Euchariſtiæ, prout in Eccleſia conficitur, & Miſſa appellatur, verum ſacrificium eſt, licet ſit repræſentatio ſacrificij cruenti.950.2. D.951.E. 952. 2. A. B.C

Vnicum eſt & à Chriſto inſtitutum, neque ab Eccleſia inſtitui potuiſſet.955.2.E.956.2.E

Eius ſignificatio moralis communis cum cæteris ſacrificiis, myſtica verò in commemoratione Chriſti paſſionis conſiſtit, quæ non propriè fit, niſi per vtriuſque ſpeciei conſecrationem & oblationem.958.1.C.D

Obiectum cui, huius ſacrificij, tota Trinitas.ibid.1.D

Sola conſecratio vtriuſque ſpeciei cum ordine ad ſumptionem eſt de eſſentia huius ſacrificij.956.1.A

Hæc conſecratio eſſentialis eſt, prout continet tranſubſtantiationem panis in Chriſti corpus, & ſeparationem accidentium à ſubſtantia.977.1.C.D.978.2.A

Quid primariò intentum in hoc ſacrificio.970.2.C.975. 2. A.976.2.E. Solum accidentaliter & numericè diſtinguitur à ſacrificio incruento, quod Chriſtus per ſe obtulit, à cruento verò eſſentialiter quoad actionem offerendi.978.2.E.& 979.per totam.

Eſſentialiter diſtinguitur à ſacramentis legis veteris. 980. 1.C. Si pro re oblata ſumatur, rationem ſacramenti in-

*cludit.984.1.D.*E

Probabilius eſt, ex nulla intentione miniſtri ab hoc ſacrificio ſacramenti rationem poſſe ſeparari. ibid. E. *984. 2.C*

Res oblata.

Chriſtus vt eſt ſub ſacramentalibus ſpeciebus, res oblata per hoc ſacrificium.960.1.A.2.C

Principalius pertinet ad rem oblatam Chriſtus, quàm ſacramentales ſpecies.91.1.A

Panis & vinum in materia ex qua, pertinent ad rem oblatam.ibid.1.D

Quomodo in hoc differat miſſa à veteribus ſacrificiis.ibid. 2.B

Cur aliquando Patres', Chriſtum in Euchariſtia *immolari, concedere renuant. 952.2.D*

Dignitas.

M*axima eſt, & vnde ſumenda.982.2.B.986.1. A*

Nec minor, quam in ſacrificio cœnæ vel crucis.982.1.D

Bona omnia & rationes aliorum ſacrificiorum in hoc vno reperiuntur.981.2.A.B.C.D

*Omnia ſacramenta à ſe realiter diſtincta ſuperat in dignitate.982.1.*E

*Sibi ipſi vt ſacramento omnino æquale in dignitate, & in intentione prius, in executione poſterius.982.2.C.983. 1.*E. *& 2.B*

Valor.

M*iſſæ valor in quo ab eius effectu diſtinguatur.1028.1.*B

Vt eſt à ſuo principali offerente, infinitum habet valorem intenſiue.ibid.1.C

Quatenus à Chriſto*, vel à miniſtro eius nomine offertur eſt infinitus in impetrando, nunquam tamen ad id de facto applicatur.ibid.1.*E

Quatenus ab Eccleſia *offertur, finitam habet efficaciam. 1029.*1.E

Multoque magis prout eſt à priuato offerente.ibid.2.A

M*ultiplicatio orationum in* M*iſſa non impedit earum valorem ad impetrandum.*1022.1.*C*

Effectus.

Qui illi correſpondet ex opere operato, ſtatim poſt conſecrationem vtriuſque ſpeciei datur, non ante.972.2.D.976. 2.D

Non eſt cauſa phyſica ſui effectus, quem habet ex opere operato, ſed moralis proxima.998.1. A

Non eſt cauſa omnium effectuum qui ex Chriſti redemptione proueniunt 999.1.B

Nititur crucis ſacrificio, non tamen Sanctorum meritis. 1000.*2.*B

Inter ſacramentum & ſacrificium vt cauſæ, ſunt variæ differentiæ.ibid.B

*Differentia inter hoc ſacrificium & incruentum Chriſti circa idem.*1001.*2.C*

Ex opere operantis Chriſti, effectum habet impetrationis. 1002.1.*C*

Qualiter per modum impetrationis obtinere poſſit gratiam, eius augmentum, & remiſſionem peccatorum tam mortalium, quàm venialium.1006.1.D.2.B. 1008. *2. D.* 1009*.1.C.1010.2.B.1012.1.A. ibid. 2. A. 1013. 2. C. ibid.E*

Impetratio in multis ab opere operato diſtinguitur. 1003. *2. A. Cur impetratio non ſemper ſit infallibilis.* 1004. *2.C*

*Cur efficacia ad dandam & augendam gratiam ex opere operato, & remittenda peccata ſit in ſacramento, & non in ſacrificio.118.2.A.*B.*C.10122.A*

*Aliquam pœnam corporalem remittit ex opere operato, & etiam per modum impetrationis, ſine aliquo actu eius cui remittitur.*1014.1.*B.*1015.*2.B.ibid. E*

B*onorum temporalium conſecutionem impetrat.*1016.1.B. *C.D*

Non cauſat diſtinctum effectum, vt à Chriſto primariò offertur, & vt à ſacerdote.ibid.2.D.E

*Nullum effectum cauſat ex opere operato in infidelibus, niſi pro eis à ſacerdote offeratur.*1017.*1.E*

*Inter impetrationem & ſatisfactionem quæ diuerſitas, ibidem.2.*B

*Sacerdoti etiam in priuato offerendi aliquis fructus reſpondet ex opere operato.ibid.*E.1018.*2.A*

Aliquem etiam participant fideles ad ſacrificium concurrentes.ibid.A

Differentia inter fructum publico miniſterio ſacrificij reſpondentem, & priuatis oblationibus.à 1019. *ad 1020.* 1.E

In eo pro quo ſpecialiter, offertur, ſi non ponat obicem, ſortitur effectum ex opere operato, non autem in omnibus aliis Eccleſiæ *membris.*1019.2.E

*Diuiſio effectus huius ſacrificij in ſpecialiſſimum, ſpecialem & generaliſſimum, de effectu impetrationis tantùm intelligenda.*1022.*2.C*

*Si nulli applicetur effectus intentione formali vel virtuali miniſtri, nullum effectum ſortitur.*10 23.1.*A*

Qualis debeat eſſe hæc applicatio, & quando facienda. ibi. B.C. *2.A.*B.C

Hic effectus finitus eſt intenſiuè, quodammodo tamen in infinitum augeri poteſt. 1046. 2. B. 1027. 2.B.vnde eius quantitas deſumatur.1030.2.C

Quis fructus reſpondeat toti Eccleſiæ, ſingulíſque eius membris, ex generali oblatione huius ſacrificij. 993. 1. B*.ibid.*1.*C.D*

*Quis Catechumenis ſi pro eis offeratur. 4.ibid.*C.C

*Fructus ſacrificij quem ſacerdos pro aliis offerre poteſt, qualis ſit, & quanti valoris & efficacitatis ad impetrandum.*1032.B*.1033.1.*B*.1034.*1.*E*

Pro quibus poſſit offerri.

Quilibet ſacerdos, vel alius inferior offerens poteſt tam pro ſe quàm pro aliis offerre.991.E.992.1.C

Pro Eccleſiæ, omnibúſque membris illi colligatis offerri debet.ibid.

Pro Catechumenis & pro infidelibus non excommunicatis offerri poteſt.993.1.C.2.D

Secus pro excommunicatis excommunicatione maiori, & pro damnatis.994.2.D.E

*Qualiter poſſit offerri pro beatis.995.2.D.E.997.1.*B

Pro animabus purgatorij perutiliter offertur. 996. 2.E

*Effectus ex opere operato nequit offerri, niſi pro baptizatis viatoribus hoc nomine Purgatorij animas comprehendendo.1024.2.C.1025.*1.B

Qualem diſpoſitionem requirat in eo, pro quo offertur.1025. 1*.D.E.1026.*1*.C.1027.1. D*

*Non redit effectus, recedente fictione.ibid.1.*B

Miniſter.

Semper principale offerens eſt Chriſtus, qui actu offert, quamuis per ſacerdotem.985.2.A.986 1.D.ibid.2.E

*Omnis, & ſolus ſacerdos ritè Ordinatus, hoc ſacrificium offerre poteſt vt proximus miniſter.987.2.*B.988.1.*D.2. A.per totam.*

*Omnes fideles aliquo modo offerre poſſunt. 989.*1.*E.992.* 1.B

*Sacerdos mereri, ſatisfacere & impetrare poteſt ex opere operantis per hoc ſacrificium.*1001.2.E

Offerentium hoc ſacrificium varius ordo.1016.2.C

Applicatio fructus ſacrificij à voluntate miniſtri pendet. 1021.1.E

Non tenetur ſemper partem fructus ex opere operato offerre pro tota Eccleſia.1022.1.*C*

Priuati offerentes fructum ſibi ex opere operato reſpondentem aliis applicare non valent.1024.1.E

*Ex duobus miniſtris quorum vnus vnam ſpeciem, alius aliam conſecraret, veriſimilius eſt, applicationem fructus à poſterioris voluntate pendere.*1032.1.*A.*2.E

Qui ab

Index Rerum.

Qui ab hoc miniſterio excludendi, ob corporis morbum. 1081.2.D

Diſpoſitiones, quæ ad communicandum neceſſariæ, eædem & ad ritè celebrandum, nec vlla alia interior neceſſaria.ibid.per totam.

Nullum eſt præceptum obligans ſub mortali ſacerdotes ad recitandum Matutinum ante Miſſam.1082.2.B.1083.2.C.

*Tenetur ſeruare integrum Miſſæ ritum, prout in Miſſali conſtituitur, & qualiter in hoc peccet, vel à culpa excuſetur.1111.1.E.*1112.1.*D.1117.2.C*

Dicere Miſſam alterius diei, vel de alia re, quam in Miſſali dicatur, in priuata Miſſa licet ſacerdoti.1112.1.A

Quibus veſtibus debeat celebrari.

Eccleſia conuenienter deputauit veſtes, quibus ſacerdotes vterentur in hoc myſterio.1084.2.A.1085.1.D

Singularum veſtium ſignificationes: Amictus & Albæ. ibid.E

*Cinguli.1085.2.C.Manipuli.*1086.1.*B.Caſulæ.ibid.1.A*

Aliæ ſignificationes harum veſtium per comparationem ad Chriſtum.1086.1.C.ibid.1.E

Dalmaticæ vſus antiquiſſimus in Eccleſia.ibid.2.A.B.C

Circa materiam harum veſtium nihil iure praſcriptum, quid tamen circa eam, & formam ſeruandum.ibid.2.C.2.E

Quid circa earum benedictionem, eiúſque durationem. 1087.1.E

Omnia hæc veſtimenta, eáque benedicta, ſimpliciter neceſſaria, & quando per earum omiſſionem peccetur. 1088.1.*per totam.*

Debet ſacerdos accedere calceatus.1088.2.A

Poteſt cooperto capite celebrare ex graui infirmitate, maximè ex diſpenſatione Pontificis.ibid.B

Quo tempore.

Nec ante auroram, nec poſt meridiem, dicenda.1042.2.B. ibid.2.D.ibid.1.E

*Secluſis ſpecialibus priuilegiis Epiſcoporum, vel Religioſorum.ibid.1.*B.C.D.E

Vel ſi neceſſitas occurrat, ratione itineris vel alterius rei grauis.1062.1.C

*Vim præcepti obtinuit conſuetudo circa hæc.1072.2.*B.C.D

Miſſæ particulares poſſunt dici quacunque hora ab aurora ad meridiem, ſolemnis verò à nona vſque ad duodecimam.1042.2.D.1043.per totam.

Olim tardiùs Miſſæ *inchoabantur, maximè in diebus ieiunij.1042.2.D.1046.1.A*

Non eſt mortale, hora & dimidia ante ſolis ortum celebrare, imò licitè inchoatur dimidia ante crepuſculum.1042.2.E

Communi iure, Eccleſiaſtico *quidem, non diuino, non licet niſi ſemel quotidie celebrare.1040.2.A.*B.2.C

Diſcutiuntur exceptiones, & caſus varij de hac re.ibid.2. C.D.E

An aliquo die non liceat celebrare, niſi ſolemnem Miſſam. *1038.2.*B.*C.D.E*

Feria quinta in cœna Domini licitè poteſt ſecluſo ſcandalo, celebrari.ibid.C.D

An liceat in Sabbato ſancto & in die Paraſceues. 1039.*2.C.D.E*

Vbi.

Quàm conuenienter templa ad hoc deſignata ſint. 1048.1. B.*ibid.C.D.*E.*1051.2.D*

*Quibus nominibus nuncupentur, & illa dicandi conſuetudo, & finis.1049.*1.*C.& ſeq.1050.*

Eorum vtilitates.ibid.

*Simpliciter ſoli Deo eriguntur, quandoque tamen non ſolum Martyribus, ſed aliis etiam Sanctis dicantur.1050.2.*E

*Conſuetudo conſecrandi ſolemniter templa, à quo tempore cœperit, & quã ſit laudabilis, & vtilis.1052.1.C.1053.*1.E

Non poteſt niſi ſua mortali extra Eccleſiam *offerri, quæ olim requirebatur conſecrata, modo ſufficit benedicta, dummodo altare ſit conſecratum. ibid.2. D.* E. 1054.*per totam.*

Qui in loco interdicto ſacrificat, interdictus manet.ibidem.2.A

Poteſt Epiſcopus *facultatem concedere ad ſacrificandum in oratorio priuato.ibid.C.D*

Non poteſt dare facultatem Epiſcopus *ſacerdoti celebrandi vbique, in altari portatili.1055.1.C.D*

In caſu neceſſitatis vbique poteſt ſacerdos celebrare, Epiſcopus *verò extra neceſſitatem, neuter tamen in mari. ibid.1.*E.*2.C*

Aliis etiam idem licet ex priuilegiis.ibid.2.D

Eccleſiæ *pollutio, eſt prohibitio iure* Eccleſiaſtico *introducta.1060.1.D*

Quibus modis polluatur Eccleſia, *à quo luſtranda.à 1056. ad 1059.ibid.*1.E

Quam pœnam incurrat celebrans in Eccleſia *violata. ibi.*

*De altari, & eius etymologiis.*1061.1.B

*Altare duplex, fixum, & portatile.ibid.*1.E.*1062.*1.*D*

*Neceſſarium eſt altare lapideum conſecratum, & quale in quantitate, & conſecratione.*1061.1.E

Non opus eſt, altare maius ad plagam Orientalem reſpicere.ibid.

De ornatu altaris.1063.2.D.ferè per totam.

*Præter palla non benedictas, requiritur corporale linteum benedictum, qualéque eſſe debeat, & quotuplex.*1064.1. *D.E.ibid.2.B.C*

Requiritur etiam lumen ſeu lucerna cerea ardens, liber Miſſalis, & crux aliqua.ibid.1065.2.C

Defectus quomodo ſupplendi.

Quicunque defectus ſubſtantialis in materia vel forma commiſſus, neceſſario ſupplendus.1120. per totam. Secus accidentalis.1025.2.D

*Quid faciendum ei, qui pane iam conſecrato aduertit non miſcuiſſe aquam, nec tunc miſcere poteſt.1120.1.*E.*2.A*

*Qualiter qui in ſola aqua conſecrauit, debeat ſupplere hunc defectum.ibid.2.D.1121.2.*B

*Si in forma cuiuſlibet ex ſpeciebus mutatio ſubſtantialis fiat, quouis tempore ſupplenda, ſecùs ſi in vtriuſque ſpeciei forma eſſentialis mutatio contigerit.ibid.*E.1122.1.B.*C.D*

Quæ verba in huiuſmodi caſibus repetenda.ibid.

Quid faciendum, ſi venenum alicui ex ſpeciebus inueniatur admiſtum.ibid.2.D

Quid in aliis caſibus qui frequenter accidunt. ibid. D. E. 1123.2.E.*ibid.2.C*

*Cùm ſacrificium ab aliquo inchoatum ab eodem perfici non poteſt, ab alio complendum, & quo modo.1124. 2. D.*E

*Qui ſint defectus accidentales tam in materia quàm in forma ſacrificij.*1126.2.B.*D*

Ritus Miſſæ.

Bene potuit Eccleſia *alia verba addere præter eſſentialia, & quàm conuenientia verba addiderit, per ſingula diſcurrendo oſtenditur.*1092.2.E

*Confeſſio.*1093.1.*C.Introitus.ibid.D. Kyrie eleiſon.ibid. 2.C.Gloria.* 1194.1. *A.2.D.Dominus vobiſcum.ibid. 1.A.Collecta.ibid.2.*B.*Flectamus genua.ibid.C.Orationes.1095.1.A.Epiſtolæ.ibid.1.D.Graduale.ibid.* 2. B, *Alleluia.ibid.C.Euangelium.ibid.E.Symbolum.1096. 1.*B.*Secunda populi ſalutatio.ibid.E.Offertorium.ibi. 2.*B.*Manuum ablutio.ibid.1.D.Secretæ orationes ante præfationem.* 1097.1. *A, Præfatio.ibid.*1.B.C. *Communicanda.ibid.1.D. Aliæ duæ ſalutationes populi & collecta.ibid.D.*E.*Ite, Miſſa eſt.1098.* 1. *A. Populi benedictio.ibid.*Euangelium *vltimum.ibid.*

Cur addatur deprecatio illa, quæ fit ſupra munera conſecrata.747.1 A

Quàm conueniens fuerit non celebrari vulgari ſermone. 2. C.D
Et alia in Miſſa clara voce,& alia ſubmiſſa,proferri.1098. 1101.1.C
Exponuntur difficilia verba,quæ ante offertorium dicuntur in Miſſa defunctorum.1102.2.B.C
Quæ cæremoniæ ſpecialiter inſtitutæ ſint,vt hoc myſterium debitè peragatur.1112. B.C.D.E
Quæ,propter exteriores latriæ actus.1116.1.A
Quæ,propter moralem & etiam myſticam ſignificationem. à 1114.2.E.ad 1115.2.A
Multiplex vſus ſigni crucis in Miſſa quid ſignificet.1116. 2.E
Vſus muſicæ,thuribuli,& apparatus miniſtrorum in ſolennibus Miſſis,conueniens.ibid.2.B.C.D.E
Omittere has cæremonias quale peccatum ſit.1117. 2. C. D.E

Canon Miſſæ.

Regulam ad ſignificandum præſcriptam propriè ſignificat.1110.1.E
A quibus verbis incipiat,& quibus finiatur.1103.1.C
Non eſt de ſubſtantia ſacrificij, ſed iure tantùm Eccleſiaſtico præceptum,ibid.D
De eius authore & antiquitate.1104.1.A.B C.ibid.2.A
Per ſingulas partes & verba difficilia,exponitur. 1110. 2. D.E
Cur in Canone mentio Martyrum tantùm, & non Confeſſorum.1106. A

Vaſa.

Calix & patena requiruntur,& ex qua materia. 1067. 1. A.ibid.1.C. Ab Epiſcopo conſecrata.ibid.2.D
Quando opus ſit reconſecrare calicem 1068.1.B.C.D.E
Qualia vaſa conſecrata requirantur.ibid.2.D.E

Cultus qui debetur locis & vaſis ſacris.

Qualis veneratio illis danda ex ipſo iure naturali.1070.1. D.& 2.per totam.
Iure poſitiuo multa prohibita circa huiuſmodi res, quæ ſi fiant,erunt ſacrilegium.1170.1.D
Qualiter licet laicis & mulieribus has res tangere.ibi.2.C. D.1071.1.A.1072.1.B
Epiſcopi & ſacerdotes poſſunt ſepeliri induti veſtibus ſacris.1073.1.A.B
Non poſſunt hæ res ad prophanos vſus conuerti.ibid. D.E
Vaſa argentea confracta, quibus caſibus vendi poſſunt. ibid.E
Simpliciter aliqua adoratione proſequenda, & quali. ibid. 2.C.ibid.1.B.C.D.1074.2.B.C.D.& 1075.2.C
Ad quam virtutem hæc adoratio pertineat. 1076. 1. D. 1075.2.E
Hæc adoratio quodammodo vna, quodammodo duplex. 1077.1.D.per totam.& 1078.1081.1.D
Adoratio reſpectiua ſeparabilis ab abſoluta.1079.D.E

Miniſtrans ſacerdoti.

Non eſt iure diuino aliquid cautum de numero illorum, qui aſtare vel miniſtrare debent ſacrificio,ex iure tamen Eccleſiaſtico,vnus ſaltem miniſter requiritur.1135.1.E. 1136.1.B
Hic non debet eſſe fœmina.1137.2.C
An in aliquo raro caſu poſſit ſacerdos miniſtro ſacrificare. ibid.2.E
Ad quid teneatur qui miniſtrat.1138.2.per totam.

Miſſæ ſtipendium,& pro quibus ex obligatione dicenda.

Ex obedientia & voto & iuſtitia poteſt oriri obligatio offerendi Miſſam pro aliquo,ex charitate autem raro.1126. 2.D.E
Inter beneficia ſimplicia ea ſola,quæ ex ſpeciali inſtitutione id onus diſponunt, eius obligationem inducunt. 1127. 1.E
Ratione beneficij Curati non tenetur Parochus quotidie pro omibus ſacrificium offerre.ibid.2.C
Ex ſtipendio accepto oritur obligatio iuſtitiæ.1128.2.B
Et an interueniat iuſtum & quale,ibi.& 1129.1.D
Quid ſacerdos teneatur offerre ratione huius obligationis. ibid E.2.A
Quidquid ab Eccleſia ob hanc cauſam datur, licitum ſtipendium eſt.ibid.2.E
Cum reditus Eccleſiæ relicti non attingunt mediocre ſtipendium, Epiſcopus Eccleſiæ poteſt illam obligationem ad minorem numerum Miſſarum redigere.ibid.C
Non poſſunt iuſtè recipi maiora ſtipendia taxatis, nec pro vna Miſſa plus quam vnum ſtipendium accipi, quantumuis pauper ſit ſacerdos.1130.1.A.1131.1. A. 1133. 1.E
Vnde penſanda quantitas iuſti ſtipendij, cùm non eſt lege definitum.1130.2.B
Sacerdotes aliàs diuites iuſtè poſſunt erigere ſtipendia.1131. 2.C.D.1132.1.B

Præceptum celebrandi.

Sacerdotes non tantùm ſemel in anno, tempore Paſchatis, ſed aliquoties tenentur celebrare.1037.per totam. 1036. 1.per totam.
Stando in iure diuino non eſt prohibitum quotidie celebrare, poſſet tamen aliquando Eccleſia id prohibere.ibid.
Licet in ſingulis Eccleſiis Cathedralibus quotidie offerendum ſit ſacrificium,nullus tamen ſacerdos obligatur ad quotidie ſacrificandum,licet id melius ſit.1038.1.B. C. D.E
Miracula circa hoc.ibid.2

Præceptum audiendi Miſſam.

Tale præceptum eſt in Eccleſia,& per ſe loquendo ſub mortali obligat.1139.1.per totam.
In hoc præcepto Pontifex diſpenſare poteſt.1140.2.D
Qualiter obliget ad audiendam totam Miſſam & quotæ partis omiſſio cenſeatur mortale.ibid.D.1141.1.D.2.C. D.E
Qui omiſit vnam partem Miſſæ, quomodo poſſit hunc defectum ſupplere.1143.2.A.ad 1144.per totam.
Per quamlibet Miſſam vbique auditam ſatisfit huic præcepto.ibid.2.E.1144.1.D
Nunquam tenentur fideles audire niſi vnam Miſſam, debent tamen ei eſſe moraliter præſentes.1145.1.B. 1146. 2.A
Qualis voluntas neceſſaria, vt impleatur præceptum, quæ etiam attentio, & qualiter ex eius defectu peccetur. à 1145.2.C.1146.per totam.1147.1.D
In Miſſa poteſt quis alias orationes,& pſalmos recitare, & implere præceptum recitandi.ibid.2.D
Omnes fideles adultos obligat, & à quo ætatis tempore. 1148.1.A
Quibus diebus obliget.ibid.2.C.& 1149.1.B.C.1150.2.E
Tranſacto die quo Miſſa erat audienda non manet obligatio audiendi alio die.1151.1.B
Habens priuilegium audiendi Miſſam tempore incredicti tenetur vti illo.ibid.2.A
Excommunicatus etiamſi per ipſum ſtet non abſolui non peccat non audiendo Miſſam.ibid.1.D
Quæ impedimenta excuſent ab obſeruantia huius præcepti.1151.1.B.& ſeq.ad 1156.
Qui excuſantur non tenentur loco Miſſæ aliquas orationes fundere.ibid.2.A
Nulla pœna à iure impoſita tranſgreſſoribus huius præcepti.ibid.B

Miſtio.

Miſtio per iuxtapoſitionem, includit diuiſionem miſcibilium in partes,per contractum partium inter ſe.577.2.E
Miſtio aquæ & vini in calice,vide Euchariſtia,§.Materia,& verbum Miſſa.§.Cæremonia.

Modus.

Modus rei non poteſt eſſe ſine re quam modificat.186.2.D

Mors.

Mors.

*Quando quis in articulo mortis eſſe dicatur.885.1.*B

Motus.

In omni motu datur mutatio inſtantanea, qua acquiritur terminus.83.1.A

Solùm per accidens eſt cauſa caloris.ibid.

Muſtum.

Non differt eſſentialiter à vino.528.1.D

*Vide Euchariſtia,§.*Materia.

Mutatio.

Quæ & qualis in formis & materiis ſacramentorum intercedere poſſit. Vide Sacramentum, & Sacramenta nouæ legis,& ſingula,§.Forma,& §.Materia.

Neceſſitas.

In ſacramentis neceſſitati medij ſemper adiungitur præcepti neceſſitas.462.2.E

*Quando neceſſitas medij, & quando præcepti.469.1.*B

Quid neceſſitas medij & præcepti in ſacramentis.Vide Sacramenta nouæ legis,§.Neceſſitas.

Nox.

Nox Cœnæ.Vide Cœnæ Nox.

In nocte Natiuitatis ter licet ſacerdoti celebrare. 1040. *2.C*

Qui ordo tam inter ipſas Miſſas, *quàm in tempore celebrationis earum,tam in ſolemnibus, quàm in particularibus,ſeruandus,à 1041.1.*B.*ad 1042.1.per totam.*

In nocte reſurrectionis olim noctu Miſſa *dicebatur, modò verò non licet.ibid.C*

Obiectum.

Non effectiuè,ſed finaliter tantùm mouet voluntatem.608.2.B

Oblatio.

Propria huius vocis ſignificatio.934.2.C.D

Obſeruantia.

*Actiones, quibus cultores Dei ſe ad talem cultum diſponunt,obſeruantiæ dicuntur.*182.1.*D*

Obſtetrix.

Non tenetur ex præcepto ſcire neceſſaria ad baptizandum, etiam vernacula lingua.349.2.A

Offertorium.

*Vide verbum,*Miſſa.*§.Cæremonia.*

Officium diuinum.

*Inuerſio ordinis inter horas,dummodo intra eundem diem recitentur,non eſt mortale, imò, ſi ex rationabili cauſa fiat non erit veniale.1082.*1.C.*1083.2.C*

Opus.

*Opera pœnalia ad tria præcipuè deſeruiunt.254.2.*B

Oratorium.

*Vide verb.*Miſſa,*§.Vbi celebranda.*

Ordo.

Ordinis ſacramentum in Eccleſia neceſſarium.264.2.C

Effectus huius ſacramenti.71.1.C

*Imprimit characterem.*122.1.*A*

*Primariò inſtitutum ad dandam poteſtatem Ordinis, ſecundariò ad danda gratiæ auxilia, quibus hoc præſtetur.*123.2.*D*

*Ordine per ſaltum recepto,factum tenet, & character imprimitur.*127.2.B

*Quatuor minores Ordines poſſunt à ſimplici ſacerdote conferri ex diſpenſatione Pontificis.440.2.*B. *Imò & Subdiaconatus.*129.2.*C*

Ordinatio ab Epiſcopo hæretico facta, valida eſt. 442. 1.B

Qui inuiti ab hæreticis ordinantur, cur non irregulares. 396.2.B

Vide, Status Innocentiæ.

Organizatio.

*Non poteſt perfectè intelligi ſine quantitate.663.*1.*A*

Organizatio alia ſubſtantialis,alia accidentalis, & vtriuſque expoſitio.672.2.C

Vide,verbum Corpus.

Panis.

Panis eſſentia in quo conſiſtat.323.2.

Panis ſubſtantia non manet in Euchariſtia, vnita hypoſtaticè Verbo diuino.512.2.C

Panis azymus & fermentatus,qui dicantur.517.2.A

Quid nomine panis communiter intelligatur.518.1.D

Solus panis triticeus hominibus accommodatus. 519.1.D

Ex *fructibus vel leguminibus factus,ſolum eſt panis ſecundum quid.ibid.2.C*

*Vide,Azymus,& verbum,*Euchariſtia,§.*Materia.*

De ſubſtantia panis,quæ in Euchariſtia deſinit.Vide verbum,Tranſubſtantiatio.

Paganus.

Vide verbum,infidelis.

Papa.

Habet ſupremam poteſtatem Eccleſiaſticam, & ſolus poteſt inſtituere aliquid vniuerſam Eccleſiam *obligans. 339.2.C*

In his,quæ ſunt iuris diuini ordinarij, quo modo poſſit Papa diſpenſare.338.2.C

Non poteſt ritum ſubſtantialem ſacrificij aut Sacramenti mutare.483.2.C

Paraſceue.

Hac die non offertur verum Euchariſtiæ ſacrificium.968. 2.B

Parochus.

Diebus,quibus non obligatur pro quibus celebrare,tam ab ipſis,quàm ab extraneis poteſt Miſſarum *ſtipendia accipere.1132 2.A.B.C*

Non ſatisfacit huic obligationi,offerendo Miſſam *pro dantibus ſtipendium,quando ſimul etiam pro populo offert. ibid.*2.B

An,qui multa Miſſarum *ſtipendia congregat, & inter alios ſtipendiarios diſtribuit, poſſit ſibi aliquam partem retinere.*1133.1.*C*

Vide verbum, Miſſa, §. Miniſter,§. *Pro quibus poſſit offerri.*

Paſcha.

*Nomine Paſchæ quid intelligatur.892.*1.E

Peccatum,& peccator.

*Peccatum mortale,& gratia immediatè opponuntur natura ſua.72.2.D.*E

Originale non remittitur de lege ſine habituali gratia, nec ſine aliis mortalibus,ſi adſint.104.1.B.317.2.E

Neque originale nec mortale remittuntur ſine aliquo ſacramento in re,vel in voto.329.2.B

Neque vnum mortale remittitur ſine aliis mortalibus,bene tamen ſine venialibus, & vnum veniale ſine aliis. 327.1.C.D

*Veniale de facto non remittitur ſine mutatione intrinſeca peccatoris,poteſt tamen remitti.1013.*1. D.E

*Peccatum, quod ex iuſta cauſa in confeſſione tacetur, non remittitur niſi in voto alterius confeſſionis, in qua aperiendum.329.*2.*D*

Peccator publicus,& occultus,quis dicatur. 860. 2.*D.*E *855.*1. E

*Peccatores publici & occulti, quando admittendi ad Euchariſtiam,& quomodo peccet eos admittens.Vide Euchariſtia,§.*Miniſter.

Pentecoſtes.

Hoc factum poſt quinquaginta dies ab illo, quo offerebatur primitiarum manipulus,celebratur.479.1.B

Permiſſio.

Permiſſio,quam Deus habet reſpectu eorum, quibus præuidit, non applicanda media pro omnibus inſtituta, non pugnat cum voluntate generali omnes homines ſaluandi.43.2.C

Perſeuerantia.

Perſeuerantia donum quid tribuere debet ei,cui datur.

466.1.B
Nulla humana diſpoſitio antecedens ſufficit ad obtinendum ex iuſtitia vel infallibiliter perſeuerantiæ donum. 466.2.E
Non oportuit, hoc donum eſſe effectum alicuius ſacramenti ex opere operato. 468.2.C
Auxilium efficax concomitans ad perſeuerandum poteſt promitti ſub conditione, ſi non ponatur obex, vt verò dicit auxilium antecedens, non ita. 47.2.D. *An ſit effectus Euchariſtiæ. Vide, Euchariſtia, §. Neceſſitas.*

Perſonæ diuinæ.

Pater & Spiritus ſanctus ſunt in Euchariſtia per concomitantiam mediatam. 676.2.C

D. Petrus.

Immediatè à Chriſto baptizatus, baptizauit duos filios Zebedæi, ipſi verò reliquos Apoſtolos. 211.1.C

Pœnitentia.

Vide, verbum Confeſſio.

Phaſe.

Tempus Phaſe, quoad immolationem agni, incipiebat à veſpera vltima decimæ quartæ lunæ, vergente iam ſole ad occaſum. 478.1.C

Præceptum.

Præceptum generale non ſolùm eos, qui ſunt præſentes promulgationi, ſed omnes præcepti capaces comprehendit, 469.2.C
Præceptum affirmatiuum ſemper obligat, non tamen pro ſemper. 466.2.B. ibid. 2.D. 467.2.E
Intra omne tempus, quo præceptum affirmatiuum obligat, poteſt abſque vlla cauſa eius impletio licitè differri. 469.1.D
Præceptum baptiſmi, & cuiuſlibet alterius ſacramenti. Vide, baptiſmus, §. Præceptum, & ſimiliter in ſingulis ſacramentis.

Prædicamenta.

Nullum, niſi ſubſtantia, quantitas, vel qualitas, habet entitatem realiter diſtinctam à cæteris. 565.2.B

Præputium.

Chriſti præputium, vide, Chriſtus in Euchariſtia, §. Subſtantia & partes.

Præſcientia.

Præſciens Deus aliquibus futura impedimenta, ne remedia ad ſalutem illis applicarentur, id permittere voluit. 43.1.D

Præſentia.

Præſentia ad locum in qualibet re creata, modus accidentalis eſt. 566.1.E.2.A
Præſentia ad locum, genus eſt admodum indiuiſibiliter, vel diuiſibiliter exiſtendi. ibid.B
Non petit vnionem inter res, quæ inuicem ſunt præſentes. 569.2.D
Præſentiam tantùm ordinis in Euchariſtia ponere, hæreticum, & in deſcenſu Chriſti ad inferos, erroneum. 567.1.E
Præſentia Chriſti in Euchariſtia. Vide, Chriſtus in Euchariſtia, §. Chriſti præſentia.
Præſentia naturalis & ſacramentalis, quid ſint, & in quo differant. ibid
Præſentia quantitatis, ſubſtantiæ ſpiritualis & materialis Vide verbum, Quantitas, Angelus, Subſtantia.

Prima tonſura.

Cur non ſit ſacramentum. 92.E

Profeſsio.

Profeſſio in Religione, licet cæremonia ſacra ſit, & aliquam ſanctificationem conferat, cur non ſacramentum. 9.2.E. 101.C

Propoſitio.

Inſtans, in quo propoſitionis ſenſus conſummatur, quomodo intrinſecum propoſitioni. 751.1.A
Propoſitionum de præſenti veritas, pro quo temporis inſtanti ſumenda. ibid.D
Stat, ex efficientia alicuius propoſitionis, eiuſdem reſultare veritatem. 753.1.D
Priùs natura in propoſitione intelligitur ſignificatio, quam veritas. ibid.2.B
Veritas practica propoſitione poteſt eſſe prior veritate ſpeculatiua. ibid.2.E
In propoſitionibus practicis, ſi ſubiectum ſit pronomen demonſtratiuum, deſignare ſolet prædicatum. 754.2.A

Puer.

Vide, Infans.

Qualitas.

Qualitas naturalis & ſupernaturalis vniuocè conueniunt. 125.2.E
Nulla qualitas poteſt eſſe effectiua gratiæ, nec vt cauſa principalis, neque vt naturale inſtrumentum. 129.1.E
Qualitates ſpirituales non ſunt actiuæ ad producendas ſibi ſimiles. ibid.C

Quantitas.

Extenſio in ordine ad locum non eſt de eſſentia quantitatis. 580.1.E
Præſentia naturalis quantitatis, & eius extenſio in loco, vnica tantùm quantitatis paſſio. ibid.
Habet quantitas ſuam propriam præſentiam naturalem diſtinctam à præſentia ſubſtantiæ, & ab illa ex Dei potentia ſeparabilem. ibid.2.E
Primariò habet reddere ſubſtantiam ex ſe extenſam, & impenetrabilem. 582.1.D
Actualis verò impenetratio ſolùm eſt proprietas conſequens. ibid.
Quantitas ex diuina virtute conſtitui poteſt indiuiſibiliter in loco. 584.2.E
Indiuiſibilia quantitatis aliquid reale actu exiſtens ſunt. 683.1.A
Quantitas à ſubſtantia ſeparata & replere locum, & alterari poteſt virtute naturali. 692.1.B.C
Eſt immediatum ſubiectum qualitatum naturalium, & cur. 724.1.B
Quantum comparatur ad localem præſentiam, tanquam priùs ad poſterius. 584.1.C
Quantitas Chriſti in Euchariſtia. Vide verbum, Chriſtus in Euchariſtia.
Quantitas panis, quæ remanet in Euchariſtia. Vide, Euchariſtia, §. Species ſacramentales.

Rameſſe.

Quandoque ſignificat prouinciam, quæ eadem erat cum terra Geſſe. 483.2.A
Quando ciuitatem in eadem prouincia ædificatam in extremis Ægypti finibus. ibid.C
Vide verbum, Iſrael, & indicem ſacræ Scripturæ, Numerorum 33.

Relatio.

Relationes diuinæ cur non poſſint eſſe ſupernaturalia inſtrumenta, neque habere potentiam obedientialem actiuam reſpectu alicuius effectus. 94.2.C

Religio & Religioſus.

Propter Religionis ſtatum cur neceſſe non fuerit, ſpeciale ſacramentum inſtitui. 178.1.D
Religioſis inuitis, vel inſciis, non poteſt ſuperior ipſorum ſacrificia, vel aliorum operum ſatisfactiones aliis applicare, licet quandoque id iuſtè præcipere poſſit. 1021.2.C
Perfectiſſimus actus exterior religionis in ſacrificandi cultu conſiſtit. 581.1.E
Religionis votum. Vide verbum, Votum.
Religioſi quando, & quomodo, & quibus poſſint Euchariſtiam miniſtrare. Vide Euchariſtia, §. Miniſter.
Quæ motiua in Euchariſtia ad tollendam Religionis virtutem. Vide Euchariſtiæ, §. Inſtitutio.

Remiſſio.

Remiſsio.

Remiſſio peccati. Vide, Peccatum.

Remiſſio pœnæ. Vide, Baptiſmus, & Miſſa. §. Effectus.

Reprobatio.

Cùm quis ex defectu intentionis Miniſtri non manet baptizatus, & ideo reprobatur, ſuo peccato mortali aut originali, tanquam cauſæ per ſe, Miniſtro vero, vt cauſæ per accidens, eius reprobatio tribuenda. 159. 1. B

Ritus.

Ritus ſeruandi in vniuſcuiuſque ſacramenti adminiſtratione. Vide ſingula ſacramenta, §. Ritus.

Sacerdos & Sacerdotium.

Quanta ſemper reuerentia habiti. 557. 2. D

Cùm plures ſacerdotes, quando ordinantur, ſimul cum Epiſcopo *conſecrant, componunt cum illo vnum integrum miniſtrum. 509. 2.* E

In naturæ lege, primogeniti erant ſacerdotes, in lege ſcripta, erant ex tribu Leui & Aaron familia, in lege gratiæ ſupernaturaliter conſecrantur. 937. 2. B

Poteſtas ſacrificandi & conſecrandi non diſtinguuntur in Sacerdote. 967. 2. A

Sacerdos tenetur de ſacrificio participare, & probabile eſt, hanc obligationem eſſe à iure diuino. 973. 2. A

Alienis ouibus ſine licentia miniſtrans ſacramenta peccat. 191. 2. A

Sacerdos, ſi extra ſacrificium communicet tenetur vti ſtola, ſed non ſub mortali. 866. 2. B

Quantumuis ab Eccleſia *præciſus, non amittit miniſterium, quod in perſona Chriſti exercet. 924. 1. D*

Sacerdos, cùm degradatur, vſu Ordinis, non Ordine ipſo perpetuo priuatur. 441. 1. D

Qualiter ſe habeat reſpectu matrimonij, & pœnitentiæ vide eiſdem verbis, An poſſit ex diſpenſatione Papæ aliquos Ordines conferre, & quos. Vide, Ordo, Omnia, quæ ad ipſum pertinent, quatenus miniſter Miſſæ eſt. Vide Miſſa, §. Miniſter. Vide verbum, Confirmatio, §. Miniſter.

Sacramentalia.

Sunt cæremoniæ & circumſtantiæ religioſæ, adiunctæ ſacramentis vel ſacrificio extra eorum eſſentiam. 182. 1. D

Mediatè tantùm reſpiciunt cultum Dei, hominúmque ſanctificationem, in quo differunt à ſacramentis & ſacrificio. ibid. 2. B

E*orum vſus pius & ad religionem ſpectans.* 184. 1. *A. D*

E*x fine vel ritu diſtinguuntur. 182. 2. D*

Ad quatuor vtilia. 184. 1. D

Materia, & forma eorum, & ritus à poteſtatem habente inſtituenda. ibid. 2. C

Interdum ad imitationem Chriſti introducta, non tamen ab eo immediatè inſtituta. 185. 1. C. Sed per Apoſtolos vel eorum ſucceſſores. 85. 1. B

Quæ ab Apoſtolis, quæ à Conciliis inſtituta, quid cognoſcendum ibid. 2. D

A quo poſſint mutari. 186. 1. D

Miniſtri eorum ab eo deſignare poſſunt, à quo & ipſa inſtitui. ibid. 1. E

Regulariter qui poteſt ſacramentum, ad quod ordinantur, conferre, poteſt ea miniſtrare. ibid. 2. A

Poſſunt eſſe valde meritoria, licet non conferre gratiam habitualem, aut auxiliantem ex opere operato. ibid. B. 2. E. 187. 2. B

Speciale auxilium gratiæ impetrant, ſi ad id ex ſe ordinentur. ibid. 2. B. C

Quomodo interdum remittant venialia. 188. 1. A B

Non ſunt ad reatum pœnæ remittendum inſtituta, licet potuerint inſtitui. ibid. C

Multa habent efficaciam coercendi, & expellendi dæmones. ibid. D

Quæ efficacia ſupernaturalis eſt, & à ſanctitate Miniſtri independens. 188. 2. D. Sed moralis tantum. 189. 2. B. C

Aliqua habent vim conferendi beneficium temporale, & quo modo. ibid. 2. C

Ea miniſtrans in peccato mortali, ſecluſo contemptu non peccat mortaliter. 196. 2. B

Sacramentum.

A ſacro dictum. 197. 1. E

Variæ huius nominis ſignificationes. ibid. C. D

Accommodatum iam eſt ad ſignificandum ſigna ſenſibilia, ſpecialem gratiam continentia, & ſignificantia. ibid. E

Apud Latinos idem ſignificat, quod apud Græcos myſterium. 1. C

A ſanctitate denominatur, vt à forma extrinſeca, & vt à termino. 3. 2. D. E

Dicit habitudinem ſigni ſanctitatis. ibid. E. *Et quaſi cauſæ formalis, conferentis ſanctitatem aliquam, ſaltem extrinſecè. 61. E.*

Sacramentorum doctrina.

Licet difficilis, ſuauis & vtiliſſima. 1. 1. A

Partim ſpeculatiua, partim practica. 2. 1. A

Sacramenti eſſentia, & ſignificatio.

Eſt ſignum ſacrum ex parte rei ſignificantis, & ſignificatæ ſeu ſignificationis. 5. 2. C. 6. 2 A

Sacramentum & ſacrificium in quo conueniant & differant. ibid. 2. E

Debet ſacramentum eſſe cæremonia ex parte materiæ inſtituta ad conferendam aliquam ſanctificationem, & perfectam animæ ſanctitatem ſignificandam. 9. 1. & 2. A. C

Non ſignificat, aut neceſſario confert gratiam ex opere operantis. 9. 1. B

Vniuoca ratio ſacramenti ex vniuoca ſanctitatis ſignificatione ſumenda. 10. 2. A

Significare poteſt perfectam gratiam, & conferre imperfectam. ibid. 2. B

Abſtrahit à ſigno demonſtratiuo, vel promiſſiuo ſeu hypognoſtico. ibid. B

Quomodo ſignum practicum. ibid. D

Conferre & ſignificare ſanctitatem, quomodo conſtituant eſſentiam ſacramenti. 11. 1. C

Cur magis in ratione ſigni, quàm cauſæ ſanctitatis, eius eſſentia conſiſtat. ibid. 2. B

E*ſt ſignum humanum & ſenſibile. 12. 1. E. 2. D*

E*ſt ſignum ad placitum, & qualiter ex impoſitione ſignificans. 13. 1. A*

Eius partes ad modum partium entis artificioſi vnitæ, aliquo modo vnum per ſe conſtituunt. 14. 1. A. E

Duæ definitiones ſacramenti. ibid. 2. A. 15. 1. C. D

Materia.

Conſtare debet ſacramentum re ſenſibili aliquam Analogam ſimilitudinem habente cum re, quam ſignificat. 11. 2. E. 12. 2. B. C. & cur. 12. 1. A. B

Hæc proportio interdum eſt in vocum ſignificatione, quæ reſpectu ſacramentalis, ſe habet vt materia. 13. 1. E. 21. 1. B

Non omne ſacramentum conſtat rebus & verbis vt materia & forma. 20. 1. A

Materiæ huius determinationem, poteſt Deus homini committere. 24. 2. D. 46. 1. E

Inſtitutio ſacramentorum.

A ſolo Deo, vel ab eius poteſtatem habente inſtitui poſſunt. 10. 1. E

Publica & ſtabili lege eis ſignificatio imponenda. 13. 2. B

Et ſi nullum eſſet peccatum expiandum, poterant à Deo inſtitui. 38. 2. B. D. E

Votum ſacramenti.
*Per ſacramentum in voto nequit dari effectus directè pugnans cum reali eius ſuſceptione.466.1.*B
Sacramentum in voto non cauſat effectum ex opere operato.334.2.D
Vtilitas.
Non ſunt ex ſe ſacramenta neceſſaria.38.1.A
Sola ſacramenta, quæ per ſe primò conferunt primam gratiam, ſunt media neceſſaria ad ſalutem ex inſtitutione. 468.2.E
Vtilitates ſignificationis ſacramentorum.38.1.A
Efficientia ſacramentorum.
Suppoſita diuina promiſſione, effectus ſacramenti eſt infallibilis obice deficiente.467.1.A.E
Secluſa promiſſione, non habet effectum.ibid.2.A
Miniſter.
Iocoſa intentio miniſtri non ſemper deſtruit ſacramentum. 158.1.A
Nec contrariæ eius voluntates, ſi ſufficientem intentionem non excludant.159.1.B
De intentione eius ſufficit moralis certitudo.ibid.A.
*Vt ſacramentum fiat, miniſtri intentio requiritur, ſaltem virtualis.ibid.2.*B
*Abſoluta vel conditionata, quæ ſtatim tranſeat in abſolutam.*162.1.B.*Peccat verò miniſter ſine cauſa adhibens talem conditionem.ibid.E.Quòd ſi conditio ſit de futuro, nullum reddit ſacramentum.ibid.*2.B.*Si de diuina ſcientia ſeu prædeſtinatione, reddit ſacramentum incertum.* 163.1.B
Non eſt contra ſubſtantiam ſacramenti omnis intentio, quæ eſt contra bonos mores 220.2.C
Debet cadere in determinatam perſonam, & materiam, ſine ſubſtantiali errore.162.2.D.163.1. B
Qui error ſubſtantialis in intentione miniſtri.ibid.
*Membra, etiam abſciſſa, aſſumit Christus vt miniſtros ſacramentorum.158.1.*B.*169.1.A*
Miniſtrare ſacramenta pertinet ad paſtores Eccleſiæ. 191. 1.C
*Poteſtas miniſtrandi licitè, ſupponit poteſtatem conficiendi ſacramentum, & addit ius ſeu iuriſdictionem.ibid.*1.*D.* E.*192.1.A*
Quibus conueniat hoc ius, & vnde.191.1.C
*Miniſter, ſi de hac poteſtate ita dubitet, vt non probabiliùs iudicet ſe habere illam, non poteſt niſi ex vrgente cauſa miniſtrare.ibid.*2.B.*D.E*
Solus qui licitè poteſt miniſtrare, poteſt ad id obligari. 192. 1.C
*Hæc obligatio interdum ex charitate, interdum ex iuſtitia oritur, & quomodo.ibid.*B
Peccat grauiter miniſter, mutando formam vel materiam & vtendo incerta, licet probabili, cum poteſt certam adhibere, & non habendo debitam intentionem.191.E.192. 1.D
*Imò mutando vel omittendo ritum accidentalem, niſi ex leuitate materiæ ſit tantum veniale.198.2.D.*E
*Ignorantia facti ſæpè poſſet illum excuſare, non verò iuris regulariter.*191.2.E
*Miniſter ex officio, ſi non ſit in gratia, tenetur ſub mortali ſe præparare ad illum, vt miniſter ſacramentorum.193. 2.*B.C
Aliàs erit mortale, eoque grauius, quò miniſter indignior fuerit, & dignius ſacramentum.194.2.A
Perſona ad attritionem cognitam non ſe præparat, niſi conteratur vel confiteatur, alterum enim ſufficit.ibid.
*Clerici inferiores ſubdiacono licet in peccato mortali proprium munus exerceant, non peccant mortaliter, imò nec diaconus aut ſubdiaconus, regulariter. Nec Epiſcopus ſacramentalia exercens.195.1.*A.*& 2.per totam.*
*Nec qui non ex officio, ſed ob neceſſitatem priuatiuè miniſtrat,*197.2.E
*Solùm nominatim excommunicati & notorius percuſſor clerici, vt non toleratus, vitandus eſt in ſacramentorum miniſterio.*203.1.E
*Dans ſacramentum indiſpoſito & contra ſpeciale ſui muneris præceptum, & contra generale non cooperandi alterius delicto, peccat grauiter.206.1.A.ibid.2.*B
Quæ diligentia adhibenda à miniſtro, vt de alterius diſpoſitione conſtet.ibid.1.C
Vſus ſacramentorum.
Aliquando diuino, interdum Eccleſiaſtico *iure præceptus. 200.1.D*
*Per accidens poteſt eſſe obligatio ſacramenti cuius per ſe non eſt præceptum, ibid.1.*B.C.*D*
Nomina ſacramentorum ex Scriptura & Patribus.
Verba viſibilia rerum diuinarum, ſignacula, ſacra ſigna, ſigna myſtica.6.2.B
Spiritualis medicina contra vulnera peccati.33.2.D
Sacramenta nouæ legis.

An ſint & quot.

Sunt in noua lege vera ſacramenta.58.1.E
Septem tantùm ſpecies vltimæ ſacramentorum. 176. 1. C. 2.B
Cur non plura ſacramenta, ex proportione vitæ corporalis, & ſpiritualis oſtenditur.ibid.2.A
Ordo inter illa ex ipſorum fine.178.2.C
Eſſentia & ſignificatio.
Eſſentialiter habent ſignificare gratiam, gloriam, & Chriſtum vtriſque authorem & ſanctitatem, quam conferunt.8.1.B.C.D.E
Sex immediatè ſignificant gratiam & gloriam, mediatè Chriſtum, Euchariſtia econuerſo.ibid.E
Sunt ſigna commemoratiua paſſionis, & prognoſtica gloriæ.ibid.2.A
In eis priùs ſacrificatio, quàm ſignificatio intenditur.11.2.A
In omnibus reperiuntur res tantùm, ſacramentum tantum, res & ſacramentum ſimul.12.2.C
Eorum definitio.15.1.D
Sacramentum in his, quæ in vſu conſiſtunt, pro toto compoſito, ſubiectóque ſacramentalis ſignificationis ſupponit. 23. 2. *E. In quibus applicatio & vſus ſacramenti non diſtinguuntur.449.1.E*
Tunc exiſtere dicitur ſacramentum, cùm perfectè ſignificat. 80.C.D
Materia, & partes componentes.
Cur ſub ſenſibili materia condita.1.1.C
Nec dedecebat perfectionem nouæ legis.59.1. C
Materia ſacramenti aliquando eſt determinata in ſpecie, aliquando in genere tantùm.25.1.B
Iuxta vſum humanum eadem vel diuerſa cenſenda. 26. 2.A
Omnia nouæ legis ſacramenta componuntur ex rebus & verbis, ſaltem ſecundum aliquam proportionem.19.2.E. 21.2.E
*Compoſitio hæc fit media aliqua vnione.*20.1. *D. 23. 1. A. Morali potius quam phyſica.ibid.*2.E.*24.2.D*
Non eſt neceſſaria phyſica concomitantia, vel aliquarum partium coexiſtentia.24.1.A
Forma & ſignificatio.
*Forma ſacramenti magis determinata, quam materia. 25. 1.*B
Mutatio *verborum formæ in alia non deſtruit ſacramentum, dummodo ſubſtantialem ſenſum non mutet.* 26.B. *D.27.2.A.*B.C
Etiam *ſi ſit à miniſtro volente nouum ritum introducere, niſi ponat verbum ambiguum ex intentione ſenſus falſi, 29.2.*

29.2.A.B.21.1.D.E

Verba æquiuoca, in ſenſu formæ prolata, & ex intentione & aliis circumſtantiis, non mutant formam ſacramenti. ibid.D

Subtractio particulæ, & omnis mutatio, quæ ſenſum non variat, accidentalis eſt, & ibid. de aliis mutationibus. 26.1. E.2.A

Communioribus verbis ſecundum Eccleſiæ vſum, eſt forma explicanda. 28.B

Non oportet vulgari lingua proferri. ibid.2.A

Mutatio verborum formæ in ſcripturam, vel nutus, in matrimonio ſolùm valet. 1.C

Error in forma non expreſſus, non deſtruit ſacramentum. 30. 2.C

Non eſt neceſſe, vt forma explicet omnes cauſas ſacramenti. 223.2.E

Communia materiæ, & formæ.

Vtraque ſignificat. 22.1.C

Debent eſſe determinatæ iuxta Chriſti inſtitutionem. 16.1 E.24.1.E.2.E

Mutatio ſubſtantialis in qualibet deſtruit ſacramentum, ſecus accidentalis. 26.2.B.C.D

Materia & forma eadem vbique, non tamen ritus. 31.2.E

Inſtitutio.

Quæ à Chriſto facta, nullo modo ab Eccleſia poteſt mutari. 31.2.D

In multis excedit inſtitutionem ſacramentorum legis veteris. 144.2.E

Delegata poteſtas inſtituendi ſacramenta, licet potuerit communicari, nulli tamen creaturæ communicata, nec communicanda. 145.1.A.146.1.A.B

Nec ſecundum rationem genericam, nec ſpecificam, omnia ad dandam primam gratiam inſtituta, ſed vel illam, vel aliquod gratiæ augmentum. 67.2.B.69.2.C

Neceſſitas.

Omnia vtilia, non tamen omnia neceſſaria. 181.1.E

Neceſſitas medij & præcepti reſpectu ſacramentorum, quæ. ibid.2.A

Efficacia.

Per vtramque partem efficiunt. 22.1.C

Non addatur illis aliqua qualitas, per quam cauſent. 63.2.C

Per quid eleuentur. 94.2.A

Vt inſtrumenta Phyſica cauſant gratiam habitualem, ſacramentalem moraliter tantum. 99.1.E.101.A.B.87.1.B

Neque ad hoc indigent præuia actione. 94.1. D. Quando cauſant. 83.2. A

Ad effectum, qui interdum datur, recedente fictione, moraliter tantùm concurrunt. 101.2.B.249.1.E

Magis repugnat ſine gratia reddere hominem gratum, quã gratiam producere. 88.1.E

Vt in voto, non cauſant gratiam ex opere operato. 77. 2. E 78.2.A.B

Subiectum ſacramenti.

Omnes & ſoli viatores ſunt ſacramentorum capaces, Angeli tantùm de potentia abſoluta, irrationalia verò ſacramentalium tantùm. 169.2.D.170.1.D

Status viæ, quoad hoc, à natiuitate inchoatur. ibid.1.E

Tenetur ſuſcipiens adhibere neceſſaria ex parte ſua ad ſubſtantiam, & decentem modum recipiendi ſacramentum. 148.1.A.201.1.A.E

Non ſemper tenetur accedere in gratia. ibid.1.B. Sed diſpoſitus, vt illam ſuſcipiat. ibid.B.E

Grauiter peccat petendo à non habente, vel irritè vtente poteſtate. ibid.2.E

Et à prohibito, excommunicato, & hæretico, licèt ritè daturo, & parato. ibid.2.E

Non vero ſemper peccat recipiens ſacramentum à publico concubinario. ibid. vel ab eo, qui, cùm poſſit licitè dare, daturus non eſt ſine peccato. 204.1.A.1.B

Ex iuſta cauſa interdum hoc licere, & quando, ac quomodo, latè tractatur. ibid. D. vſque ad 205.1.C

Sufficit petenti, quòd ſibi moraliter non conſtet de indiſpoſitione miniſtri. ibid.

Diſpoſitio.

Per ordinem ad gratiam habitualem penſanda. 70.1.D

Quodcunque mortale, actuale, vel habituale, non deteſtatū, ſaltem per attritionem, impedit effectum ſacramenti. 72. 2.D.E.73.2.D. ſecus veniale. ibid.

Ad recipiendam promiſſionem peccati mortalis, & primam gratiam per ſacramentum, requiritur diſpoſitio per aliquem actum, ſaltem attritionis, quæ in ſacramentis viuorum non ſufficit niſi per accidens. ibid. A

In habente tantum originale, ſufficit voluntaria conuerſio, qua propriam iuſtificationem, & diuinam amicitiam amplectatur. 736.2.A

Ad augendum gratiæ ſufficit ſtatus gratiæ. 237.1.A

Quæ diſpoſitio ad ſacramentalem gratiam. 74.2.B

Et vt creſcat ſacramenti effectus. 77.1.D

Diſpoſitionum æqualitas vnde ſumenda. 327.2.E

Nulla qualitas per modum ornatus producitur à ſacramentis. 87.1.E. vſque ad 88.2.D

Vt ſacramentum adulto collatum, ſit validum, requiritur eius voluntas formalis, virtualis, vel impetratiua. 171. 2.D

Non tamen fides, iuſtitia, vel pœnitentia, niſi in ſacramento confeſſionis. 173.1.C

Effectus.

Omnis vera iuſtitia per ſacramenta incipit, augetur, vel reparatur. 1.1.A

Omnia cauſant gratiam habitualem ex opere operato, obice deficiente. 67.1.D.72.1.C.65.1.E

Aliqua conferre poſſunt primam gratiam, imò omnia aliquando. 68.1.D.69.2.C

Virtutes & Spiritus ſancti dona, ſimul cum gratia conferuntur, vel augentur. 70.1. B

Vnumquodque ſuam propriam gratiam ſacramentalem efficit. ibid.1. D.E

Sacramenta viuorum non remittunt mortale niſi in voto pœnitentiæ. 73.1.B

Effectus ſacramenti, nec ex Dei voluntate vel prædeſtinatione, nec ex miniſtri merito, vel impetratione augetur. 75.1.C.D.2.D

Quo maior diſpoſitio, effectus eſt maior. 76.2.C

Effectus propriè ſacramentalis, non datur per votum ſacramenti. 78.2.D

Omnia quæ imprimunt characterem, habent ſuum effectum recedente fictione. 341.1.D.342.2.B

Non omnia characterem imprimunt. 121.1.E

Quæ imprimunt, priùs moraliter efficiunt illum, quam gratiam. 123.2.E

Non ſuppletur à Deo, ſi irritum fiat ſacramentum. 151.2.B

Miniſter.

Ille verus eſt miniſter, quem Chriſtus deſignauit ſeu inſtituit. 153.2.C

Medio ſacramento efficit effectum ſacramenti, nec habet alium influxum. 138.2.E.139.1.A

Conſecratio, ſanctitas, vel fides miniſtri, nihil confert ad ſubſtantiam, vel maiorem effectum ſacramenti. 139. 1. D. 14[illegible].E.166.2.E

Soli homines miniſtri ſacramentorum, licet non omnes. 153. 2.B.54.2.C

Neque angeli de potentia ordinaria, nec anima ſeparata, bene tamen homo, etiam cum corpore glorioſo reſurgens. 149.1.A

Miniſter ſacramenti non ſe gerit vt præcisè referens alterius voluntatem, ſed vt poteſtate vtens. 157.1.D

Miniſter ab Eccleſia prohibitus, ſi omnia requiſita adhibeat, licet miniſtrando peccet, verum conficit ſacramentum. 32.2.C

Triplex poteſt haberi intentio circa ſacramentum. 149.1.D

Requiritur

Requiritur intentio faciendi, quod Chriſtus & Eccleſia, non externas operationes tantùm.158.2.E.156.2.E
Defectus intentionis irritat ſacramentum.150.2.B
Semper præſumenda niſi defectus conſtet exterius.151.1.B

Dignitas.

Cur perfectiora & digniora ſacramentis veteris legis. 1.1. B.*& latiùs 60.1.C*
Quem ordinem perfectionis ſeruent.180.1.E

Nomina ex Scriptura & Patribus.

*Septem columnæ, quas ſibi diuina ſapientia excidit, vt ſupra eas Eccleſiæ domum ædificaret.*1.*A*
Septem vberrimi gratiæ fontes, quos verbum Dei in ſua domo perennes eſſe voluit.ibid.B

Errores varij.

Error dicentium non requiri determinata verba, ſed verbum concionatorium tantùm, impugnatur.363.2.C.per totam.
*Qui hæretici omnia hæc ſacramenta negarint.58.1.*B
*Error dicentium, non conferre gratiam niſi excitando fidem, refellitur.118.1.*B
*Error etiam confutatur dicentium, non ſanctificare ſanctificationem, ſed diuinam tantùm beneuolentiam, aut prædeſtinationem, vel eſſe ſigillum iuſtitiæ acceptæ per fidem.7.1.*B

Sacramenta veteris legis.

Alia præter circumciſionem, quæ ad tria capita reducuntur.56.1.C.2.D
Non omnes cæremoniæ illius legis fuere ſacramenta, ſed quæ circa inanimata, ſacramentalia tantùm 57.1.A

Eſſentia.

*Eorum definitio.15.1.*B
*Vniuocè conueniunt cum ſacramentis nouæ legis.9.1.B.& 56.2.A.B.eorumque diſcrimen.10.2.*B
*Fuere noſtrorum figuræ, & ſignificabant gratiam per Chriſtum dandam.9.2.C.D.& 562.E.10.2.*B
Non ſignificabant gloriam, vt poſt illum ſtatum conſequendam.11.1.C
Non habuerunt propriam materiam & formam, determinatum tamen ritum.25.1.E
*Omnia à Deo immediatè inſtituta.144.1.*B
*Ex præcepto tantùm neceſſaria his qui ex lege circumcidebantur vel legem profitebantur.57.1.*B.C
*Nec vt phyſicæ nec vt morales cauſæ gratiam conferebant ex opere operato, quia eam non continebant.111.2.*B.*E,113.1.E*
Merebantur per illa iuſti de condigno gratiæ augmentum. [illegible].1.*D*
Non imprimebant characterem.121.1.C.D

Sacra.

Sacra dicuntur omnia deputata ad ſacramenta, vel ſacrificia peragenda.[illegible]*2.1.D*

Sacrificium.

Aliquæ ſignificationes metaphoricæ huius nominis.928.1. B.2.*Eius Etymologia.ibid.*B
Quid propriè ſacrificium dicatur.[illegible].2.B
*Proprius de actione ſacrificandi, quam de re ſacrificata dicitur.933.2.*E

Eſſentia.

*In quo conueniant & differant ſacrificium, & ſacramentum.7.1.*B.930.1.B
Sacrificium ſub genere ſigni ad placitum conſtituitur.928.2.C
Præcipua ſacerdotis actio eſt ſacrificium.ibid.
*Supremum latriæ cultum continet.930.1.*B
Moralis ſignificatio de eius eſſentia, non myſtica, licet probabile ſit, omnia ſacrificia à Deo inſtituta myſticam habuiſſe.929.2.E.930.1. B
*Duplex ſacrificij definitio.937.2.*B.*938.1.C*
*Internus cultus, ſacrificandi propoſitum, vocalis laus diuina, mors martyrum, ſolùm analogicè dicuntur ſacrificia.ibid.D.938.2.*B
Non eſt de iure naturæ, licet ſit valde accommodatum ad implendum præceptum naturale colendi Deum.942.2.A
*In vnoquoque ſacrificio, cultus Dei externus, myſtica ſignificatio, & ſatisfactio pro peccato, conſideranda.946.1.*B.*C*
*Ratio ſacrificij potior ratione ſacramenti, licet non in omnibus inferioribus.982.1.*E
*Diuerſus ritus in ſacrificando, ſi idem ſemper motiuum adſit, conſtituit diuerſa ſpecie ſacrificia, quatenus ſenſibilia ſigna ſunt, non qua actus virtutis.980.2.*B
Non eſt de eſſentia ſacrificij, quòd proximum offerens de illo participet.970.2.D
Vide Sacramentum,§.Eſſentia.

Materia & forma.

Materia ſacrificij conſiſtit in oblatione rei permanentis Deo immediatè facta.935.1.C
Oblationem & rem oblatam comparando, hæc vt materia, illa ſe habet vt forma.ibid.2.D
Per hanc oblationem debet immutari res oblata, & qualiter.936.1.A.2.A.970.2. D
Non eſt neceſſe in omni ſacrificio re diſtingui actiones, quibus res conſecratur, offertur, & immutatur, ſeu conſumitur, ſed ſufficit eſſe ratione diſtinctas.ibid.2.D
Requiritur tamen in quouis ſacrificio aliquid, quod ab aliquo alicui pro aliquo offeratur, non tamen oportet hæc omnia eſſe realiter diſtincta.937.1.A
*Requiritur etiam altare & legitimus miniſter.ibid.*B.C

Inſtitutio.

Ad ſacrificia inſtituenda ſatis magna cauſa eſt gratiarum actio.36.1.A
Sacrificiorum vſus fidelibus & infidelibus communis.889.2.D.Semper potuerunt homines ſacrificia inſtituere, licet Deus in aliqua republica hanc poteſtatem ſibi reſeruauerit.931.D
Neceſſaria eſt ad hoc publica authoritas.933.1.B.& 2.A

Quotuplex ſit.

Aliud honorarium, aliud in expiationem peccati.7.1.C.
Aliud legis naturæ, aliud ſcriptæ, aliud gratiæ, & in quo hæc inter ſe differant.939.1.C.E
Sacrificia, quæ ex animalibus fiebant, hoſtiæ & victimæ, quæ ex terræ fructibus, immolationes, quæ ex liquoribus libamenta dicebantur.ibid.1.E.2.C
Aliud holocauſtum, aliud hoſtia pro peccato, aliud hoſtia pacifica.ibid.D.E
Aliud cruentum, aliud incruentum. ibid.
Alia in varios quæque fines inſtituta.940.1.C
Sacrificium propitiatorium triplex.946.1.B

Effectus & Miniſter.

Cur idem ſacrificium multis prodeſſe, & pro pluribus offerri poſſit, non verò ſacramentum.7.1.D
Miniſter ſacrificij ſacerdos, qui publica debet authoritate deſignari, vel conſecrari.933.2.A

Sacrificium nouæ legis.

Cur Deus ſibi reſeruauerit inſtitutionem ſacrificij, in hac lege.932.1.D
Eſt in hac lege verum ſacrificium, quod vnicum cum ſit, omnes ſacrificiorum rationes perfectiſſimè continet.943.2.D.946.2.D.E.940.2.B
Potuit eſſe in hac lege ſacrificium cruentum, quod valde excederet cruenta legis veteris.948.1.A.B
Cur in hac lege vnicum ſacrificium, cùm tot ſacramenta.956.1.D
Vide verbum, Miſſa

Sacrificia veteris legis.

Multa fuere, quæ tamen non erant ſacramenta.7.1.B
Vniuocè participant rationem ſacrificij cum noſtro.9.1.E
In alicuius rei interitu potius quàm in effectione ſeu productione, inſtituta.970.2.C

Sacrificia legis naturæ.

Etiam in lege naturæ fuit ſacrificium cruentum & incruentum.640.1.B

Vide verbum Lex naturæ,& verbum Melchiſedech.

Sanctificatio.

Duplex,alia interna & perfecta , alia legalis & imperfecta.7.2.A

Sandalia.

Sandalia Epiſcoporum ſpecialē habent benedictionem.1088.2.A

Olim ſacerdotes vtebantur ſandaliis.ibid.B

Sanguis.

Pars eſt corporis humani viui,non verò mortui.640.1.B

Semper habet diuerſam formam intra corpus, & extra. 670.2.D

Satisfactio.

Non eſt pars eſſentialis , ſed integralis ſacramenti Pœnitentiæ, valetque ſacramentum , licet illa omittatur , vel non iniungitur.409.1.C

Intenſio ſatisfactionis in multitudine ſatisfactionis conſiſtit.1032.1.B

Opera ſatisfactoria qualiter imponi poſſint baptizando. 264.2.C.265.2.B

ignum.

Signum ad placitum onſtituitur per relationem realem rationis , ſec rinſecam denominationem. 20. 2.C

Supponit pro tota uata materia impoſita ad ſignificandum.22.2.

In eo totalis forma ſignificatio impoſita , reliqua vt materia ſe habent. d.

In his ſignis ſæpè tingit dari ſignum rei , & ſignum ſigni.953.1.B

Signi ad placit ratio non mutatur Metaphyſicè ex eo quòd magis minus daret, mutatur tamen moraliter. 13.2.E

Siligo.

*Delitias tritici,Hiſpane,*Candeal,*ſignificat.92.1.A*

Simon Magus.

Ab Apoſtolis baptizatus , nunquam tamen confirmatus fuit.340.2.A

Spes.

Quæ ſpei motiua in Euchariſtia.Vide Euchariſtia, § .Inſtitutio.

Species.

Species rerum fidei.Vide verbum, Fides.

Species ſacramentales. Vide Euchariſtia,§. Species ſacramentales.

Spelta.

*Variæ eius acceptiones apud authores.519.2.*B

An ſit materia Euchariſtiæ.Vide Euchariſtiæ materia.

Status Innocentiæ.

In eo eſſet cultus Dei externus,quo homines publicè Deum colerent.35.2.C.D

*Haberet ſi duraſſet vera ſacrificia.36.1.*B*.37.1. C. & 38. 1.A*

Per ſpecies & ſigna ſenſibilia cognoſcerentur res fidei. ibid. B*.Eſſent in eo ſtatu imagines,ſcripturæ,ſigna vocalia,& alia figuræ.38.1.D*

Homines contemplationi continuò ferè vacarent.40.1.A

Si Chriſtus tunc non eſſet venturus , probabilius quòd ſacramenta non forent , ſi autem eſſet venturus, non eſſent ante eius aduentum.39.2.C

Ex qua ſuppoſitione probabilius eſt futurum Euchariſtiæ ſacramentum.40.1.A.& latius 489.1. E

*Baptiſmus, Pœnitentia , Extrema vnctio & Confirmatio, non potuiſſent eſſe,ſecus matrimonium & Ordo.40.1.*B.C

Hominibus , ſi tunc peccarent , ſufficiens remedium eſſet contritio.ibid

Illis autem ſpatium pœnitentiæ concedendum vt Adæ, probabilius eſt.40.2.A

Non fuit de facto in eo ſtatu,quo tempore durauit, aliquod ſacramentum. 38.2.D. An verò futurum fuiſſet ſi ſtatus duraret,incertum eſt.39.1.E

Vide verbum,Adam.

Stola.

Idem quod orarium ſignificat.1106.2.A

*Stolæ vſus inferioribus Diacono non conceditur , illi verò cur ſub numero geſtare præcipiatur.ibid.*B

Vide verbum, Miſſa,§. Miniſter.

Subdiaconus.

An peccet exercendo ſuum officium in mortali. Vide Sacramentum nouæ legis , & Baptiſmus *, & Euchariſtia. §. Miniſter.*

Subſtantia.

Propriam præſentiam habet, cum qua poteſt ſecluſa quantitate manere.568.1.E.580.2.A

Hæc præſentia diuiſibilis eſt in ordine ad ſpatium ex propria ratione.543.1.D

Subſtantia ſecluſa quantitate ſiue rediret ad punctum, ſiue diuiſibili ſpatio præſens maneret (quorum vtrumque eſt poſſibile,neutrum neceſſarium) non neceſſariò eſſet tota in toto,& tota in qualibet parte.581.1.E

Implicat partes ſubſtantiæ ſublata quantitate redire ad vnam indiuiſibilem entitatem.583.2.A

Habet propriam extenſionem ſubſtantialem , ſubſtantialiáque indiuiſibilia,quibus hæ partes continuantur. ibi. 1.C.D.588.2.D

Sicut per quantitatem habet duplicem extenſionem in ordine ad ſe & ad locum,ita & duplicem æqualitatem.199. 2.E.621.2.A

Separata à quantitate capax eſt præſentiæ & actionis ex diuina virtute.611.1. D

*Cur ſeparatis accidentibus à ſubſtantia ſtatim deſinat eſſe. 647.1.*B

Subſtantialis modus.

*Modus,qui ad conſtitutionem vel complementum ſubſtantiæ non concurrit,non poteſt eſſe ſubſtantialis.566.1.*B

Sympathia.

Sympathia potentiarum non pendet ex loco,ſed ex identitate animæ,in qua potentia radicantur.606.1.A

Templum.

Vide Eccleſia,& Miſſa.§.Vbi celebranda.

Tempus.

Tempus intrinſecum non poteſt in eadem re ſecundum idem eſſe multiplicari.599.1.E.2.A

Theologia.

*Euidenter ſoluit argumenta contra fidei myſteria , non negatiuè tantum,ſed poſitiuè. 559.1.*B

Vt ſuprema ſapientia de reliquis ſcientiis iudicat , illáſque corrigit .621.1.E

Traditio.

Traditio Eccleſiæ circa rem fidei , quando ab Apoſtolis, quando à Chriſto immediatè emanaſſe intelligatur.143. 1.D

Tranſubſtantiatio.

Quam conuenienter hoc nomen ſignificet conuerſionem,quæ fit in Euchariſtia.628.1.C

*Includit quidquid eſt de ratione conuerſionis,& aliquid ſuperaddit , per quod à cæteris conuerſionibus differt. 633. 2.A.*B

Vt paſſiua,& vt actiua conſiderari poteſt, & quid vtraque ſit.634.2.C

*Nullatenus in prædicamentali relatione conſiſtit, ſed in dependentia effectus à cauſa per modum cuiuſdam fieri. ibid.*B

Subſtantia panis,quæ tranſubſtantiatur , nullo modo manet in Euchariſtia , imò neque in rerum natura, nec ſecundum materiam , nec ſecundum formam , ſed ſecundum accidentia tantum.613.1.E.616.1.D.& 618.1. A

Nec

Nec manet ſubſiſtentia ſuppoſitalibus, neque exiſtentia panis.619.2.D

Non ſolùm tranſubſtantiatio, ſed nec tranſmutatio fieri poteſt inter ſpecificas differentias tantùm, manente eodem indiuiduo generis, vt ſubiecto talis tranſmutationis. 621.2.A

In tranſubſtantiatione vera & realis actio intercedit, qua corpus Chriſti ſub ſpeciebus conſtituitur, quæ circa Chriſti corpus verſatur.634.1.A.D

*Terminus tranſubſtantiationis non eſt præſentia corporis Chriſti in loco, vbi erat panis, nec aliqua eius vnio cum ſpeciebus.639.2.C.636.*2.E.2.*A*.B.*C*

Proprius eius terminus eſt ſubſtantia corporis Chriſti, quatenus illam iam præexiſtentem & productam attingit per modum veræ conſeruationis.638.2.A

Tranſubſtantiatio non eſt actio tantùm adductiua, etiam ex mente D.Thomæ.ibid.2.E.693.2.A

*Implicat, panem tranſubſtantiari in Chriſti corpus, niſi in aliqua re, vel modo aliter ſe habeat corpus Chriſti. 637. 2.*B.*C.D.*642.2.B

Tranſubſtantiatio, vel acquiſitio præſentiæ, quæ illam comitatur, non eſt propria mutatio.ibid.E

*Licet habeat, quidquid influxus creatiuus, non tamen fit per modum creationis.644.*1.*A*.B

*In tranſubſtantiatione panis ſubſtantia deſinit ex vi actionis poſitiuæ, & qualis ſit.645.*1.*A*.B.*646.2.A*

*Subſtantia panis in tranſubſtantiatione non annihilatur, imò etiamſi illi non ſuccederet Chriſti corpus, non annihilaretur ex vi actionis, qua modo deſinit.648.*1.*E.649.* 1.*E.650.1. D*

*Tota tranſubſtantiatio in vno inſtanti perficitur, quod eſt primum eſſe corporis Chriſti ſub ſpeciebus, & primum non eſſe ſubſtantiæ panis.652.*1.*E*

Per illam totus panis in totum Chriſti corpus conuertitur, ita vt materia in materiam, & forma in formam conuertatur.653.2.D

*Non repugnat per tranſubſtantiationem aliqua etiam accidentia deſinere.*718.*1.C*

Actio inſtrumenti ad tranſubſtantiationem concurrentis, vbi recipiatur.791.D

*Actio eſt ex omni parte ſupernaturalis, & mirabilius opus creatione, non verò incarnatione.652.*1.*C*

*Plura concurrunt miracula in hoc opere, & quæ ſint. 644. 2.D.645.*1.B

Egregia comparatio Euchariſtiæ *& incarnationis. 649,* 1.E

An ſit miraculum.652.2.D

Typha.

Materia dubia eſt ſacramenti Euchariſtiæ.*520.1.C*

Verbum.

*Verbum concionatorium non eſt neceſſarium ſacramentis. 25.*1.*D*

Verba, ex quibus conſtat ſacramenta, quæ ſint, quando mutentur, & cum qua mutatione deſtruatur ſacramentum.Vide Sacramentum, & Sacramenta nouæ legis, §. Materia, & §.Forma.

Verbum diuinum.

Quomodo ſit in Euchariſtia. *Vide Chriſtus in* Euchariſtia,*§.Verbum diuinum, & Vnio hypoſtatica.*

Veritas.

Vide, Propoſitio.

Veſpera.

*Veſpera alia meridiana, alia nocturna, & quid vtraque ſit.479.2.A.*B

*Veſpera nocturna ſequentis feſtiuitatis initium apud Hebræos.ibid.Finem diei in Scriptura ſignificat.480.*1.B

Vinum.

Solum vinum vitis ſimpliciter vinum, reliqui liquores, ſecundum quid tantùm.527.2.A

*Vinum album & nigrum ſolùm accidentaliter differunt. ibid.2.*B

Vinum congelatum non amittit veram vini ſubſtantiam. 529.1.D

*Vide*Euchariſtia.*§.Materia.*

Virtus.

*Virtutes quomodò infundantur per ſacramenta. Vide Sacramenta nouæ legis §.*Effectus.

Viſio.

De potentia abſoluta fieri poteſt [illegible] obiecti non exiſtentis. 697.2.A

Viuens & [illegible]

Vita ſpiritualis cur non indige[illegible]am medio ſimpliciter neceſſario, cibo extrinſecus [illegible]ente, ſicut corporalis.470.1.C.D

de Viuentibus propriè intelligitu[illegible]ipium Ariſtotelis, Omnium natura conſtanti[illegible]tum eſſe certum terminum magnitudinis & [illegible]tatis.502.2.C

Vnctio.

Vide Confirmatio. §.*materia.*

Vnio.

Alia formalis, alia effectiua, [illegible] raque ſit, & per quid inter ſe diſtinguantur.5[illegible]0.1.[illegible]74.1.A

*Inter ſubſtantiam & accidens non pot[illegible] eſſe vnio ſubſtantialis, neque ex accidentali & ſubſtantiali miſta. 570. 1.*B

Cùm *ſubiectum & accidens vniuntur neceſſe eſt vnum quodammodo eſſe actum alteri, ibid.*1.E

Vnio hypoſtatica non fit in natura, ſed in perſona.613.1. C

*Quæ vniuntur, priùs debent fieri ſibi inuicem præſentia. 636.*1.E

*Vnio accidentis ad ſubiectum, modus eſt accidentalis, ad prædicamentum talis accidentis pertinens.720.2.A.*B. C.*D*

Votum.

Vouens ingredi in religionem, tenetur, quamprimum moraliter poſſit, votum implere.381.2.A

Vide verbum, Sacramentum, Sacramenta nouæ legis, baptiſmus, §.Votum, & Euchariſtia,*§.Neceſſitas.*

Vſus.

Vſus rei aliquid ſupra rem ipſam addit.499.1.A

F I N I S.